

E. H. F. F.

Vol 24
m 98

R. 8

1/14

Est. 11. Tab. J.

SYNTAGMATIS
O P I N I O N V M
C O M M V N I V M,
SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM.

QVIBVS VNIVERSÆ PROPEMODVM QVÆSTIONES EX
*Selectioribus omnium in iure scribentium responsis, auctoritatibus, & consilijs, faciliiori multo
quàm antea methodo discutiuntur, enucleantur, & singula sub congruis suis
locis, veluti materiarum sedibus, ac titulis, subiunguntur.*

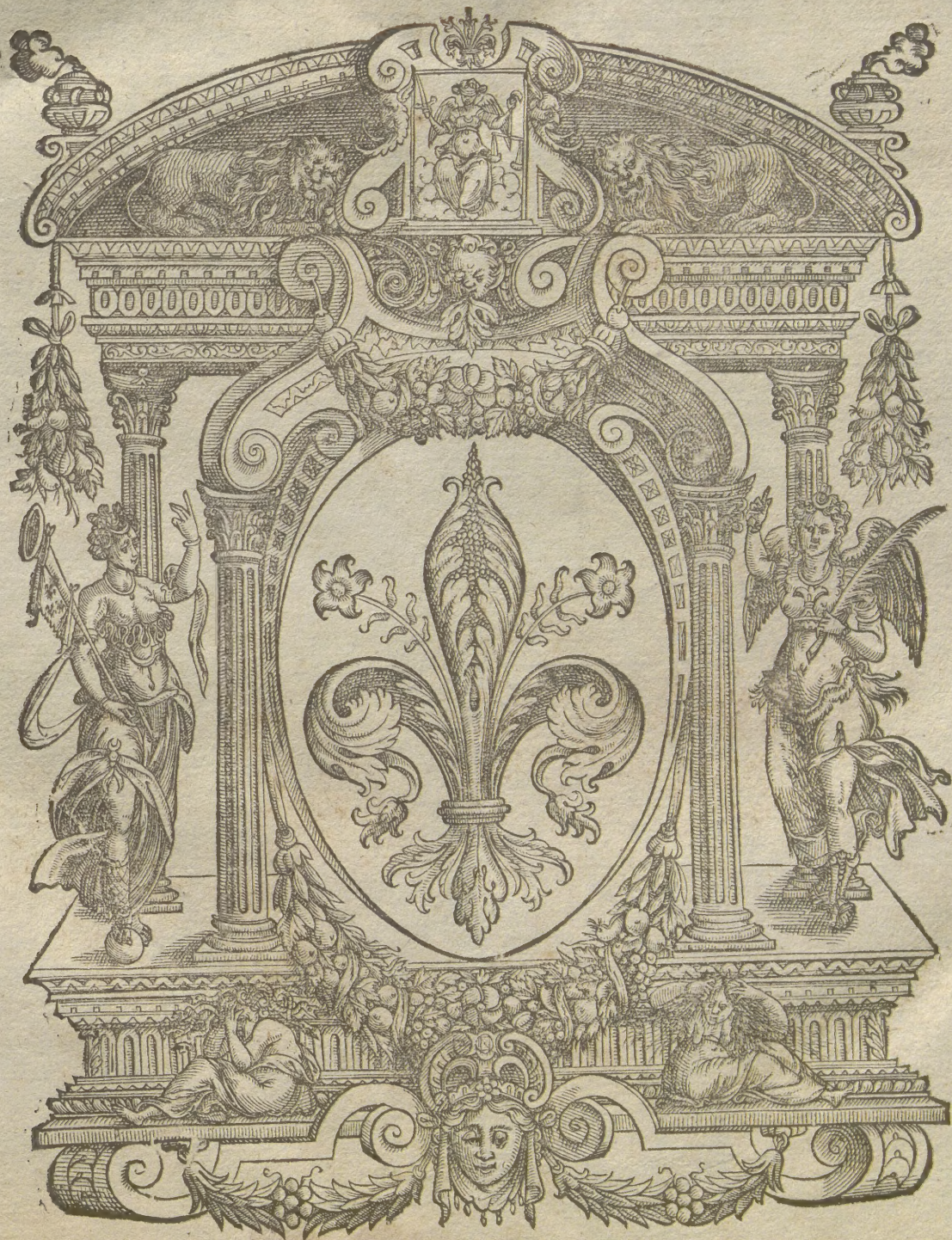
Opus absolutissimum, perfectissimum, desideratissimum.

HAC POSTREMA ET ACCVRATISSIMA EDITIONE ADDITIONIBVS AD
*Praxim vtriusque fori conducentibus, fidelissimis obseruationibus, & Senatusconsultis, locupletatum,
& ab illis rebus quæ prius tædium legentibus adferebant repurgatum.*

ERVDITISSIMI CVIVSDAM IVRISCONSULTI LABORE ET STUDIO.

Cum Indicibus locorum, ac rerum copiosissimis.

Tomus Tertius.

LVGDVNI, Ex Officina Iunctarum, M. D. XCV.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM, SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM, in locos communes per titulos, & capita distinctos.

DE VLTIMIS VOLVNTATIBVS, ET VNIVERSA
testantium dispositione,

LOCVS SEPTIMVS.

DE TESTAMENTIS.

TITVLVS PRIMVS.

Testamenta quo iure introducta sunt, & quot, &
quibus modis fieri, atque formari, & incipi
possunt.

CAPVT I.

Quaro, quo iure introducta sunt testamenta, si-
ue ius faciendi testamentum? Resp. q. testa-
menta introducta sunt de iure gentium secun-
dario, & hoc quò ad inuentionem, secus autè
quo ad formam & solemnitate. ea enim iu-
ris ciuilis est. ita tenet Bart. l. interdu. & ibi
Ias. dicit hanc esse commu. opi. nu. 4. ff. de cond. indeb. Ias. l. ex
hoc iure. nu. 46. & 47. ff. de iust. & iur. Ias. in l. admonendi ad fi.
ff. de iureiur. Viglius in §. sed prædicta. inst. de testa. Arius Pi-
nel. in rub. par. i. c. i. nu. 23. C. de rescin. vèd. Didac. à Couarru.
lib. 3. resolu. c. 6. nu. 7. Anto. Gomez. de testa. c. i. nu. 2. Bellon.
conf. 2. nu. 4. Iul. Clar. §. testamentum. q. 2. docto. cõmuniter in
rub. de testa. ext. Paul. de Cast. l. testandi C. eo. Ex hoc sequitur
q. si testamentum sit minus solemniter conditum, ex eo tamè
naturalem nasci obligationem, ita tenet Bar. in l. i. ff. de cond.
indeb. & l. cum quis. C. de iur. & facti igno. Et cum Bart. tenere
doc. communiter firmat Ias. d. l. interdu. nu. 4. Gram. decis.
106. nu. 102. Sin verò solemnitates interuenerint, vtramq; tam
naturalem quam ciuilem oriri obligationem, vt per Ias. d. l.
interdu. & ex communi doct. sententia, licet quidam ibi cõ-
trarium velint. Mich. Grassus.

Et prædicta quidem conclusio procedit in legatis, namque
illa in testamento minus solemniter naturaliter debentur, vt per
gl. & Bar. in l. cum quis. C. de iur. & facti igno. Imo. & canonistæ
cõmuniter in c. fi. de solu. vt firmat Ias. d. l. cum quis. Hinc est,
q. legatarius, qui possidet sine vitio rem sibi relictam in testa-
mento minus solemniter, tutus est exceptione, si conuenitur. ita
tenet Bar. in l. nemo potest. ff. de lega. i. per l. militis. §. vetera-
nus. ff. de test. mili. & in l. etiam. vbi omnes doct. eum sequun-
tur. de compens. vt testatur Capy. decis. 89. nu. 2. Mich. Grassus.

Sed dubium est in hæreditate, & doct. cõiter concludunt, q.
institutus in minus solemniter testò, non potest hæreditatè tan-
quam naturaliter sibi debitã retinere: sed si cõuenitur in foro
iudiciali, debet condemnari ad restitutionem, secus in foro
conscientiæ, quia pòt retinere. Ita tenet Imo. in d. l. nemo pòt.
& ibi Ias. dicit hanc esse com. opi. & Alex. ff. de leg. i. & ita doc.
vnanimiter cõcludere firmat Capy. d. i. decis. nu. 3. M. Grassus.

Testadi forma potest dari à lege municipalì, vltra formam
traditam à iure ciuili. Durand de arte testan. tit. 2. caut. 6. com-
munem dicit. Vezin.

Testamentum in scriptis fieri potest. l. hac consultissima. in
princ. C. de testa.

Fallit vt not. Soci. reg. 399. Do. a Pin.

Testamentum fieri potest ad interrogationem alterius. no.
doct. in l. i. ff. de verb. oblig.

Fallit in multis casib. quos no. Soc. iun. in d. l. i. nu. 6. vbi Io.
Bolog. fecit contrariam regulam? cum limitat. nu. 50. in §. si
quis ita. d. l. i. Idem.

Testamentum in vna, atq; eadem charta, plures condere, ac
se se inuicem instituere quin possint, nihil omnino prohiber
commune ponunt. Bell. conf. 85. nu. 9. Iul. Clar. §. testm. q. 601.
patris & filij. ff. de vulga. & pupil. E. Suarez. & P. Fichard.

Testamentum potest incipere à gradu substitutionis vulga-
ris, si præcedens gradus institutionis erat nullus. l. 3. §. si. ff. de
libe. & posth. vbi si filius fuit præteritus à primo gradu, & à se-
cundo exheredatus, primus gradus institutionis est nullus, sed
secundus gradus substitutionis vulg. tenet, & ab eo testm. vires
sumit: hoc autè procedit in filio iam nato: in posthumò verò
si præteratur à primo gradu, licet exheredetur à secundo, tñ
qn nascitur rumpit totum testm. nec tali casu pòt incipere à
substitutione vulg. l. nã & si. §. rumpendo. ff. de iust. rup. gl. in
d. §. si. vbi Bar. declarat, & reddit rationem, & ibi etiam Castr.
istud aut generale dictum, procedit etiam qn filius est præte-
ritus à primo gradu: sed in secundo est substitutus vulg. q.
etiam perempto primò gradu testamentũ incipit à secundo. l.
ex secundo. l. ex facto. §. Lucius Titius. ff. de vulg. vbi Cast. dicit,
q. si filius est institutus in primo gradu: non requiritur postea
q. institutur in seq. gradibus, sed si exheredetur à primo, ne-
cesse est q. etiam exheredetur à secundo, vt latius per eum ibi.
à pupillari aut substitutione non pòt incipere, nec ex ea pos-
set filius præteritus à primo gradu succedere, quia substitutio
pupillaris habet dependentiam à testamento paterno, ita vt
si non adeatur hæreditas ex testamento paterno, non teneant
tabula pupillares. l. 27. §. adeo. l. sed si plures. §. si ex asse. ff. de
vul. declarat Ias. in d. l. ex facto. §. item quero. 3. no. Bellacom.

Testamentum perinde ex tacita substitutione, puta in pu-
pillari comprehensa, atq; ab expressa, pòt incipere, & effectum
assumere qd & ipsa non requirit aditionem ad eius confirma-
tionem licet pupillaris requirat, sicut voluit gl. in l. lex Corne.
& ibi Guiliel. de Cuneo. Bar. & Balin l. si pater captus. ff. de vul.
& pupil. Ang. & Barto. l. i. eod. titu. per l. neque. §. fin. ff. de test.
milit. & l. penul. ff. de ventr. inspicien. idque contra gloss. l.
apud Iulianum. §. idem. Iulianus. ff. ad Treb. communiter te-
neri refert Bened. Capr. in tracta. substitutionum. post regulas
posito. spe. i. nu. 83.

Testamentum sicut incipere potest ab expressa vulgari, sic
Com. opin. Tom. iij. A 2 etiam

etiam à tacita contenta in expressa pupil. est com. opi. secundum Alex. conf. 1. perspectis. circa med. vol. 1. & est magis com. secundum eund. conf. 88. viso. vers. & hoc secundum eos. volum. 2. M. Charian.

Testamentum ita potest incipere, & sumere vires à vulgari substitutione, sicut ab expressa. Est com. opi. secundum Alex. conf. 1. incip. perspectis. vol. 1. M. Charian.

Nemo potest facere, quod leges non habeant locum in suo testamento. l. nemo potest. ff. de leg. 1. Clar. §. testamentum. q. 5. communem dicit.

Fallit in 6. casib. quos no. Ias. in l. testandi causa. C. de testa. Don. a Fin.

De duobus testamentis eadem die conditis: & nunquid per secundum testamentum tollatur primum, & qualiter & quando.

C A P. II.

In duo testamenta reperiuntur eadem die confecta, & eodem tempore, & non appareat de eorum prioritatem, neutrum illorum valebit propter incertitudinem. arg. l. duo sunt Titij. ff. de test. tut. cōm dicunt Cyn. in l. hac consultissima §. si quis. C. de test. Ias. in l. fi. C. de edicto diui Adria. tollen. Boe. decis. 311. nu. 3. Cur. iun. in l. ult. nu. 79. C. de edicto diui Adria. tollen. E. Suarez.

Testamenta duo si inueniantur facta in vno die, neutrum valet propter incertitudinem. Boe. decis. 371. num. 3. communem dicit, vide limit. per Dec. & Iaso. in l. fi. C. de edic. diui Adr. tol. Villal.

Didacus Perem. in addit. ad securam. in l. quoniam. ff. de acquir. poss. nu. 92. vult dicere, quod ambo heredes succedant, per l. 3. tit. 14 par. 6. quæ lex mihi non probatur: Verba enim legis sunt, & si ambos mostraren que han yqual derecho en los bienes del finado ambos deuen ser metidos en possession dellos igualmente: non quod lex requirat, quod ambo demonstrent de suo iure, & sic requiritur quod ambo habeant ius, sed nullum habent propter incertitudinem. arg. l. duo sunt. ff. de testa. tut. & lex debet intelligi, quando vel sunt consanguinei in æquali gradu, vel æqualiter probatur per testes de iure proprio, sed cogita.

Intellige autem istam communem, quando hæc incertitudo non potest vitari, vel per horam, vel per momentum, si tamen de tempore anteriori potest constare qualitercunque, testamentum prius valet. Anto. Gomez. in l. 45. tau. num. 148. magis com. dicit ex Bart. Paul. & docto. in l. ex pluribus. ff. de solutionibus.

Vni primo, nisi vnus ex illis iam possideret: Idem ibi nu. 149. ex gl. in l. si eum actum. ff. de neg. gest. & Bal. in l. 1. C. quando prouoc. non est necess.

Vni secundo, si vnus ex institutis esset de venientibus ab intestato, idem ibi com. dicit ex glo. in l. si prius. ff. de contra. Villalob.

Quando apparent duo testamenta eodem die confecta, nec apparet de prioritatem, & in vno est institutus vnus, in alio alius, nemo erit hæres. hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. edicto. C. de edic. diui Adr. tol.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. edicto. nu. 30. fallit in 2. casib. vt per Dec. in l. fi. C. de edic. diui Adr. tol. Do. a Fin.

Testamenta duo si producantur, valebit illud quod apparet posterius factum, si vero illud non apparet, neutrum valebit. com. dicit Clar. §. test. q. vlt. in fi. P. Fich. ex Claro.

Testamentum primum tollitur per secundum, quando duo sunt testamenta, vnum prius, alterum posterius, quia voluntas hominis ambulatoria est vsque ad mortem, secundum Rol. conf. 33. nu. 18. & seq. lib. 3. vbi nu. 20. quod vltimo testamento præcedentia reuocata censentur, etiam quod de prioribus nihil dictum sit, & quod posterius præfertur primo, etiam si valeret tantum de iure speciali, quod procedit etiam si non apponatur in dicto testamento clausula solita, cassans & irritans omne aliud testamentum, teste Rol. d. conf. nu. 22. Quid in testamento facto inter liberos? & dic, quod per aliud non reuocatur, nisi in secundo adsit numerus 7. testium, & declaret testator expressè primum testamentum nolle valere, vt per Rom. conf. 385. col. 1. 2. & 3. & qui Rom. dum dicit, quod in secundo numero 7. testium non requiritur: dic, quod imo requiritur, teste eod. Rom. conf. 179. ante nu. 17. de quo vide Ias. in auth. hoc inter. l. limit. C. de test. Mariun. conf. 124. nu. 33. lib. 1. cōf. 144. nu. 57. lib. 2. & dum Rom. d. conf. 385. nu. 5. alleg. Spec. tit. de in str. edi. §. compendiosè. ver. quid si pater. vide Rub. conf. 6. nu. 5. qui quidem Spec. vbi sup. dicit, quod si pater habet tres fi-

lios eosque hæredes instituat, primum testm non rumpitur per scdm, in quo pater vnum tm filium, cæteris præteritis hæredes instituit ea ratione, quia secundum inuolidum ob filiorum præteritionem, & licet Spe. hoc ibi non dicat, hæc tamen opi. equa est, teste Rub. d. conf. quam tenet Rom. d. conf. 179. ante num. 17. vers. 2. quod posito. Soc. cōf. 5. ante fi. lib. 3. Dec. conf. 105. nu. 6. conf. 631. post prin. in l. hac consultissima. nu. 37. C. qui test. fac. poss. Grat. Resp. 156. nu. 49. lib. 2. Mar. iun. conf. 127. nu. 10. nu. 19. lib. 1. conf. 147. nu. 40. & seq. cōf. 189. nu. 85. lib. 2. Tiraq. de iur. primog. q. 4. nu. 4. & est com. opi. quam intellige, dummodo pater in omnium filiorum fauorem æqualiter disponat, secus si inæqualiter, quicquid sentiat Alex. conf. 146. nu. 5. nu. 13. lib. 2. Quod autem dicitur de inæqualitate, intellige de magna, non etiam de parua: de quo vide etiam quæ scribit Dec. in l. vt liberis. 3. not. C. de colla. Boer. q. 140. col. 7. & seq. An autem sufficiant verba generalia reuocantia? vide Soc. conf. 2. col. 3. lib. 3. Ias. in l. 2. col. 2. & 3. & seq. ff. de lib. & posth. & quod nunquam verba generalia sufficiant: est magis cōis opin. per Bertr. conf. 61. nu. 3. lib. 3. in antiq. damnata distinctione Bar. in l. si quis. in princ. test. ff. de leg. 3. teste Ias. in l. sancimus. col. 3. vers. vltra Bal. C. de test. de quo per Tiraq. in l. connub. glo. 7. nu. 130. & seq. Quæ reuocatio clausulæ derogatoriæ non requiritur, vbi pater inter liberos vltimam conficit voluntatem, secundum Rom. d. conf. 179. nu. 20. ex glo. in §. & si quidem. in auth. de testa. imperfect. Alex. conf. 134. col. pen. lib. 1. Ias. in l. exigendi. col. 5. C. de procur. d. l. sancimus. col. 3. vers. 6. fallit. C. de testa. Dec. conf. 475. col. 2. Mariun. conf. 124. num. 31. lib. 1. Bertr. conf. 212. nu. 16. lib. 1. ita notat Gram. decis. 62. num. 37. contra Ias. in l. non dubium. in fi. C. de testam. E. Muscul.

Testamentum prius per posterius rumpitur, etiam si prius sit per Imperatorem confirmatum. com. dicit Clar. in §. test. q. 94. vers. Et hæc. Imo etiam si in priore testamento iurum appositum esset, tñ rumpitur per posterius, quia nemo sibi legem dicere potest, &c. com. dicit Clar. in d. quæst. 94. vers. Sed quid si testator. Interim verò testator periurus censetur, & ideo debet petere absolutionem à iuramento. ead. quæst. vers. Sed nunquid. Tale tamen iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ, ideo debet in secundo testamento expressè poni reuocatio iuramenti. ead. quæst. vers. vlt. Quod autem testamentum prius per posterius rompatur, procedit etiam si hæreditas ex secundo non fuerit adita: satis enim est adiri potuisse. com. dicit Clar. in d. §. testam. q. 95. vers. Dixit. Et quod prius per posterius rumpatur, procedit etiam in testamento inter liberos, si in secundo nullus sit institutus extraneus, alias secus in d. §. test. quæst. 98. per totum. P. Fichard.

Testamentum prius rumpitur per posterius, etiam si prius habeat clausulam derogatoriam, quæ in secundo non sit expressè reuocata, si modo decennium effluxerit inter primum & secundum test. com. dicit Clar. §. test. quæstio. 99. vers. scias etiam. Item si in secundo iurasset testator se velle id esse vltimum testamentum, non attenditur clausula derogatoria in primo testamento, sed valebit secundum in ead. quæst. 99. vers. item sc. s. Idem censendum si secundum fuerit apud acta cōditum ead. quæst. vers. vlt. P. Fich.

Testamentum primum in quo instituta fuit pia causa, & adhibiti plures testes, reuocatur per secundum, in quo pariter pia causa instituitur cum duobus tantum testib. quod secundum subsistit, secundum communem per Burf. conf. 47. nu. 9. lib. 1. & vide quæ idē scribit conf. 55. nu. 13. nu. 15. & nu. 16. Idem.

Testamentum secundum ad pias causas præualet primo cum clausula derogatoria, etiam quod in secundo nulla derogatio in specie vel in genere fiat de dicta clausula, nec de testamento. idem si secundum sit inter filios, secundum communem per Burf. conf. 47. nu. 11. & 12 lib. 1. & vide quæ idem scribit conf. 55. nu. 13. nu. 15. nu. 16. eod. Idem.

Testamentum secundum, in quo est clausula, non obstante quocunque alio testamento, sub quacunque forma verborum concepta, irritat primum, & si in eo clausula sit derogatoria. Aret. c. 1. de refer. com. dicit.

Amplia, si constet quomodocunque quod testator voluit mutare voluntatem. Ioan. Duran. in arte testan. tit. 10. cau. 1. commu. dicit.

Concor. cū l. 22. tit. 1. par. 9. & vide l. 44. in ord. tau. loquentem de eo, qui fecit maioratum. B. Villal.

Testamentum secundum valet, etsi in primo sit clausula derogatoria, si constet testatorem velle voluntatem mutare. Durand. ibi tit. 10. caut. 1. communem dicit. Vezinus.

Testamentum secundum validum, & perfectum, tollit ipso iure testamen. primum. l. sancimus. C. de testam. nisi in primo testamento adesset clausula derogatoria ad sequentes vltimas voluntates, vt quia testator dixisset in primo testamento,

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. 3

mento, q̄ si contingeret eum facere aliud testamentum, nolebat illud valere. Ampliatur, vt per Marf. sing. 566. vide Io. Di-
lct. de arte testan. tit. 10. caut. 1.

Fallit in 10. casib. quos no. Ias. in d. l. s̄cimus fallit in multis casib. quos no. Maria. Soc. iun. in l. si quis in principio testa. ff. de leg. 3. nu. 53. videas pulchrā Io. Bolog. distinctionē. in l. oēs populi. ff. de iust. & iu. nu. 148. fallit in 3. casib. vt p̄ Cur. iun. in l. posthumus. C. de bo. pos. cōtratab. nu. 47. fallit in 3. casib. vt p̄ Corn. in auth. hoc inter. C. de test. §. si quis aut. nu. 2. D. a Fin.

Per secundum testamentum non censetur primum sublatū, nisi fuerit in secundo facta specialis mentio de clausulis derogatorijs appositis in primo, nec sufficit generalis reuocatio, seu cassatio prioris testamenti. & hoc indistinctē, siue vnicum tantum, siue plura præcesserint testamenta. est com. opin. contra Bar. sec. Alex. in cons. 172. visis duob. circa princ. vol. 7. & in cons. 163. visis narratis. vol. 7. & in cons. 156. viso testamēto. in prin. eo. vol. & per Burf. cōf. 47. nu. 1. lib. 1. Soc. iun. cons. 2. vers. sed ex superabundanti. vol. 3. fallit si apparet ex mente testatoris voluisse mutare primū, per eundē Burf. eod. cons. nu. 20.

Valet secundum testamentum, in quo ad interrogationem notarij testator respondit q̄ sic, in omnibus dispositis in ipso testamento. est com. opin. sec. Dec. in cons. 489. in casu. vers. & in casu isto. Charian.

Testamentum perfectum non tollitur per secundum imperfectum, nisi in eo sint scripti venientes ab intestato corā quinque testib. l. hoc inter. §. si quis autem. C. de test. ampliatur in 2. casib. & limitatur in 6. a Ias. in d. l. nu. 1. D. a Fin.

- 4 Testamentum solemne & perfectum, non reuocatur p̄ posterius testamentum imperfectum minus solemne, vtputa factum sine scriptis coram testibus, coram quibus testator dicit se tales hæredes instituere: quia cū primum perfectum sit, non poterit reuocari per alterum imperfectum, etiamsi producat charta in qua testator eā voluntatem declarauit: hoc asserit Oldra. cons. 118. fallit tamen si tria concurrant, primū q̄ in illo primo testamento fuerint instituti extranei, secundū q̄ in secundo testamento fuerint instituti venientes ab intestato: tertium, q̄ in secundo interuenerint saltem quinque testes. & de hoc est rex. singu. in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testam. Bellacomb.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide decisiones Rotæ Romanæ part. 1. decis. 795. num. 14. & in quibus casibus fallat hæc opinio, vide apud Iason. & Doctores in l. fin. de edict. d. Adria. tollen.
- 2 Vide Iosephum Ludou. fise de testam. concl. 2. & fise Nicolaū Boerium decis. 38. nu. 19.
- 3 Fallit tamen hæc regula vbi in primo testamento apposita esset ea clausula derogatoria ad sequentes vltimas voluntates, vt quia testator dixit in primo testamento, hæc vel similia verba, volo hoc meum testamentum valere in posterum, etiamsi contingat me aliud testamētū cōficere, nolo illud vires habere nisi in eo posita sint talia verba in specie tunc n. per secundum non infirma retur primū nisi essent in specie ea verba apposita derogatoria ad primum. l. si quis in principio. ff. de leg. 3. & hæc limitatio non præcederet, vbi post primum testamentum elapsi essent decem anni, nec eo casu. & post decennium si quis cōsiderit secundum testamentum etiam absque derogatione illius clausula derogatoria in primo testamento posita, valeret illud secundum testamentum. Ias. in liubemus. vers. 5. fallit de testam. Item & secundo limitatur hæc regula, vbi in secundo testamento essent hæc verba apposita, cassans, & irritans, omne aliud testamentum, non obstantib. quibuscunq; verbis derogatorijs in primo testamento positis, etiamsi de ipsis verbis derogatorijs in specie non sit facta mentio de verbo ad verbum: & hoc etiam casu tueretur secundum testamen. Iaso. loco citato, & ita fuisse decusum Gratianopoli scribit Guido Papæ decis. 127.
- 4 Vide ad hanc rem Anton. Gabriel. de testam. concl. 7. lib. 4.

Omne testamentū, coram etiā imperatore cōditiū, requirit aliquot testes, & qualiter fidē faciant,

CAPVT III.

- 1 **T**estamentum coram Principe vel Imperatore conditū, requirit aliquot testes, secundum glossā sententiam in l. omnium. in verb. testibus. C. de testa. Licet ea non declaret quot testes requirantur, cuius finiam Bar. Bal. Ang. Sali. & Alex. ibi probant: tñ solūmodo in numero variant, quia Ang. requirebat septē. Sali. tres. Bart. Bal. & Alex. dicūt duo sufficere. argumēto l. vbi numerus. ff. de testib. Verū Pau. de Cast. Fulg. & Ias. voluerunt nullū testem

requiri. Sed com. opi. doct. est, q̄ aliqui requirantur, saltē duo. ita referunt Maria. Soci. iun. in cons. 188. nu. 10. in 1. par. cōf. & Did. in ti. de testa. in 2. par. rub. nu. 2. ver. imo testamētū factū præsentē isto Cæsare, vel Rege supremo. in 1. Tom. Kirchou.

A pari procedit quod testamentum fiat coram iudice, vel coram Principe. l. omnium. C. de testa. sed vbi corā Principe, requiruntur aliqui testes, vt tenet glo. Bal. Ange. Salyc. & Alex. ibi. licet non aperiunt quot testes. Ang. vero requirebat septē. Salyc. tres. Bar. Bal. & Alex. duos. & hæc est communis opinio, prout testatur Soc. iun. in cons. 138. vol. 1. Couarru. in rub. de testam. in 2. par. nu. 2. Vinus.

- 2 Coram duobus testibus dūtaxat, etiā fœminis, pater potest inter liberos facere testamentum, secundum glo. & docto. in anth. quod sine. C. de testa. imo pater absq; vlla testium præsentia, per simplicem scripturā, ac priuatā inter liberos testari pōt: puta si sua manu scribat schedulā, & in ea disponat inter liberos pro testamento, seruabitur eius voluntas, tamē requiritur necessariū, quod pater declaret in huiusmodi schedula, voluntatem illam habere pro perfecta, & tunc proculdubio valet, vt testamentum patris, quamuis nulli testes interuenerint, per doctrinam Bar. in l. si. ff. de testam. Alexan. cons. 4. lib. 7. & ista est communis opin. teste eodem Alex. cons. 105. super his. in fi. vol. 3. & Ias. cōf. 57. vol. 2. præsuppositis, & Boer. decis. 340. nu. 4. F. Vinus.

Testes debent videre & audire testatorem. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 59. in prin. P. Fich.

- 3 Testes & si regulariter de auditu proprio fidē faciant, si voces vel contrahentium, vel delinquentium notas habeant, vt cōe inquit Alex. cons. 190. visis attestationib. ad fi. lib. 7. Tamē in testamentis specialiter requiritur, vt & testatorem videant, & ip summet loquentem audiant. cōe pronunciant Corn. cōf. 18. litera D lib. 2. Paris. cons. 33. nu. 1. lib. 2. & copiosius Inl. Cla. de testa. q. 59. ac Fran. Viui. lib. 1. opi. 406. Quin generaliter vbi hi testes de auditu admittuntur, oportet, vt bonæ famæ, atque spectatæ fidei sint. commune ponit Io. Cephal. cons. 82. nu. 45. & semper ac regulariter præsumptionem tranferentes, probandi onus in partem aduersam inducunt. commune pono ex Curt. de testib. concl. 31. cōf. 69. nu. 17. lib. 1. Dec. nu. 18. Curt. iun. nu. 57. in l. 1. ff. si cer. pet. Dec. rursus cons. 595. nu. 3. Ruin. cons. 173. nu. 5. lib. 4. Io. Cephal. cons. 140. nu. 29. E. Suarez.

Quæro, An testes in testamento debeant esse præsentēs? Respon. q̄ sic, & ita vt videre & audire possint ipsum testatorem loquentem. de hoc tex. est expressus, & ibi omnes doct. in l. si non speciali. C. de testa.

Hinc inferitur, quod si cortina esset intermedia inter testatorem & testes, ita vt testatorem videre non possent, testamentum non valeat, & hæc est communis opinio, vt refert Ias. d. l. si non speciali. nu. 7. licet contrariam teneat gl. in l. 2. §. idē La-beo. el. 1. ver. adierint. ff. de aqua plu. communiter in hoc reprobata. vt per Ias. d. nu. 7. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Nicolaum Boer. cons. 48. nu. 6.
- 2 Vide ad rem accommodatē Boerium cons. citato nu. 4. Francisc. Marc. decis. curiæ Delphinat. q. 319. nu. 9. testamentum scriptū manu testatoris valere sine aliquo teste inter liberos indicatum est Romæ 20. Decembris 1582. decis. Rotæ Romanæ. par. 1. decis. 734. Non tamen valere inter extraneos testamentum propria manu scriptum sine testibus, in eadem Romana Curia decusum est 23. Maij 1583. decis. Rotæ part. 1. decis. 752.
- 3 Non esse necessarium quod ante actum testandi testes debeant cognoscere testatorem: requiri tamen vt sustineatur testamētū, cognitionē illam quæ resultat per aspectū ipsius testatoris in ipso actu testandi, concluderunt Domini Rotæ Romanæ, die primo mensis Martij 1577. decisio diuersorum Rotæ. par. 1. decis. 434. nu. 2.

Monachi & fratres minores, seu prædicatores, personæ infames, & serui, an & quando testamentarij testes esse possunt: & quid de fideicommissio vniuersali.

CAP. II.

- 1 **E**stes monachi, ac fratres minores possunt adhiberi in testamento, in quo eorum monasterium hæres institutum sit, & sic in hoc testamento, & in alio in quo fieret legatum, seu donatio monasterio pro fabrica ecclesiæ essent monachi, fratresq; mendicantes ipsi idonei testes. c. in super. ext. de testib. & ita voluerunt gl. in §. cogitandū. in vers. testes, in auth. de monachis. Spec. in tit. de teste. §. 1. vers. qd de Com. opin. To m. iij. A 3 mona-

Com. V. I. Opin. De vltim. voluntatib. &

monacho. & Io. And. ibi, in addi. Bar. in l. in tantum. §. vniuersitatis. circa fi. ff. de rer. diuis. & in sua minorica. Bal. per tex. ibi, in c. nuper. de testib. Fran. Aret. conf. 160. longa est ista cōclusio. Ac. & Bal. in repet. l. primæ. C. de sacros. eccl. q. 3. tertiæ par. Ferrar. in sua præf. Papien. in form. iuramenti testif. nu. 32. & seq. vbi meminit ita consuluisse Ang. Perusium. Fran. de Ráp. & Bar. de Sali. ac obtinuisse in cōtingentia facti, & opinionem istorū sequuntur quoq; aiuntq; indubitam esse de iure canonico. Fab. Aret. & grauissimus iureconsultus D. Tobias Nonius. nu. 1. & seq. in §. sed neq; hæres. insti. de testa. vbi eam tue tur, atq; optimè declarat. Item monachus, ac frater minor potest esse testis in iudiciis. secun. gl. in d. §. cogitandum. sed hoc falsissimum apparet, præsertimq; de iure canonico, vt extr. de clerici. & mona. pertotum, & sic tam monachi, quàm clerici in iudicijs testes recipi, examinariq; nequeunt absq; superioris eorum licentia, vt firmavit Spec. in d. ver. quid de monacho. Ang. conf. 233. post princip. Albe. in auth. si dicatur. C. de testi. Lanfr. in c. quoniam contra. in c. 8. de testibus. nu. 87. de prob. & Io. de Amicis conf. 77. nu. 17. & seq. vbi consuluit qd de licentia prædicta debet apparere in actis, aliter monachus examinatus nihil probat, secundum eum, & est verissimum. & similiter ipse monachus in causa monachi testis adhiberi potest. secun. gl. in d. §. cogitandū. & ita si habet communis obseruatia, & consuetudo, teste Natta in repe. §. ex imperfecto. sub nu. 181. C. de testa. subdente ibi, qd est valde rationabilis, nā solent à testatoribus adhiberi, tanquam legaliores sub spe qd eorum voluntates non reuelent. F. Viuius lib. 2. opin. 284.

Fratres prædicatores possunt esse testes in testamento, in quo iporum Ecclesiæ relinquitur. Est com. opi. secun. Dec. in conf. 72. in causa quæ agitur. in princ. vol. 1. M. Char.

Infamis potest esse testis in testamento, vbicunq; non esset notoriè infamis: & sic infamis occultus admitteretur in testē: secundum gl. Bar. & omnes in l. cum lege. ff. de testa. glo. Bart. Bal. & alios in l. 1. C. eo. tit. Et quamuis Ang. & Saly. ibi, & præcipitanter quidem, velint contrarium: tñ opinio dictæ glo. cōmuniter approbatur: secundum Moder. in c. cum ab homine, de iud. & Pomatem in add. ad Bar. in d. l. cum lege. Alex. in l. 1. nu. 11. C. de testa. & Clar. in §. testamentum. lib. 3. q. 55. in fine.

Sed hoc procedere posset, iudicio meo, in infamibus infamia facti: qui tunc regulariter possent esse testes, de quo vide Soc. in tract. fallentiarum. in reg. 415. & seq. Bal. & Iaf. in l. cunctos populos. C. de summa Trin. & fide catho. Secus autem esset in infamibus infamia iuris, qui in testamento ipso testis esse nequirent: vt firmat Alex. in l. Prætor. §. cogentur. ff. de edendo. & Bal. Iaf. & alij omnes in l. cunctos populos. C. de summa Trin. & fide catho.

Aduertendum tamen est, quod si in numero testium adhibitorum in testamento, reperiatur vnus infamis: tunc defectus istius suppletur per bonam famam aliorum, secundum Bal. in l. 1. in fi. C. de testa. Alex. in d. §. cogentur. Ioan. Fabrum in §. testes. insti. de testa. Geor. Nattam in c. quamuis pactum. col. 54. de pactis. lib. 6. Marfi. sing. 196. & Boer. in scholiis ad Dynū in reg. vtile non debet per inutile vitiari, in prima add. ad reg. iur. lib. 6. Viuius.

Seruus testamento in testem adhibitus, qui tamen communione non habebatur pro seruo, non ideo facit testamentum irritum, sed valebit. com. dicit Cla. §. testamentum. q. 55. vers. vlt. P. Fichar.

Fideicommissarius vniuersalis, in testamento testis esse non potest. Bal. in l. distantibus. C. de testa. Alex. conf. 118. nu. 32. in 6. vol. & quāuis omnes testes essent legatarij, non pp hoc reijcerentur. Iaf. in d. l. distantibus. vbi aut hæres ageret cōtra eos, qui debent succedere, non essent idonei testes ab intestato soli legatarij: licet aliud sit quando contra alios ageretur, ita vt in oēm euentum habituri essent legatum: quia tunc essent testes idonei, nisi ageretur inter hæredem & legatarios, quia tunc non essent testes idonei. Pan. in c. in super. num. 9. de testam. & Ioannes Dilectus in suo libro de arte testandi. titu. 2. num. 9. Bellacomb.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Quomodo monachi testes esse possint vide decisionum diuersor. Rotæ Roma. part. 2. decis. 77. copiose. Quod autem monachi possint esse testes in testamentis tenet Bugnonius Iurisc. Lugdunensis in tractatu des loix abrogées. cap. 20. in quarta parte asserens ibi receptos esse monachos, & mendicantes, & professos religionem posse esse testes in testamentis, contra opinionem Ioannis Fabri contrarium asserentis in §. testes. de testamen. & ita in Curia Delphinali determinatum esse scribit Guido Pap. decis. 517. nu. 2.

In testamento nunquid mulier testis esse possit.

CAPVT V.

Estis non potest esse mulier in testamento. tex. est in l. qui testamento. §. mulier, vbi Doct. ff. de testa. & in §. testes. insti. eodem tit. & per Bal. singulariter in l. nec scripturas. C. qui pot. in pign. habean. Io. de Ana. in c. tanta la bes. extr. de simo. & conf. 17. nu. 16. Gandin. in tract. malefi. in tit. de furtis. Afflic. in constit. mores dissolutè viuientium. nu. 7. lib. 3. rub. 53. & latè per Ruinū conf. 192. nu. 3. vol. 2. & est glo. in d. §. mulier. in ver. Non poterit. Quam omnes scribentes sequuntur nemine discrepante, teste Bellono conf. 14. nu. 8.

Imò ampliatur hoc non solum procedere de iure ciuili, verum etiam de iure canonico: secundū glo. in c. forus. de verb. sign. circa fi. in vers. Testimonium, Federic. de Senis conf. 207. factum tale est. Roma in auth. similiter. C. ad leg. Falc. Imo. in c. cum esses, de test. & patet ex alijs allegatis, & congestis per Alex. conf. 70. vel 177. viso themate. col. 2. vol. 2. & ista est communis opinio: vt asserit idem Alex. conf. 84. viso themate, circa fi. eod. libr. licet Soc. in tract. fallen. in reg. 419. Testis mulier in testamento, post Imo. in d. §. mulier, asseueret alteram opinionem contrariam esse communem, & Couarru. in d. cap. cum esses. nu. 14. quamuis ibi primam sententiam tueatur, & Clarus quoq; cum alijs relatis per eum, in §. testamen. libr. 3. q. 55. vers. Sed quid si. Bellon. conf. 14. nu. 8.

Sed limitatur præfata communis conclusio non habere locum in codicillis, in quibus fœmina potest esse testis: secundum glo. in l. si quam ibi sequuntur Bar. Bal. Alber. Corn. Saly. Iaf. Alexan. colum. 6. & alij. C. de codicil. Bald. conf. 8. licet. lib. 5. Abb. in d. cap. forus. & Alexan. conf. 218. ante omnia. colum. 2. volum. 1. conf. 105. viso, & diligenter. col. 4. vol. 3. & acutissimus, eruditissimq; D. Tobias Nonius Perusinus, in insti. de testa. in §. testes autem. num. 17. vbi exprimit istam esse communem opinionem.

Si tamen animaduertendum est hic periculosum est septē fœminas interuenire in codicillis: quia solæ fœminæ sine vllō masculo, etiam in codicillis testes esse non possunt. vtpote, qd glo. in d. l. si. de fœmina loquitur in numero singulari. & ita sentit Andreas Barbatius. in c. relatum. de testamen. dicens hoc non esse vulgare, nec plebi tradendum. Sed hoc argumentum videtur leue iudicio meo, tolliturq; ex dictis eiusdem Barba. in d. c. relatum. col. 2. vbi docet dispositionem conceptam numero vngulari, etiam locum habere in pluribus. Proinde, factæ mulieres non reperiri prohibitas adhiberi testes: nec in codicillis eadem, quæ in testamentis solemnitas requiritur, vt per Dec. in l. fœminæ. col. 4. ff. de reg. iur.

Benè tamen verum est, qd in ipsis codicillis requiruntur testes omni exceptione maiores. d. l. fin. C. de codicil. vnde si in confectiōe codicilli adhiberetur infra numerum quinque testium, aliqui testes affines, & consanguinei hæredis instituti, vtique non admitterentur ad probandum ipsum codicillum tanquam suspecti: vt in terminis & in notabili casu consuluit Ang. conf. 228. in facto proponitur, qd Bella Florz. & sic ibi Ang. concludit, quod ex quo in codicillo adhibiti reperiēbantur inter alios testes socer, & maritus hæredis instituti, vt codicillus corrueret: nec sufficerent ad probationem ipsius cæteri tres, vel quatuor testes codicillares.

Imò aduerte etiam necessariò, qd licet fœmina in codicillis testis esse queat, tamen de necessitate requiritur tunc. vt ea literata quidem sit, vt in illis se subscribat, alias non probat. d. l. si. C. de codicil. & ibi Bal.

Secundo limitatur etiam non procedere præallegata communis opinio in testamento ad pias causas condito: vt voluit Pau. de Cast. conf. 161. Abb. & Doct. omnes in c. cum esses. de testa. per illum tex. Bal. in l. 1. in fi. in lect. & in repet. col. 20. C. de sacros. eccl. & latè Ruinus conf. 9. nu. 7. & 15. vol. 3. & conf. 192. nu. 7. vol. 2. & D. Tobias in loco superius citato. num. 3. & ista est communis opinio, teste Bellono in conf. 14. num. 8. & Moder. in d. cap. cum esses, & Couarruias aum alijs compluribus signatis per eum in d. cap. relatum, il primo. nu. 5. & Tirraquel. in cap. 221. de priuilegijs piæ causæ. prinil. 5. vbi col. 2. ostendit etiam istam communem in practica seruari. Quam limitat non procedere Ang. conf. 233. punctus est, quādam Domina Margarita sana mente. col. 1. & fin. vers. Tunc descendo ad dictum Bartoli, quando causa ageretur coram iudice seculari in terris Imperij.

Tertio limitatur, vt mulier dicatur idonea testis ad probandum testamentum: vt latè per Albe. in d. l. qui testamento. §. mulier,

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 4

mulier, vbi disputat hæc quæstionem ad partes examinando.

Quartò limitatur, vt mulier possit esse testis in testamento inter liberos cõdito, & p consequens põt probare testm inter liberos, etiã non rogata: vt habetur per Doct. in l. fi. C. de codicil. & in l. hac cõsultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Bald. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Bart. Capol. in c. 1. de cogni. feud. in 11. concord. in vñbus feud. & per Tiraq. in d. tra. sta. de priuilegiis pia causa. priuileg. 5. post principium, & declarat Bal. Ang. & Imol. in l. quoties. §. 1. de hered. instit. & Ruinus conf. 73. nu. 6. vol. 2. & sequitur quoq; opinionẽ istorũ Lanfran. in c. qm contra. de prob. in vers. Testes. nu. 80. & Soc. in d. reg. 419. in 1. fallen. & Thobias in loco præcitato. n. 3. vbi ampliat conclusionẽ istã in quatuor casibus. & communem esse ait Clarus in tract. de testa. li. 3. q. 8. vers. secundò infertur.

Sublimitaturq; isthæc limitatio in testamento patris bastardum instituentis: quia tunc mulier in testem adhiberi nõ potest: secundũ Bal. in auth. quod sine. col. 2. C. de testa. & in l. qui test. §. mulier. ff. de testa. circa si. cuius opinionẽ sequitur, & latè declarat Mantua in suis apophtheg. apophtheg. 74.

Et aduerte hic, quòd codicilli non exigunt, vt testes sint in conspectu testatoris, vel codicillantis; vnde si testes probè intelligebant quod agebatur, licet esset aliquid intermedium, ita quod codicillantem ipsum non videbant, codicilli adhuc valerent: vt in specie firmant Alex. nu. 7. & Ias. num. 8. in l. si nõ speciali. C. de testam. & Mathes. sing. 123.

Postremò limitatur, vt in testamento militis mulier ipsa testis esse possit: secundũ communem opinionem, quam citat Bauer. in §. planè. nu. 5. Instit. de testam. milit.

Claudicat etiam eadem communis, vt femina in causis matrimonij similiter testes esse queant, & sic duæ mulieres solimodo probant matrimonium. c. super eo. il. 2. de testib. vbi gl. Inn. Abb. Antiquus, Tancred. Io. And. Bal. nu. 4. Aeg. Bel. Anto. But. nu. 4. Zabari. nu. 4. Imo. n. 2. Abb. Panor. in 2. notab. & seq. & ceteri oēs conformiter, quãuis & malè Paul. Merenda post Alex. senserit, affirmaueritque contrarium. conf. 86. num. 47. posito inter consilia matrimonialia. lib. 1. videlicet, q. mulieres in causa matrimoniali non admittantur in testes.

Quæ quidem communis intantum fortitur locũ, vt testes vtriusq; sexus, idonei similiter sint in causa matrimoniali, tam si agatur de ipso matrimonio coniugando, quàm etiam dirimendo. ita Casar Lambert. in tract. de iure patronat. in 2. par. lib. 2. 12. art. 10. q. princ. num. 3.

Sed vbiunque ageretur ad dirimendum matrimoniũ, tunc profecto testes debent esse graues, & omni exceptione maiores. Caput Aqueñs. decis. 171. li. 1.

Imò testes ipsi omni exceptione maiores, non solũ in separatione matrimonij requiruntur, sed in eius celebratione, & probatione etiam. teste Nicol. Grauat. consil. 82. nu. 23. posito inter consilia matrimonialia, lib. 1. & Io. Ant. Rub. consil. 73. num. 12. posito in eo. vol. 1. consiliorum matrimonialium, vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Itidemque testes in probatione matrimonij clandestini, debent esse etiam omni exceptione maiores, & de necessitate cõcludere, vt voluit Caput Aqueñs. decis. 171. lib. 1. & decis. 119. lib. 2. Mis. decis. 49. seu 94. Card. Put. decis. 393. & oculatissimus D. Oradinus præceptor meus. decis. 63. & decis. 318.

Necnon testes idonei non sufficerent in cã mĩmoniali, nisi forent omni exceptione maiores: vt p Fel. in rub. in 4. notab. nu. 15. de spons. vbi hoc ponit pro regula, & firmat per not. p Doc. p illũ tex. in c. in literis. de testib. & in c. 1. de cõsan. & affi.

Imò denique aduerte, q testes vbiunque maiores requiruntur, illa qualitas debet de necessitate articulari, & probari aliàs non probant: secundum Bar. in l. 1. §. si quis neget. col. 1. ff. quemadm. testam. aperian. & Grat. cum aliis aggregatis per eũ. cõf. 75. nu. 24. posito in d. vol. 1. cõsiliorũ matrimonialium, vbi in mediũ exponit istã esse cõem opin. Viuius.

Mulier esse potest testis in testò militis. communem dicit. Clarus in §. testamentum. q. 55. vers. sed hic, Petrus Fichardus.

Testamentarij testes an rogari debeant, & per quem: & nunquid in dubio rogati præsumatur.

C A P. VI.

Testes in militari testamento, debent esse rogati, vt in solemn. communem dicit Clarus in §. testamentum. quæst. 58. vers. item quero quid. P. Fichard.

Testes rogari per ipsum testatorem non est de necessitate, sed sufficit si sint rogati ab alio, presente tamen & patiente testatore. com. per Clar. in d. §. testamentum. q. 58. vers. scias. Idè.

Testes tam in testamento in scriptis, quàm in nuncupatione sine scriptis redacto, rogari debent. l. hæredes palam. §. in testamentis. ff. de testam. & l. hac cõsultissima. C. eod. tit. gl. in §. fin. in ver. Adhibitis. Instit. de testamentis, & ista est cõis opinio. teste Boer. decis. 34. nu. 8. & Tobia Nonio in §. sed hæc quidem. numero quinto. Institut. de testamentis. vbi etiam eam ampliat.

Vnde si notarius in testamento diceret testes presentes, nõ adijciendo expressè vocatos ad hoc & rogatos, testamentum est nullum. In dubio enim non præsumuntur rogati, cum solemnitas sit extrinseca probatoria: secundum Dyn. & Bart. in d. §. in testamentis. Cyn. Franc. de Aret. & Ias. in d. l. hac cõsultissima. Bart. & Alex. Ias. & alios in l. sciendum ff. de verb. oblig. & Spec. in tit. de testamen. §. 1. vers. Sed quid, & Ruinum consilio 1. num. 4. vol. 2. & consil. 12. num. 5. eod. vol. & istam aiunt esse communem opinionem. Moder. in d. l. sciendum. Cor. consil. 176. vol. 3. Io. Bap. Plot. consil. 54. Decius nu. 37. vol. 1. Socin. in tract. fall. reg. 420. & Ruin. consil. 154. nu. 2. vol. 3. & sequitur etiam Chif. decis. 193. concludens ibi quòd testes descripti in instrumento præsumuntur rogati: secus verò in testamento, licet aliqui Doct. ausi sint tentare contrarium, relati per Moder. in d. l. sciendum.

Sequendo tamen dictam communem tanquam verissimã, cui inhaeret quoque Clarus in tract. de testamen. lib. 3. §. testamentum. quæst. 6. vers. Tertiò infertur. & Tobias Nonius in dicto §. sed hæc quidem. sub numero 7. & sequentibus, vbi citat, & tuetur mentionatam communem, & limitat in quatuor casibus. Amplio procedere similiter in testamento condito ad pias causas: eo enim casu testes debent esse rogati: vt per Barbat. in c. relatum. de testam. Zabarel. consilio. 73. & Alexand. consilio 70. colum. fina. volumine 2. & alios complures aggregatos per Tiraquẽ. in tract. de priuilegiis pia causa, priuileg. 3. columna secunda.

Socin. verò in præcitata reg. 420. dicit audacter, communem opinionem esse in contrarium, videlicet, quòd in testamento ad pias causas sufficiant duo testes, etiam non rogati. & idem firmat etiam Alex. cũ ceteris relatis per eum, cõf. 134. super themate, & dubiis supra scriptis, nu. 2. vol. 7. & Couarruuias in c. relatum. nu. 4. de testa. vbi similiter perhibent istam esse veram, & communem opinionem. & magis communem Horatius Mádof. in add. Romani in cõf. 506. in litera A, prout sacrosancta redditur ex scriptis Bart. Bald. & aliorum in l. 1. C. de sacrosan. eccle. & Io. And. & aliorum in c. relatum. il. 1. de testa. & Tiraquel. in tract. præcitato, de priuilegiis pia causa. priuilegio tertio, per totum.

Sed limitatur dicta conclusio communis ita declarata non procedere, quando testes se subscripserunt in testamento: tunc ex huiusmodi sola subscriptione rogati, in dubio præsumunt: secundum Bar. & Soc. in l. Domitius. ff. de testa. & Bart. & omnes communiter in d. l. sciendum. licet Ias. ibi præcipitanter contrariam partem tueatur.

Sed aduerte, quòd ipsi testes ad testameti validitatem sufficit quòd rogati fuerint à notario, seu ab aliquo alio extraneo, non autem ab ipso testatore: secundum communem opinionem relata per Ias. in l. hac cõsultissima. num. 3. quam citat etiam, & approbat Clarus in tract. de testam. lib. 3. q. 58. vers. scias tamen.

Imò idem testis à partibus rogatus, admittitur etiam ad testificandum, licet inhabilis sit: rogatio enim eum idoneũ redere videtur, vt sentit gl. in c. licet. de testib. in vers. Supplicis, & in l. iurati. ff. de testibus. & Bal. & Imo. in l. ad testium. §. 1. de test. Et licet aduersus personam huiusmodi testis opponi nequeat, nihilominus contra dictum ipsius opponi permiffum esse arbitrantur Abb. & Fely. in c. causam. de re iud.

Et quanquã adhuc tractatum sit vtiliter quidem super re & materia ad testes rogatos spectante: tamen non immeritò & intèpestiue in præsentiarum arbitror repetendum esse, atque pleniori manu exarandum, quòd ieiunè quodammodò absoluius supra, in Opi. 432. Iuramentum sufficit præstari. numero 3. & sequent. libro 1. videlicet, quòd notarius in depositione testis, nullam faciens de tactu scripturarum mentionem, q huiusmodi tactus præsumatur, vt valeat eius depositio. Et quia inuento alto mari nauigandum est: ideò non ab re contrariam sententiam veriore, communiorem, & securiorem esse ostendo. s. quòd talis tactus scripturarum in dubio nullatenus præsumatur, & q tunc penitus corruat depositio testis ex huiusmodi tactus omissione. Et ratio viua, & irrefragabilis in mediũ adducitur isthæc: quoniam vbiunq; testis examinatur, & deponit, debet iurare re ipsa manu tactis scripturis. c. horramur. 3. q. 9. vbi gl. & glo. etiam in l. iurandi. C. de testibus.

Com. opin. Tom. iij.

A 4 Vnde

Vnde de tali scripturarū tactu necessariō notarius tenetur, & debet mentionem facere: & si tactus ipse fuerit omīssus, & solummodō asseratur, eius medio iuramēto, eius dictum sanē non valet, neq; tenet. ita glo. sing. in c. vt citra. de elect. in 6. Et ratio est, quia tāgere scripturas, est solemnitas extrinseca, quæ porro nullatenus præsumitur nisi appareat. l. sciendum, cum vulgaribus. ff. de verb. oblig. & l. quæcunq; §. si à pupillo. ff. de public. Lanfr. in c. quoniam contra. in vers. Testium depositiones. sub nu. 3. 4. & 5. vbi Apostilla. complura congerit, extr. de proba. Et q̄ inquam sit necesse tangere scripturas, constanter firmat Alex. post Pau. de Cast. in l. ait Prætor. §. si. ff. de iureiur. Felyn. in c. fraternitatis. post Abb. in ver. & aduerte. nu. 12. ext. de testib. Boss. in sua præct. crim. in tit. de oppos. contra test. nu. 83. & seq. Alex. in d. l. sciendum. col. 17. circa principium. Fely. in c. inhærentes. nu. 21. extr. de iur. cal. & in c. in tuis. ext. de testib. Pau. Castr. in d. l. ait Prætor. §. iurari. nu. 3. Bald. in repet. l. 2. fol. 11. vers. Sed nunquid. ff. de iureiur. glo. in clem. 1. §. porro. in ver. Tacta. de hæret. vbi Abb. secundum nouissimam impressionem in fol. par. nu. 18. & seq. Alex. conf. 70. nu. 20. vol. 2. aliās ipsi testes non præsumerēt modo aliquo iurati. vt concedit Boss. in loco præcitato. & quicquid testi astipulatur, est vigore absq; dubio iuramēti. & hoc eo magis de plano, & sine scrupulo procederet, vbiq; in processu in aliquibus nimirū depositionibus extitisset tacta de tactu ipso scripturarū mentio, & in aliquibus non: quia tunc compertum esset illos testes ex omīssione tactus scripturarum nullatenus iurasse. Et huic opinioni, q̄ testi non aliās fides adhibeatur, quā si notarius dixerit, quod talis testis iurauit manu tactis scripturis, innititur Rota Rom. teste Caputaquen. in decis. 213. lib. 1. & ita etiā iudicatū vidi in anno 1579. de mense Februarij in Curia magnifici D. Gubernatoris Ciuitatis Regalis, ad fauorem Pompeij Mariscotti de eadem terra, inquisiti de blasphemia: q̄ eo tempore mediante patrocinio sui strenui, prudentisq; aduocati D. Terentij Turcanici mei conterranei, post longam, & horribilem disceptationem extitit à tali crimine religiosè absolutus, stante q̄ notarius in plerisque ex depositionibus testium, omiserat tactum scripturarum.

Quæ conclusio licet indubitata quidem sit de iure cōmuni: tamen illa videtur etiam in Regno sortiri locum absque scrupulo, non obstante. c. Regina Isabella, inserto inter ritus magnæ Curie Vicariæ. nu. 289. exordiente, Isabella, disponēte. q̄ tam in causis ciuilibus, quā in criminalibus sola facti veritate inspecta procedatur, nō attentā ineptitudine libelli, ac nullitate, etiam si totum processum respicerent: quia illud cap. de facto non seruatur, & limitatē loquitur, videlicet in magna Curia Vicariæ: vt constanter & rectē firmat Io. Ant. de Nigris super ca. Regni. in c. 107. frequēs. nu. 62. circa fi. & D. Carauita in d. tit. 289. ideo in criminalibus proceditur ordinariē: vt cōcedit Paris de Put. in tract. syndicat. in vers. Sententia. §. an per dictum capitulum. cum sequentibus, in 2. parte. Afflic. decis. 250. & in consti. lite legitimē contestata. in 6. not. & in consti. si damna clandestina. in 9. notabili. quāuis & malè Annibal Troisius Cauen. in d. rit. 289. & in pragmat. Dispendia litium. contrarium asseueret, & Alex. conf. 6. circa processum causæ. num. 1. volum. 3.

Imò isthac opinio adeo vera est etiam, vt si per reum inquisitum fuerint habiti testes, ita examinati absq; tactu scripturarū, pro iuridicē, legitimēq; citatis, & repetitis, & q̄ ob hoc videatur quodammodo nullitas validata, q̄ adhuc non obstāte huiusmodi declaratione, remaneret causa vulnerata, & nullitas ipsa in suo statu penitus immutata. Nā habilitas superueniens non cōfirmat aliter actum à principio nullum, irritum, & inualidum. ita Roma. conf. 509. circa propositam consultationem. sub nu. 19. & Marfil. in l. pen. num. 4. ff. de quæst. & in præct. crim. §. Diligentet. sub nu. 187. & seq.

Imò ob talem repetitionem factam per reum inquisitum de habendo testes contra ipsum receptos, pro iuridicē citatis, & repetitis, nō videtur approbare dicta, & depositiones ipsorum testium nulliter emanata. Sed est q̄ ob hoc esset approbata receptio testium, prout non est: adhuc testis non ritē receptus minimē probaret, etiam de consensu partium. ita Inn. in c. significauit. in glo. 1. in fine, de testibus. & Franc. de Cap. Listæ, in l. procurator. col. 8. C. de eden.

Quod sanē procedit sine scrupulo, non solum si pars consenserit repetitioni prēmemorata, sed etiam publicationi eorundem testium: vt voluit Bal. in auth. si quis in aliquo. col. 1. C. de eden.

Et circa illius intellectum pragmaticæ, super illis verbis: Facti veritate inspecta, aliquid tetigimus in primo libr. in Opin. 96. Clausula. vel aliās Legatus de latere. per totam, & præcipuē nu. 15. vsq; ad finem, vbi etiam fuerunt repetita illa verba, q̄

in causis in Regno debeat porrigi talis qualis petitio cum stabilito termino ad probandum, ad hoc vt sciat reus an velit cedere vel contendere, &c. Viuius.

Testes esse non prohibentur aliquo modo in testamento legatarij. §. legatariis. instit. de testa. l. distantibus. C. eod. tit. & l. qui testamento. ff. eod. Nellus de Sancto Gemi. in tract. de testib. in 1. par. sub num. 34. Alberi. de Maletis in tract. de testib. c. 4. num. 54. & seq. Lanfran. in cap. quoniam contra. in ver. Testes. sub num. 70. & 16. Crot. in tract. de testi. in 1. par. nu. 15. & ibi Pet. de Moncada in addi. in litera O. vbi post alios aggregatos per eum, non obscure deducit istam esse communem opinionem, quod legatarius pro hærede, & pro alijs indubitātē testis esse possit.

Tamen legatarius non potest testificari super suo legato, & sic non admittitur ad probandum legatum sibi factum, sed vniuersaliter poterit interrogari super toto testamento, & eo casu nō dicitur deponere super facto suo principaliter, sed in consequentiam. l. omnibus. C. de testi. cum allegatis per Fely. in c. insuper. col. 5. de testi. & ita tenent, & firmant etiam Bart. & Aret. in d. l. qui testamento. Alber. in tract. de testi. quando testes repellantur ratione affectionis. col. 8. Ias. & Rimi. in d. l. distantibus. Alex. conf. 14. col. 5. visis, & cōsideratis. vol. 6. & Afflic. in decis. 400. nu. 3. Tiraq. in tract. res inter al. acta. sub 1. limit. & Lanfran. in c. quoniam contra, de proba. in vers. Testes. nu. 70. post prin. & istam dicunt esse communem opinionem. Alex. in d. l. distantibus. Portius in §. legatarijs. & ibi Moder. in fit. de testam. & Curtius iun. consil. 178. num. 18. & D. Tobias Perusinus in d. §. legatariis. sub nu. 9. & seq. vbi eam limitat in tribus casibus.

Et quod legatarius sit idoneus testis in testamento, probatur multis rationibus per Doct. præcitatos, & ea maxime, q̄ est approbatus à testatore, & sic redditur habilis testis legatarius in testamento. Nihilominus non habet locum vbiq; deponeret super legato sibi facto, & per consequens ad proprium commodum, & vtilitatem: tunc enim (vt suprā deduximus ex communi opinione) non probaret.

Sed quando testamentum reperiretur in scriptis cōditum, ac in eo vni ex testibus, seu omnibus foret legatum ascriptū, legatarius posset esse testis, & consequi legatum sibi relictum: secundum Nicola. de Matate. Bal. & Corn. in d. l. distantibus, Pau. Castr. & Imo. in d. l. qui testamento. in princ. Fabr. Areti. & ceteros in d. §. legatariis. vbi D. Tobias. nu. 8. exprimit istam esse communem opinionem & indubitatam.

Itidem quando nuncupatum extitisset conditum testamentum, quod a notario reassumptum in publicam formam non esset: tunc si testibus ibi legatum esset, testamentum vtrique valeret atque hæreditas ex eo dari posset, & legatarij in eodemmet testamento testes esse possent: vt voluerunt Barto. Bald. Imo. Pau. Castren. Aret. & ceteri in d. l. qui testamento, in princ. contra glo. ibi contrarium asseuerantem. Idemq; firmavit Corn. in d. l. distantibus. Fabr. & Aret. in d. §. legatarijs, & istam esse communem sententiam meminit Socin. in l. si quis ita. num. 5. ff. de reb. dubijs & Tobias in d. §. legatariis. num. 9. licet ibi teneat contrarium, simul cum alijs relatis per eum. Viuius.

Sed quæro, Nunquid testes in dubio præsumantur esse rogati? Resp. q̄ non, ita tenet Cyn. Bal. & omnes doct. in d. l. hac consultissima. Bar. & omnes doct. in l. sciendum. ff. de verb. ob. Et hanc dicit ibi communem esse opinionem. Ias. nu. 36. & tenet Alex. ibi, & in conf. 70. incip. viso conf. vol. 2.

Hanc tamen conclusionem limitat Bald. in l. 1. ff. de hæred. insti. vt testes præsumantur rogati, quādo testator & notarius sunt periti iuris, & reperiuntur instituti, qui verisimiliter debuerunt institui, & hoc dicit singulare Aret. in d. l. sciendum. communiter tamen illud dictum reprobari testatur idem Aret. in d. l. hæredes palam. §. si. quem refert Ias. d. l. hac consultissima. in prin. num. 2. & d. l. sciendum. nu. 37. & in specie reprobat ibi Alexan. Mich. Grassus.

Sed quid si testes in instrumento testamenti se subscripserunt, nunquid præsumantur rogati? Resp. q̄ sic, ita tenet Bart. & cum eo omnes indifferenter in d. l. sciendum, & ibi Ias. dicit hanc esse communem opinionem. nu. 42. Licet ipse contrariū teneat in d. l. hac consultissima. in prin. Imo. & doct. in l. Domitius. per illum tex. ff. de testam. Idem.

Quæro, An testes in testamento requisitos, sufficiat esse vocatos & adhibitos, an verò requiratur q̄ sint rogati? Respon. Bar. in l. sciendum. ff. de verb. obl. concludit, q̄ sufficit vocatos esse. idem tenet in l. hæredes palam. §. in testamentis. ff. de testam. Et hanc opinionem dicit esse communem, Ias. d. l. sciendum. num. 41.

Contrariam opinionem, q̄ scilicet non sufficit vocatio testium,

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 5

stium, sed etiam necessaria est rogatio, tenet Bal. l. diuus. ff. de test. mil. allegat gl. in l. milites. C. de testa. mili. & pro hac opinione est tex. expressus in d. l. heredes palam. §. in testamētis. & meo iudicio Ias. fallitur, dum dicit primam opinionem esse communem, & eam tenet gl. §. si. verb. adhibitis. Instit. de testa. Vbi dicit rogationem requiri, siue in scriptis, siue sine scriptis testamentum fuerit factum, quæ glo. in hoc communiter approbata est. vt testatur ibi Bauer. Et eam opinionem tenet Alexan. & Ias. l. hac consultissima. in princip. C. de testam. Nec refert, an ab ipso testatore, vel notario, aut alio extraneo, testes sint rogati, dummodo consentiente testatore, ita communiter teneri firmat Ias. d. l. hac consultissima. in princip. num. 4. Michael Grassus.

Testes in testamento adhibiti, debent esse rogati. com. dicit Clarus in §. testamentum. q. 6. ver. secundo.

Testes in testamento nuncupatio æquæ debent esse rogati, vt in solemn. com. Clar. in §. testamentum. q. 58. vers. & hæc quidem. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Vide fuse ad hanc materiam Ioseph. Ludoui. de testam. conclus. 7. Guid. Papæ. Decisionum Curie Delphinatus. q. 543. & ad eandem questionem annotationem P. Matthai.

Quot testes regulariter in testamentis requirantur, ad hoc vt valeant: quorum requisitus numerus est de substantia testamenti.

CAPVT VII.

Testamentum, licet ad hoc quod valeat, requirantur septem testes, per l. hac consultissima. C. de testam. in princ. tamen fallit primò tempore pestis, quia sufficit quod fiat coram quinque testib. & valet. Matth. de Affl. c. i. decis. 25. nu. 2. Barb. conf. 83. nu. 4. Decius conf. 284. com. dicit, licet Alex. conf. 60. vol. 2. dicat communem contrariam, quam refert Ias. l. & ab antiquis. nu. 4. C. de testam. sed tamen eum non sequitur. Villal.

Quod Horatius in arte Poetica scribit,

Bonus interdum dormitat Homerus:

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

Id auctori videtur hoc loco accidisse. Nullus enim horum Doct. hanc opin. dixit communem. Quinimo Matth. de Affl. & Barbat. (qui in allegato hic confil. 83. nihil dicit) in confil. 58. vers. circa secundam dubitationem dico. vol. 3. expressè tenent contrariam, quemadmodum etiam Alex. in d. confil. 60. vol. 2. & insuper in confil. 178. vol. 1. Verum quidem est, quod Decius in d. confil. 284. (quo in terminis hanc quæstionem plenè tractat) concludit pro prædicta opinione, quod tempore pestis, quinque testes sufficiant, propter magnam eius æquitatem, vt dicit: & quia alij plures Doc. eam tenuerunt, quos recitat, nempe Bal. Floria. Ang. Are. And. Sali. Ias. Sed interim nõ audet communem dicere. Et si hoc dicat, non videri verū esse, quod Alexan. tradit contrariam esse communem: Imò scribit ibid. num. 5. Alex. variasse. & in l. scriniarios. C. de testam. milit. tradidisse testamentum coram duobus etiam testibus tempore pestis confectum, valere. Postremò, inquit, dato qd res esset dubia, tamen in dubio in fauorem testamenti esse iudicandū, secundum receptam theoricam: quo argumento etiam Ias. in l. si. vbi latè hanc quæst. examinat. C. de testam. vsus est. Et hæc Decij sententiam in d. confil. 384. (quam etiam retinuit in confil. 504. nu. 7.) approbat in addit. ibid. Apostil. & insuper pro hac allegat Cor. cōf. 53. lib. 3. Fran. Rip. in trac. de peste. Hipp. de Marfil. in l. i. §. præterea. nu. 125. de quæst. Et Steph. Bertrā. conf. 223. viso casu. de quo sup. lib. & c. Hanc sequitur etiā Rubens Alex. conf. 71. & plenius confil. 165. cum distinctione tamen. san. pestis sit notabilis, vt tūc demum procedat, & c. Denique hanc opin. cameram quoque imperialis iudicij hoc casu, etiam in minore, quàm quinque testium numero, iudicando sequutam esse, in causa Ioachini Gulichs, contra Philip. Erlembacher, l. Iulij anno 1540. Et antea quoque anno 1535. in simili causa, in obseruationibus meis reperio. Solet enim illa veritatem potius & æquitatem, quàm stricti iuris subtilitates in cognoscendo perpendere, & obseruare, secundum c. dilecti. ext. de iudi. Postea reperi Iaco. Philip. Portium, conclusionum. lib. 3. c. 9. hanc quæstionem tractantem, & Docto. pro & contra allegat (quem vide omnino) hanc posteriorem opinionem similiter tenere.

Circa istam communem & sequentes. vide l. i. titu. 1. lib. 3. ord. & l. 3. Tau. quæ disponunt, quod in testamento nuncupatio, & si sit inter liberos, debent adhiberi tres testes: & si notarius defecerit, quinque testes: & si quinque non, ad minus sint tres, & in testamēto in scriptis, requiruntur septem testes & notarius, qui omnes vna cum testatore, subscribant testamentum, vt per dictas ll. apparet. B. Villal.

Fallit secundò, si fiat coram presbytero parochiali, & duobus testib. Io. Durand. in arte testan. titu. 2. caut. 2. Corn. 191. com. dicunt. & Didac. conf. 284. & si non sit parochus, requiruntur quatuor testes. Bellon. conf. 12. nu. 2. com. dicit.

Fallit tertio, si sit in præsentia Principis, quia non requiruntur testes ad eius validationem. Couarru. in rub. de testamen. par. 1. nu. 2. com. dicit.

Concordat l. 5. tit. 1. par. 6.

Amplia non solum, si fiat coram eo, sed etiam si confirmet. Idem ibi com. dicit, ex Bar. in l. omnium. C. de testam.

Fallit quarto, si quis institutus sit intuitu pietatis, si hæres verè pauper est, valet testamentum, etiam si non sint nisi duo testes. Io. Durand. in arte testan. tit. 2. cautel. 2. Barba. in c. 1. de testam. com. dicunt.

Fallit quinto, in testamento patris inter liberos, quia valet etiam per schedulam, vbi de voluntate, & institutione constat, etiam sine testib. Alex. conf. 105. vol. 3. & Ias. conf. 57. volu. 2. & Io. Durand. tit. 2. caut. 2. com. dicit.

Concordat cum l. 7. tit. 1. par. 6.

Fallit sexto, si per statutum constituatur, vt valeat testamentum cum duobus testib. Ias. in l. i. de sum. Trinit. C. nume. 37. communem dicit.

Nota qd tale statutum non ligat forenses, secundum magis commun. opin. vt per Ias. ibi, nu. 40.

Fallit septimò, si a testatore est electa fides hæredis, quia nõ requiritur alia solemnitas, nec alij testes. Ias. in l. quæstionem. nu. 14. C. de fideicom. communem dicit. Villal.

ADDITIONE. Quo ad primam fallentiam de testamento tempore pestis facto cum quinque testibus, an valeat? Dic illud valere, secundum magis communem & æquiorē opinio. per Rol. conf. 81. nu. 14. 47. 57. lib. 1. Imò etiam cum minori numero, ex no. per eundem d. confil. nu. 44. Guid. Papæ q. 543. in fin. Paris. confil. 32. col. antep. in fi. lib. 2. conclus. 9. Alex. confil. 177. lib. 2. Neuiz. confil. 26. nu. 5. Ias. in l. fi. C. de testa. Dec. conf. 284. Idem Rol. confil. 30. lib. 3. Imò etiam valere testamentum, si testator impeditus propter pestem, non potuit illud publicare. concludit idem Rol. d. confil. 81. nu. 40. post Anch. confil. 337. & qd sufficiant quinque, scribit idem Rol. confil. 43. num. 39. lib. 3. Bellacomb.

Testes septem puberes in testamentis regulariter requiruntur. l. hac consultissima. & l. in testamentis. C. de testamen. & §. fin. Instit. eodem titulo. Nec valet testamentum si minor numerus testium adhiberetur, etiam quando sufficiens numerus testium haberi non posset. l. conficiuntur. §. i. ff. de iure codic. Et iste numerus testium, aduerte, qd est de solemnitate substantiali, ac formali, non tantum probatoria: secundum Bar. Aret. colum. 2. & Ias. in l. lect. nume. 17. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi Ripa nu. 35. ait, istam esse communem opinionem, & Couarruias. in epit. in c. cum esset. num. 8. de testamen. Iacobus Mandellus in l. i. nu. 39. cum aliis seq. ff. de verb. obl. & Clarus in tract. de testamen. §. testamentum. lib. 3. q. 56. vbi refert effectus istius communis.

Hoc itaque procedit de iure ciuili, sed de iure canonico videtur sancitum cōtrarium. Nam testator potest disponere de rebus suis coram presbytero parochiali, & duobus testibus, & valet suum testamentum, etiam ad non pias causas confectum, maximè in terris ecclesiæ. c. cum esset. de testa. Spec. not. in tit. de instru. editio. §. compendiose. ver. Item per ius canonicum. Io. de Imo. & Abb. in d. c. cum esset. Zabari. conf. 73. puto de iure. Bal. confil. 35. quoniam ex facto. & confil. seq. lib. 4. & Alex. confil. 17. ponderatis his, quæ in themate. nu. 15. vol. 3. & 276. viso processu. col. 3. lib. 5. & ista est communis opinio, teste Corn. confil. 261. num. 9. & 30. volu. 4. Tobia Nonio in §. sed hæc quidem. sub num. 4. limit. 8. Inst. de testamentis. & Moder. in d. c. cum esset. præsertimque Couarruias ibi. num. 12. cum aliis innumeris relatis per eum, & Boer. in decis. 93. num. 2. & Claro copiose in trac. de testa. in §. testamentum. lib. 3. q. 57. ver. 1. & seq. & Michael Cifuentes in commentariis super leges Tauri. in l. 3. num. 3. vbi etiam firmat ex veriori sententia Doct. quod ius ciuile, seu regium, non corrigatur per ipsius ius canonicum.

Sed aduerte, quod isti duo testes interuenientes vltra parochianum, debent esse idonei, secundum communem opinionem.

rem relata per Alex. consi. 177. sub num. 4. vol. 2. Et facit in hanc partem, quod scribit Bal. consi. 264. ad euidenciam in fi. quod sufficiunt duo testes in legato ad pias causas. modo sint omni exceptione maiores.

Et istud testamentum coram presbytero parochiali, & duobus testibus conditum, habet vires etiam in terris Principi seculari, quo ad temporalem iurisdictionem ab ecclesia cōcessis: quales sunt Ciuitates Regni Neapolitani, Ferrara, & Vrbinum, vt declarat, & ponit Corneus in præcitato consi. & sequitur Tobias Nonius in d. §. sed hæc quidē sub nu. 4. limit. 8. sed in aliis nō procedit, vt per Bal. cōf. 284. dominus. lib. 3.

Vbicunque vero presbyter parochialis non reperiretur in partibus, & terris ecclesiæ, in quibus condendum est testamentum nec haberi posset aliquo modo: tunc nota, quod loco parochialis, alij duo testes adhiberi possunt per testatorem: & sic requiruntur quatuor testes sine parochiano, & valebit testamentum. Nam duorum vox est potentior, quam vnius, quantumcunque sit authoritatis. c. licet. & c. cum a nobis. de testi. & iurisiurandi. C. eo. tit. & ita voluit Spe. in d. vers. Item per ius canonicum. quem sequitur Calde. consi. 8. testator. in tit. de testam. Gemin. consi. 49. super isto puncto. Alex. consil. 17. col. pen. vol. 1. consi. 276. lib. 3. & consi. 105. viso. & diligenter considerato. lib. 4. & istam opinionem Specul. dicit, & asseuerat obseruari in practica, Anto. de But. & Panorm. in d. cap. cum esses. in fi. & communem dicunt inibi Moder. præsertimque Couarruias. num. 13 & Bellonus consi. 14. num. 3. & magis communem esse recitat eam sequendo Clar. in d. q. 57. ver. Sed pone. & Tobias Nonius in d. §. sed hæc quidem sub num. 4. in 8. limit. vbi ait, ab huiusmodi sententia non esse recedendum in iudicando, & consulendo, cum ex ea testamentum sustineatur.

Declaratur similiter d. regula in testamento condito tempore pestis, cum eo tempore non ita copia testiū haberi possit, sicut alio tempore: ideoque numerus septem testium regularis in testamento restrictus est ad quinque, & sic adhibitis quinque testibus in testamento condito tempore pestis valet, & tenet, vt tradit Nicola. de Mata. Bal. Saly. & Ias. in l. fin. C. de test. Aret. in §. fi. Insti. de dona. & in suo trac. testamentorum. in ver. Suum testamentum. in fin. Cuman. in l. conficiuntur. §. codicilli. de iure codicill. Florian. in l. milites. C. de test. milit. Barbat. in d. c. cum esses. col. 8. & in consil. 87. col. 2. volum. 4. Marfil. in l. 1. §. præterea. num. 121. ff. de quæstio. Dec. in l. scriuariis. in fi. C. de testam. milit. & in consil. 284. viso puncto. Zhan. decis. 115. & Card. Put. decis. 376. & decis. 386. lib. 1. vbi adiicit etiam, & expresse firmat, quod in isto numero quinque testium, non computatur modo aliquo notarius. Brun. etiam in tracta. de forma. dicens ibi, se pro hac parte consuluisse, & q. in facti contingentia obtinuit. quem refert Paris. consil. 33. nu. 26. vol. 2. vbi subdit, q. ista est magis communis opinio, magis equa, & humana. Rubeus consi. 165. Bertran. consi. 179. vol. 1. Rip. in l. Centurio. nu. 8. ff. de vulg. & pup. Boer. in decis. 228. nu. 9. & seq. Bal. Nouell. in l. 2. ff. de legat. 1. vbi concludit post Pontanum. nu. 4. istam esse magis communem opinio. & magis æquam, & Soc. etiam, qui eam magis veram esse dicit in consi. 129. nu. 14. vol. 15.

Alexan. vero in consilio 70. vol. 2. & Ias. in l. ab antiquis. nu. 4. C. de testam. dicit communem contrariam, videlicet, quod in testamentis tempore pestis requiratur integer numerus septem testium, & male, quamuis eam non sequatur, & communem & veriore de iure asseuerat Boer. in præcitata dec. 228. num. 10. Ioann. Bertachinus in tract. de gabellis, seu vestigalibus. in 2. par. de locatione gabellarum. sub num. 50 & Afflict. in decis. 25. incipien. In causa petitionis hæreditatis, & magis communem inquit Clarus in tract. de testamen. lib. 3. sub q. 65. vbi concurrat cum prima opinione Bald. & sequaciū cum quodam moderamine: cui quidem intrepidē in heremus, tanquam veriori, æquiori, & communi: cui accedit etiam tanquam magis communi Tobias Nonius in dicto §. sed hæc quidem. sub nume. 4. limita. 14. aduertens, secundum eandem magis communem opinionem debere iudicari in actu practico, cum in fauorem testamenti tendat, & Cifuentes in d. l. 3. nume. 4.

Imò intantum procedit sine scrupulo aliquo isthæc communis opinio, vt Cardin. Puteo placuerit quoque constanter asserendo decisio. 13. in titu de testamen. quod in ipso testamento tempore pestis confecto, requirantur solummodo duo testes.

Declaratur quoque præfata regula non procedere, in testamento facto ad quascunque pias causas: Nam testamentum conditum ad pias causas coram duobus testibus, absq. pre-

sbyteri parochialis præsentia valet, tam in foro canonico, quam civili, & in terris ecclesiæ non subiectis: secundum tertiam opinionem Gloss. in d. c. cum esses. quam sequuntur ibi Anch. Card. Imo. Barb. & omnes, vbi aiunt hanc sententiā esse communem, & verissimam simul cum Moder. Ias. quoque in l. 1. nu. 21. post medium. in 1. lect. C. de sacrosan. eccl. Alex. in l. si certis. nu. 5. C. de pact. Cifuentes in d. l. 3. Tauri. sub nume. 4. ver. Tertio dubitatur. Tiraquel. in tract. de priuilegijs piæ causæ, post præfationem, ante primum priuilegium. & Boer. in decis. 93. supra allegata.

Et hoc videtur contra sententiam Spe. communem in principio huius regulæ relata. Tamen istas duas opiniones conatur Alex. consi. 17. ponderatis iis. col. pen. vol. 3. ad consonantiā, & concordiam reducere, Doc. in d. c. cum esses. & Boer. in d. decis. 93. nu. 3. & seq.

Interpretatur quoque præfata regula non procedere in testamento patris imperfecto inter liberos condito, in quo nō requiruntur septem testes. Nam vbicunque pater faceret testamentum, adhibitis duobus testibus inter liberos, valeret, & teneret. l. hac consultißima. §. ex imperfecto. C. de testa. cum materia: & notat Natta. consi. 423. res in hoc consistit. num. 10. & 12. vol. 2. vbi reddit optimam rationem.

Qui quidem tex. ampliatur, vt habeat locum etiam in testamento patris cæci imperfecto inter filios condito, non seruata forma, seu sollemnitate. d. l. hac consultißima. C. qui testa. fac. poss. secundum Bal. Ang. Pau. Castren. Saly. Cor. Ias. & omnes ibi, vbi asserunt hanc esse communem opinio. quam sequitur ultra alios etiam relatos per eum. Boer. decis. 240. num. 20. vbi attestatur de dicta communi, referendo alios contrarium asseuerantes. & Bertr. quoque consi. 269. ex themate mihi exhibitæ consultationis. nu. 1. & seq. vol. 8.

Et præsens testamentū imperfectum, in quo interuenerunt duo testes, sustinetur non solum inter ipsos filios primi gradus, sed etiam inter nepotes: vt doctissimè, & religiosè more suo consuluit Natta in d. consi. 423. sub nu. 4. & 13.

Item ipsum testamentum patris imperfectum, valet etiam si filij inæqualiter fuerint instituti: vt firmanere Cuma. consil. 113. statutum, q. nec in testamentis. Alex. consi. 146. viso themate. col. fi. vol. 2. Pau. Cast. Cor. & Rimin. in d. §. ex imperfecto. Dec. in l. vt liberis. 3. no. C. de collat. Ias. in l. hac consultißima. C. qui testa. fac. pos. & est de mēte Bal. in l. filij. q. 6. C. fam. ercisc. quamuis Gomez. decis. 106. lib. 1. videatur asserere cōtrarium, q. vbicunque pater non æqualiter testetur inter filios, non sit aliter locus. d. §. ex imperfecto.

Item testamentum hoc patris imperfectum valet, etiam si vnus, vel plures filij fuerint exheredati: vt tradūt Arc. & Cor. in d. §. ex imperfecto.

Item istud testamentum inter liberos factum, valet etiam cum duobus testibus puberibus maribus, aut fœminis: secundum Glo. in auth. quod sine. C. de testa. quam sequuntur omnes ibi. Cy. Bar. Pau. Cast. Corn. & alij in d. §. ex imperfecto. vbi asseuerant esse communem opin. & Couarruias et copiosè in c. relatum. nu. 5. de test. & eam sequitur ultra præcitatos Docto. & alios congestos per Mod. in præmissis locis. Boer. in d. decis. 240. nu. 1. vbi dicit ita vidisse iudicari in sacro Concilio Burdegalen. & vbiq.

Et ipsum testamentum inter filios conditum coram duobus testibus valet etiam, siue sit nuncupatiuum, siue in scriptis secundum Gl. & Doc. in d. §. ex imperfecto. & Michaellem Cifuentes in d. l. 3. Tauri. sub nu. 7. vbi ostendit, & profert magnum verbum, quod ita quotidie practicatur.

Valet etiam testamentum inter liberos, dato quod testes non sint rogati, quia in huiusmodi testamento aliter nō requiritur, vt rogati esse debeant: vt voluit Glo. in l. fi. in versic. Excepto. C. de codicillis communiter approbata, teste Dec. cōf. 610. viso themate superscripto. sub nu. 2. Ant. Rubeo, consi. 6. nu. 5. & Tobias Nonio. in d. §. sed hæc quidē. nu. 6. Insti. de testa.

Valet quoq. testamētum inter liberos, dummodo ipsi liberi sint legitimi, & naturales, non autem naturales, vel spurij: quia d. §. ex imperfecto. habet locum duntaxat in filiis legitimis & naturalibus, non autem in naturalibus, seu spurjis: secundum communem opin. Doct. in d. §. ex imperfecto, recitatam, & approbatam per Dec. in d. consi. 610. sub num. 2. vbi respondit etiam de iure. d. §. ex imperfecto. minimè procedere in filiis legitimatis.

Sed hæc communis de plano procederet in filiis naturalibus, vel illegitimis de agnatione paterna: esto q. pater ipse naturalis inter filios naturales coram duobus testibus testari nequirit, secundum antedictam communem, non autem in filiis illegitimis de agnatione materna.

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. 6

Siquidem mater naturalis inter filios naturales coram duobus testibus, secundum dispositionem d. §. ex imperfecto. posset testamentum condere, ut per Doct. ibi, Alexan. in l. si ex facto. §. si quis rogatus. col. 3. ff. ad Treb. & Alber. Brun in trac. quod stantibus masculis. q. 5. artic. 12. principali nume. 38. & seq. ubi reddit rationem, & perhibet istam esse magis communem opinionem.

Et quamuis testamentum inter liberos conditum valeat coram duobus testibus, nihilominus ad eius reuocationem septem requiruntur, auth. hoc inter liberos. C. de testa.

Sed hoc limitatur non procedere in legato ad pias causas, quod, sicut valet factum coram duobus testibus, ita etiam potest reuocari, & adimi coram aliis duntaxat duobus testibus: secundum Cardin. Imol. & alios in cap. relatum. de testamen. & ita consuluit Natta. consilio 442. veram arbitror conclusionem. volum. 2.

Explicatur etiam antedicta regula, non procedere in casu l. si. C. de testa. quando scilicet rusticus testatur in rure, & non potest adhibere septem testes: quia tunc sufficerent quinque testes. d. l. si. & ibi Doc.

Quæ quidem l. si. habet locum in testamento in scriptis: secundum Michaelen Cifuentes in d. l. 3. Tauri. sub nu. 4. ubi testatur ita in practica obseruari.

Imò si ipse rusticus testamentum conderet ruri coram quinque testibus, deindeque cuius euaderet, tunc profectò eius testamentum validum esset: ut voluit Bal. in l. si quis heredem. sub nu. 1. C. de instit. & subst. & Ias. in d. l. si.

Sed si cuius ruri testamentum conderet coram quinque testibus, utique non valeret, nec teneret: secundum Barto. in l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de iure codicill. & ibi Cardinal. Alba. numero 1.

Quod de plano procederet etiam si maior testium numerus inueniri non potuisset: ut per mentionatos Doc. & Tobia Nonium cum cæteris aggregatis per eum in d. §. sed hæc quidem, sub nu. 4. limit. 6. ubi corroborat istam opinionem, prædicatque veram, & magis communem esse. Viuius.

Testamentum iure perfectum contraria testatoris voluntate, etiam multis testibus comprobata non reuocatur, nec tollitur: ut voluerunt Barto. & alij in l. si iure ff. de leg. 3. Cast. in l. sancimus. C. de testa. & Cor. conf. 149. col. 2. vol. 1. Et licet Bal. in d. l. sancimus. sentiat contrarium, & Imol. etiam in l. si ita scriptum. §. regula. ff. de lib. & posth. & Barb. conf. 60. col. 2. & seq. vol. 2. nihilominus in decisuiis noli aliter discedere a præmissa communi sententia Bart. & sequacium, quæ cõmunior, & tutior apparet: ut demonstrat cum aliis relatis per eum Clar. in trac. de testam. q. 91.

Sed limitatur ista communis non procedere, si testator diceret, nolo primum testamentum valere, quia volo decedere intestatus: tunc quippe primum testamentum ipsum tollitur, & dicuntur quodammodo instituti venientes ab intestato, & sic per secundum testamentum tolleretur primum: secundum Bar. in d. l. si iure. quia non ex testò proprie succederetur, sed ab intestato. & istam Bar. opinionem sequuntur Bal. & Saly. in d. l. sancimus. Imo. in d. §. regula. Alex. consulendo consilio 104. paucis utar, per totum. vol. 2. & Cor. cum cæteris signatis per eum. conf. 39. quoniam in hac consultatione. per totum. vol. 2. ubi scribit istam esse communem opinionem, & in decisuiis ab ea non fore recedendum, & de eadem cõmuni meminit quoque. Clarus, & ampliatur cum aliis aggregatis per eum in d. trac. de testam. q. 92.

Alias verò plures limitationes, & declarationes, & omnes quidem utiles, tradunt, & ponunt Scrib. in d. l. sancimus. & in d. l. si in iure. & Clar. in d. q. 92. cum aliis seq. ad mentionatam communem in prin. positam. Viuius opi. 879.

Duo testes suppleant præsentiam parrochiani in casu. c. cū esset. ext. de testam. communem dicit Iul. Cla. §. testamentum. q. 62. vers. sed pone. P. Fich.

Quæro, Si adsint sex testes cum notario, nunquid sufficiat ad hoc, ut dicatur interuenisse numerus de iure communi requisitus? Respon. quod non, quia notarius non computatur in numero testium, nisi fuerit antea per iudicem examinatus. ita tenet Ioan. de Imol. & communiter Doctor. in l. hæredes palam. §. i. ff. de testam. ut testatur Matth. de Afflict. decis. 25. nume. 4. Bonacoss.

In testamentis septem testes requiruntur. §. 1. Insti. de testa. Fallit ut per Marf. sing. 156.

Fallit in 3. casib. ut per Mantuam sing. 63.

Fallit in 5. casib. ut per Rim. in l. si vnus. C. de test. nu. 1.

Fallit in quinque casibus quos not. Benedi. Capra in suo tracta. regu. 104.

Fallit in 7. casib. secundum Bapt. a Villal. cõel. 22 in litera T.

Ampliatur & limitatur per Viuium in suis conclus. in vers. testes septem.

Fallit in quatuor casibus, ut per Alexand. in l. si vnus. C. de testa. Don. a Fin.

Testamentum iure ciuili septem exigit testes. l. si vnus. l. hac consultissima. & l. si. C. de testa. nisi iure canonico, quo casu quinque, aut inter liberos, aut a milite fiat: quo casu si in actu belli fiat, duo testes sufficerent. d. l. hac consultissima. d. l. fin. l. diuus. & l. Lucius. ff. de testa. milit. iure autem canonico in relictis ad pias causas, duo testes idonei in vtroque foro sufficient. In relictis vero extra pias causas in terris ecclesie subiectis, similiter duo testes cum presbytero parrochiali sufficiunt, sed non in foro ciuili, ubi septem requiruntur testes, quemadmodum concludit Io. And. in c. cum esset. de testa. quem in effectu ibidem & in c. relatum. eo. tit. sequuntur Petrus Perusinus, Pet. Ancharanus. D. Floria. cuius opinionem communiter teneri, ac in practica obseruari, & consuetudine roborari, argumento limini. §. de legibus. refert Bened. Capr. reg. 104. nu. 2. & 8. refert Bened. Capr. idque Bar. Bald. & Legistas in l. 1. C. de sacros. eccl. sequi dicit.

Regulariter in testamento debent interuenire septem testes, ita probat tex. l. hac consultissima. C. de testam.

Hæc communis regula plures recipit limitationes respectu personarum testantium, vel hæredum, aut locorum, in quibus fiunt testamenta.

Primo non procedit in testamento patris inter liberos: Namque sufficit quod coram duobus testibus fiat, ita tenet gloss. & Doc. oēs. in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & in auth. ibi posita. Et valet tale testamentum ut testamentum, & tanquam ex testò succeditur, secundum magis communem, & veram opi. ut testatur Ias. d. §. ex imperfecto. nu. 13. Et eam tenet gloss. in l. filij. vers. ab intestato. & ibi sequitur Bal. Salyet. Fulgos. & Doctor. Bellacomb.

Numerus testium in testamento, est de forma substantiali ipsius testamenti. communem dicit Clar. §. testamentum. q. 56. vers. & numerus. P. Fichard.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide de numero testium qui ad essentiam testamenti requirantur, Iosephum Ludovic. de testamen. conclus. 12. Franciscum Marc. Decisio. Curia Delphinat. q. 838. nu. 4. Guidon. Pap. decisio. eiusdem Curia. q. 538. & ad eandem quæst. Annotationem Ranchini, Decisionum diuersorum Rota Romana parte prima. decisio. 734. num. 2. & seq.

Testamentorū iuridicæ solemnitates, an per consuetudinem, seu statutum, aut principis confessione, augeri, vel minui, seu tolli possint; & in dubio an adfuisse præsumantur.

CAPVT VIII.

Varo, an consuetudo valeat augens vel diminuens solemnitatem numeri testium de iure communi requisitam in vltimis voluntatibus? Respon. quod sic. ista est communis opinio, ut firmat Ias. in l. cū natos populos. C. de summa Trin. M. Grassus.

Testamenti solemnitates, tum statuto, tum consuetudine deminui, addive poterunt, solumque iis vel demptæ proderunt, vel additæ oberunt, qui in statuti vel consuetudinis loco testabuntur, quamuis exteri, ac forenses sint. communia ponit Ias. in l. i. vers. secundum dubium. C. de sacros. eccl. Boer. decis. 228. Franc. Viuius lib. 1. opin. 306. Atque ideo testium numerus imminui, coarctarique statuto rectè poterit: commune inquit Fely. nu. 17. Dec. nu. 19. in c. 2. de probat. & qui imminuto post nonnullos alios dubitat Io. Caph. conf. 32 nu. 6. libera tamen testandi facultas statuto tolli nequit. commune dicit Ias. in lex facto. in prin. nu. 9. ff. de vulg. E. Suarez.

Solemnitas requisita in testamento ex forma iuris communis, vel statutorum tempore necessitatis relaxatur, teste Rol. conf. 30. nu. 13. & seq. lib. 3. ubi de statuto ciuitatis Mantuæ requirentes quandam solemnitatē circa testes, quando fiunt testamenta extra ciuitatem & districtum Mantuæ. & d. consilio nu. 2. r. quod licet testium numerus sit de forma testamenti quæ omitti non debet, & omissa vitiat actum, ipsa tamen forma tempore necessitatis remittitur, secundum Rol. cõf. 82. lib. 1. post Dec. conf. 284. Paris. conf. 33. nu. 24. lib. 2. Quid de statuto disponente super obseruantia solēnitatis, quæ exigit, & requirit

Com. V. l. Opin.

rit in actu testandi, vel inter viuos disponens, an locū habeat si fuerit conditum testamētum in loco exēpto a manu & iurisdictione statuentis, sito tamē in eorū territorio? dic quod non, secundum communem per Rol. consi. 33. per totum. lib. 3. quia paria sunt similiter locum esse extra territorium, vel intra fines, sed exemptum, ex no. per Ias. in l. si. col. 1. vers. hinc cōsuluit Ang. ff. de iurisd. om. iud. & sic Doct. ibi alleg. & in c. vt animarum. §. statuto. de consti. in 6. loquuntur in subdito, qui in monasterio exempto, intra tamē territorium statuentium condidit testamentum. quid autem in non subdito? vide Rol. d. consi. 33. vbi ponit casum notabilem. Bellac.

Testamentaria solemnitates remitti possunt per statutum fallit in 2. casib. vt per Cor. in l. si nō spāli. C. de test. nu. 24. Idē.

Solemnitas certa a iure requisita in testō, si per statutum remissa sit, propterea non censetur pro portione eadem remissa solemnitas in codicillis, & cā mortis requisita, vt si noua lege quinque tantum testes in testamento sufficere sanciatur, nō ex hoc in codicillis, vel donatione causa mortis, sufficiēt tres testes. sec. Bar. in l. 1. ff. de leg. 1. quā communis est, vt dicit Co. var. in rub. de testa. 3. nu. 21. J. Fich.

Solemnitas omiſſa vitiat actum. l. si vnus. C. de testa. Bellon.

Solemnitas intrinseca præsimitur. l. sciendum. ff. de ver. ob. iuris gentium. §. q. ferē. ff. de pac. l. 1. in prin. C. de rei vxō. act. §. scriptum. Insti. de inutil. stip. Idem.

Solemnitas intrinseca non præsimitur, nisi probetur. l. quę cunque. §. si. ff. de pub. in rem actio. Idem.

Solemnitas antiquo actui, cuius inspectio non aliud pręse fert, adfuisse præsimitur. cōe inquit Cur. iun. consi. 130. nu. 4. Quin & extrinseca solēnitates longissimo tempore pręscribuntur. commune ait Boer. decis. 281. nu. 15. Quamuis solēnitates, seu solēnia, aut quę formę, substantiæve numero habentur, consuetudine non suppleantur, vt commune ponere ausim ex Fely. in c. ex literis. nu. 13. ver. sed ad hęc. de fid. instr. Dec. in l. semper in stipulationib. nu. 16. ff. de reg. iur. in l. vt liberis. nu. 8. C. de collat. E. Suarez.

Testamenti condendi facultatem qui a Principe impetrant, cum id communi iure facere posset, absque solēnitatibus ritē testabitur: alias secus. communia affirmant Dec. in l. Eunuchis. nu. 15. C. qui testa. fac. I. Clar. §. testamentum. q. 34. vers. in proposito. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Testamentum inter liberos imperfectum, ob defectum solemnitaris omiſſa, quā de iure civili requiritur valet, & sustinetur. l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Imo & testes possunt adhiberi quamuis non rogati. & mulieres etiam possunt esse testes in illis testamentis. Ias. in eod. §. ex imperfecto. Testamentum autem imperfectum ob defectum voluntatis patris, aut mulieris testantis esset nullum, vt quia testator defunctus priusquam notarius testamētum recitasset coram testibus. Ias. eod. §. ex imperfecto.

Testamentum minus solemne naturalem obligationem gignit, & quando.

CAPVT IX.

Testamentum non solemne, ac deficiens in forma, obligationem naturalem producere solet; hoc est heredē obligare naturaliter ad pręstandum legata, & fideicommissa: adeo quod licet nō possit cogi ope actionis, ea soluere, pręstareque; nihilominus si ea solueret, et per errorē, vtique & absque dubio aliquo ea repetere nequiret, secundum Gl. Bar. aliosq; oēs in l. cum quis. C. de iur. & fac. ignor. Bar. nu. 17. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ibi Mod. etiam, qui ostendunt istam esse communem opinionē: & voluerūt quoque Gloss. Bar. col. 1. & ceteri omnes communiter in l. 1. ff. de condi. indeb. Viuius opi. 882.

Testamento minus solemni relicta naturalem obligationem gignunt. commune dicunt Corn. consi. 261. in hac cōsultatione. lib. 1. Alex. in l. non dubium. nu. 2. C. de testa. Ias. num. 70. Rip. nu. 97. in l. nemo pōt. ff. de leg. lib. 1. Ias. in l. cum quis. nu. 9. C. de iur. & fac. ign. & in l. 1. nu. 16. ff. de condi. indeb. & in l. si creditoris. in fi. C. de fideic. & qui latissime hanc quæst. cū apposis illationib. trac. Iul. Clar. §. testamentum. q. 90. Fran. Viu. lib. 1. opi. 146. Limita tamen primo, vt si relicta illa vel in dilectam, vel in coniunctam personam conferantur, non solū naturaliter, sed etiam efficaciter debeantur, ac soluantur necesse sit. cōe pronunciat Ias. in d. l. non dubium. nu. 6. limita. 2. vt ista recepta conclusio in ipsamet hereditate non proce-

De vlt. voluntatib. &

dat, quā minus solēniter relicta nullo iure debetur: vt pręter superius relatos cōe ait Bertr. consi. 212. num. 21. in fin. lib. 4. quamuis quo ad animum spectat impunē ab hærede retineri possit, si non poscatur, commune inquit Capy. dec. 89. nu. 3. Rip. in d. l. nemo pōt. nu. 99. quamuis Did. a Coua. in c. cum esset. nu. 10. de testa. Iul. Cla. vbi supra. vers. sed quid si iste. non admodum necessario reluctentur, vt alibi ostendo. Intellige porro ac memoriæ vtiliter commenda, q. id genus relicta nō idcirco hares soluere eogetur, quia illorum aliquot iam suamet sponte aliquibus soluerit. cōe efferunt Alex. in d. l. non dubium. nu. 3. Iul. Clar. d. q. 90. ad finem. E. Suarez.

Testamentum minus solemne, facit aliquem naturaliter obligari. com. in §. testamentum. q. 90. ver. Pręterea. Intellige de legatis. ibid. q. vers. sed hęc. Ideo si legatarius possideat rem sibi legatam, poterit retinere ope exceptionis. com. in d. q. 90. vers. Hinc inferitur. cum seq. Secus autem est in hereditate, illa enim ne naturaliter quidem debetur heredi scripto. comm. in d. q. 90. vers. Cæterum. Si tamen hares scriptus eam possideat, & aliter hares ab intestato eum non molestat, tutus erit in foro conscientię. com. dicit. in ead. q. vers. Sed quid iste hares. quod tamen Claro non placet. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Totam hanc quætionem fuisse persequitur Nicol. Boer. decis. 93. per totum.

De testamento nullo ratione pręteritionis filiorū, vel parentum, vel etiam postumorum: & quid de natis in sexto, vel septimo mense: de quę iure dicendi testamentum ipsum nullum.

CAPVT X.

Testamentum in quo filius in potestate est pręteritus, est ipso iure nullum. §. 1. Insti. de exhæred. liber.

Fallit in 8. casib. quos not. Ias. in l. si filius qui in potestate. nu. 6. ff. de lib. & posthu.

Fallit in 2. casib. vt per Diaz. reg. 725.

Ampliatur in 3. casib. vt per Bapt. a Villal. concl. 35. in litera T. Fallit, vt per Viuium in suis concl. in ver. filij sunt necessario. videas supra de pręteritione. concl. 4.

Fallit in 2. casib. vt per Dec. in l. posthumus. C. de bon. poss. contratab. nu. 9. vbi videas Cur. iun. Don. a Fin.

Testamentum in quo filius in potestate est institutus, sub conditione casuali, vel mixta, si in eius defectum non sit exheredatus est nullum. Idem.

Testamentum quod ex cā pręteritionis nullum est, annullatur hodie, quo ad institutionem tantum, sed legata, & c. in testō contenta firma manent. com. dicit Clar. §. testamentum. q. 51. ver. Præcedentibus. P. Fichard. ex Claro.

Testamentum, in quo filius sub potestate est pręteritus, si filius dicat nullum, rumpitur, alias non. Ias. in l. posthu. nu. 23. C. de bo. pos. contratab. com. dicit. licet ipse faciat conclusionem contrariam, dicens, q. est ipso iure nullum, & in auth. ex causa. de lib. præt. nu. 8. dicit hanc suam conclusionem communem, quod sit ipso iure nullum in filio sub potestate, & in emancipato, non sit ipso iure nullum. Villal.

Testamentum, in quo a patre filius familias pręteritus existit, an sit ipso iure simpliciter, & omnino nullum, vel ita demum, si filius velit dicere nullum? Hanc qōnem adeo controuersam esse scribit Fer. Vas. Illustr. contro. lib. 3. c. 99. nu. 1. (idque ex Ias. in l. si. nu. 23. cum seq. de bo. pos. contratabul.) vt sit de summis iuris apicibus. Cachar.

Quod enim tum demum sit nullum, si id velit, tenent per multā glossā, adeo vt in d. l. si. nu. 23. eam dicit gl. esse cōem, quam sequitur, & firmat Ang. in l. ita tamen. §. quoties. ff. ad Treb. vbi dicit veram esse nō aliter atque Euangelium, eam similiter sequitur propter multos quos allegat Tiraq. in l. si vnquam. in ver. reuertatur. nu. 13. C. de reuoc. dona.

Contrariam opinio. q. vt testamentum sit prorsus ipso iure nullum, non attenta filij declaratione, multo plures glossę tenēt, quas sequitur, & firmat Ias. in l. posthumus. nu. 23. & 29. C. de contratab. dicens communem esse tam Vltimontanorum quam Citramontanorum. Et similiter communem dixerunt Eman. a Costa, Guliel. Bened. Alexan. in consil. Dec. (dicens in hac re tanquam clara, non esse laborandum.) Et denique Cur. iun. prout illos recenset idem Vasq. in d. c. 99. nu. 1. in fi. Et ibidem concordiam quandam harum pugnantium opinionum,

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 7

nionum, & ex d. Curt. subiungit, quam ibi vide. I. Fich.

Præteritio filiorum testamentum nullum prorsus reddit, etiam antequam filij illud nullum dicant: & quamuis nullum non dicant, vt frequentius placitum renuncio ex Ias. à nu. 23. Dec. in l. posthumus nato. C. de bon. pos. contr. tab. Imo. in l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. Alex. conf. 27. nu. 1. & nu. 3. lib. 6. Guliel. in c. Raynutius. vers. in eodem testamento in 1. num. 96. de testam. Boer. decis. 96. num. 1. & 2. Amplia vt idem iuris est iure prætorio futurum sit: vt commune constitutio ex Aret. Alex. & Ias. nu. 28. Dec. nu. 11. Curt. iun. nu. 48. in l. posthumus nato. C. de bono. pos. contr. tab. Imo. in l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. Soc. in l. si filius. ff. illo eo. tit. Ant. Gomez. de testam. c. 11. nu. 5. Amplia secundo, vt hoc et procedat, tametsi pater extraneū hæredem instituerit sub conditione, si filius se viuo mortem obeat, vel institutionem in id tempus conferat, quo filius hæres iam esse nequeat. cōe pronūciant Aret. in l. si quis eum. §. ult. ff. de vulg. & pupil. idē Aret. Alex. ac Ias. in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & posth. Guliel. in c. Raynutius. ver. adiciens. de testam. Segur. l. 3. §. ult. ff. de libe. & posth. doctor meus Emanuel à Costa in l. Gallus. §. & quid si tm. par. 1. nu. 5. ff. illo eo. tit. Amplia tertio, vt idem ius locum habeat, quamuis præteritio cum illius causæ adiectione fiat, quæ exhæredationi satis superq; foret: quemadmodū cōe interpretum dogma esse miserunt in literas. Imo. in d. l. filio præterito. nu. 14. & in l. 1. ff. de testam. idem Imo. Soc. nu. 7. & in d. §. & quid si tm. Alex. & Ias. in l. sicut. nu. 1. C. de testam. mil. Soc. & Alc. nu. 5. in l. filius qui in potestate. ff. de liber. & posth. Corn. nu. 28. Ias. in auth. ex causa. C. de lib. præter. Alex. conf. 161. nu. 1. lib. 2. & in auth. nō licet. C. de lib. præter. Ias. in larenam. C. de inoff. testa. Guliel. in c. Raynutius. vers. in eodē testamēto. in 2. nu. 46. de testam. atq; alij, quos referunt Did. à Couar. in eo. c. Raynutius. nu. 1. Ant. Gom. de test. cap. 1. nu. 2. Eman. à Costa in d. §. & quid si tm. 3. par. nu. 164. Intellige tamen, qd si hæres institutus adiectionem ingratitudinis causam hac in specie probauerit, testm iure ipso alioquin nullum, conualecet, & filius penitus excludetur. receptum quoq; esse liquet ex Bar. nu. 12. Salic. num. 6. Pau. nu. 5. ac nu. 9. Ias. nu. 1. in fi. latē Curt. iun. nu. 39. in d. auth. ex causa. Ias. d. l. in arenam. nu. 3. & Galeaul. nu. 49. Costa par. 2. num. 166. in d. §. & quid si tantum. Ant. Gom. vbi supra nu. 3. quorū tamen opinio & si æquitati cōsentanea videatur, tamen à veris iuris definitionibus oppidō quam abhorret, vt non immeritō ab ea defecerint Alex. Curt. iun. nu. 15. in d. auth. non licet. Corn. in d. auth. ex causa. nu. 28. Guliel. in d. c. vers. in eodem testamento. in 1. nu. 218. Alcia. d. l. si filius qui in potestate. nu. 5. Viglius in rub. nu. 4. instit. de inoff. test. & nos alibi id latius efficacibus argumentis refellimus. Quanquam iure ipso sustineri posse huiusmodi testamentum, quod longē maius est, non improbabiler contendere videantur Did. à Couar. Ant. Gom. Eman. à Costa, cum nonnullis antiquioribus: sed ea tota de re, vt dixi, alibi latius & opportunius. Amplia præterea quarto, vt idem ius prorsus dici debeat, etsi testamentum, de quo agitur inter ipsos liberos conditum fuerit. commune asseuerant Dec. conf. 105. nu. 5. in fi. Claud. in l. inter cætera. nu. 8. ff. de lib. & posth. Iul. Clar. §. testam. q. 8. vers. sed quæro tu scis. Quamuis eiuscemodi testamentum valere possit, tamen clausula codicillaris in testamento inter liberos exarata semper intelligitur. commune efferunt Bellon. conf. 85. nu. 4. Iul. Clar. vbi supra vers. vnū tamen scias. Amplia quinto atque vltimo, vt & militare testamentum præteritio nullum reddat, si causam aliquā expressim non præ se tulerit. commune inquirunt Rip. in l. Centurio. nu. 43. ff. de vulg. & pup. Iul. Clar. vbi supra q. 42. vers. bene verum est. Obserua tamen diligenter, ac memoriæ tenaciter insculpto, qd si huiusmodi testamentis clausula codicillaris inserta fuerit, testamentum fideicommissi iure subsistet atq; institutis hæredibus hæreditatem restituere filij cogētur, & reliquos omnes suos effectus clausula illa codicillaris consequetur. commune renuncio ex Bal. conf. 43. lib. 3. & conf. 104. lib. 4. Rom. conf. 122. Alexan. conf. 32. in causa mota. & conf. 41. lib. 1. & conf. 285. ad fi. lib. 2. Alex. rursus nu. 13. Ias. nu. 22. post Pau. num. 15. in d. auth. ex causa. C. de liber. præter. Ang. in §. 1. num. 4. instit. de codi. Ias. in auth. nouissima. nu. 24. in fi. C. de inoff. testam. Dec. in l. posthumus nato. C. de bon. pos. contra tab. Iō. Dilect. de art. testam. ti. 3. cau. 1. nu. 4. Ant. Gomez. in l. 3. Tauri. nu. 78. latē Iul. Clar. vbi supra, quod ampliabis, licet eo tempore, quo factum testamētum proponitur, filius præteritus nondum natus esset. commune proferunt Rui. conf. 193. nu. 3. lib. 2. Tiraq. in l. si vnquam. vers. donatione largitus. C. de reuoc. don. & copiose ac diligenter de materia differit Iul. Clar. vbi supra. vers. & hæc quidem com. opin. cum ver. frequentibus. limitabis autem superius commune placitum: vt si cum testamentum fieret præteritio-

ni filius consensisset, testamentum illius causa nullum nō reddatur: secus si post testamentum iam conscriptum assensus sit. communia ponit vberimē Iul. Cla. vbi supra quæst. 43. vers. sed quid si ipse filius. E. Suarez.

Testamentum nullum ob præteritionem filij, si filius approbaverit, valebit illius respectu. l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. Ias. in l. si quis posthumus. §. si filium. ff. de libe. & posth. nu. 13. & quod procedit respectu ipsius filij qui approbat tale testamentum, sed non quō ad præiudicium aliorum filiorum, qui semper poterunt dicere illud testamentum nullum. Paul. Castr. in d. l. filio præterito. ff. de iniust. rupt. Ias. in l. si quis posthumus. §. si filium. nu. 13. ff. de liber. & posth. & in l. in suis. nu. 56. ff. de lib. & posth. & sic concluditur qd etiam filio præterito tacente, vel approbante testimonium. alij liberi testatoris in testamento instituti, poterunt dicere illud testamentum nullum. & hæc est commu. opin. de qua Bened. in repe. c. Raynutius. de testam. in verbo, in eo. testamento. il. 1. nu. 100. cum aliis sequentibus. Bellacom.

Testamentum præteritione filij in potestate existentis & nati, vel nascituri de iure ciuili à principio est nullum, absque eo quod filius dicat nullum. probatur instit. de exhæredatio. liber. in prin. ibi, initio non constiterit testamentum. ad idem tex. in l. 1. ff. de iniust. rupt. irritōq; testa. ibi, nullius momenti. l. 3. §. ex his ibi, illi semper. & in l. qui vxorem ibi, continuo cuius testamentum qui in hostium potestate fuit rumpitur. eo. tit. l. inter cætera. in fi. ibi, inutile est testamentum. ff. de libe. & posth. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de tab. exhi. generaliter. §. ex testamento. ff. de fideicom. libertat. & plurib. alijs locis probatur ista conclusio, quam veram fatentur doct. in l. 1. C. de bon. pos. contra tab. in princ. & communem, vt per eos in auth. ex causa. C. de liber. præter.

Limitatur autem ista conclusio sec. Alex. in d. auth. ex causa. quando filius est exhæredatus, & consensit se exhæredari, licet Ias. etiam ibi plurimum, & pluribus medijs impugnet.

Limitatur secundo, secun. ipsum Alex. quando testamentū habet solitam clausulam codicillarem, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum: quia tunc sustinetur, & valet iure fideicommissi, & filius censetur grauatus rest. iturere hæreditatē scriptis hæredibus, tradit Bar. in l. 1. q. 5. ff. de iure cod. in l. si iure. in fi. ff. de leg. 3. Alex. conf. 37. in causa. lib. 1. & in d. auth. ex causa. C. de liber. præter. vbi hanc communem opinionem esse attestatur & sequitur, & idem tenet con. si. 41. viso themate. eodem lib. 1. & in cōf. 142. circa primam dubitationem, alias secundum librum meum. 285. circa finem lib. 2. & conf. 31. ponderatis. lib. 3. Ang. conf. 119. viso themate. Bal. cōf. 43. incip. glo. in auth. ex causa. lib. 3. & conf. 104. casus talis est. lib. 5. & denique Roma. conf. 122. id quod. quæ omnia sufficiant tibi ad probationem dictæ communis. F. Turza.

Testamentum in quo filius reperitur præteritus, tam de iure prætorio quā ciuili, nullum est. com. dicit Clarus in §. testamentum. q. 43. in prin. Et tale testamētum est ipso iure nullum, etiam antequā impugnetur ab ipso filio. com. ead. q. 43. vers. successiue. & l. si filius. & in l. si à primo. & ibi Ias. nu. 5. ff. de libe. & posth. quod procedit etiam si filius præteritus non conqueratur, & siue in eo testamento alij filij essent hæredes instituti, siue extranei. vtroq; enim casu testamentum tale nullum est etiam filio præterito tacente, & non conquerente, & hanc opinionem communem esse asserit Guliel. Bene. in repe. c. Raynutius. verbo, in eodem testamento. il. 1. nu. 82. vsque ad nu. 101. & ideo alij liberi testatoris poterunt dicere tale testamentum nullum: & talis nullitas testamenti procedit etiam si filius viuo testatore moriatur: quo casu etiam tale testamētum est nullum. Ias. in d. l. si filius. nu. 14. & hæc locum habent, vbi in toto testamento filius præteritus esset: quia si ab vno gradu tantum esset præteritus, ille gradus esset nullus, & non alij. l. 3. §. si. ff. de lib. & posth. & non procedunt superiora. vbi filius vel filia ex pacto cum iuramento successioni renunciaffet, iuxta cap. quamuis pactum. de pact. in 6. tunc talis præteritio illius filij renunciantis non rumpet testamentum, non enim debebat institui cum iā renunciaffet. l. si quando. §. 1. C. de inoffi. testa. & Ias. in d. l. si filius. nu. 10. sustineretur autem tale testamentum per clausulam codicillarem per quam filius præteritus censetur grauatus per fideicommissum vniuersale, restitue re hæreditatem scriptis hæredibus, detracta sibi quarta. l. generaliter. §. 1. ff. de fideicom. liber. Bar. in auth. ex causa. C. de liber. præterit. eo casu filius præteritus vnā quartam solum detrahet. Barto. in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffi. testam. Ias. in d. l. si filius. nu. 13. Rom. conf. 24. Deci. conf. 228 & 369 in fine. P. Fich. & Bellacom.

Licet testamentum sit nullum ex præteritione filij in potestate, tamen debentur legata. Ias. in auth. ex causa. num. 1. de liber.

Com. V.I. Opin.

De vlt. voluntatib. &

liber. præ. com. dicit, & Alex. conf. 36. nu. 8. lib. 1. Villalob.

Fallit si in testamento sit clausula codicillaris, quia valebit in vim codicillorum. Alc. in l. 1. §. si quis ita. nu. 17. de ver. obl. com. dicit, quia rupto testamēto ex præteritione, clausula codicillaris sortitur suum effectum integrum. magis com. dicit, Alex. conf. 37. vol. 1. nu. 3.

Amplia istam communem, & si testator ignoraret natos sibi esse nepotes. Alex. in conf. 26. nu. 9. magis com. dicit, sed Apostill. in add. ad ipsum Alex. in d. conf. 26. dicit, quod hodie com. opin. est in contrarium reprobata glo. auth. ex causa. C. de liber. præ. vt per Bar. Pau. & Ias. ibi, nec etiam recipit limitationem Bar. inquantū intendebat dicere, q̄ hæc noua com. opin. non habet locum, quando testator diu vixerit. Et nota q̄ hæc noua com. opin. dicitur magis communis ab Alex. cōf. 47. num. 11. lib. 2.

Restringe istam ampliationem in legato paruo, secus tamē in magno, quia rupto testamento per natiuitatem posthumi, rumpitur legatum magnum. Alc. de præsum. reg. 1. præsum. 13. in prin. com. dicit.

Amplia etiam, si præteratur posthumus. Ias. ibi nu. 2. communem dicit.

Amplia secundo, etiam quo ad substitutiones exemplares & pupillares. Ias. ibi nu. 10. com. dicit.

Amplia tertio, quo ad fideicommissa. num. 11. comm. dicit idem Ias.

Amplia quarto, etiam in exhæredatione sine causa, vel cum causa non probata. ibi. nu. 8. com. dicit Ias.

Limita in legatis relictis ipsi filio rumpenti testamentum. idem Ias. nu. 5. com. dicit. B. Villal.

Præteritione filii testamentum annullatur. com. dicit Cla. §. testam. q. 42. vers. item quæro. P. Fich.

Auth. ex causa. C. de liber. præ. dicens ex præteritione solā institutionem vitari, cetera verò firma manere. non habet locum in relictis ipsi præterito testamentum impugnanti. Est com. opin. sec. Rom. conf. 516. in casu proposito. M. Chær.

Testamentum nullum præteritione filij propter clausulam codicillarem, sustinetur in vim fideicommissi. Est magis commu. opin. sec. Dec. conf. 228. in casu proposito. circa prin. volum. 2. Vezin.

Præteritione filij vel nepotis, facta sine causa per matrem vel auiam, testamentum est adhuc hodie ipso iure nullum, nec conseruatur per auth. ex causa. C. de lib. præ. est commu. opi. secun. Alexan. conf. 26. circa primum. versic. circa tertium. volum. 1. Idem.

Dispositio auth. ex causa. procedit etiam in præteritione vel exhæredatione facta sine causa. Est com. opi. contra Dyn. sec. Alex. d. conf. 26. vers. nec obstat dicta lex. Idem.

Præteritione filij iam nati, vel nascituri, testamentum patris dicitur nullum à prin. hanc esse communem opinionem artestatatur Franc. Turza. concl. 59. vbi limitat.

Fallit in 6. casib. quos ego notauī in §. 1. instit. de exhæredat. liber. Idem.

Præteritione posthumi testamentum rumpitur. l. 1. & 3. ff. de iniust. rupto. fallit vt per Mant. sing. 561.

Fallit in 6. casib. quos ego notauī in §. posthumi. Inst. de exhæred. lib. num. 2. Do. a Fin.

Existente defectu præteritionis, vel exhæredationis in testamento legata, & cetera capitula testamenti confirmantur, auth. ex causa. C. de liber. præterit.

Ampliaur in 3. casib. & limitatur in 4. à Ioan. Bolog. in d. authen. ex causa. num. 70. fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. auth. nu. 16. fallit in multis casib. vt per Bald. Nouel. in d. auth. num. 15. Don. a Fin.

Testamentum subuertitur filiis non institutis, etiam si eis legata sit res certa. Ioan. Duran. in arte testan. tit. 3. cau. 1. communem dicit. Villal. & Vezin.

Etiam si legetur eis legitima, si non instituatur. l. 5. tit. 8. par. 6. sed tamen de hoc vide quæ habes in verbo, legitima.

Amplia, si instituatur filij sub conditione nō potestatiua, Durand. in d. cau. 1. num. 3. & Soc. conf. 97. volum. 3. communem dicit.

Amplia in testamento filij patre non instituto, quia non valet. Ioan. Durand. ibi nu. 8. com. dicit. Villalob.

Testamentum, in quo pater instituit filios simpliciter, non comprehendit filium, quem ignorabat habere, & est nullum. Ias. in l. sicuti. nu. 2. C. de testam. milit. commu. dicit. Idem.

Testamentum inter liberos non sustinetur eā via, quæ melior de iure valere potest. Ioan. Durand. d. cau. 1. nu. 7. communem dicit. Idem.

Testamentum matris, vel aui materni, sustinetur per clausulam codicillarem, etiam si filius sit præteritus, quia grauati

consentur venientes ab intestato restituere. Ioan. Dur. in arte testan. tit. 3. cau. 15. com. dicit.

Amplia ad testamentum nullum ex quacunque causa, si in eo sit apposita clausula codicillaris, venientes ab intestato, tenentur restituere hæredibus scriptis obtenta quarta Trebellianica. Ias. in auth. ex causa. nu. 22. C. de libe. præte. Duran. in arte testan. tit. 8. cau. 1. nu. 4. titu. 11. cau. 1. & Io Nico. in conf. 2. nu. 6. de secun. nupt. commu. dicit, quam intelligit Rub. conf. 125. nu. 7. quando venientes ab intestato tempore testamenti, tenebant primum gradum. quod nota. Idem.

Filius à matre præteritus in suo testamento, nulla causa præteritionis expressa, testamentum erit nullum: si autem causam præteritionis expresserit: tunc præteritio haberetur pro exhæredatione propter causæ expressionem. §. si. Instit. de exhæred. liber. Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo, in eodem testamento. il primo. nu. 252. filius autem præteritus sine insertionē causæ à matre in suo testamento, dicit testamentum nullum. d. §. fin. Bellacom.

Testamentum patris cum clausula codicillari per verbum, de præsentī, valet, non comprehendit posthumum, secus tamen per verbū, valet & valebit de futuro, & de præsentī. Alex. conf. 124. vol. 1. com. d. reprobata opin. Bart. dicentis clausulā codicillarem per quodcunque verbum, non comprehendere posthumum. Et hanc Bar. opinionem Fran. de Arēt. conf. vlt. nu. 7. communem dicit, quos refert Ias. in auth. ex causa. nu. 24. de liber. præte. Et hanc vltimam dicit magis communem Ant. Rub. conf. 22. in fin. vbi dicit Barbat. & Soc. hanc dixisse communem. Villalob.

Testamentum est ipso iure nullum, quando erratur in persona hæredis, quam credebatur testator esse coniunctam. Ias. in l. eam quam. nu. 16. C. de fideic. com. dicit. Idem.

Filius institutus in primo gradu in totum, vel in partem licet sit præteritus in secundo, testamentum non rumpitur. l. si posthumus. §. quod vulgo. ff. de libe. & posth. fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. quod vulgo. nu. 1. vsq; ad nu. 6. Do. a Fin.

Præteritus sine causa filius emancipatus, ius hodie habet dicendi nullum patris testamentum, vt frequenter placitum renuncio ex Pau. nu. 7. Corn. nu. 29. Ias. nu. 18. in auth. ex causa. C. de libe. præte. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. lect. 1. nu. 54. ff. de libe. & posth. Imo. in l. filio præterito ff. de iniust. rupt. Iul. Clar. §. testa. q. 42. vers. & hæc quidem conclusio. quamuis illi bonorum possessionem contra tabulas solum deferri essu tierit communiter receptum Porc. in §. vlt. num. 11. instit. de bon. possess. E. Suarez.

Mater si ignoranter præterijt filium, præteritio nō habetur pro exhæredatione. l. si mater. C. de inoff. test.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 6. vide Mant. singu. 176. Don. a Fin.

Dispositio auth. ex causa. C. de liber. præte. vbi filius natus, vel posthumus ignoranter à patre præteritus fuit. Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Cagno. in d. authen. nu. 33. Don. a Fin.

Dispositio auth. ex causa. C. de liber. præte. locum habet in præteritione facta de filio per matrem, aut alios ascendētes. com. ait Clar. in §. testamentum. quæst. 51. vers. Et quia. Similiter etiam locum habet in filio à patre præterito. communem dicit. quæst. 35. vers. sed quid. idem locum habet tam in præteritione filij nati, quam posthumi à patre scienter facta. com. in d. quæst. 51. vers. item quæro. Non autem locum habet in posthumo à patre ignoranter præterito. comm. in d. quæst. 51. vers. sed quid si posthumus sit ignoranter. Contrar. dixit Paris. in conf. 60. nu. 13. Neque etiam locum habet quando frater a fratre est præteritus, & turpis persona instituta. communem dicit Clarus d. §. testamentum. q. 52. Hæc tamen opinio ip si Claro non placet. Tandem locus est d. dispositio. siue exhæredatio facta sit non inserta causa legitima, siue causa sit inserta, sed per hæredem non probata. com. dicit in d. quæst. 52. vers. vlt. P. Fich.

Testamētum non rumpitur, si filius præteratur, etiam stante statuto, quod filiis masculis stantibus. filia dotata censeatur exclusa. Alex. & Ias. in l. si quis posthumus. ff. de libe. & posth. Socin. conf. 76. vol. 3. Duran. de arte test. titu. 3. cau. 5. communem dicit. Vezinus.

Testamentum filia non rumpit, si vltra dotem in quinque solidos instituatur. Ioan. de Imo. in cap. Raynutius. de testam. communem dicit. Vezinus.

Præteritio parentum ac maiorum per lineam paternam contingentium, etiam cum adiecta causa a filijs, vel de castris peculio testantibus admissa, testamentum ipsorum nullum ipso iure reddit. commune pronunciant Alexan. in l. nemo. in fine. C. qui testam. fac. poss. Ripa in l. Centurio. num. 43. ff. de vulg.

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 8

vulg. & pup. vberius Cla. §. testament. quæst. 48. E. Suarez.

Matrē enim filius non potest sine causā in testamento præterire. com. dicit Clar. §. testamen. q. 47. P. Fichar.

Mater quæ conuolauit ad secunda vota, non poterit dicere testamentum filij aut filia nullum, si in eo prætereatur, nec aliquid ei in eo relinquatur. secundum Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. atqui mater quæ conuolauit ad secunda vota, est exclusa a filij successione ab intestato: ergo præterita in testamento filij, non poterit dicere illud testamentum nullum, quamuis in eo fuerit præterita. Pau. Castr. consil. 215. 1. parte. Bellacom.

Quæro, An sufficiat ad hoc vt filius non dicatur præteritus, si legitimæ loco aliquid relinquatur? Resp. q. non, sed requiritur, quod relinquatur titulo honorabili institutionis, nō legati, vel alterius cuiuscunque. ita tenet glo. §. iam autem. & §. igitur. instit. de hæred. instit. & probatur per tex. expressum. §. aliud quoque capitulum. authen. vt cum de appellat. cognos. Et ita indifferenter omnes concludunt, vt firmat Ias. d. auth. nouissima. num. 13.

Amplia, vt procedat etiam in testamento patris inter liberos, quia requiritur, vt cuilibet filio relinquatur titulo honorabili institutionis. per dictum §. aliud quoque capitulum, quod generaliter loquitur, vnde generaliter debet intelligi, maxime cum tendat in fauorem filiorum. Et hæc est com. opi. omnium docto. tam iuris ciuili quam canonici, vt testatur Sal. d. auth. nouissima. & Ias. nu. 16. Licet ipse teneat contrariam partem. secundum quam dicit se iudicaturum, si casus contingeret. Eandem opinionem dicit esse tutiorem gl. cap. si pater. de testam. lib. 6. Idem.

Præteritus is intelligitur qui in testamento non est institutus, neque nominatim exheredatus, etiam quod de eo in testamento esset alio modo facta mentio. com. dicit. Clar. in §. test. quæst. 42. in prin. P. Fich.

Posthumus qui præteritus est in testamento patris, & deum viuo patre testante posthumus ipse mortuus fuerit, non rumpit testamentum, & sustinebitur illud testamentum, & conualescet de iure prætorio: licet de iure ciuili nullum posset dici: quia natiuitate posthumi rumpitur testamentum, si in eo nulla fuerit facta mentio de ipso posthumo. quod procedit si filius natus post patris testamentum viueret: sed vbi filius natus moritur viuo patre, testamentum illud sustinetur. gl. in l. posthumus. ff. de iniust. rupto, & Guliel. Bened. in reposit. cap. Raynutius. in verbo, in eodem testamento. in prin. nu. 226. de testam. com. unem dicit. Clarus §. testamentum. q. 45. vers. sed pone. P. Fichard.

Posthumus non rumpit testamentum, si apponatur clausula codicillaris per verba futuri temporis. Corn. consil. 225. vol. 3. com. dicit. Sed Barb. 1. consil. vol. 2. dicit communem esse, q. operetur clausula codicillaris: per quæcunque verba concepta. & eum sequitur Io. Dur. in art. testam. tit. 3. cau. 10. nu. 3. bonis rationibus. quem vide. B. Villal.

Obstetricum iudicio standum est, in eo, an partus viuere possit naturaliter, vel non. communem dicit Clar. §. testamentum quæst. 45. vers. fin. P. Fichar.

Partus immaturus, & qui secundum iudicium obstetricum viuere non potest, habetur pro non nato, & ei succedi non potest. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 45. vers. Sic etiam. Talis etiam partus non excludit substitutum, neque facit deficere conditionem fideicommissi. com. Clar. in d. quæst. 45. vers. eademque. Villalob.

Posthumus si fuerit legatum simpliciter, censetur esse factum ei qui est in utero, siue sit vnus, siue plures qui insimul nascentur. per l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signifi. nam cessat tunc fauor conseruandi testamenti. cum sumus in legato factum, & non in institutione. simplex enim posthumi appellatio in legatis comprehendit plures, ex eodem ventre natos insimul, & non eos qui nascuntur diuersis temporibus, & diuersis conceptionibus. per l. si quis ita. §. 1. ff. de testa. tute. Bart. in l. si cognati. ff. de rebus dub. Alex. & Ias. in l. placet. ff. de libe. & posthu. Bellacomb.

Natus in sexto mense, & sic ante septimum, vel in octauo, non rumpit testamentum in quo fuerat præteritus: quia minus propere natus decessit, & nascitur etiam in tempore in quo non potest viuere. l. 1. C. de here. instit. Alex. & Ias. in l. quod dicitur. 3. de lib. & posthu. Chassa. consil. 19. nu. 6. Clar. §. testamentum. q. 45. vers. sed quia si iste. Bursi. consil. 63. nu. 18. lib. 1. P. Fich.

Natus paulo post decem menses & duos dies post mortem patris, dicitur posthumus legitimus, & patris legitimus. glo. in §. mulier. in authen. de restit. & ea quæ parit in vndecimo mense. & ibi Bart. & Ias. & Socin. in l. Gallus in prin. ff. de libe. & posthu. nu. 62. Si autem post multos dies post eos decem mē-

ses quis natus esset, non diceretur partus legitimus. l. ab intestato. §. post decem menses. ff. de suis & legi. Bald. in auth. eisdem penis. C. de secund. nupt. gl. in l. septimo mense. ff. de statu homi. Bellac.

Posthumi agnatione rumpitur testamentum. in prin. de exheredatione liberorum. instit. tamen agnatione posthumi codicilli non rumpuntur. l. pen. C. de iure codic. Bal. in l. quoties. C. fam. ercisc. Bellac.

Testamentum ruptum natiuitate posthumi, per clausulam codicillarem in vim fideicommissi sustinetur. secundum magis communem per Bursi. consil. 88. nu. 2. lib. 1. Bonac.

Vbi testamentum est nullum venientes ab intestato, censentur rogati restituere hereditatem hæredi scripto: & hoc in vim illius clausulæ codicillaris. authen. ex causa. C. de liberis præteritis. Bonaco ff.

Testamentum prius annullari debet, & de viribus iustæ exheredationis discuti, antequam exheredatus aliquid consequatur. secundum communem. quæ conclusio fallit, si iniusta esset exheredatio, cum ipso iure tunc nullum dicatur testamentum iuxta communem per Bursi. consil. 121. nu. 1. lib. 1.

Ius dicendi testamentum nullum, quod filio in potestate præterito competit contra testamentum patris, si is moriatur priusquam illud testamentum dixerit nullum, transit ad suos liberos solum, & hoc beneficio legis vnica, de his qui ante apertas tabulas. sed quo ad extraneos tale ius dicendi nullum ad extraneos non transmittitur. Ias. ita in l. cum mota. nu. 16. C. de transact.

Testamenti nulli dicendi ius non admittit edictum successorium. commune dicunt Aret. consil. 49. Roder. Suarez in l. quoniam in prioribus. amplia. 10. C. de inoff. testa. Cur. iun. in rub. 16. C. de success. edict. tametsi Alex. in ead. rub. nu. vlt. contrarium magis commune perperam arguetur. E. Suarez.

Ius dicendi testamentum nullum, præscribitur spatio triginta annorum: quare si filius testatoris præteritus, vel alij filij tacuerint, & neque intra illud tempus testamentum illud dixerint nullum, post illud tempus non poterunt illud impugnare. Bart. & docto. in l. filio præterito. ff. de iniusto rupto. Bened. in rep. cap. Raynutius. in verbo, in eodem testamento. il. 1. nu. 110. & ante illud tempus triginta annorum, poterunt filij præteriti tale testamentum dicere nullum: quod ius dicendi testamentum nullum, transit ad hæredes. Oldradus consil. 171. nu. 6. Bellacomb.

Ad probandum testamentum fuisse legitimè factum, vel eius tenorem, si fuisset deperditum, quot testes requirantur.

C A P V T X I.

Testamentum comprobatur legitimè esse factum per duos testes testamentarios. Alex. consil. 84. vol. 2. Duran. vbi supra nu. 6. communem dicit. Vezin.

Testamentum dicitur legitimè probatum, si testes numero ad id idoneo deponant, aliquem fuisse testatum, & talem fecisse hæredem (vbi aliud non obstat) etiam si de eo non extaret aliqua scriptura. glo. in l. 2. & ibi docto. C. de testamen. præsertim Alex. ibi post princip. Et hoc in iure expeditissimū, & ab omnibus receptum esse dicit Socin. iun. in consil. 1. num. 51. vol. 4. E. Muscul.

Testamentum comprobatur legitimè esse factum per duos testes testamentarios. Alex. consil. 84. vol. 2. & Duran. tit. 2. cautel. 2. nu. 6. communem dicit. Villal.

Testamentum ad hoc vt valeat. testes debent deponere de toto tenore testamenti, adeo q. si aliqui plus probent, alij minus, non valeret eorum depositio, & tales testes obijci possent. Cor. consil. 309. par. 4. nu. 9. & debent videre testatorem: idque speciale est in testamentis, vt videant, & audiant ipsum loquentem, ob maximam fraudis suspicionem. per tex. singu. in l. si non speciali. C. de testa. & ita communiter teneri per legistas, dicit Abb. in c. ex liberis. post nu. 5. de consuetud. vide Clarum §. testamentum. quæst. 59. Bellacom.

Tabellio rogatus ad scribendum testamentum in eo computatur, & inferitur in numero testium, & sic esset idoneus testis vbicunque citatus, & productus esset in iudicio ad probandum per viam vocem ipsum testamentum: tunc quippe examinatus per iudicem probat testamentum, alias secus. secundum gl. & om. doct. antiquos in l. hac consultissima. C. qui test. fac. poss. Bar. in l. Domitius. nu. 4. ff. de testa. & ista est com. opi. om. doct. teste Afflic. in dec. 25. in causa petitionis hereditatis. num. 4. Alex. consil. 152. 146. & consil. 133. in fi. vol. 2. vbi declarat

clarat istam communem sententiam latè & abundè. Vinius.
Notarius computatur in numero testium vbi agitur de probando actum per testes, & non per instrumentum. l. Domitius, vbi Bart. ff. de testam. Secus vbi agitur de probando actum per instrumentum, quia tunc non computatur in numero testium. l. hac consultissima. vbi gl. & doct. C. de testam. communem dicit Rol. consi. 43. col. si. nu. 2. l. lib. 3. Bellaconib.

Tenor testamenti deperditi probari potest per duos testes notarios, qui deponant, se tenorem dicti testamenti legisse, & intellexisse. est communis opin. secundum Ias. consi. 42. factum quaestionis. vol. 1. M. Charianus.

Quando in testamento adest numerus testium requisitus, licet aliqui supernumerarij contradicant, tamen testamentum non vitatur, nec suspectum redditur. est vera & com. opin. secundum Ias. in consi. 124. factum sic se habet. vol. 1. M. Charian.

Testamentum nunquid vitiet solemnitas omisso, ita ut nihil valeat, & quid de schedula testamenti manu testatoris scripta.

C A P V T XII.

Testamentum non vitiat solemnitas levis omissa. Ias. in d. l. si vnus. num. 4. C. de testamen. communem dicit Villal.

Omissio non vitiat nisi ea quae sunt de forma substantiali, non autem ad instructionem, vel demonstrationem. secundum communem per Burs. consi. 74. nu. 53. lib. 1. Bellac.

Testamentum imperfectum ratione solemnitatis omissa, valet inter liberos tantum. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam.

Ampliatur in duobus casib. & limitatur in 6. per Ias. in d. §. ex imperfecto. col. 1. nu. 1. vsque ad num. 6. sed si est imperfectum ratione voluntatis, non valet. videas Port. in lib. 2. suarum concl. reg. 6. & 8. Idem.

Testamentum imperfectum valet inter liberos. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. Vnde non requiritur, quod testes sint rogati. gl. est in ver. excepto. in l. si. C. de codic. cum qua transeunt ibi doct. Et ita firmat Bal. in auth. quod sine. C. de testam. cum multis concordantibus. ut per Natt. in d. §. ex imperfecto. q. 30. vbi asserit, quod ita se habet communis opin. Nec praedictis videtur ob stare, quod totum testamentum non fuerit postea coram testatore, & testibus lectum, & ut dicitur publicatum & stipulatum, propter quod videtur inuvalidari, iuxta l. fideicommissa §. quoties. cum glo. communiter ibi per Barto. & alios approbata. ff. de leg. 3. Quoniam responderetur, quod cum de voluntate testatoris circa heredis institutionem & substitutionem: & sic in substantialibus testamenti constet per testes, non videtur necessaria dicta publicatio, ut videtur concludere Abb. in capit. cum P. Tabellio vers. infero etiam ad aliam quaestionem, de fide instrum. vbi respondet ad d. §. ut scilicet procedat, quando scriptura erat de substantia testamenti, ut per eum. Et idem, ut scilicet possit releuari, & publicari testamentum iam virtualiter voluit Paul. de Cast. in consi. 307. ad primum quaesitum. q. 1. vol. 1. in nouis. in antiquis est num. 204. Imò videtur loqui in fortioribus terminis. nam cum ibi velit posse publicari testamentum scriptum per Notarium nunc defunctum, per manum alterius notarij, fortius vellet publicationem posse fieri per eundem Notarium superuiuentem: & ibi ponitur alia responsio ad d. §. quoties, & ad notata ibi per Barto. ut scilicet procedat, quando testamentum non appareat perfectum, ut per eum. Et quod tale testamentum valeat etiam, quod non fuerit lectum & publicatum coram testatore & testibus, videtur probari ex illa opinione glo. magis communiter recepta in l. iubemus C. de testam. videlicet, quod valeat testamentum si infirmus interrogatur, an faciat talem heredem? & respondet, *miser si*. Nam eo casu non praesupponitur aliqua lectura, vel publicatio testamenti, & tamè valet, uti magis communiter tenetur. ut per Cor. in consi. 77. viso themate. litera B. 4. vol. Et quod non requiratur praedicta publicatio, si ex alio de voluntate testatoris constet, videtur firmasse Soc. iu. consi. 144. nu. 58. vol. 2. & in consi. 71. nu. 3. q. 5. & 22. Vbi ostendit hoc tantum procedere in testamento inter liberos propter fauorem liberorum, & non ratione extraneae personae, allegans ad hoc Barto. Paul. de Cast. & alios, ut ibi videri potest in 4. vol. E. Muscul.

Testamentum inter liberos, valet etiam si in eo non interueniant solemnitates iuris ciuilibus, attenditur enim in eo sola dispositio iuris gentium. com. d. Clarus in §. testamentum. quaest. 8. in prin. Sufficiunt autem in eo duo tantum testes. ead. q. ver.

Hinc. Et potest etiam femina in tali testamento esse testis. ead. q. vers. Secundo. nec requiritur, ut testes sint rogati. com. in ea. q. vers. Tertiò. Tenetur tamen testator omnino omnibus filiis suis aliquid relinquere titulo institutionis. com. in d. q. ver. Sed pone. Et in tali testamento semper subintelligitur clausula codicillaris. com. in d. q. vers. Verumtamen. Nutu autem conditum non valet. com. ead. vers. Viterius. Item non valet quadiu aliquid in eo deest quod testator adhuc addere volebat, licet enim sustineatur, etiam si imperfectum sit ratione solennitatis: tamen quatenus imperfectum est ratione voluntatis, non sustinetur. com. in d. q. vers. Habes. cum sequen. Et nota, quod licet in tali testamento dari possit vnus ex filiis alteri filio in tutorem, tamen pater non poterit etiam extraneum dare tutorem. com. dicit Clarus in d. §. testamentum. q. 10. vers. Secundo. Talis tamen tutor extraneus datus a patre, potest a iudice confirmari. Ibidem P. Richard. ex Claro.

Testamentum patris inter liberos, etiam si minus solenniter factum sit, valet respectu solennitatis omissa de iure ciuili. l. hac consultissima §. ex imperfecto. C. de testa. Eman. à Costa. l. Gallus. §. ex quid si tantum. part. 1. num. 467. de libe. & posth. sed si cum liberis persona extranea admixta sit, respectu illius tertij, non valebit testamentum, sed solum respectu liberorum. d. §. ex imperfecto. & l. si. C. familiae erciscun. Boer. decis. 240. in prin. & sic imperfecta voluntas testantis inter liberos valet, per eum titulum, de testamen. imperf. in auth. quod intelligitur de imperfectione solennitatis, non autem de voluntatis ipsius testantis imperfectione. nam tunc testamentum nullum esset. Ias. in eo. §. ex imperfecto. Boer. eo loco. num. 5. Alex. consi. 76. num. 14. lib. 3. Soc. consi. 147. lib. 2. Ioan. Caphal. consi. 99. nu. 1. & tale testamentum inter liberos factum, non solum habet effectum testamenti, ut ex eo succedi possit: sed habet effectum derogatorium, & reuocatorium primi testamenti iam facti inter extraneos, quod ipso iure per secundum minus solenne tollitur, etiam si in primo solemniter essent instituti alij successores ab intestato. ita Guliel. Bened. in repe. c. Raynutius. in verb. testamentum. in 1. nu. 75. Corn. consi. 86. par. 3. Bellacomb.

Testamentum patris inter liberos, per cedulam, vbi de voluntate & institutione constat, valet etiam sine testibus. Alex. consi. 105. vol. 3. & Ias. consi. 57. vol. 2. Durand. vbi supra in fin. communem dicit. Vezinus.

Testamentum patris in quo filius fuit praeteritus cum clausula codicillari, valebit in vim codicilli. Alciat. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. Vezinus.

Testamentum patris inter liberos, schedula voluntatem, & institutionem liquidò enarrantem, comprehensum & validum ac iustum sine aliis testibus, ducitur. commune ponunt Alex. consi. 105. lib. 3. Ias. consi. 57. lib. 2. & qui latissimè ex receptis interpretum sententiis prosequitur, quib. in casibus minus solenne vel imperfectum inter liberos testamentum valeat: quibus secus. Iulius Clarus de testamentis a q. 8. vsque ad q. 18. & vide quae inferius obseruo vers. testamento imperfecto. E. Suarez.

Testamentum illud in quo pater filium emancipatum heredem instituit, & nepotem ex eo in sua potestate retentum praeterit, valet ipso iure, & quia sustineretur. cum filius emancipatus praecedat filium suum nepotem testatoris in gradu, nepos ille ab intestato a quo non succederet. l. meminimus. C. de legi. heredi. & beneficium rumpendi testamentum conceditur propter ius succedendi ab intestato. l. si quis posthumos. §. si filius. ff. de lib. & posth. sed nepos non potest rumpere testamentum in quo eius pater est institutus, quantumuis nepos ille praeteritus sit: quare debet ille nepos cessare. Bart. & Ias. in l. Gallus. §. & quid. nu. 55. ff. de libe. & posth. Bellacomba.

Schedula testamenti inter liberos scripta manu patris, aut saltem manu ipsius patris sub signata, quamuis scripta sit manu alterius, vel etiam si contineat diuisionem bonorum inter liberos, quamuis nulli sint adhibiti testes, plenè probat, & tali schedula standum erit. Bal. in auth. quod sine. C. de testam. Bar. & Paul. Cast. in l. si is qui. ff. de testa. Clar. §. testamentum. q. 7. in prin. & q. 14. in prin. Alexan. consi. 105. in fil. lib. 7. & quando est scripta manu patris, non requiruntur testes quantum ad ipsos liberos, secus quantum ad legatarios, aut alios: quia non probaret tale testamentum sine testibus. d. auth. quod sine. schedula verò quae reperitur in arca patris non scripta, nec subscripta manu ipsius & sine testibus, non probat nec inter liberos. Bal. & Cast. in d. auth. quod sine. si tamen sit probatum esse scripturam patris, aut illius sub signationem, & faceret fidem iuxta primam regulam, quod si non fuerit probatum, non valeret. Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, testamentum. 1. nu. 87. Bellacomb.

Schedula scripta manu propria ipsius testatoris, continens eius voluntatē ultimam, disponendo de bonis suis in fauorē piz causa,

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. 9

causa, in tali casu (sc. p. cause) illa non sustinetur in vim testamenti, neq; alterius ultimæ voluntatis. Sed si inter liberos reperiatur talis schedula a testatore confecta, seruanda est tanq; testm. com. Clar. in §. testm. q. 7. in princ. idq; procedit siue testes adhibiti sint, necne. com. in §. testm. q. 14. in princ. cū vers. seq. Requiritur tamen quod dies sit appositus, qua cōfecta est. com. in d. q. 14. ver. Sed nunquid. item requiritur q; scripta sit absq; vllis abbreviaturis, vel notis, et vstitatis. com. in d. q. 14. ver. sed quia. hoc tñ Clarus intelligit de numero vnciarum, vel summa aliqua pecuniæ, ne notis arithmeticis exprimantur. Valet autem huiusmodi schedula etiam si non fuerit manu testatoris scripta, sed saltem subscripta. com. in d. q. 14. ver. quæro quid si. nam si neq; scripta, neq; subscripta esset manu testatoris, sed saltem in eius arca reperiretur, nihil valebit. d. q. 14. ver. item quæro. si tamen a filiis subscripta esset (licet a patre neq; scripta neq; subscripta) valeret. com. in d. q. 14. ver. sed pone. intellige tamen, non vt testm. valere, sed vt contractum ex conuentione ipsorum filiorum. ibid. Si verò talis schedula reperiatur in libro notarij, nō tamen manu testatoris scripta, vel subscripta, nihil valebit, etiam si ibidē reperiantur nomina testium adhibitorum. d. q. 14. ver. præterea quæro. P. Fich.

Sed quid si testm. in scriptis sit tñ imperfectum rōne solēnitatis, nunquid valebit vt nuncupatiuum? Resp. Vera & cōmunis opinio est, q; tale testm. valeat vt nuncupatiuum, nisi expressē arctasset se ad testm. in scriptis, quia forte aliter noluit valere, vel noluit voluntatem suā testibus esse notam. ita tenet Cy. d. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. Pau. de Cast. l. hæredes palam. in princ. ff. de testam. Soc. in conf. 175. vol. 2. & ita iudicatum esse testatur Matth. de Affl. decis. 143. & refert Tho. Gram. d. decis. 602. nu. 26. Et hæc est opinio Bar. in l. fi. ff. de iur. codicill. Et ita tenent omnes Doc. in d. §. ex imperfecto. In dubio enim non est verisimile, testatorem voluisse se restringere ad vnā viam testandi, & sic eligere iter, per quod eius iudicium impugnaretur. M. Grassus.

Testm. qui scriptis exarare voluit, si solēnitates oēs iure ad id requisitas non adhibuit, nec q; egit, vt nuncupatiuum testm. valebit, si illa de testm. scriptis comprehendendi voluntate confiterit: alioquin in re dubia secus erit. cōe ponit accurate Iul. Clar. §. testamentum. q. 4. ver. sed quæro, pone. E. Suarez.

Testator si condidit testm. in scriptis, in quo deficit aliqua solēnitas, valet nihilominus vt testm. nuncupatiuum. Gomez. conf. 3. nu. 10. com. dicit ex Bar. in l. fi. ff. de iur. codicill. Villal.

Testator scripsit vel scribere curauit, ultimam suam voluntatem, deinde coram septem testibus dixit illud esse suum testamentum, & quod ita disponderet de bonis suis, vt legebatur in scriptura, quæ tamen non legebatur, tale testamentum valet in vim nuncupatiui, satis enim videtur testator mentem suam manifestasse testib. saltem implicite, per relationem ad illam schedulam, siue scripturam. Magis cōm esse dicit Clarus in §. testamentum. q. 4. ver. sed pone. P. Fich. & Suarez.

2 Testm. si valet iure codicillorum, non valeret, nisi hoc testator expresserit, ita vt ab intestato venientes grauari videantur. l. fi. C. de iure codicill.

Fallit in 6. casib. quos no. Soc. reg. 368. Don. à Fin.

Testm. matris vel aui materni, sustinetur p. clausulā codicillarem, et si filius sit præteritus, quia grauati censentur venientes ab intestato restituere. Duran. ibi caut. 15. com. dicit. Vez. Testm. eo q; sit secreto factum, non per hoc rumperetur illud testamentum: intellige si alias hæres scriptus sit capax hæreditatis, nec per hoc hæres puniendus esset. l. quod si dubitet. ff. de acq. hæ. Bar. in l. fi. ei qui. de delato. Bellac.

Testm. non reuocatur ex eo quod testator coram septem testibus dicat nolle valere testm., nisi adiciat, se velle mori ab intestato. Durand. ibi. caut. 3. commu. dicit. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide Ant. Gabr. tit. de testam. concl. 6. lib. 4. & quæ supra annuimus. c. 8. huius tituli.

2 Adde Ant. Gabr. vbi supra. conclus. 5. lib. 4.

Testamentum ad interrogationem notarij factum, an & quando valeat.

C A P. XIII.

1 Væro, An testamentum ad interrogationem notarij factum sit validum? Resp. q; sic. ita tenet gl. i. i. i. b. e. m. C. de testam. quam communiter approbatam testatur Matth. de Affl. dec. 143. nu. 2. Eandem dicit tenere omnes Doc. Ias. d. l. i. i. b. e. m. nume. 10. & ibi

Ang. dicit, q; ista sit com. opi. quæ approbatur in iudiciis & in scholis. Eandem dicit esse com. Alex. in conf. 12. vol. 1. & cōf. 33. incip. ponderatis verbis. Dicit tamen Matr. de Affl. d. glo. procedere tñ in testō nuncupatiuo, secus in testō in scriptis. allegat Io. And. in addit. ad Spe. tit. de testa. §. in primis. Et ita dicit consultum per celeberrimos Iureconsultos, & ita recentiores in d. l. i. i. b. e. m. tenere, & secundum hanc opi. iudicatum esse in consilio Neapolitano. Idem.

Testm. factum ad interrogationem notarij ex responsione testatoris, saltem præcedente rogitu notarij adhibito per testatorem, & postea lectum, valet & tenet, & consuetudine obseruatur, vt est communis opin. quod non sit falsum de qua Corn. in conf. 261. litera Q. & communiter approbatur in iudiciis, & scholis, vt ibi per eum. in 4. vol. Bonacoss.

2 Testator potens loqui & intelligere, si per notariū interrogetur, an velit Lucium suum hæredem instituere: & ipse respōdet q; sic, & notarius dicit q; suum hæredem instituit, valet testamentum. Io. Durand. in arte testan. tit. 4. caut. 2. Boer. decis. 35. nu. 6. Bellac. conf. 62. & Ias. in l. i. i. b. e. m. C. de testa. nu. 20. communem dicit, & de intellectu istius cōmunis, vide Soarez. in alleg. 1. distinguendum, an notarius sit rogatus à testatore, vel non? Apostil. in addit. ad Alex. confil. 12. in verbo, quod si. hanc communem dupliciter intelligit quando testatorem constat esse sanæ mentis: & articulate loquentem, secundo, quando apparet testm. ab initio scriptum de voluntate testatoris. secus si eo inscio sit scriptum. ex Io. And. in addit. ad Spe. de testa. §. 1. & Ias. in l. i. i. b. e. m. in fi. & conf. 196. & Hyp. sing. 380. & sing. 449. & Affl. decis. 143. quod nota. Villal. & Vez.

3 Testamentum est validum, si quis interrogatus, an velit facere hæredem talem, respondeat simpliciter, *messersi*, & talis dicitur institutus hæres, per gl. illam singularem, licet vulgatā in l. i. i. b. e. m. & ibi Bal. C. de testa. quæ est magis communiter recepta, vt ibi per Doc. & vt attestatur Ruin. in consilio 2. viso testamento. nu. 8. vol. 2. & Dec. in conf. 489. in casu occurrenti. nu. 3. Hoc tamen non vñ procedere, quando grauiter infirmus ab alio, quam a notario fuisset interrogatus. De notario enim vñ confidendum, propter fidem publicam, non sic de alio, quando ad id non apparet requisitus a testatore. Ita declarat Bal. in d. l. i. i. b. e. m. & plerique ibi sequuntur. & Pau. de Cast. conf. 366. v. iso puncto & allegationibus in antiquis, in nouis est sub nu. 155. lib. 5. Dicitur. n. tunc infirmus sic respondisse potius, per suggestionem interrogantis, quam deliberato animo testandi. Soc. iun. in conf. 32. num. 2. vol. 4. & arguit Ruin. in conf. 12. super isto puncto. nu. 3. vol. 2. E. Muscul.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide fuse ad hanc materiam D. Ioseph. Ludo. de testa. conclus. 3.

2 Vide Anton. Gabr. de testam. conclus. 2. lib. 4.

3 Vide infra c. 17. huius tituli.

De testamentis metu, vel dolo, vel nutu tantum, conditis, an valida sint.

C A P. V. T. XIII.

1 Testamentum quamuis metu fiat, iure ipso valet. cōmune inquit Aret. Aemil. Ferret. in l. 1. ff. de testam. Qui tamen aliquem testari prohibet, tum in falsi crimen incidit, tum extraordinaria pœna pro iudicis arbitrio punitur, lapsus ipsa hæreditate vt indignus. cōe ponunt Aegid. Boss. in pract. tit. de iis qui prohi. aliquem testari. nu. 1. Iul. Clar. in pract. §. falsum. ver. prohibens. Eritque opus, vt & defunctum testari voluisse constet, & eum, qui huius criminis accersitur, illius voluntati impedimento fuisse. l. quido probetur: vt cōe axioma affirmat Socin. iun. conf. 148. nu. 1. lib. 2. Qui verò testari aliquem violenter cum armis cogit, pœnis legis Iulæ de vi priuata obnoxius fit: & qui deniq; solo metu absque vlla vi ad id testatorem impulit, arbitrio iudicis plectitur. cōe fantur Iacob. de S. Georg. in l. 1. nu. 4. C. si quis aliquem testari prohibuerit. I. Cla. in d. pract. §. vlt. q. 80. ver. compellens aliquem. E. Suarez.

Testm. dolo, vel metu factum, valet & tenet, vt est com. opi. de qua Gabriel. conf. 99. nu. 1. vbi nu. 13. etiam dicit, q; testamento facto dolo vel metu, is qui damnum patitur, agit ad interesse, & in subsidium redit contra fiscum, vt est com. opin. per eum ibi. Bonacoss.

2 Testamentum metu conditum non alias valet, quàm si ad pias causas condatur, commune affirmant Corne. nume. 26. Alex. num. 3. Riminal. versic. an habeat. in l. i. i. b. e. m. C. de test. Com. opin. Tom. iij. B. Bauer.

Bauer. in prin. nu. 76. & sequ. Institut. de testam. Clarus. §. testamentum. quæst. 6. vers. 5. Si autem testamentum notarius ipse conscripserit, & illo prælecto testator responderit, vel subiunxerit quod sic iubet, ac vult uti exaratum est, proculdubio validum, firmumque testamentum erit. commune inquit Dec. cōfil. 489. in casu. ad med. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide Nicol. aum Boerium decis. 100 nu. 4.
- 2 Vide plenius Ioseph. Ludovic. de Testam. conclus. 11.

Quæ valeant etiam testamenta, vltra prædicta, mixtim posita.

CAP. XV.

N valeat testamentum in quo pater instituit eius filiam, si nubat tali, alias non? Dic qd sic, ut vult Fel. in cap. 1. in 8. col. extr. de spons. & in c. 2. in fi. extr. de treug. & pace. Oldrad. consi. 16.

Facit quod scribit idem Felin. cap. in præsentia. in 16. col. vers. secundo declara. extra. de probat. Addo in materia Panor. in 2. par. consil. 65. Idem.

Quid autem si filia instituat sub conditione causali, vel mixta, an valeat institutio? vide Bartol. in consi. 13. & cons. 28. & Bald. in 2. par. consi. 79.

Quid si pater instituit filiam in dote, quam habuit, ut pater asserit, & tamen nullam habuit, an valeat testamentum? Vide Bald. in 3. par. consi. 12. Idem.

Testamentum in quo quis instituitur intuitu pietatis, valet, etsi non sint adhibiti nisi duo testes, si verè pauper est hæres. Durand. ibi tit. 2. caut. 2. Barb. in c. ad hæc. secundo, de testa. cōmunem dicit. Vezinus.

Testamentum valet in quo instituitur hæres ad interrogationem eiusdem hæredis emissam, secundum communem per Burf. cons. 47. nu. 27. lib. 1.

Testamentum in quo vxor est relicta domina & usufructuaria omnium bonorum quoad viuet, & post eius vxoris mortē institutus sit aliquis hæres, sustinebitur, & valebit legatum, per Ias. & alios in l. filius à patre de lib. & posthu. Alex. consi. 58. vol. 3. & hanc opin. communem & multum æquam ducit ibi Ias. & eam de consuetudine seruari inquit Bald. in lid. qd pauperibus. C. de episc. & cler. Nec vitiabitur legatum usufructus ob hoc quod non debeat nisi hæreditate adita, quia hoc casu tempus mortis vxoris de institutione reiicietur ut testamentum non vitietur, & statim poterit adiri hæreditas. Ias. d. l. filius. num. 27. Cachéran.

1 Testamentum tempore postis coram quinque testibus factum, valet. Afflic. decis. 25. nu. 24. Barb. consi. 87. vol. 4. Dec. consil. 284. communem dicunt. Franc. Turzan. concl. 45. vbi limitat. Fallit in 2. casib. quos not. Port. reg. 9. suarum conclusionum. Don. à Fina, & Vezinus.

Testamentum conditum secundum consilium Galli A qui lii valet. communem dicit Clarus in §. testamentum. quæst. 85. vers. fin. P. Fichard. ex Claro.

2 Testamentum factum coram presbytero parochiali, & duobus testibus etiam ad non pias causas, valet. Durand. de arte testand. tit. 2. caut. 2. Corn. cons. 261. vol. 4. Præcipue in terris Ecclesiæ, vbi si præbyter parochialis absit, pro eo alij duo testes sunt adhibendi, ut per eū. nu. 4. & Deci. con. 284. Vezin.

Testamentum non infirmatur ex eo, qd testes sint legatarij si solemniter sit confectum: secus si in testibus consistit, Curt. Iu. cons. 18. alias 178. nu. 18. commu. dicit. Villalob. & Vezin. Concor. cum l. 11. tit. 1. part. 6. & cum l. 8. titu. 5. For. II.

Item, nec probatur legatum sibi ademptum, Ias. in l. dictantibus, C. de test. nu. 6. & Io. Durand. in arte testand. tit. 2. cōmunem dicunt, & Bellon. in consi. 16. Idem concludendo. nu. 7. & dicunt com. tam istam quam præcedentem. Villalob.

Testamentum minus solemne, quod pia alicuius causæ favore sustinetur, non solum quatenus ad piam illam causam spectat: sed generaliter quo ad omnia, & aliis in omnibus reb. extra piam causam valet, ac seruari debet. commune pronunciant Ias. nu. 10. Curt. Iu. nu. 18. in l. hac consultißima. §. ex imperfecto. C. de testa. Ioan. Crot. in repet. l. re coniuncti. num. 160. ff. de leg. lib. 3. Iul. Clar. de testa. q. 6. vers. sed quæro. vbi contrarium cum Curt. non immerito proponit: sed ea de re alibi copiose. intelliges tamen, ut id absque dubio non procedat, vbi testamentum alioquin nullum foret, ob testantis inhabilitatem ex aliena in illum potestate ortam, ut adnotauimus vers. testamentum filiifamil. E. Suarez.

Quæro, An testamentum nuncupatiuum valeat sine subscriptione testium? Respon. Vera & communis sententia est, quod testamentum nuncupatiuum factum in præsentia septem testium rogatorum, de quo notarius rogatus, conficit publicum instrumentum, cum descriptione dictorum septem testium, sit validum, & tale instrumentum probet testamentum solemniter coram septem testibus esse conditum. Ita tenet gl. l. hæres palam. ff. de testa. & gl. l. fi. C. de fideic. quas communiter à Bat. vsque ad hæc tempora approbatas testatur Matth. de Afflic. dec. 166. nu. 2. Mich. Graff.

Testamenta omnia ex dispensatione valent, quod quæ illis cauentur post mortem fiant. ut frequenter placitum renuncio ex Dec. in rub. C. qui testa. facer. poss. & in l. eum qui. nu. 4. ff. de iurisd. om. iud. Guliel. Bened. in c. Raynutius. vers. testamentum. in 1. nu. 4. & nu. 6. de testa. Alex. in l. filius. §. 1. nu. 5. ff. de leg. lib. 1. Ant. Gomez. de testa. c. 2. nu. 1. Arius Pinel. in l. 2. nu. 7. in fi. C. de bon. mat. & in rub. c. 1. nu. 23. C. de rescin. vend. quamuis non pauci aliud ineptè deblaterent. E. Suarez.

Testamentum, contractus, & quælibet alia dispositio eius qui est in extremis, valet. Ias. in l. quoniam. C. de testa. & in l. iubemus. C. eod. Alex. in 1. vol. consi. 12. in 2. col. Barba. in 3. vol. in consil. 43. maxime in 9. col. Decius in cap. si pro debilitate. in 1. col. de offic. deleg. Cardinal. cons. 34.

Intellige dummodo sit intelligibilis, & articulatè loquatur. l. iubemus. C. de testam. Ias. in d. l. quoniam. & in d. l. iubemus. in quibus locis multa alleg.

Testamentum, ut dicatur perfectum & validum, requiritur qd postquam sit scriptum, legatur coram testibus, & testatore, & per eum approbetur, & confirmetur, ut est tex. cum gl. & ibi declarant Bart. & alij in l. fideicommissa. §. quoties. de leg. 3. vbi de hoc est com. opi. Et hanc opin. posuit Io. And. in addit. ad Spe. in tit. de instru. editio. §. ostenso. ver. illud quoq; prætereundum non est in additione magna ibi, in fine posita, circa medium, dicens: quod si notarius rogatus notam, vel Protocolum scripsisset, qd postea coram partibus, & testib. nō legisset, nihil valeret, nec fidem faceret, ut per eum. Et licet ipse ibi loquatur in cōtractibus: idem tñ, & fortius intelligit in testamētis, tum quia in eis maior diligentia, & solemnitas requiritur, tum et, quia allegat d. l. fideicommissa. §. quoties. de leg. 3. vbi de testamento agitur, iuncto eo qd dicitur, dictū doctoris intelligendum esse secundū legem quam allegat, iuxta doctrinā Bart. in l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de liber. leg. cum concord. per Soc. Iu. in consil. 71. nu. 14. 15. & 18. in 4. vol. E. M.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide infra capite sequenti contrariam conclusionem ex Charia no. de hac questione fusè Boerius decis. 228. num. 12.
- 2 Vide Boerium decis. 93. nu. 2.

Quæ nam testamenta sint inualida.

CAP. XVI.

Testamentum pro parte valere non potest. l. ius nostrū, ff. de regu. iur. vide Mant. sing. 691.

Ampliat in 3. casib. & limitat in 4. a. Dec. ind. l. Dona. à Fina.

Testamentum si patitur defectum, in his quæ sunt de substantia vel essentia eius, et adiecta clausula, si non valet ut testamentum, valeat, & c. non potest in vim codicillorū resurgere, putà si esset nullum ratione voluntatis imperfectæ, ut quia antequam impleretur decessisset testator. l. fideicommissa. §. 1. ff. de leg. 3. l. ex ea scriptura. ff. de testa. scdm Bar. l. 1. ff. de iniust. rup. & irrit. fact. test. & in l. 1. ff. de iure codicillorū. & hoc voluit gl. cōiter approbata in l. eam quam. C. de fideic. Secus aut si pateretur defectum solemnitatis, quia tunc clausula operabitur, licet. n. in testa. septem testes rogati requirantur, clausula tñ codicillaris adiuncta, efficeret ut quinque; et non rogati sufficiant. l. fi. C. de codicillis: ut refert Bened. Capr. reg. 111. nu. 33. & nu. 50.

Testamentum valere non potest, si non habeat septem testes. l. si vnus. l. hac consultißima. §. per nuncupationem. C. de testa. & tot etiam requiruntur, secundum communem sententiam tempore pestis. Matth. de Afflic. in dec. sacri cons. Neap. dec. 25. Licet autem Alex. & alij doct. vluerunt illud subsistere. si modò duo testes interuenissent. l. scriniarios. nu. 6. C. de testa. milit. Myring. in obserua. iud. imp. Cameræ in 1. cent. obseru. 96. & ita in camera iudicatum esse ipse inquit: tamen sententia magis communiter approbata est in contrarium, quæ requirit quinque testes. Ang. Aret. in §. fi. instit. de test. ord. Ias. in l. fi. C. de test. Et hanc sententiam uti iuridicam, equiorem & magis communem esse dicunt, per multa fundamenta & rationes

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 10

tes Philip. Deci. in consi. 284. & ibi Apost. in verb. æquiorē. & idem Dec. in d. l. scriniarios. nu. 20. Franc. Rip. in tract. de pe. ste. in c. de priuileg. vl. volunt. causa pestis. vers. aut sumus. nu. 12. Rol. à Val. in consi. 81. nu. 47. in 1. tom. consi. Kircho.

Testamentū in quo testes rogati, atque ad id specialiter ac-
cessit à notario non dicuntur, non aliter nec alias vnquam
valebit, quā si vel ad pias causas attineat, vel sese testes sub-
scripserint, cōmunia inquirunt Boer. decis. 34. Iul. Clar. cū alijs
§. testamentum. q. 6. vers. 2. Erunt autem satis superq; Pontifi-
cio iure duo testes, ac parochialis presbyter, vel quatuor tes-
tes: & quicūq; alius sacerdos, vt testamentum ritē conditum
censeatur, ac robur viresq; summas obtineat. commune effan-
tur Alex. consi. 321. nu. 3. lib. 3. Corn. consi. 16. lib. 4. Io. Dilect. de
art. testan. tit. 2. cau. 2. Bellon. consi. 12. nu. 4. Cla. §. testamentū.
q. 57. Pestis tempore factum coram quinq; testibus testamen-
tum valet, ac solempne habetur, commune dicunt Barb. cōf. 87.
lib. 4. Dec. consi. 284. Matth. de Affl. dec. 25. nu. 2. Quamuis Ale.
perperam contra asserat consi. 321. num. 16. lib. 2. & in vltim.
vbi etiam Ias. C. de testa. vide infra vers. secundò limita. Sed
testamentum omne ad pias causas generaliter duobus testib.
contentum est, vt frequens placitum pronunciant Barb. in ca.
adhuc. in 2. de testa. Alex. in l. si certis annis. nu. 5. C. de pact.
& consi. 131. nu. 2. lib. 6. Imo. in c. cū esset. nu. 12. in fine. de
testa. Amplia, vt idem sit licet testes rogati non fuerint, vt præ-
ter superius citatos, commune asseuerant Rom. in repe. auth.
similiter. C. ad l. Falc. Corn. consi. 149. & consi. 135. lib. 2. Iul. Cla.
latē vbi supra. q. 6. vers. 2. infertur. Amplia secundò, quamuis
etiā mulieres testes sint. cōe aiunt Crot. in trac. de testibus. nu.
8. Bell. consi. 14. nu. 8. copiosè Iul. Cla. vbi sup. vers. 3. infertur. Est
enim testamentum, quod piē fabrefit, solempnitate iurisgen-
tium duntaxat contentum, commune scribit Corn. consi. 307.
litera B. lib. 3. Quin & præterea testamentum inter liberos con-
ditum, duobus solum testibus ritē condetur, quamuis testa-
tor cæcus sit. commune interpretum dogma esse memoriæ
produnt Soc. consi. 263. lib. 2. Ias. in l. hac consultissima. nu.
4. C. de testa. Iul. Clar. vbi sup. q. 17. vers. sed quæro, & vide infra
ver. testamentum patris inter liberos. Testamentum denique
vel coram Principe, vel coram iudice factum, ac duorum te-
stium ope suffultum valet, ratumq; prorsus est. commune aiunt
Soc. in. consi. 138. lib. 1. Did. à Coua. in 2. part. rubricæ. nu. 2. de
testa. & qui de hac testamentorum testium materia diligentis-
simè & vtilissimè tractant Iul. Cla. d. §. testamentum. q. 55. cum
quatuor sequent. ac Viuius lib. 1. opin. 343. E. Suarez.

In testamento tempore pestis, non valet dispositio mino-
ri numero septem testium. Est magis com. opin. secund. Alex.
& Ias. in l. si. C. de testa. Hoc autem indubitanter procedit, vbi
pestis esset leuis: si autem esset contagio notabilis, & multum
sæua, tunc in terris ecclesiæ coram duobus cum parochiano,
in terris imperij coram quinque fieri deberet. est æquior & ve-
rior opi. secund. Rip. in suo tract. de peste. vbi latē hunc arti-
culum examinat, in secunda parte. 2. particulæ princ. vbi tract.
de vl. volunt. contrarium tenet Dec. consil. 284. viso puncto.
vbi contra communem concludit, quod valeat minori nume-
ro. de quo vide Alex. consi. 177. lib. 2. M. Cherianus.

Quæro, Si testator voluit in scriptis testari, morte præuen-
tus non perfecit, huncquid valeat tale testamentum vt nuncu-
patium? Resp. quod non, ita tenent Bar. & omnes doc. l. hac
consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. & in l. fideicom-
missa. §. quoties. ff. de leg. 3. Abbas consi. 105. volum. 2. Guid. Pa-
pe consi. 134. incip. non valuit, nec valet testamentū. Hanc opi.
dicit esse com. Alex. in consi. 76. vol. 3. quem refert Tho. Gram.
deci. 62. nu. 18. Est enim omnino nullum tale testamentum, ex
deficientia voluntatis incompletæ.

Et hæc conclusio adeo vera est, vt ne quidem de æquitate
Canonica tale testamentum valeat. Ita tenet Ant. de But. in c.
1. de success. ab intest. quem communiter sequi doctor. firmat
Gram. d. deci. 62. nu. 18. Mich. Grassus.

Testamentum, quod antequam perficeretur, decessit testa-
tor, imperfectum ratione voluntatis, non ratione solempnita-
tis dicitur, & ideo nec ad pias causas, nec inter liberos valet.
commune affirmant Boer. decis. 94. num. 10. Sigismund. con-
sil. feud. 14. nu. 65. latē Iul. Clar. de testam. q. 7. vers. aliquando,
& quartò. Viuius lib. 1. opi. 349. Quibus autem in casibus im-
perfectū alioquin testamentum ob pias causas sustineatur:
quib. secus, tradit accuratē Iul. Clar. ex receptis sententiis, vbi
supra. d. q. 7. per totam. & quibus item casibus testamentum
imperfectē inter liberos conditum valeat, necnè: tradit idem
vberimè quæstione subsequenti. E. Suarez, & P. Fich.

Testamentum imperfectum ratione voluntatis, vt putā, si
testator incepit condere, ac conficere testamentum ipsum,
& postmodum non habuisset illud pro absoluto superuenien-

te aliquo impedimento: tunc testamentum hoc etiam quo ad
pias causas non valeret: secundum Gl. Bart. & omnes in l. si is
qui. ff. de testamen. Guli. de Cun. & alios in l. si. fam. ercif. & oēs
communiter in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa-
men. vbi Cur. iun. latissimè. num. 4. Ruinus consi. 137. sub num.
10. volum. 5. & istorum opinio apparet esse communis ex re-
latis per Boer. decis. 93. num. 10. & decis. 240. num. 4. & seq. &
per Tiraquell. in tracta. de priuilegiis piæ causæ. priuilegio. 7.
col. 1. vers. Contrarium tamen tenuit. & ita expresse istam fore
communem asseuerat quoque Franc. de Aret. in d. l. si is qui.
Moder. omnes i allegato. §. ex imperfecto. & Couarruias cū
multis alijs congestis per eum in cap. relatum. il. 1. num. 9. de
testa. Et quamuis præcipitanter Abbas in rub. de success. ab in-
testa. senserit contrarium, cum aliquibus alijs relatis per Mo-
der. citatos per Tiraq. in d. priuilegio 7. vbi cōfirmat hanc sen-
tentiam, atq; communiorē, per tex. in l. in testamento. de
fideicommiss. libert. tamen quicquid isti docto. absque aliqua
concludenti ratione suadeant, ob hoc fatuum esset recedere à
priori opinione tanquam canonica, & verissima.

Imò testamentum hoc ratione voluntatis imperfectum si-
militer nō valet. licet inter liberos conditū. d. l. si is qui. & ibi
glo. Bar. & alij, Glo. in ver. impletum. Gul. de Cun. Bar. & Bal. in
d. l. fin. C. fam. ercif. Bar. Alber. Ang. Corn. & recentiores in d.
§. ex imperfecto. Bal. consi. 296. licet regulariter in testamento.
vol. 5. Ant. in c. 1. de success. ab intest. Panor. consi. 105. casus in
facto sic proponitur. lib. 2. Ang. Aret. in §. ex eo autem. Institu-
quib. mod. testa. infir. & Corn. consi. 308. pro decisione. col. 3.
vol. 1. & per Doct. in d. §. ex imperfecto, cum congestis per Ias.
consi. 155. in causa, & lite. lib. 2. vbi scribit istam esse cōmunem
opinionem. & consi. 61. consultus. lib. 1. Barbatius consi. 9. illud.
col. 6. vol. 4. & Dec. consi. 126. ad dubium. in fin.

Imò si pater ipse loqui non valens, solo nutu, vel signis in-
stitueret filium, vel filios in suo testamēto: tunc quippe tale te-
stamentum, & institutio filiorum non valeret, nec teneret ali-
quo modo: secundum Bald. & Angel. in l. iubemus. C. de testa-
men. vbi Ang. facit mentionem hoc accidisse de facto Perusij
in Episcopo Perusino, qui patri suo loqui non valenti, & in vl-
timis constituto, dixit verba hæc: si vis pater, quod hæres tuus
sim, stringe manum meam cum tua, & pater ita strinxit, & ni-
hilominus extitit, secundum eum Perusij iudicatum, testamē-
tum hoc nihil valere; & eandem opinionem sequitur etiam, &
communem ait Bertran. consi. 129. viso, & ponderato casu mi-
hi exhibito. num. 44. cum alijs seq. vol. 8. Gloss. & Ange. in l. in
fraudem. §. 1. ff. de testam. milit. Bal. Ang. Ias. num. 4. & Moder.
omnes in d. l. iubemus. Bal. & Castren. in l. & in epistola. C. de
fideicom. & Fely. in c. in præsentia. sub num. 43. de probat. &
Tiraquel. in tra. et. de priuilegiis piæ causæ. in 8. priuilegio. col.
1. sub vers. Contrarium tamen videtur voluisse. & sub vers. seq.
vbi aperte deducit in practica periculosum esse ab ista com-
muni opinione recedere.

Est bene verum, quod testamentum dictatum à notario ex
ore testatoris, qui decessit ante ipsius testamenti lectionem, va-
let & tenet inter liberos. ita affabre Dui. decis. 251. & Crescen.
deci. 164. lib. 1.

Item nec miles nutu testari posset d. l. in fraudem. §. 1. & ibi
Glo. & Ias. in d. l. iubemus. num. 4. & Tiraquel. in d. 8. priuile-
gio. colum. 1. & seq. vbi refert cum opinione hac omnes tran-
sire, & refert etiam distinctionem super hoc per Alex. in l. di-
cretis. C. qui testa. fac. poss.

Sed vbicunque quis conderet testamentum ad pias causas
nutu, aut signis fauore piæ causæ valeret, & teneret: secundum
gl. & omnes in c. cum tibi. de testamen. Ancha. Imol. & cæte-
ros. in c. 2. eod. tit. Calderin. consil. 4. de testamen. Bal. in l. 1. C.
de sacro san. eccle. Ang. Alex. & Ias. num. 5. in d. l. iubemus. qui
scribit istam esse communem opinionem, & magis commu-
nem asserit Tiraquel. in tracta. de priuilegiis piæ causæ. in d. 8.
priuilegio. in princip. quam sequitur etiam Barba. consi. 43. il-
lud. col. 5. & seq. vol. 3. Ias. in l. si cui legetur. §. hoc autem. col.
fin. ff. de lega. 1. & Fely. in d. c. in præsentia. sub nu. 43.

Sed hoc non procederet in alio casu, videlicet, vbicunque
testamentum ipsum esset scriptum per testatorem, vel per aliū
in cedula testamentaria, nec esset lecta, publicata quæ corā ip-
so testatore, testibus, & notario: tunc testamentum hoc valet
inter liberos, & ad pias causas conditum: secundum Bar. in l.
fideicommissa. §. quoties. ff. de leg. 3. cuius opinionem sequun-
tur omnes Doct. ibi, & communē dicit Franc. de Are. & Boer.
in præcitatis decisionibus, & sequitur consulendo copiosiss i-
mè, atque doctissimè D. Io. Ceph. consi. 99. vol. 1. Et admittit
procedere de plano Achil. de Grassis in deci. 359. vt testa-
mentum ad pias causas valeat etiam sine testibus, si totū scri-
ptum esset manu testatoris. Et de hoc mirandum vtique non
Com. opin. Tom. iij. B 2 est:

Com.V.I.Opin. De vltim.uoluntatib. &

est: quoniam favore piæ causæ creditur scripturæ cōfectæ manu testatoris sine testibus. ita Card. Put. decis. 14. tit. de testament. tempore pestis. Et ita hæc omnia, & alia quamplura, materiam præmissam concernentia, referebat subtilitatum Princeps, & vir omniscientiarum genere refertissimus D. Rainaldus Ridolfius præceptor meus, interpretando publicè Perusij, d. 5. ex imperfecto. Viu.

Testamentum non valet, in quo non est facta expressio de hærede & substituto, antequam scribi cœperit, velut imperfectum ratione voluntatis. iuxta tradita communiter in l. si is. ff. de testa. Et tradunt Soc. Sen. & Moder. in rub. ff. de leg. 1. Soc. Iu. in cons. 71. sub num. 13. vol. 4. vbi dicit hoc procedere, quādo circa institutionem aliquid deest, vel est incertum quid testator addere voluit, vt ibi per eum. E. Muscul.

Testamentum non continens tempus, diem, mensem, annū, & indictionem, ratione incertitudinis temporis: vitiatur, & non potest sortiri effectum testamenti, prout est textus clarus in auth. quod sine. ver. & tempus. & in corpore vnde sumit. C. de testa. Et ita cōiter declarant doc. dicentes, quōd ad minus debent apponi annus, mensis, & dies. licet nō hora diei, vt plenè per Natt. in d. auth. quod sine. q. 12. & Soc. Iun. in cōf. 3. nu. 3. vol. 4. vbi huius conclusionis ponit rationē, vt per eū. E. M.

Testamentum eius qui incertus ac dubius est de suo statu non valet. l. de statu. ff. de testa. & licet Bald. in l. 1. C. de sacrosanct. eccl. id dicat procedere, etiam si ad pias causas factū esset, quod sequitur et Ancha. cap. quia ingressa. de testa. Bart. tamen d. l. 1. C. de sacrosan. eccl. cōtrariū tenet, & ad pias causas factum valere sustinet, per id quod habetur in l. si militari. §. si miles. ff. de testa. milit. quod verius videtur, cum tale impedimentum à iure ciuili inductum, non debeat piis causis nocere, per id quod habetur in cap. cum tibi. de testamentis. q. etiam tenet Imol. de cap. quia ingressa. cum quibus ceteros quoque doctores residere refert Bened. ibid. nu. 206.

3 Naturales inter liberos conditum imperfectè à patre testamentum, nullius ponderis ac momenti est. cōmune aiunt Decius consil. 610. nu. 2. in fi. Boer. decis. 240. nu. 13. latè Iul. Clar. §. testamentum. q. 12. in prin. at conditum inter eos non solenniter à matre testamentum valebit, ac ratum firmumq; prorsus habebitur. cōmune affirmāt Boer. vbi supra. Guliel. Bened. in repe. cap. Raynutius. vers. testamentum 1. nu. 84. de testa. vberius Clar. d. q. 12. vers. & hæc quidem conclusio. E. Suarez.

Testamentum patens, notarius, vel alius, iniussu testatoris, etiam si postea coram ipso legatur, vel etiam coram testibus, & testator interrogatus, an ita velit? respondeat quōd sic, tamen testamentum nihil penitus valebit. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 37. vers. Tertio. P. Fich.

Testamentum ob dictum vnius testis instrumentarij vacillare dicitur, vt est communis opinio, de qua Do. m. Alciat. consil. 124. lib. vlti. quicquid consuluerit Ias. & dixerit contrariam opinionem communem. Corn. consil. 261. litera l. in 4. vol. vide consil. 1. vltimarum voluntatum diuersorum nu. 15. quod est collegij Patauini, & communem dicit. Ioan de Amicis in consil. 115. Charianus.

Testamentum filij patre non instituto non valet. Durand. de arte testand. tit. 3. caut. 1. nu. 8. communem dicit. Vezinus.

Testamentum minus solemne factum per filium inter parentes non valet. non enim possunt liberi instituere parentes in minus solemni voluntate. l. hac consultissima. §. si quis autem C. qui testa. facere possunt. Specula. in titul. de instrumen. editione. §. compendiosè. versic. quid si filius. Bald. in authen. si qua illustis. C. ad Orfician. Salic. in l. fin. C. familiæ eriscund. Gulielm. Bened. in verbo. testamentum primum. nu. 58. in repet. cap. Raynutius. extra. de testamentis.

Testamentum non valet si filij instituantur sub conditione nō potestatiua. Durand. ibi caut. 1. nu. 3. Soc. consil. 97. vol. 3. communem dicit. Vezinus.

Testm subuertit filiis nō institutis, et si eis sit legata res certa. Durand. de arte testand. tit. 3. caut. 1. cōm dicit. Vezinus.

Testamentum inter liberos non sustinetur ea via, quæ de iure melior potest. Durand. ibi nu. 7. cōmunem dicit. Vezinus.

Testamēto ob hæreditatē non aditā rupto, nec piē piis causis legata debentur, cōe pono ex Corn. Ias. nu. 19. leam quam. C. de fideic. Pala. Ruy. in rub. §. 65. nu. 17. de dona. inter vir. & vxor. Did. a. Coua. in c. Raynaldus. §. 3. n. 11. de testam. F. Suar.

Testamentum rumpitur per ingressum religionis. Durand. ibi tit. 3. caut. 9. communem dicit. Vezinus.

Rupto testamento per præteritionem, conseruatur pupillaris substitutio, per authē. ex causa. C. de lib. præter. est com. opin. sec. Rom. consil. 316. in casu propositē. in fi. cōsiliij. Vezin.

Intervallū mediū inter principiū & finē testamenti vitiat testamentū, fallit, vt p. Corn. in l. casus. C. de testa. Don. a. Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Vide plenius Antonium Gabriel. de testam. conclus. 8. lib. 4. & Boerium loco supra citato.
- 2 Non inepte ad hanc materiam Antoni. Gabriel titul. de testam. conclus. 9. lib. 4. vide quæ de hac materia supra cap. 8. notata sunt.
- 3 Vide vbi supra Gabriel. conclus. 6.

De testatoris voluntate, aut mente, siue tacita, siue expressa inspicienda, interpretanda, colligenda, adimplenda, probanda, & similia: nec non & de voluntate captatoria.

CAPVT XVII.

1 Estatus pro parte, & pro parte intestatus quis de cedere non potest. l. ius nostrum. ff. de reg. iur. Fallit in 22. casib. quos not. Soc. reg. 400. fallit vt per Dec. in d. l. ius nostrum. Don. a. Fina. Testatoris voluntas, seu expressa, seu tacita in primis inspicienda est. & illi prorsus adhærendum, vt frequenter placitum affirmant Dec. in l. 1. nu. 4. C. de collat. latè. Iul. Cla. §. testamentum. q. 76. reg. 1. Quæ si nullo modo elucescat, verbis insistendum erit. commune inquit Curt. Iun. consil. 169. Quorum perspicuitas si deficiat testatoris consuetudini obsecundabitur. commune profert Ias. in l. si seruus plurium. §. vlt. nu. 2. ff. de leg. lib. 1. P. Fichard.

Vltima voluntas semper est interpretanda ita, vt impleatur testatoris intentio & voluntas. l. 3. in fi. C. de lib. præter. in cōditionibus primum locum. in prin. ff. de cond. & demonstr. Et prædictam opi. si rectè aduertatur tenuit Bar. in l. eum certum. ff. de auro & arg. leg. Corn. consil. 287. in hac consultatione, volu. 1. Soci. Iu. in consil. 44. sub nu. 7. vol. 4. Vbi post alios allegat Aret. in consil. 11. procedendū est breuiter. asseren. hæc esse communem opi. quod etiam firmauit in consil. 94. diligenter consideratis. & in cōf. 112. consideratis diligenter. E. Musc.

Voluntas testatoris est ex coniecturis colligenda. l. si plures. in fi. ff. de vulg. tamen illæ coniecturæ ex ipsomet testamēto colligi debent, & ex verbis ipsius testatoris positis in testamento. Iul. Clar. §. testamentum. q. 78. in princ. Ias. in l. licet Imperator. nu. 14. ff. de leg. 1. Dec. consil. 417. nu. 4. P. Fich.

Voluntas testatoris, in qua legauit ad pium vsum, si illud potest exequi, semper est adimplenda, & non potest mutari, nisi per Papam. Barbat. in cap. nos quidem. nu. 11. de testam. communem dicit. Villalob.

Voluntas testatoris in testamento nuncupatio licet debeat exaudiri à partibus, tamen sufficit quōd audiant testes explicitè, vel implicitè. Iaso. in l. ait Prætor. §. si iudex. de re iud. num. 3. ff. communem dicit, nisi alias alia solennitas requiratur, vt per Ias. ibi. Villal.

Vltima illa voluntas testatoris quæ validatur ex dispositio ne. §. si quis autem. l. hac consultissima. C. de testam. non est testamentū, sed defertur ex illa successio ab intestato. com. dicit Clar. in §. testamētū. q. 97. vers. Item scias. P. Fichard. ex Claro.

Libera testandi voluntas, per pactum tolli non potest, l. pactum quod dotali. C. de pact.

Ampliatur in 10. casib. & limitatur in 6. vt per Dec. in d. l. pactum. vbi Ias. ampliat, & limitat in 4. casib.

Fallit in 4. casib. vt per Soci. reg. 66. in addit. fallit in 6. casib. vt per Geor. Nattam in repet. c. quamuis. de pact. in 6. fallit vt per Diaz. in reg. 422. fallit in 5. casib. vt per Fran. Curt. in d. l. pactum. num. 3. Don. a. Fina.

In conditionibus testamentorum, potius voluntatē quàm verba considerari oportet. l. pater Seuerinam. ff. de cond. & demonstr. l. penult. ff. de leg. 1. Don. a. Fina.

Testatoris mens si non constat, inhærendum est verbis, & eius virtuti. Cur. Iun. consil. 169. nu. 1. communem dicit. Vezin.

Testatoris mens ita interpretanda est, put præsumitur verisimiliter testatorē respondisse, si intrrogatus fuisset, iuxta tradita cōiter p. gl. & DD. in l. tale pactū. §. si ff. de pac. cū cōcordatib. p. Soc. Iu. in cōf. 90. D. Marianus. nu. 14. vol. 1. & cōf. 172. sic inter cetera legit. nu. 29. 2. vol. in cōf. 54. nu. 7. vol. 4. E. Muscul.

Testatoris mēs coniecturata, nō operatur in materia fideicomissi, quando ratio recti sermonis non patitur. Cur. Iun. consil. 69. num. 2. communem dicit. Vezinus.

Testm licet pēdere debet à ppria volūtate testātis, & nō ex alieno arbitrio. l. 1. C. de sac. secc. Tñ volūtas testatoris et ostēdi pōt ad interrogationem alterius, vt est communis opinio omnium

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. II

omnium doct. post gl. in l. iubemus. C. de testam. Et licet de modo respondendi possit disputari, data graui infirmitate testatoris, vt traditur in d.l. iubemus. tamen quò ad hoc quod valeat testamentum, licet testator nò ipse incøperit, sed alius eum interrogauerit, & sic dicatur factum ad interrogationem alterius: tamen valebit non obstante regula. l. illa institutio. ff. de hared. institu. Soc. Iun. in consi. 32. nu. 5. vol. 4. vbi dicit, nò esse dubitandum; omnes enim doct. sentire, testamentum valere. si ex alio non posset infringi, quoniam etiam tunc dicitur factum ex proprio arbitrio ipsius testatoris, qui sic ex animi libertate, & non coactè respondit, & suæ mentis esse declarauit, vt per eum in d. consi. 32. E. Muscul.

Testator si ad interrogationem alterius aliquem haredem instituat, talis institutio valet, dummodò non sit ille morti proximus, sed mentis adhuc compos. communem esse multi testantur doct. quos recenset Vasq. illustr. contro. lib. 3. cap. 102. num. 4. I. Fichard.

Licet per l. iubemus. C. de testa. requiratur vt testator exprimat nomen haredis in testamento, sufficit tamen alio interrogante an velit talem instituere, testatorem dicere quòd sic. Nam paria sunt quòd tales nominet, vel quòd consentiat nominationi factæ per alium. l. si ita scripserit. & ibi Bart. ff. de cond. & demonst. Alex. consi. 12. nu. 81. vol. 1. sufficit enim quòd notarius, vel alius in præsentia testatoris exprimat, vel legat nomina haredum, vel quòd testator talem nominationem confirmet, vel approbet. nam perinde est ac si testator expressisset. Ias. in d. l. iubemus. num. 10. & ibi inquit eam esse communem opinionem approbatam, & in iudiciis, & in scholis. idē Cor. consi. 73. in 1. vol. nu. 7. quod tamen procedit vbi ille testator reperiretur loqui articulatè, id est intelligibiliter, aliàs nò vt ibi per Iaso. & sufficit quòd testator, vel nomen haredis palam exprimat, vel quòd illud scribat in testamento. authen. & non obseruato. C. de testam. vel quòd ad interrogationem respondeat. Boer. deci. 1. num. 22.

2 Testator interrogatus à tabellione, an facit Titium haredem? si respondeat eum facere, illius responsio tantum operatur ac si nominasset haredem. per glo. notabilem in verb. quæ admodum. in l. iubemus. vbi communiter doct. C. de testa. & hanc commu. conclusionē & opin. Doct. appellant post alios Alex. de Imol. in consi. 12. nu. 6. & ibi apostil. in verb. quod sic. liter. dicit 1. lib. & in consi. 47. nu. 7. vers. circa quartum dubiū. in 2. lib. & Roderic. Soarez. in allega. suis. alleg. 1. nu. 24. & maxime nu. 28. cum seq. licet ipse contrariam sententiam de iure veriore esse arbitretur. Sed cum de hac sententia Viuius in suis opinionibus. in verb. hæres quilibet. & Soarez in verb. hæres si quis instituat. mentionem fecerint, non vterius illam doctrinam prosequor, & potissimum cum Soarez ab aliis nò allegatus, eleganter de ea re disputauerit. Kirch.

Captatoria voluntas, quæ ab arbitrio alieno pendet, vel in alterius arbitrium confertur, si ad pias causas pertineat, valet ac firma est, vt cõe affirmant Alex. consi. 14. nu. 9. lib. 1. Dec. nu. 19. & 20. Ias. nu. 12. in l. captatorias. C. de testa. milit. Paris. consi. 83. num. 29. lib. 2. Soci. consi. 419. nu. 10. lib. 4. & latissime cumulans Iul. Clar. de testa. quæst. 6. versic. quartò infertur. amplia vt idem sit, si quis simpliciter bona sua committat alicuius dispositioni, nam & testamentum valebit, & ad pias causas testatus videbitur, vt receptum affirmant Corn. consi. 156. lib. 2. & consi. 300. lib. 4. Iul. Clar. vbi suprà versic. quinimò & fortius. nam per ea verba is institutus hæres videtur, cuius dispositioni bona committuntur, & grauatus idem censetur, vt bona in pias causas distribuat, quemadmodum frequenter placitum testificatur Imol. in cap. cum tibi. nu. 16. de test. Iul. Clar. vbi suprà, versic. & per huiusmodi verba. Et si propriè nec hanc, nec illas institutiones captatorias dici debere verissimè tradiderint contra interpretum vulgus, Christoph. Castel. in l. Senatus. §. legatū. ff. de leg. lib. 1. Raph. Cuma. in l. captatorias. ff. de hared. institu. Ludi. Texira, in l. vtrum. §. cum quidam. ff. de reb. dub. Ant. Aug. emendat. lib. 4. cap. 15. Dida. à Couar. in c. cū tibi. nu. 2. ext. de testam. Eman. à Costa Select. interpret. li. 1. c. 21. nu. 7. Franc. Connan. lib. 10. c. 6. & reliqui omnes eruditiores: quos alibi & refero latius, & auctoritatibus ex bonis literis depromptis, iuuo. E. Suarez, & P. Fichard.

3 Testator si suam voluntatem in quadam schedula confecerit, quam tamen non publicauit, & interim moriatur, talis voluntas testatoris quæ ita reperitur, erit testamentum, perfectum quidem ratione voluntatis, imperfectum autem ratione solemnitatis, & ideo inter liberos & intuitu piæ causæ valebit, sed non inter extraneos. Alexan. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Dec. consi. 159. & hanc dicit communem opinionem Aretin. in l. si is qui. vers. in primo casu. ff. de testam. quem refert Boer. deci. 93. post nu. 10. Bellacomb.

Testator si in schedula integrè scripsit voluntatem suā, vel scribi fecit per notarium, vel aliam personam, sed non fuit coram testib. lecta, nec ab aliquo notario publicata, tale testamentum valet ad pias causas, & inter liberos. ideo debet in illis casib. sustineri. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 6. ver. aliquando. Clar. tamen addit, dummodo duo concurrant, Primum, quòd testator hanc suam voluntatem saltem duobus testibus explicuerit, per relationem ad ipsam schedulam. secundò, quòd testator non dixerit se velle de contentis in schedula confici testamentum per notarium, tunc enim esset potius præparatio quàm dispositio. ibidem. P. Fich.

Testator vocauit duos testes, & coram illis fecit scribi, & instituebat piam causam haredem, & postea dixit testibus, & volebat dictam ordinationem scribi per notarium, & iussit et notarium vocari: sed prius quàm illam faceret scribi notario. ipse testator decessit, talis schedula cum depositione illorum duorum testium nò valet fauore piæ causæ. com. dicit Clarus in §. testamentum. q. 7. vers. aliquando & tertio. P. Fich.

Sed quid si reperitur scriptura testatoris manu scripta, in qua non sunt descripti testes, an probabit testatoris voluntatem? Resp. quòd sic, & est expeditum per d. auth. quod sine. & hanc dicit esse communem Alex. consi. 105. vol. 7. Ias. d. auth. q. fine. secus si scriptura non sit scripta manu testatoris, Namq; tunc talis scriptura, si producat, inter liberos quoque non probabit patris voluntatem. ita tenet Bal. & Paul. de Castr. d. auth. quod sine. & ibi Ias. dicit hanc esse magis com. opin. nu. 1. Paul. de Castr. l. si is. ff. de testa.

Sed quid si alterius manu sit scripta, & à testatore subscripta? Resp. quòd talis scriptura valet, & probat inter liberos, tex. est clarus in auth. si modò. C. famil. ercisc.

Secundò limita prædictam conclusionem in testamento cõdito tempore pestis, Namq; tunc si maior testium numerus haberi non possit, valet testamentum coram quinque testib. ita tenet Bald. l. si. C. de testam. Et hanc opinionem sequitur Cuma. l. conficiuntur. §. codicilli. ff. de codicil. vbi dicit q. ista est æquior & humanior sententia. Et eam tenet Floria. de S. Petro. l. milites. per illum tex. C. de testa. milit. Ias. d. l. fin. nu. 5. vbi dicit, q. si casus contingeret, ita iudicaret, maxime, si pestis ita esset vehemens, vt verissimè plures testes haberi nò possent. & hanc opinionem dicit communem Dilect. de arte testan. ti. 2. cau. 2. nu. 2. Et quòd contra Bald. non sit cõmunis opi. firmat Matth. de Afflic. decis. 25. nu. 2.

Contraria tamen opinio videtur esse magis cõmunis, quæ tenent Ang. d. l. si. & ibi Paul. de Castr. Alex. & Ias. Bar. in d. l. cõficiuntur. & in l. 1. ff. de bono. poss. ex testa. mil. Et eam dicit esse communem Bauer. Instit. de testa. §. sed hæc quidem. nu. 13. & ita iudicatum esse dicit Matt. de Afflic. d. decis. 25. sed quicquid sit, opinio Bald. summa nititur æquitate, à qua in iudicando minimè recedendum arbitror. Vide Iul. Clarum §. testamentum. q. 56. vers. & hæc quidem conclusio.

Tertio limita in testamento in rure per rusticos condito, Namq; valet cum quinque testib. de hoc est text. expressus in l. si. C. de test. & hoc indistinctè siue in scriptis fiat testamentū, siue nuncupatiuè, vt tenet Bart. d. l. si. vbi dicit ita de consuetudine feruari. Et hanc dicit esse commun. opinionem Ias. d. l. fin. num. 2.

Quartò limita non procedere in testamēto ad pias causas, Namque sufficiunt duo testes, ita communiter teneri firmat Alex. in consi. 131. vol. 7.

Quintò limitatur in testamento coram Principe vel Imperatore cõdito, Namque numerus septem testium necessarius non est, ita est text. expressus in l. omnium. C. de testam. idem dic si fiat apud acta. l. fancimus. eod. tit. M. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

- 1 Nec vicissim cum duobus testamentis, vt notat D. Ioseph. Ludouic. de Testam. conclus. 9.
- 2 Vide quæ plenius supra ad hanc materiam dicta sunt cap. 13.
- 3 Vide vbi supra Ioseph. Ludoui. conclus. 10.

De nonnullis testatorum dispositionibus varijs, ac mixtim positis.

C A P V T XVIII.

Estatorum dispositio inter personas, inter quas cadit ordo necessitatis & affectionis, nepos non censetur vocatus cum patruo, secus tamen quando solum cadit ordo affectionis & charitatis, quia tunc admittitur simul & semel. Cur. Iun. consil. 128. nu. 1. communem dicit. Vezinus.

Com. opin. Tom. iij.

B 3

Testa-

Com. V. l. Opin.

Testatoris dispositio in vnum casum concepta, non ad aliū proferetur. vt communem esse regulam ait Paris. conf. 87. nu. 50. lib. 2. quam intelliges non processuram, vbi testatoris voluntas etiam coniecturis collecta aliud suaserit. commune inquit. Dec. in l. si mater. nu. 2. C. de insti. & substit. P. Fich.

Extensio fit de nepote ad pronepotem, vbi adest ratio vniuersalis, vt bona perpetuò remaneant in familia, secundum communem per Burf. conf. 13. nu. 15. lib. 1. Bellacomb.

Extensio fit de casu ad casum ex idéitate rationis expressa in statuto, secundum communem per Burf. conf. 39. num. 14. lib. 1. Idem.

Testator potest prohibere detractionem Trebellianicā in fideicommissio. Barb. in conf. 10. vol. 4. Ias. cōf. 84. vol. 1. & cōf. 146. vol. 2. & etiam non detrahatur si testator vtitur verbis amplissimis, vt plenam hæreditatem, vel quicquid ad eum peruenit vel omnia bona restituere mandauerit. Alex. conf. 5. vol. 3. Duran. vbi supra tit. 5. caut. 3. 1. communem dicit. Vezinus.

Testator quando filius primi gradus instituitur grauatus, si prohibuerit detrahi Trebellianicā, est inefficax prohibitio, Ias. conf. 99. & Deci. conf. 81. & confil. 299. Et Cur. Iun. cōfil. 70. nu. 16. communem dicit. Et idem Ludo. Gözadi. confil. 45. nu. 21. sed Alex. conf. 29. nu. 5. & Corne. confil. 22. vol. 2. dicunt communem contrariam. Et pro concordia vide Decium cōf. 480. dicentem, aut sunt detrahendæ duæ quartæ, & potest prohibere, si tamen vnā, non. & Couarru. in c. Raynutius. de testamen. §. 11. nu. 7. dicit primam veriore indistincte. Et Idem. Cur. Iun. confil. 160. nu. 10. dicit. Vezinus.

Testator substituens Petrum, & eius filios & hæredes, intelligitur ordine successiuo. Cur. ibi. nu. 5. cōem dicit. Vezinus.

Testator in dubio in fideicommissio videtur vocare eo ordine, quo ab intestato erant successuri. Cur. Iun. confil. 125. nu. 2. & videtur se conformare cum dispositione statutaria iuris ciuilibus. confil. 128. nu. 8. communem dicit. Vezinus.

Testator excludens fœminas propter filios masculos, videtur & propter nepotes exclusisse. Cur. Iun. conf. 116. num. 10. communem dicit. Vezinus.

Testator magis præsumitur diligere nepotes quam extraneos. l. cum auus. ff. de cond. & demon. l. Lucius. in fi. ff. de hæred. insti. gl. in l. 1. C. de dote caut. non nume. Don. à Fina.

Testator videtur vocare nepotem cum patruo, cum disponit inter personas, inter quas cadit ordo necessitatis: secus tamen, quando solum cadit ordo affectionis, & charitas, quia tunc admittuntur simul & semel. Curt. Iun. confil. 128. num. 1. communem dicit. Idem.

Sapientis dictamine testamentum suum extendi velle si testator dixerit: tunc poterit ille sapiens relicto filio vel filiis factio, apponere illa verba iure institutionis, vel titulo institutionis. communem dicit Clar. §. testamentum. q. 38. vers. vltimus. P. Fich.

Testator dicens, filio meo relinquo centum, non censetur reliquisse iure institutionis. com. dicit Clarus in §. testamentum. q. 38. vers. quid verò. P. Fich. ex Cla.

Testator dicens, filio meo relinquo centum pro legitima, vel pro Falcidia. tale relictu sufficit pro titulo institutionis. com. dicit Clarus in §. testamentum. q. 38. vers. sed quid si dicat. Idem.

Testator instituens filium in legitima, censetur ipsum purè instituisse, idè tale testamentum sustinebitur. Magis com. dicit in §. testamentum. q. 39. vers. sed quæro nunquid. P. Fich.

Qui hæredem instituit, censetur voluisse testari, & non codicillari. l. non codicillum. C. de testam. vbi Ias. & ideo tali casu voluntas non potest valere, vt codicillus, nisi testator hoc expresserit. l. 1. cū glo. ff. de codicil. Ias. in d. l. nō codicillum. in fi. l. si. C. de codicil. Barb. in l. 1. §. si qs ita ff. de verb. obl. Chærian.

Testator sub conditione potestatiua potest hæredem instituere, & valet institutio. Durand. ibi tit. 3. caut. 4. communem dicit. Vezinus.

Vxor, aut etiam alius, quibus permittitur à testatore vt vendant quedam ex bonis ipsius testatoris pro necessitatibus suis, non poterunt vendere, nisi adsit causa necessitatis: quia ea verba, pro suis necessitatibus, interpretantur existente causa necessitatis, & non alias. Ita Rebuff. in l. vni. in gl. 2. nu. 14. in repetit. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod interest. vbi reprehendit Cornæum tenentem cōtrariū conf. 187. nu. 8. & 9. in 2. vol. vbi tenet qd ex tali concessione alicui facta vendendi sua bona pro suis necessitatibus, liberum illi esse vendere bonā, non edocto de aliqua necessitate. Bellacomb.

Testator potest de bonis hæredis sicut de propriis testari. com. in §. testamentum. q. 64. in fi. & idè etiam illius fauori, sicut proprio renunciare. ibidem. Idem.

Testator & contrahentes in dubio videntur se conformare cum dispositione statutaria, vel consuetudinaria. Cur. Iun.

De vlt. voluntatib. &

confil. 86. nu. 6. & conf. 171. nu. 1. communem dicit. Vezinus.

Magna affectio, seu dilectio testatoris erga personam cui relinquitur, habet vim clausulæ codicillaris, & eundem effectum operatur. gl. est singularis, & communiter approbata in l. in testamento, in fi. in verb. debuisse. ff. de fideicom. liberta. secundum Ias. in l. 1. in 2. rep. col. 4. circa finem. ver. 5. ibi disponebatur. C. de summa Trinita. Don. à Fina.

Testator an possit tutorem eximere à ratione reddenda, & hæredem suum liberare ab inuentarij confectione: & num eius prohibitio de non diuidendo inter hæredes facta ad certum tempus, valeat.

C A P V T XIX.

Testator etiam non potest liberare tutorem, à ratione reddenda, maximè respectu reliquorū, seu doli, vel latæ culpe. Fel. in d. cap. si diligenti in 6. col. 1. bi, septimum corollarium. al. multa. max. Pau. de Cast. conf. 369. incip. ad primum. quod mihi est 371. & Ang. conf. 184. incip. Brunellus. quod mihi est 185. & Paul. de Castr. conf. 306. alias mihi 310. Ratio est, quia dolus de futuro remitti non potest. l. si vnus. §. illud. ff. de pact. alias per indirectum daretur materia spoliandi pupillos. contra l. conuenire. ff. de pact. do. Et ita in terminis tenet Ioan. de Ana. in d. conf. 80. & sequitur Ias. plura allegans in l. actione. in fin. C. de transact. Addo Alex. in 1. vol. conf. 45. vbi multa al. & in 4. vol. conf. 62. supra al. & in 5. vol. conf. 164. Card. in conf. 51. in 6. dub. Ang. in §. si quis de bitori. Insti. de lega.

Idem vult ipse Ias. in l. cum necessitatem. C. de fideic. vbi dicit quod licet Dy. consuluerit, qd etiam de tutela futura possit liberatio per indirectum relinqui hoc modo, quia pater pupilli dicat in testamento, se relinquere remissionem reddendæ rationis tutori. & si apparuerit aliquid in futurum sibi deberi, illud totum sibi legat, per l. si quis rationes. ff. de lib. leg. Tamen Sal. in d. l. cum necessitatem. refert se consuluisse contrarium per l. quidam decedens. ff. de admi. tut. & per alias rationes. & dicit Sal. quod per illa verba solū intelligitur remissa scrupulosa inquisitio rationis. & ita sequitur ipse Ias. allegando Alex. in 4. vol. confil. 62. Idem vult ipse Ias. in d. l. actione. vbi al. Dy. consuluisse, vt supra in conf. 194. incip. Brunellus. tñ dic quod illud refert Alexand. in conf. 196. incip. circa id. quod mihi est in 2. vol. conf. 54. Addo Cur. conf. 66. in 7. col. in 2. art. vbi concludit talem liberationem non extendi ad dolo gesta, vel ad ea quæ apud tutores sunt, sed solum intelligitur remissa scrupulosa rationis redditio. idem vult Socin. in 2. part. conf. 201. & in conf. 282. Barb. in 2. vol. conf. 62. in 1. col. & in 4. volum. conf. 4 in 4. colum. & seq. Decius conf. 192. Angel. conf. 144. & conf. 174. & sequent.

Si tamen velles sequi. opin. Dy. alias Ang. vide Ias. in d. l. actione. vbi ponit clausulam quæ debet apponi in testamento, videlicet quod testator mandet quod finita tutela vel cura, non possit ab eis exigi aliqua ratio administrationis. Et si cōtineret qd ab eis exigeretur ratio, & propter hoc condemnaretur, ex nunc testator tantum legat de bonis suis propriis, quātum est illud in quo fuerint condemnati ratione administrationis, vel occasione reliquorum: & dicit Ias. quod istam clausulam, frequenter apponunt notarij. ipse tamen impug. vt supra dixi. Posset addi quod testator grauet hæredem, vt liberet ipsum tutorem, &c. per ea quæ dicit Barb. in d. confil. 4. in 5. colum. post. Angel. ibi allegatum. vide Dec. conf. 78. Bellac.

Testator licet de iure possit remittere hæredi confectionē, seu necessitatem conficiendi inuentarium. l. si. C. arbit. tute. & l. cum tale. §. 1. vbi Bal. & Imo. ff. de condit. & demon. Curt. conf. 29. in regno Hispaniæ. circa fin. cūm allegatis per Dec. conf. 308. visa iterum lecta. & Soc. conf. 51. viso testamento. vol. 3. Clar. copiose in §. testamentum. quæst. 66. vbi ait istam esse communem opi. & declarat quomodo illa procedat. nihilominus iudex (si ei visum fuerit id expedire rerum administrationi) potest tutorem cogere ad confectionem dicti inuentarij, non obstante, seu attenta remissione ipsi tutori facta per testatorem in suo testamento de non conficiendo inuentarium ex l. vtilitatem. vbi Bar. ff. de confirma. tut. Ang. confil. 144. circa fi. Bar. cōiter approbatus, & receptus in l. nemo pōt nu. 12. ff. de leg. 1. vbi post alios Crotus. idem Bar. in l. tutor q. repertoriū. nu. 18. ff. de admin. tut. Craue. cōf. 193. nu. 10. in l. si ex

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. 12

si ex legati causa. num. 21. ff. de verb. oblig. Aret. consil. 22. & Dec. consil. 348. num. 5. Io. Dilectus in tracta. de arte testan. in rub. de tutore. cap. 11. Clar. d. q. 66. Idem Viuius.

Testatoris prohibitio de non diuidendo, si est facta ad tempus certum, valet per tex. in l. 4. quem ad hoc notat Bal. nu. 1. vers. 2. not. ff. de condit. insti. Pau. de Cast. in l. si non sortem. §. si certu. nu. 4. ff. de cod. indeb. vbi ipse distinguit, si testator mādasset, vt non diuiderent vsque ad certum tempus, tunc valeret, secus verò si mādasset, vt nunquā diuiderent, quemadmodum in pacto distinguitur. l. in hoc iudicio. §. si conueniat. ff. de diuidendo. Bar. Soc. in consil. 278. nu. 11. ver. aliquando. & secundo apponitur pactum. in vol. 2. consil. Mantua in Mantif. ad 2. consil. 10. consil. 326. in ord. nu. 2. Quam sententiā latius defendit Ias. in d. §. si centu. nu. 3. cū seq. Licet Alex. de Imo. ibi. contrariam sententiam amplectatur, tamen priorem communem Bar. Soc. in d. consil. 278. nu. 12. & xquiores Ias. in d. §. si centu. nu. 5. appellat. Sed quid in tempore incerto? Puta ad vitā alicuius, vt non fieret diuisio, dicendum, & in cōuentione responderat Florian. in d. §. si conueniat. eam in tempore incerto ad vitam alicuius subsistere, ita quoque posset testator precipere, ne sui heredes etiam quamdiu viuunt, hēritatem diuidant, cum societas ad vitam à iure non improbetur. l. 1. ff. pro soc. & quod in d. §. si conueniat. asseritur non valere pactū ne oīnō diuisio fiat, intelligi de pacto de nō diuidendo in æternum. l. nulla. ff. pro socio. Alex. de Imo. in cōs. 59. num. 9. in §. volum. Ias. §. quadam. ver. quid diceretis de casu isto. nu. 41. Insti. de actio. Dec. in consil. 265. & ibi ipse. nu. 2. inquit. d. §. si conueniat. intelligendum esse, ne omninō diuisio fiat, cum illa diētio, omninō, naturā habeat præcisam, & intelligatur quod nullo modo fiat diuisio. c. c. t. Christus. vbi Abba. ext. de iurei. & idē Dec. in l. si quis in cōscribendo. nu. 24. & Alc. nu. 17. ver. quod si conuenerit. C. de pact. Steph. Bertr. in consil. 76. in vol. 2. parte priore. Io. Dilect. in tract. de arte testan. tit. 8. de variis test. præceptis. caut. 8. Apostilla. in suis additionib. in ver. ad tempus. in 18. consil. Alex. li. 2. & hanc doctorum cōmunem sententiam esse consulendo scribit Rol. à Valle in consil. 84. in 1. Tom. consil. Quamuis Bar. Soc. in d. consil. 268. cōtrariam sententiam communem dixerit. Kirchouius.

Testator an possit impedire ius creditoris sui: & de confessione per eum facta in testamento.

C A P. XX.

Testator, qui est debitor nō potest impedire ius creditoris, quominus facere possit executionem ipse creditor i bonis sui debitoris, & viderē rē quā vellet. l. creditoris arbitrio. ff. de distrac. pig. per eū titulū, debitorē venditionē pignoris impedire non posse. fiet tñ hospitale in aliis bonis testatoris, si illæ res designatæ captæ fuerint. Bal. in l. rem quam. in fi. C. si aduers. vend. pign. Bellac. Confessio facta in testamēto per testatorem: putā quando vsuras extorsit, vel malē abstulit, non ei præiudicat, quin reuocando testamentum illā possit reuocare, cū talis confessio nō dicatur species probationis, sed vltimæ voluntatis, quæ est vsque ad mortem reuocabilis. gl. reputatur singularis in l. si quis testamentum. in verbo, chirographa, & ibi hoc vult domin. Flor. ff. ad leg. Aquil. referens idem tenere Ang. in quæst. exordiente. Senensis miles, aliās Astensis. & Bald. in addit. ad Spec. in titul. de confes. §. confessio facta. Quod limitari fortē posset, nisi testator iurasset super tali confessione, per auth. qđ obtinet. C. de probatio. & l. cum quis. in §. codicillis. ff. de lega. 3. Non reuocato autem testamēto, bene præiudicaret ipsa confessio, secundum d. Præp. in c. cum speciali. §. porro. col. vlti. extra de appella. Balb. decis. 201.

Confessio facta in vltima voluntate, per quam quis se fateatur debitorem alicuius qui est incapax, in certa summa pecuniæ, talis confessio nihil operabitur: quia censetur facta in fraudem, & hoc in dubio præsumitur. l. quidam decedens. §. Titia. & ibi Bar. ff. de leg. 2. quare debitū erit probandum ab eo qui illud petit, non obstante tali confessione. Alber. in d. §. Titia. quod etiā procedit si talis confessio esset iurata, vt ibi per Bar. quia tele iuramentū non tollit fraudis suspicionem. & Bal. in d. §. Titia. & in l. non dubium. C. de legibus. Salic. in l. generaliter. num. 16. C. de non numerata pecun. ita vt nec etiam in vim legati valeat talis confessio. Alber. in d. §. Titia. & Paulus Castrensis in d. l. generaliter. num. 11. Fallit si talis confessio pñti facta fuerit. per l. Lucius. §. quisquis. n. 2. ff. de leg. 2. & ibi Bald. verū si absente aduersario facta fuerit, induceret ea confessio fideicommissum, ita vt talis summa confessata, quæ

fuit certa, poterit peti vt legatum, aut fideicommissum. d. §. quisquis. & ibi Alber. de Rosa. Ias. in l. qui pecuniā. ff. si cer. pet. & l. admonendi. nu. 158. ff. de iureiur. Hippol. in l. 1. §. præterea. ff. de quæst. Fel. in c. si cautio. nu. 54. de fide instru. Eman. à Costa in l. si ex cautione. fallen. 12. nu. 1. & 2. C. de non nu. pecun. vbi quamplures huius sententiæ doctores citat. inducit enim fideicommissum talis confessio facta de certa pecunia in vltima voluntate alio absente cui sit, & non probationem: facta autem ea confessio aduersario præseente inducit probationē. Paulus Castrensis in l. generaliter. nu. 10. C. de non nu. pecun. & ibi Salic. num. 15. induceret tamen probationem confessio facta in absentia, quando esset iurata. l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de legat. 3. & ibi Bar. vel si notarius pro eo absente stipularetur. Bar. in eo. §. codicillis. Facta autem ea confessione in vtilitatē incapacis, non valet. Dec. consil. 474. Bellacom.

Testator dicens Titium non esse suum debitorem, poterit nihilominus hæres institutus probare eum debitorem, & sic hæres non cogetur stare tali assertioni testatoris, nisi testator cum assertionē & iuramento hoc asseruisset. rationes. cum authentic. ibi posita. C. de probatio. & Alexand. in l. si donatione. num. 5. C. de collat. Bellacomb.

Confessio, quæ in vltimæ voluntatis elogio sit, seu mutui accepti, seu debiti sit insoluti, seu alterius rei perceptæ, parte præseente, aut eius nuncio, aut notario illius nomine accipiente vsque adeo perfectam aut legitimam probationem suppetit, vt nullus exceptioni non numeratæ pecuniæ locus sit, fin verò neq; corā parte eiusue nūcio aut scriba, illius vice accipiente fiat, magis legati, aut fideicommissi loco cēsebitur, quā vltimæ probationis vim teneat: vt frequens placitum affirmo ex Ias. in l. qui pecuniā. ff. si cer. petat. & in l. admonendi nu. 158. ff. de iureiur. Hippol. in l. 1. §. præterea. ff. de quæst. Fel. in c. si cautio. nu. 54. de fide instru. & non exiguam doctorum phalangem producente, Eman. à Costa. in l. si ex cautione. fallen. 12. nu. 1. & 2. C. de non num. pecun. ac Viuius qui sese magna non curantia intricat. li. 1. opi. 414. E. Suarez.

Testator non potest prohibere insinuationem sui testamenti, à iure vel statuto requisitam: cuius etiam mens in dubio ad iura, & statuta ipsa, atque ad consuetudines est reuocanda & confirmanda.

C A P. V. XXI.

Stante statuto, quod testamentum debeat insinuari, non potest testator disponere, quod suum valeat absque insinuatione. not. doctor. in l. nemo potest. ff. de lega. 1.

Fallit vt not. Crot. in d. l. nemo. num. 21. & seq.

Don. à Fina.

Testator non potest prohibere insinuationem à iure requisitam. com. Clar. in §. testamentum. q. 65. Bonacoss.

Testator vbi contrarium non probatur, semper dicitur in testamento suo, se voluisse conformare cum iure communi, vel municipali. vt est communis sententia Doct. vt tradunt Bart. Soc. senior & alij in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Treb. vbi etiam post alios dixit Soc. iu. tradit Alex. consil. 55. num. 4. lib. 4. Socin. senior in consil. 227. præsens consultatio. ver. 6. & vltim. 2. vol. & Corn. in consil. 22. in hac consultatione, & c. l. itera S. vol. 2. cum concordantibus. vt per Ias. cōs. 84. omīssa lōga. post prin. 1. vol. & per Rui. in consil. 86. attenta legitimatio. ne. nu. 16. vol. 3. Et dixit Soc. iu. cōs. 95. nu. 9. vol. 1. & consil. 177. nu. 20. vol. 2. & in consil. 20. nu. 30. vbi hæc refert. vol. 4. E. Musc.

Testatores in re dubia vel ad statuta, vel ad consuetudines, vel ad ciuile ius, vbi nec statuta, nec consuetudines vigent, reuocandi sunt. commune inquit Curt. iun. consil. 57. num. 8. & consil. 86. nu. 6. & consil. 168. nu. 63. & consil. 171. nu. 1. latē & diligenter Iul. Clar. §. testm. q. 76. regul. 6. cū adde Ias. consil. 1157. lib. 2. Paris. consil. 66. lib. 2. Rub. consil. 72. Ioan. Cæpha. consil. 17. num. 42. & consil. 105. num. 13. & seq. E. Suarez.

Priuegijs clausis in corpore iuris per quamcunque dispositionem non censetur derogatum etiam si dicatur, non obstantibus quibuscunque priuegijs. glo. & Bar. in authent. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi oporteat. Galiaula in l. Ceturio. num. 78. ff. de vulg. Bellacomb.

Mens testatoris præsumitur in dubio conformis dispositioni statutorum potius quam iuris communis. cōmunem dicit Clarus in §. testamentum. q. 76. scias tamen. P. Fich.

Item, & cum dispositione iuris communis, & in fideicommissis videtur vocare eo ordine quo ab intestato erant successuri. Cur. iu. consil. 125. nu. 2. & consil. 128. nu. 8. cōem dicit. Villal.

Com. opin. Tom. iij.

B 4

Testa-

Testatoris mens sana num probetur, vbi notarius de ea mentionem faciat in testamento, vel testes de eademmet deponant. Prohibens autem testari incidit in crimen falsi.

CAPVT XXII.

Testatorem notarius faciendo mentionem in testamento fuisse sanæ mentis, &c. propter huiusmodi testimonium non probaretur mentis sanitas: secundum Bald. Angel. & Raph. in l. 2. C. de testam. Nam notario nō adhibetur fides in his, circa quæ versatur eius laus, vel opprobrium: vt de proxeneta dicitur in §. penult. in authen. de testib. & per Alex. cōf. 13. col. 3. vbi asseuerat hanc communem opinionem esse, & cōf. 141 ponderatis. col. 4. volum. 1. & Ias. in l. senium. num. 3. C. qui testam. fac. poss. Ioan. Bapt. Plotus cōf. 168. Iesus Rex æternæ gloriæ. num. 7. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. & Vasquius cum aliis signatis per eum, in tract. success. lib. 1. §. 1. num. 54. & sequen. nisi qualitas, & conditio personæ aliud suaderet: vt per Abb. in c. dilectorum. de testib. cog. & quia etiam hoc sola legis præsumptione, non autem per testimonium notarij probatur.

Quoniam secundum Scribentes in l. sanum mente. C. de trāfact. Mentis sanitas est quid inuisibile, & propriè non percipitur visu, vel auditu, sed potius rationis iudicio.

In contrariam verò partem, videlicet q̄ notarius scribens, asserensque in iñstro testamento testatorem fuisse sanæ mentis, probat sanam mentem, inclinavit Imol. in l. in eo. ff. de testib. & Corneus consulendo cōf. 53. nu. 7. vol. 3.

Sed retenta, ac amplexa dicta sententia Bald. tanquam verissima, ampliatur vtiliter isthæ conclusio, vt mentis sanitas, vel quod aliquis fuisset sanæ mentis, nec à teste probari posse; vt per Bal. in d. l. 2. nam non cadit directè hoc in sensum testis: secundum Doctores communiter in d. l. sanum mente. quam quidem communem sequitur, & citat Boerius decis. 33. numero 73. & sequent.

Bene verum est, quod si in præsentī casu, quis opponeret aliquem extitisse furiosum, vel insanum, vel ebrium, vel mente captum tempore conditi testamenti, seu codicilli, teneretur hoc probare; aliàs succumberet: vt consuluit Ioan. Bapt. Plot. in d. cōf. 168. nume. 7. cum aliis sequen. & Alexand. in d. cōf. 141. sub num. 6.

Fallit dicta conclusio ita declarata, quando notarius in testamento nullum verbum faceret de homine sanæ mentis. Si testator enim relicta omnia rectè disposuerit, valebit testamentum, vt conditum ab homine sanæ mentis. Nam qualia quisque facit, operatur, gerit, & loquitur, talis esse præsumitur, argumento l. penult. ff. de condit. institut. & in l. Titia. ff. de inofficio. testamen.

Ideoq; si testamentum fuerit rectè, rationabiliter, prudenterq; factum, ipse testator prudens fecisse creditur. Valerio Maximo teste. testamentum cuiusdam furiosi fuit olim à Senatoribus approbatum, quia in eo rectè disposita legebantur. quod refert etiam Bald. in cap. 1. per quos fiat inuest. in vsib. feud. & Alex. in l. furiosum. C. qui testa. fac. poss. & hodie profectò iudicaretur validum tale testamentum: vt per Ioan. And. & Abba. in c. cum dilectus. de success. ab intestat. Castren. Corn. Ias. & alios in d. l. furiosum. Philip. Franc. in rubr. col. 5. de testam. in 6. Dec. in l. in negotiis. ff. de reg. iur. cum aliis relatis per Corset. in sing. in ver. testamentum. & Marf. sing. 380. furiosus post princ. vbi expresse hanc esse communem opinionem ait, & rationabilem, & denique sibi plurimum placere, & istam sententiam sequitur etiam Ioan. de Neuiza. in Sylua nuptiali. cum aliis coaceruatis per eum lib. 4. sub num. 31. & Barba. in c. qui ingredientibus. col. 7. de test.

Vbi tenet testamentum furiosi valere, factum ad pias causas, dummodo non probetur quod tempore testamenti fureret. Quod procedit in furioso, qui habet dilucida interualla, aliàs testamentum furiosi, vt ab homine sanæ mentis non valet, etiam ad pias causas: arg. c. sicur. vbi Abba. cum aliis allegatis per Ias. cōf. 141. visa longa. col. 6. vol. 2. Et quod furiosus testari nequeat etiam ad pias causas: voluit Bart. quoque in l. 1. C. de sacrosanct. eccl. num. 16. & ista est communis opi. teste Grato cōf. 30. num. 33. vol. 2.

Sed aduerte quod regulariter furiosus ipse habens dilucida interualla, quicquid tunc ageret testando, codicillando, vel quocunque alio modo contrahendo, præsumeretur tempore furoris fecisse: quia probato semel furere semper dura-

re præsumitur: secundum gl. in c. indicans. 3. q. 9. communiter approbatam ab omnibus: vt patet ex congestis per Cardin. in clem. 1. q. 1. de homici. & per Alex. Ias. num. 3. in l. furiosum. C. qui testa. facere poss. per Alex. in d. cōf. 141. nu. 4. & 7. & per Moder. ibi. in addi. in litera E. & per Io. Bapt. Ferret. cōf. 207. num. 1. vol. 1. & hoc, nisi ex qualitate actus, dispositionisve argueretur mentis sanitas, vt quis fecisset actum, conuenientem homini sanæ mentis: vt per Ias. vbi suprā, & Ferretum in d. cōf. 207. numero 1.

Et præmissis accedit vtiliter, quod testibus de sana testatoris mente deponentibus, maior fides adhibetur quàm ceteris testibus contrarium asseuerantibus: quia respondent, ac deponunt secundum iuris dispositionem: vt eleganter per Innocentium in cap. auditis. de præsumpt. cū quo sentiunt omnes communiter ibi, & in cap. cum Ecclesia Vulterana. de electio. attestando audacter de ista communi. & Ias. cōf. 2. nu. 8. & cōf. 178. num. 1. vol. 2. & Vrsillus in addi. Affli. in deci. 365. sub num. 3. vbi fatetur ita obtinuisse in Sacro Regio Consilio Neap. & sequitur etiam Ferretus in d. cōf. 207. num. 8. & sequen. Viuius.

Sed quid in testibus deponentibus de sana mente testatoris, nunquid stabitur illorum dictis? Resp. quod sic, & magis quàm ceteris contrarium deponentibus. Ita tenet Innoc. quem sequuntur omnes doct. in cap. auditis. de præsumpt. & cap. ecclesia. de elect. vt testantur Grā. decis. 73. num. 21. & sequitur Abba. cap. cum dilectus. de success. ab intestat. & ibi Andr. Barb. Bal. c. 1. de contro. inuesti. Eandem opinionem tenet Ias. in cōf. 2. nu. 8. vol. 1. & cōf. 178. num. 1. vol. 2. Pet. de Ancha. cap. 1. de rescript. in 6. Fel. cap. dudum. de præsumpt. Testes enim asserentes quem sanæ mentis, habent præsumptionem iuris pro se, quod sit sanæ mentis, vnde magis eis creditur, cum deponant conforme iuri communi, & sic secundum iuris dispositionem Et ita decisum esse testatur Boer. in decisio. 23. parte prima. Michaël Grassus.

Prohibens aliquem testari incidit in crimen falsi. communem dicit. Boss. in tit. de his qui prohib. aliq. testa. Clarus lib. 5. §. falsum. versi. prohibens. Pet. Fich. & Bonacof.

De testatorum verbis enunciatiuis, vel aliter conceptis.

CAP XXIII.

Verba testatoris non debent esse inaniter prolata. l. si quando. in prin. ff. de leg. 1. & in c. si Papa. de priuileg. in 6. & est pulchra, & cōmuniter recepta doctrina Bal. in rub. C. de contrah. empt. in 9. q. volentis, quod in dispositione, nullum verbum debet esse superfluum. Soc. iun. in cōf. 44. num. 3. volu. 4. com. ait. E. Musc.

Verba enunciatiua principaliter propter aliud prolata regulariter non disponunt, & nihil operantur. lex his verbis. C. de testa. mili. gl. & doct. in l. 1. gl. magna. C. de fals. cau. adiect. & in cap. si. de successio ab intestat. Sicut neq; narratiua. ita Ale. Ias. Dec. & alij omnes, in l. licet. C. de pact. glo. in l. 1. C. quando non petent. part. Gomez. insit. de action. in rubric. nu. 5. & Ias. in l. 1. in 4. notab. ff. de offi. eius. Limitaturque primò ista regula, seu conclusio, q̄ licet verba enunciatiua incidenter propter aliud à pagano prolata non disponant, tamen saltem faciunt semiplenam probationem in fauorem tertij. ita singulariter tenet Bart. in l. admonendi. ver. item quæro, si instrumentum publicum. ff. de iure iur. quem sequuntur communiter Canonistæ in c. si. de iure iur. vt asserit expresse Ias. in d. l. admonendi, & in d. lex his verbis. nu. 2. Claudicat secundò præfata regula fauore piz causæ. sec. Bar. in repetitio. l. 1. C. de sacros. eccl. & probat tex. in d. c. si. vbi Host. Io. And. & alij ad hoc notant. Idem affirmat Pan. cōf. 11. in causa quæ vertitur inter Hospitale. vol. 1. & Card. Florenti. in c. iudicante. & seq. de testib. Sed tamen contra Bar. præfatosq; doct. audacter fatetur esse magis communem opi. Soc. iun. cōf. 109. vol. 2. & Crauet. in tract. de antiq. temporum. in 4. par. nu. 60. & pro dicta quæstione vide Parisium cōf. 73. lib. 1. Coarctatur tertio dicta regula, quando verba enunciatiua essent iurata, tunc quippe disponunt, siue testator enuntians iuret, seu asserat se iurasse omnia, & singula contenta in instrumento esse vera, secundum Ang. in d. lex his verbis. in lectu. Perusina, per auth. q̄ obrinet. C. de probatio. si quidem iuramentum vim habet clausulæ, vt actus valeat omnimodò. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & hoc ante eum tenuerunt Bart. in lex hac scriptura. ff. de dona. Anch. in clem. 1. de probatio. Bal. in d. lex his verbis. facit l. cū quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. vbi Bar. & opi. Bart. ibi dicit esse communem Alex. cōf. 127. lib. 7. & cōf. 17. lib. 3. vt

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 13

vt refert Gramma. in voto 16. nu. 5. Limitatur etiam quartò antedicta regula, vbicunque verba enunciatiua essent prolata à patre naturali, confitendo præsente eius filio naturali legitimo, quòd de eius licentia, & mandato, ipse se legitimari fecit: quibus verbis ita enunciatiue prolatis standum tunc esset. esto quòd de præiudicio ipsius patris tractetur, vt voluit Ang. consilio 87. spurius naturalis, seu bastardus. columna 1. vers. Nec etiam obstat, quòd pater legitimatiōis tempore non fuit præsens.

Limitatur quoque pramemorata regula quinto loco, in producentibus scripturam in iudicio: tunc enim producens scripturam in ipso iudicio, videtur fateri omnia contenta in ea, non solum, quo ad ea, quæ principaliter disponunt, sed et quo ad dicta ibi incidenter, & enunciatiue, & pars aduersa potest se fundare super illis verbis enunciatiue prolatis. text. est, & ibi glo. in c. cum olim. de censibus. & Abb. in consil. 53. libr. 2. & ita extitit iudicatum per prudentissimum D. Alfonso Campanilem Neapolitanum, meritisimum iudicem ciuitatis nostræ, & tanquam iudicem assumptum secundarum causarum castri Ocrarum. de mense Iunij 1576. ad fauorem Dominici Ciamarræ mei clientis, de eodem oppido, contra Dianam de Baiochino, me patrocinate.

Et in octo alijs casibus limitat dictam regulā. Ias. in d. l. ex his verbis. quos vide numero 2. & sequen. & limitat etiam in aliquibus alijs casibus. Fel. in cap. cum in iure. numero 13. & sequentib. de offic. & potest. iud. delegat. & apostilla ad eum ibi, super litera B.

Restringiturq; vtiliter postremò eadem regula, quòd dicta verba enunciatiua, seu assertiua inter partes prolata, plene probent. l. optimam. C. de cont. & com. stipul. & Afflict. decis. 83. num. 1. & 4. etiam quando principaliter disputetur de enunciato. secundum Bart. in d. l. sciendum. col. 1. in auth. si quis in aliquo documento. col. fin. C. de eden. & in l. gerit. ff. de acquir. hered. col. 3. quem sequitur Dec. cons. 539. num. 5. & latè ponit Soc. cons. 68. num. 7. volum. 4. & Bal. in d. auth. si quis in aliquo documento. & in l. 2. C. de nupt. & in c. transmissa. ext. de test. spol. & in c. series. extra de testib. & alij congesti per Soc. in d. consil. 68. vbi scribit istam esse communem opinionem, & mentem Legistarum, quem refert & sequitur Dec. in præcitato cons. 539. num. 6. Viuius.

Verba enunciatiua, & tunc probant, cum aliquid necessarium ad eius quod geritur, robur ac validitatem continent. vt commune inquit Ias. in l. ex ijs verbis. limita. 8. C. de testa. milit. Dec. cons. 118. num. 5. latè Nicunit. in c. quoniam contra. de proba. Et cum principaliter inter partes circa id lis posita mouetur, quod enunciatione expressum est, vt frequenter placitum enunciant, Soc. cons. 68. num. 7. libr. 4. Dec. cons. 539. num. 6 & cons. 213. in fin. & cons. 248. ad finem. Ias. vbi supra, & in l. iuris gentium. §. quod ferè. num. 3. de pact. Alex. cons. 21. libr. 1. Quamuis Soci. cons. 68. nu. 7. vers. sed his lib. 4. ea in re negligenter labescat. Et item præterea cum iureiurando enunciatione vallatur. commune affirmant Alex. consil. 127. libr. 7. Fracis. Viui. lib. 1. opin. 440. vbi alia compluscula ad hanc rem nõ pœnitenda scribit. aliàs autem nec in pia causæ fauorem huiusmodi verba probabunt, quemadmodum receptum testificantur. Soc. iun. cons. 109. libr. 2. Paris. cons. 73. libr. 1. Aym. Crauet. de antiquit. temp. 4. par. num. 7. Facient tamen semper & in tertij fauorem probationem semiplenā, vt frequens dogma aiunt Ias. in d. l. ex his. nu. 2. E. Suarez.

Verba illa (pro se & heredibus vtriusque sexus) intelliguntur tantum de descendētib; & sic important heredes sanguinis, sicut aliàs loquitur. l. ex facto. §. ff. ad Trebel. & ibi de clarant Pau. de Cast. & alij. Et ideò transibit ad descendentes etiam non heredes, & ita se habet communis opin. vt plenè tradit Aug. Bero. in quæst. sua 17. in emphyteu. ecclesiæ. per totum, vt eum refert Soci. iun. in consil. 82. num. 10. volumine 4. E. Muscul.

Dispositionem, concessionemq; hominis strictam, & quārumvis personalem, vel per verba personalissima factam, extendi ad alios casus ex dictæ rationis identitate, vel vbi ratio familiæ, vel agnationis concurrat, communem dicit Bursat. consil. 17. num. 12. libr. 1. vbi ponit exemplum not. Bellac.

Dispositio generaliter loquens maxime prohibitiua, non comprehendit dotes, secundum vnam magis communē opin. per Bursat. cons. 32. nu. 1. libro 1. quam declara, vt per eum. d. cons. 227. Bonacoss.

Dispositio facta ab homine, restringitur ad primū actum, & in primo actu consumitur, etiam si ille actus effectum non habeat. Bal. in l. 1. C. de his quæ pene nomine. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signific. Bar. l. 1. ff. ad leg. Iul. maiest. Cur. iun. consil. 178. num. 27. Tiraquel. d. §. hoc sermone. Decius consil.

512. num. 7. Soc. consil. 91. in 4. volu. secus autem in dispositione facta à lege quæ non restringitur ad primum actum. & hæc est communis decisio probata per eam legem, & hoc procedit in dispositione affirmatiua, secus in negatiua, vel prohibitiua, quia illa dispositio negatiua habet tractum successiuum. Ias. in l. si sic stipulatus. num. 3. ff. de verb. oblig.

Ampliatur in pluribus casib. & limitatur in 7. à Fely. in c. innouauimus. de treug. & pace. num. 3. fallit in 4. casibus, vt per Soc. regul. 13.

Fallit in multis casibus, vt per Ias. in l. duobus. §. ei qui. nu. 2. & 19. ff. de iuris. l. diuortio. §. qui in anno. nu. 12. ff. sol. mat.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 14. per Port. lib. 3. suarum concl. reg. 22. fallit vt per Diaz reg. 614. Don. à Fina.

Progenium generale, etiam si postea sequantur verba specialia, facit, vt dispositio censeatur generalis. Curt. iun. consil. 174. num. 1. & 2. com. dicit. B. Villal.

De testamentis, & vltimis dispositionibus ad pias causas.

C A P V T XXIIII.

In testamento ad pias causas non seruatur ius civile vel positum, sed canonicum vel Diuinum. est magis commun. opin. secundum Alexand. in consilio 4. attentis narratis. volum. 7. Idem.

In testamento ad pias causas, in nihilo derogatum est solemnitatibus iuris civilis, per dispositionem l. 1. C. de sacros. eccle. est commu. opi. contra Barto. secundum Ias. in d. l. 1. ver. quid tenendum. num. 28. C. de sacrosan. eccle. & Alex. consil. 182. super eo. in fin. volum. M. Cherian. & Vezinus.

In dispositione ad pias causas non attenditur prohibitio iuris civilis, sed iuris diuini, vel canonici, etiam in terris imperij: igitur etiam in relictis ad pias causas, voluntas captatoria toleratur. est magis comunis opin. sec. Alex. consil. 14. circa primum. vol. 1. & Soc. consil. 49. viso. vol. 4. & Ias. consil. 110. magnificus. vol. 1. Idem.

Dispositione l. 1. C. de sacros. eccle. non sublata sunt omnes solemnitates iuris civilis in testamentis ad pias causas. com. dicit. Clarus in §. testamentum. q. 6. ver. Fuit. Fich.

Dispositio cap. cum esset. extra de testa. locum habet etiam in testamentis conditis ad causas prophanas. com. dicit. Iul. Clarus. dicto §. testamentum. q. 57. Extra tamen terras Ecclesiæ non habet locum ea dispositio: quod tamen intellige, quo ad forum seculare, nam in foro Ecclesiastico etiam in terris imperij seruatur ea dispositio. com. dicit idem Clar. in d. q. 57. vers. Extra. cum seq. Fich.

Pia causa quando instituitur hæres, etiam cum testimonio duorum testium tantummodo, iuxta dispositionem cap. relatum. el. 1. ext. de testa. quæ seruatur etiam in foro Imperij, & Regum, vt dicit Barto. in l. 1. in repet. in fi. C. de sacrosan. eccle. vbi Ias. num. 18. post Castr. cons. 25. libr. 2. si in tali testamento fiant legata extraneis personis, & laicis, poterunt sua legata ab ecclesia hærede petere, nec poterit ecclesia excipere de inualiditate testamenti non habentis numerum testium, iuxta tradita per Salyce. in auth. cassa. q. 9. C. eo. & ante eum. Butr. in cap. quod clericis. col. antepe. de for. comp. Alex. consil. 41. col. 2. post num. 5. libr. 1. Ias. d. l. 1. num. 18. & fac. auth. quod sine. in fi. C. de testa. iuxta Castr. cons. 93. libro 1. in no. vbi hoc tenet, si addit subscriptio testatoris econtrà verò, si in testamēto coram duobus testibus facto, vel aliàs non solemniter institutus extraneus laicus, & facta legata piæ causæ, ista legata nihil valerent, teste Butr. d. cap. quod clericis. Saly. d. authent. cassa. Alex. consil. 177. col. 3. versic. nec prædictis. & cons. 209. post num. 12. nu. 22. libr. 2. Ias. d. l. 1. post num. 18. Aduerte tamen, quòd legata ad pias causas relictæ, censentur repetita ab intestato, teste Bald. dicta l. 1. num. 51. C. de sacrosan. eccle. & ideo si tale testamentum in quo est institutus laicus, & extraneus, posset probari per quinque testes, dicerem tali casu hæredem ab intestato debere soluere talia legata: in quibus tamen probandis requiritur numerus quinque testium, iuxta l. fina. C. de codicillis. Imol. in dicto capitulo relatum. numero 11. Bellacomb.

Testamentum ad pias causas, non requirit de necessitate solemnitates iuris gentium. communem dicit. Clarus in §. testamentum. q. 6. vers. fuit. Petr. Fich. ex Claro.

Testamentum ad pias causas, cum duobus testibus valet de iure canonico: quod seruatur vbique, & sic etiam in terris imperij, secundum Bart. in l. 1. num. 75. 66. 80. 81. 82. & 83. Ias. in repet. eiusdem l. num. 28. C. de sacros. eccle. pro qua sententia est

est text. expressus in c. relatum. i. ext. de testa. vbi plenè per Ab. & Barbat. Si verò non sit ad pias causas, de iure canonico in terris Ecclesiæ, valet cum duobus testibus idoneis, & presbytero parochiali, aut duobus testibus loco ipsius presbyteri curati. cap. cum esses. & ibi doct. extr. de testa. Bened. Capr. in consi. 43. numero 1. 2. 3. 4. 5. & 6. Philip. Corn. in consilio 68. & 77. num. 4. cū sequent. in 1. volum. Dec. in consil. 285. num. 7. & 8. in 2. part. Marian. Soci. iun. in consil. 78. num. 3. 1. & 32. quam sententiam com. Doct. opin. esse Capr. Corn. & Deci. ibid. cum Hieronym. Cagnol. in dicta l. 1. numero 36. versic. secunda conclus. attestantur. Kirconius.

Testamentum nunquid facere possit filiusfamilias, vel pupillus, aut adultus curatorem habens, & quid de filio emancipato.

C A P. XXV.

QUæro, An filiusfamilias (Adde d. Ioseph. Ludovic. de testam. conclu. 5.) possit testamentum condere? Respon. quod non, etiam cum consensu patris. & hoc expeditum est per text. expressum in l. qui in potestate. ff. de testa. & ibi communiter doct. teste Aret. & tenet Ias. l. senium. num. 4. C. qui testamenta facere possunt.

Et hæc conclusio procedit etiam in aduentitiis, siue pater habeat vsumfructum, siue non. & ita communiter teneri firmat Ias. in l. nemo. C. qui testamen. facere possunt. & ibi Alex.

Limita hanc conclusionem non procedere, si filiusfa. velit testari ad pias causas: namq; id facere potest, dummodo fiat cum consensu patris. ita tenet Bal. in d. l. senium. Cuius opin. magis communiter approbatam esse firmat Ias. ibi nu. 5. Mar. Ant. Bauer. instit. qui testa. fac. poss. in prin. nu. 2. & 3. Ias. d. §. ex imperfecto. Hanc opi. tenent Ang. & Sal. d. l. senium. Fred. de Sen. consil. 194. inci. habuistis. consil. 268. incipit, quoniā veritatis dicit tamen, qd licet hæc opinio sit æqua, se tamen non aude pro ea consulere. Michael Grassus.

Filiusfamilias etiam cum consensu patris testari nō potest. l. qui in potestate. ff. de testam. excepto in castrensi vel quasi castrensi peculio: vt per Ioan. And. in cap. si pater. de testam. li. 6. Ioan. de Fantucis, Anchar. & Dominic. in cap. licet. de sepul. eo. lib. Testamenta enim cum sint publici iuris ex alieno arbitrio non debent pendere. illa institutio. ff. de hæred. institu. l. captatorias. C. de testam. milit. Bart. d. l. qui in potestate. & in l. senium. C. qui testa. facere poss. Canonist. in d. cap. licet. Poterit tamen donare causa mortis de consensu sui patris. l. ram is. §. 1. ff. de dona. caus. mort. l. 2. in prin. ff. de dot. præleg. & ita doct. omnes tenere attestatur Ias. in d. l. senium. num. 7. aliās non valet donatio etiam de bonis aduentitiis, etiam pleno iure ad se spectantibus. hanc dicit indubitanter esse commu. opin. Soci. consil. 172. vol. 2. & sufficiet patrem consensum præstare etiam ante donationem factam. nec etiam requiritur vt in ipso actu donationis præstetur ille consensus, sed & post, & ex interuallo, & ante præstari poterit. l. filiusfamilias. §. pari ratio ne. ff. de dona. & ibi Bar. & poterit talis consensus præstari per nuncium vel per epistolam: per eam l. 1. quod si filius consensu sui patris testamentum fecerit, cum clausula codicillari, & cum clausula, si non valet iure testamenti, quod valeat iure codicillorum, vel iure cuiuscunque vltimæ voluntatis, tunc tale testamentum sustineretur vt donatio causa mortis. Alex. in l. senium. C. qui testa. facere poss. & operatur ea clausula idem, ac si esset facta mentio donationis mortis causa. cap. qui ad agendum. de procur. in 6. cū donatio causa mortis sit vltima voluntas. quod si solum in eo testamento esset adiecta sola clausula codicillaris, tunc testamentum illud non posset valere vt donatio causa mortis. Ias. in l. 1. §. si quis ita. num. 22. ff. de verb. obliga. Sed & magis valebit illud testamentum, si esset apposita ea clausula, si testamentum non valet vt testamentum, quod valeat vt donatio causa mortis, & eo casu illud testamentum conditum à filio cum consensu sui patris, valeret vt donatio causa mortis. Soc. consil. 125. in 3. volu. qui ibi dicit hanc opinionem esse communem.

Communis est hæc doctorum conclusio, quod filiusfamilias non potest testari, nec donare causa mortis in bonis aduentitiis sine ipsius patris consensu, in quibus bonis aduentitiis filij, nec testari, nec codicillari, nec legare aliquid possunt. l. nemo. C. qui testamenta facere possunt. Ant. Rubeus Alexandrinus consil. 46. num. 2. 3. & 4. & consil. 127.

Testamentum facere non potest filiusfamilias. l. nemo ex lege. C. qui testam. facere poss.

Piures casus tradit Cypol. caute. 113. incipiente filiusfamil.

Ias. in l. si. ff. qui testa. face. possunt. Purp. in repet. l. placet. C. de sacros. eccle.

Ampliatur & limitatur in duobus casibus à Ias. in dicta l. nemo. numero quarto.

Fallit in multis casibus, vt per Gab. Saray. in annot. ad Matthes. not. 19. num. 18.

Fallit in 5. casibus, vt per Corn. in d. l. nemo. fallit in multis casibus. quos ponit Benedict. Capra in suo tract. regu. 103. fallit in 7. casibus. quos not. Socin reg. 153.

Ampliatur & ampliatio limitatur à Baptista à Villa. conclu. 86. in litera F. Ampliatur & limitatur per Vinium in suis conclus. ver. filiusfamil. fallit in 4. casibus. vt per Alexand. in l. prima. §. hoc autem. ff. ad Senatusconsult. Trebellia. numero 3. Doni à Fina.

Filiusfamilias in potestate constitutus, regulariter non potest testari. l. senium. & l. penult. C. qui testamen. face. poss. & §. 1. Instit. eo. tit. ac etiam patre volente, ac permittente. l. qui in potestate. ff. de testa. vbi ait Aret. col. 3. quod ista est communis regula: quia teste Apostolo ad Galat. 4. tales non differunt à seruo. Imò patris consensus non operatur, vt testamentum valeat. l. testamenti. eod. tit. & cap. licet. de sepul. libr. 6. vbi late per Alex. & alios in l. senium. C. qui testa. fac. poss. & per Bertran. consil. 280. cū tempore prætensi conditi testamenti. in princip. volum. 8.

Imò amplia hoc, quod non solum filiusfamilias nō potest testari de aduentitiis, quorum vsumfructus patri quæritur, sed etiam de aduentitiis ad ipsum pleno iure spectantibus, vt habetur in l. fin. & in l. 3. vbi omnes doct. cōmuniter ponunt. C. qui testa. facere poss. Calder. consil. 10. in tit. de testa. Ioann. Monteferratus in repet. l. frater à fratre. in fi. & Crotus ibid. numero 121. ff. de condic. indeb. & ista est magis communis opinio: prout scribunt Alexan. Corn. Ias. & Riminal. in d. l. penultima. in fi. C. qui testam. fac. poss. & vltra præcitatos doct. idē tenet Roman. consil. 512. num. 3. Rubeus consil. 93. numero 2. Ruin consil. 24. num. 2. volum. 5. Iul. Clar. cum ceteris signatis per eum in §. testamentum. lib. 3. quæst. 18. & Socin. iun. consil. 77. numero 10. volu. 2.

Ampliatur etiam, quod filiusfamilias non potest testari pēdente patris sui captiuitate, & sic filius ad testamentum condendum nō admittitur, & licet eius pater ab hostibus captus sit, secundū gl. fin. in l. si pater. ff. de iniusto rupt. Cyn. col. penult. Odo. & Ang. in l. fin. C. de senten. pass. Imol. col. 8. Ias. numero 243. & Crotum numero 18. in l. si is. qui pro emptore. ff. de vscap. Alexan. num. 10. Iaso. num. 9. in l. lex. Cornelia. ff. de vulgar. Corn. consil. 204. col. fin. volum. 3. Marius Salom. num. 16. Eman. in 2. parte, numero 92. in l. Gallus. §. & quid si tantū. ff. de liber. & posthum. & ista est communis opinio contra Bartol. numero 9. Bald. num. 15. contrarium asseuerantes. in l. fin. C. de sent. pass.

Ampliatur postremò, vt filiusfamilias minimè testamētum condere valeat, licet sui iuris reputaretur, secundum Baldum in l. 2. in fin. C. de sentent. Alex. consil. 147. columna penultima. volum. 7. Decius in l. si emancipati. colum. 3. C. de collat. Alexan. colum. 2. & Ias. in l. 1. C. de sentent. Cottam in memoriali, in verbo, Opinio communis. il secundo. & Tiraquel. in legibus connubialibus. glo. 8. num. 144. & ista est cōmunis opinio, vt existimant doct. præcitati.

Sed fallit primò ista conclusio, quando pater ingrederetur monasterium: tunc enim eius filij propter talem ingressum efficiuntur sui iuris, possuntq; testamentum condere, secundum Bart. in l. patre furioso. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. vbi hæc limitationem probat tribus rationibus. & in l. patri. per illum text. ff. de adult. circa fin. Iacobus verò Butr. & Bald. post glos. ibi, in auth. excipitur. C. de bonis quæ liber. inclinauerunt in contrariam sententiam, sed primam Bart. & sequacium asserit esse communem Ias. in d. l. patre furioso. numero 45. Moder. in cap. in præsentia. de probatio. Alber. in auth. ingressi. numero 13. C. de Sacrosanct. eccles. & Boeri. in decisio. 121. numero 2. & sequentibus.

Limitatur secundo loco, quando filiusfamilias patre consentiente, conderet testamentum de peculio aduentio ad piā causam, eo quippe casu proculdubio valet testamentum. d. c. licet. in fin. & tenent Ang. Bald. & Salyc. in d. senium. Roman. in authen. similiter. in 13. priuilegio. C. ad l. Falc. Feder. de Senis. consil. 298. & Vasqui. cum aliis relatis per eum in tract. de succes. proces. tit. l. qui testari poss. lib. 1. §. 1. num. 50. vbi recensuit tres alias sententias contrarias. & istam opinionem scribit esse communem Crotus in d. l. frater à fratre. vbi respondet omnibus ferè fundamentis Fulgo. cæterorumque Moder. contrarium asseuerantium in d. l. senium. & sequitur quoque, & magis communem ait Clar. in dicto §. testamentum. lib.

Vniuer. testantium dispositione. Locus VII. 14

libr. 3. quæst. 5. versic. sed nunquid filiusfamilias.

Et hoc etiam procedit in filiisfamilias: quæ quidem licet nupta sit, & conducta ad viri domum, propterea patria potestas non finitur, sed remanet in potestate patris. l. si vxor: vbi glo. & Ang. C. de conditio. infer. & Gram. decis. 54. nobilis Portia. nu. 4. & sequen. Sed quæstionem istam ad vtramq; partem copiose exagitat Rodericus Suarez in suis allegationibus in l. 9. tit. De los pleros. nu. 11. cum alijs sequen. & non potest de bonis maternis, seu super dote facere testamentum viuentis patre. & etiam cum licentia ipsius patris, vt per glo. in l. filia. ff. solut. matr. Brunum in tract. q. stantibus masculis. q. 5. artic. 11. nu. 77. Bal. in d. l. senium. q. antepen. Ias. in l. post dotem. sub nu. 91. ff. solu. matr. Alex. conf. 17. visis. vol. 2. Bert. cõf. 327. cum tempore testamenti. nu. 1. vol. 8.

Nisi ad pias causas, & cum patris consensu. d. c. licet. §. fi. & ista est commu. opi. vt patet ex allegatis per Alex. & alios in d. l. senium. & per Barba. in rub. de testam. fol. 12.

Sed vtique posset testari ipsa filiafamilias, vbicunque esset emancipata, secundum glo. & doct. communiter in d. l. si vxorem. & Fely. in c. super eo. il. 2. col. 2. ext. de testa.

Similiterque filia ipsa maritata sit sui iuris, & consequenter filiusfam. & filiafam. per contractum matrimonij, liberantur à patria potestate in Hispania. tex. est in l. Tauri. 47. & ibi Cifuentes, & hoc idem obseruatur in Ciuitate Neapolis ob consuetudinem Neapolitanam, incipientem, Sed si mulier non obstante, vt refert Neapodanus ibi in verb. Nubit. Gram. in d. decisio. 54. & conf. ciuil. 63. num. 15. vbi hoc intelligit procedere quoad debitum carnis operasq; obsequiales in cæteris vero dicit, q. remanet sub patria potestate, & latius hoc explicat conf. ciuil. 87. nu. 4. cum alijs seq. & bene dicit.

Nam mulier teneretur viro ad alia seruitia præter copulam, scilicet ad mutuuum auxilium. & ad obsequium. c. nuptiarum. 27. q. 1. & est glo. fi. in c. quidam. de conuersio. coniug.

Vbi vir professus in monasterio compellitur exire, & vxoris necessitati præstare obsequia. Et hoc est quod dixit Adam Deo. Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedit. facit c. 1. de coniug. lepro.

Vbi mandatur. q. vxores viros, & viri vxores, qui lepræ morbum incurrunt sequantur, & eis coniugali affectione ministrent, & si non faciunt, asringuntur ad hoc vinculo excommunicationis, vt ibi dicitur, & in c. transmissa. de eo, qui cõgno. confang. vxor. suæ. ibi necessaria subministrans.

Et dato propter huiusmodi consuetudinē qd filiafam. nupta, & conducta ad domum viri, non remaneat in patris potestate; nihilominus ipsa filiafam. mortuo marito, & in viduitate, persistens, non remaneret sui iuris, sed reuerteretur in potestatem patris, vt tenet Spec. in tit. de tuto. §. quid si mulier. & Af. Fi. in constitu. prosequentes. nu. 12. lib. 2. rub. 3. 1. & ita seruatur vbique, prout refert Boeri. in decis. 197. nu. 4. & Grammat. d. decis. 54. nu. 9. cum alijs seq. vbi refert ita decisum extitisse in Sacro Regio Consilio Neap.

Sed aduerte, q. licet hoc procederet in Ciuitate Neapolis, & in Gallia, tamen iudicio meo in Hispania non haberet locum aliquo modo. nam d. l. 47. Tauri. loquitur generaliter, videlicet q. filiusfam. & filiafam. nuptus, seu nupta, semper & perpetuo in omnibus rebus habeantur tanquam emancipati, & sui iuris: nimirum ergo est si post mortem mariti ipsæ mulieres non reincident in patris potestatem.

Bene tamen verum est, q. pater mortuo marito non haberet actionem ad dotem aduentitiam filia: cum illius dotis aliter administrator non sit; & sic soli filia existenti in patria potestate ad dotem repetendam actio ipsa conceditur, secundum Doct. omnes in auth. quod locum. C. de collat. & Alex. conf. 20. viso processu. col. fin. vol. 2. & est tex. in l. 2. §. quod si patris. vbi communiter Doct. ff. solu. matrimo. & in l. Caius. eod. tit. & bene faciunt, quæ narrantur p. Corn. conf. 162. vol. 2. & cõf. 138. col. 1. & seq. volum. 3. Alex. conf. 138. in 3. dub. vol. 5. & conf. 31. col. 4. vol. 6. Barba. conf. 61. vol. 2. Contrarium verò concluditur in dote profectitia promissa, & tradita à patre, vel eius cõtemplatione, iuxta l. profectitia. ff. de iur. dot. & Castren. in l. fi. col. 2. vers. sed pone quinto. C. communia vtriusq; iud. quia pater iure hodierno est legitimus administrator in dote profectitia filia, vt explicatur infra opinio. 601. Pater est legitimus administrator.

Et hinc est, quod dos profectitia data à patre pro filia, nulla interposita stipulatione, ac pacto facto, & mortua postmodum ipsa filia in potestate patris constante matrimonio, siue superstitibus filiis, siue non, secundum ius commune deberet reuerti ad ipsum patrem dotantem, secundum Bar. nu. 28. cum alijs seq. Ias. nu. 99. & alios omnes in l. post dotem. ff. sol. matr. vbi opinionem istam communē ait idem Bart. & l. vbi adhuc.

C. de iure dot. & l. dos à patre. C. solu. matri. & not. Crau. in tract. de antiquit. tempo. in vltima par. nu. 44. & Rolan. in tract. de lucro dotis. q. 2.

Sed sententia Marti. Glossatoris ibidem contraria de generali consuetudine obseruatur, & approbatur, videlicet, quod dos in præsentī casu debeat esse liberorum, & consequenter retineri debeat per maritum, pro ipsis filiis, prout firmat Bart. & alij, & præsertim perspicacissimus D. Cardinalis Albanus in l. dos à patre. C. solut. matri. quod ampliat vtiliter Ias. in d. l. post dotem.

Quæ quidem consuetudo generalis, prohibens dictam dotem restitui patri, & ita ampliata, limitatur nō procedere, vbicunq; matrimonium prædictum dissolueretur per mariti mortem, & decederet mulier vidua existentibus ex ea filiis, & patre ipsius mulieris, & sic quando decederet primò maritus, & postea vxor stantibus liberis, tunc non veniret tanquam exorbitans extendenda ad præsentem casum, sed restringenda ad casum suum, & consequenter pater dotans repetere posset antedictam dotem, vt voluerunt Bar. in d. l. post dotem. num. 31. Alex. & Ias. num. 102. & seq. cum alijs aggregatis per eum, vbi prædicat istam esse communem opinionem, prout communis est, & sacrosancta, vt meminit etiam Cardinalis Albanus in d. l. dos à patre. in fine. & secundum eam ultra bis vidimus iudicari in facti contingentia.

Et aduerte, q. ipsa filiafamilias tã in dote aduentitia, quam in dote profectitia, vbicunq; actio de dote esset dūtaxat ipsius filia, ob donationem ei factam de integra actione dotis, haberet heredem ab intestato, secundum Bar. q. 3. & seq. Castren. Alex. & Ias. nu. 92. cum cæteris sequen. in d. l. post dotem. vbi ostendit istam esse communem opinionem, & licet inibi asserat contrariam sententiam similiter communem fore, nihilominus sequitur Bar. & sequaces, & tueretur eorum opinionē, à qua tanquam realiter communi periculosum, imò fatuum esset in decisuiis discedere.

Sed vt redeat sermo noster vnde fluxit, dic q. Galli etiã, qui non sunt in potestate patris, possunt testari absq; patris licentia, vt refert Bal. in c. 1. §. fin. de duob. fratrib. de no. Et Hispani quòque filiifamilias, & filiafamilias possunt testari etiam textus est in l. 5. Tauri. vbi Michael Cifuentes; Imo possunt similiter testari prædicti filiifamilias Galli, & Hispani de aduentitiis, vide quæstionem positam per Bald. in l. fi. C. communia vtriusque iud. nu. 8.

Limitatur, ac declaratur tertio loco, quando filiusfamilias testaretur de bonis sibi donatis per Principē, de quibus quidē testari potest, vt sentiunt omnes Doctores communiter in l. cum multa. C. de bonis quæ liber. per illum text. & Alex. in l. 1. §. hoc autem. ff. ad Trebell. & istam esse comunē ponit Crotus in repet. d. l. frater à fratre. nu. 112. vbi ait, quod contrarium est verius.

Interpretatur quartò, quando filiusfamilias testaretur de peculio castrensi, vel quasi castrensi, tunc enim valebit testamentum. l. fi. C. de inoff. testam. vt per Corn. conf. 97. iura dubia. colum. 3. volum. 3. & Alex. conf. 2. in consultatione. vol. 6. quia in bonis castrensis, vel quasi ipse filiusfam. habetur pro patrefam. l. 2. ad Mace. Bar. in l. fi. is qui pro emptore. in 3. q. princ. ff. de vsucap.

Quintò limitatur, q. licet filiusfamilias non possit testari etiam patre consentiente, potest tamen donare causa mortis patre permittente. l. tam is. §. fin. ff. de donatio. causa mort. Bertran. conf. 35. donatio causa mortis. vol. 6. Imò ipse filiusfam. bona aduentitia etiam pleno iure habens, non potest de eis donare causa mortis absque consensu patris, secundum communem opinionem, quam citauit, & declarauit, ac ita consuluit Rubeus conf. 46. & conf. 127. atque eidem inhæret cum citatis per eum, Vinc. Maxilla in consuetudinibus Ciuitatis Bart. in consuetudine dos à patre profecta. sub num. 147. tit. de iure dotium. fol. 88. & Clar. in §. donatio. q. 6. vers. aut vero quæris, vtum possit donare? vbi docuit similiter magis communem, & posuit alia multa vtilia circa cõsensum ipsum præstandum per patrem.

Quam tamen limitationem sanè intelligas, vbi præstatur consensus in aliorum commodum, non ipsius patris illi præstantis: quia filius, vel filiafam. non potest donare patri causa mortis cū eius consensu simplici, & non interueniente iudicis auctoritate, de qua in glo. in l. si furiosi. C. de nupt. & ibi Doct. est glo. singularis & ibi Bar. in l. 1. in fi. ff. de auth. tut. sequuntur Moder. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Treb. Bar. Imo. & Doc. in d. l. tam is. idem Bar. in l. frater à fratre. ff. de condit. indeb. idem Imo. in c. nonne. de præsump. & Bal. in l. si vxori. nu. 1. C. de cond. infer. in l. bonorum. la. 1. nu. 9. C. qui admi. glo. & Bar. in d. l. si furiosi. Ioan. Andr. in add. Spec. in tit. de inl. edit. §. porro.

porro. in addit. incip. Petrus. Soc. conf. 87. vol. 1. Imo. in c. dudum. de reb. eccl. non alie. Corn. conf. 242. nu. 1. vol. 4. Cyn. in l. senium. qui test. fac. poss. Dec. conf. 280. nu. 5. & seq. & Tiraq. in ll. connubia. glo. 8. nu. 115. & seq. quam quidem glo. ait communem esse Bal. conf. 50 in prin. vol. 2. Soc. conf. 112. in 2. dubio. vol. 1. idem confirmat, addens à tali opinione, cum sit communis, non esse recedendum: & in d. l. 1. §. fuit quæsitum. nu. 6. refert illam magis communiter sequi Doct. & Riminal. instit. de donatio. in prin. nu. 521. & copiosus doctor D. Horat. Mandosius in addit. Rom. conf. 515. vltra quos illam fatentur communem alij relati per Clarum in 4. lib. Senten. in §. donatio. q. 6. vers. quæro etiam. & vers. contrariam autem sententiam. vbi plures refert: & sic vt vides, ipsam fore magis communem, & veriore, & ab ea non esse in iudicando recedendum, & ita per prædicta sublimitatur dicta limitatio.

Quam sublimitationem (vt de plano procedat) limita primo non habere locum, quando pater consensit bona fide, & non eo duntaxat animo, vt alios defraudaret successione, put esset quando extantibus filiis ex filia ipsa cum eius consensu donaret patri, tunc enim valet donatio facta patri. Bald. in d. conf. 19. vers. potest dici. vbi dicit hoc esse satis æquum, quod sequitur Soc. in d. conf. 112.

Secundo limita non procedere vbicunq; pater generaliter consentiret, q; filius, siue filia possit donare causa mortis quomodocunq; qualitercunq; & cuicunq; non specificè, vt sibi donaret: tunc enim valeret actus, etià si filius postea donet ipsi patri, secundum Bal. conf. 16. quatuor puncta, relatum per Soc. vbi sup. asserentem id æquissimum esse, quod sequitur et Cyn. & Iac. de Aret. in d. l. 1. ff. de auth. tut. in quibus casib. intelligatur procedere dictum Pet. in d. l. 1. & eiusdem Bal. in l. si quando. §. 1. C. de inoff. testa. vbi in locis præcitatis sibi videtur contrarius. Ange. qui similiter sibi. vñ contrarius, in loco prædicto, & Cuz. in d. §. fuit quæsitum, & idem Ang. conf. 203. pactum tale est. Fulg. & Pau. Castr. in d. l. senium. & in d. l. qui in potestate. vbi refert vidisse consilia quamplurimorum Doct. ita tenentium, q; pater possit præstare consensum filio sibi donanti mortis causa. Oldr. conf. 36. Roma. conf. 515. Anch. conf. 106. Alex. in d. §. fuit quæsitum, & aliorum idem tenentium, quorum opinionem de iure veriore esse post Bald. & Soc. in cons. mentionatis affirmat ibid. Alex. & illam admittit esse communem Maxilla in d. consuetudine. Dos à patre profecta. sub nu. 142. & seq. & Clarus vbi sup. vers. quæro etiam. vbi inquit fuisse opus magna librorum reuolutione, dū fuisset hæsitatū, quæ prædictarum opinionum esset magis cōis: & scdm eam ita, & taliter intellectam dicit esse iudicandū, Soc. in d. cōf. 112. vers. vnde dñs iudicans. quod satis placet, & plurimū rationi confert, quicquid alij dixerint. Non. n. omnino, & indistinctè vñ verum, & indubitatum fundamentum, quo præcipue fundatur supra relata huic contraria opinio, q; cōsensus patris præstandus filio requiratur ad authorandam, & integrandam personam filij, non aut ad præiudiciū patris, licet Clarus vbi sup. q. 6. vers. habes ergo, admoneat id esse cōiter receptū: ea ratione, q; de iure antiquo filius poterat agere sine cōsensu patris, vt est tex. in l. noxali. ff. de noxal. & not. Bar. in l. cum non solū. §. necessitate. C. de bonis quæ lib. nu. 2. Et q; agere ne quicquam possit absq; cōsensu patris, fuit introductū post iura. C. per quæ fuit delata proprietates filio in bonis per ipsum acquirendis, & patri ablata, secundum dispositionem. l. cū oportet. C. eod. vnde non simpliciter ad integrandam personā filij patris consensus requiritur, sed ratione præiudiciū ipsius patris, & quasi in recōpensatione iuris filio delati, & fauoris, quo fuerat ipse pater priuatus: quod & comprobatur autoritate, q; si filij persona simpliciter non esset integra citra causā præiudiciū prædicti ipsius patris, nō posset vtiq; filius donare donationis titulo inter viuos illa bona, in quibus patri nō quæritur vsusfructus absq; eius consensu: qd est falsum, & contra cōem opinionem Doct. relatā per Crau. conf. 84. nu. 9 & conf. 92. post nu. 1. vers. sed posito. vbi dicit in hoc neminē esse, qui dubitet, & cōem esse fatetur et Hor. Mand. in add. Roma. conf. 512 in litera B & si magis cōis opinio sit, q; nec hmōi bona filius possit absq; patris cōsensu causa mortis donare, vt refert Clarus vbi supra. vers. aut verò. & Rubeus in d. conf. 46. ex huiusmodi siquidē casuum varietate personā filij in se citra causam prædictā integram esse, vel nō esse vñ inferri minimè posse ex prædictis, & alijs not. per Bar. & Doct. in d. §. necessitate. quorum opinionem prædicat esse communem contra glo. ibi Alex. in d. §. fuit quæsitum. & veriore, & tenendam esse.

Sed aduerte, q; consensus patris, qui requiritur in donatione causa mortis faciendā per filium, iuxta l. tam is. §. filius, ff. de donat. causa mor. debet interuenire tempore quo fit donatio, alioquin si facta donatione pater ipsam ratificaret, nō

teneret. ita eleganter Bal. in l. si vxor. C. de cond. infer. & refert, & sequitur Cremen. singu. 69. ac etiam Marfi. in pract. crim. in 2. q. prin. in fi. practi. nu. 5. & nota, quia occurrendo hoc in facto quilibet prima fronte diceret contrarium.

Nam consensus de sui natura potest interuenire, & adhiberi ex post facto, & etiam tacitè, iux. doctrinam Bar. in l. si autē plures, de aqua plu. arcen. & not. per doct. in l. consensu. de actio. & oblig. & bonus tex. qui hoc probat etiam post rem inchoatam, & in esse deductam, in l. per fundum. ff. de ser. rust. præd. & vide not. per Alex. & alios in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hære.

Sed aduerte, q; licet donatio causa mortis facta à filio, per superuenientem patris consensum, non conualidatur: tamen consensus iste ita præstitus, & ratificatio eiusdem donationis facta post donationem à patre vtiq; valeret, & teneret, si filius in prima voluntate perseverare appareret, vt cōcedit Bar. in l. tā is. §. fi. in fi. ff. de dona. cā mortis. Ang. Aret. instit. quib. non est permis. fac. test. in prin. & facit l. 1. §. sed si filius, ff. de lega. 3.

Et tunc quinque nempe testes requirerentur ad probandū directam perseverantiam ipsam filij, secundum Ang. in loco præcitato, pro quo allegat tex. in d. l. 1. §. sed si filius, & ibi Bar. & faciunt notata per eundem Bar. in l. hæredes palam. §. si quid post. ff. de testam.

Idem ipsa donatio facta per filium patri minimè valeret, vbicunq; extitisset facta incontinenti post præstitum consensum. Nam quotiescunq; duo actus celebrarentur eodem die & loco, & coram eisdem testibus, vnus quippè ex eis videretur celebratus contemplatione alterius, vt firmant Bald. in l. petens. C. de pact. Soc. conf. 273. col. 3. vol. 2. & Corne. conf. 36. volum. 2.

Sed hic pulchrum est disquirere de ratione, quare filius, de patris voluntate testamentum facere non potest, & nihilominus causa mortis donat patre permittente? Respondeas breuiter, q; communis ratio est, quæ originaliter fuit Accur. in §. instit. quib. non est permisum face. testa. & d. l. tam is. §. fi. Nam donatio causa mortis, & si contractus, & vltimæ voluntatis naturā redoleat, magis tñ accedit contractui, & de huiusmodi communi ratione testatur Corasius, in repet. l. qui liberos. nu. 28. cum alijs seq. in 2. lect. ff. de ritu nupt. vbi vltra rationem communem præcitatam, assignat aliam meliorem. & hac rationem communem approbat etiam Bar. post Dyn. in d. l. tam is. §. 1. Ang. Aret. instit. quib. non est permisum face. testa. in prin. glo. & Doct. in l. 2. in prin. ff. de don. Ang. Aret. & alij. instit. de donat. in prin.

Et quatenus diximus, q; filius de patris consensu potest donare causa mortis. d. l. tam is. §. 1. nota hic, q; licet possit donare filius, tamen non potest legare, fideicommittere, aut condere codicillos, vt probatur in l. 2. ff. de leg. 1. à contrario sensu, iuncta l. qui in potestate. ff. de testa. & instit. quib. nō est permis. fac. testam. in prin. & istam differentiam pariter firmavit glo. in d. l. 2. ff. de leg. 1. cum qua communiter alij Doct. transeunt, vt refert Ruin. in princ. ibi, & glo. in d. l. senium. vbi Ias. nu. 8. similiter testatur istam esse communem opinionem; idemq; tenet Alex. conf. 53. nu. 8. vol. 7. Bertran. in d. conf. 327. sub nu. 1. Domin. Perusi. & alij in c. si pater. de test. in 6. vbi Gomez. col. 1. dicit circa hoc non esse dubium, sicq; omnes concludere, aliosq; refert eiusdem sententiæ Dilectus in tract. de arte testā. cau. 1. tit. 1. col. 1. & ponit Guliel. Benedict. in repe. c. Raynutius. de testa. nu. 48. Solus Cumanus in d. l. tam is. §. 1. & in d. l. qui in potestate. tenuit contrarium, videlicet, q; nec etiam donare causa mortis possit filius patre quantumvis consentiente, per multas rationes: tamen concludebat ipse Cumanus nō esse contra stimulum calcitrandum, & sic in communem sententiam declinabat: quam sequuntur respondendo omnibus fundamentis Cumanus & Soc. iun. in l. 2. nu. 15. ff. de leg. 1. & celeberrimus iureconsultus D. Guil. Pótanus præceptor meus. nu. 15.

Sed aduerte, q; donatio ipsa causa mortis facta à filio familiaris, de necessitate requireret præsentiam donatarij, vel alterius, qui pro eo huiusmodi donationem acceptaret, aliàs non teneret, nec valeret, secundum Doctores in d. l. senium. & ita consuluit Bertran. in d. conf. 327.

Sexto loco limitatur, q; quamuis filius familiaris testari nequeat, etiam patre consentiente, potest tamen disponere inter viuos de bonis, in quibus patri vsusfructus non quæritur, secundum communem opinionem omnium doct. quam citat, & late declarat Crau. conf. 84. nu. 9.

Item consuetudo potest concedere filio familiaris ius testandi, & omnia quæ sunt de iure positio faciendi, vt voluerunt Inno. in c. Raynutius. de testa. Anch. & Imo. in c. 2. eo. tit. Bart. & alij in l. si quæramus. Pau. Castr. in l. qui in potestate. ff. de testam. col. 1. Bal. col. 1. & Ias. col. 1. in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. & Bal.

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 15

Bal. in tract. statutorum. in verbo, testari. vers. statutum, siue consuetudo.

Et consuetudo hæc, seu statutum disponēs, q̄ filiusfamilias possit testari. aduerte, quod licet sit contra ius commune, nihilominus interpretari debet, secundum ius commune, dummodo in huiusmodi testamento adsint septem testes rogati, requisiti de iure communi, vel quinque requisiti ex forma statuti: quia hoc statutum recipit interpretationem p̄suiam à iure communi, vel ab alio statuto. Bart. & omnes in l. 1. §. lex Falcidia. per illum tex. ff. ad l. Falc. & Ias. in l. omnes populi. nu. 62. ff. de iust. & iur.

Limitatur etiam mentionata regula, quod si filia testaretur de dotibus suis post mortem patris, valeret, & teneret absque dubio aliquo huiusmodi testamentum: secundum Bald. conf. 49. quæstio ista est de apicibus iuris. vol. 2. quod interpretatur, seu limitatur per Castren. conf. 108. super eo, de quo quæritur. in fi. cum conf. seq. in vol. antiquorum consiliorum, secundum primam impressionem, vt locum habeat, nisi pater in dote ipsi filia substitutionem fecisset: quæ limitatio falsissima redditur, & communiter improbat, per Scriben. variis in locis iuris nostri.

Claudicatq; etiam vlti. loco eadem regula, vt si filiusfa. cōderet testamentum patre consentiente, opponeretq; in ipso testamento illam clausulam, si non valet, vel valuerit iure testamenti, valeat eo iure quo valere potest, vt tunc talis dispositio minimè valeat vt donatio causa mortis. ita Salic. & omnes communiter in l. senium. C. qui test. fac. poss. Ang. Are. Port. & ceteri omnes vnanimiter, & concorditer. instit. quib. non est permiss. fac. test. in princ.

Siquidem specialis & specifica requiritur ad hoc concessio, vt filiusfa. causa mortis donare queat. l. filiusfam. §. fina. ff. de donat.

Et specificum est, quod ab omni generalitate est abstractū. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & facit l. fi. §. decisio. nem. C. de administra. tuto.

Imo adeo necessaria est specialis permissio in donatione causa mortis, vt si quis suo filio generaliter donare permiserit, non posset quippè ex tali permissione causa mortis donare, nisi specialiter hoc ei pater permitteret. d. l. filiusfa. §. fi. Viui. opin. 302.

Filiusfamilias sine voluntate sui patris de aduentitijs suis rebus in quibus pater habet vsumfructum, non potest disponere etiam quo ad suum præiudicium: nec valeret alienatio, nec alia dispositio, etiam quoad proprietatem ipsorum bonorum. ita vt ipse, nec filius qui fecit talem alienationem posset contra eam venire, & eam reprobare atq; factum suum circa talem alienationem. per l. quemadmodum. C. de agricolis & censitis. lib. 10. & hoc per l. fi. §. filiis. C. de bonis quæ liberis. & ibi Bal. & alij. & Paulus Castr. in l. & hæredi. §. filius. ff. de patris. nu. 4. Curt. iun. conf. 152. vol. 2.

Clericus filiusfamilias licet testari possit, tamen de vsumfructu bonorum tam aduentitiorum, quam maternorum patri quæsito non testabitur, vt crebrò doctoribus probari testes sunt. Ant. Gomez. in l. 48. Tauri nu. 7. Arius Pinel. in l. 1. par. 1. nu. 43. C. de bonis mater. E. Suarez.

Sed quæro, nunquid si filius patre existente apud hostes, & ita suspensa patria potestate testetur, tale testamentum patre reuerso valeat? Respon. in hoc articulo distinguendum esse: Aut filius adhuc viuât, dum pater reuertitur, & tunc ex quo filius semper fingitur fuisse in patria potestate, expeditum est, testamentum filij non valere: Aut verò, tempore quo pater ab hostibus reuertitur, filius mortuus est, & adhuc testamentum rumpitur. Ita sentit glo. l. fin. C. de sent. p̄s. verb. rata. quam ibi sequitur Bart. Bald. Salic. & omnes doctor. Bart. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsumcap. Nec obstat si dicatur fictione postliminij non habere locum, ex quo reperitur extremum ad quod inhabile, mortuo filio Namq; responderetur, quod fictio postliminij principaliter fit super patre, vt scilicet fingatur semper fuisse in ciuitate: itaque in hoc reperitur habile vtrumq; extremū, nec requiritur postea habilitas: n eo, q̄ resultat in consequentiam. Hæc resolutio approbatur communiter per doctores in d. l. si is qui pro emptore. vt firmat Aldobr. instit. quibus modis ius patri. potest. sol. §. si ab hostibus. nu. 30. Ias. d. l. si is qui. nu. 141. Mich. Grassus.

Filiafamilias quæ dotem habet à patre, non potest in sua dote testari, nec eam potest donare donatione causa mortis sine sui patris consensu. Bal. in l. penul. C. de falsa causa adie. & in l. quod scitis. C. de bon. quæ libe. Alex. d. conf. 166. in princ. sed & neque ea filia eam dotem profectitiam donare poterit donatione inter viuos, quando pater fuisset stipulatus dotem sibi reddi aut filia: quia cum eo casu actio de dote communis

fit & patri & filia, non poterit ipsa filia in patris præiudicium dotem donare: quod si pater solum disposuisset dotem reddi filia, tunc filia bene posset dotem alienare, ita Alexan. in eo confil. num. 3.

Minor potest ingrediendo religionem testari, vel alias disponere de bonis suis, etiam sine auctoritate tutoris, si quem habeat. communem dicit Clarus, in §. testamentum. quæst. 28. vers. sed nunquid. P. Fich.

Minor habens curatorem, potest testari, etiam eo inuito. Ias. in l. quæ de legato. col. 6. ff. de leg. 1.

Testamentum pupilli, vel impuberis etiam sagacis ad pias causas factum, licet non valeat. l. qua ætate. ff. de testa. c. si pater. de testa. lib. 6. secundum Imo. in d. c. quia ingressa. eo. tit. tamen valebit si statuto induceretur, vt eiusmodi impuberis sagacis, & cuius malitia ætatem suppleret, testamentum valeret. idq; contra Anch. d. c. quia ingressa, secundum Bar. in l. si quæramus. ff. eo. vbi vult q̄ talis defectus ætatis statuto tolli possit. quod sequitur ibid. Angel. per id quod habetur in l. fi. C. de testam. milit. cum quibus doctor. communiter transire refert ibi. nu. 30. Bened. Capr.

Pupillus non potest condere testamentum. l. si frater. C. qui testa. facere poss. quod procedit etiam si sit doli capax: sed nec ad pias causas testari poterit. Petr. de Ancha. in c. 2. de testa. & Bald. in d. l. si frater. & nec poterit testari cum consensu sui tutoris. l. 1. §. 1. ff. de tute. & ratio. distra. & adde quod si fecerit testamentum, non reconvalesceret etiam si factus esset pubes. §. præterea. instit. quibus non est permiss. facere testamentum & Ias. in ea. l. frater.

Pupillus siue impubes, licet quidem ad pias causas testari possit. l. qua ætate. ff. de testam. c. si pater. eo. tit. lib. 6. idq; procedat etiam si sagax sit, & malitia suppleat ætatem. Imol. cap. quia ingressa. eo. tit. tamen si statuto induceretur q̄ talis pupillus sagax testari possit, contra Petr. de Ancha. d. c. quia ingressa. testamentum valeret, quia statuto talis defectus tolli potest, vt voluit Bart. in l. si quæramus. ff. eo. tit. quod ibidem sequitur Angel. per id quod habetur in l. fi. C. de testam. milit. cum quibus doctor. communiter transire refert Bened. Capr. regu. 103. num. 30.

Adultus habens curatorem potest testari, etiam sine suo curatore. l. Aurelio. §. Caius. ff. de liber. leg. & ibi glo. & Barto. in l. si frater & ibi Ias. C. qui testa. facere possunt. & quamuis adultus non possit nec contrahere sine curatore, nec stare in iudicio. l. 1. C. qui legitimi. perfo. & toto titulo de auctorit. præstan. Ias. in l. senium. nu. 5. C. qui testa. facere poss. donare causa mortis tamen poterit atque testari sine curatore. Ias. in l. 2. num. 13. ff. de leg. 1.

Emancipatus non potest testari in præiudicium patris, licet secus e contra. Bal. in l. fi. C. de fruct. & liti. expen.

Damnatus ad mortem, vel carceri perpetuò deo tus, vel in metallum adactus, vel bannitus, vel deportatus, vel obsides dicti, nunquid testamenti vel actiue, vel passiuè sint capaces.

C A P XXVI.

Damnatus ad mortem non potest testari etiam ad pias causas. communem dicit Clar. §. testamentum. q. 6. Alex. conf. 182. lib. 5.

Testamentum damnati ad mortem, in absentia ex forma statuti, secundum ius commune factum, valet: sed factum secundum formam statuti, non valet. vt notat. in l. eius qui. §. 1. & ibidem Bal. ff. de testam. & Petr. de Ancha. in c. quamquam. de vsum. lib. 6. quod communiter teneri refert ibidem nu. 10. Bened. Capra.

Testamentum condemnati ad mortem ciuilem, siue perdat libertatem ciuitatem & bona, siue retenta libertate ciuitatem & bona tantum perdat, iure ciuili non valet. l. quidam. C. de bonis dam. l. deportatorum. C. eo. tit. l. eius. §. 1. ff. de testam. quia cum tales perdant ea quæ sunt iuris ciuilis, vt d. l. quidam. & testamenti factio sit iuris ciuilis. l. testamenti. ff. de testam. argumen. l. eius. §. si cui ff. eo. tit. non possunt testari, etiam si vellent testari de bonis, quæ remanere debent liberis & aliis personis, secundum præscriptum auth. bona damnatorum. C. de bon. damn. sicut secundum Imol. in cap. quia ingressa. de testam. communiter teneri refert ibid. num. 20. Bened. Capr. quod verum est, nisi taliter condemnatus ad mortem ciuilem, ad pias causas ex eiusmodi bonis testari aut disponere vellet, quod potest, per id quod habetur in cap. cum effes.

esses & in cap. relatum. de testam. sicut voluerunt Bar. & Bald. in l. 1. C. de sacrosan. eccl. quod in relictis ad pias causas cessat omnis solemnitas iuris positivi, cum sufficiant solemnitates iurispergentium, cum quibus communiter transire scribes refert ibid. nu. 122. idem Capra. Fallit tamen d. regu. in 8. casib. vt per Soc. regu. 76.

Quæro, vtrum definitiue condemnatus ad mortem, possit testamentum condere? Respon. quod non, dummodo executio statim sit sequutura. & ita est commu. opin. vt testatur Bald. in l. fina. C. si à non compe. iud. vt eum refert August. Arim. in addit. ad Ang. versu. & sibi caput à spatulis amputetur. num. 20.

Limita hanc conclusionem vt non procedat, si pœna per sententiam imposita, sit de iure prohibita. Namque tunc condemnatus non efficitur intestabilis, ita communiter asserere docto. refert Augu. vbi supra num. 23. ita tenet Ang. in l. si quis mihi bona. §. i. ff. de acquir. hæred. & sequuntur ibi Imol. & Roma.

Testamentum condemnati ad mortem naturalem, etiam si post sententiam manus iudicis effugerit, ne quidem ad pias causas valet. l. absentem. ff. de pœnis. l. qui vltimo. & ibid. Bar. ff. eo. tit. Ioan. And. cap. quamquam. de vsur. lib. 6. Imo. in cap. quia ingressa. cap. filios. de testam. quod etiam procedit, si testari vellet de bonis, liberis, ac aliis personis. iuxta auct. bona damnatorum. C. de bon. damn. referuandis. secun. Imol. d. cap. quia ingressa. quia in illis prout communiter tenetur damnatus testari non possit, nisi in sententia id illi causa cognita fuerit referuatum. per l. ex militari. ff. de testam. militari. in aliis bonis post sententiam condemnato venientibus si de delicto pœniteat, ad pias causas testari ac disponere poterit. iuxta l. 1. C. de sacrosan. eccl. sicut refert ibid. nu. 109. Benedict. Capr.

Testari an possit reus mortis? Clar. in §. testamentum. q. 21. vbi dicit, qd hodie possunt, vt fufius per eum, licet in contrariū esset commu. opin. de qua Ruin. cons. 143. nu. 1. in 2. vol. damnati autem ad triremes, vel ad perpetuos carceres, vel ad vltimum supplicium, ex privilegio Principis condere poterunt testamentum, vt per Fulg. cons. 44. Bal. cons. 382. lib. 2. si tamē aliquo modo sententia capitalis esset nulla, possent testari, vt dicit Bal. cons. 434. & seq. lib. 1. vide Capram regu. 103. 110. 120. & ibi plenissimè de hoc. Bonacossi.

Carceri in perpetuum deuotus, ac damnatus, testari nequit si sit laicus, vt frequenti doctorum numero probatum asserunt Bertran. 194. nu. 2. lib. 4. & qui non de nihilo dissentit Iulius Clarus de testamentis. q. 19. E. Suarez.

Testari non possunt (indistinctè) damnati in metallum, vel ad bestias, vel opus publicum, vel ad mortē, vel quibus aqua & igni interdictum est. Hanc receptiorem esse sententiam concludit Vasq. contro. illust. lib. 3. c. 96. nu. 2. Villal.

Bannitus non potest testari, vt est communis opinio. Gozad. cons. 96. per totum, qd intellige de iure statutorio loci, secus de iure communi. Bonacossi.

Deportatus non habet testamenti factionem. communem dicit Clar. in §. testamentum. q. 22. in prin. P. Fich.

Deportatus, cui ex testamento, vel ab intestato delata est hæreditas, est incapax, & succedunt alij instituti, vel venientes ab intestato, ac si deportatus institutus non esset. Alex. cons. 26. in prin. lib. 1. magis communem ait. Villal.

Deportatus est successione ac testamēti actiue & passiue incapax, secun. communem per Burs. cōs. 48. post nu. 27. lib. 1. vbi dicit quod aliis institutis, vel venientibus ab intestato, defertur hæreditas sibi relictā, ac si deportatus institutus non fuisset, secundum cōem ibi, ex Clar. §. testamentū. q. 21. & 22.

Testamenti passiuā factio (vt doctores fantur) iis non est, quibus ob crimen aliquod condendi testamenti ius non est. commune affirmat Aret. in l. is cui. l. 1. ff. de testamentis. Iulius Clarus de testamentis. quæst. 34. E. Suarez.

Obsides populi Romani, & sic hodie in bellis contra infideles dati aut recepti, testari non possunt. l. obsides. ff. de testa. Secus si ciuitas vel Princeps ciuitati, vel Principi obsides dederint, aut ab his receperint. quia tales nihilominus testari poterunt, secundum Bar. & doctores in d. l. ob fides. per nota. in c. ex rescripto. de iureiuran. & ita communiter teneri refert Benedict. Capr. regu. 103. nu. 203.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide fufse hanc quæstionem pertractatam a Nicolao Boerio cōs. 1. nu. 1. & 6. & Alber. in auth. bona damnatorum, in vlt. q. C. de bonis damnato.

2 Ita Rome decisum est 10. Decemb. 1577. decisio. diuerso. Rote, part. 1. q. 36.

Excommunicatus potest facere testamētum. Bar. in l. si quæramus. in fi. de testamentis.

Fallit in 2. casib. quos no. Soci. reg. 133. Ampliatur & limitatur in 2. casib. vt per Pet. Duenn. reg. 272. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. à Port. lib. 3. regu. 23. Do. a Fin.

Quæro, An excommunicatus possit facere testamentum? Respon. glo. cap. decernimus. versu. & decernimus. de senten. excom. in 6. tenet quod non, quia æquiparatur deportato: quod patet ex genere pœnæ, nam aqua & igne interdictur excommunicatis, vt tenet glo. §. minor. verb. interdictum. insti. de capit. dimin. Hanc opinio. sequitur Host. in cap. pia. de except. lib. 6. Archid. d. cap. decernimus. Iaco. de S. Georg. in l. in pecuniarijs. num. 3. de procu. vbi dicit glo. d. cap. decernimus. esse singularem.

Contrariam tamen opinionem tenet Ioan. And. d. c. decernimus. Guliel. Bened. cap. Raynutius. verb. mortuo itaq; testatore. el. 1. nu. 288. Bertran. cons. 229. nu. 11. lib. 2. vbi dicit eam esse communem. Eadem tenet Archid. d. c. pia. Abb. c. veritatis. nu. 32. de dolo & contu. Bal. l. si. C. si a non compet. iudic. Hanc dicit esse communem quoq; opin. Fely. in c. ad probandum. num. 1. de re iudi. c. cum voluntate. de sent. excom. Phil. Fran. rub. de testa. lib. 6. nu. 32. Barb. cap. quia ingredientibus. nu. 17. de testam. Ioan. Guald. in tract. de testam. tit. 1. cautel. 10. Eandem dicit esse magis communem. Abb. d. rub. de testa. Certum est enim omnes qui expressè de iure non prohibentur, testari posse, vnde cum excommunicatus non reperiatur prohibitus, debet admitti.

Et hæc opinio sine dubio procedit in occultè excommunicato. An autem idem sit in notoriè excommunicato? dubium est, & qd sic tenet Feder. de Senis in cons. 71. Bart. l. si quæramus. ff. de testam. Fely. d. c. ad probandum. nu. 1. cum doctor. per eum alleg. Soci. in tract. fallent. regu. 133. Franc. d. rubr. de testamentis. nu. 32. Mich. Grassus.

Excommunicatus potest testari, nisi sit solemniter anathematizatus, secundum magis communem per Bursat. cons. 14. num. 11. lib. 1.

Excommunicatus an possit testari? habetur in c. decernimus. de senten. excommu. in 6. & dicit Bald. in l. 1. C. de secun. nupt. quod excommunicatus ex causa quæ reddit eum intestabilem, non potest testari. cap. excommunicamus. §. credentes. de hæret. secus si ex alia causa. de quo vide Bart. in l. si quæramus. ff. de testamentis. & in cons. 238. & quod excommunicatus pro hæresi non possit testari. vult Bart. in authen. credentes. C. de hæreticis. Bald. in l. 1. §. 2. de leg. Reconualefcit tamen testamentum sequuta absolut. Bal. in l. eam quam. C. de fideicom. vide amplè Phil. in rubr. de testam. in 6. in 15. eolum. & sequen.

Excommunicatus licet secundum quosdā testari non possit. iuxta glo. in cap. decernimus. de senten. excom. & ibid. Ioan. Ant. Garzi. Host. & Petrus de Vndalla, idq; ob periculum communicationis cum excommunicato, Auct. de priuileg. dor. hæret. mul. non præstan. §. antepen. & quia actus legitimi ei interdiciuntur, d. cap. decernimus. & similis deportato habetur, qui est intestabilis. l. eius cui. §. 1. ff. de test. vt tenuit quoque Ioan. Monach. Card. in cap. quamquam. de vsur. lib. 6. tamen contraria opinio quam tenet Inno. in cap. cum voluntate. de senten. excommu. quem sequitur Archi. in cap. pia. de except. libr. 6. & ibid. Petr. Anch. & Abb. Bellon. d. cap. decernimus. & ibid. Ioan. Andr. Beluif. in auth. de sanctis. Episc. §. omnibus. verior est & magis communis, vt refert Capr. reg. 103. num. 174. Bellon.

Testamentum excommunicati licet multi iuxta glo. in cap. decernimus. de sent. excom. lib. 6. & ibid. refert Ioan. And. dicant non valere, quam sequuntur ibid. Host. Garziaz, & Pet. de Vndalla, idq; ob periculum communionis cum excommunicato, quæ est fugienda. auth. de priuileg. doti. hæretic. mulier. non præstan. §. antepen. eolum. 8. cum ei interdicti sint actus legitimi. d. cap. decernimus. & similis deportato videatur, qui est intestabilis. l. eius cui. §. 1. ff. de testa. Stephanus Provincialis in quadam disputat. sua, per auth. vt cum de app. cogn. §. generaliter. colla. 8. per quem tex. Host. in sum. de testa. §. quis sit effectus. ver. & prodest hoc notare. colligit, quod nec hæres institui possit, quod tenuit Ioan. Monach. Card. in cap. quamquam. de vsuris. lib. 6. quibus accedit quod nec arbiter esse possit. l. pedius. ff. de arbitris. & c. Contraria tamen opinio quam

Vniuer. testantiū dispositione. Locus VII. 16

quam tenuit Inno. in cap. cum voluntate. de sent. excom. excommunicatum testari posse, dicens, sequutus est Archid. in cap. pia. de excep. lib. 6. & ibid. Pet. de Anch. Abb. & Bellamera. d. cap. decernimus. & ibid. Ioan. And. priorem opinionem mutando. & Iaco. de Beluis. in auth. de sanctis. Episc. §. omnibus. colla. 9. verior est, & magis communiter tenetur, quemadmodum refert Benedi. Capr. d. reg. 103. nu. 174. quia excommunicatus potest contrahere & donare. d. cap. cum voluntate. ergo & legare, cum legatum sit donatio. l. fi. C. de leg. & instit. eo. tit. in prin. quod est verum, nisi excommunicatus foret ob hæresim, vel crimen, quod intestabile esset. cap. excommunicatus. §. credentes. de hereticis. nec est verum quod similis sit deportato, sed relegato, prout voluit glo. in cap. pastoralis. de appellatio. qui testari potest, vt tenuit Freder. de Senis. confi. 80. & 124. quem sequitur d. cap. decernimus. Pet. Ancha. & Domini. Bald. in l. 1. C. de sacrosanct. eccle. Rota decis. 19. incipit, item quod accept. & procedit etiam in publice excommunicato, & communiter teneri ibidem num. 18. & 189. refert Benedi. Capra.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Vide fusc hanc materiam ex Anto. Gabriel. de testam. conclus. 1. libro 4.

Testari nunquid valeat vsurarius manifestus.

C A P. XXVIII.

Vsurarius manifestus non potest testari, nisi præstet cautionem de restituendis vsuris. nec quidem sufficit nuda cautio, sed requiruntur pignora vel fideiussores. communē in §. testamentum dicit Clar. quæst. 26. vers. Sed quæro. Et casu, quo testatus esset, non præstita cautione, tamen si postea adhuc præstet, reconualescet testamentum. communem dicit idem ead. quæst. vers. sed pone. Nota autem qd etiam si desisset exercere vsuras, tamen nō poterit testari sine cautione præstanda, nisi restituisset vsuras. com. in d. q. 26. vers. Item quæro. Et nota qd vsurarius manifestus, etiam donare non potest causa mortis, magis commu. dicit Clarus in d. q. 7. P. Fich.

Vsurarius manifestus, nulla cautione præstita de restituendis vsuris, non potest facere testamentum. cap. quanquam. de vsuris. lib. 6. Zabarel. confi. 91.

Et necesse est ad testamenti validitatem, quod ipsi vsurarij caueant in vita, aliter testamentum est ipso iure nullum: secundum glo. in clemen. eos. de vsuris. & in d. cap. quanquam. in vers. Mandauerint. quam sequuntur communiter omnes doctores. ibi, & in cap. quia in omnibus. de vsuris. præsertimq; ibi Augustinus Berous num. 52. & sequen. quamuis, quo ad pœnam sepulturæ, contrarium velit glo. in clemen. 1. de vsuris. in vers. Manifestos.

Bene tamen verum est, qd vbiq; quis non fuisset vsurarius, cum omnibus necessariis à iure requisitis, & sic ea manifestatione, quæ requireretur ad reddendum eum penitus intestabilem, & incapacem ecclesiasticæ sepulturæ, testamentum conditum tunc ab eo, nulla cautione præstita, valeret, & teneret: vt consuluit doctissimè, & cumulatissimè Ange. confi. 10. In Dei nomine, Amen. In causa prædicta est hoc ordine procedendum, vt recta possit sequi decisio.

Sed aduerte, quod ista cautio præstanda per vsurarium ipsum, debet esse idonea, nec nuda & simplex fideiussio sufficeret secundum glo. in d. cap. quanquam. in vers. Idoneè, communiter ab omnibus approbatam, attestante Covarr. in lib. 3. resolutio. cap. 3. num. 6. & Iulio Claro in tract. de testam. lib. 3. q. 26.

Limitaturque ista conclusio non procedere, quando vsurarius decesserit nulla præstita cautione, dimisso tamen procuratore ad præstandum eam post mortem, qua quidem præstita iustificatur testamentum absq; dubio aliquo: vt late disputant Canonistæ, & multi hoc firman in d. c. quanquam. Confirmatq; hoc idem Cardinalis, in cap. significauerunt. de testibus. & in clemen. 1. quæst. 23. de sepulturis. vbi meminit fuisse decisum publice Ferrariæ, quod valeat prælibatum testamentum. eumq; sequitur Ioannes Dilectus in tract. de arte testandi. tit. 1. caute. 7. Fely. in cap. ad hæc. col. 1. de rescriptis. & in cap. quoniam frequenter. col. 4. vt lite non contesta. istamque asserunt communem opinionem, Gaspar de Calder. & Anch. inter consilia Cardinalis confi. 40. in facto aliis prædictæ constitutionis. col. 2.

Claudicat etiam antedicta conclusio secundo loco, quod licet vsurarius manifestus non possit testari, nisi prius cautione præstita; nihilominus bene, & rationabiliter potest donare causa mortis absq; prædicta cautione: vt voluit Bald. in l. executorem. C. de execu. rei iudic. col. 2 & confi. 298. vol. 2. vbi refert collegium Mediolanense sic consuluisset. Idemque tenet Ange. in disputatione incip. Astensis Miles. Roma. & Imo. in l. tam is. in princ. ff. de donat. causa mortis. Paul. de Castr. confi. 283. in antiquissimis. Capra confi. 92. colum. 2. Decius confi. 196. colum. fin. Probus in d. cap. quanquam, in addit ad Ioan. Monach. Gulielm. Benedi. in cap. Raynutius. de testamentis in vers. Testamentum. Ripa in l. 2. nu. 6. ff. de leg. 1. vbi audacter asserit hanc esse communem opinionem, & post eum Soci. iun. num. 22.

Et fundatur talis conclusio ista optima ratione, quia tex. in d. cap. quanquam, corrigit ius antiquum, quo vsurarij testari poterant. l. eius qui in prouincia. in princ. ff. si cert. petat. & tradit Baptista de Sancto Blasio in tracta. contradictionum iuris ciuilibus, & canonici. contradic. 18. ita tuitq; specialiter, vt omiffa cautione sint nulla, nec de contractibus quicquam dixit: ergo in eis locum non habet. l. verba contraxerunt. ff. de verbor. signific. & sic d. cap. quanquam, editum in pœnam, non vtq; extenderetur ad contractus, vel distractus: vt voluit etiam eleganter Ang. confi. 100. Ser. Ioannes mutuauit Francisco centum sub vsuris.

Secundo comprobatur quoq; ea ratione, qd antedicta cautio de vsuris restituendis, respicit ordinationem, & solemnitatem testamenti, quo respectu donatio causa mortis equiparatur contractui: secundum communem opinionem, de qua testatur Ripa in l. 2. ff. de leg. 1. nu. 10. & Illustris D. Guliel. Pontanus Perusinus, præceptor meus. nu. 32.

In contrariam verò partem titubanter, & sibi parum constans, inclinauit Bald. confi. 294. vol. 2. Lapus in alleg. 125. post Ioannem Calderinum in disputatione exordiente, Canonica institutione. Stephanus de Feder. in tract. de interpretat. iuris, in 1. part. nu. 42. Laurentius de Rodul. in tract. de vsuris. q. 100. Io. de Ana. in c. quia in omnibus. nu. 15. de vsuris. Benedi. Perusinus in rub. de testamen. in 6. Deci. sibi cōtrarius in l. discretis. C. qui testam. facere poss. & ante ipsum Alex. in princ. qui fatetur expresse istam esse communem opinionem. Ioan. Dilectus in tract. de arte testan. tit. 1. caute. 7. Socin. in d. l. 2. & post eum Ruinus, latè col. 17. cum deabus sequen. vbi ad saturitatem vsq; respondet omnibus fere fundamentis pro contraria parte citatis & adductis.

Sed in ista ambiguitate, & in tam varijs nostri interpretum sententijs, quid concludendum? Dico, quod casu eueniente, ego semper consulere, & iudicare pro ista vltima sententia negatiua, isto potissimum argumento inter alia. Nam, qui nō habet factionem testamenti passiuè, non potest etiam ex donatione causa mortis capere. l. Senatus. in princ. ff. de donation. causa mortis. Ergo pari modo, qui non habet liberam factionem testamenti actiuè, sicut vsurarius, non debet posse donare causa mortis, & eandem opinionem reperio sequutum fuisse, tanquam magis communem, magis tutam, atque animæ fauorabilem. Iul. Clar. in tracta. de donat. lib. 4. quæst. 7.

Coarctatur tertio etiam ista conclusio seu dispositio d. ca. quanquam, non habere locum in testamento Iudæi: secundum Ioannem Dilectum, in loco supra citato, qui quidem Iudæi, licet sint publici fœneratores, nihilominus possunt testari, nulla prius cautione præstita: vt per Aret. confi. 158. Copiosè in secundo dubio, & in hoc sunt meliores conditiones, quàm Christiani vsurarij. d. cap. quanquam. & not. Alexan. confi. 3. in causa, & lite. vol. 2. Socin. confi. 62. in præsent. consultatione. col. 4. & confi. 70. in præsent. col. 1. vol. 1. & Corasius in miscellaneis iuris ciuilibus. lib. 5. cap. 16. in fi. Imo, confi. 1. circa finem, cum duobus sequen.

Vbi dicit, quod Iudæi possunt, vt Christiani, testamenta condere. & Corn. confi. 114. Licet primo. col. fi. vol. 1. & Cotta in memoriali. in vers. vsuræ trientes. circa finem.

Limitatur itidem quarto loco non procedere, præallegata conclusio in donatione inter viuos: vt per Baldum consilio 198. quæritur. libro 2. & Ioannem Dilectum in præcitata cautela 7.

Quintam verò limitationem ponit quoque satis vtilem, & communem Clarus in d. quæst. 26.

Vnde his accedit vtiliter, quod vsurarius manifestus dicitur probatione legitima concurrente, & fama: vt per Abb. cōf. 34. attingam. lib. 1. & confi. 2. lib. 2. Imò probatur etiam vsurarius ex fama, & quibusdam indicijs: vt post glossam tradunt Innoc. & alij. in cap. cum in dieces. de vsuris. cum concordantibus:

tibus: vt per Fulgofium confi. 138. vifis præcepto. & tradit Gemin. in cap. 1. §. & quia. col. fin. de vfuris. lib. 6. nec non cum aliis vtilibus, & necessariis requifitis, pofitis per Angelum in d. confi. 10. col. 1. & verfi. Nunc ergo ad quæftionem propofitam descendamus.

Et vfura ipfa, feu confuetudo feenerandi, poteft per testes fingulares etiam probari: fecundum magis communem opinionem, quam citat, & fequitur Crau. poft alios ibi per eum relatos. confi. 63. nu. 32.

Et accedit etiam prædictis, quod vfurarius non dicitur ille, qui tenet pecunias in monte; quoniam non poteft petere quando vult capitale: fecundum communem fcholam, & opinionem omnium fcribentium, quam allegat, & fequi videtur Alex. in litem quia. §. 1. nu. 2. ff. de pactis. & Chaffaneus in confuetudinib. Burgundia. rub. 4. §. 23. nu. 38.

Vbi a nu. 22. vfq; ad nu. 53. recensuit viginti cafus, in quib. vfura permiffa funt.

Item occurrit præmiſſis quoque, qd vendens rem plusquam valet, cenſetur vfurarius. c. in Ciuitate. & cap. nauiganti. extra, de vfuris. & iſta eſt communis opinio, vt late conſuluit Abb. confi. 5. in fi. nu. 5. vol. 1.

Imo in foro poli etiã peccatum eſſet vendere carius quam res valeret, & quod generaliter res emi, ac vendi poſſet iuſto pretio: vt voluit Ferrarien. in ſua præct. Papien. in forma libelli, in cauſa venditionis, in ſummario, ſeu verfi. Pro pretio florenorum centum. nu. 2. & ibi Gloſſator in litera A. & Bero. in cap. in Ciuitate. nu. 6. cum aliis ſequen. vbi concludit etiam, quod talis venditor ad reſtitutionem occaſione peccati, tam de iure canonico quam ciuili cogi poſſet.

Sed aduerte, qd vbiunque quis venderet rem plusquam valeret, ob dilationem emptori factam, & conceſſam de ſoluendo tempore futuro: tunc cõtractus iſte non cenſeretur vfurarius, nec aliquo modo crimen vfurarum contineret, niſi tribus requiſitis neceſſariõ interuenientibus: vt firmavit Berous confi. 168. in præſenti cauſa videtur prima facie dicendum. num. 22. vol. 1. Sanctus Bernardinus protector noſter, in ſermonibus ſuis de Euangelio æterno, in ſermone 34. art. 1. c. 3. & Roman. confi. 419. num. 1. & eruditus & diſertus D. Horat. Mandofius, in addit. ibi, vbi ait, quod venditor iſte, hõc caſu, non incurreret peccatum, habita ratione lucri ceſſantis, ſed demum procedendo religioſe, more ſuo aduertit: prout conſuluerunt etiam omnes Canoniftæ in d. c. in Ciuitate. quod tutius eſſet pro ſalute animæ, vt ab huiusmodi celebratione contractũ abſtinere deberet.

Similiterque noſtro propoſito conueniunt, quod bona vfurariorum minimẽ præſumuntur pro vfurarum reſtitutione tacitẽ hypothecata: ſecũdum Io. And. & alios Canoniftas: communiter in d. c. quanquam. quam quidem communem ſequuntur, ſimul ac citan. Moderni. ibi, & Ant. Neguza. de Fano, in tract. de pignoribus, & hypothecis, in 2. par. 4. membri. nu. 155. & Alex. de Neuo confi. 92. nu. 1. & ſeq.

In contrariam verò partem, & ſententiam inclinauerunt glo. in cap. tua nos. de vfuris. & in d. cap. quanquam. in verfi. Facultates. & ſimiliter Couarrun. cum aliis aggregatis per eum in d. cap. 3. ſub num. 6. videlicet, quod bona vfurarij non ſint tacitẽ hypothecata pro reſtitutione ipſarum vfurarum. Sed ipſe non audeo me opponere contra torrentem doctõrum, & communem opinionem præmemoratam, quicquid in contrarium fabulentur præcitati ſcribentes: cuius quidem communis opinionis veritatem demonſtrat Alex. de Neuo in d. confi. 97. nu. 2. & confi. ſeq. ſub num. 12. vbi eam meminit in practica ſeruari.

His prælibatis ponam ob præmiſſorum intelligentiam, qd vfura dicitur in mercatore de intereſſe ante moram reſtituenda pecuniæ paciſcente: eſto qd ipſe mercator tãquam lucrum in loco mutui veriſimiliter facturus eſſet: ſecundum communem opinionem ſcribentium, quam expreſſe citat, & amplectitur Crau. confi. 87. nu. 5.

Et huc ſpectat etiam, qd vfurarius aliquis dicitur, quamuis deſerit feenerari: ſecundum doctrinam Bart. in l. Prator ait. §. is etiã. ff. de edendo. & in l. quis ſit fugitiuus. in prin. ff. de ædilit. edict. communiter & concorditer approbatam ab omnib. doctõr. atteſtante Deci. in c. ex epistolâ. nu. 99. de probat. vbi eam declarando nonnihil conatur ſuſtinere, & à pluribus contrariis amouere, ac diuellere. Et eidem opinioni tanquam magis communi, tutiori; animæ, inhæret Clarus in tract. de teſtamentis. lib. 3. q. 26. verſ. Item quæro.

Nunc verò rerum ordo expoſtulat, vt ſuadeam, qd vfurarius teneatur auctori edere rationes ſuas pro intentione eius fundanda, quando agitur de vfuris, vel ex cauſa reſpiciente vfuras. Secus autem ſi contra vfurarium ageretur ex contractũ

venditionis, vel ex alia ſimili cauſa, quæ vfuras non reſpiciat: vt notat & tenet Anch. & Cardin. in clem. 1. §. ceterum. de vfuris. & Bal. in c. clerici. col. ſi. de vita & honeſtate cleric. quorum opinionem admittit communem eſſe. Deci. in d. c. ex epistolâ. nu. 101. cum ſequen. de probat.

Postremo non prætereundum illud fore arbitror, quod vfurarius eſt infamis. l. improbum, vbi Barto. Paul. de Caſtr. & alij communiter per illum tex. C. de infam. Mattheſi. in notat. 49. incip. Nota. Cotta in memoriali, in verſi. Vfurarij. vbi hoc limitat, & declarat.

Modò verò diſquirendum foret, non intempeſtiue quidem, quod ſi debitor vltra fortem principalem ſolueret creditor, ac feeneratori vfuras promiſſas, & poſtea abſolueret eum, ac liberaret per Aquilianam ſtipulationem, & acceptillationem, & c. & confiteretur ſibi plenariẽ fuiſſe ſatisfactum: tunc equidem in foro iudiciali ſublata eſſet omnis obligatio: nec poſſet ipſe debitor, ſeu eius hæredes repetere dictas vfuras, vt conſuluit doctiſſimẽ Ange. d. confi. 100. vbi in foro conſcientiæ in hoc eodem caſu aliter diſtinguit, & reſoluit. Viuius opin. 1053.

Teſtamentum vfurarij maniſeſti, tametiſi non ſequuta cautione de reſtituendis malẽ ablatis regulariter, non ſolum cum ipſa maniſeſta contritionis ſigna apparent, quò ad relictã ad pias cauſas valebit, vt conſuluit D. Anto. Butrig. & Pet. de Ancha. per l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. quod prius voluit Lapius in alleg. 125. quem ſequitur Dominic. in capitu. quanquam. de vfuris. libro 6. & communiter tenetur, ſed etiam quoad relictã certis perſonis, pro reſtitutione certarum vfurarum malẽ ablatarum, quam quo ad relictã pauperibus Chriſti, pro incertis vfuris aliis malẽ ablatis: quia tunc quoad illam quantitatem, ſimiliter valebit eius teſtamentum, vt ſentit Ioan. Andr. d. cap. quanquam. & Lapius d. allega. 125. quod verum eſſe & communiter teneri reſert Benedict. Capra d. regul. 103. nume. 163. & 167. quando de eiufmodi vfuris & malẽ ablatis, aliter quam per confeſſionem teſtantis conſtaret, aliàs ſecus, quia magis ſpeciem aut vim relictĩ quam inſtitutionis haberet. ſecund. Petr. de Ancha. d. capitu. quanquam.

Teſtamentum vfurarij maniſeſti, licet ante præſtitam cautionem de reſtituendis ablatis factum, etiam ad pias cauſas, non valere, nec poſt præſtita cautione & ſatisfactione reconualeſcit. cap. quanquam. de vfuris. libro 6. Bald. l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. gloſſ. in clemen. 1. in verbo, maniſeſtus. de ſepult. & ibidem Paul. de Leazar. Bald. in l. ſi hæreditas. C. de teſtam. milit. & ita d. cap. quanquam. contra Ioan. Andr. tenuerunt Garzias. Ioan. Monach. Lapius, Abbas, & Ioan. de Eignano. & ita communiter, tam per legiſtas quam canoniſtas teneri reſert Benedictus Capra regul. 103. nume. 141. tamen contrariam opinionem quam tenuerunt Nicolaus de Matarellis in quadam diſputatione Barto. in l. filio præterito. ff. de iniuſto teſtamento. & Ioan. Andr. Ioan. de Fant. & Baldus ſibi contrarius. Petr. de Ancha. Dominic. Aegid. Belamer. & Guliel. de Pontolino in d. cap. quanquam. magis æquam & communem, à qua in iudicando & conſulendo non ſit recedendum, dicit ibidem num. 154. bene, quod eſt verum, niſi vfurarius facto teſtamento, ac præſtita cautione redierit ad vomitum, & occultẽ exercuerit vfuras, quia teſtamentum tunc vitiabitur: ſecundum Ioan. de Lignano. Franc. de Zabarel. & Paulum de Leazaro d. clemen. 1. de vfuris. & Laurent. de Florent. in tracta. vfura. quæſtio. 206. Lapius, Anchara. & Dominic. in dicto cap. quanquam. Bald. in l. executorem. C. de execut. rei iudic. & in l. 1. C. de ſacroſanct. eccleſ. Federic. de Senis confi. 7. Anchara. & Imol. in cap. quia ingreſſa. de teſtam. quod communiter teneri ibidem num. 159. reſert Benedict. Capra.

Teſtamentum vfurarij, in quo non fuit præſtita cautio ad formam. c. quanquam. de vfur. in 6. ſi poſtea fuit præſtita, teſtamentum reconualeſcit, vt eſt communis opin. Apoſtil. ad conſilium Paul. de Caſtro 39. nu. 26. in 2. vol. vbi ponunt nouem pœnas contra vfurarios. Bonacoff.

Vfurarij non poſſunt donare cauſa mortis, nec teſtamentum condere, vt eſt communis opinio. Suarez verſi. vfuras. nume. 86. & 87. limita vt ibi. Sed magis communis opinio eſt, quod vfurarius maniſeſtus poſſit teſtari etiam non præſtita cautione de reſtituendis vfuris. de qua Capra regul. 103. nume. 154. & ſequen. & ſi vfurarius maniſeſtus teſtamentum condidit, non præſtita d. cautione, deinde redit, vt canis & ſus ad vomitum, teſtamentum factum non valebit, vt eſt communis opinio. de qua Capra regul. ipſa 103. num. 159. & teſtamentum vfurarij valet & tenet, ſi eo condito effectus ſit poſtea vfurarius, vt eſt communis opinio ibidem num. 162.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 17

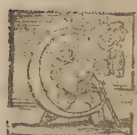
8. vult testamentum ad pias causas vsurarij, si ostendit signa contritionis, vt est communis opinio ibidem num. 163. idem in legatis pro male ablatis, communis est opinio ibid. num. 166. & vide Curtium iunio. in consil. 344. num. 85. in 3. volum. Bonacoff.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide integram hanc materiam ab Anton. Gabriel. discussam de testam. concl. 3. lib. 4.

Cæcus, & mutus, & furdus à natura num testari possunt, & de illorum testamento.

C A P V T XXIX.

Cæcus potest testari, donare & facere omnes contractus inter viuos, sicuti & quilibet alius, cum non reperiatur iure prohibitum. Ias. in l. hac consultissima. C. de testam. Alexan. conf. 12. vol. 1. Boer. decis. 240. nu. 20. per l. cæcus. & ibi doct. ff. de iud. potest & donare causa mortis non seruata forma. §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testamentis. ita Boerius.

Testamentum cæci non seruata sollemnitate (Adde d. Ioseph. Ludou. de testam. conclus. 1. ad materiam exactissimè.) l. hac consultissima. C. qui testam. facere poss. non valet, nisi per statutum expresse aliter disponderetur, cum per statutum talis sollemnitas possit diminui, vt voluit Bar. in l. si quæramus. ff. de testa. quod verum modo id expresse circa cæci testamentum disponderetur, aliàs si simpliciter statutum disponderet, q̄ testamentum cum quinque testib. valeat, ad cæci testamentum non porrigitur, prout voluit Bal. in d. l. si quæramus: cum quo residet Imo. in c. quia ingressa. de test. & ita communiter teneri testatur Bene. Capr. ibid. nu. 25.

Testamentum cæci si ab hæredis institutione non auspicetur, nullius ponderis ac momēti est. commune aio ex Petro, Cy. Richard. à Malumb. fac. de Butr. Fulg. Phil. Dec. nu. 7. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. poss. Ang. §. cæcus. instit. q̄b. non est permittum face. testa. Capol. caut. 128. quod nos alicubi falsum esse apertè demonstramus. E. Suarez.

Quæro, nūquid in testamento cæci sufficiat numerus septē testium, de iure communi requisitus? Resd. q̄ non, sed requiritur q̄ octo testes interueniant, vel septem cum notario, ita est tex. expresse in l. hac consultissima. & ibi omnes doct. C. qui testam. facere possunt. Mich. Grassus.

Sed nunquid dispositio d. l. hac consultissima. habet quoq̄ locum in testamento patris cæci inter liberos? Respō. q̄ dicta sollemnitas non requiritur, sed sufficit, q̄ fiat coram duobus testibus, iuxta formam d. §. ex imperfecto. Hanc opinionē tenent Bar. Ang. Saly. Pau. de Cast. & Alex. in d. l. hac consultissima. & dicit ibi Ludo. Roma. q̄ ab opinione Bal. in consulendo & indicando non sit recedendum, quia non habet contradicentem, licet ipse in contrariam inclinet partem. Eandē opinionem dicit esse communem. Ias. ibi nu. 4. & tenet Ang. instit. de testam. §. cæcus. Mich. Grassus.

Cæcus si testari velit inter liberos, sufficiunt duo testes, nec requiritur alia forma, vel sollemnitas à iure civili introducta. com. dicit Clar. §. testamentum. q. 17. vers. sed quæro. Villal.

Additio. An requiratur sententia declaratoria voluntatis, vel simplex voluntas sufficit, per Ias. in l. in emphyteuticariis. num. 12. C. de iure emphyteuti. cum aliis per eum adductis, & per Feli. in aliis casib. in c. 1. nu. 23. de consti. & Albe. in l. lex v. etigali. nu. 3. ff. de pigno. Quo verò ad expulsionem idem dicendum. Alber. in d. nu. 3. dicit communem esse opinio. q̄ auctoritate iudicis fieri debeat, & nu. 6. vbi si per biennium pensio soluta non fuerit, & postea sit recepta. Sed an in contractu emphyteuti, finita generatione dominus emphyteutam inserere patiatur, intelligatur tacitè renouasse, sicut in colono & inquilino dicitur. Ias. in l. 1. nu. 65. & seq. eo. tit. communem esse opinionem, quod quando contractus requirit scripturam, prout emphyteuticus, nunquam ex patientia intelligitur renouatus, & no. Bal. in l. vnica. nu. 32. C. quando non petentium par. In reliquis autem de tacita renouatione & continuatione locationis & societatis non ponit etiam Marc. Ant. Bard. in tracta. de temp. vti. & contin. in c. 4. nu. 10. I. Fichar.

Cæcus non alia forma quam quæ præscripta est, in l. hac consultissima. C. qui testam. facere poss. testari potest, nisi statuto expresse aliter disponderetur, quia statuto potest talis sollemnitas diminui, vt voluit Bar. in l. si quæramus. ff. de testam. quod verum est, si statutum expresse disponderet de testamēto

cæci, aliàs cum simpliciter disponderet, q̄ testamentum valeret coram quinque testibus, non extenderetur ad testamentum cæci, prout voluit Bal. d. l. si quæramus. cum quo residet Imo. in c. quia ingressa. de testa. & ita communiter teneri refert Bened. Capra regu. 103. nu. 25.

Testamentum cæci requirit pro forma q̄ præcedat hæredis institutio antequam fiant legata. l. hac consultissima. in fi. ibi, vt ante latæ formæ declarant. vbi Cy. nu. 2. Bar. nu. 1. annotarunt, asserentes id speciale esse in testamento cæci. & Deci. nu. 7. C. qui testa. face. poss. vel non. & in §. cæcus. ibi, per obseruationem. & ibi Ange. Aret. nu. 2. dicit se non audere à sententia Bartoli & aliorum recedere, & quod illa in practica obseruaretur, maximè cum tex. in d. l. hac consultissima. in cæco regulam negatiuam, q̄ non possit testari, nisi his quæ ibi traduntur seruatis, posuerit. insti. quib. nō est permitt. fac. testam. & idem Ang. in §. ante hæredis. insti. de lega. & Barto. Capol. in tract. cautel. cautel. 90. Hac sententia non refragante contrariā sententiam Baldi defendit, inquiens in d. l. hac consultissima. nu. 6. illum tex. non continere causam formalem, sed solitum modum testandi, quo veteres vsi sunt, qui semper hæredis institutionem præferbant. Quare cum hodie in quacunque parte, vel in fine testamenti hæredis nomen scribatur, dicitur caput testamenti. l. pen. C. de instit. & substit. Cumque talis omisio sollemnitas sit leuis, non debet vitare testamentum. l. 1. in fi. ff. de ventr. inspic. cuius sententiam alij doct. communiter sequuntur Pau. de Cast. in d. l. hac consultissima. nu. 5. in fi. Alex. de Imo. nu. 17. & copiosè Ias. per septem argumenta. nu. 1. 2. & 3. & ita ipse quoq̄, consulendo scribit in consil. 26. nu. 1. in 1. vol. consil. Hanc sententiam magis communem esse testantur Brun. in tract. de form. & solem. in artic. Quando aliquid censeatur traditum pro forma. in 8. concl. ver. & præposteratio. & in d. art. in 11. vers. prædicta conclu. & Rol. a Val. in consil. 82. nu. 16. ibi, præsertim cum finis in articulo, in quo adest communis pro nobis. & nu. 17. vers. 2. dicitur in 1. Tom. consil. vbi ipse argumentis quæ in contrarium adducuntur, ordine responderet. Et illam etiam sequitur Ioan. Dilect. in tract. de arte testan. tit. 1. de his qui non habent factionem testamenti. cautel. 8. Quo remedio sustineatur vltima voluntas cæci. vers. tercio quod legata. nu. 2. Kirchouius.

Testamentum nuncupatiuum cæci requirit 4. sollemnitates siue requisita, quæ explicant Impera. Instin. & doct. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. poss. Spec. in tit. de instru. edit. §. compendiosè vers. illud autem non est ignorandum. num. 42. author art. notaria. c. 2. de testa. scrip. & solemni. vers. item cæcus testari nequit. & author. Analyseos. insti. quib. non est permitt. facer. testa. vers. potestne cæcus condere testa. Inter quæ est, quod cæcus conuocatis 7. testibus, & notario dicat, se velle testari sine scriptis. & si notarij copia haberi non possit, octauus testis de iure adhibeatur, qui eius munere fungatur. Sed si pater cæcus fecerit testamentum inter liberos, nunquid teneretur seruare formam d. l. hac consultissima. an verò possit facere testamentum inter liberos cum duobus testibus iuxta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. & quemad. test. ord. & com. opin. Doct. est, in testamento patris cæci testantis inter liberos, sufficere duos testes. Ias. in d. l. hac consultissima. num. 4. vers. sed pone. quia in testamento facto inter liberos cessat suspicio falsitatis, ex quo ab intestato ipsi admittuntur ex communi voto parentum. l. scripto. in fin. ff. vnde libe. l. si. ff. de bo. dam. Dec. ibid. num. 36. vers. vltimo limitatur. Kircho.

Mutus & furdus à natura non potest testari, nec vltimam voluntatem condere. d. l. discretis. & ibi doctor. C. qui testam. facere poss. Phil. in rub. de testam. in 6. col. 5. Fallit vt per Cor. in d. l. & ibi Ias. nu. 1.

Limita in milite, vt volunt cōiter doct. in d. l. discretis. vbi tamen vide Ias. hanc limitationem subtiliter impugnantem.

Limita etiam nisi testamēto ad pias causas. ita firmat Alex. in d. l. discretis. sed Ias. ibi tenet contrariū. alleg. Lud. ibi & Bal. in l. 1. col. 2. C. de sacros. eccl. Phil. vbi supra. tenet hanc. vlt. col.

Limitat etiam Alex. ex dispo. Principis, quia tunc poterit testari. Sed etiam in hoc contrarium tenet Ias. ibi alleg. multa. maximè Aret. in l. si mutus. ff. de testamentis. vbi hoc tenet vltima ratione. quam vide per eum.

Testamentum natura muti ac surdi, licet non valeat, id tamen fallit si ex accidente talis esset, quia modo scribere nouerit, testari poterit. l. discretis. C. qui testa. fac. poss. Idē est si mutus rāum sit, & scribere sciat, aliàs secus: quia ne statuto quiddē induci potest, vt mutus nesciens scribere testari possit, nisi hoc à Principe, cui soli id reseruātū est, habeat. l. si mutus. ff. de testa. arg. l. 1. §. de qua re. ff. de postul. vt voluit Bar. in l. si quæramus. ff. de testa. & Imo. in c. quia ingressa. eo. tit. Surdus ve-

Com. opin. Tom. iij.

C

ro, sed

ro. sed idem nō mutus, rectē testatur d. l. discretis, & codicillos facit. l. mutum. & ibid. not. ff. de acqui. hære. quod tamen communiter teneri refert Bened. Capra reg. 103. nu. 22.

ANNO TATIONES PRACTICAE.

Vide ad hanc materiam D. Ioseph. Ludouicum de testam. concl. 1. lib. 4. Nicolaum Boerium consi. 34. nu. 4. & decisio. 1. nu. 60. & decis. 204. nu. 35.

Furiosus, & prodigus an testari queant, & quid de testamentis eorum.

CAP V T XXX.

Furiosus testamentū facere non potest. l. furiosum. C. qui testam. facere non poss. l. filiusfam. ff. de testam. §. item furiosi. instit. quibus non est permiffum facere testamentum.

Ampliatur & limitatur per Marfil. in singu. 386.

Fallit in 4. casib. quos nō. Ias. in d. l. furiosum, p. ampliatione videas Deci. in l. in negotiis. ff. de reg. iur. Do. a. Fin.

Testamentum furiosi & mente capti, ante furorem, vel per dilucida intervalla recurrente sana mente factum, licet valeat. l. furiosum. C. qui testa. facere poss. c. si. de success. ab intestato. l. i. §. exigit. ff. de bono. posses. secundum tab. Bal. in l. i. C. de sacrosan. eccl. tamen si ante perfectionem testamenti supervenisset furor, vel mentis defectus, non valebit, etiam si tenderet ad pias causas, vt voluit Petr. de Anch. in c. quia ingressa, de testa. quia secundum eum non valet testamentum imperfectum etiam inter liberos, vt not. in l. si. C. famil. erciscun. ideoq; multo minus ad pias causas, vt no. in l. si is. l. ex ea. ff. de testa. fauorabilior enim est causa filiorum, quam ecclesiarum. 17. q. 4. c. si. vt no. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cleri. quod sequitur Imo. d. c. quia ingressa. & in c. relatum. 1. de testamentis. idq; communiter teneri refert ibi. num. 15. Bened. Capr. de quo vide Bar. d. l. si is.

Testari licet quilibet possit, etiam si pauper sit, & bona non habeat, cum hereditas sine bonis esse possit, per no. l. si quæramus. ff. de testa. l. hereditas. ff. de petit. hared. l. hereditas. ff. de verb. sig. id tñ inter alia fallit in furioso, vel mente capto, vel similem defectū à natura patiente, ita vt ne quidē ad pias causas testari poterit. l. furiosum. C. qui testa. face. poss. c. si. de success. ab intesta. quod procedit etiam si statutum contrarium disponderet: nam cum talis defectus proueniat à natura, per ius positiuū tolli non potest. §. sed naturalia. instit. de iur. nat. gent. & ciuil. vt voluit Bar. d. l. si quæramus. Quod ē locum habet, si talis defectus ex iuris præsumptione vel dispositione proueniat, vt cōtingit in prodigo, cui bonis interdictū est, quia nec talis testari poterit, ex quo bona alienare nō possit. prout no. in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. oblig. vt hoc voluit Bar. d. l. si quæramus. quæ tamen limitatur, qñ patiens defectū mentis, iuris præsumptione esset à statuto habilitatus ad testandum: quod fieri potest quando prohibitio talis pcederet ex dispositione iuris, per id quod habetur in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. vt voluit Bar. d. l. si quæramus. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. regu. 103. nu. 11. & 30.

Prodigus est inhabilis ad testandum, adeo vt etiam ad pias causas non possit testari. cōmunem dicit Clar. in §. testamentum. q. 5. vers. 2. infertur. Idem.

Prodigus cui bonis interdictum est, sicut nec furiosus testari non potest, etiam ad pias causas, ex quo bona alienare non potest, prout notatur in l. is cui bonis. & l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. oblig. vt voluit Bar. in l. si quæramus. ff. de testa. Bal. in l. i. C. de sacrosan. eccl. quod tamen sublimitatur, quando patiens defectum mentis, iuris præsumptione esset à statuto habilitatus ad testandum, cum per statutum habilitari possit, ex quo talis prohibitio procedit ex dispositione iuris, per id quod habetur in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. vt voluit Bar. in d. l. si quæramus. & ita communiter teneri refert Bened. Capra. regu. 103. nu. 11.

Prodigus etiā liquido, palam, atq; apertē bona profundēs, antequam illi bonis interdicatur, omnia pro sui animi arbitratu gerere poterit. commune inquit Alex. in l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. Aret. in l. is cui lege bonis. ff. de testam. Anto. de Tremo. in addi. ad Bonacur. in pract. exceptionū. rub. quib. mod. ciui. num. 7. Villalob. in sua collecta. Aufrer. in addit. ad quæst. Capell. Tolof. 362. magis commune affirmant Vigl. in §. item prodigus. nu. 3. instit. quibus non est permiff. facere testamentum. Boer. in consuetu. Biturig. §. 8. in fin. Franc. Viuius. lib.

1. opi. 247. & 248. stant pro illis (ne nunc iuris loca pron am) Cicero elegantem in officiis de Sophocle historiā contexens, & Horatius in tertia illa Satyra omnium facetiarum plena, libro 2. serm. Quamobrem cōtrarium ineptē inquit commune Anto. Nicel. in gl. concord. 65. Quin & citandus prodigus erit, cum ei curator assignari vult. commune aiunt Cagno. in l. furiosi. ad fi. ff. de regu. iur. Franc. Viuius d. lib. 1. opin. 245. & antequam assignetur, pupillariter etiam filiis suis substituere poterit. commune dicit Segur. in l. Imperator. nu. 10. ff. ad Trebel. Vbi autem semel à bonorum guberatione abactus fuerit, nec si verē frugi erat, atq; est, contractum vllum, vel testamentum facere potest, commune ponunt Vigl. nu. 4. Steph. Budeus ad finem in d. §. item prodigus. Nec veri prodigi contractus à iureiurando vires capiet. com. effatur Alcia. in c. cum contingat. nu. 238. de iureiuran. Si tamen postea iste prodigus, cui bonorum administratio sublata est, & curator aditus iam fuit, sese colligat, & ad prudentes, bonosque mores redeat, sub alterius cura statim iure ipso esse desinet. commune proferunt Ias. Hiero. Butigella. nu. 33. in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. Francisc. Viuius lib. 1. opin. 246. nos tamen ea de re alibi probabiliter dubitamus. E. Suarez.

Prodigus antequam ipsi interdicta sit bonorum suorum administratio per iudicem, potest testari. commune dicit Clar. in §. testamentum. q. 33. P. Fichar.

Ebrius testari non potest. Fely. post Bal. in c. 1. de testib. Decius consi. 112.

Testamentum condere num possit balbutiens in extremis, aut vxor sine consensu viri, aut mulier absque propinquorum assensu, vel etiam meretrix.

CAP XXXI.

Aborans in extremis, etiam iam balbutiens potest condere testamentum. l. quoniam. & ibi doctor. maxime Ias. C. de testa.

Limita dummodo sit intelligibilis, & possit articulātē loqui, alias nō. l. iubemus. C. eo. & ibi Bar. & doct. Ias. in d. l. quoniam. alleg. multa maxime Ludo. cons. 306. Pau. de Cast. cons. 366. incip. viso puncto. Alexan. in 3. vol. cons. 33. & idem vult ipse Ias. in d. l. iubemus. in 1. col.

Et ita intelligo quod vult Ias. in l. si mihi & tibi. §. 1. de lega. 1. vbi dicit, quod constitutus in vltimo articulo vitæ, non potest testari.

Subiungit ibi Ias. quod contractus etiam possunt fieri vsq; ad vltimum vitæ spiritum, si memoria non sit laxa. alleg. text. in l. Scia. §. fin. in vers. in extremis vitæ constitutus. ff. de dona. causa mor. quem ad hoc reputat sing. Bal. in c. qñ frequenter. vt lite non contest. & idem vult Ias. in d. l. si mihi & tibi. §. 1.

Addit Ias. quod alibi dicit glo. in c. 1. in vers. mutus. in titu. Episcopum, vel Abba. quod quilibet in articulo mortis efficitur mutus. & idem repetit in d. §. 1. E. Suarez.

Aegritudo corporis si addit sanitas mentis, non impedit ad testandum, nec ad contrahendum. l. 2. ff. de testamentis. l. sanū. C. de transact. I. Bellonus.

Vxor non potest sine consensu mariti vel propinquorum, si ita in statuto esset prouisum, testari. Nam potestas testandi vni magis quā alteri concessa, & declaratio qui testari possint, vel ne, dicitur de iure ciuili introducta, vt per Dyn. & alios in cap. indultum. de regu. iur. in 6. vnde cum statuta in ciuitate quapiam dicantur ius ciuile. l. omnes populi. & ibi Bar. & alij doct. ff. de iust. & iur. infertur, quod tale statutum valere debeat, quasi limitatiuum potestatis testandi mulierib. de iure communi concessæ. ita expresse affirmat Ang. de Peru. in §. prouinciarum. auth. vt factæ nouæ constitutiones. Contrariā sententiam multi alij doct. approbarunt. Pan. de Castr. in l. ex facto. nu. 6. Franc. de Acoli. Are. nu. 7. Alex. de Imo. nu. 14. ff. de vul. & pup. subst. Et idem Alex. de iure ita respondit in consi. 155. nu. 6. ver. in tantum. quod dicit Pau. de Cast. in 2. lib. cōs. & in cons. 55. nu. 8. ver. præterea. in lib. 1. consi. & hanc esse veram & communem sententiam inquit Ias. in d. l. ex facto. nu. 9. licet ipse ibidem contrariam sententiam defendat. vers. ego teneo contrarium. Quam etiam Maria. Soc. iun. in puncto iuris sustineri posse arbitratur. in l. stipulatio hoc modo concepta. ver. 2. vbi ipse a nu. 3. ver. ex isto tex. cum nu. seq. ff. de verb. oblig. egregie illam doctrinam explicat. Verum hanc quæstionē in vtramq; partem multis adductis hinc inde argumentis & auctoritatib. doct. latē & copiose Andr. Tiraq. in tract. de legib. conub. in glo. 5. num. 94. ver. imo sunt qui negant posse sta-

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 18

se statum. cum seq. 97. 98. & in glo. 8. nu. 120. ver. & in eadem quoq; sententia prosequitur. Kirchoius.

Mulier si vellet, ip[s]is propinquis, quorum consensus, statuto disponente, desideraretur in testamēto mulieris, bona sua relinquere, illi non possent ad propriam vtilitatem consensum accommodare. glo. & Barto. num. 6. in l. 1. ff. de author. tutor. Bar. in l. frater à fratre. nu. 30. cum seq. ff. de condit. indeb. Et hanc doct. com. opin. esse inquit Philip. Decius in cons. 612. num. 6. vbi ipse plures auctoritates adducit. & Ioan. Dilect. in tract. de arte testan. titu. 1. de his qui non hab. fac. testa. caute. 2. nu. 4. Kirchoius.

Coniuges, maritus, & vxor, testari possunt in eadem scriptura: & membrana. Communiter tenent omnes Doct. in l. licet. C. de pact. Et communem dicit etiam Nicola. Bello. cons. 83. nu. 9. vltimo: tamen superstes, semper potest alterare suū testamentum: nihilominus enim duo esse testamēta censentur. arg. Leo quod C. si cert. pet. Et quilibet intelligitur loqui de suis bonis; & iure suo discretiue. l. qui tabernas. ff. de contri. emp. l. serui electione. §. cum fundus. de leg. 1. cum nemo possit alteri testari. l. captatorias. ff. de hared. instit. Et pro hac opinione consultit in terminis Old. cons. 174. l. Fich.

Meretrix turpiter facit qd sit meretrix, tamen lucrari potest, & de lucro testari. Bal. & doct. maximè Alex. & Ias. in l. 4. §. sed quod meretrici. ff. de cond. ob turpem causam. Charian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Adde ad rem copiose D. Iosephum Ludonicum de testamen. conclus. 8. lib. 4.

Alienare prohibitus an testari queat: & num qui regulariter testamentum facere nequeunt, possint saltē testari ad pias causas, vel codicillari.

C A P. XXXII.

Prohibitus extra familiam alienare, prohibetur testari, & haredem instituere, secundum commu. doctor. sententiam in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. 1. Alexan. de Imo. in cons. 56 num. 6. in 1. lib. cons. Ias. in cons. 120. in 1. volum. & in cons. 96. in 4. volum. cons. Licet multi contrariam sententiam sequuti fuerint. Dec. in cons. 23. & Soci. iun. in cons. 112. in 1. par. sed cum ea questio nouissimè in vtramq; partem explicata fuerit à Bart. Romul. in d. §. diui. nu. 60. non prosequor illam. Kircho.

Testamentum qui condere regulariter nequeunt, nec ad pias causas testari quidquam efficient. commune asserit Ias. in l. 1. nu. 12. & seq. C. de sacros. eccl. Vnde nec si pupillus pubertati proximus ad pias causas testetur, eius testamentum quicquam valebit. commune effatur Alex. cons. 182. num. 1. lib. 5. Guliel. Bened. c. Raynutius. vers. Adiecta impuberi. num. 88. vers. sed aduertatis. de testa. Nec si prodigus, cui administratio bonorum interdicta est, testamentum ad easdem pias causas condiderit, quidquam validum efficiet. commune testificantur Besset. in repe. l. 1. nu. 100. C. de sacros. eccl. Alex. d. cons. 18. nu. 6. lib. 5. Nec item furiosi testamento ad illas easdē causas conscripto vires vllæ aderunt: commune ponit Grat. cons. 300. nu. 32. Iul. Clar. §. testamentum. q. 5. vers. sed an furiosus. Nec deniq; si ad mortem damnatus piè testetur, valiturū elogiū emittet. commune scribunt Abb. in rub. 1. vers. de damnato. de testa. Alex. d. cons. nu. 5. Verum enimvero testamentū filiusfam. ad pias causas conditum valet, ac firmum stabileque est. commune profitetur Alex. in l. 1. §. hoc autem. num. 4. ff. ad Trebel. Quod tamē exaudiri ita debet, vt patris consensus vnā in id accesserit. commune pronuntiant Guli. Bened. in d. cap. Raynutius. vers. matrem insuper Claram. nu. 28. Paris. in cap. in praesentia. nu. 20. de probat. Io. Dilect. de arte testan. tit. 1. caut. 1. nu. 1. in fi. latē Iul. Clar. vbi sup. q. 5. vers. sed nunquid filiusfam. Intellige 2. qd non sic prorsus id testamentum ratum erit, vt legata extra pias causas in alios collata consequenter robur habeant: quemadmodum receptum affirmant Ias. in l. hac consultiissima. §. ex imperfecto. nu. 10. vers. 2. pro ista. C. de testam. Guliel. in d. c. vers. testamentum. nu. 79. Iul. Clar. vbi supra. vers. vnum tamen. Alioquin autem filiusfam. regulariter ac generaliter testamentum nequit exarare, quāuis & illius pater consentiat, & de bonis aduentitiis, quorum ipse plenum ius hēt, testari modo velit. commune affirmant Alex. in l. senium. nu. 6. in fi. C. qui test. fac. possidem Alex. ac Ias. vterq; nu. 2. in l. nemo. C. illo eo. tit. & qui latē cumulant Iul. Clar. vbi supra. q. 18. vers. vera igitur est. & Franc. Viui. lib. 1. opin. 121. Quin nec filiusfam. de dotē sua aduentitia validē testabitur. vt est cōis do-

ctor. conclusio, teste Alex. in d. l. senium. nu. 3. Vin. d. opin. Si tñ codicillaris clausula horū testamentis adiiciatur, & is qui instituitur, vel relicto honoratur, testamenti tpe praesens fuerit, aut aliter ante testatoris mortem agnouerit, quod sit, factū ē est, valebunt quæ relinquuntur in vim donationis causa mortis, quæ ab vtroque illorum iure fieri potest: alias secus. cōia testificatur Soci. cons. 125. nu. 1. lib. 3. Iul. Clar. §. donatio. q. 6. vers. sed quæro tu scis. Memineris porrò quod nec illud testamenti genus valebit, et si tunc temporis factum sit, cum pater apud hostes captus detinebatur. commune inquit Ioan. Crot. l. si is qui pro emptore. nu. 10. & seq. ff. de vsuc. Memineris deinde id generaliter processurū, si filiusfam. aduocatus. de iis testamentū cōdat, quæ a suis cliētulis cōparauerit, vt frequentius dogma testatur Ias. in l. vlti. nu. 1. C. de inoffi. testa. E Suarez. Qui non potest testari, non potest etiam codicillari, nec donare causa mortis. l. 2. ff. de leg. 1. glo. & Bart. in l. tam is. ff. de donat. causa mortis.

Alienare prohibitus, non propterea prohibetur, quin possit haredem instituere, siue illa prohibio fiat à lege, vel à testatore, vel à contrahente. Alex. cons. 55. in 3. vol. nu. 5.

Alienare prohibitus, non impeditur instituere sibi venientes ab intestato. licet non sint de familia, sicut non prohibetur etiam successio ab intestato. l. qū pater. §. cum inter. & ibi tradunt Bar. & alij doct. ff. de lega. 2. & est glo. in l. pater. §. Iulius Agrippa. ff. de leg. 3. Tradunt Bar. & alij in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obli. Alex. & alij in l. qui Romæ. §. cohæredes. eo. tit. & in l. filiusfam. §. diui. de leg. 1. Pau. de Cast. in cons. 60. visis statis. in fin. 2. vol. in nouis. Alex. cons. 23. consideratis verbis. nu. 8. lib. 2. & in cons. 59. attentis verbis. nu. 10. & nu. 1. i. lib. 3. cum multis aliis, qui allegari possunt, & de quibus per Ludo. Catum, dominum consulentem ibi, qui longe hoc prosequitur, demonstrando quod ita se habet communis opinio. Quæ & communem refert Soci. iun. cons. 30. nu. 1. i. vol. 4. adducens contra tenentes, vt ibi plenè per eum. E. Muscul.

De testamento militis: & an paganus, aut rusticus, vel monachus, aut monasterium ingredi volens, testari queant.

C A P. XXXIII.

Priuilegia militum in testando. vide per Ange. in §. sed & si quis. insti. de testam. mili.

Testator miles si in bonis castrensis testetur, & filium in potestate sine cā exhæredet, vel prætereat, tale testamentum hodie subiacet querelæ. commu. dicit Clar. in §. testamentum. q. 5. vers. sed quæro. in fi. P. Fich.

Miles instituens vnum in castrensibus, alterum in paganis, & vnus eorum repudiet, tunc alter non admittitur ad partem repudiatam per ius accrescendi, sed veniunt haredes ab intestato. commune dicit Clar. in §. testamentum. q. 16. vers. aliquando & tertio. & vers. seq. P. Fich.

Quæro si miles instituat in testamento vnum haredem in certa re, alium in alia re, nunquid præsumatur testatus esse iure communi, an vero vsus priuilegio militari? Respon. doctor. in hoc articulo variè senserunt. Salyc. enim in l. 1. C. de milit. testam. distinguit, An interuenerint solemnitates iuris communis, vel non. quem refert & sequitur Ange. insti. de hared. inst. §. hareditas.

Glo. vero in l. 1. §. si ex fundo. ff. de hared. insti. omnino vult quod intelligatur quo ad residuum intestatus decessisse, & sic vti priuilegio militari. quam sequuntur ibi Imo. Fulgos. Rom. & Alex. d. l. 1.

Contrarium verò directè tenet glo. d. l. 1. vers. militis. quod scilicet instituti in rebus certis, intelligantur in totum instituti, secundum iuris communis dispositionem, quo institutus in vna re, nullo alio cohære dato, succedit in tota hareditate per ius accrescendi, vt in præcedenti quæst. diximus, & hæc opinio glo. receptior calculo approbata est, vt firmat Ias. ibi nu. 10. & 12. d. §. hareditas. nu. 1. Michael Grassus in verbo, testamentum. quæst. 42.

Miles si non prohibuit ius accrescendi, tunc institutus in re certa per ius accrescendi, succedit in tota hareditate. commune dicit Clar. in §. testamentum. q. 16. vers. aut vero intellige tamen, si miles habeat bona castrensis, & bona paganica: tunc institutus in bonis castrensibus, nō habet per ius accrescendi, reliqua bona paganica, in quibus nullus reperitur institutus, vel econtra, sed illa deferuntur haredibus ipsius militis ab intestato venientibus. commune dicit Clar. d. q. 16. vers. aliquando autem. P. Fich.

Com. odin. Tom. iij.

C 2

Militi

Militi damnato de crimine militari, potest per iudicem re-
seruari factio testamenti. l. & militibus. C. de testa. militis.

Ampliatur & limitatur per Corn. in d.l. Do. a. Fin.

Milites aurata militiā, ut sunt milites nostri temporis, non
gaudent privilegio. l. i. ff. de iuris & facti ignoran. l. as. in auth.
si qua mulier. C. de sacros. eccl. nu. 7. com. dicit. B. Villal.

Amplia, ad milites coelestes. l. as. ibi communem dicit. Idem.

Paganus si sit in castris & loco hostili, potest eodem modo
& forma, quo milites, condere testamentum: si tamen non sit
in loco hostili, non gaudebit privilegiis militum. communē
dicit Clar. §. testamentum. q. 15. vers. vlt. P. Fichard.

Testamentum rustici requirit saltem quinque testes, siue in
scriptis, siue sine scriptis testetur. com. Clar. in §. testamentum.
q. 56. vers. Sed quid in testamentis. P. Fichard. ex Claro.

Rustici testamentum, tūc demum quinque testibus ritē
conditum censetur, cum à rustico, & ruri exaratum erit. cō-
mune affirmant Boer. decis. 323. nu. 10. Iul. Clar. de testamen-
tis. quæst. 56. vers. scias tamen. E. Suarez.

Rusticus si testetur in ciuitate, vel ciuis in comitatu, non
gaudebit privilegio. l. si. C. de testam. in qua cōceditur rusti-
cis, quod saltem coram quinque testib. testari possint. com. di-
cit Clar. in §. testamentum. q. 56. vers. sed quid. P. Fich.

Religionem vel monasterium ingressus, an possit mutare
vel reuocare testamentum prius factum ante ingressum? & an
hæres statim habebit eius hæreditatem? an vero debebit expe-
ctari mors naturalis? & vide l. as. in auth. si qua mulier. nu. 26.
C. de sacrosan. eccl.

Religionem ingredi volentis, testamentum non subiacer di-
spositioni iuris communis, ideoq; non vitiabitur etiam si id
quod filiis suis relinquit nō institutionis titulo relinquat, suf-
ficit enim quocunq; titulo relinquat, filij tamen nihilominus
habebunt legitimam suam. communem dicit Clar. §. testamen-
tum. q. 38. vers. item quæro. P. Fichard.

Monachus non potest condere testamentum. l. as. d. auth. in-
gressi. col. 2. not. 2. Phil. in rub. de testamen. in 6. c. quia ingre-
dientibus. 19. quæst. 3.

Limitat de licentia Papæ, & dicit sufficere q; licentia super-
ueniat. alleg. Bal. in l. si. C. unde leg. & alia quæ vide.

Limitat 2. nisi efficiatur Episcopus, quia tunc potest testari,
non de bonis monasterio iam quæsitis, sed de aliis postea ob-
uenientibus, de quo tamen vide latius per eum.

Limitat 3. nisi haberet filios. auth. si qua mulier. C. eo. tit.

Sublimita nisi esset ingressus ordinem fratrum minorum.
quia non poterit testari. doctores, maxime l. as. d. auth. si qua
mulier. col. 1.

Limitat 4. quia licet monachus non possit facere testamē-
tum. tamen testamentum quod fecit in sæculo, potest effectus
Episcopus reuocare. alleg. Bar. & doct. in d. authen. si qua mu-
lier. & alias.

Limitat 5. quia habet testamenti factionem passiuam, quia
potest institui.

Alios casus in quibus fallit d. regula, vide per Soc. reg. 19. in
in addi. per Philip. in rub. de testam. in 6. latius per Paris. in c.
in prasentia. nu. 166. de probat. Don. a. Fin.

De testamentorum reuocatione: hoc est, an, quan-
do, quomodo, quibus de causis, & per quos
testamenta reuocari possint.

C A P. XXXIIII.

Testamentum perfectum contraria voluntate testato-
ris etiam multis testib. comprobata, non reuocatur.

Fallit in 7. casib. quos no. Soci. iun. in rub. ff. de acq.
pos. nu. 126. sed si interuenit lapsus decennij operatur reuoca-
tionem primi testamenti validi & solemnitis. l. as. in l. sancimus.
C. de testam. vbi limitat in 3. casib. Do. a. Fin.

Reuocatio testamenti generalis non sufficit, si vnū vel plu-
ra testamenta præcesserint, quorum vnum vel plura habue-
rint clausulam derogatoriam: sed requiritur ut in reuocatio-
ne fiat expressa & specialis mentio clausulæ derogatoriæ. com-
munem dicit Clar. §. testamentum. quæst. 99. vers. Et hæc qui-
dem. Fich.

Reuocatione testamenti facta coram tribus testibus, si con-
currat perseuerantia longi temporis, nempe decennij, cense-
bitur reuocatum testamentum factum, etiam si postea non fiat
vel subsequatur aliud testamentum. com. dicit Clar. in §. testa-
mentum. q. 91. vers. bene verum. q. 12. Idem.

Testamentum reuocatur, si testator coram septem testibus
dicat, Nolo testamētum meum valere, q; a me iam factum est,

quia volo decedere intestatus: tunc enim videtur instituere ve-
nientes ab intestato, quorum aditione reuocatio testamenti
confirmabitur. l. si quis ita. ff. de hæred. instit. Contrarium ta-
men videtur tenere Bar. in l. si iure. nu. 3. ff. de leg. 3. vbi dicit, q;
requiritur q; faciat aliud testamentum solemne cum institu-
tione hæredis, & aliis in testamento requisitis. & eius opinio
communiter approbatur, ut dicit Natta in repet. auth. hæc in-
ter. num. 10. C. de testa. & est communis opinio, ut dicit Alex.
conf. 159. post nu. 8. lib. 7. teste Claro in §. testamentum. q. 91.
92. secus si testator simpliciter dixerit, Volo testamentum q;
iam feci, valere. Per hæc enim verba testamentum iam prius
factum nō reuocaretur, nisi cum lapsu decem annorum. l. san-
cimus. C. de testamen. & ibi Bald. & eam opinionem ut magis
cōem asserit Decius conf. 582. & Alex. conf. 104. vol. 2. Bellac.

Testator si testamentum à se prius conditum incidat vel
cancellat, talē testamentum habetur pro annullato. commu-
nem dicit Clar. in §. testamentum. q. 93. & eo casu hæreditas
transit ad hæredes ab intestato venientes. Magis communem
dicit eadem quæst. vers. sed quæro. P. Fichard.

Testamentum ritē conditum, non aliter ritē reuocabitur,
quàm si testator vel aliud solemne condiderit, vel coram se-
ptem testibus se testamentum reuocare velle asseruerit, quod
mori intestatus velit: vel illud reuocare, ac rescindere coram
tribus saltem testibus enunciet, & decem postea anni, a testa-
menti die computandi, præterlabantur. communia ponit la-
tissimè Iul. Clar. §. testamentum. q. 91. & 92. 10. Dilect. de arte
testandi. tit. 10. caut. 3. Amplia ut idem procedat, quamuis he-
redes secundo testamēto ritē facto, instituti hæreditatem adi-
re, vel nolint, vel nequeant. commune inquit Didac. a Couar.
in rub. par. 2. nu. 21. vers. 7. conclusio. de testa. Amplia secūdo,
licet primum testamentum inter liberos conditum fuerit, si in
hoc deinde condito testamento, & iidem liberi hæredes insti-
tuti sint, & maior illis inde vtilitas proueniat: nam & si hoc
secundum imperfectum sit, tamen eo ipso primum rescisum
videbitur commune asserunt Soci. iun. conf. 117. nu. 10. lib. 1.
& conf. 145. nu. 57. lib. 2. Didac. a Couar. vbi supra. nu. 19. vers.
6. declaratio. Iul. Clar. d. §. testamentum. q. 98. vers. hoc tamen.
Amplia tertio, ut testamentum primum per secundum iure
ipso reuocetur ac rescindatur, quamuis testator se illud nō esse
reuocaturum solemniter iurauerit. commune proferunt Cotta
in memor. in vers. testatorem inducere. late Didac. a Couar. d.
2. par. nu. 15. Iul. Clar. vbi superius q. 94. vers. sed quid si testa-
tor vbi accuratè id explicat, & cum multis receptum affirmat
prædicti iurisiurandi reuocationem inseri secundo testamēto
necesse esse. quod mihi non probatur, sed ea de re alibi vberius
Amplia quartò, q; etsi testator se non reuocaturum promise-
rit primum testamentum, & quo casu illud reuocauerit, dicat
se bona omnia scriptis hæredibus dare, atque irreuocabiliter
elargiri, tamen per secundum testamētum, & quouis alio præ-
dicto modo, impune huiusmodi testamentum retractabitur,
ac rescindetur. commune aiunt Alex. nu. 2. l. as. nu. 7. Crot. nu.
14. in l. stipulatio hoc modo concepta ff. de verb. oblig. latius
Iul. Clar. d. q. 95. Intellige ac perpetuò memoriæ insculpe, q; si
testator alijs omnibus testamentis, quæ postea conscribet, de-
rogabit, nisi si certa aliqua solemnitas in eorū aliquo expres-
sim addatur: non ideo hoc testamentum primum infirmabi-
tur, quia secundum deinde ritē conditum fuerit, ac generalis
etiam præcedentium testamentorum in eo abrogatio infera-
tur, nisi si specialis quoque mentio antecedentis testamenti
fiat. commune effantur Alex. conf. 106. num. 3. & conf. 183. &
conf. 172. visis duobus. nu. 7. lib. 6. Tiraq. de legib. connub. glo.
6. num. 131. Didacus a Couarru. d. 2. part. num. 19. vers. ter-
tio hanc. Iul. Clar. qui diligenter & accuratè id multis modis
explicat. d. q. 99. per totam, quò te conferes de materia actu-
rus. E. Suarez.

Testamentum non reuocatur ex eo, quòd testator coram
septem testibus dicat, nolle valere testamentum, nisi dicat se
velle mori ab intestato. Ioan. Durand. titu. 2. caut. 3. commu-
nem dicit. Vezinūs.

Per mortem alicuius voluntas cessare dicitur, sed non reuo-
cari. Est commu. opin. secundum Decium in conf. 208. ista vi-
detur in prin. vol. 3. Charian.

Mors defuncti, in longinquis partibus per solam famam
plenè probatur. Est communis opinio secundum Decium in
conf. 652. viso conf. in prin. Idem.

Testamentum promittens non reuocare etiam cum iura-
mento, poterit nihilominus eo iuramento non obstante, illud
testamentum reuocare: hoc tamen faciendo est periurus. &
hanc opinionem ut magis communem asserit Ioan. Andr. in
regu. quod semel. de reg. iur. in 6. Alex. conf. 13. in 2. vol. & Ol-
drad. conf. 189. Alcia. cap. cum contingat. nu. 83. communem
dicit

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 19

dicat. Anto. de Tremol. in addit. ad Bonacurs. in pract. tit. quibus modis suo no. nu. 22. in verbo, contra proprium factum. Bonacoss.

Testator si dicat se non velle reuo care testamentum, & si reuocet, omnia sua bona pro pena donare heredi scripto, talis donatio non valet. communem Clar. in §. testamentum. quæst. 95. P. Fich.

Testamentorum reuocatio solum ea retractat, quæ ad ultimam voluntatis materiam pertinent, non verò vel contractus, vel confessiones, vel alia id genus testamentis inserta conuelli. vt commune dogma esse constituo ex Deci. consil. 96. Ripa in l. nemo potest. nu. 35. ff. de leg. lib. 1. Guliel. Bened. in c. Raynutius. in tract. de leg. nu. 35. de testa. Tiraq. de iure marit. vers. contrahitur. gl. 3. Io. Cæphal. consil. 61. nu. 31. E. Suarez.

Miscellanea de testamentis.

C A P V T XXXV.

Testamentum si apparet cancellatum, & non appareat, an id fuerit factum voluntate testatoris: in dubio voluntate testatoris factum præsumitur. Bart. in l. si vnus. C. de test.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. col. 2. Do. a Fin.

Testamentum si apparet cancellatum, & non appareat, an id fuerit factum voluntate testatoris, in dubio præsumitur factum voluntate testatoris. Bar. in l. si vnus. C. de testa.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. Idem.

Testamentum si inueniatur cancellatum penes testatorem, præsumitur de eius voluntate. Ias. in l. si vnus. nu. 9. C. de testamentis. communem dicit. Villal.

In testamento inter liberos, necesse est relinquere titulo institutionis. Est com. opi. sec. Ias. in auth. nonissima. C. de inoff. test. Licet idem Ias. teneat contrarium bonis fundamentis, & in iudicando dicat contrariam opinionem communiter esse amplectendam, tanquam de iure veriore. Late Petr. de Vbal. in repet. c. Raynutius. de testa. in antiq. M. Cherian.

Testamentum factum inter liberos a patre, non reuocatur per aliud secundum testamentum, nisi duo copulatiue cõcurrant: primo, qd pater reuocet expressè primum, & secundum factum sit cum septem testib. auth. hoc inter. C. de testam. vbi Ias. ampliat & limitat in 4. casib. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Testamentum in certo loco conditum, an extendat se, valeatq; quo ad bona vbiq; existentia, vel sita? Item cuius loci statuta vel consuetudines sint circa hoc attendenda? Quæstio est maximè controuersa.

Affirmatiuam huius, subsequentes doct. tenent. Spec. in tit. de instru. edit. §. compendiose. vers. quid si consuetudine. Ioã. Andr. ibid. in addit. in verb. Cynus. Cynus ipse in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & fide cathol. vers. quidam moder. Guliel. de Cun. in d. l. cunctos. vers. ex prædictis resultat. & vers. si est dubium, & c. Guido Sufa. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. vt eum allegat Gozad. consil. 49. in prin. Ioan. Calder. consil. 34. sub rub. de testa. quibus annumerari posset Bar. ob distinctionem quam facit in d. l. 1. videlicet, an verba statuti respiciant bona, vel personas, & c. Alber. de Ros. in d. l. 1. Bal. in repet. l. 1. in 30. q. vers. quinto quæritur. Sal. in eadem l. 1. vers. Si autem bona sunt immobilia. & ibidem cõmemorat, quod idẽ obtinuerit de facto concurrentibus doctis. Iurisconsultis tam Bononiensibus, quam Florentinis. Petr. Anch. consil. 37. vers. venio ad secundam rationem. nu. 7. Raph. Fulgo. in d. l. 1. nu. 24. in fi. Lud. Rom. consil. 39. Franc. Aret. in d. l. 1. sequens supradictam distinctionem. Bar. Ang. Aret. in tract. de testa. in verb. secundum morem & statuta nostræ ciuitatis Regij, & c. in q.

Ioan. Campegius in tract. de dote. in vlt. par. q. 69. incip. An talis exclusio statuti, & c. Ias. post longam disputationem, in vtranque partem, tandem concludit communem esse opinionem, qd testamentum se extendat ad bona vbiq; sita, in d. l. 1. Et ita etiam prolixè consuluit. idem in consil. 86. vers. sed præmissis non obstantibus. lib. 3. Alcia. in d. l. 1. nu. 14. & seq. maximè vero nu. 16. 19 & 20. & Io. de Amic. consil. 75. nu. 3. Pau. Paris. consil. 12. nu. 45. dicens communiter teneri. vol. 1.

Negatiuam autem & contrariam opinionem tenent Petr. de Bellapert. in d. l. 1. post dominum suum Cyn. in ead. l. 1. circa fin. vers. tu vero teneas. Iaco. de Ranen. vt refert Cyn. ibid. vers. subsequenter quæro. & l. si arrogator. ff. de adoptionib. vt eum refert Alexan. consil. 16. volum. 1. Petr. de Ancha. in repetitio. cap. 1. de constitutio. dicens, esse hanc opinionem communem. Alexan. in d. consil. 16. & consil. 128. volum. 1. & consilio 19. volum. 6. etiam ipse dicens hanc communem. Salic. (vt à quibusdam intelligitur) in dicta l. 1. ver. ex prædictis infero

ad decisionem. & vers. præcedenti. Franciscus Aret. perplexior quidem est, ob multifarias distinctiones, nec admodum alienus hac contraria opinio. licet à diuersa quoque non abhorere videatur. in d. l. 1. Soci. verò consil. 288. volum. 1. & consil. 292. vol. 2. vbi dicit esse communem. Albertus Brunus in tract. de stat. fœm. excluden. artic. 8. princ. q. 25. Lupus alle. 91. incip. in primis videndū est de consuetudine, & c. Card. Floren. consilio 2. & denique plenè Ludouicus Gozadinus Bononiensis, consilio 49.

Hanc q. postea etiam a Iac. Philip. Portio (cuius præclarum opus conclusionum, regularum, & communium opinionum hoc anno 1567. Venetijs publicatum est) tactam inueni in libro 5. c. 29. per tot. vbi ipse priorem opitāquam magis communem tenet, & pro ea vltra prædictos docto. allegat insuper Anch. consil. 160. Chassan. consil. 19. c. 19. Signor. de Homo. cõsil. 169. Alex. (qui dicunt cõem) consil. 44. vol. 5. Imol. c. cognoscetes. de consti. Barb. super rub. de consue. nu. 64. Roc. Curt. in c. fin. eo. tit. & Bal. l. 2. not. 1. C. quemad. testa. aper. & ibi clar. Paul. de Castr. & c. I. Fich.

Testari permittens aliquem de re sua sibi præiudicat. l. sicut. §. venditionis. ff. quibus mod. pig. vel hypothec. soluit.

Ampliatur, & limitatur, per Diaz reg. 23. Don. a Fina.

Testamēti pars vna ex alia declarabitur, & verbum aliquod obscurius ex eodem verbo alibi in eodem testamento clarius posito explicabitur. commune inquit Aemi. Ferret. in l. qui filialibus. in prin. nu. 4. ff. de lega. lib. 1. Paris. consil. 73. num. 38. lib. 2. & consil. 72. nu. 42. lib. 4. late Iul. Clar. de testa. q. 76. vers. hinc inferitur. E. Suarez, & P. Fichard.

In testamentis fit latissima interpretatio. l. in testamentis, ff. de reg. iur.

Fallit in duobus casibus, vt per Decium ibi. Don. a Fina.

Qui celat testamentum, vel subtrahit, incidit in pœnam falsi, & tenetur publico iudicio legis Cornelie.

Fallit vt per Blanc. in sua praxi crimin. fol. 67. num. 28. & 32. Don. a Fina.

Testamentū subripiens punitur, & practica est, si quis vult agere contra aliquem, qd subrepsit testamentum in iudicio publico, dicat, surrepsit mihi testamentum animo occultandi veritatem, & defensor rei, vt minus puniatur, & ne teneatur iudicio publico falsi, debet capitulare, quod subrepsit animo faciēdi ei iniuriam, vel causa lucri, non vt occultet veritatem, & hoc probato non tenetur iudicio publico, sed priuato, scilicet furti, & minus punietur. & nisi probaretur, quod fecisset contra eum animo iniuriandi, vel causa lucri, tunc esset præsumptio, quod surrepsisset animo occultandi veritatem. & hoc in testamentis ratione publici iuris, & interesse, quod secus est in instrumento quod est priuatum. ita Blancus in pract. crimin. fol. 68. Bonacoss.

Ex eo testamento quod quis nixus est impugnare, non debet fructum consequi. cap. ex eo non debet. de reg. iur. vbi Dy. declarat. Don. a Fina.

Si in vna parte testamēti de filiis masculis facta est mentio, & in alia de filiis mentio facta est, intelligitur de filiis masculis. fallit vt colligere potes ex Por. li. 2. suarū cõcl. reg. 5. Idem.

Eodem testamento non licet vti contrariis remediis. l. si. C. de codicil.

Fallit in 4. casib. quos no. Ias. in d. l. si. col. 2. ver. no. ergo. Idẽ.

Vitium inuisibile in testamento non impedit missionem, de qua in l. si. C. de edict. diui Adria. tollen.

Fallit vt not. Sebast. Sap. in d. l. si. nu. 98. Don. a Fina.

Vitium visibile impedit missionem. de qua in d. l. fin.

Fallit in 5. casibus, vt per Curt. iun. in d. l. fin. nu. 18.

Fallit in 5. casibus, quos not. Seb. Sap. in d. l. nu. 107. Idem.

Successorium edictum locum habet in querela inofficiosi testamenti. Alex. in l. si quis posthumos. §. 1. ff. de liber. & posthum. & ibi inquit in practica ab hac opinione non esse recedendum. & Ias. eam opinionem communem esse asserit in l. in suis. nu. 252. ff. de liber. & posthu. & hoc per l. 3. §. si emancipatis. ff. de bono. posses. contra tabulas. nepos enim præteritus venit ex sua persona ad querelam per successorium edictum, & non ex persona sui patris exheredati, ad quam querelam admittetur etiam, si eius pater exheredatus testamentum approbaret: quia sequens in gradu ex sua persona, admittetur ad eam querelam. Alex. in d. l. si quis posthumos. §. 1. & Ias. in d. l. in suis. num. 55. Franc. Turz.

Argumentum à contrario sensu habet locum in vltimis voluntatibus. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testamen. l. si cum dote ff. solu. matr. l. apud antiquos. C. de furt. Et hæc est cõmunis concl. Docto. referente Rode. Suarez in alleg. suis, alle. 1. num. 1. Sed de hac doctrina latius scribunt Euerar. in locis argum. legalium in loco à contrario sensu. & Viuius in suis cõ-

munibus opinio. in verbo, à contrario sensu. Kirchouius.

Testamenta argumentis à contractu ductis reguntur. commune dicit Curt. iun. conf. 171. nu. 3. illorumq; conseruatio ad publicam vtilitatem spectat. commune affirmat Ant. Gomez. de testa. c. 4. nu. 8. vers. quinto facit. E. Suarez.

Argumentum à contractibus ad vltimas voluntates iure promittitur. vt commune pronunciat Curt. iun. conf. 171. nu. 3. E. Suarez. De hoc argumento à sensu contrario, vide supra lib. 1. tit. de legibus. per Viuium.

Argumentum à sensu contrario & in legibus, & in testamētis, & in contractibus cum bonafidei, tum stricti iuris valide procedet. commune testatur Curt. iun. in l. 1. nu. 59. ff. de off. eius, cui mandata est iurisdic. diciturq; procedere ex mente, non ex interpretatione, seu coniectura, vt commune asserunt Sapia, & qui eum adducit latè de materia agens Viuius lib. 1. opin. 71. amplia idem fore in statutis, vt commune efferunt Fe lyn. in c. ecclesia. de constit. Curt. iun. d. loco. nu. 85. Euerar. in in 4. loco. vers. & quia supra. plenè Viuius vbi supra. Excipe cum iuris communis correctio inde profectura esset, vt receptum scribit Curt. iun. laudato loco. nu. 86. & cōf. 94. nu. 4. nisi tamen statuta in sensu directo aliàs nihil operarentur, vt commune aiunt Viuius, & ab eo relati vbi supra. excipe secundo, quando turpis illatio inde oriretur. vt commune enunciat laudatus Curt. in d. l. 1. nu. 76. E. Suarez.

3 Contractus fieri ac confici potest in vltima voluntate, nec recipit naturam vltimæ voluntatis, sed seruat naturā suam, & erit cōtractus inter viuos, secundū glo. & Bar. in l. hæredes palam. §. si. ff. de testa. Alex. Imo. Ias. & alios in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & Cypol. in tract. cautelarū. caut. 129. & istam dicūt esse communem opinio. Bened. in repe. c. Raynutius. verb. testamētum. 2. nu. de testa. Rom. conf. 71. Pomates in addit. ad Bart. d. §. si. Deci. conf. 196. & 293. Modern. d. l. nemo potest. Boer. deci. 353. nu. 4. & q̄ iste contractus seruet naturam suam vt sit irrevocabilis, tenent & decidunt et Bar. Sal. Pau. de Cast. & Alex. l. si auia. C. de iure deliber. vbi si quis de hæreditate sibi delata, disponat in testamento, eo casu videtur eam simul adire, licet reuocet testamētū, non tamen reuocatur contractus aditionis, & sequitur Aret. d. §. si. & Ripa d. l. nemo potest. nu. 32. & 35. Similiterq; probatur hoc alio exemplo, videlicet, si testator legaret Titio decē, quæ consteatur ei præsentī debere, licet postea reuocet testamentum, tamen dicta cōfessio firma manet, nec reuocatur, tradit Bar. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de leg. 3. Imo. d. §. si. Pau. de Cast. in l. 3. §. si. nu. 5. de libe. & posthu. Old. conf. 144. factum tale. Alex. conf. 45. vol. 2. Rom. in l. ex hac scriptura. in prin. ff. de leg. 2. Rui. conf. 169. & Deci. d. conf. 186. & Ripa d. l. nemo potest. nu. 34. & iste contractus factus in vltima voluntate, non indiget probatione 7. testiū, vt requiruntur in testamēto, sed sufficit numerus duorum testiū: nā per duos testes potest probari, sicut probantur ceteri contractus regulariter. l. vbi numerus. ff. de testib. & ita tenet Alex. & Imo. in d. l. nemo potest. Cypo. in d. caut. 129. Ias. in l. 2. C. de bon. pos. sec. tab. Rip. in d. l. nemo potest. nu. 32. vbi ait hanc esse com. opi. & Deci. in d. conf. 293. F. Viuius.

Intellige tamen hoc procedere, si tales contractus non multum à testamento abhorrent. secundum communem per Alei. l. 1. §. qui præsens. nu. 21. ff. de verb. oblig. Iul. Clar. §. testamentum. q. 77. ad fi. E. Suarez.

Lex prima de sacrosan. eccl. habet locum in quocunq; testamento facto. & ab illo, qui non est in articulo mortis. Ias. in d. l. 1. nu. 31. communem dicit.

Item d. l. 1. habet locum in habilibus Boer. in consuetu. Biturig. in rub. de costumes concernans les testamens. §. 1. in princ. communem dicit contra Bar. B. Villal.

Dispositio auth. q̄ sine. C. de testa. habet locum etiam si filij in schedula non sint æqualiter instituti. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 18. vers. sed quæro nunquid. Fich.

Dispositio §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testa. non habet locum in testamento inter liberos, si vnus ex liberis sit præteritus. communem dicit Clar. in §. testamentum. q. 8. vers. sed quæro. Fichar.

Dispositio §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testa. non limitatur per auth. subsequentem, quantum ad testamentum nuncupatiuum, sed solum quantum ad testamentum in scriptis. com. dicit Iul. Clar. d. §. testamentum. q. 11. Idem.

Dispositio §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testa. non habet locum inter liberos naturales tantum vel spurios. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 12. Idem.

Dispositio d. §. ex imperfecto. locum habet etiam in legitimis. commu. dicit Clar. in §. testamentum. quæst. 12. ver. sed quid. Idem.

Dispositio d. §. ex imperfecto. locum habet etiam inter libe-

ros, qui per statutum sunt exclusi à successione intestati. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 12. vers. Item quæro. Idem.

Dispositio d. §. ex imperfecto. locum habet non solum inter filios primi gradus tantum, sed et vltioris, vt nepos, & c. cōem dicit Clar. in §. testamentum. q. 12. ver. quæro etiā. Idem.

Dispositio d. §. ex imperfecto. non habet locum si filiusfamilias testetur inter parentes. communem dicit Clarus in §. testamentum. q. 12. vers. vlt. Idem.

Dispositio §. si quis autem. l. hac consultissima. C. de testa. non habet locum quando in secundo testamento esset præteritus aliquis ex filiis testatoris. communem Clarus in §. testamentum. quæst. 95. vers. Scias tamen. Idem.

Dispositio testatoris de personis quæ sibi ab intestato succedere possent, in dubio intelligitur eo modo & ordine, quo de iure communi vel municipali ad successionem ab intestato vocarentur. communem dicit Clar. in §. testamentum. q. 76. vers. secundo infertur. Idem P. Fich.

Testamentum per contratab. rumpere non potest, qui non succedit ab intestato. fallit in 3. casib. vt per Ias. in rub. C. vnde liber. Dona Fin.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

1 Vide Anton. Gabriel. de testam. concl. 4. lib. 4. & Ioseph. Ludovic. eod. tit. concl. 6.

2 Vide plenius ad hanc materiam Anton. Gabriel. tit. de testam. concl. 10. lib. 4.

3 Adde copiosius D. Ioseph. Ludovic. de testam. concl. 4.

DE CODICILLIS.

TITVLVS II.

Codicillus æquiualeat testamentum, & quæ in testamento requiruntur, seruari debent etiam in codicillis.

CAP. I.

IN codicillis habet locum regulariter, quod dicitur de testamento, & sicut in testamento requiritur, q̄ testes sint in cōspectu testatoris, sic etiam in codicillis. Est communis opin. secundum Dec. conf. 355. in casu proposito. circa medium: vbi reprobat opinionem Matthesilla. qui singulariter tenuit aliud seruari in codicillis & donationibus causa mortis, quàm in testamentis. M. Chærian.

Quinque testes ad codicillos requisiti, debent esse omni exceptione maiores, teste Ang. conf. 128. Dec. conf. 105. num. 5. Vezinus.

Codicillis non dempta ideo solemnitas cēsebitur, quia statuto, vel consuetudine testamentis dempta sit, commune ponit Viuius lib. 1. opi. 306. cum Rip. de peste. in tit. de priuil. vlt. volunt. causa pestis. nu. 47. E. Suarez.

Pater prius condito testamento filio impuberi, non potest in codicillis directam pupillarem substitutionem facere, sed per fideicommissum substituere potest. l. hæreditatem. C. de codicil. & isto casu poterunt hæredes eius legitimam deducere. l. ex tribus. C. de inof. testa. limitatur ac interpretatur hoc eleganter non habere locum, quando per testatorem non filius, sed eius successores rogentur hæreditatem restituere: tunc quippè fideicommissarius ab hæredibus pupilli legitimā deducere nequit. tex. est in l. si fundū. §. si. de leg. 1. & ibi latè Ias. post Bar. & per Bal. conf. 39. testator relinquit. lib. 1. Pan. Cast. conf. 187. in casu præsentī. & per Cor. conf. 138. nulli dubium. lib. 4. & conf. 158. viso supra scripto. vol. 3. & August. Beroium in cap. Raynut. nu. 244. de testa. & ista est com. opin. per Ias. in d. l. ex tribus.

Ratio huius opinionis communis videtur ista, quia legitima nō debetur eis, qui ab intestato succedere non possunt, secundum Bal. conf. 329. circa 1. dubium. lib. 3. & conf. 49. Statuto cauetur quod mater. vol. 5. cuius opinionem audacter asseuerat esse communem Craue. consil. 2. num. 13. Ampliatur præmissa communis ita firmata non solum procedere in casu claro, verum in casu dubio etiam: vnde audacter & explicitè dicit, quod in re dubia intelligitur fideicommissum iniunctum non filio, sed eius hæredi. argumento l. quoties. ff. de reb. dub. & per Pau. Castr. & Ias. in d. l. ex tribus. & Alex. conf. 67. consideratis. lib. 3. & Ias. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pup. substi. & conf. 99. dominus. vol. 2. vbi scribit, affirmatq; istam esse

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 20

esse communem opinionem contra Bar. contrarium concludentem in d. §. cum filia. & de communi prædicta facit mentionem etiam Aug. Bero. d. cap. Raynu. nume. 244. circa med. vbi ait istam esse veriorē, & magis communem sententiam.

E. Viuius

Pater in codicillis non potest directam pupillarem facere, sed per fideicommissum substituere potest, & sui hæredes possunt deducere legitimam, nisi eis rogetur vt restituant. Ias. in l. ex tribus. C. de inof. test. Io. Duran. in arte testan. tit. 5. cau. 34. Et in dubio videtur iniunctum fideicommissum nõ filiis, sed hæredib. Ias. conf. 69. vol. 2. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

Codicilli intelliguntur rupti, rupto testamento. l. 1. C. de codicillis.

Fallit in 5. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 1. Fallit vt per Socin. reg. 60. Do. a Fin.

In codicillis non potest dari directo, nec adimi hæreditas. l. hæreditatem. C. de codicil.

Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 169. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 7. à Ioan. Ber. Diaz. reg. 308. ampliatur in vno casu, & limitatur in 6. vt ego notauit in §. codicillis autē. Insti. de cod. Do. a Fin.

Si testamentum non valet, vt testamentum, non valet vt codicillus. l. 1. ff. de iure codici.

Fallit vt per Anto. Trigo. singu. 104. Idem.

Institutio facta in codicillis, trahitur ad fideicommissum. gl. in verb. voluntatem. est communiter approb. in l. verbis civilibus. nu. 3. ff. de vulg. & pupil. secundum Alex. in conf. 194. visis testamento & codicillis. circa med. vol. 7. & prædicta opinio procedit etiam, quando præcederet aliud testamentum: vt ibid. firmat Alex. Idem.

Codicilli ante & post testamentum fieri possunt. l. si quis nullum. §. si. ff. de iure codicil. & fieri etiam possunt nullo condito testamento. d. l. si quis. in prin. & l. conficiuntur. ff. eod. & in quibus codicillis licet nequeat dari vel adimi hæreditas. l. 2. C. de codicil. tamen possunt adimi iure legati vel fideicommissi, non solum res singulares, sed etiam ipsa hæreditas per l. Scauola. ff. ad Treb. Corn. conf. 305. in prin. in 1. vol. & facta institutio in codicillis, resoluitur in fideicommissum. Corne. conf. 324. nu. 5. vol. 1. & plures codicillos potest quis facere, nec posteriores derogant prioribus, nisi sint contrarij §. si. Instit. de codicil. iuncta l. cum proponatis. C. eo. & an inter liberos possit in codicillis reuocari institutio? dic. vt per Rom. conf. 179. col. 3. vbi nunquid institutio particularis possit in codicillis reuocari? vide d. conf. col. 4. vers. non obstat. Turzan.

In codicillis testes non debent de necessitate esse rogati. l. si. in fi. C. de codicil. vbi tamen q. debent eodem tempore omnes audire dispositionem defuncti. Idem.

De clausula codicillari, & aliis testamentariis.

C A P V T II.

Clausula codicillari, non intelligitur in testamentis imperfectis: & ob id ea est apponenda in illis testamentis. l. si quis agere. C. de codicil. alioquin si testamentum illud non valeat vt testamentum, nõ valebit etiam vt codicillus, licet aliàs ipsis testamentis faueatur: & maxime l. in testamentis. ff. de reg. iur. in testamentis tamen conditis à patre inter liberos, ea clausula codicillari semper subintelligitur, & ea clausula, si non valet vt ago, valeat vt valere possit. gl. in l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. Ias. in l. si. num. 5. C. de codicil. Boer. de cis. 33. nu. 9. & Bene. in verbo, testamentum. 1. num. 32. in repe. c. Raynutius. de testam. Bellacomb.

Clausula codicillari facit, vt etiam testamentum quo filius est præteritus, sustineatur in vim codicilli, commune testatur Clar. in §. testamentum. quæstio. 46. Signo. consilio 171. Don. a Fin.

Clausula codicillari operatur, vt hæres ab intest. veniens censeatur grauatus hæreditatem restituere hæredi scripto in testamento, deductis tamen legitima Trebellianica, & re alieno, & dote materna, secundum communem per Bursat. conf. 88. nu. 19. lib. 1. pro qua vide Dec. conf. 490. Oldra. conf. 171. nu. 18. l. ex testamento. vbi gl. & Bar. & Doct. C. de fidei. Dec. conf. 561. quod tamen fallit, vbi testamentum rumpitur, in casu in quo frater instituit turpem personam hæredem in suo testamento, quia tunc prosequente altero fratre, & eo agente querela, testamentum adeo rumperetur, vt nec fideicommissum quidem debeatur. Cum enim testamentum fratris per querelam rumpitur instante altero fratre, omnia disposita in eo testamento nulla sunt. l. Titia. ff. de inoff. testa. & ea clausula vali-

dat quidem testamēta quæ deficiunt ex defectu solempnitatis: secus si deficiant propter defectum testatris. Oldra. d. conf. 171. nu. 18. Bellacom.

Clausula codicillari facit valere testamentum, eo casu quo hæres moritur in vita testatoris. Alex. conf. 17. lib. 3. Dec. conf. 369. in fi. & conf. 240. Bellacom.

Clausula codicillari apposita in testamento etiam nullo virtute præteritionis, vel exheredationis, operatur, vt ipse filius præteritus, vel alij succedentes ab intestato teneantur, detracta quarta, hæreditatem hæredi scripto restituere: hanc esse communem opinionem testatur Ias. in auth. ex causa. C. de liber. præterit. vbi videas Cur. iun. nu. 76. vbi limitat.

Fallit in 3. casib. secundum Ias. in d. auth. col. antep. & an clausula codicillari censeatur apposita voluntate testatoris, videas Por. lib. 4. suarum concl. reg. 18. & quid operetur clausula codicillari declarat Matth. no. 140. Do. a Fin.

Clausula codicillari operatur effectum, quem testator tantum in genere potuit cogitare, secundum magis communem per Bursat. conf. 88. post no. 18. lib. 1.

Clausula codicillari verba directa obliquat, secundum communem per Bursat. conf. 71. nu. 11. lib. 1. post Alex. conf. 201. nu. 18. lib. 6. Paris. conf. 93. nu. 11. lib. 2. Neuiz. conf. 53. nu. 11.

Codicillari clausula ex mente testan. adiecta præsumitur, secundum magis communem per Bursat. consilio 89. num. 41. libro 1.

Clausula codicillari testamentum ruptum præteritione ad fideicommissum reducit, secundum communem per Bursat. conf. 15. nu. 3. lib. 1.

Codicillari clausula operatur fideicommissum, etiam posthumum ignoranter præterito. Est magis communis opinio secundum Alexan. consil. 26. vers. vel potest. libr. 1. Mat. Charian.

Clausula codicillari semper operatur effectum, vt habeat vim fideicommissi vniuersalis, quo quomodo testamentum irritetur, siue ratione omisa solempnitatis, siue exheredatione, vel præteritione, ita vt venientes ab intestato teneantur restituere. Ias. in auth. ex causa. nu. 23. C. de liber. præte. & est communis opinio secundum Dec. conf. 490. nu. 10. vers. Simile nõ obstat. Bursat. conf. 15. nu. 3. lib. 1. Bellacom.

Clausula codicillari habet vim fideicommissi: etiam testamento nullo causa præteritionis, communem dicit Deci. consil. 490. nume. 10. vers. simile non obstat. B. Villal. & Vezinus.

Clausula codicillari per verba futuri temporis apposita, operatur, q. in fideicommissum institutio resoluatur: & succedentes ab intestato hæreditatem scriptis hæredibus restituere teneantur. Communem dixerunt Alex. conf. 142. vol. 2. & Philip. Cor. conf. 225. vol. 3. I. Fich. & Vezin.

Clausula codicillari facit vt etiam testamentum, in quo filius est præteritus sustineatur in vim codicilli: communem dicit Io. Clar. Sen. §. testamentum. q. 46. contrarium dicit Signorol. conf. 171. P. Fich.

Clausula codicillari, si non valet, &c. operatur q. successor ab intestato censeatur grauatus restituere scriptis hæredibus in codicillo. Alex. conf. 19. vol. 7. Dec. conf. 205. Ioan. Duran. de arte testan. tit. 3. caute. 1. nu. 4. & tit. 11. cautel. 1. Soci. in l. cum filio. ff. de leg. 1. commu. dicit. Vezin.

Clausula codicillari, non facit quin testamentum rumpatur ob natiuitatem posthumi. Anto. Rube. conf. 112. communem dicit. Vezin.

Clausula codicillari operatur effectum in testamento in quo posthumus est præteritus, etiam si post testamentum posthumus natus fuerit, & validabitur testamentum per eam clausulam codicillarem, & hanc opinionem communem & magis æquam asserit Ias. in auth. ex causa. C. de liber. præte. & quam veram putat Guliel. Bened. in repet. cap. Raynutius. in verbo, in eodem testamento. il primo. nu. 247. quod procedit vbi filius à patre scienter fuerit præteritus: quod si ignorater per testatorem fuerit præteritus, quia ignorabat vxorem suam prægnantem tempore testamenti, & eo casu talis clausula nihil posset operari, nisi ea clausula codicillari fuisset apposita, tam super verbo præsentis temporis, quam futuri. Communem dicit Clar. §. testamentum. quæst. 46. vers. contrariam autem sententiam. vbi alleg. Bart. in l. 1. nu. 10. ff. de iur. codicil. & quam etiam communem dixit Barb. conf. 60. col. 10. lib. 2. quem refert & sequitur Curt. iun. in auth. ex causa. nu. 70. Ioan. Dilect. de arte testan. tit. 30. caut. 10. nu. 3. Et si testator ita dixerit, si testamentum meum non valet, aut non valebit iure testamenti, valeat iure codicillorum: nam tunc propter verba futuri temporis videtur testator de futuro posthumo cogitasse. Bened. eo loco quo supra. & idem si testator testamento facto, & demum nati-

Com. opin. Tom. iij.

C 4 to

to posthumo pater superuixisset, ita vt habuerit facultatem mutandi testamenti, quod tamen non mutauit: tunc enim si non mutauerit, cum habuerit facultatem illud mutandi, videtur decedere cum eo testamento: & eo casu clausula codicillaris operabitur suum effectum in persona posthumi, vt per Bened. loco quo supra, etiam si non appositae sit ea clausula, si non valet iure testamenti, valeat omni alio modo quo poterit valere. Corn. cons. 133. in 3. vol. Bellacom.

Clausula codicillaris, licet testator non cogitauerit aliquos sibi postumos nascituros, sufficit tamen quod in genere cogitauerit aliquos sibi in futurum nasci posse, & casu quo quis nasceretur, & consequenter testamentum rumpere, voluit suam voluntatem in vim codicillorum sustineri, teste Roma. cons. 122. col. 2. cir. med. cui adde, quod in ea difficultate vix discerni potest quanam sit communis opinio. secundum Dec. cons. 490. col. 2. Cur. iun. cons. 150. nu. 12. quidam enim dixerunt non sufficere testatorem in genere de posthumis cogitasse, neque hac in re codicillarem clausulam aliquid operari, siue per futuri temporis verbum concepta sit, vt communiter per doct. no. Ang. cons. vlt. quem sequitur Ias. in auth. ex causa. col. antepen. & seq. vers. ego autem dico. C. de lib. prater. vbi secundum eam opinio, vti æquam, iudicatum fuisse dicit Mediolani.

Contrariam tamen magis communem dicunt Rom. d. cons. 122. Alex. d. auth. ex causa. cons. 123. col. pen. lib. 1. cons. 30. lib. 3. Rip. in l. si vnquam. q. 21. vbi etiam Tiraq. secundum quam iudicatum fuisse in Rota testis est Casian. Put. titu. de testam. decis. 7. Bellacomb.

Et an d. auth. ex causa locum habeat in testamento rupto natiuitate posthumis? Dic, vt per gl. in l. 1. C. de posth. hær. inst. quæ tenet quod non, cuius contrarium scribit Bart. in l. filio præterito. ff. de iniust. rup. & hanc communem dicit Ias. in d. auth. ex causa. col. 3. vers. secundum dubium. quæ locum habet quando testator de posthumis cogitauit: sed si testator posthumum ideo præterit, quia de ipso non cogitauit, an d. authen. locum habeat? Dic, vt per Roman. d. cons. 122. 2. dub. Bellacomb.

3 Rupto testamento ex causa præteritionis filij iam nati, vel nascituri, etiam ignoranter præteriti, clausula codicillaris operatur effectum suum. Est magis communis opinio secundum Alex. in cons. 37. in causa. vol. 1. & esse magis communem, similiter attestatur Corn. in cons. 225. vbi latè disputat. vol. 3. & in cons. 245. licet eodem vol.

Testator quemadmodum potest asserere in suo testamento pro eius validitate, si testamentum non valet vt testamentum, valeat vt valere potest. l. 1. ff. de iure codicil. ita pariformiter per æquipollens idem esset dicere, & asseuerare per eundem testatorem, volo quod valeat testamentum ipsum iure legitimo. l. codicillis. §. si. ff. de leg. 2.

Imo paria forent rogare venientes ab intestato, seu dicere: si non valet iure testamenti, iure codicillorum valeat. secundum gloss. & docto. in l. si iure. C. de testamen. manumiss. & Guid. Pap. decis. 323.

Ex quo clausula codicillaris in testamento appositae tantum significat, quantum dicendo, si legata non debentur ex testamento, debeantur ab intestato. teste Bar. in l. quia autem. in 3. notab. ff. si quis omnia causa testamenti ab intestato, vel alio modo possideat hæreditatem. & in l. 1. col. 1. eo. tit. & Bald. in rub. col. 2. C. si omnia sit causa testamenti.

Nec non clausula ipsa codicillaris, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, appositae in testamento inualido, facit venientes ab intestato videri grauatos de restituendo hæredi scripto, & pariter deberi legata ab eisdem venientibus ab intestato. l. ex ea. §. 1. & ibi gloss. Barto. Paul. Castrenf. & Aretin. ff. de testamen. Oldr. cons. 138. Bart. Bald. in vltima quæst. & alij omnes in auth. ex causa. C. de liber. præter. Paul. Castren. in l. 1. in fin. C. de posth. hæred. institut. Alexan. in l. certi. C. de testamen. milit. consil. 16. volum. 1. & consil. 42. colum. fin. volum. 2. Ruin. consil. 83. colum. 3. vol. 3. Ias. consil. 104. colum. penul. volum. 4. Dec. consil. 228. colum. 1. consil. 242. colum. 1. consil. 369. colum. fin. consil. 431. colum. fin. & consil. 504. col. 2. Paris. consil. 26. Ex tenore testamenti. num. 49. consil. 50. Testamentum vt dicitur conditum. consil. 61. Licet alias. num. 19. & consil. 64. Prima facie. num. 13. volum. 2. & consil. 3. num. 10. volum. 4. Dec. colum. 7. & Zuch. num. 102. in l. posthumus. C. de bon. posses. secundum tabul. & Cagnol. in d. authen. ex causa. nu. 131. & seq. & 138. vbi planum facit istam esse communem opinionem.

Nam illa clausula codicillaris in testamento appositae, nihil operatur in vulgari substitutione, in qua non intelligitur fideicommissaria, vt notat atque subtiliter discurret Dec. in l. si

nu. 18. C. de edict. diui Adria. tollen. cuius opinio merito quidem communiter reprobatur, prout contrarium firmare Pau. Castr. Corn. Fulgo. & alij omnes in l. frater. C. de fideicom. & Rip. cum alijs aggregatis per eum in l. Lucius. num. 44. ff. de vulg. & pupil. substit. & Fulgos. & cæteri iuris interpretes in l. leges. C. de collat.

Imo substitutio reciproca, propter vim clausulae codicillaris, valet vtique in vim fideicommissariae. secundum magis communem omnium in iure Scribentium, teste Fulgos. Paul. Cast. & Corn. in l. si fratres. C. de fideic. & Soci. consil. 6. volum. 3. & amplè disputat aduersus Decium contrarium asseuerantem, Lancelot. Galliaul. in repet. l. Centurio. nu. 256. ff. de vulg. & pupil. substit.

Vnde vbicunque substitutio, vel institutio, quæ valere non potuit à principio, nec valuit, nec valere potuit vt directæ, valet vt fideicommissaria ita glo. Bart. Bald. colum. 11. vers. Item ex ista. glo. Angel. Imol. & Ias. num. 19. & sequen. in l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. & pupil. substit. vbi prorumpit etiam istam esse communem opinionem, & format duas conclusiones pro facilitanda præsentis materia. & huic sententiæ inhaerent quoque Anto. Imol. Guliel. Benedict. & Bero. in c. Raynutius. de testam. & Pau. Castren. consil. 59. Et licet Matthæus. consil. 140. Nota mirabilem doctrinam. inclinet in contrariam partem: tamen contra eum, & sequaces extare communem Scribentium scholam attestatur ibi expressè Gabriel Sarayna in addi.

Et sic clausula codicillaris appositae in testamento, refertur indubitanter ad omnia quæ in testamento continentur, facitque ac operatur, vt substitutio, quæ directæ valere iure non potest, iure nempe codicillorum valeat. ita Bal. & alij omnes in d. l. verbis ciuilibus. Anch. consil. 27. in 2. dub. Soc. consil. 12. vol. 3. Curt. iun. consil. 48. nu. 10. & seq. & consil. 139. circa fin. Celsus Hugo consil. 20. In præsentis consultatione. sub. nu. 58. & Crau. consil. 22. nu. 8. vol. 1. vbi nuncupat istam opinionem communem esse: licet Dec. & malè contrarium asseueret consil. 218. & consil. 248.

Et hinc sciendum est, hodie cessare innumerabiles propè difficultates, caligines, atque nubeculas, in quibus iuris interpretes longo studio, & sanguineo sudore occuparunt pro illis extricandis, propter clausulam illam codicillarem, quæ in practica vtuntur in omnibus testamentis, asserentes testatorem substituere vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum: quæ clausula re ipsa reputatur maximi momenti. & effectus, attestante Dilecto de arte testandi. titu. 5. de substitutionibus, cautela 2. num. 2. Ant. Angusola consil. 38. Et si receptior sit sententia. nu. 12. lib. 6. & Cæphal. consil. 134. In præsentis consultatione. nu. 3. vol. 1. quamuis notarij illam in testamentis apponentes, eius vim, substantiam, & virtutem nullatenus intelligant, vt tradit Bal. & Ias. in hanc hoc iure ff. de vulg. & pupil. substit. Soc. consil. 290. quoniam præsens, & Seuer. in l. precibus. col. 25. conclu. 13. C. de impub. & alijs substit. sunt enim tunc expressa vulgaris, pupillaris, & fideicommissaria, de quibus dubium non erit.

Et quod notarius aliquando non intelligat istam clausulam vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, colligitur apertissimè, vbicunque ea in testamento apponitur, & tamen tunc nullus pupillus extat: & eo nempe casu nihil debet operari. attestante Galiaul. in l. Centurio. num. 418. ff. de vulg. & pupil. substit. & Neuizan. consil. 53. Vbi Christus non est fundamentum. sub num. 16.

Sed vbicunque simpliciter appositae foret eadem clausula codicillaris in testamento, controuertitur inter Doct. num censeatur inquam appositae de notariorum consuetudine, vel ex testatoris voluntate: & finaliter, quod tunc appositae extet ex voluntate testatoris, voluit apertissimè Bar. in l. 1. ff. de iure codicil. & Illustris. Cardin. Albanus in lucubrat. ibi, nu. 8. vbi assignat rationem. Tiraquel. in l. si vnquam in præfat. nu. 132. & 166. C. de reuocan. donat. & Iacob. Philip. Port. seu potius Anton. Gabriel. cum magna catherua Doctorum relata per eum, in conclusio. 18. libr. 4. vbi refert alios contrariæ classis Scribentes, fateturque communem opinionem fore, & explanat eam procedere, vt clausula ipsa codicillaris magis ponatur de consuetudine, quàm de voluntate testatoris, nisi fuerit perfectum testamentum coram eo, & ita firmat etiam Gomezius: decisione 8. libro 1. & Berous consil. 16. Primum. num. 13. volum. 2. vel nisi etiam testamentum reperiretur scriptum manu propria testatoris: tunc equidem operaretur absque dubio aliquo effectum suum. vt voluit consulendo Paris. consil. 60. Prima facie dicendum videtur. sub numero 27. & seq. volum. 2.

Nam testamentum, propria manu testatoris scriptum, non tamen

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 21

tamen coram notario, & testibus publicatum, valet, & tenet etiam ad pias causas. ita Cardin. Put. decisione 440. lib. 1. & docuimus pleniori manu quoque infra, in opinion. 880. Testamentum, imperfectum, lib. 3. Vel nisi finaliter agatur de leui praiudicio, vt concedit Caphal. consi. 25. Mora in presententi casu. sub nu. 39. vol. 1.

Et postremo inter ceteros effectus omnes scaturientes ex ipsa clausula codicillari, vnus est iste satis utilis, vt quotiescun que appositae foret in testamento isthaec clausula, censetur vtique tunc concessa, dubio procul facultas substituto veniendi ex quocunque substitutionis capite voluerit. l. reculare. §. Titius. ff. ad Trebell. vbi substitutus cogere valet grauatum hereditatem adire, & illam sibi restituere.

Et consequenter omissa vulgari eligere, amplectique potest ad sui libitum fideicommissariam. secundum Polit. in tractatu de substitutionibus, sub rub. de compendiosa. colum. fin. Soci. consi. 20. colum. 6. & seq. volum. 1. Bartol. in l. Centurio. ff. de vulgarib. & pupil. substitut. cui assentiuntur ibi Galiaul. colu. 97. & sequent. & Aques. col. penult. & Ripa num. 171. asserentes istam esse communem opinionem, & Socinus etiam consi. 290. col. 5. vol. 2.

Et quemadmodum prudenter agit testator in apponendo, seu apponi faciendo clausulam codicillarem in suo testamento, stante eius virtute quam maxima: ita pariformaliter prudentissime quidem ageret, vbicunq; apponeret testator ipse etiam in eodem testamento alteram clausulam, quod voluit illud valere omni meliori modo quo potest, & c. teste Marsilio sing. 36. Clausula omni meliori modo. in princ. Card. & Imol. in cap. ex literis. de offic. deleg. & in cap. cum ex officij, de praescript. Imol. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de lega. 2. & Paris. consi. 61. Licet alias. nu. 25. vol. 2.

Nam isthaec clausula re ipsa operatur plusquam clausula codicillaris, & operatur, producitque hunc effectum, ac si dicatur iure institutionis relictum sit filio. ita Bal. in l. quoties. col. 2. C. de hered. institu. Dilect. cum alijs aggregatis per eum, in tract. de arte testandi. tit. 3. de liberis instit. vel exhered. cautel. 1. nu. 6. Paris. consi. 50. Testamentum, vt dicitur conditum. nu. 9. & seq. volum. 2. Pet. Ant. Angusola consi. 14. Posthumus alienus iure institui potest. nu. 2. & sequent. lib. 6. & Bellon. consi. 85. num. 2.

Quoniam clausula omni meliori modo in testamentis appositae, operatur dubio procul, quod verbum relinquo importet institutionem. secundum Paulum Castrensem consi. 323. Super primo puncto. nume. 3. volum. 1. Baldus in l. quoties. colu. 2. Raph. Cuman. in l. his verbis. ff. de hered. institu. Alex. in l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Trebell. Felyn. in c. cum super, post. num. 10. ver. Secundus effectus. extra. de off. deleg. & Marsil. in d. singul. 36. post prin.

Est bene verum, quod haec clausula codicillaris in tribus casibus, licet non apponatur: tamen semper illa intelligitur appositae. Primo si in testamento adsit iuramentum. Secundo in testamento inter liberos. Tertiò vbicunq; institueretur in testamento persona valde dilecta testatori. Nam ardor liciti amoris idem operatur, qd clausula codicillaris. haec Ias. notat in l. verbis ciuilibus. nu. 13. & seq. ff. de vulg. & pupil. substit.

Et quod iuramentum habeat vim clausulae codicillaris, est textus in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de legat. 2. & Bal. in l. sancimus. C. de testam. & notatur in l. si quis in principio testamenti. ff. de leg. 3. & facit quod voluit Ioan. And. in reg. quod semel, in fin. de reg. iur. in Merc. Bar. in l. omnes populi, in 3. q. principali. ff. de iust. & iur. & Abb. in ca. quanto. colum. 1. & in c. ad nostram. el. 3. de iureiuran.

Imò iuramentum ipsum habet quoq; vim clausulae omni meliori modo. ita Bar. Bald. & alij omnes, in l. si quis maior. C. de transac. per tex. in d. l. cum pater. §. filius matrem. Alexan. in l. 1. §. si quis. ff. de verb. oblig. & in l. sciendum. eo. tit. in l. si conuenerit. colu. 1. ff. de iurisd. om. iud. & consi. 31. in fin. volum. 4. Bal. & Saly. in l. 1. C. de sent. quae pro eo quod interest profer. & in l. sed haec. §. praeter. & §. defendere ff. de procur. Io. de Imol. in l. 2. §. penult. ff. de dona. & in l. 2. ff. de pignor. Socin. consi. 153. vel 163. Non fuisset opus Velleiani. volum. 2. Francisc. Curt. in tracta. feud. ex quib. caus. feud. amit. in 4. causa. Paris. consi. 63. Donatio ista facta. nume. 53. volum. 1. Fely. in cap. cum super. num. 9. de offic. deleg. & Iason in §. item si quis. num. 14. Institut. de act. vbi commemorat ita communiter intelligi, interpretarique per iuris interpretes omnes d. l. cum pater. §. filius matrem.

Et quod idem operetur ardor liciti amoris, quod clausula codicillaris, tenet Glo. in l. si iure. C. de testament. manumif. & in l. in testamento. ff. de fideicommiss. lib. Bald. in d. l. si iure. & Barbat. in cap. requisisti. & in repet. capit. Raynuius. de testa.

& in capitu. cum R. canonicus. de off. deleg.

Sed illud, quod supra docuimus, quod in testamento inter liberos semper praesumatur appositae clausula codicillaris, vel clausula omni meliori modo, & c. etiam quod ea praetermissa sit in testamento, firmat Glo. Imol. & Alexan. in l. coheredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pupil. substitut. Marsil. in d. sing. 36. ante fi. Io. Baptist. Plotus consi. 5. In causa magnifici D. Ioannis Pauli Boxij. nu. 6. vol. 1. & Bellon. consi. 85. nu. 4. vbi exarauit illam Gl. communem, & singularem fore.

Nihilominus tamen in contrarium, videlicet, quod necessario apponenda sit isthaec clausula codicillaris, etiam in testamento condito inter liberos, alias ea nullatenus praesumatur, extat cum effectu communis Doct. opinio, teste Dilect. in tracta. de arte testandi. tit. 3. de liberis instituendis, vel exheredandis. cautela. 1. sub nu. 7. Saly. Ias. & Moder. omnib. in Auth. nouissima. C. de inoffic. testamen.

Imò aduerte etiam ipsam clausulam codicillarem substentare, ac conseruare quoq; testamentum, praeterito posthumo, siue scienter, siue ignoranter, & sic sortitur effectum suum clausula isthaec, etiam testamento existente nullo posthumi praeritione scienter, aut ignoranter emanata. secundum Glo. in Auth. ex causa. C. de liber. praeter. Roma. consi. 122. Circa id qd effectualiter queritur, sub num. 1. vbi D. Horat. Mandos. in addit. in litera A. admonuit, istam esse magis communem opinionem. & ita alias extitisse similiter iudicatum in Rota Roma. prout ita meminit Put. etiam decis. 7. titu. de testamen. & decis. 233. lib. 2. & Chiffanen. decis. 13. Et huic sententiae inhaerit quoque Specul. in titu. de instr. edit. §. compendiose. colu. 11. Oldr. & Bal. in l. Titia. colu. 1. ff. de inoffic. testam. Paul. Castr. consi. 268. colum. 5. vol. 1. ac etiam infra scripti Doct. attestando quoque de magis communibus, videlicet, Paris. consi. 60. Prima facie. colu. 1. & sequent. volum. 1. Socin. consi. 64. volu. 2. Socin. iun. consi. 110. colum. 7. vol. 1. & consi. 29. colu. 2. vol. 3. Bertran. consi. 193. ponitur. num. 3. vol. 1. consi. 225. colu. 2. 7. & seq. volu. 3. & consi. 128. Viso consultationis themate. num. 3. volum. 5. Capra consi. 102. num. 3. consi. 103. colu. 1. consi. 106. colum. penult. & sequent. & consi. 115. colu. penult. Dec. consi. 242. colu. 2. Alex. consi. 26. Circa primum dubium. nu. 5. vol. 1. & consi. 142. Circa primam dubitationem. nu. 2. cum alijs seq. vol. 2. Crauet. consi. 34. & consi. 67. colu. 2. Ruin. reuocando iudicium in melius. consi. 19. Circa colu. 3. vol. 3. Bellon. consi. 85. Curt. iun. consi. 150. Materia. col. 5. Ripa quaest. 21. & Tiraq. in ver. Susceperit. num. 73. & 179. in l. si vnquam. C. de reuoca. donat. Apostil. ad Capel. Tholos. in decis. 455. Quid operetur. & Bero. consi. 12. Requisitis in hac consultatione fui. vol. 2. & consi. 16. Primum, quod in themate propositum est. nume. 18. cum alijs seq. eo. vol. & est textus clarus in l. 3. ff. de iur. codicil. & in lab. intestato, in prin. & in l. is qui. eo. tit. & in l. generaliter. §. ex testamento. ff. de fideicom. liber.

In contrariam verò partem, videlicet, quod praeterito posthumo scienter, vel ignoranter, testamentum aliter non conseruetur, sed illud penitus rumpatur, inclinavit Bar. in l. 1. in 5. quaest. ff. de iure codicill. Bal. col. fin. & Ias. num. 4. in d. authent. ex causa. C. de lib. praeter. & ibi etiam Cagnol. n. 137. cum alijs seq. Cardin. consi. 20. Iacobus. Signorol. consi. 24. & consi. 220. Factum. Alciat. 70. Motiuis in presenti causa visis. num. 4. cum alijs sequ. Tomo 3. lib. 9. Aretin. consi. fin. colum. penult. & seq. Ruin. consi. 2. vol. 3. & consi. 6. eod. volu. Bald. consi. 239. Quia vol. 3. Ange. consi. 108. Ista quaestio. Paris. consi. 73. Donatio, in fin. vol. 1. Soci. iun. consi. 128. Presentis. num. 72. vol. 1. & consi. 153. Viso. volum. 2. Dec. consi. 490. Visis. qui ferè omnes aiunt istam esse magis communem opinionem, & etiam Iacob. Philp. Port. seu potius Ant. Dabriel. concl. 1. lib. 6. vbi refert alios quamplurimos Doct. eiusdem sententiae, & eam similiter limitat. Et licet pro hac opinione stet regula, qd praeterito posthumo ignoranter, praesertim ab eo, qui tempore testameati vxorem non habebat, testamentum non conseruetur quo ad institutionem, quia in dubio à regula discedendum non est, quae est, quod praeterito posthumo, testamentum nullatenus valeat, legibus triualibus: tamen reiecta ipsa regula, & alijs rationibus quibuscunque pro firmitate praesentis opinionis adductis, aliter non discedo à priori sententia relata, tanquam syn-cera, magis communi, & sacrosanctissima.

Et quanquam clausula codicillaris appositae in testamento nullo, ratione praeritionis, operetur effectum suum, ex communi recitata opinione, nihilominus tamen vbicunq; testamentum non valeret ratione voluntatis imperfectae, tunc ipsa codicillaris clausula in eo appositae fideicommissum non induceret modo aliquo, nec operaretur effectum vllum quantumuis minimum. secundum Bar. in d. l. 1. ff. de iure codicil. & Bal. in l. ex ea. in prin. ff. de testam.

Et ratio

Com. V.I. Opin.

Et ratio ea est satis efficax, quoniam clausula codicillaris, ubi testatoris voluntas deficit, operari nequit villo pacto, vt concedunt Doct. omnes vniuersaliter in leam quam. C. de fideicom. & in d. l. Bal. confi. 3. 19. Quidam Nicolaus. colum. fi. volum. 5. Deci. confi. 291. Visis & diligenter consideratis his, nu. 4. Alciat. in d. confi. 70. num. 11. tomo 3. lib. 9. Grat. confi. 8. Illustri comes Antonius. num. 11. volum. 2. & Bero. confi. 16. Primum. nu. 16. vol. 2. & est textus in dicta lex ea. & in l. fideicommissa. §. 1. ff. de leg. 3.

Nec postremo clausula ipsa codicillaris operatur fideicommissum in fauorem turpis personae instituta, & praesertim ubi-cunque foret frater praeteritus per fratrem in suo testamento, & instituta turpis persona per eundem fratrem; vnde codicillaris clausula haec in testamento fratris, continente institutionem turpis personae, nec aliquid operatur, nec facit qd soror quere lans contra testamentum, videatur rogata per fideicommissum restituere hereditatem turpi personae. ita Paul. Castren. confi. 394. Videndum est vtrum fides sit adhibenda. sub. num. 4. volum. 1. Ang. in d. authen. ex causa. C. de liber. praeter. Fulg. confi. 71. Mulier maritum. in 2. dubio. Ruin. confi. 5. colum. fin. volu. 3. Dec. confi. 561. Septimo reuocatur in dubium. sub nu. 2. cum alijs seq. Gozad. confi. 85. Videtur prima facie dicendum, qd pars aduersa foueat iustitiam. nu. 2. & Vrsillus in scholiis ad Afflic. decis. 125. sub. num. 2.

In contrariam vero sententiam, videlicet, clausulam codicillarem in praesenti casu operari effectum suum, inclinavit consulendo Socinus iun. confi. 87. Praesens consultationis resolutio. num. 15. cum alijs sequentibus. volum. 4. ubi non obscure explicat istam esse communem opinionem, & ita in facti contingentia alias decisum extitisse in Sacro Consilio Neap. meminit Afflic. decis. 125. & decis. 204. Sed re ipsa prior sententia videtur magis communis, magisque vera, & in iure fundata, prout alias, dato ocio, Deoque annuente, planum faciat pleniori manu, cui innittitur consulendo etiam non vulgari quidem anchora Bero. confi. 20. Visa facti praesentis specie. nu. 36. vol. 2. Viuius.

4 Clausula posita in testamento, si testamentum non valet vt testamentum, volo vt valeat omni modo & via, quibus melius poterit valere, eandem vim obtinet quam clausula codicillaris, & tantum operabitur quod expressa repetitio ab intestato. Bald. in l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & Dec. cof. 77. num. 4. communem dicit. Secundum tamen Bursat. confi. 47. num. 22. 23. operatur derogationem ad primum testamentum. Bellacomb.

Clausula talis a Notario in testamento apposta, quod testator velit testamentum suum valere iure codicillorum, vel donationis causa mortis, & non aliter, facit vt testamentum valeat iure codicillorum tantum. communem testatur Clar. in §. testamentum. q. 4. ver. non omittam. Don. a Fina.

Clausula sine prauidicio venietis ab intest. filiis & transuerfal. succeden. ab intestato prodest, ex magis communi per Bursat. confi. 1. nu. 26. lib. 1. secus facto testamento.

5 Quaro, Generalis consuetudo est notariorum circa appositionem clausularum in testamentis, si non valet iure testamenti in scriptis, valeat vt nuncupatium, & si non iure testamenti nuncupatui, iure codicillorum, seu cuiuscunque alterius voluntatis, seu omni meliori modo, An eiusmodi clausula ex communi consuetudine censeatur, vt consueta fuisse apposta in testamento, licet in eo non appareat? Resp. Recepta & communis Doctorum sententia est, quod talis clausula non attendatur, nec habeatur pro expressa: Namq; procedit potius de consuetudine notariorum, quam testatorum, & sic potius de consuetudine notarij, quam quod ita testator expresserit, vel ita fuerit de eius mente. Ita tenet Bar. in l. 1. C. de iure codicill. Et hanc esse communem opinionem firmat Curtius iun. confi. 101. Barb. inter consilia Curt. senioris. confi. 47. incipien. sapienter optimus. quos refert Thom. Gramm. decis. 62. num. 22. Debet igitur talis clausula apponi, testatore sic ordinante, & volente. Mich. Grassus.

Notarius censetur Rogatus apponere clausulam codicillarem in testamento tanquam consuetam apponi, teste Alex. confi. 53. nu. 11. lib. 7. ubi alleg. l. fi. C. de fideiuss. Cherian.

L. fi. C. de codicill. prohibens amplexum codicillorum, quando quis succubuit in via testamenti, procedit in actore, non autem in reo, qui potest opponere plures exceptiones, & ideo si exceperit de testamento, & non valeat testamentum poterit dicere quod valet iure codicillorum, teste Afflic. decis. 134. num. 2. Idem.

Clausula non ideo apposta censetur, quia sit consueta, vt verum & magis receptum assero ex iis, quos laudant Didac. Couar. lib. 1. resol. c. 15. nu. 9. Rip. in c. cum M. nu. 42. de cōst.

De ultimis uolunt.

Apostill. ad Alex. confi. 28. lib. 2. Socin. in l. Gallus. §. idem credendum. ad fi. ff. de liber. & posthu. Tiraq. in tracta. de constit. vlt. parte, & si perperam contrariam effutuerint Bald. in l. vlt. C. de fideiuss. ad fi. & Ias. in l. vt liberis. C. de collat. & in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si certum petat. Fel. in cap. ex literis de fide instrum. Vnde neq; clausula codicillaris apposta censetur si omittatur, vt recte memoriae prodidit Vigil. in §. mafculo. Instit. de pupill. substitut. nec stipulatio in instrumentis subaudietur, vt post Bal. Nouell. in literas misit Iaco. de Nigr. in rub. nu. 20. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Clausula codicillaris operatur, qd quando testamentum redditur inualidum, succedentes ab intestato, mediante dicta clausula, censentur rogati restituere hereditatem scripto haeredi in testamento. l. posthumus. §. fina. ff. de iniust. rupt. testament. & tradit Bart. in l. 1. ff. de iure codicil. post nume. 2. & per Ruyn. in confi. 57. primo quaeritur, & c. & num. 8. 3. vol. Ac hanc opinionem in terminis nostris, maxime quando clausula codicillaris est plena, & omnes casus etiam futuros respicit, videtur firmare Ang. in Auth. ex causa. nu. 11. C. de lib. praeter. vti ita ibi Ang. allegat, & hanc opinionem sequitur Curt. iun. nu. 75. qui etiam idem voluit in l. 1. nu. 5. ff. de inoff. testam. eadem opinionem firmat Alex. in l. si patroni. §. si. ver. aliud est videndum. ff. ad Trebellia. prout eum refert, & sequitur Afflic. in decis. 125. soror dixit, & c. nu. 4. Et recte intuenti ita videtur voluisse Paul. de Cast. in l. Titia filia. in fin. ff. de inoff. testamen. Quando dicit, posse peti. & per authen. ex causa. C. de lib. praeter. & per petitionem, scilicet vigore clausulae codicillaris, vt per eum. Et licet ipse dicat magis sibi placere primum modum, tamen loquitur respectu legatorum particularium, sed respectu vniuersalis fideicommissi aliud sentit, vt eum intelligit, & adducit Socinus iunior in confi. 87. nume. 16. ubi alios allegat idem tenentes, dicens hanc opinionem esse magis communem. in 4. volum. E. Muscul.

Clausula codicillaris operatur, vt succedens ab intestato, & sic qui vt praeteritus, rumpat testamentum, siue nullum dicat, teneatur restituere per fideicommissum institutis in testamento, quaecunque eis relicta sunt. leam quam. & ibi Doct. C. de fideicommissi. l. si patroni. §. si. secundum intellectum Hugol. ff. ad Treb. Et plenè tradunt Bar. & alij in l. 1. ff. de iure codicil. cum concordantib. per Socinum iun. in confi. 3. nu. 27. vol. 4. ubi communem esse attestatur. Et ita in terminis firmat Alex. in confi. 123. nu. 8. vol. 1. ubi etiam dicit, quod hoc procederet etiam, quod testator praeterijset eos liberos, quos habere ignorasset, cum de illis saltem in genere cogitauerit, vt per eum, qui plures etiam autoritates allegat, videre licet. E. Musculus.

Clausula codicillaris efficit, vt successor ab intestato censeatur obnoxius restituendi scriptis haeredibus in codicillis, vt commune dicunt Alexan. confi. 19. libro 6. Ioan. Dilect. de arte testan. titu. 3. caut. 1. nume. 4. & titu. 1. caut. 1. E. Suarez, & Vezinus.

Clausula codicillaris non facit, quin agnatione posthumi testamentum rumpatur. commune ait Anto. Rub. confi. 112. E. Suarez, & Vezinus.

Clausula codicillaris efficit, vt quod iure recto valere nequit, iure fideicommissi valeat, & si aliquo tempore iure recto valere potuerit, commune enunciat Rip. in l. Centurio. nu. 79. ff. de vulg. E. Suarez, & Vezin.

Clausula codicillaris habet locum, cum ex praeteritionis causa testamentum euertitur, vt frequenter doctorib. probari miserunt in literas Paul. nu. 15. Ias. nu. 22. in Auth. ex causa. C. de liber. praeter. Ang. in §. 1. Instit. de codic. Ias. in Auth. nouissima. nu. 24. C. de inoffic. testa. Dec. confi. 490. num. 10. ver. si simile non obstat. Io. Dilect. de arte testan. titu. 3. caut. 1. num. 4. Ant. Gomez. in l. 3. Taurin. 78. & vide infra in materia praeteritionis. E. Suarez, & Vezin.

Clausula codicillaris futurum respiciens, operatur fideicommissum in testamento praeteritione annullato, si testator superuixerit per longum tempus, nec mutauerit, vel mutare voluerit, secundum communem per Bursat. confi. 89. num. 49. lib. 1. Bonac.

Clausula codicillaris per verba futuri temporis in testamento rupto, praeteritione posthumi ignoranter posita operatur fideicommissum, secus in rupto per querelam, cum nec legata ex eo debeantur, secundum communem per Bursat. confi. 15. nu. 4. lib. 1. Idem.

Clausula codicillaris operatur, vt omnia relicta in testamento debeantur a venientib. ab intestato, secundum communem per Bursat. confi. 88. nu. 22. lib. 1. post Rol. confi. 71. nu. 57. lib. 2. Idem.

Clausula codicillaris an habeat vires suas in legatorum conserua-

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 22

conseruatione rupto testamēto natiuitate posthumi, vel eiusdem prateritione? Dic, vt per Rom. consi. 122.2. dub. & consi. 181. Quid autem in substitutione facta filia preterire a primo gradu, an cōseruetur per auth. ex causa? & vide Rom. cōs. 516. col. ult. cir. med. nu. 10. Quid in substitutione pupillari? & distinguē, vt per Rom. d. consi. 181. § 16. col. fi. post med. cui adde magis cōm opī. esse, q̄ legata non debeantur filio praterito testamentum impugnanti, secundum Ias. d. auth. ex causa. nu. 14. & seq. Bertran. consi. 261. col. 2. lib. 1. in antiq. Gozad. consi. 49.8. dub. quod autem substitutio pupillaris conseruetur per d. auth. ex causa. no. Roma. d. consi. 516. in fi. de quo etiam per Ias. d. auth. col. 7. vers. 2. videndum. cui aduersatur Cast. in ult. q. tenen. cōtrarium. vide tamen Alex. in l. 1. §. fi. gl. fi. ff. de vulg. Rom. d. consi. 181. Quid de fideicommissio vniuersali, an illud conseruetur? & pro affirmatiua stat Ias. d. auth. ex causa. col. 6. ver. quintò limita. Paris. consi. 60. num. 11. lib. 2. vbi alleg. Rom. d. consi. 181. vbi nihil hoc decidit. Idem.

Clausula codicillaris in testamēto posita futurum respiciēs, operatur fideicommissum filio posthumo praterito, si non adsit mens testantis pro filio, secundum magis communem per Bursat. consi. 89. nu. 41. lib. 1. quam codicillarem clausulam ex mente testantis, non ex stylo notariorum appositam censerit, ex magis communi scribit idem Bursat. d. consi. post nu. 41. de qua disputat idem consi. 15. nu. 1. vsq; ad 15. Idem.

Clausula codicillaris apposita in testamento semper hēt vim fideicommissi vniuersalis, quocunq; modo testamentum irritetur, vel ex defectu solemnitatis, vel ex causa prateritionis aut exhæredationis filij testatoris. Bar. in l. generaliter. §. ex testamento. ff. de fideicom. libert. Bar. in l. ex ea. ff. de testa. Paul. Castr. consi. 411. 1. parte. Bar. consi. 139. volu. 2. Dec. consi. 490. nu. 10. vers. simile non obstat. Paul. Cast. num. 15. Ias. nu. 22. in auth. ex causa. C. de liber. praterit. Angel. §. 1. Instit. de codicil. Ias. in Auth. nouissima. nu. 24. C. de inoffic. testa. Io. Dilect. de art. testandi. tit. 3. cautel. 1. nu. 4. & operatur etiam ea clausula vbi testamentum efficeretur caducū, vt si hæres viuus testatore moriatur. Dec. consi. 240. & ideo si filius a patre prateratur in suo testamento, in quo est ea clausula codicillaris, tunc filius censeat in vim illius clausulæ codicillaris, grauatus restituere hæreditatem scriptis hæredibus iure fideicommissi, & sic operatur vt succedens ab intestato censeatur grauatus restituere hæredi scripto in eo testamento, illud in quo directè erat hæres institutus. l. quærebatur. §. vtrum. ff. de milita. testamento. Alex. consi. 161. num. 3. volu. 2. Ias. in Auth. ex causa. & ibi Curt. iun. num. 76. C. de liber. praterit. & operatur etiam ea clausula vt legata quæ ex testamento non possunt deberi, debeantur ab intestato. Deci. consi. 242. & plenè Alexand. consi. 50. in 6. vol. & sic operatur ea clausula, vt rumpens testamentum teneatur scriptis hæredibus hæreditatem restituere, dempta sua legitima. & hoc siue sciebat testator vxorem suam grauidam, siue ignorabat. Alexand. ibi. num. 9. Et eo casu filius prateritus non detrahet nisi vnam quartam, cum eo casu pure censeatur grauatus. Ias. in l. si filius. nu. 13. de liber. & posth. Bellacomb.

Clausula codicillaris sustinet in vim fideicommissi, testamentum nullum prateritione filij etiam nati, secundum magis communem per Bursat. consi. 94. num. 4. lib. 1. vbi quod ea clausula, dato quod testamentum esset nullum filij prateritione, sustineretur tamen in vim fideicommissi, & filius censeatur rogatus restituere institutis in illo, iuxta dispositionem auth. ex causa. vbi Ias. & alij C. de lib. prater. Alex. consi. 26. vbi de cōmuni. consi. 37. vbi de magis communi lib. 1. etiam in filio iam nato praterito. Dec. consi. 228. 490. quo tamen casu filius legitimam & Trebel. detraheret secundum aliquos. Soc. iun. consi. 105. nu. 5. lib. 1. vel secundum alios ex magis communi ltimā tantum. Dec. consi. 320. Guid. Pap. q. 52. § 13. Cur. consi. 156. Bursat. consi. 15. nu. 3. d. consi. 92. nu. 5. vbi etiam nu. 6. dicit secus in testamento rupto per querelam: quia in illo dicta clausula nullum penitus nec quo ad legata fideicommissum inducat. l. Titia. ff. de inoffic. test. Fulg. consi. 71. secundum communem per Bursat. d. consi. 15. post num. 3. Rol. consi. 87. nu. 12. lib. 3. vbi q̄ testamentum inofficiosum ex clausula codicillari non conseruatur, secundum communem per eum ibi.

5 Et de hac materia, & consuetudine notariorum copiose differit Anto. Gabr. tit. de testamentis. conclus. 5. lib. 4.

DE HÆREDIBVS INSTITVENDIS.

TITVLVS III.

Institutio hæredis, est caput testamenti, quæuē institutio valeat, vel irrita, vitiosaquē sit.

CAPVT I.

Institutio hæredis caput est, & fundamētum testamenti. §. ante hæredis. Institut. de leg. sine enim hæredis institutione nullum est testamentum. l. 1. §. 1. ff. de vulg. substit. l. proximè. ff. de his quæ in test. delentur. §. 1. Instit. quib. mod. test. infr. §. 1. Instit. de fid. hæred. Bellon.

Institutio hæredis quia dicitur de forma, non potest fieri per relationem ad aliud. Est comm. opin. secund. Brūn. in trac. de forma. vers. ad hæc faciunt. M. Chærian.

Institutio hæredis facta implicite per relationem ad aliam schedulam, valet. communem dicit Clarus. §. testamentum. q. 36. vers. Sed quid si testator. P. Fichard.

Quæro, An hæredis institutio facta implicite per relationem ad aliam scripturam, valeat? Respond. quod sic. ita tenet Bal. in l. asse toto. & ibi Ang. ff. de hæred. instit. Marth. de Afflict. decis. 144. nu. 6. Natta, in Auth. quod sine. C. de testament. qui dicit ita esse cōmuniter receptum, eandem dicit esse communem. Ias. l. 4. §. si iudex. nu. 3. ff. de re iudicat. Idem dicit Alex. ibi. Mich. Grassus.

Institutio hæredis valet etiam si testator hæredem non ipsemet, sed notarius, aut aliquis alius ex astantib. tempore testamenti conficiendi, nominet: sufficit enim si testator talem nominatum agnoscat. communem dicit Clarus in d. §. testamentum. q. 37. vers. sed quid si. Idem.

Institutio facta ad interrogationem notarij, an valeat? Alex. in 1. vol. consi. 12. in 2. col. tenet quod sic, dummodo testator esset bonæ memoriæ. & in 3. vol. consi. 33. latè Barbat. in 3. vol. consi. 43. per totum. Et in materia vide Corn. consi. 232. in 2. dub. & consi. 304. & consi. 319. & in 4. vol. consi. 77. Vezin.

Institutio facta ad interrogationem alterius valet. no. doctor. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.

Fallit vt colligitur ex dictis Croti in d. §. si quis ita. nu. 3. vbi Pont. ampliat, & limitat in vno casu. nu. 15. Don. à Fina.

Institutio hæredis sine nomine, vt si testator dicat, istū instituo, qui ibi aderat, valet. Alex. in d. consi. 33. in 3. col. ibi, & quod Ioan. Andr. Idem.

Institutio facta in testamento de aliquo cui facta fuit vulgaris substitutio, si hæres non sit hæres, vt quia mortuus sit testatore viuente, aut aliàs non possit adire hæreditatem, tunc ille, qui est substitutus admittetur, & testm̄ sumet vires a secundo gradu. l. vni. §. pro secundo. C. de cad. tol. per l. iam dubitari. ff. de hæred. instit. & l. cum proponas. C. de hæredi. instit. vel si hæres propter incapacitatem non possit adire hæreditatē, admittetur etiam substitutus. l. 2. C. de hæredi. instit. vel si substitutio ex postfacto annulleē, & hoc siue institutus mortuus sit viuente testatore, quo casu res rediit ad causam caducil. l. 1. §. pro secundo. C. de cad. tol. Dec. consi. 529. vbi tenet hanc esse communem opinionem. Vezinus.

Institutio hæredis non reuocatur per subsequentes inimicitias: & sic quamuis hæres institutus cōmiserit aliquam iniuriam contra testatorem, non propterea reuocaretur ea hæredis institutio. d. l. ex parte. de adimend. leg. & multo minus reuocaretur, si mortuo testatore hæres eius contra ipsum testatorem aliquid egerit, vt quia eius viduam carnaliter cognouit. Ias. in l. sororem. C. de his quibus vt ind.

Hærede instituto mortuo adhuc superstite testatore, testamentum per hoc non erit caducum. Nam substitutus ad hæreditatem admittitur, & testamentum in vim substitutionis sustinebitur, & habebit robur a secundo gradu. l. si pater filium. ff. de vulg. & ibi gl. l. 3. §. fi. & ibi Ias. ff. de libe. & posth. Ias. in l. Gallus. in prin. nu. 75. ff. de libe. & posth. eo enim casu institutio respectu instituti iam mortui efficietur caduca, sed testamētum interim valebit quoad ipsum substitutum, & incipiet ab ea substitutione vulg. l. vnica. §. pro secundo. C. de cad. tol. len. q̄ procedit vbi substitutus esset in natura tēpore mortis testatoris, vt per Ias. in d. l. Gallus. nu. 76. in prin. Idem.

Testator

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Codicillaris clausula per quæ verba intelligatur vide Nicola. Boerium. decis. 32. nu. 8.
- 2 Adde Anto. Gabr. de clausulis conclus. 8. lib. 8.
- 3 Idem Anto. Gabr. de clausulis conclus. 7. lib. 8.
- 4 Vide Iodoc Enchirid. Parium, aut simil. in verbo testamentum vbi codicillorum.

Com. V.I. Opin.

Testator si exprimat nomen in institutione, & omisit, hæres esto. vitatur testamentum, secus tamen si sint omissa hæc duo per errorem notarij: & exemplificat Iason in testatore, qui facit testamentum in scriptis manu propria, & in notario in nuncupatio. in errore. C. de testam. num. 2. communem dicit. Villalob.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Qui plenam huius tituli praxim querit, legat, tractatum Ranchini, nuper Lugduni apud fratres de Gabiano editum. cui supernacaneum est quicquam adijcere.

Parentum institutio an necessaria sit in testamentis filiorum.

CAPVT II.

Institutio patris, & matris est necessaria de iure communi in testamento filiorum: unde filius faciens testamentum in casibus a iure permisis, tenetur parentes in aliquo instituere hæredes: quia illis præteritis testamentum viribus caret. §. siue igitur. & §. hæc autem disposuimus. in authen. vt cum de app. cognos. notat Calder. confi. 5. an si testator. in tit. de testa. Bald. confi. 84. veritas. lib. 4. & hæc est communis opinio: vt constat ex congestis per Scriben. in auth. nouissima. C. de inoffic. testam. & per Barbat. in c. Raynutius. col. 67. de testa. contra Barto. in d. authen. nouissima.

Quia legitima debetur parentibus propter honorem & reuerentiam, quam filij erga illos præstare tenentur. d. §. hoc autem. Et præcipue debetur matri, ne a luctuosa filij hæreditate dicatur excludi. l. si. C. de inoffic. testam. & hoc latè docuimus supra in verbo, Filius. in conclusione incipien. Institutio parentum, &c.

Imò ipsa matre sine causa præterita, testamentum iure communi est ipso iure nullum: vt not. in §. exheredatos. in authen. de hæred. & falcid. Azō in summa de liber. præter. circa fin. & Barto. in l. filio præterito. colum. 10. ff. de iniust. testam. Cagnol. in l. 1. num. 5. ff. de inoff. testam. & Doct. in §. si. Instit. de exhered. liberor.

Limitatur isthæc communis opinio, seu limitari potest per statutum contrarium disponens: unde legitima matri debita, cum sit de iure positio, potest per statutum tolli, sicut legitima debita patrō: secundum Bal. in l. 1. §. ius naturale. col. si. ff. de iust. & iure. Alexan. confi. 3. circa præmissa. col. 3. volu. 7. & Corn. confi. 156. circa præsentem. colum. 2. & seq. volum. 2. & istam esse communem opinionem asseuerant audacter Ioan. de Imo. in l. quod de bonis. §. fin. ff. ad leg. Falc. Alex. consilio 168. col. 1. vol. 7. Dec. confi. 372. col. 2. & Paris. confi. 23. col. 2. vol. 2. & sequitur Alciat. in trac. de præsum. regula 1. præsump. 8. sub num. 3.

Et licet hoc nullam in se dubitationem habeat, vt meminit Georg. Natta in trac. quod stantibus masculis. in 1. q. principi. num. 7. & seq. nihilominus si statutum tolleret in totum legitimam filiorum, ista nempe esset quæstio difficilior difficultate ipsa, & sic difficillima omnium quæstionum, quæ inter Doctos. hætenus discussæ appareant.

Sed quod statutum ipsum penitus legitimam filiorum auferre possit, voluerunt Dy. in c. indultum. de regu. iur. in 6. & Io. And. ibi. in mercur. Bar. & Imo. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. Bal. in l. 1. nu. 17. C. de sum. Tri. Old. confi. 107. Ang. in auth. de hæred. & falc. in prin. Signoro. de Homodeis confi. 37. Alex. confi. 75. col. 4. vol. 1. Cor. consil. 210. col. pe. vol. 1. August. Berous in c. Raynutius. num. 209. de testa. & Dec. confi. 19. in quibus locis istam cōm opinionem esse perhibent: prout hoc idem fatentur Nicol. Arelatanus in scholiis ad Alcia. in d. præsum. 8. & Ripa in 1. responforum. c. 7. & magis communem affirmat Loffr. confi. 14. nu. 21. & seq. & Natta in d. q. 1. nu. 1. & 6.

In contrariam verò partem, videlicet, quod legitima liberorum per statutum prorsus tolli non possit, sed tantummodò diminui, inclinauere Cyn. & Bald. in l. sancimus. C. de nuptiis. Sali. in auth. nouissima. C. de inoffic. testa. q. 2. Albe. in l. quoniā in priorib. C. eod. tit. col. pen. lac. de Belui. in d. auth. de hære. & falc. in princ. & Alex. cum aliis concordan. signatis per eū confi. 55. col. fin. volu. 2. & istam præsupponunt esse communem Canonistarum sententiam. Steph. Aufrerij in decis. Cap. Tholosa. 437. Barbatius. in capit. Raynutius. colum. 45. de te-

De ultim. uoluntatib.

stamen. & Arelatanus. in loco præcitato.

Ceterum in huiusmodi varietate, atque opinionum conflictu, pro resolutione admittenda veniret ista verissima distinctio, videlicet, quod aut statutum inductū est ex causa æqua, iusta, & rationabili, & tunc valet, & tenet, potestque legitimā penitus tollere.

Aut statutum caret ratione (& vt apertius loquar) absque causa cōditum ac inductum sit, eo casu tanquam irrationale non tenet, & distinctionem hanc tradit Cur. iun. consilio 10. colu. 2. vbi recitat istam communem opinionem fore. & Dec. confi. 525. visis his, quæ accurate, & eleganter scripta sunt. nu. 5. & ei inhaerent pariter Arelatanus. in addit. ad Alcia. circa fin. & Couarruias in epit. tit. de sponsalibus. in 2. par. c. 8. §. 6. nu. 5. fol. paru. 175. in quibus locis faciunt mentionem de huiusmodi communi. Viuius opi. 813.

De filiorum & nepotum a parentibus institutione.

CAPVT III.

Institutio facta de filio, & nepote testatoris, intelligitur ordine successiuo, vt primò filius, & si filius moriatur ante testatorem, nepos succedat. hæc est communis opinio, vt refert Lancillot. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthum.

Fallit in 3. casib. vt per eundem. nu. 12.

Fallit vt per Matth. in suis conclusio. in versicu. institutio. Don. a Fina.

Institutio de filio & nepote per copulatiuam, intelligitur ordine successiuo. est magis commun. opi. secund. Alex. Ias. & Alcia. in l. Gallus. §. quidam recte. de lib. & posth. & Dec. confi. 236. non parua.

Fallit secundum Ias. in d. §. quidam recte. quando institueretur nepos ex altero filio cum ipso patruo: quia tunc simul vocati intelligerentur secundum ordinem legitimæ successionis. §. cum filius. Institutio. de hæredita. quæ ab intestato. Idem.

Institutio de qua in l. illa institutio. ff. de hæred. insti. an sit captatoria, disputat Marian. Soc. in l. morib. ff. de vulg. nu. 12. vbi dicit communem opinionem esse quod sic.

Fallit in 3. casibus. vt per Alezand. in l. captatorias. C. de testamen. milita.

Fallit in duobus casibus. vt per Aluif. de Alber. singu. 213. Don. a Fina.

Testator pater instituens filium suum hæredem, & eius filios, videtur eos instituere ordine successiuo, vt primò scilicet filius admittatur ad eius patris hæreditatem, & demum post illius mortem sui filij admittantur, & hæc operatur ordo necessitatis, & charitatis. glo. Barto. & Ias. in l. Gallus. §. 1. ff. de liber. & posthum. & ea est communis opinio, quam communiter teneri a doctoribus asserit Ias. in l. Titia textores. §. nihil. ff. de leg. 1. & in d. l. Gallus. §. 1. & appellatur ordinata charitas, quando sic ab intestato successuri erant. Ias. in d. l. Gallus. num. 20. & hoc procedit vbi filius testatoris hæres institueretur, & filius ex eo filio qui est nepos testatoris, & filius ipsius hæredis: tunc enim filius solus succedet, & post eū eius filius: & hoc enim ordo charitatis requirit. idem si vocati essent per disiunctiuam: vt instituo vel substituo filios meos, vel filios eorum: tunc enim disiunctiua posita inter personas inter quas cadit ordo charitatis, & necessitatis, non resoluitur in coniunctam. l. cum pater. §. pen. ff. de leg. 2. & Dec. cōsil. 95. instat enim ordo charitatis, & necessitatis, vt primò filius instituat, & post eius filij filius: quod si esset institutus filius testatoris, & nepos ex alio filio, tunc insimul succederent. Ias. in d. §. quia tunc nepos de necessitate erat instituendus, vt qui subintravit locum sui patris iam mortui, quæ necessitas cessat in alio casu, & vbi ab aliquo extraneo pater & filius essent hæredes instituti, intelliguntur vocati pro ratis, & portionibus: quia non sunt de descendentes testatoris, qui non tenebatur eos instituere. ita Boer. decis. 185. num. 16. vbi autem testator instituisset suum fratrem, aut alium extraneum hæredem, & eius filios, & tunc insimul vocarentur, & non ordine successiuo, quia hic cessat ordo charitatis, & necessitatis, quæ necessitas facit vt prius filius testatoris admittatur, quam ipsius filij qui sunt nepotes ipsi testatori. cum ergo in posteriori casu cesset ordo necessitatis, quantumuis ordo charitatis videatur hoc suadere in fratre instituto, & eius filiis institutis, tamen omnes vocantur ad hæreditatem, & hanc opinionem verissimam esse testatur Capola consil. 52. fietque inter fratrem cohæredem institutum a fratre, & eius filios insimul cohæ-

coheredes institutos, diuiso hereditatis, ut frater coheredes unam partem habeat, & eius filij coheredes alteram partem, quia natura copulata ea est, ut diuidat. ita Cœpola ubi supra, & eam communem esse opinionem asserit Decius consi. 205. & consi. 243. & Boerius decis. 165. num. 6. Alex. consi. 22 par. 3. & Socin. consi. 49. 1. volum. & eo casu filij fratris qui tunc sunt in rerum natura, succedunt: alij uero qui nondum sunt nati, non succedunt, cum ea institutio sit pura. Decius consi. 153. in fin. Bellacomb.

Testator instituendo in suo testamento filium, & reliquam eius familiam: tunc non simul, sed ordine successiuo filius, nepos, & deinceps admitterentur, & sic nomen familiae omnes admittit ordine tamen successiuo: secundum Bar. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & posthum. cuius sententiam communem esse dicit ibi Galiaul. nu. 26. per tex. in l. fin. C. de verb. signifi. Viuius opin. 875.

Quæro, an etiam filius emancipatus debeat institui, ad hoc ut testamentum valeat? Respon. quod sic. in hoc tantum est differentia inter filium emancipatum & in potestate, quia scilicet si emancipatus simpliciter sine causa insertione præteritus fuerit, testamentum ipso iure nullum est, de iure civili, si uero cum causa insertione, valet mero iure, sed præteritus habet ius contratabulandi de iure prætorio. ita est glo. verb. noluit. auth. de hered. & Falcid. quæ communiter approbatur secundum Ias. authen. ex causa. num. 8. Alex. l. sicut certi. nu. 14. C. de testam. milit.

Secus in filio in potestate. Nam siue is præteritus sit cum vel sine causa insertione, indistincte testamentum ipso iure nullum est. ita dicit d. gl. §. exheredatos. communiter approbata. Ratio prædictorum est, quia licet de iure hodierno sublata est differentia emancipationis, & patriæ potestatis, quo ad successionem ab intestato: Tamen quoad remedia, quæ competunt contra testamentum, sublata non est. ita videtur velle gl. l. si emancipati. C. de collationib. Idem.

Relictum institutionis titulo non censetur, si testator ita dicat: filio meo centum relinquo, nec volo quod ulterius petere possit. com. Clar. in §. testamentum. q. 38. versicu. præterea. P. Fichard.

Institutio facta de filio alicuius, vel legatum illi factum, vel donatio facta alicui filio, censetur fieri ipsi filio sui causa, dummodo non fiat mentio patriæ potestatis: & illud filio acquiretur, ut quid aduentitium. Bald. in l. certum. C. de rei vendi. Roman. & Alex. in l. qui in aliena. §. interdum. ff. de acquir. hered. Bertrand. in l. hac edictali. num. 13. C. de secund. nupt. communem dicit. quod procedit etiam si illud relictum vel donatum filio esset factum sub patris commemoratione. Alex. in d. l. sed & si plures. ff. de vulgar. quia tunc pater censetur adiectus gratia demonstrandi personam filij, & non alias. Alexan. ibi. & sic sunt duæ conclusiones: prior est, quod institutio de filio facta, vel legatum filio alicui factum, vel donatio illi facta, iudicatur illi facta ob causam ipsius filij in dubio. Bart. in l. si. C. de usufr. & talis acquisitio illi facta, censetur quid aduentitium. Alex. & Ias. in d. l. qui in aliena. §. interdum. nu. 28. ff. de acq. hered. Secunda regula, institutio facta de filio, vel legatum aut donatio filio facta sub patris, & patriæ potestatis commemoratione, & sic sub patris contemplatione, censetur profectitium, & patri acquiritur. Alex. in d. l. sed si plures. §. in arrogato. & præsumetur facta ea institutio sub patris contemplatione, quando est facta mentio de patre, & de patria potestate. Bar. in d. l. fin. Socin. consi. 72. nu. 11. in 3. vol. Viuius.

De institutione fratris, & filiorum eius.

C A P. IIIL.

I quis instituat fratrem, & eius filios, censetur eos simul vocasse. est magis communi opin. secundum Corn. in consi. 229. in hac consultatione. versicu. & licet Imola. vol. 3. Idem.

Per institutionem factam de fratre, & eius filijs, licet ab intestato admittantur ordine successiuo, tamen ex tali dispositione testatoris, simul & æqualiter admittuntur. Fallit ut per Matthesi. in versu. institutio. Don. à Fina.

Per institutionem vel substitutionem, factam de fratre, & eius filijs, licet ab intestato admittantur ordine successiuo, tamen ex tali dispositione testatoris, simul & æqualiter admittuntur. Est communis opinio secundum Corn. consi. 202. pluries & pluries. versu. sed & alias. vol. 3.

Limitatur hæc communis opinio ut non procedat, quando tempore testamenti nulli erant filij fratris nati, vel concepti:

quia tunc quo ad filios institutio non valet. Ita notat. limitat Decius in consi. 253. proponuntur Enemundus. circa finem. sequitur Alex. in repet. l. Gallus. §. quidam recte. versu. pro resolutione. ff. de liber. & posthu. M. Chærianus.

Testator, quando instituit fratrem, & eius filium, tunc vocantur ordine successiuo, quia sic ordinata charitas, & affectio testatoris exposcit. dicit Bar. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & posthu. & cum Bar. ibi in puncto iuris transit Socin. sen. & tam sequitur etiam Rui. ibi, dicens, semper tenui; & opi. Bar. sit vera, & eam defendit etiam And. Barb. in c. Raynu. de testamen. & illam legendo d. §. quidam recte. subtiliter, & pulchris considerationibus probauit, & pulchris rationibus ab omnibus obiectis defensauit Socin. iun. ut refert in consi. 40. nu. 1. vol. 4. licet in contrarium videatur magis communi opin. ut per Alex. & Ias. in d. §. quidam recte. Idem.

Relictum pro dote filiae factum, an trahatur ad institutionem.

C A P. V.

I pater relinquat mille pro dote filiae suae, an tale relictum trahatur ad institutionem? Alex. notat. in 2. volu. consi. 70. concludit quod non. De quo etiam vide Bal. in 2. par. consi. 359. Ant. de But. in c. Raynutius. extra. de testamen. & Ang. in consi. 99. incipien. Petr. de vrbe veteri. Benedi. consi. 75. in pen. colu. Philip. in c. si pater. in 20. col. de testa. in 6. Sed quod trahatur ad institutionem, vide Alex. in 3. vol. consi. 17. in fi. & in 4. vol. consi. 105. in vlt. col. ibi, non ob. quod quinto. & in 5. vol. consi. 168. & in consi. 176. in vlti. col. Cardin. consi. 60. Bellacomb.

Testator si dicat, Filiae meae relinquo centum pro dote, tale relictum sufficit, & sustinebitur in vim institutionis. com. dicit Clar. §. testamentum. q. 38. ver. quid autem. P. Fichard.

Pater potest relinquere filiae pro dote, vel sua legitima certam rem, & valet testamentum. Alex. & Deci. in l. humanitatis. C. de impub. & alijs substit. Ioan. Durand. in arte testand. tit. 5. caut. 20. communem dicit. Villalob. & Vezinus.

Pater potest filiam in sola dote sua instituere, & valet institutio. com. Clar. in §. testamentum. quæst. 44. P. Fichard.

Quærit etiam Ias. quid si testator reliquit filiae centum simpliciter, & mandat testamentum aptari dictamine sapientis, an sapiens possit addere, scilicet tit. institutionis? vide per eum, & quæ dixi in dictionario, in versu. dictamine sapientis. & Philip. in d. c. si pater. in 21. col. Cacher.

Quid si pater in testamento dicat, Relinquo filiae centum iure institut. Alexan. volum. 4. consi. 195. in vltim. colu. versu. Non obstat quod quinto. tenet quod valeat testamentum. maxime si relinquantur illa centum filiae pro parte sua iure institut. Idem.

Verbum relinquo, an trahatur ad institutionem, vide Bart. in consi. 151. cum duobus sequent. & Ias. in Auth. nouissima. in 9. & 10. col. Et communis est sententia, quod si verbum relinquo, adiciatur vniuersitati bonorum, importat institutionem. glo. in §. si uero nullam. in Authen. de hered. & fal. cum alijs al leg. per Ias. Si uero adiciatur certa rei vel quantitati, non, sed importat legatum. §. aliud quoque cap. in Auth. ut cum de ap. cog. vide Alex. in 2. vol. consi. 70. & consi. 177. Corn. consi. 49. & consi. 161. Ludo. Roma. consi. 179.

Quid de verb. lego, vide Philip. in d. cap. si pater. in 25. colu. Idem.

Institutio filiae in sola dote an valeat.

C A P. VI.

Pater potest filiam in sola dote sua instituere, & valet institutio. com. Clar. in §. testamen. q. 44. P. Fich. Institutionem factam in dote de iure sustineri, communiter voluere doct. post gl. in l. 3. §. sed utrum. ff. de minor. Spec. titu. de insti. edi. §. ut autem. versu. sed supra. Ang. in l. 2. §. 1. solut. matr. But. & Imol. in c. Rayner. de testa. l. suis quoque. in prin. de hered. instit. Alex. in d. consi. 321. lib. 2. F. Turzan.

Quæro, Nunquid filia possit institui in sola dote? Respon. quod sic, & ista est recepta & communis opin. ut firmat Ias. in d. auth. nouissima. nu. 46. & quod ita de generali consuetudine obseruetur, dicit Specu. titu. de instru. edit. §. ut autem. versu. sed super forma. Mich. Grassus.

Filia cui in contractu sui matrimonij dos fuit constituta, poterit

poterit demum à patre in ea dote hæres institui: & hanc opinionem communem asserit Salic. in l. quoniam nouella. C. de inoffi. testa. & Guido Papa conf. 98. Bald. & Castren. in l. testator. §. filia. ff. de leg. 2. quod procedit etiam in dote à matre constituta ante mortem patris, quia cum dos filia computetur in legitimam, consequenter poterit in ea dote institui, sicuti in sua legitima. d. l. quoniam nouella. & in reliquo poterit præteriri, nec eius præteritio reddet testamentum nullum, secundum Paul. de Cast. conf. 180. sup. eo de quo, quaritur in antiq. Cautius tamen faciet pater si ultra dotem iam constitutâ filia, aliquid adhuc ei relinquat, in quo eam instituat ad omne dubium tollendum, secundum Accurs. in l. 3. §. denique. ff. de minor. & Guido Papæ, in eo consilio, non poterit tamen pater filia substituere, nisi in eo in quo excedit legitimam. d. l. quoniam. & Guido Papa ibi. Bellacomb.

Ex consuetudine regni Francie institutio & substitutio facta in contractu matrimonij sustinentur, & fieri possunt, per l. quoties. C. de donat. quæ sub modo. & talis institutio & substitutio ibi facta appellatur conuentionalis, quando fit in contractu matrimonij, vel in contractu societatis omnium bonorum, per l. si. C. de pactis. versitem quæro. & hæc locum habent ex ea consuetudine non solum inter nobiles sed & inter non nobiles. Bened. in ea repet. capit. Raym. in verb. duas habens. nu. 201. per Bened. ibi. & talia pacta seruanda sunt, & neque reuocari possunt. ut ibi Bened.

De plurium personarum, vel vnius ex cohæredibus institutione, nec non de filij institutione tacita, vel in eius bonis, & quid de institutione, deportati.

CAPVT VII.

In institutione vocantur plures personæ per nomen collectivum, ut familia, liberi, descendentes, cognati, agnati, censentur vocati ordine successiuo, secundum gradus prærogatiuam. no. doct. in d. §. & quid si tantum.

Fallit in 4. casib. ut per Lancil. in d. §. nu. 24. Don. à Fina.

Quando plures personæ in institutione copulantur, inter quas cadit ordo charitatis, & affectionis, & concurrunt necessitas saltem causatina instituendi, tunc intelliguntur vocati non simul, sed ordine successiuo: hanc esse communem opinionem testatur Ias. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posthu.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 5. per Ias. in d. §. quidam. num. 201. Don. à Fina.

In institutione eorum inter quos cadit solus ordo affectionis, ratione sanguinis, & successionis ab intestato, omnes admittuntur simul, non autem ordine successiuo: hanc opinionem dicit esse communem, & eam limitat in 2. casib. Lancil. in d. §. & quid si tantum. nu. 20. Don. à Fina.

Portio quando vni ex cohæredibus relicta ad illum non peruenit, nec de eo facta institutio valet, iure accrescendi ad cohæredem pertinet. arg. l. 1. §. 1. & sequ. C. de cadu. toll. & melius facit l. de atum. §. 1. ff. de leg. 1. Vnde quando institutio de illegitimo nato, & incapace, palam fit, quod portio, quæ illi acquiri non potest, accrescat cohæredi, est notabilis doctrina Bar. magis communiter recepta in l. si. ver. quæro, & reuoco in dubium. ff. de his. quib. ut indig. ibi in fine dicit, quod ita determinauit Oldra. & licet non alleget ibi, tamen Socin. iun. in conf. 48. nu. 34. volu. 4. credit, quod voluerit allegare in conf. 39. thema tale est, & c. Et eandem opi. tenent fere omnes in l. hæreditas. C. de his. quib. ut indig. maxime Alex. Corne. & Ias. ut inquit Soci. iun. in d. conf. 48. vol. 4. E. Muscui.

Tacita institutio quo ad filium, vel alium qui de necessitate institui debeat, non valet, neque sufficit ad validitatem testamenti. communem dicit Clarus in §. testamentum. quæst. 35. vers. in primis. P. Richard.

Institutio requiritur in donatione tacita, vel expressa. Curt. iun. conf. 126. nu. 14. comm. dicit. B. Villalob.

Institutio in re propria filij est nulla. Alex. in 3. volu. conf. 201. ibi, secundum præsuppono. Vezinus.

Institutio deportati habetur pro non scripta. l. 1. C. de hæred. institut.

De hærede instituto in re certa, nullo dato, vel aliquo etiam adiuncto cohærede.

CAPVT VIII.

Institutus in re certa nullo dato cohærede, non habebit hæreditatem. vide tamen Ang. conf. 148. & Ang. Aret. in §. hæreditas. in fi. Instit. de hæred. institut. si testator iussit eum plus habere non posse. Ita Bar. notabiliter in conf. 156. & conf. 177. Facit q. vult Barbat. in 3. vol. conf. 71. maxime in 5. col. & in 8. col. Vide tamen Philip. in c. si pater. in 13. col. & seq. de testan. in 6. & Alex. in l. quotiens. in fi. C. de hæred. institut. alias secus. Corn. qui multa alleg. in 1. vol. conf. 25. in fin. Idem.

Hæres certa in re institutus, si cohæres non adiungatur, hæres ex asse prorsus erit: commune pronunciant Alex. in l. quotiens. C. de hæred. institut. Mayner, in l. ius nostrum. num. 6. ff. de regul. iur. quod adeo verum est, ut & si expresim à testatore plus capere prohibeatur, totam hæreditatem nihilominus capiturus sit, quemadmodum magis commune censent Alexan. in l. si quis priore. ff. ad Senatusconsult. Trebellia. Viuius latè lib. 1. opini. 134. post princip. latius Iul. Clar. §. testam. quæst. 73. vers. punctus est. quamuis complures ea in specie, & nulum esse testm asserant, & rem totam ad intestati causam reduci obnixè contendant, quorū dogma magis comune ponunt Phil. Cor. in l. quotiens. C. de hæred. institut. & ij, quos laudat Iul. Clar. vbi sup. vers. contrariam autem. mihi autem summo opere illud placet, ut tanquam inutile fuerit testamentum, iusti hæredes hæreditatem omnem consequantur. sed rem tamen illā, in quam quis particulariter illo modo institutus fuit, veluti fideicommissio obligati eidem restituant, quod etiam communiter placere enunciat meus iurisdctor Anto. Gomez. de testam. c. 10. nu. 10. & nu. 11. E. Suarez.

Hæres certa in re institutus, si adiungatur vel vniuersali, vel ex parte cohæres, nihil amplius re illa in qua instituit capiet, si tamen adiunctus hæres adire noluit, seu non potuit, totam hæreditatem iure accrescendi vendicabit. commune renuncio ex Imol. in l. 1. §. si ex fundo. vers. 3. fallit. & vers. ite intellige. ff. de hæred. institut. Sali. q. 3. prin. Paul. Cast. nu. 2. Corn. nu. 5. Alex. & Ias. in l. quoties. C. de hæred. institut. Sin autem adiunctus cohæres adierit, & nihil amplius, ut dixi, iste in re certa institutus adipiscetur, & legatarij numero habebitur. comune ait Ant. Gom. de test. in c. 1. nu. 2. & c. 10. nu. 12. quamuis verius longè arbitror, q. frequenter placitum affirmat Curt. iun. conf. 190. nu. 3. huiusmodi institutum hæredem nec simpliciter legatarium, nec omnino hæredem esse censendum, sed in specie vtrinque communicante ponendum fore. E. Suarez.

Sed quæro. Si testator instituto hærede in re certa, & nullo dato cohærede vniuersali, expresse prohibuit & mandauit, ne institutio traheretur ad alia bona, nūquid habebitur pro vniuersali hærede? Resp. q. sic. ita cōiter teneri firmat Pract. Papiæ. in for. libel. quo petit. hæred. ex testa. verb. in omnibus eius bonis. Nō enim potest testator pro parte testatus decedere, & p. parte intestatus, nec potest facere, quo minus leges in suo testamento locum habeant. l. nemo potest. ff. de leg. 1. Ita dixit gl. l. 1. verb. cautione. C. de usu & habit. quæ dicitur esse communiter approbata, teste Soci. iun. in conf. 115. nu. 19. lib. 1.

Contrarium tamen tenet Bar. in d. l. quoties. §. si duo. quod scilicet institutus solum succedat in re certa, cetera vero bona deueniant ad succedentes ab intestato iure fideicommissi. sed prima opinio verior, quam dicit quoque communiter approbatam Alex. l. si quis priore. nu. 9. ff. ad Trebel. Crot. repet. l. re coniuncti. num. 61. Rip. num. 134. Soci. iun. conf. 110. nu. 16. Et hanc esse magis communem firmat Apostil. ad Alexan. conf. 162. nu. 10. lib. 2. Michael Grassus.

Institutus in re certa, hærede vniuersali repudiante habetur loco hæredis, & sibi accrescit totum, ac si à principio nullus sit datus cohæres. Pet. Rauent. in Alpha. aure. in verbo hæres. com. dicit. Turzan.

Institutus in re certa, vel in certis rebus dato cohærede vniuersali, vel hærede instituto in quota hæreditatis, habetur loco legatarij. l. quoties. ff. de hæredib. institut.

Fallit in 4. casibus ut per Iason in d. l. quoties. numero 1. Don. à Fina.

Institutus in re certa, quoad adipiscendam ipsam rem habetur loco legatarij, sed quoad alia est in loco hæredis. Ias. in l. quoties. nu. 3. C. de hæred. institut. com. dicit.

Fallit in vniuersali hærede repudiante, tamen quandiu vniuersalis hæres non adit hæreditatem, non habet executionem paratam. vide l. edicto. C. de edi. diui Adr. tol. quā habere ipso

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 24

ipso herede repudiante. Iason in dicta l. edicto. num. 6. communem dicit. F. Turzan.

Institutio in re certa, licet quoad quendam habeat vim legati, non potest dici legatum, nec institutio absoluta, sed quædam tertia species, ut participium. Cur. iun. consil. 190. num. 3. communem dicit. Idem.

Institutus in re certa habet ius accrescendi, & potest capere propria auctoritate. Bart. in l. ex facto. de hæred. insti. Et est com. opi. secundum Alex. in consil. 138. oportune. vers. quo ad aliud. vol. 1. M. Charian.

Institutus in re certa, non habet beneficium l. fin. C. de edicti. diu. Adria. tollend.

Fallit in duobus casibus, ut per Sebast. Sapia in d. l. fin. num. 65. Don. a Fina.

Institutus in bonis mobilibus & immobilibus, dicitur institutus in re certa, non in parte hæreditatis, & ideo habetur loco legatarii, non hæredis: quoniam hæreditas continet iura actiua & passiua, quæ tamen non comprehenduntur appellatione bonorum mobilium & immobilium: secus bonorum simpliciter. Est com. cum Bar. secundum Alex. in consil. 45. habita. vers. Idem sub appellatione. vol. 1. Idem.

De institutione sub conditione posita.

CAPVT IX.

Istator ponens aliquos in cõditione ad exclusionem substituti, dicitur omnes filios, & alios descendentes eorum aliis preferre. l. Lucius. la secunda. in fin. & ibi tradunt doct. ff. de hæred. insti. & videtur gl. communiter approbata in l. filiusfamilias. §. cū quis. ff. de lega. 1. Soc. iun. consil. 3. nu. 12. vol. 4. E. Musc.

Conditionaliter positi filij institutorum & grauatorum, nõ dicuntur ex testamento vocati. per gl. communiter receptam per Bartol. Ang. Bald. Imol. Paul. de Castr. & alios in l. Lucius. ff. de hæred. insti. Quam & Socinus iunior, qui multos docto. refert in consilio 30. numero 2. volum. 4. pro communi tenet. E. Musculus.

Institutio facta de filio sub potestate, sub conditione mista non valet, etsi stet per eum quo minus cõditio adimpleatur. Ias. in l. si pater. C. de insti. & substit. nu. 77. communem dicit. Restringeret quo ad legitimam, etiam in institutione sub cõditione casuali. Ias. ibi nu. 20. communem dicit. B. Villal.

Quæro, An filius possit institui à patre sub conditione casuali vel mixta, ad hoc ut testamentum valeat? Resp. de iure veteri, nullum est dubium, quin testamentum tale in quo filius sub cõditione casuali vel mixta instituitur, sit nullum, nisi sub contraria exhæredetur, ita est text. expressus. l. si pater. ibi, iure testatus non videtur. C. de insti. & substiti. Idem.

Sed dubium est de iure hodierno. An hodie sit correctæ d. l. si pater? Respon. Bar. in d. l. num. 2. dicit, quod omnes doct. approbant dispositionem. d. l. si pater. quod imò non valeat hodie tale testamentum. quam opinionem dicit quoq; veriorrem Deci. ibi. num. 14. Et tenent multi doct. relati per Roder. Suarez in repet. l. quoniam in prioribus. fol. 6.

Contrariam verò opinionem, quod scilicet d. l. si pater. hodie corrigatur, & talis cõditio de medio reiiciatur vsque ad legitimam filij, valeat testamentum, tenet glo. d. l. si pater. verb. erat. & glo. in l. suus quoque. vers. constat. ff. de hæred. insti. Et eam sequitur Bart. d. l. si pater. num. 2. Et dicit communem ibi Ias. num. 19. Alexand. & Iacob. de S. Georg. numero 13. vbi dicit se ita obtinuisse, & ita iudicatum esse per tres sententias. Eandem opinionem tenet Rip. in rubr. num. 157. ff. de vulg. & pupil. Guliel. Bened. cap. Raynutius. verb. deliquit. nu. 28. extr. de test. Rod. Suarez vbi supra. fol. 6. & fol. 14. ampliatur. 5. Hanc quoque dicit com. esse Dec. d. l. si pater. Idem.

Filius non potest institui sub conditione casuali, vel mista, nisi in defectum exhæredetur, aliàs testamentum est nullum. l. si pater. C. de insti. & substiti. l. 1. ff. de iniuncto rupto. l. Lucius. ff. de condit. & demonstr.

Ampliatur in 5. casibus, & limitatur in 2. per Gerard. Alb. in repet. d. l. si pater. nu. 62. & seq.

Fallit in 3. casibus, ut per Ias. in d. l. si pater. vbi Dec. limitat in 2. casibus, sed si in institutione filij est apposta cõditio casualis, vel mixta, valet testamentum, & cõditio reiicitur: hæc esse communem opinionem testatur Ias. in d. l. si pater. vbi Ias. limitat in 4. casibus. num. 20. Don. a Fina.

Testator sub conditione potestatiua, potest hæredem instituere, & valet institutio. Io. Duran. in arte testan. tit. 3. caut. 4. communem dicit. B. Villal.

Institutus sub conditione eam implendo videtur adire. l. 1.

ff. de condi. causa dat. Don. a Fina.

Fallit ut colligitur ex distinctione Bar. in d. l. num. 2. Idem.

Nepos obtinens primum gradum nõ potest institui ab auctore sub conditione casuali, vel mixta, nisi ad instar filij in defectum exhæredetur. communem dicit Clarus in §. testamentum. questio. 39. vers. & hæc conclusio. Et licet questio sit multum dubia, & vtraque pars facile sustentabilis. tamen negatiua hic relata, est magis æqua, & com. sec. Ias. in l. si pater. vers. in 4. part. gloss. & vers. ex prædictis omnibus. C. de insti. & substiti. M. Charian.

Institutio descendens sub conditione, si suus nascatur, si cut valet, ita valet de spurio si legitimetur. Curt. iun. consil. 84. num. 3. communem dicit. Idem.

Nota quod si verbum, relinquo, adiciatur vniuersitati bonorum, importat institutionem. Ias. in auth. nouis. de inoffic. testa. C. num. 33. communem dicit ex gloss. in l. his verbis. in princ. ff. de hæred. in stir. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

In autem conditionalis institutio ad hæredes transmittatur honorato decedente, pendente conditione. vide plenissime per Anto. Gabriel. tit. de hæred. insti. concl. 2. lib. 4.

Spurius an, & quando, & quomodo à patre institui hæres possit.

CAP. X.

Spurius suum si pater instituat hæredem, vel ei aliquid relinquat in testamento, talis institutio vel relictum nihil valet, & habetur pro nõ scripto. com. dicit Clarus in §. testa. q. 3. 1. vers. Sed quid si pater. Ab extraneo tamen si quid relinquatur spurio, poterit illud capere. eadem q. 3. 1. vers. regulariter. Idem.

Spurij testamento patri non succedunt, & statutum contrarium non valet, quia datur materia fornicandi. Dec. in c. in præsentia. de probat. Ioan. Duran. in arte testan. tit. 1. caut. 14. commun. dicit, nisi causa alimentorum. Ias. consilio 26. vol. 1. num. 13. vel si conferatur in tempus cum institui possint, data potestate legitimandi in testamento. Ias. consil. 117. vol. 2. nu. 15. com. dicit. B. Villal.

De iure Regio per l. Tau. 9. & 11. & filij naturales matri succedunt, non stantibus filiis legitimis, etiam si tempore mortis sint ascendentes legitimi, tam ex testamento, quam ab intestato. patri autem solum ex testamento, etsi sint ascendentes, dum modo non sint descendentes. & in hoc corrigitur. l. 8. tit. 13. par. 6. & vide l. 1. tit. 6. lib. 3. For. II. in aliis autem filiis adulterinis, vel spuris, procedit nostra communis opinio, & concord. cum l. 22. tit. 3. lib. 1. ordin. & l. Tau. 9. sed quantum hæc nostra communis limitatur nisi causa alimentorum. d. l. 22. & l. 3. tit. 3. lib. 5. in d. ordi. quæ de nouo approbatur per d. l. Tau. non concordat cum communi. Imò ex toto tollit omnem donationem, & legatum factum per clericum suis filiis ibi, *ordenamos y mandamos que los tales hijos de clérigos, no ayan ni heredem, ni puedan auer ni heredar los bienes de sus padres clérigos, ni de otros parientes, ni ayan ni puedan gozar de qualquier manda o donacion, o vendida que les sea occha.* Hoc ideo, quia leges vitium paternum tantum refrenandum esse existimarunt, ut in l. fin. C. de natural. liber. & l. 3. in fin. tit. 2. 1. part. 4. & ibi glo. & sic non potest eis legari expressè, nec fidei, ut traditur per Didac. de Segur. in l. 3. §. fin. de libe. & posth. ff. num. 145. Et de materia istius l. & communis, vide per Boer. in consuet. Biturig. rub. des costumes concernans les testaments, & Fortun. Garzia. de vl. fin. juris cohe. 28. cum seq. vbi concludit, quod tam spuris filiis, quam procreatis ex damnato coitu alimenta non sunt deneganda, quæ vide. Idem.

Filius spurius, quod possit institui hæres ex testamento, nec statuto nec lege municipali statuitur.

Fallit in trib. casibus, ut per Baptist. a Villa. concl. 122. in littera F. Don. a Fina.

Spurius habens, si instituat extraneum aliquem hæredem, & ille hæres postea moriens, instituat spurium illum hæredem, in omnibus bonis, quæ à patre spurij habuerit, non præsumitur talis institutio facta in fraudem, nisi aliæ coniecturæ fraudis concurrerent. com. dicit Clarus §. testamentum. questio. 3. 1. vers. sed pone quod pater. P. Fichar. ex Claro.

Filius spurius licet à patre suo institui non possit, tamen ab hærede sui patris institui poterit, etiam in bonis quæ a patre peruenerunt ad ipsum hæredem. Bar. Pau. de Cast. & alij in l. si

1. si is qui hæres. de vulga. nisi appareat institutum heredem gratum fuisse à testatore, de restituenda hereditate filio spurio. Ias. ibi per l. non intelligitur. §. i. ff. de iure fisci. Soc. consil. 84. in 4. vol. Bellacomb.

Spurius rectè ac iure à patre instituitur sub conditione, si natalibus restituitur. commune ponunt Didac. à Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 8. §. 5. num. 12. Iul. Clar. §. testamentum. q. 31. vers. sed quæro nunquid. Quin & interim, dum conditioni satisfacta, hereditaria bona, ut illorum curator administrabit. receptum asserunt iidem ibid. matri autem etiam non plebeie, nec pullatæ spurio filius ex coitu damnato accusationi, ac pœnis obnoxio susceptus, tum statuto tum intestato succedet sed enim uterinis fratribus & cognatis intestato vita fungentibus hæres erit. communia scribunt Fulgos. in l. si qua illustr. num. 3. & num. 4. C. ad Orfic. Soci. consil. 148. memini iam sūt. lib. 1. prolixè Didac. à Couarru. d. §. 5. nu. 15. & num. 19. Alioquin ad paritatem hereditatem, nec statuta spurios iure ac validè admittent. commune inquit Dec. in cap. in præsentia. de probat. & consil. 271. in casu transm. Hipp. sing. 273. & 303. & 734. Ioan. Dilectus de arte testan. tit. 1. cau. 14. Didac. à Couarru. d. §. 5. num. 6. sed nec legitimus filij spurij filius, auctore intestato succedet. commune dicunt Cur. iun. consil. 157. num. 1. Pyrrh. in consuet. Aurel. de suces. cap. 6. Si tamen auus legitima prole destitutus erit, donare ac testamento relinquere suis ex filio spurio nepotibus nequaquam prohibetur. commune interpretum dogma affirmant Alex. & Apostil. ad illum, consil. 24. li. 3. & consil. 158. li. 7. Dec. consil. 462. Ias. in l. hereditas. nu. 8. C. de ijs quib. ut indig. copiosè Didac. à Couarru. d. §. 5. nu. 13. & qui de materia vberimè agit Iulius Clar. §. testamentum. q. 32. Intelliges tamen, q. si hi nepotes legitimi patri filij erunt, prohibere necessariò auus debet, ne ususfructus spurio illorum patri queratur, aut saltem opus erit ne eos honoratos patris cā esse constet. cōe pronunciant Io. Dilect. de arte testan. tit. 1. caut. 14. numero 12. Didac. à Couarru. d. §. 5. nu. 13. Quod si etiam ipsi nepotes spurij sint, nihil omninò amplius exigetur, quàm ne auus legitima prole aliundè auctus sit. commune affirmat meus iurisdctor Ari. Pinel. in l. 3. nu. 22. C. de bon. mate. Sed & præterea spurio ipse filius pupillariter omnibus fratris pupilli bonis, ab utriusque patre substitui potest. commune esse runt Ripa. Lucius. num. 3. ff. de vulgar. & pup. Guliel. Bened. in cap. Raynurius. vers. & uxorem. nu. 690. de testa. Ari. Pinel. in d. l. 3. nu. 21. C. de bon. mater. Et patrem item suum semper ac popularis etiam iudicis ope adigit ad suppeditanda sibi alimenta, ut frequenter placitū dicit Alc. in rub. nu. 2. ff. de ver. obligat. Quod intelliges processurum, nisi se aliundè alere ipse possit. commune ait Cur. iun. consil. 148. num. 1. Quæ verò id genus spuris prohibente, aliòquin iure relinquuntur, ad iustos relinquentis liberos, vel agnatos proximiores lege redeunt: vel illis intra duos menses negligentibus aut renunciatione, vel pacto exclusis, ad fiscum deferantur. commune diligenter tradunt Didac. à Couarru. d. §. 5. num. 3. Iulius Clarus ubi supra. q. 31. E. Suarez. & P. Fichard.

Spurius filius institui potest a testatore in tempus, quo capere possit: & dare illi licentiam, ut mortuo se quandoque faciat legitimari, &c. Hanc cautelam communiter esse receptam dicit Ias. consil. 112. par. 2. Et dilect. in arte testandi. titu. 1. cautel. 14. num. 15. I. Fichard.

Ex filio spurio legitimum nepotem, an auus possit instituere.

CAP. XI.

Nepotem legitimum ex filio spurio, auus instituere potest sibi heredem. commune Clarus in §. testamentum q. 32. intellige quando auus legitimam sobolem non haberet, ut in d. q. 32. versic. item scias. cum seq. P. Fich. ex Claro.

Nepos legitimus, vel naturalis ex filio spurio deficiente prole legitima, potest ab auo institui hæres. Couarr. in epi. 4. cap. 8. §. 5. num. 13. com. dicit ex Decio consil. 462. Villal. & Vezin.

Amplia etiam si proles sit legitima ex rescripto principis, idem ibi ex Decio consil. 175. communem dicit.

Fallit in nepote ex filio incestuoso. idem ibi ex Salic. in l. si quis incesti. C. de incestis nupti. communem dicit.

Fallit secundò, in nepote legitimo ex filio clerici insigniti ex ordine sacro. idem ibi ex Corf. in sing. in versic. fornicatio, communem dicit. B. Villal. & Vezinus.

Nepos legitimus & naturalis ex filio spurio ab auo institui, vel substitui potest: & non obstante vitio paterno, capax

est eorum quæ sibi relinquuntur, dummodo non cōstet, quòd contemplatione patris ei relictum fuerit. Est cō. opi. sec. Corn. in consil. 1. vol. 3. Et esse communem etiam testatur Alexan. in consil. 74. circa primum. ver. & dicit Pau. vol. 3. intellige, non exstentib. legitimis. Vide Dec. in consil. 85. vers. ult. in 4. dub. ubi videtur cōtrarium tenere, sed loquitur ab intestato. Vide Bar. & doct. præsertim Ias. l. Gallus. §. quid si is. col. pen. & si. de libe. & posth. M. Chærian.

Auus nepotem legitimum ex filio etiam spurio potest heredem instituere. l. si. ff. de his quibus ut indi. locum habet l. si. & auth. ex complexu. C. de natura. liberis. quod siue certum sit siue dubium, q. ille nepos hæres instituat a suo auo, vel contemplatione filij sui naturalis, siue ignoretur: quia in dubio fraus aut delictum non præsumitur. l. meritò. ff. pro socio. d. l. fin. de his quib. ut indi. Bartol. in l. Gallus. §. quid si is. & eā cōmunem opinionem esse, & tenendam asserit Ias. in eo. §. quid si is. num. 24. vitium enim paternum refrenandum est, & sufficit ipsum spurium filium puniri ex se, cum patri suo naturali nō possit succedere, non quod etiam eius filius legitimus puniatur ex delicto paterno, cum pœnæ sint personales, & suos auctores sequi debent. l. sancimus. C. de pœnis. & maximè cū ipse pater in alio puniatur, nempe quòd eo casu quo eius filius legitimus est à suo auo hæres institutus, nullus ususfructus ipsi patri naturali acquiritur. Dec. consil. 462. in fi. filius autem qui est legitimus, non impeditur quin possit hæres institui. Ias. ibi nu. 25. per eam. l. fin. C. de natura. liberis.

Fallit tamen si auus haberet filios ex suo matrimonio, quibus extantibus, tunc nepos ex alio filio naturali, aut spurio, seu incestuoso, non posset hæres institui. d. l. si. C. de naturalib. liberis. & in hoc omnes concordant, ut per Ias. in eo loco. & Corn. cōsil. 25. in 1. vol. ab intestato autem tales nepotes quantumvis legitimi nati a filio naturali, auo non possunt succedere. d. l. si. de natura. lib. Dec. consil. 462. nu. 15. F. Turz.

In casu dubio quando nepos legitimus ex filio spurio est simpliciter institutus, adhuc valet institutio nepotis: hanc esse communem opinionem attestatur Ias. qui limitat in 2. casibus in d. l. Gallus. §. quid si is. num. 21. Don. a Fina.

Institutio posthumi est necessaria ad validitatem testamenti, & ad quos posthumos trahatur: quomodo eis substituantur, & primò quis propriè dicatur Posthumus.

CAP. XII.

Posthumus is propriè dicitur, qui post patris humum, & mortem nascitur. l. 3. §. 1. & ibi gl. & Bartol. ff. de iniust. rupt. & irrit. testa. Alex. in rub. C. de posthum. hered. instit. & in consil. 183. incip. circa primam dubitationem. libro 3. & Ias. in l. Gallus. in princ. de liber. & posthu. ubi attestatur hanc esse communem opinionem, quod etiā affirmat Dec. in l. posthumus. in prin. C. de bonor. poss. contra tab. & ex Bar. snia. idem Ias. in l. Gallus. in prin. ff. de libe. & posth. tenet q. appellatione posthumi instituti ille propriè veniat, qui post mortem patris in lucem prodit. tex. in d. l. nomen filiarum. de ver. sig. quæ iura id expresse probare videntur, quamvis Dec. in d. l. posthumus. in princ. C. de bon. poss. contra tab. dicat tex. in d. l. nomen filiarum. nihil facere. Quando autem illorum præteritio testamentum nullum reddat, explicat eleganter & accurate cum receptis sententiis. Iul. Clar. §. testam. q. 45. Et an illis præteritis, & testamento ea ex causa rupto, legata nihilominus sustineantur, necne? scribit diligenter duas contrarias ac receptas opiniones. idem Clar. ubi supra. q. 51. vers. quod autem. E. Suarez. & F. Turzan.

Institutio posthumi, an trahatur ad quemcunque posthumum, & sic ad materiam l. placet. ff. de liber. & posthum. Vide Bald. in 4. parte, consil. 19. cum duobus sequen. quæ sunt contraria, & quòd trahatur, vide Alex. in 2. vol. consil. 171. Barba. in 3. vol. consil. 6. in 1. col. & sequen. Oldrad. consil. 212. Vide subtiliter per Ang. consil. 51. Idem.

Testator uxorem habens instituit vario modo posthumos, tam masculos quàm fœminas sibi nascituros: & posthumis si decederent in pupillari ætate substituit, si demum vnus posthumus nascatur & moriatur in ætate pupillari, substitutio nō habebit locum: quia iste casus omisus fuit à testatore: ergò successio relinquetur dispositioni iuris communis, præsertim cum ibi agatur de exclusionem matris a lucuosa filij hereditate, & ob id mater succedet filio suo vnico mortuo in pupillari ætate.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 25

atate. Oldrad. conf. 142. & hanc decisionem notandam asserit Ias. in l. commodissime. nu. 4. ff. de libe. & posthu. Bellac.

Mors ficta, & sic civilis, naturali morti nunquam æquiparatur, nisi in casibus à iure expressis. sec. gl. in c. susceptum. & ibi Philip. de referi. lib. 6. & in c. placuit. 17. q. 1. Alex. nu. 5. & seq. & Costa par. 2. in prin. in l. Gall. §. & quid sit tantum. & ibi Ias. ff. de lib. & posthu. Vincen. Hercul. & Rip. nu. 11. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. Fel. in c. in presentia. nu. 55. de probatio. Soc. in l. cum auus. nu. 103. cum aliis seq. ff. de cond. & demonst. Barb. conf. 82. vol. 4. & Boer. decis. 323. sub nu. 6. vbi existimat istorum opinionem cõem fore, & I. Bapt. Bouius, in tract. de statutaria vrbis præscriptione. tit. de eod. habente apodissas. c. 102. glo. 12. nu. 2. & seq. Ias. in l. 1. in 2. col. C. de hæred. insti. & in l. ex facto. in 12. col. ff. de vul. & pup. Alex. in 2. vol. conf. 139. in 1. col. in fi. De quo vide latissime Soc. in 1. par. conf. 92. & Alex. in l. ex facto. §. ex facto. in 5. col. ff. ad Treb. vbi tenent q. grauatus restituere hæreditatem, si decesserit sine liberis, nõ tenetur restituere post ingressum religionis, sed erit expectanda mors naturalis. & ita videntur tenere in 4. vol. conf. 117. ibi, præterea testes. Sed idem Alex. in 3. vol. cõf. 13. tenet q. facta professione in religione incapace hæreditatis, vocabitur statim substitutus & dicit, q. ista est com. opi. Et ita vult Soc. in d. conf. 92. quia tunc est idem effectus mortis civilis & naturalis. ita videtur tenere Ias. in locis præal. idẽ vult Bened. in conf. 83. in prin. & Crot. in repe. §. & quid sit tantum. in 3. col. & seq. maxime in 7. col. Ang. in §. 1. ver. & prædicta faciunt, & c. insti. quib. mod. ius patr. pote. sol. Viuius opin. 525. & Suarez.

Nondum natus, qui tamen speratur nasci, si instituatur hæres, hæreditas non poterit adiri quandiu est in vtero, sed expectabitur q. nascatur. l. antiqui. ff. si pars hæredi. petatur. verum interim potest peti bonorum possessio. nomine ventris, aut possessio bonorum in vim edicti Carboniani, per eum titulũ de Carbo. edicto. Ias. in l. Gallus. in prin. nu. 76. ff. de lib. & posthu. Bellacom.

Si testator instituat ventrem suæ vxoris, & post conditum testamentum ex eadem vxore plures filios sustulerit, eo mortuo cum illo testamento, omnes filij ita suscepti dicentur instituti. nam videtur testator instituisse non solum eum qui tunc erat in vtero, sed & omnes alios qui nascentur ex ea vxore, & etiam ex alia, ita vt nullus eorum poterit dicere se præteritum ad rumpendum testamentum. Ioã. And. in addi. ad Speculum in tit. de testa. super rub. per l. si quis ita dixerit. §. si de testa. tu. rel. & l. cum inter veteres. C. de fidei. liber. Alex. in l. placet. ff. de libe. & posthu. & hanc opinionem tenendam ibi asserit Ias. & in practica seruari. & instituere vëtreu nihil aliud est, quam instituere posthumum. l. 2. §. nominatim. ff. de libe. & posthu. sed instituens posthumum, videtur omnem posthumum instituere, quandocunq. nasciturum. d. l. placet. de libe. & posthu. ergo idem erit in eo qui instituit ventrem. Ias. in d. l. placet. nu. 10. & hæc procedunt siue testator dicat; Instituo ventrem meæ vxoris, si est prægnans, siue etiam dicat, instituo posthumum meum. his enim casibus quotquot nascentur etiam diuersis temporibus succedent. Alex. & Ias. in d. l. placet. nu. 12. & 22. Boer. decis. 148. & Soc. conf. 126. nu. 6. vol. 3. Pau. Castr. conf. 409. part. 2. verum si testator dixerit Instituo posthumum qui est in vtero meæ vxoris, tunc videtur se retulisse ad præsentem, qui est in vtero. Ias. ibi nu. 12. & 13. Bellacom.

Substitutio facta posthumo hoc modo, si posthumus moriatur in pupillari ætate, aut alias, talẽ substituo: si posthumus non nascatur viuus, locum etiam habebit ea substitutio, quia talis substitutio facta posthumo in casu posthumi morientis, deficiet etiam eo posthumo non nato. Soc. conf. 52. nu. 3. in 1. vol. Ias. in l. 1. nu. 28. ff. de vulg. & Boer. decis. 28. Bellac.

Substitutio sortietur effectum, si testator vxore prægnante ita dixerit, filium nasciturũ hæredem instituo, & si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, talem substituo, licet filius non & in pupillari ætate decesserit, talem substituo, licet filius non nascatur viuus, quamuis substitutio non fuerit facta in eo casu, si filius nõ nascetur. l. ab exhæredati. §. si ff. de leg. 1. vbi substitutio pupillaris facta posthumo, cõprehendit etiam tacitã pupillarem posthumo non nato. l. pen. & ff. de ven. inspici. Boer. decis. 38. Gulielm. de Cun. quem post Bar. refert. & sequitur Soc. in l. 1. ff. de vulg. faciunt not. per Dec. conf. 227. idem si testari ætate, talem substituo, nam si filius non nascatur, substitutus admittetur. substitutio enim facta posthumo si moriatur, & sic in casu posthumi morientis, habet locum etiam posthumo non nato. Soc. conf. 52. num. 3. 1. vol. Deci. conf. 227. & Alex. conf. 188. vol. 2. Gul. Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo, si absque liberis. in materia vulg. substi. nu. 29. Ias. in l. 1. ff. de vulg. nu. 28. & 59. vbi inquit eam esse communem opinionem. Bellacom.

Miscellanea de hæredibus instituendis.

CAPVT XIII.

Instituti pluribus sub nomine collectiuo, inter quos cadit affectio sanguinis cõsentur vocati nomine successiuo, non tamen infimul. Soc. ibi. communem dicit. num. 6. Et nota q. ordo successiuus in hoc casu dicitur, q. excluso primo, sequens admittitur: & admissio primo, alij excluduntur secundum Paulum, quem Socin. sic intelligit & approbat. ibi nu. 8. Idem.

Plures instituti per nomina propria, non autem sub nomine collectiuo admittuntur in capita, non autem in stirpes. Alex. qui multa al. in 4. vol. conf. 55. in 1. col. Cor. in 2. vol. cõf. 72. Idem.

Si vnus instituatur nomine proprio, & plures nomine collectiuo, illi plures habentur pro vno. l. si pater. cum si. ff. de vul. & pup. Corn. conf. 23. 1. Ang. conf. 285.

Limita nisi dicatur, q. æquẽ succedant. ita Corn. in d. conf. 23. 1. al. l. interdum. ff. de hære. insti. idem vult in 2. vol. conf. 240. dato autem. Idem.

Quando plures vocantur sub nomine collectiuo cum aliquo tertio, vt si dicat. Instituo fratres meos & Titium: tunc illi vocati sub nomine collectiuo, reputantur pro vna persona, & solum facient vnã partem. & ita tertius vocatus alteram partem, nisi esset adiecta hæc particula, æqualiter, vel vt pro virili succedant, quia tunc omnes pro virili succederent. Ange. & Imol. in l. liber homo. §. filius. de verb. oblig. Socin. conf. 108. vol. 3. Ias. in l. si. C. de impub. q. si plures vocaretur sub proprijs nominibus, in viriles censentur inuitati. l. si mihi & Titio. ff. de verb. obli. Idem si vocarentur sub proprijs nominibus & appellatiuis, quia tunc etiam in viriles vocarentur. Corn. conf. 72. vol. 2. Idem.

Distributum per verbum, quodlibet, tribuit actum cuilibet in solidum. Bello. conf. 29. nu. 2. com. dicit ex Bar. in l. hoc articulo. ff. de hære. insti. & Curt. iun. conf. 49. quam intellige quando verba distributiva sunt appposita inter distributiuos principes: secus tamen, si ad eorum successores referatur, vt si institutus est Petrus & Sempronius, & quilibet eorũ, tunc vniciq. in solidum actum tribuit: tamen si instituatur Titius, & Caius & filij cuiuslibet eorum, vel si concedatur pro Sempronio, & pro quolibet eius filio, vel eius descendenti, tunc ex filiis descendentibus mortuo non accrescit alteri. ita in terminis consuluat Petr. de Anch. conf. 243. & Curt. iun. conf. 55. B. Vil.

Instituti in diuersis partibus, & substituti sub proprijs nominibus, quæ præcedunt nomen appellatiuum, hæredes æqualiter succedunt vni ex hæredibus mortuo ab intestato. Bald. l. 1. & ibi Ias. C. de impub. Vezin.

Instituto patre, & filio, ab eo inter quos non cadit affectio charitatis ratione sanguinis, vel successionis ab intestato, censentur simul vocati, non tamen successiuẽ. Soc. ibi nu. 5. com. dicit, vt cum pater & filius ab extraneo copulatiue sunt instituti. Idem.

Filius institutus in primo gradu in totum, vel in partem, licet sit præteritus in secundo, testamentum non rumpit. l. si posthumos. §. quod vulgo. ff. de lib. & posthu.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. quod vulgo. nu. 1. D. a Fin.

Filius & seruus hæredes instituti, non dicuntur hæredes etiã nomine quoad directas, & viles actiones, & sic quoad effectus eosdem patrem, vel dominum hæredes ac si ipsi essent instituti communis est conclusio secundum Ias. in l. cum filio. ff. de lega. 1.

Fallit in 2. casib. vt per eundem ibi col. 3. & 4. Do. a Fin.

Filius hæres institutus in usufructu, & extraneus in proprietate, poterit filius petere legitimam, tã in usufructu, quã in proprietate, & in reliquo solum vsumfructum consequetur. Ias. in auth. nouissima. C. de inof. testa. num. 45. Dec. conf. 418. Boer. decis. 194. nu. 2. & neq. tenebitur computare eum vsumfructum in sua legitima. Guil. Bened. in repe. c. Raynutius. in verbo carera. num. 23. & Ias. in l. extraneum. C. de hæred. insti. Boer. decis. 147. nu. 15.

Hæres in usufructu institutus, nullo alio dato hærede in proprietate, censetur hæres in solidum. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. & l. ex facto proponebatur. eod. Alexand. conf. 111. volum. 2. repetito in consilio 45. volum. quarto. idem Alexand. consilio 161. in 2. dubio. voto 2. Barbat. consil. 71. per totum. volum. 3. Idem dic si sint duo hæredes in usufructu, nullo alio dato hærede in proprietate: nam illi duo censentur hæredes vniuersales in tota hereditate. d. l. ex facto. Bar. in l. si ita quis. ff. de hæred. insti. Alexan. conf. 45. in 4. vol. Quod si quis in usufructu fuisset institutus, & post eius mortem

Com. opin. Tom. iij.

D

quidam

Com.V.I.Opin.

quidam alius fuerit substitutus, talis substitutus post mortem hæredis accipiet hereditatem iure fideicommissi. Dec. consi. 278. & Alex. consi. 111. vol. 2. & Ias. in l. extraneum, C. de hered. instit. Chæria.

Filius hæres institutus in proprietate, & alius in usufructu omnium bonorum paternorum ab ipso patre, filius suam legitimam consequi poterit etiam in ipso usufructu: nam talis censetur usufructuarius reseruata legitima filio. Dec. consi. 418. & Boer. decis. 194. nu. 2. Ias. in Auth. nouissima. C. de inoff. testa. Bened. in repet. c. Raynutius. in verb. cetera bona. num. 23. de testam. Paul. Castr. in l. Papinianus. §. quarta. nume. 8. ff. de inoff. testam. Chærianus.

Instituitis fratre, & filijs eiusdem fratris, pater & filij ad successionem hereditariam censentur instituti simul, & non successiue. Io. Durand. in arte testam. tit. 4. cau. 6. nu. 1. com. dicit: & in hac communi fac has conclusiones. Filius & nepos censetur vocatus & institutus ordine successiuo propter ordinis necessitatem. Soc. in l. Gallus. §. quidam recte. de liber. & posth. communem dicit ex gl. ibi, & secundum eum tunc dicitur ordo necessarius, quando alias rumperetur testm, & dispositio irritaretur, cum viuent filio, nepos non possit institui. Villalob.

Institutus videtur is qui in actu inter viuos appellatur hæres. Alexan. in 5. vol. consi. 168. vers. fortificantur. al. Bar. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. licet aliqui quos allegat, teneant contrarium. Et licet Ias. in d. §. fin. multa adducat contra opinionem Bar. tamen dicit, quod illam seruaret etiam in iudicando vide ibi per eum. Chærian.

Succedere ab intestato non potest institutus, cui est datus substitutus: & repudiando hereditatem facit locum substituto. secundum Lancel. Politum in tract. substitut. in materia vulgaris. num. 31. Bellacomb.

Hæres institutus etiam dato substituto vulgariter, ius delirandi ad hæres transmittit, si discesserit hereditate non adita, sciens ad se hereditatem delatam. Socin. in §. quod autem. C. de cadu. toll. Duran. de arte testam. tit. 5. caut. 1. communem dicit. Vezinus.

Hæres si quis instituatur à testatore, qui ab eodemmet instituto postea hærede, vel à notario, vel ab alio quopiam rogatus fuit, quem vellet heredem facere, & ille eum sibi heredem esse velle ruderit, hæres iure haud contronerso erit. commune ponunt, & accurate declarant. Iul. Clar. §. testamen. q. 37. Villal.

Instituto monasterio, si filiâ receperint in monialem, reiicitur talis conditio tanquam turpis: & remanet institutio vera. Ias. in l. conditioni. nu. 3. C. de insti. & substi. dicit magis communem: licet Alex. dicit communem contrariam l. conditionis. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Et num institutio facta de fratribus Minoribus, valeat, vide plenissime per Ant. Gabr. tit. de hered. insti. conclu. 9. lib. 4.

DE SUBSTITUTIONIBVS.

TITVLVS IIII.

De substitutione facta sub illis & similibus verbis, si sine liberis decedat.

C A P. I.

Substitutus semper succedit cuilibet morienti sine liberis.

Fallit in 5. casibus vt per Ioan. Bolog. in d. §. num. 273. Dona Fina.

Pater filium suum heredem institutum grauans de hereditate restituenda, si decedat sine liberis, illius filij tempore suæ mortis existentes, facient deficere conditionem substitutionis, & sic excludent substitutum. Alber. de Rosa. in l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substi. & hanc opinionem communem esse asserit Soc. consi. 226. num. 6. vol. 2. per l. Lucius. ff. de heredi. insti. & Ias. in l. Gallus. §. instituen. nu. 22. ff. de liber. & posthum. Bellacomb.

Si testator instituat aliquem heredem, & si decedat sine liberis masculis, substituit Caium, si institutus habuerit nepotem masculum ex filia, talis nepos masculus ex filia hæredis instituti non excludet substitutum, quia si filia quæ est in gradu proximior non excludit substitutum, multo minus eius filius excludet, qui est minus dilectus, l. si viua matre. C. de bo-

De ultim. uoluntatib.

nis mater. & eam decisionem approbat Ias. in l. Gallus. §. nunc de lege. nume. 17. ff. de libe. & posthum. Bellacomb.

Substitutio si facta sit sine liberis, requiritur quod habeat filios tempore quo decedit, vt euanescat substitutio: teste Ias. qui de hoc plenè disputat in l. si quis. C. de insti. & substit. & vide Dilect. de arte testam. tit. 5. c. 25. Rol. consi. 56. lib. 3. Zas. tracta. substi. versi. conditio si sine liberis. Pract. Papien. in form. libel. substit. verb. decederet sine filijs. Bellacom.

Substitutio ita facta, si filius meus liberos non habuerit, talem substituo liberis susceptis, cessat substitutio, quauis mortui sint viuo eo. & ita substitutus excludetur. l. hæredibus. in princ. ff. ad Trebel. sed si apposta sit conditio sub his verbis: instituo filium, & si moriatur sine liberis, talem substituo eo casu vt substitutio euanescat, duo requiruntur, scilicet quod filij sunt suscepti, & quod tempore mortis hæredis supersint. l. facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell. Deci. consi. 585. filijs autem mortuis ante institutum, locus erit substitutioni. Ias. in l. si quis. num. 2. C. de insti. & substi. & resti. nam quamuis filius institutus liberos suscepit, tamen si illi præmorianur viuo instituto, verum erit dicere, heredem sine liberis decessisse, & consequenter conditionem substitutionis esse impletam. d. l. ex facto. §. si quis rogatus. stantib. autem liberis tempore mortis hæredis, cessabit substitutio, & neque curatur, licet filij statim decesserint. Oldrad. consi. 21. num. 1. & consi. 41. Io. And. in addit. Specu. de testa. §. in primis. quia sufficit eam conditionem momento fuisse adimpletam. l. cum vxori. C. quando dies legati cedit. Bellacomb.

Substitutio facta, si filius decedat sine liberis, expirat, si filius decedat relictis nepotibus, & sic relictis filiis ex eo filio hærede instituto, quamuis filius mortuus fuerit. Paul. Castr. consi. 131. parte. 2. Bald. in l. 1. C. de condi. infer. Boer. decis. 13. nu. 9. Dec. consi. 577. & Oldrad. consi. 267. Alex. consi. 135. & ibi apostil. volum. 2. & eam esse communem opin. attestatur Dec. ibidem. Vezinus.

Substitutio facta per hæc verba, nullis nascentibus liberis, vel natis deficientibus substituta matre testatoris, non trahitur ad casum, quando vnica tantum filia nascitur, fauore matris filia defunctæ. iuxta com. per Bursa. consi. 19. num. 1. nu. 4. lib. 1. Bonacosi.

Substitutio facta nullis nascentibus vel natis deficientibus, deficit vno nato tantum. sec. com. & veriore opin. per Bursa. consi. 67. nu. 15. lib. 1. Idem.

Substitutio facta si sine filijs decedat, expirat, si decedat relictis filiabus: nisi expresse dictum sit de filijs masculis. Et ratio ea est, quia appellatione filiorum continentur indubitanter tam masculi, quam fœminæ. ita Anchar. consi. 120. nume. 3. Alexan. consi. 38. per totum. volum. 6. & consilio 17. numero. 9. & sequen. volum. 7. & est text. in l. quisquis. ff. de verb. signifi. in l. si quis filiabus. ff. de testam. tut. in l. si ita scriptum. in prin. ff. de legat. 2. in l. Lucius. §. quesitum. ff. de leg. 3. & notant Doct. in cap. Raynaldus. ext. de testament. & in l. 1. C. de condi. infer. Curt. sen. consi. 43. Curt. iun. consi. 39. num. 9. & sequen. Socin. consi. 39. vol. 1. Ruin. consi. 140. numer. 3. consi. 141. in prin. & consilio 142. numer. 2. volum. 2. vbi asseruerat illam conditionem, si decesserit absq; filiis, comprehendere etiam filias: quoniam masculinum positum in conditione, concipit re ipsa tunc fœmininum. Ruin. consi. 147. in prin. volum. 2. Alexan. consi. 55. numero 9. volum. 3. & consi. 53. nume. 14. & sequen. volu. 4. quod est consi. Ludouici Bolog. Doct. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & in l. sed si sic. §. liberos. ff. de in ius vocan. Dec. consi. 15. num. 1. consi. 299. numero 11. consi. 318. numero 1. consi. 370. num. 1. consi. 480. numer. 1. & consi. 568. nume. 4. Ioan. de Anan. consi. 22. Paul. Castren. in l. 1. C. de condit. infer. Curt. sen. consi. 44. & consi. 63. nume. 8. qui prorumpit ibi istam esse communem opinionem. Socin. iun. etiam consi. 158. num. 47. vol. 2. & consi. 13. num. 20. vol. 3. Ias. consi. 142. volu. 2. Alciat. in tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 32. Crot. consi. 17. num. 38. Soci. in l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. Corn. consi. 83. num. 3. vol. 1. consi. 66. vol. 2. & consi. 202. volum. 3. Ruin. consi. 93. & consi. 152. volum. 2. consilio 115. numero 3. & consi. 124. numero 5. volum. 3. Paris. consi. 41. numero 43. volum. 3. & amplè Ceph. consi. 45. num. 9. vol. 1. vbi congerit alios Doct. hanc opinionem amplectentes tanquam magis communem.

In contrariam verò sententiam, videlicet, quod vbiunque foret substitutus filius, vel agnatus, tunc de masculis tantum intelligatur, ex quo censetur facta substitutio fauore agnationis, & vt pariter bona conferentur in familia: sed quando esset substitutus extraneus, eo nempe casu appellatione filiorum contineantur non solum masculi, verum etiam fœminæ, inclinantur Paul. Castren. consi. 79. Deci. consi. 495. & consi.

Et uniuers. testant. dispositione. Locus VII 26

674. in fi. Cur. iun. consil. 11. ante num. 7. consil. 111. num. 16. & consil. 139. num. 16. in fin. Ias. consil. 140. vol. 2. Alex. consil. 52. vol. 4. quod est consil. Barba. Socin. consil. 6. & consil. 14. vol. 3. Curt. senior consil. 51. & consil. 73. Crotus consil. 1. consil. 13. & consil. 104. Iacob. Mandell. Albenf. consil. 19. Casus iste. Corn. consil. 146. vol. 2. Calcan. consil. 47. Alber. Brun. in tract. quod stantibus masculis femini non succedat. artic. 5. num. 28. & hanc opinionem tanquam communem exprimit Curt. iun. consil. 35. nu. 1. sequi à Modernioribus docto. & eam uti cōem amplectitur quoque Deci. consil. 514. Gozadi. consil. 89. Bertrand. consil. 113. nu. 4. consil. 114. num. 5. consil. 115. num. 13. & consil. 116. nu. 2. vol. 2. ubi testatum reliquit, hanc distinctionē Pau. Castr. tanquam canonizatam inter Docto. semper in consulendo, & iudicando sequutū extitisse, & hoc idem repetit quoque consil. 120. num. 12. eod. vol. Socin. iun. consil. 1. num. 114. vol. 1. consil. 168. num. 84. vol. 2. & consil. 87. vol. 3. & Grat. consil. 55. & seq. vol. 2. ubi fatetur ingenuē quidē ita vidisse aliās consultum.

Imò in fortioribus, durioribusq; terminis, quod etiam opinio isthæ communis locum fortitur, etiam si non extitisset facta substitutio favore agnationis, firmavit Paul. de Castr. consil. 358. Soc. in d. l. cum auus. Fulgo. in d. l. 1. C. de condit. in ser. & consil. 18. & consil. 38. Dec. consil. 70. consil. 468. & consil. 514. qui consuluerunt in testatrice. & Soc. iun. consil. 168. num. 84. vol. 1. & consil. 81. vol. 3. & Rolan. à Valle. consil. 82. nu. 33. vol. 3.

Quæ omnia ampliantur itidem vendicare sibi locum in nepte, ex quo appellatione filiarum includuntur quoq; neptes, ne sit melioris conditionis neptis, quam filia, contra l. si viua matre. C. de bonis matern. & l. liberorum. ff. de verb. signific. ut ostendit Cur. iun. consil. 35. num. 2.

Quoniam veniunt indubitanter quidem in substitutione facta de liberis nepotes ex filia. ita Decius in c. in presentia. col. 26. de probat.

Et quod appellatione liberorum veniant nepotes in substitutionibus, firmant Alexand. consil. 5. circa primum dubium. vol. 3. & consil. 87. viso themate. vol. 6. Socin. consil. 17. Casus, & consil. 51. num. 10. vol. 4. & Ias. in l. Gallus. §. instituens. in 2. lect. & in 4. notab. ff. de liber. & posthu. ubi non obscure dedit istam esse communem opinionem, ac ita consuluisse Bononia in causa de Calice.

Etiam si diceretur sine filiis legitimis, & naturalibus. nam isto casu similiter feminae includerentur, ut cōcludit Alex. consil. 55. ponderatis his quæ in themate narrantur. vol. 3.

Etiam si essemus denique in conditionibus: secundum Alexand. in d. consil. 55. & Soc. iun. consil. 126. nu. 14. vol. 1.

Ceterum limitatur primò antesignata communis, ubi ex consuetudine mente testatoris aliud apparet, ut quando filij masculi extitissent hæredes vniuersales instituti, & filia femina instituta extitisset in re particulari, si foret facta substitutio: tunc utrique intelligerentur vocati filij masculi, non autē feminae: & stantibus feminis, & non masculis: substitutus absq; dubio succederet exclusis filiabus: secundum Curt. iun. consil. 112. num. 5. Et ratio est palpabilis, quia apparet evidens cōiectura, q̄ voluit testator conservare bona in familia. Ita Paul. Castren. in d. l. 1. C. de cond. in ser. Paris. consil. 49. vol. 2. & consil. 76. eod. vol. & consil. 53. nu. 27. & 34. vol. 3. Ceph. consil. 16. num. 44. vol. 1. & Socin. in d. l. cum auus. ff. de cond. & demonst.

Claudicatq; secundo eadem communis etiam non procedere, quando aliqui vocati forent ad substitutionem per nomina propria, vel per nomina propria essent instituti, quibus deficientibus essent substituti alij, q̄ isti vocati forent ceteris preferendi. l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. quoniam præsumerentur dubio procul magis dilecti: secundum Bart. in d. §. in fideicommissio.

Limitatur quoque tertio loco præmemorata communis, ubicunque vigeret statutum, quod stantibus masculis feminae non succedant: tunc enim intelliguntur vocati masculi tantum: ex quo faciliè præsumitur testatorem eo casu habuisse mentem, inclinationemque conformem statuto. ita Anchar. in l. tres fratres. ff. de pact. Alex. in l. Gallus. §. quidam recte. in fi. ff. de liber. & posthu. & in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. & consil. 127. vol. 1. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omnium iudic. & in d. l. tres fratres. Canonistæ in cap. Raynutius. extra. de testamentis. Curtius senior consil. 52. Curtius iunior consil. 116. nu. 9. Alcatus in tractatu de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 32. num. 1. Socinus iunior consil. 1. nu. 113. vol. 1. Corneus consil. 197. vol. 1. Socinus consil. 280. vol. 2. & consil. 51. vol. 4. Ias. in l. qui filiabus. ff. de legat. 1. Ruinus consil. 4. vol. 2. Curt. iun. in tractatu seu. in 3. parte principali. sub nu. 15. Dec. consil. 495. num. 14. & consil. 145. nu. 3. & seq. Ioan. Dilect. in tract. de arte testandi. tit. 5. cautel. 17. numero 1. Ceph. consil. 45. numero 2. volum. 1. Bart. in l. hæredes mei. §. cum ita. nu. 4.

& ibi alij omnes. ff. ad Trebell. Imol. in l. fin. ff. de condit. & dem. Alex. consil. 15. nu. 3. vol. 4. Fulgos. consil. 34. col. 2. Brunus de statu. excluden. femi. artic. 5. quæst. 12. & Iulius Clarus in §. testamentum. quæst. 76. ubi admonet istam esse communem opinionem.

Et ratio assignari posset isthæ: nam statutum faciens, constituenque differentiam inter masculos & feminas, eodē modo est interpretanda substitutio, ut sit conformis statuto: secundum Bar. in d. l. hæredes mei. §. cum ita. Fulgos. consil. 34. Alexand. consil. 15. vol. 4. & Socinus in d. l. cum auus. ff. de condit. & demonst. & consil. 54. & seq. vol. 4.

Sed isthæ vltima communis limitatio ita explanata, & approbata, coarctatur primò, vtiliter quidem non fortiri locum quando constaret testatorem non seruasse aliter formam ipsius statuti: secundum Ruyrium consil. 120. num. 16. vers. Non obstat. vol. 1. & consequenter testator non seruando statutum præmemoratum, apparendoque manifestè recessisse à statuto ipso, minimè dici potest, q̄ credendum sit, ipsum testatorem voluisse se conformare cum statuto, ut firmavit Corneus consil. 24. col. fin. vol. 2. Gozadi. consil. 53. num. 18. & Octau. Cacheria. in decis. Pedemon. 23. num. 41.

Secundo claudicat eadem communis limitatio, ut ea minimè locum obtineat, quando verba testatoris violarentur: tunc enim censetur, quod potius voluerit se conformare cum iure communi, quam cum statuto. ut concedit Paris. consil. 78. nu. 25. volum. 2.

Tertio, ut censetur testator se statuto conformare, necesse est, q̄ statutum loquatur specialiter in casu illo, de cuius interpretatione agitur, & non aliter, nec alio modo, ut ample discutitur, atque resoluit Iacobus Mandell. de Alba, consil. 81. num. 34. Viuius.

Substitutio facta si sine filiis grauatus moriat, liberis susceptis, indubitanter illa penitus extinguitur, atque resoluitur, etiam si absque filiis & prole ipsi filij postea moriantur. ita omnes iuris interpretes firmant vnanimiter, & cōcorditer per illum textum in l. filiusfamilias. §. cum quis. ff. de leg. 1. in l. hæredibus. & in l. ex facto. §. penult. ff. ad Trebell. in l. si quis hæredem. C. de institut. & substitut. & in l. cum vxori. C. quando dies leg. ced. & ita consuluit. Oldr. consil. 21. thema tale est. nu. 1. cū aliis signatis ibi per Raynal. Corsum in add. in litera A. Bald. consil. 304. nobilis vir. in fin. vol. 5. Fulgos. consil. 46. Andreas. colum. 2. Abb. consil. 40. venio ad primum. in 1. dub. vol. 1. Alex. consil. 31. ponderatis his. in princip. volum. 3. Dec. consil. 218. In casu. in 2. dub. Paul. Castrenf. consil. 130. ne impropiis vtamur terminis. colum. penult. Curt. senior consil. 45. num. 19. circa fin. Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de testamen. §. in primis. vltima quæst. Soc. iun. consil. 4. col. 1. & seq. vol. 3. & Crauer. consil. 878. sub num. 1. cum alijs seq. vol. 5. & ista est cōcours, cōmunisque omnium opinio, ut planè discernitur ex allegatis auctoritatibus: cui innititur etiam realissimis quidem fundamentis Celsus Hugo consil. 68. Testatrix. sub num. 4. ubi non obscure mēminit de ipsa communi. Soc. iun. quoque consil. 29. licet in presenti casu. num. 20. volumine 4. & Menoch. consil. 85. Proposita hæc consultatio. num. 46. cum alijs seq. vol. 1. ubi quamplurima satis vtilia fundit pro explanatione prædictæ communis.

Caterum isthæ communis claudicat primò, non vendicare aliter sibi locum, si hæredi, aut honorato, vel impersonali fideicommissum iniungatur: verbi gratia, cum filio instituto Titium substituit, si filius ipse, vel eius liberi absque filiis decederent. tunc etenim ex conditione duplici, & ex alternatiua censetur dubio procul hæres grauatus: secundum Bart. in l. Centurio. num. 37. ff. de vulg. & pupil. substit. & in l. si sic. ff. de leg. 3. & in l. codicillis. in princip. ff. de usufr. leg. & ita consuluit Raphael Raymundius Comensis consilio 25. Francis. colum. 2. & consil. 118. testator instituit. colum. 2. Paulus Castr. consilio 131. dubium facit. columna 1. volumine 2. Alexan. consilio 185. num. 28. volumine 2. & consilio 22. numero 8. volumine 3. quod repetitum discernitur consilio 13. volum. 4. Corn. consilio 20. colum. 4. volumine 4. Paris. consil. 7. nam. 32. cum alijs sequent. volum. 3. & Marzar. consilio 1. quæst. 20. fol. 13. a tergo.

Limitaturque similiter secundo loco eademmet communis, non fortiri locum modo aliquo, ubicunque illi, qui in conditione positi, liberi sunt vocati, & ipsi leguntur: tunc enim ad eos fideicommissum indubitanter trahitur, atque deuoluitur, si absque liberis postea decederent. ut voluit Guid. Pap. decis. 531. Miles. & ita consuluit Dec. consil. 95. in fin. & consil. 270. circa fin. & Paris. consil. 66. nu. 58. vol. 3.

Et quanquam in contrariam partem inclinare videatur Crauer. consil. 48. num. 14. volum. 1. allegando ibi Decium Com. opin. Tom. iij. D 2 sibi nec

sibimet aduersarium, & inconstantem; nihilominus tamen isthac opinio verior apparet, vt idem Crauet. se corrigens ostendit in d. consi. 878. sub nume. 9. volu. 5. Quam vtique potissimum scribit locum obtinere, vbicunque post filios vocatos, atque alios in conditione positos substitutio fieret: hoc enim casu grauati censerentur, qui vocati nempe forent. ita Corn. consi. 97. post medium. volum. 1. vt fusius ibidem, & non quassato quidem calamo, explicat idem Crauet. & Marzar. in locis præcitatis.

Tertio antedicta communis coarctatur quoque, non propagare, extendereque radices suas, quando stantibus masculis foemina remouerentur: ibi enim & ad filios in conditione positos substitutio traheretur, qui sine liberis postea decederent, ne alias foeminis fieret locus. vt ita consulendo constantissime asseuerat Ruin. consi. 143. num. 7. volum. 3. Paris. consi. 11. volum. 3. Alciat. consi. 2. Verba breuis Apostolici. sub num. 35. tomo 3. lib. 9. & Marzar. in d. consi. 1. quæst. 20. in 5. coniectura. fol. 14. & a successione in præfenti casu planè prohibita foemine. ex hoc tamen discernitur, quod masculi, & agnati soli innuantur, & in conditione ponuntur, in specieque vbi nominatim foeminarum facta prohibitio non est, sed vel in solidum, vel in partem, vt ipse foeminae admitti possent, teste Decio consi. 477.

Quarto restringenda etiam merito venit ipsa communis non procedere, vbicunque ad gradus plures substitutionum testator progrediretur, atque pariter mandaret bona deueniri debere ad propinquiores, quod fieri non aliter posset, nisi grauati, & vocati ipsi dicerentur, qui positi in conditione existerent. vt consuluit Ancha. consi. 74. Socin. consi. 250. num. 4. volum. 2. Barbatius in l. cum acutissimi. num. 191. & sequent. C. de fideicom. & ibi Modern. omnes. Curt. senior consi. 51. nu. 23. & Ias. consi. 40. in fin. volum. 3. & consi. 108. vbi colligit voluntatem testatoris ad fideicommissum reciprocum ex gradu pluralitate. & huic opinioni Ancharan assentitur etiam consulendo Paris. consi. 31. num. 24. & consi. 37. nu. 37. consi. 41. num. 69. consi. 77. num. 21. & 27. & consi. sequent. num. 5. & 13. & consi. 91. num. 43. volum. 2. Curt. iunior consi. 14. & consi. 16. num. 7. Cassaneus. consi. 14. colum. 2. Gozad. consi. 64. num. 10. Purpur. & Curtius in l. 1. num. 14. C. de pact. & Socinus iun. consi. 141. nume. 19. & consi. 168. nume. 75. volum. 2. & consi. 1. numero 20. volum. 3. vbi audacter asserit, in hoc, contingere amplius non posse disputari, nec se putare disputandum, & sic ex allegatis enodatè constat istam esse communem opinionem.

Et licet ab hac sententia Ancharani non desint alij quamplures Doctores, qui dissentiant, & præsertim Socin. in l. cum auus. colum. penult. vers. Alias autem allegabatur. ff. de condit. & demonstr. & consi. 62. colum. penult. consi. 69. colum. 7. consi. 104. colum. 5. & consi. 116. col. penult. vol. 3. Curt. sen. consi. 63. Antiquissima. num. 4. Ruin. consi. 128. colum. penult. consi. 136. colum. penult. & consi. 141. in fin. volum. 3. & Ripa in l. Centurio. num. 165. ff. de vulg. & pupil. substitu. & tamen ea dilucide apparet magis communis, voluntatiue testatoris magis propinqua, & consentanea. attestante copiose quidè Crauet. in d. consi. 878. sub nu. 10. volu. 5. vbi fatetur huic opinioni se subscribere non raro solere.

Quinto limitatur etiam memorata communis, comperitum esse eam nullatenus locum obtinere, quotiescunque euidenter, manifesteque constaret de voluntate testatoris, saltem per coniecturas, vt prouisum extaret per eius dispositionem omnibus descendentibus, quæ limitatio omnibus iuris interpretibus indubitata apparet, prout eam ponit, atque discurrit Raynaldus Corfus in addi. Oldra. in d. consi. 21. sub licera A. Marzar. in dicto consi. 1. quæstio. 20. in 1. coniectura fol. 14. Socinus iunior consi. 175. volum. 2. Port. Imoienf. consi. 8. nu. 25. & consi. 40. num. 8. cum alijs sequentibus. & Crauet. consi. 62. numero 6. volum. 1. & d. consi. 878. cum antesignatis, atque nonnullis alijs declarationibus ad prælibatam conclusionem vtiliter ad praxim, ac apprimè pertinentibus: & vberius hoc explicant, atque declarant quoque Moder. in d. l. cum acutissimi. C. de fideicom.

Substitutio si sine filijs, deficit mortuo hærede cum filijs. secundum. com. per Burs. consi. 13. num. 71. lib. 1.

Substitutio facta si decesserit sine filijs, in foeminis quoque verificatur, secundum communem per Bursat. consi. 64. numero 10. libro 1.

Substituit enim verbum, commune est, secundum, magis communem. per Bursat. consi. 71. nu. 9. lib. 1.

Substitutus si Seius, & Titius sine filijs decesserit, vno autem decedente non expectata morte alterius, habebit portionem præmortui. Alex. consi. 109. nume. 7. Barba. consi. 71. vol. 3. Du

ran. de arte testan. tit. 5. caute. 16. communem dicit. Vezin.

Substitutus sub conditione, si decesserit sine filijs legitimis, & naturalibus, excluditur per filium naturalem legitimatum. est magis communis opinio in d. §. & quid si tantum. fallit vt not. Maria. Socin. iun. in d. §. num. 146. fallit in multis casibus quos not. supra in titu. de legit. in verb. legitimatus excludit. Dona. à Fina.

Conditio adiecta substitutioni per verba naturalitatem importantia, non potest ciuilitè adimpleri, sed naturaliter. Fallit fauore religionis, nam si institutus habeat substitutum sub conditione, si sine filijs, vel liberis legitimis & naturalib. decedat, si ingrediatur monasterium excluditur substitutus, quia monasterium habetur loco filij, licet fide & ciuilitè. est communis opin. secundum. Alexan. consi. 121. viso themate. vers. in hanc partem. volum. 2. Bonacoss.

Tunc dicitur superesse persona, quæ ex præsumpta mente defuncti excludit substitutum, quando superest aliquis, qui sit prior in gradu quàm substitutus, & de descendentib. testatoris, alias si sit in pari gradu cum substituto, vel de transuersalibus, non excludit. Est communis opin. Barto. & Docto. in l. hæredes. §. cum ita. ff. ad Trebel. secundum. Alex. ibidem, & Socinus in consi. 94. pro clariori. versicu. sed ad hanc rationem. vsque in fin. colum. volum. 4. licet Imol. tenuerit quod etiam transuersalis dicatur esse de personis excludentibus substitutum. in d. §. cum ita. M. Charian.

Si quis fuerit substitutus alicui, si decedat sine liberis, qui demum heres effectus fuit sacerdos, si substitutus moriatur ante hæredem grauatum, qui iam presbyter erat, perdit suum ius substitutionis, quod ad suos non transmittet. l. substitutio. ff. de acquir. rer. dom. & ibi Alberi. conditionalia enim non transmittuntur. l. vni. §. sin autem. C. de cad. toll. Boer. dec. 354. & 508. Dec. consi. 408. Vezinus.

Testator si instituat aliquem hæredem, & si sine liberis decesserit substituat Caium, posito quod ille habeat filios, illi filij non intelliguntur tacite substituti, quare licet sint positi in conditione, non tamen sunt positi in dispositione. hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. 7. C. de pact. vbi limitat in 2. casib. & si in substitutione est apposita conditio, si sine filijs, & quis decesserit cum filia, an dicatur decedere sine filijs? videas Por. lib. 2. reg. 4. Dona. à Fina.

Substitutio facta alicui sub conditione, si hæres decedat sine liberis, expirat si hæres liberos habuerit, dato quod mortuus fuerit viuo testatore: nam liberi ex herede extantes faciunt deficere substitutionem etiam vulgariter conceptam, & sic siue hæres mortuus fuerit viuo testatore, siue post illius mortem, dummodo adsint liberi ex eo hærede, semper illi liberi excludunt substitutum. Rubeus Alexand. consilio 26. Bellacomb.

Substitutus alteri si decedat sine liberis, & sit demum quarto, an institutus decesserit sine liberis inter substitutum, & alios venientes ab intestato, presumendum erit, institutum sine liberis decessisse. l. ex facto. §. penult. ff. ad Trebel. & ita concludunt ibi omnes docti. per eum textum. Barto. & Ange. in l. qui duo. §. cum in bello. ff. de rebus dub. Boerius dec. 38. numero 30. & si quis vellet contrarium dicere, incumberet onus probandi, cum sit præsumptio pro substituto. Chassan. consilio 19. numero 12. & Alexan. consilio 179. in fin. volumine 2. Bellacomb.

Testator instituendo fratrem suum, & si decedat sine liberis masculis, substituit filias ipsius testatoris, & ille frater institutus moriatur relicto sibi filio ex vna filia, non euanesceit substitutio, sed filia testatoris substituta admittentur. Rubeus Alex. consi. 22.

Substitutus cui aliqua hæreditas debetur sub conditione, si hæres moriatur sine liberis, aut sub alia, si pendente conditione ille substitutus rem aliquam ex ea hæreditate emat ab ipso hærede, conditione adueniente, per quam hæreditas illa est ei restituenda, ille substitutus pretium quod iam exoluit, poterit repetere ab ipso hærede, aut ab hærede hæredis. ita Ias. in l. huiusmodi. §. qui seruum. nu. 3. ff. de leg. 1. & Alex. consi. 100. in 7. volum. Bellacomb.

Substitutio facta, si hæres decesserit sine filijs, hærede moriente cum filijs euanesceit, nec amplius reuiuiscit, si ex coniecturis non apparet illud fuisse de mente testatoris, secundum communem. ac euanesceit etiam cum vno filio tantum, iuxta communem. per Bursat. consi. 1. num. 1. lib. 1. & consi. 75. num. 13. eo. lib. per l. non est sine liberis. ff. de verb. sign. Bald. in l. cum acutissimi. C. de fideic. glo. in l. ex facto. §. 1. ff. ad Trebel. & ibi Bar. vide Dec. consi. 477. & §. 1. pluralis locutio vno numero est contenta: & refertur talis substitutio non solum ad filios nascituros, sed ad iam natos. Soci. consi. 23. in 1. vol. & Bal. in l. 1. C. de condi. infer. & numerus

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 27

& numerus pluralis pro singulari sumitur. l. diuus. ff. de petitione hereditatis. l. as. in l. Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & post. Soc. consil. 23. in 1. par.

Substitutus excluditur à filio naturali, cum substitutus est Tilius, si Caius decesserit sine filiis.

Fallit in 3. casib. vt per Baptista à Villa. concl. 92. in litera F.

Fallit in 6. casib. vt per Fely. in c. in presentia. de prob. nu. 29. contrariam regulam, scilicet quod naturales liberi non excludant substitutum. facit Rip. & eam limitat in multis casibus. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. num. 16.

Fallit, vt per Marf. singul. 131. Don. a Fina.

Substitutum etiam tunc excludit legitimatus per rescriptum. secundum com. per Burs. consil. 1. num. 30. lib. 1. Quid in legitimato per subsequens matrimonium, vide eundem d. consil. num. 28. vbi quid quando extant illa verba, ex legitimo matrimonio natis, & procreatis, & de legitimato per rescriptum. vide ibid. d. nu. 28. Idem.

Substitutio facta fuit pluribus filiis institutis hoc modo, Instituo meos filios heredes, & eorum quemlibet & quis portionibus: cum hac conditione, quod si aliquis eorum quandoque decesserit sine liberis, quod alij superstites succedant, & casu quo omnes decedant sine liberis, talem substituo: Ad hoc vt locum habeat substitutio, oportet omnes sine liberis decedere, ita vt si vnus fratrum decedat cum liberis, illi liberi facient cessare fideicommissum, & ipsam substitutionem, dato quod alij ex institutis moriantur post, vel ante sine liberis, & licet conditio appositae in persona institutorum, non fuerit adimpleta ipsis viuis in persona omnium, si tamen demum impleatur, debet ea conditio retrahi, ita vt tribus filiis mortuis sine liberis, si vnus eorum liberos habuerit, ad eos liberos filij iam defuncti pertinebit hereditas. Chass. consil. 14. & sic filij suscepti ex vno ex illis filiis institutis, excludent vltimum substitutum. Chass. ibi. num. 6. Bellac.

Monasterium an excludat substitutum sub conditione, si sine liberis, & quando: & num locus erit substitutioni, si hæres effectus fuerit presbiter.

CAPVT II.

Substitutus sub conditione ista, si hæres institutus decesserit absq; liberis legitimis & naturalibus ab eo procreatis excluditur per monasterium, casu quo institutus ingrediatur religionem, & per consequens monasterium obtinet hereditatem excludendo substitutum, vt probatur in authent. nisi rogati. C. ad Trebel. vbi doct. & per Bar. consil. 1. Calderi. consil. 43. an statutum. in tit. de testam. Bald. consil. 286. pater tres, & c. lib. 4. cum aliis late congestis per Lauren. Calcan. consil. 68. Magister. & istam asserit esse magis communem opin. Barb. consil. 20. stat difficultas. lib. 1. Dec. in c. in presentia. ext. de prob. nu. 227. & seq. & Moder. ibi. Aug. Berous consil. 114. cū super prima substitutione, nu. 21. vol. 2. & alij in superiori proxima opinione citati. & ita consuluit Alex. consil. 121. viso themate superscripto. vol. 2. & istam sententiam, tanquā veriore approbat, & tuetur Fely. in d. c. in presentia. sub nu. 36. ratio videtur ista, quare de iure monasterium excludat substitutum, quia subintelligitur, nisi hæres monasterium ingrediatur. §. sed & hæc presentia. in authent. de sanctis. Episc. & tenent Dy. & Bar. in l. si ita quis. §. 1. de leg. 2. Pau. Castr. in d. authent. nisi rogati: & hoc abunde comprobatur ex dictis per Alex. consil. 129. alias 121. viso themate. li. 2. & consil. 25. super contentis in d. themate. vol. 3. comprobatur secundo loco præallegata communis conclusio, & fortasse efficaciori ratione, quia monasterium loco filiorum habetur, quantum ad exclusionem substituti, vt patet in d. cap. in presentia, vbi pariter deficit fideicommissum, si grauatus ingrediatur monasterium sicut si filios suscepisset, & hoc respectu glo. & doct. concludunt in memorato cap. in presentia. monasterium esse loco filij, vt per glo. in authent. si qua mulier. in verb. liberos. vbi Bal. C. de sacros. eccl. & in authent. nisi rogati. vbi Bal. C. ad Treb. & in d. §. sed & hæc presentia. Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. vers. 158. Bar. in l. hæredib. §. 1. ff. ad Trebel. Bald. in c. 1. de mili. vasa. qui ar. bel. depo. in princ. Ang. consil. 80. quæstio subtilis est, vbi inquit, quod communiter omnes dicunt, quod monasterium loco filij habetur, & idem Fulgo. consil. 53. Marc. Mant. d. cap. in presentia. nu. 50. quod procedit quo ad effectum, vt excludatur substitutus. ita concludit Bald. in l. filium. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. ampliantur dicta communis conclusio. etiam procedere quando institutus efficeretur clericus, seu presby-

ter, & susciperet ecclesiasticum ordinem: tunc enim expirat onus fideicommissi sibi iniunctum, & habet liberam dispositionem bonorum, quæ substitutioni subiecta sunt, si quidem d. §. sed & hæc presentia. alternativè loquitur, si monasterium ingradientur, aut clerici fiant. Et licet aliqui doct. contrariam teneant, nihilominus hæc opinio videtur verior, vt asserit Dec. in d. c. in presentia. ver. in ea. gl. ibi, & c. & conclusione hac latari debent nonnihil clerici, quoniam per eam habent liberam bonorum suorum dispositionem, quæ per substitutionem erat eis sublata, si in seculari vita permanissent. l. si. §. si. C. communia de lega. In contrariam verò partem inclinaverunt omnes doct. magis communiter in d. authent. nisi rogati. quod substitutio non evanescat in hærede simplici facto clerico, & de ista communi attestatur Boerius decis. 254. nu. 1. 3. 6. & 12. & Moder. in memorato cap. in presentia. & quamvis contraria, & sic prima opi. sit verior, non ob hoc est discedendum a dicta communi, sec. Fulg. consil. 30. vide Neuiz. in Sylva nuptiali. li. 5. num. 61. cum duob. seq. & Alc. in l. 1. ff. si cer. pet. Interpretatur primo loco dicta communis conclusio non habere locum, quando aliquis esset substitutus pro redemptione captiuorum: tunc enim non excluditur substitutus per ecclesiam, vt volunt omnes doctores cōter in d. c. in presentia. & in allegata authent. nisi rogati. & Corn. consil. 18. lib. 4. vbi scribit istam esse communem opin. & Moder. in locis præcitatis. Limitatur secundo non procedere d. communis, vbiunque testator in testamento suo expressè disponat substitutum debere admitti, si scriptus hæres decesserit sine liberis legitimis, & naturalibus. ex suo corpore procreatis, & verò matrimonio natis: hoc etiam addito, si ingressus fuerit monasterium. ita Cald. consil. 43. in tit. de testam. Alex. consil. 121. vol. 2. & consil. 35. vol. 3. & Dec. consil. 159. col. 2. & consil. 419. colum. 2. & in d. ca. in presentia. col. 28. vers. Postremo circa istam gl. quod non mirum videtur, quia est in potestate testatoris substituere quem velit hæredi, etiam monasterium ingressuro. l. Deo nobis. C. de Episc. & cler. & tacitam legis provisionem tollit expressa testatoris provisio. l. cum filio. §. 1. ff. de vulg. & pupil. substitu. & hoc tenent Crauet. etiam cum aliis aggregatis per eum consil. 152. circa testamentum, sub num. 1. & omnes Doct. communiter: vt ait expressè Laur. Calcan. consil. 7. quia a me. colum. 15. & Deci. consil. 426. in duobus dubiis. num. 2.

Nam iustum & æquum est, quod testator possit quam legem velit imponere rebus suis. cap. verum. de cond. app. & C. de dona. sub modo. l. 1. & 2. Valde iniquum esset monasterium habere bona testatoris inuiti: cum nemo benefacere compellatur. c. 2. ad fidem. 23. q. 5. vt per Deci. in d. consilio 419. elegantius consilio. & tradit quoque Crauet. in præcitato consil. 152. vbi hoc locum sortiri asseuerat, si non appareat, quod testator voluerit etiam in presenti casu de monasterio loqui. Secus verò si dixerit, vel si monasterium ingrediatur, & reddit rationem Couar. in lib. variar. resolut. c. 29.

Et confirmatur, ac comprobatur præmemorata communis limitatio ex dictis per Cor. in dict. consilio 13. colum. 6. & per Fulgos. consil. 53. quando superius. & per Alexand. in allegato consil. 121. volum. 2. quia est in hoc seruanda testatoris voluntas: vt constat ex congestis per Decium in d. cap. in presentia. col. 34. & consil. 259. visis his.

Vbi tenet, quod ad excludendum monasterium. sufficiant etiam coniecturæ voluntatis: vt si testator substituat adiecta causa, quia velit bona sua in familia remanere.

Nam in fideicommissis sola voluntas seruatur. l. pen. ff. de leg. 1.

Et illamque voluntas testatoris in fideicommissis, & conditionibus primum nempe locum obtinet: & ipsa est quæ limitat, ampliat, & declarat in testamento disposita, & præ ceteris testamentis dominatur, vulgata. l. in conditionibus. ff. de condit. & demonstrat. & Sacrum Collegium Patavinum. consil. 3. in presenti dubio. num. 2. inter consilia vltimarum voluntatum posito. volum. 1.

Voluntasq; testatoris etiam totum facit, & omnibus dominatur. l. ex facto, la grande. ff. de hæred. instit. l. in conditionibus primum locum. ff. de condit. & demonstrat. & Tiraq. in tracta. de primigenitur. q. 53. num. 19.

Et sic voluntas testatoris in fideicommissis substitutionibus inspicienda potius est quam verba. l. 3. §. conditio. ff. de adimen. leg. l. cum virum. & ibi Bald. colum. 3. C. de fideicom. l. Publius. §. fin. ff. de condit. & demonstrat. l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. l. 3. C. de liber. præter. l. pater Severinam. ff. de condit. & demonstrat. & c. intelligentia. & c. in his. de verb. sig. l. Lucius. vbi gl. ff. de hæred. instit. Bar. in l. si ita scriptum. in prin. ff. de liber. & posthum. Oldr. consil. 269. & l. as. consil. 203. col. 3. volum. 2.

Imò illam quoque voluntatem testatoris sectari debemus Com. opin. Tom. iij. D 3 per

per quancunque coniecturam. vt inquit Bal. in l. quidam. C. de necess. ser. hered. institut.

Et postremo voluntatis probatio clara, & euident dicitur, quæ ex legitimis coniecturis elicitur. l. licet Imperator. & ibi Doctores. ff. de leg. 1.

Et hinc est, quod voluntas testatoris probatur quatuor modis. Primo itaque verificatur voluntas ipsa defuncti, ex his quæ testator protulit extra testamentum. Secundo ex his colligitur etiam voluntas testatoris, quæ expressè testator ipse tempore conditi testamenti. Tertiò arguitur quoque testatoris voluntas ex conditione personæ, cui facta est substitutio. Quarto consideratur similiter qualitas personæ substitutæ, a qua colligi possit, atque interpretari voluntas defuncti ad eius fauorem, quæ omnia magistraliter ponit, discurret, & planè explicat Bar. in l. 2. q. 5. ff. de vulg. & pup. subst. & Alex. conf. 100. vi sa parte testamenti. nu. 10. & seq. vol. 4.

Potest & quinto etiam voluntas ipsa testatoris dubia probari, & declarari per aliam scripturam priuatam. text. est in l. alimenta. §. 1. & ibi Bar. ff. de alim. leg. & Ias. in l. qui filiabus. in prin. ff. de leg. 1. & conf. 87. col. 8. vol. 4.

Sed aduerte, quod ubicunque hinc inde reperirentur coniecturæ: tunc utique, & indubitanter vna præsumptio potètiore tolleretur aliam præsumptionem debiliorem. vulgata. l. Diuus. ff. de integ. resti. & Alex. conf. 124. quoniā abundè. col. 2. vol. 6.

Claudicatque tertiò prælibata communis opinio, locū minime obtinere in filio testatoris substituto, nam monasterium tunc non excludit filium testatoris substitutum, & sic hoc casu nullo pacto præfereretur monasterium filio, vt consuluat Bal. conf. 196. testamentum Pycharelli. vol. 1. vbi planum facit ita fuisse iudicatum. Et huic sententiæ accedit Ripa in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 41. ff. ad Trebel. Bal. in auth. nisi rogati. C. ad Treb. Raph. Fulg. conf. 53. & Ias. in terminis. conf. 212. vol. 2. & August. Berous in d. conf. 114. sub nu. 21. vol. 2. Siqui dem monasterium filij loco non habetur, neque substitutum excludit, cum testatoris filius est substitutus. licet & male Dec. in d. conf. 426. & Crau. in d. conf. 152. circa testamentum. nu. 1. cum aliis seq. consulerint contrarium, videlicet quod monasterium habeatur loco filij, faciatque deficere conditionem substitutionis, si decesserit sine filiis naturalibus, & legitimis ex suo corpore procreatis.

Alias vero quamplurimas limitationes, vtilissimas quidem ponit, & discurret August. Berous in d. c. in præsentia. nu. 487. cum aliis seq. Bertach. in suo repertorio. in vers. Monasterium habetur pro filio. & Ripa in d. l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 44. cum aliis seq. ff. ad Treb. Viuius.

Substitutum excludit monasterium loco filij succedens, secundum magis com. per Burf. conf. 97. nu. 23. lib. 1. vbi eam dicit procedere etiam quod dictum esset, ex suo corpore natis, ex pluribus ibi alleg. Bonacoff.

Substitutio si hæres decesserit sine liberis, hærede religionē intranti, substitutio euacuatur. Duran. ibi. caut. 18. Barb. conf. 20. nu. 1. com. dicit. Vezin.

Hæres institutus, cui est datus substitutus, si decedat sine liberis, & interim viuentē substituto effectus fuerit presbyter, non idcirco statim erit locus substitutioni. Anch. in c. præsentia. de proba. & sic quamuis institutus efficiatur presbyter, non propterea euanescet ius substitutionis, seu fideicommissi, nisi ille institutus ingrederetur monasterium animo non exeundi, & illi se deuouerit. Barb. conf. 20. lib. 1. Dec. d. c. in præsentia. nu. 227. & seq. Sylua nup. lib. 5. num. 81. cum duob. seq. Boer. decis. 354. nu. 3. & 12. & ibi inquit omnes ita tenere, & eā opinionem communem esse & quod magis est, si interim moriatur substitutus superstitē instituto qui iam factus erat presbyter, ille substitutus non transmittet ad suos spem illius substitutionis, & perdit ius ipsius substitutionis. per l. substitutio. & ibi Albe. de Rosate. ff. de acqui. rer. domi Boer. eo loco nu. 12. & 13. Quod si institutus monasterium ingrederetur, quod in cōmuni non sit capax bonorum, & tunc instituto ingrediente monasterium, statim substitutus admittetur. Alex. conf. 13. in 3. vol. nu. 4. Bellacom.

Substitutio in liberorum defectum, hoc est, si quis sine liberis decesserit, & tunc euanescet, cum is cui substituitur, religio nem profitebitur. commune inquit. Barb. conf. 20. stat difficultas. lib. 1. Dec. c. in præsentia. nu. 227. & seq. de probatio. Quamuis idem processurum non sit, si tantum clericus efficiatur. commune affirmant Boer. decis. 253. Sylua. nup. lib. 5. num. 81. cum duob. seq. Nec item idem procedet si substitutio ad captiuorum redemptionem fiat, quemadmodum frequenter placitum asserit Corn. conf. 53. lib. 4. Nec denique id etiam procedet, cum testator aliter expressim cauerit. commune testificatur Calcan. conf. 7. incip. quia a me. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Totam hanc materiam fusè explicat Nicolaus Boerius deci. 354. Borgninus Caualcannus decis. num. 83. vbi citantur decisiones Rotæ Florentinae, anno 1539. mense Nouembri.

Substitutio an expiret, substituto morte præuento, antequam substitutionis casus eueniat.

CAP. III.

Substitutus (faciunt etiam plenissimè annotata per Anton. Gabriel tit. de hered. instit. concl. 2. libro 4. vbi vide.) moriens antequam substitutionis casus eueniat, spes tunc substitutionis expirat, nec ad hæredes transmittitur. l. si ex pluribus. ff. de suis & legit. & not. Bald. conf. 94. punctus quæstionis. lib. 4. conf. 320. dicta domina. & cōf. 434. punctus circa fin. vol. 4.

Et ratio istius dicti videtur isthæc, quia quælibet substitutio dicitur cōditionalis. l. cohæredi. §. cohæres. ff. de vul. & pup. subst.

Et ius conditionale ad hæredes non transmittitur. l. si ita legatum. §. illi si volent. ff. de lega. 1. not. Fulgos. confil. 14. in q. & confil. 70. proponitur. Alex. conf. 49. viso themate. col. fin. vol. 6. conf. 25. & confilio 252. volumine 6. & Dec. confilio 435. in causa mihi.

Et sic cum substitutio sit conditionalis ad hæredes transmitti non potest. Ias. post alios in l. qui plures. ff. de vulg. & pup. subst. vbi rationem reddit. Quia substitutio nihil aliud est quam conditio institutionis. l. in ratione. §. quod vulgò. & §. seq. ff. ad l. Falc. & l. qui liberis. ff. de vulg. & pup.

Et ultra prædicta non admodum distare videtur illud, quod fideicommissum conditionale pendente conditione non transmittitur ad hæredes. l. in causa. la 2. §. Pomponius. vbi Bal. ff. de minor. & Alex. in l. fin. colum. fi. C. de lega. Bart. in l. 1. num. 9. ff. de leg. 1. Bal. in l. vnica. C. de aet. ab hered. & cont. hæred. Ioan. Dilect. in tract. de arte testand. tit. 5. caut. 23.

Præterea fideicommissum fit caducum morte fideicommissarii conditione pendente, siue sit vniuersale, siue particulare. l. si in personam. C. de fideicom. l. 1. §. fin. autem. C. de cad. toll. l. vnum ex familia. §. rogo. in fine. & l. miles. §. 1. ff. de leg. 2.

Et cur secus sit in contractibus, quàm in vltimis voluntatibus, vide Tobiam Nonium, post glo. in §. ex conditionali. In sti. de ver. obl. nume. 45. & 6. vbi post Ozer. concludentem rationem afferre conatur. per tex. in l. si pactum. circa finem. ff. de probat.

Sed istam conclusionem, vt sup. firmatam, amplia primo loco etiam procedere, si testator substituisset filios & hæredes, vel eorum præmortuorum liberos: quia nec admittentur filij hæredis præmortui donec supersit aliquis ex filiis substitutis: per notata in l. hæredes mei. §. fin. ff. ad Trebel. & per Alexand. confil. 17. viso testamento. volum. 6. nisi iure accrescendi hæreditatem habere possit filius substituti. l. qui patri. ff. de acquir. hæredit. quod mirabile dicit Bald. conf. nono. factum tale est. volum. 2.

Amplia secundo loco antedictam cōclusionem etiam procedere, si hæredes ex descendantibus testatoris substituti essent. l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. Gloss. valde not. in l. 1. C. de his quæ ante aper. tab. & ibi Bar. Bald. Alber. & idem Bar. in l. 1. colum. fi. ff. de leg. 1. sequens Cy. in l. 1. C. com. de leg. Bal. in l. cum ex filio. ff. de vulg. & pupil. Idem tenet gloss. in l. si in personam. C. de fideicom. Oldra. conf. 131. Corn. conf. 248. circa hanc. vol. 1. & Soc. conf. 197. circa præmissa. Et habetur optime per Pract. Papien. in forma libelli, quo agitur ex substitutione. in vers. Qui ex eis superuiveret. in fine. Dec. conf. 115. in princ. & 574. colum. 1. vbi de communi testatur, & similiter Curt. iun. conf. 69. 96. 83. & 135. nume. 5. Boer. decis. 354. Ias. in l. si Stichum. §. 1. num. 2. ff. de verb. oblig.

Nam pendentia conditionis impedit transmissionem etiam ad filios. l. cui legetur. §. 1. vbi Bal. ff. de lega. 1. quod sequendo refert Ias. in l. cum filiofam. num. 24. cum seq. ff. eo. tit.

Nec filius ipse subintrat in locum sui patris in fideicommissio, in dispositione hominis: vt per Bellon. confil. 50. & Ias. confilio 8.

Facit etiam, quia ius in spe non dicitur esse in bonis nostris. Albert. Brun. conf. feud. 6. & 8. Et hæreditas quæ non potest adiri, non dicitur delata. l. delata. vbi ad propositum glo. notat. ff. de verb. signifi. sic sequitur, quod nemo dat, quod non habet.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 28

bet. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. Bar. in l. vniuersa. C. de lega. Ad id confert iterum: cum ea quæ sunt in conditione, non sint in dispositione. Ias. in l. 1. num. 12. C. de pactis. Nam filij in presenti casu, sunt positi in conditione, non autem in dispositione. idem Ias. in l. Centurio. nu. 56. ff. de vulgar. & pupil. Ale. consi. 199. lib. 2. quod declarat Cephal. consi. 251. lib. 2.

Præterea constat, quod fideicommissum expirat morte fideicommissarij, & non transmittitur ad heredem fideicommissarij, sed remanet apud grauatum, vel eius hæredes. d. l. cū filiofam. vbi Ias. nu. 4. & 24. Curt. iun. consi. 87. & 113. post Gl. communiter approbatam in l. Lucius. la. 2. ff. de hæred. insti. & Pract. Papien. vbi supra. num. 27. Alex. vbi prædicta asserendo firmat in l. Gallus. §. etiam si parente. versic. Pilius non est sine dubio. ff. de lib. & posth. & post alios quos ibi allegat in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. & in l. sed si eo. eod. tit. vbi refert, quod si pater fecit reciprocam substitutionem inter filios, si quis eorum decesserit sine filijs, & sic conditio expressa: & iura condicionalia delata in hæreditate ascendentium, non transmittuntur ad posteros, si ipsi decesserint conditione pendente.

Et cum in proprijs terminis per hæc religiosissimè viderim consultum & obtentum in anno 1573. volui ad eorum meliorem declarationem præsentem facti speciem interferere. Agebatur igitur, quod quidam Matthæus Ioannes de Ciuitate regali in suo testamento instituit suos vniuersales hæredes pro æquali portione, Sebastianum eius filium, & Cicchonum ex altero prædefuncto filio nepotem: & si mori contingerit sine filijs de eorum corporibus legitimè descendantibus, eos inuicem substituit. Euenit casus, quod pendente conditione Sebastianus filius institutus, & ut præmittitur substitutus, relicto filio notario Guido Antonio diem suum clausit extremum: deinde Cicchonus nepos in suo testamento hæredem instituit Angelellam eius sororem, & mortuus est sine filijs. Insurrexit notarius Gvidus Antonius filius, & hæres vniuersalis prædicti Sebastiani contra prædictam Angelellam hæredem vniuersalem, ut supra institutam, & quæsiuit capere propria autoritate possessionem bonorum hereditariorum ipsius Cicchoni, asserendo se esse filium & hæredem præfati Sebastiani, & per consequens ad ipsum spectare, & pertinere dictam hæreditatem, cum sit factus casus restitutionis, & sic re in cōtrouersiam deducta, fuit tandè cōpromissa. & ea subtiliter, accuratè, & optimè perpenſa, non obstantibus quampluribus iureconsultorū Aquilanorum, & Perusinorum respōsis, & in iure allegationibus in fauorem dicti notarij Guidi Antonij, fuit mediante eleganti, maturo, & docto consilio, & patrocinio Excellentis Domini Paschalis Turcanici cōciuis mei, ex voto Excellentis Domini Ioannis Francisci de Nobilib. de Ciuitate Ducali, cōparis mei vndecunq; doctissimi & laudatissimi ad fauorē dictæ Angelellæ pronunciatum, & iure optimo determinatum, exclusio penitus ipso notario Guido Antonio; & tali determinationi cognitis suis rationib. partes ipsæ statim acquieuerunt.

Et quamvis Gl. in l. is cui. ff. de act. & oblig. contrarium asseueret: tamen non est recedendum ab opinione Gl. præcit. in d. l. 1. & fuit opinio Azon. in sum. ibi. nu. 2. quæ verior, tutiorq; apparet, quam tenet Aret. in §. ex conditionali. nu. 3. & 4. Instit. de verb. oblig. & est communiter approbata, ut per Alex. in d. l. cū ex filio. & consi. 97. nu. 5. lib. 3. Curt. consi. 63. antiq. fama. col. 17. & cōf. 75. Dominus Ludouic Soc. in l. 1. ff. de vulg. & pupil. Ias. in l. si cui legetur. §. hoc autem. ff. de leg. 1. & consi. 80. iste casus. lib. 1. Cui ultra præcit. Doct. accedit Bal. in l. 1. §. si autē. C. de cad. toll. vbi ait ibi esse tex. qui decidit hæc quæst. & in consi. 254. Titius. vol. 1. & in consi. 435. punctus super quo. vol. 4. Ias. consi. 29. Dominus Nicolinus. col. fi. vol. 3. Et probat aperte hoc in d. §. cum ita. & ibi Glo. in verb. Suscepisset. & alij quos congerit Ias. in l. quæ de legato. col. 4. ff. de leg. 2. & Dec. consi. 394. pro vera. & consi. 55. & pro tenui facultate. nu. 8.

Vbi hoc amplificat procedere etiam si in contrarium reperiretur, vrgeretque aliqua coniectura voluntatis testatoris, & interrogatus vniuersaliter ita disposuisset. & hæc est communis opinio, attestante Saly. in dicta l. si in personam. quæ corroboratur ex allegatis per Gozad. consi. 29. videtur. colu. 3. & sequitur Corn. consi. 248. circa hanc. col. 1. vol. 1. & Soc. iun. cōf. 98. viso puncto. col. 1. vol. 2.

Sed præsens communis opinio coarctatur, ut fideicommissum conditionale transmittatur ad liberos, vbiunq; à principio fuerit vnitū cum iure accrescēdi: tunc enim videtur naturam eius assumpsisse ut transmittatur, sicut trāsmittitur ius accrescēdi. l. qui patri. ff. de acq. hæred. & Soc. consi. 6. in præsentis consultatione. col. 4. vol. 3. & Ias. cōf. 154. testator. vol. 4. vbi amplectitur opinionem Soc. qui allegat consi. Bal. 9. vol. 2.

Cæterum aduerte, quod dispositio d. l. qui patri. inducta apparet fauore pupilli, ut is hæredem habeat, ut ibi exprimit Alex.

Alex. col. 1. & ideo nō habet locū nisi in substitutione pupillari, vel in substitutione vulgari cōtinēte tacitā pupillare: ut explanat idē Alex. in eadē l. col. pen. Et d. cōf. 9. Bal. citatū p Soc. in d. consi. 6. non probat vllō modo eius intentionem: quia Bal. loquitur in substitutione pupillari, ut facillè discernitur ex lectura dicti consilij. Aliud est igitur dicendum in substitutione fideicommissaria. & hæc est cōmunis & concors solutio, teste Saly. in l. quidam elogio, circa finem. C. de iure deliberan. Et quod tex. in dicta l. qui patri, habeat locum tantū in substitutione directa, non autem in fideicommissaria, fatetur expresse ipsemet Ias. in d. consi. 159. in fine.

Sed esto quod vera sit opin. Soc. præmemorata in d. consi. 6. tamen adhuc limitanda foret, ut ea nullatenus procederet contra neptem testatoris filiam hæredis instituti, quoniam nō est verisimile, quod voluerit eam excludere ab hæreditate patris, & alienas successiones, propriis antepone. l. cum acutissimi. C. de fideic. & ita declarat, limitatque suam opinionem Soc. in d. l. hæredes mei. §. cum ita. col. 5. ff. ad Trebell.

Et ad istum tex. responde. declarando, quod transmissio antedicta, non obtinet locum nisi in præiudicium extranei; & quod filia hæredis instituti neptis testatoris non est persona extranea. §. extraneum. C. de rei vx. act. quare hæc præsumptio procederet sine scrupulo aliquo, vbiunque successurus ab intestato esset de liberis testatoris, qualis est ipsa neptis, ut post alios concludit Dec. in l. pen. col. fi. vers. Venio ad secundum. C. de impub. & hæc est communis theórica Doct. ut per Corn. consi. 22. col. 5. vers. Diligenter. vol. 2.

Ampliatur secundo loco, ut non solum procedat in legato, seu fideicommissum vniuersali, sed etiam particulari. Nam si legatum relinquatur, si nauis ex Asia venerit vel non venerit, antequam sit certum nāem venturam, vel non venturam legatarius moriatur, tale legatum non transmittitur. Rom. fing. 90. per tex. in l. huiusmodi. ff. quando dies leg. ced.

Sed regula prædicta, sicut vides vtiliter ampliata, limitatur vbiunq; contrariū ex defuncti cōiecturis appareret. Bal. in d. l. 1. C. de his, qui ante apert. tab. & Bar. in d. §. cum ita. nu. 4. & ibi Soc. nu. 9. Io. Ceph. consi. 251. lib. 2. Rol. à Valle, cōf. 5. lib. 4. & D. Berard. Alph. in suis collect. in d. l. 1. 141. vbi ad propositum copiose, & eleganter more solito complura congerit.

Et hæc coniectura quomodo colligenda sit, an ex verbis testamenti, an ex alijs testamenti dictis, præter Soc. primam partem tenentem in d. §. cum ita. nu. 10. vide Alphan. in præcit. loco, qui plures autoritates contra Soc. cumulat.

Hinc nota ad propositum, quod illa coniectura in medium adduci potest, voluntatis testatoris, quæ ea est, vbiunque in patria ipsius testatoris extaret statutum excludens mulieres dotatas vel dotandas à bonis paternis: tunc equidem testator censetur voluisse se conformare cum dispositione ipsius statuti, vel alterius similis. ita Bar. in d. §. cum ita. & in l. iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. lib. Soc. consi. 116. In causa filiorum, colum. 4. volum. 3. Alexan. consi. 15. Viso testamento. volum. 4. Zaf. consi. 1. num. 41. lib. 1. Doct. in d. §. cum ita. vbi Bar. nu. 4. concludit, quod in locis vbi extant, vigentque statuta, quod filia, & neptes fœminæ non succedant stantibus masculis, quod neptis non admittitur, si superest nepos ex filio masculo, qui ex præsumpta voluntate defuncti, secundum statutum ciuitatis neptem excludit. & opin. hanc sequuntur ibi Angel. Raphael, Paul. Castr. Alex. & communiter Scrib. in locis relatis ibi per Rip. & per Dilect. in tracta. de arte test. titu. 5. caut. 17. quamvis ibi asserat plura collegia contrarium alias respondisse Castrensis. consi. 409. Casus iste frequenter contingit. lib. 2. Alciat. reg. 3. præsumpt. 32. num. 4. Tiraq. in l. si vnquam. in vers. Susceperit liberos. num. 134. C. de reuoc. dona. Socin. in l. cum auis. num. 95. ff. de condi. & demonstr. & consi. 73. Capiendo. nu. 12. & sequent. volum. 4. vbi postmodum apertissime admonuit ita alias in simili casu vidisse consultum Ferrariæ, per doctissimos viros Bononienses, & Ferrarienses. & ita etiam sæpius se consuluisse: & hæc est communis opi. ut per Soci. iun. consi. 30. Maxima. lib. 4. ante nume. 2. licet ibi num. 6. in fin. contrariam opinionem magis communiter receptam ex semetipso asserat.

Et hinc est, quod cum statutum sit differens materia inter masculos & fœminas, sequitur necessario, quod sub illis verbis, sine filijs, & sic sub masculino genere à testatore prolato, non comprehendatur fœmininū: secundum Anchar. in l. tres fratres. ff. de pact. asserentem, quod si pater filios institueret, filia non comprehenduntur, si per statutum masculi excludunt fœminas, & sic materia erat indifferens, & sequitur Alex. in l. Gallus. §. quidam recte, in fin. ff. de lib. & posthum. & consi. 127. Viso testamento, post prin. volum. 1. & consi. 16. nu. 1. vol. 4. Socin. consi. 51. Vifa. colum. 7. volum. 4. Curt. sen. consi. 51. Com. opin. Tom. iij. D 4 Super

Com. V. I Opin.

Super testamento. colu. 3. Ias. in l. si quis id quod in 8. limit. ff. de iurisd. omnium iud. & Dec. consi. 15. Et pro tenui colu. 4. ubi in his terminis arguit, quod sub conditione ista, si sine liberis decesserit, masculinum non concipiet femininum, propter differentiam inter masculos & feminas, quam testator fecerat: sicut contingeret ubicunque per statutum fieret talis differentia. Nam sicut quando ex mente testatoris huiusmodi materia est differens, solet concludi, quod appellatione filiorum, feminae non continentur, ut per Bart. in l. 1. ff. de verb. signifi. & ibi Alcia. & Socin. sen. consi. 36. Redd. in fine, & Corne. consi. 7. Reperio. col. 3. & consi. 101. Licet in hac. col. 3. vol. 4.

Fallit ultimo loco dicta conclusio, quoties fideicommissum esset purum: quia fideicommissum purum statim peti potest, cum non habeat quod ipsum impediatur. Paul. Castren. in l. epistolam. §. mulier ff. ad Trebell. Ias. in l. cum secundum. C. de fideicom. Et similiter postquam est purificatum transmittitur. Paul. Cast. consi. 408. lib. 1. Viuius.

Substituto mortuo tempore existens conditionis per mortem grauari sine filiis, caduca efficitur substitutio, absque iuris hereditatis in descendens transmissio, secun. comm. per Burfa. consi. 1. nu. 17. lib. 1. Bonacoss.

Substitutus decedens pendens conditione: transmittit ius seu spem succedendi ad filios suos, secun. comm. per Burfa. consi. 71. nu. 13. lib. 1. Idem.

Substitutio caduca efficitur substituto sine filiis decedente, & herede instituto superexistente, sec. commu. per Burfat. consi. 1. nu. 2. lib. 1. Bonac.

Substitutio caduca efficitur, mortuo substituto ante euentum conditionis, nec illud ius hereditarium ad descendens transmittitur, sec. com. per Burf. consi. 1. nu. 17. lib. 1. alleg. Bero. consi. 117. nu. 4. nu. 7. lib. 2. & substitutio caduca efficitur, substituto sine filiis decedente, & herede instituto superexistente, ex communi per Burf. d. consi. 1. nu. 2. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Faciunt ad hanc materiam plenissime annotata per Ant. Gabr. tit. de heredibus instituend. conclus. 4.

De vulgari substitutione seu vulgariter substituto.

C A P. IIII.

Substitutio vulgaris aditione non euanesceat, quæ potissimum rescissa per querelam extet. ut potest quia tunc substitutio ipsa vulgaris sortitur effectum suum. text. est in l. & si sine. §. sed quod Papi- nianus. ff. de minor. & lex contractu, & ibi Bartol. ff. de re iud. & idem Bartol. in l. 1. num. 49. & in l. 2. §. 1. num. 2. ff. de vul- gar. & pupillari substitutione. & Iason in l. post aditam, in 2. fallent. C. de impuber. & ista est concors, communisque om- nium iuris interpretum sententia, quam stylo quidem ferreo confirmat consulendo Crauet. consi. 898. nu. 25. vol. 5.

Quæ profecto communis adeo vera discernitur, ut ampli- ficari facile etiam possit, id est esse, cum ab instituto hereditas auferatur, vel effectum suum aliàs aditio non habeat; aut ex causa alia hereditas auferatur; quoniam hoc etiam casu, ius vulgaris substitutionis manet proculdubio incolume. text. est in Auth. hoc amplius. ibique glo. & communiter Docto. om- nes, & præsertim Bald. num. 18. C. de fideicom. Ias. in d. l. post aditam in 1. fallent. & in terminis, ita consuluit Ancha. consi. 275. ubi locum vulgari substitutioni esse arbitratur, ubicunq; re ipsa institutus hereditatem retinere nequiret, & in eum ca- sum nominatus substitutus foret. & Ancharanum refert, se- quiturque Crauet. in præcitato consilio 898. sub numero 25. volumine 5.

Necnon substitutio ipsa vulgaris variè sortitur etiam effe- ctum suum, nec euanesceat, tam nimirum ex capite noluntatis, quam etiam impotentia. l. 3. C. de hered. institut. & l. vnica. §. cum autem in superiore. C. de cad. tol.

Et caput noluntatis dupliciter verificatur in expressa, quæ per repudiationem inducitur. §. si quis itaque. Institutionib. de bonorum possessione. & l. temerè. C. de iure deliberand. & in tacita, quæ per lapsum temporis inducitur. l. si ponas. §. fin. ff. de inoffi. testament l. si quis filium, in fin. C. eod. tit. & licet, cum gl. de iur. delib.

Et caput similiter impotentia multipliciter intelligitur. &

De ultim. voluntatib.

primò per defectum capacitatis l. institutio §. q. si Mæuius. C. de hered. instit. & l. 2. C. eod. tit.

Secundò cum institutio euauit per defectum testamenti. l. 3. §. fina. ff. de liberis & posthumis. & l. si filius. ff. de heredibus instituen.

Tertiò per defectum conditionis. l. fin. ff. de heredibus in- stitui. ex scriptura. §. fina. & l. si separatim. ff. de condition. & demonstra.

Quarto per aqua, & ignis interdictionem. l. Gall. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu.

Quintò per deportationem instituti. l. 1. C. de hered. insti- tuten. iuncta glo. ibi.

Sextò per defectum natiuitatis instituti. l. fin. C. de institut. & substitut.

Septimò per mortem. l. ab omnibus. §. cum quidam. ff. de leg. 1. & id siue ante testamentum, siue post testamentum, & post mortem testatoris mors instituti contingerit. ut l. vnica. §. & cum triplici. §. in principio. §. pro secundo, & §. in nouis- simo. C. de cadu. tollen.

Alios verò sex effectus ipsius vulgaris substitutionis cumu- latisimè quidem recensuit etiam Capra, in tracta. subst. inter suas regulas, & conclusiones, in prima specie. nu. 35. cum aliis seq. & D. Sfortia Oddus quoque in tracta. compendiosè substi- tutionis, in prælud. quæst. 5.

Quæ vulgaris substitutio fieri solet his, vel alijs similibus verbis, puta iam filio instituto, Si Gregorius hæres non erit, ta- lis sit hæres, vel talem heredem instituo. l. 1. ff. de vulg. & pupil. substit. & notatur per Glo. & Canonistas in cap. Raynutius, & præsertim per Couarrubia in §. 4. sub num. 4. de testament. & Legistas in §. qua ratione. Institut. de pupillar. substitut. & per D. Sfortiam Oddum in tract. compendiosè substitutionis, in prælud. quæst. 4. fol. 10.

Et isthæc substitutio vulgaris (ut supra docuimus) conti- net in se duo capita, scilicet caput impotentia, & caput volun- tatis, quodq; exemplificatur hoc modo, siue primus hæres in- stitutus non potuerit esse hæres, siue etiam noluerit. ut l. cum proponas. & ibi tradunt Doct. C. de hered. instit. & Bart. & cæ- teri omnes in d. l. 1. ff. de vulg. & pupil. substitut. & in l. 3. §. si. ff. de liber. & posthu. Viuius.

Substitutus vulgaris habet absq; dubio aliquo remedium. l. fina. C. de edict. diui Adrian. tollen. secundum Barto. & alios communiter omnes ibi, in 4. quæst. & sic eueniente casu substi- tutionis, potest substitutus adire hereditatem testatoris, ac infimul petere se mitti, ponique in possessionem bonorum il- lius, ex beneficio d. l. si. quod ei indubitanter competit, ex com- muni omnium Doct. assertionem iam relata per Bellon. consi. 19. sub nu. 14. & seq.

Sed substitutus ipse volens, determinansque contra institu- tum mitti in possessionem ex remedio d. l. fin. C. de edict. diui Adria. tollen. minimè sufficeret ipsum ostendere testamentum non abolutum, nec vitiatum: verum necessario deberet etiam plenè probare, institutum penitus exclusum extitisse, puta re- pudiatione, vel aliqua impotentia. secundum explanationem, declarationemque verissimam Bart. in d. l. fin. in §. 1. col. 4. quæ communis facile discernitur ex scriptis per Doct. in ibi, & ita consuluit Bero. consi. 57. Concludo in casu mihi proposito. nu. 21. vol. 2.

Cæterum isthæc communis declaratur vtiliter ad praxim, quod hæc probatio per substitutum venientem aduersariuè contra institutum, deberet illico, & incontinèti fieri, alioquin non audiretur yllo modo. text. est in l. 1. C. de edict. diui Adria. toll. & ita consulendo explanat, explicatque Bero. in præcita- to consi. 57. nu. 21. in fine.

Est bene verum, quod substitutus heredi sub conditione, si decesserit heres sine liberis, non debet nec tenetur yllo modo probare, quod heres ipse decesserit absque liberis, verum suf- ficit allegare, nisi contrarium probetur per aduersarium, id est existentia liberorum. ita Bar. Ang. Iacob. de Aren. Alb. Raph. Cum. Imol. Ripa. col. pen. & alij omnes per text. ibi, in lex fa- cto. §. si quis autem. ff. ad Trebel. Paul. Cast. consi. 387. num. 4. vol. 1. & Alex. consi. 39. Viso themate, de quo supra. vol. 1. ubi ab hac opinione, tanquam sacrosancta, admonet non esse rece- dendum in iudicando, & consulendo, cui innititur etiam Dec. consi. 578. Viso consilio clarissimi Doctoris domini Ioannis de Mota. in prin. ubi ad lucem adducit istam esse communem opinionem: & Francis. Herculan. etiam cum alijs aggregatis per eum, in tract. quis teneatur probare negatiuam. nu. 98. in 3. limit. & magis veram, magisque communem attestatur de- nique Alciat. in tract. de præsump. in reg. 1. præsumpt. 49.

Imò substitutus ipse posset indubitanter capere fideicom- missum, si in substitutione appositum foret verbum liberè. se- cundum

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 29

cundum Bart. in l. precibus. col. pen. vers. Vel quid si dixit. C. de impub. & aliis substit.

Quoniam regulariter fideicommissarius non potest propria auctoritate ingredi possessionem, ita Card. Put. decis. 3. in titu. de test. cum illam capiat de manu hæredis. l. inter omnes. & ibi Paul. Castrenf. & alij omnes. ff. qui satisf. cogan. & l. quod per manus. ff. de iure codicil. alias fideicommissarius ipse accipiens fideicommissum propria auctoritate, caderet a iure suo, sicut legatarius. l. 1. & ibi Doct. C. quo. leg. & in l. non dubium. C. de leg.

Sed fideicommissarius capere bonorum possessionem facile posset, auctoritate propria, de licentia testatoris, & consequenter cum ei testator in testamento hoc permisisset, atque concessisset. l. Titia cum testamento. §. 1. ff. de leg. 2. Bal. consil. 432. volum. 1. Raph. Cuman. consil. 61. in fin. & Dec. consilio 424. num. 15. Viuius.

Substitutus vulgaris præfertur instituto, qui repudiavit ex testamento, & vult succedere ab intestato.

Fallit in 2. casib. quos not. Sebast. Sap. in l. hæres instituta. C. de impub. Don. a Fin.

Si vulgaris substitutio sit facta simpliciter pluribus, admititur substitutus altero repudiante. communis est opinio in l. cum quidam. C. de impub. vbi Corn. limitat in 3. casib. nu. 21. vsque ad num. 25. Idem.

In vulgari substitutione si dictum sit, si omnes moriantur, vel omnes repudiauierint, requiritur concursus omnium.

Fallit in 3. casib. vt per Ioan. Bolog. in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Treb. nu. 202.

Vulgari substitutio impedit ius accrescendi. l. fina. in prin. ff. de vulg.

Fallit, vt per Corn. in l. testamento. C. de impub. nu. 2.

Substitutio vulgaris non impedit nec tollit suitatem. communis est opinio in l. si fratris. C. de iure deliber. vbi Cor. limitat in 6. casib. nu. 93. Don. a Fin.

Substitutio vulgaris expirat adita hæreditate. l. post aditā. C. de impub.

Ampliatur vt per Dec. in d. l. post aditam.

Fallit in multis casibus, vt per Rip. in l. 1. ff. de vulg. nu. 184. vbi etiam Ias. num. 63. videas Sebast. Sap. & Ias. in d. l. post aditam. Don. a Fin.

Conditio negatiua apposita in substitutione vulgari, cum dicitur, si hæres non erit. habet duplicem expositionem. §. 1. Insti. de vulg.

Fallit in quatuor casibus. vt per Ias. in l. cum proponas. C. de hæred. insti. num. 3.

Fallit in 2. casib. secundum Soc. reg. 386. Don. a Fin.

Quando plures fuerunt vulgariter substituti, licet primus vel secundus deficiat, tertius demum admittetur. l. cohæredi. in prin. & l. si Titius. ff. de vulg. Boer. decis. 38. num. 21. & poterit petere sic mitti in possessionem bonorum ex edicto diui Adr. l. si. C. de edic. diui Adr. Bellon. consil. 19. num. 15. com. dicit. ex Bar. & aliis in d. l. si. q. 4. Bellac. & Villal.

Vulgari & pupillari comprehensa in reciproca, & compendiosa dicuntur expressæ.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in l. hæres. ff. de vulg. Idem.

Substitutio vulgaris facta in vno casu, puta si institutus hæres esse noluerit, trahitur ad alium casum sibi similem.

Fallit in 5. casib. secundum Alexan. in l. hæres. ff. de vulg. num. 11. Don. a Fin.

Pater filio non acceptante hæreditatem, excludit substitutum vulgarem. Ias. in l. cum proponas. num. 12. C. de hære. insti. commun. dicit ex Rip. in l. hæres. num. 142. ff. de liber. & posthu. Villalob.

Limita in filio instituto non contemplatione patris, vt in institutione matris, & substitutis aliis coniunctis. Ias. ibi. num. 15. commun. dicit. Idem.

Suorum hæredum iura, & adiectione huius conditionis, si filius voluerit, labefiunt, & apposito vulgari substituto euertentur. illud communius ait Soc. in l. conditionibus pupillis. ver. secunda concl. de condi. & demon. hoc frequentius constituo ex Are. Alex. Ias. in l. si filius hæres. ff. de liber. & posthu. Cor. in l. 3. nu. 22. C. de iure delibe. Soc. in l. 1. nu. 75. ff. de vulg. & pup. Alex. consil. 4. videtur inspectis. lib. 2. Quin & cohæredis additamento iura suorum quo ad pupillari substitutionis confirmationem ruunt. commune fatur Rip. in d. l. 1. nu. 166. ff. de vulg. & pupil. Exhæredatione autem solum tollitur, quatenus ipsorum ratio ducitur, quatenus vero parentum commoda spectantur, non loco suo mouebuntur. commune ponit Ant. Gomez. de testa. c. 4. nu. 3. E. Suarez.

Suitas datione vulgaris substituti tollitur, vt si filio existenti in potestate datur substitutus, siue ille substitutus sit extra-

neus, siue de suis. d. l. si filius hæres & ibi Doct. ff. de liber. & posthu. & sic pater testator dando substitutum filio existenti in potestate, facit & reddit suum filium hæredem voluntariū, qui alias erat necessarius. §. 1. Insti. de hære. quali. & differ. Ias. in d. l. si filius. num. 15. & hanc opinionem magis communem asserit Alex. in d. l. si filius. & subdit ibi Raphael Cuman. periculum esse ab hac opinione discedere, & quam tenet Gulielm. Bened. in c. Raynutius. in verbo, mortuo. num. 193. eam dicit magis communem, & quam tenet Ias. in d. l. si filius. & procedit hæc opinio, vbi facta esset expressa vulgaris substitutio ipsi filio: quia per expressam vulgarem substitutionem factam filio in potestate, bene tollitur suitas: secus in tacita vulgari. Iason ibi. Bellacomba.

De vulgari substitutione tam expressa, quam tacita.

C A P. V.

Vulgari substitutio inducitur per hæc verba: Caium hæredem instituo, & Titium substituo: est enim ac si dictum esset, Si Caius hæres non erit, Titium substituo. d. l. Gallus. §. quidam recte. & ibi Barto. in l. Centurio. ff. de vulg. I. Fich.

Substitutio vulgaris tollitur, si substitutus non sit hæres, vel si moriatur intra annum, intra quem tenetur adire si transmittat hæreditatem. Ias. in l. cum proponas. num. 18. C. de hære. insti. com. dicit. Villalob.

Testatori non hæredi instituto succeditur per vulgarem substitutionem, secundum Guli. Bened. in repe. cap. Raynutius. in verbo, si absque liberis. in materia vulgaris substituti. num. 4. Bellacomb.

Vulgari substitutio fieri potest in legitima filij. l. si posthumus. §. quod vulgo. ff. de liber. & posthu. & ibi Pau. Cast. Alex. & Ias. in l. si filio hæres. num. 64. ff. de liber. & posthu. & non dicitur opus filio, quia si filius vult, potest esse hæres: & hoc modo faciet cessare substitutionem vulgarem. l. post aditam. C. de impub. l. cum proponas. C. de hæred. insti. & si filius decedat non adita hæreditate, est quid sibi imputet. ita Ias. in d. l. si filius. Bellacom.

Substitutio vulgaris facta in vnum casum, extenditur ad omnes casus sibi similes. l. si C. de insti. & substi. & restit. Bar. in l. Gallus. §. & quid si tantum. & ibi Ias. num. 5. qui ibi inquit hoc verissimum esse. ff. de libe. & posthu. fallit tamen si substitutio in vno casu fieret cum dictione taxatiua tantum, vel sub his verbis, tunc & eo casu: quia propter ea verba excludi videtur omnes alij casus, & ea substitutio restringetur in suo casu expresso. Dec. consil. 332. Idem.

Legitima filiorum portio non patitur vulgarem substitutionem, commune aiunt Soc. l. in conditionibus pupillis. ff. de condi. & demonst. Ant. Gomez de testa. c. 3. nu. 17. ver. 2. principalis opi. & c. 9. nu. 40. patitur tamen atque admittit adiectum a patre onus, ne ad certam vsque liberorum ætatem alienetur. commune ait Boer. decis. 83. nu. 6. Et generaliter, ac regulariter conditiones omnes, & onera, in merum filiorum fauorem vergentia non respuet, nec auersabitur, vt frequenter placitum renuncio ex Saly. in l. filius matrem. in fi. C. de inoff. test. Boer. decis. 194. Io. Dilect. de art. testand. tit. de leg. cau. 16. Quamuis contrarium verius, & iam receptius esse videatur ex Alex. l. mulier. in fin. ff. ad Treb. Fabian. in auth. nouissima. nu. 141. C. de inoff. test. Seg. repe. l. vnum ex familia. §. sed si fundū. ver. ex his inferitur. ff. de leg. lib. 1. Ant. Gomez de testa. c. 11. nu. 27. vers. & in terminis. Eman. a Cost. in l. Gallus. §. & quid si tantum. par. vlt. nu. 90. cum seq. ff. de liber. & posthu. atque in illorum fauorem non spectant, omnino absque dubio expungentur, commune aiunt Rip. nu. 49. Galeau. num. 107. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. Paris. consil. 30. nu. 3. lib. 3. Quin & legitima parentum, ac maiorum portio a filiis iniunctum onus imposita conditio, iniecta mora non minus euanescent, atque eradentur, quam si a parentibus iustæ liberorum parti indicerentur. com. inquit Ant. Gomez. de testa. c. 11. nu. 24. versic. quod extendit. E. Suarez.

Substitut. vulgaris tollit existentiam suitatis, est communis opin. secundum Ias. in l. si filius hæres de liber. & posthum. secundum Alex. consil. 4. videtur inspectis. vers. & licet dicta. volum. 2. M. Charian.

Fallit hæc communis opinio tribus modis. Primò, quando vulgaris est iuncta cum fideicommissaria. secundum Bald. in l. non iustam. C. ad Trebellian. & Alexand. in dicto consil. 4. vbi supra.

Fallit secundo, quando substitutio vulgaris fuit expressè relata

lata ad casum impotentia duntaxat. & non ad casum uoluntatis, de proprio significari uerborum, quia tunc non tollit uoluntatem. Alex. ibidem uers. & quod non fuerit.

Fallit tertio, in tacita uulgaris, contenta in expressa pupillari: quia per talem omnino tacitam non tollitur uoluntas. Ita concludunt doct. com. in d. l. si filius heres. Idem.

Fallit in 8. casib. ut per Ias. in d. l. nu. 5. 1.

Fallit in 7. casib. ut per Soc. reg. 390.

Fallit in 3. casib. ut per Matt. in uers. substitutio.

Fallit in 12. casib. secundum Alex. in l. si filius. ff. de lib. & posth.

Fallit in 10. casib. ut per eundem Alex. in l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Treb. nu. 5. Do. a Fin.

Substitutio uulgaris expressa, licet regulariter sub se contineat pupillarem tacitam. Iam hoc iure. ff. de uulg. & pupil. l. 1. si. C. de institutio. & substit. & ibid. Bal. Bar. l. 1. ff. de uulg. Imo. in c. Raynutius. de testam. id tamen inter illa fallit, quando superesset mater pupilli, tunc enim licet contineat pupillarem, tamen non habet effectum, nec admittitur substitutus contra ipsam matrem, prout uoluit gl. in l. precibus. C. de impube. & aliis substit. & gl. in d. l. si. C. de instit. & substit. Bar. in l. 2. & in l. Centurio. ff. de uulg. & pupil. & ibidem Bal. & sequitur Imo. d. c. Raynutius. de testam. Anch. & Floria. in c. si pater. de testam. lib. 6. Vnde sequitur etsi mater repudiet hereditatem, vel moriatur antequam pupilli hereditatem adeat, quod non ueniret, si a principio per existentiam matris non contineretur. argum. l. quod ab initio. ff. de regu. iur. quod communiter teneri, licet contradictione non careat, refert Bened. Cap. in tract. substitutionum post regulas posito. spe. 1. nu. 93. idq. contra glo. d. l. Centurio. quæ habet quod non contineat pupillarem tacitam, cum mater est in medio, quam sequuntur Petr. & Cy. d. l. precibus. Ang. d. l. 1. & Bal. alibi sibi contrarius. Idem fere, specie 2. nu. 124. Similiter fallit quando esset in medio pater vel auia, tenens locum matris, quia tunc uulgaris expressa in effectu non continet pupillarem tacitam, ita ut eos excludat: prout uoluit Bar. in l. 2. ff. de uulg. & pupil. per not. in l. 2. §. si mater. ff. ad Tertull. & in l. nepotes. C. de suis & legit. Bene. ex Imo. d. c. Raynutius. communiter teneri refert ibi. nu. 94. idem Capra. & licet Barto. d. l. 2. idem putet esse, quando superesset frater pupilli utrinque vel ex patre tantum coniunctus, ut uidelicet contra ipsum non admittatur substitutus. Butr. & Bald. in l. precibus. C. de impub. & aliis substitutio. contrarium tenent dicentes, fratrem per tacitam pupillarem excludi, quod sequitur Imo. in c. Raynutius. de testamen. quia illis perinde atque matri non debetur legitima, & ita communiter refert d. spe. 2. num. 95. idem Capr.

Sub expressa uulgaris continetur tacita pupillaris. Iam hoc iure. ff. de uulg.

Fallit in 6. casib. ut per Corn. in l. cum quidam. C. de instit. & substit. nu. 15. & in l. quamuis. C. de imp. nu. 2.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. a Ias. in l. heredes autem. ff. de uulg. nu. 60.

Fallit in 4. casib. ut per Ias. in d. l. iam hoc iure. num. 4. & in l. quamuis placuerit. C. de impub. nu. 1.

Fallit in 5. casib. quos no. Bened. Capra in suo tract. substit. in 1. par. nu. 89.

Fallit in multis casibus, quos refert Curt. iun. in d. l. quamuis. nu. 7. Do. a Fin.

Substitutio uulgaris expressa, facta in casu uoluntatis vel per hæc uerba: Si heres non erit, licet secundum quosdam non tollat uoluntatem, tollit tamen necessitatem, & facit de suo, & necessario uoluntarium, ut uoluit glo. in l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testam. quam omnes communiter sequi testatur Bened. Capr. in tract. sub. post regulas posito, specie 1. nu. 105.

Substitutio uulgaris expressa, perinde exemplarem tacitam sicut & pupillarem tacitam in se continet, imo aliquando tam exemplarem quam pupillarem tacitas sub se complectitur, puta si fieret pupillo dementi & in potestate constituto: nam licet duo specialia concurrere non possunt quando procedunt ex eadem causa. l. 1. C. de dot. promiss. tamen quando ex diuersa causa procedunt, concurrere poterunt. l. singularia. ff. si cer. pet. Imo. in cap. Raynutius. de testam. dicit quod casu predicto si filius decedat in pupillari ætate, continebitur exemplaris tacita, prout uoluit Barto. lex facta. ff. de uulg. & pupil. & Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & Imo. d. cap. Rayn. cum quibus cæteros communiter residere refert ibid. num. 104. Capr.

Substitutio uulgaris tacita, quæ ex pupillari substitutione expressa colligitur, tunc extra pupillarem ætatem porrigetur, cum nulla mæcio. vel pupillaris ætatis, vel temporis infra eam

ætatem fit. sed aut simpliciter, aut in longius tēpus composita est, quam pubertatis ætas cōprehendat: Verbi causa, si substitutio in hanc formam exaretur, Titium impuberi filio meo substituo, aut Titium si filius meus intra 10. an. cadauer eueniret bonis eius potiri uolo, extinguetur, at si ita testator uerba fecerit: Titius, si filius meus e corporis custodia euaserit, heres esto: aut Titius, si filio meo intra 25. an. quid humanitus cōtingerit, eius locum habeto: tunc illic semper, hic ad expressum usque tempus substitutio uulgaris durabit, ut cōmune esse antiquorum placitū testificatur Albe. in l. precib. nu. 4. C. de impub. & aliis. ac receptum etiam neotericorum dogma pronūciat Imo. in l. qui habebat. ff. de uulg. & pupil. & in c. Raynutius. in materia uulgaris substitutionis. nu. 83. de testa. E. Suarez.

Substitutio a substitutione uulgaris tacita, puta in pupillari comprehensa, perinde atque ab expressa, potest incipere & effectum assumere testamentum, cum etiam ad eius confirmationem non requiratur aditio, licet in pupillari requiratur, prout uoluit gl. & ibi. Gul. de Cun. Bar. & Bald. l. lex Cornelia. Bart. & Ang. in l. 1. & l. si pater captus. ff. de uulg. & pupil. per l. neque. §. si. ff. de testam. milit. & l. pen. ff. de ventr. inspicien. idque contra gl. in l. apud Iulia. §. idem Iulia. ff. ad Trebell. communiter teneri refert Bene. Capra in tract. substitutio. regulas insequente, in 1. spec. num. 83.

Substitutio tacita uulgaris ita confert vires testamento, sicut expressa uulgaris. Alex. in d. confi. 1. nu. 1. magis com. dicit. Villalob.

Substitutio uulgaris inferior impendio est, quam uel iure sanguinis, uel iure deliberandi transmissio. Quin nec ullas vires habet, quandiu transmissioni ex his capitib. locus est. commune dicit Soc. confi. 296. in præsent. lib. 2. And. Alc. in l. 1. nu. 22. ff. de uulg. & pupil. magis commune testatur Gom. de testa. c. 9. nu. 50. uers. & in expresso. E. Suarez.

Substitutus uulgaris excludit patrem communiter teneri dicit Zas. in tract. substit. post prin. uer. in secundo casu. I. Fich.

Substituto uulgaris competit beneficium. l. si. C. de edict. diui Adri. & potest petere se mitti in possessionem. Bell. confi. 19. num. 15. communem dicit, ex Bart. & aliis in d. l. fin. quæst. 4. B. Villal.

Substitutus ad hoc ut ex substitutione uulgaris admittatur, requiritur quod institutus aut nolit, aut non possit esse heres, quandiu institutus adire potest, non potest succedere substitutus. l. quandiu. ff. de acq. hered. Vnde si heres institutus decedat, & decedendo ius deliberandi ad suum heredem iuxta formam. l. cum antiquiorib. C. de iure delib. transmittat, substitutus excluditur, si heres instituti ex iure deliberandi uelit adire, sicut notabiliter uoluit Bar. in l. 1. ff. de uulg. & pupil. per l. si pater. C. de hered. insti. l. cum proponas. C. eo. tit. arg. l. si quis filium. §. 1. §. cum principio. ff. de acq. her. secundum Imo. in cap. Raynutius. de testa. & Bald. d. l. cum antiquioribus. d. l. cum proponas, & ita contra Ang. in d. l. 1. communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. substitutionum post regulas posito spe. 1. num. 46.

De substitutione directa, & an dubia substitutio directa præsumatur.

CAPUT VI.

Substitutio dubia præsumitur directa. cap. si pater, de testam. lib. 6. & glo. uniuersaliter, & communiter ab omnibus recepta in l. uerbis ciuilibus. in uers. Voluntatem. ff. de uulg. & pupil. substit. cui accedunt, aiuntque singularem, & non esse alibi. Bald. Ange. Paul. Castren. Imol. Alexan. colum. fin & Bolog. ibi Aret. confi. 153. Periculofum. colum. 5. Alexan. confi. 12. Attentis uerbis. colum. 4. volum. 3. & confi. 51. In casu præsent. num. 9. volum. 7. Bald. confi. 235. Decreto. in fin. volum. 1. Socin. in l. Gallus. §. quidam recte. colum. penul. ff. de libe. & posthu. & confi. 113. supra scripti. colum. 4. Ange. §. fin. colum. penul. in fit. de pupil. substit. Corn. in l. precibus. colum. 10. C. de impub. & aliis substit. & confi. 61. post redditum circa fin. volum. 2. & confi. 142. uidetur. colum. fin. volum. 4. Galiaul. in l. Centurio. num. 371. & 434. ff. de uulg. & pupil. substit. Dec. in l. in testamento. in 4. notab. C. de testam. milit. & confi. 371. num. 4. & confi. 572. in casu, ante fin. confi. 125. hoc est testamentum. asseuerans ibi hoc ideo contingere, quia ipsa substitutio directa dignior apparet, & denique Cuman. confi. 2. colum. 3. innuit expresse hoc quoque accidere, ea potissimum ratione, quoniam directa hæc substitutio, non imponit aliter onus illi cui fit, quemadmodum facit obliqua.

Et uniuers. testant. dispositione. Locus VII 30

Et ne ignorentur termini presentis speculationis, necessario discurrendum est, quid sit substitutio ipsa directa, & quis eius effectus. Proinde animaduertendum reor, quod directa substitutio ea est, qua quis capit hereditatem defuncti ex dispositione testatoris, nullo alio mediante, vel sibi cooperante: ut cum astitit testator, Gregorium mihi heredem instituo, sed si ipse heres non erit, Sempronius ipse tunc substitutus est directe, & hoc si per verba mere directa, & ciuilia, ut per verbum heres esto, vel heres sit, vel per verbum instituo heredem. Aliquando etiam fit per verba communia, & interdum quoque per verba geminata, videlicet, Titium filium meum impuberem mihi instituo heredem, & si in pupillari aetate decesserit, Mauium substituo. tunc substitutio isthac directa est, si Titius morietur in pupillari aetate, propter verba geminata: sed si post pubertatem, erit indubitanter quidem fideicommissaria, secundum communem scholam omnium in iure scribentium, variis in locis iuris nostri. Ceterum si testator diceret, heres sit: tunc utique hoc diuiditur in quintuplici differentia, quorum prima dicitur substitutio vulgaris, & hac duplex: una expressa, quae fit per huiusmodi negationem, videlicet, instituo mihi heredem Priamum & si ipse noluerit, vel non potuerit heres esse, Theodorus sit heres, vel Theodorum substituo. Alia vero tacita, quando scilicet negatio aliter non exprimitur, sed potius includitur: ut cum dicitur, Castorem, & Pollucem mihi heredes instituo, & eos inuicem substituo. tacite eo casu subintelligitur, quod si alter eorum heres non fuerit, scilicet, quia noluit, vel non potuit, quando decessit ante aditam hereditatem, alter sit heres in solidum. l. cum in testamento. §. hac verba. ff. de hered. instit. Bar. in l. i. in prin. col. 3. vers. Vltimus quaro quibus verbis fiat. ff. de vulg. & pup. substit. & Bal. in l. fi. col. 4. vers. nunc aliqua dicam de natura verborum. C. de sacrosan. eccl.

Et sic substitutio directa est illa, per quam substitutus capit hereditatem sine facto alterius ex testatoris dispositione, ita quod non oportet recurrere ad primum heredem, verum adeundo hereditatem efficitur dominus. ut in l. cum heredes. ff. de acquir. possess. Indirecta vero obliqua, seu precaria substitutio illa est, per quam hereditas capitur per manum primi heredis, ex eo, quia non succeditur immediate testatori: ideo primus heres accipit quartam p. Trebellianum propter onera, quae subiit primus heres, ne frustra sit heres, ut in l. penul. C. ad Trebell. Glo. Abb. & alij omnes vniuersaliter in cap. Raynutius. de testam. & praesertim Couarru. ibi in 4. §. nume. 2.

Et huiusmodi distinctionis tradit omnia commoda, atque utilitates Lancell. Galiaul. in repet. d. l. Centurio. col. 111. & Guliel. Benedict. in d. c. Raynutius in vers. Absque liberis. in titu. de compendiosa. nu. 12.

Sed isthac communis ita explanata interpretatur non in tempestiue de plano in praesentiarum locum sortiri, vbicunq; ipsa substitutio compendiosa facta foret ver bis communib. tunc enim ea indubitanter diceretur ambigua. ita Ripa in d. l. Centurio. sub nu. 15. & Cephal. conf. 429. Magnific. nu. 139. cum aliis sequentibus. vol. 3.

Vbi eandemmet communem limitat accuratissime profectio procedere, vbicunq; substitutio compendiosa facta, coeptaque extitisset verbis directis. Viuius.

1 Substitutio impuberi facta verbo communi, ut si dicat, Lucium filium heredem instituo, & ei si sine filiis decesserit, Sempronium substituo, intra tempora pubertatis moriente filio directa est, post pubertatem conuertitur in obliquam. Iaso. volum. 1. consilio 129. & matrem excludit a legitima. Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. & consil. 12. volum. 3. Deci. tamen consil. 128. dubitat de hac opinione, & ideo putat deberi dare legitimam. & vide eundem in consilio 351. Vezinus.

In substitutione directa vulgari concursus vtriusque requiritur.

Fallit in 2. casib. ut per Deci. in l. cum quidam. C. de impub. nu. 5. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Substitutione vero facta duobus filiis impuberibus institutis, si vterque in pupillari aetate decessat, an substitutus admittatur, altero in pupillari aetate edecedente; vide exactissime per Anto. Gabriel. tit. de substit. concl. 3. & 4. lib. 4.

De substitutione facta vltimo morienti, quando- ve praesumatur.

C A P V T VII.

Vbstitutio facta vltimo morienti, pluribus institutis, videtur facta post mortem omnium, & habet locum post mortem institutorum: & sic vltimus moriens bona poterit petere. l. qui duos. ff. de vulg. & pupil. talis enim substitutio facta vltimo morienti, totam hereditatem comprehendit, & tales instituti censentur inuicem substituti: alias vltimo moriens non posset totam hereditatem restituere, quin aliorum portiones accipiat, secundum Corn. consil. 136. in 2. volum. num. 3. & hoc obtinet in substitutione fideicommissaria: fideicommissum tamen inter institutos non inducitur, nisi fiat in tota hereditate substitutio: & facta post mortem omnium non veniunt portiones aliorum, quae vltimo obenerunt iure fideicommissi, ut per Socin. §. cum ita. ad Trebellian. Bellacomb.

Substitutio facta vltimo morienti in tota hereditate, facit videri heredes tacite inuicem substitutos, & ex huiusmodi substitutione, censetur absque scrupulo aliquo inductum reciprocum fideicommissum inter institutos. l. Titia Seio. §. Seia libertis. ff. de leg. 2. vbi Bart. & post alios latissime Rip. in l. heredes mei. §. cum ita. nu. 14. ff. ad Trebell. & ita consuluit Crau. consil. 113. nu. 1. & ista est vera, communisque opinio, ut in medium explicarunt Moder. omnes, in d. §. cum ita. eamque interpretes fere omnes ea ratione confirmant, quod paria videntur nonnulla fieri post mortem omnium, vel vltimo morienti. l. codicillos. ff. de usufruct. legat. Paul. Castrenf. in l. penul. C. de impub. & aliis substit. Alexan. in l. pater. impubes. ff. de vulg. & pupil. substit. Curt. iun. consil. 11. num. 5. & consil. 16. num. 5. & strenue quidem hanc sententiam confirmat Soci. iun. consil. 180. num. 8. cum aliis seq. volum. 2. post Socin. seniore in d. §. cum ita. ad lucem adducens et istam esse com. opinionem: cui innititur quoque Paris. consil. 43. nu. 53. vol. 2.

Sed isthac communis interpretatur primo, sincere quidem procedere in descendantibus ipsius testatoris, in quibus militat praesumptio, de qua in l. cum acutissimi. C. de fideic. & in l. cum auus. ff. de cond. & demonstr. secus tamen foret in extraneis, in quibus cessat sane talis praesumptio. ut explicant non obscure Docto. in locis praecitatis, & ita expressè sentit Socin. consil. 249. col. 6. vol. 2. & Socin. iun. in d. consil. 180. num. 2. vbi hanc esse communem. Cacharan. in decis. Pedemon. 110. De anno. nu. 12. de eadem communi fidem facit, & ab ea in iudicando & consulendo recedendum non esse, ut per eum.

Secundo similiter declaratur eadem communis locum non sortiri villo modo, vbicunq; reperiretur facta substitutio in tota hereditate post mortem plurium, si decesserint sine liberis, & talis conditio verificatur in persona vnus tantum: nam tunc in eius portione admittitur utique substitutus: & ista est vera, communisque opinio, attestantibus interpretibus iuris omnibus in l. pen. C. de impub. & aliis substit. & est tex in l. fin. §. filium. ff. de leg. 2. & in l. Lucius. §. Caius. ff. ad Trebell. Barto. & vniuersaliter omnes, praesertimque Rip. in d. l. heredes mei. §. cum ita. & Paris. etiam post alios aggregatos per eum consil. 42. num. 2. l. vol. 2.

Hacque declaratio adeo vera est, ut ea amplificari facile queat, ut si substitutio fideicommissaria fieret pluribus extraneis per nomina collectiua, adhuc fore etiam communem omnium opinionem, quod admittatur substitutus purificata conditione in persona vnus tantum. & ita asseuerat Alexan. in d. l. penul. vbi relicit opinionem Paul. Castren. Et pro hac sententia communi respondit consulendo Alexan. consil. 91. colum. 3. volum. 1. & consil. 2. volum. 3. Ias. consil. 41. volum. 1. Craue. consil. 109. num. 1. volum. 1. Crot. consil. 143. num. 38. & Iacob. Mandell. consil. 31. qui adducit rationes diuersitatis inter memoratam substitutionem factam vltimo morienti, & factam post mortem plurium, seu omnium, & hoc idem firmat Alcia. quoque in consil. seq. 32. posito ibi, & inter sua consilia. consil. 39. Consultationibus viuis. cum duobus aliis seq. tomo 3. lib. 9. Viuius.

In dubio substitutio definita videtur facta vltimo morienti. glo. in l. si pater filiam. §. si. ff. ad leg. Falc.

Fallit in 5. casib. per Io. Bologn. in d. §. heredes mei. nu. 233. Don. a Fin.

Substitutio facta post mortem plurium, censetur utique tunc facta vltimo morienti in portione sua tantum. ita Bart. & alij omnes

omnes conformiter in l. vel singulis. ff. de vulgar. & pupil. substitu. & in l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. Bald. in l. 1. colum. 2. versi. Ex his apparet ratio trium legum. C. de condi. infer. Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. colum. 2. in 4. casu. ff. ad Trebel. & Bero. cum aliis signatis per eum. confi. 79. num. 15. & 19. volu. 2. vbi re ipsa vtiliter prorumpit istam esse communem opinionem. & Iacob. Philip. Port. seu potius Anton. Gabrie. pleniori manu in conclus. 34. lib. 4. & D. Sfortia Oddus etiam in tracta. compendiosæ substitutionis. in 5. partic. q. 1. ar. 6. fol. 69. cum aliis seq. Et facit tex. in l. pen. C. de impub. & aliis substitu. & in l. quamuis. eod. tit.

Sed vbiunque substitutio ipsa extitisset simpliciter facta vltimo morienti, non tamen enodate, & expresse in toto, tunc vtiq; filij, vel hæredes non censentur aliter inuicem substituti. secundum Bar. Bald. Ang. Imo. & alios omnes communiter in d. l. vel singulis. & Anton. Gabr. cum magna cohorte in iure Scribentium, relata per eum in d. concl. 34. lib. 4. & Sfor. Odd. in loco præmemorato.

Imò minimè filij videntur adinuicem modo aliquo his vbi substitu. videlicet, si testator dixerit, & si omnes decesserint. ita Ang. & Io. de Imo. in l. si pater impubes. ff. de vulg. & pupil. substitu. & ista est communis opinio, attestante Croto confi. 63. num. 1. & 5. Ant. Gabriel. in d. conclus. 34. & Sfortia Oddo in d. 5. partic. q. 1. licet & male Paul. Castren. in l. pen. C. de impub. & aliis substi. & in l. potest. ff. de vulg. & pupil. substitu. contrarium affirmet.

Cæterum hæc omnia illuminantur aliquibus facibus per Pau. de Cast. in l. pen. C. de impub. & aliis substitu. vbi vtiliter quidem concludit, qd si forent instituti hæredes hoc modo. si omnes decesserint sine filiis, talem substitu. intelligerentur proculdubio inuicem tunc substituti, vt sic substitu. non succedat altero ex his superstitibus: sed si substitu. esset coniunctus, admitteretur profecto simul cum hærede ad partem primi decedentis: quod est maximè operè notandum.

Nam vbiunque sumus inter testatoris filios, eo casu, substitutio censetur facta vltimo morienti, & in tota hæreditate. teste Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. sub nu. 8. ff. ad Treb. & cōfi. 249. Materia. col. 6. vol. 2. vbi planum facit istam esse communem opinionem. cui assentitur cum aliis aggregatis per eum Paris. confi. 43. nu. 35. & seq. vol. 2.

Quæ quidem communis de plano locum sortiretur tribus concurrentibus, id est quod substitutio facta sit in toto, post mortem plurium, & quod conditio verificata etiam extiterit in persona primi mortui, non autem vltimi; quoniam tunc grauari filij, inuicem censentur substituti. ita Cor. in d. l. pen. col. penult. & seq. C. de impub. & aliis substitu. & Paris. in d. consil. 43. nume. 34. Viuius.

Substitutioni an locus erit, mortuo hærede, viuo testatore: & quid de duobus substitutis, quorum alter testatorem moriendo præuenit.

CAPVT VIII.

Substitutioni locus erit, & admittetur substitu. si hæres institutus viuo testatore decesserit, & hoc ex vulgari tacita specialiter & expressa, tamen generaliter contenta in compendiosa. Boer. decisi. 38. nume. 16. Et substitutio ex vna specie ad aliam profertur atque extenditur. commune dicunt las. confi. 203. lib. 1. Ioan. Dilect. de art. testand. tit. 5. caut. 5. Anton. Gomez. de testam. c. 3. num. 10. Eman. a Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum. par. 5. num. 1. cum sequen. ff. de liber. & posthu. Si autem illa ab aliqua conditione pependit, nec ad testatoris filios ante conditionis euentum transmittitur, si aliud ipsius testatoris voluntas coniecturis collecta nolit. commune pronunciant Curtius iun. confi. 3. num. 15. & Fran. Viuius cum multis aliis lib. 1. opin. 335. E. Suarez.

Substitu. succedere debet, vbiunque institutus hæres moritur ante testatorem, & præsertim quando oriretur contentio inter substitutum, & venientes ab intestato super successione, mortuo testatore, non mutato aliter testamento; substitu. ipse admitti. tunc deberet ad hæreditatem. prout ita consuluit Alcia. confi. 17. Tria principaliter dubia resoluenda. nu. 1. cum aliis seq. tomo 3. lib. 9. & Soc. iun. confi. 27. Miratus sum. nu. 1. cum cæteris. seq. vol. 3.

Quæ quidem conclusio iustificari primò posset hac viuacitate; cum substitutio ipsa inuenta absque dubio sit, ne caduca fierent hæreditates, & legata, & fideicommissa. l. 1. C. de caduc. tolin princ.

Secundo facit. l. quandiu. la. 1. ff. de acquir. hæred. vbi inquit text. Quamdiu prior hæres institutus hæreditatem adire potest, substitu. non potest. ergo vbiunque hæres morte præueniens adire hæreditatem nequireret, tunc substitu. indubitanter admitti deberet. ita Cagnol. in l. quandiu. numero 2. ff. de regu. iur.

Tertiò fulcitur etiam eadem conclusio per text. in l. quandiu. la. 2. ff. de acq. hære. vbi tex. determinat, qd quandiu potest ex testamento adire hæreditas ab intestato, ea vllatenus non defertur, & ita probatur etiam per l. ex testamento. vbi Dec. C. vnde liberi. & idem Dec. in l. hæres instituta. in 3. notab. C. de impub. & ibi Apostil.

Quartò comprobatur hoc similiter per l. quandiu. la. 5. ff. de acq. hære. vbi Vlpianus hæc verba recensuit: Quamdiu institutus admitti potest, substitutioni locus non est, nec ante succedere potest, quam excluso hærede instituto. igitur excluso instituto per mortem, substitu. debet admitti exclusis venientibus ab intestato.

Quintò ad idem facit quoque d. l. quandiu. ff. de regu. iur. cuius formalia verba hæc sunt: Quamdiu testamentum valere potest, tandiu legitimus hæres admittitur. & id etiam videtur sentire Bal. confi. 162. vol. 2. & las. in l. hæredes autem. num. 53. ff. de vulg. & pupil. substitu.

Sextò ad hoc roborandum videtur stringere tex. in l. vnica. §. pen. C. de caduc. tollen. vbi Imperator disponit, qd vbiq; adita non est hæreditas, defertur ea vtiq; primo, substitutis deficientibus, ad venientes ab intestato.

In contrariam verò partem inclinandum fore arbitror tanquam veriolem, videlicet, qd venientes ab intestato, admittantur ad successionem in præsentem casu.

Et primo vtiq; ad hoc suadendum moueor, ex doctrina Io. And. communiter approbata in addi. Spe. in tit. de testa. in §. incipiente. in primis. quod vbiunque substitutio prima est inutilis, etiam secunda deficiat.

Secundò adducor ad hoc idem concludendum, per doctrinam Petr. de Vbal. in confi. 29. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. vbi constanter quidem firmat substitutionem euanescere, quando substitu. decedat ante eum, cui substitutio facta est.

Necnon huic nostræ opinioni præstare videtur maximam quidem opem. Glo. in l. qui habebat. ff. de vulg. & pupil. substitu. concludens ibi, non fore aliter locum sequenti substituto, vbiunque conditio prius appositæ non extiterit verificata. cui innititur non vulgari nempè anchora Angel. inibi. & Rolan. a Valle confi. 58. In præsentem consultatione satis ardua. num. 56. vol. 3.

Similiterque hoc idem confirmatur per doctrinam Ang. in loco præcitato, illustratam per Rolan. in d. confi. 58. sub num. 56. & seq. asserentis qd quando tollitur medium, ob quod ad finem peruenitur, destruitur etiam ipse finis.

Et in propriis terminis, qd substitu. ipse penitus excludatur, morte instituti subsecuta viuo testatore, consuluit Alexā. confi. 1. vol. 1. in quo eam esse rationem: quia defecit conditio, cum per substitutum non fuerit hæreditas adita. & id etiam sentit Dec. in d. l. hæres instituta. nu. 10. & seq.

Vbi concludit, quod quando fit mentio de hærede, intelligi debet de hærede, qui adiuit hæreditatem. & Alexand. etiam in d. confi. 1.

Et responsio hæc sufficit omnibus obstaculis in contrariū supra adductis. & Natta aliam allegat ad hoc propositum in addi. ad Alexā. in d. confi. 1. & Dec. confi. 244. In casu. qui iura præmemorata probantia contrarium adducit.

Est bene verum, quod Bar. in l. 1. num. 32. ff. de vulg. & pupil. substitu. ita religiosè more suo, distinguere videtur in præsentem casu, quod aut moriatur testator statim post mortuum hæredem institutum ita quod ille testamentum suum vllò modo mutare nequirit: & tunc substitu. admitti debere constanter affirmat. si verò ex intervallo, & hoc nempè casu substitu. non admitti vllò modo asserit. per l. quod si filius. ff. de captiu. & postlim. reuers. Et rationem viuacissimam diuersitatis ibi, inter primum & secundum casum asserit; cum in primo casu lex faueat ipsi testatori, qui citò moritur, & mutare aliter non potuit testamentum suum: in secundo vero casu minimè, cum habuerit tempus mutandi testamentum, & non mutauit. Et alteram rationem assignat similiter efficacissimam, cum nec possit allegari, testatorem ipsum hoc non cogitasse, cum primum institutum viderit, & opinionem Bar. tanquam sacrosanctam & communem, quamplurimi iuris interpretes sequuti sunt cateruatim relati per Apostil. ibi. Et dum extitisset mihi commissæ causa per Dominum Baronem oppidi Fonticulorum, tanquam iudici secundarum causarum, tunc

tunc vertens inter Camillam Petri Ciccarelli, vxorem Ioannis Domini Cascioli de Bomminaco ex vna parte, & Ioannem Paulum, & fratrem Ciccarelli de Fonticulis, reos conuentos ex altera, super successione prædicti Ciccarelli, qui condito testamento, & mortuo hærede, eo viuentē, per menses novem ante eius mortem, qui potuit mutare testamentū ipsum, & non mutavit: iudicavi sub die 2. mensis Septembris 1579. mediante sententia diffinitiva, ipsam Camillam tanquam venientem ab intestato, debere pro quarta parte ei tangente, admitti ad successionem ipsam, non obstante substitutione facta in ipso testamento, resoluta per mortem hæredis subsequente viuentē testatore.

Et hæc sententia potest etiam facile sustineri ista quoque irrefragabili ratione. Nam substitutio expirat morte instituti viuo testatore: & sic substitutio evanescit mortuo ante testatorem ipsum instituto. textus est expressus in l. lex Cornelia. ff. de vulga. & pupilla. vbi rex. ita determinat, quod si pater filio substitueret, & filius viuo patre moreretur apud hostes: tunc equidem substituti vi substitutionis non succederent modo aliquo, vtpote mortuo ante patrem filio, cui substituti fuerant.

Et ita in præsentī casu alias in anno prædicto 1579. vidi ad fauorem ipsius Camillæ subtilissimè consultum per D. Tullium Duronium compatriotam meum, præclaræ scientiæ aduocatum, quem multis iam annis in Gymnasio Perusino in variis circulis, dum simul militabamus sub eisdem præceptoribus, cognoui in fractione panis: prout etiam nonnullis aliis annis, proprios lares parando in Ciuitate Theatina, ad eius domum hisce oculis vidi similiter omnes ferè de prouincia, tanquam ad oraculum Apollinis; ob eius scientiam & integritatem conuolare. Viuius.

Si ex duobus substitutis datis alicui hæredi, alter eorum viuo testatore moriatur, & tandem mortuo testatore hæres institutus decessit, alter substitutus admittitur ad omnem hereditatē, & in totum in vim substitutionis succedet. l. vnic. §. in primo. & in §. his itaque. C. de cad. tollen. vbi Bar. plenè. & Guid. Pap. decis. 335. Vezinus.

In substitutione facta illorum de domo, & progenie, an fœminæ comprehendantur.

C A P. IX.

Substitutio facta illorum de domo, & progenie, nō comprehendit aliter fœminas: sed tunc solummodo masculi sunt vocati, & non fœminæ ipsæ, & sic neptis ex filio excluditur: nā domus pro agnatione accipitur, secundum Corn. in propriis terminis consil. 26. Videtur dicendum volum. 4. vbi asserit ita esse communem vsū loquendi. & sic consuluit etiam accuratissimè quidem Cephal. consil. 581. Fideicommissum de quo quæritur. volum. 4. Gozad. consil. 79. Viso processu vtriusque partis. num. 6. cum aliis seq. licet & malè contrarium velit Curtius iun. consil. 49. num. 3. & 6. Socin. iunior consil. 94 num. 8. & seq. vol. 1. & Paris. consil. 35. vol. 3.

Et potissimum hoc locum de plano fortitur, ubicunque in loco vigeret statutum, q. masculi excluderent fœminas: quod quidem statutum conditum extat, vt familia, & domus conseruetur, quæ duntaxat per masculos conseruatur: secundum Iacō. de Aretin. & Cyn. in l. publico. C. de adulte. Bald. & alios omnes in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & Gozad. d. consil. 79. sub nu. 7. vbi non obscure deducit istam esse communem opinionem.

Quia & si fœminæ de domo, agnationeque sint: nihilominus tamen illa in illis finitur. & allegat Corn. in loco præcitato Bar. in l. pronuntiatio. in fi. ff. de verb. sign.

Quare verbum hoc domus, & familia, in qua voluit testator bona sua conseruari, restringitur sincere quidem ad descendentes suos masculos. per l. cum Prætor. ff. de iud. iuncta l. si seruus plurium. in fi. ff. de leg. 1.

Vnde si filij alicuius ex institutis hæredibus ex primo capite substitutionis, per quam sui fratres. extent inuicem substituti, si qs decederet sine filiis masculis, saltē admittēdi sunt ex secunda substitutione de Cippo prædicto domus facta, si omnes ipsi hæredes decederent sine filiis masculis. Nam vulgare hoc nomen Cippus domus, in vltimis voluntatibus significat agnatos: & consequenter intelligitur de agnatis, in quibus familia cōseruatur, & exclusa filia fœmina, quæ transit in alienam familiam, teste Paul. Castrens. in l. fina. C. de verbor. signific. Corne. consil. 55. sub num. 6. volum. 1. & Ioannes Dile-

ctus in tracta. de arte testandi. titu. 5. de substitutionibus. cautel. 22. sub num. 2.

Et vocatur ex huiusmodi substitutione proximiores agnati. d. l. fi. & l. hæredes mei. §. cum ita, & ibi docto. ff. ad Trebel. & sic proximiores ipsi, & si omnes dicantur substituti: tamē gradatim admittuntur ad bona teste Bart. in l. precibus. C. de impub. & aliis substitutis. & Alcia. consil. 35. Est diffusè consultum. sub num. 20. & seq. tom. 3. lib. 9. & facile probatur in l. pero. §. fra tre. ff. de lega. 2.

Est bene verum, quod si testator substitueret domum de Viuiis, omnes tunc indubitanter vocarentur ad successionem. secundum Barto. in l. vnic. de conductoribus & procuratoribus, siue exactoribus prædiorum fiscalium. libr. 11. cui accedit Curtius in d. l. precibus. colum. fin. & las. in l. fin. C. de verb. & rerum signific. sed illi admittuntur gradatim, vt supra docuimus.

Ex quo facile præsumitur, testatorem voluisse conseruare dignitatem suæ agnationis mediantibus diuitiis suis, sine quibus familia fordescit. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. Soci. consil. 90. Abundè. col. 1. vol. 1. & And. Sicul. consil. 57. Clementissimum. col. 1. vol. 4. & dignitas familiæ diuitiis conseruatur, & propter inopiam perit. l. 1. ff. de cust. reor. l. si credi. ff. de priuileg. credit. & in authen. de defensor. ciuit. & in authen. vt omnes obed. iudi. in princ. & August. in libr. de Ciuitate Dei, asseuerat per diuitias conseruari decus & honorem in familia. & plura ad hoc propositum scribit Barbat. in rub. de success. ab intest.

Non enim facile eliguntur ad dignitates pauperes. Et inde est illud Satyricum.

Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi. Nam.

Curia pauperibus clausa est, dat census honores

Census amicitias, pauper ubique iacet;

Inde grauis index, inde fœneris eques.

Imo Terentius in Phormione ita paupertatem definire depingereque grauib. admodum verbis, atque expertis studet. Paupertas mihi onus visum, & miserum & graue: Virgo pulchra, & quo magis diceret, nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem: capillus, passus, nudus pes, ipsa horrida, la chrima, vestitus turpis: vt ni vis boni in ipsa esset forma, hæc formam, extinguerent, licet aliter ipsam paupertatem diffinire studeat D. Cornel. Benincas. in tract. de paupertate. in 1. q. nu. 37. cum aliis seq.

Itaque filij instituti proximi sunt agnati, & per consequens admittendi, vt substituti ad partem alicuius ex filiis masculis decedentis, perinde ac si soli prædefuncto, sine filiis fuissent substituti: quia in substitutione fideicommissaria, pluralitas resoluitur in singularitatem. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. Et fideicommissum relictum duobus, etiam sub expressione nominis collectiui, debetur quo ad partem illius hæredis, in cuius persona fuerit adimpleta conditio. d. l. hæredes mei. §. cum ita.

Sed hoc nimirum claudicat non fortiri aliter locum, ubicunque in conditione si sine filiis, &c. non exprimeretur de masculis: vtpote quia fideicommissi conditionem deficere facit etiam filia, si in conditione non exprimitur de masculis, ita Rom. consil. 148. Visis themate, ac supra consultis. Alex. cōf. 55. Ponderatis his, quæ in themate narrantur. sub num. 6. vol. 3. consil. 38. Perspectis. volum. 6. & consil. 17. circumspectis. vol. 7. Curt. sen. consil. 44. & consil. 103. Corn. consil. 91. volum. 1. & consil. 202. consil. 236. volum. 3. Dec. consil. 370. Viso testamento. consil. 568. Domina Daria. & consil. 570. Casus. & Curt. iun. consil. 49. Habita. & consil. 156. & consil. 169. In causa vertente. Viuius.

Filius institutus in re certa habebit totam hereditatem, hærede vniuersali non aduente, vt norant docto. in l. quotiens. C. de hæred. instituen.

Hincque sciendum est, quod si quis instituat hæres particularis in re certa tantum, ita quod nihil aliud petere possit, tunc si nullus alius sit hæres vniuersalis, aut sit quippè, sed repudiet, huic hæredi particulari accrescet tota hereditas non obstante taxatiua: Et ratio videtur ista; quoniam testator non potuisset prohibere ius accrescendi in isto casu, per quam prohibitionem decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus, secundum Bald. post Cyn. in l. si quis ita hæres instituat. ff. de hæred. instituen. in l. dominus. §. 1. ff. de usufruct. in consil. 480. testator. volum. 1. consil. 468. quidam Titius. eod. volum. & latius consil. 379. colum. 2. volum. 4. Alexand. in d. l. quotiens. colum. fina. & in l. si quis in priore. col. fin. ff. ad Trebel. vbi asseuerat istam esse communem opinionem, & Augustin. Berous in cap. Raynucius, extra de testam. nu.

Com. V. l. Opin.

nu. 247. & ibi etiam Couarru. §. 1. nu. 9. & alios doct. hanc sententiam tenentes late cumulat Ias. conf. 8. col. 2. vol. 3. Calca. conf. 33. col. 4. & sequitur Curt. sen. conf. 75. Ias. conf. 72. circa finem. lib. 3. & Capra conf. 9. & isthac communis opinio contra Bar. procedit etiam in toto poli. vt per Federic. de sen. conf. 13. 1. casus talis est.

Contrariam vero partem, quod imo ius accrescendi possit expresse prohiberi, & quod ex dictione taxatiua censetur prohibitum, & quod eo casu testamentum sit nullum, nullo existente herede vniuersali per huiusmodi prohibitionem expressam, vel tacitam, firmant Barto. in d. l. si quis in priore. circa finem. per illum tex. & in l. pater filium. colum. penal. ff. de inoffi. testam. & in pluribus consil. suis, & complures alij docto. quos refert & sequitur Ias. in præcitato consil. 8. colum. 9. Curtius iun. consil. 12. colum. 2. Gozad. conf. 2. 1. colum. 6. eandemque sententiam sequitur Ripa in l. re coniuncti. col. 32. ff. de lega. 3. licet mentionem faciat communem opinionem esse contra Barto. Caterum Ias. in d. consil. 8. colum. 9. fatetur contrarium, quod imo opinio Bartoli est magis communis: idem etiam Ias. in l. si mora. in 4. notab. ff. solu. matrim. dicit, quod ius accrescendi prohiberi potest in institutione, sed requiretur prohibitio expressa: nec sufficit tacita, quæ inducitur ex dictione taxatiua, aut prohibitione de plus non petendb. Retenta tamen prima opinione contra Barto. quæ videtur verior, & communior, vt efficacissimis rationibus eam tuendo, ac sequendo demonstrat Berous in d. cap. Raynutius. nu. 247. cum aliis sequentibus, dic. procedere inter hæredes, scilicet in legatis.

Nam testator inter legatarios potest expresse prohibere ius accrescendi. l. Lucius. §. quæ habeat. ff. ad Trebel. Bart. in l. pater filium. colum. fin. in 2. lectu. ff. de inoffi. testa. Ang. Aret. in tract. de testa. vers. Item inter dictos B. & D. prohibuit ius accrescendi. cum aliis cumulatis per Barbat. conf. 71. illud in medio. volum. 3.

Ampliatur secundo loco istam communem Berous in d. cap. Raynutius. nu. 251. non solum in institutione facta de re certa, sed etiam in substitutione pupillari: verbi gratia, Si quis solum substitutus esset pupillariter in re certa, tunc iste substitutus simpliciter ad totam hæreditatem, & ad omnia pupilli bona admittetur. l. cohæredibus. §. cum filia. ff. de vulga. & pupilla. substitutio. secundum communem intellectum, quem ipse Berous sequitur, vbi supra. Viuius opin. 3. 12.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide huius capituli praxim fuisse a Ranchino explicatam, tracta. de successione. §. 8.

De substitutione agnatorum, & cognatorum.

C A P. X.

Testator habens plures agnatos vel cognatos, si vnum instituat, & per fideicommissum substituat alios agnatos, vel cognatos proximiores, intelligitur sensisse de cognatis grauati, non autem de suis. Magis com. dicit Clar. in §. testamentum. quaest. 76. vers. sed hic occurrit. P. Fich. ex Clar.

Substituens alicui agnato, seu cognato alios proximiores agnatos, vel cognatos, nunquid ex tali substitutione præsumantur vocati illi agnati, vel cognati, qui erant proximiores ipsius testatoris, an autem proximiores ipsius substituti? Aliqui Doct. non mediocriter auctoritatis constanter assenserunt, quod censetur vocati proximiores ipsius testatoris: quoniam in dubio præsumitur testatorem eos magis dilexisse, & istam explicauit communem omnium fore opinionem, Hierony. Gabriell. consil. 21. Ludouicus instituit hæredes. sub num. 10. & sequen. volum. 1. Bertran. consil. 37. num. 6. volum. 1. partis primæ. consil. 15. 1. num. 3. volum. 4. consil. 79. num. 2. volum. 5. consil. 328. nu. 7. volum. 6. & consil. 48. num. 7. volum. 7. & Ioan. Dilect. in tract. de arte testandi. titu. 5. caut. 21. nu. 3. licet prudenter quidem aduertat ibi tutiorem, securioremque rem esse, vt testator ad evitandam perplexitatem, & altercationem utatur in substitutione præfata verbis clariis, per lucidis, atq; perspicuis, ex quibus planè colligi queat mens & voluntas sua.

In contrariam vero partem inclinavit consulendo, doctissimè, & subtilissimè quidem Socin. iun. consil. 126. volum. 1.

De ultim. uoluntatib.

vbi concludit, quod attendi meritò debeat proximitas substituti grauati, non autem testatoris. vbi sub num. 56. commemorat quoque hanc opinionem esse re ipsa magis communem, & pariter nefas fore etiam ab ea tanquam sacrosancta recedere in iudicando. cui assentitur quoque Gozad. consil. 4. num. 17. & post num. 31. vers. Ad sextum, & septimum, & meminit itidem communem. & Rolan. etiam pleniori manu consil. 100. Quoniam Magnificus Dominus Octavianus. num. 1. cum aliis seq. volum. 1. prout ista est veritas, & ita iudicari posset tuta conscientia ex variis rationibus, & auctoritatibus, quæ in præsentiarum breuitatis studio supprimuntur: & tanto magis cum illas viderim ad fatuitatem vsque per Rolan. in d. consil. 100. per totum trutinatas, atque discussas, & per Hierony. Gabriell. in d. consil. 121. sub num. 10. cum aliis seq.

Et hinc non sit tibi vnquam in obliuione, quod vbiunque non vigeret statutum excludens fœminas dotatas, stantibus agnatis, si testator vocaret in fideicommissum proximiores, venirent tunc vtique hi qui iure communi inspecto, respectu successione proximiores forent, quamuis respectu naturæ essent vltiores gradu. ita glo. & Imol. in l. cum ita. §. in fideicommissum. in fi. ff. de leg. 2. Rip. in l. ex facto. nu. 7. ff. ad Trebel. Alex. ad Bart. in l. si cognatis. in vers. Quar. ff. de reb. dub. Bal. consil. 488. vol. 3. Ias. conf. 215. col. 5. vol. 2. Ant. Rub. Alex. conf. 82. col. fi. Brun. consil. 191. num. 10. vol. 2. Ant. Gabriel. in conclus. 1. de succes. ab intestato. num. 4. & nouissime Sim. de Pret. consil. 37. num. 11.

Et sic vbiunque testator legauit rem aliquam alicui, & post eius mortem voluit illam remanere proximioribus in gradu ipsius testatoris: tunc si concurreret frater, & filia eiusdem testatoris post eius mortem ad legatum prædictum, seu fideicommissum, illud indubitanter deberet esse filia, quæ est proximior fratre, & sic patruo: quia filia est in primo gradu, & frater in secundo. l. 1. & l. iurisconsultus. §. 2. ff. de grad.

Et eo casu exploratum est proximiorum appellatione venire, tam masculos, quam fœminas in fideicommissis: secundum Decium consil. 269. nume. 4. & Paris. consil. 88. num. 12. vol. 2.

Sivero adesset statutum iuri communi contrarium, tunc proximioribus vocatis, hi veniunt, qui secundum dispositionem statuti, ab intestato præfererentur vt concedunt iuris interpretes omnes in d. l. cum ita. §. in fideicommissum. & in l. fin. C. de verb. signif. Anchar. consil. 433. num. 2. Corn. consil. 27. nu. 11. volum. 2. Soci. consil. 51. num. 26. volum. 4. Socin. iun. consil. 135. num. 4. volum. 1. & Bero. consil. 144. num. 11. volum. 2. & optimè Brun. consil. 151. num. 14. & sequen. volum. 2. Quæ opinio quamuis contradictores habeat, quando verbis præfatis addita sunt verba (salua gradus prærogatiua) teste Dec. consil. 1. colum. fin. nihilominus tamen isthac contradictio in puncto iuris vera aliter non extat, vt probat Sim. de Pret. in d. consil. 37. nu. 25. & sequen. & illa communis, & magis recepta, apertissimè discernitur.

Tum quia proximiores simpliciter vocantur, vt probatur ex auctoritatibus adductis: tum etiam quando vocantur gradatim proximiores: secundum Alexan. consil. 88. nu. 4. & consil. 137. in princ. volum. 1. Ias. consil. 159. num. 4. vol. 4. Paul. Castren. in l. fin. colum. fin. C. de verbor. signif. & Dec. consil. 299. in fine.

Et ratio est nempè euidens & palpabilis, quoniam censetur testator prædiligere, & vocare ad successionem, vel ad fideicommissum, non eos qui naturæ gradu inspecto proximiores sunt, sed qui sunt proximiores respectu successione. affirmantibus Docto. in l. Gallus §. quidam recte. ff. de liber. & posthum. & in d. l. cum ita. §. in fideicommissum. & in l. fin. C. de verborum significa.

Vnde sit vt proximioribus vocatis, veniant illi qui tales sunt respectu successione ab intestato, iuxta dispositionem iuris, quod in loco seruatur. teste Bald. consilio 334. numero 3. volum. 3. Deci. consilio 321. nume. 3. Brun. in dict. consil. 151. num. 14. volum. 2. Socin. consil. 252. ante num. 18. volum. 2. & consil. 51. ante num. 20. volum. 4. & Corne. in dict. consil. 27. num. 15. volum. 2. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De substitutione cognatorum & agnatorum vide quæ fuisse præsequitur Ranchinus tractatu citato.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 32

Substitutio an extendatur de persona ad personam,
& de casu ad casum.

C A P. XI.

Substitutio extendi potest de persona ad personam ex cōiecturata voluntate testatoris. ita Capra cōfi. 23. in 1. dub. Ias. in 1. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. & cōfi. 148. col. 3. vol. 1. Ang. Crot. nu. 27. & Garzias. nu. 86. in 1. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. Pau. Castr. cōfi. 343. vol. 1. Corn. cōfi. 146. Curt. iun. cōfi. 121. col. 7. Cassan. cōfi. 67. nu. 46. & Paris. cōfi. 50. sub nu. 60. vol. 3. vbi in medium exposuit istam esse æquiorē, veriorē, crebrioremque sententiam. in cōfi. etiam 66. nu. 66. & 68. eo. vol. Crau. cōfi. 155. nu. 7 & seq. volu. 1. & cōfi. 226. nu. 16. vol. 2. & Grat. cōfi. 5. vol. 2.

Sed isthac communis absque scrupulo aliquo procederet, cessante absurditate, eo nempe casu fit extensio hac, ne absurditas sequatur secundum Ruin. cōfi. 168. nu. 19. & seq. vol. 3. & Alex. in 1. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocan.

Verum concurrente absurditate, vel vbiunque absurditas ipsa sequeretur, tunc enim nullo modo fieret extensio de persona ad personam. ita Soc. cōfi. 76. col. 4. vol. 3. Alex. in 1. cum proponas. C. de hære. insti. & in 1. Centurio. col. 32. ff. de vulg. & pup. substit. Bar. Pau. Cast. Imo. Alex. Soc. q. 2. & ceteri omnes vniuersaliter in 1. cum proponas. C. de hære. insti. & Ruin. cōfi. 154. nu. 2. vol. 2.

Nam absurditas re ipsa euitanda esset. Clem. 2. de mag. cap. Genesi. de elect. c. quemadmodum. de priuil. & c. ex ore. de iud. & Ang. cōfi. 126. asserens ibi, absurditatem, ac iniquitatem, penitus, & omnino euitandam esse, & hoc idem firmat Signoro. de Homod. cōfi. 61. & cōfi. 68. in fin. concludens in ipsis locis, intellectum, seu extensionem nunquam trahi ad ea, ex quibus absurdum sequi possit.

Imò ipsa absurditas non solum euitanda esset merito quidem in substitutionibus, sed etiam in statutis. ita Signorol. de Homod. cōfi. 265. Raph. cōfi. 220. col. fi. & Paris. Fulg. cōfi. 8. nu. 40. & cōfi. 111. nu. 35. vol. 1.

Et quemadmodum substitutio extenditur de persona ad personam ex præsumpta mente testatoris: ita dispositio testatoris facta in vno casu, porrigitur quoque ad alium casum ex tacita, verisimilique ipsius testatoris mente. secundum Bart. & alios in 1. Lucius. §. Titius. per illum textum ff. de lib. & posthu. & in 1. si. C. de insti. & substit.

Et denique aduertendum est, qd sicuti extensio regulariter fieri non solet in substitutione de persona ad personam. vt voluit Cuma. in 1. commodissime. ff. de lib. & posthu. & amplè Tiraq. in 1. si vnquam. in verbo libertis. sub nu. 23.

Et præsertim extensio hac non fieret, vbiunque ex testamento, aliisque dispositionibus nullatenus colligeretur voluntas testatoris, & sic idem testatorem ipsum fuisse dispositurum. ita Bal. in 1. C. de his qui ante apertas tabulas. Dec. cōfi. 89. col. pen. & cōfi. 287. num. 8. Alex. cōfi. 139. col. 2. vol. 2. Curt. cōfi. 25. col. pen. Cor. cōfi. 298. col. pen. volu. 3. Soc. cōfi. 76. nu. 7. vol. 3. Ripa in 1. 1. nu. 93. ff. de vulg. & pup. substit. & Paris. cōfi. 73. col. pen. volu. 3. Ita pariformiter substitutio minime esset trahenda de casu ad casum. ita Io. And. in addi. Spe. in tit. de testa. §. 1. Oldra. cōfi. 21. Soc. cōfi. 62. col. 3. & cōfi. sequ. nu. 14. vol. 3. Lancel. Galiul. in 1. Centurio. col. 66. ff. de vulg. & pup. substit. Crau. cōfi. 161. nu. 16. vol. 1. Gozad. cōfi. 21. num. 8. Rubens con filio 28. colum. 1. & Soc. in iun. 176. nu. 8. vol. 2.

Et præsertim substitutio in vno casu concepta, non extenditur ad alium casum, vbiunque ea extensione mediante sequeretur absurdum, quod magis dilectus fieret deterioris conditionis, quam minus dilectus. ita Fulg. cōfi. 13. & Ruin. cōfi. 141. col. 1. & seq. vol. 3.

Quæ quidem absurditas de iure euitari penitus debet. l. si viua matre. C. de bon. maternis. & l. Publius. §. fi. ff. de condi. & demonstrat. & Ruin. cōfi. 43. num. 7. volum. 3. & cōfi. 150. nu. 11 & 8. vol. 2.

Est tamen bene verum, qd extensio difficilius fieri solet de persona ad personam, quam de casu ad casum. secundum Aret. in 1. Gallus. §. & quid si tantum. col. 3. & Dec. cōfi. 211. col. 3. & cōfi. 218. col. 3. & cōfi. 314. col. 2.

Quoniam substitutio vulgaris concepta verbis singularibus in vnum casum, regulariter ad alium casum trahitur, atq; extenditur, vt si quis Gregorium instituat, & si Gregorius ipse hæres esse noluerit, substituatur Augustinum: erit tunc proculdubio substitutioni locus, si Gregorius morte, seu quocunque

alio impedimento hæres esse nequiverit. ita Bar. nu. 14. Franc. de Arc. col. 5. Soc. col. 3. Ias. col. 4. Ripa nu. 8. & alij vniuersaliter in 1. 1. ff. de vulg. & pup. substit. per l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posthu. Pau. Castr. cōfi. 86. Dubitatio vertitur de bonis dicti quondam Francisci. sub nu. 1. & seq. vol. 1. Polit. in tract. substit. in tit. de vulg. & Guicel. Benedic. in c. Raynuttius. in vers. Absque liberis. nu. 25. de testam. vbi planum facit istam esse communem opinionem. & Zas. in tract. substitutio- num. in prin. c. 1. in 1. effectu. vers. Primus igitur effectus est. & D. Sfortia Oddus in trac. compendiosa substitutionis. in præ- lud. 2. partic. q. 3. ver. Si autem testator vnum quidem casum expresse- rit, alium verò tacuerit. fol. 10. vbi eam limitat vtiliter quidem in septem casibus.

Imo extensio substitutionis de persona ad personam nunquam fit, quando variatur persona eius, cui fit ipsa substitutio. vt post alios aggregatos per eum, firmat Rip. in d. l. 1. nu. 91. ff. de vulg. & pup. substit. Viuius.

Substitutio extenditur de casu ad casum. Ias. cōfi. 203. vol. 1. & Io. Durand. in arte testan. titu. 5. cau. 5. communem dicit. B. Villal. & Vezinus.

Substitutio quæ aliter extendi potest de casu ad casum, ad expressam tantum porrigitur, vbi est facta cum clausula, tunc & eo casu, secundum communem per Burfat. cōfi. 51. nume. 25 lib. 1. Idem.

Casus enim non expressus habendus est regulariter pro omisso, relinquaturque dispositioni iuris. l. cum in dotem in prin. ff. sol. matr. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau. dat. & l. com modissime. ff. de lib. & posthu. & ibi Doc. in 1. Gallus. §. & quid si tantum. eo. tit. Dec. cōfi. 15. pro tenui facultate. nu. 6. cōfi. 296. in casu proposito. nu. 9. cōfi. 489. in casu qui contingit. nu. 7. cōfi. 599. consului alias. nu. 7. & cōfi. 627. nume. 6. Pau. Castren. in 1. C. de conditio. infer. Cur. iunior cōfi. 11. num. 3. & Soc. cōfi. 5. in prin. volum. 3. Sed hoc non procedit vbi- que ex cōiecturis appareret testatorem voluisse ad casum omisum extendi dispositionem suam. l. Lucius. ff. de li- ber. & posthu.

Ideoque substitutus post mortem vxoris, cui prædium reli- ctum erat, donec vidua permaneret, prædium habebit statim muliere ad secundas nuptias transeunte, secundum Io. Andr. in addi. Specu. in rubr. de secund. nuptiis. & Bal. in auth. quod locum. C. de secund. nuptiis. Castr. in l. si mater. C. de instit. & substit. sub condi. factis. Alexan. in dicto §. & quid si tantum. & in 1. mulier. C. ad Trebel. & cōfi. 100. visa parte testamenti. colum. 1. volum. 4.

Et ex hoc etiam deciditur, quod si testator filium nascitu- rum institueret, ei que si in pupillari ætate, vel postea quado- cunque decederet, aliquem substituerit, substitutus etiam nō nato filio admitteretur. l. 1. C. de posthu. hæredib. insti. secun- dum Gul. de Cun. quem post Barto. refert & sequitur Soc. in 1. 1. ff. de vulg. & pupil. & faciunt notata per eundem cōfi. 5. in princ. vol. 3. & per Dec. cōfi. 227. in casu. est & communis opi- quod substitutio extendatur de casu ad casum, vt per Doc. in d. §. & quid si tantum. cum iis quæ scribit Iason cōfiliò 203. Vannoctus. volum. 1. nisi ex verisimili testatoris mente aliud dicendum esset. vt per Anch. cōfi. 357. ex serie testamenti. & Fulg. cōfi. 49. ex facto proponitur. de quo late disputat Barb. in c. Raynuttius. de testamen. Interpretatur quoque ista com- munis opin. si substitutio esset facta in pœnam instituti, secun- dum Barto. in l. pater Seuerinam. ff. de condit. & demonstrat. & Dec. cōfi. 273. in casu. in cōfi. 290. domina. & cōfi. 298. vel tractaretur de extensione facienda de persona ad personam, quæ nunquam fit et de verisimili mente testatoris. l. Titius. in prin. ff. de lib. & posthu. cum aliis relatis per Dec. cōfi. 394. pro vera resolutione. & Ias. cōfi. 220. testator. vol. 2. F. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICÆ.

Vide quæ de hac materia scribit Petr. Guenas. titu. des testa- ments. in Harmonia constitutionum regiarum.

Miscellanea de substitutionibus.

C A P. V T. XII.

Lures instituti vel substituti, inter quos ordo cha- ritatis, seu ordo necessariz vocationis cadit, videtur inuitati ordine successiuo. glo. & Doctor. in l. Gallus. §. quidam recte. de lib. & posthu. et hanc communem opinionem testatur esse Alex. cōfi. 14. in 4. vol. num. 12. Vezin.

Plures substituti copulatiue et nominatim, inter quos ca- dit

dit sola ratio ordinis successionis ab intestato, videtur simul vocati & concurrent. l. si. C. de impu. & idem fortius, ubi charitas non causaretur à natura ordinata. Alex. cōf. 14. in 4. vol. & dicit hanc communiter obseruari in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de libe. & posth. Bellacom.

Substitutio facta pluribus institutis post mortem omnium operatur, ut instituti censeantur ad inuicem recipere substituti. Ampliatur & limitatur ut per Port. lib. 4. reg. 34. fallit in multis casib. quos colligere potes ex Soci. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. a Trebellia. nu. 2. Do. a Fin.

Substitutus pluribus decedentibus excluditur à persona veniente ab intestato ex verisimili mente testantis, non adimpleta conditione substitutionis specifica in persona omnium, sec. com. per Burf. conf. 19. nu. 3. lib. 1. Idem.

In substitutione simul vocati, vel per verbum plures comprehendens, quā per copulatiuā, trahentur loco vnius quoad tertium vocatū. fallit in 5. casib. ut per Corne. in l. si quis duobus. C. de impub. nu. 4. Do. a Fin.

In substitutionib. respiciens vnum tantum effectum, pluralitas nunquam resoluitur in singularitates. sec. com. per Burf. conf. 19. nu. 16. lib. 1. Bonac.

Pluralitas enim resoluitur in suas singularitates in materia substitutionum. Cur. iun. conf. 128. nu. 6. com. dicit. B. Villal.

Pluralitas autem non resoluitur in singularitatem in substitutionib. respiciens vnum tantum effectum. sec. com. per Burf. conf. 76. nu. 16. lib. 1. Bonac.

Substitutio facta per verba communia ante pubertatem, valet iure directo. hanc esse communem opinionem attestatur Sebast. Sapia in l. precibus. C. de impub. nu. 151. ubi limitat in 2. casib. Don. a Fin.

Substitutio facta per verbum commune in re certa, non continet vulgarem pupillarem, & fideicommissariam.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 6. à Rip. in d. l. Centurio. nu. 152. Do. a Fin.

Substitutio facta per verbum commune in certa quota bonorum, non trahitur ad directam.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. per Rip. in d. l. Centurio. nu. 155. Idem.

Substitutio vel institutio facta per verbum, Lego, ad directam trahi non potest, est mag. com. opin. sec. Alex. conf. 9. vis. vol. 1. Idem.

Substitutio concepta verbis directis, non trahitur ad fideicommissum. fallit in 12. casib. ut per Cag. in l. precibus. C. de impub. nu. 195. Don. a Fin.

Substituto aut aliud verbum commune, adiectum certæ rei vel quantitati, nunquam trahitur ad institutionem, secundum Bar. in l. Centurio. nu. 34. ff. de vul. ubi post nu. 40. dicit q. verbum commune adiectum certæ portioni, non trahitur ad institutionem quando esset alius hæres vniuersalis, alias secus, per l. cogi. §. & generaliter. ff. ad Treb. ubi Bar. p. illum tex. dicit q. verbum relinquo adiectum certæ rei vel quantitati non trahitur ad institutionem directā, sed obliquam. Quinimo Castr. ibi dicit, q. non importaret institutionem vel substitutionem directam & ibi infert, q. si filio impuberi instituto substituat per ista verba communia dicendo: Petro filio meo decedente quandoq. talem substituo in tali fundo: non dicitur ista substitutio pupillaris, licet ipse pupillus decederet in pup. ætate, vel si decederet post: non esset substitutio fideicommissaria vniuersalis, sed fideicommissum particulare: quod tamē secus esset, si substitutio facta fuisset per verba directā, quā tunc esset substitutio pup. quæ traheretur ad omnia bona pupilli, per tex. in l. cohæredi. §. si. ff. de vulg. & pupil. Bellacom.

Substitutus debet probare mortem hæredis. Cur. conf. 195. vol. 3. communem dicit. Vezin.

Agens ex substitutione & dicens se substitutum alicui substitutionem ipsam probare tenetur, & quod substitutio comprehendat casum de quo agitur. teste Rol. conf. 56. nu. 4. lib. 3. ubi ponit sex concl. in materia: quarum prima est, q. in substitutionib. fideicommissariis locum habet regula & doct. q. hoc casu substitutio non loquitur, & qui contrarium asserit, probet. 2. Quod testator non loquitur: velle non præsumitur, & non sufficit dicere testatorem ita voluisse, nisi eius voluntas transierit in dispositionem. sec. Dec. conf. 61. col. 2. 205. num. 5. 477. in fin. & hanc communem dicit Rolan. d. conf. num. 7. Bellacom.

Substitutio non præsumitur, nec inducitur ex coniecturis, nisi plenè probentur. sec. commu. per Burf. conf. 1. nu. 12. lib. 1. Bonacoff.

Institutio vel substitutio facta ab extraneo de aliquo, & eius filiis ac nepotibus, qui non erant de necessitate instituendi, intelligitur facta de omnibus, simul & semel, non autem or-

dine successiuo. Est com. & verior opin. secun. Alex. in conf. 3. vis. in fi. vol. 4. M. Chærian.

Fallit prædicta conclusio si institutio, vel substitutio esset facta per nomen collectivum, velut liberos, quia tunc intelligitur ordine successiuo. sec. Dec. in conf. 205. incip. in causa istorum. vers. secunda ratione, & c. Idem.

Substitutio facta post mortem filiorum nasciturorum, purificatur etiam filiis non natis. sec. com. per Burf. conf. 19. nu. 13. nu. 20. lib. 1. Idem.

Prima substitutio quando efficitur quasi caduca per mortē substituti, qui præmoriatur, vel efficitur incapax, tunc sequens in gradu admittitur, quod maximè locum habet in substitutione compendiosa. ita Masuer. in tit. de successio. §. item notandum. & Guid. Pap. decis. 335. Vezin.

Substitutus in secundo loco, si deficiat qui erat in primo, admittitur loco primi. Cur. iun. conf. 133. nu. 3. communem dicit. Vezinus.

Substitutus si citatus fuerit in legitimatione obtenta per spurium à Comite Palatino, excluditur à legitimatione, licet non consentiat, cum citatio requiratur. sec. com. per Burf. conf. 1. nu. 3. lib. 1. Bonac.

Substituto vniuersal. hærede, si filius sine filiis decedat, non est substitutus hæres hæredis. Ias. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. Duran. titu. 5. cau. 24. commu. dicit idem. B. Villal. & Vezinus.

Substituto institutus præfertur.

Fallit in 4. casib. secundum Bened. Capram in tract. subst. in prin. nu. 76. Do. a Fia.

In substitutione partes censentur repositæ, quæ sunt positæ in institutione.

Ampliatur in 4. & limitatur in 5. a Dec. in l. 1. C. de impub. Don. a Fina.

Filij hæredum institutorum substitutione expirata per defectum conditionis, veniunt magis ab intestato, quàm ex testamento, vel fideicommissio, secundum communem per Burf. conf. 1. nu. 6. lib. 1. Bonac.

Substitutum excludit q. ab intestato substitutū excluderet. Corn. conf. 276. litera 9. vol. 3. com. dicit, & in conf. 138. vol. 2. litera A, dicit, quod si ab intestato excluderet, non excludit, & com. dicit. B. Villal.

Substitutum excludere dicitur persona ex verisimili mente testantis, cum illa ab intestato excluderet substitutum ab hereditate grauati. secun. magis com. per Burf. conf. 19. num. 2. lib. 1. Bonacoff.

Substitutum excludit persona existens in medio, ex mente testantis præsumpta, si conditio non verificetur, iuxta com. per Burf. conf. 19. nu. 23. lib. 1. Idem.

Substitutio impedit ius accrescendi. fallit in 4. casib. quos not. Sebast. Sap. in l. in testamēto. C. de impub. nu. 10. Ampliatur & limitatur ut per Ias. in l. si. C. de hæred. inst. ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Soci. reg. 93. in addit. ampliatur & limitatur in 3. casib. per Rip. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. num. 124. Don. a Fin.

Testator si instituat quem hæredem in omnibus suis bonis mobilibus & immobilibus, & demum aliquem substituat, talis substitutus die substitutionis adueniente non habebit debita: quia debita non sunt bona mobilia, nec immobilia. Bar. in l. a diuo Pio. §. in venditione. & ibi Ias. nu. 7. ff. de re iudic. & Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. Bellacom.

Substitutio in donationibus causa mortis & in legatis, & in donationibus inter viuos, l. ut hæredibus. de lega. 2. l. quoties. C. de donat. quæ sub mod. tamen si tempore illius donationis quæ statim valuit, non fuerit facta aliqua substitutio, non poterit demum fieri. Bar. Bald. & Alberic. de Rosate in l. si mulier. in prin. ff. de lega. 3. Bened. in repe. cap. Raynuitius. in verbo, si absque liberis, in materia de fideicom. num. 20. in donationibus vero quæ morte confirmantur, & quæ à principio non valent, poterit demum fieri substitutio: ut per doctores eos in illis locis, & Bal. in l. filium quem. nu. 29. C. fami. ercisc. Bellacom.

Testator substituens Petrum, & eius filios, & hæredes intelligitur ordine successiuo. Curt. iun. conf. 121. num. 5. commu. dicit. Idem.

Substitutio extinguatur nato filio, qui momento etiam vivat post mortem grauati, licet postea sine filiis decedat. sec. com. per Burf. conf. 51. nu. 37. lib. 1. Bonacoff.

Substitutio de filiis, & filiorum filiis præmorientibus absq. liberis masculis, dicuntur vocati ordine successorio. Curt. iun. conf. ibi. nu. 5. commu. dicit. Vezinus.

Filij hæredes instituti, & post eorum mortem Titius substitutus, ita demum locus erit substitutioni si omnes filij moriuntur,

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 33

riuntur, aliàs secus: si autem plures extraneos testator instituit, & post eorum mortem Titius sit substitutus, cuiuslibet decedenti substitutus succedet, per l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel. Corn. consi. 249. lib. 3. Bonac.

Pater non potest substituere filio, in quantum ascendit legitima. Lud. Ro. in consi. 134. in 3. col. cum aliis al. in ver. substiti. fideicommissaria. §. 1. Bellacom.

Pater si instituat filiam in mille ducatis, & quandoque decederet sine liberis, voluit quod distribuere inter pauperes, quamuis illi mille ducati non sint ultra legitimam filię, valet tamen fideic. seu substiti. ita Ias. in l. ex tribus. in 2. col. C. de inof. test. al. Raph. Fulg. ita consuluisset & honorem reportasse. Pau. de Cast. contra Bal. & refert q. hunc casum. latius refert & prosequitur Ful. in l. eam quā. in 5. & 6. col. C. de fideic. adde Cun. consi. 123. Vide etiam Ias. in l. coharedi. §. cum filia. in 3. 4. & 5. col. ff. de vulg. & pup. Idem.

Testator filias quas habet instituendo, & si aliqua earum sine liberis masculis decedat, eas inuicem substituit, si una earum decedat relictis filiabus, & nepotibus masculis ex illis filiabus, locus non erit tali substitutioni, & tales nepotes masculi nati ex ipsis filiabus vnius filię coharedis, facient cessare talem substitutionem. Rubeus Alexan. consi. 22. Soci. consil. 94. nu. 3. par. 1. Bellacom.

Si feminae sint institutae in certis rebus, & demum filij masculi sunt vniuersaliter instituti, & postea dicit testator, omnes filios meos inuicem substituo: filia praedicta non videntur esse filiis inuicem substituta, hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. Lucius. ff. de vulg. nu. 23. Do. a Fin.

Illa praesumitur magis directa persona & praelata substituto, quae est magis proxima testatori, & in proximiori gradu.

Fallit in 6. casib. vt per Io. Bolog. in l. haeredes mei. §. cū ita. ff. ad Treb. nu. 166. & seq. Do. a Fin.

Si testator duos filios ex prima vxore habuerit, & duos ex secunda, & in suo testamento eos instituat, & inuicem substituat, vno eorum filiorum repudiante, alij tres admittentur, & neq. praferetur ille qui est coniunctus ex utroq. latere. l. si. ff. ad Trebel. quia in hac substitutione breuiloqua inspicitur affectio testatoris, & non eorum quibus fit ea substitutio. Bar. & Ias. in l. si. in l. Lucius. ff. de vulg. vbi inquit eam opinionem communem esse. & Curtius iun. consi. 22. nu. 8. & idem dicendum esset vbi tractaretur de fideicommissaria substitutione, per quam ipsi testatori succeditur, vt ibi Ias. & Dec. consil. 186. Item hac substitutio breuiloqua inter alia requiritur, q. inter ipsos sibi mutuo substitutos, sit aequalitas seu paritas: quia hac substitutio plures substitutiones copulat atq. coniungit. l. iam hoc iure. l. Lucius. ff. de vulg. l. quamuis. C. de impuber. Bellacom.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Ex professo tractat hanc materiam. Anto. Gabriel. tit. de substitutione. concl. 1. lib. 4.

2. Vide eundem Gabriel. loco citato. concl. 2.

De impuberum, & pupillari, vel quasi pupillari substitutione.

C A P V T XIII.

Substitutio impuberi facta per verbum commune, vt si dicat: Lucium filium meum instituo, & ei, quandoque sine filiis decesserit, Sempronium substituo, intra tempora pubertatis moriente filio directa est, & post pubertatem conuertitur in obliquam. Ias. in consi. 129. vol. 1. & matrem excludit à legitima. Alex. in l. Centutio. ff. de vulg. & in consi. 12. vol. 4. commu. dicunt. Dec. tamen consi. 128. dubitat de hac communi, & ideo putat deberi legitimam matri, & vide eundem consi. 371. Villal.

Testator filios impuberes instituens, & eos inuicem substituens, ex his verbis inter impuberes, vulgaris & pupillaris est substitutio: inter puberes autem solum vulgaris censetur facta. Ias. in l. Lucius. ff. de vulg. & pupilla. in consil. 134. vol. 1. & Ioan. Duran. in arte testan. titu. 5. cau. 29. communem dicit. Villal.

Substitutio pupillaris fieri non potest post pubertatem. d. l. Centurio. & §. 1. inst. de pupill.

Fallit in 2. casib. quos no. Bene. Capr. in suo tract. substiti. in 2. par. nu. 27. Do. a Fin.

Substitutio pupillaris potest per patrem fieri vsq. ad pubertatem, filio instituto haerede, etiā in legitima substituere vniuersaliter per fideicommissum non potest, licet possit in substitutione pupillari iniungere vniuersaliter fideicommissum: non solum in legitima, sed etiam in aliis bonis ipsius filij. Ias. in l. ex tribus. C. de inof. testa. nu. 2. com. dicit. Villal.

Pupillaris ad hoc vt sortiatur effectum, & validetur, sufficit, q. patria potestas adsit tempore mortis patris, & non requiritur necessario quod adsit tempore testamenti hac est magis communis opinio, vt dicit Maria. Soc. iun. in l. moribus. ff. de vulg. nu. 46.

Fallit in 2. casib. vt per eundem, vbi supra. Do. a Fin.

Substitutio pupillaris non conualefcit, impubere arrogato decedente ante arrogatorem. Ias. in l. arrogator. nu. 1. & 38. ff. de adop. com. dicit. Villal.

Substitutio pupillaris licet expiret, si ante mortem testatoris in potestate esse desinat, per emancipationem, aut adoptionem factam ab auo materno, aut ingressione religionis. Bar. d. l. 2. l. cum adoptiuus. C. de adop. in l. coharedi. §. cum filia. ff. de vulg. & pup. Bal. auth. ingressi. C. de sacros. eccl. Bart. in l. in pupillari. ff. de vulg. & pup. tamen si exeat potestatem per adoptionem dignitatis, aut spes sit quod iure posthumi reincidat in potestatem, non expirat pupillaris substitutio. iux. not. in auth. de dignitatib. in §. illud. colum. 6. prout voluit Bar. in d. l. 2. & Imo. d. c. Raynu. per id qd habetur d. l. lex Cornelia. cum quibus ceteros doct. sentire refert ibidem nu. 47. idem Capr.

Substitutio pupillaris licet non aliter valet, quam si pater sibi prius fecerit testamentum. iux. l. 1. §. prius. ff. de vulg. & pupil. & idem glo. & Bar. Imo. in c. Raynucius. & no. in l. si quis. cum §. si. ff. de vulg. & pup. & ibidem glo. Bar. Imo. in c. Raynucius. & no. glo. in l. si quis. cum §. si. ff. de vulg. & pupil. tamen miles potest substituere filio, etiam si sibi nullum fecit testamentum. iux. l. miles ita. §. fin. ff. de testamen. milit. quod verum est, si testamentum solemne fecerit, aliàs si minus solemne faciat: poterit quidem filio pupillariter substituere, & tenebit substitutio, dummodo substitutus sit de liberis, quia inter eos valet testamentum, etiam minus solemne. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testam. Secus autem si substitutus sit extraneus. per not. d. §. ex imperfecto. quod d. l. 2. voluit Bar. & Imo. d. c. Raynucius. quod communiter teneri refert. Bene. Capr. ibid. nu. 50.

Substitutio pupillaris ad hoc vt valeat, requiritur quod testamentum patris non tantum morte confirmatum, sed etiam ex eo hereditas adita sit. l. 2. vers. adeo. ff. de vulg. & pup. l. eam quam. C. de fideicommissis. quod procedit etiam si sit adita ex vulgari tacita comprehensa in pupillari. Bar. & Ang. d. l. 2. & Bal. l. si. C. de instit. & substiti. & ita cōiter teneri refert ibi. nu. 60. Bene. Capr. licet autem sit regulariter verū, fallit tamē in testamento militis, & substitutio. ad pias causas factis, vt ibid. Capr.

Substitutio pupillaris etiam si testamentum ex causa praeteritionis vel exheredationis rumpat, hodie manet firma, per auth. ex causa. & ibid. gl. & Bar. C. de libe. praeterit. vt not. gl. & doct. in l. 1. ff. de vulg. & pupil. & hanc communiter teneri refert ibid. nu. 54. nu. 69. Capr.

Pupillaris facta in testamento imperfecto, valet si in eo sint substituti liberi testatori. hac est communis opinio, vt testatur Mari. Soc. in d. l. moribus. nu. 66. vbi limitat istam communem. Do. a Fin.

Substitutio pupillaris facta vni ex filiis in testamento inter liberos sustinetur, si substituat vni ex filiis, sed si extraneus substitueretur non sustinetur. com. in §. testamentum. q. 10. vers. hinc inferitur. P. Fich. ex Claro.

Pupillaris fieri potest ex emancipato filio retento nepote in potestate: hac est magis communis opinio vbi limitat istā communem. Idem.

Substitutio pupillaris quam auus praeterito filij emancipati nepoti facit, hodie valet, ac firma, rataq. est. commune inquit Franc. Rip. in l. 2. nu. 3. ff. de vulg. & pup. Nec vlla vnquā hodie irrita fiet pupillaris substitutio, quod patris testamentum ob filij praeteritionem irritum sit. commune affirmant Rom. consi. 506. in casu proposita. ad fi. Ant. Gome. de testa. c. 4. nu. 4. Emanuel a Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum. part. 3. nu. 103. ff. de libe. & posth. vide quae superius obseruo. versi. Praeteritio. Idem E. Suar.

Substitutio pupillaris potest fieri filio praeterito. limitatur vt not. Soc. iun. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posth. nu. 147. contrariam regulam facit Bene. Capr. in suo tract. in 2. par. nu. 55. vbi limitat in 3. casib. Do. a Fin.

Pater dissipans bona, antequam interdicatur administratio, potest pupillariter substituere filium, Ias. in l. is qui bonis. Com. opin. Tom. iij. E ff. de

Com. V. l. Opin.

ff. de verb. obl. magis com. dicit, & Segu. in l. Imperator. num. 110. ff. ad Trebell. Villal.

Cum etiam potest facere testamentum. l. 13. tit. 1. par. 6. Idem. Pupillaris substitutio facta filio legitimo & naturali, trahitur ad omnia bona ipsius pupilli. l. sed & si plures. §. ad substitutos. ff. de vulg. Bar. in l. 2. in §. quæst. princ. ff. de vulg. & in tali substitutione venit etiam legitima ipsius filij. l. ex tribus. C. de inoffi. testa. cum talis substitutio sit filio fauorabilis. d. l. ex tribus, & mortuo filio ab intestato, proximiores excluduntur à legitima filio debita, & substitutus ad omnia bona admittitur: & si substitutus sit grauatus alteri restituere hereditatem, detrahet tantum solam Trebellianicam tanquam grauatus: reliquum autem restituet. Socin. conf. 144. nu. 6. par. 1. nam licet filius in sua legitima non possit grauari. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testam. tamen substitutus pupillariter poterit in legitima grauari. Bald. & Pau. Castr. in d. l. ex tribus. Bellacomb.

Substitutio pupillaris facta filio naturali, vel spurio, licet nulla sit, ac vana: tamen ea conualidatur absq; dubio aliquo post mortem patris, si de eius consensu talis filius naturalis extiterit legitimatus, vt voluit Bar. in l. 2. col. 3. ver. Item quæro. ff. de vulg. & pup. subst. cui viuacissimis rationibus accedit ibi Imo. Raph. Alex. & alij omnes vniuersaliter. Paris. conf. 2. nu. 17. vol. 1. & conf. 1. nu. 30. vol. 2. Ruin. conf. 69. num. 7. vol. 3. & Rol. a Valle cum aliis cateruatim signatis per eum. conf. 22. Viso testamento. sub nu. 20. & seq. vol. 3. vbi in medium exposuit istam esse commu. opin.

Et ratio viuax assignari posset isthæc, nam filius legitimari potest post patris mortem quandoque, cum à patre institutus sit, eam hereditatem capere poterit. ita Bald. conf. 146. vol. 1. Raph. Cuma. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. fi. ff. de libe. & posth. & Ias. conf. 127. nu. 4. vol. 4.

Quæ communis ita comprobata in tantum amplificatur, vt procedat non solum in substitutione facta de huiusmodi naturalibus filiis: verum etiam in testamento condito inter ipsos filios spurios, & naturales. vt firmiter docuimus Natta in repet. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. nu. 101. C. de testa. vbi determinauit, quod si pater condidit testamentum inter naturales, seu spurios imperfectum: licet tale testamentum non teneat propter incapacitatem institutorum: tamen si forsan faciat eos postea legitimari, testamentum ipsum reconualescit: quoniam legitimatio hæc trahitur retro, ac fingit medio tempore non fuisse aliter spurios, vel illegitimos. l. si ff. de nat. rest. & §. illud. in auth. quib. mod. nat. efficiantur. sui, & ita vidi iudicatum in Curia Aquilana in anno 1580.

Vnde legitimatus per rescriptum indubitanter excludit substitutum: secundum Bal. in l. si. Soc. sen. nu. 5. & Aret. col. 4. in l. Gallus. §. si eius. ff. de lib. & posth. Alber. nu. 6. Alex. Ias. & alios omnes vniuersaliter in l. generaliter. §. cum autem. C. de inst. & subst. Io. And. in add. Spec. in tit. de suc. ab intest. in fi. & Anch. in c. per venerabilem. nu. 17. extra qui fil. sint leg. & ista est magis commu. opi. attestante D. Sfortia Oddo in tract. compen. subst. in 6. partic. in tit. an legitimati faciant deficere fideicommissum. ante si dicti tractatus, vbi congerit alios Doct. amplectentes istam partem, eamq; sequitur & limitat vtiliter in tribus casibus, prout eidem opinioni innititur etiam, ostendendo esse magis communem, & limitat quoque in trib. aliis casib. Io. de Neuiz. conf. 99. Omnis sapientia a Deo est. sub nu. 20. cum alijs seq.

Et tunc utique legitimans post mortem patris, tenetur, & debet necessario citare substitutos: quia requiritur eorum consensus absque dubio aliquo, vt concedunt Ias. col. pen. & alij omnes conformiter in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. Neuiz. in d. conf. 99. nu. 20. & seq. cum alijs aggtegatis per eum, & D. Sfortia Oddus in loco præcitato. in 2. limit. fol. 209. in quibus locis ostendunt apertissime istam esse communem opinionem.

Non enim valet huiusmodi legitimatio ad præiudicium substituti aliter non citati, cui ius in spe probabili quæsitum extat, illo grauato decedente, stante morte testatoris: sic eum grauantis non potest nempe grauatus ius fideicommissi subuertere per talem legitimacionem: foret enim ista quædã alienationis species rerum fideicommissi subiectarum, cum per legitimacionem ipsam in alium deuoluerentur, quam testator disposuerit, contra auth. res quæ. C. com. de leg. prout ita firmiter constanter quidẽ Anch. conf. 427. circa primũ quæsitum. iuris interpretes omnes, & potissimum Soc. & Ias. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. Alex. conf. 67. col. 3. vol. 1. Ruin. conf. 3. nu. 4. vol. 1. Deci. conf. 55. col. 1. & seq. & conf. 425. col. 3. Paris. conf. 9. nu. 29. & seq. vol. 2.

Quæ nimirum communis ita explanata, procedit indubi-

De ultim. voluntatib.

tanter, in legitimacione emanata post mortem testatoris: secus vero in legitimacione viuente testatore ipso expedita: quia in legitimacione filij, per quam excluditur substitutus, non requiritur vlllo modo citatio, si viuo patre ea fiat: secundum Gomez. in reg. 271. Oddum in loco præallegato. in 3. limit. fol. 209. & Alex. de Neuo conf. 33. Vide quæ copiosissime deducta sunt. nu. 12.

Quoniam ipsa legitimatio per rescriptum Principis, bonis, honestisque rationibus fieri potest viuente patre, etiam agnatis non citatis, quantum ad bona ipsius, de quibus pro libito poterat disponere, vt explicat & declarat Bar. in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. col. pen. & Car. Put. decis. 7. in tit. de legitim.

Quodq; vendicat sibi locum, etiam existentibus quoq; filiis legitimis, quorum mentio facta est & non citatis eis, licet nõ habeat Comes in facultatibus legitimandi clausulam, citatis, vel non citatis. ita Card. Put. decis. 4. eo. tit.

Ceterum hæc communis, qd citatio illorum, quorum interest, necessaria sit in legitimacione mortuo patre facta, limitatur locum non sortiri, vbicunq; ipsa legitimatio post mortem patris fieret a Papa, vel Imperatore, vt firmant Bar. nu. 14. Ias. in l. leaura. nu. 140. & ceteri omnes vniuersaliter, & concorditer, in d. l. Gallus. §. & quid si tantum. Io. de Imo. in c. nisi cum pridẽ. col. 16. de renun. Bal. in l. nam ita diuus. col. 1. ff. de adop. Abb. conf. 84. nu. 6. vol. 1. Ant. de But. in d. c. per venerabilem. in prin. Fel. cum alijs cateruatim relatis per eum in c. cũ olim. nu. 16. de sent. & re iudic. Alex. de Neuo, in d. conf. 33. num. 12. & Pet. Duennas in reg. 43. Appellatio iusta & licita non tollitur à Principe. sub 5. fallen. vers. Et facit etiam in fauorem huius limitationis. Viuius.

Liberis legitimis tantum, nisi in adoptantis vel arrogantis potestatem transeant, non potest pupillariter substitui. l. cum in adoptiuis. C. de adop. prout voluit Bar. in l. 1. ff. de vulg. & pup. & Imo. in c. Raynu. de testa. cum quibus ceteros transire refert Bened. Capr. in tract. substit. post regulas posito specie 2. nu. 26. Do. a Fin.

Substitutio pupillaris non tantum naturalibus & legitimis liberis in potestate nostra constitutis, sed etiam legitimis tantum: vt si super adoptionem vel arrogationem nostra potestatis fiant, fieri potest, alias secus. l. cum adoptiuis. C. de adoptionib. prout voluit Bart. in l. 2. ff. de vulg. & pupil. & Imo. in cap. Raynutius. de testamentis, cum quibus ceteros communiter transire refert Bene. Capr. in tract. subst. post reg. posito, spe. 2. num. 26.

Substitutio pupillaris facta de duobus filiis, si decesserint in pupillari ætate: vno præmorienti impubere, non habet locum, nisi ambo decesserint, etiam si non sit posita dictio vterque. Ias. in l. cum quidam. nu. 6. de impu. & alijs substi. C. com. dicit. Villalob.

Substitutio pupillaris reciproca facta inter duos filios per patrem emancipato vno & substitutione sublata, tollitur & reliqua. Ias. in l. testamenta. C. de testamen. num. 21. communem dicit, licet ipse veriore contrariam affirmet, & teneat. Idem.

Substitutio pupillaris facta pluribus pupillis, non habet locum nisi omnes pupilli decedant.

Fallit in 2. casib. secundum Soci. iun. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. nu. 81. Do. a Fin.

Quando pupillaris substitutio est facta pluribus pupillis sine nomine collectiuo, vtpotẽ si decesserint in pupillari ætate: tunc pluralitas resoluitur in suas singularitates.

Fallit in 3. casib. vt per Curt. iun. in l. cum quidam. C. de impu. nu. 19. Do. a Fin.

Substitutio collectiua particularis, requirit cõcursum omnium ad hoc vt substitutus admittatur omnes pupilli oportet qd sint mortui in pupillari ætate, alias vno tantũ moriente non admittitur substitutus, siue affirmatiuẽ, siue negatiuẽ concepta fuerit. l. pen. C. de impub.

Fallit in 3. casib. vt per Ioan. Bolog. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. nu. 229. Do. a Fin.

Si dictum est, quisquis ex filiis meis moriatur in pupillari ætate, substituo Caium, non requiritur concursus, sed substitutus admittitur ad portionem cuiuslibet morientis in pupillari ætate. ampliatur & limitat in 3. casib. per Io. Bolog. vbi supra. nu. 238. & nu. 239. videas aliam regulam. Idem.

Pupillaris facta sub illa forma, si hæres erit, & c. trahitur etiam ad casum, quo hæres non sit modo impubes decedat. communis est opinio vt attestatur Marian. Socin. in d. l. morib. num. 84.

Fallit in 4. casib. quos ne. Ias. in l. iam hoc iure. ff. de vulg. num. 5. Idem.

Pupillaris substitutio non valet non adita hereditate. arg. l. si nemo. ff. de reg. iur.

Fallit in 4. casib. quos no. Bened. Capr. in suo tract. subst. in 2. par. nu. 61. Do. a Fin.

Hereditatem paternam acceptam cogitur inuitus pupillarem substitutionem acceptare. Ampliatur & limitatur in 4. casib. vt per Ias. in l. quidam elogio. C. de iure delib. col. 1. & seq. Don. a Fina.

Quando aut de testatoris mente non constat inherendum est verbis: & eius virtuti. Cur. iun. conf. 169. nu. 1. com. dicit. Vill.

Adde tamen qd si filius substituatur vulgariter, vel pupillariter heredi scripto dicitur potestas. lex facta. §. Lucius. præl. l. si heres. ff. de her. inst. ita Ias. in l. posthumus. C. de contra. tab. col. 2. al. Lu. Ro. conf. 5 16. incip. in casu propositæ consultationis. & ita in effectu vult Bal. in 3. par. conf. 395. Oldr. conf. 171. 1. dub. vide in simili Alex. l. quotiens. col. 6. vers. vide etiã in materia. C. de hered. inst. Guid. conf. 96. Idem.

Vide Cor. in 4. vol. conf. 114. vbi relat. mult. tenentib. contrarium. tenet, qd valet testamentum, licet filius reperia. solum substitutus sub conditione casuali. Idem.

Substitutio pupillaris inter alios effectus quoque habet, vt quos testator instituendo potest facere suos & necessarios heredes, possit similiter substituendo ipsi pupillo filio, suos, & necessarios facere. l. sed etsi plures. §. quos possum. ff. de vulg. & pupil. quod est vtile pro transmissione hereditatis, quæ fit ad quoscunque ratione suitatis, iuxta not. in l. yentre. ff. de acq. hered. l. apud hostes. C. de suis & legit. prout voluit d. l. 2. Bart. & Imo. d. c. Raynuius cum quibus ceteros transire refert ibi. nu. 102. Bened. Capra.

Substitutio pupillaris dicitur filij testamentum. l. patris & filij. ff. de vulg. & sicuti testator potest sua bona alienare etiam post factum testamentum, ita & pupillus hoc poterit tutore auctore, & obseruatis solemnitatibus, non obstante ea substitutione pupillari. Alex. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. cum per pupillarem substitutionem pupillo & suis bonis succedatur. l. 2. ff. de vulg. qui pupillus dum viuit potest alienare, & demum substitutus quod reliquum erit accipiet, nec poterit reuocare eas res alienatas a pupillo. secus. Ias. in l. inter omnes. nu. 5. ff. qui satisfda. cog. Bellacom.

Substitutio pupillaris directa, tametsi non possit nisi impuberi fieri. cum pubes ipse testari possit. Bar. d. l. 2. ff. de vulg. & pup. c. si pater. de testam. lib. 6. id tamen inter alia non tantum in milite, sed etiam fallit, quando hoc statuto vel consuetudine inductum esset, & possint directo etiam post pupillarem ætatem substituere, prout voluit Bal. d. l. 2. quod tametsi verum sit, non poterit tamen pater directe substituere filio, post pupillarem ætatem ad 20. annos accidentem, quantumcumque statutum disponderet minorem viginti annorum testari non posse, cum non reperiatur iure cautum. prout Bar. & Bal. d. l. 2. & Imo. in c. Raynuius de testam. cum quibus ceteros communiter sentire ibid. refert Bened. Capr. nu. 31.

Substitutio quasi pupillaris, seu vt vocant, exemplaris, non solum mente captis, ac furiosis, sed omnibus iis personis, quæ sibi testamentum condere nequeunt, fieri recte ac rite potest. commu. dicit Vigl. in §. qua ratione. nu. 4. in tit. de pupil. substit. & matrem tum a legitima, tum a cæteris filij bonis exigit. atque expellit. commune aiunt Ias. nu. 43. Rip. nu. 48. in l. ex facto. ff. de vulg. E. Suarez.

Pupillaris res inducit quomodocunque dixerit bona mea distribui, & vendi, pretium distribui.

Fallit in 2. casib. vt per Maria. Soc. in l. Centurio. sub nu. 252. Don. a Fin.

Substitutus pupillariter si fuerit grauatus restituere alteri qd habuit a pupillo, non detrahet legitimam, nec Trebellianicam, de portione quæ ad ipsum impuberem spectabat. Bal. in l. ex tribus. C. de inoff. testam. & in l. cum virum. nu. 8. C. de fidei. Corn. conf. 291. nu. 11. & 12. in l. vol. & Soc. conf. 144. in 1. vol. & Cor. conf. 49. in 4. vol. nu. 7. & 8. Bellac.

Substitutus pupillaris non minus grauari, onerariq; potest, quam quiuis ab intestato successurus. commune interpretum dogma inquit Rhode. Suarez in l. quoniam in priorib. fallen. 1. nu. 15. C. de inoff. testa. E. Suarez.

Substitutus pupillaris potest grauari per fideicommissum, sicut possunt venientes ab intestato. Rhode. Suarez in l. quoniam in priorib. C. de inst. est fallen. 1. nu. 14. com. dicit ex Imo. in c. Raynuius. de testa. in fi. Villal.

Lex fi. C. de insti. & substi. non loquitur de tacita vulgari, sed de tacita pupillari, prout ipsam communiter intelligi refert Bened. Capr. in tract. substi. post reg. posito. nu. 99. specie 1. quæ intellectum etiam secundum Imo. in c. Raynut. de testam. meliorem esse testatur ibidem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quatuor requiruntur ad pupillarem substitutionem: primum vt ille cui fit substitutio sit de liberis testatoris, nam extraneo non potest substitui pupillariter. Deinde quod sit impubes. Nam in maiore vel pubere locus huic substitutioni non datur. Tertio quod in potestate testatoris sit. Denique quod ille cui fit substitutio instituatur vel exheredetur, secus enim non subsisteret testamentum.

De pupillari substitutione expressa, & quos patriat effectus.

CAPVT XIII.

Pupillaris expressa continet tacitam vulgarem: communis est opinio, vt no. Maria. Soc. in d. l. morib. nume. 96.

Fallit in multis casib. vt per eundem ibi.

Fallit in 8. casib. vt per Rip. in d. l. morib. nu. 42.

Fallit in 3. casib. quos no. Bened. Capr. in suo tract. in 2. par. nu. 92. Don. a Fin.

Substitutio pupillaris expressa hunc effectum quoque habet, vt excludat matrem & quoscunque alios ascendentes, præteritos etiam, quos ipse filius præterire non potuisset. iuxta. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testam. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. quod tenuit Dyn. l. 2. ff. de vulg. tenendo, qd eos quoq; excludit a legitima. c. si pater. de test. libr. 6. quam Dyn. opinionem licet Iac. de Aren. Ricar. Malumbre. & Guli. de Cun. per l. humanitatis. C. de impu. & aliis substit. aliter fenserint: communiter teneri refert ibid. nu. 104. Capra. qd d. l. humanitatis. non de pupillari, sed exemplari loquatur.

Substitutio pupillaris expressa, matrem omnino tum legitima portione, tum bonis a linea materna pupillo. quæstis interuertit tam iure fori, quã iure poli. quemadmodum frequenter receptum inquit Anto. Gome. de testa. c. 4. num. 7. vers. sed his non obstantib. Quin & tacita pupillaris substitutio hereditatem pia alicui causæ delatura matrem excludit. commune ait Rip. in l. 1. ff. de vulg. & pup. alias autem secus, vt frequenter placitum attestatur Deci. conf. 211. subtilis est casus in prin. E. Suarez.

Pupillaris comprehensa in compendiosa, matrem excludit: est com. opin. vt refert Marian. Socin. in l. Centurio. num. 110.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. precibus. C. de impub. nu. 18. Don. a Fin.

Substitutio pupillaris expressa, non solum excludit matrem ab integra filij successione, & hereditate, verum etiam a legitima portione: & consequenter pupillaris ipsa expressa absq; scrupulo aliquo excludit matrem, aliosque ascendentes præteritos, quos ipse filius præterire nequiret. pater enim pupillo suo potest extraneum pupillariter substituere, nulla etiam facta mentione matris, aliorumque ascendentium ex latere matris: adeo quod substitutus omnia bona vndeunque quæ sita ex substitutione consequeretur, illis exclusis, etiam respectu legitimæ. vt apertissime probatur in l. precibus. in vers. Si vero C. de imp. & aliis substit. quodq; confirmatur etiam ex generalitate tex. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. cuius etiam decisio reperitur canonizata in cap. si pater. de testa. in 6. in quibus quidem locis ratio assignatur euidēs. Et licet nonnulli ex Scribentibus in iure contrariam inierint sententiam: nihilominus tamen frequentiori voto isthac opinio recepta apertissime discernitur, prout de communi testatur Soc. sen. in l. 2. nu. 21. ff. de vulg. & pup. substit. & ibi Ripa. nu. 44. & fuit de intentione Bar. inibi in 2. effectu, quem sequutus est consulerdo Pau. Castren. conf. 18. num. 1. & 3. volum. 2. Paris. conf. 16. Circa præsentem consultationem. num. 53. & seq. vol. 2. & conf. 59. Certissimum est. num. 3. & seq. cod. vol. Dec. in d. l. precibus. nu. 9. Cagno. nu. 95. & Cur. iun. nu. 12. & Matthesil. singu. 163.

Et pupillaris ipsa expressa (ne ignorentur termini præsentis speculationis) ea est, quæ fit verbis expressis, hoc est illis, quibus pupillaris substitutio fieri solet, de quibus in l. 1. ff. de vulg. & pupil. substit. & in §. 1. instit. eod. tit. puta dicendo, filium meum impuberem heredem instituo: & si heres erit, & decesserit in pupillari ætate, substituo talem. vel sic dicendo. & si heres non erit, &c.

Imo communis isthac ita retenta, tanquam verissima, merito ampliatur quoq; secundum Ang. Aret. inst. de pup. substit. in prin. num. 23. & Dec. in d. l. precibus. post num. 9. ver. Et ista

Com. opin. Tom. iij.

E 2

con-

conclusio, siue fiat ipsa substitutio per verba directa, siue per verba communia.

Ceterum præsens communis ita illustrata limitatur primò per Archidiaconum in d. cap. si pater, vt ea nimirum procedat iure fori, non autem iure poli, sic restringendo. d. c. si pater. cui accedit Corn. & Dec. num. 10. in d. l. precib. Sed quicquid fit, contraria opinio verior est, atque receptior, vt per Couarr. in c. cum esses. sub num. 11. & in cap. Raynutius. §. 5. num. 6. de testam. per Cagnol. in d. l. precibus num. 96. & per Soc. iun. in l. moribus. nu. 94. ff. de vulg. & pup. subst. vbi variis, diuersisque compluribus modis, atque motiuis Archidiacono satisfacit. & sic denique hæc limitatio falsissima discernitur, verum eam extollit, licet non firmet Soc. sen. in d. l. 2. nu. 21. in fi. ff. de vulg. & pupil. substi. Et consequenter opinio communis præmemorata procedit etiam in foro animæ, & conscientiæ. teste Couarr. amplissimè in d. cap. cum esses. sub num. 11. & in d. c. Raynutius. §. 5. sub num. 6.

Benè tamen verum est, quòd si mater ipsa inops, & pauper extaret, posset vtique absque dubio aliquo petere alimenta à substituto secundum Zazi. in tracta. substitutionum, in titu. de pup. subst. num. 22. & Ripam in d. l. 2. num. 45.

Secundò posset similiter limitari eadem communis, quòd mater non excludatur per expressam pupillarem, quando filius haberet bona aliunde quæsitæ, quam a patre, vel eius inuitu: nam tunc mater posset admitti ad petendam legitimam in illis bonis: & si secus fieret, impium foret. ita Lancel. Polit. in tracta. de subst. in rub. de pupillari. in 8. q. col. 3. referens ibi, se in pura conscientia consuluisse. Sed cæca est hæc opinio, & penitus inutilis: & licet ea primo aspectu equissima videatur: tamen à veritate omninò in maximam fallaciam, atque insaniam labitur, vt detegit Soc. iun. in d. l. moribus. nu. 95. Imò eadem opinio tanquam falsissima cõi oñum Scribentium voto reiiicitur, attestante Couarruias. in d. cap. cum esses. num. 11. in fine. Nam eo dato, diceretur pupillus pro parte testatus, cõtra regulam. l. ius nostrum. ff. de reg. iuris.

Tertiò minime procedit etiam antesignata communis, vt mater ipsa regulariter, atque simpliciter a luctuosa filij hæreditate minime per substitutionem pupillarem excludatur. ita Caphal. cum aliis aggregatis per eum consil. 524. Casus iste satis est frequens. num. 4. vol. 4.

Vnde mater vt excludatur per substitutionem pupillarem, a filij hæreditate in pupillari ætate morientis, requiritur necessariò, vt ea facta sit in specie, & i sua forma. d. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. Sed hoc nullatenus procederet, vbicunque pupillaris substitutio non foret formaliter, & specialiter facta, verum sub compendiofa generaliter cõteta. per ea quæ tradit Alex. in l. Prætor ait. num. 3. ff. de oper. nou. nunciat. & Cephali. in d. consil. 524. num. 15.

Et sic denique per pupillarem substitutionem tacitam mater non excluditur ab hæreditate, & legitima portione filij, secundum iuris interpretes communiter in d. l. 2. ff. de vulg. & pupil. substi. & præsertim ibi Bar. colum. penul. Alex. colum. 15. Franc. Aret. Ias. col. 10. & seq. & Ripam. num. 46. Bar. col. 2. & Bal. col. 3. vers. circa secundum quæro. in d. l. precibus. C. de impub. & aliis subst. & D. Sfortiam Oddum in tract. compendiosæ substitutionis, in prælud. q. 7. colum. 1. vers. Et primò videamus de matre, vbi hoc limitat in quatuor casibus.

Itaque aduerte, ne erres, quòd pupillaris omninò tacita ea dicitur, quæ continetur in vulgari expressa. iuxta l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pup. substi. quauis. C. de impub. & aliis substi. cum l. fin. C. de instit. & substi. nam verbis nullo modo dicitur expressa; quia nec generaliter, nec specialiter, nec singulariter contineri dicitur, sed præsumitur, vel æ lege fingitur. vt in d. l. nam hoc iure. & de hoc mirandum nõ est, quoniam tacita pupillaris antedicta, non habet formam pupillaris substitutionis, sed sub eius verbis includitur. vt cum dicitur, Domitium filium pupillum, meum hæredem mihi instituo, & si ipse mihi hæres non fuerit. Fabius sit hæres. & hæc ex expressis indubitanter vulgaris est, ex tacitis verò est pupillaris: vnde siue sit Domitius ipse hæres, siue non, in ætate pupillari decesserit, hæreditas directo iure peruenit ad Fabium. sed ex vulgari succedit solummodo in bonis testatoris: ex pupillari verò succedit in bonis testatoris, & pupilli, ex iuribus allegatis.

Limitaturq; etiam quintò, quòd licet tacita pupillaris matrem non excludat, tamen ea repudiante, succederet substitutus, & non legitimus. ita Bar. in l. Centurio. colum. 2. vers. Ex hoc sequitur magna vtilitas. ff. de vulg. & pup. substi. & Bald. in l. fi. colum. 1. vers. Tertiò est multum notandum. C. de instit. & substi.

Sextò coarctatur quoque, quòd quamuis pupillaris tacita non admittatur contra matrem ex tacita mente defuncti, ta-

men admittitur quidem si causa pia fuerit substituta. ita Ang. in d. l. precibus. colum. 2. vers. Idem credo si pauperes Christi. & ibi etiam Paul. Castrenf. & Dec. consil. 182.

Et hinc aduerte, quòd pupillaris ipsa substitutio valet, & tenet octo concurrentibus. Primò quòd ea fiat liberis. Secundò quòd fiat impuberi. Tertiò, quòd isti filij pupilli sint in potestate testatoris. Quartò, quòd pupillus sui iuris morte testatoris efficiatur, atque euadat. Quintò, quòd non desinat esse in potestate ante mortem testatoris, & sic sufficit, quòd sit in potestate tpe mortis testatoris: etiam quòd non reperiatur in potestate tempore testamenti. vt voluit Glof. Bart. Alex. & ceteri omnes, & Ripa num. 25. in d. l. 2. vbi planum facit istam esse communem opinionem. Sextò, quòd fiat testamentum. Septimò, quòd impubes instituat, vel exheredetur. Octauò quòd hæreditas adeatur secundum Bald. colum. 1. Fran. Are. post medium, & alios omnes tam antiquos, quam Moder. in d. l. 2. ff. de vulg. & pupil. substi. Bero in d. cap. Raynutius. num. 433. cum aliis seq. & D. Sfortiam Oddum in d. tracta. compendiosæ substitutionis. in prælud. partic. 3. quæstio. 4. fol. 18.

Imò aduerte etiam, quòd substitutio pupillaris facta de extraneo in testamento minus solemnè, non est valida modo aliquo. teste Card. Put. decis. 167. lib. 2.

Et sic substitutio pupillaris non valet in testamento non solemnè, nisi alter ex filiis sit substitutus. vt concedit Bart. in d. l. 2. colum. 4. vers. Quæro quid sit testamentum. & ibi Alex. colum. 11. vers. Sextò requiritur, & Paul. Castrenf. consil. 351.

Nec non animaduertendum est, quòd probata morte eius, cui facta est substitutio pupillaris, præsumitur mortuus in pupillari ætate, ita affabrè quidem Card. Put. decisione 490. l. 2. idè quilibet prætendens pupillum mortuum non fore in pupillari ætate, sed ea transacta, & sic locum non esse substitutioni pupillari, tanquam prudens deberet necessariò hoc articulare, atque probare, ad excludendum substitutum, ne succedere posset, probata solummodo per eum in genere ipsius pupilli morte.

Et quanquam pater filiis in sua potestate constitutis pupillariter substituere queat. d. l. 2. Glof. Bartol. & alij omnes vniuersaliter. ff. de vulg. & pupil. substi. & Paris. consil. 85. Olim, Ser candidus. num. 60. cum ceteris seq. vbi reddit rationem.

Tamen hoc nullatenus procedit in patre hæretico. cap. 2. §. fin. de hæret. in 6.

Nec in iudæo, teste Zasio. in tract. de Iudæis.

Nec vbicunque pater foret tulpis persona. tunc enim pupillariter filio substituere nequiret modo aliquo. secundum Bartol. in d. l. 2. & in l. sed si vnus. §. filiofamilias. ff. de iniur.

Neque etiam substitutio ipsa pupillaris facta à patre de turpi persona, cui non foret concessa administratio bonorum, valeret vilo pacto. vt voluit Bar. in d. l. 2. colum. 5. vers. Dixit tamen pro veritate. & in l. cum oportet. §. non autè. C. de bon. quæ lib. & Alex. in d. l. 2.

Nec mater denique potest filiis suis pupillariter substituere modo aliquo. l. si mater. & ibi Doct. ff. de vulg. & pupil. & §. ceteri. in fin. Instit. de hered. qual. & diff. Bar. in l. verbis ciuilibus. ff. de vulg. & pupil. substi. & in l. 2. eod. tit. & Ang. num. 3. notab. Bellon. nu. 9. & alij omnes in princ. Instit. de vulg. & pupil. substi. & Rip. in d. l. 2. num. 13. ff. eodem titulo. vbi prorumpit istam esse communem opinionem.

Et ratio palpabilis ea est, quoniam mater ipsa non habet filios in potestate. illud. §. ad testamentum fœminam. ff. de bon. poss. contra tab. §. fin. Instit. de exhered. lib. & §. fœminæ. Instit. de adop.

Ceterum isthæc communis ita illustrata, claudicat re ipsa non sortiri aliter locum, vbicunque in loco vigeret statutum, vt mater filios in potestate habere posset: tunc enim illa pupillariter absque dubio substituere filiis suis valeret, ex dispositione ipsius statuti, vt cõcedit apertissimè D. Sfortia Oddus in d. tract. compendiosæ substitutionis. in prælud. 3. par. quæst. 4. vers. Limitatur autem, vt nõ procedat in matre. fol. 18. Alex. Soc. & Ripa. sub nu. 13. & seq. in d. l. 2. vbi post Alex. hanc sententiam explanat, interpretaturq; prudenter quidem procedere mortuo eius marito, & non aliter, nec alio modo.

Sed vt apertè intelligas omnia spectantia ad præsentem materiam, illaq; degustare queas ad saturitatem vsque, operæpretium est primò proferre testimonium illud tanquam irrefragabile. quo manifestè probatur, quòd substitutus pupillariter filio impuberi, etiam in legitima pupilli, per fideicommissum grauari possit. casus est, secundum Doct. in l. si Titio. §. si cuti. in fin. ff. de leg. 1. & ibi per Bar. Imol. & alios omnes, & cõmuniter etiam interpretes omnes in l. ex tribus. C. de inoffic. testam. Bar. Imol. Paul. Castrenf. & Alex. in l. 1. ff. de vulg. & pupil. substi. Bal. in l. cum virum. col. 2. C. de fideicom. Alexand. consil.

confi. 67. Consideratis his, quæ in primo themate narrantur. num. 2. vol. 1. & confi. 12. Attentis verbis testamenti dicti Bartholomæi. num. 3. 2. vol. 3. & Ias. in d. l. ex tribus. Et rationem huius communis assignant Barto. Paul. Castren. & alij in d. l. Titio. §. sicuti.

Quia talis substitutio potius habet in se prouisionem factam ipsi pupillo, quam grauamen aliquod. & asserit inibi Pau. Castren. ita alias consuluisse Dynum, per d. l. si Titio. §. sicuti. & hæc est re ipsa vera & communis opinio, vt ad lucem adducit consulendo Bero. confi. 79. Et si dubia in narratione. sub num. 11. vol. 2. & Alexan. in d. confi. 12. & Apostil. ibi. in littera M. licet & temerè quidem eam esse falsam asseueret quam sanè communem optimè confirmat Pau. Castren. in d. l. ex tribus. quem Alex. ibi, & Moder. sequuntur, vbi ponendo questionem in terminis docuit, quod substitutus, qui successit impuberi ex pupillari, potuit grauari per fideicommissum etiam in legitima, quæ ipsi impuberi debebatur iure naturæ, dummodo ipse pupillus, & impubes obierit in ipsamet pupillari ætate, vt pupillari substitutioni omnino locus existat, vt pleniori manu explicat Bero. in d. confi. 79. sub num. 11. col. 9. circa medium.

Secundò opportunè aduertendum est etiam, quod substituens pupillariter, censetur indubitanter quidem grauare hæredem, & substitutum, vt totam hæreditatem tam ipsius patris, quam etiam filij restituant. tex. est clarus in l. si Titio. §. si. ff. de leg. 1. & ista est concors, atq. communis omnium iuris interpretum opinio, attestante Ias. ibi. nu. 15. & seq.

Sed circa hoc oritur non leue, nimirum certamen, & acerrima disputatio inter Doct. num. videatur huiuscemodi fideicommissum iniunctum filio, aut eius hæredi? & in hoc sanè consistit maxima vtilitas: vt potè quia si illud foret iniunctum filio, posset utiq; ex eo detrahi legitima per eius hæredem ex filij persona. si vero foret iniunctum hæredi, non posset hæres modo aliquo legitimam detrahere, neque ex filij persona: quia ipse non extitit aliter grauatus, neque ex persona propria, ex quo illi non debetur legitima, & consequenter fideicommissum in dubio iniunctum censetur non filio, sed eius hæredib. & successoribus. ita Bar. in si Ioan. de Imol. & Paul. Castren. in l. qui duos, & per glo. ibi. ff. de vulg. & pup. substi. Paul. Castren. Imo. Cuma. & Ias. in l. ex tribus. C. de inoffi. testa. Io. de Imol. confi. 12. & Gul. Benedic. in c. Raynutius. in ver. Absque liberis. nu. 49. de testa. Fulgos. in l. eam quam. C. de fideic. & Alex. confi. 67. Consideratis his quæ in primo themate narrantur. nu. 2. volum. 1. vbi fatetur istam esse communem opinionem, ac etiam confi. 12. Attentis verbis testamenti dicti Bartholomæi. num. 3. 2. vol. 3. Bertran. confi. 102. Quæritur in facto quod anno Domini. nu. 7. & seq. vol. 5. Cagno. in l. precibus. nu. 226. & seq. C. de impub. & aliis subst. & apostil. ad Alex. in d. confi. 12. in littera M.

In contrariam verò partem, scilicet, quod in dubio fideicommissum ipsum simpliciter relictum, censeatur ipsi filio iniunctum, nõ autem eius hæredi, inclinauit Bar. præter morem suum titubando, in l. cohæredi. §. cum filia ff. de vulg. & pupil. substi. & in l. codicillis in prin. per illum tex. ff. de usufruct. ieg. Ripa in l. Centurio. nu. 128. ff. de vulg. & pup. substi. & Apostil. ad Alex. in d. confi. 12. in littera M. Tamen quicquid fabulètur per istos Doct. incassum, non esset in practica modo aliquo recedendum a prima sententia, quæ proculdubio est re ipsa magis veritati consentanea, magisq; etiam communis, attestante apertissimè Bertran. confi. 35. Viso instrumento testamenti, & codicillorum. nu. 4. vol. 2. primæ part. vbi ita consuluit, & Iul. Clar. etiam in 3. lib. sententiarum. §. testamentum. q. 72. versic. Tertius est casus. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide de hac materia Guido. Pap. in d. decis. curia Delphi. q. 521. & ad eandem questionem Ranchinum.

De pupillari substitutione tacita, & an matrem excludat.

CAPVT XV.

Pupillaris tacita matrem non excludit: communis est opinio vt dicit Maria. Soc. in d. l. morib. nu. 69. Ioan. de Garron. in rub. de secun. nupt. nume. 45. par. 2. fallit in 3. casib. vt per Corne. in l. cum quidam. C. de inst. nu. 17.

Fallit in 4. casib. quos ponit Ias. in §. 1. Inst. de pupil. & in l.

precib. C. de impub. num. 7.

Fallit in 2. casib. secundum Bened. Capr. in tract. subst. in 2. par. num. 121.

Fallit etiam in pupillari comprehensa in vulgari, quando est substituta pia causa, sed hæc limitatio sublimitatur in 2. casib. vt per Ias. in l. precib. C. de impub. col. 5. Do. a Fin.

Tacita pupillaris non excludit matrem, imo expressa saltè verbis generalibus. est com. opi. sec. Dec. in conf. 211. subtilis est casus. in prin. vol. 3. M. Charian.

In foro conscientie, etiam per expressam pupillarem, mater non excluditur a legitima. Est dictum Archi. communiter approbatum. sec. Dec. in conf. 211. subtilis est casus in fin. vol. 2. M. Charian.

Substitutio pupillaris omnino tacita, non excludit matrem & ascendentes, siue in par. instituta sit, & cohæres filij facta. l. si. C. de instit. & substit. siue instituta non sit in aliqua parte. l. precibus. C. de impub. & aliis substi. vt tenuit Bart. d. l. 2. ff. de vulg. & pup. quod sec. Imo. in c. Raynutius. communiter teneri refert ibid. num. 111. Bened. Capr. Similiter talis substitutio pupillaris tacita, non excludit patrem ipsius pupilli: vt d. l. 2. tenuit Bar. & Imo. in d. c. Raynutius. quod cum eadem sit ratio quæ in matre communiter teneri refert Bened. Capr. ibid. nu. 112. & Imo. dicit si pupillus ipse decedat superstitib. ipso patre & matre, quod ambo venient ab intestato ad hæreditatem ipsius pupilli, iux. auth. defun. c. i. C. ad Tertul. quod secundum eum in auiâ quoq; locum habet, vt ipsa non excludatur per tacitam pupillarem, prout etiam tenuit Bal. d. l. 2. & communiter teneri, cum auiâ succedat in locum matris, argumentum in nepotes. C. de suis & legit. refert ibi & nu. 114. & licet Bart. idem esse putet cum Guliel. de Cun. idem esse in fratre pupilli vtrinque ex linea paterna tantum coniuncto. argum. l. c. u. acutissimi. C. de fideicommissis. tamen Iac. Butr. & Bal. in l. precibus. C. de impub. & aliis substi. contrarium tenuerunt, quod non extendatur ad fratrem, ex linea paterna vel vtrinque coniunctum. argum. l. 3. & l. si. C. de interd. quod voluit etiam Imo. d. cap. Raynutius, & ita communiter teneri testatur ibid. num. 120. id. Capra.

Substitutio pupillaris tacita, licet non excludat matrem & alios ascendentes, id tantum verum est, nisi appareat de contraria mente testatoris, saltè præsumpta: puta si ad secunda vota transeat, non petito tutore, aut inhonestam amicitiam luxuriandi causa in scio testatore contraxerit, aut aliam grauè iniuriam, vt voluit Bar. l. 2. ff. de vulg. & pup. argum. l. 3. ff. de adimen. lega. glo. notabilis. l. fideicommissum. C. de fideicommissis. Imo. d. cap. Raynutius. Bald. in l. precibus. C. de impub. & aliis substi. glo. l. sororem. l. hæreditas. C. de his quib. vt indig. l. 1. ff. eo. tit. & ibid. Bar. & communiter teneri refert. ibid. num. 134. 137. Bened. Capra.

Substitutio pupillaris tacita: licet matrem pupilli ex fauore non excludat, ex communi, minusvè exemplaris tacita: id tamen non procedit, vbi mater testatoris sit substituta. sec. com. per Burf. confi. 19. nu. 14. lib. 1. vbi contrarium scribit num. 28. vel vbi appareret de coniecturata mente testatoris, iuxta communem d. conf. nu. 17. Bonac.

Substitutio pupillaris seu testatoris mens tacita, & coniecturata, non admittitur contra matrem pupilli, ex communi: nec substitutio in vno casu trahitur ad alium fauore illius, ex communi, nisi de mente testatoris appareat, secun. commu. per Burf. confi. 19. num. 7. lib. 1. vbi post plura concludit, tacitam pupillarem non admitti contra matrem, nisi de mente testatoris per signa vel coniecturas appareat, iuxta communem ibi. Idem.

Substitutio pupillaris omnino tacita, qualis est quæ continetur sub vulgari expressa, fit per hæc vel similia verba. Si filius meus hæres non erit, talem substituo vel talis sit hæres, quia tunc ex iuris dispositione talis substitutio continet tacitam pupillarem, prout voluit Bart. in l. 2. ff. de vulg. & pup. Imol. c. Raynutius. de testamen. per l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. quod communiter teneri refert ibid. Bened. Capr. num. 83.

Substitutio tacita pupillaris resultat ab expressa vulgari, & dicta vulgaris expressa continet sub se substitutionem tacitam pupillarem. Ias. in l. precibus. C. de impub. & aliis subst. num. 6. communem dicit.

Fallit quo ad matrem quia non admittitur. Ias. ibi. num. 7. com. dicit. Villalob.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide qua de tacita substitutione notantur infra cap. 17.

Com. opin. Tom. iij.

E 3

De

De substitutione exemplari; & cui, & per quem exemplariter substituitur; quando uero rumpatur vel expiret.

CAPVT XVI.

 Mñibus parentibus licet exemplariter substituere descendentes. l. humanitatis. C. de impub. fallit in 3. casib. vt per Corn. in d. l. nu. 10. Do. a Fin.

Substitutio exemplaris quæ parentibus conceditur, cum filius est mēte captus, si habet filios, sufficit q̄ fiat in vnum. Ias. in l. humanitatis. nu. 5. C. de instit. & substit. communem dicit. B. Villalobos.

Substitutio exemplaris ab alterutri parente facta, licet trahitur ad omnia eius bona, vnde cūq; quæ sita, sicut & pupillaris substitutio, per l. sed et si plures. §. ad substitutos. & Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Bal. l. humanitatis. C. de impube. & aliis substit. id tamen fallit si fiat à parente legitimo tantum, puta adoptatore, vel arrogatore, quia tunc tantū trahitur ad bona ipsius substituentis. l. si arrogator. ff. de adopt. & d. l. sed et si. Sin autem substitutio exemplaris ab utroq; parente, patre & matre facta sit, tūc substitutus a patre, habebit paterna, substitutus à matre materna bona, sed aliunde venientia substituti inter sese diuident. argum. l. ex facto. ff. de heredib. instituen. dis. prout voluit Barto. post Nico. de Mattar. d. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. quod etiam procedit, licet mēte captus in patris potestate fuerit: quia hoc casu non attenditur vinculu patris potestatis. d. l. humanitatis, quod verius est sec. Im. cōtra Dy. & Gul. de Cun. in d. l. ex facto. tenentes substitutum à patre indifferenter omnia bona auferre. in c. Raynutius de testa. & ita communiter teneri testatur Bened. Capr. in tract. substit. spe. 3. nu. 119. dicēs ea procedere, si pater ante filium decedat, alias non: quia filio manente in potestate substitutio à matre facta corrumpit. l. qui in potestate. ff. de testamentis. Capra.

Surdo & muto qui testari nequit, exemplariter substitui poterit à patre, perinde atque mēte capto ac prodigo, cum eadem sit iuris ratio, atque prouiso legis etiam ad casum similem se extendat. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. prout voluit Bart. post Gul. de Cun. & Raynerium in l. ex facto. ff. de vul. & pup. & Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & ita communiter sec. Imo. in c. Raynutius, de testam. refert Bened. Capr. in tract. substitutionum, post reg. posito. in spe. 3. nu. 46.

Muto ac surdo, cum testari nequeat, perinde atq; furioso, ac prodigo, pater exemplariter substituere potest, cum enim eadem iuris sit ratio, equum est permissionem legis ad casum similem quoq; extendere. iuxta l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. prout voluit Bart. post Gulielmum de Cuneo, & Rayne. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. & Bald. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substitutionibus, quod communiter teneri secundum Imo. in cap. Raynutius, de testamentis. refert Bened. Capr. in tract. substit. post regulas posito. in specie 3. nu. 46. Beliac.

Prodigo exemplariter, perinde atq; furioso substitui recte potest, prout tenuit Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. quia vt ipse ibidem dicit, prodigalitas procedit ex quadam amentia, propter quam prouidetur & à lege, vt detur ei curator in vita: ergo eadem ratione prouidetur in morte, vt eidem possit substitui, quod etiam tenuit Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. id verum dicens, nisi dementia vel prodigalitas simulata sit, idem videtur tenere Imol. in c. Raynutius, de testam. cum testari non possit. per not. in l. si constante. in prin. & l. si vera. §. de viro. ff. solu. matr. & ita communiter teneri: licet Guliel. de Cun. d. l. ex facto, & Aug. ibidem aliud voluerint, refert Bened. Capr. in tract. substit. post regulas posito. in spe. 3. nu. 44.

Substitutio exemplaris facta secundum formam. l. humanitatis. C. de impub. nullum in se potest recipere onus, seu grauamen, & sic substituti exemplariter, nō possunt pacto aliquo grauari, cum principaliter habeant bona à lege, & non à testatore, qui tenebatur illos substituere. iuxta cōmunem opinionem omnium trutinatam in d. l. humanitatis. Nam sicut contingit in legitima, in qua filius grauari nequit. l. quoniam in prioribus. C. de inof. testam. ita pariter occurrit in huiusmodi substitutione. Et hanc opinionem confirmat Deci. conf. 371. col. 3. vers. 4. vbi concludit, q̄ in testamento sorores substitutæ, post eorum mortem forent grauata onere fideicommissi, ex hoc solummodo colligi, q̄ substitutio sororum non fuerit exemplaris, per rationem huius veræ, & communis opinio-

nis. & sequitur quoq; Soc. iun. conf. 103. nu. 21. & seq. vol. 1. & Rolan. à Valle conf. 68. nu. 68. vol. 4. Secus tamen erit in substitutione pupillari, quæ recipit grauamen, cum substitutus ex ea habeat bona ab eo, qui potuisset alium substituere, vt per Doct. omnes communiter in l. si fundum per fideicommissum. §. si. ff. de leg. 1. Dec. in d. conf. 371. col. 3. & Rolan. in d. conf. 68. sub nu. 68. Viuius.

Substitutio exemplaris impuberi ac in potestate constituto à patre fieri nequit, cum pupillaris hoc casu præualeat. argum. l. qui habet. de tutel. & hoc voluit Bar. post Gul. de Cun. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. & Bald. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. qui dicit cum ista substitutio sit subsidiaria, non potest fieri nisi adulto, idest maiori, vel minori in potestate non existenti, quam opi. Imo. in d. c. Raynutius, verā & cōmunem esse dicit, licet Ang. d. l. ex facto. teneat oppositum, & licet pater filio impuberi mēte capto, in potestate sua existenti, exemplariter substituere non possit, tamen poterit eidem emancipato sicut mater exemplariter substituere, quod ex Imo. d. c. Raynutius, de testa. communiter quoque tenere refert ibid. Bened. Capr. num. 50. & 51.

Substitutio exemplaris vt fieri possit inter alia multa, requiritur quoq; vt sit mēte captus cui facienda est. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & ibid. Bal. qui idem esse dicit in furioso, vt exemplariter substitui possit. quod sec. Imo. in cap. Raynutius, de testam. per tex. & glo. in l. si. §. 1. C. de cura. furios. communiter tenetur, quemadmodum refert Bened. Capr. in tract. substitutionum. post reg. posito specie 3. nu. 41. Quod Imo. quoque ad prodigum extendit, iuxta not. in l. si constante. in prin. & l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. & ita communiter contra Ang. d. l. ex facto. teneri refert ibid. num. 44. idem Capr. Quod Imo. loco præal. ad mutum & surdum qui testari non possint extendit, vt ei quoque possit exemplariter substitui, cum eadem sit ratio, & prouiso legis ad casum similem sese extendat. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. prout voluit Bar. post Gul. de Cun. & Rayn. in dict. l. ex facto. & Bald. in d. l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & ita communiter teneri. ibid. nu. 46. refert idem Capr. licet Iac. de Aren. Cyn. & Ang. d. l. ex facto. & Ioan. And. d. cap. Raynutius, vt ex Imo. ibid. videre est, aliud voluerint. Capra.

Substitutio exemplaris vt procedat, requiritur inter alia qd mēte captus post mortem testatoris efficiatur sui iuris, sic vt non reincident in potestatem alterius, perinde atq; in pupillari idem requiritur. l. qui in potestate. ff. de testam. vt voluit Bar. d. l. ex facto. & Bal. d. l. humanitatis. cum quibus ceteros communiter transire refert Bened. ibid. nu. 64.

Substitutio exemplaris licet non possit fieri præterito, neq; exhæredato, poterit tamen fieri institutio in minus quàm legitima ex quo potest ad supplementum agere. iuxta l. omnimodo. C. de inof. testa. prout voluit Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. quod cōmuniter teneri, esto quod Ang. d. l. ex facto. aliud voluisse videtur ob fauorem substitutionū, per c. si. de re iud. & æquum esse refert Bened. Capr. ibid. nu. 73.

Substitutio exemplaris expressa continet in se tacitam vulgarem perinde atq; expressa pupillaris, & licet Imo. in c. Raynutius. velit ex eiusmodi tacita vulgari nisi testamentū aliter confirmatum sit, hæreditatem adiri non posse, per l. eam quā. C. de fideicom. tacita comprehensa in exemplari testamentū possit assumere vires, & habere effectum, sicut & vulgari tacita comprehensa in pupillari, prout communiter teneri refert ibid. nu. 82. Idem Capr. referens se ad relata sub prima specie substitutionum. circa primum effectum vulgaris. & sub specie 2. circa 3. membrum.

Substitutio exemplaris informata à iure accrescendi, aut cum eo vnita, perinde atq; pupillaris, etiam non agnita transmittitur. l. qui primo. ff. de acq. hæc. prout voluit Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. quod communiter teneri refert Bened. Capr. ibid. nu. 129.

Substitutio exemplaris rumpitur natiuitate filij ipsius furiosi. fallit in 2. casib. quos no. Bened. Capr. in suo tracta. in 3. par. nu. 150. Do. a Fin.

Substitutio exemplaris licet interrumpatur per natiuitatem filij legitimi & naturalis ipsius dementis l. si. auth. licet. C. de natura. lib. id tñ inter alia fallit, quando talis filius naturalis & legitimus ipsius dementis post substitutionē factā natus decederet, non tantum ante mortē aui vel auie substituentis, sed etiam si decedat post mortem quidem substituentis: sed tamē ante mortem ipsius filij, idest patris, cui facta est substitutio, cum utroq; casu recoualescat substitutio, secus autem si post vtriusq; mortem decederet. prout voluit Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & Imo. in c. Raynutius, de testamen. argum.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 36

argum. l. posthumus ff. de iust. testamento. & argum. l. 2. C. de posth. hered. instituen. cum quibus ceteros communiter tranfire. ibid. nu. 152. refert Bened. Capra.

Substitutio exemplaris expirat, si mens sana redierit, & perdurauerit vsq; ad mortem, quia sicut in testamento quod quis sibi facit, inspicit dēt an impedimentū cessauerit in vita ipsius testantis: ita quoq; in testamento qđ quis facit alteri vt pupillo vel furioso, inspicit debet an impedimētum cessauerit in vita eius cui facta est substitutio, vt vniuit gl. mag. l. si arrogator. ff. de adop. sec. Bar. l. ex facto. ff. de vulg. & pup. & Im. in c. Raynutius. de testam. ac ita communiter teneri refert ibidem nu. 140. quod est verum, si verē cessauit morbus, alias si fuit occultus & velatus sub vmbra quiete mentis, aut etiam si fuit interpolatus interuallis sanæ mentis, post recurat, etiā si expirasset substitutio, inde reconualefcit, vt voluit Bal. in l. humanitatis. C. de impub. & aliis. & Bar. d. l. ex facto. Capra.

Mulier secundo nubens, non potest substituere filiis suis exemplariter, quos filios ex primo matrimonio habuerat. Bart. Alexan. & Ias. in l. ex facto. ff. de vulg. quæ opinio est magis communis vt firmat Ioan. de Garro. in rub. de sec. nup. nu. 47. Bellacom.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vim & naturam exemplaris substitutionis eiusdemque confirmandi rationes practice luculenter explicat Nicolaus Boerius decisio. 188.

De substitutione compendiosa, quibuscumque verbis formata, qualis quantavē sit.

C A P. XVII.

Substitutio cum fit per mortem alterius, dicitur compendiosa. Curt. iun. consi. 172. num. 2. commu. dicit. Villal. & Vezin.

Substitutio compendiosa verē dicitur, siue ea facta sit absq; certæ ætatis expressione: exempli gratia, si decesserit filius meus absque liberis, Sempronium substituo: quia licet in ipsa substitutione non fuerit appositum, expressumque verbum quandocumque, nihilominus tamen verbum hoc indubitanter videtur habere tractum temporis in futurum: & consequenter expressio temporis futuri, esset expressio eius, quod inest, quæ denique nihil operaretur. l. 3. vbi amplē notatur. ff. de leg. 1. & ita per hunc tex. firmat Bar. in l. Centurio. col. 2. in 1. quæst. ff. de vulg. & pupil. substit. cui innituntur non vulgari admodum anchofa omnes communiter ibi, & præsertim Galiaul. col. 88. & Deci. in l. precibus. col. 9. C. de impub. & aliis substit. & ita consuluit doctissimē, alias diuersas rationes adducens palpabiles, & Curt. iun. in consil. 162. & D. Sfortia Oddus etiam in tracta. compendiosæ substitutionis. in 3. part. art. 1. quæst. 1. fol. 39.

Vel quandocumque decesserit idem filius meus sine filiis, Sempronium ipsum substituo. vt in d. l. precibus. & ibi Bal. col. 8. vers. Modō veniamus. & Bar. & alij in d. l. Centurio. & in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. & Hierony. Gabriel. consi. 130. Dominicus Florius. sub num. 2. & seq. vol. 1. Vel ad certam ætatem, puta vigintiquinque annorum, restricta illamet substitutio fuerit. vt in d. l. Centurio. & ista est vera, stabiliis marmorea; conclusio, per iura allegata, cui constanter assentiunt iuris interpretes omnes communiter, teste Bald. in 8. oppos. Corn. col. 1. & seq. Curt. nu. 66. & Cagno. num. 136. in d. l. precibus. & Couarr. in c. Raynutius. §. 11. sub nu. 2. in fi. vers. Vndecimo.

Vbi adnotat, & plenissima manu discurrit decem alios modos etiam, quibus fieri commodissimē, atque tutissimē possit compendiosa substitutio, & ante eum adnotauit quoque, quibus verbis prætendatur facta substitutio compendiosa. Soci. consi. 77. col. 1. & consi. 144. vol. 1.

Et hinc describendo diffinitionē ipsius substitutionis compendiosæ, pro explanatione præsentis materiæ, concludo eam esse substitutionem compendiosam, quæ sub compendio verborum habentium tractum in futurum continet, nimirū plures substitutiones, & plura tēpora ipsas substitutiones variantia. ita Bar. col. 3. & omnes alij iuris interpretes vnanimiter. & concorditer in d. l. Centurio, & præsertim ibi Ripa num. 60. & Galiaul. col. 39. & Antiqui, Modernique Doct. in d. l. precibus. Politus in tractatu de substitutio. titu. de compendiosa, & Ioannes de Neuzanis consi. 54. Pone Domine custodiam ori meo. num. 2. Viuius.

Compendiosa facta per verba communia, vel directā non ciuilia, semper est particulare legatum, si sit facta in re certa: hanc esse communem opinionem attestatur Lancel. in d. l. Centurio. vbi ampliat & limitat in 2. casibus. numero 323. Don. a Fina.

Substitutio compendiosa verbis communibus, seu indifferentibus, idest, quæ possunt habere vtrūq; sensum, tam directum quam obliquū, ita vt manu propria, vel de alterius manu accipere liceat, facta censetur, si testator vsus sit verbis substituo, perueniat, deueniat, redeat, deuoletur, reuertatur, succedat, & similib. Ang. & Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. Bal. l. 1. C. de sacros. eccl. Imo. c. Raynutius. de testam. Io. Andr. c. l. cet. de sepult. lib. 6. quod communiter teneri refert Bened. ibid. num. 32.

Substitutio compendiosa impuberi filio facta verbo communi, veluti si testator dicat: Lucium filium meum heredem instituo, & ei quandocumq; sine filiis decesserit, Sempronium substituo: intra tempora pupillaris ætatis directā est, post autem pubertatem decedente filio conuertitur in obliquam: secundum glo. in §. quæ ratione. Instit. de pupil. substit. & opinio hæc communiter approbatur, vt admonet Ias. consi. 129. factum sic se habet. lib. 1. contra gl. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & Oldra. consi. 99. factum tale, & Bald. consi. 392. super primo. & consi. 399. prætermittendum. lib. 4.

Et istam communem amplia procedere etiam si mater esset in medio: quia substitutio compendiosa facta per verba communia omni tempore pupillarem quoque continet, non tacitam, sed expressam verbis generalib. d. l. precibus. & potentior est fauor pupilli, ne absque testamento decedat, quam matris, vt filio ab intestato succedat. l. Papinian. §. sed nec impuberis. ff. de inoffic. testam. & in cap. si pater. de testa. n. libr. 6. & hoc tenet & firmat post alios, per eum ibi congeitos Tiraquel. in tract. de legibus connubialibus. in glo. §. non. 60. Ferronius in glo. ad consuetudines Bardagalenses. in 2. par. in §. 11. Iacobinus de Sancto Georg. in l. fin. num. 37. C. de edict. diui Adria. toll. Licet contrarium & male firmet Coralius in dict. l. precibus num. 19. & de ea dubitet etiam Dec. consi. 128. Sed prima opinio videtur verissima, & communis: vt per Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. & consi. 12. vol. 3. ideo ne te decipiat Dec. suis suasionibus, noli discedere in actu practico ab ipsa communi. Viuius.

Substitutio compendiosa per verbum commune, continet fideicommissariam. sec. magis com. per Burf. consi. 71. nu. 10. l. 1. vbi quod fideicommissaria substitutio ius accrescendi continet, iuxta communem ibi. Idem.

Compendiosa facta per verba communia, si non est facta mentio de pupillari ætate, matre existente in medio, est omni tempore fideicommissaria. communis est opinio vt per Lancel. in d. l. Centurio: vbi ampliat in 2. casib. & limitat in §. nu. 377. Don. a Fina.

Substitutio in forma simplici compendiosa per verba communia continet vulgarem. Apostil. in add. ad Alex. consi. 1. in verbo, respondeo. com. dicit. Villal.

Substitutio compendiosa verbis communibus impuberi cū distinctione temporum, siue ætatum à pagano facta, puta si dixerit: Si filius mox decesserit in pupillari ætate, vel postea quandocumque, talem substituo, valebit iure directo, infra pupillarem ætatem, quia propter distinctionem temporum censentur fuisse duæ substitutiones, vna pupillaris, & alia fideicommissaria, vt vult glos. mag. in fin. d. l. precibus. & procedit etiam si mater sit in medio, prout vult Imola d. c. Raynutius. q. communiter teneri ibid. num. 104. refert idem Capr. licet autem Iac. de Arena, & Cy. in d. l. precibus idem esse dicunt, siquidem sine distinctione temporum & ætatum, modo cum distinctione distributiva quandocumq; facta sit. argumento. l. sicut in annos. ff. quib. mo. vsu fruct. amittit. Bar. tamen in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. d. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & Bal. l. si quis ad declinandam. 3. concl. C. de episc. & cler. & doctores communiter contrarium tenent, vt refert ibid. num. 71. & 105. idem Capra. Quia dictio distributiva non inducit pluralitatem dispositionum, nisi fiat expressio temporum. l. si stichum. §. stipulatio. l. pluribus. cum ibid. nota. ff. de verb. oblig. ibid. nu. 106. Capra.

Substitutio compendiosa per verba communia à pagano impuberi facta, omni tempore est fideicommissaria: & sic valebit etiam infra pupillarem ætatem hisce verbis facta: Si filius meus decesserit, talem substituo. quam opin. tenuerunt glo. in l. Centurio. ff. de vulg. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & in cap. Raynutius. in verbo, vel substitutionis, de testam. in cap. si pater. in verbo, absque deductione. eod. tit. lib. 6. quæ md. cap. Raynutius. sequuntur Inn. & Host. & Archi in d. Com. opin. Tom. iij.

Com. V.I Opin.

cap. si pater. Azo. in summa, de impub. & aliis substit. similiter Dyn. Rayn. & Beluif. quem sequitur Bal. d. l. Centurio. dicens communem esse, & secundum eā doctores consuluisset, quam communiter tam a canonistis, quam legistis teneri refert ibi. nu. 107. Bened. Capra.

Substitutio compendiosa verbis directis facta. si iure directæ pupillaris valere potuit, iure fideicommissariæ extra pupillarem ætatem non valet. ut magis comune inquit Alex. nu. 24. Ias. nu. 29. Rip. nu. 69 in l. Centurio. ff. de vulga. & pup. Quamuis aliud generaliter receptum dicat Ias. consil. 129. lib. 1. excludet autem illa matrem, ut latè receptum ponit Franc. Viui. lib. 1. opin. 334. E. Suarez.

Substitutio compendiosa facta per verbum commune filio impuberi, continet reipsa pupillarem substitutionem directam: secundum glo. in §. qua ratione. instit. de pupil. substit. in ver. Exemplum. Bart. Alexan. & alios vniuersaliter in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. substit. vbi Ias. ad lucem adducit istam esse communem opinionem Dec. in l. precibus. C. de impub. & ali. substit. qui cateruatim recensuit alios Doct. hanc sententiam amplectentes, quam intonat seruari in practica. Guid. Pap. decisio. 521. & ita consuluisset Bertran. consil. 26. dudum. volum. 1. & consil. 223. ponitur in facto. & consil. 276. viso puncto. eod. volum. & eidem communi accedunt etiam Canonistæ in cap. Raynutius. & in cap. si pater. de testam. & pro ista opinione est rex. in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. ff. de condit. & demon. & in d. cap. si pater. Et ratio ea est: quia quod determinatur secundum cursum temporis, variato tempore, variatur & illud quod determinatur. l. pretiarum. §. si ad leg. Falc. l. Titia Seio. §. vsuras. ff. de leg. 2. & l. pen. C. de vsuris.

In contrariam vero partem, videlicet q. substitutio facta per verbum commune filio impuberi, sit omni tempore fideicommissaria, inclinavit glo. in d. l. Centurio. in d. l. precibus. in d. cap. Raynutius. & in d. c. si pater. quam quidem opinionem asserit Bar. tempestate sua fuisse communem in d. l. Centurio. & consil. 8. Factum tale. consil. 22. Homod. consil. 54. Angelus. & consil. 241. pater filio. & eam similiter vocat communem Bald. in l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. substit. & consil. 350. In consulendo semper tenui. vol. 4. & consil. 175. vol. 5. Oldr. consil. 99. factum tale est. Ang. consil. 97. Viuianus. & consil. 125. Hoc est testamentum. Et ratio quam adducunt ad hanc opinionem tuendam, ea est, quod substitutio respiciens plures personas, interpretatur ita, & taliter ut sit vniformis omnibus personis. d. l. iam hoc iure. & arguendo de personis ad tempora, concludunt quod substitutio respiciens plura tempora, debet necessario interpretari, ut sit vniformis omnibus temporibus. ut l. si plures. ff. de vulg. & pupill. substit. & consequenter illa semper nimirum discernitur fideicommissaria, ex quo debet esse vniformis omnibus temporibus, & etiam quia minime debet fieri diuisio voluntatis. l. eum qui. §. si. ff. de his quib. ut indig. nec debet demum vna, & eadem res diuerso iure censeretur. l. eum qui ædes. ff. de vsucap. & cap. maioribus. de præben. & huic opinioni assentitur etiam Pet. de Vbal. consil. 29. num. 12. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. dummodo ista substitutio compendiosa facta per verbum commune, emanata sit sine temporis distinctione, qui in medium referauit ita semper consuluisset.

Sed quicquid præmemorati Doctores suadeant, non foret utique tutum in decisivis recedere à prima Bart. & sequacium opinione, tanquam communi, & sacrosancta, ut ista substitutio valeat ut pupillaris intra tempus pupillaris ætatis, postmodum vero valeat, ut fideicommissaria. ut firmat etiam Rip. in d. l. Centurio. num. 117. in fin. Curt. iun. consil. 86. num. 3. Christophor. de Castellione consil. 58. nu. 2. & seq. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. Natta consil. 68. nu. 7. vol. 1. Deci. consil. 643. nu. 4. Ias. consil. 129. Factum sic se habet. vol. 1. Ioan. Dilect. in tract. de arte testandi. tit. 5. cautel. 6. Ioan. de Neuizanis consil. 53. vbi Christus non est fundamentum. num. 6. & seq. Couarru. in cap. Raynutius. §. 9. num. 17. de testam. & circumspiciatissimus D. Sfortia Oddus in suo fertili tract. compendiosæ substitutionis. in 5. part. de compendiosa facta pagano, qui directo post pubertatem, testandi privilegium non habet. artic. 3. part. 5. & absoluius supra in opin. 842. hoc eod. lib.

Quæ quidem communis ita extricata, claudicat secundum Bart. in d. l. Centurio. num. 27. non fortiri aliter locum, matre existente in medio: quia tunc ipsa substitutio venit interpretanda fideicommissaria omni tempore. ita etiam glo. in d. l. Centurio. & in d. l. precibus. Bald. in l. ex tribus. C. de inoff. testam. consil. 350. & consil. 392. volum. 4. & consil. 475. volum. 5. Ang. consil. 97. & hoc favore matris, ne excludatur à luctuo-

De ultimis uolunt.

sa hæreditate filij. l. penul. C. de instit. & substit. cum in dubio illa interpretatio iumenda est, quæ facit pro matre. l. qui duos. §. 1. ff. de reb. dub. & l. fin. C. de insti. & substit. & huic opinioni accedit quoque Deci. in d. l. precibus. & Bal. in d. l. iam hoc iure. §. 1. ff. de vulga. & pupil. substit. qui exprimit, & planè deducit eam esse communem, habereque etiam magnam æquitatem. Bal. consil. 12. volum. 2. & consil. 175. volum. 5. Ange. consil. 13. Anto. de Butr. consil. 53. Ange. in tract. de testam. in glo. in ver. in pupill. colum. 11. vers. Quæro quando compendiosa. Papiens. in forma libelli quo agitur ex substitutione. in vers. Compendiosa. colum. 5. vers. Nunc autem. Anan. consil. 97. & Bolog. in addi. Fulgos. consil. 33. vbi aiunt huiusmodi opinionem frequentioribus votis tam Antiquorum, quam Modernorum approbatam esse. cui innititur quoque Corn. consil. 93. volum. 3. Aret. consil. 115. in fin. Alexan. consil. 17. volum. 7. & consil. 12. num. 10. vol. 3. fusissimè D. Sfortia Oddus etiam in d. tract. compendiosæ substitutionis. in 5. par. sub 3. arti. 1. partit. & Afflict. decisio. 367. vbi prorumpit ita iudicatum extitisse in Sacro Consil. Neapol.

In contrariam tamen sententiam, videlicet, q. isthæc substitutio excludat etiam matrem existentem in medio, si decedat filius in pupillari ætate, ex quo dicitur pupillaris, inclinauerunt Salyc. Alex. & alij in d. l. Centurio. glo. in d. §. qua ratione. instit. de pupil. substit. Oldr. consil. 123. Capra consil. 7. Imol. & alij in c. Raynutius. de testam. Pau. Castr. consil. 111. consil. 247. & consil. 254. Corn. consil. 187. vol. 1. consil. 114. & consil. 316. vol. 3. vbi deducit istam esse communem. & consil. 322. eod. vol. & consil. 28. eod. vol. & consil. 28. vol. 2. Cuman. consil. 2. in fi. Bertran. consil. 126. vol. 1. & consil. 65. & 277. vol. 2. & Rolan. a Valle cum aliis cateruatim relatis per eum. consil. 69. nu. 3. cum aliis seq. vol. 1. vbi coroborat communem ipsam efficacissimis rationibus. & Ripa etiam in d. l. Centurio. sub nu. 118. & eam in practica similiter obseruari scribit Guid. Pap. decisio. 521. & sequitur denique etiam Couar. in d. cap. Raynutius. de testam. §. 9. in fi. & Caphal. cum magna caterua Doctorum relata per eum. consil. 524. Casus iste satis est frequens. nu. 27. volum. 4. in quibus locis commemorant istam opinionem contra Bar. esse magis communem, ac ei inhærendum esse in iudicando, & consulendo. & ista est veritas, ut ostendimus supra in d. opin. 842. hoc eod. libro.

Nam substitutio compendiosa facta per verbum commune, continet pupillarem expressam verbis generalibus. d. l. precibus. & potentior est fauor pupilli, ne sine testamento decedat, quam matris, ut filio ab intestato succedat. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testam.

Vnde, ut in præsentī tenebroso, disputabiliq; articulo eius exitus inueniri potuisset, studuerunt Doct. prudenter quidem hanc rationabilem distinctionē asserre, q. aut substitutio ipsa facta extitit cum temporis distinctione, ut si filius meus decedat in pupillari ætate, vel postea quodcumq; Titium substituo: & tunc secundum omnes conformiter, intra tempus pupillaris ætatis dicitur pupillaris substitutio, & matrem excludit, & postmodum dicitur fideicommissaria. & hoc modo procedit opinio Bar. in d. l. Centurio.

Quandoque sit substitutio absq; temporis distinctione: & tunc non immerito distinguere videntur interpretes ipsi omnes, quod aut substitutio facta extat per verbum directum civile, puta hæres esto, vel simile, & eo nempe casu est omni tempore fideicommissaria. l. verbis civilibus. ff. de vulga. & pupil. substit. aut sit per verbum directum, & non civile, & hoc casu vendicat sibi locum opinio glo. in d. §. qua ratione. quod in pupillari ætate sit pupillaris, postmodum verò fideicommissaria, ut si dictum sit per verbum moriatur, vel per verbum substituo. d. c. si pater. & ibi Io. And. & Aret. in §. fin. Instit. de pupil. substit. nu. 9 in fin.

Vel alio modo distinguitur in præsentī nubecula. quod aut substitutio reperitur facta per verbum capiat bona, sua auctoritate, vel propria manu, vel quod tota hereditas ad eum perueniat, vel quod omnia bona perueniant ad substitutum, vel si ne aliqua diminutione perueniant: tunc profectò infra pupillarem ætatem est pupillaris, & excludit matrem: postmodum autem valet iure fideicommissi, & non excludit matrē. Aut substitutio facta extat simpliciter, & in ea non ponuntur aliter dicta verba: & tunc si mater reperiatur in medio, valeret omni tempore iure fideicommissi, si aut mater nō esset aliter in medio infra pupillarem ætatem, valeret utiq; ut pupillaris, deinde ut fideicommissaria, prout hanc distinctionem posuit Pet. de Vbal. consil. 29. num. 10. inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1.

Aut & alio modo in præsentī re distinguitur quoque per Dec. consil. 572. sub num. 4 & consil. 642. num. 3. quod aut apparet,

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 37

paret, coniecturariq; potest, q̄ voluntas testatoris fuit substitutionem fore directam, & tunc matre existente in medio, est omni tempore fideicommissaria.

Et quæ sint istæ coniecturæ, ex quibus appareat voluntas testatoris, quam velit esse substitutionem in præsentī casu, nonnullas, & omnes quidem vtilēs, & necessarias enumerat Ripa in d.l. Centurio. nu. 121. & seq.

Sed Dec. conf. 228. prorumpit ibi, q̄ faciliè discerni non potest, quæ sit communis opinio in præsentī negotio, & proinde iniustum non foret eligere mediam viam, cum nouum non sit, quod propter varietatem Doctorum eligatur quandoque media via. ita Anch. conf. 210. Bal. in l. paternitas. §. fin. ff. de hered. instit. & Alex. in l. Titius. ff. ad Trebell. vt matre existente in medio, ei assignetur legitima, non autem Trebellianica. vt determinat Soc. conf. 150. quæ etiam, si facta sit pupillaris substitutio, in foro conscientie non debet modo aliquo excludi à legitima. ita Archid. in d. c. si pater. & hanc opinionem cōem vocat Dec. in d.l. precib. nu. 10. & conf. 211. in fin. & 102. Dilect. in d. tract. de arte testandi. in tit. 5. caut. 6. nu. 3. & æquifinam denique demonstrat prudenter quidē D. Sfortia Oddus in d. tractatu compendiosæ substitutionis. in 5. part. sub artic. 3 in 5. part. fol. 158.

Imò ampliatur similiter opinio præmemorata locum etiā sibi vendicare, si mater transiisset ad secunda vota. ita Imol. Alex. Ias. & Rip. in l. 2. ff. de vulg. & pup. substit. qui aiunt hanc esse communem opinionem. & Aret. etiā consil. 155. & est tex. in §. optimum. in auth. de non elig. secund. nub. & Rip. in d. l. Centurio. num. 138. Bar. conf. 54. Angel. Corn. conf. 332. vol. 3. & Ias. in d.l. precibus. num. 119.

Contrariam verò opinionem sine fundamento sequitur Alex. conf. 12. num. 24. vol. 3. Ang. in d. l. 2. ff. de vulg. & pup. substit. in princip. & in d.l. precibus. & ibi Dec. circa fin. Corn. conf. 28. vol. 4. & Oddus in loco præcitato. fol. 158. a tergo. & Ias. 132. col. pen. in fin. vol. 1. qui mouentur ea ratione. Nam per transitum ad secunda vota, non solum inferitur iniuria filiis. §. Gregoriana. in auth. de non elig. secund. nub. verū etiam anima mariti defuncti contristatur. §. fin. autem tutelam. auth. de nup. & tradunt Glo. & Doct. in l. 1. C. de secund. nupt. & Illustris. Card. Albanus in suis lucubrat. ad Bar. in rub. ff. de mortuo inferendo. sub num. 13. prout hanc communem veram nō fore leuiter quidem attestantur Alexan. conf. 51. num. 15. in fin. vol. 7. & Rol. a Val. conf. 69. num. 35. vol. 1.

Nam hoc, quod habetur semper in ore Iurisperitorum, vt anima mariti defuncti, per transitum vxoris suæ ad secundas nuptias contristetur, semper mihi futile, & vt somnium apparuit, ex quo ex præsentī re nullam trahere posse molestiam animas tam damnatorum, ac in purgatorio existentium, quā Beatorum, fructus in stabili fundamento veræ fidei, patefaciam. Et ratio ea est, quare animæ ipsæ damnatæ, commorantes in purgatorio, & beatæ, non afficiuntur molestia, ex transitu hoc vxorum suarum ad secunda vota, quoniam animæ separatæ, nō beatæ, virtute propria, seu per se nullatenus cognoscunt, nec sciunt ea quæ in sæculo aguntur, seu facta viuientium. qđ ratione, & auctoritate probatur.

Et primò, quia animæ separatæ non beatæ, sunt per diuinā ordinationem, & secundum suum modum essendi segregatæ a conuersatione viuientium, & coniunctæ conuersationi spiritualium substantiarum: igitur facta viuientium non cognoscunt, secundum Sanctum Thom. in 1. part. quæst. 89. artic. 8. in corpore articuli.

Secundo probatur etiam auctoritate Iob. 14. cap. ita ibi cōcludentis: siue fuerint filij eius nobiles, siue ignobiles, non intelliget anima separata. Vnde asseuerat Gregorius XIII. Moralium, exponens hoc dictum: sicut viuētes mortuorum animæ, quo in loco habentur, ignorant: ita mortui qui carnaliter vixerunt vitam in carne positorū, qualiter post eos disponatur, similiter ignorāt, quia vita spiritus longē est à vita carnis. Et Augustinus in libro De cura pro mortuis gerenda. ca. 15. & seq. discurret, quod animæ mortuorum rebus viuientium non interfunt.

Sanctus verò Thom. in secunda secundæ. quæst. 83. art. 4. ad responsionem primi argumenti determinat, quod mortui ea quæ in hoc mundo aguntur, considerata eorum naturali conditione, non cognoscunt, & præcipue interiores motus cordis.

Sed fortē argues, obiciēsque contra hoc, q̄ animæ separatæ non beatæ, naturaliter ea quæ hic aguntur apud nos, cognoscunt tali ratione. Nam ille, qui de re curam aliquam habet, cognoscit illam: siquidem si non cognosceret, curam non haberet, nec curaret. verū Diues de suis fratrib. curā habuit, dicens Luc. 16. Habeo quinq; fratres, &c. ergo animæ separatæ cognoscunt naturaliter ea, quæ apud nos mortales aguntur.

Cæterum huic argumento, & obiectioni respondet S. Tho. in loco præcitato. in 1. par. quæst. 89. art. 8. in responsione ad primum argumentum, quod animæ mortuorum possunt curā habere de rebus viuientium, etiam si ignorarent eorū statum, sicut nos habemus de mortuis, eis suffragia impendendo, quāuis eorum statum ignoremus.

Et hinc concludit August. in d. lib. De cura pro mortuis gerenda, q̄ vbi sunt defunctorum animæ, ibi ea, quæ hic aguntur, scire non possunt, quam sententiam explanās S. Thom. in 4. sententiarum. distin. 50. quæst. 1. art. 4. in responsione ad primum argumentum, ita prorumpit. q̄ quamuis aliquæ animæ defunctorum in suis receptaculis commorantes, ea quæ hic aguntur, ignorent: nihilominus hoc non contingit propter localem distantiam, verū potius ob aliquam aliam causam, vtpotē quia afficiuntur vehementer ad ea, quæ in illis receptaculis patiuntur. Vel etiam, nam influenza superioris substantiæ, licet eam perficiat ad aliqua cognoscenda, non tamen ad omnia, verū ad illa duntaxat, quæ ei secundum modum competunt.

Imò ad corroborandum, scribit idem S. Thom. in prima parte. q. 89. artic. 7. & sequen. quod distantia temporalis impedit cognitionem animæ separatæ, non autem distantia localis, qua diues, dum esset in tormentis eleuans oculos suos vidit Abraham a longe. ergo distantia localis non impedit animæ separatæ cognitionem, sed distantia temporalis.

Et huic opinioni, quod animæ reproborum, quæ nunc in inferno cruciantur, notitiam non habeant eorum, quæ circa suos in hac vita geruntur. innititur etiam Bartholomæus Sybilla in Speculo peregrinarum quæst. c. 6. primæ decadis.

Et quemadmodum animæ damnatorum non cognoscunt, neque sciunt ea, quæ apud mortales geruntur: ita etiam animæ existentes in purgatorio similiter ignorant facta, gesta que ipsorum viuientium: secundum S. Thom. in secunda secundæ. q. 83. artic. 4. ad responsionem primi argumenti, vbi admonet, quod illi, qui in sæculo reperiuntur, aut in purgatorio nondum fruuntur visione verbi, vt cognoscere queant, quæ nos cogitamus, vel dicimus: ideo eorum suffragia non imploramus orando, sed a viuis petimus colloquendo.

Et quamuis hoc constitutissimum sit, vt animæ defunctorum nondum beatæ, virtute propria, & per se, notitiam habere non possint eorum, quæ circa suos in hac vita geruntur: tamen facta, gesta que ipsorum viuientium scire queunt, vel per animas eorum qui hinc ad eos accedunt, vel per Angelos, seu demones, vel spiritu Dei reuelante, teste S. Thom. in 1. part. q. 89. art. 8. in responsione ad primum argumentum. & in 4. sententiarum. distin. 52. August. in cap. fatendum. 13. quæst. 11. & Bartholomæo Sybilla in d. Specu. peregrinarum quæst. ca. 6. primæ decadis. in 3. conclus.

Et hoc idem sentit etiam idem S. Thom. in 2. 2. q. 83. art. 4. in responsione ad 3. argumentum, vbi concludit, q̄ animæ separatæ, quæ hic aguntur tribus modis cognoscunt: scilicet infusione, reuelatione, & recordatione. Primò, infusione aliquius superioris spiritus, vel Dei, & Angelorum bonorum. Secundo reuelatione, vel parisi, vel inferioris spiritus; puta animarum, vel demonum ad eas quotidie descendentium. Tertiò priori recordatione, memorando eorum, quæ hic gesserūt. vt dixit Abraham Diuiti. Lucæ 10. & 16. Recordare, quia in vita, &c. & sequitur August. in d. lib. De cura pro mortuis gerenda, inter medium & finem. S. Thom. in 1. par. q. 89. art. 8. in responsione ad primum argumentum. & in 4. sententiarum. distin. 50. & Ricardus de Mediauilla in 4. sent. distin. 45. art. 7. vbi ita docuit, q̄ animæ existentes in purgatorio, si quas eis orationes porrigimus, eas cognoscunt: tamen non sua virtute naturali, nec in verbo, sed quia aliquas audiunt ab eis, qui hinc ad eos moriendo pergunt, aliquas ab Angelis bonis, & aliquas alias reuelatione diuina: sicut Ioannes Baptista prædixit animabus sanctis in Lybmo Christum esse descensurum: sicut exponit Gregorius illam quæstionem in Matthæo: Tu es qui venturus es, &c.

Ideo, data scientia in animabus ipsis separatis de & super infortuniis suorum charorum, non sequitur modo aliquo, vt illæ de illis doleant, nec afficiantur molestia: nam (vt inquit S. Thom. in 4. sententiarum. distin. 45. quæst. 1. artic. 1.) mortui ita sunt pœnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant, quam curent facta viuientium scire.

Et hinc est, quod dominus Deus animas existentes in purgatorio, & grauitè affictas visitat, & consolatur per Angelos suos. Piè enim credendum, quod Sancti Dei Angeli frequenter visitent, & consolentur animas in purgatorio commorantes tanquam illas, quæ de proximo sunt futuræ sui concines in cælesti Hierusalem: præ cæteris autem visitant, & cōsolantur eas, qui-

Com. V. l. Opin.

quibus in presenti fuere commissi, talibus referunt bona, quæ sunt a superuiuentibus pro earum remedio: sicut complura docent exempla Theologi variis in locis sacræ scripturæ, quæ breuitatis studio supprimuntur.

Vnde August. ad Fratres in eremo, sermone 46. qui intitulatur de Angelis, & hospitalitate. Sancti, inquit, Angeli sunt, per quos ad purgatorium deportamur, & dum ibi purgamur, ab eis visitari, sapere, & consolari non dubitamus, promittentes celestem Hierusalem ingressuros.

Cæterum quod ad animas Beatorum, num notitiam habeant eorum, quæ circa suos in hac vita geruntur? videtur esse altercatio inter Gregorium, & Augustinum. Nam Gregorius X. I. Moraliū apertè ostendit, quod animæ separatæ beatorum, cognoscunt ea quæ hic aguntur, manifestando ibi, quod qui intus claritatem Dei vident, nullo modo censetur, quod sit ali quid foris, quod ignorent.

Augustinus verò in d. lib. De cura pro mortuis gerenda, cōstanter firmat, quod nesciunt mortui, etiam Sancti, quid agant viui, & eorum filij: quodque probare studet hac ratione, quod a matre sua defuncta non consolabatur, sicut quando vivebat: nec est probabile ut vita feliciore sit facta crudelior. probatque hoc idem alia ratione, quod Dominus promisit Ioseph Regi, quod eo viuente, nulla admodum videret mala, quæ erant populo superuenientia, ut habetur 4. Regum. c. 22. Si autem parentes non interfunt, concludit August. ibi, qui sunt alij mortuorum, qui nonerunt quid agamus, quidve patiamur? Pater meus, & mater mea dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Psalmus 26. Si ergo dereliquerunt nos patres nostri, ait August. quomodo nostris curis, & rebus interfunt?

Sed S. Thom. perspicacissimè, & oculis lynceis penetrando præsentem difficultatem in prima part. studet reducere, quæ simplicissimè opiniones præmemoratas ad optimam consonantiam, & concordiam, videlicet, quod non totaliter discrepent inter se isti duo Doctores: quia August. loquitur dubitativè, seu ambigüè, dicens, ut volet accipiat quisque quod dicam. Gregorius verò loquitur assertivè, prout apertissimè discernitur in antedicta sua auctoritate, nullo modo credendum est. Nihilominus S. Tho. ibi in 1. par. q. 89. art. 8. magis concurrens cum Gregorio, quam cum Augustino, declaransque beatum Gregorium, ita asserit atque determinat, quod omnia, quæ pertinent ad perfectionem intellectus, & ad perfectionem vniuersi, Beati videntes essentiam Dei cognoscunt, sunt enim Angelis æquales. de quibus scilicet Angelis etiam Augustinus asseruerat, quod ea, quæ apud viuos aguntur, non ignorant: hæc S. Thom. Ex quibus verbis Caietanus exponens Beatum Tho. elicit atque deducit, quod conclusio Gregorij est etiam Augustini implicite. Igitur animæ beatæ non ignorarent ea, quæ apud nos agerentur, imo si ea quæ circa nos aguntur, non cognoscerent, nec utique pro nobis orarent: quia defectus nostros ignorarent: sed hic est error Vigilantij, attestante Hieronym. in epist. contra eum, ergo Sancti, ea quæ circa nos aguntur indubitanter cognoscunt, hæc S. Thom. in 4. sententiarum. dist. 50. & Bartholomæus Sybilla in d. Speculo peregrinarum quæstionum. cap. 6. primæ decadis.

Et si Sancti post mortem cognoscunt, quæ hic aguntur: non tamen autamandum est, quod afficiantur doloribus cognitis, & aduersitatibus eorum, quos in sæculo dilexerunt ita. n. repleti sunt gaudio beatitudinis, quod in eis locum non inuenit dolor. ut voluit S. Thom. in eodem loco, addens etiam, quod ad gloriam Beatorum pertinet, ut auxilium indigentibus præbeant ad salutem: sic enim cooperatores Dei efficiuntur, quod nihil est diuinius. ut exprimit Dionysius in 3. cap. ecclesiasticæ hierar.

Et consequenter concludendum, quod in verbo cognoscunt vota, orationes, & deuotiones hominum, qui ad eorum auxilium confugiunt: secundum S. Thom. in 4. sententiarum. dist. 45. q. 1. 1. idè beatis in verbo manifestatur illud, quod decet eos cognoscere de eis, quæ circa nos aguntur, etiam quantum ad interiores motus cordis, potissimum autem excellentiam eorum decet, ut cognoscant petitiones ad eos directas, vel voce, vel corde, proinde petitiones, quas ad eos dirigimus, Deo manifestante, cognoscunt. ut tenuit S. Tho. in 2. 2. q. 83. art. 4. ad secundum argumentum, ubi Caietanus exponens literam S. Tho. dicit, ex hac litera facile colligi, quod maxime excellentiam eorum decet, quod cognoscant petitiones ad eos factas, ut videant illas in verbo, quoniam beatitudo ipsa summa excellentia est, & hoc videtur attestari Ecclesia in suo modo, & more interpellandi Sanctos, dum dicit, Sancte Petre, ora pro nobis, nisi itaque præsupponeret omnes sanctos, ex hoc, quod Deo fruuntur, orationes nostras cognoscere, non utique omnes adiret Ecclesia, ut orarent pro nobis: vnde maior mihi vide-

De ultim. uoluntatib.

tur hæc Ecclesiæ auctoritas, quam cuiuscunque Doctoris: hæc Caietanus.

Nec non S. Thom. in 1. par. suæ summæ. q. 12. art. 8. in corpore, ad idem propositum concludit, quod vnusquisque intellectus creatus in verbo cognoscat, non quidem omnia simpliciter, sed tantò plura, quanto perfectius videt verbum, nulli tamen intellectui beatitudo deest, quin cognoscat in verbo omnia, quæ ad ipsum spectant: ad Christum autem, & ad eius dignitatem spectant quodammodo omnia, in quantum ei subiecta sunt omnia.

Vnde firmat etiam in 2. 2. q. 83. art. 1. 1. quod proprium est Sanctorum in patria videre orationes Viatorum sibi directas: idcirco si quid magis impedire videtur, quod animæ Sanctorum orationes, & alia quæ circa nos aguntur, cognoscant, hoc accideret quidem, quia a nobis distant: sed cum distantia illa non impediatur, ergo videtur quod animæ Sanctorum cognoscant orationes Viatorum, eorumque facta. secundum S. Thom. in 4. sententiarum. dist. 45. art. 1. q. 3.

Et in hanc eandem sententiam videtur inclinare etiam Hugo Cardinalis super Iob 14. ubi docet, quod Sancti omnia ad salutem pertinentia vident ex reuelatione, multa autem ex se non vident. & Ricardus de Mediauilla. in 4. sententiarum. dist. 45. artic. 7. ubi ita scribit, quod animæ beatæ, omnes orationes nostras, quas porrigimus, cognoscunt in verbo Dei, quod clarè vident, quauis enim non videant omnia, quæcunque videt verbum: tamè probabile est, quod in eo videant omnia, quæ facimus & dicimus, & quæ in corde gestamus ad reuerentiam earum.

Et conclusio isthæc, quod Beati in patria clarè cognoscant omnia qui hic fiunt, ponitur per S. Thomam pluribus in locis, & præsertim in 1. par. q. 89. art. 8. in corpore articuli. in 4. sententiarum. dist. 45. q. 3. art. 1. per totum, in quæstionibus de veritate. q. 8. artic. 1. 1. ad 12. argumentum, & ibidem in quæst. 9. articulo sexto. ad 4. argumentum in quæstionibus de malo. q. 7. articulo 6. contra Gentiles. lib. 3. cap. 59. in 2. 2. arti. 4. q. 83. ad secundum argumentum. & in 2. par. q. 10. art. 2. in corpore, & August. discurret istam materiam, istamve conclusionem in prænotato libr. de cura pro mortuis gerenda, ubi loquitur dubitativè. secundum S. Thom. & eandem materiam tractant Gregorius in 2. dialog. & in 12. Moraliū. Hieronym. in epistola antesignata ad Vigilantium. S. Antoninus in sua summa. in 1. part. tit. 5. cap. 6. Caietanus in 1. par. S. Thom. q. 89. super arti. 8. & in 2. 2. q. 83. super arti. 4. & in 3. par. q. 10. super artic. 2. & Hugo Cardinalis super Iob 14.

Et sic denique habes apertissimè, & absque scrupulo aliquo quod etiam data scientia, & notitia eorum, quæ hic aguntur, penes animas damnatas, & existentes in purgatorio, & beatas, ipsas animas omnes re ipsa nullum dolorem tangere de infortuniis, quæ in suis charis post mortem contingunt.

His itaque omnibus rectè adductis, studiosè intellectis, & probè cognitis, compertum est minimè obstare illud, quod proferri consuevit, quod per transitum vxoris ad secunda vota inferatur iniuria: quia cum mulieri (iure suadente) non solum ad secundas, sed etiam ad tertias, & deinceps nuptias transire licitum sit. ut supra Opin. 535. hoc eod. lib. 2. fol. 86. vbertim explicauimus. Concludendum est, quod ipsa mulier nemi ni iniuriam infert, dum suo iure utitur. cap. cum ecclesia. extra de ele. l. nullus. ff. de reg. iur. & l. 1. §. idèq; Marcel. ff. de aq. plu. ar.

Limitatur etiam secundo loco eadem communis in principio posita, ut ad rem nostram, veluti longo postliminio redeam nullatenus procedere, vbicunque substitutio compendiosa facta foret per verbum commune in re certa: tunc enim illa nunquam comprehenderet pupillarem substitutionem, ex quo verbum commune adiectum certæ rei, vel quantitati, nunquam trahitur ad institutionem. l. cogi. §. & generaliter. ff. ad Treb. & ibi Bar. & alij. Gloss. in §. si verò nullum. in ver. Relictis. in auth. de hæred. & Falc. Bar. in d. l. Centurio. col. 1. 1. vers. Quæro ulterius. quid si substitutio compendiosa. num. 33. fiat in re certa, & in rep. l. si arrogator. col. ante pe. ff. de adop. Bald. & Saly. in d. l. precibus. propè fi. C. de impub. & aliis substi. & in l. humanitatis. col. 12. versic. principaliter quæro in qb. reb. C. eod. tit. Natta confi. 68. nu. 4. vol. 1. & D. Oddus in d. tract. comp. substi. in 5. part. sub art. 3. in 5. part. in 2. casu. fol. 163. & seq. ubi ad lucem adducit istam communem opin. eaque vtiliter etiam ampliat in 7. casibus. & in 6. aliis limit. Viuius.

Substitutio compendiosa directis verbis facta cæsetur, quæ verba de eorum natura sonant, quod de manu propria quis accipiat, & propria auctoritate. iuxta not. in l. Titia cum testamento. §. 1. ff. de lega. 2. l. eam quam. & ibidem gloss. C. de fidei commissi. in verbo. directis. quod etiam voluit Bart. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. Floria. & Imol. in c. Raynutius in fi. de testamentis. quod in effectu sequi videtur. Bal. in l. fin. C. de sacrosan.

crof. eccl. & ita communiter teneri refert in tract. subst. s. specie. nu. 24. Ben. Capr. alias si verba sonant: vt quis capiat de manu alterius, non directa, sed obliqua erunt, prout vult Bar. d. l. Centurio. Capr. ibid. nu. 29.

Verbis directis substitutiones compendiosae factae, censentur esse de natura eorum vt verba sonant, quod quis manu vel auctoritate propria accipiat. iux. no. in l. Titia cum testamento. §. i. ff. de leg. 2. l. eam quam. & ibid. gl. C. de fideicō. in verbo. Directis. quod voluit Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. substit. Flor. & Imo. in c. Raynutius. in fi. de test. Quod videtur quoque velle Bal. in l. fi. C. de sacros. eccl. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. in trac. substitutionum. post reg. posito, specie 5. nu. 24.

Compendiosa substitutio verbis directis hunc in modum concepta: videlicet, quando eunque filius meus decesserit sine liberis, Sempronius haeres esto: intra pupillaris aetatis tempora valeret iure directo, post vero iure fideicommissi. Ita communiter tradiderunt Doc. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupilla. substit. contra gl. in l. precib. C. de impub. & aliis substit. & in cap. Raynutius. de testam. qui voluerunt, quod propter illa verba, si sine liberis decesserit, & c. valeat omni tempore iure fideicommissi, qua in re videndus est Papiens. in sua praxi in forma libelli, quomodo ex substitutione agitur. verbo compendiosa. F. Turz.

Substitutio compendiosa de re certa facta per ciuilia verba, vt haeres esto, vel instituo, trahitur ad vniuersa bona filij in pupillari aetate decedentis. Boer. decis. 33. nu. 7. commun. dicit. Villal. & Vezinus.

Substitutio facta per verba habentia tractum temporis, & plura tempora respicientia, dicitur compendiosa: puta quando fit sub conditione mortis, cum quis possit diuersis temporibus mori. Bello. conf. 30. nu. 3. com. dic. ex Bar. in l. Centurio. ver. expediti. ff. de vulg. & pup. & Doc. in l. precib. de impub. & aliis substit. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Accomodate Ranchinus ad q. 521. Guid. Pap. praxim huius substitutionis explicat his fere verbis: *Duae sunt regulae in hac materia compendiosae substitutionis, prima haec est, quod substitutio compendiosa facta a patre filio impuberi existenti in sua potestate per verba directa, valebit intra tempora pubertatis, vt directa, & iure directo post vero pubertatem expirabit: verum si in eo testamento adiecta sit clausula codicillaris, valebit iure fideicommissi post pubertatem, & obliquabuntur ea verba in vim illius clausulae. l. verbis ciuilibus. & ibi Bal. ff. de vulg. Soc. conf. 77. in 1. vol. nu. 2. Altera vero regula erit, compendiosa facta filio impuberi per verbum commune, vt est substituo, valebit intra pupillarem aetatem, vt directa, & post tempora pubertatis, vt fideicommissaria & sic moriente filio intra pupillarem aetatem succedet substitutus in vim pupillaris, & eo moriente post pupillarem aetatem, succedet substitutus in vim substitutionis fideicommissariae. Continet enim ea substitutio compendiosa pupillarem verbis generalibus, qua pupillaris ita comprehensa, excludit etiam matrem a legitima. c. si pater. de testa. in sext. Et haec videtur communis conclusio, calculo Doctorum magis approbata. in l. precibus. C. de impub. Non desunt tamen aliqui qui contrarium: ita vt Papon dixerit aliter indicari in suo Recueil des Arrests, in titulo des substitutions. Arresto sexto, ponendo differentiam inter pupillarem expressam, qua bene excludit matrem, & pupillarem comprehensam sub compendiosa, quia matrem non excludit. Sed textus ille. in c. si pater. videtur plane contrarium decidere, vt ita iudicetur. Limitant tamen aliqui, vt saltem mater non expellatur tunc a legitima, qua sibi debetur in bonis sui filij: Et ita intelliguntur verba ipsius Papon, quod satis equum esset, sicuti & ita ibi declarat: Post vero tempora pubertatis, ea substitutio valebit vt fideicommissaria, vnde hic effectus sequetur, quod illi filio mortuo post pupillarem aetatem, mater aut alius proximior admittetur ad legitimam, & Trebellianicam, qua filio debita erant, & admittentur ab intestato in illius successione, & reliquum substituto debebitur, quantum ad bona paterna, quod si filius aliunde bona habuisset, ea cum legitima, & Trebellianica in bonis paternis ad proximiores illi filio spectarent, & haec communiter recipiuntur a DD. in l. Centurio. ff. de vulg. & in l. precib. C. de impub. & meminit Bened. in Repet. cap. Raynutius. in verbo. si absque liberis in materia compendiosae substit. nu. 45. Quantum autem pertinet ad pupillarem omnino tacitam, qua comprehenditur sub vulgari expressa, illa quidem matrem non excluderet, vt est ea recepta opinio, & quantumuis ea superiora vera sint, secundum receptas opiniones, tamen nonissime is qui edidit annotationes in Practicam Per. Ferrar. in titulo forma libelli, quo agitur, ex substitutione in materia compendiosae substitutionis, inquit decisum fuisse, & iudicatum anno 1574. Compendiosam factam per verbum commune matre in me*

dio existente, esse omni tempore fideicommissariam, & ob id matrem debere obtinere, & Legitimam & Trebellianicam, quod procedit vbi filius testatoris alius non esset substitutus alij filio testatoris instituto Nam tunc si filius testatoris esset filio pupillo instituto substitutus mater excluderetur, quod etiam annotauit Barber. in suo Viat. iuris. in titulo de substitutionib. Haec ibi Ranchinus.

De substitutione compendiosa filio impuberi facta.

C A P. XVIII.

Substitutio compendiosa facta filio impuberi, non valebit vt pupillaris, sed erit omni tempore fideicommissaria, matre existente in medio. ita voluit Bartol. in l. Centurio. in 3. quæstio. princip. ff. de vulg. & pup. substit. Quia interpretatio fit fauore matris, & ne excludatur a lucuosa hereditate filij, receditur a regula communi: quemadmodum in tacita pupillari, ad quam substitutio vulgariter facta porrigitur, cum non procedat illa regula contra matrem. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & l. fina. C. de insti. & substit. sub condit. fact. item in re dubia illa pars eligitur quae fauet matri, vt filio succedat. l. qui duas. in princip. iuncta glo. fina. in fin. ff. de reb. dub. Ang. de Vbald. in conf. 97. num. 3. & hanc communem Doctor. opin. esse testantur Bal. in l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. & Ioan. de Anan. in conf. 79. nume. 1. quorum sententiam Ludouic. Bolog. ibid. in addi. suis sequitur. & refert Matth. de Afflict in decis. sacri consil. Neap. decis. 367. in consil. Neap. post longam deliberationem iudicatum, substitutionem compendiosam factam per verba communia, omni tempore matre existente in medio fideicommissariam esse, & hanc veriore, & communem opin. esse. Alij multi contrariam sententiam secuti fuerunt, quorum nomina annotat Marian. Soc. iun. in d. l. Centurio. nume. 265. vbi ipse inquit, contra Bart. & alios magis communem sententiam, & opi. esse, & ibi respondet ipse argumentis in contrarium adductis. vers. non obstant allegata in contrarium. & in conf. 94. nu. 28. inquit Soc. iun. quod hanc opi. communem omnino sequi debeamus, praesertim in iudicando, & consulendo. in 1. par. conf. & quod talis substitutio compendiosa etiam matre existente in medio, pro tempore pupillaris aetatis, sit directa & non fideicommissaria, multis auctoritatib. & argumentis, pulchre, vt solet, affirmat Rol. a Valle in conf. 69. nu. 6. cum seq. in 1. tom. conf. de qua doctrina Doctor. varij varia loquuntur, vt liquet ex comment. & rep. Fran. de Rip. in d. l. Centurio. nu. 118. & annotat. marginal. Mode. in conf. 12. & in conf. 17 in verb. medio. litera A. Alex. de Imol. in lib. 3. conf. Kirchovius.

Substitutio compendiosa impuberi filio facta verbo communi, veluti si testator dicat, Lucium filium meum heredem instituo, & ei quando eunque sine filiis decesserit, Sempronius substituo, intra tempora pupillaris aetatis directa est, post autem pubertatem decedente filio conuertitur in obliquam, secundum glo. in §. qua ratione. Instit. de pupill. substitutio. & opinio haec communiter approbatur, vt asserit Ias. conf. 129. factum sic se habet lib. 1. contra gl. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & Oldrad. conf. 99. factum tale, & Bald. consilio 392. super primo. & conf. 399. praemittendum. lib. 4. Amplia istam communem procedere etiam si mater esset in medio, quia substitutio compendiosa facta per verba communia omni tempore pupillarem quoque continet non tacitam, sed expressam verbis generalibus. d. l. precibus. & potentior est fauor pupilli ne absque testamento decedat, quam matris, vt filio ab intestato succedat. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffic. testament. & in cap. si pater. de test. lib. 6. & hoc tenet, & firmat post alios per eum ibi congestos Tiraquel. in tracta. de legib. connubialibus. in gloss. 5. nume. 60. Arnol. Ferronus in gl. ad consuetudines Burdegalenses. in 2. par. in §. 11. Iac. de Sanc. Georg. in l. fina. num. 37. C. de edict. diui Adrian. tollen. licet contrarium, & male teneat Corasius in d. l. precibus. num. 19. & de ea dubitat etiam Dec. conf. 128. Sed prima opinio videtur verissima, & commu. vt per Alexan. in l. Centurio ff. de vulg. & pupilla. & conf. 12. vol. 3. ideo ne te decipiat Dec. suis suasionibus, noli discedere in actu pratico a d. communi. F. Viuius.

De substitutione compendiosa vulgari, & pupillari, seu exemplari, pluribus filiis institutis, vel extraneo, vel alicui decedenti viuo testatore, vel post mortem hæredis instituti, facta.

CAP. XIX.

Substitutio compendiosa vulgaris pluribus institutis si facta sit super toto, alterutro tantum mortuo substitutus non admittitur, sed cohæres tanquam prædilectus. l. quidam testamento. ff. de vulg. & pupil. vt voluit Bal. l. pe. C. de impub. & aliis substit. & Ang. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. licet autem pluribus facta simpliciter, & non super toto, alterutro mortuo substitutus regulariter admittatur, argumento. d. l. quidam testamento. à contrario sensu, quia verba ita sonant, a quibus verbis in dubio non est recedendum. iux. l. nō aliter. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. de leg. 3. sicut. d. l. pen. Bald. & d. §. cum ita. Ang. quoque placuit. Id tamen inter alia fallit, quando ipsi instituti essent de liberis, & ipse substitutus extraneus, quia nec tunc veniet substitutus, nisi existat conditio in persona vtriusque, quia attenta mente testantis videtur in dubio cohæres, tanquam magis prædilectus, anteposendus substituto minus prædilecto. l. pluribus. §. r. ff. de condi. & demon. arg. l. cum auus ff. eo. tit. l. cum acutissimi. C. de fideicō. l. si is qui ducenta. §. item si pater. ff. de reb. dub. quod voluit Bal. d. l. pen. & Ang. d. §. cū ita. & Imo. d. c. Raynutius. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. ibi. nu. 159. Idem est si substitutio compendiosa vulgaris copulatiue, aut pluribus institutis per verba simplicia, etiam si hæredes non erunt, talem substituto: quō casu verba illa vim copulatiuæ habet, quia substitutus nō admittitur, nisi in vtriusque instituti persona existat conditio, prout voluit Bar. & Ang. l. hæredes mei §. cum ita. ff. ad Treb. cum nō sit verum, quod vno non existente hærede, ambo videantur nō hæredes. l. quamuis. & ibidem Bal. C. de impub. & aliis substitut. quod communiter teneri ibidem num. 166. refert Benedictus Capra. idem est si substitutio compendiosa vulgaris pluribus institutis sub nomine collectiuo fiat, puta si dicatur: Si vterque, vel si neuter non erit hæres, vel si ambo in tali ætate, vel sine liberis decesserint, talem substituto, vt locus sit substitutio ni, requiritur quod in vtriusque persona existat. Bal. & Bart. l. pen. C. de impub. & aliis substit. Ang. d. §. cum ita. & d. l. quamuis. Imo d. §. cum ita. quod communiter teneri. ibid. nu. 170. refert Bened. Capr.

Substitutio compendiosa pupillaris vel exemplaris, pluribus filiis institutis simpliciter facta, vt quia dictum sit: Si tales filij mei decesserint in pupillari ætate, vel non sanæ mentis, vel copulatiue, puta si dictum sit: Si Titius, & Caius filij mei decesserint in pupillari ætate, vel non sanæ mentis, talem substituto: substitutus non admittitur, nisi vterque ita decesserit. l. pater filio. §. si. ff. ad leg. Falc. l. penult. C. de impub. & aliis substit. quod voluit Bar. & Ang. in l. hæredes mei. §. cū ita. ff. ad Treb. & ibid. Imo. dicens per d. l. pe. id procedere non tantum si substitutus sit extraneus, sed etiam si sit de liberis, maxime quando ad inuicem essent substituti. ceterum si vltimus decedat in pupillari ætate, vel non sanæ mentis, admittitur nō tantum substitutus ad portionem vltimo loco decedentis ex ipsa substitutione, tam ex mente quam in verbis ipsius substituentis, ex quo conditio extitit in persona vtriusque, sed etiā ad portionem primo loco mortui: imo si extat tantum conditio in persona ipsius vltimi, admittitur substitutus ad portionem eius, ex quo non superest alius institutus. arg. d. l. pen. & d. §. cum ita. puta si supersit filius primi decedentis tempore quo vltimus decedit, vt voluit Imo. d. §. cum ita. cuius dictum procedit, quando talis substitutio fuisset facta per verba simplicia, vel copulatiue, quia tunc cum talis pluralitas resoluitur in singularitatem, ex quo tendit ad diuersos effectus, cum cuilibet de per se videatur facta pupillaris vel exemplaris substitutio. arg. l. falsa. §. si. ff. de condi. & demonst. vt ibi. not. per Bar. quod in d. §. cum ita. secundum Bar. velle videtur, & sequitur Bal. d. l. pe. C. de impub. & aliis substitutionib. quod communiter teneri ibid. nu. 183. refert Bened. Cap. vbi tamen adiungit, quod si substitutio facta sit sub nomine collectiuo, & tunc attenta verborum significatione, substitutus non admittitur, etiam si conditio existat in persona vltimi, sed requiretur vt conditio existat in persona vtriusque. iux. d. l. penult. ibid. Capra.

Substitutio compendiosa extraneo facta, quem postea testator loco filij adoptet, iure directo valere non debet, ex quo

a principio valeret iure fideicommissi. & licet secundū Imolā in cap. Raynutius. de testam. & Bar. in l. 2. §. sed et si extraneum. ff. de vulg. & pup. placuit infra pupillarem ætatem iure directo quoque valere, idque defensari possit, vt iure forte verius sit: tamen ex quo alia opi. communiter tenetur, illa in practica erit seruanda, vt refert ibid. num. 72. idem Capr. tamen si autem ex quo alia opi. communiter tenetur, illa in practica erit seruanda, vt refert ibid. num. 72. idem Capr. tamen si autem nonnulli quoque fallere id putent, quando in substitutione compendiosa a pagano impuberi facta, apposita fuit conditio, si sine liberis, cum tunc etiam si facta sit per verba directa, fideicommissaria semper futura sit, sic vt etiam infra pupillarem ætatem vt fideicommissaria valeat. iux. glo. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. cum illa verba, sine liberis, non possint conuenire impuberi, qui non potest habere liberos, & sic puberi in quo iure directo non, sed iure fideicommissi valet, etiam infra pubertatem facta censerī possit, secundum Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. & Iac. de Aren. in l. precibus. C. de impub. & aliis substit. gl. in cap. Raynutius. & ibid. Innoc. de testa. iuxta. l. Scauola. ff. ad Treb. §. extraneo. Insti. de pupillari substitutione. tamen contrarium tenuerunt alij Doct. communiter dicentes, quod conditio sine liberis, non immutat naturā substitutionis, quia tacite etiam si non exprimitur, subintelligitur. iuxta l. cum auus. ff. de conditio. & demonstratio. l. cum acutissimi. C. de fideicommissi. vnde talis expressio nihil operatur, ex quo tacite inest. l. 3. ff. de leg. 1. c. si pater. de test. lib. 6. vbi verba illa sunt, & nihilominus infra pupillarem ætatem valebit, iure directo, vt & pupillaris directa, vt refert ibi. num. 73. ibid. Bened. Capr. similiter fallit inter alia, quando ipsa substitutio compendiosa fuisset facta a pagano ipso impuberi per verba directa non ciuilia, quia tunc quoque valet vt pupillaris, infra pupillarem ætatem, adeo q̄ substitutus pupillariter succedit, etiam si mater sit in medio. iux. c. si pater. de test. libro 6. in quo omnes communiter conueniunt, sed post pupillarem ætatem non euanesceat, sed valebit vt fideicommissaria, prout voluit Io. Andr. in d. c. si pater. Bar. & Bal. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. Ant. & Flor. c. Raynutius. de testam. quorum opin. æquior est, vt dicit ibid. Imol. & de iure canonico verior, quia talem verborum subtilitatem non considerat. c. de fidei. de iud. cap. præterea. de ver. sig. sicut ibid. nu. 75. refert ibidem. Bened. Capra.

Substitutio compendiosa facta alicui, qui decedat viuo testatore, substitutus admittitur ex tacita vulgari comprehensa sub compendiosa. Corn. consi. 297. num. 111. 1. vol. Boer. decis. 38. num. 19. vnde si testator filiam suam heredem vniuersalem fecerit, & si sine hæredibus decedat, voluit bona sua venire ad suam uxorem: si viuo patre filia decedat, substitutus admittitur ex vulgari tacita comprehensa sub compendiosa. & hoc ita esse confirmat multis argumentis. Boer. d. decis. 38. nu. 17. Bellacomb.

Compendiosa substitutio facta alicui post mortem hæredis, si interim ille institutus recuset eam hereditatem adire, substitutus ille admitti poterit ad eam hereditatem, in vim vulgaris comprehensæ sub ea compendiosa, quæ vulgaris facta in vno casu in alium extenditur. Pau. Cast. consi. 36. 1. vol. continet enim talis compendiosa, & vulgarem ante aditam hereditatem, & post aditam continebit fideicommissum. Pau. Cast. ibid. Bellacom.

Acquisitum ex substitutione compendiosa, quæ valet iure fideicommissi post aditam hereditatem, quando talis substitutio compendiosa præcessit fideicommissum, venit in restitutionem talis fideicommissi. Est com. opi. secū. Dec. in consil. 81. in casu proposito. & consil. 130. Idem tenet Dec. in consil. 80. circa medium. Chærian.

Substitutus compendiosè admittitur mortuo primo substituto, viuo testatore, nisi sit vocatus post primum, quem esse heredem testator præsupponat. iuxta commu. per Barf. consi. 57. nu. 7. lib. 1. Bonacosi.

De substitutione compendiosa a pagano, vel a milite facta per verba communia, vel directa quæcunque, vel aliqua.

CAP. V. T. XX.

Substitutio compendiosa facta a pagano, per verba communia filio impuberi, intra tempora pubertatis, valet iure directo indistincte, & mater per eam excluditur, est commu. opin. secundum Iaso. in l. precib. & Lanfran. in l. Centurio. ver. substitutio compendiosa.

diosa. ff. de vulga. pulchrè Corn. in confi. 187. tria & vulgata. vol. 1. per c. si pater. de testa. in 6. Tamen Dec. in d. l. precibus. ver. Moderni hic. tenet oppositum, dicens quod non facile colligi potest, vtra opi. sit mag. communis. Sed eius iudicio distinguendum est, ne mater omnino excludatur, sed saltè habeat suam legitimam in bonis filij, quia iniquum foret illam priuari. cui distinctioni pro dubio cum sapiat æquitatem, in hæredum videtur tam in consulendo, quam iudicio, licet L. Galiaul. in d. l. Centurio. videatur amplecti, & approbare opi. Bar. q. mater non excludatur, respondendo ad d. c. si pater. in ver. quarta est conclusio. Bellacomb.

Substitutio compendiosa facta a pagano illo impuberi, per verba communia intra tēpora impubertatis, admittitur substitutus ex directa pupillari, ita vt per eam institutionem ita factam, mater omnino excludatur a bonis filij: post vero pubertatem si moriatur, solum valebit iure fideicommissi. Iason in l. precibus. num. 25. C. de impub. Guliel. Bened. in repe. cap. Raynutius. in verbo, si absque liberis. in materia compendiosæ substitutionis. num. 45. & hanc communem opinionem comprobatur per cap. si pater. de testamentis. in 6. & ibi Doctores asserentes eam opinionem obseruari. Ioan. tamen de Ana. consilio 79. & Aret. consilio 155. dicunt, quod si mater est in medio, eius fauore talis substitutio omni tempore censetur compendiosa, etiam pupillo decedente in pupillari ætate: & hanc communem dicunt ibid. vide tamen Guid. Pap. decisio. 521. & 533. Bellacom.

Substitutio si fiat per paganum filio compendiosè, per verbum commune substituo, si contingat filium mori in pupillari ætate, admittitur substitutus ex directa pupillari, post pubertatem si moriatur, solum habet locum fideicommissaria substitutio. Ias in d. l. precib. nu. 25. com. dicit.

Limita, quia si mater est in medio, censetur eius fauore talis substitutio omni tempore compendiosa, etiam pupillo decedente in pupillari. Io. de Ana. confi. 79. & Fran. de Arc. cōfi. 155. communem dicit, licet Ias. in d. l. precib. nu. 15. teneat contrariam. Imo q. cum tractemus de compendiosa substitutione, sub qua pupillaris continetur, excludit matrem, sed prima videtur magis commu.

Amplia istam limitationem ad patrem, quia substitutio vulgaris expressa atq. quæ continet tacitam pupillarem, non excludit patrem. Bened. in c. Raynutius. in verb. si absque liberis. nu. 88. ff. de testa. com. dicit. Villal.

Substitutio compendiosa a pagano facta, per verba communia in re, vel quantitate certa, non trahitur ad directam substitutionem, nec per consequens ad vniuersa bona. iux. no. in l. lege. §. generaliter. ff. ad Treb. & Auth. vt cum de appellatione. §. aliud quoque capitulum. col. 8. prout voluit Bar. l. Centurio. ff. de vulg. Imo. c. Raynutius. de testamen. quod procedit etiam si in tertia vel dimidia parte bonorum facta esset substitutio, quia & tunc censetur in re certa facta. l. non amplius. §. si ff. de leg. 1. l. si seruum. §. si. cum l. sequē. ff. de leg. 1. Quinimo etsi facta sit in tertia vel dimidia parte hereditatis, non trahitur ad directam substitutionem, si vnus tantum fuerit substitutus, prout voluit Bar. d. l. Centurio. quem sequitur Imo. d. c. Raynutius. cum quib. ceteros comuniter transire refert. ibid. nu. 1. Bened. Cap.

Substitutio compendiosa a pagano facta, per verba communia in codicillis, omni tempore erit fideicommissaria. l. Scæuola. ff. ad Treb. quia codicillis directo substitui nequit. l. hæreditatem. C. de codicillis. testamento autem puberi, vel etiā pupillo, cui pupillariter substitui nequit, puta emancipato, aut extraneo facta, similiter omni tempore fideicommissaria erit, & iure fideicommissi valebit, cum nullo tempore valere possit iure directo, ex quo prædictis directo substitui non potest. l. verbis ciuilib. ff. de vulg. & pup. §. extraneo. Insti. de pupil. substit. iux. no. l. Scæuola. ff. ad Treb. & l. generaliter. §. fin. C. de institut. & substitut. & ita communiter teneri refert ibid. num. 98. Capra.

Substitutio compendiosa a pagano impuberi cui pupillariter substitui potest, communibus hisce verbis: si filius meus decesserit, vel quando cunque decesserit, talem substituo, facta, cum verba illa possunt intelligi, & verificari, siue decedat viuo patre, siue postea, vel siue decedat post testamentum ante mortem, siue postea, continet vulgarem substitutionem: quæ verificari quoque potest, etiam si institutus possit esse hæres. l. Thais. §. Spendophorus. ff. de fideicommiss. liber. quod tenuit Bal. in l. precibus. C. de imp. & aliis substit. idem videtur tenere Barto. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupillar. si rectè ponderetur, quod sequitur Imola in cap. Raynutius. de testam. & ita citra dubitationem communiter teneri refert ibid. num. 103. Bened. Capra.

Compendiosa a pagano facta per verba directa intra pupillarem ætatem, valet, postea euanesceat, & nullo modo valet. hanc esse communem opinionem attestatur Ripa in dicta l. Centurio.

Fallit in 8. casib. vt per Rip. in d. l. nu. 69.

Fallit in 6. casib. quos no. Bened. Cap. in suo tract. substi. in 4. par. nu. 70. Don. a Fin.

Compendiosa facta a pagano pupillo per verba directa, non trahitur ad fideicommissariam post pubertatem: hæc esse communem opinionem attestatur Sebast. Sapia in l. precibus. C. de imp. vbi limitat in 7. casib. nu. 96. communis tamen est opinio, q. valet iure fideicommissi, vt attestatur Fran. Tur. conclusio. 49.

Fallit tamen in multis casib. vt per Cur. iun. in d. l. precibus. nu. 50. & seq. videas Corn. qui limitat in 7. casib. in d. l. precib. nu. 34. & seq. Don. a Fin.

Substitutio compendiosa per verba directa puberi a pagano facta, ante aditam hæreditatem, comprehendit vulgarem. Bar. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. D. Ant. in c. Raynutius. de testam. post aditam vero hæreditatem, non comprehendit directam substitutionem, cum paganus non possit directo substituere post pupillarem ætatem & post aditam hæreditatem. §. extraneo. Insti. de pupil. substit. quod est verum, nisi dementi vel furioso substituatur, quia comprehendit exemplarem. l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. sed ipsa compendiosa facta puberi non dementi, comprehendit fideicommissariam, quantumcunque facta fuerit per verba directa. Iux. l. Scæuola. ff. ad Treb. & voluit Bar. ibid. & Ang. d. l. Centurio. idque de benignitate, non de rigore iuris, vt Doct. communiter velle refert Bened. Capr. in tract. substitutionum. post regulas posito speci. 5. nu. 55. quam ibidem vt æquam, & communiorē in practica obseruandam dicit per no. in gl. in verbis ciuilib. de vulg. & pup. Idem.

Substitutio compendiosa a pagano per verba directa impuberi cui pupillariter substitui potest facta, potētia seu aptitudine comprehendit, siue apta est comprehendere, non tantum vulgarem si vulgariter substitui potest, sed etiam pupillarem, adeo quod ipsi ex pupillari substitutione, modo in pupillari ætate decesserit, succedatur, etiam si mater sit in medio. l. precib. C. de impub. & aliis substit. in quo glo. & Doct. communiter conuenire refert ibid. num. 57. idem Capr. sed si decedat post pupillarem ætatem. glo. iur. ciuilib. & canonici concordant in hoc communiter, quod dicta substitutio post pupillarem ætatem annulletur, vt neque iure directo, neque fideicommissario valeat. glo. l. Centurio. l. in pupillari. l. verbis ciuilib. ff. de vulg. & pup. & d. l. precib. & in §. qua ratione. Insti. de pup. substitutione. & glo. in cap. Raynutius. de testamentis. in ver. substitutionis. & in cap. si pater. eod. tit. lib. 6. in verbo. absque deductione, idem tenet in d. c. Raynut. Inn. & communiter Doct. vtriusque iuris nemine discrepante, vsque ad Ioā. And. licet aliqui, quos recenset Cy. d. l. precib. tenuerint contrarium, quos secutus est. Io. And. vt refert ibid. nu. 58. idem Cap. & num. 66.

Substitutio compendiosa a pagano impuberi, per quęcunque verba directa siue ciuilia, vel non ciuilia, aut etiam communia facta infra pupillarem ætatem valebit, vt pupillaris, sed post pupillarem ætatem valebit, ut fideicommissaria. secū. Io. And. in c. si pater. de testam. lib. 6. & c. Raynutius. eo. tit. quod & d. c. Raynutius. Doct. Anto. dicit Florentinos praticari, & hodie canonistas Modernos communiter sequi refert ibidem nu. 64. Bened. Cap. quod pugnat cum præcedenti communi, ita vt dubia sit quæstio, dicit tamen præcedentem opi. veriorē videri. & magis com. per l. verbis ciuilib. ff. de vulg. & pup. vt refert ibid. nu. 66. Capra.

Substitutio compendiosa a pagano per verba directa impuberi facta, licet regulariter infra pupillarem ætatem, etiam si mater sit in medio, vt directa pupillaris valeat, post eam vero ætatem, euanesceat, vt etiam in vim fideicommissi non valeat, vt tenent communiter glo. iuris ciuilib. & canonici. l. verbis ciuilib. l. in pupillari. ff. de vulg. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & c. Raynutius. de testamentis. ca. si pater. eodem. tit. lib. 6. id tamen inter alia fallit, quando in dicta substitutione essent distincta tempora, vt si dictum esset, Quando cunque filius meus decesserit in pupillari ætate, vel postea, talis sit hæres. quia tunc censentur duę substitutiones, vna pupillaris, & alia compendiosa, post pupillarem ætatem, prout voluit gl. d. l. verbis ciuilib. quam sequitur Bar. & communiter Doct. propter quod difficile esset in practica tenere contrarium, licet alia opin. quod sit nulla, quam tenet glo. d. §. extraneo. de iure defendi, vt verior possit, vt voluit Imo. d. c. Raynut. vt refert ibid. num. 71. Bened. licet autem Iac. de Aren. in l. precib. idem

Com. V.I. Opin.

idem existimat esse, quando in ipsa compendiosa substitutione apponitur dictio geminata: ut si dicatur, Quandoque filius meus decesserit, talis sit hæres, eo quod dictio illa sit distributiva, nec unicam sed plures substitutiones, perinde ac dixisset, Quandoque in pupillari ætate, & postea decesserit, continet, argumento l. sicut in annos. ff. qui. mo. v. usufr. amit. glo. tamen d. l. precibus. & Bar. d. l. Centurio. ff. de vulg. per l. si Stichum. §. stipulatio. ff. de ver. ob. contrariū tenet, quod Imo. d. c. Raynutius. communiter teneri dicit, ut refert ibid. nume. 71. & nu. 105. Bened. Capr. Similiter fallit, quando substitutio compendiosa facta a pagano per verba directa, fuisset facta impuberi extra potestatem substituentis constituto, puta a patre filio emancipato, vel a patre aut extraneo, quia tunc et si non valeat ut directa, etiam infra ætatem pupillarem, ex quo eidem directo substitui non potuit, valebit iure fideicommissi, prout voluit gl. in l. verbis civilibus. & ibid. Bar. idem in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. quod licet gl. in §. extraneo. Insti. de pupil. substit. aliud voluerit, communiter teneri refert ibid. num. 72. Idem Capra.

Substitutio compendiosa a pagano per verba mere obliqua, puta per verbum restituat, det, vel simile facta, semper est fideicommissaria, & impropriatur ut fideicommissum valeat secundum oēs, ut refert ibid. nu. 76. Capr. Imo continet solam fideicommissariam substitutionem iux. l. cohæredi. §. cū filiæ. ff. de vulg. & pup. & hæc substitutio matrem vel alios venientes ab intestato non excludit, nec excludit a legitima, neque Trebellianica, quia detrahuntur, nisi testator id prohibuerit, vel nisi restitui deberet pauperibus, vel ad pias causas, prout cōiter teneri secundum notat in l. Marcellus. §. qd aut. ff. ad Treb. & auth. sed cum testator. & auth. similiter. C. ad l. Falc. c. si pater. de testam. lib. 6. refert ibi. nu. 78. Idem Capr.

Substitutio compendiosa hisce verbis a pagano facta: si filius meus quandoque decesserit, bona mea dentur pauperibus, omni tempore erit fideicommissaria, ex quo facta est per verbum mere obliquum, dentur, ut voluit Bar. l. Centurio. ff. de vulg. unde Episcopus poterit bona accipere, & dare pauperibus, etiam si testator id prohibuisset, quia prohibere non potest. Auth. de ecclesiasticis titulis. §. si quis aut. & auth. licet tiam. C. de epis. & cler. quod voluit Bar. d. l. Centurio. cū quo transit ibid. Bal. & Ang. idem tenet Imo. d. c. Raynutius. de testam. & Bar. communiter sequi Doctor. refert ibid. nume. 80. Idem Capra.

Substitutio compendiosa facta de agnatis a pagano per verba cōia, matre existente in medio: non inducit exclusionem ipsius matris a legitima filij, iuxta magis com per Burf. consil. 8. nu. 39. lib. 1. ubi articulum plene disputat. Bonacoss.

Substitutio compendiosa a milite per verba communia facta, non tantum vulgarem, sed et directam, etiam post aditam hæreditatem, continet: si fiat puberi, valebit iure directo ex privilegio militari, et si mater sit in medio iux. gl. d. l. precibus. fin. impuberi per verba communia fiat infra pupillarem ætatem, valet ut pupillaris, sed post eam ætatem si mater non sit in medio, valebit iure directo, propter privilegium militis. si vero mater sit in medio, tunc post pupillarem ætatem valebit iure fideicommissi iux. gl. Bar. d. l. Centurio. & gl. l. precibus. Imo. in d. c. Rayn. quod communiter Doctor. quoque tenere refert ibid. nu. 51. Idem Bened. Capr.

Substitutio compendiosa a milite impuberi facta, si impubes decedat intra pupillarem ætatem, valebit ut pupillaris substitutio, si sit talis cui pupillariter substitui poterat, adeo quod ipse substitutus accedat ex pupillari iure communi, etiam si mater sit in medio iux. gl. in l. precibus. C. de impu. & aliis substit. Si vero decedat post pupillarem ætatem, nec mater sit in medio, valebit iure directo, ex privilegio militari, & sic iure speciali iux. l. Centurio. ff. de vulg. & pup. alias si mater est in medio, valebit favore matris iure fideicommissi iux. gl. l. precibus. & l. Centurio. quod est verum, nisi fuerit facta per verba directa civilia, puta si dictum fuerit: Quandoque filius meus decesserit, talis sit hæres, vel talem instituo: quia tunc valebit ut directa, etiam post pupillarem ætatem, licet mater sit in medio, ut tenuit Bar. Bal. & Ang. d. l. Centurio. Franc. de Raponib. & D. Flor. in c. Raynutius. de testa. fin. autem facta fuerit per verba directa non civilia, vel communia matre existente, locus erit fideicommissaria substitutioni iux. d. l. precibus. prout voluit Bar. d. l. Centurio. & licet gl. ibidem videatur velle quod etiam si per verba directa civilia sit facta substitutio, quod post pupillarem ætatem quoque matre existente: valeat substitutio fideicommissaria: quod Imo. quoque d. c. Raynutius videtur sequi, tamen Bar. d. l. Centurio. aliud sentit, cuius opinio tanquam veriore Modernos communiter contra glossas sequi refert Bened. Capr. nu. 48.

De ultimis volunt.

De substitutione conditionali, vel sub conditione facta.

C A P. XXI.

Substitutio conditionalis unita cum iure accrescendi, transmittitur ad hæreses. sec. magis comm. per Burf. consil. 71. nu. 14. lib. 1. Bonac.

Substitutio conditionalis, non transmittitur ad filios natorum institutorum, si penden. conditione grauatus decedat. sec. com. per Burf. consil. 71. nu. 15. lib. 1. quæ conclus. fallit, si sit unita cum iure accrescendi, iuxta magis communem relatum. d. consil. nu. 14. Bonac.

Substitutio conditionalis non transmittitur etiam ad filios, nisi aliud appareat ex coniecturata mente testatoris. Curt. iun. consil. 3. alias 111. nu. 25. com. dic. Villal. & Vez.

Substitutio conditionalis, non transmittitur etiam favore descendendum. sec. com. per Burf. consil. 1. nu. 3. vide Rol. consil. 46. nu. 5. lib. 3. Idem.

Substitutio inter nepotes & filios filiorum secundi gradus, positum in conditione reciproca, censetur inducta: si inter filios sit facta, quando ad sunt coniecturæ, ex opin. communi per Burf. consil. 52. nu. 2. lib. 1. Bonacoss.

Substitutio conditionalis euacuatur, si substitutus moriatur ante euentum conditionis, & si substitutus sit de descendibus testatoris. Ioan. Duran. in arte testam. titu. 5. caut. 33. & Alexan. in l. cum ex filio. ff. de vulg. & pupil. commun. dicit Villal. & Vezin.

Substitutio facta sub conditione, si decesserit sine filiis, omnino extinguitur, si cum filiis decesserit: nec habet aliquem effectum, etiam si tales filij postea sine liberis decedant. Voluit gl. fin. circa medium in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. mota per §. si quis autem in eadem l. qui bene probat. in vers. aut igitur filius superuixit, & c. Idem dixit Oldra. in consil. 21. thema tale est. & in consil. 41. & per eadem fere verba de Oldr. tamen non faciens mentionem, idem firmavit Io. And. in addit. ad Spe. in tit. de testam. §. in primis. propè finem. Hoc etiam in casu multum simili vult Cy. in auth. & si quis. in ult. q. C. de secund. nup. Dum vult, quod conditio illa, si decedat sine hærede de tuo corpore, deficit, si unum talem hæredem habeat, licet ipse postea habeat hæredem extraneum, sufficit enim conditionem semel defecisse. Idem voluit Bal. in l. si in 25. q. C. de her. insti. loquens in casu, de quo per Cyn. in d. questione si. Et in terminis nostris loquendo, idem dixit in c. 1. §. quin etiam. in tit. Episcop. vel Abb. in feu. ubi etiam idem dixit Iaco. Aluarot. Et dicunt etiam alij Feudistæ, & idem voluit Bal. in consilio 57. item instituo. secundo volum. Pau. de Castro in consil. 162. ne improprie utamur vocabulis in antiquis, in nouis est in consil. 97. num. 3. volum. 2. qui idem dixit in l. ex facto. §. penult. ff. ad Trebel. Crauetta consil. 48. num. 1. ubi dicit, quod ita communiter tenetur, quod & Soc. iun. testatur in consilio 29. nu. 22. vol. 4. Vbi adhuc plures concordantes cumulat, ut per eum. E. Muscul.

Nepos testatoris, & sic filius præmorientis non admittitur ad substitutionem etiam iure transmissionis, si pater eius pendente conditione decessit, quando in substitutione vocabatur filius superstes, seu superuiuens. Ultra Bald. in l. quidam Eulogio. C. de iure deliber. firmant Alex. in consil. 252. in princ. lib. 6. & Corn. in consil. 290. per totum volum. 4. Similiter consuluit Socin. sen. in consil. 77. in princ. 1. volum. dicens, post Fulg. quod contraria opin. non est tuta, quia contra eam communiter tenetur, ut refert hæc Soc. iun. in consil. 14. nume. 7. volum. 4. E. Muscul.

De reciproca substitutione.

C A P. V T XXII.

Substitutio reciproca resultat, cum subiicitur substitutio ab ultimo moriente in tota hæreditate. Curt. iun. consil. 155. num. 1. & consil. 110. nu. 5. com. dic. Villal. & Vezin.

Item, si post mortem omnium, idem ibid. nume. 2. communem dicit.

Substitutio quando fit post mortem plurium, ad hoc ut inter illos plures dicatur inductum tacitum reciprocum fideicommissum, inter cætera requiritur, quod substitutio sit facta in tota hæreditate. ut est magis communis opinio, ut per Iaso. in l. penult. C. de impub. & aliis substitut. Vel saltem quod indefinite fiat in hæreditate, ut per Curt. iun. in d. l. penult. Socin. iun. consil.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 40

confi. 176. & 164. nu. 3. 4. & 5. vol. 2. & in confi. 41. num. 15. vol. 4. Vezinus.

Sub reciproca substitutione non cōtinetur fideicommissaria: hāc esse com. opi. attestat Seb. Sap. in l. hāreditatē. C. de impu. Fallit in 4. casibus vt per eundem in d. l.

Fallit in 3. casib. vt per Fran. de Oria in l. Centurio. nu. 46.

Fallit in 4. casib. vt per Rip. in l. Lucius. ff. de vulg. nu. 42.

Fallit vt dicit Bapt. à Villa. concl. vltima. in litera B.

Fallit in 3. casib. vt per Curt. iun. in l. hāreditatē. C. de im pub. num. 12. Don. a Fina.

Substitutio reciproca non inducitur inter filios positos tā- tum in conditione, licet post eorum mortem sit facta. secun- dum communem per Bursat. confi. 52. nu. 14. li. 1. Idem.

Substitutio reciproca inter filios, si sine filiis, expirat mo- riente altero ex institutis cum filio, licet filius non extiterit hāres, secundum magis communem per Bursat. confi. 51. nu. 3. & 37. li. 1. Bonacosi.

Substitutio de filiis, & de illorum filiis, filiis autem prāmo- rientibus absque liberis, dicuntur vocari ordine successiuo. Curt. iun. confi. 161. num. 5. com. dicit. Villal. & Vezinus.

Reciproca facta imparibus, non continet pupillare in per- sonam pupilli. Doct. in d. l. Centurio.

Fallit in 3. vt per Rip. in d. l. nu. 16. Don. a Fin.

Substitutio reciproca postea facta, vt contineat vulgarem, requiritur quod omnes filij sint instituti, alijs si partim insti- tuti, partim vel ambo exheredati sint: tunc licet talis substi- tutio reciproca postea facta, comprehendat pupillarem, cum exheredato possit pupillariter substitui. §. non solum. Instit. de pupil. substitutio. tamen non continebit vulgarem, cum non possit exheredato vulgariter substitui. iuxta l. 1. ff. de vulg. & pup. vnde non comprehendit vulgarem, etiam ex persona ipsius instituti, ex quo vniiformiter vtrique non potuit vulga- riter substitui. Iam hoc iure. & Bald. d. l. Lucius. ff. de vulg. & pup. quem sequitur Imol. d. cap. Raynutius. & hoc comuni- ter, licet Gul. de Cun. & Rayner. aliud voluerint teneri, refert ibid. num. 21. Idem Ben. Capr.

Substitutio reciproca propter superuenientem inæquali- tatem, non cessat in personā alterius, in quo non superuenit inæqualitas, prout voluit Azo & Gul. de Cun. d. l. Lucius. ff. de vulg. & pup. per eadem. §. 1. ff. de duob. reis. Vnde si facta sit in ter duos filios, quorum vnus 12. an. alter anniculus sit, non ex- pirabit in personam anniculi, licet alter ad pubertatem perue- nerit, quod communiter teneri ibid. num. 41. refert idem Ca- pra. idque procedit non solum si talis inæqualitas perueniat post mortem, sed etiam in vita substituentis, prout tenuit, & notat Rayner. d. l. Lucius. arg. e. cum Marthæ. de celebratione miss. & l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. 3. l. rem lega. ff. de adi men. legat. ibid. num. seq. Capr.

Substitutio reciproca licet propter superuenientem inæqua- litatem non esset in alterius persona, in quo non superuenit inæqualitas, vt dictum est, tamen si non naturaliter, sed fa- cto hominis voluntario superueniret, puta si testator duos fi- lios impubes instituat, ac eosdem sibi mortuo substituat, & deinde vnum ex iis voluntariis emancipet, tunc substitutio re- ciproca, quo ad vtriusque personam expirabit, prout voluit Guliel. de Cun. Ray. & Bart. in l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. Se- cus autem si necessitate coactus alterutrum emancipasset. iux. gl. in §. fin. Instit. quib. mod. ius pat. potest. soluit. quia tunc non expiraret substitutio pupillaris reciproca, in persona ipsius re- manentis in potestate. argumento l. 2. l. alteri. ff. de adimen. le- ga. l. fin. de accept. Imol. in c. Raynutius. de testamen. quod ta- met si Bal. etiam si voluntariè emancipauerit, idem esse putat. l. in testamento. C. de testamen. mil. argumento l. si. ff. de duob. reis. l. tribunos. §. fin. ff. de testa. milit. communiter teneri refert ibid. num. 50. & 52. Idem Capr.

Substitutio reciproca si fiat testamento, non comprehen- det substitutiones fideicommissarias, quia substitutio directa regulariter non obliquatur. gl. in l. qui plures. Bart. l. Lucius. Bald. & Ang. Iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. Bald. in l. in te- stamento. C. de testam. mil. quod ex Imol. in cap. Raynutius. communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. substitutionum. specie 4. num. 32. quod est verum, nisi testamentum fiat hisce verbis. Vos inuicem substituo vulgariter, pupillariter, exem- plariter, & per fideicommissum, quia sec. Bald. d. l. in testamen- to. & Imol. d. cap. Raynutius. continebit præter vulgarem, pu- pillarem & exemplarem, etiam fideicommissariam. ibid. num. 34. & seq. Capr.

Substitutio reciproca si facta est codicillis, cōtinebit duas fideicommissarias tantum. l. Sequola. ff. ad Trebel. l. hāreditatē. C. de codicil. & Bar. d. l. Lucius. & ita communiter teneri refert ib. nu. 31. Bened. Capr.

De substitutione breuiloqua.

C A P V T XXIII.

Breuiloqua substitutio regulariter non comprehen- dit fideicommissariam. Ias. confi. 134. vol. 1. dicit communem, sequitur Roland à Valle confi. 25. nu- mero 22. Charian.

Limita nisi similiter iuncta esset compendiosa, vt per eundē Roland. d. confi. nu. 10. I. Fich. & Mar. Cherian.

Substitutio breuiloqua facta puberi, & impub. adinuicem, videtur tantum facta ad vnum casum.

Fallit in 4. casib. vt per Dec. in l. hāreditatē. C. de institu. & substit. num. 4. Don. a Fina.

Milite breuiloquē substituēte personis imparibus, probata eius voluntate, quod etiam post aditam hāreditatem haberet locum substitutio in personam pupilli, habebit locum pupilla- ris directa, per quam pupilli succederent, si in personam fra- tris maioris haberet locum militaris directa. Iason in l. ex te- stamento. nume. 11. C. de testam. milit. cōem dicit. Villalob.

Substitutio tam breuiloqua quā compendiosa facta per- sonis imparibus, dicitur solum fideicommissaria, etiam respe- ctu pupilli, & sic solum continebit obliquas substitutiones, & non directas. Pan. de Cast. Sal. & Ias. in l. in testamēto. C. de mi- lit. testamen. Corn. confi. 180. 1. volum. & confi. 197. num. 3. in 1. volum. Bellacomb.

Substitutio breuiloqua siue reciproca, cum non sit substitu- tionis species, sed alias substitutiones sub se contineat, inter alia requirit, quod inter ipsos sibi mutuo substitu- tos sit pari- tas, siue æqualitas, ita quod in persona cuiusque possit pariter ac æqualiter substitui, quia substitutio reciproca plures substi- tutiones coniungit, & copulat. Iam hoc iure. l. Lucius. ff. de vulg. & pup. l. quamuis. C. de impub. & alijs substit. vnde vt plu- res comprehendat vulgares, requiritur vt singulis vulgariter possit substitui, & similiter vt plures comprehendat pupillares aut exemplares, requiritur vt singulis pupillariter aut exem- plariter possit substitui, vt voluit Bar. d. l. Lucius. & Bald. in l. in testamento. C. de testam. milit. & Imola in cap. Raynutius. de testam. alijs verò si inter ipsos non sit paritas, ita vt vnus pubes, vel impubes, vel vnus in potestate, & alius non, tunc li- cet substitutio reciproca comprehendat vulgares, tamen non comprehendit pupillares, etiam in persona eius cui potuit pu- pillariter substitui. vt voluit Bartol. d. l. Lucius. & Bald. d. l. in testamento. & Imola. d. cap. Raynutius. quod communiter te- neri refert Bened. Capr. in tracta. substitui. post reg. posito spec. 4. num. 15.

Substitutio breuiloqua siue reciproca, si verbis generalibus continet substitutiones expressas, licet tunc hoc respectu di- cantur tacitæ. gloss. & Azo. & Bartol. l. Lucius. & glo. Iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. & glo. penult. in l. precibus. C. de im- pub. & alijs substit. tamen cum generaliter dicantur expressæ, ipsa substitutio reciproca in quantum continet pupillarem, excludit matrem, ex quo verbis generalibus eam expresse cō- tinet, vt voluit Bartol. d. l. Lucius. & Angel. d. Iam hoc iure. & Bald. d. l. in testamento. C. de testamen. milit. & Imola capit. Raynutius. de testamen. & ita communiter teneri refert ibid. numero 35. idem Capr. secus autem, si pupillarem omnino tacitam completeretur, quia tunc non excludit matrem. sec. Bartol. d. l. Lucius.

Substitutio breuiloqua siue reciproca, in dubio refertur ad omnes pariter, ita vt omnes veniant non seruato ordine, licet fuerit inter aliquos substitutos sanguinis coniunctio: Vnde si testator 4. habens filios, duos ex prima, reliquos ex secun- da vxore, eosque hāredes instituat, & sibi mutuo substituat, tunc vno mortuo, vel repudiante, non veniet alter, vtrinque coniunctus solus, sed omnes superstitēs pariter, vt tenuit Dy. l. coheredi. §. qui discretas. Bart. & Rayn. l. Lucius. Bald. & Ang. Iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. per l. & Proculo. ff. de leg. 2. q. 2. coniunctio sanguinis non est attendenda, ex quo non indu- cit ius accrescendi. l. re coniuncti. ff. de lega. 3. Bal. in l. in testa- mento. C. de testament. milit. quod communiter tenetur. num. 36. Bened. Capr.

Substitutio breuiloqua, siue sit facta verbis directis, siue ver- bis communib. siue sit facta personis imparibus, siue paribus, nunquam continet sub se nisi directas, vulgares, pupillares, & exemplares substitutiones, fideicommissariam autem nun- quam. & hanc communem doctrinam antiquorum & moder- norum doct. appellat Ias. in confi. 134. num. 2. vbi ipse multas auctoritates doctor. allegat in 1. vol. confi. & hanc comuni- ter obseruari scribit consulendo Phil. Dec. in confi. 205. nu. 6. & in confi. 292. num. 3. & in confi. 219. num. 3. vbi ipse eandem opi.

opin. communem, la qua consulendo & iudicando non recedendum, esse refert: licet Bal. contrariam sententiam in l. humanitatis. C. de impub. & aliis substi. referente Bartho. Soc. in confi. 6. num. 2. in 3. vol. confi. secutus fuerit, etsi vera & communis sit ipsa hæc sententia, tamen recipit limitationem, vt locum non habeat, quando cum breuiloqua iuncta est compendiosa, quia vbi substitutio breuiloqua facta est cum clausula, si quis eorum decederet sine filiis, &c. tunc post aditam hereditatem ipsa substitutio breuiloqua transit in fideicommissariam. Bald. in confi. 55. num. 5. in 3. volum. confi. Doctor. in d. l. Lucius. Rolan. a Valle. in confi. 25. num. 10. in 1. Tom. confi. Kirchouius.

De fideicommissaria substitutione, quomodocunque, & quibuscunque verbis concepta.

CAPVT XXIIII.

Ideicommissaria substitutio non est propriè substitutio. Est communis opin. secund. Alex. in repet. l. Gallus. §. quidam recte. ff. de liber. & posthu. versic. 3. pro hac sententia. & Doct. in Rub. C. de impub. & Cor. confi. 320. vol. 4. M. Charian. & Villal.

Substitutio fideicommissaria facta duobus simpliciter in quocunque eorum de per se purificatur conditio & substitutus admittitur, etiam si non sit omnium bonorum. Iason in l. cum quidam. num. 7. C. de instit. & substitu. commun. dicit. Villalob.

Quando est facta substitutio fideicommissaria plurib. sub nomine plurali, siue nomine collectiuo, pluralitas resoluitur in suas singularitates. l. Lucius. §. Caius. ff. ad Treb. l. si. §. filium. ff. de leg. 2.

Fallit in multis casib. vt per Cur. iun. in l. precib. C. de imp. & aliis substi. nu. 12. ver. tertiam principalem. Don. a Fin.

Si fideicommissaria sit pluribus simpliciter, tunc admittitur substitutus, siue primus decedat, siue secundus, purificata conditione.

Fallit in 4. casib. vt per Corne. in l. cum quidam. C. de impub. nu. 29. Don. a Fin.

Fideicommissaria quando fit pluribus per nomina collectiua, si purificatur conditio in persona vnus, non habet locum substitutio de proprietate sermonis, sed ex voluntate testatoris. fallit vt no. Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. num. 28. Don. a Fin.

Substitutio fideicommissaria facta simpliciter post mortem plurium, simpliciter illi inter se videntur substituti. Soc. confi. 204. in 3. volu. & si fieret pluribus extraneis per nomina collectiua, admittitur substitutus purificata conditione in persona vnus tantum, secundum communem de qua per Alex. in l. pe nul. C. de impub. Ofas. decis. 110. nu. 7. Bellac.

Substitutio fideicommissaria si facta sit post mortem plurium, si decesserint sine liberis, & talis conditio purificatur in personam vnus tantum: dic, quod in eius portione admittitur substitutus, secundum communem per Ofas. decis. 110. nu. 7. Quam declarat procedere, & hoc adeo verum esse, qd si substitutio fideicommissaria fieret pluribus extraneis per nomina collectiua: communis opi. est, qd admittatur substitutus, purificata conditione in persona vnus tantum, ex no. per Alex. in l. pe. C. de impub. & loquitur Ofas. d. decis. in terminis, quando monasterium est substitutum, & inter alia alleg. Albam Mandel. confi. 3. qui adducit rationes diuersitatis inter substitutionem factam vltimo morienti, & factam post mortem plurium, seu omnium, alias rones ponit Ofas. ibi. & nu. 13. vbi declarat concl. quam posuit nu. 5. qd substitutio facta vltimo morienti in tota hereditate, facit videri hæredes tacite inuicem substitutos, quam concl. limita, vt per eum ibi, dum alleg. l. Titia. §. Scia libertis. de leg. 2. B. r. & Rip. in l. hæredes mei. §. cum ita. nu. 14. ad Treb. Aym. confi. 113. nu. 1. l. codicillis. ff. de v. s. leg. quib. omnib. quomodo, & quo in casu locus esse debeat. quo ad primam concl. vide ibi d. decis. nu. 8. & aliis sup. alleg. vbi respondendo contrariis, dicit ea loqui in descendente testatoris. Quo casu ex præsumpta mente testatoris, præsumitur persona coniuncta substitutum excludere. l. cum anus. de condi. & demon. secus in casu de quo d. decis. in quo substitutio facta est extraneis. pro qua vide quæ scribit Por. lib. 4. conclusio. 34. Bellacom.

Vnus est modus concipiendi conditionem in fideicommissaria substitutione per vniuersalem distributiuam, vt si sit dictum. Si quilibet ex liberis decesserit sine liberis, substituo Caium, vel quilibet non habens liberos, substituo Caium, vel quicun-

que decesserit sine liberis grauo restituere, substitutus admittitur in portionem cuiuslibet morientis sine liberis.

Fallit in 2. casib. vt per Io. Bolog. in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Treb. nu. 274.

Alius est modus concipiendi conditionem, vt si dicat. Si omnes filij decesserint sine liberis, vel si vniuersi, tunc requiritur concursus, & qui omnes decedant. Don. a Fin.

Fideicommissaria substitutio, non continetur in reciproca, communis est opinio, vt refert Marian. Soc. in d. l. Centurio. nu. 26. fallit, vt per eundem ibi. nu. 27. Don. a Fin.

Si testator dixerit, Si filius meus decesserit sine liberis, tunc bona mea dentur pauperibus, erit omni tempore fideicommissaria hanc esse communem opinionem attestatur Lancil. in d. l. Centurio. nu. 347. vbi limitat in 2. casib.

Fideicommissaria etiam in persona vnus habet locum.

Fallit in 2. casib. vt per Dec. in d. l. cum quidam. C. de impub. nu. 6. Don. a Fin.

Substitutio facta per verba directa, si decesserit sine liberis ante pubertatem, est directa, post fideicommissaria. hanc esse com. opi. attestatur Sebast. Sap. in d. l. precib. C. de impub. nu. 160. vbi limitat in 2. casib. Don. a Fin.

In fideicommissaria substitutione, filium succedere in locum patris, esse magis communem opinionem dicit Alex. confi. 36. vol. 3. & Ias. confi. 158. vol. 2. Dec. autem confi. 2. & confi. 227. & confi. 229. & 478. & confi. 480. contrariam opinionem magis esse com. dicit. I. Fich.

Fideicommissaria substitutio, resultat quando testator ordinat, qd sua bona vsque in perpetuum remaneant infra scriptis filiis & hæredibus suis, & eorum descendens. Cur. iun. confi. 111. nu. 20. com. dicit. Vezin.

In fideicommissarium substitutum ad pias causas, vel executorem pæ causæ, transeunt omnia iura hereditaria ipso iure, absque aliqua fideicommissi restitutione, fauore pæ causæ. Est com. opi. sec. Alex. confi. 4. videtur inspectis. versic. vnde in talem. vol. 2. M. Charian.

Substitutio fideicommissaria habens plures gradus, si primus deficit, admittitur secundus loco illius. Cur. iun. confi. 83. nu. 1. com. dicit. & confi. 135. nu. 2. com. dicit. Villal. & Vez.

Substitutio his verbis concepta, instituo, & substituo: ex verbo, instituo. directam, ex verbo, substituo fideicommissariam substitutionem inducet, commune testatur Cur. iun. confi. 83. nu. 2. Villal. in sua collect. E. Suarez. & Vez. & Villal.

Substitutio fideicommissaria facta a patre in dote filij, quatenus est eius legitima, non valet, neque tenet, & apparet nulla, vana, & penitus frustratoria: nisi aliunde filia ipsa habeat de bonis paternis, ex quib. legitima detrahi queat. prout ita constanter, communiterque firman omnes iuris interpretes post Dyn. & Bar. in l. si. §. filia. ff. de leg. 2. & in l. Lucius. §. maritus ff. ad Trebel. & Bal. in l. quoniam nouella. num. 8. C. de inoff. testa. & in l. cum virum. C. de fideicom. vbi se alias consuluisse ita attulerat, prout re ipsa sic consuluit. confi. 59. volu. 2. & confi. 70. vol. 4.

Imo concludit, stabili quidem fundamento Dy. in l. a filia petiit. ff. ad Treb. fideicommissum relictum a filia, quatenus est bonorum subsidium, nullatenus valere, per l. quoniam in prioribus. C. de inoff. test. & hoc dictum Dy. recensuit Cy. in l. vnic. §. videamus C. de inoff. test. & post eos ita decidit Ioan. And. in add. Spe. in tit. de instru. edi. in §. compendiose. in add. incip. Sed incidit alia qd. in fi. & ita pariter determinauit Guid. Pap. decis. 613. vbi prorumpit ita feruari in Curia Parlamenti Gratianopol. & sic itidem vidi consultum, responsumq; subtiliter, & profunde quidem de presenti anno 1581. extitisse in quadam vertente in ciuitate Reatis, ad fauorem cuiusdam Simonis, per D. Pompeium Leonardum Iuriconsultum Reatinum, cuius consilio me quoq; subscripsi diffuso quidem calamo, antea subscripto a compluribus illustribus DD. Aduocatis Curia Romanæ.

Quæ quidem cōis adeo vera discernitur, vt ea amplificari hilariter possit, procedere et, vt dato, qd fideicommissum debeat pæ causæ, adhuc huiusmodi fideicommissaria substitutio nulla, & inualida similiter sit. Nam sicut talis dos censetur data filia loco legitimæ, secundum Bartol. & cōiter oēs alios in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. Bal. in l. sancimus. C. de nupt. & Ias. confi. 43. & hmoi dos habeat quoq; omnes qualitates legitimæ, teste Pau. Castr. confi. 129. col. fin. secundum antiquam impressionem, & cōpertum nempe etiam sit, qd in legitima filij grauari minimè possint. d. l. qm in priorib. Rom. confi. 185. vol. 2. & Dec. confi. 613. in vlt. dub. vbi hoc amplificat quoque locum sortiri, et si fideicommissum deberetur pæ causæ. quod voluit et expresse Soc. cōfi. 1. col. 2. vol. 4. Paris. confi. 26. col. 3. vol. 2. & confi. 81. eo. vol. & Rolan.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 41

Rol. a Valle consi. 25. nu. 5. vol. 1. ita pariter fideicommissum iniunctum filia in dote sua, quo ad integram legitimam suam est nullum, etiam si deberetur piz cause. cum talis dos habeat omnes qualitates legitimæ, vt per Paul. Casirens. in præcitato consi. 129.

Secundo ampliatur eadem communis, idem esse, stante statuto filias dotatas a successione excludi madate: quia adhuc talis dos censetur data loco legitimæ, & in ea minime potest filia per fideicommissum substitui, cum hoc casu statutum non simpliciter primo excludat filiam, & deinde mandet dotari: sed dotatam tantum excludit, ita Dec. consi. 106. & Caph. cōf. 145. sub nu. 22. vol. 1.

Cæterum interpretantur prædicta omnia, vt ea locum obtineant in substitutione facta a patre filia in dote per fideicommissum tantum, secus vero si vulgariter foret substitutio facta, quia cum sit hoc casu in potestate filia adire, vel nō adire, substitutio ipsa vulgariter facta in dote valebit, vt per distinctionem Dy. iudicatum esse commemorat Guid. Pap. in d. decis. 613. & ita firmat etiam Mathesi. in sing. 163. Nota pulchra doctrinam. cum aliis congestis ibi per Apostil. vbi explanat etiam istam esse communem opinionem.

Interpretantur etiam præmissa vtiliter quidem, substitutio nem ipsam fideicommissariam non fore propriè substitutionem. secundum com. opin. glo. & aliorum in rub. ff. de vulg. & pup. substi. vbi Ripa nu. 10. sequitur. & non obscure attestatur istam communem.

Et hinc non immerito inferitur, substitutionem fideicommissariam, cum ea non sit propriè substitutio, nullatenus comprehendendi in statuto de substitutione mentione faciente, ita Paul. Castr. & Alex. in rub. C. de impub. & aliis substi. & Cagno. in l. precib. nu. 37. cum aliis seq. eo. tit. vbi ad lucem adducit hanc communem esse opinionem, pro cuius quidem robore, & firmitate, multa inibi etiam vtiliter effundit.

Et de hoc mirandum certe non est, quoniam substitutio fideicommissaria est onus a testatore impositum ei cui sit. l. cohæredi. §. cum filia. ff. de vulg. & pup. substi. & lex trib. C. de inoff. testa. Io. Crot. consi. 35. nu. 2. & consi. 143. nu. 1. & Iac. Mandel. Albenf. consi. 31. Difficilis. nu. 9. Viuius.

Substitutio fideicommissaria firma, stabilisque manet, etiā si testamentum præteritione irritatum sit. tex. est. & ibi Gl. in l. eam quam. C. de fideicom. & in l. ita tamen. §. quoties. ff. ad Treb. & ita constantissimè firman per tex. ibi Bar. col. pe. Bal. Ang. Pau. Cast. Floria. & Corin. auth. ex causa. C. de lib. prate. vbi Alex. Bened. de Plumbino. Cur. in Ign. & Ias. ad lucē rectè quidem adducunt istam esse communem opin. Et licet aliqui iuris interpretes in loco præcitato vane nimirum, & insipide nonnullas sophisticas, artificiosasq; adduxerint rōnes in contrarium, nihilominus tamen hoc semper futile autumari, & somnium, cum ponderatis rationibus pro communi hac adductis, existimaui facilius fore de manu Herculis extorquere ipsam, quam obtineri posse in practica contra communem clauam, quam complures alij Doc. quos lōgem, atque valde prolixum esset recensere, vt communem tūntur sententiam.

Vnde non mediocriter admiror, vbi cūque aliqui Doctores consuevere sophismatizare, atque hebetoso ingenio etiā Modernos Scribentes insectari, & perissimum collectores cōmunium opinionum, & sic docentes veram, genuinamq; questionum controuersissimarum practica. ex qua sane percipimus vtilitatem, veramque legum, & materiæ intelligentiam.

Itaque subtilizare perniciosum est absque dubio aliquo. l. si feruum. §. sequitur. ff. de ver. obl. vbi prudenter asseuerat a iudicibus nullatenus admitti subtilitates, præsertim in Rota, & Parliamentis, in quibus indices ipsi, vt plurimum æquitati penitus inhaerent.

Cum subtilitas ipsa necessario euitanda sit, vt efficax testimonium est Bal. in l. sancimus. in 2. notab. C. ad Treb.

Quæ cum veritatem lædat, non prodest, & merito iudices eam penitus recusant. l. licet. §. antepen. ff. quib. mod. pign. & Bertrand. consi. 223. num. 2. in 1. par. 2. volum. & consi. 405. nu. 3. volum. 4.

Quoniam ius est ars boni & æqui. l. 1. in princip. ff. de iusti. & iure.

Et admonet quoq; Bal. in disput. Accusatus de vi turbatiua. col. 9. ad hoc propositū, qd Doct. sunt speculatores boni, & æqui. & facit Dec. in c. ad audientiam. in 2. notab. de appel.

Est bene verum, qd subtiles sunt nonnulli, qui quandoque, ne hebetes iudicentur, nimia subtilitate falluntur, teste Spec. in procem. in vers. Cæterum.

Sed re ipsa subtilitate sensus, & scrupulositate tanta vti nō debemus, vt defunctorum iudicia defraudentur. ita Bero. cōf. 93. num. 8.

Et ratio est, nam nimia subtilitas reprobatur. l. si mulier. §. ex asse. cum Gl. in ver. Subtilitatem. ff. de iu. dot. & Spe. in titu. de aduoc. §. nunc de exordiis. col. 8. ver. Vel ita sunt nonnulli & in tit. de denuntia. §. 2. vers. Evangelica.

Imo denique nimia subtilitas causat quandoque errorem, & sic ob nimiam subtilitatem sæpe erramus, affirmante Bald. in l. precib. col. 6. C. de impub. & aliis substi. & in l. 2. col. 2. q. 4. C. de bon. poss. contratabul. per l. si feruum. §. sequitur. de verbo. obl. & Cotta. etiam in memoriali. in vers. Apices iuris. ante fin. Viuius.

Substitutio caduca per clausulam codicillarem ad fideicommissum reducitur, & similiter institutio minus solemnī testamento emissa, secundum communem per Bursā. consi. 75. nu. 32. lib. 1. I. Bonacoff.

DE LEGATIS.

TITVLVS V.

Legatum quid sit. Fideicommissio exequatur. Præstandum est. Quando peti possit, & debeatur.

CAPVT I.

Legatum est donatio quædam a testatore relicta ab hæredē præstanda, vt luculenter probant text. in l. legatum. ff. de leg. lib. 1. & in l. legatū est. ff. de lega. lib. 2. Ana. in consi. 77. in principi. ponit commune Ant. Gomez. in trac. de test. c. 12. nu. 3. Quamobrem si testator rem testamento legatam viuus adhuc in legatarium simpliciter contulerit, legatum cessabit, ac donatio inter viuos conflagabit, si verò ex cā præcedentis legati expressim rem legatam viuus tradiderit legatario, legatum suis omnibus cum qualitatibus firmum ac ratum permanebit, & consequenter vt quoduis aliud legatum pro testatoris arbitratu imminui, reuocariq; poterit, vt ex Dy. Bar. Alb. Pau. Castr. ac Io. Imo. in d. legatum est. asserit frequenter placitum, An. Gomez. d. c. 12. nu. 4. E. Suarez.

Legatum est accessorium testamenti, non autem pars, secundum gl. in rub. ff. de leg. 1. cum qua sentiunt Cy. Alex. Soci. nu. 6. Ias. nu. 4. & seq. Ripa nu. 6. cæteri que communiter ibi. vt minit D. Pontanus Perus. inibi. nu. 6. vnde. caute loquuta est d. gl. secundum præcitatos Doct. non appellans legata partem testamentorum, sed accessorium quid ad testamenta. quippè cum testamentum possit absque legatis valere. vt l. 1. §. qui neque legaturus. ff. de hæ. inst. sequitur ergo quod non est pars. l. malum. ff. de verb. sign. & hanc eandem communem subtilissime explicat, & declarat Marcellus Berincutius Senen. in apologia in tract. de iur. & facti differentia. nu. 34. cum aliis seq. F. Viuius opin. 447.

Legata vniuersalia fideicommissis vniuersalibus, & legata particularia particularibus fideicommissis exæquata sunt. l. 2. secundum communem intellectum. ff. de leg. 1. Bellon.

Legata & fideicommissa iis tantum casib. hodie exæquata sunt, quibus illorum circuitus inutilis habetur. commune dicit Porc. in §. sed non vsque. nu. 7. Insi. de leg. qua de re videtur etiam hospitem olim meum, ac virum recondita eruditione præditum. Iac. Cuiatium Insi. de sing. reb. per fideicommiss. rel. 2. schol. E. Suarez.

Legata regulariter præstanda sunt. l. verbis legis. ff. de verb. sign. & §. 1. Insi. de fideic. hare.

Fallit in 43. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. cap. 3. Don. a Fin.

Legata relicta in testamento, ad hoc vt valeant, requiritur qd ex eo adeatur hæreditas. l. si nemo. ff. de testa. tutel. Bar. in l. qui filio. §. 1. ff. de hæ. inst. quæ concl. procedit quando nullus est fiscus apprehendere veluit bona defuncti, sed est datus curator. iux. no. per Mathesi. sing. 162. Vezin.

Legatum etiam in codicillis ab intestato relictum, non aliter debebitur, quam si hæreditas ab hæredibus iustis adeatur. commune aiunt Corn. consil. 97. lib. 3. Did. a Couar. in cap. 3. num. 3. de testam. Anton. Gomez. in trac. de testam. cap. 2. nu. 11. vers. & in tantum asserunt. Alex. ac Ias. num. 4. Soci. Rip. in l. 3. ff. de leg. lib. 1. legatum tamen pium non idcirco euanesceat, quia hæreditas adita non sit. commune efferunt Ias. in l. habeat. nu. 24. C. de sacrosanct. eccles. Did. a Couarru. vbi supra. Idem.

Legata peti non possunt hæreditate non adita. l. si nemo. ff. de test. tut. l. si quis omiffa. ff. si quis omiff. vide Tiraq. in trac. Com. opi. Tom. iij. F cessan-

cessante causa. in 1. part. nu. 24. Roma. sing. 199. Ias. in auth. ex causa. num. 5. C. de lib. prate. Diaz reg. 410. fallit in 26. casibus quos notat Bened. Capr. in suo tractatu regul. r. 1. fallit in 12. casibus quos notat Ias. in leam quam. C. de fideicom. nu. 20. fallit in 12. casib. vt per Socin. reg. 12. in addit. vide Dec. in 1. si nemo. ff. de reg. iur. fallit vt per Viuium in suis conc. in ver. hereditate non adita.

Legata post aditam hereditatem debentur, non ante. Bart. Bald. & Doct. post gl. in leam quam. C. de fideicom. fallit in multis casibus vt per Gabr. Sarayn. in annot. ad Matth. n. 162. Don. a Fina.

Legata regulariter hereditate non adita, non debentur: id tamen inter alia fallit secundum Bar. in 1. 1. C. de iure codicil. & 1. 1. & 2. eod. tit. secundum Bened. Capr. reg. 3. num. 5. prater alia etiam fallit fauore libertatis, secundum gl. & Bar. in leam quam. C. de fideicom. per tex. glo. & Bart. in 1. in testamento. & in 1. Anton. ff. de fideicom. liber. & Bar. in 1. fideicom. §. quoties. ff. de lega. 3. & gl. in 1. generaliter. §. si quis. vers. ex testamento. ff. de fideicom. liber. l. pen. ff. de his quæ in testamen. delēt. & licet contrarium tuerentur Ultramontani, & eam iuxta 1. cum quasi. §. si. vers. quanquam. & 1. generaliter. §. si quis. vers. ex testamen. ff. de fideicom. liber. nunc veriore putent, priorem tamen opi. ob tot glo. auctoritatem, communiter teneri ibid. nu. 46. refert Bened. Capr. quod maxime procederet, si in testamento etiam alias nullo, ratione imperfectæ voluntatis, eiusmodi legatum ab intestato repetitum foret, per clausulā. Si non valet, & c. alias si nullum esset ratione omisæ solemnitaris: tunc etiam si talis clausula adiecta non foret, omnes cōsentiant legatæ libertates debentur, per tex. & glo. Instit. de eo cui libertatis causa. Io. And. in addit. ad Spec. tit. de instr. edi. §. nunc autem aliqua. vers. sed pone. Capra ibidem nu. 50. Præterea fallit dicta regula, hereditate nō adita, legata non debentur, secundum Bart. & Odofred. d. leam quam. in casu authent. si captiui. C. de episc. & cler. vbi scriptis heredib. negatur successio, si neglexerint captiui redemptionem: quia licet ex testamento hereditas non adeatur, firma tamē nihilominus manent legata glo. in auth. vt cum de app. cog. §. si vnum. coll. 8. & communiter teneri testatur ibi. num. 55. Capr. similiter fallit dicta reg. secundum Odofred. quem sequitur Bar. in casu authent. lib. r. C. de episc. aud. quoties curam furiosi negligentes eius hereditate priuantur, & nihilo minus hereditate non adita, legata debentur, prout voluit glo. dicta authent. vt cum de appellation. §. si quis de p̄dictis. & §. sequent. & communiter tenetur, vt refert ibidem num. 56. idem Capr. similiter fallit d. regula, quando testator prohibuisset detrahi Falcidiam, quia tunc hereditate non adita, nihilominus legata debebuntur, per tex. in auth. de heredi. & Falcid. §. si verò rō expressim, secundum Bar. Pet. Anchar. & Bald. in d. leam quam. C. de fideic. & Iac. de Beluifo. in d. §. si verò expressim. Bar. in 1. nemo. §. 1. ff. si quis omisæ causa testamenti. & in 1. cū testamenti. & in auth. sed testator. C. ad leg. Falcid. & ita cōmuniter teneri refert ibid. num. 18. Capr. Similiter fallit in legatis ad pias causas, quæ etiam non adita hereditate ex testamento debentur. Io. And. in add. ad Spec. tit. de instru. edi. §. nunc vero aliqua. vers. sed pone. Bal. in 1. 1. C. de sacrosan. eccl. arg. l. miles ita. §. 1. de testam. mil. quod tenuit Pet. Ancha. & D. Nic. in c. relatum. de testam. Bald. d. leam quam. & licet Bart. d. l. 1. C. de sacrosan. eccl. & leam quam. vacillet. Imo. d. cap. relatum contradicat, id tamen ita cōmuniter teneri refert ibi. nu. 62. Capra. quod verum est nisi tale relictum ad pias causas, nominatim iniunctum esset certe heredib. quia tunc non transit ad alium cum onere, sed opus est additione. argumento. l. qui quadraginta. ad Trebellia & Bald. d. leam quam. & Bart. in 1. Marcellus ad Trebellia. bid. Capra.

Legata semper, post aditam hereditatē debentur, non ante, secundum Bar. & Doct. in leam quam. C. de fideic. Bart. in 1. 1. C. de don. inter vir. & vxor. Bal. in 1. 1. ff. si quis omis. cau. & in auth. hoc amplius. C. de fideicom. & ideo cautela est, q̄ aditio fiat vt ei conferentur, secundum Bar. in d. leam quam. & in 1. 1. C. de sacrosan. eccl. in 1. filius qui patri. ff. de vulg. nisi sint ad pias causas, quia aditio non requiritur vt debeantur, iuxta not. per Doct. in d. leam quam. vel nisi id disposuerit et tacite, vt prohibendo falcidiam, vel nisi testator ipse post factū legatum tradiderit, secundum Bal. in d. leam quam. col. 6. vel nisi prohibita sit falcidia, teste Bal. in d. l. vbi dicit, quod dictis casibus debetur officio iudicis. Bar. in 1. nemo potest. col. 1. de lega. 1. Alex. in 1. extraneum. C. de hered. instit. vel nisi sint expresse repetita ab intest. vel nisi sit in testamento clausula codicillaris, legata tamē debentur: vel nisi sit in legatis piis quæ dilationem non exigunt, vt pro sepultura, pro alimentis infirmorum, vel nisi iuratum sit in testamento. item verum, etiam si

facta sint in codicil. quia requirunt aditionem ab intest. gl. & Bar. in 1. qui filio. §. seruus. ff. de her. inst. Bellacomb.

Item debentur etiam post aditam ab vno tantum ex heredibus in re certa instituto, secundum Bar. in 1. nemo. in fi. ff. de testa. tut. in 1. ex facto. de hered. instit. item verum etiam ab intest. vt fiat aditio, teste Bal. ad Spec. tit. de testa. ver. relictā, & contrarium testator disponere nequit. ex not. per Alex. in d. l. extraneum. & in d. l. nemo potest. de lega. 1. Idem.

In casu, in quo testator prohibuit Falcidiam de legatis posse detrahi, debentur legata hereditate non adita per heredem scriptum. no. in 1. nemo potest. ff. de leg. 1.

Fallit in duobus casibus, vt per Crot. in d. l. nemo. nume. 16. Don. a Fina.

Legatum efficitur caducum si legatarius moriatur ante testatorem, & eo casu legatum remanet penes heredem testatoris. l. vni §. pro secundo. C. de cad. toll. en. & neque ad heredem legatarij tale legatum caducum transmittitur. Pau. Castr. cōf. 402. in 2. vol. Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Legatum non debetur, nisi adita hereditate iuris est exploratissimi. Verumtamen quando testator prohibet Falcidiam legata debentur sine aditione hereditatis, contra regulam leam quam. C. de fideicom. miss. vbi glo. ponit certos casus, quibus debentur legata etiam sine aditione hereditatis. Quamuis autem non petatur legatum, nisi adita hereditate, tamen si legatarius decedat post mortem testatoris, etiam ante aditam hereditatem, transmittitur legatum ad heredem, si sit pure vel in diem certum relictum, vt C. de cad. toll. §. cum igitur. & §. in nouissimo. nisi in legato libertatis, vsusfructus, & seruitutum personalium.

Dominium rei legatæ siue expresse, siue tacite, an ipso iure in legatarium transferatur: & quot & quæ competant pro legatis actiones.

CAPVT II.

Legatæ rei dominium transit in legatarium ipso iure. §. 1. C. commu. de legat. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de leg. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento §. an ni. c. 2. reg. 1. nu. 7.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 14. per Jacob. de Nigri, in 1. 1. ff. de lega. 1. num. 65 & seq. fallit in 5. casib. vt per Zassu in 1. planē. §. ita Titio. nu. 6. ff. de leg. 1. Ampliatur in 2. casibus. & limitatur in 12. a Rip. in d. l. 1. vbi Ias. nu. 124. ff. de lega. 1. & ultra istas, ampliatur in 13. casib. & limitatur in 9. a Petr. Duē. reg. 210. fallit in 7. casibus, quos not. Hiero. Burrig. in l. omnia. ff. si cert. pet. nu. 7. Ampliatur & limitatur in 4. casibus. vt per Maria. Soc. in d. l. 1. num. 357. & 384. fallit in 4. casibus. vt per Soc. reg. 121. Don. a Fina.

Dominium rei legatæ tacite, nō transfertur ipso iure in legatariū sine traditione, sicut transfertur dominium rei expresse legatæ, secundum Bart. in 1. 1. ff. de leg. 1. & in l. emptor. §. ancilla. ff. de rei vendi. quem sequuntur Bal. Ang. Floria. Pau. de Castro. Alex. & Ias. in 1. seruum filij. §. fin. ff. de leg. 1. Dec. in 1. traditionibus. C. de pactis. Bertachinus in suo repertorio. in verb. dominium transfertur. vers. 9. & istorum opinionem assuecāt esse communem Soc. & Ias. in d. l. 1. Sed contrariam partem, q̄ imō dominium rei tacite legatæ transeat ipso iure in legatarium absque traditione, tenent Imo. Alex. & Aret. in d. l. 1. ad quorum fundamenta respondent Soc. & Ias. ibi. Posset tamen interpretari, ac lipitari, ni fallor, quando res tacite legata esset apud legatarium, tunc quippe transfertur dominium in eum. per tex. in §. interdictum. Inst. de rer. diui. & per id quod scribit Ball. 1. C. eōia de lega. vbi dicit, quod quando testator legat rem heredis, transit dominium recta via in legatarium, quando res erat apud eum. F. Viuius opin. 204.

In legatis etiam tacitis ius & dominium recta via in legatarium transir. Est magis com. opin. cont. Alex. secundum Ias. in 1. seruum. §. fin. ff. de lega. 1. Ripa in 1. 1. eod. tit. M. Charian.

Legatum tacite factum non iure ipso absque traditione, transfertur in eum cui fit: quamuis expresse relictum transferatur. commune ponit cum Ias. ac Rip. Viuius libro 1. opin. 168. Idem.

Legato alicui facto, actio, & vel obligatio quæ affixa est offibus legatarij, non finitur: et si finiatur tempus appositum ipsi

ipfi legato, sed exceptio tantum, dominium autem rei legatæ finito tempore, transit in heredem: sicut translatum erat in legatarium, Ias. in l. illud. C. de leg. nu. 7. commun. dicit. Villal. Additio, ratio prædictorum est, quam cum aliis in hac materia ponit M. Ant. Bard. in tract. de tem. vti. & contin. in cap. 12. sub. nu. 12.

1 Licet pro legatis præstandis tres competant actiones, rei vindicatio, actio ex testamento, & hypothecaria. l. ult. C. commun. de leg. & fidei. iudicium tamen ordinarium requiritur, & neque est ab executione incipiendum. Ben. in repe. c. Rayn. super verbo, si absque liberis. de leg. & fidei. nu. 19. de testam. & neque legata habent executionem paratam. Idem.

Legatario licet tres actiones competant pro legatis, videlicet personalis ex testam. rei vindicatio, & hypothecaria, per l. 1. commun. de leg. & not. per gl. & doct. in l. 1. ff. de leg. 1. & in l. 2. C. commun. de leg. refert Ias. in l. 3. C. de leg. Alex. in 2. vol. conf. 4. in 3. col. & conf. 98. & est tex. in §. 1. & ibi Ang. Instit. de legat.

Limitatur tamen d. l. q. actio ex testamento non competit pro legatis factis dumtaxat ad honorem, & utilitatem testatoris, vt construat capella, quia tunc competit officium iudicis, Ripa in l. per omnia, nu. 42. ff. de leg. 1. communem dicit ex Bar. ibi, licet sibi non placeat. Imò q. non solum competat in illo legato, actio ex testamento, sed etiam officium iudicis.

Fallit secundo, in legatis quæ sustinentur de iure specialiter: vt in legatis conditionalibus, pro quibus competit actio in factum, vel officium iudicis, idem ibi, nu. 43. commun. dicit, vbi vide alias limitationes. Villalob.

Nota q. l. 1. in quantum dicit q. pro legatis competit rei vindicatio, limitatur in vniuersalibus fidei commissis, vel legatis: quia non competit nisi facta restitutione per heredem. Sublimitatur in legato vniuersali, relicto ecclesiæ, secuta actione per heredem, idem Ripa ibi nu. 51. communem dicit.

Limita d. l. quo ad rei vindicationem in legato partis bonorum: quia non competit rei vindicatio, idem ibi, num. 53. communem dicit.

Limita etiam in legato vnius rei facto duobus in solidum: quia non competit rei vindicatio, idem ibi, num. 56. commun. dicit. Idem.

Fallit d. l. 1. quia hypothecaria non competit in re legata, idem ibi, nu. 65. communem dicit.

Amplia primo pro legatis pro quibus competit officium, idem ibi, nu. 66. communem dicit.

Nota q. actio hypothecaria quæ competit pro legatis non fuit cognita de iure digestorum, idem Io. de Ripa ibi, nu. 64. communem dicit. Villalob.

Legatarius an habeat remedium. l. fm. C. de edic. diui Adr. fol. Ias. in l. pactum inter heredem, in 1. colum. ff. de pact. tenet quod sic, alleg. tex. & gl. in §. illud. & ibi Ang. in auth. de here. & falcid. Vezinus.

Pro legatis pro quibus competit actio personalis, datur hypothecaria, not. doct. in l. 1. ff. de leg. 1.

Fallit in 9. casib. quos no. Iac. de Nig. in d. l. 1. nu. 76. & quando legatur res testatoris specificè demonstrata, & simpliciter pro ea datur actio in rem.

Ampliat & limitatur in 4. casib. vt per Maria. Soc. iun. in l. 1. ff. de leg. 1. nu. 357. Don. à Fina.

Hypothecaria datur pro legato, etiam de iure antiquo. l. creditoribus. ff. de separat.

Fallit in 4. casib. quos refert Crot. in l. 1. ff. de leg. 1. nu. 41. datur etiam rei vindicatio, vt per Ripa in d. l. 1. vbi limitat in 12. casib. nu. 48. & sic pro legato competunt tres actiones.

Fallit in multis casib. vt per Baptista Villalob. conclus. 46. in litera L. ampliat in 2. casib. & limitatur in 7. à Ripa in d. l. 1. num. 38. Don. à Fina.

Legatum facti vtile est, & ex eo nascitur actio. §. sed & tale. Instit. de leg. l. si feruus. §. si. ff. de leg. 1.

Fallit vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 41. fol. 819. Idem.

Legatum continens alterius utilitatem, si est validum, producit actionem. Bart. in l. 1. ff. de leg. 1. ampliat in 2. casib. & limitatur in 4. per Soc. reg. 55. in add. Don. à Fina.

Pro legato continente utilitatem alterius, & quod de iure communi validum est, competit actio personalis. l. 1. C. commun. de leg.

Ampliat in 31. casib. & limitatur in 5. à Crot. in l. 1. ff. de leg. 1. num. 29. vers. prima sit conclus. ampliat in 4. & limitatur in 3. à Maria. Soc. iun. in d. l. 1. ff. de leg. 1. num. 263. fallit in 5. casib. vt per Iacob. de Nig. in d. l. 1. num. 29. vers. prima conclus. Ampliat in 3. casibus, & limitatur in 5. à Ias. in l. 1. num. 100. Ampliat in 2. casib. & limitatur in 7. à Ias. in l. 1. C. commun. de leg. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Legatarij quod illis testamento relinquitur personali actione aduersus eum a quo res legatur. Reali aduersus possessorem rei legatæ, quæ testatoris fuit mortis tempore: Hypothecaria aduersus eum, qui alias res hereditarias possidet, quasi taci. o iure legatario obligatus, persequi possunt. Sed citra id quod legatū est, manet actio. Qui enim præter legatum præstationis annua, aut census directū do minium postulat fallitur: ea est siquidem separatæ naturæ, vt altero legato, non censeatur alterum itidem legari. Cum autē his verbis constituitur legatum census, videlicet, lego fundi Titio ad usum legata proprietate intelligitur. l. donationes. §. species. ff. de donatio. quæ in re plerunque mens testatoris eluditur. Bart. in l. 4. ff. de aliment. leg. & ideo tale legatum transit ad heredem legatarij, ut ibi per Bartol.

Legata relicta in testamento minus solemnī,
aut imperfecto, vel inualido, atque nullo, num. &
quando debeantur.

CAP. III.

Legatum si factum est in testamento minus solemnī, non tenetur hæres soluere: hanc esse communem opinionem attestatur Baptista à Villalob. conclus. 20. in litera L. vbi limitat in 4. casib. Idem.

Legata minus solemnī testamento relicta, tum demum hæres soluere cogitur, cum rerum legatarum possessionem adipisci testator legatariis concessit. commune pronunciant Ias. in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. Io. Dilect. de art. test. tit. 2. cau. 3. Non autem dubium esse debet, quin testator eam copiam possessionis rerum legatarum, propria autoritate apprehendenda legatarijs facere possit, vt frequenter placitum aiunt Ias. 2. lect. num. 48. Rip. nu. 61. in l. nemo potest ff. de leg. 1. Quamuis illis idcirco non liceat rerum legatarum possessionem, quam hæres iam suscepit, per vim reuocare, ac reluctantem heredem aggredi, quemadmodum receptum esse scribunt Ripa in l. Centurio. nu. 52. ff. de vulg. Iul. Clar. §. testamentum. q. 68. E. Suarez.

Legatum, si factum est in testamento minus solemnī: hæres non tenetur ad soluendum, nisi testator legatariis concedat q. propria autoritate possint apprehendere possessionem rei legatæ. Io. Durand. in arte testan. tit. 2. cau. 3. commun. dicit Ias. & l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. Villalob. & Vezin.

Nota istam communem cum sequentib. ad intell. l. 3. 1. titu. 14. part. 6.

Fallit in obligatione naturali: per quam hæres tenetur ad præstandum, secundum magis communem opin. vt per Ias. in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. nu. 2.

Fallit 2. quando testamentum est nullum, ex eo q. testator errauit instituens quem credebatur coniunctum, cum alias non esset. Ias. in l. eam quam de fideic. C. nu. 5. commun. dicit.

Fallit 3. quando testamentum est nullum ex præteritione quia non sunt instituti hæres, qui instituendi essent, Bello. conf. 53. in prin. commun. dicit. Idem.

Nota q. si legatarius possidet, etiam si testamentum sit nullum: legitime retinet etiam in foro conscientie. Ias. in d. l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. commun. dicit. Idem.

An ex secundo testamento minus solemnī adimantur legata in primo testamento facta? vide Ang. Instit. de ademp. leg. vers. si quid si fiat. Idem.

Legata relicta in testamento quod est nullum, propter filij præteritionem, quando scilicet filius præteritus est à patre, scienter debentur, & sola hæredis institutio irritatur. auth. ex causa. C. de liber. præter. quod si filius à patre ignoranter fuerit præteritus: tunc legata non debentur, & in totum corrumpit illud testamentum, & hanc conclusionem vt communem ponit Guilliel. Bened. in repe. cap. Rayn. utius verbo, in eodem testamento 1. num. 232. 233. & 234. & eam opinionem, quæ est Bart. vt magis æquior, & approbatam tenet Ias. in ea auth. ex causa. num. 4. & ibi inquit in iudicando non esse ab ea recedendum, nisi essent legata necessaria facta pro male ablati, vel nisi alter filius esset ignoranter præteritus, & alter institutus. nam tunc legata deberentur, vt ibi per Ias. in ea auth. ex causa. nu. 6. Bellacom.

1 Legata ex testamento inualido & imperfecto, non debentur, Com. opin. Tom. iij. F 2

bentur, nisi in eo adesset clausula codicillaris, secundum Bened. in repet. c. Ray. in verb. si absque liberis. de testa. nu. 157. & 158. Bellacomb.

Legata testamento nullo ob causam præteritionis vel exheredationis, nihilominus debentur: quia licet quoad hæredis institutionem testamentum corruat, cætera tamen firma manent. auth. ex causa: & ibidem gl. & Bar. C. de liberis præteritis. quod est verum, nisi primum testamentum validum sit, & secundum ex causa præteritionis hæredum invalidum tunc enim ex secundo non, sed ex primo, debentur legata. Licet autem testamento, ex causa præteritionis vel exheredationis nullo, legata ex conditione. d. auth. ex causa. Hugo. & Cy. petenda putent, contraria tamen opin. quod dicta legata ex testamento debeantur, & petenda sint. verior est & communiter tenetur, ex Bart. in l. 1. C. de iure codicil. l. ita tamen. §. quoties. ff. ad Trebellia. & in d. auth. ubi idem Petr. Anch. Dy. Iac. de Rauenna, & Iac. Butr. & Ange. in consi. quod incip. Berra habens virum. sicut refert ibid. nu. 15. Bened. Cap. non obstante q. Bart. in l. si iure. vers. qui declarationem. in contrarium ponat.

Legata testamento nullo ob causam præteritionis filij iam nati, licet, ut dictum est, debeantur, tamen si pater ignoranter filium quem mortuum credebat, aut posthumum, cum uxorem prægnantem ignoraret præterit legata. per auth. ex causa. C. de liber. præterit. quæ hoc casu locum non habet, sed in correctis manentibus iuribus antiquis non debentur, secundum Bart. in quodam suo consilio, quod incipit, Factum est tale. Cecchus, & consi. quod incipit, Omne illud q. alias consului. & consilio quod incipit, Lapis fecit testamentum. & in d. auth. ex causa. vers. nunc ad quæst. propositam. & in l. filio præterito. vers. 2. est vidend. ff. de iniusto test. & in l. tale pactum. §. pater. in fi. ff. de pact. & ibid. gl. in l. 1. ff. de iure codic. q. communiter teneant refert ibid. nu. 15. idem Cap. q. licet enim sequent. procedere dicit, etiam si apposta sit clausula, si non valet iure testamenti, & c. secundum Bart. in l. 1. ff. de iure codic. pro quo collegium Perusinum consuluisset Angel. in l. fin. ff. eod. titu. tamen idem Bart. in d. consi. Factum est tale. Cecchus. concedit & dicit omnes Doctores communiter tenere: Si dictum sit in testamento, Si non valet iure testamenti, & c. porrigi clausulam ad casum præteritionis posthumi, & antiqua iura per d. auth. ex causa. corrigi, & sic rupto agnatione posthumi testamento, legata etiam non adita hæreditate deberi, per l. si ita scripserit. ff. de leg. 2. l. si ita stipulatus fuerim. §. 1. ff. de verbor. oblig. q. d. auth. ex causa. Cyn. & Dyn. tenent. & Barto. in l. qui filiabus. in fin. prin. ff. de leg. 1. quam opi. ut refert Bart. in l. 1. ff. de iure codicil. tenuit quoque Beluissus, qui declarat omnes Doctores sui temporis ita sentire, quod communiter teneri refert. nu. 18. & seq. idem Capr. cum adiecta sunt verba futuri temporis, secus si præteritis: quem tamen articulum adeo dubium dicit, ut indiget Casarea declar. ibid. nu. 22. & 43. Bened. Capr.

Legata non conseruantur per authen. ex causa. C. de liber. præterit. testamentum sit nullum, præteritione filij ignoranter facta. fallit in 5. casibus. ut per Ias. in d. auth. ex causa. nu. 4. & seq. ubi videas Curt. iun. qui ampliatur. & limitatur. nume. 17. & seq. & num. 78.

Fallit in 9. casibus. ut per Cor. in l. liberi. C. de bon. poss. contra tab. nume. 6. videas Corn. in d. authen. nume. 47. & sequen. Don. à Fina.

Legata & alia disposita in testamento hodie sustinentur per auth. ex causa. non obstante quod filius sit præteritus, vel exheredatus. fallit in 5. casibus. ut per Ias. in d. auth. nu. 16. ubi vide Bald. de Nobil. qui limitat multis modis, nu. 15. Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 4. à Ioan. Bolog. in d. auth. nu. 70. Don à Fina.

Quando testator legat domum simpliciter, & nullam habet in patrimonio, tale legatum est derisorium, & sic inutile; & hæres non tenetur aliam domum extra patrimonium testatoris redimere, doc. in l. si domus. ff. de leg. 1.

Ampliatur & limitatur in 3. casibus. ut per Ias. in d. l. si domus. num. 10. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quod si consanguinei dicant testamentum nullum, & executores testamenti contrarium pendente nullitate, sit in Gallia prouisio executionis pro soluedis legatis pijs & pro litis persecutione, ut fuit dictum pro executoribus Decani Parisiens. Lullier anno Domini 1512. e. 17. Februarij: Quæ solutio fiet legatarijs recepta ab eis cautio de restituendo si fieri debeat: ut latum etiam fuit Arrestum anno 1550. die 5. Februarij, quod probat lex 1. & per totum ff. si cui

plus quam per legem Falcid. Non sunt tamen recipiendi executores in interdicto uti possidetis, vel in casu nouitatis, ut vocant practici super bonis immobilibus defuncti, ut fuit pronuntiatum anno 1374. die 1. Decembris, sed bene sunt Sayfiri de rebus mobilibus, quamuis hæredes offerant dare pecunias, usque ad valorem legatorum, & funeralium, ex Decisione Senatus pro executoribus vidua Nicolai L'Anglois anno 1325. die 1. Martij. Hac Rehuffus in commentar. constitutio. Regiar. tractatu. de sentent. prouisio. in præfatio. nu. 70. 71. & 72. ubi multa delegatorum solutione ad hunc locum spectantia usque ad num. 92.

De rebus proprijs per testatorem legatis.

C A P V T IIII.

SI quis in suo testamento alicui legauerit res suas mobiles, & alteri res suas immobiles, neuter eorum habebit iura, nec actiones, nec nomina debitorum, sed ea remanebunt penes hæredem: quia ibi nulla est iudicandi necessitas, ut iura & actiones comprehendatur: & ideo dicendum est in donatione facta de bonis mobilibus & immobilibus, ut nomina debitorum non censeantur donata. Guid. Pap. consi. 52. num. 2. nomina enim debitorum tertia species censetur, quæ nec mobilium nec immobilium appellatione venit, secundum Bart. in l. potest. ff. de auctorit. tutor. & est communis secundum Ias. consi. 5. vol. 3. I. Fichard.

Legatum factum de re quam habet testator, etiam si sit fideicommissum, finitimum tamen morte testatoris, hæres non tenetur ad reemendum, vel ad præstandum æstimationem, & si sit legatum inutile. Ias. consi. 109. vol. 4. & idem in emphyteusi morte testatoris finita communem dicit. Vezinus.

Legatum hoc modo conceptum, Lego Titio rem meam, aut lego Theodato ius meum, id tantum ius comprehendit, quod etiam morte perituum in re testator habet: quâvis res tota postea a testatore cõparata fuerit, at si legata res proponatur, longè secus erit, ut communia fatur Ant. Gomez. de testam. cap. vlt. nu. 15. vers. quod tamen vltimum. Idem.

Testator legans rem simpliciter, censetur tantummodo legare ius, quod habet in re, l. si domus. §. si fundus. ff. de leg. 1. Ampliatur in 7. casibus. & limitatur in 7. à Socin. reg. 95. in addi.

Fallit in 4. casibus. secundum Alex. in l. serui electione. §. cum fundus. ff. de leg. 1. nu. 2. ubi Ponta ampliatur in 8. casibus, & limitatur in 5. Idem.

Legatum bonorum testatoris, intelligitur de bonis quæ erant testatoris tempore testam. Bart. in l. vol. consi. 36. in l. 2. & 3. col. Bened. in consi. 45. Idem.

An autem hæres teneatur tunc præstare partem rerum, an vero æstimationem? vide tex. in l. non amplius. §. fin. cum l. sequenti. ff. eod. & ibi Bar. ponit qualiter tunc debeat legatarius formare libellum. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Totam hanc questionem de rei propria legatione tractat D. Iosephus Ludovic. Decisio. 23.

De alienis rebus legatis, vel alteri obnoxijis.

C A P V T V.

Legatum rei ecclesiasticæ, vel rei fiscalis, vel rei dotalis valet, ratumque est, ut saltem illius rei æstimatio ei præstetur, cui res ipsa relinquitur. commune pronunciat Curt. iun. consi. 30. Villal. in sua collecta. Idem.

Testator non solum res suas quas habet, sed etiam alienas legare potest: & legando res alienas, hæres tenetur eas redimere à dominis earum, vel si non potest redimere, præstare æstimationem: & quando legatur res hæredis, nihil refert an scierit hoc defunctus, per text. iuncta gloss. 1. in §. non solum. Institut. de legat. Quod tamen intellige, quo ad summas specificatas, & certas ac expressas, & etiam quo ad bona designata in testamento per testatorem. l. serui electione. §. fin. cum ibi not. de leg. 1. sed quo ad mobilia & credita, seu nomina debitorum in genere legata, intelligitur de pertinentibus ipsi testatori & pro parte sua tantum, non autem de mobilibus & cre-

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 43

& creditis fratribus ipsius testatoris, in totū vel in parte spectantibus, quia in ea generalitate testator censetur tantum legasse ius quod habebat in ipsis bonis mobilibus, & nominibus debitorum, non autem ius fratribus suis cōpetens, quos etiam præsuntur minus grauare voluisse quam sic possibile. l. quod in rerum. §. i. vbi Ias de leg. i. si tamen talia legata minus onerosa essent, ita vt excederent dodrantē, id est, tres partes ex quatuor, possent ipsi fratres hereditatem acceptare cū beneficio legis & inuentarij, & etiam q̄ trimestre a iure præsuntum lapsum foret, haberent literas prorogatorias per aliud trimestre, non tamen retardatis actionibus creditoribus & legatariis. Bellacomb.

Legatum rei alienæ scienter factum, licet valeat, & hæres vel redimere, vel eius æstimationem præstare debeat. §. non solum. Insti. de leg. & ibid. gl. l. cum alienam. C. eod. titu. tamen si testator habebat ius in re vel partem ipsius rei, tunc ius aut partem quod habebat tantum legare videtur, & non totam rem. l. serui electi. §. si. ff. de lega. i. secundum D. Nico. c. filius. de testam. quod est verum, nisi res legata inter hæredem, & testatorem erat communis, quo casu tota debebitur, secundum Bar. d. l. serui electione. §. cum fundum. nisi dixisset, Lego tibi fundum meum: quo casu de sua tantum, & non hæredis parte sensisse videbitur, secundum gl. & Bar. d. §. cum fundum. quod est verum, nisi post legatum factum de parte, testator necessario per adiudicationem redemisset aliam partē hæredis, quo casu totum quoque deberetur. per l. Iulianus. §. idem Celsus. ff. de action. empt. secundum Bart. ex mente Iacobi de Arenā in d. §. cum fundum. alias si sponte aliam partem redemisset, secus esset: quia pars postea redempta, legato non cedit, secundum Dy. Iac. de Arenā. & Bar. in d. §. cum fundum. cum quib. ceteros Doc. residere refert Ben. Capr. reg. 105. nu. 12. Legatū rei alienæ ignoranter factum, licet regulariter non valet secundum gl. si. in si. c. filius. de testa. per tex. §. non solum. ver. quod autem. Insti. de lega. ibid. gl. id tamen inter alia fallit, quando legaretur res aliena coniuncta personæ, quia valebit. l. cū alienam. C. de lega & gl. in d. c. filius. & gl. d. §. non solum. vers. q̄ autem. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 106. num. 2. & 26. Quod est verum, nisi de tali legato alia persona æqualiter vel magis coniuncta esset grauata, quia tunc legatum ignoranter coniuncta personæ factum non valeret, vt voluit Bal. post gl. d. l. cum alienam. argu. l. non solum. ff. de ritu nup. & l. cum pater. §. euctis. ff. de lega. 2. nisi ex causa limitata ac certa putasset rem legatam re suam, puta ex causa emptio-nis facta a pupillo, vel adulto sine debita solennitate, quia tunc similiter non valebit relictum coniuncta personæ ignoranter factum, vt voluit gl. in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. i. secundum Imo. in d. c. filius. Similiter fallit, quando legata fuisset res aliena ignoranter pro anima: vel ad pias causas, quia valebit saltem quo ad æstimationem, quia nulla videtur arctior coniunctio quam animæ, quæ etiam omnibus rebus est anteferenda. l. sancimus. C. de sacros. eccl. 12. q. 1. c. præcipimus. c. Matthæus. de simonia. ecclesia enim censetur mater omnium fidelium. 12. q. 2. c. qui abstulerit. idque communiter vtroque iure receptum esse, tract. ibid. nu. 18. & 20. Bened. Capr. nisi res legata fuerit ecclesiæ, secundum com. B. Capr. in trac. subst. post reg. posit. specie 2. nu. 20.

Legato rei alienæ tradito ac euicto, licet legatarius cōtra hæredem legantis de euictione regulariter agere non possit. gl. & Bar. in d. l. si domus. §. de euict. & l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de leg. 3. Cy. Bar. & Bald. in l. cum alienam. C. de legat. Per. Anch. in c. filius. de testa. Id tamen fallit, si legatū rei alienæ in genere ex natura seu qualitate ipsius rei relictum foret. gl. & Bar. in l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de leg. 3. quia tunc hæres teneretur de euictione, quia obligatus in genere teneretur rem accipientis facere. l. si a substituto. §. hæres. ff. de leg. 1. l. ex empto. ff. de actio. emp. & vend. quod verum esse, & cōmuniter teneri refert Bened. Capr. reg. 107. nu. 5.

Legatum de re aliena, ex certa sciētia testatoris efficax est, & hæres teneretur emere & dare legatario. Alex. in l. cum alienam. C. de leg. Cor. confi. 32. volu. 1. §. non solum. & ibi Angel. Insti. de leg. Duran. in arte testan. tit. 6. cau. 32. commu. dicit. Villal. & Vezin.

Concor. cum hac communi l. 10. & 37. titu. 9. par. 6. & si res legata venit ad legatarium alio titulo quam legati, hæres teneretur conferre ei pretium. l. 44. titu. 9. part. 6. quia licet cā fuit adimpleta, non tamen cessauit effectus. l. si iam facta. & l. conditio. ff. de condi. & demon. Bal. in l. filia legatorum. q. 2. C. de leg. de quo per Tiraq. trac. cessante causa. in 18. limita. vbi dicit comm. opi. allegat Pau. de Castr. confi. 148. volu. 1. ibi Pau. concludit quod si ea, cui quis testamento dotem reliquit, nubar interim ante quam testator moriatur, sitque ab alio dota-

ta, & tamen debetur legatum, ad quod etiam accedit, q̄ si testator reliquit decem Bertæ, quæ eo tempore testamenti erat iam nupta, debetur illi legatum, ex Bal. in l. ult. ver. pone testator. C. de sent.

Amplia, et si sit factum de re ecclesiæ, saltem vt detur æstimatio. Cur. iun. confi. 30. com. dicit.

Contrarium disponitur per l. 13. tit. 9. par. 6. vbi dicitur, q̄ res ecclesiæ non potest legari, nec hæres teneretur ad æstimationem: quæ concordat cum c. filius. de testam. de quo vide l. filius. de testam. Idem.

Legatum rei alienæ factum a testatore sciente valet. l. cum alienam. C. de leg. fallit vt per Bapt. a Villal. concl. 3. litera L. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 7. a Ias. in d. l. nu. 2.

Fallit in 4. casib. quos not. Bened. Capr. in suo trac. reg. 105. sed si res est tradita, hæres non teneretur de euictione. fallit vt per eundem reg. 107. Don. a Fin.

Legatum rei alienæ factum a testatore ignorante, & sic errante, non valet. d. l. cum alienam.

Fallit in 8. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 4.

Fallit in 7. casibus, quos no. Bened. Capr. in suo trac. reg. 106. Idem.

Legato rei alienæ alienato, nisi aliud de mente testatoris appareat, inducitur regulariter legati ademptio. gl. & Bart. in l. rem legatam. ff. de adimen. leg. gl. in §. si rem. Insti. de legatis. quod vsque adeo verum est, vt licet per pignorationem rei legata, non videatur facta eiusdem ademptio. d. §. si rem. & l. 3. C. de legat. tamen si res legata per testatorem pro tanto pignoriata sit, vt non sit verisimile ipsum legatum, eiusmodi pignoriatio habebitur pro alienatione, & censetur facta ademptio. l. qui habebat. ff. de leg. 3. & ibid. Bart. in d. l. rem legatam. in si. argumento l. legata. ff. de supp. leg. per ea quæ no. Bald. in l. manumissiones. ff. de iusti. & iur. & l. voluntas. C. de fideicom. nisi quod communiter teneri refert regu. 108. numero 3. Bened. Capr.

Legatum alicui factum de re alteri obligata, etiā pro equiualente quantitate, valet & tenet: atque hæres illam luere teneretur, etiam si testator rem obligatam fore ignorasset, secundum gl. in l. prædia. C. de fideic. & in §. sed si rem. Insti. de leg. Alex. & Ias. cum aliis quamplurimis signatis per eos. in l. si res obligata. nu. 13. ff. de leg. i. vbi præsupponunt istam opinionē communem esse.

Contrarium verō asseruere Pau. Cast. Fulg. & Ias. d. l. prædia. Negusantius de Fano in trac. de pignorib. par. 3. prin. 1. membro. sub nu. 29. & ista est com. opi. sec. Soc. in l. 1. §. per seruum corporaliter. nu. 2. ff. de acq. poss. Sed prima opinio glossæ verior, communiorq; apparet, atque eā in actu practico sequendam fore suademus. F. Viuius opin. 448.

Quando extraneus legat mihi rem meam, alteri obligatam pignoti, censetur grauare hæredem, vt illud pignus liberetur soluendo debitum principale. l. si tibi homo. ff. de leg. 1.

Ampliat & limitatur in 4. casib. per Ias. in d. l. si tibi. nu. 4. Don. a Fin.

Res mea mihi legari non potest. l. proprias. C. de leg.

Fallit in 9. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 4. excep. 53. fol. 7.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 223.

Fallit in 5. casib. vt per Alex. in l. si domus. §. si fundus. ff. de leg. 1. nu. 1. Idem.

Legatum rem alienam a sciente ac prudente testatore, hæres soluere cogetur. com. aiunt Alexan. in l. qui alienam. C. de leg. 10. Dilect. de art. testan. cau. 32. tit. 6. E. Suarez.

Hæres legantis res alienas, licet regulariter de euictione nō teneatur. iux. no. in l. cum alienam. C. de leg. & in c. filius. de testam. id tamen inter alia fallit, quando legaretur res aliena in genere ex natura seu qualitate ipsius rei. l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de leg. 3. & ibid. gl. & Bart. quia si tunc legatario res euinceretur, teneretur de euictione hæres, cum obligatus in genere teneatur rem facere accipientis. l. si a substituto. §. hæres. ff. de leg. 1. argo. l. ex empto. in prin. ff. de act. empt. quod verū esse & cōiter teneri refert Bened. Capr. reg. 107. nu. 3. q̄pod verū est, nisi legaretur quid incerti ex pluribus certis: puta vnus ex pluribus serui, quia illud legatum æquiparabitur legato speciei. l. in rōne. §. diligenter. & §. seq. ff. ad l. Falcidiam. Quo casu tamen ad hoc, vt hæres de euictione teneatur, legatario incumbit, vt ante litē abs se contestatam, cum magis de lucro captādo quam de damno vitando videatur sollicitus, litem motam legitime denunciaret, secundum gloss. in l. si rem. §. si. ff. de euict. & gl. in l. qui concubinam. §. si hæres. ff. de leg. 3. & ibidem Dy. & Bar. quod sequitur Cy. in l. emptor. C. de euic. & D. Nic. consilio quod incipit, videtur primo dictum, & illa communiter teneri refert. nu. 35. Bened. Capr.

Com. opi. Tom. iij.

F 3

Rem

Com. V. l. Opin.

Rem hæredis, vel cum alio communem, vel eius
quotā, an testator legare possit: & num & in quo
differat legatum ex reditu, a legato ex fructib.

C A P V T VI.

Testator an possit legare rem hæredis: dic quod sic.
quia ita potest disponere de re hæredis. sicuti de
sua. l. vnum ex familia. §. si rem. ff. de lega. 2. gloss. &
doct. maxime Ias. in d. l. cum alienam. in 4. col. Be-
ned. in consi. 113. Lud. Rom. consi. 35. in fi. Vezinus.

Est tamen differentia, quia quando testator legat rem pro-
prium, dominium transit ipso iure in legatarium. l. a Titio. in
fi. ff. de fur. secus quando legat rem hæredis. glo. in l. Pap. ff. de
seruit. doc. in l. 1. ff. de lega. 1. Ias. vbi supra.

Limitat ibi Ias. pmissa nō pcedere, si hæres haberet solū ius
reale, puta pignoris vel seruit. all. Bar. l. si seruus. Titij. d. leg. 1.

Subiungit Ias. q. testator potest obligare rem hæredis. alle.
Pet. & Cy. in l. asiduis. C. qui potio. in pign. hab. & ibi Bal. qui
dicit istum punctū non esse alibi in iure. & idē tenet ipse Bal.
in l. 1. in fi. ff. sol. mat. & Alex. vol. 2. consi. 173. ego miror de hac
specialitate: quia clarum est, q. cui permittitur, quod plus est,
permittitur etiam quod minus est. sed maius est legare re hæ-
redis in totum, quā illā obligare. vt de se patet. ig. & c. & quod
pignoratio non sit tanta alienatio, quanta est legare rem, fa-
ciunt nō. per Ias. & doct. in l. 3. C. de lega. Idem.

Quid si testator habeat rem communem cum alio, & legat.
ipsam re: dic q. videtur legasse ius quod habet. l. serui electio-
ne. §. in fi. ff. de lega. 1. Glo. in d. l. cum alienam. Ias. in l. 1. in 2. co-
lum. C. qui testa. fac. possunt. & ibi aliquid per Alex. post Bal.

Et ad istud quod legans rem, videatur legare ius quod ha-
bet in re. adde Barto. in l. quod in rerum. §. 1. ff. de lega. 1. Bald.
in d. l. 1. C. qui testa. fac. pos. Lud. Ro. cōf. 503. Alex. vol. 3. cōf. 47.
ibi, ergo dicta. & consi. 54. E. Suarez.

Testator legando rem communē cum alio, intelligitur so-
lum legare partem, quam in ea re habet. l. serui. §. cum fundā,
ff. de leg. 1. l. si colonus. §. si l. quod in rerum. §. 2. eod. tit.

Fallit in 4. casib. quos nō. Soc. reg. 224. ampliatur in 4. casib.
& limitatur in 4. a Ias. in d. §. cum fundus. nu. 1. & 28. fallit in 4.
casib. vt per Rip. in l. cum fundus. ff. de lega. 1. n. 4. Don. a Fin.

Testator si partem ex plurib. cui libet relinquat, non conde-
nit, vt quis habeat vltra partem. ita signanter declarat Bar. in
l. planē. §. duob. & in l. huiusmodi. §. si Titio. el. 1. ff. de leg. 1. sic
vno modo limitant. d. §. si duobus. & cum eo transeunt ibi An-
ge. Pau. de Castr. Floria. & Alex. vt per eos. ita etiam consulen-
do sequitur Ang. in consi. 295. punctus. num. 341. per totum.
maximē nu. 4. & 5.

Et licet Angel. in casu illo determinet totam rem pertinere
ad vocatum cum herede. per d. l. planē. §. si duobus: tamen id
facit, quia in eo casu illi erant coniuncti re, & verbis, prout
etiam eo casu ita voluit Bar. in locis predictis, secus autem es-
set secundum Ang. ibi. si non fuissent cōiuncti re, vt quia relictu
fuisset factū a quis portionib. vt per eū: & iō ipse ibi nititur p-
bare, quod in casu suo relictu erat factum cōiunctim re, & ver-
bis. Et licet aliqui dubitent in d. §. si Titio. de opinione Barto-
li, illa videtur tenenda, vt magis cōiter per Doct. recepta,
vt ait Soc. iun. in consi. 43. num. 5. vol. 4. E. Musc.

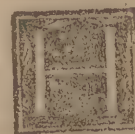
Aestimatio est in solutione, quando legatur quota bono-
rum. l. generali. §. vsum fructum. ff. de vsum fruct. legato. l. non am-
plius. §. cum bonorum. ff. de lega. 1. quare si testator in suo te-
stamento legauerit Titio tertiam partem bonorum suorum,
poterit hæres indistinctē soluere estimationem illius tertie
partis Titio legatario etiam inuito, quamuis bona possint re-
cipere commodam diuisionem. ita Ias. in d. §. cum bonorum,
quod procedit si legatum quota bonorum extraneo factum
sit, secus si filio. ita Ias. ibi. num. 5. Bellacomb.

Differentia est inter legatum ex reditu talis fundi, vel ex fru-
ctibus: quia si testator legat Caio centum, quē sibi solui vo-
luit ex reditu talis prædij, si reditus non sufficiat ad eam sum-
mam exoluendam, hæres residuum cogetur exolvere, quia talis
reditus videtur appositus gratia demonstrationis: quare si re-
ditus non sit ad residuum, hæres tenebitur. l. quidā testamen-
to. in prin. ff. de leg. 1. l. Paulo Calimacho. §. si ff. de lega. 3. sunt
enim illæ duæ orationes, nempe demonstratio ipsius legati, &
demum designatio vbi solui debeat. Quod si testator ita dixe-
rit, volo ex fructibus talis fundi solui Titio centum, & tunc fru-
ctus videntur apppositi gratia taxationis: quare fructibus nō
extantibus ex eo fundo, hæres ad amplius non teneretur, cum
sit ibi vnica oratio: l. nomen debitoris. §. vni. ff. de leg. 2. Decius
consil. 324. Bellacomb.

De ultim. uoluntatib.

Hæres pro dimidia, seu quota hæreditatis tenetur
ad legata pro rata: & an rem legatam per testa-
torem pignori traditam, hæres luere debeat, vt
legatario tradatur.

C A P V T VII.

Aeres grauatus restituere hæreditatem. retenta alia
dimidia, & sic retenta quota hæreditatis. tenetur
ad legata, pro rata parte hæreditaria. quatenus ha-
bet vltra quartā. l. 1. §. sed si quadraginta. ff. ad Tre-
bell. l. Titia. in fin. & l. quod de bonis. ff. ad l. Falc.

Fallit in 2. casibus vt per Iason. in d. §. sed si quadringenta.
Don. a Fina.

Hæres apud quem remanet aliqua quota hæreditatis, tene-
tur legatariis pro rata quota. l. 1. & 2. C. ad Trebel.

Fallit in 3. casibus, vt per Rip. in l. explicito. §. sed si quadra-
ginta. ff. ad Treb. nu. 2. Don. a Fina.

Hæres tenetur luere rem legatam, quam testator pignora-
uit. l. 3. in fin. C. de lega. & ibi Ias. in vlt. col.

Limitat nisi testator permisisset hæredi, quod posset pro
suis necessitatibus talem rem obligare, quia si eam obligaret,
non teneretur luere. al. tex. nō. in l. deducta. §. si ff. ad Treb. & di-
cit probari in l. 3. in fin. C. de fideic. fac. secundum eū text. sing.
quē Bal. multū nō. in l. trib. ff. de vsum fruct. ear. rer. quæ vsum consum.

Limitat 2. procedere quando testator legauit rem, postea
eam pignorat, tunc hæres tenetur eam luere. d. l. 3. alias secus.
al. glo. ibi. Idem.

Sublimitat valde sig. secundum Barto. in l. si res. ff. de lega. 1.
quādo res erat obligata pro debito alterius quā testatoris:
si autem fuisset obligata pro debito testatoris, tunc hæres in-
distinctē tenetur eam luere, & istud multum not. secundum
eum pro mag. limitat. Don. a fin.

Legatum rei pro eo pretio pignoratæ, quod ipsius valorem
æquet, seu testator rem pignoratam scierit, seu nescierit, opti-
mo iure valet: ac semper rem onere expeditam luēt hæres, vt
commune aiunt Por. in §. sed non vsquē. nu. vlt. Instit. de legā.
Ant. Gom. de testa. cap. vi. nu. 39. vers. quod tamen limita. & si
contrarium perperam commune asserat. Soci. in l. 1. §. per ser-
uum. num. 2. ff. de acqui. poss. E. Suarez.

Legata res regulariter ab hærede redimi & relui debet, secū-
dum communem per Burf. consi. 5. nu. 6. lib. 1. quæ concl. fallit,
si quid vniuersale legetur: vt ibi. Bonacoss.

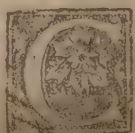
Hæres tenetur luere rem legatam, quam testator pignora-
uit. d. l. qui post. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. num. 4. fallit
in 4. casib. vt per eundem in d. l. prædij. C. de fideic. nu. 2. fallit
in 3. casib. quos not. Bened. Capr. in suo tract. tit. 1. reg. 107.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 171. Don. a Fina.

Hæres illius qui legauit nomen debitoris, tenetur tantum-
modo legatario cedere actiones sumptibus ipsius legatarij, si
sint parui in iudicio fiendis, secus si magni. ita notabiliter Lu-
douic. Rom. in consi. 229. versic. quo ad tertium. Vezinus.

Cautionem de legatis vel fideicommissis præstan-
dis, an testator possit remittere.

C A P V T VIII.

Cautionem de præstandis legatis, vel fideicommis-
sis testator potest remittere. l. 2. C. & ibi Bart. vt in
posse. quo. lega. & ibi Bar. Bal. & alij. & istam con-
clusionem sequuntur Doct. in l. nemo potest. ff. de
lega. 1. quam amplia primō, vt etiam procedat si hæres esset
dilapidator bonorum, adhuc testator potest ei remittere hu-
iusmodi satisfactionem. l. fin. in princip. ff. vt lega. nomine ca-
ue. l. & alij omnes. in d. l. 2. Amplia, & secundo loco, quod si
militer testator potest remittere cautionem Mutianam. l. si ff.
de man. testa. & ita notat Ang. in §. præfata autem, per illum
tex. in auth. de nuptijs. hæc conclusio ita declaratur, vt nō pro-
cedat in cautione de vtendo, ac fruēdo arbitrij boni viri. quæ
quidē a testatore remitti nō potest. l. scire debetis. C. vt in pos-
se. leg. & l. 1. C. de vsum fructu. nam illa cautio concernit fauorē
hæredis, quam testator remittere non potest, secundum glo. in
d. l. scire debetis. communiter approbatam a scriben. in d. l. ne-
mo potest. & vltra doct. in ibi attestantur de communi Guido
Papæ consi. 63. in 2. dubio. Bellonus consi. 54. num. 3. 10. Annib.
in repe. d. l. nemo potest. nu. 164. Cor. Benincas. in tract. de pau-
pertate. q. 1. 1. speciali. 7. in vltimis voluntatib. nu. 8. & Crauet.
consi.

confi. 174. nu. 3. cum aliis seq. ubi frustra ipse per plura conatur sustinere, fulciturque contrariam partem.

Sed aduerte, q. ista communis vera esset, quando ususfructus reperiretur constitutus in vltima voluntate, secus si inter viuos: quia inter viuos potest constitui ususfructus. §. constituitur. Inst. de usufruct. & tunc principalis. constitutus potest remittere talem cautionem: ut per Bar. in l. 1. C. de usufructu. & ita debet intelligi d. l. scire debetis. & eodem modo debet intelligi argumentum a contrario sensu (ibi minimè in testamēto remitti posse) ergo extra testamentum, siue per heredem, siue per testatorem bene potest remitti: quia quilibet potest sibi præiudicare.

Et similiter communis præmissa de plano procederet in bonis immobilibus: sed in mobilibus testatorem cautionem ipsam remittere posse voluit Pet. in d. l. 1.

In contrariam vero sententiam videlicet, quod in utroque casu testator cautionem remittere nequeat, inclinavit Bart. in d. l. 1. num. 10. cuius opinionem communem esse recitat Alexan. confi. 58. num. 10. vol. 3. & Dec. confi. 363. num. 5. & verissima apparet.

Veruntamen hic non ab re inuestigandum esse arbitror, quia sit ratio diuersitatis, cur testator possit remittere satisfactionem heredi de præstandis legatis, vel fideicommissis. d. l. 2. & tamen non potest remittere satisfactionem de vtendo, & fruendo arbitrio boni viri. l. 1. C. de usufructu. & d. l. scire debetis. Gligitur ibi assignat duas rationes diuersitatis, quarum primam reprehendit Bar. in d. l. nemo potest. & sequitur secundum. col. 1. quia testator inuitaretur ad delinquendum. hanc rationem tenet idem Bar. in l. pactum inter heredem. ff. de pactis. & in d. l. 1. C. de usufructu. quoniam huiusmodi remissio de vtendo, ac fruendo arbitrio boni viri sonat in turpitudinem, q. usufructuarius possit dilapidare, & abuti. ideoque nihil valet.

Et dato, q. exploratum sit, testatorem non posse remittere satisfactionem de vtendo boni viri arbitrio: tamen eam potest remittere heredi: ut probat tex. in d. l. scire debetis. in versi. Testamento. & a contrario sensu Glo. & Bar. in d. l. 1. C. de usufructu. quorum opinionem audacter scribit esse communem Alb. in l. 4. C. de usufructu. & Dec. confi. 48. vel 418. cui aduersatur Iaso. & Crotus in d. l. nemo potest. Ias. inquam in 2. lectione, circa fi. Viuius.

De legatis piis, vel ad pias causas.

CAPVT IX.

Legatum ad pias causas hereditate non adita, non debetur. hanc esse communem opinionem testatur Ias. in l. habeat. C. de sacrosanctis ecclesiis.

Pallit in 3. casib. ut per eundem in d. l. nu. 29.

Fallit, ut per Fran. Turz. reg. 40. in suis conclu. Don. a. fin.

Legatum pium non debetur, nisi adita hereditate, ex not. per Ias. in l. 1. le. 1. nu. 29. & 2. le. nu. 34. C. de sacrosanctis ecclesiis. Capel. Tolos. q. 89. 2. 14. Boer. q. 4. 1. 93. Nat. confi. 2. 1. post Alexā. confi. 209. lib. 2. Cui adde q. cā legatorum ad pias causas in utroque foro agi potest, teste eodem Alex. confi. 170. co. lib. & peti possunt legata ab herede laico, etiam coram iudice ecclesiastico. teste Did. in c. relatum. cl. 1. nu. 13. de testa. Quod autem non debeantur legata hereditate non adita, not. idem Did. in c. Raynaldus. §. 3. nu. 11. de testa. vide Rom. confi. 493. Mathes. sing. 163. Villalob. & Vezin.

Legata ad pias causas etiam hereditate non adita deberi, contra tritam & communem regulam, qua asseritur, testamentum corrui, quia hereditas non fuit adita, corrui & legata, & alia in testamento contenta, cum omne ius testamenti saluatur. l. si nemo subiit. ff. de reg. iur. affirmat Bar. in l. 1. repet. nu. 65. & 66. versic. quarto quaro. C. de sacrosanctis ecclesiis. & addit ipse, legata ad pias causas valere, nec requiri aditionem, cum in eis cesset omnis necessitas iuris civilis. c. cum esset. c. relatum. ext. de testam. Sed Salic. in d. l. 1. nu. 18. ver. quaro decimotertio, an hereditate adita. & Io. de Imo. in l. qui filio. §. seruus. nu. 8. ver. & prædicta faciunt. ff. de hære. instit. & Ias. in l. 1. C. de sacrosanctis ecclesiis. nu. 31. & Couarru. in repet. c. Raynaldus. de testam. §. 3. cum multis aliis contrariam sententiam sequuntur, allegatis hinc inde argumentis, & adductis solutionibus Bar. rationum. Et hanc communem opinionem Doctor. esse dicunt Ioan. de Imo. loco iam citato. & Alex. de Imo. in confi. 209. nu. 16. lib. 2. & Ias. in d. l. 1. nu. 31. in fi. & nu. 32. in prin. ver. limita hanc communem. & in repet. nu. 34. versic. tamen communis sententia & vera est, contra Bart. quod legata ad pias causas, hereditate non adita, non debeantur. & in leam quam. num. 19. addens communem conclusionem istam esse, cum addu-

ctis nonnullis limitationibus. C. de fideic. Caterum alij Bart. sententiam magis communem esse asserunt, And. Barb. Sicul. in confi. 8. nu. 16. in 1. vol. ver. Et licet Io. de Imo. in d. l. qui filio. §. seruus. dicat, quod communis opi. est contra Bar. tamen salua sua pace dixerim, imo communis opinio sequitur doctrinam Bartoli, & c. And. de Bessetis in repetitio. d. l. 1. num. 148. ubi ipse hanc quæstionem erudite in vtramque partem explicat. Approbat & hanc sententiam Hierony. Cagnol. in d. l. 1. nu. 44. ver. rationes tamen Bartoli in repetitione, videntur mihi multum notabiles & bene fundata, & c. Et ita seruari indistincte meminit Apostil. ad confi. Alex. in d. confi. 209. in verb. secundum veram. Quam sententiam ego in d. l. 1. cum in Academia Rostochiensis eam explicarem, sequutus sum. Kirchovius.

Legatum relictum ad aliquam piam causam, si non potest impleri ut est relictum, debet conuerti in aliam piam causam: & neque debet cedere in utilitatem heredis. l. legatum ciuitatis. ff. de usu & usufructu. Ias. in l. apud Iulian. §. constat. ff. de leg. 1. nu. 19. Anch. confi. 197. in fi. Contrariū tamen videtur, quia ex quo testatoris dispositio est certa ratione causæ, vel personæ, vel loci, non poterit alterari ab ipso episcopo aut executori. l. si quis ad declinandam. 2. ibi Salic. in fi. C. de epis. & cle. Bellac. In legato pio non relictur conditio viduitatis. Ias. in l. 1. C. de indic. vid. tol. Idem.

Legatum usufructus factum ecclesiæ perpetuo, durat ultra centum annos. Bar. in 4. col. confi. 20. Idem.

Relictum pro anima dicitur relictum ad pias causas, & tale relictum ad pias causas, tractari potest tam coram iudice laico, quam coram iudice ecclesiastico. Bald. in l. hereditas. §. si defuncto. ff. de pet. hered. & Alexand. confi. 270. in vol. 2. Bellacom. b.

Relictum pro anima censetur, quando legatur alicui monasterio, seu religioso: quod quidem relictum pium dicitur, secundum communem per Bursat. confi. 47. num. 15. libro 1. Bonacosi.

Legatum simpliciter factum ecclesiæ, absque expressione de qua ecclesiæ, non vitatur tanquam incertum, sed debetur tunc parochiali ecclesiæ testatoris, ac ei legatum ipsum factum videtur: & sic in dubio non aliter declarando testator in legato facto ecclesiæ, cui relinquit, intelligitur relictum illi ecclesiæ, cui est parochianus ipse testator: secundum Bar. Bal. Caltr. Soc. & alios communiter in l. quæ conditio. §. si. ff. de condi. & demon. per tex. ibi. Abb. confi. 99. vol. 2. Ias. in §. ex maleficiis. nu. 46. Insti. de act. & Casarem Vrsil. in addi. Affl. in decis. 244. nu. 5. & ista est communis opi. asserunt. Doc. præ allegatis. & Ias. in l. 1. nu. 4. & Cagno. nu. 24. C. de sacrosanctis ecclesiis. & Tiraq. in tract. de privilegiis pia causa. privilegio 56. col. 1. & seq. Quæ erroneam sentit ait Ozerius in §. sed ius quidem. nu. 3. cum aliis seq. Insti. de iure natur. gent. & ciui. ubi super hoc tradit quandam distinctionem, quæ substat in ecclesiis non posset aliquo modo, ideo non aliter recedere a dicta communi tanquam verissima. Viuius opin. 444.

Legatum ecclesiæ simpliciter factum, cui ecclesiæ debeat, vide Soc. in l. quæ conditio. §. cum ita. in prin. ff. de condit. & demon. Ias. in l. 1. in prin. & in 1. col. C. de sacrosanctis ecclesiis. ibi dicit, q. in dubio intelligitur de ecclesiæ parochiali, ex quo ab ea testator perceperat iura. c. si. de sepul. all. Cy. Saly. & Pau. ibi. & alia multa, maxime Bar. in l. quæ conditio. §. si. ff. de condit. & demon. idem vult ipse Ias. in §. ex maleficiis. in 12. col. Insti. de act. & in l. non utique. §. si quis intulam. ff. de eo quod cor. loco vide Phil. in c. cum quis. §. cum ab eo. de sepul. in 6. Panor. in c. indicante. de testa. vide etiam Ang. in §. sed ius quidem ciuile. Insti. de iure natura. Bellacom.

Si autem essent duæ parochiæ, vel in vna essent duo presbyteri, in dubio censetur relictum pauperiori. per tex. not. in §. si quis in noie. in auth. de eccl. tit. ita Ias. in d. l. 1. & in d. §. ex maleficiis. dicit Ias. q. quando sunt duæ parochiæ, debetur legatum illi ecclesiæ a qua testator sacramenta recipiebat.

Subdit Ias. ibi. d. §. ex maleficiis. col. 13. q. si aliquid legatur simpliciter monasterio, in dubio intelligitur de monasterio mulierum & sic monialium. all. Bal. post Cyn. in l. cum multæ. C. de don. ante nup. quod dicit etiam notabile. & singul. Phil. in d. §. cum ab eo. in fin. Ias. dictum Bal. in l. in multis. in fi. com. ff. de sta. hom. Idem.

Quid si relinquitur ecclesiæ S. Ioannis, & in loco sunt duæ ecclesiæ sub eo. tit. S. Ioan. dic q. debetur pauperiori. ita Ias. in l. si ita. in 4. col. ff. de leg. 1. all. tex. in d. §. si quis. & ibi Angel. in auth. de eccl. titu. Vezin.

Et quid in privilegio concesso ecclesiæ S. Petri, & in loco sunt duæ ecclesiæ S. Petri? vide Cald. in tit. de priuil. confi. 6. ubi dicit privilegium non valere propter incertitudinem. Char.

Com. opi. Tom. iij.

F 4

Quid

Quid si testator relinquat ecclesiæ decem mensuras, seu setaria frumenti, & in illo loco, habentur diuersæ mensuræ, dic q̄ intelligitur de minori. ita Ias. in d.l. si ita. in fin. comm. all. cap. ex parte. & ibi Panor. extr. de cens. vbi Pan. respondet ad l. Titia. §. Seia. ff. de auro & arg. leg. quem tex. adduc. pro contrario. vide ibi per eos. Idem.

Legatum factum ecclesiæ, intelligitur de parochiali. Ias. in l. 1. C. de sacros. eccl. nu. 4. com. dicit. B. Villal.

Legatum factum ecclesiis non trahitur ad futuras. Ias. in l. qui filiab. in 2. col. ff. de leg. 1. Vezin.

Legatū factum ecclesiæ, si testator in ea sepeliatur debetur ecclesiæ, si testator ibi sepeliri non potuit, vt quia excommunicatus, vel non confitens, & c. Bened. in consi. vlt. Barb. vol. 1. consi. 57. in 4. col. & consi. vlt. vol. 3. Idem.

Legatum relictum monasterio S. Mariæ, si non apparet de quo senserit testator, tunc si in ciuitate vel territorio in quo ciuis vel incola est, non inueniatur tale monasterium, debetur Ecclesiæ Cathedrali domicilij testatoris: Aut si plura inueniuntur eius nominis monasteria, tunc si vnum est in ciuitate, alterum in suburbiis vel territorio ciuitatis, dabitur monasterio ciuitatis, si testator habitauerit in ciuitate. Contra si ambo in ciuitate, vel suburbiis, vel ciuitatis territorio sint, tunc dabitur monasterio existenti in parrochia ipsius. Io. And. & Imo. in c. iudicante. de testam. arg. legis quæ conditio. §. si ff. de condi. & demonst. & ibid. Bar. & Authen. de eccles. titu. §. si quis in nomine. quod voluit Cy. in l. 1. C. de sacros. eccl. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. d. reg. 113. num. 7. Sin autem ambo sint in eadem parrochia, tunc ei debetur a quo recepit aliqua obsequia, vel merita, si non recepit, vel de utroque recepit obsequia, tunc ei, in quo magis conuersatur, debetur: si pariter conuersatus, pauperiori dabitur. Si æquali paupertate laborant, episcopus poterit gratificari, assignando vni, vel diuidendo inter ipsa monasteria pro suo arbitrio. arg. l. si quis seruum. ff. de leg. 2. arg. l. qui semisses. ff. de vsuris. auth. de ecclesiasticis tit. §. si quis in nomine. arg. l. Titio. ff. de leg. 1. cap. 1. de paroch. c. quoniam. de decimis. & d. c. iudicâte. post Host. voluit Io. And. & tenuit Spe. in tit. de instru. edit. §. nunc vero aliqua. ver. quid si aliquod. d. c. iudicante. Petr. Ancha. Imo. & D. Ant. placuit. & ita communiter teneri ibid. nu. 11. refert idem Cap. arg. d. c. quoniam. & d. c. 1.

Legatum licet ob incertitudinem loci regulariter vitietur, arg. l. si domus. ff. de leg. 1. not. l. generaliter. ff. eod. titu. l. 3. §. si quis insulam. ff. de eo quod cer. loco. l. ita stipulatus. ff. de ver. ob. id tamen fallit in legatis ad pias causas, maxime concurrente fauore vltimæ voluntatis: quia talis testatoris dispositio, si mandet monasterium extruere non declarato loco, in quo construendum sit iuxta no. in l. in testam. l. legatum. ff. de condi. & demon. l. quidam. eo. titu. l. si cui. ff. de an. legat. gl. Laur. & Tancred. Goffred. Inn. Host. Aegid. Io. And. Flor. & Imol. in c. nos quidem. de test. & ita communiter teneri refert regu. 113. num. 14. Capr.

Legatum factum de re ecclesiæ valet, saltem vt detur æstimatione. Cur. iun. consi. 30. com. dicit.

Idem de re fisci. ibi nu. 5.

Idem de re dotali. ibi nu. 6.

Idem de re minoris. eod. nu. Vezin.

Quid si laicus habeat ius patronatus in ecclesia, & legat alteri ecclesiæ? dic quod legatum, quantum ad ecclesiā nihil valet: tamen videtur quod intelligatur laicus legasse illud ius patronatus, quod habebat. per l. monumenta. C. de lega. fac. l. qui tabernas. ff. de contrah. emp. cum aliis all. per gl. in d. l. monumenta. Idem.

Legatum factū hospitali, vel alio pio loco de pecunia quæ restaret solutis debitis, quæ pecunia erat in mōte Genuæ, aut Florentiæ, an si superuiente testatore creuerit, & aucta sit summa legata, puta facto calculo, & solutis debitis, debeat et augeri legatum? Dic q̄ non, ex no. per Doc. in apost. ad Bar. in l. cum stipulamur. ff. de ver. ob. Villal. & Vezin.

Legati illius æstimatione, quod monachis minoribus, vt vulgus fatur, aut similibus personis relinquatur, eisdem debetur. commune pronunciat Cur. iun. in consi. 30. nu. 7. Villalob. E. Suarez.

Amplia dictam conclusionem, etiam si legatum sit factum fratribus minoribus, qui non possunt habere proprium: valet tamen vt reddatur æstimatione. Cur. iun. consi. 30. nu. 7. com. dicit. & sic est intelligendus. Signor. de Homod. consi. 40. in fi. dicens communem opi. esse quod fratribus mendicantib. non possunt legari annui redditus pro alimentis.

Fallit, si rem habet testator, et si sit fideicommissum, finitum tamen morte testatoris, quia hæres non tenetur elicere, nec dare æstimationem. Ias. in consi. 109. vol. 4. & idem in em-

phyteusi, legatumque finitur morte testatoris. Ias. in l. vxor. C. de lega. com. dicit. Villal. & Vezin.

Legatum factum, lego Priori Bibliam, & fratribus pro emenda cappa decem, si Prior præcessisset, habebit Prior Bibliam tantum, si tamen sequatur, habebit vtrumque. Imo. & Alex. in l. cohæredi. §. qui partem. ff. de vulg. & pup. & Ias. in l. doli. ff. de ver. ob. nu. 4. com. dicunt, vbi vide Are. pulchre loquentem. Adde Doct. in l. cum quæstio. §. sed & aliam. C. de lega. per l. Titia. §. qui Marco. ff. de ann. leg. Bar. in l. 4. de stip. seruor. Feli. in c. mandato. de simon. Idem.

3 Legatum factum prælato, contemplatione ecclesiæ factum non censetur: hanc esse comunem opinionem attestatur Frac. Turza. conclus. 14. vbi limitat: sed legatum factum extraneo censetur factum contemplatione ecclesiæ, & intuitu ecclesiæ.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. in l. ciuib. ff. de reb. dub. nu. 15. Don. a Fina.

Legatum factum canonicis, non intelligitur factum capitulo, sed cuilibet canonico. Feli. in caudit. in 13. col. de præscri. al. Barb. in c. requisisti. in 40. col. de testa. Vezin.

Legatum relictum canonicis alicuius ecclesiæ, tunc illud ecclesiæ ipsi competit, & acquiritur, & per consequens ipsi ecclesiæ relictum videtur, non autem canonicis: secundum Bart. in l. 2. ff. de reb. dubiis. Card. Ioan. de Lig. Anch. & Imo. in Clem. 1. §. ciuitas. de pœnis. Petrum Petru. in trac. de quarta canonica. c. 4. ver. tertio principaliter. & Casarem Vrsillum cum aliquo moderamine in annotationib. Affl. in decis. 244. nu. 2. & istam opinionem sequitur Bero. et in c. quoniam Abb. nu. 82. de off. deleg. & communem esse asserit, & Barbat. quoque consi. 1. col. 16. vol. 4. atque eam tuerur Ludo. Lusita. in d. l. 2.

In contrariam vero partem, videlicet, q̄ legatum factū canonicis alicuius ecclesiæ debeatur ipsis canonicis, non autē ecclesiæ, vñ inclinare gl. in c. requisisti. in ver. nec est. de testa. & in c. Pontifices. 12. q. 3. quam equidem inquit ordinariam Abbas. in c. 2. col. 3. de decim. & in c. 3. col. 4. de proba. & cum eadem opinione concurrunt similiter Ant. Abb. col. fi. & Barbat. nu. 23. in d. cap. requisisti. & Soc. in d. l. 2. nu. 12. qui ibi enodat istorum sententiam communem esse, quod fatetur Lud. Lusita. etiam ibidem col. fi. & sic hæc vltima opinio rationabilior, & communior apparet ex prædictis, & secundum eam tutē iudicari posset, ideo ei inhæredo non obstat quippe. d. l. 2. quoniam ibi tota Ciuitas ab ipsis ciuib. representatur, a canonicis vero non representatur ecclesia, sed simul, & a prælato, & ab aliis clericis. Viuius opi. 445.

Si quis presbiteris loci suæ originis, aut aliis quolibet anno reliquerit certum quid, quamuis demum numerus presbyterorum auctus fuerit: nihil tamen debetur aliis qui erunt vltra numerum, qui erat tempore testamenti. Bal. in l. non modus. C. de serui. & aqua. quem sequitur Bened. in verbo. soboles. nu. 54. in repe. c. Rayn. de testa. Bellac.

Ad inducendam moram in legatis ad pias causas, quibus dies certus est, non requiritur interpellatio: tamen ad incurrendam pœnam requiritur monitio. Goza. consi. 34. num. 6. commu. dicit.

Fallit si per constitutionem generalem episcopi fiat præceptum, q̄ legata pia adimpleantur, quod tunc dies interpellat ad incurrendam pœnam. idem Goza. nu. 8. ibi commu. dicit ex Are. consi. 67. & Abb. consi. 59. B. Villalob.

Pactum factum in legato ad pias causas non valet. Fallit in 3. casibus. vt per Alexan. in l. si certis annis. C. de pact. nu. 3. Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Fusa hæc quæstionem tractat Nicol. Boe. decis. 41. per totum.
- 2 Hanc materiam ex professo luculentissime tractat Ant. Gab. tit. de lega. concl. 1. lib. 4.
- 3 Viciſſim an legatum Ecclesiæ factum possit a prælato repudiari. vide eund. Ant. Gab. tit. de lega. conclus. 3. lib. 4.

De legatis a marito vxori factis, vt de iocalibus, & similibus.

C A P. X.

Legatum factum vxori per hæc verba, (quid autē de legato concubine facto, & an & quomodo valeat, vide D. Ioseph. Lud. de lega. cōcl. 1.) relinquo vxori meæ quicquid ad me peruenit nomine dotis. nū sint deducendæ expensæ factæ. Ias. in l. post dotem. nu. 36. ff. de lu. matr. commu. dic. Vezin.

Lego

Lego vxori vestes, anulos, & perlas, & indumenta quæcūque preciosa, & non preciosa ad vsum suum hæcenus facta, an veniant perlas, quæ nõ apparent ad vsum vxoris emptæ? Corn. in 4. vol. conf. 118. tenet quod sic. Vezinus.

Quid si legat vxori oia parata ad eius vsum, an veniant parata ad communem vsum viri, & vxoris? Phi. post Ioan. And. in c. cum in illis. §. fin. de præb. in 6. tenet quod non. l. legat. ff. de lega. 2. vide tamen Lud. sing. 632. Vezinus.

Sed quid si maritus dicat peruenisse ad suas manus centum stuf. suæ vxoris, quos sibi legat capiēdo de bonis, vt vxori placuerit, an possit hæres soluere in pecunia? Corn. in 4. volum. conf. 132. vers. insuper. tenet quod sic. Idem.

Si testator legauit vxori suæ vestimenta & iocalia, quæ æstimantur valere ducenta, si demum appareat non tanti valere, & quantumuis minus valeant, non poterit vxor petere, vt suppleatur quod minus valet, & id quod deest æstimationi faciat per testatorem, quasi voluerit testator ducēta legare: ad quod non est aduertendum, sicuti econtrario si ea iocalia vel vestimenta pluris valeant, non poterit hæres illud plus petere, nec aliquid diminuere ex eo legato: sed vestes & iocalia vt sunt, debent vxori dari non attenta æstimatione testatoris, cum ea æstimatio testatoris non sit attendenda. Ias. in l. si fundum sub conditione. §. si libertus. ff. de leg. 1. & l. cum pater. §. pater qui filio. ff. de lega. 2. & ibi Bar. per eos textus. Guliel. Bened. in repet. c. Raynutius. in verb. & hortum. num. 13. de testam. Cuius opinio approbata est a Ias. in d. l. si fundum. §. si libertus. quod si testator mandaret rem suam vendi pro tali pretio, tamen tali æstimationi standum esset: quia quamuis ea res plus valeat, testator videtur illud plus donare, ita vt nec in eo casu locum habeat remedium. l. 2. C. de rescin. ven. Bellac.

Quid si legat omnia vestimenta, pannos, & massaritias domus, an ista qualitas domus referat ad omnia? vide not. Dec. confil. 92. vbi adduc. mult. in contrarium concludit dictā qualitatem referri ad omnia, & inter cætera adduc. Old. in confil. 8. vbi vult, quod vltima clau. habens adiectionem certi loci, minuit vim & effectum generalis legati præceden. & arctat ad locum specialiter comprehensum. all. tex. in l. nam quod. §. si. ff. de pen. leg. in fin. vbi si omnis penus legata sit, præter vinum quod erit Romæ, illa qualitas loci Romæ, restringit legatum vniuersaliter factum de penu, ad penum duntaxat quæ Romæ reperitur. Bellacomb.

Si maritus aliquid suæ vxori in suo testamento reliquerit, poterit demum vidua post mortem mariti & legatum, & dotem suam petere, & neq; videtur factum tale legatum animo compensandi. glo. in verbo, vendicare. in cap. officij, & ibi Panor. & alij, de testamentis. Idem.

Testator legando suæ vxori victum & vestitum in sua domo, & grauauerit hæredes de exoluēdo eo legato, & vt ne molestant ipsam vxorem: & si eam molestauerint, priuat eos hæredes hæreditate: in casu contrauentionis hæreditas ea ad co hæredes debet pertinere si qui alij sint, aut ad substitutos, aut verò ad venientes ab intestato, & non ad ipsam viduam, licet contemplatione ipsius viduæ ipsius hæredes priuati sunt. Ias. in l. seruo legato. §. si testator. nu. 5. ff. de lega. 1. & hoc per l. vxorem. §. hæredes. & Bar. ff. de leg. 3. Bellac.

De alimentis legatis.

C A P. XI.

Legatum factū vxori, in quo relinquatur vsufructuaria omnium bonorum, institutis filiis, intelliguntur solum legata alimenta. hanc esse communem opinionem attestatur Baptista. à Villal. concl. 15. in litera L. Don. a Fina.

Legatum alimentorum, & vsufructus, per illa verba donec vixerit, vel vidualem vitam seruauerit, vsq; quo ceseatur pro primo anno purum, & pro aliis conditionale. vide Bursi. confil. 32. nu. 8. num. 53. & seq. lib. 1. vbi concludit, qd sit pro primo anno purum, pro sequenti verò conditionale: & an transmittatur ad hæredes si filia decedat antequam nubat? Dic qd non secundū cōem d. confil. in locis supra allegat. quas tamen conclusion. intellige vt latius per Anchar. confil. 307. Bonac.

Alimenta vxori relicta, debentur tantum ex vsufructu, sibi, prout per testatorem maritum præstabantur, ne filius fame pereat, iuxta communem per Bursi. confil. 25. nu. 28. li. 1. Bonac.

Alimenta si legantur mulieri in domo hæredum, tenetur ipsa ibi morari, quia verba apposita in legato, quod hæredes teneantur præstare alimenta in domo, ponuntur in commodum, & fauorem hæredis, cum dicatur minus grauis ipsis hæredibus, præstatio alimentorum, si in domo alimenta præstentur, secundum

dum differentiam Bar. in l. Caio. §. Imperator. nu. 3. ff. de alim. & cibis. lega. Et hanc sententiam communiter approbatam esse scribunt D. Alex. de Imol. in confil. 100. nu. 1. in 1. lib. & in confil. 168. nu. 5. & 6. vol. 2. confil. Barth. Soc. in confil. 28. nu. 5. in 2. vol. cōf. Steph. Bert. in confil. 177. in vol. 2. par. altera. Sed hæc doctrina vt dextrè intelligatur necesse est: si enim ex causa iusta, mulier non possit morari in domo hæredum, legato non priuaretur. ita communi calculo illam generalem differentiā Doct. limitant. Bar. in d. §. Imperator. Bal. in l. 1. nu. 10. Salyce. nu. 4. C. de lega. Petr. de Anch. in confil. 254. nu. 3. Io. de Ana. in confil. 54. nu. 1. & ibi Ludouic. Bolog. in addit. sua. nu. 4. pulchrè Ias. in l. diuortio. nu. 23. & 25. & in d. l. 1. nu. 3. C. de leg. & in cōf. 44. nu. 2. in 1. vol. confil. quam & reliqui Doct. referente Rolan. a Valle in confil. 22. nu. 1. in 1. Tom. approbant. Licet nõ ignorem. Pau. de Cast. inter dispositionem ipsius testatoris & legis in d. l. 1. nu. 4. C. de lega. distinguere: cuius sententiam cum temperamento ibi Alex. nu. 5. intelligendam esse arbitratur. Quis autem iustam illam causam probare cogatur? an mulier, qd iusta de causa in domo cum hæredibus viuere non potest, an verò hæredes probare debeant? referunt in specie Petr. de Ancha. in d. confil. 254. & Ias. in d. l. diuortio. d. num. 25. Quamuis Francis. Curt. in addit. ad Alex. in d. l. 1. in verb. morari. illud in confil. Ancharani non inueniri dixerit: aliquando tamen bonus Homerus dormitat. Kirchouius.

Si testator legat alimenta vxori alicuius, intelligitur tã de prima quàm de secunda uxore fauore alimentorum. Fel. in c. innouamus. in pen. col. de treug. & pac. al. Alex. confil. 311. incip. viso processu. quod mihi est in 2. vol. confil. 171. Rip. in rubrica de secund. nup.

Sed Ias. in l. diuortio. §. quod in anno. in 3. col. ff. sol. mat. dicit, qd solet admirari de eo quod consuluit Alex. in d. confil. 171 & quod non putat verum. Charian.

Alimenta monachis, nihil proprium, peculiareuē habentibus legata, iudicis officio debebuntur. commune dicit Ant. Gomez. de testam. cap. vit. num. 46. quamuis ea de re dubitare non de nihilo quis possit. E. Suarez.

Legatum factum alicui loco pio, vel hospitali, aut ecclesiæ pro pauperibus alimentandis, eo loco pio destructo, legatum illud non amplius debetur. Gemin. in ca. licet. de electio. in 6. Ias. in l. inter stipulantem. §. sacram. num. 30. ff. de verb. obli. communem dicit. Vezinus.

Alimentorum causa tunc demum pia dicitur, cum pauperi legantur. commune aio ex. Bart. in l. alio. num. 4. ff. de alim. & cibis. legat. Aret. confil. 97. Imol. in l. cum pater. §. 1. ad fin. ff. de lega. libro 2. Alex. confil. 75. libro 4. Ias. in l. cum is. §. si mulier. ff. de cond. indeb. Dec. confil. 72. in princip. & confil. 526. & confil. 111. Soarez in l. quoniam in prioribus. C. de inof. testa. Gomez. in §. præiudiciales. nu. 5. Institut. de actio. Grat. confil. 140. nu. 7. lib. 2. Oldendorp. de iure sing. num. 43. lib. 1. cum aut ditionibus relinquuntur, inter gratiosas, ac fauorabiles causas ponuntur, vt commune pronuntio ex Alex. & Dec. num. 9. Alc. nu. 19. in l. si certis annis. C. de pact. Ias. in l. 1. limi. 3. C. de fideicommiss. Bal. Nouel. in repetit. l. 1. nu. 53. ff. sol. matr. Gul. Bened. in repetit. c. Raynut. versic. si absque liberis. in 2. trac. de lega. nu. 279. E. Suarez.

Legatum alimentorum incertum valet. Barb. in 3. vol. confil. 29. in 2. col. in fi. Vezinus.

Legatum alimentorum, habet specialia, quæ habet legatū libertat. Cor. in 1. vol. confil. 323. vers. & prout est. Idem.

Legatarius cui sunt legata alimenta in domo hæredum, si non possit morari in domo cum hærede, propter eius malos mores, seuitiam eius, aut propter honoris suspensionem, tunc illi debent dari alimenta in alia domo. Bal. & Ias. in l. 1. C. de lega. spectat autem onus probandi seuitiam, aut aliam causam ad legatarium, qd scilicet cum hærede non potest stare. Ias. ibi. si illud legatum simpliciter relictum fuisset, tunc extra domum possent peti alimenta. Et hanc opinionem tenent Bar. & alij in l. libertus. l. §. 1. de alim. & ciba. leg. Bertrand. confil. 183. in 2. uol & ibi inquit hanc opinionem communem esse. & Ias. in l. diuortio. in princ. nu. 24. ff. sol. matr. Bellac.

De legatariorum iuribus, & rationibus diuersis, mixtum positum.

C A P. XII.

Legatarius propria auctoritate accipiens rem legatā perdit illam, & eiusa tionem. l. non dubium. C. de legatis.

Faut ut per Rom. sing. 88. & Corfet. sing. incip. legatarius. Fallit

Com. V. l. Opin.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. per Diaz. reg. 407. videas Plot. in repet. l. si vnquam. C. vnde vi. nu. 58.

Fallit in 2. casib. vt per Alex. in l. non dubium. C. de lega. nu. 1. & contra eum qui propria auctoritate occupauit competit interdictionum quorum legatorum vide plures congestos per Alpha. collecta. 828.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 5. à Rip. in l. hoc interdictionum. ff. quorum legat. Do. a Fin.

Testator si dicat legatariis, & fideicommissariis, qd possint propria auctoritate accipere possessionem rerum relictarum, tunc eas consequi poterunt, etiam si testamentum minus solemne esset. com. dicit Dilect. in art. testan. tit. 2. cau. 3. ex Ias. in l. cum quis. C. de iur. & facti igno. & l. nemo. de lega. r. l. Fich.

Legatarius vt contra heredem de euictione rei legata agere possit, necesse habet, cum magis de lucro captando quam de damno vitando certet, vt ei litem motam ante litis contestationem denuntiet, vt veniat ad se defendendum, secundum gl. in l. si rem. §. si. ff. de euict. & gl. in l. si concubinam. §. si heres. ff. de leg. 3. & ibidem Dy. & Bar. quod sequitur Cyn. in l. empt. C. de euictionib. & Dom. Nicol. in quodam consi. incip. videtur primo dictam legatariam. & ita communiter teneri ibidem circa si. asserit idem Bened. Capr.

Legatarius petens legatum sibi relictum in vim testamenti, de quo in libello mentionem fecerit, non tenetur illud testamentum heredi exhibere: quia presumendum est heredem habere notitiam contentorum in testamento. l. non est ferendus. ff. de transact. Ias. in l. si legatum. nu. 3. ff. de eden. intellige tamen quando ageretur contra heredem extraneum, vel contra eum qui non potest adire hereditatem, nisi in vim testamenti, tali enim heredi editio testamenti non est facienda, sed bene heredi qui ab intestato hereditatem posset obtinere. Ias. in eo loco. num. 4. intellige tamen editionem testamenti heredi extraneo non debere fieri, vt haeres deliberet, verum ille legatarius illud testamentum debet producere in causa coram iudice ad docendum de suo iure, alias posset legatarius succumbere. Bellac.

Legatarius habens electionem legati, non potest eligere partem in vno, & partem in altero. l. si ex toto. §. si ita legatum ff. de lega. r.

Fallit in 3. casib. quos. no. Ias. in d. §. si ita legatum. num. 5. Idem.

Legatarius cui facultas eligendi competit, debet rem mediocrem eligere. l. §. 1. com. de leg. l. si quis argentum. §. 2. C. de dona. l. legato generaliter. & l. si haeres generaliter. ff. de lega. r.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. generaliter. Do. a Fin.

Conditio potestatiua adiecta legatario, honorato adimpleri debet quamplurimum legatarius potest. l. hac conditio. ff. de cond. & demonst. Fallit in 7. casib. vt per Soci. in d. l. nu. 2. & sequen. Don. a Fin.

Legatarius (nemo enim vel hic, vel alibi interpretum verbis uti, nisi interpretum placita colligenti iure aliquo vitio verterit) sciens, prudensque rem sibi legatam ab herede emens, videtur legato renunciaisse, vt frequentius doctorib. probari testatur Alcia. in l. labeo. & Sabinus. in vers. ignorans in si. ff. de verb. sig. E. Suarez.

Legatarius si stipuletur ab herede seruum in specie sibi legatum non esse fugiendum, per talem stipulationem nihil plus debetur, quam esset in legato, quare haeres debet prestare talem, qualis est. l. si legati serui. ff. de leg. r. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. Idem.

Legatarius grauatus restituere quicquid ad eum peruenierit, non tenetur restituere fructus, nisi esset creditor tenatoris. Rom. sing. 36. Vezin.

Legati fructus ab adita hereditate duntaxat, non & a testatoris morte legatario debentur, vt magis frequenter receptum proficitur. Ant. Gom. in tract. de testa. c. 12. nu. 5. quamuis contrarium omnino verius, vt idem Gom. ibidem, verissime affirmat. Vide Ias. in §. ex maleficiis. in 6. & 7. col. in sit. de action. Corn. conf. 200. vers. ex quo inferitur. vol. 4. E. Suarez.

Legatarius quando sunt plura facta legata, potest vnum acceptare, aliud non: secus si plures, nec vno legato relinquuntur. l. neminem. cum duab. seq. ff. de leg. 2. Corn. conf. 249. vol. 4. Vezinus.

Legatum si fiat de pseudo emptitio hereditario debetur aestimatio legatario, secundum communem per Burf. conf. 4. num. 15. lib. 4. Bonac.

Legatarius habet bona testatoris obligata: & an à tempore mortis vel ab adita herede. vide Soci. in 2. par. conf. 269. in 1. col. Idem.

De ultim. voluntatib.

Legatarij adinuicem substituti quibus legatum sit diuersimode in viriles, admittuntur in parte & portione illius qui iam defunctus est. l. vnica. §. sed vt manifestetur. & ibi gl. C. de cad. tol. Ias. in l. 1. C. de impub. & aliis substi. Vezin.

Legatarius actionibus hereditariis non tenetur. l. 7. C. de hered. act. fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 2. reg. 14. fol. 14. Do. a Fin.

Legatario tenetur notarius edere particulam testamenti. Alex. in rub. ff. de nou. ope. nuntia. col. 12. Idem.

De annuis legatis.

C A P V T XIII.

Egatum annuum pro primo anno est purum, pro aliis conditionale. Alexan. in l. si Stichum. §. 1. ff. de verb. obl. Idem.

Si quis habeat aliquem redditum annualem, & legat aliquam partem illius redditus, relictum erit annuale. Crem. sing. 75. alleg. tex. in l. defuncta. §. si de usufruct. Vezin.

Annuos redditus ex sua propria natura, nec mobiles nec immobiles esse (quantum ad ius commune attinet) sed tertiam quandam speciem constituere, tradit Andr. Tiraq. lib. 1. de retract. §. 1. glo. 6. in vers. Rentes. nu. 3. secundum Panor. in c. nulli. de reb. eccle. non alien. & quosdam alios quos ibi allegat. Si tamen ad alterutrum eorum trahendi sint certe immobilium naturam eos secuturos ait. Et inde fieri, vt plerique omnes dicant annuos redditus inter immobilia censer. per l. si quis inquilino. ff. de leg. r. & expressum text. in clemen. exiui. §. cumq; annui redditus. de verb. sign. vbi dicitur, Cumque annui redditus, inter immobilia censeantur à iure, &c. & l. iubemus. 2. C. de sacrosanctis. Ioan. Fich.

Idem tamen postea nu. 7. limitat hoc ita, pcedere. si redditus sint perpetui, aut certe ad longum tempus constituti, secus si ad modicum: per multa ibi allegata. tales autem videntur census redimibiles, de quibus annotauit in vers. redditus. Villal.

Legato censu annuo quem quis percipit singulis annis ex aliqua re, vel quis dādo censum quem percipit singulis annis ex aliqua re, non propterea censetur legare vel donare directum dominium, quod quis habet super ea re super qua legat vel donat censum annuum: cum aliud sit dominium directum, & aliud sit census, vt in superiori decisione fuit demonstratum. & cum inter sese habeant vt principale & accessorium, sequitur qd legato censu dominium directum illius rei non esse legatum, ex qua re census debetur. Guid. Pap. decis. 264. per d. l. ff. de contrah. empt. sunt enim ea inter se diuersa: quare de vno ad alterum non inferitur. Bellac.

Si testator vxori suae singulis annis decem saccos frumenti legauerit donec in viduitate permanferit, & demum vidua infra duos menses moriatur, vel secundo vxorata fuerit, totum legatum consequetur, & neque fiet illi aliqua diminutio temporis quo vixerit, vel quo non permanferit in viduitate. l. à vobis. ff. de annuis legatis. Ias. in l. diuortio. num. 6. ff. solu. matrim. Signorol. consi. 54. incip. quidam nomine Iacobus. in fin. Idem.

Quid si testator legat vxori decem annua, soluenda de fructibus talis praedij, an si multis annis vxor nō petiit, possint eius haeres petere? Cor. in cons. 183. tenet quod sic. Idem.

Quid si testator legat mihi centum vel 5. quolibet anno, donec haeres soluat centum, an illa, quinque peti possint quolibet anno? Barb. per multa quae adduc. in 2. vol. cons. 66. tenet qd non. vide ibi per eum. & ita tenet. Lanc. Dec. in l. si legatum. §. si cui. ff. de ann leg. per illum rex. Vezin.

Testator si quingentos relinquat aureos amico, aut 40. ducatos quolibet anno, donec haeres soluerint talem summam, tunc nequeunt praedicta quadraginta peti: quia sapit usuram omni iure prohibita. ita consuluit Arc. conf. 153. viso themate. & hanc communiter approbati a scribentibus testatur Hieron. Cagn. in l. curabit. nu. 9. & 10. C. de actio. emp. post Barto. conf. 66. lib. 2. & c. refert tamen ibidem sequentibus nume. qd oppositum consuluerit Soci. quem sequitur Ale. lib. 5. paradox. c. 20. & Rip. in l. nemo potest de leg. r. Et ibi latè hoc ipse Cagno. distinguendo prosequitur, quae vide. l. Fich.

Amplia quia in fideicommissis, testatoris coniecturata mens non operatur, quando ratio sermonis non patitur. Curt. iun. conf. 90. nu. 2. commu. dicit. B. Villal.

Testator legans Titio centum, iubensq; qd donec, & quousq; ab herede non praestentur dicta 100. certam summam annuam usurarum nomine soluendam esse per eundem heredem ipsi Titio: id equidem iubere, efficereque non potuit mentionatus

rustestator, & sic legatarius ex huiusmodi iussu testatoris, donec legatum præstetur, antedictas vsuras percipere nequiret: secundum Bar. in l. Julianus. §. idem Papinianus. ff. de act. emp. & in l. 3. §. fin. per tex. ibi. ff. de ann. leg. Abb. & ceteros communiter in c. salubriter. de vsuris. Alexan. conf. 27. colum. 2. vol. 4. Crotum. colum. 1. & Ripam. num. 22. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. Alphonsum Guererium in thesapro Christiana religionis. in titu. de vsuris. cap. 67. Rom. & Alexan. colum. penul. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. oblig. & Beroum in rubr. de vsuris. num. 39. & ita consuluit Soci. conf. 41. vol. 4. & eandem opinionem sequitur quoque Rolan. a Valle. conf. 55. siue consideremus dispositionem iuris communis. num. 21. cum aliis seq. volum. 2. Soci. iun. conf. 27. num. 3. & 13. vol. 4. perhibens ibi magnum verbum post alios signatos per eum, ita fuisse in Curia Romana iudicatum contra Aret. contrarium consulentem. conf. 152. Et cum memorata opinione. concurrat etiam D. Foller. in pragmatica de cēsis. in tit. huiusmodi censualia super reb. num. 63. dicens ibi istam partem esse securiorem in practica, & communem esse prædicat. Apostil. ad Ale. in d. conf. 27. in litera B. licet temere asserat erroneam fore, & Io. de Ana in d. c. salubriter. col. 2.

Quam quidem communem ita retentam ampliat, & probat Anch. in c. peccati venia. num. 10. de reg. iur. in 6. non tantum procedere in ipsis testamentis, & vltimis voluntatib. sed etiam in contractibus. Viuius opin. 872.

Legn Titio decem annua vsq; ad 25. annum. intelligitur a morte testatoris. Pone nunc quod Titius habeat 15. annos, non intelligitur legatum solum pro 10. annis, sed pro 25. Alex. notabiliter in l. si cui lege. §. hoc autem. in fi. ff. de leg. 1. de quo etiam per Ias. ibi. Vezin.

Et in materia legatorum, quando annus cœptus habeatur pro completo. vide Cor. conf. 213. Idem.

Testatoris dispositio ita facta, lego Titio mille, & illis non solutis, volo vt soluentur centum pro centenario in annos singulos, cum sapiat vsuram, nullo modo valet. Bar. in l. 3. §. fi. ff. de ann. lega. & in l. 2. C. de his quæ penæ nomine. G. uel. Bene. in rep. c. Raynutius. in glo. 1. nu. 65. & neque tenebitur hæres ad eam summam singulis annis soluendam, ita vt talis cōuentio non valeat etiam nomine penæ ita ibi Bene. per l. 1. C. de summa Tri. & quæ ibi notantur. Bellacom.

Quid si lego vnum saccum grani vsq; ad 10. ann. an hæres possit primo anno totum soluere Ias. in l. 2. in 21. colum. C. de iure emphy. al. Barto. in l. si cum præfinitione. ff. quando dies leg. cedit. tenere quod sic. Sed subiicit Ias. quod ista opin. Bart. non est vera: & quod contrarium tenet Bald. in l. in annalib. C. de lega. & in l. plures appoch. C. de fide instr. vide per eum. Et ad quæstionem an creditori solui possit ante tempus, vltra al. Ias. ibi, vide latè Barb. volum. 2. conf. 15. in 10. & 11. col. Turzan.

Lego tibi anno quolibet vnum saccum frumenti, & si hæres non soluerit, relinquo tibi mille: si hæres non soluat primo anno, poteris consequi illa mille? Lud. sing. 194. Idem.

Legata certa quantitate frumenti annuatim alicui legatario, non debetur statim ea frumenti quantitas: sed erit solvenda eo tempore quo frumentum colligitur. l. Firmio. §. pater. ff. quando dies legati cedit. & ibi Bar. in l. legatarius. ff. de leg. 3. Soci. conf. 4. nu. 10. in 4. vol. idem erit dicendum in legato aliorum fructuum, qui debentur eo tempore quo fructus colliguntur annuatim, & non in principio cuiuslibet anni. quod si legetur infimul certa quantitas fructuum, & certa summa pecuniarum, vtrunque debetur tempore quo fructus colliguntur, cum simul vtrunque legatum sit. Roma. & Ias. in l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig. quod si vestitus legatus sit, tradentur vestes quando legatarius egebit. Soci. conf. 11. in fi. in 1. vol. & conf. 10. eod. vol. quod si legata sint alimenta, ea debentur de mense in mensem, & in principio cuiuslibet mensis. l. si pecunia ff. de alim. & ciba. lega. Soci. in eodem conf. q. si victus legatus fuerit, in principio cuiuslibet anni debetur. Soc. ibid. Bellacom.

Solutio in legato annuo fieri debet in principio cuiuslibet anni. l. qui hoc anno. vbi glo. & doct. ff. de verb. oblig. tamen si legetur frumentum annuum ex tali fundo, tale frumentum non debetur, nisi in tempore messium, & non in principio anni. l. Firmio. §. pater. ff. quando dies leg. cedit. Soci. conf. 4. nu. 10. vol. 4. Rom. in d. l. qui hoc anno. & Ias. in l. 1. nu. 4. ff. de iusti. & iure. Bellac.

Si testator certam vini quantitatem alicui legauerit singulis annis, poterit hæres illi legatario dare vnam vineam, ex qua ille legatarius vinum legatum consequi possit: & illi legatario etiam inuito curam illius vineæ relinquere poterit, & hoc fauore exercentis liberalitatem Bal. in l. si quis argentum. §. si ve-

ro. C. de dona. Ias. in l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de leg. 1. Item testator legando alicui certam quantitatem vini vel frumenti, censetur eam legare de eo vino aut frumento, quod est in patrimonio defuncti, & hæres de alio non potest dare inuito legatario: nec legatarius hæredem cogere potest dare de alio. l. 3. ff. de vino & oleo leg. & ibi Bar. & Ias. in l. si domus. in prin. ff. de leg. 1. Bellac.

Legatum annuum factum Ecclesiæ per verbum semper, & in perpetuum persolendum, finitur curriculo, seu spatio 100. ann. a die relictæ, secundum glo. no. post Bar. in l. an vsusfruct. ff. de vsusfruct. & in l. si vsusfru. ff. de vsusfruct. leg. Iaco. de Raue. And. de Pis. Nicol. de Neap. in l. annua. ff. de annuis leg. Card. conf. 66. Fed. de Senis conf. 12. Anchara, in cap. fin. de testam. Alex. conf. 60. in prin. vbi scribit istam esse magis communem opin. & ab ea in iudicando, & consulendo non esse recedendum. Didac. Couar. in tract. Resolutionum iuris ciuilib. & Pontificij, in cap. 9. num. 10. lib. 3. idem tenet, & concludit ipsemet Alex. in l. 2. in prin. ff. sol. matr. & ibi Ripa. Ias. Deci. & Claudi. Aquef. num. 25. Ruinus conf. 143. num. 11. volum. 4. & Alex. in d. conf. 60. & hoc firmant Doct. ratione infinitatis euitandæ, vt latissimè per Alex. ibi post prin. & sententiam istam tanquam veriorè sequutus est Dec. conf. 378. & Marc. Mantua, in apophtheg. apophtheg. 52. Contrariā verò partē, expressè tenuit Rogerius relatus ab Accurs. in d. l. an vsusfructus. Abb. post alios ibi congestos per eum in d. cap. fin. de testa. Barb. conf. 20. vol. 4. Ang. Cuna. Soci. in l. 3. §. fi. nu. 6. ff. ad leg. Falcid. Corn. conf. 22. nu. 19. vol. 3. Ias. in l. videamus. §. deferre. ff. de in litem iuran. & in l. 2. ff. sol. matr. vbi pariter Crotus, Pontanus Perusinus, Parpal. Ripa, & Alber. in d. l. an vsusfructus. vbi audacter asseuerat opinionem hanc se vidisse communiter seruari in practica. Et pro ista opinione videtur casus legis expressus, qui non potest, nisi cum magna cauillatione & falsa interpretatione euitari in l. annua, & in l. annua. §. Titia. ff. de annuis leg. prout egregiè perpendit Ripa. circa prin. & Pontanus in l. 2. sol. matr. & Soci. in l. 3. §. fin. ff. ad legem Falcid. & ita per istas leges, & alias quamplures rationes & auctoritates consuluit Frater Io. Maria Verratus Ferrariensis in libello disputationum aduersus Lutheranos. in tit. de annuis legatis. & ita consuluit etiam efficacioribus fundamentis & rationibus. Riminald. conf. inserto, & posito in d. libello disputationum contra Lutheranos, vbi quā optimè firmat opinionem istam, & respondet omnib. ferè contrariis, & huic consilio. Riminal. se subscripsit Bernardinus Burguntius Doctor eximius Parmensis, plurimis & optimis rationibus & subscriptio hæc reperitur post conf. Riminaldi in loco supra citato. His accedit, quod quando est factum legatum alimentorum alicui Ecclesiæ præstandorum omnib. fratrib. dictæ Ecclesiæ in die Sancti Ambrosij, & nihil aliud sit dictum, tunc alimenta ista non forent præstanda quolibet anno in illa die Sancti Ambrosij, sed hæres liberatur præstando, & soluendo alimenta pro primo anno in dicta die Sancti Ambrosij, vt per plura concludit Marcus Mantua. in apophtheg. apophtheg. 51. F. Viuius. Villalo. E. Suarez. & Vezinus.

Ex legato annuo datur actio. l. 1. & per totum titu. ff. de annu. leg.

Fallit vt per Vigel. in commento 5. a nni, cap. 33. membro 4. fol. 376. Idem.

De fundo legato.

C A P. XIII.

SI testator primo legauit tibi partem fundi, deinde simpliciter eundem fundum tibi legat, nihil valet secundum legatum, & solum intelligitur legata pars fundi. Ias. in l. planè. §. 1. in 5. col. post Pau. de Cast. ibi. ff. de leg. 1. per l. Manius. de leg. 2. & dicit quod quilibet diceret contrarium. Vezinus.

Sed quid si testator prælegat certa prædia vni ex hæredibus, deinde generaliter legat vxori vsusfruct. omnium bonorum, an vxor habebit vsusfruct. dictorum prædiorum? Paul. de Cast. in 2. par. conf. 104. determinat quod sic. alleg. l. Sempronio. ff. de vsufr. leg. & ita videtur tenere Panorm. in 2. part. conf. 4. in 2. col. addo Bald. in 2. part. conf. 185. fac. quod vult Alex. in 1. volum. conf. 25. in vlt. col. ibi, sed quando testator. Idem.

Aduerte tamen, quia si testator legat vni fundum, postea legat vsusfruct. illius fundi alteri, ambo concurrunt in vsufr. l. si alij. ff. de vsufr. Imo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 240. tenet, quod si fundus sit relictus vni extraneo, & vxor sit relictæ vsusfructua-

Com. V.I. Opin.

fructuaria omnium bonorum, q̄ ambo concurrent in usufr. illius fundi. Idem videtur tenere Alex. in 3. vol. cons. 56. vbi dicit, quod si testator instituit filias in omnibus bonis, & reliquit usufr. omnium bonorum vxori, quod filia & vxor in usufr. concurrent. In casu tamen Alexan. erat verbum pleno iure, & idem esset si dixisset plenarie. Ita Barb. in 2. volum. consil. 2.

Limita etiam d.l. si alij. de usufr. leg. procedere quando fundo fundus fuit relictus vni, deinde usufr. illius fundi fuit alij in specie relictus: tunc enim ambo concurrent in usufr. secus quando fundus esset in specie relictus vni, deinde alij esset relictus usufr. omnium bonorum: quia in usufr. illius fundi non concurret usufr. cum legatario. ita Ias. in l. cum quaestio. C. de leg. alleg. Bal. in l. quotiens. in fi. C. fam. ercisc. addo Bald. in 2. part. consil. 56. Ange. in §. 1. insti. de usufr. Fac. quod vult Ias. in l. fin. in 28. col. in fi. C. de iur. emphy. vbi ponit q. de emphyteuta, alienante rem, vt videatur alienare ius quod habet in re. de quo etiam per eundem Ias. in dict. l. quod in rerum. §. si usufructum. & Alexan. volum. 2. consil. 187. in 2. & 3. col. Pan. in cap. filius. de testa. vbi loquitur in legante rem. sibi pignoratam.

Limita nisi testator dixisset, lego totam talem rem. per l. Iulian. in princ. ff. de lega. 3. & ita vult Alexan. in d.l. serui elec. §. fin. in 1. colum. Cor. vol. 4. consil. 103. Ang. in d. §. non solum. insti. de legat.

Et propterea credo, quod Ias. in d. l. 1. C. qui testam. face. poss. in 2. colum. equiuocauerit, in formando quaestionem in eo, qui habet fundum communem cum alio: an si legat totum fundum, nominando & confinando fundum, intelligatur totum relinquere? & dicit q. non, sed solum partem. Nam ista decisio est contra tex. d. l. Iulianus. & quaestio debuit formari sine illo verbo totam, alias non video quomodo procedat sua decisio. I. Fich.

Idem quando legat usufr. rerum communium cum haerede. Cor. volum. 4. consil. 103.

Limita, nisi testator dixisset, talem rem meam: quia tunc solum partem suam legasse videtur. ita Bar. & doct. in d. §. si. Pan. & Imo. post Pet. de Anch. in c. filius. de testa. Ias. in d. l. cu alienam. in vlt. col. & vide notabiliter Cor. in consil. 212. in donat. meorum vtenfilium non includuntur communia. Bal. in l. 1. in fi. ff. de statu. hom. Idem.

Si testator habeat nudam proprietatem in fundo, & illum mihi leget, haeres tenebitur redimere usufructum, ne nuda proprietate sine emolumento apud me sit. l. Mauius. §. fundo. secundum intel. mag. no. ff. de leg. 2. Idem.

Testator relinquens fundum Titio quo ad viuet, mortuo Titio fundus ille reuertetur ad haerem ipsius testatoris, & ad haerem haeredis ipsius testatoris. l. sciendu. ff. de verb. obl. Alex. consil. 173. in 1. vol. & ideo si haeres moriatur viuentem legatario, demum mortuo legatario, tale legatum ad haerem haeredis pertinebit. Alex. eo loco. Charian.

Quid si legat dimidiam fundi, an intelligatur dimidia totius fundi? Soc. in d. l. serui elec. §. si. char. 223. nu. 4. Idem.

Si lego Titio tertiam partem fructum talis mei fundi haeres potest dare tertiam partem aestimationis fructuum, & vendere fundum. l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. leg. Lud. sing. 429. Idem.

Quid si lego tres quartas partes praedij meis nepotibus, simul cum vxore, an vxor concurret in qualibet parte cum nepotibus? Barb. mirabiliter, & subtiliter in 1. vol. consil. 60. tenet q. sic. vide per eum. Idem.

Quid si testator legat Titio fundum, cum poterit dare decem, an illa decem debeantur haeredi? Lud. in sing. 47. tenet q. sic. Idem.

Lego Titio fundum, & aestimationem fructuum omnium bonorum meorum, an Titius debeat etiam habere aestimationem fructuum dicti fundi? Lud. in sing. 426. tenet quod sic. Idem.

Sed quid si pater legat iardinum tribus filiabus donec nubant, & post legat filiis: an vna nubente, filij habebunt pro illa parte? Corn. in 4. volum. consil. 204. determinat quod non. Idem.

Fundus legatus sub conditione, q. si legatarius decedat sine liberis, reuertatur ad haerem institutum, si is haeres viuentem legatario moriatur, remanebit ille fundus penes legatarium, & neq. ad haerem haeredis reuertetur, cum fideicommissum sub conditione legatum non transmittatur. l. vni. §. sub conditione. C. de cad. toll. Ias. in l. cum filio. nu. 24. ff. de leg. 1. Decius consil. 427. & consil. 347. Idem.

De ultimis uolunt.

De usufructu legato.

C A P. XV.

Usufructus testamento relictus ipso iure ante vllam haeredis traditionem, ei cui legatus est, acquiritur, secundum communem per Ias. in l. 1. num. 62. ff. de leg. 1. Alcia. in l. 2. §. & harum. nu. 51. de verb. oblig. Qua in re magis placet conclusio. Alex. consil. 56. num. 3. lib. 3. consil. 58. nu. 9. eodem, vbi quod tutius est, q. ab haerede fiat traditio, nisi in casu de quo per Rolan. consil. 74. nu. 25. lib. 1. vbi latius declarat. Bellaconi.

Usufructus si alicui cum onere, vel rei no alienanda, seruitutis constituenda legetur, & proprietate simul legata censetur, vt frequenter placitum ex immensa doctorum congerie ponit Arius Pinel. contrarium ipse ordinat, ac prudenter docens. l. 1. par. 3. nu. 41. C. de bon. mater. E. Suarez.

Si legetur usufructus cum hoc q. proprietate non possit alienari, videtur legata etiam proprietate. Lud. Ro. consil. 206. Cuma. consil. 120. Barb. in 2. vol. consil. 64. Alex. in l. si constante. in 1. & 2. col. ff. sol. matr. Franc. Crem. sing. 27. Curt. iun. con. 14. in 1. col. Bald. l. Proculus. ff. de usufr. Vezin.

Donans vel legans alicui usufructum ex tali fundo, vel talis fundi usufructum, vel donans aut legans alimenta ex tali fundo, videtur solum usufructum absq. proprietate legasse, toto tit. de usufr. leg. Bar. in l. donationes. §. species. ff. de dona. & in l. 4. ff. de alimen. lega. Vezin.

Legatum usufructus vsque ad 10. annos Titij, durat mortuo Titio ante 10. ann. Lud. sing. 244. per l. ambiguitatem. C. de usufr. Vezinus.

Tempus certae aetatis haeredis grauari adiectum legato alicui facto per dictionem, quousque, denotat diem, & non conditionem: vt si dicatur, lego tibi usufructum quousque filius meus peruenerit ad decimum quintum annum. quare licet interim filius grauatus moriatur, non propterea legatum extinguitur, sed durabit vsq. ad illud tempus ad quod peruenerit si ad illud tempus vixisset. l. ambiguitatem. C. de usu. Pau. Cast. in l. si cui legetur. §. hoc autem. nu. 4. ff. de leg. 1. & Castr. in d. l. ambiguitatem. propterea quod tale legatum non continet conditionem, sed diem tantummodo. Bellac.

Si testator legat particulariter fundum vni, & usufructum alteri simpliciter, habebit proprietatem totam, & dimidietatem usufructus.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. per Pau. de Monte Pico in d. §. Titia. nu. 98. Do. a Fin.

Testator instituit filios haeredes, & extraneo reliquit usufructum, ille extraneus habebit totum usufructum.

Fallit in 3. casib. quos no. Pau. de Monte Pico, in d. §. Titia. nu. 83. Idem.

Si testator legat fructus fundi, haeres tenetur cultuari & seminari facere. l. fundi Trebatiani. ff. de usufr. leg. Ias. in l. non est dubium. C. de lega. Vezin.

Legatum usufructus pecuniae fac. quod debeatur proprietate pec. usufr. Bar. in l. 1. §. si decem quae in arca. ff. vt leg. no. caue. per ea quae habentur toto tit. ff. de usufr. ea. rerum quae usu consumuntur. Idem.

Usufructu vni legato, & alteri fundo, ambo concurrent in usufructu, nisi aliud appareat de mente testatoris. Ioann. Dur. in arte testan. titu. 6. caut. 24. communem dicit. B. Villal. & Vezinus.

Amplia, quod usufructu omnium bonorum vni legato, & alteri fundo certo, usufructus competit tam usufructuario, quam legatario. idem ibi com. dicit.

Amplia ad usufructuarium vnus rei, si alteri legatur res, usufructus erit amborum. idem ibi com. dicit. Idem.

Usufructus per ingressum monasterij non perditur, vt si filiofamilias relictus sit usufructus quandiu aget in humanis: sed transibit in monasterium, & durabit quousq. filius viuet. secundum Henric. Boich in c. si. de pignori. per l. corruptio. nem. C. de usufr. & hanc communem opin. asserit Soc. consil. 10. nu. 20. par. 1. Vezin.

Usufructus statuae, vel imaginis relinqui potest.

Fallit in usufructu imaginis alicuius Sancti, quia in re religiosa non potest constitui usufructus, quia esset crimen, vt est communis opinio, de qua Maluitius in tracta. de oblationibus. in 3. dubio. nu. 76. Tomo 3. fol. 76. Bonac.

Legato usufructu omnium bonorum veniunt etiam fructus redditus, & prouentus. Paul. de Castr. Rom. & doct. in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. sol. matr. l. usufr. legato. cum 3. seq. & ibi Barto. Bald. Ang. & Alb. ff. de usufr. l. quotiens. §. fina. cod. tit. vbi est text. quod venit etiam usufr.

Addo

Addo tex. in l. generali. §. vxori meæ. & ibi Bar. ff. de usufr. leg. vbi est tex. quod si relinquitur usufr. omnium bonorum, debetur usufr. in quibuscunque bonis tam mobilibus quam immobilibus.

Etiam usufr. nominum debitor. Cor. in 2. vol. conf. 987. in fi. Pct. de Anch. conf. 3. Bellac.

An autē in tali legato veniat frumentū quod erat in domo causa vendendi: Vel pone, Mercator pannorum relinquit vxori usufructum omnium bonorum, an veniant panni venales? Bar. in l. generali. ff. de usufr. leg. dicit, qd si testator simpliciter relinquit usufructum omnium rerum suarum, veniunt etiam venalia. l. pedicul. §. Labeo. ff. de aur. & arg. leg. iuncta l. Iul. in prin. ff. de leg. 3.

Limitat nisi diceret, quæ domi sunt. d. §. vxori. & l. ea tamen adiectio. ff. de leg. 3.

Sublimitat secus esse, si diceret, quæ domi quoquo modo sunt & ita vult Alex. in 5. vol. conf. 30. in ult. col. & conf. 118. in 2. col. Idem.

Vsfructu omnium bonorum legato, nihil excipitur, nisi de voluntate testatoris appareat. Est doctrina Bar. communiter recepta in l. generali. §. vxori. ff. de usufr. leg. Et adeo potens esse debet illa clausula duplicata (omnium & quorumcumque bonorum) vt generaliter comprehendat etiam bona, quæ alias aliqua ratione non comprehenderentur, sicut in simili diceremus, quod verba illa in conditione feudi (pro te, & hæredibus quibuscunque) comprehendunt omnes, & quoscunque hæredes, ita vt feudum dicatur hereditarium, quod alias ita non esset. Soci. iun. in conf. 68. num. 19. volum. 4. Vbi post alios Iason. tradere dicit, in vsibus feudorum. vers. tertio limitatur, & vers. feudum hereditarium. cum concordantibus ibi per Soci. iun. in d. conf. 68. E. Muscul.

Vsfructus omnium bonorum si legatus sit filiabus, & post mortem earum institutus sit aliquis hæres legatum valet: teste Alexan. conf. 162. 2. dub. lib. 2. conf. 58. lib. 3. Socin. conf. 139. colum. 4. lib. 1. conf. 1. 2. quæst. princip. lib. 4. vbi dicit communem opinionem. Ias. in l. extraneum. colum. 4. & sequen. C. de hæredib. instituend. Marian. iun. conf. 85. colum. 2. libro 1. Paris. conf. 95. nume. 43. libro 2. post Roma. conf. 71. de quo vide quæ scribit Bald. in l. id quod pauperibus. quæst. 14. C. de episco. & cleri. Ias. in l. filius a patre, vbi etiam Castr. de liber. & posth. Deci. in c. præterea. col. 5. de officio deleg. Vezinus.

Relictum vsfructus omnium bonorum factum extraneo, etiam filiis hæredibus institutis valebit, & debebitur integer vsfructus: prout sonant verba relictæ, deducta tamen filiis legitima, tam super proprietate, quam vsfructu. Bart. in l. vxori meæ ff. de usufr. leg. Ben. in verbo, Cætera bona. nu. 22. in repe. Rayn. de testam. Idem.

In legato partis bonorum non veniunt fructus, nisi à tempore, quo hæres fuit in mora. l. si quis bonorum. ff. de lega. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. si quis bonorum.

Fallit in 18. casib. vt per Rip. in l. in fideicommissariam. ad Treb. col. 2. Do. a Fin.

Vsfructus relictus sub quota bonorum, vel rerum: vt lego bonorum meorum usufructum tertie partis, vel rerum mearum vel mercium, non tenetur ad aliqua onera: & neque ea onera sequuntur usufructuarius quota bonorum vel rerum. l. generali. §. si. & l. fin. ff. de usufr. leg. quia bona dicuntur deducto ære alieno. l. subsignatum. §. bona. ff. de verbo. signifi. Bened. in repet. cap. Raynutius. in verbo, cætera bona. de testam. Idem.

Vsfructus si legetur in rebus mobilibus, vt sunt vestes, & alia iis similia, an finito tali usufructu debeatur earum rerum æstimatio? & videtur qd sic, ex Alex. conf. 58. lib. 3. cuius contrarium scribit Abb. in c. si extra, de fideiusso. Soci. conf. 9. lib. 4. Pro prima tamen opi. vide tex. in §. constituitur. vbi Are. not. in l. de usufr. & vide quæ habentur in tit. ff. de usufr. earum rerum quæ usu confu. Idem.

Quid si testator relinquit vxori usufr. omnium bonorum, & post mortem vxoris alium instituit: nunquid valeat tale relictum? Alex. in l. filius a patre. in 3. col. & seq. ff. de libe. & posth. relatis multis opinionib. concludit quod non. Et idem vult in 2. volum. conf. 162. & in l. extraneum. in 5. colum. C. de hæred. instit.

Contrariam opin. per multa tenet Ias. in l. extraneum. in 2. volum. & seq. C. de hæred. insti. vbi etiam vide Alexan. Addo Paul. de Castr. in 2. volum. conf. 290. incip. super l. Lud. Rom. conf. 71. Idem.

Limita procedere quando sunt instituti filij, secus autem si essent instituti vel substituti hæredes extranei: quia tunc vxor habebit integrum usufructum, vt vult Bar. in conf. 57. incip. Bartholomæus fecit testamentum. Et in conf. 170. incip. Pe-

trus. & in conf. seq. incip. Nicolaus. Ang. conf. 97. Pan. in 2. par. conf. 78. in 2. dub. Alex. in 1. vol. conf. 40. & in 4. vol. conf. 29. & in 3. vol. conf. 57. & in 4. volum. conf. 29. Bened. in conf. 25. Ang. conf. 109. & conf. 301.

Amplia etiam si filius hæres institutus moriatur viuo patre qui testatus est cum clausula codicillari: quia tunc etiam vxor habebit integrum usufructum, ita Alexan. in 2. volum. conf. 42.

Et Etiam si pia causa sit substituta. Bened. in d. conf. 25. Idem.

Quid si filio sit substitutus pupillariter extraneus? dic vt per Ias. in l. & si contra. in 2. 3. & 4. col. ff. de vulg. & pup. vbi dicit qd si est simpliciter substitutus, mater habebit solum alimenta: quia substitutus est loco filij.

Secus si sit dictio donec, & quousque, vel huiusmodi, quæ fac legatum conditionale seu annuum.

Limita etiam quia mater, debet habere alimenta etiam inuito filio, qui potius velit dare usufructum quam alimenta. ita Sali. in d. auth. hoc locum. in ult. q. fac. quod vult Alb. de Rosat. in 2. par. statu. q. 102. in fi. Idem.

Quid si filius & extraneus instituuntur hæredes, an tunc habebit integrum usufructum? Fel. in c. 1. in 3. col. de præscrip. Refert & sequi. Sali. in d. auth. hoc locum. in 3. col. vers. sed supposita tenere, qd mater habebit tantummodo alimenta, & quod extraneus gaudebit fauoribus dat. à lege filio, per l. si communem.

Contrarium tenet Bar. in l. Titia. ff. de leg. 2. & cum Bar. transeunt Imo. Fulg. & Flor. ibi. & Alex. in apostillis. & pro opin. Bar. fac. tex. in l. filium. §. si legatum. ff. de leg. præstan. & istud videtur tenere Cor. in 1. vol. conf. 5. Idem.

Quid si sit instituta mater testatoris, an vxor tunc habebit integrum usufructum. Petr. de Anch. in conf. 237. dicit qd non.

Contrarium videtur tenere Alex. in 3. vol. conf. 57. ibi, sed circa hoc. & Cor. in d. conf. 5. Idem.

Sed quid si sint instituti fratres testatoris? dic quod vxor habebit integrum usufructum. ita Alexan. in 3. volum. conf. 57. præal.

Et idem quando fratres testatoris sunt substituti, & moritur filius, quia vxor habebit integrum usufructum. Alex. in d. conf. 40. in 1. vol. & in 4. volum. conf. 29.

Limitat præmissa Bened. in conf. 158. nisi testator habens filiam, instituerit hæredes vniuersales eius fratres, quia tunc vxor non habebit nisi alimenta ex coniecturata mente testatoris. Idem.

Quid si institutis filiis, bona deueniant in fiscum? dic quod vxor habebit integrum usufructum, cum fiscus habeatur loco hæredis extranei. ita Barto. inter conf. Bald. in 1. part. conf. 318. Bald. in d. 1. part. conf. 406. & in conf. 418. Petr. de Ancha. conf. 185. Rosat. conf. 516. Alexand. in 4. volum. conf. 29. Idem.

Quid si in testamento legentur alimenta vxori, & in codicillis relinquatur domina usufr. &c. Alex. in 4. vol. conf. 56. dicit quod vxor tunc habebit dimidiam usufructus. alleg. Pau. de Cast. in conf. 387. incip. quod vxor dicti Ristori. mihi 389. alias 391. incip. quod vxor cond. & ita etiam refert & sequi. Alex. in l. Titia. ff. de leg. 2.

Et istud in fortiorib. terminis tenet Corn. in 1. vol. conf. 5. Subiungit Alex. in d. conf. 56. quod si filius decederet, portio usufructus accresceret matri. vide per eum. Idem.

Quid si mater vel soror testatoris relinquitur usufructuaria institutis filiis? dic. Bald. in d. auth. hoc locum. quod solum habebit alimenta. Corn. in 3. volum. conf. 210. Ange. conf. 109. Idem.

Sed quid si testator legat alimenta, & usufructum vxori, an debeat habere vtrumque? Bal. in 3. par. conf. 209. & conf. 211. tenet quod sic. Idem.

Vtrum si testator legat, seu relinquit vxorem usufructuarius fundi filiis institutis: an ipsa vxor habebit totum usufructum? Barto. in d. §. Titia. tenet quod sic. & Sali. in d. auth. hoc locum.

Adde quod si testator simpliciter relinquat vxorem usufr. relictis filiis, qd venit usufr. ita Alex. in d. §. Titia. alleg. Bal. in l. si pater. C. de usufr. & ita tenet Lance. in l. vxori meæ. ff. de annuis leg. per illum tex.

Sed aduerte quia Bal. ibi videtur loqui in terminis illius legis, quando vxor fuit relictæ usufr. in cert. rebus: secus si vniuersaliter, & se remittit ad not. per Bart. in d. l. Titia. §. fin. de leg. 2. & quod etiam hoc casu debeat solum habere alimenta, tenet Arer. conf. 40. & sequi. Ias. in l. cum hi. §. si in annos. in fi. ff. de transact. Cacher.

Legatum vsfructus omnium bonorum à testatore factum vxori, & post eius mortem instituit fratrem, non valet, hæc

hæc est commu. opin. Fallit in 4. casibus, quos not. Ias. in l. extraneum. C. de hæred. institu. nume. 6. versic. tenendo tamen. Don. a Fin.

Si testator instituat hæredes, siue instituat filios, siue extraneos, & vxorem relinquat dominā, illa verba, dominam, siue dominatricem, seu massariam, siue donnam, & madonnam, talia verba important dominium, & non vsumfructum. hanc opinionem dicit esse communem Paul. de Monte Pico in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nuberet. ff. de leg. 2. vbi limitat in 3. casibus. nu. 19. Do. a Fin.

Vxor instituto hærede extraneo, habet vsumfructum in totum, nec hæres concurret cum vxore vsumfructuaria. no. Pau. de Monte Pico. in d. §. Titia cum nuberet. nu. 93. vbi limitat in 4. casibus. Don. a Fin.

Vxor per maritum relicta in testamento suo domina, massaria, & vsumfructuaria omnium bonorum, filiis hæredibus institutis, potest habere alimenta sibi condecencia, solummodo cum quadam præminencia, & honore, prout habebat viuente marito: secundum Bar. Pau. de Cast. Imo. & Cuma. in l. Titia. §. si. ff. de leg. 2. Bar. Cyn. Alber. Bal. & Saly. in auth. hoc locum. C. si secundo nup. mul. Alex. conti. 29. in princ. volum. 4. Bertran. conf. 85. ponitur in facto, qd dudum de anno, scilicet Domini. in prin. vol. 6. Corn. conf. 257. nu. 6. & 12. vol. 1. & conf. 308. nu. 3. vol. 4. Bellonum cōf. 6. nu. 12. Capram conf. 72. nu. 17. & conf. 154. punctus, quidam Sanctes de Aquila. nu. 1. Soc. iun. conf. 94. nu. 2. vol. 1. vbi prorumpit hanc esse communem opinionem, & conf. 96. eod. vol. Corn. in præcitato conf. 257. & Dec. conf. 54. nu. 1. & idem consuluit idem Soc. conf. 99. vol. 1. Bar. conf. 9. Ias. in l. & si contra. ff. de vulg. & pup. Angel. conf. 144. Rom. conf. 118. conf. 153. & conf. 116. Soci. conf. 279. vol. 2. Aret. conf. 40. refert & sequitur Ias. in l. cum hi. §. si in annos. in ff. de transact. Paul. de monte Pico in d. l. Titia. §. fin. num. 28.

Et hoc quidem concludendum est in viro, quem si vxor relinqueret dominū vsumfructuarium, & massarium, vtiq; non posset habere nisi alimenta, vigore legati huius, propter identitatem rationis, quæ par est in vtroq; ita voluerunt Bar. Cumā. & Flor. in d. l. Titia. §. si. Ias. conf. 112. col. pen. vol. 1. Curt. sen. conf. 11. col. penul. & Curt. iun. conf. 6. col. 12. & Bal. in d. auth. hoc locum.

Sed aduertendum est, qd ista vxor relicta vsumfructuaria, intelligeretur de prima vxore, quam maritus habebat tempore testamenti, non autem de secunda vxore, quam tempore mortis superstitem reliquit: vt voluit Bald. in l. si. col. pen. C. de indict. vid. toll. quem sequitur cum aliis aggregatis per eum, Tirac. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. sign. nu. 104. & seq.

In contrariam verò partem videtur inclinare consulendo optimè, & vtilissimè Bertran. in d. conf. 85. col. 2. & Alex. conf. 171. col. 2. vol. 2. Ideo aduerte, qd Alex. loquitur quando quis relinqueret alimenta alicui, & eius vxori, quo casu militarent rationes ipsius Alex. vt latè prosequitur Soc. iun. cōf. 172. nu. 25. & seq. vol. 2. verum istas rationes autumarem non militare in casu. Bal. diuerso, superius recitato.

Aduertendum est etiam, qd vbiq; vir relinqueret vxorem suam dominam, massariam, & vsumfructuariam omnium bonorum, & fratres carnales institueret hæredes vniuersales, & filiam dotaret, præferendo in institutione fratres ipsi filie: tunc etiam vxor esset duntaxat alimentaria, & sic alimenta, non autem vsumfructum percipere posset: vt consulit Capra. conf. 158. subscripsi me cuidam consil.

Et ista alimenta potest accipere, & sumere vxor propter huiusmodi præminenciam propria auctoritate, nec expectare debet, vt sibi ab hærede præstentur: vt voluit Io. And. in add. Specul. in tit. qui fil. sint leg. §. 1. Ang. in l. 1. ff. rerum amotarū. Alex. in l. nemo potest. col. 6. ff. de leg. 1. & fuit de intentione Bar. & aliorum in d. auth. hoc locum Alex. nu. 15. Ias. num. 37. Crot. nu. 26. Ruin. col. 17. & ceteri communiter in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Picus in d. l. Titia. nu. 116. & 133. Dec. conf. 418. nu. 3. & seq. Paris. conf. 21. nu. 2. vol. 2. Cozad. conf. 95. nu. 11. & Soc. iun. conf. 86. nu. 7. vol. 1.

Imò ipsa mulier, cui à viro relicta sunt alimenta, non teneretur operari pro hærede, seu ad eius vtilitatem: secundū Bar. Pau. Castr. & alios omnes in l. diuortio. ff. sol. mat. & Gratum, cum aliis relatis per eum. conf. 87. Inuocato diuino suffragio, Dominus Ferraldus de Ferraldis, artium & medicinae Doctor. sub nu. 2. cum aliis sequen. vol. 2. vbi docet istam esse communem opinionem.

Et sic etiam defunctis filiis, qui prius extabant, non debet consequi, nisi alimenta ab illis, qui succedunt filiis ex pupillari substitutione, seu ab intestato: quia quum viuente filio, legatum ceperit habere vires, & consequenter alimenta, tunc

deberentur, non debet in plus teneri hæres, quam teneretur filius. l. si fundum. §. filium. ff. ad leg. Falcid.

Sed si filij morerentur, etiā qd habeant substitutū, maximeq; extraneum, vxor prædicta debet habere integrū vsumfructum: vt per Bar. & alios in d. l. Titia. §. si. Imo. Alex. & Aret. in l. & si contra tabulas. ff. de vulg. & pup. Ang. in auth. hoc locum. C. si secundo nup. mul. & cōf. 97. Viuianus, circa fi. & cōf. 199. in dicto testamēto. Rom. conf. 516. nu. 1. 3. & 8. Bar. conf. 56. Bar. & cōf. 171. Nicolaus & Alex. conf. 40. in prin. lib. 1. & istam esse commemorat magis comunem opinionem. Ias. in l. si fundum. §. si paterfam. col. 2. ff. de leg. 1. & in l. sed & si contra tabulas. nu. 6. ff. de vulg. & pup. Paris. conf. 94. circa primū. nu. 44. vol. 2. Soci. iun. conf. 85. nu. 21. & ibi quoq; Dec. in subscriptione, seu cōf. seq. nu. 5. vol. 1. & idem Soc. iun. in d. conf. 94. nu. 2. post mediū, & ita consuluit Alex. in d. conf. 29. nu. 1. cum aliis seq.

Quod vxor relicta domina, & vsumfructuaria, stantibus filiis, donec vidua & casta viueret, tunc si decederent filij tractu temporis, inciperet habere vsumfructum.

Ampliatur, & declaratur hoc etiam procedere, vbiq; filius eiusdem matrimonij moreretur, ac decederet stantibus filiis alterius matrimonij; tunc similiter maritus debet integer vsumfructus: quia dicta consuetudo Bulgari, habet locum duntaxat superstitibus filiis primi matrimonij, ita eleganter tenuit Bal. in d. auth. hoc locum, & Ang. Aret. in tract. de testa. fol. 3. Tamen Bal. reuocando sententiam in melius, tenuit contrarium in d. l. Titia. §. si. videlicet, qd hoc casu vxori prædictæ debeantur solummodo alimenta secundū consuetudinem Bulgari, quem sequitur ibi Imo. & ita consuluit Ruin. conf. 41. nu. 4. & 9. vol. 3. vbi dicit hanc opinionem esse veriorem.

Interpretatur hoc postremo et procedere, vbiq; vxor ipsa relicta esset vsumfructuaria non omnium bonorum mariti, sed aliquarum rerum singulariū, vel particularium: tunc enim deberet habere vsumfructū dictarū rerum, nec esset locus consuetudini Bulgari: vt consuluit Bert. in d. conf. 89. col. 3. Viuius.

Vsumfructus vxori cum filiabus, &c. an extinguatur morte vxore? Cur. iun. in conf. 14. Idem.

Vsumfructu fundi relicto vxori, donec caste & vidualiter vixerit, & post eius mortem alteri relicto muliere transeunte ad secundas nuptias, statim admittitur substitutus, non expectata morte mulieris. Est commu. opin. secundū d. m. l. aso. in l. si mater. vers. facit ista l. C. de inst. & subst. licet Dec. cum Rom. ibi oppositum teneant. M. Charian.

Si legatur vxori ad eius vitam, hæres hæredis ptemortui poterit illud vendicare. Bar. & Bal. in fi. com. in d. l. Titia. §. Titia. ff. de leg. 2. communem dicunt. Yezius.

Testator si legat alimenta vxori, siue vsumfructum, si steterit cum filiis, seu habitauerit cum hæredibus, mulier tenetur stare, prout testator disposuit, alias non habebit legatum.

Fallit in 4. casibus, quos no. Pau. de Monte Pico in §. Titia. nu. 135. l. Titia cum testamento.

Testator si relinquat vxori suæ vsumfructum omnium bonorum, & post mortem eius aliquem instituat hæredem, tale legatum non valet, quia non potest confirmari additione. Ias. in l. extraneum. C. de hæred. institu. vbi limitat. colum. 3. & 4. Don. a Fin.

Vxor relicta vsufr. consequitur alimenta fauore filiorum, & ab extraneo integrum vsumfructum, & sic extraneus ex ipso filiorum non consequitur aliquod beneficium; teste Bald. conf. 317. col. 2. lib. 2. idem vbi locus esset substitutioni extraneorum. Bal. conf. 318. eodem lib. & viuētib; filiis vsufructus non debetur, sedis illis mortuis, teste Cast. conf. 417. col. 1. 460. col. 2. lib. 2. 28. lib. 1. Alex. conf. 57. lib. 3. A. frad. Capel. Tolos. quæst. 362. & sic respectu diuersarum personarum hoc statutum reperitur, diuersaque succedendi modus seruatur, ideo mater binob; respectu iniorum eiusdem matrimonij succedit in vsufructu, respectu autem filiorum ex alio matrimonio in plena proprietate. l. femina. §. illud. C. de sec. nup. auth. si quis. C. eo. tit. vbi Bald. & Moder. in l. generaliter. C. eodem. Boer. quæst. 185.

Idem in fideicommissio in iuncto filio & extraneo: in persona filij intelligitur si decederit sine filiis, sedus in extraneo. l. generaliter. §. cum autem. C. de inst. & subst. vbi Dec. num. 105. Soc. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. glo. in l. & ideo. ff. de leg. Bellat.

Vxor si hæres vsumfructuaria ad vitam instituat, ac post mortem restitutione bonorū grauet, non in hereditatis proprietate, sed in hereditariorū bonorū vsumfructu instituta hæres cæsetur, vt frequenter placuit auct. Pau. de Monte Pico. in l. Titia cū testō. Titia cū nuberet. q. 26. & nu. 79. ff. de leg. 2. Car. Rui. cōf. 15. nu. 15. & cōf. 4. nu. 16. & nu. 17. & cōf. 16. nu. 21. lib. 2. E. Suar.

Maritus relictus ab vxore dominus, vsumfructuarius, & massarius

farius suorum bonorum institutis filiis heredibus, solum debet habere alimenta, sicuti & econtrario vxore relicta usufructuaria a suo marito, filiis heredibus institutis: quo casu vxor & demum vidua, nihil aliud præter alimenta, consequi potest. Bal. in auth. quod locum. C. si secun. nups. mulier. Ioan. Nicolaus in l. generaliter. nu. 32. C. de sec. nups. Pau. de Monte Pico in l. Titia testamento. §. si. nu. 27. de leg. 2. Bald. in l. & si contra. ff. de vulg. & pup. Bellac.

Vsfructuaria si mulier relicta sit, stantibus liberis, alimenta tantum debentur. Cora. in l. 1. nu. 3. de seruitu. ff. & Decius conf. 54. nu. 1. commu. dicunt. vnum tamen habebit, quod alimenta suo iure, ac sua manu percipiet. Ange. in l. 1. ff. rerum amotarum. ac mortuis filiis pleno usufructu gaudebit. Bart. in l. sicut in annos. ff. quibus modis usufr. amitt. Villal.

Alimenta autem præstabitur secundum æstimationem iudicis, habito respectu ad vitam usufructuarij, præstabitur data satisfactione de longiori, vel breuiori vita, vt per Pala. Ruben. in repet. rub. de don. inter vir. quæ facit ad intellectum. l. 9. tit. 5. vol. 3. For. II. & l. 7. tit. 12. l. 3. eius fori, ad taxationem alimentorum si excedat quintam. Villal.

Vsfructuaria ac domina relicta vxor liberis heredibus institutis, alimenta solum consequetur, si aliud testator voluisse palam non fiat. commune inquit Corn. conf. 273. circa primum. lib. 3. Alex. conf. 56. perlectis. lib. 3. Dec. conf. 454. nu. 1. Goz. cõf. 99. nu. 8. Ac memineris, quod si filij fato cesserint, integrum bonorum usufructum consequetur. com. affirmat Deci. conf. 376. alias 476. conclusionem. vers. 1. responderetur. Præmissa autem opinio procedit etiam si pius locus foret substitutus, secundum eundem Decium ibidem. Tamen ista ampliatio videtur dubia: quia fauor piæ causæ æquiparatur fauori filiorum: vt not. doct. l. hæc consultißima. §. ex imperfecto. C. qui testa. fac. poss. fac. tẽx l. sunt personæ. ff. de relig. Cogita. E. Suarez, & Charian.

Vsfructuarius percipit fructus a solo sublato a se, vel de eius mandato, etiam si in horreo non sint reconditi. Gemin. in c. si propter. de rescrip. in 6. commu. dicit. B. Villalob.

Vsfructuarius omnium bonorum, tenetur ad solutionem æris alieni, secundum doct. Bart. l. si. nu. 5. vers. quæro quid si alicui legatur usufructus omnium bonorum. ff. de usufruct. leg. Dec. conf. 278. nu. 11. sed contraria sententia verior est. l. 1. C. si cer. pet. l. 2. C. de hæred. vel act. vendi: & hæc sententia communior est, referentibus Dec. sibi cõtrario in conf. 485. quia creditoribus solutio debet fieri ab hærede, & hæres debet satisfacere creditoribus de bonis hæreditariis. Et hoc modo usufructuarius erit priuatus usufructu, & hæres proprietate, in rebus legatis pro ære alieno soluendo, per tẽx in l. usufructu bonorum legato ff. ad l. Fal. ita inquit Pau. de Cast. l. si. §. si autem. C. de bo. quæ lib. & eod. Dec. conf. 536. nu. 13. & in conf. 590. nu. 4. Jo. Dilect. in tract. de arte testam. tit. 6. de leg. cautel. 42. nu. 7. Soc. iun. conf. 109. nu. 13. 14. & 15. in 1. par. conf. Aym. Crauet. conf. 187. nu. 1. & Rol. a Val. conf. 8. nu. 13. tom. 2. vnde inquit Bal. hunc modum seruandum esse, qd primo debeat satisfieri creditoribus, & solui funeris impensæ, de fructibus quos testator reliquit in suo patrimonio, tempore mortis, si sufficiunt: sin autem non, per venditionem immobilium, & de residuo postea legatarius usufructus habebit usufructum, in conf. 87. in fi. 5. vol. Propterea dicit Pau. de Cast. hanc prædicam esse, qd hæres antequam tradat bona usufructuario, deducat æs alienum, & vendat bona mobilia & immobilia, si aliter solui non potest, & postea detur residuum usufructuario in conf. 388. incip. in causa quæ vertitur Bononia. vers. sed hæres antequam tradat. col. 3. secundum veterem impressionem. Kirchoy.

Vsfructuarius omnium bonorum non soluit legata, sed onus soluendi legata incumbit heredibus. Bart. in d. l. si. per l. Sempronio. ff. de usufruct. leg. Qui usufructuarius in usufructu legato concurrat cum aliis legatariis particularibus. Guido Pap. in decis. Gratianop. quæst. 541. nu. 2. Ange. Aretin. in §. constituitur. nume. 3. instit. de usufr. & in tract. de testam. in verb. item reliquit d. B. eius vxorem. nu. 7. in 7. vol. tract. Hanc sententiam docto. communem esse, licet alij refragentur, inquit Deci. in conf. 590. nu. 3. Soc. iun. in conf. 100. nu. 27. & in conf. 115. nu. 10. in 1. parte, & Rol. a Valle in conf. 8. nu. 26. in 2. Tomo conf. vbi ipse hanc sententiam latius declarat post Aym. Crauet. in conf. 188. in 1. parte. Et ibidem Rol. nu. 36. multis adductis auctoritatibus docto. declarat communem sententiam esse, usufructuarius omnium bonorum concurrere in usufructu cum legatariis. De qua decisione plura scribunt Dec. & Cagn. in l. in toto. ff. de reg. iur. licet non ignorem. Moder. hanc doctrinam aliter explicare in suis add. ad conf. Decij in conf. 607. in verbo, omnium. Kirchoyus, & Charian.

Vsfructuarius cui usufructus omnium bonorum fuit relictus, seu legatus, tenetur ad onera aliena simul, atque onus æris alieni ad ipsum spectabit, secundum Bart. in l. si. ff. de usufr. leg. sed in contrarium facit de directo. l. 1. C. si cer. pet. & l. 2. C. de hæred. actio. videlicet qd usufructuarius omnium bonorum non teneatur ad soluendum æs alienum, & isthac opinio contra Bart. videtur communis, vt patet ex congestis per Ias. in l. 1. & seq. ff. ad Treb. per Dec. conf. 485. circa fi. & per Socin. conf. 13. in præsent. & Bello. conf. 7. nu. 1. idemq; comprobatur ex his, quæ scribit Barb. conf. 63. illud: nam creditoribus tenentur satisfacere hæredes de bonis hæreditariis, vt per Paulu. de Cast. in l. si. §. si autem æs alienum. C. de bonis quæ libe. idcoque hæres propter æs alienum soluendum, & pro satisfactio- ne potest vendere bona mobilia & immobilia, antequam illa usufructuario tradat, & tanto minorem usufructum habebit usufructuarius. l. usufructu bonorum. ff. ad l. Falc. & ibi Alex. & Bal. conf. 87. super 1. lib. 5. & Pau. de Cast. conf. 535. in causa quæ vertitur. & Dec. conf. 620. vbi scribit istam esse communem opinionem, licet & malè Gozad. conf. 94. asseueret contrarium. Viuius.

Vsfructuarius omnium bonorum usufructum illius fundi, qui in specie alteri legatus fuerat non habebit. generi enim per speciem derogatur, per regulam generi. de reg. iur. & Dec. conf. 590. nu. 6. Vezin.

Vsfructuarius certa rei, non tenetur ad soluendum æs alienum. Conarr. Resolut. lib. 2. cap. 2. communem dicit. Villal. & Vezin.

Amplia ad usufructuarius omnium bonorum, quia nõ tenetur soluere æs alienum, sed hæres. Alex. in l. si filio. §. vir. ff. solut. matri. communem dicit, & Bello. conf. 7. nu. 1. ex Barb. cõf. 63. & Dec. conf. 533. Idem.

Intellige istam communem, quia potest hæres tanquam tradat legatario, incipiendo a mobilibus soluere æs alienum & residuum legatario dare, præstita cautione de soluendis alijs debitis. Dec. conf. 620. communem dicit, licet Gozad. conf. 94. teneat contrarium. Idem.

Amplia secundo, communem ad legata gratuita testatoris. Couar. in d. c. 2. nu. 7. com. dicit. Villal.

Vsfructuarius etiam omnium bonorum, non tenetur creditoribus hæreditariis de usufructu respondere, sed debent distrahi tot proprietates usque ad quantitatem debitam, & de residuo percipi usufructus. Est comunis opinio contra Bart. secundum Ias. in l. 1. ver. 2. mouetur. ff. ad Senatufconsul. Treb. P. Fichard.

Testator cautionem quam debet præstare usufructuarius, non potest remittere, neque prohibere, quin ea cautio præstetur de vtendo illis rebus arbitrio boni viri. communem dicit Clar. §. testamentum. quæst. 64. Bal. in l. 1. C. de vsur. Dec. conf. 565. Ias. cõf. 40. vol. 1. & hoc locum habet siue usufructus constitutur in rebus quæ vsu consumuntur, siue in alijs. Decius ibi Charian.

De vsu legato.

C A P. XVI.

Egatum ad certum vsum in alium cõuerti non potest clem. quare contingit. de relig. dom. l. 1. ff. de administr. rerum ad ciuita. pertin.

Fallit in 8. casibus, quos no. Bened. Capr. regu. 112. Don. a Fin.

Legata ad certum vsum destinata, regulariter in alium cõuerti non possunt. clem. quia contingit. de relig. do. l. 1. ff. de administr. tuto. vel curato. argumento cap. 3. cap. suggestum. & ibid. glo. de appel. 22. quæst. 2. c. is autem. 42. dist. c. licet. c. inter corporalia. de translatio. episc. auth. quomodo oport. episc. §. si vero hoc non fieret. vt ibidem gl. in verb. hæc adimplenda. coll. 1. arg. l. liberto. §. Lucius. ff. de annu. leg. secundum Spe. tit. de instrum. edi. §. nunc aliqua. ver. quod si quis. & ita communiter teneri asserit Bened. Capr. reg. 32. 1. nu. 4. quod tamen inter alia fallit in relictis ad certum vsum, quia possunt per legatum a latere, vel episcopum, quatenus consentiat hæres defuncti in alium vsum pium cõuerti. cap. nos quidem. & ibid. Nico. de testam. & hoc voluit Lopus in clem. 2. de relig. dom. & per not. a Vincen. & Ioan. Andr. in cap. fin. de testam. quos sequitur in d. clem. 2. Aegid. Bellam. Card. & D. Nic. & cõiter teneri d. reg. 112. nu. 9. refert idẽ Capr.

Ana. in conf. 77. all. c. nos quidem. extra. de testam. & ita videntur tenere. Alexan. & Ias. l. si fundum. §. fin. in 4. colum. ff. de lega. 1. quod est verum quando non posset dispositio testatoris specificè adimpleri, alias Papa etiam hærede consentiente eam

Com. V.I. Opin.

eam commutare non posset, & ne quidem in alium pñ vsum magis fauorabilem, quia testatoris voluntas pro lege est seruanda. 13. q. 2. c. fi. auth. de nupt. §. disponat. c. tua. de testa. c. fi. c. cum Marthæ. de celebrat. mis. & eius mandatum ad vngue, nec in plus aut minus exequendum. argumeto. c. cui de sacer dot. de præb. lib. 6. c. cum dilecta. de rescri. l. diligenter. ff. mada ti. & Lap. de cle. 2. & ibidem Floria. & Imo. quod contra Ioan. And. & D. Ant. cōiter teneri refert Bened. Capra ibid. nu. 21. & 24. Hæc tamen limitata sunt quando testator prouideret, quod si legatum de iure aut de facto adimplere nequirit, qđ tunc legatum ad hæredem reuerteretur: quo casu legatum ad certum quempiam vsum relictum, si in illum voluntas testato ris non impleteretur ex autoritate superioris non possit in alium vsum conuerti, cum testator ad hæredē videre disposue rit, secundum Bar. in l. liberto. §. Lucius. & ibid. gl. ff. de an. leg. quod Azonem sensisse d. §. Lucius. Bar. asserit. & ita commu niter teneri refert ibidem in fi. Idem Capr.

Legatum alicui factum a testatore, vt possit caderē in suo nemore decem plaustra lignorum: si interim legatarius moria tur, tale legatum, & talis facultas cadendi ligna vsque ad eam quantitatem, transibit ad hæredes ipsius legatarij. arg. l. si ne cessarias. §. de vendendo. ff. de pig. act. Alex. & Ias. in l. apud Iu lianum. §. si quis alicui. nu. 5. ff. de leg. 1. Vezin.

Quando testator legat domum ad vsum, & habitat. vxoris, & post eius mortem voluit peruenire ad eius hæredes, intelli gitur de hæredib. testatoris, non autem vxoris. Hyp. sing. 21. al leg. Alex. in 2. vol. conf. 23. adde quod illud conf. est repetitū in 1. vol. conf. 56. Vezin.

Legatum habitationis alicuius domus, & legatum alicuius vsus, intelligitur factum causa ipsius legatarij. Bald. in auth. habita. C. ne filius pro patre. nume. 6. Alex. super Barto. in l. cum antiquitas. C. de vsufruct. & Felin. in cap. quam sit. de vsu ris. Vezin.

Testator legas vxori habitationem domus, si solum vnam, domum testator habeat, illius domus habitationem censetur legare, si autem plures domos testator habuerit, tunc hæres vnam domum eliget, quam dabit viduæ pro sua habitatione. l. si domus. ff. de lega. 1. dum tamen sit in eo loco vbi degebat defunctus: quia si alia domus essent in alio loco, nō posset hæ res eligere. Ias. in d. l. si domus. non qđ debeat domus in qua testator faciebat suam habitationem, sed hæres eligat quā da turus sit, nec cogetur hæres ad pensionem aliam domum con ducere, sed sufficet qđ tradat vnam ex illis quæ ad defunctum pertinebant. Ias. in d. l. si domus. Bellac.

Si testator relinquat domum vxori, & iubeat nullum sibi in ferri impedimentum in pos. ipsius domus, ex hoc intelligitur sibi dedisse licentiam propria auctoritate apprehendendi do mum. ita dicit no. Angel in l. hoc si res. ff. de rei vendi. habetur aliquid per nouissimos. max. Ias. in l. non dubium. C. de lega. in l. talis scriptura. in vlti. col. de leg. 1. in l. nemo potest. in 8. col. eo. tit. Idem.

Ille qui ex legato habet habitationem, potest illam rem al teri locare. l. cum antiquitas. C. de vsufr. §. si cui. Insti. de vsu. & habita. Cor. cōf. 305. in vlt. col. ver. circ. 2. Ang. in d. §. sed si cui. Secus autem si legatum dicat quod possit stare. ita vult Fulg. in conf. 207. incip. Franc. filius. De quo vide etiam not. Alex. in 2. volum. conf. 223. & Soc. in 2. par. conf. 281. & Corn. in d. conf. 305. Charian.

An autem legata habitatione debeantur alimenta? Bald. in l. si. ver. sed quid si testator. C. de indic. vid. tol. tenet quod sic. Crem. sing. 65. Idem.

Legata habitatione, intelligitur de parte quam testator ha bitabat. l. vxori. in prin. ff. de leg. 3.

Quid si legatur vni pauperi vsus vnius magni palatij, an possit vti toto? dic qđ sic. Crem. sing. 83. al. l. diuus. §. licet. ff. de vsu & habita. Idem.

Sed quid si testator legat suam habitationem, apponendo von fines, an videatur legata proprietas? dic quod sic. secus si dicat lego habitationem talis domus. Crem. sing. 110. al. Bal. in d. l. cum antiquitas.

Qui habet habitationem, debet vti honeste, alias priuatur l. non aliter. & ibi Bal. ff. de vsu & habit. Idem.

Castro legato vel concessio, cedunt omnia castra adiacen tia, etiam sola destinatione testatoris, secundum communem per Burf. conf. 2. nu. 49. lib. 1. post Doc. in l. i. ff. de acq. pos. ex l. quod in rerum. §. si quis post testamentum. & l. plane. §. i. ff. de leg. 1. l. prædiis. §. Titio. de leg. 2. Quinimo agri, molédina, & cetera immobilia quæ tempore concessionis sunt castro destinatione adiecta, secundum Bald. in c. 1. de capit. qui cur. vendid. Burf. d. conf. 2. nu. 49.

Legans domum cum omnibus rebus quæ in ea sunt, nulla

De ultimis uolunt.

re excepta, nō videtur per hoc legare pecuniam numeratam quæ ibi reperietur. Frumentum tamē & alia res quæ ibi sunt, in ipso legato bene comprehenduntur, non tamen pecunia. l. si mihi Mañia. §. fina. ff. de leg. 3. quem tex. singularem ad hoc propositum inquit Ias. in l. singularia. nu. 28. ff. si cer pet. ratio est quia pecunia non circumscribitur loco. l. si fideicom. §. tra ctatum. ff. de iud. Item etiam non venit instrumentum, seu nō men debitoris. l. Caius. in prin. vbi Bar. ff. de leg. 2. Ias. in §. item Seruiana. col. 7. Insti. de actio. Bened. conf. 159. Oldra. conf. 163. Cardi. conf. 51. Nec item veniunt postea immissa. Bened. conf. 45. Bellacomb.

Legata domo, si testator habet plures domos, erit in arbi trio hæredis dare minimam, & si nullam habeat; legatum est elusorium. Mayne. l. semper in obscuris. nu. 9. ff. de regu. iur. comm. dicit. Villalob.

Legatam domum a testatore plures ædes habenti, sic hæres elargiri tenebitur, vt vel minimam dare possit, at si domus simpliciter ab eo testatore relinquatur, qui nullas ædes om nino possideat, vanum ac ridiculum prorsus legatum erit, cō munē inquit Mayner. in l. semper in obscuris. nu. 9. ff. de regu. iur. Idem & Vezin.

Si testator legat domum cum his quæ ibi sunt, non intelli gitur legare quæ ibi sunt mercis causa, vel ad tempus. l. ex fa cto. el. 2. ff. de hære. insti.

Fallit vt no. Rom. sing. 649. Don. a Fin.

Legata domo venit penus. gl. & Bar. in l. vxori. in prin. ff. de leg. 3. Vezin.

Affixa domibus, seu ædib. legari non possunt. l. cetera. vbi Doc. max. Ias. in 1. col. ff. de leg. 1. Idem.

Legari ædibus affixa regulariter non possunt. l. circa. ff. de lega. 1.

Fallit vt per Vigel. in commento 3. anni. c. 4. excep. 65.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 222. Cacher.

Legatum cameræ comprehendit omnia parata ad ipsam cameram, etiam si sint extra eam. Bar. in l. ff. de pen. leg.

Non tamen venient ea quæ ipsa vxor intulisset in camerā in scio testatore, cā impinguandi legatum. Bar. in l. cum ita. in prin. per illum tex. ff. de leg. 2. & ibi Bal. Vezin.

Si testator iubeat fieri hospitale in domibus suis, & illud si bi hæredem instituat, deinde viuens domos alienet, an reuoca bitur institutio vel legatum? Ias. vbi supra dicit qđ non. all. Bar. conf. incip. testator in testamēto disposuit, quod mihi est 26. Adde Alex. in d. l. fideicommissa. §. si rem. de lega. 3. Et quid si alias emat, an istæ emptæ debeantur pro hospitali? vide Alex. in l. placet. in fi. ff. de lib. & posth. & simili. Bar. & Alex. in add. in l. si id quod. §. qui quinque. ff. de leg. 1. Cacher.

De dote legata.

C A P. XVII.

Si pater filia legauerit certam quantitatem pecunie pro sua dote, & demum in vita minorem summā pro sua dote constituerit ipsi filia, dos quidem da ta in legato computabitur, & demum reliquum poterit petere ea filia. Ita omnes tenere asserit Dec. conf. 81. nume. 6. Vezin.

Pater si per legatum relinquit filia centum pro sua dote, & postea pater in contractu sui matrimonij ipsi filia constituit eandem summam in dotem, pater hoc censetur fecisse animo compensandi cum legato, ita vt demum filia non possit pete re legatum. l. Titia. §. qui inuita. ff. de leg. 2. l. filia. C. de lega. & ibi Doc. Soc. conf. 100. nu. 7. in 3. vol. E. Musc.

Dotis gratia, seu nomine, si quidpiam pater filia relique rit, ac postea viuus eandem filiam collocauerit, & dotauerit, non propterea impediatur postea filia relictum illud petere, quatenus excurrit, ac superegreditur dotem sibi præstitam, vt fuit celebris ac famigerata sententia Oldrad. quem referunt, & sequuntur Bald. & Angel. l. Lucius. 1. ff. de leg. lib. 2. Alexan. num. 5. Ias. num. 19. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de ver. obli. testantur commu. Alex. conf. 7. num. 10. lib. 1. Ias. in l. filia. nu. 3. C. de leg. Soc. conf. 101. nu. 3. lib. 3. Bened. in c. Raynutius. ver. dotem. nu. 14. de testa. Dec. conf. 81. nu. 6. Paris. cōf. 61. 38. lib. 2. Et si nihil amplius filiam posse petere asseuerauerit Dy. quem laudant, ac summopere probant Cuma. nu. 7. Pau. nu. 4. Imo. ad fi. in d. l. Lucius. rursus Imo. in d. §. cum pater. Campe. de dote. 1. par. q. 36. Hyp. in l. vna. nu. 27. C. de rapt. virg. Sed cer te quidquid sit, superior snia, & vera oīno est, & indistincte re cepta, seu pater pro filia maritanda, seu pro dote filie relique rit: labunturque maxime qui Bar. eam distinctionem in d. l. Lu cius adscribunt, inter quos primas obtinet Pau. cōf. 214. lib. 1.

& qui falsò, ac perperam frequenter placitam illam scripsit Palat. Ruu. in repetit. c. 3. no. 8. 12. nu. 8. vt aduertit Did. a Couaruu. ex aliorum mente in c. officij. nu. 10. de testam. Suarez.

Pater promittens dotem pro filia si postea ei leget animo compensandi dotem promissam, legare videtur. l. si quis mandati. §. cum pater. ff. de lega. 1. fallit in 3. casib. quos not. Soci. reg. 282. fallit in 3. casib. vt per Alex. in l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. nu. 1. Idem.

Sed quid si pater instituat filiam in dote quam dedit, & tamen nullam dedit? Bald. in 3. par. consil. 12. tenet qd institutio sit nulla, vide per eum. Vezinus.

Legatum factum filiae cum alimentis, interim quòd nubat, censetur pro dote, & nomine dotis factum, maxime si an. statuto exclusiuo foeminarum. iuxta communem per Burs. consil. 32. num. 26. lib. 1. Bonac.

Legatum si sit relictum filiae pro maritanda cum A. si filia maritetur cum B. filia nihilominus habebit residuum. Ias. in l. filia legatorum. de legat. C. nu. 3. commun. dicit. B. Villal.

Et infert ad validitatem testamenti, in quo pater instituit filiam heredem si nupserit mercatori: Si alij nupserit dat solum certam legatam. al. Card. & Gemi. ibi in 10. q. Aliud est enim secundum eum, eligendi matrimonij metu poenae libertatem auferri: Aliud matrimonium certa lege inuitari. l. Titio centum. §. Titio. el. 1. ff. de cond. & demonstr.

Et ad istud facit quod vult Ias. in l. 1. in fi. 1. & in princip. 2. colum. C. de instit. & substit. sub condi. fact. & in l. 2. in 1. colu. eor. tit. vbi dicit qd ad matrimonium metu poenae, secus autem spelucris, nemo inuitari debet. al. iura quae omitto. Fac. quod vult Dec. in c. Ecclesia S. Mariae. in 14. col. ibi 2. pro ista conclus. ext. de consti. I. Fich.

Faciunt no. per eundem Fel. in c. 2. circa fin. de tren. & pace. vbi all. pulchrum consil. Old. 16. incip. thema tale est, Titius habens vnam filiam. vbi vult qd si testator dicit, instituo filiam meam si nupserit mercatori, & si non nupserit mercatori, priuo eam heredem. Filia nupsit primo mercatori, deinde ille mortuo vult nubere nobili, quod priuabitur hereditate. Idem.

Legatum factum filiabus non comprehendit posthumam, de qua non est facta mentio in testamento. l. qui filiabus. vbi no. ff. de lega. 1.

Fallit in 2. casibus. vt per Ias. in d. l. nu. 8. D. a Fina.

Legatum factum filiabus in testamento, non comprehendit posthumam, & sic in legato facto filiabus praedictis non venit ipsa posthuma, quae nondum erat in rerum natura, nisi de ea in dicto testamento appareat facta expressa mentio: vt voluerunt glo. Bar. Paul. Castren. Aretin. Rapha. Cuma. Alexand. & Ias. num. 8. & 26. per textum ibi in l. qui filiabus. ff. de lega. 1. vbi intonat istam esse communem opinionem. Sed hoc procederet in verè posthumo post mortem testatoris orto, non autem in nato post conditum testamentum ante ipsius testatoris mortem: secundum glo. in rubr. C. de posth. hered. insti. huiusmodi enim posthumus participare deberet absque dubio aliquo de dicto legato filiis facto. l. si cognatis. vbi Soc. hoc firmit. ff. de rebus dubiis. Cuma. in fin. Alex. & Ias. sub num. 9. cū seq. in d. l. qui filiabus. & Roma. consil. 408. sub num. 6.

Et hinc est, quòd si fieret legatum liberis, non comprehenderet natos post mortem testatoris, sed duntaxat ortos tempore testamenti, vel mortis dicti testatoris: quoniam illo tempore dies legati cedit. d. l. si cognatis. & ibi Soc. & ita consuluit Roman. consil. 231. & Dec. consil. 95. sub num. 5. & hoc idem firmit idem Roma. consil. 134. num. 5. & Ruinus consil. 100. nu. 5. vol. 2. & consil. 158. viso eleganti consilio, & additionibus ad illud factis. num. 2. & 9. vol. 3. & Tiraq. in tract. de vtroque retract. tit. 1. §. 1. glo. 9. num. 83. vbi num. 82. hoc etiam ampliat, & approbatur inter consilia Soc. consil. vltim. casus iste, post vltimam subscriptionem. vo. 1. & in consil. Soc. iun. 172. num. 1. volum. 2. qui promittit istam esse communem opinionem.

Sed Soc. ipse ibi videtur consulere doctissimè in quodā casu, qd legatum factum filiis, extendatur etiam ad filios nascituros post mortem testatoris. Viuius opi. 442.

Legatum dotis factum filiae spuriae valet, & tenet, tam de iure civili quam cano. sec. communem per Rol. consil. 85. nu. 1. nu. 7. & 8. lib. 3. & qui num. 12. quaerit, an praesupposita validitate legati, si excedat modum congruum alimentorum, possit auocari a filiis legitimis & naturalibus heredibus patris? Distingue, vt per eum d. consil. col. fi. vbi tandem concludit, qd viuente marito, nullo modo id quod excedit veram mensuram dotis possit ab heredibus auocari, de quo vide quae scribit Bar. in l. si. ff. de his quib. vt indig. idem Rol. consil. 87. num. 17. consil. 89. col. 1. li. 3. Bellacomb.

Legatum factum pro filiabus maritandis, intelligitur de primis nuptiis tantum, non autem de secundis, & sic non ha-

bet locum in filiabus viduis, quamuis pauperrimis: secundum Bal. in praemio decretal. col. 4. Ias. in l. diuortio. §. quòd in anno. nu. 18. ff. solut. matrim. & in l. duobus. §. ei qui. de iure iuran. Bal. in l. fin. q. penult. C. de septent. quae sine certa quantitate. Dec. nu. 3. in rub. C. de secundis nuptiis. qui ostendit istam esse communem opinionem, & ibi eam limitat, & declarat vtiliter ipse Dec. num. 4. & Couaruias quoque in cap. requisiti, nu. 3. de testamen. & Iacobus Mandellus consil. 52. nu. 9. & Tiraquel. cum ceteris signatis per eum, per textum ibi, in l. boues §. hoc sermone. num. 3. cum duobus sequentibus. ff. de verb. sig. & obseruatur in pract. secundum Ias. in d. §. quòd in anno.

Sed vbiunque esset factum legatum filiae, si erit vidua tempore mortis patris, sufficeret si ipsa filia illo tempore vidua extitisset, licet postea maritetur, & sic legatum hoc non expiraret per matrimonium subsequens, sed peti posset: vt consuluat Ang. consil. 38. Constantinus Arculani de Perusio.

Quia etiam quòd pater legasset filiae in casu viduitatis: tunc voto ipsius patris semper conueniret, & conuenire deberet semper filiam esse nuptam, & consequenter sufficeret viduitatem fuisse per momentum, licet legataria ipsa non perseueraret in viduitate: vt voluit glo. in verb. sufficit. & Bart. in l. si. C. de indicta vidui. tollen. & facit tex. & quòd ibi notatur in l. reprehendenda. C. de instit. & substit. & quòd concludit Io. Andr. in regula decet indultum in mercur. de regul. iur. in 6. cū aliis aggregatis per me infra in opinione. Pater habens 12. filios. post princip. videlicet.

Quòd consequens immunitatem a lege propter numerum duodecim filiorum, illam non amitteret: si aliquis eorum moreretur: quòd firmant Bart. in l. ex facto. in princ. ff. de vulg. & pupil. Anchar. cap. statutum. in princ. de rescriptis. in 6. Imol. in Clem. & si principalis. de rescrip.

Scilicet qd statutum requirens certam qualitatem sufficeret illam ab initio esse, licet postea deficeret, & concurrat etiam Ang. in l. si quis heredem. C. de insti. & substit. & in d. consil. 34.

In quibus locis voluit, qd si fieret legatum mulieri si ingrederetur monasterium, vel acciperet habitum tertij ordinis: quòd si tunc acciperet habitum, & diende dimitteret, habere deberet legatum ipsum. Viuius opin. 443.

Nuptui elocanda foemina si quidpiam relinquatur, atque eam viuis postea testator in viri alicuius manum minori dote, quam legati summa est, dederit, non omnino extinguetur, sed residuum quatenus dotem datam legatum supergreditur, peti poterit, vt frequenter placitum pono ex Alex. consil. 7. nu. 10. lib. 1. Soc. consil. 101. nu. 3. C. de legat. & in l. huiusmodi. §. cum pater. num. 19. ff. de lega. 1. Dec. consil. 81. nu. 6. Gul. Bened. in c. Raynu. ver. dotē. nu. 14. de testa. Paris. consil. 71. nu. 38. li. 2. Tamen complures non leuibus argumentis in diuersa omnia abierint, quorum familiam ducunt Raph. Cu. nu. 7. Pau. nu. 4. Imo. ad fin. in l. Lucius. 1. ff. de leg. libr. 2. ceteros suppeditabit Cap. de dote. par. 1. q. 39. & Hyp. in l. vna. n. 27. C. de rap. vir. E. Suar.

Legatum relictum mulieri pro se maritanda, vel ad eam maritandam, debetur mulieri simul atque erit nubilis aetatis: & statim cum ad nubilem aetatem peruenerit, legatum erit debitum, praestando tamen cautionem de nubendo. l. qui habebat. cum ibi notatis. ff. de vulg. & neque requiritur qd nuptiae contrahantur: & sic tale legatum non habebit conditionem matrimonij Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. in fine. ff. de condi. & demonstra. Alex. consil. 71. in 5. volu. & dicitur mulier nubilis aetatis, cum attingit annum duodecimum: vir autem cum attingit quartumdecimum. l. sancimus. C. de nup. Bellac.

Empensarum circa dotem factarum deductio non videtur remissa per maritum, qui simpliciter uxori legauit dotem. l. 2. & ibi Bar. ff. de dote praegat. sed si maritus legaret uxori quicquid ad eum peruenit nomine dotis, videtur remisisse suae uxori deductionem expensarum factarum in ipsis rebus dotalibus. Ias. in l. post dotem. num. 36. ff. solu. matr. Villal. & Bellac.

Si dos non fuit forte soluta, & maritus legat dotes uxori, an possit ipsa agere contra heredes mariti? Bal. in 2. par. consil. 350. tenet quòd sic. Vezinus.

Quid si maritus recepit res aestimatas in dotem, & legat eas uxori, an ipsa debeat habere res, & aestimationem? Bald. tenet notabilitet quòd sic, in l. Licinius locusta. ff. de lega. 2. Idem.

Legatum factum mulieri, vel alicui, vt contrahat matrimonium cum A. si ipsa velit: requisita recusauit, & si postea A. velit, nihilominus debetur, etsi non contrahat. Iaso. in l. 1. C. de instit. & substit. nu. 8. communem dicit. B. Villal.

Legatum relictum alicui mulieri tempore nuptiarum, vel cum nubat, vel in tempus nuptiarum, vel pro dote, non debetur tale legatum ante diem nuptiarum, & sic duo requiruntur antequam tale legatum debeat. primum, qd illa cui relinquitur, perueniat ad aetatem adultam: secundum erit, quòd

nuptia contrahantur, & quod re ipsa matrimonium celebretur. l. sancimus. C. de nup. & intelligitur quod re ipsa matrimonium celebretur per verba de presenti, posito quod ad domum non sit traducta ipsa mulier. Bart. in d. l. Titio §. Titio genero. ff. de cond. & demon. Alex. cons. 77. in 5. vol. vel si relinquatur mulieri quando maritabitur, ea verba verificantur in matrimonio per verba de presenti contracto. Alex. cons. 20. in prin. in 2. volum. Bella comb.

Dotis legatum, vel dotis causa factum alicui mulieri conditionale censetur, nec debetur, nisi sequuto matrimonio: ut in l. Publius Manius. in princ. ff. de condi. & demonstra. firmat Io. Dilectus in tract. de arte testandi. tit. 6. caute. §. 1. Barba. per textum ibi in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de conditio. & demon. & ista est communis opinio. secundum Pau. Castr. ibi Corne. cons. 229. vol. 4. Bald. Nouellum. in tracta. de dote. in 6. par. privilegio 50. Couarru. cap. 3. nu. 2. de testa. & disputat Ias. in l. si Titio. nu. 12. ff. de leg. 1. In contrariam vero partem, videlicet, ut ipsum legatum dotis purum sit, inclinauere Imol. in d. §. Titio genero. nu. 7. & 10. vbi perhibet istam opinionem communem fore, quam firmiter etiam alij non pauci per eum relati, & per eos, de quibus supra.

Sed quid ipse infelix peccator dixerim in tam dubitabili passu, concurrat ergo cum prima opinione tanquam realiter magis communi, & sacrosancta, cum qua concurrat etiam Grmatic. in constitutio. in aliquibus. num. 25. vbi refert ita extitisse iudicatum in facto in Sacro Regio Consilio Neapolitano, ipso patrocinate, vbi tractabatur de muliere ingressa monasterium post legatum dotis ei factum, & nihilominus fuit decisum conditionem ipsius legati adimpletam fuisse ob ingressum predictum, ac dotem soluendam esse eidem moniali. Viuius. Si te stator reliquit tali mulieri centum pro ea maritanda, debetur legatum, quamuis ea mulier esset maritata tempore testamenti. l. si iam facta. ff. de cond. & demon. l. antepen. C. de senten. quæ sine certa quanti. Ias. in l. quominus. nu. 133. ff. de fluminibus. Alexand. consil. 146. in 5. part. Curt. sen. consilio 32. Vezinus.

Legatum si fiat mulieri de minori summa, si religionem ingressa fuerit, de maiori vero si matrimonium contraxerit, an per ingressum monasterij amittat pinguius legatum, ex quo remouetur dicta conditio impeditiua vitæ contemplatiuæ? Dic, qd & si aliqui communem dixerint eam conclus. quod non amittat, contrariam tamen veriorē dicunt Doctor. in apostill. ad Mathes. singu. 52. Iaso. consilio 43. columna 4. lib. 2. vbi dicit communem obseruatam a generali consuetudine, de qua per Ofac. decis. 126. nu. 22. vbi plura de l. Titia si non nupserit. ff. de conditionib. & demonstra. Iason sibi ipsi contrarius in authent. si qua mulier. columna secunda. C. de sacrosanct. eccles. vbi quod nihilominus consequatur maiorem summam, Dec. in c. in presentia. col. 29. extra de proba. Euer. lib. arg. loco a matrimon. Carn. ad spir. Quæ opi. benignior est, & pietati congruens. teste Hypol. sing. 215. Cate. verū. conditio adiecta. vbi concludit eam conditionem reiciere. fauore religionis. pro qua vine quæ scribit Alex. consil. 35. col. 2. lib. 3. vbi refert communem. Boer. q. 3. num. 14. pulchre Rolan. consil. 35. num. 17. lib. 3. vbi post plura concludit pro filia ingredien. monasterium. Quo autem re medio consequi valeat tale legatum? Dic. ut per Dilect. ti. de legat. 64. Bar. in l. ff. de his quæ pœn. nom. Roland. d. consil. 35. col. fin. num. 31. Bellac.

Religionem ingressa filia, cui, si sacris imbueretur, ducenta, si nubere, mille nummum sextertia legata erant, integra mille consequetur. commune ponunt Hypol. in l. vna. numero 45. C. de rap. virg. Emanuel a Costa. cum Dec. Fel. & Ferret. in l. cum tale. §. si arbitrati. ampliati. 11. num. 5. ff. de condit. & demonstra. Dec. consil. 64. & consil. 19. Durand. in arte testandi. tit. 6. intellige tamen, nisi si testator prohibeat expressim ne illa mille nummum sextertia aliter filia adipisci possit, quam si matrimonium inierit. commune asserunt Dec. consil. 419. Berous in c. in presentia. nu. 494. & seq. de proba. Viui. lib. 1. opi. 125. quamuis mihi solidas hac in re iuris vtriusque rationes insuanti verius multo videtur. vel vtroque casu, vel neutro potius filia admittatur. Sed hac de re copiosius alibi. E. Suarez.

Limitat tamen Ias. iura prædicta, quando maritus fecit legatum uxori simpliciter: secus si legaret uxori, etiam si ad secundas nuptias conuolauerit. quia tunc dummodo nubat post annum luctus, habebit legatum quo ad proprietatem & vsum fruct. non obstat filiis primi matrimonij. alleg. gl. in §. vñ itaq; in auth. de nup. & Bal. in l. 1. in ver. sed pone prior maritus. C. de secū. nup. & in l. filium quem habentem. vbi etiam hoc repetit ipse Ias. col. 7. Cifam. erci. & Lud. Rom. consil. 219. incip. ex themate consultationis. Dec. in d. c. Ecclesia S. Mariæ. de const. Ias. autem in l. 2. col. 1. in fin. C. de indic. vid. tol. dicit qd si ma-

ritus qui habet filios ex vxore, si fecerit legatum uxori, nulla conditione adiecta, & mulier postea transeat ad secunda vota: si quidem transit infra annum, perdit proprietatem rei legatæ quæ acquirit filiis primi matrimonij, & habet tantum vsum fructum hoc est secundum eum, quod vult dicere ille rex, & clarius in l. 1. & in l. scemina. & in l. genera liter. C. de secund. nup. Alexand. in 3. vol. consil. 66. Idem.

Filia cui relicta sunt mille, si nupserit: & quingenta, si ingressa fuerit monasterium: si ingrediatur monasterium, nihilominus consequetur mille. Est commun. opin. secund. Iaso. in authent. si qua mulier. C. de sacros. eccles. Dec. c. in presentia. ext. de probat. Adde videndum Mathesil. sing. 52. & ibi apostil. M. Charian.

Sed quid si fiat legatum virgini mulieri, sub conditione si monasterium intrauerit, an talis conditio reijciatur? Iason in dicta authentic. cui relicta, al. Bart. tenere quod sic, in consil. incip. domina Minuta contrad. Pauli. quod mihi est 184. incipien. domina Nuta Pauli. Bal. in d. authent. cui relicta. tenet contrarium. Quia si fiat legatum mulieri sub conditione non neg. sed affirmatiua, puta lego mulieri centum si nupserit Titio, talis conditio non reijcitur, imò oportet quod nubat, vel per eam non stet, si vult consequi legatum. l. 1. & 2. C. de insti. & substi. quanto ergo magis tenetur implere conditionem, quando sit legatum si monasterium intrauerit? & idem tenet ibi Paul. de Cast. ut refert Ias. Cacher.

Nuptiis abstinenti virgini si centum legentur, ac si illas ea contraxerit, alicui cenobio, vel cuiuspiam piæ causæ eadem centum relinquuntur, contractis nuptiis non virgini nuptæ, sed piæ illi causæ legata centum præstabitur. comm. ait Eman. a Costa in l. cū tale. §. si arbitrati. limit. 10. num. 8. ff. de codi. & demon. quauis non immerito in eo quis hærere possit. E. Suarez.

Legatum factum Sempronio, si duxerit uxorem in mille, & si ordinem ecclesiasticum receperit in 100. si efficitur clericus gaudet in mille. Hypo. in rub. de fideiusor. nu. 127. ff. comm. dicit. B. Villal. & Vezinus.

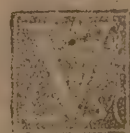
Nuptiarum conditio, intra triennium a testatoris morte expleatur necesse est, ut frequens interpretum dogma constituo ex Ias. nu. 6. Io. Bap. de S. Seuer. Lanc. Dec. in princ. ad l. 2. C. de insti. & substi. Gul. Bened. in c. Rayn. ver. cuida Petro. nu. 4. de testa. Chassan. in consuet. Burg. rub. 7. Corset. in verb. conditio. alleg. Bar. in l. 2. C. quando & quib. quarta pars. lib. 10. Ias. in l. 2. C. de insti. & substi. tametsi contrarium dicere videatur luculenta Mariani doctrina. l. conditionum 90. ad ff. de conditio. & demon. censetur autem religionis ingressu nuptiarum conditioni satisfactum, quamuis aliud expressim testator caueat. commune dicit Hypol. in l. vna. num. 45. C. de rapt. virg. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide ad hanc materiam locupletius. Anton. Gabr. tit. de legat. conclus. 2. lib. 4.

De indicta viduitate.

C A P. XVIII.

Idua sub conditione non nubendi, legato honesta, ac post mortem illud restituere iussa, si conditioni non paruit, è vestigio ipsum restituet. commune interpretum placitum constituo ex Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. num. 28. ff. de liber. & posthum. & in l. Lucius. eodem tit. & in l. si mater. verb. facit ista lex. C. de insti. & substi. Iac. de Sancto Georgio in l. si pater. C. de iure dot. Ant. Gomez. latè de contract. cap. 11. numero 34. E. Suarez.

Nuptias secundas si vidua contraxerit, cui si castæ vitæ modum seruaret, vel a marito, vel a filio, vel a quopiam mariti necessario aliquid legatum est, legato statim eo prorsus excidet: quamuis longè tecus futurum sit, si ab aliis sub ea vitæ conditione illud ipsi relicta proponatur. commune aiunt Ias. in l. ultim. C. de ind. vid. toll. Ioan. Dilect. de art. testan. tit. 6. caut. 39. ac prolixè Didac. a Couarru. de spons. 2. parte. cap. 3. num. ultim. & si perperam indistinctè contrarium receptum asserat Claud. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Senat. C. Trebel. E. Suarez.

Facit quod vult ipse Ias. post Paul. de Castr. in auth. cui relicta. in fi. C. de indic. vidui. tol. vbi dicit, qd mulieri viduæ magis conuenit abstinentia a secundo matrimonio, quam viro. Legatum

Legatum relictum mulieri, donec castè & honestè vixerit, non deperditur, quamuis mulier ad secunda vota transierit, nisi testator dixisset ea verba, & vitam vidualem seruauerit. Bar. in l. mulier. §. cum proponeretur. per eum tex. ff. ad Treb. c. Nicena. 4. i. distin. quæ Bartoli decisio debet intelligi in eo casu, vbi legatū sit viduæ ab aliquo extraneo, vel a patre viduæ, vel ab alio quàm a marito, vel a filiis mariti ipsius viduæ: quod si ad tertia vota transierit, perdit mulier illud legatum. Ang. in §. hac mulier. in fi. in authen. quomo. oporteat episcopo. quia contrahere tertia vota, est satis contrarium honestati. Fel. in c. si cautio. nu. 40. de fid. inst. q. si tale legatum fiat a marito suæ vxori, aut a filio suæ matri: scilicet, donec castè vixerit, & perdetur legatum transiendo ad secunda vota. Ang. in §. cum ita. de non eligen. secundo nuben. nu. 6. vbi vsus fuit ea distinctio æ super hac distinctione de relictio facto viduæ, donec castè & honestè vixerit. gl. in l. 2. C. de indic. vidui. tollen. & ibi las. qui ita tenet. & in l. ult. C. de iudi. nu. 4. & Oldrad. confi. 2. 13. & hoc procedit etiam si testator simpliciter ita dixerit, lego vitam & vestitum vxori quandiu vixerit, vt ibi per Oldr. & Garon. in rub. C. de sec. nup. pœna 9. & in l. 1. super glo. nu. 23. C. eo. & Coraf. Miscell. lib. 3. c. 1. Alex. & alij in l. mulier. §. cū proponeretur. ff. ad Treb. Bellac.

Sed quid si testator dicat, lego tali, si vidua erit, vel quādiu, vel donec erit vidua, & fieri vidua, deinde nubat, an priuatur legato? vide Alex. in d. l. in substitutione. ff. de vulg. & pupil. vbi etiam ponit quæstionem de legato facto mulieri, si intrauerit monasterium, & intrauit, sed postea exiuit.

Vide etiam las. in l. si quis hæredē. in 1. col. C. de insti. & substit. vbi dicit, q. legatum factum filia si vidua erit: debetur filia quæ fuit effecta vidua, licet postea nupserit. al. l. fi. & ibi Bal. & Pan. de Cast. C. de indic. vid. tol.

Subiungit las. Pau. de Cast. dixisse in d. l. fi. §. 1. q. dū legeret Paduæ, fuit ei transmissa quæstio consulenda, & q. ciues Veneti volebant iudicare cōtra filiam. dicit Pan. q. ostendit eis tex. in d. l. fi. §. 1. & Veneti viso tex. mutarunt propositum, & indicarunt pro muliere. & idem repetit ipse las. in d. l. fin. in 4. col. de indic. vid. tol. Idem.

Legatum factum mulieri, si vidualem vitam seruauerit, an ingrediendo religionem, legatum habere debeat? Dic q. sic, teste Bal. in l. Deo nobis 1. resp. nu. 9. C. de episc. & clēf. Et dic qd legatum factum filia si nupserit, eidem debetur si intrauerit religionem, teste Euerar. lib. argu. loco a matrimonio carnal. ad spirituale. Vezinus.

Vidua intra annum luctus nubens cui facta fuerant multa legata a suo marito, liberis non obstantibus ex eo matrimonio, non perdit ea legata. Corn. conf. 398. quod de consuetudine obseruari asserit Boer. decis. 186. nu. 3. Vezin.

An autem mulier dicatur vitam vidualem seruare, si non portet habitum nigrum? Bald. in l. decreto. C. ex qui. cau. infir. pro illam tex. tenet q. non tenetur portare habitum nigrum, si vult. Quid si ingrediatur monasterium, an dicatur seruare vitam vidualem? Crem. sing. 143. al. Bal. in l. Dec nob. C. de episc. clēf. q. sic. Sed Alex. ff. ad Treb. l. mulier. §. cum proponeretur. in prin. 7. col. dicit hoc intelligere, nisi mos regionis vel communis vsus loquendi, aliter se haberet. Et per illud dictum Alex. aliās defendi vnam viduam, quæ deferebat vestem morelam, seu violetam: quia in illo loco erat talis mos. vide aliquid per Aret. in d. l. decreto. quam legit cum l. nullam. & in ver. vidua. Cacher.

Quid si mulier fuerit per vim in postibulo prostituta? dic q. per hoc non dicitur desinere castè viuere. Alex. in d. §. cum proponeretur. in 6. colum. al. Bal. in l. fœ dissimā. C. de capti. & postli reuer. Idem.

Si quis vxorem suam hæredem fecerit, quousque honestè & castè vixerit, & vitam vidualem seruauerit, & post mortem suā Titium hæredem fecerit, muliere quam cito secundo nubente perdetur hæreditas, & ad Titium substitutum perueniet exclusis venientibus ab intestato ipsi testatori, vel ipsi mulieri. arg. l. si mater. C. de insti. & substit. sub cōdi. & ibi Pan. Car. Alex. & las. ibi asserit eam opinionem communem esse, & in practica seruari contra Socini opinionem. confi. 5. in 3. vol. vbi tenet contrarium, per l. vxori. 3. ff. de vsu. leg. quæ intelligi debet vbi ad certum tempus vsusfructus alicui legatus fuisset, nempe vsq. ad quinquennium, vel ad aliud certum tempus: Nam eo casu quoties ad certum tempus legatus est vsusfructus, & post illud tempus voluit testator vsusfructū ad aliū pertinere, tunc mortuo vsusfructuario pendente eo tempore nō veniret vsusfructus ad substitutum, nisi post tempus elapsum. Sed quando tempus non est limitatum, vt in questione proposita, & tunc procedit prior decisio. ita las. ibi, qui in iudicando & consulendo asserit a tali opinione non esse recedendū. Bellac.

Vxor transiens ad secunda vota, perdit legatum sibi relictū, si castè non vixerit. las. in l. fi. C. de indic. viduita. tollen. Duran. de arte testan. tit. 5. caut. 39. com. dicit, & si ex statuto debet lucrari aliquid de bonis mariti, non compensatur cum legato sibi facto a marito, vt est com. opin. Coraf. Miscellancorum. 3. c. 1. Nec obstat huic cōmuni opinionē. l. 16. Tauri, nouius regni, quia ibi maritus nō dicitur debitor, nec in vllō obligatus mulieri, nimirum si non fiat compensatio cum legato per longè tradita. per doct. ibi. præcipue per Gomezium, de quo Ioan. Bapt. Vezinus Toletanus in suo arario communium opinio-num litera V. opin. ult. impresso 1550. Mindonij opera excusso in Compostella. Bonac. Villal. & Vezin.

Si testator legat vxori vsumfructum fundi pro toto tēpore vitæ suæ, si vidua remanserit, & post eius mortem relinquit illum fundum Titio: si vxor nubat, Titius habebit fundum, secundum Io. And. in tit. de sec. nup. & seq. las. qui infinita al. in l. ea le pactum. §. si in 2. col. ff. de pac. & in l. si extraneus in 1. col. ff. de cōd. cau. da. & in l. si mater. in 1. & 2. col. C. de insti. & substit. & l. Galus. §. & quid si tantum. in 3. col. ff. de li. & posth. Soc. in 2. part. confi. 259. Alex. in 2. vol. confi. 130. & in 4. vol. confi. 100. Bolog. confi. 22. Alexan. in d. l. si mater. Crotus in d. §. & quid si tantum in 13. col. & seq. Cacher.

An si nubat post duos vel tres annos restituet fructus, quando dixit testator, quandiu vitam vidualem? &c. vide Bald. in l. cum filius. §. qui Murianam. de leg. 2. Idem.

Legatum vxori per maritum relictum sub conditione, si castè, honestèq. vixerit, post eius mortem per secundas nuptias non amittit legatum ipsum, nec eo priuatur aliquo modo, secundum Bar. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. cuius opinionem cōmunem esse appellat Claudius ibi, & sequitur Euerardus in topicis. In contrariam verò partem quod vxor priuatur legato præmissio, si post mortem mariti nupserit, magna cohors scribentium, & eorum opin. communem esse constat, teste Io. Dilect. in tract. de arte testan. tit. 5. caut. 39. nu. 4. & Berman. de publicis concubi. sed ne erres, sciasque quid concludendum, consulendam, iudicandumvè sit casu eueniente super præsentī conflictu opinionum, inhæreas distinctioni in hoc tradita per las. in l. fi. C. de indi. viduitate. & per Alexan. & Ange. in d. §. cum proponeretur. F. Viu. lib. 2. opinio 156.

Si testator aliquid legat vxori, donec castè vixerit, & vitam vidualem seruauerit, deinde facit eidem vxori alia legata: illa qualitas de castè, seu vidualiter viuendo, &c. non intelligitur repetita in aliis legat. per l. in repeten. ff. de leg. 3. & ibi Bar. idē in terminis vult ipse Bar. in confi. 39. incip. colla. reliquit. Adde Bal. in 2. par. confi. 224. Cu. confi. 22. & confi. 47. & Bened. de Perus. confi. 70. Alex. in vol. confi. 66. Crot. in l. re conuincti. in 38. col. de leg. 3. I. Fichard.

Fac. quod vult Pan. in cap. cum dilecti. de don. vbi clausula onerosa non refertur ad omnia, sed ad vltimum tantum.

Vide tamen Pan. de Cast. in 2. vol. confi. 153. in fi. vbi tenet contrarium, dicens posse responderi ad contraria q. loquuntur, quando conditio est talis, quod eius effectus non offendit maritum. Secus in ista conditione viduitat.

Fac. quod vult in eod. 2. vol. confi. 70. vbi ponit, quando conditio seu qualitas appositā in legato facto vni, intelligitur repetita in legato facto alteri.

Aliqua in materia repetitionis vide subtiliter per Are. confi. 1. vide in simili Lud. sing. 237. vbi dicit, q. conditio quæ subintelligitur nunquam intelligitur repetita in sequenti legato. & idem dicit in confi. 134 in fi. Idem.

An autem conditio appositā in testamento, videatur repetita in codillis? vide Ang. confi. 294. Idem.

Si testator iubeat eius vxorem viduam vestiri, an sufficiat ei emere vnam vestem, an vero durante viduitate, & post hæres teneatur emere? vide Alexand. in l. legatum. ff. de an. leg. & in l. diuortio. §. ob donationes in 3. colum. ff. solut. matr. vbi al. Bal. in l. 1. C. de fideic. qui dicit quod intelligitur omni anno, si mos regionis ita postulet, alias primis fractis debent aliæ vestes fieri. Adde Felin. in cap. in nouamus. 2. col. de treu. & pa. las. in d. l. diuortio. §. quod in anno. in 3. colum. Bellacomb.

An autem tale legatum transeat ad secundam vxorem? vide Alex. in l. quod Principi. ff. de leg. 2. & in l. si quid. §. inter em prum & paratum. ff. de lega. 3. vbi concludit quod non. las. vbi supra. Bald. in l. fin. ver. & no. de indic. vid. tol. vide tamen Alex. in 2. vol. confi. 171. ibi, & intelligitur. & in d. l. fin. in apostil. ad Bal. Idem.

Si fiat legatum mulieri sub conditione si non nupserit, conditio hodie relictur, & legatum remanet purum, & sic mulier debet habere legatum, siue nubat, siue non. l. cum relictum. C. Com. opin. Tom. iij. G 2 de

de indi& viduitate tollenda. fallit in 5. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 3. Do. a. Fin.

Conditio viduitat. in legato reijcitur. l. 1. & toto titu. C. de indic. vidui. tol.

Amplia procedere etiam in muliere nupta, cum qua tamen non fuit sequuta copula carnalis, licet virum habuit. secundū Bald. Ang. Pau. de Castr. Alexan. & Ias. auth. cui relictum. C. de indic. vid. tol.

Limita non procedere in vidua, in qua non reijcitur conditio quā ad hoc vt consequatur legatum, debet iurare, & prestare cautionem. de qua in d. auth. cui relictum.

Limita 2. procedere, quando legatū est factum ipsimet mulieri virginitate si sit factum tertio. d. l. 1. C. eo.

Sublimita nisi ille tertius esset pater, frater, vel propinquus mulieris, ob cuius reuerentiam præsupponendum est, q. mulier abstinere debeat a matrimonio, ne propinquus suus perdat legatum. ita Ias. in d. l. 1. vbi confirmat pulchris mediis & similibus.

Limita 3. nisi tale legatum esset ad pias causas: quia conditio viduitat. non reijceretur. Ias. in d. l. 1. al. tex. in l. Titio usufr. §. serui. ff. de cond. & demon. & ibi Bar. sub dubio tamen forte.

Limita 4. si conditio viduitat. esset perpetua, vel indefinita, vt quia dixerit, lego tali puella, si non nupserit.

Secus si esset temporalis, vt quia pater, vel alius reliquisset domum puella, si non nupserit vsque ad ætatem 20. ann. tunc talis conditio debet impleri, alias mulier perdet legatum. Ias. in d. auth. cui relictum. al. tex. solemnem in l. si vir vxor. §. fin. & ibi Bar. & doct. ff. de cond. & demon.

Sublimitat Ias. nisi tempus tam longum adijceretur, vt esset in fraudem, ne matrimonium in effectum deduceretur. vide per eum.

Limita 5. si legatum fiat mulieri virgini, sub conditione si non nupserit cum aliquo de mundo, vel indefinitè.

Secus si fiat sub conditione, si non nupserit certa personæ, vel alicui de tali parentela: quia ex quo potest nubere omnib. aliis, conditio non reijcitur, imo debet impleri, & si contra faciat, perdit legatum. tex. est in l. cum ita. ff. de condi. & demon. & vult Ias. in d. auth. cui relictum. C. de indi& viduit. tollend. Cacher.

Si testator legat filia quæ vidua fuerit, venit etiam illa quæ erat vidua tempore testamenti. Imo. & Pau. de Castr. in l. hoc artic. ff. de hered. inst. Alex. in l. cum stipulamur. ff. de verb. obl. Fel. pulchre in c. ad hæc. in 2. col. de rescr. Ias. in l. 3. §. ex plurib. ff. de acq. poss.

Contrarium tenet Bar. in d. l. hoc articulo, sed communiter reprobat, vt dicit Ias. in l. quominus. in fi. 27. & in princ. 28. col. ff. de fluminib. Vezin.

Pater legando filia suæ centum cum erit vidua, si semel fuerit effecta vidua, consequetur legatum, quod demum non perdit, quāuis postea nubat. l. si quis. & ibi Ias. C. de insti. & subst. sufficit enim conditionem semel fuisse adimpletam, quamuis non duret implementum. l. cum vxori. C. quan. dies legat. ced. Ias. in d. l. si quis. nisi pater dixisset, lego filia viduæ, & quam diu stabit vidua: nam tunc secundo nubendo perderet legatum, vt plenius per Ias. in d. l. si quis. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Ad hanc materiam luculentissime disputat D. Ioseph. Ludovic. tit. de legat. concl. 2.

De auro & argento legato.

CAPVT XIX.

Pecunia seu moneta testamento legata, eo valore solui debet, quo testamenti tempore, non quo solutionis tempestate censebatur. comune inquit Art. Pin. in rub. par. 1. c. 3. nu. 22. cum seq. C. de rescin. vend. Soci. conf. 6. lib. 2. Quod idcirco obseruandum est, quia vel Princeps solus absq; vllō populi consensu pecuniam mutare potest. commune dicit Boer. decis. 27. nu. 7. qua tamē in re semper causa aliqua probabilis, vel rei utilis versetur necesse est, vt alibi latissime ostendo. Suarez.

Si testator legat mille in pecuniis & mercantiis: intelligitur de dimidia in pecuniis, & dimidia in mercantiis. Ias. in l. legata inutiliter. §. in legato. de leg. 1. per illum tex. Vezin.

Lego decem ducatos qui sunt apud talem, alias lego fundum: Nunquid hæres possit soluere alios 10. ducatos, quam illos, vt retineat fundum? Ias. in l. 2. §. 1. in 4. colum. ff. si cer. pet. al. Bart. post Dyn. in l. talis scriptura. in fi. princ. per illum text.

tenere q. non. & ita etiam refert ipse Ias. in l. nummis. in 2. col. ff. de in lit. iur. vbi tamen arguit contra Bart. & dicit quod est noua consideratio. & in d. l. talis scriptura. in 2. col. etiam arguit fortiter contra opin. Bart. & communem. tamen dicit ab ea non esse recedendum. refert etiam in l. si certos nummos. ff. de verb. obl. Charian.

Quid si lego Titio decem, quæ per eum solui volo illi quæ sibi dixi in secreto? dic q. valet tale legatum, nec Titius tenetur nominare illum. ita Ias. in l. captatorias. col. 2. C. de testam. milit. al. no. per Specu. in tit. de instr. edi. §. nunc verò aliqua. vers. sed quid si ille viuens. & vers. seq. & Petr. de Anch. in conf. 405. incip. in his dubiis. quod mihi est 436. incip. in his dub.

In contrarium vide Ang. conf. 201. Idem.

Testator si legat Titio centum, quæ vult solui ex pecunia sibi debita per Gaium, & Gaius nihil debet: dic q. nihilominus valet legatū. l. quidam testamēto. in prin. ff. de leg. 1. l. Lucius. ff. de leg. 2. l. Paulo Calimacho. §. si. ff. de leg. 3. Faciunt notata per Barb. in 3. vol. conf. 79. col. 4. Secus si vniūo contextu dicat, lego Titio centum, quæ mihi debet Gaius. l. si sic. §. 1. cū ibi not. ff. de leg. 1. ita Fel. in c. super literis. col. 2. de rescr. Tu vi de not. Bal. in 2. par. conf. 445. vbi ponit solutiones ad dicta iura, quæ videntur contraria. vide etiam Barb. d. conf. 79. col. 5. Vide etiam in simili Dec. conf. 183. Charian.

Si testator legauit alicui omnem quantitatem pecunie, quam sibi mutuo dederat, de cuius quantitate voluit stare eius simplici dicto, huiusmodi legatum valet. no. doct. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. fallit in 3. casib. vt per Crotum in d. l. nu. 36. Idem.

Legatum alicui factum de florenis aureis, hæres auditur volens soluere in moneta vsque ad valorem florenorum, qui valor erat tempore mortis testatoris, aut testamenti, nisi heres esset in mora: nam tunc ad plus teneretur. Socin. conf. 6. in 1. volum. Idem.

Legatum calicis in dubio intelligitur de argento. Lance. in l. legatū. ff. de usufr. leg. al. Bar. in l. Titia. §. Scia. ff. de aur. & arg. leg. Vide Bal. in l. si nondum. D. de fur. vbi dicit, q. intelligitur de honorabili, secundum qualitates ecclesiæ, & facultates testatoris. vide aliquid per Pan. in c. iudicante. de testa. Lud. sing. 515. videtur, velle quod intelligatur de calice auri.

Vide etiam Pan. in c. ex parte. de cens. vbi videtur tenere, q. vouens dare calicem, non teneatur dare de argento. Cacher.

De liberatione legata.

CAPVT XX.

Legatum liberationis validum est. l. 1. ff. de lib. leg. Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento §. anni. c. 38. fo. 776. Idem.

Legatum liberationis non extenditur ad id qd vendicari potest. l. Aurelius. §. Mauius. ff. de lib. leg. Soc. in 2. par. conf. 282. in fi. 4. col. Et ibi al. Ang. in cōf. 185. incip. Brucellus. tenentem q. liberatio generaliter legata, no impedit exactiōnem reliquorum quæ remansissent in manibus tutorum, & erant incognita testatori. mouetur per tex. in l. Lucius. ff. de lib. le. & in l. tres fratres. ff. de pac. & dicit quod idem vult Ang. in conf. 175. incip. viso dicto statuto. subic. Socin. esse tex. meliorem in d. §. Mauius. per quem tex. cum gl. ita etiam tenet Bal. in l. cum necessitatem. C. de fideic.

Adde Fel. in c. fi. in 2. col. in fi. de præscr. vbi al. multa maxime Alex. conf. 310. incip. circa primum dub. quod mihi est. in 2. vol. conf. 170. & in vñf. 428. quod mihi est in 3. vol. conf. 34.

Adde etiam Bal. in 1. par. conf. 49. & conf. 52. & Barb. multa allegantem, in 1. vol. conf. 41. in 19. col. & Ias. insti. de actio. in prin. in 15. col. Alex. in 1. vol. conf. 46. & in 5. vol. conf. 164.

Vide tamen Cor. in conf. 29. vbi tenet q. in generalissima quittance, venit etiam id quod poterat vendicari. vide etiā in conf. 13. fac. quod vult Bolog. in conf. 13. vide in ver. generalis. §. 15. Bellac.

Quando creditor rem sibi obligatam legat debitori, tale legatum, non continet commodum pecuniarium, sed continet solum liberationem pignoris non autem liberationem a debito. l. 1. ff. de lib. leg. iuncta l. si mulier. §. si. ff. de leg. 3.

Limita nisi res esset pignorat pro tanto quantum valet, quia tunc testator legando illam rem, videtur etiam liberasse legatarium a debito. tex. sing. in l. qui habebat. ff. de leg. 3. & ita dicit sing. Bar. in l. si tibi homo. de leg. 1. Idem.

Si debitor legat creditori, valet legatum, si creditoris interest, alias secus. l. si creditori. cum seq. ff. de leg. 1. & l. si debitor. & l. legauit. ff. de lib. leg.

Et an agnoscendo legatum creditor sibi præiudicet? vide Alex. in 2. vol. conf. 132.

Quid

Quid si debitor legat creditori rem sibi pignoratam? dic non tenetur creditor restituere pignus heredi debitoris quantumcunque offerat debitum. l. credito. & ibi docto. C. de lega. Idem.

Sed quid si creditor rem sibi pignoratam legat debitori, an intelligatur eum a debito liberasse? vide Ang. in §. si quis debitori. insti. de lega.

Quid si debitor legat cred. & iubeat plus non peti? vide no. Cor. in conf. 212. in ult. col. & in 2. vol. conf. 192. Idem.

Debitor quantitatis necessarius, si leget speciem, nō videtur compensandi animo legare, vt commune pronuncio ex Alex. conf. 12. num. 5. lib. 2. & conf. 7. num. 17. lib. 6. Soc. conf. 43. nu. 23. lib. 1. Ias. in l. huiusmodi. §. cum pater. nu. 12. de leg. lib. 1. & in §. fuerat. nu. 67. insti. de act. Roder. Suarez. in tit. de las aras. Riminali. in auth. praterea. C. unde vir & vxor. Did. a Couar. c. officij. nu. 2. de testa. a qua tamen sententia videntur recte defecisse. Imo. & Alex. nu. 7. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. matr. Rom. & Aret. Alex. nu. 13. Ias. nu. 26. Dec. num. 10. in laudata nouell. praterea. Soc. reg. 282. in prin. Matth. ab Afflic. decis. 134. nu. 4. E. Suarez.

Si debitor necessarius legat creditori, videtur animo compensandi. Cor. in conf. 257. & ibi ponit fallentias quas vide.

Et in materia vide eundem Cor. in 4. vol. conf. 115. Idem.

Debitum dicitur necessarium, & animo compensandi relictum, si filius legat quod ex testamento patris debebat, secundum communem per Burfat. conf. 60. num. 9. lib. 1. Bonac.

Debitor aliquid legans suo creditori, non censetur illud legatum factum animo compensandi, nisi aliter hoc probabitur per l. creditorem. ff. de leg. 2. & l. si non compensandi. C. de heredi. institut. Cor. conf. 316. nu. 29. volum. 1. & ideo si debitor in decem leget suo creditori centum, consequetur & decem debita, & centum legata. Soc. conf. 18. in 4. vol. Vezin.

Et in simili quando creditor legat debitori, & postea debitor sponte soluit, an debeat legatum? vide notabiliter Bened. in conf. 112. Vide etiam Lud. Ro. conf. 229. Idem.

Quid autem si legat debitori id in quo sibi tenetur, deinde debitor soluit, an sit legatum renocatum? dic aut sponte debitor soluit & non renocatur, aut fuit exactus & renocatur, ita notabiliter Bened. in conf. 112. Idem.

Quid si heres alicuius pro debito hered. aliquid habuit in solutum, deinde leget bona immobilia ex hered. peruenta, an illud datum in solutum veniet in legato. Alex. notabiliter. vol. 3. conf. 49. concludit qd sic. Faciunt quæ subtiliter vult Aret. in conf. 46. vbi omnino vide. Idem.

Si testator legat Titio centum, quos de sua pecunia dixit esse apud ipsum Titium, & tamen Titius iam ei restituerat, an debeat legatum? Bened. in conf. 87. tenet quod non. Vezin.

Legatum factum per testatorem filio debitoris sui hoc adiecit, plus tibi reliquissim, si pater tuus quod mihi debebat, soluisset: inducit liberationem filio ipsius debitoris, si heres esset patris. Lud. sing. 529. Idem.

Legatum factum creditori voluntario, debetur & creditum: secus tamen in creditore iuris, vel consuetudinis, quia presumitur factum animo compensandi. Io. Cora. in lib. 3. Miscella. c. 1. nu. 9. com. dicit. Villa. & Vezin.

Legatum libertat. non extendi. ad debitum iam exactum. forte per procu. vel huiusmodi. Crem. sing. 103. Idem.

De optione legata.

CAPVT XXI.

Testator legat optionem, alias electionem ex trib. rebus omnino conformibus, non valet legatum talis optionis. Lud. sing. 487. al. l. cum aurum. §. sed si argenti. cum Gl. ff. de aur. & argen. leg. Vezinus.

Si testator legat vnam de domibus, electio est legatarij. Ias. in l. qui duos. ff. de leg. 1. per illum tex.

Secus si simpliciter legat domum, quia heres poterit dare quam velit. ita Ias. libi. alleg. l. si domus. in prin. eod. tit. & l. si ex pluribus. ff. de verb. obli. Idem.

Quando testator legat domum simpliciter, & habet in patrimonio plures domos, electio est heredis, quam velit dare. d. l. si domus. ff. de leg. 1. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 2. Ias. in d. l. si domus. nu. 5. Do. a Fin.

Testator legando domum, videtur legare vnā ex illis, quas habet in patrimonio. l. 3. & ibi Bart. ff. de vino trit. & oleo leg.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 94. in addit. Idem.

Si testator mandauerit bona sua distribui inter pauperes a tertio eligendos, non potest tunc ille eligens vnum solum eligere, & ei omnia dare: sed pluribus ea bona sunt concedenda.

Bar. in l. 1. ff. de optione legata. Salic. in l. si quis ad declinandam. in fi. C. de episc. & cleri. Sed si mandauerit bona sua distribui inter pauperes, & ad hoc quosdam elegerit ad eam distributionem faciendam, illi quibus data fuit ea facultas eligendi, poterit vnum ex ipsismet eligere, dum tamen sit pauper, & qualitatibus requisitis. Glo. Bar. & Bal. in l. plane. ff. quod cuiusque vniuer. & in l. si tibi. ff. mand. Socin. conf. 12. num. 6. par. 1. Bellacom.

Si testator disponat, qd post mortem heredis distribuantur bona inter pauperes eligendos, per executores ipsius testamenti, non poterunt dicti executores aliquos pauperes eligere ante mortem ipsius heredis. Est magis communis opin. secun. Alex. in conf. 81. visa consultatione. circa med. vol. 6. M. Charian.

Testator disponens in suo testamento heredi, vt distribuat aliquam quantitatem inter pauperes, potest tunc distribuere in vnum pauperem istam quantitatem. sec. Bart. in l. vnum ex familia. §. si fundum. ff. de lega. 2. Alex. in l. qui quartam. §. si & ibi Claudius Aquen. scribit istam esse communem opin. ff. de leg. 1. In contrariam vero partem renocando sententiam in melius inclinavit. idem Bar. in l. 1. ff. de opt. leg. quia illa locutio pluralis numeri, in pluribus vera esse debet. l. vbi numerus. ff. de testib. & c. pluralis. de reg. iur. lib. 6. not. Pau. de Cast. conf. 356. in testamento Michaelis. & hæc opi. videtur verior in puncto iuris, vt probatur argumento d. l. vbi numerus. & d. c. pluralis. Item probatur per verba testatoris, qui loquutus est per verba denotantia plures pauperes. Praterea verior videt prædicta opi. quoniam diuersa est ratio in pluribus, quam in vno: & qd hoc verum sit, ostendo, vtpotè quia videtur magis pium pluribus succurrere, quam vni. item videtur nescio quo pacto pluribus pauperibus ius quasitum: ergo non potest in præiudicium ipsorum vni pauperi distribui, nam priuaret aliquos pauperes iure suo. Postremo facit ad hoc, nam Episcopus in dubio vbi non est datus exequutor, ipse est vltimæ voluntatis exequutor. cap. si. 16. q. 1. & tamen Episcopus in isto casu non potest eligere vnum pauperem. cap. cum esses. extra. de testam. & hoc videtur esse magis ex mente testatoris, quæ quidem mens semper attendi debet: imo hic deberet finiri omnis quæstio voluntatis, cum in verbis testatoris nulla reperiatur ambiguitas. l. ille. §. fin. ff. de leg. 3. & hic accedit vtiliter vnum notatu dignum, qd heres grauatus post mortem suam distribuere bona inter pauperes, profecto hoc facere non posset in vita sua in præiudicium pauperum, qui post eius mortem erunt, vt no. omnes com. in l. post mortem. C. de fideic. & Alexan. in l. stipulatio ista. §. si quis dolum. ff. de verb. obli. & de ista opin. com. attestatur Decius in l. cum tempus. ff. de reg. iur. F. Viuius.

Quid si maritus legat vxori centum, capienda ad arbitrium ipsius vxoris super bonis, an heres possit soluere in pecunia? Cor. in 4. vol. conf. 132. vers. insuper. tenet quod sic. Vezin.

Electio legatum adepturi commissa heredi, vel alteri, & in vita, & tantum coram duobus testibus, etiam in electi absentia fieri potest. com. pronunciat Anto. Gomez. de testa. cap. vlti. num. 48. vers. item adde quod istam. & vers. item adde qd talis. Suarez.

Electio, fideicommissum, aut legatum restitutione consequuturi in iis ponitur, quæ meri facti sunt. commune dicit, ac defendit contra reluctantes. Eman. a Costa. §. si arbitrato. l. cum tale. 2. par. nu. 15. de cond. & dem. Suarez.

Eligi debet res mediocris ab habente optionem. Barb. vol. 2. conf. 56. in fi. 3. & prin. 4. col. & conf. 66. col. 10. Ias. in l. si. §. 1. per illum tex. in fi. C. com. de leg. & in l. legato generaliter. ff. de leg. 1. Panor. in c. iudicante. de testa.

Limita nisi legetur ecclesia. ita Barb. in 2. vol. conf. 59. col. 13. vbi dicit, qd quando legat. ecclesia generaliter, debetur id quod est melius. al. Pet. de Anch. in c. iudicante. ext. de testa. & ibi Panor. Posset tamen dici, qd ista non est limitatio: quia melius est inter bonum & optimum, & sic dicitur mediocre. vide etiam de hoc Bened. conf. 3. col. 1.

Et in simili quando mandatur prouideri de maiori præben. &c. vide Rotam in No. concl. 217.

Limita etiam non procedere, quando electio esset duorum tantum, quia tunc potest eligere meliorem. ita Ias. in d. l. legato generaliter. in 2. col. per l. qui duos. illo eo. tit.

Item limita quando legatario tacite competit electio ex dispositione legis, tunc enim debet eligere mediocre: secus autem quando testator reliquisset electionem, seu optionem: quia tunc posset eligere quod vellet, & sic optimum. l. 2. ff. de optio. leg. ita Ias. vbi supra. all. gl. & Bal. in d. l. si. C. communia de leg. quod tamen dicit esse sanè intelligendum, quando illæ res essent in patrimonio testatoris: alias legatarius nō posset eligere.

gere optimum, & ita dicit saluari. glo. in d. l. 2. de optio. leg.

Addit Ias. quod quando hæredi esset expressè a testatore data electio, non posset tunc hæres eligere pessimū, sed mediocrem. all. l. si hæres generaliter. illo eo. tit. de leg. 1. Add. Bene. in conf. 3. i. col. I. Fich.

Legatum alternatiuum si relinquatur, est electio legatarij, & non hæredis. Salic. in l. plerumque. §. si. ff. de iur. dot. communem dicit. Idem.

Legatum generis quod habet certos terminos sola hominis destinatione, vt fundus, nō valet, sin autem habeat certos terminos hominis facto, vt domus, valebit, & erit electio hæredis, vt in l. quod in rerū. §. i. l. si domus. in pr. de leg. 1. qd est verū nisi testator nō haberet aliquas domus vel aliqd de illo genere, de quo legatum fecit, quia tunc nullum erit: prout notatur d. l. si domus. & a Doct. ibid. communiter teneri refert Bened. d. reg. 113. nu. 26. Sin autem legatū generis habeat certos terminos natura, vt homo, equus, tunc secundum omnes legatum generaliter valet, vt refert ibid. nu. 29. Cap.

Legatum dicitur inutile, quod in voluntate alterius relinquatur, nisi sit in piam causam. Io. Durand. in arte testant. tit. 6. caut. 8. com. dicit. Villalob. & Vezinus.

De materia istius communis habes l. 6. tit. 3. par. 6. l. 6. tit. 5. libr. 3. For. legum. & l. 3. i. cum nouem seq. in decis. Taur. & l. quæ cum communi concordat in l. 29. tit. 9. par. 6. quam rogo videas. Idem.

Legatum in alterius voluntate positū inutile censetur. commune ait Io. Dilect. de art. testan. tit. 6. caut. 8. Quin & legatum quod relinquatur, si hæres arbitratitur, eo cui relinquatur, è viuis abeunte, antequam hæres arbitrandi more argui possit, inutile fit. comune dicit Soc. in l. si arbitratu. nu. 22. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Relictum ad meram alterius voluntatem, inutile est. l. senatus. §. legatum. vbi glos. ff. de lega. 1. nisi factum esset relictum ad causam piam, tunc valeret de iure canonico. cap. cum tibi. de testam. Et hanc communem dicit Ias. conf. 110. vol. 1. I. Fichar.

Non refert per quæ verba testator loquatur, dummodò eius intentio percipiatur. l. in legatis. C. de legat. & ibi glo. & doctores.

Nec vitiatur legatum ex imperfecta oratione, vel natiuitate, si constet de mente testatoris. l. si in testamento. ff. de leg. 1. & l. verbum volo. C. de fideic.

Addo quod suffic. q. verba prolata per testatorem in legato, secundum communem vsum loquendi habeant certā interpretationem. l. liberorum §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Imo etiam nutu legatum fieri potest. d. l. in legat. & ibi Ias.

De adimendis vel reuocandis legatis.

C A P V T XXII.

Dimi regulariter legata possunt. l. 3. §. si. ff. de adim. leg. 1. 27. quæ incip. fideicommissum. C. de fideicom. Fallit in 18. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 6. causa 2. fol. 119. Do. a Fin.

Voluntaria rei legata alienatio, seu donatio, inducit legati ademptionem. l. rem legatam. vbi gl. ff. de adimen. leg. 1. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. 3. §. si rem. inst. de leg. Fallit in 10. casib. quos no. Bened. Capra in suo tract. regu. 108. Idem.

Alienatio, vel donatio rei legata ex voluntate testatoris facta, inducit legati ademptionem, nisi aliud de mente legantis appareat. glo. & Bar. in l. rem legatam. ff. de adimen. legatis. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. 3. §. si rem. & ibid. glo. insti. de legat. quod etiam procedit, licet dicta alienatio, vel donatio voluntaria sit nulla, nec suū sortiatur effectum, satis est enim eam demonstrasse: Nam ea quæ a mera voluntate dependent, licet per translationem non sortiantur effectum, vtilem tamen ademptionem, seu reuocationem faciunt. Bart. in l. etsi. ff. de adimen. lega. & in l. plenè. ff. de leg. 1. Quod intellige de actib. inter viuos, qui etsi nulli sunt inducunt legati reuocationem. l. legatum. §. si. ff. de adim. leg. glo. & Bar. in l. 3. §. minor. ff. de fundo instruct. Secus autem est in vltimis voluntatib. quare per contrariam inuolidam voluntatem nō inducitur legatorum ademptio. secundum Bar. in l. si iure de leg. 3. & Cyn. in l. nostram. in fi. C. de testam. Barto. in l. quæsitum. §. si quis. ff. de fundo instruct. quia in vltima voluntate non censetur quis habere voluntatem reuocandi primum, si secundum non valet, quod in actibus inter viuos secus est, per tex. apertum in l. cū dominus. §. filiusfam. ff. de pecul. legat. & l. ideo. ff. de adimend. legat. l. si legatum. ff. de lega. 1. Bart. in l. si. ff. de auro & argen. legato. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 108.

nu. 13. Alienatione autem voluntaria licet legatum reuocatum vel ademptum censeatur, vt dictum est, id tamen inter alia fallit, quando ex rei familiaris necessitate fieret: quo casu nō creditur testator animum legatum reuocandi habuisse, vt dicit glo. in l. 3. C. de lega. & in §. si rem. institu. eod. tit. & Barto. in l. rem legatam. ff. de adimen. lega. argum. l. 1. ff. de tutel. & rationibus distrahen. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administr. tut. quod verum esse, & communiter teneri ibid. num. 21. refert Bened. Capra.

Res legata si alienetur per testatorem, an sit reuocatum legatum? distingue, aut est alienatio necessaria, aut voluntaria. primo casu non reuocatur. §. si rem. inst. de leg. 1. rem legatam. vbi Bar. ff. de adimen. leg. 1. fideicommissa. §. si rem. de leg. 3. l. si res obligata. de leg. 1. l. 3. C. de leg. præl. & voluit ibi doc. max. Ias. & Alex. in d. §. si rem. & in l. nihil. ff. de adimen. leg.

Limita procedere quando alienaretur ex necessitate rei familiaris: secus quando ex necessitate per legem imposita: vt posset esse in casu filia legatorum. C. de leg. iuncta l. si. C. de do. promiss. ita dicit Ias. in l. in testamento. in pen. col. C. de testamento mil. al. Nicol. de Mutina, & Alb. de Rosat. in d. l. filia legatorum.

In contrarium facere videtur quod vult Alexan. volum. 3. conf. 3. i. secundo autem casu, videlicet quando alienatio est voluntaria, reuocatur legatum, vt habetur in iuribus & locis præl. & ita vult in terminis Bened. in conf. 3. in 2. col. Subiungit Alexan. in d. l. nihil. quod quando res legata alienatur ex necessitate, & sic non reuocatur legatum, agitur ad rem, non autem ad pretium al. l. Lucius. la 1. & ibi glo. & Bar. ff. de leg. 2. Bellacomb.

Legatum testator non videtur reuocare, licet rem legatam alteri postea pignoraueit. l. 3. quæ incipit, qui post. C. de leg. & ibi doc. maxime Alex. & Ias. & est tex. & ibi Ang. §. si rem insti. de legat.

Limita non habere locum, si res esset obligata pro tanto quantum valet, cum eo casu testator non præsumatur habere animum luendi rem. secundum Bar. no. in l. rem legatam. ff. de adimen. lega. per l. qui habebit. in prin. ff. de leg. 3. & l. legatum in fi. ff. de sup. leg. & ita voluit doc. maxime Alex. in d. l. 3. idem Alex. in l. interdum. §. 1. in fi. de acq. pos. Bald. in l. voluntas. C. de fideicommiss.

Sublimita nisi res pignorata fuisset maiorum suorum: quia licet pignoraueit pro tanto quantum valet, præsumitur velle redimere, & non reuocare legatum. Alexan. & Ias. post Pau. de Cast. in d. l. 3. Bellacom.

Testator pignorando vel hypothecando rem legatam, non intelligitur legatum reuocare. l. qui post. C. de leg. fallit in 2. casib. vt per Diaz. reg. 738. fallit in 4. casib. vt per Ias. in l. prædix. C. de fideicom. fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. num. 2. fallit vt per Bened. Capr. in suo tract. reg. 107. fallit vt per Soc. regu. 171. Don. a Fin.

Testator alienando rem legatam voluntariè, censetur legatum reuocasse. l. fideicommissa. §. si rem. ff. de leg. 3. l. rem legatam. ff. de adimen. leg. Ias. in l. non omnis. nu. 3. ff. si cer. pet. secus si ex necessitate testator rem ipsam alienasset: quia tunc legatum non censetur reuocatum. Ias. in l. Stichum. qui nu. 27. ff. de leg. 1. Bellacom.

Testator vendendo, vel alienando rem legatam, si alienauit voluntariè, intelligitur reuocare legatum, secus si sine necessitate, quare saltem debetur æstimatio. d. l. qui post. fallit in 3. casib. vt per Rom. sing. 420. fallit in 4. casibus, vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 6. causa 5. fol. 129. fallit in 4. casib. quos not. Soci. regu. 218. ampliatur in 4. casib. & limitatur in 10. per Bened. Capr. in suo tract. reg. 108. ampliatur idem procedere in donatione causa mortis. Mars. in sing. 136. fallit vt per Ant. Trig. sing. 100 fallit in multis casib. vt p Corn. in d. l. qui post. nu. 5. Do. a Fin.

Translatio legati facta inutiliter in secundum adimit legatum a primo. l. planè. ff. de leg. 1.

Fallit in 7. casib. quos no. Ias. in d. l. planè. nu. 1. ea quæ in testamento ipso iure adempta censentur. l. si ita scriptum. vbi gl. ff. de lega. 1.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. a Zas. in d. l. si ita scriptum. nu. 7. Do. a Fin.

Sed an per contractum inutilem, reuocetur legatum? dic q. sic, vt vult Alexan. in d. l. 3. & in d. §. si rem. & in l. seruum. §. si idem. vbi multa al. ff. de leg. 1. per tex. in d. l. legatum. §. 1. ff. de adimen. leg. cum aliis per eum al. & per Ias. in d. §. si idem. in 3. col. Idem.

Quod autem dictum est sup. alienationem reuocari ex voluntaria alienatione. Limita, nisi testator rem non tradidisset emptori, vel pretium ei non fuisset solutum. Nam his casibus etiam

etiam voluntarie alienans, non videtur voluisse reuocare legatum. l. pradia. §. liberto. ff. de fun. instrue.

Aduerte tamen, quia glo. in d. §. liberto. & Bar. in d. l. rem legatam. intelligunt illum tex. procedere secundum distinctionem d. l. fideicommissa. §. si rem. de leg. 3. Idem.

Addit Ias. quod si testator semel alienauit rem legatam voluntarie, licet redimat, non tamen reuocatur legatum semel reuocatum. al. tex. no. in l. cum seruus. & ibi Barto. ff. de adimen. leg.

Limitat, nisi sit legatum liberto. secundum Bart. in d. l. cum seruus. & Bal. Ang. Pau. de Cast. & doc. in d. l. 3. Bellac.

Quid si ipse testator non alienauit voluntarie rem legatam sed dedit licentiam heredi alienandi, an sit reuocatum legatum? Ias. in d. l. 3. in 2. col. ibi, limita tamen predicta. tenet quod non. per l. postquam. §. si. ff. vt leg. no. caue. al. Bal. Sal. Ang. & Pau. de Cast. ibi. Limitat etiam Ias. ibi premissa procedere, quando testator voluntarie vendidit, & tradidit, & pretium repetit: istis tribus concurrentibus bene reuocatur legatum. Limitat praeterea Ias. quando testator legasset rem simpliciter: secus si alternatiue rem, vel estimationem: quia alienando tunc rem voluntarie, non intelligitur reuocatum legatum, quin debeatur estimatione. al. l. Lucius. la. 1. ff. de leg. 2. Ang. Sal. & Pau. de Cast. in d. l. 3. Limitat insuper dictam distinctionem inter alienationem necessariam, & voluntariam procedere, quando legatum fuit factum pure: si autem sit factum sub conditione, tunc indistincte reuocaretur etiam per alienationem necessariam. al. Bal. ibi in 4. q. & Ang. Sal. & Pau. de Cast. per l. Stichum qui meus erit. in fi. de leg. 1. qui tex. secundum eum nihil fac. sed al. tex. sing. in l. scribit, alias quintus. §. si. in fin. & ibi Bar. ff. de au. & ar. leg. quod secundum eum reputant sing. Imo. & Moderni. in d. l. Stichum qui meus erit. Idem.

Et iuxta predicta querit ibi Ias. An mulier testatrix quae legauit fundum, vel domum alicui, & post testamentum nupsit, & dedit omnia bona in dotem viro: per istam donationem in dotem generalem intelligatur reuocatum legatum? Et dicit videri quod sic: quia ista alienatio voluntaria, ergo, &c.

In contrarium dicit ipse, consuluit Alex. & est noua decisio in 3. vol. conf. 3. incip. ponderatis his quae in themate narrantur. in vlt. col. & istam decisionem sequitur Ias. non per rationes Alex. sed per ea quae ipse adducit.

Inferit tamen ibi Ias. quod rationes Alex. singulariter probant quod etiam si mulier dedisset in specie in dotem illam rem quam prius legauit, non reuocaretur legatum, & dicit quod est suprema limitatio, sed nullatenus firmat. Idem.

Si testator legat vni nepoti mille, & alteri nepoti, vt aequalis sit, alia mille: deinde in codicillis reuocat illud primum legatum, aliud legatum etiam censetur ademptum. Lud. sing. 3. 16. al. l. alteri. ff. de adimen. leg. Vezin.

Legata reuocantur, si testator interrogetur, an fecerit legata? & respondeat quod non. Cepo. cau. 205. Idem.

Quid si testator legauit nomen debitoris, & postea exigit, an videatur reuocatum legatum? vide Ang. in §. si rem suam. iusti. de legat. Idem.

Quid si testator facit legatum, & soluit in vita, an possit tale legatum reuocari? Ias. in l. filie dotem. in 3. col. in prin. tenet quod non. al. Bar. post Dy. in l. legatum. ff. de leg. 2. Bal. in l. 2. C. de iur. dotium. & in l. in pen. col. C. si quis omis. causa testamenti.

Vide Crotum in repet. l. frater a fratre. in 8. colum. de condi. indeb.

Si testator legat vni vnam rem, & deinde eam legat alteri, an videatur ademptum legatum a primo? Ias. in l. si plurib. in 1. & 2. col. ff. de leg. 1. subtiliter multa adduc. vide per eum, & per Alex. in l. si Fortidianum. C. de leg. & 5. vol. conf. 169.

Quando autem legat totam rem vni, deinde alteri legat dimidiam, intelligitur voluisse illam dimidiam adimi de toto. l. cum quaestio. C. de leg. & ibi doct. Bellac.

Legatum factum cum clausula, quod promittit non reuocare, & quod si reuocauerit quod donat, non potest mutari. Io. Duran. de arte testan. cau. 3. tit. 6. Deci. conf. 293. communem dicit. Vezinus.

Legatum reuocatur propter inimicitias superuenientes. l. ex parte. l. 3. §. non solum. ff. de adimen. leg. l. si inimicitia. de his quib. vt indig. non ipso iure sed ope excep. d. lex parte ibi excep. doli mali submouebitur.

Limita quando inimicitia superuenerunt culpa legatarii: puta, quia occidit filium testatoris: Secus autem econtra. ita tenet Bar. in l. cum tabul. §. quoniam. per illum tex. ff. de his quib. vt indig. Hip. in l. 1. §. praterea. in 9. col. de quaestio. Lud. sing. 196.

Sed Ias. in l. hereditas. col. 1. & 2. C. eo. de his quib. vt indig. putat quod istud dictum sit falsum: & in contrarium ponderat tex. expressum in l. 4. ff. de adimen. leg. in ver. & poenituit testatoris,

prioris offensae. vbi legatum fuit reuocatum, quia testator offenderat legatarium: & sic inimicitia processit culpa testatoris. dic. ibi tex. quod si testatorem poeniteat offensae, reuocatur legatum. adducit multa alia fundamenta contra Bar. & dicit consideranda, quia si casus contingeret esset casus pro amico.

Et ita etiam latius tenet ipse Ias. in l. filiam. C. de inoff. test. Pet. Gerar. sing. 5. Bellacom.

Legata reuocantur per solas inimicitias superuenientes post factum testamentum, licet heredis institutio non l. ex parte. ff. de adi. leg. Fallit vt no. Gerar. de Petrasan. sing. 5. in c. regula est. Don. a Fin.

Sed pone, quod post contractas inimicitias testator fecerit codicillos, in quibus non reuocauit legata facta illi cum quod contraxit inimicitias, prout poterat, si volebat quod essent reuocata, an per hanc praesumptionem desinant esse reuocata? Bar. in l. filio. §. Seia per illum tex. ff. de adimen. leg. dicit quod non refert & sequit. Ias. in auth. ex causa. in 5. col. ibi, pro ista ampliatione. C. de libe. prate. vbi dicit esse no. quia multi dicerent oppositum. Idem.

Vnum singulariter not. quod licet legata per solas inimicitias reuocentur, tamen illae inimicitiae debent probari per quinque aut septem testes. ita mirabiliter vult Bar. post Dy. in l. heredes palam. §. si quid post. ff. de testam. Refert & sequit. Ias. in d. l. heredes. in 1. col. licet Bal. teneat contrarium ibi. Idem.

An autem per solam reconciliationem videatur sublata reuocatio legati facta propter inimicitiam? vide ample & subtiliter Pet. Gerar. sing. 3. Idem.

Quid si legatarius ignoranter incidisset in inimicitiam cum testatore, an videatur reuocatum legatum? Petr. Gerar. sing. 5. tenet quod non. Idem.

Legata inimicitias postea subsequuntis vsque adeo reuocantur, vt satis superque sit inimicitias duobus testibus probari commune renuncio ex Aret. in l. Lucius. ff. de vulga. Ias. in l. fideicommissum. C. de fideicommiss. Did. a Couarru. in rubric. de testam. E. Suarez.

Capitalis inimicitia oritur quoties crimen capitale, vel graue deducitur contra aliquem per viam accusationis. l. qui cum iutu maior. ff. de bonis libert. l. 3. §. si de adi. lega. Franc. Marc. quae. 3. 24. & etiam cum crimen deducitur per viam exceptionis in specie. cap. praesentium. de testam. in 6. Mar. in eo loco. Contrahitur etiam inimicitia capitalis ex iniuriis verbalibus, secundum Ias. in l. procuratoribus. C. de procur. Item ex minis probatur inimicitia capitalis. Bald. in l. metum. C. quod met. caus. Bellacom.

An autem reuocatio legati possit probari per duos testes? vide not. Bald. in 1. par. conf. 225. vbi al. multa pro & contra. concludit tamen quod sic, si testes sint integri & probati. vitz. & vide Cor. in 3. vol. conf. 39. vbi dicit quod legatorum & fideicommissorum reuocatio probatur per testes. Idem.

Legatarius qui rem legatam propria occupat auctoritate cum vitio cadit a iure suo. l. non est dubium. & ibi Doct. C. de lega.

Nam rei legatae sine traditi. non transfertur possessio. Gl. in l. cum duobus. §. idem respondit. el. 2. in ver. dedit. ff. pro socio.

Et ita etiam vult Ias. in l. talis scriptura. in vlt. col. de lega. 1. alleg. Lud. Ro. conf. 3. 12. incip. circa propositam. Adde Bened. conf. 3. in fi. I. Fich.

Limita nisi esset data licentia a testatore apprehendendi rem legatam, propria auctoritate. l. Titia cum testamento. §. 1. secundum vnum intel. Glo. de leg. 1. doct. max. Ias. qui multa adduc. in d. l. non est dubium. Phi. in c. si pater. in 9. col. de testam. in 6. & est communis opin. secundum Plot. l. si quando. nu. 54. C. vnde vi.

Adde Io. Dilect. in arte testan. tit. 2. caute. 3. ex Ias. in l. cum quis. C. de iur. & fa. ignoran. & l. nemo. de leg. 1. I. Fich.

Limita 2. non habere locum in legatario, qui esset executor testamenti. l. si siulas. §. fundum. ff. de contrah. emp. secundum Bal. Ang. & Sal. in d. l. non est dubium. vbi Alex. plures al. remissiones, & ibi Ias.

Limita 3. quando legatarius occupat post aditam hered. secus si ante aditam hered. & apprehensam pos. nam tunc legatarius non perdit ius suum. secundum Glo. & doct. in d. l. non dubium.

Ad quod facit pulchrum dictum Bal. in l. 1. C. quod lega. vbi dicit, quod viduz, quib. mariti fecerunt legata, debent esse veloces in occupando bona sibi legata, antequam haeres adeat hered. Corn. in 2. vol. conf. 1. 19. in 6. col. vers. circa 3. autem quaesitum. vbi dicit, quod legatum non cadit, nisi in casu. l. si quis in tantam. C. vnde vt. Idem.

Quid de furripiente testamentum? dic quod legatarius cadit a legato tanquam indignus: & quando indignitas respicit fauorem

uorem alicuius personæ, illud quod ab eo aufertur, applica-
li personæ. l. si legatarius. C. de lega.

Quod ultimum intellige quando pœna priuationis impo-
nitur à lege: vt d. l. si legatarius. aliàs secus esset. Cacher.

Et si legatarius cœcubuit cum vxore testatoris, reuocatur
legatum. Ang. insti. de ademp. legat. Idem.

Legatum perditur si legatarius stupret viduam relictam te-
statoris. Bar. & Bal. in l. fideic. C. de fideicō. Barto. in l. r. fide his
qui. vt ind. gl. Bar. & Bald. in l. sororem. C. eo. tit. Vezinus.

Legatum perditur seu non valet, si æs alienum absorbet to-
tā hereditatem: sed si quid superest, valet vsque ad illud sal-
ua hereditate. l. si vniuersa. & ibi doc. C. de leg. quā Bar.
summat hoc modo. *Mal da chi non ha dice la Campana de Santo*
Pedro. Pet. Fichar.

Et illa. l. si vniuersa. secundum Bal. ibi habet locum in dona-
tione causa mortis alleg. l. r. ff. si quid in frau. pat.

Limita d. l. si vniuersa. nisi testator legatū Titio fecisset sub
conditione, quod daret heredi tantum, quod sufficit pro sa-
tisfacien. cred. hereditariis, nam tūc hæres posset solvere. lega-
tum: & de illo quod sibi daretur causa condimplendæ habe-
ret satisfacere. cred. glo. est sing. in l. seruū filij. §. si idem seruus.
in ver. in fraudem creditor. ff. de lega. r. quam ibi reputat nor.
Ang. & dicit ibi Pau. de Castillam non esse. alibi. Bellac.

Demonstratio falsa temporis, an vitiet legatum? vide not.
Bal. in 3. parte consi. 85. Vide etiam Bened. in cōf. 87. vbi dicit,
q. si lego tibi centum, quæ dico esse apud te, & tu iam mihi re-
stitueras, non debetur legatum. Idem.

Legata & tunc reuocata censentur, cum res relictæ po-
stea vel inutiliter alteri donabuntur, quamuis non idem iuris
sit, si alteri inutiliter legentur. commune inquit Didac. a Co-
uarruias. in rub. de testamen. Tametsi vtrobique, atque vtra-
que via adimi probet luculenter tex. in l. & si transferam. ff. de
adim. legat. & nos id alibi copiosius ostendimus. E. Suarez.

Si testator legauit Titio ducentum, & voluit quod centum
soluerentur de rali trafico: deinde ipse testator recepit ipsum
traficum, an sit reuocatum legatum? tex. est, quod nō. in l. qui-
dam testamento. ff. de leg. 1. Barb. in terminis in 2. vol. consil.
30. in 2. col. Vezin.

Sed quid si testator legat proprietatem alicui, deinde alie-
nat vsumfructum? Iaso. in d. l. 3. in fi. C. de lega. dicit q. per hoc
non reuocatur proprietates: si autem legaret vsumfructum, &
postea voluntarie illum alienaret, esset reuocatum legatum.
ita intelligit glo. ibi in ver. dedit. Bellacomb.

In dubio non præsumitur ademptio legati. Alexand. vol. 5.
consil. 169. in 2. col. faciunt quæ vult Corn. in 2. vol. consil. 155.

Vide etiam in eo. vol. consil. 171. vbi loquitur de adiectione,
& detractioe legati. Idem.

Legatum reuocatur per superuenientiam liberorum, & an
distingatur inter paruum & magnum? & an conferretur per
auth. ex cau. C. de liber. præter. vide Corn. in 3. colum. consil.
4. Vezin.

Quid si testator dicat, dono Titio præsentem, & recipienti
talem rem, an intelligatur donatio, an verò legatum, & sic pos-
sit reuocari? Angel. in §. 1. Instit. de lega. tenet q. sit donatio,
Vezinus.

Legata in testamento solemnī non adimuntur, nec reuo-
cantur, nisi alio testamento, vel codicillis coram quinque te-
stibus factis, secundum magis communem per Burf. consil. 96.
num. 6. lib. 1. Bonacoll.

Legata in codicillis adempta iure ipso extinguuntur, vt fre-
quens interpretum dogma asseuerat. Porc. in princ. num. 4. In
sti. de adempti. legat. Idem.

Legatum factum cum clausula, q. testator promittit nō re-
uocare, & q. si reuocauerit, q. donat, non potest mutari, Ioan.
Duran. in arte testan. cau. 3. tit. 6. com. dicit. Vezinus.

Legatum perditur si onus iniunctum recusetur. l. p. vbi doc.
maximè Ias. C. de lega. Alexand. latissimè in 1. vol. consil. 102
facit q. vult Bald. in l. Nefennius. ff. de excu. tuto. Angel. not.
consil. 166. Idem.

Legatorum vel hereditatis priuatio non ob quamuis, sed
grauem duntaxat iniuriam inducitur. per not. in l. 3. ff. de adi-
men. lega. secundum Imq. cap. Raynurius. de testamen. & ita
communiter teneri refert Bene. Capr. in tract. substit. post reg.
posito, specie secunda. num. 144.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Totius huius capituli materiam, vide Dississimè simul. & copio-
sissime a D. Iosepho Ludonico pertractatam conclusione vnica, de
adimendis legatis.

De conditionibus insertis tam legatis quam quibus-
cunque aliis relictis, & ultimis voluntatibus,
atque etiam contractibus.

CAPVT XXIII.

Conditio ē triplex, casualis, potestatiua, & mixta in
l. vmo. §. si autem aliquid sub conditione. C. de ca-
du. tollend. Bellon.

Conditio fit per, si, modus per, vt, causa p, quia, l.
demonstratio falsa. in §. si. ff. de condi. & demonstr. glo. in l. 1.
C. de his quæ sub mod. vel condit. fiunt. & in rubr. C. de falsi
causi adiect. Bart. in l. 1. ff. eod. titul. de condit. & demonstra-
Bellon.

Conditio, quæ potuit contingere, & tunc iam nequit, si cō-
feratur in tempus præteritum, aut præsens, expleatur necesse
est, at si in futurum apponatur, tanquam *ad diuina*, seu impos-
sibilis reiicietur. vt si virgo est, si Titius viuit. illa corrupta, hoc
mortuo, ac, si Titius viuet, qui iam decessisset, vt receptū scri-
bit Didac. Couar. de spons. 2. par. c. 3. §. 2. nu. 3. E. Suarez.

Conditio est de futuro, nō de præsentem, vel de præterito. l.
cum ad præsens. cum duabus legib. seq. ff. si cert. pet. l. institut.
ff. de condi. instit.

Obiect. Contra de l. quibus diebus. in §. quidam. ff. de cōd.
& demon. vbi valet conditio talis, si moritur, & sic de pñti.

Solut. ibi præsens pro futuro ponitur: & exponitur, si mori-
tur, pro si morietur. vt ibi glo. dicit. Bellon.

Pro. Conditio nihil ponit in esse. l. & si quis sub conditione.
ff. si quis omisi. caus. testa. l. legata sub conditione. ff. de condit.
& demonst. l. cedere diem. ff. de verb. signa. Bellon.

Pro. Conditio extitura non reddit conditionalem dispo-
sitionem sed puram. l. si pñtillus. §. 1. ff. de non. & deleg.

Obiect. Contra de l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de cō-
dit. & demonst. vbi legatum redditur conditionale per condi-
tionem, si moriatur, quæ tamen est omni modo extitura. l. l.
ff. eodem titu.

Solut. Dic. q. legatum sub hac conditione, si moriatur, est
quidem purum, quo ad transmissionem legati, vt in l. heras
meus. ff. de cōd. & demonst. quo ad vero locutionem, est con-
ditionale: quia incertum est quando morietur. l. dies. ff. eo. titi.
Idem.

Pro. Conditio purificata pro pura habetur in l. si pupillus.
ff. de conditio. instit. l. si. §. Titius. ff. de conditio. & demonst.
Idem.

Pro. Conditio subintelligenda est etiam si non apponatur,
in leum quis. ff. de solut. vbi conditio subintelligitur in con-
tractu, si in eodem statu maneat is, cui soluendum est, in l. cum
seruus. ff. de condit. institutio. & l. aulia. ff. de condition. & de-
monstratio. vbi conditio in institutione adiecta, in legato vi-
detur repetita. & in l. si cui. ff. de seru. i. gen. ibi, nam quædam
in sermone tacite excipiuntur. & in l. dotis promissio. ff. de iur.
dot. vbi omnis dotis promissio futuri matrimonij tacitam cō-
ditionem habet: item in iuramento intelligitur semper condi-
tio, excepta legis, aut Principis auctoritate. l. fin. ff. qui satisda.
cogant. & cap. venientes. extra de iureiur. & in rescriptis, clau-
sula, si preces veritate nitantur. in c. 2. extra de rescrip.

Obiect. Contra de l. vniuersa. C. de diuer. rescrip. & can. dicē
ti. §. vniuersa. 25. q. 2. vbi non valet rescriptum, nisi sit expressa
conditio in rescripto, si preces veritate nitantur.

Solut. Verum est secundum leges, secus secundum ius cano-
nicum. vt ibi. Bellozus.

Conditio debet impleri in forma specifica. l. Meuius. & l.
quæ heredi. ff. de condit. & demonst. fallit vt notat Rimin. d.
in l. si mater. C. de institut. & substitut. vbi Corne. in 1. nota-
bili. Don. a Fina.

Conditionis verificatio vbi sunt verba ex sui natura requi-
rentia implementum in persona vtriusque, non sufficit in vi-
timo decedente tantum, etiam respectu suæ portionis, nisi
quando de voluntate testantis constat, quod voluerit substi-
tutum habere totum, si portio primi decedentis venisset ad
ultimum decedentem. tex. est expressus. in l. hæredes mei. §. cū
ita. ff. ad Trebel. vbi communiter docto. Et frequens interpre-
tum placitum arbitratur Socii. iun. consil. 50. num. 11. volu. 4.
E. Muscul.

Conditiones quibuscunque relictis adiectæ, vel in vnum cō-
ceptæ casum, ex voluntate ad similes dilatantur. vt commu-
ne ait latissimè doctor meus Emanuel à Costa in l. Gallus. in
§. & quid si tantum. 3. par. numero 1. cum sequentib. ff. de liber.
& posth. E. Suarez.

Ablatini absoluti resoluuntur in conditionem. l. facta. §. re-
scripto. ff. ad Trebel. Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 5. à
Soc. in tract. fallent. regul. 1. in additio. Ampliatur in 4. casib.
& limitatur in 5. à Ripa. in rub. ff. solut. matrimo. nume. 3. 1.
Don. à Fina.

Conditio appositae in persona honorati, non potest ab eo
diuidi. l. cui fundus. ff. de conditio. & demon. Ampliatur in v no
casu. & limitatur in 5. per Ripam. in l. Stichum qui meus erit.
ff. de leg. 1. nu. 29. Idem.

Dies adiectae conditioni negative suspendit executionem
actus purificati vsque ad ultimum momentum illius diei. l. in
illa. ff. de verb. oblig. fallit in 4. casib. vt per Ripam in d. l. in illa.
nu. 2. & in l. ita stipulatus. nu. 98. Don. à Fina.

Conditiones in casum positae, & conditiones mixtae, quae
iure digestorum filij institutionem demoliebantur, hodie ex
l. quoniam in prioribus. C. de inof. testam. expunguntur, & in-
stitutio firma & pura subsistit, vt receptum producit Paul. in l.
suus quoque. ff. de liber. & posth. Lancelot. in fin. las. num. 14.
Dec. in l. si pater. C. de institu. & substitu. Rhoder. Soarez. in il-
lam. l. quoniam in prioribus. ampliatur. 1. Guiliel. Bened. in cap.
Raynutius. verific. reliquit. nume. 28. de testamen. at conditio-
nes turpes tam olim, quam hodie labem, ac perniciem institu-
tioni afferent, vt frequenter placitum est antur Alber. in d. l. si
pater. num. 193. Guiliel. in landato cap. Rayn. ver. reliquit. nu.
33. & receptius asseuerat Ema. à Costa. magni ingenij vir in l.
Gallus. §. & quid si tantum. 3. par. nu. 106. ff. de liberis. & posth.
E. Suarez.

Dispositio redditur conditionalis, vbicunque in ea est ad-
iecta dictio, seu, secundum Bart. in l. i. ff. de condi. & demonst.
Alex. consil. 9. vol. 7. Don. à Fina.

Legatum factum & relictum sub conditione morandi cum
filiis, debetur etiam post mortem filiorum: secundum Bal. in l.
1. C. de leg. Soc. in consil. 68. nu. 5. 1. vol. Dec. consil. 601. & ibi ple-
ne vide. Vezinus.

Legatum factum vxori donec steterit in domo testato-
ris, intelligitur scilicet vidualiter. las. in l. 7. C. de leg. all. Bal. in
l. voluntas. in vlti. colum. C. de fideicom. addo Oldr. consil. 213.
Vezinus.

Legatum qualificatum, seu conditionale, si testator legat
Titio centum, capien. super tali fundo, non videtur legasse
fundum, sed solum obligasse, l. fundus quem. ff. de annu. leg. l.
codicil. §. instituto. ff. de leg. 2. & vbique Barto. & ita tenet Lu-
dovic. Rom. consil. 508. Alexan. in l. rescriptum. §. si pacto. ff. de
pac. las. in auth. sacramenta puerum. C. si aduer. vend. colum.
7. & in l. 2. colum. 14. C. de iur. emphy. vbi dicit, quod tal. erit
obl. real. quem seq. fundum, ad quemcunque vadat. Ludovic.
sing. 625. Franc. Crem. singul. 45. Alexan. in l. ad diem. ff. de
verbo. oblig. Idem.

Legatum in primo testamento sub conditione, & in secun-
do testamento simpliciter relictum, tanquam reiecta condi-
tio fuerit, pure debetur. commune inquit Curt. iun. consil. 163.
alias 136. nu. 14. E. Suarez.

Conditione non adimpleta nihil debetur. l. 2. in princ. C.
de condi. institu. l. 3. §. si quis. ff. de condit. & demonst. Fallit
in 30. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. 8. c. 3. fo. 676.
Don. à Fina.

Conditio haec, si cum nupserit mulier, regulariter existit, &
legatum debetur si nupserit mulier. l. quoties. ff. de condit. &
demonst. fallit in 8 casib. vt per Vigel. in commento 5. anni
c. 32. reg. 1. fol. 702. Idem.

Conditio supradicta deficit si non nupserit, legatq; actio
denegatur. l. 24. C. de nupt. fallit in 3. casib. vt per Vigel. vbi su-
pra, reg. 2. fol. 703. Idem.

Conditio si non nupserit, pro nō adiecta videtur. l. quoties.
ff. de condit. & demon. l. 2. C. de indi. viduit. tol. fallit in 10. ca-
sibus vt per Vigel. in com. 5. anni. cap. 32. membro 3. fol. 705.
at de eadem conditione vide membro 13. vbi ponitur ius auth.
& fallentias. Idem.

Conditio haec, si vel dum, cum liberis erit, item si non à libe-
ris recefferit, deficit, legatq; actio denegatur si à liberis recef-
serit. l. 3. C. de cond. intert. fallit in 6. casib. vt per Vigel. in com-
mento 5. anni. cap. 32. membro 5. fol. 716. Idem.

Conditio quae tacite inest, ita impedit natiuitatem obli-
gationis, sicut expresse Deci. consil. 2. num. 4. communem di-
cit. Vezinus.

Conditionis euentus non constituit debitorem in mora.
Dec. consil. 2. nu. 4. communem dicit. Vezinus.

Conditio mixta purificata retrotrahitur in noua hypothe-
ca, ac in prauidicium tertij à die contractus, dummodo secū-
do loco non sit translatus dominium vel possessio in alium,
secundum communem per Burfat. consil. 45. nu. 4. lib. 1. Bonac.

Conditio mixta per casum impedita, habetur pro defecta:
vt concludit Bart. & magis communiter sequuntur alij in l. 1.
C. de leg. cum concordant. vt per Ruyn. in consil. 46. quamuis
alias consuluerim. nu. 3. Soc. lun. in consil. 46 sub nu. 26. 4. vol.
communem dicit. E. Muscu.

Conditio mixta, si deficit per casum mortis, facit deficere
legatum. commune videri ait Deci. in consil. 485. nume-
ro 4. Idem.

Conditio suapte natura semper ea, quibus adiungitur su-
spendit, & transmissionem etiam à iure concessam impedit, vt
frequenter interpretibus placuit insit Anto. Gomez. de testa.
cap. 3. nu. 15. ver. pro hac sententia. E. Suarez.

Impediens conditionem impleri, tenetur, ac si esset imple-
ta. in executione. §. quicunque. ff. de verb. obligat. Fallit in 2.
casib. vt per las. in d. §. quicunque. Don. à Fina.

Qui potest facere, vt possit conditioni parere, iam posse vi-
detur. l. qui potest. ff. de reg. iur. cap. fin. de elect. Bart. per illum
tex. in l. sed & si per Praetorem. §. 1. ff. ex quibus caus. maiores.
fallit in 2. casib. vt per Deci. in d. l. qui potest. Don. à Fina.

Conditio illa, si decedat sine liberis, in filiis testatoris, & in
aliis descendentes ipsius testatoris, qui sunt haeredes insti-
tuti & grauati, simpliciter de restituenda hereditate intelli-
gitur. l. cum auus. ff. de condi. & demon. nō autem locum habet,
& neque subintelligitur in fratribus testatoris institutis, nec
in aliis consanguineis institutis & grauatis, Dec. consil. 437.
las. consil. 90. lib. 1. nam si fratrem suum instituat haeredem, &
grauet de restituenda hereditate non subintelligitur ea clau-
sula, si decedat sine liberis. Dec. consil. 529. & ea l. cum auus. so-
lum locum habet in descendentes, & non in Collateralibus,
Dec. consil. 435. Vezinus.

Conditio, si sine filiis vel liberis decesserit, expirat mortuo
grauato cum filio tantum, nisi aliud ex mente testatoris ap-
pareat, secundum communem per Burfat. consil. 1. nume. 1.
lib. 1. Bonac.

Legatum sub conditione relictum familiae, vel cognatis,
sufficiet qd reperiantur cognati, vel de familia tempore existe-
tis conditionis, quo tempore illa qualitas obseruanda erit. l.
interuenit. ff. de leg. praestan. Soc. in l. si cognatis. ff. de reb. dub.
vers. tertia conclusio. Vezinus.

Lego vxori centum, si cum Titio steterit: Quid importet
tale legatum? vide Barto. & Alexan. in l. Mauius §. vxore. ff. de
an. & arg. eg. & las. in l. si quis herede. in 6. col. C. de insti. & sub-
sti. in quibus loc. volunt, quod requiratur perseverantia vt conse-
quatur legatum: nec sufficiet conditionem semel fuisse imple-
tam. Charian.

Conditio habitandi adiecta in fauorem eius, cum quo est
habitandum, si deficiat per mortem eius extinguatur relictum
in totum, per l. illis libertis. ff. de condit. & demonst. & ibi tra-
dunt Doct. Et tradunt etiam in l. 1. C. de legatis. & in l. in testa-
mento la. 2. ff. de condit. & demonst. Dixit Ruyn. in consil.
44. quamuis alias. num. 3. volum. 2. cum aliis concordant. per
Soc. lun. in consil. 74. nu. 5. vol. 4. vbi etiam commune dogma
ponit. E. Muscu.

Si testator legat pedisequa, si steterit cum eius vxore vsque
ad tempus maritandi: & pedisequa nubat in 16. anno, conse-
quetur legatum, secundum Alexan. in consil. 20. in 2. volum.
Vezinus.

Conditione deficiente, euanesceat relictum conditionale. l.
3. 1. 1. quast. quando dies leg. ced. & l. haec meus. 2. resp. ff. de
cond. & demonst. cum concordantibus aliis allegatis ibi in
glo. fin. & l. dies certus. iuncta glo. ff. eo. tit. quicquid in cōtra-
rium dixerit glo. in l. is cui. ff. de actio. & oblig. quae commu-
niter reprobat per textum in sui generalitate in l. 1. §. si au-
tem aliquid. C. de cad. tollen. Et tradit Bar. Bal. & alij post gl.
in l. 1. C. de his qui ante apert. tabul. & c. & in l. 1. ff. de leg. 1. Et
ita se habet communis opinio, vt per doctores in locis pradi-
ctis quemadmodum refert Socin. lun. in consil. 43. nu. 1. vol. 4.
cum quibus etiam stat. E. Muscu.

Conditione appositae si quae alicui relinquuntur, & deinde
illi relictorum restitutio post mortem iniungatur, ac paritum
conditioni non fit, statim ij, qui deficiente conditione in rem
venerunt, restituere cogentur, nullo tempore amplius expecta-
to, vt commune profitentur las. in l. Gallus. §. & quid si tantum.
nu. 28. & in l. Lucius. ff. de liber. & posthu. & Iaco. de S. Georg. in
l. si pater. ff. de iur. dot. E. Suarez.

Relictum aut substitutio facta mulieri si filium peperit, non
habeat locum si ex seculo ventre matris filius extractus fuerit:
quia tunc non dicetur mulierem peperisse. l. anniculus. §. fin. ff.
de ver. sign. inquit enim ibi tex. falsum esse eam mulierem pe-
perisse, cui filius extractus est. Ang. & las. in l. quod dicitur. n.
4. ff. de libe. & posthu. Vezinus.

Partus natus ex re legata, pendente conditione non debetur. l. Licinius locusta in princip. & ibi Bartol. ff. de legat. 2. Vezinus.

Legatum factum alicui si studuerit legib. intelligitur si ad doctoratum peruenierit. Dec. consi. 177. Vezinus.

Vnitas corporum presumitur, nisi pluralitas probetur. c. cum Ioan. de fide instru. Bal. in l. 2. C. de erro. aduoc. Alex. cōf. 88. nu. 17. in 5. vol. corporum autem diuersitas presumitur ex nominum diuersitate & consinium. l. in testamento. ff. de cōd. & demon. Alex. consi. 96. in 5. vol. Vezinus.

Legatum filio, si testator legat decem Gasparde eius filio, quia Ioannes etiā eius filius totidem habuit, valet legatum. licet Ioannes non habuit illa decem. Decius in consi. 46. quia per causam de preterito legatum non limita. al. l. si ita. ff. de aur. & arg. leg. & l. demonstrat. §. cum autem. ff. de conditio. & demonst. Vezinus.

Legatum sub conditione relictum nō transmittitur etiam ad liberos filios legatarij, si legatarius decedat pendente conditione. Alex. in l. cum quidam. C. de impub. vnde est quod si testator relinquat aliquid suo nepoti, & adijciat quod si decesserit sine liberis, quod reuertatur ad suum heredem, si interim hæres moriatur, non fiet transmissio ad heredem ipsius hæredis vniuersalis: non enim fiet transmissio ad heredem si decedat pendente conditione. Bald. in l. in causā. 2. §. Pomponius. ff. de minor. Ias. in l. 1. nume. 94. ff. de legat. 1. pendencia enim conditionis impedit transmissionem, vt per Ias. ibi nu. 93. Item & legatum relictum sub die mortis non transmittitur ad heredem legatarij, & si legatarius interim decedat ante purificatam conditionem legati. l. 1. §. dies. ff. de condit. & demon. Dec. consi. 417. Vezinus.

Conditio si concipiatur in vltimis voluntatibus quæ potuit contingere, tamen modò nō potest, vt si Titius viuet, qui iam tempore adiectæ conditionis mortuus erat: reicitur, vt impossibilis. Bart. in l. 1. ff. de condi. & demon. Couar. in epi. 4. cap. 3. par. 3. §. 2. communem dicit. Villalob.

Hæres institui potest sub ea conditione, si nomen testatoris honestum & arma portauerit, & si hoc non fecerit, est grauatus hæreditatem alteri restituere, tunc si ille hæres recuset adimplere conditionem, nec portauerit nomen & arma defuncti, priuabitur hæreditate quæ fideicommissario restituenda est: & si non fuisset rogatus restituere hæreditatem in non parendo conditioni, esset tali hæreditate priuatus. l. facta. §. si sub conditione. vbi Barto. & Paul. de Castro. ff. ad Trebel. Bened. in repeti. cap. Raynutius. in verbo, si absque. in materia. de substi. fidei. num. 90. de testam. Guid. Papæ decis. 25. 1. Bellacomb.

Conditio institutionis & legati, cum verè non adimpleatur tamē habetur pro completa ex legis dispositione, & competit actio ex testamento. Ias. in l. mater. nume. 7. C. de insti. & substi. communem dicit. Villalob.

Dispositio l. cum anus. ff. de condit. & demonst. non comprehendit naturales filios tantum, secundum communem per Bursat. consi. 51. nume. 20. lib. 1. secus autem dispositio hominis, si sine liberis, cum naturales fideicommissum deficere faciant, secundum magis communem per eundem d. consil. vbi supra. Bonac.

Ius implendi conditionem in testamentis, non transit ad heredem illius qui eam implere debebat. l. vnica. §. si autem. C. de cadu. tollen. l. a testatore. ff. de conditio. & demonst. secus in contractib. §. ex conditionali. Instit. de inut. stipu. docto in l. si decem cum petiero. ff. de verb. oblig. Bened. in repet. c. Ray. in verbo si absque liberis. in materia fideicommissar. substitut. nu. 70. de testam. Vezin.

Conditio in substitutione facta in casu quo nati plures deficiant, non verificatur vno tantum nato, etiam matre in medio non extante, secundum communem per Bursat. consi. 19. nu. 4. lib. 1. Vezinus.

Conditio de filiis nascituris, non verificatur vno etiam tantum nato, secundum magis communem per Bursat. consil. 19. nu. 21. & 22. lib. 1. vbi alleg. Soc. sen. sibi contrarium consil. 76. lib. 3. Idem.

Conditio de filiis natis non verificatur nec in potetia vno tantum nato, secundum communem per Bursat. consi. 19. nu. 20. lib. 1. Idem.

Conditionem semel fuisse impletam, sufficit, dato qd nō daret implementum. Hanc regulam ornat Ias. in l. si quis. C. de insti. & substi. vbi plura exempla notab. Amplia & limita vt per eum ibi. Et quando conditio per alium adimpleri possit, vide Bart. in l. Arethusa. ff. de stat. hom. Vezinus.

Conditioni satisfaciendi causa nummos incapaci datos fiscus aufert, non qui dedit, licet dominium translatum non

fuerit commune inquit Eman. a Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum. 5. par. nu. 15. ff. de lib. & posthum. quamuis verius opinionioni aduersæ nomen dederit Cuman. in l. Mauius. ff. de cōdi. & demon. & ipse alibi eam latissimè iuri magis cōsentaneam ostendam. E. Suarez.

Conditioni satisfactum esse debet probare, qui ex conditionali contractu agit. commune ait Bello. consil. 59. nume. 4. E. Suarez.

Conditione comprehensi filij eius, qui & hæres institutus & grauatus est, non dicuntur ad hæreditatem vocati, sed substitutum dumtaxat excludunt, nec adiecti conditioni sine liberis decedendi, tacite instituti hæreses putantur, vt receptū ait Ant. Gomez. de testa. cap. 3. nu. 24. vers. 3. facit. & latius c. 5. nu. 24. vers. & in expresse. Exemplum esto, filium meum instituo heredem, & iubeo vt si liberis orbatu animam ediderit, Titio bonā mea restituat, hic ij nepotes non censentur ex conditione vocati tacite, nec instituti, nec quidquā illis proderit, si aliquid simul eisdem mandatum proponatur, aut aliquo modo onus aliquod ipsis vnā sit iniunctum, cuius rei extat exemplum: filii mei hæres esto, & si inops a liberis commune naturæ debitum exolueris, Titio amico nostro hæreditatem restituere. volo autem vt qui tibi superstitēs liberi fuerint, liberto meo Dama 50. aureos annuatim suggerant, vel quid simile: nam nec hic eius filij vocati honestatiue videbuntur, vt commune aiunt Alex. nume. 94. Ias. nume. 56. in l. Centurio. ff. de vulg. & pupilla. Dec. in l. 1. nume. 15. C. de pact. & affirm. Anto. Gomez. de testamen. cap. 5. nume. 43. vers. secundo & in specie. E. Suarez.

Conditione cuiuscunque substitutionis complexi, quicumque illi sint, nec vocati, nec tacite instituti censentur. commune aiunt Ias. in l. Gallus. in princ. & in §. in omnibus. ff. de lib. & posthum. & in l. cohæredi. §. vlt. ff. de vulg. latè Ant. Gomez. de testamen. cap. 3. num. 24. ad fin. & cap. 5. nu. 42. vers. 8. & facit, vt nec in fideicommissi cōditione scripti, ad hæredis emolumentū a testatore memorati putabuntur, vt com. dic. Alex. consi. 105. lib. 1. E. Suar.

Conditionem sufficit impleri per æquipollens, etiam quod sit conditio voluntaria. Ita tradunt doct. præsertim Soc. sen. in vlt. notab. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. Limitatur quando inde sequeretur extensio oneris, seu grauius minis per fideicommissum de persona ad personam, cum illud prohibeatur in §. nos igitur in athen. de restit. fideicommissi. & per tradita per Aret. qui in hoc communiter approbatur in d. §. & quid si tantum. in l. Gallus. ff. de liber. & posth. quem sic allegando sequitur Soc. Iun. consi. 29. nume. 7. & 28. volum. 31. E. Musc.

Positus in conditione non censetur vocatus, secundū magis communem per Bursat. consi. 52. nu. 23. lib. 1. E. Suar.

In conditione positi non censentur vocati, hanc dicit esse communem opinionem Ias. in l. conditionis. C. de pact. Fallit vt per Gerard. Petra Sancta sing. 61. latissimè tractat hanc cōclusionem. Cagno. in l. 1. C. de pact. nu. 42. Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. conditionis. nu. 11. Fallit in 2. casib. vt per Soc. in l. Centurio. num. 304. ff. de vulg. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 27. a Port. in l. 2. suarum conclus. reg. 12. fallit vt per Matth. in ver. liberi. Don. a Fina.

Sufficit conditionem semel fuisse impletam, licet non daret implementum l. cum vxori. C. quando dies lega. cedat. l. si quis. C. de insti. Fallit in 4. casib. vt per Ias. d. l. si quis. fallit in 4. casib. vt per Deci. in d. l. fallit in 4. casib. vt per Anto. Gabr. in lib. 4. suarum conclus. reg. 8. Idem.

Impleta conditione ex testamento datur actio. l. si pupillus in fine. ff. de cond. insti. Fallit in 25. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. cap. 29. membro 3. fol. 653. Don. a Fina.

Conditio aditionis hæreditatis non reddit legatum conditionale. l. hæc verba. ff. de leg. 1. fallit in 3. casib. vt per Io. Bolo. ibi. nu. 54. & seq. & nu. 103. Don. a Fina.

Substitutio duob. facta per nomina collectiua vel copulatiue non habebit locum, nisi conditio impleta fuerit in persona vtriusque. l. penult. C. de impu. & ideo oportebit vtrunque ex institutis mortuum esse ad hoc vt substitutus admittatur. Dec. consi. 194. Alex. consi. 11. in 3. vol. & hoc quando adest persona, quæ ex præsumpta mente defuncti excludit substitutum, aliās non. Alex. consi. 157. in 5. vol. Vezinus.

Conditionalia verba in fideicommissis, non denotant quæ a testatore vocatum ad commodum hæreditatis. Alex. consi. 105. communem dicit. Villalob.

Conditio fideicommissi, videlicet, si quis ex filiis decesserit sine liberis, debet restringi ad masculos. Soc. Iun. in consi. 56. in prin. Vbi dicit se pluries ita consuluisse in 4. vol. & plenius & multis rationibus comprobauit in consil. 168. magnificus Comes,

Comes, Eques, & iuris vtriusque Docto. per totum 2. vol. vbi apertè demonstrat, talem opinionem esse veram, & communem, & menti testatoris consentaneam, vt per eum plenè ibi videbis. E. Muscul.

Quando stat per vnum ex contrahentibus quominus conditio impleatur habetur pro adimpleta ad incommodum illius per quem stat. l. in executione. §. fin. ff. de verbo. obligatio. l. iure ciuili. ff. de condit. & demonstr. Ampliatur in 4. casib. vt per Cor. in l. cum auum maternum. C. de insti. & substi. num. 7. & num. 417. limitat in 4. casib. fallit, vt not. Ias. in l. centesimis. §. si ita stipulatus. ff. de verbo. obligat. Fallit in 6. casib. vt per Dec. in l. in iure ciuili. ff. de reg. iur. de hoc latissimè videas per Socin. in l. in testamento. ff. de cond. & demonstr. num. 4. & seq. Don. à Fina.

Conditio pecuniæ in mare proiciendæ obseruari debet, vt commune asseuerat Eman. à Costa. in contrariam sententiam rectè abiens in l. Gallus. §. & quid si tantum. §. parte. nu. 20. ff. de liberis & posthum. E. Suarez.

Conditio in contractibus retrahitur ad tempus celebrati contractus. l. si filius. in princ. ff. de verbor. obligat. l. potior. & l. qui balneum. ff. qui pot. in pigno. l. quæ legata. ff. de regul. iur. Fallit in 9. casib. quos no. Io. Crot. in d. l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. num. 28. versic. quarta conclusio. fallit in 5. casib. vt per Iasonem in l. si filiusfamil. ff. de verbo. oblig. nu. 1. & seq. Don. à Fina.

Conditio impossibilis vitiat contractum. l. impossibilis. ff. de verbor. obligat. Fallit vt per Purpur. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. num. 50. fallit in 5. casib. quos not. Ias. in d. l. impossibilis. num. 1. & seq. fallit in 9. casib. vt per Zafi. in d. l. nume. 4. vbi etiam Butigel. ponit duas declarationes. num. 1. Don. à Fina.

Conditio impossibilis negatiuè concepta, non vitiat, nec suspendit, imò promissio remanet pura. Barto. in d. l. impossibilis. Fallit in 3. casib. vt per Socyn. in tract. fallent. reg. 26. in addit. Fallit in 2. casib. vt per Iason in d. l. impossibilis. num. 7. & seq. Don. à Fina.

Conditio quæ in se infert viduitatē, non est seruanda. l. turpia. §. si Titia. ff. de leg. 1. l. filia. ff. de cond. & demonstr. Ampliatur, & limitatur in 12. casib. per Emanuel à Costa. Lufit. in l. tale legatum. §. rescriptum. ff. de cond. & demon. fallit in 2. casib. vt per Bernard. de Luco reg. 114. Don. à Fina.

Conditio quæ solet dici perplexitas, vitiat stipulationem. l. si Titius. ff. de conditio. insti. fallit in 3. casib. vt per Pet. Duen. reg. 114. Idem.

Actus legitimi non recipiunt diem neque conditionem. l. actus legitimi. ff. de regu. iur. fallit in 3. casib. vt per Dec. in d. l. nu. 1. & seq. Don. à Fina.

Conditio tacita quæ inest à lege, vel aliter, impedit ortum obligationis sicut expressa. l. hæc verba. ff. de leg. 1. Ampliatur, & limitatur per Mari. Soci. iun. in d. l. num. 63. sed in legato expressio conditionis, quæ tacitè inest, non facit illud conditionale. fallit in 7. casibus, vt per Socin. in d. l. nume. 1. & sequent. Idem.

Conditio impossibilis, quàm testator putabat esse possibilem, & habebat iustam causam putandi, non habetur pro impossibili, sed pro possibili: & ideo si deficiat, facit deficere legatum, & sic vitiat dispositionem, & non vitiat: secus quando testator sciebat conditionem esse impossibilem, quare tunc vitiat conditio, & non ipsum legatum. l. obtinuit. ff. de condi. & demonstr. §. fin. Inst. de heredi. insti. Fallit in 6. casib. secundum Ias. in l. seruo manumisso. ff. de condit. indeb. nu. 1. & seq. Don. à Fina.

Conditio si hæres non erit existit si hæres non sit. l. fin. §. 1. ff. de vulg. & pupil. Fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. cap. 32. membro 7. fol. 720. Don. à Fina.

Conditio voluntaria debet impleri in forma specifica, & non per æquipollens. hæc regulam cum 2. limitationibus ponit Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. num. 15. Don. Fina.

Expressio eius quod tacitè inest, nihil operatur, per not. per doct. in l. 3. ff. de leg. 1. l. non rectè. C. de fideiussorib. Alex. in d. l. 3. & confi. 2. vol. 3. Ias. in l. 2. ff. de condit. indeb. Alex. confi. 25. vol. 1. & confi. 33. eod. vol. & confi. 35. vol. 3. Bologn. confi. 31. col. 6. Fallit quando talis expressio inest ex voluntate, & mente testatoris. Ita communiter Bart. & alij. in l. talis scriptura. ff. de legat. 1. & doct. in d. l. 3. Et pro communi tenet Socin. iun. in confi. 30. nu. 9. vol. 4. vbi reprehendit Ias. non bene consuluisse, & melius consuluisse Curt. iun. in confi. 69. habita diligenti consideratione. nu. 2.

Limitat Alex. in d. l. 3. in 1. col. nisi testator vellet talem expressione reddere actum conditionale. alleg. in conditionibus.

& ibi Bal. in §. 1. ff. de cond. & demon. vide tamen ibi per eum.

Limita etiam nisi fiat expressio alio modo, quam tacitè inest. ita Alexan. in d. confi. 2. all. l. si ita legatum. §. illi si volent. ff. de leg. 1. & l. 3. §. filius. ff. de lib. & posthu. idem vult in confi. 22. in ult. col. vol. 5.

Limita pariter, quando tacitum inest ex necessitate legis: secus quando inest ex præsumpta voluntate. ita Ias. in d. l. 2. all. l. præcibus C. de impub. & al. sub. E. Muscul.

Ius implendi conditionem non transit ad hæres. l. à testatore. ff. de condit. & demonstr. l. fin. ff. de condit. insti. Bartol. in l. cum fundus. ff. de condit. & demonstr. Ampliatur, & limitatur in 2. casib. & vltima limitatio sublimitatur in 2. per Iaso. in l. si decem cum petiero. ff. de verbor. obligatio. nume. 12. Don. à Fina.

Nuptias primas, quæ conditiones impediunt, seu in virginibus, seu in iis fœminis, quæ vel nuptæ quidem, sed non mulieres factæ sunt, vel virginitate optima mulierum dote, spoliata nunquam nupserunt, nihil prorsus ponderis ac momenti habebunt, vt receptissima interpretum placita dicit Eman. à Costa in l. cum tale. §. si arbitrato. limit. ult. ff. de condit. & demo. E. Suarez.

Expressio conditionis quæ tacitè inest in legato, non facit illud conditionale, no. doct. in l. hæc verba. ff. de leg. 1.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. in d. l. nu. 1. & seq. Idem.

Legatum conditionale ad alium translatum, censetur cum eadem conditione translatum.

Fallit in 2. casib. vt per Cagno. in auth. ex causa. C. de liber. præ. nu. 109. Idem.

Legatum ab aliquo ita relictum, si hæres erit, conditionale est. l. 3. ff. de leg. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. cap. 37. membro 6. reg. 1. fol. 718. Don. à Fina.

Quando post factum legatum adicitur conditio per conditionem, si præstationi, siue executioni, redditur legatum conditionale. notat. in l. quibus diebus. §. quidam Titio. ff. de conditio. & demonstr. fallit in 2. casibus. vt per Socin. in d. l. nu. 2. Don. à Fina.

Legata conditionalia, & fideicommissa tam particularia quàm vniuersalia, non transmittuntur ad liberos.

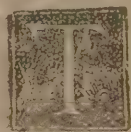
Ampliatur in 4. casib. vt per Io. Bolog. in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. nu. 129. & 137. Don. à Fina.

Legatum cum conditione in primo testamento, si in secundo simpliciter legetur, videtur reiecta conditione legatum factum, & sic qualitas mutatur mutato testamento. Curt. iun. confi. 163. nu. 14. communem dicit. Vezinus.

In legatis conditio non retrahitur. l. 1. §. serui appellatione. ff. ad Sillan. l. si mater. §. eandem. ff. de excep. rei iud. Bar. in l. is qui pro emptore. ff. de vsucap. Fallit vt per Math. num. 195. Fallit in 6. casib. quos not. Ioan. Crot. in d. l. si is qui pro emptore. nume. 38. vbi Io. Bolo. ampliatur & limitatur in 3. casib. num. 319. Don. à Fina.

Miscellanea de legatis.

C A P. XXIIII.

Testator vbiunque prius purè legauerat, & ex interuallo eidem personæ eadem res sub cōditione ab eodem testatore legata est: tunc profectò postea prius legatum valet: & consequenter per secundum legatum eiusdem rei eidem personæ factum ex interuallo, dicitur à primo legato recessum. l. nam ad ea. vbi Glossa & Bart. & alij in princ. ff. de cond. & demonstr.

Et e conuerso, si prius sub conditione, deinde purè eidem legetur præsens deberi statuitur, & primum legatum censetur reuocatum: vt per Bart. in l. repetendis. col. 1. ff. de leg. 3. Alex. in l. cum proponatis. num. 3. C. de codicil. Curt. iun. confi. 163. num. 14. Ioan. Caphal. confi. 67. num. 17. vol. 1. & Ruin. confi. 38. nume. 16. vol. 5. qui scribunt istam esse communem opinionem. Viuius opi. 874.

Testator legando secundo quod prius alteri legauerit sub commemoratione primi, censetur totum adimere à primo. §. transferri. Inst. de ademp. leg. fallit in 3. casib. vt per Ripam in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. nu. 23. Don. à Fina.

Vocati censentur in vnam portionem, qui per collectiuam vocantur. l. si quis Titio. ff. de vsufr. accres.

Fallit in 5. casib. quos notat. Rip. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. num. 103. Idem.

Si testator vestes suas alicui legauerit, tale legatū referetur ad vestes, quæ erant testatoris tempore testamenti, & non ad vestes postea acquisitas. l. si ita. ff. de auro & argen. legat. & legatarius

gatarius tenebitur probare, quod tales vestes erant testatoris tempore testamenti: quia hoc est fundamentum suæ intentionis. ita Bal. in l. fin. §. 1. C. de appella. Ias. in l. non solum. §. scien. dum. num. 4. ff. de noui ope. nunc. Bellacomb.

Legata data ab instituto, censentur repetita à substituto, nisi aliud appareat de mente testantis. Bell. consil. 63. num. 5. com. dicit. ex l. non iustam. C. ad Trebel. & l. licet. de lega. 1. & l. vnica. §. pro secundo. & §. non autem. C. de caduc. tol. & Ias. in d. l. licet. Idem.

Legata relicta ab instituto, videtur in dubio repetita à substituto.

Fallit in multis casibus, vt per Alex. in l. licet. Imperator. ff. de lega. 1. num. 9. Bellacomb.

Legatum factum hæredi a semetipso non valet. l. legatum. §. 1. de lega. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. plane. §. si duob. ff. de lega. 1. Idem.

Legati nomine ne legatarius obligata hæredis bona habeat disponere, ac diserte iubere testator, si velit, potest. commune effatur. Alex. num. 12. Crot. num. 45. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. E. Suarez.

Legatum factum nomine expresso hæredis, non censetur repetitum in substitutione. Alciat. de præsum. reg. 2. præsum. 35. num. 3. communem dicit. Idem.

Legatum expresso hæredis nomine relictum, non videtur in substitutione repetitum, vt frequenter interpretibus placere scribit Alciat. in tracta. de præsumpt. reg. 2. præsumpt. 33. numero 3. E. Suarez.

Vocati per nomen collectiuum videntur conftricti ad vnā partem legati. l. si Titius. ff. de usufr. lega.

Fallit in 6. casibus. vt per Ioan. Bolog. in l. re coniuncti. ff. de lega. 3. num. 275. Idem.

Legatum non inducitur per verba grauamen enunciantia, veluti si quis ita testamento cauerit, ex centum aureis, quæ tibi legauit, dabis restituere Sempronio quinquaginta, vt commune ait Ant. Gomez. in tract. de testamen. cap. vlt. nume. 54. versitem etiam limita. E. Suarez.

Legatum relictum spuris a patre, cognatis proximioribus defertur. Couar. epitom. 4. cap. 8. §. 5. nume. 5. commun. dicit ex Iason. in l. 2. C. de hæred. institut. & Alexan. in l. hæreditas. C. de his quibus vt indig.

Et cognatis proximioribus negligentibus per duos menses, defertur fisco. l. 10. tit. 13. par. 6. Villalob.

Legari potest ab omni debitore. l. si pecunia. ff. de leg. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 8. Don. a Fina.

Legatum a debitore creditori factum, regulariter nõ valet. l. si creditori. §. Marcellus. cum l. seq. ff. de lega. 1. §. e contrario. Instit. de legat.

Fallit in 12. casibus. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 4. exceptio. 54. fol. 72.

Fallit in 7. casibus, quos notat Socin. regul. 220. D. a Fina.

Legatum alicui factum cum onere non petendi quod sibi debetur, valet, & acceptando legatum sibi ille legatarius præiudicat. l. si ab vno. ff. de lega. 2. Dec. consil. 425. cap. officij. de testamentis. & illud intelligi potest, scilicet, qd sibi debetur in bonis testatoris, & sic acceptando legatum nihil in bonis testatoris petere potest: secus si aliunde sibi debeatur. vt ibi per Decium, & Decius consil. 133. nu. 2. Vezinus.

Legatum factum seruo sine libertate non valet, nec reconualecit, licet post mortem testatoris efficiatur liber. l. seruis. C. de legat.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. 1. Don. a Fina.

Filius qui ab hæreditate patris se abstinuit, prælegata petere potest. l. apud Iulianum. §. si quis. ff. de doli excep. l. filio patris. ff. de lega. 1.

Fallit vt not. Soc. reg. 156. Don. a Fina.

Prælegata in fideicommissum non veniunt. l. Marcellus. §. quidam. ff. ad Treb.

Fallit, vt per Soc. reg. 303.

Fallit in 4. casibus. vt per Soc. in d. §. quidam. nu. 2.

Fallit vt per Rip. in d. l. in fideicommissariam. num. 2.

Fallit, vt per Rip. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. nu. 44. Idem.

Prælegata non veniunt in pupillari substitutione.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in l. hæredes. ff. de vulg. nu. 178. Idem.

Legatum, quod in illum confertur, qui voluntate legantis antea creditor effectus est, compensandi animo relictum non videtur: tamen si quod in eum qui vel iure, vel consuetudine creditor est, confertur, compensandi animo relinqui censetur, vt commune ait Io. Coras. lib. 3. Miscell. c. 1. num. 9. Si quod au

tem legatum compensandi animo relictum sit, atq; expressim adiciatur, ne quid amplius petatur, non quidquam amplius petere poterit, qui illud agnouit, quāquam debitum multo minus, quā legatum sit, vt frequenter placitum renuncio ex Alex. in l. si compensandi. C. de hæredib. insti. & consil. 132. nu. 2. lib. 2. Matth. de Afflict. decis. 44. nu. 34. Idem.

Legatum factum pauperibus, poterit dari & erogari carceratis, & his qui in carcere detinentur. Salicet. in l. iudices. C. de epis. audien. & relictum factum pro dotandis mulieribus, pauperibus, non debetur viduis. Ias. in l. duobus. §. si ei qui. ff. de iureiur. Boer. dec. 131. nu. 3. Vezinus.

Angustia temporis, quæ concernunt executionem, seu præstationem legati, non vitiant ipsum legatum. l. si mihi & tibi. §. si quis seruos. num. 9. Idem.

Si pater filium impuberem exhæredauit aliis institutis, & filio exhæredato dederit pupillarem substitutum, à substituto non potest alteri legare. l. cum quidam. C. de lega.

Fallit in trib. casib. vt per Ias. in d. l. num. 3. Don. a Fina.

Legatum requirit quinque testes. l. si. §. si. C. de cod. gloss. in l. si. C. de don. caus. mor. & ita videtur tenere Pau. de Cast. in 2. vol. consil. 147. incip. super i. quæsito. Idem.

Limita nisi sit ad pias causas, quia sufficiunt duo. c. relat. ext. de test. & ita videtur sentire Pau. de Cast. in dicto consil. 147. Idem.

Modus mixtus pendens ex facto honorati, & alterius tertij, si deficiat per factum illius tertij, vel per casum fortuitum mortis, non facit deficere legatum.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. si Titio. ff. de lega. 1. nume. 2. Don. a Fina.

Legatum factum mulieri, aut institutio facta de muliere, quando habebit filium, debetur legatum illud, etiam si filius extractus fuerit a ventre illius mulieris dum moreretur, quia dicitur mulierem filium habere, quando exciso ventre filius ablatus fuit ab ipsa muliere dum moreretur. l. etiā ea mulier. ff. de verb. signif. Iason. in l. quod dicitur. num. 5. ff. de liber. & posthu. Bellacomb.

Legatum rei alicuius factum Titio cum hoc onere, quod legatarius eam rem non alienet: si demum ea res ad alterum peruenerit per ius accrescendi, ille talis eam rem non poterit alienare. l. vnica. §. si autem. C. de cad. tol. Rebus. in tracta. nominat. in 8. q. num. 13. Bellac.

Legatum Titio, cum plures essent, relictum, licet ob incertitudinem personarum regulariter vitietur. Bar. in l. si ita fuerit. ff. de reb. dubiis. quia hæres non cogitur soluere, nisi appareat, de quo testator senserit. l. quidam. ff. eod. titu. & ibid. Bartol. id tamen fallit in legatis ad pias causas. auth. de eccles. titulis. §. si quis. in nomine. coll. 9. & cap. iudicante. & fin. & ibid. Ioan. And. Anto. Imol. & D. Nic. de testa. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 113. nu. 3.

Commodum rei legatæ cedit legato. l. quod in rerum. §. si quis post. ff. de lega. 1. Fallit in 4. casib. quos not. Rip. in l. si ex toto. ff. de leg. 1. n. 8. Don. a Fina.

Legatum mobilium non comprehendit debitorum nomina, vt commune inquit Ias. consil. 5. lib. 3. Ioan. Dilect. de arte testan. tit. 6. cau. 9. Idem.

Emphyteusim pater vni ex filiis prælegare non potest. ita eleganter consulendo scribit Alex. de Imo. in consil. 8. num. 15. lib. 3. De qua doctrina variè & discrepantes extant doct. sententia, quas And. Tiracq. vir magnæ lectionis, in vnum cumulum collegit. in tract. de vtroque retract. §. 1. gl. 6. num. 23. & 24. quorum autoritates hic referre, & transcribere non operæpretium esse existimo. Et hanc communem & veram sententiam esse ibidem Tiraq. ex aliis, & apostillat. ad consil. Alexan. in verb. legare. in d. consil. 8. testantur. Et eam communem appellant Dec. in consil. 239. num. 6. & Bartho. a Chassan. in consil. 53. num. 58. licet idem Tiraq. in eo. tract. §. 30. gl. 1. num. 2. tale prælegatum fieri posse asserat. Kirchouius.

Legato feudo, etiam ne aestimatio quidem feudi debetur. com. dicit idem Clar. in §. feudum. q. 40. ver. Ex hac conclusione. P. Fichard.

Legata facta in testamento paterno, non confirmantur per existentiam sui hæredis. l. si filius patri. ff. de vulg.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. in d. l. num. 10.

Fallit in 4. casib. vt per Alex. in d. l. nu. 8. idem.

Illud quod possum legare domino, possum legare eius seruo. l. non ideo minus. ff. de hæred. instit. & e contrario illud, qd possum legare seruo, non possum legare eius domino. l. neq; ff. de hæredibus instit. Fallit in 3. casibus. quos not. Ias. in l. si mihi & tibi. §. regula. ff. de leg. 1. nu. 2. & seq. Don. a Fina.

Quod minimum est, censetur esse in legato. l. legato generaliter. ff. de lega. 1.

Fallit

Fallit in 4. casib. quos not. Soc. reg. 3. 19. fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. si ita sit scriptum. ff. de leg. 1. nu. 17.

Fallit in multis casibus, vt per Alex. in d. l. si ita sit scriptum. nume. 4. Idem.

Legato non accrescunt, quæ acquiruntur ex re legata, ante aditam hæreditatem. Petr. Rauen. in alpha. aureo. in vers. legatum. communem dicit. Vezinus.

Legatum magnum tollitur rupto testamento, per natiuitatem posth. Alcia. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 13. commun. dicit. Vezinus.

Legatum relictum certis personis certi loci, videtur relictum contemplatione loci. Durand. ibi tit. 6. caute. 7. & Barba. cõfi. 1. vol. 4. communem dicit. Vezinus.

Legatum rei quam testator præscribat, an finita præscriptione valebit? glos. tenet quod sic. in l. 1. §. fin. ff. de eo per quem fac. & ibi Bald. & doct. vide tamen Ias. in d. l. cum aliena. in 3. col. ibi. 6. no. limita. Vezinus.

Sed quid si res esset aliena, sed dominus non posset eam reuocare, vel vendicare nisi pro illa re quid præstaret? dic quod valet legatum, in eo quod dominus euincens habet præstare. ita Ias. vbi sup. al. gl. not. in l. qui solidum. §. 1. & ibi Bal. & Imo. ff. de leg. 2. Idem.

Subdit ibi Ias. an hoc casu in testatore præsumatur scientia vel ignorantia, quia si præsumatur scientia in dubio valet legatum rei alienæ: aliàs secus. Et secundum eum videtur quod præsumatur ignorantia. l. verius. ff. de proba. & ita vult gloss. in cap. filius. de testa. sed istud procedit quando res peruenisset ad testatorem ex facto alterius: si autem ipsa acquisiisset ex suo contractu, præsumeretur scientia. vide per eum. Idem.

Quantitas legata simul cum specie, puta cum fructibus ex tali fundo, debet præstari eodem tempore quo fructus: quia simul legata simul præstari debent. Bart. in l. si legatarius. §. cū ita. ff. de leg. 3. Idem.

Legatum quantitatis in eodem testamento pluries relictum in dubio, semel tantum debetur. l. planè. §. si eam. ff. de legatis primo.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. colum. 3. fallit in 3. casibus vt per Alexand. in l. si pluribus. §. si eadem. ff. de lega. 1. num. 1. Don. à Fina.

Quantitas quando legatur, vt certum corpus existens in aliquo loco, tunc non iudicatur vt quantitas, sed vt species. l. talis scriptura. ff. de leg. 1. fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. sed & si certos. quam legit. cum §. si numerus. & l. si seruus pluries. ff. de leg. 1. Don. à Fina.

Legati, quod in diem certam relinquuntur, & obligatio & actio cedit, quamuis & exceptio competat, & dominium statim non transeat, communia ponit Anto. Gomez. in tracta. de testamen. capit. vltim. nume. 5. 1. versic. aliquando & secundo. E. Suarez.

Incertitudo vitiat legatum, gloss. & Paris. in l. legato generaliter. ff. de legat. 1. Barto. in l. quidam. ff. de reb. dub. fallit in 4. casibus. vt per Vigel. in commento 5. anni. capit. 5. excep. 88. fol. 111.

Fallit vt colligitur ex distinctione, quam facit Bened. Capra in suo tract. reg. 113. Idem.

DE FIDEICOMMISSIS.

TITVLVS VI.

De filio, vel patre, alioque hærede per fideicommissum grauato quoquo modo restituere integram hæreditatem, vel eius portionem.

CAPVT I.

In heredem in testamento, aut in codicillis potest quis onere fideicommissi grauare, & etiam in donatione causa mortis, vt sua bona vel eorum partem restituat alteri. l. cum pater. §. eorum. ff. de leg. 2. & etiam quis grauare potest eum cui inter viuos aliquid donat, vt bona donata, aut partem eorum alteri restituat. l. quoties. C. de do. quæ sub mod. Alex. cõfi. 12. libr. 3. & sic in vltima voluntate, & in contractu inter viuos quis grauare potest eum cui aliquid relinquit, aut donauit, vt illud alteri restituat. Ben. in repet. cap. Rayn. verbo, si absque liberis. de fidei. substit. num. 20. extra, de testamen. Bellac.

Hæres grauatus vni certæ personæ restituere hæreditatem, poterit statim eam hæreditatem illi certæ personæ restituere.

l. post mortem. C. de fideicommissi. grauatus autem restituere hæreditatem vni ex certis, cum sint plures, poterit vsque ad mortem variare in tali electione: & si ante mortem vnum elegerit, hæres grauatus, & in tali electione vsque ad mortem perseuerauerit, & ille electus reperiatur in rerum natura tempore mortis grauati, valida erit talis electio, & tenebit. l. cum pater. §. à filia. & ibi Bartol. ff. de legat. 2. Iason. in d. l. post mortem. Quod si testator heredem ipsum grauauerit vni hæreditatem restituere, & si non elegerit & testator talem elegit, & si ille electus moriatur, alium elegerit ipse testator, & tunc hæres grauatus non poterit in præiudicium secundi, primum nec alium eligere, nisi moriendo, & non ante, vt ibi per Iaso. Bellacomb.

Grauatus restituere hæreditatem Titio & eius hæredibus masculis, non intelligitur grauatus restituere hæreditatem nepoti Titij nato ex filia. l. si viua matre. C. de bonis mater. Paul. Castr. & Ias. in l. Gallus. §. nunc. nume. 17. ff. de liber. & posthu. Vezinus.

Grauatus à testatore de restituenda hæreditate alicui ex filiis quem ipse elegerit, instituendo demum vnum ex filiis, videtur eum elegisse. l. vnum ex familia. §. si duos. ff. de legat. 2. & ibi Bart. & Bald. & Paul. Castr. & Boer. decis. 204. nu. 32. quini-mo habens facultatem eligendi vnum ex pluribus, vel restituendi bona vni ex pluribus, poterit ille grauatus plures eligere. Bar. & Bald. in eo. §. & Boer. in ea decis. Quod si hæres nullum eligat, omnes filij admittendi essent in tali hæreditate. Decis. cõfi. 573. num. 10. per l. cum pater. §. hæreditatem. & §. rogo. ff. de leg. 2. & hoc procedit vbi dictum esset simpliciter, quod hæres eligat vnum ex filiis: quia si nullum eligat, omnes admittendi essent. Bellac.

Hæres grauatus restituere hæreditatem per fideicommissum, etiam si adiuit hæreditatem sine beneficio inuentarij, potest deducere aduersus fideicommissarium, id quod sibi debetur à defuncto, secundum communem per Roland. de inuent. part. vltim. quæst. 1. 1. nume. 5. & sequen. & nume. 9. vbi ponit exemplum in vxore instituta & grauata, quæ & si non conficiat inuentarium, suam dotem deducere potest, secundum communem ibi, & cõfi. 63. lib. 2. & d. tracta. de inuent. part. vltim. q. 15. num. 12. Bellac.

Grauatus de restituenda hæreditate post eius mortem, potest illam ante mortem restituere. l. post mortem. C. de fideicommissi. fallit in multis casib. quos not. Dec. in l. cum tempus. ff. de regul. iur. fallit in 4. casibus quos not. Ias. in d. l. post mortem. nu. 3. Don. à Fina.

Si hæres institutus, & grauatus per fideicommissum restituere totam hæreditatem, decedat antequam adiuerit hæreditatem, fideicommissum vitiatur, & hæres talis hæredis non potest cogi adire, & restituere. l. eam quam. C. de fideicommissi. vbi Doctores not.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. eam quam. nu. 21. fallit vt per Soc. in l. cum filio. ff. de leg. 1. nu. 71. Don. à Fina.

Grauatus de restituenda hæreditate per viam contractus non detrahit quartam Trebellianicam, sed solum quando quis grauatur per viam vltimæ voluntatis. Ias. in l. post mortem. nu. 5. C. de fideicommissi. Dec. cõfi. 81. in 4. dub. Ias. cõfi. 84. volu. 1. cõfi. 89. eod. vol. & potest deducere id quod à testatore sibi debetur, secundum Roland. tract. de inuentar. part. vlt. q. 11. nu. 5. & seq.

Hæres grauatus post mortem testatoris distribuere bona inter pauperes, non poterit facere talem distributionem in vita ipsius testatoris: vbi enim tractatur de præiudicio tertij, hæres ante tempus soluere non potest. l. cum pater. §. à filia. ff. de leg. 2. & ibi Bart. idem Bart. & Ias. post alios in l. post mortem. C. de fideicommissi. Dec. in l. cum in tempus. ff. de regul. iur. vbi inquit eam opinionem communem esse. Vezinus.

Hæres grauatus alicui extraneo restituere, fructus interim percepti non sunt restituendi. l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel.

Fallit in 4. casib. vt per Maria. Soc. Iun. in l. cum filio. ff. de leg. 1. nu. 2. in 4. parte glos. fallit in 3. casib. vt per Bartolo. Soc. reg. 172. Idem.

Hæres grauatus qui de fructibus hæreditatis soluit creditori hæreditatis vsuras, siue eas soluerit sponte, siue coacte, in restitutione fideicommissi eas vsuras non poterit à substituto repetere, nec aliquid propter id retinere: sed si soluisset in extenuationem, & ad extinctionem sortis principalis, in restitutione fideicommissi bene posset id quod soluit pro sorte principali deducere, & repetere. l. si quid possessori. ff. de pet. hered. Rubeus Alexandr. cõfi. 157. Idem.

Filius grauatus restituere per fideicommissum, potest detrahere duas quartas vna legitimæ, & alia Trebellianicæ. Cur. Iun.

Iunio. consil. 148. numero 9. communem dicit. Vezinus.

Fauore fideicom. præsuntur grauatus decessisse sine liberis, & ei qui dicit filios superuixisse, incumbit onus probandi, est commu. opin. sec. Dec. in consil. 652. circa med. versicul. 2. conclus. M. Char.

Pater grauatus si sine liberis decedat restituere hereditatem Titio, non censetur grauatus ipsis liberis restituere, sed solum succedunt patri grauato ab intestato, vel ex testamento, & præsuntur ipsi Titio substituto, not. doct. in l. Centurio. ff. de vulg. ampliatur in 4. casib. & limitatur in 3. à Lancellot. in d. l. Centurio. nu. 446. Don. à Fina.

Quando pater grauatur dare filio quem habet in potestate post mortem suam, vel cum morietur, in dubio præsuntur testator considerasse formam conditionis, & voluisse eam præcisè seruari, quasi eam imponens fauore patris, ut interim habeat fructus. d. l. cum filiofam.

Fallit in 2. casib. ut per Ioan. Bolog. ibi nu. 233. Don. à Fina.

Quando grauatur pater vel dominus dare hereditatem filio vel seruo institutis, tunc fideicommissum assumit vires ex persona ipsius patris vel domini. l. cum filiofam. ff. de leg. 1. fallit in 3. casib. ut per Ioan. Bolog. in d. l. nu. 97. Idem.

Pater adoptiuus non potest grauare filium arrogatum in quarta, quæ ei debetur in bonis patris adoptiui: hanc opinionem cum 2. limitationibus ponit Ias. in l. arrogator. ff. de adop. nu. 28. Don. à Fina.

Grauari potest instituti pater, vel dominus, non in l. cum filiofam. ff. de leg. 1. fallit in 3. casib. ut per Maria. Soc. iun. in d. l. nu. 51. Idem.

Grauari potest honoratus. l. ab eo. C. de fideicom. l. Imperator. ff. de leg. 2.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 8. à Marco Anto. Bauc. in l. cum filio. ff. de leg. 1. num. 15. fallit in 4. casib. quos notat Maria. Soc. iun. in d. l. cum filio. nu. 27. Don. à Fina.

Non honoratus grauari non potest. d. l. ab eo. C. de fideicommissi.

Fallit in 11. casib. quos not. Mar. Ant. Bauer. in l. cum filio. ff. de leg. 1. nu. 17. vers. secunda sit conclusio.

Fallit ut per Soc. iun. ibi. nu. 17. fallit in 5. casib. ut per Ias. in d. l. ab eo. fallit in 3. casib. ut per Alex. in d. l. cum filio. Idem.

Quem non honoro grauare non possum. l. ab eo. C. de fideicommissi. fallit in 5. casib. ut per Ias. in d. l. ab eo. fallit in 11. casib. quos not. Mar. Ant. Bauc. in l. cum filio. ff. de leg. 1. num. 17. fallit in 3. casib. ut per Alex. in d. l. fallit in 10. casib. ut per Viget. in commento 5. anni. cap. 3. excep. 40. fol. 46. fallit in 5. casib. ut per Soc. iun. in d. l. cum filio. nu. 7. vbi Ioan. Bolog. latissime nu. 44. & seq. vbi etiam Pon. nu. 24.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 4. à Rip. in d. l. cum filio. nu. 13. Don. à Fina.

Quando honor præcedit grauamen, prælegata & fideicommissa veniunt in restitutionem fideicommissi, & per verba indefinita, & non vniuersalia relictæ. Est commun. opinio. secun. Alexan. consil. 25. circa princ. vers. quantum. ad 2. vol. 1. Villalob.

Vbi honor sequitur grauamen, taliter relictæ non veniunt in fideicommissum. Vel relictæ post onus iniunctum, non veniunt in restit. Est mag. commu. opin. secun. Corn. cons. 228. quod dominus Ser. Antonius. vol. 4. M. Charian.

Grauamen, vel onus, non augetur aucta re, circa quam, vel in qua aliquid onerosum veniatur, vel debetur. fallit in 5. casib. quos no. Alber. Bru. in tracta. de augmento, & diminutione. fol. 13. & 14. Don. à Fina.

Sentiens ex testamento commodum non pecuniarum, ut libertatis, vel iuris patr. grauari non potest, not. doct. in d. l. ab eo. fallit in 2. casib. quos no. Maria. Soc. iun. in l. cum filio. ff. de leg. 1. nu. 11. & seq. Don. à Fina.

Fideicommissum au. & quando transmittatur: et de fideicommissio vniuersali.

CAPVT II.

Fideicommissum in testamento relictum, etiam non agnatum, transmittitur ad hæredes: similiter fideicommissum relictum in codicillis, vel virtute clausulæ codicillaris inductum, est commu. opin. sec. Dec. in cons. 478. in causa domin. Aurelij. idem Deci. in consilio 490. Visis. M. Charian.

Fideicommissum purè relictum transmittitur ad quoscunque hæredes etiam non agnatum. l. cum filio. ff. de legat. 1. & ibi Alexan. & Ias. qui asserunt hanc communem esse opinio-

nem. idem Alexan. consil. 29. lib. 4. propterea fideicommissarius moriens ante fideicommissi restitutionem, transmittit illud ad quoscunque hæredes, ita ut hæres purè grauatus teneatur illud restituere hæredi ipsius fideicommissarii, qui iam mortuus est. l. vnica. §. in nouissimo. C. de caduc. tollen. Bene. in re. pe. cap. Raynutius. in verbo, si absque liberis. in materia fideicommissi. nu. 62. & Ias. in ea. l. cum filio. Idem.

Fideicommissi ius vniuersalis, etiam ante agnitionem vel restitutionem, transmittitur ad hæredem substituti, est communis opin. secun. Dec. in cons. 478. in causa domin. Aurelij. versic. & cum dicta. vol. 3. M. Charian.

Ampliatur, ut procedat etiam in fideicommissio in codicillis relictæ, vel virtute clausulæ codicillaris inductæ. Est commun. opin. secun. Dec. ibid. & idem Dec. cons. 409. visis. vol. 3. Idem.

Fideicommissum vniuersale non ideo minus debetur, ac firmum validumque est, quod testamētum vel inofficiosi querela ruptum sit, vel ob filij præteritionem nullū declaretur, ut crebris Doctorum suffragiis exceptum inquit Alex. Ias. nu. 11. Curt. iunio. nume. 53. in authen. ex causa. C. de lib. præter. Dec. cons. 85. num. 3. Guiliel. Bened. in cap. Raynutius. versic. in eodem testamento. in 1. nu. 237. de testa. Anto. Gome. in l. 44. Tauri. nu. 5. E. Suarez.

Fideicommissum vniuersale transit in ecclesiam, vel ciuitatem absque restitutione, ut commune dicit Ias. in l. ut inter diuinum. nume. 10. & 11. C. de sacrosan. eccles. Bursat. consil. 55. nume. 26. lib. 1. & generaliter cuicumque illud sit relictum ante vllam restitutionem, atque adeo ante aditam hereditatem, in hæredes transmittitur. commune inquit Aret. num. 8. Alexan. nume. 21. Ias. à nume. 306. Mar. Anto. nume. 154. Bal. Nouell. nume. 46. num. 47. Socin. iun. nume. 235. Aymon in 1. par. nume. 36. & 2. part. à nume. 263. & ante Rip. nume. 73. atque eleganter Alciat. nume. 21. in l. cum filiofam. ff. de legat. lib. 1. Rip. in l. hæredes mei. §. cum ita. num. 57. & in l. vbi purè. nu. 3. ff. ad Senatusconsult. Trebellia. Guiliel. Bened. in cap. Raynutius. versic. si absque liberis. in 2. à nume. 6. & à nu. 70. de testamen. Alciat. lib. 4. Paradox. cap. 5. in fi. Marian. iun. cons. 141. num. 27. lib. 2. Anto. Gomez. de testam. cap. 5. num. 9. & nu. 14. versic. item quæro. E. Suarez.

Fideicommissum vniuersale conseruatur per authenticam, ex causa. C. de liberis præteri. sicuti & cætera legata relictæ in testamento in quo filius est scienter præteritus, tunc enim eo testamento nullo declarato ob filij præteritionem filius præteritus eam hereditatem accipiet, & demum eam reddet fideicommissario cui per testamentum illud erat ea hereditas restituenda. & hoc secundum communem opinionem, quam eam asserit esse Ias. in ea auth. ex causa. num. 6. & Bened. in verbo. in eodem testamento. in 1. nu. 237. in re. pe. c. Raynut. de testa. Bellacomb.

In fideicommissio vniuersali facto verbis generalibus, non solum venit hereditas, sed etiam veniunt prælegata. l. cum virum. C. de fideicommissi.

Fallit in 4. casib. ut per Ias. in d. l. 1. num. 1. Don. à Fina.

Fideicommissum vniuersale relictum à filio post mortem, intelligitur si sine liberis decesserit. l. cum auct. ff. de conditio. & demonstratio. Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 8. à Ias. in l. generaliter. §. cum autem. C. de institut. & substit. colum. 1. Don. à Fina.

Fideicommissum quo pater hereditatem suam ad aliquem pertinere, aut peruenire simpliciter constituit, si eius filius sine liberis decesserit, à filij hærede, non ab ipso filio relictum censetur, quamobrem omnis prorsus hereditas debebitur, ac pleniori iure eiuscemodi fideicommissum valebit, commune inquit Paris. consil. 41. nume. 44. & consil. 71. nume. 9. & sequen. lib. 3. Grat. consil. 134. nume. 45. libr. 1. & consil. 103. nume. 13. libr. secundo, ac latissime Iulius Clarus. §. testamentum. questio. 62. versicul. tertius est casus. & si contrarium magis commune assereret Galeanl. in l. Centurio. nume. 409. ff. de vulg. quem meritò carpit Iulius Clarus. vbi supra. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide Guid. Papæum Decisionum Curia Delphinatus questio. 232. nume. 6.

2 Vide decisionem Rotæ Romanæ datam die quarto Octob. 1571. descriptum in decisionibus diuersorum Rotæ, parte prima, questio. 51. nume. 1.

Fideicommissum quando censeatur inductum, vel remissum, aut resolutum, vel expiratum, seu sublatum.

C A P V T III.

Ideicommissum, an & quando inducatur ex prohibitione alienationis? vide subtiliter Dec. consil. 23. & consilio 38. Socin. in 2. part. consil. 227. & consil. 249. Idem.

Fideicommissum censeatur iniunctum alienatione prohibita.

Fallit vt colligitur ex Port. lib. 1. suarum conclus. reg. 37.

Contrariam regulam, videlicet, quod fideicommissum non inducitur per prohibitionem alienationis, facit Socin. in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verb. oblig. vbi limitat in multis casib. nume. 12. Don. à Fina.

Fideicommissum simplex non inducitur ex sola prohibitionem de non alienando, quia vult testator bona ad alios deuere, ex vna communi, secundum Burf. consil. 52. num. 39. lib. 1. nisi dicat, quia vult in familia remanere, iuxta magis communem per eundem Burf. d. consil. nume. 40. vbi latius declarat. Bonacoss.

Fideicommissum à futuro euentu pendens, potest per pactum remitti. l. i. vbi Bart. C. de pact.

Ampliatur & limitatur in 5. casib. vt per Purp. in d. l. i. nu. 9. Don. à Fina.

Fideicommissum inducitur ex clausula codicillari, secundum communem per Burf. consil. 88. nu. 22. lib. 1. Bonac.

Fideicommissum licet aliquando ex coniecturata mente testatoris, possit dici inductum: tamen id non procedit, quando tali interpretationi repugnat ratio recti sermonis, vt est doctrina Bartol. communiter approbata & recepta in l. fin. ff. ad Trebel. pro quo bene facit. l. Plantius. in ff. de aur. & arg. leg. Socin. iun. consil. 14. nume. 9. volum. 4. E. Muscul. & Villalob. & Suarez.

Fideicommissum resultat ex sola coniecturata mente testatoris, etiam si ex verbis non constet. Curt. lun. consil. 121. nu. 10. communem dicit. Vezinus.

Fideicommissum censeatur remissum per facultatem alienandi inuicem concessam, ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. oblig. nume. 83. Don. à Fina.

Fideicommissi remissio, inducitur ex multis clausulis, & promissionibus generalibus in instrumentis diuisionis rerum fideicommissi appositis, secundum communem per Burf. consil. 64. nume. 34. lib. 1. puta, ex clausula, promissit non contrahere, supposita fideicommissi scientia, quæ clausula tollit fideicommissum, iuxta communem per eundem Burf. consil. 86. nume. 13. & sequen. eodem volum. vbi latius declarat. Bonacoss.

Fideicommissum reciprocum inter institutos non inducitur, nisi fiat substitutio in tota hereditate, vel cum alio signo vniuersali, secundum magis communem per Burf. consil. 51. num. 8. lib. 1. & nisi fiat vltimo morienti, non autem post mortem omnium, ex magis communi ibi relata. factaq; post mortem omnium non veniunt portiones aliorum, quæ vltimo iure fideicommissi obuenerunt substituto, nisi precedat substitutio, grauenamen, iuxta communem d. consil. post nume. 8. pro qua vide etiam quæ scribit. Osase. decis. 110. Bellacom.

Fideicommissum vel substitutio reciproca non inducitur, si fiat tantum post mortem omnium, vel deficienti filiis, nisi in tota hereditate & vltimo morienti fiat, secundum communem per Burf. consil. 52. nume. 16. lib. 1. alleg. Mandel. consil. 31. & 32. Alciat. consil. 164. nume. 20. Riminald. consil. 255. per totum. Idem.

Tacitum, vel reciprocum fideicommissum inducitur, si testator mandat, quod hereditas deueniat ad vltimum decedentem, fallit in multis casibus, quos colligere potest ex Soc. Iunio. in l. heredes. mei. §. cum ita. ff. ad Trebellia. nume. 8. Don. à Fina.

Si fideicommissum relictum sit vltimo morienti, videtur facta substitutio reciproca inter institutos. Curt. Iunio. consil. 3. alias consil. 111. nu. 4. communem dicit. Villalob. & Vezin.

Fideicommissum relictum alicui, si sine filiis decesserit, expirat relictis filiabus, Curt. Iun. consil. 139. nume. 14. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Fideicommissum non dicitur resolutum, vel renunciatum per diuisionem factam inter fratres: etsi promissum sit non co-

traheniri diuisioni. Burf. consil. 64. nu. 28. lib. 1. Bello. consil. 19. num. 8. communem dicit. ex Bart. l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 1. de verb. obl. ff. & Dec. consil. 86. nu. 4. & consil. 495. versic. sed tamen his, non obstantibus.

Fallit si fideicommissarius sciebat, ad se pertinere fideicommissum & diuisit: nam videtur resolutum idem ibi nu. 10. communem dicit ex doctrina Bart. in d. §. duo fratres. Vide Burf. consil. 64. nu. 29. & nu. 34. & consil. 12. nu. 45. & consil. 86. nu. 13. lib. 1. Villalob. & Vezin.

Fideicommissum diuisione tollitur ex clausulis prægnanti. & data scientia illius, secundum communem per Burf. consil. 12. nu. 45. lib. 1. Idem.

Per simplicem diuisionem, non intelligitur renunciatum fideicommissum: hanc esse communem opinionem testatur Por. in lib. 2. reg. 38. vbi ampliatur in quatuor casibus, & limitatur in 12. Don. à Fina.

Fideicommissum non censeatur remissum per diuisionem factam inter aliquos virtute compromissi & arbitramenti: quæ quidem diuisio non inducit fideicommissi reciproci remissionem. l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligatio. l. cum pater. §. hereditatem. 2. de leg. 2. & hanc opinionem communem esse asserit Alexan. consil. 208. num. 4. vol. 6. & hoc quædo illa diuisio est simplex, & hoc etiam procedit, vbi in ipsa diuisione seu compromisso esset generaliter prouisum à diuidentibus se nihil contra diuisionem facturos: nam adhuc non diceretur discessum à tali fideicommissum, & neque per hoc induceretur remissio illius fideicommissi, vt per Bart. in §. duo fratres. & Alex. in eo. consil. quod si in tali diuisione facta, per partes adiecta fuissent clausulæ latissimæ: vt si dictum fuisset, stabitur diuisioni, & super reb. dubijs nihil petet alter ab altero in perpetuum aliqua ratione, vel alio iure, vel de facto, si diuidentes essent certiores futuri fideicommissi, illud tunc videtur remissum, alias non: & in dubio ignorantia præsumitur. l. verius. ff. de prob. Alex. loco quo supra. & Boer. deci. 143. num. 10. neque enim videtur transactum super futuro iure, nisi de iure futuro in ipsa transactione specialis fieret mentio. Boer. ibi num. 11. & Dec. consil. 495. Cacheran.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Fideicommissum an & quando inductum censeatur, tam ex prohibitionem alienationis, quam expressa vocatione agnatorum vide plures distinctos casus in decisionibus diuersorum Rote Romanæ. part. 1. decis. 568. nu. 9.
- 2 Adde ad hanc materiam exactissime, & copiosissime. Ant. Gabr. tit. de fideic. conclus. 9. lib. 4.
- 3 Vide infra cap. 8. & Anto. Gabr. ad praxim accommodatè dicto tit. de fideicommiss. conclus. 1. lib. 4.

De fideicommissum familiæ relictum, vel ab vltimo morienti.

C A P. II.

Ideicommissum quoties familiæ relinquitur, si super sint defuncto frater, & filius alterius fratris præ mortui, frater solus succedet excluso nepote filio fratris, & sic non insimul concurrunt frater & alterius fratris filius. Bald. in l. cum filio. §. in fideicommissum. ff. de leg. 2. & hanc opinionem veriore de iure asserit in l. si auia. nu. 6. C. de success. edict. in hoc enim fideicommissum vocantur proximiores testatori, & non concurrunt auunculi cum filiis fratrum: quia auunculus proximior est quam nepos, & filius alterius fratris. l. auunculo. C. de suis & leg. her. si autem agatur de successione legali, bene verum est quod auunculus cū filio fratris præmortui succedit vna per authen. cessante. C. de suis & leg. her. & per eum titulum, vt fratrum filij: secus si agitur de successione ex dispositione testatoris, & sic de titulo hereditario, proximior debet admitti. Dec. consil. 478. & 480. & consil. 1. in legato enim quod familiæ relinquitur, qui sunt proximiores succedunt gradatim. Dec. eo. consil. 1. Bellac.

Fideicommissum relictum eis, qui sunt de familia, intelligitur relictum ei, qui in agnatione, vel familia tenet primū gradum & proximior. Alex. consil. 88. num. 12. vol. 1. communem dicit. Villalob. & Vezinus. Suarez.

Fideicommissum ab vltimo morienti relictum alterna inter institutos institutio facta censeatur commune dicit Curt. Iunio. consil. 111. nu. 4. Villa. in sua collect. E. Suarez.

Fideicommissum in casu contrauentionis tantum factum, non habet locum mortuo grauato, & minus non sequuta alienatione,

natione, secundum communem per Bursat. consil. 97. nume. 13. lib. 1. Bonac.

Fideicommissum an fiat caducum, si substitutus promouetur heredi. vide Paulus de Castr. in 2. volum. consilio 353. alias 351. Vezinus.

In fideicommissis an filius succedat, atque subintret in locum patris; & qui proximiores inspiciantur & attendantur.

C A P. V.

Ilius in fideicommissis succedit in locum patris, & multi tenent, quod non succedat, ampliatur & limitatur utraque opinio per Port. in lib. 5. reg. 33. & communis est opinio, quod filius in fideicommissis & substitutionibus non subintret in locum patris, fallit ut per Baptista Villalo. conclus. 90. in litera F. Don. a Fina.

Filius fratris non intrat in locum patris sui in fideicommissio, quando agitur de successione hominis; secus vero quando agitur de successione legali, secundum Bald. in l. cum ita. §. in fideicommissio. ff. de leg. 2. quem sequuti sunt ibi Cuma. & Flor. Ias. in l. 2. col. 2. C. de succ. edic. Alex. consil. 204. consideratis verbis. nume. 6. vol. 2. & Dec. consil. 1. ferè per totum. consil. 478. in causa Domini Aurelij nume. 2. & seq. & consil. 480. in casu qui contingit. sub nu. 9. cum seq. in quibus concordat allegat, & mouetur ea ratione: quoniam in fideicommissio, seu dispositione hominis consideratur affectio, quam quis videtur habere ad proximiores in gradu: sed in titulo hereditario, seu dispositione legali, consideratur dispositio iuris, quæ est, quod filius subintret locum patris, ut per citata, ubi supra, & opinionem istam Bald. dicit magis communem, & veriorum Dec. in d. consil. 1. nume. 5. & sequitur quoque consulendo, & ait pariter esse magis communem Natta consilio 127. nume. 4. & sequen. & consilio sequen. numero quarto, volum. 1. & Bellonus consil. 30. nume. 1. & sequen. ubi refert quam plures Doctores ita consuluisset, præsertimque Ias. Rubeum, & Crotum, ut habetur inter consilia Domini Ruber consil. 36. cum tribus sequen.

In contrariam verò partem inclinavit Glo. in d. §. in fideicommissio. in ver. Proximo. videlicet, quod filius fratris, licet agatur de successione hominis, assumat locum patris, quam sequutus est Alexan. sibi contrarius consil. 26. videtur fortasse colum. fin. volum. 3. ubi inquit Doctores magis communiter sequi opinionem gloss. quam Bald. & citat Bald. sibi etiam contrarium in consil. ut ibi, idem Alex. consil. 124. viso processu causæ. sub nu. 3. volum. 7. ubi pariter sequitur sententiam gl. Dec. qui memor sui primi consilij, non erubuit, tanquam veriorum amplecti gloss. consil. 217. in casu proposito. ubi in terminis consuluit: hanc similiter scribit communem Ias. consil. 159. magnifica. colum. 2. lib. 4. & consil. 215. col. 4. cum sequen. lib. 2. Curt. iun. consil. 57. colum. 4. & alij innumeri, quos refert, & sequitur Crauet. consil. 67. ultra per me scripta. nume. 5. ubi supponit communem opinionem cum glo. contra Bal. & Dec. ubi supra; Et sic secundum communem præmissam, quando sumus in dispositione hominis, & præsertim quando agitur de hereditate aui, vel patruj, filius indifferenter assumit locum patris. Et licet super hoc Doctores ita. varij fuerint, ut vix discerni possit, quæ sit communis opinio: tamen veritatem profuturam ista secunda opinio gl. videtur, & apparet cum effectu magis vera, magisque communis, prout attestatur, & eam sequitur Dilectus in tracta. de arte testan. in titu. 5. cau. 27. Soc. iun. consil. 20. non disputabo in præsentiarum. nu. 1. vol. 3. Thobias Nonius consil. 4. num. 6. Ioan. Cephal. copiosissime atque doctissime consulendo, ac respondendo contrariis omnibus. consil. 16. nu. 28. cum alijs seq. vol. 1. & Petr. de Benint. decis. 88. in præfenti difficultate. Iacob. philip. Porti. seu potius Anto. Gabr. cum magna caterua Doctorum relata per eum in conclus. 33. lib. 5. ubi limitat vtiliter pluribus modis, ita consuluit etiam subtilissime Hyppol. Riminal. consil. 167. Laurentius de Arduinis. nu. 5. cum alijs seq. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. ubi similiter tollit, & remouet omnia obstacula, & Hiero. Gabr. consil. 86. Mariotus. nu. 9. lib. 1. ubi ampliatur cum cæteris Doct. aggregatis per eum. nu. 6. & 10. ipsam communem procedere etiam in feudo, & emphyteusi, ut filius subeat locum patris in ipso feudo, & emphyteusi, sicut in hereditate. & secundum eandem opinionem magis communem ipse consuluit, & obtinuit de præfenti anno 1565. in causa non leui momenti, reiectis tamen consilijs aliquorum clarissimorum viro- rum per iudices causæ prædictæ in contrarium scriptis copio-

sisimè, & in processu productis. Imò alias superioribus annis, secundum eandem opinionem gloss. iudicauit, & sententia mea per iudices superiores ad quos fuerat appellatum approbata, & confirmata extitit, & hoc non absque ratione euenit. Nam Dec. non valens aliquo modo remouere obiectionem, & obstaculum gloss. prædictæ, ausus fuit attestari opinionem communem esse contra ipsam gloss. quando scilicet agitur de successione hominis, prout fecerat in d. suo primo consilio ex se ipso ibidem citato, non animaduertens ipse Dec. quam ibi in d. consil. 480. & in consil. 1. dicit communem opinionem fuisse à se ipso reiectam in d. consil. 217. ubi non erubuit, tanquam veriorum, & communiorum sequi opinionem d. gloss. & hoc minimè ab re concluditur per Dec. gloss. & alios præcitate Doctores, per rationes allegatas per eos optimas & verissimas.

Nam gloss. sunt naues per quas nauigamus, per hoc vastum pelagus iuris ciuile, ducentes nos ad portum claræ veritatis, ut elegantur dixit Saly. in l. 1. C. de pact. & Rip. lib. 3. de donationibus. nu. 45. fol. 77.

Et glossas ipsas vim legis habere testatur Grat. consil. 1. num. 16. volum. 2.

Et ipsam glossam idolum aduocatorum, & iudicum appellat Cyn. in l. non moriturum. C. de contrahen. stipu.

Et somnare dicuntur volentes infringere opinionem gloss. ut dixit Bald. in cap. contingit. colum. 6. ext. de dol. & cotu. & alios multos ad propositum citat Zucard. in rubr. C. de pac. sub nu. 15.

Et boni Doctores conueniunt cum ipsa gloss. mali vero diuertunt, secundum Affl. decis. 384. nu. 3.

Standum est ergo ipsi gloss. ubi non habemus tex. contradicentem, ut voluit Corn. in l. sororem. col. fin. C. de his quibus ut indi. apostilla ad Dec. in l. ut vim. ff. de iust. & iur.

Imò secundum Grat. consil. 13. num. 36. & sequen. volu. 1. ex mente adductorum ibi per eum, dictum gloss. non habentis contradictorem pro tex. allegari, & adduci potest etiam contra ipsam communem, secundum Felyn. in c. 1. col. pen. veric. 2. limita. ext. de constit. nimirum, quia accurrit, & succum te- nebris legum, ut ipse Accurs. Glossator testatur in l. facta. §. in danda. in verb. Conditio. ff. ad Trebel.

Adhæreas denique opinioni veritatis, id est glossatori, & in perpetuum non errabis, secundum Bald. in l. si. §. necessitatem. col. 3. C. de bonis quæ liber.

Maximè gloss. veteris, & Institutionum: quia cæteris sunt meliores, secundum Hiero. Cagno. in rubr. C. de edend. nu. 48. ubi reddit rationem. Viuius opin. 319.

In fideicommissis filius in locum patris non succedet, sed proximior in gradu præfertur. Est mag. comm. opin. cum Bal. in l. cum ita. §. in fideicommissio. reprobata ibi glo. de leg. 2. secundum Dec. in consil. 408. in casu. & consil. 217. & in consil. 1. memini. Alex. consil. 26. vol. 3. Durand. de arte testan. tit. 5. cau. 27. communem dicunt. Sed opin. gl. contra Barto. dicit magis comm. Socy. Iun. in consil. 116. viso puncto. nu. 9. ubi reprobatur Dec. vol. 1. Rayn. consil. 171. casus. num. 10. vol. 2. Ias. consil. 158. vol. 2. Bellac. consil. 50. M. Charian.

Proximiores ubi vocantur in fideicommissio, post mortem alicuius sine liberis, in dubio semper inspicitur proximitas ipsius granati vltimo defuncti, ita pluries firmavit Socin. Sen. legendo, & consulendo, ut eum allegat Soc. Iun. consil. 126. nu. 40. vol. 1. ubi etiam longe hanc difficultatem disputando, tandem pro veriore opinione firmasse, proximitatem vltimo defuncti, & granati esse attendendam, testatur ipsemet in consil. 22. nu. 28. vol. 4. ubi per eum. E. Muscul.

Proximitas solum attenditur in fideicommissaria substitutione. Alex. consil. 305. vol. 6. Ioan. Durand. in arte testan. tit. 5. cau. 21. com. dicit. B. Villal.

In fideicommissaria substitutione attendi magis testatoris, quam hæredis proximiores, veriorum & communiorum dicit Durand. in art. testand. tit. 5. cau. 21. ubi vide. I. Fich.

Substitutio fideicommissaria facta duobus etiam sine expressione nominis collectiui, non vendicat sibi locum in persona primi morientis, ubi conditio substitutionis existet, quando scilicet superest persona quæ ex præsumpta mente testatoris substitutum excludit: quod contingit quando duobus filiis institutis facta fuit substitutio inter eos. l. si is qui ducen- ta. §. si pater. ff. de rebus dubijs. l. cum acutissimi. C. de fideicommissis. Castr. consil. 344. volum. 2. Alexan. consil. 104. vol. 1. Dec. consil. 209. & eo casu si vnus ipsorum ex filiis institutis nominatur relictis liberis, & alter demum decedat sine liberis, tunc liberi illius qui primò mortuus est, excludent substitutum. Paul. Castren. consil. 449. par. 2. alias autem duobus extraneis institutis, & substitutis sine expressione nominis collectiui, talis substitutio

substitutio vendicat sibi locum in persona alterius decedentis: quod secus esset ubi substitutio facta fuisset cum expressione nominis collectiui, quia tunc requireretur ut conditio existeret in persona vtriusque. l. quamuis. & ibi Bal. C. de impu. & ibi doct. quod locum habet in vulgari & pupillari substitutione: ut per Paul. Castr. consi. 344. par. 2. Socin. tamen consi. 94. par. 4. variè tractat hanc questionem, & ibi videtur concludere quod tunc demum superest persona quæ excludat substitutum, quando superest aliquis ex descendentes testatoris, secus si superesset aliquis ex transuersalibus. Bellaç.

De fideicommissis conditionalibus, vel conditionaliter relictis, vel ex conditione remissis.

C A P. VI.

Ideicommissa conditionalia non transmittuntur ad filios defuncto grauato ante conditionis euentum, secundum communem per Bursat. consil. 71. post num. 7. lib. 1. nisi ex præsumpta mente testantis, quia ex ea transmittuntur ad filios decedente etiam grauato ante conditionem, teste Bal. in l. 1. C. de his qui ante apert. tab. quæ mens testatoris colligitur ex not. per eundem Bursat. d. consil. post num. 7. Bonac.

Filij enim positi in conditione, non censentur aliter ex testamento vocati ad fideicommissum, ita Glof in l. Lucius. la. 2. ff. de hered. instit. cuius opinio syncerè quidem recepta communiter extat ab omnibus iuris interpretibus. attestante Aret. in tract. de testam. in gl. Et si decesserit sine liberis. Capra consi. 20. nu. 23. Ruy. consi. 128. vol. 1. & consi. 177. nu. 12. vol. 2. Iaf. in l. pecuniam. col. 2. ff. si cer. pet. & cons. 4. nu. 5. vol. 2. Zuccar. in l. 1. nu. 58. C. de pact. Paris. consi. 77. nu. 3. vol. 2. Menoch. cons. 95. sub nu. 21. & seq. Francisc. Marzar. in tract. materiæ fideicommissi. in 2. par. q. 20. fol. par. 19. Cephal. consi. 252. nu. 1. vol. 2. Bursat. consi. 52. nu. 23. Cels. Hug. consi. 5. nu. 7. Rol. consi. 51. nu. 5. vol. 3. & consi. 34. nu. 55. vol. 4. Rub. consi. 120. nu. 3. & Capra consi. 2. num. 23. Et hanc receptiorem esse, & iudicando, & consulendo sequendam, quicquid in puncto iuris dixerit, testatur Excellentissimus I. C. & Nobilissimus dominus Iosephus de Rusticis de Aquila, in suo aureo tract. An & quando liberi positi in conditione vocentur. in 2. par. 3. cap. 1. par. princ.

Cuius communis congruum, commodumque tradunt exemplum ferè omnes Doct. memorati, in illa substitutione vulgarissima, atque frequentissima: Filium meum instituo, & quandoque absque filiis decesserit, substituo Gregorium: & si filij eius similiter absque liberis decesserint, eundem Gregorium substituo, hoc inquam casu, filij filiorum nullatenus instituti sunt, sed in conditione tantum positi; vnde tanquam à non honoratis, fideicommissum, quod est grauamen relinqui non potuit. lab eo. C. de fideic.

Imò isthæc communis est adeò vera, ut amplificari facillè possit, quod non solum vbicunque filij forent in conditione positi, sed etiam grauati, minimè censerentur vocati, secundum Alex. & Iaf. qui aiunt istam esse communem opinionem in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. substit. & Soc. iun. quoque consi. 118. num. 22. vol. 1. & consi. 176. num. 20. vol. 2. licet Bursat. in d. consi. 52. num. 22. contrariam sententiam, videlicet positos in conditione, & simul grauatos, vocatos censeret, commemorat non obscure magis communem fore: & illam etiam canonicatam à Doctoribus Perusinis reperiri, admonet Barto. Soc. in l. cum filiusfamilias. ff. de leg. 1.

In contrariam vero partem, redeundo ad institutum nostrum, videlicet, positos in conditione vocatos censeret, & virtualiter, & in consequentiam intelligi honoratos, inclinauit Barbat. in l. cum acutissimi. C. de fideicommissis. & consil. 27. volum. primo. Cassane. consilio 14. & consilio 67. Caputaquens. decis. 99. libr. 2. Card. Put. decis. 215. lib. 3. & Socin. Iun. cum aliis cateruatim relatis per eum, consilio 4. num. 7. & consil. 119. num. 25. volum. 1. & consil. 158. & consil. 174. volum. 2. & consil. 110. num. 20. volum. 3. in quibus quidem locis ad lucem adducit istam esse veriore, & simul etiam crebriorem opinionem.

Cæterum retenta prima opinione Gloss. in d. l. Lucius. tanquam communissima, atque sacrosanctissima, attestante Iacob. Mandel. Albenf. consilio 87. Dicebam superioribus diebus. numero 10. Natta consilio 551. Quoniam super præcedenti controuersia sub numero 8. cum aliis sequen. volum. 3. & D. Sfortia Oddo pleniori manu. in tractat. compendiosæ substitutionis. partic. 5. conclus. 3. fol. 168. cum aliis sequentibus; ea limitatur vtiliter in viginti octo casibus per Anton.

Gabriel. lib. 4. conclus. 4. in titu. de fideicommissis. & per Zanch. in l. hæres mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. num. 704. cum aliis sequen. & in sex aliis casibus limitatur quodque per Francisc. Marzar. consi. 1. in quæst. incip. In alia quæstione proposita super fideicommissis ex testamento. fol. 13. & sequen. & per Cephal. consi. 251. Quoniam in hac causa. num. 73. cum aliis sequen. vol. 2. & per Iacob. Mandel. Albenf. in d. consi. 87. sub nu. 10. cum aliis sequen. & per Nattam in d. consi. 551. sub num. 8. cum cæteris seq.

Et quanquam liberi in conditione positi, non censeantur aliter inuitati: tamen compertum est, quod fauore filiorum ponitur conditio si sine liberis, & c. & ideo dicit tex. in d. l. Lucius. circa fin. quod prudens consilium testantis animaduertitur in eo, quod non fratrem solum hæredem prætulit substitutis, sed etiam eius liberos.

Vnde isthæc communis, quod filij institutorum positi in conditione, non censeantur regulariter esse in dispositione; coarctatur, interpretaturque merito, vbicunque tales filij vocati apparerent tacite, vel expresse, ut firmare per textum in d. l. Lucius. Barto. in l. 2. §. videndum. ad Senatusconsult. Tertul. Alexan. consilio 185. volum. secundo. & Corne. consi. 146. volum. 2.

Itaque filij positi in conditione fideicommissi, censentur ad fideicommissum ipsum vocati, concurrentibus aliquibus coniecturis, vel apparente ex testamenti verbis, id voluisse testatorem. ita Card. Put. decis. 21. lib. 3. & Augustin. decis. 8. libr. primo. & decis. 339. 348. & 442. libr. tertio. & Anton. Gabriel. cum aliis congestis per eum in d. conclus. 4. in 5. & 6. limit. Viuius.

Fideicommissum conditionale non transmittitur ad hæredes. Curt. Iunior. consilio septuagesimonono num. 1. communem dicit.

Amplia etsi fideicommissum sit ascendenti, quia non transmittitur ad ascendentes. Curt. Iunior. consilio 135. numero quinto. & Senior consilio 75. numero quarto. & Dec. in consi. 115. in princip. & consil. 574. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Restitutio quæ fieri debet sub conditione, & non transmittitur ad hæredes conditione pendente; & ideo si testator aliquid suo nepoti reliquerit, & adiicit, quod si decedat sine liberis, illud relictum ad hæredem suum reuertatur: si interim hæres moriatur, restitutio non debetur. Bald. in l. in causâ. §. Pomponius. ff. de minor. Dec. consilio 417. communem dicit. Vezinus.

Fideicommissum relictum sub conditione, vel in diem, si fideicommissarius ante euentum diei vel conditionis moriatur, non transmittitur ad quoscunque hæredes nec ad suos. l. prima §. si autem sub conditione. C. de caduc. tollen. Bald. in l. prima C. de his qui ante apert. tabulas. Iafon. in l. cum secundum. C. de fideicommissis. numero tertio. Chassa. consi. sexagesimotertio, numero quinto. Bened. in repetitio. capitu. Raynutius. in verbo, & vxorem. numero sexagesimosecundo, in quinta decis. & licet in fideicommissis filio relictis de restituenda hæreditate cum morietur, subintelligatur ea clausula, si decedat sine liberis, l. cum auus. ff. de conditio. & demonstratio. l. cum acutissimi. C. de fideicommissis tamen ubi filius grauaretur sub alia conditione quam sub conditione mortis, vel post mortem suam, tunc non intelligeretur ea clausula, si decedat sine liberis: quæ clausula solum subintelligitur, ubi filius post mortem suam est grauatus hæreditatem restituere, sed non ubi sub alia conditione, vel si vnus grauatus esset hæreditatem restituere. Alexan. consilio nonagesimotertio, numero tertio. libro tertio Cassan. consilio sexagesimoseptimo numero decimooctauo, ergo in illis casibus ubi filius grauatus esset hæreditatem restituere sub alia conditione, quâ sub conditione mortis, conditio prius esset adimplenda antequam fideicommissum transmitteretur, ita ut nec liberorum habenda esset ratio. Iaf. in d. l. cum secundum. C. de fideicommissis. Salic. in d. l. cum acutissimi. numero secundo, & hæc clausula, si decedat sine liberis, non habet locum, neque subintelligitur in vulgari substitutione facta filio, ut Curtius Iun. testatur consil. 33. in princip. & solum locum habet in descendentes testatoris, qui sunt grauati post mortem, ut ibi per Curt. & non in alijs grauatis, ita ut nec extendatur ea l. cum auus. ad transuersales grauatos. Alexan. consil. 185. num. 23 in 2. vol. Bellaç.

Fideicommissum relictum post mortem grauati, censetur esse conditionale, si fideicommissarius superuiuat ipsi grauato. l. cum filio & ibi Iaf. nu. 24. ff. de leg. 1. l. hæres meus in prin. ff. de condit. & demonstr. non enim transmittitur fideicommissum vniuersale conditionale, si fideicommissarius pendente conditione

ditione moriatur. l. vnica. §. si autem. C. de cadu. tollen. Idē.
Transmissio fideicommissi conditionalis, non fit moriente
grauato ante euentum conditionis, secundum communem
per Burs. conf. 71. nu. 7. libr. 1. quæ concl. fallit ex præsumpta
mente testantis, putā, cum neptes sunt vocatæ, ex iuribus ibi
alleg. Bonacof.

Fideicommissum conditionale transit ad hæredem dece-
dente fideicommissario ante factam sibi restitutionem. Com-
munem ait Alex. in l. cum filio. de lega. 1. Dec. conf. 490. nu. 10
vers. postremo. Villal.

Fideicommissum conditionale decedente fideicommissa-
rio pendente conditione, non transmittitur ad hæredes, iux-
ta l. 1. §. si autem aliquid sub conditione. C. de cad. toll. Etia
ad proprios liberos, vt benè probatur in l. hæredes mei. §. cum
ita. ff. ad Treb. & est glos. communiter approbata in l. 1. C. de
his qui ante aper. tab. vbi Bal. Saly. & alij. Bar. & alij in l. is cui
ff. de actio. & oblig. & tradunt communiter Doct. in locis præ-
dictis. Soc. iun. in conf. 54. nu. 13. & conf. 63. nu. 1. vol. 4.

Limitatur, quando voluntas testatoris colligi potest in cō-
trarium, per aliquas habiles coniecturas. Nam sicut fideicom-
missum, quod de sui natura est transmissibile, potest ex volun-
tate testatoris fieri non transmissibile. l. in conditionibus. §. 1.
ff. de conditio. & demonstrat. vbi Doct. notant. Ita & per cō-
trarium, fideicommissum sui natura non transmissibile, pōt
per testantis voluntatem fieri transmissibile: vt tradunt Bal.
& alij in d. l. 1. C. de his, qui ante aper. tab. & de hoc commu-
nis doctrina in l. 3. ff. de lega. 1. vbi refert Socin. iun. in d. conf. 63.
sub nu. 2. & 3. vt per eum. E. Muscul.

Fideicommissum conditionale ascendens, non transmitti-
tur ad descendentes. Curt. iun. conf. 135. num. 5. communem
dicit. Vezinus.

Fideicommissi restituendi gratia conditioni parere com-
pellendus est hæres. l. si eius pupilli. §. si necessarii. ff. ad Treb.

Fallit in 4. casibus. vt per Vigel. in commento 5. ann. c. 28.
except. 15. fol. 397. Don. a Fina.

Si testator dicat, si hæredes mei decedant sine liberis, sub-
stituto Caio, vel grauo hæredes meos restituere hæreditatem
si decedant sine liberis, conditio diuiditur in plures singulari-
tates. l. Lucius. §. Caio. ff. ad Trebel.

Fallit in 3. casibus. vt per Ioan. Bologn. in d. l. hæredes mei. nu.
me. 266. Idem.

Fideicommissi conditionalis remissio, seu renunciatio sim-
plex ipsum non tollit, neque extinguit fideicommissum. l. si ita
scriptum. §. si sub conditione. ff. de leg. 2.

Ampliatur & limitatur in 5. casibus. per Purp. in l. 1. num. 49.
C. de pact.

Fallit in 6. casibus. vt per Gul. Bened. in repet. cap. Raynu. nu.
116. de testam. Idem.

Fideicommissum non solum purum, sed & sub conditione
relictum, pacto remitti potest nullo euentu conditionis expe-
ctato. l. 1. & l. cum proponas. C. de pact. quod pactum approba-
tur. & de iure toleratur. l. de fideicommissis. C. de trans. Bened.
in verbo, si absque. de fideicommissaria substitutione. nu. 94.
Fideicommissi tamen conditionalis remissio seu renunciatio
simplex ipsum non tollit, neque extinguit. l. si ita scriptum. §.
si sub conditione. de leg. 2. Ampliatur & limitatur in 5. casibus.
per Purp. in l. 1. nu. 49. C. de pact. Bellacom.

In filiis ex remissione conditionis, videtur etiam remper re-
missum fideicommissum, nisi appareat conditio nem remotā
fuisse in odium eorum.

Fallit in 5. casibus. vt p. Io. Bologn. in l. 1. C. de pact. n. 28. Idē.

Per conditionis remissionē remissum est fideicommissum. l.
delata. in fi. C. de reb. cred. Bar. in l. 1. C. de pact. fallit in multis
casibus. quos not. Io. Bologn. in d. l. delata. nu. 22. D. a Fina.

3 Filius grauatus a patre de restituenda hæreditate, sub in-
telligitur conditio si absque liberis decesserit. l. cum acutissi-
mi. C. de fideic. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substit.

Fallit in 2. casibus, vt per Soc. reg. 167. ampliatur in 2.1. casibus.
& limitatur in 23. a Portio lib. 2. suarum conclu. reg. 143.
videas supra in trac. de fideicom. Don. a Fina.

Filij naturales faciunt deficere conditionem fideicommissi.
Bal. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel.

Fallit in 8. casibus. vt per Rip. in d. §. si quis. vbi Alex. limitat
in 7. casibus. videas Pet. Duen. reg. 352. Don. a Fina.

Spes fideicommissi conditionalis in testamēto relictī mor-
tuo fideicommissario ante euentum conditionis, non trans-
mittitur ad suos hæredes & posteros. l. vnica. §. si autem. C. de
cad. tollen. l. a testatore. de condit. & demōst. Guil. Ben. in rep.
c. Rayn. in verbo, si absque liberis, in materia fideicommissa-
riæ substitutionis num. 70. secus vbi fideicommissum esset re-
lictum in contractu, vel in alia dispositione inter viuos: quia

tunc bene ad suos hæredes trasmitteretur. §. ex conditionali.
Insti. de verb. oblig. & Ben. eo loc. nume. 1.1. & Chas. conf. 65.
nume. 5. Cacher.

Filius grauatus fideicommissis non puro, sed in diem, vel
sub condidione, detrahit duas quartas: hanc esse communem
opinionem tradit Ias. in l. filium quem habentem. C. famil. er-
cis. latē videas Io. Bologn. in rub. ff. ad l. Fal. nu. 71 vsque in finē.

Fallit in 3. casibus. vt per Iaso. in d. l. filium quem. num. 9. & in
auth. res quæ. C. commu. de lega. nu. 3. Don. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Fideicommissum conditionale, siue res subiecta restitutioni post
mortem grauati, & expressa prohibitio alienationis, quo modo dif-
ferant. vide decisum in Rota Romana Decisionum diuersor. Rota Ro-
ma. parte secunda. q. 109. nu. 33. & 34.

2 Adde de hac ipsa questione fuisse differentem Anto. Gab. lib. 4.
tit. de fideicom. conclu. 4.

3 An autem conditio p. superexistentiam filiorum verificata, defi-
ciat filijs defcientibus. vide per dictum Anton. Gabr. tit. de fidei-
commiss. lib. 4. conclu. 7.

De coniecturis, quæ fideicommissum conditiona-
le esse constituunt.

CAPVT VII.

Ongruit præcedentibus nonnulla, de coniecturis
fideicommissi conditionalis anteneçtere, cum cō-
iecturalis hæc inuestigatio frequens sit utilis, &
peregrina: licet itaque ius fideicommissi condi-
tionalis regulariter non transmittatur, idque nempe plures
ampliationes recipiat, quas alibi explicauī, nūcque consulo
omittendas esse censui: cum tamen in omnibus hæitationib.
fideicommissorum præferenda indubitanter sit testantis vo-
luntas: ipsa quidem etiam tacita efficit de intrasmisibili trās-
missibile, e contra etiam, de trasmisibili intransmissibile: se-
cundum Bal. in l. vnica. C. de iis qui ante aper. tab. in l. vnica.
vt act. ab hæred. in l. si pater. col. 4. de insti. & substit. & in c. 1.
qui succet. ten. col. 2. quem refert Paleot. in subscript. ad Alexā.
conf. 93. vol. 3. Ias. conf. 233. col. 2. in princ. volu. 2. Curt. Seq.
conf. 75. col. 10. Dec. conf. 574. nu. 4. Paris. conf. 52. nu. 18. vol. 3.
Soc. iun. conf. 141. col. 7. vol. 2. & conf. 63. viso proposito the-
mate. n. 2. & seq. vo. 4. vbi ad lucē adducit istā esse cōem sniam.

Estque re ipsa communis omnium iuris interpretum opi-
nio, transmissionem fideicommissi conditionalis, ex tacita vo-
luntate testantis coniecturis elicitā fieri. vt testatur non obscu-
rē quidem Paris. conf. 5. nu. 14. & seq. vol. 3. & conf. 50. nu. 16.
& seq. eod. vol. & Cur. iun. conf. 16. sub nu. 6.

Imò isthæ conclusio adeo vera est, vt talis transmissio cō-
ditionalis fideicommissi fauorabilis censeatur, vt voluit Soc.
in l. qui duos. in prin. ante nu. 26. de reb. dub. citās in argumen-
tum. Glo. in d. l. vnica. C. de iis qui ante aper. tab. & Fran. Mar-
zar. cum aliis cateruatim relatis per eum, in tract. fideicom-
missariae materiæ. in 2. par. in prin. fo. par. 4. & seq. vbi fufissimē
quidem tuetur opinionem istam, eamq; pariter indubiam vo-
cat, vt fauorabile fideicommissum ipsum sit, vt bona conser-
uentur in agnatione, & familia.

Idque vtique tanquā fauorabile adiuuandum venit. l. hæ-
redes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. vbi meritō quidem disponitur
vnicam duntaxat sufficere coniecturam ad inducendum fidei-
commissum. quoniam lex fauere censetur fideicommissariae
voluntati, vt etiam pro ea sustinenda verba improprietur l.
Titia. §. Lucius. ff. de lega. 2. & l. Scæuola. ff. ad Treb.

Eaq; obtinet locum etiā, si testator dixerit superstitēs, vel su-
peruiuentes substituo. vt firmare Raph. Cum. cōf. 13. Titius
Raph. Fulgos. cōf. 15. proponitur q. montes. in 2. dub. Alex. in
l. qui patri. col. fi. sed in terminis illius textus. de acq. hæ. Ias.
cōf. 154. col. fi. vol. 4. & conf. 52. col. fi. vol. 3. Dec. cōf. 369. col.
2. Io. Maria Riminal. conf. 78. col. 2. Ruin. conf. 79. col. pen. vo.
3. & Pari. conf. 76. col. 2. vol. 2. & in d. cōf. 50. nu. 35. & seq. vo. 3.

Et quāuis aliqui Doc. nō cōdenendæ auctoritatis, cōtrariū
senferint, videlicet Bal. in l. quidē elogio. C. de iure delib. Ludo.
Rom. in d. l. qui patri in fi. ac idēmet Bal. bis cōsulendo. f. cōf. 1.
271. Substitutio fideicommissaria. vol. 2. & cōf. 435. Punctus sup-
quib. in fi. vol. 4. Ias. titubanter. cōf. 29. col. fi. vol. 3. Rimi. pariter
fibi cōtrarius. conf. 193. nu. 28. Cur. iun. conf. 69. col. fi. Soc. iun.
conf.

conf. 133. col. 2. in fi. vol. 1. Rip. in l. heredes mei. §. cū ita. ff. ad Treb. Quinimō ipse Soc. Nepos bis asseruit ista Bal. opin. magis cōmunem esse. conf. 14. nu. 6. & seq. & conf. 30. nu. 7. vol. 4.

Nihilominus tamen non arbitror fore modo aliquo recedendū ab opinione vtriusq; Raphaelis, quam etiam vltra p̄ memoratos Doctores sequitur Crauet. conf. 306. col. 3. & in eius repetit. l. cū filiusfamilias. in 2. part. nu. 261. circa fin. & nu. 352. Hieron. Zanch. in repet. d. l. heredes mei §. cum ita. ante. nu. 221. & facile discernitur magis cōmunis sententia, attestante ingenio sissimo D. Sfortia Oddo, in trac. compen. substit. tionis. partic. 6. art. 2. conclu. 14. post 6. limit. versic. Contrarium tenent. Est etiam re ipsa æquior, & benignior opinio, à qua non foret vllatenus in iudicando, & consulendo recedendum; & secundum istam magis cōmunem sententiam extitit de p̄senti anno 1581. hic Aquilæ religio sissime atq; copiosissime consultum, per D. Alexandrum Trentacine, cō-patriotam meum, virum vtrique eminentis scientia: & consiliū fuit subsignatum per Illustres Doctores Perusinos, & Aquilanos, in pulcherrimo casu ad fauorem magnificorum filiorum D. Ioannis Hierony. Rineræ: & illi consilio requisitus me subscripsi, & electo iudice in p̄senti causa de ambarum partiū consensu, Illustri D. Vincentio de Franchis, regio consiliario, vndique incorruptissimo, & relata, trutinataque in sacro consilio Neapo. causa ipsa: ita ibi religiose quidem indicatum extitit de mense Maij 1581. licet pro ipsis filiis transmissionem p̄tendentibus vehemētissimæ coniecturæ afferrentur, quo casu hæc opinio indubitanter procedit.

Sunt tamen qui ipsam dupliciter declarent. Primò, quoties effemus in dictione superstitēs, geminata; tunc enim transmissionem impediri asserunt, non immerito quidem, Socin. Iun. in d. conf. 133. col. 3. in princ. vol. 1. & Zanch. in d. §. cum ita. ante nu. 221.

Secundò, quando substitutioni de superstitibus, in totum adiiiceretur: vt singulariter tradit Ruyn. conf. 181. col. 2. & fin. vol. 2. Si enim transmissioni, isto casu locus esset, in totum nō succederetur. Sed licet istam limitationem idem Zanch. asserat ante d. num. 221. videtur nihilominus titubare, in fi. num. 340. relinquens cogitandum, vt per eum. verumtamen est pulchra limitatio, & singularis.

Transmissionis autem ex tacita voluntate, coniecturæ quomodo colligantur, nō admodum extricatum est; Quidam enim extrinsecus à testamento colligi posse autumant. Socin. Iun. conf. 167. col. 3. vol. 2. citans ibi Ruy. in d. §. cum ita. vt per eum. Paris. in d. conf. 5. nu. 17. vol. 3. & conf. 66. col. 9. in princ. eo. vol. Rubens Alexandrinus. conf. 8. prop̄ finem. Curt. Iun. conf. 121. col. 6. circa princ. & Ruyn. conf. 86. col. 4. vol. 2. & aliqua in materia tetigimus in p̄cedenti opinione. nu. 20.

Alij vero iuris interpretes asserunt hoc iudicis arbitrio, circumspectionique relinqui; & p̄sertim Curt. Iun. conf. 96. relatus per Socin. Iun. conf. 141. nu. 23. vol. 2. & conf. 167. col. 3. eo. vol. quem etiam comprobat.

Ceteri demum doctores sentiunt, coniecturas istas, ex expressis in testamento colligendas esse, vt per Soc. post Bald. in d. §. cum ita. & conf. 6. vol. 3. Dec. conf. 55. col. pen. conf. 417. col. 2. & conf. 465. col. fi. Paris. conf. 86. col. 4. vol. 2. & col. 63. col. 2. in fi. vol. 3. Ruyn. conf. 129. col. 2. in princ. vol. 3. Ioan. Crot. in l. 1. post num. 75. ff. de leg. 1. Curt. Iun. conf. 16. num. 6. & ita est tenendum, & concludendum; estque tutior opinio, ac etiam communis, teste Socin. Iun. in d. conf. 141. nu. 22. vol. 2.

Vtque ad coniecturas transmissionis tacitæ voluntatis deueniā; Prima ea est, quando post reciprocam substitutionem inter filios, si sine liberis decesserint, factam, substitutus esset extraneus, si omnes sine liberis; tunc enim primus decedens cum liberis transmitteret spem substitutionis reciproce ad filios suos, ita videtur determinare Bar. in d. §. cum ita. in finalibus verbis, si illa accurate ponderentur, vbi idem firmant Alberic. de Rosate, ante fi. Alex. nu. 7. & 19. Soc. Sen. nu. 13. Fabius Accorombonus. nu. 33. & Zanchus. nu. 275. quicquid disputādo inferius asseueret, coniecturam istam ex Bal. conf. 175. factum tale est. Fortis guerra. vol. 2. in antiquis, desumi subdens. idem Socin. Sen. conf. 6. col. 3. vol. 3. Ias. conf. 154. col. 6. vol. 4. Curt. Iun. conf. 16. col. 3. & conf. 121. col. 5. Ruyn. conf. 113. col. fi. vol. 1. conf. 85. col. pen. & seq. vol. 2. conf. 140. col. 7. in princ. conf. 178. col. 2. & conf. 201. col. antepen. cod. vol.

Et licet ab ea dissenserint pauci admodum Doct. sub dubio tamen, vt Ripa in d. §. cum ita. num. 64. & 66. in fi. & Socin. Sen. conf. 69. nu. 2. vol. 3. nihilominus non est ab ea, tanquam cōmuni opinione recedendum, de qua meminit D. Sfortia Oddus in d. tract. compend. substit. part. 6. conclu. 13. limit. 5.

Secunda cōiectura similiter ostēditur, quando descendētes in cōditione positi essent, quæ ex eodem ferè æquitatis fonte,

quo p̄cedens coniectura oritur. Bald. in d. l. vnica. nu. 10. C. de his qui ante aper. tab. Fulg. conf. 15. num. 3. Ancha. col. 74. col. 1. vers. Sed certe. Cum. conf. 13. num. 1. Curt. Sen. conf. 76. col. pen. Dec. conf. 594. nu. 7. conf. 397. nu. 6. & conf. 515. nu. 1. Soci. Sen. conf. 6. num. 12. & conf. 104. nu. 9. vol. 3. Curt. Iun. conf. 16. nu. 6. Soc. Iun. conf. 141. nu. 24. vol. 2. Crauet. col. 69. nu. 3. & in l. cum filiusfamilias. nu. 33. ff. de leg. 1. Paris. conf. 50. col. 4. vol. 3. Oddus in d. tract. compend. substit. partic. 6. conclu. 13. in 6. limit. & Zanchus in d. §. cum ita. nu. 306. in 7. coniect.

Que quidem coniectura tāquam verissima amplificari merito posset, vt procedat etiam substituta pia causa: secundum Baldum conf. 226. Titius instituit sororē. vol. 3. in antiq. alias conf. 254. vol. 1. in nouis, cuius consilij meminit Socinus Iun. conf. 42. nu. 33. vol. 1.

Limitatur tamen notabiliter, vt per Ruynum. conf. 149. col. 8. vers. 4. volum. 2. in positis tacite in cōditione, ex l. cum auus. ff. de condit. & demonstr. & est quidem notabilis limitatio, & menti tenenda.

Tertia coniectura traditur quoque, vbiunque substitutio iuncta foret cum iure accrescendi, ita Bald. conf. 9. nu. 1. vol. 2. & conf. 25. nu. 2. vol. 4. Alex. conf. 20. num. 7. vol. 1. Socin. Sen. conf. 6. num. 14. vol. 3. Curt. Iun. conf. 16. Idem Soc. in d. §. cum ita. nu. 13. Ruyn. conf. 85. num. 10. vol. 3. Ias. conf. 154. col. pen. vers. Quarto principaliter. vol. 4. Cassan. conf. 62. num. 17. & Natt. conf. fin. nu. 7. vol. 4.

Et quamuis coniectura isthæ plurimum controuertatur, & contra eam senserint Ang. in d. l. qui patri. circa prin. vers. Si autem ipsum ius accrescendi, de acquir. hered. vbi Ioan. de Imol. nu. 5. in fin. Roman. nu. 17. & Franc. Aret. in finalibus verbis. Ruyn. sibi contrarius. conf. 181. nu. 8. vol. 2. Ripa in d. §. cum ita. nu. 66. post Paul. Castren. in l. si quis hæres. col. 2. ff. de acquir. hered. & quosdam alios.

Tamen non est recedendum à Baldi sententia, quam magis communem nuncupauit Cephal. conf. 16. num. 45. vol. 1. & conf. 283. num. 26. vol. 2. amplexusque fuerit etiam Crauet. in d. l. cum filiofamilias. nu. 345. cum aliis seq. ff. de leg. 1. & Oddus in d. tract. de compend. substit. partic. 6. conclu. 13. in 7. limit.

Quarta est coniectura, quando habita esset ratio agnationis, vel masculinitatis, vt concedunt constanter quidem Ias. conf. 233. col. fi. vol. 2. conf. 52. col. fi. vol. 3. & conf. 154. vol. 4. Soci. conf. 6. col. 3. in fi. vol. 3. Dec. conf. 397. & conf. 574. col. 2. Curt. Sen. conf. 75. Paris. conf. 66. col. 8. vol. 3. & conf. 76. vol. 2. Curt. Iun. conf. 69. conf. 89. col. 2. in fin. & conf. 96. Ant. Rubens conf. 28. col. 3. conf. 143. col. 3. & conf. 26. col. 3. & Soc. Iun. conf. 117. col. fi. vol. 1. vbi meminit consilij Curtij Senioris. & Socino Juniori se subscripsit Curt. Iun. Idem Soc. Junior conf. 167. col. 4. vol. 2. Crauet. conf. 306. col. 3. & in d. l. cum filiofamilias. in 2. part. nu. 336. & Ruyn. conf. 179. col. 3. vol. 2. admonens istam coniecturam fortiorem esse quacunque, alia per Socin. posita in d. §. cum ita. Et ita etiam profuse, concinnè, & eleganter per quamplurimas marmoreas rationes vidi alias in facti contingentia responsum, per insignem, & celeberrimū D. Iosephum de Rusticis, conciuem meū, summo ingenio, & singulari scientia p̄ditū: & eo tempore letatus extiti tam p̄claro consilio, approbato à magna illustriū Doctorum catherua, & emanato ad fauorem Magnificorum DD. de Simeonibus, de Aquila.

Quinta inducitur quoque coniectura similis p̄cedenti: quando voluit testator bona perpetuò in familia remanere, secundum Dec. conf. 574. sub nu. 4. & Ruyn. conf. 130. num. 2. & 6. vol. 3. & conf. 156. col. fi. vol. 2.

Sexta itidem p̄dictis proxima manifesta colligitur cōiectura, vbiunque adesset prohibitio alienationis, ita Ruyn. in d. conf. 130. col. 2. & seq. vol. 3. & Zanch. in d. §. cum ita. nu. 319.

Septima coniectura exhibetur etiam satis utilis, quando testator non solum instituit substitutum, sed eius hæredes: vt concludunt Bald. in l. si pater. num. 19. de instit. & substit. Alex. conf. 36. vol. 3. Socin. in d. §. cum ita. num. 12. Dec. conf. 397. num. 6. & conf. 615. nu. 1. Alciat. conf. 3. nu. 18. lib. 6. & Zanch. in d. §. cum ita. nu. 331.

Octaua coniectura scaturit etiam è visceribus iuris, quæ ea est, vbiunque testator duos instituit, adficiendo in stirpes, & non in capita: secundum Socin. Iun. conf. 89. post nu. 14. vol. 3. & in d. §. cum ita. nu. 57. in fin. istamq; opinionem verissimā esse fatebit Oddus, in d. tract. de compend. substitut. partic. 6. conclu. 13. in 3. limit.

Nonā est coniectura, quando testator substituit etiam filios fratris iam tempore testamenti p̄defuncti, vna cū fratribus tunc viventibus: tūc enim, si vnus fratrum p̄decedat grauato, transmittit spem fideicommissi ad eius filios: secundum Ruyn. conf. 145. col. pen. vol. 2. cum alijs ample aggregatis

gis per Oddum, de comuni attestantem, in d. 6. part. in 4. limit.

Decima coniectura affertur denique, quando extraneus an reponendus veniret descendētibz testatoris, nisi fideicommissum intelligatur transmissibile, non enim censetur extraneus suæ posteritati voluisse præferri. l. cum acutissimi. C. de fideicom. Ne igitur minus dilectus magis dilecto præferatur, sit transmissio. argumen. l. Publius. §. 1. de conditio. & demonstr. per gl. Bar. in l. si mater. §. si. ff. de vulgar. & pupil. substit. prout ita concludit Ruyn. consi. 178. col. 2. in fi. cum seq. vol. 2. & Zan chus, in d. §. cum ita. nu. 33. eandemque opinionem amplectuntur etiam Crauer. in d. l. cum filiofamilias. in 2. parte nu. 349. allegans Ias. consi. 52. prope fin. volum. 3. Socin. consi. 6. col. 3. in fin. vol. 3. & in d. §. cum ita. nu. 13. idem Ias. consi. 154. col. 4. vol. 4. & Paris. consi. 78. nu. 3. vol. 2. & consi. 5. nu. 38. vol. 3. Et quamvis aliqui Doctor. contradixerint: tamen hæc discernitur apertissime communis opinio, ut ipsam sequendo testatur Anto. Gabriel. lib. 4. de hered. instit. conclus. 2. nu. 22.

Possem denum alias complures etiam coniecturas afferre, sed hæc nunc sufficiant, tanquam magis in foro versatæ: suntq; menti tenendæ, cum sapissime circumferantur, & de veritate ipsarum dubitetur. Agitur enim de coniecturata mente defuncti, quod periculosum est, & laboriosum, sepeque ipsam mentem perquirentes decipiuntur. Vibius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 3 Vide de hisce coniecturis decisionem in Curia Delphinati prolatam in causa cuiusdā Petri Gutesii, a Francisco Marco, quæst. 256. descriptam.

Fideicommissio conditionalis, nunquid per diuisionem hereditatis factā inter hæredes, renuntiatum censeatur.

CAPVT VIII.

Per simplicem diuisionem hereditatis factam inter hæredes grauatos, non censetur fideicommissio conditionalis etiam reciproco renuntiatum, ut Bartol. num. 10. in fin. & alij omnes vniversaliter concludunt in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & in l. qui cum tutoribus. ff. de transactio. Alex. consi. 21. Vifo compromissio, col. 3. vol. 5. Corn. consi. 102. Licet in hac. vol. 4. Capra consi. 89. Quidam. col. 3. Crescent. decis. 37. lib. 2. Boer. decis. 147. nume. 2. Barbat. consi. 48. Illud afferam in medium. vol. 1. Deci. consi. 267. Non excedit. in princ. Bero. consi. 130. Ex instrumento. num. 1. vol. 2. & Gozad. consi. 36. In facto. col. fin. & ista est communis, & concors omnium opinio. teste Bellono. consi. 19. nume. 7. Deci. consi. 29. col. 2. & consi. 86. col. 3. Alex. & Ripa nu. 38. & seq. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. Paris. consi. 46. nu. 9. vol. 2. Burlat. consi. 64. nu. 28. Rolan. à Valle, consi. 34. Vidi dubia. nu. 73. & seq. vol. 4. vbi reddit rationem. Rom. consi. 403. Pro decisione. nu. 1. vbi D. Horat. Mandosin addit. in litera A. & Jacob. Philip. Port. seu potius Anto. Gabr. conclus. 39. in princ. lib. 2.

Quæ quidem communis est adeo vera, & indubitata, ut si extitisset promissum quoque in diuisione per diuidentes ipsos hinc inde de non contrahendo, minime præsumatur vilo modo remissum fideicommissum, ita Bart. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 2. q. & Ias. consi. 173. nume. 6. vol. 4. qui asseuerat istam esse communem opinionem. Soc. Iun. nume. 87. & Ripa d. §. duo fratres. nume. 44. Bellon. in d. consi. 19. sub nume. 8. & Ruyn. etiam consi. 137. ubi nume. 6. vol. 2. & consi. 92. sub nume. 20. vol. 3. Paris. in d. consi. 46. nu. 9. Boer. decis. 147. num. 9. & seq. Bero. d. consi. 130. in princ. nu. 2. vol. 2. Graa. consi. 29. num. 29. vol. 2. Iacchius consi. 111. nu. 7. vol. 1. Iacob. Mandell. consi. 29. Pro discussione, sub num. 14. & seq. Rolan. in d. consi. 34. num. 75. & seq. vbi assignat rationem. & Anto. Gabr. in d. conclus. 39. in prima ampliatio. lib. 2.

Sed hoc de plano procederet, iudicio meo, vbiunque alter ex contrahentibus haberet multos filios tempore contractus, & ipsius diuisionis, cum fatuus tunc iudicari potuisset, si diuidendo voluisset fideicommissio renuntiare, cum sua nullatenus interesset, & præsertim si esset vir prudentissimus, & in rebus agendis satis cautus: præsumendum est absque dubio, ipsum nullatenus sensisse, quod esset fideicommissio renuntiatum, quam quidem præsumptionem multum considerant doctor. post gloss. in l. 1. & in l. cum proponas. C. de pact. & in l. de fideicommissio. C. de transactio. Bartol. & alij in d. §. duo fratres.

Nec non hoc fortitur locum etiam, quando in fideicom-

missio reciproce facto discernitur, ac verisimilis extat, quod ex vna parte potest locum obtinere, & ex altera non: ut quia vnus habeat filios, & per quos fideicommissum deficiat, & aliter nullos habeat filios, neque uxorem: tunc profecto fideicommissum minime getium potest dici per diuisionem remissum, teste Deci. consi. 495. nu. 20. quoniam inter ipsos fideicommissarios cessat ratio, propter quam concessum est a fideicommissario reciproco recedere, videlicet votum captandæ mortis, ut in d. l. de fideicommissio.

Imò etiam fideicommissum in præsentem casu remissum non censetur, quia resullaret utique tunc inter fratres diuidentes inæqualitas, teste Deci. consi. 76. sub nu. 4. Capra consi. 89. nu. 15. Grat. d. consi. 29. sub nu. 31. & seq. Iac. Mandel. Albenf. consi. 29. nu. 15. & Bertran. consi. 21. in fin. vol. 2.

Secundò amplificatur quoque præmemorata communis, vbiunque ius adhuc natum non erat tempore ipsius diuisionis; quoniam tunc non obstantibus quibuscunque clausulis appositis in instrumento diuisionis, etiam prægnantibus, & præsertim illis ad habendum, &c. cum promissione de euictione, &c. & de non contrahendo, &c. & ex quacunque causa cognita, vel incognita, cogitabili, seu incogitabili vique in præsentem diem, &c. nullo modo censetur renuntiatum iuri accrescendi de nouo superuenienti: secundum Bart. & alios iuris interpretes omnes vniversaliter in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. Feder. de Sen. consi. 228. Factum tale est. & Alex. consi. 107. In causa Nicolai de Campegio. num. 15. & 17. vol. 4. vbi commemorat istam esse communem opinionem, quam approbat Ruyn. consi. 137. vol. 2. concludens ibi per huiusmodi munia liberationem, & remissionem inter diuidentes vsque in præsentem diem de quacunque causa cogitabili, vel incogitabili, non dici aliter renuntiatum iuri accrescendi, quod ea die natum non erat: quia verba illa generalia, atque prægnantia restringantur utique ad ea, quæ de præsentem debentur, & sic ad ipsam præsentem diuisionem, & renuntiationem, ut voluit Anto. Gabriel. cum alijs signatis per eum. in d. conclus. 39. sub prima limit. licet & male quidem Boer. decis. 147. num. 12. & seq. sentiat contrarium.

Imò hæc communis procedit etiam tempore, quo fideicommissum erat delatum, ita Soci. Iun. consi. 126. nu. 12. vol. 1.

Cæterum communis isthæc ita amplificata claudicat, non fortiori aliter locum vbiunque in ipsa diuisione forent appposita verba ampla, pingua, & valde prægnantia: tunc etenim censetur iuri fideicommissi futuri renuntiatum, & cum generalitas, & plenitudo verborum in huiusmodi diuisione, & fideicommissi remissione inducere, ut firmat Io. And. ad d. spec. in tit. de testa. §. In primis. vers. Sed quid si fideicommissarius, cui instituitur Alex. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. col. 1. vers. Aduerte tamen & consi. 62. num. 4. vol. 7. Deci. consi. 86. nu. 4. & consi. 287. In ciuitate. col. fin. Anto. Gabriel. in d. conclus. 39. lib. 2. in limit. Menoch. consi. 87. nume. 8. & seq. Curt. Iun. consi. 49. col. 5. Paris. consi. 71. simplex diuisio. in princ. vol. 3. & consi. 46. In præsentem. col. pen. & fin. vol. 2. Ioan. de Neuzanis. consi. 31. Tribue Deus sermone. nu. 14. & Burlat. consi. 86. Dominus Baptista. num. 12. vbi cum alijs aggregatis per eum, ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & magis communem Anto. Gabriel. in loco præcitato. & Marzar. in trac. materia fideicommissaria. in 3. part. q. 59. vbi admodum ita videlicet iudicari ipsumque iudicium etiam in Rota Fiorentina, & Menoch. consi. 48. sub nu. 27. & sequentibus.

In contrariâ verò partem, inclinavit consulendo subtilissimè, atq; doctissimè D. Franc. Bec. consi. 111. Et si. vol. 1. vbi ample discurret, & commemorat istam esse eodem opinionem, sub nu. 25. quæ semper mihi placuit per rationes alibi commodius exprimendas: & tanto magis, cum ventilato præsentem casu alias in Rota Roma. nihil resolutum extiterit, teste D. meo Oradino decis. 249.

Et istorum opinio eo facilius procederet, si interueniret iuramentum in ipsa diuisione: tunc absque scrupulo aliquo videtur renuntiatum fideicommissio. iuxta tradita per Dec. consi. 345. Visis. & per Rip. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 71. & Burlat. in d. consi. 86. sub num. 17. vbi demonstrat istam esse communem opinionem. & Bero. in d. consi. 130. nume. 38. licet leuiter quidè Bertran. consi. 76. col. 2. & seq. vol. 1. & Ruyn. consi. 137. sub nu. 15. & seq. vol. 2. contrarium asseruerint.

Vnde aduerte, quod ad hoc, ut sit renuntiatum fideicommissio, opus est primo, verba esse valde prægnantia, ut supra ostendimus; Secundo quod ipsa verba respiciant futurum, ut not. Deci. consi. 288. Bellon. consi. 19. sub nume. 9. & Bero. in d. consi. 130. num. 24. & consi. 131. Casus de quo nunc agitur. nu. 1. vol. 2. Et tertio, quod partes habeant notitiam fideicommissi. ita Dec. consi. 491. in 2. dubio. & Soc. Iun. consi. 116. nu. 50. vol. 1. & est

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 59

1. & est communis opinio, attestante Bellon. d. conf. 19. num. 10. Et tunc data scientia fideicommissi, hæres remittens non posset contrahere: secundum Socin. iun. in d. conf. 116. num. 53. & Bolog. conf. 32. Viso igitur in fine.

Est bene verum, q. fideicommissio dicitur etiam renunciati in instrumento diuisionis, si in eo itidem reperiantur plures clausulae respicientes ius de presenti, ita Dominus meus Ordinatus. decis. 269.

Secundò limitatur communis prænotata etiam, vbicunq. in instrumento diuisionis apposita foret illa clausula: Ad habendum, tenendum, possidendum, vtendum, fructuandum, pig norandum, alienandum, & permutandum, & omnia & singula faciendum, quæ nempe verba ponderanda veniunt, in quantum in diuisione conceditur facultas alienandi; nam per hæc verba ius fideicommissi remitti videtur, sequuta maximè alienatione, vt per Bar. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 8. q. & Ange. in 5. q. Alex. conf. 185. viso & mature discussio. col. 3. vol. 2. Dec. conf. 11. Et pro tenui. nu. 7. Mohed. decis. 156. Chiffanen. decis. 189. Crot. in d. §. duo fratres. col. 37. vers. Octauo quærit. vbi commemorat se in ardua quæstione cõsuluisse, & ex compluribus quidè fundamentis, quæ ibidem licet intueri, istam conclusionem corroborat Corn. conf. 144. Licet. col. penulti. vers. Et licet fortè. vol. 3. Octauian. Cache. decis. 112. Petrus. sub nu. 17. Soc. conf. 43. viso testamēto Ser Roberti. co. 1. & seq. vol. 4. Paris. conf. 46. col. pen. & fin. vol. 2. & plenior in manu cõf. 91. col. 4. vol. 3. Socin. iun. in d. conf. 116. num. 54. Crauet. consil. 24. col. 11. vers. Tertio posito. vo. 1. Bero. d. conf. 130. nu. 22. & Aiciat. conf. 80. Generosissimi Ludouici Richardi. nu. 7. & seq. tom. 3. lib. 9. vbi in medium exposuit istam esse communem opinionem, atque eam vtiliter declarauit. & Anto. Gabr. etiam in d. conclu. 39. in 4. limit. & Ceph. conf. 371. in testamēto. num. 23. & seq. vol. 3.

Tertiò non sortitur aliter locum eadem communis, vbicunq. in diuisione ipsa apponuntur illa verba, quæ etiam ponderanda veniunt: Deinceps perpetuò placuerit, &c. quibus profectò fideicommissio similiter renunciari videtur. Nam cū bona fideicommissio subiecta alienari nequeant, vt in l. fina. §. sed quia. C. communia de lega. si fideicommissum non intel ligeretur fore remissum, præmemorata verba essent superuacuo adiecta, contra l. si quando. ff. de lega. 1. & cap. si Papa. de priuileg. in 6. & notatur per Bald. in rubr. C. de cõtrahen. emptio. in 9. quæst. & per Capha. conf. 330. sub num. 49. & sequē. vol. 3. vtpotè quia non possent fratres alienare, & consequenter facere quicquid ipsis placuerit.

Ad quod vtiq. facit, quod scribit Ang. in d. l. qui Romæ §. duo fratres. in 5. q. q. si in diuisione fuerit dictum, q. vnus alteri concessit pro se, & quibus bona prædicta concedere voluerit, censetur remissum fideicommissum. per text. in cap. 1. de feud. non haben. propr. natur. feud. Sed ista verba æquipollent illis verbis. Quicquid placuerit perpetuò faciendum. Sicut ergo per verba hæc, secundum Angelita pariformiter per illa verba etiam intelligitur fideicommissio renunciatum: quoniam non refert modo aliquo, quid ex æquipollentibus fiat. l. mulier. in prin. ff. ad Treb. cum vulgarib. & ita ex his, aliisque efficacissimis rationibus firmat Crot. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 8. q. & reasumit Soc. iun. in d. conf. 116. nu. 54.

Et licet trutinato presenti casu in Rota Roman. superioribus annis, secundum D. meum Ordinatum. decis. 249. Num fideicommissum habens clausulas prægnantes, maximè illam quicquid placuerit faciendum, censetur illi renunciatum nihil ibi tunc resolutum extitisse recensuit: tamè ex allegatis aliter non recedo à prædicta opinione ita roborata, quæ verissima, quam sequitur etiam, & communè esse exprimit Menoch. consil. 87. Quæ. nu. 15. cum aliis seq. vol. 1. & Roland in d. consil. 34. sub num. 79. vol. 4.

Quartò coarctatur etiā antesignata cõmunis, vt nō obtineat locum, vbicunq. diuidetes in instrumēto diuisionis nihil in eo sibi reseruāt: tunc etenim cõsetur iuri fideicommissi derogare, vt tradit Paris. in d. consil. 26. nu. 52. & sequ. vol. 2. ita, similiter quando nihil reseruāt, hoc exprimentes in diuisione quod eam faciant nulla reseruatiōe facta, videntur fideicommissio renunciare, vt contrariorū eadem sit disciplina, vt in l. & si contra. ff. de vulg. & pupil. substit. cū similib. ex natura præfertim orationis vniuersalis. iux. regulā l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. à procuratore. C. mand. & c. solitæ. de maior. & obeien. & in his terminis tradit Paris. in consil. 84. nu. 7. vol. 4.

Quintò non extendit aliter vires suas prædicta communis, vbicunq. in ipsa diuisione apposita foret altera infra scripta clausula, cuius vigore concludendum est, vel fideicommissio renunciatum, secundum vnā opinionem; vel saltem, secundum alteram sententiam, non posse eum, in quem bona sunt

alienata, vilo modo inquietari, atque vexari: videlicet, quando illum in ipsa diuisione, tanquam in rem suam propriam procuratorem constituerit, & in locum, & priuilegium suum posuerit, & ammodò directio, proprioque suo nomine occasione dictarum rerum, & pro eo liberè possit agere, petere, excipere, & replicare, consequi, & se tueri, & vti illis iuribus, quibus ipse ante præsentem diuisionem vti potuerat, &c. Et quod isthac clausula operetur præmemoratum effectum, ita voluit Bar. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 8. q. quem ibi communiter sequuntur omnes. Bero. d. conf. 130. num. 32. vol. 2. laco. Mandel. d. cõf. 29. sub nu. 15 & Oct. Cache. decis. 112. sub n. 17. Et facit, quia per præallegatam clausulam censetur data facultas alienandi, & liberè disponendi, vt amplè deducit Paris. conf. 46. in presenti consultatione. nu. 23. & seq. vol. 2. idemque post Corn. & Socin. quos allegat, firmat Socia. iun. in d. conf. 116. num. 60. vol. 1.

Augetque etiam vim, & effectum remissionis fideicommissi, verbum liberè in eadem clausula appositum, quod significat re ipsa, nihil obstante sine contradictione alicuius, & non requisito alterius consensu: secundum Cor. conf. 60. col. 11. vers. Et verba sunt clara. & conf. 106. col. 3. vers. Et quod non dicatur. vol. 2. Curt. iun. conf. 11. num. 3. & Gozadin. conf. 91. num. 7.

Sextò claudicat etiam antedicta communis non procedere vbicunq. fratres in diuisione remitterent omne id, quod alter eorum habet, vel habere sperat in parte alterius. & sic ex adiectione istius clausulae in instrumento diuisionis, q. alter ex ipsis diuidentes celsit omne ius, omnemque actionem, qd, & quam habet, & habere sperat, & ei cõpetit, & cõpetere potest quocunq. modo, iure vel causa in bonis, & rebus peruen tis in partem alteri ex ipsis contrahentibus, inducta facile videtur fideicommissi, remissio, quoniam verba hæc videntur habere tractum in futurum: & consequenter iuri futuri fideicommissi renunciatum videtur, si nulla causa trahens originè ex præterito appareat, ex qua diuidentes possint in dictis rebus ius præterire in futurum, nisi ius fideicommissi, de quo agitur per ea quæ tradit Bar. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. in 6. quæst. quem sequuntur cõiter Doc. vt patet ex congestis per Alex. ibi. col. antep. & Rip. nu. 78. & seq. Paris. conf. 71. num. 14. & seq. volum. 3. Alex. conf. 8. col. fi. vol. 5. Rom. in l. 1. in 12. q. C. quando non peten. part. Pau. Cast. conf. 448. col. fi. vol. 1. Aret. consil. 92. col. pen. Cassan. conf. 31. Gozad. conf. 53. col. 2. Grät. conf. 60. col. 1. vol. 1. & conf. 126. col. fi. vol. 2. & Cur. iun. conf. 23. col. 2. & seq. & conf. 52. in fin.

Sed hoc vtiq. non sortiretur locum, si verba illa remisit vnus alteri omne ius quod habet, vel habere sperat, &c. pos sent referri ad alias causas, ex quibus contrahentes sperabant aliquod ius: tunc enim renunciare non dicitur etiam sciens fideicommissio. secundum Bartol. in dicta l. qui Romæ. §. duo fratres. in 6. quæst. Alex. consilio 102. Viso themate supra scripto. sub nu. 5. & sequen. volum. 6. vbi apostil. in litera M. & Gozad. conf. 45. ante nu. 18.

Septimò renunciatio fideicommissi ex eo etiam resultare videtur, quando in instrumento diuisionis subiicitur ea clausula: Et promisit alter alterum defendere, & omni tempore indemnem conservare propriis sumptibus, & expensis. per quæ vtiq. clausulam facile inducitur renunciatio fideicommissi. vt tradit Curt. iun. in consilio 49. colum. 5. Curt. sen. consilio 63. col. 16. versicu. Quarta principalis dubitatio. & sequitur Paris. in dicto consilio 71. numero 9. Ioan. de Neuiz in d. consil. 31. sub num. 14. Bursat. in dicto consilio 64. nu. 32. Caput Aquens. decis. 34. libro secundo. & Menoch. in dicto consilio 87. sub numero 33. cum aliis seq. vbi assignat rationes. Et faciunt tradita per Soc. in d. consilio 43. col. secunda. vers. Item & secundò multum operatur. & per Octauian. Cache. dec. 112 sub num. 17.

Octauò emanat etiam renunciatio fideicommissi ex alia clausula in diuisione apposita, videlicet, quod si alicui ipsorum di uidentium de rebus, & possessionibus obuientis in partem, quæstio, vel lis moueretur in totum, vel in partem, &c. damnū inter eos pariter sit, & esse debeat commune, per ea quæ scribit Soc. iun. in d. conf. 116. columna secunda. & Curt. in d. cõf. 63. col. 17. vbi meminit hunc casum esse indubitatum, & sequitur Paris. in d. conf. 71. nu. 9.

Nonò remissio fideicommissi ex alia etiam clausula colligitur in instrumento diuisionis adiecta, renunciantes, &c. & omnibus aliis realibus, & personalibus legibus, iuribus, & auxiliis, & beneficiis in presenti re competentibus, & competituris, quibus vti in iudicio, vel extra vna pars contra alteram, & altera contra alteram tempore aliquo non præsumat: quæ quide verba tanquam generalia, & habentia tractum in futurum

(salua ratione recti sermonis) nullo modo saluari possent, nisi remissio fideicommissi induceretur. vt in propriis terminis concludit Curt. Iun. in d. confi. 49. col. 3. & col. pen. nu. 14. Cepha. confi. 330. Egregius testator. sub nu. 48. & seq. vol. 3. & Menoc. confi. 87. nu. 26. & seq. vol. 1. & facit illud quod de eadē clausula discurret Soc. Iun. in d. cōf. 116. col. 10. vers. Tertiō, & pbat.

Postremo limitatur quoque praelibata communis, vt quē admodum ex clausulis pramemoratis, & vnaquaque earū inducitur videtur remissio fideicommissi: ita pariformiter iuramentum in instrumento diuisionis appositum, praeiuramentūq; plurimum attendi deberet: virtus enim sua operari videtur, vt perinde habeatur, ac si fideicommissio foret specialiter renuntiata: nam iuramentum ipsum vim habet expressi, & specialis consensus. l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. not. Bal. in l. 1. col. 2. vers. Secundo. queritur. C. commo. & iuramentum habet etiam vim specialis clausulae derogatoria. vt tradit Bal. in l. sancimus. col. fin. C. de testa.

Hocq; confirmatur ex eo, qd tradit Imo. in c. cum cōtingat, col. pen. vers. Circa quintam. de iureiur. vbi concludit, qd per iuramentum censetur renunciatum dispositioni. l. de his. ff. de transact. refert, & sequitur Alex. confi. 111. col. 4. vers. Potest & tertiō responderi. vol. 2. Corn. confi. 240. col. pen. vers. Nec videtur. vol. 2. Soc. d. confi. 103. col. fin. vol. 3.

Facit etiam quia sub verbis generalibus & vniuersalibus, in quibus omnia includuntur. l. is qui ducenta. §. vtrum. ff. de reb. dub. cum aliis vulgaribus, diuidentes videntur in genere cogitasse de huiusmodi fideicommissio. vt in l. qui iure. ff. de milit. testa. ideo sub generalitate censentur fideicommissio renūciasse, & praecipue accedente iuramento: quod, vt docuimus, habet vim expressi, atque specialis consensus, prout ex praedictis concludit Curt. in d. confi. 49. col. fin. ver. Accedit.

Ad hanc, qd ex ipsa diuisione emanauerit remissio fideicommissi, suadet praesens materia, quae utique aequa est, & fauorabilis: nam per fideicommissi remissionem tollitur occasio, & votum captandae mortis. vt in l. de fideicommissio. C. de transact. & notatur in d. l. qui Romae. §. duo fratres. & in l. 1. C. de pact. nec ex ea resultat donatio: quia tantum vnus praestat, quantum sibi ab altero praestatur, & tantum vnus remittit, quantum sibi ab alio remittitur. vt in l. cum proponas. C. de pact. & in l. pater puellae. C. de inoffic. testamen. & in d. l. de fideicommissio. quae decidit minoribus, tanquam ex remissione fideicommissi non laedantur, in integrum restitutionem vllatenus competere. vbi Bart. similiter concludit inter fratres fideicommissum remitti posse, neque ex hoc minorem praetendere allegareq; posse se legum fore, quamuis hoc eo casu damnosum esse possit, & sequitur Octavian. Cacher. dec. 112. sub nu. 16.

Nec non ex huiusmodi remissione libera vnicuique tribuitur de rebus fideicommissio subiectis disponendi facultas: quā homines plurimum exoptare solent vt in l. in re mandata. C. manda. l. non vsque adeo. ff. si quis a paren. fuer. manu. & l. sicut. C. de act. & oblig.

Item cum taliter remittentes trahantur ab illa occasione, & voto captandae mortis, in hoc equidem versatur publica utilitas, vt homines a sceleribus & delictis abstineant. l. congruit. ff. de offic. praesid. & l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquiliam. cum vulgaribus.

Et cum hoc videatur esse vtile reipublicae, sequitur vtiliter, quod nec quis posset pretextu minoris aetatis in hoc dici circumuentus. l. de fideicommissio, cum ibi not. C. de transactio. vbi Imperator huiusmodi remissionem magnopere commendat.

Ideo ex his facilius praesumitur remissio prout hac accurate quidem considerat Dec. in d. confi. 287. colum. fin. Paris. d. confi. 71. colum. fin. Socin. d. confi. 43. num. 14. & Socin. Iun. in d. confi. 116. nu. 68.

Et praesertim fideicommissum ipsum censetur remissum etiam, vbicunque verba diuisionis nil aliud operari possent, quam fideicommissi remissionem. ita Bart. in d. l. qui Romae. §. duo fratres. in 6 q. & ibi Crot. nu. 127. Alex. confi. 102. num. 6. vol. 6. Bald. confi. 440. Factum proponitur. col. 2. vol. 3. Ruin. confi. 84. nu. 8. confi. 119. nu. 11. & confi. 144. num. 5. vol. 2. Dec. confi. 187. in fin. Soc. Iun. confi. 116. nu. 50. & 74. col. 1. & Paris. confi. 71. nu. 14. vol. 3.

Et quamuis praedictis obstare quodammodo videatur, qd non teneat hac fideicommissi remissio, vbicunque in instrumento diuisionis non fuerit facta mentio testamenti, nec adiecta illa verba, inspectis, cognitisque verbis testamenti, iuxta normam. l. de his. ff. de transact. tamen ea non obstat modo aliquo, nec vendicat sibi locum eo casu, quo diuidentes, vel transigentes habuerint scientiam testamenti, vt voluit Bart. in 4. q. quem alij conformiter, & vniuersaliter sequuntur in d. l. qui

Romae. §. duo fratres. & idem Bar. & post eum ceteri omnes in d. l. de his. Alex. in d. confi. 111. col. 5. vol. 2. & confi. 76. col. 5. vol. 3. Octavian. Cacher. in d. decis. 12. nu. 20. & Paris. in d. confi. 46. nu. 20. vol. 2.

Sed de vera, vel praesumpta scientia ipsorum diuidentium, non obscure dicitur apparere ex his, quae superius deducta sunt, & ex traditis vbertim per Rip. in d. l. qui Romae. §. duo fratres. nu. 53. cum aliis seq.

Secundo limitatur etiā d. l. de his. minimē procedere, vbicunque in ipsa diuisione seu transacione interpositum foret iuramentum, vt patet ex his quae tradit Alex. in d. confi. 111. col. 4. vers. Potest & tertiō responderi. Corn. confi. 240. col. pen. vers. Nec videtur. vol. 2. Soc. in d. confi. 103. col. fin. Ias. in d. l. de his. nu. 11. & ex aliis quae supra ad hoc deduximus.

Et quamuis isthac renunciatio sufficiat quidem generalis, & praesertim vbicunque ea cum iuramento celebrata extitisset, ex allegatis authoritatibus: nihilominus D. Franc. Bec. in d. confi. 111. nu. 35. cum aliis signatis per eum, videtur sentire contrarium, qd d. l. de his. in specie renunciari debeat cum iuramento, & non aliter, nec alio modo tamen quicquid ipse suadeat, noli aliter recedere a prima opinione iam relata, & roborata, tanquam sacrosancta, & in iure fundatissima, quae sequitur etiam, & tueretur sacer Senatus Pedemont. in praememorata decis. 112. nu. 20. Viuius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Adde ad hanc materiam copiose. Anto. Gabriel. lib. 4. titu. de fideicommiss. conclus. 1. Et ad praxim accommodatē Franc. Marc. decisionum Curiae Delphinatus. quæst. 245.

Prælegata an, & quando veniant in restitutione fideicommissi.

CAPVT IX.

Prælegata facta alicui ex hæredibus institutis: an intelligantur comprehensa in fideicommissio vniuersali subsequente? Dic qd sic, qd intelligantur inclusa et prælegata non obstante illis verbis, in quibus autē aliis &c. quia sunt verba notariōrum, quibus ex imperitia scribunt. arg. l. qui fructus. vers. imperitia. ff. de usufr. leg. & illa clausula, in omnibus autē aliis, non sunt verba formalia testatoris: sed notarij, de quibus vide quae scribit Oldr. confi. 158. in fin. Alex. confi. 25. nu. 8. lib. 1. Bart. in l. si ita. ff. de hæred. instit. quam conel. firmat Nat. confi. 321. num. 1. vers. non ob. & cōf. seq. Curt. sen. confi. 3. nu. 4. Capr. confi. 113. An autem valeant prælegata facta hæredi: & dato qd non valerent, an nihilominus possit imponi onus fideicommissi? dic vt per Bald. confi. 158. lib. 5. Paris. confi. 79. nu. 1. & seq. lib. 2. quia in materia prælegatorum, & an, & quando veniant in restitutione fideicommissi: vide Rol. confi. 34. lib. 4. Bellacomb.

Hæres cui facta fuerunt prælegata grauatus onere fideicommissi vniuersalis verbis generalibus facti, si sint appositae verba collectiua, quicquid ex bonis meis peruenerit ad hæredē, volo vt ea restituat, &c. cogetur restituere non solum hæreditatem, sed & prælegata omnia. l. cum virum. & ibi Ias. post alios doct. C. de fideicommiss. Boer. decis. 280. secus si fideicommissum indefinite factum esset, vt quia testator dixit, rōgo vt restituas bona, & tunc prælegata non essent restituenda, sed solum hæreditas. Boer. decis. 26. in princ. quod si non appositae essent verba vniuersalia, & tunc aut primō rogauit, & postea prælegauit, & eo casu prælegata non debentur. l. Titia. ff. ad leg. falcid. & Boer. loco quo supra, nu. 8. & ista est communis opin. quod si primō ipse testator prælegauit, & postea rogauit de restituenda portione suae hæreditatis, opin. prælegata non debentur fideicommissario: quia aliud est hæreditas, & aliud est prælegatum. Si verō simpliciter hæres grauatus sit restituere portionē, cui iam prælegata facta fuerant, & debebantur prælegata. glo. in d. l. cum virum. Boer. eo loco, nu. 8. & num. 9. ni si adiectum esset signum vniuersale, quicquid, quia tunc totū veniret restituendum, vel si hæres esset grauatus filio testatoris restituere, vel si talia essent prælegata, quae totam hæreditatem absorberent, & his casibus tota hæreditas cum ipsis prælegatis esset restituenda Ias. in d. l. cum virum. Bellacomb.

In restitutione fideicommissi vniuersalis, quod relictum fuit verbis generalibus & in vniuersalibus, vel per verba colle

Et uniuers. testant. dispositione. Locus VII. 60

Etia. aut per verba futurum significantia, veniunt prælegata facta vni ex hæredibus grauato, quæ prælegata ab ipso hærede grauato sunt restituenda fideicommissario, vna cum ipsa hereditate. l. cum virum. C. de fideicommiss. & ibi Doct. & Boer. deci. 280. in prin. vt per hæc verba, grauato te vt restituas quicquid ad te peruenit ex bonis meis: nam verbum, quicquid, est collectivum vniuersaliter. Ias. in d. l. cum virum & Boer. in eodem loco, idem si testator dixerit: grauato te vt restituas omnia bona mea, quia qui totum dixit, nihil excludit, idem si dixerit, rogo te vt restituas omne qd inuenies in bonis meis, his enim casibus & hereditas, & prælegata ipsa veniunt restituenda, siue illa prælegata relicta sint ante grauamen fideicommissi, siue post. Boer. in eadem decis. nume. 1. vbi verò fideicommissum non esset relatum sub verbis generalibus, aut vniuersalibus, nec sub verbis collectivis, recurrendum esset ad distinctionem, quæ habet, nempe quod aut testator primò rogauit hæredem, & postea illi prælegauit, & tunc non veniunt prælegata in restitutione fideicommissi. l. Titia. ff. ad l. Falcid. & ista est communis opinio. Aut e contrario, quia primò prælegauit, & postea rogauit ipse testator, & tunc prælegata veniunt in restitutione ipsius fideicommissi, quando testator mentionem fecit hereditatis, vt quia dixit, quod restitueret portionem hereditatis, alias nō, nisi prælegata tota essent distributa, vt ibi Boer. nume. 8. & in summa quando prælegata præmittuntur, & fideicommissum sequitur absque verbis vniuersalibus, & prælegata in fideicommissio comprehenduntur: ita voluit glos. magna in fi. in l. cum virum. C. de fideicommiss. quam ibi videntur sequi doct. Et idem voluit glos. 2. cum qua etiam videntur transire doc. in l. Marcellus. §. quidam liberis. ff. ad Trebel. Ias. conf. 175. vol. 4. Et istam opinionem quasi in terminis videtur firmare Alex. in conf. 18. esto quod dominus Ioan. nu. 15. cum aliquibus seq. 3. vol. cum concordantibus. vt per Ruyn. in cōf. 152. stantibus verbis testamenti. nu. 6. vol. 3. Soc. iun. in conf. 89. nu. 2. vol. 4. communem ait, quod si fideicommissum præcedit, & prælegata sequantur, & nō veniunt in restitutione Boer. ibidem. & Deci. conf. 254. Soc. conf. 3. in 4. vol. Idem Bellac. & Eras. Muscul. & Villalob.

Prælegata veniunt in generali fideicommissio. fallit in 3. casibus. vt per Corn. in l. cum virum. C. de fideicom. nu. 12. & seq. Don. à Fina.

Prælegata quæ præcedunt fideicommissum, veniunt in restitutionem fideicommissi, licet tale fideicommissum non fuerit iniunctum per verba omnino vniuersalia. Est commu. opi. secund. Dec. conf. 252. viso puncto. vers. sed tamen prædictis. M. Charian.

Grauatus restituere hereditatem, non tenetur prælegata restituere. l. in quartā. ff. ad l. Falc. fallit in 3. casibus. vt per Iaso. in l. cum virum. C. de fideic. sed grauatus restituere portionem, censetur grauatus restituere etiam prælegata. fallit hoc in 4. casibus. quos nō. Soc. in l. Marcellus. §. quidam. ff. ad S. C. Treb. nume. 1. Don. à Fina.

Grauatus per fideicommissum non tenetur restituere legata, vel fideicommissa, nec præceptiones. l. si Titius ex parte. ff. de lega. 3.

Ampliatur & limitatur in 3. casibus. vt per Ioan. Bolog. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebel. nu. 97.

Vide conclusionem limitatam in materia conditionis fideicommissi. nu. 256. Don. à Fina.

Legatum prælegatum coniuncto factum, si euincatur, cohæredes æque coniuncti de euictione non tenentur, secundum communem per Bursat. conf. 5. nu. 5. 23. lib. 1. Idem.

Testator prælegans rem alicui oneri subiectam, censetur velle, quod ille solus eam redimat, non autem alij hæredes, ex communi, & si tenentur hæredes, quod à possidente conferrentur indenes, iuxta cōem per Bursat. conf. 6. nu. 3. lib. 1. Idem.

Prælegatarius possidens rem oneri suppositam, si postea fiat hæres, ipse tenetur ad illud, non autem cohæres, secundum communem per Bursat. conf. 6. nume. 3. nume. 9. nume. 15. lib. 1. vbi latius declarat.

In restitutione fideicommissi an veniant mobilia, quæuè bona comprehendantur.

C A P V T X.

Ideicommissaria in restitutione veniunt mobilia, & se mouentia, pecuniæ, merces, fructus, & similia, Instit. de singu. reb. per fideicommiss. rel. in princ. & not. Alex. conf. 401. 497. nu. 5. Aym. conf. 295. circa fi. vbi loquitur de animalibus, mobilibus, fructibus. Paris. conf. 79. nu. 44. lib.

2. conf. 25. nu. 68. Soc. iun. conf. 130. nu. 13. lib. 1. De quo vide Capr. conf. 32. nu. 7. vbi loquitur de suppellectilibus pecuniis, & ceteris mobilibus imputatis in legitimam consumptis, & not. Paris. conf. 55. nu. 36. lib. 3. Alcia. conf. 63. 1. Sed an veniant bona quæ testator vendiderat cum pacto retrouendendi intra certum terminum, si post eius mortem hæres grauatus redemit dicta bona, vtrum ipse hæres possit dicta bona pro se retinere, restituendo pretium fideicommissario, seu teneatur restituere ipsa bona etiā sine retentione pretij soluti in redemptio ne? Dic, vt per Cagnol. in l. 2. nu. 254. q. 94. C. de pac. inter emp. qui dicit huiusmodi bona fideicommissario deberi, quia post recuperationem ex prima causa apud hæredem esse dicuntur, teste Bart. in l. in diē. ff. de aqua plu. dicit tamen hæredem recuperaturum pretium à fideicommissario, quia de propriis pecuniis redemisse videtur, & præsumitur, vt ibi per eum, cui adde Decium conf. 238. nu. 5. Grat. conf. 160. in fi. lib. 2. Roma. conf. 276. col. 2. versic. quo ad nouum. Alex. conf. 81. num. 13. lib. 2. Catel versic. hæres grauatus. Bellacom.

Fideicommissio subiecta, post mortem possidentis possunt per eum in testamento alienari, & sic titulo legati, vel fideicommissi relinqui, & valebit tale legatum, si aliqd non obstat. Ita in terminis de hoc est casus in l. cum pater. §. cum pater. ff. de leg. 2. & ibi no Bart. & alij sequuntur, maximè Ioan. de Imo. licet per alios non allegetur. Nam ibi testator, qui prædium quoddam ex causa fideicommissi debebat filio, reliquit filio ex hæredato, & ibi determinatur prædium illud deberi ex hæredato. Nec dicatur, quod ille textus in hoc debet dici correctus per auth. res quæ. C. com. de legat. vt voluit glos. in d. §. cum pater. Quoniam respondetur, quod hoc omnino falsum est, quia nulla dicatur facta correctio. vt Dyn. Barto. & alij communiter dicunt ibi, reprobando illam gloss. Quod etiam tenent Doct. in l. fin. §. si autem sub conditione. C. communi. de leg. vt ibi per Salyc. in secunda oppos. Hæc refert Socin. Iuni. in conf. 68. nu. 5. volum. 4. E. Muscul.

Fideicommissio inter filios facta comprehenduntur emphyteuses ecclesiæ, quæ alienatæ in legitimam imputantur, secundum communem per Bursat. conf. 48. nu. 24. lib. 1. Bonac.

Fideicommissio paterno subiacta bona emphyteutica hæreditaria mixta, secundum communem per Bursat. conf. 48. nu. 7. lib. 1. Bonac.

Bona hæredis, nec bona testatoris quæ ad hæredem ex contractu tã inter viuos, & alias, quàm ex vltima voluntate perueniunt, putantur si aliquid ad hæredem peruenisset ex donatione quæ non statim valuit, sed morte donantis confirmata fuit. l. sequens quæstio. ff. de leg. 1. Boer. deci. 280. nu. 7. non veniunt in restitutione fideicommissi. Item nec legata quæ facta sunt hæredi instituto, quæ licet non valeant, quia à se ipso legari non potest. l. plane. §. si duobus. ff. de leg. 1. tamen ea legata nō veniunt in restitutione fideicommissi, nec bona testatoris quæ ad hæredem ex contractu inter viuos perueniunt. Boer. d. deci. 280. num. 7. testator enim rogando hæredem generaliter de restituenda hereditate, censendum est rogasse ipsum hæredem vt restituat alias res, & nō donatas, & quas res hæres capit nō in vim testamenti. Bellacomb.

De fideicommissariis generalibus, particularibus, & alijs; & de illorum iuribus.

C A P. XI.

In fideicommissarium transeunt omnes actiones. §. restituta. Instit. de fideicommiss. hered.

Fallit in 5. casibus. vt per Vigel. in commento 5. anni. cap. 29. Idem.

Fideicommissarius petit omnes fructus tam pendentes, quàm perceptos à die mortis grauati: secundum communem per Bursat. conf. 71. nu. 25. lib. 1. Bonac.

Fideicommissarius vniuersalis beneficio inuentarij ab hærede facti vsque adeo fruitur, vt nec aliud facere ipse teneatur, nec opus sit, vt ei illud hæres cedat, commune est autem Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. Anto. Gome. de testam. cap. 5. num. 12. vers. si autem hæres. At si inuentarium ab hærede factum non sit, quin illud fideicommissarius facere possit, vt illius prerogatiuis potiatur, nihil prohibet, commune ait Alex. l. in ratione. §. quod vulgo q. 8. nu. 19. ff. ad leg. Falcid. E. Musc.

Fideicommissarius vniuersalis potest cogere hæredem adire & restituere, particularis non potest. l. si quis omnia causa testamenti. ff. si quis omis. causa. Ampliatur in 2. casibus & limit. per Ioan. Bolog. in l. 1. ff. de leg. 1. nu. 192. Don. à Fina.

Si adita hereditate fideicommissarius vniuersalis ante fi. Com. opin. Tom. iij. H 4 deicom-

Com. V. I. Opin.

deicommissum restitutum decedat, illud ad hæredes transmittit, hanc esse cõem opinionem testatur Mar. Anto. Bauer. in d. l. cum filio. ff. de leg. 1. vbi limitat in 3. casib. nu. 65. Don. à Fin.

Hæres rogatus hæreditatem restituere compelli potest à fideicommissario, quod caueat de restituenda hæreditate casu restitutionis adueniente. l. cum Archimedorâ. C. vt in posses. leg. & per totum titulum. ff. vt legatorum seu fideicommissorum nomine caueatur, nisi à testatore hoc prohibeatur, quod potest, vt l. 2. C. vt in posses. leg. vel nisi essent filij primi gradus qui non tenentur cauere: per l. iubemus. C. ad Trebel. item & hæres grauatus potest cogi vt faciat inuentarium, ex quo tenetur rationem reddere. l. cum tale. §. Titius. ff. de condit. & dem. & sufficit illud facere ad instar tutoris, & neq; requiritur ea solenitas de qua in l. si. §. fin autē. C. de iure delib. sed sufficit descriptionē facere. ita Corn. in cõf. 303. nu. 22. r. vol. Bellacom.

Fideicommissarius etiam particularis, non potest agere contra hæredem, nisi sibi cedatur actio, & sic fiat restitutio actionis à primo legatario grauato de sibi restituendo legatum. l. Imperator. in princip. ff. de legat. 1. l. si legatarius. ff. de legat. 2. Bart. in l. 1. col. 3. in fin. versic. de leg. 1. & ibi Ias. nu. 73. hoc autem est intelligendum, quod non potest agere actione directa, nisi cedatur, sed vtili actione bene potest agere, secundum Bar. per illum text. in l. si quis seruum. §. certarum. ff. de legat. 2. fac. tex. in l. ex legato. C. de leg. Ias. d. l. 1. post num. 74. versic. respon. de secundum Bart. per tex. in l. nomen. §. 1. C. quæ res pig. ob. poss. Vezinus.

Fideicommissario primo ante hæredem defuncto, fideicommissum apud hæredem remanet, cum onere restituendi secundo substituto. l. vnica. §. pro secundo. C. de cad. tollen. Barto. in l. quamdiu. vltima, per illum textum de acquiren. hæred. Et est communis opia. secundum Dec. consilio 427. licet in casu. volum. 3. M. Charian.

Fideicommissarius non detrahit Trebellianicam secundo fideicommissario, nisi quando hæres primo Trebellianicā non detrahit. Soci in l. cum filio. ff. de lega. 1. Durand. de arte test. tit. 5. cau. 28. communem dicit. Vezinus.

Fideicommissarius donans in vita fideicommissum dicitur donare, & non restituere. Suarez. in l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testament. communem dicit. Villalob. & E. Suarez. & Vezin.

Si fideicommissarius præsens non contradicat venditioni factæ per grauatum, non præiudicat sibi in re subiecta fideicommissaria restitutioni, hanc esse communem opinionē attestatur Franc. Curt. in l. cum proponas. C. de pact.

Fallit in 2. casib. vt per eundem in d. l. nu. 2. Don. à Fin.

Si fideicommissarius emat rem sibi aliquo casu restituendam, poterit eueniente casu agere ad pretium. gloss. in l. qui Romæ. §. duo fratres. & ibi docto. maxime Alex. in 21. colum. de verb. oblig. Vezinus.

Fideicommissarius est legitimus contradictor, ne mittatur aliquis in possessionem per dispositionem legis finalis. C. de edic. diui Adria. tollend.

Fallit in 2. casibus. quos not. Sebastia. Sapia. in d. l. fin. num. 142. Idem.

Filius fideicommissarius non potest reuocare fideicommissum per patrem alienatum, si adiuit eius hæred. sine inuentario, vel cum inuentario, sed subsunt tot bona quæ ascendunt ad fideicommissum in terminis tenet Ludou. Roma. consil. 18. Communem dicit. Vezinus.

Fideicommissarius non tenetur ad alimenta filij naturalis, ad quæ pater defunctus grauatus tenebatur, pro fructibus perceptis ex portione sua, secundum communē per Bursat. consil. 83. nu. 18. lib. 1. Bonacof.

Fideicommissarius cum conditione, si filij testatoris nõ superuixissent, non tenetur probare non superuixisse: quia lex præsumit non superuixisse. Ale. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 49. nu. 6. in fin. communem dicit. Villalob.

Fideicommissario agenti contra hæredem grauati, sufficit probare bona fuisse reperia in hæreditate fideicommittentis tempore mortis suæ: secus si agit contra tertios possessores, quia tunc de dominio fideicommittentis probari debet, secundum Rol. con. 46. nume. 10. lib. 3. vbi nume. 1. dicit, quod substitutus extraneum conuenire non potest pro rebus subiectis fideicommissio, nisi probet quod defunctus fuerit dominus vel quasi: quod non probatur ex sola possessione, ex ibi alleg. vbi num. 12. q. actio ex testamento nec officium iudicis, non datur contra extraneum possessorem titulatū. l. 1. §. si hæredi. ff. ad Treb. aut ex edicto diui Adr. & non potest, aut conditione ex l. si coloni. vel officio iudicis, & non potest, cum possessor habeat titulum, ex not. per doct. in l. 2. C. de furt. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. poss. Natt. consil. 400. col. fin. vbi q. si

De ultim. uoluntatib.

fideicommissarius agit contra extraneum, qui possidet rem hæreditariam cum titulo, quia fideicommissaria hæred. petitio non competit contra possidentem cum titulo, opus est re vendicare à possessore. l. 2. l. hæreditas. C. de pet. hæ. necesseque habet probare de dominio, vel quasi defuncti, alias obtinere non potest. iux. tradita per Roland. d. consil. 46. vbi latius declarat. Bellac.

Fideicommissarij intentio, dicentis grauatum sine liberis decessisse, fundata est ipso iure, quia ei qui dicit grauatum filios reliquisse, & sic fideicommissi conditionem defecisse, incumbit onus probandi. Est commun. opin. secund. Dec. cõf. 652. viso consil. circa med. vol. 4. M. Charian.

Fideicommissarius qui rogatus est restituere hæreditatem post mortem suam pauperibus: si in vita restituat, non adimplet voluntatem testatoris. Dec. in l. cum tempus. nu. 2. de reg. iur. ff. communem dicit. sed Hieron. Cagn. ibi num. 6. dicit magis communem contrariam, imò quod adimplet, sed pro comuni Dec. est communis supra proxima. cogita. Villalob.

Rogatus hæreditatem expendere post mortem in virgines maritandas, vel in pauperes, non potest illam erogare in vita. Dec. in l. cum tempus. ff. de regul. iur. ff. com. dicit. contrariam veriorē, & cõmuniorem dixit Hier. Cagno. in d. l. cū tempus. per totam. optimis fundamentis. B. Villal.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide *Ensius* ad hanc quæstionem *Guidonem Papæum*. q. 303. & ad eandem quæstionem *Ranchinum*, & *Antonium Gabriel*. lib. 4. tit. de fideicommissis conclus. 5.

2 An sufficiat vt conditio aliquo momento adimpleatur, vide per *Anto. Gabriel*. lib. 4. tit. de fideicommissis conclus. 8.

Miscellanea de fideicommissis.

C A P V T XII.

N fideicommissis voluntas magis, quam verba est attendenda. d. l. cum virum. fallit in 3. casib. quos not. Diaz. re. 644. videas Ias. in l. si quis filium. C. de liber. præterit. Don. à Fin.

Fideicommissum ante restitutionem cedi & donari potest, secundum cõmunem per Bursat. consil. 55. nu. 24. lib. 1. Idem.

Hæres extraneus præsumitur habere notitiam fideicommissi, & omnium contentorum in testamento. not. Doct. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig.

Fallit in 3. casib. vt per Ripam in d. §. duo fratres. nu. 57. & ibi Bolog. nu. 12. Don. à Fin.

Sui hæredes præsumuntur ignorare fideicommissum, & cætera contenta in testamento.

Fallit vt per Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. oblig. nu. 50. Don. à Fin.

Incapax qui pro se restituere non potest, accipere potest, vt alij restituat. l. non videtur. ff. de reg. iur. vbi Dec. limit. Idē.

Si institutus sit incapax, fideicommissum ab eo relictū non valet. nõ in d. l. eam quam.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 23. Don. à Fin.

Fideicommissum, vel relictum in diem certam, potest ante illam diem statim restitui. l. post mortem. C. de fideicommissis.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. col. 2.

Fallit in multis casib. vt per Dec. in l. cum tempus. ff. de reg. iur. Idem.

Fideicommissi restituendi onere præssi, ascendentes non fruuntur beneficio. l. cum acutissimi. C. de fideic. vt nec descendentes si vel purē in vita, vel post certum tempus restitutio fieri iubetur, communia fatetur Ant. Gomez. de testam. cap. 5. nu. 35. versic. imò quod magis est. nu. 37. E. Suarez.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 7. à Dec. in l. generaliter. C. de instit. & substit. Ampliatur in 21. & limitatur in 23. à Port. lib. 2. reg. 43. Idem.

Fideicommissum iniunctum patri de restituenda hereditate aduentitia ipsi filio instituto, hodie non valet respectu proprietatis, hæc opinionem cum 2. limitationibus ponit Maria. Soc. in d. l. cum filio. in d. 4. parte. versic. veniamus ad quæstionem. nu. 24. Idem.

Pater non potest grauare impuberem per fideicommissum: quod potest facere in personam substituti pupillaris. Ias. in l. si arrogator. nu. 28. ff. de adopt. com. dicit. B. Villal.

Si pater instituat filiū legitimū & naturalē, siue etiā naturalē tantū, & grauāt eū fideicommissio, An autē filius grauatus de restituendo hæreditatem, debeat restituere, si cū liberis decedat, vide abudatissimē p. Ant. Gabr. tit. de fideicõ. cõcl. 2. lib. 4. liberi postea suscepti faciūt cessare fideicõ. l. cū aius. ff. de cõd. & demonst.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 61

& demon. l. cum acutissimi. C. de fideic. l. generaliter. §. cum au-
tem. C. de inst. & substit.

Ampliat in 5. casib. & limitatur in 8. a Ias. in d. §. cum au-
tem. nu. 1. & seq.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 167.

Fideicommissum post impuberis mortem à nemine expres-
sim relictum à filiis heredibus in dubio relinqui videtur: qua-
propter & ipsa legitima filij portio restitui debet. commu-
ne dicitur Alex. in l. 1. §. vt. nu. 3. ff. de vulg. idem Alex. & Ias. nu.
16. in l. cohæredi. §. cum filiis. ff. de iur. tut. Rhoderic. Suarez. l. Quo-
niam in priorib. l. 1. C. de inoffest. Galiel. Bened. in c. Raynu-
tius. vers. absq; liberis. in secundo tractatu compendiosè. nu.
45. de testa. Et si contrarium commune esse miserint in literas.
Rip. nu. 126. Galeaul. nu. 409. in l. Centurio ff. de vulg. quorum
sententiam non probo, ac videndos consulo supra relatos.
vers. isto. nu. 105. E. Suarez.

Maritus uxorem suam instituens heredem, cum qua sine li-
beris per longum tempus vixerat, eamque grauauit de resti-
tuendo hereditatem Caio, si decedat sine liberis, si demum
mortuo marito ea mulier nupserit, & liberos ex secundo ma-
rito habuerit, tales filij non excludunt substitutum: quia præ-
sumendum est testatorem intellexisse de liberis ex se natis,
& ex suo matrimonio, & non ex alio. l. sed si hoc. ff. de con-
dit. & demonst. & l. placet. & ibi Barto. ff. de libe. & posthu. &
Paul. Castren. ibi. Boer. decis. 276. vbi inquit ita fuisse iudica-
tum. Bellacomb.

Quid si testator instituat uxorem, ita qd post mortem resti-
tuat hereditatem tali: tamen possit ipsa mulier disponere de
centum, an ab intestato defuncta uxore substitutus habeat
illa centum: an vero venientes ab intestato proximiores vx-
oris? Cur. iun. in cons. 4. in 2. col. dicit qd venientes ab intestato
habebunt. probat multipliciter. vide per eum. contrarium in
simili tenet Bened. in cons. 9. in 3. dub.

DE ALIENATIONE PROHIBITA.

TITVLVS VII.

Testatoris prohibitio de non alienando, filiis fa-
cta, qualis extimanda sit, & an ad nepotes
extendatur.

CAPVT I.

Prohibitionis dispositio generaliter, & in æter-
num exaudiri debet. commune inquit Alc.
& Tiraq. limit. 7. in l. boues. §. hoc sermone. ff.
de verb. sign. Marc. Mant. de soluen. argumen.
post princ. & videto quæ hanc in rem obser-
uatur superius. vers. Negatio. E. Suarez.

Prohibitio testatoris concurrens cum prohibitione legis,
est potentior quàm si solâ esset, vt est communis doctrinâ Scri-
bent. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. 1. vincula enim duo
sunt fortiora vno. auth. itaque. C. commu. de success. Soc. iun.
in cons. 16. nu. 22. vol. 4. E. Muscul.

Alienatione prohibita, omnis prohibita censetur hæredis
institutio.

Fallit in multis casibus, vt per Ioan. Bologn. in d. §. Diui.
num. 238. & num. 248. limitat, & limitationem sublimitat.
Don. a Fin.

Prohibitio alienationis facta hæredi, intelligitur facta hæ-
redi hæredis. l. sicut. §. si debitori. ff. quibus mod. pig. vel hy-
poth. hanc opinionem tenet Barto. in d. §. Diui. cum quo est
communis opinio. vbi Ioan. Bolog. limitat in 4. casib. num.
251. & sequen.

Fallit in 3. casib. & prima limitatio sublimitatur in aliis tri-
bus per Ferdin. Loaz. in d. §. 1. nu. 100.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. ibi nu. 74.

Fallit in 4. casib. quos not. Pet. Dueb. reg. 39.

Fallit in 2. casibus, vt per Marian. Socin. in d. §. Diui.
num. 210.

Fallit vt per Crot. in d. §. Diui. col. 33. vbi limitationem sub-
limitat. Do. a Fin.

Alienationis prohibitio facta hæredi, extenditur ad nepo-
tes, & ad alios. Ias. in l. filiusfam. §. Diui. ff. de lega. 1. commu-
nem dicit.

Limita istam communem, si hæres est nominatus nomine
proprio. Tiraq. de retract. conuenti. glo. 6. num. 25. §. 1. com-
munem dicit, quam restringit Ferdi. de Loazes, in d. §. Diui.

quem refert Tiraqu. de vtroque retractu in præfat. num. 49.
si illa res prohibita alienari, sit maiorum: quia tunc et si sub
nomine proprio, extenditur ad heredem hæredis: quod no-
ta. B. Villal.

Alienationis prohibitio facta hæredi, extenditur ad ne-
potes, & ad alios communem dicit Ias. in d. §. Diui.

Fallit vt per Baptistam a Villalob. conclusi. 92. in litera A.
Don. a Fina.

Alienationis prohibitio non cohibet instituti hæredis li-
beros, cum hæres expressim in illa nominatur, vt commune
inquit Tiraq. de retra. conuen. glo. 6. §. 1. num. 24. Nec tanti est
momenti, vt bona alienari prohibita in descendentiū ma-
trimonijs doti dici nequeant. vt commune laudant Rau. in
Alphat. vers. alienatio. Did. a Couarr. lib. 3. resolut. cap. 6. nu.
10. E. Suarez.

Alienationis prohibitio facta per testatorem hæredi, non
ex causa, vt bona in familia remaneant, non censetur prohibi-
ta alienatio necessaria, lega. l. §. ab intestato, secundum com-
munem per Burfa. cons. 64. nu. 5. lib. 1. Bonac.

Alienandi prohibitio filiis facta ex identitate rationis, ad
nepotes extenditur, secundum communem per Burf. cons. 13.
nu. 5. lib. 1. Bonac.

Prohibitio facta filiis, non censetur facta nepotibus, quan-
do testator prohibet alienationem per filios suos, volēs apud
eos bona cum honore, & vtilitate eorum conseruari. §. nos igitur
in auth. de restit. fideicommiss. & traditur communiter in
l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. 1. Soc. iun. in cons. 31. nu. 18.
vol. 4. E. Muscul.

Alienationis prohibitio facta filiis, non extenditur ad ne-
potes ac facta familia, non egreditur quartum gradum. Ias. in
l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 109. ff. de leg. 1. & Dec. cons. 377. 10.
Duran. in arte testan. tit. 8. cau. 2. Cur. iun. cons. 3. nu. 2. com-
munem dicit. B. Villal. & Vezin. & E. Suarez.

Prohibitio alienationis facta filiis, non extenditur ad nepo-
tes. §. nos igitur. vbi glo. in auth. de rest. fideicommiss. hanc
esse communem opinionem attestatur Ferd. Loaz. in d. §. Di-
ui. num. 98.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in d. §. Diui. nu. 273.

Fallit in 3. casib. vt per Ferd. Loaz. in d. §. Diui. num. 98. & ibi
Marfa. Soci. limitat in 2. casib. nu. 203.

Fallit in duob. casibus, vt per Socin. reg. 284. contrariam
regulam facit Baptist. a Villal. conclusi. 92. vbi eam limitat.
Don. a Fin.

Filius alienare prohibitus, an vendere vel permuta-
re possit, & quousque: & ad quos personalis,
seu nominata prohibitio transeat.

CAP. II.

Estator si in suo testamento prohibuerit filium
rem immobiles distrahere, quia vult qd perpe-
tuo remaneant in familia: filius non poterit
cas res vendere, sed nec permutare, propter ra-
tionis identitatem, considerando mentem tes-
tatoris & illius effectum. Bald. in l. dedi. ff. de
condi. causa data. Bal. & Ang. in l. cum ij. §. si cui. ff. de transac.
& Ias. in d. l. dedi. nu. 5. Bar. & alij. l. si ita quis. §. ea lege. Alex. &
alij. in l. qui Romæ. §. cohæredes. de ver. oblig. Pau. Cast. cons. 2.
in nouis. Bellacom.

Alienari bona subiecta fideicommissio, non possunt per fi-
lium ex suo delicto condemnatum pro redemptione suæ per-
sonæ. Est commu. opin. secundum Ias. in auth. res quæ. vers. 6.
& vlt. C. communia. de lega. licet Fulg. teneat contrarium, vt
ibi per eundem Ias. M. Chærian.

Filius prohibitus alienare, potest alienare vsque ad sum-
mam legitimæ: hanc esse communem opinionem attestatur
Ripa in d. §. Diui.

Fallit in 2. casib. vt per Ripam ibi nu. 28. Do. a Fin.

Pater vero potest prohibere filium alienare legitimam vs-
que ad certam ætatem. Boer. decisio. 87. num. 6. commu. dicit.
Villal.

Nota istam communem ad notata per doct. in l. 27. Tau vbi
omnes concludunt per patrem non posse poni granamen ali-
quod legitimæ. Et vide Boer. in decis. 87. Idem.

Alienationis prohibitio licet strictè facta hæredi per verba
personalia, extenditur tamen ob rationem appositam conser-
uandæ agnationis, secundum communem per Burf. cons. 17.
post nu. 12. lib. 1. Bellacom.

Alie-

Com. V.I. Opin.

Alienandi prohibitio facta sub nomine proprio & appellatio, non extenditur etiam ex identitate rationis expressa & scripta, secundum communem per Bursa. conf. 13. nume. 20. lib. 1. Bonacoff.

Alienationis prohibitio personae nominatae facta, non extenditur ad alios, etiam ex identitate rationis, secundum communem per Bursa. conf. 52. nu. 39. lib. 1. Idem.

Nominata persona prohibita alienari, vel cui fit substitutio, ad aliam non extenditur etiam ex identitate rationis, secundum communem per Bursa. conf. 51. nume. 39. libro 1. Viuius.

Alienationis prohibitio personalis nec in rem concepta, non extenditur ad heredes filiorum, nec inducit fideicommissum simplex, secundum magis communem per Bursa. conf. 64. nu. 22. lib. 1. Idem.

Alienationis prohibitio alicuius contemplatione, & illi quidem utilis facta, seu ratione vestita omnino valet: secus vero si nuda sit.

C A P V T III.

Alienationis prohibitio, quae vel alicuius contemplatione fit, vel quocunque modo alicui utilis est, valet, ac firma est, ut commune ait Curt. iun. conf. 121. nu. 2. alias autem nullius est momenti, ut commune inquit Ias. in l. qui Romae. num. 36. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Alienationis prohibitio si est facta contemplatione alicuius, vel aliquo modo alicui prodest, valet. Curt. iun. conf. 121. nu. 1. commu. dicit: quia sine causa non valeret. Ias. in l. qui Romae. nu. 26. ff. de verb. oblig. Villal. & Vezin.

Ex hac communi recepit magnum robur. l. 55. par. 5. titu. 5. prohibens alienationem rei communis, postquam inter socios super illa re est susceptum iudicium: tamen si non est ceptum, potest extraneo vendi, & socius potest retrahere. iuxta l. 70. in ordi. Tau. quod venit ad intellectum. l. 7. tit. de las vendidas, & c. lib. 3. For. II. & l. 6. tit. 5. ordin. quae leges loquuntur de retracti. B. Villalob.

Prohibitio de non alienando facta a patre filio minori usque ad certam aetatem valet, ita ut eo termino pendente nihil poterit alienare: & cum talis prohibitio respiciat filij fauorem, non debet rejici nec ratione legitimae vel quartae Trebellianicae, per l. filius matrem. C. de inoffic. testam. Alex. conf. 27. & l. 2. C. de usucap. pro empt. & cum ea alienationis prohibitio personalis sit, non debet ad nepotes extendi, licet alias filiorum appellatione nepotes contineantur. l. iusta. & l. filij. ff. de verb. signifi. hoc enim casu fit stricta interpretatio. & de hac dispositione est tex. in terminis in §. nos igitur. in authen. de restitu. fideicommissi. & ibi Iacob. de Bello visu, Angel. & alij tradunt. Bellacom.

Prohibitio testatoris de non alienando nuda non valet, sed regulariter valet, si concernit fauorem alterius personae, quam prohiberi, siue sit facta causa tacita, vel expressa. l. filiusfamil. §. Diui. ff. de leg. 1.

Fallit in 6. casibus, ut per Amb. de Opiz. in d. §. diui. nu. 10. ver. ex hoc tex.

Fallit in 6. casibus, ut per Ferd. Loaz. in d. §. Diui. nu. 3. & seq. & nu. 29. limitat in 6. casibus, secundam partem glo.

Fallit ut per Crot. ibi in 6. casibus. num. 1. & quod nuda non valeat.

Fallit in septem casibus secundum Socin. iun. in d. §. Diui. num. 100.

Ampliatur in quatuor casibus, & limitatur in 14. per Iaso. num. 69.

Fallit ut per Ripam, qui limitat in 3. casibus. nu. 20.

Fallit ut per Alex. ibi videas 8. limitationes. Ias. in d. §. Diui. nu. 60. & seq. Do. a Fin.

Prohibitio autem de non alienando a causa vestita obligat prohibitum, & impedit alienationem. l. filiusfamil. §. Diui. ff. de leg. 1. Sed si facta est siue expressione causa, & personae, est ipso iure nulla. d. §. Diui. Io. Bolog. ampliatur in 8. casibus. & limitat in 3. num. 43.

Fallit in 11. casibus, ut per Ripam in d. §. Diui. num. 9. & seq. & Io. Bolog. nu. 74. Idem.

Rei in qua cadit affectio prohibitio alienationis facta a testatore cum causa expressione, valet: ut puta quia fuit maiorum suorum, & simil. glo. in l. filiusfamil. §. diui. de lega. 1. & impedit dominij translationem: & talis prohibitio facta cum causa infertione extra familiam non inducit fideicommissum, nisi se-

De ultimis uolunt.

cuta contrauentione, quod si ultra prohibitionem alienationis verba principaliter dispositiua reperiuntur, vel si ratio prohibitionis praecise allegetur, quia semper voluit testator bona sua remanere in familia, & tunc inter eos qui sunt de familia absolute fideicommissum nascitur etiam absque vlla contrauentione. Dec. conf. 23. nu. 5. & impedit alienationem voluntariam, non quod per eam creditoribus praedictetur, quia ea prohibitionem non obstante, poterunt creditores auctoritate iudicis in illis bonis executionem facere. l. peto. §. praedium. ff. de leg. 1. & ibi Bar. & pro legitima filiorum exoluenda illae res capi poterunt, & illa est cautela seu remedium per quod res prohibita alienari etiam cum causa poterunt alienari. talis enim prohibitio creditoribus non nocet. Ias. in d. l. filius. §. diui. nu. 27. Bellacom.

Alienationis prohibitio quando fideicommissum absolute inducat, vel non: & an fideicommissarii praesentia in alienatione rei fideicommissi subiectae, illi praedictet, & quatenus.

C A P. IIIL.

Alienationis prohibitio cum causa adiectione inducit absolute fideicommissum. Curt. iun. conf. 20. 24. 104. 145. & 167. Soci. conf. 43. & 57. lib. 3. conf. 327. lib. 2. Paris. conf. 17. & 30. lib. 2. Socin. iun. conf. 163. lib. 2. Ruin. conf. 18. & 101. lib. 2. conf. 212. lib. 1. Paris. conf. 7. lib. 3. conf. 32. lib. 1. conf. 31. & 52. num. 18. lib. 3. conf. 22. lib. 3. Et an & quando ex prohibitionem alienationis inducatur fideicommissum. Dec. conf. 217. Bonacoff.

Et quod ratio prohibitionis comprobet prohibitionem: not. Soci. iun. conf. 20. lib. 1. Grat. conf. 144. lib. 2. Socin. conf. 227. lib. 2. Ruin. conf. 15. nu. 17. & seq. lib. 2. vbi ratio prohibitionis ampliat prohibitionem, & extendit etiam in correctoriis. Rui. conf. 163. lib. 2. Idem.

Hinc bona restitutioni fideicommissi subiecta regulariter alienari non possunt. l. si. §. sed quare. C. com. de lega.

Fallit & fallentia limitatur in 3. casibus, per Purp. in l. cum proponas. C. de pact. nu. 3.

Fallit in 15. casibus, ut per Socin. in tracta. fallentiarum. regu. 38.

Fallit ut per Mars. sing. 31. vide Anto. Trigo. sing. 54.

Ampliatur etiam si alienatio facta sit in praesentia fideicommissarii.

Fallit in 3. casibus, ut per Ias. in l. cum proponas. C. de pact.

Fallit in 8. casibus, secundum Ias. in l. si. §. sed quia nostra. C. com. de legat.

Fallit in multis casibus, ut per Alex. in l. Marcellus. §. res quae. ff. ad Trebel.

Fallit ut per Soc. reg. 12.

Fallit in 4. casibus, ut per Vigel. in commen. §. anni. c. 12. fol. 7. Don. a Fina.

Si quis alienat rem subiectam fideicommissi in praesentia fideicommissarii, talis praesentia sibi non praedictet. hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. cum proponas. C. de pact. nu. 10.

Fallit in 3. casibus, ut per Ias. in d. l. cum proponas. col. fin. Don. a Fin.

Praesentia illius qui non potest actum impedire contradicendo quin fiat, non sibi nocet: & si vendatur res subiecta restitutioni praesente & tenente fideicommissario. l. Caius. iun. sta glo. de pignor. act. Bald. in l. 1. C. de bonis mater. & hanc communem opinionem esse asserit Ias. in l. cum proponas. C. de pact. reprobando ibi glosam quae contrarium tenebat, quia certum est res restitutioni subiectas alienari posse pendente conditione: sed ea conditione adueniente renouabitur talis alienatio. l. 3. §. penul. C. com. de leg. & fidei. & hac decisio procedit siue ille fuerit sciens, siue ignorans eam rem quae venditur fuisse restitutioni sibi subiectam. Ias. in d. l. cum proponas. C. de fideicommissi. si tamen ille vendens affirmaret rem quae venditur nulli fideicommissi subiectam eo fideicommissario praesente & tacente: tunc illius praesentia illi noceret in eam rem vendicando. arg. l. si sine. C. ad Velleia. vel si ille fideicommissarius praesens consentiret, vel vbi ille de euiatione fideiuberet ipsi emptori de ea re quae venditur, quam sciebat restitutioni subiectam, his enim casibus ille fideicommissarius sibi praedictaret. Ias. in l. cum proponas. C. de pact. vbi tamen fideicommissarius consentiret tali alienationi rei subiectae.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 62

subiecta restitutioni in sui vtilitatem, adueniente conditione posset tunc ad pretium agere. Bar. in l. si fundum. ff. de lega. 1. Cur. iun. consi. 4. nu. 22. & Cor. consi. 339. in 1. vol. & consi. 3. nu. 7. vol. 3. Bellac.

Ex sola prohibitione de non alienando, simplex fideicommissum non inducitur, quia vult testator bona ad alios deuenire, ex vna communi opinione: nisi dicat, quia vult in familia remanere, iuxta magis communem per Burf. consi. 52. num. 39. 40. lib. 1. Bonacosi.

Alienationis prohibitio facta simpliciter, non inducit fideicommissum, nisi in causa conuentionis. Est communis secundum Dec. in consi. 218. in casu. vers. similiter idem dicendum. Vide Dec. in consi. 38. circa 1. M. Charian.

Alienandi prohibitio per testatorem facta, quia vult bona manere in familia, sic per modum causae dispositiuae inducit simplex fideicommissum, etiam in casu mortis: secus si dicat, vt remaneat in familia, per modum causae enunciativae, secundum magis communem per Burfat. consi. 52. num. 40. libro 1. Cacheran.

Alienationem bonorum pupillaris substitutio non impedit. Est communis opinio secundum Ias. in l. si seruus. §. fin. nu. 1. de vulg. Contrarium tenui in l. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad l. Falcid. Mat. Charian.

Alienans rem obnoxiam, non cadit opponendo clausulam geminatam habita licentia, & non aliter, nec alio modo, etiam si secuta sit traditio, secundum communem per Burfat. consi. 26. nu. 1. lib. 1. Idem.

Res prohibita alienari, an aliquando, & quibus de causis alienari possit: & quid de re subiecta restitutioni ad certum diem, vel sub conditione.

CAPVT V.

Res prohibita alienari potest per prohibitum alienari propter dotem, vel donationem propter nuptias. hanc esse communem opinionem attestatur Crot. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. 1. num. 51. Ampliatur & limitatur in multis casib. per Bapt. a Villa. in litera A. in consi. 79.

Fallit hæc communis conclusio in 2. casib. vt per Amb. de Oppiz. in d. §. diui. nu. 34.

Fallit in 4. casib. vt per Crot. in d. §. diui. nu. 51.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 15. a Ias. in authen. res quæ. C. com. de leg. nu. 32. & seq.

Ampliatur in 18. casib. & limitatur in 3. a Soc. in tract. fallē. reg. 12. & reg. 324.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. a Rip. in d. §. diui. nu. 75. vbi Alex. limitat in 3. casib. nu. 10.

Fallit in 6. casib. vt per Ioan. Bologn. in d. §. diui. num. 137. Don. a Fin.

Res prohibita alienari si alienetur, non potest nec præscribi, nec vsucapi. hanc esse communem opinionem attestatur Ferd. Loaz. in d. §. diui. nu. 101.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bologn. in d. §. nu. 283. & seq.

Fallit in 3. casib. secundum Ferd. Loaz. nu. 101.

Fallit in 12. casib. quos no. Ias. in auth. res quæ. C. com. de lega. num. 2.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 324.

Ampliatur in 18. casib. & limitatur in 13. a Socin. regu. 12. in addit.

Fallit vt per Ripam in d. §. diui. nu. 113.

Fallit in 2. casib. quos ponit Baptist. a Villal. concl. 258. in litera P. Do. a Fin.

Res prohibita alienari in vltimis voluntatibus per testatorem poterunt tamen ex causa dotis aut donationis propter nuptias alienari. Anto. Rub. Alex. in authen. res quæ. C. com. de lega. & hoc locum habet, non solum in tacita prohibitione quæ resultat ex causa fideicommissi, sed etiam quando expresse testator prohibuisset in testamento alienationem, nam adhuc ex causa dotis posset fieri ea alienatio. Bart. in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de lega. 1. Secus si in contractibus alienatio prohibita esset: quia nec ex causa dotis posset fieri ea alienatio. Ias. in l. quæ de legato. ff. de lega. 1. quando talis esset prohibitio quæ impediret translationem dominij, vt ibi per Iaso. & hanc communem opinionem dicit esse, & durum ab ea recedere in iudicando. Ias. in d. l. filius. §. diui. nu. 65. Cacher.

Alienari non potest res subiecta restitutioni ob necessita-

tem prouenientem ex delicto prohibentis. Ias. in authen. res quæ. num. 20. C. communia de legatis. communem dicit. Villalob.

Res subiecta restitutioni in diem incertum, vel sub conditione, interim possunt alienari, & transfertur dominium, sed adueniente conditione annihilatur. l. duobus. §. sed quare no. C. com. de leg.

Fallit in 8. casib. secundum Ias. in d. §. sed quare. C. com. de leg. nu. 3. Do. a Fin.

Alienatio bonorum subiectorum fideicommissi in diem vel sub conditione, reuocatur adueniente die vel conditione, nisi pro dote filiarum, vel donatione propter nuptias. auth. res quæ. C. communia de leg. habetur ibi per Cyn. & no. per Bart. in l. seruo legato. §. 1. ff. de lega. 1. & l. si fundum. ff. de conditio. & demonst. & in l. si. §. fin. autem. C. com. de lega. & per Bar. in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Treb. & pretium eo casu debet restitui emptori. tex. in l. emptorem. §. ibidem. ff. de actionibus emp. & in terminis substitutionis seu alienationis rei subiectæ fideicommissi, est tex. in l. si. §. emptor. C. communia de legat. etiam in scienter emente rem fideicommissi subiectam quo ad pretium, non ad duplum & interesse. d. §. emptor. & ibi glo. Vezinus.

Res subiecta restitutioni pro excludendis debitis per hæredem poterit alienari. auth. res quæ. C. com. de leg. & fideic. Soc. consi. 23. num. 2. vol. 3. Item pro dote filiarum exoluenda poterit alienari res subiecta restitutioni. d. auth. res quæ. Item poterit alienari ob imminentem necessitatem, puta propter famem, vel propter redemptionem personæ hæredis, ea bona his casibus possent alienari, quantumvis sint ea bona restitutioni subiecta. Bar. & Ioan. de Platea in l. quemadmodum. de agric. & cens. lib. 11. C. Ias. in ea auth. res quæ. C. com. de leg. & fidei. nu. 2. & 32. Bellac.

Authen. res quæ. C. communia de lega. locum non habet, quando causa fideicommissi præcessit causam dotis, sed videtur habere locum, quando causa dotis præcessit causam fideicommissi. Ang. de Peru. in auth. de resti. & ea quæ parit in vndecimo mense. coll. 4. & Ias. in d. auth. res quæ. nu. 29. ver. ex secunda habetis extensionem. Sed sententiam contrariam veriorē & probabiliorem esse scribit Bartho. Soci. consi. 23. 3. volum. Et hanc auctoritatē præstantissimorum virorum firmari meminit Ioan. Crotus in l. filiusfamilias. §. diui. num. 168. vers. vltimo confirmatur. ff. de leg. 1. & communem esse dicit Rolan. a Valle in consi. 85. vbi ipse post Soci. argumentis, quæ in contrarium adducuntur, respondet in 1. Tom. consi. Kirchouius.

Alienationis prohibitio nihil vetat, quin vaneant bona mobilia, quæ afferuari nequeunt, vt commune doctorum placitum enunciant, Aret. in cap. Prælatorum. num. 10. de accusat. E. Suarez.

De alienationis prohibitione extra familiam, seu certum genus personarum, vel in externos.

CAPVT VI.

Prohibitum alienare extra familiam alienare non potest. l. voluntas. C. de fideicom.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. voluntas. nu. 9. Idem.

Prohibitum alienare extra familiam, non prohibetur habere hæredem etiam extraneum in bonis alienari prohibitis. Non enim videtur facere contra prohibitionem, qui aliquem sibi hæredem relinquit. l. cum pater. §. cum inter. ff. de lega. secundo. & ibi Barto. idem Barto. in d. l. peto. §. fratre. ff. de lega. secundo. Barto. & docto. in l. si quis ita. §. ea l. ff. de verbo. oblig. Deci. consi. 23. & consil. 513. & Alexan. consi. 15. §. vol. 2. dummodo cum instituat hæredem, qui alias ab intestato esset sibi successurus. Deci. consil. 25. Idem.

Alienatione prohibita extra familiam simpliciter, sine adiecta causa, vt familiæ reliquatur: neutro casu in extraneum poterit alienari. & sic extra familiam, etiam requisitis illis de familia, & recusantibus emere: per Ias. in l. qui Romæ. §. cohæredes, post num. 15. vers. conclude ergo. de verb. oblig. Idem.

Alienationis extra familiam prohibitio a testatore facta, etsi secundum Iustiniani Impera. constitut. in ritu. de resti. fideicommissi in §. Nos igitur. ad quatuor vsque generationes durare, & idcirco non esse perpetua censeatur: tamē si indicta sit hæreditas expressis verbis, quod testator velit bona hære-

Com.V.I.Opin.

hereditaria perpetuo manere apud eius descendentes, & posteros de sua familia, tunc vigore, & vi illorum verborum prædicta prohibitio, quartam & quintam, & alias plures generationes egreditur, ut per plurima allegata concludit Did. Couarr. variar. resolu. lib. 3. c. 5. nu. 4. Et ibidem dicit hanc opinionem sine dubio esse communem, licet subiungat, Sibi durum videri, hanc opinionem contra expressum Iustiniani responsum recipere, &c. I. Fich.

Alienationis prohibitio extra familiam, non est tantæ potentia, quin successor possit habere hæredem ex testamento, vel ab intestato eum qui non sit de familia, ac proximior cognatum. Ias. in d. §. Diui. & Alex. consi. 56. vol. 1. Duran. cau. 6. nu. 2. com. dicit. Villal. & Vez.

Amplia istas communes, etiam si expressè per testatorem esset prohibita alienatio, potest enim alienari ex causa dotis, Ias. in auth. res. quæ. C. comm. de leg. nume. 59. Dec. consi. 419. communem dicunt, & alij quos refert Couar. in d. c. 6. in secundo casu, ubi etiam limitat, si alias per testatorem sit expressum, quod non alienetur nisi ex causa dotis, quam opinionem dicit tenere Cur. iun. in d. auth. res. quæ. & alios, reprobata opinione Castrensis consi. 80. lib. 1. dicentis contrarium, & non possit per testatorem prohiberi. & Couar. dicit pro opinione Cur. iun. & aliorum esse l. 26. Tau. ubi pater potest meliorare filium in tertio bonorum, & imponere quodcunque gravamen, & quod non alienet etiam ex causa dotis. Sed in nostro casu distinguere, aut sumus in casu d. l. 27. cum iam alij fratres non priuantur legitima, quæ inter filios est tota substantia patris, præter tertium & quintum, per l. 3. Tau. quæ potest vni prælegare: & in hoc casu bene dicit Cur. iun. si tamen sumus in casu in quo pater de nouo constituit maioricatum, & filij priuantur sua legitima saltem naturali. Non ergo mirum, si dicamus posse alienari bona maioricatus pro dote, cum legitima naturalis non possit tolli filiis, ut habetur in verbo legitima. Et in hoc casu, esse standum opinioni Castrensis non dubito. Quam distinctionem ipse Couar. in fi. d. c. 6. videtur sentire, dum dicit, quod contingit in illis bonis in quibus testator libere disponere possit, quod nota.

Amplia secundo non solum quo ad dotem alteri præstandam, sed et ad restituendam dotem per grauatum, etiam post fideicommissum receptum. Io. de Ana. consi. 60. nu. 3. Bologn. ibidem communem dicunt.

Limita primo, si alienationis prohibitio sit facta sub his verbis, ut semper in familia remaneant, & proprietates, & possessiones, ex nomine & genere ipsius testatoris, in alium nunquam transferantur, sed semper integra remaneant in familia, sine aliqua detractione Trebellianicæ. Sunt hæc verba tantæ potentia, quod nec momento possunt extra familiam esse in perpetuum. Ias. d. §. Diui. Dec. consi. 80. & consi. 442. Durand. titu. 3. caut. 2. com. dicit. Villal. & Vezin.

Limita secundo, si alienatio sit prohibita extra certum genus personarum, censetur & prohibita hæredis institutio. Cur. iun. consil. 113. alias 121. nume. 2. communem dicit. B. Villalob. & Vezin.

Prohibitio alienationis facta extra familiam, non se extendit ultra quartum gradum. §. nos autem. & ibi Ang. num. 3. de restitutio. fide. Rube. Alex. consi. 1. nu. 3. Decius consi. 23. num. 4. tenet, quod quando fit prohibitio per verba præcisa, & vniuersalia, vel quia dicit testator, quod vult bona sua perpetuo apud suos remanere, tunc in infinitum prohibitio extenditur. Quod si simpliciter facta fuerit prohibitio, & tunc solum usque ad quartum gradum, & si in perpetuum facta fuerit, tunc durat in infinitum. Dec. consil. 516. nume. 16. prohibetur tamen testari, & hæredem instituere secundum communem Doct. sententiam in l. filiusfamilias. §. Diui. de legat. 3. Alexand. consi. 56. num. 6. lib. 1. Ias. consi. 120. volum. 1. & consi. 96. vol. 4. Kirchouius.

Alienatione prohibita extra familiam, non prohibetur quis habere extraneum hæredem ab intestato. Alexan. consilio 59. col. 6. lib. 7. & Dec. consi. 23. colum. 1. in princ. communem tenet. B. Villalob.

Alienationis extra familiam simplex prohibitio, non inducit absolute fideicommissum, sed facta demum in extraneos alienatione, illud efflorescit, commune scribit Dec. consi. 23. in prin. E. Suarez.

Alienationis prohibitio in bonis perpetuo familiæ relictis non est impedimento, quin eorum bonorum causam immediate, ut sic loquar ab hærede natus, illam longissimo tempore usufruiat, ut commune dicunt Alex. consi. 38. nu. 10. & consi. 117. lib. 1. & consi. 294. ad fi. lib. 3. Grat. consi. 21. nu. 36. lib. 2. Ripa nu. 113. Crot. nu. 140. Loazes. nu. 191. Alc. nu. 47. in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de leg. lib. 1. nec obstat quin ordinaria præscri-

De ultim. voluntatib.

ptione utatur, qui ab alio causam adeptus sit, ut commune affirmare ausim ex Balb. de præscr. 5. par. prin. q. 5. Paris. consi. 81. nu. 44. lib. 2. inclito Pinel. in auth. nisi tricennale. nu. 35. C. de bon. mater. E. Suarez.

Prohibitio alienationis facta de re aliqua extra familiam, illis de familia consentientibus, res ipsa poterit alienari, & illi qui consenserint, non poterunt demum contrahere. l. quoties. C. de fideicommiss. verum alij descendentes postea nati, quibus fideicommissum debetur, poterunt ex eorum persona alienationem reuocare, per notata in l. peto. §. fin. ff. de leg. 2. Dec. consi. 468. nu. 29. & consi. 498. nu. 20. & consi. 37. communem dicit. Vezin.

Familiæ totius consensu etiam alienare possint, quæ extra familiam alienari prohibentur, tamen eiusmodi alienatio filiis consentientium postea natis haud nocebit. quippe quia poterunt illi iure suo alienata reuocare, ac sibi ipsis illa vindicare, ut cõe effero ex Fulg. Corn. & Ias. nu. 2. in l. quoties. in 1. C. de fideicom. Crot. in l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 146. Loazes nu. 191. ff. de leg. lib. 1. Guliel. Bened. in c. Raynuitius. in ver. soboles quam gestabat in utero. nu. 48. de testam. & ante eos Bald. in c. 1. §. hoc quoque. nu. 20. de success. feud. Fulg. rursus consil. 67. Dec. consi. 73. & consi. 468. nu. 29. & consi. 498. nu. 20. & iis quos congerit Tiraq. de retract. prox. §. 1. gl. 9. nu. 54. Quauis si rem ad viuum rescindamus, ac iuris rationes accuratius perscrutemur, aliud proculdubio verissimum sit, sed ea de re alibi, & latius, & opportunius. E. Suarez.

Alienationis extra familiam prohibitio, non impedit, quominus qui proximior rem, seu quemcunque sibi legitimum hæredem, & non de eius familia, qui illa bona reliquit, vel ab intestato, vel testato in illis bonis possit hæredem habere. ut commune dicunt Ias. in l. si ita quis. §. ea leg. nu. 9. & nu. 44. ff. de ver. obl. & in l. voluntas. num. 9. C. de fideicom. & in l. filiusfamilias. §. Diui. lect. 1. num. 102. lec. 2. nu. 135. Rip. nu. 96. Loazes nu. 155. ff. de leg. lib. 1. late Tiraq. de retract. §. 26. nu. 4. Bernar. Diaz. reg. 28. Io. Cur. caut. 6. nu. 2. Paris. consi. 22. nu. 25. lib. 3. & consi. 58. nu. 9. lib. 2. Did. Couar. in c. Raynaldus. in princ. nu. 12. de testam. insignis iuris antecessor Arius Pinel. in l. 2. nu. 8. C. de bon. matern. Quæ tamen sententia aperte falsa est, ut alibi probamus, & aperte aliis receptis sententiis, & verioribus repugnat: nam alienationis prohibitionem extra familiam, esse parem alienationi extra certum personarum genus, & omnem hæredis institutionem excludere, multis testatur receptum Cur. iun. consi. 121. nu. 2. nec ea in re refragatur eminentissimi Iuris interpretis Arii Pinel. auctoritas, quæ nec Paul. nec Papia. auctoritate apud me præponderatur: nam doctorum modo opinionem refert. E. Suarez.

Prohibitio alienandi extra familiam, non inducit tacitum inter eos fideicommissum, qui in familia censentur: Teditud tantum efficit, ut res fideicommissio comprehensa antea vendi nequeant, quam gentiles moniti sese nolle emere renuntiant, commune ait Dec. consi. 422. nu. 7. & commune nu. 72. magis commune num. 198. affirmat Loazes in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de leg. lib. 1. Quauis contrarium receptius profiteatur Ant. Gomez. in l. 40. Tauri. nu. 44. Tiraq. de retract. lib. 1. nu. 112. idque verius vincatur. Sed ea de re, & quæ si perius. verum. Alienatio, & quæ alibi vberius disero, veritatis studio si vidento. E. Suarez.

Alienationis prohibitio simpliciter facta extra familiam absolute non inducit fideicommissum, sed facta alienatione in extraneos, communem dicit Decius consilio 23. in principio. B. Villal.

Alienatio extra familiam prohibita adiecta causa ut familiæ relinquatur, faciet talis prohibitio, ut neutro casu extra familiam res alienari possit, etiam illis de familia requisitis, & emere recusantibus, quia hæc verba, ne alienet extra familiam, videntur esse appposita in vim causæ, & sic inducunt tacitum fideicommissum in eorum fauorem, quorum contemplatione fuit factum. Dec. consi. 425. nu. 6. quod procedit ubi ea prohibitio facta fuit in testamento. l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de leg. 1. Sali. & Cast. in l. quoties ab omnib. C. de fideicō. Ias. in l. qui Romæ. §. cohæredes. nu. 15. ff. de ver. obl. prohibitus autem alienare extra familiam, poterit vnum de familia hæredem instituere, sed non extraneum. Dec. consi. 422. Vide Alexan. de Imo. consi. 56. lib. 1. Ias. consi. 120. vol. 1. & consi. 96. vol. 4. ubi dicunt communem Doct. esse opinio. ut prohibitus alienare extra familiam, prohibeatur etiam testari, & hæredem instituere, & si ille grauatus nullum de familia instituerit hæredem, tunc proximior de familia admittitur. Dec. ibi. simpliciter autem prohibitus alienare poterit extraneum instituere. Alexan. consi. 155. par. 2. qui sibi alias ab intestato esset successurus, ut ibi per Dec. & Deci. consi. 23. in prin. Soc. iun. consi. 112. in 1. par.

par. & hanc qd. in vtriusque parte late explicauit Barth. Ro- mul. in d. §. Diui. nu. 90. Bellacomb.

Alienatio cum in exteros statuto prohibetur, non ea pro- hibita censetur, quæ a testatore fieri iubetur, vt commune pro- dit Alex. in l. si dignum. ff. ad leg. Falcid. relatus ab Alci. in l. 2. nu. 10. ff. de ver. ob. & si contrarium verius sit, cum res soli, quas in exteros seu forenses alienari statutum interdicit, ipsis nec institutionis relinquere posse, asseuerat cõe Fabia. de emp. & ven- di. in vlt. q. nu. 27. nec etiam præscriptione quæ possint, vt re- ceptum ait Alex. consi. 1. nu. 23. lib. 4. quummo nec si alienen- tur, dominium transferatur, vt frequenter Doctores proba- tum estatur Claud. in l. si ita quis. §. ea lege. nu. 17. ff. de ver. ob. si tamen res hæ legentur, illarum æstimationem quibus legan- tur, præstabit hæres, vt commune aiunt Alex. in l. apud Iulia- num §. constat. num. 14. ff. de legat. 1. Curt. sen. consi. 27. nu. 6. E. Suarez.

Alienatione prohibita per statutum in forenses, si testator mandat, vt vendantur forensi, valet venditio. Alexan. in l. si di- gnum. ff. ad leg. Falc. communem dicit. quem refert Alc. in l. 2. nu. 12. ff. de ver. ob. B. Villalob.

Nota, quod prohibita alienatione, non intelligitur prohi- bita alienatio necessaria, vt tradit Bal. in auth. res quæ. C. co- de leg. Albe. in 2. par. stat. in quæst. 2. prout in Episcopo prohi- bito, & iurante non alienare bona ecclesiæ, inconsulto Rom. Pontifice, quia non intelligitur, vbi imminet necessitas, quo casu non solum ius non resistit, sed assistit, & ita fuit alias iu- dicatum in vrbe in sacro Rot. Auditorio, vt tradit M. Anton. Bardus in tract. de temp. vti. & contin. in cap. 12. sub num. 12. I. Fichard.

Si prohibitio alienationis facta sit extra familiam, tunc vi- rimus de familia non prohibetur alienare, quia non superest persona ex substitutis quæ alienationem reuocare possit. Dec. consi. 182. & §. 11. nu. 6. Contrariam tamen sententiam videtur firmare Conat. variat. resol. lib. 3. c. 5. nu. 4. vbi ait, qd si indicia sit hæredibus verbis expressis, quod testator velit bona hære- ditaria perpetuo manere apud eius descendentes & posteros de sua familia, tunc illa prohibitio quartam, quintam & alias generationes egreditur. I. Fich.

Quando testator fauore agnationis & familie prohibuit ne bona possint alienari extra familiam, si prohibitus ex testa- mento instituit vnum, qui non sit de familia, dato quod sit ab intestato successurus, videtur facere contra voluntatem primi testatoris, & tamen valet alienatio, & institutio Bartol. in d. §. Diui.

Fallit in duobus casibus, vt per Ias. in d. §. Diui. nume. 135. Don. a Fin.

Alienationis extra familiam prohibitio facta non simpli- citer, sed per modum causæ, & rationis, vel quando illi prohi- bitioni verba dispositiua testatoris adduntur, inducit talis prohibitio ita facta fideicommissum in vtilitatem venientium ab intestato, qui non sunt de familia testatoris, licet tamē sint proximiores ipsi hæredi grauato, qui est prohibitus alienare, cēsentur esse exclusi. Dec. consi. 23. num. 2. vt si testator ultra prohibitionem alienationis expresse disposuerit, ipsa sua bo- na in sua domo remanere, & in illis qui sunt de sua parentela. Ex his enim verbis & similibus inductum videtur fideicom- missum. Bar. in l. Centurio. ver. quæro vterius. ff. de vulg. Alex. consi. §. 6. vol. 1. consi. §. 5. vol. 3. Cor. consi. 230. lib. 3. Dec. consi. 377. vel etiam si testator vltra prohibitionem alienationis ex- tra familiam disposuerit, qd sua bona deberent remanere apud suos filios, vel nepotes in perpetuum, quia tunc vltra prohi- bitionem alienationis, adest testatoris dispositio, & sic induci- tur fideicommissum. l. codicillis. §. instituto ff. de leg. 2. Deci. in eo consi. nu. 24. vel si testator vltra prohibitionem vltra fami- liam voluerit, & iusserit bona sua perpetuo in familia remane- re, quia verbum, iussit, vel voluit, importat fideicommissum. l. 2. C. commu. de leg. vel fideicom. vel si insimul ea verba appo- nerentur, quia tunc ex illis verbis reiferatis, & geminatis, volū- tas testatoris magis deliberata ac explorata demonstratur, per notata in l. Balista. ff. ad Treb. Quare his casibus & similibus, li- cet alias prohibitio alienationis simpliciter facta extra fami- liam non excludat alios venientes ab intestato ipsius hæredis, qui est prohibitus alienare. d. l. cum pater. §. cum inter. ff. de leg. 2. hoc tamen fallit in casibus prædictis, & quando ea ver- ba prohibitionis sunt generalia, vel geminata. Aret. in l. vetre. ff. de acquir. hæredi. vel etiam si testator ita dixerit: volo quod bona mea in familia remaneant, nam adhuc induceretur fi- deicommissum. Dec. eo consi. nume. 4. Hæc enim testatoris di- dispositio, quod bona remaneant in familia, inducit fideicom- missum inter eos qui sunt de familia testatoris, & in summa quando vltra prohibitionem alienationis extra familiam, ver-

ba principaliter dispositiua reperiuntur, vel quando ratio pro- hibitionis præcessisse allegatur, voluit testator sua bona in fa- milia seruare, fideicommissum nascitur inter eos, qui sunt de familia testatoris, ita notatur in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verbo. obligatio. secus quando simpliciter extra fami- liam prohibitio alienationis interuenit: quia tunc nisi se- cuta contrauentione per hæredem non oriretur fideicommis- sum. Decius eo consi. nume. §. & consi. 425. & eo casu posset il- le hæres grauatus habere hæredem ab intestato, & ex testamē- to eum qui alias ab intestato esset successurus. Deci. consi. 23. in prin. Bellacomb.

Alienationis prohibitio, par est extra certum genus perso- narum, vel extra familiam. Curt. iun. ibi. num. 1. communem dicit.

Alienare prohibitus extra certum genus personarum ab ho- mine, non prohibetur hæredem instituere, qui successurus sit ab intestato secus si a lege vel statuto prohibeatur, secundum communem per Burfat. consilio 37. num. 1. lib. 1. vbi declarat prædictam conclusio. & num. 3. vbi quod alienatio tam ex te- stamento, quam ab intestato censetur prohibita, quando fit prohibitio a lege vel statuto, secundum communem ibi. secus autem si ab homine, & vbi quæ quando adfuerit verba vniuersa- lia quouis modo, quocunque titulo, & similia, vt d. consi. nu. 3. Bellacomb.

Alienare prohibitus extra certum genus personarum, potest hæredem instituere, qui successurus sit ab intestato, secundum magis communem per Burf. consi. 37. nu. 1. lib. 1. quæ fallit in prohibitione legis & statuti. Idem.

Alienare prohibitus extra certum genus personarum a le- ge prohibetur etiam hæredem instituere, ex communi, secus si prohibetur ab homine, secundum magis communem per Burf. consi. 37. nu. 2. lib. 1. Idem.

Ratio conferuendi bona in familia, vrget tam in nepote, quam pronepote, secundum communem per Burf. consi. 13. num. 4. lib. 1.

Alienare prohibitus a testatore extra certum genus perso- narum, puta extra familiam, vel descendentes, potest ex testamē- to transferre in eum, qui alias esset sibi ab intestato successu- rus, dato quod non esset de familia illa. glos. in l. paterfamil. §. Iulianus Agrippa ff. de lega. 3. quæ est communiter appro- bata secundum Imol. & Cuman. in l. cum pater. §. cum inter. ff. de lega. 2.

Fallit in duobus casibus secundum Iason in dicto §. Diui. nume. 137.

Ampliatur in 2. casibus. & limitatur in 2. a Baptift. à Villal. conclusio. 85.

Fallit vt per Matthæ. in suis conclusionib. conclusione 1. in litera A.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 76. in addi. Idem.

Alienatio si est prohibita per statutum in certum genus personarum, per verba vniuersalia & geminata, censetur pro- hibita causa successionis ab intestato, & vltima voluntatis, secundum magis communem per Burf. consi. 8. num. 3. lib. 6. Syluan. consi. 26. nume. 16. & sequentib. Caphal. consilio 53. nume. 18. lib. 1. post Rip. in §. Diui. num. 99. l. filiusfamil. de le- ga. 1. Bellacomb.

Miscelanea de alienatione prohibita.

C A P. VII.

Alienandi prohibitio in persona nepotis extendi- tur ad pronepote, etiam quod nomine expresse nepos vocaretur, cum adest eadem ratio in vtro- que, iuxta communem per Burfat. consilio 13. nu- mero 5. libro 1. Idem.

Alienationis prohibitio sola, non permittit vt Trebelliani- ca detrahatur, iuxta communem per Burf. consi. 13. num. 42. lib. 1. Bonacoss.

Alienationis prohibitio facta per statutum, vel aliter, non comprehendit piam causam. Ias. in l. in. colum. penul. C. de fa- crolanct. eccles. ioann. Crot. in repet. §. Diui. colum. 29. vbi Ias. nu. 47. & §. 55. l. filiusfamil. de leg. 1. Quid de pacto de nō alienando, an & quando valeat? vide Barto. & Doctor. in l. penult. ff. de pact. Idem.

Alienationis prohibitio, compromissum impedit, commu- ne dicunt Dec. consi. 39. num. 4. & consi. 44. & 575. Aithic. lib. 3. constitut. Neapol. rub. 5. nu. 52. late Tiraq. de iure marit. glo. 5. num. 202. Blancus de compromiss. 4. par. num. 28. Paris. consil. 35. num. 15. lib. 3. Qui & transactionem vetat, vt commune re- ferre haud verebor ex Ias. in l. vlt. nu. 122. q. 10. C. de iure em- phyteut.

phyteut. copiose Tiraquel. vbi supra. glo. 3. nu. 205. q. 200. & copiosius de retractu. glo. 13. a nu. 6. E. Suarez.

Alienationis prohibitio per iudicem recte fiet, vt commune dicit Rauen. in Alphon. ver. alienationis. E. Suarez.

Alienationis prohibitio cum hypotheca speciali illius rei, facit quod alienatio non valeat.

Fallit vt per Bapt. a Villa. in litera A. concl. 96. Idem.

Alienationis prohibitio per verba generalia causam intestati comprehendit, iuxta communem per Burla. consi. 37. nu. 10. lib. 1. Bonaeoff.

Prohibitus alienare, potest alienando vni ex his, quibus permittitur facere alienabilem, & postea etiam inter extraneos, ita quod alij retractare non possint.

Fallit in 3. casib. quos no. Mari. Soc. in d. §. Diui. nu. 143. & sequen. Do. a Fin.

Alienare prohibitus, non prohibetur alienationi consentire, vt not. per glo. & Barto. in l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. Bal. in rub. de pact. in fi.

Fallit vt not. Decius in l. aliud est. ff. de regu. iuris. libro 3. Do. a Fin.

Facultate alienandi alicui concessa per testatorem, prout sibi placuerit, non propterea absoluta alienandi potestas concessa intelligitur: sed debet ea referri ad arbitrium boni viri, ita scilicet vt sine causa ille non possit alienare. l. Thais. §. foro re. ff. de fidei. liber. Cor. consi. 173. nu. 5. in 3. vol. Cachera.

Qui potest inuitis alienare, multo magis & ignorantibus & absentibus potest. l. nec non ignorantibus, & inuito. ff. de tutor. & curat. datis ab his. l. 4. §. 1. ff. de fideicom. liber.

Fallit in multis casib. quos not. glo. & Deci. in l. qui potest inuitis. ff. de reg. iur. Do. a Fin.

Consentiens alienationi rei suae, praedictat sibi in dominio, sed non in pretio. l. cum a matre. conuincta. l. mater. C. de rei vendic.

Fallit in 4. casibus, vt per Ioan. Bologn. in l. quae dotis. ff. solut. matri. num. 116. videas quae notauit in d. l. cum a matre. Do. a Fin.

Alienatione fundi facta a matre, non potest reuocari per filium heredem institutum, qui acceptauit hereditatem.

Fallit vt per Franc. Turz. concl. 23. Idem.

Alienatum semel, durat alienabile, cum prohibitio est in persona, secundum communem per Burla. consi. 4. num. 27. lib. 1. Idem.

Alienationis prohibitio facta in contractibus, & sic per pactum inter viuos, si quis contra faciat, non impedit translationem dominij, secundum communem opinionem in l. si ita quis. §. ea lege. & ibi per Ias. & DD. ff. de verb. oblig. & ea lege. C. de condition. ob caus. vbi gl. & alij. Et traditur in l. filiusfamil. §. Diui. vbi plenè Soc. in d. ff. de leg. 1. & in consi. 91. num. 5. vol. 4. communem ait. E. Muscul.

Alienatio contracta prohibita, non aliter dominij translationem impedit, quam si specialis hypotheca interponatur vt commune ausim pronunciare ex Ias. post alios in l. si ita quis. §. ea lege. nu. 32. ff. de verb. oblig. Gozad. consi. 100. nu. 24. Negus. de pigno. 2. par. memb. nu. 3. Loazes in l. filiusfamil. §. Diui. nu. 84. ff. de leg. 1. Alc. in l. traditionibus. nu. 28. C. de pact. commune ait Anto. de Fan. de pigno. 2. par. num. 5. magis commune asserunt Ant. Gomez in l. 60. Tauri. num. 19. Did. a Couarr. lib. 2. resolut. cap. 15. num. 3. Sed contrarium, quod nempe generalis obligatio eiusdem sit momenti, & verius mihi videtur, & non minus receptum quis posset enunciare ex Alex. in l. qui absenti. §. 1. ff. de acquir. poss. & consi. 50. num. 7. lib. 5. Soc. Nep. consi. 108. lib. 2. Gra. consi. 95. nu. 12. lib. 1. Suarez in l. post rem iudicatam. ff. de re iudi. Cagno. in l. 2. num. 175. C. de pact. Crot. in d. §. Diui. nu. 10. & Chastan. de Burg. rub. 11. §. 3. nu. 33. E. Suarez.

Prohibita venditione, censetur prohibita quauis alia alienatio. glo. in l. 2. C. de usu. pro empt. in l. statuliberi a ceteris. §. si. ff. de stat. lib.

Fallit in 3. casib. vt per Ferd. de Loaz. in l. filiusfamil. §. Diui. ff. de leg. 1. nu. 97.

Fallit in 3. casib. vt per Marian. Soc. in d. §. Diui. nu. 203.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. Diui. nu. 143.

Fallit in 6. casib. vt per Ripam in d. §. Diui. nu. 101. & ista regula procedit etiam si sit heredis institutio, sed hoc fallit in 3. casib. vt per Ripam in d. §. Diui. nu. 97.

Fallit in 4. casibus, vt per Ioan. Bologn. ibi. numero 268. Do. a Fin.

Testator enim venditionem prohibens, omnem aliam alienationem censetur prohibere, tam in vltima voluntate, quam inter viuos. l. pater. §. fundum. ff. de lega. 2. glo. in l. 2. C. pro empt. Barto. & ceteri omnes in l. filiusfamil. §. Diui. ff. de lega. 1. &

ibi Ripa, & Alciat. in quaest. 8. vbi firman istam sententiam communem esse, & Soci. quoque consi. 43. vol. 3. F. Vinius lib. 2. opin. 278.

Creditores tantum agere possunt ad reuocandam alienationem.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in com. 7. anni. cap. 14. q. 6. reg. 2. fol. 355. Idem.

Contra eos agi potest ad reuocandam alienationem, quibus est alienatum. l. §. C. de reuoc. his.

Fallit in 6. casibus, vt per Vigel. vbi supra quaest. 7. fol. 356. Do. a Fin.

Res in fraudem alienata restitui debet laic. Prator. §. preerea generaliter. ff. de his quae in fraudem.

Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in com. 7. anni. vbi supra. q. 9. fol. 360. Do. a Fin.

Annus tantum datur ad alienationem reuocandam. l. 1. §. quae in fraudem.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. vbi supra. q. 9. fol. 362. Idem. Renocatio alienationis fit per actionem Paulianam.

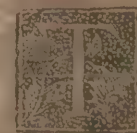
Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in com. vbi supra. q. 11. fol. 364. Do. a Fin.

DE TREBELLIANICA ET Falcidia.

TITVLVS VIII.

Trebellianica portio quantum capiat, quantumve filius grauatus restituere, possit ex hereditate detrahere: & num. fideicommissarius detrahat, & quando.

C A P. I.

Rebellianica & legitima ad dimidiam hereditatis ascendunt, iuxta com. per Burla. consi. 19. num. 36. lib. 1. Bonae.

Filius grauatus restituere hereditatem, potest detrahere duas quartas: hanc esse communem opinionem testatur Fab. de Giochis in auth. notissima. C. de inoff. test. fallit vt per Franc. Crem. sing. 74. Fallit in 4. casib. vt per Fab. de Giochis in d. auth. nu. 105. Do. a Fin.

Trebellianicam quartam, nedum suam ipsorum legitimam filij detrahent, quibus iniunctum est, vt si sine liberis decesserint, hereditatem alteri restituant, commune fantur. Alex. consi. 139. eleganter. lib. 1. Fran. Turz. opin. 1. q. 1. & cum non potest, sed diuersis temporibus hereditatem restituere iubentur, tum legitimam ipsorum portionem, tum Trebellianica Portio iure vbiq. obseruando, vna detrahent. commune asserunt Matth. de Afflic. decil. 367. nu. 4. Berpus in c. in praesentia. nu. 437. cum seq. de probat. Franc. Vinius lib. 1. opin. 142. & opi. 204. Nunquam autem Trebellianica hac quarta filijs hereditatem paternam restitutoris competens, ex fructibus inueniri preceptis imminuetur. commune autem Paris. consi. 126. nu. 35. lib. 1. Picus in l. in quartam. nu. 10. d. ad l. Falciat. Vinius d. lib. 1. opin. 133. E. Suarez.

Filius institutus & grauatus sub conditione de restituenda hereditate, potest duas quartas detrahere: vnam tanquam filius, quae est legi. in alteram tanquam grauatus, quae est quarta Trebellianica, quam detrahit, vt quilibet haeres grauatus. c. Raynutius. de testam. & ea est communis doctorum conclusio in cod. c. Raynutius. & in l. filium quem. C. fam. l. ere. Et propter has duas quartas poterit filius sextantem alienare. Ias. in l. 1. nu. 10. C. de pact. sed si pure grauatus esset, vnam solum quartam detraheret doct. in illis locis. Guid. Pap. decil. 92. vel etiam quando succedit in vim clausulae codicillaris, vt quando est praeteritus in testamento, & succedit ab intestato: & cogitur demum in vim illius clausulae codicillaris restituere hereditatem: quo casu vnam solum quartam detrahit. Dec. consi. 320. In his autem quartis ita est aduertendum, q. si sint quinque filij, legitima quae est dimidia inter filios est imprimis auferenda, & demum Trebellianica erit quarta residui. Corn. consi. 331. nu. 22. in pri. vol. Bellac.

Legitimas duas, seu duas quartas potest detrahere filius grauatus de restituendo, idest, vltra legitimam potest detrahere Trebellianicam: secundum communem opinionem Doct. in c. Raynutius. de testam. in l. quartam. ff. ad leg. Falcid. & l. filium, quem habentem. C. fam. l. ercisc. quae declarant & citant Crot. in repet. l. qui Roma. §. duo fratres. col. 22. ff. de verbo. oblig.

Dec.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 64

Dec. conf. 203. nu. 3. Crau. conf. 110. num. 1. & Curt. iun. conf. 106. nu. 1. & Natta conf. 255. præsupponitur in facto quod decessit ab humanis. nu. 5. vol. 2.

Et hoc procedit, quando vtriusq; quarta detractio eodem tempore non concurreret. d. c. Raynutius. & c. Raynaldus. eod. titu. Doct. omnes communiter in l. quanquam. C. ad leg. Falcid. Bald. conf. 488. factum super quo. lib. 1. Bart. in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. testam. Fulgo. conf. 26. stantesta tuto. cum allegatis, & congestis per Alex. conf. 43. attenta in fi. lib. 2. & in l. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad l. Falcid. & Afflic. decis. 367. num. 4.

Interpretatur etiam dicta communis non habere locum, quoniam testator mandaret, seu iuberet totam hereditatem restitui: quia hoc casu filius grauatus detrahit solummodo legitimam, secundum allegatos Doct. & istam scribit esse commun. opin. Bertran. in l. hac edictali. §. si tamen. C. de secun. nup. num. 10. Sed ipse Bert. loco de quo supra, & conf. 129. viso, & ponderato casu mihi exhibito. sub n. 52. vol. 8. dicit quod filius priuatus hoc casu debet computare Trebellianicam in legitimam: & ita declarat dictam limitationem communem.

Et ista opinio ita, & taliter restricta ampliatur vtiliter procedere in ascendentibus quoque, & sic parentes, ac ascendentes ipsi instituti per filios in eorum testamentis, & grauati restituere hereditatem post eorum mortem: possent tunc etiam detrahere duas quartas, id est, legitimam & Trebellianicam, quemadmodum detrahit filius ipse grauatus a patre: ut ex multis confuluit Crau. in d. conf. 110. nu. 1. vbi tuetur istam opinionem, vocatque veriore, & communem.

Sed pater ipse a filio institutus, & grauatus restituere sub conditione, fructus non lucraretur ex toto, verum in quartam Trebellianicam tanquam extraneus hæres imputare deberet: ut voluit cum aliis glomeratis per eum, Ripa num. 31. & Hier. Lau. nu. 69. in l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel. qui ostendit istam esse communem sententiam.

In contrariam vero partem, videlicet, quod fructus non computentur in Trebellianicam in liberis primi gradus, licet duas quartas detrahant, inclinavit subtilissime, atque doctissime Rota Romana, attestante Cassod. in decis. 2. de testamentis. Sed accedendo communi præmemorata adduco aliquas rationes.

Et primo quippe, quod fructus in legitimam debitam iure naturæ computari non possint, suadeo hoc stabili fundamento: quia & si testator hoc voluisset, etiam expresse, non potuisset. l. iubemus. C. ad Trebel.

Secundo præsens communis sententia comprobatur etiam: quoniam legitima de substantia nempe, & de rebus hereditariis, non autem de fructibus debetur. l. scimus. §. repletionem cum ibi nota. per glo. & Doct. C. de inoff. testa. & faciunt quæ habentur in l. in fideicommissariam. per gl. & omnes ibi. ff. ad Trebel. & tradita per Bar. & ceteros omnes in d. l. in quartam. vbi imputatur solummodo in legitimam iure naturæ debitam, id quod est in patris patrimonio: & ideo fructus ipsi nullatenus imputantur: siquidem statim a die mortis sunt ipsius filij. ita Bal. Pau. de Castr. & omnes alij in d. l. iubemus, & glo. & ceteri constanter in d. l. in fideicommissariam.

Et quemadmodum fructus percepti in legitimam computari nequeunt, ita pariformiter nec in Trebellianicam, ut docuimus ex communi opin. quam tanquam æquiorē ait in practica obseruari apostilla. ad Alexan. in cōf. 165. sub littera E. vol. 5. Vnde filius grauatus in vita, vel post mortem suam restituere, & sic in casu, quo duæ quartæ detrahendæ forent: tunc fructus non tenebuntur modo aliquo imputare, nisi postquam ipse, seu hæres sui extitissent in mora constituti in iudicio. Nam a die litis contestatæ filius ipse grauatus, seu hæres sui fructus in Trebellianicam, & non prius imputare tenentur: ut concedunt Pau. de Castr. & omnes alij communiter, & concorditer in d. l. iubemus. & est tex. in terminis in d. c. Rayn. de testam. in vers. in eo vero quod quartam, & cetera. vbi glos. & ceteri omnes Canonistæ. Per quem textum facile confundi videtur doctrina Pauli Castrensis: quam plurimum commendat, atque extollit Alex. in d. conf. 165. circa præsentem consultationem. in fi. vol. 5. & in l. mulier. §. cum proponeretur. col. 5. ff. ad Trebel. qui concludere videntur, quod ubicunque vna legitima foret detrahenda, hoc est Trebellianica duntaxat: tunc fructus percepti a filio grauato non venient utique imputandi in Trebellianicam, etiam si hoc per testatorem expresse dispositum fuisset: ut in d. l. iubemus. qui quidem tex. in casu hoc loquitur nihilominus tamen ubicunque duæ legitimæ detrahendæ forent, ut in casu dict. cap. Raynut. secus esset: nam videtur istud contra d. c. Raynu. vbi casus clarus: & ita doctissime quidem consuluat Ang. in conf. 121. Zoilus domini. & Alexadermet. in conf. 250. vol. 6. non nihil dubitauit similiter de hoc Pauli dicto

in d. §. cum proponeretur, vbi itidem nec ausus est illud firmare tanquam periculosum, atque nouum. Vnde non immerito idem Pau. in d. l. iubemus, mutauit consilium suum in melius: & est et de mente Bar. in l. quod de bonis. §. quod anus. ff. ad l. Falcid. vbi Alex. quoque hoc idem voluit. Ceterum opinio Pauli Castrensis in d. §. cum proponeretur, absque scrupulo aliquo procedere posset in terminis d. l. iubemus. videlicet, quando pater, qui filium suum grauasset per fideicommissum, expresse disposuisset, quod ipse fructus in Trebellianicam imputare deberet, quos tamen non imputaret, si nempe pater hoc non mandasset: per tex. in d. c. Raynu. iuncta d. l. iubemus. Vin. opin. 459.

Filij testatoris detrahunt Trebellianicam ex corporib. hereditariis nulla facta imputatione fructuum, etiam si pater iusserit. l. iubemus. C. ad Trebel.

Fallit in 10. casib. quos no. Ripa in l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel. col. 1. Do. a Fin.

Quando duæ quartæ detrahuntur, fructus in Trebellianicam computantur. Est vera & commun. opin. teste Gozad. conf. 81. Latè Crau. conf. 16. post reditum. in fi. Idem.

Trebellianica retineri potest de fideicommissis vniuersalibus ampliatur in 4. casib. & limitatur in 6. a Io. Bolog. in rub. ff. ad l. Falcid. nu. 60. Do. a Fin.

Trebellianica etsi detrahi soleat de substitutione, illud intelligitur de substitutione fideicommissaria, non autem de breuiloqua, quæ naturaliter non continet fideicommissariam. l. iam hoc iure. in verb. vulgarem duntaxat. ff. de vulg. & pup. substi. & in l. 2. C. de impub. & aliis subst. vbi Bar. multum commendat illum tex. subdens se ita consuluisset. doct. in l. ex testamento. C. de testam. milit. Bar. & alij in l. Lucius. ff. de vulg. & pup. Bart. Soci. in conf. 6. nu. 2. in 3. vol. conf. & Dec. nu. 6. in conf. 205. testantur sententiam Bar. communiter obseruari, & approbare esse. Rol. a Valle in conf. 25. nu. 2. in 1. Tom. conf. Kirchou.

Fideicommissarius non detrahit Trebellianicam a secundo fideicommissario. l. 1. §. denique. ff. ad Trebel.

Fallit in 3. casib. ut per Ripam in d. §. denique. num. 7. vbi Alex. limitat in 3. casib. Do. a Fin.

Fideicommissarius non detrahit Trebellianicam fideicommissario secundo: nisi quando hæres primo Trebellianicam non detraxit. Io. Duran. in arte testan. titu. 5. cau. 28. communem dicit. Villal. & Vezin.

Nota istam commu. ad intel. l. vlti. tit. 5. part. 6. & l. 7. titu. 6. part. ea.

Item non detrahit quando testator prohibuit detractio-nem Trebellianicam. Ias. conf. 84. volum. 1. num. 9. communem dicit.

Item & non detrahit, quando testator mandauit restituere plenam hereditatem, vel quicquid ad eum peruenerit. Gozad. conf. 97. nu. 6. communem dicit. Villal.

Trebellianica cessat contra fideicommissarium ad piam causam, etiam si mediatè succedat ecclesia, secundum magis communem per Burs. conf. 48. nu. 16. lib. 1. vbi dicit hanc opinionem seruari. Bonac.

Si filius restituit absque detractio-nem Trebellianica, potest repetere. gl. in c. fi. de don. inter vir. & vxor. & l. 5. tit. 2. par. 4.

Hæres extraneus hereditatem restituere grauatus, an solam Trebellianicam detrahat: & quid si plures instituti, sint grauati.

C A P. II.

Aeres extraneus grauatus restituere hereditatem, solam Trebellianicam detrahit, & hoc ex Senatuf-consulto inductum fuit, ut inuitentur hæreses ad adeundam hereditatem. §. sed & quia. instit. de fideicom. hæred. l. filium. C. fami. ercisc. quod intelligendum est, si spontè adiuit, secus si coactè. l. quia poterat. ff. ad Trebel. Hinc est, quod hæres rogatus alteri restituere hereditatem, inuentarium facere cogitur, ut Trebellianicam non amittat. §. si vero non fecerit. in auth. de hæred. & falcid. qui tex. generaliter de fideicommissariis loquens vniuersalem quoque fideicommissarium comprehendit. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstan. canon. si Romanorum. 19. distin. & not. Doct. in l. Marcel-lus. ff. ad Trebellia. Quod autem hæres extraneus qui non fecit inuentarium Trebellianicam perdat, sicut Falcidiam, tenent Oldr. per pulcherrimas rationes. conf. 234. Helena Mattarelli. Paul. de Castr. conf. 207. super primo. & in l. cum tale. §. 1. ff. de condit. & demonstr. Imola etiam ibi, & in auth. similiter. C. ad leg. Falcid. Fulgos. conf. 23. humanissime. & conf. 96. pro decisione. post princip. Corn. conf. 303. vol. 1. conf. 22. vol. 2. & conf.

Com. V.I. Opin.

conf. 168. vol. 3. Mathesi. in singu. 158. Deci. conf. 236. in 5. q. conf. 480. & 495. in quibus consiliis istam esse magis commu. opin. asseuerat. idem attestatur Cassador. deci. 3. nu. 1. 4. & 6. in tit. de testa. & Crau. conf. 17. nu. 1. Capri. conf. 7. in fin. Socin. in rub. in fi. ff. ad Trebel. & in l. Marcellus. §. quod autem. eod. tit. & Curt. iun. conf. 54. & Alc. conf. 29. nu. 4. Tom. 2. lib. 9. vbi consulendo affirmat istam esse verioem, & communioem opin. & Octavian. Cacheran. decif. 147. per totam. vbi allegando lo cum cum infinita propè doctorum caterua testatur ita deci sum in Senatu Pedemontano.

In contrariam verò sententiam inclinarunt Iac. de Arét. Io. Andr. in addi. ad Spec. in tit. de instru. edit. §. si. ver. nunc videamus. Bar. sibi contrarius. conf. 2. & in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. & ibi etiam Bal. & Sal. & idem Bal. affirmat istam opinionem esse veram conf. 98. super primo quæsto. vol. 4. licet ibi. & in l. cum tale. §. 1. ff. de cond. & demôn. subiiciat de consuetudine inducta per errorem opinionem seruari contrariâ, & istam partem audacter asserit esse cômuniem Alex. conf. 67. vifis. lib. 4. & in d. auth. sed cum testator. Ias. etiam & in rub. ff. ad Treb. nu. 7. & in repet. rub. nu. 17. & in d. l. Marcellus. eo. tit. nu. 57. & refert Crau. in præcitato conf. 17. & pro ista parte reperio consuluiffe Pau. de Cast. conf. 202. vol. 2. in nouis incip. in Christi nomine. & conf. 299. & ista quæstio adeo ambigua est propter conflictum opinionum, & diuersas iuris interpretum sententias, vt constat ex iis quæ congerunt Doct. in d. l. Marcellus adeo, vt decisionem principis desideret, vt refert Cassador. in præallegata decif. 3. in tit. de testa. circa fi. Retenta itaq; prima parte, tanquam magis vera & côi. amplia, vt procedat etiam si hæres sit filius testatoris. vt per Bald. conf. 404. in substitutione. lib. 2. & Corn. conf. 168. in hac consultatione. vbi ponit istam esse magis communem opinionem. idem dicit Dec. conf. 236. non parua difficultas. & Corn. cōf. 22. in hac consultatione. lib. 2. eandem opinionem sequitur Barba. conf. 46. difficile. li. 3. & Augustin. Beroius in c. in præsentia. nu. 448. in fi. de probatio. Couarr. in c. Raynutius. §. 1. nu. 10. de testa. & vide Vrsillum in addi. ad Afflic. decif. 367. sub num. 13. & istam quæstio. in vtramq; partem disputat Franc. Porcellinus tract. de inuentario. c. 5. per totum. & licet filius ob omissione inuentarij perdat Trebellianicam, tamen nō perdit legitimā. & in hoc Doct. conueniunt communiter, vt refert & attestatur Corset. in tract. de potestate regia. in materia Trebellianicæ. q. 73. alias 37. & Laurentius Calc. conf. 76. alias 36. tota ista quæstio. & istam opinionem originaliter tenuit glo. in auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. Oidr. in d. conf. 134. Bar. in d. auth. sed cum testator, & alij complures congesti per Corn. in loco supra citato. Interpretatur & limitatur præfata conclusio, quando testator hæredi remitteret necessitatem inuentarium faciendi. quia tunc omisio inuentarij hæredi non noceret. l. si. C. arbit. tutel. cum tale. §. 1. vbi Bal. & Imo. ff. de conditio. & demonst. Curt. conf. 29. in regno Hispanie. in fi. cum allegatis per Dec. conf. 308. vifa iterum lecta. & Soc. conf. 51. vifio testamento. lib. 3. F. Viuius opin. 357.

Hæres rogatus hereditatem restituere, ex Senatusconsulto Trebelliano quartam retinere potest. §. sed quia stipulationes. Instit. de fideic. hæred. & si filius enet, seu de liberis, quib. legitima debetur iure naturæ, quartam faciliè ultra legitimā posset detrudere. c. Raynut. & c. Raynal. de testa. quod quidè procedit, quando vno, eodemq; tempore vtriusq; quartæ detractio non concurrat, vtputa quando filius esset in diem, vel sub conditione rogatus restituere: tunc enim potest duas quartas detrudere, secus autem, quando purè esset rogatus: quia tunc non pôt de iure cano. nec de eius æquitate detrudere, nisi vnâ quartam, secundum gl. & communiter canonistas in d. c. Raynutius Legistas in l. quanquam. C. ad l. Falc. & l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inof. testa. & istam communem sequitur Bart. in l. 1. §. interdum. ff. si cui plusquam. per leg. Falc. in d. l. quanquam. & in d. §. meminisse. Fuigo. conf. 26. stante statuto. & Bertran. conf. 129. vifo & ponderato. nu. 52. & conf. 134. nu. 3. vol. 8. & Alex. in l. in ratione. §. quod vulgo. ff. ad l. Falc. cōf. 43. attēta. in fi. vol. 2. & conf. 142. circa primam dubitationē. vol. 2. & istam sententiam approbauit vsus totius mundi volentis in hoc stare canonib. vt legitur inter consilia Bal. conf. 282. & conf. 387. quidā Alex. lib. 3. & istam cōem attestatur Afflic. decif. 367. nu. 4. Georg. Nat. in tract. q. stantib. mascul. 4. q. prin. nu. 14. & ad vtramq; partem disputat, sequitur allegat, plurimumq; declarat Augu. Beroius c. in præsentia. nu. 437. cū aliis seq. de prob. & Ripa in l. iubemus. C. ad Treb. Limitatur hoc vbicunq; pater expresse filio primi gradus grauato Trebellianicam prohibuisset, quia quauis pater ipse filiis primi gradus Trebellianicam prohibere nequeat, vt l. iubemus. ad Treb. nihilominus hoc verum est, quando vna tantum detrahi pos

De ultimis uolunt.

set, vt quia purè fuisset grauatus per fideicommissum. Sed quando duas regulariter posset derrahere, vt in casu, quo grauatus esset sub conditione, vel in diem, isto casu pater prohibere Trebellianicam posset, vt filius haberet duntaxat legitimā, vt voluit Pau. de Cast. & Alex. in l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Treb. & idem Alex. conf. 28. & 165. vol. 5. & Corn. conf. 22. vol. 2. vbi scribunt istam esse communem. Contrariam verò partē, q. inefficax sit ista prohibitio, tenuit Pau. de Cast. reuocando sententiam in melius in d. l. iubemus. & fuit de mente Barro. & Alexan. in l. quod de bonis. §. quod auus. ff. ad l. Falcid. & ideo Alex. conf. 250. vol. 6. non fuit ausus consulere pro prima opinione. Istam secundā partem tenuit et Ang. conf. 121. & Alex. in d. §. quod auus. vbi respondet ad d. l. iubemus. Bal. & Saly. in d. l. iubemus. Rom. conf. 216. alias conf. 206. Barb. in d. c. Raynut. circa fin. Alex. conf. 5. vol. 3. & conf. 201. & 67. vol. 6. Dec. conf. 81. & 170. & conf. 218. & ista est communis opin. vt ponunt præcitati Doct. Alex. & Soci. in l. Marcellus. ff. ad Trebel. seu in d. l. iubemus. vbi etiam Moder. Curt. iun. conf. 160. nu. 3. & Gozad. conf. 45. & 97. nu. 4. vbi refert quod testator indistin ctè non potest aliquo modo prohibere Trebellianicam filio, etiam si deducendæ forent duæ quartæ: & fatetur tandem istā esse communem opinionem, & ista in effectu videtur communior. secus autem, quando testator prohiberet extraneo hæredi instituto, & grauato detractioe Trebellianicæ, quia isto casu valeret prohibitio, & hereditas deuenire pōtē ad hæredē absq; Trebellianicæ detractioe. §. si vero expressim. in auth. de hæred. & Falcid. gl. in §. sed quia stipulationes. Instit. de fideicommiss. hæredi. in verbo, liceat. Bar. in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. & ista opinio ratione non caret, quia tex. in d. §. si vero expressim. loquēs de Falcidia & de Trebellianica, est extendendus: nam per hoc ad ius cōe reuertimur. l. verbis. ff. de verb. sign. & vbi redditur ad ius commune, lex noua etiam correctoria recipit extensionem, secundum glo. in c. statutum. de præb. lib. 6. præsertimq; vbi sublata significatione vocabuli, casus de quo fit extensio comprehenditur. gl. in clem. 1. de elect. & appellationem Falcidiæ ad Trebellianicam porrigi certum est, per nota. in auth. vnde si parens. C. de inof. testa. & sententiam istam communiter approbari scribit Alex. in d. l. Marcellus. post l. de Imo. ibi, & q. ista communis sit, fatetur etiam Barb. conf. 10. illud. lib. 4. Ias. conf. 84. omis. lib. 1. & conf. 146. præsupposito. vol. 2. Alex. in l. si filius a patre. nu. 3. ff. de libe. & posthum. & in l. extraneum. C. de hæredib. instituen. nu. 8. Ias. in l. si fundū. §. si libertus. nu. 10. ff. de leg. 1. & in d. l. Marcellus. nu. 40. & Bald. Nouellus in tract. de dote. in 6. part. in 13. primilegio. nu. 2. Interpretantur prædicta etiam procedere, si testator hereditatem restitui mandauerit totam, vel integram, vel pleno iure, vel vsus fuerit his verbis, hæres restituat omnia bona, vel residuum bonorum, aut quicquid ex bonis peruenierit, videtur tunc Trebellianicam prohibuisse. per ea quæ not. glo. in l. decem. ff. de fideicommiss. libertatibus. quam singularem esse dicit Ang. ibi, & Bald. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falc. facit l. si. eod. tit. & hoc approbat Alex. in l. Centurio. ff. de vulg. & pup. & conf. 201. perspectis verbis. lib. 6. & magis cōmunem dicit Alex. conf. 67. nu. 1. volum. 1. & com. etiam dicit Bellon. conf. 64. nu. 2. & hæc opin. comprobatur ex multis rationibus relatis per Corsetum, tracta. de potestate Regia. quæst. 73. §. 2. Contrariam verò sententiam quod detrahatur, tenuit Roma. conf. 75. nescio. & conf. 79. totum fundamentū. & conf. 239. in hac re. & Fel. in c. auditis. de præscr. & Ias. conf. 84. puto. volum. 1. Dec. conf. 495. & Paul. de Cast. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falc. & istam opin. ait esse commu. Roma. in dicto consilio 239. & magis commu. dicit Bello nus conf. 55. num. 1. & conf. 66. num. 1. & sequen. & conf. 80. F. Viuius. opin. 358.

Hæredes plures instituti & grauati restituere hereditatem, quilibet eorū hæredum (si sint plures) poterit detrudere Trebellianicam die restitutionis adueniente, ex ea parte quæ ad quemlibet peruenit. Alex. conf. 43. nu. 4. vol. 2. Chassan. conf. 681. Dec. conf. 135. nu. 2. & si sint tres hæredes, quilibet ex illis detrudet suam Trebellianicam. Lud. Rom. conf. 18. & Decius conf. 452. in princ. Bellac.

Hæres regulariter imputat fructus in quartam. l. in fideicommissariam. ff. ad Trebell.

Fallit in 10. casib. quos not. Rip. in d. l. nu. 25. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Adde ad hac materiam fusè, & ad praxim accommodatè disserentem D. Iosephum Ludou. decisione 64. num. 17. & 18.

Coa-

Coactus hæreditatem adire, num Trebellianicam detrahat, & quibus de rebus potest hæres illam retinere; & quæ nam res in eius computatione veniant.

C A P V T III.

In Aeres qui coactus adiuit, non detrahit Trebellianicam, fallit in 3. casib. vt per Alex. in l. omnibus. §. qui suspectum. ff. ad Trebel. nu. 3.

Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in com. 5. anni. c. 28. tit. euentus si hæres coactus adiuit. reg. 2. fol. 614. Do. a Fin. Trebellianica per hæredem de relictis vniuersalib. retineri potest. toto tit. ff. & C. ad Trebel.

Fallit vt per Mantu. singul. 288. fallit vt per Anto. Trigom. singula. 47.

Fallit vt not. Soc. reg. 433. Do. a Fin.

In Trebellianicam imputantur res alienatæ per hæredem. l. in quartam. ff. ad l. Falc.

Fallit in multis casibus. quos no. Marian. Socin. iun. in d. l. num. 92.

Fallit in 8. casib. vt per Ripam ibi. nu. 97. Do. a Fin.

Res ab hærede alienatæ, vel perditæ, vel corruptæ, & serui ab hærede manumissi in computatione Trebellianicæ veniunt, l. si hæres. ff. ad Trebel.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. in com. 5. anni. c. 28. titu. quid & quantum. reg. 18. fol. 625. ea quæ capiuntur extra testamentum, non imputantur in quartam Trebellianicam.

Fallit in 2. casib. vt per Io. Bolo. in d. l. in quartam. num. 187. vers. quare. Do. a Fin.

In Trebellianicam imputatur quodcumq; ex testamento capitur. d. l. in quartam.

Fallit in 4. casib. quos no. Rip. in d. l. nu. 82. Do. a Fin.

Trebellianica debetur in singulis rebus pro diuiso. l. Titia, & l. Plautius. ff. ad l. Falc. l. 2. C. eod. l. si peculium. ff. de peculio legato.

Fallit in 5. casib. quos no. Bened. Capr. in suo tract. reg. 109. nu. 23. & ideo non potest detrahi in vna re. fallit in 4. casibus, quos no. Rip. in d. l. in quartam. Do. a Fin.

Trebellianica non potest detrahi in vna re. l. lineam margaritarum. & l. planè. ff. ad l. Falc.

Fallit in 7. casib. vt per Io. Bologn. in l. in quartam. ff. ad l. Falc. nu. 231.

Fallit in 6. casib. vt per Corne. in l. 2. C. ad l. Fal. num. 2.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in authen. res quæ. C. commun. de lega.

Fallit in multis casibus, vt per Baptift. a Villa. concl. 208. in litera E.

Fallit vt per Viuium, in vers. legitimas duas. Do. a Fin.

Trebellianica non detrahitur ex prohibitione alienationis tantum, secundum communem per Bursat. consil. 13. num. 42. lib. 1. Bonac.

Trebellianica locum sibi vendicat in dispositione. auth. contra rogatus. C. ad Treb. & id quomodo fit, scribit Burs. consil. 48 nu. 15. lib. 1. vbi de communi opin. Bonac.

Legatum imputatur in quartam. fallit in 6. casib. vt p. Deci. in auth. præterea. C. vnde vir. nu. 10. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quomodo & quando res alienata cadit in Trebellianicam, ponit D. Ioseph. Ludon. decis. 64. nu. 19. 20. 21. & 22.

Trebellianica num per non confect. orem inuentarij ab hærede perdatur: & quid de fideicommissario inuentarij & ipso minimè conficiente.

C A P. IIII.

In Trebellianicæ beneficium non perdit hæres non conficiens inuentarium, hanc opin. verioem & communioem dicit Alex. consil. 29. perspectis. vol. 5. vt refert Minfing. obs. 60. cent. 3. Et quod camera etiam eam sequitur. I. Fichar.

Trebellianicam vel Falcidiā hæres inuentarium conficiens licet detrahat. auth. de hæred. & Falcid. §. si vero non fecerit inuentarium. coll. 1. id tamen inter alia fallit, si testator detractionem alterutrius fieri prohibuisset. auth. sed cum testa. §. si

vero. expressim. C. ad l. Falcid. & ibid. Cyn. Barto. & Imol. in l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Treb. quam communiter sequuntur Canonistæ in cap. Raynal. de testam. vt refert Bened. Capra. reg. 110. num. 3. Similiter fallit si pro redemptione captiuorum, vel ad pias causas legatum aut relictum quid foret, quia tunc non detrahitur Trebellianica aut Falcidia. auth. de ecclesiast. tit. §. si autem. coll. 9. quod secundum Ant. in d. cap. Raynal. communiter ab vtriusque iuris interpretibus tenetur. per not. in c. si pater. de testam. lib. 6. & Bald. in l. id quod pauperibus. C. de episc. & cler. quemadmodum ibid. num. 5. refert idem Capr.

Per non confectioem inuentarij, amittitur Trebellianica indistinctè, tam in liberis, quam in extraneis. est mag. commu. opin. sec. Corf. in quæst. de Trebellia. in fin. & maxime quando hæres esset aliàs suspectus. & esse magis com. etiam attestatur Corn. in consil. 168. vers. deueniendo. vol. 3. & Dec. in consil. 236. non parua. vers. sed certè. Contrar. opin. dicit magis esse com. idem Corn. in consil. 580. multitudo. vers. deueniamus. vol. 4. & Alex. consil. 67. lib. 4. & Ias. latè in consil. 84. puto. vol. 1. & q. non perdat, tenet latè Crau. & in puncto iuris tueretur in consil. 17. quæritur an nobilis per totum. Egeret decisione. Casarea. M. Charian. & E. Suarez.

Trebellianica vel Falcidia licet non solum non detrahitur, cum infra annum a die monitionis per iudicem factæ, a solutione relictorum cessatur, sed etiam omne emolumentum ex testamento amittitur. iuxta glo. in d. cap. Raynal. Bar. in auth. hoc amplius. C. de fideic. glo. in auth. de hæredib. & Falcid. §. si quis non implens. cap. si hæres. c. nos quidem. de testam. & communiter teneri ibid. num. 22. refert idem Capr. id tamen fallit si testator aliud tempus, intra quod voluntati suæ satisfaciendum foret, præfixisset, nam tunc illud obseruaretur, iuxta not. in l. statu libero. §. hæredes. ff. de statu lib. l. fin. §. si autem. C. de iure delibe. prout in d. c. nos quidem. voluerunt An. cha. Imola. D. Nico. & communiter docto. vt ibid. nu. 28. refert idem Capra.

Trebellianica an per non confectioem inuentarij perdat? De hac quæstione adeo vario modo docto. loquuntur, vt vix discerni possit, quæ sit vera, quæve communis opin. Quidam dicunt Trebellianicam amitti per non confectioem inuentarij, per tex. in §. si vero non fecerit inuentarium. in authen. de hæred. & Falcid. & hanc sententiam sibi placere scribit Soci. in l. Marcellus. §. quod autem. num. 14. vers. circa tertiam quæstionem. ff. ad S. C. Treb. & ira consuluit Phil. Deci. in consil. 236. num. 5. vers. quinto quæritur de articulo valde disputabili. & in consil. 480. num. 15. cum seq. vers. postremo isto casu. attestando verioem & magis communem hanc Docto. opin. esse, id nititur ipse ostendere per allegationes multarum scripturarum, auctoritatum, & præsertim consiliorum, quæ transcribere non est necesse. Sed contrariam opin. æquioem, benigniorem, magis communem & tenendam esse, quod non perdat Trebellianica per non confectioem inuentarij, scribunt nouissimè multorum docto. auctoritates adducentes. Hier. Cagn. in l. Papin. §. meminisse. num. 15. vers. sed contraria opin. ff. de inoff. testam. in tomo 1. oper. suorum. Ias. in l. Marcellus. ad fin. prin. ff. ad Treb. & ita etiam firmat Alex. in consil. 29. perspectis, consideratisque his. num. 5. lib. 5. Dicens, quod ista est verior, & magis communis opin. & inter cæteros multum egregiè firmant hanc opin. eam ab obiectis defendendo, contraria fundamenta retorquendo Crauet. in consil. 17. quæritur an nobilis Anton. per totum, cum concord. per Socin. iun. in consil. 88. num. 7. & 8. volum. 4. Vbi dicit, sibi semper placuisse considerationes Crauetæ, & absque dubio se credere hodie hanc opin. esse magis commu. & communiter receptam. dicit enim, quod multi ex modernis, & recentioribus eam sequuti sunt, prout plurimi per dominos consulentes relati fuerant, quos ipse refert, & allegat in d. consil. 88. Did. Couar. in c. Rayn. §. 11. nu. 10. ext. de testam. in to. 1. Relection. & Rol. a Valle in consil. 27. nu. 27. in 1. tom. consil. Kirchouius, & E. Muscul.

Si institutus non confecit inuentarium, non detrahit Trebellianicam, & perdit eam. Bello. consil. 19. nu. 12. communem dicit, ex Deci. consil. 495. & Bello. consil. 54. num. 4. magis com. dicit. B. Villal.

Amplia & in filio primi gradus. idem ibi com. dicit, ex Cur. iun. consil. 54.

Amplia ad occultantem bona hæreditaria, quia non detrahit Trebellianicæ, & punitur, quia duplicatur res omiffa. Bello. consil. 30. nu. 5. communem. ex Alex. & Ias. in l. si §. licentia. C. de iure delib.

Nota quod in omnib. casibus, in quib. Trebellianica est detrahenda, computadi sunt omnes fructus quos percepit restituens. Com. opin. Tom. iij.

uens bona fide fideicommissario. Bell. conf. 64. nu. 8. commu. dicit ex Bar. & Pau. in Liubensius. §. si. C. ad Treb. Idem.

Fideicommissarius non conficiens inuentarium, perdit detractionem Trebellianicam. Magis communem dicit Corn. cōf. 168. vol. 3. & Dec. conf. 136. ut refert Ioan. Duran. in art. testan. tit. 5. cau. 37. Subiungit tamen, licet hæc opin. dicatur communis per Doct. supra relatos, valde tamē dubia est (inquit) & de ea sunt diuersæ iuris interpretum sententiæ, ut patet ex his quæ congerunt Doct. in l. Marcellus. ff. ad Treb. Et Alex. conf. 67. volum. 4. dicit communem esse opinionem, quod hæres non amittat Trebellianicam si inuentarium non fecerit. Et quædeo ambigua est, ut decisionem principis desideret, ut dicit Rota in tit. de testamen. decis. 4. in collectis per Castador. Hæc ille. Ioan. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I An per non confessionem inuentarij hæres amittat Trebellianicam, uide copiose disputantem Octavianum Cacheranum. Decisio num. Pedemontana curiæ 147. ubi & pro affirmatiua parte habetur decisio eiusdem Curie.

Trebellianica nunquid per testatorem prohiberi possit.

CAP. V. V.

Trebellianica hodie per testatorem prohiberi potest glo. in auth. de hæred. & falcid. gl. in §. fin. Institutio. ad Treb. Fallit ut per Soc. reg. 432. fallit ut no. Fran. Tur. concl. 51. fallit ut per Bapt. a Villa. concl. 77. in litera F. Fallit ut per Marth. in ver. Trebellianica. Do. a Fin.

Trebellianica quarta non minus quam falcidia a testatore prohiberi potest. commune aiunt. Ias. conf. 84. li. 1. & conf. 46. lib. 2. Bell. in §. sed quid. nu. 6. inst. de fidei. hære d. Ant. Gomez. de testa. c. 11. nu. 15. latissime Iul. Clar. §. testamētum. q. 61. ver. tu seis. & vers. seq. ac Fran. Viu. lib. 1. opin. 142. quorum opin. etiam tunc verior atq; æquior est, cum filius hæres instituitur. qua in specie illa frequenter placitam testantur Alex. conf. 29. lib. 5. Corn. conf. 22. lib. 2. Alc. in l. cum proponas. C. de pact. Rub. conf. 2. nu. 24. & conf. 44. nu. 2. copiose Iul. Clar. d. q. vers. difficultas est. cum seq. Fran. Viu. d. opi. 142. post prin. qui multos contrarium receptum ac magis receptum asserentes referunt. Sed quicquid illi deblaterent, quod supra posuimus verius, iustius, atque utilius est. E. Suarez.

Trebellianica detractionem, secundum communem docto. sententiam, testator in suo testamento prohibere potest. gl. in §. si vero expressim. in verbo, substitutis. in auth. de hæredi. & falcid. Bar. in l. Marcellus. nu. 7. vers. secunda questio est. ff. ad S. C. Treb. & hanc sententiam docto. communem esse, scribunt passim interpretes. Ang. Arer. in §. sed quia. nu. 3. Insti. de fideicom. hæred. Alexan. in conf. 67. nu. 1. vers. & licet an d. ista prohibitio. in 1. lib. & idem Alex. in conf. 5. nume. 16. vers. Sed hodie secundum magis communem opin. in 3. vol. conf. Ias. in d. l. Marcellus. nu. 40. cum seq. & idem in conf. 84. nu. 9. vers. tamen tenendo aliam opin. quæ apud Doct. videtur esse communior. in 1. vol. & in conf. 99. nu. 2. vers. tamen tenendo. in 4. vol. Dec. in conf. 81. nu. 3. vers. similiter. Marian. Socin. in conf. 137. nu. 6. vers. est enim magis. in 3. par. & in conf. 28. nu. 2. in 2. part. conf. Licet autem multi alij. Doct. reclamant, eorumq; sententiam veriolem esse referat Alex. in d. l. Marcellus. nu. 8. vers. & quanquam prima opinio sit magis communis, tamen hæc opinio verior videtur, per multas auctoritates & fundamenta tum per Ias. tum per Alex. adducta. Hanc tamē communem sententiam in filiis primi gradus non procedere testantur allegati Doct. Ias. in d. l. Marcellus. nu. 53. vers. nunc istam communem conclusionem. Dec. in conf. 269. nu. 15. Maranta in conf. 103. nu. 9. & 10. in 1. vol. Soc. iun. d. conf. 137. nu. 7. Rota Valin. conf. 12. nu. 6. in 1. tom. et si Fernand. Vasquius sententiam contrariam remissiue sequatur in lib. 1. de success. resolut. §. 10. nu. 27. Kirchou.

Trebellianicæ detractionem testator hæredi prohibere potest. Magis com. esse dicit Cla. in §. testamentum. q. 61. vers. tu scis. & si dixerit volo ut hæres meus restituat totam hæreditatem sine aliqua diminutione, vel huiusmodi, cēsebitur prohibuisse detractionem Trebellianicæ. Magis com. dicit Cla. in §. testamentum. quæst. 61. vers. sed nunquid testator. & nota quod prohibitio Trebellianicæ locum tantum habet in liberis secundi & vltioris gradus. nam quo ad liberos primi gradus, magis communis est hodie q̃ pater illis non possit pro-

hibere Trebellianicam. d. q. 61. vers. sed hæc quidem. cum sequentib. P. Fich. ex Claro.

Trebellianica potest a testatore prohiberi. est magis commun. opin. sec. Dec. conf. 81. in casu proposito. vers. similiter. in 4. dub. Ias. in conf. 84. vol. 1. & conf. 89. eod. vol. & in conf. 99. vol. 3. Alex. conf. 5. circa primum. in fi. vol. 3. & in conf. 66. viso processu. vol. 1.

Fallit in liberis primi gradus, quia in eis non potest prohiberi. est com. opi. secun. eund. in d. conf. vers. sed in casu isto. & vide paulo post. M. Charian.

Hanc fall. limita, quando filius potest duas quartas detraxe. quia tunc vna potest prohiberi. item limita, quando omnes sunt grauati restituere. sec. Goza. in conf. 46. num. 22. vsque ad finem. Idem.

Trebellianica per testatorem prohiberi potest, & tunc peruenit hæreditas ad fideicommissarium, stante prohibitione hac absque ipsius Trebellianicæ detractione: secundum glo. & omnes in l. Marcellus. ff. ad Treb. & ista est communis opin. ut per Imo. Alexan. & alios ibi, in fin. Ang. Arer. in §. sed quia. nu. 3. insti. de fideicommiss. hæred. Bald. conf. 170. nume. 5. volum. 5. Bellameram conf. 48. in 2. dub. Arer. conf. 37. num. 10. & conf. 67. circa fin. Bertrand. conf. 205. nume. 4. in nouis. volum. 3. Dilectum de arte testan. titu. 5. de substitutionibus. cautela 31. nu. 2. & Bellonum conf. 80. nu. 16. & magis communem ait Alexan. conf. 137. nu. 6. volum. 1. & Iacob. Philip. Port. seu potius Ant. Gabriel. cumulatissime in conclu. 25. Falcidia. lib. 6.

Quæ nempe communis non procederet, ubicunq; testator usus sit verbis amplissimis, & pregnantibus, videlicet, restituas hæreditatem pleno iure, tunc enim per ista verba. detraçtio ipsius Trebellianicæ non censeretur prohibita, & sic istis verbis non obstantibus esset locus detractioni prædictæ: secundum Oldr. conf. 248. Castr. conf. 28. col. 2. vol. 2. Capram conf. 36. in fi. Rom. conf. 75. sub nu. 2. & conf. 79. nu. 2. & 5. Castren. & Comen. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falcid. Soci. conf. 35. Corfe. in tract. de Trebell. §. 2. colum. pen. Fely. in cap. auditis. col. 3. de rescrip. Dec. in l. Titia. ff. de inoffi. testa. Bertran. conf. 37. vol. 1. in nouis. & conf. 75. vol. 2. Ruin. conf. 59. in fi. vol. 2. Gratum conf. 103. num. 14. vol. 2. & istorum opinio apparet magis communis.

In contrariam vero partem, videlicet quod si testator iuberet, seu mandaret hæreditatē suam restitui debere pleno iure, quod ob hoc videretur Trebellianicam ipsam prohibuisse, inclinavit Bal. in l. precibus. col. 15. C. de impube. Alex. conf. 101. col. 2. vol. 6. Guid. Pap. q. 537. & conf. 122. & Dilect. in d. cautela 31. nu. 3 qui exclamant istam esse communem opinionem. Nihilominus prima opinio realiter, & effectualiter videtur magis communis, & magis vera ex præcatis: secundum Soc. iun. conf. 88. vol. 4. qui consulendo eam tuetur, & amplectitur. Viuius opin. 1004.

Testator hærede instituto non solum expressè potest Trebellianicam prohibere, per auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. sed etiam & tacitè ex verbis generalibus. Bar. in l. 1. ff. de vulg. Lancelotus Galiaula in repet. l. Centurio. ff. de vulg. num. 353. quod fallit si apponantur hæc verba, grauo hæredem ut pleno iure hæreditatem restituat. per l. decem. iuncta ibi glo. ff. de fideicom. liberta. Bal. in d. auth. sed cum testator. ff. ad l. Fal. Gui. Pap. decis. 51. & 537. & hanc opinionem communem esse asserit, & obseruari. Guid. Pap. in ea decis. vel etiā si apponatur ea verba, volo talem meam hæreditatem sine vlla diminutione ad talem pertinere: vel totam integram. Lancelot. in d. l. Centurio. nu. 352. & 355. quod si solum dicebat testator, volo meā hæreditatem, vel omnia bona mea ad talem pertinere, vel peruenire, per ea verba nō censeretur prohibita Trebellianica, ut per Lanc. Gali. in d. l. Centurio. num. 354. in filiis tamen primi gradus Trebellianica non potest prohiberi. l. iubemus. C. ad Treb. Guid. Pap. decis. 51. & hæc obseruari asserit Ias. in l. Marcellus. nu. 55. ff. ad Treb. Rom. conf. 206. nu. 6. Alex. conf. 5. vol. 3. Bal. & Sali. in d. l. iubemus. Et ibi inquirunt eam opinionem communem esse. idem Alex. conf. 201. num. 14 in 6. vol. Deci. conf. 218. nu. 5. Bellac.

Quamuis Doctorum sit controuersia, an contra testatoris prohibitionem detrahi possit Trebellianica, receptior tamē eorum est sententia eam detrahi posse, ut tenuit Alex. in conf. 67. consideratis. vol. 1. & conf. 5. in fi. vol. 3. Quod Bal. procedere voluit in liberis primi gradus dūtaxat, in aliis vero non. in l. iubemus. C. ad Treb. per auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. iuncta l. Marcellus. vers. quod autem. ff. eo. tit. cuius opin. Alex. in d. conf. 67. non approbat, nec improbat, sed allegat Cyn. in d. l. iubemus. & in l. cohæredi. §. cum filia. & ibi Raph. Cuma. ff. de vulg. & pup. tenentes contra Bal. quod autem Trebellianica

et indistincte prohiberi possit tñ in liberis primi gradus quā in aliis, communem esse opin. attestatur Alexandrin. conf. 2. nu. 26. vbi allegat Ange. in conf. 125. Signorol. in conf. 235. in fi. Alex. in l. si debitor. ad l. Falc. Ias. in d. l. Marcellus. ad Treb. Corn. conf. 22. vol. 2. Alex. conf. 29. vol. 5. Are. conf. 67. in fi. Cur. conf. 5. idem Alexandrin. conf. 14. nu. 12. vbi ultra alios superius allegatos adducit Cyn. in d. l. iubemus. & Cum. conf. 25. Picum & Dec. in conf. 81. & 218. F. Turz.

Testator potest prohibere detractionem quartæ Trebellianicæ in fideicommissio. Barbat. conf. 10. vol. 4. Ias. conf. 84. vol. 1. & conf. 146. vol. 2. vel si testator utitur verbis amplissimis: vt plenam hereditatem, vel quicquid ad eum peruenerit, vel oīa bona restituere mandauerit. Alex. conf. 5. vol. 3. Io. Dup. in arte testan. tit. 5. caute. 3. & Lud. Gozad. cōf. 97. nu. 6. communem dicunt, & magis cōmu. dicit Alex. conf. 67. vol. 1. nu. 1. in quantum hæc communis dicit, q̄ quando testator mādāt restituere totam hereditatem, q̄ Trebellianica non detrahatur. Bello. in conf. 64. nu. 1. cōmu. dicit ex Alex. conf. 5. num. 3. vol. 1. & conf. 141. vol. 2. & conf. 2. & conf. 133. vol. 5. & Ang. conf. 135. incipien. hoc est test. sed dictus Bellon. in conf. 55. num. 1. dicit magis communem contrariam. Imo quod detrahatur ex mēte Decij, conf. 495. & vide eundem Bello. conf. 66. nu. 1. & 2. ex Roma. conf. 239. qui dicit communem. & Pau. in aūth. sed cum testator. C. ad l. Falcid. & Capr. conf. 83. B. Villal.

Nota istam communem ad intell. l. ult. tit. 5. par. 6. & l. 7. tit. 1. par. ea.

Fallit, quando filius primi gradus instituitur, & grauatur de restituendo, quia inefficax est prohibitio. Deci. conf. 81. & 299. & Cur iun. conf. 70. nu. 16. & Lud. de Goza. conf. 45. nu. 2. cōm dicunt. sed Alex. conf. 29. nu. 5. & Corne. conf. 22. vol. 2. dicunt communem contrariam, sed pro concordia vide Dec. conf. 480. dicentem. Aut sunt detrahendæ duæ quartæ, & potest prohibere. si tamen vna, non: sed tamē Cur. iun. conf. 160. nu. 3. & Couarr. in c. Raynut. de testam. §. nu. 7. indistincte dicunt, patrem non posse prohibere deductionem Trebellianicam. & Lud. de Gozad. conf. 97. nu. 4. dicit communem primā, etiam si deducendæ essent duæ quartæ, q̄ non potest prohibere. & hæc videtur communior. Idem.

Trebellianica non censetur prohibita verbis generalibus, vel ex coniecturis, nisi expresse, & specialiter prohibeatur. est vera opin. sec. Ias. in conf. 84. puto. vol. 1. Chæria. & Suar.

Trebellianicam quartam prohibuisse testator videtur, qui vel plenam hereditatem, vel quidquid ad heredem peruenerit, vel omnia bona restituere mandauit. cōe dicunt Alex. cōf. 5. lib. 3. Io. Dilect. de art. testan. tit. 5. caut. 3. 1. & qui de materia latissimè agunt Iul. Clar. §. testamentum. q. 61. vers. sed quid si hoc. cum seq. Franc. Viuius lib. 1. opin. 143. ad fi. Non tamen si testator heredem rogauerit, vt quidquid suæ mortis tempore superfuerit, restituat, quarta Trebellianica non deducetur ab herede nihil hereditatis imminuente, vt frequenter placitum enunciat Ant. Gomez. de testam. c. 15. num. 16. vers. item adde quod in prædicto. Quod autem etiam institutis liberis prohiberi Trebellianica possit, dicunt receptum Corf. tract. de potest. reg. q. de Trebellianica. dub. 1. decisio. conf. 480. in casu. Quamuis contrarium affirmant frequenter placitum Deci. conf. 81. Guid. Pap. q. 5. secundum stylum, quod placet. M. Chærian. & E. Suarez.

Trebellianica non prohibetur filiis primi gradus, nec amittitur ob non confectionem inuentarij. secun. magis com. per Burf. conf. 44. nu. 19. lib. 1. Bonac.

Trebellianica in liberis primi gradus prohiberi non potest. Est verior & magis commu. opin. secundū Bar. Soc. conf. 137. viso. vol. 1. vbi allegat pro hac parte. Bal. Sal. Ful. Corn. Pau. Roma. Alex. Barb. Soci. Ioan. de Ana. Ioa. de Prat. veteri. Crot. Ias. Claud. Aques. Cato. Saccum. Dec. Galiau. Guid. Pap. Pau. Pic. Carol. Ruin. Curt. iun. dicit egere dec. Cæsarea in conf. 254. nu. 2. M. Chærian.

Trebellianicæ detractionem, non potest pater liberis primi gradus & sic propriis filiis prohibere. est vera equissima, & magis communis opin. vt dicit Soc. iun. in conf. 5. sub num. 18. in prin. & in conf. 88. nu. 3. vol. 4. & habetur per docto. in l. iubemus. vbi Bal. Salic. & alij plures, & in l. Marcellus. in princ. C. ad Treb. aliis verò, qui nō sunt de liberis primi gradus, detractione fieri potest, secundum magis commu. opin. de qua per Doct. in d. l. iubemus. & in l. Marcellus. ff. ad Treb. E. Muscul.

Trebellianicam non potest prohibere pater filiis primi gradus, etiam expresse: & sic liberis ipsis post mortem restituere hereditatem rogatis in casu, in quo duæ quartæ, seu portiones sunt deducendæ, ipsa Trebellianica per filios detrahenda per testatorem prohiberi nequiret, taliter q̄ non obstante dicta prohibitione, filij Trebellianicam deducere possunt: secun-

dum Bal. & Saly. in l. iubemus. C. ad Trebel. Guid. Pap. deci. 5. r. Alex. conf. 5. in fi. vol. 4. Soci. in reg. 432. in 1. fallen. Gozad. cōf. 48. in fi. Bertr. conf. 20. nu. 10. & in nouis. conf. 246. in fi. vol. 3. Ripa in l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 30. ff. de leg. 1. & istorū opinio communior apparet, & passim ob eius æquitatem, ac filiorum fauorem vsu recepta est: secundum Ias. in l. Marcellus. nu. 55. ff. ad Trebel. Dec. conf. 81. in 4. dub. & conf. 218. nu. 5. Gozad. conf. 81. numero 15. & conf. 94. sub numero 16. Paris. conf. 43. nu. 26. vol. 3. Nattam conf. 145. num. 23. vol. 1. & conf. 528. nu. 25. & seq. vol. 3. cum aliis congestis per Couarr. in c. Raynut. §. 1. nu. 7. de testam. & Iacob. Philip. Port. seu potius per Anto. Gabriel. in concl. 25. Falcidia. lib. 5. sub 1. limit. vers. Contrarium vero. Et huic sententiæ tanquam communi, inhaerent quoque Berous in cap. in præsentia. nu. 446. de probat. Cæsar Vrsillus in add. Afflic. decis. 367. num. 10. cum aliis seq. vbi dicit magnum verbum ita fuisse de anno 1562. iudicatum in Sacro Consilio Neap. & ita iudicauit etiam in fauorem filiorum, collegium Bergomense: secundum Cardinalem Albanum in lucubrationibus in Bartolum, in d. l. filiusfamilias. §. Diui. num. 6.

In contrariam verò partem, videlicet Trebellianicam prohiberi posse in filiis primi gradus, inclinarunt Cyn. in d. l. iubemus. & aliqui alij variis in locis, quorum sententiam perhibent magis cōm esse. Corf. in tract. de Trebel. q. 1. Ruin. conf. 115. nu. 25. & conf. 138. in fi. vol. 3. Bertran. conf. 130. num. 5. & conf. 144. col. 2. vol. 3. in nouis. & conf. 156. ex processu causæ. nu. 11. vol. 8. & Bellon. cum aliis relatis per eum. conf. 80. num. 19. & seq. qui ultra q̄ fatetur de dicta magis cōmuni opinione, eam approbat aliquibus rationibus.

Tamen quicquid ipse cum sequacibus suadeat, non foret aliquo modo recedendum a memorata prima sententia tanquam sacrosancta, & magis communi: quam sequuti fuimus etiam supra in opinio. 358. lib. 1. fol. 331. Hæres rogatus hereditatem restituere: & eam sequutus est etiam, perhibuitq̄ esse magis veram, magis æquam, & magis communem. Iaco. Manchellus conf. 7. sub num. 6. & doctissimè Illustrissimus Card. Albanus conf. 1. num. 14. & seq. & cumulatissimè Anto. Gabriel. in d. concl. 25. vbi etiam limitat in decem casibus, & Celsus Hugo conf. 24. proponuntur mihi dubia. num. 18. & seq. Licet dum imprimebatur præsens materia & opinio, de mēse Aprilis 1581. ex tempore viderim Regium Collaterale Consilium, & sacrum Consilium Sæctæ Claræ, simul vnitis ipsis oraculis, & Regiis sacris Consiliis in anno 1577. iudicasse pro contraria parte, & opinione Cyni & sequacium præmemorata, quod filius debeat remanere contentus sua legitima, & quod pater potuerit prohibere ei detractionem Trebellianicæ: attestante non quidem quassato calamo, sed stylo ferreo, Illustri D. meo Vincentio de Franchis. decis. 11. in causa. nu. 10. & seq. Viuius opin. 1005.

Filius primi gradus hæres institutus, & grauatus de hereditate restituenda non computat fructus quos percepit ex hereditate paterna in Trebellianicam: secus in nepote. l. in fideicommissariam. in prin. ff. ad Trebel. & l. iubemus. C. ad Treb. glo. in l. quod de bonis. §. cum auus. ff. ad l. Falcid. & ibi Barto. in d. l. iubemus. & Ias. in l. Gallus. in princ. num. 45. ff. de libe. & posthu. Cacher.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Trebellica nō solum expresse, sed & tacite prohiberi potest in herede extraneo, & prohibetur tacite per verba generalia, vt si testator dixerit, volo totam meam hereditatem, vel omnia bona mea sine diminutione ad talem peruenire. arg. l. Iul. ff. de lega. 3. Alex. conf. 201. nu. 7. in 6. vol. 1. vel si dixerit testator, quod totum tale substituit, & tunc nulla detrahatur Trebellianica. Alexan. eo loco, & quamuis iura velint expresse Trebellianicam prohiberi dic tamen, quod illud dicitur expresse, quod in genere exprimitur, licet non specialiter. l. Lucius. ff. de vulga. est quidem verum quod de iure. ff. Trebellianica non potest prohiberi per l. qui totum. ff. ad Trebell. de iure tamen Authenticorum hoc licet, per §. si vero expresse. in aūth. de hered. & Falcid. & Alex. d. conf. & ibi inquit eā esse communem opin. & expressa testantis voluntas colligitur ex verbis generalibus. Bar. in l. 1. ff. de vulga. Lancelot. in l. Centurio. nu. 352. ff. de vulga. vel si apposta sint hæc verba, grauo vt pleno iure hereditatem restituas per l. decem. iuncta ibi glo. ff. de fideic. liber. vel etiam per verba hæc, pleno iure, & ibi per Lancelotum, secus si dixisset bona mea, vel omnia bona mea: Nam per ea verba non censetur quarta prohibita. Gali. d. loco. num. 354.
- 2 Vide Guido. Pap. Decisio. Curie Delphinatus 545. & ad eandem questionem fufe Ranchinum.

Com. opin. Tom. iij.

I 3 Falcid.

Falcidia portio regulariter detrahatur; & num eam hæres inuentarium non conficiens, amittat, aut per testatorem prohiberi possit. Item quæ in Falcidiam imputantur, quæ uero non, aliaque de ea mixtum.

CAP. VI.

Falcidia regulariter detrahi potest. l. i. ff. ad l. Falcid. Fallit in 41. casib. quos no. Vigel. in com. 5. anni. c. 26. reg. 1. fo. 529. vide infra reg. 4. Do. a Fin.

Hæres conficiens inuentarium, Falcidiam detrahere potest. §. si vero non fecerit. in auth. de hæred. & falcid.

Fallit in 14. casib. quos no. Bened. de Bened. in suo tract. reg. 110. Do. a Fin.

Quartam Falcidiam vel Trebellianicam, licet hæres inuentarium conficiens regulariter detrahere possit. auth. de hæred. & Falcid. §. si vero non fecerit inuentarium. col. 1. id tamen inter alia fallit quando testator id expresse prohibuisset. auth. sed cum testator. C. ad leg. Falcid. & ibid. Cyn. & d. auth. de hæred. & Falcid. §. si vero expresse. Bar. & Imo. in l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Trebel. quem sequuntur Canonici & communiter in cap. Raynald. de testam. similiter fallit, quando legatum esset factum ad pias causas, vel pro redemptione captiuorum, ut auth. de eccl. tit. §. si autem. col. 9. quod secun. dom. Ant. in d. c. Raynald. tam in Falcid. quam Trebellianica, ab utriusque censura doctorum communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 110. nu. 3. & 5. per not. in cap. si pater. de test. lib. 6. d. l. Marcellus. §. quod autem. ff. ad Trebel. & Bald. in l. id quod pauperib. C. de epis. & cler. Ben. Capr.

Falcidia potest prohiberi per testatorem. §. si vero expresse. & ibi Ang. in auth. de hæred. & Falcid. gl. in l. decem. ff. de fideicom. lib. doct. in auth. sed cum testator. ad l. Falcid. & in l. Marcellus. ff. ad Trebel. Pau. de Cast. in 2. vol. cons. 150 incip. in causa quæ vertitur. Capr.

Falcidiam ne hæres detrahat, testator prohibere potest. Communem dicit Clar. §. testamentum. q. 72. vers. sed quæro. P. Fichard.

Additio. Ista communis opin. probatur in §. si vero expresse. in auth. de hæred. & Falcid. Restrigitur tamen hæc communis opin. ut non procedat in filiis primi gradus. Ita Ias. in l. Marcellus. nu. 53. & 55. ff. ad Senatuscun. Trebel. post Bald. in l. iubemus. ver. nota. q. testator. & vers. & ego dico. C. ad Trebel. atq; ita respondit P. Decius cons. 81. Mouetur Ias. per gl. in d. §. si vero expresse. quæ hoc apertissime probat ex §. aliud quoque capitulum. in auth. ut cum de appellat.

Etiā de institutionib. factis in re certa detrahatur. Falcid. Est communis opin. sec. Cor. in cons. 136. constat. vers. tamen his minime. vol. 3. M. Chærian.

Quod deducit hæres iudicio testatoris in falcidiā imputat.

Fallit in 4. casib. ut per Vigel. in commento 5. anni. c. 27. tit. quæ extra vel intra. reg. 15. fol. 576. Do. a Fin.

Quod iure hæreditario accipitur, in Falcidiam imputatur. d. l. in quartam. in prin.

Ampliatur in 5. casib. ut per Ripam, in d. l. in quartam. nu. 64. Do. a Fin.

Quæ alio iure quàm hæreditario capiuntur, in Falcidiam non imputantur. l. in quartam. in 2. responso. ff. ad legem Falcidiam.

Fallit in 6. casibus quos not. Ripa in d. l. in quartam. num. 66. Idem.

Fructus imputantur in Falcidiam. l. in fideicommissariam. ff. ad Trebel.

Ampliatur & limitatur in multis casib. ut per Ripam in d. l. in fideicommissariam. nu. 4.

Fallit si fructus sunt percepti ex reb. hæreditariis post mortem testatoris, quare in Falcidiam non imputantur: hæc tamē limitatio sublimitatur in 4. casib. ut per Alex. in l. in ratione. ff. ad l. Falcid. Idem.

Vbi testator nihil reliquit, nec hæres percepit fructus, tamē alienauit aliquas res hæreditarias, illæ res alienatæ imputantur ei in quartam, & in illis habebit quartam suam, casu quo valor earum ascendat quartam: & casu quo valeret ultra quartam, reuocaretur alienatio quatenus esset ultra quartam. Bart. cum quo est communis opinio in d. l. in quartam.

Fallit in 2. casib. quos no. Pau. de Monte Pico in d. l. in quartam. nu. 44. Idem.

Falcidiam quæ debetur hæredi ex legatis, si testator dicit,

q. integrè legatum soluat, tenetur hæres dimittere. Ias. in l. cum quis. nu. 5. C. de iur. & fact. ign. magis communem dicit Villal.

Vbi legatarius non possidet, hæres non tenetur imputare in Falcidiam, datum causa conditionis implendæ. Bar. & communiter dd. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid.

Fallit in 3. casib. quos no. Pau. de Monte Pico in d. l. in quartam. nu. 35. Do. a Fin.

Falcidia detrahatur de sing. reb. legatis. fallit in 7. casib. ut per Io. Bolog. in l. in quartam. nu. 229. Do. a Fin.

Falcidia seu quarta de legatis, & fideicommissis detrahi potest. l. Marcellus. §. Pomponius. ff. ad Trebel.

Fallit in 19. casib. ut per Io. Bolog. in rub. ff. ad l. Falc. nu. 59.

Fallit in 3. casib. ut per Corn. in auth. Sed cum testator. C. ad l. Falcid.

Fallit in 4. casib. quos no. Soci. regu. 33. fallit in legatis ad pias causas, quia ex his non detrahatur Falcidia. fallit hæc limitatio in 3. casib. ut per Alex. in l. lex Falcidia. §. ad municipij. ff. ad l. Falcid. Do. a Fin.

Legata inutilia hæredi in quartam imputantur. l. 50. ff. ad l. Falcid.

Fallit ut per Vigel. vbi supra. reg. 20. fol. 580. Do. a Fin.

Ex re indiuidua legata detrahatur falcidia in æstimatione. l. siis qui quadraginta. ff. ad l. Falcid. §. si fallit ut per Vigel. vbi supra capite quid & quantum. reg. 3. Do. a Fin.

In falcidia extimatio pretij rerum ex veritate facienda est. l. in Falcid. ff. ad l. Falcid.

Fallit in 5. casib. ut per Vigel. in commen. 5. anni. c. 27. in tit. modus computandi. reg. 2. Do. a Fin.

Legatario & fideicommissario regulariter beneficium legis falcidiæ non compet. l. 47. §. si ff. ad l. Falcid.

Fallit in multis casib. ut per Vigel. in commento 5. anni. c. 26. in titu. quibus benefic. legis Falcidiæ. regul. 4. fol. 541. Do. a Fin.

Si portio grauata non grauata accedat non contribuuntur legata, & potest is cui accedit ex ea retinere quartam, quamuis in sua portione quartam habeat. l. 1. §. si coheredis. ff. ad l. Falcid. Fallit vbi supra reg. 23. Idem.

Portio accrescens imputatur in Falcid. l. in singulis. ff. eod.

Fallit in 8. casib. ut per Vigel. in com. 5. anni. vbi supra regu. 22. fol. 581. Idem.

Legata nisi præstentur infra annum à die monitionis per iudicem factæ, licet Falcidia & omni emolumento priuatur hæres, secundum gl. in c. Raynald. in verb. Legitimam. de testam. Bar. in auth. hoc amplius. C. de fideicommissis. c. si hæredes. c. nos quidem. de testam. gl. in auth. de hæred. & Falcid. §. si qs non implens. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 110. nu. 22. id tamen inter alia fallit, si testator aliud tempus intra quod voluntatem suam adimplere vellet, præfixisset, nam tunc illud erit attendendum. iux. not. in l. statu lib. §. hæredes. ff. de statu lib. l. si §. si autem. C. de iure delib. prout voluerunt Ancha. Imo. D. Nic. & communiter Doct. d. c. nos quidem. de testam. quemadmodum. ibi. nu. 28. refert idem Ben. Capr.

Falcidia non detrahatur per piam contra aliam piam causam. Bened. in cons. 86.

Datum causa conditionis implendæ in Falcidiam non imputatur. l. id aut. quæ est 75. in prin. ff. ad l. Falcid. fallit in 5. casib. ut per Vigel. in com. 5. anni. c. 27. tit. quæ intra vel extra. reg. 13. fol. 574. Io. Bolog. in l. in quartam. nu. 176. Do. a Fin.

Funeris impensa æris alieni loco deducitur in computatione leg. Falcidiæ. §. cum autem. instit. ad l. Falcidiam. fallit in 2. casib. ut per Vigel. in com. 5. anni. c. 27. titu. quæ intra vel extra. reg. 18. fol. 578. Idem.

Quarta Falcidia licet ratione delicti, ut si hæres cancellasset testamentum, ne legata præstaret, aut si negaret rem hæreditariam esse, ut cōvincatur de mendatio, non detrahatur. l. si tacitum. l. beneficio. l. hæreditatē. §. si ff. ad l. Falcid. sec. Vincent. & Io. Andr. in c. Raynald. de testa. & ibid. glo. si. id tamen intelligendum, & accipiendum est, ut procedat in eo quod aufert, vel quod accessit pœnæ nomine propter iudicis condemnationem, ut in illo non detrahatur Falcidia. l. cum pater. ff. ad l. Falcid. vel propter specialem affectionem, ut l. seq. eo. tit. secus autem si pœnæ nomine iussu testatoris relictum sit, ut contradicentibus legatariis aliis reliquisset, quia non merè pœnæ est, sed potius legatum. prout voluit Innoc. Capi. Petr. & Abb. in d. c. Raynaldus. quod sequitur ibid. Io. Andr. secun. do. Anto. ibid. quia hæres poterit detrahere Falcidiam secun. do. Nicol. ibid. quod communiter teneri. ibi. nu. 3. refert Bene. Capr.

Data inter viuos non imputantur in Falcidiam. l. pater filiam. ff. ad leg. Falcidiam.

Fallit in 2. casib. quos no. Rip. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. nu.

37. vbi Ioan. Bolog. num. 103. limitat in 3. casibus. Don. a Fin. Filia non tenetur compensare dotem non exactam in falcidiam, & iubente patre.

Fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in l. in quartam. ff. ad l. Falcid. num. 96. Do. a Fin.

Pretium seruorum manumissorum ex hereditate defuncti, deducitur in computatione legis Falcidiae. §. cum autem. inst. de leg. Fal. l. 36. ff. ad leg. Falcid.

Fallit in 4. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 27. tit. quæ extra vel intra. regu. 19. fol. 579. vbi limitat in 4. casibus. Don. a Fin.

Falcidia licet in eo quod pœna nomine per iudicis condemnationem post specialem affectionem decedit vel accrescit non detrahatur. l. cum pater. cum l. seq. ff. ad l. Falc. tametsi pœna nomine iussu testatoris relictum sit, puta vt legatario contradicente alteri detur, tunc quia non tam pœna quam legatum sit, recte detrahatur, prout voluerunt Inn. Anch. & Abb. d. c. Raynal. de testam. quos ibidem Io. And. & Domin. Ant. sequuntur. & communiter quoque teneri ibidem refert Bened. Capra. num. 13.

In computatione legis falcidiae mortis tempus spectatur. l. 30. ff. ad l. Falcid.

Fallit in 8. casib. vt per Vigel. in commen. 5. anni. c. 27. titu. quæ extra vel intra. reg. 1. fol. 557. Do. a Fin.

Quod post mortem testatoris decrescit hereditatem non minuit. l. 58. §. ante diem. ff. ad l. Falc. fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 27. tit. quæ extra vel intra. regu. 2. fol. 562. Do. a Fin.

Actiones defuncto competentes inter bona defuncti computantur in ratione legis Falcidiae. l. 49. §. si. ff. de verb. sign. fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 5. anni. c. 27. tit. quæ intra vel extra. reg. 3. fol. 563. Do. a Fin.

Actiones contra defunctum competentes regulariter minuunt falcidiam. l. 16. C. ad l. Falcid.

Fallit in 2. casib. vt per Vigel. in commen. 5. anni. cap. 27. tit. quæ intra vel extra. reg. 4. fol. 568. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Falcidia, & Trebellianica, an equiparentur, vt ubi cesset Falcidia, cesset & Trebellianica, vide copiose Octavianum Cacheranum in decisio. Pedemontani Senatus. decis. 145. nu. 1. 2. & 19. & quare primum inducta Falcidia. Guid. Pap. quæst. 515. nu. 2. & ad eam questionem Ranchinum.

DE LEGITIMA.

TITVLVS IX.

Legitima quid, quantumvè sit, & quo tempore extimanda, debetque filio relinqui titulo institutionis, & num similiter a filio parètib. Item quanta sit patris, aut matris legitima ex filio præmortuo, & an in eos transmittat.

C A P. I.

Legitima est dimidia hereditatis totius secundum communem per Burs. conf. 19. nu. 36. conf. 44. num. 10. & conf. 19. & conf. 102. nu. 14. lib. 1. Vezin.

Legitima filiorum portio, non hereditatis, sed bonorum pars est. commune enunciant Segur. in l. cum patronus. nu. 49. ff. de leg. lib. 2. Boer. decis. 23. nu. 12. Viuius lib. 1. opin. 199. E. Suarez.

Legitima dicitur quota bonorum quantum ad hoc vt creditores præferantur: in reliquis verò dicitur quota successio- nis, secundum communem per Burs. conf. 8. nu. 10. & conf. 9. nu. 13. lib. 1. Bonacoff.

Legitima quanta esse debeat inspicitur tempus mortis patris, nec curatur in aliis temporibus an habuerit ampliores facultates. l. cum quæritur. C. de inoff. test.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in d. l. in quartam, & in auth. nouissima. C. eo. nu. 9. & 12.

Fallit in 2. casib. vt per Rip. in c. cum M. Ferrariensis. de cōst. nu. 38. Do. a Fin.

Legitima quando peteretur, secundum communem sententiam, attenditur semper tempus mortis paternæ. l. cum quæritur. ibi, mortis tempore. C. de inoff. test. Ita scribit Ias. adiecta explicatione eiusdem doctrinæ, in l. quod Seruius. nu. 12. vers.

sed communior opinio est. ff. de cond. caus. data. Kirchouius.

Legitima iure & titulo institutionis relinqui debet secundum communem per Burs. conf. 92. nu. 3. li. 1. quæ regula fallit octo casib. teste Chassan. & aliis ibi alleg. Bonac.

Legitima debet filio relinqui titulo institutionis, alias testamentum est nullum. commu. dicit Clar. in §. testamentum. quæst. 38. P. Fich.

Legitima filijs titulo honorabili institutionis à patre testat. te relinqui debet in suo testamento. §. aliud quoq; capitulum in auth. vt cum de appella. cogno. & hæc est communis opin. legistarum & canonistarum. vt per Ias. in auth. nouissima. C. de inoff. testa. nu. 16. gl. tamē in l. scimus. §. cum autem. in verb. ce lebrari. C. de inoff. testa. tenuit sufficere si filius sit honoratus per viam fideicommissi: quam tamen reprobant doctores. & à tali communi opinione in iudicando non esse recedendum, attestatur in d. auth. Ias. idem Stephan. Bertran. conf. 130. in 3. vol. nu. 2. Bella com.

Pater sufficit qd filium suum instituat in legitima, in residuo poterit extraneum instituere. l. Papinia. §. quoniam. ff. de inoff. testam. Ias. in l. in suis. nu. 37. ff. de libe. & posth. Auus autē habens filium, & ex eo nepotem, non tenetur nepoti aliquid relinquere. Dec. conf. 15. Chærian.

Legitima de iure canonico an sit relinquenda filio iure institutionis? Alex. in d. l. inter cetera. dicit, qd communis opin. est, qd sufficiat relinquere quoquo relictū titu. Et ita tenet in 5. vol. conf. 168. in vers. præterea dicit Bal. & in conf. 176. in vlti. col. Sed Ias. in d. auth. nouissima. in 9. col. dicit qd licet Alex. dixerit hanc esse communem opin. tamen credit qd contraria opinio sit communior. & inter cetera alleg. Alex. sibi contrarium tenere hanc opinionem in conf. 70. in 2. vol. licet alias alio numero. & ita etiam vult ipse Ias. in rub. ff. solu. matr. in 7. col. vide latissimè Phi. in c. si pater. in 16. & 17. col. de testa. in 6. vbi videtur sequi hanc opi. Vezin.

Quæro, an parentibus quoque legitima sit relinquenda titulo institutionis? Resp. Bar. in d. authen. nouissima. tenet qd non: & eam in puncto iuris, dicit esse veriore. Ias. ibi nu. 38.

Contrariam opinionem communi calculo approbarunt doct. vt firmat Ias. d. auth. nu. 37. & dicit Bal. in l. 1. C. de bono. poss. contra tabu. liberti. quod Bart. dicit malè contra veritatem. eandem opinionem contra Bartol. dicit esse communem Alexan. d. auth. nouissima. & eam tenet Floria. ibi, dicens se ita pluries consuluiffe. Ang. & Pau. de Cast. in d. auth. ex causa. C. de libe. præter. M. Grassi.

Auus ex vnico filio præmortuo si habeat quinque nepotes an legitima erit triens vel semis. Alex. in 2. vol. conf. 63. dicit quod erit semis. Secus si venirent cum patruo, vel essent duo filij vnus, & tres filij alterius: quia tunc venirent in stirpes. alleg. multa quæ vide. & per Salic. & Ias. d. auth. nouissima. in 16. col. adde Alex. in 5. volum. conf. 29. in 1. col. Sed pone quod pater habet duos filios, vnum ex iusta causa exhæredauit, aliū instituit in aliqua re particulari: deinde extraneum fecit hæredem vniuersalem: filius institutus in re particulari petit supplementum legitimæ: quanta erit legitima sua. Nam cum sint duo: legitima amborum est triens. nunquid iste filius habebit totum trientem, ita quod portio exhæredati sibi accrescat, an vero solum habebit dimidium trientis, & sic an in leg. habeat locum ius accrescendi. Alexan. ponit latè hanc q. in l. plane. §. si duobus. ff. de lega. 1. & ibi etiam Ias. & videntur concludere, quod portio iuste exhæredati accrescit alteri: & sic quod habebit totum trientem. de quo etiam remissiuè tamen, per ipsum Iaso. in d. l. authen. nouissima. in 15. colum. Don. a Fin.

Mortuo filio sine liberis relictis solo patre, aut sola matre, legitima ipsius patris aut matris in bonis sui filij mortui cum testamento, erit triens, qui totus ad solum patrem, aut solam matrem pertinebit: & hanc opinionem vt magis communem tenent Paulus Castr. Alexandrin. & Imol. in l. plane. 1. §. si duobus. ff. de leg. 1. & Ias. in auth. nouissima. nu. 36. C. de inoff. testa. & nouissimè eam tenet Steph. Bertr. conf. 315. in 1. vol. cōf. & resol. & ibi inquit eam opinionem in causarum definitionibus, & disputationibus feruari, & conf. 137. in 3. vol. quod si filius facto testamento sine liberis moriatur relictis patre & matre superstitibus, ille triens inter patrem & matrem diuiditur. quod si ab intestato moriatur filius, succedent illi pater & mater, fratres, & sorores vtrinque coniuncti. auth. defuncto. C. ad Tertul. quod si filios ille filius habuerit, nulla legitima patri aut matri deberetur in filij testamento. Boerius decis. 69. & Bart. & Paul. Castr. in l. pater filiam. ff. de inoff. testam. Bella comb.

Legitimam & Trebellianicam sibi debitam & non detrahendam infans in matrem transmittit, & similiter supplementum

Com. opin. Tom. iij.

I 3

legi-

legitima secundum communem per Bursa. conf. 19. num. 37. lib. 1. Bonacoss.

Legitima matri per substitutionem pupillarem exclusæ non debetur, nec ei aliquo modo assignanda est in hoc casu. cap. si pater. de testa. lib. 6. & ista videtur verior, & magis communis opinio: secundum Alex. conf. 12. attestatis verbis. col. 4. vol. 3. conf. 17. ponderatis his col. 3. eod. vol. conf. 51. in casu præsentis. vol. 7. & in l. Ceturio. fol. 6. ubi omnes Doct. ff. de vul. & pup. substit. & Corn. conf. 93. licet posset. lib. 3. Dec. vero conf. 371. in causa. circa finem, asseuerat communem opinionem omnium Doct. esse, quod omni tempore dicta substitutio sit fideicommissaria. Et casu quo, aduerte, isthac substitutio reperiretur facta simpliciter absq; temporis distinctione, semper fideicommissariam arbitrat. Bal. conf. 355. dicta substitutio. vol. 4. & conf. 175. præmissis. lib. 5. & Alex. latè conf. 38. viso themate. lib. 1. & conf. 66. viso testamento. lib. 2. Imo ipse Dec. veritatis author. conf. 128. col. 2. in casu proposito, dicit non posse discerni, quæ sit commu. opin. ideo ipse suadet inibi quod de æquitate propter conflictum istum opinionum posset, & deberet matri dicta legitima assignari: & in hac opinione residet etiã ipsemet Deci. conf. 643. viso eleganti.

Et in effectu dicta substitutio facta per verba communia omni tempore, matre existente in medio, erit fideicommissaria: ut latè per Dec. d. conf. 372. & omnes Legistas communiter in d. l. Centurio. & in d. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. & Canonist. in c. Raynutius. de testa. & opinionem istã ultra prædictos Scriben. ait esse magis communem Afflic. decis. 367. ubi profert utile quippe verbum, quod ita in facti contingentia fuit in Sacro Concilio iudicatum: ideo opinionem istã tanquam veriore, magis æquam, magisq; communem mihi sequendam fore constitui: & non ab re.

Quia decisiones Sacri Consilij Neapolitani quæ proferuntur sub nomine Regis, succedunt in casibus dubiis loco Imperialis interpretationis, de qua in l. fi. C. de legi. ut per Afflic. decis. 166. col. fi. Et hinc est, quod Rota Neapolitana tanquam Spiritus Sancti tuba, & vera legum mater, merito in Regno generaliter nuncupatur refugium oppressorum, & lucerna. supra montem posita, per quam tanquam mons montium totus orbis illustratur. Et hanc opin. tanquam æquior, atq; firmiorem ultra alios supra adductos tueretur fidelissimus veritatis assertor. D. Pompeius Leonardus iureconsultus Reatinus, in repet. ad l. precibus. C. de impub. & aliis substit. quam dignatus est mihi exhibere manuscriptam, ubi strenuè differit de veritate huius conclusionis, & demum asseuerat se consulendo in facti contingentia alias obtinuisse: secundum præmemoratam Affl. decis. Viuius opin. 461.

Legitima an debeat filio, patre adhuc viuentem: & nunquid grauiamen aliquod, aut onus, vel conditio legitime imponi possit.

CAPVT II.

Legitima non debetur filio in vita patris. l. 1. §. si impuberi. ff. de collatio. bonor. l. 2. §. interdum. ff. de vulgari. fallit in 2. casib. ut per Cagno. in l. fi. C. de pact. nu. 286.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 6. a Pet. Duen. reg. 356. videas latissimè apud Viuium in vers. legitima. fallit ut per Soc. reg. 288. Do. a Fin.

Legitima non debetur filio viuentem patre, sed videtur quasi debita. l. 1. §. si impuberi. ff. de collatio. bono. l. fi. & utrobique Bar. ff. de libe. agnoscen. & Bal. in l. lex Cornelia. ff. de vulg. & pupil. subst. in d. l. fin. in l. quanquam. C. ad leg. Falc. & conf. 257. nu. 1. & seq. vol. 3. Bar. in auth. si qua mulier. prope fi. C. de sacrosanct. eccles. Glos. & Docto. in l. cum a matre. C. de rei vend. Bertr. conf. 3. pro faciliore resolutione. nu. 2. vol. 8. & conf. 280. cum tempore præsentis conditi testamenti. & conf. 290. punctus quæstionis talis est. nu. 1. eo. vol. Duennas in regula 356. filio in vita patris non debetur legitima, in prin. ubi ponit hoc pro regula cum ampliationibus, & limitationibus: & ista est communis opinio, ut per Moder. in c. Raynutius de test. & Marquardum in tract. de Iudeis, & infidelibus. in 3. par. c. 6. nu. 3. & est communis regula, ut meminit Fel. in c. Iudæi. il. 2. sub nu. 2. de Iudeis.

Quæ quidem legitima debetur ipsi filio libere & absq; aliquo grauiamine. I. quoniam in prioribus. C. de inoffi. testa.

Et legitima ista filij certè est quota bonorum, non autem hæreditatis. l. quoties. & ibi Bal. colum. 1. C. de hæred. instit. Iacob. Butr. & Guil. de Cun. in l. si quis in suo. C. de inoffi. testa.

men. Bertran. conf. 64. visis allegationibus respondeo. num. 3. & seq. volum. 8. & ista est communis opinio, teste Boerio decisio. 24. num. 12.

Et similiter debita de substantia, non autem de fructibus. l. scimus. §. repletionem. C. de inoffi. testa. ubi Doctores omnes communiter concludunt in electione filij esse, secus in Falcidia. & Trebellianica: ut per Bar. in l. in quartam. ff. ad leg. Falc. Sed an velit bona, vel extinctionem, vide Bar. declarantem in l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. & in l. suis quoque. ff. de hæred. instit. in prin.

Et legitima ista detrahatur de singulis corporibus rerum hæreditariarum saltem arbitrio boni viri, non autem in quantitate pecunie, etiam filiis relicta pro legitima: secundum Guliel. de Cun. Bal. & Pau. Castr. in d. §. repletionem. Barto. in d. l. suis quoque. in fi. principij. Bal. in liubemus. col. 1. C. ad Trebel. Bertran. conf. 332. punctus quæstionis talis est. nu. 2. vol. 8. Ruin. conf. 56. quamuis testator iure institutionis. sub nu. 4. vol. 2. Couarruias in c. Rainaldus. §. 2. num. 5. de testamen. ubi post alios copiose relatos per eum in medium explicauit istam communem opinionem fore, & ita perhibet vidisse seruari de facto Thom. Gram. in constitutio. in aliquibus. sub nu. 18. lib. 3. rubr. 23.

Similiter nec posset filius super legitima hac pacisci, sicut nec super hæreditate patris. ut not. in l. fi. C. de pact.

Ad quod facit etiam: quia legitima est quota bonorum, nec dicuntur bona, nisi ære alieno deducto. l. i. sub signatum. §. bona ff. de verb. signifi.

Et hinc est, ut è diuerticulo in viam reuertamur, quod si condemnatus esset ex delicto filius, pater de iure communi ad penam ratione legitime minimè teneretur. auth. si qua mulier & ibi Bar. in fi. C. de sacrosan. eccl. tradit. Abb. quoque in c. 2. col. 3. de delictis puerorum. hocque tenet Spec. in tit. de executione sententiæ. nu. 1. Bal. conf. 257. per totum. vol. 3. Doct. omnes in l. in suis. ff. de lib. & post. Guil. de Cun. Bar. Alber. & Bald. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Laurus de Palatiis in tracta. quod stantibus masculis. in princ. sub nu. 34. & opinionem istorum supponit esse communem Socin. iun. conf. 51. num. 5. lib. 1. Petr. Duen. in regula 356. num. 2. Ruin. conf. 149. vol. 3.

Sed mentionata communis opinio ita, & taliter declarata limitatur, ac interpretatur non procedere in filiis, & filiabus Iudæorum conuersis, effectisque Christianis, qui, vel quæ quidem filiarum alimenta, legitimam, dotes, & donationes propter nuptias petere possunt, & ad eas dandas parentes Iudæi vel infideles in eorum vita adstringi debent. §. generalem autem providentiam. in auth. ut cum de appellatio. cognos. & cap. Iudæi. il. 2. ubi Ioan. de Ana. Fel. num. 2. & alij de Iudæis & Brunus in tract. quod stant. mascu. quæst. 5. artic. 6. num. 61. & sequen. & hæc omnia latius refert, & comprobat Marquardus de Sufannis in tract. de Iudæis supra citato in 3. parte c. 4. nu. 1. & sequen.

Imo omnia bona parentum Iudæorum, vel hæreticorum, infideliumq; tã ex testamento, quam ab intestato debent peruenire ad solos filios, & filias effectos Christianos, adeo quod parentes ipsi contrarium disponere non possunt. l. cognouimus. & auth. idem est. C. de hæret. & d. §. generalem.

Limitatur secundo loco, quando pater ingrederetur monasterium: quia tunc haberetur pro mortuo, & eius filij petere possunt legitimam, quæ alias ipsis non debebatur in vita patris: secundum communem opinionem omnium Canonistarum in c. in præsentia de probat. quam allegat Moder. inibi Francus Perusinus in rub. de testa. & Corfet. singu. in vers. Legitima. & cumulatissimè Duen. in d. reg. 356. nu. 6. Licet Deci. in d. c. in præsentia. num. 262. attestetur de alia communi opinione contraria legistarum, videlicet, quod in vita patris religionem profitentis filio legitima non debeat: quam sententiam firmauerunt glo. Bar. & ceteri in auth. si qua mulier. C. de sacrosan. eccl. dixeruntque magis communem. Saly. & la Sibi. Fel. nu. 65. & Dec. nu. 67. in d. c. in præsentia. Sed sedata disputatione in hæreo primæ opinioni Canonistarum: quam amplectitur quoque, ait communem, obseruandamque in utroque foro, Couarru. in epito. in c. 2. nu. 7. de testam. fol. paruo 157. & Vasquius in tract. de success. process. tit. qui testari non poss. lib. 1. §. 1. num. 87.

Limitatur etiam postremo, ubicunq; statutum disponderet, quod pater in eius vita deberet filio legitimam assignare, vel quod pater soluere teneretur legitimam pro delicto filij: ut voluit glo. in rub. C. de decretis decurio. lib. 10. Ioan. de Anania, & Anchar. in c. 2. per tex. ibi de delictis puero. quod quidè statutum valet, & tenet ut scripsimus latè infra in opinio. Statutum disponens, quod pater teneatur soluere. Sed aduerte vtiliter.

utiliter, & perpetuo, quod statutum hoc nullatenus traheretur ad matrem: secundum Bald. in l. quicunque colum. 3. C. de ser. fugit. Viuius opi. 455.

2. Grauiamen nullum in legitima imponi potest: unde si pater relinquat aliquid filiae suae pro ea maritanda, si illud quod sibi relinquatur non excedat legitimam, statim debetur, & neque expectandum erit quod nubat, ut legatum dotis cedat in legitimam ipsi filiae. l. quoniam. C. de inoff. test. Bal. in l. sacimus. C. de nup. Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de condi. & demonstr. num. 4. quod si legatum illud legitimam excederet, esset conditionale in eo quod excedit: & tunc tempus nuptiarum expectandum esset. Bart. ibid. & Salic. in d. l. sacimus, in fine. Bellac.

Legitima grauari non potest etiam quod filius approbasset testamentum, vel non reclamaret secundum communem per Burfat. conf. 101. num. 1. l. lib. 1. quam intellige ut per eundem conf. 92. nu. 10. eod. lib. Bonacof.

Omne grauiamen, omnis dilatio, & conditio a legitima reijcitur. l. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam.

Ampliatur in duob. casib. & limitatur in 7. a Ias. in d. l. quoniam in prioribus.

Ampliatur in 11. casib. & limitatur in 27. ab Ant. Gabr. in lib. 6. de legi. concl. 1. vide Rod. a Suarez. in repe. d. l. quoniam in prioribus. ubi ampliatur in 16. casib. & limitatur in 17.

Ampliatur & limitatur, ut per Port. lib. 1. regu. 42.

Fallit ut not. Viuius in suis conclusionibus. in vers. legitima nullum. Dona Fin.

Legitima nullum grauiamen, aut onus, vel conditio perpetua potest imponi. l. quoniam nouella. & l. quoniam in prioribus. l. omnimodo. C. de inoff. testa. hinc est, quod testator non potest disponere in testamento suos filio stare, seu viuere in communione perpetua, ut sentiunt Paul. Castr. & Ias. in l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. indeb. & ita consulit. Alex. conf. 475. vol. 3. conf. 29. vol. 5. & conf. 48. vol. 6. & ita etiam consuluit Boeri. conf. 13. hoc idem tenet & sequitur Ant. Rubens conf. 27. num. 3. & Rip. in l. nemo potest. num. 20. de lega. 1. & ad hoc corroborandum docto. allegant text. celebrem in l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. communi diui. ubi dicitur expressse testatorem posse prohibere diuisionem ad tempus, sed non in perpetuum, quamuis Alexan. sibi contrarius, & male in d. §. si centum. velit contrarium: Et quod testator possit prohibere inter filios infra determinatum, & certum tempus diuisionem fieri, secundum Paul. de Castr. in d. §. si centum. post Bar. in l. 5. ff. de annu. le. & Bal. in l. si quis ita. ff. de condit. insti. debet intelligi cum grano salis, ut late declarat Gram. decis. 7. Ampliatur autem, praemissa in tantum procedere, quod nec quis cogitur stare in communione perpetua, etiam si iurasset stare in d. conditio: ut late per doct. in d. §. si centum. Rip. in d. l. nemo potest. nu. 20. & Marfil sing. 20. & ita in terminis consuluit Rubens conf. 89. num. 8. & seq. Limitatur ac declaratur conclusio ista non procedere, quando pater prohiberet alienationem dictae legitimae usque ad certum tempus, veluti 30. ann. cum talis prohibitio contineat fauorem liberorum, ideo valet, & tenet secun. Bart. & doct. in l. cum ex filio. ff. de vulga. & pup. substi. Ias. in l. filius matrem. per illum text. C. de inoff. testa. Alex. in l. multi non not. ff. de libe. & posthu. Th. Ferra. caute. 35. Crotum in l. filiusfam. §. diui. ff. de lega. 1. & Ias. ibi circa si asserit ab hac opinione neminem discordare, licet Bal. in l. pater. in 3. not. C. de insti. & substitu. teneat contrarium. & Franc. de Are. conf. 19. Sed tamen pro prima opi. consuluit Paul. de Cast. conf. 77. vol. antiquo, & in d. §. si centum. quem sequitur inibi Alex. & idem tenet Pau. Cast. in d. §. diui. & ista Paul. & aliorum sententiam fatetur esse communem Boer. decis. 87. nu. 5. nec etiam indicatur onerosa prohibitio alienationis legitimae ad tempus facta ideoque non reijcitur. l. filius matr. C. de inoff. testa. & conclusio ista, seu limitatio videtur communis, teste Boer. in d. decis. 87. & constat quoque hanc esse communem sententiam ex congestis per Dec. conf. 442. Bellamerra. conf. 28. Sed ubique simpliciter testator prohiberet alienationem, tunc statim bona possent alienari usque ad integram legitimam, & per consequens nihil operatur, quantum ad legitimam, simplex prohibitio alienationis. ut per Ias. legat. conf. 161. reuocatur. lib. 2. Viuius opin. 469.

Per substitutionem pupillarem quam pater filio suo impuberi facit & existenti in potestate, posset filius in sua legitima praegruari onere fideicommissi. l. si fundum per fideicommissum. §. si ff. de lega. 1. cum l. seq. Bart. & alij in lex tribus. C. de inoff. testa. potest etiam pater filio impuberi in legitima directo substituere ad tempus pubertatis. Docto. in d. l. ex tribus. C. de inoff. testa. & talis substitutio fideicommissaria ita facta filio impuberi in sua legitima durat solum quandiu durat te-

pus impubertatis & non ultra. Ias. in d. l. ex trib. & in l. si arrogator. nu. 28. & 30. ff. de adopt. Bellacomb.

Legitima liberorum portioni adiectum onus, atque imposita conditio, cum legitima ipsa ad substitutum, vel coheredem deferatur, si liberi hereditatem repudiet, recte procedet, ut frequenter receptum renuncio ex Ias. ver. 3. not. limi. Rhod. Soarez. & limitat. 4. ad l. quoniam in prioribus. C. de inoff. test. Ioan. Dilect. de art. testad. tit. 5. caute. 34. in fin. Anto. Gomez. de testa. cap. 11. nu. 33. Intellege tamen id processurum quousque filij ad eam aetatem peruenierint, qua testadi ius consequetur: quia tunc seu testato, seu intestato decedant aliud erit: ut frequenter placitum ait Ruin. conf. 58. nu. 9. lib. 2. E. Suar.

ANNOTATIONES PRACTICAE

1. Vide accommodate de hac materia disputatam Octavianum Cacheranum Decisionum Senatus Pedemontani q. 172. nu. 15.

2. Quomodo latissime onus vel grauiamen imponi non possit vide fuisse Nicolaum Boerium Decisione 87. per totam.

Legitima an possit per statutum vel aliter tolli, aut minui; & nunquid ea propter delictum patris filij priuentur.

CAP. III.

Legitima per statutum tolli non potest, est opinio communis, ut dicit Hiero. Chyralon. in addit. ad Dec. in liura sanguinis. ff. de reg. iur. fallit ut not. Diaz. reg. 143. contrariam opinionem tenet Bened. de Bened. in suo tract. reg. 8. Dona Fin.

Legitima potest priuari descendens per ascendente ex maior. caus. expressis in §. causas. in auth. ut cum de appel. cogn. Curt. Iun. conf. 182. nu. 10. commu. dicit. Bonacof.

1. Legitima ex causa minui potest per statutum, tolli autem non potest. Hiero. Cagn. in liura sanguinis. ff. de reg. iur. com. dicit. Pet. Rane. in apha. aureo. in uerbo, legitima. & Dec. conf. 19. & Boer. decis. 188. nu. 6. magis com. dicunt Contrariam, quod imò potest tolli, & idem dicit Ias. in auth. nouissima. C. de inoff. test. Sed dictus Hiero. ibi dicit, quod legitima quae debetur de iure ciuili, in totum potest tolli: quae autem debetur de iure naturae, non potest. Io. autem Nic. in addi. Alci. in trac. praesump. reg. 1. praesump. 8. dicit aut stat rationabilis causa statuendi: & ex toto potest tolli, aut non est, & non potest. & hanc opin. dicit magis com. dummodo ex toto alimenta non tollantur. Et sic coincidit cum Cagno. & dicit eodem ex mente Cur. iun. conf. 10. & de hac coi vide Soc. conf. 150. vol. 1. nu. 2. & sic est intelligendus. Alex. conf. 3. vol. 7. ubi dicit magis communem opi. esse, quod ex toto possit tolli, quem refert Goza. conf. 43. nu. 24. ex quo sequitur quod licet Princeps concedat facultatem instituendi maioricatum de omnibus bonis, pater potest tollere legitimam naturalem aliis filiis quae succedit loco alimentorum, nec Princeps nec pater est tutus, si alias praestet talem facultatem, ut per plura deducit Suarez in l. quoniam in prioribus. C. de inoff. test. super l. 5. §. 2. limitabis. per totum. nu. 14. & talis facultas est odiosa, ut per Pala. Ru. repet. de donat. inter virum & uxorem in c. per vestras. §. 24. nu. 20. ex quibus etiam resultat, quod cum legitima ascendentium debeatur iure ciuili, quod per statutum potest tolli: secundum communem opinionem. de qua in vers. ascendentes. Villalob.

Hanc posteriorem opinionem, ex causa hic in fine posita, sequitur tanquam communem. etiam Nicol. Bellon. conf. 13. nu. 21. & ibid. pro hac refert Deci. & per eum accumulata in liura sanguinis. ff. de reg. iur. I. Fichard.

Additio. Circa legitimam & eius emolumentum ac hereditatem. Anto. de But. in cap. licet. num. 16. de vot. & vot. red. & cap. si haeredes. nu. 6. de testa. de mente glo. in d. cap. licet. distinguit, aut hereditas est diuidua, aut indiuidua. primo casu conseruatur legitima, secundo vero non: prout in successione Regni, quia si regnum diuideretur, facile destrueretur. Circa quam legitimationem dicit Bart. in l. siue. §. excluditur. circa fin. de iur. patro. & in auth. nouissima. C. de inoff. testa. quod ascendentibus titulo institutionis, non sit necesse habere legitimam, sicut e contrario. Quae opinio praedicatur contra Bar. ut dicit Ang. in l. si mulier. §. si. nu. 3. ff. de milit. testa. Bal. in authen. ex causa. nu. 17. C. de lib. prae. & in l. omnimodo. nu. 2. C. de inoff. testa. Imo. in l. 1. §. si ex fundo. num. 3. vers. iuxta praedicta restat. de haered. insti. cum aliis de quibus in apost. in dictis locis. & communem dicit hanc Ias. in d. auth. nouissima. nu. 37. admiraturque quod Bart. amicum non inuenerit in sua opinione. Com. opin. Tom. iij. 1 4

nione, tamen aliquando Bal. variavit, qui cum Bar. aliquando tenuit, vt per Imo. in d. §. si ex fundo. Idem.

Legitima non minuitur per legata ad pias causas. Alex. in 4. vol. conf. 18. Ias. in l. si vnus. in 2. & 3. col. C. de testam. Alex. in 1. volum. conf. 45. in 4. dubio. Corn. in 4. volum. conf. 148. Benedict. in conf. 19. Calder. in titu. de testam. conf. 33. alias 361. Vezinus.

Legitima non minuitur per legata facta ad pias causas. l. quoniam. §. sancimus. C. de inoff. testa. l. fin. §. & si prafatam. C. de iure delib. Alex. conf. 175. col. 1. lib. 6. Rol. conf. 39. col. fin. num. 24. lib. 3. vbi q. ante legatorum & fideicommissorum solutionem, legitima filiorum detrahi debet, computabunturq; omnia legata & fideicommissa ex rebus paternis relicta in cumulo patrimonij patris ad metiendam legitimam, & quæ legitima remota est ab omni onere legatorum, & per consequens a pœna. l. 1. §. item si ita. & in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Falcid. potior enim, & potentior est legitima legatis, cum debeatut tanquam æs alienum, quod quidem æs alienum omnia legata præcedit. l. subsignatum §. bona. de verb. sig. & in specie. q. non minuatur legitima per legata ad pias causas facta. tex. est in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. de qua legitima reijcitur onus legatorum factorum ad pias causas, secundum Rol. d. conf. 39. nu. 26. 27. vbi quod propter piam causam priuandi non sunt filij legitima, iuxta dictum Augustini. 27. q. 4. cap. fin. qui vult ecclesiam instituere, & filium exheredare. Qd quidem dictum procedere quo ad legitimam in qua magis fauetur filio quam ecclesiæ dicunt Doct. qui tamen, excepta legitima, magis faueri ecclesiæ vel piæ causæ quam filiis scribunt & in specie Ias. in l. tale pactum. §. fin. post num. 11. ff. de pact. in l. si cui legetur. §. hoc autem. num. 11. & seq. ff. de legat. 1. Quam conclusionem declarat Anch. conf. 46. num. 4. Dec. conf. 426. num. 5. Abb. conf. 102. col. 2. lib. 2. licet Ias. in l. si ita quis promiserit. §. ea lege. num. 14. ff. de verb. obli. dixerit ecclesiæ haberi loco sui hæredis, & sic loco filij in potestate, declarando, vt per eum ibi. nu. 13. & in l. generaliter. §. cum autem. col. 2. in prin. C. de insti. & substi. & in auth. si qua mulier. col. 1. num. 4. & seq. C. de sacrosanct. eccles. vbi quod in testamento condito ad pias causas non potest pater priuare filios sua legitima; quia in legitima magis fauetur filiis quam piæ causæ, pro quo vide quæ idem Ias. scribit in l. si vnus. num. 8. C. de testam. in d. l. generaliter. §. cum autem. col. 2. in prin. C. de insti. & substi. quod autem fauor legitimæ maior sit quam piæ causæ, & vltimæ voluntatis. not. Dec. conf. 81. in princ. 218. col. 2. Rol. d. conf. 39. col. fin. nu. 29. quæ quidem legitima non venit in generali fideicommissio, secundum Roma. conf. 185. col. 1. 239. Dec. d. conf. 81. 236. 4. dub. 238. nume. 4. 243. 1. dub. 299. 320. nu. 3. 419. 445. nu. 22. 613. nu. 5. 688. nu. 7. Paris. cōf. 51. nu. 2. l. 2. Ratio est, quia filius in legitima grauari non potest, imo omne grauamen remouetur, teste Roma. conf. 64. circa med. Alex. conf. 103. num. 2. lib. 2. Dec. conf. 106. col. pen. De quo vide quæ scribit Bellamer. decis. 26. Quid in filio grauato fideicommissio, an possit detrahere legitimam sibi iure naturæ debitam, & dic, quod sic, secundum veriore sententiam per Rol. conf. 26. nu. 20. lib. 3. vbi num. 21. ampliat conclus. procedere etiam si fideicommissum piæ causæ deberetur, & etiam si filius approbasset testamentum patris, quia talis approbatio non præiudicat filio quin possit consequi integram legitimam in bonis patris. Quid in grauato restituere hereditatem sub conditione? & dic, vt per Rol. d. conf. num. 23. 25. lib. 3. conf. 12. nume. 6. conf. 31. nu. 29. lib. 1. & quod ad legitimam q. non minuatur per legata facta ad pias causas, scribit idem conf. 39. num. 24. lib. 3. & nume. 25. vbi quod ea potentior est legatis, cum debeatut tanquam æs alienum, & æs alienum omnia legata præcedat. Quid in patre grauato fideicommissio cōditionali, an duas quartas detrahere possit? legitimam scilicet & Treb. & dic, q. non, sed vnā tantum, secundum comm. per Rol. d. conf. 39. num. 9. & seq. lib. 3. vbi declarat. Quid de legitima patris in bonis filij, an sit quarta eius partis quam habiturus esset ab intestato in bonis eius? Dic, q. non, iuxta veriorē sententiam per Rol. d. conf. 19. num. 4. lib. 3. post Aym. conf. 110. vt dub. Alex. conf. 140. in fi. lib. 1. conf. 168. nu. 12. lib. 7. vbi secundum magis communem sententiam dicunt esse triētem. Bellacom.

Legitima filiorum portio nihil periclitatur, si patris ipsorum bona proscribantur. commune inquit Rol. conf. 97. nume. 29. lib. 2. Iul. Clar. in prac. §. vitim. q. 78. ver. videndum est etiam. E. Suarez.

Legitima priuari filios propter delictum patris dicit Ferdinand. Tholosa. in rep. l. in Quartam. 2. præfatione. col. 1. & 3. ver. circa. & nu. 8. l. doc. prac. crim. c. 62. nu. 9. & seq. cuius contrarium, & verius secundum communem, q. filiis reseruetur

legitima, scribit Clar. in prac. Crim. q. 78. versic. videndum est. & ver. sed certe. vbi dicit hoc de iure obseruari. etiam si statutum simpliciter, & sine vlla reservatione imponeret pœnam confiscationis bonorum, secundum magis communem per Rol. conf. 97. post num. 29. libro 2. non tamen reseruetur dimidia, sed illa tantum pars, quæ filiis regulariter debetur in bonis patris. Scias tamen inquit Clar. ibi, quod in bonis matris, quando confiscantur per eius delictum, filij nihil habere debent, per text. in l. de bonis matris. C. de bon. proscrip. Quam conclus. declara, vt per Aret. in §. interdum. num. 13. & seq. insti. de hæred. quæ ab intest. & vide Clar. in d. præf. §. hæresis. versic. & scias. & in §. læsæ maiestatis. versicu. præterea. & ver. hæ autem pœna. Bonacoss.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Nicolaum Boerium fuisse hanc quæstionem explicantem. decisio. 204. num. 12. & sequentib. Decisiones diuersorum Rotæ Romanæ. par. 2. decis. 356. nu. 2.

Quæ in legitimam filiis, aut filiabus imputari possunt, vel non.

C A P. IIII.

Donatum filio contemplatione patris, imputatur ei in legitimam. Alexand. in 5. volum. consilio 179. Don. a Fina.

Militia vbi per patrem filio empta vendi potest, licet ad hæredes non transmittatur, imputatur filio in legitimam. Ita eleganter declarat Bal. in l. omnimodo. §. imputari. num. 3. inquit. secundo est reperire militiam, seu officium, seu quod potest vendi, non tamen ad hæredes transmitti, & de tali militia seu beneficio de pretio patris acquisito dicendum est, quod imputetur in legitimam, exempli gratia. In Re-pub. sunt aliqui redditus, qui a Principe impetrantur ad vitā, ita vt etiam ad vitam impetrantis possint vendi: sicut reperitur aliqua feuda huiusmodi lege concessa, quia tunc huiusmodi beneficia sunt quid patrimoniale, & sunt in commercio, & ab ascendente procedunt, merito igitur conferuntur, & legitime imputantur. Ita intelligitur tex. in d. §. imputari. in verb. vt vendatur. plura exempla refert ibidem Bal. ex Bar. in l. 1. §. nec Castrense. ff. de collat. bonor. eodem modo. & alij Doc. hoc voluerunt in d. §. imputari. Licet Nicol. de Vbald. in trac. de success. contrariam sententiam defenderit. Hanc tamen sententiam veriore scribunt Ripa. in l. in quartam. nu. 163. versicu. sed an officium scriptoriæ apostolicæ. ff. ad l. Falc. 10. Crot. in l. frater a fratre. ver. decimo tertio quæritur. nu. 39. ff. de conditio. indeb. & com. opi. esse dicit Rol. in conf. 12. num. 10. in 2. Tom. conf. Kirchouius.

Scriptoria empta per patrem filio in curia Romana, an computetur ei in legitimam? Pau. de Castr. & Ias. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inoff. testa. videntur contrariari. quia Paul. tenet quod sic. Ias. videtur tenere contrarium. sed opin. Paul. sequitur ipse Ias. in l. illud. in 3. column. C. de colat. Et propterea tenet Ias. in d. l. illud. in 3. col. quod talis scriptoria sit conferenda. Idem.

Illud quod capitur ex substitut. fideicommissaria, computatur in legitimam. Alex. in 3. volu. conf. 93. in fin. Contrarium tenet Angel. in conf. 101. versic. sequitur videre de centum florenis. Idem.

Aduentitia non computantur in legitimam secundū Bart. in quartam. ff. ad l. Falc. Alex. in 4. vol. conf. 89. versic. & illud quod obuenit.

Emphyteusis ecclesiæ an imputatur in legitimam? Alexan. in 3. vol. conf. 8. dicit quod non, quia talis emphyteusis trāsit ad filios, vt filios, non autem vt hæredes. & idē tenet in 4. vol. conf. 89.

Sed quid de feudo & emphyteusi temporali, an computetur in legitimam? Alex. in 5. vol. conf. 27. tenet q. sic. in feudo paterno acquisito pro se & liberis. Idem vult in effectu in eodem vol. conf. 29. vbi dicit secus esse in feudo, vel emphyteusi acquisita ab auo, vel proauo, quia tunc dicuntur aduentitia. ergo, & c. De quo etiam habetur per Bar. in conf. 55. incip. D. Amatus. & in conf. 60. Idem.

Lucrum delatum filio propter transitum patris vel matris ad secunda vota, non imputatur ei in legitimam, sed vtrunque diuerso iure consequitur. est vera, & in iudicando amplectenda opin. secun. Deci. conf. 246. versic. vltius tamen. vol. 2. M. Char.

Fructus non computantur in legitimam. l. in fideicommissariam. ff. ad Treb.

Fallit in 7. casib. vt per Rip. in d. l. nu. 38. Don. a. Fin.

Fructus percepti per filium, non computantur in eius legitimam. Alex. in 5. vol. consi. 165. per l. licet. C. ad Trebel. Quod intelligit in filiis primi gradus. Adde Ias. in l. scimus. circa fin. C. de inoff. testa. vbi dicit, quod fructus percepti post mortem testatoris non imputantur in legitimam filij alle. multa. Cor. consi. 265. in princ.

Matri autem computantur. Cald. in tit. de testam. consi. 41. alias 369. fac. quod vult Philip. in cap. si pater. in 8. col. de testam. in 6.

An autem fructus percepti computentur in Trebellianicā. vide Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 92. inci. Quia dubia supra formata. in fi. vbi videtur velle quod sic.

Vide tamen Bened. in consi. 150. vbi in filiis primi gradus tenet contrarium.

Legitimā imputatio fit de dote habita a patre, vt per Burs. consi. 71. nu. 18. lib. 1. vbi commu. dicit. Bonacosi.

Auus si dotauit neptem ex filio, an imputetur ipsa dos in legitimam eiusdem filij in bonis patris ipsius auo defuncto? vide per Alex. consi. 179. lib. 5. Ang. & Doc. in l. in quartam. ff. ad legem Falcid. dicunt non imputari. Sed aduerte quod alia op. videtur vera, quando auus dotauit contemplatione sui, & nō filij, & de hoc liquido constat, vel per vehementia indicia, & sic videtur intelligenda. l. auus. ff. de iure dot. Sed si dotauit contemplatione filij, vel dubitatur, quo casu idem videtur esse. l. dedit dotem. ff. de collat. bon. & tunc neptis in suam legitimā imputare debet, quasi a patre dotata. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulgar. & pupil. Breui enim manu videtur ipsi filij data, vt per Angel. hic, quem sequuntur Imo. & Alex. colum. 36. vers. querit etiam Angel. Alex. consi. 31. num. 4. lib. 4. consi. 179. lib. 5. & hanc opin. in fortioribus terminis tenuit consi. 96. lib. 2.

Et sic videtur quod in dubio possit dici dos data ab auo, fuisse contemplatione filij, & propterea vt profectitia in legitimam computari debeat. Et hæc præsumptio cadit, vbi filius est diues, secus si pauper: quia tunc onus dotandi spectat ad auum, cum filius non possit dotare. Bal. in auth. res quæ. colu. 1. C. com. de leg. sequitur Alex. in l. 1. vbi Ias. nu. 16. ff. sol. matr. vbi dicit communem opinionem, quod auus teneatur dotare neptem, nisi cum filius esset diues, quia tunc spectaret ad filium, sicut onus alimentandi. Bar. in l. quemadmodum. ff. de liber. agnos. quo casu si filius est pauper, & doret, tunc auus censetur dotare contemplatione sui, vt propterea non debeat tunc dos imputari in legitimam. Dec. consi. 81. col. 3. 6. dubio. vers. & hoc sane. Bellacom.

An in legitimam quam possunt petere filij ex persona patris, computentur dotes relictæ ab auo ipsis filiabus, seu neptibus. de quo vide Alex. in l. in quartam. in vlt. cap. ff. ad l. falc. & in aliis locis al. per Dec. consi. 81. in 6. dub. & est conclu. quod quando dotes datæ fuissent ab auo contemplatione neptum non imputantur, secus si contemplatione filij. de quo remissi ue per Alex. in 5. vol. consi. 165. circa fi. & in consi. 179. Angel. consi. 78. & seq.

Vestes festiuae, & iocalia computantur in legitimam. Alexā. in 4. vol. consi. 31. & in 5. vol. consi. 27. adde Pau. de Ca. in 2. vol. consi. 120. Idem in vestibus factis nurui, videlicet, quantum valent nunc, non autem quantum fuerunt emptæ. Alex. in l. 1. alias in l. & qui. ff. de mun. & hon.

Neptis agens ad supplementum legitimæ, ex testamento aui, dotem maternam in legitimam imputare tenetur. est commune opin. secundum Dec. in consi. 181. satis nota. versic. 3. postest. M. C.

ANNOTATIONES PRACTICAE.
I Vide de hac materia fusc D. Iosephum Ludo. dec. Lucens. 27. nu. 34. 35. & 38. Decisiones diuersorum Rotæ Romanæ par. 1. dec. 753. nu. 1.

Legitimæ supplementum qui, quando, & quomodo petere possunt; aliaque mixtum posita.

CAPVT V.

Legitimam portionem sibi expleri, & ij filij in minori parte instituti, iuste atq; vtiliter petere possent, qui expressim testamēto plus capere, plusve habere prohibentur. commune ponit Anto. Gomez. in tract. de testa. c. 11. nu. 23. E. Suarez.

Legitima sufficiens vbicunque inter viuos relicta, seu assignata reperitur, hoc casu filij vel filij in spe & is patris facultatibus non possunt agere ad supplementum propter lucrum, seu facultates postea auctas, quia tempus legitima soluta, nō autem mortis inspicendum est, & sic exploratum habes, q postquam filius a patre legitimam congruam in vita ipsius accepit, si pater deum esse, si sit locupletior, vel pauperior, hoc non consideratur, secundum Iacob Butr. in l. p. totum quod dotali. C. de collat. in vlt. q. quem sequitur ibi Bald. in 6. opposi. & in l. in successione. C. de reuoc. is qui in fraud. cred. in l. fin. C. de vsuris rei iud. col. 3. in l. quantum circa fi. C. de fideicom. in l. cum oportet. §. 1. C. communia de lega. Ang. Imo. Roman. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. ob. idem Ang. in l. si proponas. Pau. Cast. in d. auth. res quæ. colum. 2. Moder. in c. quamuis. de pact. Alex. consi. 180. col. 1. lib. 5. Iaso. in l. si quando. §. 1. C. de inoff. testam. & in hac opinione tanquam æquiori videtur residere Bertrand. consi. 313. punctus questionis talis est. vol. 8. Gramma. deci. 57. nu. 34. & seq. Boer. decis. 62. num. 14. & Ruin. consi. 56. nu. 7. vol. 3. Quam quidem opinionem audacter asseruit esse communem Georg. Nat. in d. c. quamuis. colum. 2. & Boer. in d. decis. 63. post alios ibi per eum relatos.

In contrariam vero sententiam inclinavit Bal. sibi ipsi contrarius. in c. cum M. Terracenis. col. 4. de constitut. Lucas de Penna in l. 2. circa fi. C. de pra. d. & omnibus reb. nauiculis. lib. 10. Ias. etiam sibi parum, aut nihil conitans in d. auth. nouissima. & in l. quod Seruius. nu. 12. ff. de condi. causa data, causa non secuta. in quibus locis ait primam opinionem negativam communiter reprobari, per text. in d. l. si quando. §. 1. nisi quando interuenerit iuramentum, tunc enim nihil petere posset ratio ne iuramenti, secundum communem sententiā per d. c. quāuis. quam communem vltra Ias. in d. l. Seruius. num. 12. Barba. in allegato. c. cum M. num. 160. & Ripa inibi. num. 38. expresse allegant, citant, & attestantur, & opinionem istorum affirmatiuam sequitur etiam Castren. & Alex. in l. in ratione la. 2. ad l. Falcid. Ruin. in l. Gallus. §. & quid si tantum. colum. 70. ff. de liber. & posthum. Socin. consi. 100. colum. 4. vbi refert ita in Cinitate Florentiæ fuisse iudicatum, & pronunciatum. & Bal. Nouel. in tracta de dote in 6. par. in 15. speciali, post med. vbi recitat ita consuluisse in patria mea, & ita iudicari in anno 1567. in quadam causa vertente in oppido Pratorij olim Comitatus Aquilæ, auditis super hac questione clarissimis quidam Iureconsultis Hispanis, & Aquilanis, & ita iudicauit etiā Sacrum Regium Consilium Neapolitanum in contingentia facti, teste Grammatico in constitutio. in aliquibus. nume. 10. lib. 3. & pro ista parte consuluit etiam Bertran. consi. 8. pro faciliiori declaratione intentionis. nu. 10. & seq. volum. 8. Et denique secundum hanc eandem opinionē, tanquam tutissimā, & sacrosanctissimam similiter consului in anno 1577. subscribens me consilio acutissimi Iurisconsulti Dom. Pompeij, Leonardi Reatini, edito per eum in quadam causa Interocrii tunc vertente.

Retenta tamen ista communi opinione secunda, quæ videtur magis communis, vt supra docuimus, eam limita in duobus casibus non procedere, quos ponit Ripa in dicto capitulo. cum M. numero 38. & concordat, & citat, & diffuse declarat Couarruias in cap. Raynuius. §. 1. de testam. nume. 8. & limitat etiam consulendo in altero casu Bertrand. d. consilio 313. Viuius opin. 456.

Legitimæ supplementum licet ipso iure debeat. l. scimus. C. de inoff. testa. hoc tamen intelligitur si petatur, alias secus. gl. ibid. in verbo, ipso iure. quam Bar. nu. 1. & reliqui Doc. communiter approbarunt. Plures auctoritates adducit Tiragu. in l. si vnquam. in verb. reuertatur. ver. idem quoque dicimus. nu. 14. & 392. vers. ceterum quod primum diximus. C. de reuoc. don. Kirchouius.

Legitimæ supplementi petitio fieri debet conditione ex l. omnimodo. C. de inoffic. testam. Ita expresse gloss. in verb. exigere. ibi annotat, quam Docto. communiter approbarunt Pau. de Castro num. 5. vers. vltimo queritur. Ias. num. 3. vers. item ad istud supplementum legitimæ agitur non petitione hereditatis. & est commune opin. Doctor. vt attestantur. Saly. in l. scimus. num. 5. versic. quarto. 2. C. eodem. & post reliquos Ioan. Capha. in consi. 42. nume. 1. lib. 1. consi. maxime quando ipsum supplementum petitur ex sola legis dispositione contra voluntatem testatoris, vt quia ipse prohibuit aliquid plus filium petere posse, vt d. nume. 1. Capha. declarat. Et huiusmodi legitimæ supplementum petendum conditione ex lege, non tollitur nisi spacio 30. ann. secundum magis communem opin. referente Alex. de Imo. in consi. 128. num. 5. ver. præterea posito quod lapsus esset quinquennium. in 1. volum. quam

quam sententiam pluribus auctoritatibus confirmant And. Tiraq. in l. si vnquam. in verb. reuertatur. num. 396. vers. verum in ea sum sententia. C. de reuoc. don. Mod. in addit. ad consil. Alex. in d. consil. 128. in verb. 30. annis. & Io. Cephal. in d. consil. 42. nu. 2. Kircho.

Legitima supplementum non potest peti actione ex testamento: sed illud petendum est conditione ex leg. omnimodo. C. de inoffic. testament. & ibi Ias. nu. 3. Roma. in l. 1. nu. 19. ff. de acquir. hered. relicta vero in testamento actione ex testamento peti possunt. Bald. in authen. presbyteri. C. de episco. & cleric. Vezinus.

Legitima supplementum secundogenitus non petit à primogenito, si sibi a patre aliquid relinquatur iuxta commune per Bursat. consil. 2. nu. 70. lib. 1. Bonac.

Legitima ex primogenitura bonis non debetur ceteris liberis, cum hæc bona vigore primogenitura acquisita, ac ob- tenta primogenitus habet præcipua, nec recognoscit aliter ab hereditate patris, nec ab ea proueniunt aliquo modo, secundum Tiraquel. cum aliis citatis per eum, in tract. primogenio- rum. q. 5. & 55. & ista est communis opinio, teste Paris. consil. 17. num. 30. vol. 2. & hinc est quod minimè conferendum est alijs fratribus, illud quod ad primogenitum iure primogeniturae peruenit, ut voluit Bald. in repet. l. cunctos populos. C. de sum. Trinit. & fide cathol. quia hoc proprium lucrum esse apparet, ut per eum ibi, & in auth. ex testamento. C. de collat. & refert atque ex alijs comprobatur Tiraq. in d. tractat. primogeni. q. 5. l. 1. Viuius lib. 2. opin. 157.

Legitima non debetur filia exclusæ per statutum, extanti- bus masculis, & sic legitima supplementum petere non pos- sit. Tradunt magis communiter Doctores in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum. cum concordantibus multis quos allegat Soc. sen. in consil. 288. circa primam questionem. in 2. part. vers. ult. loco adducit. vol. 2. & paulo post in versicul. primum probatur, & c. plures alios allegando dicit, quod ita se habeat commu. opin. Idem dicit Ruyn. in consil. 27. nume. 4. & nu. 1. & in consil. 5. nume. 1. vol. 3. ut eum refert Soc. iun. in consil. 61. nu. 3. vol. 4. E. Musc.

Quæro an ille qui agit ad sup. leg. dicatur venire contra te- stamentum. Ias. in d. l. omnimodo. per illum tex. ibi, testamentum quidem firmum & c. tenet quod non. al. alia multa. & idem vult in l. ex facto. in 13. & 14. col. ff. de vulg. & pup. Adde Bald. in 1. par. consil. 209. qui ita tenet & alleg. d. l. omnimodo. Alex. in 2. vol. consil. 55. in ult. col. ibi, item dum ista.

Ipsæ tamen Ias. in locis præalleg. ponderat in contrarium fa- cere, quod not. Bart. in l. siue ex duobus. ff. de iur. pat. vbi vult, quod ille qui petit sup. leg. perinde habetur, ac si peteret con- tra tab. & ita secundum eum sentit Bart. in l. pater filium. in 2. q. ff. eo. & relinquit cogitandum de responsione.

Pro legitima non competit hereditatis petitio. Curt. consil. 13. in 3. & 4. col. vide Ias. in l. omnimodo. in 1. col. vbi dicit, q. agatur conditio. ex illa l. & quod formam libelli ponit Angel. in §. tam autem. instit. eo. quando petitur supplementum legiti- mæ. de quo vide Bart. in consil. 17. vbi ponit formam articu- landi, & quod competat conditio ex lege, & sic actio perso- nalis, quæ nõ sequitur fundum, tenet Cor. in 4. vol. consil. 148. & Bolog. in consil. 59. in 1. & 2. col. Vezinus.

Nepos ex filia mortua, & viuentis auctore, habet ius petendi le- gitimam ex persona propria: etiam si mater renunciauerit le- gitime. Ioan. à Ripa de leg. lib. 1. cap. 6. nume. 3. communem dicit. limita tamen si interuenit iuramentum. per Decium consil. 161.

Filia simpliciter exclusæ à statuto, stantibus masculis, non connumeratur inter filios, nec facit partem in legitima. Est magis com. opi. sec. Paris. consil. 55. quoniam Iac. nu. 16. vol. 3. Contrariam opinionem dicit magis communem. Guid. Pap. decis. 295. an filiusfa. Idem.

Legitima solui debet antequam legata soluantur. Ias. l. sci- mus. nu. 8. C. de inoffic. testa. Salic. l. omnimodo. C. eod. Boer. de- cis. 145. nu. 3. Kircho.

Sicut aucta est legitima descendantium usque ad tertiam, ita etiam legitima ascendentium. Est magis com. opi. secund. Alex. in consil. 168. visis ac ponderatis. vol. 7. & in consil. 140. su per testamento. in fin. vol. 1. M. Chærian.

Legitima non comprehenditur in generali compromisso, transactione, vel renuntiatione etiam iurata, iuxta commu- nem per Bursat. consil. 114. nu. 21. lib. 1. Bonac.

Legitima non detrahitur de re meliori, vel alteri tantum particulariter legata, secundum communem, quæ fallit si me- liora pater legasset vel filius inuentarium confecisset, iuxta communem per Bursat. consil. 92. numero 11. & 12. libr. 1. Bonac.

Legitima renuntiation non venit in generali renuntiatione. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 7. ab Ant. Gab. lib. 6. de leg. concl. 8. Don. à Fina.

Legitima non potest dari in quantitate, nec etiam debet ex- pi de singulis rebus propter incommodatatem, sed debet capi in vna, vel duabus, vel tribus rebus concurrente æquitate, vel ut iudici videbitur. Paul. Cast. consil. 255. volum. 2. Cor. in consil. 625. in 1. col. dicit quod leg. debetur de corporibus heredita- riis & idem & clarius vult in consil. 282. colum. 1. Et Cor. in d. consil. 282. determinat quod filius grauatus restituere. hæred. non potest detrahere leg. in re quam vult, sed debet detrahi iudicis officio. Et quod debeat detrahi arbitrio iudicis, tenet. Bolog. in consil. 59. in 1. col. Oldr. in consil. 113. Ias. in d. l. sci- mus. in 2. col. dicit, quod filius potest dicere, nolo legitimam in pecunia, sed volo de rebus hæred. Et potest eligere medio- crem, non tamen illam quam testator alteri legauit, nisi forte legasset omnes meliores, vide ibi per eum. & in l. filium quem habentem. in 9. col. C. famil. erisc. Adde Dec. idem per omnia tenentem. & multa allegantem, in consil. 81. in 7. dubio. Alex. in 5. vol. consil. 12. Bene. in consil. 32. & consil. 55. in fi. vide Corn. in 4. vol. consil. 178. versic. venien. ad 4. Imo. consil. 112. in pen. col. Bal. in rub. in 1. col. de rer. diui. Vezinus.

Legitimam in vna re, filius non potest propria auctoritate eligere sibi, sed auctoritate iudicis hoc fieri debet. est comm. opi. sec. Dec. consil. 236. non parua difficultas. M. Chærian.

Vide de supplemento legitime petendo Guid. Papa. quæst. 426. nu. 4. & Nicolaum Boerium. quæst. 188. nu. 7.

Quæ, & inter quos in legitimam conferuntur.

CAPVT VI.

Collatio nusquam locum habet nisi inter solos de- scendentes succedentes suis ascendentibus. l. illud. C. de colla. & tria requiruntur ad hoc, ut locum ha- beat illa collatio, primum quod descendentes ve- niant ex primo capite. Secundo, quod sint in pari gradu, aut quod succedant titulo vniuersali: & inter eos descen- dentes solum profectitia conferuntur. l. ult. C. de colla. Ias. in l. si emancipati. C. de colla. nu. 268. & 28. Boer. decis. 302. alias au- tē quando descendens concurrat in successione ex testamento, vel ab intestato cum alio, quam cum descendente, cessat colla- tio. Cor. consil. 105. in 1. vol.

Collatio locum non habet inter ascendentes succedentes descendentes. Alexan. de Imo. & alij in l. si emancipati. C. de collat. Licet autem Ias. ibi. nu. 28. disputationis gratia, quædā argumenta contra communem adduxerit, quibus respondet Dec. nu. 8. addens fortiores, contra communem, rationes: ta- men nec ipse ausus est recedere à communi, ut ibi latius per eum. Quam communem eleganter defendit Hieron. Cagnol. in d. l. si emancipati. nume. 119. cum sequen. versic. secundus articulus. Kircho.

Solum conferuntur, & in legitimam imputantur quæ repe- riuntur tempore mortis eius, de cuius hereditate agitur, fal- lit in 2. casibus, ut per Corne. in l. illud. C. de collat. nume. 5. Don. à Fina.

Emancipati inter se non conferunt. l. si emancipati. C. de collatio. Fallit in 2. casib. quos not. Sebast. Sapia. in d. l. Don. à Fina.

Aduentitia hodie non conferuntur, sicut nec castrensia, vel quasi castrensia. l. fin. de collat. C. I. Bellon.

Aduentitia non conferuntur. l. ut nemini. C. de collat. fal- lit in 2. casibus. ut per Ias. in d. l. ut nemini. nume. 3. Don. à Fina.

Iura quæ volunt collationem fieri debere, locum habent in collatione dotis, & aliarum donationum inter viuos, & in his locum habet ea collatio. authen. ex testamento. C. de col- lationibus, & non locum habet collatio in partibus inæqua- libus, in quibus hæredes sunt instituti diuersimodè. Decius consil. 58.

Habentur quoque multa de legitima & eius collatione in loco, vbi de filiis agitur.

DE TUTORIBVS ET CVRATORIB.

TITVLVS X.

Tutores in testamento per quem, quibus, qui, quando, & qualiter dari possunt.

CAPVT I.

Ertum est, patrem posse liberis suis testamento tutorem dare. §. permissum. instit. de tut. Sed quæro. Nunquid hoc habeat locum in testamento imperfecto? Resp. communiter receptum est, patrem in testamento inter liberos posse dare vnum ex filiis suis alteri filio in tutorem, saltem quando erat ab intestato legitimus tutor. vt dicit Cur. iu. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. num. 26. C. de testa. non autem tutorem extraneum, ita dicunt communiter docto. vt ait Syluester Aldobr. §. permissum. nu. 27. instit. de tutel. Sal. d. §. ex imperfecto. quæ opinio licet vera sit, quo ad hoc vt datio tutoris per se non sit valida, tamen sustinetur quo ad hoc, vt per iudicem confirmetur. Aldobran. dicto §. permissum. M. Grassus.

Sed quid si testamentum sit nullum ex causa præteritionis, vel exheredationis posthumi, vel per querelam irriti factum an tutoris datio sustineatur? Respond. communis, et recepta est doct. opinio, qd datio tutoris sustineatur. vt firmat Ias. auth. ex causa. nu. 2. & ibi tenet Bar. C. de lib. præter. Bar. l. filio præterito. ff. d. iniust. et irriti facto test. Ro. cõf. 123. et lmo. in d. l. filio præterito. Ioan. de Ana. in cõf. 28. incipien. visis, & ponderatis. communem quoque dicit Syluest. Aldobr. §. cum autem. nu. 6. in fi. de tutel. Idem.

Sed dubium est, nunquid hoc locum habeat in præteritione à patre ignorante facta? Respon. Variæ sunt doct. opinio. Sed magis communis est, qd hoc casu datio tutelæ non sustineatur, vt firmat Ias. d. Authen. ex causa. num. 3. quam tenent Bar. ibi Paul. de Cast. Alex. & Moder. Alex. in cõf. 41. incipien. viso tenore allegati instrumenti. vol. 1. & cõf. 47. incip. abunde. in 2. vol. vbi dicit, periculosum esse tenere contrarium propter auctoritatem illorum, qui sententiæ Bart. astipulantur. Eandem dicit communem esse opi. Aldobr. in d. §. cum autem. nu. 6. licet opinio Bart. disputabilis sit, & contrarium teneant consulendo Signor. de Homod. & totum collegium Mediolanense. referente Bald. d. l. filio præterito. & ibi Imol. & alij relati per Ias. d. auth. Idem.

Quæro, an tutor possit dari certæ causæ? Reg. qd nō. & hoc expeditum est, per tex. d. §. ad certum. & ibi not. glof. & docto. communiter. Instit. qui testam. tutor. dari possunt.

Nota tamen qd speciale sit in tutore Attiliano, qui datur ad certam causam, scilicet ad adueniendam hereditatem, & ita communiter resistent doct. vt firmat Aldobr. dict. §. ad certum. nu. 31. vbi allegat rationem specialitatis, quod quando filius hæres instituitur, dato ei tutore in testamento, tutor ille testamentarius administrare non potest, ante hereditatem aditam, impubes etiam sine tutore adire non potest, itaque impedimentum vtrique concurrit. Quare cum dari non possit regulariter alius tutor à iudice, dum spes est testamentarij, contra iuris regulas statutum est, dari posse tutorem ad adueniendam hereditatem: & sic ad certum actum. Mich. Grassus.

Quæro vtrum aditio vnius tantum ex pluribus heredibus sufficiat ad hoc, vt tutoris datio ex testamento confirmetur? Resp. communis doct. opin. est qd sic, etiam si in re certa tantum institutus adeat, vt firmat Alex. l. quoties. C. de heredib. insti. Vbi eandem opinionem tenent Cyn. Guliel. de Cun. Angel. Sal. & Pau. de Cast. Hanc quoque tenet Bald. & Imol. l. ex facto. la. 1. ff. de hered. instit. Eandem asserit communem Sylue. §. sed & si. nu. 10. instit. de Attil. tutor. Si enim vniuersales hæres non adeant hereditatem, institutus in re certa erit hæres vniuersalis, quia totum ei accrescit, & erit testamento locus. M. Grassus.

Quæro, Clarum est, filium familias tutorem dari posse, vt est tex. l. filius familias. ff. qui sunt sui vel alieni iuris. an. & quatenus pater ex eius administratione obligetur? Resp. aut filius famil. suscepit administrationem tutelæ testamentariæ, & pater eius obligatur de peculio & in rem verso. nō autem in solidum, siue filius illius tutor sit datus, ipso consentiente, si nō, ita intelligatur l. Lucius Titius. ff. de adm. tut. vbi tenet Bart. & doct. aut filius familias administravit tutelam datiuam patre consentiente, & pater eius obligatur in solidum, vel peculio tenus ipso non consentiente. l. filius familias. ff. de tutel.

& hæc distinct. communiter approbatur, vt firmat Aldobr. §. 1. nu. 45. insti. qui tut. testa. dari poss. Ratio diuersitatis, qd magis simplex consensus in patre datus, qui obliget patrem, quā in patre testamentarij, est, quia in tutela, in qua quaritur satisfactio, pater potest cogi filio consentire, & pro eo se obligare, vnde cum cogi possit, merito consensus habetur pro promissione, quæ ratio cessat in testamento, ita dicit Bar. d. l. Lucius, cuius opinionem communiter approbatam dicit Aldobr. d. tit. qui tut. dare poss. §. 1. nu. 45. licet ipse commendet rationem Fabri tanquam magis rationi naturali consentaneam. M. Grassus.

Tutor datus in testamento minus solemniter, & à iudice confirmatus, præfertur datiuo velut testamentarius. Est communis opin. secundum Alex. cõf. 140. super testamento. circa princ. vers. secundum præsuppono. vol. 4. M. Charian.

Testamentarius tutor præfertur legitimo. l. 2. in princ. ff. de test. tutela. fallit in §. casib. vt per Vigel. vbi supra. in 1. except. generali. fol. 393. Don. à fi.

Quæro Vtrum datio tutoris in testamento vsque ad certam conditionem, pendente ea sit pura, an vero sit in suspensio? Resp. communiter, receptum est, quod statim valeat, & indicatur intrinsecus vt pura, nec stat in suspensio quo ad validitatem, sed quod ad resolutionem tantum, quia in conditionis euentum resoluitur. ita tenet gl. l. 2. verb. conditionalis. ff. de in diē addic. quam communiter approbatam esse dicit Soc. l. pecuniam. vlt. no. ff. si cer. pet. & ibi Ias. num. 7. Dec. nu. 4. not. 4. Soc. cõf. 62. li. 4. Dec. l. is damnum. §. qd pender. ff. de reg. iur. & cõf. 279. vbi notanter loquitur in hac materia. & in cõf. 308. Mich. Grassus.

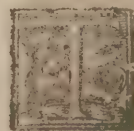
Quæro, an tutor datus simpliciter intelligatur datus ad vniuersum patrimonium pupilli vbicunque situm? Respond. communis opinio est, quod tutor siue detur a testatore, sine a iudice semper si detur simpliciter, intelligatur datus ad vniuersum patrimonium, vt firmat Soc. in cõf. 36. li. 1. post alios pereum allegat. Mich. Grassus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quæ de tutoribus dici possent fusius in titulo de testamentis, vbi & de testamentorum executoribus. Vide eo loco, quæ maius reuerenda fuissent.

Tutor testamentarius, tutelam non suscipiens, an perdat legatum, in eo testamento sibi relictum.

CAPVT II.

Vtutor in testamento creatus, in quo illi est factum legatum cum iniunctione oneris tutelæ iure antiquo perdebat legatum, si tutelam non assumebat, quod legatum veniebat in vtilitatem pupilli. l. si legatarius. C. de legat. quæ regula non procedebat in eo qui non poterat esse tutor iure prohibente, per l. ab administratione. C. de lega. vt in milite & minore, vel nisi is cui legatum factum est, esset consanguineus testatori. per l. tutor. §. qui tutores. ff. de excusatio. tuto. verum si legatum tutori relictum esse contemplatione ipsius legatarij, & non propter onus tutelæ, eo casu relictæ tutela posset legatum petere. l. Nescennius. ff. de excusatio. tuto. in dubio autem legatum relictum tutori, censetur relictum contemplatione oneris tutelæ, & hoc vt facilius ille inuiteretur ad ipsam tutelam iubeundam. Alex. in d. l. si legatarius. in fi. Roma. cõf. 235. in princ. Bellacom.

Tutor ratione non susceptæ tutelæ an legatum amittat: & dic, qd hodierno iure, datus testamento tutor, neque tutelam assumens, quæcunque sibi testamento relictæ amittit, nulla facta distinctione, an contemplatione recompensandi oneris tutelæ: an vero alia causa sibi relictæ fuissent. iuxta not. per Ro. cõf. 207. num. 3. cõf. 235. col. 1. in fi. Bar. Bald. Sajic. Castrenf. & Ias. post Alexand. in l. penultima in fin. C. de legat. Dec. cõf. 192. numero 4. pto quo vide quæ ponit Angel. cõf. 166. 1. dubio Alexand. dict. l. penul. C. de legat. Ruin. cõf. 38. numero 3. lib. 2. Roma. in authen. similiter. 35. speciali circa vltim. volum. C. ad leg. falcid. vbi quod licet tutelam recusans amittat legatum, fallit tamen, quando alteri restitutum esset, in præalleg. autem cõf. quærit Roma. an tutor substitutus pupillariter, vel per fideicommissum, excludatur à successione pupilli per matrem, ex eo, quia tutelam non acceperat, vel administravit, sed illegitimè; vel etiam ex eo, quia tutorem pupillo dari non petijt. Intra autem quantum tempus debeat substitutus tutorem pupillo petere? Dic, vt per

Com.V.I.Opin.

per eundem Rom.conf. 221. in prin. vbi querit, an a successione excludatur, si tutorem non petiit pupillo qui tertio mense cum dimidio post annum inchoatum decessit, & concludit quod non, secundum communem per Ange.conf. 166. ante fi. Aret. in §. actionum. quæst. 24. Institu. de actio. Ana. conf. 45. Alex. in l. si decesserit. ad fin. ff. qui satisfda. cogan. in l. non omnis. ante fin. prin. ff. si cert. pet. Bertr. conf. 381. nu. 4. lib. 2. in antiq. Quæ opinio Roma. procedit etiam in matre, præsupposito quod ab ipsa matre tutor intra annum peti debeat, vt est magis communis opinio per Alexand. d. l. si decesserit. in principali tamen articulo de quo supra, vide Roma. d. consilio 235. colum. 1. in princip. vbi inter alia, quod si is cui legatum est cum iniuncto onere tutelæ, tutelam non assumit, & etiam si vellet, non posset ex aliqua legitima causa: tunc non administratio iniuncti officij, relictæ priuationem non inducit. l. ab administratione. C. de leg. Grat. conf. 84. ante fin. libr. 2. Ange. conf. 166. post princ. Bald. conf. 356. in princip. libr. 4. Dec. conf. 178. Idem.

Tutor testamentarius iure hodierno non assumens tutelam, quæcunque sibi in eo testamento relicta amittit indistinctè, siue illud fuerit relictum contemplatione tutelæ, siue non. est communis opinio. secundum Roma. conf. 235. quo ad primum. circa princip. versic. est igitur videndum. Ratio vltra omnes esse potest, quia talis tutor respectuè dicitur impugnare testamentum: ex quo respectu tutelæ patitur testatorem decedere intestatum: argumen. text. in §. quod autem. instit. de legit. agna. tut. Nam sicut hæres institutus repudians hæreditatem, dicitur impugnare testamentum, & testatorem omnino reddit intestatum. l. filio pater. ff. de legat. 1. l. nemo. ff. de testam. tutel. sic tutor datus in testamento repudians tutelam, dicitur quo ad eam partem impugnare testamentum, & reddere testatorem intestatum. d. §. quod autem. lex. vt idem iuris sit de parte ad partem, quod de toto ad totum: igitur honore sibi in tali testamento relicto, priuari merito debet. argumen. text. in l. quæsitum. de acquirend. hæredi. M. Chærian. & E. Suarez.

Testator num remittere possit tutori confectionem inuentarij, ad quam tenetur, vel sue administrationis liberationem.

C A P V T III.

Vtori testamentario testator cōfectionem inuentarij remittere potest. l. fin. §. illo. C. arbitr. tutel. secundum communem per Rolan. conf. 49. num. 17. lib. 3. vbi num. 18. quod tutor cui remittitur cōfectio inuentarij, appellatur analogista. Quæ remissio fieri potest nedum testamentario, sed etiam datiuo & legitimo, ex not. per eundem d. consilio. nume. 19. & in colum. fin. vbi alleg. Pract. Papien. for. lib. redd. ratio. tutel. versic. in suo ultimo. nume. 16. fallit vt not. Iaso. in l. cum necessitatem. C. de fideicommiss. Don. à fina.

Tutor inuentarium, librumque rationum conficere debet, secund. Rom. conf. 118. colum. 1. circa fin. conf. 413. 415. 425. Angel. conf. 175. Dec. conf. 178. 192. Paris. conf. 84. num. 19. libr. 1. pœna autem non conficiendi. quæ sit, not. idem Roma. dict. conf. 118. colum. 2. vbi 4. pœnas enumerat, cuius tutoris officio quæ incumbant, vide per eundem d. conf. 425. vbi ponit sexdecim requisita, & dic. quod tutelæ administratio non datur, nisi cum decreto iudicis. Quam concl. ampliat procedere in quolibet genere tutorum, secundum Roland. conf. 49. nume. 20. & sequen. libr. 3. vbi nume. 22. quod testator potest decernere administrationem tutelæ sine decreto. Idem.

Quæro, Tutor tenetur conficere ante omnia inuentarium vt est text. l. tutor qui repertorium. ff. de administratio. tuto. coram quo debeat id facere? Respon. gloss. in l. tutores. C. de administratio. tuto. dicit, quod debeat fieri inuentarium coram iudice. Sed in contrarium est communis omnium doctor. opinio. quod scilicet sufficit, si fiat per publicum tabellionem extra iudicium, ita firmat pract. Papien. vbi supra. & dicit quod sic communis seruat consuetudo, & eam tenet Cyn. dicta l. tutores. & Bald. d. l. tutor qui repertorium. Michæ. Grassus.

De ultim. uoluntatib.

De tutore testamentario inutiliter dato, & exigendi ius habente.

C A P V T IIII.

Varo, vtrum tutor in testamento inutiliter datus, vt puta, filio emancipato, & à iudice confirmatus, sit tutor testamentarius, an vero datiuus? Respon. communis & recepta doctor. sententia est, & tutorem in testamento inutiliter datum, & à iudice confirmatum, licet ipse in multis æquiparetur testamentario tutori, non testamentarium sed datiuum tutorem esse, vt testatur Syluest. Aldobr. §. fin. num. 23. Instit. de tutel. & ibi eam tenet Io. Faber. & Ang. Eandem tenent Cyn. Alber. Bart. & Bal. in l. 2. C. de confirman. tuto. Bar. l. 1. ff. eod. Bal. authen. sacramentum. C. quando mul. tut. offi. fun. potest. Alexan. in cōf. 140. volum. 1. Licet contrarium tenuit Mar. Silyma. quem refert Bart. & Albe. vbi supra. & Senenses Moder. vt per Syluest. d. §. si. M. Grassus.

Quæro, Vtrum tutor in testamento inutiliter datus, & à iudice confirmatus, vt dictum est, præferatur legitimo & datiuo? Respon. gloss. §. fin. instit. de tute. vult legitimum præferri huic confirmato, idem vult gloss. l. neque. C. de confir. tut. Sed in contrarium est communis doctor. sententia, vt firmat Barto. l. 1. ff. de confir. tu. Eam tenuit Mar. Silym. disputando Bononiæ, quem sequuntur Cy. Alb. de Ros. & Barto. l. 2. de cōfir. tut. Eandem dicit esse com. Ang. d. §. si. & ibi Aldobr. & Ludo. Schader. & eam tenet Ias. rub. num. 14. instit. de actio. Nic. Euera. in Top. legal. loco, ab ordine rub. Idem.

Quæro, Tutor datus filio in testamento matris, confirmatur à iudice cum inquisitione, vt est tex. l. mulier. ibi Bart. ff. de confir. tuto. quare diuersum sit matre dante tutorem, cum in tuto re dato à patre sit aliud? Respon. communis doctor. sententia est, quod id fiat ideo, quia lex non ita confidit de iudicio & electione materna, sicut de paterna. vt est tex. in l. fin. ff. qui petant tutor. & ita dicit communiter sentire doctor. Aldobr. d. §. fin. nu. 36. Idem.

Tutor inutiliter datus ex inquisitione confirmari debet. l. 5. §. denique. ff. de confir. tuto.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. in tract. de tutel. cap. 2. q. 6. reg. 3. Don. à Fina.

Si tutor testamento inutiliter datus est, à iudice vel prætore, est confirmandus. l. 1. ff. de confir. tut.

Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. in tract. de tutel. c. 2. q. 6. Don. à fina.

Tutor, vel curator habent ius exigendi, vel recipiendi solutionem, sed non possunt debitori minoris facere pactum de non petendo. l. pactum curatoris. C. de pact.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. Dec. & Alex. in d. l.

Fallit in 3. casib. vt per Francisc. Curt. in l. præses provinciar. nu. 3. ff. de transact. Don. à fin.

De administratione tutorum.

C A P V.

Vtores qui administrarunt prius conueniuntur. Fallit in 3. casib. vt per Curt. iun. in l. 1. C. de transactio. bus. nu. 13. Idem.

Quado tutores omnes administrarunt, vel quando nullus administravit non habet locum beneficium ordinis, communis est opinio cum Barto. in l. neque pactio. C. de transact. nu. 28. vbi ampliat & limitat. Don. à fin.

Quando non gerens tutor pro facto gerentis tenetur & datur exceptio ordinis vt primo gerens excutitur secundo nõ gerens.

Ampliatur & limitatur per Purp. in d. l. nu. 41. & seq. Idem.

Inter plures tutores vel curatores qui pro communi administratione conueniunt, competit beneficium diuisionis, vt scilicet actio diuidatur inter eos qui soluendo sunt proportionibus virilibus. l. 1. §. nunc tractemus. ff. de tutel. & rat. & distract.

Ampliatur & limitatur per Purp. in d. l. neque pact. nu. 54. Idem.

Tutore conuento ex culpa conuentoris competit exceptio, vt sibi cedantur actiones.

Fallit in 2. casib. vt per Purp. in d. l. neque. nu. 75. Idem.

Tutor, finita tutela tenetur reddere rationem administrationis. l. 1. in fi. l. nisi finita. l. si tutor. ff. de tutel. & rationi. distr. etiam non requisitus. gl. in Cle. quia contingit. in verbo annis fin.

ingulis. de religiof. dom. Quam communiter approbari. dicit Battol. Socin. in consil. 92. nume. 17. in 4. volum. consil. Kirchouius.

Tutori non prodest testatoris prohibitio de non reddenda ratione, si quid ex dolo fecit. Barbat. consilio 68. volum. 2. Dec. consil. 178. commu. dicit etiam si dictum sit per testatorem, quod non teneatur reddere rationem. Et quod omne in quo fuerit condemnatus, vult sibi restitui per heredem. Ale. in tractat. de præsumptio. regul. 1. præsumpt. 6. num. 2. com. dicit. Idem.

Tutor datus in testamento & qui exoneratus fuit ab onere rationum reddendarum, & cui etiam liberatio legata fuit legando illi quod posset ab eo exigi ex causa talis tutelæ, poterit nihilominus ille tutor conueniri de his quæ gessit dolo malo, & in ipsa administratione omisit, & pro restituendis rebus pupilli quæ apud eum esse reperientur. l. quidam decedens. & ibi Bartol. ff. de administratio. tuto. Alexand. consil. 164. in 5. volum. Istud enim legatum liberationis non impedit quo minus ipse tutor teneatur rationes reddere ratione doli & reliquorum, sed totum illud in quo apparebit eum debitorem esse, remittendum erit. Dec. consil. 192. & hæc locum habent in dolo, qui consistit in faciendo, & in reliquis quæ apud ipsum tutorem reperiuntur, à quibus non videtur liberatus. Dec. ibidem. & consil. 349. & si forte in assumenda tutela promiserit reddere integram administrationem, non propterea videtur illi legato renunciaffe. Alexand. ibidem. & Dec. cõf. 178. & quamuis eo casu non impediri possit quamuis rationes teneatur reddere tam ratione doli quam reliquorum: tamen totum illud in quo apparebit debitor remittetur. & ibi per Deci. à dolo tamen non erit liberatus. Bellac.

Tutori, vel curatori ne rationem tutelæ reddat, omnino ipsa liberatio remitti potest per testatorem in suo testamento: & sic ab onere reddendæ rationis tutelæ administrationis liberari, ac releuari potest ipse tutor vel curator. l. cum necessitatem. C. de fideicom. & l. Aurelio. §. Caius. ff. de liber. lega. & hoc omnes Doctor. communiter admittunt absque contro- uersia aliqua: prout de ipsa cõmuni meminit Rolan. à Valle, consil. 49. Iudicium intentatum. nume. 11. cum aliis seq. vol. 3. ubi istam communem plurimum tuetur, & ampliat etiam locum fortiri, tam in testamentario tutore, quam etiam in dario, & legitimo, ut ei quoque remitti possit confectio ipsa inuentarij.

Sed hoc non procederet, vbicumque testator remitteret ipsi tutori, & curatori futurum dolum circa prædictam administrationem fortasse committendum: quia tunc remissio hæc utique non valeret, nec teneret. l. quidam decedens. in princ. ff. de administrat. tutor. ubi hoc firmavit Dyn. & Bart. & in l. si seruus vetitus. ff. de leg. 1. ubi etiam id voluit Io. de Imo. & Ferrarien. in sua præf. Pap. in forma libelli, quo agitur ad reddendum rationem tutelæ. super versic. Analogistas.

Imò si ipse testator legaret eidem tutori, ac curatori quicquid contingeret eos damnari, & exigi occasione administrationis tutelæ: huiusmodi legatum non extenderetur ad dolum commissum, vel ad bona aliena apud eos existentia, vel retenta: vt in d. l. quidam decedens. in prin.

Et per consequens dolum futurum circa administrationem ipsius tutelæ per testatorem dicto tutori, ac curatori remitti nõ potest: secundum gl. Petr. de Bellapert. Bal. Salyc. & Corn. in d. l. necessitatem. gl. Bar. Ias. col. si. & alios communiter in l. actio nem. C. de transact. Bar. in d. §. Caius. Angel. Aretin. §. actionu. institui. de actio. & Ferrarien. in loco de quo supra, & ita consulerunt Ang. consil. 171. Gilius Vgonis. Castren. consil. 371. ad primu quæsitu responderunt. Signorol. de Homodeis consil. 109. in quæstionibus præmissis præsentibus. & consil. seq. Anchar. consil. 117. casus talis est, pater habens quinque filios. Fulgos. consil. 25. spectabilis miles dominus Scipio. Ioan. de Ana. consil. 80. visis, & intellectis iis, quæ in themate. & Barba. consil. 66. inserto inter consil. Curt. Sen. num. 8. & in consil. 4. vol. 4. & ista est communis opinio. à qua nescio quo spiritu adductus, conatus est discedere consulendo Alex. consil. 164. præsuppono primo circa conclusionem præmissam. vol. 5. & Barba. titubanter consil. 8. Clementissimi Dei. vol. 2. Tamen temerarium, imò impium foret in decisuiis recedere à dicta communitan quam sacrosancta. Viuius c. pin. 1006.

Tutori vel curatori, si testator relinquat liberationem pro administratione præterita, non videretur remissus dolum, nec reliqua. l. Aurelio. §. Caius. ff. de liber. lega. Barbat. consil. 68. vol. 2. Dec. consil. 178. communem dicit.

Fallit in 2. casibus. quos not. Crot. in l. nemo potest. ff. de legat. 1. colum. 20.

De materna tutela, & an tutrix possit esse mulier.

C A P V T VI.

Mulier tutelam gerere non potest. l. 1. ff. de tutel. l. 1. C. quando mulier. fallit in 2. casib. quos not. Decius in l. fœminæ. ff. de regul. iur. nume. 18. Don. à Fina.

Testator videtur constituere uxorem suam tutricem suorum liberorum si ita dicat, relinquo vxori meæ, vel matri filiorum tutelam, vel curam bonorum, vel si iubeat matrem morari cum suis liberis. his enim casibus mater videtur constituta tutrix testamentaria suorum liberorum secundum communem per Paul. Castr. in l. si vir vxori. §. cum vir. ff. de cõdi. & demonstr. Galiula in repe. l. centurio. nu. 452. ff. de vulg. vel etiam si testator ita dixerit, relinquo filium meum in sua matris potestate. Nam etiam per ea verba videtur testator matrem tutricem reliquisse. Galiu. ibi. Bellac.

Matri non potest per iudicem decerni administratio nisi citatis aliis contutorib. Alex. in 1. vol. consil. 140. ibi, & infertur prædicta decisio. alleg. Bar. in l. leg. C. de admi. tuto. & Petr. de Ancha. in clem. 2. de statu. mona. Quid si iudex faciat eam tutricem, an valeat? vide Imo. consil. 99. Vezinus.

Mater in tutela præfertur agnatis pupilli. Bald. in l. 3. C. ad Tertul. vide Alex. in 3. vol. consil. 110. Et si per statutum ab hæreditate excludatur. Corn. in 3. volum. consil. 101. Barba. in d. consil. 11. in 2. dubio. Idem.

Quæro, An mater præferatur auo paterno in tutela? Resp. Jacob. de Bellui in authen. de hæred. ab intest. §. fin. tenet, quod non, dicit enim quod semper in tutela masculi ascendentes legitimi præferri debent fœminis, & quantum ad hoc iura antiqua remanent incorrecta, quia in solis Collateralibus corrigitur quo ad matrem & auiam tantum, vt colligitur in d. §. si. non autem in ascendentibus & hanc opinionem dicit iuri & menti conditorum legum, & æquitati consentaneam præf. Ferrar. in forma libel. quo agitur ad reddit. rat. tutelæ, verbo, in suo vltimo testamento. Sed in contrarium est communis opi. vt firmat d. præf. ubi supra quod scilicet mater & auia præferantur omnibus aliis tutoribus legitimis & datiuis, etiam si hi tutores legitimi sint pupillis, de quorum tutela agitur, linea ascendenti coniuncti. Quod tamen verum est, si ipsi sint gradu remotiores, quam est mater & auia: secus autem si ascendentes masculi sint vel gradu proximiores, vel æque proximi illis, de quorum tutela agitur, tunc enim ipsi præferuntur in tutela legitima matri & auia secundum not. per Bartol. in l. si quis sub conditione. nu. 8. 9. & 10. & communiter docto. ff. de testam. tutel. Mich. Grassus.

Quæro, An matre transeunte ad secundas nuptias expiret tutela? Respon. quod sic, & est expeditum. ex tex. authen. sacramentum. C. quando mulier tute. offic. fun. ubi eam opinionem firmat Bar. dicens, quod mater tutrix statim adito iudice, & testata voluntatem suam de secundis nuptiis contrahendis, definit esse tutrix, idem Bart. in d. l. si quis sub conditione. vers. quæro an statim. Bart. l. omnem. C. ad Tertul. Dec. cap. ex parte. el. 2. de appel. Eandem tenet Præf. Papien. forma libel. quia agit. ad red. rat. tutelæ. verbo in suo vltimo testamento. Et hanc dicit esse communem & receptam opinionem Aldobr. §. interdum. nu. 16. insti. de curat. Idem.

Sed nunquid hoc locum habet, si mater tutrix sit constituta in testamento? Resp. communis & recepta est opin. quod sic, vt firmat præf. Papien. ubi supra, licet contrarium teneat Dyn. vt refert Cyn. d. l. omnem. Idem.

Mater tutrix debet renunciare secundis nuptiis, & Senatusconsulto Velleiano, & omni iuris & legum auxilio, aliàs tutela ipso iure redditur nulla iuxta auth. & quæ ibi notantur communiter per docto. matri & auia. & authen. sacramentum. C. quando mulier tutelæ officio fungi potest. Bart. in ver. quæro quid si mater non renunciauerit. nu. 11. & 12. Salicet. nu. 13. & 14. Spec. in tit. de tutore. §. nunc dicendum. nu. 5. vers. hodie vero præfertur mater. Bart. l. si quis sub conditione. ff. de testa. tutel. Alex. consil. 103. vol. 2. Pau. de Castr. in consil. 324. in princ. in 2. par. consil. secundum nonam impressionem. Ang. in §. actionum. nu. 41. vers. 19. instit. de act. Ant. Capycius in dec. consil. Neapol. deci. 50. nume. 5. 6. & 7. Et his & aliis quæ copiosius prosequitur Rolan. à Valle in consil. 76. nume. 5. 6. 7. & 8. in 1. tomo consil. hanc communem docto. sententiam esse liquet. Adde Io. de Garroni. in auth. eisdem penis. nu. 32. C. de secundis nupt. Kirchou.

Mater asseruit se velle nubere & fecit prouideri de alio tutore,

tore, & à casu non nubit, an reassumat tutelam? Marf. tenet q non. in l. etiam. ff. de quæstio. alleg. Bald. in l. cum ancillis. col. vlt. C. de incest. nupt. adde eundem Bal. in l. Imperialis. in fi. C. de nupt. & in l. omnem. C. ad Tertul.

Facit quod vult Ang. instit. de leg. patro. tute. in fi. vbi dicit, quod incontinenti quod mater declarat se velle transire ad secunda vota, amittit tutelam. idem vult in §. actionum. in 2. l. col. de actio. Bellac.

De matre tutrice ad secunda vota transeunte: & an, & quando tutore filiis petere mater debeat.

C A P. VII.

Vlier data tutrix filiis primi matrimonij, si secundo nubat, perdit tutelam, ita vt quamuis denuo efficiatur vidua, non poterit reassumere tutelam suorum filiorum primi matrimonij, & hoc secundum magis communem opinionem, cuius meminit Boer. deci. 256. vers. sed contrarium videtur. Masue. hanc opinionem tenet in titulo de tutore. §. item si mater. & ibi tenet quod mater quæ iam tutelam filiorum suorum primi matrimonij perdidit per transitum ad secunda vota, non poterit eam recuperare etiam mortuo secundo marito, quod procedit nisi illi filij nullum alium possent reperire tutorem: quia tunc in subsidium mater nunc vidua admitteretur. Boer. deci. 266. Bellac.

Mater si post susceptam filij tutelam transierit ad secunda vota, non petito tutore ipsi filio, priuatur ipsius successione. l. omnem. C. ad Tertul. Ampliatur in 2. casibus. vt per Port. lib. 5. concl. 4. Ampliatur in 3. casibus. & limitatur in 5. à Baptift. à Villa. conclu. 13. in litera B. Don. à Fina.

Mater priuatur successione filij si non petiit ei tutorem in fra annum. l. 2. §. si mater. ff. ad Tertul. l. matres. C. eo. §. si instit. ad Tertul. l. si. C. si ad delictum.

Fallit vt per Marf. sing. 302. fallit in 22. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. in tract. de tutel. cap. 5. quæst. 5. reg. 3. fol. 430.

Ampliatur in 12. casibus. & limitatur in 16. à Rober. Maran, in l. is potest. ff. de acq. hæ. nu. 179.

Ampliatur in 11. casibus. & limitatur in 14. per Neutz. in sua filia nup. fol. 39. Ampliatur in 18. casibus. & limitatur in 17. à Por. lib. 5. reg. 4. Don. à Fin.

Mater tutorem intra annum petere debet, alias filij hæreditate priuatur. l. 2. §. si mater. ff. ad S. C. Tert. §. fin. instit. eo. Paul. Castr. cons. 265. vol. 2. Bened. cons. 95. & cons. 109. cons. 148. Idem in quolibet non conficiente inuentarium, quia priuatur successione. Calcan. cons. 32.

Fallit in 22. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni 2. parte. de tutel. c. 5. q. reg. 3. fol. 430. Don. à Fina.

Mater habet annum ad prouidendum filio de tutore, quæ si est minor non assumens tutelam filij: vel non petens ei dari tutorem, non priuatur illius hæreditate, vel si adsit aliqua alia iusta causa, secundum communem per Burf. cons. 8. nu. 40. lib. 1. vbi declarat. Bonac.

Tutela à matre filiis postulanda, & integrum annum habet & cum non petita est, tum demum matrem filiorum hæreditate priuat, cum nulla iusta excusatio præcedi possit. At enim auia, & alij proximiores nullo ob id casu ab eorum hæreditate propelluntur, communia ponit Franc. Viuius libr. 1. opin. 224. & ante illum Soc. cons. 153. pulchra & subtilis. in fi. libr. 2.

Nunquam autem aliter ipsa vel mater, vel auia liberorum tutelam suscipient, quàm si Velleiano, ac reliquis exceptionibus, renunciarint, commune asserit, contrarium de consuetudine seruari attestatus, idem Viuius lib. 1. opi. 224. E. Suarez.

Pœna l. sciant cuncti. C. de legit. tutor. per quam mater ob suam negligentiam in non petendo filio tutorem dari, eius successione priuatur, non egreditur personam matris, nec extenditur ad alios agnatos. Est commu. opinio pro gl. contra Bar. secundum Socin. in cons. 153. pulchra & subtilis. in fin. vol. 2. M. Cher.

Mater an teneatur petere tutorem filio, qui habet substitutum. Bald. in 4. part. consil. 441. tenet quod non. vide Angel. cons. 118. Vezin.

Mater quæ habet alios contutores, an teneatur petere prouideri de tutore loco sui, quando vult transire ad secunda vota. Bald. in 2. parte. consil. 155. dicit, quod si alij sunt sufficientes, non tenetur petere prouideri de alio, sed debet notificare iudici, & in eius manibus renunciare tutelæ, & reddere rationem. Alias autem antequam transeat ad secunda vota, si tutelam suscepit, tenetur petere prouideri de tutore filio: alias ei

non succedit, vt etiam in terminis vult Cor. in 2. vol. cõf. 142. & in 4. vol. consil. 113. Ang. consil. 37. Bellac.

Pupillus habens tutores legitimos an excusetur mater, si non petiit eos vrgeri ad administrationem. Pet. de Anc. in cõf. 104. incip. pro declarat. all. Barto. in l. 1. col. 2. ff. qui pet. tuto. Cy. in l. Sancimus. §. personis. C. de admi. tuto. & glos. in l. matres. C. ad Tertul. tenere quod sic. ad quod Bened. in consil. 16. circa fi. & in consil. 148.

Sed ipse Per. de Ancha. intelligit quod tunc mater excusetur cum pupillus habet tutorem legitimum, id est, à iudice datum vel alium legitimum qui per renuntiationem matris solemniter à iudice confirmatus sit, & ei decreta administratio. l. leg. C. de leg. tuto. Idem.

Mater excusetur si filiis suis egenis, & propter eorum paupertorem tutorem non petierit. l. 2. §. si mater. ff. ad Tertullia. Vezinus.

Sed quid si supersit auia, & mater non petierit tutorem, an ipsa auia excusetur. Pet. de Ancha. in d. consil. 104. tenet quod non. alleg. Bart. in l. 1. ff. qui pet. tuto. col. vlt. dicens quod hæreditas deferretur proximiori. per l. 2. §. fin. ad senatuscon. Tertul. Corneus in 4. vol. consil. 113. vide Bald. in l. matres. quæ est 3. C. ad senatuscon. Tertul.

Idem in aucto materno, quod non excusetur tenet Bened. in consil. 95. dicens, quod si mater non petat tutorem infra annum, excluditur etiam auus maternus à successione. & ita tenet Ang. consil. 108. in fi. vbi respondet ad rationem quæ adducit in contrarium. in consil. 37. infra alleg. Contrarium tenet Paul. de Castr. in consil. 265. in fi. all. Bald. in l. precibus. C. de impuber. & aliis substitut. & in l. 3. C. ad Tertul. & ita tenet Bened. de Peru. in consil. 14. & consil. 59. Angel. consil. 118. Idem in patruo tenet Ang. consil. 37. Vide Bened. distinguente. in cõf. 109. Bellac.

Mater acceptans tutelam filiorum, si postea accedat ad iudicem dicens velle contrahere matrimonium, q filijs prouideatur de tutore, locus est tutore datiuo, non autem legitimo. Curt. Iun. consil. 94. nu. 5. communem dicit. Vezinus.

Additio. Ad quam dationem dicit Bart. in l. 2. §. confestim. ff. ad Tertul. quod mater tenetur confestim petere tutelam filiorum post mortem sui viri, & intellectus illius dictionis, confestim, non seruatur in practica, vt testatur Ang. in l. sciant cuncti C. de legit. hæredib. nu. 2. Bal. in l. precibus. nu. 22. C. de impub. & aliis substitut. dicentes quod habet annum ad petendum dictum tutorem. Idem.

Mater in testamento tutorem filiis dare non potest: datus tamen confirmatur. ff. de testa. tut. Bello.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Adde ad hanc materiam copiosissime & emendate Anto. Gabr. tit. de tutel. conclusione unica. lib. 6.

Qui tutores petere, dareve possunt.

C A P. VIII.

Tutorem alteri nemo petere potest. l. 2. §. fin. ff. qui pet. tut. fallit in 5. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. capitul. 5. regul. 2. fol. 427. Don. à Fina.

Quæro, deficiente tutore testamentario & legitimo, quo casu locus est datiuo, à quo iudice dari debeat tutor? Respon. gloss. in §. sed hoc iure. verb. crearent, dupliciter, primò, quod iudex dabit tutorem, qui suæ iurisdictioni subiectus sit, & si ibi non reperiat idoneos, ex vicinis locis eligat, & eorum nomina mittat præfidi istius loci, vt ipse prouideat, cum extra iurisdictionem tutor dari non possit. Secundò dicit gl. quod vel iudex originis pupilli, vel domiciliij, vel sub cuius iurisdictione bona pupilli sita sunt, dabit tutorem. Occasione huius gl. Io. Fab. ibi aliter distinguit. Aut enim inquit pupillus habet domicilium, & bona in eodem loco & tunc sine dubio iudex loci, vel prouinciæ dabit, aut pupillus domiciliu habet in vno loco, & in alio bona & tunc secundum opi. Hugo. dabitur iudex bonorum, sed secundum Azo. iudex originis dari potest, & iste tutor administrabit res etiam alibi sitas, quia cum tutor detur personæ principaliter, iudex personæ rectè dabit tutorem, cuius authoritas extenditur ad omnia eius bona, ita tenet quoque Bal. l. 1. ff. de tut. & cur. datis ab iis, dicens opinionem Azo. esse veriore. Et eandem dicit ibi communem Alb. & hæc tenenda reiecta distinctione Io. Fab. Mich. Grassi.

Quæro, an iudex possit tutorem dare ex die, ad diem, & sub condi-

condicione? Resp. communis opinio est, quod non, ut testatur Syl. Aldobran. §. ad certum. nu. 18. instit. qui test. tut. dare poss. Et in hoc differt. a tutore testamentario, ratio autem diuersitatis est, quia factum testatoris, in eo quod deficit, potest suppleri per iudicem, sed factum iudicis per alium non suppletur. Hanc rationem tenet Cyn. rub. C. de testa. tut. Alb. & Saly. l. 1. C. eo. tit. præsertim, cum iudicis actus debeant esse incorrigibiles, & hæc tutela inter alias sit vltima, & ita nemo sit, qui possit supplere. Eandem tenent Bal. Ang. Porcius. Nic. de Neapol. d. §. ad certum. & eam dicit ibid. communiter approbatam Aldobrand. nu. 23. Idem.

Tutor a magistratibus dari debet, & utiliter datus præsumitur. Fallit in 32. casibus, ut per Vigel. in commento. vbi supra. c. 4. q. 2. fol. 398.

Tutoris datio non competit iure magistratus, nec potest delegari. Cur. iun. in l. 1. num. 55. ff. de offic. eius cui manda. est in iud. com. dicit. Villal.

Quæro, An cognati admittantur ad tutelam? Respond. aut loquimur de iure ciuili veteri, & sunt diuersæ opiniones glossarum, & doctorum. Nam gloss. in l. 1. verbo, consanguineis. ff. de legi. agna. tut. vult, quod cognati, licet deficientibus agnatis, vocentur ad successionem, nullo tamē modo vocari ad tutelam isto iure, hanc opinionem gloss. sequitur Odo. l. 1. C. eo. tit. contrariam opinionem quod licet secundum dispositionem iuris communis veteris, cognatis non deferretur tutela legitima, agnatis existentibus, ipsos tamen ad tutelam legitimam, nullis agnatis existentibus fuisse admissos, tenet gl. §. sed agnationis. insti. de legi. agna. tute quam opinionem sequitur Barto. post Dyn. l. 1. C. eodē. & ibi in eandem sententiam videtur inclinare Alb. & Sal. l. 1. C. eodē. hanc opinionem dicit veriorē esse Ioan. Faber. d. §. sed agnationis. & ibidem dicit eam esse communem Schader, & sequitur Nico. de Neapol. & Angel. Licet contrarium teneat ibi Syluest. Aldobran. num. 21.

Aut verò loquitur de iure nouissimo authenticorum, & tunc nulla est dubitatio, postquam enim sublata est differentia agnationis & cognationis, cognati æquē, ac agnati isto iure, sicut ad hereditatem ita ad tutelam quoque legitimam admittuntur, ut est tex. auth. sicut. C. de legi. here. & in corpore, vnde sumitur. auth. de hered. ab intesta. veni. §. ex his. & ita dicit Bar. & omnes doct. communiter attestante Aldob. vbi supra. num. 21. M. Grassus.

Die feriatæ etiam in honorem Dei potest decerni & confirmari tutor, quando non exigitur causæ cognitio, aliàs secus, ut quando datur per inquisitionem. l. qui habet. §. quolibet. ff. de tutel. & ff. de tutor. & curat. dat. ab his. l. nec mandante. §. fin. secundum Guliel. Alb. & communiter doct. in l. 2. ff. de fer. facit c. fin. extra eod. in fin. vbi in operibus pietatis non attenduntur feriatæ. Balb. decis. 352.

Auth. Minoris debitor. C. qui dare tut. vel curat. possunt, etiam si loquatur in curatore, tamen secundum communem sententiam etiam in tutore locum habet, ita communiter Doc. concludere, & communiorē sententiam esse inquit Ang. Aret. in §. fi. in fi. instit. de auctor. tuto. & in §. actionum. vers. quæro qui possint esse tutores. num. 33. instit. de actio. & Rolla Valle in consi. 83. nu. 6. in 2. Tomo. Kirchouius.

Dispositio auth. minoris. C. qui dare tuto. vel curat. poss. non procedit in tutore testamentario, quia fides dicti tutoris, per testatorem dicitur approbata, siue testator tale debitum sciuerit, siue ignorauerit, cum semper vigeat eadem ratio approbata fidei tutoris per testatorem: prout istam opinionem, absque aliqua distinctione post Ioan. & Azon. sequitur, & dicit communiter obseruari Odo. ff. in dicta auth. minoris. vers. sed nunquid poterit esse tutor testamentarius, &c. Quos refert & sequitur Socinus iun. consi. 5. nu. 1. vol. 4. E. Mascul.

De tutorum vocatione, iure, atque officio.

C A P. IX.

Pater ad tutelam liberorum vocatur. l. 3. §. fi. ff. de legi. tuto.

Fallit, ut per Vigel. in cōm. 6. anni. 2. par. titu. de tutel. c. 3. q. 3. reg. 3. fol. 290. Don. a fina.

Patronus est legitimus tutor. l. 1. in princip. ff. de legi. tut. Fallit in 3. casibus, ut per Vigellium in commento vbi supra reg. 5. Idem.

Liberi patroni sunt legitimi tutores. §. at qui. instit. de fidu. tute.

Fallit in 4. casibus, ut per Vigeli. vbi supra. regu. 6. fol. 392. Idem.

Tutor est quasi dominus in rebus pupilli administrandis. l. qui fundum. §. si tutor ff. pro emptor. eidem in prælato, procuratore, & similibus qui loco domini sunt. not. Accurs. in §. 1. in verbo, debetur. instit. de actionibus. Bellon.

Tutor in re pupilli tunc domini loco habetur cum tutelam administrat, non cum pupillum spoliatur. l. qui fundum. §. qui tutor. ff. pro emptor. sine tutore pupillus potest se liberare. l. pupillum. ff. de accept.

Tutoris & curatoris officium debet esse gratuitum. l. 1. & 2. ff. mandati. propterea tutor vel curator non debent habere salarium aliquod. potest tamen index salarium constituere, si æquum videatur. Bar. in l. a tutoribus. §. si. ff. de admi. tuto. glo. & Bar. in l. 1. §. 1. ff. mand. las. in l. item. C. de procura. expensas autem factas petere possunt, sed non salarium, ut dictum est. Quid. Papa. qua. ff. 68. & Masueri. in tit. de tuto. & curat. item index. Bellacomb.

Tutor principaliter persone, secundario rebus datur. l. cum in plures. §. cum tutor. ff. de admi. tuto. §. certa autem rei. insti. qui testa. tuto. dare pos. & §. datus. insti. de excus. tuto. curator vero principaliter bonis datur. l. in copulandis. C. de nuptiis. Bellon.

Tutor administrare cogitur tutelam. l. 1. ff. de admi. tut. Fallit in multis casibus, ut per Vigel. in commento 6. anni. in 2. parte. in titu. de offic. tutorum. libro 18. ff. ca. 3. fol. 498. Don. a fina.

Ille tutor tutelam gerere debet quem maior pars elegerit. Fallit in multis casibus, ut per Vigel. vbi supra. regula secunda. Don. a fina.

Gestum a tuto. vel curat. in rebus eius cuius tutelam, vel curam gerit, ratum est habendum. l. 1. §. 1. ff. de admi. tut.

Fallit in 4. casibus, ut per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. in tract. de tutel. c. 1. q. 8. reg. 2. fol. 377. Don. a fina.

Tutoris nomen tutorio nomine factum pupillus agnoscere debet. l. cum quaritur. ff. de admi. tut.

Fallit & fallentia sublimitatur in multis casibus, per Vigel. in cōmento 6. anni. tit. de tutel. c. 1. q. 8. reg. 3. fol. 368. Don. a fina.

Ex eo quod tutor gessit finita tutela actio in pupillum datur. l. 26. §. inuenimus. C. de admi. tut.

Fallit in 3. casibus, ut per Vigel. in cōmento 6. anni. in 2. par. in tit. de tutel. c. 1. reg. 5. fol. 369. Idem.

Tutor qui emit rem nomine pupilli, potest facere pactum de retrouendendo, & tale pactum pupillo nocebit Boer. decis. 182. num. 35. communem dicit. Vezinus.

Tutor cogitur respondere positionibus traditis contra pupillum, & respondendo si aliquid fateatur, talis confessio pupillo præiudicat, ita Franc. Marc. decis. 520. Vezin.

Tutor an in dubio possit proprium commodum, pupilli commodum præferre, dum vtrique commodare nequit. receptior est Bar. distin. in l. tutor secundum dignitatem §. non est audiendus. ff. de admi. tut. secundum Damhou. in patro. pupillo. in tit. 1. vol. 7. nu. 16. I. Fichard.

Tutela redditur nulla, si tutor non se obligat de recipienda defensione pupilli. Ias. consi. 4. vol. 3. num. 4. communem dicit, etiam si dicat, & promittat vtilia procurare & incommoda reicere. Alber. Bru. de forma & solemn. verb. ex quibus forma oriri solet. Villal. & Vezinus.

Si tutor compromittat de causa pupilli in arbitrium a cuius sententia non appellatur. l. 1. C. de arbitr. potest minor ipse in integrum restitui. casus reputatur singularis cum gloss. in l. si minor 25. annis filiofamil. ff. de minor. nisi compromississet ex necessitate statuti vel iudicis iussu: quia tunc non videtur læsus, cum possit appellari. l. fina. §. fina. C. de iudic. Balb. decisio. 382.

Sicut tutores & curatores non possunt transigere sine decreto iudicis, ita nec compromissum facere. Bald. in l. præses. C. de transactio. quod dictum refert & sequitur Ias. in l. mandata. num. 5. ff. de offic. eius. potest tamen tutor sibi ipsi soluere. Dec. consi. 243. l. quoties. §. sicut. de admi. tutor.

Fallit ut per Corn. in l. facimus. nup. 8. C. ad Trebellian. Don. a fina.

Tutor, curator, Prælatus, ac procurator, vel similes possunt in contractu præiudicare dominis, ponendo pacta pænalia, vel resolutiua. Curt. iunior consi. 148. num. 5. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Tutor tenetur exigere debita a debitoribus pupilli aliàs nomine proprio teneretur. l. 2. C. arbitri. tut. tamen si debitum esset tale ut plus expenderetur in eo exigendo quam esset debitum ipsum, excusandus esset ipse tutor. per l. mediterraneæ. C. de annonis. & ibi Bar. & Io. de Platea. Bellac.

Bona tutorum vel curatorum qui tutelam vel curam alicuius administrant, sunt pro tali administratione tacite hypothecata

theata ipsi pupillo vel adulto, absque eo quod aliquod factum eorum pupillorum vel adultorum interuenerit. l. pro officio. C. de administ. tutor. Ias. in §. item Seruiana. nume. 76. de actio. Idem.

Capi potest personaliter tutor vel curator pro debito pupilli, teste Cast. in l. municipiū. §. 1. ff. quod cuiusque vniuers. nom. vbi idem dicit de administrationibus. & vide doct. in l. vlt. ff. si quis cautio. Boer. q. 274.

De excusatione tutorum.

C A P. X.

Tutor se excusare potest ob numerum liberorum. l. 2. §. remittit. ff. de excu. tut. fallit in 9. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. part. in tract. de tutel. c. 6. caus. 1. fol. 436. Don. a Fin.

Numerus quinque filiorum videntium excusat a tutela per tit. C. qui numero liberorum se excusant. l. spadonem. §. qui ab solutus. ff. de excu. tuto. Alex. in l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solut. matr. Ias. in l. sciendum. ff. qui satis. cogan. §. si fundum. nu. 3. Vezin.

Habens tres tutelas aut tres curas, aut duas tutelas & vnam curam, & e contrario, excusatur ab alia tutela aut cura. l. 2. §. amplius. & ibi Bart. expressē. ff. de excu. tuto. & ibi Alberi. de Rosa. l. vnic. C. qui numer. tutel. fallit in 10. casibus, vt per Vigel. in comment. 6. anni. in tractat. de tutel. caus. 2. non excusatur tamen si vocetur ad aliquod munus publicum auctoritate & vtilitate, per l. tutela. de excusatio. mune. libr. 10. Don. a Fin.

Tutor qui perpetuo morbo laborat se excusare potest. l. 1. C. qui morbo se excusant.

Fallit in 10. casibus. vt per Vigel. vbi sup. caus. 5. fol. 443. Don. a Fina.

Si ingenuus libertino tutor detur, potest se excusare. l. 1. §. dicendum. ff. de excu.

Fallit vt per Vigel. vbi sup. caus. 9. fol. 445. Idem.

Si quis tutelam alicuius gessit a cura excusatur. l. 28. C. de excu. fallit vt per Vigel. vbi sup. caus. 12. Idem.

Mater excusatur a petendo tutorem, si pupilli sunt inopes & egeni. Pet. de Anch. conf. 104. Vezin.

Tutor datus in testamento, & qui fuit datus substitutus pupillariter pupillo instituto, non perdit substitutionē, tamen si a tutela excusetur. l. amicissimos. in princ. ff. de excu. tut. Bart. in l. post legatum. §. amittere. ff. de his quib. vt indig. Vezin.

Creditor pupilli non excusatur a munere tutelae ratione crediti, nisi praebeat ad sancta eloquia iurandum, quod ex veritate credit se obligatum habere pupillum. Textus est in §. vt autem non demus. in auth. vt ij, qui obligatas se habere perhibent res minorum. colla. 6. & ibi Ang. de Peru. num. 1. inquit: nota, qd vocatus ad tutelam, vel curam, si iurat se credere minorem obligatum sibi, vel eius res, quod sine alia probatione ab eius tutela vel cura repellitur. & hanc indubitatam iuris conclusionem esse scribit consulendo pulchre Rol. a Valle, in conf. 83. nu. 6. confutans etiam argumenta contraria, quae contra illam decisionem adduci possent. in 1. tom. conf. Kircho.

Tutores vel curatores nunquid possint minorum bona vendere, aut alienare, aut in longum tempus locare, & qualiter & quando.

C A P. XI.

Tutores vel curatores non possunt res minorum vendere sine causa cognitione, & solemnitatibus non obseruatis, de quibus in l. magis puto. §. ne passim ff. de rebus eorum. Imò non possunt res minorum obligare sine decreto. l. si ad resolutionem. C. de prædi. mino. item non possunt illi tutores aut curatores super illis transigere. gloss. Bart. & Paul. Cast. in l. 1. C. si aduer. transact. quod procedit vbi per transactionem alienarentur, & transirent in aduersarium: secus si res ipsa apud minorem remanerent, & minor in compensationem daret aliquam pecuniam summam. gloss. in l. nulli. ff. de transact. Ias. in l. mandata. nu. 3. & 4. ff. de officio eius. Item nec possunt locare pro vno anno aut duobus, cum pacto qd finitis illis duobus annis teneantur relocare illimet conductori. §. neque in auth. de non alienand. reb. eccles. Bellac.

Tutores vel curatores non possunt per constitutum vel precarium, vel alium actum fictum transferre possessionem rerum

sui pupilli vel minoris, secundum Bart. in l. 1. num. 24. Alex. nu. 87. versic. quarit hic Bart. & nu. 88. versic. ex isto dicto. ff. de acquir. poss. l. si num. 101. & per multas auctoritates relatas per Andr. Tiraq. in tract. de iure constit. poss. in 3. part. in 15. limit. Et hanc commun. doct. sententiam esse ibi recentiores repetentes testantur. Huic licet communi sententiae refragetur Tiraq. in d. 15. limit. nu. 3. tamen commun. veriore esse defendit Bar. Romul. in l. quod meo nomine. nu. 71. versic. tertius. casus est. ff. de acqui. vel amit. poss. Kircho.

Tutores, vel curatores prædia minorum ad longum tempus locare nequeunt absque iudicis decreto: vt ex communi sententia omnium Scriben. resoluit Alexan. conf. 117. vol. 5. & Boer. decis. 234. & Pinel. qui eos, & alios refert, de bon. mater. l. 1. par. 3. nu. 64.

Et locatio facta ad decennium, vel ultra, dicitur nempe facta ad longum tempus: & consequenter de huiusmodi locatione ad longum tempus idem iudicatur, quod de alienatione: vt pote quia prohibita alienatione, vel venditione, isthac locatio prohibita videtur. ita Dec. post alios aggregatos per eum, conf. 204. in causa. & Tiraquel. fusissimè etiam in tract. de vtroque retract. §. 1. gl. 14. nu. 81. Bartho. Romul. in tract. de testatorum præceptis, bona extra familiam alienare prohibentium. nu. 80. Rip. in l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 100. ff. de leg. 1. Aret. conf. 124. col. 2. & Paul. de Cast. conf. 111. circa primum dubium. col. 1. vol. 1.

Vbi determinat, quod locatio facta ad nouem annos, non dicitur facta ad longum tempus, sed quando fit ad decem annos, vel ultra, dicitur facta ad longum tempus, vbi commemorat istam esse communem opinionem Doctorum vtriusque classis. Vnde ad enitandum quodlibet periculum in presenti casu, ne locatio ipsa dici possit venditio, consuevere domini rei locandae locare ad nouennium, & hanc consuetudinem ex communi opinione seruari testatur Alexan. conf. 17. volum. 4. Quia infra decennium intelligitur modicum tempus: vt firmiter etiam Card. Paris. conf. 98. præsupponendum. nume. 5. volum. 4.

Et ratio ea est. Nam in presenti locatione ad longum tempus transfertur in conductorem naturalis possessio. ita gloss. in l. si quis ante. ff. de acquir. possess. & in l. 3. §. ex contrario, eod. tit. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. Alexan. in l. sciendum. in princ. ff. qui satis. cogan. & conf. 1. sub nu. 6. vol. 4. Tiraquel. in d. tractat. de vtroque retract. §. 1. gloss. 14. nume. 79. & Felyn. in cap. cum dilecta. col. 2. & sequen. extra de rescript.

Imò transfertur etiam vtile dominium. Bald. in authen. ei qui iurat. col. vlt. C. de bon. author. iudic. poss. Barto. Romul. in d. tract. de testatorum præceptis bona extra familiam alienare prohibentium. nu. 78. Tiraq. in d. §. 1. gl. 14. nu. 80. & Alex. d. conf. 17. nu. 5. vol. 4.

Et qd locatio ad longum tempus alienatio dicatur, est text. cum gl. in l. fin. ff. si ager. vectig. & in c. ad audientiam. de reb. eccles. non alie. Tiraq. in d. tract. de vtroque retract. §. 1. gl. 14. nu. 83. Ang. in l. filios. §. fin. ff. solut. matr. Ias. in l. naturaliter. nu. 15. ff. de acquir. poss. & Lap. in alleg. 12. disputat. sub nu. 1. vbi Illustris D. meus Quintil. Mand. in addit. in litera A. admonet non tacite quidem istam esse communem opinionem.

Vnde locatio ad decem annos, alienatio dicitur, vt etiam in feudum, ac in emphyteosim datio. Et inde est, qd alienare prohibitus, nec in feudum, vel emphyteosim dare, nec ad decem annos locare posset modo aliquo. d. l. fin. ff. si ager vectigal. & d. cap. ad audientiam. vbi Abb. Innoc. in c. ad hac. de decim. Bald. in rub. C. de iure emphyt. in authen. ei qui. C. de bon. author. iudic. possid. Roma. in l. si constante. §. quoties. ff. fol. matr. & Ias. in terminis. conf. 29. vol. 1.

Quæ quidem communis ita illustrata intantum amplificatur, & locum sortitur, vt si locatio ad quinque annos facta extet, ita vt postea in aliud quinquennium ipso iure valeat, & teneat, alienatio videtur, & neque ab antistite, neque ab alio, qui alienandi facultatem, & potestatem non habet, facta valet. §. neque illud. in authen. de non alien. vbi Angel. iuncto. §. emphyteosim. eod. tit. Lap. in d. allegat. 12. & idem Angel. conf. 181. Card. Zab. in cap. 1. §. fin. quæst. penult. de rebus eccles. non alienan. in Clem. & Ias. in terminis conf. 94. nume. 2. vol. 1. & Ioan. Bapt. Plot. conf. 19. casus super quo petitur. sub nume. 63. lib. 1. vbi reddit rationem, quod huiusmodi locatio facta de quinquennio in quinquennium, seu de nouennio in nouennium ideo non valeat, quia præsumitur ea in fraudem facta.

Ampliatur quoque secundo eadem communis, quod si locatio facta sit ad decennium, vel ultra, etiam cum pacto, quod non transferatur dominium in conductorem, vt tunc non

Et uniuers. testant. dispositione. Locus VII 73

non obstante tali clausula, & pacto, minimè valeat ipsa locatio, vel potius ea sapiat naturam venditionis, quam locationis, & consequenter ex illa transferatur dominium vt discurret, & firmat cum aliis glomeratis per eum, D. Octau. Simoncel. in tract. de decretis, & solemnitatibus in contractibus minorum adhibendis. lib. 2. tit. 6. inspectio. nu. 23. & Ioan. Bapt. Plot. cum quodam moderamine, & temperamento in d. conf. 19. nu. 63. Vinus opin. 1007.

Si res minoris vendatur sine decreto, contractus rescinditur, sed accessoria obligatio pignoris facta per curatorem tenet. l. & si is. C. de præd. minor. vide Alex. conf. 66. in fin. vol. 4. In tali autem alienatione non requiritur sabhastatio, secundum Imol. conf. 99. in 7. dub. intellige tamen quando fit cum auctoritate iudicis. Bellac.

Alienari potest pecunia sine decreto: quia tunc non est de rebus quæ seruando seruari possunt. l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. fallit in duobus casibus, vt per Iason. in d. §. quæsitum. Don. à Fina.

Tutores, vel curatores non possunt vendere res minorum, nisi cum causâ cognitione, & interpositione decreti.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. mandata. ff. de offic. eius. nu. 3. & seq. Don. à Fina.

Donare tutores, vel curatores, cæterique administratores possunt bona minorum remunerationis causa, atque in eo conferre, qui erga minores benemeriti fuere. l. cum plures. §. pen. ff. de administ. tuto. l. 1. §. sed nonnullos. ff. de tutel. & ratio distrahen. & l. qui filium. ff. vbi pupil. educ. debeat. & l. filius. in prin. ff. de procur. & voluit gl. in c. fi. de offic. vicarij. lib. 6. Bar. in l. ambitiosa. ff. de decretis ab ordin. faciend. Fulg. cõf. 101. nu. 2. vol. 4. & in l. contra iuris. §. si filius. nu. 7. vers. secundo fallit. ff. de pact. Roma. conf. 50. & Aret. conf. 24. vbi appellat istam esse communem opinionem. & Rol. a Valle etiam conf. 18. nu. 62. vol. 2.

Imò ipsi minores, etiam absque iudicis decreto possent facere huiusmodi donationem, secundum Roma. in l. si ante nuptias. ff. fol. mat. Marian. Soc. conf. 66. vol. 1. Bertran. conf. 205. col. 2. vol. 2. conf. 224. viso instrumento cessionis. sub nu. 4. & seq. vol. 4. & Alciat. in l. creditores. ff. de verb. sign.

Contrarium vero, & malè, titubanterque firmavit Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & in l. cum filio. col. pen. ff. de leg. 1. & circumspectissimus D. Octau. Simoncel. in tract. de decretis, cæterisque solemnitatibus in contractibus minorum adhibendis. lib. 1. tit. 2. inspectione 4. sub nu. 28. cum aliis seq. fol. paruo 53. vbi reperi hunc locum citasse, & asseruisse istam communem per me incautè relatam, tamen istius audacia reprimenda venit, optimo quidem zelo, & sola intentione, vt veritas elucescat. Concludit itaque vir iste antedictam communem procedere, & veram esse solummodo in rebus mobilibus, vt eas minor, seu eius tutor donare valeat remunerationis occasione, & pertinaciter insistit aliquibus sophisticis, & artificiosis rationibus, vt ipsa communis nullatenus habere locum possit in rebus immobilibus, quæ per minorem intuitu remunerationis donari nequeant.

Sed malè hoc suasisit, & tota via aberrauit: nam communis prædicta fundatur in glo. in l. contra iuris ciuili. §. fin. in vers. non habere. ff. de pactis. vbi firmat licitum esse minori, vel eius tutori iusta causa suadente donare pro remuneratione magistro, etiam de peculio castrensi, vel quasi, & loquitur indistinctè, & generaliter, siue de bonis mobilibus, siue immobilibus donet magistro ipsius pupilli, prout ita loquuntur etiam omnes docto. præcitati, hanc partem communem amplectentes.

Et iste minor in huiusmodi casu non videtur donare, sed potius soluere debitum naturæ, vt l. Aquilius Regulus. ff. de donat. & l. sed si lege. in §. consuluit. ff. de petit. hæredit. & in c. cum in officiis. de testam. & l. si pater. §. si. ff. de dona. & l. metum autem. §. sed licet. ff. quod met. caus.

Cum remuneratio hæc ex ratione naturali procedat, vt deducit Fortun. in l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iure, illatio. 10.

Nec ista donatio remuneratoria potest propriè donatio dici, dicta l. Aquilius Regulus. & ibi Barto. Abba. in rub. de donatio. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocan. donat. in verb. donatione largitus. nume. 1. vbi Ripa quæst. 14. Bertran. in d. conf. 244. sub nume. 4. volum. 4. Barto. in procemio Digestorum. colum. 4. & ibi Cardinalis Albanus in lucubrationibus. nume. 74. Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. & in §. sed si quis. num. 4. de actio. & Fuluius Constantinus instit. de donatio. in rub. nu. 5. vbi refert effectus huiusmodi opinionis, & ista est communis opinio, vt ex allegatis auctoritatibus facile cernitur, & magis communem vocat Clarus in tract. de donatio. quæst. 3.

Illa enim obligatio, quæ ex naturali ratione inest hominibus, vt grati beneficientibus sint, inducit ad remunerationem. Nam ingratitudo deficcit fontem pietatis. l. si non sortem. §. libertus. ff. de conditio. indeb. & not. Ang. in tract. maleficiorum. fol. 7. col. 3.

Et nemo debet se opponere illi à quo recepit beneficium. c. de forma. 2. q. 5. c. ult. extra de postu. cap. illud. §. hoc autem 8. q. 2. & l. si pars. in fi. ff. de inoffic. testam. Et scribit Seneca lib. 11. de benefic. c. 18. diligentius quærendus est beneficij, quam pecuniæ creditor, huic enim reddendum, & quantum accipi, & si reddidi solutus sum ac liber, at illi plus solpendum est, & nihilominus relata gratia cohæremus.

Et consequenter donatio memorata facta per minorem de rebus immobilibus causa remunerationis est potius quædam permutatio, seu beneficij compensatio, quam liberalitas. l. sed & si lege. §. consuluit. ff. de petitio. hæredita. vbi Bald. Curtius Senior conf. 54. colum. 4. Aret. conf. 17. colum. 6. & Barbat. conf. 26. col. fi.

Et si D. Octau. minor potest facere, ac promittere pacem de nece patris sine tutoris, vel curatoris auctoritate, nec ei conceditur in integrum restitutio aduersus talem pacem, vt voluerunt Dyn. in l. Diuus. in apostil. ff. ad Sillani. Afflict. in constitutio. minorum iura. nume. 6. lib. 2. rub. 38. Moronus in tract. de fide, treug. & pace. parte 2. quæst. 48. nume. 4. cum aliis sequent. & alij relati intra in Opinio 561. pacem facere. per totam. Quare igitur contradicere audeas, minori ipsi licitum non fore donare immobilia, ratione naturali ducè, & absque eius lésione in recompensationem beneficiorum receptorum?

Vnde ex his communis præmemorata procedit sine scrupulo aliquo, dummodo merita forent æquivalentia rebus donatis. vt in cap. relatum. il. 2. de testam. ibi iuxta seruitij meritum. & ita concludit Dec. conf. 174. col. 1. Cassianus in consuetu. Burgundiæ. in titu. Des droitz. rub. 4. §. 7. num. 9. fol. 157. Ias. in authen. vnde si parens. nu. 14. & seq. C. de inoffic. testam. Rolan. in d. conf. 18. nume. 69. 70. & 71. volum. 2. & Cardinalis Albanus in lucubratio. ad Barto. in d. prima constitutio. Digestorum. nume. 72. & Clarus in tractat. de donatio. quæstio. 3. vers. sed nunquid ad hoc. vbi explicat istam esse communem opinionem.

Et similiter ibi docet ex communi opinione residere in iudicis arbitrio, quando merita sint æqualia rei donatæ. Et ita videtur etiam declarare Aret. in d. conf. 24. num. 14. quod tutoribus licitum sit donare bona minoris bene consideratis facultatibus ipsius minoris, & benemeritis donatarij.

Et quatenus laboret totis viribus suis idem D. Octavius loco de quo supra saluare eandem communem, posse procedere de plano, vbicunque ex meritis ius agendi competeret inferenti beneficia, respondeo talem considerationem penitus inutilem esse: nam memor esse debet, quod remuneratio non est debita ex obligatione legali, sed ex honesta, & morali, vt probat S. Thom. de Aquino 2. 2. quæst. 105. arti. 5. cum duobus aliis seq.

Adeo quod nullum ius, nullaque actio in republica datur, ac conceditur aduersus ingratos, atque vtile reipublicæ fuit nullam actionem ex hoc constituere, auctore Seneca lib. 3. de benef. cap. 7 & Fratre Sabba in suis recordationibus, recordatio. 122. col. 2.

Siquidem istis actionibus omnia fora non sufficerent: cum omnes homines ingrati dignoscantur, & omnes eodem morbo laborare videantur, & animal ingratus homine nullum est: nam si accipientium animos intueare, beneficiorum magna pars perditur, quidam se obliuione relaxabunt, alij forsitan iniuriis beneficia pensabunt, vt cessent iniuriæ, non cessabunt querimoniæ. Audisti apud Lucanum de Pompeio querentem Photicum, apud Senecam Sabinam de Augusto, & apud Liuium, & Valerium Mazimum Coriolanum de propria Patria.

Vnde contemplare totum Orbem, vici omnes lamentis talibus pleni sunt. possem breuius totius mali causam stultitiæ dicere. Bene tamè verum est constare apud Macedonas actionem aduersus ingratos temporibus illis lege datam fuisse, testatur se legisse Ludo. Cælius lib. 4. lectio. antiq. cap. 28. quod ex Valerio Maximo constat lib. 5. c. 3. §. Phocion.

Et in ciuitate vetustissima Hadriæ, in Prouincia nostra Aprutij per statutum aduersus ingratos constitutum tribunal, actionemque extitisse, vt meminit Frater Sabba in dicta recordatio. 122. col. 2.

Et si minor maior factus vellet fortè petere restitutionem in integrum aduersus donationem remuneratoriam factam per eius tutorem, vel curatorem de rebus suis stabilibus, creando

dendo euitare Scyllam, incideret quippe in Carybdim.

Nam si prætenderet læsionem minor ipse ex tutoris, vel curatoris defectu, utique non restitueretur modo aliquo, donec prius egerit ad interesse contra tutorem, vel curatorem, si esset soluendo, secundum Ang. de Perusio in auth. de heredibus, & falcid. in §. illud quoque. collatio 1.

Et si cuperet minor ipse ex donatione remuneratoria facta per se ipsum petere restitutionem in integrum, requireretur, quod esset læsus. l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiuran. Imò dato, quod esset verè ex hoc læsus, non tamen est adhuc iusta causa obtinendæ restitutionis in integrum: nam opus est, requiraturque necessario, ut sit minor, & sit etiam læsus sui facilitate, & dolo aduersarij, ut firmit Bar. in l. fi. C. de in integ. restitu. l. as. in d. l. nam & postea. §. si minor. quam legit cum l. ait prætor. la. 2. & Bertran. conf. 169. col. 1. vol. 1. & Dec. in l. nihil consensui. §. 1. ff. de reg. iur.

Et quemadmodum ex his minor potest donare immobilia causa remunerationis, ita etiam idem minor potest donare immobilia causa remunerationis, ita etiam idem minor seu pupillus potest præsentare absque tutore, secundum gloss. & Io. And. in c. ex eo. de electio. lib. 6. Anchar. conf. 355. in fin. Abb. in cap. 1. num. 4. de iure patrona. Anto. de Butr. consil. 29. in fin. Calder. conf. 9. in tit. de iure patrona. Casar Lambert, in tract. de iure patrona. lib. 1. 2. articu. 7. quæst. principali. 1. par. nu. 35. & Lopus in allegatio. 8. præsentatus per patronos sub nu. 2. versic. & pupillus licet non eligat. ubi etiam in additio. in litera H. Sapientissimus Dominus Quintilianus Mandosius cum aliis agregatis Docto. per eum prædicat istam esse communem opinionem.

Et similiter in omnem causam, seu casum tutores ipsi, & curatores possent donare bona Principis, ut consulti Bertran. conf. 8. vol. 2. & est gloss. in cap. grandi de supplen. negl. præl. quod diffusè limitauit consulendo Rolan. à Vale d. conf. 18. nu. 65. cum aliis seq. vol. 2. procedere in his rebus quas Princeps donare consuetus erat, non autem in aliis rebus, quas rarissimè largitus aparet. Viuius.

Alienare potest pater legitimus administrator filij minoris, ubi caret tutore, vel curatore, bona aduentitia immobilia ipsius filij, in quibus habet vsumfructum absque iudicis decreto, ob causam necessariam æris alieni, secundum Azon. in summa. C. de bonis quæ liber. Bal. in fin. Paul. de Castr. col. 1. Fulgosi. & Corn. in l. fin. §. si autem. C. de bonis quæ liberis. Affli. decis. 393. nume. 1. & Casarem Vrsillum cum cæteris signatis per eum ibi in addit. num. 1. Cumanum in l. 1. ff. de rebus eorum. Bald. Pau. Castr. & Alexand. in l. præses. C. de transactio. & ibi Ias. qui ad lucem adduxit istam esse communem opinionem, & cum ea concurrat quoque Caccialupus in tractat. de transactio. q. 7. Guliel. Bened. in c. Rainut. in vers. duas. nu. 255 de testa. Couarruias lib. 1. variarum resolutionum. c. 8. nu. 6. & Tiraquel. in l. si vnquam. in princ. num. 28. C. de reuocand. donat. Roma. Aret. Dec. Soci. & cæteri, quos ipse refert ibi, ubi similiter meminit de communi præmissa, & licet Curt. in nu. 15. post Salyc. in d. l. præses. Crot. in l. frater a fratre. num. 31. ff. de condic. indebiti. Gomes, in l. 48. Tauri. circa fin. & Cassane. in consuetud. Burgund. rub. 6. §. 5. num. 14. in subtilitatibus iuris freti videantur sentire contrarium, nihilominus fatuum foret, & nimis periculosum recedere in actu practico ob suasionem istorum ab antedicta communi, quæ sacrosanctisima ariet ex scriptis præmemoratorum Doctorum cum ea transigentium, & Casaris Vrsilli in addit. Affli. in decis. 393. nu. 1. Viuius.

Tutor licet debitum liquidum remittere non possit, secus tamen est in debito non liquido, ut annotant Accurs. in verb. remittentes. Bar. Pau. de Cast. Alex. de Imo. num. 4. & Ias. nu. 3. in l. pactum curatoris. C. de pact. Et hanc communem Theoricam & conclusionem doct. appellarunt Panor. in consil. 39. vers. sed hoc non obstante. nu. 1. in 1. par. Phil. Dec. in cõs. 297 nu. 5. de cuius doctrinæ veritate videantur, ea quæ Alex. in d. l. pactum & alij Doct. in l. præses provincie. ff. de transact. tradiderunt. Et hoc dictum ad quæstionem notatu dignam Paul. Castr. d. l. pactum curatoris. nu. 2. applicauit, An tutor vel curator possit facere pacem de iniuria illata patri pupilli vel adulti, & remittere pœnam. Nam si iniuria fuerit notoria, inquit ille post alios, tutorem vel curatorem non posse, alias secus. Alij verò & melius responderunt etiã si fuerit liquida aut notoria, si tamen expediret pupillo vel adulto, tutorem vel curatorem potius remittere, quam vindictam expetere debere, ubi ipse plures auctoritates adducit. Kirchouius.

Vsuram restituere potest tutor ex pecunia extortam pupillo, pro salute animæ, ut est cõmunis opin. de qua inter consil. crimi. conf. 150. num. 32. Et not. quod quædã sunt vsurę puni-

torię, quædam compensatorię, & quædam lucratorię, de quibus Corsetus inter consil. crimi. conf. 25. ubi fufius. Corn. conf. 19. 3. vol. & cõs. 23. eo. vol. & conf. 193. ubi de instrumẽto Hebrei vsurario. Item not. quod inquisitores hæretice prauitatis possunt compellere vsurarios, nõ iudicialiter ad restituendum vsuras. Federic. de Senis conf. 157. per totum, extra iudicialiter. Et si quis irauerit in instrumẽto soluere vsuras, debet prius absolui à iuramẽto. Feder. de Sen. conf. 300. nu. 2. Alias nõ auditur contrahere volens. & tenetur prius soluere vsuras, & postea repetere absoluto à iuramento. Bal. in conf. 11. in 4. lte. not. quod si quis, quod habet, tradat irrevocabiler monasterio, cum hoc, quod monasterium debeat sibi perpetuò alimẽta, ut persape fit Florentiæ. communiter concluditur, quod si est præsumptio, quod deberet tantum viuere, quod alimẽta ascenderent ad sortem vel vltra, quod est vsura, alias non. Alexander in litem quia. §. idem Iuliano. numero 5. ff. de pact. item notat quod vsurarius non est, si quis habet pecunias in monte pietatis, ut est communis opinio, de qua idem Alex. in d. §. idem Iuliano. nu. 2. Soarez. vers. vsurarius. numero 88. sed quæ retro recipitur pecunia, an mons ipse pietatis, si pecunia sit ex proclamate Principis mutata, possit soluere aliud pro alio inuito creditore. Soarez versic. pecunia. numero 72. Bonacossi.

Tutor, & quilibet alius administrator, tenetur librum rationum conficere, & demum administratione facta rationem reddere. l. Lucius. §. tutela. ff. de admin. tutor. l. fi. §. inter cætera. ff. de lib. leg. alias si hoc non faceret, ille administrator tenetur ad interesse declarandum in litem. arg. l. tutor qui repertorium. ff. de adm. tut. & idem contra eum præsumeretur qui non conficit librum rationum, sicuti & contra eum qui non fecit inuentarium. Soc. conf. 46. nu. 4. vol. 1. Item debent inuentarii bonorum conficere: alij autem qui non tenentur ad rationem reddendam, non tenentur ad inuentarium conficiendum. l. orphanotrophos. C. de episc. & cler. Boer. dec. 6. r. nu. 6. est enim inuentarium caput omnium rationum quod administratores tenentur conficere. l. nulli. C. de episc. & cler. Boer. in ea deci. & administratores qui tenentur rationem reddere, tenentur & inuentarium facere, in quo sigillatim omnia describi debent, & non in genere. & in summa si assereret se tantum expendisse, & tantum recepisse, hoc non sufficeret, & illud non esset rationem reddere. Socin. conf. 73. 1. vol. nu. 6. potest etiam administrator quolibet tempore conveniri de reddenda ratione, nisi aliud conuentum sit. Corn. conf. 243. in 3. vol. Et si non conficiant inuentarium, incidunt in suspicionem furti. l. si tutor. C. de pericul. tutor. & contra tutorem non conficientem inuentarium iurari poterit in litem per pupillum maiorem factum propter res deperditas. d. l. tutor qui repertorium. Roma. conf. 118. Bellacomb.

Quando tutor est creditor pupilli ex quocunq; titulo causa, solus tutor potest propria auctoritate sibi soluere & satisfacere. l. fistulas. §. 1. ff. de contrahen. empt. Ias. in l. sing. alaria. num. 18. ff. si cert. petat. l. quoties. §. sicut. de administrat. tutor. Dec. conf. 243. fallit ut per Corn. in l. sancimus. nume. 8. C. ad Trebellian. Don. a Fina.

Tutor non tantum in contractibus, in quibus ipse solus obligatur, potest auctor esse sibi ipsi, ut tradiderunt Io. de Imo. & Roma. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Treb. & Bal. in l. cum ipse. C. de contrah. empt. sed etiam in contractibus vltro, citroque obligatorijs, & sic in contractu societatis.

Nam tutor ipse poterit auctoritatem suam pupillo præstare in hac societate, etiam in facto proprio: secundum communem opinionem Doctorum omnium, quando palam & bona fide cum pupillo contraheret. l. non existimo. ff. de adm. nistr. tutor. & d. l. cum ipse. ubi glo. & Salyc. Barto. in l. si in emptione. §. si. ff. de contrahen. empt. ubi glo. & Cyn. in l. senium. C. qui testa. fac. poss. & ita consulti Soc. conf. 160. nu. 4. & seq. vol. 2. ubi inquit istam esse communem: quam satis videtur extricare Rip. in d. l. 1. §. fuit quæsitum. nu. 7. ibi explanando ad saturitatem vsque d. l. non existimo. licet, & male, ac sophistici, artificiosisque rationibus, Dec. conf. 21. & Alc. in tract. de præsump. in reg. 1. præsump. 25. sub nu. 2. cum aliis seq. conentur alteram sententiam contrariam tueri.

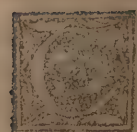
Imò quemadmodum tutor potest contrahere societatem cum pupillo, et auctorari actu ipsius pupilli: ita etiam idem tutor potest esse auctor in re propria, ac emere rem a pupillo, quando res illa fieret palam, et bona fide: ut quia res pupilli aliqua de causa vendi deberet, posset illam à pupillo emere ipso auctore, emendo palam, et bona fide: ut per glo. et Bar. in l. pupillus. ff. de aucto. tut. et per Bertran. conf. 201. supposita veritate. nu. 6. et seq. vol. 2. secundæ partis, et est text. in d. l. cum ipse. Viuius opi. 1008.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 74

Tutorum & curatorum vnusquisque habet auctoritatem in solidum. l. i. C. si ex plurib. tutorib. vel curatorib. omnes vel vnus agere pro minore vel conueniri possunt. l. si. C. de aucto. prastan. Quæ doctrina in officiis publicis auctoritate & vilitate priuatis recepta est. Barto. in l. i. §. si plures. ff. de exercit. actio. Pan. in cap. prudentiam. num. 14. versic. venio ad secundum membrum. extr. de officio. & potest. iudic. deleg. Et hanc communem conclusionem docto. esse annotat Dec. in contil. 297. num. 1. vbi ipse querit, an idem in plurib. Syndicis, quorum officium videtur publicum, non solum auctoritate, sed etiam vtilitate. l. i. §. quibus. ff. quod cuiusque vniuersi. nom. Kirchouius.

De curatore ad litem.

C A P. XII.

Curator datus ad vnam litē tenetur promittere defensionem, iuxta tex. in l. si. §. pen. C. de admin. tut. qui habet locum in curatore vel tutore ad vnam litem, secundū Alex. consi. 163. lib. 5. nec tales personæ tenentur facere inuentariū. Bart. in l. si hereditas. in prin. ff. de testa. tut. & curator ad omnes lites debet dari per iudicē competentem. Si verò ad vnam litem, tunc per iudicem corā quo causa vertitur, teste Oldr. consi. 59. incip. vertitur in dubium. Bellac.

Quæro, An curator ad lites detur inuitus? Respond. Bald. in l. qui habet. §. si pupillus. ff. de tutel. tenet, quod sic. eandem tenet Ioan. Faber. §. item inuiti. instit. de curato. per generalitatē tex. l. fin. C. de administrat. tuto. Bald. d. l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio.

Contrariam opinionem, q. in d. curator ad lites non detur nisi volens, tenet idem Bal. l. tutori. vbi Alex. dicit eam esse communem. C. de nego. gest. per tex. d. §. si pupillus. vbi præsentia eius requiritur, quæ non esset necessaria, si cogeretur inuitus curam acceptare. Licet curator generalis ad negotia bene detur inuitus. per d. l. si. Eandem opin. tenet Sal. d. l. tutori. Et eam dicit esse communiorē Aldobr. d. §. item inuiti. num. 17. Possunt tamen conciliari hæ opinionēs per not. Bar. in d. §. si pupillus. quod licet curator detur volens, possit tamen cogi ex causa, vt patet in curatore bonis dando. & ita procedat opinio contraria. Vtilitas huius est maxima, quia si curator ad lites cogeretur ex necessitate officij subire onus tutelæ, tunc non teneretur de leuissima culpa, secus si esset voluntarius, vt not. Bal. d. l. quæ fortuitis. Mich. Grassus.

Curator qui dicitur habere liberam administrationem, ex not. per Bar. in l. neque tutores. i. leatura in fi. C. de procur. intelligitur, nisi sit curator bonorum, vel ventris: vt per eundem Bar. in l. inter bonorum. ff. de administrat. tut. Adde q. curator liti datur inuitus & ignorans, ac per eum iudicem qui præst liti. Bart. & ibi doct. in apostil. in l. sancimus. §. sed & si quis. C. de administrat. tut. pro quo vide tit. C. de in lit. dand. tut. vel curat. Et an talis curator teneatur facere inuentariū, vide Bar. in l. i. ff. de curat. bon. dand. gl. in l. de creationibus. vers. conscripto. C. de episc. audient. vbi Cy. eum sequitur. Sed Bart. in l. & si ad species. dicit q. de scripturis litis. & de tali curatore speciali vide Bal. consi. 362. & 496. lib. 4. consi. 113. 6. & 37. lib. 1. & consi. 258. lib. 3. Idem.

De satisfatione tutorum.

C A P. V. XIII.

Pater filiorum tutor & cauet, & alia generaliter tutorum onera necessariò subit. commune aio ex Corn. in l. cum oportet. §. sed cum tacitas. C. de bon. quæ lib. Ias. in l. præses nu. 3. C. de tras. Firmia. de episc. nu. 63. Crot. in l. frater à fratre. nu. 56. ff. de condi. ind. Chassan. in consuetud. Burgund. At si legitimus administrator fuerit, satisfationi regulariter obnoxius non erit, commune inquit diligens profectò iuris antecessor Arius Pinel. in l. i. parte 2. nu. 67. C. de bon. matern. E. Suarez.

Pater pro filio qui exercuit officium tutelæ testamentariæ, & fuit tutor testamentarius, nō tenetur pro filio quamuis fuerit sciens ipse pater, nisi de periculo, aut de in rem verso. l. Lucius. in prin. & ibi Bart. ff. de administra. tuto. Boer. decis. 221. nu. 10. Secus autem in tutela datiuā: pater enim sciens & non contradicens videtur tacitè fideiubere pro filio: non tamen prius conuenietur quàm filio excusso. l. si. C. de decurionibus. lib. 1. & hanc esse communem opin. attestatur Boer. decis. 221. num. 10. Bellac.

Tutoris fideiussor qui præsens ac tacens patitur nomen suū scribi apud acta, sine contradictione, perinde tenetur ac si stipulatio intercessisset. l. cum ostendimus. §. si. ff. de fideiussorib. tutor. & curator. ibidem gloss. & Barto. Dyn. in cap. qui tacet de regul. iuris. lib. 6. & D. Nicol. in capitu. nonne. de præsumptio. & ita communiter teneri refert Benedict. Capr. reg. 56. num. 18.

Fideiussor tutoris qui patitur nomen suum apud acta scribi nisi præsens contradicat, perinde iuxta communem tenebitur ac si stipulatio intercessisset vt refert Bened. Capr. reg. 56. num. 18.

Quæro, Magistratus, qui passus est vel non cauere, vel minus idonee, tenetur ad actione subsidiaria. §. sciendum. insti. de satisf. tut. quo ordine sit conueniendus a pupillo, & an primo tutores, & quomodo? R. p. Hæc materia habet plura capita, igitur distinguendum est. An vnus tantum fuit tutor vel curator, & ille primo conueniendus est, postea vero magistratus, item primo conueniendus fideiussor tutoris vel curatoris. l. a iactis. C. de magistra. conueniend. & hæc opi. clarissima est, vt ibi per omnes Doctores.

Aut sunt plures tutores vel curatores. & omnes pariter tutelam vel curam gesserunt, & omnes conueniendi sunt ante magistratum. l. Lucius. la. 2. §. pen. ff. de adminit. tutor.

Aut plures fuerunt tutores, & nullus eorum gessit, & omnes conueniuntur ante magistratum. l. si plures. ff. de adm. tutor. Cuius opinionem in hiis duobus casibus, scilicet quando vel omnes administrarunt, vel nullus, communiter approbatam dicit Aldobr. d. §. sciendum. nu. 27. vt scilicet omnes conueniantur ante magistratum, nec detur inter eos beneficium ordinis, ita tenent Paul. de Castr. Purpu. & Docto. l. i. C. de transact.

Hoc tamen intellige, quando omnes tutores sunt eiusdem ordinis, aliàs si non sint eiusdem ordinis, secus est l. Lucius. la. 2. §. cum in testamento. ff. de adm. tut. Ita dicit doc. sentire communiter Aldobr. d. §. sciendum. nu. 29. dicit tamen ipse tex. d. l. Lucius. non esse ita generaliter trahendum ad differentiam ordinis, sed saltem intelligendum, quando alter tutor est testamentarius, & alter datiuus, vt ibi per eum. nu. 30. hæc quoque dicit communem Alex. d. l. i. C. de transact.

Aut aliqui gesserunt, & aliqui non, & tunc si fuit facta diuifio per testatorem vel iudicem, conuenitur primo gerens, postea magistratus, & hoc est expeditum per l. 2. resp. 2. C. de diuif. tutelæ. Mich. Grassus.

Sed quid in casib. quibus vnus pro alio tenetur. vt d. l. i. C. de diuif. tut. an prius tenetur contutor, quàm magistratus? Respond. communis conclusio est, q. sic, vt firmat Salic. d. l. 2. q. 7. Aldobr. d. §. sciendum. nu. 31. Idem.

Quæro, An tutor vel curator datus a iudice satisfdet semper? Respond. in hac q. distingo: aut tutor vel curator datur a maiore magistratu causa cognita, & per inquisitionem, & tunc nō satisfdat: aut datur sine inquisitione ad simplicem alienius petitionem, & tunc tenetur satisfdare, cessat enim presumptionis fundamentum, videlicet inquisitio, propter quam lex indicat eum idoneum.

Aut datur a minore iudice, & tunc indistinctè tenetur satisfdare nulla habita ratione, an præcesserit inquisitio, nec ne, ita tenet Bart. l. tutores. ff. de confir. tut. Cyn. Rub. C. de tut. vel curat. qui non satisfda. Sal. l. i. C. co. tit. Et hanc distinctionem communiter approbatam firmat Syluest. Aldobr. instit. de satisfdat. tuto. in princip. num. 43. vbi dicit sic esse tenendum. Mich. Grassus.

Miscellanea de tutoribus & curatoribus.

C A P. V. XIII.

Censari potest tutor suspectus, & a quolibet: licet sit priuatum crimen, communis est opin. Clar. q. 17. vers. i. Bonac.

Quæro, An ille, qui postulat tutorem vel curatorem suspectum, teneatur se subscribere ad penam talionis? Resp. communis est opin. quando ciuilitè agimus, ad hoc vt tutor vel curator suspectus declaretur, & ab administratione submoueat, vel alius ei adiungatur, nō esse necessariam subscriptionem, vt firmat Dec. rub. extra de iud. Aldobr. in princ. nu. 11. Instit. de susp. tut. vel curat. Mich. Grassus.

Quæro, An cognitio suspecti tutoris possit delegari? Resp. Bar. in l. i. §. suspecti. ff. ad Turpil. distinguit. suspecti postulatio habet duplicem finem: aut scilicet ad puniendum, & habet locum d. §. suspecti. aut ad remouendum, & tunc cognitio à quolibet, & cuilibet potest demandari. Remotio autem quia Com. opin. tom. iij. K 2 duplex

duplex est altera, scilicet quæ remouet statim, ac quis postulat suspectus, & hæc poterit declarari per quemcunque, qui possit de causa cognoscere: altera est effectualis remotio, quæ fit per sententiam, & hæc non potest delegari, nisi delegato prætoris, vel legato proconsulis, & hæc opinio sequitur doct. communiter. §. datum. Insti. de suspect. tutor. vt testatur Alex. l. 1. ff. de offic. eius. Idem.

Sed nunquid sola cognitio, an vero remotio quoque possit delegari? Resp. communis est, quod cognitio suspecti tutoris mandari possit, non autem remotio, vt sumat Aldobr. d. §. datum. nu. 5. licet ipse videatur sentire contrarium, & reuera est passus valde dubius, vt ibi per eum. Idem.

Quæro, An tutor vel curator teneatur de leuissima culpa? Resp. communis est, quod teneatur de leui culpa tantum, non autem de leuissima, vt testatur Aldobr. §. suspectus autem remotus. nu. 12. in tit. de suspect. tut. licet gl. ibi velit contrarium, vers. ob culpam leuissimam tenet opinio. Bart. & doct. communiter in l. q. Nerna. ff. de pos. Idem.

In tutela obligatur tutor de dolo & lata culpa & leui. l. tutori. ff. de neg. gest. l. quicquid. §. 6. arb. tutel.

Fallit, vt per Dec. in l. contractus. ff. de reg. iur.

Fallit, vt per Aluic. de Alber. sing. 70. Don. à Fin.

Tutor tenetur si aliquod damnum habeat pupillus eius culpa. l. 2. C. arb. tute l. chirographis. §. de admi. tuto.

Fallit in 4 casib. quos not. Plot. in repetitio. l. si quando. C. vnde vi. nu. 17.

In falsum tutor datur actio ei qui cum eo contraxit. l. 7. in princ. ff. quod falso tutore. fallit in 7. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. part. lib. 1. §. ff. capit. 7. regul. §. fol. 563. Don. à Fin.

Pupillam tutor vel curator carnaliter cognoscens, punitur pœna deportationis & confiscationis omnium bonorum. com. opi. dicit Anto. Gom. super l. 89. Tauri. nu. 24. tex. in l. vnica. C. si quis cum cuius tut. fuer. refert Clar. lib. 5. sent. §. fornicatio. ver. cum pupilla. P. Fich. & Bonacosi.

Tutoribus etiam dolosis competit beneficium diuisionis, sed non cessionis. Et magis com. opi. secundum Alex. in l. 1. vers. in ea. vbi & verius. de transact. Charian.

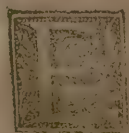
Tutoris defectum supplet index. fallit in multis casibus. vt per Corn. in l. 1. C. qui admitti. nu. 4. Don. à Fin.

DE TESTAMENTORVM Executoriis.

TITVLVS XI.

Legitimus testamenti executor Episcopus an habeatur, & qui nam alius, quæ non.

CAP. I.

Episcopus loci in quo testator natus est, censetur legitimus executor testamenti, iuxta communem ac receptam opinionem: Si vero natus est testator in vna, in alia autem ciuitate domicilium habeat tempore quo decessit, tunc si omnia sua secum transtulit, episcopus domicilij, si in loco natiuitatis suæ originis sint, episcopus originis, Si denique in vtroque loco habeat, vterque episcopus poterit distribuere, sin in alteratro episcopus sub quo sunt. Sin neutro, episcopus originis: & si de origine non apparet, episcopus domicilij exequetur, quæ de re vide Capram. in tractat. executionis vlt. volunt. memb. 8. nu. 57. & seq.

Episcopus succedit in potestate exequenti testamenta in quibuscunque legatis etiam non piis, hærede non adimplente voluntatem defuncti. cap. nos quidem. & ibi Ioan. de Imo. nu. 4. vers. not. argumentum, quod id quod dicitur episcopum negigente hærede vel executore, succedere in potestate exequendi. cap. si hæredes. & glo. in verb. ab episcopo & idem Io. de Imo. nu. 2. vers. nota argumentum pro opinione quæ habet. q. episcopus succedat in potestate exequendi testamenta, in quibuscunque legatis etiam non piis. & Panor. ibid. num. 7. vers. venio ad tert. in text. de testa. & vlt. volunt. Et hanc opinionem magis communem esse refert Alex. de Imo. in consil. 2. §. num. 12. in 6. vol. consil. Kirchouius.

Executor testamenti legitimus est Episcopus loci in quo originem traxit testator, iuxta nulli. C. de episc. & cleric. quod videtur tenere Spec. d. tit. de instrument. edit. §. nunc vero. vers. quid si Episcopus. & Bartholo. Nonius in cap. Religiosus. de testam. lib. 7. & Ioan. And. in cap. Ioannes. de testa. & commu-

niter tenetur, quod tamē suas recipit limitationes, de quibus vide Bened. Capr. in tract. de execut. vlt. volunt. memb. 8. num. 57. & seq. puta si alibi natus alibi domicilium & bona habeat. Episcopus non succedit in execut. post annum, si testator prouidit de longiori tempore executoribus. Phil. in d. §. sanè. col. 3. Idem.

Si per negligentiam executoris executio deuoluitur ad episcopum, debet episcopus exequi de consilio illius, cuius consilium tenebatur requirere executor. Corset. in ver. consilium. Et in materiis, quando deuoluitur executio ad episcopum, vide Im. consil. 112. col. 2. Idem.

Exequi testamentum mortuo, vel absente, vel infirmo Episcopo, posset Archiepiscopus non possit, nisi ob negligentiam Episcopi, cum in certis duntaxat casib. habeat iurisdictionē in suos suffraganeos iuxta. c. pastoralis. de off. ord. inter quos iste casus non est, aut de eccle. tit. §. si autē se. collat. 9. c. quia diuersi. tit. c. postulat. de concess. praeb. tñ index secularis prædictis casib. rectè pōt adimplere, & exequi vltimas voluntates defuncti Episcopo, ad quē primo loco spectat executio. l. hæreditas. in fi. ff. de petit. hæred. l. 3. in prin. & §. 1. ff. de aliment. & cibariis legal. nulli. §. cum autē. C. de episc. & cler. & d. auth. de ecclesiasticis titulis. §. si quis aedificationē. & §. si vero semel. & §. seq. collat. 9. quod videtur tenere vbi refert Spec. d. tit. de instrument. edit. §. nunc vero. vers. sed nūquid index? quod Bartholomæus Nonius d. c. religiosus. tenet per l. præses. C. de tras. l. 1. & fin. C. de episc. audient. cum quibus reliquos transire in tractatu ex. vlt. volunt. membr. 8. nu. 53. refert Capra.

Index secularis mortuo episcopo, vel absente, vel agroto, legitimus est testamenti executor, iuxta communem poterit exequi, & vltimam voluntatem adimplere. Bened. Capra.

Executores testamentarij constitui nequeunt monachi minores. vt receptum in fit Dec. consil. 499. num. 34. B. Suarez.

Mulier potest esse executrix. Bald. in l. enicunque. §. final. ff. de instituto. Vezinus.

Mulier potest esse executrix, non solum in negotiis, sed etiā in vltimis voluntatibus ad pias causas, vt dicit Bal. in lid. qd pauperibus. C. de episc. & cler. Panor. in c. tua. de testam. & Soc. consil. 11. 1. vol. & Dec. consil. 91. quod procedit etiam si transierit ad secunda vota, vt ibi per Decium. Leges enim quæ repellunt mulieres à limine iudicij, loquuntur quando non suo nomine habent actionē, sed volunt fungi nudo ministerio, iuxta l. qui aliena. §. quanquam. ff. de nego. gest. secundum Baldum ibidem, cum quo ceteros transire refert Bened. Capr. in tract. executionis testa. mem. 2. nu. 45.

Executricē testamenti licet gl. in l. tutela. ff. de tutel. & gl. in c. religiosus. de testa. lib. 6. dicant mulierē esse non posse: verius tñ est, quod & consuetudine obseruatur, secundū Gulielmū Durandū in Spec. in tit. de instrum. editione. §. nunc vero. vers. quod de muliere. executricē esse posse, iuxta glo. in l. vnica. §. pro secundo. C. de caduc. tol. qd etiā tenet Bal. in l. a filio. in prin. ff. de aiim. & cibariis. leg. & 10. And. in add. ad Speculatorē. d. §. nunc vero. vers. quod de muliere. & Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episc. & cler. dicit q. femina potest esse executrix, non solum in negotiis, sed etiam in iudiciis ad pias causas, cū habeat suo nomine actionē. Leges enim quæ repellunt mulieres à limine iudicij, loquuntur quando non suo nomine habent actionem, & volunt fungi nudo ministerio. l. qui aliena. §. quanquam. ff. de neg. gest. secundum Bald. ibidem, cum quo ceteros communiter transire refert ibidem. nu. 45. Bened. Capr.

Minor non potest esse executor testamenti. Angel. Insti. de fideicommiss. tutel. Vezinus.

Executor testamenti vel vltimæ voluntatis, quilibet deputari, & hoc officium exequi potest, qui à iure repellit aut prohiberi non potest, adeo vt non tantum laici, licet sint filii fam. sine licentia patris perinde atque procuratores esse possunt, cap. cui generaliter. de procur. lib. 6. Zabarel. & Bartholom. Nonius. in cap. religiosus. de testament. lib. 6. sed etiam clerici. & sic Papa, Episcopus, Archiepiscopus, Primates, Cardinales, Abbates, & aliis beneficiis Præsidentes, non tantum ad pias causas possunt esse executores, secundum Spec. tit. de instrum. edit. §. nunc vero. vers. de Episcopo autem. & Bart. d. c. religiosus. sed etiam vt tenent alij ad non pias causas, vt ibidem refert Spec. quod verum esse patet, ex cap. Ioannes. de testamentis. vt d. cap. religiosus. quod & tenere Pau. & Ant. in cle. vnic. eo. tit. idem, & idem Ant. d. cap. Ioannes. Quinimò & collegium potest esse executor. vt tenuit Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episcop. & cler. vnde tametsi regulariter quilibet possit esse executor, & tale officium acceptare, quemadmodum communiter teneri refert Bened. Capr. in tractat. execut. vltimarū voluntatum. ad finem regularum posito, membro 2. num. 3. id tamen inter alia fallit in fratribus mendicantibus, præsertim minoribus.

norib. quia etiam ad pias causas circa quas vertitur litigium, aut rerum administratio, executores esse nequeunt. clementina. exiui de Paradiso. de verbo. signific. Si tamen administrationi annexa sint quæ solo verbo possunt expediri. & consentire, ut commodè separationem patiatur, poterit tale officium, quò ad illa adimplere mendicans siue minorita. 90. dist. cap. non satis, argum. l. vtile. ff. de reg. iur. quod d. c. religiosus. videtur quoque tenere Bartholo. Nonius de Perusi. & Francis. Zabarel. cum quibus ceteri communiter transeunt, ut ibidem nu. 11. refert idem Capra. Similiter fallit in bannitis & damnatis, qui per annum & condemnationem perdiderunt bona, quæ sunt confiscata, secundum Bartholomæum, d. c. Religiosus, & etiam vult Bal. in l. id quod pauperibus. C. de episc. & cler. quia hi nisi ad actum nudi ministerij, putà quoad declarationem, vel executionem aliquam faciendam, non possunt esse executores. l. ex facto. §. ex facto. & ibid. Iaco. de Arena. & Bart. ff. ad Treb. idem in l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de lega. 3. & Bal. d. l. id quod pauperibus. quod communiter teneri ibidem nu. 20. refert Capra.

De testamenti executore, in testamento deputato.

C A P V T II.

Executor testamentarius si ei aliquid testamento relictum sit, cogitur causatiue tale officium acceptare, alias priuatur relicto. iux. auth. de hæred. & falc. §. si quis autem non adimplens. coll. 1. Quod si mortem vertat, priuatur similiter, & transfertur relicto lucrum cum potestate exequendi in legitimum executorem. l. licet testator. C. de episc. & cler. quod verum est, si executor tale relicto & officium non acceptaret: aliàs si acceptasset, & monitus intra anni cursum non administrat, priuatur relicto. iux. auth. hoc amplius. C. de fideicom. Si autem bis fuerit monitus incontinenti perdit, si relicto sit ad pias causas, aliàs non nisi lapso anno, ut tenuit Iac. de Belui. in d. auth. de hæred. & falc. §. si quis autem, quem videtur sequi Bal. in auth. hoc amplius. C. de fideicom. imò & tunc actione ex testamento conueniri potest ut exequatur, & tale officium acceptet, ut videtur tenere Spec. in d. §. Bal. in l. 1. ff. de lega. 2. in qua repetitur ordinarius processus, sicut in ceteris actionib. nisi si ad pias causas esset deputatus, quia tunc summarie procedi possit, ut videtur tenere Spec. in d. §. nunc vero. vers. sed queritur. & Bald. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. & in l. hæreditas. ff. de petit. hæred. hoc communiter teneri refert Ben. Capr. in tract. execut. ult. volunt. memb. 4. nu. 42.

Executor merus cui pro executione testamenti nihil fuit relictum, non cogitur tale officium acceptare, ut tenet Spec. tit. de instr. edit. §. nunc vero. vers. hoc etiā quare, ut refert ibid. Ioan. Andr. in addi. idem tenuit Iac. de Arena. Iac. de Beluio in auth. de ecclesiast. tit. §. si quis adificationem. coll. 9. & Barth. in cap. religiosus. de testa. lib. 7. idem tenuit Dyn. & post eum Bart. in l. 1. ff. de leg. 2. per l. tertiam. §. tamen et si. C. de arbit. & l. si quis sepulchrum. ff. de relig. & sum. fun. quia cum hoc officium sicuti procuratorum priuatum sit, ad id nemo inuitus compellitur. l. filius fa. §. inuitus. 1. de procurator. l. 2. §. queritur. ff. de curat. bonis dando. quod d. l. 4. videtur quoque tenere Bal. & D. Anton. in cap. locum. de testamentis. quod communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. execut. ultim. volunt. memb. quarto. num. 17.

Executor testamento datus, non tantum cogendus est suscipere tale officium, ut dixit Bal. in l. nulli. C. de episc. & cler. ut tenuit Azo in summa, eo. tit. Spec. tit. de instr. edi. §. nunc vero. vers. hoc etiam hodie. nisi exequatur, perdit quod ei testamento quacumque contemplatione relictum fuerit. in auth. de hæred. & falcid. §. in omnibus. coll. 1. & ibid. §. si qui. in ult. q. not. Iac. de Belui. secundum Bal. in l. 1. ff. de leg. 2. argumento l. primæ. l. Nefennius. & l. seq. ff. de excus. tuto. quod communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. execut. ult. volunt. memb. 4. nu. 12. non tamen priuandus esset substitutione pupillari, cum per eam succedatur pupillo, non testatori. idem tenet Ang. d. l. 1. ff. de leg. 2. Quod est verum, quando talis executor potest officium acceptare, & exequi, aliàs verò non: puta si erit frater minor, quia relicto cuius incapax est, priuatur, iux. l. ab administratione. C. de legat. secundum Barro. Capra.

Executor testamento deputatus, cui testator centum legauerit, quæ post aliquod tempus restitui voluit, censetur potius legatarius, quàm nudus executor. l. Sulpitius. ff. de dona. inter virum & uxorem. Bar. l. si quis Titio. ff. de leg. 1. licet etiam nudus minister censeris possit, ex eo quod nullum commodum percipit: tamen ex testamento contra hæredem & possessores,

vel hypothecam suo nomine agere, & procuratorem constituere potest ante litis contestationem, ut sentit Bald. l. id quod pauperibus. in 6. q. C. de episc. & cler. & Spec. in tit. de instrument. edit. §. nunc vero. vers. sed quo iure. quod ex Baldo d. loco, omnes communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. ultimæ volunt. memb. 6. nu. 5.

Executor a testatore electus, cuius conscientia & arbitrio executionem comisit, non potest alteri vices suas in hoc committere, quasi videatur electa industria personæ: Secus si aliquid certum & declaratum ab ipso testatore commisit: nam tunc nudum ministerium tantum videtur commisisse, in quo non refert fiat per se, vel per alium, capitulo. is cui. de offi. del. in 6. secundum Archi. & Io. Andr. in nouella. in cap. fin. de test. eod. lib. ut refert & sequitur Bald. in l. nulli. C. de episc. & cler. Balb. decif. 401.

Executor non potest potestatem suam alij committere Bened. in d. confi. 54. Phil. in cap. religiosus. §. sane. col. 3. de testa. in 6. vide Alex. in l. si stipulatus. de verb. obl. nec transmitti ad hæredem hanc potestatem. Bald. in l. tutela. ff. de tutel. Angel. confi. 278. Imò. confi. 136. Lud. Rom. confi. 69. 119. Bald. in l. 1. C. si quis ignorans rem mi. & c. Vezinus.

Executoris testamenti officium, non transfit ad suos hæredes, nisi dictum sit a testatore. Curt. iun. confi. 66. communem dicit. Vezinus.

Executoris testamenti officium post eius mortem transfit ad episcopum. Curt. iun. confi. 66. nume. 2. communem dicit. Vezinus.

Fallit nisi sit dictum a testatore, ut transeat ad hæredes executoris, idem Curt. ibi communem dicit. Villalob. & E. Suar.

De testamenti executore datiuo.

C A P. III.

Executor datiuus largè loquendo, licet is dicatur, qui datur a testatore, vel lege, strictè tamen loquendo datiuus censetur ille qui datur per hominem viuente, ut per iudicem, vel alium iurisdictionem habentem. 38. dist. §. fin. l. 3. ff. de aliment. & cib. leg. l. 1. & 3. ff. de tutorib. & cura. dat. ab his. secundum Bartholom. Nonium d. cap. Religiosus. quod videtur velle quoque Spec. d. §. nunc vero. vers. datum. cum quo ceteros communiter transire refert ibidem. nume. 103. Capra.

Executorib. plurib. datis, omnes agere, exequi, & conueniri possunt, etiam si vnus solus in manibus omnia bona haberet: nec possunt inter se administrationem diuidere in præiudicium agere volentium, secundum Ioan. Andr. in addi. ad Speculatorem. tit. de instrument. editione. §. nunc vero. vers. cul. sed nunquid, per cap. religiosus. de testamen. lib. 6. argumento l. 2. ff. de administra. tutorum. quod licet regulariter sit verum, inter alia tamen fallit, quādo alter esset absens: quia tunc alij etiam eo non vocato nec expectato, quoniam longè abest, exequi possunt: secundum glo. communiter approbatam. in d. c. Religiosus. alias non. item quia si vocandus & expectandus esset vsque ad perfectionem termini præfixi, quo elapso, alij exequi poterunt. d. gl. communiter approbata, ut refert Capr. in tract. execut. ult. volunt. memb. 6. nu. 181. Similiter fallit quādo certa executio & distributio esset facienda: ut si testator legauit certo pauperi certam quantitatem, quia tunc vnus solus possit exequi & valet, licet malè faciat socios non requiringdo, alias si distributio esset tacita, secus esset, ut vult Spec. tit. de instru. edit. §. nunc vero. vers. quid si plures. quod etiam Iacob. de Arena tenet, ut refert Bald. d. l. nulli. C. de episc. & cler. & communiter tenetur ut refert ibidem. nume. 185. idem Capr. quod est verum, quando executores sunt simpliciter deputati: quia tunc vnus sine alio exequi nequit, nisi in casibus specialiter expressis.

Quoties dati sunt plures exequutores in testamento, vnus sine alio nihil potest, nisi in tribus casibus: scilicet si alius, vel si alij duo defuncti sint, & vnus tantum supersit, qui solus poterit exequi defuncti voluntatem: vel si alij reculent, vel si alij sint absentes, vel impediti impedimento non modici temporis: nam his casibus ille qui solus recipietur, poterit solus exequi defuncti voluntatem, & hoc speciali fauore ultimarum voluntatum, nisi testator aliter expresserit. cap. fin. & ibi gloss. & doct. de testa. in 6. & Soc. confi. 111. in 1. vol. Bal. in auth. hoc amplius. C. de fideicommiss. & in lid quod pauperibus. C. de episc. & cleric. Bellacomb.

Sed nunquid fratres minores possint esse executores testamentorum? Resp. In hoc articulo doct. variè loquuti sunt. Bar. in tractat. suo minoricarum. lib. 3. cap. 4. & 5. num. 5. & 6. dist. in Com. opin. tom. iij. K 3

guit & concludit, quod si quis reliquit 10. florenos, vt expendantur inter decem pauperes, qui eligantur per talem fratrem minorem, tunc possit executor esse, ex quo tunc nullum litigium fiet per talem fratrem, nec distributio pecunie, sed sola electio, nam testator ipse distribuit. Et ita cessant omnes rationes prohibitionis, & talis nominatio est meri facti. Hanc opinionem sequitur Paul. de Cast. Imo. in l. cum pater. §. hereditatem. ff. de leg. 2. Alex. consil. 57. nu. 8. vol. 2.

Contrariam opinionem tenet Bald. auth. ingressi. num. 20. quod nullo modo possint esse executores, quæ sequitur Card. d. cle. exiui. §. verum. Et eam sequitur Rip. in lex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. vbi dicit quod hæc sit verior & salubrior opinio, licet Barto. opinio videatur communis. Eandem opi. Bal. contra Bar. dicit puram esse veritatem Barb. in cap. tua nobis. nume. 9. & 10. & dicit eam esse communem. Eandem dicit esse veriore Gual. d. tra. tit. 7. caut. 7. nu. 3. licet Bart. opi. sit communis. Sed reuera numerando auctoritates, Bald. opinio verior & communior est. Mich. Grass.

De generalibus testamentorum executoribus, & ad quid teneantur.

C A P V T IIII.

Executores generales, siue vniuersales, cum loco hæredis habeantur, nisi aliter satisfacere possent, poterunt quo commodius distributionem perficiat, alienare: vt tenuit Bart. in l. alio. ff. de aliment. & cib. legat. cum quo ceteri Doctores communiter transire refert ibidem nume. 85. Capr. iux. l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cler. M. Grassus.

Executores testamentorum vniuersales, quales sunt illi qui dantur testamento per quod instituuntur pauperes, vel testator iubet bona sua inter pauperes distribuere, per suos executores, nullo instituto hærede, vim ac nomen hæredum obtinent, vt videtur velle Spec. in tit. de instr. edi. §. nunc vero. vers. sed potes. & vers. & scias. quod sequitur Bart. in l. alio. ff. de aliment. & cib. legatis. & Bald. in l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cler. vt notatur in c. tibi. de testamentis. quod communiter teneri refert Bened. Capr. in tra. execut. vlt. volunt. membr. 4. nu. 4. Vezinus.

Executores testamentorum tenentur reddere rationes hæredibus, præsentibus legatariis, cum eorum interfit. l. i. cum auth. ibid. posita. C. si vtrab. hæredi. se absti. vt videtur velle Spec. tit. de instr. edi. §. nunc vero. vers. sed an simplex, imò tenentur quoque legatariis quibus integrè solutum non est, eadem reddere, vt tenet Iac. de Arena. in tra. execut. per l. fin. C. de auct. præstan. vt refert Ioan. And. ibid. in addit. ad Spec. cū quo communiter transire. Doct. refert idem Capr. in d. tra. execut. vlt. volunt. membr. 8. nu. 8.

Executores à iussu iudicis, vel episcopi infra annum exequi tenentur: alias in episcopum vel alium legitimum executores potestas exequendi transfertur, sicut videtur velle Inn. in cap. nos quidem. & gl. in cap. si hæres iussa. de testamentis. & Iac. de Arena in tra. execut. per textum, in auth. Hoc amplius. C. de fideicommissis, idque vtroque iure procedit. l. nulli. C. de epis. & cler. quod quoque verum in cap. religiosus. de testam. lib. 6. tenere Bart. quod ex Baldo. in l. id quod pauperibus. C. de epis. & cler. communiter teneri refert Capr. in tra. execut. vlt. volunt. membr. 7. nu. 2.

Executoribus currit annus, non tantum a die monitionis, sed a die scientiæ & potentiæ exequendi, vt tenet Bald. d. c. religiosus. cap. nos quidem. de testam. nisi consuetudine aliter contra constitutionem Episcopi interpretandum sit, quod erit seruandū. argumento. l. si quis ignota. §. si. cum l. seq. ff. ad Syl. lan. quod Bald. quoque in l. id quod pauperibus. videtur tenere, dicens annum ignoranti non eminere, etiam si constitutio ad hæc non emanet de iure communi, quod communiter teneri refert in tra. execut. vlt. volunt. membr. 7. nume. 8. Capra, quod licet regulariter ita procedit, tamen inter alia fallit, quādo ipse Episcopus terminum anni prorogasset: quia tunc lapsō anno potestas exequendi in ipsum non transfertur, vt videtur velle Bald. in l. nulli. C. de epis. & cler. dicens, talē prorogari posse. Idem tenet Barth. in cap. Religiosus. de testam. in 6. per nota. in l. i. ff. de re iud. cum quibus ceteros transire ibid. nu. 12. refert Bened. Capr.

Si omnes moriantur præter vnum, ille solus poterit exequi Bened. consil. 54. & in simili vide Cald. in tit. de testa. consil. 45. alias 373. Vezinus.

De distributione ab executoribus inter pauperes facienda, vel ad alias pias causas.

C A P V.

Pauperes eligendi post mortem alicuius, non possunt per executores eligi ante. Bal. l. cum pater. §. 2. filia. de leg. 2. Idem.

Executor an possit coniunctos suos pauperes eligere, & in eos distribuere? vide Bened. in d. consil. 54. & Cald. in tit. de testa. consil. 31. alias 359. Idem.

Quid de eius filio, an possit eum eligere? vide Bal. in l. tutor. §. quæ tutoris. de excu. tut.

Et an possit eligere spurium testatoris? Bened. in d. consil. 54. adde Bal. in 3. part. consil. 77. vbi tenet quod non. Idem.

Executor an possit distribuere in plures, an in vnum pauperem tantum? vide Lud. sing. 449. aliquid per Alex. in l. 2. §. sed si vnus. ff. vi bon. rapt.

Executio relictorum ad pias causas non differtur durante tempore inuentarij per hæredem conficiendi. Cy. & Bald. in l. nulli. C. de epis. & cler. Cyn. in l. si. §. donec. C. de iure delibe. Balb. decis. 402.

Executores testamentorum deputati, ad distribuendum incerta & male ablata, possunt liberè disponere & distribuere etiam absque diocesani interuentu, sine consensu & eo irrequisito, sicut & ipse testator potuisset. ca. cum tu. de vsuris. 14. q. 7. cap. pen. & seq. argumento cap. religiosus. de testam. lib. 6. vt notant Ioan. & Ber. cap. cum sit de Iudæis. vt videtur velle Arch. d. cap. religiosus. dicens, quod episcopi de hoc se nō debent intromittere, nisi in defestum, vbi non est aliquis a testatore præpositus, quod notat Hugo in cap. pudenda. 29. q. 1. & refert Ioan. And. d. cap. religiosus. quam Arch. opinionem, vt simpliciter veram non attento, q. contrarium æquitatem habere videatur, sequitur Paul. in clem. 1. de priuileg. & clem. dudum. §. si vero. de sepul. & Ioan. Cald. vt refert in d. cap. Religiosus. Laurent. remittens ad not. per Lap. in c. 1. de pœn. & Bald. in l. nulli. de epis. & cler. eandem tenuit & Feder. de Sen. in quadam disputatione, vt refert Ang. in disputatione quæ incipit, Astensis miles. quam communiter teneri refert ibid. num. 123. idem Capra: quod est verum si testator sit Iudæus aut infidelis, quia eum sit de distributione suspectus, non poterit distribuere, nec executores deputare, sed ad episcopum spectat distributio, vt notat Hostien. in cap. cum sit. de Iudæis. nisi obstarat constitutio Synodalis. Capr.

Executores testamenti nunquid vendere & alienare possint: nonnulla q; alia mixtim posita.

C A P V T VI.

Executores qui habent potestatem vendendi a lege, nihilominus tenentur requirere partem. l. 2. diuo. §. si venditorem. ff. de re iudicata. iux. not. in l. ab executione. C. quorum appel. & ibidem per Cy. secundum Barto. in l. alio. ff. de aliment. & cib. leg. & potest hæres venditionem, offerendo precium necessarium pro legatis, vel cauendo intra terminum se daturum, impedire. l. 3. C. de iure domin. impetran. & licet hæres executioni vel distributioni interuenire possit, etiam si executor nolit. l. legatum. ff. de vsu & vusufruct. leg. l. nulli. C. de epis. & cler. secundum Spec. tit. de instr. edi. §. nunc vero. vers. Quod si hæres. dicit quod est verum, & ibidem dicit Ioan. Andr. in additio. ad Spec. nisi hæres minaci vultu, legatarios quibus vsura & male ablata, restituenda sunt, terreret: tamen executor potest distribuere hærede absente, vel contradicente, vel etiam venire vel adesse nolente, cū executor fungi debeat suo officio, & secundum suam non hæredis conscientiam distribuere, vt patet d. l. nulli. secundum quod post Iac. de Arena, ibidem voluit Bald. quod communiter teneri refert ibidem. nu. 113. Capra.

Executores testamenti possunt vendere & alienare sine banimentis, ex quo alienant ex mandato hæredis, ad similitudinem procuratoris, cum libera, qui etiam sine banimentis alienare potest. l. i. ff. de rebus eorum. & l. i. C. quando decret. opus non est. Bald. in l. & si sine. ff. de minoribus. quod communiter tenet Barto. d. l. si sine. & l. alio. ff. de aliment. & cib. leg. refert in tra. vlt. volunt. membr. 6. nu. 117. idem Capra.

Executor testamenti non potest vendere, nisi pecunia præfente: ad hoc quod transferat dominium rei venditæ. Ias. in l. 2. diuo.

diuo Pio: de re iud. ff. §. sed si emptor. nu. 8. communem dicit. B. Villalob. & E. Suarez.

Executor testamenti non potest alienare, aut distrahere bona defuncti pro executione. Pyrrhus ibi communem dicit ex Bart. in l. alio. ff. de aliment. legatis. Idem.

Nunquid vnus executor possit emere ab alio? vide no. Bal. in l. cum ipse. C. de contrah. empt. Idem.

Executor testamenti merus ac nudus, vel etiam mixtus, dummodo verus executor sit, non potest agere contra hæredes, licet bona recipere & distribuere possit. l. Lucius. §. Mania. ff. ad Trebell. quia ad rem distribuendam non vt perceptor, neque vt legatarius, neque vt fideicommissarius venit, vt voluit glo. l. si quis Titio. ff. de lega. 2. Quod procedit etiam si testator dicat, facio talem meum executorem, ad complendum omnia legata mea, vt tenuit Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc verò, ver siculo, notandum quoque est. & hoc communiter teneri refert in tract. execut. vltim. volu. memb. 6. num. 11. Capr. quod tametsi regulariter est verum, tamen inter alia fallit in executoribus seu ministris deputatis ad pias causas: isti enim habent actionem ad exigendum relictum, secundum Spec. §. nunc verò. vers. & scias. quod tenet Iaco. de Arena in tract. suo de execut. Cyn. in l. id quod pauperibus. C. de episc. & cler. 10. Andre. in addit. ad Spec. d. §. nunc verò. vers. & scias. & vers. sed & iure. Bartolus d. l. si quis Titio. & Bald. d. l. id quod pauperibus. & l. nulli. C. de episc. & cler. idque hoc communiter teneri refert Capr.

Executori nudo, siue mixto, si hæres sine satisfactione soluerit, non liberatur, sed poterit ab illis conueniri, quib. res ab executorib. erant distribuendæ, si eorum interfit: & si executores conueniunt, hæres ita sine exacta cautione soluens nihilominus non liberabitur, quod tamen si exegisset, eandem illis cedere sufficeret. iuxt. glo. in l. Firmio. §. i. ff. quand. di. leg. ced. communiter approbatam, vt refert in tracta. execu. vlt. volu. memb. 6. num. 81. Capr.

Executor mixtus, si est maior iudice priori, potest recipere omnes exceptiones infringentes sententiam. Ias. conf. 9. vol. 3. communem dicit. Villalob.

Executor testamenti potest agere contra hæredem, vt fiat executio, & habeat bona. Pyrrhus Angleber. de executio. inst. cap. 17. in consue. Aurel. communem dicit. ex Sal. in l. nulli. C. de episc. & cler. E. Suarez.

Executor testamenti non tenetur cauere de exequendo. Pyrrhus ibi communem dicit ex Bart. in l. diuus. ff. si cui plusquam. Idem.

Executor de causa cognoscere non potest. in l. si Prator. ff. de iudi. in cap. pastoralis. §. quia verò. de officio & potest. iud. de legat. extra. Bellon.

Executores possunt eligere absentes & ignorantes. Bal. in l. vnum ex familia. §. i. de lega. 2. Vez.

DE SVCCSSIONIB. AB INTEST.

TITVLVS XII.

Testamentaria successio præfertur successioni ab intestato: in qua qui vocentur, quinquè comprehendantur; & an successor singularis obligetur per contractum prædecessoris.

C A P V T I.

Testamentaria successio quādiu locum habere potest, cessat legitima. l. quādiu. ff. de acq. hæred. l. antequā. C. cō. de succes. auth. ex test. C. vnde lib. Fallit in 2. casib. vt per Dec. in d. l. quādiu. ff. de reg. iur. Don. a Fina.

Successio si duplici iure alicui defertur, repudiato nouo iure supererit vetus. l. quoties. ff. de reg. iur.

Fallit in 2. casib. vt per Dec. in d. l. Don. a Fina.

In successione ab intestato, vocātur hi qui sunt proximiores defuncto, & qui concepti erant tempore mortis illius, de cuius successione agitur. At vbi de successione ex testamento collata in euentum cuiusdam incertæ conditionis, & tunc attenderetur tempus euenientis conditionis. Alexā. consil. 26. in fine. in 3. vol. Charian.

Successio ab intestato, vel institutio succedentium ab intestato, non censetur exclusa ex prohibitione alienandi simpliciter à testatore remissa, secundum commu. per Burs. conf. 64. nu. 5. lib. 1.

Succeditur ab intestato grauato moriente, cum defecerit conditio, secundum commu. per Burs. conf. 1. nu. 6. lib. 1.

Succedens in iuribus defuncti præscribere non potest, si à defuncto incipere vellet, secus si a se. l. cum hæres. de diuer. & temp. præsc. fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 389. Don. a Fina.

Appellatione successoris comprehenditur successor vniuersalis tantum, & non singularis. l. quādam. §. nihil interest. ff. de edendo. fallit in 4. casib. quos no. Ias. in d. §. nihil interest. nu. 2.

Fallit in 2. casib. quos no. Fely. in c. quia. v. de iud. nu. 11.

Successor singularis colono stare nō tenet. l. emptorē. C. loc.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 387.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 11. p. Pet. Duē. reg. 240.

Fallit in multis casib. quos no. Alex. in l. si filiosam. §. si vir in quinquennium. ff. solu. mat. Don. a Fina.

Successor per prædecessoris contractum obligatur, & quare cum ipsa ecclesia, quæ nunquam moritur contrahere dicatur. cap. grauis. de posit. fallit in 3. casib. quos not. Soc. reg. 388 Don. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De successione ab intestato integrum tractatum. I. Rāchinus Stephani Ranchini filius vbi ius antiquum Romanorum, cum Gallica praxi acute & diligenter confert, quæ facilius ex eo legi quam huc transcribi posse arbitramur.

Descendentes ascendentibus, & ascendentes descendentibus qui, quando, & qualiter succedat.

C A P. II.

Descendentes ascendentibus ab intestato succedunt, salua tamen gradus prærogatiua nulla facta differentia sexus, nec suitatis, nec emancipationis. §. 1. in auth. de hæredi. ab intesta. venien. sicuti & ascendentes si soli sunt succedunt suis descendentibus in infinitum, salua tamē gradus prærogatiua auth. defuncto. C. ad Senatusc. Tertullian. Bened. in rep. cap. Raynutius. in verbo, & uxorem. num. 8. & his deficientibus cognati, sicut & agnati proximiores insimul sublata differentia agnationis & cognationis. Boe. ibi. Bellacomb.

Descendentes in aui vita, nec concepti, quamuis auo non succedant quo ad hæreditatem, succedunt tamen quo ad dignitatem, & honores. commune dicit Ant. Gomez. de testa. cap. 1. num. 1. vers. limi. 2. & ex parentum persona iure transmissionis à suitate (vt doctorum verba vsurpem) a sanguine, a iure deliberandi etiā quo ad hæreditatem succedunt. commune inquit idem Ant. Gomez. eo. nu. 11. & c. 9. nu. 44. E. Suarez.

Descendentibus alicuius per lineam masculinam concessa, non conceditur eiusdem filiabus, quoniam ramis (vt doctorum ore in colligendis doctorum opinionibus loquar) fœminæ lineæ exclusis, & caput ipsum excluditur, commune ponunt Io. Crot. nu. 10. Loazes. nu. 67. in l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de lega. li. 1. Paris. conf. 20. nu. 44. li. 3. latē doctor meus Arius Pinel. in l. 3. nu. 29. C. de bon. mater. atque simpliciter priuilegia alicuius descendentibus elargiunt, si in reip. perniciem nō vergant, & per lineam fœmineam descendentibus tributa, atque indulta censentur. commune ponit idem Arius Pinel. diligenter & copiose in eadem l. 3. nu. 32. E. Suarez.

Descendentibus etiā fœminis concessa priuilegia, si reipubl. graua sint, nuptis fœminis non tribuentur, cōe ait Soc. Nep. conf. 40. nu. 16. Sed contrariam sententiam magis commune fantur Dec. conf. 223. Cagno. in l. eum quādā puella. ff. de iuris. omn. iudic. Verumenimvero vt hanc posteriorem virentem, ita doctorum numero inferiorem recēset accuratē, ac prolixē Arius Pin. in l. 2. nu. 34. C. de bonis matern. E. Suarez.

Ascendentes succedunt descendentibus. l. nam. & si parentibus. ff. de inoffi. testam. fallit in 8. casib. quos not. Pet. Duē. reg. 61. & reg. 364. Don. a Fina.

Ascendentes eiusdem gradus nulla habita distinctione lineæ vel sexus, succedunt equaliter descendentibus nulla habita distinctione vnde bona prouenerint, siue ex parte patris, aut matris. & hoc ex generalitate authenticæ, defuncto. C. ad Tertul. Corneus. conf. 94. nu. 11. & conf. 286. num. 7. in 1. vol. sequitur Guliel. Ben. in repeti. c. Raynutius. in verbo. & uxorem. num. 7. in 5. decis. contra Bartoli opinionem, in l. quod sci tis. C. de bonis quæ liberis. vbi tenet auum paternum nepoti mortuo ab intestato, & sine liberis, succedere in bona quæ a patre prouenerāt ad ipsum nepotem: & auum maternum nepoti mortuo succedere ad bona quæ a matre ad ipsum nepotem prouenerant. licet Ias. in l. post dotem. ff. solut. matrimon.

Com. opin. Tom. iij.

K 4 nu.

Com.V.l.Opin.

nume. 10. Bartoli opinionem tenuerit: Cornei tamen & aliorum opinio est verior, ex textu & generalitate illius authenticæ, defuncto. C. ad Tertul. & idem Cor. consi. 7. in 3. volum. Bellac.

Ascendentes in feudis non succedunt descendentes. cap. 1. in princip. de natu. succel. feud. fallit in 4. casib. vt per Franc. Curt. iunio. in tractat. feudo. in 2. part. quæst. 17. nume. 42. Don. à Fina.

In successione neptis vel nepotis ab intestato, an & quando auus ceteros præcedat: & quid de matre in medio existente.

C A P. III.

Vus in successione neptis potior erit fratribus nõ vtrunque coniunctis. commune fatur Bellon. consi. 24. in princ. E. Suarez.

Auus excludit in successione neptis fratres nõ vtrunque coniunctos. Bello. consi. 24. in prin. com. dicit ex glo. in l. 1. ff. de iur. & fact. ignor. in ver. potiore. Villal.

De iure regio quicunque ascendens excludit fratrem defuncti, per l. 7. Tauri.

Nepti mortuæ ab intestato succedunt æqualiter auus pater nus, qui erat pater patris ipsius neptis, & patruus, qui erat frater vtrunque coniunctus patri illius neptis. Petr. de Anchara. no consi. 347. quia hic non attenditur graduum vicinitas, cū tractetur de successione defuncti extantibus ascendentes, & fratribus, vel filiis fratris vtrunque coniunctis, per authent. defuncto. C. ad Tertullian. succedunt enim pariter. Ita de Anch. ibi. Idem.

Nepoti mortuo ab intestato succedunt auus maternus & auia paterna, si supersint & soli sint, æqualiter: & nepotis hæreditas diuidetur in duas partes inter eos, nulla habita differentia vnde bona prouenerint. Corn. consi. 94. 1. vol. num. 10. 11. 12. & 13. Vezin.

Mortuo nepote, relictis post se (adde ad rem plenius Ant. Gabriel. tit. de success. ab intest. concl. 3. lib. 4.) auo paterno & materno, in bonis proventis ex linea paterna, succedit auus paternus, in proventis ex linea materna, succedit auus maternus: in cæteris verò bonis, succedunt æqualiter. est verior & magis commu. opin. cum Barto. secund. Alex. in consi. 168. vol. 7. M. Charianus.

Nepoti quomodo succedatur ab auo paterno, vel materno, limitando opiniones declarat Port. in lib. 3. conclus. 19. Idem.

Pater quomodo succedat liberis prioris matrimonij, vel mater filijs suis ab intestato decedentibus.

C A P V T IIII.

Pater habens filios ex prima vxore, & conuolans ad secunda vota, succedit filio defuncto cum alijs filiis qui erant fratres & sorores filij iam defuncti: intellige in usufructu solum respectu bonorũ, quæ filio obuenerant ex successione materna: in proprietate verò & usufructu quantum ad alia bona quæ obuenerant aliunde quàm ex successione materna. Idem in matre dicendum. Soc. consi. 34. in 1. parte. Cacher.

Pater & filius si vocantur ad successionem, an ordine successiuo succedere debeant? videas quatuor casus per Soc. in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth. Don. à Fina.

Mater in medio existens non excluditur ab agnatis substitutis, à legitima sibi debita in hæreditate filij per substitutionem compendiosam verbis communibus factam, secundum magis communem per Burf. consi. 8. nu. 39. lib. 1. vbi articulum ad partes disputat.

Mater filia defunctæ succedit exclusa matre testatoris substituta filijs per hæc verba, nullis nascentibus liberis, vel natis deficientibus, si vnus tantum nascitur, iuxta communem per Burf. consi. 19. num. 1. num. 4. lib. 1. vbi num. 31. dicit, qd mater testatoris substituta, non excludit matrem pupilli in tacita pupillari, vel ex mente præsumpta testat. secus in filio testatoris, secundum veriore sententiam ibi relata.

Mater nunquam excluditur à legitima & Trebellianica facta aditione per substitutionem fideicommissariam, secundum communem per Burf. consi. 19. nu. 34. lib. 1.

Agnati substituti compendiose per verba communia, non

De ultim. uoluntatib.

excludunt matrem in medio existentem ab hæreditate filij, secundum magis communem. per Burfat. consi. 8. nume. 39. lib. 1. Bonac.

Maritus & vxor cum sint vnum, an sibi mutuò succedant & quatenus.

C A P V T V.

Maritus & vxor, sunt coniuncti. l. si. §. cum autem in confinio. & ibi not. Bal. C. de furt. ita volunt Iac. But. Fran. Tig. & Sal. in l. maritus. C. de procu. & not. gloss. in l. Quintus. la. 1. §. fin. ff. de aur. & arg. leg. Bar. in l. cui eorum. §. affinitates. ff. de postul.

vt refert Alex. in d. l. maritus. vbi subdit, quod tamen non dicuntur propinqui vel proximi. al. tex. not. & ibi Barto. in l. 1. C. vnde vir & vx. & in l. cum alienam. C. de lega. Charian.

Maritus & vxor ab intestato adinuicem sibi succedunt. l. 1. C. vnde vir. vbi videas Cur. iun. qui ponit fallentias, & aliquas reprobant.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 6. à Decio in d. l. 1. nu. 3. Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 5. à Guliel. bened. in c. Rayn. nu. 230. ff. de testam.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in d. l. 1. nu. 2. videas Viuiũ in suis concl. in verb. vxor, seu mulier. Don. à Fina.

Coniuges sibi mutuò succedunt in quartam hæreditatis partem, si superstites liberi numerum ternarium non egrediuntur: aliàs in virilem portionem vel intestato, vel defuncti sponte, vel eius in gratiis admittentur. commune inquit Corn. consi. 4. lib. 4. Soc. consi. 121. lib. 4. intellige tamen hoc processurum, si aut nulla dos dicta eorum matrimonio sit, aut tã exigua, vt inde sese vxor alere non posset. commune ponit Viuius lib. 1. opinio. vltim. cum Barb. consi. 74. lib. 4. E. Suarez.

Vxor seu mulier succedit in quarta parte bonorum viri, & sic mariti sui, si liberi non sint ultra tres: aliàs succedit in virili portione, quoad vsumfructum, proprietate liberis ipsis reseruata: secundum indubitatum, & communem opinionem omnium Scribentium, in auth. præterea. per text. ibi. C. vnde vir & vxor. Si verò filij non extant, tunc succedit etiam in dominio, & proprietate. §. quia verò legem dudum posuimus. in auth. vt liceat matri & auia.

Si autem nullus descendens, vel ascendens extet, sed solummodò transuersales: tunc similiter mulier superstitis laborans inopia, lucratur quartam partem bonorum, etiã quoad dominium, & proprietatem: vt voluit glo. in d. §. quia verò legem dudum posuimus. in versicul. in talibus, in fin. & in d. authen. præterea. in versic. Non extantibus. vbi omnes ita firmant.

Et ista conclusio ita, & taliter enucleata, ampliatur procedere etiam in viro, qui tanquam pauper vxori suæ defunctæ diuiti succedit in quarta parte bonorum suorum: vt est text. in §. si aliàs, quoniam vero ad clementiam. ante finem, in authen. de exhibendis reis. & ibi Gloss. in ver. In illis descendens. & Ias. sub nu. 1. & alij omnes in d. auth. præterea.

Sed allegando d. §. quoniam. in Curia nostra de mense Septēbris præsentis anni 1573. in facto, in causa Magnifici D. Fabij Conerij, Iurisconsulti Aquilani, prætendentis quartam in bonis suæ vxoris diuitis defunctæ absque liberis; perspicacissimus D. Iosephus de Rusticis, aduocatus partis aduersæ, tunc asserbat d. §. quoniam. allegari non potuisse tanquam correctum, cui ex tempore respondendo, replicabam nunquam talem legem inuenisse correctam.

Et quod d. §. quoniam. remaneat in sui viridi obseruantia, & quod non corrigatur aliquo modo per d. §. quia verò legem dudum posuimus. voluit, & constanter firmavit specificè, & expresse Glo. ibi, in ver. In talibus.

Imò legatum factum coniugi non tollit dictam successionem, sed computatur in partem. text. est in d. authen. præterea. C. vnde vir & vxor.

Ista verò successio, nota, habet locum, quando matrimonium est absque dote, vel cum parua dote: vt declarat Alexan. & Ias. post alios Doctores. communiter, in d. authen. præterea.

Et dos ista intelligitur parua, quando non sufficeret ad alimoniam vxoris, & ista est communis opinio: vt constat ex cõgestis, relatisque per Barba. consi. 74. Scripti. lib. 4.

Quod quidem procedit, etiam si coniugi, post acquisitionem huiusmodi quartæ, superuenirent diuitiæ. Nam post effectum consummatum, cessante causa, non cessat effectus. l. si. C. vnde liber. & latè per Decium consi. 24. pro virili.

Amplian-

Ampliaturque prædicta ultimo loco similiter procedere, si testator expresse prohiberet uxori suæ in testamento detractionem istius quartæ: nam testator non potest prohibere dictam detractionem: & sic ita debetur ipsa quarta ex testamento, & contra voluntatem mariti, sicut ab intestato: secundum glossam in §. si vero expressim. in versic. Hæredem. in auth. de hæred. & falcid. cum qua sentiunt omnes Doctores communiter: ut patet ex congestis per Alex. in d. auth. præterea, & per Scriben. in l. si cum dote. §. si pater. ff. solu. matri & sequitur etiam, & communem dicit Dec. in d. conf. 24. sub nu. 6. Corn. conf. 24. sub nu. 3. vol. 4. Rol. a Val. conf. 72. statuto ciuitatis Casalis disponitur. vol. 1. Ioan. Baptista Plot. conf. 168. Iesus Rex æternæ gloriæ. nu. 45. posito inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1.

Vbi hoc ampliatur in casu statuti contrarium disponentis procedere etiam: Et confirmatur hoc ex dictis per Baldum in l. filium quem habentem. col. 10. versic. Deinde quæritur. C. familiariscun. licet Salyc. & male in d. authen. præterea. teneat contrarium.

Interpretantur prædicta vltius, quod illa quarta, quæ debetur ex dispositione d. auth. præterea. marito inopi præmoriante uxore locupletæ, locum habeat, tam condito testamento, quam ab intestato, & sic contra voluntatem uxoris: secundum Doctores. omnes in d. authen. præterea, & itam ait esse communem opinionem Corne. conf. 4. colum. 2. & 3. vol. 4. & Socinus conf. 121. colum. 4. volum. 4. & Decius in d. conf. 24. sub num. 6.

Et tunc vxor indotata, viro suo defuncto testato, cum prohibitione perceptionis quartæ, posset consequi prædictam quartam bonorum viri conditione ex lege, ut debitum necessarium: secundum glo. in d. §. si vero expressim. in ver. Hæredem. Pau. Castren. Bald. Roman. Alexand. & alios in d. authen. præterea.

Sed vbiunque mulier moreretur testata, vel intestata, tunc maritus inops accipit ipsam quartam à seipso, propria auctoritate, ut hæres, utendo iure, & actione retentionis pro eadem quarta in bonis mulieris diuitis, non expectata aditione hereditatis facienda per institutos, vel hæredes venientes ab intestato. d. §. quoniam vero ad clementiam. & ibi glo. in versic. In illius. Corneus in d. conf. 4. sub num. 5. & num. 7. & Natta, cum aliis coaceruatis per eum, conf. 605. manifesta est iuris nouissimi dispositio. num. 9. vol. 4. & ita obtinui de præsentimense Septembris 1573. in Curia nostra, in causa prælibati D. Fabij Conerij, qui post mortem D. Paulæ Antonie suæ uxoris, retinuit eius domum pro quarta sibi spectante, & petiit conseruari in possessionem dictæ domus, pro molestia quæ sibi inferebatur ab hæredibus transuersalibus ab intestato eiusdem mulieris. fuit iudicatum in Curia prædicta per D. Iudicem, D. Bartholomæum de Goriofriola Hispanum, virum insignis literaturæ, antedictum D. Fabium, simul cum aliis hæredibus mentionatis, conseruandum esse in possessione domus memoratæ. Viuius.

Filius, filiaque, quomodo succedant patri intestato, & an & quando transmittant ad hæredes.

CAPVT VI.

Illius ex tribus capitibus. potest succedere, & ex quolibet habet annum. hæc est communis conclusio, quam ampliatur in 7. casibus & limitatur in 4. Cagnol. in l. 1. C. qui admitti. nu. 83. Do. a Fin.

Filius etiam hodie succedere potest per caput vnde cognati. l. bonorum. C. qui admitti.

Fallit in 3. casibus, quos no. Sebast. Sap. in d. l. bonorum. C. qui admitti. nu. 100. Do. a Fin.

Filij repræsentant personam eorum patris prædefuncti in successione ascendentium: in successione verò transuersali agnatorum & cognatorum, nusquam filij referunt personam eorum patris, nisi quando tractatur de successione patruum, aut auunculi, aut materteræ, aut auie. auth. cessante. C. de legi. hære. vltra autem patruos, auunculos, amicos aut materteras, liberi non assumunt personam eorum patris iam defuncti. Imo tunc qui est in gradu proximior. erit potior in successione. Decius conf. 1. num. 2. Ang. in §. cum filio. inst. de hæred. quæ ab intestato. Ias. in l. is potest. num. 26. ff. de acquiren. hæred. Vezinus.

Filius qui tempore euenientis conditionis, sub qua erat institutus, non reperitur in familia patris, non potest esse suus, & necessarius. §. 1. insti. de hæred. qual. & dif.

Fallit in 2. casibus, quos no. Ias. in l. sub conditione. ff. de libe. & posth. nu. 1. Do. a Fin.

Filius habens filios ex suo matrimonio, & in suo testamento non tenetur aliquid relinquere patri aut matri: cum prima causa semper debeat esse liberorum. authen. in successione. C. de suis & legit. hære. non tenetur quis ascendentes instituere, quando itant descendentes. l. si quis ex hæredato. ff. de in iust. rupto. & l. pater filium. & ibi Paul. Castren. post Barto. ff. de inoffi. testa. Guid. Pap. decis. 426. in fi. & col. 50. in prin. Idem.

Filius institutus ex potentia suæ patris transmittit patris hæreditatem ad quoscunque hæredes, si moriatur antequam adierit paternam hæreditatem, aut ei se immiscuerit. l. apud hostes. C. de suis & legi. hæredibus. l. si fratris. C. de iure delibe. & l. si infanti. eodem. & ibi Ias. & in l. si filius hæres. ff. de libe. & posth. quod procedit siue filius sciat hæreditatem sibi delatam, siue ignoret, & transmittit inquam ab hæredes etiam extraneos. d. l. apud hostes. Bened. in repet. cap. Raynucius. in verbo, mortuo itaque. nu. 108. & hoc communiter teneri asserit ibi. Bellac.

Filius ex beneficio sanguinis, & ex ea l. 1. C. de his qui ante apert. tabum moriens ante aditam hæreditatem, transmittit ius adeundi eam hæreditatem ad quoscunque hæredes descendentes. d. l. vnica. C. de his qui ante apert. tab. & hæc transmissio locum habet in hæreditate ascendente, siue sit pater, siue mater testantis: & eam hæreditatem quis ad suos descendentes transmittit: quia in hac transmissione non curatur patria potestas, sed solum qualitas sanguinis: scilicet quod institutus sit ex sanguine testatoris, & quod transmittat ad eos qui sunt descendentes de suo sanguine. & hæc est communis opinio de qua doct. in d. l. vnica. & Bene. in verbo, mortuo. nu. 151. in repe. c. Raynucius. Bellacom.

Infans paternam hæreditatem etiam non agnitam, ad suos legitimos successores transmittit. Est communis opinio. secundum Corne. in conf. 219. versic. sed licet. volum. 3. Socin. conf. 8. post redditum. volum. 4. M. Char.

Si quis ab intestato moriatur relicto filio emancipato, & nepote ex eo filio, filius quantumuis emancipatus præfertur suo filio, qui erat nepos testatoris, cum sit in gradu proximior & ob id est filius testatoris & in sua potestate, cum cesset differentia emancipationis & patriæ potestatis. l. meminimus. C. de legi. hæredi. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. nu. 56. ff. de libe. & posth. Vezin.

Filia cui a patre aliquid pro sua dote & legitima relicta est cum nupserit, si moriatur antequam nubat, transmittit ad hæredes etiam transuersales relicta sibi factum, quatenus concernit suam legitimam. Alexan. conf. 131. 1. volum. quia in legitima non potuit grauari, & grauamen illud rejicitur, per l. quoniam in prioribus C. de inoffi. testamento. Bened. in verbo, mortuo. nu. 110. licet alias relicta alicui mulieri cum nupserit, non debeat, donec ea mulier nubat. l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de conditio. & demonstra. & ibi Bart. Idem.

Filia si renunciauit in fauorem alicuius ex fratribus, acquirit ei suam portionem, & illius filiarum portio acquiritur illi in cuius fauorem facta fuit talis renuntiatio. Bald. in l. si defunctus. C. de suis & legi. hæred. Boer. dec. 104. nu. 9. & Bald. in l. si actionem. C. de pact. Vezin.

Causa per quam potest filius in testamento iuste ex hæredari non est sufficiens ad repellendum eum ab intestato à legitima successione. l. in arenam. C. de inoffi. testam.

Fallit in duobus casibus, quos ponit Ias. in dict. l. nume. 1. Don. a Fina.

Legitimi hæredes qui dicantur ut ab intestato succedant.

CAPVT VII.

Legitimi hæredes proprii, & expresse dicuntur etiam testamento instituti, si hæreditas alioquin ad eos ab intestato reditura fuit, ut frequenter placitum ex multis iuris interpretibus attestatur doctor meus Ari. Pinel. in l. 2. num. 12. C. de bo. mater. Vnde cum emphyteusis alicui, & legitimis illius hæredibus concessa proponitur, atque idcirco solum hæredibus proprii legitimis, hoc est ab intestato successuris præstita intelligitur. ut commune fantur Guliel. in cap. Raynucius. versic. & uxorem. nume. 75. de testam. Curt. iun. in l. 1. nume. 11. ad fin. C. quand. non pet. part. Oliuer. in prin. num. 11. insti. de succ. ab intest. Ari. Pin. vbi supra. E. Suar.

Legi-

Com. V. I. Opin.

Legitimus ille dicendus, qui ex matrimonio contracto in facie ecclesie nascitur, oportet enim dicenti contrarium, non solum inter parentes matrimonium non posse subsistere: sed etiam malam fidem amborum probare. Couar. in epi. 4. c. 8. §. 3. nu. 2. com. dicit ex Pan. & Praposi. in c. peruenit. qui filij sint legiti. B. Villal.

Nota, quod si pater nominat filium suum legitimum in testamento, non stantibus filiis legitimis, efficitur legitimus, viua matre habili ad contrahendum matrimonium. Boer. decis. 240. num. 16. vsque ad num. 19. communem dicit. B. Villal.

Legitimus non est temere pronuntiandus, nisi cum legitimo contradicatore. Boer. decis. 40. nu. 16. & seq. com. dicit ex Anch. & Abb. in c. causam quæ. qui fil. sint leg. tamen sententia lata pro vno fratre, omnes alios fratres comprehendit. l. 19. ti. 22. par. 3. Idem.

Legitimus ex matrimonio, præfertur legitimo per principem post natiuitatem legitimi, idem Couar. in d. c. 8. §. 2. nu. 28. com. dicit. Idem.

Concor. cum l. 12. Tau.

Nota, quod ius legitimatis non præscribitur per quinquennium à morte patris. Idem ibi §. 3. num. 1. commu. dicit. nec obstat l. 2 §. titu. 29. part. 3. quæ loquitur in libertate. Idem.

Quid si habens uxorem, contrahat de facto cum alia ignorante palam & publice, & ex ista secunda suscipit filios, an dicantur legitimi quo ad succeden. patri? Bened. in consi. 116. tenet no. quod sic.

Fac. quod vult Ang. in §. si aduersus. in glo. super ver. vulgo. inst. de nup.

Vide Bal. in l. qui contra. C. de ince. nup.

Limita no. concl. prædictam, quod filij legitimantur per subsequens matrimonium, non procedere quando illa non potuisset esse vxor: vt quia erat saracena. Pan. in cap. tanta. nu. 14. qui fil. sint leg. fac. quod vult Bald. in l. & si contra. ver. nota ergo. C. de nup. & in l. ex libera. C. de suis & legitimi. Vezinus.

Filij nascuntur illegitimi ex muliere desponsata, quam quis per adulterium viua prima vxore polluerat, si vterque id sciat, vel filij sint concepti & nati ante matrimonium sequutum, secundum communem per Burf. consi. 98. num. 19. lib. 1. Bonac.

Quid si desponsauit concubinam filio mortuo, an nepotes ex eo legitimantur? Franc. Crem. tenet q. non. sing. 32. all. Bal. l. benignius. ff. de legib. Hypo. sing. 121. Vezin.

An requirantur dotalia instrumenta. vide Ange. consi. 29. & Ange. Aretin. in §. fin. Insti. de nup. Bald. in l. neque. C. de nup. & in l. cum quis. C. de natura. libe. & in l. si qua illu. C. ad Orfi. Idem.

Filius spurius licet sit incapax, tamen liberi, seu descendentes ipsius spurij legitimi, & naturales possunt legata, vel relictæ sibi ab auctore capere: post tamen mortem eorum patris. spurij. est com. opi. sec. Alex. in consi. 158. viso testamento. in prin. vol. 7. M. Charian.

Spurij filius legitimus non succedit auctori, etiam legitimis non stantibus, nisi auctori prohibeat vsum relictorum filio. Ias. in l. hæredib. ff. de iis quib. vt indi. Io. Dur. in arte testan. tit. 1. cau. 3. nu. 12. com. dicit. Fich.

Notus legitimatus per rescriptum post natiuitatem verè legitimi, non excludit legitimum. iux. magis communem per Burf. consi. 76. nu. 2. lib. 1.

Naturales tantum filij non excludunt filiam fœminam legitimam & naturalem, vigore statuti exclusiui fœminarum, secundum communem per Burf. consi. 98. num. 14. libro 1. Bonac.

Naturalis verè non præsumitur, nisi probetur etiam quod pater illum naturalem in testamento nominet, & licet habeat vnde se aliat, eidem tamen legari & donari potest: secus vero nato ex damnato coitu, licet earum matri donari & legari possit, secundum communem per Burf. consi. 62. nu. 7. lib. 1. vbi latius declarat. Idem.

Substitutum aut fideicommissarium non excludit filius adoptiuus. l. si ita quis. §. is cui. ff. de leg. 3. & adoptiuus filius appellatur legitimus.

Legitimus autem filius dicitur ille, qui rescripto principis, aut per subsequens matrimonium legitimatus est. Salic. in leos etiam. C. de appella.

Legitimus autem per subsequens matrimonium bene excludit substitutum. Imol. in l. ex facto. §. si quis. ff. ad Trebellia. Dec. consi. 399. commu. dicit. Vezin.

De ultim. voluntatib.

Nepos ex primogenito an præferatur patruo secundogenito in successione regni auctore prædefuncto.

C A P. VIII.

Nepos natus ex primogenito patre prædefuncto, excludit filium secundogenitum patrum suum à successione regni, & primogenitura, secundum Bald. in auth. cessante. C. de legitim. hæred. & consi. 389. consuetudo. volum. 2. & hoc idem firmanonnulli Doct. quos refert & sequitur Soc. rationib. per eum relatis consi. 252. visis instrumentis. & opinionem istam scribit expresse communem Barb. consi. 10. lib. 1. & consi. 4. lib. 2. Couar. in tract. de variis resolutionib. iuris ciuilib. cap. 5. lib. 3. num. 8. & Grammat. decis. 4. vbi refert in facti contingentia ita in sacro Consilio Neapolitano fuisse decisum, & ita determinauit quoque Rota Romana, teste Horatio Mandozio in addit. Rom. consi. 29. super litera A, de anno 1545. & ita fuisse iudicatum in regno Castelle, & in regno Franciæ refert Chassan. in catalogo gloria mundi. in 5. part. considerat. 44. In contrariam verò sententiam, videlicet quod nepos ex primogenito non præferatur filio secundogenito in successione regni, inclinauit Ioan. Andr. in addit. Specu. in titu. de feudis. Bart. in auth. post fratres. C. de legitim. hæred. cum aliis concordant. relatis per Rubeum. consi. 149. num. 6. 10. & seq. vbi consuluat pro ista parte, & opinio istorum videtur æquior, si primogenitus mortuus sit viuo patre, & sic non dum ei iure quæsito secundum veriore & magis communem opin. quam sequitur, & audacter attestatur Alex. consi. 4. ponderatis. vol. 4. & Dec. consi. 443. & in casu ad me transmissio. in fi. & sententiam hanc approbat in d. auth. post fratres. & confirmat Ant. de Ros. tract. de successio. ab intest. in vers. & legitim. & Couar. in loco superius citato. Sed quid concludendum in hoc opinionum conflictu, & in tanta doctorum ambiguitate? dicq. Bal. in l. cum antiquiorib. C. de iure delibe. & in l. fin. C. de suis & legi. arguit ad vtranque partem, & tandem dicit, soluat Apollo, & Ioan. de Sylua. in tract. de primogenitura. quaest. 35. lib. 1. locupletissime scribit omnia quæ in vtranque partem possunt allegari, & demum recitat sententiam Othonis imperatoris, qui dicebat, quæstionem istam esse gladiatorio iudicio diffinendam: & ipse Ioan. in hoc opinionum conflictu diffinire non ausus fuit. Remanet ergo res dubia, & ob hoc mihi sequendam fore decreui optimam, & tutissimam distinctionem super hoc articulo traditam nouissime per Augu. Beroium in c. dilecti filij. nu. 52. cum seq. de arbitris, vbi docet istam arduam & confusam quæstionem distinguendo resolui, & Chassan. in d. catalogo. in d. 5. par. 44. considerat. vbi congerit doctor. pro vtraque parte. F. Viuijs.

Nepos ex primogenito præfertur secundogenito in successione regni. Barb. consi. 4. vol. 2. Io. Dur. in arte testan. tit. 3. cau. 8. communem dicit. Sed Alex. consi. 4. volum. 4. & in consi. 54. vol. 3. quem refert Ias. in l. maximum vitium. C. de libe. præte. nu. 4. com. dicit contrariam. quam intellige, si primogenitus moriatur viuo patre. Dec. consi. 443. maxime si filius possidet. nu. 38. Villal. & Vezin.

Opinio Barb. & Duran. est approbata indistinctè per l. 40. in ord. Tau. B. Villal.

Quoties soli nepotes ex diuersis fratribus, vel pronepotes soli, vel nepotes & pronepotes mixtim concurrunt nullo imperfite auunculo, aut patruo, in successione aui, aut proauu mortui ab intestato, succedunt in stirpes ipsi auctores, & non in capita, ac si cum patruis & auunculis succederent. gloss. in authen. cessante. C. de leg. hæred. & ibi Barto. idem Barto. in l. post consanguineos. §. 1. ff. de suis & leg. hæredi. Ioan. Faber in §. ceterum de leg. agn. success. & Barto. consi. 176. & hanc partem tenendam asserit Guid. Pap. decisio. 134. & secundum eam opinionem iudicatum refert, & quam etiam tenet Gul. Bened. in repet. cap. Raynutius. in verbo, & uxorem. num. 69. in 5. decisio. & Bald. in titu. de natur. succes. feudi. cap. 1. inquit eam esse communem opinionem, & sequendam: ita etiam Angelus in §. cum filiis. de hæred. quæ ab intestato defer. & Stephanus Bertrand. consi. 2. 1. parte. Et hoc casu nepotes inter se succedendo, non tenentur inter se conferre, cum veniant ex persona propria, secus si vnus ex nepotibus succederet cum suo auunculo: quia tunc teneretur conferre, cum veniat referendo personam patris iam defuncti. Alexand. consi. 56. nume. 16. volum. 6. & Corne. consilio 195. parte 2. Idem censendum erit in successione patruu, auunculi, aut amiti ab intestato relictis nepotibus & filiis ex diuersis fratribus

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 78

tribus, qui succedunt in stirpes, & non in capita. Iacob. de Bellouis. in §. reliquum. de hered. ab intestato venien. in authen. Bellac.

De nepotum successione, auo, seu patruo ab intestato decedente.

C A P. IX.

Epotes ex filio pramortuo, aut filia pramortua habent partem, & succedunt in lucro quo priuatur auiā secūdo nubens: & succedunt in eo lucro vna cum auunculis, aut patruis, in stirpes: tamen & illud lucrum inter eos diuidi debet. in quibus. C. de sec. nupt. Dec. conf. 87. nu. 4. com. dicit. Vezin.

Nepos legitimus ex filio spurio, cessante legitima sobole, valide ab auo institui & substitui potest, est magis com. opin. secundum. Dec. conf. 462. visa legitimatione. vol. 4. Idem.

Nepos legitimus ex filio spurio ab intestato auo, non potest succedere. Curt. iun. conf. 157. num. 1. commu. dicit, & Pyrrhus Angleber. in consue. Aur. de successoribus. capitu. 6. Villal. & Vezin.

Nepos et si in successione aui cum patruo concurrere soleat. §. cum filius. insti. de hered. quæ ab intesta. defe. ea tamen sententia tum dicitur procedere. quando succedit titulo hereditario, & sic ex dispositione legali: secus quæ titulo fideicommissario, & sic ex dispositione hominis. ita voluit Bal. in l. cum ita. §. in fideicommissio. in fi. ver. quæro an filius fratris. cuius sententiā alij approbarunt. Raph. Cum. ibid. in fi. ff. de leg. 2. Dec. conf. 1. nu. 5. Ang. Aret. in d. §. cum filius. nu. 2. vers. deinde ista regula, quæ nepos succedat in locum patris sui, habet locum quæ succeditur titulo hereditario, non autem quando titulo fideicommissario, ratio secundum Bal. est, quia succedendo iure hereditario, consideratur iuris dispositio quæ habet, ut filius succedat in locum patris: in succedendo vero titulo fideicommissario consideratur affectio, quàm natura debet habere magis ad filios uti proximiores, quàm ad filios filiorum. Alexan. de Imol. in conf. 204. nu. 6. lib. 2. & in conf. 120. nu. 3. vers. istis sic præsuppositis lib. 5. & Bene. Capr. in conf. 5. nu. 4. 5. & 6. Hanc doctrinam Dec. dicit esse communem opin. Doct. in conf. 1. num. 7. ver. ex quibus omnib. patet. & in conf. 480. num. 10. & ita ipse inquit Romæ in Rota eo consulente iudicatum esse, in l. si aui. num. 6. in fin. C. de succes. edicto. Plures auctoritates doct. allegat Roland. a Valle, in conf. 68. num. 11. cum sequen. in 1. Tomo.

Hac sententia non obstante, alij doct. contra Bal. Cum. & Decium, opinionem magis communem esse referunt, approbantes glos. communiori calculo approbatam, in d. l. cum ita. §. in fideicommissio. volentem in relicto facto familiæ, & in quo admittuntur prout quisque est proximior, nepotem ex fratre pramortuo admitti simul cum patruo. auth. cessante. C. de legit. hered. cum testator videatur in dubio voluisse illos de familia vocari, eo modo, & eo ordine quo fuissent successuri ab intestato, de iure communi, per not. in l. Gallus. §. quidem recte. ff. de liber. & posthum. quia verba testatoris & contrahentium à iure communi, a statuto & consuetudine recipiunt interpretationem. Barto. & docto. in l. hered. §. cum ita. ff. ad Trebel. cum multis auctoritatibus, & argumentis hinc inde in vtranque partem adductis, quæ latius deducuntur per Aym. Crauet. in consil. 67. nume. 4. & 5. in 1. part. & prædictum Roland. a Valle, in dict. consil. 68. nu. 31. cum sequen. nume. 46. hanc sententiam communiorē esse ex docto. ibi relatis attestantes. Quid autem respondendum sit ad illam distinctionem in princ. adductam de successione legali ad dispositionem hominis, respondit Tiraq. d. loco, & Roland. a Valle in dict. consil. 68. numero 52. vers. non obstat. nec Baldi, Cum. & Decij sententiam, ante illos Sebast. Sapia in l. si aui. C. de succes. edicto. & latè Tiraquel. in tracta. de iure primogen. questio. 40. numero 191. & 192. probarunt. Et Modern. Parisien. in suis additio. margina. Decij sententiam improbant in dict. consilio 1. in quibus locis Tiraquel. & Apostill. allegatis Decij consilium probant illum sibi contrarium fuisse. & idem Apostill. in suis addit. ad consil. Alexan. in d. conf. 204. in verb. prout. & in d. conf. 129. in verbo pramortuo, huius doctrinæ prædictæ etiam meminit. Kirchouius.

Nepos conceptus post mortem aui, de cuius successione agitur, ex persona sui patris qui erat filius iā defuncti, poterit venire virtute transmissionis, puta mortuo auo ante conceptionē nepotis, successio eius defuncti filio defertur, qui filius

demum moritur concepto posthumo: eo enim casu ille posthumus natus ex persona sui patris venire poterit ad aui hereditatem. Nam pater eius moriendo transmittit sui patris hereditatem ad suum filium nunc conceptum. l. 1. C. de his qui ante apert. tabu. nam hereditas non agnita, sicuti transmittitur ad suos iam natos, ita & ad eos posthumos, qui demum nascuntur, & hæc est communis opinio, quam ponit Benedict. in repet. cap. Rayn. verbo, soboles. nu. 39. Bellacomb.

Si quis moriatur relictis duobus filiis ex se, & nepotibus ex alio filio pramortuo, legitima eorum erit triens, & illi nepotes pro vno habentur, representando personam eorum patris, & in stirpes succedent illi nepotes. §. cum filius. Instit. de hered. quæ ab intestato. Ias. in d. authen. nouissima. C. de inoffi. testa.

Si quis moriatur nullis relictis liberis, sed solum nepotibus ex vno filio, & nepotibus ex alio filio, eorum legitima erit triens & succedent in stirpes, & non in capita. Ias. in ea auth. nouissima. C. de inoff. test. & sic medietas illius trientis pertinebit ad nepotes ex vno filio, & ad alios nepotes ex alio filio. Ias. in eo loco.

Nepoti patre repudiante hereditatem aui vel lapso tempore querela de inofficioso testamento, competit querela de successorio edicto. Ias. in rub. de successo. edict. C. nu. 5. in fi. com. dicit. Villal.

Nepotes ex fratre in successione patru, vel aui, de iure communi succedunt in stirpes, non in capita, ex magis communi, quod ad feuda & testamenta extenditur, iuxta communem per Burs. conf. 67. nu. 10. lib. 1.

Nepos ex fratre vtrunque coniuncto succedit suo patruo vtrunque suo patri prædefuncto coniuncto, excluso suo patruo consanguineo, vel vterino suo patri tantum, qui solus erat suo patri coniunctus ex vno latere. authen. cessante. & in authen. post fratres. de legi. hære. Cor. conf. 140. nu. 15. 1. vol. Cur. iun. conf. 46. Guli. Bene. in rep. c. Rayn. in verbo, et uxorem. n. 663. & Corn. conf. 219. in 3. vol. & sic non attenditur.

Filij fratrum licet admittantur ad hereditatem auunculi aut patru, vna cum eorum auunculis aut patruis, tamen filij filiorum alicuius fratris aut sororis non admittuntur ad hereditatem fratris aut sororis, sed soli fratres aut sorores admittuntur ad hereditatem fratris aut sororis exclusis filiis filiorum, ita tenet Oldrad. conf. 141. in fi. per tex. in §. huiusmodi. vers. nulli. de hered. ab intestato venien. Charian.

Filij fratris sue succedant patruo cum alio patruo, siue cum patruelibus, semper succedunt in locum parentum: & attenditur pluralitas vinculum. est magis communis opin. secundum Alexan. in conf. 166. super. circa fin. vol. 5. M. Charianus.

Nepotes non obstat renūtiatio matris, etiā mediāte iuramento facta, si viuo patre decedat illa, succedere nihilominus possunt, ex persona nimirum propria. commu. dicit Alex. in l. pactum dotali. C. de collat. Et Goz. conf. 75. I. Fich.

Nepotes vocati ordine successiui in substitutione facta nomine collectiuo, & per dictionem alternatiuam, vel non, subintrant in locum patris, nec admittuntur vna cum patruo, secundum magis communem per Bursat. consilio 71. nume. 6. libr. 1.

Nepos succedit cum patruo in successione legati patru: secus in fideicommiss. Dec. consil. 1. num. 5. communem dicit. Vezinus.

Nepoti semper fauendum est, quando agitur de primogenitura proueniente ex ordine testatoris ascendens, & sic de successione, quoniam ipse dicitur patris locum subintrare. §. cum filius. Instit. de heredit. quæ ab intestato, & c. cum concordantibus. de quibus ibi per docto. & ibi egregie concludit Ioan. Faber. in versic. si vero nepos filius primogeniti, & satis aperte voluit Barto. in authen. post fratres. la 1. C. de legit. heredi. idem vult cum multis aliis magnæ authoritatis doct. quos refert & sequitur Andr. Sicul. alias Barb. in conf. 10. sapienter scribitur primo Reg. vol. 2. vbi etiam dicit, quod de hoc est communis opin.

Et licet plerique tenuerint contrarium, tamen istam opin. latè comprobatur, & ab obiectis defendit Soc. seni. in conf. 252. visis instrumentis, qui inter cetera maximè confidit in auctoritate Ioan. And. & Barto. qui fuerunt duo luminaria magna, alter iuris canonici, alter ciuilis. versic. ex quibus sunt sublata rationes: cum concord. per Socin. iun. in consil. 3. nu. 10. volum. 4. Muscul.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Vide plenius & exactius ad hanc materiam Anto. Gabriel. tit. de successione ab intestato. concl. 1. & 2. lib. 4.

De

Com. V.I. Opin.

De successione fratris vel sororis, & patris vel
auunculi; fratribus vel sororibus, vel nepoti-
bus pramortuis.

C A P V T X.

Si quis moriatur relicto fratre vtrinq; coniuncto, illi defuncto succedit frater vtrunque coniunctus, vna cum filiis alterius fratris vtrinq; coniuncti, & sic in eo casu filij fratrum succedunt cum auunculo aut patruo in stirpes: tamen succedunt per eum titulum, vt fratrum filij. Boer. decis. 302. numero 2. vers. licet aliud.

Nepotiali cui defuncto superstitibus patruo vtrunque coniuncto patri illius defuncti, & altero patruo qui erat frater coniunctus tantum ex altero latere patri illius defuncti, & qualiter succedunt: quia tunc post fratres, & filios fratrum non consideratur vinculum pluralitas. auth. post fratres. C. commu. de success. plenè Corn. conf. 29. in 3. vol. num. 5. & sic illi duo patruus succedunt eorum nepoti iam defuncto. Vezin.

Fratrem coniunctum ex vno latere excludit frater coniunctus ex vtroque latere in successione fratris mortui ab intestato coniuncti ex vtroque latere, & nepos ex fratre vtrunque coniuncto, seu eius filius succedit patruo suo, excluso fratre consanguineo sui patris. Corn. conf. 140. num. 15. in 1. volum. per auth. cessante. C. de leg. hared. Guliel. Benedict. in rep. cap. Raynut. in verbo, & uxorem. nu. 102. & 103. in 5. decis. Idem d. verbo, & uxorem.

Nepoti mortuo ab intestato & qualiter succedunt tam patruus ex vtroque latere, quam patruus ex vno latere tantum coniunctus, secundum Cur. iun. conf. 46. quia tunc non curatur de pluralitate vinculum, quæ solum consideratur cum tractatur de succedendo fratri, vel patruo, aut ascendentibus aut descendentibus: secus quando plures nepotes ex diuersis fratribus, vel quædo duo patruus tractant inter se de succedendo nepotibus. Bar. in l. post consanguineos. §. legitima. ff. de suis & leg. hared. Cur. vbi sup. Jacob. de Bello visu. §. si verò. in authen. de haredib. & falcid. Pau. Castren. in auth. post fratres. C. de legit. haredib. Corn. conf. 119. num. 5. volum. 3. & cõf. 94. nu. 10. 11. 12. & 13. vol. 1. Bellacomb.

Fratres consanguinei præferuntur vterinis in bonis quæ a patre ipsi fratri prouenerant, vterini verò fratres præferuntur consanguineis in bonis quæ a matre ad ipsos filios prouenerant per l. de emancipatis. C. de legit. hared. & per l. quod sci tis. C. de bonis quæ liberis. Corn. confil. 94. numero decimo. & consilio 286. in 1. vol. Boer. dec. 185. num. 3. quæ distinctio bene seruatur in fratribus vterinis & consanguineis: licet in aliis non seruetur talis distinctio: puta. cum auus paternus, & maternus succedunt alicui eorum nepoti, qui nulla habita distinctione succedunt & qualiter: ita Corn. confil. 286. num. 8. vsque ad finem.

Frater coniunctus ex latere matris tantum, præfertur fratri coniuncto ex latere patris tantum, in bonis quæ a defuncta matre prouenerant ad ipsum fratrem ex latere matris: & e contrario, frater ex latere patris tantum præfertur in successione sui fratris ex latere matris in bonis, quæ ex linea paterna prouenerant. l. de emancipatis. C. de suis & leg. hared. & in auth. itaque. C. commu. de success. Corne. conf. 7. vol. 3. Boer. decis. 135. nu. 3. & in summa, soli fratres consanguinei fratri consanguineo ab intestato succedunt in bonis a patre, aut linea paterna prouenientibus, & quæ prouenerant ad ipsum fratrem consanguineum tantum, & in bonis a matre quæ sitis soli vterini fratres, fratri vterino succedunt. d. l. de emancipatis. gloss. Bene. in c. Raynutius. in verbo, & uxorem. num. 102. & 103. in 5. decis. in bonis autem neutralibus, & per defunctum fratrem acquisitis aliunde quam a patre, vel a matre, in simul & & qualiter succedunt fratres, tam consanguinei, quæ vterini: & hoc deficientibus patre & matre, & fratribus vtrunque coniunctis. auth. itaque. C. commu. de success. auth. defuncto. C. ad Tertul. & Roman. confil. 40. numero 6. & Rubeus Alex. conf. 40. nu. 6. Bellacomb.

Fratres autem coniuncti ex vno latere non succedunt fratri mortuo coniuncto ex vtroque latere cum patre & matre defuncti idem de sororibus. §. cõsequenter. §. si igitur in auth. vt fratrum filij. licet alij fratres & sorores ex vno latere tantum coniuncti succederent fratri defuncto ex vno latere vna cum patre & matre. per l. fina. C. ad Tertul. & l. de emancipatis. C. de leg. hared. quæ iura per authen. defuncto. ad Tertul. corriguntur, vt ibi per Bald. & Boer. decis. 125. & tunc demum frater ex vno latere succedit fratri ex vtroque latere deficientibus fra-

De ultimis uolunt.

trib. ex vtroque latere, & patre & matre ipsius defuncti. d. auth. defuncto. Bellac.

Fratres naturales ex eodem patre & matre inter se possunt succedere, & sunt inter se successibiles. l. hac parte. ff. vnde cog. & inter eos est ius agnationis. Alc. conf. 174. in 5. vol. inter spurios autem cessat omne ius agnationis, & non succedunt inuicem. Alex. ibidem. verum de consuetudine nulla legitima successio est inter eos fratres naturales seu bastardos, & nullus paritum bastardo potest succedere qui mortuus est sine liberis Bene. in rep. capit. Rain. in verbo, & uxorem. nu. 15. in 5. decis. fiscus autem bene succedit. vt ibi per Ben. Idem.

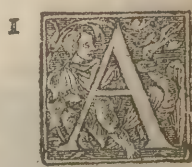
Soror licet indotata excludit aliam, quæ cum iuramento renunciauit bonis paternis & maternis, iuxta communem per Burs. conf. 75. nu. 2. lib. 1. Bonac.

Auunculus seu patruus præfertur nepotibus qui sunt filij sui fratris iam defuncti in successione bonorum alterius nepotis filij alterius fratris defuncti: vt si sunt tres fratres: vnus iam defunctus est relicto liberis qui illi succedunt, alter demum frater mortuus est relicto vno filio, qui filius fratris defunctus est relicto suo patruo, & consobrinis ex alio patruo iam defuncto, cui filio fratris defuncto suus patruus superstes debet succedere exclusis suis consobrinis. est enim patruus proximior suo nepoti, quam sint filij alterius fratris, qui solum illi erant consobrini. l. auunculo. C. commu. de success. & ibi Bar. Bald. & Salic. & ibi Bart. asserit eam legem ad hoc singularem esse, & non esse correctam. & quam opinionem approbat Boer. decis. 363. in princip. quod procedit etiam si ille patruus aut auunculus esset frater vterinus, aut consanguineus, & sic iunctus ex vno latere patri illius filij defuncti, & alij nepotes essent ex vtroque latere consobrini illi consobrino defuncto. ita Boer. ibi.

Auunculus aut patruus excludit nepotem filium sui fratris in succedendo, nisi in casib. specialibus, scilicet ubi agitur de successione aui, aut alterius alicuius ascendentis, aut ubi agitur de successione patris, auunculi, aut amitæ, aut materteræ: his enim casib. filius fratris succedet cum suis patruis, aut auunculis. authen. cessante. C. de leg. hared. & in titul. vt fratrum filij in authen. & hoc locum habet ubi agitur de successione legalis: secus si agatur de successione ex testatoris dispositione, vt contingit in fideicommissis: quia tunc filius non subintrat in locum sui patris. Dec. confil. 571. num. 9. Alexand. conf. 227. num. 5. in 9. volum. Corn. confil. 131. volum. 2. num. 2. & Dec. consilio 408. Quantum autem pertinet ad alios transuersales, talis filius non succedit in locum sui patris pramortui, imò per patros excluditur. auth. post fratres. C. de legit. haredib. Ioan. Faber in §. cum filius. Instit. de haredib. qual. & differ. Ias. in l. si aui frater. C. de success. edito. num. 4. & 5. & Dec. conf. 444. num. 2. & 3. & consil. 1. in illis duobus casibus filius succedendo cum patruo aut auunculo, subrogatur in locum sui patris iam defuncti. Dec. confil. 1. in patruo autem magno aut in aliis transuersalibus non habet locum ea subrogatio. Bellacomb.

De agnatorum & cognatorum successione, & eorum differentia: deq; agnatione conseruanda, probandaque.

C A P. XI.

Agnati vsque ad decimum gradum, cognati vsque ad sextum succedunt. l. si. C. vnde legit. §. si. Instit. de success. cognos.

Fallit, vt per Marf. sing. 422.

Fallit in 5. casib. quos ponit Ias. in l. certum est. C. vnde legit. & vnde cognati.

Fallit in 4. casib. vt per Dec. in d. l. certum. nu. 6.

Fallit in 4. casib. quos not. Io Bolog. in d. l. certum. C. vnde legit. nu. 37. Don. a Fina.

Agnatorum & cognatorum differentia, quando fit per disponentem, & agnati præferuntur cognatis, solum vinculum agnationis attenditur, non concursus vinculi cognationis consideratur vti impertinentis, iuxta notabilem doctrinam Bal. communiter approbatam in l. 1. C. de legit. hared. Dum concludit, qd si per legem aliquam, fiat differentia inter agnatos, & cognatos, quia agnati præferuntur cognatis, frater vtrunque coniunctus, non præfertur fratri consanguineo tantum: quia vinculum cognationis, quod plus reperitur in vtrunque coniuncto, dici tur impertinens. Quam doctrinam refert, & sequitur Soc. sen. in conf. 89. circa præmissum. num. 12. & 13. vol. 4. & Socin. Nep. siue iun. in conf. 15. num. 1. volum. 4. receptam ponit. E. Muscul.

Lex quando facit differentiam inter agnatos & cognatos, videlicet vocando agnatos & cognatos excludendo, frater ex parte patris tantum vocatur cum vtrunque coniuncto simul. ita voluit Bald. cum quo transeunt DD. maxime Pau. de Cast. Fulg. & Corn. qui omnes dictum Bald. in specie referunt, & sequuntur in l. 1. C. de legit. hered. Et hanc opinionem in fauorem fratris consanguinei tantum, ut scilicet cum vtrunque coniuncto simul succedat, aperte firmat Roman. in consi. 411. quatuor sunt, quae refragantur in prin. & in fin. licet de Baldo mentionem non faciat. ita etiam firmat Alexan. in consi. 9. in fin. lib. 5. Et eandem opinionem saepe firmavit Socin. sen. in consi. 303. in fin. 2. volum. repetito in 3. volum. num. 25. & in consi. 9. circa primum in consultationis articulum. num. 12. & 13. 4. volum. dicens post Bald. in d. l. 1. quod per eiusmodi legem, siue statutum reducitur ad ius civile antiquum, & c. de quo in d. l. 1. videlicet, q. caput vnde agnati, praefertur capiti vnde cognati, quod stante frater consanguineus tantum, simul vocabatur cum vtrunque coniuncto: quia in vtroque erat par ius agnationis, & vinculum cognationis, quod erat in vtrunque coniuncto, dicebatur imperitens, & non consideratur, ut est textus in d. l. 1. Et ita proprie hodie est dicendum in locis ubi talis lex, siue statutum extat quod agnati excludunt cognatos, ut ibi per eum qui dicit, quod ita alias fuit consultum in ciuitate Ferrariæ per Ang. Aret. per Alex. de Imola. Item alios plures, ut eum refert Socin. iun. consi. 24. num. 12. vol. 4. Et sic constat ex prædictis q. ista est communis opinio, quam & recte intuenti sentit Bar. in l. 1. §. qui habebat. in 2. quæst. ff. de bono. posses. contra tab. dum loquitur de parte patris tantum.

Et licet plerique contrarium tenuerint, tamen non est in dubio recedendum à communi opinione, per iura & auctores scripta vulgaria. Et tanto magis talem opinionem sequi debemus, quia ultra quod est communis, dicitur etiam iuri optimis & concludentibus rationibus, ut dicit Socin. iun. in dicto consilio 24. num. 12. ubi etiam sub num. 16. refert Socin. sen. patrum suum reprobantem opinionem Petr. Ancha. & ultra eum adducit quoque, ultra 8. doct. tenentes contra eundem Ancha. quos apud eundem allegatos videre licet. E. Muscul.

Agnatio non potest conseruari per foeminas, iuxta distinctionem Pauli de Castro in consi. 79. casus iste frequens contingit in antiquis. In nouis est sub nu. 410. vol. 1. quæ refert & sequitur Socin. sen. in l. cum auus. vers. quartus casus. ff. de cond. & demonst. quam & Socin. iun. in consi. 168. nu. 26. 2. vol. prosequutus est, communem esse ibi dicit, ut ipse testatur consi. 65. nu. 3. vol. 4. E. Muscul.

Agnatio vel parentela quomodo probetur, vide per Aret. consi. 37. Fulgo. consi. 184. Bart. in l. 2. §. item Labeo. ff. de aq. pl. arc. Abb. in cap. licet ex quadam. de testib. Curt. sen. consil. 82. Alexan. consi. 90. lib. 6. ubi quod in antiquis sufficit probare per famam. Deci. consi. 322. §. 505. §. 24. §. 31. Rub. consi. 16. col. pen. ubi sufficit probare se agnatum, quando non agitur de certo gradu: & quod sufficit quasi possessio agnationis, & onus aliter probandi transeat in partem. Dec. in c. super eo. de testib. Et de modo probandi proximitatem, Fulg. d. consi. 184. Et qualiter probetur descendencia, Alex. d. consi. 90. Aret. consi. 37. Et q. assertio agnationis probet quem esse agnatum, not. Ias. consi. 81. lib. 1. Deci. consi. 524. Et qualiter probetur proximitas & parentela, vide Socin. iun. consi. 138. lib. 2. Ias. consi. 24. lib. 3. Bar. d. l. 2. §. item Labeo. Bal. in auth. quas actiones. col. vlt. C. de sacros. eccl. Idem.

Agnationis conseruanda ratio nisi exprimatur, non censetur in statuto exclusiuo foeminarum vnica, secundum magis communem per Burlat. consil. 93. ubi num. 8. contrariam, & sic affirmatiuam veriore & communiorem enuntiat, ex not. per docto. in Apostil. ad Roma. consi. 16. num. 5. Bonac.

Agnatio patris & filij ex legitimatione per rescriptum conseruatur, secundum communem per Burlat. consi. 98. nu. 23. lib. 1. Idem.

Sororis filius non dicitur proprie agnatus, licet videatur retinere ius agnationis, & ideo non habebit locum in statutis excluden. cognatos propter agnatos, teste Bald. in l. lege. in fin. C. de leg. hér. Ange. Aret. in §. ceterum. insti. de leg. agnat. success. Dec. in rubr. C. vnde leg. & est tex. in §. fin. ubi Aret. insti. de pat. pot. ubi dicitur quod nepos ex filia est de agnatione aui paterni, non materni. l. pronuntiatio. in fi. & l. seq. §. 1. ff. de verb. sign. Aym. consi. 67. num. 3. ubi quod soror est agnata. §. nos vero. ibi, ex agnatis autem mulieribus. insti. de leg. agnat. suc. & alibi dixit idem Aym. consi. 180. num. 1. quod licet soror sit agnata; in eius tamen persona finitur agnatio, nec per

eam conseruatur. ex quo infert quod dispositio siue statuta-ria, siue vltimæ voluntatis facta in fauorem agnatorum, non comprehendit foeminas agnatas. ex no. per Dec. in l. 2. num. 91. ff. de regu. iur. in rub. vnde leg. consi. 13. colum. 2. pro quo vide Brun. tract. statut. art. 12. quæst. 9. & de principali art. de quo supra de filio sororis. no. Pract. Pap. for. lib. intest. ver. nullisque. nu. 28. Bellac.

De consanguineorum, & in gradu proximiorum intestata successione.

C A P V T XII.

Consanguinei, nulla habita distinctione de agnatis, vel consanguineis, succedunt consanguineo ab intestato vique ad decimum gradum. Couar. in epit. de success. ab intestato. conclus. 11. communem dicit. & Port. insti. de success. cognat. in fine. Villalob. & Vezinus.

De iure regio succedunt vsque ad duodecimum gradum. l. 6. titu. 12. part. 5. Et nota istam communem ad intel. illius l. in quantum assignat differentiam agnatorum, & solum quo ad fratres, vel eorum filios, in aliis autem non fit differentia, per istam communem. Et in quantum d. l. extendit successiōnem vsque ad duodecimum gradum: intellige secundum computationem in l. galen. & civilem: ut per Prapo. in arbore consangu. num. 49.

Nota quod quando agitur de successione patruorum, vel auunculorum, filius fratris succedit in locum patris sui in stirpes, & non in capita, secus tamen in qualibet alia successione consanguineorum: quia succeditur in capita. Ias. consi. 173. nu. 2. vol. 4. communem dicit.

Concordat cum l. 5. titu. 13. part. 6. de quo per l. 8. in decisio. Tau.

Amplia istas communes, non solum in bonis alledialibus sed etiam in feudalibus, quia quando in feudalibus specialiter non inuenitur aliquid dispositum, regulantur ista bona secundum ius commune. Ias. in d. consi. communem dicit. Idem Villa.

Consanguinei pares in gradu æqualiter succedunt defuncto, non facta distinctione bonorum ex linea paterna vel materna obuentorum. est verior opin. antiq. & Moder. secundum Corne. in consi. 7. c. si videatur vol. 3.

Consanguineum se defuncti probans, admittitur ab intestato, licet non probet se proximiorum, secundum magis communem per Burlat. consi. 98. nu. 1. lib. 1. post Ceph. consi. 133. nu. 53. Neuiz. consi. 10. nu. 8. Aym. consi. 249. in prin.

Proximior in gradu quando non admittitur, an habeatur proinde ac si non esset? & vtrum impediatur sequens in gradu, vel in ordine? distinguendo declarat Bart. in l. pater filium. ff. de inoff. testat. Do. a Fin.

Vocati sub nomine collectiuo propinquorum, de familia vel agnatione, ordine successiuo vocati intelliguntur, & semper proximiores in gradu ad testatorem, secundum communem per Burlat. consi. 1. nu. 23. lib. 1.

Coniunctorum appellatione quo ad agendi effectum, ad quantum duntaxat gradum transuersales admittentur: ut omnib. probari dixit Alex. consi. 146. videretur. lib. 2. E. Suarez.

In materia successiōis etiam in foro ecclesiastico, debet fieri computatio graduum, secundum ius civile. est com. opin. sec. Corn. in consi. 248. videtur. in prin. vol. 2. Idem.

Meretrix succedit proximiori defuncto Ang. in §. 1. per illū tex. in auth. quib. mod. natur. effi. legi. licet teneat contrarium in auth. de trien. & semis. §. consideremus. col. 3. post glo.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

In autem in successiōis materia locū habeat regula illa, si vinco te vincentem, vinco te. vide per Anto. Gab. titu. de successiō. ab intest. conclus. 4. lib. 4.

Qui sui ab intestato hæredes sint, dicantur, vel præsumantur.

C A P V T XIII.

Sus hæres est ille, qui est in potestate. §. sui autem. insti. de hered. qual. & differ.

Fallit, ut per Anto. Trigo. sing. 45. Fallit in multis casib. quos no. Ias. in d. l. qui se patris. nu. 10. Do. a Fin.

Suorum

Com. VI Opin.

Suorum, ac emancipatorum nulla est differentia. Alc. in Parado. lib. 3. c. 10. com. dicit. Villal.

Appellatione suorum heredum veniunt extranei heredes. l. sciendum. & l. heredis appellatione. ff. de verb. sign.

Fallit in 5. casib. quos no. Ias. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de libe. & posth. nu. 10. Do. a Fin.

Per dationem cohæredis extranei sublata est existentia fuitatis. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ff. ad Treb.

Fallit in 4. casib. ut per Alex. in d. §. idem Iulian. in 4. notabili. Do. a Fin.

Hæreditas non adita, etiam delata, de iure speciali transmittitur ex potentia fuitatis. Est magis com. opin. sec. Alex. conf. 20. viso in prin. vers. ex quib. vol. 1. Idem.

Transmissio iure fuitatis in suos heredes per filium infantem impeditur, si adsit alius frater infantis. sec. mag. com. per Burf. conf. 61. nu. 2. l. 1. Idem.

Suitas tollitur per dationem vulgaris substituti. Ias. in l. si fraudem. nume. 3. C. si omissa causa testam. communem dicit. Idem.

Filia definit esse hæres sua & necessaria, si statutum eam excludit a successione patris.

Fallit in quatuor casibus, ut per Corne. in dict. l. si fratris. num. 164. Idem.

Filius vel filia non est sua, si vel iure communi, vel a statuto excluditur a successione. Barto. in l. i. §. sciendum. ff. de suis & legiti. heredi. Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. prate.

Fallit in 5. casib. quos no. Alb. Brun. in tract. statu. in 10. art. prin. in 3. q. nu. 1.

Fallit in 2. casib. ut per Ias. in l. qui se patris. C. unde liberi. nu. 6. Do. a Fin.

Sui sunt regulariter inniti, & ignorantes. l. lege Cornelia. ff. de testam.

Fallit in 3. casib. ut per Corn. in l. si fratris. C. de iure delib. nu. 123. Idem.

Ignorans hæreditatem delatam non transmittit ius deliberandi in suos heredes. secun. com. per Burf. conf. 61. num. 1. lib. 1. Idem.

Hæredes sui præsumuntur ignorare testamentum.

Fallit in 3. casibus, ut per Ioan. Bologn. in l. qui Romanæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligat. nume. 113. & 120. Do. a Fin.

DE HEREDIBUS.

TITVLVS XIII.

Hæredis appellatione qui veniat: & an, & quando hæres defunctum representet, vel defuncti factum implere teneatur.

CAPVT I.

Hæredis appellatione venit omnis successor vniuersalis. Item veniunt. §. fin. ff. de petit. hered.

Ampliatur in 2. casibus, ut per Dec. in l. pari. §. hi qui. ff. de regul. iuris. & venit tam hæres suus, quam alienus.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 7. per Port. libro 4. regu. 40.

Fallit ut per Vinium, in vers. regula est.

Fallit in fideicommissario, qui non venit appellatione hæredis. sed fallit ut per Baptista. a Villa. conclu. 24. in litera H. Do. a Fina.

Hæres vniuersalis institutus, licet non expresse, sed per interpretationem quis dicitur, ex eo, quia non habet cohæredem, iuxta l. i. §. si ex fundo. ff. de hæred. insti. & propterea non potest legitimam suam solam acceptare, & reliquum hæreditatis respicere, iuxta communem doctrinam Dyn. Bar. Salic. & aliorum. l. hæres instituta. C. de impub. & aliis substit. Et tradunt docto. maximè Alex. in l. quia poterat. ff. ad Trebel. Socin. iun. conf. 7. nu. 14. vol. 4. E. Muscul.

Hæredis appellatione in testamento, intelligitur solum de descendentibus: ut si testator dicat: Si hæres decedat sine hærede: nam solum refertur ad descendentes, in contractibus autem nomen hæres comprehendit omnem directè succedentem in vniuersum ius quod defunctus habuit. Bald. in c. 1. de natura success. feud. & ibi Aluaro. & Præposit. Alex. conf. 36. nu. 9. vol. 3. Riminal. conf. 35. Bellacom.

De ultim. voluntatib.

Hæredis appellatione fideicommissarius propriè non venit. Est com. opin. sec. Alex. in repet. §. quidam rectè. vers. 3. pro hac sententia. de libe. & posth. Soci. conf. 110. in causa filiorum. vol. 3. Villal.

Hæres improprius venit in dispositione, in qua sit mentio de quocunque hærede, secundum veriorum sententiam per Rol. conf. 54. nu. 37. lib. 3. de quo verbo, hæres, vide quæ idem scribit conf. 53. col. si post med. eodem lib. vbi in si. quærit, quid quando verbum hæres est appositum in emphyteusi recepta a priuato: & quid in recepta ab ecclesia pro se & hæredibus, vide ibi, & quæ not. Prac. Pap. for. lib. ad præsta. vers. recusant. nu. 7. Bellacom.

Hæres est eiusdem potestatis cuius fuit defunctus. l. hæredem. ff. de reg. iur.

Fallit in multis casibus, quos not. Deci. in dict. l. hæredem. Do. a Fin.

Hæres & defunctus censetur vna & eadem persona. §. 1. in auth. de iureiur. a moriente præst. l. si in si. C. de impub. l. qui liberis. §. hæc verba. de vulga. Barb. conf. 66. vol. 2.

Et propterea rescriptum impetratum contra aliquem viuentem, valet contra hæredem, licet mortuus sit re integra. Panor. in c. tua nos. nu. 5. de vsu. Do. a Fin.

Hæres ea in parte in qua hæres est, defunctum reddit, ac representat, in ceteris hæreditatis partibus extranei loco est, commune aiunt Io. Nic. in l. generaliter. nu. 120. C. de sec. nup. & latissima allegatione vsi Ant. Gomez. de contract. c. 10. nu. 3. vers. confirmatur, atq; Arius Pinael. in l. 1. par. 3. C. de bonis maternis. E. Suarez.

Hæres potest cogi facere id ad quod tenebatur, defunctus, l. postulante. in prin. ff. ad Treb. de quo vide notabiliter Socin. 2. par. conf. 293. in 1. col. Calcan. qui multa adducit in conf. 17. Ang. in §. fuerat. in si. primæ, & in prin. secundæ col. in si. de actio. Charianus.

Fallit in 8. casibus, quos no. Beninca. in §. omnium. inst. de act. nu. 3. 11. vsque ad nu. 328.

Ampliatur ut per Marsil. singu. 475.

Fallit in 2. casibus, ut per Marsil. singu. 54. Do. a Fin.

Hæres vnusquisque in solidum tenetur adimplere factum indiuiduum, ad quod tenebatur testator, ac vno adimplente, est satisfactum, & alij non incidunt in pœnam. Alc. in l. 4. §. Ca. to. nu. 41. ff. de verb. obligat. com. dicit. Vezinus.

Hæres tenetur seruare factum defuncti. l. cum a matre. C. de rei vendic. l. si ab eo. C. de neg. gest. l. vxor. C. de bonis auth. iud. poss. l. si tertius. §. si. ff. de aqu. plu. arcen.

Ampliatur in 4. casibus, & limitatur in 14. ut per Ant. Gab. in lib. 1. de reg. iur. concl. 11.

Ampliatur & limitatur per Tiraq. in tracta. de vtroque retract. tit. 1. §. 1. glo. 9. nu. 47. & 57.

Ampliatur in 6. casibus, & limitatur in 14. per Ari. Pinel. in l. 1. C. de bo. mater. in 3. par. nu. 81.

Fallit in 3. casibus, quos not. Dec. in l. ex qua persona. ff. de regul. iuris.

Fallit in 13. casibus, quos not. Port. in lib. 3. suarum concl. regu. 8.

Fallit ut not. Deci. in l. debitori. C. de pact. numero 19. Do. a Fina.

Hæredibus nostris semper providere videmur. l. si pacti. & ibi Doct. ff. de probat. Omne enim pactum regulariter transitorium ad hæredes, ut ibi per glo. siue obligatio consistat in dando, siue in facien. l. veteris. & l. fin. C. de contrahen. & com. stip.

Facit l. sicut. §. si deb. ff. quib. mod. pig. vel hyp. sol. & l. necessarias. §. de venden. ff. de pignor. act. Et ita vult Pau. de Castr. in 2. vol. conf. 282. incip. in facto præsent. Bald. in 2. part. conf. 278. vbi alleg. l. iurisgen. §. pactorum. ff. de pact. vbi habetur, quod in dubio factum censetur in rem. Et persona videtur adijci, ut demonstretur is cum quo sit conuentio, non ut pactum personale constituatur. Et istud maximè procedit in beneficiis, secundum Barto. in l. qui in futurum. §. si ex altera. ff. de pact. Idem.

Addo Ias. in l. 2. §. item si in facto. in 1. col. ff. de verb. oblig. Vbi etiam dicit, quod iuris est de aliquo, Idem & de eius hærede, licet de hærede non sit facta mentio. alleg. l. postulante. in princ. & ibi docto. maximè Alexan. ff. ad Trebel. idem vult ipse Ias. in l. stipulatio ista. in 3. colum. eod. titu. & in l. diuortio. §. interdum. in 1. col. sol. mat. Alex. in l. quamuis. ff. ad Trebel. & in d. l. postulante.

Etiam in pacto de non petendo. Alex. in 5. vol. conf. 148. in 1. col. Corn. in conf. 30.

Amplia ut procedat nedum actiue, sed etiam passiue, ut volunt docto. maximè Ias. in locis præalleg. & in specie ad-

do Bald. in 3. part. consi. 397. Alexan. in 5. volum. consi. 18. maximè in ult. col.

Amplia fortius etiam si sit dictum pro se tantum, vt volunt Bal. & Salic. in l. si. C. de a&ti. emp. & Ias. sequitur in loco prealleg. & in l. si tibi decem millia. §. si quis ff. de pact. per d. §. de venden. & d. l. stipula. ista. Vide tamen Ang. in §. præterea. in 1. col. instit. de ex. rep.

Amplia etiã si in vna parte instrumenti fiat mentio de hæredibus, in alia non. Corn. notabiliter in 3. vol. consi. 2.

Et licet obligatio sit restricta ad personam, certam proprio nomine nominatim, tamen transit ad hæredes. l. cum qui ita. §. te & Titium. & l. continuus. §. si de verbor. oblig. Ias. in d. §. si quis.

Fallit supradicta regula in obligationibus faciendi, quãdo est tale factum, quod non potest explicari per alium: puta, de eo qui promisit scribere librum manu propria, si moriatur, nõ tenebitur hæres. Idem de eo qui promisit contrahere nuptias cum filia alicuius: nam talis obligatio nõ transit ad hæredem. l. vnica. §. ne autem. C. de cad. toll.

Et ex hoc in quæstione facti, cum aurifaber promississet instruere vnum iuuenem in illa arte vsq; ad quinque annos: & aurifaber tertio anno decessisset, dicebatur illam obligationẽ non transmisisse ad hæredes. allegabatur Alb. de Rosate in d. l. veteris. addo Panor. in 1. parte. consi. 90.

An autem ille qui promisit facere, possit adimplere per alium? Lud. in sing. 74. tenet quod sic.

Fallit etiam quando actum esset, qd pactum esset personale. l. qui in futurum. §. si ex altera. ff. de pact.

Item fallit in casib. enumeratis per glo. in d. l. si pactum. & per Bal. in 2. par. consi. 278. vbi dicit illam regulam non procedere, quando forma verborum non patitur. d. l. eum qui ita. §. qui ita. 2. responso. ff. de verb. oblig. item si natura contractus non patitur. l. actione. §. morte. ff. pro socio. Item si impedimẽtum perueniat ex natura rei in contractu deducta. §. finitur. instit. de vsufr.

Fallit etiam in meris factis: vt si tibi concedam, quod possis aliquid facere in fundo meo, quia non transit ad tuum hæredem. Ias. in l. apud Iul. §. si quis alicui. ff. de leg. 1. per §. sed cũ factum. instit. de stipul. seruo.

Fallit quoque in pacto de non petendo dotem facto per virum socero, quia non transit ad hæredes soceri. Alexan. in l. 1. in fi. 13. & in prin. 14. col. ff. sol. matr. per l. si marito. §. 1. eod. tit. Idem.

Hæres ex submissione defuncti ad omnes curias eum renuntiatione fori potest hæres ibi conueniri. cap. dilecti. & ibi Butr. & Panorm. ext. de foro compet. Bart. in l. postulante. per illum tex. ff. ad Trebel. facit l. si is qui Romæ. ff. de iud. Sed ex submissione defuncti ad arrestum, non poterit hæres arrestari, secundum Barto. Ang. & d. Alexan. in l. si decesserit. ff. qui satis. cog. facit d. l. si decesserit. & l. 1. §. ne autem. C. de cad. tollen. Quæ submitio ad arrestum valet, si fuerit iurata, & est seruanda de iure canon. cap. ex rescripto. extr. de iureiur. qui text. est ad limitationem traditorum per Docto. circa hunc passum in l. nemo potest. ff. de leg. 1. in l. ob xs. C. de act. & oblig. Balb. decis. 69.

Hæredi conceduntur quæ permittuntur principali. no. in l. 2. §. ex his. ff. de verb. oblig.

Fallit in 3. casibus, vt per Alciat. in dict. §. ex his. nume. 1. Don. a Fin.

Non debent concedi hæredib. quæ non conceduntur testatori. arg. l. hæredem. ff. de reg. iur.

Fallit in duob. casibus, vt per Alciat. in d. §. ex his. num. 9. Idem.

Ex persona hæredis non debet immutari conditio, id est, qualitas obligationis.

Fallit in 9. casibus, vt per Galliau. in dict. §. ex his. numero 1. Idem.

Hæres tenetur de damno dato à defuncto, etiam si nec ad ipsum, nec ad mortuum aliquid peruenerit, secundum ius canonicum. Ibi.

Hæres non compellitur satisfacere pro mortuo, in quo nõ apparuerunt signa contritionis. Panor. in c. nobis. de senten. excommunic. communem dicit, licet ipse teneat contrarium. Vezinus.

Aes alienum tenetur soluere hæres, & non vsufructuarius. Deci. consi. 90. & Ioan. Duran. in arte testant. tit. 6. Pau. communem dicunt. B. Villal.

Hæres alicuius ante nouem dies computados ab obitu defuncti, non potest vexari pro debito ipsius defuncti. auth. sed nec ante. C. de sepul. viol. Bened. in verbo, mortuo itaque. il. 1. nu. 57. in rep. c. Raynuius. de testa. Vezinus.

Hæres tenetur ex dolo suo, non ex dolo defuncti. l. toties. ff. de regu. iur.

Fallit vt per Dec. in d. l. toties. fallit vt colligitur ex Bened. Capr. in suo tract. regu. 67. & quare non tenetur ex dolo defuncti contra eum non iuratur in litem.

Fallit in 2. casib. quos no. Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 772. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Vide D. Ioseph Ludouic. latissimè hanc materiam explicantem. de hæred. conclus. vnica. & de toto hoc titulo vide quæ supra de testamentis dicta sunt.

Hæres an ad pœnam teneatur ex delicto, vel contumacia defuncti.

C A P. II.

Aeres ex delicto defuncti, etiam si ex ipso delicto nihil ad eum peruenerit, & lis cum defuncto non fuerit contestata, dummodo alia bona defuncti ad eum peruenerint, iure canonico tenetur, & ideo poterit compelli vt hoc ex bonis defuncti satisfaciatur, vt voluit glo. in cap. Parochiano. de sepult. & glo. 1. quæst. 4. §. item pacto. glo. in cap. in literis. de raptoribus. & glo. 14. quæst. 2. c. sane. & 12. quæst. 2. cap. episcopus qui filios. & 16. quæstio. 2. cap. si episcopus. & ita communiter teneri refert Benedict. Capra. regu. 67. num. 1. & 10. quod maximè procedere dicit, quando defunctus fuisset confessus, seu pœnituisset, ac fuisset absolutus, licet verius sit quod communis procedat etiam si defunctus non pœnituerit, vt est ibidem videre. num. 15. Capr.

Pœnam alius pro alio nusquam dabit. communem regulam ponit & late atq; accuratè illam ex receptis sententiis explicat I. Clar. in pract. §. ult. q. 86. E. Suarez.

Pœna præsupposita scientia defuncti, nec ad hæredes transit, nec in hæredes datur, secus data ignorantia, secundum communem per Burla. consi. 12. num. 49. lib. 1. O fasc. decis. 23. nu. 23. Bonacossi.

Pœna corporalis, & bonorum confiscatio non transit in hæredes mortuo delinquente ante sententiam, secundum communem per Burl. consi. 77. num. 21. lib. 1. vbi latius declarat pro qua vide O fasc. dec. 149. nu. 9. vt est communis opi. Anton. Gabriel. in suo communium concl. lib. 7. concl. 35. Amplia & limita, vt ibi per eum. Bonacossi.

Hæredes tenentur pro pœna, maximè in confiscatione bonorum mortuo delinquente ante sententiam, quando pœna ipso iure est imposita, & de iure communi poterat damnari memoria defuncti, secundum cõmunem, secus in aliis casibus, quia non tenentur, iuxta magis communem Burl. consi. 77. nu. 20. lib. 1. Ias. in l. 3. §. quod autem. ff. quod quisque iur. Tiraq. in l. si vnquam. verb. reuertatur. num. 241. C. de reuoc. don. Hip. in l. vna. nu. 65. C. de rap. virg. Did. a Couar. de spons. 2. part. c. 6. §. 8. nu. 6. E. Suarez. in vers. iure ipso. vt est Bar. doctrina cõmuniter recepta in l. vna. nu. 6. C. ne ex delict. defun. vbi Ang. ac Dec. & Cagno in l. pupillum. §. in hæredes. nu. 4. ff. de regu. iur. Hippol. in l. vna. nu. 64. C. de rapt. virgin. atque alij passim attestantur. E. Suarez. vers. pœna. Burl. consi. 77. nu. 21. lib. 1. Suarez. vers. pœna. num. 129. & 347. Bonac. in vers. pœna. O fasc. decis. 152. nu. 3. & decis. 106. Alex. in l. cum filius familias. num. 7. & 8. ff. de verb. oblig. E. Suarez. vers. sententia. Bonac. vers. corporalis. etiam lite non contestata contra defunctum. l. 3. §. quod autem. cum glo. quæ reputatur singularis. ff. quod quisque iuris. & est limitatio ad titu. C. ne ex delict. defunct. Balb. decis. 391.

Pœna à lege vel canone irrogata efficit quod post mortem hæredes teneantur ad illam soluendam. Couar. in epit. 4. decretal. c. 6. §. 8. communem dicit:

Amplia ad fructus rei qui ipso iure perduntur à die commissi delicti, idem ibi. nu. 7. com. dicit. Villal.

Limita quo ad forum conscientie, in quo de his pœnis non curatur nisi petantur, idem ibi nu. 10. com. dicit.

Amplia istam limitationem ad damnum, ad quod quis tenetur ex culpa leni, vel leuissima: quia in foro conscientie nõ tenentur. idem ibi nu. 12. com. dicit.

Restringe istam limit. quando culpa est in faciendõ, idem ibi nu. 13. per glo. in l. Cornelia. ff. ad Sil. & in l. si mora. ff. sol. mat. com. B. Villal. in d. vers. pœna a lege.

Sed pro pecuniaria tenentur, si lis est contestata, & delinquens

quens sit confessus delictum, secundum communem d. confi. nu. 23. Bonacoss.

Hæres non confecto inuentario, non tenetur ex delicto defuncti ultra vires hæreditarias, secundum communem per Rol. de inuent. par. ult. q. 18. quam prius retulit d. tract. vbi supra. q. 14. vbi latius declarat & limitat concl. iuris cano. & eam locū habere quatenus substantia defuncti patiat, & non ultra, etiam non confecto inuentario.

Hæres de iure cano. non tenetur ultra vires hæreditarias, et si non fecerit inuentarium. Præpo. in c. episcopus. 12. q. 2. communem dicit. Nec etiam tenetur in foro conscientie, & competit contra creditorem totum petentem, remedium Evangelicæ denunciationis. Alcia. in c. nouit. de iudi. nu. 34. communem dicit. Vezin.

Confessio ficta defuncti, quæ ex contumacia oritur, an traseat ad hæredem & sibi noceat. tex. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. & ibi Bar. in l. Manichæos. C. de hæret. probant negatiuam, dicitq; Bart. quod illum text. allegabat alijs pro casu ad quæstio. q. si filius est contumax, & sic habitus pro confesso, talis confessio non nocet patri, ut ex illa puniatur, idq; comprobatur idem Bart. in l. 2. §. si is. ff. de bon. eorum qui sibi mor. confci.

Limitatur tamen ista conclusio tribus in casib. secundum ipsum Bar. in d. l. 2. Primo in hærede latronis. Secundo in hærede eius qui in crimen læsæ maiestatis incidit. Tertio in hærede eius qui damnatam sectatus est hæresim.

Limitatur quartò secundum Bal. in l. vnic. vers. sed dubitatur. C. ne ex delict. def. procedere quādo talis confessio stat in puris terminis confessionis, d. l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci. secus vero, si transit in cōdemnationem iudicis, vel legis, puta lex pœnam ipso iure irrogaret, quia tunc ad hæredem transiret, & sibi noceret. ista tamen ficta confessio, quæ ex sententia declaratur, puta aliquis per sententiam declaratur fictus contumax, & tanquam talis condemnatur, non facit fidem in alia causa, sed in illa tantum. tex. est in l. 2. §. Diuus. ibi, quin nob. in aliam rem, quā in causa & c. ff. eodem de iure fisci. quod menti commendamus valde nos admonet ipse Bar. in præallega. l. eius qui delatorem, ad fi. princip. ff. de iure fisci. F. Turzan.

Hæres intra quot dies inuentarium inchoare debeat: & de inuentarij conficiendi tempore.

CAP. III.

Aeres volens adire hæreditatem defuncti absque eius periculo, tenetur inchoare inuentarium intra triginta dies a die sciētiae. l. fi. §. si autem dubius.

C. de iure delibe. & inuentarium ipsum intra alios complere, perficereque tenetur.

Et consequenter, si inuentarium ipsum non inchoaretur infra 30. dies per heredem, licet postea perficeretur intra alios 60. dies, utique non valeret, nec teneret, secundum Ang. & Alber. in d. l. fi. §. si vero postquam. Vitalem in tract. clausularum, in clausula, nil nouari inuentarij confessione pendente. col. 2. Io. And. in add. Spec. in tit. de inst. edit. in fi. vers. item postquā sumpta occasione ex dicto Gulielmi Durandi, dicentis, Hostien. in cap. Raynaldus. in fi. de testa. Io. Fabrum nu. 5. & Ang. de Aret. nu. 4. in §. extraneis. instit. de hæred. qual. & diff. Dec. confi. 633. cōsulit super iuribus diebus. num. 2. & 9. Bellonum confi. 68. nu. 4. vbi scribit istam cōmunem opinionem, idemq; fatetur apostilla ad Guid. Papæ in tract. de inuentario. sub nu. 17. in litera A. & Cornelius Benincasius in tract. de paupertate. quæst. 9. nu. 18.

In contrariam vero partem, videlicet, q. licet inuentarium inchoatum non sit infra 30. dies; nihilominus, q. sufficiat inchoari transactis dictis 30. diebus, & compleri, perficiq; infra alios 60. dies. inclinauerunt Cyn. Bar. Bald. Saly. Castr. & Ias. in d. l. fin. §. 1. Guido Papæ quæst. 171. & in d. tract. de inuentario infra mensem. & Guil. Bened. in cap. Raynutius. de testam. in vers. mortuo itaque testatore. il. 1. num. 401. & Bal. confi. 383. quæritur, an signū crucis. nu. 7. vol. 1. Fabius Mantleo. in sua praxi super quatuor litteris arbitrariis. in 4. par. quæst. 5. num. 206. fol. 148. & Rol. a Val. confi. 73. viso inuentario confecto. nu. 20. & seq. vol. 2. Et ista apparet communis opinio, ut innuit etiam Castr. in loco præcitato, & Monticulus etiam in tracta. de inuentario hæredis post decimum & vltimum membrum, seu quæstionem. nu. 40. fol. paruo 127. vbi post Corn. in d. l. fi. meminit, q. ita communiter præcitur. Et hæc opinio magis cōmunis, magis sustentabilis, magisq; æqua, & tuta in deci-

fiuis, actiue pratico di gnoscitur ex testimonio Frācischi Burfati confi. 96. sequitur testamentum magistri Iacobi. nu. 4. vol. 1. & ex scriptis, & rationibus mentionatorum Doctorum, secundum quam sententiam religiosè more suo iudicauit D. Bartholomæus de Goriostriola Hispanus iuriscōsultus excellentissimus, & subtilitate, præstantia, ac consilij integritate, infalibilique iudicio celebratissimus, existens. Iudex Curia nostræ Aquilanae de præsentis anno 1573. in facti contingentia, in causa vertente coram eo inter Magnificum Mutium Piccolum, & Magnificam D. Catherinam de Picis, & pro Piccolo prædictam opinionem sequendo consuluit D. Iosephus de Rusticis, vir quidem eminentis scientiæ conciuis meus in confi. incip. duo videntur, vbi latè hanc opinionem disputando subtiliter comprobatur.

Quæ communis ita amplexa de plano procederet, vbiunque bona reperirentur in eodem loco, & sic in domicilio heredis, seu parum distanti: secus si tota hæreditas, vel maior pars reperiretur alibi, tunc enim infra annum posset inuentarium inchoari, & perfici, secundum Bar. Bal. & omnes alios in d. l. fi. §. si autem a locis. & Bertachi. in suo repertorio. in ver. inuentarium debet inchoari per hæredem intra mensem. & Monticulus in d. tract. de inuentario hæredis. in septimo principali membro, seu quæstione sub nu. 35. fol. paruo 50.

Sed aduerte, q. tempus conficiendi inuentarium, & consequenter 30. dies inciperent currere a die aditæ hæreditatis, & non prius: & sic tempus, hoc a die scientiæ: delatæ hæreditatis & additionis currere deberet, ut voluerunt glo. Bar. & alij omnes in d. l. fi. §. cum igitur. Ang. in tract. de testa. glo. 102. vers. qui B. sciens. col. 1. vers. & debet dictum inuentarium. Cuman. confi. 43. Bar. in l. fi. in diem. in fi. ff. de cond. & demon. Guid. Papæ tract. de inuentario. nu. 14. & in d. decis. 571. & Franc. Porcel. in tract. de inuentario. c. 3. nu. 11. Et istam opinionem sequuntur quoque, & profitentur communem Bertr. confi. 12. visis dubiis ex parte nobilis, & generosi viri. nu. 6. vol. 7. & col. 284. multi sunt consultationis articuli. nu. 1. volum. 8. Dilectus in tract. de arte testandi. tit. 1. caut. 8. sub nu. 2. & magis communem. Dec. in d. confi. 633. nu. 2. & seq. Soci. iun. confi. 19. col. pen. vol. 3. & Bello. confi. 65. nu. 15. & Francis. Maruphus ibi in subscriptione in confi. seq. nu. 6. & Rol. a Valle in d. confi. 73. num. 16. & seq. quæ communis sententia absque scrupulo aliquo procederet, dummodo hæres non esset in culpa, malitia, vel dolo, tunc enim, ex quo distulit malitiosè hæreditatem adire in aliorum præiudicium, currit tempus ante aditam hæreditatem, ut aduertit Deci. cum alijs aggregatis per eum in d. confi. 633. sub nu. 5. & Rol. a Valle copiosissimè in d. confi. 73. nu. 34. & seq.

Et similiter lectorem admonitum esse desidero, q. iste hæres simpliciter, expressè, vel tacitè adies hæreditatē defuncti infra tempus statutum ad conficiendum inuentarium: tunc, dato q. non protestetur de confessione inuentarij, nec asserat, q. dubius sit de iuribus hæreditariis: nihilominus posset infra tempus præmissum iuris sibi concessum inuentarium conficere, non obstante omissione protestationis, secundum Saly. Castr. & Alex. nu. 3. in d. l. fi. Ioan. And. in add. Spec. in tit. de testam. in rub. col. 2. Io. de Imo. in l. 1. §. hæc stipulatio. in fi. ff. si cui pliusquam per leg. Falc. quicquid dixerit Barba. in d. cap. Raynaldus. col. 4. & ita consuluit Paul. Castr. confi. 212. passus de quo quæritur, tangitur per D. Angelum, & Ioan. confi. 212. passus de quo quæritur, tangitur per D. Angelum, & Ioan. de Imo. in eius confi. incip. Ioā. contra Bulgar. & Bert. cum alijs signatis per eum, confi. 95. viso instrumento contracti matrimonij per verba de futuro. num. 7. & seq. vol. 2. vbi ostendit istam esse cōmunem opinionem, & Monticulus etiam in d. tract. de inuentario post decimum, & vltimum membrum. nu. 174. fol. paruo 155. & ita iudicauit iustissimus D. Thomas de Sico, vir equidem acris iudicij in curia nostræ Aquilana de anno 1571. in negotio tunc agitato, inter mentionatos dominos Mutium Piccol. & Catherinam de Picis.

Item hæres ipse tenetur describere, seu describi facere in inuentario omnia bona defuncti tam mobilia, quam stabilia, & alia omnia, quæ reperiuntur penes testatorem, etiam quod non essent sua. d. l. fi. vbi Bal. col. 6. Paul. Castr. Ias. in vers. tertio requiritur, & alij communiter, Ange. Paul. Castr. Roma. Alex. & Imo. in l. fi. de eo. §. fortè. ff. de acquir. possess. & Deci. in d. confi. 633. nu. 10.

Sed hoc non procederet in fructibus relictis post mortem defuncti, qui describendi non forent in inuentario, verum poni deberent per hæredem in libro rationum, secundum Ang. Alex. col. 3. in d. l. fi. C. de iure delib. & Bertran. in d. confi. 123. nu. 2. qui ait istam opinionem veriore esse.

Ideo si hæres dolosè vnā rem duntaxat quantumuis miniam

Et vniuer. testan. dispositione. Locus VII. 81

nimam hereditariam occultaret, nec eam in inuentario poneret, seu conscriberet, & hoc probaretur, puniretur in duplum valoris rei omiffæ, perderetq; Falcidiam, ac Trebellianicam in totum ex legatis, & fideicommissis detrahendâ: sed valeret inuentarium, secundum Bar. conf. 154. nu. 7. Ang. in l. Paul. ff. ad leg. Falc. Rom. conf. 276. nu. 8. & Vitalem in tract. clausularû, clausula 41. nu. 38. & 44. Et ista est commu. opin. vt prædicant Alex. nu. 4. & Ias. nu. 3. in d. l. fi. §. licentia. C. de iure delib. Grat. conf. 17. in fi. vol. 2. vbi ponit omnia alia remedia, quæ necessariò obseruare debet hereditatem in confectiōe inuentarij ad euitandum euitanda, & sic nullitatem ipsius inuentarij.

Er hoc idem ait procedere in usufructuario occultante res hereditarias, ne describi possint, vt similiter cadat in usufructu. Natta conf. 477. de quatuor quæritur pertinentibus ad usufructum, nu. 11. vol. 2.

Sed aduerte, quod hæres ipse, licet intra tempus mentionatum ei concessum ad conficiendum inuentarium à creditoribus conueniri non posset, secundum Bar. in d. l. fi. §. donec. C. de iure delib. Ias. in §. fuerat. num. 61. instit. de act. Barto. in l. fin. C. de fruct. & lit. expen. Cappel. Tholos. quæst. 257. & Boer. decis. 10.

Nihilominus hoc fallit in relictis ad pias causas, & sic in pijs causis inuentario etiam nondum confecto potest hæres conueniri à legatarijs, vt firmare Ang. & Imo. in l. hæc stipulatio. ff. vt leg. no. cau. Bal. in repet. l. 1. in 9. q. C. de sacros. eccle. Ias. in l. eam quam. col. antepen. C. de fideicommiss. & Richard. Cyn. & Bal. in d. §. donec.

Limitatur etiam hoc secundo loco, vt memorato hæredi permissum sit interim alios conuenire, vt voluerunt Barto. & omnes alij communiter in d. §. donec. Boer. decis. 53. num. 4. & Guid. Papæ quæst. 571. num. 8. & Petr. Duen. in regu. 367. exceptio inuētarij, nu. 2. vbi hoc declarat, & ponit pro regula cum limitationibus.

Quod exceptio non confecti inuentarij impediatur litem contestari.

Aduerte quoq; si legatarius, seu quilibet creditor testatoris opponeret, assereretq; plures res, ac bona in hereditate ipsius testatoris esse, quam ea quæ per hæredem ostenderentur: tunc dictus creditor ita excipiendo, ac opponendo hoc probare teneretur, eique incumberet onus probandi; Et sic si hæres exhiberet in iudicio patrimonium testatoris, diceretq; non esse alia bona in hereditate, & creditores, & legatarij contradicerent: tunc certè staretur eius assertioni, nisi probaretur alia bona extare, secundum glo. in l. cum de lege. ff. de prob. quam sequuntur Bar. Bal. Ias. & alij in d. l. fi. §. licentia. Ang. in l. q. mutuum. §. 1. ff. de acq. hæc. Cast. conf. 112. vol. 1. & in l. maritus. la. 2. ff. sol. mat. Aret. conf. 120. in fi. Rom. conf. 222. in fi. Alex. conf. 35. col. 1. vol. 4. & col. 55. col. fi. vol. 1. Guid. Pap. decis. 142. Bar. in l. conficiuntur. §. codicil. ff. de iure codicil. Ias. conf. 34. vol. 1. & in l. cum ex causa. in fin. de re iud. Curt. iun. conf. 150. post nu. 10. Gozad. conf. 94. col. 7. Crau. conf. 2. ante nu. 11. & conf. 218. col. 1. & ista est commu. opin. vt narrant Cur. sen. conf. 27. & Ripa in c. cū ecclesia Sutrina. nu. 84. de causa posses. & propriet. Monticulus in d. tract. de inuentario hæredis. in princ. nu. 44. & seq. fol. paruo 12. & Alcia. in tract. de præsump. in reg. 3. præsump. 28. Et licet Ias. in d. §. licentia. & Sigismun. Loffredus conf. 32. num. 9. & sequen. concludant dictam glo. procedere, vbicunque adesset pro ea aliqua præsumptio, vt confecto inuentario.

Nihilominus illa glo. procederet, siue pro ea staret præsumptio, siue non, siue confectum sit inuentarium, siue non: & in hoc est communiter approbata, vt per Curt. sen. in d. conf. 27. & Ripam in d. c. cum eccles. nu. 83.

Similiter aduerte, quod inuentarium ipsum non valeret, nec teneret aliquo modo, quando non reperiretur legitimè confectum, & deessent solemnitates ad inuentarium prædictum requisitæ, secundum Bart. & alios omnes communiter in d. l. fin. C. de iur. delib. per text. ibi, vbi ipsæ solemnitates enumerantur.

Imo nec mulier super hoc releuaretur, vt possit in integrum restitui ad conficiendum huiusmodi inuentarium: quoniam mulieribus hoc casu non concederetur talis restitutio, vt voluit Bald. in d. l. fi. in princ. quæst. 3. Bart. conf. 154. maritus fecit hæredem. & Alex. in l. iuris ignorantia. C. qui admitti. & dicam infra in proxima sequenti opinio. Hæres non conficiens inuentarium, circa fi.

Sed in Regno Neapolit. obseruatur contrarium, concediturque antedicta restitutio in integrum mulieribus in iudicijs, Constitutio. obscuritatem legis Diui Regis Rogerij aui nostri. lib. 2. tit. 44. vbi And. de Iser. Afflict. & alij, & ita in facti contingentia iudicari vidimus in curia nostra Aquilana de

anno 1571. per antedictum D. Thomam de Sico in causa tunc vertente inter magnificam Iuliam Stellam, & Prosperum Romanellum.

Imo mulieres ipse indifferenter restituntur, quando læsio est in promptu ex aliquibus omiffis, vel productis, & non probatis in iudicio, & ita obseruatur in magna Curia Vicariæ, vt testatur glo. in d. constitutio. obscuritatem in fi.

Item nota, quod hæres in confectiōe inuentarij, debet omnes creditores hereditarios, ac omnes, qui sua interesse putauerint conuocare, & sic omnes creditores ipsi certi nominatim necessariò personaliter, vel domi in dicta confectiōe inuentarij citari debent: a ias. non valeret inuentarium, secundum Bal. in auth. sed cum testator. num. 5. C. ad leg. Falc. Ancha. & Gemi. in c. fi. in fi. de elect. in 6. Bar. Bal. Salyc. Alex. & cæteros omnes in d. l. fi. in prin. Bal. in terminis in auth. si omnes. nu. 12. C. si minor ab hæred. se abst. Ang. conf. 193. pro decisione quæstorum. colum. 2. Sigismun. Loffredum d. conf. 32. nu. 8. & Dec. conf. 251. in causa magnificæ Dominiæ. nu. 5. vbi affirmat istam esse veram, & communem opinionem, & Alcia etiam, vbi reddit rationem istius communis conf. 43. dubitationibus visis. nu. 7. & seq. tom. 2. lib. 6. fol. 128. & Crauet. conf. 89. num. 6. vbi perhibet istam esse verissimam, & communem opinionem.

Et dat cautelam creditoribus ipsis citandis nominatim, quando vocarentur per proclama, vt tacerent: quia inuentarium, tanquam nullum. nulliterq; confectum ei aliquo modo non præiudicaret.

Et in hoc casu sufficeret vnica citatio contra creditores legatarios, fideicommissarios, & alios, nec interuenire deberent aliquo modo tres citationes, vt voluit consulendo Bert. d. conf. 123. sub nu. 4. & seq. & ita ultra bis obseruari vidimus in practica.

Incerti verò creditores per publica banna, seu proclama in locis solitis, & consuetis emittenda, seu publicanda pro determinata die, hora, & loco vocandi essent, vt voluit Bart. cōf. 154. maritus. col. 1.

Sed absentes creditores citandi aliter non forent, secundum communem opinionem omnium Doct. in d. l. fi. relata per Loffredum in d. conf. 32. sub nu. 8.

Vbi consulendo determinat post alios quamplures illustres Doct. aggregatos per eum hoc non procedere, quando creditores reperirent in iurisdictione illius loci, in quo esset conficiendum inuentarium, & sic si essent extra ciuitatem sub iurisdictione ipsius ciuitatis venirent citandi nominatim mediantibus certis, & specialibus literis citatorijs, non autem generalibus, & per proclamata, & ita concludit etiam Dec. in d. conf. 251. sub nu. 5. Viuius.

Inuentarij faciendi tempus ab adita hereditate incipit, atque ab eius aditione infra triginta dies numeratur, & intra triginta dies finem facit. commune aiunt Rom. conf. 84. Deci. conf. 633. Bello. conf. 68. E. Suarez.

Inuentarium intra 30. dies, computandos a die aditæ hereditatis, confici debet. Est magis commu. opin. secundum Dec. conf. 633. consului. nu. 2. M. Char.

Inuentarium inchoari debet intra 30. dies, à die aditæ hereditatis, secundum communem per Rol. de inuent. 3. par. q. 4. & dic, quod inuentarium inceptum intra mensem à die aditæ hereditatis, intra alios duos menses perfici debet, & sic dantur tres menses ad inchoandum & perficiendum inuentarium, iuxta Rol. d. tract. 3. par. q. 6. Quid si hæres inuentarium non inchoauit intra 30. dies, inceptum tamen & perfecit postea intra alios 60. dies, & sic intra tres menses, an habeat beneficium? l. fi. C. de iur. delib. & dic, quod sic, secundum Rol. d. tract. 3. par. q. 7. Supra scripta procedunt, quando tota hereditas vel maior pars sit alibi, quam in domicilio hæredis? & dic, quod datur annus ad conficiendum inuentarium, ex not. per eundem d. 3. par. q. 9. Bellac.

Inuentarij conficiendi tempus non incipit currere nisi à die aditæ hereditatis, secundum comunem per Rol. de inuentar. 3. par. q. 2. vers. quid dicendum.

Limita non procedere quando hæres malitiosè differret adire hereditatem, quia tunc incipit currere ante aditam hereditatem. Rol. vbi supra. num.

Quid quando hæres petit tempus ad deliberandum, vtrum tempus ad conficiendum inuentarium currat, durante dicto tempore dato ad deliberandum, vel post tempus deliberationis finitum? dic, quod si terminus est petitus ad deliberandum, debet confici inuentarium intra illud tempus datum ad deliberandum, vel saltem interim currat tempus ad inuentarij confectiōem: sed quando non est petitus terminus ad deliberandum, tempus ad inuentarij confectiōem currit à die aditæ hereditatis.

Com. opin. Tom. iij.

L

reditatis.

Com. V. l. Opin.

reditatis. secundum communem per Rol. d. 3. par. q. 12. declaratum tamen ut per eundem d. tract. 4. par. q. 2. ubi de herede qui petit tempus ad deliberandum, an priuatur commodo inuentarij? distingue ut per eum ibi. Idem.

Tempus faciendi inuentarium, currit a tempore aditæ hereditatis. Dec. conf. 633. Rom. conf. 84. alias 304. Dur. in arte testan. tit. 1. c. 8. Ias. in l. scimus. C. de iure delib. num. 7. Bell. conf. 68. commu. dicit, & post aditam hereditatem debet incipere intra 30. dies, & finire intra 60. B. Villal. & Vezin.

Additio. Dicitur, 30. dies continui sunt, ac a die scientiæ dilationis hereditatis incipiunt, & similiter alij 60. continui, à die hereditatis aditæ incip. & ita de communi testatur Bero. q. 62. an tempus? & q. seq. & refert M. Ant. Bard. in tract. de temp. uti & contin. in c. 3. sub nu. 7.

Tempus datum à Prætoribus, non potest abbreviari ad finem exclusionis, ita nec tempus datum ad adeundum, de iure ciuili. Cur. iun. conf. 108. nu. 37. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

Iudex tamen potest abbreviare tempus ad adeundam hereditatem, ne legatarij diu expectent. Alex. conf. 4. vol. 2. & idem Alex. & Ias. in rub. de succ. edicto. C. com. dicit. Idem.

Inuentarij conficiendi tempus non currit fideicommissario, ante restitutam hereditatem re vel verbo, secundum communem per Rol. d. tract. de inuentar. q. 2. 3. par. nu. 3. pro qua vide Rom. conf. 84. Idem.

Inuentarium quando debeat inchoari, vide Ias. in l. fi. in fi. prin. C. de iur. delib. & aliquid in d. §. fin. vero postquam. Lud. Ro. conf. 84. est tex. in d. l. fin. §. fin. autem dubius. E. Suarez.

De inuentarij forma, & solemnitatibus: & an tempore confectionis eius pendente, hæres quoquo modo conueniri possit.

C A P V T IIII.

Inuentarij formam vide per Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 205. Pan. in 2. par. conf. 73. in 3. col. per Ias. in d. l. fi. in prin. in 2. col. de iure delib. Adde Bal. in 4. par. conf. 74. Ang. in §. extraneis autem. inst. de hæred. quali. & differentia. aliquid per Guid. Papæ conf. 42. & conf. 129. & conf. 160. E. Suarez.

In inuentarij confectione citatio nominatim fieri debet, si creditores & legatarij sint certi, secundum communem per Rol. de inuent. 3. par. q. 23. nu. 1. Quid si vnus ex creditoribus sit infans? & dic. q. si non habet tutorem, q. vocandi sunt agnati & cognati ad eum defendend. teste eodem d. tract. 3. par. q. 24. Quid si est pupillus? & dic. q. citari debet eius tutor, iuxta communem per eundem d. tract. 3. par. q. 23. nu. 1. & post nu. 3. ubi dicit reprobari opi. Bar. in l. 1. §. sufficit. ff. de admi. tut. & si sunt plures tutores vnus citatio non sufficit. ut no. Aym. cōf. 225. col. 2. glo. in l. 2. C. si ex plurib. tut. Bellac.

Testes duo interuenire debent in confectione inuentarij, & sic requiruntur inuentarium confici debere coram duobus testibus: secundum Ang. in §. extraneis. insti. de hæred. qual. & differen. col. 1. Bar. in l. fi. §. cum igitur. col. 2. C. de iure deliber. conf. 145. in prin. vol. 4. Pau. de Cast. conf. 205. & Ias. in d. l. fin. vers. Octauo queritur.

Qui quidē testes debet cognoscere hæredē, & requiritur et in eorū præsentia res ostendatur: ut per Pau. Cast. in d. conf. 205. Bar. in d. §. cum igitur. Dec. conf. 633. col. pen. in fi. Ang. in d. l. fi. §. fin. autem dubius. & Ias. in ipsa l. fi. vers. Nonō queritur.

Et ultra prædictos duos testes adhibitos in inuentario pro testibus, tres alij testes bonæ opinionis, locupletes, & bona stabilia possidentes, interuenire debent in confectione inuentarij, qui loco absentium creditorum adhibentur, & coram iudice postmodum recognoscant heredem, & in præsentia eorū res videant, atq; deponant eundem in conficiendo inuentariū hoc, nullum dolum, seu fraudem commississe, ut in auth. sed cū testator. C. ad l. falci. cum glo. & in l. fi. ubi Bar. Ias. & omnes alij Scrib. communiter. C. de iure delib. Guid. Pap. decis. 571. sub nu. 8. Francisc. Porcellinus in tract. de confectione inuentarij. c. 2. sub nu. 7. & seq. Dec. conf. 633. nu. 15. Bertran. conf. 123. visis dubiis ex parte nobilis, & generosi viri. Io. Adhermarij. sub nu. 2. vol. 7. Dilectus in tract. de arte testan. tit. 11. cautela 8. sub nu. 2. ver. Septimo adhibentur duo testes.

Et an testes iidem, & idem tabellio semper debeant adhiberi ad inuentarium? explicat & concludit q. non, Monticulus, in tract. de inuentario hæredis. in 7. membro, seu quæstione. nu. 24. & seq. fol. paruo 28.

Et an hæres scribere nesciens, sufficiat in inuentario loco subscriptionis propriæ manus requisitæ apponere signū cru-

De ultim. uoluntatib.

cis suæ manus? firmat q. sic, ex communi opinione Monticulus in d. tract. de inuentario hæredis. post decimū & ultimū membrum principale. num. 59. & seq. fol. paruo. 13. 1. & sequen. Vezinus opin. 887.

Inuentarij confectionis pendente termino, non potest contra heredem fieri executio sententiæ latæ contra defunctum, secundum communem per Rol. d. 4. part. quæst. 9. nu. 3. quam limita, ut per eum ibi nu. 4. & seq. quem vide & quæst. 14. Et q. executio instrumentorum non possit fieri contra heredem, qui confecit inuentarium, not. idem d. tract. 4. part. quæstio. 41. nu. 15. Bellac.

Creditores hereditarij, aut legatarij non possunt heredem conuenire, pendente termino ad confectionem inuentarij: & si conueniatur, poterit opponere eam exceptionem q. sit intra tempus conficiendi inuentarium: quæ exceptio processui opponitur, & impedit litis contestationē. l. scimus. §. licentia. & ibi doct. & Ias. C. de iure delib. & inquit ibi Barto. quem ibi sequitur Ias. q. executio instrumenti non potest fieri contra heredem, donec pendet tempus ad inuentarium conficiendum, nisi ex tali dilatione temporis posset inferri remedium irreparabile. Pau. Castr. ibi: poterit tamen ipse hæres pendente termino debitores hereditarios ad sibi soluendum conuenire, licet tamen ipse conueniri non possit. Pau. Cast. in eo. §. donec. Nico. Boer. deci. 53. & decis. 10. Si tamen fuerit vocatus ad resumendum processum inchoatum per suum prædecessorem, tenebitur defendere, & non poterit talem exceptionem opponere. Boer. ea. dec. 53. Viuius.

Inuentarij confectionem an testator remittere possit, & cui, & quando.

C A P V T V.

Inuentarij confectio remitti tutori a testatore pro sui animi sententia poterit. cōe affirmant Io. Crot. nu. 49. Io. Annibal. nu. 388. in l. nemo potest. ff. de leg. lib. 1. Ang. conf. 144. in fi. dicit q. sic. al. l. fin. C. arb. tut. Pau. de Cast. 2. vol. conf. 354. al. 352. inc. postquam iste tutor. Alex. 4. vol. conf. 62. quod tamen non est. Alex. ut patet ex stylo, & subscriptione. idem vult Lud. Bolo. in conf. Anan. conf. 80. in fi. Fel. in c. si dilig. in 7. col. de for. comp. Ias. in l. pactum inter heredem. in 2. colum. ff. de pact. & in l. nemo potest. in 10. colum. de lega. 1. & in l. cum necessitatem. C. de fideic. Cardi. in conf. 51. in 1. dubio. Crotus in d. l. nemo potest. in 18. col.

Intellige ad præiud. legatariorum, &c. Secus ad præiud. creditorum. Alex. in 2. vol. conf. 82. repetito in 3. vol. conf. 40. col. vlt. & dico infra eo. §. 4.

Limita nisi ex iusta causa expediat pupillo inuentariū fieri. ita Ang. Pau. de Cast. & Alex. in consilijs supra. al. Ias. in d. l. pactum. per l. in confirmando. & l. utilitatem. ff. de confir. tutō. & in d. l. nemo potest. & in d. l. cum necessitatem. Barba. in 4. vol. conf. 4. in 6. col. Crot. in d. l. nemo potest. col. 18. Erit tamen nihilominus liberum atq; integrum iudici, tutorem cogere ad illud conscribendum, si pupillo expedierit. commune assueverant Did. a Couarr. lib. 2. variarum resolut. cap. 14. num. 4. Iul. Clar. late de materia agens §. testamentum. quæst. 66. vers. quo ad tertium. cum vers. sequentibus, ac Viuius lib. 1. opin. 338. Hæredi autem ipsi poterit absq; dubio testator inuentarij nō exarandi veniam facere in eorum omnium fraudem, ac præiudicium, qui vel legato, vel fideicommissio, vel illius eiusdem hereditatis parte cohonestati sunt, ut frequenter placitū enunciant Paris. conf. 68. nu. 57. libr. 2. Did. a Couarru. in c. 1. num. 17. de testam. At in creditorum fraudem, damnumvè eiusmodi venia præstari nequit. commune effantur. Ioan. Annib. in l. nemo potest. nu. 406. ff. de leg. lib. 1. Aymon Craue. conf. 174. num. 11. Iul. Clar. d. §. testamentum. quæst. 66. vers. quoad primum. E. Suarez.

Inuentarij confectionem & cautionem testator remittere non potest, per tex. ubi norant communiter doct. in l. 1. C. de vsuf. Et est com. opin. doct. secundum Soc. conf. 131. refert Bell. conf. 54. nu. 3. Ioan. Fich.

Inuentarij confectionem testator non potest remittere usufructuario. com. dicit Clar. §. testamentum. q. 66. vers. quo ad secundum. P. rich.

Non suffic. q. testator remittat tutori confectionem inuentarij, sed oportet expressè dici q. testator vetuit confectionem inuentarij, ut dicit tex. in d. l. fi. C. arb. tu. ibi, nisi testatores inuentarium specialiter conscribi vetuerint. & ibi Sal. ad hoc not. & no. Ang. Are. in §. præterea. el. 2. col. 43. mihi 23. insti. de excep. vbi

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 82

vbi dicit, qd vidit multos peritissimos in hoc errasse. Ita refert Ias. in d.l. nemo potest.

Ipsa tamen Ias. in d.l. nemo potest. in 11. col. dicit nō credere qd istud sit verum. & in contrarium al. Cy. in d.l. fi. & lo. And. in add. Spec. in tit. de tutore. §. generaliter. vers. hoc autem notandum. & adduc. multa in contrarium, quæ vide per eū. Subiungit Ias. in d.l. nemo potest. in 11. col. qd testator non potest hæredi remittere confectioem inuentarij in præiudicium creditorum. quibus testator non potest præiudicare. all. Paul. de Cast. Alexan. & Are. ibi. & Bal. in l. fi. §. cum igit. C. de iure delib. Crot. in d.l. nemo potest. in 19. col.

Secus in præiudicium legatariorum, quia potuit eis non legare: ergo qualificare legatum. l. videamus. §. iurare. ff. de in litem iurando. al. multa alia max. Alex. conf. 214. incip. perspetis his quæ in themate præscripto. De his omnibus vide Clarum §. testamentum. q. 66. per totum.

Idem vult ipse Ias. in d.l. cum necessitate. in fi. C. de fideicom. vbi al. dictum cōfi. Alex. nu. videlicet 124. in 1. vol. Tu dic qd illud cōfi. est in 2. vol. conf. 82. vbi h. d. in ult. col. Crot. vbi supra tenet contrarium.

Et in materia, an testator possit remittere hæredi confectioem inuentarij? vide Barb. in 2. vol. conf. 64. in 4. col. Guid. conf. 63. E. Suarez.

Testator, licet de iure possit remittere hæredi confectioem, seu necessitatem conficiendi inuentarium. l. fi. C. arbit. tut. & l. cum tale pactum. §. 1. vbi Bal. & Imo. ff. de condi. & demonst. Curt. conf. 29. in regno Hispaniæ, circa fin. cum allegatis per Dec. conf. 308. visa iterum lecta. col. 2. & Soci. conf. 51. viso testamento. vol. 3. & copiose Clarus in tract. de testam. lib. 3. quæst. 66. vbi ait istam esse communem opinionem, & declarat illam quomodo procedat: Nihilominus iudex si ei visum fuerit id expedire rerum administrationi, potest tutorem cogere ad confectioem mentionati inuentarij, non obstante, seu attenta remissione ipsi tutori facta per testatorem in suo testamento de non conficiendo inuentarium ex l. utilitatem. vbi Bar. ff. de confir. tut. Ang. conf. 144. circa fi. Ias. in l. cum necessitate. C. de fideic. Guid. Papæ decis. 352. in fin. Bar. communiter approbatas, & receptas in l. nemo potest. nu. 12. ff. de leg. 1. vbi post alios Crotus col. 19. idem Bar. in l. tutor qui reperiuntur. nu. 18. ff. de administ. tuto. Craue. conf. 193. nu. 10 in l. si ex legati causa. nu. 21. & seq. ff. de verb. oblig. Aret. conf. 22. col. 2. & Dec. conf. 349. num. 5. Ioan. Dilectus in tract. de arte testandi. in rub. de tutor. cap. 11. & Clar. in d. q. 66. in fin. Viuius opin. 878.

Testator prohibens inuentarium fieri, ac confici per hæredem, non propterea talis prohibitio noceret, fieretq; præiudicium creditoribus, quibus quidem non obstante huiusmodi prohibitione in solidum teneretur hæres inuentario non confecto: quia testator ipse suis creditoribus præiudicium facere non potest. l. filiusfamilias. §. Diui. ff. de leg. 1. & ista est communis opinio, vt resoluit Bal. in l. fi. §. cum igitur. C. de iure delib. & in l. fi. C. arbitrium tutelæ. Dec. conf. 418. nu. 14. Castr. Alex. num. 18. Crotus nu. 30. & Annib. nu. 596. Ias. in 1. lect. nu. 51. & seq. & in 2. lect. nu. 65. & Ripa. num. 80. & seq. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Paris. conf. 21. nu. 54. vol. 2. & idem Dec. conf. 653. nu. 7. Viuius opin. 873.

Testator nō potest in præiudicium creditorum confectioem inuentarij remittere hæredi, tutori vero potest. l. fi. C. arbit. tutel. Pau. Cast. in l. fi. §. 1. C. de iur. delib. quia non potest testator creditoribus suis præiudicare, quominus heredem possint in solidum compellere ad exoluendum quod illis debetur, eo casu quo hæres non faceret inuentarium. Soc. conf. 51. num. 2. vol. 3. & ita volunt communiter doct. vt dicit Craue. conf. 174. Clar. §. testamentum. q. 66. vers. quoad primum. & vers. quoad 1.3. Bar. in l. nemo potest. nu. 12. & ibi Ias. de leg. 1. Adde Bal. in l. cum tale. §. Titius. ff. de condit. & demonst. fallit vt per Ias. in l. cum nec essitatem. C. de fideic. Bellac.

Hæres filius, non confecto inuentario, an perdat Trebellianicam, vel legitimam.

C A P. VI.

Aeres nisi sit de liberis primi gradus, per non confectioem inuentarij, priuatur Trebellianica. Est magis comunis opin. secundū Dec. conf. 236. non parua difficultas. vers. alia est opin. vol. 2. Alex. pulchre in conf. 67. visis, & ponderatis. circa prin. vol. 4. vbi concludit, filium non priuari legitima, nec Trebellianica, per non confectioem inuentarij. & attestatur esse com. opin. & ab ea

non esse recedendum. Sed qd hæres etiam extraneus non priuetur Trebellianica, tenet Ias. & dicit esse com. in rubr. ff. ad Treb. vers. breuiter. & conf. 84. nu. 4. vol. 1. Alex. conf. 29. lib. 5. conf. 62. lib. 4. refert Ias. in l. Marcellus. in prin. q. fi. ff. ad Treb. Bar. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falc. Cor. cōf. 180. vol. 4. Cōtrariam tamen magis communem dicit Fulg. in d. auth. Dec. conf. 436. Et qd per non confectioem inuentarij, etiam filius amittat Trebellianicam, dicit esse magis communē Deci. in conf. 480. in casu. versu, sed tamen prædictis. vol. 3. Imo qd prohiberi non possit, dicit magis communem idem Dec. sibi contrarius in conf. 81. in casu proposito. in fi. vers. ex quibus omnibus. vol. 1. M. Char.

Inuentario non confecto per filium etiam primi gradus, vel dolose confecto Trebellianica amittitur, iuxta communem per Burf. conf. 55. nu. 36. lib. 1. Bonac.

Inuentarium tenetur facere hæres rogatus de restituendo, alias perdit Trebellianicam. Corn. conf. 168. vol. 3. Io. Duran. in arte testan. tit. 5. cau. 37. communem dicunt: sed Alex. conf. 67. vol. 4. dicit communem contrariam. Sed Dec. conf. 480. dicit magis com. primam, etiam in filiis hæredibus. nu. 16. Concor. cum prima l. 10. tit. 6. par. 6.

Fallit in legitima, quia etsi non cōficiat inuentarium, nihilominus potest detrahare legitimam. Calc. conf. 36. Io. Dur. in art. test. tit. 1. cau. 8. Guid. dec. 54. communem dicunt. B. Vill.

Nota qd tempus conficiendi inuentarium currit à tempore aditam hereditatis. Deci. conf. 633. Roma. conf. 84. Ioan. Dur. in art. test. tit. 1. cau. 8. & Bello. conf. 68. communem dicunt Et post aditam hereditatem debet incipere, & finire intra sexaginta dies.

Nota secundo, quod testator non potest remittere usufructuario inuentarium, nec cautiones præstandas in usufr. Bello. conf. 54. nu. 2. com. d. ex Soci. conf. 131. & Bar. l. nemo potest. de leg. 1. idem.

Additio. Inuentarium hæres de iure antiquo non conficiebat, & ultra vires hereditarias ad legata non tenebatur, nisi quatenus ei visum esset. hodie per ius auth. indictum est, quod si integra legata euadere voluerit, si hereditas suffectura non esset quod debeat cōficere inuentarium, alias tenetur ad omnia legata. & hanc com. d. Ang. tracta. de inuentario. num. 2. Sed an sit verum indistincte & de aliis quæst. in materia inuentarij per eundem in d. tract. & Pran. Perocel. similiter in eo tract. per totum, & Guid. Pap. tract. de forma inuentarij, per totum. Ioan. Fich.

Filius grauatus non conficiens inuentarium, Trebellianicā perdit. Est magis commu. opin. secun. Deci. conf. 236. non parua. & conf. 480. in casu. Socin. iun. in conf. 132. ad corroborationem. vol. 1. M. Char.

Hæres non conficiens inuentarium perdit quartam: est magis communis opinio vt per Fran. Turz. concl. 9.

Fallit in 2. casib. vt per Ripam, in l. ex licito. §. si is qui quadraginta. ff. ad Trebel. nu. 8.

Fallit vt per Baptista. a Villa. concl. 93. in litera I. & in concl. 319. & in litera T. ampliatur in 2. casib. videas Viuium vers. hæres extraneus. Do. a Fin.

Inuentario non confecto, nec negabitur, nec attenuabitur legitima filiorum portio, vt frequenter placitum ait: in contrarium ipse meritisimo abiens: Vigl. in §. extraneis nu. 6. in situ. de hæ. qual. & differ. vt nec quouis alius hæres ad legata ultra ipsius hereditatis vires generaliter tenebitur, commune cum Alex. ponit Fran. Turz. opin. 95. E. Suarez.

Per omissionem inuentarij, filius legitimam non amittit. Est magis com. opin. sec. Alex. in conf. 139. eleganter circa princip. vol. 1. Vezinus.

Receptor est doctorum sententia, qd hæres inuentariū non conficiens, teneatur ne solum ad integra legata, etiam ultra vires hereditarias. auth. sed cum testator. C. ad leg. falc. sed etiam Trebellianica priuetur, vt tenuit Pau. Cast. in conf. 445. circa primum. lib. 2. vbi refert se ita sæpius consuluisse. Idem attestatur Rosellus, qui sua ipsius subscriptione dictum consilium approbauit. Hanc etiam magis comunem esse voluit Corn. in conf. 303. in 5. dub. lib. 1. conf. 22. lib. 2. & conf. 163. in 3. dub. lib. 3. Deci. conf. 480. vers. Postremo in casu isto. & 495. Curt. iun. in conf. 54. Soci. in rubr. ff. ad Treb. in fi. & in l. Marcellus. §. quod autem. eo. tit. Capr. conf. 7. in fi. idem voluit Guid. Papa in extraneo, secus in filiis, vt in quæst. 53. Ias. verò contrarium tenuit, in conf. 114. & Aymo Crauetra, qui postquam retulit plures doctores hoc in articulo sibi ipsis cōtrarios, tandem concludit, qd ob non inuentarij confectioem Trebellianica non amittatur, vt videre licet apud eum in conf. 17. in 1. par. F. Turzan. & E. Suarez.

Com.V.I.Opin.

Hæres ob omiffam inuentarij confectionem, incidit in fufpicionem doli & furti: & an ultra vires hæreditarias teneatur.

CAPVT VII.

In Aeres qui non conficit inuentarium, incidit in fufpicionem fur ti rerum hæreditariarum, ita exiftente fufpicione de iure cõmuni. §. fancimus. in auth. de hæred. & falcid. Rom. conf. 118. nu. 2. & tenetur ultra vires hæreditarias. §. fi vero non fecerit. in auth. de hære. & falcid. l. fi. C. de iur. delib. fallit vt per Io. Bolog. in l. quæ dotis. ff. fol. mat. nu. 3. 2. fallit in 6. cafib. quos no. Iaf. in l. fcimus. §. & fi præfatam. C. de iure delib. nu. 2. fallit in 2. cafib. quos no. Soc. reg. 170. Do. a Fin.

Inuentarium ac librum rationum fi quis non confecerit, cum fit dolus in omittendo, & dolus præfumptus, non poffe deferri iuramentum in litem. Iaf. consulendo fcribit in confi. 174. num. 3. ver. tertio principaliter facit. in 2. vol. confi. Sed q̃ deferri poffit, eft communis opin. licet dolus in omittendo & præfumptus fuerit, quia potest & debet nihilominus deferri tale iuramentum. Et hanc communem doct. fententiam effe poft alios refert Io. Baptift. Plot. in rep. l. fi quando. §. 4. incip. primo itaque. nu. 85. verf. & hæc eft vera & communis opin. C. vnde vi. Kirchouius.

Inuentarij omiffio obligat hæredem ultra vires hæreditatis, fecundum commu. opin. & etiam de iure cano. teſte Burſa. confi. 3. nu. 44. lib. 1. Idem.

Inuentarium pro viribus hæreditariis hæredem de euictione teneri facit, fecundum communem per Burſ. confi. 49. nu. 52. lib. 1. Idem.

Et fi de iure veteri hæres ob omiffam inuentarij confectionem in nihilo plus creditoribus, neque legatariis teneretur, vt probatur ex tex. in l. 1. §. is qui quadraginta. ff. ad Treb. iure tamen nouiffimo authenticorum fecus, & aliter introductum, & difpofitum fuiſſe legimus. §. hinc autem nobis. in auth. de hæred. & falc. vbi habetur q̃ hæres non conficiens inuentarium, tenetur creditorib. & legatariis inſolidum ultra vires hæreditarias, probatur etiam ex tex. in l. fi. §. fi quis autem temerario. C. de iure delib. non tamen intelligas, q̃ adeo illis obligetur, vt etiam debitum iure naturæ perdat: quia illud non amittit, fed de legatis detrahitur, & illa diminuet, & fic diminuta legata inſolidum hæres præſtabit: & ita ex hac declaratione generali, quam ibi tradit Bar. in auth. fed cum teſtator. C. ad l. Falc. quæ fuit prout refert Ric. Mal. & Cyn. intelligis illud quod dicitur hæredem inuentarium conficientem in ſolidum onerib. hæreditariis teneri: quia non procedit quoad legata, vt ibi concludit & tradit glo. d. §. fi quis autem. in verbo, ſacramento. Et Alex. qui ait communem. Franc. Turz.

Propter non confectionem inuentarij, contra tutorem iuratur in litem. fallit in 3. cafib. quos no. Plot. in l. fi quando. C. vnde vi. num. 249. & 368. ponit 5. cafus, in quibus regula non procedit. Idem.

Hæres non conficiens inuentarium, nõ tenetur in foro animæ & conſcientiæ, ultra vires hæreditarias creditoribus hæreditariis ſatisfacere, fecundum glo. in c. parochiano de ſepul. Io. And. in tit. de inſtr. edit. §. nunc vero aliqua. in add. exordiẽte An in foro conſcientiæ. Hoſt. in ſumma de teſtib. §. pen. verf. Quid ſi bona. & Io. And. in c. quanquam. de vſuris. lib. 6. in nouellis, quos refert Bar. qui ait ita teneri per Theologos, quorũ firmat plures de re hac ſententias ſe vidiffe, & cum hac eadẽ opinione concurrunt quoq; Ant. Butr. in c. quia plerique de immun. eccl. Anch. in c. Raynu. de teſta. Abb. in c. Raynald. col. 9. eod. tit. & in ca. ſua nos. de vſuris. Lauren. de Rodul. in repet. cap. conſuluit. de vſuris. quæſt. 24. Feder. de Senis confi. 20. Bar. Ang. & Bald. in l. gerit. ff. de acquiren. hæred. Imo. in l. 1. §. hæc ſtipulatio. ff. fi cui plus quam per legem Falc. Bart. num. 3. Bal. Ang. Alex. nu. 5. & Iaf. nu. 23. cum aliis ſeq. in rub. ff. de acquir. hæred. & Ang. in l. fi. in prin. C. de iur. delib. & in lex teſtamento. ff. de teſt. mil. Alex. de Neuo. confi. 98. ſub nu. 8. & Boer. confi. 53. ſape. ſub nu. 3. & iſta eſt cõmunis opinio ſecundum Doct. præcitatos, & Ruinum confi. 20. contra Paulum, qui dicitur vnã cum aliis demum dirupiſſe. num. 6. vol. 8. qui ſimiliter ibi ſequitur dictam communem.

Sed regulariter de iure ciuili in foro iudiciali hæres adiens hereditatem ſine beneficio legis, & inuentarij, ſue ſuus, ſue extraneus ſit, tenetur in ſolidum, etiã creditoribus hæreditariis ſatisfacere, etiam ultra vires hæreditarias, vt in l. fi. §. fi. vbi gl. C. de iure delib. & in l. quæ dotis. ff. fol. mat. Bar. in l. filiusfam. §. Diui. nu. 8. ff. de leg. 1. Bal. in l. filium quem habentem. nu. 36.

De ultim. uoluntatib.

& ſeq. C. famil. erciſ. Io. de Amicis confi. 3. nu. 21. & confi. 70. nu. 2. Alcia. confi. 29. occupationes meæ. num. 2. tomo 3. lib. 9. fol. 200. Boer. in d. confi. 53. nu. 3. & in deciſ. 57.

Et hoc procedit ſimiliter de iure canonico, vt hæres ultra vires hæreditarias, etiã in foro contentioſo canonico, per nõ confectionẽ inuentarij infra ſtatuta tempora à iure teneatur, ſecundum communem opinionẽ Bal. in d. l. fi. C. de iur. delib. Ang. & Alex. col. 1. in d. rub. ff. de acq. hære. Ang. in l. 1. §. hæc ſtipulatio. ff. fi cui plus quã per l. Falc. & Im. in rub. ff. de acq. hæred. citatam per Rom. in auth. ſimiliter. circa fi. C. ad leg. Falc. & per Alex. de Neuo in d. confi. 98. ſub nu. 8.

Et ſic non conficiẽdo inuentarium ipſe hæres in ſolidum teneretur, vt per Abb. in d. c. Rayn. nu. 13. & ſeq. Imo. in d. l. gerit. nu. 5. & Caſſado. deciſ. 3. nu. 3. de teſtam. quoniam contra eum præſumptio foret, q̃ hæreditaria bona occuparet. §. ſi q̃s autem. auth. de hæred. & Falc. Afflic. deciſ. 44. col. pen. & Alcia. in l. 1. nu. 14. ff. de leg. 1.

Et præmiſſa, q̃ hæres non conficiens inuentarium teneatur ultra vires hæreditarias creditoribus ſatisfacere, ampliatur, vt comprehendant quoq; mulierẽ ſuccedentem; Et ſic mulier ipſa tenetur inſolidum quemadmodum maſculus, ſecundum Bart. confi. 154. maritus fecit hæredem vxorem. Bal. in l. fin. in prin. C. de iur. delib. col. 2. & Alex. in l. iuris ignorantiam. C. qui admit. ad bon. poſſeſ. pet. col. pen. & iſta eſt communis opinio omnium Scribentium.

Ampliatur ſimiliter dicta communis, vt hæres etiam vſurarij non conficiens inuentarium inſolidum teneatur in foro contentioſo ad vſuras reſtituendas, præſertim quẽ vbicunq; fenerator ipſe pœnitens decederet, vt voluit Hoſtien. in d. cap. ſua nos. Abb. in cap. in literis de rapto. & Alex. de Neuo in d. confi. 98. ſub nu. 8. vbi deducit iſtam opinionem communiter approbati.

Itẽ ampliatur, vt hæres ipſe ſe immiſcẽs hæreditati ſine inuentario infra tempus legitimum confecto, teneatur non ſolum omnibus creditoribus, ſed legatariis. auth. ſed cum teſtator. C. ad leg. Falc. & in corpore vnde ſumitur, & quod notat glo. in d. l. fin. §. cum igitur hæreditas. in verf. Omnibus. C. de iur. delib.

Ampliatur etiam mentionata communis, vt hæres ipſe nõ conficiens inuentariũ bonorũ hæreditariorũ, teneatur quoq; ultra vires hæreditarias in legato alimentorum alicui facto, & conſequenter huiusmodi legatũ alimentorũ, tunc ſoluendum veniret per hæredẽ ultra vires patrimoniij, ſecundũ Iaf. in l. fi. §. fi præfatam C. de iure delib. & Nattam confi. 387. in quæſtione alimentorum. nu. 9. vol. 2. contra Bal. in l. voluntatis. col. 2. C. de fideic. contrarium aſſeuerantem, q̃ hæres ipſe non teneatur ad ſolida legata, ſi ageretur de legato alimentorum.

Sed præmiſſa communis opin. ita & taliter ampliata, limitatur non procedere, vbicunq; eccleſia, vel pauperes, vel alia pia cauſa inſtrueretur hæredes. & adiret hæreditatẽ abſq; beneficio inuentarij, tunc quippẽ non tenerentur ultra vires hæreditarias. ſecun. Bar. in l. 1. q. 4. prin. C. de ſacroſ. eccl. & Cardin. Alban. in ſuis lucubrationib. nu. 9. qui exprimit iſtam eſſe magis commu. opin. & ſequitur copioſe, & citat etiam Tirac. in tract. de priuileg. piæ cauſæ in priuileg. 88. vbi refert quoque Doct. contrariæ ſententiæ. Viuius.

De confectione inuentarij miſcellanea.

CAPVT VIII.

Inuentarium conficiens non dicitur adire hæreditatem, ſecundum communem per Rol. de inuent. 3. par. quæſt. 3. Bonac.

Inuentarium qui confecit hæres, ſi non ſit pecunia in hæreditate, compellere poteſt creditores hæreditarios vel legatarios ad accipiendum res hereditarias in ſolutum, ſecundum communem per doct. in l. fi. §. & ſi præfatam. per illũ tex. C. de iur. delib. & ſic aliud pro alio ſolui poteſt, contra nõ in l. fi. ff. ſi cer. pet. ſecus ſi eſſet pecunia in hæreditate. l. fi pecunia. ff. de leg. 2. quam concl. declara, vt per Rol. de inuentar. 4. par. q. 23. Bald. d. §. & ſi præfatam. col. 2. verf. quæro. vbi inſtruit hæredẽ q̃ dicat creditoribus, vendite vos, & ego conſentiam, proteſtans q̃ nolo teneri de euictione. Quod dictum ampliatur procedere, etiam ſi creditum eſſet ex cauſa dotis. ex nõ. per Rol. vbi ſupra. quod not. Quam concl. declara vt per eundem d. tract. 4. par. q. 24. vbi an ſit dare caſum in quo hæres cum beneficio inuentarij cogi poſſet ſoluere in pecunia: Dic vt per eum ibi, & quæſt. ſeq. vbi an ſi pro prædicta ſolutione faciẽda, vendantur bona hæreditaria, requiratur ſubſtaſtatio, vel alia ſolemnitas? Et concludit q̃ non, ex iurib. per eum alleg. Item ad

ad prædictas concl. vide Rol. ubi supra. quæst. 26. Bellac.

Inuentarium si fiat de rebus absentibus, tunc si subieniprio fiat per procuratorem valet, sed si fiat inuentarium p ipsum heredem, quia tunc non potest subscribi per procuratorem, sed per alium notarium, secundum communem per Rol. de inuent. 3. par. q. 49. las. in l. si in prin. col. 4. ver. l. exto requiritur. C. de iur. delib. Bonac.

Inuentarium non solum prodest aduersus obligationes mere hereditarias, sed & aduersus mixtas a propria heredis promissione ortas, iuncta hereditatis aditione, sine quo alioquin cum effectum non gigneretur. commune ait las. in l. qua dotis. nu. 52. ff. sol. rat. E. Suarez.

Inuentarium in quo vnam, duas vel tres hæres per dolum non scripsit, nihilominus valet, quam si bona fide fieret, ut frequenter placitum inquit las. in l. si. §. in computatione. §. licentia. nu. 4. C. de iure delib. E. Suarez.

Inuentarium conficiens hæres, si soluit scienter alicui legatum integrum absq; detractioe falcidiae, hodie sibi præiudicat in ceteris legatis, secundum communem per Rol. de inuent. 4. par. q. 7. quam limita ut per eum ibi nu. 2. & 3. Idem.

Inuentarium necessarium est de iure canonico in foro contentioso, cum in eo seruentur iura, quæ de inuentario loquuntur, cum ius canonicum in hoc non contradicat iuri civili: quod utique certum est, ut in cap. Raynaldus. ubi Abb. col. 3. versic. item nota ex hoc tex. de testa. q. ius canonicum in foro contentioso approbat dispositionem iuris civilis, quæ vult q. hæres non conficiens inuentarium teneatur creditoribus. ultra vires hereditarias. & hanc communem dicit Rol. de inuent. par. gatiua. ult. quæst. 35. Idem.

Inuentario legitime confecto ab hærede producto, creditur. fallit in 3. casibus. quos no. Franc. Herc. in tract. de præb. ne. num. 256. Idem.

Inuentario confecto, hæres potest detrudere falcidiam de legatis & fideicommissis l. si. §. & si præfatâ. C. de iur. delib. quæ falcidia refecit legata ultra debitum modum facta. l. i. ff. ad l. fal. quæ concl. amplia procedere eia in testamento militis. limita tamen locum non habere, quando legata facta essent ad alias causas, vel in redemptionem captiuorum, secundum communem per Rol. de inuent. 4. par. q. 5. nu. 12. & 3. Bellac.

Inuentarium confectum ab hærede non operatur ut creditores teneantur bona in solutum accipere, sed eisdem tradenda sunt vendenda, vel per hæres vendi, & pretium solui, si hereditas sit soluendo, nec damnum patiatur hæres, quo casu tria requiruntur, ex communi per Burfat. consi. 9. num. 33. lib. 1. Bonac.

Inuentarium probat contra tutorem. d. l. si. C. arb. tu. Barb. in 2. vol. consi. 59. in 17. col. Dec. consi. 60. in 2. col.

Et res posita in inuentario præsumuntur extare, nisi probentur consumptæ. Alex. in 1. vol. consi. 45. ubi ponit quomodo probentur consumptæ. Vezin.

Hæres non tenetur pbare alia bona non extare, quæ descripta in inuentario. Sed hoc probare debet, qui contrarium allegat Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 211. Lud. Ro. consi. 276. in fi. Idem.

Contra inuentarium hæredis, admittitur probatio in contrarium. l. si. §. licentia. C. de iur. delib. quod secus est in inuentario tutoris, secundum communem per Rol. de inuent. 3. par. q. 66. nu. 7. & plures differentias de inuentario tutoris vel hæredis, vide per eundem d. tract. 4. par. quæst. 47.

Onus probandi incumbit asserenti esse alia bona in hereditate, præter descripta in inuentario, non autem neganti: etia q. inuentarium non esset confectum, secundum communem per Burf. consi. 123. nu. 2. lib. 1.

In inuentario si quis non ponat ea quæ postea ad ipsius heredis notitiam deueniunt, an perdat per hoc ipsius inuentarii beneficium? & dic q. non, nisi circa illam rem, secundum Rol. de inuent. 3. par. q. 65. quem vide in d. tract. 4. par. q. 8. ubi plenè disputat, & tandem concludit q. punitur hæres celans rem hereditariam circa eandem rem, ut teneatur in duplum, non tamen per hoc irritatur. Bellac.

Inuentarium non tenetur conficere pater, habens vsumfructum in bonis aduentitiis filij, secundum communem per Rol. tract. de inuent. q. 26. in fi. Misig. cent. 2. obser. 97. Quid in patre qui succedit filio iure peculij, an teneatur conficere inuentarium? Dic q. cum hodie sit dare hereditatem in filiosam, ut per glo. doct. & Bar. in l. 2. ff. de cast. pec. in l. post dotem. ff. sol. matr. & pater possit succedere filio ab intestato ut eius hæres, resultat quod inuentarium conficere teneatur, aliàs in solidum obligatur, secundum communem per Rolan. d. tract. quæst. 28. circ. fi. Bellac.

Beneficio inuentarii non gaudet, qui ex propria cõuentione obligatus est ita Dec. in consi. 137. & Cor. in 3. vol. consi. 31.

Limita nisi maritus obligaret se pro vxore, quæ fecerat inuentarium. Cor. in 4. vol. consi. 36. Vezin.

Hæres condemnatus per sententiam, beneficio inuentarii inuatur. Alex. in lex diuerso. §. si. ff. sol. matr. communem dicit. Vezinus.

Inuentarium conseruat ius adeuntis hereditatem cum beneficio inuentarii. l. si. §. in computatione. C. de in. delib. cum aliis al per Alex. in 5. vol. consi. 166. in 2. col. Barb. in 4. vol. consi. 52. in 10. col. Idem.

Inuentarium bonorum conscribere quiuis cogetur, a quo bona poscuntur, vel conuentione, vel accusatione, ut communem cum multis testatur Arius Pin. non leuiter ipse dubitans in l. 1. par. 2. nu. 23. & nu. 24. C. de bonis mater. ut etiam fecit las. in l. si fidei iuror. §. vit. num. 28. ff. qui satisd. cogan. & qui praxi tamen receptum profitetur, Picus in l. post contractum. nu. 96. ff. de donat. E. Suarez.

Hæreses nunquid vxorem defuncti alere teneantur intra annum luctus, & mobilia ei tradere.

C A P. IX.

Hæres tenetur ad alendum vxorem defuncti infra annum luctus. las. in §. fuerat. inst. de actio. nu. 28. communem dicit. Vezin.

Defuncti hæreses quamuis iure teneantur relictæ vxoris dotis bona immobilia statim tradere, mobilia vero intra annum l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. actio. not. in c. 3. de dona. inter virum & vxor. quorum mobilium fructus efficiuntur ipsorum hæredum, nec tenentur ipsi eos restituere post anni dilationem cum ipsis bonis, iuxta glo. & communiter doct. in l. diuortio. ff. solu. matr. & in d. §. exactio. quam reprobat Cast. d. l. diuortio. ubi Alexan. nu. 18. de qua per las. lib. 2. responsi. cap. 3. interim tamen dum mobilia dotis non restituantur: alenda est vxor vidua ab hæredibus mariti, si ipsa non habeat unde possit se alere glo. communiter approbata in d. l. diuortio in princ. glo. & Bar. in d. §. exactio. quam dixit communem Alex. d. l. diuortio. colum. 5. & eam æquorem dixit Abb. consi. 39. lib. 2. doct. in l. si. C. de bon. mater. Zaf. d. cap. 3. in fin. & alia quæ etiam scribit Cast. in l. 1. num. 5. C. de leg. quamuis Abb. d. consi. 39. & Cast. d. l. diuortio. dubitent. Si tamen vidua intra annum ad secundum matrimonium transierit, hæreses prioris mariti nec tenentur mobilia reddere intra annum, nec alimenta præstare, de quo vide quæ habentur per Pract. Pap. for. lib. ad vsumfructum. vers. ac etiam alimentis. las. in §. fuerat. num. 25. inst. de actio. Garon. in rubr. nu. 41. C. de secun. nupt. pena 17. quorum opin. non probatur si secundus maritus esset pauper, nec haberet bona unde posset vxorem alere, quo casu, vel debent hæreses alimenta vxori præstare, vel ei dotem restituere, & quamuis dicto casu quo tenentur hæreses mariti alere vxorem viduam, teneantur etiam ei dare vestes viduales lugubres etiam pretiosas. l. verbo victus. de verbo. sign. Ang. in l. decreto. C. ex quib. caus. intam. irrog. Are. in d. §. fuerat. in fi. inst. de act. & hoc inspecta personarum & regionis qualitate. Si tamen vestes ipsas dederint casu quo non tenentur, dic q. præsumuntur donasse pro tempore viduitatis. Alex. in l. si is qui quadraginta. §. fin. ff. ad l. Falcid. nec ipsi viduæ incumbit probatio consuetudinis deducendi tales vestes ex viri præmortui hereditate: sed illius tantum consuetudinis, qua viduæ his vel illis vestibus solent iugere maritos, ut per Capic. decis. 26. Quas vestes tenetur foemina ipse hæredibus reddere, si nubat intra annum luctus, teste Bald. consi. 478. lib. 5. Campeg. de dot. 2. par. q. 56. Lup. in rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 11. nu. 8. qui duo loquuntur tantum de preciosis. Bald. tamen indistinctè de omnibus. quem sequitur Alex. d. l. si is qui quadraginta. §. si. Garon. in rub. C. de secun. nup. nu. 43. pena 18. de quo vide Guid. Pap. q. 296. Rol. consi. 10. nu. 18. lib. 1. consi. 14. nu. 55. consi. 15. nu. 7. lib. 3. Aufr. ad Capel. Tolos. q. 336. quæ nora, quia vidi consultum secundum eam conclus. quod mulier soluto matrimonio vestiri debeat pannis lugubribus & bellis expensis hæredum mariti ex præal. de alimentis præstandis viduæ intra annum, vide eundem Castren. d. l. 1. C. de leg. ubi etiam cui operari debeat eo tempore durante. Bellac.

Vxori hæreses mariti defuncti iure dotis bona immobilia statim tradere tenentur, mobilia vero intra annum. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxor. actio. not. in c. 3. de donationibus inter virum & vxor.

Etiam si hæreses ipsi essent diuites, & facultatem haberent Com. opin. Tom. iij. L 3 statim

statim restituendi dotem prædictam: vt per Bart. & alios omnes. in l. diuortio. in princ. ff. solu. matr. & Ias. in §. fuerat. col. 8. institut. de actionibus. vbi admonet istam esse communem opinionem.

Imò, & fructus ipsorum mobilium efficiuntur absque dubio aliquo ipsorum hæredum, nec illos post anni dilationem cum bonis mobilibus restituere tenentur: secundum glo. & omnes communiter. in l. diuortio. ff. solut. matr. gloss. & ceteros omnes in d. §. exactio.

Et licet Paul. Castren. senserit contrarium in dicta l. diuortio. & eius opinionem Alexand. ibi. num. 18. veriore esse docuerit, atque illam satis constanter defenderit. Zaf. lib. 2. responsorum. cap. 3. Nihilominus prædictorum Doct. suasionibus, primæ sententiæ ipsius Gloss. & communi tanquam tutissimæ in iudicando, consulendoque libenter inheremus.

Sed interim durante cursu dicti anni luctus, dum mobilia dotis non restituuntur, vxor vidua ab hæredibus mariti aliena venit, si ipsa non habeat vnde se ipsam alere possit. iuxta glo. Bar. & reliquos communiter in d. §. exactio. gloss. & ceteros omnes. in d. l. diuortio. in princip. vbi Alex. col. 5. istam opinionem communem esse demonstrat. & consil. 27. Viso themate superscripto. in princip. volum. 4. & Bertran. etiam consil. 19. Quamuis secundum communem opinionem. vol. 6. atque eam ait æquiorē esse Abb. consil. 39. vol. 2. idemque tenet Cyn. & doct. in l. si. C. de bonis mat. Zaf. in d. cap. 3. in fi. & Ant. Capic. decis. 24. in causa Lucentis. numero primo. vsque ad num. 6. & Rolan. à Valle consil. 55. Siue consideremus dispositionem iuris communis. nu. 4. & seq. vol. 2. Quamuis, & male Paul. Castren. in d. l. diuortio. & Abb. in d. consil. 39. inclinauerint in contrariam partem.

Si verò vidua ipsa intra annum ad secundas nuptias conuolaret, seu transiret: tunc equidem hæredes primi mariti ei minimè tenerentur mobilia reddere intra annum, nec alimentum præstare, vt voluerunt Cyn. in d. l. fin. Ferrarien. in practica Papiens. in forma libelli, quæ vxor agit ad dotem. versiculo Ac etiam alimenta. & Iaso. in §. fuerat. numero 25. institut. de actionibus.

Sed antedicta regula in principio posita, ita & taliter enucleata, claudicat non procedere, vbicunque extaret consuetudo in contrarium, quòd bona ipsa mobilia, soluto matrimonio, statim restituerentur mulieri, prout talem consuetudinem extare meminit in Ciuitate Bari Vincentius Maxilla in consuetudinibus Bari. in consuetudine, Dos à patre profecta. nu. 183. tit. de iure dotium. fo. 89. Viuius.

De hærede, qui petit se mitti in possessionem ex l. fin. C. de edict. diu. Adu. tollen.

C A P. X.

Hæredi petenti mitti in possessionem vigore. l. si. C. de edict. diu. Adu. tollen. sufficit præsentare testamentum, & asserere se esse illum nominatum in ipso testō, nec aliæ probationes exiguntur, & sic index tenetur mittere in possessionem hæredem simpliciter, ostendētem ei testamentum faciens mentionem expressè de institutione, & consequenter sufficit hæredi ostendere testamentum, & eo ostenso index debet eum mittere in possessionem hereditatis, ita colligitur ex d. l. fin. & hoc non habet difficultatem aliquā, vt aiunt Doctores ibi, & Alex. consil. 101. nu. 9. vol. 1. Dec. consil. 84. & Gozad. 7. sub nu. 5. & consil. 21. num. 10. & sub nu. 26. Imò omnes Doctores concludunt, quòd sufficit ostendere simpliciter testamentum, & dicere se esse illum nominatum in testamento, nec aliæ probationes requiruntur, vt per Scribē. omnes communiter in præcatis locis.

Et hoc ampliatur in tantum procedere, vt hæres ipse ex ostensione prædictæ testamenti debeat poni, ac mitti in possessionem bonorum, quæ tempore mortis testatoris per ipsum possidebantur, etiam si non essent sua dicta bona, sed aliena, secundum glo. & omnes in d. l. fin. & Ruinum consil. 107. superfluum est iudicio meo. nu. 1. vol. 4.

Ampliatur etiam hoc eatenus procedere, quòd si filia unica esset hæres instituta à patre vasallo, & peteret mitti in possessionem bonorum omnium defuncti, & præsertim feudaliū bonorum, adhuc deberet poni in possessionem, non obstantē q̄ agnati dicerent, & opponerent esse feudum, & eos admitti debere, vt voluit Guid. de Suzan. in d. l. fin. cui inhaerent omnes ibi. Afflict. decis. 119. num. 4. & Vrsil. in addit. ibi num. 1. &

Natta consil. 473. quædam nomine Syluia. num. 8. vol. 2. & Rolan. à Valle cum aliis aggregatis per eum consil. 2. viso, & perlecto eleganti consil. num. 26. cum aliis seq. vol. 3. vbi perhibet istam esse communem opinionem.

Quæ limitatur vtiliter non habere locum, vbicunque ipsi agnati offerrent, & opponerent incontinenti velle probare, & ostendere bona esse feudalia, asserendo hodie constat, hodie agatur: tunc enim essent legitimi contradictores mentionati agnati ad impediendam huiusmodi missionem in possessionem, secundum Alua. Præpos. And. de Iser. & Mar. Laud. in cap. 1. §. inter filiam. si de feu. fuer. contro. inter dom. & agna. & Gozad. consil. 12. in hac causa ex ciuitate Florentia mihi transmissa. sub num. 8. & sequent. vbi deducit istam esse communem opinionem, idemq; fatetur Roland. in d. consil. 2. nu. 32. & seq. vbi intelligit hoc procedere cum grano salis.

Et ampliatur quoque hoc idem, vt remedium dictæ l. fin. hæredi scripto detur, non modò vt de nouo in bonorum hereditatis possessionem inducatur, sed etiam vt in possessione iam apprehensa fortè propria auctoritate confirmetur: & consequenter memoratum remedium dictæ l. fin. conceditur, ne dum vt inducatur ad possessionem bonorum hereditariorū de nouo, sed etiam, vt confirmetur in possessione illorū, quam hæres scriptus prius habebat, & quam antea fortè apprehenderat auctoritate propria, vt voluit Cyn. & Bartol. in d. l. fin. & ibi Alexan. in fin. & ceteri omnes communiter sequuntur. Bald. etiam in additio. Specul. in titu. de testamē. in vers. An semel. & Paris. consil. 60. si consideramus petita. nu. 2. volum. 3. licet & male Ioan. And. in addit. ibi in §. pen. in vers. quòd si in die. contrarium velit.

Sed aduerte hic, quòd remedium dictæ l. fin. non competit ab intestato, & sic beneficium eiusdem legis non procedit in succedente ab intestato, ut apparet ex signatis per Alexan. num. 22. Dec. num. 39. & Zuccardum num. 306. ibi, vbi ita resident, & istam communem opinionem fore prædicat Parisius in mentionato consil. 60. si consideramus petita. num. 1. volum. 3. Cephalaus consil. 152. nu. 3. volum. 2. Ripa in rubr. ff. quorum bonorum. circa finem, & Gozadin. in d. consil. 7. sub num. 5. & in d. consil. 21. sub num. 30.

Item beneficium dictæ l. fin. cessat cōtra habentem titulum ante testatoris mortem: tunc enim impeditur possessionis immissio ex dispositione eiusdem legis, vt firman omnes communiter ibi, & Afflict. in d. decis. 119. num. 6.

Necnon antedictum beneficium cessat in hærede in re particulari instituto, cui non datur aliquo modo illud beneficium, vt voluit Bartol. in d. l. fin. col. 4. versic. secundò quæro vtrum quando est substitutus, cum quo concurrant omnes Doctores communiter ibi.

Sed instituto hærede, tunc aduerte, quòd concederetur tale beneficium, secundum gloss. in d. l. fin. Alex. in l. quoties de hæred. inst. Saly. Pau. Castren. Dec. & alios Modern. qui ibi perhibet istam esse communem opinionem. Viuius.

De hærede aduente hereditatem occisi, illius morte inulta; vel testatoris voluntatem adimplere negligenti.

C A P. XI.

Hæres qui adiuit hereditatem testatoris occisi eius morte inulta, tanquam indignus priuatur successione, & fisco applicatur. qui prius tenetur accusare occisorem, & facere quod puniatur l. i. C. de his qui. vt indig. l. heredem. ampliatur in 3. casibus & limitatur in 5. a Diaz. reg. 319. Hodie tamen de consuetudine non obseruatur illa pena, ita attestatur Foll. in pract. crim. Canon. nu. 32. & seq. Imò quotidie hæredes remittunt occisoribus defuncti, & cum eis pacem faciunt. esset enim illa lex nutritiua peccati. Clar. d. §. fin. q. 79. versic. item quando. Petr. Fichard. & Don. à Fina.

Dolus enim qui dat causam actui, ex quo acquiritur, nocet tertio, & ille tertius fit indignus in testamentis, vt est communis opi. Gabr. consil. 99. num. 9. Bonacosi.

Hæres monitus à iudice, si post annum non adimpleuerit voluntatem defuncti, in eo quòd respicit commodum pecuniarium alicuius, priuatur non solum hereditate, sed & legatis & prælegatis sibi factis in eo testō, & hoc quando testator non dedisset specialem executorem, auth. hoc amplius. C. de fidei. & hanc opinionem vt magis communem quòd perdat plegata, tenet Ias. in d. auth. hoc amplius. & sequitur Ben. in c. Raynutius. in verbo, si absque liberis de leg. & fidei. num. 204.

Et vniuer. testant dispositione. Locus VII. 84

104. & debet iudex personaliter heredem admonere, ita vt nō sufficeret præceptum illi factum, in absentia de satisfaciendo voluntati defuncti. Ange. in §. si quis. nu. 14. in auth. de hered. & falc. l. Fich.

Annus intra quem hæres legata exoluere rehetur, nisi velit priuari falcidia, & omnibus emolumentis hereditariis, licet computetur à die monitionis per iudicē factæ. auth. hoc amplius. C. de fideic. & ibid. Bar. c. nos quidem. de testa. gl. in auth. de hered. & falc. §. si quis non implens. nu. 14. idq; cōiter tene ri refert Bene. Capr. reg. 110. nu. 22. id tamen fallit si per testatorem aliud tempus intra quod voluntatem suam explendam iussisset præfixum sit, tunc enim hoc ipsum à iure præstitutū erit attendendum, per not. in l. statulib. §. herede. ff. de statulib. l. si. §. fin. autem. C. de iure delib. prout voluerunt Anch. In hoc. Nicel. & communiter Doct. in d. c. nos quidem. de testamen. quem ad ibidem nu. 28. refert idem Bened. Capra.

Parentes ac reliqui maiores, non fruuntur constitutione. l. cum acutissimi. C. de fideicom. vt commune latè ponit doctor meus Ant. Gomez. de testa. cap. 5. nu. 35. vers. imo quod magis est. E. Suarez.

Hæres negligens adimplere voluntatem defuncti, perdit hereditatem. auth. hoc amplius. C. de fideicom.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 7. a Ias. in d. l. num. 5. & sequen. Do. a Fin.

Hæres hæredis an primi testatoris hæres sit.

C A P. XII.

Hæres hæredis primi testatoris est hæres. l. fin. C. de hered. instit. l. 3. §. sed & si Titio. ff. de peti. hered. l. hæredis appellatione. & l. sciendum. ff. de verb. oblig. l. si quis filium. §. si. ff. de acquir. hered. Ias. in §. actionum. insti. de actio. in addit. quod singulariter vult glo. in l. 3. ff. de pet. hered. videlicet, quod si primus, puta Seius mortuus est ab intestato, & ille cui immediate ego successi, puta, Titius fecerit testamētum, in quo me heredem instituit: quod ego in libello possum dicere me heredem illius Seij ex testamento. quamuis ipse nullum condiderit testamentum. Eodem modo econtrā, si ille primus Seius fecisset testamētum, & ille Titius ab intestato decessisset, ex cuius persona ego venio. Certe possum in libello me dicere heredem ab intestato illius primi Seij, quamuis ipse condiderit testamentum. & hoc ideo, quia debet attēdi causa proxima, & non remota. & idem vult ipse Ias. in d. l. si. in 1. col. C. de hered. instit. vbi addit tex. & ibi Gemi in 3. no. de homic. in 6. vbi not. q. quis potest se appellare successorem alicuius, licet per infinitos medios. sic ibi Inno. Papa, appellat se successorem Petri.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 4. in l. si quis filium familias. §. in omni. ff. de acq. hered. nu. 2. fallit in 3. casib. secundum Dec. in l. qui per successionem. ff. de reg. iur. Do. a Fin.

Ad primum addo Ias. in l. qui liberis. §. hæc verba. in 1. col. ff. de vulg. & pup. & in l. paterfam. eo. tit. Alex. in 1. vol. conf. 56. repetito in 2. vol. conf. 23. & in l. 3. §. ex pluribus. in 2. col. ff. de acq. poss. Ang. in d. §. actionum. in 33. & 34. col.

Ampliat Ias. in d. l. si. etiam in eo qui non est hæres hæredis, sed ei successit alio titulo vniuersali quàm hereditario: tamen dicitur hæres principalis defuncti, quamuis non sit hæres hæredis. tex. est in l. 1. ff. de castr. pecu. quem pro sing. ad hoc allegat Lad. Rom. in conf. 692. incip. hæres hæredis. Idem.

Ampliat etiam per tex. in l. si statulibera. §. non solum. in fi. & in §. si filiusfa. ff. de statuliber. vbi probatur, q. licet cōditiones debeant impleri in forma specifica. l. qui heredi. in princ. & l. Mænius. ff. de condi. & demon. Tamen dando heredi heredis dicuntur impleri. & adducit tex. expressiorem in l. cum ita datur. §. si. de condi. & demon. vbi etiam plus deciditur, q. etiā si adiciatur proprium nomen, quia dicatur, si heredi Titio decem dederit, adhuc dando heredi hæredis, impletur cōditio. Secus quando proprium nomen præcessisset. secundam glo. & Bart. ibi, per l. si communis seruus. ff. de stipul. seruor. & addit pro hac ampliacione tex. in l. si peculium. §. heredi. ff. de statu liber. idem vult in d. l. paterfam.

Extendit etiam si dicatur scriptis heredibus, tamen venit hæres hæredis. alleg. l. 1. & ibi Bal. C. quorum lega.

Et pro ista extensione, vide amplè Corn. in 4. vol. conf. 69.

Limitat primo istam regulam, nisi ficeret mentio de herede cum adiectione suprascripto, vel infrascripto. alleg. Bart. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pup. & in conf. incip. Andreas Martini. Idem.

Addo Alex. in 5. vol. conf. 173. & eundem Ias. in d. l. paterfamilias, Crot. in l. filiusfamil. §. diui. in 35. col. de leg. 1.

Dicit tamen Cor. in 4. vol. conf. 69. q. legatum annuum debet solui per heredem hæredis, licet dicatur in testamento q. infrascriptus hæres soluat.

Limitat secundo in pœnalibus: nam si testator grauasset heredem sub pœna aliquid facere, non comprehenditur hæres hæredis: quia in pœnalibus non procedimus ita per coniecturas, sed debet in eis liquidissime cōstare. l. in testamēto. la. 1. & l. multa. in prin. ff. de condit. & demonst. secundum Bal. in d. l. si. in 22. q. sed dicit melius distinguentem. vt per Bar. in d. conf. quem latè refert & sequitur Alex. ibi, & Ludo. Rom. in l. si quis filium. §. si. ff. de acq. hered.

Fallit etiam quando de herede testatoris est facta mentio in substitutione: quia tunc non venit hæres hæredis. Alex. in d. conf. 173. in fi. Idem.

De heredibus miscellanea.

C A P. V T XIII.

Hæres successurus intra tempus primi hæredis, interrogatus si velit succedere, & ipse dicat q. non, sibi præiudicat. Ias. in rubr. de success. edict. in princ. communem dicit. B. Villal.

Si pater in contractibus, aut in actibus inter viuos, aliquē nominet, vel appellet heredem suum, videtur in eum nominatum suum supremū iudicium contulisse, & sic eum fecisse heredem videtur. Quod in patre procedit, qui vnum ex suis filiis nominat heredem in aliquo actu inter viuos: aut in pia causa hoc locum habet, & non in aliis personis. tale pactum. §. si. ff. de pactis. & ibi Ias. nu. 10. per l. si. C. fam. l. ciscun. & Soci. cōs. 49. nu. 6. in 4. vol. Idem.

Hæres vniuersalis tantum non particularis succedit in emphyteusi hereditaria, licet sit dictum de heredibus masculis, secundum magis communem per Bursa. conf. 92. nu. 27. lib. 1. Bónacoss.

Cohæres coniunctus non gaudet aliquo priuilegio contra cohæredem coniunctum, secundum communem per Bursa. conf. 5. nu. 5. & 23. lib. 1. & sic prælegatum coniuncto factum si euincatur, cohæredes æquē coniuncti de euictione non tenentur, ex communi vt supra. & dic quod cohæres tenetur de euictione alteri cohæredi quando euincitur sibi pars eius, si à testatore sit inter eos facta diuisio, secundum communem per eundem Bursa. conf. 6. nu. 19. lib. 1. & nu. 15. vbi q. si fiat legatū rei heredi æquē coniuncto, alter cohæres nec luere, nec redimere tenetur, secundum communem ibi. Bellacom.

Cohæres tenetur de euictione cohæredi, cui res euicta obuenit ex diuisione facta ab ipsis cohæredib. l. si fratres. C. com. vtriusque iud.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. à Ripa in l. qui Romæ. §. duos fratres. nu. 97. ff. de verb. oblig. Do. a Fin.

Si vnus ex pluribus heredibus malè versatur in re per factum suum, alij cohæredes veniunt priuandi.

Fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in l. 3. §. Cato nu. 296. ff. de verb. oblig. Do. a Fin.

Plures hæredes ex facto vnus, vel ex facto plurimum, aut omnium tenentur in solidum, quum stipulatio in solidū committitur, tamen cōueniuntur ad vnam integram pœnam omnes pro hereditaria portione. l. in executione. §. quod si stipulatus. & l. cum ex causa. ff. de verb. oblig.

Fallit in multis casib. vt per Io. Bolog. in d. §. Cato. nu. 314. Don. a Fin.

Testator potest grauare heredem, vt alicui restituat rē ipsi prius inter viuos a testatore donatam. com. dicit Clar. in §. testamentum. q. 71. vers. vlt. P. Fichar.

Hæres grauatus de restituenda hereditate, si non tenetur ad restitutionem animalium sine culpa ipsius mortuorum, nec ad æstimationem eorundem. l. deducta. §. ante diem. ff. ad Treb. Dec. conf. 81. com. dicit. Vezin.

Possessio defuncti continuatur in heredem.

Fallit vt no. Plot. in l. si quando. C. vnde vi. nu. 8. ver. ex prædictis. Do. a Fin.

Rerum hereditariarum possessio, non probat quem heredem. l. nō hoc. C. vnde cognā. & ibi hoc not. Ias. potest enim esse q. eas res possideat alio titulo, vt quia per antea eas res emerat. Ias. ibi. & quamuis filius fateatur q. possidet res paternas, non sequitur q. sit hæres, nisi hoc fateatur, aut probetur quod possidet vt hæres. ita Ias. ibi. Cacher.

Hæres potest indistinctè soluere æstimationem legatario etiam inuito, quando est legata quota pars bonorum. l. non amplius. §. cum bonorum. ff. de leg. 1.

Com. opin. Tom. iij.

L. 4

Fallit

Com. V. J. Opin.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. Do. a Fin.
Hæredes non possunt conueniri nisi pro portione hæreditaria.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in l. 4. §. Cato. ff. de verbo. oblig. nu. 269. & 273. Do. a Fin.

Hæres ex probabili ignorantia excusatur. cap. cum quis. de reg. iur. in 6.

Fallit in 3. casib. quos no. Dec. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. num. 3.

Si statuto cauetur, quod stetur iuramento hæredis, nõ statuitur iuramento hæredis ipsius hæredis.

Fallit in 2. casib. quos no. Plo. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 847. Do. a Fin.

Seruus vel filius post aditam hereditatem, totaliter patrem, vel dominum faciunt hæredem, etiam respectu actionum directarum, in seruo. no. doct. in l. cum filio. ff. de leg. i.

Fallit in 7. casib. quos no. Mat. Anto. Baue. in d. l. cū filio. nu. 41. vers. secunda sit conclusio. Idem.

Ius competēs trāsīt ad hæredes l. hæreditas. ff. de verb. sign. vnde actio quæ competeat defuncto, competit eius hæredi. l. hæres. ff. de acq. hæred.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. in commento de ver. c. 4. reg. 8. fol. 340.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 18. ab Alb. in tracta. de interitu, & perempt. nu. 11. & 57. Do. a Fin.

De petitione hæreditatis.

C A P V T XIII.

Hæreditatis petitio est actio bonæ fidei. §. actionum. instit. de actio.

Fallit in 4. casibus, vt per Zasium in d. §. actionum. col. 184. Do. a Fin.

Hæreditatis petitio non datur contra titulo possidentem, l. regulariter. ff. de pet. hæred. l. hæreditatem. C. in quibus. cau. cess. long. temp. præf.

Fallit in 10. casib. quos no. Ias. in l. cum de inoff. C. de inoff. test. num. 10.

Fallit in 6. casib. secundum Soc. reg. 296.

Fallit in multis casib. vt per Beninca. in §. actionum. instit. de actio. nu. 675. Do. a Fin.

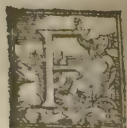
Petitio hæreditatis non solet præscribi, nisi spatio 30. anno. iuxta tradita communiter in l. licet. C. de iure delib. Vnde videtur inconueniens, q̃ tollatur triennio, decennio, vel vicennio. Sed respondetur, q̃ istud toleratur, quia cum tunc petitio hæreditatis datur contra titulo possidentem, & sic excedat suos terminos, qui sunt, vt nõ detur contra titulo possidentem, vt aliàs dictum est, exceditur postea a non suis terminis, vt s. contra eam currat præscriptio prædicta. ita voluit gl. fi. in l. 3. C. de edict. diui Adr. toll. quam ibi cõiter sequuntur doc. vt ibi per Dec. in vltimis verbis, & per alios moderniores ita etiam dixit alia gl. fi. in l. pen. C. in quib. caus. cess. long. tēp. præscr. & ita magistraliter respondet & declarat Ang. in conf. 84. in causa prædicta. in 4. dubio cum concordantibus per Soc. iun. conf. 37. nu. 10. vol. 4. E. Muscul.

Hæreditatis petitio præscribitur 30. annis: hanc regulam cum 2. limitationib. ponit Sebast. Sap. in l. fi. C. de edict. diui Adr. tol. nu. 129. Do. a Fin.

L. fin. C. de sacr. eccl. correctæ per ius auth. in Ecclesia, quo ad præscriptionem passiuam, non censetur correctæ in ciuitate. Est com. opi. sec. Ias. in auth. quas actiones. vers. contrariam opinionem. C. de sacros. eccl. per regulam, quod in correctoriis non est licita extēsiō, etiam ex maiori parte rationis. Idem.

De repudianda hæreditate.

C A P. XV.

Filij possunt repudiare patris hæreditatem, retentis emphyteuticis bonis pro eis, præsertim quæ, quando pater sibi, & filiis emphyteusim, seu feudum stipulatus esset, secundum Dyn quem refert & sequitur Bar. Bal. & Ang. in l. item videndum. §. fi. ff. de peti. hæred. Cyn. in l. 2. in fi. C. de lib. & eorū libe. Alua. in c. 1. an agna. col. 4. Iaco. de Belui. in c. 1. de eo qui sibi & hæred. suis. Io. And. in addi. Spec. in ti. de locat. §. nunc dicamus. in 2. addi. Ioachim. in obseruatione 67. cū incidere quæstio, centuria 3. nu. 5. & Ant. Capicius cum magna catherua docto. relata per eum in inuestitura feudali in tit. feudorum genera. vers. Tertia declaratio. fol. 238. vbi prædicat esse istam com. opi.

De ultim. uoluntatib.

In contrariam vero partem, videlicet, q̃ filius succedere volens in feudo ex pacto, & prouidentia deberet esse hæres, nec posset hæreditatem repudiare, & feudum retinere: inclinauit Andr. de Iser. in d. c. 1. cuius opinio obseruatur in Regno Neapolitano teste Anto. Capicio, vbi supra.

Et sic in Regno ipso in feudo ex pacto, & prouidentia filius non succederet, nisi adiret hæreditatem, prout quotidie iudicari, & obseruari vidimus.

Idem vidimus, vbi cūq; frater renuntiaret fratri hæreditatem paternam, aut faceret quitantiam de omni eo, quod posset petere, vel consequi ex hæreditate paterna, ob hoc non impediretur petere partem feudi, aut partem possessionum emphyteutarum: quia censentur hæreditaria, nec profecto debentur iure hæreditario, nec tanquam ex hæreditate paterna, sed vigore contractus, vt per Bar. in d. l. item videndum. §. fina. Quod etiam procedit si in huiusmodi renuntiatione hæreditatis paternæ interuenisset iuramentum, vt per Bal. in c. 2. col. 4. in tit. an agna. vel filij.

Amplia hoc etiam procedere, quando emphyteusim pater accepisset pro se filiis, & hæredibus masculis: tunc enim, si nõ sint hæredes, admittuntur ad emphyteusim eius liberi, vt per Dec. conf. 239. primo. col. 2.

Limitatur præallegata conclusio primo loco, quādo pater stipulatus esset emphyteusim sibi, filiis & hæredib. eo casu filius possidendo emphyteutica bona, videtur hereditati se immiscuisse, & ad æs hæreditarium soluendum obligatur: Siquidem stipulatione sic concepta emphyteusim habere non potest, qui non sit hæres, vt per Bar. in l. iusiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liber. Alex. in l. Gallus. §. etiam si parente ff. de libe. & posthu. cum aliis per eundem allegatis. conf. 19. super eod. col. 1. & conf. 129. per spectis. lib. 5. vbi asseuerat istam esse communem opinionem, & sequitur Ias. in l. si post mortem. ff. de leg. 1. & conf. 57. in causa. col. 1. & seq. lib. 1.

Interpretatur secundo, quando filius renuntiaret hæreditati, & paternis bonis: Renuntians enim bonis paternis, intelligitur renuntiare etiam emphyteusi, secundum Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua. & Ias. in auth. vnde si parens. col. 2. C. de inoff. testamen. & in l. si non sortem. §. libertus. num. 34. & seq. ff. de conditio. indebi vbi attestatur istam esse communem opinionem; Et ratio istius limitationis videtur isthac: quoniam appellatione bonorum, continentur data in emphyteusim. tex. est in l. bonorum appellatione. la. 1. ff. de verb. signi. Viuius.

Hæreditate paterna repudiata, cæteris filiis debetur hæreditas æqualiter. Couarru. in epit. de success. ab intest. 9. communem dicit. Vezin.

Hæres suus, etsi repudiaret hæreditatem, potest re integra reuocare repudiationem, etsi habeat cohæredem extraneum. Ias. in l. pupillorum. C. de repu. & abstin. hæreditat. nu. 2. com. dicit. B. Villal.

Suus hæres repudiatam semel hæreditatem, iterum re integra repetere potest. commune inquit Ias. in l. pupillum. nu. 2. ff. de acq. hæ. E. Suarez.

Hæreditas semel adita, non potest amplius repudi. l. si cut. C. de repud. hæred.

Fallit vt per Mantuam. in sing. 60. Do. a Fin.

Hæreditas eius cui ab intestato successurus quis est, nõ elicitur spe illi debita. Bar. in l. fi. C. de pact. vbi Cagno. limitat in 2. casib. Do. a Fin.

Filiosfam. instituto repudiante hæreditatem, potest pater eā acceptare, etiam si tali filio esset datus substitutus: hanc esse communem opinionem testatur Baptista Villal. concl. 120. in litera F. vbi limitat. Do. a Fin.

Qui semel repudiavit hæreditatem, non potest amplius adire.

Fallit tamen in suo hærede. l. si quis suus. C. de repu. hæred.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 10. a Ias. in d. l. si quis. num. 1. Idem.

De adeunda hæreditate.

C A P V T XVI.

Hæreditas potest adiri vsque ad 30. annos. Alexan. in l. licet. C. de iure delib. Ias. conf. 19. volum. 1. Cuman. conf. 29. elapsis tamen, possunt filij ex capite vnde legitimi intra alios 30. annos adire. Alexan. conf. 89. lib. 2. Extraneis autem ex capite ignorantie restitutio conceditur. Socin. iun. l. cum filius. §. in hac. de verb. oblig. Dec. conf. 303. Duran. ibi num. 11. caut. 6. communem dicit. Vezinus.

Et vniuer. testant. dispositione. Locus VII. 85

Iuri adeundi hæreditatem præscribitur spatium triginta annorum, quod ius adeundi est propriè extraneorum, per Bald. & Alex. in l. licet. C. de iur. delib. & illa est communis sententia, quam ibi approbat Ias. quia adire hæreditatem est ius, non facultas. l. si mater. C. de instit. & substit. fallit tamen ut per eundem Ias. in d. l. iuri etiam immiscendi quod est suorum, eodem spatio temporis præscribitur, ut est communis opinio in d. l. licet. quamuis Ias. ibi contra communem contrarium tenuerit. quæ opinio Iasonis sustineri posset, ubi patris hæreditas ab aliquo non possideretur: quia si ab alio possideatur, & filius per triginta annos tacuerit, sibi præiudicaret, & illud ius præscriptum esset. Corne. consil. 16. in 3. volu. & Bened. extra, de testa. in repet. cap. Ray. in verbo, mortuo itaque. in 2. nu. 2. & 63. idem dicendum esset in iure petendi supplementum legitimæ, nam tempus illud petendi legitimam, aut illius supplementum, præscribitur spatium triginta annorum. docto. in l. omnimodo. C. de inof. testamento. idem in iure dicendi testamentum nullum quod spatio triginta annorum præscribitur. Bened. in eo loco. nu. 64. & 65. Guid. Pap. dec. 591. Bellacomb.

Filij non obstante præscriptione, seu lapsu 30. ann. possunt agere, & agnoscere hæreditatem maternam, vel paternam, ex capite unde legitimi, dato quod excludantur præscriptione a capite unde liberi, ut per Bart. consil. 128. Alex. ceterosque omnes, in l. licet. C. de iur. delib. & ista est communis opinio, secundum eundem. Alex. consil. 89. vol. 2. Corn. consil. 70. volum. 4. Gozad. consil. 59. nu. 7. & Dilectum. in tract. de arte testandi. titu. de acquirend. vel repudianda hæreditate. cautela 6. nu. 2. Quo ad extraneum vero, si extat ignorantia, restituitur aduersus præscriptionem triginta annorum, non autem maiorem, ut per Alex. consil. 106. vol. 5. Fulg. consil. 64. Dec. consil. 123. & Dilectum cum aliis cumulatis per eum in d. caute. 6. nu. 3. ubi docet istam communem sententiam fore.

Quia regulariter ius adeundi hæreditatem ipsorum extraneorum præscribitur spatium 30. anno. secundum communem opinionem quam firmiter Gloss. & Docto. in l. is. ff. de acquir. hæredit. Bald. & Ias. cum ceteris signatis per eum in d. l. licet, versic. pro cuius rei euentia. Imol. consil. 73. in casu proposito. in prin. & istam communem sequitur etiam, & citat Corn. consil. 299. videtur prima facie. num. 3. volum. 3. Fely. in cap. de quarta, post nu. 22. de præscrip. Tiraq. in l. si unquam. C. de reuocan. dona. in vers. Reuertatur. nu. 392. Franc. Balb. in tract. de præscrip. in 4. part. 4. partis principalis. q. 19. & Ioachimus in obseruatione 71. cent. 2. ubi ostendit ita obseruari in Camera Imperiali. Viuius.

Aditione hæreditatis non facta, omne ius testamenti soluitur. l. eam quam. C. de fideicom. l. si nemo. la prima. ff. de test. tutel.

Fallit in 10. casib. ut per Vigel. in commento 5. anni. c. 8. causa. 42. fol. 177. Don. à Fina.

Sexta replicatio fallit in 25. casibus. ut per Corne. in d. l. eam quam. nu. 3. vsque ad nu. 40.

Fallit in 5. casibus. quos not. Socin. reg. 12. in addit. fallit in 11. casibus, quos not. Ias. in d. l. eam quam. C. de fideicom. nu. 20. fallit ut not. Dec. in l. nemo. ff. de reg. iur. fallit ut per Viuium in suis concl. in ver. hæred. non. fallit in 26. casib. quos not. Bened. Capra in suo tract. reg. 111. Don. à Fina.

Hærede non adeunte hæreditatem, omnia iura testamenti pereunt: & sic, si nemo hæreditatem ipsam adierit, nihil valet ex his quæ in testamento scripta sunt. l. si nemo. la prima. ff. de testamen. tutel. eam quam. C. de fideicommiss. & l. si nemo subiit. ff. de regul. iur. & notat Roma. consil. 428. Dec. in d. l. si nemo. & in terminis Alexan. consil. 198. viso processu. colum. fin. volum. 7.

Fallit hoc principaliter in filiofamil. etiam infante, qui absque aliquo dubio transmittit hæreditatem patris, non agnitam ad quoscunque hæredes iure suitatis. lapud hostes. C. de suis. & legit. & ista est communis opinio, ut apparet ex relatis per Decium consil. 331. pro resolutione. colum. 5. consil. 245. & consil. 250. in antiqua. & Ias. consil. 130. magnificus. colum. 3. volum. 1.

Sed imò pupillus, seu infans moriens hæreditate non adita, transmittit ad hæredem suum beneficium restitutionis in integrum aduersus ommissam hæreditatem, & per consequens hæredes eius possunt petere restitutionem in integrum, ex clausula generali, Si qua mihi iusta causa, &c. aduersus hæreditatem non aditam a minore, ut tenet Bart. in l. si infanti. colum. fina. C. de iure delib. & alij multi, quos referunt Paul. de Castr. Alex. & Ias. ibi dicentes istam esse communem opinionem, prout etiam attestatur. Soc. consil. 9. colum. 7. volum. 1. & latè plures citans Guil. Bened. in cap. Rayn. num. 179. de testa. Corn. consil. 312. in fi. Rom. consil. 58. visis narratis. & Rimin. consil. 20. nu. 15.

& consil. 120. num. 3. Bald. vero consil. 226. quæst. vol. 2. arbitratur quæstionem istam esse difficilem. & consil. 213. casus talis. libr. 3. habet pro absurda ratione minoris ætatis dari restitutionem in integrum. & Soc. consil. 216. non potest negari. col. 5. asserit, in ista quæstione esse locum gratificationi, & per auctoritatem eorum, qui sunt in contraria sententia, & ob validissimas quoque rationes, quibus responderi nequit, indigere Cæsarea decisione.

Nihilominus Doct. communiter tenent, quod competat restitutio in integrum etiam hæredibus infantis, ut per Corn. consil. 87. circa primum. & latè supra deduximus, & ab ista communi fatuum esset recedere in actu practico.

Hisq. accedit congruenter hic, quod infans non potest adire hæreditatem ex semetipso, sed pater pro eo, aut tutor, secundum Bart. in d. l. si infanti. & omnes Docto. communiter in l. bonorum. C. qui admi. & istam scribit esse communem Bellon. consil. 24. nu. 16.

Interpretatur quoque prædicta regula non procedere in legatis ad pias causas, ut notat Bart. in l. 1. colum. pen. C. de sacrosanct. eccles. Sed contra Bart. ipsam audacter asseuerat esse communem opin. Canonist. & Legist. Alex. consil. 354. statutis. nu. 17. volum. 2. Ias. in d. l. eam quam. colum. 2. & in d. l. 1. in 1. lect. colum. 6. & in 2. lect. colum. fi. & Quintilianus Mandosius cumulatissimè in additio. Lapi, in alleg. 91. in litera I. quod imò relicta ad pias causas, non debeantur hæreditate non adita: sed istam communem non ausus est firmare Tiraquel. in tract. de privilegiis piz cause, privilegio 33. ubi congerit Doct. prope innumeros remissiuè. Opinionem vero Bart. sequitur Dec. in d. l. si nemo. & Lapi in d. allegatione 19. sub num. 4. & seq. ubi expresse fatetur, sententiam Bart. seruari in practica, & esse magis æquam, & alios complures eiusdem sententiæ refert Quintilia. Mandosius in add. Lapi, ubi supra in litera I. ubi eam, tanquam fauorabiliorem, & æquioram sequitur, & ait vidisse seruari in facto.

Et his accedit similiter, quod hæreditas postquam est adita, per hæredem, non dicitur amplius hæreditas: secundum communem opinionem Doctorum, quam citat, & sequitur Iason in l. possessio appellata. §. veteres. nume. 18. ff. de acquirend. possessio.

Fallit etiam præfata conclusio in viginti aliis casibus, quos ponit Barbatius in rubr. extra de testa. col. 58. vers. Nunc ad ultimam quæstionem. Viuius.

Hæreditate non adita, omne ius testamenti perit. l. si nemo. ff. de testa. tutel. l. eam quam. C. de fideicom. l. sed & si plures. §. ex asse. ff. de vulg. & pup. Fallit in 5. casib. quos no. Dec. in l. si nemo. ff. de reg. iur. Don. à Fina.

Adeunda hæreditatis facultas ius censetur, commune ait Aret. in l. 3. ff. de acq. hæred. affirmant ibid. Ias. num. 10. & idem Ias. in l. cum filiofam. num. 10. ff. de leg. lib. 1. & in l. licet. C. de iur. delib. Dec. nu. 3. post alios in l. 3. C. de instit. & substit. et si Cuman. Rimin. & alij ad l. præcia rerum. ff. ad leg. Falcid. non leuiter ea in re hallucinentur. E. Suarez.

Hæreditatis aditio est animi. Corne. consil. 312. volum. 4. Durand. ibi communem dicit, sed non probatur nisi per actum. Nicel. de concord. gloss. concord. 92. communem dicit. Vezinus.

Aditio hæreditatis, cum animi sit, ex sola voluntate resultat, licet per alios actus exteriores declarata non fuerit. Ita communiter tenetur. vide Philipp. Cor. consil. 312. nu. 5. vol. 3. quem refert & sequitur Ioan. Dilect. in art. test. titu. 11. cau. 6. dicens, quod ea in re non respicimus veritatem, sed animi opinionem sequimur. B. Villal.

Aditio inducitur eo ipso, quod is cui delata est hæreditas, reperitur possidere aliquam rem hæreditariam, nam ex hoc censetur totam hæreditatem adire, not. in l. is potest. ff. de acquir. hæred.

Fallit in 8. casib. quos not. Rob. Marant. in d. l. is potest. nu. 58. & hæreditatem adire quis videtur, & se immiscere in ea, in 13. casibus, quos not. Campeg. in tract. de testi. reg. 424. ubi remissiuè ponit, in quibus casibus, quis non præsumatur adire. Don. à Fina.

Filius possidens res paternas, aut domum paternam inhabitans post patris mortem, præsumitur eius hæreditatem adiuisse ut hæres, nisi probet quod ex alia causa eius res possideat. l. si quis mihi bona. §. iustum. ff. de acquirend. hæred. Ias. in l. 1. C. de repud. hæred. Bellac.

Adire hæreditatem non potest pupillus, sine tutoris auctoritate. §. neque tamen. Instit. de autho. tutor. Fallit in 4. casib. quos not. Soc. reg. 330. fallit in 5. casib. quos not. Ias. in l. more. ff. de acquir. hæred. nu. 44. Don. à Fina.

Pupillus non potest adire hæreditatem sine tutoris auctoritate.

Com. V. l. Opin.

ritate. §. neque tamen. Insti. de hered. instit. fallit in 3. casib. vt per Rimi. in l. bonorum. C. qui admitti. Don. a Fina.

Hæreditate non adita, si minor moriatur, succurretur eius hæredi restitutione. Paul. de Castr. in l. si infanti. C. de iur. deliber. quem refert Durand. de arte testan. tit. 11. caut. 1. communem dicit. Vezinus.

Hæreditate non adita, si hæres scriptus moriatur, si in testamento sit clausula codicillaris, hæredes eius petunt hæreditatem ex fideicommissio, & non est necessaria restitutio. Alexand. in l. cum filio. ff. de legat. 1. Durand. ibi communem dicit. Vezinus.

Hæreditate non adita, legata ad pias causas, non debentur. Bal. in l. si. C. de testa. manu. hanc dicit esse communem opinionem in l. j. in 1. lect. C. de sacrosanct. eccl.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. 1. vide Cagno. in d. l. 1. nu. 43. Don. a Fina.

Hærede non adeunte hæreditatem, institutus in re certa est vniuersalis hæres. Alex. in l. quoties. C. de hære. instit. 10. Dur. in art. testand. tit. 6. cautel. 2. Mainier. in l. ius nostrum. nu. 6. de regul. iur. com. dicit. Villalob. Vezinus.

Hæres scriptus, non obstante contra tabulas, potest adire hæreditatem, & obtinere perpetuo iura directæ. Bart. in l. posthumus. C. de bonor. pos. contratab. fallit in 3. casib. quos not. Io. Bolog. in d. l. posth. nu. 59. Don. a Fina.

Per hæc verba, volo adire, non inducitur aditio. fallit in 3. casib. quos not. Io. Bolog. in l. qui se patris. C. vnde lib. nu. 49. & seq. vbi latissimè hoc tractat. Don. a Fina.

Matris electio est adire vel ex pupillari, vel ex fideicommissaria, eueniente casu substitutionis: secundum communem per Burf. d. consil. 19. nu. 35. Bonacoss.

Sed quid si statutum dicat, quod mulier non possit contrahere sine consensu propinquorum, nunquid potest adire hæreditatem? Resp. quod licet in hoc articulo docto. variè locuti sint, tamè magis communis opinio est, stante tali statuto, mulierem nihilominus hæreditatem adire posse, vt firmat Alex. l. mutum. ff. de acq. hered. Et ibi eam tenent Sali. Imol. Cuma. & Aret. Eandem dicit esse communem Ias. d. l. more. nu. 33. ff. eo. Quia adire hæreditatem non est propriè contrahere, sed quasi. Vnde cum verba statutorum strictè & propriè sint intelligenda secundum receptam doct. opinionem, statutum loquens in contractu, ad hæreditatis aditionem extendi non debet. Mich. Grassus.

Pater si filius hæres ab alio institutus, hæreditatem repudiet, illam iure adire pot. erit, commune dicit Ant. de Tremo. in addi. ad Bon. in rub. qui. mo. ciui. num. 18. verb. pro mortuis reputantur, quod vsque adeo verum est, vt vulgarem substitutum pater excludat, commune pronunciat Ias. in l. cum proponas. nu. 12. C. de hered. instit. E. Suarez.

Aditio hæreditatis retrotrahitur ad tempus mortis testatoris. fallit in 3. casib. vt per Io. Bolo. in l. si is qui pro emptore. ff. de vfuc. nu. 301. Don. a Fina.

Aditio non requiritur ad confirmationem vltimæ voluntatis. fallit in 2. casibus. vt per Ponta. in l. sciendum. ff. de leg. 1. num. 24. Don. a Fina.

Aditione hæreditatis confunditur actio, quæ dabatur hæredi cõtra testatorem. l. debitori. C. de pact. vbi Curt. iun. limitat in 4. casib. nu. 1. & seq. Idem.

Monasterium non potest adire sine monacho. Bar. & doct. in l. 1. C. qui admitti nu. 47. Idem.

Seruus non potest adire sine iussu domini. l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hered. §. alienus. Instit. de hered. instit.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 5. a Rob. Maran. in d. l. is potest. nu. 100. Don. a Fina.

Qui ignorat conditionem, sub qua est institutus esse impletæ, non potest adire. l. multum interest. & l. 2. ff. de condi. & demon.

Fallit in 4. casib. quos not. Ias. in l. si quis extraneus. §. sciendum. ff. de acq. hered. Don. a Fina.

Ius adeundi hæreditatem, si aliqua delata est delinquenti tempore confiscationis, si tale sit quod in extraneos transeat, etiam in fiscum transit, secus si neque ad extraneos hæredes transire posset. ita comm. d. Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. in fi. de acq. hære. Ruyn. consil. 23. num. 23. & 26. lib. 5. Clar. lib. 5. §. si. q. 78. versic. sepe contingit. P. Fichard.

De transmissione hæreditatis.

C A P V T XXVII.

Illius in potestate patris, & suus, hæreditatem patris non aditam ex potetia suitalis, transmittit ad quoscunque hæredes: hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. si infanti. C. de iure deliber.

De ultimis uolunt.

Ampliatur procedere in bonorum possessione, & hæc ampliatio limitatur, vt per Cagn. in l. emancipata. C. qui admitti. nume. 34.

Fallit in 4. casibus, quos not. Ias. in d. l. si infanti. nume. 10. fallit in 8. casib. vt per Corne. in l. si fratris. C. de iure deliber. nu. 15. & sequen.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 168. ampliatur & limitatur in 2. casib. a Baptif. a Villa. concl. 31. in litera H.

Ampliatur in 4. casibus & limitatur in 4. a Ioan. Bolog. in l. emancipata. C. qui admitti. nu. 13. fallit in 7. casib. vt per Socy. reg. 173. fallit vt per Sebast. Sap. in l. qui se patris. C. vnde libe. nu. 63. Don. a Fina.

Filius emancipatus transmittit hæreditatem non aditam ad quoscunque hæredes etiam extraneos: hanc esse communem opinionem attestatur Grot. in d. §. & quid si tantum. num. 97. vbi limitat in 2. casib. Don. a Fin.

Hæreditas paterna non adita vigore suitalis, transmittitur ad quoscunque, etiam penitus extraneos, est communis opinio. sec. Roma. consil. 58. visis narratis. & Dec. consil. 250. antiqua & satis nota. & consil. 331. pro resolutione. circa finè. M. Chærian.

Facultas transmittendi hæreditatem ad quoscunque hæredes beneficio suitalis, durat spatio triginta annorum. l. licet. C. de iure deliber. Alex. in l. cum antiquioribus. C. de iure deliber. & hanc communem esse opinionem asserit Bene. in d. verbo, mortuo itaque. nu. 109. Bellac.

Hæreditas non adita beneficio suitalis ad quoscunque hæredes transmittitur. not. addi. in l. in suis. ff. de liber. & posthum. fallit in 5. casib. quos not. An. de Perig. in d. l. in suis. num. 128. fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 168. Don. a Fina.

Transmissio suitalis iure, & in quoscunque extraneos hæredes absque dubio procedit, commune inquit Rom. consil. 58. visis narratis. ac Dec. consil. 250. antiqua & satis nota. & consil. 331. pro resolutione, & ante eos Corne. consil. 8. semper dubitauit. lib. 3. Alex. consil. 20. viso. in princ. lib. 1. Soc. consil. 8. post redditum. lib. 4. Idem.

Transuersalium non habetur consideratio, quando non agitur de hæreditate patrum, vel similibus personarum, vt communiter tenetur, vt plenè tradit Dec. in consil. 217. in casu proposito, circa medium. & in consil. 444. concurrat patruus, & frater patruelis. nume. 2. & 3. Socin. iun. in consil. 93. num. 4. vol. 4. E. Muscul.

Furiosi nomine per curatorem suum successio agnita, non transmittitur ad eius hæredes, eo in furore defuncto. l. fin. §. fin. autem in furore defuncto. C. de curato. furio. l. fin. ff. de success. edicto.

Fallit in 2. casibus. vt per Ias. in l. infantis. C. qui admitti. Don. a Fina.

Transmitti non potest hæreditas non adita etiam in matrem. secundum communem, nisi sit paterna, & minus hæreditas materna, nisi ad descendentes transmittitur, & ad patrè casu quo infans decedat, iuxta aliam communem per Burfat. consil. 60. nu. 2. lib. 1.

Hæreditas ascendentis non adita per descendentem, non transmittitur ad alios ascendentes ipsius descendentis, est communis opinio. secundum Alexan. in consil. 168. visis, ac ponderatis. versic. nunc videndum. volum. 7. Socin. consil. 114. volum. 4. in princ. præfens consultatio. dicit esse magis communem. M. Chærian.

Fallit primò in hæreditate ascendentis, cui descendens erat suus: quia talis hæreditas, vigore suitalis, transmittitur ab ipso descendente ad quoscunque etiam extraneos. est com. opl. sec. Alex. ibid. versic. nec obstat. Idem.

Fallit secundo, vbi ille ascendens superstes, non solum esset ascendens illius descendentis vltimò defuncti, qui vult transmittere, sed etiam esset ascendens illius ascendentis mortui, de cuius hæreditate agitur: quia tunc talis hæreditas ad talem ascendentem transmittitur, secundum Alex. ibid. versic. & si diceretur. Idem.

Hæreditas non adita, non transmittitur. not. in l. emancipata. C. qui admitti. Ampliatur, & ampliatio limitatur in 3. casibus per Corne. in l. non pro numero. C. ad S. C. Orfic. nume. 2. & sequen.

Fallit in multis casibus, quos not. Ioan. Bolog. in d. l. nu. 12. Don. a Fina.

Minor si decedit hæreditate non adita, non solù non transmittit ipsam hæreditatem, sed nec transmittit in integrum restitutionem. Fallit in 4. casib. vt per Corn. in l. si infanti. C. de iure deliber. nu. 8. & seq. Don. a Fina.

Ius adeundi, seu immiscendi 30. annis præscribitur. hanc esse communem opin. testatur Ias. in l. licet. C. de iure deliber.

Fallit

Fallit vt per Iaso. in d. licet. fallit vt per Viuium in suis cō-
clus. vers. hereditatem adeundi ius. Don. à Fina.

Hæres institutus moriendo ius deliberandi ad suum hæ-
redem iuxta formam. l. cum antiquioribus. C. de iure deli-
berandi. transmittens si eius hæres ex iure deliberandi velit
hereditatem adire, excluditur substitutus, vt notabiliter vo-
luit Bartol. in k. i. ff. de vulgarib. & pupillarib. substitut. per l.
si pater. & l. cum proponas. C. de heredit. instit. argumen. l. si
quis filium. §. i. ff. de acquirend. hered. secundum Imolam in
capit. Raynutius. de testamen. quod sequitur Bald. d. l. cum
antiquioribus. & in l. cum proponas. & ita quicquid dicat in
d. l. i. Ang. communiter teneri refert Bened. Capr. in tract. sub-
stitut. post regulas. posito specie. i. nu. 46.

Transmittere non potest substitutio conditionalis ad filios
filiorum institutorum decedente granato pendente condi-
tione, ex communi per Burfat. consil. 71. nume. 15. lib. 1. quæ
concl. fallit, si sit vnita cum iure accrescendi iuxta magis com-
mu. d. consil. num. 14.

Ius transmissionis substitutionem excludit. est com. opin.
sec. Soc. in consil. 296. in præfenti. vol. 2. M. Char.

Portio filiarum acquisita filio masculo per statutum vel re-
nuntiationem, transmittitur vigore iustitias, vna cum heredi-
tate paterna, est com. opi. sec. Dec. consil. 33. pro resolutione.
vers. sed breuiter. M. Charian.

Nunquid in codicillis hereditas dari vel adimi
possit.

C A P V T XVIII.

Hereditas non potest dari, nec adimi directò in co-
dicillis. l. 2. C. de codic. l. hereditas. C. de his quib.
vt indig. l. non codicillum. C. de testam.

Fallit in 4. casib. quos not. Soc. reg. 169. Amplia-
tur in 2. casib. & limitatur in 7. à Diaz. regul. 309. fallit vt per
Corn. in l. hereditatem. C. de codi. nu. 1. Don. à Fina.

Hereditas in codicillis neque adimi, neque dari potest, &
neque similiter heredi instituto in testamento condito adijci
potest. §. pen. Instit. de codicil. l. 2. §. si. & l. diui Seuerus. ff. de iu-
re codicil. & l. hereditatem. C. de codic. Spec. in tit. de iudiciis.
§. i. vers. si verò. cum simil. & Dilect. in tract. de art. test. tit. 10.
caut. 8. num. 1. & in tit. 2. caut. 10. nu. 1. & licet in codicillis ip-
sis hereditas neque dari, neque adimi possit.

Nihilominus hoc non procederet in codicillis inter filios
per patrem factis, tunc quippe in codicillis hereditas indire-
ctò dari, & item adimi posset, vt voluit Bart. in l. militis codi-
cillis. ff. de milit. testamen. quem sequuntur Fulgos. Paul. Castr.
Alex. & Franc. de Aretio, in auth. hoc inter liberos. §. si quis au-
tem. C. de testa. Salyc. in l. 2. C. de codicil. Aretin. in l. cohæredi
§. cum filia. ff. de vulgari substit. Ias. in l. j. C. de codicil. & istorū
opinionem in puncto iuris defendi posse arbitratur idem Ias.
in l. hac consultissima. §. si quis autem. col. 2. & sequen. C. de
testam. & substantabiliorem, & veriolem pariter vocat Boer.
decis. 241. col. 2. & magis communem fore affirmat Guliel. de
Bened. in cap. Rayn. in verb. Testamentum. il. 3. nu. 57. de testa.
& ab eadem sententia Bart. non esse recedendum, cum nemo
sit, qui ab ea discrepet: cum fauorabilis sit patris inter liberos
dispositio, testatur Ias. in l. Lucius. nume. 11. & 12. ff. de vulgari.
& pupil. substit.

In contrariam vero partem, videlicet, quòd institutio filio-
rum in testamento facta, in codicillis reuocari nequeat, incli-
narunt Bald. in l. institutio. ff. de conditionibus institutio. & in
d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. Salyc. in d. §. si quis au-
tem. Ias. in l. omnimodo. nu. 9. C. de inofficio. testam. Bert. cōfi.
70. disposito. vol. 1. in nouis. & consil. 143. nu. 4. & sequentib.
vol. 3. & Ludou. Roma. consil. 179. amplissimè Doctor sub nu.
12. vbi scribit istam esse communem opinionem contra Bart.
& sequaces, prout communis est, & verissima apparet ex scri-
ptis infinitorum consulentium variis in locis, & iuris interpre-
tum in lecturis.

Sed aduerte retenta dicta communi contra Bartol. & alios,
quòd licet in codicillis hereditas dari non possit directò, ta-
men quando datur, quamuis iure directò non valeat, nihilo-
minus trahitur ad fideicommissum, secundum gloss. Aret. Fab.
Port. & alios communiter in §. penult. institut. de codicillis.
Odofred. Bart. Bald. Paul. de Castr. Alexan. Aret. Ias. & ceteros
communiter in l. verbis civilibus. ff. de vulgar. & pupil. substit.
Bartol. Alber. in l. Scevola. ff. ad Trebellianum. Alex. in d. auth.
hoc inter liberos. §. si quis autem. & Dilectum in d. cautela 10.
sub nu. 1. & ista est com. opi. vt per Scrib. in memoratis locis.

Alios verò casus, in quibus hereditas ipsa codicillis dari,
vel adimi possit, ponit Dilectus in d. caut. 10. & in d. caut. 8.

Et aduerte, quòd Trebellianica in codicillis ipsis prohiberi
absque dubio aliquo posset, secundum communem opinionem
Scribentium in iure relata per Curt. iunio. consil. 73. subtilia
proculdubio, & succi plena sunt motiua. nu. 26.

Et aduerte etiam, quòd codicilli in quibus adimeretur, vel
daretur de nouo legatum esset solemnis dispositio, etià si tra-
ctaretur de adimendis legatis in solemnī testamento relictis,
secundum gloss. in l. fideicommissum. C. de fideicommiss. com-
muniter ab omnibus approbatam. vt per Alexand. consil. 13. 1.
super themate, & dubijs superscriptis. numero 1. volum. 7.
Viuius.

Miscellanea de hereditate.

C A P V T XIX.

Hereditatem paternam acceptans, cogitur inuitus pu-
pillarem substitutionem acceptare. l. quidam elogio.
C. de in. delib.

Ampliatur & limitatur in 4. casib. per Ias. in d. l. quidam. col.
1. & 2. Don. à Fina.

Hereditatis filiofa. delata. detentio longo tempore per ip-
sum facit præsumi iussum præcessisse. commu. est opin. vt per
Ias. in l. i. C. qui admitti. fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. i.
num. 10. Idem.

Hereditatis filiofam. delata. detentio facta longo tempo-
re, facit præsumi iussum præcessisse. l. si filius. vbi Bartol. C. de
pet. hered.

Fallit in 5. casibus vt per Ias. in l. i. colum. 5. C. qui admitti.
Don. à Fina.

Hereditate aui priuatur nepos ex parricidio commissio à
patre. Boer. decisio. 21. num. 8. com. dicit. Vezinus.

Nepotes ex filio parricida. priuantur hereditate auita. suc-
cedit etiam patri parricida, sed fiscus aufert ab eo hereditatē,
tanquam ab indigno. ita contra Bald. in l. si quis incesti. nu. 3.
C. de incest. nup. communiter teneri ait Boer. decis. 25. num. 8.
& 17. Cla. lib. 5. §. homicidium. vers. priuatur etiam. idem obti-
net in nepotib. vt ibid. Clar. P. Fich.

Hereditate iacente non inchoatur, nec currit præscriptio,
donec vacat, licet continetur iam cepta contra ipsam. l. eam
quæ. vbi not. C. de tempor. in integr. restitut. l. ceptam. ff. de
vfu cap.

Fallit in 4. casib. vt per Bal. in tract. præscr. in 6. parte prin.
Fallit in 3. casibus vt per Felyn. in cap. de quarta. de præscr.

Don. à Fina.

Priuatio hereditatis vel legatorum non ob quamlibet, sed
duntaxat ob grauem iniuriam inducitur, iuxta not. in l. 3. ff. de
adimend. lega. Et Imo. in cap. Rayn. de testa. quod communi-
tè teneri refert Bened. Capr. in tractatu substitutionum post
reg. posito. in spe. 2. nu. 104.

Hæres vt a iudice in possessionem hereditatis mittatur, fa-
tis superque est, si testamentum ostendat, ac si dicat eum esse
qui illic instituatur: quamuis aliud longè diuersum futurum
sit, si ab intestato ad illum redeat hereditas, vt frequenter pla-
citum constituunt Dec. consil. 82. Goza. consil. 21. Matth. de
Afflict. decis. 119. nume. 6. Viuius libr. 1. opin. 179. antequam
verò bonorum possessionem naturaliter apprehendat, eam
non habebit. commune dicitur Tiraq. in tract. le mort saisi
le vif. in 3. præfat. declar. nu. 2. & nu. 3. E. Suarez.

Hereditas repræsentat personam defuncti. l. hereditas. ff. de
regul. iur. vide Mant. singul. 536. vbi limitat. fallit in 4. casibus
quos not. Tollentinus in §. seruus autem. Instit. de heredib.
instituend.

Fallit vt per Maria. Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de
liber. & posth. nu. 13. Don. à Fina.

In hereditate conditio retrahitur. l. hæres quandoque.
ff. de acq. hered. l. si ex re. §. fin. de stipulat. l. omnis hereditas. §.
omnia ferè. ff. de reg. iur. Fallit in multis casib. quos not. glo. in
d. l. heres. & alias limitationes addit Io. Crot. in d. l. i. qui pro
emptore. nu. 36. Don. à Fina.

Mater a luctuosa liberorū hereditate in dubio excludi ne-
quaquam debet. commune ait Curt. iun. consil. 134. nume. 6.
Quin si à filio sine causa prætereatur, nullum testamentum di-
cet: si cum causa silentio inuoluatur, pro exhæredata habebi-
tur, commune pronunciat cum Guliel. Iul. Clar. §. testamen. q.
49 idemq; attestantur Ang. in §. mater. Instit. de inof. testam.
Bert. consil. 1. num. 3. & consil. 23. num. 2. lib. 5. Dida. a Couar. in
c. Rayn. nu. 3. & seq. de testa. Ant. Gome. de testa. c. 11. num. 34.
Si autem per substitutionem pupillarem exclusa fuerit, nun-
quam

Com. V. l. Opin.

quam illegitima aliqua portio debetur. commune affirmant Alex. conf. 12. lib. 3. & qui eum laudat Viuius lib. 1. opi. 206. E. Suarez.

Deportato hærede intra deliberandi annum, non ad legitimos illius, aut testatoris hæredes, sed ad fiscum redit hæreditas, commune iuxta Alexap. in l. si quis mihi bona. §. si quis planè enim. pen. & ult. ff. de acquirenda hæredita. Emanuel. a Costa in d. §. & quid si tantum pag. 77. num. 178. de liber. & posthu. E. Suarez.

De exhæredatione vel institutione liberorum.

C A P V T XX.

Vlgaris conclusio est, quòd ad hoc vt testamentum valeat, filius in potestate vel instituatur, vel exhæredetur, alias si sit præteritus, testamentum est nullum, & hoc est expeditum per text. in l. inter cætera. ff. de liber. & posthu. Et est communis opin. vt firmat Cur. iun. in auth. ex causa. C. de liber. præter. & non sufficit ei aliquid relictum fuisse per fideicommissum, vel quòd ille per fideicommissum substituatur. Bart. contra glos. in l. scimus. §. cum autem. C. de inoffic. testa. & hoc obseruari in iudicando asserit Guid. Pap. decis. 421. Charian.

Sed quæro, Nunquid hæc institutio ad validitatem testamenti requiratur etiam de iure Canonico? Respon. Bald. in l. fin. C. fam. l. eriscund. tenet quòd non. Et hanc opinio. dicit esse commu. Alex. d. l. inter cætera. & tenet idem Bal. in d. auth. ex causa.

Contrariam opin. tenent Petr. de Ancha. Ant. de But. Imol. & communiter doct. cap. Rayn. ut post gloss. ibi, vt testatur Ias. Rubr. ff. sol. matri. num. 31. Eandem tenet gloss. cap. si pater. verb. instituit. de testamen. lib. 6. quam magis communiter approbatam dicit Alex. sibi contrarius in conf. 60. incip. viso conf. vol. 2. & quòd hæc sit verior & communior dicit Ias. d. auth. nouissima. nu. 31. C. de inoff. testa. ex quo enim secundum Ias. hoc clare decisum est de iure Ciuili, nec reperitur expressum de iure Canonico. standum est iuris ciuili dispositioni. Mich. Grassus.

Filij sunt necessario a parentibus instituendi, vel exhæredandi, vt valeat testamentum. l. inter cætera. ff. de liber. & posthu. & de iure nouissima authenticorum isti parentes tenentur, ac debent honorabili titulo institutionis filiis legitimam relinquere. §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de appel. cognos. & hoc tenent gloss. & Aret. in §. tam autem. & in §. igitur. instit. de inoff. testa. vbi latè Moder. gloss. & doct. omnes communiter in auth. nouissima, prout ibi refert Ias. num. 13. C. de inoff. testa. d. l. inter cætera. col. penult. & in l. omnino. do. post Paul. Castren. C. de inoff. testam. Alex. conf. 70. vol. 2. Bertran. conf. 316. ex casu mihi exhibito. num. 1. vol. 8. & Ripa in rubr. ff. sol. matr. nu. 44. licet Alex. in d. l. inter cætera. recitet, de iure canonico communiter esse contrariam; & Couarru. latissimè in cap. Ray. §. 1. nu. 1. & sequen. de testa. Et ratio est ista, quoniam visus est iuris prudentibus institutionis titulus honorabilior, secundum gloss. in l. filium. §. sed & si portio. ff. de legat. præst. & quamuis titulus quoque legati honorabilis sit. l. amicissimos. ff. de excusat. tutor. & ibi Nicol. de Neapol. nihilominus institutio est etiam utilior.

Nam filius institutus in re certa, totam hæreditatem habebit hæredi vniuersali non aduente, vt not. Docto. in l. quoties. C. de hared. insti. & latius dicemus infra. Et sæpè euenit, quòd testator sobolem masculinam non habens, agnatos hæredes instituat, & certam summam filiabus relinquat, ipsas non instituendo in dicta quantitate, quam relinquit; & ita testamentum tam iure ciuili, quam canonico subuertitur, secundum opinionem magis communem, quam sequitur, declarat & citat Ias. in d. auth. nouissima. Bertran. conf. 18. ponitur in facto. sub num. 6. vol. 6. Anchar. Anto. & Moder. in c. Rayn. de testa. vbi Barbat. de hoc latissimè disputat.

Et sic de iure nouissimo expeditum est, filium honorari titulo honorabili institutionis: alias testamentum esset nullum, & filius succederet patri ab intestato, vt concludunt præcitati Doctores indifferenter, vt recitat Ias. in d. auth. nouissima. nu. 13. & ista est communis opinio secundum Picum in repet. l. in quartam. sub nu. 60. ff. ad leg. Falcid. Alex. in d. l. inter cætera. in prin. & Bertran. conf. 232. nu. 1. vol. 6. De iure vero fforum. legitima ipsa erat filio relinquenda, etiam titulo institutionis, secundum communem opinionem, relata per Nigr. in repet. rubr. ff. de leg. 1. nu. 17. & Guli. Benedic. in d. cap. Raynu. in verb. In eodem testamento relinquens. il. nu. 15. De iure canonico necesse est etiam, vt legitima ipsa relinquatur filio titulo institu-

De ultimis uolunt.

tionis, secundum glo. & Io. And. Ancha. Domin. & Franc. in c. si pater. de testa. in 6. & gl. in d. cap. Rayn. in vers. Relinquens, quam aiunt ibi communiter receptam Berous. nu. 37. & Couar. in d. §. 1. nu. 1. & opinionem istam sequitur, & communem esse inquit etiam cum cæteris signatis per eum, Clarus in tract. de testa. lib. 3. q. 38. vers. Hæc autem conclusio. Et licet Hostien. in d. cap. Rayn. velit de iure Pontificio, vt sufficiat legitimam relinquere filio quocunque titulo: & eius sententia communis sit, vt supra ostendimus ex Alex. in d. l. inter cætera: nihilominus priori opinioni, tanquam tutiori inhæremus. Alias verò limitationes, seu interpretationes valde vtilis, & communes ponit Clar. in d. quæst. 38. versic. Sed quid in testamento, cum aliis seq.

Sed limitantur prædicta non procedere, vbi quique filius de consensu ipsius præteriretur in testamento patris, vel matris: tunc enim potest præteriri, secundum doct. communiter in d. posthumo. C. de bono. posses. contra tabul. de qua communiter attestantur Boer. an. decis. 204. num. 40. & Ias. in d. l. posthumo. nu. 26. cum aliis seq. & copiose Couar. in c. Raynald. §. 2. nu. 2. de testa. Limitatur etiam consulendo in altero casu per Bertran. in d. conf. 316. nu. 2. Viuius.

Quot, & quibus causis filius exhæredari potest, & qualiter & quando.

C A P V T XXI.

Ilius ultra quatuordecim causas expressas in §. aliud. in auth. vt cum de appel. cognos. ex quibus velut ingratus exhæredari potest, si consimile grauitatem, vel grauiorem committat, licet ibidem non expressam, potest exhæredari: voluit hoc Guli. de Cui. & quamplurimi, quos refert, & communem opinionem dicit Ias. in auten. non licet. colum. 3. C. de liber. præter. Couarru. in cap. Rayn. nu. 16. de testam. & Ripa in repet. l. fin. nu. 137. C. de reuoc. donat. sequitur Alexand. in l. si quis id quod: col. 3. ff. de iurisdic. omni. iud. Gerard. in sing. 1. in prin. Marssi. singul. 78. Fely. in cap. patoralis. num. 2. & seq. de rescrip. Alex. conf. 203. super themate. col. 2. volum. 2. Castan. in consuetu. Burgun. in rub. 7. §. 2. vers. Sed quæro pone. Guli. Benedic. in l. ex donatione. ff. de donatio. Afflic. in cap. 1. §. sed quia nam. qua fuerit prima causa benefic. amitten. & Ripa in d. l. fin. in q. 41. col. 2. & Clarus in tract. de testam. lib. 3. quæst. 4. Et ratio istius communis videtur isthæc, ultra assignatam per doctores allegatos.

Quia vbi est eadem ratio, vel maior, non dicitur lex extendi, sed enucleari, secundum Oldrad. conf. 185. thema tale est. in fin. & Calderi. conf. 1. in tit. vt lite pendente. vbi ait, q. vbi est eadem ratio, non dicitur quis extendendo nouum casum addere, sed quod in primo casu in ratione concluderetur secundum æquitatem detegere, seu declarare.

Lex enim dicitur esse, quod in ratione consistit. cap. consuetudo. 1. distinct.

Ergo vbi habet locum legis ratio circa id, prædicta dici debet lex.

Alibi scribit Calde. conf. 1. in tit. de regulari. Quòd ratio dicitur lex cõis ad omnes casus, ob id non inspicitur dispositio: an in ea sit idè casus, vel non, vel ratio duntaxat consideratur.

Alibi scribunt Petr. & Cyn. in l. iura. Bald. in l. de quibus. ff. de legib. & in auth. post fratres. C. de legit. hared. Io. Croc. con. fil. 16. num. 12. Decius conf. 372. nu. 7. & Io. de Ana. inter consilia Pauli de Castro conf. 261. col. 2. lib. 2. q. vbi est eadem ratio, & omnimoda similitudo, non dicitur lex extendi, sed casus ille sub eiusdem legis dispositione includi, per gl. in cap. 1. de tempo. ordin. lib. 6.

Vnde si quis subtiliter insurgeret cõtra istam rationem dicendo, q. hic non sit enucleatio, sed extensio propriè: ergo ista ratio non concludit, quia aliud est extensio, aliud enucleatio.

Responde fundando præallegatam sententiam communem meliori ratione, quòd in casu communis opinionis, & in aliis similibus, quamuis sint pœnales, sit extensio de similibus ad similia ex identitate rationis, vt not. Alex. in l. si quis id quod. num. 17. & seq. Ias. in §. sequens. col. 7. in §. tripli. instit. de actio. & in l. 1. col. pen. C. de transact. in l. a Titio. in 3. not. ff. de verb. oblig. Dec. in c. translatio. in prin. de constit. post Abba. ibi, vbi Decius allegat Roman. conf. 429. in 2. dubio, vbi Roma. multa exempla adducit. idem tenet Deci. in l. illam. nu. 11. C. de collatio. in cap. secundò requiris. col. fin. de appellatio. & in c. 1. col. 13. de probatio.

Et patet, quòd in casu dictæ communis, non solum militat eadem

Et uniuers. testant. dispositione. Locus VII 87

eadem ratio, sed maior; ergo à fortiori potest fieri extensio. Idem videmus in feudo, videlicet, quod vasallus priuetur feudo ex omni alia causa nō expressa, quæ posset dici similis, vel maior expressis, secundum Iacobum de Leo. conf. 117. nu. 34. quod quidem consil. reperitur inter consilia feudalina. Albert. Brun. Viuius.

Exheredari non potest filius vel filia, nisi expressa vna de causis, de quibus in §. aliud quoque. vers. causas, vel grauiori. d. auth. non licet. & ibi doctor. C. de liber. præter.

Limita in exheredatione facta malo animo, & sic odiosa: secus in facta bona mente ad prouisionem filij. d. l. multi. ff. de liber. & posthu. & ita vult Ias. qui multa alleg. in d. auth. non licet. in 4. col.

Limita etiam in exheredatione quæ fieret voluntate filij: quia valet sine causa. ita Ias. vbi supra alle. multa. Alex. in d. auth. non licet. Faciunt not. per Calcan. in consil. 12.

Sublimita tamen in exheredatione ante testamentum, vel tempore testamenti: si autem pater exheredaret filium sine causa, & filius post testamentum consentiret, nihilominus testamentum redderetur nullum. ita Ias. vbi supra alleg. Angel. Imol. & Alex. in l. si quis posthumus. §. 1. ff. de liber. & posthu.

Limita vltimò procedere in filiis obtinentibus primum locum, secus in nepotibus: quia potest fieri exheredatio sine causa. ita Ias. vbi supra alleg. Bald. in l. pater filium. in 11. col. ff. de inoff. testa. & in l. in suis. in 20. col. ff. de liber. & posthu. licet de hoc dubitet Bald. in l. si quis filium. C. de inoff. testa. & subiicit Ias. quod verè est multum dubitabile: & in contrarium fortiter fac. text. in d. auth. non licet. dum dicit non licet parenti alii quem ex liberis.

Limita præterea procedere in ascendentibus, vel descendentes: secus in transuersalibus. Ias. vbi supra alleg. multa maxime Alex. ibi.

Limita denique non procedere in filia prohibita succedere ab intestato per statutum, quia si exheredetur sine causa valet testamentum. Ias. vbi supra.

Limita pariter, quia licet in exheredatione non sit causa, tamen poterit probari per hæredem, & ea probata valebit testamentum. Ias. vbi supra alleg. Ang. in §. ingratitudinem. in auth. de nupt. & ita etiam vult ipse Ias. in l. cum mota. in 5. colum. C. de transact.

Contrarium tenet ipse Ias. in l. in arenâ. in 1. col. C. de inoff. testa. vbi dicit credere Ang. malè dicere, licet aliquando referendo eum incidenter secutus sit. & dicit, quod contrarium tenet ipse Ang. in l. 1. in fin. ff. de inoff. testa.

Limita demum in patre prætereunte filium bannitum in ære & persona: quia cum talis filius habeatur pro mortuo, valet testamentum, nec fiscus potest rumpere. ita Ias. vbi supra in vlt. colum. alleg. Bald. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.

Quid si pater expressit plures causas, quarum aliquæ sunt veræ, aliquæ non: dic quod valet testamentum. ita Ias. vbi supra alleg. Bald. ibi, per l. scio. in fin. ff. de minor. fac. dictum Innoc. in cap. in præsentia. de renunc. Adde Felin. ad istud dictum Innoc. in cap. 1. colum. 4. de re iud. addo Bald. in 2. part. consil. 406. Bellacomb.

Vna ex causis quatuordecim quæ descriptæ sunt in §. causas. vt cum de appella. cognos. à patre testante debet inferi in ipso testamento, cum filium pater exheredat: quia illud est de forma substantiali ipsius testamenti paterni. d. §. causas. hæres. demum cogetur probare causam ingratitudinis a patre propositam veram esse. Sal. & Ias. in l. vniuersa. C. de precib. impe. offe. Bened. in rep. cap. Raynutius. in verbo. in eodem testam. 2. nu. 11. & 26. com. d. Clar. §. testam. quæst. 40. vers. aut talis causa. P. Fichard.

Tres sunt causæ ingratitudinis, quæ nō enumerantur in §. causas. in auth. vt cum de appel. cognos. quarum prima est, si non exheredetur malo animo, sed vt se accuratius det virtutibus, vel creditoribus satisfaciatur. l. multi. ff. de liber. & posthu. & ibi Bar. illam l. summādo dicit, quod exheredatio fit quādoque propter bonum. & in l. cum ex filio. ff. de vulga. & pup. dicit quod d. l. multi. non est correctā. Bellac.

Secunda, si tempore testamenti filius dixit patri, Nolo quicquam de tuo, & exheredetur, valida & legitima erit exheredatio, secundum Bartol. in l. si quando. C. de inoff. testam. & ita vult Angel. consil. 223. in fin. Ias. in d. l. si quando. §. & generaliter. col. 3. & in l. posthu. col. 9. C. de cōtratab. secus in præteritione, quia filius voluit. Cōr. in 2. vol. cōf. 31. vers. nec obft. Idē.

Tertia si filius sit furiosus, nepos vero ex eo sanus. Nam filius poterit exheredari, modo nepos instituat. l. fin. C. de curat. furio. idem in prodigo. Bald. in l. si furioso. ff. eo. Bellac.

Et an pro delicto ante furorē commissio possit exheredari. vi-

de Ias. in l. ex facto. col. 11. ff. de vulg. & pupilla. vbi tenet q. sic.

Et inter alias causas, de quibus in d. §. causas. est vna, scilicet si patrem captiuū non redemerit. de quo etiā est text. in auth. si captiu. C. de episc. & cler. quæ habet locum etiā in captiuo pro debito. ita Paul. de Castr. in 2. vol. consil. 42. in fin.

Nota etiā, q. per illa verba, de quibus in §. causas. præallega. ibi, si grauem & inhonestam iniuriā eis ingesserit. Alex. post alios in l. filio præterito. ff. de iniur. rup. dicit, q. ad exheredandum filiū, sufficit iniuria verbalis, per rōnē de qua ibi per eū. vbi etiā dicit, quod aliæ similes vel maiores causæ expressis, in d. §. causas. essent sufficientes ad filium exheredandum de quo etiam vide eundem remissiū in l. si quis id quod. col. 3. ff. de iur. om. iud. & latius in 2. vol. consil. 203. Fel. in cap. pastoralis. col. 1. de rescript. Ias. in auth. nō licet. col. 1. & 2. C. de liber. præter. ybi latissimè pro & contra. conclu. tamen pro ista parte Hyp. sing. 78. alleg. Ang. in l. lex. Cor. ff. de iniur.

Exheredationis causæ testamento ritè insertæ probari omnino debent ab hærede, qui ad id hodierno iure obligatur. cōmune pronuncio ex omni scribentium suffragiis per illos tex. in l. omnimodo. ibi, arguantur ab hæredibus. & in l. si quis filium. C. de inoff. testam. ex omnibus commentariis ad auth. non licet. C. de liber. præter. asserunt Vigli. in rubr. post princ. Insti. de inoff. test. Igneus in auth. ex causa. C. de liber. præter. Ant. Gomez. de testa. cap. 11. nu. 10. Memineris tamen semper, q. licet plures exheredationis causas in ingratum filium pater expresserit, satis tamen semper erit vnā aliquam ex illis exheredationi idoneam ab hærede probari, vt luculēter docet tex. in auth. vt cum de appel. cognos. §. siue igitur. in prin. ibi, vel vnā ex iis veram esse monstrauerit. col. 8. & commune asseuero ex Bal. & Alex. vtroque, ad fin. Ias. nu. 11. in d. auth. non licet. & reliquis supra laudatis. E. Suarez.

Exheredatio, cui nulla iusta causa adiicitur testamentū, iure nouo, nullū prorsus reddit. vt cōe affirmare ausim ex gloss. Bart. nu. 5. Aret. 2. nu. 2. & reliquis scribentibus ad l. 1. ff. de test. ex gl. 1. Bar. nu. 12. Paul. nu. 9. conclu. 2. & ceteris interpretibus in auth. ex causa. C. de liber. præter. rursus Paul. in princ. Alex. nu. 9. in auth. non licet. C. illo eo. tit. Corn. cōf. 150. nu. 1. lib. 1. Ant. Gomez. de testa. cap. 11. nu. 10. Et si verius mihi videatur quod ad l. illam primā. ff. de testa. scripsit Imol. sequutus Fulg. huiusmodi exheredationem nulla causa iusta suffaltam testamento, hodie etiam vt olim vires suppetere, ac necessariam querelam fore ad illius rescissionem: quod idem disputat ac latissimè defendit Io. Ign. in d. auth. ex causa. cum seq. & Vigli. nu. 2. ac Stepha. Budæus in rub. Insti. de inoff. testa. E. Suarez.

Licet pater teneatur exprimere causam, tamen non tenetur exprimere locum & tempus ingratitudinis: sed hæres bene debet ista probare. ita Ias. vbi supra in fi. com. alleg. multa, maxime Bal. in consil. incip. proposito quod Zacharellus. quod mihi est, licet ipse non dicat. in 2. part. consil. 383. incip. proponi. q. Zutiarellus alleg. etiam Alex. vol. 2. consil. 203. Idem.

Si filius sit patri reconciliatus, videtur exheredatio adempta. ita Ias. in d. auth. non licet. in fin. com. de liber. præter. addo eundem in l. fin. col. 4. C. de pact. & in l. in arenam. col. 2. C. de inoff. testa. Idem.

Addo etiam q. reconciliatio prodest in iniuriis præcedentibus non in sequentibus. ita Bald. in d. consil. 406. & ita videtur tenere Ias. in d. l. fin. Idem.

Exheredatio liberorū nō solū ex 14. causis in §. aliud. in auth. vt cū de appel. cognos. enumeratis, verū ēt aliis cōsimilis grauitatis, & ingratitudinis, aut maioris fieri potest. cōm dicit Ias. in auth. nō licet. C. de liber. præter. per multas auctoritates. & Gul. Bened. in repetit. ca. Rayn. verb. in eodem testamento. 2. nu. 19. de testam. & plures insuper accumulatur Rimin. in §. 1. nu. 38. Insti. de donatio. Ioan. Fichard. & M. Charian.

Testator pōt hæredē priuare hæreditate, si fecerit aliquid, vel nō fecerit, contra eius voluntatē, vt si nupserit sine alicuius cōsilio. com. d. Clar. in §. testamentū. q. 69. Talis tñ priuatio nō operatur, vt ipso iure desinat esse hæres, sed valet in vim fidei commissi. d. q. 69. vers. intellige. & si testator nō dixerit cui in tali casu hæditas restitui debeat, tunc si adsunt cohæredes vel substituti, illis dēt restitui: sed si tales nō adsint, restitui dēt veniētib. ab intestato. cō. dicit Clar. in d. q. 69. vers. sed pone. P. Fic.

Exheredationis causa non est, mātrimonium a filio sine parentum consensu contractum, vt frequenter interpretibus placere sunt auctores Francisc. Duaren. in tit. solut. matr. cap. 2. quo modo nuptiæ contrahant. vers. hinc existit quæstio. Anto. Costa de dotib. cap. 3. num. 19. Quod amplia processurum & si ignominiosam vxorem filius duxerit, atque idem omnino in filia futurum, vt commune aiunt latissimè id agentes Didac. & Couar. de sponsal. 2. par. c. 3. §. 8. nu. 5. & nu. 6. Emanuel a Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum. 3. par. nu. 177. ff. de libe. & posthumis

humis. Iul. Clarus. §. testamen. quæst. 41. vers. sed quid si filia. E. Suarez.

Ex causis quibus potest quis exheredari, possunt eidem alimenta denegari. Felin. in cap. cum sit de Iudæ. Ias. in l. ius autem. in 4. col. ff. de iust. & iur. & in authen. sed si post. C. de inof. testa. & in l. i. in fin. 1. col. C. unde vir & vxor. Phil. in cap. vnico. §. porro de despons. impu. in 6.

Idem in dote, quia potest denegari. Petr. Gerard. singul. 1. Ias. vbi supra.

Quid si pater instituit duos filios, & vnū grauat ad aliquid faciendum: & si secus faciat, eum exheredat excepta legitima? vide not. Bal. in 2. part. consil. 334. Idem.

Exheredationis iusta satis superque causa est iniuria verbotenus, hoc est contumelia in patrem illata, vt commue ait Cur. iun. consil. 148. nu. 1. E. Suarez.

Si filius causam ingratitudinis in patrem commiserit, per quam possit à patre exheredari, si pater eam iniuriam per patrem remiserit, non poterit filius ex ea causa exheredari. Paul. Castr. in l. fin. C. de pac. post. Bar. ibi. & Ias. in auth. non licet. C. de liber. præter. nu. 3.

Si filius commisit causam ingratitudinis, & ingrediatur monasteriū, potest tamē exheredari. Ias. in d. auth. non licet. in 1. col. gloss. in auth. de mona. in prin. & alibi. Vide tamē eundem Ias. in d. auth. non licet. in 3. col. ibi, caue tamen. vbi dicit qd est tex. in contrarium in cap. non liceat. vbi gl. 19. q. 3. licet gl. in auth. de mona. dicat qd ille tex. procedit de iure canonico. Idē.

Exheredato simpliciter filio, de iure digestorū testamentū valebat, nec inofficiosi querel. oppugnabatur, nisi si filius ille prius probasset se semper debita parētibz officia præstitisse. De iure Codici. si filius exheredatus simpliciter ob ingratitudinem proponeretur hæredes quālibet ingrati culpam probare tenebantur. at de iure nouissimo & causā speciatim exprimi necesse est & illam ab hæredibus probari oportet quā si scripti hæredes probare nequierint, testamentum quidem valebit, sed iudicio cētumviri resciñdetur: at si probauerint, & semper, & omnino testamentum ratum, validumque erit. Si verò nulla exheredationis causa inseratur, testamentū nullius momenti erit, vt communia ex multis asseuerant. Anton. Gomez. de testa. cap. 11. num. 10. & Iul. Clar. latius de materia agens in §. testam. quæst. 40. E. Suarez.

Exheredatus filius an successionē priuetur in feudis hæreditarijs.

C A P. XXII.

Ilius exheredatus, excluditur à successionē in feudis hæreditarijs, quando mala mente fuit facta exheredatio, & causæ exheredationis facere iuste, & expressæ, secundum Iacob. Ardizo. in Summa sua de successio. feud. sub rubr. an filij succed. in feud. & per Andr. de Isern. in cap. 1. in princip. de successi. feud. & per Odofred. in Summa de successi. feud. Paris. consil. 1. nu. 7. vol. 1. & per Angel. in authen. de nupt. §. soluto, dicentem.

Filius iuste exheredatus, non succedere in feudo, & optimē facit quod vult Bart. in l. iurifurandi. §. si liberti. ff. de oper. liberto. col. fin. cum alijs cōgestis per Modern. in tractat. feudorum. fol. 27. col. 2. & 3. vbi asseuerant istam esse communem opinionem, quæ quippè probatur.

Nam licet vasallus non possit de feudo testari. vt in cap. 1. de success. feu. & in c. 1. §. donare. qualiter olim feu. poter. alie. & per Soc. consil. 19. ad sit. col. 3. lib. 1.

Tamen quando feudum est hæreditarium, pater sine dubio potest in testamento prælegare vni filiorum: cum in tali feudo quis non possit succedere, nisi sit hæres, secundum Bart. in d. §. si liberti. Bal. in cap. 1. §. decedēti. qui feu. dar. poss. Moder. in l. quicquid astringendæ. & in l. ita stipulatus. §. Grifogonus. ff. de verb. oblig. & per Alexan. consilio 10. ponderatis. colum. 3. vbi scribit istam esse communem sententiam, in consilio 19. super eo. col. fin. & consil. 28. col. pen. lib. 5. ideoque factum testatoris impugnare debet. l. cum à matre. C. de rei vend. & per Alex. consil. 124. quod quidē citant Moder. in d. tract. de feu. fol. 28. col. 3. & ponit Præposit. in c. Imperialem in prin. col. 7. de prohi. feud. alie.

Et his occurrit, qd non sufficit exprimere causas in testamento per patrem, sed necesse est eā probare. vt est tex. iuncta Gloss. in ver. dicant. in l. 1. in prin. ff. si quadru. paup. fecisse dicatur, & in c. dilecti. ibi, apposta, & probata. de excep. & est text. vbi Alex. & alij in l. si prius. ff. de oper. noui. nuncia. & Parisius cōfilio primo. volum. 1. num. 136. Et ista est communis opinio,

vt patet, ex congestis per Couarruiam in cap. Raynutius. nu. 8. de testamen.

Onus enim probandi causas exheredationis incumbit hæredi. §. si verò igitur. in ver. Demonstrauerit. in authen. vt cum de appell. cognosci. & ibi Bar. & Ang. & plenius per Bar. Aret. & alios in l. 1. ff. de testa.

Fallitque, quotiescunque testator eo viuentē fecisset examinare testes super illis causis ad futuram rei memoriam, quod potest fieri, & sic causæ ingratitudinis possunt probari viuentē patre, secundum Alex. consil. 104. super themate. volum. 2. Ceterum dicta examinatio debet fieri ritē, & rectē exheredato formiter citato. vt dicit Alex. consil. 104. in fin. & Paris. in d. consil. 1. nu. 137. & habetur per Canonist. in c. Albericus. & in c. significauit. de testa.

Feudumque hæreditarium ex communi forma inuestituræ tibi, & tuis hæredibus ex tuo corpore legitime descendētibz in persona descendētiū constitui. post Ant. de Alex. dicentem ita maiores tenuisse referendo D. Ioan. Antonium Carrasam, & Dom. Goffredum de Gayeta tradit Afflict. decis. 140. tene menti. asserens ita bis fuisse in Sacro Consilio pronunciatum, & ita tenere Sebastianum Neap. in consuetu. Neap. in cip. & si testator. & alios ibi allegatos, quos sequitur, licet contrarium verius existimet, & esse com. opinio. attestatur idem Matthæus Afflict. decis. 195. dicit capitulum Regni. num. 7. & pro vera, ac indubitata opinione excipit etiam decisio eiusdem Rotæ Neapolitanæ 240. in causa Cubelli nu. 10. Alexand. consil. 25. ponderatis. numero 3. consil. 28. in causa. num. 18. vol. 5. consil. 118. vol. 6. quod repetitur consil. 18. attentis. num. 10. co. vol. 5. & Dec. consil. 395. in causa. nu. 4. post Andream de Iser. & alios quos citat. Viuius.

Exheredari nunquid possit filius furiosus, pupillus doli capax, infans, impubes, posthumus, & filia impudica, vel patre minimē volente, contrahens matrimonium.

C A P. XXIII.

Ilius furiosus potest exheredari ex causa ingratitudinis commissæ, contra patrem ante furorem.

Vnde propter furorem superuenientem non purgat vitium ingratitudinis præcedens, secundum Bart. & communiter omnes in lex facto. in prin. ff. de vulg. & pupil. substi. quam quidem cōmunem sequitur, & citat Ias. in l. patre furioso. nu. 42. ff. de his q. sunt sui vel alieni iur. & Rip. in l. si. C. de reuo. dō. num. 227. licet & malè Clarus in tracta. de testa. lib. 3. q. 41. ver. Sed pone. contrarium senserit. Sed propter reconciliationem dictæ causæ ingratitudinis, possunt reuocari, atque remitti; & huiusmodi remissio, ac reconciliatio aufert omnem ingratitudinem, ac causas exheredationis, vt inquit Bartol. in l. 3. in fi. ff. de adimen. leg. Cotta in memoriali in vers. Filius famil. ultimo, & latè Modern. Papiens. in l. de quæstione. colu. 5. C. de pact. & in l. in arenam. col. fin. C. de inof. testa. & in l. filio quē pater. ff. de liber. & posthum. & Couarruias in c. Raynu. nu. 17. de testa. vbi citat omnes alios doct. contrariæ opinionis.

Item si filius ingratitudinem commississet, cuius occasione exheredari posset. tunc si viuo patre ante testamentum pœnitentiam egisset, vtique exheredari non posset, secundum pulcherrimum dictum Alex. in l. 1. num. 33. ff. solu. matr. quod tacito Alex. sibi ascripsit Campeg. in tract. de dot. q. 1. 1. parte. in fin. contra quem tanquam tacentem alienos labores, & maxime Alexan. sui præceptoris, multum exclamat Thom. Diplo. nat. in addit. ad Alex. d. nu. 33. quod dictum tanquam memorabile sequutus est ibi Ripa, & Curt. iun. in l. admonēdi. nu. 73. ff. de iure iur. Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuo. dona. in verb. Donatione largitus. num. 51. & extollit Ioan. Dilect. in tracta. de art. testan. titu. 3. caur. 17. nu. 2. quāuis ibi asserat non transire sine difficultate: tamen opinionem Alexandri sequitur, & communem fore præsupponunt Cotta in d. memoriali filiufamilias. post princip. & Couarruias in d. cap. Raynutius. nu. mero decimo octauo. & sequitur Clarus in d. quæst. 41. vers. Prætera quæro.

Cessat etiam præfata exheredatio, quando non apparet ex testamento patris esse aditam hæreditatem, vt est text. in l. filium quem pater. §. Sed cum exheredatio. ff. de bonor. posses. contra tab. & in l. si quis Sempropiū. cum concordantibus. ff. de hære. insti. Viuius.

Pupillus doli capax exheredari potest. Ias. in l. si quis. §. legis autem. C. de inof. testam. Vezinus.

Exheredari nequeunt posthumus, infans, & regulariter impubes, vt commune renunciant Arius Pinellus in authen. nisi tricennale. C. de bonis matern. Iul. Clar. §. testam. q. 41. in fin. E. Suarez.

Filia impudica potest exheredari, not. in cap. quinquauallis. de iure iur. Bal. in 1. parte conf. 121.

Amplia, quia potest exheredari, etiā a patre meretrice. Secus a matre meretrice. ita Ias. in l. in arenam. C. de inoff. test.

Limita præmissa, quia si filia sit emendata, debet ali, & dotari. ita Ias. in d. l. in arenam. in 2. col. & in d. auth. non licet. in 2. col. de liber. præter. Alexan. in l. 1. ff. sol. matr. & emendatio per triennium (q. bene dixit) præsumi, per no. per Lud. Ro. cōf. 236. Vide tamen Petr. Gerar. sing. 3. Idem.

Contrahere matrimonium sine consensu patris, inducit odiū capitale, & sufficit ad exheredationem. l. 3. §. si emancipatus. ff. de contrā tabulas. Fely. in c. ecclesia. in 18. col. de constit. refert multos tenere, q. valet statutum laicorum, imponens penam nubenti sine consensu patris. Vide tamen Pan. in 1. parte conf. 12. in 1. & 2. col. vbi videtur tenere contrarium, per multa quæ alle. & idem vult in 2. part. cōf. 65. Cu. conf. 131. Alex. 1. vol. conf. 7. & ita tenet ipse Fely. vbi supra. Ias. in auth. sed si post. C. de inoff. test. & in auth. non licet. C. de liber. præter. in 3. col. in fil. latius in l. 2. §. quod si patris. in 7. col. ff. sol. matr. Phil. in c. 1. §. porro. de despos. impub. lib. 6. Pan. in c. 1. de despos. impub. Et aduerte quia Petr. de Anchar. in cōf. 21. tenet q. si filia nolit consentire patri volenti eam nubere, potest exheredari. Vide aliquid per Bald. in l. si pater. C. de sponsalib. Bella comb.

Filia, quæ peccauit in corpus suum, potest exheredari per patrem, vt est tex. in l. si filiam. C. de inoff. testa. Imò pater eidem potest denegare dotem, & alimenta, & sic a patre non est alimentanda, nec dotanda aliquo modo, vt voluit Spec. titu. qui filij sint leg. vers. Quid si filia.

Imò si pater viueret luxuriose, similiter hac exheredatione vti posset, secundum Fulgo. in auth. sed si post, & Ias. l. in arenā. C. de inoff. testam.

Est bene verum, q. mater meretrix filiam suam pariter meretricem exheredare nequiret, secundum Bart. Bald. & omnes communiter in d. l. in arenam.

Tamen hoc fallit, si viuente patre resipuerit, vel ad bonos mores, honestamque vitam conuersa sit & penitentiam egerit, non potest per patrem exheredari, secundum Spec. in loco præcitato. Ant. in c. Quinquauallis. col. 2. de iure iur. & alios Doctos. communiter ibi, Bald. in l. si filiam superius citatam. Alex. in l. 1. ff. sol. matr. & ibi Ripa col. 15. vers. Fallit in filia. nu. 71. Camp. in tract. de dote. q. 13. in fi. Plot. conf. 1. nu. 23. & Marfi. in repet. rub. ff. de fideiuss. nu. 260. & seq.

Ideoq. dixit Bal. in d. l. si filiam. q. si mulier turpiter vixit, & deinde se correxit, & ad honestam vitam reuersa sit, non debet reputari turpis persona: quia vltima consuetudo inspicienda est. argum. l. Mela. ff. de alim. & ciba. lega. & Bal. sequitur Alex. in locis supra citatis. & Ias. qui dicit esse mirabile, in auth. non licet. col. 1. C. de liber. præter. & Ripa in repet. l. fin. nume. 223. & sequen. C. de reuocan. donatio. qui asserit istam esse communem opinionem, & ita in terminis consuluit Ioan. de Amicis. confil. 91.

Vnde bene inferri posset, quod quamuis vera sit reg. quod semel malus semper præsumitur malus. c. semel malus. ext. de reg. iur. vbi latē apostil. post Dyn. concord. glomerat. Corfer. sing. 225. præsumptio. reg. est. Marfi. sing. 74. Tu habes. Marc. Ant. Bard. in trac. de temp. vtil. & cont. c. 18. num. 11. vbi hanc reg. post prædictos exornare contendit.

Nihilominus non procedit, si ille, contra quem adest talis præsumptio reuersus sit ad meliores fruges, & malæ actæ vitæ penitentia se correxit, & per continuum triennium bene, ac honestè vixerit, secundum Alex. & alios in l. si fideiussor. §. satisfdatum. nu. 13. ff. qui satisfd. cog. Tho. Gram. conf. ciui. 50. nu. 7. Tiraq. vbi plura eleganter more suo congerit in tract. de pænis leg. caus. 29. nu. 5. per tex. in §. 1. ver. Hinc nobis. in auth. de monach. quem tex. vti singul. & memoriæ commendandū, ex mente adductorū ibi per eum plurimum celebrat. Et hinc pulchrè Roman. conf. 236. vt præmissa consultatio. col. 2. vers. ponderandum. asserit, quod quis bene viuendo per triennium, deiturnus homo. Viuius.

De iure regio dicit. l. 10. tit. 1. part. 4. quod si pater vult, vt filia cōtrahat matrimonium cum aliquo, & ipsa recuset, si cum alio contraxit sine voluntate patris, quod potest illam exheredare. Et de hoc vide Io. Lup. in repet. cap. per vestras. de do. inter vir. & vxor. Villal.

Miscellanea de exheredatione.

CAPVT XXIII.

Exheredati liberi, aut hereditatis alioquin incapaces, in liberorū numero censentur, vt caterorū liberorum legitima portio aug. eatur. commune inquit Ant. Gomez de test. c. 11. nu. 22. E. Suarez.

Exheredatorum ritè ac rectè filiorum liberis suis ex propriis personis auitum testamentum vel nullum dicere, vel inofficiosi querela opugnare possunt, vt receptissimum affirmare auium ex Bart. Bald. Ang. & reliquis commentatoribus ad l. pater filium. ff. de inoff. testam. ex Barto. num. 2. Paul. Imol. Cuman. Alex. & Ias. nu. 48. in l. si quis posthumos. §. si quis filius. ff. de liber. & posth. ex gloss. Cyn. Barto. Bald. Ang. Paul. Fulg. & Ias. in l. si quis filium. C. de inoffic. testa. & denique ex Ias. qui id magis commune arbitratur, ac diligenter tractat in l. in suis. nu. 45. ff. de liber. & posth. & si nos alibi contrarium cum nonnullis latissimè probare moliamur. E. Suarez.

Quid si filius qui poterat exheredari viuo patre, & ante testamentum conditum penitentiam agat, an possit amplius exheredari? Ias. in d. l. in arenam. in 2. col. tenet quod non. Alex. in l. 1. in 16. col. ff. solut. matrim. faciunt quæ habentur per eundem Ias. in l. si filiam. in fin. C. de inoffic. testa. & ita etiam tenet in d. auth. non licet. in 1. col. Idem.

Exheredationis causæ penitentia abolentur, vt communiter probari inquit Pyrh. in consue. Aurel. in success. cap. 25. Cotta in memor. vers. filiusfam. & magis communem opinionem esse affirmat Emanuel à Costa in l. cū tale. §. si arbitrari. nu. 189. ff. de condit. & demonstr. Non tamen filiorū prius ingratorum furore postea subsequuto euāescunt, vt commune placitū asseuerant Ias. in l. ex facto. nu. 29. ff. de vulg. & qui id non probat Iul. Clar. §. testam. quæst. 31. vers. sed pone. cōtra quem immeritò blaterat Viuius lib. 1. opin. 131. E. Suarez.

Filius postquam commisit ingratitudinem, si peniteat viuo patre, non poterit exheredari. Pyrrhus in consue. Aurel. de successio. c. 25. communem dicit. Villalob.

Exheredatione tollit tacita reconciliatio, secundum communem per Burf. cōf. 121. nu. 16. libr. 1. intellige ope exceptionis, non q. testamentum ipso iure reuocetur, vt ibi commune aiunt Ias. in auth. non licet. num. 4. C. de liber. præter. Curt. iun. cōf. 192. nu. 10. Vigl. in §. mater vel auus. nu. 8. Insti. de exhere. liber. & in §. igitur. nu. 6. insti. de inoffic. testa. Ant. Gomez. de testam. c. 11. nu. 12. Emanuel à Costa in l. Gallus. §. & quid si tantum 3. par. nu. 173. cum seq. ff. de liber. & posth. Iul. Clar. §. testamentum. q. 41. vers. sed quæro. Viuius lib. 1. opin. 128. E. Suar.

Exheredatione se abstenturum pater promittens, nullo modo obligatur, nec impeditur, quin postea exheredare ritè queat. commune ponit Anto. Gomez. de testamen. cap. vlt. nu. pen. ad fin. E. Suarez.

Pater potest per pactum remittere causam ingratitudinis, & ex ea non potest amplius filius exheredari. Ias. in d. authen. non licet. in 1. col. alleg. Ang. & Paul. de Castr. in l. si. C. de pact. & dicit colligi ex doctrina Bart. ibi, in 2. col. Idem.

Mater potest filium exheredare ex causa, in casu quod pater esset dilapidator, ne scilicet hereditas quæratu patri, saltem quo ad vsumfructum, & ab eo dilapidetur: dummodo tamen instituat alium, qui postquam filius sit effectus sui iuris, ei hereditatem vna cum fructibus restituat. com. dicit Clarus §. testamentum. q. 41. vers. quæro etiam. P. Fich.

Mater tenetur filium instituere, vel exheredare, nam si eum prætereat, testamentum nullum est, communem dicit Clarus in §. testamentum. quæst. 47. intellige si causam nullam inserat: nam causa inserta, talis præteritio habetur pro exheredatione. Idem.

Exheredato filio etiam iustè, cum quid relictum est in testamento; datur actio pro supplemento legitimæ, non pro parte hereditatis, secundum communem per Burf. conf. 121. nu. 12. lib. 1. Bonac.

Exheredationi vel præteritioni si filius exheredatus, præteritusve consentiat, tamen si nulla eius consensus in testamento mentio fiat, testamentum firmum, ratumque erit, ac nullo iure oppugnari poterit, vt commune ait meus olim iurisdctor Anto. Gomez. de testam. c. 11. num. 14. E. Suarez.

An filius dicatur exheredatus, si pater in testamento dicat, Maledictus sit talis filius meus, quia me verberauit? Ias. in d. authen. non licet. nume. 2. tenet quod non. alleg. Bald. in proem. Decr. in vlt. colum. Ipse tamen Ias. in l. si pater. in 1. colum. C. de hered. instit. impugnat istud dictum Bald. vide ibi per eum. Idem.

Pater filium suum bannitum propter delictum ab eo commissum,

missum, & qui iam bannitus est, non tenetur eum heredem instituire, nec exheredare, quia habetur pro mortuo: & nec fiscus nomine ipsius filij poterit illud testamentum rumpere, si vellet allegare filium à patre fuisse præteritum. Ias. in l. si filius. num. 12. ff. de liber. & posthum. Talis enim filius bannitus vel deportatus, habetur pro mortuo. l. actione. §. publicatione. ff. pro socio. Tamen non prohibetur hæres institui: est etiam omnium successio capax, quæ illi deferuntur, secundum Bart. in disputat. incipien. Lucanæ ciuitatis. cuius opi. dicit communem Alex. in l. 1. nu. 4. C. de hæredib. instituen. & consi. 26. nu. 2. lib. 1. Bellacomb.

Pater si à filio exheredetur sine causa, testamentum est ipso iure nullum: si verò est adiecta exheredationis causa, valet testamentum mero iure, sed si illa causa non probetur, potest à patre impugnari per querelam inofficiosi. Si autem pater sit præteritus à filio in potestate, tunc siue adiecta sit causa siue non, semper testamentum est ipso iure nullum: si verò sit præteritus ab emâcipato, tunc si nō est adiecta causa præteritio-

nis, valet testamentum, sed pater potest illud rumpere per contratabulas. communem dicit Clar. in §. testamentum. quæst. 48. Et hoc non solum procedit in testamento de quasi castrensi peculio, sed etiam si testetur de castrensi pecul. ead. quæst. P. Fichard.

Descendentes possunt exheredare ascendentes solum ex sex causis. vt in d. §. aliud quoque capitulum. versi. & hæc quidem Ias. qui ponit rationem differentiæ inter ascendentes & descendentes. in d. auth. non licet. in 1. col. Vezinus.

Exheredatio apposta post omnes gradus refertur ad omnes gradus superiores ex præsumpta voluntate testatoris, quæ præsumptio est iuris: nō tamen de iure, quin admittatur probatio in contrarium. Segu. in repet. l. 3. §. fin. de liber. & posth. nu. 82. com. dicit. B. Villal.

Exheredatio facta in principio testamenti, ante gradus, siue trahitur ad omnes gradus sequentes, & ita facta in fine trahitur ad omnes præcedentes, ita communiter teneri dicit Ias. in l. 1. in prin. nu. 3. C. de liber. præter.

LOC I SEPTIMI FINIS.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos,

De maleficijs & vniuersa in delictis animaduersione.

LOCVS OCTAVVS.

DE CRIMINIBVS ET DELICTIS.

TITVLVS PRIMVS.

Delicta qualia sint; quot modis committantur, & de eis participare quis possit.

CAP. I.

Delictorum alia esse mere Ecclesiastica, alia mere secularia, alia communia. Item alia nominata, alia innominata, vt ea distinxit Bart. in l. nunquam plura. nu. 4. ff. de priuat. delict. communiter approbatum, dicit Blanc. in pract. crim. nu. 111. Clar. lib. 5. §. 1. versic. habes. P. Fichard. & Bonac.

Delictum itaque quatuor modis committitur, facto, dicto, cō filio & scriptura, de quibus sigillatim Bald. in l. data opera. nu. 14. qui accus. nō pos. Quod sanè delictum debet prius esse manifestum, & de delicto prius constare debet, antequam iudex procedat criminaliter in omnibus casib. vt est cōmunis opin. Clar. §. si. q. 4. in prin. D. Brunor. à Sole cons. vnic. nu. 52. & ibi. nu. seq. dicit, quod stante statuto, qd si sit factum furtum scholari, qd de damno stet iuramento suo, vt non habeat locum statutum, nisi prius constet de furto, quia delictum non præsumitur. l. merito. ff. pro soc. Riminal. nouissimus Ferrar. nostræ decus, cum sit optimus legista, optimus orator, optimus poeta, & optimus musicus, quod sit dictum in eius bonam gratiā & affectionem, propter proprium nomen meum, qd habet. iuxta illud Arim. in add. ad Ang. de malef. in versic. fama publica. nu. 36. vers. & libenter feci. vide per eundem Rim. noui. cōs. 42. nu. 130. Riminal. inquam. consi. 67. nu. 52. & seq. Aristides sanè Atheniensis Philolophus, Minucio Fundano Asiæ Proconsuli scripsit, Neminem occidendum nisi de accusatore & crimine constaret, vt in historia mundi scribitur. in 6. etate. fol. 112. vbi de eo agitur. Potest tamen iudex ad querelam partis procedere vel inquirere, vt pateat delictum, vt ibi dicit Clar. de heresi autem, adulterio & alio coitu, quæ sine fractura committuntur, & de quibus nulla apparēt signa, furto sine fractura, percussione, quæ sit alapa, vel baculo sine liuore, verbali iniuria, vel simili, quia nō potest constare de delicto, Statim porrecta

querela, potest & debet iudex inquirere contra delinquentem, assumendo informationes, & habitis indiciis, reū in carcerib. detrudi facere, vel citari, prout delicti qualitas, & discretio requirit, quæ quidem discretio cum sit mater asinorum, vt dicit Paul. tract. de visitatorib. q. 1. sub nu. 43. facile nō recipitur. Et tamen sumus certi, quod sine discretione quis est vna bestia. Bal. cons. 161. lib. 3. col. 2. Neuiz. in sylua. lib. 4. sub nu. 56. & qui non facit decencia homini similiter est vna bestia, vt dicit gl. in §. decet. in auth. de mona. Homicidio autē perpetrato, debet iudex ire ad vidēdū cadauer interfecti. Et illud dicitur visum & non repertum, vel domum combustam, vt est com. opi. Clar. §. si. q. 4. vers. quando vero. Vel potest mittere notarium, qui inspiciat cadauer, & vulnera scribat. Nec refert si ignoretur nomen interfecti, vt est com. opin. Clar. ibi, dummodo cōstet de corpore. Amplia & limita supradicta, vt per Ant. Gabr. cōium opin. lib. 7. concl. 2. fol. 775. Quando autem quis dicatur participare de delicto, & quomodo. Capr. reg. 80. & not. qd quis deliquisse præsumitur, qui ex opere cōmodū sentit. Albe. in l. 1. §. si quis ita in suo. ff. ne quid in loc. pub. vbi ex hoc infert ad eū, in cuius prato aqua reperitur irrigata, quod statuto de auertente aquā alienā in suo prato puniatur. Et excessus notat delictū tā in cōmittēdo, quā in omittēdo. Abb. in c. sicut nobis. nu. 3. de supp. negl. præl. Differentiam autē habemus inter delictū, crimen & peccatū, ponit Alex. in l. si mora. nu. 14. ff. sol. matr. & not. qd quādo statutū loquitur de crimine, oportet prius cōstare qd sit crimen, quia ista exceptio est impeditiua litis ingressus. D. m. Alc. cons. 7. nu. 12. lib. 7. Bonacossi.

Delictū qd cōmittitur faciendo, grauius reputatur quā qd cōmittitur omittendo, cōem esse dicit Alb. in l. præscript. vers. Itē ex prædictis. C. si contra ius vel utilitatē publicā. & in ead. l. Ias. nu. 9. quē refert Ant. de Padilla in l. transigere. nu. 107. C. de trāsa. Cla. in lib. 5. sent. §. 1. vers. Est etiā. P. Fich. & Bonac.

Faciēdo an sit grauius delictū, quā omittēdo? Vide Ias. in l. sancimus. in 6. col. C. de iud. & in l. si qn. circa fin. C. vnde vi. & in l. si mora. in 6. col. cū seq. ff. sol. matr. in quib. locis dicit regulā esse, qd sic gl. in l. si mora. præall. & in l. lege Corn. ff. ad Silla. & in l. 2. C. de libe. & eor. lib. Addo Alex. in 5. vol. cōs. 172. in fi.

Dicit tamen Ias. in d. l. sancimus. quod ista regula videtur confundi per illum tex. ex quo not. Angel. & Paul. de Castr. qd grauius punitur iudex qui omisit facere condemnationem ex pensarum: quia tenetur insolidum ad totale interesse: quā qui tulit sententiā iniustam. vide ibi per eum. & in d. l. si mora. in 7.

Et vniuer. in delict. animaduers. Locus VIII. 89

in 7. col. vbi plura adduc. contra dictam regulam. Vezinus.

Maleficium is commississe dicitur, qui vel iniuriam intulit, vel verbis quidpiam aliud pœna dignum effudit, commune asseuerant Blanc. in pract. crim. num. 5. Jul. Clar. in pract. §. 1. ver. sed quæro nunquid maleficium. Quamuis contrarium affirmet receptum Alcia. in l. verbum facere. ff. de verb. sign. cuius opin. magis explodenda verbi subtilitate, quam solidis iuris rationibus fulcitur. E. Suarez.

Maleficium non solum comittitur malè faciendo, sed etiã malè dicendo, communis est contra Bar. in l. aut facta. in prin. num. 1. ff. de pœn. testatur Alex. in apst. libidem. quem refert Blanc. in pract. crim. nu. 41. vide Clar. in lib. 5. sent. §. 1. ver. sed quæro. Et sic maleficium etiã dicitur, q̃ verbis committitur, prout blasphemia, iniuria verbalis. Et ideo punitur statuto pœnam duplicante, si de nocte committatur, vt communis opin. Clar. in §. Blasphemia. versicu. sed quæro nunquid. Et etiã quis dicitur malè facere qui malè cogitat. Suarez. versicu. maleficiũ. P. Fichard. & Bonacoss.

Maleficium an comprehendat malè scriptum, vel malè dictum. Alex. in consi. 77. vol. 1. repetito in consi. 62. vol. 3. Ange. instit. de oblig. quæ ex delict. nascun.

Semel malus semper præsumitur malus in eodẽ genere mali. I. Casius. ff. de senat. l. si cui. & ibi Bart. & Alex. ff. de accusa. Alex. in l. metũ. C. quod met. caus. Fel. in c. testimoniu. in 9. col. de testi. Ias. in repetitio. l. admonendi. nu. 138. ff. de iure iur. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in 9. col. ff. de no. op. nun. Hy po. sing. 74. Alex. in 1. vol. consi. 5. repetito in consi. 93. in 1. col.

Fallit, vbi quis per triennium laudabiliter vixit post commissum delictum. tex. in auth. de monach. in prin. 1. col. Fel. in c. cum deputati. extra. de iud. Vezinus.

Minus malum de duobus est eligendũ. & ita cõiter dicitur. l. exigendi. C. de proc. Sed iudicio meo rectius diceretur, q̃ de duobus malis maius malum est fugiendũ. & ita videtur velle Ias. in l. carbonianum. C. de carb. edict. Idem.

Participare autem de delicto quis potest pluribus modis. Capr. reg. 80. fallit, vt ibi plurifariam. Et quando est reuocatũ mandatum & reuocatio non venit in notitiam mandatarij, tunc si deliquit mandatarius, dicitur particeps delicti mandans, vt est com. opi. nu. 9. Bonacoss.

Delictum an præsumatur; vel instrumentis, aut sententia probetur; vel qualitas eius sit probanda, si accusationi adiecta fuerit.

C A P V T II.

Delictum nõ præsumitur. fallit in 6. casib. vt per Ant. Gab. in lib. 7. de crim. concl. 2.

Fallit in 4. casib. vt per Ale. in tract. præsum. reg. 3. vide Ant. Trigo. sing. 41. Don. à Fina.

Delictum non probatur per instrumentum. cõmunem dicit Boer. in c. at si clerici. num. 14. de iudic. Curt. iun. in auth. si quis in aliquo. nu. 34. ver. 4. aduerte. C. de edendo. & dicebat Dy. quod hæc opin. tenetur & seruatur pro euãgelio, quẽ refert Gandi. de malef. in tit. de pœna. nu. 15. Intellige quãdo crimen consistit in facto separato ab instrumento, vt homicidium, furtum, adulterium, &c. sed si crimen cõsisteret in animo prout est hæresis, vtique per instrumentum in quo aliquis assereret aliquid hæreticum, posset crimen ipsum probari. Itẽ si quis ratificet per instrumentum delictum cõmissum ab alio; vel si quis faceret instrumentum contraũs vsurarij, poterit delictum vsuræ probari per instrumentum. Hæc Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 54. in prin. P. Fichard. & Bonac.

Instrumentum an probeat delictũ. tex. est quod non, & ibi doct. in l. 1. §. idem diuus. ff. de testi. Vide Alex. in l. senatus. ff. ad Turp. Fel. amplẽ in rub. de fid. instr. in 1. conclu. & in c. cum in ecclesiis. de maio. & obed. aliquid per Fede. consi. 255. Phi. in regula, semel malus quæ est 8. Vezinus.

Instrumentis non probantur delicta: vt frequenter placitũ inquit Beroius in c. at si clerici. num. 14. de iud. & qui id rectẽ explicat I. Clar. in pract. §. vltim. quæst. 54. fallit in crimine hæresis, & in vsura, vt per eundem Clar. ibi. Nec item alia generaliter instrumentis probabuntur, quã quæ inter plures partes geruntur. commune ponit Franc. Turz. opin. 59. & rursum opin. 69. E. Suarez.

Delicti probatio semiplena inducitur ex sententia contra contumacem de iure canonico, si de causa liquet, secundum communem per Burs. consi. 7. nu. 22. lib. 1. Idem.

Si in accusatione, vel inquisitione Delictum deductum fuerit, cum aliqua qualitate aggrauante, & postea probatũ fue-

rit tale delictum simpliciter, sine illa qualitate, reus in totum absolui debet. Est com. opin. secundũ Rom. in consi. 167. Anch. circa fin. M. Chærian. & Don. à Fina.

Delicti qualitas est probanda. vt est communis opi. Bursat. consi. 20. nu. 12. lib. 1. D. Brunorus consi. vnico. nu. 52. Bonacoss.

Qualitate delicto adiecta, non probata, licet delictũ probatum sit, si talis sit qualitas, vt propter eam varietur effectus cõdemnationis, tũc pendente iudicio debet fieri detractio illius qualitatis, ad hoc vt possit sequi aliqua cõdemnatio, aliàs si qualitas ipsa nõ fuerit probata, reus totaliter absoluedus est, secundũ theoricam Bar. in d. l. denunciasse. §. quid tamen. nu. 2. ff. de adult. quam tenent cõiter docto. vt ait Corn. consi. 197. lib. 2. Mars. in pract. crim. §. quoniã. nu. 52. & seq. Soci. iun. consi. 36. nu. 2. lib. 2. Menchiac. controuers. vsu frequent. c. 36. num. 12. sed quicquid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine, vt scilicet nõ probata qualitate, reus tamen cõdemnetur de principali delicto, de quo est conuictus, & ita cõiter seruari attestatur Bal. in l. 2. C. de prob. quẽ refert Anan. in c. continentia. nu. 5. de cler. percul. & Blan. in prac. crim. nu. 76. & seq. & in specie in curiis Delphin. ita seruari attestatur Guid. Pap. decis. 853. & ita pluries se vidisse seruari quicquid dixerit Signoro. cõs. 245. nu. 14. dicit Clar. d. §. fi. q. 66. versu. sed quid. P. Fich.

Qualitate delicti non probata de consuetudine, cõdenatur de principali delicto, de quo est conuictus. vt est com. opi. de qua Clar. q. 66. ver. sed quid ex clausula generali, nõ se astringens. & ex clausula, quare petit pro prædictis & quolibet eorũ, &c. & ex clausula, super quib. omnibus in libello, vel inquisitione contentis. Clar. ibi. Chærian. in suo com. opi. versu. qualitas. Rol. à Valle consi. 11. num. 4. vol. 3. vbi dicit, q̃ si in inquisitione deducitur aliqua qualitas, vt sequatur cõdemnatio, si ea non probatur, absolutio sequi debet. Et maximẽ, quando super tali qualitate est principaliter intentio inquirentis, vt est com. opi. nisi confessus sit omnia & singula, in inquisitione contenta fuisse, & esse vera. Paul. de Castr. in l. si cui serui. §. 1. num. 4. ff. de leg. 1. & pro euitandis disputationibus hodie in accusatione apponitur ista clausula, Non se astringens. Fel. in c. ex parte. nu. 46. versu. restringe secundò. ver. quarta solutio. Et clausula saluo iure: & clausula deducens, &c. quæ operantur, vt siue sit probata qualitas, siue non, semper requiritur cõdemnatio. Blanc. in pract. crim. fol. 52. nu. 100. Nouel. reg. 164. vbi quando sit probanda, vel nõ probanda qualitas. Duen. reg. 18. Guid. Pap. q. 553. Paris. consi. 152. lib. 4. nu. 1. Corn. consi. 197. lib. 2. Roma. consi. 110. Mars. sing. 187. & not. q̃ inquisitor non arctatur ad probationem qualitatis, nec potest se ad hoc astringere in præiudicium reipublicæ. quam opin. tenet Bal. consi. 152. in fi. vol. 2. & dicit eam sequi bonos assessores, & de facto ita est, q̃ inquisitores non se astringunt ad omnia, sed inquirent de singulis, ne delicta in aliquo remaneant impunita. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De vniuersa in delictis animaduersione siue Canonica siue Civilitanta est doctorum copia vt satis esse possit hoc loco praxeos tyronibus auctorum nomina indicare: in Civilit iure. T. Decianus volumenum integrum in duas distinctum partes, Ioannes Mylius, libellum vnum scripserunt, Ad hæc tractatus diuersorum rerum criminalium Francoforti ad manum iam pridem aditus est. In canonico iure Bernardinus Diaz, Lopez, in praxi criminali canonica, Petrus Gregorius Tolosanus in partitionibus iuris Canonici lib. 5. diligenter & copiose scripserunt.

Delicta publica quæ sint, quæve priuata, aut atrociora, aut grauiora, vel leuiora; & an præscribantur.

C A P . III.

Delictum omne quod principaliter fit in offensam Dei dicitur publicum: & quilibet de populo potest accusare. communiter tenent docto. in l. Manichæos. C. de hæreti. teste Anto. Gomez. in capit. 1. delictorum. num. 1. vt refert Clar. in lib. 5. senten. §. 1. versu. 1. P. Fichard.

Publica delicta sunt, quorum accusatio vel persecutio permittitur cuilibet de populo. communem opinionem refert Clar. libr. 5. §. 1. in princip. allegans Gomez. capitulum 1. delictorum. post numerum quartum. Idque procedere ait secundum ius civile, nam de iure canonico dicit omnia crimina esse publica, & ita communem esse sec. Ana. in cap. statuimus. post num. 19. de maled. ibidem referentem Hostien. vide Clar. d. §. 1. ver. hæc tamen. P. Fichard.

Com. opin. Tom. iij.

M

Delictum

Com.V.l.Opin.

Delictum commissum in offensam Principis, dicitur publicum. ita refert ex Ant. Gom. c. 1. delictorum. Clar. li. 5. §. 1. ver. 2. P. Fich.

Priuata delicta ea sunt, quorum accusatio vel persecutio regulariter non permittitur, nisi parti lesa, ut est furtum, damnum, iniuria, arborum furtim casarum, bonorum raptorum & huiusmodi communem attestatur Ant. Gom. es. in c. 1. delictorum. nu. 9. refer Clar. in lib. 5. sent. §. 1. ver. priuata. & hoc quidem dicit procedere de iure civili, secus autem esse de iure canonico, nam secundum illud omnia delicta sunt publica. Hanc communem opi. esse refert idem Clar. in d. §. 1. ver. hæc tamen. ex Host. & Ana. in c. statuimus. post nu. 19. de maled. & ita tenent gl. & canonistæ, in can. infames. in verbo. fures. 6. q. 1. & Bald. in rubr. C. qui accus. non poss. num. 10. in fin. Addit tamen Clar. hodie potius adhaerendum statuto vel consuetudini quæ viget in eo loco, in quo delictum commissum est. P. Fichard.

Atrocita & atrocissima delicta quæ sunt, regulam certam dari non poss. sed standum arbitrio iudicis, communem dicit Alciat. in cap. cum non ab homine. nu. 28. de iudi. Villalobos in cõmunes opiniones, sub litera D. nu. 56. Alij tamen ex pœna diiudicandum aiunt. eamq; communem dicit Socin. cõf. 157. nu. 5. lib. 1. cui addendum cõsiliu Barb. 48. lib. 2. & Dec. cõf. 65. Clar. lib. 5. sent. §. 1. ver. sic. sunt etiam. vbi subdit aliquot delicta atrocita & atrocissima in specie. P. Fich. & Bonac.

Delicta quæ dicuntur graui, relinquitur arbitrio iudicis. Alc. in cap. cum non ab homine. nu. 28. de iud. communem dicit. Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. 1. ver. sunt etiam Adde quod tria delicta graui dicuntur, videlicet, crimen hæresis, simonia, & homicidium voluntarium: sed nota istam communem ad ampliationem illius legis. Villalob. & D. a Fina.

Delictum quodnam sit leue, seu atrox, ex pœnæ qualitate & quantitate cognoscitur. & ista est cõmunis opin. ut dicit Soc. in cõf. 157. nu. 5. & 6. in 2. vol. Clar. in §. 1. ver. sunt etiam. vbi etiam ponit exempla de hoc. & de delictis atrocissimis ponit exempla. Bonacoss.

Delicta præscribuntur per 20. annos. Boer. decis. 76. num. 6. com. dicit. Idem.

Delicta quid nam aggrauet; pluraq; delicta committens, vel delinquere assuetus, vel post delicti confessionem mortuus, quomodo puniantur.

C A P V T IIII.

Aggrauant delicta postea commissæ per eum, qui exceptione præscriptionis, & cursu temporis obstaculo se tueri potest, ut est communis opinio. Clar. q. 51. ver. vnum tamen. Bonac.

Aggrauant delicta commissæ extra territorium, communis opin. Clar. q. 39. ver. vlt. Bonacoss.

Delicta alibi commissæ aggrauant delictum nunc commissum. Bart. in l. sicut. §. si. ff. de accusa. & in l. 3. C. de episc. audiēt. quare cū pro tribus furtis quis furca sit suspendendus, si quis alibi duo furta commiserit, & nunc tertium furtum fecerit, propter furta alibi commissæ propter hoc quod nunc commisit, ille suspendi deberet: quia furta alibi commissæ qualificant furtum nunc commissum. quod procedit etiam si de aliis duobus furtis commissis alibi ille fuisset punitus: quia hoc fit propter frequentiam ratione cuius acius est puniendus. Bald. in authen. sed nouo iure. C. de seruis fugit. Io. And. in addit. Spec. titul. de furt. addit. incip. famosa est alia quæstio. Chassan. in cõtue. Burgun. in rubrica. des iustices. §. 1. in verbo, simple larrecin. num. 17. Bellac.

Delictum commissum extra territorium iunctu delictis in territorio commissis, auget penam, ut sic fur qui in territorio commisit duo furta, & vnu extra territoriu suspendatur ex statuto; q; pro tribus furtis fur moriatur, secundu Bar. in l. 3. C. de episc. aud. in l. si cui. §. ff. de accusa. Bald. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fug. per l. ex ea causa. ff. de postulan. Io. And. in add. ad Spe. ti. de fur. addit. inci. famosa est alia quæstio. & Iac. de Belu. in auth. ut nulli iudicu. §. si verò quis cõprehenforu, videntur tenere contrariu, & æquius videtur: quia statutu locale nõ debet extendi extra locu. argu. l. venditor. §. si constat. ff. commu. prædi. maxime in penalib; & odiosis. Balb. deci. 367. Et Bonac.

Delinquere assuetus quomodo puniatur: Abb. in c. 1. extra de pœn. Gramma. voto 9. Et de reiterante delictum, vide Aret. in c. cum non ab homine. vlt. not. de iudic. Vezinus.

Consuetudo delinquendi facit ut quis acius puniatur. Quæ autem dicatur eo casu cõsuetudo, & ex quibus, & quot actibus inducatur, & an debeant esse delicta eiusdem generis: vide tex. in l. 3. in fi. vbi Castr. plura not. C. de episc. audient. de qua ma-

De maleficiis

teria est tex. in l. omnes. C. de delatorib. lib. 10. vbi delicta geminata & multiplicata, posito q; singulo delicto nõ veniat imponenda nisi pœna pecuniaria, tamẽ ex cõsuetudine delinquendi imponitur pœna mortis. & ibi Io. de Plat. tex. vbi Bar. in l. 1. C. de superexact. lib. 10. vbi Ang. ad Bar. dicit, q; assessores possunt talem assuetum delinquere, cõdemnare ad mortẽ, posito q; pœna talis delicti esset pecuniaria, tex. tamẽ in c. 1. extra de pœnis. dicit q; ex geminatione seu reiteratione delicti reiteratur pœna. nõ tamen dicit q; multiplicetur: quia reiteratione præsupponit identitatẽ pœnæ. ut ibi not. Abba. cui adde Carrer. in prac. pag. 41. nu. 170. Quæ omnia vide latius tractata per docto. in apostil. ad Bart. in d. l. 3. C. de episc. aud. Ias. in l. nec dā. nosa. C. de precibus Imper. offer. in l. 2. C. si cont. ius vel vtilit. public. in l. si idem cum eodem. ff. de iurisdic. omn. iudic. Bellac.

Plura autem delicta eiusdem generis committens, si id fecit ex interuallo, plurib. pœnis est puniendus, pro numero delictorum seu vulnerum illatorum, secundum gl. in l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. in verbo, occiderit. quod in hoc cõmuniter approbatur, ut dicit Boer. decis. 82. Si vero eodem tempore commissa sint, licet d. gl. dicat tunc vnica tantum pœna delinquentem puniendum, tamen illa gl. communiter a doct. reprobatur, ut dicit Soci. cõf. 63. nu. 9. lib. 1. quam refert Plaza. lib. 1. delicto. c. 1. nu. 18. ideoq; tunc pœna debet similiter pro numero delictorum multiplicari, quod attestatur etiam Did. lib. 2. resolut. cap. 10. num. 8. Clar. d. §. fin. q. 84. ver. scias etiã. P. Fichar.

Mortuus post delicti confessionẽ, vel conuictus, vel condēnatus ante executionẽ mortuus, vel naturali morte vel si sibi mortem consciiuit, omnino est puniendus pœna, qua merebatur, si non fuisset mortuus. Et ita seruatur, si pendet processus, aliàs secus. Clar. quæst. 38. ver. sed hic incidenter. vide omnino Fran. Mar. decis. Delphi. 756. Et an sententia contra defunctum ferri possit? Idem deci. seq. Et an si moriatur accusatus ante sententiam perimatur iudicium? ibi deci. 759. & in seq. vsq; ad deci. 777. & plurib. seq. Bonacoss.

Mortuo delinquente ante sententiam crimen & pœna maxime corporalis, & bonorum confiscatio extinguuntur, ibi pœna non est irrogata ipso iure & facto, ut est com. opin. At secus vbi memoria defuncti damnari potest, quia in hæreses transit, ut est com. opin. de qua Bursat. cõf. 77. num. 20. & 23. Bonacoss.

Delinquendi occasio dari non debet; delicto autem obuiare num quis teneatur.

C A P V T V.

Occasio delinquendi dari non debet. in l. conuenire. ff. de pac. dot. l. meminerint. C. vnde vi. ca. qualiter & quando. de accusat. extra. Bellon.

Delicto obuiare nemo tenetur de iure civili secundu gl. in l. culpa caret. ff. de reg. iur. quam sequitur Bart. in l. 1. §. sed in eo. ff. ad Silla. in l. metu. §. sed licet. ff. quod met. cau. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Salic. in l. quisquis. §. id quod predictis. C. ad l. Iul. maiest. Rom. cõf. 117. Fel. in c. qui alios. de hære. in c. 1. de of. dele. vbi etiã Dec. & Barb. Anchar. in c. dilecto. de sent. ex com. lib. 6. Aret. in §. iuris. in fi. instit. de iust. & iur. & Ias. in d. l. vt vim. & istam scribit esse communem opin. Deci. in d. l. culpa caret. nu. 4. & Hieronymus Chucalon, ibi in addit. in prin. & Franciscus Conscius decanus Senensis in c. 1. nu. 78. de offic. dele. de iure vero Canonico, tenetur quis si potest obuiare delicto, tuerique offensum, ut per glossam in d. l. culpa caret, & ad hæc facit tex. in d. c. dilecto. Tamen Andræas Sicul. in d. cap. 1. affirmat opinionem d. gl. non esse veram, quia etiam de iure canonico nemo tenetur alium iuuare, & hoc in foro conscientie esse dicit, & ita iura citata secundum eum intelliguntur. & idem tenet Anto. de But. in d. capitu. quantæ. Abba. in capitu. 1. de restitut. spolia. Bald. in l. 1. C. de ser. fugit. Ioan. de Anan. in capitu. 2. de hæret. Salicet. in d. §. id quod. Legistæ omnes in d. l. vt vim. & canonistæ in d. capitu. quantæ. videlicet quod dictæ gloss. intelligantur in foro conscientie. & ista est communis opinio. ut constat per supra allegata & attestatur Conscius in d. cap. 1. num. 84. & seq. vbi etiam Deci. & Ias. in d. l. vt vim. licet in præcitatis locis ipsi teneant contrarium. videlicet quod de iure canonico quis teneatur aliquem iuuare. Ego verò semper hortarer omnes homines, ut obuiare deberent delictis propter periculum animæ, & conscientie, quæ cunctis rebus præferenda est, quando possent tutẽ & absq; aliquo vitæ discrimine, & haberent secum arma apta ad obuiandum

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 90

dum delictis, & non aliter. Nam ubicunque quis defenderet extraneum, & eum tenendo alium occideret, non veniret puniendus. ita Ias. in d. l. vt vim. vbi ait istam esse communem opinionem. & D. Phil. in d. c. 1. sed ista communis ita enucleata, & explicita interpretatur non habere locum in vasallo, qui profecto tenetur offensionem domini sui obuiare secundum Iac. Leo. consil. 117. num. 18. quod reperitur positum inter consil. feudalia Albert. Bruni, & ita tenent Doct. in d. l. vt vim. Limitatur quoque ista communis in nonnullis aliis casibus traditis per Bar. & alios in d. l. vt vim. per Ancha. in d. c. 1. & Dec. in d. l. culpa caret. nu. 5. cum aliis seq. F. Viuius.

Delicto non tenetur quis obuiare. gl. in c. quantz. de sentent. excom. l. metum. §. sed licet. ff. quod met. caus.

Fallit in 3. casib. vt per Felin. c. 1. col. 2. de offi. delega.

Fallit in tribus casibus, vt per Dec. in l. culpa caret. ff. de regulis iuris.

Fallit in 9. casibus, in quibus caret scrupulo occulte societatis qui manifesto facinori desinit obuiare, vt refert Lancil. in tracta. de offi. prae. in tit. de conso. Don. a. fina.

Obuiare quis tenetur delicto, etiam clamando, vel reuelando, vt est commun. opin. Clar. quest. 87. vers. 1. & vers. dictum est, non solum de iure civili, sed etiam de iure canonico, vt est commun. opi. ibi. Etiam in foro conscientiae, vt est commun. opin. ibi in fin. Diaz. reg. 184.

Fallit haec magis commun. opin. in Clerico & Pontifice. item fallit in crimine perpetrando contra Principem. Gratus Resp. 1. in 1. vol. nu. 47. & seq. Bonacof.

Delinquens nunquid possit de sociis interrogari.

C A P V T V I.

Delinquens regulariter non potest, nec debet de sociis interrogari, vt est communis opin. praeterquam in certis casibus ob immanitatem exceptis. Distinque tamen, aut agitur de crimine, quod principaliter committitur in proprium commodum, vt monetam falsam cudere, furari, &c. Et tunc interrogare de sociis licet: aut agitur de crimine, quod committitur tantum in offensam, & odium alterius, vt est homicidium, adulterium, &c. & tunc non potest delinquens etiam contra se confessus interrogari de sociis. Et hodie assessores communiter videntur obseruare, sed in ijs criminibus, quae regulariter non solent committi absque sociis, delinquens potest interrogari de sociis, vt est communis opinio. Et ita seruatur in practica. Aliqui vero dicunt, quod quicquid sit de iure, hodie de consuetudine non seruatur. Sed delinquens in omni casu de sociis interrogaretur: & si delinquens interrogetur de sociis, non facit indicium ad torturam, sed tantum ad inquirendum, vt est commun. opin. Clar. quest. 21. vers. si vero. & vers. successiue. vbi fufius. Bonac.

Delinquens regulariter non potest, nec debet de sociis interrogari per tex. l. fin. C. de accus. & est communis, vt dicit Io. de Amicis consil. 27. num. 1. praeterquam in quibusdam criminibus propter eorum immanitatem, exceptis, quae recenset gl. in d. l. fin. quos tamen casus Aug. ad Ang. de malef. in ver. & Sepronium. num. 5. dicit non sufficere, quia etiam alij traduntur praescriben. Bar. autem in l. repet. §. 1. ff. de quest. distinguit, dicendo: aut agitur de crimine quod principaliter committitur in proprium commodum, vt monetam falsam cudere, furari, &c. & tunc interrogare licet de sociis, aut agitur de crimine quod committitur tantum in offensam & odium alterius, vt est homicidium, &c. & tunc non potest delinquens etiam contra se confessus interrogari de sociis. & dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. fama publica. nu. 106. quod hodie assessores cõiter videntur obseruare hanc doctrinam Bart. Sal. tamen in d. l. fin. inter alia tandem ita cõsult, quod in ijs criminibus, quae regulariter non solent committi absque sociis, delinquens possit interrogari de sociis, & hac cõem dicit Ant. Gom. ca. 12. delin. 16. in fi. & dicit Bos. i. ti. de indic. n. 374. quod illae cõsiderationes Sal. seruantur in practica. Alij vero dicunt quicquid sit de iure, hodie de consuetudine non seruari, sed delinquentes in omni casu interrogari de sociis, vt attestatur Blanc. de ind. nu. 374. Fulgo. consil. 173. nu. 2. Pract. Cason. num. 6. & 9. Not. tamen, si delinquens interrogetur de sociis, non facit indicium ad torturam, sed ad inquirendum tantum. communem dicit Publ. super consu. Aluer. 3. Haec Clar. in d. §. fin. quest. 21. ver. dictum socij. de vltima tamen communi. vide plura in d. q. 21. vers. si vero. & ver. successiue. P. Fich.

De delicto semel absolutus, an possit denuo queri, & de eodem inquietari.

C A P V T V I I.

Absolutus diffinitiuè semel pro delicto, non potest denuo inquietari pro eodem delicto, etiam quod noua superueniant indicia, secundum communem per Bursat. consil. 34. nu. 1. lib. 1. ex Claro in pract. §. fin. quest. 57. l. si cui. §. iisdem. vbi Bar. ff. de accus. Bos. ti. de sent. numero 64. post Alex. consil. 11. nu. 7. cum apost. l. 1. Bonacof.

Absolutus semel in iudicio criminali, de eodem delicto saepius queri non debet, communis est opin. Clar. q. 57. in prin. quod intelligitur, si fuit absolutus, quia verè non deliquit, secus si fuisset absolutus, quia probatum non fuisset delictum. Cla. ibi vers. Et haec quidem amplia. Et in dubio quis censetur absolutus per sententiam, ex eo, quia non fuit probatum, & quando fuit absolutus, quia crimen non commisit, debet in sententia simpliciter absolui & diffinitiuè. Sed si absoluitur quia non est probatum, absoluitur in sententia, cum clausula, Rebus sic stantibus, prout stant. Et si superueniant noua indicia, semper proceditur, secus si fuit simpliciter absolutus. Cla. q. 62. vers. Forma autem. Si quis tamen fuit absolutus ab offensis, culpis & penis praeteritis, & sub certis pactis, hoc adiecto, quod non auderet de cetero similia attentare, & si secus faceret, reincidentet ipso iure in primas poenas, vtrum si contraueniat, incidat in primas poenas? Vide per Bartol. in l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. de quo Alex. ibi. nu. 16. Bonacof.

Absolutus semel inquisitus non potest amplius accusari, communis est opi. Clar. q. 57. vers. procedunt. Ruin. consil. 34. li. 4. nu. 5. communem dicit. Et ibi defendit reum, qui bannitum de ciuitate Ferrariensi occidit extra territorium Ferrariense, statuto Ferrariensi non refragante, quia non debet puniri, seu saltem puniri poena statuti loci in quo bannitus fuit occisus, vel de iure communi, vt est communis opin. de qua ibi Ruin. 10. Et not. quod si iudex est dubius, puta, si habet sufficientia indicia contra accusatum, qui pluries tortus non est cõfessus, non debet eum diffinitiuè absolvere. Saly. in l. si qui. num. 6. C. ad l. Iul. de adult. Amplia superius dictum etiã de iure canonico. Clar. ibi. ver. Sed haec quidem amplia in denunciatione. vt est communis opi. Clar. ibi. ver. idemque; amplia etiam si a principe fuerit liberatus, & gratia dispensatus. Fallit, si fuit in loco delicti condemnatus, & etiam in loco originis contumaciter, quia non sufficit gratia ab vno ex principibus loci, vt est communis opi. Clar. q. 57. ver. Habet etiam. Si autem quis fuit absolutus in foro poenitentiae, poterit nihilominus vltius et de illo crimine accusari & puniri. communis est opi. Clar. d. q. 37. vers. sed nunquid. Bonacof.

Auxilium vel opem praestans delicto, seu maleficio, qua poena teneatur: & qua etiam consenties, consulens, exhortans, vel assistens.

C A P V I I I.

Auxilium ferens delinquenti, eadem poena puniendus est, qua principalis delinquens. Com. dicit Corn. consil. 8. in litera A. lib. 3. quem refert Dec. in cap. 1. num. 12. de offic. delegat. allegatus per Crauet. consil. 220. numero 12. vers. sed arguitur. Socin. consil. 188. nu. 7. ver. si dixerimus. lib. 9. quae refert pract. Conrad. nu. 4. Bologn. consil. 5. vers. 2. de de hoc. & hoc etiam si manum maleficio non apposuerit, prout communè esse attestatur Decius in loco praallegato. Alij vero dicunt, quod, aut auxiliator dedit immediatam causam delicto, & punitur eadem poena: aut verò non fuit immediata causa delicti, & puniendus est mitiori poena extraordinaria, & hanc opin. dicit commun. legist. & canonist. Soc. in dicto consilio 188. vt illum refert Diadc. in repetitio. clem. si furiosus, numero 2. de homic. & Plaza. libro 1. delictorum. cap. 16. num. 2. in fine. Ita etiam tenere communiter Doct. attestatur Practica Carter. nu. 69. Quinimò etiam si propter aliquam qualitatem veniret principali delinquenti imponenda maior poena quam auxilianti, adhuc esset auxiliator eadē poena puniendus, dummodò tempore commissi delicti sciuiisset illam qualitatem aggrauatē delictū. & hanc dicit esse communem opinio. Practi. Conradi. num. 6. Et posterior opinio acrior videtur, nam proculdubio minor est culpa auxiliantis

Com. opin. Tom. iij.

M 2 quam

Com. V. I Opin.

quàm principalis, & consequenter mitius etiam videtur puniendus. Et dicit Salicet. in l. vnica. nume. 24. C. de raptu virg. q. hanc ratione ponderarunt Theologi & Canonistæ, & quod opinio Bartoli, quàm iudices imitantur, occidit animam. Hec Clar. d. lib. 5. §. fin. quæst. 90. in princip. vbi tamen ex sua mente aliam quoque facit distinctionem longam. vide ibidem. P. Fichard.

Præstans opem vel auxilium, tenetur eadem pœna, qua principalis. l. is qui opem. ff. de furt.

Fallit in 6. casib. secundum Bened. Capram in d. concl. 80. nu. 42. vbi multa videas in materia auxilij.

Fallit in 14. casib. secundum Campe. in tract. de test. conclu. 433. fallit vt not. Blanc. in prax. crimin. fol. 117. & fol. 119. ponit defensiones pro imputato pro auxilio, & de materia auxilij videas Care. in praxi. crim. in §. homicid. fallit in 7. casib. vt per Marf. in praxi. crim. §. constante. nu. 50. & per eundem sing. 15. Ampliatur in 6. casib. vt per Bru. in repe. cap. 1. de homi. fallit in 8. casib. vt per Fel. in cap. sicut dignum. de homi. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 7. à Ioan. Villa in repet. l. Diuus. ff. ad l. Cornel. de sica. vide Mant. sing. 15. Don. à Fina.

Auxilium & opem si quis præstiterit in delicto, etiam si ipse manum non apposuerit, tamen pari pœna cum faciente & committente punitur. Ita voluit gl. in verb. pari pœna. vbi ipse quadruplicem consensum, scilicet, negligentia, consilij, coope rationis, & autoritatis, seu defensionis constituit, & in tertio casu cooperationis æqualiter peccant facientes & consentientes. in cap. 1. extra de offic. & potesta. iud. delegat. quàm gloss. refert Bald. eamque approbat in l. raptores. nume. 6. versicul. vltimus not. C. de episc. & cleric. Et hanc notabiliter declarat Panor. in d. cap. 1. nu. 5. Ita quoque voluerunt alij Docto. Bart. in l. is qui opem. nume. 5. & in l. in furti. §. ope. num. 2. & 3. ff. de fur. Angel. Aret. in tract. de malefic. in verbo. dicto maleficio semper asistit. num. 10. versic. quæro qua pœna puniatur præstans opem. & ibi in addit. August. Ariminenfis. Barthol. Cæpolla in consi. 34. nu. 22. vers. & pro prædicta decisione adduco. in consi. criminalibus. Bart. Soci. in suo eleganti consi. 188. nu. 6. vers. sed iterum instari posset. & num. 7. versic. confirmatur ista responsio ex alio. in 2. volum. consi. Hanc Docto. communem opinionem esse consulendo inter cetera scribit Petr. Philip. Cornæ. in consi. 8. num. 1. versic. sed præstitit opem. in 3. volum. consi. Et hoc casu non adhiberi illam distinctionem, an ille cui præstatur auxilium esset aliàs facturus vel non, cuius doctrinæ meminerunt Dy. in cap. nullus ex consi. nume. 3. de regul. iur. in 6. Bart. in l. non solum. §. si mandato meo. ff. de iniur. Tradit Dec. in d. cap. 1. nume. 12. extra, de offi. & potesta. iud. delegat. Et hanc tanquam communiter approbatam adiectis declarationibus & limitationibus ipse approbat. licet Fely. aliam magis communem esse tradiderit ibid. nu. 8. Kircho.

Opem præstans maleficio etiam de iure diuino punitur eadem pœna, qua committens, vt est com. opi. de qua Cor. cõsil. 8. col. 2. litera A. quod intellige vt ibi in pace rupta aliàs secus. Quia opem præstans non tenetur eadem pœna, qua principalis delinquens tenetur. Sed mitiori, vt est com. opin. Cæpolla consi. 27. num. 6. vbi & apostillantes. Nisi vbi præstatio opis & auxilij det causam maleficio, vt ibi latius per Cæpollam, vide omnino per Bened. de Vado foro Semp. in reper. Fel. in vers. opem præstans Limita, vbi opem præstans fuit confessus crimen. item limita nisi post delictum commissum quis assisteret malefactori in auxilium, quia nõ propriè dicitur dedisse opem, ideo quia dicit Bart. vidisse multos assessores errasse, oritur tamen maxima suspicio, vt ibi per Bened. de Vado. Quando autem, & quomodo, & quaher dicatur præstare opem, seu auxilium dare causam mortis, vel maleficij, vel non dare, ponit Cæpolla in consi. 34. num. 20. an associans aliquem ad homicidium faciendum, vel post factum, dicatur opem ferre Bald. in consi. 235. in 3. vol. vide D. Hier. Gabriel. in consi. 170. Et nota, q. statum faciens mentionem de committente delictum non comprehendit opem præstantem. Nam aliud est ferre opem ad delictum, aliud committere delictum. Abb. in c. si culpa. nu. 2. de iniuriis & damno dato. Et ad hoc vt inquisitio procedat, requiruntur ista verba, Præstitit opem, vt habilis maleficio committeretur. Fel. in c. quia quæsitum. de offi. & po. iudi. deleg. nu. 13. limita. 1. Et illa verba in inquisitione, vel libello, qn plures sunt accusati, & in fine dicitur, Quod alter alteri præstitit opem, dic. q. stante relatiue, quæ relatio debet cadere super certo, & ideo melius est dicere, inuicem vnus alteri, quia quilibet includitur, vt dicit Bald. in l. si duo patroni. col. 3. versic. quæro ad quid. ff. de iureiu. De opem præstante fufissimè per Fely. in c. sicut dignum. de homici. de dissuadente aliquem ne delinqueret, postea eum associante, q. mitius puniatur, Soc. iur. consi. 73. nu. 5. in 2. vol. Rimin. in consi. 50. per totum. in 1. vol.

De maleficijs

vbi bene D. Brun. à Sole, cons. suo vnico. nu. 52. Bonacoff.

Opem quis dicitur præstare maleficio plurib. modis, ante maleficio, præstando ferramenta, vel scalam ad furtum, vel persuadendo aut consilium dando: & isto casu & sequenti auxilium potest esse causa delicti. Secundò, in ipso actu delinquendi, vt in assisendo, vt facilius committatur delictum. Tertio post delictum commissum, non tamen perfecte consummatum, & finitum, sed quando adhuc durat, vt quando quis à fure recipit rem furtiuam, vt illam custodiat & occultet. Quarto, post delictum perfecte consummatum & finitum, vt quando post homicidium commissum præstat opem in aufugiendo. ita Ruy. cons. 82. nu. 4. vol. 4. vbi defendit quendam Hebræum, qui emittit res furto subtractas. vide Bal. cons. 402. vol. 1. vbi dicit, quod in ope præstanda reperiuntur tres gradus: nam quidam præstat paruum opem, & multum remotam ab actu, vt in eo, qui commodat scalam. Quidam præstant mediam opem, vt in eo, qui stat armatus, tamen ipse non vult homicidium sequi, & isti non puniuntur, tanquam interfectores, sed media pœna, hoc est pœna remissionis, & non pœna vltimi supplicij, vt not. docto. omnes antiqui in leius qui. ff. de furt. & in c. sicut dignum. de homici. vbi casus. Quidam verò sunt, qui præstant substantialem opem, vt sunt percussores, qui læthaliter vulnerant, & causam consubstantialem morti præstant, & ij puniuntur tanquam interfectores. & dictio tanquam est nota veritatis. Bonacoff.

Auxilium delicto præstatur ante delictum, in delicto, & post delictum consummatum, si prævio tractatu, vel deliberatione, accedente consensu, vel scientia auxiliatoris commissum sit delictum, punitur auxiliator, ac si principalis esset. Et hoc quocunque tempore auxilium præstiterit, siue ante, siue in delicto, siue post. Nam licet corpore ipsi delicto non interuenerit, animo tamen censetur interuenerisse. maxime, si illud auxilium erat vsque a principio destinatum, vt quia promississet volenti alij interficere, accommodare equos, super quibus, patrato delicto, posset fugere, vt est communis opinio. Clar. q. 90. in prin. aut non præcessit aliquis tractatus, vel deliberatio, si auxiliator dedit causam delicto, punitur eadem pœna, vt est communis opinio. Si verò non dedit causam, punitur mitiori pœna quàm principalis delinquens: maxime, si auxilium fuit post delictum commissum, quia non propriè dicitur auxiliator. communis est opinio, Clar. ibi. versic. aut vero. Aut est dubium nunc quid præcesserit tractatus, vel deliberatio, saltem respectu auxiliatoris, & auxiliator primò est torquendus super deliberatione, vel tractatu, aut scientia delicti. Et vbi nihil fatetur, debet adhuc pro ipso auxilio puniri pœna ordinaria, nisi qualitas facti & personarum aliud suaderet: puta, si nulla esset suspicio contra eum, neque affinitas, neque amicitia, & auxilium fuisset valde remotum ab ipso maleficio vel actu maleficij, & vt ibi latius per Clarum. Et in inquisitione, vel accusatione, debet expressè fieri mentio de auxilio, aliàs non posset sequi condonatio, etiam si de auxilio præstito constaret, Sed sufficit, quod ex narratis in libello colligatur iuris præsumptio de auxilio præstito, nec ista qualitas auxilij, est necessariò exprimenda in ipso libello, vt est communis opinio. Clar. ibi. versic. in hac autem. Et quando sunt duo tantum, solet dici in inquisitione, alter alteri auxilium & fauorem præstitit. Sed si sunt plures, debet dici, vnus alij, vel alijs auxilium præstitit & cetera. aliàs inquisitio esset nulla. Cla. ibi. versic. item aduerte. Et si duo simul vulnerauerunt aliquem, vel aliud maleficio fecerunt ad hoc vt possint puniri, non solum tanquam principales, sed etiam auxiliatores, non sufficit, quod in accusatione, vel inquisitione dicatur, alter alteri auxilium, vel fauorem præstitit: cum illa verba intelligerentur, quod auxilium præstitit vulnerando, vel percutiendo, & sic solummodo posset puniri de vulnerare, non autem de auxilio. Sed requiritur, quod expressè dicatur, quod alter alteri auxilium præstitit assisendo, vt alius delictum facilius committeret. Et ita seruatur in practica. Clarus d. quæstio. 90. versiculo, aduerte. Et mitius punitur auxiliator, si principalis omnino esset aliàs facturus delictum, vt est communis opinio. Clar. d. quæst. 90. versicul. item scias etiam. Et assisens armatus vulneranti, vel occidenti, si est iuxta homicidam, vel cum eo, dicitur præstitisse auxilium: communis est opinio. Clar. d. q. 90. versic. quæro, nisi assisat non ex proposito, nisi ex assistentia quis sit effectus audacior, quia punitur assisens extra ordinem. Si quis tamen assistisset causa diuidendi & separandi rixantes, non esset aliquo modo puniendus. ibi. de auxiliatore fufius loquitur Dec. in c. quia quæsitum. nume. 11. de officio. delegat. cum sequenti. vbi ampliationes & limitationes ponit. vide Nouellum reg. 129. plura per Paris. in consi. 152. nume. 1. & sequen. in 4. volum. & in consi. 164. 165. 166. eo. volum. & ibi de auxilio cooperatiuo plura. Et de eo, qui arma ex domo sua extrahi permittit, vt quis

quis occidatur, an teneatur de occiso. D. m. Alciat. in consil. 23. lib. 7. Qui dicantur auxiliatores delicti. Marfi. sing. 400. vide Suarez. versic. auxilium. num. 297. & Capram reg. 80. nu. 51. vbi fufius. Bonacoff.

Auxilium præstatur, quando quis vt principalis delinquit, & confociis æquè principaliter delinquentibus auxiliatur, vt fit cum plures simul delinquant, & vnum ac idem delictum committunt, & tunc quilibet in solidum vt principalis tenetur. l. vulgaris. §. penul. ff. de furtis. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. Aut committunt plura ac diuersa delicta, & tunc quilibet potest teneri vt principalis, in eo quod ipse fecit, & vt opem præstans in eo quod fecit socius, iuxta l. qui seruo. §. si duo. ff. de furt. & ibi. Bartol. & notat. in clementina prima. de pœnis. & ita cum Bart. communiter Doctor. sentire refert Benedic. Capr. regul. 80. num. 52.

Opem præstans tenetur ratione qualitatum, quæ insunt tempore delicti, ac etiam eadem pœna qua principalis, non tamē in casu. l. raptores. C. de rap. vir. sec. com. opi. can. Capr. reg. 80. nu. 43. & 44. Et not. q. statutum loquens de committente delictum, cum debeat propriè & strictè intelligi, non comprehendit præstantem opem. Soci. sen. c. si culpa. nu. 6. de iniur. & dam. da. & vide supra. Bonacoff.

Delinquenti opem vel auxilium præstans, licet teneatur ratione qualitatum quæ insunt delicto, putà ratione loci, temporis, vel personæ, quæ delictum exaggerant & augent, perinde atque ipse delinquens, id tamen fallit inter cetera etiam in casu. l. raptores. C. de episc. & cleric. & l. vnic. C. de rapt. virg. & communiter tenetur. Similiter fallit, quādo in præstante opē adest qualitas quæ agrauat pœnam, & quando propter qualitatem delinquenti inhaerentem pœna præstantis opem cui talis qualitas nō inest, augetur. vt communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 80. nu. 44. & 48. Bonacoff.

Auxilium vel opem præstans delinquenti, licet teneatur ratione qualitatum quæ insunt tempore delicti, ratione loci, temporis vel personæ, in quantum delinquitur in plus, sicut & ipse delinquens. vt not. Bart. in l. is qui opem. ff. de furtis. id tamē inter alia fallit in casu. l. raptores. C. de rapt. virg. vt dicit Bart. d. l. is qui opem. & Canonist. communiter in c. i. de off. deleg. similiter fallit quando in præstante opem adest qualitas quæ auget pœnam, iuxta. l. qui seruo. ff. de furtis. vel quando propter qualitatem principali inhaerentem augetur pœna præstantis opem, cui talis qualitas non inest. vt l. vtrum. ff. ad l. Pomp. de par. secundum Petrū de Anch. in c. cum quis de sent. excom. lib. 6. & communiter Canonistæ d. c. i. de off. delegat. & refert Bened. Capr. reg. 80. nu. 43. & seq. Kirchou.

Auxilium præstans post commissum delictum non dicitur verè auxiliator, vt dicit Bar. in l. 3. §. si quisquam. ff. ad Syllani. & est communis opinio vt attestatur Augustinus ad Angelum, de malefic. in verbo, & Andream. nume. 5. & idē regulariter non est puniendus ea pœna qua principalis, sed mitiori. & hanc esse frequentiori calculo receptam dicit Plaza lib. 1. delict. cap. 16. nume. 15. Clar. d. §. fina. quest. 90. versic. aut verò. P. Fichard.

Auxilium cooperatiuum interuenire debuit in ipso homicidio, hoc est in actu homicidij, vt est communis opinio. Pari. consil. 166. in 4. volum. vide omnino Corn. in consil. 192. in 4. volum. aliàs vtique, qui ad delictum non accedit, non puniuntur, vt auxiliator. Nonius consil. 96. nume. 3. & statuer eius iuramento, quod non accesserit deliberatē, ibi. nu. 4. vide Menoch. casu 349. nu. 13. & nu. 14. & nu. 7. Bonacoff.

Auxiliari enim vel iuuare alterum nemo tenetur. communis est opin. in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. fallit in 6. casib. vt per Fel. in cap. quantæ. de sent. excom. fallit in 3. casib. vt per Ioan. Bolog. in d. l. vt vim. nu. 80. Idem.

Auxilium autem & fauorē bannito præstare nō dicuntur aduocati & procuratores patrocinant pro eo. Et idē non incidunt in statutum de præstantibus auxilium & fauorē, vt est communis opinio. Clar. q. 82. statutum. 2. Bonacoff.

Auxilium vero quod præstatur implorādo misericordiam Superioris, istud auxilium regulariter est permiffum, nec est punibile. l. si fuerit. & l. quidam. ff. de reb. dub.

Fallit in 5. casib. quos not. Bened. Capra in suo tract. concl. 80. num. 34.

Agentes & consentientes pari pœna puniuntur, vt est communis opinio, Clar. q. 87. versic. hæc autem omnia. Quod procedit quando consensum, & auxilium præstiterunt ex proposito ad committendum maleficiū, vt est communis opinio Maturai in consil. 251. nu. 24. lib. 1. Et sequaces delinquentium pari pœna puniuntur, cum ipsis delinquentibus. Soc. senior in cap. conquesti. nu. 2. de sententia excom. quod dicit not. ad statuta & conuentiones, quæ fiunt inter dominos & comunicantes

& eorum adherētes, & sequaces. de quo vide Bar. in consil. 78. qui sint adherentes. d. Hierony. à Monte in suis variis quest. q. 25. num. 2. & quest. 27. num. 11. Bonacoff.

Consulens de delicto non tenetur vt mandans eadem pœna, Sed vt consulens, vt est cōmunis opin. de qua illustris Bertazolus inter cons. crim. consil. 70. num. 33. versic. stat igitur firma conclusio. Bonacoff.

Consilium dāns alicui vt delinquat, eadem pœna est puniendus qua principalis delinquens, intellige tamen, si ille delinquens aliās illud non facturū fuisset, nisi aliquis ei consuluisset. communem dicit Imol. in c. i. de off. delega. nu. 9. Dec. in l. consilij. num. 4. de reg. iur. Berous in c. i. de off. deleg. Duenas. reg. 149. Plaza lib. 1. delict. Boer decif. 262. Boss. in titu. de mandat. ad homicid. Taeg. in pract. crim. c. 11. nu. 7. & hoc non solum in consultore obtinet, sed etiam in exhortatore. cōmunem dicit Alber. in l. ob hæc verba. in fi. de his qui not. infam. Clar. in d. §. si. q. 88. per tot. P. Fichard.

Cagnol. autem in l. consilij non fraudulentum. nu. 9. ff. de reg. iur. dicit, q. consulens non facturo tenetur in totum, consulēs autem facturo mitius punitur. & dicit hanc esse communem. vide Dec. in c. quia questum. nu. 9. ff. de off. deleg. amplia. & limita. vt ibi per eum. Bonacoff. & E. Suarez.

Nota istam cōmunem ad intel. l. 2. tit. 2. part. 7. loquētis de consulente ad crimen lesæ maiestatis. & l. 1. & 9. tit. 7. par. 7. de consilio falsi, vel falsæ monetæ & l. 4. & 18. titu. 14. part. 17. de consulente filiū aut seruū circa furtum domesticum. Villal.

Exhortans aliquem vt committat delictum, tenetur de delicto, intellige si delinquens non fuisset aliās cōmissurus. com. dicit Alber. in l. ob hæc verba. in fi. ff. de his qui not. infam. Clar. d. §. si. q. 88. in fi. P. Fichard. & Bonac.

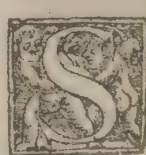
Peruadens alicui delictum aliās non facturo, tenetur eadē pœna, qua delinquens, aliās secus, vt est communis opin. Clar. q. 88. versic. hoc autem. Bonac.

Afsistens delicto non tenetur obuiare delicto, & se periculo subiicere, vt est communis opi. Nouellus in tract. ad defensionem. num. 99. fol. 59. & not. quod afsistere est cum aliis esse. gl. in versic. afsistere. l. fin. C. de aduoc. diuer. iudi. plura de iis qui afsistunt, Carrerius in sua pract. crim. fol. 72. Et de afsistente maleficio. Rimi. in consil. 22. nume. 10. & seq. Bonacoff.

Afsistens propius delinquenti, auxilium præstare dicitur, at secus qui procul afsistit. commune inquit Alex. consil. 138. nume. 4. lib. 5. inspiciendumque semper erit, num ex industria astiterit, necne, vt humaniter consuluerunt Ioan. de Amicis consil. 53. Riminal. consil. 13. quos refert, & prudenter constringit Iulius Clarus in practica. §. vlt. quest. 90. versicul. quarto. E. Suarez. & Bonac.

Sciens, & tacens, delictum committendum, an puniri debeat.

C A P. IX.

Sciens delictum committendum, & non reuelans, non idē est puniendus. ita doctores vbiq. tenere attestatur Carauita super quarto ritu magnæ curiæ. nu. 2. & ita sola scientia non est punibilis, neque tenetur quis obuiare delicto, etiam clamādo vel reuelando. Cla. d. §. si. q. 87. in prin. P. Fich.

Sciens delictum, ex solā scientia, etiam in eo, qui non habet facultatem prohibendi delictum, non punitur, vt est communis opi. Clar. quest. 87. in princ. Nisi sciat tractatum proditiōnis contra Principem, vel contra patriam, quia non reuelans debet decapitari. communis est opi. Clar. ibi versic. punctus est. vide tamen postea. item, nisi delicto perpetrando consentiat, non simpliciter, sed per viam auctoritatis, & defensionis, & tūc plus debet puniri, quā ipse delinquens, vt est communis opi. nio. Clar. d. quest. 87. versic. Hæc autem omnia. quæ procedere ait in grauioribus criminibus, secus in minorib. quia pari pœna punitur. Bonac.

Scientia sola nunquā in delictis regulariter ac generaliter punitur. commune inquit Carauit. super 4. ritu magnæ curiæ, nu. 2. Quamuis in lesæ maiestatis crimine sola ad infligendam mortis pœnam sufficiat. commune inquit Menchiaca con. trouer. illustr. c. 16. nu. 1. Placa delict. c. 22. nu. 17. Taeg. in pract. crim. cap. 5. nu. 9. Aegid. Bossius in pract. tit. de cri. lesæ maiest. nu. 6. & seq. Longē tamē mihi verius, humanius, ac iustius videtur, vt qui aliquā proditiōnē, vel in regē, vel reipublicam texi scierit, atque illam, cum potuerit, nō indicauerit, citra naturalem mortem plectatur: quod etiam receptius affirmant Cag. in l. culpa caret. nu. 2. ff. de re. iud. Gig. de cri. lesæ maiest. cōm. opin. Tom. iij. M 3 nu. 10.

nu. 10. Rolan. vir multa & recondita doctrina præditus confi. 88. nu. 10. lib. 2. & qui accuratè hanc quæstionem tractat Clar. in præf. §. ultimo. q. 88. per totam. E. Suarez. & Bonac.

Scire vel scire debere in delictis à pari procedunt, vt est communis opinio. vnde dicit Bartol. in l. cunctos populos. C. de summa Trin. quem communiter sequuntur omnes scribentes: Quod si crimen de iure communi non esset delictum, sed tantum ex dispositione statuti: Si forensis traxit moram in loco statuti, adeo quod verisimiliter debet scire tale statutum, tunc obligatur forensis poena talis statuti. D. Gabriel. Casatus, Crocus Crispus & Sansonus, inter consilia criminalia consil. 59. nu. 32. Iodocus in Enchiridio pariu vel similibus, in verbo, scire debere, fol. 491. Sed non sufficit scientia, vbi denunciatio pro forma requiritur. Tiraq. fusè in tract. de retract. §. 36. in glo. 2. num. 28. Bonacoss.

Affectus, & conatus, siue attentatum in delictis, an, & quando, & quomodo puniatur.

CAPUT X.

Affectus & conatus puniuntur de iure communi, licet non sit sequutus effectus. Com. opi. dicit Ioannes de Ligna. consil. 20. nu. 15. inter consilia criminalia diuersorum lib. 1. Contra, quod non puniatur affectus nisi secuto effectu, communem dicit Barb. consil. 33. lib. 2. vt illum refert Apostil. ad Deci. in l. non vult hares. nu. 4. de reg. iur. Gram. voto 8. num. 15. Et quod hæc posterior opinio generali consuetudine approbetur, attestantur communiter Doct. & dicit Ang. in l. 1. §. fin. num. 3. ff. quod quisque iuris. & consil. 34. num. 1. quem refert Maranta in suo speculo. nu. 54. Imò dicit Catald. de syndic. quæst. 198. quod hæc generalis consuetudo non indigeat probatione. Hæc tamen posterior opinio non habet locum in delictis atrocissimis. Com. dicit Felyn. in cap. 1. post nu. 9. versic. limita secundo, de offic. deleg. Didacus in clementina, si furiosus. nu. 6. Boer. de seditione. in 7. præsupposito. nu. 42. Idem attestatur Igneus. l. 1. §. occi. forum. nu. 41. ff. ad Syllanian. Sed secundum generalem consuetudinem etiam in hoc casu mitius agendum est, & minus puniatur qui actum non perfecit, licet peruenerit ad actum proximum, vt commut. teneri dicit Marfi. consil. 105. nu. 1. Afflict. su. per 3. part. constitutio. rub. 24. in prin. nu. 15. Bertran. cōsi. 228. nu. 6. lib. 7. Gram. vot. 8. Hæc Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 92. per tot. vbi tamen concludit, se credere, quod in practica possit adhærere cuicumque voluerit opinioni, inspecta nimirum facti & personarum qualitate, semper tamen in mitiorem partem inclinandum. Iul. Clar.

Attentatio, si non sequatur effectus, puniatur de iure communi, vt est communis opin. Clar. q. 92. in princ. secus de generali consuetudine approbata per totum mundum, vt est communis opi. de qua Syllanus in consil. 43. in 1. vol. vbi ampliatur, etiam in concitante populum, & seditione. vide Duen. regul. 35. Soc. reg. 3. Capram reg. 66. fol. 85. Corne. consil. 202. litera C. in 1. vol. vbi de venenante, qui ad actum proximum venit: vbi consil. q. morte non moriatur. Idem Corn. consil. 249. vol. 1. vbi de assassino, qui ad actum proximum venit, vide Ias. in consil. 137. in 1. vol. Si contingat tibi casus alicuius maleficii attentati, & volueris scire qua poena sit puniendus attentans, vt re practica, quam ponit Soci. in l. 1. nu. 36. col. fi. ad fi. ff. q. quisque iur. vbi pulcherrime, vide Caprā d. reg. 66. vbi ponit quādo quis sit, vel non sit poena dignus, qui non cogitat, nec agit, nec perficit delictum, in delictis autem atrocissimis, prout in crimine lesæ maiestatis, oppugnata patriæ, simoniæ, & in volente venenare aliquem. Si lex expresse punit, potest index pro solo conatu, etiam poenam mortis imponere, si fuerit deuentum ad actum proximum, & lex, vel statutum conatum puniat. aliàs secus, quia debet puniri conatus extra ordinem, & acrius puniatur, qui ad actum venit proximum, quam qui ad remotum. Clar. vbi supra. vide Fontanellam inter consil. crim. consil. 97. num. 9. lib. 2. vbi plures allegat, q. attentatum non puniatur, nisi sit consummatus effectus. Etiam si sit assassinamentum, quia non comprehenditur in statuto, quod requirit actum perfectum. Bal. consil. 430. in 2. vol. Bonacoss.

Conatus siue attentatum ad delictum committendum, etiā si effectus non sit sequutus, de iure communi puniatur, vt communem dicit Io. de Ligna. consil. 20. nu. 15. inter consil. criminalia diuers. lib. 1. cōtra quod non puniatur nisi sit secutus effectus, com. dicit Barbat. consil. 33. lib. 2. vt illū refert Apostil. ad Deci. in l. non vult hares. num. 4. de reg. iur. Gramma. vot. 8. nu. 15. & ita quoque consuetudine per totum mundum approbatum

esse dicit Ang. in l. 1. §. fi. num. 3. quod quisque iuris, quem refert Maranta in suo Specul. nume. 54. Aliqui tamen dicunt in delictis atrocissimis conatum puniri, vt com. dicit Fely. in c. 1. nume. 9. de off. delega. & Boer. de seditione. in 7. præsuppo. num. 2. Sed certe etiam hoc casu mitius de consuetudine puniatur, vt dicit com. Marfi. consil. 105. nu. 1. Gram. voto 8. vt illum refert Didacus in clem. si furiosus, vers. verum circa de homicid. refert Clar. d. §. fi. q. 92. per tot. Fel. in c. sicut noxius. l. 1. nu. 2. de præsumpt. Brunus inter consil. crim. consil. 115. num. 90. tom. 2. Bened. de foro Sempro. in reperto. Fel. in ver. conatus regula. riter. vbi communem dicunt. P. Fich. & Bonacoss.

Conatus puniatur. l. is qui cum telo. C. ad leg. Corn. de fidei. fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. sicut noxius. de præsumpt. nu. 3.

Fallit in 8. casib. vt per Fel. in tract. quando conatus puniatur. fallit in multis casib. quos no. Io. Bolog. latissime in l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. nu. 14.

Conatus puniendus est in atrocioribus delictis, secundum Bal. in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cler. per text. ibi, glo. in ver. Putamus. in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iur. approbatam ibi à Cyno, Roma. & ab aliis communiter & ibi probat tex. cap. 1. de homicid. in 6. & l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. & not. Gram. in decis. 2. nu. 5. & Criminalista omnes variis in locis.

Sed conatus iste in atrocioribus criminibus non puniatur pena ordinaria delicti perfecti, & consummati, etiam q. delinquens peruenerit ad proximum ipsius delicti actum, ac fecerit posse suum, nec steterit per conantem, quia delictum omnino consummatum fuerit, secundum Cyn. col. 2. in d. l. si quis non dicam. Andreā de Iser. in c. 1. §. si verò de Capita. qui curiam vendi. Ange. in tract. maleficio. in gl. Sempronium mandatorē. col. 2. Cepol. consil. fin. col. pen. Grammat. d. decis. 2. nu. 22. & decis. 74. nu. 12. & in voto 20. Et ista est communis opin. teste Catald. de Boncomp. in consil. 55. nu. 8. posito inter consilia criminalia diuersorum, in 1. vol. Marfi. consil. 105. col. 1. & in l. is qui cum telo. C. de fidei. Gram. in voto 8. num. 11. cum aliis seq. & Carrer. in pract. crimin. rubr. de homicid. §. 2. nu. 19.

Et primo potest tradi exemplum commodum hic in porrigente, seu propinante venenum alicui causa occidendi, tunc ob actum proximum consummationi ipsius criminis, non sequuto effectu & morte, tradens venenum, vel tentans occidere veneno, venit poena extraordinaria puniendus, vt voluerit Bal. consil. 443. lib. 3. Ange. in l. 1. §. fit iniuria. ff. de extraordin. crim. Floria. in l. item si obstetrix. ff. ad l. Aquil. Cepol. in d. cōsi. ff. Afflict. in constit. Neapolit. lib. 3. rub. 41. Alex. ad Bart. in l. 1. ff. ad l. Pompe. de parric. Cremen. sing. 49. Defensau. semel. August. in addit. ad Angel. de malefic. vers. Et ex interuallo. in fin. Marfi. in l. eiusdem. ff. de fidei. & Paris. consil. 167. num. 13. vol. 4. Grammat. in d. decisio. 2. vbi refert ita fuisse decisum in Sacro Regio Consil. Neapol. & postmodum confirmatum per Principem contra sententiam Magnæ Curia Vicariæ in pratorio supremo in Ciuitate Neapolis, & istam exprimit communem opinionem Carrer. in d. pract. in §. homicidij. nu. 19. & sequitur ibi, & Fely in tract. quando conatus puniatur. colum. 4. & Grammat. in d. decis. 74. nu. 16. & seq.

Secundo tradi potest circa præmissa alterum exemplum congruens in raptore virginis, honestæque mulieris, qui ob raptum, ac conatum duntaxat deductum ad actum proximum cōtra honestam mulierem non sequuto effectu, & consequenter non stuprata, & cognita ipsa muliere, sed solummodo rapta, est puniendus ob hoc raptor non poena. l. vnica. C. de raptu virg. verum minori poena, secundum Ang. ibi, & Anan. in c. pen. col. pen. de raptor. Dec. consil. 234. col. fin. Cepol. consil. 57. Marfi. consil. 105. col. 2. Carrer. in d. pract. in titu. de homicid. §. circa. nu. 285. Grammat. d. decis. 2. nu. 29. Et ita se habet communis opinio, secundum Boer. decis. 316. colum. 2. & Catald. d. consil. 55. num. 54.

Contrarium vero in hoc tenuerunt Andr. de Iser. & Affl. in constitutio. Neapolit. lib. 1. rub. 19. q. 2. Caterum fatuum esset ob opinionem istorum recedere à memorata communi, tanquam sacrosancta.

In crimine vero atrocissimo lesæ maiestatis, conatus debet poena ordinaria puniri d. l. quisquis. Ange. in l. 1. §. hæc verba. ff. q. quisque iur. Archid. in c. si ergo. 17. q. 1. Bart. & Alex. in l. ea mente. ff. de furt. Affl. in constit. mala noxia. Marfi. in d. l. eiusdem. nu. 9. & Illustris D. Restaurus Castaldus præceptor meus in tract. de Imperatore. q. 118. col. 2.

Et hoc procedit absque dubio ubicunque conatus non fuerit nudus, solus, & simplex, sed fuerit deductus ad aliquem actum remotum, seu proximum sine delicti consummatione, secundum communem opinionem amplexam, ab Angel. in d. §. hæc verba, & à Bald. & Andr. de Iser. in capit. 1. §. si voluerit. de Cap. pit.

pit. qui curiam vend. Afflic. constit. asperitatem. fallen. 2. & relatum, ac mentionatam per Carrer. in d. §. 2. nu. 15. & per alios præcitatos. Viuius opi. 121.

Effectus ubi abest, affectus, & conatus, qui adest haud punitur ex generali consuetudine ut frequenter receptum assuevero ex iis, quæ latissimè tradit Ias. in l. 1. §. hæc autem verba. nu. 16. ff. quod quisque iu. Gand. in rubr. de pæn. reo. Ange. in §. sed & si credat. num. 3. Instit. de oblig. quæ ex delicti. notat Hip. in l. vna. num. 244. cum seq. & num. 254. cum seq. C. de rapt. virg. resolute Alc. in l. sæpe. in fi. ff. de verb. signi. pulchrè Did. à Co. uarru. in cap. si furiosus. 3. par. in princ. à nume. 6. de homicid. & Mant. de argument. soluend. post med. atque aliis compluri bus, quos vberius infra refero. vers. voluntatem. Suarez.

Affectus non punitur ut effectus, si impedimentum cessat ex communi obseruatiã, ut est communis opinio. de qua Bursatus consil. 94. num. 31. & hoc iure consuetudinario generali ut est communis opinio, quæ non eget probatione.

Fallit in delictis atrocissimis, licet etiam ipso iure cum reis mitius sit agendum, & minus punitur, qui actum non perfecit, licet peruenerit ad actum proximum, ut est communis opinio. Cla. q. 92. per totum. & index circumspexit secundum eum, inspecta facti & personarum qualitate, semper in mitiorem inclinabit partem. vide Grammat. decis. Neapol. 2. num. 6. & seq. Viui. commun. opin. 326. in 1. par. Bal. in consil. 361. in 1. vol. ubi dicit ita seruari. quia statuta ciuitatum considerant factum, non animum, si factum non est sequutū. Et ita generali consuetudine mundi seruari dicit Corse. in repert. ad Abb. in ver. affectus. Amplia in plurib. casib. ut per Bened. de foro Sæpro. in repert. ad Fel. ver. animus hominis quo probatur. vide omnino Clar. in §. homicidium. ver. ult. quæro. Bonacof.

Conatus licet regulariter non puniatur nisi sequatur effectus, tamen in crimine assassini hæc fallit. com. Did. in repert. clem. si furiosus. vers. secundo proponitur. de homicid. Ange. consil. 13. Clar. §. assassinium. vers. scias etiam. P. Fich.

Homicidium volens committere ex deliberata, & perfecta voluntate, & accedens cum armis hac de causa contra Titium, nec occidat, nec ei membrum aliquod amputet, quia non potuit; ob hoc igitur irregularis non efficitur, voluntas enim non facit irregularem, secundum gl. & omnes communiter in cap. si quis aliquis. de homicid. Archid. in c. fin. 23. quæst. 8. & Dominic. in can. si quis acceptum. 50. distinct. & eandem Archid. in can. periculosè. contra glo. fin. ibi de pæn. distinct. 1. Fely. in cap. sicut dignum. nu. 11. de homicid. & in tract. quando conatus puniatur. vers. fallit sexto. Marfin. in his qui cum telo. col. si. C. de sicar. & Alber. Crotum in tract. de vero, & perfecto clerico. lib. 2. cap. 20. num. 5. ubi testatur de communi ista. Nam lex canonica quantum ad hoc exigit verum actum homicidij, aut membri mutilationis, ut Not. Henric. post alios in c. 1. de eo qui mittitur in possessionem & ibi Card.

Et hinc deducitur, quod si quis habeat animum deliberatissimum, & omni conatu curet percutere clericum, & non percutiat eum re, & effectu, non incurret excommunicationem, siquidem ad incurrendum pœnas excommunicationis, censuræque ecclesiasticæ requiritur factum, ut habetur post gloss. communiter ibi ab omnibus receptam in c. in audientiam. de sent. excommunic. Card. in clemen. 1. q. 3. de usuris. & Fely. in d. tract. quando conatus puniatur.

Et in tantum procedit antedicta prima communis opinio, quod si quis digitum amputet Titio prædicto, non efficitur irregularis, secundum Doct. in d. cap. si quis. Bar. Ang. & Imo. in l. 2. de publici. iudic. Ang. in tracta. malef. in versic. Membrum. & Rubeum consil. 83. quia digitus non est membrum, sed officium membri, ideo requiritur separatio membri, vel totalis debilitatio ipsius in presenti casu pro irregularitate incurrenda.

Proinde statutum puniens aliquem pro membro debilitato, non procedit in debilitante hominem aliquo digito, quia debilitans penitus digitum, non dicitur debilitare membrum: cum digitus ipse non sit membrum, sed membri pars, ac officium. ita voluit Bar. & Imo. in d. l. 2. & Iacob. Nouellus in pra. crimin. super forma inquisitionis pro insultu, & vulneribus. num. 30. cum aliis relatis per eum, & per Rubeum in d. consil. 83. ubi ita consuluit.

Hoc verò fallit in notabili artifice, seu pictore, cui si foret pollex debilitatus, aut mutilatus, tunc certè haberet locum memoratum statutum, quia ex debilitate ipsius digiti redditur inefficax, & inutilis manus, ut firmavit peritissimus D. Folle-rius post Ang. Aret. in pra. crimin. in forma capitulorum in vulnere. num. 23. fol. paruo 412. & Rubeus in d. consil. 83. in fi. Viuius opi. 122.

Miscellanea de delictis.

C A P. XI.

Delictum sine dolo commissum, vel extra propostum & intentionem ipsius delinquentis, meretur mitigationem pœnæ, ita ut reus non debeat corporaliter puniri. Ita post Bart. in l. quid ergo. §. pœna grauior. post nu. 11. de iis qui not. infam. dicere omnes scribentes attestatur Cæpol. in d. consil. 36. vers. & postremo. Clar. d. §. fin. q. 40. vers. sunt etiam. P. Fich. & Bonac.

Dolus licet in delictis præsumatur. l. 1. C. de sicar. & l. si non conuitij. C. de iniur.

Fallit tamen in minore & muliere, in quibus non præsumitur dolus nisi probetur. gl. ubi Bald. in l. ubi exigitur. ff. de ede. qui dolus ubi requiritur, euidentius esse debet, maximè ubi pœna corporalis infligitur, secundum communem per Bursat. consil. 77. num. 14. lib. 1. Et qui dolus cum à lege requiritur ex parte fisci, seu agendo, probari debet, secundum communem per eundem consil. 94. num. 35. eod. Bonac.

Delicti veniam penitentibus datur. l. Manichæos. C. de her. l. vltim. C. de sum. trin. & fide cathol. Idem.

Penitentes delinquentes, profitentes religionem publicæ penitentia, sunt de foro religioso, ut est communis opinio. Clar. q. 35. vers. fuit aliquando. Bonacof.

Delictum clam factum magis punitur, quam palam in his, quæ ex sui natura possunt esse licita & illicita, ut sunt contractus. Non licet tamen tutori contrahere cum pupillo, & clam cum eo contrahens magis punitur. Clar. q. 60. ver. sed an forte. Si autem est delictum, quod sui natura semper sit illicitum, ut blasphemia, furtum, homicidium, & similia, tunc magis palam committens punitur, ut est communis opinio. Clar. d. q. 60. vers. sed an forte. Bonacof.

Delictum factum per famulos an præsumatur de vol. domini. vide Fel. in c. Petrus. de homicid. Alex. vol. 3. consil. 1. Rom. consil. 152. Cur. consil. 41. Barb. vol. 3. consil. 13. co. 11. & sequentib. & in 4. volu. consil. 45. vide Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in 6. col. de oper. nou. nunc. Vezinus.

Delictum quando quis cogitat, agit, & perficit, punitur, nec penitentia sibi prodest l. quia ea mente. ff. de fur.

Fallit in 5. casib. ut per Phil. in c. 1. de hom. in 6. Do. a fina.

Delictum personæ in damnum ecclesiæ redundare non debet. in c. venerabilis. extra de excep. Bellon.

Delinquens si confugiat ad sacerdotem portatam sacram Eucharistiam in manibus, gaudet immunitate, ac si ad ecclesiam confugisset, communem dicit Gomez. in §. pœnales. nu. 50. instit. de actio. Cagno. in l. vinum. nu. 54. ff. si cert. pet. Did. in cap. 20. lib. 2. resolutio. num. 6. Remig. de immun. ecclesia. Anton. Gomez. cap. 10. delictor. num. 1. Clar. d. §. fin. q. 30. vers. ult. quæro. P. Fich.

Delinquentibus duobus quorum alter sit clericus, & alter laicus, coram iudice ecclesiastico, debet fieri remissio, ne fiat diuisio causæ. l. nulli. C. de iudi. & semper maius dignum trahit ad se minus dignum. Fel. in c. placuit. de præscrip. Boer. decis. 300. nu. 2. Vezinus.

Index potest publicare edictum & promittere præmium ei qui delinquentem capiat & tradat. communem dicit Alber. in 4. part. statuto. quæst. 48. quem refert Augustin. ad Angelum de malef. in verbo fama publica. nu. 75. Clar. d. §. fin. q. 29. ver. sed quid si delinquens. Fich.

Reuelans delictum, si sit ex complicitibus, vel particeps delicti præmium ex statuto, vel proclamato non consequitur, ut est communis opinio. Cla. q. 27. vers. in multis. An autem quis teneatur reuelare tractatum contra principem? vide Portium in suo communium opin. trac. regula 15. lib. 1. Bonac.

Præmium à statuto constitutum officialis capiens reum delicti non consequitur, quia tenetur illud facere ex officio, ut est communis opinio. Clar. quæstione vigesima nona. versic. ceterum. Bonacof.

Delicti commissi tempore reo instante præcisè declarari debet, secundum magis communem per Bursat. consil. 34. nu. 25. 27. lib. 1. Idem.

Committens delictum pro quo à lege imposita sit aliqua pœna pecuniaria, soluenda fisco vel parti, non tenetur illam soluere in foro conscientia. commu. Berous in capitulo 1. numero 32. & seq. de constit. Gomez. in §. ex maleficiis. num. 14. insti. de action. Didac. super 4. decretal. Menchiaca in 1. par. de test. §. decimo. num. 662. Clar. dicto lib. 5. §. final. q. 80. vers. Sed hic. P. Fich.

Facere videtur qui per alium facit. Alex. in 5. volu. consil. 88. in 4. col. vers. item poterat. Cor. in 2. vol. consil. 169. in prin. & in Com. opin. Tom. iij. M 4 pœna-

Com. V. l. Opin.

pœnalibus. Phi. in cap. sciant. de elect. in 6. Bald. in l. postulare. ff. de fideiuss. tut. Ange. in procem. in tit. vers. cumque. & vers. 5.

Limitatur per Panorm. in cap. licet. de decimis.
Criminosum repertum in domo, quilibet capere potest, & eum ibi per viginti horas detinere, ut interim delictum iudici patefaciat. l. capite quinto. ff. ad legem Iuliam de adult. Panorm. in cap. cum non ab homine. de iudi. Vezinus.

Delictum patris non nocet filiis in feudo: communis est opi. Burs. cons. 91. nu. 14. lib. 1. Bonacoss.

Effusio importat magnam quantitatem sanguinis. glos. in c. cum illorum. de sent. exc. Ang. Are. no. in tract. malef. in vers. sanguis exiit. Phil. in c. vnic. de consecr. eccl. in 6. Corf. in vers. effusio. Alexand. in l. denuntiase. §. quid tamen. ff. de adult. Bonac.

Delictis, & in atrocibus habentibus speciale nomen delicti, ut in furto, adulterio, homicidio & similibus, mandatum superioris con. excusat. Est vera; & communis opin. secundum Ias. in cons. 136. dubitatur. circa med. vol. 1. E. Charianus. & Don. à Fin.

Abolitio generalis delictorum ex decreto vel statuto, non comprehendit crimen falsi, ut est communis opin. de qua Iul. Clar. lib. 5. §. fin. q. 59. vers. in huiusmodi. Bonacoss.

Crimina sunt punienda, nec de iure canonico præscribuntur; & quid de deprehensio in flagranti crimine.

C A P. XII.

DE iure crimina punienda sunt, licet causaliter bonus effectus reipublicæ sequatur. Pet. de Anch. in cap. 1. de consuet. ut si quis ingressus domum alicuius de nocte scrinium illius surripuerit, & inuenit in eo scrinio literas prodicionis ciuitatis: talis enim surripuens erit nihilominus puniendus: quia habuit animum delinquendi in princ. glos. Bened. in verbo, mortuo itaque. l. 1. nu. 120.

Crimina de iure canonico nunquam præscribuntur tempore, ut est communis opin. de qua Soc. senior in cap. super. nu. 97. de crimine falsi. & sic falsi crimen de iure canonico non præscribitur, ut quis semper omni tempore non possit accusari. ut ibi. Bonacoss.

Deprehensio in crimine non facit plenam probationem, sed hoc tantummodo operatur, ut reus possit torqueri. communem ait Alber. in l. defensores. nume. 2. C. de defens. ciuit. Clarus d. §. fin. quæst. 8. vers. 1. Nihilominus tamen poterit puniri absque lata sententia, ut communiter approbatum dicit Bos. in tit. de denuntiari. nu. 10. Clarus idem, vers. quæro an quædo. Quod dicit esse verum Alberi. in d. l. defensores. cum quis deprehenditur a priuato, secus si a iudice suum officium exequente: quia tunc talis deprehensio sufficeret ad condemnationem, quia tunc crimen est notum ipsi iudici. Et ita vidimus (inquit) de facto seruari, quando aliquis reperitur per iudicem arma portare, vel res prohibitas, quia sine alia probatione damnatur. P. Fich. & Bonacoss.

Deprehensus in flagranti crimine, non debet habere copiam indiciorum, nec ei debet dari terminus ad se defendendum, si confitetur delictum: alias secus, ut est communis opin. Clar. q. 8. vers. sed nunquid. & ibi, vers. quæro. dicit, quod non requiritur alia sententia, sed potest puniri, ut est communis opin. Sed aliter seruatur in practica. Nam declaratoria sententia etiam requiritur in pœnis, quæ ipso iure inferuntur, ut est communis opi. Ant. Gabr. in suo communium. opi. lib. 7. conclus. 12. Amplia & limita, ut ibi per eum fufius Ana. cons. 21. nu. 4. etiam si quis confiteatur contenta in inquisitione fore & esse vera, ut ibi per eum. Bonacoss.

Deprehensus vero in crimine dicitur, qui de eo est conuictus, quando punitur crimen. Bartol. in l. 1. C. de petit. bonor. subla. lib. 10. nume. 1. quod intelligit ubicunque statutum puniit crimen; Secus si lex punit deprehensionem, quia in practica, tunc ille deprehensus dicitur, qui in ipso flagranti crimine deprehenditur, & ideo si statutum dicit, quod si quis fuerit deprehensus arma portare, puniatur tanta pœna, non puniatur si probatur quod visus fuerit arma portare, nisi in ipsorum gestione reperiatur, & deprehendatur. & vide ibi per Apostilantes latius. Et dixi in meis quæstionibus criminalibus ad statuta. in verb. deprehensus. Bonacoss.

De maleficijs

Crimen publicum quod dicatur: & an socius criminis indicium faciat contra correos.

C A P. XIII.

Quoniam crimen publicum illud esse dicitur, quoties pœna venit imponenda reo, & applicanda fisco, siue descendat ex crimine publico, siue non. ita voluerunt glo. & Batt. in rub. de pop. actio. & Augu. de Arim. in add. ad Ang. in trac. malef. in vers. ad querelam. nume. 9. ubi appellat istam opinionem. commun. fore. Contrariam vero partem, videlicet, ut crimina publica ea sola intelligantur, quæ descendunt ex illis titulis. ff. & instit. de public. iudi. tenet, & firmat communiter teneri Bal. in rub. C. qui accusare non poss. sed ipse inhæret primæ opinioni Barto. & sequacium tanquam tutiori, ac firmiori, in practica. Item quæ sint, atque dicantur crimina publica, & quæ priuata, vide Placentinum, in tractat. de accusa. in tit. 2. nu. 1. & seq. & Iac. Nouellum. in prac. crim. in tit. indicia quæ præcedere debent. num. 1. & seq. in prin. copiose declarantes. Et aduerte, quod quemadmodum causa, seu iudicium criminale dicitur, ubicunque pœna delicti commissi fisco applicatur, ita causa civilis dicitur, quando pœna parti lesæ defertur, ac conceditur, secundum Glos. & Barto. in l. 3. ff. de sepulc. viol. quorum sententiam affirmant esse communem. Gomez. Instit. de actio. in prin. num. 19. Boeri. decisio. 349. nu. 2. Dec. in rub. extra de iudiciis. nu. 9. & Marcus Antonius Blancus. in pract. crim. in rubr. seu tit. visis iudiciis per reum. num. 158. Viuius opin. 172.

Dictum vel depositio rei alicuius criminis de correis, facit indicium contra nominatos correos ad inquirendum, vel ad inquisitionem fundandam. communem dicit Roma. in l. & si certus. in princ. ff. ad Sylla. quem refert & sequitur Augustinus ad Angelum de maleficijs. in verb. fama publica. nu. 3. Grammat. cons. 21. num. 10. & cons. 67. in fin. & Ioan. de Amic. cons. 27. nu. 5. & Nouel. in practica crim. nume. 19. & hæc conclusio procedit siue delinquens sponte, siue etiam interrogatus a iudice, socium illum nominauerit, idque tam in criminibus exceptis, ut communiter docto. tenere ait Blanc. de iudicijs. nume. 389. quem refert Villalobos. in suis commu. opi. in litera C. nu. 293. Et licet Ruyn. cons. 147. nu. 1. in si. lib. 5. dicat communem esse, quod in casibus non exceptis nullum faciat indicium ad inquirendum, neque ad procedendum, siue sponte, siue ad interrogationem iudicis dixerit, quem refert & sequitur Rol. cons. 73. nu. 2. lib. 1. tamen contrariam magis communem esse putat Clar. d. §. si. quæst. 21. vers. retentâ. Ad formandam tamen inquisitionem non esse sufficiens indicium ait Dec. consil. 189. nu. 9. quem refert Pract. Conradi. in prin. Et quod talis in casibus non exceptis admittatur in testem, dicit Rolan. cons. 16. nu. 7. lib. 1. secus in exceptis. idem Roleod. cons. num. 2. Quod etiam tale dictum non sit sufficiens indicium ad torturam, tamen non exceptis, quam exceptis casibus. comunem dicit Boer. decis. 319. nu. 1. quem refert Rolan. d. cons. 16. nu. 17. Grammat. voto 6. nu. 7. Villalobos in commu. opin. in litera C. num. 152. Rol. cons. 73. nu. 20. Facit tamen aliqualem præsumptionem, ut communem dicit Boer. d. decis. 319. nu. 4. Ideoque solum dictum mandatarij non facit indicium ad torturam contra mandantem, nisi alia concurrant. communem dicit Paris de Put. de Syndicat. in verbo, Tortura. ut eum refert Nouel. in pract. crim. num. 31. & seq. Clar. d. q. 21. vers. si vero. & sequentibus. P. Fich. & Bonacoss.

Socius criminis in criminibus etiam exceptis non concurrente alia præsumptione, non facit indicium sufficiens ad torturam. Sal. in l. si. nu. 10. circa si. C. de accusa. allegans glo. in verb. conscientia. exigentem præsumptionem aliquam præcedere oportere, priusquam ulterius procedi possit. & ita Alex. de Im. consulendo scribit in cons. 89. nu. 10. in 3. lib. & in cons. 128. nu. 5. in 4. lib. consil. Licet ipse in cons. 69. nu. 7. lib. 2. contrariam sententiam sequatur: tamen in pluribus locis priorē sententiam approbavit in cons. 125. nu. 14 in 6. vol. consil. Horū sententias & alij docto. approbarunt. Pet. Phil. Cornæ. in cons. 58. in 1. vol. Phil. Dec. in cons. 180. nu. 10. vers. secundo etiam respondetur. Hip. de Marf. in cons. 15. nu. 5. consil. 22. nu. 21. cons. 28. nu. 17. consil. 74. nu. 8. consil. 109. nu. 16. cons. 130. nu. 42. & in suis singul. sing. 209. in l. 1. §. diuus Antonius. nu. 5. ff. de q. & in sua pract. cri. in §. diligenter. nu. 60. ubi plures doct. auctoritates ab ipso adducuntur. & Crauet. in cons. 178. nu. 3. in 1. par. consil. Hanc sententiam magis cōiter approbatam esse scribunt. Boer. in suis decis. q. 319. nu. 3. & 4. Rol. a Valle. in cons. 16. nu. 17. & in cons. 73. nu. 20. in 1. tom. I. Clar. in sua praxi cri. quæst. 21. vers. sed quid in criminibus, exceptis. Sed quid an dictum socij criminis sufficeret ad in-

ad inquirendum, id est, (vt verba Iulij Clari retineam) ad assumendum alias informationes contra eum qui ab ipso nominatur, & non dubium est sufficere ad fundandam inquisitionem. Quam sententiam communiter approbatur, referente Augustino Arimino in add. suis ad tract. Angel. Aret. de malefic. §. quod fama publica præcedente. ver. quæro an particeps criminis dicatur testis idoneus. n. 3. 1. pag. 45. lib. mer. scribit Lud. Ro. in l. et si certus. ff. ad Syll. Et hanc concl. intelligendam esse voluit in alleg. q. 2. 1. Clarus, vt procederet, siue talis delinquens illum socium nominauerit ad interrogationem iudicis, ipsum in genere interrogantis, an in maleficio committendo aliquis alius interuenerit, siue etiã illum sponte sua nominauerit, dñ contra se examinaretur: putã quia postquam confessus est se Titium occidisse, iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit, & ipse dicat quod tali die ipse & Petrus tali & tali modo illum occiderunt. nam utroque casu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum, & assumendum alias, informationes contra Petrum nominatum, etiam si prius cõtra ipsum nihil aliud esset in processu. Neque putat Clarus faciendam esse aliquam differentiam, an simus in criminibus. exceptis, vel non. nam etiam in criminib. non exceptis credit, qd faciat indicium ad inquirendum, & ita loquendo etiam in criminib. non exceptis, dicit tenere communiter docto. Blanch. tracta. de indi. ad l. fin. ff. de quæst. num. 387. sed Carol. Ruin. in consil. 147. num. 1. & 2. sententiam contrariam, qd socius criminis inculpando vel accusando socios eiusdem criminis, nullum faciat indicium, nisi in casibus exceptis, siue sponte deposuerit, siue à iudice interrogatus fuerit, cum non debuerit interrogari, approbat & tanquam magis communem amplectitur, cuius sententiam & Rol. à Valle in consil. 63. num. 2. in 1. Tom. sequitur. Caterum Clarus existimauit contrariam opin. magis communiter approbari, eo enim casu dictum testis, est tanquam denunciatoris vel notificantis, qui tantummodo aperit viam iudici ad inquirendum. & Ruini sententiam procedere in casu suo, scilicet, ad formandam inquisitionem. Nam alia ratio est, secundum illum, inter fundandam vel inchoandam inquisitionem (in quo casu Ruini dictum non intelligeretur) & inter formandam & transmittendam inquisitionem, seu libellum criminalem contra socium nominatum, ita vt teneretur personaliter comparere & defensiones suas facere. Propterea in casibus non exceptis, non esse sufficiens iudicium ad formandam inquisitionem: in aliis verò exceptis esse sufficiens. & hanc esse communem Doct. sententiã, nec Rol. clarè explicare, an simpliciter ad inquirendum, an autem ad transmittendam inquisitionem dictum socij eiusdem criminis sufficeret. Hæc eruditè Clarus. Ego verò cum hæc quotidiana sint, iuxta mentem ipsius I. C. Pauli in l. legauit. ff. de liber. lega. quædam ex doct. solummodo repetam. Phil. Dec. vbiq. in consil. quæ postea allegabo, in ea est sententia, quod si reus fuerit interrogatus in illis casibus qd. de iure interrogari non potest, quod non faciat præsumptionem, vt inquiri possit, allegat ipse 24. consil. Petr. de Anch. vbi ille loquitur in eo qui erat inquisitus, quod testes induxisset ad falsum deponendum, nam si tales testes dixerint se falsum deposuisse precib. illius inquisiti, non probabunt in eius præiudicium. deinde consil. Fulgos. 173. vbi similiter ipse voluit non esse credendum testib. asserentib. se falsum deposuisse precibus & consilio inquisiti de tali falsitate, per regulam volentem, socium criminis non debere interrogari. dicta l. fin. C. de accusat. & l. quoniam liberi. C. de testibus. additque ille, qd iste casus non sit de casib. exceptis. in quib. d. regul. non procederet. Postea consil. Fulgos. 106. vbi ipse in causa falsitatis inquit, quod assertio socij criminis etiam non faciat indicium ad inquisitionem formandam. & per alias auctoritates quas adducit Phil. Dec. in consil. 189. num. 9. & in consil. 234. & ibi concludit, qd etiam plures, qui secundum eorum dictum, essent socij criminis nihil probent, nec eorum dicto præiudicium aliquid inferatur illi, contra quem deposuerunt, vbi & ipse Ioan. Anan. in consil. 59. allegat, volentem socium criminis non admitti tanquam accusatorem, neque vt denunciatores, neque vt testis, quia nihil proba. Adeo hoc apud Dec. receptum est, vt in omnibus suis consiliis, in quib. hæc quæstio tractatur, defendat eam sententiam tanquam magis communiter approbatam, qd si reus fuerit interrogatus in illis casibus. in quibus de iure interrogari non debeat, qd non faciat præsumptionem vt inquiratur. Huius sententiam sequitur Hipp. de Marfil. in d. §. diligenter. nu. 67. & in consil. 78. num. 17. Hinc Ruin. & Roland. videntur illam sententiam tanquam communiorem rectius se qui, quod in casibus non exceptis nullum faciat confessio socij criminis indicium ad inquirendum, neque ad procedendū, siue sponte deposuerit, siue à iudice rogatus fuerit, cum non

debuerit interrogari: non distinguendo inter illa capita, quod ibi differentia esse debeat inter fundandam vel inchoandam inquisitionem, & inter formandam & transmittendam inquisitionem, cum Dec. post alios expressè illis verbis (ad inquisitionem fundandam) usus fuerit, & nullã vbiq. distinctionem addiderit. Quãuis ego nemini detrahare velim, ita tamen & alios indifferenter loqui reperio. Lud. de Gozad. inquit, socium criminis non facere indicium contra socium eiusdem criminis, vt propter dictum socij criminis inquisitio formari possit. in consil. 11. nu. 2. 1. vbi ipse cõs. antea adducta Fulg. & Decij adducit. ita quoque loquitur Tho. Gra. eorundè doct. cõsilia allegans in cõs. 38 nu. 20. Similiter etiam recentiores consulentes loquuntur. Petr. Calaphatus in consil. 93. num. 3. & 6. in 2. volum. consil. cri. & Ioan. Bapt. de Plotis in consil. 13. 1. num. 3. in 1. Tom. consil. ad causas criminales recens editorum, vbi ipse inquit, hanc communem opinionem esse, post recitationem consiliorum antea allegatorum. Fulg. Decij & aliorum. Cum igitur ipsi docto, vbiq. sine distinctione locuti fuerint, putarem hanc sententiam generalem communem admitti oportere sine distinctione, & Rol. quemadmodum nec Ruin. nec alij antea distinxerunt, non oportuisse distinguere, de qua distinctione mentionem facit. Cla. in d. q. 2. 1. ver. retenta. & vers. si verò quæris. & Ruin. & Rol. bene locutos esse. Kirch.

In testem non admittitur socius criminis contra socium. l. fi. C. de accusat. adeo qd non est testis idoneus ipse socius criminis, etiam ad formandam inquisitionem, secundum com. opi. om. doct. quam citat & sequitur Dec. consil. 189. latatus sum. num. 9. Gram. consil. crimin. 37. nu. 14. post alios. quamplures ibi congestos per eum, & consil. 38. num. 20. Sed hoc non procedit, vbiq. veritas ex natura negocij aliter haberi, ac sciari nequeat, vtputa in coniuratione. vel tractatu, ad quem probandum recipiuntur testes alijs inhabiles, cum secretò fiant. secundum Ias. in l. 1. C. de summa Trin. & fide cath. & in l. fi. C. de his qui. vt indig. minimeque hoc habet locum in crimine læsæ maiestatis, quia tunc admittitur socius criminis contra socium, vt per Pet. Folerium in sua pract. crim. in vers. Item qui commisit crimen læsæ maiestatis. nu. 2. propterea nec testimonium tantum socij criminis in casibus, in quibus potest ipse de complicibus interrogari, esset sufficiens indicium ad torturam absque alijs indicijs, quia isto casu talis confessio facit aliqualem præsumptionem, ac indicium, secundum glo. in d. l. fin. C. de accusat. cum qua sentiunt omnes doct. indubitanter ibi, & hanc dicit communem esse opin. Boer. in dec. 3. 19. nu. 3. & seq. & Gram. in voto 6. nu. 2. Crauet. consil. 9. nu. 6. vbi hoc clarius declarat. & Soci. plenissimè in tract. Fallent. in reg. 428 testis socius criminis. & quemadmodum socius criminis non recipitur in testem contra socium, ita nec admittitur socius eiusdem criminis ad accusandum socium, & sic ab accusando repellitur, vt per Barto. in l. qui accusare. numero octa. ff. de accusat. & alios congestos per Iacob. Nouel. in tractat. ad defensam. in rub. quæ personæ accusare non possunt. incip. quoniam satis vtiliter hætenus vidimus. nu. 33. & seq. vbi hoc limitat, & declarat in tribus casibus, vt ibi per eum. & similiter carceratus, seu positus in carceribus publicis testis esse nõ potest. secundum Docto. omnes in l. tertia. §. lex Iulia. ff. de testi. per text. ibi, & Lanfranc. in capitulo quoniam contra. de probatio. in verb. testes. numero 83. vbi supponit istam esse com. opin. F. Viuius.

Socius criminis quando admitteretur contra socium eiusdem criminis, intelligitur in socio non infamato de alijs delictis. Ang. in l. qui iudicio. ff. de accusat. vbi ipse dicit, qd si ex forma statuti deberet credi accusatori damni dati, vel alterius criminis, quod tamen ei non crederetur, si ipse accusator esset infamis infamia facti. Referunt hoc dictum & sequuntur Hip. de Marfil. in consil. 74. numero 23. & Thom. Gram. in consil. 38. nu. 9 & in consil. 61. num. 3. & in voto 34. num. 19. Nicolaus Boer. in decis. 3. 19. num. 3. vers. & sic est singularis limitatio. & hanc com. doct. sententiam esse satis apparet ex iis, quæ cõsulendo scribunt Rolan. a Val. in d. consil. 16. num. 20. cum sequen. & in d. consil. 73. num. 24. & Hyp. Rimin. in consil. 105. nu. 10. in 1. vol. consil. crim. Kirchouius.

Socio criminis non creditur, si ex alio delicto esset infamis, vel si eius confessio esset sine tortura, vt est com. opi. D. Hier. a Mont. quæst. 16. nu. 22. Bonacof.

Socius criminis a statuto admissus intelligitur, nisi alias exceptiones patiatur. vt est communis opinio. Burf. consil. 71. num. 25. Idem.

Socius criminis si sit periurus, non facit indicium, non solum ad torturam, verum etiam ad inquisitionem, propterea, qd in eo deficiat fundamentum testis, videlicet fides ipsa. c. testimonium. cap. sicut nobis ext. de testib. quia quamuis alius crimi-

criminosus emendatus de crimine sit idoneus testis, tamen secus est in periuro emendato, ex quo semel deierant, quod adhuc credendum est eum iterum deieraturum. gloss. in verb. adulterij. in cap. per tuas. extra de simon. & Pan. ibi num. 12. inquit. sub generali dispositione, qua habilitatur testis criminosus, non habilitari periurum. Vnde Alci. in tract. de præs. in 2. reg. prin. præs. 18. num. 3. post alios ibi ab eo adductos dicit q. licet in casibus aliquibus socius criminis faciat indicium ad inquisitionem formandam, tamen hoc non admitti in periuris: per multas & alias rationes & auctoritates scribunt consulendo excellentissimi recentiores iuris interpretes Aym. Craue. in consi. 6. num. 16. in 1. part. Rolan. a Valle, in consi. 73. num. 6. cum seq. in 1. vol. & Ioan. Cap. in consi. 204. nu. 29. cum seq. in lib. 2. consi. Ex quorum dictis & allegatis hac sententiam communiter approbari satis liquet. Et addunt Doct. hoc adeo verum esse, ut etiam locum habeat, si dictus criminosus deposuisset in tortura, quia ratione periurij omnino inhabilis redditur. Dec. in d. consi. 189. nu. 11. vers. nec obstat quod infamia. Nam licet in causa civili periurium purgetur per torturam, & stetur dicto testis in tortura, secus tamen est in causa criminali. Rol. in consi. 16. nu. 11. & 12. in 1. Tom. Imò assertionem socij criminis periuri etiam in casib. exceptis non facere indicium ad inquirendum, voluit Ruin. in consi. 7. vol. 5. & hanc indubitatam iuris conclusionem appellat Rol. a Valle in d. consi. 73. nu. 18. quam Rol. quoq. in d. consi. 16. nu. 13. antea posuerat. Quod quidem intelligit Clarus, ut procedat, quod ad transmittendum inquisitionem, sed ad assumendas informationes, certe sufficeret, secundum eum in d. q. 21. vers. scias tamen. ipse tamen nullam auctoritatem aliorum allegavit. Kirch.

Crimen læsæ maiestatis contra quos, per quos, & quando committatur.

CAPUT XIII.

Læsæ maiestatis crimen, non solum contra Papam & Imperatorem committitur, sed etiam contra Reges, Principes, vel ciuitates, quæ superiorem non recognoscunt. communem dicit Boss. in tit. de crimine læsæ maiestatis. num. 51. Clar. d. lib. 5. §. læsæ maiestatis. vers. committitur. imò committitur etiam contra Principes & ciuitates superiorem cognoscentes, ut communem dicit Alex. consi. 13. nu. 3. lib. 6. ut illum refert Rol. consi. 88. nu. 1. lib. 2. Barb. consi. 70. nu. 24. lib. 4. Alc. consi. 456. & licet Soci. consi. 275. nu. 1. lib. 2. ut eum refert Ruin. consi. 3. nu. 12. lib. 5. dicat quod dispositio l. quisquis. non habeat locum contra committentes crimen contra tales principes, & ciuitates inferiores, tamen Paul. de Castr. in l. 4. num. 6. in fin. C. de episc. aud. dicit de facto seruari, ut tales contra inferiores committentes, puniantur de crimine læsæ maiestatis. & hoc dictum Pauli refert Brun. consi. 27. num. 3. & Gigas in tract. de crim. læsæ maiest. quæst. 29. Ita etiam de consuetudine in Italia seruari attestatur Capolla consi. crim. 17. num. 19. quem refert Socin. iun. consi. 105. nu. 25. lib. 3. & Boss. in loco allegato. num. 51. & ita etiam de facto seruatum fuisse refert Guid. Pap. decis. 344. Papo. lib. 22. titu. 1. Arrest. 1. Et stante dicta opinione Alexandri, ita seruandum esse quo ad ipsum principalem delinquentem, licet quo ad filios aliud sit: nam dispositio dict. l. quisquis quatenus loquitur de filiis, non habet locum nisi in committentibus contra Imperatorem vel Rempub. Romanam: communem attestatur Gigas dict. tract. quæst. 23. num. 9. & dicit Alci. in consi. 447. nu. 6. in fin. hæc conclusio est approbata indistincte ab omnibus. Socin. consil. 275. libr. 2. Hæc Clar. d. §. læsæ maiestatis. ver. dubium est. & vers. vnum tamen. P. Fichard.

Læsæ maiestatis crimen committitur etiam contra Cardinalem. commun. dicit Gigas in tract. de crim. læsæ maiest. q. 5. nu. 1. sunt enim Cardinales tanquam fratres Papæ, & pars corporis ipsius. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. quæronunquid. Idem.

Læsæ maiestatis crimen committitur aduersus quoscunq. Principes, ut est commun. opin. Clar. in §. læsæ maiestatis. vers. committitur. Etiam si recognoscunt superiorem, ut est commun. opin. Clar. ibi. ver. dubium. Rolan. a Valle consi. 88. num. 1. in 1. Etiam si quis offendat Cardinalem, ut est commun. opin. Clar. ver. quæro nunquid etiam si offendat consiliarium Principis, ut est commun. opin. Clar. vers. quæro etiam. Sed non subditus Principi non incurrit in crimen læsæ maiest. Clar. ibi vers. vidi quandoque. Et ideo feudatarius, vel reus criminis qui non sint originarij ciues, non committunt hoc crimen, ut est com.

opin. nec clericus dicitur committere hoc crimen, quia non est subditus, ut est commun. opin. Cla. ibi. ver. Hinc inferitur. Et committens crimen læsæ maiestatis eius bona ipso iure confiscantur. Cla. ibi. in ver. præterea. commun. dicit. D. m. Alc. in consi. 19. num. 1. in 7. libr. Socin. consi. 22. num. 8. in 1. volum. Sed opus est sententia ad hoc, ut quis sit priuatus suis bonis propter istud crimen; ut est commun. opin. de qua D. Hieron. Gabriellus. in consi. 179. num. 1. Sufficit tamen declaratoria, ut ibi num. 2. citato tamen prius reo ipso. Et hoc crimen non comprehendit filias fœminas ipsius rei, ut est commun. opin. Clar. ibi. ver. Hæc autem. quia debent dotari. ut est commun. opin. filij autem masculi nihil habent. Rolan. a Valle in consi. 83. num. 23. Et habet locum pœna huiusmodi contra filios, etiam in filiis naturalibus tantum, ut est commun. opin. Clar. ibi. vers. sed nunquid. Nec seruatur filio legitima, etiam filio post delictum nato. ut est commun. opin. Boss. de crimine læsæ maiestatis. num. 138. Vide Cuna. consi. 171. Riminal. consi. 478. nu. 4. & num. 6. in 3. volum. Clar. ver. fuit etiam. Et comprehendunt etiam nepotes, ut est commun. opin. Clar. ver. fuit etiam. & ver. præterea. Boss. de crim. læsæ maiest. num. 134. & seq. Non extenduntur autem dictæ pœnæ. nisi usque ad secundum gradum descendendum ex masculis inclusiue, & usque ad primum gradum descendentiū ex fœminis, ut est commun. opin. Clar. d. vers. præterea. Item lex quisquis. C. ad l. iul. maiest. etiam habet locum, si mater incurrat in hoc crimen, ut est commun. opin. Clar. vers. quæro etiam. Vbi fufius super d. l. quisquis. Et in isto crimine punitur affectus non sequuto effectu, ut est commun. opin. Clar. vers. scias autem. Et in ipso crimine potest absens condemnari, ut ibi. Et not. quod principius est credendum circa vitia processus in crimine læsæ maiestatis. quam in aliis delictis, non in atrocioribus, ut est commun. opin. de qua Bossius de iudiciis & tortura. nu. 199. Bonacoff.

Læsæ maiestatis crimen is non committit, qui delinquit contra principem cui non est subditus. communem dicit Rolan. consi. 4. num. 1. Et ideo licet aliquo particulari iure, puta feudi vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius principis, si tamen ratione originis vel domicilij non sit ei subditus, non dicitur committere contra eum crimen læsæ maiestatis. communem dicit Gigas in tract. criminis læsæ maiestatis. q. 68. nu. 2. refert Clar. d. §. læsæ maiestatis. vers. vidi quandoque. vbi dicit se vidisse pluries in facto ita iudicari. Idem.

Læsæ maiestatis crimen non posse committi, nisi per subditum. communis Doctorum sententia est clem. pastoralis. ibi. cum quibusdam ipsius subditis Rex confederationes & conspirationes fecerat in ipsius maiestatis offensam. de sentent. & re iud. Et Bal. in l. 2. C. de fals. monet. vbi inquit, q. si subditus ciuitatis falsificat monetam ipsius, incidit in crimen læsæ maiestatis. Et quod dixit, subditus, quia non subditus incidit in crimen læsæ maiestatis, subdens præditorem populi incidere in crimine læsæ maiestatis. si est subditus, alias secus. Rol. a Valle in consi. 4. num. 1. & 2. in 1. Tom. Quemadmodum quoque ante eum consuluit And. Barb. in suo eleganti consi. 70. nu. 30. ver. etsi ista videantur. cum nu. seq. in 4. vol. Idem voluerunt & reliqui Doc. quos referunt Tom. Gram. in voto 10. num. 32. Hiero. Gigas in tract. de crimin. læsæ maiest. consi. 68. lib. 1. Kirchouius.

Læsæ maiestatis crimen clericus non dicitur committere contra principem laicum. in cuius terra natus, licet originaliter dicatur esse de dominio & ditione illius principis, post clericatum enim reuera non potest dici subditus illius principis. communem dicit Card. Alexan. in cano. in primis. §. de persona. vers. non obest. 2. quæst. 3. quem refert Gomez. in §. rursum. num. 24. instit. de actio. Gigas in d. tract. de crim. læsæ maiest. quæst. 63. num. 3. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. Hinc inferitur. subiungens, quamuis de iure ita verum sit, ut tamen sibi clerici caueant, principes enim de facto seruare contrarium, & ita Floræia suspensum esse quendam Archiepiscopum. P. Fichard.

Conscius de patriæ prodicione, vel coniuratione, seu tractatu aliquo contra Rempub. vni principum instituto, si non reuelet atq. in lucem proferat illum, incidit in crimen læsæ maiestatis, eiusq. pœnam sustinere debet, ita Bar. affirmat in l. 1. §. occisorum. nu. 3. ff. de S. C. Sillaniano. & in l. vtrum. ff. ad l. Pompeiam de parric. Ang. in tract. malef. §. Et hai tradito la tua patria. nu. 10. & 11. vbi ipse dicit opinionem Bartoli quotidie in practica obseruari, & comunem esse, licet multi alij de ea decisione dubitare videantur, asserentes talem scientiam puniri non debere, nisi sciens probatione delicti habuisset. Dec. nu. 9. & Cagno. post alios in l. culpa caret. nu. 8. ff. de reg. iur. Dec. in c. 1. nu. 7. ext. de offi. deleg. sed priorem nouissimè Bar. Romul. in l. vt vim. nu. 152. ff. de iust. & iur. sequitur vbi ipse ex Decio & aliis nonnullas limitationes addit. Kirchouius.

In læsæ maiestatis crimen incidunt, qui viuentē Papa faciūt conuenticulam de Papatu. Alex. in d. l. 1. & dixi in vers. hereticis. §. 14. Idem.

Læsæ maiestatis crimen incurrit clericus, qui turbat statum domini temporalis. Barb. in 3. vol. conf. 21. in 1. col.

Vide tamen ibidem Barbat. quia concludit contrarium. Vezinus.

Eximens captum pro delicto a manibus familiæ potestatis alicuius principis, vel eius officialis a quo esset condemnatus, incidit in crimen læsæ maiestatis: quod si esset captus a familia alicuius ducis, vel suorum officialium tunc alia pœna puniendus esset. l. cuiusque. & ibi Bar. ff. ad l. Iuliam maiest. Bal. in l. additos. C. de episc. audien. Ias. in l. 1. §. is videtur. nu. 16. ff. si quis ius dicent. Vezin.

Multa singularia contra incurrentes crimen læsæ maiestatis, vide per Marf. in d. l. de minore. in 1. col. & seq. ff. de questionib. Idem.

Læsæ maiestatis reus non efficitur sciens & non reuelans, si tractatum & coniurationem probare non potest. Et ista est magis com. opin. & humanior. Rola Valle conf. 88. nu. 10. & seq. in 2. vol. Consultius tamen est, ut sciens detegat, secretè admonendo principem, ut a tali machinatione cauere possit, quicquid scit reuelando, ut ibi per Rola. in fi. Vide omnino Ant. Gabriel. in suo communium conclu. lib. 7. concl. 37. & vltima, & Rola Val. in conf. 1. in 3. vol. per totum Hipp. Marfil. singul. 164. & D. Osasum. decisione Pedemontana 79. & 80. Bellacomb.

Criminis læsæ maiestatis pœnam qui, quando, & qualem incurrant; & quæ illa sit.

C A P. XV.

Læsæ maiestatis crimen hoc præ aliis singulare habet, ut puniatur etiam solus affectus vel conatus, licet effectus non sit subsequutus. communem dicit Boer. de seditiosis, præsuppos. 7. nu. 42. Clar. d. §. læsæ maiestatis. ver. scias autem. Item q. morte delinquentis hoc crimen non ut alia extinguitur, sed potest etiā memoria defuncti accusari & damnari, si contra Imperatorem vel rempublicam Romanam commissum sit, non contra interiores. com. dicit Boer. de seditiosis, præsup. 6. nu. 20. & Alcia. conf. 467. nu. 4. Clar. ibi vers. item licet. Hoc tamen ius accusandi & damnandi in memoriam defuncti præscribitur quinquennio, ut com. dicit Gigas in tract. de crimine læsæ maiestatis. quæst. 23. num. 1. Ang. §. interdum. instit. de heredit. quæ ab intestat. Roma. singul. 436. Et hinc inferitur quod rebellis impunè occidi possit, & tunc demum probari & declarari, quod erat rebellis, ut commu. dicit Boss. in tit. de hereticis. nu. 19. & in tit. de crim. læsæ maiest. nu. 19. quæ tamen opinio Claro periculosa videtur, ut quidem est. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. Hinc inferitur. P. Fichard.

Scientia sola in crimine læsæ maiestatis ob delicti atrocitatem, & immanitatem non sequuto aliquo consensu, consilio & facto, est punibilis: ideo vasallus sciens maleficium committi contra personam principis sui, vel contra patriam, & id non propalans, seu reuelans, incidit in crimen læsæ maiestatis, & punitur uti rebellis, secundum Bar. in l. vtrum. ff. ad l. Pompe. de parric. Ang. & ibi Aug. in addit. in tract. malef. in vers. tu hai tradito la tua patria. in vers. quod crimen. nu. 10. Saly. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. Ang. in §. publica. in fi. insti. de public. indic. Affli. in c. 1. §. & bona committentium. nu. 103. in ti. quæ sint regal. in vsib. feud. Calca. conf. 2. quod autem Deci. in l. culpa caret. nu. 9. ff. de reg. iur. Mart. Laud. in tract. de crim. læsæ maiest. q. 13. Abb. & Fel. in c. 1. de offi. deleg. & in practica opinionem istam seruari dicit ibi Fel. & Ang. in locis præcitat. & sequitur Bertach. in suo reperto. in verb. scire. in vers. 14. vbi meminit se fecisse decapitari quosdam ex sola scientia tractatus non reuelati contra summum Pontificem, & Aug. in d. additio. ad Ang. refert quoque alias se fecisse vnum potentem dominum decapitare hac de causa. & Deci. in d. c. 1. nu. 35. asseuerat q. ita obseruatum extitit Florentiæ, dum ipse legebat Pisfis contra Renatum de Patii, qui ob non reuelationem factam coniurationis contra Rempublicam fuit decapitatus, & infinitos decapitari vidit Bononiæ Barb. per istā Bar. sententiam, ut ipse testatur in d. c. 1. nu. 26. & eandem opinionem declarat Io. Cephal. conf. 75. nu. 6. 28. cū aliis seq. & conf. seq. nu. 60. cum cæteris seq. vol. 1. Sed contrariam partem tenuerunt nonnulli doct. congesti per Fel. in c. quanto. de sent. excom. & in c. cætero. de re iudi. vbi titubāter fatetur opinio-

nionem Bar. in praxi non obseruari, & nimis rigorosam esse ait Gigas in tract. crimin. læsæ maiest. lib. 3. in tit. de pluribus & variis quæstionibus. q. 2. & Chassaneus in consuet. Burgundia. rubr. 1. nu. 32. & iniquissimam appellat Marf. in sing. 164. nemo debet se submittere. & crudelem commemorat Barba. in d. c. 1. nu. 62. & Bal. consi. suo incip. cū quædam allegata sint. qui originaliter reprobauit consulendo Barto. & protulit ibi quædam fatua verba, quod iudices sequentes Bart. doct. riam omnes sunt homicidæ, quod anima Bart. ob hoc sepulta est in inferno. Nihilominus spretis verbis Bald. tanquam vanis, & inordacibus, ipse sequor opinionem Barto. de qua vide quæ scribit Franc. Bossius Decanus Senensis in c. 1. num. 93. de off. deleg. & opiniones istas conatur concordare distinguendo Augu. Berous in d. c. 1. sed opinio ipsa Bar. est communis, teste Alciato, licet sub dubii verbis, in l. bona fides. nu. 20. ff. de positi. & in l. 4. §. Cato. num. 25. ff. de verbo. oblig. & in effectu communis & verissima est. obseruaturque in practica, ut patet ex relatis apertissime: quæ quidem communis procedit quoque in filio, qui sciens aliquem occisurum patrem suum, & non reuelans, licet non sit delicti particeps, punitur ut parricida: secundum Bartolum in d. l. vtrum: nec obstat ratio Bald. in d. consi. quod non reperitur lex, quæ dicat, quod quis propter solam scientiam mori debeat: quia respondeo quod transcenduntur fines legum criminis atrocitate ex deductis per Bar. in d. l. vtrum. & hoc in terminis tenent Abb. in c. 1. de resti. spol. & Domini. in can. negligere. 1. q. 7. F. Viuius opin. 694.

Læsæ autem maiestatis crimen requirit condemnatoriam, ut est com. opi. Ant. Gabriel. commun. conclu. lib. 7. conclu. 11. Amplia & limitata ut per eum. Bonac.

Læsæ maiestatis crimen committens, punitur pœna mortis. Clar. in §. læsæ maiestatis. vers. sed quæro. & quæst. 68. ver. læsæ. Bonacoff.

Pœna criminis læsæ maiestatis, quæ per l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. etiam filiis delinquentium imposita est, non se extendit ad filias. com. dicit Gigas in tract. de crim. læsæ maiest. quæst. 14. nu. 15. Clar. d. lib. 5. §. læsæ maiestatis. vers. hæc autem: Richard.

Pœna criminis læsæ maiestatis, ex l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. non se extendit, neque locum habet in filiis natis, vel conceptis ante delictum patris. ita tenuit Cy. in d. l. quisquis. & dicit esse com. Alc. conf. 467. nu. 7. licet Claud. in l. si quis id quod. num. 14. ff. de iurisd. omnium iudicum. & Gigas in tract. crim. læsæ maiest. quæst. 5. nu. 2. contrariam communem esse dicant, tamen Claro, prior tanquam mitior & benignior magis placet. in concepto autem post bannum ex hoc delicto patri datum, certum est, dictam pœnam locum habere, & ideo tali non est danda legitima, ut communem attestatur Boss. in tit. de crim. læsæ maiest. nu. 138. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. fuit autem. Idem.

Pœna criminis læsæ maiestatis, quatenus ad filios extenditur per l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. etiam locum habet in nepotibus. com. dicit Salice. in ead. l. quisquis. nu. 12. quem refert Did. lib. 2. resolut. cap. 8. num. 2. in fi. Notandum tamen quod non extenditur nisi vsque ad secundum gradum descendendum ex masculis inclusiue, & vsque ad primum gradum descendendum ex fœminis. com. dicit Salice. ibidem, quem refert Ias. conf. 106. num. 3. libr. 4. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. Præterea. Idem.

Pœna criminis læsæ maiestatis quo ad filios ex l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. non solum in patre committente, sed etiā in matre committente locum habet. com. dicit Ang. de malef. in verbo, & hoc tradito. nu. 12. vbi dicit, licet rarū videat hoc in muliere, se tamen in facto vidisse Bononiæ, & eum refert Marf. conf. 53. nu. 8. Clar. d. §. læsæ maiest. ver. quæro etiam. idem.

Pœna criminis læsæ maiestatis de qua in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. quatenus extenditur ad filios delinquentis, non habet locum, nisi quando crimen illud commissum esset contra imperatorem, vel Rempub. Romanam. com. attestatur Gigas in tract. de crim. læsæ maiest. q. 23. nu. 9. Alc. in conf. 467. nu. 6. in fi. & ita quoque consuluit Soc conf. 275. Clar. d. §. læsæ maiest. ver. vnum tantum. P. Fich.

Lex quisquis C. ad leg. Iul. maiest. non habet locum in fratribus. Dec. conf. 64.

Pœna criminis læsæ maiestatis, etiam locum habet in filiis naturalibus. tantum. communem dicit Claud. in l. ex facto §. si quis rogatus. num. 1. ff. ad Treb. Ang. Aret. §. interdum. inst. de hare. quæ ab intesta. Aug. ad Ang. de malef. in verbo, & hoc tradito. nu. 15. Cy. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maiest. Clar. d. §. læsæ maiest. vers. sed nunquid. Idem.

Lex finalis C. ad l. Iul. maiest. quoad pœnam de nouo impositam

positam contra committentem crimen læsæ maiestatis in Principem, non extenditur ad Rempublicam Romanorum, nec ad alium, ut est magis com. opin. D. M. Alcia. in cons. 467. col. 2. in prin. ver. secundo respondetur. Rol. a Vall. in cons. 1. nu. 21. in 3. vol. & d. l. habet locum in filiis iam natis & nascituris, ut est commun. opin. ut ibi. Bonac.

Propter crimen læsæ maiestatis commissum per patrem, an filius perdat beneficium ecclesiasticum? Phi. in c. felicis. §. qd si quis. de pœnis. in 6. Lud. sing. 693. qui alleg. gl. sing. in c. satis peruersum. §. 6. dist. Alex. remissive, in l. si finita. §. si de vectigalibus. in fi. com. de dam. infect. Idem.

Clericus committens crimen læsæ maiestatis, potest puniri a Principe laico, ex obseruantia, vel ut iudex ecclesiasticus cognoscat, & re cognita eum degradet, & postea curiæ seculari tradat plectendum. Bonac.

Episcopus committens crimen læsæ maiestatis contra Principem, non debet degradari actualiter: sed solum verbaliter. Cur. iun. cons. 159. nu. 1. com. dicit. I. Fich. & Bonacoss.

Magistratus officium assumens debet puniri pœna criminis læsæ maiest. procedentis ex vno capite. l. lex 12. tabul. in fi. ibi, quiue priuatus. ff. ad leg. Iul. maiest. Vezin.

Proditor punitur pœna capitis, tanquam reus læsæ maiestatis. Clar. q. 68. vers. proditor. Et proditor dicitur tripliciter. Primò, qui prodit Principem, vel rempublicam. Secundo, qui prodit socium, vel amicum, occidendo, vel vulnerando. Tertiò, qui prodit eum, quem in fide suscepit. Ita Bal. in cons. 361. nu. 3. in 4. vol. Bonacoss.

Rebellis impunè occidi potest, & tunc demum probari, & declarari, quod fuerit rebellis, & ita dixit Bar. in extrauagant. qui sint rebelles. in verb. rebellando. nu. 22. & est communis, ut dicit Boss. in tit. de hæreticis. num. 29. & in tit. de crim. læsæ maiest. nu. 119. & ita seruatum fuit in Duce Urbini, qui interfecerat Cardinalem Papiensem, super quo casu consuluit Rui. cons. 4. lib. 5. & Ferret. cons. 31. Sed Claro hæc opin. periculosa videtur, & dicit quod non ita consuleret amico suo. Cla. §. læsæ maiestatis, ver. Hinc infertur. P. Fich. & Bonac.

Inimicus capital. non est idoneus testis in crimine læsæ maiestatis. Ita Marf. in d. §. de minore. in 2. col. vers. sed teneas menti, &c.

Nec proceditur ad torturam sine iudiciis. ut ibi. Idem.

Generalis gratia, seu indulgentia. an trahatur ad crimen læsæ maiest. vide Alexan. in l. de pupillo. §. si pluribus, in 3. col. de oper. no. nun. & in l. 1. ff. ad l. Iul. maiest. Idem.

De criminalibus causis, & iudiciis.

CAPVT XVI.

Rriminaliter agitur, quando pœna criminalis applicaretur fisco, ciuilitè verò agitur quando parti debet applicari id quod petitur, ita Bar. post glo. in l. prætor ait. nu. 1. ff. de sepulch. violat. Licet alibi glo. in l. si qua per calumniam. in verb. auri. C. de epis. & cleri. voluerit tunc agi ciuilitè in delictis, cum ad pœnam pecuniariam agitur, sin vero ad pœnam corporalem, criminaliter agi. Idem tenent gl. in l. qui sepulchra. in verb. videtur. C. de sepul. viol. & l. vnica. in verb. ciuilitè. C. quand. ciuil. act. crim. præiudicat. Sed priorem sententiam Bartoli communem esse scribit ex ipso Bar. Vlric. Zas. in cons. 19. nu. 1. in 1. lib. cons. vbi ipse plures auctoritates aliorum docto. eandem opinionem approbantium adducit. Kirch.

Causa criminalis dicitur, quando pœna applicatur fisco: ciuilis, quando parti. com. est opi. Clar. in q. 1. vers. quarta igitur & vers. secundus autem casus. Et ibi, quando dicatur iudicium merè ciuile, quando criminale, & quando mixtum. Vide Maran. in practi. in 4. parte. in prin. num. 2. fol. 37. vbi nu. 5. dicit, quod quando quis egit ciuilitè, potest agere criminaliter ex eodem facto, & econtra, ut est communis opi. cum distinctione tamen, ut per eum. vide Corn. cons. 119. vol. 2. vbi ponit, quando iudicium dicatur criminale, & quando ciuile, & quot modis dicatur crimen leue, & graue, ponit Bal. in cons. 388. & 402. in 4. volum. & a causa criminali ad ciuilem arguere non licet, cum diuersi sint ordinis. l. properandum. C. de iudi. iuncto tex. C. ut intra certum tempus causæ criminales terminentur. Menochius de arbitrio iudicis. casu 246. vers. 4. fallit, vbi eadem subest ratio. Alb. in quaestio. ad Statuta. lib. 3. q. 1. Corn. cons. 134. lib. 3. & q. 63. nu. 4. eod. lib. & quidem sumendo similitudinem à genere, videlicet, quod ambæ causæ sint graues, ut per Boer. cons. 40. Nauiz. cons. 61. nu. 34. Soc. cons. 45. sub num. 4. ver. tamen validum est argum. in 1. vol. Et conuerso procedit argumentum de criminalibus ad ciuilia, hoc

modo, Quia si licitum est in criminibus, ergo & in ciuilibus Alber. in l. quod & lex §. hoc interdictum. ff. de libero homine exhibend. & quando dicatur causa criminalis, vel ciuilis ultra superscripta, vide Marf. sing. 437. & Arno. commentario 107. Bonac. & Villal. & P. Fichard. in verb. ciuilis causa. in suis commun.

Causa criminalis tanquam maior facit cessare causam ciuilem, etiam quod ciuilis non esset præiudicialis ad criminalem, ut est communis opinio, de qua Plotus inter cons. crim. cons. 73. nu. 1. tom. 2. vbi subdit communem esse opinionem, qd si ago contra te criminaliter de quocunq; crimine, quod tu non potes agere contra me ciuilitè de quocunq; debito, nec in petitorio, nec in possessorio, occasione aliquorum bonorum, & hoc ratione maioritatis & præminentie causarum criminalium, quæ faciunt cessare, donec iudicetur in causa criminali, omnes causas ciuiles, siue sint annexæ, seu dependentes à criminalibus, siue sint separata, & nihil penitus commune habentes, nec vna sit præiudicialis ad aliam, siue principales, siue incidentes sint. & ista est communis opin. ut ibi. Parisius cons. 150. nu. 24. in 4. vol. Corn. in cons. 209. in 2. vol. & no. quod per verbum, accuso, intelligitur esse intentatum iudicium criminaliter, Ang. in l. qui accusare. nu. 6. C. de edend. Item not. quod causæ criminales & fiscales differunt. Ias. in cons. 100. in 1. vol. An autem quando actio ciuilis & criminalis competit contra aliquem, sit necesse quod prius agatur criminaliter, quam ciuilitè. vide per Bal. in l. 2. ff. de carbo. edict. & causæ criminales & eorum instantiæ non durant nisi biennio. Pau. de Cast. in l. properandum. nu. 3. C. de iudi. & Saly. in l. fi. C. ut intra certum tempus crimi. quaestio termi. num. 1. fallit in clerico, quia durat instantia duob. mensib. in auth. ut clerici apud proprios episcopos. in fi. & ibi Ang. col. 6. pro iniuria autè illata, & ciuilitè & criminaliter agi potest, & in quolibet priuato delicto ordinario & extraordinario, ac pecuniario. Odofredus in l. eorum patrimonium. C. de iure fisci. lib. 10. Et quod causa dicatur criminalis, cum fisco applicatur pœna, ultra allegata supra vide Suárez in ver. criminalis. nume. 331. Corfe. in addi. suis, in reperto. Abb. in vers. Accusatio. num. 7. & in ver. iudicium. Plotus in l. si quando. nu. 297. C. vnde vi. Bondenar. inter cons. crim. cons. 54. num. 58. tomo 2. communem dicunt, & Curt. iun. in cons. 350. num. 4. in 3. vol. vbi diffuse. Bonacoss.

Causa criminalis appellatur, quando pœna venit in corpus inferenda, vel applicanda fisco circa bona condemnati. Bar. in l. Agraria. ff. de termi. moto. gl. in l. 2. ff. de sepul. violato. Felin. cap. qualiter & quando. in 2. nu. 22. de accusat. Canonistæ, & maxime Aret. in rub. de iudic. nu. 19. Dec. ibid. nu. 95. in 1. & 2. lectu. Bellacom.

Proceditur criminaliter duob. modis, vel ex officio, vel ad instantiam partis, ut est com. opin. Cla. q. 3. ver. 1. ad instantiam partis quando pars porrigit querelam, vel accusationem. Ex officio, quando iudex ex se suscipit informationes contra delinquentem, & contra eum procedit, & hoc est procedere per viam inquisitionis. Et quando iudex procedit ad instantiam partis, iudicium est ordinarium, extraordinarium vero quado ex officio. com. est opi. Clar. ibi. ver. ex hac. Nisi ex consuetudine hodierna, quæ efficit, ut iudex ex officio in omnib. criminibus potest procedere per inquisitionem. Cla. ibi. vers. certè. com. dicit. Bonac.

Iudex in causis criminalibus qui primam sententiam tulit, debet in causa appellationis citari, quado pcessit ex officio. com. dicit Carau. super ritu 260. magn. curiæ. num. 14. alij verò dicunt simpliciter, quod iudex ille vel syndicus fisci cuius interest, citandus sit, ut dicit Ang. de malef. in verb. præfente Caio. nu. 28. qd ita vidit praticari. Cla. verò dicit se nunquam vidisse citari iudicem, nisi ageretur etiam de condemnando ipso iudice propter sordes, vel iniustitiam, sed in fisco cuius interest, bene verum esse quod citari debeat. Cla. d. §. fin. q. 94. vers. quæro nunc. Fich.

Iudex non debet citari, etiam si ad instantiam partis procedatur in crimine falsi, licet possit assistere causæ ipse iudex. Deci. cons. 143. num. 2. in 1. volum. communem dicit. Bonacoss.

Iudex in causâ criminali, potest propter paupertatem rei pœnam pecuniariam mitigare & diminuere, si multa sit fisco debita, nec tenetur illam commutare in pœnam corporalem com. dicit Menchiacha controuers. illust. c. 24. num. 15. refert Clar. d. §. fi. q. 95. vers. Hæc autem. Fich. & Bonac.

Tempus executionis causarum criminalium est iudicis arbitrio, ut est communis opinio de qua Boerius decis. 45. nu. 7. Bonacoss.

Arbitrium iudicis in maleficiis debet reduci & restringi ad

ad ius commune, nisi quo ad modum procedendi, & aliqua leuia. communem dicit Alber. in tertia parte stat. questione 2. Item quæro. numero 1. Clar. libro 5. sententia. §. fin. questione 3. i. versicul. arbitrio. non enim censetur remota cognitio sed subtilitas, secundum Catald. de syndicat. quæst. 109. & Amæd. de syndic. num. 145. Clar. ibid. P. Fich. & Bonacof.

Criminalibus in iudiciis fidem non faciunt acta in iudiciis civilibus, vt est communis opin. Suarez in eius thesauro. vers. criminalibus. num. 332. Bonacof. & E. Suarez.

Testes duo sufficiunt ad condemnationem cuiuscunque delinquentis in causa criminali. tex. est in c. 1. 22. q. 5. & no. Panor. in c. at si clerici. in prim. de iudi.

Ampliatur mirabiliter hoc, quod duo testes etiam sufficerent ad condemnandum summum Pontificem, & Imperatorem, secundum gl. singularem & communiter ab omnibus Doctoribus approbatam in cap. preful. quarta questione quinta: & ita not. Panor. in d. c. at si clerici. in primo notabili in c. licet vniuersis. de testib. & in c. per tuas. de maiori. & obed. & ibi latè Fely. ponens de intellectu dicti cap. preful. Dec. conf. 342. & Paul. de Cast. conf. 303.

Ampliatur prædicta conclusio similiter procedere in causa hæresis, vbi duo testes sufficiunt. vt voluit Card. in clem. 1. §. pen. de hæreticis. Viuius.

Testes in causis criminalib. torqueri debent. & qui infamis infamia iuris sunt, & qui criminis participes sunt, & qui in deponendo sunt varij, & qui sunt viles personæ, & qui interfuerunt delicto, & vidisse ac cognouisse neminem dicunt. com. est opi. Suarez vers. testes. nu. 23. 233. & 234. Bonac.

Delictum de nocte à testibus non probatur, non deponentibus de Luna, vel de accenso lumine, vt est communis opin. Burf. conf. 34. nu. 6. lib. 1. Bonacof.

Criminales causæ civilium definitionibus regulantur. Soarez in vers. criminales. num. 333. communem dicit Bonacof.

Argumentum à civilibus ad criminalia regulariter promptum, valet commune aio ex Bartol. in l. Papinianus. §. 2. ff. de inoffic. testa. Paulo in l. consentaneum. ad finem. C. quomodo, & quando iudex. Alexand. in l. diuortio. num. 11. ff. sol. matri. Ario Pinello in rubric. 1. part. cap. 2. num. 22. C. de rescin. vendit. & in l. 1. 3. part. pag. 124. C. de bon. mat. & Hippol. qui aliquot differentias adnotat, in pract. crim. §. expedita. nume. 62. E. Suarez.

Argumentum à correlatiuis, etiam in criminalibus procedit. Plotus inter consil. crim. conf. 108. num. 5. in 1. vol. communem dicit Bonacof.

Quæro, an in causa criminali concludatur in causa? Respō. quod non. de hoc est tex. in l. si vnus facinoris. §. cognitum ff. de quæst. Et ita tenet Bart. in extrauag. ad reprimend. verb. sequentia. Bal. l. 1. C. de condic. indeb. Ang. Aret. in tracta. malef. ver. qui iudex statuit terminum ad oppo. contra proces. Rom. conf. 175. & in repet. l. 1. ff. de arbit. vbi reprehendit Angel. qui contrarium tenet in l. pactum inter heredē. ff. de pact. Et hac dicit esse communem opin. Hippol. in pract. crim. §. sequitur. num. 1. M. Grassus.

Conclusio in causa non fit in criminalibus, vt est communis opi. Clar. quæst. 61. vers. ultimo. incip. quæro etiam. Grassus lib. 2. communium opi. c. 20. q. 1. nec fit lit. s. contestatio, quia constitutum rei acceptum est loco ipsius contestationis. Blancus in l. si. ff. de quæst. fol. 9. Marfi. in pract. crimin. in §. sequens. num. 5. vbi dicit communem esse opinionem, & in causis criminalibus non obstat publicatio, seu conclusio. & ibi nu. 32. dicit, q. æquitate suadente, etiam post conclusum in causa, potest fieri probatio. Bonacof.

Publicatur processus in criminalibus offensiuus, aliàs esset nullus & decernitur copia parti, vna cum termino ad se defendendum, aliàs esset nullus ipso iure, sec. communem prac. Cla. q. 48. vers. 2. Bonacof.

Ratificans in iudicio delictum commissum, debet puniri, communem dicit Balb. in l. obseruare. §. proficisci. nu. 9. ff. de offic. procons. vt illum refert Aug. ad Ang. de malef. in verbo, & Sempronium. num. 36. Clar. tamen ita distinguit: aut tale delictum committi solet principaliter propter libidinem ipsius delinquentis, vt est adulterium, stuprum, & huiusmodi, & in talibus delictis non habet locum ratihabitio. ita tenet glo. in l. 1. §. deieciisse. de vi & vi armat. & hanc communem esse dicit Plaza lib. 1. delictorum. c. 18. nu. 1. aut principaliter committi solet ad offensam & iniuriam alterius, vt est homicidium, talia delicta possunt rata haberi per aliū vt comunē attestatur Plaza ibid. nu. 2. in fi. vt tamen ratificatio delicti obliget ad pœnam, duo requiruntur. Primum, quod delictum sit commissum nomine ratificantis. Secundo, quod ratificans sciens suo nomine commissum, ratificet tanquam suo nomine factum. ita di-

cit glo. in d. §. deieciisse. in verbo ratum habuero. & est communis sententia, vt attestatur Aret. consilio 163. num. 3. ver. circa primum. ita quoque tenet glo. in clem. vnic. in princ. in verb. rata. de pœn. quam sequuntur communiter doctores, vt dicit Colleg. Florent. inter consilia Curtij sen. conf. 21. nu. 6. in dubio tamen ex eo quod quis ratum habet aliquod delictum, cēsetur ratum habere, vt suo nomine gestum. & ita dicunt Doctores, vt ait Salicet. in l. non idē minus. num. 31. C. de accusat. & sic opus est quod ratum habens probet, quod non fuerit gestum nomine suo. Hæc Cla. d. §. fi. q. 87. vers. fi. & nota, q. talis ratificans debet puniri in loco delicti, non in loco domicilij sui, vt com. attestatur Marian. in c. postulasti. de foro com. peten. num. 5. versic. circa tertiam. vt refert Clar. d. §. fi. q. 38. vers. sed pone. P. Fichard.

Damnatus publico iudicio fit infamis, si processum sit via ordinaria per accusationem. l. infamem. de publ. iudic. Si autem per inquisitionem processum sit, aliqui dixerunt non fieri infamem, & ita communem esse dicit Calder. consil. 1. de penis. Sed contrariam, q. etiam tunc fiat infamis, communem dicit Ang. in l. ea quidem. numero 28. C. de accusat. quæ opinio etiam Claro placet. intellige si condemnatio facta sit super inquisitione contra reum præsentem, & auditis suis defensionibus, aliàs secus, vt communem dicit Viuius. in commun. opinionibus. in verbo, infamia iuris. Clarus d. §. fin. q. 72. vers. damnatus. P. Fichard. & Bonac.

Ex præsuppositione posita in lege, quis recte condemnatur capitaliter, communis est opinio. Clar. q. 20. in fin. Bonacof.

Pax non impedit, quominus publico iudicio reus damnari possit, vt est commu. opi. de qua D. Hieron. Gabr. consil. 172. num. 45. Bonacof.

Reus absoluitur in criminalibus auctore non probate, vt est communis opin. Burf. conf. 59. nu. 18. Bonacof.

Reus absoluitur, non probata qualitate in inquisitione posita, vt est communis opi. Burf. conf. 94. nu. 36. Idem.

Remissiones in criminalibus hodie de consuetudine non fiunt. istam communem esse opin. docto. vtriusque iuris, & ita etiam seruari omni die communiter dicit Iac. de Belui. in rep. cap. Romana. in §. contrahentes. in 6. princ. opposito, cir. fi. de foro compet. lib. 6. J. Fichard.

Reconuentio in causa criminali ante litem contestatam locum habet, quando conuentus reaccusat de maiori crimine, vel quando persequitur suam iniuriam, vel suorum. l. 1. negada. C. qui accusa. non possunt. l. adulterium. C. ad l. Iuliam de adult. & in illis casibus in quibus conceditur reconuentio ex causa criminali debet ea fieri coram iudice ordinario vtriusque causæ, & vtriusque partis & qui sit iudex competens, aliàs secus. Franc. Marcus decis. 903. Bellac.

In criminalibus quis non potest renunciare suis defensionibus. gl. in l. pactū inter. ff. de pactis. nisi reus spontē esset confessus delictum, tunc bene posset ipsis defensionibus renunciare, vt per Bal. l. si accusatoribus. nu. 11. C. de accusa. additio super Fel. in cap. si diligenti. in verbo, quilibet. de foro compe. & reus se submittens misericordiam alicuius, & vt vulgò dicitur, a samercy, nō propterea renuntiat suo iuri. cap. sanē de iure. & ea verba ciuili modo, ad arbitrium boni viri sunt referenda. l. furti. §. pactus. ff. de his qui notantur infamia. Fraciscus Marc. decis. 389. part. 2. Bellac.

De renuntiatione defensionum quam faciunt rei in causis criminalibus, vide Bartol. & docto. in apostill. in l. custodias. ff. de pub. iud. vbi quando, quomodo & quo casu facta valeat, de quo plura. Et pro opi. negatiua scribit. Bal. in l. 1. nu. 27. C. de confess. lafo. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. vbi in causa ciuili scribit quod sic: secus in criminali. Et quod præcluditur via defensionis in causa criminali per lapsum termini. Bal. in l. fin. §. nota. ff. de ferijs. pro qua principaliconclusionione vide Natt. conf. 359. col. 2. declara vt per Bal. in l. si accusatoribus. nu. 19. C. de accus. Roma. conf. 176. Cape. Tolos. q. 146. fol. in prac. crim. 1. par. 3. par. nu. 72. & in 2. par. 2. par. nu. 8. Amplia & limita vt per Fel. in c. cum super. de re iud. Bellac.

Criminalis causa an delegari, vel subdelegari possit

C A P. XVII.

Elegari causa criminalis meri & mixti imperij à iudice delegato ab inferiore quàm principe, non potest, vt licet Nuius de los corregidores dicat comunem esse (vt eum refert Villalobos in commun. opi. litera D. nu. 34.) quod post litē contestatam possit delegari, Clar. tamen non credit verum esse, negando

Com. V.I. Opin.

do Nunium id dicere. d. §. si. quæst. 61. vers. si verò. In delegato vero principis magna est doct. controuersia, ita vt Pau. Cast. in l. vnica. C. qui pro sua iurisd. dixerit magis comunem esse. quod possit delegare, vt eum refert ac sequitur Vantius de nullit. num. 26. Contra verò Alber. in l. 1. de officio eius. nu. 21. dixit magis comunem esse, quod non possit, vt Ias. ibi. nu. 64. ver. contra viam. eum recte dixisse putat, prior tamen opinio magis comunis est, sed posterior equior videtur Claro. d. q. 41. vers. in delegato. vbi addit Boerium in decis. 6. in fi. dicere, eam etiam in Francia seruari. In casu tamen quod merum & mixtum imperium possit delegari, poterit delegatus procedere vsq; ad vltimum supplicium, vt commu. dicit Alci. in c. quod sedem. nu. 83. de offic. ord. maxime si periculum esset in mora. vt in insigni latrone. vt comunem esse dicit Cur. iun. d. l. 1. nu. 65. de offic. eius. Clar. d. quæst. 41. vers. sed nunquid. P. Fichard.

Delegari causa criminalis meri & mixti imperij à iudice de leg. ab inferiore quàm Principe, non potest. In delegato verò principis secus est, quia delegare potest, vt est magis comunis opin. Clar. quæstio. 41. ver. In delegato. Et in casu, in quo merum & mixtum imperium delegari possit, poterit delegatus procedere vsque ad vltimum supplicium, vt est comunis opin. maxime si periculum esset in mora. vt in insigni latrone, vt est comunis opin. Clar. d. q. 41. vers. sed nunquid. Bonac.

Amplia ad delegatum Principis qui potest subdelegare causas meri, ac mixti imperij. Curt. in d. l. 1. nu. 74. de offic. eius. & Alcia. in d. cap. quod sedem. num. 81. de offic. ord. comunem dicunt.

Amplia secundo, in ordinarium propter infirmitatem. Curt. iun. in d. l. 1. nu. 81. commu. dicit. Vezinus.

Restringe istam ampliationem ad infirmitatem grauem, non tamen ad leuem. idem Curt. inn. num. 81. comunem dicit.

Amplia tertio, in ordinario propter absentiam necessariam, idem Curt. iun. nu. 68. commu. dicit. Vezin.

Nota quod absentia necessaria præsumitur. idem num. 69. comunem dicit. Et de istis vicem gerentibus vide Petr. Nun. in cap. 3. correctorum. de exequen. mand. regum. Idem.

Criminales causas si non sint meri & mixti imperij, possunt delegari, sed si sint meri & mixti imperij, tunc quidem à principe possunt delegari, sed iudex ordinarius non potest eas delegare. commu. dicit Dec. in l. 1. de offic. eius. num. 28. & Curt. ibid. nu. 21. & est ratio, quia cum huiusmodi causas censentur specialiter concessæ, maioribus magistratibus, censetur electa industria personarum eorum. & ita comunem esse attestatur Claud. in d. l. 1. in prin. nu. 3. Clar. d. lib. 5. §. fin. q. 41. in princip. P. Fichard. & Bonacoff.

Criminales causas delegatus secundum leges regulariter non potest subdelegare. la iudice. C. de iud. l. 1. C. qui pro sua iurisd. & ita comuniter teneri refert Bened. Capr. regu. 76. nu. 2. nisi sit delegatus Principis, vt tenet gl. in d. l. 1. quam sequitur Bart. & Guliel. de Cun. in l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & Spec. in tit. de iudi. delega. §. sequitur. per totum, idq; comuniter contra Marti. Sillini. teneri refert d. reg. 87. nu. 3. Bened. Capr. verum secundum ius canonicum, causas criminales indistincte delegari possunt, vt tenet glo. in ca. quod sedem. de offic. ordin. clem. vnica. de offic. deleg. in verbo ciuili. in fi. & cap. illud. 23. quæst. 3. accedit e. venerabili. de offic. deleg. & ita comuniter a canonistis contra Vincent. & Host. teneri refert Bened. Capr. reg. 76. num. 12. quod tamen fallit in delegato ratione industria personarum; quia iuxta Can. subdelegare etiam a principe datus, non potest, per text. in cap. quoniam. §. is autem. de offic. deleg. inter artifices. ff. solu. matr. l. vnica. §. ne autem. C. de cad. tol. & vult Paul. de Leazaris in d. clem. vnica. Capr.

Causa criminales delegari non possunt.

Fallit in multis casib. quos no. Bened. Capra in suo tracta. reg. 79. Don. a Fin.

Sed rei auditio processusque textura, non gladij potestas seu causa decisio delegatur, declaratur a Batten. in prax. crim. reg. 15. Idem.

In causa commissa delegato intelliguntur concessa omnia sine quibus explicari non potest. l. 2. ff. de iurisd.

Ampliat & limitatur in 3. casib. vt per Alex. in l. cui iurisd. dictio. ff. de iurisd. nu. 1. Do. a Fin.

Ordinarius inferior a principe, causas criminales delegare non potest, secundum leges. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & ibi gl. & doct. comuniter tenent, vt not. in l. imperiū. ff. de iur. om. iud. nisi in casu absentia, quia tunc potest eas de-

De maleficiis,

legare quo ad cognitionem, non autem quo ad executionem l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. si tamen insignis esset delegatio, & mora periculum afferre possit, secun. Bart. ibi. etiam executio delegata censi possit. idem obtinet in casu infirmitatis. iuxta l. quæsitum. ff. de re iud. iure autem can. indistincte tales causas delegari possunt. glo. in c. quod sedem. de offic. ordin. & clem. vnica. de offic. deleg. d. Ant. & d. Nico. & can. comuniter in c. quod sedem. de offic. iud. ordin. quod tamen fallit in delegato ob personarum industriam. quia is etiam a principe datus sit, iure can. subdelegare non poterit causas criminales. iuxta c. quoniam. §. is autem. de offic. deleg. & l. vnica. §. ne autem. C. de cadu. tol. l. inter artifices. ff. de solut. iure ciuili delegatus causas criminales delegare non potest. la iudice. C. de iud. l. 1. C. qui pro sua iurisd. & ita comuniter tenetur, nisi delegatus esset principis, is non tales causas subdelegare iure ciuili potest. Barto. d. l. 1. & Guliel. de Cun. in l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. & Spec. titu. de iud. deleg. §. sequitur. per totum. idque similiter comuniter teneri, refert Bened. Capr. regu. 76. nu. 2. 3. 5. & 13.

Delegare non potest Episcopus laico causas criminales clericorum, etiam quod sit adiunctus clerico, vt est comunis opin. Clar. quæst. 41. ver. quæro nunquid. Etiam clerico coniugato delegare non potest Episcopus, vt est comunis opin. Clar. vers. sed an. Barbat. consil. 45. colum. 3. volum. 2. Bonacoff. & Villal.

Carnifex si publicus non suppetat, quiuus liber humilis ad sententiam exequendam inuitus creabitur: vt commune ait Gaspar. Valasc. in l. imperiū. nu. 18. ff. de iurisd. om. iud. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 99. vers. sed pone. intellige personarum rationem esse habendam, vt alibi vberius. E. Suarez.

Criminali in causa an debeat procurator admitti, & num va leat iudicium cum eo agitatum.

C A P. XVIII.

Criminalis rei iudicium valet, etiam si per procuratorem agitatum fuerit, si in processu nihil oppositum fuisset. Hanc sententiam comunem & vltiorem Doct. esse, inquiunt Fel. in c. meminimus. nu. 15. vers. vltima conclusio. ext. de accusa. & Philipp. Dec. in consil. 469. nu. 14. vers. vltimo non obstat. Kirchoy.

Quæro, an procurator possit interuenire in causa criminali, quando ex forma statuti potest procedi contra absentem? Respon. Diuersæ sunt sententia. Nam Cyn. in l. reos. q. 3. C. de accusationib. existimat q. possit. Et hanc sententiam quoque tenet Aret. in l. inter accusatorem. ff. de public. iudic. Alex. consil. 116. incip. animaduersis statutis. vol. 2. Et hanc dicit esse magis comunem. Ias. §. is qui. C. qui testam. facere poss.

Alij verò contra censuerunt, hoc casu non posse procuratorem interuenire. Ray. d. l. reos. & ibi Bald. & Salyc. q. 2. & Fulg. Eandem sententiam firmat Bar. l. penul. §. ad crimen. ff. de public. iudic. Et eam dicit esse comunem Alexandrinus, & seruandam. d. consil. 116. Hipp. verò de Mars. in pract. crimi. §. sequitur. nu. 27. distinguendo concordat has opiniones, vt procurator possit interuenire ad docendum de innocentia rei, vel legitima absentia, vel de priuilegio suo, vel in incompetencia iudicis, & similibus, & ita procedat prima opinio. Secus verò si procurator velit comparere ad omnes actus in iudicio occurrentes, quia non potest, & hæc distinctio æqua est, aliàs si prima opinio indistincte procederet, daretur magna occasio delinquendi. Mich. Grass.

Quæro, an valeat iudicium, si in causa criminali interuenit procurator, & non fuit oppositum? Respon. Licet magna sit controuersia inter doct. vt per Hippo. de Marsil. in pract. §. sequitur. num. 17. Tamen magis comuniter approbata est ea sententia, quod tale iudicium valeat, ita tenet glo. cap. 1. verb. criminalis. de iudic. in 6. Spec. in titu. de procuratoribus. in 6. Eandem opinionem firmat Ioan. de Lignano. c. veniens. de accusationibus. Ang. de Aret. in tracta. de maleficiis. verb. qui iudex videns quod inquisiti non comparent. num. 55. Old. consil. 130. incip. omissa prolixitate. Capol. caute. 222. incip. statuta quandoque. Roman. consil. 215. incip. duo sunt, quæ principaliter. & eam dicit esse com. Hipp. d. §. sequitur. num. 17. Idem.

Quæro an stante statuto, quod in causis criminalibus non possit interuenire procurator, debeat tamen admitti instructor ad docendum de innocentia? Respon. quod sic, & hanc dicit esse comunem opin. Ias. in l. 2. C. qui testam. facere poss. eandem sententiam firmat communiorum esse Franc. de

de Aret. in confi. 147. incip. vifa consultatione. & tenet Capo. confi. 20. incip. quidam dum eſſet poteſtas. Corn. in confi. 17. vol. 3. & ab hac communi ſententia in conſulendo, & iudicando non eſſe recedendum dicit Angelus l. penul. §. ad crimen. ff. de public. iudic. Eandem dicit eſſe communem opin. Aug. Arim. in addit. ad Ang. in tract. maleſi. verb. qui dominus index. num. 13. Et eam tenet latiſſime Hipp. d. §. ſequitur. num. 42. Idem.

Procurator regulariter in criminalibus non admittitur, vt eſt communis opi. Cla. q. 32. in prin. in criminib. non modo publicis, ſed & in priuatis communis eſt opi. ibi, verſi. 1. Graſſus communium opi. lib. 2. c. 10. q. 1.

Limita tamen, vbi non fuiſſet oppoſitum. ibi q. 2. & eſt communis opin. Vantius de nullit. proceſſ. fol. 169. num. 177. Albe. in l. accuſatore. §. ad crimen. nu. 14. ff. de publi. iudi. Corne. in confi. 325. in 3. vol. Iaſ. in confi. 144. in 4. vol. Nam ſi poſſet comparere procurator, nunquam poſſet fieri cōdemnatio de reo, quia ageret.

Limita tamen in procuratore accuſatoris, qui ad hoc haberet ſpeciale mandatum ad accuſandum, vt eſt com. opin. Cla. ibi. verſic. ratio autem.

Amplia in criminibus, in quibus irrogatur pœna corporalis, vel corporis afflictiua, vt fuſtigatio, vt eſt communis opi. Cla. d. q. 32. verſ. ex hac.

Limita non procedere, vbi eſſet imponenda pœna pecuniaria, vt eſt communis opin. ibi. verſic. ceterum. vel relegationis, vt eſt communis opin. ibi. verſ. huic eſt exilij vel conſiſcationis ibi. communem dicit Blācus in prac. crim. fol. 20. nu. 31. Capolla confi. crim. 47. nu. 6. & confi. 71. nu. 3. idem ſi tractaretur de priuanda dignitate alicui, ſeu de poſitione ab ordine, vt eſt communis opin. ibi. verſi. idem etiam. idem, ſi pœna arbitraria eſſet iudici, qui corporis afflictiuam inferre non poſſet. communis eſt opin. Cla. ver. ſed quæro. Secus ſi eſſet arbitraria Principi vel ſuperiori. idem eſt ſi ſtatutum in deſectum pœnæ pecuniariæ imponeret pœnam corporalem: quia poteſt interuenire procurator, vt eſt communis opin. Cla. ver. vterius. Bal. in l. ſeruum quoq. §. publicè. ff. de procu. col. 5. communem dicit in contrarium. Fallit, vt ibi. & intellige hoc, ſi reus ſit facultatibus idoneus, vel fideiuſſorem præſtet.

Limita etiam in inſtrectore, quia admittitur. Graſſus vbi ſupra. quæſt. 3. vide Portium communi. conclu. regu. 38. lib. 5. Ant. Gabriellū in ſuo cōium concl. lib. 7. cōcl. 9. vbi ampliat & limitat. Nouell. in tract. ad deſenſam. in prin. nu. 10. vbi dicit communem opinio. quod procurator pro abſente in cauſa capitali poteſt interuenire tanquam inſtrector, ſeu inſormator pro deſenſione rei. Capolla confi. 45. num. 3. item limita in incarcerato iuſte: quia poteſt comparere citatus per procuratorem, vt eſt communis opin. de qua Marſ. in practi. crim. in §. attingam. num. 20. item limita ſi adſint ſtatuta, put extant in Italia, quod abſens poſſit de aliquo crimine puniri, & damnari, ad illius deſenſionem, quia poteſt procurator admitti, vt eſt communis opin. de qua Vantius de nullitatibus proceſſ. fol. 170. Aret. confi. 153. num. 6. vbi communiorem dicit. Sed cauti iudices poſſunt dicere, Ego volo reum in præſentia tanquam melius inſormatum, vt eſt communis opin. de qua Vantius ibi. num. 177. item limita, ſi procurator vult allegare cauſas abſentiæ, Capolla confi. crimi. 49. num. 9. & confi. 50. Non admittitur tamen procurator proponens generaliter abſentiam imputati. Ruinus in confi. 118. num. 9. in 5. volum. Et vide Marſ. in confi. 39. num. 29. in 1. vbi dicit, quod vbi poteſt procedi contra abſentem de crimine, & ferri ſentētia ſuper illo, ſemper admittitur excuſator ad allegādum cauſas innocentia, licet procurator non admittatur, & eſt communis Doctōrum opin. vt per Marſ. ibi, idem eſt in inſtrectore, quia poteſt non obſtante ſtatuto docere de innocentia rei, vt eſt communis opin. Marſ. confi. 81. num. 58. ver. cum ergo tot. & coram Principe pro cauſa capitali, etiam de ordinaria poteſtate non poteſt comparere procurator, ſecun. Ang. in l. ſeruum quoque. §. publicè. ff. de proc. Galcane. confi. 2. num. 56. admittitur tamen etiam procurator in cauſa criminali ad opponendum exceptionem contra accuſatorem, vel iudicem. idem ſi accuſatur monialis vel vniuerſitas. Bened. de Vado foro Sempronio. in reperto. Fel. in verſ. Procurator quāuis, & c. Item ad vnum tantum articulum admittitur procurator. idem quando cauſa criminalis incidit cum ciuili. idem ſi accuſatus dicit vulnus non eſſe mortale, tunc ſi eſt dubium, admittitur procurator. ſi poſtea apparet quod eſſet mortale, proceſſus eſſet nullus. Bened. de Vado vbi ſupra. vide Fel. in c. meminimus. de accuſ. vbi plures caſus enumerat, in quibus admittitur deſenſor, & procurator in criminalibus. Non poteſt tamen comparere procurator pro vulnerate quēpiam ad mortem. Sed

iudex debet ſuperſedere, expeſtando mortem ipſius vulnerati, ibi. Cla. ver. ſed pone. q. 32. quia poſtea eſſet opus nouo proceſſu ſuper morte, & noua deberet ſequi condemnatio. Et oīa acta præcedentia eſſent nulla. Procurator aut nō poteſt comparere pro contumace abſente ex ſtatuto, quod requirit perſonam, niſi quia poteſt proponere cauſas abſentiæ, & eas deſendere, vt eſt communis opin. Cla. d. q. 32. verſi. hæc autem conſuſio. Quod intellige non generaliter, vt dixi ſupra ex Ruino. Nec poteſt comparere procurator pro banno ſecundo bannito abſente: quia imputet ſibi, ſi non poteſt perſonaliter comparere. Bene poteſt impetrare ſaluū conductum, vt poſſit ſe præſentare, & ita debet cōcedi. Cla. ver. tu ſcis. Quem ſaluū conductum facit Princeps, & non iudex, vt ibi. ver. debes ſcire. Poteſt tamen comparere procurator pro hæredibus mortui, quando pro delicto memoria damnatur deſuncti, vt eſt communis opin. Cla. ibi, verſ. debes ſcire. item poteſt comparere procurator pro reo carcerato, vel ſe præſentante ad carceres, vt eſt communis opin. Cla. d. q. 32. verſ. item quæro. Tenetur tamen prius reus carceratus, vel præſentatus reſpondere inquisitioni, accuſationi, vel interrogationibus, quæ ſiūt à iudice in primo, vel ceteris examine, vel in tortura. communis eſt opin. Cla. d. q. 32. ver. item quæro per ſeipſum, ſcilicet ad actus autem ſucceſſiuos, puta ad opponendas exceptiones producere capitula, & alia facere in ipſa cauſa, cum legitimo mandato, bene comparet tūc procurator. Cla. verſ. item quæro. & poteſt allegare cauſas abſentiæ cum legitimo mandato, vt eſt communis opin. Cla. d. q. 32. ver. prædicta. Nec reſert habeat mandatum ſpeciale, vel habeat cauſam ipſam proſequendam. quia omnino eſt admittendus. Cla. ibi idem, ſi talis procurator proponat reum habere capitales inimicitias in loco vbi eſt citatus, vt eſt communis opin. Cla. ibi. ver. idemque. idem ſi proponat aliquas exceptiones declaratorias ſeu declinatorias, vel aliquas ex his, quæ ante litem conteſtatam proponi ſolent: puta, quod accuſator ſit infamis, vel excommunicatus, vel huiusmodi, vt eſt communis opin. Cla. d. q. 32. verſi. pariter. Quod intelligit, dummodo talis exceptio nihil ad ipſum crimen pertineret. Secus ſi talis exceptio opponeretur ad proceſſum, ſed tangeret ipſum delictum, vt ſi diceret, q. aliās de ipſo crimine fuit abſolutus, quia non admitteretur, vt eſt communis opin. Cla. ibi. Niſi talis exceptio eſſet notoria, vt eſt communis opin. Cla. ibi. Si vero talis exceptio eſſet dubia, non admitteretur, vt eſt communis opi. Cla. ibi. Procurator etiam admittitur pro eo, qui bannitum occidit. Et admittitur pro eo etiam quilibet de populo, vt eſt communis opi. Cla. ibi. ver. quæro modo. & hoc ſi produceret bannum occiſi banniti, alias ſecus: Si requireretur aliqua extrinſeca probatio, vt eſt communis opin. Cla. ibi. verſ. item admittitur procurator, quando proceditur per viam exceptionis, quando vult repellere accuſatorem ab accuſatione, vel teſtem a teſtificando, vel impediendum miſſionem in poſſeſſionem prælati ad dignitatem, vel beneficium, ad quod eſt promotus & ſimi. quia cauſa eſt ciuilis communis eſt opin. Cla. ibi. ver. ſeq. Aut exceptio oppoſita per procuratorem tendit etiam ad puniendum, vt quia petat accuſatorem puniri, vel teſtem, non admittitur procurator, vt eſt communis opi. Cla. d. q. 32. itē admittitur procurator pro accuſatore, & denuntiatore, ex communi practica. Fallit ſi principalis ſuus eſſet bannitus, vel aliter non poſſet accuſare, quia fuiſſet accuſatus de aliquo crimine. Cla. d. q. 32. ver. quæro. item admittitur procurator in criminalibus parte non opponente, quando delictum eſt tale, quod non poteſt procedi, niſi ad querelam partis. Secus ſi ex officio, ex conſuetudine, ſcilicet. Kirchouius communium opin. centuria 1. conſuſio. 59. & quod omnia geſta per procuratorem in cauſa criminali, vbi agitur de pœna corporali, ſint ipſo iure nulla, licet non fuerit oppoſitum de nullitate: quia partis, vel iudicis malitia, negligentia, aut imperitia, non debet iuri publico nocere. Cla. d. q. 32. ver. pone. & procurator & dominus ſimul in caſibus, in quib. procurator admittitur in eadem ſententia ſimul condemnari debent. ita practicatur Cla. d. quæſt. 32. verſ. vltimo quæro. & procurator pater pro filio condemnando abſente comparere non poteſt, vt eſt communis opin. de qua Alexan. de Neuo in confi. 90. nu. 3. Corn. confi. 17. litera A. in 3. vol. vbi communē eſſe dicit tam antiquorum quam modernorum, & ex conſuetudine totius Italia receptum etiam ſine mandato, vt eſt communis opin. vt ibi per Corn. col. 2. item procurator in criminib. in quibus venit imponenda pœna a relegatione ſupra nō admittitur, vt eſt communis opin. vt per doct. in c. veniens. de accuſa. Paſethus confi. 179. num. 7. idem eſt, quando eſt pœna arbitraria, vt ibi. Secus ſi de iure communi pœna pecuniaria imponeretur, vt eſt dictum, & eſt communis opin. tam iuris ciuilis

ciuili quam canonici, de qua Ant. de Tremolis ad pract. Bonacursij ti. quib. mod. suo nomine ciui. in gl. procurator. litera D. fol. 41. item secus si causa veniret separatim a crimine decidenda, licet esset criminis exclusiua, vt est communis opin. de qua apostillantes ad consilium Alex. 33. litera B. in 3. vol. & vide Suarez ver. procurator. vbi quādo possit comparere procurator. Bonac.

Procurator licet interuenire non possit in casib. in quibus absens possit damnari, alius tamen admitti debet ad iudiciū, quando vult ostendere innocentiam vocati non comparētis. sec. Rol. conf. 47. nu. 17. lib. 3. vbi nu. 18. q. quilibet pōt instruire iudicem pro accusati absentis innocentia, & qui defensor non admittitur pro absente: si venit ad plenam defensionem inquisiti, secus si ad instruendum iudicem, per Rol. d. conf. nu. 23. & nu. 26. vbi licet instructor non possit producere capitalia, nec facere examinari testes: quia hoc reo nocere posset, poterit tamen testes nominare iudici, & petere eorum examen pro rei innocentia: Qui iudex non admittens defensionem rei absentis facit litem suam, teneturq; in syndicato, & ad damna reo. de quo vide latius per eundem d. conf. vbi inter alia, quod probatio contra fictam confessionem admittitur, secundum communem ibi relatam. Idem.

Si procurator a iudice fuit admissus in causa criminali, cum non debuisset admitti, nec fuit de hoc objectū per partē, non per hoc vitiatur processus, secundum gl. c. 1. de iudi. lib. 6. Spe. in tit. de proc. §. 1. vers. sed pone quod in causa tali. Bal. in l. ita demum. C. de proc. per l. quamuis indubitati. C. de adulter. licet secundum eum contrarium tenuerit Iac. Butr. in l. licet. C. de proc. primum tenent Do. de Rota in nouissi. decisio. 154. in rub. de proc. Balb. decis. 482.

Aegrotus sese in criminum causis sistere non cogitur, sed suam innocentiam potest defendere per procuratorē, vt commune aiunt Grat. conf. 98. nu. 2. lib. 1. & qui eum laudat Iul. Cla. in pract. §. ult. q. 34. ver. dixi etiam. E. Suarez. & Bonac.

Procurator in capitalibus causis nō auditur, nec admittitur. l. pen. §. ad crimen. de pub. iud. & l. seruum quoq; §. publicē. ff. de procu. & dato q. non compareat per se delinquens, sed per procuratorem in causis prædictis specialiter constitutum, & plenariē instructum, reputandus est contumax: secundum Io. And. in c. fin. de iur. cal. Ang. in l. si actor. ff. de procur. & in l. si eo. ti. vbi ait quod in palatiis ita seruatur. & hoc idem testatur August. in addi. ad Aret. in tract. malef. in vers. qui iudex videns quod inquisiti. colum. 8. & ita iudicauit reputando infinitos delinquentes contumaces casibus euenientibus dum eram Iudex criminalis in ciuitate Terami, anno Domini 1560.

Tamen limita prædicta quod admittendus est procurator ad allegandum iniustitiam seu nullitatem banni, quæ ventilatur seorsum à negotio, seu delicto principali. ita not. Ange. ibi. & idem videtur concludere Io. de Imo. in c. veniens. extra de accu. & Io. de Ana. ibi col. 7. vbi aiunt omnes Doct. communiter hoc tenere ibidem, quod procurator seu informator de defensionibus absentis potest in causa criminali audiri: & ad hoc subdit Imo. loco de quo supra se alias fecisse porrigi capitalia iudici per procuratorem, ac nominari testes, qui supra eis possent iudicem informare cum protestatione quod veller super eis veritatem inuestigare: cum ad id nemine petente, & ex seipso teneatur, aliter imputandus foret in syndicato. Et propter hoc asserit idem Imo. magnum verbum, videlicet, se euasisse vnum delinquentem à sententia banni, & refert Anan. in d. cap. veniens. col. 7. & sequitur consulendo Marfi. cōf. 6. nu. 24. & istorū opinionē sequitur quoq; approbat, & inquit communem Gram. conf. ciuili 37. num. 10. cum aliis seq. & ita consuluit Alex. de Neuo. conf. 90. per totum.

Itē limita 2. q. procurator admittitur quoq; in causa capitali, quando sententia contra absentem ferri posset. text. est in d. §. publicē. & no. Butr. & Abb. in d. c. veniens, & ista est communis opinio Doct. vtriusq; censurā teste Alex. de Neuo. in d. conf. 90. nu. 3.

Et quamuis, vt superius docuimus procurator in capitalibus interuenire nequeat: tamen potest interuenire in causa criminali, in qua venit imponenda pēna relegationis, vel minor: vt sentit glo. in d. §. publicē. & in d. §. ad crimen. & in cap. veniens. istam opinionem recitant esse communem, & obseruari in practica Moder. in §. ad crimen. & Berous in d. ca. veniens. num. 35. & 39.

In contrariam vero sententiam præcipitanter inclinauit gl. in auth. hoc ius. C. de procur. Bar. in d. §. ad crimen. & Saly. in l. reos. C. de pub. iud. Quicquid ob hoc isti celebres Docto. suadeant non discedo a prædicta communi, quam sequitur, & tueretur ab omnibus contrariis, Berous in d. c. veniens.

Et his vtiliter accedit ad præmissorum declarationem, q. vbiunque in causa criminali admittitur procurator, si dubitatur de mandato, debet cauere de rato per procuratorem rei: secundum Bal. in l. non solum. §. si. ff. de procur. Et hoc idem dicendum est in procuratore accusatoris per eandem, & fortiorē rationem, per not. per Bar. in d. §. ad crimen. Et alios casus ferē infinitos, in quibus procurator in causis criminalibus admittatur, ponit plenē, ac distinctē Bertachi. in 2. par. sui repertorij, in verbo, Procurator in criminalibus causis. sub num. 40. cum aliis seq.

Et quanquam denique procurator in criminibus capitalibus admittendus non sit, vt in principio ostendimus: nihilominus tamen si admissus extitisset, atq; ei nullatenus oppositum foret sententia vtrique, & absque dubio aliquo valeret, & teneret. ita glo. in l. quamuis dubitati de adulter. Io. And. in c. 1. de iud. in 6. Bal. in l. ita demum. C. de procura. & in c. ex conque. stione. de restit. spol. Ias. conf. 168. in prin. vol. 2. Dec. conf. 469. col. si. & Crau. conf. 220. nu. 4. & ista est concors, & communis sententia, contra Barto. in d. l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. Viuius opin. 649.

Procurator in causa criminali non admittitur. l. pen. §. ad crimen. de pub. iud. c. veniens. de accu. l. seruum quoque. §. publicē. ff. de procu. l. accusatore. §. ad crimen. ff. de pub. iud.

Fallit in 3. casib. quos ponit Foler. in praxi crim. in ver. vel eos verbaliter citari faciat. nu. 8.

Fallit in multis casib. quos refert Spec. in tit. de procura. §. 1. vers. sed fallit præcedens regula.

Fallit in 6. casib. quos ponit Folerius in d. praxi. in ver. audiuntur excusatores, vbi latissimē tractat hanc materiam.

Ampliatur in 12. casib. & limitatur in 25. ab Ant. Gab. lib. 6. de crimin. concl. 9.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 39. à Lancil. in tract. de off. Præto. in tit. de comparit. inquisit.

Ampliatur & limitatur per Por. lib. 5. concl. 38.

Fallit in 14. casib. vt per Soc. reg. 322. videas Battan. in praxi crimin. regu. 16. videas Blan. in prax. crimin. qui ponit cautelas, per quas quis potest defendi per procuratorem. fol. 9. nu. 9. videas eundem Blan. plenissimē in repet. l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. quam posuit in sua prax. crim. fo. 14. videas Viuius opin. 649. procurator in capitalibus. Feli. in cap. meminimus. de accusat.

Fallit in multis casib. vt per Marf. in prax. crim. §. sequitur, nu. 18. Do. a Fin.

Procurator non solum in publicis criminibus non admittitur, sed etiam in priuatis delictis communem opinionem dicit Bened. de Plumbin. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud. nu. 3. & Rubeus ibidem nu. 10. 12. 1. & seq. Marianus in c. veniens. nu. 20. & seq. de accusat. quem refert Boss. in titu. An in causis criminalibus. nu. 1. ver. Prima igitur. Menchiaca controuersia vsu frequent. c. 39. nu. 24. Ratio est, quia si reus cōdemnaretur in pēnam corporalem, executio non posset fieri in procuratorem, & ita iudicia criminalia redderentur elusoria. communem opinionem dicit Alberic. in l. seruum quoque. §. publicē. ff. de procurator. nu. 18. Blancus in Practica crim. nu. 14. Clar. dict. §. si. q. 32. vers. 1. & seq. Et hinc infertur, q. dicta conclusio de procuratore non admittendo procedit tantum quando veniret pēna corporalls imponenda, vt communem opinionem dicit Sapia in repet. l. Imperium. nu. 42. ff. de iurisd. omnium iud. Si autem ex iuris dispositione non imponitur pēna corporis afflictiua, sed pecuniaria tantum, eo casu admittitur procurator. communem opinionem dicit omnium tam legistarum quam canonistarum opinionum Marian. in c. veniens. nu. 24. de accusat. Menchiaca in c. 17. controuers. vsu freq. in fi. Imo etiam si veniat pēna relegationis vel alia ea minor imponenda, similiter poterit interuenire procurator. communem opinionem dicit Bened. de Plumbin. in d. §. ad crimen. nu. 24. & Rubeus ibidem nu. 124. & seq. idem attestantur scribentes in d. c. veniens. & in specie Abb. nu. 18. Ana. nu. 18. Marian. nu. 41. Berous nu. 35. Cyn. in l. reos. C. de accusa. Capolla conf. cri. 72. & alij permulti, quos refert Cla. d. q. 32. ver. ex hac autem. & seq. P. Fichar.

Procurator potest in causis criminalibus interuenire, si veniret pēna pecuniaria, & non corporalis, imponenda communem opinionem dicit Marian. in c. veniens. de accusat. nu. 24. Menchiaca controuers. vsu. freq. c. 17. in fi. idem est si relegationis vel priuationis aut depositionis pēna imponenda esset, dicit Abb. in d. c. veniens. nu. 18. Marian. nu. 41. & seq. vide Clarum d. §. si. q. 32. ver. Caterum, & sequentibus. Similiter poterit admitti procurator in casu quo statutum dicat: si nō soluat pecunia infra certum tempus, quod debeat imponi pēna corporis afflictiua, vt communem dicit Marianus in d. c. veniens.

ueniens.nu.32.item si pro vulnere imposita sit pena pecuniaria, sed dubitetur, an vulnus sit lethale.vt com.dicit Alex.in l. Prator ait.in prin.num.5.& seq.ff. de dam. infec. intellige sub conditione tali, si Titius moriatur, procurator habeatur pro non admisso: quæ tamē opinio Claro non placet.d.q.32.ver. vltius quæro.& seq. Idem.

Procurator an possit in criminalibus admitti quotiescūq; absens diffinitivē condemnari pōt? magna est Doct. controuersia.Nā Cy.in l.reos.C.de accusa.tenuit q. sic.cuius opinionem cōem dixit Imol.in l.pen. §.ad crimen.ff.de pub.iud. quā secuti sunt Corn.conf.17.lib.3. Ruin.cōf.118.lib.5. Capoll.cōf. crim.46. Marian.in c.ueniens.de accusat.& alij multi. contrariam vero q. etiam hoc casu non sit admittendus procurator, tenuit Rayn.in d.l.reos.cuius opinionem cōem esse,& in practica indistinctē seruari,dicit Cla.d. §.fi.verf. Hæc autem. Si tñ procurator non defendere, sed tamen causas absentia proponere vellet,audiendus esset,vt non solum communem, sed receptissimam esse opinionem attestatur Menchiaca controuers. vfu frequent.c.17.nu.2. Cla. ibidem in fi. P.Fich.

Procurator potest in criminalib. pro reo interuenire, si reus est præfens in iudicio, vel ex illa causa carceratus. com. dicit Imol.in l.pen. §.ad crimen.ff.de pub.iud.nu.18.& seq. Clar. tñ dicit, si respondendum sit accusationi, inquisitioni, interrogationibus quæ fiunt à iudice, siue in examine, siue in tortura, siue in aliis: similiter etiam si ferenda sit sententia, procuratorem non posse interuenire, secus in aliis actibus causæ, vt ad opponendas exceptiones, producendum capitula, & similia: tunc enim tanquam quilibet defensor pro carceratis admitti solet, & ita practici dicit Ang.in l. seruum quoque. §. publicè. ff. de proc. & in l.reos.C. de accusa. Alber.in d. §. publicè. nu. 18. Blanc.in prac.cri.nu.65. Cla.d. §.fi. q.32. ver. itē quæro. Idē.

Procurator potest in criminalibus interuenire ad proponendas exceptiones dilatorias, seu declinatorias, aut alias quæ ante litis contestationem proponi solent, vt q. accusator sit infamis, excommunicatus, aut aliàs inhabilis ad accusandum. communem dicit Bened. de Plumbin.in l.pen. §.ad crimen. ff. de publ.iud. nu.52. Intelligit tñ, dummodo talis exceptio nihil ad ipsum crimen pertineret, alias secus: vt si diceret se aliàs de illo crimine fuisse accusatum & absolutum. cōem dicit Rubeus in d. §.ad crimen. nu.214. nisi talis exceptio esset notoria. Nam tunc admittendus esset, vt cōem dicit Nellus de bānitis. in 2. par. secun. temp. q.14. Similiter si illa exceptio mixta & dubia esset, admittitur procurator, vt communem attestatur Berous in c.ueniens. nu.32. de accus. Cla.d. §.fi. q.32. ver. pariter. vide Clar.in d. q.32. per tot. vbi hanc materiam, de procuratoris admisione per plurimas quæstiones latissimè tractat. Idem.

Procurator in iis criminis causis admittitur, in quib. vel relegationis, vel infamiae supplicium, vel nummaria tantū pœna imponi potest. commune renūcio ex Pau.in l. seruū quoque. §. publicè. ff. de proc. Maria. Soc. in c.ueniens. de accus. Hip. in pract. §. sequitur. Franc. Viu. lib.1. opi.251. & Iul. Cla. qui latissimè de materia agit. in pract. §. vlt. q.32. per totam. Poterit et præterea in iis criminū causis procurator creari, in quib. ex statuti forma absens quis cōdemnari pōt. cōe inquiunt Corn. conf.17. in prin. & conf.325. litera G. lib.3. & conf.122. litera F. lib.3. Capolla conf. cri.46. ver. præterea dico. Ang. in l.pen. §.ad crimen. fallen.9. ff. de publ.iud. quem laudat Aug. ad Ange. ver. qui iudex videns. nu.13. Alex. de Neuo conf.99. num.3. Sed quidquid ij iuris satrapæ deblaterent, contrarium profectō verissimū est, ac reipublicæ magis vtile. quia alioquin corporeis penis nullus in absentes animaduertēdi locus ex id genus statuti foret, q. etiam receptum assueuerāt Alex. conf.116. nu.18. lib.2. Bened. de Plumbin. in l.pen. §.ad crimen. nu.12. & seq. ff. de public. iud. Rub. in l. seruū quoq; §. publicè. nu.24. ff. de proc. alij, quos refert & meritō probat, ac de praxi etiam cum nonnullis attestatur I. Cla. d. q.32. ver. hæc autem. E. Suarez.

Excusator an & quando pro reo comparens, sit admittendus.

C A P V T XIX.

Excusator audiendus est pro reo etiam sine mandato. communem dicit Card. Alex. in can. si quando. nu.21.2. q.6. Et licet Bar. in §.ad crimen. num.18. l. pen. de pub.iud. distinguat, an excusator proponat excusationes necessarias, vt infirmitatem, carcerationem, &c. vel probabiles tantum, vt quia itinera non sint tuta, &c. quam etiam opinionem dicit esse cōem Rubeus in eodem §.ad cri-

men. nu.201. & nu.212. in fi. tamē prior opin. Claro magis placet tanquam æquior. d. §.fi. q.33. verf. sed nunquid. P. Fichar.

Excusator comparens vt tantum excuset absentiam rei, nō tenetur fideiubere vel satisfdare, secus si etiam defensionem susciperet. communem dicit Alber. in §. publicè. l. seruū quoq; ff. de procur. nu.12. in fi. Rubeus in §.ad crimē. l. pen. ff. de pub. iud. Menchiaca controuers. vfu. freq. c.17. nu.8. Cla. d. q.33. ver. quæro nunquid. P. Fichar.

Excusator esse potest etiam pater, vel dominus pro filio, & seruū si compareant pro suo interesse. communem dicit Riminial. conf.13. nu.1. Alex. de Neuo. conf.99. nu.2. Capoll. conf. crimin.75. in prin. Item vxor pro viro, princeps pro subdito, ciuitas pro ciue, &c. com. dicit Bosl. in tit. An in crimi. iudic. nu.17. Clar. d. q.33. ver. vltimo. P. Fichar.

Excusator in omnib. & quibuscunq; criminibus, in quib. potest contra absentem procedi, admittitur, si non proponat aliquas defensiones rei, sed tantummodo alleget eius absentiam. cōmu. attestatur Alber. in §. publicè. l. seruū quoque. ff. de procuratorib. nu.16. Idem si alleget infirmitatem vel carcerationem in alio territorio, vel alia impedimenta, propter quæ reus nō posset etiam si vellet personaliter comparere. nā ad proponendas huiusmodi exceptiones quilibet admittitur. communem dicit Maria. in c.ueniens. nu.67. de accusatio. Imō etiam in omnibus casib. in quib. absens potest diffinitivē condemnari sit admittendus excusator absolutē, etiā ad probandam eius innocentiam, & dicit esse magis communem Aret. conf.146. nu.16. Marsi. conf.39. nu.30. Prac. Cōradi. in 27. limit. Hanc etiam magis communē dicit Capolla conf. crimin. 51. Circ. med. Ias in l. si is qui. nu.7. C. qui testa. facere possunt. Rubeus in d. §.ad crimen. nu.172. Gomes Arias super l.64. Taur. nu.49. Nouell. in tract. ad defensam. nu.10. Alex. conf.4. num.1. & seq. lib.6. Hanc etiam communem esse tam legist. quam canon. dicit Capoll. conf. crim.47. in fi. Gram. conf. ciuil. 37. nu.10. & rationem huius conclusionis allegant Doctores, quia iudex debet omnib. modis veritatē indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei, etiam nemine petente, vt communē dicit Alber. in l.3. C. de his qui ad eccles. confug. ita relatus per Brūn. conf. feud.69. nu.2. Aret. conf.146. Marsi. in d. conf.60. nu.22. Eadem igitur ratione dicendum videtur, vt quod potest iudex a seipso facere. idem etiam ei facere liceat isto excusatore, aut quolibet alio subministrāte testes, & indicia, ex quibus rei ipsius detegatur innocentia, & ita com. esse dicit Gratus conf.98. nu.8. lib.1. Hæc orania Clar. d. lib.5. §. fi. q.33. in prin. & ver. seq. P. Fichard.

Excusator admittitur ad allegandas causas absentia tantummodo communis est opin. Clar. q.33. in prin. vel infirmitatem imputari vel eius incarcerationē in loco, vel alia impedimenta propter quæ imputatus personaliter non pōt cōparere et si vellet. quia quilibet alius potest proponere dictas exceptiones. cōmu. est opin. Clar. ibi. Item admittitur ad eius innocentiam probandam, in omnib. casibus in quib. absens condemnari potest diffinitivē. Nā iudex debet omnino quærere innocentiam rei, vt est cōmu. opin. Et quilibet de populo potest comparere tanquam instructor, & simplex defensor, & innocentiam imputati proponere. Clar. d. quæst.33. ver. sed quod plus est. vbi fusius. Potest tamen iudex repellere excusatorem, & dicere, volo ipsum principalem, quod personaliter compareat, tanquam melius informatum, vt videam quo vultu, qua trepidatione loquatur, vt est communis practic. Clar. d. q.33. ver. Quinimo. Et admittitur excusator absq; mādato, dummodo non tangat merita causæ. Clar. ibi. Et si excusator vult defendere reum, tenetur præstare fideiussionem de iudicio fisti, & iudicatum soluendo, vt est communis opin. Clar. d. q.33. ver. Quæro nunquid. Secus si absentiam allegat, vel ægritudinem, & similia. Potest pater pro filio, dominus pro seruū, vxor pro viro, Abbas pro monacho. Episcopus pro clerico, princeps pro subdito, ciuitas pro ciue, pro suo interesse defensionem suscipere, aliàs nō. vt est communis opin. Clar. d. q.33. ver. vlt. quæro. Et vbi pœna corporalis infligitur, pater potest pro filio comparere, & allegare priuilegium Clericatus. Similiter & aliud priuilegium allegari potest, ex quo notoriē constaret citatum non esse subditum iudicis citantis, quia tunc et procurator, vel excusator admitteretur. Et si excusator allegat absentiam, malitiosē eam allegare dicitur, quando apparet, q. citatus visus fuit in loco delicti, eo die quo fuit commissum delictum, vel die præcedenti, vel sequenti. Et ita seruatur Clar. q.34. verf. sed pone. Et debet probari absentia omnino. Clar. verf. sed nunquid. vbi communem dicit. Bonaçoss.

Com.V.I.Opin.

Quæ in criminibus excusent; & qui rei sint excusandi, quivè non.

CAPVT XX.

Olorius excusat in delictis à pœna ordinaria, & debet temperari pœna, vt in marito vxorem adulteram occidente, vt est commu. opin. Clar. q. 60. vers. sed hic quæro. Bonac.

Metus aut vis excusat in delictis com. dicit Dec. in l. vt vim. in 2. not. ff. de iusti. & iur. vt illum refert practi. Carrer. nu. 173. ideoque si quis alium interficiat metu mortis, non est puniendus pœna homicidij, vt com. dicit Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famosus. nu. 200. ff. de pœnis. de quo etiam Clar. lib. 5. §. homicidium. ver. excusatur autem. & seq. Et hinc pro muliere quadam quæ per metum adulterium commiserat, consulit Abb. consi. 4. lib. 1. Clar. d. §. si. quæst. 60. vers. quæro modo. P. Fichard.

Metus, aut vis excusatur in delictis. Et ideo, si quis metu mortis alium interficiat, non est puniendus pœna homicidij, vt est com. opi. Clar. q. 60. ver. quæro modo. Bonac.

Excusatur infirmus, probata infirmitate per testes, vel medicum, etiam in delicto capitali, similiter senex, vt est commu. opi. Cla. d. q. 34. ver. dixi etiam. Bonac.

Excusatur carceratus alibi, & hic citatus nisi carceratio fuerit procurata, vel affectata, vt est commu. opin. Cla. d. q. 34. ver. de carcerato. Bonac.

Excusatur etiam in criminali citatus, si locus non sit tutus, nec sub fide publica teneretur comparere. communis est opinio Clar. q. 34. ver. allegatur. Nam fragilis est saluconductus cautio. Bonacoss.

Excusatur a pœna delicti infans. commu. est opin. Similiter proximus pubertati pupillus, si delictum consistit in omittendo, secus in committendo. Et impubes, si est doli capax puniatur, alias non. commu. est opin. quando scilicet est proximus pubertati; & quod delictum consistat in committendo. Et in omnem casum puniri debet citra mortem, vel membri mutilationem, vt est commu. opin. Et hoc etiam procedit sequuta condemnatione per contumaciam, vt est commu. opin. Clar. q. 60. ver. 1. Bonacoss.

Minores, qui ob delicta puniri possunt, de sui ipsius facti quaestione, & iurandum dare, & respondere coguntur, vt est commu. opin. Suarez ver. minores. nu. 179. Bonac.

Dormiendo crimen committens excusatur, quia non censetur tunc cõpos mentis. intellige tamen quando aliàs ei dormienti talia euenire non solerent, nam si aliquando ipsi soleat contingere, vt si à lecto surgeret, & ensẽ euaginaret, vel similia faceret, tunc si ipse non præcauisset, claudendo ostium, diceretur esse in culpa & puniendus esset pœna extraordinaria. com. dicit Didac. in repẽ. clem. si furiosus. nu. 6. Plaza lib. 1. delict. c. 3. i. nu. 3. & ita quoq; tenet Bart. in l. pen. ad l. Pompe. de parricid. Clar. d. §. si. q. 60. ver. quæro etiam. P. Fichard.

Somnus tum demum criminis à dormiente suscepti pœnas tollit, cum nunquam aut raro delicti patrator, talia aggredi somnolentus consuevit, vt receptum affirmant Did. a Co. uar. in clem. si furiosus. num. 6. de homic. Plac. de delict. libr. 1. cap. 3. i. nu. 3. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 60. vers. quæro etiam. E. Suarez, & Bonac.

Delictum à multitudine commissum si principalis delinquens certo sciri nequit, puniri non debet, imò omnes debent absolui, secundum communem per Burf. cons. 65. nu. 10. lib. 1. secus si constet quis deliquerit, quia ille solus puniri debet, & alij absolui. Bonac.

Religionis ininitio non impedimento, moravè esse debet, quominus ob crimina antea commissa atq; antea in accusationem deducta sanctæ iure pœnæ luantur. commune asserit Marquard de iudæis. par. 3. c. 5. nu. 3. Nec quicquam proderit si quis se ante patratum delictum religionem voluisse iuret: quippe nec is, vel ecclesiastici fori prærogatiuis potietur, vel vltices pœnas equadet vt praxi, vera rerum doctrice, receptum contra vulgares interpretum gerras attestatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 93. vers. sed quid. E. Suarez.

Senectus non excusat in delictis, facit tamen vt pœna mitigari possit. gl. in l. ferè in omnibus. ff. de reg. iur. & hanc frequentiore calculo receptam sententiam ait Plaza lib. 1. delictorum. c. 32. nu. 13. Cla. d. §. si. q. 60. vers. successiue. P. Fich.

Ebrius an teneatur ex delicto? Bar. in l. respiciendum. §. delinquant. ff. de pœn. & Alexan. ad omnia supra dicta in d. l. dolum. Card. in clem. vnic. quæst. 8. de homic. Alex. in d. §. delinquant. Idem.

De maleficiis

Ebrius an sit pœna dignior quam alius? Bal. in repe. l. 1. col. 9. C. vnde vi. Idem.

Ebrius cognoscitur ex verbis. Bal. in l. ob quæ vitia. §. id autem. quam legit cum l. 1. ff. de ædilit. edict. Idem.

Ebrietas excusat in delictis non quidem in totum neque a culpa, sed a dolo tantum, & ideo ebrius delinquens extraordinaria pœna, non ordinaria puniendus est. Ita com. esse dicit Menchiaca cõtrouers. illust. c. 96. nu. 3. 1. Plaza lib. 1. delict. c. 30. nu. 1. refert Cla. d. lib. 5. §. si. q. 60. vers. præterea quæro. addit et eum qui ebrietatis calore blasphemauit, mitius puniendum, secundum Abb. antiquum, in c. 2. de maled. quem Doct. communiter sequi testatur Gram. super constit. regni. num. 6. Imò dicit etiam ibid. Clar. se credere eum qui sine culpa inebriatus fuerit, vt si socij ipso inscio satè in vinum coniecissent, tam a culpa quam a dolo excusandum. nihil tamen allegat. P. Fichard. & Bonac.

Ebrius si delinquat puniendus est mitius: tamen venit puniendus. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de re mili. l. respiciendum. §. delinquant. & ibi Bar. ff. de pœnis. Florianus in l. sed et si. §. iniuriam. num. 5. ff. ad l. Aquil. Ange. de maleficiis in verbo, scienter. nu. 17. & ita tenere cõi consensu omnes doct. ait Placa lib. delictorum. c. 30. nu. 1. Si tamen sine sua culpa factus esset ebrius, vt quia socij eo inscio sal in vinum coniecissent: tunc omnino videretur excusandus & à dolo & à culpa. Bellac.

Prodigus non excusatur in delictis, sed punitur vt quilibet alius. communem opinionem dicit Cagno. in l. furiosi. nu. 13. ff. de reg. iur. Plaza lib. 1. delict. cap. 29. num. 1. licet enim contrahendo non obligetur, tamen delinquendo obligatur, vt communem dicit Ias. in l. is cui bonis. ff. de verb. oblig. nu. 17. & Ripa nu. 53. quicquid dixerit glos. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. quæ ab omnibus doctoribus reprobatur, vt dicit Angel. in d. l. is cui bonis. num. 7. Hæc tamen omnia intellige in delictis, quæ fiunt omittendo, omnes fermè consentiunt quod prodigus excusetur Clar. dict. §. fin. quæst. 60. vers. vltius quæro. P. Fichard.

Prodigus delinquens postquam ei bonis interdictum fuit, puniri ob tale delictum commissum non potest, & sic ad mortem naturalem propter facinus commissum damnari nequit aliquo pacto post bonorum interdictionem secundum communem opinionem relatum per Apost. in add. ad Dec. in l. furiosi. super litera A. ff. de reg. iur. In contrariam verò sententiã, videlicet, vt prodigus ipse delinquendo subeat pœnas a lege definitas, sicut quilibet alius delinquens, inclinauere glo. Bar. num. 14. Bal. nu. 7. & Saly. nu. 5. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Tiraquel. post leges connub. glo. 3. nu. 147. Bart. num. 6. Ripa num. 33. & Ias. num. 17. in l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. vbi firmat istorum opinionem communem fore, adeò quòd prodigus ipse, etiam ad mortem condemnari posset, vt voluerunt Bal. in l. furiosum. circa fi. C. qui testam. facere poss. Ange. in l. Fulcinius. §. adeo. ff. ex quibus cau. maio. Aret. in d. l. is cui bonis. in fi. Dec. nu. 6. & Cag. nu. 13. in d. l. furiosi. vbi scribit istam esse com. opin. Et de modo probandi quem esse prodigum, & quomodo articulabitur, quòd quis dicatur prodigus, docet Dec. cons. 274. nu. 4. Guid. Pap. singu. 869. & quis dicatur prodigus, & quotuplex sit prodigalitas, ostendit Ias. nu. 2. & Ripa nu. 2. & seq. in d. l. is cui bonis. & Dec. in d. cons. 274. nu. 2. Viuius opin. 258.

De notorijs criminibus, & delictis, ac primo quotuplex, & quid notorium sit, & num proponi debeat, licet ab onere probandi releuet.

CAP. XXI.

Notorium triplex est. Quoddam enim est facti transeuntis, puta qd Bart. sit mortuus: vel si aliquis occidatur in platea.

Aliud est notorium, habens causam permanentem, puta qd in Pinerolio in platea sit domus communis, in qua consuevit teneri consilium.

Aliud verò est notorium facti permanentis, sed tamen habet causam interpollatam, puta qd Duria discurrat per ciuitatem Taurinensem. ista colliguntur ex not. per doct. in l. ciues. C. de app. & in lea quidem. C. de accus. per cano. in c. tua. & in cap. vestra. de cohab. cler. & mul. per Bal. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iu. per Spec. in tit. de no. crimine. habetur etiam aliquid per Bal. in l. cum fratrem. C. de his qui vt indig. Ias. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satis. cog. Bald. in l. emptorem. ff. de act. empt. Vezinus.

Notorium non solum id esse potest quod est facti permanentis,

mentis, sed etiam id quod est facti momentanei. communem dicit Tort inter conf. Ant. de Butr. conf. ult. nu. 27. Apostill. ad Ang. de malef. in verb. etiam per modum. nu. 1. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 9. ver. r. P. Fichar. & Bonac.

Notorium præsumptum est quando ius aliquid præsmit, taliter q. in notorium transeat vt quod natus in domo vicinis scientibus præsmitur filius. l. si vicinis. cum similibus. C. de nup. Ias. vbi supra. Idem.

Notorium dicitur, quādo quid esset iudicialiter probatum, vt est com. opin. Capr. reg. 65. nu. 47. in fi. in 1. membro.

Notorium crimen dicitur, quod aliqua tergiuersatione celari nō potest: vt illud, qd fit coram populo, vel maiori parte populi, vt est com. opi. Cla. q. 9. in prin. Et cōsequenter q. reus nullam habeat defensionem, aut excusationem, quominus sit puniendus pena homicidij: vt est com. opin. ibi vers. sed notorium. & ver. sed aduerte. Quotuplex fit species notorij. Nouell. in pract. fol. 14. nu. 12. & seq. Et notorium non requirit citationem, si reus est præsens, secus si absens, vt est commu. opin. Clar. ibi. vers. quāro nunquid. Vnde oriatur notorium, ponit Monteleo in suo arbitr. pract. par. 4. q. 4. num. 167. Milleus in pract. tit. de notorio. Vt concludenter dicatur probatum notorium, quid opus sit? Foller. in pract. crim. vers. item q. notorium. nu. 12 fol. 223. Capr. in regula fol. 75. vide Iodocum in Enchir. tit. de notorio. c. 11. Cirillum in eius summa crim. tit. de notorio. Et notorium debet probare delictum: Nam in tali notorio debet iudex assumere informationes, vt est communis opinio Clar. q. 9. vers. item quāro. Et debet notorium in actis constare iudici. vt est com. opin. Clar. ibi. Et super eo debet procedi causa cognita. com. opin. Clar. ibi. vers. plus dicit. Et copia indiciorum datur reo super notorio, si excipit se defendendo aliquid ad excusandum delictum. Secus si confitetur nullam habere excusationem: vt est commu. opin. Clar. ibi vers. quāro etiam. Et notorium dicitur crimen quod negari, vel celari non potest, vt est commu. opin. Suarez verb. notorium. num. 52. Bonac.

Notorium si sit delictum aliquod, nulla amplius requiritur eius delicti probatio. communem dicit Alber. in l. ea quidem. C. de accus. nu. 18. Claro tamen hac opinio videtur valde periculosa, & dicit magnam esse differentiam an dicatur notoriē constare de crimine, vel dicatur constare crimen esse notoriū. d. §. fi. q. 9. vers. Item quāro. P. Fichar.

Notoria nō indigent probatione. gl. & doct. in d. §. qui pro rei qualitate. max. Ias. qui hoc intelligit quando notorium est notum populo, vel maiori parti. nam illud non est probandum iuxta glo. & Bar. in l. 1. C. qui & aduer. quos. & habetur in c. ad nostram. el. 3. de iureiur. & in d. c. vestra. de cohabi. cler. & mul. Felin. in c. ecclesia S. Mariæ. col. 9. de constit. & in cap. audientia. de accus. & in rub. de proba. in vlti. col. Phil. in cap. 1. §. sane. de cens. in 6.

Si autem sit notorium in tota vicinia seu parrochia, aut in maiori parte, tunc illud probari debet. & isto casu suffic. q. testes deponant super illo notorio, absq. quod super facto deponant. Ias. vbi supra & dicit ista colligi ex not. per Saly. in d. l. ea quidem. & Bal. in rub. C. de prob.

Et notorium facti transeuntis est probandum. Cardin. in conf. 59.

Licet notorium non debeat probari, debet tamen allegari. clem. appellanti. de appel. cum aliis allega. per Iaso. in d. §. qui pro rei qualitate. Adde eundem Iasonem. in l. cum quid. in 1. lect. in 6. col. ff. si cer. pet. & in l. 1. in 8. col. ff. de oper. noui nuntiat. Alex. in l. vnica. C. vt quæ def. Ange. instit. de except. in rub. Bellacomb.

Notorium excusat ab onere probandi, sed non ab onere proponendi, vt est communis conclusio. Nouell. in prac. crim. fol. 14. nu. 13. Ghiti. inter conf. crimi. conf. 159. in 1. To. vbi com. dicit. Clandestinum autem crimē quodnam sit, ponit Saly. in l. cum fratrem. C. de iis quib. vt indig. nu. 2. & nu. 4. & in l. ea quidem. C. de accus. Bonacoff.

Notorium licet releuet ab onere probandi ipsum factum notorium. iuxta gl. in cle. Appellanti. de appellatio. Bal. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex tamen nō releuat ab onere proponendi siue allegandi, cum necesse sit q. allegetur, prout notatur in l. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. ff. de adulte. glo. & docto. in cap. super literis. de testib. & ita Legistas communiter transire refert ibidem in tract. notorij. 4. memb. prin. nu. 77. Bened. Capr. & num. sequen. adijcit.

Fallit in 7. casib. per Fel. in c. cum ordinem. de rescrip.

Fallit item in 5. casib. quos refert Lancel. in tract. de offi. præt. in tit. de notorio. nu. 20. Do. a Fin.

Notorium licet releuet ab onere probandi, secus tamen ab onere proponendi. glo. in clem. appellanti. de appel. gloss. &

doct. in c. super literis. de tes. l. si adulterium. §. idem Pollioni, ff. de adult.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. cum ordinem. col. 8. de rescrip. videas Viuium in ver. notorium.

Fallit in 5. casib. quos refert Lancel. in tract. de offi. præt. in tit. de notorio. num. 20. sed aduerte q. licet notorium non sit probandum, tamen fallit in 2. casib. quos no. Francis. in tract. de negatiua. nu. 60. Do. a Fin.

Notorium quamuis releuet ab onere probandi: tñ debet allegari, secundum gl. in verb. iudicis. in cle. appellanti de appel. no. Cato in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satis. cog. At an aliquid sit notorium, potest iudex sumere informationes parte etiam non citata, secundum Bal. ex mente Arch. in c. cum inter vos. ext. de consuet. & do. Cato. vbi supra, qui Bald. in d. §. qui pro rei. dicit q. vbi aliquid est notorium, non iuratur de calumnia, per l. at qui natura. §. cum me absente. iuncta glo. in verb. committit. circa prin. ff. de neg. gest. Et quod dictum est, notorium debere allegari, intelligitur quando debens allegare est præsens in iudicio: secus si absens: licet citatus, citatione tamen habente vitium uotorium, secundum Pan. & do. Præpos. in c. ex parte tua. ext. de app. Item secus quando de eo constat ex actis: quia tunc iudex potest pro parte allegare secundum Inn. & canoni. communiter in c. ex insinuatione. eo. tit. Spe. in tit. de of. iud. §. impendit. circa prin. Balb. decis. 238.

Notorium quamuis releuet quem ab onere prpbandi, & inducat plenam probationem: secundum Hostien. in summa. de probatio. §. fin. & est text. in l. emptorem. in princip. ff. de act. empt.

Vbi dicitur, quod notorium equiparatur sententiæ, de quo vide Bal. in l. 1. C. de curato. furio.

Et dixit idem Bal. in l. 1. C. de reuocan. his, quæ in fraud. aliena. sunt. quod notorium est probatio probata, vel saltim de facili probabile.

Tamen istud notorium debet allegari, & proponi: secundum gloss. in clem. appellanti, de appellatio. in verb. iudicis. notat Cato Saccus in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satis. cog. idem tenet Bart. in l. cum quid ita. §. qui ita col. 3. ff. de verb. oblig. & in l. cum quid. ff. si cert. pet. colum. fin. Ant. in c. peruenit. de censib. col. 17. & Felyn. istos referens in cap. cum ordinem. 9. 10. & 11. col. de rescript. & Barbat. conf. 57. visis. & accurate. colum. 5. & idem Barto. in l. 1. colum. pen. ff. de except.

Et hoc, q. notorium debeat allegari, intelligitur, quando debens allegare esset præsens in iudicio, secus si absens: licet citatus citatione habente vitium notorium: secundum Panor. & Præpos. in c. ex par. tua ext. de appel.

Quia citatio notoriē nulla non astringit citatum ad comparandum: secundum glo. in c. placita. 15. q. 4. idem dicit glo. in c. veniens. ext. de accus. in gl. fi. & Inn. in c. ex parte. il. 1. de verb. signifi. quod citatus ad synodum si est notoriē exemptus non tenetur comparere.

Item secus quando de eo constat ex actis: tunc enim iudex potest pro parte allegare: secundum Inno. Dec. cumulatissimē in fin. & Canonistas omnes communiter in c. ex insinuatione. ext. de appella. Ang. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. fin. ff. de pactis. Ant. de Butr. in c. ex tenore. col. 1. de rescrip. Specul. in tit. de offic. iud. §. impendit. circa princ. Roma. conf. 227. spectabilis domine. in fin. quam opinionem communem esse dignoscitur ex aliis auctoritatibus relatis per Alex. in l. 2. col. 2. vt quæ def. aduoc. & in conf. 186. visis subtilissimis dubitationibus. circa fi. vol. 2.

Imo iudex potest sumere informationem etiam parte non citata an aliquid sit notorium: secundum Bal. ex mente Arch. in c. cum inter vos. extra de consue. & tenet Cato, in d. §. qui pro rei qualitate.

Sed Bal. ibi dicit q. vbi aliquid est notorium, non iuratur de calumnia, per l. at qui natura. §. cum me absente. iuncta glo. in ver. committit. circa fi. de neg. gest.

Et aduerte, quia notorium probatur per duos testes: secundum glo. in §. fi. 2. q. 1. & glo. & Arch. in c. item sape. 4. q. 3. Bar. in l. heredes palam. ff. de testa. Spec. in tit. de not. crimine. in §. qualiter. Bal. in l. data opera. C. qui accu. non poss. & Fely. in c. tertio loco. col. 5. de præsump. & eruditissimus D. Follerius in pract. crim. in verb. item q. est notorius delinquens. nu. 16. 17. & 18. vbi hoc optimē declarat quomodo & qualiter procedat. Viuius opi. 548.

Notorium allegandum & opponendum est, sed non probandum, & sic notoria releuant a probando, non autē a proponendo, secundum glo. in clem. appellanti, de appell. quam dixit singularem. Abb. ibi. Franc. in cap. 1. de appella. in 6. Barbatius in c. 1. col. 22. de offi. ordin. Natta conf. 275. visis moti-

uis formatis. num. 1. volum. 2. Ias. in l. si vero. §. qui pro rei. nu. 12. ff. qui satisf. cogan. & commendat Rocchus Curt. in cap. fin. de consuet. quæst. 3. circa si relectionis, & Marfil. in repet. rub. de probat. num. 120. & sequuntur eam doct. communiter: teste eodem Marfil. in l. 1. §. si quis. num. 24. ff. de quæst. & sequitur etiam Bertr. consi. 102. ex processu causæ ceptæ. num. 1. & seq. fol. 8.

In contrariam vero partem inclinavit glo. 1. in c. 2. vt lite non contest. quam ibi communiter approbarunt omnes Scriben. vt refert Ias. in d. §. qui pro rei. nu. 12.

Et licet notorium de probatione aliqua non egeat, nihilominus vbi ex actis aliquid apparet esse notorium, opus est, qd iudici necessario constet, vt iudici notorium esse: nec sufficit qd oppositum fuit esse notorium: secundum Bald. in auth. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. col. 2. & seq. Cy. & Bal. in l. ea quidem. C. de acc. & Ang. in l. 1. C. qui, & aduersus quos. Nattam in d. consi. 275. & istorum sententiam scribit esse communem Ias. in d. §. qui pro rei. nu. 13. cui videtur contradicere Fel. in c. cum ordinem. nu. 2. de rescrip. & Ias. in l. ait Prætor. §. si damnetur. col. 4. ff. de iureiuran.

Afferendo notorium quod constat ex actis, necessario allegandum non fore. Cæterum hoc non concedendum, neq; admittendum est tanquam falsum. Nam in appellatione ab interlocutoria expressio causæ nominatim requiritur pro forma, ideoque non sufficeret appellantem in genere causas proponere facta relatione ad acta processus: & ita in specie hæc interpretantur. Ange. & Alex. in l. vbi autem. §. illud. ff. de verb. oblig. Franc. & Dec. in c. consuluit. il. 2. de appellat. Rota Romana. decis. 7. in nouis. Brunus in tracta. de formæ implemento. fol. 25. & Dec. in c. vt debitis. nu. 10. cum trib. seq. de appel. & ista est commu. opin. vt constat ex congestis per Marantam in tract. iudiciorum. in 6. par. 3. par. in 2. actu. nu. 141.

Et aduerte hic quod super notorio sententia est ferenda, & sic notorium necessario requirit sententiam ipsam declaratoriam: secundum Bar. in l. emptorem. ff. de act. empt. Bal. in l. cū fratrem. C. de his, quibus vt indignis. Ange. in l. libertas. §. si. ff. de statu hominum, & omnes scribes, in dict. §. qui pro rei. Corasius in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 1. cap. 16. nume. 4. & Natta in d. consi. 275. num. 3. & glo. in cap. euidentia. de accusat. quam dixit communiter approbari Marfil. in d. rubr. C. de probat. num. 244. in fi. d. num. Ideo inoleuit cautela vt iudex pronunciet factum de quo agitur, esse notorium: vt no. Abb. in cap. ad nostram. de iureiur. & Card. in clem. pastoralis. de re iud. 17. not.

Et in huiusmodi sententia declaratoria requireretur citatio partis: vt cumulatissimè discurrit Aretin. consil. 165. sicut Ioannes. col. 5.

Et quod dicatur notorium, & quod duplex sit, latè declarat Ias. in d. §. qui pro rei. Dec. consi. 191. in causa. col. 5. & Soc. cōf. 83. col. 3. vol. 4. & quamplura alia notabilia memoratu digna circa materiam notorij ponit Marfil. in d. rub. de proba. nu. 216. vsque ad nu. 248. Viuius opin. 549.

In notoriis criminibus, & delictis qualiter, & quomodo sit procedendum, quæuè obseruanda veniunt.

C A P. XXII.

Otorium licet sit delictum aliquod, iudex nihilominus debet assumere informationes. commu. dicit Affl. super 2. par. constit. regn. rub. 10. num. 30. Cla. d. §. fi. q. 9. ver. ite quæro. in fi. P. Fich. & Bonac.

Notorium licet sit delictum aliquod, nihilominus dāda est reo copia indiciorum, & terminus defensionis. com. dicit Ant. Gomez. c. 1. delictorum. nu. 43. Clar. tamen distinguit, dicendo, aut reus proponit aliquam exceptionem vel defensionem ad excusandum delictum & danda est illi defensio: aut fatetur nullam excusationem habere, & non est illi danda. & hæc practicam dicit seruari in toto mundo, Bos. in ti. de denuncia. nu. 6. in fi. Cla. d. §. fi. q. 9. ver. quæro etiam. Idem.

Notorium licet delictum aliquod sit, nihilominus super eo debet ferri sententia. commu. dicit Marfil. in pract. crim. §. aggregat. nu. 133. Pract. Conrad. nu. 4. & ita in praxi quoq; receptū dicit Didac. in repet. c. alma mater. nu. 9. de sent. excommu. in 6. Cla. d. §. fi. q. 9. ver. præterea quæro. Idem.

Notorium licet sit delictum aliquod, nihilominus debet super eo ferri sententia, vt est com. opin. Cla. q. 9. ver. præterea.

Notorium requirit sententiam declaratoriam delicti, vt est com. opin. Clar. q. 9. ver. præterea quæro. Et ista est commu-

nior & æquior opinio apud modernos, vt inquit Bosius, tit. Quomodo procedatur in crimine notorio. nu. 6. vide tamen ibi postea Grammat. decis. 65. nu. 12. vbi dicit, quod inoleuit cautela, vt iudex pronunciet factum, de quo agitur esse notorium. fallit, nisi esset ita notorium euidenter, qd esset ridiculum ordinem iudicarium obseruare, vt dicit Io. Fabr. insti. in proæmio. in prin. nu. 9. vbi exemplificat. vnde si coram iudice sedente pro tribunali maleficio committatur in iudicio puniri potest delinquens incontinenti sine alia probatione, alias secus, quia delictum iam dicitur notorium. Ang. in l. eadem. ff. de feriis. Et sic, quando crimen est notorium, proceditur ad executionem pænæ, prætermisso omni ordine iudiciario, & ideo mos inoleuit, quod Rectores hodie immediate absque aliquo processu faciunt decapitari, & suspendi, & mēbra mutilari de facto malefactoribus notoriis, quibus ita pœnas imponi subito expedit Reipublicæ, vt in l. pronunciatum. C. de feriis. hæc ponit sic Ange. in l. iustus fustium. col. 2. ff. de his qui no. infra. Bonacoss.

Notorium non dici potest delictum, qd excusationem non habeat, nisi prius fuerit super hoc cognitum & declaratum per iudicem illud esse nototium, citato etiam ipso reo. communè dicit Aret. consi. 173. quem refert Ferret. consi. 3. 1. nu. 5. & num. 35. Clar. d. §. fi. q. 9. ver. plus dicunt. P. Fich. & Bonac.

Notorium si sit delictum aliquod, nihilominus requiritur citatio ad sententiam, magis cōem dicit. Aret. consi. 163. nu. 7. quem refert Bos. in tit. de denuntiatione. nu. 9. in fi. & in tit. quomodo procedatur in crimine notorio. nu. 6. ad assumenda verò indicia super delicto notorio, nō est reus citandus, quotiescunq; ex tali citatione reus instrueretur ad fugam. & hanc commu. dicit Ferret. consi. 3. 1. nu. 11. & licet Ant. de Butr. in ca. cum olim. de re iud. dixerit esse speciale in Papa, vt processus p eum factus in notoriis absq; citatione valeat: nihilominus illud delictum communiter reprehenditur, vt dicit Barb. consi. 70. nu. 14. libr. 4. Si tamen notorium esset uullam defensionem reo competere, eo casu posset procedi sine citatione, vt communem & veram esse dicit col. Flor. inter consi. Curt. sen. cōf. 21. nu. 15. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 9. ver. quæro nunquid. Idem.

Notorium si sit delictum aliquod nihilominus requiritur citatio ad sententiam, vt est magis communis opin. Ad assumenda verò indicia super delicto notorio non est citandus reus quotiescunq; ex tali citatione reus instrueretur ad fugam, vt est commu. opi. Si tamen notorium esset nullā competere reo defensionem, eo casu posset procedi sine citatione, vt est communis & vera opin. Clari q. 9. ver. quæro nunquid. Bonacoss.

In notoriis requiri citationem secundum veram & commu. opin. docto. certum est: ita inquit gl. in verbo obseruandus. in c. ad nostram. 3. extra de iureiur. & ibi Panorm. nu. 4. illā materiam latius prosequitur doct. in c. tua. extra de cohabita. cleric. & Host. in c. cum sit Romana. de appella. Et hanc sententiā in puncto iuris esse veriore inquit Alex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. nu. 3. ff. de re iudi. Kirchouius.

Citatio requiritur etiam in notorio facti. hanc com. opi. attestatur Lanc. in trac. de offi. prætor. in caus. crim. in tit. de notor. crimine. nu. 11. vbi limitat in sex casib. Contrariam regulam, scilicet quod in notoriis non est necessaria citatio ponit Bene. Cap. in tract. de notor. in 4. memb. nu. 2. 1. vbi limit. 9. casib. Roman. singu. 775. Don. a Fin.

Citatio & in iis, quæ liquidò innotescunt, ad sniam exigitur, vt commune aiunt Aret. consi. 193. nu. 7. Bosius in pract. tit. de denuntiatio. nu. 9. in fi. & qui id rectè atq; accuratè explicat Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 9. ver. quæro. E. Suarez.

Notorium quod sit delictum aliquod, debet iudici constare, vt iudici, ex actis, non aliorum dictis. communem dicit Pract. Conrad. nu. 14. ideoque non sufficiunt informationes à iudice extraordinariè assumptæ. Cla. d. §. fi. q. 9. ver. item quæro. in fi. P. Fich.

Notorij qualitas, vbi exigitur solum ratione processus, & non ad fundandam potestatem iudicis. tūc si iudex velit procedere via ordinaria, & iuris ordine obseruato, sufficit qd allegetur per not. gl. in cle. appellanti. de appellationib. c. accedens. 2. vt lite nō contest. Sin via extraordinaria procedere velit, tunc debet se informare de ipso notorio. oportet enim qd sit notorium. & de ipso iudici constet, prout voluit gl. 2. q. 1. §. quando autem. & c. ad nostram. 2. de iureiurādo. l. ea quidem. C. de accus. & quæ ibi notantur, & ita a Legistis communiter teneri refert Bene. in tract. notorij. in 4. memb. prin. nu. 62. quā informationē potest facere, vt ibi habetur, de simplici & plano, parte non monita, neq; testib. iuratis, per not. in c. Bonæ. 1. de electio. vt voluit Inn. cap. interposita. de appella. Capra.

Notorium si habet in se inclusam sententiam iuris, licet tunc

tunc quo ad effectum iuris non fit necessaria alia sententia, cum æquipolleat sententiæ, nam eo ipso quod quis est in notorio delicto fit suspensus, vt possit ab eo recedi, nec celebrare debeat 1. q. 1. per totum, & no. in c. nisi cum pridem. de renūtiatio. & c. si. de cohabit. cler. & mul. hunc enim effectum imprimit ipsa notorietas à principio absq; alia sententia, tñ quo ad alios effectus imprimendos requiritur sententia, vt no. in c. sicut de cohabit. cleric. & mul. & ita communiter docto. tenererefert Bened. in tract. notorij. post reg. 65. posito. 4. memb. princ. nu. 85. Similiter quando notorium non habet in se inclusam sententiam requiritur sententia, prout no. in auct. vt iud. sine quoquo suffrag. §. necessitatem, vt ita communiter doct. tenere ibidem nu. seq. refert idem Bened. Cap.

Notorij ratione iudex alias incompetens non fit competens. c. at si clerici. de iud.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. col. 2. Do. a Fin.

Notorium, sicut etiam fama per testes saltem duos, probari potest, prout voluit glo. notab. 2. q. 1. in §. quando autem & ita communiter doct. & Rota decisio. 328. incip. item si contra. teneri refert Bened. in d. tract. notorij. 6. memb. princ. num. 7. Ipsi autem testes ad hoc vt probent notorium, debent causam sui dicti etiam non interrogati reddere, prout voluit Io. And. in add. ad Spec. in titu. de notorio crim. §. fin. vt not. in c. cum causam. & ibidem Inn. & moder. de testi. & Bald. in l. solam. C. de testibus. & ita similiter communiter teneri refert ibidem num. 10. Capra.

In ciuilibus autem notorium non excusat à modo agendi ordine iuris non seruato, quia in talibus iudex non supplet de facto principaliter agendo. l. 1. C. vt quæ defunt aduo. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infe. vide Mant. in singu. 659.

Fallit in 5. casib. vt per Lancellot. in tract. de offi. Prætor. in tit. de notorio. nu. 19. Do. a Fin.

Notorium & manifestum ex probatione iudicialiter facta inducitur. cum ip iudicio probatum sit probatio firma & notorium quemadmodum communiter teneri refert Bened. Capr. in tractatu notorij post regu. 65. posito membro 1. princ. num. 47.

Notorium & manifestum quid differant: vide Alex. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satis. cog. Bal. & doc. in d. l. ciues. & ample Ias. in d. §. qui pro rei qualitate. Pan. in c. vestra. nu. 12. de cohabit. cler. & mul. Idem.

Notorietas licet iudici non solum viam aperiat ad inquirendum, sed etiam faciat vt possit vsq; ad executionem procedere, iuris ordine non seruato: tamen hoc casu obseruandum est non sufficere, vt factum ipsum sit notorium, sed requiritur vt etiam qualitates, ipsius facti sint notoriæ, scilicet, quod nulla defensio aut excusatio competat Seio, quominus puniendus sit pœna homicidij. communem dicit colleg. Flor. inter confi. Curt. sen. 21. num. 13. Tortus inter confi. Anto. de Butr. confi. ult. nu. 28. Clar. d. §. si. quæst. 9. vers. Sed aduerte. P. Fichard. & Bonacoff.

Euidencia patrat sceleris non indiget clamore accusatoris. in cap. euidencia. extra de accus. Idem.

Euidens dicitur quod etiam ex coniecturis apparet. Ias. in l. Prætor ait. in 1. col. ff. de oper. no. nun. Barb. in 4. vol. conf. 78. in 4. col. Non tamen dicitur euidenter expressum illud quod elicitur ex coniecturis. ita no. Ias. post Aret. in l. qui plures. in ff. de vul. & pupil. Vezinus.

DE VI, ET HOMICIDIO.

TITVLVS II.

Cui, quando, & quomodo vim vi repellere liceat, & hominem impunè occidere, vel non, & quid de homicida, vel ebrio, & furioso.

CAPVT I.

In vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ, non solum iure fori, sed etiam poli. Antõ. Nicel. in concor. gloss. concord. 56. commu. dicit. Villal.

Vis à priuato iniuste illata, nec ob vitæ defensionem, impunè propulsatur. com. inquit Raphael Ful. in l. vt vim. nu. 1. ad ff. de iust. & iur. E. Spærez.

Aggressorem occidens defendendo se, nūquam tenetur de occiso. communem dicit Gramma. in conf. 56. nu. 7. sed debet

mitius quam pœna capitali puniri. idem attestatur Socin. iun. conf. 117. nu. 17. lib. 3. Clar. lib. 5. senten. §. Homicidium. vers. scias tamen. P. Fichar. & Bonac.

Aggressus ab æquali non tenetur fugere, vt est comm opin. de qua D. m. Cæphal. inter confi. crim. conf. 103. nu. 11. in 1. Et no. quod stante statuto, q si quis fecerit insultum ad domum, puniatur. Domus in statuto accipitur pro habitatione, licet quis de ea non sit Dominus. Bal. in l. ait Prætor. §. item Pomponius. ff. nauat. caupo. stabula. Bonac.

Aggressus aufugere (nam aliquem fugatum esse quædam censetur iniuria) non tenetur. l. item apud. §. 1. ff. de iniur. Bart. in l. 1. num. 8. C. vnde vi. Et hanc communem Docto. conclusionem esse, inquit Alexan. de Imol. in confi. 109. num. 4. vers. quinimo. secundum magis communem conclusionem, vbi Apostillat. in verb. fugæ. in libr. 1. confi. plures auctoritates Docto. adducit. Et scribunt in hanc partem consulendo multa præclara & elegantia Bald. in confi. 312. in 4. vol. confi. & Steph. Bertrand. ab aliis non allegatus in confi. 290. nu. 6. cum seq. in 3. vol. 1. par. & in confi. 128. in 7. volum. confi. vbi ipse hanc sententiam communiter approbaram esse, nec ab ea in consulendo, vel iudicando recedi oportere, post alios refert: copiose hanc materiam prosequitur Barth. Romul. in explicat. l. vt vim. num. 58. 59. 60. & 61. cum seq. ff. de iusti. & iure. Kirch.

Vulnerans aggressorem, non potest vt dolosus puniri, etiã si excesserit modum inculpatæ tutelæ, vt est communis opinio. de qua Socin. iunior in consil. 36. num. 10. in 1. volum. Bonacoff.

Minantem alicui mortem, statim licet percutere. com. dicit Bart. inter confi. crim. diuers. conf. 88. nu. 21. lib. 2. & conf. 89. nu. 3. eod. vol. Cla. lib. 5. sent. §. homicidium. ver. sed quomodo. Et potest occidi etiam si alias erat solitus minas exequi. Grassus communi opin. c. 2. q. 3. Blancus in l. fin. nu. 183. ff. de quæst. P. Fichar. & Bonac.

Quæro, an propter minas licitum sit hominem occidere? Resp. multa circa hunc articulum consistantur Doct. Nam q non sunt verbera expectanda, sed terror & minæ sufficiant, vt quis se contra ingruens periculum tueatur cum aduersarij læsione, tenet gl. l. 1. C. vnde vi. Idem tenet Bal. l. 1. C. quand. lice. se sine iudi. vind. dummodo præcedant signa, & actus manifesti, quod percussurus erat aduersarius. Eandem opinionem, quod liceat occidere minantem, si est in actu, & non aliter, firmat Ias. d. l. vt vim. num. 14. & l. 1. num. 46. ff. de offi. eius cui mand. iurisd. Ang. Perus. l. omnimodo. C. de inoff. testam. Corfe. sing. metus. Hipp. in pract. crim. §. diligenter. nu. 87. & singu. 640.

Contrariam partem, quod propter solas minas aliquè occidere liceat, quando minans solitus est minas exequi. Docto. communi calculo approbarunt. Ita firmat Ias. d. l. vt vim. nu. 14. Et tenet Ang. de Perus. conf. 215. Chassanæ. consue. Burg. ti. des iustices. Rub. 3. §. 1. nu. 4. pro qua opi. est gl. in c. cū dilectus. verb. violentia. ext. quod met. cau. & faciunt quæ no. Abb. c. Abba. de his quæ vi metusvè cau. & per Bar. l. de pupillo. §. si qs ipsi Prætori. in 5. 6. & 7. q. ff. de noui oper. nun. per Bal. l. 2. C. de his quæ vi met. cau. Consuetudo namq; personæ minantis, & qualitas in id genus & similib. controuersis, sunt consideranda. secun. Cyn. & Petr. d. l. 1. C. vnde vi. Præterea cum minator minas suas exequi solitus sit, alter in periculo vitæ statim constituitur, aduersus q defensio tunc protinus rectè adhibetur, nec expectanda armata vi percussio. d. l. 1. C. quand. liceat se sine iud. Hæc communis conclusio mihi videtur vera, si intelligatur secundum Bal. vbi supra, quandocunque minans est in actu percutiendi, vt quia gladium strinxit, & in aduersarium ferebatur. Alias non licere puto minatorem occidere, etiam si alias minas exequi solitus sit. Ita quoq; docet Bar. d. l. 1. Quippe tñ, cum quis arreptis in nos armis mortem nobis aut vulnera minatur, potetia nocendi proxima actui, censetur in ipso actu adesse, merito tunc differenda non est tutela, alioquin ferro medicina paratur.

Hæc conclusio, q minis liceat obuiare, extenditur, & quandocunque minator minas exequi solitus est, & est vir potens, præsumptio contra eum oritur ad torquendum eum. ita tenet Specu. titu. de præsumptio. §. species. vers. Sed pone. Alberic. l. metum. C. quod met. cau. Bald. Ioan. de Imol. l. fin. ff. de hered. instit. Ias. l. 1. C. de ser. fugit. Felin. cap. cum oporteat. num. 9. de accus. cap. afferte. num. 12. de præsump. Alber. Brun. tract. de indic. col. 13. ver. quæro vterius. Ang. ibi Augu. Arim. tract. malef. verb. fama publica. num. 39. Hippol. d. §. diligenter. num. 85. & confi. 3. num. 13. Steph. Bertran. confi. 1. num. 7. volum. 1. confi. 127. nu. 12. vol. 2. confi. 293. nu. 17. vol. 3. Hanc opinionem dicit esse communem Marc. Anto. Com. opin. Tom. iij. N 3 Blanc,

Com. V. l. Opin.

Banc. repet. l. si. nu. 183. ff. de quaest. eam sequitur Chassane. vbi supra. nu. 11. Mich. Grassus.

Sed quæro, Quid si fugiendo euadere & ingruens periculum vitare potuisset, an impune aduersarium occiderit, vel potius fugere debuerit? Resp. pro parte affirmatiua, quod imo si quis fugiendo absque vi armata ab inimico se defendere possit, fugere debeat, est glo. iunct. rex. in cap. suscepimus. ver. interimeretur. extra de homici. vbi dicitur quem potius fugere debere, quam hominem interficere. Et gl. in clem. vnic. vers. non valens. de homicid. Bar. d. l. vt vim. dicit illud procedere in hominib. fugacibus, & infamata nationis, secus in magnanimis. Verum communis & recepta Doct. opinio est, quod nemo fugere tenetur, cuiuscuque conditionis sit. Eam tenet Bar. d. l. 1. C. vnde vi. Bar. conf. 16. lib. 2. Bal. Ias. & Dec. d. l. vt vim. Abb. c. olim. nu. 7. ext. de restit. spot. Alex. conf. 14. vol. 10. Corn. conf. 17. lib. 1. vbi communem asserunt. Nemo enim tenetur fugere à facie inimici, quoniam honorem suum & famam tueri debet. Præterea fugere alium siue terrere iniuria est, & quilibet iniuriam a se iure propulsat. Ergo nemo tenetur fugere. Quinimo fuga potest illi esse multo periculosior, quam resistentia & sic fuga illum non defenderet, igitur periculo se exponere non debet. Hanc partem sequitur Ange. & Salic. d. l. vt vim. ibi Claud. de Seyssel. & Curt. qui communem dicunt. Eam quoque tenet Fab. §. ius autem gentium. & ibi Ludo. Schard. communem dicit. instit. de iure natu. Hanc opinionem tenet quoque Zenzelinus, Petr. de Ancha. clem. vnic. de homicid. Abb. cap. significasti. el. 2. vbi dicit eam esse de rigore iuris veriores. Alex. de Imo. conf. 109. volum. 1. Et probatur hæc opinio expresse in d. l. scientiam. ad l. Aquil. & d. l. vt vim. qui textus generaliter loquuntur de vi propulsanda, quod verbum propulsare non fuga sed pugna illatam vim rejicere nobis licere denotat. Mich. Grassus.

Occidere possum impune aliquem, quem si non occidam, vir potens minatur mihi mortem, vt est com. opin. Kirc. commun. opin. centuria 3. concl. 64. item licet occidere hominē, quando occisor non venit vituperandus à comuni opin. Pau. de Cast. in conf. 278. de quo D. Maccagn. in lib. communium opin. 3. c. 3. nu. 8. Nam occidere licet hominem sceleratum. vt patet Exod. 22. plura Calcan. in conf. 2. nu. 33. fol. 11. Bonac.

Occidere possum impune etiam alium me non offendente, si aliquis potens cui resistere non possum, me interficere velit, nisi ego illum interficiam. Baldan. c. 1. §. iniuria. nu. 19. vers. sed pone quidam potēs mihi mandauit, q. occidam Tirium, aliās interficiet me, nunquid excuset, cum aliās vitam meam seruare non possum. de pace iuram. firm. & in l. 1. vers. 11. quæritur. nu. 24. C. vnde vi. Et hanc com. doct. sententia scribit Dec. in l. vt vim. plurib. adductis auctoritatib. nu. 9. ff. de iust. & iur. Licet autem ipse voluerit contrariam sententiam defendi posse per tex. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ibi. illum enim, solum qui vim inferre ferre conceditur. ff. ad leg. Aquil. ergo quis aliū occidere non potest. tamen postea ipse addit, adiecta declaratione vltiori à comuni sententia non recedendum esse. Quā tamen Modern. Paris. tanquam refragantem iuri ciuili. l. si te bonis. C. de iure del. b. & iuri diuino, in suis addit. ad l. vt vim. in verb. contrarium. litera D. non admittunt. Kirch.

Occidere licet offendentem patrem, filium, uxorem, aut consanguineum, aut cognatum. Ias. ibi nu. 27. com. dicit.

Amplia ad extraneum, si aliās vita eius non potest saluari ibi. nu. 29. com. dicit. limita tamen quoad incurrendum irregu laritatem. gl. si in clem. 1. de homicid. Idem.

Occidere licet furem nocturnum.

Fallit vt per Marfil. in l. si vt allegas. C. de fcar. Bonac.

Occisor, qui defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ aggressorem proximi sui occiderit, iure occidisse censetur, nec pœnam aliquam meretur, vt est communis opin. D. m. Alcia. in conf. 27. lib. 7. Bonac.

Transfuga ad hostes propter periculum reuelationis secretorum impune occidi possunt. com. dic. Claud. in l. eura. l. vt vim. ff. de iust. & iur. nu. 9. Cla. lib. 5. sent. §. homicidium. vers. plerumque etiam. Vnde eundem in eodem lib. §. fin. q. 68. vers. transfuga. P. Fich.

Defensione honoris sui causa licet alium occidere, nam periculum famæ æquiparatur periculo vitæ. l. iusta. ff. de manu. vindict. commu. est teste Bolenco in repet. l. capitalium. §. famofos. num. 161. de pœnis. refert Clar. d. §. homicidium. vers. idemque. P. Fichar. & Bonac.

Quæro, an pro qualibet iniuria personali liceat hominem interficere? Resp. q. sic secundum commu. & receptam Doct. sententiam, vt firmat Ias. d. l. vt vim. nu. 10. & 36. & ibi Francis. Zoannet. licet ipse in contrariam inclinet partem, & eam tenet Bar. in l. 1. nu. 7. C. vnde vi. Ang. Are. §. ius autem gentium.

De maleficiis

instit. de iur. nat. Ang. l. is qui aggressorem. nu. 2. ff. de fcar. & licet Deci. velit communem intelligendam esse, si talis iniuria personalis imminet, quæ cum vitæ periculo coniuncta sit. Tamen magis communiter Doct. loquuntur, etiam quando talis iniuria cum periculo vitæ coniuncta non est. arg. d. l. itaq. Placet mihi tamen sententia Decij, per c. significasti. el. 2. & ibi gl. extr. de homici. Mich. Grass.

Defensio bonorum & rerum quoque admittitur, non minus ac corporis & honoris, ita vt pro defensione rerum suarū, liceat alium interficere. com. dicit pract. Careri. nu. 29. & 30. Claud. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. nu. 43. & seq. Dec. ead. l. vt vim. nu. 31. Ias. in l. vt vim. nu. 23. quem refert Diaz, reg. 507. Did. in repet. clem. si furiosus. nu. 6. Plaza. lib. 1. delict. c. 28. nu. 25. Plot. in repet. l. si quando. num. 109. Menchiaca controuers. illust. c. 18. nu. 5. Nam bona & res vitæ æquiparantur vt dicit gl. in l. aduocati. C. de aduoc. diuers. iud. prout illam refert & communiter approbatam dicit Plaza in d. c. 28. vers. adnotanda vtiq. Cla. d. §. homicidium. ver. Hæc autem. P. Fichar. & Bonac.

Occidere alium est licitum etiam pro rerum defensione, glo. in l. vt vim. ff. de iustit. & iur. Bart. in l. furem. ff. ad l. Corn. de fca.

Ampliat in 3. casib. vt per Ias. in d. l. vt vim, & limitatur in 4. videas Diaz. reg. 507. Dona Fin.

Quæro, an pro sola defensione rerum liceat hominē impune occidere? Resp. gl. l. vt vim. ver. nam iure. ff. de iust. & iur. tenet quod sic. dummodo fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ. iuxta l. 1. C. vnde vi. quā sequitur Barto. Ias. Dec. Claud. de Seyfello, qui communem dicit. & Curt. ibi. Barto. l. 1. nu. 7. C. vnde vi. & l. furem. ff. ad l. Corn. de fcar. Zoannet. vbi communem dicit d. l. vt vim. glo. l. itaque. verb. latronem. ff. ad l. Aquil. & doct. in c. 2. ibi, te tuaque. de homicid. eam tenet Ias. in princ. instit. de act. nu. 69. Chastiana. in consuetud. Burg. vbi notabiliter examinat. ti. des iustices. Rub. 1. §. 5. fol. 42. col. 2. nu. 11. Damhaud. pract. crim. c. 78. nu. 2. communem dicit. Ratio est, quia res nostræ sunt hominis substantia, & vita. secun. glo. iunct. tex. l. aduocati. verb. vitam. ibi Bal. tenet. C. de aduoc. diuers. iud. Vnde sicut pro defensione corporis, ita & pro tutela rerum id permittum est.

Contrariam opinionem, q. s. pro solâ rerum tuitione non liceat hominem occidere, tenent Io. de Ana. Panor. & Fely. nu. 4. c. 2. de homic. & c. suscepimus. etiam si res aliter defendi non possint, cum nusquam illud iure probetur imo tex. in gl. d. l. vt vim allegati solum considerant periculum personæ, & non rerum. Namq. lex 3. §. cum igitur. loquitur, quando possessor in discrimen vitæ venerat defendendi suam possessionem, a qua aduersarius suus ipsum volebat armis delicere, vt patet ibi, q. cum armis venit. Vnde cum possessor defendendū suam possessionē constituitur in vitæ periculo, quia arma in ipsum feruntur, impune, si aliter defensionem rerum intētus, vitæ periculum euitare non possit, inuasorem occidit. Et ita textus ille recte loquitur in discrimine personæ principaliter. Similiter text. in l. itaque. ff. ad l. Aquil. simpliciter loquitur de periculo personæ, dum dicit insidiantem mihi. & in eadem l. §. lex duodecim tabularum. vbi simpliciter permittitur furem nocturnum impune occidere, sicque pro sola defensione. Dicendum est Caium ibi recitare nudam legis duodecim tabul. dispositionem, quæ interpretationem prudētum admittit, vt scilicet ita demum furem nocturnum impune quis occidere possit, si parcere ei sine suo periculo non possit, aliās non. Et ita interpretatur Vlp. l. furem. ff. ad l. Corn. de fcar. Et Sextus Cecilius referēte Gellio lib. 20. noc. Attic. c. 1. de personæ periculo principaliter. Secundum quem intellectum, non malè concordat ille tex. cum l. furem. licet Iason dicat vix illos posse ad concordiam reduci. & seruat etiam suam naturam aduersariua, de qua Ias. d. l. vt vim. Namq. in primo membro occido furem, & eundem grassatorem nocturnum, qui & rerum & salutis meæ insidiator venerat: in secundo autem occido furem diurnum, qui mihi principaliter non venerat insidiaturus, sed volenti mihi eum comprehendere resistebat armis.

In hac ardua q. Dec. quem sequitur Zoannet. d. l. vt vim, distinguit: aut quis defendendo res suas incurrit in periculum vitæ, quia aduersarius resistit cum armis, & impune licet occidere. d. l. furem. ff. de fcar. & d. l. itaq. d. l. 3. §. eum igitur. & hoc casu locus erit eomuni opinioni, quamuis impunitum magis sit ob vitæ periculum, quā rerum.

Aut vero solum agitur de periculo rerum, citra vitæ discrimen, velut si fugientem cum rebus furem insequor, & tunc impune occidendi ius non est. d. l. furem. Sed contra hoc vltimum membrum est tex. in l. sed etsi. in fi. ff. ad l. Aquil. vbi si fur potest apprehendi, non potest occidi, ergo a contrario sensu, si non potest apprehendi, impune occiditur. Vnde si vera esset conclu-

conclusio, q̄ furem non liceret occidere, etiam si res aliter seruari nequeant, esset directè contra istum textum, fateor quidem, si fur ille notus sit, non ita impunè fas esse tunc eum furem occidere; cum testimonio multorum cum fure de furto iure agere possit, secundum Bart. d. l. furem. Secus verò, si sit ignotus. Namq̄ne tunc insequendo si apprehendi non valeat, impunè occidere licet, & ita communiter intelligere Docto. refert Claud. de Seyfel. d. l. vt vim. ibi Curt. dummodo tamē res sint nō leues, sed magni pretij. l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad l. Aquil. Ad quam opi. ego tenendam moueor, quia magistratus impunè furem propter res suspendit, & si non sit facultas priuato adeundi magistratum, magistratus porrigit gladium, vt possit ipsius officio fungi. Vnde si priuato hoc casu id non liceret, nec magistratui permetteretur. Nam inuasiōe vtitur priuatus non priuata, sed publica vindicta. Mich. Grass.

Occidere hominem non licet pro rebus, vt est communis opinio canonistarum, de qua Benedict. de Vado foro Sempr. in repert. Fel. in vers. Cleici vel Laici, &c. Bonacoss.

Fallit vt colligitur ex distinctione quam ponit Blan. in praxi. crim. fol. 85. videas Carerium in ver. circa quarta. nu. 22.

Furiosus tenetur de homicidio, neq; de alio delicto l. diuus. ff. de off. praesid. facit tex. in clement. vnica. extra de homi. cap. aliquos. 15 q. 1.

Fallit vt colligitur ex distinctione, quam ponit Blan. in praxi. crim. fol. 82. videas Carerium in praxi. crim. §. circa quartū, nu. 13. fallit vt per Viuium in suis conclu. in vers. furiosus occidens. Don. à Fina.

Accedens ad hostes, non vt eis auxilium impendat, nec ad iacturam domini, sed vt sibimet profit, ne offendatur, dicitur dolo carere, & non esse in culpa, vt est communis opin. de qua Rol. à Valle in cons. 1. num. 9. in 3. vol. vide Ozacum in eius disputatione; post decisiones Pedemontanas. Bonacoss.

Violentus non potest contrauenire iuramento quod deferatur vim passo super rebus ablatis, nec ad hoc est citandus. ca. fin. quod met. caus. Marfil. in tract. de probat. ver. dicit etiam q̄ Ias. l. si quando. C. vnde vi. Bellac.

Damnum & interesse in quolibet genere violentiæ probatur per iuramentum. l. si quando. C. vnde vi. Bal. in l. 1. C. quod met. caus.

Vis compulsiua, vel expulsiua requiritur ad hoc, q̄ quis cadat iure suo, & sic communiter intelligitur l. extat. ff. quod met. caus. secundum Alex. in l. non dubium. C. de leg. Ioan. Dur. in art. restan. tit. 6. cau. 12. dicit communem. B. Villal.

Quoties Baro, aut alius potens vsus est aliquo iure pretenso super non potentem, & maxime quando ille arrestabat aut gagiabatur, aut arrestari, aut gagiari faciebat sine causae cognitione, tale factum ipsius baronis, aut alterius potentis praesumitur violentum & factū per vim. l. si. §. pen. ff. quod met. caus. Guid. Pap. cons. 65. nu. 4.

Parricidium per quem, in quem, & quando commissum intelligatur; & quid de occidente infantem in vtero matris, vel de venefico; & quando dolus in homicidio praesumatur.

C A P. II.

Ilius occidens patrem & pater filium, de parricidio tenetur. l. 1. ff. de parricid.

Ampliatur & limitatur per Carer. in praxi. crim. in tract. de homi. §. 2. nu. 128. Bonac.

Parricidium committit etiam is qui naturalem tantum patrem vel matrem occidit. communem dicit Alex. in l. 2. nu. 10. ff. de in ius voc. Villapand. in repe. 22. cap. 42. nu. 3. Plaza lib. 1. delict. cap. 41. nu. 5. & cap. 22. nu. 12. consideratur enim substantia filiationis non qualitas. praet. Carer. nu. 134. Clar. lib. 5. §. Parricidium. versic. quæro. P. Fichard.

Parricidium etiam commissum intelligitur si ultra patrem aliquis ex ascendentibus occidatur. ita frequentiore Docto. rum calculo receptum ait Plaza lib. 1. delict. cap. 22. nu. 3. Clar. d. §. Parricidium. versic. scias etiam. Idem.

Parricidium etiam committitur in fratre vel sorore, aut alio transuersali intra quartum gradum. per glo. in l. 1. in verb. penna. ff. ad l. Pomp. de parricid. quam frequentius receptam esse dicit Plaza in cap. 22. nu. 4. lib. 1. delict. Clar. d. §. parricidium. versic. sed quid. Idem.

Parricidium committunt tam femina quam masculi, qui parentes suos vel filios, ascendentes, vel descendentes, trucidant, vt est communis opin. Suarez. in verbo parricidij. nu. 15.

vel aliquem ex transuersalibus infra quartum gradum, vt est communis opi. nu. 18. Bonacoss.

Occidens existentem in vtero non punitur vt homicida. Bald. in l. quod dicitur. ff. de libe. & posth. per l. cum inter veteres. C. de fidei. liber. quod intellige nisi tale homicidium per malitiam, aut dolum esset commissum. quæstio. 2. capit. quod verò. 92. Socin. consil. 16. in 1. volum. Alexan. in d. l. quod dicitur. Bellac.

Occidens infantem non formatum, & animam non habentem, punitur extra ordinem, vt est com. opin. Blan. in prax. crim. fol. 80. nume. 33. D. Hercul. de cautione de non offendens. c. 20. nu. 5. Nouellus reg. 23. Duennas. Bonacoss.

Qui percussit pede mulierem pragnantem adeo quod fecit abortum, tenetur de homicidio.

Fallit vt colligitur ex distinctione quā ponit Blan. in prax. crim. fol. 78. nu. 16. Don. à Fina.

Veneficus pœna mortis punitur, sicut homicida & ideo l. Cornelia de sicariis coercetur. l. 3. §. adiectio. & §. seq. ff. ad l. Corn. de sica. & venefic.

Ampliatur & limitatur in 3. casib. vt per Lancil. in tract. de off. praeto. in tit. de veneficis.

Venenum dans, morte non sequuta non punitur capite sed pœna extraordinaria, vt est mag. commu. opin. Clar. §. homicidium. ver. punitur. praet. Carer. num. 19. quem refert Did. in repet. clem. si furiosus. num. 1. de homici. aliās si mors sit sequuta, q̄ia punitur capite. comm. est opin. ibi ver. venenum. Paris. consil. 167. num. 1. & seq. volum. 4. Carrer. fol. 92. num. 19. an autem portans arma venenata, plus sit puniendus, quam statutum de delatione armorum dicit, vide per Barb. in tract. de Card. lega. à latere. q. 5. nu. 25. tom. 11. fol. 192. Plaza. lib. 1. delict. c. 20. nu. 1. P. Fich. & Bonac.

Medicus malum praebens medicamentum, vt infirmus moreretur, debet puniri pœna mortis. Clar. quæst. 68. versic. medicus. Bonacoss.

Homicidium commissum in persona alicuius affinis aut sanguinei praesumitur casuale, & non factum ex dolo. gloss. & doct. in l. 1. C. ad l. Corne. de sicariis. Bal. in l. si. C. de hered. instit. Ias. in l. lex est. nu. 22. ff. de legi. Bonac.

Dolus non ex proposito excedens moderamen inculpatæ tutelæ, non punitur pœna mortis, sed alia extraordinaria. Grassus communium conclusio. lib. 1. c. 2. q. 9. Bonacoss.

Quæro, an dolo vel ex proposito excedens moderamen inculpatæ tutelæ, sit puniendus pœna ordinaria, vel mitiori extraordinariæ? Resp. hæc quæstio mirificè cōtrouersa est. Namque nonnulli existimauerunt taliter delinquentem tantum pro solo excessu puniendum esse. Bald. d. l. 1. quæst. 9. C. vnde vi. & cap. 1. in princ. num. 7. de pace tenend. Alexan. consil. 76. consil. 107. num. 7. lib. 1. consil. 24. nume. 2. consil. 140. consil. 24. nume. 5. lib. 2. consil. 119. lib. 7. Vbi dicit eam esse communem Hipp. praet. crimi. §. quoniam. num. 85. eandem dicit esse communem Zoannet. repet. d. l. vt vim. 2. part. num. 83. & ibi Ias. licet Dec. dubitet.

Alij verò contra censuerunt, pœna ordinaria puniendum esse. Bal. l. vni. §. nec verò C. de emend. seruo. Ant. de But. cap. significasti. el. 2. extr. de homicid. Dec. d. l. vt vim. & ibi Zoanne. Verum à communi non est recedendum, cum dolus malus esse non possit sine certa animi deliberatione, quæ non est in prouocato ad iram. Mich. Grassus.

Occidens Titium cum Sempronium occidere voluisset, punitur pœna extraordinaria. communem dicit Alban. consil. 30. nu. 1. & 2. Menchiaca illust. contro. c. 95. nu. 32. refert Clar. lib. 5. sent. §. Homicidium. ver. dicunt. P. Fichard.

Prouocatus qui deliquit regulariter non excusatur, vt est communis opin. Boer. consil. 4. nu. 28. Sed tamen mitius est puniendus, quia in dubio praesumitur, q̄ causa se defendendi, nō vsciscendi, fecerit, vt est communis opin. Clar. quæst. 60. versic. nunc quæro. Marfil. consil. 137. nume. 8. Et quia non dicitur in dolo, vt est communis opi. de qua Curt. iu. consil. 135. nu. 16. & seq. in 3. vol. ideo punitur extra ordinem. Etiam, si post sedatam rixam ex interuallo facit insultum in vulnerantem, vt est communis opi. de qua Clar. in §. homicidium. ver. scias tamen. vbi etiam concludit, q̄ in omnem casum occidens aggressorem, nunquam tenetur de occiso, sed tantum de excessu. Et in terminis statuti de homicidio ita dicit Bal. in c. 1. de iniuriis. Bar. in l. 2. de excep. Fel. in c. dilecti. de except. Corn. consil. 133. in 3. vol. Gram. decis. Neapoli. 37. Arnonus Soliloquio 23. Claud. reg. crim. 71. & seq. & est tex. in l. si. ff. ad l. Iul. repe. & inter cōf. crim. consil. 76. nu. 5. consil. 77. Bosfi. tit. de homic. nu. 91. Afflict. deci. Neapo. 37. nu. 3. Sed debet puniri pœna pecuniaria. Gram. voto. 23. nu. 20. Nouellus in tract. ad defensam. fol. 21. nu. 61. & seq. Moronus de fide, treuga & pace. q. 125. Et requiritur, q̄ Com. opi. Tom. iij. N 4 aliter

Com. V.l. Opin.

aliter euadere non posset, vt est com. opi. de qua Corn. consi. conf. 274. litera H. in 1. vol. Bonac.

Rixantes inuicem, si quis eorum fuerit aggressor, & nescitur quis fuerit primus, neuter punitur propter incertitudinē, quod procedit in pēna corporali, vt est com. opi. secus in pēna pecuniaria. Clar. q. 60. vers. vidi ego. Bonac.

Animus & p̄meditatio ad homicidium deprehenditur ex donatione omnium bonorum suorum, vt est commu. opin. Blan. in l. si. num. 19. ff. de quāst. Si habet inimicitiam cum occiso. Bonacoss.

Index potest a morte euadere homicidam quem impulit iracundia. Fel. in c. dilecti. in 6. col. de excep. fac. cons. Paul. de Cast. in 2. vol. cons. 192. Vezinus.

De ijs qui mortem sibi consciuerunt, & eorum bonis, & quid de se occidere volente, verum ab alio impedito.

C A P V T III.

Occidens seipsum alicuius criminis, scelerisve reus existens, punitur in publicatione bonorum, nisi h̄redē haberet. l. si. & toto titu. ff. de bonis eorum, qui ante senten. mortem sibi consci. & tenent Iaco. de Rauēn. & Petr. de Bellapert. in l. 2. C. qui testa. fac. poss. Io. Igne. cum alijs relatis per eum in l. 1. §. si tibi. nu. 109. ff. ad Syllanian.

In contrariam verō partem, vt suspectus de crimine, vel accusatus, vel in crimine deprehensus, si mortem sibi consciuit, hodie eius bona non veniant publicanda: inclinatur glo. in l. 1. §. 1. ver. Aduersus. ff. de iure fisci. & Bar. in l. 1. §. si. ff. de bon. damnat. & in l. 1. §. si. ff. de bon. eorum, qui an. senten. mor. sibi consciuer. per authen. bona damnatorum. C. de bon. damn. cum simil.

Et bona ista delinquentis circa seipsum lite super eo contestata non ipso iure, sed per sententiam publicari possunt, & debent. l. in fraudem. §. eius bona. & §. seq. ff. de iure fisci. glo. & omnes communiter, & ibi Bolog. in secundis interpretationibus, in l. 2. C. qui testa. fac. poss. & Bar. in l. 3. §. si. ff. de bonis eorum, qui mor. sibi consci.

Et vltra pēnam publicationis bonorum imponendam delinquenti p̄dicto circa seipsum, cadauer eius furca etiam suspenditur, & sic punitur quemadmodum si extraneum occidisset: secundum Rom. & Ias. in d. l. 2. per tex. ibi, Petr. à Plaza in ep̄to. causarum crimin. lib. 1. c. 23. sub nu. 17. & Carrerium late declarantem, in p̄act. crim. in §. homicidij. num. 123. cum alijs seq. vbi hoc duobus modis ampliatur.

Et ampliatur etiam in tentante sibi manum inferre, q̄ licet non perficiat actum, tamen puniendus esset: secundum Bar. in l. si quis aliquid §. miles. ff. de pēnis. & in l. transigere. num. 17. C. de transactionibus. & Thomam Gramma decis. 44. nu. 1. & ista est indubitata, & communis opin. Et iste p̄fecto in hoc casu veniret puniendus eadem pēna, qua puniretur si alterum vulnerasset: secundum Alber. Fulg. Pau. Castr. & Ias. nu. 4. in l. 2. C. qui testam. facere poss. Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de pēnis. Bald. in p̄oemio decretalium. Petr. à Plaza. in d. c. 23. lib. 1. causarum crimin. nu. 18. & seq. & Gram. in d. decis. 44. nu. 4.

Sed iste occisor ipsiusmet, nisi extitisset de crimine accusatus, nec in eo deprehensus, verum de crimine ipso tantum suspectus: tunc fiscus, vt bona rapiat, teneretur probare mortem consciuisse metu pēnæ, non autem impatientia doloris: secundum Petr. & Cyn. in l. 2. C. qui test. fac. poss. Barto. & alios communiter in l. fina. §. fina. ff. de bonis eorum, qui ant. senten. Baldus in l. fina. C. de iure fisci. libr. 10. & Ioan. Igne. in d. §. si tibi. num. 62.

Contrarium vero respondendum esset vbiunque non erat accusatus, vel in crimine deprehensus, & postea mortem sibi consciuit: tunc cerrē ob hanc p̄sumptionem, & veluti fictam confessionem, quæ est contra ipsum, onus probandi eius innocentiam reuertitur ad h̄redes ipsius, vt bona mortui tueantur. ita voluit Platea, in d. l. fin. C. de iure fisci, & Bartol. vbi supra.

Sed contrarium vt etiam hoc casu onus probationis fisco incumbat, firmavit Io. Igne. in d. §. si tibi. nu. 62. tamen in actu p̄actico tutum non foret discedere a sententia Plat. & Barto. tanquam tutiori, & veriori.

Caterum p̄missa limitatur non habere locum in vasallo occidente seipsum, qui ob hoc feudo priuari non debet: secundum Bald. in c. 1. quibus mo. feu. amitt. & Iaco. de feud. in vers. dictiq; vasalli promiserunt. il. 1. nu. 19. vbi ait ceteros Doctores transire cum ista opinione: quia delictum hoc non concer-

De maleficijs

nit Domini offensionem; ideo non debet, nec potest vasallus ob illud, nec eius h̄redes feudo priuari.

Et si scire cuperes antiquos, qui sibi ob varias & diuersas causas mortem consciuerunt, vide Ioan. Rauisum in officina Textoris in c. 1. ponentem ibi 164. qui varijs modis sibi mortem consciuere.

Et seipsum in casu occidere licitum non esse firmat, & luculenter probat Gulielm. Pepin. in sermonibus de destructione Ninivæ in sermone 35. col. 6. fol. paruo 285. & Alphonsus de Castro in tract. aduersus h̄ereses. lib. 10. in vers. seu cap. Martyrium. fol. par. 902.

Vbi etiam ostendit h̄reticum esse asserentem eos, qui seipsum occidunt, fore martyres censendos, eo quod mortem vltronei patiuntur.

Et denique occidens seipsum debet carere etiam ecclesiastica sepultura. c. placuit. 23. quāst. 5. & glo. in c. ex parte de sepul. Viu. opi. 560.

Bona illius qui seipsum occidit conscientia perpetrati sceleris de quo iam postulatus est, ad fiscum debent spectare. l. 3. §. 1. ff. de bonis eorum qui sibi mortem consci. l. in fraudem. §. eius bona. ff. de iure fisci. Bona verò illius qui se occidit tadio vitæ, vel doloris impatientia, propter mortem sui filij, vel pudore æris alieni non erunt publicanda, sed ad successores debebunt spectare fisco excluso. d. l. 3. §. si quis autem. ff. de bonis eorum. & cum varijs modis quis sibi mortem inferre possit, in dubio non videtur quod quis sibi mortem intulerit ob metum mortis: quare hoc probandum esset. Dec. cons. 438. maxime in eo qui accusatus vel inquisitus est de aliquo crimine.

Occidere se volens, punitur pēna mortis, etiam ab alio se occidere impeditus. commu. est opin. Clar. quāstio. 68. vers. seipsum. licet in p̄actica aliter seruaretur, inquit ibi Cla. quia non punitur affectus, nisi sequatur effectus ex generali consuetudine. Et isto casu occidens seipsum moritur intestabilis omnino, & testamentum prius factum annullatur, vt est commu. opin. ibi. & supradicta procedunt in eo, qui conscientia proprii sceleris sibi manus violentas intulit. Secus si impatientia doloris, furore, morbo, pudore, hoc faceret, quia morte non puniretur, nec bonorum confiscatione, nec eius testamentum rumperetur, vel annullaretur, vt est com. opin. vt ibi per Clar. Bonac.

Mortem sibi consciscere annexus, nec vnquam bonorum confiscatione idcirco plectitur. vt commune ait Bertr. consi. 134. nu. 2. lib. 3. nec vllum omnino supplicium pender, si non ductus sceleris alicuius cōscientia id molitus fuerit. quemadmodum commune cum multis verè attestatur I. Clar. in p̄act. §. vlt. q. 68. vers. seipsum. E. Suarez.

Officialis non est in culpa, si carceratus se laqueo suspēdit, Bal. in l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. A qui.

Assassinus quis dicatur, & quando impune offendi possit; deque assassinio ipso.

C A P V T IIII.

Assassinus est ille, qui aliquem christianum occidi p̄tione mandat alteri, siue infideli siue Christiano. commune dicit Aret. in cons. 163. num. 17. quem refert Plaza lib. 1. delictorum. c. 19. nu. 2. Capic. decis. 155. Clar. lib. 5. sent. §. assassinium. in prin. P. Fich. & Bonac.

Assassinus dicitur, siue homicidium mandet fieri per certum genus personarum, siue per quemlibet. vt est communis opinio. de qua Boss. tit. de mandato ad homicidium. nu. 16. Bonacoss.

Assassinus tantum dicitur, vbi interuenit pecunia, lucrique spes certa. vt est commu. opin. Bursi. cons. 20. nu. 40. Gabr. cons. 170. Et assassinus ipso iure amittit beneficium, etiam si est clericus. Gabriel. cons. 196. nu. 5. Bonac.

Assassini omnes illi dicuntur, qui pecunia, aliove precio conducti homines occidunt, seu percutiunt, nihil tale ab eis p̄cauentes, secundum Bar. in l. Cicero. ff. de pēnis. Ange. in l. sepulchra. C. de sepul. viol. Saly. in l. non ideo. C. de accus. Ioā. Ant. de Nigris super capitulis Regni in c. 7. frequens sub nu. 69. Gratum consi. 52. in causa huius nobilissimi scholaris. nu. 47. cum alijs seq. vol. 2. & D. Ancha. Vanchelium, & Probum in c. 1. de homicid. in 6. eam constitutionem intelligentes, in his, qui aliquem Christianum mandant occidi per homicidas pecunia ad id conductos, etiam si homicidarij Christiani sint, idemque tenent, & p̄mittunt Bar. in l. non solum. §. si mandato. nu. 13. ff. de iniurijs. & in l. Cicero. ff. de pēnis. Castren. in l.

in l. i. §. fi. de eo, per quem factum erit. Bal. & Saly. in l. non ideo minus. col. pen. C. de accusat. Ang. in l. qui sepulchra. C. de sepul. viola. Alex. consi. 166. lib. 7. Marfil. in pract. crimina. §. examinanda. num. 21. & §. diligenter. nu. 156. & in l. vnica. nu. 105. C. de raptu virginum. in princ. Grammati. voto 8. & n. & Capicius decif. 155. quorum opinio communis est, & consuetudine recepta, teste Aret. consi. 163. col. 11. & Io. Ant. de Nigris in d. c. 7. sub num. 70. & est adeo recepta, vt pauci Scriben. admodum refragentur, vt explicat etiam Hierony. Gabriellius consi. 170. Antonium & Paulum. nume. 6. cum omnibus alijs seq. volum. 1.

Vbi istam communem ita declaratam limitat, atque explanat non procedere in aliquibus casibus. Et primo vbiunque quis principali opem ferret.

Secundo, quod assassinus quis non dicatur, qui propriam iniuriam vlcisceretur, sociis pecunia conductis.

Tertio, quod assassini minimè dici possint, qui spe, vel gratia adducti sine promissione delinquerent. Et sic assassinus nō dicitur, qui sine pecunia alium occidit, vt alteri morem gerat, atque obtemperet, secundum communem scholam Doctorū, & communem opinionem, de qua meminit Ioan. Ant. de Nigris in d. c. 7. num. 70. vbi explosa per eum opinione contraria, sequitur istam communem, adducendo omnes Doctores pro hac parte, & est textus in cap. 1. de homicid. in 6. & firmat etiam Bosius in sua pract. crim. in rub. de mandato ad homicidium. nu. 14. & seq. & de communi prædicta meminit etiam Ant. Gabriellius in suis conclusio. de crim. concl. 1. nu. 34. vbi ex communi opinione vtiliter ostendit, sententiam necessario requiri declaratoriam super hoc assassinio, antequā quis pro tali condemnatur.

Quarto, quod assassinium non inducat generalis, & incerta promissio, prout discurret etiam, & probat Io. Anto. de Nigris in d. c. 7. nu. 73.

Quinto, quod assassinium haudquaquam inducant expensæ, sed potius aliquid aliud quod lucrum afferat remanens.

Sexto, quod assassinium minimè gentium reddit, atque inducit pecunia data, & consignata pro expensis redditus.

Sed assassinos tanto leges odio prosequuntur, vt assassinus ipse puniri queat, vt non consummato delicto. ita glo. in l. i. §. fi. §. quod quisq. iur. & in l. præsent. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt. Ang. & Bald. in l. i. §. hæc verba. ff. quod quisque iur. Ang. consi. 14. nos. per textum in cap. 1. de hom. in 6. & ita Lugduni Senatus Parisiensis iussu seruatum affirmat Ant. Columbe. singul. 4. Marfil. in l. si is qui cum telo. num. 70. C. ad leg. Corn. de Sicar.

Sed contrarium videtur concludendum in mandatore assassini, qui profecto non punitur non securo effectu, ita Dyn. & Ang. in l. apud Labeonem. §. si curauerit. ff. de iniur. Quod verum arbitror, vt scilicet mandans ipse puniri nequeat pœna ordinaria mortis, sed bene puniri posset, atque deberet pœna extraordinaria, secundum Doc. præmemoratos. Ang. consi. 14. nos Carolus, & Io. Ant. de Nigris in d. c. 7. nu. 66.

Et cum opinio hæc dubia quidem sit, & non careat contra dictoribus, etiam illustribus, Ideo in regno Neapolit. in anno 1573. sub die 16. Aprilis ad tollendum tale dubium fuit emanatum regium bannum, disponens, qd si quis solueret, aut promitteret pecuniam, aut aliquam aliam rem Mæuio, vt Titium interficeret, & Menius mandatarius acceptaret mandatum, & procederet ad actum proximum contra Titium, illumque solummodo vulneraret, & non occideret, tunc etiam non secuta morte, tam mandans, quam mandatarius ex clarissima dispositione ipsius regij banni, incurrunt pœnam vltimi supplicij, & mortis naturalis. Vinus opi. 74.

Assassinus, vt possit offendi, bannum cum indicij, quæ fuissent sufficientia ad inquisitionem, non satis est, sed requirunt testes examinatos idoneos, parte citata legitime, & probata verissimilia argumenta in assassinamento. vt est communis opinio. Bosius de mandato ad homicidium. num. 21. Bonacoss.

Assassinus, vt quis possit impune offendi, sententia requiritur. Bosius de mandato ad homicidium. nu. 21. communè dicit. Bonacoss.

Assassinium, vt probetur, non requiruntur tam clarè probationes, vt alias in criminalibus, sed sufficiunt probabilia argumenta. vt est communis opinio Clar. d. §. assassinium. verfi. præterea. Bonacoss.

Assassinamentum requirit pecuniam interuenisse, sed non est necesse vt sit mandatum. vt est communis opinio. Bosius de mandato ad homicidium. nu. 23. vide Parisium consi. 166. in 4. vol. Corn. consi. 249. litera R. vol. 1. Et assassinare secundū communem vsum loquendi est interficere clam cum magna

copia. communis autem vsum loquendi præfertur proprietati verborum. vt est communis opinio. de qua Gratus consil. 52. num. 51. in 2. volum. Bonacoss.

Vulnerans quando teneatur de occiso, vel non : & quid si duo, vel plures aliquem vulnerarunt, & ignoratur ex cuius vulnere decesserit.

C A P. V.

Vulneratus lætaliter, si mors superueniat, vulnerans tenetur de occiso. commu. dicit Soc. consi. 178. v. er. pro cuius. Si tamen appareat de aliqua culpa, vel negligentia vulnerati, vt si rusticus in caput vulneratus iuerit ad laborandum in sole, tunc vulnerans non tenetur de occiso commu. dicit Blancus in pract. crimi. nume. 96. Gramma. consi. 2. Clar. lib. 5. sent. §. Homicidium. ver. quandoque. Item si superuixerit quadraginta dies post vulnerationē, tunc enim secundum medicorum sententiam non præsumitur lætaliter fuisse vulneratus commu. dicit Riminal. consi. 281. nu. 2. Blancus d. nu. 121. Idem est si vulneratus ambulauerit post vulnerationem per triduum. Marfil. in l. si in rixa. nu. 56. ff. ad l. Corn. de Sicar. & in pract. crim. §. & quia. nu. 16. & consi. 7. nu. 26. in fi. quem refert Ant. de Padilla. in l. transfigere. nu. 59. C. de transa. Io. Arno. in soliloquio. 39. prosperè quadam. Clar. d. homicidium. ver. cæterum. P. Fich.

Vulneratus ex vulnere mortali si moriatur, præsumendum erit eum ex vulnere decessisse, & vulnerans de occiso tenebitur non habita ratione tēporis, siue statim moriatur, siue post certum tempus, dummodo constet illud vulnus fuisse mortale. Vulneratus autem ex vulnere non mortali si moriatur non præsumendum erit ex vulnere decessisse: propterea vulnerans non teneretur de occiso. quod si incertum sit an vulnus sit lætale vel non, & tunc si intra paucos dies vulneratus decesserit, præsumendum erit vulneratum ex vulnere decessisse, si semper vulnus in peius abierit. si verò post multum tempus mortuus fuerit ille vulneratus, & neque cōualuerit, vulnerans semper tenebitur. Si vero cōualuerit per tempus, & demum vulnus recruduerit, eo casu non ex vulnere, sed potius ex malo regimine præsumendum erit vulneratum decessisse, & neq; vulnerans de occiso tenebitur. Fely. in c. presbyterum. de hom. Sa lic. in l. 1. C. de emend. seru. Boer. decif. 323. Dec. consi. 415. Cor. consi. 273. par. 3. Bonacoss.

Vulneratus si processit de malo in peius, & intra breue tēporis spacium mortuus est, eo casu præsumitur mortuus ex vulnere. Hanc sententiam sequi omnes canonistas & legistas dicit Belong. in cons. 5. ver. 2. pro eadem. si tamen quadraginta dies vixerit post vulnerationem, non præsumitur ex vulnere mortuus. Et si vulneratus post illatum vulnus ambulauerit per triduum, similiter non præsumitur ex vulnere mortuus, vt supra in proximo verb. dictum est. Clar. d. §. homicidium. ver. cæterum si vulneratus. P. Fichard.

Vulneratus, si quadraginta dies vixerit post vulnerationē, non præsumitur ex vulnere mortuus. Similiter si post vulnus illatum ambulauerit per triduum, non præsumitur mortuus ex vulnere. Clar. in §. homicidium. ver. cæterum. & ibi alia, ad quæ me remitto pro breuitate. Bonacoss.

Vulneratus lætaliter ab initio, quandocunque mors sit sequuta, etiam propter defectum vulnerati, vel quia non fuerit adhibiti medici, vel adhibiti sed imperiti, non excusatur vulnerans, quin teneatur de occiso, vt est communis opinio. de qua Afinius inter consi. crim. consi. 107. num. 1. Sed si ab initio vulnus non sit mortale, sed est effectum mortale imperitia medici, vulnerans non tenetur de occiso, vt est cōmunis opinio secundum Afinium. ibidem num. 2. vbi idem dicit, si vulneratus sit mortuus ex mala vita, & malo regimine. Idem si qualitas vulneris poterat se habere ad salutem, & mortem, præsumitur mortuus vulneratus ex negligentia, vt est communis opinio ibi num. 8. vide omnino Corn. in consi. 194. in 4. volum. & consil. 283. eod. volu. & an vulneratus sit mortuus ex vulnere, nec ne, relinquitur arbitrio iudicis, attenta qualitate vulnorum, & aliis circumstantiis, vt est cōmunis opinio de qua Marfil. in pract. §. & quia. numero 16. in consilio 7. numero 27. Clar. in §. homicidium. vbi distinguit, vt per eum. & etiam commun. dicit Menoch. de arbitrio iudicis. casu 275. Riminal. nouiss. in Apostillis ad Rimina. eius patrum. consil. 281. litera A. & si uulneratus exculpat aliquem, dicens quod Titius eum non uulnerauit, non poterit talis torqueri ex indicij laborantibus contra eum. quia habet indicium iuocentia pro se, scilicet exculpationem uulnerati. Alex. consi. 30. nu. 13. vltimo

Com. V.I. Opin.

mo vol. & no. quod si potestas faceret decapitari aliquem, qui vulnerasset quendam mortaliter antequam ille moreretur puniretur, ut est communis Doctorum opinio, secundum Bald. in l. damni. §. Sabini sententia. ff. de damno infect. ubi dicit, quod in statutis maxime hoc est verum, quia requirunt actum perfectum, & consummatum, & donec est in eo spiritus, non potest dici mortuus: quia donec spirat sperat. Bonac.

Vulneratus an ex vulnere inflicto decesserit vel non, standum est arbitrio iudicis, qui considerata qualitate & loco vulneris, & relatione medicorum, considerata etiam longitudine temporis quo vulneratus superuixit post vulnus illatum, & aliis probationibus, aestimabit an ex ipso vulnere, an vero ex alia causa decesserit. Ita DD. communiter tenent, ut dicit Marf. in prac. crimin. §. & quia. num. 16. & cons. 7. num. 27. quem refert Apostol. ad Riminal. consilio 281. sub num. 1. Clar. d. §. homicid. vers. scias autem. in fin. Longitudo vero temporis qualis respicienda sit, vide in dicto §. homicidium. vers. ceterum. P. Fichard.

Vulnus an sit letale nec ne, item an vulneratus decesserit propter vulnus, vel propter malum regimen, medicorum est cognoscere, quorum debent esse duo. communem dicit pract. Conrad. nu. 7. Intellige tamen si haberi possint, nam ubi vnus tantum medicus esset in loco, illius solius dictum sufficeret. communem dicit Anan. in capitulo, significasti. numero decimoquarto in fine. de homicidiis. Et tales medici debent deponere cum iuramento. communem dicit Crott. de testib. num. 227. vers. 4. extenditur. quem refert Didacus. lib. 2. resolut. cap. 13. num. quarto. Tenentur tamen de credulitate tantum, non de veritate iurare. communem attestatur Anan. dicto capitulo. significasti. numero tertio. de homici. Si tamen medici dicerent vulnus esse mortale, & reus contrarium probare vellet, admittendus erit etiam si sententia super eo lata sit contra reum. communem dicit Affl. super prima parte constitutionum regni. rub. 13. num. 47. nam tales sententiae ex peritorum consilio latae nunquam transeunt in rem iudicatam. refert Clar. d. §. homicid. vers. scias autem. cum duob. seq. P. Fich. Si plures aliquem percusserint, & ignoratur ex cuius vulnere decesserit, nullus ad mortem debet condemnari. est communis opinio: secundum Alexan. in consil. 15. viso processu. M. Charian.

Plures vnum vulnerantes, vnico tamen vulnere letali, ut vulneratus moriatur, si ignoretur quis vulnus illud intulerit, omnes absoluntur a poena ordinaria, & condemnantur poena pecuniaria, communem dicit Bosius in titu. de homicid. nu. 26. Natta consil. 240. nu. 9. Riminal. consil. 23. idem est si plura sint vulnera letalia, & ignoretur ex quali mortuus sit, communem dicit Rol. consil. 63. nu. 10. lib. 2. Ang. de malef. in verb. & Andrean. nu. 21. Alc. de praesum. reg. 3. praesum. 44. num. 4. Si tamen ex proposito & deliberate homicidium commississent, omnes tenentur poena ordinaria homicidij. communem dicit Didac. in repet. clem. si furiosus. nu. 3. de homicid. refert Clar. lib. 5. sent. §. homicidium. ver. alia etiam. item si plura sunt vulnera, & vulnerantes certi, tunc illi tantum qui intulerunt letalia, vulnera tenentur de occiso. communem opi. ait Did. in d. rep. clem. si furiosus. ver. secundus casus. Clar. d. §. homicidium. vers. ut vero. P. Fichard.

Duo vnum & eundem vulnerantes, temporis tamen intervallo, ita ut vulneratus moriatur, tunc si primum vulnus non erat letale sed tamen incertum an vulneratus ex eo moriturus esset, primus tenetur de vulnerato, alter de occiso, si vero erat indubitatum quod ex primo vulnere euadere non poterat, tunc etiam primus tenetur de occiso. com. dicit Boer. dec. 323. nu. 10. Didacus in repet. in clem. si furiosus. nu. 4. de homicid. Plaxa. lib. 1. delict. nu. 8. Blanc. in prac. crimin. num. 96. refert Clar. lib. 5. sentent. §. homicidium. vers. Sed quid si reus probet. P. Fich. & Bonac.

Occisus seu interfectus si vnicum vulnus haberet, & plures fuissent in rixa vel mortuus haberet minora vel pauciora vulnera, quam fuerint numero homines contra eum in rixa, ita ut nesciretur ex quo vulnere esset mortuus vel quis ipsorum rixantium intulerit vulnus, tunc propter incertitudinem nullus ipsorum rixantium poena mortis puniri potest, per text. l. absentem. ff. de poen. & multa alia fundamenta quae cumulat Hippol. de Marfil. in sing. 17. incip. ter vel quater iam retro acto tempore. Et hanc communem & receptam sententiam esse scribit consulendo Hippol. de Marfil. in consil. 24. num. 9. vers. ex quib. omnibus satis patet comm. opi. glo. & Doc. esse. in 1. vol. consil. Kirch.

Plura vulnera vno ictu illata, ut cum bidente aut tridente, habentur & puniuntur pro vnicum tantum vulnere. communem dicit Alberic. in 2. par. statu. q. 38. Viuius in lib. communium

De maleficijs

opi. ver. statutum imponens. Clar. d. §. si. q. 84. vers. Hae autem. ubi dicit Bar. tenere, delinquentem etiam hoc casu debere pro pluribus vulneribus puniri, & ita quoque se semper vidisse in practica obseruari. P. Fich.

Vulnera etiam letalia inferens animo occidendi, non punitur morte, si vulneratus non moritur, ut est communis opinio, de qua Suarez vers. vulnera. nu. 100. Bonac.

Vulnera, etiam letalia qui animo occidendi infert, non aliter homicidij poenas luit, quam si mors re vera illius subsequatur, qui vulneratus fuit, ut commune doctorum effatum pronunciant Vital. de malef. in rub. de insult. nu. 15. Iul. Clar. in prac. §. homicidium. ver. ult. E. Suarez.

Vulnerati assertio non facit, aliquo modo indicium, ut est com. opi. de qua Turrius inter consil. crimin. consil. 81. num. 27. tom. 2. Bonacoss.

De homicidio patrato ad sui, vel consanguineorum, affinium, vel amicorum suorum defensionem, aut pro tuitione rei suae, & an quis offensum defendere teneatur.

C A P. VI.

Defensor propriae salutis in nullo peccasse videtur. l. si quis percussorem. ff. ad l. Corn. de Sic. Bellon. Defensio cuilibet permessa est. l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. paup. fecis. dicatur. l. ut vim. ff. de iustitia & iure.

Ampliatur in 6. casibus. & limitatur in 4. a Petro Duen, regula 182.

Fallit in multis casibus ut per Carrerium in prac. crimin. §. circa quartum. nu. 70. Don. a Fin.

Defensio quilibet permessa est. Ita pbat tex. l. ut vim. & ibi Bar. Ias. & Doct. communiter. ff. de iustit. & iur. & in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. pauper. fecis. dica. l. is qui aggressorem. C. ad l. Corn. de Sicar. & ibi Hipp. de Marf. Abb. c. olim. el. 1. nu. 15. & ibi Doc. de resti. spol.

Ampliatur haec conclusio, ut locum habeat quoque in Cardinalibus. Namque pro defensione corporis licitum est offendere Cardinales. ita tenet gl. c. fin. ver. percussit. de poen. lib. 6. & ibi Io. And. Ang. d. l. ut vim. ubi Ias. nu. 1. & Dec. nu. 7. Et hac dicit ibi esse communem opin. Francisc. Zoannet. Curt. senior consil. 20. nu. 39. Matth. de Affl. c. 1. §. porro. quae fuit pri. cau. in usib. feudo.

Ampliatur, ut procedat quoque in eo, qui cum aliter mortis periculum euitare non potuit, iussus a Tyranno alium interficit. Namque impune hoc fecisse traditur. Ita tenet gl. l. si familia. uer. agi poterit. ff. si fami. furt. quam sequitur Bal. c. 1. §. iniuria. nu. 19. de pace iur. firm. in usib. feud. & in l. 1. C. unde ui. Dec. d. l. ut vim. & ibi Flor. de S. Petro, & Franc. Zoannet. qui dicit communem esse sententiam, cum pluribus aliis relatis per Dec.

Ampliatur tertio, ut is, qui se defendendo, occidit suum inuasorem non incurrat irregularitatem. De hoc tex. est expressus in Clem. si furiosus de homicid. & ibi no. omnes Doct. ut firmat Pet. a Duen. in regu. 192. ampliatur. 6. dummodo occidat ad suam defensionem, non voluntarie, neque ex proposito, idem voluit gl. in summa. 23. q. 1. gl. & Abb. c. sicut dignu. nu. 14. de homicid. M. Grassus.

Defensio cuilibet est permessa. Grass. communi conclu. q. 1. c. 1. Amplia etiam contra Cardinalem, ut est communis opin. ibi. q. 2. Amplia etiam occidendo inimicu. ibi. q. 4. Dec. in consil. 482. nu. 15. communem dicens. Pet. Duen. reg. 191. & seq. Alex. in consil. 119. nu. 4. in ult. vol. ubi allegat etiam Ciceronem ad hoc. Limita, quando posset euitari alias periculum. alias licet. ibi. q. 3. limita in bannito, ut est communis opin. ibi. q. 2. Sed ubi per legem, vel statutum permittitur offensa, non est licita defensio. Pau. de Cast. in l. 1. nu. 6. C. quando liceat unicuique sine iudice se vindicare. Nam defensio affluenter & copiose dada est unicuique. Pau. de Cast. in l. omnes qui. C. de episc. & cleri. nu. 5. ubi etiam dicit, quod non ualet statutum, quod bannitus non audiatur etiam in defendendo, cum defensio sit de iure naturali, quae non debet auferri. Et hac quidem iudicialis defensio est etiam de iure naturali, ut est communis opi. de qua ibi per Cast. in fi. cui quidem defensionem reus in criminalibus non potest renunciare, licet iudices maleficiorum secundum ipsum quotidie faciunt renunciare. Cast. in l. pactum inter haec redem. nu. 7. ff. de pac. & in l. non tantum. nu. 4. ff. de appel. Ias. in l. quatuor. nu. 9. ff. si quis cautio. Bonacoss.

Defensio

Defensio corporis proprii contra insultantem, etiam iure Canonico permittitur. c. de homicid. in concord. glo. c. 56. Did. in repet. clem. si furiosus. nu. 1. Clar. d. lib. 5. §. homicidium. vers. Excusatur. P. Richard.

Accusatus de homicidio potest opponere simpliciter negationem, & quatenus probetur ad sui necessitatem fecisse defensionem, ut est communis opinio. Charia. in suo lib. comm. opi. vers. homicidium. Et si statutum dicat, quod sit respondendum accusatori simpliciter, tamen potest respondens dicere, quod fecit ad suam defensionem. Bald. in l. 1. C. de adul. actio. nu. 2. ubi latius. Item si quis sit accusatus de aliquo maleficio, respondendo accusatori, si dicat se non esse culpabilem de contentis in accusatione, potest iudex dicere non sum contentus ista responsione, sed respondeas, utrum commiseris maleficia vel ne. Et ille tenetur clare respondere utrum commiserit maleficia, vel non. Alb. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. obli. Quicquid tamen sit de iure, consuetudo iudiciorum admittit tale responsionem. Non esse dico me culpabilem de contentis in accusatione, vel inquisitione, ut ibi dicit. Alb. Bonacosi.

Negans homicidium commississe, si conuincatur, potest dicere se ad sui defensionem fecisse, ut est communis opinio. de qua Cagnolus post alios. in l. nemo ex his. num. 4. ff. de regul. iur. Bonacosi.

Reus conuictus de homicidio, potest se iuuare, quod ad suam defensionem illud fecit. Hier. Cagn. in l. nemo. nu. 4. ff. de re. iur. com. dicit. Villal.

Homicidium incontinenti commissum, & cum debita proportionem armorum, intelligitur factum ad defensionem, & non ad vindictam, nisi de contrario constaret. l. merito. ff. pro socio. Ange. in §. ius autem. vers. quartum. in l. i. de iure natural. Dec. conf. 459 & 469. Vezinus.

Probata aggressura, & insultu, si insultatus incontinenti percutit, semper presumitur percussisse ad defensionem, ut est communis opinio. Ancha. in c. 1. de homicidio. per gl. ibi communiter approbatam. de qua Rimin. in conf. 23. num. 17. vers. unde succedit. Bonac.

Defensio probatur ex testib. licet non deponant de defensione necessaria, ut est communis opinio. Gratius commun. opi. lib. 1. c. 2. q. 1. cautius tamen est, si testis dicat aduersarium ei insultum fecisse, ideoque causa defensionis interemptum, ut ibi plura. vide Ias & alios in l. vt vim. ff. de iust. & iur. & quomodo defensio interficiens aggressorem probetur ponit Corn. in conf. 133. in 3. vol. & in aliis suis consiliis. ad quae te ducet reperto. in verbo defensio. Bonacosi.

Quare, an probetur defensio, si testes deponant tertium occidisse ad sui defensionem, licet non dicant ad defensionem necessariam? Respon. Doc. variant. Namque a. ij existimant, quod debent deponere, occidisse causa necessaria defensionis, quoniam, scilicet, aliter se defendere non potuit, ita tenet Bal. vni. C. de confess. quia necessitatem alleganti incumbit onus probandi. Alij vero contra censuerunt, sufficere si testes simpliciter deponant, quod occidit ad sui defensionem, licet non dicant, ad defensionem necessariam. ita tenet Bar. conf. 100. lib. 1. Bald. sibi contrarius. l. solam. nu. 11. C. de testib. Alex. conf. 110. nu. 6. lib. 1. Zoannet d. l. vt vim. vbi communem dicit. 2. par. nu. 36. Defensio enim necessitatem quandam in se continet, quam testis potuit ex multis circumstantiis colligere, & ex imminente periculo, ideoque debet dari eius simplici dicto, & ab hac recedendum non est.

Cautius tamen facit testis si dicat, aduersarium ei insultum fecisse, ideoque causa defensionis interemptum. Namque ex eo, quod dicunt insultum fecisse, patet occisorem in periculo vitae constitutum, & ob id defensionem ei permissam. Mich. Grassus.

Defensio est permittitur illi qui provocatur verbis iniuriis, non facio, sed verbis, docto. in l. vt vim. ff. de iustitia & iure.

Fallit in multis casibus not. Folle. in praxi crimini. versu. recipiantur & defensiones. num. 11. & sequen. Don. a. Fina.

Defensionis propria iustum modum egressus, & alterius lesor non statuta sed mitiori poena plectitur, commune assero ex magna doctorum phalange in ordines digesta ab Ant. Gomez. de delict. cap. 3. nu. 34. E. Suarez.

Excedens moderamen suae defensionis mitiori poena plectitur. commune assero ex Gomez. de delict. capita. 3. num. 24. Don. a. Fina.

Rixa sedata, si vulneratus ex intervallo insultum faciat in vulnerantem, non videtur facere defensionis, sed vindictae causa, commune dicit Cepol. conf. cri. 43. in prin. Clar. lib. 5. sen. §. Homicidium. vers. scias tamen. P. Richard.

Quare, stante statuto, quod banniti possint impunè offen-

di, an bannito liceat se contra aggressorem suum defendere? Utilitas huius questionis est magna, quia bannitus prohibente rege tenetur se, & occideret aggressorem suum, ut homicidium puniendus esset.

Magna est in hoc art. inter Iuriconsultos controuersia. Nam plerique eximant defensionem bannito non denegari, cum indubita sit de iure naturali & non politico. d. l. vt vim. & non possit tolli a principe, ita Bald. in l. 1. nu. 15. C. unde vi. & d. l. vt vim. nu. 3. Card. in clem. 1. num. 32. de homicid. & Fel. in c. dilecti. nu. 6. de exceptio.

Altera est opinio, quod bannitus cum aggressoris sui lesione in casu permissio, non possit se tueri. Hanc sententiam firmat Bart. in d. l. vt vim. nu. 4. & ibi Ang. Paul. de Cast. & Deci. Eandem probat Floria. in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadru. pauper. Paul. de Cast. conf. 19. Nellus in tract. bannit. 2. par. 2. rep. quest. 49. num. 49. Hippo. in pract. crim. §. aggredior. num. 75. Et eam dicit esse communem Franc. Zoannet. d. l. vt vim. part. 1. num. 33. Cum enim ex forma statuti cuilibet sit facta potestas bannitum occidendi, quilibet offendens intelligitur in locum magistratus eo nomine subrogatus, & constitutus executor. Unde non licet se defendere bannito in actu licito. Si enim offensio est iniusta, necesse est defensionem esse iniustam, & prohibitam. Placet tamen mihi sententia Paul. de Cast. in d. l. vt vim. dum notabiliter distinguit, an statutum dicat, bannitum posse offendi, ut tunc locum habear communis opinio. Secus si dicat, quod occidens bannitum non puniatur, ex quo enim tunc non est permittitur offensio, sed impunita, licita est defensio. Itaque quid Hippol. vbi supra. num. 78. Puto tamen communem procedere, quandoque maxima salubritate causa tollitur naturalis defensio, quo casu non obstat fundamentum. Bald. Angel. si sic. ff. de legat. 1. Alexan. in l. cum mulier. num. 12. ff. solut. matrimo. Alber. l. omnes qui C. de episco. & cler. Et tenet expresse Deci. d. l. vt vim. nu. 3 & 4. Floria. d. §. cum arietes. Mich. Grassus.

Defensio licita est pro defensione & tuitione rerum, ut occidendo quis non teneatur. Bart. & doct. in l. vt vim. num. 6. ff. de iust. & iur.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. per Ias. in d. l. vt vim. num. 23.

Ampliatur in 4. casibus ut per Petr. Duenn. regul. 191. contrariam regulam facit Ioan. Bolog. & eam ampliat & limitat, limitationem ampliat in 4. casibus. in d. l. vt vim. num. 68. Don. a. Fina.

Defensio unicuique permittitur pro rei suae tuitione, & sic non solum occasione hac aggressor impunè vulnerari potest, verum etiam interfici. l. 1. C. unde vi. vbi glo. Bart. num. 2. & 7. ceteri communiter. Bart. nu. 6. Bald. Dec. num. 31. & omnes. in l. vt vim. de iust. & iur. Bart. nu. 2. & Mar. nu. 3. in l. forem. ff. ad l. Corn. de sicar. Afflict. in consil. Neap. lib. 1. rub. 13. num. 20. & §. 1. Ioan. de Amicis conf. 77. nu. 1. vbi exprimit istam esse communem opinio. & ita consilium Alex. de Neuo, conf. 83. per totum, & Bernard. Diaz, quoniam in reg. 507. & constat pariter communem fore ex consensu per Petrum Duennas, in regul. 191. defensio licita, vbi ponit hoc pro regula cum 4. ampliationib. sed hac apparet communis sententia Legistarum. Canonistae vero communiter firmiter contrarium. ut per Fel. in c. 2. num. 4. de homi. negantes fas esse hominem occidere pro defensione rerum, & defensio licita est quoque pro tuitione vitae, ac personae, cum vim ut omnes leges repellere permittant cum moderamine inculpatae tutelae incontinenti. text. est in cap. si significasti, il. 2. extra de homici. & in l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. A. qui. & in constit. Neap. pacis cultum. & not. Abb. nu. 15. cum aliis seq. & reliqui in cap. olim. il. 1. de restitu. spol. Afflict. in consil. pacis cultu. lib. 1. rub. 8. sub nu. 50. Ang. in tract. malef. in ver. Titius se defendendo. nu. 7. Pet. Duennas, in reg. 192. defensio cuilibet. vbi hoc pro regula ponit cum 6. ampliationib. & 4. limitationib. imo iure naturali defensio, etiam animalibus irrationalibus, permittitur censetur. text. est in l. 1. §. cum arietes. vbi Bart. & ceteri ff. si quadru. pauper. feci. dica. Similiterque unicuique permittitur defensio pro tuendo honorem suum, nam licet aggressus potuisset fugere, evitareque vulneris illationem, tamen fugam arripere non tenebatur, sed potius vulnerare, vel occidere, cum aliquem esse fugatum iniuria sit, & sic hoc casu potest quis impunè offendere aggressorem ratione iniuriae praedictae, ut voluerunt Barto. Ange. & Salyc. in d. l. 1. C. unde vi. Anch. & Card. Floren. in c. 1. de homi. Bal. in d. l. vt vim. 10. de Amicis, in d. conf. 77. nu. 5. vbi supponit illam esse communem sententiam, & Alex. de Neuo conf. 77. nu. 7. positum inter consil. crim. diuersorum collecta per Io. Bapt. Zileum. vol. 1. & hinc est quod aggressus aggressorem suum percutere, interficere potest impunè, si de vitae suae tuitione certus non foret,

foret, secundum glo. & Bald. in c. si perfodiens. extra de homi. glo. Barto. Bald. & Salyc. in d. l. i. C. vnde vi. & Bald. in l. 2. per tex. ibi. C. ad leg. Corn. de Sicar. sed primo defensio pmissa fieri permittitur cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est, cū paritate armorum. ita in terminis decidit gl. Bar. Bald. & omnes communiter in d. l. i. C. vnde vi. Barto. & alij. in d. l. vt vim, Marc. Ant. Blanc. in prac. crim. in 3. & vltima parte defensionis pro imputato, pro auxilio. num. 3. circa fi. d. prac. vbi hoc duob. modis limitat. & Ioan. de Amicis. in d. conf. 77. nu. 8. & 14. vbi fatetur istam esse communem sententiam. nam aggressus cum lapide, seu baculo, non debet se defendere cum ense, aut balista, huiusmodi enim armorum defensio iure non conceditur. secundum præcitatos Doctores. Item prouocato verbis iniuriis, tunc verbis non factis permittitur defensio secundum Specu. in tit. de accus. ver. quid si vocauit te latrone. Ang. & Ias. in d. l. vt vim. & Marcum Anton. Blancum. vbi supra. & Follerium in prac. crim. in ver. recipiantur defensiones reorum. sub num. 11. Secundò, vt defensio inculpatæ, licitaq; esse dicatur, necesse est, vt ad vitæ tutelam fiat, non ad vindictam, vt per gl. & alios. in d. l. i. C. vnde vi. vnde percussus ab insultante, si ex intervallo, sedatoque tumultu insultum fecisset in vulnerantem, censeretur absque dubio animo se vindicandi, non autem defendendi percussisse, secundum glo. Bart. Bald. & alios. in d. l. i. C. vnde vi. Ang. in d. ver. & Titius se defendendo. & Boer. decis. 168. sub nu. 7. cum aliis relatis per eū, vbi apparet istam esse communem opinionem, & communē inquit Io. de Amicis in d. conf. 77. nu. 12. & quamuis insultatus excederet modum, metamque defensionis in rixā, & percuteret, occideretque aggressorem ex proposito, & deliberatē, tunc nihilominus non veniret lege Corn. de Sica. puniendus, sed alia mitiori pœna, & sic de excessu ipso secundū lac. de Are. nu. 8. & Bal. in 9. q. in d. l. i. Ant. de But. nu. 37. & Abba. num. 15. d. c. olim. Ang. in d. ver. Titius se defendendo. nu. 36. & ibi August. in addi. Roman. singul. 520. volo commentare. Fel. in d. c. significasti. Alex. conf. 190. vol. 1. Aret. conf. 80. nu. 9. Cottam in memoriali. in ver. defensio. Foller. in prac. crim. in fragmentis. in tit. vnde vi. nu. 58. & Petrum Duen. in d. reg. 192. num. 5. & Boer. in d. decis. 168. sub nu. 7. & seq. vbi scribit istam esse communem opinionem, & ita consuluit Alexand. conf. 76. vol. 1. Corn. conf. 134. vol. 3. & conf. 107. volum. 1. & Fran. de Aluarotis Patavinus conf. 74. infero inter conf. cri. diuersorum collecta per Zilettum. vol. 1. quod quidem consil. ibi roboratum apparet subscriptionibus nonnullorum illustrium Docto. & sic secundum istos Doctores. si quis percussus est à Titio, & ipse insequitur Titium vulnerantem, qui arripiebat fugam, ac eū interficit, licet hoc non agat animo se defendendi, non potest pœna mortis puniri, sed mitiori. F. Viuius opin. 189.

Defensio rerum cum morte alterius etiam furis, de iure Canonico non conceditur. Ita communiter concludi inquit Fel. in c. 2. nu. 4. ext. de homicid. Ias. tamen in l. vt vim. num. 24. & 25. ff. de iusti. & iur. communem Doc. sententiam in contrarium esse voluit. Quā & receptiorem appellat Vasquius Menchiacensis in lib. 1. controuer. illust. c. 2. nu. 5. & c. 18. nu. 5. & latius in præfatione tract. de success. progressu. nu. 22. Sed cū alij illam conclusionem explicauerint, Ioan. Bernar. Diaz. in reg. 507. in verb. occidere. Fran. Viuius in lib. 2. commu. opin. opi. 85. in verb. defensio. & ornatiss. & excellentis virtutis & doctri. næ Iuriconsultus Raymun. P. Fichar. clarissimi ac doctissimi Ioan. Fichardi Francofordiensis Reipub. Advocati filius. Dominus & amicus meus, in verb. defensio. in com. opi. collectis ex lib. 5. sent. Iulij Clari, vltimus non extendo. De qua nouissimi quoque copiose scribit Barth. Romulus impugnans communem sententiam in d. l. vt vim. §. sequitur iam secunda pars. nu. 96. Kirhou. & Bonac.

Defensio consanguineorum licita est, vt si quis auxiliatur fratri suo, & interficiat alium cum eo rixantem, non incidat in pœnam homicidij. commu. dicit Grammat. conf. 89. inter conf. crim. posito lib. 2. nu. 10. Clar. d. §. homic. ver. Item locū. P. Fichard. & Bonac.

Defensio pro extraneis amicis suscipitur, & per cōsequens potest quis pro amico tuendo alium occidere, vt est communis conclusio, Kirco. Centuria 1. conclus. 64. Grassi. communi opi. lib. 1. c. 2. q. 5. vide Dec. in cōf. 678. per totum. & no. q. promittens alium defendere, non tenetur adimplere promissionem quantumcunque sciat illum indigere, nisi fuerit requisitus. Abb. in conf. 39. nu. 3. in 2. lib. Bonacoff.

Defendere alium non tenetur quis regulariter de iure ciuili. l. metum etiam. §. licet. ff. quod met. cau. glo. in l. culpa. ff. de regu. iur.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. quam te. de sent. excom.

Fallit vt per Carrer. in praxi crim. §. circa quartum. nu. 63.

Fallit vt per Viuium in ver. defendere offensum.

Fallit in 11. casib. secundum Io. de Villal. in l. diuus. de fca. num. 22. Don. à Fina.

Defendere offensum si potest, & delicto obuiare nemo tenetur de iure ciuili, secundum glo. in l. culpa caret. ff. de regulis iuris, quam sequitur Barto. in l. 1. §. Sed in eo. ff. ad Syllania. in l. metum. §. sed licet. ff. quod met. cau. in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. col. 1. Salyc. in l. quisquis. §. id quod. ff. ad l. Iuliam maiest. Rom. conf. 117. & ibi prudentissimus Dominus Horatius Mādosius in additio. in litera A. Fely. in c. qui alios. de heret. & in c. 1. col. 2. de officio delegati. vbi etiam Dec. col. 3. & Barb. col. 8. Anch. in c. dilecto de sent. excom. col. 2. lib. 6. Aret. in §. iuris. Insti. de iusti. & iur. & Ias. in d. l. vt vim. col. penul. & ibi etiam Bolognettus. num. 78. & istam scribit esse communem opinionem Dec. in d. l. culpa caret. num. 4. & Hierony. Cuccalon ibi in addi. in prin. & Francis. Conscius Decanus Senensis in c. 1. nu. 78. de off. deleg. & Bertr. conf. 297. viso, & ponderato consultationis themate. vol. 8. vbi consuluit pro ista parte. De iure vero canonico tenetur quis, si pōt obuiare delicto, tuerique offensum, vt per gl. in dicta l. culpa caret. & per Boer. decis. 83. num. 7. & ad hoc facit tex. in dicto c. dilecto. Tamen Andr. Siculus in d. cap. 1. affitmat opinionem dictæ glōf. non esse veram quia etiam de iure canonico nemo tenetur alium iuuare, & hoc in foro contentioso, secus vero in foro conscientie esse dicit, & ita iura citata, secundum eum intelliguntur, & idē tenet Anton de Butr. in cap. quantæ. de senten. excommunic. Abb. in cap. 1. de restitutione spoliatorum. col. fi. Bal. in l. 1. C. de seruis fugit. col. 4. Io. de Ana. in c. 2. de heretic. Salyc. in d. §. id quod. Legistæ omnes in d. l. vt vim. & Canonistæ in d. cap. quantæ. & Sanct. Antoninus Archiepisc. Florent. in sua Summa in 1. par. tit. 7. cap. 8. de homicidio. col. 9. versic. Quæritur autem vtrum teneatur quilibet. videlicet, quod dicta glōf. intelligatur in foro conscientie. & ista est communis opinio, vt constat per supra allegata, & attestatur Conscius in d. cap. 1. num. 84. & sequen. vbi etiam Dec. & Ias. in d. l. vt vim. col. pen. & Bolog. sub nu. 78. & Hierony. Gratus conf. 1. num. 40. 47. & sequen. lib. 1. Licet in mentionatis locis ipsi teneant contrarium, videlicet, quod de iure canonico quis teneatur aliquem iuuare.

Vnde dicit Ambros. quod qui nō repelleret iniuriā a proximo si posset, tunc tam incurreret peccatum ipse, quam ille, qui committeret delictum ipsum, seu inferret iniuriā. c. non inferenda. & c. sequenti. 23. q. 3. & cap. reos. q. 5. & ita firmant Rayn. Guil. & Thom. 2. 2. q. 79.

Ego vero semper hortarer omnes homines, vt obuiare deberent delictis propter periculum animæ, conscientieque, quæ cunctis rebus præferenda est, quando possent tutē, & absque aliquo vitæ discrimine, & haberent secum arma apta ad obuiandum delictis, & non aliter, ideoque non ab re in huiusmodi casu voluit Sanct. Antoninus vbi supra, quod tales nō teneantur se periculo exponere, & Bolognettus in d. l. vt vim. sub nu. 48.

Nam vbiunque quis defenderet extraneum, & eum tuendo alium occideret, non veniret puniendus. ita Iaso. in d. l. vt vim. nu. 39. vbi ait istam esse communem opinionem. & Philip. in d. c. 1. col. 5.

Et ob hoc non sit tibi in obliuione dictum Ang. in l. 2. per tex. ibi. C. de Sicar. vbi dicit, quod mediator interponens se cum baculo inter rixantes bono zelo ad effectum illos diuidenti, & occideretur ab aliquo ex ipsis certantibus, tūc enim delictum remaneret impunitum, & præsumeretur interfectus ad necessariam defensionem, & sibi adscriberetur, & imputaretur, esto quod vt prudens ipse debebat præparare, & interponere se cū talib. armis, cautelis, & circumstantiis, vt eius defensio aliquo modo nō redderetur debiliior, & Ang. vbi supra sequitur cum aliis allegatis per eum Alciat. in tracta. de præsumptio. regu. 3. præsumptio. 39. numero 13. & Gerardus in singul. 9. numero 2. tene menti. Capol. consil. criminal. 23. Marsil. in l. 1. C. de Sicar. & in l. Diuus. & in l. de minore. col. 1. ff. de quæstio. & Boer. decisio. 83. nume. 2. 4. 8. & 10. & decisio. 337. Et ita in anno 1573. ex his, mediante meo patrocinio, extitit absolutus Ioannes Angelus Danielis de oppido Placentiæ Ciuitatis Aquilæ à Magnifico Do. Capitaneo, seu Gubernatore Terræ Catignani de morte casu illata per eum cuidā famulo hospitis, qui se interposuerat inter ipsum Ioan. Angelum, & Ioānem Carolum Marini de Castro Podij Placentiæ miliones rixantes insimul nocturno tēpore in stabulo hospitiij, & dum altercabantur inter se. occasione amotionis clitellarum mulorum prædicti Ioannis Angeli de vno loco ad alium dolose facta per antedictum Ioannem Carolū, sed

Et vniuer. in delict. animaduers. Locus VIII. 103

ipse Ioannes Angelus detinendo malleolum mucronatum in manibus, intulit cum eo ictum in gutture memorati famuli absque dolo, atque eum trucidauit, & iugulauit. Et denique discussa causa in iure ex eisdem actis, & inquisitione formata, fuit seruatis seruandis absolutus, & repositus in sui pristinam libertatem.

Sed ista communis ita enucleata, & explicita interpretatur non habere locum in vasallo, qui profectio tenetur offensionem domini sui obuiare, secundum Iacob. Leo. consi. 117. nu. 18. inserto inter cons. feudalia Alberti Bruni, & ita tenent Docto. in d. l. vt vim. praesertimque Bolognet. nu. 82. & Boer. in d. decis. 83. nu. 6. & Gratus in d. consi. 1. nu. 49. & seq. vbi ostendit ista esse communem opinionem.

Ceterum hoc intellige cum grano salis secundum dispositionem cap. 1. quibus mod. feu. amit. vbi vasalli debent defendere Dominum salua eorum vita, & persona, quam praepone-re debent saluti dominorum: quia vasalli non sunt sicut serui, vt firmat gl. ibi, quam Afflic. nume. 46. dicit notandam, & signandam Et hoc idem voluerunt gloss. & omnes Feudistae communiter in cap. si a morte. de alien. feud. paterni. Aret. in l. quidam. colum. 4. ff. de verbo. obligat. & Curt. in tractat. feu. in 4. par. colum. 2.

Vnde aduerte, quod quemadmodum vasallus tenetur defendere Dominum, ita etiam Dominus versa vice obnoxius est vasallos suos iuuare, & defendere, secundum glo. in c. 1. §. contra omnes. in ver. fratrem. in tit. Hic finitur lex. vbi Aluarot. in medium reseruit istam esse communem opinionem, cui accedunt Iacob. de S. Georgio. versic. & promiserunt eidem Domino praesentare. colum. 9. Dec. consi. 469. visa. col. 1. Afflic. post Bald. de noua forma fidel. col. 6. pe. tex. ibi, Alex. consi. 15. visis col. 3. vol. 5. & Bertachin. in suo repertorio, seu Apostilla ibi in ver. vasallus seruit, versic. adde q. vasallus, vbi tollit omnia contraria.

Et hinc asseuerat Aluarot. in d. §. contra omnes, istam determinationem esse sacrosanctissimam, & terribilissimam aduersus Dominos, qui iuuare tenentur vasallos suos etiam aduersus patrem, fratrem, & filios: & si hoc non agerent, amitterent quippe, ac perderent proprietatem, & proprietas hoc casu consolidaretur cum vtili dominio, vbi hoc idem firmat Prapo. colum. 2. & faciunt notata per Pet. de Bella pertica de feud. capitu. fin. colum. 2. & per Barbat. consil. 111. illud. colum. penult. volum. 2.

Limitatur quoque antedicta communis in nonnullis aliis casibus traditis per Barto. & alios, maximeque per Bolognetum. nume. 80. cum aliis seq. in d. l. vt vim. per Anchar. in d. c. 1. Deci. in d. l. culpa caret. nume. 5. cum aliis sequen. Boer. in d. decis. 83. sub nume. 6. & Gratum in d. consi. 1. nume. 49. & seq. Vinus opin. 190.

Quaero, an quis teneatur alium defendere penitus extraneum? in hac q. Docto. variant. Quidam volunt sequi gloss. in l. culpa caret. ff. de regul. iur. quae distinguit inter ius Cano. & Civile, vt scilicet iure canonico quis alterum, cum honeste potest, defendere debeat, & verbis saltem iuuare. Iure autem civili si nolit, non teneatur, nisi ratione potestatis subiectus illi periclitanti quis esset. glo. l. vtrum. verb. conscij. ff. ad l. Pompei. de parricid. Dyn. cap. non est sine culpa. de regul. iur. in 6. Hanc opinionem tenet etiam And. Sicul. c. 1. ext. de offi. deleg. Abb. in c. 1. de rest. spol.

Contrariam opinionem, quod scilicet neque Canonico, neque civili iure, alterum quis extraneum defendere teneatur, tenet Barto. d. l. vt vim. & l. 2. §. sed in eo. ff. ad S. C. Syllania. Bar. l. metum. §. sed licet. arg. istius text. ff. quod met. caus. Eam opinionem sequitur Angel. d. l. vt vim. & ibi Bald. Dec. & Ias. communem dicunt, & eam communem dicit idem Dec. d. l. culpa caret. Salic. sequitur. l. quisquis. §. id quod. C. ad l. Iul. Maiestat. Abba. capitu. 1. de offic. delegat. Damhaud. in pract. crimin. capitu. 80. nume. 6. communem dicit. Zoannet. d. l. vt vim. par. 1. nume. 97. communem testatur, licet ipse inclinet in contrariam partem. Et mouentur Docto. communiter ea ratione, quia, si pro eo, quod quis facere tenetur, pecuniam accipit, vt faciat id, turpiter facit, & reddere debet, sed pro iuuando alium, si quis accipit eam pro mercede eximij laboris, iuste accipit, neque restituere cogitur. d. l. metum. §. sed licet. ergo. Hac communis conclusio intelligenda est, quem non obligari vinculo efficaci, vt conueniri possit, quia non legitur actio, aut poena in his speciebus constituta, sed humanitatis nexu teneri non dubito, quatenus homo homini officium debet. Mich. Grassus.

Mandans homicidium, vel delictum aut maleficium fieri, siue executum fuerit, siue non, qua poena puniatur & quando: & an & quando mandatarius de crimine teneatur, vel excusetur? Voluntas non facit mandatum.

C A P. VII.

Andans non dicitur proprie facere, sed interpretatiue. com. dicit Vincentius Paleot. inter cons. Alex. consi. 65. nu. 11. lib. 4. Clar. d. §. fi. q. 89. vers. sed quaero. Bonac. & Cherianus.

Mandans fieri homicidium, tenetur de homicidio propter mandatum: non autem ex mandato. commu. dicit Marian. in cap. proposuisti. nume. 22. vers. modo quaero. de foro compe. Bos. in tit. de for. compet. num. 109. Clar. d. §. fi. quaest. 89. Bonac.

Si mandauit alicui quod Titium vulneraret, vel verberaret, etiam si expresse dixi, q. eum nullatenus occideret, tamen teneor de occiso. c. fi. de hom. in 6.

Fallit in 4. casib. quos not. Ias. in l. si quis mihi bona. §. si coram. ff. de acqui. haer. nu. 7. contrariam regulam, scilicet quod mandatarius excedens fines mandati, in criminalibus efficit, quod mandans non teneatur. facit Carer. in praxi crimi. in §. circa. nu. 73.

Mandans Titio vt Sempronium vulneret, Titius vero eum occiderit, licet aliqui dicant simpliciter communem esse quod mandans non puniatur hoc casu de homicidio, vt Dec. consi. 482. nu. 16. & consi. 622. in fi. secundum quam refert etiam consil. Ant. de Rosel. Franc. de capitibus listae. & Ang. de Castro. inter consil. crimin. Cepol. consil. 35. 36. 37. & 38. Clar. tamen dicit quia vulnera non possunt dari ad mensuram, vt in proverbio est, ita distinguendum. Si mandatum sit percutere aliquem alapa vel baculo, & mandatarius occidat, tunc mandantem tantum poena extraordinaria puniendum, & hanc communem attestatur Plaza lib. 1. capitu. 15. nume. 1. secundum quam etiam consuluit Grammat. consil. crimin. 30. vide Corset. in Reperto. Abba. in versic. mandans. nume. 7. Capram regul. 80. vbi etiam dicit, quod mandatarius punitur de delicto vt principalis faciens, nisi se excusaret, quod iuste mandatum suscepit, secundum communem opin. ibi. nume. 24. Nec est necesse habere obedire. nume. 25. Non tamen in atrocioribus, sed in leuibus, secundum communem opin. ibi. nume. 26. Bonacoss.

Idemque esse si mandetur, vt aliquis sfrisetur, id est, vt facies cultello incidatur, vel vt famulus det alicui vnum gnocum, vt in casu Ias. consi. 118. lib. 2. Sed si mandatum sit vt aliquis vulneretur, tunc mandans tenetur de homicidio, cu nulla feret pars sit in toto corpore, praeterquam facies, vbi non possunt lethalia vulnera infligi, & hanc opinionem dicit communem Bos. in tit. de mandat. ad homi. nu. 10. secundum quam etiam consuluit Cepolla consi. crim. 34. Hanc Clar. d. §. fi. q. 89. vers. pone. P. Fich.

Mandans dominus post acceptam iniuriam famulo vel consanguineo aliquid in aurem, & ille famulus vel consanguineus paulo post aliquem interfecerit, tunc ille mandans tenetur de homicidio. commu. dicit Plaza lib. 1. delict. cap. 14. nu. 5. vers. iis sane praemissis. secundum Bart. in l. si ventri. §. fin. num. 1. ff. de priuil. cred. Clarus tamen putat dominum non puniendum poena homicidij, nisi alia concurrerent, puta quod dominus solitus esset talia facere, & quod iniuria esset talis pro qua verisimiliter debuisset mandare illum occidi, & in dubio putat tutius esse torquere dominum, & etiam punire poena extraordinaria potius quam poena mortis. Clar. d. §. fi. q. 89. versic. fin. P. Fichar. vide Ant. Gabr. in suo commu. concl. lib. 7. conclu. 1. Marf. sing. 181. Bonacoss.

Delinquens mandato alterius, mandato expresse vel tacite reuocato, ex tali delicto mandans non tenetur, vti communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 80. nu. 9.

Mandans delictum, eo non secuto, nisi atrox crimen fuisset, non tenetur, eo autem secuto, si expresse reuocasset mandatum, similiter non tenetur. Sin tacite, puta si mandatario significasset, nulla reuocationis mentione expresse facta, se in gratiam cum inimico rediisse, vel parentelam cum eo fecisse, similiter non tenetur, modo aduersario tale mandatum notum fecisset. l. 3. ff. de optio. lega. per not. in c. cum audientiam. de homicid. & in cap. cum quis. de sentent. excommu. lib. 6. & ibidem Pet. Anch. & canonist. communiter in cap. mulieres. eod. titu. & Guliel. de Cun. quem sequitur Barto. & reliqui Legistae commu-

Com. V. I. Opin.

communiter in l. si pecuniam. §. si seruum. ff. de condict. cau. dat. vt refert Bene. Capr. reg. 80. nu. 9.

Mandans alicui alapas dari, vel strifari, si homicidium subsequatur, non tenetur de homicidio, vt est communis opinio Suarez. vers. mandans. Et præsertim si mandatum reuocauit. D. Hierony. à Monte in suis quæstionibus. q. 15. per totum. & delictum non fuit consummatum. Sed si dominus mandet seruo, vt non reuertatur ad se, donec nouum de offendente audiatur, subsequenti homicidij tenetur, vt est communis opi. Suarez. vers. mandans. nume. 46. & seq. Et dixi fufius in meo tracta. de seruis vel famulis. Bonac. Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 89. vers. pone. cum seq. E. Suarez. hanc etiam communem dicit Boff. in tit. de mandato ad homicid. nu. 50. Ruyn. consi. 6. nu. 1. lib. 5. Chass. consi. 58. num. 8. hanc etiam communem dicit August. ad Ang. de Maleficiis in verb. & Sempronium. nu. 42. quem refert pract. Conradi, in decima ampliatio. Alex. consi. 28. nu. 5. lib. 4. refert Plaza lib. 1. delict. c. 14. nu. 5. & c. 15. nu. 3. Pract. Carer. nu. 37. & seq. quem refert Did. in repet. clemen. si furiosus. num. 3. de homici. Duen. reg. 307. Et hæc opinio locum habet etiam si iniuria facta sit domino, vel etiam ipfi famulo. vt communem dicit Carer. ibidem. nu. 41. Clar. d. §. fin. q. 89. vers. sed hic. Bonacoff.

Mandans facere homicidium, & mandatarius, qui illud perficit æquali pena puniuntur. Bart. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. ff. de acq. hæc. Bald. in l. mandatum. C. mand. Vide Bart. consi. 20. nu. 1.

Ampliatur per Marfil. sing. 181. ampliatur & ampliatio limitatur per Io. Bolog. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. nu. 359. & sequen. & num. 362. vbi dispositio loquens de faciente comprehendit etiam mandantem. & limitat in 3. casib. & nu. 371. limitat in 4. casib. sed reuocatum non intelligitur per longum tempus.

Fallit in 2. casib. vt per Rym. in l. sancimus. C. de testa. nu. 1.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 3. à Io. Villeumat. in repet. l. Diuus. ff. ad l. Cor. de siccar. fallit in 17. casibus vt per Carer. in praxi. crim. §. circa. nu. 75. Don. à Fina.

Pœna pari puniuntur mandans & mandatarius, cum statutum in rem loquitur, & est secutus effectus, vt est communis opi. Burs. consi. 20. nu. 1. Bonac.

Mandans non punitur vt mandatarius, in casu quo statutum prohibens aliquod delictum fieri, loquatur tantum in personam delinquentis, vt si dicatur si quis occiderit, si quis vulnerauerit, quicumque homicidium fecerit, &c. secus si loquatur tantum in rem & ipsum delictum, vt pro homicidio sit pœna mortis. Hanc doctrinam Bart. in l. sed si vnus. §. seruus. num. 2. & seq. ff. de iniur. & in laut. qui aliter. §. fin. nu. 3. ff. quod vi aut clam. communiter dicit approbatam Deci. in l. si quis id quod. nu. 88. & seq. ff. de iurisd. om. iud. & hanc etiam communem dicit Alex. in l. 1. in prin. nu. 23. ff. de verb. obl. quem refert Aug. in verb. Sempronium. nu. 33. Boff. in tit. de pœnis. nu. 14. Pract. Carer. nu. 59. Plaza lib. 1. delict. c. 1. n. 8. & c. 5. nu. 22. Vilapan. in repet. l. 2. c. 66. nume. 6. Teg. in pract. crim. cap. 10. num. 20. Contrariam verò, scilicet, etiam si statutum in personam loquatur, nihilominus mandans vt mandatarius puniendus sit communem dicit Gandi. in tit. de transact. in fin. quem refert Alber. in 3. par. stat. q. 44. nu. 15. ita etiam seruare iudices attetur prac. Carer. quæ quidem opi. locum habet, si statutum talem interpretationem à consuetudine receperit, sed absque tali consuetudine opinio Bart. proculdubio est magis communis. l. non solum. §. si mandato. nu. 19. ff. de iniur. communiter dicit Curt. Iun. consi. 137. nu. 4. Cotta. in verb. mandans homicidium. Gandi. de malef. in tit. de transac. & in tit. de pœnis, illum refert pract. Carer. nu. 121. Ias. in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. nu. 16. de acquir. hæred. Didacus in repet. cle. si furiosus. pract. Conradi. nu. 11. Et hanc opi. tanquã veriore & communiore dicit se vidisse seruari. Clar. d. lib. 5. §. si. q. 89. in prin. & d. §. si. q. 39. vers. sed quæro. P. Fichard.

Mandatarius excusat mandantem, si confiteatur delictum, vel homicidium fecisse ratione proprii odij, aut inimicitie, vt communis opi. de qua Paris de Puteo in tract. syndica. in §. tortura. il. 3. ver. dicitur communiter, in fin. Nouellus in tractat. ad defensam. fol. 57. nu. 88.

Mandatarius excusatur in delictis, propter mandatum superioris, modo id quod facit non sit de genere prohibitorum, ideoque operarij & fabri excusantur de eo qd operantur in re alterius ex mandato conducentis, secundum gl. in l. in rem. §. tignum. in glos. in fin. ff. de rei vend. quæ in hoc communiter approbatur, vt ait Soc. consi. 54. nu. 23. lib. 4. Ias. in l. de pupillo. §. nunciationem. nu. 7. de oper. noui. nun. Hanc etiam communem dicit Boff. in tit. de mandato ad homicid. nu. 12. Taeg. in pract. crim. c. 10. nu. 36. Roland. consi. 54. num. 6. lib. 1. Bald.

De maleficijs

conf. 144. lib. 1. consi. 314. lib. 1. consi. 463. lib. 3. & consi. 436. lib. 5. Si tamen illis operariis fuisset facta denunciatio siue protestatio, vt ab opere desisterent, non excusantur, commun. dicit Decius l. velle non creditur. nume. 3. de regul. iuris. quem refert Taeg. in loco allegato. nume. 47. & si tales operarij de nocte laborassent, non excusabuntur. communem dicit Plottus in repetitio. l. si quando. nume. 790. Intelligenda autem est supradicta decisio de mandatario. In delictis atrocioribus mandatum superioris nunquam excusat. communem dicit Iason. consi. 136. lib. 1. quod tamen ita intellige, vt non excuset à pœna in totum, sed in hoc vt mitius puniantur delinquentes. gloss. in l. 2. in princip. C. de sepulchr. violat. quam DD. communiter approbant, vt attestatur Didacus super 4. Decretal. nume. 7. in fin. Et hæc omnia de plano procedunt in mandato superioris, simpliciter loquendo, sed si mandans esset vir potens & seuerus erga eos quibus mandare potest, fortè in illo casu excusandus esset delinquens. vt iudicatum est in curia Neapolitana, ita referente Grammat. voto 38. Et ideo si princeps mandaret alicui vt aliquem occideret, aut se curaturum illum ipsum cui mandat occidi, tunc talis mandatarius excusabitur de iure ciuili. communem dicit Corset. in versicul. Metus sing. incip. an operatur timor. quem refert Pract. Carer. nume. 174. Taeg. pract. crimin. capitu. 10. numero 36. Idemque est si princeps mandet officiali vt aliquem sine processu suspendi faciat, poterit enim mandatum illud officialis licite & sine peccato exequi. & ad hæc allegatur decisio Cyni, quam communiter approbatam dicit Cagnol. in d. l. velle non creditur. nume. 10. de regul. iuris. contrariam tamen communem dicit Pract. Carer. nume. 110. & quod non debeat exequi, sed superfedere, & principi rescribere, magis communem dicit Taeg. in d. capitu. 10. num. 38. Denique excusatur etiam ille mandatarius, qui deliquit ex mandato illius qui licite poterat facere quod mandauit, vt si pater mandet alicui occidere filiam in adulterio deprehensam, licet ille mandatarius non sit mandantis filius, neque seruus. commu. consi. crimin. 4. Carer. in pract. numero 113. Hæc omnia Clar. d. lib. 5. §. fina. quæst. 60. versicul. Solet dubitari. Adde Francisc. Marc. decisio. Delphinal. 423.

Mandatarius est excusatus, quando sumus in his, quæ sunt de genere permissorum, vt quando conducitur operarius ad incidenda ligna, & bona fide incidit, credens fundum esse conducentis, vt est communis opi. de qua Bofsius tit. de mandato ad homicidium. nu. 21. Bonac.

Quidam cum iniuriam ab alio recepisset, dixit famulo suo, non reuertaris vnquam mihi in domum, nisi sentiam nouum de tali negotio: ille famulus iuit, & occidit eum, præsumitur quod mandato domini occiderit. not. in l. seruum fugitiuum. C. de ser. fugit.

Fallit in sex casibus, vt per Iason. in d. l. seruum. nume. 27. & sequenti.

Fallit in 8. casib. vt per Carer. in praxi crim. §. circa. nu. 37. Don. à Fina.

Mandans torqueri non potest, nec contra illum procedi, nisi constet de mandato expresse & præsumptiue, nec mandatarij dictum sufficit, nec mandantis dictum nocet mandatario, & antequam de auxilio inquiratur, necesse est, vt de mandato constet, vt est communis opin. Burs. at. consi. 22. nume. 2. Suarez. verb. mandator. nume. 44. Et statuto punitur conuictus mandatarius, loquente de mandante, vt est communis opinio Suarez. num. 46. si exequutum sit mandatum, vt est communis opinio. ibid. numero 48. vbi fufius. Bonac.

Allocutio ad aures non facit indicium contra mandantem, nisi fuerit secreta, concurrat inimicitia capitalis, & incontinenti sit sequutum homicidium. vt est communis opinio. Burs. at. consilio 20. numero 2. & consilio 35. nume. 32. Bonacoff.

Mandans non dicitur assassinus, nisi interueniat pecunia, vel spes aliquid quærendi, vt est com. opi. Burs. at. consi. 20. nu. 4. Bonacoff.

Quid si faciam aliquid voluntate tua, an videar face. ex tuo mandato, vide not. Alexan. in 4. vol. consi. 80. col. 3. vers. & per hoc etiam patet. cum alijs seq. Vezinus.

Voluntas non facit mandatum. fallit in duobus casibus. vt per Ioan. Bolognet. in l. post dotem. ff. soluto matrimonio. num. 104. Don. à Fin.

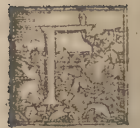
Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 104

DE FURTIS.

TITVLVS III.

Furta tum ciuilitur, tum criminaliter puniuntur:
& an vbicunque fur reperiatur? Furti inquisi-
tio quæ & qualia continere debeat. Et quid de
re furtiua apud aliquem reperta, & de furto no-
ctis tempore facto, & decus dote rei furto subla-
ta? & num contra furem in litem iuretur? In-
tellectus. l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis.

C A P. I.

Furta ita, & taliter leges, & iura abhorrent, ut con-
tra fures actiones ciuiles ad vtilitatem priuatam,
& criminales pro bono publico inducere curaue-
rint: & sic aduersus fures ciuiles, & criminales
actiones competunt. l. licitatio. §. quod illicitè. ff. de publica.
& l. fin. ff. de furt. & per Dec. confi. 20. col. 1. & optimè per Re-
uerendum Fratrem Ioannem cōciuem meum in sermonibus
quadragesimalibus, nūcupatis Lima vitiorum. in serm. 39.
de furto. q. 2. col. 2. & Fratrem Ioannem Tabiensem in sua Sum-
ma Tabiena in 1. part. in ver. Furtum. §. 2.

Si quidem contra fures agitur aliquando petendo pœnam
dupli, & aliquando quadrupli. §. dupli. & §. quadrupli. institu-
de actio.

Ideoquæ si aliquem furem condemnari cōtingerit ad mor-
tis pœnam vigore cap. Regni, incipien. ad hoc quod nostrorū.
iudex in eodem iudicio, instantia, & sententia condemnare de-
bet, & tenetur ipsum accusatum de furto ad pœnam mortis,
& ad rei furtiue restitutionem, vt est cautum cap. Regni. si de
furto. & ibi Andr. de Iser. in scholiis in verb. de ipsa crimina-
tione quæsitum, & ante dictum cap. voluit Glo. & Bart. in l. in-
terdum. §. qui furem. ff. de furt. & Innoc. in c. cum oportet. ext.
de accusat. aliter iudex ipse tenetur de suo proprio. Caue igitur
cum eris iudex in casu isto in iudicando, diffiniendove ne
gocia, ne erres.

Verum prædicta pœna quadrupli, in foro cōsciētiae nō est
permiffa, secundum Glo. in cap. fraternitatis. 12. q. 2. quam sin-
gularem esse scripsit Ias. in l. vt vim. nu. 22. ff. de iust. & iur. Mat-
thesil. sing. 23.

Et hinc Bald. in l. post decisionem. C. de furt. & in aliis locis
relatis per Dec. in c. quoniam contra. num. 129. de probat. di-
xit q̄ fures in foro poli duntaxat ad restitutionem bonorum
furto subtractorum tenentur, & ista est communis opinio, te-
ste Gomes. in §. ex maleficiis. nu. 14. instit. de actio. cui consen-
tit Frater Ioannes Tabienensis d. Summa Tabiena. in ver. Furtū.
sub nu. 2. in 1. par.

Et dato q̄ res ista furto subtracta, & iniuste occupata ab-
que culpa furis, seu violētī occupatoris perierit; nihilominus
fur tenetur ad æstimationem dictæ rei peremptæ etiam in fo-
ro conscientie, & animæ, secundum Thom. 2. 2. q. 62. art. 6. Syl-
uest. in ver. Furtum. §. 16. Glo. Anchar. in §. opposit. & Couar-
ruias in reg. peccatum. de reg. iur. lib. 6. vbi in 2. par. §. 6. nu.
1. & seq. fol. paruo 153. declarat istam opinionem, & explicat
cum ea omnes ibi communiter transire.

Imò fures ipsi videntur ita, & taliter legibus exosi, vt si pe-
nitentia ducti post patratum furtum restituerent rem furtiua,
furtoque subtractam domino, minimè euitarent pœnam fur-
ti. l. si ea mente. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. sed si vnus. §. si ea mē-
te. ff. de iniuriis.

Et quemadmodum fur punitur non obstante restitutione
facta de re furata, ita etiam raptor restituens rem raptam per
eum ante iudicium motum, non liberatur a pœna. l. pen. ff. de
vi bon. rapt. & Glo. in c. quod sicut. §. fin. de elect.

Et similiter publicani, seu gabellarij auferentes res nō pro-
hibitas alicui, si illas restituerent ante quàm conuenirentur,
non vtique euitarent pœnam, sed puniri deberent: arg. l. pe-
nult. ff. de vi bon. rapt. & ita firmant Docto. omnes communi-
ter, attestante Angel. de Perig. in l. si multi. de pub. contra Bart.
in l. hoc edicto. eod. titu. & in d. l. ea mente. contrarium asseue-
rantem.

Nec non furtum receptans, pœnam minimè euitat, licet il-
lud restituat, quamuis secus sit in seruo fugitiuo. l. 1. & ibi Bar.
ff. de seruo cor.

Et an sit locus penitentiae aliquando in delictis, vide Docto.
declarantes, & hoc planum facientes, & potissimum Ioan. de

Port. in l. si insulā. ff. de verb. oblig. & in l. quamuis. & ibi Docto.
& præsertim Roma. ff. de in ius voc. Glo. & omnes in l. Impe-
rialis. C. de nupt. Barto. in auth. sed nouo iure. C. de pœna iud.
qui malè iudic. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de episc.
& cler. & in l. 1. & l. 3. C. de ser. fug. & Pau. Castren. in l. qui fidē
de transactio. Viuius.

Pro furto potest quis criminaliter accusare & petere rem
ablatam sibi restitui, cum damnis expen. & interesse. l. qui
crimen. C. qui accusa. non poss. cum aliis alleg. per Angel.
Aretin. in tractat. malef. in ver. & vestem celestem. in 3. colum.
& latius in 15. colum. vbi all. l. interdum. §. qui furem. & ibi
Bart. ff. de fur.

Fures ita conditione conueniri poterunt, vt & conclusio,
& condemnatio ad dandum fiat commune pronunciant Ias.
Ale. num. 1. in l. si quis nec causam. §. vlt. ff. si cert. pet. et si illic
Barto. tantum concludi posse sentiat, vt possessio restituatur.
stentque ab illo Paul. Cast. Aret. & Soci. in fi. commune id as-
ferens, ac Purpur. nu. 3. Cuius sanè cōtrouersie ea mihi proba-
bilior concordia videtur, quam eodem in loco scripsit Ias. nu.
34. & Alex. nume. 3. Ias. in l. scire debemus. §. vltim. ff. de verbo.
obligat. vt libello id vitio non vertatur, sententia vertatur.
E. Suarez. & Bonacoss.

Furti inquisitio quæ & qualia continere debeat. vide nota-
biliter Soci. in 1. par. confi. 8. vbi primò dicit, q̄ debet poni va-
lor rei subtractæ. allegat Bart. in l. pœdius. ff. de incen. rui. nauf.
& alia. & subiungit non sufficere, q̄ ex verbis narratiuis pro-
cessus appareat de valore, nisi apponatur in conclusione pro-
cessus. Sed in hoc Aug. ari. in verbo, valoris & communis æsti-
mationis. dicit q̄ sufficit apparere in processu de valore. vt ibi
pereum. Secundò dicit esse apponen. quod res pertinebat ad
talem iure dominij, vel quasi: aliàs si simpliciter diceretur q̄
pertinet, non procedit inquisitio pro furto. al. Bart. in confi.
154. inci. videtur, dicentis. dictos accusatos.

Inquisitio sicut debet continere locum & tempus. Ita con-
fessio intitulati: Bart. no. in confi. 228. & ita tenet Cor. in 4. vol.
confi. 134. circa fi.

Furtum debet esse patens, & de furto prius constare debet,
saltem legitime ante omnia. Crauetra confi. 260. nume. 40. &
ista est communis opi. de qua Io. Amicus confi. 131. nu. 7. nec
de eo statuit iuramentū accusantis, quia esset testis in causa pro-
pria: contra. l. nullus. ff. de testib. Gratus in confi. 10. nu. 12. in
2. volum. & eo minus, si esset mulier quæ accusaret, & maxime
peregina, id est meretrix. Placa Epito. delic. cap. 34. Soc. iun.
confi. 1. nu. 102. in 1. vol. facit, quod dicit Corn. in confi. 14. li-
tera x. in 2. vol. & quando fit furtum oportet vt præcedat do-
mini acclamatio, vel vociferatio, vel lamentatio. Spec. in titu.
de pignorib. ver. & not. & in tit. de furtis. ad fin. nu. 25. Blancus
in pract. crim. fo. 35. nu. 25. ver. acclamatio. & not. q̄ statutum
de fure habet locum in raptore. vt est com. opi. de qua Bursa.
confi. 94. nu. 6. & seq. Bonacoss.

Furtiua res reperta penes aliquē, talis inuentio q̄ res
furtiua est penes talem facit indicium ad torturam contra il-
lum penes quem res furtiua reperitur, q̄ scilicet ille talis rem
furto subtraxerit Iul. Clar. §. furtum. ver. sed nūquid. Bart. in
l. fin. ff. de quæstio. per l. ciuile. C. de furtis. & l. in ciuilem. C. de
rei vendi. nisi ille doceat à quo ille eam rem habuerit. Angel.
in l. 2. & in l. fin. C. de quæst. docto. in d. l. in ciuilem. Hippol. de
Marf. in pract. caus. crimin. in verbo, diligenter. nu. 91. & pro-
cedit ea decisio vbi ille penes quem res furtiua reperitur, aliàs
esset homo malè famatus, & malæ conditionis & vitæ: secus
autem si esset vir bonæ famæ: quia contra eum cessaret omne
sinistrum, quamuis res furtiua penes eum inueniretur. d. l. in
ciuilem. Bal. in l. si. ff. de hæredi. insti. Hippoly. in eo loco. num.
90. commune affirmat August. ad Angel. de malefic. in verbo. &
vestem celestem. post nu. 19. ac latius I. Clar. in practic. §. vlt.
q. 21. ver. vlt.

Furtum de nocte factum potest probari per testes domesti-
cos, vt est communis opi. de qua Curt. iun. confi. 270. nu. 3. in
3. volum.

Custos rei furto subtractæ an possit torqueri sine indicij?
Ange. vbi supra, dicit q̄ sic, alleg. Bart. in l. 1. ff. de off. præfec. vi-
gi. Sed August. Ari. ibi dicit. quod Bartol. non dicit quod sine
indiciis possit torqueri: & si hoc diceret, ipse intelligeret quā-
do custos esset vilis, vt seruus, aliàs secus. Tu in hac materia,
adde Iasonē in l. si quando. col. 9. C. vnde vi. vbi dicit, q̄ si fiat
furtum alicui de nocte, est præsumendum q̄ fuerint vicini, &
possunt torqueri. allegat Bart. in l. dominus horreorum. ff. lo-
cat. & in l. 1. ff. fur. aduer. naut. & Bald. in l. 1. in princip. in bo-
na lectur. C. loca. vbi dicit, quod illi vicini debent torqueri,
de quibus magis suspicatur. alleg. etiam Bald. in l. pignus. C.
de pig. act. Et in simili de denegante restituere rem quam su-
scepit

scepit custodiendam, vt possit torqueri, vide Ioan. de Imolin
confi. 2.

Fures iuramento in litem sunt obnoxij, vt frequenter placitum asserunt Paris. confi. 109. nu. 30. lib. 3. I. Clar. in prac. §. furtum. ver. item contra furem. E. Suarez. & Bonacoss.

Iuratur in litem contra furem, vt est com. opi. Clar. in §. furtum. ver. item contra. quando. si res furata non extat. vt ibi. Bon. Iudex potest iubere rem furto substractam restitui. Ias. in §. ex maleficiis. in 16. col. insti. de actio.

Edictum iudex proponere potest ad instantiam partis, vt quicumque sciuerit apud quam personam, vel in quo loco reperiatur talis res, quæ dicitur furto substracta, debeat reuelare. communis est opinio. Clar. q. 27. ver. sed quæro. Quod intelligit scientem teneri reuelare, præterquam si ab ipso fure intellexisset. Et non modo potest fieri tale edictum, vt reueletur res furata, sed vt reueletur etiam fur. communis est opinio. Clar. ibi, ver. sed nunquid. Bonacoss.

L. interdum. §. qui fur. ff. de fur. intelligunt Doc. secundum doctrinam Bartol. ibid. nume. 4. & 5. quod iudex, qui principaliter cognoscit de crimine ad vindictam, possit etiam reum condemnare incidenter ad restitutionem rei, seu ad emendam damni passi, siue agatur per viam accusationis, siue inquisitionis. Licet dispositio d. §. qui furem. secundum sententiam receptam locum habeat, quando ageretur per viam inquisitionis, tamen iudex maleficiorum non potest reum condemnare ad restitutionem rerum ablatarum, seu ad earum valorem, & æstimationem, nec etiam ad damna & interesse, si non fuerit aditus a damnum passo, & officium eius imploratum, vt Bart. in d. §. qui furem. nu. 5. tradidit, dum vult, quod formetur libellus, in quo petatur reum puniri & condemnari, & rem restitui. tunc. n. dicitur agi, secundum eum, criminaliter per viam accusationis, & implorari officium iudicis civiliter super restitutione. ita quoque voluit Saly. in l. si quis ad se fundum. nu. 4. ver. his sic collectis. C. ad legem Iul. de vi pub. & priuat. Quam doctrinam tanquam cõiter approbatam plurib. adductis authoritatibus copiose explicat Rol. a Valle. in confi. 30. nu. 12. & 13. c. seq. in 2. To. vbi & ipse. nu. 18. aliam cõem sententiam quæ habet, q. dispositio d. §. qui furem. locum habeat, quando reus condennatur per confessionem veram, secus si per contumaciã, annectit, quia tunc iudex maleficiorum non potest inquisitum ad præmissam condemnationem in fauorem damni passi condemnare. Bal. in l. qui crimen. ver. item in criminali. nu. 23. C. de his qui accus. non pos. & ibi ipse inquit iudicem maleficiorum non posse condennare reum ad restitutionem rei ablatæ, nisi constet de maleficio per confessionem: quia tunc iudicis officium deseruit confessioni, non criminali accusationi, secus si probatio resultaret aliter quam per confessionem, quia ex ea non oritur officium iudicis. l. sed & si possessori. §. fin. ff. de iureiur. Quas doctrinas Rol. in d. confi. 30. nu. 18. & 19. latius prosequitur. Kirch.

Fures in foro conscientie ad quid teneantur, & quæ nam poena de iure illos maneat. Et quid de Cingaribus furibus, & de furum receptatoribus.

C A P. II.

Vt non tenetur nisi ad restitutionem rei furatæ, in foro conscientie, vt est com. opi. Clar. in §. furtum. ver. poena autem. Bonacoss.

Fur etiam pro leui re non excusatur, sed punitur vt est com. opi. Clar. in §. furtum. ver. pariter. Bonacoss.

Furibus poenam quadrupli iure impositam consuetudo iam antiquauit, atque aboleuit, ac si alicubi in vsu adhuc est, ad illam fures in conscientie foro non tenentur. commune asserunt Gomez. in §. ex maleficiis. nu. 14. insti. de actio. Hipp. in prac. crim. §. ex maleficiis. nume. 14. insti. de actio. I. Clar. in prac. crim. §. furtum. versicu. poena autem quadrupli. Quod tamen & a iure tum diuino tum humano abhorret, & vtilitati iuris parenti maxime reluctatur. sed ea de re alibi latius, atque opportunius agemus. E. Suarez.

Fures hodie castigari debent. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fugit. in cano. fraternitas. 7. q. 2. Bellon.

Furti poena de iure communi non est poena mortis. com. dicit Gomez in §. ex maleficiis. nu. 12. Insti. de act. Et licet in c. 1. §. si quis quinque solidos. de pace tenen. videatur constitutum quod pro furto quinque solidorum quis debeat suspendi, tamen illud intelligendum ibi est, quando cum furto concurrebat violatio pacis. com. dicit Gomez in d. §. ex maleficiis. nu. 2. & 3. Et q. illa poena in omnem casum hodie de consue-

tudine non seruetur, attestatur Gandin. de malef. in tit. de furib. nu. 10. Bal. in d. §. si quis quinque. nu. 1. & in auth. sed nouo iure. nu. 3. C. de ser. fug. Notandumque est q. Paris de Puteo in tit. de synd. nu. 5. dicit, q. proles illius Federici constituentis illud. c. & alij reges successiue, qui illam constitutionem sequuti sunt, malam vitam finierunt, nec generatio eorum ad tertium gradum peruenit. refert Clar. lib. 5. sent. §. furtum. versicu. Sed quæro quæ sit poena. P. Fich.

Fur de iure communi punitur poena mortis. Clar. in §. furtum. vers. sed quæro, communem dicit. Quando est fur famosus, & ter sit furatus, vt est communis opin. vers. sed pone quid in terminis statuti. Et licet de duobus furtis quis fuerit punitus, tamen pro tertio suspenditur, quia aggrauant delictum, vt est communis opin. Clar. ibi ver. quæro etiam. itidem si fuit pro duobus primis furtis per gratiam principis absolutus, quia per eum commissio tertio furto, suspendi debet, vt est communis opinio. ibi Clar. vers. sed quid. & debent tria furta esse distincta re, & tempore, vt est communis opin. Clar. ibi vers. vnum tamen. Bonacoss.

Fur debet furca suspendi, non decollari, vt est communis opin. Clar. in §. furtum. ver. est igitur. & no. quod suspensus, vel decapitatus, seu aliqua alia poena afflictus pro scelere, dum modo ipsum poenituerit, si illa poena est sufficiens pro delicto, prodest, vt in alia vita non puniatur de eodem delicto, quia scriptum est. Non iudicabit bis in idipsum. Abb. in c. ex parte. nu. 3. de sepulturis. Bonacoss.

Fures non ideo minus furti poenis plectentur, quod dominus rerum furto euerfarum protestetur furtum illud sua ipsius voluntate, atque autoritate fuisse patratum, vt communiter interpretibus probari renunciant. Cur. iun. in l. 1. num. 5. C. de furt. Iul. Clar. in prac. §. furtum. ver. item excusatur. Ant. Gom. de delict. c. 5. nu. 2. E. Suarez.

Fures furtis committendis assueti, & famosi fiunt, & furca plectuntur commune asserit Capol. in authen. sed nouo iure. nu. 19. C. de ser. fug. Habebitur autem & famosus, & furca dignus, qui vel tribus tantum vicibus furtum admiserit. commune pronunciant idem Cepo. vbi supra nu. 84. I. Clar. in prac. §. furtum. ver. scias. tamen. Chass. in consuetud. Burg. rub. des iustices. §. 5. in gl. sup. verb. pour la premiere fois. nu. 19. Ceteri autem fures nusquam crucis poenas dabunt vt communiter probatum testificatur, Gomez. in §. ex maleficiis. nu. 2. & nu. 3. Insti. de act. Ana. in c. ex literis. post nu. 9. de furt. Amplia, & si furtum imense quantitatatis susceperint, vt frequenter placitum effatur. Ant. de Vbal. confi. crim. diuers. confi. 71. num. 22. lib. 2. & alij, quos accurate refert Iul. Cla. in d. §. furtum. ver. sed an pro vno. E. Suarez.

Fur famosus est suspendendus furca, qui tria furta commisit, secundum Bal. in l. nemo. C. de epi. aud. & in auth. sed nouo iure. in prin. & ibi Cap. C. de ser. fug. sequi. Ang. in l. quod si no lit. §. quia assidua. ff. de ædil. edic.

Ipsa tamen Ias. dicit, q. aliter videtur tenere Alex. in confi. 110. vol. 4. incipiente, stante statuto ciuitatis Parmæ. allegas. q. ita tenent Iac. But. Ang. & Sali. in d. auth. sed nouo iure. §. quod fur famosus non debet furca suspendi. Et istud dicit Ias. sibi placere. & hoc ponderat. tex. in l. capitalium. §. grassatores. iuncto §. famosos. quæ iura sic inducta dicit tex. in §. famosos. q. famosi latrones debent furca suspendi in solatium interemptorum, & vt transeat in exemplum cæteris. ponderat ipse Iason istud verbum; interemptorum: quia videtur loqui de his qui in fratis publicis non solum diripiunt bona, sed etiam occidunt homines. item in d. §. grassatores. quæritur quæ poena debent grassatores puniri. & dicit tex. q. debent puniri capitali poena si in via publica cum armis bona diripiunt. Ergo simplex fur, etiam si sæpius furripuisset, non debet puniri poena capitalis. Et maxime quia in criminalibus. debet sumi mitior pars: & sic fur non debet suspendi, sed debet fustigari, & aliter puniri, secundum formam dictæ authent. sed nouo iure. qui est ad hoc melior tex. qui sit in iure. secundum Bald. in l. 2. ad fi. C. de noxa. Adde etiam eundem Iasonem in §. ex maleficiis. in 1. col. insti. de actio. Capol. in d. auth. sed nouo iure. in decimanona col. de ser. fug. Limitat Iason, nisi esset vnum furtum valde enorme: Quia tunc potest furca suspendi, dato etiam, q. statutum tria requireret: quia vnum furtum valde magnum æquipollet tribus. argumento. l. si is qui tres. §. si. de excus. tut. & quia licitum est ex causa leges, & statuta transgredi. secundum Innoc. in c. 1. de consti. Ita tenet Bal. in d. auth. sed nouo iure. in 1. col. & in c. 1. §. iniuria. in 2. col. de pac. iuram. firm. vbi refert ita tenere Cy. in d. auth. sed nouo iure. & ad hoc allega. etiam d. l. c. seruus. Et istud sequitur Panor. in c. inter alia. in vlt. col. de immu. eccl. & Ang. in d. ver. & vestem. in 5. col. in trac. de malefic. Vide tamen eundem Iasonem in d. §. ex maleficiis. in 2. col. Cepol.

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 105

po. in auth. sed nouo iure. in 13. col. & sequen. de ser. fug. Ang. instit. de vi bo. rap. & in d. §. ex maleficiis. Subdit Ias. in d. l. cū seruus. q. furtum dicitur enorme, licet sit modicū, qñ est valde scādaloſum: quia ex eo sequitur fractio publicę pacis. all. Bal. in c. 1. §. si quis quinq; solidos. per illū tex. de pace tenen. Ipse tamen Ias. tenet contrarium, post Sal. Ful. & Paul. de Cast. in d. auth. sed nouo iure. & Io. de Ana. in c. fi. de fort. Limita etiā nisi quis rem sacram, vel religiosam furto abstulerit, quia capita li pēna punitur. §. item. l. Iul. peculatus. instit. de pu. iud. Ange. vbi supra. in 3. in add. Arimin. Vide aliquid per Lud. sing. 3 19.

Quid si ex statuto debeat quis pro tertio furto suspendi. Et fur passus fuit pēnam primi & secundi furti, quia fuit fustigatus, vel huiusmodi: postea fecit vnū furtum quod est tertiu, an debeat suspendi? vide Ang. vbi supra. in 5. col. q. cōcludit q. sic. De quo etiam vide Felyn. allegantem infinitas remissiones. in c. sic. in 2. col. de testi. Cypol. in d. auth. sed nouo iure. in 21. col.

Cingari, seu vulgo cingani puniuntur statuto de furtis, si furta committunt, vt est communis opinio, de qua Plotus inter cons. crim. diuerſorum. consi. 132. tom. 1. Bonacoss.

Furem receptans punitur sicut & ipse fur. l. 1. ff. de recepta. dum tamen quis sciens eius conditionē receptet: secus si quis ignorans conditionem illius cum in domo retinuerit: tunc enim cessaret ea l. 1. Caupo tamen vel stabularius recipiendo quem non punitur: nam ex quo publicē in suo hospitio recipit omnes venientes, non tenetur se inquirere de eorum conditione: cum etiam inuiti teneantur omnes recipere. l. 1. in fin. ff. nauar. caupo. Bar. in l. omnes. de agr. & cēsi. lib. 11. C. Chassa. in rubr. des iustices. nu. 58. in consuet. Burgund.

Receptator furis tenetur eadem pēna, qua & ipse fur, vt est communis opi. Clar. q. 9. potest tamen defendi, vt ibi. versicul. quaro etiam. vide omnino. Quis nam sit receptator. vide per D. Hieron. à Monte in suis variis q. 17. nu. 15. & seq. & no. q. recipere in domo amicos humanum est, secundum Bal. in l. quicunque. C. de seruis fugi. Blanc. in l. fi. nu. 202. ff. de quæstio. & si quis scienter receptat sine aliquo lucro, vel sine spe lucri, non tenetur statuto de furtis. Crauet. consi. 18. nu. 22. Marf. in cōfi. 53. nu. 30. in 1. vol. Portius consi. 226. item limita non procedere in recipiente, & non abscondente, quia recipere quis dicitur, quando bannitum, vel furem abscondit, vel rem furatā abscondit. Bart. in l. 1. ff. de seruo corrup. & in occultis semper capimus interpretationem in meliorem partem. 6. q. 1. si omnia. & c. ex tuarum. de fortilegiis. additio. ad D. m. Alciat. in tract. de præsum. reg. 1. præsum. 7. in fi. Item limita, si de furto prorsus receptator quis esset ignarus. l. fi. C. de operis liberto. & opus esset quod præstaret opem furto l. 2. §. homines. ff. de vi bono. rap. l. 2. ff. de origi. iur. Bal. consi. 250. nu. 5. in 1. vol. l. 1. §. fi. ff. de receptato. Gram. consi. 37. nu. 21. Pasethus in consi. 185. nu. 2. & qui tenetur ex receptione & receptatione, non tenetur, si illam sine culpa & coactē fecit. Socin. consi. 90. num. 9. in 3. vol. Res autem reperta apud aliquem facit indicium ad torturam. fallit si sit homo bonę famę & conditionis. Marf. singu. 392. Et bannitus receptans alium bannitum non punitur. Cumio. in practica syndica. c. 8. nu. 45. Bonacoss.

Receptans punitur l. 1. C. de recepta. fallit in 8. casib. vt per Carerium in praxi. crimi. in tit. de homi. in §. homicidium. nu. 28. fallit in multis casib. vt per Marf. in l. 1. C. de rapt. virg. nu. 196. Don. à Fina.

Si quis accedat animo furandi, & non furetur, quia non potuit, punitur pēna extraord. Bar. in l. saccularij. de va. & extraord. cri. & in l. vulgaris §. qui furti. ff. de fur. Angel. & Aug. Ar. vbi supra in pen. col.

Addo Ias. in l. 3. §. si rem. ff. de acq. poss.

Fur pro primo furto qua pēna puniatur, & num repertus cum re furtiua alibi, quā in loco furti commissi, eo puniri possit; aut furans necessitate famis vel nuditatis adactus excusetur? & quid de fure illius rei, cuius dominus erat suus debitor, & ab eo aliter satisfieri non poterat?

C A P. III.

Vr non potest pēna mortis puniri pro primo furto, licet magno, vt est com. opi. de qua Alex. inter cons. cri. consi. 81. nu. 21. vol. 1. Bonacoss.

Fur vbicunque cum furto reperitur, accusari & puniri potest. Commune ait Did. à Couar. lib. 2. resol. cap. 20. nu. 15. & in pract. q. cap. 11. nu. 9. Viuius lib. 1. opin. Iudex domicilij. in fine. & qui multos in vtranque partem refert, ac latē ea de re

agens, immeritō tandem in contrariam partem, contra publicam vtilitatem discedit, Iulius Clar. in pract. §. vlt. q. 38. ver. tu fcis. E. Suar. & Bonac.

Fur repertus cum re furtiua alibi quā in loco, in quo fecit furtum, non potest puniri, vt est communis opinio, vt per Grassum in suo communium opinionum lib. 2. cap. 10. quæst. 4. Marfil. sing. 77. vnde fur qui furatus fuit Florentiæ, & portauit furtum secum Bononiæ, puniri non potest. & dum iste casus de facto occurrisset in ciuitate Ferrariæ, Illustrissimus Dux Hercules ita iudicauit, vt attestatur Petr. Rauennas in suo Alphabeto aureo. in verbo, fur, si furatus. vbi communem opinionem dicit, vide Bosi. de furtis. nume. 18. Riminal. consil. 7. per totum. Capici. decisio. Neapoli. 104. Alexan. inter consilia crimin. consil. 71. nume. 18. in 2. tomo communem dicens. & not. quod si quis scienter vendit rem alienam, furtum committit, & de furto punitur, si ipsam rem tradat verē & nō fictē per constitutum, Tiraquel, de constituto. in 3. part. 26. limitat. numero 3. vide Suarez. versicul. furto. numero 407. & sequen. & vide D. Brunorum à Sole consilio vnico. numero 52. & nume. 155. vbi si quis sit repertus cum re furtiua, si tamē talis sit bonę vocis, conditionis & famę, illa inuentio non facit aliquod indicium ad torturam contra ipsum, vt est com. opinio. de qua ibi fufius. vbi ponit exemplum in strazarolis. Bonacoss.

Fur excusatur propter necessitatem famis, vt est communis opinio. Clar. d. §. furtum. vers. quandoque. Bonacoss.

Furans, ac furripiens commestibilia, & cibaria in extrema famis necessitate constitutus, seu subtrahens nuditatis necessitate vestimenta, vt quia infirmus est, & non potest quærere victum, vel carestia est, excusatur à pēna furti, tam in foro poli, quā fori, dummodo sufficientem non excesserit quantitatem. in cap. discipulos. de consecratio. distin. 5. in cap. si quis extr. de furt. per Archid. in cap. pēnale 14. quæst. 5. Et sic tempore necessitatis extrema licitum est furari, & ista est communis opinio Docto. teste Cagnolo in l. quæ propter necessitatem. nume. 3. 5. 7. & sequen. ff. de regul. iur. & ita tenet etiam Abba. in fin. & Ana. circa fin. in cap. 5. de furt. & Angel. in l. 2. §. cum in eadem. ff. ad leg. Rhod. de iact. Bonifa. de Vital. in tract. malef. in rub. de furibus. & latronibus. nume. 29. fol. paruo 90. Alexan. de Neuo consil. 103. num. 1. & sequen. Marian. in cap. si quis propter. nume. 12. de furt. Panor. in cap. quoniam. de simon & in d. cap. si quis. Card. in clem. 1. de homicid. in 5. oppos. Felyn. in cap. omnes leges. distin. 1. Bald. l. 2. §. sed scilicet voluntate. ff. ad leg. Rhod. de iactu. Burf. consi. 16. nume. 63. lib. 1. S. Antoninus Archiep. Floren. in sua Summa in 1. par. tit. 1. c. 15. de furto. sub vers. de furto in genere. vbi hoc vtiliter declarat. & in 2. par. eiusdem summæ. cap. 15. de furto. colum. 6. vers. quod si quis furatur propter necessitatem. Frater Ioannes in sua Summa Tabiena in 1. par. in vers. furtum. nume. 7. Couarruias in regula peccatum. de reg. iur. lib. 6. in 2. par. §. 1. fol. paruo 67. celeberrimus D. Cornelius Benincasius Perusinus in tractat. de paupertate. quæst. 7. 11. speciali nume. 20. cum alijs seq. fol. paruo 105. & Foller. in pragmatica de censibus. in ver. Nicolaus Episcopus. num. 218. fol. 127. in quibus locis infinitis propē authoritatibus approbant istam sententiam, & fatētur communem esse.

Et aduerte, quod necessitas extrema tunc dicitur, vbicunque periculum vitæ imminet, cui aliter, quā per istam acceptionem cibariorum subueniri non potest, vt per Thom. in 2. 2. q. 66. art. 7.

Ceterum si ab amicis, vel ab alijs petendo inueniret victū, & ob verecundiam non peteret, vtique non excusaretur à furto subtrahendo ab alijs, vt voluit S. Anto. in d. c. 15. sub eodem vers. quid si quis furatur propter necessitatem.

Sed iste fur, qui propter inuitabilem necessitatem aliena subtrahit, licet prædicta licitē subriperit, tamē si ad pinguiorem fortunam peruenerit, restitutionem subtrahentium bonorum facere tenetur, secundum Abb. & omnes Canonistas cōmuniter. in capitu. si quis. ext. de furt. & Cagnolum in d. l. quæ propter necessitatem. nu. 8. aliosque quāmples relatos per Couarruiam, loco de quo supra, vbi explicat istam esse communem sententiam.

In contrariam vero partem, videlicet, quod accipiens rem alienam in extrema necessitate constitutus, deueniensq; postmodum ad pinguiorem fortunam, non teneatur restituere re subtrahentem, & præsertim consumptam, inclinavit Scotus in 4. sententiarum, & Bartholomæus Fumus in sua Summa Armilla. in ver. Furtum. nu. 10. fol. paruo 243. vbi admonet istam esse communem opinionem. Summ. Sylustr. quam refert Couar. in repetit. c. peccatum. & cum improbanda distinctione probat Iul. Clar. in pract. §. furtum. vers. sed vidi. Verius & etiā indi

Com. opin. Tom. iij.

O

stinete

finiē contrariū est quod etiā cōe effatur Marian. vbi supra.

Item licet alicui rem alienam furari æquivalentem, quando rem suam occupatam ab aduersario opulenti, & potenti aliter habere non potest, vt est Glo. in c. ius gentium. i. dist. & ita tenet Inn. in c. olim. il. i. nu. 8. de restit. spol. Alex. conf. 135. nu. 1. vol. 1. & conf. 127. nu. 8. vol. 1. Feli. in c. quoniam. nu. 13. de simo. & in c. 2. de sponsalib. in fin. Afflic. in constitut. Neap. lib. 1. rub. 7. nu. 37. Marfil. in sing. 177. & in sua pract. crim. in §. cōstante. nu. 36. & seq. Foller. in d. loco. num. 116. Frater Ioannes Aquilanus supremus Theologus melius, quā alius, quē hucusque viderim in sermonibus quadragesimalibus in serm. 36. qui sequitur me non ambulat in tenebris. q. 3. col. antepen.

Vbi hoc ampliat procedere similiter in vfura, fraudulētia, rapina, & aliis damnificationibus iniuste passis, vt quis tūc in consciētia ab istis vfurariis, & dāna inferentibus aliud eiusdē valoris furto subtrahere, ac accipere possit, & sequitur etiā huiusmodi ampliatiōe S. Ant. in d. c. 15. 2. par. sub vers. de furto in genere. & Cottā in memoriali. in vers. dolū bonū. circa finē.

Vbi tenet, q. creditor potest furtiue accipere propria auctoritate rem sui debitoris, & idem firmat Marfil. in d. §. cōstante. nu. 37. & Neuiz. in Sylua nuptiali. lib. 3. nu. 43. vbi concludit hoc etiā in consciētia licitum esse.

Imō si in eodem casu post acceptionē occultē factā bonorū debitorū per ipsum creditore fierent monitoria, nō teneretur aliquo modo ea bona restituere, nec propalare, nec etiā alij hoc scientes tūc reuelare debent, secundū eundem Neuiz. ibi, cum aliis relatis per eum, & Bartholomæum Fumū in sua Summa Armilla. in ver. Furtum. nu. 15. fol. par. 244.

Sed præmissam opinionem ita, & taliter ampliata vtiliter limitat, & declarat procedere in duobus casibus S. Anto. in d. c. 15. 2. par. suæ Summæ. col. 2. vers. de furto in genere. & Raymū dus in suā Summa. tract. 8. de furtis. c. 6. in prin. fol. paruo 595.

Fur excusatur à furto, si dominus rei furatæ erat suus debitor, & ab eo non poterat aliter satisfieri. vt est communis opin. Cla. in §. furtum. ver. excusatur. item excusatur, si erat res amici, vel confanguinei, vel res modici valoris, vel de voluntate domini rem accepit, vt est communis opinio. Clar. ibid. in vers. excusatur. itē quis excusatur à furto, si numerata sibi fuerit pecunia, vt alteri restituat, quia cum sit consuetudo, q. ad numerum deponatur pecunia penes aliquem, si ea vtatur, nō facit furtum, quia ex numeratione censetur translatum dominium in dubio: & tantundem reddere tenetur, vt per Bald. in l. incendium. C. de rebus. credi & est gloss. in l. 3. C. de positi. Secus si pecunia non fuerit data ad numerum, sed signata in sacculo, quia tūc si quis eam recipiens vtatur, furtum committit, vt ibi per glo. & per Bal. vbi supra. nu. 3. quandoque tamen ex numeratione non censetur translatum dominium. Parisi. conf. 131. in 4. vol. Bonacoff.

Furtum eius summe, quæ alioquin liquido debetur, & aliter exigi nequeat, licitum unicuique est commune aiunt Didac. à Couar. lib. 1. resolut. c. 2. nu. 15. vers. 4. eodē iure. & latē Viuius. opin. 246. incip. Furans ac furtipiens. vbi alias species recenset, in quibus furtum aut licet, aut non puniatur. E. Suarez.

Similiterq. furtū impune potest committi in bonis meretricis, vt voluit Marfil. in repe. l. vnice. C. de rap. virg. nu. 88. & 52.

Necnon ex furto perpetrato per quoscunque tēpore, quo luditur in domo, in qua luditur, non datur, nec conceditur aliquo modo actio furti ad pēnam, nec ad rem furto subtractā. l. 1. §. prator ait. ff. de aleat. & not. Gram. decis. 40. nu. 6. & Foller. in pragmatica de censibus. in rub. Nicolaus. nu. 211. fol. 127. vbi recitat alios casus. in quibus furtum non est punibile, & Neuiza. similiter vbi supra, & sequitur etiā Barba. in c. 1. de sortilegiis. Corset. in sing. in verb. Furtum. & Caccialupus in trac. de ludo. fol. 5. ver. Præterea. vbi per dictum tex. testatur defendisse quendam militem potestatis in patria mea. Viuius.

Furtum est minus delictum, quā rapina, maius autem quā homicidium & quando. Deque vno, duobus, & tribus fortis; furtaque alibi commissa aggrauant delictum furti in loco originis commissum. Et num affectionis ratio in furto sit habenda.

CAPVT IIII.

Vtrum est minus delictum quā rapina, vt est communis opi. de qua Soc. in cap. tuæ discretionis. nu. 5. de pēnis. Bonacoff.

Furtum pro quo imponitur pēna furcatum, est

maius delictum quā homicidium. Dec. in consi. 65. & in cat. si clerici. in 5. col. de iud.

Furtum in re magna dicitur graue delictum. commu. dicit Abb. conf. 25. nu. 1. in fi. lib. 1. Clar. d. §. furtum. vers. quæro. an. P. Fichard. & Bonac.

Vnum furtū dicitur quando de vno loco vno contextu res plures furto subtrahuntur. l. eum qui. §. Idem responder. ff. de furt. Bal. in authen. sed nouo iure. C. de fur. Soc. conf. 33. in par. alleg. Bar. in d. l. eum qui. §. idem dicit. Ang. Instit. vi bonor. raptor. Item & vnum furtum dicitur si plures res diuerforū in simul furatæ sint. Alex. in l. si familia. ff. de iurisd. om. iudicium. Item & vnum furtum est si quis pluribus vicibus ex dolio aliquo vinum abstulerit cōtinuato tempore. l. vulgaris est questio. ff. de furt. Chassa. in commentar. in consuet. Burg. in rub. des iustices. §. 5. in verbo, simple larrecin. num. 10. Boer. decis. 219. & ad hoc vt dicantur plura furta, requiritur temporis intervalum, vt ibi per Boer. probatur autem furtum per coniecturas, seu probationes verisimiles aliās nō possent dici sufficētes probationes: vt probando q. ostium fuit ruptum, aut quia famulus aufugit, & similia. Alex. conf. 53. in 2. vol.

Furta duo prius extra territorium commissa, cōputantur ad tertium in territorio commissum, ad hoc vt pro tertio furto suspendatur, etiam si fur per gratiā super iis fuerit absolutus, cōmuniter obseruari attestatur Chassan. super consuetud. Burg. tit. des iustices. nu. 23. quem refert Didac. lib. 2. resolut. cap. 10. nu. 2. circa fin. & ita Modernos communiter tenere ait Cepol. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fugit. nu. 89. in fin. Clar. d. §. furtum. vers. Sed pone stat statutum. & vers. sed quid si. P. Fichard.

Furta tria vt dicantur, debent esse distincta tā tempore, quā re. com. dicit Cepol. in auth. sed nouo iure. C. de ser. fugit. nu. 105. Clar. d. §. furtum. vers. vnum tamen. P. Fich.

Furta alibi commissa aggrauant delictum, & sic furtum commissum in loco originis secundum Bart. in l. si cui. §. si in fin. ff. de accus. & hanc opinionem tenet Ang. vbi supra & in ver. existens Florentia. in prin. & pro hac opinione Augustin. Ariminen. in d. ver. & vestem. in 13. col. all. infinitas decisiones, licet dicat quod opin. Bart. est nimis rigorosa. eam tamen sequitur Ias. in l. si idem cum eod. in 2. col. de iurisd. om. iud. & in l. eum qui. §. in popularibus in ult. col. de iureiur. Panor. in c. de cle. percus. Cepol. in d. auth. sed nouo iure. col. 20. Contrarium tenet Aug. Ari. in d. vers. existens Florentia. in 1. addit. alleg. Bal. in l. 1. C. de ædilit. act. & Ioan. And. in additio. Spec. in rub. de furt. & Sal. in l. seruos. C. ad legem Iul. de vi. dicit etiam Barba. in 1. vol. conf. 47. col. 19. & 20. q. multi moderni tenent contra dictum Bar. Vide etiam Fely. in c. cum cō in gat. de foro compe. vbi etiam dicit, q. licet possit puniri, scilicet q. delicta alibi commissa aggrauēt, tamen debet limitari, nisi de illis fuerit punitus. alleg. Are. in d. c. sicut. Sed in hoc tenet contrariū Ias. in d. l. si idem cum eodem. & in d. §. in popularibus. alleg. Bald. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. vicie Alex. in d. l. si cui. §. si.

Quæritur, aliquis commisit furtum Mediolani, & cū re furtina postea se transtulit ad alienum territorium, nun quid poterit puniri per illum iudicem vbi reperitur cum re furtina. Barto. in l. si dominium. ff. de fur. tenet quod sic. & in l. si abducta. C. de fur. & in l. sed nec. ff. de cond. fur. Nam sicut mutatione domini non nascitur actio furti. d. l. si dominium. ita etiā mutatione territorij ad vindictam publicam. Et dicit Angel. vbi supra in 6. col. quod semper sequutus fuit opinionē Bart. quæ multos suspendi fecit. & quod licet docto. Bononienses consuluerint contrarium, per rationes, quas refert, tamen q. opinio. Bart. est sequenda: & allegat multos, qui illam tenent. Idem Ang. in §. 1. instit. de obli. quæ ex delict. nasc. Bal. in l. vnice. col. 6. in h. C. de confess. Aug. Ari. ibi limitat opinionem Bart. procedere, si fur in initio fuit propositi, vt in aliud territorium se transferret: quia tunc ibi maleficium consummatur, & ibi poterit puniri. Alleg. Ang. in d. l. si dominium. Et inter alias limitationes dicit, quod opin. Barto. procedit in fure vagabundo. ali. Ang. in dicta l. si abducta. Limitat etiam vt restringatur opinio Bart. si fur proroget iurisdictionem iudicis, & dat pro cautela, vt index faciat prorogari. All. Ang. in d. l. si abducta. Limitat quoque notabiliter, quando fur fuisset inuentus cum re furata: secus si cum pretio. alleg. Bald. in l. 1. C. de confessu. dic quod istud etiam tenet ibi Angel. Aret. qui pro hoc alleg. tex. in l. qui vas. §. fin. ff. de fur. Limitat præterea, si fur fecit residentiam in alio territorio per spacium vnus diei, quia tunc ibi poterit puniri, aliās secus. alleg. sing. Bald. in l. qui furere. ff. de sta. homin. Tandem ipse Aug. Ari. relatis hincinde omnibus opinionibus, concludit opinionem Bar. non esse sequendam, licet eam sequantur aliqui latrunculares sitibundi sanguinis humani. Adde Cepol. multa allegantem, & dicentē hanc opinionem

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII 106

opinionem contra Bart. esse veriore, & communiorē, in
confi. 59. in penultim. & vltim. colum. Panorm. in cap. 1. num.
11. de rapt.

Affectionis ratio non habetur in furto, vt est cōis opin. de
qua Suarez ver. affectionis. nu. 133. Ant. Nicel. de concordia.
gl. confi. 85. com. dic. Bonacoss. & Bal. & Suarez.

Furtum committit, qui vincit in ludo filiofamil.
pecuniam; qui ligna vi fluminis impulsa reti-
net, qui vendit equum amici; qui sibi retinet
pecuniam, quæ ipsi ad aliquem portandum
data fuerat; qui furripit gallinam, & arbo-
res incidit.

C A P. V.

Furtum committit, qui vincit in ludo pecuniam fi-
liosfam. Alex. in addi. in d. l. seruus. & ibi Ias. allega.
Bal. in rub. C. de condi. ob turpem causam. Idem
vult Alex. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt.

Furtum committit, qui ligna vi fluminis impulsa retinet,
Fede. confi. 107. facit quod vult Ias. in l. si quis nec cām. §. res
pignori. ff. si cer. pe. Et tunc est cautela, quod fiat proclama-
domini veniant ad capiendum. Alex. in l. prator. §. de his. de
damno infecto.

Furtum committit, amicus qui vendit equum amici, eo nō
habente ratum. Ang. & Ias. in l. 1. col. 1. C. de fur.

Is cui datur pecunia alicui portanda, sibi retinendo, furtū
committit. l. si is cui. C. de fur. Pau. de Cast. in 2. col. confi. 337.
alias 335. Ias. in l. si ego. in fi. ff. si cer. pe. & latius in l. eius qui
in provincia. col. 11. & 12. eod.

Furtum committitur in gallina. l. naturalem. §. gallinarum.
ff. de acquir. rerum dom. & §. gallinarum. institut. de rer. diuis.
& consequenter furans anseres, & gallinas punitur, & datur
actio furti pro huiusmodi paruo furto, secundum Iacob. de
Belui. in pract. crim. in rub. de fur. col. 10. Bonifa. in tracta. ma-
lesi. in rub. col. 3. And. de Iser. & Aff. in consti. super incisioni-
bus. col. fi. & in consti. locorum baiuli. col. pen. & ibi Glo. in
vers. De magno, & minori.

Imo committitur furtum ipsum etiam in ouo, & in pēnis,
secundum Glo. in d. §. gallinarum. quam sequuntur oēs Doc.
communiter. Tiraq. in trac. de iudicio in rebus exiguis feren-
do. in 94. not. fol. paruo 50. Francisc. Marci. decis. 264. nu. 2. in
2. par. Dec. in c. de appellat. nu. 8. de appel. Iul. Clar. in practi.
cri. lib. 5. §. furtum. ver. Pariter etiam posset fur allegare, & Io.
Ant. de Nig. super cap. Regni. in c. ad hoc. de furtis. nu. 20. vbi
istam communem luculenter declarat.

Contrarium vero, & ruditer, quidem voluit Zas. in lib. 2. re-
spon. c. 26. num. 3. cui respondet optimis, & realissimis funda-
mentis sequendo, & corroborando antedictam communem
opinionem Stephanus Forcatulus in auiario iuris ciuilis. cap.
11. num. 1.

Et antedicta communis comprobatur etiam per tex. in c. vl-
timo, fur. 14. q. vlti. vbi loquitur Hieronym. dicens. Fur autem
non solum in maioribus, sed etiam in minoribus indicatur,
& quod furtum est iniusta oblatio rei, quantumcunque par-
ua sit: quia in furto non quod ablatum est, sed mens furantis
attenditur.

Hocque intelligendum foret quando voluntas esset talis,
quod etiam maiora subtraheret, si posset, vel quando ex obla-
tione parue rei dominus intelligeretur grauari, si quidem si-
cut firmat Thomas 2. 2. q. 66. si quis res minimas furtiue acci-
pit, per quas homo non reputat sibi nocumentum inferri, &
ille, qui accipit, præsumere possit hoc non esse contra volun-
tatem domini, excusatur.

Alias furtum semper est peccatum mortale: quia contra di-
lectionem proximi est, cui inferitur nocumentum: Vnde etiā
in talibus minimis, si quis haberet animum furandi, & inferē
di nocumentum suo proximo, esset absque dubio peccatum
mortale, vt concludit S. Thomas ibidem, & venerandus Fra-
ter Ioannes Aquilanus, conciliis meus, in sermonibus qua-
dragesimalibus nuncupatis, lima vitiorum. in sermo. 39. qui
sequitur me non ambulat in tenebris. q. 3. colum. antepe. nisi
damno prius, secundum arbitrium læsi, restituto 14. q. 6. cap.
comperimus.

Est bene verum quod sæpe sapius fures iusto Dei iudicio
receperunt, & quotidie recipiunt, dum furantur eorum mer-
cedem: Legitur ergo ad propositum quod in Lombardia par-
tibus apud Parmam Civitatem euenit, quod receptus extitit

in quodam hospicio nobilis quidam cum magna hominum
comitiua, cumque equis prima noctis hora pabula fuissent
data, famulus hostis clam ante equos pabula posita furtiue
accipiebat, cumque ad equum, cui nobilis ipse insedere sole-
bat, venisset, manumq; ad pabulum applicuisset, equus ipse fu-
ris brachium detibus stringens detinebat, cumque latro ab
equo se detentum sentiret, ac præ nimio dolore clamaret, do-
micelli dicti nobilis vna cum hospite occurrerunt, sed nullo
ingenio mentionatum furem de dentibus equi extorquere
potuerunt, donec vicinorum aures huius rei negotium per-
monuit, sicque factum est, vt delatus reus ad iudicem, confes-
soque crimine, mediante sententia ad abscissionē manus dā-
natus extitit, teste Fratre Iacobo de Cessulis in tract. de ludo
scacchorum. c. 6. de tabernariis, & hospitantib in fi. ideo mirū
non fuit si pro tali paruo furto famulus iste ad truncationē,
seu scissionem manus dexteræ damnatus extitit: quia forsan
habita consideratione per iudicem ultra furtum pabuli, seu
annonæ equis prædictis subtractæ de periculo, discrimineque
vitæ dicti nobilis, in quod incidere facile potuisset: quia equi
fame lassati ascensores eorum occasione tali, quali in inimi-
corum manus incidentes perirent, & sic tanti mali causa fa-
mulus esset. Et hoc idem perpetrans alius famulus ita calce-
equi semel adeo percussus in facie, vt cicatrices cum impres-
sione ferri, & clauorum in eo postmodum apparent, quod
ita euenire, & contingere possit omnibus furibus.

Furtum quando dicatur facere incidens arborem. Ruinus
confi. 105. nu. 3. in 4 vol. Quomodo probatur casus fortuitus,
clandestinus, vel occultus. Alexan. confi. 146. per totum. in 6.
volum. Bonacoss.

Miscellanea de furtis, & præsertim, an & quando
furem liceat offendere, vel etiam occidere.

C A P. VI.

Utr dicitur manifestus ille, qui visus est furari, licet
non sit deprehensus cum furto, com. est opi. Clar.
in §. furtum. vers. 1. Bonacoss.

An pro inuestiganda re furata liceat domum ali-
cuius perquirere, vide Bar. in l. 1. ff. de ser. fug. & Ang. & Aug.
vbi supra in vlt. col. & in §. feræ. Instit. de rer. diuis. & in §. con-
ceptum. de obli. quæ ex delict. nascunt.

Furtiuam rem dominus cui furata est potest cum auctori-
tate iudicis in aliorum domibus perquirere. com. dicit Aug.
& Ang. de maleficiis. in verb. Et vestem cœlestem. nu. 34. Pract.
Conrad. nu. 20. Papo. lib. 23. tit. 6. Arrest. 3. & ita magis comu-
niter in practica tenetur.

Licet alij dicant contrariam communem, vt Abb. in c. qui
cum fure. nu. 6. de fur. quem refert Prac. Conrad. d. nu. 20. Clar.
lib. 5. sent. §. furtum. ver. quæro nunquid. P. Fich.

Domum alterius ad perquirendas res furto subtractas cū
authoritate iudicis quis potest ingredi quod tamen sine iudi-
cis licentia non liceret. §. conceptum. Instit. de obl. quæ ex de-
lin. nasc. & ibi Fab. & commune doctorum placitum renūciant
Aug. ad Ang. de malef. in vers. & vestem cœlestem. numero tri-
gesimo quarto practica Contradi post num. 14. Quamuis hu-
iusmodi copiam non esse a iudicibus faciendam asserat rece-
ptum Abb. in c. qui cum fure. ext. de fur. quem refert accuratē
de materia agens Iul. Clar. in prac. §. furtum. vers. quæro nun-
quid neque propterea is cuius domum iudex ingreditur ad
partis requisitionem ad res furto subtractas perquirēdas po-
terit agere actione iniuriarum contra ingredientem. Et hoc
seruari asserit Boer. decis. 174. contra opinionem Fabri in eo
loco, qui ibi videtur vti aliqua distinctione super his, quæ ta-
men non seruatur, vt ibi per Boer. E. Suarez.

Furto commisso in caupona, hospes potest iurare, & sibi
credetur contra eum, vt est communis opi. Clar. in §. furtum,
ver. pro complemento.

Furtiuam res si non extet, statur iuramento domini, cui res
furata est, quo ad æstimationē. com. dicit Paris. confi. 109. nu.
30. lib. 3. & attestatur Boss. in tit. de rapin. nu. 37. Clar. §. furtū.
ver. item contra. P. Fich.

Furto sublatam rem quibona fide emit, si res extet, illam
restituere tenebitur, si vero euauit, quatenus locupletior fa-
ctus est, rei pretium domino illius refundet. vt frequētissimis
qua Theologorum, qua Canonistarum calculis sancitū asseue-
rat Didac. a Couarru. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. E. Suar.

Emens scienter rem furtiuam tenetur furti, secundum An-
gel. l. inciuilem. & ibi Doctor. C. de furtis. Et idem in recipien-
te rem furatam in pignore. l. seruus cuiusdam. ff. de condi. &
Com. opi. Tom. iij. O 2 indeb.

Com. VI Opin.

indeb. & ita tenent Bar. & Fulg. in l. eos. C. de fur. de quo per Ana. consi. 70. & Ias. in d. l. seruus. Secus si ignoranter emeret, debet tamen nominare furem. ne ipse incidat in suspicionem. d. l. seruus. Limitat ipse Ang. nisi sit bonæ famæ, & iuret se non cognoscere illum qui vendidit. In omni tamen casu tenetur rem restituere sine pretio. d. l. in ciuilem.

Furtum vel subtractio facta a persona domestica, dicitur casus fortuitus ut est communis opinio Legistarum & Canonistarum. de qua Ias. in consi. 42. nu. 3. in 1. vol. alias secus si fiat a persona non domestica. Vide Barbat. consi. 53. vol. 1. Ias. in §. sed ista. Instit. de actio. & in effectu sit distinctio, aut culpa præcessit, & non connumeratur inter casus fortuitos: aut non præcessit, & furtum fit a familiari, vel rupta apotheca, & huiusmodi, & tunc secus, & vide per Angel. in d. §. sed ista. & Bal. in l. 1. C. deposit.

Furtum domesticum est punibile licet sit exiguum. Ang. in §. 1. Instit. de hæ. qual. & disse. & in §. 2. quib. inst. de obli. quæ ex delict. nascunt.

Fur domesticus etiam debet puniri. Clar. d. §. furtum. versi. posset etiam. nam non excusatur. Bonac.

Dominus inueniens rem suam sibi furto subtractam a fure, cum ea fugiente, potest auctoritate propria de manib. furis auferre. ut est communis opi. de qua per Ias. in cōf. 20. vol. 3. Pet. Rauen. in Alpha. aureo. in versi. fur. Ang. in l. qui vas. ff. de fur. Bonaco ff.

Equum meum in furto captum, apud alium existentem, capere possum. Ias. in §. quadrupli. col. 7. de actio.

Fur an auctoritate propria capi possit. Ias. Instit. de act. in prin. in 1. col. dicit quod sic. vide ibi per eum.

Furem occidere licet, si bona aliter saluari non possunt, ut est communis opi. de qua Abb. in c. interfecisti. de homicid. fallit in clerico. Idem Abb. in c. significasti. nu. 2. eo. tit. Bonac.

Occidi potest fur, pro defensione rerum, quæ alias non possunt recuperari. Ias. in l. vt vim. nu. 25. ff. de iusti. & iur. com. mu. dicit. limitat de iure poli. & in clerico, & in re parua, quæ vide. B. Villal.

Fures ob defensionem rerum, quæ aliter recuperari nequeunt, necari impune possunt. cōe inquit Ias. in l. vt vim. nu. 25. ff. de iusti. & iur. & qui complures authores laudat hac de re copiose tractans. I. Clat. in præf. §. homicidium. ver. vlti. est defensio. E. Suarez.

Furem ut occidere liceat illi, cui furatur, requiritur, quod sit nocturnus, & faciat pro defensione corporis, vel rerum, & prius clamet, & quod ipsum non cognoscat: & per ipsum capere non possit, ut est comm. opi. & si diurnus sit fur, si se telo defendat, occidi etiam potest. commu. est opi. Clar. in §. homicidium. ver. vltima est. Bonaco ff.

Furem nocturnum impune licet occidere. 1. furem. ff. ad legem Corneliam de Sicar. in cap. si perfodiens. extra de homicid. Bellon.

DE FALSIS.

TITVLVS IIII.

Falsum quid, quot modis sumatur, & quando, quomodo, & a quibus committitur, vel eius crimineuitetur & effugiatur.

CAPVT I.

Vod falsum est, nihil est. l. elegāter. §. qui reprobos. ff. de pign. act. gl. in l. 2. C. de hæreticis. Do. a Fina.

Falsum sumitur pluribus modis. Alex. consi. 73. nu. 4. in 4. vol. Nec sufficiunt coniecturæ, vel suspensiones ad probandum falsitatem. Sed requiruntur legitimæ probationes, & quæ necessario concludant, ut est communis opi. In ciuili vero ad elidendam aliquam probationem, falsi suspicio pro veritate habetur: cōis est opin. Clar. in §. falsum. ver. Item propter Rum. in consi. 86. per totum. in 4. volu. vide Anto. Gabriel. in suo communium concl. lib. 7. consi. 6. Socin. iun. consi. 61. in 2. vol. & consi. 189. nu. 61. nu. 2. Nisi contrarium euidenter appareat. Punitur tñ quandoque quis de crimine falsi ex sola præsumptione, ut per Abb. in c. porrecta. n. u. 3. de confir. vtil. vel inutil. Nisi accusans de falso haberet etiā præsumptionem pro se, quia tunc non puniretur. Bald. in l. fi. q. 5. C. de edict. diu. Adria. tollen. Bonaco ff.

Falsitas dici non potest illud quod inuatur primordio ve-

De maleficijs

ritatis l. cum filius. §. hæres. de leg. 2. com. dic. Foller. in præf. cri. nu. 35. Clar. ibid. ver. præterea. P. Fich.

Falsitas non committitur sine dolo ut est communis opi. Clar. in §. falsum. ver. Excusatur. Et falsum non dicitur, si primordio veritatis adiunatur. communis est opi. Clar. ibi versi. Præterea plura. Ant. Ga briel. lib. 7. concl. Concl. 4. & seq. Suarez. versi. falsi. nu. 8. Bonaco ff.

Falsitas sine dolo committi non potest. commu. ait Socin. iun. consi. 39. nu. 83. lib. 2. Clar. lib. 5. §. falsum. versi. excusatur. P. Fichard.

Paria sunt falsum exprimere, vel suppressere veritatem. c. su per literis esset. de rescrip. l. 1. in prin. de fals. D. a Fina.

Qui verum tacet, falsum committit. l. presbyteri. C. de epis. & cleri. D. a Fina.

Falsum committitur cum veritas immutatur. per not. per gl. in c. in memoriam. 19. dist. & in c. licet. extra de crim. fal. & in l. quid sit falsum. ff. de fals. Alex. in 1. vol. consi. 73. Cur. nota biliter. in consi. 55. Bonaco ff.

Falsum committit, qui alicuius cum non sit, se fac. crede. Ias. notabiliter in l. nam & postea. §. sed & si quis in fi. ff. de iur. iurando. Vezin.

Falsum committit qui petit debitum solutum per falsas prob. secus si per obreptionem iudici factam, quia tunc tenetur crimine stellionatus. Bal. in l. 1. C. de cond. inueb. vide aliquid p Alex. in l. qui duobus. ff. de falsis. Vezin.

Falsum committit qui abradit litteras confirmatorias principis, vel litteras iustitiæ, ut est com. opi. Clar. in §. falsum. versi. sunt et. in verbo, Abradens. vide Cor. consi. 45. in 3. & no. q. qñ rasura fit a notario in instrumento. q. in fine instrumenti, Notarius debet de ea facere mentionem, qualiter si se rasit tale verbum, vel talem lineam, in margine apponit. Et ita se habet hodie cōis stylus notariorum, quando rasura est in loco suspecto, quæ cautela non est necessaria, vbi ex præcedentibus, vel sequentibus potest elici veritas eorum, quæ sunt cancellata. Abb. in c. cum venerabilis. num. 8. de religiosis domib. q. dicit notandum. Bonaco ff.

Radens vel abradens instrumenta, vel litteras principis, falsum committit. com. dicit Affl. decis. 404. nu. 4. Clar. lib. 5. §. falsum. ver. abradens. P. Fich.

Aperiens litteras alienas, ut illas ostēdat aduersario, falsum committit. Communem dicit Aug. ad Ang. de malefic. in verbo. Falsario. nu. 10. quem refert Pract. Conradi. in princ. Clar. lib. 5. sent. §. falsum. ver. operiens. P. Fich.

Litteras alienas aperiens, ac resignans, ut scribentis aduersario illarum copiam faciat, falsi crimen committere censetur, ut frequenter placitum assueuerant Aug. ad Angel. de malefic. versi. falsario. nu. 10. I. Clar. in præf. §. falsum. versi. aperiens. §. Suarez verb. litteras. nu. 182. Bonac.

Scribens nomen suum in litteris alteri destinatis, committit falsum. l. Titio. in prin. & ibi gl. & Bar. in ver. venio ad 3. q. ff. ad municip. Flor. in l. lege. §. sed & si quis. ff. ad l. Aquil. Bald. in Rub. C. de fid. instr. in antepe. col. Idem.

Vtens alieno sigillo antequam suo committit falsum. Alex. in l. si vnus. in 2. col. C. de testa. Vezin.

Falsum committit, qui gerit se pro doctore cum non sit. eos. in fi. ff. de fal. Feli. in procm. decre. in 13. col. in c. 3. loco. de proba. & in c. 1. de mag. Ias. in l. 2. in 6. col. C. si contra ius. & in l. Barbarius. in 5. col. ff. de offi. præf. Phil. in c. vt apostolica. de priuileg. in 6. Panor. in c. 1. de cle. non ord. mini. Ang. in §. sed & si quis. insti. de test. mil. Vezin.

Aurifex qui fac. aurum vel argentum de minori liga, quam sit statutum vel ordinatum, incidit in falsum. Barto. in l. lege Cor ff. de fals. Vezin.

Allegans falsas leges, an incidat in falsum. Ias. in §. in perso nam. in 3. col. de act. remissive. Ang. in d. trac. in ver. falsario. in 5. col. ibi. quæro procu. Vezin.

Falsi crimine effugitur verbis per interpretationem quoquo acceptis, necessariumq; est, ut hmoi delicti probatio sit necessaria, nec coniecturis, indiciisve nitatur. cōe aio ex supra proxime laudatis, & ex Ias. in l. iurifgentiū. §. qd fere. nu. 10. ff. de pac. Dec. in c. porrecta. de confir. vtil. vel inutil. & in consi. 175. nu. 4. & seq. Sylua. cōf. 7. nu. 17. Cur. iun. in l. singularia. nu. 16. ff. si cer. pe. Cap. cōf. cri. 22. versi. & q. hoc fit. & Emanuel a Costa meo olim iuris Doctore in l. si ex caut. 19. limi. C. de non nu. pec. qua in re cæcutierūt Ias. consi. 168. nu. 2. lib. 4. Cur. sen. cōf. 55. nu. 16. Hipp. in rub. nu. 19. ff. ad leg. Cor. de fals. E. Suarez.

Falsi crimen euitatur interpretatione verbali quoquo modo accepta, quia est necessaria probatio euidentis, & de necessitate concludens, nec coniecturis & indiciis opus est, ut est communis opi. Soarez uers. falsi. nu. 18. Bonaco ff.

Aromatarius qui miscet ceram corruptam cum incorrupta,

Et vniuer. in delict. animadu. Locus VIII. 107

pra, non dicitur committere falsum. Bart. in l. 1. C. de condi. in pu. hore. lib. 10. Corfe in ver. commixtio.

Adde tamen q̄ potest talis aromatarius puniri per episcopum. Ira Fely. in cap. cateru. extra de offi. ord. Ludo. sing. 526.

Adde etiam Cur. in consil. 138. vbi dicit verba formalia. itē in eo qui apponit picem in cera, vel sepū, vel trementinā, vel quid simile, vel aurum cum aere, vel econuerso, vel stannum, vel plumbum cum argento, vel false commiscen. vnam rem cū alia. vendendo rem mixtam falsitate pro bona, & tales diuersimodē puniuntur. vt de extraor. cri. l. annonam. §. onera. ff. de p̄enis. l. in dardanarios. alias, inter aenearios. ff. de fal. l. 1. §. qui in rationibus. & l. qui testam. & l. quicūque. & l. Paulus. de crimine stel. l. ff. de pig. act.

In generali sermone remissionis nunquam cōprehenditur crimen falsi. Fel. in c. inter delictos. in 5. col. de fi. instr. Bellac.

Falsi p̄na quæ, & qui de ea teneantur, & qualiter puniantur.

C A P. II.

Falsi p̄na est deportatio & publicatio bonorū. l. 1. in fin. ff. de Fals. Ias. in l. si duo patroni. §. si. in fi. ff. de iureiurand. text. iuncta gloss. in §. item lex Cornelia de falsis. Instit. de public. iudic. Adde Curt. cōf. 138. vbi dicit quod cum falsitas diuerso modo committatur, ita diuersa est p̄na falsi. vide ibi per eum. Adde etiam Iasō. post Angel. in d. §. fin. vbi dicit quod falsarij debent nitrari. Vide etiam Angel. Aret. in tracta. malefic. in verb. falsario. col. pen. vbi dicit, quod cum hodie deportatio non sit in usu, si sit statutum, illud erit seruandum, sin autem, p̄na erit arbitraria. Vezinus.

Falsi p̄na vt quis teneatur, de illa liquido constare debet, vt est communis opinio. Burs. consi. 122. nu. 11. Bonacoss.

Falsi p̄na tenetur dicens falsum iudicium, licet non iuraue rit. vt est communis opinio Burs. consi. 89. nu. 30. Bonacoss.

Falsi p̄na tenetur se gerens pro pratore cum non sit, vel pro milite cum non sit, vel pro doctore, cum nō sit. l. eos. §. qui se. ff. ad l. Corn. de fal. Barto. in l. reddatur. de profes. & medi. lib. 10. C. Hipp. Marfil. singul. 35. & Ias. in l. Barbarius. nu. 21. ff. de offic. prator. Vezinus.

Falsi p̄na tenetur testis, qui falsum deposuit, etiam non iuratus, modo falsitas sit nocibilis, vt est communis opinio. Si non est nocibilis extra ordinē. Clar. §. falsum. vers. Tu scis. vbi com. dicit. Bonac.

Vtens falso instrumento, tenetur de falso. l. si falsos. C. de fal. Sed abstinere releuatur vt ibi per Sal. & Ang. in tracta. malefic. vers. falsario. in 14. col. Præsumitur enim quod fieri fecerit, nisi ostendat auctorem. Alex. in 1. vol. consi. 77. repetito in 3. vol. consi. 62.

Et incontinenti q̄ dixit nolle vti, tale instrumentū caret viribus & effectu. l. si aduersarius. C. de fid. instr. Ang. vbi supra.

Et est cautela, q̄ interrogetur producēs an velit vti ipso instrumento pro bono & vero: & tali interrogatorio est clarē respondē. vt dicit Ang. vbi supra. all. Bar. in l. diuus. ff. de fal. Ad do notabiliter. Ful. consi. 177. incipiente, publicato processu. Fel. post Panor. in c. præsentiū. 3. col. de testi.

Fac. quod vult Bal. in 5. parte consi. 68. vbi dicit, quod si interrogatus an velit vti testibus pro bonis, respondeat q̄ vult vti in quantum pro eo faciant, & c. talis responsio non est sufficiens. Vezinus.

Falsi p̄na tenetur testis, qui probatur falsum dixisse, licet non probetur, quod fuerit corruptus. communis est opinio. Nisi pars dicat falsum dixisse, & corruptum fuisse, communis est opinio, si dicat vtrumque simul dixisse. Secus si copulatiuē scilicet, testem falsum dixisse, & corruptum fuisse, non sufficit alterum probare. communis est opin. Clar. §. falsum. vers. quæro nunquid. Et nō q̄ si iudex adstringitur per statutum præcisē ad terminum, q̄ iudex condemnare debet, Saluo & reseruatō, q̄ si postea apparet testem falsum dixisse, q̄ condemnatio habeatur pro non facta. Et interim potest fieri executio. Bald. in l. 1. nu. 77. C. qui accusare non possunt. Bonacoss.

Falsi p̄na tenetur, qui accipit scripturas sui aduersarij, & colligantis, & eas penes se retinet, Dum tamen ex tali facto generetur præiudicium domino scripturarum, & tunc potest agi contra detinentem ciuilit̄ & criminaliter, vt est communis opin. de qua Fran. de Mariano. inter cons. crimi. cons. 100. num. 1. in 2. tom. Bonacoss.

Falsum committens de falso punitur. vt in l. 1. & per tot. tit. ff. & C. de falsis.

Fallit in 21. casib. vt per Campeg. in tract. de resti. cōcl. 434. fallit vt per Viu. in suis concl. in ver. falsitas. Don. à Fin.

Vtens falso, de falso punitur. Bal. in l. h. C. si ex falsis instrumentis. Ampliatur in 2. casibus. & limitatur in 10. à Fole. in prax. crim. in vers. item quod cōmisit falsitatem. nu. 40. & seq. Don. à Fina.

P̄na falsi puniri debet quando falsitas alicui præiudicat, gl. Bal. & Sali. in l. damus. C. ad leg. Corneliam de fal. & quando falsitas committitur circa id quod de se non probat, non nocet. Alex. consi. 145. vol. 6. Soc. consi. 61. part. 1. Bellac.

Ludens cum falsis taxillis punitur p̄na falsi. ar. l. arbitrio. & quod ibi not. ff. de dolo.

Et extra ordinē punitur, & pecuniam restituere debet, quia solius vincentis est turpitudine. secundum Bal. in rub. C. de cōd. ob causam. De quo per Angel. Aret. in tractat. malefic. in vers. me metidore de mali dadi. Barb. in 2. vol. cōf. 7. in 10. 11. & 12. col.

Et ad hoc proban. admittuntur Barri & similis conditionis homines: quia in tali ludo non solent conuersari homines bonæ famæ. ita Sal. in l. ea quidem. C. de accus. Ang. vbi supra al. multa. Barba. in d. consi. 7. in 11. col. Ias. in l. iurigen. §. prator ait. ff. de pact. Ang. in §. præterea. instit. de re diuis. Bellac.

Falsi p̄na punitur expendens falsam monetam, extra ordinem, vt est communis opin. Clar. vers. expendens. Alexan. consi. 121. in vlt. vol. Bonacoss.

Et delictum dicitur consummatum, portando quis falsam monetā ad locum prohibitum. Et hoc saltem est in dolo portationis, cū sciret falsam esse, & sic est condemnandus iudicis arbitrio. vide Bald. in consi. 155. in fin. in 3. vol. Menochium. vbi index ad eius librum de arbitrio iudicis te ducet. Bonacoss.

Falsans literas Apostolicas per alios eadem p̄na punitur, qua punitur falsans per se, vt est communis opinio. Soc. in ca. ad falsariorum. nu. 19. de crimi. falsi. Bonacoss.

Falsantes literas inferiorum, non autem Principum, leuius debent puniri, secundum communem opinionem de qua Soc. in cap. ad falsariorum. nu. 9. de crimine falsi. Bonacoss.

Lacerans literas aduersarij in præsencia iudicis debet acriter & extraordinariē puniri. Fel. in d. cap. sic. in 5. col. Alex. aliquid. in l. respiciens. §. delinquant. de p̄enis.

Imo dicit Ang. Aret. in tract. malefic. in ver. falsario. in 4. col. q̄ lacerans scripturam publicam vel priuatam, quæ ad alium pertinet, incidit in falsum. al. tex. & ibi Bartol. in l. Paulus. ff. de fal. Adde Ias. multa remissiue allegantem in §. p̄nales. in 6. col. Instit. de actio. & ibi Ang. in 2. col. Vezinus.

Lacerans cartam de libris cōmunis, vel fisci, punitur p̄na. l. si quis id quod secundum, Bart. ibi ff. de iurisd. omni. iud. quæ p̄na est quingentorum aureorum. istud dicit Bart. in aliquibus lect. no. in mea. sed ille tex. non loquitur in istis terminis. nec in eo probatur dictum Bart.

Contra lacerantem instrumentum, iuratur de contentis in instrumento. Fel. in cap. cum causam. in 11. col. de testi. al. Bal. in l. 1. C. de fid. instr. De quo vide Bal. in l. in fraudem. ff. de iur. fi. & in l. 2. cum auct. C. de eden Alex. post Bart. in l. tabularum. §. si plura ffff. quemad. test. aper. Fel. in cap. accepimus. in 4. col. de fid. instr. & in cap. sicut. in 5. col. de re iud. Barb. in 3. vol. cōf. 17. el 2. in 7. col. & in consi. 53. in 1. col. & in 4. vol. consi. 71. in vlt. col. Lud. sing. 376. Vezinus.

Adde quod qui gerunt se pro comitibus, vel pro tabellionibus cum non sint, p̄na mortis puniendi sunt. Alex. in 3. vol. consi. 50. de quo vide Fely d. c. 1. de mag. & in c. super literis. in 17. col. de rescript. Marfil. singul. Vezinus.

Falsificans mensuras & pondera p̄na arbitraria punitur. Ias. in l. 1. in 4. col. ff. de officio procu. Cæs. Et debent rumpi ab officiariis. Bal. in l. item quæritur. §. si quis. ff. loca. Vide Panor. in c. 2. de emp. & vend. gloss. & Bald. in l. arbitrio. §. de eo. ff. de dolo. Vezin.

Mensuram falsam tenens committit falsum, & punitur p̄na arbitraria. Ias. in l. 1. col. 4. ff. de off. procur. Cæs. & Bonac.

Falsum committens in priuata scriptura venit puniendus p̄na falsi. l. domus. ad leg. Corn. de fal. vbi gl. & Bald. in rubr. C. de fide instrum. nu. 36. Et licet priuata scriptura fidem non facit. per l. rationes. C. de fide instrum. facit tamen adminiculū, nisi reprobetur. ita Bald. ibi. & satis est quod scribens, in quantum potuit perduxit crimen ad effectum. arg. l. 1. ff. de variis & extra. cogit. Socin. consi. 62. num. 3. 1. vol. & Alexan. consi. 145. volum. 6. Bellac.

Falsi p̄na extraordinaria punitus, adhuc puniri poterit ordinaria. communis est opi. de qua Bosius de falsis. nu. 104. Bonacoss.

Falsitas tripliciter puniri potest. Nam pro instrumentō falso potest quis puniri, quia fecerit, quia fieri fecerit, & quia illo usus fuerit, vt est cōmunis opinio. Bosius de falsis. nu. 115. vide Com. opin. Tom. iij. O 3 de

Com. V. I. Opin.

de Soci. iunio. in consi. 61. in 2. vol. si quis etiam celat instrumentum alienum, ad finem, ne veritas appareat, tenetur poena falsi: quia plus est in totum celare, quam aliquid inde abradere. Aut non fecit, ut veritas non appareat, sed forte est latro, qui credens subtrahere saccum cum pecunia, in quo erat instrumentum, quod non vult exhibere, ut furtum non manifestetur, & tenetur furti. Bald. in l. eum qui. C. ad l. Cornel. de falsi. Bonacoss.

Falsum an & quando minimè puniatur, & eius crimen eleuetur, ita ut quis de falso non teneatur.

C A P. III.

Falsum (ut est dictum) sine dolo non punitur, & potius errore negatum, & dictum praesumitur, quam dolose. ut est communis opin. Burs. consi. 112. nu. 14. vide Ruyn. in consi. 83. nu. 1. in 4. vol. vbi consuluit pro ser Dominico Corrighario inquisito de falso: defendendo eum a statuto Ferrariæ, de hoc loquente, cum in scriptura alterius manu continebatur, quod Borbus Calcagninus confessus erat se teneri, & obligatum esse in certa quantitate pecuniarum d. ser Dominico, & esse eius verum debitorem pro pecuniis, & rebus ab eo acceptis, post celebrationem cuiuscunque instrumenti facti inter dictas partes, renuntiando exceptioni non habiti & non recepti, & c. & cum promissione, & c. & sub obligatione omnium bonorum & c. Et cum pacto, quod scriptum habeat vim publici instrumenti, & contra illud nihil possit opponi. & c. Bonacoss.

Falsi crimen eleuatur atque eius poenæ effugiuntur, si quis in dolo non fuerit, vel si primordio veritatis inuuetur, vel si quod falsò gestum, dictumve est, nemini damnum, aut prauiudicium inferat, ut communia dogmata ex multis asiduis iuris interpretibus ostendunt Iul. Clar. in pract. §. falsum. vers. excusatur autem. cū seq. Viuius lib. 1. opi. 110. & opi. 419. Bonac.

Falsitas excusat, si nemini prauiudicat, vel prauiudicare possit. communis est opin. Clar. in §. falsum. vers. Item excusatur. D. Hier. Gabriel. in consi. 169. nu. 20. Item excusatur, si scriptura deficiebat in forma & circa substantialia, & sic si erat nulla, neque ex ea poterat inferri damnum alicui. communis est opin. Sic & testis cuius depositio fuit nulla, vel nemini prauiudicabat, non punitur de falso, sed extra ordinem stellationatus, ut est communis opin. vide omnino Clar. ibi ver. Item debet iudex omni studio vigilare, ut reos a poena falsi excuset. Et ut dicta testium ad concordiam reducantur iuuare debet interpretatione & distinctione. ne falsum dixisse iudicentur, ut est communis opin. Clar. ibi. Et not. quod statutum dicens, quod condemnatus pro falsitate non admittatur ad officia, intelligitur de condemnato pro falsitate strictè. Bart. in l. quid sit falsum. ff. ad legem Corn. de falsis. Bonacoss.

Falsi poenam non incurrit, qui aliquid fecit, quod alteri non nocet. l. damus. vbi Bart. & Doct. C. de falsis. Soci. consi. 103. & seq. vbi fufius. lib. 1. ut est communis opi. Alex. consi. 145. vol. 6. Soc. consi. 105. delictum enim effectu carens regulariter non punitur. l. qui falsā. ff. de falsis. Ang. in malef. in vers. falsario. Cast. consi. 150. in 1. vol. l. 1. ff. q. quisque iur. de poeni. distin. 1. & hæc verba ita in mutatione vnius diei, in aliam diem in quadam apocha. D. Macheilus patrocínio 40. per totum. Paris. consi. 151. per totum. in 4. vol. Nam falsum commissum, circa scripturam, quæ de se non probat, non punitur. gloss. & Doct. in c. quanto. de iure iur. Paris. consi. 169. nu. 61. in ult. vol. Soc. consi. 62. nu. 2. vers. secundò hæc conclusio. Clar. in §. falsum. vers. excusatur. vbi dicit cōem esse opinionem, quod vbi non est dolus, ibi non potest esse falsitas. Soc. iun. in consi. 39. nu. 83. lib. 2. & quando dolus est de substantia delicti, ut est falsum, periurium, & similia, tunc siue causa sit iusta, siue iniusta, excusatur a poena. Bursat. consi. 111. nu. 11. D. Hiero. Gabriell. in consi. 180. Bonacoss.

Falsitas, quæ nemini est nocibilis, non potest de iure communis puniri poena falsi ordinaria, siue per testes, siue notarium, vel alium sit commissā, secundum Bart. in l. si quis legatum. ff. ad l. Cornel. de falsi. & ista est communis opinio omnium Doct. ut attestatur Alex. consi. 145. visis vol. 6. & Socin. consi. 103. in facto. & 104. post redditum. vol. 1. & Cotta in memoriali. in verbo Mendax. col. 3. vers. Sed quid de teste inutili, qui non expedit producenti. quamuis Saly. in l. 1. C. de sepul. viola. & male, imò absque vlla concludenti ratione videatur asserere contrarium, vbi tenet, quod si quis in libro suo falsò rescripisset Titium esse suum debitorem, seu tabellio in sui fauorem falsum instrumentum confecisset, puniri debent poena falsi.

Sed aduerte vtiliter, & perpetuò, quod accusatus, seu in-

De maleficiis,

quisitus de crimine falsi debet sub cautione habilitari, ac relaxari secundum Ioannem Anto. de Nigris, cum magna caterua Doctorum in capitu. Regni, ut quæ ab excellentia. 31. num. 20. fol. 88. vbi tuetur istam opinionem, limitat, & ait communem.

Item vbiunque testis deponeret falsum, sed eius testimonium non valeret, ut puta quia deponeret non iuratus, vel iuraret non praesentibus partibus; tunc quippè puniendus non veniret poena falsi ordinaria, sed extraordinaria, crimine stellationatus. seu poena pecuniaria iudicis arbitrio, secundum Alber. de Rosa. in 2. part. statuto. q. 141. & Gand. in tract. malefic. in tit. de falsi. vbi scribit istam esse communem opinionem, quæ sequitur etiam Cotta in d. memoriali. in vers. Mendax. post prin. vers. Sed an prædicta. vbi ponit alterum simile congruum exemplum.

Et hoc idem concludendum est in Notario falsum conficiente instrumentum alias nullum, & inualidum, ut firmauerit Gloss. in c. ne quis arbitretur. 22. q. 2. Cyn. in l. 1. C. de sepul. viola. Io. And. in regu. non est sine culpa. in mercurialibus. ext. de regul. iur. in 6. & Bal. in l. si. C. si ex falsi. instru. & in l. data opera. C. qui accusa. & in l. presbyteri. C. de episco. & cler. Barto. in l. si quis legatum. nu. 2. ff. de falsis. Soc. consi. 62. col. 1. vol. 1. Ias. in l. vbi pactum. nu. 26. C. de transactio. Vantius in tracta. de nullit. tit. quoties, & intra quod tempus de nullitate dici possit. nu. 62. & 64. & Rubens consi. 15. nu. 6. Viuius opin. 273.

Falsum committens non nocuum, licet excusetur a poena ordinaria, tamen de culpa & temeritate venit puniendus poena extraordinaria iudicis arbitrio, iuxta qualitatē facti & personæ, ut est communis opi. Apostil. ad cons. Paul. de Cast. nu. 30. lib. 1. Bonacoss.

Falsi poena non tenetur testis non iuratus falsum deponens, cuius dictum est nullum, communis est opinio. de qua Grassus communium opinionum. lib. 2. c. 17. q. 2. 1. Bonacoss.

Falsi poena non tenetur testis, qui falsum non dixit, licet pecuniam acceperit, sed extra ordinem est puniendus. Clar. §. falsum. vers. Sed quid econuerso. Soci. iunio. in consi. 37. in 2. vol. & consi. 38. eo. vol. Idem.

Falsi poena non tenetur notarius, si aliter quam scripsit testis asserat, quia Notario potius creditur quam testi, ut est communis opinio. Clar. §. falsum. vers. Pone testes. Bonacoss.

Falsi poena non tenetur inquisitus, nisi damnum legitime per fiscum probetur, ut est communis opinio, de qua Bursat. consi. 112. nu. 12. Bonacoss.

Falsi poena non plectitur, qui vnum in iudicio dixit, cuius contrarium extra dixerat, ut est communis opi. Clar. in §. falsum. vers. testis Secus, si contrarium dicat eius, quod dixerat in alio iudicio, ut est communis opinio. ibi. Bonacoss.

Falsi poena non punitur, qui deponit super negativa, nisi alias conuincatur, ut est communis opinio. Et in dubio verba testis super negativa sunt intelligenda, ut euitetur falsitas, ut est communis opinio. Clar. in §. falsum. vers. solet etiam dici. Bonacoss.

Falsi poena non plectitur, qui circa substantialia falsum non dicit, ut est communis opinio. Clar. in §. falsum. vers. sed quid si testis. Bonacoss.

Falsitas commissā in scriptura quæ deficiebat in forma & circa substantialia, non facit committentem reum criminis falsi. communem dicit Alber. in 2. parte statutorum. q. 147. Socin. consi. 104. nu. 3. Clar. ibidem. P. Fichard.

Falsum si quis commiserit in aliqua scriptura, vel testium depositionibus, aut alio actu, qui deficiat in forma, vel in substantialibus, ex falsitate huiusmodi tanquam non prauiudiciali, neque nocua, puniri non poterit: ut sentit Bart. in l. si quis legatum. ff. ad l. Cor. de falsi. cuius opinionem ceteri communiter approbarunt: & ab ea non dissentit Soc. in consi. 104. post redditum. in 1. part. licet contrarium tenuerit Salic. in l. 1. C. de sepul. viola. vbi not. quod si quis in libro suo falsò scripserit aliquem suum esse debitorem, vel si notarius in sui fauore falsum instrumentum confecerit, quod non valet: ut probatur in l. filij. §. 1. de falsis: tales puniuntur poena falsi: quantum enim in eis fuit, validius falsum committere non potuerunt. F. Turzan.

Falsi crimen admittens in scriptura, vel testium depositionibus, vel alio quopiam actu, qui aut forma sua careat, aut ne cessariis substantialibus destituatur, nullas poenas iniet. ut communiter cum Bart. receptum testificatur Soc. consi. 104. post redditum, lib. 1. Turzan. opin. 60. Iul. Clar. in pract. §. falsum. vers. ite excusatur. post prin. Quod tamen necessario intelligentes cū eiusmodi nullitas euident est statim ex ipsiusmet scripturæ inspectione illucescit. quippe si lateat, vel ex ipsius scripturæ perfectione non compræhædatur, statutas, ac sanctas in falsos poenas dabit, qui illud admisit, vt luculenter probat. l. si quis legatum.

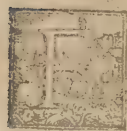
legatum. ff. ad l. Corn. de fals. ubi qui falsi crimine se obstringit in testamento, in quo filius est prateritus, falsi penis placetur, cum maior testamenti nullitas considerari nequeat. l. 1. ff. si tabu. testa. null. extab. notat Alex. in l. posthumus. nota. nu. 13. C. de bono. posses. contra tab. docet. l. C. in l. inter cetera. ibi principale ius. ff. de libe. & posth. & ita recte atque eleganter. d. l. legatum. ff. ad l. Corn. de fals. acceperunt & commendarunt Are. in l. filius. qui in potestate. ff. de lib. & posthu. Roder. Suarez. in l. post rem iudicatam. ff. de re iud. & ante eos Bal. in l.yna. nu. 2. C. de errore calc. eaque specie accipi debet decisio Salic. in l. 1. C. de sepulc. violat. E. Suarez.

Falsitas commissa circa scripturam, quæ de se non probat, non punitur. gl. in c. quanto. vbi omnes, de iureiur. Paris. consi. 169. nu. 61. in vlt. vol. D. Hiero. Gabriel. in consi. 169. nu. 12. & seq. Suarez. nu. 14. Bonacoss.

Falsitas non punitur, si quis in priuata scriptura, quæ nullam facit fidem dolo malo veritatem immutat, vt est communis opinio de qua Gabriellus in consi. 169. nu. 21. & ideo si mercator scribat, quod vnus fideiussit, seu promisit pro alio, cum non possit hoc scribere, nec alius licet habeat principis decretum, quod libris mercatorum præstetur fides, quod decretum, cum debeatur intelligi cum quadam limitatione, & subanditione multum æqua & rationabili, videlicet, nisi contrarium videatur iudici ex probabilibus aliquibus causis. Alb. in consi. 95. non est falsa, quia est nulla, ideo puniri non potest, quia falsitas circa scripturam, quæ de se non probat, non punitur, vt est dictum. per glo. & doct. in c. quanto. de iureiur. Parisius consi. 169. nu. 61. vlt. volun. & scriptura libri mercatoris præsumitur facta præsentem parte. Bal. in l. si quis. col. 2. ver. item quia scriptura. ff. de eden. sed habens præsumptionem pro se non tenetur de falso. Bal. in l. si. col. 2. q. 5. ver. 1. casu. C. de edicto diui Adri. tollen. & in l. si prætor. in Apostillis ad fi. de iud. & licet etiã debitor Principis, vel reipublicæ scribat super libro partitam non verã primam facie, licet verificari possit ex alio, non dicitur falsarius, quia non dicitur faudatus liber, cum dolus adfuerit, cum postquam id quod principale, & in facto suo consistens erat verum, non potest dici falsitas, licet secundum verum, non esset. Puta si dixisset se esse debitorem de centum libris, acceptis à tali debitore Principis, quas dicit se apposuisse super tali banco, sed non posuit forte quia habebat animum opponendi. in xta l. pen. ff. de iusti. & iur. relatione scilicet facta ad id quod non fecit, sed quod facere debebat. ex eo enim quod falsitas non consistebat in facto suo secundario, sed in facti serie & veritate, quia non dicitur falsum, quia falsum non dicitur quod inuatur primordis veritatis. l. cum filius. §. hæres meus. ff. de leg. 2. sed est mendacium dicere, quod opposuit in banco. licet primum fuerit verum, quod scilicet reperit, & cum potuerit constare de veritate per librum banchi, falsitas non dicitur commissã, sed mendacium, quod non potuit esse nociuum Principi, & ideo non dicitur commissã barataria, nec furtum, postquam etiã Princeps non est adhuc dominus pecuniæ debitor, antequam tradatur per officialẽ, sed officialis qui recepit ad numerum. Ita in terminis consuluit Paul. de Castr. in consi. 9. per totum. in 3. vol. de quo consi. facio magnum festum, quia casus nunc sub iudice pendet. Et iste non est casus, quod quis incidat in poenam legis Corneliæ de fals. Soc. in rub. de crimine falsi. nu. 5. Nã omne non verum non est falsum. Sed requiritur dolus in committente. vt per Soc. ibi. & per tex. in l. nec exemplum. C. de falsis. Bal. consi. 33. nu. 2. Alex. consi. 73. nu. 4. in 1. Nam non sequitur, falsum committit, & de falso punitur, tam qui verum suppressit, quam qui falsum deposuit, non tamen sequitur, vt æqualiter peccet & puniatur. Tiraquel. de penis temperan. causa 44. nu. 71. Et falsum non admittitur, quod admixtum habet aliquid veritatis, vel implicite, vnde testis, qui deposuit rem esse Titij, sciens esse communem Titio, & aliis, saluatur hac ratione à falsitate, vt est communis opinio Phanutius de Fanutij de Luca. in trac. de inuentario. par. 6. q. 130. Bonacoss.

Falsum in causa, vel circa causam, & causæ scripturas aut instrumenta committens, an & quando causam perdat.

C A P. IIII.

Alsum committens in causa, perdit causam, quæcūque causa, vel persona sit. Boer. deci. 291. nu. 2. commune dicit. Idem.

Sed debet puniri pena falsi. l. 3. tit. 12. lib. 4. For. II. quæ habetur in l. 13. tit. 8. libr. 2. For. II. & Iudex potest punire ex officio producentes. l. 28. tit. 1. parte 7. ac

testes punire, etsi non petatur. l. 42. tit. 16. parte 3.

Intellige, si corrumpit, vel falsificat acta: secus tamen, si falsificat instrumenta, vel corrumpit testes. idem Boer. deci. 291. nu. 3. com. dicit. B. Villalob.

Falsitatem committens perdit causam. communis est opinio. Clar. vers. Item propter Ruy. consi. 86. per totum in 4. vol. Quando est tamen commissã circa testes, aut instrumenta, nõ amittit causam. Secus si circa acta, causa, quia tunc causam perdit, vt est communis opinio Clar. in §. falsum. vers. Item propter. Et si falsi crimen morte exstinguitur. l. 1. C. si reus, vel accusator fuerit mortuus. Cepola consi. cri. 23. nu. 5. Suarez in versic. falsi. nu. 32. & 33. Boer. deci. 291. Bonacoss.

Falsitas per partem in causa commissã circa acta ipsius causæ, facit vt causa amittatur. commune dicit Alex. in l. diuus. nu. 6. ff. de re iudic. quem refert Didac. in repetit. c. quamuis. nu. 6. versic. Item punitur de pact. lib. 6. & Pract. Conradi. nume. 31. Boer. deci. 291. nu. 2. Vantius de nullitatib. nu. 141. Ruy. consi. 15. num. 3. lib. 5. secus si circa testes aut instrumenta commissã sit, vt dicit commune teneri Dec. in c. cum venerabilis. num. 21. de exceptioni. & licet aliqui dicant hoc locum habere quando causa sit contra fiscum, tamen magis communis est etiam si sit cum priuato, vt testatur Ruy. d. consi. 15. nu. 3. lib. 5. Refert Clar. lib. 5. sent. §. falsum. vers. item propter. P. Fichard.

Falsans acta perdit causam. Bal. in l. qui testamento. ff. de excus. tut. Bar. in l. 1. §. 2. in fi. ff. de calum. lmo. in l. diuus. col. 16. ff. de re iud. Ang. in l. 1. in fi. ff. de his quæ in testamento delent. pariter qui conatus est subtrahere probationes aduersarij, secundum Inn. in c. intimauit. ext. de testi. Ang. in l. 1. §. si reus. ff. de eo p. quæ fac. erit. licet Bal. in d. c. teneat contra Inn. Balb. dec. 361.

Acta causæ corrumpens, atque in illis peruertendis falsi crimine sese obstringens, causam totam amittit. vt commune enunciatum efferunt Dec. in cap. cum venerabilis. num. 31. de except. cum Alex. Did. à Couar. in repe. cap. quamuis pactum nu. 6. de pact. lib. 6. Iul. Clar. in pract. §. falsum. vers. ite propter. Suarez. & Bonac.

Falsificas acta perdit causam ipso iure. Bart. in l. in fraudem. §. quoties. ff. de iur. si. Fel. in c. licet causam. in 17. col. de prob. & in ca. cum venissent in 4. col. de excep. Barb. in 3. volum. consi. 53. col. 2. & in col. 6. Alex. in l. diuus. in 1. & 2. colum. ff. de re iud. & ibi. in fin. com.

Adde quod si ex forma statuti committens falsum debeat perdere causam, & actor producat falsum instrumentum, & pariter reus producat instrumentum falsum quitationis, tunc licet vterque possit puniri de falso: tamen solum actor perdet causam. ita mirabiliter Ias. in §. in bonæ fide. in 17. col. de actio. all. Bal. in rub. C. de fi. instr. vers. incidenter etiam. Vezinus.

Quid in volente subtrahere probationes, an perdat causam? Vide Fel. in c. intimauit. in fi. de testi. & Ias. in §. item si quis. el. 2. in 14. col. instit. de actio. & in l. si duo patroni. §. si in fin. ff. de iureiur. l. 1. §. si quis procu. in 6. col. ff. si quis iusd. & coluditor quod sic. Barb. in d. consi. 53. in 6. col. Are. in l. prouiden. C. de postul.

Limitat Ias. nisi procu. surripiat: quia dominus non perdet causam Fac. quod vult Ana. in cõf. 12. vbi dicit, quod falsitas procuratoris non nocet domino. Idem.

Falsi reus quicumque sit, quancunque causam perdit, in cuius actis falsum commississe euincitur. commune ait Boer. deci. 191. nu. 31. Quod tamen non procedet si instrumentum ipsum, vel testes falsi crimine polluerit, vt commune ponit Turzan. opin. 82. Bonacoss.

Instrumentum falsificans vel corrumpens testes in iudicio quod quis habet contra aliquem, non per hoc perdit causam. l. quoties. ff. de iure fisci. quæ textu de stylo curiarum Franciæ approbati asserit Boer. deci. 291. nisi in causa fisci. per d. §. quoties. vel in causa beneficiari: tunc falsificans, aut corrumpens testes bene perderet causam. plenè ibi. Boer. Bonacoss.

Falsificans instrumenta, vel testes, causam licet non perdat, vt tenuit Bart. in l. in fraudem. §. quoties. & ibi gl. verbo cadat. ff. de iure fisci: si tamen acta causæ falsificauerit, vel corruperit, causam ipsam amittet quascunque causa vel persona fuerit, vt idem Bart. dicit in d. l. in fraudem. quod & Anch. placuit in consi. 388. in casu præmissio. vers. Item non obstat prædictis. & Boer. in q. 291. parte 2. vbi attestatur hanc opinionem esse communem: quamuis Card. contrarium tenuerit, quo ad instrumenta. in c. olim. de resc. F. Turzan.

An autem volens subtrahere copiam probationis aduersæ partis perdat causam, vide Fel. in cap. intimauit. in fi. de testi. & in c. peruenit. de testi. cogen. Et an stet tunc iuramento, vide Barb. in 4. vol. consi. 71. in vlt. col. Vezinus.

Renocari potest quicquid factum est ad falsam assertionem aduersarij, de re et falsitate, vt est com. opin. Alba. in consi. 9. nu. 50. Bonacoss.

Com. opin. Tom. iij.

O 4

Falsitas

Com. V. I. Opin.

Falsitas in accessoriis non vitiat principale, vt est communis opin. Clar. in §. falsum. vers. sed quid si testis. apostillantes ad Paul. de Castr. in consil. 9. nu. 27. & nota qd instrumentum simulatorum non comprehenditur in statuto loquente de instrumento. Firma. in verbo, instrumentum simulatum. & simulatio appellatione falsitatis venit etiam in statuto. Firm. in vers. simulatio. nu. 34. Bonacoss.

In falsi crimine an suspicio pro veritate habeatur?
deq; falsi accusatione & inquisitione, & aliis mixtim.

C A P. V.

Falsi suspicio pro veritate non habetur. communis est opi. Clar. in §. falsum. vers. trita. Dec. consil. 189. nu. 1. in vol. 1. Bonac.

Falsi suspicio non habetur pro veritate. ita communiter tenetur contra Archid. in can. in memoriam. 19. dist. attestatur Gratus consil. 60. nu. 16. lib. 2. P. Fichard.

In crimine falsi suspicio habetur pro veritate. i. iubemus. C. de prob. Alex. in 1. vol. consil. 77. repetito in 3. vol. consil. 62.

Vide tamen notabiliter Decium in cap. porrecta. de confir. vti. vel inuti. & latius in consil. 189. Idem.

Falsi suspicio habetur pro falsitate in ciuilibus: secus in criminalibus, (vt dixi) vide fufius per Menoch. de adipiscen possessio. remedio. 4. nu. 700. Curt. iun. consil. 166. & consil. 132. nu. 10. communem dicēs. Fichard. ac Villalob. isto verbo. Portius communium opinionum lib. 1. concl. 9. Neuiza. in consil. 8. nu. 38. & in consil. 27. nu. 13. & consil. 68. num. 24. vbi dicit, quando falsitas est apparens, vt rasura instrumenti, præsuntur falsitas in eo. vide Hercula. de negatiua. num. 13. vbi ex Soc. iun. consil. 45. nu. 8. lib. 3. qui de communi attestatur, dicit qd falsi suspicio non habetur pro falsitate. vide etiam Paris. in consil. 162. in 4. vol. Corn. in consil. 261. vbi de notario & testamento de falso suspecto. Gratum Respon. 60. nu. 16. in 2. vol. vide Suarez. verbo Falsi. nu. 16. Bonacoss. & Villalob.

Falsi suspicione non caret qui adfert vel præsuntat literas falsas: & quantumuis non aliter constet eū portante istas falsas literas, non aliter falsum cōmisse, poterit nihilominus ille capi & detineri. cum sit contra eum iuris præsumptio. c. super eo. de crim. fal. & qui vtitur falso rescripto, intantū est de falso suspectus qd scilicet falsum illud commiserit, vt puniri possit, nisi doceat de suo authore, & purget suam innocentiam. i. iubemus. C. de probatio. Alex. consil. 205. vol. 6. & si alleget se illud rescriptū falsum ab alio recepisse & non probet, credendū erit illud rescriptum fabricasse falsum & tanquā falsarius puniri poterit. l. maiorē. & ibi Sal. C. ad l. Cor. de fal. quod si probat se ab alio falsum rescriptū recepisse, adhuc puniendus erit tanquā vtens scienter falso rescripto, nisi ille ab vsu falsi desistat. Sal. in d. l. maiorē. C. ad leg. Corn. de falsis. idem dicendū est contra eum qui producit scripturam rasm in loco suspecto: nam contra eum est suspicio falsi. Dec. consil. 175. Bellacomb.

Accusatio falsi, ac ceterorū criminū regulariter durat vsq; ad viginti annorum curriculum, & spatium; & consequenter accusatio, seu quærela in istis criminibus potest tolli præmemorato tēpore; quo elapso amplius de falso cognosci nequit. l. quærelā. C. ad legem Cor. de fals. vbi gl. & omnes Docti. hoc firmāt, & Ang. Aret. in tract. maleficiorum in vers. falsario. in q. incip. quæro vsque ad quantū tempus. Gandinus in tract. maleficiorū in ti. qui accusare possunt. nu. 28. Paul. Cast. cōf. 184. vol. antiquo, & istam explanat magis cōmunē opinionē fore Boer. dec. 26. nu. 5. & seq. & ita extitisse iudicatū in camera imperiali planum facit Ioachim. in obseruatione 35. centur. 4.

Idemque videmus in inquisitione ex officio iudicis, quæ tollitur simpliciter viginti annis, secundum Bart. Saly. Raph. & omnes in d. l. quærelam. & Anchar. consil. 90. vbi tenet, qd sublato iure quærelandi, sublato sit etiam ius inquirēdi, & istorum Doctorum opinionem demonstrat communem esse Iasfredus decif. 486. Sed casu quo transactis ipsis viginti annis, ageretur in casibus præmissis, tam vigore accusationis, quā inquisitionis antedictæ contra accusatum, vel inquisitum, & tunc vexatus, ac molestatus præscriptionis exceptionem non opponeret, posset quippe iudex procedere in causa ad cōdēnationē, vt determinatū reperi in cōsistorio imperiali, attestāte Ioachimo in præallegata obser. 35. ante finē. Viuius opi. 27.

Falsi criminis accusatio tollitur viginti annis. communis est opin. Suarez. verbo falsi. nu. 34. Bonacoss.

Falsi criminis accusatio 20. ann. spatio aboletur, vt frequenter placitum affirmant Boer. decif. 26. nume. 5. & seq. Viuius lib. 1. opi. 19. Bonacoss.

De maleficiis,

Inquiri non potest de crimine falsi post 20. annos. cōtra gl. in l. querelam. C. de fal. ita dicit Ang. Aret. in tract. male. in ver. hæc est quædam inquisi. in 15. col.

Fallit in ecclesia, in qua nunquam præscribi. Lud. sing. 182.

Fa. sæ mensuræ querimonia fieri debet intra 60. dies. argum. l. quod si nolit. §. si quid ita venierit. ff. de ædil. edic. Dec. consil. 347. in prin. Soc. consil. vlt. lib. 3. idque procedit, quando dictū fuit à partibus quod terra debeat mensurari, aliās secus, quia durat facultas peten. supplementum mensuræ 30. an. Dec. d. consil. 347. in fi. Cagn. in l. 2. num. 191. C. de rescind. vend. Dec. consil. 500. Neuiz. consil. 38. nu. 6. nu. 10. si dictum sit a partibus & adiectum tempus spectabitur, aliās distingue, vt per Neuiz. d. consil. 38. nu. 6. Cagnol. in l. 2. nu. 191. C. de pact. inter empt. melius d. l. 2. nu. 191. C. de rescind. vend. per Boich. in c. per tuas. de don. & vide casum fall. per Nat. consil. 303. & quæ in materia scribunt Rom. sing. 713. Rub. Alex. consil. 3. Soc. consil. vlti. col. fi. lib. 3. Quid de agrimenfore: & vide quæ ponit Nat. consil. 235. col. 11. circa med. cui adde, qd possunt illius errores per superiorem semper corrigi, teste Bart. in l. arbitro. circ. med. ff. qui satisd. cog. Felyn. in cap. significasti. el. 2. col. 3. de homicid. in materia autem mensuræ, quærunt aliqui, an in venditione prædiorum attendenda sit mensura loci contractus, an vero illius loci, in quo sita sunt prædia? & dic, vt per Ozasc. decif. 114. in prin. vbi refert primam opi. fuisse prædia vendita metienda esse ad mensuram loci vbi sita sunt, tametsi ibi nu. 3. cōtrarium sustineat, attenden. esse secundum mensuram contractus. Priorem tamen opi. vti æquiorē approbatā fuisse à maiori parte Senatus. de qua q. vide quæ scribit Rol. consil. 100. num. 7. 14. & col. 6. in fin. lib. 3. vbi concludit mensurationē fieri debere secundum locum contractus, vt in d. consil. col. 6. in fi. & not. Cagn. in l. semper in stipulationibus. de regul. iur. Rol. consil. 13. lib. 4. Bellac.

Falsi crimen si de eo principaliter agatur, iustis probationibus ritē demonstrandum est, nec præsumptionibus, aut coniecturis illud arg. i sufficet. commune effatur Socin. iun. consil. 39. nu. 44. & nu. 77. & consil. 61. nu. 9. lib. 2. At si ad eleuandam duntaxat ac refellendam alicuius scripturæ fidem intentetur, sola eius suspicio probationis loco erit. vt commune inquit Curt. iun. consil. 33. nu. 10. & in cōf. 161. nu. 9. Iul. Clar. in pract. §. falsum. ver. trita est conclusio. E. Suarez.

Probationes in falsi crimine debent omnino concludere, vt est cōmunis opi. Soc. iun. in consil. 38. nu. 44. in 2. vol. Bonac.

Indicia ad torturā in crimine falsi, quæ sint, vide per Alex. consil. 62. vol. 3. vbi dicit, quod in his quæ committuntur occultē iudex debet esse facilior ad torturam. Idem.

In crimine falsi est speciale, vt teneat processus sine loco & tempore. Ang. Aret. in tract. malef. in ver. hæc est quædam inquisi. versic. item adde. in 12. col. & in ver. falsario. in 13. col. & tementi. Vezin.

Item in crimine falsi proceditur sine accusatore, & sufficit suspicio falsi pro falsitate: vt dicit Cur. in consil. 55. in 7. col. & in consil. 65. in 17. col. Vezin.

Falsi crimen etiam propter aliud instrumentum quā testamentum alicui imputatum, censeri publicum. comm. dicit Aret. in §. Item lex Cornel. ante nu. 1. Insti. de pub. iud. & Rubens consil. 12. nu. 2. tenuisse Azo. itē gl. & Doctores in l. 1. ff. de pub. iud. refert. Clar. lib. 5. sent. §. 1. vers. 3. P. Fichard.

Falsi crimen non censetur indultum à principe, licet delinquenti venia generaliter reo sit concessa. communis est opin. Suarez. vers. falsi. nu. 31. Bonac.

Falsi crimen non idcirco à Principe indultum censetur, quod delinquenti, generali delictorum venia ab eo concessa proponatur, vt commu. aiunt Nellus de bannitis. 3. parte 2. temporis. quæstio. 12. Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. lix. versic. scias etiam. Idem.

DE RAPTV VIRGINVM.

TITVLVS V.

Raptores qui dicantur: & num raptor cum rapta possit contrahere matrimonium?

C A P V T I.

Raptoris demum dicitur, qui & de loco ad locum libidinis causa mulierē abducit & abducēdi animo, non commodioris coitus gratia id patrat. commu. ne ponit latē I. Cla. in prac. §. raptus. in prin. Fran. Viuius. lib. 1. opi. 158. Si autē is verē ac propriē raptor mrimonium

nium cum rapta contraxerit, quod iuxta benignam iuris Pontificij licentiam proculdubio inire potest, pœnas raptus euadet, commune asseuerant Paris. consil. 170. nu. 6. lib. 4. Ant. Gomez. meus iuris doctor in l. 83. Tauri. nam. 43. Quamuis bonis fisco applicandis nihilominus euertatur. comune aiunt Marcus decis. 2. nu. 3. & qui illum refert, atque hoc memorabile cœset l. Cla. in d. §. raptus. vers. pen. quin & cum raptor raptam carnaliter non cognouit, non luet pœnas. l. vna. C. de rap. virg. vt frequenter placitum affirmat Boer. decis. 306. nu. 4. Didac. à Conarru. in clemen. si furiosus. de homicid. & qui id cum matura distinctione probat Iul. Clar. in dicta l. raptus. vers. sed quid. tamen si lasar. Aegidius Bosius, qui illum laudat seuerè nimis contrarium amplectantur, ac receptum dicant. E. Suarez.

Raptor is dicitur, qui de loco ad locum libidinis causa mulierem abducit. communis est opi. Suarez ver. raptor. num. 1. qui si cum rapta matrimonium contrahit, quod de iure cano. potest, pœnas raptus euitat, vt est communis opin. ibi. quando tamen est in potestate raptoris rapta, non potest contrahi matrimonium, secus si sit in loco tuto, & libero constituta, quia potest. ex sacri cœcilij Tridentini decreto. de sponsalibus, & matrimoniis. c. 4. & nihilominus ipse raptor, ac omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes sunt ipso iure excommunicati ac perpetuò infames omniumque dignitatum incapaces. & si clerici fuerint, de proprio decidunt gradu. & non quòd attentatio, sed non perfectio in raptu non punitur ex generali consuetudine, nisi extra ordinem, vt est communis opi. de qua D. Hierony. Gabri. consil. 172. num. 2. & lex. si quis non dicam rapere. C. de Epif. & cle. & simi. quæ puniunt solum conatum, etiam non sequuto effectu, debet intelligi, quando deuentum est ad actum proximum, vt est communis opin. Clar. q. 62. vers. scias etiam. Vide Khirc. communi conclu. centuria quinta. concl. 21. Nouell. reg. 178. Paris. consil. 170. in 4. vol. practica in probando, quòd quis aliquam per vim cognouit, est vt in libello dicat, Talem cognouisse Bertā passam ab eo vim committendi adulterium. Bar. in l. vxor. §. si quis vxorem. ff. de adulte. & not. quòd rapere non dicitur, qui detinet in loco, in quo est. Bald. in l. sed si eximendi. ff. de in ius voc. & oportet, vt sit violentia præcisa. Afflic. decis. Neap. 151. sub nume. 10. Nec punitur de iure, seu statuto raptor, si delictum violentum non est consummatum. l. siue. ff. qui satis. cog. nam crimē violentiæ dicitur crimen personale, quòd requirit vim sequutam in personam patientem. Pau. de Castr. in consil. 27. per totum. in 1. vol. vbi docet, quæ sit vis, quæ violentia, & quid sit violentum factum, & qualiter & quot modis violentia inferatur, quando affectus pro effectu sit puniendus. & statutum Mediolanense, quamuis iubeat rapientem, vel vim inferentem mulieri honestæ vltimi supplicij & bonorum publicationis pœna affici, etiam si copula sequuta non sit: Tamen debet intelligi eo casu, quo copula sequuta non est propter impedimentum. Sed non comprehendit eum, qui mulierem non cognouit. ita D. Hiero. Gabriellius consil. 72. num. 5. & 6. & intelligitur etiā in abducente causa libidinis, vt ibi. aliās secus. & raptor non est, qui vxorem suam vi abducit, vt est communis opi. de qua Gabriellius in consil. 172. num. 19. in an. vide Clar. d. §. raptus. Marfil. sing. 65. Bonac.

Raptores etiam illi dicuntur qui non vi, sed blandimentis, & verbis deceptoris, puellas libidinis causa abducunt. comm. dicit Berber. in suo viatorio. tit. de raptoribus. in med. Intellige tamen, modò fiat ad effectum illas abducendi. & alio loco contra voluntatem suorum retinendi. Clar. d. §. raptus. vers. adde. Pueros tamen abducentes stipendiarij, non puniuntur, vt raptores, vt est com. opi. Clar. ibi. vers. vnum tamen. vide l. vt in §. de filio ver. sed vtilis. ff. de seruo corrupto. de filio inqt Paulus filiaue familias corruptis huic edicto locus non est. Sed vtilis competit officio iudicis æstimanda, qm̄ interest nostra animū liberorū nostrorū non corrūpi. P. Fich. & Bonac.

Raptorem non excusat tractatus, seu etiam spōsalia per verba de futuro contracta cum persona, spōsa cum nolens rapitur, vt est communis opinio. Gabriel. consil. 173. numero 5. Bonacosi.

Raptor cum rapta non potest contrahere matrimoniū de iure ciuili. Secus de iure canonico, vt est communis opinio. Licet etiam iure canonico, nihilominus bona raptoris confiscentur nō obstante matrimonio contracto cum rapta. vt est communis opi. Cla. in d. §. raptus. vers. quæro modo. Negat tamen Iodocus in pract. cri. c. 95. de raptu. num. 16. Bonac.

Raptor cum rapta non potest contrahere matrimoniū, de iure ciuili, per textū express. in l. vnica. C. de raptu virg. de iure verò canonico bene potest. per textum in c. fi. de raptu virgi. & ita com. atestatur Paris. consil. 170. nu. 6. lib. 4. Ant. Gomez.

in l. 90. Tauri. num. 43. vbi etiam subdit, quòd raptor propter tale matrimonium euitet pœnas à lege propter raptum impositas. Pœna tamen confiscationis bonorum quæ applicatur fisco temporali, locum habet contra raptorem, nō obstante tali matrimonio, etiam de iure canonico, per gl. in ca. cum secundum. in verbo, certoque casu. de hæreti. in 6. quam cōmuniter approbatam dicit Marcus decis. 2. nu. 3. Clar. d. lib. 5. §. raptus. vers. quæro modo. P. Fich.

Raptor honestæ mulieris num pœna capitis puniendus? quibusue nam pœnis raptores teneantur, vel non, & quibus casibus.

C A P V T II.

Raptor honestæ mulieris punitur pœna capitali, & in fragranti crimine deprehensus, potest à coniunctis personis impunè occidi. l. 1. C. de raptu virg. & constit. Regni Capitalet pœnam. & not. S. Ant. in sua Suma. in 2. part. c. 7. de raptu. col. 2. sub vers. De pœna raptoris. & Iacob. Nouel. post alios complures signatos per eū. in tracta. ad defensam. in rub. 1. num. 3. & profusius Neuiz. in Sylua nuptiali. lib. 4. nu. 46. vbi ampliat in duobus casibus.

Et hoc procedit quando raptor carnaliter cognouisset mulierem raptam, vel rapuisset libidinis causa: secundum Dec. consil. 234. nu. 8. Marfil. in d. l. 1. num. 245. & ista est magis communis opinio. teste Boer. decis. 306. num. 4. & Mod. in alle. l. 1. & licet de ea dubitet Neuizan. vbi supra, tamen ab ea tanquā tutissima, verissima, & magis communi in decisiuis nolite aliter discedere.

Sed prædicta non habent locum in meretrice rapta: tunc quippe non fortitur effectum dicta pœna capitis: secundum Doct. in l. raptores. C. de epif. & cler. & in d. l. 1. S. Anto. in d. c. 7. col. 1. vers. Illa autem quæ non sunt desponsatæ aliis. & Neuiz. in loco præcitato, vbi alias limitationes refert: quia leges abhorrent vitam inhonestam mulierum.

Et quæ sint meretrices, vide Alex. latè declaranrem. consil. 99. visa inquisitione contra Arram. lib. 6. vbi ait eam esse meretricem, quæ licet non prostituat se publicè in lupanari, tamen alibi, & in quacunque domo pudori suo non parcat, & quemcunque causa quæstus admittit.

Et illa quoque dicitur meretrix, quæ duos & non plures ad coitum admisit causa quæstus: secundum Abb. & Praposit. in c. inter opera. de sponsa. Io. Lupi. in rub. de donat. inter virum, & vxor. §. 40. & in l. 62. Tau. Ange. consil. 10. in causa prædicta est hoc ordine procedendum. col. 1. vers. sic, nec dicitur publica meretrix. & Abb. in c. cum decorem. de uita, & honest. cleric. per tex. in l. palam. ff. de rit. nupt. Et in hoc allucinari reor Afflic. post Lucam de Penna. in constit. Neap. tit. 43. rubric. 3. dicentem eam meretricem esse, quæ causa quæstus unum tantum ad coitum admisit, & pariter ex hoc à uicinia expellendam fore, per tex. in l. mariti. §. qui quæstum. ff. de adult.

Est bene verum, quòd ipsa meretrix est expellenda, & in lupanari releganda, vt firmat Lucas de Penna, in l. si qua. col. 2. C. de spectacul. lib. 1. Platea per tex. ibi in l. cum supra. C. de re militari. Bal. in l. 2. in fi. C. de iu. emph. Paul. Castr. in l. nullus C. de sum. Trinit. & Afflic. in d. rubr. seu tit. 43.

Sed vt è semita in viam redeamus concludendum est quòd in Regno Neapolitano, per constit. Omnes nostri regiminis, vim inferētibus meretricibus contra earum volūtates causa libidinis pœna vltimi supplicij imponitur, dummodò sint conuicti & confessi, & meretrices intra dies octo clamorem emisserint de ipsa violentia: aliās eis non cœsetur illata, nisi probetur, quòd per illos octo dies fuerunt detentæ.

Aduertendumque est similiter, quòd de iure ciuili, & regio, rapta suo raptori nubere nequit: & sic inter eos matrimoniū esse nō potest. l. 1. §. nec si facultas. C. de rapt. virg. & d. constit. Capitalet pœnam. De iure verò canonico rapta cum raptore contrahere potest, si prior dissensus transeat in consensum. ca. accedens. extra de rap. c. 1. extr. de adult. c. raptus. & c. placuit, quæ sunt contra. & notat, & apertius, vtiliusve hoc explicat S. Anto. in d. c. 7. col. 1. vers. Illa autem quæ non sunt desponsatæ aliis. Et hoc approbat quoque Concil. Trident. sess. 24. c. 6. decernit Sancta Synodus. dummodò rapta à raptore separata sit, & constituta in loco tuto liberòque, & nihilominus sequuto matrimonio in huiusmodi casu eadē constitutione dicti Concilij Tridentini raptor, omnesque fautores ipsius, auxiliares, consultoresve sunt ipsi iure excommunicati, ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces, & tenetur raptor raptam, siue in vxorem duxerit siue non, eam iudicis arbitrio dota

Com. V. I Opin.

dotare. Viuius opin. 679.

Pœna raptus est vltimum supplicium, & alia graues pœna, in l. vnic. C. de rapt. virgin. expresse communem dicit Ant. Gomez super l. 30. Tauri. nu. 36. Clar. d. §. raptus. vers. sed quæro. P. Fichard.

Raptor incidit in pœnam. l. vnic. C. de raptu virg. etiam si rapta consenserit, siue ab initio ex post facto. commu. opin. dicit Alb. in l. raptores. nu. 7. C. de episc. & cler. Clar. d. §. raptus. vers. adde. Et debet raptor mori. Clar. §. fin. q. 68. vers. raptores. P. Fichard. & Bonac.

Raptor tenetur pœna. l. i. C. de rapt. virg. fallit in 6. casibus, quos no. Lancil. in tract. de offi. præto.

Ampliatur, & ampliacionem limitat Plot. in rep. l. si quædo. C. vnde vi.

Raptor tenetur in quadruplum.

Fallit in 4. casib. vt ego notauit in §. i. inst. de vi bon. rapt. & de materia raptus videas Carrerium, qui ponit multas quæstiones in praxi criminali. in §. circa quartam. nu. 271. vsq; ad nu. 303. Do. a Fin.

Raptor quando puniatur, vide Ferret. conf. 65. lib. 1. & quis de raptu cognoscere possit. Hip. conf. 61. num. 25. & de pœna raptus. Gram. decis. 2. nu. 29 & de proprietate verbi rapere, & qualiter intelligatur in statutis, vide Castren. in l. 4. ff. ne quis eum. & ad l. si quis non dicam rapere. vide Hipp. in conf. 105. nu. 11. & seq. Bellac.

Raptor si raptam non carnaliter cognouit, non debet puniri pœna. l. vnic. C. de raptu virg. commu. dicit Boer. decis. 316. nu. 4. quem refert Did. in repet. clem. si furiosus. nu. 8. Alij, contrariam communem dicunt, vt Boss. in tit. de rapt. mulie. nu. 14. referens Ias. in quodam consi. ita dixisse. Clar. tamen distinguit, dicendo, Aut nō cognouit, quia non potuit, & nihilominus incidit in pœnam dict. legis; aut potuit, sed noluit, & non incidit in pœnam. Cla. d. §. raptus. vers. sed quid ille. Idem.

Raptor meretricis an pœna raptus puniatur?
Et quid de muliere libidinis. ergo viri raptrice?
Item an credatur mulieri dicenti, se ab aliquo fuisse vi cognitam.

C A P V T III.

Pœna raptus non habet locum in rapiente publicam meretricem. communem opin. dicit Ant. Gomez super l. 80. Tauri. nu. 45. & ita consuluit Ceph. conf. 140. lib. 1. Clar. d. §. raptus. vers. quæro nunquid. P. Fichard.

Meretricis raptor non punitur. l. i. C. de raptu virg. vt est com. opi. Suarez. verbo meretricis. Etiam violenter. comm. est opi. ibi nu. 137. & 138. Etiam, si maritata, etiam si ambo essent in carcere, vt est communis opin. Fallit in custode carceris, vt ibi. Bonacoff.

Rapiens meretricem non incidit in pœnam. l. vnic. C. de rapt. virg. com. dicit Clar. in §. raptus. vers. quæro nunquid. Aemilia. conf. 72. nu. 7. Rimin. conf. 17. nu. 16. & conf. 439. nu. 3. Castr. in conf. 272. in 2. vol. vbi dicit, q. qui rapuit mulierem, quæ permiserat se stuprari, non punitur pœna raptus, quia nō dicitur honesta. Si statutum hoc requirit. Bonac.

Meretricis raptor pœnas. l. vn. C. de rap. virg. sanctas nō incurrit. commune affirmant Hippol. ad eandemmet l. num. 26. Ant. Gomez. in l. 30. Tauri. nu. 45. I. Clar. in pract. §. raptus. vers. sed quæro. Viu. lib. 1. opin. 256. Quin nec is qui meretricem vi coegerit, vt secum rem habeat, illi iniuriarum tenebitur, aut villas alio vilo nomine pœnas dabit. commune aiunt Alc. conf. 469. nu. 1. I. Clar. in d. pract. §. fornicatio. in finem principi. Amplia etsi meretrix matrimonij vinculis alij constricta sit. quippe quia & qui hanc permoluerit, ac subagitauerit, nullis adulterij pœnis irretietur, nullis aliis omnino suppliciis plectetur. commune effantur Riminal. conf. 17. num. 2. I. Cla. in d. pract. §. adulterium. vers. quæro nunquid. Amplia secundo vt idem iuris prorsus futurum sit, quamuis vterq; carcere conclusus tunc temporis fuerit, cum sic Veneri petulanter indultum est. commune ait Boer. dec. 317. nu. 10. Quod tamen non procederet si ipse carceris custos illi vim intulisse argueretur. vt commune ponit Iul. Clar. d. §. fornicatio. vers. cum carcerata. E. Suarez.

Mulieres libidinis ergo virorum raptrices. pœnis. l. vn. C. de rap. vir. sanctis, obnoxia sunt, commune ait Hipp. ad illam l. nu. 223. E. Suarez.

Rapiens mulier virum, non incidit in pœnam dict. l. i. C. de rap. virg. communis est opin. Clar. in d. §. raptus. vers. sed po-

De maleficijs

ne. quidquid aliter dixerit Marsil. à quo dissentit ibi Clar. Idem.

Pœna raptus non habet locum in muliere rapiente virum. com. dicit Grillan. de diuers. criminib. lib. 3. q. 10. nu. 23. quem refert Prac. Conra. nu. 3. pract. Iodo. c. 95. nu. 17. licet Marsil. in l. vnic. nu. 223. C. de raptu virg. contrariam com. dicat, vt eum refert Ant. Gomez super l. 80. Taur. nu. 37. Claro tamen prior magis probatur. d. §. raptus. vers. sed pone. P. Fich.

Mulieri dicenti se ab aliquo fuisse vi cognitam, non creditur, teste Boer. q. 319. col. fi. nu. 7. Quid si dicat se prænantem? vide Cag. in l. si quis prænantem. de reg. iur. Alex. conf. 157. nu. 1. lib. 5. Afflic. decis. 236. Quid si dicat se prænantem ex aliquo cum iuramento? no. Boer. q. 299. & si dicat se peperisse filium, aut filiam ex me. dic vt per Catel. in verb. hæres suus. Pro cuius q. resolutione, dic quod mulieri asserenti se esse vel fuisse prænantem ex semine alicuius cui propterea intendit partum consignare, vt suum, & se exonerare ab alimentacione sui partus, non creditur cum iuramento. Vall. conf. 377. lib. 2. Alex. conf. 157. lib. 5. Neuizan. in sylua nupt. pag. 17. col. 4. in princ. Bert. conf. 167. in fi. lib. 3. par. 1. Boer. tamen d. q. 299. num. 12. dicit hoc esse verum in istis mulierib. quas quis pro suo arbitrio habere non potest, sed furtiue tantum: secus in concubinis, vel alias retentis in domo: quia eo casu mulieris dicto stabitur. Bellac.

DE ADULTERIIS, STUPRO, INCESTU, SODOMIA, DAMNATO COITU, & CONCUBINATU.

TITVLVS VI.

Adulterium quid, quando, & per quem committatur, vel non.

C A P I.

Adulterium est crimen priuatum, & eius accusatio non est permessa, nisi certis personis, vt est communis opin. Clar. in §. adulterium. vers. est autem hodie. Bonacoff.

Adulterium dicitur cum sponsa alterius cognita est, & com. opin. Clar. d. §. adulterium. vers. sed hæc omnia. Bonacoff.

Adulterium an dicatur committi cum muliere nupta, quæ tamen sit meretrix? Dic, aut talis meretrix quæ virum assumpsit cessauit a vita meretricia: & honestè cum viro vixit, & hoc casu adulterium cum ea commissum accusari potest, & puniri, aut vero postquam matrimonium contraxit, perseverauit in ea meretricali vita, & tunc vir, illam carnaliter cōscens, aliqua pœna puniri non debet, & hæc opinio hodie cōmuniter obseruatur, teste Clar. libro 5. senten. §. adulterium. vers. quæro nunquid. Quo vero ad ipsam meretricem adulterium committentem, dicit Capic. quod in ea est punibile. decisio. 44. Deci. in cap. pastoralis. colum. vlt. in prin. Sed contrariam veriore dicit Clar. vbi supra ex text. in l. si ea. C. de adul. Illud autem quod dicitur de muliere luxuriosa, an locum habeat generaliter etiam si esset nupta, distingue, vt per Deci. d. cap. pastoralis. colum. penul. in fin. & colum. fi. in prin. de iud. Bonac.

Adulterium non committit vir cognoscens carnaliter mulierem nuptam, quæ ante matrimonium fuit meretrix, & post matrimonium perseverauit in vita meretricia. Secus, si cessasset, & cum viro honestam vitam duxisset. Clarus in §. adulterium. vers. quæro nunquid, communem dicit. Bonacoff.

Adulter non censetur maritus, qui cum soluta rem habet, vt est commu. opin. Suarez in vers. adulterium. nu. 86. vide tamen Clar. in §. adulterium. vers. tribus. Bonacoff.

Accessus ad solutam non est propriè adulterium secundum communem & veriore, quam not. Rol. conf. 74. num. 12. & seq. lib. 1. Dec. conf. 311. col. 2. licet largo modo cum soluta dici adulterium fateatur idem Rol. d. conf. num. 20. cui accedit Guid. Pap. conf. 159. tametsi contrarium videatur velle conf. 153. col. 2. Quæ omnia plenè tractat O fasc. decis. 119. vbi nu. 4. concludit vxoratum ad aliam accedentem, fornicatorem esse, & adulterum quia iure diuino nullus coitus admittitur nisi cum vxore. Bellac.

Adulterium non committere intelligitur, qui alterius maritus cum alia celiibe femina rem habet, vt ex multis commune ponit

Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 110

ponit Iul. Cla. in pract. §. adulterium. vers. tribus autem modis. E. Suarez.

Adulterium propriè non est accessus vxorati ad solutam, secundum receptiorem sententiam per Rol. consil. 74. nu. 12. libr. 1. Dec. consil. 31. col. 2. quod quidem adulterium an sit crimen fori ecclesiastici ponit Bal. in auth. clericus. num. 7. C. de epis. & cler. & q. illius cognitio ad vtrumque forum pertineat. not. Abb. in c. cum sit generale. num. 21. de foro compet. Distingue, vt per eum in cap. 1. de offi. ordin. in ca. tua. col. fin. de procura. de quo vide quæ scribit Rom. sing. 674. Iodoc. in pract. crim. cap. 89. 90. Quid de pœna illius? Dic, vt per Boer. q. 297. num. 12. 13. Catel. vers. consuetudo facit. Aym. consil. 137. num. 5. pulchrè per doct. in apostil. ad Alexan. consil. 13. col. 1. lib. 7. 10. Fab. in §. item lex Iulia. instit. de pub. iudic. Quid de dote mulieris adulteræ, & an vir eam, vel partem illius lucretur? & dic, vt per Syluest. in summa. vers. Dos. num. 16. Boer. q. 338. num. 4. & 5. 126. par. 2. Rom. consil. 286. quibus adde, q. vbi alter coniugum commisit adulterium: potest alter inuito fornicario religionem profiteri, & post matrimonium copula consummatum, si vxor fuerit adulterata: potest maritus ea inuita transire ad religionem, nec poterit relictæ contrahere cum alio, quia adhuc remanent coniuges, quamuis separati ob fornicationem, teste Natt. consil. 116. Quomodo autem probetur adulterium? Dic, vt per Rom. consil. 91. num. 6. consil. 167. col. fin. Doct. in apostil. ad Abb. in ca. præterea. in princip. de testib. vbi quomodo probetur fornicatio, & coitus, & in cap. literis de præsumpt. Quomodo autem & ex quib. probetur adulterium, & quis iudex possit cognoscere: & plura in materia. vide per doct. in apostil. ad Abb. in cap. cum non ab homine. col. 5. de iud. in c. cū sit generale. num. 23. de for. compet. vbi quis iudex possit cognoscere de adulterio, & ibi vide plures pœnas adulterij, & an mulier quæ est adulterata: possit per hæreses viri de adulterio accusari, quid si accusata fuit a viro ciuilitè, quid si criminaliter, & quid amittat, & dic, vt per doct. in apostil. ad Abb. in c. 1. nu. 3. vt lit. non contest. Bellac.

Vxoratus qui rem habuit cum soluta, non potest accusari de adulterio. glo. in l. 1. in verb. declarat & ibi Bald. num. 3. C. ad l. Iul. de adul. Salic. in auth. ex complexu. C. de incest. & inutil. nup. l. si qua illustis. num. 4. C. ad S. C. Orfic. & in d. l. 1. nu. 2. Alex. de Imol. in consil. 129. vers. plus dicit non procul à fine. consil. in libro 1. Quoniā adulterium dicitur alieni thori violatio, & quasi transitus thori vnius ad alterum. Vnde non est adulterium, si maritus aliquam solutam cognoscit. Hostiè. in sum. in titu. de adult. §. 1. quid sit adulterium. Bar. Soc. in consil. 148. num. 3. & Bald. de Bartolinis in subscriptione consilij. nu. 8. in 1. volum. consil. Præterea vxoratus non potest ratione illius delicti criminaliter secundum iuris ciuilis dispositionem, puniri. Ang. Arc. in §. nouissimè. nu. 4. insti. de S. C. Orfic. Dec. consil. 311. num. 1. & Bernhar. Vuurmblerus in pract. Obserua. lib. 1. sub tit. de matri. cap. 9. vxores duas habes quomodo puniatur. Et hanc indubitaram doct. sententiam appellat. Rolā. a Valle, in consilio 74. num. 12. in 1. tom. De iure vero canonico coniugatus dicitur committere adulterium, etiam cognoscendo solutam. c. nemo. c. dicat. 32. q. 4. Ita annotat Panor. ratione illius textus in cap. transmissa. num. 5. ext. de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. addit. in d. l. 1. C. ad l. Iul. de adult. & Lancilotus Conrad. in suo pratorio & curia. breuiario. c. de adult. num. 2. & 3. Kirchouius.

Adulterium de iure ciuili, neque ex parte viri, neque ex parte mulieris dicitur, quando vir coniugatus coit cum soluta ideoque pœna adulterij non possunt puniri, hanc indubitatā Doctorum sententiam dicit Roland. consil. 74. num. 12. libr. 1. Hanc etiam communem dicit Caccialup. in rep. l. si qua illustis. num. 5. 8. C. ad Orfic. Didac. super 3. Decret. num. 16. in fi. & quod talis coitus appelletur Stuprū, colligi videtur ex text. in l. 1. C. de adulter. De iure autem Canonico, vbi cuiusque maritus vel vxor habet rem cum alio, quam cum propria vel proprio coniuge, appellatur adulterium. can. nemo. 32. q. 3. cum similibus. Refert Clarus libr. 5. sentent. §. Adulterium. vers. tribus. P. Fichard.

Adulterium non committitur si quis habuerit rem cum vidua, cum illud dicatur violatio alterius thori, quasi ad alterius thorum accessio. cap. lex illa. vers. adulterium verò. 36. q. 1. Marian. Soci. Sen. in rub. nu. 3. & in c. 2. nu. 5. ext. de adul. Phi. Dec. in cap. arti clerici. §. de adulteriis. num. 2. extra de iud. Sed stuprum, quod propriè dicitur cum vidua vel virgine. l. inter stuprum. ff. de verb. signif. cum similib. adductis per Dec. in d. §. de adulteriis. num. 1. cuius pœna est publicatio dimidiæ partis bonorum, si persona honesta sit. §. sed eadem. Instit. de pub. iud. Alexand. de Imo. in consil. 13. numero 4. in septimo vol. Ang. in tract. malefic. in verb. Ch' ai adulterato la mia donna. ver-

sic. quæro, quid sit pœna stupri. nu. 53. Hippol. de Marf. cōf. 83. num. 9. & Tho. Gram. in voto 17. num. 2. Si verò humilis fuerit persona, tunc est pœna coercitionis corporis cum relegatione. d. §. sed eadem l. Iul. Azo in sum. C. ad l. Iul. de adult. vers. nunc de stupro dicamus. nu. 23. Alexand. in d. consil. 13. Rol. a Valle in consil. 35. num. 23. 24. 25. & 26. in 2. Tom. Guil. de Cu. in l. raptores. C. de epis. & cle. quem refert Thomas Gram. in voto 4. num. 23. inquit. Quod si quis cognouit virginem vel viduam sine violentia, & sine armis, non habet locum pœna raptus: sed si est nobilis, debet amittere dimidiam partem bonorum: si autē vilis, debet corporaliter puniri non tamē vt moriatur. d. §. sed eadem l. cum ibi in textu dicatur, sine vi stuprauerit. Ideo talis pœna non excedit relegationē Idque etiā procedit, etiā si mulier honesta volēs cognita fuerit, quia habebit locū talis pœna siue volēs, siue nolēs, cum præsumatur seducta bonis verbis. l. vnica §. 1. C. de rapt. virg. secus si violentia interuenit. d. l. vnica. Quod latius declarant Andr. de Iser. in titu. quæ sint regalia. in verb. contrahentiū incestas nupias. nu. 40. vers. multis videtur hoc esse verum. Alber. de Gandino in suo tract. malef. sub rubr. De multis quæstionib. dependentibus à statutis quæ incidunt circa maleficia. vers. item pone quæstionem de facto. nu. 19. Hippol. de Marf. in singu. 65. 104. Caccialupus in l. si qua illustis. C. ad S. C. Orf. Lud. Carerius in sua pract. crim. §. circa igitur quartum de stupro. nu. 5. cum aliis sequent. pag. lib. mei. 205. Follerius in pract. cri. in verb. & si confitebuntur. vers. ad quorum corroborationem. nu. 16. Ex quibus apparet hanc communem sententiā Doct. esse, quo iure etiam vitur, si Iudæus tale delictū cum Christiana vidua vel virgine perpetrasset vt pulchrè consulendo scribūt Alexā. de Imo. in d. consil. 13. & Rolan. in d. consil. 35. quorum dicta & rationes non transcribo. Kirchouius.

Adulterij causa, cuius sit fori. Adulteram vxorem an maritus propria auctoritate expellere possit, & quando illud indulsisse videatur, vel ipse læno reputetur. lænonum pœna qualis.

C A P V T II.

Adulterij causa ad vtriusque fori iudices æquè spectat, vt frequenter placitum testantur. Alc. in cap. 1. num. 18. de offi. ordin. Iul. Clar. in pract. §. vltim. quæst. 37. vers. quæro. E. Suarez.

Causa autem adulterij ad separationem thori, & ad repetendam dotem per vxorem, vel lucranda per maritum, pertinet ad iudicem ecclesiasticum. teste Dec. consil. 212. Et de pœna adulterij. vide Bar. in l. quamuis. C. de adult. Archid. 35. q. 4. c. adulterij malum. Bellac.

Laici possunt puniri per episcopum de adulterio. Alc. in c. perniciosam. nu. 18. de off. ord. com. dicit. & per intrusionem in monasterium. Coua. in epit. 4. c. 8. §. 7. nu. 20. comm. dicit. B. Villalob.

Adulter laicus per iudicem ecclesiasticum de iure canonico puniri potest, & contra eum deueniri ad excommunicationem, ad detractionem in monasterium, ad separationem thori, & ad scissionem panni, & capilli per ipsum iudicem ecclesiasticum; secundum Abb. in c. intelleximus. per tex. ibi de adult. Archid. in c. rex. 23. q. 5. Sand. col. 7. & Fel. in 2. in c. cum sit generale. de foro cōpe. Abb. in c. tua. de pc. Ro. sing. 674. nos sumus in materia adulterij. Fel. & Dec. in prin. in c. consulti: de appella. Alc. in c. 1. in 5. notab. de offi. ordi. Clarū in pract. crimin in §. adulterium. in vers. alia quoque est pœna adulterij, & Couar. in epit. de testa. in 2. part. §. 7. cap. 7. num. 20. qui ostendunt istam esse communem opinionem contra Ioan. Andr. in c. fi. de foro compet. lib. 6. in nouella contrarium asserentem; & sequitur etiam prælibatam communem Mantua. in d. c. cū sit generale. num. 47. vbi post Abb.

Concludit, q. si ageretur contra laicum pro adulterio perpetrato de iure ciuili ad pœnam sanguinis, tunc crimen hoc esset mixti fori, & solus iudex secularis id cognoscere posset; alias si interueniret iudex ecclesiasticus, vbi pœna sanguinis imponeretur, efficeretur proculdubio irregularis, possentque eius beneficia impetrari. Viuius opi. 34.

De adulterio non dispensat episcopus, nisi sibi aliās permissum a iure reperiatur. c. at si clerici. §. de adulteriis. de iudi.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. cap. num. 1. D. a Fina.

In adulterio, & minoribus episcopus dispensat, nisi prohibetur. fallit in 4. casibus vt per Fel. in d. §. de adulteriis. nu. 4. Idem.

Adulteram

Com. V. l. Opin.

Adulteram vxorem maritus propria auctoritate, sine declaratione Episcopi expellere potest. com. dicit Barb. in Apostil. Abb. in c. si. nu. 6. de adult. refert Cla. lib. 5. sent. §. adulterium. ver. aliaquoque. P. Fichar.

Adulteram mulierem vir propria auctoritate expellere potest, ut est communis opin. Clar. d. §. adulterium. ver. alia quoque. Si crimen (scilicet) sit notorium. Alter tamen coniugum non potest auctoritate propria propter fornicationem, siue malam tractationem, siue alias separare, nisi præcia sententia lata. Fran. Mar. decisio. 514. num. 15. par. 1. communem dicens. Bonacoss.

Adulterium commissum videtur remisisse maritus, qui sciens rem postea habuit cum vxore, ut est commu. opin. Suarez. vers. adulterium. nu. 85. Bonac.

Adulterium patratum is indulsisse maritus videtur, qui illius gnarus, rem postea cum vxore habuerit, ut commune latè ait Didac. a Couarru. de spons. 2. part. cap. 7. num. 7. E. Suarez.

Lano dicitur maritus qui sciens vxorem adulteram retinet. Paul. de Castr. consi. 128. incip. hæc mulier. volum. 2. Vezinus.

Lanones & lana & si iure communi pœnas capitis luere debeant, tamen usu receptum est, ut vel mitrati vapulent, vel alio iudicis arbitratu puniantur, ut cum multis attestatur Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 68. ver. lanones. E. Suarez.

An inuito fornicario possit alter coniugum religionem profiteri: vel vxor maritum suum de adulterio accusare. Adulterij transactio non valet, neque mulier adultera dicitur, si alteri nubat, credens maritum decessisse, & quando.

C A P. III.

Adulterium vbi alter coniugum commisit, potest alter inuito fornicario religionem profiteri: etiam post matrimoniū copula carnali consummatum: nec poterit relicta contrahere matrimoniū cum alio: quia adhuc remanent coniuges, quamuis separati ob fornicationem. Si autem queratur an maritus hoc facere possit propria auctoritate: distingue, aut adulterium est publicum & notorium, & tunc potest: aut non est manifestum, & tunc requiritur sententia ecclesiæ declaratoria: iuxta veriore sententiam, per Nat. consi. 116. Reuerende pater. Bellac.

Adulterij transactio non tenet, si tamen sit cum pœna admittitur. communis est opinio. Suarez. vers. adulterij. nu. 90. & 91. Bonacoss.

Maritus quamuis concubinam teneat, & quamuis ille adulterium committeret cum vxore alterius, non tamen à sua vxore adulterij posset accusari. l. 1. & ibi gl. & doct. C. de adult. Ang. & Pau. Cast. in l. ex ea parte. §. mulier. ff. de verb. obl. Maritus autem vxorem suam adulterij accusare potest, & ratio datur in utroque casu, quia maius præiudiciū marito generatur ex adulterio vxoris propter dubium proliis ex vxoris adulterio, quam vxori ex adulterio mariti. Abb. in c. tua. de procur. & las. in d. §. mulier præter autem maritum actio de adulterio non datur extraneis. per l. 1. C. ad l. Iul. de adult. Bellac.

Vxor maritum suum non potest criminaliter adulterij accusare, sed solum ciuilitè hoc poterit ad thori sepatationem, & ad dotis repetitionem. Sal. in l. 1. C. de adul. Soc. consi. 148. in 1. part. & ita firmant Doct. omnes, ut dicit Paris. consi. 54. nu. 42. lib. 4. & neque potest dicere mulier quod maritus adulterium commiserit sed solum quod impudicè viuit & luxuriosè. Sal. ibi num. 2. quoniam propriè adulterium committitur respectu vtriusque cognoscentis, scilicet, & cognita, & quando quis tendit ad thorum alterius, & cum uterque est coniugatus: & quandoque tantum respectu mulieris cognita, & cum solutus ad vxoratum tendit, cum is vadat ad thorum alterius. d. l. 1. de adult. & Socin. consi. 148. part. 1. & Francisc. Marc. decis. 742. & Panorm. cap. 1. ut lite non contest. Decius consi. 212. Bellac.

Vxor credens virum suum decessisse, qui longo tempore fuerat absens, de cuius morte habuit certum nuntium, vel fama publica erat in loco, quod decesserat, & alium in virum & maritum accipiat, non est adultera, ut est commu. opin. Clar. §. fornicatio: vers. sed pone quod mulier. Bonacoss.

De maleficiis

Adulterium quomodo probetur.

C A P V T IIII.

Adulterium quomodo probetur, vide per Rom. c. 6. §. 91. nu. 9 & consi. 164. col. fi. Vezinus.

Adulterium an probaretur, si nudus cum nuda in vno eodemque lecto reperiretur, perfertim si non solum ad separationem matrimoni, verum etiam condemnationem atque delicti punitionem ageretur, dubitatum fuit. Et si autem hic casus dubius esse videtur, per ea quæ annotant glo. in l. quod ait. verb. in rebus. ff. ad l. Iul. de adul. & D. Bart. in l. 2. §. si simul. ff. eod. vbi ipse inquit, Adulterium directo aliqua ratione probari non posse: quia si videres duos in vno cubiculo, vel lecto, illud ex præsumptione probandum esset. cap. præterea. quod est 27. ex. de testibus. cap. literis. 12. cap. tertio loco. 13. extra de præsump. Et idem Bart. in h. capite quinto. ff. eod. nu. 2. voluit si testis diceret, quod quempiam inuenerit in rebus Venereis, quia inuenit eum in camera solum, vel osculantem, vel tangentem, & ista sufficere ad probationem adulterij. & in l. 3. ff. de fur. si aliquis deprehenderetur in adibus aliquius, vbi pulchra mulier esset, hinc adulterium præsumi manifestum. Nam in adulterio actus proximus dicitur, quando quis inueniretur solus & nudus cum sola nuda, atque ita in materia adulterij ex præsumptione legis iudicatur. d. cap. literis. d. cap. 3. Pet. de Barbobus, in consi. 96. in 1. vol. consi. crimi. Hinc scribitur, quod fornicatio & adulterium ex facilitate delinquendi præsumantur. Item, quod adulterium furtiue committatur. Ang. in consi. 44. nu. 15. & 16. in matrim. consil. volum. 1. Didacus in epito. in 4. lib. Decret. 2. par. cap. 7. §. 6. in 1. Tom. Quare consulendo scribit Philip. Corne. vir magni iudicij in consi. 171. in 2. volum. consi. adulterium non facile probari, quia est actus sui natura multum secretus, adeo ut esset difficile vnquam posse probare coitum, seu copulā, nisi per quadam extrema arguentia verisimiliter ipsam copulam, ut si testes dicerent, se vidisse amatorem cum sua amica solum in loco secreto vel nudum cum nuda in lecto. Et hanc communem Docto. opinionem esse, quod directo adulterium non probetur, refert Nicol. Bellon. in repet. rub. C. de edend. num. 63. Quæ tamen sententia dextrè & cum temperamento est intelligenda, ut scilicet, quantum ad matrimoni separationem, non autem condemnationem, atque delicti punitionem, quando criminaliter puniretur, procedat: per tex. expressum in d. l. quod ait. ibi, & vbi Budæus Accursium reprehendit, quod non rectè illum tex. explicauerit, quia adulterium tum probabitur, quando pudenda in pudendis, vel obscœna in obscœnis sunt posita, ita expressè tradit & explicat Marc. Blanc. in tracta. de indi. homicid. ex propos. commiss. num. 69. ad l. fin. ff. de quæst. ita quoque consulendo scribit Iosephus Fontanellus in consi. 97. num. 33. in 2. volum. consi. crimi. Rectè igitur Panorm. in c. cum non ab homine. num. 19. extra de indi. Barto. in d. l. 3. ff. de furt. verbo (manifestum) vtentem intelligit, quasi ipse probabile dicere voluerit. Licet & Panor. in d. cap. præterea. nu. 1. & 2. & in d. cap. tertio loco. num. 4. aliter loqui videatur. Cuius sententiam non improbat Deci. distinguendo, in d. c. cum non ab homine. nu. 10. vers. circa deprehensionem. Quæ quidem quæstio copiosiore calamo traditur in tract. Ang. de malef. §. che hai adulterato la mia donna. pag. 75. nu. 41. 42. & 43. cuius singulas partes prosequi non est instituti præsentis. Præterea Bart. sententia nihil refragatur, quia iura per eum allegata in d. cap. præterea. d. cap. literis. d. cap. tertio loco. loquuntur. quādo ageretur ad separationem matrimoni. Nam visio, vel deprehensio solius cum sola, nudi cum nuda, quæ sufficit ad matrimoni separationem, non tamen sufficeret in causa criminali ad probationem adulterij. Ita eleganter & pulchrè consulendo scribit Pe. Phi. Corn. in consi. 192. num. 11. & 12. in 4. vol. consi. vbi ipse inter cæteras auctoritates allegat Matth. de Mathefil. in notab. 119. quibus addantur quæ scribunt Rosel. inter consi. Bald. in consi. 445. in lib. 2. consi. quod adulterium ex eo, quod iuuenis fuit inuentus in camera dispectoratus, & caligis dissolutis, etiam quod mulier teneret ianuam clausam, & negaret iuuenem ibi esse, non probetur, quia non sequitur. Et go talis iuuenis opus Veneris compleuit, cū potuerit sic agere ut adulteraret, & tñ non adulterauerit. Et sic potius videtur probari conatus quidam, quàm consumatio delicti. Et Aymo Craue. in consi. 205. nu. 21. in 2. par. consi. Et est optima ratio præcedentium, quod etiam ex violentis probationibus quis pœna corporali non damnetur. l. absentem. vbi glo. Bar. & alij. ff. de pœn. Et hæc est magis communis opinio, ut per Gandinum in tract. de malef. in tit. de præsum. & indi. indubitat. pulchrè & copiosè Hip. de Marf. in repe. Rub. C. de prob. nu. 257. secus

secus vero, si ageretur poena pecuniaria. Bellon. in d. repet. rub. C. de edendo. nu. 74. & ita me consulente iudicatum esse memini. Laurent. Kirchoius.

Adulterium praesumptiue probatur, cum directe & specificè probari non potest, ut est communis opinio per Roland. a Valle in consi. 50. num. 2. in 1. volum. Et quomodo ponit Corsetus in repert. Abb. vers. testes. licet vnus post alium. num. 4. Bonacosi.

Osculum sufficientem atque idoneam adulterij probationem suggerit, ut vel ob illud & adultera mulier censeatur, & dotem amittat. commune affirmant Bellon. in rubr. num. 81. C. de edendo. Viuius libr. 1. opinio. 447. & qui meritisimò dissentiunt Didac. a Couarr. in tracta. de spons. 2. part. cap. 6. §. 6. nu. 3. Iul. Clarus in practi. §. adulterium. vers. scias etiam. E. Suarez.

Adulterium non probatur per testes, qui viderint virum super mulierem in re ipsa, cum possit esse quod vir sit impotens, seu mulier arcta, ut est commu. opin. de qua Gratus responso 50. nu. 2. in 2. vol. Marfi. consi. 28. num. 5. in 1. vol. vbi communem dicit. Bonacosi.

Propter adulterium an matrimonia retractentur.

CAPVT V.

Adulteria an mutua compensatione compensari possint, ardua & ambigua est quaestio: sed circa explicationem huius quaestiones duo sunt explicanda, quae quotidie in controuersiam vocantur. Et non dubium est de iure Dinino & Canonico, & Ciuili, matrimonia propter adulterium retractari posse. Ita videtur textus expressus si rectè intelligatur. in cap. 5. Euang. S. Matthaei, At ego dico vobis, quod quisquis repudiauerit uxorem suam, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera, & quicumque repudiatam duxerit, adulterium committit. & Matth. 19. Quod Deus copulauit, homo non separet. Et paulò post. Quod quicumque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is committit adulterium, & c. Dixit dominus. 12. q. 2. c. praecepit. 32. q. 5. & per multos alios textus eiusdem causae, qui optima ratione induci possunt. Dicit enim Christus: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, excepta causa fornicationis, mœchatur. Ergo a contrario sensu, qui propter fornicationis causam uxorem dimittit, & aliam ducit, non mœchatur. Loquimur autem de innocente. Quod si nocentem post multas admonitiones recipere ad consortium noluerit, sed se ad aliud matrimonium conferre voluerit, ei hoc licere etiam nocente viuentem, Quia dictum Christi aliter intelligi non posset ad hoc. ut exceptio sit de regula, & intelligatur in terminis regulae prohibentis aliam ducere: ergo in casu exceptionis, permittitur aliam ducere. 1. nam quod liquide. ff. de penu legat. Ias. eleganter in l. si. nu. 8. & 9. ff. quod quisque iuris. & Deci. in consi. 15. nu. 7. Ineptum enim videretur, quod principium loqueretur de ducendo aliam, & exceptio loqueretur, solum de separatione thori. Et quid multum dubitandum? Est text. expressus in c. vxor. 32. q. 7. qui textus est sumptus ex commentariis D. Ambrosij, super Epistolam Pauli, ad Corinth. Vxor à viro non discedat, nisi causa fornicationis, quod si discesserit, aut maneat innupta, aut reconcilietur viro suo, & vir similiter non dimittat uxorem, ideo non subdit de viro, quod de uxore praemisit: quia viro licet ducere aliam. Similiter in c. Apostolus in fi. ea. cau. & quae ibi, Dominus autem permittit causa fornicationis uxorem dimittere, sed quia permittit. Fatetur igitur D. Aug. in eo textu. Quod Deus permittit tali casu uxorem relinquere, & aliam accipere, Andr. Barb. in consi. 64. num. 11. in fi. & num. 12. Probatur & hæc sententia manifesta ratione. Nam si diceremus non esse licitum aliam ducere, sequeretur quod quis cogeretur peccare, quod est inconueniens, cum uxorem adulteram cognoscere non liceat. cap. si quis uxorem. 22. quaest. 1. c. si vir sciens. Hæc & similia ex canonibus facile cumulari possent. Alias & plures rationes adducit Basil. Monnerus, in tract. de matrimon. cap. 5. de diuortio, quid matrimonium dirimat.

De iure autem ciuili quoque non dubium est, cum etiā plures causae sint, propter quas permittebatur matrimonium dissolui. l. consensu. C. de repu. §. quia vero plurimas. in auth. ut liceat matri vel auia. §. si vero. Basil. Monnerus d. loco.

Hanc sententiam multos, magnae auctoritatis & eminentis doctrinae Theologos etiā nostro tempore approbare scribunt Hieron. Schurpf. in consi. 57. in 1. cent. Quod quoque est repetitum inter consilia feudalia, in fi. consi. 10. in ordin. Melchior

Clinus, in tract. matrimonia. causa. in ult. cap. de reintegratione. & Conradus Mauser. in explicat. tit. instit. de nupt. §. si. vers. quantum igitur ad primum attinet, pag. 120. & 121. nec aliter acceptum fuisse illud Christi dictum in veteri Ecclesia, ex Origene, Augustino, Hieronymo, Iustino martyre, Ambrosio, aliisque peripici licere, tradit Vuesenbec. in suis Paratit. in tit. de diuort. & repud. pag. 305.

Alij autem contrariam sententiam sequuntur, licet propter fornicationem & adulterium vir possit dimittere uxorem, vel econtra, tamen per hoc non dissoluitur vinculum matrimonij, sed solum fit separatio thori, & ita cohabitationis conjugalis. Aug. in lib. 2. de adult. coniug. quod postea reuertitur in c. licite. 32. q. 7. licite dimittitur vxor ob causam fornicationis, sed manet vinculum prioris. & in cap. Apostolus. Apostolus dicit his, qui sunt in coniugio, Praecipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro suo non discedere, quod si discesserit, manere innuptam. & in c. fieri potest. Fieri potest ut vir dimittat uxorem causa fornicationis, quam exceptam Dominus esse voluit. Iam vero, si nec illi nubere conceditur viro viro suo, a quo recessit, nec huic alteram ducere viua vxore sua, quam dimisit, multò minus fas est illicita cum quibuscumque supra committere. & in c. quemadmodum. 32. q. 7. assentit August. Quemadmodum non rectè dici potest, si nescit homo, non peccat (sunt enim peccata ignorantium, quamuis minora quam scientium) ita etiam non rectè dici potest, si ex causa fornicationis dimiserit uxorem vir, & aliam duxerit, non mœchatur. Est enim mœchatio & eorum, qui alias ducunt relictis propter fornicationem prioribus, sed utique minor quam eorum, qui non propter fornicationem dimittunt. & D. Hieron. in d. c. dicit Dominus. 32. quaest. 1. cuius verba omnia sunt adscribenda, quae in priorimembro, sicut in aliis capitulis omissa fuerunt. Dicit Dominus in Euangelio: Quicumque dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur. Sola fornicatio est, quae vxoris vincit affectum, imò cum illa vnā carnem in aliam diuiserit, & se fornicatione a marito separauerit, non debet teneri, ne virum quoque sub maledicto faciat: dicente scriptura: Qui tenet adulteram, stultus & impius est. Vbiunque igitur fornicatio est, vel fornicationis suspicio, liberè vxor dimittitur, & quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faciat innocenti, & ob secundam copulam nuptialem veteri copulae crimen impingeret: sic priorem iubetur dimittere uxorem, ut prima viuentem secundam non habeat: & cap. omnes. eadem caus. & quaest. Omnes causationes Apostolus amputans, apertissime definiuit viuentem viro esse adulteram mulierem, si alteri nupserit. Nolo mihi proferas raptoris violentiam, matris prestationem, patris auctoritatem, propinquorum ceterum, seruorum insidias, & parentum: damna rei familiaris. Quamdiu viuit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab vxore, propter hæc scelera derelictus, maritus tamen est reputandus, eius, scilicet, cui alterum virum accipere non licet. Non hæc Apostolus propria auctoritate decernit, sed Christo in se loquente, Christi verba securus est, qui ait in Euangelio: Qui dimittit uxorem suam (excepta causa fornicationis) facit eam mœchari, & qui dimissam acceperit, adulter est. Vnde & Apostolus grauem coniugij sarcinam intelligens, si ita est (inquit) non expedit homini uxorem accipere, ad quod dominus, qui potest hoc capere capiat, statimque sub exemplo trium eunuchorum virginittatis infert beatitudinem, quae nulla lege carnis retinetur.

Et harum decisionum hæc sunt rationes, quia coniugium quo ad vinculum matrimonij est indissolubile. d. c. licite. 32. quaest. 7. Et ideo alter coniugum, qui non commisit fornicationem vel adulterium, debet continere. nam quos Deus coniunxit, nemo separet. cap. denique. distin. 26. cap. an quod. cap. quos Deus coniunxit. 33. quaest. 2. c. gaudemus. extra. de diuort. Pan. in cap. ex publico. nu. 10. 11. de conuers. coniuga. Cum hodie non fiat diuortium seu repudium ex causa fornicationis, nisi quo ad thorum. glo. in l. diuortio. in verb. diuortio. ff. de neg. gest. cap. de illa. cap. quanto. ibi Doct. extra. de diuort. Quia si substantialia soluerentur, sequeretur quod vtrique, tam nocenti, quam innocenti permissum esset secundo contrahere. Sed Christus expresse dicit, Qui dimissam ducit, mœchatur. Ergo substantialia matrimonij sublata non sunt, & per consequens secundae nuptiae sequi non possunt. Et sicut ex causa fornicationis carnalis fit separatio thori, sic etiā ex causa fornicationis spiritualis, quando alter coniugum labitur in hæresim, vel in errorem gentilitatis, fit separatio thori, non tamen fit separatio vinculi matrimonij, Quia alter coniugum, qui relinquitur viuentem altero, non potest transire ad secundas nuptias.

ptias. d. c. de illa. d. c. quāto. & hoc quādo agit de matrimonio fidelium & Christianorum, ubi matrimonium consummatum dicitur verum & rectum, ut nō possit dissolui quo ad vinculū matrimonij, secus quo ad separationē thori & mutuā seruitutem. Quamuis in infidelibus & paganis alia sit ratio cum alter coniugum convertatur ad fidem, & alter coniugum nō velit cohabitare, vel nō possit sine contumelia Creatoris, tunc potest dissolui matrimoniū etiam quo ad vinculum matrimonij. d. capitu. quāto. Quia licet matrimonium dicatur verum inter infideles & paganos, non tamen dicitur rectum, ut latius ibi doct. prosequuntur. & refert Francis. Marc. in deci. parlamen. Delphi. q. 5. 14.

Præter has rationes & aliæ adduntur. D. Paulus in Epistola 1. Corint. 7. inquit: His autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio. non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere, q̄ si discesserit manere inuptam, aut viro suo reconciliari. Et iam constat, vxori non cōcedi discedere à marito qualibet de causa, nisi sit causa fornicationis. Matth. dicto cap. 19. ergo necesse est sententiam Pauli intelligi de discessu causa fornicationis, quod scilicet vterq; maneat sine nuptiis post diuortium, vel reconcilientur. Quemadmodum D. Aug. & Hieron. in allegatis textib. Paulum intellexerunt.

Addunt & hoc propter fauorem liberorum ex cōiugiis separatis natorum receptum esse, ut scilicet parentes reconcilientur. Difficillimè autem reconciliatio contingeret, si secundæ nuptiæ permitterentur.

Similiter & hoc ita statutum propter delinquentis fauorem, ne omninò eiiciatur extra Ecclesiam. Si enim innocenti parti liberè liceret, nocente, viuente, ad secundas nuptias cōuolare, & nocens continere non posset, non haberet modū nec viam perueniendi ad pœnitentiam, quia cum alio contrahere non posset, cum qui dimissam duceret, mœcharetur. Propterea si innocens contraxerit cum alio nulla spes superest de pœnitentia, cum tamen Ecclesia non claudat gremium redeuntibus. c. super eo. de heret. in 6. Quas rationes quoq; annotauit Cling. in d. tract. causa crim. d. c. de reintegratione. Quam doctrinam pluribus auctoritatibus comprobatur Didac. Couarru. in 4. libr. decreta. Epito. secundæ partis. cap. 7. §. 6. num. 13. & ita pronūciarunt aliquando Scabini, ut refert in fine Specul. Saxoni. tit. de crim. pœna adulterij.

Argumenta in contrarium adducta soluunt Doct. quod dictum Christi à contrario sensu sumptum non procedat, cum nullum expressum textum Iuris diuini, directis verbis, seu in sensu directo decidentem contrarium in hoc habeamus, & veteres illud non intellexerint, secundum Augustinum & Hieronymum antea allegatos, quemadmodum recentiores nonnulli iam intelligunt, in dicta Epistola 1. Corint. 7. & cap. 5. 19. Matth. Quia minimè sunt mutanda, quæ interpretationē certam semper habuerunt. l. minimè. ff. de legib. Similiter dictum Pauli declarari asserunt per textum in d. cap. quāto. 1. de diuortijs. Et hanc sanctorum patrum, & omnium constitutionum Papalium, & omnium Doct. scholasticorum & iurium, communē sententiam esse consulendo scribit Hiero. Schurpf. in d. conf. 57. in fi. in 1. cent.

Non obstat quod exceptio debet esse de regula, quia hoc intelligitur, nisi correctio legum vel canonum inde sequeretur, ut post alios in hac materia latè declarat Ioan. Neuiz. in sylua nuptia. §. deueniendo igitur ad quæstionem nostram. versicu. tu verò omisiss. nu. 140. in 6. vol. tract.

Nil refragatur dictum Ambrosij. ex d. c. vxor. Quia hoc intelligitur vxore mortua. c. quod proposuisti. 32. q. 7. Itā nec dictum Augustini, ex d. cap. Apostolus. cum hoc per illius sententiam in aliis capitulis declaratam, exponatur.

Quid autem ad ius civile respondendum? Responso in promptu est, si extarent leges civiles, & Ecclesiastici canones, quæ mutuo sibi repugnant, tamen cum de peccato euitādo tractatur etiam in foro civili Canonibus standum esse, per differentiam Bartoli. in l. priuilegia. C. de sacros. eccle. cuius sententia communiter ab aliis probatur Docto. in cap. 1. extr. de noui oper. nunt.

Sed de hac sententia communi iudicet Ecclesia vera, iudicent quoque Orthodoxæ fidei homines. Nobis satis est sententiam communiorē indicasse.

Quod verò ad alterum caput attinet: Quod si vir fornicaretur, cogatur vxorem antea, aut eodem temporis tractu, adulterium committentem, in consortium coniugale recipere & admittere. In eo tam Iuris Canonici, quam Iuris Civilis interpretes, imò ipsi Theologi inter se conueniunt. Ita enim expresse affirmat August. in lib. 1. de sermone Domini in mōte. ubi ipse dicit: Nihil autem iniquius quam fornicationis causa dimittere vxorem, si & ipse conuincitur fornicari. occurrit enim il-

lud. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas: eadē enim agis quæ iudicas. Quapropter quisquis fornicationis cā vult abicere vxorē, prior debet esse à fornicatione purgatus quod similiter etiam de femina dixerim, in tom. 4. oper. suorum. & habentur in cap. nihil iniquius. 32. quæst. 6. & D. Hiero. in 3. tom. Epist. in Epistola ad Amandum. incip. breuis Epistola. versic. omnes enim homines. cuius sententia repetitur in c. omnes causationes. 32. q. 7.

De iure Canonico nulla est dubitatio. c. ex literis. 11. de diuort. c. intelleximus. c. fi. 1. de adult. Et hanc sententiam ubique Iuris Canonici interpretes sequuntur glo. in d. c. ex literis. in verb. redire compellas. Host. in summa de diuor. versic. Quid si sententia diuortij lata ex causa fornicationis ab vxore commissa, maritus incidat in idem crimen. nu. 9. Henric. Boich. nu. 14. Panor. num. 6. & Præpos. in col. fi. in d. c. ex literis. Henrich. Boich. in d. c. fi. nu. 13. Panorm. num. 4. addens ita communiter Doct. concludere, & Marian. Socin. in d. cap. intelleximus. nu. 16. & in d. c. fin. nu. 6. cum seq. post glo. in verb. fornicationis. & ante illos. Barth. Brix. in quæst. Dominica. q. 34. in 17. vol. tracta. ubi in vtranque partem ea quæstio ab eo disputatur. & Ant. Corf. in c. grandi. num. 72. cum paria delicta mutua compensatione tollantur, nec maritus possit accusare vxorem de adulterio, nec econtrā, si vterque eodem morbo laborat. de supplen. neglig. prælat. in 6. Summa Rosellæ. in verb. diuortij. versic. nunquid autem in prædictis admittitur compensatio.

Quamuis enim Panor. in d. c. fi. nu. 4. voluerit, Iudicem ex officio suo posse reintegrare matrimonium: tamen sententia ea communiter approbatur, etiam coniugi competere actionem. Fel. in c. lator. nu. 9. 1. de sent. & re iud. Et hanc cōem assertionem equiorem esse testatur Guiliel. Maynerius. in l. in ambiguis. nu. 207. ff. de reg. iur. Et hanc communem sententiam Doctorum esse inquit Didac. Couarru. in d. epitom. in 4. libr. Decretal. 3. par. cap. 7. versic. 6. adiciens, vxorem quoque posse post litem contesta tam viro accusanti obicere exceptionē paris criminis, etiam ante litem contestatam commissi. Licet nonnulli sententiam cōtrariam secuti fuerint, referente Andr. ab Exea. in lib. pactorum. num. 377.

Et hanc sententiam quoque Iuris civilis interpretes in l. viro atque vxore. Zas. in l. 2. nu. 21. & Alcia. nu. 7. ff. sol. matrim. approbarunt. Periniquum enim videtur esse, ut pudiciam vir ab vxore exigat, quam ipse non exhibeat, quæ res potest & virū damnare. l. hæc verba. §. iudex adulterij. ff. ad l. Iul. de adul. Referunt & eandem Iaco. de Belniso, in sua præct. iudicia. tit. de Ieno. num. 22. in 4. vol. tracta. Nicol. Boer. in decis. suis. q. 338. num. 3. in 2. par. lo Barberius, in suo viatorio. tit. de adul. vers. vnum tamen notandum est, inquit, etiam hoc de iure civili procedere. Ripa in rubr. extra de iudic. num. 26. Iodoc. Damhouderius, in Enchirid. rer. crimina. c. de adulte. num. 29. ver. 1. qñ ipse maritus eodē adulterij crimine infamis, & cōnuculatus fuerit. Conrad. Mauser. in tit. de nupt. §. fin. vers. postremò. pag. 127. Auctor Analysis. Instit. tit. de nupt. vers. in quib. cau. non potest fieri diuortium propter adulterium. & remissuè Hartm. Hartmanni, in lib. 2. practica. foren. ti. de accusa. ti. 4. Martinus adulter an possit accusare vxorem adulterā. Quia frustra legis auxilium inuocat, qui committit in legem. c. quia frustra. extra. de vsur Et mutua delicta pari cōpensatione tolluntur. d. c. pen. & vlt. extra. de adul. d. l. viro. ff. sol. matrim. glo. in cap. cum super. in verb. posse. extra. de concess. præben.

Non est hic facienda aliqua difficultas, quod propriè dicatur committi adulterium cum fœmina coniugata. l. inter liberos. §. l. Iulia. ff. ad l. Iul. de adul. Quia hoc casu secundum Iuris Canonici dispositionem, etiam cum soluta muliere vir matrimonio coniunctus fornicando, dicitur adulterium committere. c. puto. 32. q. 5. Panor. in c. transmissa. nu. 5. & 11. de eo, q. cogn. consang. & Soci. iun. in conf. 32. nu. 5. & 6. in 2. par. con. Licet de iure civili, secus sit. Ludo. Gozadin. in consil. 21. num. 5. Huic decisioni qui acquiescere volunt, illorum sententiæ non sunt sequendæ, exemplo Iurisconsultorum, qui rarò improbatum sententiarum auctores nominabant, & sequebantur. l. quidam existimauerunt. ff. si cer. pet. l. 2. §. ex his. ff. de verb. ob. l. 1. ff. ad municipalē, ut præclare annotat Marius Salomonius in l. Gallus. §. quidam rectè. num. 14. ff. de libe. & post h. in 3. vol. repet. Et supradicta conclusio adeò generalis est, ut de iure responderit Paul. de Castr. mulierem non debere excludi a petitione dotis, ratione adulterij commissi, quando vir eius etiā legem matrimonij violasset, & concubinam aluisset. in consil. 402. in 1. par. conf. secundum nouam impressionem, cuius sententiam communiter Doct. approbarunt. Hippo. de Marl. in l. 1. §. fin. num. 5. ff. ad l. Cor. de scar. in l. patre vel marito. nu. 10. ff. de quæst. & in singul. 234. incip. Paria delicta mutua compensatione tolluntur, Aegid. Bossius, in tract. rer. crimi. tit. de coitu dam-

damnato & punibili. nu. 56. Lud. Carrer. in sua praxi crimin. §. circa quartum. de modo se defendendi. nu. 17.

An quoque sententia requiratur, satis crasse explicarunt Hostien. in summa. d. titu. de diuor. & Francisc. Mar. in decisio. parlamen. Delphina. d. quæst. 514. Basil. Donnerus in dict. tracta. de matrimon. cap. 5. quæ repetere non est necesse. Laurent. Kirchou.

Vxorem aut filiam in adulterio deprehensam, & adulterum ipsum an maritus, aut pater possit interficere, vel interfici mandare, & quo iure: & quid si repertus adulter sit clericus.

CAPVT VI.

Maritus de iure communi potest interficere vxorem in adulterio deprehensam, vt est communis opin. Parisius consi. 154. num. 12. in 4. vol. sed non potest aliis mandare, vel opem ab aliis petere quàm a filio, vt est communis opin. ibi nume. 15. sed bene potest conuocare amicos & consanguineos, vt sint præsentis homicidio, non quod ipsi illud exequantur. ibid. num. 16. Bonac.

Maritus potest in flagranti crimine statim adulterum occidere, sed non ex intervallo. Et ista est tutior sententia. Fortunius in tract. de ultimo fine iuris cano. & ciuilib. nu. 175. sed de iure canonico communis se habet opin. in contrarium, vt ibi per Fortunium. nu. 175. vbi fusius. Bonac.

Adulterum cum vxore deprehensum, licet aliqui dicant quod nullo casu liceat marito eum interficere, tamen si vilis persona sit adulter, licet marito illum in domo propria occidere. Com. attestatur Paris. consi. 154. num. 12. lib. 4. Socin. iun. consi. 3. lib. 2. Et si adulter ille clericus sit, maritus eum percutiendo, non incidit in pœnam can. si quis suadente. 17. q. 4. com. dicit Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. num. 55. Secus tamen est in sponso per verba de futuro. Didac. super 4. decretal. nu. 12. Clar. d. lib. 5. §. homicidium. vers. sed quid dicendum. Et hæc quidem procedunt in foro contentioso, nam in foro conscientie non licet neque patri filiam, neque marito vxorem, vel etiam adulterum deprehensum, occidere. com. dicit Didac. super 4. Decret. num. 8. & seq. quæ tamen opinio Claro non placet. d. §. Homicidium. vers. sed hæc quidem. P. Fichard.

Adulter cum vxore deprehensus, si sit vilis persona, potest occidi, etiam si esset clericus, vt est communis opin. Clar. in §. homicidium. fallit in foro conscientie, quia nec pater adulteram filiam, nec maritus vxorem, vel adulterum ita deprehensum, vt est communis opinio Clar. ibi vers. sed hæc quidem. Bonacoss.

Maritus potest impunè occidere adulterum vilem, repertum cum vxore, vt est com. opin. & an vxorem. Fely. in c. si vero. de sent. excom. Secus si sit persona honesta. Rola Val. in consi. 34. nu. 1. in 2. vol. Bonac.

Maritus si occidat vxorem deprehensam in adulterio, peccat mortaliter. Couar. in epit. 4. Decretal. 4. c. 7. §. 7. nu. 9. com. dicit ex Tiraq. in legib. connubiali. in lib. 8. & transit lucrum dotis ad hæredes vxoris. tanquam communem sequitur Rol. in tract. de lucro dotis. q. 61. & distinctionem Bartoli in l. si. de his quibus vt indig. communiter reprobata attestatur Rui. consi. 11. in fi. lib. 5. Quod in tantum procedit, vt etiam si iure vel consuetudine permittente fecisset, puta propter adulteriũ, tamen non lucrabitur dotem. ita contra Bar. in l. si ab hostib. §. si vir. nu. 5. ff. sol. matr. communiter teneri attestatur Gomez. Arias super legem 80. Taur. nu. 1. Clar. d. lib. 5. §. Homicidium. vers. priuatur etiam. P. Fichard.

Maritus non potest alteri demãdare occisionem vxoris deprehensæ in adulterio. Ang. in trac. malef. in verb. *Ch'hai adulterato la mia donna*. ver. an maritus. nu. 64. & ibi Aug. Arim. Licet nonnulli contrariam sententiam secuti fuerint, hæc tamen veriore esse inquit Ang. loco iam citato, vbi ipse plures auctoritates Doctorum adducit. Kirchou.

Maritus potest mandare filio, vt occidat noueram adulteram, vt est com. opin. de qua Paris. consi. 154. num. 10. in 4. vol. sed non alteri, vt ibi. Bonac.

Adulterum in domo propria cum filia vel vxore deprehensum, licet quidem ipsi patri & marito occidere, vt dictum est, alteri tamen eum ita repertum occidendum mandare nõ possunt. com. dicit August. ad Ange. de malefic. in vers. *Ch'hai*

adulterato. quem refert Gram. super constituti. Regni. nume. 9. Claud. in l. vt vim vi. ff. de iust. & iur. num. 124. Rolan. consi. 34. nu. 20. lib. 2. Proprio tamen filio mandari posse. com. dicit Didac. super 4. decretal. nu. 5. Ant. Gomez. super l. 80. Tauri. nu. 61. Clar. d. lib. 5. §. Homicidium. vers. Dubium est nunquid. P. Fichard.

Pater qui adulterum cum vxore deprehensum potest occidere, potest committere filio. Couar. in epit. ad 4. decret. c. 6. §. 7. nu. 5. com. dicit ex Tiraq. de reuoc. don. C. in l. si vnquam. in prin. nu. 16. Villal.

Pater potest filiam deprehensam in adulterio occidi facere, etiam per aliquem qui non sit filius, vel seruus eius, & ille occidens tunc non tenebitur de homicidio. com. dicit Capo. consi. crim. 4. refert præct. Carrer. nu. 113. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 60. vers. solet. P. Fichard. & Bonac.

Patrem alteri, vt filiam & adulterum inuentos in adulterio interficiat, quia ipse fortè est debilis, vel infirmus, vel senex, licet mandare posse, arbitratur Ang. per l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. in tract. malef. in verb. *Ch'hai adulterato la mia donna*. ver. qui si pater mandat. nu. 24. Sed communis doct. sententia in contrarium esse videtur per ea quæ scribunt August. Arim. in d. verb. *Ch'hai*. vers. an maritus. nu. 64. & Rola Val. in consi. 34. in 2. tom. vbi ipse nu. 35. & hanc communem doct. sententiam appellat. Kirchouius.

Clericum in adulterio cum filia nupta pater deprehensum, potest citra pœnam cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. percutere. com. dicit Bermond. de concub. nu. 5. in fi. P. Fichard. & Bonac.

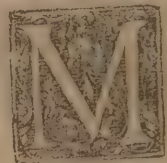
Clericus repertus coitum habere cum sponsa alicuius, potest impunè percuti, vt est com. opin. Suarez vers. clericos. nu. 136. Bonac.

Adultera etiam bannita impunè occidi potest, vt est communis opinio Suarez ver. adulterium. nu. 83. communem dicit. Bonacoss.

Adulter quando, a quibus, & quomodo impunè occidi possit cum multis receptis sententiis tradit copiosè Iulius Clar. in præct. §. homicidium. vers. dixi etiam. cum sequentibus, cuius industriam hac in re consulant studiosi. E. Suarez.

Adultera mulier qua pœna puniatur, & an dotem amittat. Item an mulier meretrix esse præsumatur, & quomodo probetur.

CAPVT VII.

Mulier quæ adulterium commisit pœna mortis punitur. glo. in l. quamuis. C. de adult.

Fallit in 9. casib. vt per Lancil. in d. tract. & tit. nu. 25. Do. Fin.

Adultera vxor perdit dotem, quam lucratur eius maritus. Cla. d. §. adulterium. vers. & scias. Bonac.

Adultera vxor amittit dotem, & maritus eã lucratur. com. dicit Alex. consi. 189. nu. 10. lib. 6. licet Bar. in l. mulier. §. focer. ff. de adult. tenuerit, q. maritus non lucretur dotem nisi prius eam criminaliter accusauerit. sed malè, vt ibid. Apost. Clar. ibi. vers. & scias. P. Fichard.

Propter adulterium mulier amittit dotem. l. quamuis. la 2. C. de adult. c. plerique. vbi Abb. & doct. de donat. inter vir. & vxor. & est com. opin.

Fallit in 5. casib. vt per Lancil. in tract. de pratore. in titu. de adult. nu. 23. Do. a Fin.

Mulier propter adulterium amittit dotem. cap. plerunque, vbi Abb. & docto. de dona. inter virum & vxor. & communis est, licet criminaliter non agatur. Alexand. consi. 184. num. 8. volum. 6.

Ampliatur per Gerard. de Pet. Sancta sing. 48.

Fallit in 4. casibus, vt per Cagnol. in rubr. C. de edendo. num. 34.

Ampliatur in multis casibus, & limitatur in 5. a Lancelloto in tracta. de offic. præst. in causis criminalibus. in titu. de adult. num. 23. & seq.

Ampliatur, & limitatur in 2. casib. per Carrerium in §. circa quartum. in praxi crim. nu. 253.

Ampliatur, & limitatur in 4. casibus, vt per Viuium conclus. 1060. incip. vxor perdit dotem. vbi multa videas de hoc. Don. a Fin.

Adultera non solum dotem amittit, sed etiam bona paraphernalia. com. attestatur Boer. decisio. 338. num. 2. Didac. super 4. Decretal. Bermon. de concubin. num. 43. refert Clar.

Com. V. l. Opin.

De maleficiis

Clar. lib. 5. sen. §. adulterium. vers. adde. P. Fichard.

Adultera vxor ob susceptum crimen, & dotem, & arrhas, & parapherna adiudicanda, amittit commune dicunt Feli. in c. pastoralis. de iud. Thomas in l. 2. nu. 32. ff. sol. matr. Rip. in rub. ad fi. extra de iudic. ful. Cla. in pract. §. adulterium. vers. & scias, & vers. adde. Viuius li. 1. opin. 444. quod æquè in ea vxore, quæ nomine, atque opinione tenus vxor est, atque in vera & iusta coniuge procedet. commune ait numerosa interpretum phalanx, recensita à Did. de Couarru. de sponsal. 2. part. cap. 7. §. 6. num. 1. E. Suarez.

Vxor perdit dotem propter adulterium commissum, & violatam pudicitiam. cap. plerunque extra de don. inter vir. & vxor. tenet glo. in auth. sed hodie. C. de adult. & Saly. communiterque Doct. ibidem, prout de dicta communi attestantur Scribentes in rubr. extra de iud. & Bolognietus in rubr. C. de eden. num. 29.

Quæ profectò ampliatur eatenus procedere, vt mulier perdat etiam donationem propter nuptias, si maritus eam accusauerit, & sententiam reportauerit quo ad separationem thori. l. consensu. C. de repudiis.

Licet gl. in d. c. plerunque. expresse velit, quod amittat duntaxat paraphernalia. quam quidem gl. dicit communiter approbari ab omnibus Scribent. variis in locis. Boer. in decisio. 338. nu. 2. & Couarru. in epit. de matrimonio. in 2. par. c. 7. §. 6. nu. 2. fol. par. 135 & sequitur Gerar. sing. 48. & singularem inquit Rom. sing. 311. l. 1. in l. 2. ff. sol. matr. & Marfi. in l. patre vel marito. nu. 3. ff. de quæst.

Sed aduerte, qd ad hoc, vt mulier dote priuetur ppter adulterium, necesse est, qd verè probetur adulterium, nò autem per coniecturas, & præsumptiones, vt consuluit Petr. de Anch. còf. 409. Prolata tanti viri sententia.

An autem mulier amittat dotem propter osculum luxuriosum, vel tactum mammillarum, seu partis inferioris, sicut per adulterium ipsum? hoc latè, abundèq; ad partes discutitur nouissimè per Bolognet. in rub. de eden. nu. 2. cñ seq. & per Ant. Guibertum in tract. de dotib. & earum iure. c. 6. nu. 35. & seq. & per Vincentium Maxillam in consuetudinibus ciuitatis Bari, in rubr. de donat. inter vir. & vxor. num. 71. Sed Bal. in c. tuæ. de procur. tenet quod sic. idemq; firmat glo. in l. 1. ff. de variis. & extraord. crim. Ripa, in rub. de iud. col. 3. Ioan. Baptista Ferret. còf. 389. Redemptoris nostri inuocato suffragio, in causa Nobilis D. Catherinæ de Medicis. sub nu. 7. cum aliis seq. vol. 2. Ozerius in §. est autem. nu. 2. cum aliis seq. inst. de hæred. instituen. Vrsillus in ad. lit. Aff. decil. 61. sub nu. 5. circa fin. dicti numeri Curtian & Bellonus in d. rubr. C. de eden. num. 81. vbi scribit simul cum aliis Moder. opinionem istam Baldi communem fore, & Couarru. in d. §. 6. nu. 3. & æquam, sustentabilemq; vocat, & eam amplectendo. Berous in rubr. de iudiciis. nu. 21. & seq. & Sylua Nuptialis cum aliis aggregatis ibi, libr. 4. sub num. 76. cum aliis seq.

Vbi etiam nu. 26. firmat, & probat, osculum ipsum libidinosum esse peccatum mortale.

Imò communis opinio hæc obseruatur in Regno, ob c Regis Roberti 262. Vt sine. in quo statuitur, mulierem patientem se osculari, ipso facto perdere omnes dotes, tam receptas, quam recepturas, atque penitus spoliari, priuarique paterna, & materna successione: & osculantes mulieres ipsas per vim, puniri vltimi supplicij, & confiscationis omnium bonorum tam mobilium, quam stabilium pœna, & dictum cap. 262. Vt sine. obseruatur in toto Regno, secundum pragmaticam: Philippus Dei gratia, ampliantem ipsum cap. specificè, & expresse.

Sed hoc procederet duntaxat in osculo, quod ad sollicitandum carnem dirigeretur, non autem in quolibet alio osculo: quoniam osculum, quod in signum pacis, & veri amoris præstat, tale non solum non est peccatum, sed potius est actus virtutis, sicut & ipsa pax, cuius est signum. Christi enim Discipuli, se inuicem osculantes, signum pacis, & veri amoris oscule præbebant. Quapropter Iudas hoc signum Iudæis dederat dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete. Nam cum Discipuli Christi aliundè remeabant ad Christum osculum ori illius in signum pacis infigebant. hoc fecit & Iudas, vt tali signo proderet Christum: ideo Christus dixit illi: Osculo filium hominis tradis? & hanc limitationem sequitur Cagnolus cum aliis Moder. in d. rubr. C. de eden. sub num. 34.

Præterea nec omne osculum quod causa sollicitandæ carnis præstatur, peccatum est, præcipuè, si coitus ille, ad quem dirigitur, licitus est, vt in coniugibus contingit. Si enim vxor exigit à viro, vt coeat cum ea, vt hoc debitum vxori præstet, vir osculatur vxorem, vt videlicet per hoc excitetur caro ad red-

dendum debitum, quod aliàs reddere non posset: non solum non est peccatum tale osculum, sed etiam virtutis actus: sicut & ipse coitus est actus iustitiæ, cum per illum vir reddat vxori quod illius est. & Beguinæ, & Begardi asserentes contrarium, huiusmodi osculum esse peccatum, vt hæretici damnati extiterunt in Concilio Viennensi sub Clemète V. celebrato. Cuius concilij diffinitio habetur in c. ad nostrum. de hæreticis.

Item limitatur mentionata opinio Bal. & sequacium communis, in tribus aliis casibus traditis per Cagnolum in d. rub. de eden. nu. 34.

Sed ipsa conclusio in prin. posita, ita & taliter explicata, fallit in vxore putatiua, seu de facto, quæ proculdubio non perdit dotem propter adulterium, sicut vera: secundum gl. in d. l. consensu. in vers. Sibi. quàm simpliciter sequitur Alex. in l. 2. aliàs, si cum dotem. §. fi. col. 2. ff. sol. matr. Bertach. in suo reperi. torio. in verb. Adulter. ver. 43. in vers. Maritus adulter. ver. 3. & in ver. Vxor adultera. ver. 7.

Et ista glo. comprobatur per dictum Calder. post Lapum in clem. 1. col. 2. q. 3. de priuilegiis. vbi aiunt, quod illa clem. puniēs religiosos, non habet locum in religiosis de facto, quorum religio est reprobata: quia eis non conuenit qualitas religionis, quod dictum sequitur Feli. in c. accedentes. col. 3. de præscrip. pro d. glo. quoque videtur facere dictum Cald. còf. 1. in tit. de hæret. vbi ait, quod excommunicans inquisitorem confiscantem bona Ecclesiæ, non habet locum in inquisitore, qui de facto distribuit certos libros Fratrum Minorum damnatorum de hæresi.

Sed tamen in contrariam partem inclinauit glo. in d. c. plerunque; vbi affirmat, qd vxor putatiua, ita perdit dotem propter adulterium, sicut vera vxor, ne plus tribuatur vxori putatiuæ de facto, quàm veræ vxori, quam sequitur Pau. de Cast. còf. 147. & còf. 154. col. 2. vol. 2. vbi dicit idem in tutore putatiuo, & minus legitimo, qd ita puniatur nò reddendo rationem administrationis, sicut verus tutor. Tadem fatetur Paul. de Cast. qd Doct. in d. c. plerunque. hanc opinionem communiter tenent. Nam Doct. ibi considerant intentionem mulieris, quæ secundum eius intentionem adulterium commisit, vt ibi per Inno. in fi. & per Abb. dicentem, sententiam glo. ibi esse communem & communem pariter inquit cum aliis citatis per eū. Couarru. in d. §. 6. num. 1. Vnde non mirum si fieret extensio de vxore veræ, ad eam, quæ verè vxor nò est, sed de facto: quia nisi fieret præfata extensio, sequeretur hoc absurdum, & incoueniens, quod vxor putatiua & de facto, esset melioris conditionis quàm vera vxor, quod esse non debet. l. 3. §. 1. ff. de don. inter vir. & vxor. vbi ait etiam tex. quod etiam vxori putatiuæ donari non potest.

Et ista communis comprobatur etiam per dictum Io. And. Abb. & aliorum, in c. 1. de cleri. coniug. vbi aiunt, qd clericus de facto cōtrahens matrimoniū, ita priuatur beneficiis, sicut legitime contrahens, ne aliàs sit melioris conditionis de facto agens, quàm legitime: & tamen qualitas matrimonij nò conuenit, sed satis est eum matrimonium contraxisse quo ad eius intentionem, & quantum in eo fuit. sequitur Anch. còf. 3. & 4. col. 3. Rom. còf. 443. col. 2. Quoties enim actus de sui natura est licitus, ex actu nullo pœna imponitur. l. nemo martyres. C. de sacros. eccl. iuncta gl. in l. eum qui duas. C. de adult. Deci. in c. ex tenore. col. 3. de rescrip.

Similiter curator putatiuus non debet esse melioris conditionis, quàm verus, ob id, sicut verus curator non potest donationem accipere ab adulto. ita nec putatiuus: secundum Pau. de Cast. còf. 352. Curator. col. 2. lib. 1.

Secundo limitatur præallegata conclusio, quod non priuetur dote vxor propter adulterium, si maritus tacuisset: secundum Bald. & Doct. in l. fin. C. de adult. Barto. Bald. Ange. & alios in l. rei iudicata. §. hæredi. ff. sol. matr. Alex. còf. 189. volum. 6. & latè Bermondus de publicis concubinariis. in rub. de adulter. num. 72. & ante istorum sententiam communem fore inquit Alexan. in d. l. rei iudicata. col. 1. Ant. & Præpos. in d. cap. plerunque. & l. fin. in l. sororem. in fine. C. de his quibus vt indignis.

Sed marito ignorante adulterium committens, ab eius hæredibus ad amissionem dotis accusari posset. ita Cyn. in l. fin. C. de reuoc. don. Anch. & Abb. col. 3. in c. fi. de dona. Præpos. in d. cap. plerunque. col. 2. Rom. & Aret. col. fi. in d. §. hæredi. Marfil. in l. vnica. num. 67. C. de rap. virg. Tiraq. in l. si vnquam. vers. suscepit. nu. 176. C. de reuoc. don. & Anto. Guibertus in tracta. de dotibus, & earum iure. cap. 6. sub num. 28. & seq. & opinionem hanc scribit communem esse Ripa in d. l. fina. C. de reuoc. donat. quæstio. 61. & seruari in practica ait Alex. in d. §. hæredi.

Idem videmus quoque in matre, quæ transiit ad secundam vota

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII 113

vota superstitio filio, de hoc non conquerente. his stantibus si filius decedat, non priuatur eius hereditate: quia filius non conquerendo de matre, videtur iniuriam sibi factam per eam remisisse per dictum transitum. vt tradit Bal. in auth. ex testamento. col. 2. C. de secun. nup. Dec. consi. 206. col. 2. Ripa in l. fi. C. de reuoc. don. q. 61. col. 2.

Tertio coarctatur dicta conclusio non procedere in vidua, quæ non priuatur dote propter stuprum in viduitate commissum, secundum Alex. & Ias. in l. fideicommissum. C. de fideicommissis. Brunum in tractatu, quod stantibus masculis. art. 6. num. 305. & seq. Vincentium Maxillam in consuetudinib. ciuitatis Bari, in rub. de don. inter vir. & vxor. num. 72. Arium Pinellum in l. fin. sub nu. 9. & seq. C. de bonis matern. & Roland. a Valle cum cæteris aggregatis per eum. consi. 86. num. 20. cum alijs seq. vol. 2. vbi consuluit pro ista parte, atque affirmavit eam esse communem.

Licet Pau. de Cast. in l. sororem. C. de his. quib. vt indign. in d. l. fideicommissum. & consi. 147. vol. 1. Præpos. in d. c. plerumque. col. 3. Fely. in c. pastoralis. de iudi. Gerard. sing. 48. Marfil. sing. 416. & in d. l. vnic. nu. 53. & Ias. in l. 2. nu. 6. ff. sol. matr. Io. Lupi. in repe. rub. de dona. inter vir. & vxor. §. 67. nume. 6. cum alijs sequen. & ibi etiam Bernardus Diaz in addi. in littera A. Laurent. Syluanus. consi. 2. nu. 37. & consi. 6. Aemilio bona sibi a Plautio patre testatore licta. nu. 17. asseruerint contrarium, videlicet, quod vidua, mortuo marito, stuprum committens, perinde dotem amittat, ac si viuentis marito adulterium commisisset. Et quamuis hoc non ausus sit firmare Rui. consi. 155. nu. 2. vol. 3. propter discrepantiam tantorum patrum, tamen mihi magis placet opinio Pau. de Cast. omisis disputationibus, cæterisque rationibus, quæ ad confirmationem prædictæ sententiæ Paul. Cast. adduci possent. quia per sese patent, & emicant. quam sequuntur etiam, asseruntque magis communem cum relatis per eos Alcia. in c. omnis. nu. 8. de pœnit. & remis. Michael Cifuentes super leges Tauri. in l. 14. nu. 4. Iul. Clar. in præct. crim. in §. stuprum. in ver. Sed nunquid vidua. & Ant. Guibertus in trac. de dotibus. & earum iure. c. 6. num. 30. cum alijs seq. vbi tollit ferè omnia obstacula contraria. & ita consuluit Bertrand. consil. 119. si post mortem probi quondam viri. volum. 8. & Anto. Galeatus Maluaticeus in consil. 85. Vidua. per totum, posito inter consilia matrimonialia diuersorum, collecta per Ioan. Bapt. Zilettum. vol. 1. & similiter apparet magis communis ex citatis per ipsum Roland. in d. consi. 86. nu. 1. & 19. Arium Pinellum in d. l. fin. C. de bon. mater. nu. 9. & per Ant. Galeatium Maluaticeum. in d. consil. 85. nu. 11. cum omnibus alijs seq. & ita iudicari vidimus aliquibus vicibus in Regno, & statu Ecclesiæ in nonnullis causis, quæ silentio supprimuntur.

Quartò claudicat dicta conclusio in muliere existente in patria potestate tempore perpetrati delicti, quæ sic adulterando, non potest in dote patri nocere, secundum Specul. in titu. de dote post diuor. restit. §. formati. ver. Quid si filia. Dy. Bald. & alios in l. 2. §. quod si in patris. per illum tex. ff. solu. matrim. & Bar. in d. §. voluntatem. eadem l. & Doct. omnes communiter in c. ex litteris. de pig.

Si verò mulier sit sui iuris effecta, & sic actio de dote sit in eam consolidata. l. vnic. §. videamus. C. de rei vxor. act. amittit dotem ex adulterio prius commissio, vt eleganter per Bart. in præallegato. §. quod si in patris. circa finem. & Pau. de Castre. ibidem. in ver. Item si voluntate.

Quintò fallit in hoc etiam casu, videlicet, quod si sententia diuortij lata foret propter adulterium vxoris, & vir fornicetur, cogitur vxorem in consortium coniugale admittere. text. est singularis, secundum Abba. ibi. in cap. ex litteris. de diuort. Glos. Anchar. Anton. & Anan. in cap. fina. de adult. vbi Abba. recitat istam esse communem opinionem. sequiturque Præpos. in d. cap. ex litteris. & communem dicit Felyn. in cap. lator. nume. 9. de re iudic. atque sequitur, & æquiorum prædicat Guliel. Maynerius. in l. in ambiguus pro dote. nu. 207. ff. de regulis iuris.

Fallit quoque in vxore suspecta de adulterio, vel de morte viri sui, quæ ob hoc non potest priuari dote de facto, nec per vim sed requiritur causa cognitio: & si spoliatur, ante omnia restitui deberet. casus est. in l. si maritus. la prima. vbi Bal. in specie hoc notat. C. de dona. inter virum & vxorem. & sequuntur alij signati per Felyn. in cap. Rodolphus. col. 29. de rescript.

Sed aduerte, quod ipsa mulier adultera, si ex adulterio filium conciperet, ac pareret, quem vir suus crederet esse suum, non teneretur aliquo modo reuelare marito, vbi immineret aliquod sequentium periculorum.

Primum equidem periculum esset infamia sui ipsius; nam

hoc reuelando, si prius erat bonæ famæ apud virum suum, ipso facto inciperet esse malæ qualitatis, & famæ apud eundem, & consequenter seipsam diffamaret, & scandalizaret etiam turpissime. Et de hoc scandalo complura ad propositum vtiliter scribit Couarruias. in reg. peccatum in 1. par. in prin. nume. 4. versic. Illud sane primo loco. fol. paruo 13. Hæc autem diffamatio foret valde periculosa, & signanter in muliere. Nam, vt habetur Prouerb. 22. Melius est nomen bonum, quam diuitiæ multæ.

Secundum periculum est odij mortalis: quia propter adulterium aliqui viri adeo exosas habuerunt vxores suas, quod ipsas occiderunt vna cum adulteris suis.

Tertium periculum est dimissionis: nam, vbi hoc innosceret viro, posset de facili vxorem suam derelinquere, vel a se abicere. quo facto vterque posset faciliter adulterari. Insuper ex tali dimissione possent maxima odia oriri inter parentes mulieris, & virum suum.

Quartum periculum dicitur improbabilitatis. in tali enim casu, nec vir, nec filius, nec et publicus iudex tenetur credere mulieri hoc reuelanti: nisi forsitan probet dictum suum per infallibilia signa, aut per violentas probationes, siue per idoneos testes & sic adderetur scandalum scandalo.

Quid ergo agere debet talis mulier adultera pro exoneratione suæ conscientiæ? ad hoc dicunt communiter Theologi, quod si præmoriatur viro suo, debet hoc dicere suo confessori extra confessionem, et in præsentia aliquorum, si videretur sibi bonum, & expediens: cum hac conditione, seu expressa promissione, & protestatione præmissa, quod isti non vellent eam scandalizare, si rediret ad sanitatem, & quod ea mortua, hoc factum notificent viro suo: ad hoc, ne filius putatiuus occupet in toto, vel in parte hereditatem patris putatini in præiudicium verorum hæredum.

Dicit tamen S. Antoninus in sua summa. in 2. par. tit. 2. c. 7. ver. 4. quod mulier adultera teneretur in tribus casibus reuelare mentionatum factum marito suo, seu aliis personis extra confessionem.

Primus igitur casus est, si ipsa foret apud maritum suum, & alias personas vehementer, & grauissimè suspecta de adulterio.

Secundus casus est, si vehementer, aut valde tuta esset, aut probabiliter crederet, quod nullum de supradictis periculis sequeretur, vtpote si vir eius sustinuit, siue consensit in adulterium eius. Nam aliqui (& signanter pauperes) libenter hoc sustinent: quinimò quandoque tradunt vxores suas diuitibus, vt ab eis sustententur. & ista est communis opinio, & ab omnibus Doctoribus Theologis, & Canonistis concorditer recepta. vt deducit Couarruias in d. regula, peccatum. in 1. par. in prin. sub num. 4. versic. Tertium constat omnium sententia. fol. par. 38.

Tertius casus est, si firmiter præsumat, quod filius spurius cederet bonis mariti sui: & talis filius ex verbis matris crederet indubitanter se spurium. Tamen, vt inquit, seu aduertit Scotus, qui quam optimè discurret hæc materiam. in 4. sent. dist. 15. q. 2. paucos reperiri, qui sint ita perfecti, vt velint, paratiq; sint, pro conseruanda iustitia in foro Dei, dimittere magnas possessiones, quas possunt retinere iure fori. i. in exteriori foro, & qui insuper velint spurij reputari: & ideo matres non teneantur hoc reuelare huiusmodi filiis, nisi sint multum expertæ de bonitate talium non enim debent se exponere periculo diffamationis apud filios suos propter euentum incertum. vt firmat Couarruias, ubi supra. versic. Secundo illud est obseruandum. Vbi ergo ista tria concurrerent, quod difficillimum est, talis adultera deberet, tenereturq; dictum factum marito, siue tutoribus filiorum suorum post mortem patris reuelare, ad exponerandum conscientiam suam, & ad conseruandum legitimos hæredes mariti sui indemnes.

Nec tamen debet manifestare adulterum, propter periculum personæ uitandum, & ne infametur, siue scandalizetur.

Resolutiue ergo concludendum est, quod si talis filius ex assertionem matris credat indubitanter se spurium, tenetur omnia bona, quæ habuit a patre putatiuo, restituere cæteris filiis, seu hæredibus ipsius patris. & ad hoc tenetur secundum Deum, siue iure poli, non tamen iure humano, seu iure fori: quia filius matri hoc asseueranti credere non tenetur: secundum Gl. in l. si posthumus. §. si. ff. de lib. & posthu. & in c. officij. de pœni. & remis. et si sciret matrem adulterium commississe. quod oēs Doct. communiter fatentur. in l. filium. ff. de his, qui sunt sui. & in c. per tuas. de proba. Vbi autem ipse filius non haberet sufficiens causam, & rationem hoc credendi: tunc nullo iure teneretur huiusmodi bona percepta, aut percipienda a patre putatiuo, restituere. Et insuper si antedicta manifestatione talis filius putatiuus

tius iam aliqua consumpsisset de bonis mariti sui, ipsa tene-
retur (inquantum posset) satisfacere, potissimè si haberet pa-
raphernalia, aut de lucro suo, & huiusmodi.

Cæterum quid agere debeat mulier adultera in casu præ-
misso, vbi antedicta remedia non prodesse, aut locum ha-
bere possent? respondet Scotus vbi supra, assignans triplex
remedium.

Primum est, quod quantum potest debitis, & honestis re-
mediis inducat talem filium ad religionis ingressum, vbi tamè
regulariter viuatur, ne scilicet cupiens vitare Charibdim inci-
dat in Scyllam.

Secundum remedium est, vt fiat clericus, & quod cautè pro-
uideatur sibi de dispensatione, tum ad sacros ordines susci-
piendos, tum ad ecclesiastica beneficia acceptanda, & perci-
pienda. quibus perceptis, meritò iam contentus dimittat hæ-
reditatem patris putatiui legitimis filiis in sæculo remanenti-
bus. Si tamen per nullam persuasionem honestam mulier hæc
flectere posset cor talis filij, vt hæreditatem dimitteret, non vi-
deretur, quod deberet se prodere illi: cum certa non sit, q̄ talis
ab ea imperuasibilis, in aliis tam licitis, & honestis flecteretur
ex illa reuelatione: imo tenacius fortè retineret hæreditatem,
ne spurius putaretur, maximè, cum talem notam caueant mul-
tum malè nati.

Tertium remedium est, q̄ vbi talis filius nollet intrare reli-
gionem, nec fieri ecclesiasticus, laboret ipsa mater quantum po-
test, ne veri hæredes defraudentur hæreditate sua, siue in toto,
siue in parte, ita scilicet, q̄ laboribus, & sudoribus suis supere-
roget super illud, quod tenetur ratione vinculi matrimonialis
vel etiam de paraphernalibus, si habeat, aut de dote sua reuer-
sa in sua potestate, seu in manibus suis. Per talia ergo remedia
studeat antedicta mulier reddere tam virum suum, quam legi-
timos hæredes indemnes.

Siquidem Theologi, ac Canonistæ communiter, & concor-
diter videntur hoc firmare, quod adultera ipsa patrimonium
habens, ex quo possit commodè legitimis hæredibus mariti
damnum illatū refarcire, teneatur id omninò facere: cum re-
stitutio hæc satisfieri possit sine iactura famæ, & honoris ip-
sius adulteræ: prout testatur Couarru. in d. reg. peccatum. in 1.
par. in prin. sub nu. 4. vers. Primum quidem Theologi. fol. par.
36. Sed si nec hoc modo, nec alio modo prouideri possit eadē
adultera casui mentionato, tunc doleat, q̄ non potest aliter
satisfacere, proponendo, quod si quandoque peruenerit ad
pinguiorem fortunam, melius ageret, spreta cautela, seu reme-
dio tradito per Alc. in tract. de præsump. lib. 3. præsump. 37. re-
iecta similiter a Couarr. vbi supra. vers. Nec mihi placet caute-
la. fol. par. 40.

Et licet ipsa adultera recōpensare nequeat sufficienter ex-
pensas, quas eius filius spurius fecit in domo patris putatiui:
nihilominus tunc adultericiens, vel verisimiliter credens, di-
ctum filium esse suum, teneretur patri putatiuo de huiusmodi
expensis factis in educatione talis filij, secundum tamen pos-
sibilitatem suam: vt concludit S. Antoninus in d. summa. in 2.
par. tit. 2. c. 7. §. 4. Et huius ratio est, quia ipse adulter dedit cau-
sam efficacem tali damno: & sic dans causam damni, damnum
dedisse videtur. cap. sicut. de test. & attest. & c. si culpa. extra de
iniuriis, & dam. da. l. nihii interest. ff. ad l. Corn. de fidei. & l. il-
licitas. §. sicuti. ff. de offi. præf. Si vero ipse adulter de hoc dubi-
taret, fortè ex eo, quod mulier esset leuis, & cum alijs adulte-
raretur, vel quia eadem adultera dubitaret, vtrum talis filius
esset mariti sui, vel adulteri: tunc relinqueretur iudicio Dei, cui
omnia nuda sunt, & aperta. Nec stante huiusmodi dubietate,
videtur obligari ad restitutionem. Nam indecens est, vt in re
dubia certa detur sententia. c. habuisse. 33. dist. Et sic patet dif-
fusè quomodo mulier, quæ ex adulterio concepit, teneatur ad
restitutionem bonorum, quæ consumit, aut percipit filius
eius spurius. Patet etiam quomodo debeat prouidere suæ sa-
luti, & reddat filios suos legitimos indemnes, quo ad hæredi-
tatem patris.

Patet similiter grauitas peccati adulterij, q̄ implicat in se
multa inconuenientia, a quib. infelices, & infelicissimæ mulie-
res ex adulterio concipientes rarò se debite absoluunt, siue
propter ignorantia agendorum, siue propter euitandū scan-
dalum. Aduertendum ergo est, q̄ aliena, si qua sunt, efficaciter,
integraliter, aut saltem pro posse, restituantur: vt nobis ab
omnipotenti Deo remittantur debita nostra. Nam si pro pos-
se aliena restituerimus bono, & pio effectū, restituet etiam no-
bis Dominus gratiam suam. Viuius opin. 1060.

Adultera perdit dotem ex sententia iudicis. Couarru. in
epit. 4. cap. 7. §. 1. num. 1. communem dicit ex Panorm. in
cap. plerunq. 2. notab. de donat. inter virum & vxorem.
B. Villalob.

Nota istam communem ad intellectum. l. 15. 41. 16. par. 7.
concordat cum hac communi. l. 3. 2. in ord. Tau. iuncta l. tit. 7.
lib. 3. For. ll. Et de pœna adulterij de iure regio vide l. 1. titu. 7.
lib. 4. & 2. tit. 15. lib. 7. ord. & quæ habes in verbo. Matrimoniu.
Quam communem intellige tam in vxore vera, quam putati-
ua. secundum glo. communiter approbatam in c. plerunq. de
do. inter vir. & vxor. quam communem dicit Ioan. Lupus in
repet. de dona. inter vir. & vxor. §. 36. nu. 3. Et idem est in lucris
acquisitis durante matrimonio, vt habetur in l. 4. titu. 6. lib. 4.
For. ll. quæ faciunt ad declarationem & ampliacionem. l. 1.
tit. 3. libro 3. For. ll.

Nota q̄ exceptio adulterij contra mulierem repetentē do-
tem durat in perpetuum. Balb. tracta. de præf. in 4. par. q. 2.
communem dicit. nu. 9. B. Villal.

Adultera perdit dotem, si accusatur, vel vir agat ad separa-
tionem ciuilitè, vt est communis opin. Cla. in §. adulterium.
ver. & scias. vide Grassum communium opinionum. lib. 1. c. 6.
q. 12. & seq. Alex. in l. cum mulier. §. 1. ff. solu. matri. vbi distin-
guit, & magis communem esse testatur, etiam si nullum po-
stea declaratur matrimonium ob aliquod impedimentum le-
gitimè probatum. Et etiam amittit paraphernalia. Idem &
maritus adulter. ibi vers. adde. Fallit propter osculum luxurio-
sum, & si pateretur sibi poni manus ad mamillas. Clarus ibi.
vers. scias autem. Cuman. conf. 175. Et adultera non potest de
dote testari: quia dos est viri. Roman. conf. 287. vide Fulg. cōf.
135. Et not. quod mulier quæ inducitur ad adulterium cum
auri datione, licet contenta fuerit, tamen inuita reputatur. Et
ille qui dedit aurum punitur pœna statuti adulterium punien-
tis. Deci. conf. 171. nu. 1. in 1. volidem si blandis forte verbis.
Facit illud Ciceronis, Nihil quidem (inquit) plus mali facere
videtur, qui oratione, quam qui precio iudicem corrumpit,
quod pecunia pendente corrumpere nemo potest, dicendo
autem potest, iuxta illud, verba ligant homines. Vnde raptores
etiam dicuntur illi qui blandimētis, verbis deceptoris puellas,
nulla vi adhibita, libidinis causa abducunt, vt est communis
opinio. Clar. in §. raptus. & infra dicitur. Faciunt lepidissima
carmina illa,

Hamantur pisces, sed amantur saepe puella.

Vnum semper amo, cuius non saluor ab hano. Bonacoff.

Vxor, quæ est facta sui iuris post adulterium commissum
poterit & debeat dote priuari, etiam ad instantiam mariti
hæredum. qui dum vixit hoc ignorauit. & ita in practica ser-
uatur. Ruin. conf. 155. nu. 1. in 4. vol. & no. q̄ occidens vxorem,
non potest illi succedere, nec aliquod lucrum ex statuto con-
sequi, & idem in quocunq; alio interfectore. Dec. cōf. 525. nu.
1. & seq. Bonacoff.

Adultera quæ dotem amisit non poterit eam recuperare,
licet postea declaratum sit q̄ matrimonium in quo commisit
adulterium, propter consanguinitatem, vel aliud legitimum
impedimentum nullum declaratum fuerit. com. dicit Bal. No-
uel. de dote, in 1. part. in §. hætenus. nu. 36. quem refert Di-
dacus super 4. decretal. num. 1. Ant. Gom. in l. 80. Tauri. nu. 58.
vers. 2. refert Clar. in lib. 5. §. adulterium. vers. sed quid. P. Fi-
chard. & Bonacoff.

Osculum alteri viro, quam marito datum, facit mulierem
dotem perdere, vt est commu. opin. idem est, si passa sit sibi
manus poni ad mamillas. Cla. in §. adulterium. vers. scias etiā.
Bonacoff.

An accusata de adulterio, & absoluta possit ab eodem, vel
alio super eodem accusari ab alio, & de alio. respon. Bar. q̄ sic.
in l. 3. §. si mater. ff. ad Carbonia. Suarez vers. adultera. num. 80.
Bonacoff.

Adulterium mulieri dotem repetenti non possunt mariti
hæredes obicere, vt commune dicunt Rip. in l. 2. nu. 10. ff. solu.
matrim. Ant. Gomez. in l. Tauri. 80. nu. 68. at in contrarium do-
ctores crebrius iuisse aiunt. Aretin. & Alexan. in l. rei iudicata.
§. hæredi. solut. matri. Boer. decis. 238. num. 7. & congesti a
Did. a Couarru. de spons. 2. par. cap. 7. §. 6. num. 9. quibus non
iniuria accessit Costanus de dotibus. cap. 6. num. 27. sequenti-
bus. E. Suarez.

Mulier præsumitur meretrix ex præsumptione violenta,
quando quis est visus exire de nocte de domo illius. & pro-
batur aliquot ex signis venereis, de quibus in d. l. quod ait.
ff. de adulteriis. Et hæc est communis opinio. Do. Ioseph.
Fontanella inter consil. crimin. consil. 97. num. 35. volum. 2.
Bonacoff.

Mulier inhonesta probatur per testes singulares, quorum
vnus probaret de vna re inhonesta, alius de alia, vt est commu-
nis cōclusio, de qua Alex. in cōf. 13. nu. 23. in vlt. vol. & licet sit
fama, q̄ aliqua sit meretrix, non ideo probatur q̄ per hoc sit
publica meretrix, nisi palam quæstum faciat. Bal. conf. 394. nu.
9. in

9. in fi. in 2. vol. & not. q. si alicui mulieri sit factum legatum, si publice, & honeste vixerit, cōseruando turpiter, licet non cōmittat stuprū, dicitur impudicē viuere, & cadit a legato. Bald. conf. 207. in 4. vol. & qualiter possit probari mulier inhōesta & impudica, ponit Alex. in conf. 13. nu. 23. in 7. vol. Bal. in cōf. 13. lib. 2. Dec. in leius qui. §. si. col. pēa. sub nu. 6. ff. si cer. peta. Bene. per Chassan. in consuetu. Burgun. pag. 143. Bonac.

Modos probandi aliquam esse meretricem, vide remissiuē per Alex. in l. non hoc. C. vnde cog. & Cor. in 2. vol. conf. 232. Vezinus.

Adulterij pœna est de iure diuino, & humano, & qualis.

CAPVT VIII.

Vatuerunt iura, quæ de adulteriis loquuntur. Primo, ius diuinum, quo adulter & adultera occiduntur. Deuter. 21. 3. q. 5. c. hæc imago, cum §. seq. item ius digestorum, quo non erat certa pœna statuta. Item ius Codicis, quo fuit statuta pœna capitis, tam in viro, quam in muliere, licet in textu non appareat de muliere. in auth. vt nulli iudi §. si quando. quæ est. C. de adult. auth. sed hodie. in viro committente adulterium non mutatur, vt ibi not. per omnes. ita Io. Fab. in §. item lex Iulia. instit. de publi. iudi. Bonacoss.

Adulterij pœna de iure diuino ex lege Mosaica est mors vtriq; genus autem mortis erat lapidatio. De iure autem canonico adulter & adultera excommunicantur. Et mulier detruditur in monasterium, si maritus non velit eam recipere, vbi perpetuo residet. Clericus autem adulter deponitur, & in monasterium detruditur perpetuo. vt est commun. opin. Adulter autem de iure digestorum deportatur, sed iure Cod. vlt. supplicio punitur, vt est commun. opin. De iure verò Authenticorum adultera virgis ceditur, & in monasterium detruditur, & si intra biennium maritus eam non recipit, debet effici monacha. & ibi perpetuo stare. Masculus autem vltimo plectitur supplicio, vt est communis opin. Hodie autem ferè vbique gentium est pœna pecuniaria, vt est communis obseruantia ex statutis Italicis. Clar. in §. adulterium. vers. Sed quæro. Et propter adulterium potest agi ad separationem thori, & ad dotem, & donationem propter nuptias. Clar. d. §. adulterium. ver. alia quæque. Bonac.

Adulterij pœna de iure diuino secundū legem Mosaicam erat pœna mortis, tam in masculo, quam femina, genus autem mortis erat lapidatio. Exod. c. 20. Deuter. 22. De iure autem canonico laicus adulter vel adultera excommunicatur. c. intelleximus. de adult. & femina in monasterium detruditur, & si maritus nolit eam recipere, cogitur ibi toto tēpore vitæ suæ permanere. cap. gaudemus. de diuort. Clericus autem propter adulterium deponitur, & in monasterium toto tempore vitæ suæ detruditur. communem dicit Grillan. de diuer. crim. lib. 3. q. 2. nu. r. & q. 6. nu. 1. Diaz in pract. crim. cano. c. 79. quem refert Duennas. reg. 10. in 2. limit. De iure autem civili magna est varietas, nam de iure Digestorum videtur magis cōmunis esse, q. adulter olim puniretur tantum pœna deportationis. vt attestatur Cuman. conf. 154. nu. 2. Marf. in pract. crim. §. opportune. nu. 40. Didac. super 4. Decret. nu. 16. At secundum ius Codicis omnes consentiunt q. punitur adulter pœna vltimi supplicij, per tex. l. quamuis. 2. C. de adult. & hanc communem dicit Alex. conf. 13. nu. 3. lib. 8. Cuman. conf. 154. nu. 3. Sed hodie secundum ius authenticorum pœna illa cōmutata est in feminis, propter sexus fragilitatem, vt nimirum adultera virgis cædatur, & in monasterium detrodatur, & si intra biennium maritus eam non receperit, cogitur habitum monachalem suscipere, & ibi perpetuo manere. text. est in auth. sed hodie. C. de adul. & hanc communem dicit Imo. in l. cum mulier. num. 18. ff. solut. matri. In masculo autem firma manet dispositio, d. l. quamuis. quò scilicet puniatur pœna vltimi supplicij, ita communiter teneri dicit Imo. in cap. tue. nu. 13. de procur. & Alex. in conf. 13. nu. 3. quem refert Rol. cōf. 74. nu. 8. & conf. 35. nu. 3. lib. 2. Sed quicquid sit secundum iuris communis dispositionem, hodie videmus in omnibus ferè prouinciis pœnā mortis cōmutatam esse in pœnā pecuniariam, & ita communiter obseruari ex statutis Italiæ attestatur Anan. in c. fi. post nu. 11. de collus. deteg. quem refert Tiraq. de leg. connub. l. 13. nu. 23. & in Gallia quoque adulteros non puniri dicit Ioan. Fabr. in l. consuetudinis. C. quæ sit longa consuet. Vide Boer. in decis. 297. nu. 26. & decis. 317. nu. 13. Hæc omnia refert Clar. in lib. 5. sen. §. adulterium. vers. sed quæro. Potest autem propter crimē

non solum agi ad separationem thori, sed etiam ad dotis & donationis propter nupt. priuationem. com. dicit. Bermon. de concub. nu. 32. refert idem Clar. d. §. adulterium. ver. alia quæque. P. Fichard.

Adulterium puniri, docet l. 1. ff. de extraord. crim. imo & in regentium prohibitum dicit tex. in l. si adulterium cū iucessu. Saltuprum circa medium. ff. de adult. Mulier autem quæ cōmisit adulterium, de dote testari nō potest: quia ipsa pertinet ad maritum vel filios, teste Roma. conf. 286. cui adde, q. crimen adulterij est mixti fori. cap. clericis. vbi Inno. & Abb. de excess. prælat. Soci. vbi Abb. col. 9. declarat in c. cum sit generale. de for. comp. t. Baba. in trib. vlt. consili. 4. & vide Paru. cons. 54. lib. 4. Bellac.

Adulterij pœna in masculo est pœna mortis, Magis communem ait Alex. conf. 13. attentis. nu. 3. lib. 7. B. Villal.

Adulterij damnatio masculis mortem infert. cōmune aiūt Alex. conf. 13. nu. 3. lib. 7. Marquard. de iudæ. 2. par. cap. 3. nu. 12. sed quæ olim fuerint, quæ esse debeant, & quæ hodie adulterij pœnæ sint, explicat diligenter ex receptis interpretum sententiis Iul. Clar. in d. §. adulterium. vers. sed quæro, quæ sit pœna. E. Suarez.

Adulter pœna mortis punitur. l. quamuis. C. de adult. Ampliatur & limitatur in 5. casib. quos refert Lâcil. in trac. de prætor. in tit. de adult. nu. 21. Do. a Fin.

Adulteri puniri debent pœna mortis naturalis, vltimique supplicij, secundum omnes Doct. per tex. ibi in l. quamuis. C. de adul. gl. & ceteros in c. tuæ. de procurat. vbi Imo. explanat, quod legistæ ita communiter tenent, & istam magis communem opinionem fore asseuerat Alex. conf. 13. nu. 3. vol. 7. Imo adulterium ipsum eadem pœna mulctatur in matrimonio putatio, qua in vero, secundum Pau. Cast. conf. 147. vol. 2. & Craue. conf. 205. nu. 36.

Nec lex ista contra adulteros promulgata, iniqua censerī debet, cum de ea meminerit in specie Caietanus in secunda secundæ. quæst. 64. art. 11. Thom. & Palud. in 4. sententiarū dist. 37. q. 11. art. 1. Ioan. Maior in ibi dist. 35. quæst. 1. & Frater Ioan. hōstler vir illustris doctrina & sanctitate in sermonib. quæ dragesimalibus in serm. 22. de adulterio. q. 2. col. 10. Imo similiter lege Mosaica erat statuta eadem mortis pœna contra adulteros, Leuitici 20. Deut. 22. Dan. 13. & ob hoc Scribæ, & Pharisei adduxerunt ad Christum mulierem in adulterio deprehensam, dicentes, quòd Moyses iusserat huiusmodi mulieres lapidari. Ioannis 8.

Sed si hodie omnes tales adulteræ lapidarentur tela, & camisa; seu interulæ virorum caro pretio venderentur propter mulierū paucitatem. Et sic patet, quòd leges ciuiles sunt conformes legi diuinæ.

Quoniam adulterium est grauisimum crimen, vt per Doc. in c. at si clerici. §. de adulteriis. ext. de iudi, & per Corasium in miscellaneis iuris ciuilib. li. 2. c. 1. nu. 1. cum aliis seq. vbi etiam aliqua adducit in contrariam partem.

Imo probat Bertrand. conf. 316. num. 12. & 14. volum. 2. adulterium crimen fore læsæ maiestatis proximum, & furto longè grauius.

Imo sunt ita etiam grauisima facinora adulterium, & raptus, q. conatus in eis puniri soleat, vt firmat Bertran. cōf. 169. nu. 1. vol. 3. licet contrarium tenuerit in raptu. Marf. conf. 105. & hoc aperte ostēditur in c. qd in omnib. 3. q. 7. reprobante adulterium, vbi sic dicitur, quid in omnibus peccatis adulterio grauius est, sic tamen loquitur ille. rex. ad detestationem criminis: quia multa crimina contra præcepta secundæ tabulæ sunt grauiora adulterio: vt homicidium, incestus, sacrilegium, & fractio voti continentie. secundum namq; in pœnis tenet locum, vbi gl. in penis, idest, in prohibitionibus secundæ tabulæ Moysi: nam prima prohibitio secundæ tabulæ est illa, Non occides. secunda vero prohibitio illa videtur, quæ immediate sequitur, scilicet, Non mechaaberis: ex qua itaq; concluditur, q. adulteriū est grauius furto, scilicet, ex genere: potest tamen aliquod furtū esse grauius aliquo adulterio ex circumstantia, vtpotē de illo qui multum furatur, & cum magna libine, respectu illius qui parum delectatur de adulterio. Et hæc mortis pœna in adultero ipso in regno Neap. mutata non reperitur, teste And. de Her. & Afflic. in prin. in consti. legum asperitate. lib. 3. rub. 42. & hacmet pœna mortis plectebatur adultera quoque: licet itatem, & d. l. quamuis. C. de adult.

Sed iure authenticorum mutata extitit in aliam mitiorem, videlicet, vt adultera verberari debeat, & postmodū in monasterium detrudi, iuxta auth. sed hodie. C. de adulte. & not. Placentinus in trac. de accusa. tit. 3. nu. 14. constitutione autē regni præcitata, legum asperitate. punitur adultera confiscationis bonorum pœna, nisi ex matrimonio violato, seu alio filios

habeat, traditurq; viro suo, vt truncare ei nasum debeat, atque possit. verum si vir hoc agere nolit, publice flagellanda venit, & sic in iudicio probato adulterio, conceditur marito vindicta prædicta truncationis nasi.

Et antedicta constitutio. Legum asperitate, videtur similis legi, alias condita, & promulgata per Seleucum Locrensem principem, qui teste Valerio lib. 6. c. 7. statuerat legem, vt quicumq; adulteraretur, utroq; oculo priuaretur, accidit autem vnicum filium suum adulterari: ob quod equidem ipse Seleucus iussit legem in eum adimpleri, sed multitudo populi hoc exequi penitus renuebat: quo viso dixit, ex quo tantum instantis pro filio meo, sic fiet: nā mihi alter oculus & illi alter eruetur: vt saltem sic lex mea impleatur, quod & ita executioni de mandatum extitit.

Imo ipsa constitutio, seu Imperator ibi sumpsit exemplum a legibus, seu moribus Cumæorū, vt refert Plutarchus in problemat. quia apud Cumæos ipsos mulieres in adulterio deprehensæ tali verecunda pœna affligebantur: eas etiam asino infidentes, nudas per urbem trahentes, vt etiam adnotauit Alcibiades Parerg. lib. 1. cap. 47. quod apud nos obseruatur solummodo in mulieribus, quæ pluribus maritis eodem tempore inuentæ sunt nupsisse.

Nam adulterij pœna iam pro nihilo habetur, & de ea indices ridere solent, vt commemorat Soc. iun. conf. 34. nu. 8. vol. 2. & Pau. de Cast. conf. 277. in causa incarcerationum. sub nu. 3. vol. 2. Sed Martialis in quodam suo epigrammata ad maritū in tertio libro promulgauit, quodammodo sententiam suam contra prælibatam regni constitutionem, Legum asperitate, asserendo ibi, qd dum absciderat maritus nares macho, oportuisse determinat potius abscidere mentulam, qua peccauerat. inquit itaque inibi.

*Quis tibi persuasit nares abscindere macho?
Non hac peccatum est parte marite tibi.
Stulte, quid egisti? nihil hic tua perdidit vxor,
Cum sit salua tibi mentula Deiphobi.*

Epigramaton Martialis ad maritum.

*Chi t'ha mosso a tagliar, marito, il naso
Al tuo Berton, che con quel membro fatto
Vergogna non t'hauea, ne verun danno?
Folle, ch'hai fatto? che tua moglie quinci
Perdita alcuna non riceue: poi
Che del Rossiano il battisteo le resta.*

Si vero in actu ipso adulterij maritus reperit vxorem cum adultero, ambos sine mora protacta potest impune occidere, constitutione regni exordiente si maritus vxorem. & hoc non ab re constitutum extitit.

Nam tam ægre fert maritus adulterium ipsum, vt molestius id patiatur, quam proprii filij mortē. l. codicillis. §. matre ff. de leg. 2. & notat Ozerius in §. est autem. sub nu. 5. inst. de hæred. inst. & libentius etiam, attestante Hieronymo in Amos ca. 7. audiat vxorem suā interfici, quam pollui. Et licet vnus ex adulteris deprehensus in adulterio, aufugeret, tunc nihilominus maritus posset occidere alium, qui non aufugit. text. est in l. adulter. in prin. & in l. nihil interet. ff. ad l. Iul. de adq. l.

Et quemadmodum patri, seu marito permittitur adulteros suæ vxoris, & filia impune occidere, ita hoc ampliatur etiam, vt pater, vel maritus adulteros ipsos occidere, & trucidare impune similiter possit conuocatis amicis, & familiaribus suis, secundum Ias. in l. 1. §. si. nu. 5. ff. de oper. nou. nuncia. Fel. in c. 1. ext. de præscrip. nu. 5. & in c. si. §. is autem. col. 2. ext. de off. deleg. Marf. sing. 175. concessio vno. Pau. Cast. in l. raptores. C. de epis. & cler. Tirac. in tract. de retract. §. 26. glo. 1. nu. 68. & seq. Soc. iun. conf. 34. in causa nobilis viri. nu. 12. cum aliis seq. vol. 2. & Alex. in l. si plagij. nu. 20. ff. de verb. oblig. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Sed aduerte, qd quamuis marito, & patri liceat impune occidere adulteros etiam conuocatis amicis, tamen idem maritus seu pater non posset alteri committere, vt filiam, seu vxorem adulteram occideret, vt firmat Bar. in l. non solum. §. si mandato meo. col. 2. ff. de iurei. Bal. in laccusationibus. C. quod mercau. Saly. in l. Gracchus. C. ad l. Iul. de adult. & Rol. a Val. cum aliis congestis per eum conf. 34. scio etenim apud legum vertices nu. 19. cum aliis seq. vol. 1. vbi ita cōsuluit, & in medium referant istam esse communem sententiam.

Quod equidē non procederet in filio, cui nempē pater committere posset, vt adulteros occideret, secundum Barto. in d. l. non solum. §. si mandato meo. Saly. in d. l. Gracchus. Fel. in c. si vero. de sent. excom. Diaz in reg. §. 34. pater. Hyppolitus Rimi. in l. vt vim. nu. 384. & Rol. a Val. in d. conf. 34. sub num. 11. & 27. & seq. cū aliis quamplurimis aggregatis per Couarruiā in epit. in 2. par. c. 7. §. 7. vbi admonet istam opinionem com-

munem esse, licet ab ea ibi in aliquibus artificiosis argumētis male recedat.

Sed isthæc opinio cōis tanquam verissima fulcitur optima hac quidem ratione, nam pater & filius eadē persona censentur, & esse reputantur. l. si. C. de impub. & aliis substitutionibus, & c. contradicimus. in fi. 35. q. 3. & not. Spec. in tit. de feudis. §. 2. nu. 14. Marf. in sing. 160. pater & filius. & Paris. conf. 84. num. 47. vol. 1. & est text. etiam expressus in l. cum scimus in fi. C. de agric. & censu. lib. 1. r. quem alleruit aureum Bal. conf. 234. col. 1. vol. 1. & hanc rationem ad decisionem præsentis quæstionis plurimum extollit Rol. a Val. in d. conf. 34. nu. 27. & seq.

Et adeo hoc verum est, qd pater & filius vna, eademq; persona censentur, stante, qd pro vna tantum persona solunt, & solvere tenentur tributum vnicuique persone impositum, secundum Bart. in l. 1. §. domini. il. 2. ff. ad Syllanum. Ias. in l. filius paciscendo. col. 1. C. de pact. Bal. in l. etiam. col. pen. C. de exec. rei iudi. & Craue. conf. 249. nu. 49. & Nicolaum Festasium in tract. de æstimo, & collectis. in 1. par. in prin. num. 62. cum aliis seq. vbi assignat rationem, & ampliat hoc procedere etiam in filio emancipato.

Comprobatur etiam secundo eadem communis, qd licet pater auctoritate propria trucidare queat adulteros lege pmitte-
tente ex priuilegio ab eadem lege sibi elargito: tamen vbi-
que industria persone electa foret, filius tunc pro patre deser-
uire posset absq; dubio aliquo, secundum Lud. Roma. in l. 1. ff. de in ius voc. allegantem textum in l. sciendum. §. legati. ff. de leg. quem refert & sequitur Marf. singu. 160.

Tertio comprobatur quoq; prælibata commu. opin. ex eo, qd pater & filius censentur copulati iure, nexuque diuino, ita Bal. in l. cum in adoptiu. col. 2. D. de adopt.

Et ideo pater ipse de alio plus confidere non debet, quam de filio, & versa vice filius de alio cōfiderē plus non dēt, quam de patre. l. quidam cum filium. ff. de hæred. insti. & tradit Ias. in l. 1. col. fi. C. de collat.

Vnde cum filius non sit homo integer, sed potius pars corporis patris. d. l. cum scimus. circa prin. & notat Francis. Are. in l. quod dicitur. col. 1. ff. de verb. oblig. Mar. Soc. conf. 1. prosequendo. vol. 1. & conf. 252. visis. nu. 13. vol. 2.

Et cum nomen pater non tantum naturæ nomen appareat, sed etiam religionis, obedientiæ, & reuerentiæ, attestante Syluestro Aldobran. in proemio insti.

Non mirandum ergo erit, si per patrē demandari possit filio vindicta occidendi adulteros, & eo magis, cum teste Cicerone in orat. suā pro Roscio Amerino, filius pro patre mori deberet, si res postularet, iura diuina, atq; humana cogebant.

Illustratur similiter præmemorata communis, stante, quod pater dicitur superior, cui tenetur filius obedire. l. 2. ff. de iust. & iure.

Intantum, quod eius iussus excusaret quippē filium a peritio. Alex. in l. si. ff. qui satisd. cog. & Feder. de Senis conf. 191. q. talis est, electus.

Et quod filius excusetur ex præcepto patris, est tex. in l. fur. §. qui iussu. ff. de his qui not. infam. per quem ita firmat Spec. in tit. de feudis in §. 2. sub nu. 29.

Et licet patris iussis, honestis quidē omnino obsequendum sit, tamen in turpibus, & penitus iniquis iussis iniunctis per patrem filio parendum non est modo aliquo, teste Aulo Gellio lib. 2. c. 7. vbi ponit distincte casus, in quibus obsequendum sit patri per filium, & in quibus non sit parendum.

Postremo substatuetur itidem cōmunis prædicta ex doctrina Inn. in c. cum locum. in prin. extra de spon. concludentis ibi, qd si violentia corporalis inferretur patri, & filius tunc egisset ad tutelam, defensionemq; sui patris, vt illum liberaret, diceretur, ac præsumeretur ille actus eo quippē casu gestus pmetum, perinde ac si violentia ipsa eidem filio illata extitisset. alios vero casus in quibus pater, & filius pro vna persona habeantur, & reputentur. ponit Ias. in l. sciendum. nu. 26. cū duobus aliis seq. ff. qui satisd. cogan.

Sed aduerte qd licet adulter, ac vxor, seu filia deprehensa in adulterio occidi a statutis, & legibus concedatur, nihilominus hoc agendo, etiam lege permittente, semper incurrerent peccatum mortale, secundum gl. in c. inter hæc. 33. q. 2. Pet. de Palu. & Tho. in 4. sent. dist. 37. & S. Antoninum Archiepiscopo Floren. in sua summa in 1. par. tit. 7. c. 8. de homicidio col. 7. ver. sed quæritur vtrum liceat marito. Doct. cōmuniter in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. & alios fere innumeros aggregatos in tracta-
meo de peccato. in primo cōscientiæ casu, vbi huic opinioni frequentioribus votis approbatæ tale lumen attuli ex propria officina, vt maius nullatenus desiderari queat. eidemq; cōmuni sententiæ accedunt et D. Dionysius Cartusianus in sua summa fidei orthodoxa. to m. 2. art. 178. sub §. 2. & S. August. in lib. 1.

lib. i. de libero arbitrio. ubi firmat, q. lex illa, quæ regendis ciuitatibus fertur multa concedit, atq. impunita relinquit, quæ per diuinam prouidentiam vindicantur, & hoc idem concedunt Abb. & Præpos. in c. veniens. il. 2. de spõs. Faber in l. Grac. cus. C. de adult. Abb. Ana. & Fel. in cap. interfecisti. de homici. Alex. col. i. Ias. col. i. & Ripa in l. si plagij. ff. de verb. obli. Pet. a Plaza in epit. causarum crim. lib. i. c. 36. nu. 12. & 18. Ias. nu. 22. & Orosij. col. i. in d. l. vt vim. & Couarruias in epit. de matrimonio. in 2. par. c. 7. §. 7. nu. 8. & seq. ubi strenuè tuetur opinionem istam, & eam communem vocat.

Sed aduerte, q. quando maritus receperit mulierem adulteram, & eam reconciliauerit, non posset utiq. eam amplius accusare. vt concedit Afflic. in consilij. qui potest crimen. lib. 7. & Rosarium Bussi, in sermone 24. in litera L. in 1. par.

Vbi ponit sex alios casus, in quib. mulier adultera pro adulterio excusari deberet, nec equidem in ipsis casibus accusari. vel dimitti posset.

Vnde quemadmodum mulier vltra penam corporalem punitur confiscationis bonorum pena, ita etiam mulier ex adulterio mariti lucraretur dotis augmentum, secundum Neuiza. cum aliis aggregatis per eam in sylua nuptiali. lib. 3. num. 50. cum determinetur in e. christiana. 32. q. 5. q. christiana religio adulterium in vtroq. sexu pari ratione condemnat.

Quinimo quantum ad aliquid, grauius peccat vir adulterans, quam mulier, in quantum scilicet q. maior naturalis ratio in eo vigere debet. c. indignatur. 32. q. 6. propterea ait Augustinus de verbis Domini. serm. 46. & similiter recitatur, in c. si du. c. 32. q. 6. si (inquit) vos viri ducturi estis vxores, seruate vos quales vultis eas inuenire, tales & ipsa inueniant vos. quis viuens est, qui non castam velit ducere vxorem? & si accepturus es virginem, quis non intactam desideret? intactam quæris? intactus esto, puram quæris? noli esse impurus, non enim illa potest esse casta, aut pura, & tu non potes, si fieri nõ possis castus, nec illa potest: quia vero illa potest, docet te, quia fieri potes. hac ille, & notant etiam Cyn. & omnes per tex. ibi in l. 1. C. de adulter.

Necnon idem Augustinus in lib. de decem chordis. ad propositum loquitur, dicens, o homo dicitur tibi non mechaberis, id est, non ibis ad aliquam aliam præter vxorem tuam. tu autem exigis hoc ab vxore, & non vis reddere hoc vxori tuæ, & cum debeas in virtute præcedere vxorē, tu subito vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem esse libidinis, tu victus iacens? & cum in capite sis vxori tuæ, præcedit te ad Deū illa, cuius caput es? vis domum tuam capite deorsum pendere? caput enim mulieris est vir. vbi ergo mulier melius viuit, quam vir, capite deorsum pendet domus. iccirco debet vir tanquam caput in omnibus bonis factis, præcedere vxorem suam, vt illa imitetur ipsum vti caput suum.

Ideo o infelices adulteri, maximæ tique, & euidentis cecitatis, & stultitia vestra est, qui creditis, vobis magis licere adulterari, quam vxoribus vestris: cum totū oppositum appareat ex recitatis auctoritatibus, & legibus vnde si viris ipsis semel compertum fuerit vxores suas adulterium perpetrasse, tā maximo odio eas prosequerentur, quod vix cuncti consanguinei vtriusque partis possent ipsos coniuges conciliare, & si fieret pax inter eos parum, aut nihil forsan duraret: sed ad nimiam offensam (aut forsan sine offensa) illi quotidie improperaret vxoribus, quæ commiserunt, & ea etiam quæ nullo modo commiserunt.

Ceterum si contingeret ipsos viros adulterari, acciperent quasi pro risu si vxores hoc sciret: Et licet amara sit mors corporalis statuta contra adulteros, quia separat animā a corpore, nihilominus amarior est luxuria, vel mulier, quonia separat animam a Deo, & ecclesiæ curia: & hinc Salomon ecclesiast. 7. breuiter concludebat, mulierem amariorem morte ipsa.

Vnde ad euitandum hoc genus peccati, & mortis nullū reperitur tutius remedium, quam recursus ad orationem, & ieiunium, & nunquā tradas obliuioni quod narrat Ioseph. in li. de testamentis 12. patriarcharum, ubi ad lucem adduxit admonendo filios suos, quomodo liberatus extiterat de periculo adulterij, ad quod assidue eum Domina sua inuitabat: & hoc quippè mediantibus continuis ieiuniis, & orationibus, ubi in medium exposuit etiam omnes fraudes, quibus illa peruersa mulier ad huiusmodi adulterium inducere procurauit.

Primo quidem cum filiis careret, admonuit eum velle in filium recipere, & quia adolescens erat 16. annorum, cum primum fuit venditus frequenter amplexabatur, & tangebatur, vt filium improbo animo. quod apertius perpedit, cum cepit ad malum impellere, sub colore præsertim, vt filium susciperet ex eo, quem maritus proprium putaret, & sic omnia bona, quæ multa erant ad eum deuenirent, sed cum ille recusaret dicens

fuisse a Deo suo, domino celi prohibuit adulterium.

Suggestit autem per hanc rem, quod si virum necat, & veneno, si decreuit ipse in vxorem accipere. quod si accipiens ille non nihil horruit protestando, q. si hoc ageret, magis inflaret equidem tale crimen, nec tibi iungeretur aliquo pæno.

Tertio promisit ei, q. dimitteret idola, & virum suum ad idē induceret, si ei assentiret, adoraretq. etiam Deum suum, & consequenter præbisset ansam eorum saluti, & conuersioni. cui respondit Ioseph huiusmodi conuersionem Deo suo minime gentium placere, cum constitutissimum sit mala faciendā nō fore, vt bona, contingerent, vt nō. glo. in l. qui sub prætextu. C. de sacrosan. eccl. & in c. magna ne cler. vel mona. contra c. dixit Sarra. 32. q. 2.

Quarto misit sibi epulum solemne, sed incantatum diaboli opere, vt inflammaret, incitaretq. eum ad suū proprium amorem, atq. concubitus. quod nempe ipse Domini reuelatione comprehendens facta oratione super cibum, nil nocuimenti percepit ex huiusmodi conuersione.

Quinto eum monuit, q. nisi cum ea rem haberet dubio procul gladio, vel veneno mortem sibi ipsi conuinceret, & se se facile suæ mortis occasionem præbisset super quo increpuit eam exprimens, q. concubina viri sui si hoc ageret, postea tantum bonorum suorum hæres remaneret. Et quia causa eius erat, ideo retraxit se inuidens felicitati securæ emula sue.

Demum desperatione ducta quadam die apprehendit eum per liciniam vestimenti quasi vim inferendo dicens, dormi mecum, quod expresse recusauit fugam accipiens, vt testimoniū reddit scriptura Gen. 39.

Quoniam vt habetur Prouerbiorum sexto. mādatur incerta est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplina, vt custodiāt te a muliere mala, & a blanda lingua extranea non concupiscat palehritudinem eius cor tuum, ne capiaris nutibus illius, pretium enim scorti vix est vnus panis: mulier autē viri preciosam animam capiat, nūquid potest homo abscondere ignē in sinu suo, vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare sit per prunas, vt non comburantur planta eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus cum tetigerit eam, non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit: furatur enim, vt esurientem impleat animam: deprehensus quoq. reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet: qui autem adulter est propter cordis inopiam perdet animam suam, turpitudinem, & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur, quia zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.

Et legitur etiam Eccl. 41. cap. erubescite a patre, & a matre de fornicatione, a respectu mulieris fornicariæ, ne respicias mulierem alieni viri, & ne scruteris ancillam eius, neque steteris ad lectum eius.

Et dicitur Thobia quarto cap. omnibus diebus vitæ in mente habeto Deum, & caue ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri.

Et ostenditur ad Timotheum quinto: nam quæ (vidua) in deliciis est, viuens mortua est. te ipsum castum custodi.

Et ad Habreos decimotertio: honorabile connubium in omnibus & thoris immaculatus. fornicatores enim & adulteros indicabit Deus.

Et legitur denique Ecclesiastici nono: ne respicias mulierē multiuolam, ne forte incidas in laqueos illius. cū saltatrice ne assiduus sis, nec audias illā, ne forte pereas in efficacia illius. virginem ne conspicias ne forte scandalizeris in decore illius. nec des animam tuā in vilo, ne perdas te, & hereditatē tuam: noli concupiscere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. auerte faciem tuam a muliere compta, & ne circūspicias speciem alienam, propter speciem mulieris multi perierunt. & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. speciem mulieris alienæ multi admirati, reprobi facti sunt. colloquij enim illius quasi ignis exardescit: cū aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum: & non altercaris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum in illam, & sanguine tuo labaris in perditionem.

Et dicitur ad Ephesios quarto: hoc igitur dico, & testificor in Domino: vt iam non ambuletis. sicut, & Gentes ambulant in vanitate sensus sui tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a vita Dei per ignorantiam, quæ est in illis propter cecitatem cordis ipsorum, qui desperantes semetipsos, tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiā.

Et ad Colosenses tertio: nunc autē deponite & vos omnia iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore vestro. & paulo superius: mortificate membra ve-

fra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulacrum seruitus, propter quæ venit ira Dei super filios incredulitatis.

Et concluditur Iob 31. cap. pepigi fœdus cum oculis meis, ne cogitarem quidem de virgine, quâ enim partem haberet in me Deus desuper, & hereditatem Omnipotens de excelsis? si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum: fœdus alterius sit vxor mea, & cetera. hoc enim nephas est, & iniquitas maxima.

Et concluditur etiam in Amos 6. c. Vx qui opulenti estis in Sion, & cetera, qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris: qui canitis ad vocem psalterij: sicut Dauid putauerunt se habere vasa cantici, bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph, quapropter nunc migrabunt in capite transmigrantium, & auferetur factio lasciuientium, iurauit Dominus. Deus in anima tua, dicit Dominus exercituum, detestor ego superbiam Iacob, & domus eius odi, & tradam ciuitatem cum habitatoribus suis. Viuius opin. 33.

Adulteri hodie pœna capitis puniuntur. Sacrilegos enim nuptiarum, Imper. dicite, gladio puniri oportet. l. quamuis. 2. C. ad l. Iul. de adult. §. item lex Iul. Infi. de pub. iud. Hip. de Marfi, in conf. 73. nu. 26. & Io. Milæus in sua praxi crimin. persequ. in tract. de pœn. nu. 30. & in tract. pœnitentia mortis. nu. 113. Hanc sententiam communiter approbatam esse dicunt Alexan. de Imo. in conf. 13. nu. 3. in 7. vol. & Rolan. a Val. in conf. 74. nu. 8. in 1. tom. Mulier vero adultera verberata, in monasterium detruditur. auth. sed hodie. C. eo. tit. Io. Caccialupus in l. si qua illustis. nu. 20. ad S. C. Orfician. Io. Millæus in suis. commen. super consue. Gallia. in rub. 18. nu. 7. quod quidem intelligitur, quando similes fuerit adulterium. Si vero concurrat qualitas incestus, est pœna capitis, nec per d. auth. sed hodie. est correctum, quod in l. si adulterium cum incestu. & ibi per gl. in verb. si adulterium. & per Bar. ff. de adult. traditur. Ang. Aret. in trac. de malef. in §. Che hai adulterato la mia donna. vers. quæ sit pœna adulterij. nu. 44. & Ludou. Carrer. in sua pract. caus. crimin. cap. incip. nono excusatur maritus occidens adulter. num. 4. pag. 199. lib. mei. Sed cum quæretur à me, an ea pœna de iure & consuetudine Lubecensi, secundum communioem Docto. sententiam procederet, respondebam non procedere, per ea quæ scribunt Alex. de Imo. in conf. 99. nu. 13. in 6. vol. Hip. de Marfi. in conf. 101. nu. 50. cum seq. Io. Bapt. in l. omnes populi. nu. 268. vers. sexto pœna adulterij. est pœna capitis. ff. de iusti. & iur. in 1. vol. repet. Soc. iun. in conf. 34. nu. 8. in 2. part. consil. Sanctus de Aretio, in conf. 50. num. 3. in 1. vol. crim. consil. Sed cum ea Iuri diuino repugnent, si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id est, adulter & adultera, & auferas malum de Israel. Deuter. 22. c. existimauerim talia statuta de iure diuino non defendi posse. cap. sunt quidam. 25. q. 1. Licet Doct. statuta ista valere arbitrentur, per ea quæ cumulantur Andræ. Tiraq. in tract. de leg. connub. & iure marita. in 13. l. gl. 1. par. 13. de pœnis iuris Diuini, Canonici, iuris antiqui, & iuris Codicis, scribit D. & amicus meus summa reuerentia colendus, excellentis virtutis & doctrinæ Iuriconsul. Raymundus Pius Fichardus, in suis collectis commu. opin. in verb. adulterij pœna. nu. 19. in tom. 2. commu. opin. Sed quid, an per confessionem mulieris adulteratæ & fornicantis probetur adulterium, scribunt consulendo Ias. in conf. 22. nu. 3. in 1. vol. consil. & Lau. Sylua. post alios, quos ipse allegat in conf. 50. nu. 42. nō probari. Kirchoffius.

Pluries rem carnalem habens ex interuallo cū eadem vxore alterius, licet possit dici pluries adulterium commissum, non tamen nisi pro vnico adulterio debet puniri communem dicit Did. lib. 2. resolu. c. 10. nu. 8. & ita in facti contingentia consuluat Bar. conf. 212. ita quoq; tenet gl. in l. vulgaris, in verbo, Fur erit. ff. de furtis. refert Clar. lib. 5. sent. §. adulterium. vers. Sed pone. P. Fichard.

Adulterium pluries committens cum aliqua vnica pœna est puniendus, vt est communis opin. Clar. in d. §. adulterium. vers. sed pone. Nam ex multitudine coitus vnum est adulterium, vt est communis opinio, de qua Soc. senior in cap. non ea quæ. num. 24. de pœnis. Suarez vers. adulterium. num. 84. Bonacoff.

Adulterium sæpe sæpius cum eadē muliere suscipiens pœnas illi statuto indicatas semel tantum luit. vt commune affirmant Did. a Couarr. lib. 2. resolut. c. 10. nu. 8. ad fin. Iul. Clar. in pract. §. adulterium. vers. sed pone. E. Suarez.

Adulterij conuictus eius cum vxore patrati, quem nō offendere sub pœna promiserat, & si alias iure pœna luere debeat, pactam pœnam haud pendet. vt commune inquit Catus in-

ter consil. crim. conf. 99. nu. 13. lib. 1. Augu. ad Ange. de malef. ver. Ch'hai adulterato. nu. 60. E. Suarez. & Bonac.

Adulterium non inde iuris penis minus plectitur, q. mulier qua cum susceptum est, proscripta fuerit, ac necari impune potuerit, vt commune Doctorum placitum assueuerant Deci. in c. quæ in ecclesiis. nu. 16. de constitutio. Gig. de pension. q. 18. num. 2. Iul. Clar. in pract. §. homicidium. ver. sed an stante. E. Suarez.

Bannitam mulierem, stante statuto quod banniti offendi possint, non licet adulterare: communem attestatur post Bal. in l. si post nu. 4. C. si quis contra ius vel vtilit. pub. Deci. in c. quæ in ecclesiis. de constit. num. 16. quem refert Gigas de pension. quæst. 18. nu. 2. & Ant. de Padilla in l. transfigere. num. 73. C. de transact. Clar. dict. §. homicidium. vers. sed an stante. P. Fichard.

Stuprum committentium pœna, & quomodo probetur.

C A P. IX.

Stuprum pœna mortis punitur. l. 3. de adult. fallit in 13. casib. vt per Lancil. in tract. off. præto. in titu. de stupro. & circa illā materiam videas multas quæstiones apud Carreriu in praxi crim. §. circa quartam. num. 303. Don. a Fin.

Stuprans virginem nondum viri potentem, punitur morte, si vi fuit conatus. Sed si non perfecit, punitur extra ordinem, vt est communis opin. Clar. in §. stuprum. vers. fuit aliquando. Bonacoff.

Stuprum committens cum virgine, quam seduxit, punitur. Et hoc crimen stupri est mixtum, cum pœna etiam laicis imponatur, per ius cano. secundum omnes in cap. cum sit generale. de foro competen. Ruin. consil. 189. num. 8. & seq. in 2. volum. Idem.

Stuprator virginis tenetur ad duo: aut virginem in vxorem ducere, aut ad interesse & damnum pro dote. tex. in c. 1. de adul. quod quidem damnum seu interesse partis iuramento probatur, cuius rei practicam docet Chassan. conf. 40. in quo dum quæstio est, an teneatur stuprator alere spiritum, dicit commune opi. esse q. sic. quam intellige, vt per eum. & ibi an & quomodo puniatur, cui adde quæ scribunt Iodoc. pract. crim. tit. de stupro. Syluest. in summa. verb. luxuria. nu. 5. Neuz. in summa nuptia. lib. 3. pag. 219. nu. 22. & 24. Ias. in §. omnes autem. col. si. in l. de act. Plot. de in litem iuran. §. 33. Osa. de decif. 107. post Paris. conf. 160. lib. 4. Bellac.

Stuprator si dicat puellam non fuisse virginem, ipsa vero dicat se fuisse tunc virginem, in dubio præsumptio est pro virgine, donec stuprator probet contrarium. com. dicit Abb. in c. 1. nu. 5. de adult. quem refert Bermond. in tract. de concub. nu. 9. Clar. d. l. b. 5. §. stuprum. vers. sed pone. P. Fich. & Bonac.

Stupri pœna in clericum depositio est, vt commune aiunt Grillan. de diuers. crimin. lib. 3. q. 7. nu. 2. Bermond. de concubi. nu. 18. in alios sacris non initiatos, nō alia nunc de consuetudine infligitur, quam vt stupratores, vel matrimonium cū illis contrahant, quibus vitium intulerunt, vel dignam eis dotem elargiantur. commune effantur Anto Gom. meus olim iuris doctor in l. 80. Tauri. num. 7. Iul. Clar. in pract. §. stuprum. vers. sed quæro. At stupri cum vidua patrati nulla hodie pœna prorsus est. commune aiunt idem Gomez. d. l. Tauri. num. 14. atque idem Clar. d. §. vers. ceterum. Si quæ autem se virginem fuisse asseret, cum ludibrio habita est, fidem merebitur, in contrarium probetur, commune fantur Abb. in cap. 1. nu. 5. de adult. Berm. de concub. num. 9. Foll. in pract. num. 13. Quin porro stupri crimen transactione aboleri possit, nihil impedit, vt frequenter placitum censent Ioan. Coras. libr. 2. Miscellan. cap. 1. num. 5. Ant. de Padilla in l. transfigere. nu. 82. C. de transact. E. Suarez.

Clericus propter defloratam virginem potest deponi, vt est commune opin. de qua D. Hierony. a Monte in suis quæstionib. variis. nu. 38. Bonac.

Stuprator Clericus deponitur, vt est communis opin. Clar. in §. stuprum. vers. sed quæro. Laicus vero tenetur dotare & puellam in vxorem accipere, si ea & pater sint contenti. Si verò nō sunt contenti, debet tantum dotare, vel si ipse noliteam in vxorem habere, eam dotare tenetur. quia aut ducat, aut detet. Quod procedit in terris ecclesiæ tantum, vt est communis opi. Clar. ibi, qui eum refellit. Et prædicta procedunt, si puella, quæ fuit stuprata, sit honestæ vitæ, vt est communis opinio. de qua Clar. ibi. Et de iure ciuili stuprator non punitur pœna mortis,

mortis, nisi violenter eam stuprauit, vt est communis opinio. Clar. ibi. vers. sed pone. vide Alex. in cons. 229. per totum in 6. vol. Et desponsans duas virgines non punitur capite. Alexan. consil. 165. in vlt. volum. Si non interuenit aliqua violentia, in terpellando, vel conducendo eam mulierem, vel comminando. vt ibi. vide Abb. in c. cum haberet. in 2. not. de eo, qui duxit in matrimonium. Ang. in tracta. malefic. fol. 101. in fine. vers. & aduerte. vide Suarez. vers. stupri. nu. 205. & seq. & potest transigi super crimine stupri. vt est communis opinio. Suarez ibi. nu. 209. Bonacoss.

Pœna stupri de iure canonico est in clerico pœna depositio nis, si cum virgine commissum sit. com. dicit Grilland. de diuers. cri. lib. 3. q. 7. nu. 2. quem refert Dias in pract. crim. can. c. 77. Bermond. de concubina. nu. 18. practica. Conrad. num. 15. In laico verò, vt eam dotet, & in vxorem ducat, si ipsa & parētes consentiant, si verò non consentiant dotem tantum dare tenetur. sed si ipse renuerit, tunc verberibus cæsus in monasterium detrudendus. ca. 1. & 2. de adult. quæ tamen decisio in terris ecclesiæ tantum, non etiam in terris Imperij locum habet, communem opi. dicit Ant. Gomef. super l. 80. Tauri. nu. 7.

De iure civili autem non quidem imponitur pœna mortis, sed dimidiæ partis bonorum, cum relegatione, vt comm. dicit Bermond in tract. de concub. nu. 34. Sed quicquid sit de iure, tamen de consuetudine vel dotare, vel in vxorem ducere, tantum tenetur stuprator, & ita seruari in practica attestat Anto. Gomef. in allegat. loco. nu. 8. intellige tamen hæc omnia si cū honesta virgine stuprum commissum sit, aliàs secus, vt scribentes intelligere attestatur Paris. consil. 160. nu. 14. lib. 4. Clar. d. lib. 5. §. Stuprum. vers. sed quæro. Nota verò si puella dicat se virginem fuisse, & stuprator neget, q. tunc in dubio præsumptio est pro virgine. ita com. dicit Abb. in c. 1. nu. 5. de adulte. quem refert Bermond. in d. trac. nu. 9. Clar. ibid. vers. sed pone. P. Fichard. & Bonacoss.

Stuprum cum vidua est impunè, nec ipsa amittit dotem et si infra annum stuprum committat, vt est communis opinio. Clar. in §. stuprum. vers. sed nunquid vidua. vide supra hoc tit. §. vidua impudicè. & §§. sequentib. vide omnino per Cachera. decis. Pedemon. 77. per totum. Et vidua nubens intra annum non patitur pœnas, de quibus in legibus, quæ sunt sublata, exceptæ in viduis intra annum luctus luxuriosè stuprum committentibus. Et amittit relictum ei per virum. Itidem & stuprator amittit relictum ab eius viro, vt est communis opin. Clar. ibi vers. & generaliter. Et vidua, quæ inhonestè viuit, priuatur priuilegiis viduarum, & amittit domicilium mariti, vt est com. opi. Clar. vers. pariter. Bonacoss.

Stuprum domesticis testibus probari non poterit, quāuis illi non leue indicium facturi ad eius probationem sint. commune ponunt Pract. Conrad. nu. 8. Iul. Clar. in pract. §. stuprū. vers. quæro. Alciat. de præsump. præsump. 39. num. 4. Probabitur tamen præsumptionibus. vt pœna pecuniaria infligi possit, vt commune pono ex Ang. & Aug. ad illum de malef. vers. *Che hai adulterato*. nu. 45. Foller. in pract. nu. 13. Alex. cōf. 115. in fi. lib. 3. Capol. consil. 6. Rom. cōf. 45. Mathesil. & eius additio. latissimè in sing. 20. & 118. Boer. decis. 164. criminaliter autem puniri sic conuictus, haud poterit commune affirmo ex iisdē, & ex Crau. cons. 205. nu. 19. E. Suarez & P. Fich. & Bonac.

Si apponitur scala pro capienda meretrice, punitur quis pœna extraord. glo. 23. q. 3. c. illud. & in §. ope. Instit. de obl. quæ ex delict. Vezinus.

Si autem causa violandi honestam punitur pœna mortis. Bald. in l. fin. vers. sed hic quæritur. ff. de re. diuis.

Vide aliquid per Ang. in §. sanctæ quoque. Insti. de re. diuis.

Incestus inter quos committitur, & quomodo puniatur.

C. A. P. X.

Incestus dicitur inter collaterales & affines. §. ergo. Instit. de nup. & cum matrimonio & sine. l. si adulterium cum incest. in prin. ff. de adult. ita Ang. Ar. tin. in tract. malef. in verb. *che hai adulterato la mia donna*. Vezinus.

Incestus committitur inter personas sanguine coniunctas, & etiam cum moniali, vt est com. opi. de qua Iul. Clar. in §. incestus. vers. sed nunquid. Et pœna incestus est pœna mortis, vt est com. opin. & clericus deponitur, vt est com. opi. Clar. ibi vers. sed quæro. & contrahens incestas nuptias confiscantur sibi eius bona ipso iure. com. est opin. Clar. ibi. vers. & scias. & contrahens incestas nuptias sub conditione si Papa dispensa-

uerit, valet matrimonium, com. est opi. ibi. vers. sed quid si aliquis. Et pœna incestus non habet locum in spōsalibus, sed consummato matrimonio. com. est opi. Clar. ibi. vers. hæc autem. excusatur incestus si contrahens ignorat factum, vt est com. opin. Clar. ibi vers. Excusatur. Nec amittit bona, si ignorabat ius vel factum. com. est opi. Clar. ibi. nec puniuntur, qui incestas contraxerunt nuptias, ignorantes cōsanguinitatem, qua detecta perseverant in matrimonio. Clar. ibi. Bonacoss.

Incestus etiam committitur, carnaliter cognoscendo monialem. ita communiter concludere canonistas dicit Berm de concub. numero 2. in fin. Clar. d. lib. 5. §. Incestus. vers. sed nunquid. P. Fichard.

Incestus etiam committitur, si mulierem carnalē habeat cum clerico in sacris constituto. communem dicit Grilladus de diuers. crim. lib. 3. q. vlt. vt illum refert pract. Carrer. num. 11. Clar. tamen ait id dici simplicem fornicationem. d. lib. 5. §. incestus. vers. sed nunquid. in fin. P. Fichard.

Incestum qui absque matrimonio committit, adulterij pœnas iure Casareo dicit commune ait Didac. Couarr. in tract. de spons. 2. parte. cap. 6. §. 8. numero 1. & qui diuersas hac in re cōmunes opin. recenset. Iul. Clar. in pract. §. incestus. vers. sed quæro. E. Suarez.

Incestus punitur vt adulterium. d. l. si adulterium. & vult Angel. vbi supra. Quod est verum secundum eum quando scienter: si vero per iuris ignorantiam, pœna mitigabitur. d. l. si adulterium. §. nunquam. & §. incestum. Si autem a femina committatur per ignorantiam iuris naturalis vel gentium, punitur vt masculus: si verò per iuris ciuilis ignorantiam, excusatur in totum. & idem in minore. d. l. si adulterium. §. 1. & §. incestum. & §. imperatores. & quod pœna incestus sit pœna mortis, tenet Corn. consil. 19. in princip. volu. 4. An autem ignorantia excuset ab incestu, vltra præmissa. vide Fede. consilio 167 vbi tenet, q. sic facit quod vult Paul. de Castr. consil. 34. lib. 2. Alexā. in litem apud. §. si quis virgines. ff. de iniur. Adde Decium in cap. 2. col. 5. vers. an autem statutum. vbi ponit an statutum liget ignorantes dantes operam rei illicitæ. Et vtrum pœna edita contra contrahentes incestas nuptias locum habeat in illo qui fornicario coitu cognouit vnā ex sororibus, & cum alia postea contraxit matrimonium publice: vide Pet. de Ancha. consil. 39. vbi tenet quod non. vide tamen in contrarium Dec. consil. 158. Vezinus.

Incestus pœna, est pœna mortis. communem dicit Grillan. de diuers. crim. lib. 3. num. 5. vt illum refert pract. Contra. nu. 15. quod verum est si incestus committatur cum alia pœna fornicationis, puta adulterium vel stuprū. secundum gloss. in l. si adulterium cum incestu. in princip. ff. de adult. quam communiter approbatam dicit Grilland. in loco præalle. & Bermond. de concubin. vers. sum modo. De iure autem canon. in clerico est pœna depositionis. communem dicit Didac. super 4. De cre. nu. 3. Si verò incestus committatur contrahendo incestas nuptias, tunc punitur iuxta formam authent. incest nup. C. de incest. & inutilib. nupt. Cuius dispositio hodie non est sublata ex dispositione auth. bona damn. C. de bon. damn. communē dicit Boer. decis. 264. nu. 12. imò contrahēs tales nuptias ipso iure amittit dominium bonorum suorum, absque sentētia declaratoria. communem dicit Bermond. de concub. nu. 11. & seq. An verò dispositio d. auth. locum tantū habeat in nuptiis incestis de iure ciuili tantū, vel etiam incestis de iure canonico, Alij dixerunt q. in vtrisque, & sic communem dicit Deci. in consil. 158. nu. 1. quē refert Dias in pract. cri. canon. cap. 78. & pract. Conrad. nu. 9. Didac. super 4. Decret. nu. 18. Bello. cōf. 84. alij vero contra, quod in illis tantū, quæ de iure ciuili incestas sunt, & hanc cōmuniore & probabiliore dicit Foll. in practica cri. canon. nu. 95. vbi etiā ait Dec. deceptū esse, quod dixerit. Abb. opi. communē. refert Clarus dicto §. incestus. vers. sed quæro quæ sit pœna. cū duobus sequentib. & notandū est, q. ibidē in vers. quæro. dicit idē Clar. quando plures sunt doctores ex vtraq; parte, qui attestantur cōmunē, tunc ante omnia recurrendū esse ad consuetudinē tanquā optimā legum interpretem. P. Fichard.

Incestum per ignorantiam committens excusatur. communem dicit Bald. Nouel. de dote in 1. part. 1. partis. num. 8. Didac. super 4. Decret. num. 22. imò etiam pœna amissionis bonorum non habet locum vbi in contrahentibus fuisset ignorantia iuris vel facti, etiam ex causa & lata culpa, uti dixit Bart. in l. si adulterium cum incestu. in princip. num. 1. ff. de adult. quam communem attestatur Did. in loco d. num. 32. Cla. li. 5. §. incestus. vers. excusantur. P. Fichard.

Sodomia quibus cum patretur, & qua poena puniatur: deq; occulto sodomita.

CAPVT XI.

Sodomia non solum cum pueris & masculis, sed etiam cum mulieribus committitur, & punitur. ita tenuit Deci. in l. si qua mulier. num. 9. C. de sec. nupt. & est communis, vt attestatur Viuius libr. com. opi. n. 726. incip. sodomiz delictum; ideoq; tam mulieres quam viri, qui cum eis sodomiam talem comittunt, comburenda sunt. & refert Anton. Gom. super l. 80. Tau. nu. 3. quod in oppido Talaueræ fuit combustus quidam, qui propriam uxorem præpostera venere cognouerat. Cla. d. lib. 5. §. sodomia. ver. vidi. P. Fich.

Sodomiz vitium teterrimum, & cum masculis, & cum foeminis patrari intelligitur, eiusque poena olim mors ac bonorum proscriptio fuit: hodie infamia, testamenti incapacitas, bonorum confiscatio atque ignis: vt receptum latè ponunt Franc. Viuius libr. 1. opi. 287. Iul. Clar. in præc. §. Sodomia. ac iustam, semper matrimonio dissoluendo causam præstat, seu vir cum uxore, seu cum aliis illud suscipere nitatur. commune pronunciant Abb. in c. maritus. in fi. de adult. Barb. cōf. 64. nu. 8. lib. 1. Franc. Viuius opin. 725. Iul. Cla. d. §. sodomia. vers. ite propter. E. Suarez.

Sodomiz delictum videtur contra ipsam naturam naturam, quæ est Deus; & contra naturam naturantem, quæ est celum; & contra naturam naturatam & generationem, quæ est homo.

Et sic per hoc pessimum, & nefandum scelus offenditur Deus, offenduntur sancti Angeli Dei, & præsertim deputati in custodiam laborantium tali vitio: offenduntur omnes Sancti, & Sanctæ in celo cum Deo regnantes; offenduntur demones, qui in inspiciendo talem turpitudinem oculos claudunt; vt dicitur in compendio Theologiæ; offenduntur creature sensibiles, vt sunt pisces, & aues, & denique offenduntur creature insensibiles, vt concludit & luculenter probat frater Gulielm. Pepin. in sermonibus de destructione Ninivæ. sermone 35. col. 18. cū aliis sequen. fol. paruo 238.

Et denique secundum Albertum magnum in 2. sent. distin. 35. nefandissimum, foetidissimum, spurcissimum, sceleratissimum, & ribaldissimum vitium, hoc est, contra naturam, contra rationem, contra gratiam, & ex consequenti contra gloriam; & propter huiusmodi delictum, ac peccatum, & fames, pestilentie, & terremotus fiunt.

Et Sodomiz tenentur poena vltimi supplicij: idest mortis: vt habetur in auth. vt non luxurientur contra natu. & in l. cū vir nubit in foeminam. C. de adulter. & §. item lex Iulia. Instit. de public. iudic. Legitur enim Leuit. 20. c. Qui dormierit cū masculo coitu foemineo vterque operatus est nefas, morte moriatur, sit sanguis eorum super eos, & sic de iure ciuili vterque in hoc casu mortis poena puniri debent. d. l. cum vir. vbi Doct. omnes notant, & Soc. inn. cōf. 7. num. 3. vol. 3. vbi præsupponit istam esse communem conclusionem. Est etiam pessimum huiusmodi crimen. teste August. de adult. coniug. & habetur 32. quæst. 2. cap. adulterij.

Et inquit Paul. 1. ad Corin. ca. 6. neque masculorum contributors, regnum Dei possidebunt.

Tales enim Lactantius firmianus lib. 6. cap. 23. diuinarum institutionum, appellat impios & parricidas.

Et frater Ioannes conciuus meus decus, & splendor totius mundi, & Christianæ religionis, in sermonibus quadragesimalibus nuncupatis, vitiorum lima. & serm. 3. Domine da mihi hanc aquam. col. 7. appellat etiam istos sodomitas, aduersarios legis diuinæ, & totius curiæ cœlestis, & destructores humani generis.

Ideo infelices, infelicitissimique nuncupari possunt huius criminis practicam discientes, seu exercentes: vt refert Afflict. in constit. Legum asperitatem. num. 13. & sequen. lib. 3. rnb. 42 vbi plura alia scribit super detestatione istius criminis, & Aegidius Bossius etiam in pract. crimin. in tit. de stupro detestabili in masculo. num. 1. cum aliis sequen.

Et hoc peccatum contra naturam, omnium aliorum criminum carnalium grauissimum reperio, & sic superat simplicem fornicationem & adulterium, & incestum etiam cum propria matre, & stuprum, & sacrilegium carnale commissum cum monialibus, etiam per clericum in sacris constitutum, seu per monachum, & denique excedit quoque in malitia, & grauitate quacunque alia peccata carnalia: vt hoc profuse firmat, & doctè probat auctoritatibus, & rationibus, Frater Guil. Pepin. in sermonibus de destructione Ninivæ. in serm. 30. de destru-

ctione sexti vici prostibuli Ciuitatis Ninivæ. col. 26. cum aliis seq. D. Follerius in pragmatica. Nos Ferdinandus, & Elizabeth. nu. 2. & Frater Ioannes in d. serm. 3. col. 8. & seq.

Vbi addit, quod hoc facinus contra naturam sit grauius homicidio, & grauius quam prostituere proprias filias.

Est autem ita abhominabile vitium hoc, vt dignè congruat eis illa precatio, disperdat, id est, ex toto pereat de terra memoria eorum. Nam spiritus sanctus, qui optimè nouit grauitatem peccatorum, nominat hoc vitio irretitos pessimos: quod est superlatiuum mali, & peius dici non potest. Genes. 13. Erant autem homines Sodomorum pessimi, & peccatores nimis.

Et vitium hoc excedit bestialem conditionem: quia nulla bestia reperitur hoc agere. Non enim commiscetur animal masculum cum masculo, nec foemina cum foemina: non equus cum equo, nec equa cum equa: nec equus cum vitula: nec equa cum boue, sed masculus cum foemina eiusdem speciei. Et licet ob alia vitia efficiatur homo similis bestiis: tamen ob istud vitium efficitur inferior omni bestia: cum nulla tantam turpitudinem agat.

Vndè non mirum, si tales pœdicones priuentur aliquando generatione filiorum. Nam Putifar, qui emit Ioseph, legitur fuisse eunuchum, idest, ineptum ad generationem, seu ad generandum, & hoc, quia vt ait Nicol. de Lyra. gloss. 1. q. 1. sicut eunuchus, Dominus exiccauerat genitalia eius, eo qd ad turpē vsu eius emerat Ioseph; ideo Dominus impediuit eum.

Ideò Sodomia interpretatur muta: quia facit hominem mutum vt excusare se non possit, sicut de aliquibus aliis malis.

Et Deus Optimus Maximus licet sit misericors, & ipsa pietas ac misericordia: pro tali tamen delicto atrocissimo fecit funditus subverti Sodomam & Gomorram, & omnem circa regionem quatuor personis exceptis, videlicet, Lot cum uxore, & duabus filiabus, & alia de quibus in testamento veteri scripturæ. Imò Deus nunquam fecit tantam vltionem de quocunque alio peccato, quantam de isto. Nam ob istud fecit similiter inundare diluuium super terram, in quo non solum perdidit homines præter octo, verum etiam aues cœli, & bestias terræ demptis illis, quæ introierunt in archam. Omnis enim caro corruerat viam suam. Genes. 6.

Quia, vt ait Methodius Martyr, foemine ex libidine nimia supergredebantur viros, & viri in alterutrum exardescabant coeuntes, & tunc si vxor supergrederetur virum vtendo huiusmodi bestiali, & monstruoso modo in coeundo, ambo inciderent in peccatum mortale: secundum S. Anton. in sua summa in 2. par. cap. 4. de vitio contra naturam. post prin.

Imò etiam Deus tantum detestatur vitium hoc, quod teste Beato Augustino, & Hieron. multo tempore distulit incarnari: cum videret tantam abominationem regnare in natura, quam assumpturus erat.

Vndè, & in nocte illa sancta suæ benedictæ Natiuitatis extincti extiterunt omnes, qui huic vitio operam dabant: secundum eundem August. & D. Follerium non vulgaris eruditionis iuriconsultum in dicta pragm. Nos Ferdinandus, & Elizabeth. nu. 9.

Imò legitur etiam in lib. Iudicum. cap. 20. qd propter hoc nefandissimum scelus, quod patrarunt filij Belial. idest, absq; iugo, in Cinitate Gabahaa, quæ erat in tribu Benjamin, fuerunt interfecti de dicta Tribu à ceteris Tribubus viginti quinque millia homines, nec superauerunt nisi sexcenti viri; prout diffusius discurretur in d. c. 20.

Ideò non immeritò summam immunditiam Sodomorum, scelus appellat August. ad Eremitas serm. 49. Ab ea enim Angelis fugiunt, demones videntes oculos claudunt: quia membrum Christi non solum fornicatur, sed et meretrix efficitur.

O quam abhominabile vitium! o quam detestabile crimē! o quam inaudibile malum! o quam mortiferum damnum! o quam pessimum scelus! o pessimi sodomiz peccatores coram Domino: filij desperationis & iræ, non erubescitis hæc tam foeda, & turpia operari?

Sed tale nefandum scelus vestrum Deus nō dimittet impunitum, verum gladium furoris sui extendet, non secus ac fecit Sodomitis, & Gomorrensis, quos non solū absumpsit igne, sed ne terra quidem superstes remansit, nam omnia illa regio absorpta est in Asphaltitem Lacum Iudææ. teste Solmo in sua Geogra. & Strabone lib. 16.

Et vt perpetua memoria tanti foetoris remaneret effectum est, vt talis lacus nihil præter bitumen gignat, nullumque corpus animalium recipiat; imo tauri, cameliq; fluitent: inde fama nihil in eo mergi: vt Plin. testatur lib. 5. cap. 15. & 16. & ob id ipse a Iustino appellatur mare mortuum. lib. 36.

Sunt itaque expellendi tales talia operantes ab hominū cōsuetu.

suetudine, & communione: sunt enim pessima membra diaboli.

Ex quo propriè loquendo, tam sodomia, quam peccatum contra naturam dicitur, siue fiat cum masculo, siue cum femina, vt firmat Abb. in cap. in Archiepiscopat. nu. 1. de rapt. & Dec. in l. si qua mulier. nume. 6. C. de secund. nupt. & idem Dec. ibidem. in fin. vbi reprobatur Socin. qui voluit solum propriè dici sodomiam, quando fit cum masculo: & si fiat cum femina, dici pollutionem extraordinariam. quæ quidem opinio Dec. quicquid dicat Soc. videtur verior, & communior, quod propriè loquendo sodomia dicatur: & eam latè probat Hieronym. Pau. in præf. cancellariæ. fol. 40. Et tanto verior apparebit huiusce sententia, quanto tollantur argumenta sophistica Iudæorum, qui fuere quidem authores erroris prædicti. Dicunt enim Iudæi improbi, ac scelerati, quod si quis coitum venereum contra humanum vsum cum vxore sua loco, vel vase non congruo exercuerit, nullum scelus committere, vel peccatum. Obscenitas ista, seu turpitudine scribitur apud ipsos in libro Calla, qui apud nos dicitur sponsa, vbi scribitur, quod vxor cuiusdam coram senioribus legis conquesta, virum suum accusauerit matrimonij pudicitiam in vase non concesso, & ordine naturæ non seruato sapienter euerit. qua re more suo discussa, mulieri dixerunt: Lege cautum non est, quin tecum illud ab eo fieri possit. habemus namque Leuitici c. 20. Qui dormierit cum masculo coitu femineo, vterq; operatus est nefas, morte moriatur. O facinus Thalmuthica sapientia dignum: o ignorantiam bestialem, atque bestiis deteriore: quæ quidem contra ordinem naturæ non pergunt. Aiunt enim Iudæi contra ius naturæ non esse a lege prohibitum agere cum vxore: & quoniam scelestissimi sunt, scelestam doctrinam docent. Sed quæro ab eis, agere cum vxore in vase non congruo, & euerfo, an sit contra naturam an non? scio equidem eorum nullum tam fatuum, tam bestialem esse, qui non dicat, non affirmet naturæ officio repugnare, quicquid naturæ ordine prætermisso efficitur. Sed illud ipsum quod naturæ non congruit, naturæ ordine omisso, diuinæ legi repugnat: igitur illud prohibitum est atque peccatum. Legitur enim Iudicum c. 19. quod vir quidam Leuite nomine, cum nonnulli ciuitatis Gaba filij Belial eo abuti cuperent, hoc tantum vt euitaret scelus, vxorem suam eis illudendam dedit: qua cum tota nocte abusi essent, dimiserunt eam mane: vt scribitur ibidem. Aut enim secundum ordinem, & viam naturæ cum muliere ipsa obsecuti sunt animo suo aut euerfo ordine, & in vase non congruo, vterque autem coitus abusus dicitur, idcirco prohibitum est, atque peccatum. Alter enim, quoniam mulier illa nullius eorum vxor erat, alter vero quia vase mutato, & officio naturæ non adhibito coierunt. De primo namque scribitur Genesis c. 19. de filiabus Loth: Habeo duas filias inquit ipse, quæ nedom cognouerunt virum, educam eas ad vos, abutimini eis sicut vobis placuerit. Nemo sibi iure persuadere potest, quod vir bonus, & amicus Dei, filias abutendas alicui extra vas, & in loco non congruo dedisset. De secundo, quod sit abusus, neminem latet, cum magis profanum sit, atque maius peccatum: quandoquidem semen humanum, quod producenda prolis gratia Deus hominibus concessit, eiectum extra locum, operari nequeat finem suum: ob quem errorem, atque malitiam voluit Deus, Ger. & Onan Iudæ filios, vita priuare: vt legitur Genesis c. 38. Fuit quoque Her primogenitus Iudæ nequam in conspectu Domini, & ideo ab eo occisus est, & sequitur Deonam. idcirco percussit eum Dominus, eo quod rem detestabilem faceret. In quo autem Her nequam fuerit, dicunt Iudæi in eo quo fuit frater eius Onan, qui cum vxore obsequens animo suo emittebat semen extra locum ne conciperet. Igitur isti, licet lege naturæ cum vxoribus suis coniuerint: quoniam semen in terram ex loco idoneo emisserunt, morte digni a Domino iudicati sunt. diuinæ iustitiæ congruit etiā, vt qui in vase non debito rem habuerit, vbi recipi ad finem suum semen non possit, multo magis mortis poenam, vel interitum subire debeat.

Quæro insuper a Iudæis, cur Deus pluit super Sodomam, & Gomorram: vt legitur Gen. c. 19. Sulphur, & ignem de cælo, & subuertit ciuitates illas, & vniuersos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia. Cur etiam suam in eum tulit Deus: vt habetur Leuitici c. 20. qui cum masculo concubitus habuerit? puto equidem Iudæos non fore adeo infanos, adeoque rationis expertes, qui veritatem istam non euomant, Deum inter viros coitum detestari: quandoquidem in re ipsa ordo naturæ eueratur & natura ipsa finem suum assequi non possit. Nam lege diuina sancitum est, vt homo hominem generet. Crescite (inquit, Genes. c. 1.) & multiplicamini, & replete terram. Necnon eiusdem c. 5. Vos autem crescite, & multiplica-

mini, & ingredimini super terram, & complete eam. Constat proculdubio huic præcepto repugnare plurimum regulam generandi euertere, quando subuersione ipsa Deus, quod decreuerit finem suum sortiri nequeat. Et quemadmodum Dei præcepto masculinus coitus obstat, sic itidem cum muliere agere regula naturæ omilla & ordine, modus tollitur generandi, atque concipiendi via, cum proficiscatur eadem vir cum viro, qua proficiscitur vir cum muliere ordine non seruato, & in vase non congruo, quod quidem facinus iure, atque merito dici potest execrabile peccatum, atque profanum.

Præterea si Iudæorum quis vltius insinare voluerit, ab eo dici posset, quod qui cum masculo in die coierit, scelus nullum, vel peccatum admitteret: quoniam ibi dicitur: Qui dormierit cum masculo coitu femineo, hoc est in nocte non in die. o rem impiam, & Deo infestam. nonne & qui cum muliere agit prætermisso loco, atque lege naturæ, tanquam cum masculo agere videatur? at dicere ausus fuero agere cum muliere in vase non concesso, naturam atque Deum magis offendi, quam coitum cum viro agere: mulier etenim saturandæ libidinis viam habet, atque vas opportunum, quod viro natura non præstitit. cur alia progreditur prauus ille, ac impius? nisi vt penitus naturæ obstat, atque mandato Dei repugnet? quis enim hunc sanum dixerit, qui recto tramite derelicto, sciens deuio itinere pergit? Iudæi hi soli sunt, qui miseri sunt, & Deo, atque hominibus infesti. & quoniam genere vitiorum omnium, atque scelerum sunt infecti, hanc suam disciplinam edocent, hanc viuendi regulam sui discunt. Non est igitur mirandum si contra huiusmodi homines Prophetæ omnes inuehantur, atque insurgant: cum eorum neminem fugeret Iudæorum, tunc detestabilis vita, & futura improbitas, pariter atque scelus. Vnde contra eos merito adduci posset illud Esaia 11. vbi habitabit lupus cum agno, & c. quod absque scrupulo aliquo intelligit de ipsis Iudæis, qui sunt tanquam lupi rapaces, & tanquam leones superbi. Genes. 49. Benjamin lupus rapax, & catulus leonis Iudas. Et sic pari modo punitur, siue cum masculo, siue cum femina fiat, vt voluit Cardinalis in Clementina. l. q. 13. de consang. & affin. Cotta lib. memorialium. in verb. Pædicoes. Afflic. in constitutio. Regni, Legum asperitate. nu. 13. Ioannes Baptista Plotus in l. si quando. secundum antiquam impressionem. nu. 3. l. c. vnde vi. & probatur in cap. vsus. 3. q. 7. vbi in masculis, & in feminis. & in c. adulterij malum eadē caus. & quæst. ex autoritate Pauli Apostoli Romanorum. 1. de gentibus loquentis ait: Propter hoc tradidit illos Deus in passionem ignominie: nam femina eorum mutauerunt naturalem vsum in eum vsum, qui est contra naturam: similiter autem & masculo relicto naturali vsum feminae, exarserunt in desideriis suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes. Et voco hic coitum cum masculo, etiā si cum femina coeat tanquam cum masculo: nam coitus ille contra naturam etiam est, & ideo damnatus. Licet & male And. Alcia. lib. 10. Parerg. c. 11. asseruerit contrarium: tamen in Regno Neapolit. obseruatur dicta communis opinio ob memoratam pragmat. Nos Ferdinandus, & Elisabeth. vbi disponitur committentem huiusmodi crimen, siue cum masculo, siue cum femina, igne comburendum esse.

Et inibi disponitur etiam, quod iudices quantumcunque maiores sodomitas ipsos, & inquisitos de tam immanissimo crimine, assecurare, & guidare, & componere, & indultare nequeant pro quauis ratione, vel causa.

Et præmemorata pragmatica extenditur etiam ad Barones, & ad eorum officiales, vt indulta, & gratias concedere non valeant, nec saluum conductum, nec compositiones & commutationes poenæ ordinariæ ignis facere in huiusmodi pestifero crimine, prout sancitum extitit de anno 1571. per pragmaticam incipientem. *Con grandissima ragione la Maestà del Re Cattolico per sua pragmatica fatta nell'anno 1504.*

Et his accedit vtiliter, quod sodomitarum bona confiscantur: secundum d. prag. Nos Ferdinandus. & secundum gl. in c. cum secundum. de hæret. in 6. Bal. in auth. incestas. C. de incest. nup. Bar. in l. post contractum. ff. de donat. gl. in §. 1. in auth. de incest. nup. Bar. in l. Imperator. ff. de iure fisci.

Et ipsi sunt infames, secundum gl. in l. cum vir. C. de adult. Iac. de Belui. in auth. vt non luxur. contra naturam. & Fratrem Ioannem in d. serm. 3. l. q. 3. col. 1. & seq. vbi firmat etiā, quod sodomitæ ipsi efficiuntur infames apud Deum, & Angelos, & apud mortales. Nonne Virgilius maximus Poetarum narratur ab Historiographis extitisse tandem mirabiliter inter homines deiectus propter tale crimen? Nonne etiam Iulio Cæsari eruditissimo viro, cum triumpho potiretur ex victoria habitata de hostibus, fuit publicè improprium hoc nefandum sodomitæ vitium? propter quam causam a multis militibus suis spre

spretui habitus, tandem derelictus fuit. teste Sancto Antonio Archiep. Florent. in sua summa in 1. par. tit. 5. c. 4. sub vers. quantum ad primum.

Et testari non possunt ipsi sodomitæ, & casu quo testamētum conderent ante quā essent cōdemnati, utique, & absque dubio aliquo annullaretur: ut late consuluit Anastasius Platus. consi. fi. vol. 1. inter consi. Barbariæ, & nouissimè Nico. Bello. consi. 69. Circa testamentum. col. 5. Dec. in d. l. si qua mulier. nu. 7. Bal. in auth. incestas. C. de incestis nup. & Cotta in lib. memorialium. in verb. Pædicones. Marfil. sing. 597. Contra naturam, Plotus in d. l. si quando. nu. 311. Tiraquel. in l. si vnquam. in verb. reuertantur. num. 384. C. de reuocan. dona. Alciat. in l. inter stuprum. num. 4. ff. de verborum signifi. Bosius in d. tit. suæ præct. de stupro detestabili. num. 2. Follerius in d. prag. Nos Ferdinandus. & Elisabeth sub nu. 7. Frater Ioā. in d. ferm. 31. q. 3. post prin.

Et denique liberare, vel defensare istos pædicones pestilentes, incorrigibiles, & obstinatos viros, impium, & crudele foret: ut cumulatissimè firmat, & probat septem rationibus S. Bernardinus noster in suis sermonibus de Euangelio æterno, in ferm. 16. art. 3. c. 3. per totum. Ideo puniendi sunt, qui dicto rum obstinatorum iustitiam faciendam esse denegant, tãquā iustitiæ pessimi subuersores, & tanquam impediētes iustitiā fieri: & ex quo tanta scelera impediuntur, & corriguntur: quos tandem eadem iustitia quam impiè persecuti sunt, futuro in sæculo seuisimè persequetur.

Imò aduerte, q. illi qui filios familias, & subditos sibi non corrigūt de isto vitio, digni sunt morte: ut ait Apostolus Ro. 1. Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Ioseph igitur, etsi puer, noluit tacere, cum vidit tantum abhominabile crimen in fratribus suis. Sed dicitur Genes. 37. accusauit fratres suos de huiusmodi delicto, scilicet, quod cū iumentis, vel cum maribus coirent, ut sic punirentur a patre, nec dimisit reprehensionem propter odium fraternum, siue fratrum, qui oderunt eum, ita ut vellent eum occidere. Vnde Deus iudex iustus, fortis, & patiens, & circumspēctus poterit cognoscere in hos sceleratos, cum impunitati scelerum fauent, & sic a vera iustitia minimè flecti poterit ob iustitiam rigorosam: quoniam iustus Dominus, neque flecti valet propter iustitiam amorosam: iustitia enim dilexit, nec flecti ēt propter iustitiam radiosam: quia equitatem vidit vultus eius. quare qui habent aures audiendi audiant, abstineant, & simul caueant tanquam ab igne ab huiusmodi crimine, & in posterum conuertantur ad Christum Iesum, continuè agendo pœnitentiam, ut ipse pater misericordiarum dignetur in die iudicij istis delinquentibus omnibus misericordiam largiri. Viuius opin. 726.

Sodomitæ pœna est pœna mortis, tam in agente quam patiente per textum. in l. cum vir nubit. C. de adult. & ita com. dicit Soc. iun. consi. 7. nu. 3. Ant. Gomez. super l. 80. Taurini. nu. 32. & licet illa lex videatur imponere pœnam gladij, tamen de consuetudine igne comburuntur, ut dicit Ang. in ead. l. quem refert Affl. super 3. par. consti. Regn. rub. 42. in priā. nume. 13. præct. Iodo. c. 96. nu. 12. Papo. lib. 24. tit. 10. Arrest. 6. Cla. d. lib. 5. §. Sodomia. ver. sed quæro. P. Fich.

Sodomita occultus, etiam peracta pœnitentia, est ipso iure suspensus ab executione ordinis, & celebrando interim ante Pontificis dispensationem irregularitatem incurrit ac irregularis efficitur, ea quidem irregularitate, quæ a solo Papa fit secundum Spec. in tit. de dispensatione. §. iuxta propositionis. nu. 17. Host. & Io. And. in c. nisi cum prident. §. 1. de renun. Archi. Domini. & Præpos. in c. de his. in 2. 50. dist. Areti. & oēs in d. c. nisi cum prident. §. 1. & in c. si. de temp. ordin. & Soc. in c. ad audientiam. nu. 27. de homic. & Bertach. in tract. de episcopo. in 1. par. 2. lib. q. 30. & Casarem Lambert. in tract. de iure patr. in 1. par. lib. 2. q. 9. ar. 19. nu. 4. vbi istorum opinionem tuetur ab omnib. ferè contrariis, & fatetur esse communem, & huiusmodi nefandū crimen committentibus pœna etiam statuta est, quod deponantur, & in monasterium detrudantur. ut in c. clerici. de excess. prælat. idēque ecclesiastici iudices tales sodomitas post depositionem ob huiusmodi canonis dispositionem perpetuis carcerib. & obscuris includere consueverunt, in quibus miserissimā mortem ipsam exoptando vitam agunt. nisi fuga eos liberaret, & nonnulla alia tractantia de huius nefandi criminis gravitate traduntur per Affl. in consi. Neap. lib. 3. rub. 41. nu. 10. Luc. de Pen. in l. 3. C. de exactor. & exceptor. lib. 12. Paris. consi. 163. lib. 4. & per Casarem Lambert. in d. art. 18. sed hodie episcopis licitum, permissumque est dispensare sup omnib. irregularitatib. & suspensionib. ex delicto prouenientibus excepta ea, quæ ex homicidio voluntario oritur, & sic quilibet episcopus in sua diocesi delinquentes quoscunque

sibi subditos per se, aut vicarium suum in foro cōscientiæ gratis absolueret, in quibuscunque casibus occultis, etiam fedi apostolicæ reservatis, imposita pœnitentia seculari, ut expresse videtur statutum in concil. Tridentino. in sessio. 24. c. 6. F. Viuius opi. 727.

Sodomia, adulterium, & simi. non possunt puniri per auditū, imo nec per visum, ut est com. opi. Mas. consi. 28. num. 5. in a. Bonacoss.

Matrimonium quo ad torum, dissoluitur peccato Sodomitæ. Couarin epit. 4. c. 7. §. 5. nu. 6. com. dicit ex Panor. in c. maritis. de adult. B. Villal.

Sodomitæ crimen iustam, & legitimam causam præbet dissoluedi matrimonium quo ad thorum, vnde ob hoc nefandum scelus contra naturam peti potest separatio thori absq; aliquo dubio, & maritus dimitti debet. c. oēs accusationes. 32. q. 7. & no. Cald. Ant. Abb. & Ana. in c. maritis. de adulter. Syluest. in c. diuortium. q. 7. Affl. in consti. repudium. num. 2. rub. 44. lib. 3. eruditissimus Frater Ioannes concius meus in sermonib. quadagesimalibus, nuncupatis, lima viriorum. in ferm. 31. Domine da mihi hanc aquam. q. 3. in 6. q. & Chaff. in consue. Burg. rub. 7. §. 3. nu. 6. & opinionem istorum communem dicit Barbat. consi. 64. vol. 1. Abb. in d. c. maritis. Ioā. Ant. de Nigris in capitulis Regni. in c. 262. ut sine. sub nu. 42. & Lambert in tract. de iure patron. in 1. par. 2. lib. q. 9. art. 18. in fine.

Sed Glo. in d. cap. omnes. in verbo Sodomita. & Inn. in cap. 1. de adulter. dissentient ab ista communi, absque aliqua rōne militante in iure, ideo sequor communem, tanquam verissimam: cui videtur inherere Hieronym. in epistola ad Damasum, vel ad Amandum presbyterum 3. epistol. tomo. & apertissimè Amb. 1. ad Corint. cap. 7. dum asserit, aut quærat vsum vxoris interuere. quibus profecto verbis innuere videtur vxorem posse petere coniugij diuortium, ac separationē quod ad thorum, si a viro ad vsum contra naturam tentata fuerit, quod etiam Barbat. asserit in d. consi. 64. quem sequitur Dec. in l. 1. nu. 8. C. de secun. nup. & Io. Ant. de Nigris in d. c. 262. ut sine. sub nu. 42.

Imò Barbat. vbi supra doctissime consulit. col. 6. & 10. vxorem posse similiter a viro separari, vbicunque maritus cum aliis vitium hoc nefandissimum exerceret.

Et firmat etiam S. Bernardinus protector noster in suis sermonibus de euangelio æterno. in ser. 15. art. 2. c. 2. vbi limitat præmissam communem non procedere in duobus casibus, videlicet, vbicunque maritus pollueret vxorem extra claustrum pudoris, vel seipsum pollueret propriis manibus: tunc enim in istis casibus concludit, quod vix crederet posse dimitti ab vxore. Viuius opin. 725.

Coitus damnatus quis dicatur; quādo ve & quā pœna puniatur: de quē duabus mulieribus se ad inuicem subagitantibus.

CAPVT XII.

Coitus damnatus dicitur, quicunque lege aliqua humana puniatur. commune ponit latē Didac. a Couarru. de sponsa. 2. par. c. 8. §. 5. nu. 15. quoque. nu. 16. receptius autumat, ut viri mairimonij iugum passi coitus cum cœlibe muliere damnatur censeatur, & qui latissimè hanc damnati coitus materiam ex receptis sententijs illustrat I. Clar. in præct. §. fornicatio. vers. frequenter. cum seq. E. Suarez. & Bonac.

Coitus est damnabilis, qui cum concubina, cum virgine, cum puella non viri potente, cum puero, cum nupta, cum vidua, cum affine, cum moniali, cum presbytero, cum domina, cum subdita, cum puella, cum carcerata, cum Iudæis, uel infidelibus, cum animali bruto, cum mortua. Vel si mulieres inter se coeant, uel si committatur raptus, & uolentia, uel quis uno & eodem tempore cubat cum pluribus uxoribus. Cla. in §. fornicatio. Bonac.

Coitus Iudæi cum Christiana, debet puniri pœna pecuniaria, si est simplex fornicatio, ut est com. opi. secus si est maritata. Cla. d. §. fornicatio. uer. cum Iudæi. Bonac.

Coitus cum bestiis puniatur pœna mortis, ut est communis opinio. Cla. in §. fornicatio. uer. ficu. cum animali bruto. Bonacoss.

Coitus clericorum etiam cum cœlibe fœmina, est simplex fornicatio. ut est magis com. opin. Suarez. in uer. clericorum. nu. 134. Bonac.

Coitus cum moniali puniatur pœna capitis. Cla. in §. fornicatio.

catio. vers. cum moniali. vbi communem dicit. Bonacoss.

Coitus vxorati cum soluta communiter non punitur. Clar. in §. adulterium. vers. tribus autem modis. Bonacoss.

Coitus vxorati, vel soluti cum nupta muliere meretrice nō punitur communiter. Clar. in d. §. adulterium. vers. quāro nūquid. & in §. fornicatio. in prin. Bonacoss.

Coitum inter se facientes mulieres, non simpliciter fricando, sed vtentes aliquo instrumento pro priapo, puniuntur pena mortis, vt est communis opi. Clar. in §. fornicatio. vers. inter. Bonacoss.

Mulieres duæ se mutuo vt viri subagitantēs ac actum venereum, seu libidinem earum exercentes, & insimul corruppentes, pœna vltimi supplicij puniri debent. l. scdissima. in princ. sec. vnam leſuram glosæ. quam sequitur ibi Saly. C. de adulter. Cyn. Albe. & Saly. in l. cum vir. eo. tit. Ang. in tract. maleficiorū. in vers. che bai adulterato la mia donna. in vers. quāro, quæ sit pena stupri. num. 53. & Carreri. in pract. crim. in §. circa. vers. circa quartum. traque, quibus ex causis excusetur homicidium, num. 303. & opinio istorum nullam habet dubitationem, & est communis, secundum criminalistas variis in locis, & ita decisum extitit in curia Burdegalenſi in facti contingentia, teste Boerio decif. 316. nu. 14. Et huius ratio est: quia istæ mulieres supergredientes fœminas, ac eis abutentes, & inuicem se corruppentes, committunt sodomiticum facinus: vt per omnes Doct. præcitatōs, & per venerandum Doctorem fratrem Ioanem conciuem meum, in sermonibus quadragesimalibus, nūcupatis lima vitiorū. sermone 31. Domine da mihi hanc aquā. q. 2. post prin. q. 1. col. 2. & per Bartho. Fumum in sua summa Armilla. in ver. Luxuria. §. 5.

Sed vbiunque fœmina supergrederetur virum suum, & prætermitteret debitum modum à natura institutum. seu insitum in coeundo, non incideret quippè peccatum mortale: & consequenter in hoc casu in coniuges non contrahitur, ac committitur peccatum mortale, & eo magis cum in præſenti modo coeundi generatio, atque proles sequi possit: vt voluit S. Thom. in 4. sententiarum. dist. 31. in expositione literæ, & ibi Caietanus: & Albertus Magnus quoque concludit, quod potest illo modo sequi generatio: quia matrix non solum est receptiua, sed attractiua etiam. Et huic opinioni inhaerent quoque Ioan. Tab. in summa Tabiena in ver. Matrimonium. il. 3. num. 11. Fumus in d. summa Armilla in ver. Luxuria. sub §. 5. & in vers. Matrimonium. sub §. 68. & copiosè Syluester in sua summa. in ver. Debitum coniugale. §. 4. vbi congerit Docto. contrarium sentientes, respondet contrariis, admonetque quod tales sunt grauiter reprehendendi, imò omninò prohibendi sunt ab huiusmodi actibus illicitis, & modis periculosis coeundi. Et vbi est periculum de mortali peccato, videlicet, qd generatio sequi nequeat, vel imminet periculum de effusione seminis extra vas, non debent absolui, qui nolūt abstinere. Viuius opin. 530.

Concubinatus crimen num de iure ciuili permittatur, & ad quem iudicem hodie spectet eius cognitio.

CAPVT XIII.

Concubinatum de iure ciuili non esse improbatum, commu. dicit Alex. in l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 13. ff. ad Trebel. quem refert Ioan. de Garon. in rub. C. de secund. nup. in pœna 28. vers. ex qua conclusionem. Bermon. de concubin. nu. 2. Socin. in l. cum auus. nu. 65. vers. magis tamen. ff. de conditio. & demonstra. Contrarium autem, nempe quod concubinatus hodie sit reprobatus, etiam à iure ciuili, dicit communiter teneri Alexand. sibi contrarius. conf. 59. num. 4. lib. 4. Fely. in cap. cum sit generale. num. 13. de foro compet. Ripā in l. fin. nu. 38. C. de reuoc. do nat. Didac. super 3. decreta. in par. 1. cap. 4. prout illum refert Nunijs delos corregidores. nu. 1. in fin. Clarus tamen qui hæc refert, putat in puncto iuris veriore esse priorem opinionem, nempe quod non sit concubinatus de iure ciuili prohibitus. lib. 3. sentent §. Fornicatio. ver. & imprimis. P. Fichard. & E. Suarez.

Concubinatus est iure ciuili permittus. l. in concubinato. in fine. ff. de concubin.

Obiec. contra de can. nemo. & can. dicat aliquis. 33. quæst. 4. vbi quicquid præter vxorem legitimam committitur, adulterij crimine damnatur. ergo per consequens concubinatus prohibetur.

Sol. Hoc verum est de iure canonum. vt ibi Bellon.

Concubinatus criminis cognitio hodie spectat ad iudicem ecclesiasticum tantum. Clar. lib. 5. §. fin. q. 37. vers. quæro etiam. Bonac.

Iudex potest cogere illum qui tenet concubinam cum vxore vt concubinam dimittat. ita docto. max. Paul. de Caſtr. in l. iustitia. ff. de iusti. & iur. alleg. bonum tex. in l. consensu. §. 1. C. de repud.

Quod intelligunt, quando non constaret de adulterio: sed simpliciter tenet mulierem inhonestam. Alias autem si constaret de adulterio, esset pœna capitalis de iure. toto. tit. ff. & C. de adul. & §. item lex Iul. iusti. de publi. iud. Vezin.

Infamis infamia facti ille est, qui habet duas concubinas, aut qui habet cum sua vxore concubinam. Is etiam est infamis infamia facti, cuius opinio leſa est apud bonos & graues. Dec. conf. 530. Idem.

Concubina vel alia mulier soluta cum presbytero concumbens dicitur committere simplicem fornicationem. commu. dicit Caccialup. in repetit. authent. si qua illustris. num. 31. C. ad Orfici. Clar. lib. 5. sentent. §. fornicatio. vers. cum presbytero. P. Fichard.

Milites & clerici eorum concubinæ poterunt donare causa remunerationis, & propter benemerita, dummodo de meritis & seruitiis factis ab illa concubina ipsi militi aut clerico verè appareat, & eo casu poterit eam concubinam heredem instituere. Petr. de Anchar. conf. 247. Nat. conf. 539. num. 1. nume. 4. 6. & 8. vbi loquitur de clerico & milite legante & donante, de quo vide quæ scribit Afflict. decisio. 102. Capel. Tolosquaest. 141. Roma. conf. 43. num. 5. conf. 478 & neque sufficeret ea merita exprimere: sed ea probanda erunt. De Anchar. ibi. Bellac.

DE INIURIIS, ET FAMOSIS LIBELLIS, nec non de pace habenda.

TITVLVS VII.

Iniuria quid dicatur, quo animo facta præsumatur, & quando punienda: deque iniuria officiali, seu iudici, vel eius apparitori, aut familiæ illata, quis cognoscat: item de iniuriæ æstimatione.

CAPVT I.

Iniuria dicitur omne, quod non iure fit. §. 1. Instit. de iniur. l. 1. in prin. cum ibi no. ff. de oper. no. nun. & l. 1. in princ. ff. de iniur. fac. 14. quaest. 4. cap. quid dicam. Bonacoss.

Illud etiam dicitur iniuriosum quod est contra bonos mores. Cor. in 3. vol. conf. 80. Idem.

Iniuria præsumitur semper iniuriandi animo facta, nisi probetur contrarium. communem dicit Soci. conf. 146. nume. 7. vers. circa tertiam. lib. 1. Hanc etiam communem dicit Paris. conf. 149. nume. 19. lib. 4. Clar. d. lib. 5. §. iniuria. vers. quæro nunc. P. Fichard.

Iniuria, vt puniatur, debet inferri dolosè, & animo iniuriandi. vt est communis opin. de qua Soci. conf. 118. nu. 7. in 1. vol. Bonacoss.

Iniuria autem sine dolo non committitur. l. illud. §. 1. ff. de iniur. Bar. in l. 1. §. non autem. ff. eod. & est text. in l. prætor edixit. ff. eod. & ita vult Aret. in conf. 80. Vezinus.

Iniuriam factam officiali, ipse officialis, si est facta sibi iniuria, & officiali, vel eius familiæ, & sit notoria, eum punire potest, secus si ipsi, vt priuato inferatur. Et in omnem casum, nō debet sibi ius dicere, sed debet committere alteri cognoscendum, vel facere recursam ad superiorem. Clar. quæst 35. vers. solet etiam. Et præsertim parte petente vel sibi dari adiunctū. Libellum in iniuriarum actione, ponit Alexand. in conf. 212. in 2. vol. Bonac.

Iniuriæ puniō ad ipsum officialem offensum pertinet, vt ipse possit esse iudex in causa propria, cum iniuria sit notoria secundum Cyn. in l. vnica. vers. cul. primo casu. C. ne quis in sua causa. Docto. in capitu. primo. de pœn. libro 6. Bartol. in l. si quis. §. si quos. ff. de pœn. Angel. Aretin. in tractat. de malef. in verb. hæc est quædam inquisitio. nume. 88. vers. cul. quæro an iudex possit. Quæ doctrina vera est & communiter recepta referente Rol. à Valle. in conf. 48. nume. 14. in 2. tomo. conf. Quādo iniuria illata iudici fuisset notoria, quia facta publice & sub præſentia populi, nam tunc cum sit facta notorie iudex

iudex ipse posset punire. Ias. in l. qui iurisdictioni. num. 3. vers. limita tamen quando iniuria esset notoria. ff. de iurisd. omn. iud. vel si esset illata coram decem hominibus, quia quod decem homines viderunt, dicitur notorium. Cy. in l. ea quidem. nu. 2. vers. in secundo notorio. C. de accus. vel iniuria fit ipso in dice sedente pro tribunali. Alber. de Gandi. in tract. de malef. in rub. de pœ. reor. nu. 26. Guid. Papa in Dec. Gratianop. quæst. 557. cum simil. adductis per Rol. Kirchoius.

Iniuria quando est facta officiali non pretertextu dignitatis, sed odij particularis, iudex esse non potest in causa propria. Cy. in l. vni. circa fin. quem alij ibi sequuntur. C. ne quis in sua causa iud. vel ius sibi dicat. cum iniuria personalis præualeat. Item qui. §. si iniuria mihi. ff. de iniur. Licet secundario pertineat ad dignitatem. Et hanc sententiam communi calculo receptam esse testatur Rolan. a Valle. in consi. 48. nu. 7. in 2. tom. consi. Kirchoius.

Iniuriam inferens officiali tempore eius syndicatus, debet puniri pœna capitis, nisi officialis ante ei intulisset iniuriam. Clar. q. 68. ver. iniuriam. Bonac.

Iniuria quando est notoria & pœna est arbitraria, tunc quis iudex esse non potest in causa propria. Pan. in c. cum venissent. quem Doct. communiter sequuntur, referente Dec. ibid. nu. 6. vers. Et hoc sanè intelligitur, quando pœna quæ imponitur pro delicto notorio certa sit, secus si arbitrio iudicis imponatur. ext. de iud. Idem Dec. in l. qui iurisdictioni. nu. 11. Ias. nu. 9. in 8. fallent. Zaf. nu. 1. vers. hæc regula. ff. de iurisd. omn. iud. Rol. a Valle. in consi. 48. nu. 16. in 2. Tom. Kirchoius.

Iniuriam notoriam quis, qui superiorem cognoscit, punire potest, ut est com. opi. Soc. in c. innotuit. de maleficiis. num. 14. Et iniuria fit tripliciter. re, verbis & literis, ut est communis opin. Soc. in rub. de iniur. nu. 3. Bonacoss.

Iniuria facta seruienti in exercendo suum officium, vel si ille in eo exercendo fecerit excessum aliquem, iudex ille actiue & passiuè cognoscet de tali iniuria, & excessu tã contra ipsum seruientem, quam contra alios iniuriantes ipsi seruienti: ille iudex, cuius auctoritate ille seruiens procedebat, cognoscet de illis casibus. Quod si seruiens aliter, & extra suum officium delinquat, tunc iudex, in cuius iurisdictione degit ille seruiens, cognoscet de tali delicto contra eum seruientem. Faber in l. quod promulgatis. C. de offi. præf. vrb. Boer. decis. 9. nume. 15. Bellac.

An autem iudex possit cognoscere de iniuria facta suæ familiæ. Bart. in l. lex Cor. ff. de iniur. Angel. Aret. in tract. malef. vers. hæc est quadam inquisitio. car. ult. vers. penult. Bal. in l. senatusconsulto. ff. de off. præf. Alexan. in l. qui iurisdictioni. ff. de iur. omn. iud. & in l. si quis. §. si quos. ff. de pœn.

Quid in domino loci, an pro iniuria ei illata possit cognoscere. vide Old. consi. 7. P. Fichard.

Iniuriæ plures diuersæ speciei eodem impetu & continuatione si iterentur, tunc pluribus pœnis esset afficiendus iniurians, secundum glo. & Bart. in l. nunquam plura. num. 11. ff. de priua. delict. Quam sententiam communiter approbatam esse referunt Didac. Couar. in lib. 2. c. 10. nu. 8. variarum resolutionum. & Pet. a Plac. in Epit. delict. lib. 1. c. 1. nu. 17. licet ipsi sententiam contrariam veniorem esse de iure, multis argumentis arbitrentur. Kircho.

Iniurians non ex hoc liberatur, quod iniuriam proferat, nisi id sciret, quod rei publicæ interest: communis est opi. Burf. consi. 94. nu. 29. Bonacoss.

Iniurians si dicat se pœnitere, aut se dixisse calore iracundiæ, aliqui dicunt communem esse quod non sit puniendus, ut Io. Arno. epit. §. 8. Quam sit communis. Sed Clarus non credit esse communem, iuxta ea quæ dixit in lib. 5. §. fin. q. 60. versic. est etiam. & q. 16. versic. item quæro. & q. 60. versic. fuit quandoque. te ste Aufre. decis. 409. quem refert Mantua. consi. 77. libr. 2. hæc Clar. d. lib. 5. §. iniuria. ver. fin. P. Fichard.

Iniuriæ æstimatione siue agatur actione Prætoris, siue ciuili, fit per iuramentum actoris, taxandum & moderandum postea arbitrio iudicis, prout ei visum fuerit. Est com. opi. secundum Rom. consi. 97. incip. viso. circa med. M. Charian.

Licet liberum corpus æstimationem non recipiat, potest tamen agi ad expensas, si aliquis ex vulnere illato debilitatus remaneat: ut est casus in l. si. ff. de his qui deie. vel effu. & insti. de obli. quæ ex quasi delict. §. pen. alias §. item is. & ibi Ang. & ita vult Ang. Aret. in tract. Malef. in verbo, Necnon ad querelam. col. 45. addo Lud. Ro. in consi. 278. & Spec. tit. de iniur. §. sequitur. ver. sed nunquid. el. 1. & ibi Bal. in vers. 1. Pan. in c. 1. de iniur. vbi omnino vide. Ang. in §. ex maleficiis. in 6. colum. Insti. de actio. Bald. in l. qua actione. ff. ad l. Aquil. Bellac.

Et tale interesse potest probari per iuramentum iniuriam passi, taxatione iudicis præambula. ar. l. videamus. §. pen. ff. de

in litem iurando, ita vult gloss. secundum aliquas lectas in l. iniuriarum. ff. de iniur.

Sed Barto. ibi tenet, quod potius fiat æstimatione iudicis officio. al. sed si vnus §. seruus meus. ff. de iniur. Idem.

Iniuriarum in libello & annus ac mensis, & locus necessario ponendus est. commune inquit Alex. consi. 241. num. 1. lib. 1. Iul. Clar. in pract. §. iniuria. ver. vlt. quæro. vbi alias spectantes ad hoc iniuriarum crimen receptas sententias accurate tradit. E. Suarez. & Vezianus.

Iniuriarum actio an sit publicum vel priuatum crimen: item & a quibus, & contra quos de iniuria alteri facta, agi potest, vel non; & nunquid transeat ad hæredes.

CAPVT II.

Actio seu accusatio iniuriarum non est publicum, sed priuatum crimen, & priuata accusatio & non publica. Bald. in tit. de pac. iura. firmand. §. iniuria. nu. 4. in vlt. tend. Io. Fichard.

Iniuriarum actio est priuatum crimen, secundum Bal. in tit. de pac. iuram. firm. §. iniuria. num. 4. in vlt. feud. & sine criminaliter, siue ciuilitur proponatur, semper infamat, ita ut condemnatus in actione iniuriarum infamis efficiatur. I. athletas. §. fin. ff. de his qui not. infam. Ias. in §. ex quibusdā. insti. de iniur. Gui. Pap. consi. 142. nu. 2. Bellac.

Iniuriarum actio patri competit ex iniuria illata filio. insti. de iniur. §. patitur. Oldrad. consi. 66. & potest filio inuito eam iniuriam filio remittere. I. sed & si vnus. §. filio. ff. de iniur. §. fin. de iniuriis. Insti. nisi pater esset vilis persona: quia non potest eam iniuriam filio illatam remittere. d. §. filio. & ibi Bar. & neque correctus est ille. §. per iura nouissima. quia hodie pater qui non est vilis persona. eam filij iniuriam remittere potest. Ias. in l. contra. §. si filius. nu. 15. ff. de pact. Boer. decis. 120. competit quidem & filio iniuriato actio iniuriarum, sed pater habet exercitium actionis filij: & eo inuito potest intentare & remittere. Paul. Castren. in l. Papinianus. in princip. ff. de inoffic. testam. Bellac.

Pater potest agere pro iniuria illata filia nuptæ. l. 1. §. fin. de iniur. & §. patitur. insti. eod. tit. Bellac.

Procurator generalis potest agere actione iniuriarum. Phil. in c. is qui. in fi. de procur. in 6. Vezin.

Superior agere potest pro iniuria illata subditis. Phil. in c. ad Apostolica. de re iud. in 6. Vezin.

Actione iniuriarum agi potest pro iniusta excommunicatione. Phil. in c. 1. §. superior. de sen. exc. in 6. & in c. statum. in fin. eo. tit. Bellac.

Iniuriarum agi potest, licet iniuria in absentia illata fuerit. Panor. in cap. 1. de maled. Idem.

Iniuriarum actione agi potest contra actorem, qui nihil penitus probauit. ita Franc. de Cur. in repe. l. admonendi. in 130. col. ff. de iureiur. ibi, vnum perpetuo memoratu dignissimum. alleg. Ang. ita de facto consultum respondisse, ut refert in d. l. item apud Labeonem. §. si quis libellos. subiungit, quod istud solū Ang. decidentem inuenit: & quod didicit a profunda memoria viro d. Rolando Curtio patre & patruo suo, qui de hoc faciebat magnum cantare, & festum. Addo Petr. de Anch. consi. 234. vbi dicit, quod ille qui non probauit crimina obiecta, teneatur actione iniuriarum. vide etiam Cum. consi. 74. & Fel. in c. 1. in fi. ext. de except. Ang. consi. 95. Bellac.

Mendacij impropertio & a pronocato, & a verum dicente facta iniuriarum actionem in impropertantē gignit. commune dicunt Boer. post consuet. Bitutig. consi. 1. I. Clar. in pract. §. iniuria. versic. quæro et am. quamuis ea in re labascant. Viuius lib. 2. opin. 5. E. Suarez. Suarez. in verbo mendacij. num. 126. Bonacoss.

Iniuriarum nec actio, nec accusatio exinanitur, quod qui iniuriam intulit, non se animo affectum fuisse affirmet, ut iniuriā inferret, nisi id liquido probet. commune testantur Paris. consi. 149. nu. 19. lib. 4. Soc. consi. 146. nu. 7. lib. 1. Nec quod antea sit protestatus se nolle iniuriam facere. ut commune ponit Iul. Clar. verè personarum distinctionem cum Soc. considerandum asseuerans in pract. §. iniuria. versic. sed pone. Idem.

Si quis maritum cucurbitam appellauerit, actio iniuriarum competit non solum marito, sed & vxori illius. Ioan. Fab. in §. patitur. de iniur. Bene. in verbo, cuidam. nu. 110. in repet. capit. Rayn. de testam. Bonacoss.

Actio iniuriarum datur etiam pro iniuria illata ex repentino

tino calore iracundia, quæ præsumitur dicta animo iniuriandi, & neque in præiudicium iniuriati reuocari posset. l. si non conuicti. C. de iniur. & ibi Saly. Est quidem verum quod iniuria dicta per iram punitur pro iniuria simplici, non autem pro delicto, vel calumnia, quia nec reus dicitur. l. quicquid calore. ff. de reg. iur. Calor enim iracundia inconsultus caret vitio, ut per Felin. c. cum te. post gl. ibi, de sent. & re iudic. ad hoc ut puniatur pro delicto, quia ex eo calore nullum fuit subsequutum detrimentum. quod si fuisset subsequutum aliquod detrimentum secus.

Habens pacem, p. vulneribus ab eo, qui ex eis sit mortuus, pax de vulneribus nihil ei prodest, ut est communis opinio. Clar. d. q. 38. ver. vnum tamen scias. Bonacoss.

Nota quod non agitur actione iniuriarum ubi actum est criminaliter, nisi aliter fiat protestatio. l. sed si vnus. §. sed si ante. & ibi Bar. ff. de iniur. & vult Ang. Are. in trac. malef. in ver. nec non ad querelam. in vlt. col. ubi Aug. dicit, quod Bar. ibi nihil dicit. sed quod est Ang. qui ponderat illum textum. & quod ibi certe est casus alleg. etiam Bal. in l. i. ff. de in ius voc. Fac. quod vult Ang. consi. 250. in 2. col. ver. 2. præmitto. Bellac.

Posset tamen postea agere actione. Aquil. pro emendatione damni. C. po. cau. 33. Idem.

Maiores non potest agere actione iniuriarum contra minorem si minor non cedat illi maiori. l. iniuriarum actio. §. si quis de honoribus. ff. de iniur. poterit tamen maior implorare officium iudicis, ut minor illi cedat: quia minores cedere debent maioribus in via, & in sede, & ceteris honoribus consuetis. l. 1. & 2. C. ut dignitatum ordo seruetur. lib. 1. c. 1. ff. de albo scribend. Bened. in verb. duas habens. nu. 21. in repe. c. Raynutius. I. Richard.

Iniuriarum actio tollitur per conuersationem habitam cum offensore. §. si cum gl. in ver. dissimulatione. & ibi Io. de Plat. in prin. Inst. de iur. l. non solum. §. iniuriarum actio. ff. de iniur. Ias. in l. i. ver. nota etiam. in fin. gl. nu. 15. ff. de pac. Et hanc communem Doc. sententiam esse referunt Pet. a Placa in epit. delict. c. 6. ver. ceterum. nu. 43. & I. Clar. lib. 5. sen. §. iniur. vers. item tollitur. quam tamen doctrinam intelligunt Io. Fab. & Ang. Are. in prin. d. §. si si motu proprio conuersatio illa habita fuerit. Kircho.

Pro modica iniuria an detur actio iniuriarum? Felyn. in d. cap. cum te. colum. 3. ibi, pro modica iniuria; dicit quod communis opinio est quod sic. addo Ias. in d. l. Turpia. ibi. item adde tex. Bellac.

Actio iniuriarum non transit ad heredes, nec contra heredes. d. §. qui iniuriarum. Ias. in d. l. 1. C. quando lib. Philip. in d. §. scituri.

Limitat nisi his fuerit contestata, ut ibi per eum & Philip. in d. §. scituri. Vezin.

An autem per solam citationem actio iniuriarum fiat transitoria ad heredes. vide no. in l. si. ff. de eo per quem fac. erit. & Ias. in d. §. qui iniuriarum. in 2. col. Idem.

An pro iniuria illata Abbati defuncto possit successor agere? Bal. quod non. in l. cum non solum. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. Vezin.

Iniuria illata personæ quæ est de ecclesia, sit ecclesiæ. Card. in clem. vnica. in 6. no. de for. compet. Panor. in c. postulasti. nu. 3. de iud. in c. 2. de pœn. in c. parrochianos. de sent. exco. vide Ang. in §. seruum. Insti. de iniur. Vezin.

Iniuria illata vni censetur suis consanguineis illata. Felin. in c. Petrus. de homic. Ias. in l. i. ff. de in ius voc. & in l. de pupil. l. §. si quis ipse prætori. in 10. col. ff. de op. no. nunc. Alex. in 4. vol. consi. 115. in 1. col. vers. bene fac. Alex. in d. §. si quis ipse prætori. in 6. colum. Ang. in §. si in 1. col. Insti. de cura. Bald. in l. vnica. C. si quacunque prædit. potest. & in l. vnica. C. de rapt. virg. Bellac.

Suorum iniuriam ij prosequi dicuntur, & censentur, qui sexto cognationis gradu iniuria affectum attingunt. communiter dicit meus olim iuris doctor Ant. Gomes. de delict. c. 1. nu. 34. ad finem. Suárez.

Iniuria illata uxori dicitur illata viro, non econtra. l. 2. ff. de iniur. iuncta l. 1. C. eo. tit. Ias. in l. si. in 3. col. C. de indict. vidui. tol. §. 1. & ibi Ang. Insti. de iniur. Vezin.

Iniuria illata meo domestico mei occasione, dicitur mihi illata. Ias. in l. i. in 1. col. C. de indic. vid. tol. Card. in cle. vnica. in 13. not. de excess. præla. Alex. in l. item apud. §. si. ff. de iniur. dicit, quod iniuria facta famulo vel pastori. intelligitur facta domino. Idem.

Iniuria illata socio dicitur facta ei in cuius societate erat. Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 194. in fi. 2. col. Alex. in d. l. item apud. §. si. Idem.

Iniuria illata portanti litteras iudic. dicitur illata iudici. Felin. in c. mandata. ext. de præsumpt.

Fac. quod vult Barto. in l. hostes. in vlti. colum. ff. de capt. & postlim. reuer.

Fac. etiam quod vult Iason in l. sed si hac. quam legit cum l. 2. §. si. in fin. ff. de in ius vocan. ubi dicit, quod qui offendit Vicarium, vel Nuncium Episcopi, videtur ipsum Episcopum offendisse.

Addit quod etiam si officialis Regis voluisset percuti non obstante officio, dicitur tamen iniuria illata Regi. Ita Alex. post alios quos al. in l. quamuis. in fi. ff. de in ius voc.

Præmissa videntur limitanda, si erat in habitu officialis: p. ea quæ vult Alb. in 1. par. q. 43. Idem.

Pro vi turbatiua competit actio iniuriarum. Alex. in 1. vol. consi. 103. in 3. col. ibi, in super dico. alleg. d. l. iniuriarum. §. si quis me. ver. aut si quis. & l. qui pendente. ff. de act. empt. & no. per Bar. in l. extat. ff. quod met. cau. & no. per Ange. in d. l. item apud Labeonem. §. si quis bona. & per Bal. in l. si quis ad se fundum. C. ad l. iul. de vi. Bellac.

Et in specie prohibitus piscari, quod teneatur actione iniuriarum, tenet Corne. in 4. volum. consi. 211. versu. & hinc est. Idem.

Quid si dicam, tædet me, quod fueris condemnatus de tali delicto? dic quod potest agi actione iniuriarum. Ias. in l. 1. in 7. col. ff. de op. nou. nunc. alleg. Ang. in l. vestem. ff. de iniur. idem vult ipse Ias. in d. l. non solum. §. morte. in 30. col. & in l. Turpia. ff. de leg. 1.

Et in d. l. Turpia. ponit etiam quod si dicam, plus valet vnus pilus equi mei, quam tui capilli; quod teneatur actione iniuriarum, & dicit esse tex. in d. l. cum te. de re iud. Idem.

An autem constante matrimonio habeat locum actio iniuriarum inter virum & uxorem? Bar. in l. i. ff. de iur. i. §. si fundum. ff. solu. mat. dicit, quod sic. & in l. si vir. quem legit cum §. si fundum. Sed l. i. non tenet contra Bar. de quo vide ibi Alex. tenentem contra Bar. dicentem se ita contra Bar. consil. nulle licet esset in memoriam dicti Bar. ibi addo Ias. in l. si patronus. ff. de iur. iur. Idem.

Quid si opponam contra testes, qui sunt homicidæ, criminosi & huiusmodi, an possim conueniri actione iniuriarum? Gul. de Cun. Bal. & Ang. in d. l. si. ff. quod quique iur. determinant quod non, quia iure permittente opposui talem exceptionem, quam non videor opposuisse gratia iniuriandi, sed gratia defensionis iurium meorum. l. qui cum maior. §. si libertus. ff. de bon. lib. Intellige tamen præmissa quando in veritate illi testes erant tales: alias autem posset agi contra me de iniuria: per no. per Bar. in d. l. eum qui nocentem. ff. de iniur. Et ita vult Cor. 3. vol. consi. 80. Oldr. consi. 53.

Et ideo ad tollendum omne dubium, est consilium, quod talis oppositio fiat cum protestatione. quod non opponitur animo iniuriandi, sed gratia se defendendi.

De hac materia vide Cuman. consi. 74. incip. Quia superius. Pet. de Anch. consi. 325. Fel. in c. 1. in fi. com. de excep. & in d. c. dilecti. in 6. col. eo. tit. & in d. c. cum te. in fi. de re iud. Ias. in d. l. si. quod quisq. iur. Socin. in 1. par. consi. 18. in 2. & 3. col. & in consi. 146. in 5. col. Oldr. in d. consi. 53. Bellac.

Coram quo agendum sit, vide Card. in cle. 1. ver. ciuitas. de pœnis. Pet. de Anch. consi. 15. Vezin.

Iniuriarum actione an experiiri possit contra dicentem tu mentiris, tu es malus homo, tu es larro: & num iniuria affectus, possit iniuriosè respondere.

C A P V T III.

Actio iniuriarum experiiri, atque agi potest contra dicentem, tu mentiris per gulam: & sic iste iniurians ob huiusmodi verbi iniuriosi prolationem, non obstante protestatione præmissa, & facta salvo honore, pace vel reuerentia tua, teneatur, simul, ac puniri potest actione ista iniuriarum: secundum Dy. Bar. Ang. Pau. Cast. Alex. & ceteros omnes in l. si quis extraneus. in princ. ff. de acq. hære. per text. ibi. Abb. in c. cum te, de re iud. Ang. Are. in trac. maleficiorum. in ver. uerba iniurio fa. & contumeliosa. nume. 9. & ibi Augustin. in addi. Albe. de Rosa. in trac. statut. in 2. par. q. 43. Bari. in l. item apud Labeonem. §. 1. ff. de iniur. Fely. in c. quæ in ecclesiis. colu. 34. de consti. Alex. in l. & si pepercerit. num. 5. ff. de liber. & posthum. Corasium in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 6. c. 24. nu. 4. Soc. iun. consi. 122. num. 11. & consi. sequen. num. 20. uolum. 2. & Ias. in l. non solum. §. morte. num. 47. ff. de operis noui nuncia. ubi ostendit.

ostendit istam veram, communemque opinionem fore, & Bertran. consi. 131. non est dubium. sub nu. 7. vol. 5. & Caphetiam consi. 296. primo queritur. nu. 7. vol. 2. ubi assignat rationem efficacissimam, & ipsam communem sequuntur, & limitat insimul Alex. nu. 3. & Ias. nu. 3. cum aliis seq. in l. fin. ff. quod quisque iuris. Alciat. consi. 6. cum contentio, atque discordia. nu. 24. tom. 2. lib. 5. Boer. consi. 4. nu. 10. 24. 25. 27. 29. & 32. & in cōfuet. Bitu. consi. 1. & Thom. Ferrat. in cautela 39. ubi utiliter tradit remedium post alios signatos per eum evitandi actionem iniuriarum in casu isto, quod tutissimum esse reor.

Ceterum hoc coarctaretur non procedere, ubicunque quis diceret, tu mentiris provocatus, & ad defensionem suam innocentiz, quemadmodum si alicui diceretur, quod esset latro, vel homicida, tunc enim iniuria non colligeretur, nec colligi posset ex ista responsione, & verbis ita, & taliter prolatis, secundum Bart. in leum qui nocentem. ff. de iniur. Gul. de Cu. Bald. Ang. Alexand. nume. 3. & Ias. in d. l. fin. ff. quod quisque iur. Abba. in cap. fin. extr. de iniur. Philip. in d. cap. cum te. colum. fi. Boer. in d. consi. 4. sub num. 25. & 29. Alexan. in d. l. & si pepercerit. sub num. 7. & Socin. iun. in d. consi. 122. nume. 12. & seq. & in d. cōf. 123. num. 21.

Et de hoc mirandum quippe non foret: nam respondens tu mentiris lacepsitus respondere videtur. l. quæ omnia. versi. sed si adversarius. & ibi Bart. ff. de procur. l. qui cum maior. §. si libertus. ff. de bon. liber. & d. l. fin. ff. quod quisque iur. & ibi Ias. versic. tertio facit. ubi subiicit notabile verbum, & ibi Paul. Ca. stren. ante eum, quod non posset a primo replicari, imò tu mentiris, & bene quidem, ex quo iniuriatus lacepsitus fuerat; ille vero qui primo loco protulerat verba iniuriosa non. imò nec etiam lacepsito, iterato sic dicere liceret, ex quo prima vice propulsatio est iniuria, licita omni iure. l. vt vim. ff. de iustit. & iur. & l. i. §. cū arietes. ff. si quadrup. paup. feciss. dica. l. i. §. vim. vi. ff. de vi. & vi armata. & cap. suggestum. de appe. postea vero iniuria, & offensio, à l. prohibita. cap. factæ autem sunt leges 4. distin. l. legis virtus. ff. de legi. & §. iuris præcepta. institut. de iusti. & iur.

Sed aduerte, quod isthæ limitatio sic roborata, & enucleata ita demum procedit si is qui lacepsitus, dicendo tu mentiris, veritatem proferat, vt declarat Præp. in cap. sollicitudinē col. 48. de app. & Fely. in cap. dilecti col. 6. de excep. & alij in d. l. vt vim, & probatur in l. eum qui nocentem. & ibi Bart. ff. de iniur. & in l. si non omnes. & in l. si quis extraneus. C. eod. & institut. de iniur. in prin. & l. si quis extraneus. ff. de acqui. hæc. & in simili multa diffundit Rom. consi. 96. in prin.

Similiterq; eadem limitatio locum obtineret, quando constaret quis ipsorum rixantium prius provocaverit: aliter verò hoc non apparente neuter agere posset, vt per Bartol. in l. cum pater. §. libertus. ff. de lega. 2. Bald. & Moder. in l. semel mora. ff. sol. matrim. & Rom. in l. cum mulier. col. 3. ff. eo. ubi concedit etiam, quod quando non appareret, quis primo pacem violaverit, quod tunc neuter agere valeret.

Quod quippe verum, & indubitatum interpretatur quantum ad actionem parti competentem, non autem quo ad alia: quia quatenus ad vindictam publicam spectat, uterque tenebitur, ex quo etiam uterque delinquit, secundum Bald. in d. l. vt vim. & Fely. in præcitato cap. dilecti.

Item nec obtineret locum memorata communis sententia, quando quis impropere alicui delictum extra iudicium, & consequenter infamaret eum de certo crimine, videlicet, quod in triatus extitit, vel est latro, vel spurius, & crimen, & infamia hæc vera quidem sit, atque intersit reipublice scire, vt infamia ipsa appareat, ne ad dignitates admittatur, non teneretur actione iniuriarum, vt firmanunt Pet. Cyn. & Alberi. in l. si non conuicij. in q. 8. C. de iniur. Bart. in d. leum qui nocentem. Bal. Are. & Nic. de Neap. institut. de iniur. in prin. Alex. in d. l. & si pepercerit. nu. 6. ubi istorum opinionem communem vocat, & sequitur etiam late consulendo, & communem pariter exprimit Boer. in d. consi. 4. sub nu. 36. cum cæteris seq. & 46. & Paleotus in tract. de notis, & spuriis cap. 64.

In contrariam vero partem inclinavit Sacrum regium consilium Neap. teste Grammatico decis. 37. nullam mentionem faciendo de communi præmemorata, quam quidem decisionem citat, & declarat Vrsillus in annotationibus Afflicti in decis. 206. nu. 13.

Et hinc est, quod si quis diceret alicui, traditore, ex iusta causa & hoc verum sit, accusari non posset de iniurijs verbis, & accusatus non teneretur aliqua poena quantumvis leuissima, nec puniri deberet, prout ita, in facti contingentia super casu relato per Vrsillum in d. decis. Afflicti. 206. num. 13. decisum extitit in ipso sacro pratorio Neapolitano, & sequitur Corasius in miscellaneis iuris civilis lib. 6. cap. 24. nu. 7.

Sed aduerte, quod cōpensatio non habet locum in actione iniuriarum, & consequenter iniuriatus repropere nequit iniuriam adversus iniuriantem, proferendo similem, seu maiorem iniuriam, secundum Doct. præcitatos. Boer. in d. consi. 4. num. 20. & seq. & Capicium cum aliis congestis per eum decis. 58. in causa Nicolai de Capullo, ubi recitat in facti contingentia ita decisum fuisse in sacro Concilio Neapolitano.

Item iniuria non infertur alicui ex eo, quod quis ei dicat, tu dicis falsum, vt admittit Salyc. eleganter in l. de tutela. per illum tex. C. de in integrum restit. mino. quem sequitur Ias. in l. 3. col. 1. de libe. & posthu. & reddit rationem, & rationes Roma consi. 96. super eo, quo queritur an actione iniuriarum, & ibi Horat. Mand. cum aliis aggregatis per eum in add. in litera C. & Old. consi. 53. consuevit dubitari, an dicens verbum contumeliosum. nu. 1. cum aliis seq. ubi consuluit, quod quis teneatur de verbo iniurioso prolato in iudicio, vel extra animo iniuriandi, & non aliter, nec alio modo. Et dum superioribus annis in facti evenit, quod Peregrinus Sperantia de oppido Tusij prope Aquilam urbanè alloquendo Ioannem Angelum Meloni de eodem castro, & facta sibi responsione quadam protulerat contra eum hæc formalia verba, tu non dicis veritatem, pro quo quidem verbo credendo idem Ioannes Angelus se fuisse iniuriatum, incaute egerat criminalem proponendo quarela contra ipsum Peregrinū, qui ex præmissis, & ex notatis per Doct. in l. illud eleganter. ff. quod quisque iuris mediante meo patrocinio extitit absolutus per Gubernatorem tunc temporis prædicti castri Tusij de voto magnifici D. Ioannis Vincentij Burri iurisconsulti Aquilani. Vinus opin. 6.

Protestatio, Mentiris, saluo honore tuo, vel es falsarius, non suffragatur protestanti, quo minus de illata iniuria teneatur, vt est verior, & magis recepta docto. sententia, de qua D. Menochius in consi. 41. nu. 31. Bonacosi.

Iniurians si protestetur super iniuria, vt si dicat, Tu mentiris, saluo honore tuo, & c. talis protestatio non releuat, secundum Bart. in l. si quis extraneus. in prin. nu. 3. de acq. here. Guido Pap. decis. 465. Si verò subessent coniecturæ per quas talis protestatio addiuuaretur, quod scilicet non habuisset animum iniuriandi, tunc talis protestatio prodesse. communem dicit Soc. consi. 118. nu. 5. in si lib. 1. Old. consi. 53. nu. 5. Clar. d. lib. 5. §. in iniuria. versi. sed pone. P. Richard.

Tu mentiris: an pro hoc verbo agi possit actione iniuriarum, vide Bartol. in litem apud. §. ait prætor. ff. de iniur. Alexan. in l. & si pepercerit. ff. de libe. & posthu. ubi dicit, quod sic per illam, Bald. Angel. idem tenentem. in l. qui interrogatus. in prin. de pet. hæc.

Amplia etiam si dicatur, tu mentiris saluo honore tuo secundum Bart. in l. si quis extraneus. in prin. ff. de acqui. hæred. per illum text. in verbo, contrariam voluntatem. addo Fel. in c. quæ in ecclesiarum. in 30. col. de consi. & in c. dilecti. in 6. col. de except. & in cap. excommunicamus. in 2. col. de hæc. Ias. in l. vt vim. in 9. col. ff. de iust. & iur. & in l. si. ff. quod quisque iur. & in l. non solum. §. morte. in 29. & 30. col. ff. de oper. no. nunc. & in l. Furpia. ff. de leg. 1. Ang. & Aug. in tract. malef. in versi. verba contumeliosa. in 4. col. Barb. in 4. vol. cōf. 45. in 7. col. in h. Albe. in 2. par. q. 40. & clarius. q. 42. Alex. in d. §. ait prætor. Bellac.

Quid si dicam vni, tu es malus homo, an agere possit contra me actione iniuriarum? Soc. in d. l. & si pepercerit. in 1. col. tenet quod non. alleg. Bar. in l. item apud Labeonem. §. sed quod adiicitur. ff. de iniur. Idem.

Sed quid si dicam vni, latro, cum in veritate sit, an possim conveniri, actione iniuriarum? vide not. in leum qui nocentem. & ibi Bart. ff. de iniur. Cyn. in l. si non conuicij. C. eo. Ang. in d. l. & si pepercerit. Cano. in c. accedens. de purg. cano. cum alijs alleg. per Alex. in d. l. & si pepercerit. ubi dicit quod communis conclusio est, quod si impropere alij cuius manifestatio respicit interesse publicum, vt si dicat, tu fuisti initiatus, vel tu es spurius, aut latro, tunc non teneatur iniuriarum, interest enim reipublice, quod infamia illius manifestetur, ne admittatur ad dignitates quarum est incapax, vel vt delicta puniantur arg. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. & c. vt famæ. ext. de sent. exc. vide amplè Barb. in 4. vol. consi. 15. in 5. & 6. col.

Aut non intererat reipublice, & tunc tenetur, vt si dicatur, tu es claudus vel cæcus, secundum Bart. in d. leum qui nocentem.

Adde secundum Alex. in d. l. & si pepercerit, quod Azo. in sum. in tit. ex qui. cau. infam. in 1. col. dicit, quod si dixeris te perfidum, vel calumniatorem, vel non ex legitimo matrimonio natum, dicor te diffamare, quia talia reddunt quem infamem infamia facti. l. ob hæc. ff. de infam. & hoc dictū Azo. refert & sequitur Bal. in d. l. & si pepercerit. & in l. 1. C. de iu. an. au. & in l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit.

Vide not. Lud. Rom. cōf. 96. et Fely. in cap. cum te. in vlt. col. extra,

extra.de re iud Oldr.conf.53.Panorm.in c.fin.de iniur.Guid.conf.224. Idem.

Sed quid si dixerō tibi aliquod verbum iniuriosum,puta te esse latronem,& respondeas q̄ mentior, an tenearis actione iniuriarum?dic quod non, quia diceris tuam prosequi iniuriam.ita Bar.& Ang.in l.quā omnia.in prin.ff.de procur.Bal.Ang.& Moder.in l.fi.ff.quod quisque iur. cum aliis alleg. per Alex.in d.l.& si pepererit.

Addo Bal.in terminis in 3.par.conf.45.Feli.in c.dilecti.in 6.col.de excep.& Ias.in d.l.fi;quod quisque iur. Ang.& Aug.in trac.malef.in verb.verba contumeliosa.in 4.col.

Dicit tamen Pau.de Cast.in d.l.fin.q̄ non erit licitū illi cui dictum fuit quod mentiebatur, replicare q̄ imò alius mentitur per illum tex.& ita tenet Feli.in d.c.dilecti.in 6.col. Idem.

Quid si dixisti mihi iniuriam,an potero impunē tibi iniuriam dicere?vide per Spe.in tit.de accus.5.1.ver.quid si vocauit te latronem.per Odofr.& Ang.in l.vt vim.ff.de iust. & in p.Bal.in repet.l.1.C.vnde vi.per Pan.in c.cum te.de re iudi.& remissiuē per Fely.in c.sicut ex literis.de iureiu.Ang.& Aug.in d.verb.in 4.col. Bellac.

Iniuriosa verba si aliquis mihi dixerit, possum illi iniuriosē respōdere.tex.est in l.quā omnia.in §. sed si aduersarius. ff.de procu.vbi Bar.no. Ita Nat.cōf.6. viso processu. 2.col.nu.5. vbi etiam nu.6.dicit, q̄ culpa semper ascribitur prouocanti, & sic cum quis vtitur retorquitione cōiitij: illius verba prolata non debent capi ad arguēdum aliquod delictum, ex no. per Cur.in l.fi.ff. quod quisq; iur. vbi refert plura exempla in materia iniuriarum. & prima dicit, q̄ si quis opponat cōtra testes,q̄ sunt infames,& criminosi, non pōt cōueniri actione iniuriarum:quia facit gratia iuris sui defendendi, quod limitata solum procedere,quando illā exceptiones erāt verā; alias secus,vt ibi per Alexā. circa quod cadit necessaria dubitatio, An generaliter dicens alicui iniuriam,quā vera sit,possit cōueniri actione iniuriarum?tex.videtur q̄ non.in l.eum qui nocentem.ff.de iniur. In cōtrarium est communis opi. regulariter,vt per Fel.in c.cū te.ad fi.ext.de re iud.vbi dicit,& in proposito videtur regula, q̄ veritas cōiitij nō eximit ab actione iniuriarum.l.3.C.de officio recto.prouinc.fallit 1.vbi dicitur, verum est,cā puta correctionis.fallit 2.fi dicitur, vt a proximis auferatur nocumentū corporale;puta,tu es leprosus. fallit 3.vt auferatur nocumentū spūale,nē forte ordinetur.fallit 4.vbi dicitur verū in iud. Ratio istorum casuum est,quia hęc ratio datur cōtra illum qui animum iniuriandi habuit.l. si nō conuitij.C.de iniur. secus si non causa iniuriandi, quod cognoscitur ex cōiecturis prādictis.Hęc ille.Et notabis,inquit Cur.illum tex.probantem,quōd pro qualibet minima iniuria potest quis cōueniri actione iniuriarum,per quem text. aliās quidam fuit condemnatus vt ibi,& vide eundem Cur.d.l. fin. nu.5.vbi q̄ retorquutio retorquitionis fieri non pōt, & q̄ si tu dicis mihi iniuriam,& ego dicam,tu mentiris, non potes tu dicere,q̄ ego rementior, quia ista dicitur retorquutio retorquitionis,& ita dicit in specie decidere Pau.Cast.ibi.& sequuntur communiter Doct.moder. quod est sane intelligendum,quando ego licite dixi tu mentiris.& nu.6. ibi. q̄ si aliquis dicat alteri iniuriam, licet ipse possit dicere, tu mentiris,& hoc modo retorquere,non tamen sibi est licitum dicere aliam diuersam iniuriam,& si dixerit, vterque pōt conueniri actione iniuriarum. Ita in specie Spec. in tit. de accusatore. nu.1. vbi q̄ si te vocauit latronem,& tu me, quisque nostrum agere potest de sua iniuria.sequitur Alex.d.l. fin.col.vlti. quem alleg. Cur.d.l. nu.6. & in l.1.col.5.nu.20.eo. tit. ff. quod quisque iuris.vbi q̄ est communis conclusio, q̄ iniuriam iniuria repellere non licet,vt probat tex.in l.neganda. C. qui accus. nō possunt.& concludunt communiter Doct. relati per Felyn.in c.dilecti.col.5.ext.de exce. quicqd dicat Ias.in l.vt vim.col. fi. ff. de iust. & iur. pro resolutione,inquit, tu potes dicere altero de duobus modis. 1. quod ista reg. solum procedit in iniuria verbali,nō autem in reali,vt habetur in d.l.vt vim. ff. de iust. & iure.& q̄ verbalis pōt retorqueri. vt dicit Bar.in l. quē omnia. §. 1. ff. de procura. dicendo tū mentiris, vide latius ibi,& melius Fel.in c.dilecti.col.5.& 6. & ibi nu. 10. q̄ prouocatus delinquens non excusatur regulariter quicquid dixerit specialiter allegando,per Abb. ibi, & q̄ dicenti mihi iniuriam, non possum quasi defendendo dicere aliam,sicut etiā iniuriā corporali non licet percutere percutientem,qñ non sit defendendo, sed potius vindicando.c. significasti. il 2. de homi. quia nemini fas est propriam iniuriam vlcisci.C. quando lic. sine iud. se vind. in rubro & nigro. Non obstat prādl. l. 1. §. cū arietes. ff. si quad. paup. feci. dic. vbi imputatur Arieti prouocanti, quia loquitur in animali irrationali, cuius irā non potest rō compescere ad limites moderatā defensionis. Trib. tamen modis

declaratur istud de prouocatione non excusante Primò prouocatus dicat verbum iniuriosum animo se defendendi, puta iniurianti dicat,mentiris vide ibi plura alleg. & si dico testem esse infamem vel Ribaldum & similia, non teneor de iniuria, quia facio defendendo.& q̄ iste dicēs,mentiris, excusetur, q̄ prouocatus:firmat Abb.in c.cum te.col. 1.1. ibi. ego verò extr. de re iud. Restringe tripliciter inquit Fel. 1. dummodo dicens mentiris,dicat verum.ita Old.conf.54. consuevit dubitari.& Anch.conf. ibi alleg. Secundò restringe, q̄ mihi dicenti mētiris, non pōt replicare q̄ mentior. Tertio restringe dummodo dicens mentiris, protestetur q̄ non intēdit iniuriari. sed istud non tenetur. Aut. n. dicit verum & non est iniuria: Aut dicit falsum,& protestatio non iuuat propter dictum Bar. ibi alleg. q̄ protestatio non iuuat dicentē mentiris saluo honore, quia verum iniuriosum denotat, q̄ non reueretur honorē alterius. Si autem verū dicit protestatio fuit superflua, vide latius Fely. vbi supra. d. c. dilecti. nu. 11. Bellac.

Omne tamen verbum iniuriosum præsuntur animo iniuriandi dictum. Bal. in l. si non conuitij. C. de iniur. Fely. in c. cū te. in vlt. col. de re iud. vbi ponit quando dicatur verbum iniuriosum: dicens, q̄ est verbum iniuriosum quando siue in genere, siue in specie impropertur delictum ab aliquo cōmissum. al. Bal. & alios in l. 3. in prin. ff. de libe. & posth. & in l. Turpia. ff. de leg. 1. & in l. his verbis. §. 1. ff. de hære. inst. Bellac.

An aut sit necesse dicere, q̄ animo iniuriandi, & c. Angel. in conf. 250. in 1. col. tenet quod non. Idem.

Qualiter verò dicantur plura verba iniuriosa. vide Bart. in conf. 108 inc. In quāstione vertente. vbi concludit, quod quādo plura verba iniuriosa tēdunt ad idem, est vna sola iniuria. addo Bal. in 4. par. conf. 253.

Vide etiam Ang. & Aug. in trac. male. in verbo, verba contumeliosa. in 3. col. Alb. in 2. par. q. 39. Bellac.

Iniuriarum actione qui præterea teneantur.

C A P V T IIII.

Iniuriarum actione sese obstringit, qui mendacium alij exprobrat tamen si & vere & prouocatus illum mentiri inquit. vt frequens dogma testatur Boer. decis. consuet. Bitur. conf. 1. Amplia quamuis in iudicio ad excludendam accusationē, vel ad exceptionis alienius opem, crimen mendacij impropertur sit. commune effatur Alex. in l. 3. ff. de lib. & posth. laudatus ab eodem Boer. vbi supra. punitur tamen longē mitius si mendacium probauerit. vt commune asserit idem Boerius eodem in loco. F. Suarez. & Bonacossi.

Iniuriarum actione tenetur, qui mendacium alij exprobrat Licet & verē prouocatus illum mentiri dicat, vt est cōm. opi. Suarez ver. iniuriarum. nu. 13. mitius tñ punitur. item sagaces, qui in auricula eorum inimicis iniuriam dicunt, vel etiā multum planē loquendo in modum cuiusdam rōnis. Nam tenentur ex edicto, de quo Ang. in l. itē apud. §. ex his. ff. de iniur. & si quis dicat alicui, Tu es claudus, cæcus, vel mutus, & similia quā sunt peccata naturæ, & defectus, aut fortē p accidēs, quia tenetur iniuriarum. Ang. in l. eum qui ff. de iniur. Et statu tū dicens si quis dixerit alicui verba iniuriosa, punitur tali pœna. Non cōprehendit obloquentem, vel cōuicium dicentē de absente, nec tenetur pœna statuti, quia tale statutū est strictē interpretandū. Soc. in c. 1. de maledicis. nu. 3. & dēt intelligi statutum de iniurijs cum dolo. Bal. in conf. 443. nu. 4. in 4. vol. & qui tacitē de nocte viā frequentant, vel ante domū dominarum matutinas faciunt, iniuriarum tenentur. quoniā ex nimia frequentia nonnullam præbent infamiam. Ang. in l. item apud. §. meminisse. ff. de iniur. Clar. §. iniuria. Bonac.

Tenetur actione iniuriarum qui in libello dixit verbum iniuriosum. Soc. in 1. par. conf. 41. in pen. col. alleg. d. §. si quis libellos. & alias Ang. in d. conf. 95. Bellac.

Iniuriarū actione tenet, qui notariū actorū sine cā recusat. ita Phil. de Perusin c. cō spūali. in 5. col. ext. de appel. Bellac.

Iniuriarū act. tenetur, qui conduxit operarios in re aliena. Alex. in l. de pupillo. §. nunc. in 4. col. de ope. no. nunc. Bellac.

Iniuriarū tenetur, qui eleuata manu aliquē voluit verberare: licet non verberauerit Ias. l. 1. §. hęc autem verba. in fi. ff. qd quisq; iur. alleg. Bar. in litem apud Labeonem. §. si quis pulsa tus. ff. de iniur. De quo vide Barb. l. 4. vol. cōf. 1. in 8. col. Bella.

Iniuriarum etiam tenetur pœnitens saltem mitius licet punitur, vt est cōm. opi. Clar. in §. iniuria. ver. quæro quid si iniurians. Bonac.

Tenetur etiam qui nouum opus iniuste nuntiauit. Ias. in l. ait prætor. §. hoc interd. in fi. ff. de ope. no. nunc. Bellac.

Tene-

Com.V.l.Opin.

Tenetur actione iniuriarum, qui aliquem indebitè detinere fecit. Alex. in 3. vol. conf. 19. in fi. Bellac.

Opponens aliqua crimina contra testes debet in promptu habere probationes, nã si non probet, tenebitur actione iniuriarum. com. dicit Bos. in tit. de iniur. nu. 2. i. Clar. d. §. fin. q. 53. vers. caueat. Aliàs verò si quis alicui in iudicio aliquod crimen obiciat, siue agendo, siue excipiendo, & probet illud, nõ tenetur, vt in hoc omnes conuenire dicit Boer. conf. 4. nu. 37. Clar. ibidem. P. Fichard.

Actione iniuriarum tenetur, qui profert in aliquem verba iniuriosa in genere: vel si quis dicat contra aliquem, tu es fur, vel latro, gladiator, vel similia verba, licet ea verba in genere proferantur, nec speciem maleficij certam cõtineant: ea enim verba, quantumuis prolata in genere, dicuntur verba iniuriosa. Bart. in litem apud labeonem. §. sed quod. ff. de iniur. afficitur etiam quis iniuria si illi dicatur, tu mentiris. Alex. in l. & si pepercerit. in princip. ff. de liber. & posthum. vel si dicatur alicui, tu es spurius, vel natus ex monacho, vel adulterio, nisi is qui impropert, & profert talia verba probaret ea vera esse. nam tunc non teneretur actione iniuriarum; cum interfit reipublicæ hoc sciri: nam proferens iniuriam alicui quæ vera est, & cum interfit reipublicæ eam sciri, tenetur actione iniuriarum. Ias. in ea l. & si pepercerit. in princip. secus si non interfit: quia tunc proferens iniuriam quamuis veram teneretur actione iniuriarum. vt ibi per Alexand. & Iason. & Boer. consilio 1. Bellac.

Actione iniuriarum tenetur qui dicit alicui, tu mentiris, licet dicat prouocatus, & verum: Boer. in consuet. Bitur. conf. 1. ex Bart. in §. ait prætor. ex litem apud labeonem. ff. de iniur. com. dicit. B. Villalobos.

Iniuriosa verba alicui exprobrans etiam vera, animo tamè iniuriandi proferens, nec sit reipublicæ vtile scire, tenetur iniuriarum (vt dixi) & est communis opin. Placa. Epit. delicto. c. 1. nu. 3. Couarru. variarum resol. c. 2. nu. 6. lib. 1. Fallit si dicebat causa se iactandi, puta dicendo mulieri, Ego non adulteravi, nec feci homicidium. Vber. de Bobio. conf. 7. inter conf. criminalia. Secus si causa vituperandi. Corn. cõf. 80. vol. 3. Ias. in l. si quis extraneus. ff. de acq. hered. nu. 7. Alber. in q. ad statut. in 2. part. q. 4. Bonacoss. & Io. Fichard.

Iniuriam alicui dicens quæ vera sit, licet Curt. iun. in l. fin. nu. 3. ff. quod quisque iur. simpliciter dicat communem esse q̃ teneatur actione iniuriarum, tamen magis commisit est vt distinguatur an interfit Reipublicæ q̃ illud delictum sciatur, tunc enim non tenetur, per leum qui nocentem. ff. de iniuriis. Si vero non interfit reipublicæ, vt si quis sit cecus, claudus, &c. & tunc iniurians tenetur, vt cõmunem dicit Alex. in l. 4. in prin. nu. 6. ff. de lib. & posthu. Plaza lib. 1. delict. cap. 1. nu. 3. Necessè tamen est vt illud crimen quod Reip. interest, vt sciatur, probe tur, alias iniurians tenebitur, vt communem dicit Boer. conf. 4. nu. 46. & 48. & etiam si tale crimen fuerit oppositum in iudicio excipiendo, putà contra testes vel huiusmodi. de iure tamen canonico iniurians semper tenetur, & licet vera sit non excusatur, quia debet præcedere charitativa monitio, vt communem dicit Alex. de Neuo. conf. 82. nu. 5. in fi. Clar. d. lib. 5. §. iniuria. vers. item quæro. P. Fichard.

Iniuriarum non tenetur qui protestatus fuit non inferendæ iniuriæ animo facere, sed iuris sui conseruandi gratia ac defendendi, quod intellige, quando obiectum crimen verum fuisset, ac esset probatum, vt est communis opi. de qua Bos. de iniuriis. Pasethus conf. 182. nu. 23. allegat Boer. conf. 4. nu. 37. 38. nam iniuria non infertur sine dolo. Alex. conf. 209. nu. 12. in 6. vol. l. illud. ff. de iniur. Menoc. de arbitrio iudicis. casu 263. num. 23. vbi & de statuto Ferrariæ meminit sub rubr. de officio potesta. Ferrariæ. Dec. inter consilia criminalia. conf. 102. nu. 8. tom. 2. Beluif. in præct. crim. tit. de iniur. col. 5. circa princ. libellum autem in actione iniuriarum & positiones ponit Abbas. in practica. cap. 35. & 36. Et not. quod communis libellandi consuetudo pro iniuria etiam est, vt quantitas exprimatur, vt est communis opin. Soc. sen. in cap. olim. num. 24. de damno dato. Bonac.

Iniuriarum actione qui minimè tenentur, si de illata iniuria fuerint accusari.

C A P V T V.

Iniuriarum non tenetur prouocatus, saltè pœna ordinaria. Cla. in d. §. iniuria. vers. quæro etiã. Bonac. Iniuriarum non tenetur dicens veritatem de aliquo, quando interest reipublicæ, q̃ delictum pan-

De maleficiis

datur. Clar. in §. iniuria. vers. item quæro. & est communis opi. & debet probari tale delictum. communis est opi. quæ opin. communis de iure communi procedit. vt ibi. Ant. de Tremol. in gl. ad præct. Bonacur. tit. quibus mod. suo no. litera D. fallit multipliciter vt ibi. Bonacoss.

Iniuriam, qui in aliquem infert, quæ vera sit, cuiusq; enuntiatio & vtilis reip. sit, & postea ab inferente probetur, iniuriarum non tenebitur: quamuis procudubio tenebitur, si vel iniuriam non probet, vel eius cognitio vsui reipublicæ non sit, tametsi verissima ac certissima habeatur. commune pronunciat. Boer. post consuet. Bitur. conf. 1. Placa lib. 1. de deli. ca. 1. nu. 3. Iul. Clar. in præct. §. iniuria. vers. item quæro. E. Suarez.

Actione iniuriarum non tenetur qui alicui obicit crimen quod conuenit reipublicæ vt patefiat, si probat. Boer. ibidem communem dicit.

De iure regio siue cõueniat reipublicæ, siue nõ, si verū dicat, & probet, nõ tenetur. l. 1. tit. 9. par. 7. vt aliqui intelligit: Sed tñ intellige dictam legem secundum istam cõmunem. & d. l. hoc insinuat ibi, *por que los fazedores del mal se recelen de lo fazer.*

Amplia istam communem vt habeat locum etiam si obicitur alicui in iudicio, vel ad excludendum accusationem, vel excipiendo. Alexan. in l. 3. ff. de liber. & posthum. commune dicit secundum Boer. vbi supra.

Restringe istam ampliacionem, si probet, licet mitius puniatur. Boer. in conf. 1. post conf. Bitur. communem dicit ex Anchar. in conf. 135. B. Villalob.

Non tenetur actione iniuriarum, qui alium capit de mandato officialis. l. iniuriarum actio. §. 1. & §. si quis. & §. is qui iure. & ibi Bart. ff. de iniur. Cepol. cau. 28. Bellac.

Verbum iniuriosum potest reuocari, adeo vt proferens non teneatur actione iniuriarum. Fel. in d. c. dilecti. col. 7. de excep. alleg. Ang. in d. l. si non conuitij. & dicit q̃ istud exclamat Lanfranc. Brixien. in rep. c. quoniam contra. in verbo, confessio. nes. ext. de probat.

Contrariū tamè tenere videtur ipse Fel. in d. c. cum te. in 3. col. de re iud. vbi formaliter dicit, dñi cit gl. 2. calore iracundia inconsultum carere vitio, intelligit signanter Imo. hic, vbi actus retractari potest sine præiudicio aduersarij, exemplū in l. diuortij. ff. de diuor. posita de pœni. dist. 1. diuortium. & in casu c. si quis iratus. alleg. in gl. secus si non potest sine præiudicio aduersarij, vt in actione iniuriarum, quæ competit etiam pro iniuria illata ex repentino calore iracundia, quæ præsumitur animo iniuriandi. Et ideo si posset reuocari, nõ esset reuocatū præiudiciū iniuriati. l. si non conuitij. C. de iniur. & doctrina Sal. ibi. quā no. ad l. quicquid calore. ff. de reg. iur. ad.

Si duo vtantur verbis iniuriosis, & non apparet quis fuerit auctor, neuter tenetur. Fel. in d. c. dilectis. de except. in 7. col. ibi 3. declaratio. alleg. Lud. Rom. in l. cum mulier. in 3. col. ff. sol. matr. per l. scientiam. §. cum stramenta. ff. ad l. Aquil. Addit ipse tex. in c. constitutus. de pœn. vbi pœna apposta contrauenienti contractui, cessat ambobus pariter contrauenientibus ex quo tex. infert Bald. in l. semel mora. ff. sol. matr. idem esse in frangentibus pariter pacem, quæ erat facta cum clausula pœnali. & no. Bar. in l. cum pater. §. libertis. in fi. ff. de leg. 2. & plenè Lud. Ro. in d. l. semel mora.

Vnde secundū Fel. dixit Bal. in d. l. vt vim. q̃ vulnerates se paribus ictibus, non tenentur quo ad seipsos, sed respectu reipu. quilibet punietur de insultu. quod verbū ipse Fel. dicit nõ extendi ad verba iniuriosa: quia per ipsa non offenditur reipub.

Limita præmissa, nisi sit præsumptio prouocationis contra alterum. Ita Fel. in c. capitulum. in 16. colum. extr. de rescri. al. le. not. per Flor. in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadr. pauper. feci. dicatur. & alia quæ vide, addo eundem Fel. in cap. 1. in l. colex. de treug. & pac. Bellac.

De iniuriarum actione ad vindictam, vel ad recationem, seu reuocationem intentata.

C A P V T VI.

Iniuriarum actio quando intentatur ad vindictam siue ciuilitè siue criminaliter, non potest postea alia via agi, sed vna tollitur per aliam, quia vtraq; ad vindictam tendit. verum si primo actum fuerit ad restitutionem damni secuti ex iniuria, & sic re familiarem prosequitur, postea tamen ciuilitè vel criminaliter ad vindicandam iniuriam agere poterit. l. prætor. §. 1. & ibi Barto. nume. 1. ff. de iniur. & famos. libel. & l. 1. & ibi Bar. C. quādo ciuil. act. crimin. præiud. Et hanc communem opin. Doct. esse inquit Matth. de Afflict. in §. iniuria puniatur. nu. 5. vers. tu dic

Et vniuer. in delict. animadu. Locus VIII. 121

in die q. veritas est, de pace iuram. firm. & de pœn. iudicibus
impof. qui iusti. facere neglexe. Kirchouius.

Actio ad vindictam dicitur, quoties contra eum pœnalis
datur actio, cuius delictum parrimonio agentis damnum nul-
lum attulit: aliis si quid ex illius re familiari ob delinquentis
factum abfuerit, ad rem familiarem persequenda data, & di-
cetur & ceneat, vt est nota. Accurfij sententia in l. cum em. ci-
pati. §. emancipatus filius. ver. magis ff. de colla. bon. quā illic
omnes probarunt. & ipse receptam assero ex Bart. in l. prator
edixit. §. 1. ff. de iniur. Bald. in l. rei iudicata. §. 1. ff. solut. matr.
Sal. in l. si quis sepulchrum. C. de sepulc. vio. Angel. in §. non
autem. nu. 7. in l. de perp. & temp. act. Alex. in l. pœnales. nu. 4.
ff. ad leg. Falc. Imo. Aret. & Ias. nu. 3. in l. pro hærede. §. ult. ff.
de acq. hær. Ias. in §. pœnales. nu. 95. in l. de act. Suarez.

Ius vindictæ si competeret alicui ex privilegio contra re-
gulas iuris communis, a lege, vel statuto, vel à principe, alteri
demandari non potest. I. feruus si heredi. ibi, personæ dūtaxat.
ff. de statu lib. Secus si competeret de iure communi, quia tunc
alteri committi potest. Fely. in cap. quæ in ecclesiis. nu. 13.
ver. hoc intellige quando in privilegium. ext. de confit. Alex.
de Imo. in l. cum dotem. §. transgrediamur. nu. 10. ver. & idè
facit. ff. sol. mat. & l. 1. §. usufructuarius. qui est. §. si. nu. 5. ver. Itē
limitat Bal. Ias. eod. nu. 5. ver. sed aduerte pro limitatione. ff. de
noui oper. nunc. Augu. Arim. in addi. ad Ange. in ver. *ch'at a-*
dulterato la mia donna. nu. 64. ver. tu in hac materia. adde Clau.
de Seyfello in l. vt vim. nu. 124. ver. succedit alia quæstio in ca-
su in quo vindicta competit alicui. ff. de iust. & iur. Paul. Oria.
in l. 1. nume. 49. ver. idem vbi vindicta ff. de officis cui mād.
est iuris. Tiraq. in tract. de vtroque retract. in verb. *du retract.*
lignagier. §. 26. nu. 65. & 70.

Et hanc sententiā cōi calculo Doc. receptā esse tradit Rol.
à Val. in conf. 34. nu. 19. in 2. Tom. cōf. quāvis cā in filiis, quib.
talis vindicta demandari & cedi pōt. I. Gracchus. & ibi Doct.
C. ad l. Iul. de adul. Item in seruo, vafallo, & similib. non proce-
dere scripserit Claud. de Seyfel. in d. l. vt vim. d. nu. 124. tamen
hanc vltimam limitationem reprehendit Tiraq. illamque non
admitti per plures pulchras rationes probat in d. §. 26. nu. 69.
quē & Rol. sequitur in d. conf. 34. nu. 27. 28. & 29. Kirchouius.

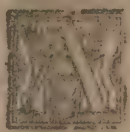
Actionem iniuriarum ad recantationem siue reuocationē
(vt est apud nostros Germanos vltatissimum) institutam ci-
uilem esse, & non criminalem, crebriore calculo apud Dom.
Assessores iudicij Cameræ Imperialis, receptum esse, testatur
Ioachin. Mising. obser. 98. cent. 1. ibidemque pluribus rationi-
bus hanc receptam sententiam defendit. I. Fichard.

Iniuriarum actionem ad reuocationem institutam civilem
esse, non criminalem, testis est Mising. cent. 2. obser. 98. quæ cri-
minalis lapsu anni tollitur & præscribitur, secundum commu-
nem per Clar. præf. crim. §. iniuria. ver. tollitur. ciuilem verò est
perpetua. iuxta communem per Hippol. lib. 6. opi. cri. ver. iniu-
riarum. Rol. conf. 39. nu. 15. li. 2. vbi dicit hoc procedere quā-
do intra annum computandum a die irrogatæ iniuriæ lis fuit
contestata. vt d. conf. nu. 16. ad quod fac. no. per capel. Tholo.
q. 127. 140. per eundem Rol. conf. 94. nu. 26. li. 1. criminalis ve-
rò iniuriarum actio licet finiatur anno, fallit tamen secundū
magis communem, quando descendit ex l. Cornelia, quia tunc
est perpetua, ex not. per Boer. q. 28. col. pen. Doct. in l. si nō cō-
uitij. C. de iniur. capel. Tholo. q. 140. Qui quidem annus, intra
quem potest agi criminaliter actione iniuriarum: est continuus,
secundum cōem per Cuma. conf. 74. post nu. 3. Cur. iun. in l. 1.
in prin. nu. 20. ff. quod quisque iur. Quæ autem dicatur ciuilem
vel prætoriam: dic, vt per Aufr. ad capel. lolo. q. 127. item an ad
aliud cōpetat quam ad vindictam. q. 145. & quando dicatur
competere ad vindictam, quando ad pœnam, vide Ias. in l. pro
hærede. §. si sepulchri. nu. 3. ff. de acq. hær. in l. §. hoc iu-
diciū. in prin. ff. ne quis eū qui in ius voc. itē an transeat ad
hæredē: eundē Ias. in l. si cū. §. qui iniuriarū. col. 1. ff. si quis cau-
vbi q. nō transit ad hæredes nec cōtra hæredes actiue nec pas-
siuē, nec lite cōtest. Declarādo tamē vt per eū ibi. n. 10. cui ad-
de, q. veritas conuitij prolata per libellum famōsum nō excu-
sat, secundum veriorē sententiā per Mising. cent. 4. obser. 4.
Ro. conf. 96. qua in materia. vide quæ idē scribit conf. 97. Old.
conf. 53. Ab. in c. cū te. col. pen. ver. ult. hic vbi Fel. de re iudic.
Alex. in l. si. post prin. ff. eo. tit. de re iud. in l. si. ff. si quis iud. nō
obtemp. Soc. cōf. 146. nu. 2. lib. 1. Ias. in l. & si perceperit. 4. not.
de lib. & posth. Grā. decis. 307. nu. 9. Aym. conf. 168. col. 2. Boff.
tit. de iniur. Qui autem teneantur actione iniuriarum, vide Ias.
in l. si. ff. quod quisque iur. nu. 3. & 7. in l. si quis extraneus. i. re-
spons. nu. 7. ff. de acq. hær. vbi quid de iniuria. tu mentiris sal-
uo honore, quæ protestatio non suffragatur protestanti quo-
minus de iniuria teneatur, secundū cōem per Menoc. conf. 41.
nu. 3. li. 1. & dies q. si aliquis dicit mihi verba iniuriōsa: pōssū

ei dicere, tu mentiris, nec teneor iniuriarum, quia promouetur
quas conclusiones declara. vt per eū ibi. & p. Cur. d. l. si. in
c. cū te. ad si. ext. de re iud. in c. dicitur. col. 1. & si q. ext. de excep.
Abb. d. c. cum te. col. 1. Nat. conf. 6. nu. 5. Boff. in d. l. cum. nu.
7. & seq. si autem quis dicat alicui tu mentiris, simpliciter, dic
q. tenetur etiam actione iniuriarum, & eundē cōmuni. quā
revert Villal. inter com. opin. lib. 1. ver. actio. & in specie de
mentita saluo honore, vide quæ scribit idē Ias. in l. non solum.
§. morte. nu. 47. ff. de ope. no. nunc. vbi dicitur de comuni
opi. de verbis autem iniuriōsis, & quæ dicantur iniuriōsa plu-
ra ponit idē Ias. in d. l. et si perperit. nu. 3. & seq. ff. de lib. &
posth. Et an dicatur iniuria si alicui dicatur, ita ut tu q.
fueris condemnatus de tali delicto, vel q. is infamis. & c. Ias.
rius, & dic, quod si sic dicens tenetur iniuriarum, de Ias. in
l. 1. col. 6. in princip. ff. de ope. no. nunc. Vel si dicatur, vxor
tua commisit adulterium. & vide notatā per Ias. in l. Turpia.
ff. de leg. 1. Rom. cōf. 183. Quid de iniuria facta filio, an patet
possit eam remittere, & e contra an factam patri filius remitte-
re possit? & dic, vt per Ias. in l. contra iuris. §. si filius. nu. 15. ff.
de pac. vbi plura no. quid de iniuria facta vni de domo seu fa-
milia, quando dicatur facta omnibus de familia, & vide Ias.
in l. qui Romæ. §. Chrisogonus. nu. 52. 53. & c. l. verba. ibi. & v-
oia latius explicat Plot. trac. de iniuriis. §. 15. vbi ponit p. 128.
pro iniuriato q. agere & iurare debeat, de qua p. 130. col.
146. col. pen. lib. 1. Boff. d. tit. de iniur. in prin. q. 1. de iniur. tra-
quo loci etiam querit, quid si iniuriatus, & iniurius nulla bo-
na possideant, quo remedio vtrique consoletur? dic, vt per
eum, ibi, vbi etiam tractat, an impediens aliquem vt iure suo
teneatur iniuriarum, & concludit q. sic, per Bald. in rol. C. de
usufr. pro quo vide l. qui pendente mal. de act. emp. Boff. fac.

Iniuriarum actio, quo lapsu temporis tollatur, &
extinguatur.

CAPVT VII.

Actio iniuriarum vnius anni spacio tantum durat.
I. si non conuitij. C. de iniur. nisi lis fuerit contesta-
ta, l. fin. C. de præscrip. 30. vel 40. ann. Harro. Harr.
in lib. 2. præf. foren. tit. de iniur. cap. 2. circa fin.
verfic. item per litis contestationem. nam tunc perpetuatur.
Item si rei machinatione desit contestari. Quia in re iud. de q.
opin. contraria, referente Ias. in l. si cum. §. qui iniuriarum. nu.
me. 9. & 10. ff. si quis cau. nu. 9. dicit ipse, quod communis
conclu. sit, quando per subterfugia & cauillationes rei lis
contestari non possit, haberetur tamen pro contestata, quan-
tum ad transmissionem, actionem, & perpetuationem, ac si ve-
rè lis esset contestata. Et nu. 10. quod longa mora rei non ope-
raretur effectum litis contestationis, quia actio iniuriarum ex-
tinguitur, quæ non extingueretur, si lis fuisset contesta. ad.
1. tamen ipse ad lit. recurrendam esse communem conclu. quan-
do p. subterfugia & diuersiones rei lis protrahatur, quod lis
pro contestata haberi debebat. ff. si quis cau. l. accipit. hanc clas-
dem Ias. annot. in l. 1. C. quād. lib. princ. datas lit. cōt. faciat:
num. 8. Refert & hanc q. Vasquias Menacchen. in lib. 1. con-
trouer. illustr. c. 2. num. 15. ver. item quid si de actione iniuria-
rum dubitetur. Laur. Kirchou.

Iniuriarum actio omnis annalis est, referente Oldendorp.
quicquid nonnulli disputent diuerim esse, de iniuria, vt ipi
vocat, reali. l. si non conuitij. C. de iniur. in tra. de iur. cap.
& præscrip. c. de act. intr. cer. temp. recend. nu. 1. vnius anni.
nu. 12. in 8. vol. trac. Et hoc quoq. affirmat Pet. a Plaza. in epi-
to. d. delicto. c. 6. circa si. §. reliquum est. post nu. 3. In quæstio
fit si infra annum actio iniuriæ alicui illata non præponatur,
anno tantum finiri, ac præscribi. Quam cōmuni consensu re-
ceptam sententiam intelligendum fore existimo. siue iniuria-
rum actio in re Casareo descendat, iure p. prætorio, anno sem-
per præfinitur, nec longiori tempore extenditur ex gl. commu-
ni consensu admissa in verbo: triginta. in l. 2. C. de cōsti. pecu-
glo. in §. 1. in verbo. confutatio. ff. de perpet. & temp.
act. & gl. in verbo. introduxit. §. sed & l. Cornelia. Inst. de iniur.
Et hanc opinionē Doct. communem esse referunt Phil. Deci.
in conf. 102. nu. 19. & 10. Baptist. de Plot. in conf. 131. nu. 19 in
to. 1. conf. ad causas crimi. recens editorum. Licet alij contra-
riam sententiam amplexi fuerunt, quos recenset Rol. a Valle.
in conf. 39. nu. 15. in 2. tom. conf. Sed cum præstantissimus I.
C. Io. Fichard. Sen. cuius virtus & eruditio non solum Germa-
niæ, verum etiam aliis nationibus nota & perspecta est, in ad-
dit. ad cōes opi. Baptistæ à Villalobos. in verbo, actio iniuria-
rum. in lib. 1. & ejus filius Raymūd. P. Fichard. I. C. Dominus, &
Com. opin. Tom. iij. Colle-

Com. VI Opin.

Collega meus. in 2. lib. com. opi. in verbo, iniuriarum actio tollitur per lapsum anni. de hac sententia mentionem fecerint, eò studiosos remitto. Kirchovius.

Iniuriarum actio tollitur per lapsum anni. per gl. in l. si non conuicti. C. de iniur. quam dicit communiter approbatā. Riuinus conf. 2. 1. nu. 5. lib. 5. Hanc etiam communem dicit Plaza. li. 1. delict. c. 6. in fi. Intellige in actione iniuriarum criminali, nam civilis est perpetua. vt communem attestatur Balb. de præscrip. in 4. par. 4. q. principalis. q. 1. nu. 3. quæ refert Rol. cōf. 39. nu. 15. li. 2. Et ille annus infra quem licet agere actione iniuriarum est continuus, vt communem dicit Cuman. conf. 74. nu. 5. Capol. conf. 71. Curt. iu. in l. 1. in princip. nu. 20. ff. quod quisque iur. Clar. in d. lib. 5. §. iniuria. vers. tollitur autem. P. Fichard. & Bonacossi.

Actio iniuriarum extinguatur per annum. l. si non conuicti. C. de iniur. de quo vide Fely. in c. si autem. in 4. col. ext. de re script. vbi ponit an saltem per viam excep. compellatur iniurians excommunicatus satisfacere post annum. In quo cōcludit contra Panorm. ibi per eum allegatum. sequendo Rotam. decis. 2. in tit. de iniur. in nouis. quæ mihi est 240. incip. pro iniuriis, & c. quod nō. Ias. tamen in l. si eum. §. qui iniuriarum. in 2. col. ff. si quis cau. tenet contrarium. post Host. Ant. de Butr. & Panor. in cap. ea nōseitur. de sent. excom. Vezinus.

Et quod actio iniuriarum extinguatur per annum. vide not. Capol. conf. 71. Rotam in No. concl. 240. Bald. in l. cum non solum. §. necessitate. C. de bon. quæ liber.

Aduerte tamen quia post litem contest. infra annum durat actio iniuriarum. ita Fely. in d. cap. ea nōsci. de sentent. ex cō. addo Ias. in l. 1. C. quando lib. prin. da. vbi dicit, quod perpetuatur ad 40. annos. & quod eundem effectum operatur impetratio rescripti, qualem opera. lit. contest. vide per eum. Idē.

Actio autem iniuriarum civilis, est perpetua. Ioan. Balbus tract. de præscrip. par. 4. q. 1. nu. 3. communem dicit.

Nota autem quod actio iniuriarum civilis, quæ durat in perpetuum, solum est in tribus casibus, de quib. in l. lex Cornelia. §. lex itaq; ff. de iniur. pratoria tamen non durat nisi per annum. l. si non conuicti. C. de iniur. Villalob.

Additio. In contrarium, quod talis actio, vtcunque civilis sit annalis, tenet, atque communiorem esse dicit Ioan. Oldendor. actionum forensium. lib. titu. de actio. iniur. ex l. Cornel. Et similiter communem dicit Franc. Mar. decis. Delphin. 192. nu. 6. par. 2. Ego verò in meis observationum annotatis inuenio, iudicium Camere Imperialis, sequi priorem opin. communem. Et ita fuisse iudicatum in causa Hanaue contra Strasburg. anno 1537. Et rursus eodem anno in causa Gobell. contra. Coln. & c. Io. Fichard.

Iniuriarum actio nisi quis se pulsatum, verberatumve dicat, vel irruptionem factam in ipsius domum cōqueratur, omnis, & pratoria est, & vnus anni spatio concluditur, commune inquit Capol. conf. 71. num. 4. illis autem tribus casibus civilis, & consequenter perpetua est. commune aiunt Balb. de præscrip. 4. part. q. 1. nu. 30. Iul. Clar. in pract. §. iniuria. vers. tollitur autem. Et licet hæc iniuriarum actio transmitti nequeat, alij cedi potest, commune dicit Paul. in l. viti. nu. 4. de her. vel actio. vendit. E. Suarez.

Iniuriarum actio cum sit famosa. l. 1. ff. de his, qui not. infa. Doct. in c. cum te. ext. de re iud. in ea non debet deferri iuramentum necessarium, sed debent in ea fieri probationes luce meridiana clariores. arg. l. fin. C. de prob. Quia secundum communem opin. Doct. in actione famosa non deferretur iuramentum necessarium in supplementum probationis. gl. fin. in verbo, actori. in 2. cum sunt partium iur. de reg. iur. in 6. Alex. de Imol. in l. 3. §. ait prator. nu. 13. vbi ipse plures auctoritates adducit. ff. de iure iur. Et est magni ponderis & grauis præiudicij, propter quod iuramentum huiusmodi deferri non solet. Saly. in l. in bonæ fidei. nu. 27. vers. quæro modò & secundo. C. de reb. cred. vti Steph. Ber. in conf. 117. in 2. vol. conf. part. altera. & in consilio 142. in 6. volumine. conf. latius prosequitur. Kirchovius.

Iniuriam remittere, seu pacem facere an quis a iudice cogi possit: & quid in foro conscientie.

C A P V T V I I I.

Remittere iniuriam, seu pacem facere, nemo potest a iudice seu officiali cogi. vt com. dicit Marf. conf. 98. nu. 6. & hæc est opinio Bal. in l. 1. §. quies. nu. 2. ff. de offi. præf. & vrb. & quietatis enim ratio nō patitur. vt quis cogatur inuitus offensam remittere præterquam

De maleficijs

in foro pœnitentia. debet ergo iudex suadere, non cogere subditos, vt pacem faciant. Hæc Clar. d. §. fin. quæst. 58. vers. fin. P. Fichar.

Iniurias remittere, ac pacem facere nemo vel a iudice, vel a totius prouinciæ gubernatore. cogi potest. cōmune inquit Hip. conf. 98. Iul. Clar. in pract. §. vltim. q. 88. vers. vlt. Si casti in conscientie foro, vel alibi simpliciter remiserit, ac pacem quomodocunq; simpliciter fecerit, non idcirco damna etiā, nec id quod interest, ac generaliter ad rem pecuniariam pertinet, remississe intelligitur. commune aiunt Io. de Amicis cōf. 88. num. 14. I. Clar. d. q. 88. ver. quæro quomodo, & ver. seq. Vi debetur autem iniuriam condonasse, qui post illatam a cōuersatione eius non abstinerit, qui in ipsum fuit iniurius, vt frequenter placitum affirmant Placa, & qui eum refert. I. Clar. in pract. §. iniuria. vers. item tollitur. E. Suarez.

Iniuriatus an cogatur, vel teneatur in foro pœnitentie remittere actionem iniuriarum, & facere instrumentum pacis offensori, vt possit impetrare gratiam a principe. vide quod scribit Did. resol. lib. 2. c. 10. & dicit quod non, secundum magis communem ex auctoritate D. Hieronymi in c. officia, & c. non est iniquitatis. 23. q. 5. & in c. legi. 23. q. 8. cui conueniunt, quæ apud D. Th. habentur secunda secunda q. 25. vers. ad nonum. dū docet signa dilectionis ex præcepto, & ex necessitate charitatis, esse exhibenda in communi inimicis, veluti q; quis teneatur orare pro toto populo, & pro omnib. fidelibus: in speciali verò secus sit, nisi in articulo necessitatis, illo arg. vt si elierit inimicus, ciba eum. si sitit, potum da illi. Ceterum, si beneficia exhibeantur inimicis præter causam necessitatis, pertinet ad perfectionem charitatis, & hanc q. etiam determinat Abb. in ca. 1. in fi. de maledic. imo etiam rancorem, seu odium non teneri remittere, nisi petenti, tradit ex no. per Bar. l. non solum. §. iniuriarum actio. ff. de iniur. in l. si tibi decem. §. 1. de pact. ex dictis Magistri sen. lib. 4. dist. 30. & qui Abb. sequitur Bar. vbi supra. inferentem q; si infirmus dicat Sacerdoti, remitto iniuriam mihi illatam per talem, censetur remississe odium, non satisfactionem iniuriæ. Adde tamen Card. Alex. in cap. si quis contristatus. 90. dist. vbi q; offensus a seipso in animo suo, debet remittere odium, licet offendens non petat, imo etiam eo nolente: satisfacere, tenetur offensus odium remittere, nō actionem iniuriarum. faciunt quæ scribit Ias. conf. 23. col. 1. lib. 1. Fel. in ca. de cetero. nu. 10. de testib. Item adde Ang. trac. malefic. vers. comparent, & in termino. nu. 28. vbi apostil. dicit commune, vt si in foro pœnitentia per iniuriarum sit remissa iniuria, hoc profit in foro iudiciali. Quam opin. veram dicant doct. si dicatur, facio plenam remissionem. teste Rol. cōf. 45. nu. 28. lib. 4. secus si fiat simpliciter in foro pœnitentia, vel conscientie, ex not. per Rol. ibi. & vide quæ scribit Bar. vbi doct. in apostil. in l. non solum. §. iniuriarum actio. de iniur. Bellac.

Remissio iniuriæ facta in foro conscientie, non impedit quo minus remittens iniuriatē postea in foro iudicio accusare possit. nam per talem remissionem non censetur sublati ius accusandi. commune dicit Alex. in l. si sibi decem. §. quædam. nu. 1. ff. de pac. quem refert Did. lib. 2. resolut. c. 10. nu. 6. ver. Tertiò, vt constat pract. Conrad. nu. 32. Aug. ad Angel. de malef. in verbo comparent, & prodixerunt. nu. 27. quæ refert Pract. Conrad. nu. 33. Iaso. in d. §. quædam. nu. 2. & seq. Igneus in l. diuus. nu. 25. & seq. ff. ad Syll. Petr. Bellus de re milit. nu. 128. Plaza in d. c. 6. nu. 40. & est ratio, quia non tenetur quis ex præcepto euangelico remittere nisi rancorē & odium. Hæc Clar. d. §. fin. q. 58. vers. sed in proposito. P. Fich.

Remissio in confessione facta sacerdoti, remittit solum rancorem animi offensi: Non tamen ob id actio iniuriarum remissa censetur, quo ad damna, & pœnas pecuniarias, vt est cōmunis opin. de qua D. Lauren. Occa Ferrarien. inter consil. crimin. conf. 64. to. 2. Bonacossi.

An autem rancor remittendus sit: & an per confessionem factam sacerdoti videatur remissa iniuria. vide Ias. in d. §. quædam. Ang. in §. fin. instit. de iniur. Bellac.

Iniuriarum remissionem, qui pro iniuria alteri illata, possunt facere, quive non.

C A P V T I X.

Alter potest facere remissionem pro iniuria, seu offensione facta filio. commune dicit Boer. decis. 120. numero 1. quem refert Menchiaca cōtro. vers. illust. c. 15. nu. 8. Villapand. super l. 22. cap. 26. nu. 1. in fi. Plaza lib. 1. delictorū. cap. 6. nu. 2. Arius in l. 1. C. de bon.

bon. mater. limita tamen non procedere, quando iniuria facta esset a coniuncta persona. tunc enim pater illam non potest inuito filio remittere, vt commu. dicit Arius in loco allegato. Clar. d. §. fin. q. 58. vers. quæro nunquid. P. Fichard.

Pater potest remittere iniuriam factam filio, etiam ex l. Cornelia descendente eo inuito: & sic patri competit actio iniuriarum, & remissa per eum iniuria filio facta, non datur amplius actio eidem filio; imò ea remissio præiudicat sibi, & fratribus, qui pro tali offensa amplius agere nequeunt: vt voluerunt Gl. Iacob. de Aren. Bar. Ang. & Alber. in l. sed & si vnus. §. filiofamilias. ff. de iniuriis, per illum text. & Cardinalis Albanus, vir præclaris animi dotibus mirificè ornatus, in lucubratio. ad Bart. in l. item in potestate. sub num. 2. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Vrsillus in add. Afflict. in decis. 180. nu. 7. vbi deducit ita extitisse iudicatum in sacro Regio Concilio Neapol. Et istorum opinionem approbat, dicit esse communem, & limitat in quatuor casibus, Boer. decis. 120. nume. 1. 2. 3. & 6. Paris de Puteo in tract. syndicatus. in vers. Compositio. cap. si. nu. 6. & seq. fol. paru. 115. Ioan. de Amicis consi. 88. Hieron. Gabriel. consi. 172. ex facto proposito plures quæstiones oriuntur. nu. 44. & seq. vol. 1. & Pet. Plaza in epit. causarum criminalium. lib. 1. c. 6. nu. 19. cum aliis seq. & Marant. in tract. iudiciorum. in 6. part. prin. in tit. de inquisit. nu. 67. adeo q. pax, & concordia facta per pactum cum iniuriantibus filium, ritè dicitur facta, & nocet filio, ac aliis consanguineis, a quibus omnibus rata haberi debet. pro quo facit tex. in c. Quintauallis. ibi, pro offensa, quam filia ipsius. & inquit Bal. in prin. de iureiur. & Ias. in l. in personam. ff. de pactis. & facit optimè decisio Capellæ Tholosa. 241. cum ibi congestis.

Sed aduerte, q. si pater remisisset iniuriam factam filio, mater tunc posset accusare absque dubio aliquo. secundum Saly. in l. vxor. C. qui accus. non poss. & Afflict. in consil. Neap. exordiente, Summo periculo. in 9. not. & D. Follerium iuris peritissimum, & summo ingenio præditum in pract. crim. in 2. part. 2. partis. in vers. audiantur exceptiones proponendæ per eos. nu. 20. vbi asserit se ita vidisse iudicari.

In contrariam vero partem, videlicet, q. mater etiam vidua stante remissione antedicta facta per patrem de neces. seu iniuria filij cõmunis. accusare nequeat, inclinavit Vrsillus in add. Afflict. in d. decis. 180. num. 9. vbi meminit ita decisum fuisse in sacro Consilio Neapo.

Sed hodie aduertit ibidem promulgatam, emanatamq. exstitisse ad tollendum hanc difficultatem, omneque dubium, regiam pragmaticam in Regno Neap. super hoc, vt pax, & remissio obtineri debeat ab omnibus offensis, qui accusare possent. Viuius opin. 607.

Ita etiam potest remittere pater, vt potest agere. Ias. in l. 2. §. fi. in ult. col. ff. sol. matr. adde Alex. in l. Lucius. quam legit cū l. liberta ff. sol. matr. & Ias. in l. in personam. ff. de pact.

Limita, nisi sit illata a coniuncto. Ang. in ver. comparent di & inquit. in termino defensionis. in 2. col. Lud. sing. 92. Alex. in l. sed si vnus §. filiofamilias. ff. de iniur. Bellac.

An pupillus vel adultus possit remittere iniuriam. vide Bal. in l. i. C. de in integ. rest. mino. Bellac.

Sed an tutor possit remittere iniuriam? Ias. in d. §. quadam. in fin. dicit, quod non, quando esset dedecus pupillo, all. Bald. & Sal. in l. pactum curatoris. C. de pac. & ibi ipse Ias. subdit, q. verecundia est remittere, iniuriam inultam. all. l. miles. §. focer. ff. de adul. quem text. ad hoc al. pro optimo. Ang. in consi. 247. incip. in splendidissima ciuitate Florentiæ. quod tamen mihi est. 248. Bellac.

Tutor potest remittere iniuriam pupillo factam, & imputatam alicui, vt est communis opinio, de qua Alferes inter consi. crim. consi. 151. nu. 18. cum decreto tamen iudicis post mortem patris pupilli, vt est magis commun. opinio. Tobias Nonius inter consi. crim. consi. 152. num. 4. fallit, si pupillus tutoris accedente auctoritate facit pacem, non simpliciter, sed cum obligatione ad pœnam: quia non potest tunc facere pacem, vt est magis communis opin. idem Nonius inter consi. crim. consi. 152. num. 11. fallit vt per Suza. inter consi. crim. consi. 2. per totum. Item tutor, curator, & prælatus, ac procurator, vel similes possunt in contractibus præiudicare dominis, ponendo pacta pœnalia, vel resolutiua. Curt. iun. consi. 146. nu. 5. communem dicit. Sit tamen tutor cautus, qui accusat, vt semper accuset tutorio nomine, & pœnam, quæ imponitur ratione accusationis non probatæ ex lege, vel statuto promittat nomine proprio: aliàs non teneret accusatio. Ang. in l. Polla. C. de iis quibus vt indig. vbi subdit dicens se vidisse quosdam aduocatos in hoc errasse, & not. q. tutori non prodest testatoris prohibitio de non reddenda ratione, si quid ex dolo fecit, Barb. consi. 68. vol. 2. Dec. consi. 178. com. dicunt. Bonacoss.

Iniuriarum, quæ adulti, vel pupilli parētib. illatæ fuerūt, actionē remittere, & pacem cum eo inire qui illas intulit, tum curator tum tutor indistinctè poterit, si id magis è re pupilli, adultive fuerit, quàm vindictam prosequi, vt commune estatū ponit Turzan. opin. 32. E. Suarez. & Bon. & P. Fichard.

Principes gerentes bellum proprio nomine pro habendo pacem, & pro bono pacis poterunt ex causa publica remittere iniurias, & damna data eorum subditis, ita vt in perpetuum ipsi subditi non possint amplius neque ultra conqueri agendo ciuilitè aut criminaliter. Bal. & Ang. in l. conuentionum. ff. de pact. Ias. in l. Barbarius. nu. 25. de offi. præto. & in l. Gallus. §. & quid si tantum. & ibi Ias. ff. de libe. & posth. nu. 80. Idem.

Remittere pro bono pacis potest princeps iniurias, & damna singulorum, nec eorum requiritur consensus. vt est comm. opi. Clar. q. 59. ver. adde. quod intellige ex causa, vt ibi latissimè. vbi etiam dicit, q. princeps debet habere consensum eorū, qui habent offensam in remissionibus pro bono pacis. vide omnino. Bonacoss.

Ciuitas vel princeps pro bono pacis potest bona suorum ciuium concedere, & iniurias remittere, & damna singularum personarum nec eorum consensus requiritur, & potest res auferre etiam quādo ipsa ciuitas, vel princeps damnatur, priuatorum, vt est communis opi. de qua Dec. consi. 520. nu. 5. nec est arguendus, cur ita facis. vt ibi per Dec. Bonacoss.

Prælatus non potest remittere iniuriam, in quantum concernit ecclesiam. Card. in cle. vnic. in 6. no. de fo. compe.

Nam iniuria illata clerico censetur illata ecclesiæ. Pan. in c. postulasti. nu. 3. de iud. Bellac.

Iniuria remissa non potest amplius fuscitari Ang. in §. fi. in fi. de iniur. Idem.

Remissio criminis publici, quod infert iniuriam, cuilibet fieri non potest, etiam si sit priuato illata soli, vt est com. opin. vt per Bos. de furt. nu. 58. vnde sibi etiam non præiudicat, quādo pœna applicatur fisco. Bonac.

Iniuria quot, quibusve modis remittatur, vel remissa censetur: & an qui tacitè vel expressè iniuriam remisit, damnum, interesse, & expensas remisisse intelligatur.

C A P. X.

Iniuria remittitur per salutationem. Bald. quem refert Alex. in l. filio. ff. de lib. & posthu. idem Alex. in l. non solum. §. 1. ff. de iniur.

In contrarium tamen ipse Alex. all. Ant. de But. in c. olim. de iniur. vbi dicit per salutationem, remitti solū rancorem. de quo vide Pan. ibi.

Et subdit ibi Alex. q. cōtrariæ sunt decisiones in hoc an per salutationem videatur remissa iniuria.

Addo Fel. in procem. decre. in 10. col. vbi dicit, q. per salutationem remittitur, nisi lis esset contestata, per nota. per Butr. in c. olim. de iniur. & per eundē Fel. in c. repellant. in fi. de accus.

Nec remittitur per salutationem generalem factam plurib. Phil. in procem. sexti. circa fin. Bellac.

Ridendo, bibendo, vel comedendo, aliterque dissimulando, remittitur iniuria. glo. in §. fi. Instit. de iniur.

Istud intellige verum, si motu proprio ita fiat. Secus si fuerint inuitati ad vnum festum: & positi ad vnam mensam, nam non intelligitur remissa iniuria: quia ex quadam honestatis necessitate ita fecimus. ita Ioan. Fab. in d. §. fin. & ibi Ang. Idem si recepit eum ad osculum pacis in ecclesia, non potuit salua honestate recusare. clem. fin. de senten. excom. Barb. in 4. vol. consi. 80. in 8. & 9. col. Idem.

Iniuria censetur remissa per grata seruitia. Bal. in l. in ipsius. C. famil. ercisc. Ias. in d. l. ex hoc iure. in 16. col. & seq. & in l. 1. §. 2. col. ff. de pact. & in l. si non sortem. §. libertus. in 5. col. ver. vn decimus. ff. de cond. indeb. Ang. in §. item propter inimicitias. Instit. de excus. tutor.

De alijs modis per quos remittitur iniuria, vide per Alex. & Ias. in d. l. 1. in 2. col. ff. de pact. & per Alexan. in d. l. non solū. §. 1. de iniur.

Habetur aliquid per Bald. in l. Athletæ. §. dat remissionem. ff. de excusat. tut. Idem.

Iniuria censetur remissa, per illum qui decessit ab intestato, si testando poterat iniuriantē priuare sua hæreditate. Alex. 5. vol. consi. 63. ver. item quia filius, &c. Idem.

Iniuriam remisisse videor, si insteti iniuriantem torqueri. Alex. in l. sed si vnus. §. 1. ff. de iniur. Idem.

Com. opin. Tom. iij.

Q 2

Iniu-

Iniurias remittens non videtur simul actiones inde sibi competentes, puta ad damna & interesse remisisse. communem dicit Myfinger. obserua. 10. cent. 4. Bonac. & I. Fichard.

Pacem faciens cum aliquo, & iniuriam remittens, non intelligitur interesse, vel damnum remisisse, ut est communis opi. Suarez in vers. pax. nu. 64. ubi etiam alia. & ideo cautela est, ut in contractu pacis remittatur omne damnum & interesse in iudicio, vel extra. Moronus de fide, treuga & pace. q. 177. nu. 8. Bonacoff.

Iniuriam qui alteri tacite vel expresse remittit, non per hoc intelligitur remisisse damnum interesse, vel expensas: & poterit ille remittens agere ad damna & interesse, & ad expensas, non obstante ea remissione iniuriarum expressa vel tacita etiam si ille quascunque iniurias remiserit. Bald. in l. si tibi. §. 1. ff. de pact. Jas. in l. 1. nu. 16. ff. de pactis. & ad hoc ut omnia remittantur, debet fieri expressa mentio quod remittit omnem iniuriam, omnia damna, & interesse. ita Jas. ibi. & Rebus. in repe. l. vnice. C. de senten. quæ pro eo quod interest profer. in præfa. nu. 63. Bellacomb.

Remittens iniuriam, non videtur remittere damnum ex iniuria passum. Alex. in 2. vol. conf. 168. al. Dy. & Bald. in l. si pro fure. in prin. ff. de cond. fur. per l. sed si vnus. §. si a me. ff. de iniur. & no. Bald. in l. si tibi 10. millia. §. 1. ff. de pact. Ideo secundum eum dicit Bald. quod si cautus ut facias tibi remitti non solum iniuriam, sed etiam damna & interesse.

Et idem Bald. in l. diuus. ff. de serui. rustic. præd. plus dicit, quod si remitto iniurias, expulsionem, & denestationem, non videor remittere damna & interesse. & subiicit istud esse de mente Spe. in tit. de accus. §. 1. vers. quid si vulneratus.

Addo Fel. in cap. de his. ver. vlt. limita. ext. de accus. & Jas. in l. 1. in 2. col. ff. de pact. faciunt not. per Barb. in 2. vol. conf. 16. in 14. col. Et ita vult Alex. in 3. vol. conf. 20. in 2. col. in princ. quod est idem quod illud conf. 168. Pan. in c. 1. de iniur.

Talia enim remittere non tenetur, sed solum rancore. Pan. in c. 1. de maled. Limita si petat, & non aliter Pan. in c. 1. de iniur.

Limita nisi remittens iniuriam dixisset, quod faciebat plenam remissionem ita Jas. in d. l. si tibi. §. quadam. ff. de pact. & in l. posthumum. in 19. col. C. de contra. tab. al. multa no. addo. Fel. ubi supra prox. Et ita potest intelligi dictum Bald. in l. in metallum. C. de bo. proscript. Limita etiam quia non potest petere penam pacis ruptæ. Bal. in l. speculum. §. si are. ff. de pecul. Bonac.

Iniuriam, ac violentiam remittens simpliciter in instrumento pacis, seu remissionis iniuriarum, non censetur damna, & interesse remittere, & sic in remissione ista simplici iniuriarum, vel mortis non venit aliquo pacto remissio interesse pecunia ruim, secundum Glo. in §. si institut. de iniur. Dyn. in l. si vnus. §. si ante. ff. de iniur. Bart. Bald. & Ang. in l. si tibi. §. quædam. ff. de pact. Boer. dec. 52. nu. 6. Alex. conf. 168. vol. 2. & conf. 20. vol. 5. Ioachim. in obser. 10. nu. 1. cent. 4. & Ioan. de Amicis conf. 88. nu. 14. Vbi scribit istam esse communem opinionem; Vnde cautè agere discat homicida, aut delinques, ut in instrumento pacis expresse, & specificè remittatur sibi interesse, & damna, alias nihil agit, nec remissa intelliguntur damna prædicta, secundum Bal. in d. §. quædam. & refert Io. de Amicis in d. conf. 88. nu. 14. & Ioachim. in d. obser. 10. cent. 4. num. 1. & seq. ubi hoc utiliter ampliat. Viuius opi. 375.

Remissio si facta sit delinquenti a parte offensa, nihilominus adhuc poterit accusari a tertio, si aliquo modo suorum iniuriam prosequatur, vel alias ipsi competat ius accusandi, ut quia crimen publicum sit. communem dicit Felyn. in c. de his. nu. 3. de accusat. Didac. lib. 2. resolut. c. 10. num. 5. Curt. iun. in l. transigere. C. de transact. nu. 34. Marāta in Spec. nu. 61. Clarus. d. §. si. q. 58. vers. Sed pone. P. Fichard.

Pro iniuriis illatis ubi, & quando, & a quibus pax habita profuit, vel non.

CAPVT XI.

Pax facta in foro conscientie non prodest in foro fori, ut est communis opin. Clar. quæst. 58. versic. sed in proposito. & debet haberi plena pax & remissio, ut quis consequi possit gratiam. Clar. ibi vers. adde. vide Gul. de Cuneo, inter conf. crimin. con. 8. to. 1. Bonacoff.

Pax habita à vulnerato, postea ex vulnere mortuo, non prodest. Clar. d. q. 58. vers. quæro pone. Suza. inter conf. cri. conf. 3. vol. 1. vide omnino. D. Moro. in tract. de fide, treug. & pac. q. 3. per totum. & si statutum requirit, quod habeatur pax ab hærede, non prodest, si habuit a defuncto, ut est communis opi. Clar.

d. q. 58. vers. quæro pone. idem est de iure communi, quod habes pacem pro vulneribus ab eo, qui ex eis sit mortuus, pax de vulneribus nihili ei prodest ut est communis opin. Clar. d. q. 58. vers. vnum tamen scias. Bonacoff.

Pacem facere potest in primis offensus, quod defuncto proximior, ut qui præferatur in accusatione, præferatur in remissione, ut est communis opin. Clar. q. 58. versic. visum est. Pater igitur pro iniuria illata filio, potest etiam eo inuito facere pacem: ut est communis opi. Clar. ibi, vers. quæro nunquid. fallit pro iniuria filio facta a coniuncto. quia eo inuito pater solus remittere non potest, ut est communis opi. Et bonum est intervenire vtriusque consensum, fallit etiam si filius sit emancipatus, quia sufficit ab eo solum habere remissionem absque interuentu patris. Clar. ibi. Bonacoff.

Pax debet haberi ab omnibus hæredibus de necessitate, nec sufficit maior pars, ut est communis opi. & præsertim si statutum hoc vellet ut est cōis opi. Clar. q. 58. vers. frequenter. etiam à se mina hærede: Secus si quid ei particulariter relictum esset, vel excusata à statuto, ut est communis opi. Clar. q. 58. versic. sed quid si. & si nullus ad sit hæres à quo pax haberi possit, potest impetrari gratia à principe, ut est communis opi. Clar. ibi. vers. sed quid si. Moronus. q. 103. de fide, treug. & pac. vide omnino etiam Viuium in opi. incip. statutum disponens, quod bannitus. & nos Ferrarienses habemus de hoc statutum, sub rubrica bannitus de banno non extrahatur nisi de voluntate eius, qui eum in banno poni fecit. ad quod statutum vide D. m. Alc. in conf. 42. vol. 5. Clar. q. 59. Tiraq. de legib. connubia. lib. 1. in gl. 1. sub nu. 61. Jas. in l. cū filio familias. nu. 100. ff. de leg. 1. & nu. 92. Nouel. in pract. crim. ubi de pace agit. Bertachi in vers. pax. & illud statutum est stricti iuris. Bal. conf. 195. nu. 4. in 2. par. vide etiam Plotum in repet. l. si quando. nu. 3. Papi. 352. ad si. Folle. in pract. cri. tit. audiantur exceptiones proponenda. nu. 18. vide Alex. cōf. 50. D. m. Cagnazinū multa eruditionis virū in regula, nemo potest de reg. iur. in 6. Bal. in l. si filius qui. in si. ff. de vulg. & pupilla. Ruyn. in §. & quid si tantum. col. 12. de lib. & posth. Arno. dialogo 14. Suarez. verbo pax. nu. 66. & seq. Bonac.

Pacem haberi, impetrari, ac obtineri sufficit ab interfectore, vel occisore a maiori parte hæredum, & valet, secundum Glo. in l. perfundum. ff. de ser. rustico. præd. Ancha. in Clem. 2. de iure patrona. Cyn. in l. 1. §. fin. de ven. inspic. Bal. in l. 2. C. de lib. & eo. lib. Bart. Ang. Pau. Castren. Ruy. & ceteros Modern. in l. 4. §. Cato. ff. de verb. obl. Ang. in tract. maleficiorum. in verbo. Comparent inquisiti in termino defensionis. Boer. dec. 121. num. 3. Franc. de Aret. in l. pro hærede. §. fin. ff. de acquir. hære. ubi exprimit istam esse communem opinionem. & Marcus Mantua. etiam in c. cum omnes. nu. 50. de constitut. & magis communem, & æquam consulendo ait Io. de Amicis conf. 88. nu. 6. 7. & 8.

In contrariam verò partem, videlicet, quod non sufficiat pacem haberi a maiori parte hæredum, sed quod requiratur consensus omnium hæredum in ipsa pace obtinenda, inclinarunt Ang. in d. l. pro hærede. §. si. Saly. in l. 2. C. de lib. & eo. lib. Roma. in d. §. Cato. Ioan. de Arnono dialogo. 14. & Marcus Mantua. in d. c. cum omnes. sub nu. 50 & ibi Fely. quoque sub nu. 16. ubi inaduertenter admonet istorum sententiam communiter teneri, & Berous etiam conf. 176. viso banno Ioannis. num. 10. vol. 3. Et ista maior pars hæredum quomodo, & qualiter intelligatur, declarant omnes præcitati Doctores. & optimè Ioan. de Amicis in d. conf. 88. nu. 6. ex communi opinione tradita per eum. Viuius opi. 565.

Pax habita à filio offensi, qui non sit hæres, non valet ut est communis opin. Clar. q. 58. vers. quæro nunc. Bonum tamen esset habere pacem ab utroque. Clar. ibi vers. sed hic incidet. Nec ideo in hoc filius faciendo pacem, dicitur adiuisse hæreditatem, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. Sed hic incidet. Debet tamen tunc incedere filius, & hæres sanguinis producere supplicationem, & impetrare dispensationem à principe, ut possit facere talem remissionem. aliquo etiam præcepto, citra ius & nomen hæredis. Bonac.

Pax vxoricida non prodest habita à filiis communibus. communis est opin. Clar. q. 58. vers. contingit, quia debet haberi à fratrib. & attinentibus vxoris. Bonac.

Pax facta à patre non obligat filium. Licet enim pax sit tractatio, vel pactum, seu habeat vim transactionis, vel pacti: non comprehendit filium nisi esset hæres patris. Et ideo de pace rupta per filium, qui occidit iniurantem patrem, non tenetur, quia pax non dicitur rupta. Nam persona non nominata in pace non subintelligitur, nec filius in huiusmodi actibus comprehenditur, nec adherentes, potissimum in his, quæ in præterita solam & hominis priuati iniuriam ac simplicem eius remissionem continent, ut est communis opi. de qua D. Hier. Gabr. in conf.

Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 123

conf. 182. num. 3. & seq. nisi exprimantur, ut ibi, ita ut possunt ex offensa subsequuta de pace rupta teneri, etiam post paces publicas, & bella non continentur adhaerentes, nisi exprimantur, ut est communis opi. de qua ibi. nu. 6. Bonacof.

Pacem pater potest facere etiā pro filia inuita, ut est communis opin. de qua D. Hier. Gabr. conf. 172. nu. 44. Quid si extat statutum q̄ propter pacem habitā de iniuria illata an aut pœna tollatur, vel diminuatur ad mitigationem pœnæ, sufficiat pax habitā a patre de iniuria facta filio? Vide per Soc. in ca. olim. nu. 41. & seq. de iniuriis, & damno dato. Bonacof.

Pacem facere potest pupillus maior infante tutore auctore. communis est opi. Cla. vers. quæro. q. 58. secus si minor sit infante, ut est communis opinio. Nec est opus iudicis decreto in pace conficienda. & hoc si sit tutor generalis: secus si specialis. vide ibi latius. Bonacof.

Pacem simpliciter tutor, vel pupillus tutoris auctoritate accedente facere potest, secundum magis communem opin. tamen pacē cū obligatione ad pœnam facere nō pōt, & facta nō valet. Bal. in l. pactū curatoris. nu. 3. & alij doct. C. de pact. Quia obligatio ad pœnam reputatur ad damnum ipsi pupillo. Iac. Nouel. in tract. crim. in ult. par. vers. 88. pax facta per tutorem. n. 88. & Tobias Nonius in conf. 152 vers. tertio principaliter. num. 11. in To. 1. conf. ad causas crim. recens editorū. Kirch.

Pacem cum patris occisore contrahere, ac veniam illi indulgere, tum tutor, curatorq; pupilli filij possunt, ut cōmune aiunt Turz. opi. 32. lo. de Amic. conf. 88. nu. 1. pars heredum maior, tum denique ipse minor absque vlla tutoris, curatorisve auctoritate poterit. communia inquit Io. de Amicis vbi supra. ac Franc. Viuius opin. 564. incip. pacem facere potest tutor. E. Suarez.

Tutorem, & curatorem super iniuria patri ipsius pupilli, vel adulti illata, pacem posse componere cum inferente, nonnulli vouerunt, si iniuria patēs, & notoria nō fuerit, aliās secus. Quidam verò indistinctē pacem fieri posse renuerunt, si tamen id pupillo aut adulto vtilius fuerit, quā vindiāam prosequi, hosq; melius sensisse voluit. Castr. in l. pactum curatoris. C. de pact. vbi Butrig. Bal. Salic. Alex. & plerique alij, id communiter tradidere, idemque voluit Bal. in l. 1. C. de in integ. rest. F. Turzan.

Pacem facere potest tutor, vel curator de iniuria, & morte patris pupilli, etiam si mors notoria foret: secundum Cyn. in l. 1. C. de in integ. rest. Bal. Alber. Saly. Pau. Castren. nu. 2. & omnes communiter in l. pactum curatoris. C. de pact. Ang. in l. si conuicij. ff. de iniuriis. Bal. in rubr. de treug. & pa. & in l. iusiurā. dū. ff. de iureiu. Ant. de But. in c. 1. de treug. & pa. Abb. confil. 39. vol. 1. & ita consuluit Io. de Amicis confil. 88. num. 1. cum aliis seq. vbi sententiam istam latē comprobāt, & ait esse communem: & celebres D. Aduocati curiales Prouinciæ Marchiæ etiam cōfi. 150. quoniam qui in cogitationibus. posito inter consilia criminalia diuersorum, in folio. nu. 6. cum aliis seq. & nu. 25 & seq. vol. 1. & Franciscus Turzanus quoque in opinionibus cōmunibus. Opin. 32. Tutorem & curatorem. atq; eam quotidie obseruari admonet Bofsius in pract. criminali. in titulo de pace. num. 14. vbi num. 31. ampliāt procedere in muliere tutrice pupilli, ut ea etiam tutorio nomine valeat facere pacem de morte patris ipsius pupilli absque consensu propinquorum: & ait ita obseruari Mediolani, & sic ego consului in facti contingentia de anno 1569. super pace facta de necē Petri Antonij Rosæ de Castro Fossæ comitatus Aquilæ, per tutricem suorum filiorum, & obtinui rationes, & auctoritates in meis consiliis imprimendis expressas.

Imo pax potest fieri promitti, & stipulari a minore absque tutoris, vel curatoris auctoritate: nec ei conceditur aliquo pacto in integrum restitutio aduersus pacem: secundum Dyn. in l. Diuus. in apostil. ff. ad Syllan. Io. de Amicis. in d. confil. 88. nu. 1. & seq. Nicolaum Moronum in tracta. de fide, treug. & pace. par. 2. q. 48. nu. 4. cum aliis seq. Allist. in constit. minorum iura. nu. 6. li. 2. rub. 38. & Paul. Castren. confil. 191. vbi ponit, an pax facta per minorem rumpi possit per eum factū maiorem: nā Iesus non dicitur ob multas rationes assignatas per præcitos Doct. & hac potissimum:

Nam pax adeo grande bonum est, ut in rebus humanis nihil gloriosius, nihil delectabilius, aut vtilius audiri, concupisci, possideri valeat. ut inquit Aug. in lib. de ciuitate Dei, & refert Soc. Jun. conf. 60. nu. 41. vol. 3. & Alber. in l. 1. in princ. C. de cadu. tol. vbi alia multa scribit de pacis laudibus, & aliis in finitis bonis, quæ ex pace proueniunt. & Bal. in tit. de pace Cōstantiæ. col. pen. & omnium latissimè Roterodamus in libello, de pacis querela. & Iacobus Nouel. in prac. cri. rub. fi. n. 41.

Imo pro pace ipsa, mala tolleranda sunt. c. 1. c. ecce. 23. q. 4. & c. hac quippe. 3. q. 6. & hoc de plano procedit si ipse minor

fecisset pacem, & iurasset non contrahere: tunc quidem per iuramentum tenaciter obligatur: secundum Bal. in cap. 1. de pace iuram. firm. ante vers. quærit ergo Gl. nunquid si minor. Et licet hoc abundē comprobatum sit per citatos Doct. potest pariter confirmari per Euangelium, dicens. Si dimiseritis peccata eorum, dimittet & vobis pater vester peccata, & delicta vestra, & econtra. cap. qui emendat. cum seq. 45. dist.

Nihilominus intelligitur præmissa cum grano salis in rācore, vel quod tangatur ex remissione vindiāæ; sin autē propter aliquod interesse pecuniarium minoris, quod posset consequi ex prosecutione iniuriarum, tunc quippe restitutio ipsa peti posset, & arbitrator eam concedendam fore l. 1. & 2. C. si aduersus transf. & per And. de Iser. in constit. Obscuritatem. de restit. mino. & per Lucam de Pen. col. 12. C. ut publicat. lib. 12.

Sed an sufficiat pacem haberi a minore absque decreto iudicis. vide Bal. & Saly. declarantes, & decidentes in d. l. pactum curatoris. Bal. in l. 1. ff. de pac. & in d. rub. de treug. & pac. Spe. in tit. de homicid. & Iacobum Nouellum in sua pract. cri. in rubrica fin. incip. quoniam ut docet experientia. nu. 48. & Nicolaum Moronum in d. q. 48 num. 3.

Et quamuis tutor, vel pupillus cum ipsius tutoris auctoritate valeat pacem facere, ut supra ex communis opinione docuimus: nihilominus cum obligatione pœnæ facere nequit, & facta non tenet, & cōsequenter in eadem pace pœna apponi non potest, & si forte adhibita, appositæque in instrumento pacis ea fuerit, quod ad ipsam pœnam non valeret. ut videntur concludere Bald. Saly. & Alcia. in l. pacta curatoris. C. de pac. Thobias Nonius confil. 152. nu. 11. D. Ludomus Sentus confil. 155. nu. 1. & D. Rainaldus Rodolphus vir eminentis scientiæ præceptor meus. confil. 156. nu. 7. positis inter consilia criminalia diuersorum in 1. vol. in folio.

Sed contrarium & tutius iudicio meo responderunt præmemorati probatissimi Aduocati Curiales Prouinciæ Marchiæ in d. confil. 150. nu. 32. cum aliis sequent. vbi doctissime declarant prædictam doctrinam Bal. Saly. & sequacium: inter alios intellectus traditos ad eandem doctrinam dicunt Bal. & Saly. non loqui, quando minor promississet mediante promissione iurata, & credo q̄ ista sit veritas: alia pax ipsa sumum faceret, & penitus vana, otiosa, & frustratoria esset. quod equidem dicendum non foret modo aliquo. Viuius opi. 564.

Pax potest fieri a principe, si offendatur. Clar. q. 58. vers. sed quid. Bonacof.

Pax fieri potest pro absente a notario stipulante nomine omnium, quorum interest. Clar. q. 58. vers. dictum est. qd̄ procedit in pace solemni. Aliās pertinet ad Sacerdotem & confessorum. & pax stipulata a notario nomine absentis. debet ratificari, aliās est nulla, ut est communis opin. D. Marcus Brunus Ferrariensis inter conf. per D. Zilettum. conf. 94. & D. Bertazolus Finalensis, vir multæ litteraturæ, inter conf. crim. conf. 95. num. 3. & 4. to. 2. licet eum refellat D. Corrasius in suo comm. opin. inspectione 2. nu. 33. fol. 56. & q̄ ratificatione opus non sit in pace stipulata per notarium nomine absentis, dicit magis comm. opi. disertissimus iuriconsultus D. Hercules de Syluestris inter consilia criminalia. cōf. 97. to. 2. vide quid dicat Moronus de fide, treuga & pace. nu. 6. vbi tenet, q̄ non sit necessaria ratificatio in pace. nec ideo possit reuocari: quia quicquid sit propter pacem legis habet vigorem. Bal. in cōfi. 212. & Nouellus de pace. nu. 65. Bonacof.

Pax prodest absenti etiam in foro iudiciali. Franc. de Are. in l. 4. §. Cato. in fi. ff. de verb. obl. com. dicit. B. Villalob.

Pace facta pro se & hæredib. plurib. relictis decessit, si vnus offendatur, pœna contra omnes in solidum committitur, sed communis opi. stat cōtra. Moronus de fide, treuga & pace q. 134. num. 7. Bonacof.

Pax si sit facta monacho, ut monacho eius intuitu, si habet filium ante ingressum ex legitimo matrimonio, aut spectat facere pacem ei filio, & nō monasterio, aut ipsi monacho intuitu ecclesiæ, & debet præferri monasterium. aut sumus in dub. & ad vrrunque spectat. sed bene est, ut in omni casu habeatur pax ab vtroque. Clar. d. q. 58. vers. vlt. Ampla etiam si filius ille foret naturalis, & certus, ut est communis opin. Clar. vers. scias autem. Bonac.

Pacem facere potest procurator, qui habet speciale mandatum ad hoc: Secus si generale cum libera administratione, ut est communis opinio Clar. dicta quæst. 58. vers. sed an procurator. Bonac.

Pacifici potest, vel valet consuetudo, q̄ quis alapam, vel leuem huiusmodi iniuriam quis patiat, & alapa percuti se patiatur, ut est communis opi. de qua D. Hercul. de cautione de non offendendo. ca. 43. Dummodo ex dicta percussione scilicet fura carnis non fieret, aliās secus. Bonacof.

Com. opin. Tom. iij.

Q 3 Pax

Com. V. I Opin.

Pax fieri non potest pro blasphemia nisi confitendo. Clar. q. 58. vers. sed quid. stante tamen statuto, q. pœna debet mitigari propter pacem, si quis blasphemauit Deum, vel Sanctos, debet pœna mitigari ex eo quod episcopus facit pacem cum blasphemio de blasphemia. Bald. in l. accusationem. C. qui accusa. non possunt. Præstita tamen cautione de parendo mandatis ecclesiæ, propter cautelam, dicit Socin. sen. in c. statutum. num. 35. se obtinuisse in quæstione de facto. Bonacoss.

Reconciliationem denotat tactus palmarum qui fit inter aliquos: quando scilicet hi qui erant inimici tangunt manus. talis enim tactus significat inter ipsos concordiam & pacem, & iniuriam remissam. Ang. & Paul. Castr. in l. 1. & ibi Ias. nu. 15. ff. de pact. Vezinus.

De pace, vel treuga rupta.

C A P. XII.

Pax, vel treuga fracta, ac rupta ab vna parte, & terminis sic stantibus, alteri parti non licet illam rumpere sine pœna, & incurssione illius; adeo quod ipsam pacem, seu treugam rumpere non potest, nec debet impune. secundum Archid. in cap. illi. 24. q. 3. Ioan. And. in addi. Spec. de treuga, & pace. Ang. Paul. Castr. & vtrumque Raphaelem. in l. qui seruum. ff. de verbo. obligat. Bal. in rub. de treuga, & pace. colum. fin. Ange. & Imol. in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. Io. And. Ant. & Fely. in cap. peruenit. il. 2. de iureiur. Marfil. conf. 2. vol. 1. & ita in terminis consuluat Maria. Socin. conf. 27. Ianuensium dux. & Soc. iun. conf. 162. volum. 2.

In contrariam verò partem inclinauit Abba. in d. cap. 1. de treug. & pac. quod impune ille, cui est fracta pax, aut treuga possit eandem frangere, quia illam non frangit, sed fractam inuenit. Et licet aliqui Doct. congesti per Ioachimium in obseruatione 7. hæc quæstio. ceturia. 4. inherant Abb. sententiæ, tamen quicquid isti suadeant, opinio Archid. & sequacium est communis, & de consuetudine potius, quam de iure obseruatur. teste Rapha. in d. l. qui seruum. & Dec. conf. 380. conclusio superius firmata per clarissimum Dominum consultorē. nu. 2. & eam sequendam fore in iudicando & consulendo tanquam communem, & tutam hortamur. & secundum eandem partem tanquam æquiorē, saniorēq; iudicauit etiam camera Imperialis attestante Ioachimo in d. obseruatione 7. centuria 4. & consuluat Rom. conf. 183. in casu proposito dicendum est. sub nu. 1. & ibi Horat. Mando. cum magna caterua Doct. relata per eum in additio. in litera A.

Et aduerte q. pacem iuramento firmatam frangens occidendo, vel vulnerando pœna mortis naturalis puniendus est. c. 1. §. si quis hominem. de pace tenen. & eius violatoribus.

Item offendens aliquem de comprehensis in treuga, treuga ipsa durante, puniri debet in pœnam amissionis manus §. coges. auth. de manda. prin. col. 3. ita q. punitur in ipso membro cum quo deliquit. auth. omnes peregrini. C. communia de success. & d. §. si quis. & ita tenet Bonifacius de Vitallinis, in tract. maleficiorum. in rub. de treuga. nu. 5. & seq. circa finem dicti tractatus. Viuius opin. 567.

Pacem semel ritè initam licet alter rumpat, alteri, cui rupta est, infringere integrum non erit. comune ait, nescio quo ductus spiritu, Franc. Viuius opin. 567. incip. pax vel treuga fracta. Si quidem contrarium verius, æquius, ac melius est, & proculdubio receptum, vt testificantur Alex. conf. 115. nu. 7. lib. 4. idem Alex. nu. 6. Claud. num. etiam 6. in l. cum proponas. C. de pact. Corn. cōf. 42. litera F. lib. 2. Paris. conf. 164. nu. 23. lib. 4. Ceph. vir eruditione ad doctrinam non pœnitenda. conf. 35. num. 27. lib. 1. ac I. Clar. in pract. §. vlt. q. 47. vers. sed quoniā. E. Suarez.

Pace rupta ab aliquo potest offensus illum offendere absq; metu pœnæ conuentionalis. Thob. Nonius conf. 110. num. 3. communem dicit. Bonacoss.

Pacem rumpens potest offendi sine metu pœnæ conuentionalis, vt est communis opin. de qua Nonius conf. 110. nu. 3. & conf. 111. nu. 30. vbi iusta causa excusat a pœna conuentionali in pace rupta, vt est communis opin. ibi. Bonacoss.

Pacem rumpere nō intelligitur offendens, a quo prius fuit offensus, & prouocatus, quia nō ex antiqua causa, sed ex noua censetur motus. Charianus in suo communium opi. in versic. pax. Paris. conf. 165. nu. 16. in 4. vol. com. dicit. Bonacoss.

Offendens eum a quo prius fuit offensus & prouocatus, pacem rumpere non intelligitur: quia non ex antiqua causa, sed ex noua motus censetur. Est magis communis, & vera opi. sec. Alex. in conf. 215. viso themate. vol. 4. Vide Paul. Castr. in cōf. 295. viso subscripto. vol. 2. Gozad. conf. 31. in hac causa. Hipp.

De maleficijs

in conf. 76. 83. 119. 122. & in sing. 503. ex parte. Rom. cōf. 183. in casu. Bald. in conf. 195. laudare. vol. 2. Charian.

Pax semel aliquib. inita, non ideo statim rupta censetur, quod causa aliqua de nouo superuenerit. commune aiunt, idē in induciis procedere affirmantes Alex. in l. qui insulam. ff. de verbo. obligat. Pet. de Benint. decis. 65. Viuius lib. 1. opin. 223. E. Suarez. & Bonacoss.

Promittens aliquem non offendere, pace facta, non dicitur pax rupta, ex offensione ob nouam causam, vt quia quis vtravit, verbisq; conuitium alicui fecerit, vt est communis opi. de qua Nonius conf. 96. nu. 15. & in dubio ex noua causa præsumitur offensio. vt ibi num. 16. Et si quis promittit, quod alius eum non offendet. cum sit facti alieni promissio, excusatur, si fecit diligentiam pro viribus, ne ille talis offenderetur. vt ibi. Bonacoss.

Pax non dicitur rupta ex noua causa superueniente, vt est communis opi. de qua Portius conf. 71. nu. 1. 5. & seq. Ceph. conf. 35. Benintendius deci. Bono. 65. nu. 2. Suarez. ver. pax nu. 62. idem in iudiciis. nu. 63. D. Hier. à Monte in suis quæstionib. q. 6. nu. 4. secus in treuga, quia noua causa allegari non potest, vt est communis opi. de qua ibi. nu. 6. & ibi communiorē dicit. nu. 14. Limita vt ibi per eum. nu. seq. Nonius conf. 110. nu. 8. com. dicit. Corn. conf. 284. in 4. vol. Bonacoss.

Pax non dicitur rumpi ex noua causa superueniente: & sic pax ipsa ex noua occasione, seu rixa rupta nō censetur. l. si. qui seruum. ff. de verb. obl. vbi Doct. notant. Bart. quoque Ange. & Alex. col. 1. & seq. in l. si. qui insulam. ff. de verb. obl. Bal. in c. 1. in prin. de pac. tenen. Illustrissimus D. Card. Alba. in lucubratio. ad Bar. in l. 1. §. cum arietes. num. 3. ff. si quadr. pauper. fec. dic. Roma. Alex. & ceteri. in l. semel mora. ff. solut. matr. Roma. conf. 258. in casu proposito dicendum est. nu. 1. & seq. Anto. & Imol. in c. cum inter P. de renun. Abb. & Felyn. in c. 1. ext. de treug. & pace. Paris. conf. 164. & seq. vol. 4. Nicolaus Moronus in tract. de fide. treug. & pace. in 2. part. q. 9. nu. 2. & istorum sententiā deducit esse communem Alex. in d. l. si. qui insulam. col. 1. & seq. Roma. conf. 183. in casu proposito dicendum est. sub nu. 1. & ibi D. Horat. Mandos. in addi. in litera A. & Petrus de Benintendis decis. 65. nu. 2.

Secus vero in treuga, quæ quippè ex noua causa rumpi videtur. secundum Vincentium. & Fely. col. 2. in d. c. 1. de treug. & pac. Ioan. And. in addi. Specul. in rub. de treug. & pac. circa fin. Archid. in c. hi qui. 24. q. 3. Ias. cum aliis signatis per eum in d. l. qui seruum. col. 2. & istam opinionem inquit de consuetudine obseruari Imol. in d. l. qui seruum. cum aliis congestis per Petrum de Benintendis in d. decis. 65. nu. 3. & communem esse constat ex assertione Alex. in d. l. qui insulam. nu. 4. & de iure scribit procedere Ias. conf. 70. nu. 5. vol. 2.

Sed pro parte contraria, videlicet, quod ex noua causa treuga rupta non dicatur, sicut pax ipsa, consuluat Corne. conf. 175. & seq. vol. 1. & Rota Bononiensis per plures rationes, & auctoritates ita determinauit, teste Petro de Benintendis. in d. decis. 65. num. 4. cum aliis seq. & in effectu hæc vltima opinio, quod treuga ex noua causa non rumpatur, verior est, attestante August. Bero. conf. 200. viso toto processu causæ. num. 10. volum. 3. & magis communis secundum Nicolauum Moronum in tract. de treug. & pace. part. 2. q. 12. num. 1. cum aliis seq. vbi eam tuetur, affirmatq; ita iudicem impune, & absque syndicatus timore posse iudicare, ac refert alios cōplures eiusdem sententiæ.

Item pax ipsa minimè rumperetur, etiam si noua causa iniusta foret: secundum Bald. conf. 57. laudare. vol. 1. Ias. in l. qui seruum. col. 2. ff. de verb. obl. Soc. iun. conf. 103. num. 10. vol. 3. Gratum. cōf. 114. vol. 2. D. Aduocatos curiales prouinciæ Marchiæ. conf. 150. nu. 55. & seq. posito inter consilia criminalia diuersorum in 1. tom. in fol. Bero. conf. 85. nu. 14. vol. 3. Alex. conf. 19. viso processu causæ vertentis inter procuratorem cameræ. nu. 2. vol. 1. & Rom. in d. conf. 183. vbi etiam sub num. 2. concludit, quod causa in dubio præsumitur noua ad effectum ne pax dicatur rupta. & Bero. conf. 198. nu. 1. & 14. vol. 3. Paris. conf. 165. pacem. nu. 4. vol. 4. & Ias. in l. qui seruum. in 2. not. ff. de verb. obl. Albanus in d. §. cum arietes. nu. 3. Bald. in l. si prædium. C. de adila. Cotta in memoriali. in ver. Offensio. & Moronus cū aliis Doc. Aggregatis per eum in tract. de fide. treug. & pace. in 2. par. q. 44. nu. 1. cum aliis seq.

Sed Rota Romana hanc doctrinā cum grano salis declarauit procedere, teste D. Horatio Mandosio in addi. Romani in d. conf. 183. sub litera F. dummodò constaret de noua causa: aliās in dubio ex veteri causa delictū patratum præsumeretur.

Et eandem doctrinam declarauit etiam Nicolaus Moronus in tract. de fide. treug. & pace. in 2. part. q. 44. num. 9. non habere locum in his, quæ forent de se mala, & de genere prohibitorum:

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 124

hibitorum: tunc enim noua causa nullatenus præsumeretur, nec excusaret sed dolum argueret.

Et propterea è diuerticulo in viam redeundo, ego consului in facti contingentia, quòd ille, qui verberauit aliquem pro expulsionem suorum bouum non rumpat pacem: licet causa videat friuola, & iusta, motus præcipue ex præfato cõf. Alex. 19.

Item pax etiam per adulterium commissum in filiam, seu vxorem eius cum quo pax ipsa inita reperitur, aut per furtum bonorum eiusdem non dicitur fracta, vel rupta: cum hæc potius explendæ libidinis, & luxuriæ, & lucri captandi causa fieri videantur, quàm occasione vindicandi, & retractandi inimicitia iam sopitam, secundum Bar. in l. verum fide furtis. Rom. conf. 258 in casu proposito dicendum est. nu. 3. Corn. conf. 51. nu. 3. vol. 1. Alex. conf. 113. nu. 3. vol. 2. Ang. in tract. maleficiorum. in vers. *Che m'hai adulterata la mia donna.* vers. Quid autem si pax. Marfil. conf. 2. num. 4. Nicolaum Moronum. in d. tract. de fide. treug. & pace. in 2. par. quæst. 34. nu. 7. & seq. August. Beroum conf. 185. nu. 13. & 35. vol. 3. & consultus hodie 11. Mēsis Ianuarij 1574. ita de facto respondi super prætenso adulterio patrato per quendam de oppido Tornēpartis comitatus Aquilæ, cum vxore sui recõciliati inimici. prout ita consuluit etiam Rom. in d. conf. 183. sub nu. 1. vbi diligētissimus, & cautus D. Horatius Mandosius in addi. in litera B. aduertit istam esse magis communem opinionem. & D. Aduocati curiales prouinciæ Marchiæ in d. conf. 150. nu. 46.

Sed idem Horat. Mandos. vbi supra eam limitat post Gozad. conf. 31. nu. 14. non procedere vbiq; aliquo vestigio, signo, seu coniectura colligi posset adulterium ipsum, vel furtum commissum esse non animo explendæ luxuriæ, aut lucri proposito, sed principaliter offendendi, vindicandi; occasione: tunc quippe pax rupta omnino censeretur.

Et limitat quoque eandem communem sententiam Nicolaus Moronus in d. q. 34. 2. partis. num. 13. & seq. non habere locum, vbi pax sequuta foret à principio ex actibus lasciuis, libidinosis, & impudicis, & ita refert respondisse in facti contingentia. Vinus opin. 566.

Pax in dubio censetur rupta ex noua causa, non ex veteri, vt est communis opin. D. Octauia. Vulpellus de pace. q. 47. nu. 1. Benintendius decis. Bono. 65. nu. 2. com. opi. dicit. Paris. conf. 165. in 4. vol. Corn. conf. 51. in 1. vol. Moronus de fide, treug. & pace. q. 112. & q. seq. Limita, vt per ipsum Moro. q. 117. & sequen. & quæ sit noua causa? Moro. ibi. q. 122. Idem.

Causa noua iniuriæ in treuga facta allegari non potest ex consuetudine, vt est communis opinio. D. Hieron. à Monte in suis quæstionibus. quæst. 25. nume. 3. & q. 27. numero 3. & seq. Bonacoss.

Pax dicitur rupta pro offensione filij, vt est communis opi. de qua Moronus de fide, treuga, & pace. q. 145. numero quinto. Bonacoss.

Pax si est facta, seu inita cum Sempronio, & occurrat, q. Sempronius banniat, & pendente banno à Titio interficitur; Titius offendens non incidit in pœnam pacis ruptæ, vt est communis opin. de qua Nouellus in præct. crim. vbi de pace agit. num. 52. plura Marf. sing. 338. Ias. in l. qui seruum. nu. 2. & 5. de verb. oblig. Bonac.

Pacem habere sufficit à maiori parte, vt est communis opi. de qua D. m. Ale. in cõf. 134. nu. 2. li. 2. Bonac.

Pax non dicitur rupta ex stupro, vel furto, & non violatur cautio de non offendendo. D. Octauia. Vulpellus de pace. q. 43. n. 3. com. dicit. vide Marf. sing. 503. Moro. de fide, treuga & pace. quæst. 125. & sequē. Et si promittis me non offendere in pace, sub certa pœna, talis promissio refertur, ac restringitur ad casum offendendi ratione inimicitie præsentis vel præteritæ, non autem si ex post facto inimicitia surgat ex noua causa. Abb. in c. cū inter. nu. 10. de renunciatio. Rom. conf. 184. & est com. opin. vt inquit Parisius cõf. 164. nu. 24. in 4. vol. & cõf. 165. nu. 26. eod. vol. Ruin. conf. 46. nu. 8. in 1. vol. Bald. in ca. 1. in prin. nu. 2. de pace tenen. Moder. in tractatibus de pace. Causa autē idonea ad excusandū aliquem à pœna pacis ruptæ est illa, si fuerit percussus animal eius, cū quo pax inita fuit. Alex. conf. 19. col. 1. lib. 1. Thobias Nonius conf. 152. nu. 23. inter cõf. crim. Tom. 1. Et vbi offensio esset grauis, & cū sanguine, tunc dicitur pax fracta, nec est distinguendum, An ex noua causa, vel vetere intercessa. Cataldi. de Boncompagnis inter cõf. crim. conf. 54. Bal. in c. 1. de pace tenē. in prin. Cor. conf. 51. litera B. in 1. vol. Illa autē dicitur grauis, & atrox offensio, quæ est illata in personam filij, vt ibi dicit Cataldi. nu. 10. Et pax etiam dicitur rupta, si quis nondum natus tempore pacis inite quid nouitatis faciat parti, si fuit facta reciproca pax inter inimicos etiam pro adherentib. Riminaldus nouissimus in cõf. 101. per totum. & vide in cõf. 103. Pacem autem frā

gere non dicitur, qui facta per aliquos promissione de nō offendendo, prout fit, quando cōtrahitur pax, vel præstatur cautio de non offendendo, si vnus eorum alterum offendat, & sic frangit pacem, potest alter impunē illum offendere. vt est cōmunis opin. Clar. q. 47. ver. sed quoniā. Et idē si est facta treuga, & vnus eam frangat, quia licet quoque alteri impunē non obseruare treugam. Et ita seruari vidit Clar. vt ibi dicit versic. sed hic. Si autem inter aliquos fuerit rixa, seu inimicitia, & fuerit facta promissio de non offendendo sub aliqua pœna, & ex post ex noua causa, siue rixa superueniente vnus eorum alterū offendat, non censetur commissā pœna, vt est communis opin. Clar. ibi vers. quæro nunc. Quod intelligit, si apparet de noua causa verisimili: vel si ille, qui offendit, nō dedit causam, vel occasionem secundæ rixæ, vel illam quoquo modo procurauit, seu affectauit. Sed si non apparet quis fuerit primus, nemo punitur, si pœna parti applicetur, secus si fisco. Clar. versic. sed hic quæro. Et si fratrem eius cum quo fecit pacem, offenderit, non punitur de pace rupta, nisi absque causa fecerit, vel nulla præcedente inimicitia cum eo, communis est opinio. Clar. ibi ver. quæro etiam. idem si adulteraret vxorem illius, cū quo fecit pacem, non intelligitur pax rupta, quia potius causa libidinis hoc fecit: nisi ita turpis, & vetula adeo esset, quòd præsumeretur potius id fecisse in despectum mariti. Clar. ibi. versic. sed quid. Bonac.

Pacem duo inimici inter se fecerant, adiecta fuit pœna contrafacienti, si vterque contrauenerit, nunquid alter contra alterum ad pœnam agere possit. Distingunt doct. si nesciretur quis primò fregisset pacem, quia fortè eodem momento alter alterum læserat, tunc alter non pōt contra alterū agere.

Si autem cōstaret quis primò contrauenerisset, tunc primus non potest agere contra secundum, sed secundus bene potest agere contra primum. Bar. in l. cum pater. §. libertis. nu. 7. ff. de leg. 2. Bart. in l. 1. §. cum arietes. nu. 2. ff. si quadru. pauper. fecisset. Pau. de Ca. in l. semel mora ff. sol. ma. Pan. in c. bonæ memorię. 1. vers. & facit ad quæst. nu. 3. ext. de elect. & in c. 1. nu. 3. vers. ultra doct. Fel. nu. 5. dicens hoc communiter teneri. ext. de treug. & pac. & in c. quemadmodum. §. illud autem. nu. 3. in 3. notab. ext. de iureiu. Alex. de Imo. in cõf. 115. nu. 7. inquit hanc veram & magis com. conclusionē doc. esse. in 4. lib. conf. Lud. Rom. in cõf. 155. nu. 7. vers. vltimo dū quæritur. in cõf. 183. nu. 1. & in cõf. 258. Alex. de Imo. Ias. nu. 7. ver. vltimò facit. & Dec. nu. 10. vers. vltimò inducitur. aiens istam esse com. opi. in l. cum proponas. 2. de pac. Licet alij, & Alex. de Imo. cōtrariā sententiā amplectatur. Alex. in d. l. semel mora. nu. 3. Frācis. Curt. in suis additio. ad lect. Alex. in d. l. cum proponas. in verbo, a primo offendente. litera B. Quam conclusionē doc. latius explicarūt. in l. si seruum. §. sequitur. ff. de verb. oblig. Nico. Boer. in suis decis. q. 237. Io. Cæphal. in cõf. 37. in lib. 1. cõf. & nouissimē. Iul. Clar. in 5. lib. sen. recep. q. 47. Kirchouius.

De famosis libellis.

C A P V T XIII.

Libelli famosi auctor in alterius infamiam, contra veritatem punitur pœna capitis. Clar. q. 68. verbo libelli. idem est in eo, qui legit, & statim non lacerauit. Sed Clarus dicit, quod nunquam vidit propter libellum famosum aliquem mori, sed puniri extra ordinem, puta pœna fustigationis, iectum funis, vel ad triremes. vide Beluifum in præct. titu. de iniuriis. Bonacoss.

Pœna capitalis infligitur pro famoso libello, vt est com. opi. Burfat. conf. 20. nu. 55. Bonacoss.

Libellum famosum legens, & non statim lacerans punitur eadem pœna quā fabricator, ita cōmuni consensu tenere DD. ait Plaza in lib. 1. delict. cap. 3. nu. 2. Clar. d. li. 5. §. fin. q. 68. vers. libelli. P. Fich.

Libellū famosū lacerās punitur, vt eius scriptor puniretur, vt est com. opi. Suarez verbo libello. nu. 16. Bonacoss.

Pœna capitalis famosi libelli porrigit ad edētes, scribētes, & retinētes illos, vt est com. opi. Burfat. conf. 94. nu. 1. Bonac.

De iniuriis Miscellanea.

C A P V T XIII.

Inimicitia capitalis oritur ex iniuriis verbalibus. Bal. in c. veniens. de iniur. quem refert Ias. in l. procuratoribus. C. de procurator. Vezinus. Iniuriam facit qui obijcit crimen siue in genere, siue in specie. Com. opin. Tom. iij. Q 4

Com. V.I. Opin.

cie. communis est opin. per Doct. in l. 3. ff. de lib. & posthum. Pasethus consi. 183. Bonac.

Quid si dicam vni, tu falsum dicis, an per ista verba inferatur iniuria? Alex. in l. de tutela. C. de in integ. resti. mino dicit quod non. Addo Felyn. in cap. cum dilecti. in 4. col. ext. de accus. & las. in l. Turpia. ff. de lega. 1. Alex. in l. quid sit falsum. ff. de fal. Bellac.

Verba, tu dicis falsum, non inducunt iniuriam ei cui dicuntur. las. l. & si pepercerit. num. 6. ff. de liber. & posthum. Salic. l. de tutela. C. de in integ. resti. minor. Vezinus.

Iniuria potest inferri cadaueri, & defuncto. Ang. in §. 1. in sti. qui manu. non pos. Bellac.

Iniuria potest inferri etiam facien. bonum, Bal. l. si seruus. §. & si puerum. ff. ad l. Aquil. Bellac.

In parente vsque ad septimum gradum non præsuntur animus iniuriandi. gl. in l. vestem. ff. de iniur. & in l. 1. C. de fca.

Quod verum intellige, præterquam in atrocioribus per tit. ff. & C. ad l. Pomp. de parricid. Bellac.

Iniuriarum etiam non atrocium damnatio infamiam irrogat. commune testificantur Fel. in c. cum te. nu. 9. de re iud. Corset. de minimis. in 2. par. num. 26. Iul. Clar. d. §. iniuria. ver. item condemnatus. limita vt per eundem. Clar. §. fi. q. 72. ver. damnatus. Quin si quis iniuriarum damnatus, pecuniam, in qua eam ob causam mulctatus est, applenè soluere nequierit, luet in corpore, ac bonis cedere non poterit. cōmune inquit Gomes. in §. pœnales. num. 38. Instit. de actio. Viuius lib. 1. opi. 33. E. Suarez, & Bonacosi. & P. Fich.

Vxori facta iniuria, eiusdem viro facta censetur. commune pronunciant Placa lib. 1. delict. cap. 6. nu. 25. Iul. Clar. in prac. §. iniuria. vers. item iniuria. E. Suarez.

Iniuria tanto dicitur atrocior, quanto coram pluribus facta est. Panor. in d. cap. 1. Bellacomb.

Furtum an sit iniuria. Iac. de Aren. dicit quod sic. per l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica. Vezinus.

Iniuria non quolibet, sed grauis inducit priuationem legati vel hereditatis. l. 3. ff. de adimen. lega. secundum Imol. in c. Raynut. de testam. & ita communiter teneri refert Bened. Capra in tract. substitu. post reg. posito, specie secunda. nu. 134.

Volenti non fit iniuria. l. quamuis. ff. de in ius voc. l. cum donationis. & ibi las. C. de transa.

Distingue, quod aut percutit grauitè, & cum sanguinis effusione volentem percuti, & punitur. Aut percutit leuiter cū alapa & huiusmodi, & tunc non punitur: quia hoc casu volenti non fit iniuria. ita Bart. not. in l. 1. §. vsque adeò. ff. de iniur. Vezinus.

Promittens stare definitioni offensi circa æstimationem iniuriæ eidem illata, tunc erit locus arbit. boni viri, nec præcisè mandabitur exequutioni quod offenso visum fuerit. secund. Alexandr. post Accur. in l. 1. ff. solut. matr. Gerar. in sing. 6. Abba. & Fely. in c. contingit. de sent. excom. idem Abb. in c. Quin tauallis. de iureiur. Ita est communis opin. quam sequuntur. Lanfr. in tract. de arbit. Bapt. de S. Blas. q. 24. de arbitris. & in specie quò ad æstimationem dampnorum expensarum, & interesse, hoc idem tenet Affl. decis. 91. nu. 10. F. Viuius. libr. opinionum 256.

Offensa dicitur quicquid animum alicuius ad iracundiam prouocat. quod intellige largè. propriè autem, vbi ageretur de pœna imponenda propter offensam, intelligitur de ea quæ pœnam meretur. Bartol. Alex. & las. in l. cum te. C. de inoffic. testam. Vezinus.

Offensa dicitur, si fiat iniuria verbalis. Barb. in 4. vol. cōf. 11. in 7. col. Alb. in 2. par. quæf. 173. Lud. Rom. consi. 183. circa fin. Idem.

Et quæ dicatur offensa personalis, & quæ realis. Barba. in d. consi. 11. in 8. col.

Dicit Alb. in 4. par. q. 111. q. app. offensa intelligit de personali, non de reali. Idem.

Offensio facta in honorem tuendum noua causa dicitur, vt est communis opinio, de qua Moronus in tract. de fide, treuga, & pace q. 318. nu. 2. & seq. Bonacosi.

Offensus pro promissione de non offendendo, ex noua iniuria, repercutere præsuntur, vt est com. opi. de qua. do. Vulpellus de pace. q. 103. nu. 2. Bonacosi.

Offensa non solum personæ, sed etiam in personam dicitur facta cum sunt tactæ res psonæ adherentes, cōcurrēte animo offendendi personam ipsam, vt est communis opinio, de qua do. Hieron. Gabriel. consi. 171. nu. 3. Et ideo offensa in psonam non dicitur, si nō sunt tactæ res, vel personæ, quia actus necessarius est saltem rerum personæ adherentium, vt concludunt omnes ibi. Vnde si quis promittit non offendere, neque offendit facere facto tantum, & in personā, si quis discarnit Archo-

De maleficiis

busum in ipsum, tentans eum offendere, nec tetigit personam vel vestes, neque villo modo percussit, non potest puniri pœna ordinaria, nec habet locum pœna conuentionalis, vt ibi. Et quæ dicatur offensa grauis, & quæ leuis ponit Socin. in cap. officij. num. 59. & seq. de sententia excomunicationis. Et quæ dicatur iniuria atrox, enormis, seu grauis, ibi. num. 66. Et si capilli offenderentur, esset grauis offensa in locis. in quibus iuuenes nutriunt comam, vt Ferraria. vt dicit ibi Soc. Bonac.

DE LUDO PROHIBITO, VEL permissio, & de Duello.

TITVLVS VIII.

Ludus habetur pro delicto, & est de iure prohibitus, & quatenus: possuntq; filij reperere perditam per patrem in ludo, vsque ad legitimam.

CAPVT I.

Vdum inter alia crimina, ac delicta cōnumerat text. & Bar. in §. illud verò. in proemio digestorum. Rolan. à Valle consi. 63. visa inquisitione. nu. 19. vol. 2. Paris de Puteo in tracta. Syndic. in verb. Inquisitio. & Gramm. de c. 11. nu. 6. & quemadmodum ludus dicitur delictum, ita etiam & lata culpa: ita Bal. in authen. ex testamento. col. pen. C. de coll.

Et hinc est, quod lusori, sicut prodigo, & furioso potest interdici administratio bonorum: ita Bart. in lea lege. C. de cōdit. ob caus. & Bal. in authent. quod locum. in fin. C. de collat. vbi firmat, quod ludens præsuntur dilapidare bona, & male vti substantia sua: & istam opinionem prorumpit verissimam esse, Ripa in lis cui bonis. num. 21. & seq. ff. de verb. obli. in nesciente ludi artem, non autem in perito lusore.

Et qui ludi hodie liciti, permissique sint legibus secularib. & itidem, qui prohibiti reperiantur, & quibus pœnis ludentes puniantur. constat in l. 1. ff. de aleæ lusu, & alea. & in auth. alearum vsus. C. de relig. & sumpt. fun. & in c. inter dilectos. de exces. prælat. ibi gl. & Abb. nu. 8. & ipsemer in c. clerici. il. 2. de vita, & honesta. clericis. & glo. in l. 1. C. de specta. lib. 11. & in c. cum decorem. de vita & honesta. cleric. & ponit omnes ferè ludos apertissimè tam licitos, quam prohibitos, ac eorum pœnas, Marc. Ant. Blancus in pract. crim. in rub. seu tit. ludo etiā committitur homicidium. num. 1. cum aliis seq. & Frater Guilielmus Pepin. in sermonibus de destructione Ninia, in sermone 18. col. 1. cum aliis seq.

Et ludus nihil aliud est, nisi fames iniquitatis, & cupiditatis, domestica prædatio, vsuraria iabes, mendaciorum, atque nugarum sedula mater, fons diuinæ negationis, crudelis blasphemiarum pater, corruptio populorum, scandalum proximorum, pernicax inobedientiarum filius, amissio temporis, discordiarum, & homicidiorum multorum origo, immane desperationis baratrum, idolotum cultus, inerta segnities, ocij nutrimentum, diffamationis titulus, atque multarum stulticiarum ludibrium singulare: vt ita, & his formalibus verbis definit S. Bernardinus noster in suis sermonibus de Euangelio aeterno sermo. 16. art. 3. c. 2. circa medium, & Maria Socin. in consil. 16. circa. vers. est enim ludus vol. 1.

In Regno verò Neap. ludentes assidue taxillis, & aleis inter personas infames habentur, & a testimonio repelluntur, & ad aliquod officium publicum minimè admittuntur: vt in constitutione, Mores dissolute viuentium.

Vbi And. de Iser. dicit q. Doctor. ludentes ad taxillos, sunt infames, quæ constitutio maxime fuit cōdita ob aduocatos, & Doct. qui propterea ab eorum officijs amouentur: & idem profusius probat, & firmat Sanct. Anton. Archiepiscopus Florentinus in 2. part. suæ summæ. tit. 1. cap. 23. de turpi lucro. §. 6. Nam turpis vita agitur propter ludum: secundum Hostien. in tit. de exces. prælat.

Imò in Regno ipso officiales, & iudices omnes, vt primum eorum officium assumant in locis destinatis emittunt banna, ac proclama, vt ludere nullus audeat ad taxillos, seu ad alium ludum sub determinata pœna cum hoc in republica christiana sit maxima perniciēs.

Et tunc vigore dictæ admonitionis publice factæ, eadem pœna puniuntur insipientes ludere, seu commorantes cum ludentibus, sicuti ludentes ipsi: vt voluit Bald. per illum text. in authen. interdiciamus. in princ. C. de episcop. & cleri. & Frater

ter Ioannes conciuus meus Theologus maximæ autoritatis, in sermonibus quadragesimalibus. in sermo. 5. de ludo. q. 2. col. 2. quem sequitur Bertach. in suo reper. in ver. Iurans. col. 1. Et licet Marf. singul. 552. sapias in ciuitate nostra non ausus fuerit hoc firmare, nihilominus ipse opinionem Bald. tanquã verissimam amplector.

Quam ampliã idem Frater Ioannes, vbi supra, & Frater Gabriel Barletta in sermonibus quadragesimalibus in feria secunda hebdomadæ quartæ, de ludis fortunæ. col. 10. fol. paruo 100 & sequenti, vt isti inspectores, si esset causa ludi, vel haberent ibi aliquam inordinatam affectionem, mortaliter peccarent.

Sed super hoc distinguit, & optimè quidem Frater Guil. Pepin. in opusculo suo super Confiteor. in 2. tract. 3. partis c. 6. de manu lusoria in litera. G. q. aut tales præstant causam ludo, siue inducendo, siue pecunias mutuãdo, siue aliis modis, & tunc peccarent mortaliter. Aut non præstant causam: & tunc tantum venialiter peccare viderentur.

Ideoq; ipsi officiales, qui prohibere possent, ne ludi prohibiti fierent in ciuitate, & non prohiberent, vtq; & absq; dubio tenerentur ad restitutionem perditæ in illo ludo a tempore, quo prohibere potuissent, & hoc agere neglexissent: vt voluit Paris de Puteo in trac. de ludo. nu. 41. & seq.

Et in Regno efficiuntur infames non solum ludentes, sed tenentes etiam aleas, & taxillos, & aliis accommodantes ad ludendum: vt habetur in dicta constitutione, Mores dissolute viuendum.

Imò tam isti, quàm factores, aut venditores alearum, taxilorum, & similium instrumentorum peccant mortaliter: secundum S. Antonium in d. 2. par. suæ Summæ titu. 1. cap. 33. §. 8. & Fratrem Guiliel. Pepin. in dicto cap. 6. de manu lusoria. in litera, I.

Sed omiſſis his, descendo in præsentiarum ad vtiliora, frequentioraq; in practica, & pono hic, quod quæſita ex ludo in foro poli, & conscientia necessario non sunt restituenda ante iudicis condemnationem: secundum Thomam de Aquino in secunda secundæ quæſtio. 32. articulo septimo ad secundum, & ibi Caietanum: Ioannem Maïo. in 4. sententiarum distinct. 15. q. 13. & Palludanum ibi. q. 3. artic. 5. Gloss. in pragmat. sanct. tit. de spectaculis. in ver. Ludibria. Adrian. in 4. sententiarum tract. in c. quia in superioribus de restit. Ioã. Medinam de restit. q. 22. Guiliel. Pepin. in d. sermone 18. col. 17. & Canonistæ admittunt hoc omnes communiter. in c. pen. de vita & honest. cler. & sic opinio ista approbatur communiter a Theologis, & Canonistis.

Imò consuetudine, quamuis ludus licitus fieri nequeat propter blasphemias, fraudes, & tot mala, & inconuenientia, quæ ex eo oriuntur, tamen consuetudo ista excusare potest victores ad restituendum bona ludo quæſita: & per consequens, vt non teneantur ad restitutionem faciendam prædictorum, nec ad soluendum poenam in l. statutam occasione ludi: secundum Thomam de Aquino in dicto articulo septimo. Card. & Imo. in cap. clerici. de vita, & honest. cleric. Caccia. in tractatu de ludo. q. 17. & Paridem de Puteo. in tractatu de ludo. num. 33. & 49. & Socin. iunior consilio 68. nume. 103. volum. 2. & Guili. Pepin. in d. opusculo super Confiteor. in 2. tracta. 3. partis cap. 6. de manu lusoria sub littera E. quorum opinionem asserit esse communem Barbarius consilio 65. illud in medium. lib. 4. Adrian. in dicto capit. quia in superioribus. col. 2. & Rochus Curt. in capitulo finali. de consuet. in 1. sectio. in titu. seu rubr. incip. & stante doctrina. nu. 15. & seq. fol. 22.

Et hæc cautè intelligi debent, vt victores non teneantur quasi a ex ludo in animæ iudicio restituere, vbi in eo cessaret omnis dolus, & fraus: quod fatentur Thom. de Aquino, omnes præallegati doctores. Vnde non cessante fraude, sed potius interueniente, & concurrente in ludo: eo casu quippe in foro animæ absque iudicis condemnatione debet fieri restitutio omnium lucratorum, mediante dicta fraude secundum præcitatos omnes Doctores, vno ore, & ista est communis, teste Paris de Puteo in dicto tractatu de ludo. numero 27.

Caterum ob temporis iacturam maximam frustra factam, & ob peccatum mortale commissum in ludo ipso, & alia inconuenientia ex eo exorta: admoneo victores omnes, vt pecuniam ludo quæſitam, pauperibus erogare debeant. Nam secundum communem opinionem omnium doctorum citatã per Rochum Curt. in dicto capitulo finali. animæ tutius foret pecuniam ipsam elargiri inter pauperes. Et hoc suadet quoque pro animæ salute exequendum fore Imo. in dicta c. clerici. Stephanus Co. l. 2. in tractatu de ludo. in quarto arti-

culo principali. nume. 5. Guiliel. Pepin. in dicto capitulo. sexto. de manu lusoria. sub littera E. circa finem in dicto sermone 18. col. 17. & sequenti. vbi licet mentionem faciat de comuni hodierna obseruantia, quod lusores cogendi aliter non sunt ad erogandum pauperibus ea, quæ in ludo vicerint: nihilominus suadet lusoribus ipsis, vt illud, quod remanet de lucro ultra perditæ in eo erogare debeant pauperibus, seu piis locis.

Sed omnia præmissa interpretantur non procedere, vbi quis ob nimiam lucri cupiditatem adduxerit, seu attaxerit vehementibus precibus, & opprobriis Sempronium, eo inuito, ac penitus retinente ad ludum: tunc in foro conscientia, iste quæſita ex ludo tenetur restituere, secundum S. Thomam de Aquino in 2. 2. q. 32. artic. octauo. quem omnes communiter sequuntur, & præsertim Caietanus in dicto articulo. Guili. Pepin. in dicto sermone 18. col. 18. Canonistæ frequentissimo omnium consensu in dicto capitulo clerici. Alciat. in libro pargeron. cap. 16. Frater Ioannes in dicto sermone quinto col. 1. & Discipulus in sermone duodecimo. Annuncio vobis gaudium magnum. in litera L. circa finem. quibus in locis isti duo Theologi firmant etiam quod ista attractio etiam largè intelligenda est, videlicet quocunque modo quis adduxerit aliquem ad ludendum secum verbis, vel re, siue in principio ludi, seu in medio, quãdo ille vellet desistere, & amplius non ludere.

Et hoc non mirum est, quia nec valeret pactum, de non recedendo a ludo, nisi perditæ certa quantitate denariorum, vel vt alter ludentium non posset ad libitum recedere & dicere, vt Doct. dñt. *tutto a quel gioco*. l. 2. ff. de aleat. Glo. Ang. Paulus de Cast. & alij in l. iur. gentium. §. prætor. ff. de pact. & Saly. in d. l. alearum.

Et licet verum, & indubitatum sit, quod trahens alium ad ludendum, teneatur lucrata in ipso ludo restituere perditæ, nihilominus si tunc ille, qui prouocatus, seu tractus sit ad ludendum lucraretur, vtique ad restitutionem non teneretur: vt de terminant aliqui ex relatis Theologis: & ita concludit etiam distinguendo Guid. Pap. q. 581. nu. 2. ex intentione Innocentij, relati ibi per eum.

Interpretanturq; similiter omnia hæc non habere locũ, vbi cunque ludentes, qui pecuniam amiserunt, non habebant administrationem liberam rerum in ludo appositarũ: quemadmodum est seruus, filiusfamilias, monachus, furiosus, prodigus & intitor, & alij his similes: tunc lucratio, seu acquisitio hæc facta est ipso iure nulla, & qui vicit, velit, nolit, tenetur restituere lucrata, non tamen lusori peridenti, sed Domino, Patri, Ecclesiæ, vel administratori: secundum Gloss. & Doctores omnes in dicto capitulo clerici, & Theologos omnes in locis præcitatis, Guiliel. Pepin. in dicto sermone 18. col. 15. vbi hoc limitat. Ioan. And. & Innoc. in capitulo quia pleriq; de immun. Eccle. Caccia. lupum in dicto tract. de ludo. quæſt. 10. nu. 43. & Pari. de Puteo in eodem tract. de ludo. nume. 26. cum tribus sequen. & Bolognetum in l. singularia. nu. 46. ff. de cer. pet.

Quia ludens cum talibus, lucransque pecuniam aliquam scienter, quæ erat patris, vel domini committit furtum, teneturque poena furti, tanquam accipiens pecuniam alienam. argu. l. seruus cuiusdam. vbi tex. no. secundum Bal. in Rubr. C. de cond. ob turp. causam. aliàs posset conueniri ciuilitè duntaxat, vt per Ang. ibi. & Alciat. in trac. de præsum. reg. 3. præsum. 29. nu. 6. vbi rationabiliter firmat etiam, quod in dubio præsumeretur sciuisse hoc. Viuius opi. 468.

Ludos omnes, præterquam ludum propriæ virtutis, imperator propter blasphemias reprobauit, & penitus inhiuit, in authent. alearum vsus. C. de relig. & sumpt. fune. dicens, quod multis lachrymis prodiit, quod declaratum extitit. per Host. in sum. de excess. prælat. & Doct. in capitulo clerici. de vita & honest. clerici. & Ioan. Bernard. Diaz. in pract. crimin. tit. aleatorum. cap. 63. & Gramma. decis. 11. nume. 7. nam aliqui perditis substantijs desperati veneno se occidebant, aliqui laqueo se suspendebant, & aliqui proprio chirographo diabolo se viui dederunt, & nonnullos homines ob blasphemiam terra absorbuit, & fulgure perierunt, secundum canonistas ibi, & in c. inter directos. de excess. prælator. & denique in dicta summa Host. lusores appellat paganos propter canonis transgressionem, imò lusores ob substantiam eorum in ludo perditam imagines Dei, & sanctorum percutiunt, & enenit miraculum hoc in ciuitate Aquilæ, annis superioribus, quod lusor quidam amissa in ludo quadam pecuniarum quantitate, vt desperatus percussit cum mucrone imaginem sacratissimæ Virginis in quadam ecclesia extra dictæ ciuitatis mœnia positã, & ex illa percussione, seu vulnere profluxit statim miraculosè maxima

Com. V.l. Opin.

maxima sanguinis effusio, quemadmodum profluxit aqua de fonte vino, & percussor iste vix egressus ecclesiam praedictam repentina, ac impronisa morte praeventus cecidit in terram, & obiit. & sic intemerata virgo solum Deum habuit ultorem, & hodie similiter in dicta ecclesia, quae nuncupatur S. Maria pontis Rodij, apparent euentissima signa sanguinis & percussoris praedictae. & isti tales percussores imaginis Dei, & sanctorum capitaliter sunt puniendi, ut late probat Ange. in l. ex senatu. ff. de fidei. Marf. in sua practica. crimi. §. & quia. nu. 25. & Paris de Puteo in tract. de ludo. nu. 61. & seq. ubi refert se ita alias consuluisse, ac fuisse decisum, in sacro Regio consilio Neapolitano Grilandus in tract. de sortilegiis. q. 11. nu. 18. & seq. ideoque praecauendum est a ludo ab omnibus, tam laicis, quam clericis, nam dicta constitutio authentica. alearum vsus. seruanda est, etiam inter clericos, & personas ecclesiae subiectas, secundum glo. & docto. omnes communiter in d. cap. clerici. ut fatentur Stephanus Costa, in tracta. de ludo. in 3. articulo principali. nu. 8. & Paris de Puteo in tract. de ludo. F. Viuius lib. 2. opin. 164.

Et si ludus regulariter est de iure prohibitus, per tex. in l. alearum vsus. C. de religio. & sump. fun. com. dicit Maluet. de ludo taxillorum. nu. 4. ut illum refert pract. Conrad. nu. 1. in fi. & in facti contingentia consuluit Corn. conf. 101. lib. 2. Et haec conclusio non solum locum habet in illis ludis, in quibus sola fors versatur, sed etiam in his in quibus est mixtura ingenij & fortunae, ut taxillorum, tabularum, & chartarum. hi enim omnes sunt prohibiti, ut attestatur Imo. in c. clerici. secundo. nu. 16. de vita & honest. cleric. per doct. excepto. 10. And. ut refert reg. 86. 34. 47. c. & licet clericis his ludis interdictum sit. possint tamen laici iis uti vsq; ad summam vnius aurei. glo. in l. fin. de aleator. l. alearum vsus. C. de religio. & sump. fun. & ita communiter tenetur. Bened. ibid. nu. 41. ubi solummodo versatur ingenium, talis ludus est permissus, ut ludus scachorum, ut doc. dicere attestatur Rosel. de rosel. inter consi. cri. diuer. consi. 46. nu. 5. lib. 5. Fich. & E. Suarez. in vers. ludus. Abb. in vers. cleric. nu. 4. de vit. & honest. cler. Berrach. de Episcopo. in pen. 1. q. 7. & in hoc neminem dissentire refert Bened. Capr. reg. 96. nu. 3. addens secundum D. Flor. & D. Nic. Imo. in c. clerici secundo, de vita & honest. cler. quod ex eo quis lucratur licite retinere posse. arg. l. fi. C. de religio. & sump. fun. & id similiter communiter ibidem refert, & licet multi teneant, qd talis ludus clericis licitus non sit, idq; propter desiderium & cupiditatem lucrandi & voluntatem proximum spoliandi, blasphemiam, & scandalum. Contraria tamen opinio quam tenuit gl. in §. interdicimus. in auth. de sanctis. episc. & Imo. in c. lator. de homici. & Archi. post Lauren. in c. episcopus. 35. dist. Odofred. Alber. de Rosa. Fulg. d. §. interdicimus. Vincent. Ioan. And. Floria. Imo. & D. Nic. d. c. cleric. verior & communior est, cum non fortunae viribus, sed tantum ingenij acumine ac industria ludus peragitur. Quod verum est nisi dolus alterutrius interuenisset, quia tunc ludus neq; licitus est, nec quod quis per dolum lucratur, retinere potest sed restituere tenetur, iuxta l. 1. ff. de dolo, & l. 1. ff. de crim. stellio. & istud voluit D. Floria. & Imo. in d. c. cleric. & similiter communiter teneri refert ibidem nu. 6. Capra aut nisi ultra aureum lucratus fuisset, quia ad restitutionem eius quod plus lucratur teneretur. l. fi. alias, alearum vsus. C. de religio. & sump. fun. quod verum est, nisi consuetudo in contrarium esset, quae licitum faceret ulterius ludi. quia secundum Bal. Salic. ibidem, derogaretur dict. l. fi. ut possit licite ultra aureum ludi, quod communiter teneri ibid. nu. 13. & 53. ex Ioan. And. Calderi. Pet. de Imo. d. c. cleric. refert idem Bened. quos refert Aug. ad Ang. de malef. in verb. Metitor de mali dadi. nu. 4. Clar. d. lib. 5. §. ludus. in princ. & vers. seq. P. Fichar. E. Suarez ver. ludus adden. tamen ibidem hanc communem vix contra clericos sustineri potest. Et notandum qd ludus scachorum repertus dicitur a Zerte Philosopho, pro correctione Euilmerodach tyranni, qui suos magistratus & sapientes occidere consuevit, & hoc solatio indirecte attractus fuit ad emendationem, ut extat in fasciculo temporis. fol. 15. & in historia mundi. aetate 4. Licet a Palamede in exercitu Graecorum contra Troiam repertum scachorum ludum referat Paris de Put. in tract. de ludo. in princ. num. 5. ad ociandum milites secundum Macrobius Saturnalis primo. Bonac. in vers. ludus.

Filij possunt reuocare perditam per patrem in ludo, vsque ad legitimam. Iaso. in l. si rem. de praescrip. ver. & remissiue in d. §. praetor ait. in 1. colum. Vide tamen Barb. in 3. volum. consil. 65 contractus factus inter ludentes, est nullus. Bonacoss. in vers. ludus.

De maleficiis

Ludentibus mutuans an possit repetere? & num valeat pactum inter coludentes, ne possint a ludo recedere donec alter eorum totum perdidit? acquisitum verò ex ludo reprobo an possit retineri vel sit restituendum?

C A P. II.

Vdenti mutuans non potest repetere, per tex. d. l. alearum vsus. Amodeus de syndicato. nu. 94. tom. 14. Licet practica hodierna, ut est in magis communis opin. Clar. in d. §. ludus. vers. item mutuans. Sed quicquid de iure sit, contrarium seruatur in practica, ut testatur Aug. ad Ang. de malef. in verb. Metitote. nu. 15. & qd talis consuetudo valeat. communem dicit Did. in repe. cap. peccatum. & est obseruanda non solum inter laicos, sed etiam inter clericos, ut magis communiter receptum esse dicit Did. ibid. Cla. lib. 5. sent. §. ludus. vers. item mutuans. quod tamen intellige verum fore, nisi is qui mutuo ludenti dedit, vel ludentium alias receptor sit, vel vna ludat. commune testificantur Caccial. de ludo. q. 8. in princ. & nu. 33. Gram. decis. 40. nu. 3. P. Fich. E. Suarez. & Bonacoss.

Quia lex praesumit dolum interuenisse, & eundem ad restituendum compellit, quemadmodum refert Bened. Capr. reg. 86. num. 72. glo. in l. quod si minor. §. penul. ff. de minoribus, & glo. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt. & ibidem Bart. argum. l. 2. ff. quarum rerum actio non detur. glo. in l. pen. C. eod. titu. & istud voluerunt D. Floria. Inno. D. Nico. in cap. cleric. 2. de vita & honest. cler. & communiter teneri testatur ibid. Bened. Capr. num. 72. secundum Io. And. Imo. Abb. & ceteros canonistas, in d. c. cleric. & opinionem istorum profitetur esse communem Caccialupus in d. tract. de ludo. q. 8. nu. 33. Imo. Abb. & alios in d. c. cleric. & Legistas. in d. l. fin. ff. de aleator. & opinionem hanc dicit approbati communiter a doct. vtriusque censura Caccialupus in d. q. 8. in princ. & sequitur Gram. deci. 40. nu. 3. & seq. Bene tamen potest tertius mutuare vni ludentium. Amodeus in tracta. syndi. num. 94. vide ad superscripta. Troyl. Malui. in tract. de sortibus. in 2. par. num. 18. & Rochum de Curte in tract. de consuetudine. num. 136. & 137. Tomo 1. vide Suarez in verbo, ludus. num. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. & 201. Capr. reg. 86. num. 6. & 42. nu. 86. & num. 73 per illam totam regulam & in tractatibus de ludo. & sibi conceditur actio mutui. sec. glo. & Iacob. Butr. in l. si. ff. de aleator. Ioan. de Imo. Abb. & omnes in c. cleric. de vita & honest. cleric. & ista est communis opinio, secundum Moder. ibi, quam sequitur etiam & citat Paris de Puteo, in tract. de ludo. nu. 18. Caccialup. in eodem tract. de ludo. q. 8. nu. 33. & Stephanus Costa in d. tract. de ludo. in 6. artic. princ. num. 1. & seq. secundum communem opinionem Azonis in summa titu. de religio. & sumptib. fune. Bar. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt. Bald. & Sal. in l. alearum vsus. C. de religio. & sump. fun. D. Floria. in l. 1. C. eo. tit. glo. in l. si. §. si. ff. de aleat. & ita pract. procedere, iuxta id quod not. in l. 1. C. qui pro sua iurisdic. & verius esse refert Bened. Capr. reg. 86. nu. 64. de quo vide tex. cum glo. in l. 1. ff. de alea. & in l. pen. & ult. eo. tit. Alex. in l. si cum dotem. §. si post solum. in 1. col. ff. solu. matr. dicit qd aut perdidit ille cui mutuauit & non repetit: aut non perdidit & repetit. alleg. Ioan. And. in add. ad Spec. in rub. de obl. & solu. Ang. in d. verbo, metitote. in 6. col. ubi dicit procedere nedum in pecunia mutata minori, sed etiam maiori. Ias. ubi supra. al. Floria. in l. si quis cum sciret ff. de vsuca. pro empt. & in d. l. 1. de alea. habetur aliquid per Ange. in §. item si. in 9. colum. insti. de except. quod autem mutuans minori pro ludo non repetat, tenet in terminis. Arelin. consi. 81. Decius in cap. pastoralis. in fi. de iud. tenet qd repetat. & loquitur indistincte. Viuius, P. Fich. & Bonac.

Ludentibus mutuum factum a tertio, seu extraneo non ludente, nec eos receptante in domo sua, repeti potest: & sibi conceditur actio mutui: secundum gl. & Iacob. Butr. in l. fina. ff. de aleato. Ioan. de Imo. Abb. & omnes in c. cleric. de vita, & honest. cler. & ista est communis opinio: secundum Modern. ibi: quam sequitur etiam, & citat Paris de Puteo, in tracta. de ludo. nu. 18. Caccialupus in eodem tract. de ludo. q. 8. nu. 33 & Stephanus Costa. in d. tract. de ludo. in 6. art. principali, num. 1. & seq.

Si vero mutuans pecuniam, ludum, vel ludentes ipsos receptabat in domo sua: tunc quippe mutuum hoc repetere non posset: secundum Ioan. Ad. Imo. Abb. & ceteros Canonistas in d. c. cleric. & opinionem istorum profitetur esse communem

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 126

munem. Caccialup. iu d. tract. de ludo. quæst. 8. num. 33.

Imo si quis scienter domum, taxillos, aut aleas ludentibus ad ludum prohibitum commodaret: vtique, & absque dubio teneretur ad restitutionem eorum omnium, quæ in ludo illo amitterentur. arg. c. fi. de iniur. & dam. dat. & ita voluit Marian. Soc. in c. inter dilectos. de excess. præla. asserens hoc idem tenuisse S. Bernardinum nostrum protectorem in titu. de restit. idemque ait Paris in d. tract. de ludo. nu. 66. & Caccialup. in d. tract. de ludo.

Item quando mutuum fieret ludenti à collusore, eo casu quoque ex eo agi non posset: secundum glo. in l. si quis cum sciret. ff. pro empt. & in l. quod si minor. §. penul. ff. de minor. Imo. Abb. & alios in d. cap. clerici. & Legistas in d. l. fin. ff. de aleator. & opinionem hanc dicit approbari communiter a doctoribus vtriusque censuræ. Caccialuppus in d. quæst. 8. in princ. & sequitur Gramma. decisio. 40. num. 3. & sequen. Viuius opin. 470.

In ludo transactio facta non valet, neque tenet, secundum doct. omnes, & Abb. in cap. clerici. de vita, & honest. cleri. Stephanum Costā, in tract. de ludo. in §. arti. 1. nu. 2. cum aliis seq. Paris de Puteo in allegato tract. de lud. num. 21. & Caccialup. in eodemmet tracta. in 8. quæst. nu. 34. quia ibi lis esse non potest, sed euidentissima calumnia, quæ inducere non debet litem, vbi non est. l. in summa. ff. de conditione indebiti. & opinionem istam retulerunt esse communem doct. mentionati in d. tract. imo si ludens ipse se obligaret collusori ex causa ludi per instrumentum publicum minimè teneret obligatio, & instrumentum hoc non fortiretur effectum, & denique denegaretur ei actio, & si solum aliquid foret vigore prædictæ obligationis vsq; ad 40. annos repeti posset. tex est in auth. alearum vsus. C. de relig. & sumpt. funer. & ita in causa cuiusdam militis refert se obtinuisse Paris de Puteo. in d. tracta. de ludo. nu. 21. ac fuisse decisum, declaratumque in sacro regio Neapolita. instrumentum hoc causa ludi celebratum nullas vires habere, nec aliquo modo valere, & sequitur quoque Caccialupus in d. quæst. 7. num. 34. Clar. in §. ludus. ver. præterea. Licet aliter se habeat consuetudo moderna. vt ibi. Viuius opin. 471. & Bonacoff.

Non valet pactum factum inter colludentes, ne possint a ludo discedere, donec alter eorum totū perdiderit. Ang. Paul. de Cast. Alex. & Ias. per illum tex. in l. iurifgentium. §. prætor ait. de pact. Vezinus.

Et not. quod si episcopus statuatur, quod quicumque luserit ad ludum azardi puniatur. comprehenditur archiepiscopus ludens in tali Diœcesi, vt est communis opinio de qua Socin. sen. in cap. a nobis. num. 15. de sententia excommun. Bonac. in vers. ludus.

Lucrum quod quis ex reprobo ludo nactus est, restituere tenetur secundum glo. in l. fin. ff. de aleat. quæ communiter tenetur, vt refert Benedict. Capra reg. 86. num. 53. istam opinionem etiam communem dicit Caccialup. de ludo. nu. 40. glo. fin. ff. de aleat. quam omnes doct. indistinctè approbant, vt dicit Aug. ad Ang. de malef. in verbo Metitor de mali dadi. nu. 23. ita ipse Inno. & alij max. Imo. in cap. clerici de vita & honesta. clerico. Bal. in rubr. C. de condi. ob causam. nec debet parti restitui pecunia semel perditā, sed potius debet talis pecunia erogari pauperibus. ita Ias. in l. iurifgentium de pact. §. prætor ait. in 1. col. adde Card. in clem. 2. vers. penult. in 10. quæst. de vita & honest. cleric. Panor. in c. quia plerique. num. 35. de immunit. eccles. & in d. cap. clerici. num. 12. & sequen. de vita & honest. clerico. Subiungit Ias. quod etiam si ille qui perdidit pecuniam donaret vincenti qui volebat restituere. alleg. Sal. in authen. Alearum. C. de alea. facit quod vult Phik. in cap. statutum. §. notorium. in vlt. not. de rescrip. in 6. In contrarium tamen facit quod vult Alexan. in 2. volum. conf. 91. in vlt. col. dum loquitur de remissione vsurarum, vide per eum. & Phi. in cap. possessor. in 1. colum. de regu. iur. in 6. Panor. in c. cum tu. de vsu. Card. in clem. vnica. §. fin. in 10. quæst. de vsu. Ange. conf. 100. Bellac.

Acquisitum in ludo hazardi an possit cum bona cōsciētia retineri? Innocentius in cap. quia plerique. in 2. col. de imm. eccles. tenet mirabiliter qd si aliquis non habeat propositum ludendi, sed fuit prouocatus, vel stimulatus, potest licitè retinere, dummodo non fraudulenter. Secus in eo qui prouocauit vel si est consuetudo. vt per Augu. ad Ange. in verb. metitor de mali dadi. num. 17. & ideo talis consuetudo excusaret vincentem, qd non teneretur restituere lucratum, dummodo in ludo fraus non interuenerit. vt communem attestatur Barba. conf. 66. num. 7. lib. 3. quem refert Rochus de consuet. nu. 6. Clar. libr. 5. §. Ludus vers. item vincens. Caccialup. de ludo. nu. 79. Licet de iure longè aliud verius sit, vt affirmat glo. in

scholio vlt. l. vlt. ff. de alea. lus. & aleat. cuius sententiam communem affirmant Aug. ad Ang. de malef. in d. ver. metitor de mali dadi. num. 23. Caccialup. vbi supra nu. 40. atque ea proculdubio obtinebit, vbi & hodie alea lusu interdicitur. E. Suarez. P. Fichar.

Ludus scommessarum, & scachorum num sit licitus & permissus, & cui?

CAPVT III.

Vdus scommessarum est licitus, non illicitus. vt est commun. opin. Clar. in §. ludus. ver. quæro etiam. Bonacoff.

Ludus scachorum est licitus, permissusque laicis: quia consistit in ingenio naturali: secundum glo. Odofred. & omnes Legistas in authen. interdiciamus. C. de episcop. & cler. & Canonistas. in cap. pen. de vita & honest. clerico. Paridem de Puteo in tracta. de ludo. sub. num. 13. Bal. in rubr. C. de condi. ob turpem cau. Ang. in l. 1. §. 1. ff. quarum rerum act. non dat. Caccialupum in tracta. de ludo. sub. num. 8. Steph. Costam cum aliis aggregatis per eum in tracta. de ludo. in §. succedit modo. num. 23. cum quatuor aliis seq. vbi narrat istam esse communem opinionem, ac procedere de iure canonico etiam.

Imo esse permissum huiusmodi ludum etiam clericis, dum modo fiat causa recreationis, & cum aliis bonis, honestisque circumstantiis. voluit glo. Vincen. Abb. col. 2. & ceteri omnes vnanimiter, & concorditer in c. penul. de vita & honest. cleric. Inn. in c. lator. de homic. Archi. in c. episcopus. 35. dist. in prin. Abb. & Imo. post Io. And. in c. clerici. eo. tit. Richar. in 4. distin. 15. art. 4. q. 8. & Frater Guil. Pepin. in sermonib. de destructione Niniæ. sermone 18. col. 9. fol. paruo 127. S. Antoninus Archiepiscopo. Floren. in 2. parte eius summa. tit. 1. c. 23. sub §. 2. Paris de Puteo in tract. de ludo. sub. nu. 12. Caccialup. in d. tract. de ludo. q. 5. sub nu. 27. Stephanus Costa. in d. tract. de ludo. §. succedit modo. sub nu. 28. & seq. Soci. conf. 16. vol. 1. & ista est cōis opin. doctorum vtriusque censuræ, & Theologorum: cui tanquam veriori innititur etiam Io. Tabienfis in sua summa Tabiena in verb. Ludus. sub §. 7. & Bursa. conf. 116. ex actis. sub nu. 1. cum aliis seq.

Itaque prima circumstantia, seu conditio inter Religiosos in præsentī lusu illa propemodum necessaria foret, quod ipsi latrunculis animi causa ludere debeant, omni prorsus cupiditate lucri, quæstusque proprii cessante. Secunda quidem etiam circumstantia isthac exigitur necessario in hoc casu, quod ipsi clerici ne alios offendant, in domibus suis priuatis, seu in aliis locis abditis, non autem in locis publicis ludere teneantur.

Et hinc est, quod licet ludus citharæ similiter concedatur clericis etiam: quia David iustus pulsauit citharam ipsam, & chorizauit: tamen hoc verum esset, atque locum fortiretur in loco occulto, non autem publico: secundum Abb. in ca. cum decorem. de vita & honest. cler.

Tertia circumstantia adhibenda in præsentī negotio illa est, quod Religiosi frequentatores huiusce lusus latrunculorum esse non debeant: sed vt tempus exigit, & locus congruit huiusmodi ludo incumbere, ac aduigilare illis licitum esset.

Quarta circumstantia, quæ ab eodem fonte procedit, ea nimirum est, quod clerici ob talem ludum non omitant recitationem horarum canonicarum, celebrationemq; aliorum diuinorum officiorum, ac studium rei literariæ. Si quidem si aliter ageretur, cantari meritò posset contra istos illud vulgare prouerbum, quod vanè & insipide ipsi curarent cuticulam, seu reduuias.

Quinta circumstantia omni suo iure exposcitur etiam, vt ipsi clerici cauere debeant tanquam ab igne a ludendo cum personis improbis, infamibus, ignominiosis, & hisce similibus, & itidem cum mulieribus quantumcunque honestissimis, eo quod non docet eos habere tam priuatam, & familiarem conuersationem, & consuetudinem cum eis, vt patet in toto titulo extra de cohabitatione clericorum & mulierum.

Sexta circumstantia minimè prætermittenda venit in præsentī negotio, quæ ea est, vt Religiosi ipsi in ludendo ab ira, iuramento, mendacio, fraude, & ab aliis similibus vitiis, & peccatis penitus abstinere debeant.

Bene verum est. quod legitur apud Vincetium Historicum, lib. 26. cap. 52. quod Petrus Damianus Episcopo Florentino qui

Com.V.I.Opin.

qui solum interfuetat ludo scachorum, iniposuit duram pœnitentiam: videlicet tria psalteria, item lotionem pedum duodecim pauperum cum certa elemosina cuiilibet porrigenda: quam quidem pœnitentiam Episcopus ipse libenter acceptauit, facile colligendo huiusmodi ludum latruncularium esse propriè ludum simiæ, quæ luisse simiam author est Plinius, ac fore puerile studium, perditum tempus, atque curas superuacuas omnibus notum est. Imo vix rei vllum tam intensum, tamque ineptum studium inuenias: in eo enim interuenire ineptissimos clamores, stulta gaudia, irasque ridiculas, atque deliros senes impendere alueolo, & pauculis lignis vagis, ac furtim insidiantibus, latrocinantibus quotidie videmus.

Sed iste ludus recreationis causa cum laicis, inhibetur ipsis clericis. c. continebatur. de homicid. firmat Steph. Costa. in d. §. succedit modo. sub nu. 14. & seq. & discurret fusissimè Neui-za. in sylua nuptiali. lib. 4. sub nu. 42.

Et sic laici vincentes in ludo prædicto scachorum, seu in ludo pilæ, in quo versatur personæ exercitium, non tenentur ad restitutionem, nisi amittens filiusfamil. sit, & causa recreationis fiat, & sine blasphemis: secundum Oldra. confi. 78. & Salyc. in l. alearum. C. de relig. & sumpt. fune. per text. in l. fina. ff. eod. titu. & præclaræ scientiæ Theologum Fratrem Ioannem compatriotam meum post S. Tho. in sermonibus quadragesimalibus, lima vitiorum. nuncupatis. sermo. 5. quæst. 3. col. 2.

Et hoc non mirum est, siquidem ludus scachorum omni iure permissus est, prout & ludum pilæ omni similiter iure permissum esse ait Ang. confi. 397. Costa, & Puteus in d. tract. de ludo.

Ferturque Scæuolam Iuriconsultum optimè pila luisse, teste Valerio in rub. de ocio, ac etiam Mæcena. Dionysium Siracusam, Alexan. Magnum Scipionem, Lico Philosophum, & Cæsarem, qui donauit cuicumque cum eo ludenti 100. festeria neutra, idest 250. libras argenti, præterquam L. Cecilio, cui donauit solummodò 50. Vnde ob hoc nugando coram Cæsare protulit hæc verba, o Cæsar ego non ludo tecum cum vna manu. Ideo animaduertens talia nugatoria oportuna, verba donauit eidem 50. alia festeria, teste Reuerendiss. D. Patritio Episcopo Caietano in tracta. Sacri Regni veri regiminis veræ felicitatis principis. lib. 3. cap. 11. de ludo pilæ.

Et Prochythanum nostrum regnicolam, nostra tempestate in ludo hoc pilæ palmariæ eximie ludentem, ætatis nostræ omnes præcelluisse, nemini dubitandum. Nam dum superioribus annis, per quendam agilem, compositum, singularemque lusorem Hispanum prouocatus, luisse fertur in Ciuitate Neapolis, publicis in spectaculis frequenti populo cōgregato: & ab Hispano aureorum summani non mediocrem quæsiuisse. Nec silentio itidem duxi transeundum, quod in ciuitate nostra Aquilæ, nostris temporibus effecit. Cum enim aduersus Ioannem Antonium Cancellarium ciuem nostrum, pilæ congressum haberet, qui in pilæ munere subeundo, primum sibi locum vendicabat, cum nedum superiorem, sed neque parem hæcenus inuenisset, hac arte Prochythanus, & industria vsus est. Ioannes Antonius erat propè potiturus victoria & gauisurus, cum in duabus tantum notis, vel (vt aiunt cæcis) quæ in sui fauorem erant, aduersarium superare restabat, Prochythanus, nisi in quodam parietis foramine pilam direxisset, ibique constitisset, vincere nequibat, pro prima nota, id fecit, & vicit. Pro secunda verò nota, pedis callo laborare simulans, detractò calceamento, & in quadam specula posito, resilientem pilam tanta agilitate tractauit, quod in calceo consistere fecit, magna omnium admiratione. Quo viso Ioannes Antonius in huiusmodi verba prorupit. Qui fieri posset, nisi humanæ naturæ tentator, vel Prochythanus posset efficere? Tunc Prochythanum se falsus est, & mutuis amplexib. & osculis vtrò citroque habitis, sic ait Ioannes Antonius, cedo tibi omnino locum, ac me longè minorem esse ingenuè fateor.

Et exercitium hoc pilæ plurimum confert ad sanitatem, seruatis tamen cōditionibus expressis à Gale. in primo, & secundo sanatiuorum. Nam quemadmodum enuntiat ipse Gale. in lib. de ludo paræ spheræ, multi liberati sunt ab ægritudinibus gauisi solum.

Quare illa exercitia maximè commendanda sunt, in quibus corpus & anima simul exercetur cum lætitia, & propterea ludus paræ pilæ multum ibidem commendatur.

Sunt etiam aliqui alij ludi permixti ad humanam recreationem: interdum enim fatigantur, & debilitantur vires humani corporis, etiam in bono opere, propter quod, vt aliqua cō-

De maleficiis

solatione exteriori recreentur, & per consequens roborentur, & fortificentur in bono opere, permixti sunt aliqui ludi liciti, qui inuenti sunt ad leuamen laboris, ad solamen honestatis, & ad recreationem vitæ humanæ. Nam vt narrat August. 11. musicæ, Decet sapientem interdum remittere aciem a rebus agendis intentam: hæc autè remissio animi a rebus agendis fit per ludicra verba, & facta. ex quo concluditur, quod ad sapientem, & virtuosum pertinet interdum talibus vti ludis. Propter quod etiam Philosophus ponit virtutem eutræpiæ, quæ consistit circa ludos honestos, quam nos possumus appellare iucunditatem. Nam, & talibus ludis interdum vacasse feruntur viri Sancti, graues, & sapientes, & ad hoc ponit exemplum Cassianus libr. 7. consolationum patrum, de Beato Ioan. Euangel. qui cum aui in manu luisse legitur. Similiter legitur in vitis patrum, quod Beatus Anto. cuidam rustico obloquenti de quodam eremita, eo quod vacaret interdum ludo honesto, ait. trahas arcum tuum semper extensum, cui ille non faciam, quia sic citò destrueretur, nisi quandoque relaxaretur. Sic (docet Pater Antonius) caro infirma humana non potest semper in eodem feruore permanere, neque durare. Vnde etiam ad hoc ponit exemplum Seneca. libr. de tranquillitate animi. de agris fertilibus, quos (inquit) cito exhauriret nunquam intermissa fecunditas: sic etiam hominum labor assiduus cito exhauriret, & nimis fatigaret spiritum humanum, nisi aliquando interueniret aliqua consolatio corporalis: propter quod ait Cato, Interpone tuis interdum gaudia curis. Et quia labor animæ, siue spiritus, qui consistit in contemplatione, est laboriosior pro quanto tunc homo magis a sensibilibus eleuatur, quam labor corporis, in quo non est talis eleuatio a sensibilibus. Hinc est, quod viri contemplatiui, & literis dediti, atque propensi magnopere indigent talibus ludis honestis, & recreatiuis, vt sic anima aliquam quietem capiat in tali delectatione. Et hoc est, quod Philosophus 4. ethicorum dicit, quod in huius vitæ conuersatione quædam requies cum ludo habetur: ex quibus omnibus concluditur, quod oportet interdum aliquilibus huiusce ludis vti. Vinus opin. 467.

Ludi, in quibus vires corporis exercentur, vt sunt torneamenta & similes, sunt permixti: duellum autem an sit illicitum, & minimè a principibus concedendum?

C A P. IIII.

Vdi in quibus vires corporis exercentur sunt liciti. l. solent. & ibi glo. ff. de alear. l. alearum vsus. C. de religio. hoc enim expedit reipublicæ, vt homines in talibus ludis se exercent, & vt se reddant aptos ad temp. defendendam. Vezin.

Torneamenta & similes iocosi ludi, de iure licitè fieri possunt a laicis. communem dicit Socin. confi. 16. num. 3. 5. 6. libr. 1. vt illum refert præct. Conrad. in princ. Clar. d. libro 5. §. Ludus. versi. item quæro. P. Fichard. & Bonacossi. in versi. torneamenta.

Duellum autem principes permittere non debent, aut concedere: q. si fecerint, peccant: teste Ias. in l. ex hoc iure. num. 31. & seq. ff. de iusti. & iur. D. Tho. 2. 2. quæst. 25. Ias. confi. 114. col. 3. confi. 144. colum. 3. lib. 2. & d. confi. col. 5. vbi dicit hanc esse communem opin. ex mente Albe. Ros. dicens inde, etiam susceptum reculari posse, ex Dec. confi. 686. 487. licet dicat, quod de facto, milites, & nobiles obseruant contrarium: atq; in quibusdam casibus tolerari posse duellum ex causa graui auctoritate superioris, pro honoris conseruatione, quia crudelis est qui famam suam negligit, secundum Bald. in l. ex hoc iure. quæst. 8. ff. de iusti. & iur. in titu. de pace ten. in princ. sed nihilominus tenenda est opin. Ias. & communis, vt supra. quam sequitur Soc. iun. confi. 123. nu. 2. lib. 2. Catel. in ver. perduellionis, maximè cum simus in materia peccati, & in casu vbi tractatur de periculo animæ, quo casu ius canonicum obseruandum est, vt habetur in c. si. extra de præscri. in cap. 1. & 2. de oper. no. nun. per Ias. in l. cohæredi. §. cum filiæ. colum. 3. de vulg. & pupil. Bellac.

Duellum est omni iure prohibitum, scilicet iure diuino, canonico, & humano propter peccatum mortale, tam respectu prouocati acceptatis, quam prouocantis, quibus omnibus proculdubio ecclesiæ sacramenta, præcipueque eucharistia denegantur, nisi eos, quippe pœniteat c. monachiam. 2. quæst. 4. vbi glo. & Archidiacon. & ext. de torneamentis. & de

Et vniuer. in delict. animaduers. Locus VIII. 127

de cleric. pugnan. in duello, & de purgatione vulgari. per totum, & Io. de Platea per tex. ibi in l. i. C. de gladiat. lib. i. Lauren. Corradus in tract. de duello. in prin. nu. 1. Abb. in c. ad audientiam. de homicid. Paris de Puteo in tract. de duello. §. an qui lib. 9. lat. in lex hoc iure. in m. 15. & seq. ff. de iusti. & ini. & Feij. in c. quatuor. il. 25. ad corrigendos. col. in. de accus. cum aliis late congeitis per Laurentium Syllanum consi. 5. nu. 1. & seq. ubi istam opinionem abunde probat, declarat, & dicit esse communem post praeitatos Doctores, & Gratus etiam consi. 3. & seq. vol. 2.

Propterea duellum etiam susceptum, & acceptatum licet potest recitari, secundum las. consi. 144. fac. col. 5. vol. 2. Contra in memorali. in ver. Perduellionis. & Socin. iun. consi. 125. num. 2. & seq. volum. 2. & Ioan. de Nenizanis in sua Sylua nuptial. lib. 1. nu. 82.

Et ideo non immerito Concil. Tridentin. sessio. 25. c. 19. penitus, & radicitus extirpauit duellum ipsum sub horribilibus, maioribus, & terribilibus poenis, quae excogitari possint. Viuius opin. 232.

Duellum omni iure est prohibitum, etiam a concilio Tridentino, ut est communis opin. Suarez in ver. duellum. nu. 377. & communem dicit lac. castil. in tract. de duello nu. 3. i. 10. 6. Plotus in l. si quando. nu. 704. communem dicit, & no. quod dissidatio debet precedere beatam. Dec. in consi. 575. num. 11. Bonacoss.

Duellum, pugna seu Pancratium, aliquando conceditur ex alia causa, quam ratione iniuriae, vel dignitatis conseruanda, scilicet occasione publicae latitiae, & Principis, & gratia gloriae, & pro honore, & experimento virtutis. & sic huiusmodi duellum, quod sit gratia virtutis de iure civili permissum videtur, secundum glo. in l. qua actione. §. si quis in collatione. ff. ad leg. Aquil. Bal. in l. 1. ff. de adul. edict. Paridem in tract. de duell. in §. permittitur. lib. 6. & §. pone quod ex consuetudine. lib. 8. Claudium Aqueum lex hoc iure. sub num. 34. ff. de iustit. & iure, ubi scribit istam esse communem opinionem, & Alciat. in tract. de singulari certa. cap. 3. per leges signatas per eum, & alios praecitatos, ubi tradit,

Quod quoties moribus civium ludas aliquis in vire admittitur, ut lap dum Bononia, Perusij, & Aquila patria mea, pugnorum Senis, & perticarum Lauia, & gladiorum, seu ensium in praedicta patria mea, & in toto Regno, si quis occisus fuerit, nullus sit poenae locus, & refert ante eum ita consuevisse. Dec. consi. 9. nu. 3. cum aliis seq. & sequitur hoc etiam Cremen. sing. 150. mos puero. nu.

Quia licet talis ludus lapidum, pugnorum, & perticarum, & gladiorum prohibitus sit, nihilominus propter consuetudinem quis excusaretur poena temporali, secundum glo. in c. venerabilis de consuetudine, quam sequitur Roma. lingu. 19. an consuetudo reprobata. & Nicola. Pignol. cum aliis relatis ibi in additio. & item Roma. consi. 406. sub num. 1. & Dominus Horatius Mandosius ibi in addition. cum aliis fere innumeris signacis per eum, & Caesar Ursillus in additio. Afflicti in decisio. 9. i. num. 9. & Iacobus Menochius similiter cum magna caterva Scribentium in tract. de arbitrariis iudicium questionibus, & causis. lib. 2. casu ultimo, id est. 400. num. 6. cum aliis sequentibus: Sed in huiusmodi consuetudine peccati nutritiva, & detestabili, parum, aut nihil confidendum hodie esset: cum penitus ea annullata sit per Concilium Tridentinum in sessione 25. super decreto de reformatione. cap. 19. detestabilis duellorum usus. ubi in ver. qui vero pugnam, disponitur, quod tales occisores, & interfectores in memorata pugna, & ludo, ut homicidae puniri debeant, non obstant quocunque privilegio, seu praua consuetudine, etiam immemorabili.

Et ista consuetudo mala minime excusat peccatum, imò aggrauat ipsum peccatum, ut firmat, & probat, Discipulus in Sermonem 30. finite vtraque crescere usque ad messum. in litera E, & Pepin in euangelis quadragesimalibus super euangelio, cum intrasset Iesus Hierosolymam. feria 3. post primam Domini. cam quadragesimae. col. 4. fol. paruo 36.

Adeo quod clericis similiter permittitur huiusmodi ludus pro experimento virtutis, secundum Hostiensem, sequitur Abb. in cap. 1. de torneam. Vbi concludit, quod in hoc casu nulla est differentia inter ius civile, & canonicum, & sequitur etiam Dec. in dict. consi. 9. sub num. 4. & Iacobus Menochius cum aliis citatis per eum, de arbitrariis iudicium questionibus lib. 2. centuria 4. casu 440. num. 3. dummodo dictum duellum, aut exercitum verisimiliter ad mortem non tendat, licet in aliquo casu mors sequi possit: quia hoc tanquam accidens non est in aliqua consideratione. Sed consilium Tridentinum

sessione 22. cap. nihil est. statuit clericos sub poenis ordinariis aliis statutis, ac alijs maioribus arbitrio ordinarij imponendis non posse in huiusmodi collationibus, choreis, astiludis, comestationibus, lusibus, ac alijs quibuscunque leuibus delictis, & in negotiis secularibus interuenire, seu se exercere. Viuius opin. 231.

DE DOLO ET LATA CVLPA.

TITVLVS IX.

Dolus quando reddit contractum nullum: & cum a lege requiritur, qualis esse, vel a quo probari debet.

C A P. I.

Dolus qui dedit causam contractui bonae fidei reddit ipso iure contractum nullum. l. & eleganter. ff. de dolo. quod procedit contra dolum: etsi is qui passus est dolum hoc voluerit; alioquin illo tacente erit validus contractus. glo. in l. i. i. i. §. praeor air. ff. de pact. ubi Bart. Bal. & Alexan. & per hac cal. x. & eleganter. limitatur. cogi tamen potest declarare an vellet stare contractui an non. Barto. in l. Iulianus §. si quis ff. de act. empt. las. in l. transacione. C. de transact. Belac.

Dolus ubi requiritur, eundem esse debet. in l. i. ubi per na corporalis infligitur, ut est communis opin. Burf. consi. 77. num. 14. Corn. consi. 136. litera E. vol. 1. etiam in crimine facti, ut est communis opin. Gabriellus in consi. 169. num. 17. Bonacoss.

Dolus cum a lege requiritur ex parte agentis seu fisci probari debet, ut est communis opin. Burf. consi. 14. nu. 36. Idem si in inquisitione. Burf. consi. 94. nu. 36. & consi. 20. nu. 11. Suarez. ver. qualitas. nu. 5. Idem.

Dolus licet regulariter ab allegante sit probandus ut concludit Ioan. Monachus in c. scienti. de reg. iur. lib. 6. per l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat. glo. fin. & notabilis in c. sedes. de rescrip. id tamen inter alia quoque fallit in actibus. qui sunt de genere prohibitorum, in quibus praesumitur dolus, ut l. falsus. §. qui alieni. ff. de furt. & not. in l. i. C. ad l. Corn. de sicariis. & ita communiter teneri refert Bene. Capr. reg. 78. nu. 49. alias dolus perspicuis indicis, quae facti qualitatem conseruant. probandus est. l. dolum. C. de dolo. Capr.

Dolus praesumitur, ubi insignis, (ut fantur interpretes) & enormissima laesio vertitur. commune dicit Curt. iun. consi. 141. nu. 16. huiusmodi autem praesumptus dolus quin remitti possit, nihil vetat commune ait Cagno. in l. contractus. nu. 101. ff. de reg. iur. Villal. & Vezin & E. marz.

Dolus ubi adest, ibi enormissima est laesio, ut est com. opi. Suarez. in verbo dolus. nu. 108. excelsus ac honoratus vir Riminaldus nouissimus. in consi. 5. nu. 122. D. Iosephus Lud. decis. Perusi. 18. nu. 55. & 57. Bonac.

Dolus ubi non est, ibi delictum esse non potest. Clar. q. 31. ver. scienter & dolose. & est communis opin. las. in l. i. num. 3. sine quiseum, qui in ius voc. est vi eximat. Alex. in l. i. nu. 4. C. ex quib. cau. in fa. iro. dolus enim adeste debet, ubique lex pro crimine poenam imponit, ut est communis opin. D. Alcia. in consi. 6. num. 18. lib. 7. Socin. iun. in consi. 37. num. 22. in 2. etiam in crimine falsi, ut ibi. Et omnes leges, omnia decreta, omnia statuta, & omnia pacta partium quibus cauetur, quod iudex cognoscat appellatione remota, & quod de nullitate dici non possit, sed quod potius sententia debet executioni mandari, sunt intelligenda, nisi iudex fuerit in dolo vel lata culpa. D. Caesar Conradus. Si de momentanea possessione fuerit appel. limi. 10. nu. 4. & seq. fol. 185. & statuta poenalia licet simpliciter loquantur, intelliguntur cum doli clausula, ut dicit Bald. in l. illud. ff. quod quisque iur. Castren. in l. i. num. 10. ff. de legib. ubi dicit, quod statutum de homicidio intelligitur de dolo. & statutum dicens, quod si quis percussit aliquem puniatur in centura, licet non requiratur dolus sufficit culpa. Alex. in l. i. §. quod praeor. num. 2. ff. ne quis eum, qui in ius voc. est, vi eximat. Item stante statuto criminali, quod si quis faciat tale quid puniatur, &c. si non facit mentionem de dolo an subaudiatur dolus: ponit Ang. in l. i. colum. 2. ad fi. ff. de legib. & si statutum facit mentionem de dolo, an quis, qui sit in culpa comprehendatur. ibi Angel. pulcherrime vide Menochium in 3. remedio retinenda possessionis.

seſſionis. num. 616. vbi ſi ſtatutum diſponat, quòd ſi quis ali-
quem percufferit puniatur in centum, non requiritur dolus,
ſed ſufficit culpa. & ibi quomodo probetur dolus. Et dolus
eſt duplex, ſcilicet reiſa tantum, & re; & conſilio. Caſtr. in
conſi. 411. vol. 1. Quando autem lata culpa æquiparetur dolo.
Bal. in l. in actionib. col. 1. ff. de in litem iuran. excuſatur a do-
lo, qui credit bono viro & honeſto. vt eſt communis opin. Soc.
iun. d. conſi. 37. nu. 22. in 2. part. item non comprehenditur in
ſtatuto homo ſimplex, ſi vtatur ſtatutum verbo præſumat. Mar-
ſi. ſing. 187. nec comprehendit ſtatutum iuſte ignarum. Socin.
ſen. in c. licet. num. 22. de pœnis. Et credulitas etiam fatua ex-
cuſat a dolo, & tollit pœnam doli. Suarez verbo doli. nu. 113.
& quælibet cauſa fatua beſtialis & iniuſta excuſat a dolo. plu-
ra in repertorio Brun. in conſi. feuda. in verbo, dolus. laſ. in
conſi. 137. vol. 1. & ſupra in ver. cauſa fallit. vt per Arret. in cõf.
80. nu. 2. Bar. in conſi. 91. in 1. Zaf. conſi. 12. num. 105. in 1. & in
conſ. ult. vol. 1. ſub nu. 9. vbi dicit hãc eſſe regulam, quòd quæ-
libet cauſa iniuſta & beſtialis excuſat a dolo, fallit. vt ibi per
eum. Marſ. ſing. 176. & ſtatuta punientia grauiter delinquen-
tes. intelliguntur ſi dolose fecerint. Cur. iun. in conſi. 235. nu.
15. vol. 3. Nam omnia ſtatuta, omnes leges, & omnia decreta,
quæ de homicidio, falſitate, vel alio crimine, ſeu damno da-
to pohunt pœnam mortis, mutilationis, vel aliam corporis af-
ficiẽtiã, aut conſiſcationem bonorum, pœnam dupli, tripli,
quadrupli, intelliguntur vbi adſit dolus, vt eſt commu. opin.
de qua Plotus in l. ſi quando. nu. 765. C. vnde vi. & 768. vbi cõ-
munem dicit. ſi quis non dolosus pro doloso conueniretur,
quia non poſſet iurari in litem. Et qui dolum dicit, probare
debet. Marſ. ſing. 166. Dec. in conſ. 255. nu. 7. ver. 2. principali-
ter, vbi dicit hanc eſſe regulam cõmunem, quòd qui fundatur
in dolo, debet probare dolum, & duplex eſt dolus verus, &
dolus præſumptus. Exempla ponit Plotus in d. l. ſi quando.
num. 813. C. vnde vi. Dolus autem non præſumitur, quoties
aliquid de genere prohibitorum ſit. laſ. in l. 1. num. 3. ff. ne
quis eum, qui in ius voc. eſt vi exi. vbi ſuſius. & qui non ſoluit
gabellam præſumitur in dolo, vt de gabellis ſoluendis ſecun-
dum miſeriam illius temporis in toto orbe dicit Bald. in l. le-
ges. num. 5. C. de legib. ruſticus autem non præſumitur in do-
lo & fraude, & magis ſuccurritur ruſtico quàm mulieri, pro-
pter eius ſimplicitatem. Lucius inter conſ. crim. conſ. 162. nu.
12. in his tamen quæ tangunt ad formam & rigorem iudi-
ciorum non ſuccurritur mulieri, vel ruſtico. Fran. Mar. deciſ.
Delphin. q. 291. nu. 2. in quibus autem caſibus quis præſuma-
tur in dolo, ponit & enumerat Albe. in l. dolum. ff. de dolo. vbi
inſinitos propemodum enumerat caſus, in quibus dolus præ-
ſumitur. & vide in pluribus caſibus de quibus in conſiliis Cra-
ueta, ad quæ te inducit index proprius in verbo dolus. Et qui
portat mala noua, & triſtia eſt in dolo, & tenetur ad intereſſe.
Ang. in l. acolum. 1. ff. de eo, per quem fac. eſt. & omnis intri-
cans ſuum patrimonium, intelligitur in fraudem creditorum
intricare. & ideo tenetur. Ange. in l. fin. ff. de ſtipula. feruorum.
Bonacoff.

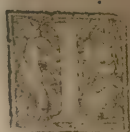
Mendacium dicens dicitur in dolo. l. dolus. cū gl. ff. mād.
Alex. in 3. vol. conſ. 41. Barb. in 2. vol. conſ. 56. in 2. col. & in 3.
col. vbi etiam dicit quòd mentiẽs in principis auditorio pu-
niendus eſt. Bonac.

Dolus præſumptus poteſt remitti. Hieron. Cagn. in l. con-
tractus. nu. 10. ff. de reg. iur. communem dicit.

Intellige iſtam communem in dolo præterito: non tamen
in futuro. Bar. in l. Aurelio. §. Gaius. ff. de lib. lega. Seguin. l. ſi ex
legati cauſa. nu. 28. ff. de verb. obli. pro quibus eſt l. 19. titu. 15.
par. 5. Ant. Gomez de teſta. c. ult. nu. pen. Villal.

A dolo quæ nam excuſent, & quid de lata culpa.

CAP. II.

Vſus ſuperioris excuſat quem a dolo. Alexan. in 2.
vol. conſ. 220. & in 3. vol. conſ. 39. Addo tex. in c. ad
aues. de temp. ord. Card. conſ. 19. & Pau. de Caſtr.
in 2. vol. conſ. 380. & illud conſi. Alex. 220. eſt repe-
titum in 1. vol. conſ. 57. Beillac.

Cauſa quælibet, ſeu credulitas iniuſta, fatua & beſtialis ex-
cuſat a dolo & delicto. Ant. Gabriellus lib. 7. concl. 8. Amplia
& limita, vt ibi ſuſius per eum. Et a pœna ordinaria eximĩt de-
linquentem, vt eſt commu. opin. Clar. q. 60. ver. & generaliter
Nouellus regu. 168. vbi & ipſe tradit fallentias. vide Arret. cõf.
80. nu. 2. vbi limitat Bar. conſ. 91. num. 6. in 1. Zaf. conſi. 12. in
1. vol. Ange. in l. prætor. §. hãc autem actio. ff. de vi bonorum
raptorum. Zaf. conſ. ult. nu. 9. in 1. vol. Cagno. in l. 1. §. fin. num.
20. & ſeq. ff. ſi quis ius dicenti non. ob. Soc. in conſ. 118. nu. 7. in

1. vol. & in conſ. 131. col. 4. cir. ſi. ver. amplius. Dec. conſi. 565. in
ſi. Capo. conſi. 4. Bal. conſi. 319. lib. 1. Calc. conſ. 205. col. ſi. in 2.
Bal. conſi. 414. in 1. volum. Perſonalem, in ſuo de adipiſcen. nu.
227. vide etiam D. Brunorum a Sole in eius vnico conſi. nu.
73. Curt. iun. conſi. 132. nu. 11. Et hãc ſufficiant, quia non eſt
honor multa allegare, ne quis parum multa ſcire videatur. vt
inquit Arret. in conſ. 6. col. 1. Neuiz. conſ. 67. in princ. vbi dicit,
quòd licet aliàs laborioſum eſſet dicta maiorum variis in lo-
cis tradita in vnum colligere, in præſentiarum tamen admo-
dum facile eſt, vt inquit Deci. in procemio tituli extra de ap-
pella. vide Petrum Rauen. in ſuo aureo Alphabeto. in verſ. fa-
ma. Nam & de pluribus ſufficit vnã bonam legem allegare.
vt dicit Bar. in l. ſcire. §. quod non ſufficit. ff. de excuſa. tut. Aliàs
eſſet, vt dicit Neuiza in Sylua nuptiali. lauare ſynapum. contra
illud Plinij iunioris. lib. 5. epiſt. 5. quem ad hoc refert Suarez in
eius Theſauro, liſta A, Abortui. nu. 1. in fin. Bonacoff. & Vil-
lal. & E. Suarez.

Qualibet cauſa, etiam iniuſta, excuſat a delicto, dolo & pe-
na. dicit gl. in l. plagij. ver. iuſta. Cad leg. Flau. de plagia. quam
dicit eſſe communiter approbatam. Ioan. de Amic. conſi.
84. num. 5. Boer. deciſ. 168. num. 11. Soc. iun. conſi. 45. num. 16.
Hanc etiam dicit eſſe communem regulam. Deci. conſi. 170.
num. 2. verſi. ultimo non obſtat. refert Gratus conſi. 38. num.
12. lib. 2. laſ. in l. ſi quis id quod. num. 35. ff. de iur. om. iud. Cur.
iun. in l. 1. nu. 6. ff. quod quiſque iur. Blanc. in præc. crim. nu. 6.
Boſ. in tit. de decreto. Mediolan. nu. 19. ita dicunt omnes, qui
ad pœna reſpiciunt. Clar. tamen ita diſtinguit: aut loquimur
in delictis, in quibus dolus eſt de ſubſtantia, vt eſt falſum, per-
iurium & ſimil. & tunc ſiue cauſa iuſta ſit, ſiue iniuſta, excuſat:
nam videtur ceſſare animus delinquendi, aut loquimur de de-
lictis in quibus dolus non eſt de ſubſtantia, & tunc cauſa in-
iuſta excuſat quidem a dolo, ſed non a culpa. ideoque puni-
tur pro culpa, non pro dolo, ſed ſi iuſta ſit cauſa, excuſat etiã
a dolo. ita ſecundum omnes diſtingui debere atteſtatur Bald.
d. l. plagij. nu. 2. C. ad l. Fla. de plag. Clar. d. lib. 5. §. ſi. q. 60. ver. &
generaliter. P. Fich.

Credulitas etiam fatua excuſat a pœna doli. Cur. iun. in cõf.
19. nu. 4. communem dicit. cauſa tamen iniuſta non excuſat a
lata culpa, vt eſt communis opi. de qua Menochius in 3. reme-
dio retinendæ poſſeſſionis. nu. 623. & ideo quis poterit puniri
extra ordinem ex lege, vel ſtatuto iudicis arbitrio, inſpecta
qualitate facti & perſonæ. Clar. quaſtio. 60. ver. & generaliter
ſcias. Bonacoff.

Dolus quando requiritur, ad incurrendam pœnam, nõ ſuf-
ficit lata culpa. laſ. in l. in actionib. nu. 23. ff. de in litem iuran-
d. communem dicit, quem refert & ſequitur Couar. in epit. 3. c.
6. §. 8. nu. 21. B. Villal. & E. Suarez.

Dolus ſi abſuerit, etſi lata culpa adſuerit, nunquam cor-
poris pœnis locus erit. commune inquit Cagnol. in l.
contractus. num. 10. ff. de regu. iur. Hippo. conſi. 67. num. 40.
& qui latiſſimè id proſequitur Iul. Clar. in præc. §. vlti. q. 84.
E. Suarez.

Culpa lata dolo haud æquiparatur, cum de mortis, aut
membri diſſecandi ſupplicio quaſtio veretur, commune di-
cit Cagno. in l. contractus. num. 10. ff. de regu. iur. E. Suarez
& Bonacoff.

Culpa lata licet non ſit dolus, ſed dolo comparatur. l. 1. ver.
culpa lata. ff. ſi menſ. falſ. modum dixer. l. is cui. §. ſi hæres. ver.
dolum, & ibidem glo. ff. ſolu. matrim. Id tamen inter alia fallit,
quando agitur de infamia irroganda, quæ ob dolum non au-
tem ob latam culpam irrogari ſolet. §. ſuſpectus. inſtit. de ſuſp.
tut. & ibid. glo. l. 1. ff. ſi menſor falſ. mod. dixe. glo. in l. in actio-
nibus. ff. de in litem iuran. & l. quod Nerua. ff. de poſ. & ita
communiter teneri refert ibidem num. 33. idem Capr. quod
procedit niſi ob dolum irrogaretur infamia ipſo facto, tunc
enim lata culpa dolo æquipatur. iuxta text. & glo. in l. libero-
rum. §. notatur. ff. de iis qui notantur inſa. Similiter fallit quan-
do ageretur de pœna ſanguinis, ſeu corporali imponenda,
quia nec tunc lata culpa æquiparabitur dolo. l. in lege. ff. ad l.
Iul. de ſiccar. quod etiam voluit glo. in d. §. ſuſpectus. inſtit. de
ſuſp. tutor. & d. l. 1. ff. ſi menſor. & d. l. in actionib. & Imo. in c.
ſedens, de depoſito, quod etiam ſimiliter teneri dicit ibid. nu.
36. Bened. Capr.

Culpa latiſſima ſiue dolus ab allegante regulariter eſt pro-
bandus exceptis actibus qui ſunt de genere prohibitorum. vt
communiter teneri dicit Bened. Cap. reg. 78. nu. 49.

Culpa latiſſima, vt eſt dolus verus & manifeſtus, iuxta l. ſi ex
cauſa. §. mulier. & ibi gl. ff. de peti. hæred. ita culpa latior eſt do-
lus præſumptus ex indiſiis veriſimiliter dolum præ ſe ferenti-
bus. iuxta l. ſi procuratorem. §. dolo. ff. mandati. l. q. Nerua. ff.
de poſ. & Bal. in l. pignus. C. de pignora. act. & Imo. poſt Flor.
in

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 128

in d. c. vnic. & ita quoque communiter teneri refert regu. 78. Bened. Capra nu. 12.

Culpa leuis, vel leuissima in omittendo suscepta, ad refarciendum damnum datum non obligat, quamuis in faciendo admissa ad id obstringat commune ait prolixè Did. a Couar. de spons. 2. par. c. 6. §. 8. num. 13. non tamen vnquam animum huiusmodi culpa obligat, vt cum Corfet. in sing. in ver. forum conscientia tradit receptum idem Dida. a Couar. in laudato §. 8. nu. 12. E. Suarez. & Bonac.

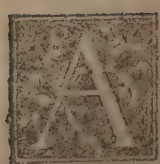
Culpa generaliter sumpta quinque esse species dicit gl. in c. vnic. de commod. cum qua communiter concordat Bar. in l. quod Nerua. ff. de po. & Imo. & Dom. Nico. in d. c. vnic. refert Bened. Capr. regu. 78. nu. 6. & sunt latissima, latior, lata, leuis, leuissima.

DE ACCUSATIONIBVS ET malefactorum denuntiatione.

TITVLVS X.

Accusatio quid sit, & quando fieri aut institui debeat. An tollatur, & euanescat, impediatur, & morari liceat; & quid si non probetur. Quid denique accusatione pendente.

CAPVT I.

Accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam, legitima interueniente subscriptione. ita communiter definire Doct. dicit Fel. in rub. de accus. nu. 3. quem refert Gigas de crim. lase maieft. quæst. nu. 4. Maria in d. rub. de accus. num. 1. Clar. tamen non videtur sufficiens. lib. 5. sent. §. fi. q. 12. in prin. P. Fich.

Accusatio officium iudicis potius cõsetur esse quam actio. com. attestatur Berous in rub. de accus. nu. 7. in fi. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 12. ver. item quæro. Suarez.

Accusatio non est actio, sed iudicis officium. vt est comm. opi. Clar. q. 12. ver. item quæro. Apparet ex clausula, Super quibus omnibus. Papias in pract. sua in for. libelli inquisitionis super ea. Et no. q. si quis in accusatione concludat reum puniendum esse, secundum formam statuti, vel consuetudinis, & nullum extet statutum, vel consuetudo, q. punitur extra ordinem. Ias. in l. de quibus. nu. 94. ff. de legib. Suarez, ver. accusatio. nu. 20. Bonac.

Accusatio debet fieri in scriptis. com. dicit Card. Alex. in c. de accusatione. ver. ponitur etiam. 2. q. 8. Clar. d. §. fi. ver. quæro quæ sit. P. Fich.

Accusatio nec iam hodie in scriptis fieri necesse est, vt attestatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 12. ver. quæro. nec honestissima & iustissima præscriptionis metu retardatur: vt receptum ponunt Gig. de crim. lase maieft. q. 1. nu. 6. Did. a Couar. lib. 2. resol. c. 9. nu. 3. Iul. Clar. d. q. ver. cæterum hodie. & si absque ea, accusatorem talionis penis obnoxium hodieq; fore affirmet Aret. & alij, quos refert idem Clar. eo. loco. ver. de iure autem. quod tamẽ intellige de iure, nam & vsu id etiam inprobatum est, vt attestatur late idem Clar. in eod. §. vlt. quæst. 81. ver. sed quæro. Suarez.

Accusatio de nouo institui potest, si accusator præuaricauit, vt est communis opin. Clar. q. 57. ver. vlt. Et no. quod quot delicta in accusatione continentur, tot accusationes videntur. Bart. consi. 115. nu. 2. lib. 1. Et debet accusator in accusatione æstimationem damni rei apponere. Bar. consi. 113. lib. 2. Bonac.

Accusatio criminis quin fieri possit, atque vna rei ablata restitutio aut damni illati satisfactio peti queat, nihil vetat. commune enuntiant Aret. in cap. qualiter & quando. in 2. §. ad corrigendos. num. 139. de accus. Curt. iun. in l. edita. nu. 198. C. de edend. Iulius Clar. in pract. §. vlti. quæst. 2. ver. & hæc quidem. Suarez.

Accusationis ius non ideo euauisse censetur, quod iniuria, vel offensionis remissio in conscientia foro indulta proponitur. commune effatur Igneus in l. diuus. num. 25. & seq. ff. ad senatuscon. Sylla. Dida. a Couar. lib. 2. resol. cap. 10. num. 6. Iul. Clar. pract. §. vlti. quæst. 58. ver. sed in proposito. Suarez, & Bonac.

Accusatio non impeditur, q. reum criminis pœnituerit: vt commune asseuerat Aret. in c. accusasti. nu. 5. de accus. Iul. Cla.

in pract. §. iniuria. ver. vlt. & in §. vlt. quæst. 12. ver. item quæro. & quæst. 60. ver. fui quandoque. Suarez.

Accusatio mutata. In criminali causa non licet accusanti etiam ante litem cont. mutare accusa. quia desistens incurrit pœnam Turpiliani, pariter & mutans. l. 1. §. 1. ff. ad Turpil. secundum Bar. in l. edita. col. 5. C. de eden. Balb. decis. 286.

Accusatio nisi probetur, accusatorem calumnie arguit commune interpretum effatur renunciant Abb. in c. calumnia. num. 2. de pœn. idem Abb. nu. 5. Marian. nu. 7. Fel. in c. 2. nu. 6. de calum. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 62. ver. dixi supra. amplia vt hoc idem procedat, & si de calumnia iurandum sit nuncupatum. vt commune inquit Alex. in l. properandum. §. sin. autem. nu. 21. C. de iudic. & alij, quos refert Clar. in d. q. ver. sed quid. non tamen id sufficiet, vt accusator expensarum damnari possit: vt verè resoluit idem Clar. eod. in loco. ver. sed nunquid. Suarez, & Bonac.

Accusatio seu actio criminalis tollitur spatio 20. anno. l. querela. C. de falsis.

Fallit in 9. casib. vt per Balb. in tract. de præf. in 4. part. 4. partis principalis. col. 2.

Fallit in multis casib. vt per Marfil. in l. qui falsam. §. accusatio. ff. de fals.

Fallit in 7. casib. quos ponit Foleri. in praxi crim. in ver. foriudicentur. nu. 17. Do. a Fin.

Accusatione pendente super aliquo crimine, etiam super crimine hæresis, vel lase maieftatis non interdicitur bonorū administratio ipsi accusato. l. post contractum. & ibi Bar. ff. de dona. Bal. & Salic. in l. res vxoris. C. de dona. inter vir. & vxor. & ita conclusum fuisse asserit Boer. decis. 277. est quidem verum q. in crimine hæresis, vel lase maieftatis bona sunt ipso iure confiscata a die commissi delicti: non tamen fiet executio seu bonorum apprehensio nisi post latam sententiam. cap. cum secundum. de hæret. l. fi. C. de hæret. l. quisquis. ad leg. Iul. maiefta. Boer. decis. 277. nu. 12. nisi quis accusaretur de crimine cõmisso in officio: quia tunc ille talis accusatus de tali crimine in officio commissio, retinet quidem officium, sed interim lite pendente interdicitur ei administratio. quare ea superior regu. la intelligi debet, vbi quis accusaretur de crimine commisso extra officium: quia tunc talis accusatus lite pendente nõ debet priuari. Bar. in l. libertus. §. in quæstionibus. ff. ad municip. Bened. in repe. cap. Raynutius. in verbo, mortuo. l. nu. 315. de testamentis. Bellac.

Accusatus, vel inquisitus, pendente accusatione, promotus, & electus ad aliquam dignitatem, & postea absolutus, casu isto absolutus non est retinendus in dignitatem, sed depoenendus & puniendus l. qui status. & l. fin. ff. de re mili. & ita concludunt Inn. in cap. accusatum. de simon. & omnes Doct. in cap. omnipotens Deus. de accus. vt per Aug. Beroium ibi, num. 5. Contrarium vero tenet Ioan. And. cum aliquibus relatis per ipsum in d. c. omnipotens. per tex. in l. qui de libertate. ff. de lib. causa. quorum sane opin. conatur, more suo, concordare Beroius in d. cap. omnipotens. num. 5. post Abb. ibi. & simiter iste accusatus criminaliter, accusatione pendente, non potest esse testis, nec in testem admittitur contra alium in causa criminali. c. fi. de testib. & ibi Doct. Spec. in tit. de teste. §. 1. ver. item pendente. & ibi Ioan. And. & Bald. in addit. quia ex pendencia huiusmodi accusationis aggrauatur opinio accusati, vt non dicatur integri status secundum Doct. præcitatos. F. Viuius opin. 25.

Accusatus accusatorem suum accusare, pendente accusatione, non potest in l. neganda. C. de iis qui accus. non poss. Bellac.

Accusare nemo cogi potest, & num de certo crimine absolutus, queat iterum accusari: mortuoque reo, vel accusationis abolitione sequuta per transactionem, an accusatio procedat.

CAPVT II.

Censare nemo cogitur. l. 1. C. vt nemo inuitus. Fallit in 2. casib. vt per Soc. regu. 4. in addit. videas Battand. in prax. crim. reg. 4. Do. a Fin.

Accusare nemo eum cogitur, a quo offensus est. vt commune inquit Dida. a Couarru. lib. 1. resolut. c. 2. ad fi. Suarez.

Accusare quis non cogitur a quo est offensus. Suarez ver. accusare. nu. 18. communem. dicens. Bonac.

Accusare quis per iudicem cogi non potest, si non vult, vt est

est communis opin. Clar. quæst. 15. vers. item quæro. bene potest cogi offensus cum iuramento narrare iudicialiter seriem rei, & potest dicere sine querela vel cum querela. vt ibi. Bonacoss.

Accusatori potest index assignare terminum; infra quem habeat accusare, alias postea non audiatur, vt est communis opin. Clar. q. 3. vers. consequenter. Sed dicit hoc de consuetudine non seruari. Bonac.

Terminus parti statui potest ad accusandum, ita vt si in eo termino non accusauerit, postea non sit audiendus. com. dicit Imol. in cap. tua. circa fi. de procu. & est practica com. secun. Blanc. in pract. crim. nu. 41. Cla. d. lib. 5. §. si. quæst. 3. vers. & consequenter. P. Eich.

Accusari iterum nequit, qui semel fuit absolutus, communis est opin. Suarez. vers. accusatio. nu. 28. Bonac.

Accusatio in eum eius criminis intentari nequit, qui illius nomine, vel semel damnatus, vel semel absolutus est. commune aiunt Mant. consi. 25 i. libr. 1. Ioan. de Amic. consi. 37. & qui latè istam reg. tractat Inl. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 57. per totam. Suarez.

Absolutus de tertio crimine, amplius accusari non potest, not. in c. de his. de accusatio.

Fallit in 10. casib. vt per Fel. in d. c. de his. quando enim causa finitur per sententiam, tunc præiudicatur omnibus aliis, qui amplius non possunt accusare.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in l. transigere. C. de transf. nu. 63. Do. a Fin.

Morte accusati perimitur accusatio, dummodo eius non confiscantur bona. communis est opin. Suarez, verbo mors. num. 228. Fallit in crimine læsæ maiest. si elapsus non sit quinquennium, quia mors non soluit accusationem, vt est com. opin. Clar. ibi. nu. 229. & 230. Et mortuus, nunquam eius cadaver punitur, est com. opi. ibi num. 23. licet sepeliri non possit, vbi in vita reus adesse non poterat, vt est communis opinio. ibi. nu. 232. Bonac.

Accusatio non procedit mortuo reo, quia mors omnia soluit. §. deinceps. in auth. de nupt.

Fallit in multis casib. vt per Marf. in l. qui falsam. §. accusatio. num. 8. ff. de falsis. & crimina morte extinguuntur. l. 1. C. si reus, vel accusa.

Fallit in 5. casib. vt per glo. in cap. interdum. insti. de hæred. quæ ab intest.

Fallit in 9. casib. secundum glo. in lex iudiciorum. de accus.

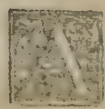
Fallit in 12. casib. vt per Marf. in l. qui falsam. §. accusatio. nu. 8. de fals. Do. a Fin.

Mors illius, qui accusatus est, tunc demum accusationem perimet, cum ob illud crimen bona fisco non addicuntur, quemadmodum frequenter interpretibus probari testantur Tiraq. in l. si vnquam. vers. reuertatur. num. 241. C. de reuoc. don. An. Gomez. de delict. cap. 1. num. 80. vers. 7. ead. & qui accurate de materia agit I. Clar. in pract. §. vlt. q. 5. i. vers. scias etiam. Sed & mortuorum memoria & accusari & damari ob læsæ maiest. crimen potest, si tum crimen ipsum contra rempublicam Romanam directò susceptum sit, tum quinquennium præscriptum nondum fuerit, vt communia placita affirmant Gig. de cri. læs. ma. nu. 24. q. 23. nu. 1. I. Clar. in pract. §. læsæ maiest. vel item licet. Verum enimvero ipsa mortuorum cadavera puniri nec vnquam possunt, nec vnquam debent, vt est An. post Cy. ac Pet. doctrina in l. 2. C. qui testam. fac. poss. quam receptam aio ex Bal. in l. vna. C. ne ex delict. defun. Ang. de malef. ver. qui index videns Dec. & Cagn. in l. pupillum. §. in hæredes. ff. de reg. iur. Non tamen idcirco sepeliri illi poterunt, quo viuus cadauerum patronis ingredi non licuit, vt est mirabilis Bar. sententia a nemine hucusque improbata in l. 2. ff. de cadauer. punit. E. Suarez.

Abolitione sequuta per transactionem, vel mortem accusatoris, potest index prosequi accusationem: sed debet facere nouum processum, & nouam inchoare instantiam, ex quo prima instantia per transactionem fuit perempta. Sed hodie contrarium seruatur, quia iudex potest prosequi sine nouo processu. Clar. lib. 5. senten. §. si. q. 58. ver. & scias. Bonac.

Accusare qui non possunt.

CAPVT III.

Accusare quilibet potest. l. qui accusare. ff. de accusat. vbi Barr.

Fallit in 84. casib. seu personis quas enumerat Lancil. in tract. de offic. præst. in tit. de accus. nu. 9. & cuius sit accusare, tam in priuatis, quam in publicis, declarat Battan. in sua

praxi. reg. 5. videas multos qui non possunt accusare, vt per Placentinum in tract. de accus. in prin.

Fallit in multis casib. quos not. Fel. in praxi crim. in ver. audiant exceptiones. nu. 14. & seq. Do. a Fin.

Accusare potest quilibet qui non est expressè de iure prohibitus, communem regulam esse dicit Ant. Com. c. 1. delicto. rum. nu. 31. Clar. d. §. si. q. 14. in prin. P. Pichard.

Accusare possunt minores 25. annorum, maiores tamen 14. hodie, vt est communis opin. Clar. quæst. 14. vers. sed quid. Bonacoss.

Minor annis 25. ac iam 20. annis maior, accusare generaliter ac regulariter quemuis potest. commune affirmat Abb. in c. 1. de accusat. Viuius lib. 1. opi. 20. & quamuis regulariter in quauis iuris sui allegatione læsus restitutionem impetrare possit, tamen si doctor, aduocatusq; fuerit, vt vel minor 18. annis esse potest, non restitueretur. communia scribunt Boer. decis. 359. Viuius d. lib. 1. opi. 86. E. Suarez.

Idq; argumento notatorum per glossam, & Bar. in l. qui in iudicio. ff. de accus. quod procedit affirmatiue hoc modo, qui admittitur ad testificandum in criminalibus, ergo & ad accusandum admittetur. c. testes. 4. q. 3. F. Viuius opi. 29.

Accusare regulariter potest maior viginti annis, quamuis sit minor viginti quinque, vt notat, & firmat Bar. post glo. in l. 2. in verb. pupillus. ff. de accusat. quorum sententiam ait esse communem Abb. & Moder. in c. 1. de accusat. vbi eam comprobant hac ratione, quia qui potest in criminalibus testificari, multo facilius potest accusare, maior enim habilitas in teste, quam in accusatore, requiritur, quia crimina pertinet, non autem per accusatores probantur. c. licet Heli. de simulatione. c. de cetero. & fi. de resti. sed minor viginti annis potest in criminalibus testificari. l. in testimonium, cum ibi notatis. ff. de testib. ergo & cetera. Imo valet argumentum de teste ad accusatorem.

Accusare hodie potest miles, si suam vel suorum prosequatur iniuriam, vt est communis opin. Clar. quæst. 14. vers. quæro nunquid miles. Nouellus in tract. ad defensam. num. 33. fol. 42. Bonacoss.

Milites licet olim non poterant accusare, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequerentur. per l. non prohibentur. & l. de crimine. qui accusa. non poss. quia milites ea tantum curare debent, quæ ad militiam pertinent: Tamen hodie milites nostri temporis indistinctè admittuntur ad accusandum. com. dicit Nouell. in tract. ad defensam. nu. 32. Clar. d. lib. 5. §. si. q. 14. ver. quæro etiam. P. Eich. & Bonac.

Accusare potest mulier hodie, si suam, vel suorum prosequatur iniuriam. Et potest accusare maritidam, vt est communis opi. Clar. q. 14. vers. præterea dixi. Bonac.

Mulier potest accusare occisorem sui mariti, etiam si non sit hæres illius. ita Iaco. de Rom. in l. qui crimen. C. qui accusa. non poss. quem ibi sequitur Bald. & Ioan. Fab. idem Bald. in l. 1. eod. & idem inquit in sponsa. & Boer. decisio. 233. Vezin.

Accusare hodie potest filius familias sine consensu patris, & in iudicio criminali pro interesse, siue accuset, siue se defendat absq; consensu patris, vt est com. opin. Clar. q. 14. vers. sed quid. abundans tamen cautela non nocet, vt inquit Clar. si adhibetur eius consensus. Bonac.

Accusare potest hodie pupillus, si suam, vel suorum prosequatur iniuriam. communis est opi. Clar. q. 14. vers. dicebam. Bonacoss.

Accusare clericus potest, si sanguinis non ingeratur pœna. Fallit, si protestatur, qd non intendit agere ad vindictam corporalem. Et tunc non efficitur irregularis. vt est communis opin. de qua Clar. q. 14. vers. dixi. Bonac.

Accusare clericum potest laicus, si suam vel suorum prosequatur iniuriam, alias secus, vt est com. opin. Clar. q. 14. vers. propter reuerentiam. & laicus etiam non admittitur ad civiliter proponendum crimen contra clericum. communis est opin. vt ibi, nisi dilapidaret clericus bona ecclesiæ, vt est communis opin. ibi. Bonac.

Accusare potest pauper bonæ & honestæ vitæ, & fidei, & non suspectus, vt est com. opin. Clar. quæst. 14. vers. sed hic. Bonacoss.

Accusare potest accusatus absolutus suum accusatorem. vt est communis opin. Clar. quæst. 14. vers. quintus est casus. Bonacoss.

Accusare licet pœnitentem de delicto. Franc. Aretin. cap. accusasti. num. 5. de accusa. com. dicit. Bonacoss. & B. Villal.

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 129

Accusare qui, & quare minimè queant.

C A P. IIII.

M Inor 20. annis repellitur ab accusando, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. com. dicit Ant. de Tremo. in addit. ad Bonac. in prac. excep. in rub. quibus mod. suo no. ani. num. 6. vers. ad illos casus. Abb. in c. 1. nu. 10. de accusatio.

Concor. cum l. 2. tit. 1. par. 7. sed discordat q. sufficit, per di. Nam l. q. sit maior 14. annis. Et in d. l. habes qui dicantur sui ad hoc quod minor possit accusari. Si verò sit maior 20. annis, licet minor 25. tamen poterit indistinctè accusare, etiam si suā vel suorū iniuriā non prosequatur. com. dicit Alex. in l. de pup. pil. nu. 8. ff. de noui oper. nunc. quam legit cum §. precedent. qui incip. Si in publico. Nouel. in tract. ad defensionem. num. 13. Zanet. in c. 1. de accusatio. Salic. in l. si cautiones. nu. 3. C. qui accusa. non possunt. Sed quicquid sit de iure. consuetudo indistinctè admittit minores ad accusandum, dummodò 14. annos excederint. Hac Cla. d. §. fi. q. 14. vers. sed quid. P. Fichard. Villalob. & Bonacoss.

Pupillus in causis criminalib. accusare non potest, nisi suam aut suorum iniuriam prosequatur: etiam cum curatore, quia processus esset nullus. vt est com. opi. Kircho. in suo comun. concl. cent. 4. concl. 2. Bonac.

Pupillus in causis civilib. regulariter agere, sed in criminalib. accusare non potest. gl. in ver. alieno. l. 2. qui accus. non poss. & ibi Bal. nu. 15. vers. sed an potest accusare. Sal. nu. 2. vers. quare an pupillus. vnde si iniuriam suam aut suorum non prosequeretur, etiam cum curatore, non posset in iudicio stare, & processus esset nullus. Bal. in rub. nu. 3. & 5. eodem. allegans. l. 2. vers. pupillis ex consilio. ff. de accus. Et hanc com. opi. doct. esse scribit Seb. Vant. in suo egregio tract. de nullit. proces. ac sent. de nullit. ex defectu inhabilitatis. nu. 35. & 36. vbi ipse hanc regulam & doct. eruditè explicat quam antea Bart. d. l. 2. d. §. pupillis. adhibitis distinctionib. explicauerat. Kirch.

Iudicium esse potest de iure canonico inter patrem & filium, in eius patria potestate constitutum in terris ecclesiæ, vt est com. opi. de qua Bap. de S. Blasio in tract. contradi. contradictione 12. vbi communem dicit Zanet. in tract. de differentia inter ius cano. & civile. nu. 39. Tom. 1. com. dicit. in criminali tamen filius non potest regulariter patrem accusare. Fallit, vbi adesset peccatum. vt ibi. Bonac.

Accusare non poterit excommunicatus etiam in foro civili, vt est com. opi. Clar. vers. quare nunquid. q. 14. Bonac.

Excommunicatus non potest accusare, cum non possit stare in iudicio receptissimam Doct. sententiam dicit Plaza. lib. 1. delicto. c. 44. nu. 10. quæ quidem locum habet etiam in foro civili, licet enim iure canonico introductum sit, vt excommunicatus non possit stare in iudicio, id tamen etiā in foro Cæsareo obseruandum est. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 14. vers. quare nunquid. P. Fich. & Bonac.

Accusare non potest, qui est in peccato mortali, vt est communis opin. de qua Fel. in ca. nobis. nu. 12. de except. ille tamē qui commisit semel & pluries peccatum mortale, & semper dolet commississe, proponens confiteri tempore debito de talibus peccatis momentaneis, non dicitur interim ante confessionem esse in peccato mortali. Idem Fel. in sermone de indulgentia plenaria. col. 6. vers. & vt diligenter: sed dummodò sit peccatum continuatum non accusat, vt per Felinum d. ca. nobis. Et hæc quidem exceptio, Tu non potes accusare, impedit litis ingressum. vt per Felinum in d. c. nu. 39. Accusare tamen prohibitus admittitur, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur. Fel. in cap. cum dilectus. nu. 7. de accus. Stante igitur statuto, q. de homicidio quilibet volens accusare admittatur, intelligi debet quilibet, scilicet qui sit habilis ad accusandum. Car. iun. in cons. 325. nu. 15. in 3. vol. & qui ab accusatione repelluntur, enumerantur per Bal. fufius in rub. C. qui accusare non possunt. Bonac.

Pauper qui minus quam 50. aureos in bonis habeat, regulariter repellitur ab accusando. l. nonnulli. ff. de accus. Si tamē sit bonæ, & honestæ fidei, & vitæ, & non suspectus, propter paupertatem non repellitur ab accusando. sec. glo. in d. l. nonnulli. quam omnes sequi dicit Berous in c. 1. nu. 54. de accus. subdēs ab ea non esse neq; consulendo, neq; iudicando recedendum. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 14. vers. sed hic etiam. P. Fich.

Pauper autem ecquis sit in iudicis arbitrio ponitur. cōe effantur Dec. in c. sedes. nu. 25. de rescrip. Bellon. cons. 15. & 16. Hip. in l. quæstionis modum. nu. 8. ff. de quæst. E Suarez.

Accusare non potest capitalis inimicus, nisi suam, vel suorum prosequatur iniuriam. vt est communis opinio. Clar.

quæst. 14. vers. vltius dixi. Bonacoss.

Accusare laicus patronum clericum institutum in ecclesia non potest, vt est communis opin. Clar. d. q. 14. vers. sed nunquid. Bonac.

Accusare non potest criminofus, tam de iure civili, quam canonico, scilicet infamis infamia iuris, & est communis opi. Clar. q. 14. vers. dixi. & vers. Secundus est casus. Et criminofus cuius nomen nondū inter reos est receptū de pari, seu minori crimine accusare potest, si suam, vel suorum iniuriam prosequatur, vt est commu. opin. Clar. q. 14. vers. Tertius est casus, & ita obseruat consuetudo totius Italiæ, vt dicit Clar. reo tamen prius in carceribus detento: postquam autem eius nomen inter reos est receptum, potest de maiori crimine alium quam accusatorem accusare, vt est commu. opi. Clar. ibi reaccusare autem suum potest accusatorem, commu. est opi. vt ibi: vbi vero reus in iudicio personaliter constitutus est, semper admittitur querela contra querelam siue de maiori, siue de minori crimine agatur, quando crimina se inuicem contingunt. Clar. ibi. Et quando reus dicatur inter reos receptus. Clar. ibi. vers. sed hic. Bonacoss.

Accusare non potest infamis infamia iuris, & est communis opinio. Repellitur ab accusando omnino repellitur, qui accusat, & ad accus. ibi Bar. & c. infames. c. q. 1. & idē Bar. in l. infamia. ad pub. l. 1. §. de Legilla cōter in l. criminis. c. q. 1. de accus. & ibi in tract. malef. in ver. ad querelam Titij in l. infamia. per vtrūq. & non potest ille, qui est infamis. nu. 13. Abb. nu. 7. & omnes Canonistæ communiter in c. de accus. & opulenti in l. infamia. licent esse cōem tam Legillariū, quam Canonistam Modern. ibi, & Hieron. Chucalon in addit. ad Ang. in tract. malef. in loco præcitato, & ita dicitur infamia iuris ne ignoratur terminari præmissæ cōis secundum Abb. in d. c. 1. quæ est secundum leges civiles, vel ipso iure, prout ipso iure q. infamis efficitur, vt in l. 1. & seq. ff. de iis qui not. infam. vel mediante sententia, vt in l. 1. & seq. ff. de iis qui not. infam. ff. de publi. ind. & in c. prohibetur. 2. q. 2. & in d. l. q. accusare. Et iste infamis, seu potius infamis ex damnatione publici iudicij minimè potest in exceptis criminib. accusare, vt per gl. eleganter in l. qui in iudicio. ff. de accus. quæ sequitur Bar. ibi, & Beroius in d. c. 1. num. 43. vbi recitat cōter approbari, quamuis regulariter inhabiles in criminib. exceptis admittantur ad accusandum. l. famosi. ff. ad l. lul. maiest. l. mulier. ff. de accus. & not. Spec. in tit. de accusatore. in §. 1. circa fin. Idemq; obseruari vidimus in infami infamia facti, q. ab accusando repellitur, secundum gl. Abb. nu. 7. & omnes Canonistas communiter in d. c. 1. Goffr. in c. omnipotens Deus, de accus. & Spec. in d. §. 1. & opinio ista procedit de iure canonico, & est cōis, vt per Mod. in d. c. 1. Sed de iure civili iste infamis infamia facti accusare potest, & ab accusatione ipsa nullo pacto repellitur secundum Bar. in d. l. qui accusare. nu. 7. Abb. Maria. Soc. & Io. de Im. in d. c. 1. & istam scribunt esse communem opinionem Beroius ibi num. 44. & Hier. Chucalon in add. ad Ange. tract. de malef. in loco supra citato, & ista infamia facti dicitur, quando est læsa fama, seu æstimatio alicuius propter factum ab eo commissum apud bonos & graues viros, vt per Dyn. in c. infamib. de reg. iur. lib. 6 & Bar. in l. 1. de iis qui not. inf. & dicit Bal. in l. neminem. C. de incest. & inutil. nupt. quod habens vnam vxorem, & vnam concubinam, est infamis ipso facto, & non admittitur ad accusandum de publico crimine, & similiter habens duas concubinas, quia infamis est, vt voluit glo. secundum eum, in §. fi. in fi. in auth. quibus modis naturales efficiantur legitimi. imo iste concubiniarius accusare non potest eum, qui eius concubinam carnaliter cognouit, nisi esset eius patronus. secundum Bar. in l. si vxor. in prin. ff. de adul. & ibi per Alex. Item subditus non potest accusare suum superiorem, & præsertim eo casu quando superior in accusatione instituta, vel instituenda aduersus eū opponat, quod subditus iste est criminofus, vilis opinionis, & malæ famæ, ita voluit Abb. in c. nulli episcoporum. nu. 7. de accus. vbi refert ita tenere Iun. & communiter omnes. Idemq; videmus in seruis familiaribus & libertis, qui nullo modo accusare possunt eorum patronum seu dominum. l. pen. & fin. C. qui accus. non poss. & ita firmat Ang. in d. tract. malef. in vers. ad querelam Titij. nu. 27. & Gand. in tract. de malef. sub rubrica, qui accusare possunt. num. 2. imo seruis, vel familiaris ipse non solum repellitur ab accusando dominum, sed etiam puniri debet. l. iniquum. C. qui accus. non poss. & cap. fin. §. si quis. 3. quæst. vlti. & hoc limitat, declaratq; Fel. in quatuor casibus, in d. cap. nulli. qui tex. intelligitur ac interpretatur in familiari criminoso, secundum communem intellectum, de quo per Decium in c. dilecti. de excep. Sed si accusatio facta foret a personis istis prohibitis parte non opponente, certe procederet & valeret processus, secundum Doctores omnes in d. cap. 1. Barro. & ibi Com. opin. Tom. iij.

R

Alex.

Com. V. I Opin.

Alexan. in l. 1. §. accusationem. ff. ad Turpil. Follerins in practi. crimi. in vers. audiantur exceptiones proponendę per eos. nu. 41. Ang. in d. vers. ad querelam Titij. nu. 40. & ista est commu. opi. teste Aret. in d. c. 1. & Hieron. Cuchalon in additio. Ange. in d. vers. ad querelam Titij. super nu. 40. F. Viuius opi. 26.

Accusare prohibetur clericus, miles, filiusfamilias, seruus, pupillus, minor, mulier, criminofus, infamis damnatus, excommunicatus, inimicus, pauper, seruator, libertus, vassallus, laicus clericum, maritus vxorę, frater fratrem, sed quia iudex potest procedere ex officio, non repelluntur hodie, sed iudex ipse procedit ex officio. Et admittuntur supradicti, si suam, vel suorum prosequuntur iniuriam. vt est commu. opin. Clar. q. 14. ver. volo etiam. qui nam sui in proposito dicantur, ibi ponit Cla. & communem dicit. Et not. q. iudex maleficiorum potest cogere heredes occisi vt accuset occisorem potentem. Roman. consil. 167. Prohibetur & bannitus accusare, & ideo, si aliquem accusat, & accusatus finat labi tempus vel terminum banni a statuto, non habebitur pro confesso: secus si per viam exceptionis ex statuto permittat. Bald. in l. si filius. ff. de interro. actio. Bonac.

Actio a statuto denegata, accusatio quoq; denegata censetur. querela etiam, ac iudicis officium communis est opin. Suarez vers. actionis. nu. 48. Bonac.

Accusare quilibet de populo quādo potest: & num plures vnum accusare queant in eodem libello, aut plures ab vno vel a multis accusari.

C A P V T V.

Accusare quilibet de populo potest, quando crimen est publicum, vt lassa maiestatis, adulterij, homicidij, parricidij, peculatus, falsi testim. vis publicę, vel priuatę, ambitus, repetundarum, annonę. & est commu. opin. Clar. lib. 5. §. 1. in prin. Gomez. de delic. c. 1. nu. 4. Et contra surripientem instrumentum, vel scripturam vltimę voluntatis, publica est accusatio. Bald. in l. instrumenta. C. ad exhiben. Et dicit Clar. vbi supra quod omne delictum, quod principaliter fit in offensam Dei, dicitur publicum: & quilibet de populo potest accusare. & ita communiter tenetur Gom. vbi supra. & omne delictum in offensam Principis dicitur publicum, & ita communiter tenetur. Clar. vbi supra. idem est in quocunq; instrumento publico de falso accusato, vt est communis ibi. Clar. & no. q. quilibet accusans tenetur iurare. Rim. conf. 554. in prin. vol. 3. Clar. q. 14. in prin. Bonac.

Accusare quilibet de populo potest, vbi pœna applicatur fisco. Fallit in crimine furti, quia is tantum admittitur ad accusandum cuius interest, vt est commu. opin. de qua Roman. consil. 152. nu. 2. Bonac.

Accusatio per quemlibet de populo admittitur, etiam pro crimine priuato. Et ex officio proceditur, etiā per inquisitionem, & pro crimine priuato: prout vsurarum. in hoc tamen contrarium se vidisse obseruari dicit Iul. Clar. §. fi. q. 17. ver. vlt. Nemo tamen ideo sine accusatore punitur, fallit in plurib. causibus enumeratis per Ang. in l. ea quidem. col. 6. C. de accusat. vbi fufius, vbi formatur inquisitio absque accusatore, & quis puniatur absq; accusatore ibi. & plures possunt accusare, vel accusari ex eadem causa, & in eodem libello. Castr. in l. si quis cum procuratorio §. 1. nu. 2. ff. de proc. Et no. q. licet causę criminales expediantur per accusationem, dicuntur tamen expediri per officium iudicis. Bar. in l. imperium. ff. de iur. omn. ind. Bonacoff.

Accusatio priuati criminis cuiuslibet populari competit, si & duntaxat nummaria multa, & duntaxat ad fiscum peruentura infligatur. commune affirmare ausim ex Imo. in l. 1. num. 10. ff. de pub. iu. l. Hipp. in l. si quis ne quęst. nu. 125. ff. de quęst. Aug. ad Ang. de malef. vers. nec non ad querelam. nu. 9. accurate Iul. Cla. in pract. §. vlt. q. 17. vers. pen. excipe cum crimen præcipue aliquem tetigit: nam tunc ei soli danda est actio. commune inquit Bald. in rub. nu. 9. C. qui accus. non poss. Rom. consil. 153. Suarez.

Accusatio non erit popularis, si non cauetur in statuto, q. quilibet possit accusare, vt est commu. opi. de qua Bal. in rub. C. qui accus. non poss. num. 10. Sed offensus tantum, & alij, qui suorum iniuriam prætendunt, poterunt accusare, & ipsis dissimulantibus iniuria non punitur, vt ibi fufius per Bal. nisi statutum dicat, q. admittatur quilibet ad accusandum, quia tunc secus, vt ibi fufius Bal. Bonac.

Accusatores plures præferuntur in accusando, si suam, vel suorum iniuriam prosequuntur, item proximiores consanguini,

De maleficijs

nei, pares autem omnes, si sunt in pari gradu. commu. est opi. Clar. q. 15. ver. successiue. Bonac.

Accusatores plures qñ non prosequuntur suam, vel suorum iniuriam, si velint vnum accusare, parte opponente, iudex debet eligere vnum, qui prosequatur accusationem, si tamē pars non opponit, valet iudicium, communem testatur idem Aret. in c. olim. nu. 10. de accus. in antiquis. Idem. & Do. a Fin.

Fallit si plures constituunt procuratorem ad accusandum, tunc procurator nomine omniū prosequitur causam, vt ipsemet Aret. ibidem communem dicit, & respondet ad dictum Bar. in l. pen. §. ad crimen. ff. de publ. iud. dicens q. quando accusator non prosequitur suam, vel suorum iniuriam: non potest instituere procuratorem. Quod intelligit, quando accusator non se deberet inscribere ad pœnam talionis, secus tamen cum per obligationem suorum causam iā prosequitur, quod not. Idem.

Accusare possunt plures aliquem in eodem libello, vt est commu. opi. Cla. quęst. 13. distinguendo, vt per eum. Et plures etiam accusari possunt in eodem libello ibi. Bonac.

Accusare plures simul possunt, cum illorum, vel officij, vel alterius vtilitatis nomine interest, vt est commu. opin. Suarez vers. accusare. nu. 19. Bonac.

Accusare plures tunc simul possunt cum illorum vel officij vel alterius vtilitatis nomine interest. commune aiunt Aret. in c. olim. nu. 10. de accusa. Hierony. ad Ang. de malef. vers. & ad querelam. nu. 65. & qui hac de re accurate differit Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 8. vbi etiam quando plures simul accusari possint, vel vnus pluribus delictis vnum in libellum congestis, infestari queat, cum receptis sententiis memorię prodit. Suar.

Plures an possunt vnum ac eundem in eodem libello accusare? ita distinguendum; aut cuiuslibet accusantium interest ratione officij, vt si sint plures tutores, vel adamostratores, vel eorum intersit ratione communis iniurię, & possunt simul in eodem libello accusare, non in plurib. aut nullius eorū interest, & non admittuntur simul, neque in eodem libello, neque in diuersis, sed vnus eorum eligitur qui sit magis idoneus, ita communem esse dicit Hier. in apostil. ad Ang. de malef. in verbo, & ad querelam. nu. 65. vltimum tamen membrum de pluribus qui non habeant interesse, intellige vt procedat parte opponente, aliās enim valet iudicium. vt communem attestatur Aret. in c. olim. nu. 10. itē intellige. vt procedat, nisi illi oēs velent vnum procuratorem constituere: tunc enim procurator posset nomine omnium causam prosequi, vt tenet Imo. in c. olim. de collusio. deteg. quem communiter sequi Doctores attestatur Imo. ibid vt illum refert Anan. in d. loco. nu. 11. Clar. d. lib. 5. P. Fich. & Bonac.

Plures non possunt ex diuersis delictis in eodem libello accusari. com. dicit Rom. consil. 240. nu. 1. quem refert Apostil. ad Ang. de malef. in verbo, & ad querelam. nu. 25. Cla. d. §. fi. q. 13. ver. sed nunquid. Bonac.

Plures possunt simul in eodem libello accusari, quādo agitur eodem delicto a plurib. simul, vel ex eadem causa commisso. ita communiter contra gl. in l. qui pupillam. ff. de adult. teneri dicit Maria. in c. 1. nu. 143. ver. est ergo vera, de libel. obl. Cla. d. lib. 5. §. fi. q. 13. ver. quæro nunc. Idem.

Accusare de pluribus criminibus, quis potest vnum, aut aliquem, plures vero de diuersis delictis in eod. libello non potest. communis est opin. Clar. quęst. 13. vers. sed nunquid. Bonacoff.

Accusari quis potest de pluribus criminibus separatim coram eodem iudice, secus si diuersis iudicibus. Clar. q. 13. vers. item quæro. Et si bona sint publicanda, debet ex dictis bonis interim ali. Alber. in l. si quando. C. de ord. cogni. Bonac.

Accusari quis potest vno & eodemmet tempore, de plurib. delictis diuersis, non modo ab alio accusatore, sed etiam ab eodem, qui suam vel suorum prosequatur iniuriam. Et ita hodie indifferenter omnes querelę admittuntur, communis est opin. vt per Cla. q. 16. ver. quæro nunquid. Bonac.

Accusationis libellus quid continere debeat, quidvè in eo exprimi.

C A P V T VI.

Accusationis libellus, diem, mensem, ac locum contineat, necesse est. vt commune ponit latē Viuius lib. 1. opin. 19. larius, & accuratius Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 12. vers. dixi exprimendum. cum seq. & Ant. Gom. de delic. c. 2. nu. 15. Suarez.

Accusatio, sicut & inquisitio, debet continere locum, & tempus.

Et vniuer. in delict. animaduer. Locus VIII. 130

pus. Aret. in c. qualiter, & quando. el. 2. §. debet. nu. 113. de accus. communem ait. Villal.

Dies signanter debet apponi in querela, si reus petat exprimi, vt est commu. opin. Clar. q. 12. vers. dixi etiam. Sed si accusator dicat se non recordari, erit excusandus, & ita communiter praticatur. Clar. ibi. Bonac.

Dies delicti in accusatione vel inquisitione debet exprimi si reus hoc petat, vt possit se defendere, & accusantem vel testes de falso redarguere, probando ea die se fuisse absentem ab illo loco, vel infirmum, & similia, secundum Bar. & Bal. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. per illum tex. Bart. in l. libellorum. ff. de accusationib. & in l. is qui reus. ff. de publ. iud. Balb. decis. 280.

Dies appositus in libello criminali, vel querela non probatus, non facit nullam querelam, nisi extaret statutum talem diem signanter, in quo si quid criminaretur, puniretur, quia non probato die actor succumberet. Clar. q. 12. ver. sed quid. Et si fuerit formata inquisitio, in qua dies & locus contineatur. Si respondens simpliciter confiteatur, non adiiciendo locum & tempus, ex hoc non probatur crimen in accusatione, vel inquisitione contentum. Riminal. conf. 203. nu. 21. Bonac.

Mensis, annus & dies debent in inquisitione exprimi non minus quam in accusatione. communem dicit Card. Alex. in cap. de accusatione. in fi. 2. q. 8. Foller. pract. crim. cano. nu. 39. Boff. in tit. de inquisit. num. 90. Ang. in l. ea quidem. num. 3. C. de accusat. Bursat. conf. 34. nu. 27. lib. 1. Plotus inter consil. crimin. conf. 109. num. 4. volum. 1. & licet Bal. contrarium teneat, tamen opinio eius communiter non tenetur, vt in allegato loco dicit Alexander, quia inquisitio est subrogata loco accusationis. Clarus d. §. fi. q. 31. vers. quod de anno. P. Fichar. & Bonac.

Vbi in aliqua parte mensis factum est punibile, in aliqua non: tunc non sufficit in accusatione vel libello expressio mensis: sed debet exprimi pars ipsius mensis, alias debet sequi absolutio rei, secundum Bart. in l. non solum. §. sed, & vt probari. ff. de ope. no. nun. per l. eum actum. in fi. ff. de neg. gest. & in l. 1. in fin. ff. de incen. rui. naufr. Pro quo facit, quod notatur in clem. fi. de rescrip. Et idem in loco secundum eundem vbi supra. Per quod limitatur quod habetur in l. fi. C. de accusat. & in l. libellorum. ff. illo. eo. tit. & in aliis iuribus volentibus sufficere expressionem temporis delicti fieri per annum & mensem. Balb. decis. 20.

Locus publice notorius in criminalibus non est designandus per confines, & procedit accusatio, denuntiatio, querela & inquisitio. Cla. q. 12. vers. sed pone. Bonac.

Accusatio enim non vitiatur ob confinia in libello non expressa, & praesertim si locus erat satis cognitus, & sic in criminalibus quamuis requiratur pro solemnitate, & forma libelli accusatorij locus commissi delicti cum suis finibus. vt in l. libellorum. ff. de accusa. nihilominus si per expressionem ipsius loci circa vlla confinia expressa satis certus possit esse iudex, id sufficit, & valet, sustineturque; accusatio ipsa, non aliter, quam si confinia prememorata omnia sigillatim expressa forent, secundum Bar. & reliquos omnes in l. demonstratio falsa. in 7. quest. ff. de cond. & demonst. Ias. in l. 1. nu. 13. ff. de libe. & posth. Bar. Alex. Ias. nu. 14. & ceteros communiter in l. 2. per tex. ibi. ff. de libe. & posth. Ias. in l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de noui oper. nuntia. & ista est vera, communisque opinio, licet & male quidem Ang. in l. hac consultissima. C. qui testam. fac. pos. contrarium asserat. Viuius opin. 23.

Accusatio facta de crimine tanquam commissio certo tempore, vel loco, si probetur de alio tempore, vel loco, debet sequi absolutio. l. denuntiaste. §. quid tamen. ff. de adult. docto. in l. si per alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius. Ias. in l. interpositas. C. de transact.

Fallit in 3. casib. vt per Pet. Duen. reg. 28. Idem.

Accusator, vel fiscus in causis criminalibus non cogitur exprimere diem in accusatione, sed sufficit solummodo exprimere locum, annum, & mensem delicti. l. libellorum. ff. de accus. & l. in causis. C. eo. tit. vbi tex. & doct.

Et hoc idem habet locum in causis civilibus, nam actor in ipsis causis civilibus non tenetur exprimere diem contractus, nec diem confessionis, dicti, vel protestationis, nec diem rogatus notarij, sed sufficit exprimere solum annum, & mensem, absque die. l. 1. §. editiones. ff. de eden. vbi tex. gl. & Doct. tamen vbiunque reus in criminalibus negotiis petit per accusatorem, vel fiscum, aut delatorem, seu denuntiatorem, vel inquirentem exprimi diem delicti praetensi, pro quo vexatur instando velle diem in praemissis exprimi ad sui defensionem, & pro sui defensione: quia velit, determinetque probare se illa die, quae nominabitur alibi fuisse, puta Aquilae, vel velit probare testes contra eum deponentes illa die fuisse alibi, vel velit

redarguere de falso indicia, & probationes, quae contra eum proponuntur, tunc accusator denunciatus, delator, & inquirens, & testes, tenentur exprimere diem praecisum, & locum loci, ad hoc vt possit probari contrarium: nam vbiunque; omisio loci, vel depositionis testium esset damnosa reo, & ei auferret defensionem, tunc exprimi debet locus loci, & dies certus: alioquin non valet actus contra eum, nec probatio. text. est in l. arbitraria. §. si quis Ephefi. vbi no. Bar. per illum text. & ibidem Bald. & Ang. ff. de eo quod cer. loco. & hoc idem tenet Bar. in l. is qui reus. nu. 1. ff. de publ. iud. & in d. l. libellorum. nu. 12. & Octavianus Vestrius in sua pract. lib. 5. tit. de responsionibus rei ad positiones actoris. col. 2. fol. paruo 73. & ista est magis commu. opin. prout narrant Doct. in locis praememoratis, & Hieronym. Chuccalon in add. Bonifacij de maleficiis. in rub. quid sit accusatio. in forma productionis causa. nu. 12. super litera B. & ea sequitur Bal. in l. 1. C. de re iud. Rom. in l. Patonius. §. rei perduellionis. ff. de acq. hare. Ang. in tract. maleficiorum in vers. de anno praesenti in prin. nu. 2. & Augu. in add. ibi. Francisc. de Aret. in cap. qualiter, & quando. §. debet. col. 7. de accus. Ias. in d. l. arbitraria. §. si quis Ephefi, & eruditissimus D. Foller. in pract. crim. in vers. audiantur exceptiones proponendae per eos. nu. 49. & Francisc. Marci. decis. 724. in 1. par. licet contrarium sentiat consulendo Bertran. consil. 8. vol. 3. & consil. 16. nihil opponitur. vo. 6. sed si iudex cogeret accusatorem ipsum ad exprimendum diem, tunc accusator posset deponere cum iuramento se non recordari de die, & excusaretur quippe, & ita communiter praticatur, attestante Lulio Claro in practi. crimin. libr. 5. §. fin. questio. 12. vers. dixi etiam. in fine, & Bertran. in d. consil. 16. in fin. & ita etiam vidimus obseruari innumeris fere vicibus in praxi in variis tribunaliis regni Neap.

Sed aduerte, qd hoc facere non posset iudex ex officio, verum duntaxat ad partis requisitionem, & petitionem, vt admonet Octavianus Vestrius in d. tit. de responsionibus rei ad positiones actoris. col. 2. & seq.

Item tex. in d. l. libellorum. requirens exprimi locum & tempus maleficij, non procedit, secundum Bal. in l. edita. in repet. Padoana, in 9. oppositio. C. de eden. subsistete iusta causa ignorantiae in iudice: vtputa, quia secretò maleficium fuerit commissum, adeo, qd iudex ignorans tunc locum & tempus, inquisitio ipsa valeret, & teneret, etiam si non apponeretur, alias maleficia remanerent impunita, quod esset absurdum. & idem scribit Bal. in c. 1. col. pen. quib. modis feud. amit. quem ibi omnes alij Doct. sequuntur.

Imo inquisitio, vel accusatio procedit, & valet etiam si ignoraretur persona, qua mediante delictum commissum esset, & consequenter si ignoraretur persona adulteri, qua mediante Titia accusata, commississet adulterium, adhuc valeret & teneret accusatio, vt voluit glo. in c. libellorum. 2. q. 8. in vers. Caio Seio: cui ibi inhæret Archi. Bal. & Ang. in l. si cum exceptione. §. in hac actione. ff. quod met. caus. Flor. in litem Mela. §. si plures. ff. ad leg. Aquil. Aret. in §. quadrupli. col. 1. instit. de actio. Bal. Ang. Pau. de Cast. Imo. & alij in l. quotiens. §. si quis nomē. ff. de hered. inst. Alex. conf. 19. circa primū. col. 2. vol. 7. & Imo. in c. tua. col. 3. de procu. & ista est commu. opin. vt per Docto. memoratos. vnde ex his concluditur, qd persona cum qua commissum est delictum, debeat nominari in inquisitione, si sciatur, secus si ignoretur. Viuius opin. 24.

Denuntiare maleficia qui debeant, aut possint: & num denuntiator ad expensas teneatur, si denuntiatio legitima non est.

C A P. VII.

fficiales communiter deputantur ad denuntiandum maleficia. Clar. q. 7. vers. scias autem. Qui debent denuntiare etiam notoria & occulta, si possunt, & debet abesse dolus in denuntiando. Clar. ibi. vers. scias etiam. Et tenentur denuntiare etiam maleficia, quae de iure sunt impunita, puta casu, vel accidenti contingentia, vt est commu. opin. Clar. ibi. vers. sed quæro. Bonac.

Denuntiare delictum alicuius ad acta possunt officiales, licet sint plurimum pauperes & viles personae, & quandoque etiam infames. Communiter obseruari testatur Ange. de maleficiis. in glos. necnon & ad denuntiationem. num. 4. quem refert Cardin. Alexan. in dict. capitu. de accusatione vers. 2. quæro. 2. questio. 8. Marian. in repetitio. cap. qualiter & quando. num. 81. & Pract. Conrad. num. 9. Et eiusmodi denuntiantis dictum sufficit ad inquirendum communem. opin. Tom. iij. R 2 nem

Com.V.I.Opin.

nem dicit Bos.in tit.de denun.nu.2. Clar.d.5. fi. q. 7. ver. primo & secundo. Si tamen absoluitur reus, tunc denuntiator ratione calumniae condemnandus est in expensas. com. dicit Alber. in l. sancimus. num. 6. in fi. C. de iudic. quem refert Grat. conf. 97. lib. 1. Clar. ibid. ver. ult. P. Fichard. & Bened.

Denuntiatio officialis vel alterius, qualis esse debeat, communiter. Clar. d. q. 7. vers. quæro nunc. Et no. q. qui denuntiavit super crimine, potest testificari super eo. c. licet heli. vbi Inn. no. de simonia. Alber. in l. 1. §. incidit. nu. 2. ff. ad Turpil. & quando syndicus denuntiat post terminum, ponat in denuntiatione, quod de nouo peruenit ad suam notitiam. Bal. in l. annus. ff. de calumniato. item officialis, qui ex statuto tenetur denuntiare maleficia, tenetur etiam denuntiare maleficia non punibilia, nisi notorie constaret delictum non esse punibile, ut puta, quia erat bannitus occisus, ut per Alex. in l. nequis. C. ut nemo priuatus. Statuto tamen dictante puniri syndicum non denuntiantem maleficia, syndicus non incidit in poenam, si non denuntiauit maleficiū proprium, vel eius patris, vel filij. Steph. de Feder. in tract. de interpretatione iuris. nu. 164. Bonac.

Denuntiatores publicitus constituti & omnia crimina et quæ poenas non merentur denuntiare tenentur, & fidem plenam, atq; exactam in grauib. non faciunt, commune ponit illorum materiam cum receptis sententiis diligenter prosequutus Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 6. E. Suarez.

Denuntiare possunt non solum officiales, sed etiam alij quibus est facta aliqua iniuria. ut est communis opin. Clar. quæst. 7. vers. dixi. Et tenetur iudex inquirere. & stante statuto, quod syndici debeant denuntiare maleficia, nec apponit terminum: Dic, quod intelligitur incontinenti a tempore scientiæ, non tamen tenentur denuntiare præcepti festinatione, sed inquisita veritate facti. Bald. in l. cum ancillis. nu. 5. C. de incestis nuptiis. Bonacoss.

Denuntiator, qui calumniosè denuntiat, debet (ut dixi) in expensis condemnari si reus absoluitur, etiam q. sit officialis. etiam quod sit instigator aliquis, ut est commu. opi. Clar. d. q. 7. ver. ultimo. Bonacoss.

Denuntians an debeat in expensis condemnari, si denuntiatio non sit legitima? vide Guid. Pap. q. 269. vbi quid de procuratore principali. Et dic q. vbi adest statutum q. non possit procedi nisi præcedente denuntiatione, tunc in defectum denuntiantis potest superior, ne delicta remaneant impunita, ipse denuntiare. Abb. in c. conquerente col. 3. de restit. spolia. Qua in materia denuntiationis videt Ang. in l. diuus. la 2. ff. de custod. reor. maxime q. debeat euocari ut probet suam denuntiationem: alias punitur, licet non teneatur se inscribere. ut per eum. Quid de syndicis villarum qui sunt obligati ad denuntiandum maleficia intra aliquod tempus sub poena? & dic q. intelligitur de maleficiis manifestis, non de occultis. Alberi. in l. semper. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. Et plura in materia denuntiationis ponit Fel. in c. sicut. extr. de accus. Spec. tit. de denuncia. 3. par. Bar. in l. diuus. la 2. ff. de custod. reor. doct. in l. ea quidem. C. de accus. Quid de alia denuntiatione, & an ac quando denuntiatio constituat quem in mala fide? vide Abb. in c. 3. extr. de præscr. & vide Bar. in l. item veniunt. §. petitam. ff. de peti. hæred. Bellac.

Denuntiator testis. In causa inquisitionis contra aliquem ex iudicis officio de certo delicto admittitur in testem denuntiator, & eius domestici, per c. licet Heli. extra de accus. vult Bar. in l. diuus. ff. de custod. & exhi. reo. quo videtur restringere. gl. & Pan. in c. in omni. extra de testi. ut procedat quantum ad denuntiationem, ad correctionem peccati. Balb. decis. 303.

Premium ex statuto, vel proclamate quis non consequitur, qui denuntiauit, vel arguit aliquem de maleficio, si non probauit, ut est communis & generalis consuetudo. Clar. q. 77. ver. sed pone. Bonacoss.

Sine accusatione an aliquis damnetur. Item & ad quæ accusator, vel inquisitor, vel instigator teneatur.

C A P V T V I I I .

In accusatore nemo damnatur. c. de manifesta. 2. q. 1. & ibi glo. & in c. si quis potestatem. 23. q. 4.

Fallit in 27. casib. ut per Bened. Capr. in suo tract. regu. 74. fallit in 9. casib. ut per Lancil. in tract. de prat. in tit. de notorio. nu. 5. Do. a Fin.

Accusatore non existente iudex potest inquirere & damna re, ut est communis opin. de qua Capra. reg. 74. num. 9. vbi la-

De maleficiis

tius, quando quis possit, vel non possit condemnari sine accusatore. Bonac.

Accusatore existente cessat inquisitio, secundum magis communem per Burs. conf. 34. nu. 32. lib. 1. post Hipp. in pract. §. constante. nu. 92. licet contrarium ex consuetudine feruetur. coram tamen eodem iudice. teste Clar. in pract. §. fin. q. 3. vers. ex hac. & q. 16. ver. cum tamen. Bonac.

Accusator tenetur primo iurare quando vult accusare vel querelare aliquem, q. (scilicet) non accusat animo calumniandi, ut est communis opin. de qua Clar. q. 17. vers. dicit etiam. Et si producit falsam accusationem contra aliquem, an possit de falso accusari, vel de calumnia. vide Bar. in l. si quis obrepserit. nu. 1. ff. ad l. Cor. de fals. Et not. q. qui accusant hodie, incidunt in Turpilianum, si ex forma est statuti accusant. Bart. in l. in senatus. §. 1. ff. ad Turpil. num. 3. Et non sequitur, qui non probat, ergo calumniator. in dubio tamen bene præsumitur calumniari, nisi ex actis appareat, vel nisi ex aliquib. præsumptionibus a tali calumnia excusetur. Ang. in l. qui non probasse. C. de calumniato. Et si fiat accusatio, vel inquisitio de crimine, tanquam commissio tali tempore, vel loco, debet sequi absolutio, & de nouo debet fieri accusatio vel inquisitio. Cast. in l. si communem. §. 1. nu. 3. ff. quemad. ser. amitt. si probatur de alio tempore, vel loco. Bonac.

Accusans aliquem, tenetur se inscribere ad poenam talionis. l. si. C. de accusat.

Fallit in 4. casib. quos no. gl. in l. 3. C. qui accus. non possunt. Host. in c. super his. de accus. Lucas de Penna ponit alias limitationes in rub. C. de dilat. lib. 10.

Fallit in 18. casib. ut per Io. Igne. in l. in fideicommissum. nu. 119. ff. ad Senatusc. Syllan. sed ista regula non seruatur. Bar. in l. si cui. ff. de accus. Do. a Fin.

Accusator tenetur de iure se subscribere ad poenam talionis. com. dicit Bertr. conf. 267. in princ. lib. 4. Duennas regu. 27. in prin. Marian. in c. super his. num. 19. de accus. Hodie tamen de consuetudine non obseruatur ista solemnitas subscriptionis. Bos. in tit. de inquisitione. num. 14. Didac. libr. 2. resol. Duennas d. reg. 27. vers. est tamen notandum, maxime de iure ciuili. nam de iure canonico adhuc necessaria est huiusmodi subscriptio. ut dicit Card. Alex. in c. libellorum. in fi. 2. q. 8. Et notandum, quod etiam maritus accusans uxorem de adulterio, tenetur se subscribere. com. dicit Ana. in c. cum dilectus. nu. 24. de calumniato. Clar. d. §. fin. quæst. 12. vers. dixi quoque, & seq. Bonac.

Subscribere querelæ, vel libello actor debet, quæ subscriptio facit, quod si succumbit, poena talionis punitur, ut est commu. opi. Cla. q. 12. vers. dixi. & est de prosequenda accusatione vsq; ad finem, alias simili poena plecti vellet, ut est commu. opin. ibi vers. forma. sed hodie non obseruatur ista subscriptio, & poena talionis, ut est com. opin. Ceterum præterquam in crimine falsi, ut est commu. opin. ibi. & maritus accusans mulierem, de adulterio, etiam tenetur se subscribere, ut est com. opin. Clar. ibi ver. sed retenta. itidem, & mulier in casib. a iure ciuili permisis de iure ciuili, secus de iure canonico, ut est com. opin. ibi. Bonac.

Pœna eadem quæ reus si conuictus esset puniendus fuisset, puniri debet qui in accusatione defecit, etiam si persona honestior sit quam accusatus. com. dicit Alber. in l. athletas. §. calumniator. nu. 4. de his qui no. infam. Clar. d. §. fi. q. 81. ver. sed pone. P. Fichard.

Accusator, inquisitor, instigator, seu sollicitator, an teneantur de calumnia, & ad expensas, vide Bart. & Docto. in l. 1. ff. ad Turp. Bar. in l. Athletas. ff. de fals. vbi videtur concludere quod sic: secus autem esse in eo qui id faciat ex necessitate officij: ut per eos in locis prædict. Quid in syndicis an excusentur, si non sint in dolo & lata culpa non denuntiando? & dic ut per Bal. in l. si quis non dicam rapere. col. fi. C. de episc. & cler. Ang. in tract. malef. ver. Necnon ad querelam. Et quod teneantur ad damna & interesse, scribit Capel, Tholos. q. 6. & seq. per l. succurritur. C. de excus. tur. Et an instigator excuset iudicem inquirentem: vide Hipp. in pract. §. constante. col. 40. Bar. in l. ab accusatione. §. nunciatore. ff. ad Turpil. Deci. conf. 615. col. 3. in fi. Bal. in l. adoptio. ff. de adopt. not. in l. Lucius. ff. de his qui not. infam. per las. conf. 2. libr. 2. Et an accusator, inquisitor, vel denuntiator teneantur ad interesse & expensas inquisiti, quando uti innocens absoluitur: vide per Par. de Put. tracta. f. ind. ver. accusatio. in §. incip. an si quis aliquem accusauerit. & ver. inquisitio. de quo etiam Catald. de Boncomp. & alij in eorū tract. de synd. plura not. vbi quid in iudice, quid in accusante & denuntiante, an & quando teneantur ad expensas quando reus absoluitur. Bellac.

De accusatore in probatione deficiente quid presumendum: & quando is a calumnia, & eius pena releuetur, qualisve poena eum maneat. Deq; non idoneo, vel infami, vel mortuo accusatore.

CAPVT IX.

Accusator non probans accusationem presumitur calumniari. com. dicit Abb. in c. calumnia. nu. 2. de penis per gl. in c. 2. in verb. calumniandi. de calumnia. communiter approbatam, vt testatur apostolus ad Ange. de malef. in verb. & ad querelam. nu. 7. Clar. d. 5. si. q. 62. vers. dixi supra. Et licet accusator prius iurauerit de calumnia, tamen non excusatur a tali presumptione. com. dicit Abb. d. c. calumnia. Alex. in l. properandum. §. fin. autem vtraque. num. 2. C. de iudic. Salic. in l. qui crimen. nu. 14. C. qui accus. pos. Si tamen accusator in tali casu habeat aliqua euidentia indicia pro se, vt famam, vel auditum a fide dignis, &c. excusabitur ab illa presumptione. com. dicit Abb. conf. 78. nu. 1. ver. venio nunc lib. 1. quem refert Pract. Conradi. nu. 17. Clar. ibi. vers. sed quid. & seq.

Accusator calumniari videtur, qui non probat. Præpos. in c. si quinquam. §. notandum. nu. 7. vbi communem dicit Boss. tit. de accusat. nu. 19. communem dicit Clar. quæst. 62. vers. dixi supra. Abb. in cap. cum dilectus. num. 5. de calumnia. communem dicens. Etiam si iurauit de calumnia. vt est communis opin. Clar. d. q. 62. vers. sed quid si. fallit in pluribus casibus, de quibus per Abb. in d. c. Menochius plura de arbitrio iudicis. casu 321. fallit in coniuncto sanguinis, quia non probans accusationem, excusatur a calumnia ratione sanguinis. gl. in l. vestem. ff. de iniuriis. fallit etiam vt per Bened. de foro Sempron. in repertor. Feli. in vers. accusator an dicatur calumniator. vbi plures congerit fallentias. vide omnino Castren. in l. Atletas. §. calumniator. nu. 4. ff. de infamis. item fallit, si persona sit valde religiosa & magnæ conscientia, quia non presumitur calumniator. vt est commun. opin. de qua fufissimè Corset. in repertorio Abb. in vers. accusatus. & not. q. accusator accipiens pecuniam, vt desistat ab accusatione calumniosa, crimine non probato, non solum punitur ciuilitè, & restituit datum cum poena tripli, sed etiam extra ordinem per iudicem criminaliter pro modo delicti. Pau. de Cast. in l. si ab eo. ff. de calumniator. An autè accusator possit incontinenti de calumnia damnari, absoluto reo. Respondet Sali in l. 1. nu. 3. C. de calumnia. dicens, q. debet vnico contextu fieri absolutoria, procedere eodem ordine, & successiue, non diuertendo ad alia, accusatorem de calumnia condemnare. & dicitur fieri incontinenti, id est in actu simul se tenenti. & hac communiter tenetur. Si vis autem convincere aliquem de calumnia, interroga, an velit vt querela, & probationibus superinde factis, eo quia intèdit illum querelare de falso. Et si respondet, quod sic, potest tunc puniri de falso: si conuincitur de calumnia, & falso. Et ita obseruatur inquit Clar. ibi. Si autem pro se accusator habet aliqua euidentia indicia, puta famam, vel auditum a fide dignis, excusabitur a calumnia. com. est opin. Clar. ibi. vers. sed pone. & calumniator (vt dixi) potest in eademmet sententia absolutoria rei condemnari de calumnia vnico contextu, debet tamen absolutoria rei præcedere & postea subsequi calumniatoris condemnatoria. vt est commun. opin. Clar. ibi. & pract. se habet, q. index prius faciat statui accusatori terminum ad allegandum, quare non debeat de calumnia condemnari, & vbi nil deducat, quod releuet, in eadem sententia poterit condemnari. Et no. quod si accusator sit persona honestior quam reus, ita quod pro eodem crimine esset mitius puniendus accusator, qui est calumniatus, erit puniendus poena, quæ imponenda fuisset reo non accusatori. vt est commun. opi. Clar. q. 81. vers. sed pone quod accusator. Vide Feli. in c. cum dilectus. de calumniato. nu. 4. vbi plura de calumniatore. Et ponit fallentias ad communem opinionem. Bonac.

Accusator a calumnia releuatur, si semiplenè probauerit quod proposuit contra reum, nisi reus contrarium plenè probaret. Bal. in l. si. C. de proba. vnde vnus testis excusat accusatorem a calumnia, quia per eum testè semiplenè probauit. Hipp. de Mar. in practica causarum crimin. super verbo, constante. nu. 97. & Panor. in c. cum delicti de electio. idem si quis per famam, vel per vocem & familiam probaret crimen: nam talis accusans a poena talionis & a calumnia excusaretur. Francisc. Marci. decis. 773. Bellac.

Accusator deficiens in probatione excusatur a poena calumnia, si habeat pro se aliqua euidentia indicia. vt puta, fa-

mam, vel auditum a fide dignis, vel quid simile, vt est communis opin. de qua Abb. in conf. 78. nu. 1. vol. 1. vide tamen Soc. in conf. 118. nu. 10. vol. 1. an autem procedat inquisitio contra aliquem super perjurio præstito iuramento in causa ciuili. Respon. Bal. in conf. 299. vol. 5. vbi dicit, quod non. Sed est crimen falsionatus, &c. vide Clar. q. 14. vers. sed quid. & seq. Bonacoss.

Accusator seu instigator etiam in criminibus debet condemnari in expensis. Bal. in l. 1. C. ad Turp. lat. in l. properandum. §. fin. autem C. de iud.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. fin. autem.

Fallit in 22. casib. vt per Ant. Nicellum in tract. de concord. gl. concord. 47. qui tractatus est in 1. vel tract.

Fallit in 4. casib. vt per Lanc. in tract. de præto. in tit. de accus. nu. 18. Do. a Fin.

Accusator in causa criminali condemnatur in expensis. Et hoc est indubitanter verum ratione contumacia. vt per Feli. in c. accedens. nu. 3. de accus. & fufius infra. Bonac.

Accusator si desistit ab accusatione, incidit in multas poenas, quas enumerat Battan. in praxi crimin. regn. 16. Do. a Fina.

Accusatum post iudicium criminale intentatum non potest intentare iudicium ciuile ex diuersa causa, & penitus si parata. Cla. q. 2. ver. aut queris. communem d. cit. Bonac.

Accusatum potest index expedire, & nouum quoque processum formare, si accusator ab accus. desistat, vel non accusare, ex generali consuetudine ipsi iudici attributa. Clar. §. si. q. 3. vers. superflua. Bonac.

Accusator licet non idoneus sit ad accusandum, nihilominus tamen si pars de eo nihil opposuerit, valet processus. Anan. cap. 1. d. num. 2. de accus. Aret. c. 1. num. 21. in fi. quem refert practica Conrad. num. 14. Clar. d. §. si. q. 14. vers. sed pone. Bonacoss.

Accusatorem non idoneum index ex officio repellere potest, vt est commun. opi. Clar. q. 15. vers. visum est. Potest enim index proponere exceptiones, quas opponere non potest reus. ibi. ver. seq. Bonac.

Accusans testes de falso, & eos producens, facit vt iudicium ciuile suspendatur, donec super criminali fuerit pronunciatum. Potest tamen in iudicio ciuili procedere usque ad conclusionem in causâ, sed non sententia proferri. vt est commun. opin. Clar. q. 2. vers. sed quero. Sed non econuerso. vt est communis opin. ibi. Bonac.

Accusator infamis repellere potest accusatorem quoque infamem, vt est communis opin. Cla. quæst. 15. vers. sed quero. Bonacoss.

Accusatore mortuo poterit quis alius accusationem proseguere, dammodo compareat intra triginta dies, vel etiam post 30. dies, si velit de nouo accusare principaliter per se, adnutritur intra tempus a lege accusationi præfixum, ita declarat Bar. in l. libellorum. §. si. nu. 6. ff. de accus. & est communis opin. vt dicit Ant. Gom. lib. delictorum. c. 1. nu. 36. Clar. d. §. si. q. 1. vers. quinimo. Bonac.

Accusatori magis fauetur quam reo. communis est opin. de qua Ias. in l. pecuniariis. nu. 32. ff. de feris. accusatoris enim appellatione venit propriè is, qui agit criminaliter. Abb. in c. cum in tua. num. 1. de testibus. quod dicit notandum propter statuta. Bonac.

Sine accusatione an & quando quis per viam inquisitionis a iudice damnari possit.

CAP. X.

Conemnari licet nemo sine accusatione debeat, idq; regulariter procedat, non tantum in publicis, sed etiam priuatis criminibus. glo. in l. 3. C. de iis qui accus. non possunt. glo. in l. 2. §. si publico. ff. de adulteriis. l. si. ff. de accusat. tamen inter multas alias fallentias, quando index generali inquisitione contra malefactorum, & coram receptatores procedit, & aliquem culpabilem reperiat, potest per specialem inquisitionem contra suspectum, & culpabilem procedere sine accusatore, & eundem punire. cap. qualiter. & quando. de accusatione. l. congruit. ff. de offi. præsid. l. 4. ff. ad legem Iulia. repet. Bened. Capra. reg. 74. num. 9.

Condemnatus de crimine per viam inquisitionis, de quo condemnatus per viam accusationis efficeretur infamis, euertat infamiam de iure canonico, vt est commun. opin. de qua Abb. in c. inquisitionis. nu. 2. de accusa. Bonac.

Com. opin. Tom. iij.

R 3

Diffa-

Diffamatio loco accusationis succedit, quæ si præcedat contra aliquem potest iudex procedere, & super ea informationes & indicia sumere, ut est commu. opin. Clar. quæst. 6. in prin. iudex itaq; antequam procedat contra ream, debet assumere informationes ex officio super infamia, & si reperiat eum diffamatum, examinet testes super maleficio contra ipsum, deinde comperto eum esse de ipso delicto diffamatum, examinet testes contra eum super maleficio, & si procederet iudex contra non diffamatum de iure communi posset appellari. Et idem est, quando iudex procedit ex officio, quia debet præcedere diffamatio, ut est commu. opi. Cla. ibi. ver. idem etiam. Fel. in c. qualiter & quando. de accusa. num. 9. etiam quod potestati detur liberum arbitrium inquirendi, ut est com. opi. Fel. ibi. Exemplo scilicet villici, de quo in Evangelio, qui fuit diffamatus, ut per Abb. in eius practica. cap. 150. Riminaldus nouissimus inter consil. criminalia diuersorum consil. 69. nu. 29. tomo. Et licet testes probent delictum, si tamen inquisitus de delicto non est diffamatus, tales testes ipsi non præiudicant, quia quis non potest de aliquo crimine inquire, nisi sit de eo diffamatus. & ista est commu. opin. de qua D. Brunorus a Sole in unico eius consil. nu. 138. cum seq. & nu. 147 fallit si princeps concedit hoc privilegium iudici inquirendi non præcedente fama, potest procedere, dummodo superior hoc mandet motu proprio. Ang. in tract. malef. in verbo, fama publica. Fel. in c. sicut Romana. num. 5. de rescri. Fallit in inquisitione super fama absque magna diffamatione, sed ex modica præcedente, ut est commu. opin. Clar. ibi. ver. scias etiam. & q. 3. ver. & eorum & cuiusque. Item fallit in inquisitione, quæ fit ad inueniendum crimen, quia non opus est quod infamia præcedat. Clar. q. 6. ver. scias. Item fallit in inquisitione super hæresi, quia diffamatione non est opus. Sed sufficit ad inquirendum vehemens suspicio, ut est commu. opin. Clar. d. ver. item scias. Item non requiritur diffamatio, quando inquisitio formatur iussu Principis (ut dixi) assertivè non narrativè loquentis, ut est commu. opi. Clar. d. q. 6. ver. præterea scias. Et si procedatur absq; diffamatione procedit processus parte non opponente, ut est communis opin. Clar. ibi. in ver. ulterius. & non creditur iudici allerenti famam publicam præcessisse, ut est communis opinio Clar. quæst. 3. ver. fama publica. Sed hoc non observatur, quia confitendo de delicto, assumuntur informationes eodem contextu super crimine & super fama, ut dicit ibi Clar. Rolan. a Valle in consil. 4. num. 9. & num. 14. in 3. volum. Item diffamatio, quæ est orta a suspectis & conspiratoribus, non dicitur fama, sed vocatur calumnia. Bal. in cap. postquam. num. 1. de electione & electi potesta. Bald. in cap. quoniam contra de probat. nec creditur iudici, qui apponit in inquisitione, non quidem a malevolis, sed a fide dignis, quia quandoque nesciunt à quo vel à quibus ortum habuit infamia, ut per Alber. in l. iussissimos. C. de officio rectoris prouinciar. vide ad supradicta. Burf. consil. 16. nu. 12. & consil. 94. num. 37. & infra dicetur. Bonac.

Absens, an & quando possit propter crimen, quod ipsi imputatur, pro confesso & conuicto haberi atque damnari: & si post sententiam capiatur, an audiendus sit.

CAPVT IX.

Absens, atq; ignorans, effectus, & acquisitiones, quæ legi alicui accepto ferri debent, consequitur, ut commune auctore ex Ang. & Auc. quos laudat & sequitur Aymon in rub. nu. 77. ff. de leg. 1. & iis quos alleg. Alc. in cap. cum contingat num. 13. ver. secundo quia. de iureiur. Suarez.

Absens, lite non cont. iis de criminibus nequit iure civili condemnari, quibus corporis pœne indicuntur: ut frequenter Doctorib. probatum inquit Ant. Gom. meus olim iuris Doctor. iul. 27. Tauri. num. 1. Bosl. tit. de requir. reis. num. 1. in fi. idemque Pontificum iure receptum affirmat Abb. in c. veritatis. nu. 20. & 27. de dol. & cont. at in iis, quibus pœna nomine, vel relegatio, vel quid etiam relegatione minus infligitur, ritè condemnabitur: commune interpretum dogma aiunt Bal. in fi. Sal. nu. 14. in l. absentem. C. de accus. & ij, quos laudat Clarus optimè de vtriusque iuris studiosis meritis in pract. §. vlt. quæst. 44. Suarez.

Absens non potest propter crimen, quod ipsi absenti imputatur, diffinitivè condemnari, ut est commu. opin. Nam de iure communi contumax non potest a iudice haberi pro con-

fesso & conuicto, ut est, com. opin. Clar. §. fi. q. 44. in prin. Sed de consuetudine contrarium seruatur tam de iure civili, quam canonico. ut est com. opin. Clar. ibi. ver. licet autem. Bonac.

Absens non potest propter crimen vel delictum quod ipsi absenti imputatur, diffinitivè condemnari. com. dicit Ant. Gom. super l. 86. Tauri. num. 1. nam de iure communi contumax non potest a iudice haberi pro confesso & conuicto. & licet Iac. de Aren. tenuerit, quod quando crimen est liquidatum inter præsentès, potest eo casu ferri sententia contra absentem, tamen contra eum est communis Doct. opi. ut dicit Bald. in l. quamuis. la. 1. C. de adul. & Bosl. in tit. de req. reis. nu. 1. in fin. & quod etiam de iure can. non possit contra absentem, lite non contestata, deueniri ad condemnationem, neq; etiam ad testium receptionem, communem dicit Abb. in c. veritatis. num. 20. & 27. de dol. & cont. adeo ut etiam in tali casu absentia testes non possint recipi ad perpetuam rei memoriam, ut cunq; senes, valetudinarij vel in longinquas partes recessuri sint illi testes, com. attestatur Gom. in d. l. 86. Tauri. nu. 4. Intelligit tamè hæc omnia, quando ageretur de pœna corporis afflictiva, nam si tantum veniret pœna relegationis. vel ea minor, imponenda, eo casu posset absens condemnari. communem dicit Bal. in l. absentem. in fi. C. de accus. Sal. in d. l. absentem. nu. 14. quem refert pract. Corad. nu. 7. ver. quarto excipio. Bosl. in d. tit. de req. reis. nu. 1. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 44. in prin. de consuetudine tamen Italiae, Galliae, & Hispaniae. tam in foro civili quam canonico, contrarium observari dicit. teste Gand. de malef. rub. qd agendum reo absente. Io. Fabr. in l. cunctos populos. de sum. trinit. Ant. Gom. in l. 86. Tauri. nu. 3. & Rip. in c. 1. nu. 77. de iudic. Cla. ibi. ver. licet autem. P. Fichar.

Contumax absens in criminalibus quis effici non potest a iudice maleficiorum, de iure communi, nec haberi pro confesso & conuicto, ut est commu. opin. de qua Iul. Clar. q. 44. in prin. etiam de iure canonico. nisi lite contestata deueniri potest ad condemnationem, neq; ad testium receptionem. licet sint senes & valetudinarij, vel in longinquas partes recessuri. Quemadmodum in civili, etiam parte absente possunt examinari ad perpetuam memoriam, ut est communis opin. Clar. q. 44. ver. 1. quæ conclusio procedit, ubi de pœna ageretur corporali, vel corporis afflictiva. Sed ubi pœna relegationis vel ea minor, absens utiq; condemnari potest, communis est opi. Clar. ibi. & ponit, quando bona contumacis confiscantur. ver. seq. & tunc notarius transmittitur, qui desc. ibit omnia bona sua tam mobilia, quam immobilia delinquentis, & ea consignat, & reponit mobilia penes aliquem idoneum & depositarium. Et si periculum sit, quod dicta bona barrarentur, propter moram vendantur, vel propter moram fiant deteriora, venduntur, & pretiū deponitur. Et hæc iuxta stylum vniuscuiusque loci, ut dicit Clar. ibi. Et hæc etiam si delictum tale est, quod veniant bona delinquentis confiscanda. Clar. ibi. ver. facta. ex generali tamen consuetudine totius Italiae, & ex forma statutorum etiam quilibet absens contumax in quantumcunque graui crimine, proceditur contra ipsum, & habetur pro confesso ex contumacia, & bannitur, & condemnatur etiam ad mortem, ut est commu. opin. Clar. q. 44. ver. licet autem. Si tamen compareat post condemnationem, & carceres intret, & præstet fideiussorem non recuperat bona, nisi prius se defendat. Et si interim moriatur in carceribus, non facta defensione, & purgatione delicti, remaneant confiscata eius bona. Et princeps potest gaudere, licet si ei de innocentia eius constet, non possit cum bona conscientia ea retinere, ut dicit Clar. d. q. 44. ver. dixi. quod admissus autem ad nouas defensiones, nisi probet eius innocentiam bona confiscata non recuperat. Clar. d. q. 44. ver. quæro quando reus. Et dicit Clar. quod non est opus accusare contumaciam rei in criminalibus secundum consuetudinem loci. Clar. d. q. 44. ver. dictum est. Sed tu dic quod consuetudo est stricti iuris. unde probatio eius de certo loco nihil infert de alio. D. m. Alcia. in consil. 8. nu. 27. lib. 9. nec est opus pronunciare super contumacia, sed reus condemnatur tanquam contumax vno & eodem contextu. commu. est opin. Clar. q. 44. ver. sed nunquid. & ita communiter seruatur. Clar. vide Fel. in c. cum Bertoldus. nu. 20. de sententia & re iudi. ubi fuissimè de contumace. Bonac.

Vbi imponitur pœna relegationis, vel alia inferior potest procedi ad sententiam contra absentes, ut est communis opin. Ofascus decisio. Pedemon. 105. num. 8. communem dicens. Bonacosi.

Absens potest damnari, non tamen deueniri potest ad annotationem bonorum a relegatione infra, etiam ante lit. contestatam, secus si supra, ut est commu. opin. de qua Bossius tit. de requir. reis. nu. 1. col. 2. fol. 264. Bonac.

Absens quibus in criminum causis iuxta statuti formam dam-

damnari potest, & procurator eius nomine intervenire poterit. com. ant. axio. na. recen. Ang. in l. pe. §. ad crim. non. fall. 9. ff. de pub. iud. & qui eum retinet Ang. ad Ang. de malef. ver. qui index videns, & obtemperat hanc rem agent. l. Clar. in prac. §. vid. q. 33. quin & in eadem in causis pro absente iud. & suamet sponte probationes inducet: vt frequenter iuris auctoribus placitum aiunt. Alex. nu. 29. Rip. nu. 74. & seq. in l. 3. §. hoc aut. iudicium. ff. de dam. infe. & qui id diligenter explicat l. Clar. in prac. §. vit. q. 61. ver. sed hac quidem. Suarez.

Absens in causis in quibus index potest procedere ad diffinitivam contra absentem, ita quod puniatur corporaliter, puta statuto ita disponente, tunc potest extraneus allegare in nocentiam delati absentis. Bar. conf. 100. & 107. præsupponit ergo contrarium quando procedit secundum dispositionem iuris communis. per l. absentem. ff. de pœ. & C. de req. reis. vel ubi statutum imponit aliam poenam quam corporalem: vt ex Ducalib. decretis patriæ Subapinæ, per quæ confiscantur bona. Et in primo casu index informationes etiam ex officio p. absente sumere potest, & quatenus alleganti causas, denegaretur probatio, appellari potest. d. conf. 100. de hac.

Absens quando potest condemnari secundum formam statuti in causa criminali, potest procurator intervenire. Ang. in l. pe. §. ad crim. ff. de pub. iud. fall. 9. communem dicit, quem refert Aug. in addit. ad Ang. de malef. in verb. qui index videns quod inquisitus in addit. incip. tu autem in hac materia. sed Alex. conf. 116. vol. 2. magis communem dicit contrariā, quod non potest admitti. Villalob.

Vt autem possimus deuenire ad aliquem intellectum legis regni, nota q. absens de iure civili non potest condemnari. l. absentem. ff. de pœ. & l. absentem. C. de accus. pœna idq. maiori relegatione exceptis trib. casibus: primus, faciens aliquem spado non. l. Cornelia. §. lege constitutum. ff. ad l. Corn. de Sic. Secundus, repertus in venali perfidia apparitor, in l. ne diu. C. de pœn. Tertius, in crimine læsæ maiestatis, per constitutionē Henrici, quos refert Hipp. in d. l. Cornelia. §. constitutum. nu. 7. & Cap. in conf. 40. nu. 8. in crimen. Et in istis verificatur nostra communis, vt per Hipp. in d. §. constitutum. & Cap. conf. 49. Ex quibus statē l. 9. tit. 2. l. 3. ord. & l. 2. tit. 17. lib. 8. & prag. ff. Complutensi de iure Regio, cum per prædictas si. absens de quocunque crimine pōt condemnari, etiam si pœna sit capitalis: videtur quod indistincte in omni causa criminali intentā contra absentē, potest intervenire procurator. Sed contrarium tene per l. 7. tit. 9. par. 3. ibi, *el mismo por su persona*: relatā in d. prag. 201. c. pen. Compluten. ubi innuitur in causa criminali non posse intervenire procuratorem pro absente: bene tamen interuenit excusator proponens cās absentie: vt habetur in d. l. 7. ibi, *no viniere en su persona delate el lazgadoz a estar a derecho o en embiare o mostrar escusa derecha por que no pudo venir*. de quo per Ang. de malef. in ver. index videns q. inquisiti. ver. quæro an talis bannitus. & hic ad excusandam absentiam vel contumaciam. l. pen. in ff. de publ. iud. l. 1. ff. an per ali. cau. app. de quo per Bar. in conf. 100. & vide Corn. conf. fi. lib. 3. & conf. 122. lib. 4. & Dec. conf. 429. & no. tex. in l. seruū quoq. §. publice. ff. de procu. q. quilibet non tanquā procurator, sed tanquā quilibet potest intervenire ad defendendum absentem vel eius innocentiam. & istum tex. ad hoc no. & sic illum intelligit apostillator ad Alex. conf. 116. vol. 2. ver. procurator. Ex quibus dantur duæ differentie inter ius cōe. & regni. in d. l. 1. q. absens in causis criminalibus, etiam maiorib. relegatione, condēnatur. Secunda, q. non admittitur procurator, licet in hoc sit conformis legi cōi. vt per Alex. in d. conf. 116. Erit et tertia, q. contumax fictus & quē punitur sicut verus, ibi faciendo *pregnar en aquel lugar do solia morar el emplazado, y se moradano le allaren dene ser pregonado alli do el bierro se hizo*. Pro quo est notandū, q. lata snia non valet cōtra absentem non verum contumacem, vt quia non fuit inuentus personaliter. l. ea quæ. C. qñō & quan. iud. quia vera contumacia non dicitur facta sit citatio ad domum, vel in valuis ecclesiæ, nisi probatur notitia citationis, secundum Ang. in l. 1. §. bi duum. ff. quan. ap. sit. & per Dominos de Ro. dec. 18. in notis. quia et si citatus ad domum, præsumatur sciuisse citationē, secundum gl. in l. si legib. in ver. probatū. C. de episc. aud. nō tamen dicitur verus contumax. Imo in c. si. de eo qui mit. in pos. & Fel. in c. cum sit Romana. de app. quia fictions non habēt locum, quando agitur de incurrēda pœna. Io. Andr. in c. cognoscentes. de const. & Iafre. dec. 3. Quarta, quia cū secundum opi Doc. licet verus contumax non possit appellare: fictus tamen appellat, secundum gl. cōiter approbatam in clem. vnic. de dol. & contu. per Imo. ibi, de quo per Bar. in l. si. C. de in integ. resti. & Bal. in l. cū non eo die. C. quan. prouoc. non est nec. & gl. in l. 1. C. quor. ap. non reci & Bart. in l. post editū. §.

ff. de iudi. & in l. properandum. §. & si quidem. C. eod. tit. & Inn. in c. 1. vt lit. non contest. & gl. in c. non solū. de app. in 6. & Ang. in §. 1. Insti. de obli. quæ ex del. nasc. & lo. de Imol. in conf. 126. De iure aut Regio fictus contumax, de quo in d. l. non appellat: quia in dictis legib. contumax hñ pro confesso, quæ verbā secundum Pet. de Anch. in repet. c. 1. de consti. & Bar. in l. oēs populi. ff. de insti. & iur. & Imo. in l. insulam. ff. de ver. ob. & ibi Alex. & Are. in c. at si clerici. de iudi. num. 19. post Bar. in l. obseruare. C. quor. app. non recip. important, q. contumax non appellet, licet Bal. in lita demm. ver. restat nunc videre. nu. 6. C. de proc. teneat contrarium: & Nellus in trac. bāni. in 4. par. 1. temp. 1. q. & alij quos refert Lud. Carrer. in repe. d. l. obseruare. nu. 37. Sed tamen primam opi tene. & ita obseruatur, tunc et quia in d. l. Complutensi datus est ordo, si compareat intra annum, q. audiat: & iudex de innocentia absentis dēt inquirere, & tenetur. vt per Fran. de Are. conf. 146. visa consultatione. et publicatis attestationibus ad defensionem absentis potest testes recipere. vt per Bar. in l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infe. & in l. 2. in ff. de qō. & Bal. post Bar. in auth. qui semel. C. de proba. & Doc. in c. fraternitatis. de testibus. & Iafin l. si quis. C. qui test. fac. pos. num. 7. & si inuenit cum sine culpa, est absolūendus: vt eleganter dicit Bar. in conf. 100. a domino Cyno. vol. 1. quem refert & sequitur Hipp. in l. 1. §. si quis. nu. 71. ff. de q. ubi congerit plures alios idem tenentes. Et idē disponit dicta pragma. a contrario sensu, ibi, *si por el dicho proceso pareciere que aya prouaca bastante para la condennar*. Et ad intell. cum dictē pragmatice, nota dictum satis notabile, q. fugiens si sponte reuertitur, omne suspiciōne criminis purgat. l. 1. C. de requi. reis. non. v. dñ. recessisse habens animum redeundi. l. quis sit fugi. §. 1. ff. de edil. edic. sicut nec ays, quæ ex nido euolat, breui reuersura, recessisse dñ. Bar. in l. 1. C. de ser. fug. Et habuisse animum reuertendi præsumitur, qui intra annum venit per d. l. 1. & c. cum contumacia. de hare. in 6. & ob hanc cām licet inducat semiplenam probationem fuga contra fugientem: tamen si sponte reuertitur, in totum diluitur: vt tener Corasius in l. admonendi. nu. 75. ff. de iure iu. Et plus dicit Iafin d. l. admonendi. nu. 90. in lec. post Bar. in l. raptores. C. de epif. & cle. q. fugiens de carcere, si denuo esset in carceratus et inuitus, q. p. illam fugam non est condemnandus. quæ faciunt pro limita. l. 34. lib. 8. tit. 18. in ordi. vbi disponitur q. carceratus fugiens de carcere hñ pro fractore. & circa d. l. 6. alias 8. limita. per Episcopum Calagur. in suis regulis in ver. fuga. Item nota, q. ita sunt de substantia, in d. prag. bāna actempora q. si non fuerint ad vnguem obseruata, non potest absens condemnari, & haberi pro confesso. & ita in indiuiduo dicunt Bal. & Iaf in auth. quæ supplicatio. num. 5. C. de prec. Imper. offe. & Alex. in l. 2. nu. 9. ff. de iudi. per gl. in clem. 1. de vita & hon. cler. in verbo, tertio. & in c. 1. in princip. de mil. val. qui cont. est. in verbo, tertiam vocationē. Alb. Bru. in trac. de for. & solem. art. ex quibus consistat forma. ver. 37. & in art. quando censetur aliquid tradi pro forma. concl. 16. Ex quib. si contra absentem de stylo alicuius curiæ obseruentur alij termini in procedendo (vt est in Compostella b. Jac.) non veniant sibi locum pœnæ istarum legum. Villalob.

Absens si post sententiam capiatur, audiendus est super omnibus contentis in processu & snia, tam in pœnis corporalib. quam pecuniariis, & ita pluries practicaui, cum ibi essem iudex maior: præcipue cum forma tradita a statuto dicatur substantialis. Dec. in conf. 429. nu. 5. & de materia dictarū legum, vide Ang. & suam addi. Aug. in trac. de malef. in ver. videns, q. inquisiti. per totum. & Hyp. in prac. §. postquam. a nu. 35. vsq. ad nu. 62. & in conf. 64. nu. 43. & in conf. 117. nu. 36. & in conf. 134. nu. 11. & Chass. in confue. Burg. rub. 1. §. 7. in princ. nu. 10. vsq. ad fi. & Lud. Carrer. in prac. cri. in prin. nu. 65. cum aliis. & Iser. & Matth. de Aff. in const. Neap. incip. Grandis. tit. 1. lib. 2. de materia posteaquam hæc scripsi, reperi Pet. Nuncū de exequendis mandatis regum. conf. 15. ubi congerit quatuordecim correctiones iuris communis per dictas leges. Villal.

Defensio in causis criminalibus an tolli quear, seu denegari, & quando & quibus? & num. ei renuntiari possit.

C A P V T XII.

Defensio in causis criminalibus a principio tolli nequit, vt est commune interpretum placitum teste Soc. cum aliis relato ab Hyp. in l. vna. nu. 170. C. de rap. virg. E. Suarez.

Defensio in causis criminalibus tolli nō potest a Principe, Com. opi. Tom. iij. R 4 vt

Com. V. l. Opin.

ut est communis opi. Suarez verbo defensio. nu. 24. Curt. iur. in consil. 223. in 3. per totum. ubi personæ, & rerum defensio nullatenus tolli potest, ut est communis opi. ibi. nec statuto tolli potest. Alber. in l. scientiam §. 1. num. 2. ff. ad l. Aquil. fallit, ut ibi per eum. & potest fieri proclama. Quod quicumque vult defendere talem, compareat. Bartol. in l. ergo. per illum text. ff. quibus ex caus. maio. ubi text. tradit hanc practicam. Bonacoss.

Defensio non potest tolli a statuto Ferraria. sub rub. de arbitrio potestatis Ferraria. in falsitatibus concessio, quia index non debet, nec potest tollere defensiones reo, etiam ex statuto ipso, secundum omnes Doctores. Ruin. consil. 147. nu. 6. & seq. in 5. vol. Marf. sing. 388. Cast. in l. 1. §. ius gentium. nu. 4. ff. de iust. & iur. nisi ex iusta cā propter demerita, secundum Cas. ibi. Et ideo debet dari copia indiciorum, ut possit reus inquisitus facere suas defensiones, ut ibi per Rai. & sit cautus tabellio, vel testis, ut pro suo interesse, quando scit causam falsi agitari, ut assistat defensioni. Ang. in l. Lucius. ff. de iis qui notantur infamia. Potest tamen variari modus defensionis a statuto. Bened. de foro Sempro. in repert. Felyn. in verbo. defensio tolli non potest per statutum. & Fely. in c. dilecti. nu. 7. de excep. Bonacoss.

Defensio an & quando denegari possit, vide Bal. in l. quoniam Alexandrum. C. ad l. Iul. de adul. modum autem articulandi super defensione, vide per Bar. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aqu. Ang. in trac. malef. vers. & dicitur Titius. se defendendo. vide etiam quæ scribit Bart. in l. si ex plagis. §. tabernarius. eo. tit. ad leg. Aquil. Ang. Insti. de iur. natu. gent. & ciuil. Bellac.

Defensio non admittitur pro palam delinquente. commune ponunt Salic. in l. ea quidem. nu. 6. C. de accus. & Ant. Gomez. de delic. c. 1. nu. 43. Iul. Clar. in prac. §. ult. q. 49. ver. & hoc adeo. E. Suarez. & Bonac. & D. a Fin.

Pollicitus defensionem non tenetur armis defendere, commune inquit Cagno. in l. non videtur. nume. 6. ff. de regu. iur. Don. a Fina.

Defensionibus nemo potest renuntiare. commune ait ex Marf. in l. 1. num. 91. C. de rapt. virg. Anto. Gomez. de delic. cap. 1. num. 66. Did. a Couar. de sponsalib. c. si. §. ult. num. 661. Don. a Fina.

Defensioni sui nec in proprii status causis, nec in criminalibus quis potest renuntiare, commune aio iuxta Hipp. in l. 1. nu. 91. & seq. C. de rapt. virg. Ant. Gomez. de delic. c. 1. nu. 66. fusè Did. a Couar. de spon. 2. par. c. vlti. §. vlti. nume. 16. & qui recte declarat Iul. Clar. in practica. §. vltim. q. 49. vers. quæro nunc. E. Suarez.

Miscellanea de accusationibus.

C A P. XIII.

Accusatus pro pluribus percussioneibus, condemnatur pro duabus tantum, si pro pluribus, & pluribus pro quatuor, & hoc communiter obseruatur Bald. in l. si gemina. num. 7. ff. arb. fur. cess. ubi etiam dicit, quod proprius esset, si diceremus percussit pluries & pluries, quia intelligeretur de diuersis ictibus. Et accusatus pro delicto, pro quo in defectum pecuniariz corporalis imponitur, non carceratur, si soluit pecuniam, sub conditione, si condemnabitur. Bartol. in l. 1. nume. 4. ff. de cust. reor. Bonacoss.

Accusatus pro aliquo crimine coram vno tribunali, si fuit contumax, potest etiam accusari in alio, etiam si pariter sit contumax, & ibi etiam banniri Et ita quotidie obseruatur. Clar. q. 16. ver. vnum tamen. Bonacoss.

Accusatus a quo bona petuntur, illorum inuentarium facere cogetur. commune pronuncio ex Bart. in l. mandatis. ff. de req. reis. Plat. in l. defensionis. C. de iure fisc. lib. 10. Boer. atque iis quos refert Afflict. decisio. 61. nume. 21. in fine. Guido. Pap. decisio. 351. & Pico, qui, licet dubitet, praxi receptum profitetur. in l. post contractum. num. 96. ff. de donat. Suarez. & Bonacoss.

Accusatus non potest reaccusare accusatorem suum post nomen rei receptum inter reos. l. is qui reus. ff. de pub. iudic. l. neganda. C. qui accus. non poss. neganda. 3. q. 3.

Fallit in 14. casib. ut per Marian. Soc. in c. ex literis. num. 69. de mutuis petitio.

Fallit ut no. Battand. in prax. crim. reg. 4. Idem.

Reaccusare nemo potest. l. is qui reus. ff. de pub. iud.

Fallit ut per Marc. Ant. Blan. in praxi. cri. fol. 31. D. a Fin.

Accusare quis non potest alieno nomine, sed suo.

De maleficiis

Fallit in syndico vniuersitatis, qui potest accusare nomine vniuersitatis, & in iudicio interesse pro vniuersitate, & eam quoque defendere, & ita seruat consuetudo. Clar. quæst. 14. Bonacoss.

Accusari potest bannitus pro alio delicto bannitus, & puniri, ut est communis opinio. Et potest petere saluum conductum pro primo banno, & de secundo se defendere. Clar. q. 16. ver. sed nunquid. com. dicit. Bonac.

Accusari potest ciuitas, vniuersitas, collegium si præcessit (scilicet) præuia consilij deliberatio: alias non. quia puniuntur singuli de vniuersitate, & c. qui tantum deliquerunt. ut est communis opinio. Clar. quæstio. 61. versiculi. Vltius quæro, quomodo puniatur ciuitas. Clarus ibi versiculi. sed quomodo. Bonacoss.

Si iudicium est finitum alio modo quam per sententiam, tunc alij non prohibentur accusare.

Fallit in duobus casibus. ut per Ioan. Bolog. in d. l. transigere. num. 65. Don. a Fin.

Iuramento accusatoris in materia furti non creditur: videlicet, quo ad ipsum furtum probandum: secus quo ad illius qualitatem. com. dicit Franc. Duare. l. in actionib. ff. de in litem iur. nu. 50. refert Phanu. in trac. de iur. iur. in litem. in 2. par. nu. 63. P. Fich.

Patris consensus non requiritur in accusatione facta per filium familias. Ant. de Tremolis ad prac. Bonacar. in rub. quibus mod. ciui. num. 14. vers. sine consensu patris. communem dicit. Bonacoss.

Perempta instantia, si reus de ea excipiat, accusator non est amplius audiendus. com. dicit Salicet. in l. qui de crimine. nu. 8. C. de accus. quem refert Capic. decisio. 206. nu. 4. Clar. d. §. si. q. 51. ver. alia etiam. P. Fich.

Peremptorium licet requiratur, secundum communem Doct. opin. Alexand. de Imo. in l. si finita. §. Iulianus. nume. 13. ff. de dam. infect. in primo decreto, tamen hoc fallit quando index mandat partibus, ut litem contestentur antequam discedant, & reus spreto mandato iudicis decessit, quia index absque alia citatione potest procedere ad primum decretum, cum talis monitio vim habeat peremptorii: egregie consulendo scribit Roland. a Valle in consil. 41. num. 29. in 1. tom. consil. Kirchouius.

Positiones in causis criminalibus per accusatorem & fiscum recte fieri possunt, secus autem per reum, communis est opin. Clar. vers. sed hic incidenter. lac. de Are. in trac. de positionib. in §. 7. ubi dicit, quod usus iudiciorum se habet, ut accusatus positiones non faciat, ne si forte post accusationem accusatus patens fuerit cum accusatore, isto modo crimen impunitum remaneat. Quando autem positionibus in criminalibus sit respondendum, ponit Bar. in l. Marcellus. §. qui rerum. nu. 1. ff. rerum amotarum. & ponit octo casus, quibus quis tenetur respondere positionibus criminalibus. Natta in clem. sape. §. & quia. col. 7. de verb. sign. Bonacoss.

DE REIS DELICTORVM.

TITVLVS XI.

Examinatio rei qualis esse debeat, & de eius responsione: & quid si sit conuictus?

C A P. I.

Reus si examinatur super informatione vel inquisitione, denegat, tunc debent testes parte citata examinari super veritate ipsius delicti. com. dicit Card. Alex. c. de accus. 2. q. 8. Cl. d. §. si. q. 45. vers. ceterum si reus. P. Fich. & Bonac.

Reus si præsens in iudicio negotium factum, non est ulterius examinandus, sed recipiuntur testes, & ad vltiora proceditur ad perfectionem processus. com. dicit Marianus in c. qualiter & quando. de accusat. nu. 207. q. 75. in fi. hodie tamen de consuetudine in practica seruatur contrarium, ut testatur idem Marianus ibidem, & licet aliqui dixerint, quod quando nulla præcedit diffamatio de crimine non teneatur reus respondere, ut et Doc. cõiter concludere attestatur Card. Alex. in c. de accusatione. 2. q. 3. nihilominus indistincte seruatur, quod reus teneatur respondere super crimine ipsi iudici. Clar. d. §. si. q. 45. vers. scias autem. P. Fich. & Bonac.

Examinando reum in causa criminali, iudex potest illi deferre iuramentum de veritate dicenda, communem dicit Marianus.

filios in l. quæstionis habendæ. nume. 72. ff. de quæstio. quem refert Pract. Conradi in principio. & Gomez. cap. 1. delict. nu.

Et licet videatur dicendum quod nemo teneatur ad propriam turpitudinem detegendam. l. alias. de iureiurand. & ita etiam teneri in Francia attestetur Marcus decis. 276. Tamē magis communis est in contrarium vt dicit Clarus d. lib. 5. §. fi. q. 45. versic. sed quæro. addit tamen sibi hanc practicam nūquam placuisse, quia sit manifesta occasio peritij. Pet Fichar.

Reus non tenetur respondere, si non sint aliqua indicia contra ipsum, imò non tenetur respondere si non præcedat aliqua diffamatio. com. dicit Card. Alex. in can. de accusatione. 2. quæst. 8. idem dicit Are. in cap. qualiter & quando. 2. §. debet. ver. in foro autem. de accusat. quem refert Do. Ant. de Padilla in l. transfigere. nu. 5. C. de transact. Clar. d. §. fi. q. 45. versic. sed pone. in fi. P. Fich. & Bonac.

Responsio debet esse conformis interrogationi ad hoc vt valeat. l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de ver. obl. in §. præterea. inst. de inutil. stip. l. vt responsum congruū. C. de transact. Bellon.

Responsio sine interrogatione valet. l. si sine. ff. de inter. act.

Respondere de iure licitum est, etiam in 17. anno. l. 1. §. 1. ff. de postul. Idem.

Responsio indefinita in criminalibus secundum specificam interrogationem, vt videatur reus confiteri factum, & coherrentia, tamen secundum interrogationē præcedentem. & ista est com. opin. de qua Ias. in l. si cui. §. fi. nu. 10. & seq. ff. de leg. 1. licet contraria videatur communis, & in practica seruetur. & maxime quando tractatur de graui præiudicio, & quādo sunt opiniones doctorum pro & contra, iudicandum est pro reo ad absoluendum, vt ibi dicit Ias. qui tenet hanc secundam communem opin. fatetur tamen Ias. ibi primam opin. esse magis communem. Bonacoss.

Reus confitens se plura furta commississe diuersis temporibus à diuersis personis, non per hoc debet condemnari, quia talis confessio est nimis generalis, cum non constet de rebus abstractis. Ang. in suo tractatu maleficiorum, in verbo, & vltim. versic. quid si aliquis. & refert Hyp. de de Marf. in rub. de probatio. versic. & per exemplum. Idem dicendum est in eo qui confitetur se hominem occidisse, si non constet de corpore illius, talis enim confessio non nocet contenti. debet ergo in primis constare de occiso corpore, & de re furto subtrahita, antequam reus puniri possit. Hypp. de Mar. vbi supra. & notandum est, qd si agatur de violentia, quæ per testes sit probata contra violentum, vel de furto probato contra furem super rebus ablatis, vel per violentum, vel per furem, statim iuramento illius qui passus est vim, vel ipsum furtum, & hoc vbi per testes non potest probari, quod res fuerint ablata, vel asportata, per l. si quando. C. vnde vi. c. fi. quod met. cau. & Hyppol. de Marf. in rub. de probatio. ver. item iure. Bellac.

Regulariter reus qui potest conueniri coram pluribus iudicibus non eligit coram quo conueniatur, sed actor, secundum Iacob. Butr. & Bald. in l. cum clericis. C. de episc. & cler. Guid. de Sufa. & communiter docto. in l. 5. §. generaliter. ff. de eo quod cer. loco. per illum text. & in l. decernimus. C. de epi. aud. in authen. habita. C. ne fil. pro. pa. per locum a speciali. Balb. dec. 161.

Reus magis quam actoribus onus probandi competit, si homicidium ab illis commissum fuerit, ipsos animum occidendi non habuisse, quia homicidia de genere prohibitorum esse dicuntur. Ideo iuris præsumptio est contra reos delinquentes quod habuerint animum occidendi. Item quia difficile est probare negatiuam. l. actor. C. de prob. Similiter cum animus probandus sit, difficilis est probatio, cum animus nullius appareat, nec testes quicquam deponere possint de his quæ ab animo dependent. Bald. in l. si quis filio. §. eius qui. ff. de iniust. rupto. Ita asserit Cepolla in conf. 19. nu. 4. & in conf. 31. nu. 2. in conf. suis crimin. & ita quoque communiter magis doc. concludere scribit Bar. Romul. in l. vt vim. num. 176. ff. de instit. & iure, vbi ipse noua ratione & dist. materiam illam latius prosequitur. tradit quoque Hartman. in suis pract. obseruati. sub tit. de accus. c. 12. inci. homicidium quando committat. & quādo puniatur. Kirchoius.

Reo danda est copia indiciorum, communem dicit Ripa in l. 2. nu. 8. C. de edendo. & regulariter si procedatur contra aliquem per viam inquisitionis, danda sunt inquisito nomina testium contra eum productorum, nec non etiā dicta eorum, si perat reus, publicanda sunt ad effectum vt seipsum possit defendere, & suas exceptiones aduersus eorum dicta & personas proponere, vt communiter tenere Doctores attestatur Cepolla cōf. crim. 65. in fin. & conf. 66. vers. 5. probatur. Parisius conf. 2. nu. 155. lib. 4. Clarus d. §. fi. q. 49. vers. 1. & 2. P. Fichar. & Bonacoss.

Conuictus reus legitimis probationibus, si a iudice inter-

rogetur etiam in tormentis, tenetur sub mortalis culpæ reatu respondere an crimen commiserit; nam etiam si iniquè torqueatur, iuste tamen interrogatur, & ideo tenetur respondere iuxta Innoc. & communem in c. 2. de confess. & S. Thomam 2. 2. q. 69. art. 1.

Quando legitime reo, non est a iudice torquendus, sed debet iudex illum condemnare, dummodo de rebus probatis constet, & ita praticatur. Cla. q. 60. in prin. Marf. q. 1. 8. Abbas in conf. 5. num. vlt. in 1. volum. Nam iudex criminum diffidentius, non antea proferat sententiam, quam aut reus ipse confiteatur, aut per innocentis testes conuictetur, & non facere prout fecit Pilatus, qui solam filios testes recipiendo Christum condemnauit. Montanus de reprob. sententia Pilari §. & hæc sufficiunt. num. 3. tom. 3. Occa. l. mulieris inter conf. crim. conf. 60. num. 2. tom. 2. nam ad hoc, vt inquisitus, vel accusatus de crimine possit diffinitive condemnari, requiritur alterum de tribus, scilicet, quod sit sponte confessus, vel qd sit testibus necessario, vel præsumptiue conuictus, tibus conuictus præsumptione iuris, id est a iure asportata, vel quod conuictus sit indicis indubitatis, & quod sit præsumptionem iuris & de iure, contra quæ non adhibetur præbatio in contrarium. Ita Paul. de Castri in conf. 2. nu. 1. c. 2. vide Bald. in cap. ad nostram. de probatio. num. 1. vbi dicit quod licet reus perseveret semper in negando, tamen si est probatum crimen per testes debet condemnari, dum tamen sit plene probatum. Alias esset opus qd confiteretur, saltem per tormenta perseverando in confessione. & loquatur de legitimis indicis, quæ indicia præcedere debent, & non sequi, vt ibi per Bald. & male faciunt auctores, qui maleficio liquidato malefactorem ponunt ad torturam, quia possunt redargui tempore syndicatus. Ang. in l. & si certus. in prin. ad Syllan. Secus si non sit liquidatum maleficium, quia possunt torqueri malefactores. Idem vt mandatores indicent, & alios complices: salua tamen semper conscientia. vt ibi per Ang. quia omnibus in rebus res est discretio summa. Et si iudex conuictum torqueat, esset omnino absoluendus. Nisi iudex protestetur &c. Bossi. tit. de sent. nume. 70. vide omnino Soc. iun. in conf. 37. nu. 19. in 2. volum. & not. quod duplex est modus probandi delictum contra aliquem, videlicet confessio, vel conuictio, fufius Dec. in cap. at si clerici. num. 1. de iudiciis. & Abbas in d. cap. at si clerici. nu. 3. quod not. ad statuta facientia mentionem de conuictis, quod non comprehendant confessos, cum hæc duo sint diuersa, confessio & conuictio. ibi Abb. nume. 4. & ad pœnam capitalem infligendā sufficit sola confessio sponte facta. Hoc verum si talis confessio sit verisimilis, vt dicit Bald. in l. si quis in hoc. nume. 3. C. de episc. & cleric. vide Paul. de Castri. in d. authen. si quis in hoc. & not. quod stante statuto, quod conuictus de tali crimine puniatur tali pœna, deficiens in purgatione, non debet puniri illa pœna statutaria, quia illa non est vera conuictio, sed præsumptiua. Et statuta habent locum duntaxat in casu vero. Et cum statuta hodie puniant communiter maleficia, non incidit quis in pœnam statutariam, nisi perferat delictum. cap. inter. nu. 6. de purga. cano. vbi Soc. senior. Bonacoss.

Reus damnatus ad mortem statim non debet post sententiam morti tradi: sed expectari debent decem dies, qui dantur ad appellandum. vt est communis opin. de qua Bened. de Vado. in reperto. Fel. in ver. reus damnatus ad mortem. Fel. in c. quarenti. nu. 3. de off. & po. iud. delega. vbi communem dicit, fallit si reus confessus fuit crimen, quia tunc statim potest tradi morti lata sententia. Secundò fallit, quādo statutum dispo- neret, qd statim reus morti tradatur, vt ibi per Vadum reus tamen in aliquibus casibus non est statim morti tradendus, vt ibi in reperto. Fel. vide omnino. & plenè per Fel. in d. c. quarenti. col. 2. nu. 3. Bonacoss.

Reus non ducitur ad mortem nisi post decem dies. fallit in 2. casib. vt per Fel. in cap. quarenti. de off. deleg. Don. à Fin.

Reus si moriatur ante executionem, si de crimine confessus, conuictus vel condemnatus sit, iudex non debet executionem in ipsum cadauer facere. com. dicit Sapia. in l. imperium. num. 7. ff. de iurisd. om. iud. Cur. iun. ibid. nu. 35. Igneus in l. 1. §. si sibi manus. nu. 46. & 54. ff. ad Syllan. Boss. in tit. de accus. nu. 33. Sed quicquid sit de iure, contrari seruetur in practica, vt attestatur Igneus ibidem nume. 21. & 42. & Bald. in l. 2. C. qui testa. face. poss. quem refert Marcus decis. 953. Imol. in l. defuncto. nu. 1. ff. de publi. iud. Clar. d. §. fin. q. 51. vers. sed hic incidet. P. Fich. & Bonac.

Reus semel diffinitivè absolutus amplius inquiri de eodē nequit delicto etiam superuenientib. indicis, vt est communis opi. Burf. conf. 34. nu. 1. Bonacoss.

Absolutus reus in foro canonico de crimine, quod est vtriusque

utrinque fore potest puniri, etiam a iudice laico & e contra, ut est communis opinio. Clar. quaest. 37. vers. sed hic occurrit. Bonacoss.

Item iustus captus peccaret si aufereret, ut voluit gloss. in Clem. pastoralis in ver. per violentiam. de re iud. & in cap. ius gentium. i. diff. in ver. ruitutes. Dec. in l. quod a quoquam, sub nu. 2. in de reg. iur. & ibi Apostillator in litera A, & B. Vbi hoc limitat non procedere, ubicumque quis esset iniuste captus, seu carceratus. Viuius opin. 168.

Rei absentis innocentiam num quilibet allegare, et causas absentiae proponere possit absq; mandato? et quid de reo minore 25. annis, contra quem fuit formatus processus sine curatore? Et an reus criminis defensionibus renuntiet? Denique a iudice reis incarceratis aduocati.

CAP. II.

Innocentiam alicuius rei qui est accusatus, si est absens, quilibet potest allegare etiam sine mandato per l. seruū quoque. §. publicæ. & ibi Bar. ff. de procura. & l. & si non defendantur. ff. de pæn. Dec. cōf. 429. Bonacomb.

Absentiae causas propositurus non eget mandato, ut commune placitum insit. Præpos. in c. si quando. 2. q. 6. nu. 2. i. & qui ea de re accuratè differit Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 33. vers. sed nunquid egebit tamen si tanquam procurator velit defendere, ut receptum asseruerat Ias. in l. is qui. nu. 6. C. qui test. fac. poss. glo. quæ dicitur singularis in l. in eo. §. i. ff. de reg. iur. Ange. & do. Sandilia. in l. seruū quoque. §. publicæ. ff. de proc. Inn. in c. veniens. ext. de accusat. nisi secundum eos allegaret causas absentiae iuris, ut q. locus non est tutus intitulo, vel iudex non est cōpetens. Ignoratur enim, an intitulus talibus exceptionibus vri velit. ideoq; sine mandato non admittitur. Balb. decis. 277. Suarez. & Bonacoss. & I.

Aditio. Ita etiam dicit Ange. in l. liberto. §. item in iudiciū. ff. de neg. gest. ubi quilibet amicus sicut potest in causa criminali allegare absentiam amici. l. seruū quoque. §. i. ff. de procura. ita & in civili causa. probari autem tunc etiam debet absentia per ipsum allegantem, ut ibi per Ang. in c. i. nu. 3. nec talis allegans tenetur appellare nisi procurator fuerit. Quid autem si fuerit inimicus ille allegans? Vide Ang. in d. §. item. nu. 2. I. Fichard.

Additio. Hanc limitationem sublimita in duobus casibus, primo q. hoc intelligat in causis civilibus, cum in criminali procurator non audiatur nisi in pecuniariis. Ang. in l. seruū quoque. §. publicæ. nu. 1. & 6. ff. de proc. Secundo sublimita, nisi quod potestate & licentia Principis absoluta procurator cōpareret, sed de ordinaria non possit. Ang. ibi num 5. Innoc. in cap. veniens. de accus. l. in l. pen. §. ad crimen. & ibi Alex. ff. de pub. iud. cum aliis. & hæc est communis. Contrariam tamen opi. tenuit Bar. in d. §. publicæ. qui licet inspecto toto corpore iuris civilis, ubi is ferè semper & ut plurimum, verè nec mendosè locutus fuit, Nihilominus aliquibus in locis (paucissimis tamen) errauit: cuius opi. nō seruatur in practica. cū quandoque bonus dormitet Homerus. prout in d. §. publicæ. ubi dicitur procuratorē admitten. in causa criminali ad innocentia excusandā, cuius opi. non seruatur, ut ibi dicit Ang. & alij sequuntur, ac alios errores, qui in seq. additionibus veniēt in proposito adnotabo. Quorū errorū aliquos et collegit Mart. Laud. in quoddam libel. Notularum Bart. & Ant. Nic. recollegit contrarietates eiusdem, in suo lib. contrariet Bart. I. Fich.

Defendi potest reus minor 25. annis, contra quē fuit formatus processus absque curatore. com. est opi. Clar. q. 50. in prin. sed cōtrariū obseruat. inquit Clar. Et tertius pro suo interesse pōt defendere accusatū, qñ agit de crimine criminaliter. Fel. in c. meminimus. nu. 12. de accusa. ubi cōem dicit. Item potest defendi, si processus fuit contra eum formatus tempore quadragesima, ut est cōis opi. Clar. d. q. 50. vers. pariter. sed contrariū seruatur. Itē potest defendi, si processus fuit tantūmodo super inquisitione generali, nulla facta speciali inquisitione, quia non potest sequi condēnatio, cum inquisitio generalis formatur ad inuestigandum, non autē ad puniendum. & ita practicatur. Clar. d. q. 50. vers. itē quia. Quid autē in generali inquisitione contra officiales ad syndicatū. Clar. q. 50. vers. scias etiā. ubi fufius. Item defendi potest reus in criminalib. Si statutum disponit q. qui dicitur offensus, actio sit denegāda, prout in bannitis, & in illis, qui onera nō soluerūt, quia nō admitti-

tur eorum accusatio, seu querela, nec iudex potest ex officio procedere & inquirere. Et ita est com. opin. Clar. q. 50. vers. possit etiā. Nam ubi nō oritur parti actio civilis, ita nec actio criminalis Reipublicæ. Item defendi potest præscript. 20. annorum. com. est opi. Clar. q. 51. in prin. quia accusari & inquirere non potest post 20. an. actio autem civilis, quæ ex crimine descendit, durat usq; ad 30. annos. com. est opi. Clar. q. 51. vers. & hæc quidem. Et si quis reiterauit pluries idem delictū, præscriptio hæc 20. annor. currit a die ultimi delicti. ut est com. opi. Clar. q. 51. vers. sed hic quæro. Adulterij autē accusatio quinquennio tollitur. cōis est opi. Clar. q. 51. vers. potest. & similia delicta ex statutis de hoc loquentibus. Defendi etiā potest reus, si sit perempta instantia. ut est com. opin. Clar. ibi vers. alia etiā. sed hoc non obseruatur: quia instantia nō datur in criminalib. ut ibi per Clar. Itē defendi potest, si mortuus sit accusator, quia hæredes sui accusationem prosequi nequeūt, ut est com. opin. Clar. d. q. 51. vers. pariter. Sed ex generali consuetudine iudex ex officio prosequi potest. & ideo illud reo nō proficit. Et potest etiam alius intra 30. dies prosequi dictā accusationē, & post 30. dies etiam si de nouo vult accusare, ut est com. opi. Clar. vers. quinimō. Et si desistat accusator, potest iudex ex officio prosequi, si ab initio iudex procedere potuisset, communis est opi. Clar. ibi. vers. sed quid si. Item potest defendi delinquens si sit mortuus ipse malefactor, ut est com. opi. ibi. vers. quæro nunc. fallit in crimine læsæ maiestatis, Reperundarum, hæresis, peculatus, & homicidij in seipsum perpetrati, ut est com. opin. Clar. ibi vers. sunt tamen. Item fallit in omnibus casibus, in quib. pœna amissionis bonorum est imposita a lege ipso iure: quia mortuo delinquente possunt bona auelli ipsius hæredibus, ut est com. opi. & omnes fructus etiā refundere tenentur a die commissi criminis, ut est com. opin. Nec est opus declaratione criminis ante mortem rei, ut est cōmunis opin. Et in casib. in quibus potest memoria defuncti dānari, vel bona post mortem confiscari, intelligitur infra quinquennium a die mortis defuncti, & non ultra, ut est com. opin. Clar. d. q. 51. vers. scias etiā. Defendi quoque potest reus, si probetur delictum non fuisse commissum, puta, q. homo sit viuus, quem dicebant occisum, vel q. domus non sit combusta, ut est com. opi. Clar. q. 52. in prin. idem per negatiuam coarctatā loco & tempore. Ut si testes dicant, Quod non potuisset esse, vel fieri quin testes ipsi vidissent, vel sciuisent, ut est com. opi. Clar. ibi. vers. scias autem. Et negatiua hæc potest probari per confessionem, & dictum ipsiusmet offensi. communis est opi. Clar. ibi. vers. potest etiam. Et hoc in dubio: secus si de veritate appareret contrarium, vel essent contra reum indicia valde vrgentia, & proxima delicto, quia non staretur assertioni rei, quin posset saltem reus torqueri. Et ita practicatur. dicit ibi Clar. quia plerumque videmus, q. facta pace, offensus dicit rem gratam faciat reo, vel ita persuasus ab amicis q. non fuit ab eo offensus, & c. Et in hoc dicit Clar. maxime versari iudicis arbitrium, qui inspecta qualitate facti considerabit, an talis exculpatio videatur verisimilis, vel ne. Et ei sit standum. vide tamen tu omnino Mars. in cons. 17. quod fecit pro Scipione eius filio. & omnino etiam Rol. a Valle in cons. 47. per totum. in 3. vol. & Asinium inter cons. crimin. cons. 108. item potest defendi reus dicendo, q. nō constat de delicto. Clar. ibi, in ver. praterea. item potest allegare & opponere, q. non constat de nomine offensi, vel occisi. Sed non admittitur talis oppositio & defensio. ut ibi per Clar. & ita seruatur in practica. item allegare potest quod habet pacem ab offenso. Clar. q. 58. in prin. communem dicit. Et procedit quo ad accusatorem. Sed tamē iudex nihilominus potest ex officio procedere. ut ibi Clar. ex consuetudine hodierna. cetera dabit Nouellus in suo tract. ad defensam. D. m. Alcia. in sua practica. Biracinus & criminalistæ. Bonacoss.

Reus in criminalibus non potest renuntiare defensionibus. l. i. §. si quis ultro. ff. de quaest. Bal. in c. i. nu. 7. de prob.

Fallit in 6. casib. ut per Ias. in l. pactum inter hæredes. nu. 13. ff. de pactis.

Fallit in 5. casib. ut per Ias. in l. si quis in conscribendo. C. de pact. nu. 18. videas Battan. in prax. crim. reg. 22. Don. a Fina.

Reus defensionibus non renuntiat. fallit ut not. Battand. in praxi crim. reg. 22. fallit in 5. casib. ut per Ias. in l. si quis in conscribendo. C. de pact. nu. 18. Don. a Fin.

Fallit ut per Marsil. in l. vnus facinoris. ff. de quaestio. nu. 59. ubi tractat materiam defensionis. Idem.

Aduocati dantur reis incarceratis, per iudices & potestates, & cum proceditur in causa, quicunque vult indicia, illa petit, & ita quotidie seruatur. Blancus in l. fin. nume. 2. i. fol. 12. ff. de quaestio. Bonacoss.

DE CUSTODIA REORVM, ET PRI-
uatis carceribus.

TITVLVS XII.

Carcer non est inuentus ad penam, sed ad custo-
diā; diciturq; species torturæ, & afferre dam-
num irreparabile. Carcerum autem custodia
pertinet ad Principem: & num priuatum carce-
rem alicui exercere liceat?

CAPVT I.

Carcer ad continendos homines, non ad puniēdos
dari debet. l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis. l. fi.
C. de custodia reor.

Obiec. contra, imò carcer non solum datur ad
custodiam, sed etiam ad pœnam, vt capitu. quamuis: de pœ-
nis lib. 6.

Solibi de iure canonico. Bellon.

Carcer non inuentus ad penam, sed ad custodiam. Et ideo,
vbi alia pœna imponi potest, nunquam imponitur pœna car-
ceris, vt est communis opinio Clar. q. 80. versic. pœna autem.
fecus est in clericis. Excepto, quòd iudex ecclesiasticus nō po-
test condemnare laicum ad perpetuos carceres, vt est commu-
nis opinio. licet efficiatur de foro ecclesiastico, nisi propter
hæresim, vt ibi. & nō. quòd aliud est ponere in carcerem, aliud
in vincula, & carceratio & vinculatio non fit ad pœnam, sed
ad custodiam. Et ideo ex his non dicitur ladi persona, nec ex
sola captura & positione in vinculis, quis dicitur inferre per-
sonalem lēSIONem. Socinus senior in cap. nuper a nobis. nu. 5.
& sequen. de senten. excom. vbi dicit not. esse pro statutis, quæ
loquuntur de personali lēSIONe. & not. q. carceri quis se obli-
gare non potest, etiam cum iuramento. vt est com. opin. Sua-
rez. versic. isto. nu. 14. Bonacoss.

Carcer dicitur species torturæ, quoniam valdè præmit ho-
minem ademptā corporis libertas. l. i. C. de epis. aud. clem. i.
de hæret. l. i. C. qui ad liber. perue. non poss. Don. à Fina.

Carcer damnum irreparabile afferre censetur, vt commu-
ne a usim afferere ex Bald. & Paul. in l. vna. C. de in integ. restit.
Paul. & Alex. nu. 29. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Pan. in
c. suscitata. nu. 8. ver. sed aduertere. de in integ. rest. Rhod. Suar. in
l. lib. post l. quoniam. in prioribus. in ll. Castella. tit. de los go-
uernos. q. 4. Boer. dec. 65. nu. 6. Fel. in cap. cum super. nu. 17. de
re iud. et si. Ias. nu. 24. Rip. nu. 26. in d. §. condemnatum. & Dec.
conf. 73. perperam relucuntur. E. Suarez. & Don. à Fina.

Carcerum domus sunt ciuitatis, carceratorum autem cu-
stodia pertinet ad Principem. Clar. quæst. 46. versic. & quo-
niam. Bonacoss.

Carceris custodia loco consueto, & publico debet exerce-
ri, alioquin pœna cōmittitur priuati carceris. l. i. C. de priuat.
carcer. l. capite quinto. ff. ad leg. Iul. de adul. Don. à Fina.

Carcer priuatus prohibetur sub pœna lēsa maiest. omnium
grauissima. l. i. C. de priuat. carce. Don. à Fina.

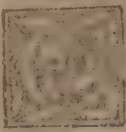
Priuatum carcerem is dicitur committere, qui non habet
ius capiendi, si aliquem ceperit, & eum vltra viginti horas de-
tinerit, quod procedit etiam si haberet ius capiendi. docto.
in l. vni. C. de pri. carcer. Boer. dec. 275. nu. 4. Illud tamen non
procedit in patre qui in domo detinet filium. vt per Salic. d. l.
vni. Boer. d. dec. 275. in prin. Vezinus.

Carcerem priuatum exercens punitur pœna capitis. com-
munis est opinio. Clar. quæst. 68. ver. priuatum. fallit in Cardi-
nali item fallit iure ordinario: quia non capite, sed extra ordi-
nem punitur. Bonacoss.

Carcerari aut detineri licet a priuata persona ob crimen,
delictum, vel debitum, & sic ob causam ciuilem vel crimina-
lem, liber homo non possit, nec debeat, vt patet ex not. in l. ob
æ. & authen. imo. C. de oblig. & act. tamen quando quis repe-
ritur in flagranti crimine, quòd capitalem vel corporalem pœ-
nam inducat, poterit a priuata persona capi, & ad viginti ho-
ras, & non vltius detineri, intra quas ad iudicem deduci
debet. l. capite quinto. ff. de adult. & ibidem notatur. & capitu.
cum non ab homine. de iudiciis. Barto. in l. cum eo. ff. ad le-
gem Iul. peculat. & ita communiter teneri refert Bened. Capr.
reg. 75. nume. 10.

Carceri addici quo auctore, & per quos, & quando
quis debeat in criminalibus.

CAPVT II.

Aptura debet committi a iudice in scriptis, & non
verbo. possunt tamen capi reperti in flagranti cri-
mine iuxantes, arma delictantes, portantes aliquid
extra denetum, & similes absque iudicis commis-
sione. vt est communis opinio. Itē captura etiam committitur
satellitibus. Clar. quæst. 28. versic. dictum est. & versicul. solet.
Bonacoss.

Captura potest quandoque, sed raro committi parti vna
cum satellitibus. quæ tamen pars manum non apponat, & hoc
ex vigenti necessitate fieri debet. Clar. q. 28. ver. solet etiam. &
not. q. pro debito fisci semper potest arrestari, quia fiscus est
in hoc priuilegiatus, vt non requiratur ordo, si constat de de-
bito. Bal. in cons. 50. in 5. & vlt. vol. Bonacoss.

Captura personalis potest etiam ipsi parti offensæ commit-
ti, dummodo non habeat annexam cognitionem, & fiat sine
armis & resistentia. Communem dicit. Cognol. in l. non est sui
gulis. nu. 6. de regul. iur. Clar. d. §. si qua. l. 8. versic. solet etiam.
P. Richard.

Captura rei accusati non statim debet fieri post potestatem
accusationem, sed habita prius aliqua informatione per iu-
dicem. Com. dicit Blanc. de iudiciis. num. 6. Ang. de malefican-
ver. iudex commisit quod Caius. nu. 4. Bonan. in de capt. nu.
3. Suarez in vol. allegat. nu. 5. Et licet Nouel. in pract. crim. nu.
7. dicat communem esse, q. debeant præcedere legitima indi-
cia, tamen quia reus hoc modo facile fugam ordinare, & iudi-
cem facile eludere posset, verior & tutior est prima opinio.
Debet autē talis informatio capi ex qualitate personæ & de-
licti, aliter enim procedendum est contra nobilem vel diuitē,
qui non præsumitur de facili fugere, quàm contra pauperem
& vilem personam, & ideo fortiora indicia haberi debent ad
incarcerandum personam nobilem & insignem, quàm pauperē.
Quoties igitur reus iudici suspectus videtur de fuga & de deli-
cto, poterit merito capi. refert. Clar. d. lib. 5. §. ff. q. 28. ver. tamen
autem. P. Richard.

Carceratio & retentio imputati pro maleficio fieri non po-
test, nisi in primis præcedant legitima indicia. vt est commu-
nis opin. de qua Nouellus in pract. crim. fol. 13. num. 7. fallit in
reo fugitio, vagabundo, & suspecto. quia præhabita aliqua
informatione potest illico iudex procedere ad capturā & car-
cerationem. Et fallit pluribus aliis modis, vt ibi per eum. nu. 8.
& plurib. seq. & not. quòd regulariter omnis condemnatus
non soluendo existens, carcerari potest, donec soluerit debitū,
facta tamen prius excussione legitime, & non prius. Anto. de
Tremolis ad pract. Bonacur. tit. 16. de excep. fol. 96. Not.
etiam quòd licet reus sit absolutus per sententiam, attamen
custos carceris potest pro expensis ipsam retinere in carcere,
vsque quo fuerit satisfactus. vt est communis opinio. Clar. q.
62. versic. sed hic incidenter. Bonacoss.

Captura ad hoc vt committatur in criminalibus tria debet
præcedere. Primo, quòd delictum puniatur pœna corporali.
Secundo, quòd indicia sint sufficientia ad capturam commit-
tendam. Tertiò debet iudex sciscitare an carcerandus sit per-
sona priuilegiata, quæ detineri non possit. Clar. quæst. 28. Ha-
bita tamen aliqua informatione potest iudex deuenire ad
capturam, si pœna corporalis exigatur. vt dicit ibi Clar. vide
omnino Kirchowium in suis communibus conclu. Centu. 5.
conclu. 29. & 30. nam alias carceratio fieri non debet absque
aliqua informatione præcedente, re iudicata & deliberata.
prout fit in regno Franciæ. vt dicit Guiliel. Rouill. in tract. de
iustitia. tit. de iudice. c. 3. nume. 8. tom. 17. Et ista est communis
opinio vt dicit Blancus in l. fin. nu. 6. ff. de quæstionib. fol. 5. &
nu. 8. & capi quis pro maleficio potest in domo. Ant. Gabriel-
lius in suo communium concl. lib. 7. concl. 10. vide Paris. cōsi.
147. nu. 1. & seq. in 4. vol. non tamen debet iudex reum postea
captum examinare, neque reum facere super delicto, nisi legi-
tima præcedant indicia. Et quando delictum est graue, & reus
est suspectus de fuga, antequàm in scriptis redacta sint indicia,
potest iudex capi facere imputatum. Sed aliter est proceden-
dum contra nobilem, & diuitem, qui non præsumitur velle au-
fugere, quàm contra pauperem & vilem personam. Et ideo
fortiora indicia haberi debent ad carcerandum personam no-
bilem & insignem, quàm pauperem. Et aliter procedendum in
occultis, quàm in publicis delictis, quia in occultis sufficiunt
minora indicia. hæc Clar. d. quæst. 28. Et not. quòd quis capi
non potest ad instantiam procuratoris carentis ad hoc spe-
ciali

eiali mandato. ut est communis opinio, de qua Krcouius d. conclus. 30. & not. etiam quod captura facta a iudice incompetenti, regulariter non valet. ut est communis opinio. de qua Roland. à Valle in consilio 65. numero 5. in 3. volumine. Bonacoss.

Captura & incarceration non conceditur etiam in causis criminalibus, nisi antea fuerit habita aliqualis informatio: licet indicia sufficientia ad torturam non præcesserint. Quam tamen sententiam multi improbare videntur. Bart. in l. cum eo. alias l. sacrilegij. §. Labeo. num. 2. ff. ad l. lul. pecu. iniquis. Pro causa criminali indistinctè aliquem capi posse, q. ibi Alex. in verb. capi a iudice, approbat per auctoritatem Baldi dicentis, in criminali semper incipi posse a captura. in l. consentaneu. num. 1. r. vers. sed in criminalibus. Idque etiam videtur esse de mente do. Bar. ibid. nu. 12. ver. sequitur tertia pars. ibi, dicit gl. regulariter ordinarius potest capere personam quando vult. C. quomodo & quando iudex sent. profer. debeat. & in l. 2. nu. 3. ver. & no. q. iudex in criminalibus potest incipere a captura personæ. & ibi apostilla. in verb. criminalib. C. de his qui latro. vel aliis criminib. reos occult. Ang. de Perus. in §. scientes. nu. 3. ver. sed an potestas. in auth. ut iudices sine quoquo suffrag. per tex. in c. si clericos. ext. de sent. excom. Alex. de Imo. in cōf. 240. nu. 3. vers. 4. quando obicitur crimen alicui, est in arbitrio iudicis adhibere modum custodiæ circa personam talis, ne processus, & sententia redderentur postea illusoria. l. 1. ff. de custo. reor. & ita illam. l. summat Bar. & intelligit, ibi, & iudex etiam ante inchoatum processum, laborante aliqua suspitione contra aliquem de delicto, potest incipere a captura personæ. adducens Bal. in l. si quis curialis. num. 1. ver. not. hic argumentum. C. de epis. & cle. & nonnullos alios locos ex Bal. Paris de Put. in trac. de syndic. in verb. captura. num. 13. & in ver. an potestas possit. & in verb. quia plerunque. num. 1. pag. li. mei. 357. in 2. vol. trac. refert. Quod quoque multi intelligunt iudici concessum esse indicibus non præcedentibus. Bal. in l. et si certus. ff. ad Syllania. Ang. in litem apud Labeonem. §. quæstio nis. ff. de iniur. prout illos allegarunt & secuti sunt Hyppol. de Mars. in l. 1. notab. 1. num. 1. ff. de quæst. & in suis sing. 93. incip. iudex licet sine indicibus. & Cyril. Fulgen. in sum. crim. in 3. part. tit. de pœ. iudi. malè iudic. §. 2. num. 7. vers. sciendum est, q. in maleficiis quandoque placuerit a captura incipere, ei permittitur. & Io. Bertach. in suo aureo Reper. in verb. captura permittitur est in criminalibus, & in verb. malefactor capi pot. Sed priorem sententiam, requiri informationem aliqualem, Doctor. tanquam magis communem amplectuntur. Saly. in l. nullus. nu. 4. ver. nota quinto. C. de exhib. & transmitt. reis. & idem Saly. in l. si circa fin. si rectè intelligatur. C. de quæst. Ang. Are. per ea quæ ipse scribit in trac. malef. in verb. hæc est quædam inquisitio. ver. secundo principaliter. nu. 30. in verb. q. fama publica præcedente. num. 4. ver. animadvertendum est. & August. Apostil. post. num. 7. in apostil. incip. tu autem adde hic inquantum. Et idem Aug. hoc adhuc melius declarat. in verb. iudex commisit, quod laicus. num. 4. ver. sed cauti iudices provident, quia habita quali quali informatione de delicto iubet reum capi, si crimen sit tale quod pœna sit corporis afflictiva, ne verbali citatione præcedente reus aufugiat. Fran. Brun. in trac. de ind. & tortu. in q. 9. 2. par. nu. 4. ver. & aduerte. licet ipse nonnulla addat. Dec. in consil. 189. in fi. Hipp. de Mars. in l. qui eadem. nu. 19. ff. ad l. Corn. de Sica. allegans Ang. dicentem: non valere capturam quam iudex decrevit contra allegatum suspectum, nisi saltem cognoverit de qualitate personæ. in l. si ab arbitro. §. 1. ff. qui satisf. cog. & in d. l. 1. nu. 1. ff. de qō. Quamvis ipse ibi dicat, in criminalib. causis si iudici videatur posse illum a captura etiam indicibus non præcedentibus incipere, per auctoritates antea adductas, tamen postea annectit, Sal. auctoritatem ante indicatam, requirentem probabilem aliqualem informationem. quam sententiam Hypp. latius declarat in sua prac. crim. in verb. constante. nu. 1. 2. 3. 4. & 5. & hanc sententiam tanquam magis approbatam recentiores scribebant secuti sent. Per. Foller. in prac. crim. in rub. notatus capiat. nu. 1. Marc. Ant. Blanc. in trac. de indic. ff. ad l. si de q. nu. 6. dicens illam conclusionem communem esse, quod iudex habita aliquali informatione possit procedere ad torturam & incarcerationem rei. Aegid. Bos. in trac. rer. crim. tit. de captu. nu. 3. aiens ita communiter decidere Doc. in d. c. si clericos. Ita etiā intelligunt Bal. in l. 2. evitandi. in fin. Quod quis non debeat capi ante summariam fidem, vel probabilem suspitionem de recessu. C. de condict. ob tur. cau. & Alex. in l. neminem. in ver. permiserit. C. de custo. & exhi. reor. Bal. in d. l. q. evitandi. allegat. quoque Rober. Marant. in trac. de ord. iur. in verb. de citatione. 1. memb. iud. nu. 60. ver. hinc dicit Marc. Ant. Blanc. in sua prac. crim. §. iis sic præmissis. veniendo modo ad materiā

defensionum reorum. num. 26. vers. sed aduerte cir. prædicta. pag. 126. Roder. Suarez in suis alleg. c. ult. de fideiuss. in cau. cri. num. 5. ver. practica iuridica est hæc, quod ubicunque aliquis accusatur de tali crimine, cuius pœna sit corporis afflictiva, informatione prius a testib. habita, sine aliqua citatione verbali, mittunt Algazalum ad capiendum reum, & sic providet iudices moderni, ne si verbalis citatio præcederet, accusatus conscius de crimine arriperet fugam. Hoc probat tex. singularis in l. nullus. C. de exhib. reis. ibi, ei vero qui reducendus erit. iuncta gl. singulari, ibi super parte erit. quæ dicit, scilicet re, & verbo, per quam dicit ibi Sal. Quod approbatur practica qua utuntur iudices, quia informatione habita de maleficio, & malefactore, & sine alia verbali citatione mittunt ad capiendum reum, ne alias conscius de crimine fugam arriperet. & nu. 7. ver. & ad hoc ut si carcerandus, sufficit quod summam per aliquam informationem constet de delicto. Lancil. lot. Contra. in suo prætorio & curia. Breuia. tit. de c. nu. 2. & 3. Franc. Casenus in suis sing. q. crimin. c. 9. de captu. & carcere. in prin. in vol. trac. crim. Anno, 270. Venetiis impressorum. & ita respondi de iure reipu. Vuisinariensi, quam prudētissimus consul Dionysius Sager. per multos annos fideliter & cū summa dexteritate gubernavit. Quam sententiam I. Clar. in lib. 5. sen. §. si. in q. 28. rectè & doctè explicat, quod iudex habita informatione debeat formare inquisitionem, & deinde capi facere reum: intellige de processu informativo, qui formatur a iudice assumendo indicia, & informationes contra aliquem. Specialiter, ex quibus iudex deinde elicit titulū criminis, qui est forma & substantia ipsius inquisitionis siue processus, de quo ipse ante fecerat mentionem in q. 3. ver. & aduerte. Ceterum hæc Basis, & fundamentum sit eius doctrine. l. 1. ff. de custo. & exhib. reor. qua asserit Vlpianus de custodia reorum processum æstimare solere, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel fideiussorib. committenda, vel etiā sibi: hoc autem vel pro criminis quod obicitur qualitate, vel propter honorem, aut propter amplissimas facultates, vel pro innocentia personæ, vel pro dignitate eius qui accusatur, facere solet. Quare si iudex omissa talium circumstantiarum consideratione, quem carceri emanciparit, quem non debet, pōt iniuriarum agi contra talem iudicem. l. nec magistratib. ff. de iniur. & ita iudicatum esse in Camera Imperiali meminit Feder. Scheneck. ex liberis Baronibus a Tautenberg, in suo Viridario concl. Iudiciarum. concl. 97. Et si tamen in criminalibus aliquando pp. suspicionem fugæ rei, fac. Nouel. in trac. cri. in 1. c. incip. superioribus annis. ver. indicia quæ præcedere debent. nu. 23. in fi. ibi. Quæ quidem regula relinquatur arbitrio iudicis, an a personæ captura incipere velit. Bar. Bal. in d. l. consentaneum. Alex. in addi. Bar. in d. l. sacrilegij. §. Labeo. Si tamen is qui capi iubetur, offerat idoneos fideiussores, audiendus est, nec debet iudex recusare fideiussores, nisi fortassis essent crimina gravia in quibus cautioni fideiussoria tuto credi non posset. d. l. diuus. 1. ff. de custo. reor. Dñr aut gravia crimina ex quibus imminet supplicium mortis. Spe. in tit. de accus. §. 1. Qualiter aut accusatione procedendum sit. nu. 8. vers. sed pone. qui eleganter ibidem distinguit fideiussores nō admitti in gravibus, at in non gravibus esse recipiendos. & dicit Bar. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. nu. 2. ver. 3. nota. ff. qui satisf. cog. cap. ducere eum qui vult dare fideiussorem idoneum, iniuriam esse, & sic magistratum teneri iniuriarum, qui in carcere detinet volentem cauere idonee. Idem tenent Ang. Pau. de Cast. & Ias. in d. §. qui pro rei. volentes, q. iudices qui aliquem capi iusserunt fideiussorib. non acceptis iniuriarum possint conveniri. Vnde dicit Alb. ibid. nu. 8. Mihi iniuriam facit trahendo me personaliter ad iudicem, si satisfacere volo de me præsentando, q. inquit ibi Alex. q. in omnib. casibus in quibus in cā criminali non pōt carcerari, dimittendū esse qui ducitur. i. qui capitur dato fideiussore, & si captus esset, relaxandū, teneriq. iniuriarum iudicem, qui fideiussorem idoneum non acceptat, & q. de criminali asseritur, Ias. intelligit, si pro criminali pecuniaria pœna sit inferenda. per d. l. 1. 2. & 3. ff. de custo. reor. in d. §. qui pro rei. num. 4. in 2. notab. Ita in specie consulendo scribunt Vdalricus Zas. in consilio 19. numero 26. 27. 28. 29. & 30. in libro 1. consil. & Hierony. Schurpf. in consilio 87. numero 1. 2. & 3. His addantur quæ refert Pau. Grillan. in tracta. de relaxa. carcerat. titu. de fideiussor. reorum. Kirchou.

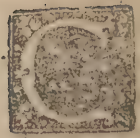
Carcerari possunt clerici a suo iudice, si iudici constet de delicto. Alias esset excommunicatus prælatus, etiam q. clericus esset fugitiuus. communis est opinio Clar. dicta quæstio. 28. ver. quæro nunquid. Sed hodie de consuetudine aliter observatur, quia clerici mali carcerantur a iudice, etiam laico. Carcerari non possunt clerici, nisi reperti sint in flagranti crimine,

Et vniuer. in delict. animaduers. Locus VIII. 135

mine, vt suo statim tradantur iudici, vt est communis opinio. Clar ibi ver. si vero. itidem & a quolibet laico priuato, clerico reperto in flagranti crimine, capi potest, & tradi curiæ ecclesiasticæ. Itidem si clericus delinquens verisimiliter esset de fuga suspectus. Bonacoss.

Carcerari ob causas pecuniarias, num quis possit; & vbi & quando eum capere liceat, vel non. Pro debito autem carceratus, debet a suo creditore ali, si ipse vnde se alat minimè habeat.

C A P. III.

Captura nulla non constito de credito confirmari debet, secundum communem per Bursa. consi. 74. nu. 167. lib. 1. Bonacoss.

Carceri addici nemo potest ob causas pecuniarias, ante exactionem ac plenam vt loquendi mos est, executionem, & excussionem bonorum. vt commune inquit cum aliquot luculentis testibus, Rip. in l. generali. nume. 20. ff. de pig. Ias. in princ. nume. 90. instit. de actio. Boer. decisio. 349. nume. 7. Ias. in l. arbitrio ff. qui satisfda. cogan. Deci. consi. 75. Fel. in cap. quoad consultationem. nume. 10. de re iudic. E. Suarez. & Don. à Fina.

Capi non potest personaliter quis pro debito ciuili in domo propria, & sic ob huiusmodi occasionem ciuilem de domo suæ habitationis inuitus ipse debitor extrahi non debet. l. nemo. ff. de reg. iur. & l. plerique. vbi Doct. ponunt hoc pro regula, præsertimque Alexan. & Ias. in princ. ff. de in ius voc. quia secundum iura præmissa domus vnicuique est tutissimum refugium. & hinc Cice. pro domo ad Pontific. Quid sanctius, quid omni religione munitius, quam domus vniuscuiusque ciuium: hic aræ sunt, hic foci, hic dii penates, hic sacra religio nis cæremoniæ continentur, hoc profugium est ita sanctum omnibus, vt inde arripere neminem fas sit. imò regula ista ampliat utiliter procedere in debito magno quoque. pro quo debitor minimè in domo propria capi posset secundum omnes, & maximè Alber. Rosa. & Ias. num. 15. in d. l. plerique, vbi istam communem sententiam fore perhibent. sed eadem regula ita ampliata limitatur non habere locum quando debitor commoraretur in porticu domus suæ, tunc enim captura ipsius debitoris in eo facta valeret, atque teneret, vt voluerunt Bart. & cæteri in l. cætera. §. hoc senatus, per illum text. ff. de leg. 1. Bald. Ange. Ias. nu. 19. & Alex. cum aliis citatis per eum. nu. 4. in d. l. plerique. vbi ponit expresse istorum opinionem communem esse. Limitatur secundo pariter in causis criminalibus in quibus inuitus quis de domo propria extrahi posset. §. quoniam. in auth. vt nul iudi. gloss. in d. l. nemo. & in d. l. plerique. vbi Ias. num. 27. & cæteri omnes Anto. Gabriel. conclus. commun. libr. 7. conclus. 10. & hac occasione ductus Ang. in fauorem creditorum in d. l. plerique tradit cautelam, remediumque huiusmodi, & quidē tutissimum est, videlicet quod creditor ipse habens debitorem non exeuntem de domo, suadeat iudici ad faciendū ei præceptum sub pena applicanda fisco, nam si tunc non cõpareret, posset absque dubio pro tali multa capi in domo propriæ habitationis, & stante, ac cõcurrente captura ista posset suum debitorem ita captū confirmari. seu condemnari, facere in ipsis carceribus pro suo debito, secundū cautelam traditam, per Bar. in l. sacrilegi. §. si aliàs est l. cum eo. ff. ad leg. Iul. pecul. quem sequuntur Ang. & Paul. de Cast. in l. vnica. §. si si quis ius dicen. non obtemp. Ancha. & Imo in c. 2. de pig. Aret. in §. si circa si. instit. de actio. Rom. in l. 4. §. prætor ait. ff. de dā. infect. Paul. de Cast. Alex. nu. 7. in d. l. plerique. Cepol. cautela. §. 1. regula est quod nemo inuitus. & Cotta in memoriali. in vers. domus vnicuique. la 2. vbi exprimit istam esse magis cõmunem opinio. & licet Ias. in d. l. plerique. nume. 27. & in l. fin. in 3. no. ff. de procur. aliquibus rationibus non leuibus cõcludat contrarium, tamen in actu practico ab ipsa communi recedere fatuum censeretur, quæ per allegatos Docto. redditur tutissima: Imò iustificari posset etiam ex communi opinione copiosè tradita per Curt. Iunior. consil. 122. nume. 5. & per Crauet. consil. 46. nume. 7. videlicet quod carceratus nulliter relaxari nequit, quando captura contra eundem de nouo esset concedenda, seu facienda. Sed in regno Neapol. nullus officialis potest aliquem personaliter capere incidentem in penam pecuniariam, seu bannū, vt sancitum reperitur in cap. eiusdem regni regis Caroli primi, Statuimus. & in cap. regis Caroli secundi, Quod iustitiarij. & hoc idem videtur conclu-

dere Ange. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisfd. cogan. dicens quod iudex contrarium agens, tempore syndicatus per tex. ibi, possit actione iniuriarum conueniri. F. Viuius opin. 85.

Carceri & si nemo ex domo propria ob pecuniarum debitum ablatum tradi possit, tamen si illi iudicis præceptum fiat, vt compareat sub pena fisco applicanda, & non compareuerit, extrahi de domo poterit ob prædictam penam, & semel in carcerem conditus à creditore ob suum debitum iure retinebitur, vt commune aiunt latè Cotta in memor. verb. domus vnicuique in 2. Viuius lib. 2. opinio. 36. quod & si vile reip. arbitretur, iuri contrarium affirmo. E. Suarez.

Capi quis potest in domo aliena, in qua quis casu reperitur, & non habitat. vt est cõis opinio, de qua Soc. in l. plerique. nume. 31. ff. de in ius vocan. limita. vt ibi per eum. Bonac.

Capi quis non potest in domo conducta. vt est communis opinio Socin. d. l. plerique. nume. 33. ff. de in ius vocan. amplia in domo, in qua quis aliquod ius habet, puta emphyteutica. Bonacoss.

Capi quis non potest in palatio Dominorum hodie ex cõsuetudine, vel municipali censura, prout extat Ferrar. statutū, quibus casibus quis pro debito capi potest. Socin. in l. plerique. nu. 63. ff. de in ius vocan. vbi etiam ponit plures casus, in quibus captura tenet: vel non tenet: ad quem semper recurras. Bonacoss.

Iudex in ciuilibus potest pro contumacia capi facere personaliter contumacem. Barto. in l. 1. in princ. ff. si quis ius dic. non obtemp. per l. sacrilegi. la 2. ff. ad l. Iul. pecul. Ange. in l. plerique. ff. de in ius voc. facit l. nullum. cum gl. C. de testib. Balb. decis. 157.

Propter fugæ suspicionem quis potest capi: verum prius quam ille capiatur, summarie debet probari de debito: & creditor debet probare p̄obabilem suspicionem de fuga: alias quis capi non posset: & neque per iuramentum solum probari illa possunt, sed summaria cognitio de his fieri debet. Ias. in l. si ab arbitro. nu. 9. & in l. si fideius. §. si satisfdatum. ff. qui satisfd. cog. & nisi causa noua suspicionis euenerit, quæ non erat tempore contractus, non posset ille vt suspectus detineri. Ias. in d. l. si ab arbitro. nu. 5. Alex. consi. 241. in 6. vol. tenet q̄ plenè de debito debet constare, & q̄ probetur de suspicionem debitoris post debitum. Bellac.

Ad hoc vt debitor tãquam suspectus & fugitiuus capi possit, debet talis suspicio ex coniecturis saltem & præsumptionibus probari: nec sufficit iuramentum creditoris. est cõmunis opinio secundum Dec. in consi. 77. circa med. vol. 1. M. Cher. Quæro. An iuramentum sufficiat ad probationem suspicionis fugæ? Resp. Ioan. de Imo. in l. 2. in fi. prin. ff. solut. matrim. tenet affirmatiuam. dicit enim, quod ad probandum debitorem suspectum de fuga, ad hoc vt capi possit, sufficere sacramentū creditoris. Idem tenet Bened. de Plumb. l. nemo carcerem. & post eum ibi Ang. C. de exact. tributo. lib. 10. Ratio est, quia hoc casu, vertitur periculum in mora: & vbicunque periculū est in mora, ad probationem suspicionis sufficit iuramentum. Hanc opinionem tenet Rom. l. si fideiusor. §. si ff. qui satisfd. cogan. Eandem dicit communiter praticari Io. Baptista de Cacialupis, in tract. de debi. suspect. 6.9. nu. 18. Et dicit eam totū mundum obseruare Paul. Castr. in consi. 474 nu. 1. vol. 1. Hanc tenet Ias. l. 2. nu. 29. ff. sol. mat. Alex. consi. 19. nu. 2. vol. 3. Paris. consi. 107. nu. 27. vol. 3.

Contrariam tamen opi. tenet Bal. in consi. 285. num. 3. & 4. vol. 1. & in lapertissimi. nu. 9. C. de iudic. Eandem tenet Lanfr. in trac. de recusat. nume. 7. & Ias. sibi contrarius, in prin. Instit. de actio. nume. 91. & l. si ab arbitro. nume. 8. ff. qui satisfd. cog. Hanc opin. tenet Ang. sibi contrarius in authen. de exhib. reis. §. si vero. colum. 5. Eam dicit communem Thomas Parpal. in repe. l. 2. colum. 21. in gloss. ver. suspectum. ff. solut. mat. Eandem tenet Paris. sibi contrarius in consi. 101. nu. 5. vol. 3. Ang. Aret. in prin. Instit. de actio. num. 8. Deci. vbi com. dicit in consi. 75. col. 1. Et eam tenet Cattelli. Cotta in memor. iuris. verb. debitor. Mich. Grassus.

Capi non potest quis ad instantiam procuratoris non habentis speciale mandatum. Hanc communem opin. esse meminit Lud. Ro. in consi. 241. num. 11. vers. 2. principaliter. nisi in mandato adsit clausula cum libera & plena potestate. quæ idem quod speciale mandatum operatur. Phil. Dec. in cõs. 404. nu. 6. Ias. in l. si procurator. num. 11. in 3. notab. C. de procur. & nouissimè Pet. Ioan. Ancha. in lib. 2. famil. iuris quæst. q. 3. nu. 18. & 19. Kirchouius.

Debitor incarceratus pro debito ciuili, si non habeat vnde se alat, debet ali ab eo qui eum fecit incarcerari. gloss. in l. si. in verb. agnoscere. de erog. mil. anno lib. 12. C. quam glosam ibi approbat

Com. V.l. Opin.

approbat Bart. & in l. sanctum. ff. de rer. diuis. & si creditor est recuset alere, & neque ei præbeat alimenta, index debet eum de carcere relaxare. Ang. & Fab. in §. si. de actio. Ias. in l. si victu nu. 2. & 3. ff. de re iud. Boer. decis. 303. Bellac.

In carceres detrudi an mulieres vnquam possint?

C A P. IIII.

Mulieres non possunt de iure personaliter detineri in carceribus, si nobiles vel alias honestæ sint, per text. cap. mulieres. de iudic. in 6. & est commun. vt attestatur. Boer. in repeti. l. consentaneum. nume. 114. C. quomodo & quand. sed quicquid sit de iure, hodie mulieres de consuetudine indistinctè capiuntur, & in carceribus separatis ponuntur, vt attestatur Imol. in cap. secundo. nume. 16. de pignor. quem refert Marian. de citat. artic. 5. quæst. 7. versic. 16. fallit. Marfil. sing. 248. Socin. l. plerique. num. 38. ff. de in ius voc. & Gram. decis. 33. nu. 11. Blanc. in pract. crim. num. 47. Clarus d. §. fin. quæst. 28. versic. quæro igitur. P. Fichard. & Bonacosi.

Carcerari, seu in carceres detrudi mulieres honestæ, ac castè viuentes non possunt ex peculiari privilegio pro debito priuato, si bona defecerint, nec pro pecunia fiscali debita, nec pro quolibet crimine commissio. authen. sed nouo iure. C. de custo. reorum. & l. 1. cum authen. sequen. C. de officio diuer. iudic. & notat Lallus de Tuscia. in constitutionibus Regni, si quis clericus. nume. 6. lib. 1. licet ibi asseueret, quod circa tributa, & collectas fisco debitas per ipsas mulieres malè obseruari in Regno, & hoc pro constanti, seu pro regula tradit Marfil. in pract. crimin. in §. attingam. nume. 63. & Grammatic. decis. 33. nume. 9. & sequen. Michael Cifuentes in commentariis super leges Tauri in l. 62. in princip. per text. ibi, & Petrus Duennas in reg. 3 12. scemina pro debito. cum multis ampliationibus, & limitationibus, Iaffredus decisio. 393. non incarceratur mulier.

Imò iudices carcerantes mulieres pudicam vitam agentes, & de crimine etiam inquisitas, puniuntur pœna capitali, vt est text. in §. quoniam. in auth. vt nulli iudi.

Sed hodie pro crimine de consuetudine contrarium seruatur, quod mulieres detineri possint in carceribus separatis a carceribus masculorum, teste Marco Antonio Blanco in practica crimin. in rubr. 1. nume. 27. in princip. dictæ practicæ, celebre D. Follerio in practica criminali in vers. notatos capiat de persona. nume. 28. & sequenti. & aliis quamplurimis congestis per Grammati. in dicta decisio. 33. nume. 9. cum aliis sequent.

Hoc tamen non procederet, aduerte, vbicunque mater tutrix filiorum ante susceptam tutelam renunciaret omni legû auxilio sibi competenti, tunc quippè per renunciacionem istam, ob pecuniam filijs debitam ratione tutelæ, potest personaliter capi, & in carceribus poni, secundum Barto. in l. si quis sub conditione. num. 18. ff. de testamen. tute. & in authen. matri, & auia. nume. 13. & ibi Salycet. numero 14. C. quando mul. tute. offic. fungi poss. Ioan. Andr. Dominic. & Francus in capitul. secundo. de iudic. in sexto. Roma. Alexand. Socin. & Iason. in l. plerique. colum. final. ff. de in ius vocand. Roman. consilio 118. & in lalia. §. eleganter. numero 11. ff. solito matrimo. & Mathesil. in singul. 109. & Petr. Duen. in d. regul. 3 12. numero 2. cum magna caterua Doctor. relata ibi per eum, & istorum opinionem recitat esse communem, prout communis est, Cquarruias in suis resolutionibus lib. 2. capit. 1. num. 3. Tamen ibi refert aliquos Scribent. contrarium asserentes, & tandem ipse quoque leui quodam, & vulgari fundamento conatur a præmissa communi discedere, quod fundamentum ante eum adduxit Marfil. in dicto §. attingam. numero 64. & sequent. vbi, & ipse etiam infringit antedictam communem: ceterum fatuum esset in actu practico ob opinionem istorum a dicta communi sententia tot illustrium Doctorum, quæ est in iure verissima, & per curiosos, & veritatis defensores optimis, & facilimis rationibus tueri posset, recedere; & eam sequitur quoque tanquam sacrosanctam, & communem Angel. & Platea colum. penult. in l. nemo carcerem. C. de exactorib. tributor. lib. 10. Ias. in l. pen. num. 4. ff. si cert. per. Cifuentes in d. l. Tauri 62. & Caccialupus in tract. de debitore suspecto, & fugit. q. 6.

Ceterum ista communis ita retenta, non procederet quippè, vbicunque statutum disponderet contrarium, quod mulier carcerari, atque arrestari non posset, tunc enim mulier ipsa, statuto ita disponenti, renunciare nequiret, secundum Bal. in l. final. C. quando mulier tutel. offic. fungi poss. & in au-

De maleficiis

then. matri, & auia. eodem titu. & Alexand. in l. plerique. ff. de in ius vocan.

Item non haberet locum regula præmissa, quando representaretur, ac liquidaretur contra ipsas mulieres instrumentum secundum formam ritus magnæ curiæ Vicariæ; quia tunc posset absque dubio aliquo carcerari, & locus carceris ei secundum qualitatem personæ arbitrio iudicis deputaretur, seu assignaretur, secundum D. Carautam recolenda, & pia memoria, in ritu 166. nu. 1. cum aliis seq. vbi hoc profusè discutrit, & meminit ita in Regno obseruari in practica, prout, & nos hoc idem semper obseruari vidimus.

Similiter memorata regula non procederet in meretrice, quia meretrix non gauderet quippè aliquo modo privilegio, vt poneretur in monasterio, sed poni deberet ad carceres. communis, secundum Bal. in l. consentaneum. C. quomodo, & quando Iud. & est text. in d. l. 62. Tauri. vbi Cifuentes cum aliis aggregatis per eum post princip.

Sed Ioan. Andr. in addit. Specul. in titu. de iniuriis, & damn. dat. in rubr. limitauit istam doctrinam, videlicet, nisi ista meretrix esset maritata, quia tunc ob reuerentiam matrimonij non poneretur ad carceres communes, quæcunque esset illud matrimonium, & sequitur Michael Cifuentes in d. l. 62. Tauri. & Cotta in memoriali. in verb. meretrix, vbi inquit hoc dictum Ioan. Andr. fore singulare, & limitat cum aliis congestis per eum. Viuius opin. 87.

Mulier non incarceratur etiam in causa criminali, quando pœna est pecuniaria: Imò si fideiussorem non reperit, cauet iuratoriæ, auth. nouo iure. C. de custo. reo. sec. Bal. & domi. Caro. in l. plerique. vers. sed & si is. ff. de in ius voc. nisi esset meretrix: quia etiam pro debito ciuili incarceratur, sec. Bald. in repertorio suorum singularium. in verbo meretrix, dicentem idem tenere Dy. in d. auth. nisi esset coniugata. sec. Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iu. & Io. And. in addit. ad Specul. in rubr. de iniur. Balb. decis. 393.

Carceribus detentus quis, & quando præstitis fideiussoribus, relaxari possit.

C A P V T V.

Carceri mæcipatus & tunc fideiussoribus præstitis exoluui potest, cum pœna corporis infligenda non erit, & cum innocens in carcerem conditus videbitur. cōtestatur Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 47. Don. a. Fin.

Carceratus, vbicunque pro crimine est pœna corporalis infligenda, non est fideiussoribus relaxandus. communis est opin. Clar. q. 46. ver. in hac autem. Secus si non venit imponenda pœna corporalis, quia fideiussoribus est relaxandus. vt est cōs opin. Et relaxatur fideiussoribus carceratus ante sententiā absolutoriā, si constat de eius innocentia in processu, nec amplius, & sapius de eodè delicto quæri, vt est cōmunis opin. Clar. ibi. ver. pariter etiā. Si tamen iudex sperat noua indicia superuenire, potest iterum in carceres intrudere, vt ibi. Potest tamen quandoque inspecta qualitate personarum, & delicti, iudex, vel fideiussoribus reum relaxari facere, vel tradere custodi custodiendū in loco tuto extra carceres, vel statuere palatium, domum, vel ciuitatem pro carcere sub pœna, quando iudex credit illū non esse culpabilem. Clar. d. q. 46. ver. in dubio. vbi dicit hanc esse æquam & communem practicam. Et debent præstari idonei fideiussores, qui si non sunt idonei notoriè, & plus quam soluendo, iudex faciat sibi dari approbatores & collaudatores, qui illum collaudent & approbent pro idoneo, & sufficienti. Clar. ver. ceterum. Sed vt plurimum consuevit practitari, & notarius recipiat fideiussores, quia officiales sunt forenses, & non habent notos homines, & eorum facultates. Fideiussor itaque ille dicitur idoneus, non tātum, qui possidet bona immobilia, sed qui tot bona mobilia possidet, quæ de facili asportari nequeunt, vt si quis habet magnā apothecam, vel multa nomina debitorum. Et ita seruatur inquit Clar. d. q. 46. ver. ceterum. Et debet semper dari fideiussor in loco iudicij, vbi reus degit, non in loco originis ipsius. vt est cōmunis opin. Clar. d. quæst. 46. ver. pone. Pauper autem non relaxatur præstita iuratoria cautione, vt est communis consuetudo. & maxime si est mulier. Si autem non esset reus pauper multum grauatus in processu, posset sub pœna relaxari. Reus autem suo iuramento probare potest, se non esse idoneum facultatibus, & ideo non posse reperire fideiussores. licet melius faceret iudex, si summam se informaret de facultatibus ipsius, & postea eum relaxari faceret. Clar. d. q. 46. vers. sed quomodo. Bonacosi.

Reus non est fideiussoribus relaxandus regulariter, quoties pro

pro crimine imponitur pena corporis afflictiva. comm. dicit Suarez. in vol. alleg. vbi copiose de hac materia. Et huic opin. applaudit consuetudo, vt dicit Card. Alex. in can. quisquis. 2. q. 8. vbi verò non agitur de pena corporali, nō debet reus carceribus mācipari. com. ait Ant. Gom. c. 9. delict. nū. 8. intellige vt procedat, modò offerat pręstare fideiussorē, alias si nō haberet fideiussorē, debet in carceribus detineri, & ita seruari dicit Clar. d. 5. ff. q. 46. vers. in hac autē materia. P. Fich. & Bonac.

Carceratus, vbi imponitur pro delicto pecuniaria pena debet relaxari cum fideiussione de iudicatio soluedo, & sequuta sententia condēnatoria, sit executio contra ipsum fideiussorē, & absq; nouo processu. Clar. d. q. 46. vers. vbi vero. & q. 95. circa prin. vbi cōm dicit. Fideiussoris autē cautio pro reo talis esse debet, q̃ promittit stare & soluere quācūq; condemnationē fiendā contra principalē, etiā in causa appellationis, quia fideiussio data in prima instantia expirat lata sententia, & ideo in causa appellationis nō tenetur, vt est cōis opi. de qua Boer. decis. 315. sed in criminalibus non datur appellatio. Et hodie fideiussores accipiuntur pro certa summa, nō pro incerta. Clar. d. q. 46. vers. sed quāro, cōm dicens. Et fideiussor liberatur, lata sententia criminali, nec amplius tenetur, etiā q̃ superueniret aliud delictū, pro quo reus fugeret, q̃a iudex debebat prius monere ipsum fideiussorē, vt pręstaret reum. Clar. ibi fufius. vers. quāro pone. & fideiussores omnes expresse tenentur (& ita debent recipi) de consignando ad omnē requisitionem, & toties quoties, in forma consueta & debita, &c. Qui si non faciunt, pena applicatur fisco ex obseruata consuetudine. Clar. q. 46. vers. successiue. vide Suarez. ver. carceri. nū. 21. Bonac.

Carceratus, vt ē carcerib. fideiussoribus relaxetur, intercessor debet hanc petitionē & instantiam in scriptis redigi facere, aliās iudex eum relaxari facere non tenetur. Et fideiussionē in actis similiter apponi facere, vt est communis opinio & practica. Clar. d. q. 46. vers. plerunque. carceratus tamen ob crimē falsi, fideiussoribus non est relaxandus, stante statuto de carceratis relaxandis. vt dicit Bart. in l. Lucius. nū. 2. ff. ad sena. cons. Turpiliana. Bonacoff.

Carceratur etiā viri illustres, nec fideiussoribus relaxantur, & ita cōsuetudo exigit. Clar. d. q. 46. vers. scias autē. Debet autē fideiussor pro carcerato promittere de eū cōsignando sub certa pena, & ita cōiter obseruatur. Ex quibus verò locis quis ex trahi non possit, vt incarceretur, plenissimē tradit Socin. in l. plerique. ff. de in ius vocand. & ex quibus possit. ibi. Bonacoff.

Carcerandus autē an sit reus, vel fideiussoribus relaxandus, iudex decernere habet, & hoc certē est in iudicis arbitrio. Paul. de Cast. in cons. 328. lib. 2. vbi subdit, Consulo tamē, q̃ faciāt in actis apparere, qualiter ex tali, & tali iusta causa, quā animū suū mouerunt pronunciauit nō esse illum personaliter detinendū, sed sub fideiussoribus dimittendū. Et cum hoc sit arbitrariū, nō potest redargui iudex, quia semper pręsumitur moueri ex iusta causa. Paul. de Cast. in cons. 199. nū. 4. vol. 4. nec tenetur in syndicato, vt per Pari. de Puteo in tract. syndic. & per Menochiū de arbitrio iudicis. Et perfectio reorū examine, factisq; debitis confrontationibus testium, iudices reos ad carceres duci facere cōsueuerunt. vt est com. opin. Clar. q. 46. in prin. vt scilicet custodiantur, non autem vt in vinculis existant, vt est cōmunis obseruatiō. Vbi tñ qualitas delicti & per sonę hoc exposceret, posset iudex in arduos carceres conicere reos, & prohibere, ne cum aliquo loquerentur, & ita faciūt practici iudices, secundum Clar. vbi supra. Bonacoff.

Carceri qui nec ritē nec rectē traditus est non relaxari debet, si denuo in carcerē tradi concedendū erit. commune ait Curt. iun. cons. 127. nū. 5. Crauet. cons. 46. nū. 7. Don. a Fin.

Carceri mancipato, vel in arresto detento num sine licentia superioris recedere liceat? Item an delinquens a carcere fugiens, pro confesso & conuicto habeatur? Et quid de se eximente de manibus satellitum? vel de eo, qui e carceribus ad mortem damnatum, vel pro debito detentum, vel iniuste captum liberauerit?

C A P. VI.

Ncarceratus vel arrestatus in carcere, vel in arresto, non debet recedere absque licentia superioris. l. si captiuus. ff. de capt. quod procedit etiam si ostiū esset apertum. gloss. & ibi Bald. in l. succurritur. ff. ex quibus causis maiores. imò effugiens aperto ostio punien-

bus esset arbitrio iudicis. Boer. decis. 215. nū. 13. non quod effugiens aperto ostio habeatur pro confesso, & conuicto nec quod teneatur pena carceris. Ias. in l. admonendi. nū. 172. ff. de iur. iur. sed solum arbitrio iudicis. Boer. in ea decisione nū. 15. & 30. arrestatus ergo non debet recedere sine licentia: cum paria sint non comparere vel comparere, & deum recedere sine licentia. Bart. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. si tamē quis propter timorem ignis, pestis aut aquę recederet a carcere, non propterea esset puniendus. Boer. ibi nū. 22. & 30. & incarcerationum pro debito ciuili ad instantiam creditoris non debet commentariensis relaxare absque iudicis mandato: quod si fecerit ille commentariensis punietur, sed non debitor qui soluit. Boer. decis. 27. in fin. Bellac.

Carceratus pro delicto, si fugiat habeatur pro confesso. l. in eos. ff. de custo. reor. l. milites agrum. §. eius fugam. ff. de re mili. Don. a Fin.

Fugiens a publico carcere, pro confesso & conuicto habeatur. l. eos. ff. de custo. reor. & ibi est magis communis opin. sed viginti duo requiruntur quę numerat Folle. in praxi crimin. in ver. & si confitebuntur. in 4. part. 3. part. nū. 45. & seq. vbi ponit effectus.

Fallit in 3. casib. vt per Viuium in suis. concl. in ver. fugies. Don. a Fin.

Carceres frangens non habeatur pro confesso, quando fuit indebitē & ordine iuris non seruato incarcerationis. vt est communis opin. de qua Rolan. a Valle in cons. 7. nū. 46. & seq. in 1. vol. vide fufius per Alber. in l. in eos. ff. de custodia reor. Bonacoff.

Eximens se a manibus satellitum violenter, punitur, sed mitius. Clar. q. 29. vers. quāro etiam. Bonac.

Carcerandum eximens a manibus familię, vel committens vim ne quis ducatur ad iudicium quomodo puniatur. not. Bart. in l. lege Julia. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. in l. furti. §. ope. ff. de furt. Guid. Pap. q. 579. Hipp. sing. 172. 23. & 375. Ias. in l. 3. §. quod prętor. ff. ne quis eum qui in ius voc. & si quis faciat aliquem captiuum, non facta fide de commissione, & eximatur ita captus tunc, eximens nō punitur. Ange. in l. 1. ff. ne quis eum, &c. quia mandatum principis non pręsumitur. hoc tamen non procedit in officiali iam administrate: quia contra eum non potest ita pręsumi. Quod autem sine mandato, vel de facto exequenti resisti possit, not. gl. vbi doct. in cap. ex literis. de officio deleg. Alexan. cons. 35. col. 2. lib. 2. Et eximēs captiuum a manib. familię, qualiter sit puniendus, ponit Ias. in l. vnic. §. 1. ff. si quis ius dic. non obtemp. Et pariter de pena eximentis carceratos, vide Luc. de Pen. in l. quoties. C. de exactorib. tribut. lib. 10. Et de pena eximentis captiuum a manib. familię, vide doct. in apostil. ad Bart. in l. 4. ff. ad leg. Iul. maiest. & in l. 4. ff. ad leg. Iul. de vi priuat. Bellac.

Eximens de manibus iustitię condemnatum ad mortem, vel confessum, seu conuictum de aliquo crimine tenetur crimine lesę maiestatis. l. cuiusque. §. pen. ff. ad l. Iul. maiest. & punitur pena capitis. Clar. quęst. 68. vers. eximens. communem dicit. fallit trib. casib. vt per Ias. §. penales. instit. de actio. Bonac. & Don. a Fin.

E carceribus eximens condemnatum, vel condemnandum, cum esset iam confessus crimen, tenetur crimine lesę maiestatis. l. cuiusque. §. pen. ff. ad leg. Iul. maiest. fallit in 3. cas. quos no. Ias. in §. penales. Instit. de act. col. 17. Don. a Fin.

Eximens captum iniuste non tenetur aliqua pena, cum nō deliquerit. l. 1. §. fina. vbi Bald. ff. ne quis eum. Ias. in §. ait prętor. l. 1. ff. eod. Roman. cons. 320. facit. l. prohibitum. C. de iur. fisc. lib. 10. l. omnes. in fine. C. de decurio. eod. libr. & ita indistinctē tenet Ias. in l. sed eximendi. ff. ne quis eum. Vide Angel. & August. Arimin. in tract. malefic. in verbo, fama publica. Bellacom.

Captum pro debito ciuili ad instantiam creditoris eximens, tenetur illud debitum pro quo ille debitor erat captus exoluere. l. si per alium. §. in eum. ff. ne quis eum qui. l. quoties. de exacto. tribut. lib. 10. C. quę lex procedit tam in eo qui eximit captum pro debito publico, quā priuato. Ias. in l. 1. §. hoc edictum. ff. ne quis eum. & neque necesse erit creditoribus probare de debito, sed solum sufficet probare eum qui exemptus est, fuisse captum ad mandatum se afferentis creditorem esse: & neque audietur eximens si vellet probare eum qui fuit exemptus, non esse debitorem. l. sed eximendi. §. 1. ff. ne quis eum. ita Cepolla. cons. 14. vers. quia ad hoc. Ang. in d. l. sed eximendi. Boer. decis. 217. nū. 13. Si tamen eum captum remiserit, aut remitti fecerit in carcere ipse eximens liberatus erit a debito ad quod ille captus tenebatur. ita Boer. d. decis. 217. nū. 14. & 15. Bellacomb.

Carc.

Com.V.I.Opin.

Carcerum custos nunquid & quatenus teneatur ob fugam in carcere detenti? Item contra quem is agere debet pro expensis factis ab incarcerato: & quæ nam pœna eum maneat, si mulierem carceratam carnaliter cognouerit. Deq; ijs qui in carceribus infirmantur, aut moriuntur.

CAPVT VII.

 Vltos carcerum, si carceratus per eius negligentiam aufugerit, punitur capite, si carceratus detinebatur pro crimine capitali, sed si detinebatur pro crimine non capitali, punitur arbitrio iudicis iuxta modum culpæ com. dicit Boss. in tit. de carcere. num. 10. refert Clar. d. §. fi. q. 68. vers. custos. P. Fichard. & Suarez.

Carceris custos ob fugam carcere detenti, qui capitis pœna, alioquin limitatus non esset, iudicis arbitrio solum plectitur. commune ait Bossius in practica de carcere. numero 10. Clar. in practica. §. vltim. quest. 68. versicul. custos carcerum. Don. a Fina.

Carceris custos non tenetur, quando captus rumpit murum, vel aliter exit, non per portam. ut est communis opinio, de qua Cataldi, inter consilia criminalia. consil. 22. in secundo. Alias punitur custos pœna mortis. l. milites. ff. de custo. reorum. Maran. in pract. fol. 47. nume. 64. & in tractat. de carceribus. Corneus consil. 93. in 1. volum. Ias. in consil. 27. in 3. vol. Aretin. in consil. 38. per totum. Barbat. consil. 76. volum. 4. Dec. consil. 473. nume. 7. & nume. 12. & not. quod non liberatur custos carceris à custodia recommendati per potestatem, licet ipse potestas miserit postea ad custodiam famulos. Bart. in l. si ut certo. §. si de me. ff. commo. & si carceris custos dimittit aliquem de mandato rectoris, non tenetur, sed ipse rector. Bartol. in l. si quis uxori. §. si fugituum. ff. de furt. Debet tamen primò habere ab ipso bulletinum relaxationis. ut per Angel. in l. neque. §. 1. ff. de in ius vocan. & ita practicatur, quia semper custodes petunt Bulletinum, ut dicit Paul. de Castr. in d. l. neque. §. 1. nume. 2. & ibi etiam Socin. nume. 5. Et potest relaxari de nocte. Angel. in l. more. ff. de feriis, si periculum est in mora. ut ibi per Bald. & Alexand. item nota quod si carceris custos propter misericordiam alleuiat aliquando captiuos alienos tenetur creditoribus ad interesse, si aufugiant. Aretinus in §. ceterum. nume. 4. Institut. de laquilia. item not. quod si carceratus moritur, ante mortem debet adhibere medicos, & debet inde extrahi instrumentum, quod talis incarceratus est mortuus ex morte naturali, secundum sententiam medicorum. ita Angel. in l. si quis ex argentariis. §. prator. in fin. ff. de edend. Suarez. vers. carceris. nu. 24. Bonacoss.

Commentariensis, siue custos carceris pro expensis factis ab incarcerato debet agere contra eum incarceratum: qui si demum non reperiatur soluendo, & non habeat unde se alat, poterit contra creditorem agere qui eum fecit incarcerare, & ab eo erit alendus ipse incarceratus: alias ubi debitor incarceratus non reperiretur soluendo, & creditor eum alere recusaret, iudex posset eum incarceratum a curia liberare, & a carcere. Iason. in l. si victum. ff. de re iudic. & Boer. decis. 303. Bellac.

Custos carcerum carnaliter cognoscens mulierem carceratam de consuetudine suspenditur. Et etiam punitur pœna mortis, si carceratus ob eius negligentiam aufugit, si detinebatur pro crimine capitali. Alias punitur extraordinem. ut est communis opin. Clar. q. 68. vers. custos. Sed si custos carceris fuerit negligens in custodia, non debet ipse custos principalis puniri pœna mortis: Sed debet custos officio priuari, ut ibi per Clar. Bonacoss.

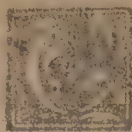
Carceratus si infirmatur, debet custos certiore reddere iudicem, & si moriatur, debet per notarium rogari de eius morte. Clar. d. quest. 46. versicul. sed in hoc. & not. quod semel excarceratus non debet amplius excarcerari. Et sic bis ex statuto privilegium excarcerationis consequi non debet. Bar. in l. secunda. C. de episcop. audi. Et possunt carcerati contrahere absque egressu. Angel. in l. qui a latronibus. ff. de testamen. ubi dicit, quod sunt deridendi, qui dicunt carceratos non posse contrahere, sed semper debere extrahi de carceribus. Bonacoss.

Carceri mancipatus si moriatur, coniectura est legitima eum fuisse mortuum, aut dolo, aut culpa officialium nisi probent innocentiam suam. no. in l. cum ita. §. species ff. de leg. 2. l. 1. in fi. & l. pen. C. de cust. reo. Don. a fina.

De maleficiis,

Miscellanea de custodia reorum, & priuatis carceribus.

CAPVT VIII.

Arcere detineri censetur ita detentus, ut liberè non possit abire quocunque in loco. l. i. i. uccurritur. ff. ex quib. caus. maio. l. 1. C. de priuat. carce. l. qui in carcerē. ff. qd met. caus. l. solutū. ff. de verb. sig. D. a Fina.

Carceri sese obligare nemo potest: ut commune dicunt aggregati a Ripa in l. generali. nu. 24. ff. de pign. & a Viuiò lib. 1. opin. 185. nec ea obligatio iureiurando firmabitur. commune ac magis commune pronunciat Alci. in c. cum contingat. nu. 69. de iureiur. E. Suarez. & Don. a Fina.

Carcere detenti, & si iure nullōs validos contractus generant, ut ait receptum Hipp. in pract. §. attingam. num. 2. tamen de consuetudine, & procuratores recte, ac ritè constituent, & fideiussores præstabunt, & ceteros contractus inient. ut attestantur Alb. in l. qui in carcerem. ff. quod metus causa, & qui illum laudat Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 46. vers. plerunque verò, ad finem. E. Suarez. & D. a Fina.

Carceri in perpetuum deuotus ac damnatus testari nequit, si sit laicus com. testatur Bertr. consil. 194. num. 2. lib. 4. Iul. Clar. de testam. q. 19. Don. a Fina.

Carceratus detinetur in carcere iudicis primi a quo si fuerit appellatum ab interlocutoria in criminalibus, donec fuerit cognitum de grauamine per iudicem ad quē quia adhuc durat sua iurisdicctio in carceratū, vel saltem pender. Et ab hac sententia nullus discrepat. ut dicit Natt. in consil. 553. nu. 12. Si autem a diffinitiuā, dic ut ibi per eum pulcherrimè diffinguentem. Bonacoss.

Processus contra carceratum agitatus valet. magis comm. opin. testatur Socin in tract. de cita. in 5. parte prin. quest. 28. Don. a Fina.

Carcerati debent sæpè visitari per visitatores, qui habent inquirere ex qua causa detinentur, & operari, ut expediantur, ne macerentur. Clar. d. q. 46. Sed pro dolor, hodie prius macerantur, & marcescunt, postea visitantur, vel ponuntur in titulo pro derelicto. Bonacoss.

Minor propter ætatem excusatur in pœnalib. potest tamen in carcerib. detrudi pro debito, communis est opi. Gratius de cœmuni opi. lib. 2. c. 7. q. 3. Nisi sit filius familias. ut ibi. Bonac.

Carceratus cognoscens carnaliter carceratam quæ sit meretrix, non propterea puniendus est. Communem dicit Boer. decis. 317. nu. 10. & 14. Clar. lib. 5. sent. §. Fornicatio. vers. cum carcerata. P. Fichard.

Morti qui sententia iudicis ex statuti forma in contumaciam addicitur, non ante seruis pœnæ efficitur, quam re ipsa capiatur, etsi iuxta iuris communis formam iudicatus statim pœnæ seruus efficeretur. commune aiunt Boer. decis. 268. nu. 8. Viuius lib. 1. opin. 330. E. Suarez.

Qui est in carcerib. potest citari ad domū suā, ad audiendum sententiā, vel ad alium actū, & valebit actus: sed poterit peti restitutio in integrum propter ignorantiam, secundum gloss. cum Bald. in l. 2. C. quib. ex caus. maio. Balb. decis. 494.

Carceratus potest citari, & debet per procuratorem legitime comparere etiam si sit iuste carceratus. Pau. Cast. in l. 2. ff. de in ius vocan. & in l. quæsitum. ff. si quis cautio. Iaso. in d. l. 2. & Hippol. de mar. in pract. cau. cri. in verbo, attingā. nu. 20. Bellacomb.

Carceratus citari quando possit? vide quæ not. Bart. in l. 2. in fi. ubi doct. ff. de in ius voc. qui tamen cum limitatione ibi reprehenditur per Cast. & Ias. Quid de bannito, & an in loco banni citari possit. Alber. in liuris ordinem. C. de iurisd. omn. iudi. Et quid quando citatur aliquis qui tenebatur comparere. Bart. in l. 2. §. 1. ff. de custo. reor. Afflic. decis. 182. Ang. consil. 68. Bart. in l. si quis reus. col. fi. ff. de publi. iudi. & in l. 2. de custo. reor. Et an accusato possit dari fidantia ut tutè veniat, habeatque meatum, & remeatum, ita quod talis fidantia seruari debeat: vide Salic. in l. cum indulgentia. C. de sent. pass. Quid de citatione facta per principem, seu eius nomine? dic quod illa non requirit causam. Angel. in l. 1. §. inuitum. ff. de postul. Calca. consil. 2. col. vlt. Et quod in citatione in causa criminali non debeat inferi causa, not. Bal. in l. 2. C. de exhib. reis. & hoc sequitur Sali. nu. 7. Bellacomb.

Patris iussus. Ad iussum patris debet iudex filiū detinere cū non sit verisimile, q. pater (qui plus diligit filiū quam seipsum. l. illi quidem. ff. quod metus causa.) velit eū incarcerari sine iusta causa, secundum Bart. in l. 2. in prin. ff. de vulg. & pup. in 4. col. si pater sit honesta persona & discreta, alias non: argumēto. l. si cum dotē. in §. necnon. & seq. ff. sol. ma. Balb. decis. 219.

Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 137

DE POENIS, ET SENTENTIAM

passis.

TITVLVS XIII.

Pœna criminibus est infligenda; quæ duplex est:
& quid pœnæ capitis appellatione veniat, qui-
ue illi sint obnoxij. Potest tamen Princeps om-
nes pœnas remittere.

CAPVT I.

Reipublicæ interest ne crimina remaneant impuni-
ta. l. si ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. l. si operis.
C. de penis. l. si longius. §. 1. ff. de indic. l. locatio. §.
quod illicitè. vbi no. ff. de publ. c. vt famæ. extra de
sent. excommun. Bellon.

Pœnæ autem sunt capitales, aut non capitales. Pœna capita-
lis propriè & strictè loquendo accipitur pro pœna sanguinis,
vt est com. opi. Clar. q. 67. in prin. Sed exilium est et pœna capi-
talis, vt euitetur ergo ambiguitas, in sententia cõdemnatoria
mortis, debent addi illa verba. Ita q. moriatur. & c. & anima
ab eius corpore separetur. & c. Et cuius sit pœnæ electio iudi-
cis, vel rei, ponit Dec. in c. inter ceteras. de rescr. Suar. ver. pœ-
na. nu. 141. Grassus com. opi. lib. 2. c. 7. q. 2. Bonac.

Pœna capitalis vbicunque a lege vel statuto imponitur, nõ
debet imponi actualis amputatio capitis. gloss. in l. 1. C. ne
Christ. mancip.

Fallit in 4. casib. vt per Diaz. reg. 541. & pœna capitalis intel-
ligitur de pœna exilij perpetui, vel deportationis. fallit in 4. ca-
sibus. vt per Fel. in c. sicut olim. de accus. Don. a Fin.

Pœnam capitalem si lex vel statutum imponant simplici-
ter pro aliquo delicto: quia pœna capitalis potest multiplici-
ter intelligi, dic. q. intelligitur de mitiori, & sic de pœna de-
portationis, secundum Ias. in l. diuortio. nu. 15. ff. sol. mat. in l.
si quis iniquum. §. hæc pœna. nu. 3. ff. quod quisq. iur. Quid de
pœna quæ ipso iure imponitur: an requiratur snia declarato-
ria? & dic. vt per Ias. in d. l. si quis iniquum. §. quod aut ait. vbi
quod pœna quæ transit ad hæredes, non transit, nisi præcesse-
rit sententia declaratoria, quam concl. declara. vt latius per eũ
ibi, cui adde, quod pœna a lege vel canone irrogata ipso iure,
efficit, quod post mortem hæredes illam soluere teneantur, &
conueniri possint, iuxta communem per Villal. inter cõ. opi.
lib. 14. ver. pœna, quam amplia, & limita, vt ibi per eum, & per
Suarez. ver. pœna quæ. Dec. in l. pupillum. §. in hæredes. nu. 4. ff.
de reg. iur. Ias. in l. 5. §. hoc iudicium. ff. ne quis eum qui in ius.
vbi disputat an actiones ex delicto transeat ad hæredes. & an
actiue vel passiue, vide ibi dist. & ibi quando dantur ad vindi-
ctam, quando ad pœnam, dic. vt per eum d. §. num. 5. & in l. pro
hærede. §. si sepulchri. nu. 3. ff. de acq. hæ. in l. si eum §. qui in iu-
riarum. col. 1. ff. si quis caut. & quid dicatur propriè pœna, vi-
de per eundem in l. cum quidam. nu. 18. ff. de lib. & posthu. &
ibi 16. fal. ad reg. q. in pœnalibus non fit extensio. De pœna au-
tem capitis, quod intelligatur deportatio. no. Ias. in l. diuor-
tio. col. 3. ff. sol. mat. vbi refert præ. qua vtuntur assessores vel
iudices in sententiis dum dicunt, ita q. caput ab humeris &
anima a corpore separetur. Bonac.

Quæro, An appellatione pœnæ capitis veniat necessario pœ-
na mortis? Respon. videtur prius facie dicendum, quod sic, &
pro hac opinione est tex. in l. relegati. cum glo. ff. de pen. l. lege
l. 1. §. si. ff. ad l. l. repetun. Pro contraria opinione, quod ap-
pellatione pœnæ capitis non veniat pœna mortis, est glo. in l. 1.
C. ne manc. & tenet idem gloss. in l. ne frumentum. C. quæ res
ven. non pos. & hanc opi. tenet ibi Bald. & Sali. Pœna. n. capitis
triplex est: vna per quam imponitur pœna mortis: alia p. quæ
perditur libertas: alia est pœna exilij. Vnde in dubio de mitio-
ri pœna intelligi debet. Hanc opi. tenet Io. And. c. 4. ad fi. de iu-
re iur. Imo. in l. 2. ff. de pub. iud. Eadem opi. tenet Ang. de Aret.
in trac. male. verb. & ibi caput a spatulis. in verb. q. si statutũ.
Feli. in c. ex literis. de const. Alex. in cons. 339. inci. in causa in
quisitionis. & in cons. 121. inci. viso processu. vol. 7 Hanc opi.
tenet etiã Sali. in l. 2. C. de fals. mone. Raph. Fulg. in l. præsent. C.
de his. qui ad eccl. confu. vbi refert Oldr. dicere, q. commu-
niter assessores propterea in sententiis capitalibus vltimi sup-
plicij solent apponere illa verba, q. moriatur, & aia a corpore
separetur. Hæc opi. dicit veriore, & equiore, & magis cõem
Hip. in prac. suar. crim. §. opportune. nu. 40 circa fi. M. Grass.

Pœna delictorum non transit contra hæredes. l. vnic. C. ne ex
delict. defunct.

Fallit in 2. cas. secundum Ias. in l. si quis iniquum. §. quod
aut ait. ff. quod quisq. iuris. nu. 2. fallit in 5. casib. vt per Socin
reg. 291. fallit de iure canonico, de quo tenetur hæres ex deli-
cto defuncti. fallit hæc limitatio, vt per Ben. Capr. in suo trac
conclu. 67. fallit in 12. cas. vt per Pet. Duen. reg. 13. fallit in 3.
cas. vt per Ben. Capr. in suo trac. conclu. 67. nu. 20. fallit si pœna
est a lege, vel a canone irrogata ipso iure: nam efficit q. post
mortem hæredes teneantur ad illam soluendam, & conueniri
possunt. Ampliatur & limitatur, vt per Bapt. a Villa. conclu. 63.
in litera P. Don. a Fin.

Pœna capitis est multiplex, & potest verificari in pœna de-
porrationis, vel simili, vt est communis opinio de qua Alex.
in cons. 115. num. 7. in 3. vol. vbi infert ad statutum dicens, q.
quisquis tale fecerit, puniatur pœna capitis, quod non intelli-
gitur de morte. quod dicit notandum: quia vbi accurrunt pe-
ricula personarum, ibi luunt pecuniaria, & tunc melius satis-
facit consultor, quam secus, vt dicit Pau. de Cast. in cõs. 459.
in fi. in 2. vol. Et stante statuto ciuitatis, q. qui facit tale quid,
soluat mille libras, vel luat in capite, statutum videtur capita-
le. l. 1. §. item si ita. ff. de penu. legata. Io. Fab. insti. de public. iu-
dic. §. publicorum. nu. 2. in fi. Suarez. ver. pœna nu. 141. An au-
tem appellatione pœnæ capitalis necessario veniat pœna mor-
tis? Resp. q. non, vt est comm. opi. Grassus communium opin.
lib. 2. c. 7. q. 2. Bonac.

Capitalis pœna censetur exilium perpetuum, vt commune
inquiunt Hipp. in prac. crim. §. opportune. nu. 4. & multos re-
censet Did. a Couar. de spõs. 2. par. c. 8. §. 7. nume. 16. ac plures
referens I. Clar. in prac. §. vlt. q. 67. in prin. E. Suarez.

Abortui qui causam præstitit, prægnantem mulierem per-
cutiens, capite plectitur, si fœtus animatus iã erat, alias sup-
plicium extra ordinem luet. cõe interpretum placitum atte-
statum Blanc. & qui eum laudat I. Cla. in prac. §. vlt. q. 68. vers.
abortum procurans. in fi. Et si longè verius, & quiuq. sit, nãm-
quam huic capitis pœnas infligendas esse, seu animatus, seu
inanimis fœtus abortu perierit, si modo prægnans vna mor-
tẽ non obierit, vt luculenter probat fons iuris, iusticiæq. om-
nis sacrosancta diuini Moysis lex, Exod. 21. cuius sententia (ab
Accur. in l. diuys. ff. de extr. cri. in aliud omnino contrarium
eius, quod præcipit, perperam accepta) nihil aliud vere sancit,
quã vt qui grauida muliere percussa abortũ intulerint, mul-
ta arbitraria puniantur, ni perniciēs ipsius mulieris insequu-
ta sit. alioquin si non solum spes hominis, sed mater vera hõ
ẽ medio auferatur, vitam pro vita, oculum pro oculo, dentem
pro dente, & c. pendi iubet: & hoc etiam, si diligentius inspicia-
tur, iisdem fermè verbis, quoad mortis pœnam, constituit. l. si
quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœ. l. si mulierem. ff. de sic.
& probat d. l. diuus. tradit eleganter, ac vere Alex. post Bal. in
l. quod dicitur. nu. 4. ff. de lib. & posthu. & qui sese hac in q. va-
riis modis induit Aeg. Bos. in prac. tit. de homi. nu. 6. quæ etiã
de re nos alibi latius, & commodius: si quidem in præsentia ti-
tulum operis præ oculis semper habebimus, ac re ipsa Plin. iu-
consilium sequemur. lib. 5. epist. 6. inquit: Primũ ego offi-
cium scriptoris existimo, vt titulum suum legat, atque identi-
dem interroget se, quid cõperit scribere: sciatq. si materia
immoratur, non esse longum: longissimum si aliquid accer-
sit, atque attrahit. Suarez. & P. Fich. & Bonac.

Pœna capitis puniatur fugiens fractis carcerib. l. 1. in princ.
ff. de effra. cõ. l. milites agrum. §. cõ tamen. ff. de re mili. Amplia-
tur in 3. casib. & limit. in 9. a Pet. Duen. reg. 393. Do. a Fin.

Violator sepulchrorum, ex illis extrahens armata manu ca-
dauera, vel ossa mortuorum, puniatur pœna capitis, sed hoc vsu
non recipitur. Clar. q. 68. ver. violator. Bonac.

Dans alapa iudici potest decapitari. Bal. in §. iniuria. in tit.
dẽ pa. iu. fir. Ias. in l. qui iurisdictioni. in 1. col. ff. de iur. om. iud.
idem vult Fel. in c. inquisitionis. in 6. col. ext. de accus. Vez.

Et si statutũ dicat, q. offendens potestatem capite puniatur
Bal. in l. vni. C. si rector prou. dic. q. nõ extenditur ad alios, & c.

Limita tamen vt ipse iudex, nõ possit eum decapitari face-
re, sed debet remittere superiori iura Ias. in d. l. qui iurisd. c. dile-
ctus. vbi Inn. & Pan. in 2. no. ext. de pœ. al. etiam Bald. in l. 1. C.
ne quis in sua causa. & gl. ord. 5. q. 7. c. si quis erga. Idem.

Pœnas statutarias exteri omnes luent, nulla habita differẽ-
tia scierint, necne statuta, si id criminis cuius nomine plectun-
tur, alias iure etiam cõi prohibebatur. cõe inquiunt Didac. a
Couat. in c. alma mater. de sent. excommu. lib. 6. Aegid. Boss. in
prac. tit. de pen. nu. 18. & qui alios laudat I. Clar. in prac. §. vlt.
q. 85. ver. secundus est casus. E. Suarez.

Fustigationis pœna non dicitur capitalis, vt est communis
opi. Clar. q. 70. in prin. ver. est etiã Bar. in l. transigere. C. de trã-
sac. & fustigatus post sententiam, & sic in pœnam efficitur in-
famis. Pau. de Cast. in l. nullam. C. ex quibus cau. infamia irro-
gatur.

Com. opin. Tom. iij.

S

Com. V. I. Opin.

gatur. nu. 2. Maranta fol. 49. nu. 5. Quibus casibus quis fu-
tur, ponit Clar. d. q. 70. remissiue licet. P. Fich. & Bonac.

Princeps potest omnes penas remittere, tam corporales
quam pecuniarias etiam per sententiam, & cōdemnationem
inflictas, etiam si talis sententia in rem iudicatam transuerit.
Ita omnes indifferenter firmare, dicit Paris. cons. 1. nu. 59. Cla.
d. §. fi. q. 59. ver. & hæc quidem. P. Fich.

Pœnæ non exacerbandæ, sed molliendæ, sunt à iu-
dice, qui potest eas ex causa temperare, mode-
rare, vel mutare: & quid de pœnis, quæ iudicis
arbitrio committuntur.

C A P V T II.

Pœnæ sunt molliendæ non exacerbandæ, ideo in
in his stricta est interpretatio faciendæ. l. interpre-
tatione. ff. de pœn. l. factum. §. in pœnalib. ff. de reg.
iur. reg. in pœnis. ext. eo. tit. Bellon.

Temperari pœna debet quando iudex mouetur
ad condemnandum ex præsumptione violenta. Doct. in cap.
afferte. de præsump.

Fallit in 4. casib. vt per Feli. in d. c. nu. 10.

Pœnam ex causa, poterit temperare iudex ante sententiam,
si sibi viderit, vt est com. opi. Capr. reg. 18. nu. 25. Bonac.

Iudex ex causa potest pœnam a iure statutam moderare. l.
quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infam. Inn. in cap.
qualiter, & quando. el. 2. de accus.

Fallit in 6. casib. vt per Fely. in d. c. qualiter.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 293.

Fallit in 2. casib. vt per Blanc. in praxi crimi. fol. 74. nu. 83.
vbi enumerat causas, propter quas iudex potest moderare.

Ampliatur & limitatur in multis casib. relatis per Viuium
in suis conclus. ver. iudex vbique.

Fallit in 6. casib. vt per Fely. in c. sicut olim. de accus. nu. 10.
Don. a Fina.

Pœnam a lege præscriptam, iudex potest alterare in aliam
pœnam, puta pecuniariam. id communiter Doc. concludunt
in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de iis qui no. infam. & l. et si se-
uerior. C. eo. tit. Misin. obs. 30. centu. 2. Et ibidem quod potest
etiam augere vel minuire. I. Fich.

Iudex ex causa etiam, non potest pœnam minuire, muta-
re, aut remittere. quoniam statuta sunt intelligenda ad literã,
prout iacent. quia sunt intelligenda secundum vulgarem opi.
& consuetudinem. quia eo casu statuti verba ad literam sunt
intelligenda, & pœna remitti non potest. Nouellus reg. 41. ad
regulas Duen. Bonac.

Iudex, quando pœna est commissæ eius arbitrio, potest ar-
bitrari vsque ad mortem, vt est com. opi. de qua D. Hierony.
a Monte in suis variis quæstionib. 16. nu. 7. Sed communiorẽ
esse in contrarium postea dicit ibi nu. 49. Bonac.

Pœna vbi est imponenda iudicis arbitrio, non debet impo-
ni pœna ordinaria, sed mitior. tamen magis cōmunis est sen-
tentia, q. attendi debeat, an qualitas delicti, & circumstantia-
rum sit talis, q. de iure, vel consuetudine sit pœna mortis im-
ponenda, & tunc imponi possit, alias non. Ita dicit Alex. l. cōfi.
121. nu. 7. in vlt. vol. vide omnino Soc. sen. in c. licet. de pœnis.
Et quilibet iudex, qui potest de causa cognoscere, potest ex
causa pœnam alterare, & commutare, vt est com. opin. de qua
ibi per Soc. nu. 21. vide omnino Dec. in cons. 100. nu. 10. in 1.
vol. & Menoc. de arb. iudi. Et vbi crimen membri abscissione
requirit, vna sola manus dēt amputari per Bar. & gl. in authē.
vt disse. iudi. §. quia vero. nu. 1. Et not. q. vicarius potestatis nō
potest abscindere membrum, vel pœnam mortis inferre, vt di-
cit Alb. in l. aliquando. ff. de off. procons. & lega. Bonac.

Iudex in casu quando pœna committitur arbitrio iudicis,
potest tunc etiam imponere pœnam mortis. hanc gl. opinio-
nem in §. in summa. in verbo, extraordinaria. insti. de iniur. cō-
munem dicit Barb. cons. 11. nu. 6. lib. 1. Alc. cons. 472. Marãta
in Spec. nu. 53. Papo. lib. 2. q. tit. 10. arresto 2. Dec. in c. ex literis.
nu. 14. de const. Bolenc. in repet. l. capitalium. §. famofos. nu.
29. de pœn. Illa tamen gl. limitatur procedere, quando delicti
qualitas aut circumstantia talis sit, vt de iure cōmuni vel cō-
suetudine esset pro eo delicto pœna mortis imponenda, alias
enim secus, ita cōmuniter eam limitari attestatur Affl. super
2. par. const. regni. rub. 10. nu. 22. & hanc esse communem opi.
dicit Alex. cons. 121. in fi. lib. 7. Crau. cons. 220. nu. 14. & cōfi.
224. nu. 2. Dec. in d. c. ex literis. Gram. cons. 39. nu. 8. Anto. de
Padilla in l. transigere. num. 27. C. de transf. Contra vero quod

De maleficijs,

iudex non possit arbitrari penam mortis, communem dicit
Feli. in c. inquisitionis. de accus. vt illum refert Villal. pand. in
repe. l. 12. c. 9. nu. 4. Affl. decis. 276. nu. 6. Prac. Carrer. num. 112.
Gram. cons. 48. nu. 2. Chaf. super consuet. Burg. nu. 2. Mench.
controu. vsu freq. c. 30. nu. 26. Clar. d. §. fi. q. 83. verfic. sed quæ-
ro. Fichard.

Iudex cuius arbitrio aliquo casu pœna est relicta, potest vs-
que ad pœnã mortis arbitrari. Doc. in c. inquisitionis. de acc.
Fallit in 3. casib. quos no Feli. in d. c. col. fi. & in c. ex literis.
de consti. nu. 47. Don. a Fin.

Pœna si iure statuta ac determinata non sit, illam iudex vs-
que ad mortem pro sui animi arbitratu proferre potest: com-
mune inquit Maran. de iud. 3. par. prin. nu. 43. cum seq. post
Dec. cum Barb. in c. ex literis. nu. 14. de consti. Alc. cons. 372.
in fi. Bolenc. in rep. l. capitalium. §. famofos. nu. 29. ff. de pœn.
Viuius lib. 1. opi. 179. Sed cōtrarium tamen verius, humanius
ac magis receptum profectò est, quod frequenter placitum at
testantur Matth. de Affl. decis. 276. nu. 6. Gram. cons. 48. nu. 2.
Chaf. in consuet. Burgun. nu. 2. Feli. & qui cum refert Villa. in
rep. l. 72. c. 9. nu. 4. Caraita super 41. ritu magnæ Curia. nu. 15.
in fi. & qui alios laudat. atque hanc opinio. longè præfere-
dam superiori verissimo censet Iul. Clar. in prac. §. vlti. q. 83.
ver. sed quæro. E. Suarez.

Arbitrio iudicis puniuntur infra scripti. Primò iudex iudi-
cans imperitè, communis est opinio Clar. q. 83. verficu. iudex.
Vim publicam, siue priuatam committens. communis est opi-
nio Cla. d. q. 83. ver. vim publicam. compellens aliquem testa-
ri. criminaliter punitur arbitrio iudicis, si hoc fecit cum ar-
mis, secus si sine vi, quia arbitrio iudicis est puniendus. Cla. d.
q. 83. ver. compellens. osculans mulierem. Clar. ibi. ver. osculsi.
partum exponens. Clar. ibi. ver. partum. item punitur extra or-
dinem ille, qui superstitione numinis alios terret. prout ille,
qui mittit præceptum Vallis Iosaphat. Clar. q. 83. ver. item pu-
niuntur. item terminos amouens punitur arbitrio iudic. Cla.
d. q. 81. ver. terminos. vbi fufius. Et no. q. iudex, qui potest pu-
nire eius arbitrio, non potest imponere pœnam mortis. vt est
comm. opi. Clar. d. q. 83. ver. sed quæro. vnde stante statuto, q.
pro tali delicto iudex inquirere possit, & imponere pœnam
centum, vel aliam maiorem arbitrio suo, debet imponere si-
mulem. & ita pecuniariam, non capitalẽ. vt est cōmunis opi-
nio Clar. d. q. 83. ver. præterea. quia in pœnis arbitrariis de-
bet iudex seruare modum consuetum vt est cōmunis opin.
Clar. d. q. 83. ver. scias etiam. Et plures pœnæ abierunt in de-
suetudinem, quæ in foro canonico, & penitentiali arbitrariæ
dicebantur, quæ sunt remissæ arbitrio sacerdotis. Clar. d. q. 83.
ver. sic aliud. Bonac.

Amicitia, quam habet iudex com reo facit, q. possit pœnã
remittere, quando pœna esset arbitraria. Princeps autem pot
indulgere. Clar. q. 60. ver. legitur. Et an teneatur ob id in syndi-
catu? vide Pari. de Put. in trac. syndic. & in §. potestas. & Meno-
chium de arbitrio iudicis. Bonac.

Muros qui alterius ciuitatis, quam Romę transcendit, non
alias penas luet, quàm quas iudicis arbitrium statuerit. com-
mune aiunt Rol. cons. 84. nu. 25. lib. 2. I. Clar. in prac. §. vlti. q.
68. ver. muros. quod magis humanitate pœnarum mitigatrice,
quàm solida aliqua iuris ratione innititur. sed hæc alibi vbe-
rius. E. Suarez.

Pœna ordinaria cessat, vbi quis ex sola propria confessione
& ea qualificata punitur. iux. com. per Burf. cons. 77. num. 18.
25. lib. 1. vbi etiam loquitur de minore, qui nunquam pœna or-
dinaria punitur. ex communi ibi relata. Bonac.

Nobilitati, ac dignitati, num deferatur in pœnã
quæve pœnam minuant, vel augeant.

C A P V T III.

Dignitati deferatur in pœnis. gl. in l. fi. ff. de pœn. gl. in l.
desertorem. §. 1. ff. de re milit. Bal. in l. nemo. C. de
sacrof. eccles.

Fallit in 9. casib. vt per Feli. in cap. pastoralis. in
prin. col. 1. de off. deleg.

Fallit in 3. casib. vt per Beluif. in repe. l. capitaliũ. §. famofos.
de pœnis. contrariam regulam, q. dignitas personæ delinquen-
tis regulariter augeat delictũ. & per consequens pœnam facti.
Feli. in c. cum quidã. de iureiur. vbi declarat in 6. casib. D. a Fin.

Nobilitatis & dignitatis allegatio & probatio prodest de-
linquenti, ita vt in pœna corporali imponenda, mitius puniri
debeant nobiles, vel in dignitate constituti, quàm plebei. per
gl. in c. cum quidam. de iureiur. quam communiter receptam
dicit

Et vniuer. in delict. animaduers. Locus VIII. 138

dicit Didac. lib. 2. resol. c. 9. nu. 3. Clar. d. 5. fi. q. 60. vers. prodest etiam. Et ideo nobilis non debet suspendi, vel alias viles pœnas pati, vt generali vsu receptum est. Suarez verbo, nobilitas. nu. 32. Limita, nisi talis nobilis fuerit proditor. Marf. sing. 16. Arno. problema. 71. P. Fich. & Bonac.

Nobiles an sint mitius puniendi. Bolog. in confi. 37. col. 6. al. Bal. in l. nemo potest. in prin. C. de sum. Tri. & fi. cath. tenere, q̄ sic, nisi sint pœnæ determinatæ: quia pariter puniuntur, nobiles & ignobiles. secundum Bal. ibi.

Limita quando pœna venit applicanda parti: secus quando venit imponenda ad castigationem. ita Bolog. vbi supra alle. Barb. post Bal. in c. 1. de consti. in apostil. ad Inn. Vezin.

Peritus insignis, in criminalib. mitius punitur, vt est cōmu. opi. Clar. q. 60. ver. pariter. Bonac.

Amor excusat a pœna ordinaria, & mitius punitur, qui propter amorem delinquit. vt com. opin. Clar. q. 60. ver. amor. Tirac. de pœnis temper. causa 51. Bonac.

Pater præsentans filium curiæ malefactorum pro aliquo crimine imputatum, filium eximit a pœna corporali. vt est communis opi. Clar. q. 60. ver. solet etiam dici. quam cautelam dixit Clar. non attendi. Bonac.

Vniuersitas delinquens mitius punitur, & ideo vniuersitas non excommunicatur. nam auxiliatores & fautores delictorum puniuntur eadem pœna, qua principales, si tamen sit multitudo auxiliantium, non puniuntur eadem pœna. Et ita feruatur, quod corporales puniuntur seuerè, alij auxiliantes mitius. Clar. q. 60. ver. allegatur. Bonac.

Credulitas, vel quæuis etiam iniusta causa pœnas delicto alioquin infligendas imminuit, commune aiunt Io. de Amic. confi. 84. nu. 5. Cur. iun. confi. 132. nu. 11. latè l. Clar. in pract. 5. ult. q. 60. ver. & generaliter. & vide supra. ver. causa. E. Suarez.

Pœna debet minorari propter delictum antiquum, puta 10. ann. vt est com. opi. Clar. q. 60. vers. præterea plura de pœnis. Diaz. in ver. pœna. Bonac.

Pœna minoratur, si rixantes sunt consanguinei, & delictum sit leue, secus si atrox, quia grauius puniuntur quàm ceteri. Cla. q. 60. ver. sed pone. Furta autem domestica mitius puniuntur. Clar. in §. furtum. vide tamen Marf. sing. 524. Et quando iudex possit, vel non possit minuere pœnam. vide fusissime per Bened. de Vado foro Sempro. in reperto. Fel. in ver. iudex an possit immutare pœnam. fol. 68. col. 1. Idem.

Crescente delicto, crescere debet & pœna. l. nemo. in fi. C. de episco. audien. l. relegati. ff. de pœnis. in l. quicumque. C. de ferui. fugiti.

Obiec. Contra, nemo duplici pœna debet affligi. in l. licet. in §. fi. ff. nau. caup. stab. c. presbyter. 81. dif. c. si clerici. ext. de iudi.

Sol duplex pœna dari non debet, cum vtraq; per se sufficit, alias bene potest inferri duplex pœna. & pro hac solutione bene facit textus in can. sunt plures. de pœn. dist. 3. Bellon.

Maiores maiori pœna puniuntur. l. properan. §. si autem vtraque. & ibi no. C. de iud. & in specie. Fely. in c. cum quidā. de iureiur. & in c. mulieres. de sent. excom. Card. in cle. 2. vers. dignitatem. in §. q. de vi. & hon. cle. In contrarium facit quod vult Ias. in l. fina. ff. si ex nox. causa agatur. in 2. no. vbi dicit, q̄ acrius puniri debet seruus, quam liber homo, & ignobilis quàm nobilis. Vide aliquid per Dec. in c. nouit. in 4. col. de iudi. & Phil. in c. quia. de offi. deleg. Puto esse distinguendum, aut loquimur de pœna pecuniaria, & grauius puniuntur maiores. aut de pœna corporali, & tunc secus. Nisi maiores delinquerent in ignominiam officij. vt vult Capol. quem vide. confi. 40. in 4. col. & ita videtur tenere Alex. quem ex post vidi. in l. quædam. ff. de pœnis. Bellac.

Calor autem iracundiæ non excusat a peccato. fallit vt per Fely. in c. sicut ex literis. de iureiur. nu. 3.

Antiquitas delicti, furor, minoritas, ebrietas an, & quatenus excusent, vel pœnam ipsam minuant.

C A P V T IIII.

Antiquitas delicti facit vt pœna mitigetur, vt si ante decem annos commissum esset, nam eo casu non debet puniri reus pœna mortis, sed mitiori. ita ex l. diutino. ff. de pœn. Doct. & communiter deducere ait Didac. lib. 2. resol. c. 9. nu. 2. ver. 1. posse. & Anto. Gomez. c. 1. delict. nu. 8. & super l. 76. Tauri. nu. 6. Aff. decis. 277. Clar. lib. 5. senten. §. fi. q. 60. ver. præterea potest. P. Fich. & Bonac. & E. Suarez.

Antiquum autem factum dicitur q̄ excedit spacium quadraginta annorum, secundum opin. Ant. de But. in c. veniens. 1. extr. de testib. Plures auctoritates adducit Barthol. Chass. in confi. 15. nume. 19. Alij voluerunt quod hoc iudicis arbitrio relinqueretur, quando tempus dicatur de antiquo in materia probationis. Anto. de Butr. in c. quoniam contra. extr. de proba. Alex. de Imo. in confi. 4. num. 12. in 2. lib. com. Matth. de Afflict. in decis. sacri consil. Neapo. decis. 83. nume. 7. Alij dixerunt, quod requireretur tempus centum annorum metā excedens. Alexand. de Imo. in confi. 7. in 1. volum. confi. Bart. l. siquidem. C. solu. matrimon. & hanc opinionem dicit communem Ias. l. cum aliquis. C. de iure liberan. Quod latius declarant Philip. Dec. in cap. 1. nu. 7. ext. de appel. & in confi. 13. incip. pro tenui facultate mea. nu. 8. Ias. in l. cum aliquis. C. de iur. delib. & nouissimè Crau. in tract. de antiqui. temp. §. 1. incip. circa primam partem. & sparsim in eo. tract. & ibid. nu. 5. dicit hanc tertiam opinionem communem esse. quæ tamen non procederet, quando nō ageretur de magno præiudicio: quia tunc sufficeret 40. anno. spacium, ad inducendam plenā probationem, prout exemplificari posset in finibus Diocesis, quia non sunt magni præiudicij, secundum Abb. in c. cū causam. in 1. notab. ext. de proba. seu arbitrio iudicis relinqueretur. Hiero. de Monte post alios in tract. de finibus regen. c. 70. Kirchouius. & Cagnol. in l. velle. ff. de reg. iur. communem esse ait.

Eandem communem dixit Alex. in l. cum aliquis. C. de iure delib. Et pluries in confi. & rursus Ias. in 1. lectu. l. admonendi. nu. 246. ff. de iureiur. Et post multas allegationes Aymon Craueta in celebri suo trac. de antiq. temp. par. 1. nu. 5. I. Fich.

Antiquum tunc dicitur ad hoc quod testes de auditu, aut de credulitate admittantur, vel ad hoc q̄ fama probet, si decursi sunt centū anni. Aymon in trac. de antiq. temp. in 1. par. nu. 4. communem dicit approbata opinione Inn. in c. veniens. de ver. sig. B. Villal.

In antiquis licet probationes leuiiores sufficiant, tamē qñ apparet iustitia rei, vel possidentis: plena probatio requiritur contra eum. Aym. in d. trac. in verbo, viso de fama. nu. 32. com. dicit ex Inn. in c. cum causam. de proba. Villal.

Quæro, an furor excuset in pœnalibus qui superuenit post delictum commissum? Resp. Bal. in l. furiosum. C. qui test. face. poss. tenet, quod si aliquis commisit delictum, propter quod suspendi vel decapitari deberet, & postea efficiatur furiosus, non possit puniri in persona, sed bene in bonis. non enim debet dari afflictio afflictio. & furiosus pro mortuo habetur, qui corporaliter puniri non potest. Eandem opi. tenet ipse Bal. in l. 1. C. de confes. in c. 1. ibi Alua. an ille qui interfec. fratrē domini sui. in vsib. seu. Imo. in l. ex pupillari num. 22. ff. de vulg. & pup. & c. Rayn. nu. 143. de testa. Hanc opi. tenet quoq; Alex. d. l. furiosus. Ias. nu. 7. & nu. 8. com. dic. & idem Ias. in l. ex facto. nu. 30. ibi Rip. nu. 73. ff. de vulg. Gul. Bened. c. Rayn. verb. si absque liberis in trac. de exēplari substi. nu. 13. Dec. & Cagn. nu. 1. l. in negotiis. ff. de regu. iur. Hanc dicit esse cōem Hip. in l. 1. nu. 58. ff. ad l. Cor. de fidei. Eandem firmat cōiter teneri Ias. l. si feruum. nu. 7. ff. si ex noxal. cau. agatur. licet ipse teneat ibi contrarium. & hanc opi. tenet Bauer. in §. item furiosi. nu. 13. & 14. Inst. qui test. fac. pos. & sequitur Ang. in trac. malef. verbo. sciēter & dolosè. nu. 7. & ab hac opi. Bal. in iudicando & consulen do recedendum non est, quia in pœnis & delictis semper debemus sequi mitiorem partem.

Licet contrarium teneat Lud. Ro. d. l. furiosum. per l. 1. ff. de pœnis. & in l. pen. ff. si ex noxali cau. quem sequitur Barba. c. in literis. de rescrip. per doctrinam Bar. & Doc. in d. l. 1. vbi concludunt, in delictis publicis, in quibus a iure pœna determinata est, attendi tempus commissi delicti. sed his motiuis respondent Doc. q̄ non sit de mente Baldi, quod mutetur pœna, sed quod impediatur processus, & executio propter furorem, & si etiam absentiam vel mortem. Sed magis mihi videtur stringere pro hac opinione tex. d. l. diuus. in vers. neque morbo eius danda est venia. & ver. etiam supplicio afficiendus. ff. de offic. præsid. ab opinione Baldi tamen non est recedendum. Mich. Grassus.

Furiosus occidens aliquem, non punitur, nec tenetur de homicidio, cum eum fati infelicitas excuset. l. diuus. ff. de off. præf. & tradunt omnes Doc. in lex facto. ff. de vulg. & pupil. subst. & in l. furiosum. C. qui test. fac. pos.

Ampliatur hoc in tantum pcedere, vt furor superueniens excuset furiosum ipsum a pœna corporali delicti antea commissi, prius quàm efficeretur furiosus, non autem a pœna confiscationis bonorum, secundum Bal. in l. humanitatis. col. 12. C. de impub. & aliis substi. & in c. 1. de eo, qui fratrem suum occidit, vbi Alua. & Imo. in c. Rayn. de testam. & not. idem Com. opin. Tom. iij. S 2 Bal.

Com. V. I. Opin.

Bal. & Doc. in d. l. furiosum. in fi. & ista est communis opinio, ut per Ias. post Alex. in d. l. ex facto. col. 10. Bald. in c. ex literis. de rescri. Ripam in repet. l. fi. nu. 29. C. de inoff. testa. & in d. l. ex facto. nu. 30. Carrer. in prac. crim. in trac. de homicidio. in §. 6. fol. 101. nu. 14. Marc. Ant. Blanc. in prac. crim. in cap. incip. imbecillitate. nu. 11. & Io. Brun. in repe. c. 1. de homicid. nu. 66. post medium, quæ repetitio posita reperitur post relectionem Couarruias in Clem. si furiosus. de homic. & ratio istius communis videtur ista, secundum Doc. præallegatos: quia non potest formari processus contra furiosos.

In contrariam verò sententiam inclinavit Petrus Duen. in trac. suarum reg. in reg. ætas, seu fragilitas. in 3. ampliacione, pulcherrima fundamenta, licet ibidem suadeat non esse recedendum in consulendo, & in actu pratico a prædicta opinione Bal. cum sit communis.

Amplio hoc etiam procedere, si ante furorem fuerit condē natus, secundum Doc. citatos, & alios quamplures cōgestos per Carrer. in d. §. 6. nu. 15. Sed si constaret de simulatione, bene poterit condemnari, & puniri, ut per Bal. in d. l. furiosum. Vnde cauti, peritūque iudices mirabili quodam artificio detegunt malitiam malefactorum fingentium ante condemnatio nem, & post, se esse furiosos.

Qualiter autem probetur ipse furor? vide Barbat. in c. cum dilectus. de succes. ab intesta. col. 2. Ias. in d. l. furiosum. col. 1. Carrer. latē in loco supracitato. num. 16. & Mar. Ant. Blanc. in d. c. imbecillitate. nu. 12. & seq.

Quia quis non præsumitur furiosus, secundum Bal. per illū tex. in l. fi. C. de hære. insti. idē alleganti incumbit onus probandi. ut per Bal. in l. nec si codicillos. C. de codicil. & Card. in Clem. 1. de homic. in 6. q. 2.

Et an probetur ipse furor per testem non reddentem rationem dicti sui? vide Bal. declarantem in l. solam. C. de testi. Pau. de Cast. in d. l. furiosum. Carrer. in d. loco nu. 16. Marc. Anton. Blanc. in præallegata pract. crim. nu. 13. & Vrsillum in addit. Afflict. in decis. 365. sub num. 3. & Ioan. Bapt. Ferret. cōfi. 107. num. 14. vol. 1. ubi firmat, quod testis iste deponens super furore, debeat reddere rationem dicti sui, etiam nō interrogatus, alias non probet. Et istam conclusionem ita ampliata limi tat in quinque casibus Carrer. in d. §. 6. nume. 13. cum aliis sequentibus.

Hisq̃ue accedit vnum notatu dignum, quod si quis dū esset sanæ mentis, commississet peccatum mortale, & postea efficeretur furiosus, & moreretur in furore, videtur mori in peccato mortali, secundum Bart. in l. nunquam. §. si vi. ff. de vsucap. per illum textum, quod dictum Bar. refert pro singulari Ias. in l. patre furioso. nu. 41. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. licet Brunel. in d. c. 1. nu. 66. hoc decisioni Theologorum relinquat, & Marc. Ant. Bardus in trac. de tempore utili, & continuo. c. 18. nu. 9. asserat, quod verē contrarium esse posset, ut iste furiosus non moriatur in peccato mortali, in quo reperiebatur cōstitutus tempore furoris. Viuius opi. 344.

Minor non potest puniri de eo delicto effectus maior, pro quo in minori ætate puniri non poterat, ut est com. opi. Clar. q. 60. ver. sed nunquid. Bonac.

Extensio fit etiam in correctoriis, ubi tractatur de favore publico; & sic lex pœnalis, quæ restringi debet, ubi tractatur de publico favore, extenditur, secundum Bar. in l. quemadmodum. C. de agr. & cens. lib. 1. & in l. 2. §. exercitiū. C. de his, qui notaa. inf. Bal. in l. non sine. C. de bon. quæ lib. Cast. in l. bona fides. ff. de pos. Roman. cōfi. 105. viso themate proposito. sub nu. 2. & seq. Barb. cōfi. 48. col. 1. vol. 2. Feli. in c. translato. col. fi. de cōst. Ias. in l. qui se patris. nu. 56. C. vnde lib. in l. fratres. col. 3. C. de inoff. testa. in l. si filiusfam. col. pen. ff. si cer. pet. & l. cum quidam. col. pen. ff. de lib. & posth. Corset. sing. in verb. Extensio. Dec. cōf. 65. num. 3. cōfi. 72. col. 2. cōf. 352. col. 1. & cōf. 669. num. 4. & in l. in testamentis. post prin. ff. de reg. iur. Crau. in trac. de antiq. temp. in 4. par. nu. 96. & cōfi. 291. nu. 3. & Ruin. cōf. 60. nu. 5. vol. 5. & ista est cōis opi. quod statutum puniens homicidas verificetur, extendaturq̃ in præcipientibus fieri homicidium: cum hoc tendat ad favorem reipublicæ. Et sic ex his, quando tractatur de puniendis delictis, quonempe casu materia dicitur fauorabilis, & reipublicæ expediens. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. extensio fieri debet, secundum Doc. præmemoratos, & Rom. cōfi. 105. viso themate proposito. sub nu. 2. & seq.

Sed aduerte, q̃ opinio hæc communis procedere, obtinereque locum videtur saltem in grauioribus delictis, ut firmat Host. in c. fi. de immu. eccl. non autem in leuibus, ut efficax testimonium est Abb. ibi. nu. 9. & in c. inter alia. nu. 23. eo. tit. de immu. eccl. Viuius opi. 269.

Ebrius etiam sua culpa factus, non est puniendus pena mor

De maleficijs,

tis naturalis. l. omne delictum. §. si. ff. de re mili. dum dicitur: Per vinum & lasciuia lapsis capitalem penam remittendam esse. Et hanc sententiam communem Doc. esse, ebrios, scilicet delinquentes non esse puniendos pœna mortis naturalis, sequendum ea quæ Bar. voluit in l. respiciendum. §. delinquent. nu. 3. cui Bal. in l. data opera. nu. 6. ff. de iis, qui ac. nō pos. ad stipula tur, scribit Bar. Romul. in l. vt vim. nu. 185. ff. de iusti. & in quæ materiam optimo ordine satis prolixè prosequuntur And. Tiraq. in trac. de pœ. cau. 6. & Pet. a Placa, in epito. delict. c. 30. qui omnino sunt videndi. Kirchon.

Pœna illic an imponenda sit, ubi à iure expressè non imponitur; & num infligatur, nisi præuia declaratoria; puniriq̃ue autem corporaliter nunquid possit aliquis, non interueniente dolo.

C A P V T V.

Pœna non est imponenda, ubi à iure non imponitur, ut est com. opi. Suarez vers. pœna. nu. 126. nec ex consensu delinquentis imposita censetur, ut est com. opi. ibi. nu. 127. nec quis in foro conscientie ad pœnam impositam a lege, vel canone tenetur, vsquam, ut est com. opi. ibi. nu. 128. Don. a Fin.

Pœna illic imponenda non est, ubi à iure non imponitur, ut est celebris gl. auctoritas in c. vlt. ver. ex vi. ad finem. de iure patro. quam frequenter placitam renuncio ex Deci. cōfi. 19. nu. 3. Ias. in l. illam. nu. 12. C. de colla. Tiraq. in l. si vnquam. ver. reuertatur. nume. 206. C. de reuo. don. Arius Pinel. in l. 1. par. 3. ver. infertur etiam. C. de bon. mat. & in l. 2. par. 2. c. vlt. nu. 13. C. de rescin. vend. Fran. Viuius lib. 1. opi. 118. Nec vnquam ex ipsius delinquentis consensu imposita censetur: quemadmodum verissimum arbitror, & commune aio ex Ias. in l. si tibi decem. §. quædam. ff. de pac. Palat. Ruu. in repet. rub. §. 61. nu. 24. de don. inter vir. & vxor. Balb. de præscr. par. 1. q. 7. Fortu. in l. legitima. ff. de pac. Riquer. in rub. nume. 118. ff. de verb. oblig. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 80. ver. vlti. Et si alicubi Socratis auctoritas apud Platonē maximè refragetur, quin & nusquā in conscientie foro pœna debebitur, quamuis iure ipso illam vel lex aliqua, vel canon indicat. cōe dicunt latissimè Did. a Couar. in trac. de spon. 2. par. c. 6. §. 8. nu. 10. I. Clar. in d. q. 80. & d. vers. vlt. E. Suarez.

Pœna autem nunquam intelligitur imposita ipso iure, nisi lex ita exprimat, ut est com. opi. de qua D. Hier. Gabr. in cōfi. 196. nu. 1. & seq. Bonac. & Vez.

Pœna ipso iure incurfa non infligitur, nisi declaratoria sequatur, secundum communem per Burf. cōf. 77. nu. 22. & cōfi. 43. nu. 22. lib. 1. Bonac.

Pœna nunquam incurritur, nisi declarante eo, ad cuius fauorem est inducta, ut est com. opi. Burf. cōf. 12. nu. 48. Bonac.

Pœnis corporeis nunquam locus est, ubi dolus non interuenit; quamuis maxime culpa lata arguatur. cōe inquit Cagn. in l. cōtractus. nu. 10. ff. de reg. iur. Hipp. cōf. 67. nu. 40. & qui verius id prosequitur I. Cla. in prac. §. vlt. q. 84. Hier. Gabr. cōfi. 172. nu. 11. Burf. cōfi. 94. nu. 8. E. Suarez. & Bonac.

Pœna corporalis ubi infligitur, ibi euidens dolus requiritur, nec culpa sufficit. iux. communem per Burf. cōfi. 94. num. 8. lib. 1. Bonacoff.

Puniri corporaliter nemo debet, nisi dolus interueniat. cōmunem opin. dicit Capol. cōfi. crimin. 33. Neque sufficit lata culpa: quia illa in criminalibus non æquiparatur dolo, ut cōem dicit Ias. in l. in actionibus. num. 23. & nume. 26. ff. de in lit. iur. quem refert Blanc. in prac. crim. nu. 137. & seq. Nunius de los Corrigidores. in prin. Bermond. de concub. nu. 71. Dias reg. 540. Claud. in l. 1. nu. 33. ff. de legib. Idque non solum procedere si agatur de pœna mortis, sed in quacunque alia pœna corporali, secundum glos. in d. l. in actionibus. in verbo, non etiam ob culpam, quem Doct. sequi attestatur Marfil. cōf. 67. num. 40. Pro culpa tamen lata etiam puniri, dixit communem opi. esse Maranta, in suo Specul. nume. 59. in fi. sed mitiori. idque maximè, si culpa præcessit delictum, ut communem opinio. dicit Anan. in c. de infantibus. nume. 4. de his qui fil. occid. Et quæ dicta sunt de pœna corporali, etiam locum habent in pœna infamie, nam condemnatus propter culpā, non efficitur propter talem sententiam infamis, communem opi. dicit Roman. in d. l. in actionibus. num. 16. Fama enim & vita æquiparantur. Clar. d. §. finali. quæstione 84. versicu. primo. P. Richard.

Puniri quis non potest in pœnis criminalibus, nisi dolus inter-

Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 139

interueniat. Clarus quæst. 1. in 1. p. Neque la. a culpa fuisse, ut est communis opinio. Et hoc procedit non modo in pena corporali & mortis sed etiam in mutilatione interiori, vel quæcunque a la. pena corporali, ut est communis opinio. Clar. ibi. pro culpa autem punitur delinquens, quando culpa præcessit delictum, ut est communis opinio. Clar. ibi. sed non efficitur iniuria, ut est communis opinio. ibi. item pena est imponenda pro pluribus vulneribus simul concurrentibus omnibus, est communis opinio. Clar. ibi. vers. scias etiam. idem si quis percussit clericum eodem impetu quatuor vel quinque vicibus. vnam tantum excommunicationem patitur, ut est communis opinio. & pena pro numero vulnerum est danda & multiplicanda. & ita feruat consuetudo. Clarus ibi. & ita etiam dicente statuto, siue eodē idē, siue pluribus & ibi. quid si quis bisulcato ferro percussit, & vulnera duplicata intulit, quia pluribus vulneribus, plecti debet. Clar. ibi. & quando delicta sunt diuersi generis, si concurrunt ex intervallo, omnia sunt punienda, si sunt facta eodē tempore, & ad eundem tendant finem, puniuntur tñ pena maioris delicti: puta extant tria statuta. vñ. punit arma portantem in centum, aliud, punit insultum in centum, & aliud, punit vulnus in centum. Si quis. n. insultat alium cum armis vetitis, & vulnerat non punitur in trecentum, nec coaccendantur hæ tres centum, licet in centum tantum pro vulnere, quæ alia pœnæ confundantur, ut est communis opinio. Clar. q. 84. ver. alius est casus. similiter si quis aggreditur aliquem animo vulnerandi, deinde ex quoquo dicto, vel facto vulnerati illum occidit, punitur tantum de occiso, & non de vulnere prius illato. communis est practica, a qua non est recedendum. Clar. d. q. 84. ver. sed pone. & propter consuetudinem delinquendi non aggravatur pœna, ut quis ob id puniri possit pena mortis. communis est opinio. Clar. ibi. vers. sed hic. & plures delinquentes simul contra vnum, tenentur omnes in solidum, ut est communis opinio. Clar. d. q. 84. ver. vitimo quæro. Bonac.

Culpa vero lata non æquiparatur dolo, ubi pœna corporalis venit imponenda. Barto. in l. lege Cornelia. ff. ad l. Cornelia. de sicar.

Fallit in 9. casib. ut per Diaz. reg. 540.

Fallit ut no. Blanc. in prax. crim. fol. 59. nu. 147.

Fallit in 5. casib. ut per Marfin l. lege Cornelia. ff. de sicar. num. 4. Don. a. Fin.

De pœna mortis, amputationis manus vel membri, relegationis, deportationis vel exilij, interdictionis aquæ & ignis, damnationis ad metallum, ad triremes, & ad perpetuos carceres.

C A P. VI.

Pœna mortis quando posset infligi, & tamen ex causa ab eadem recedatur, tunc non potest alia pœna corporalis imponi, sed debet commutari in pecuniariam pœnam, secundum Hipp. de Marfin sua præ. crim. §. quoniam. num. 95. Et eandem opinio. consil. 242. 50. 32. multisque aliis constanter tenet. Fich.

Transfuga punitur pœna mortis, etiam si non sit consummatus effectus. Clar. q. 63. ver. transfuga. Bonac.

Castrans seipsum, punitur pœna mortis, ut est communis opinio. Clar. q. 68. vers. castrans. licet alias Cicula castraret semetipsum propter regnum Dei. Bonac.

Si imminet tumultus populi, possunt culpabiles puniri ex ultimo supplicio, si merentur talem pœnam absque vilo ordinato processu, sec. Bal. singulariter in c. canonum. in 2. colu. ext. de consil. de Cato. in l. ff. de officio. Balb. decif. 144.

Manus alieni si simpliciter amputari iubeatur, laeva atque inutilior semper amputabitur, at si vna tantum manus iudicata sit, non ea rescabatur, quemadmodum communia interpretum dogmata recenset l. Clar. in præ. §. vlt. q. 69. ver. po ne quod aliquis. & ver. seq. E. Suarez.

Condemnatus in amputatione manus præsumitur, & intelligitur de debiliore. Alci. tract. de præsum. reg. 3. præsum. vlt. in fi. com. dicit. Villal. & Bonac. & Vez.

Manus debiliore debet in dubio amputari. Bar. in auth. sed nouo iure. C. de seru. fugi. Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de ver. obl. Alb. in 3. par. statut. q. 60. Phil. in regula. in pœnis. quæ est. 49. Cap. in d. auth. sed nouo iure. col. 6. Vezin.

Sed quid si per condemnationem debuit amputari dextra, & fuit amputata sinistra, an debeat de nouo dextra amputari?

Bar. in l. legatus. qui repr. leg. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Sed an manus amputanda sit, ut pœna, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Quando imponitur pœna manus simpliciter, intelligitur in dubio de vitio, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Membrum illud delinquentis, cuius pœna principaliter deliquit, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Pœna amputationis manus, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Relegatio non est in dubio, sed in loco est exilium, in eum si, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Deportationis pœna, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Exilij pœnam propriam non infligit ecclesia, communis est opinio. Suarez ver. ecclesia. in 1. p. Alci. in c. cum non ad hominem. num. 188. de iudi. com. de Vezin in arario. com. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Pœna interdictionis aquæ, & ignis, damnationis ad metallum, deportationis ac relegationis, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Triremium pœna infligi potest indifferenter laicis, & clericis, ut est communis opinio. Clar. quæst. 10. ver. de re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Damnatus ad triremes, si casu vel iure valet, non excederet, vel gratia principis remitteretur, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Condemnatus ad perpetuos carceres, si laicus, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Pœna statutaria, an legalis in delictis sit attendenda.

C A P. VII.

Varo, Qua pœna in delictis attendi debeat, an legalis, vel statutaria, & an statutaria tollat pœnam iuris communis. Respon. quod pœna statutaria tollat pœnam iuris communis, & ita non nisi a iura tandavide Alex. in l. de p. p. a. re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Pœna statutaria tollit pœnam legis, ut est communis opinio. Grassus communis opinio. in 1. p. q. 1. in 1. p. Clar. in præ. crim. in §. quantur. num. 6. in finis ad l. de re. si. q. non. Alci. d. q. 1. in 1. p.

Pœna iuris communis, vel loci, commisi delicti attenditur in casu, ubi iudex originis potest procedere pro delictis extra territorium commissis, secundum communem per Bur. fat. consil. 77. nu. 3. lib. 1. Bonac.

Delinquens, qui iuris Cæsarei, ac Pontificij pœnis est obnoxius, non expeditur pœnis a legibus Cæsarium statutis, quod accusatus, ac punitus apud iudices ecclesiasticos in iis atrocioribus delictis fuerit, commune infit Ant. Gomez. de delict. c. 1. nu. 4. E. Suarez.

gibus vni alicui delicto inducuntur, si illius flagitij reus postulat vnam aliquam, vel minimam illarum legum poenā luerit, non amplius de eodem crimine arcesci poterit, nec quatenus legum ceterarum supplicium excurrit, amplius puniri. ut commune inquit Sali. in l. qui sepulchra. nu. 8. C. de sepulch. violat. Ant. Gom. de delict. c. 1. nu. 39. Viuius lib. 1. opi. 279. Si tamen poenā aliquot diuersa pendi omnes debent, ac simul omnes dari nequierint, eam illarum reus luet, quam iudicis arbitrium selegerit. cōe ponit. & accuratē exponit I. Clar. d. §. vlt. q. 99. ver. vlt. Quin & cum poenā alternatim imponuntur, & vel vtraque corporea est, vel sanctionis verba ad iudicē referuntur, illarum optio ad ipsum iudicem spectabit. com. dicunt lo. de Ana. in c. sicut iudeis. nu. 17. de iud. Abb. Pan. in c. a crapula. nu. 4. de vi. & honest. cleri. & qui rectē id explicat I. Clad. d. §. vlt. q. 85. ver. solet etiam. Idem.

Poenā legis nouā veterem non tollit, ut est com. opi. Soarez ver. poenā. nu. 152. nisi sint pares. ut est com. opi. ibi. num. 153. Sed si statuto sit imposita poenā, cessat iuris com. poenā & supplicium. com. est opi. ibi. nu. 154. vide Soc. sen. in c. vt fame. nu. 99. de sent. excom. Bonac.

Poenā aliquot si noua lege aliqua imponantur, non idcirco supplicium in eandem criminis speciem lege veteri inditum abrogari censetur. Sed. n. tum legis nouā, tum veteris poenā infliguntur. cōe inquit Abb. in c. de causis. nu. 14 de off. deleg. Ang. ac Sali. nu. 6. in l. qui sepulchra. C. de sepul. violat. Caccialup. in rep. l. omnes populi. nu. 9. ff. de iusti. & iu. Excepe nisi si noua legis vel statuti poenā legis antiqua, vel communis iuris poenā par sit. cōe pronuntiat Hip. in prac. §. quari. tur. nu. 5. Quamuis semper ac generaliter verius, & quius sit in d. l. veteri. aut cōi iure, supplicia prorsus flescere, vbi vel statuto, vel lege aliqua noua poenā aliā eidem crimini infliguntur. quod etiam commune affirmant Alciat. consi. 453. nu. 5. Blac. in prac. crim. nu. 71. & seq. Gram. consi. 35. nu. 56. Rol. consi. 35. nu. 48. lib. 2. Viuius lib. 1. opi. 277. ac latius I. Clar. in prac. §. vlt. q. 85. ver. debet etiam. Idem.

Aequalitas delictorum aequalitatem poenarum desiderat. in l. si quinquam. in fi. C. de epis. & cler. vbi quos par facinus comitatur, & aequat, utrosque similis poenā comitari debet. ad idem tex. in l. quicunque. §. fina. C. de heret. & in §. fina. in authen. vt fratrum fil. succed. collat. 9. in cap. fina. de pen. lib. 6. Vezinus.

Cadaver damnatorum non debet deponi de furca, neque sepeliri, nisi habita licentia a Principe, ut est communis opin. Et ita fuit seruatum in Seruatore mundi, qui de licentia Pilati fuit a cruce depositus, & sepultura traditus. Ioan. 24. Clar. q. 100. in prin. Bonac. Ita Doc. cōmuniter declarare. in titu. ff. de cadaver. punit. ait Ant. Gomez. c. 14. delict. nu. 8. De iure tamē canonico possunt sepeliri, per tex. can. quāsitum. 13. q. 2. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 100. in prin. P. Fich.

Cadavera punitorum possunt dari medicis ad faciendam anatomiam, habita tamen prius licetia a principe, vel senatu, quamuis in iure non decisum reperitur, tamen ita practitari attestatur Berthach. in verb. Cadavera. nu. 5. & refert Anto. Gomez. cap. 14. delictorum. in fin. quod anno 1550. Carolus V. Imperator perquisiuit votum Vniuersitatis Salmariensis, an hoc liceret facere, & Vniuersitas respondit quod sic. refert Clarus d. §. fina. quāst. 100. verfic. quāro. P. Fichard. & Bonacoff.

Anatomia exercenda cadavera damnatorum concedi debere generali vsu admissum est, ut attestantur Ant. Gomez. de delict. c. 14. in fi. Iul. Clar. in prac. §. vlt. q. vlt. ver. quāro nūquid. E. Suarez.

Cadaver tei ante executionem mortui potest suspēdi. Clar. q. 100. ver. sed hic incidenter. Bonac.

De poena conuentionali.

C A P V T X

Conuentionalis poenā quā in contractu adijcitur ut loco interesse prima succedat, an possit duplum transcendere fuerunt opiniones variā, ut habetur in glo. in ver. proferuntur. in l. vnic. C. de sent. quā pro eo quod inter. Pet. de Ancha. consi. 147. incip. apud antiquos, & modernos, prout refert Ias. in l. si quis maior. verfic. quinto & vltimo. C. de transac. de isto tex. cuius dictum, ut et inquit Lud. Rom. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. ob. sibi arrogat, & appropriat: decidit, quod vbi contractus in quo ipsa poenā adijcitur iuramento comprobatur poenā sic appōsa duplū excedere potest. allegat ad hoc text. in d. l. si quis maior. quem tamen idem Ias. hoc non probare ait, cum non

appareat quanta esset ista poenā, & de ipso tex. Anch. magnū festum facere. Sed cōtra Ias. & pro Anch. satis videtur ibi text. apertus ponderando in verbis illis restituta poenā, quā padis probatur inserta. cum illa indefinita, videlicet poenā vniuersa. Hæquipolleat. l. si plurib. cum multis concordantiis. de quib. ibi in glo. ff. de leg. 2. cap. solita §. nobis. de maiortate & obedient. & clarum sit quod in stipulatione poenā ad quamcunque quantitatem dici potest. §. alteri. cum glo. in verfic. quā fit. Instit. de inutil. stipulat. l. stipulatio ista. §. alteri. similiter cum glo. in verfic. quantitas vbi etiam tex. ff. de verb. oblig. §. omnes autem. & ibi glo. in verbo, actio. circa fin. Instit. de act. gloss. in dicta l. vnic. §. sancimus. in verfic. proferuntur. C. de senten. quā pro eo quod inter. ad quam se remittit glo. in dicta l. stipulatio. §. alteri. ff. de verborum obliga. & ita ponderasse Ancha. arbitror: & in hac opinio. quod partes contrahentes, poenā ad quam malunt quantitatem, etiam duplum, triplum, quadruplum, & quintuplum ascendente in stipulationem deducere possunt, fuisse Ultramontan. ut Barto. refert in d. l. stipulatio. §. alteri. glo. vero in præallegat. l. i. C. de senten. quā pro eo quod inter. voluit quod si poenā per verba multiplicatiua adijciatur, puta duplum, triplum, & centuplum, excedere non potest. Bar. in d. l. stipulatio. §. alteri. nu. 20. aliter distinguit.

Videlicet aut poenā in instrumento adijcitur certa in eadē quantitate quoque expressa, puta vendis domum, vel prædiū pretio specificato, veluti si dicas pro centum florenis, & in fine adijcis clausulā consuetam, quā omnia, & singula attendere, adimplere & obseruare partes promiserunt sub poenā, & ad poenā dupli, tripli, quadrupli, quintupli, ut supra, & hoc pnt, & valet vsque ad quantamcunque summam stipulata fuerit, & adijcere possunt prout volunt. exempli quoque gratia, vendi pro quinquaginta, & subiungo sub poenā mille. alleg. tex. in l. si dictū. ff. de euc. Aut appōnitur poenā respectu incerti, puta sub poenā dupli tripli, vel quadrupli, eius quod res vendita valebit: vel eius quod intererit partis, & tūc per hæc nomina duplum transcendere non potest. alleg. d. l. vnic. C. de sen. quā pro eo quod inter. & sic in effectu hæc sua distinctio concordare videtur cum gl. ibi in d. ver. proferuntur. assignat diuersi tatis rōnem inter primum, & secundum casum, quia primo poenā quantitatem adiectam, & expressam excedere non potest: secundo quidem casu nimium, & satis ultra partium cogitationem, & intentionē ascendere posset, & a Bar. non vī discendum, cum sua distinctio optimē probetur ex traditis per gl. in d. l. si dictū. ff. de euc. & corroborari vī per d. glo. in d. verbo. proferuntur. præallegat. Et licet aliqui huius fuerint sententia, q. legalis poenā quadruplum excedere non possit. d. §. omnes. Instit. de act. gl. tamen in canon cū deuotissima. in verbo, componat. 22. q. 2. dicit sanctius esse ut dicatur, q. tam legalem quā conuentionalem in infinitum extendi posse pro qualitate negotij vel delicti, habito vero respectu ad rē quadruplum excedere non debere, vide ibid. & nota, quia omnes videntur tenere contrarium. F. Turzan.

Poenā conuentionalis tollit eam, quam lex ponit. D. Octauia. Vulpellus de pace. q. 52. nu. 3. communem probans. Et poenā conuentionalis etiā debetur de æquitate canonica. Riminaldus nouissimus in consi. 69. num. 23. & dixi in meo tractatu de æquitate canonica. Et poenā conuentionalis non applicatur fisco, nisi expresse sit dictum, sed parti. Bald. in l. si quis maior. in 7. no. C. de transac. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iuris. omn. iud. decisione Senen. post consil. crimin. num. 6. in 2. vide omnino Riminal. consi. 22. Corn. consi. 167. in 3. Ias. in cōf. 49. in 3. vol. Marf. sing. 503. Moro. de fide. treuga & pace. q. 125. & seq. Et si promissi me non offendere sub certa poenā pecuniaria, si me offendis, incidis in illam, & et in poenas legales, & statutarias, ut per Cast. in l. non impossibile. num. 6. ff. de pac. Fallit, ut ibi per eum. Et no. q. poenā pluries cōmittitur, quando est clausula appōsa, q. toties cōmittatur quoties cōtra factum fuerit. Idem quando appōsa esset clausula, Rato manente pacto. Paris. consi. 165. nu. 6. in 4. vol. vide Corn. in pluribus consiliis ad quā tē dirigit reposito. in verbo. poenā conuentionalis. Et debet probare petens poenā conuentionalem, q. expleuit ex parte sua, alias succumbit. Alex. in consi. 133. in vlt. vol. Et debet fieri monitio, siue interpellatio. Deci. consil. 2. nume. 3. Quānam autem sit poenā legalis, & quā conuentionalis inter tantos ponit Cast. in l. cum stipulatus. nu. 5. ff. de verb. obl. Bellac.

Poenā conuentionalis appōsa contractibus, modo in fraudem vsurarum appōsa non sit, potest etiam iuxta veriorem opinionem a clericis exigi, alias si in fraudem vsurarum sit appōsa, nullo modo exigi poterit, prout voluit gl. in c. dilecti filij. de arbit. & Imo. in c. tuam. de penis. & ita communiter Com. opi. Tom. iij. S 4 tene-

Com. V. I. Opin.

teneri ibidem refert Bened. nu. 27. Si verò dubitetur an in fraudem vsurarum apposta sit, tunc si apponatur dationi quantitatis, videtur in fraudem apposta, per ea quæ habentur in l. Julianus. §. idem Papinianus. ff. de act. empt. & l. cum allegas. C. de vsur. Sin apponatur dationi speciei, vel facti præstationi, non præsumitur in fraudem apposta. l. Lucius. ff. de actio. empt. l. 2. & ibidem Doc. ff. de ver. ob. & d. l. cum allegas. & utrobique Doct. communiter tenent. Similiter Canonist. in c. dilecti filij. de arbitris. refert Bened. ibid. nu. 29. quod posterius tamen fallit, quando ob obligationem factam ad speciem vel facti præstationem præcesserit obligatio dandi pecuniæ: quia tunc in dubio præsumitur facta in fraudem vsurarum, & id communiter teneri ibid. num. 31. refert, prout voluit Io. And. in addi. ad Speculatorem. in tit. de obligationib. §. 1. & Dy. & Bar. in l. cum seruus. ff. de condi. & demon. idque obtinere dicit non tantum in consueto fœnerari, sed etiam iuxta veriore & communiorem opinionem, in non consueto, prout tenet Imo. in d. cap. dilecti filij. dicens hanc opinionem veriore, & in practica obseruandam, ex quo communiter tenetur, per no. in c. 1. & c. ne innitaris. de consti. Bened. Cap. d. reg. 70. ibidem num. 34.

Pœna conuentioni in quamcunque summam apponi potest, si expressim illius quantitas taxata subiungatur. v. g. si quis ita stipuletur, promittis te mihi librum scripturarum, & si id feceris, ais te pœnæ nomine mille nummos daturum? & stipulatio, & adiecta stipulationi pœna, proculdubio valebunt. At si pœna per multiplicationis nomen promittatur, non poterit duplum excedere, ni, vt librum scripseris, promittis duplū, triplum, ac deinceps. quemadmodum receptius ait Porc. in §. alteri. nu. 7. Insti. de inutil. stip. quamuis mihi longè magis probetur, quod inibi cum Azone Accursius voluit, quamcunque pœnam statui posse, pro qua etiam sententia stant Græci, vt ex scholiaste Harmenop. constat tit. *περὶ ποινῶν ἐνορκίων. §. μετὰ τὴν τὴν ἀποσινὴν καὶ τὴν ἀποσινὴν.*

Nec huiusmodi pœna in vsurarum fraudem adiecta vnquā censetur si illi applicetur, qui fœnerari non soleat, & aliis in conuentionibus, quàm in mutuo apponatur. commune affirmat late Turz. opi. 71. Illam tamen aliqua in quâritate nemo cautioni inferere generaliter, ac regulariter tenetur, qui ad cautionem simpliciter obligatus est. commune interpretum enunciatum ponit idem Turz. opin. vlti. Quin & præterea tamen si pœna aliqua expressim paciscatur, neminem regulariter obstringit, quem principalis conuentio non ligauerit. vt est insignis glossæ sententia in l. 3. versic. Fauiana. ff. si quid in frau. patro. quam receptam aio ex Soc. consi. 91. lib. 3. l. as. in l. 1. §. si vir vxori. nu. 18. ff. de acq. pos. in §. fuerat. Insti. de actio. ex eodem Ias. nu. 3. Dec. num. 5. in l. principalibus. ff. si cer. pe. eodem Ias. nu. 36. Dec. nu. 20. & aliis recentiorib. in l. certi conditio. §. si nummos. ff. illo titu. Rip. qui trifariam excipit in l. ita stipulatus. num. 36. cum seq. ff. de verbo. oblig. Tiraqu. de constitu. 3. par. limi. 7. num. 27. insigni Pin. l. 2. par. 1. c. 2. nu. 26. C. de resc. vend. Sed & denique quamuis pœna adiecta tum valeat, tum proculdubio incurra sit, eam tamen is non luet, qui damnum omne refarciet, quod alter ob illius moram passus est. vt est notabilis glo. doctrina in l. vtique. ff. de recept. arbitr. quam receptam esse testatur Alexan. in l. si insulam. num. 9. ff. de verbo. oblig. quanquam contrarium verius receptius, atque vsu tritum mihi esse videatur, sed hac de re alibi vberius. E. Suarez.

Pœna conuentionalis exigi potest. gloss. in cap. dilecti filij. de arbitr. & per contrauentionem competit actio ad pœnam, etiam, quod nihil interfit stipulatoris, quod fuerit contrauentum.

Ampliatur in 2 casib. & limitatur in 8. a Gallia. in l. 2. §. ite si in facto. de ver. obl. nu. 1.

Fallit in 3. casibus, vt per Alexan. in dicto §. item in facto. nume. 7.

Fallit in multis casibus, vt colligere potes ex distinctione quam facit Benedictus Capra in suo tractatu regula 70. Don. a Fina.

Pœna conuentionali promissæ parti, vel arbitro in foro pœnitentia, non est locus, unde non est iniungenda pœnitenti per confessores, vt satisfaciatur de pœna iuxta casum notabilem. in c. fraternitatis. 10. q. 2. secundum Goffr. & Io. And. in c. dilecti filij. de arbitris. quod communiter teneri refert Bene. Capr. reg. 70. nu. 3.

Pœna conuentionalis exigi potest, etiam quod excedat interesse, secundum magis communem per Bursat. consilio 53. nume. 42. lib. 1. Intellige, vt per eundem dicto consilio. nume. 20. 37. 41. & aliis sequentibus. vbi totam declarat materiam. Bonacoss.

De maleficiis,

Pœna non debetur, nisi cōtrauentio probetur liquidissime ac nili agens probet ex sui parte adimpleuisse, secundum communem per Bursat. consi. 53. nu. 6. lib. 1. Idem.

Causa noua superueniens excusat a pœna conuentionali & a dolo. secundum decisiones communes & vulgares, vt per Paris. in consi. 166. nu. 28. in 4. vol. Bonacoss.

Pœna adiecta certæ quantitati, dicitur apposta in fraudem vsurarum, vt est communis opin. de qua Dom. Anto. de Leuitis noster olim Ferrariensis inter consi. crim. consi. 17. num. 2. tom. 2. quod intelligit ibi. num. 19. de fraude re ipsa, & non ex proposito. vbi etiam dicit. nume. 46. quod si instrumento sit clausula, quod toties quoties conquestum fuerit, debeatur ipsa pœna, poterit in puncto iuris pœna duplicata peti ratione vtriusque termini. vide Soc. sen. in cap. constitutus. de pœnis. num. 52. Bonacoss.

De pœna legali, & pecuniaria.

C A P. XI.

Pœnæ legales fisco applicantur communiter, vt habetur in l. agraria. de termino moto. Corne. consi. 322. littera M. in 4. vol. Fallit in pœnis conuentionalibus, quæ contrahentibus debent applicari, vt ibi per Corn. Et pœnæ conuentionales etiam de iure canonico exigì possunt ultra quam interfit, & sic simpliciter, prout est commun. opin. de qua Corne. consi. 28. littera R. in 2. volum. Et quando approbatur laudum, seu conuentio principalis, pœna tunc peti non potest. idem Cor. ibi littera C. Et socius non seruans conuenta in societate, tenetur ad pœnas legales & conuentionales Corn. consi. 266. littera G. in 3. vol. Et pœna conuentionalis, si in aliquo interest, tãtundem, & non ultra peti potest ex pacto pœnali, vt per Corne. consi. 188. littera F. & per totum. vol. 1. vide omnino Anto. Gabr. in suo communium concl. lib. 7. concl. 34. per totum. & 17. & pœna conuentionalis ad hoc, vt peti & exigì possit per vnum ex contrahentibus aduersus alium, qui cōtranenit, quæ requirantur. Cor. in consi. 344. in 1. vol. per totum. Et not. q. pœna in pratoriis & iudicialibus stipulationibus est loco interesse, & non exigitur cessante interesse, vt est com. opi. D. Hier. Gabriel. consi. 81. nu. 7. Bonac.

Pœna quæ applicatur fisco, facit causam esse criminalem, vt est com. opi. Suarez. verbo pœna. nu. 132. Bonac.

Pœna pecuniaria simpliciter a lege imposita propter delictum applicatur fisco, vbi lex introducit accusationem. Abb. in rub. de iud. l. multarum. C. de modo multa.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. vt per Rip. in rub. de iud. Don. a Fin.

Pœna etsi tantum pecuniaria ponatur, si tamen fisco applicetur, causa criminalis appellabitur. vt est Accursij sententia in l. 3. ver. centum aureorum. ff. de sepulc. viol. quam frequenter placitam renuncio ex Alex. in l. 2. diuo Pio. §. sententiam Romanæ. ff. de re iud. Ias. nu. 12. Gomes. nu. 18. in prin. Insti. de actio. Plat. in l. 2. C. de iis, qui ex ratio. lib. 10. Dec. lect. 1. & lect. 2. nu. 9. Rip. nu. 95. post Abb. in rub. ext. de iud. l. as. ac Iac. in rub. C. illo eo. tit. & I. Clar. cum aliis in prac. §. vlt. versic. 4. igitur fuit opinio. E. Suarez.

Pecuniaria multa damnatus, si vel minimam multæ portiunculam soluendo non fit, corporis supplicio illam luet, atque explebit. commune inquit Boer. decis. 349. nu. 8. quod & alij asserunt relati superius. ver. corpus. & inferius. versic. pœna. E. Suarez.

Condemnatus delicti nomine ad pecuniariam pœnam, si vel in minima summa reliquetur, pœnam corporis subibit, vt commune aiunt Boer. decis. 349. & qui latè explicat Iul. Clar. in prac. Suarez in ver. condemnatus. nu. 173. Bona. §. vlt. q. 94. ver. sed quid cum sed. E. Suar. & Villa. & Vezin.

Condemnatus propter delictum in pœnam pecuniariam si omnem soluerit minimo pretio dempto, debet pœna corporali affligi. Boer. decis. 349. num. 8. comm. dicit. Do. a Fina. & Vezinus.

Condemnatus in pœnam pecuniariam si non habet unde soluat, petente illo in cuius fauorem est condemnatus, debet luere pœnam in corpore. commune inquit Boer. decisio. 349. Kirchou.

Regula, Qui non habet in ære, luat in corpore, de qua in l. 1. ff. de pœnis. habet locum quando quis fuit condemnatus in pœna pecuniaria descendente ex delicto: secus si ex debito, vt per Bal. in l. si. ff. de in ius vocan. & non habet locum etiam illa regula in honestis personis, sed solum in vilibus personis. Boer. decis. 349. nu. 8. Bellac.

Et vniuer. in delict animaduers. Locus VIII. 141

De sententiam pafsis, & damnatis.

CAPVT XII.

Reus pro crimine, ac delicto capitali condemnatus ad mortem, mediante sententia definitiua, secundum formam iuris communis efficitur seruus pœnæ. l. qui ultimo. ff. de pœnis. sed condemnatus ad pœnam mortis per sententiam vigore contumaciæ, ac fectæ confessionis ex forma statuti non efficitur seruus pœnæ, donec venerit in iudicis potestatem. secundum Bal. in l. data opera. C. qui accus. non pos. in l. 1. C. de hered. insti. vbi omnes hoc sequuntur. & in l. eius. §. si cui. ff. de testa. & si ista sententia non operatur effectum suum, donec præfatus reus condemnatus ad mortem repertus fuerit, tunc enim ipsi pœna ultimi supplicij erit imponenda. & ita se habet commu. opi. vt patet ex allegatis per Boer. decis. 268. nume. 8. cum aliis seq. vbi refert nonnullos Doct. in contrariam sententiā inclinantes. Ratio huiusmodi commu. opi. videtur ista, quia sententia lata contra aliquem contumacem potius præsumitur propter vitium cōtumaciæ lata, quam propter ius partis. tex. est in l. præfens. ff. de procur. & in l. si ideo. ff. de iur. & in l. si de empt. & ven. quæ iura ad hoc allegat Rom. cons. 329. præfens consultatio. vbi etiā allegat Bar. in l. sepe. ff. de re iud. & in l. res inter alios. C. quib. res iudi. non noc. & Ant. in c. quamuis de re iud. imo vltius dicas, qd dicta snia lata ex forma statuti contra contumacem, nunquam transit in rem iudicatam. vt voluit Io. de Anan. in c. de his. extra de accus. cuius dictum pro valde singulari & notabili refert. & sequitur Lud. Bolog. cons. 34. circa fi. Marf. in sua pract. crimina. in §. ex ordine successio. nu. 2. Viuius opin. 825.

Condemnatus ad mortem si præfens sit, ita vt post condemnationem statim facienda sit executio, efficitur seruus pœnæ, & ideo testari non potest. com. dicit Iul. Clar. §. testamentum. q. 21. in prin. Idem dicendum est et si post condemnationem aufugerit ex manibus iudicum: adhuc enim remanet seruus pœnæ. com. dicit idem §. testam. q. 21. ver. sed quid. Si autem iudex eum condemnasset pœna mortis, quæ in iure esset prohibita, vt veneni, mallei, vel securis, vel præcipitij, non redditur reus intestabilis, etiam si delictum pro quo condemnatus est, pœnam mortis mereretur. com. dicit idem §. testamentum. q. 21. ver. sed pone. P. Fich.

Condemnatus ad mortem, si absens fuerit, & in fortiam cōmunis non venerit, non fit seruus pœnæ, ideoque testari poterit, secus si veniat potest ea in fortiam. com. dicit idem Clar. §. testamentum. q. 21. ver. Aut verò. P. Fich.

Condemnatus ad mortem regulariter non ducitur ad supplicium nisi post decē dies. Doct. in c. quærenti. de offi. deleg.

Fallit vt per Fely. in d. c. contrariam regulam videtur facere Fely. in d. c. dum dicit, qd sententia in criminalibus statim mittenda est executioni.

Fallit in 12. casib. vt per Fely. in d. c. ~~quærenti~~

Fallit in 2. casibus. vt per Ias. in l. debitoribus. ff. de re iudic. Don. a Fin.

Ad mortem damnatis non est denegandum sacramentum Eucharistiæ si illud petant. per tex. in c. quæsitum. 13. q. 2. & ita tenere communiter Doct. attestatur Anto. Gomez. c. 14. delict. nu. 6. verum die illa qua defertur, & datur sacramentum, & tribus diebus post, illi damnati, debent esse immunes a pœna mortis. d. c. quæsitum. 13. q. 2. c. super eo. de hare. in 6. cle. 1. de pœnit. & remis. & hoc in terminis tenet Franc. Marc. dec. 10. 2. par. & ibi asserit illud sacramentum etiam ad mortem damnatis concedendum esse. Bellac.

Quis ad mortem condemnatus non liberatur ad petitionē puellæ etiam meretricis, quod & de iure, & consuetudine obseruari asserit Guiliel. Bened. in repet. c. Rayn. in verb. mortuo. il. 1. nu. 269. & Boer. decis. 27. num. 20. licet Masueri. teneat contrarium in tit. de pœnis. Et ita praticari in Hispania asserat Paris de Put. tracta. de syndic. fol. 355. in fin. num. 2. quem refert Anton. Gomez. c. 13. delictor. post num. 37. Chassan. in consuet. Burgund. titu. des inflices. §. 5. num. 97. dicit de consuetudine totius regni Franciæ ita obseruari. ibi tamen subdit quod hoc Papiæ non potuit obtinere. Vide Clar. lib. 5. §. fina. q. 98. nu. 6. Bellac.

Condemnatus ad mortem, seu ad quamcunque aliam pœnam tempore, quo proficiscitur ad furcas, vel ad aliud supplicium destinatum, si arriperet fugam, & acciperet sacerdotem portantem per Ciuitatem corpus Christi, absque aliquo dubio esset immunis, ac tutus ab illa pœna, vt per glo. in c. quæsitum. 13. q. 2. quam sequuntur Archid. ibi, Host. in summa de immu. eccles. Card. in Clemen. 1. §. Institutione. in fi. de reliq. &

vener. sanct. Corset. in sing. in ver. Cardinalis. & communiter omnes Canonistæ in c. sanè. de electio. Roma. sing. 135. Corta in memoriali. in ver. Rationis identitas. Alber. in cap. 1. de hæret. in 6. num. 18. & Raynaldus Corfus in addit. Oldr. in cons. 54. incip. Aufugiens. in littera C. & istam esse cōmunem opinionem scribit Gomez. in §. pœnales. num. 50. Instit. de actio. Ioan. de Arnono in soliloquio 80. Dicitur capitulum Regni, cuius est initium. & Ioan. Lupi in rub. de donatio. inter vir. & vxor. §. 38. nu. 5.

Quod verum est, dummodo ad ipsum corpus Christi recurrat, & suscepisset communionem, vt habetur per Feli. in c. quærenti. de offi. deleg. & per Cortam in memoriali. in verbo. Rationis identitas circa finem.

Similiterque privilegium Cardinalis liberat antedictum condemnatum a morte; nam Cardinales habent privilegium, vt si condemnatus ad mortem ducatur ad supplicium, & ei fiat obuiam Cardinalis ipse, & pileum appoluerit in capite eius, non potest exequi sententia ad mortem, sed liberatur, ita Alber. Bal. Pau. de Cast. Saly. & alij omnes in l. addictos. C. de appel. Amodeus Iustinus in trac. syndicus. num. 253. Marf. in rub. ff. de falsis. num. 13. Illustris D. Restaurus Castaldus præceptor meus in tract. de Imperatore. q. 67. nu. 3. Petr. a Plaza cum aliis aggregatis per eum in epito. causarum crimina. lib. 1. c. 34. & Illustrissimus D. Card. Albanus in lucubrationibus ad Bar. in l. seruus. num. 2. & seq. ff. de leg. 1. vbi subtilissime, atque doctissime remouet, ac penitus tollit, solita naturali facundia sua, omnia contraria, & pianum facit istam esse communem opinionem, & Zasius in §. pœnales. num. 32. insti. de act. qui ibi hoc ampliatur præcedere etiam in Comitibus, & Baronibus, & absque ratione, & fundamento vilo quidem, & Corta in memoriali. in ver. Cardinales. & Petr. Duennas in reg. 81. vbi ponit hoc pro regula cum sex limitationibus remissuè. Ideoque dat cautelam Capol. in 2. cautel. in prin. vt condemnatus procuret vt Cardinalis transeat per viam, per quam ducitur ipse condemnatus, & obuiam sibi faciat, & apponat in condemnati capite pileum, & erit liber, vt per Paridem de Puteo in trac. syndicus. in ver. Pœna vers. An si primo. & huic opinioni inhæret quoque eam limitando, cōsummatissimus D. Vincentius Maxilla in consuetudinibus Ciuitatis Bari in præmio. nu. 211. cum aliis seq. vbi firmat huiusmodi privilegium concessum Cardinalibus valere, & tenere, sed principē concedentem peccare.

Et concludit etiam inibi. nu. 208. cum aliis seq. valere privilegium concessum per Principē alicui nobili, quod possit eripere damnatum ad mortem transeuntem ante domū ipsius, contra And. de Iser. contrarium asseuerantem in titu. quæ sint rega. in ver. Et bona committentium. col. 1. Et ita vidimus cōpluribus quippe vicibus de facto obseruari in aliquibus Ciuitatibus Italia.

Tertio etiam liberatur condemnatus ad mortem, si vellet meretricem existentem in lupanari ducere in vxorem, vt per Paridem de Puteo in citato ver. An si primo. & in ver. Et alia, quæ non omitto. vbi ait hoc iure non probari, sed tantum quod peccata omnia sibi dimittuntur, & ita praticant Hispani, & obseruant, vt ibi per eum, & ita concludit quoque Neuiza. in Sylua nuptiali. lib. 4. sub numero 33. vbi refert similiter hoc potius de consuetudine quam de iure communi procedere.

Sed nota, quod quidam pulcherrimus Iuuenis Hispanus dum esset deprehensus in Palatio Catholici Regis Hispaniarum nocturno tempore superioribus annis, qui philocaptus amore cuiusdam famulæ eiusdem Regis procurabat eā osculari, & ducere postmodum in vxorem, tamen statim eo reposito: motu proprio fuit condemnatus ad mortem, & dum ducbatur ad supplicium, meretrix quædam, sed senex, & turpissimæ corporis obuiam ei fecit, & procurauit ipsum condemnatum accipere in virum suum; Nihilominus idem iuuenis, etiā quod sciret posse euadere ducendo dictam meretricem in vxorem, inspiciendo eius turpitudinem vultus, dum sedebat super asinum, dixit carnifici *tocca, toccca presto l'asino*, quia potius mori volo, quam ducere meretricem in vxorem. quod audiens Rex iussit, vt iste iuuenis relaxaretur in suam pristinam libertatem, & pariter sibi traderetur in vxorem antedictæ famulæ.

Meretricem enim, aduerte, trahere de lupanari, & accipere in vxorem proficit ad remissionem peccatorum. c. inter opera de sponsa. Imo secundum Cardin. & Przposi. ibi hoc opus exercenti remissio peccatorum omnium cōceditur, licet istis Doctoribus, & male refragetur Abb. nam Oseas Propheta duxit meretricem in vxorem, & illam ex mala bonam fecit, & qui hoc fecerit, non est culpandus, sed laudandus, etiam si esset

set homo optimæ qualitatis, & absque culpa aliqua. c. non est culpandus Oseas Propheta 32. q. 1. faciunt no. per Alb. in dictionario in ver. Meretrix. & per Conar. in epito. de testa. in 2. par. c. 8. §. 1. nu. 3. fol. par. 194. & profusius per Neuiza. in loco præcitato.

Facit tex. & gl. in l. si ea quæ. C. de adult. & solemnitas iuris humani, & pœna cessat, puta, quando aliquis ducit puellam meretricem in uxorem, ut bonam reddat, & amplius non peccet, secundum Abb. conf. 1. 1. in causa. num. 1. volum. 1. c. relatum. de testament. Quæ enim spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege humana. cap. licet. de regula. Abba. dicto. confil. 1. 1. col. 1. tunc enim videtur redemptum corpus, & anima puellæ a peccato, & a diaboli captiuitate, ergo cessat solemnitas, & pœna iuris.

Imò istæ meretrices taliter reuersæ ad meliorem frugem, tuam spem habent vitæ æternæ, secundum Matth. c. 12. 1. publicani, & meretrices præcedent vos in regno cœlorum.

Sed ista opinio non procederet quippe in clerico, seu alio religioso: nam clericus ipse actualiter degradatus, matrimonium contrahere nequireret, secundum Abb. in c. 1. nu. 1. 1. qui cle. vel vo.

Quia licet ille incontinenti per huiusmodi degradationem actualem perdat quodcumque clericale priuilegium, efficiaturque de foro seculari. c. degradatio. de pœnis. lib. 6. Abb. in c. nouimus. de ver. sig. Dec. in c. cum non ab hominē. num. 68. de iud. & Rol. a Valle conf. 24. in causa præsentis processus. sub nu. 10. & seq. vol. 1. Imò et desinat esse clericus, teste Abb. in c. cum sit proprium. nu. 7. de cond. appo.

Tamen semper remanet character, ratione cuius, si de facto celebraret, conficeret nempe verum corpus Christi, ut concedit Io. And. in Nouel. ibi, & Abb. in d. c. 1. sub nu. 1. 1. qui clerici, vel vouentes, matrim. contrahere possint. & ita firmant constanter, & communiter omnes Theologi, attestante Abb. in d. c. 1. in fin. & præsertim S. Thom. in 3. q. 83. artic. 8. concludens ibi, quod potestas consecrandi eucharistiam pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis, character autem quilibet, qui cum quadam consecratione datur, indelebilis est, sicut quarumcunque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reintegrari quidem possunt. Vnde manifesta res extat, quod potestas consecrandi, non amittitur per degradationem, & tenetur dubio procul, si in sacris erat, dicere officium. c. dolentes. de celebra. miss. non tamen cum Dominus Vobiscum. vel alia solennitate.

Et ratio huius communis sententiæ Theologorum assignari posset isthæc: nam degradatio non amouet characteres de anima modo aliquo. Et hinc est, quod si degradatus moreretur, & postmodum resurgeret, non deberet iterum ordinari secundum Glo. in c. 2. 3. q. 7. Sicu. in c. non potest. de re iudic. & Io. Bertach. in tract. de episcopo. in ult. par. & Doctor. in d. cap. degradatio.

In contrariam verò partem, videlicet, quod degradatus de facto celebrans post degradationem, non conficiat corpus Christi, inclinatur Gemi. & Celsus ibi in apost. in d. cap. 2. de pœnis. lib. 6. Sed quicquid Doc. illi fabulentur, noli aliter recedere a communi præmemorata tanquam pia, sacrosancta, & fundata in illa viua ratione, quod degradatus nullatenus amittat characterem, tanquam in anima realiter impressum, atque indelebilem.

Quartò condemnatus ad mortem liberatur propter miraculum, ut per Luc. de Pen. in l. 1. C. de defer. & occul. lib. 12. & Dec. in l. fauorabiliores. ff. de regu. iur. ubi ponunt exemplum de eo, qui suspenditur ad furcas, & laqueus cōfrangitur, & cecidit suspensus in terram, tunc proculdubio erit liberandus condemnatus ad mortem, ex quo videtur miraculose factum, & est maximum innocentie signum. Hocque intelligit Deci. ubi supra, si prius fuerit protestatus de sua innocentia, ut per Paridem de Puteo in diuer. pœna. ver. Ah si. il 2. per dictū Pfall. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. & per criminalistas omnes variis in locis iuris nostri.

Quintò metus instantis periculi, & mortis excusat delinquentem a capitali pœna, ideoque si quis Tyrannus, aut potens dicat alicui non potenti, occidas talem, alias occidā te, & ille reperiretur in huiusmodi constitutus periculo, & calamitate, quod si eius iussum non adimpleret, mitteret minas ad effectum, tunc si aliter euadere non posset vitam suam occidendo, excusatur si occidat, nec utique aliqua pœna puniri propter mortis periculum, secundum Bal. & Alex. in l. liber homo. & ad l. Aquil. in l. 1. ff. de sic. Pet. & Cy. in l. scientiam. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aquil. Bal. in l. 1. q. 2. C. unde vi. in l. seruos. C. ad l. Iul. de vi. & in c. 1. §. iniuria. col. fi. de pace tenen. Gand. in rub. de pœ. col. pe. Glo. in l.

si familia communis. in ver. Et si seruus. ff. si fam. fur. se. Capol. caute. 4. & 40. Io. de Lig. in tract. de bello. fol. 125. Fely. in c. significasti. il 2. circa fi. de homic. Cur. conf. 20. Iaf. in §. minus. col. antep. in l. de actio. Dec. conf. 336. & in regula. velle non creditur. ff. de reg. iur. & in l. quod iussu. co. tit. & in l. vt vim. ff. de iusti & iure. ubi scribit istam esse communem opinionem. Marf. conf. 25. Corfe. in singul. in ver. Metus. ubi etiam hanc fatetur communem, & sequendam. & Grammati. voto 28. Vinnius opi. 126.

Condemnatus ad hoc, ut enitet condemnatione de seipso factam, sufficit, quod probet tale quid, ex quo appareat illud ex aliqua causa potuisse licite fieri. Licet punctualiter non probetur, quod factum fuerit iure licito. com. est opi. Clar. q. 56. ver. & in hoc proposito. Bonac.

Condemnatus, qui vult probare falsitatem testium, potest directò id facere, si velit etiam probare eos corruptos fuisse, tametsi testes sint publicati, si verò falsitatem tantum probare intendat, tantummodò indirectè id potest, ut est opinio commun. de qua Boss. titu. si ex falsis instrumen. vel testib. nu. 12. Bonac.

Condemnari nemo potest sine accusatore. cap. de manifesta. 2. q. 1.

Fallit in 27. casib. ut per Ben. Capr. in suo tract. conc. 74.

Fallit in 9. casib. ut per Lancil. in tract. de offi. præt. in tit. de notorio. nu. 5. Don. a Fin.

Si non est probata qualitas expressa in accusatione, non sequitur condemnatio.

Fallit ut colligitur ex Marc. Anto. Blanc. in praxi crim. fol. 50. 76. Idem.

Condemnari potest reus, qui indiciis vrgentibus, & legitimis probationibus contra eum existentibus, non vult fateri crimen. Sed semper in tortura, & extra perseverat in negando delictum commississe. Marf. singul. 108. communem probans. Bonacoff.

Condemnatio non tenet, ubi sententia condemnatoria non valet. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Bellon.

Condemnatio in criminalibus, ex indiciis etiam indubitatis, fieri non debet. Est communis opinio secundum Dec. conf. 175. in causa falsitatis. in fin. versi. præterea etiam. ex indiciis. M. Charian. & Bonac.

Condemnari non potest inquisitus de vulnere, si pendente eadem instantia vulneratus moritur, quia necessarium est formare nouam instantiam, & inquisitionem de morte. & ita practicatur communiter. Nouellus in pract. crim. fol. 70. num. 31. Bonacoff.

Condemnatus semel punitus de crimine, pœna commensurata delicto, & condigna, non potest amplius puniri. communis est opi. Clar. q. 57. vers. dictum est. alias secus. Fallit, si duo indices sunt eiusdem principis iurisdictioni subiecti, quia bis iste puniri poterit: alias secus. Clar. ibi. ver. scias etiam. Si autem esset punitus a iudice ecclesiastico non condigna pœna, posset a iudice laico iterum plecti grauius. Clar. d. q. 47. vers. sed quæro. Et tanta posset esse delicti atrocitas, quod non obstante punitio per vnum iudicem illata, posset etiam per alium iudicem puniri, ut est communis opi. Clar. d. q. 57. vers. vltimo. Bonacoff.

Condemnatus per iudicem ecclesiasticum de delicto misto, potest iterum conueniri per iudicem secularem. Alci. in c. perniciosa. nu. 128. de off. ord. commu. dicit. B. Villal. & Vez.

Nota istam communem ad intel. l. 2. tit. 8. lib. 8. & prag. 1. in prag. & ad legem factam in curiis Toletanis anno 1525. loquentem de blasphemis. & ad intel. l. 8. tit. 2. lib. 8. ordi. contra vsurarios. & ad intel. l. 3. tit. 14. par. 7. & prag. 3. de fortileg. & ad intel. l. 2. tit. 2. 1. par. 7. & prag. 85. de sodomitis. quæ crimina sunt mixti fori: & etiā sacrilegia sunt mixti fori. ut per Marian. in c. cum sit. de fo. compe. Vnum tamen nota, quod si aliquis committit delictum cum sacrilegio, prius ecclesia de sacrilegio est satisfacienda, quā fiscus de calumnia, ut est l. 104. styl. Nota etiam quod licet iudex secularis possit cognoscere de vsurariis: est intelligendū quo ad pœnam, non tamen ad declarandū an sit contractus vsurarius, cum ad eū non spectet, ut per Panor. & Doc. in c. cum sit. de for. comp. & Alci. in c. perniciosa. de off. ord. nu. 77. sed solum punire, quando contractus est aperte vsurarius: quia licet laicus non potest se intromittere in lege canonica, tamen ad eius obseruationem potest imponere pœnā. per gl. sing. in clem. ne Romani. de elec. ex qua recipit maximum robur. l. 8. tit. 2. l. 8. & l. 1. ordin. l. Tan. imponens pœnam contrahenti matrimonium clandestinum. B. Villal.

Coniuncto mortuo, memoria quoque eius damnatur. l. fina. ff. ad leg. Iul. maiest. §. interdum. Instit. de hered. ab intestat. Bellon.

C. A. P. 3111.

Ampliatur & limit. in 2. ca. vt per Fel. in d. c. ex literis. Idem.

In obligatione dandi vno herede contrafaciente, poena committitur contra omnes pro portionibus hereditariis. fallit in 4. casib. secundum Ang. de Perig. in d. §. Caro. nu. 36. Idem.

cautio. nu. 7. Don. a Fin.

Obligatus ad aliquid dandum vel faciendum sub pœna, te-
nebitur probare se implevisse id ad quod tenebatur, & credi-
tor minimè tenetur probare negatiuâ, licet videatur esse fun-
damentum suæ intentionis. Doc. in l. 2. C. de iu. emphy. & hæc
est cõs. sententia & opinio indubitata teste Corne. consi. 113.
nº 8. & consi. 110. in 1. vol. Vezin.

Quaro, an promittens cum iurō se facturum, & curaturum

Pona ab aliquo peti non potest, nisi prius constet quòd i-
le qui ad pona[m] vult agere, impleverit contractum ex sua par-
te eo quòd impleverit ea quae sunt contenta in eo còtractu,
alias quis pona[m] etiam conventionalem non posset petere,
quia nitens ex aliquo contractu debet ex sua parte imprimi

Barin Iquaro. *5 inter. lib. Corn. conit. 33. nu. 6. 1. volu. 8*
confi. 246. in 3. vol. Idem.

Pœna appolita ex dispositione homini non acquiritur i
li cuius contemplatione est appolita, sed venientib. ab intest
to. Io. Nic. in l. generaliter. nu. 43. de f. c. nup. C. commu. dicit
B. Villal.

Iussit construere monumentum sub tali poena, ad exem-
plum alterius existentis in tali loco, si in eo loco illud non re-
periatur, ille non incurreret aliquam poenam. l. in testamento
in prin. ff. de condi. & demon. Rebus. in l. vnic. in septimo no-
tabili. nu. 3. C. de sent. quæ pro eo quod interest. Bonac.

• Poena

Et vniuer.in delict.animaduers.Locus VIII. 143

ibi quid sit apostata.item in crimine primipilatus. Abb. in c. ex literis.nu.2.de pign.& quilibet iudex potest imponere pœnam confiscationis pro delicto a lege tacite, vel expresse appositam.Sed si præter legem soli magistratus, alias non communis est opi.Clar.ibi.ver.querō nūquid. Bonacoss.

Confiscari debent omnia bona rei committentis delictum læsæ maiestatis, ac capite puniri. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiest. & hoc iure communiter hodie vtitur. & sic in crimine isto læsæ maiestatis contra principem, vel rempublicā bona confiscantur, publicanturque, ac etiam in crimine hæresis, & ita seruat consuetudo, & communiter totus mundus, secundum Alber. in tract. statutorum. q. 18. nume. 6. 3. par. & Capodam confi. 17. num. 34. & hoc quoque firmat Bal. in cap. 1. de pace tenenda. in vsib. feud. vbi scribit istam esse communem opinionem. & in l. si quis nummos. C. de fals. monet. Salyc. in l. 1. eo. tit. & Capol. in d. confi. 17. num. 35. & Hierony. Gigas. in tract. de crimine læsæ maiestatis. in rub. de pœnis committent. crimen læsæ maiestatis. lib. 2. q. 1. num. 1. cum aliis seq. vbi ponit nonnullas alias pœnas, quæ apud veteres diuersimodè imponebantur reis inquisitis, & conuictis de hoc crimine læsæ maiestatis. Et aduerte quod tam bona rebellis prædicti, quam hæretici non confiscantur ipso iure, & per consequens feudo, & aliis eorum bonis non priuantur ipso iure, sed debet necessario interponi, seu expectari sententia, & ea lata bona sunt ipso iure confiscata. d. l. quisquis. & tenuit Dy. Bar. & Alber. in l. 1. §. an bona. ff. de iure fisci. Bal. in trac. feudorum. nu. 45. Cagn. in l. ea sola deportationis sententia. nu. 5. ff. de reg. iur. & ita voluit consulendo Cardin. confi. 128. & Boer. decis. 264. nu. 11. & ista est cōis opin. vt constat ex congestis per Gigan. in d. tracta. q. 25. In regno verò isto committens crimen læsæ maiestatis ipse iure amittit dominium, possessionemque feudi, ac aliorū bonorum nulla interveniente apprehensione vigore constitutionis ipsius regni incip. contingit. & c. inchoantis, iustitiariorum terræ Hidrustij. & c. bona proditorum. teste Affl. in c. 1. §. sed nec alia. num. 107. in tit. quæ fuerit prima causa benefi. amitt. quamuis additionator in d. c. iustitiariorum. in vers. applicentur. & ipsemet Affl. in d. constitutione, contingit. intelligant iura præmissa regni procedere, quod executio fieri nequeat super bonis ipso iure ad fiscum deuolutis per rebellionem commissam ex abrupto, sed debet expectari declaratio, & sententia condemnatoria, & istum fore verum sensum, & intellectum dictorum iurium omnibus rectè tuentibus exploratum erit, imò in consulendo, iudicandoque casu eueniente semper per dicta regni iura per rationes euidentissimas hic non positis concluderem fore necessariam sententiam ante confiscationem faciendam bonorum rebellis. Et nota similiter ad præmissorum declarationem, quod hodie bona damnatorum nō confiscantur, nisi in crimine læsæ maiestatis. per text. celebrē. & expressum, in authentica, bona damnatorum. C. de bonis damnatorum. sed ascendentibus, vel descendentibus, & à late re prouenientibus deferuntur, seu reseruantur, nihilominus p auth. bona. non corrigitur authen. incestus nuptias. C. de incestis nup. disponens confiscationem bonorum fieri debere ipso iure aduersus contrahentem matrimonium scienter in gradu prohibito, secundum gl. Bar. & Ang. in authentic. nouo iure. C. de pœn. iudic. qui male iud. Cy. Pet. de Bellapert. & Alber. in dicta authentica, bona damnatorum. & in d. trac. statutorum. 3. par. q. 18. in prin. Jac. de Beluis. in §. 1. in authentic. de incest. nuptiis. Aret. in tracta. malef. in ver. bona publicamus. And. de Iser. & Bal. in c. vno. quæ sint regalia. & Mart. Lauden. in tract. de fisco. §. 5. & Boer. post alios congestos per eum, in d. decis. 274. nu. 15. cum aliis sequen. vbi recitat istam esse communem opinionem & confiscatio bonorum sit ipso iure, etiā in 250. casibus positis, ac relatis per Ludouicum. Cressolem. in tract. in quibus casib. iure civili omnium bonorum, vel partis publicatio sit indicta. recensuit supra citatos casus. Ceterum communis in principio præmissa interpretatur vtiliter non habere locum in feudo rebellis confiscato, quod ob crimen læsæ maiestatis patrum confiscari non potest, nec det fisco applicari in præiudicium domini directi, secundum Bar. in l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de dam. infec. in 2. q. & in §. 1. in auth. de non alie. aut permutan. reb. ecclesiæ. Bald. in l. 1. C. de bon. liber. Fabrum. in d. auth. bona. q. pen. Capol. confi. 80. Bal. & Alua. in c. 1. §. illud. de prohibita feud aliena. per Federicum & Iacobum de S. Georgio. in q. feud. q. 28. Io. And. in c. quibusdam. de pœnis. in 6. Alber. in authentica. si vero. C. de hæret. Alex. confi. 88. vol. 4. Mart. Lauden. in d. tract. de fisco. q. 263. & in tract. de crimin. læsæ maiestatis. q. 15. & ista est communis opi. secundum Imo Romæ. & Alex. in d. §. si de vectigalibus. & Boer. in d. decis. 264. nu. 7. & seq. In contrariam verò partem inclinauerunt multi Docto. relati per Boer. in d. decis.

quorum opiniones concordare nititur Hieronymus Gigas in d. rub. sui tract. de crim. læsæ maiestatis. q. 5. nu. 1. cum aliis seq. • F. Viuius opi. 149.

Confiscantur bona hæretici nulla præcedente sententia priuatiua, sed tantum declaratoria, vt est com. opi. de qua Rolā. a Vallē in confi. 8. num. 7. in 3. vol. & ista bona spectant ad dominum temporalem, si hæreticus est secularis, vt est com. opi. de qua Rolā. a Vallē d. confi. 8. nu. 9. nullis scilicet extantibus constitutionib. papalibus in contrarium, vt est commu. opin. Clar. ibi. nu. 15. Bonac.

Bona omnia a die commissi criminis hæresis publicantur, & ideo illi censetur administratio interdicta. vt est communis opi. Burf. confi. 14. nu. 3. Bonac.

Confiscantur domus priuatorum, in quibus sunt sacra ministeria si sine licentia episcopi, vel eius vicarij fiant. cōis est opinio per vniuersum orbem. Clar. q. 79. ver. domus. vide Chæria. in suo communium opi. ver. alienatio. Kirco. com. opi. cent. 1. conclu. 26. Rolā. a Vallē confi. 98. in 2. vol. Chæria. communium opi. in ver. confiscatio. num. 1. & seq. vide omnino Moronum de fide, trenga & pace. q. 26. vbi ponit limitationes ad scripta. Bonac.

Confiscari potest legitima filij, stante statuto super hoc, quod statutum valet: & pater cogitur omnino d. legitimam solvere, vt est magis communis opinio. quæ ita semper in practica observatur decisione Perusi. 11. num. 26. aduentitia autem bona filij non confiscantur, vt est communis opin. de qua Clar. q. 78. ver. sed in aduentitiis. Etia in terminis statuti Ferr. sub rubric. Pena filij familias homicidium, vel furtum committentis. libr. 3. inibi, & ad bonorum suorum confiscationem. quæ verba non verificantur in aduentitiis, vt pulcherrimè per Piotum in confi. 130. inter consilia criminalia. Tomo primo. nu. 55. & pluribus sequen. & est communis opinio, vt ibi per eum. num. 59. vide Arium Pinellum in suo tracta. de bonis maternis. in rubric. in prima parte. num. 3. & nu. 26. fol. 50. Nam dicuntur bona, quæ beant & profunt. & sunt in patrimonio. l. bonorum appellatione. ff. de verborum significatio. vide ad propositum Albericum in qq. ad statuta. parte 3. q. 17. num. 8. Nam a verborum propria significatione non est recedendum in statuto. idem Alber. in qq. ad statuta. lib. 1. q. 140. & no. quod duplex est confiscatio; ordinaria, & extraordinaria. de quibus Alber. in dictis questionibus ad statuta. q. 18. num. 8. lib. 3. vide omnino. vide etiam omnino Riminald. in confi. 136. num. 13. & num. 18. & confi. 243. per totum. & ibi. num. 61. dicit, quod confiscatio non operatur, nisi vt nunc in pœio statuto temporis ipsius confiscationis. & bona filij non possunt alienari viuentē patre, ergo nec confiscari. Et illud consilium Riminaldi fuit factum in fauorem olim Comitissæ Pauli Comestabilis, vel Contestabilis, seu vulgo Costabilis Ferrariensis nobilissimi. & ibi Riminal. num. 37. & seq. allegat Bar. hoc expresse dicentem in patre vsufructuario. & ibi vide etiam per Apostillantes litera F. & quæ in bonis tempore delicti non sunt, non veniunt in confiscatione. Menoch. confi. 101. num. 13. nec veniunt in confiscatione bona futura. idem Menoch. futius. ibi. nu. 24. vt est communis opi. de qua etiam Neuiza. confi. 73. nu. 10. & in dubio contra fiscum est pronūciandum. vt ibi per Neuizan. nume. 12. & in sylua nuptiali. lib. 6. quomodo in dubio sit pronūciandum. & inde D. Iac. Riminal. inter conf. diuersorum. confi. 100. lib. 1. in criminalib. & vide Gomez. in Epit. delictorum. c. vlt. col. 3. num. 2. ver. ex quo notabiliter infertur. vide omnino Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. q. 6. num. 12. ff. de damno infect. vbi & Alex. & ceteri maxime per Cast. in d. §. si de vectigalib. nume. 7. rationem assignauit in l. seruum filij. in princ. nu. 6. & seq. ff. de leg. 1. vide omnino. Non obstat quædam oppositio, ex verbis statuti. Quia statuta tantum disponunt, quantum loquuntur: & statuta tantum disponunt, quantum determinant, & prout iacent. Riminaldus nouissimus. confi. 16. num. 35. & loquitur statutum de bonis, quæ effectualiter sunt sua ipsius filij familias, vt per Riminal. seniores. vbi supra. Item bona condemnati ad mortem non videntur confiscata tacite, nisi statutum disponat, quod confiscentur. plura Firmanus in reperto. ver. bona confiscata. ver. 23. & bona homicidæ intra quinque annos sunt confiscanda. Ang. in l. in cognitione. ff. ad Syllanianum. Item statutum recipit interpretationem passiuam a iure communi. l. 2. C. de noxa. ca. cum dilectus. de consuetu. vnde intelligi debet de bonis filij, quæ confiscari possunt, & non de aduentitiis, quæ confiscari nequeunt de iure cōmuni. Item facit, quia ad fiscum nō transeunt, quæ de iure speciali competūt filio, & sic ex priuilegio: sed bona aduentitia competunt filio ex priuilegio, vt p Dec. allegat. ergo non possunt confiscari. quia licet bona damnatorum eruant ad fiscum. l. fin. C. de bonis damnatorum. hoc tamen

Com.V.I.Opin.

men est verum, quando bona sunt sua, secundum communis iuris obseruantiam, sed bona non applicantur fisco, quæ sunt damnati ex priuilegio, vt est castrense peculium, & nõ aduentitium, quod est concessum contra iuris communis obseruantiam, ideò nõ confiscatur. ita Ruinus confi. 23. nu. 17. in 5. vol. quod consilium etiam ipse Rui. fecit pro superscripto Comite Paulo Castabili. Bonacoss.

Dos mulieris simul cum reliquis bonis confiscatur, si delictum commissum fuerit per eam soluto matrimonio. com. dicit. Nellus de bannit. in 1. par. 2. temp. q. 28. quem refert Augu. ad Ang. de malef. in verbo, & eius bona. nu. 29. cõstante aut matrimonio bona vxoris non publicantur, nisi in 5. casib. com. dic. Ant. Gomes. super l. 78. Tauri. nu. 1. & est tex. in l. quinque legib. ff. de bon. damn. & in illis casibus simul cum aliis bonis etiam dos confiscatur. com. dic. Nell. in loco præallegato, quem refert Boss. in tit. de bon. pub. nu. 73. Clar. d. §. fi. q. 78. ver. quæro si bona. P. Fich. & Bonac.

Cõfiscatur dos mulieris scientis factum, ex quo nascitur impedimentum matrimonij, & tamen cõrahentis matrimoniũ in casu a iure prohibito, licet errauerit in iure, si matrimoniũ fuerit carnali copula cõsummatum, applicatur enim fisco, vt est com. opi. Clar. q. 80. ver. dos mulieris. Bonac.

Cõfiscatis vxoris bonis, & ipsius dos proscribitur, at cõfiscatis mariti bonis secus lógè est, vt recepta axiomata effantur Aegid. Bossius in prac. tit. de bonor. pub. nu. 73. & nu. 75. ac l. Clar. q. 78. ver. quæro si bona. E. Suar. & Don. a Fin.

Publicantur etiam hodie bona damnatorum ad mortẽ naturalem. secun. gl. Bar. & alios. in l. eius qui. §. si cui. ff. de testa. Alexan. Corn. Dec. & reliquos omnes in l. 2. C. qui testam. face re poss. Bar. in l. 1. ff. de bonis damn. & ista est communis opi. secundum Ioan. Igneum. l. 1. §. qui sibi. nu. 93. ff. ad Syll. Soc. in l. si cognatis. ff. de reb. dub. Dec. & Cag. in l. seruitutẽ. ff. de reg. iur. & Io. Caph. copiosè confi. 79. nu. 4. vbi cum cæteris signatis per eum. nu. 8. cum aliis seq. videtur respondere contrariũ. F. Viuius opi. 675.

Mortis supplicio qui damnantur, bonis etiam hodie fisco applicandis labuntur cõe ait Cæphalus vir non parua doctrinæ atque eruditionis. in cõf. 69. nu. 4. Viuius opi. 67. licet cõtrarium vsu seruetur, vt & ipsi attestantur. quam autẽ huic mortis infelici supplicio addicti factionem testamenti habeant differit eleganter cum receptis sententiis Iul. Clar. de testa. q. 21. E. Suarez.

Cõdemnatio capitalis, aut membri, aut banni perpetui, im portat bonorum cõfscationem, & in Franciæ regno quoad cõfscationem bonorum seruantur iura antiqua. de quibus in l. vlti. ff. de bonis damnatorum. & l. si. C. si reus vel accusat. Bened. in rep. c. Raynutius. in verbo, mortuo. itaque testatore. il. 1. nu. 48. Bellac.

Confiscatur medieta bonorum stupratoris. Clar. q. 79. sturum. Bonac.

Cõfiscantur (vt dixi) omnia ea, quæ transeunt ad extraneos hæredes, & ecõtra, vt est communis opin. Clar. d. q. 78. versicu. nunc videamus. Ius ergo patronatus, quod in extraneos trãfit hæredes, venit in cõfscatione. Secus si nõ tranfit. Clar. vers. successiue. Et ideò practica est, vt veniat, quod in sententia dicitur. Iura & actiones, & nomina debitorum. Item nõ veniunt bona fideicommissio subiecta, & alienari expresse prohibita, & quæ perpetuò in agnatione cõseruari iusserit testator, vt est cõmunis opin. Clar. d. q. 78. ver. item quæro. vbi fusius, ad quẽ te remitto. sed fructus viuente reo cõsequitur fiscus, & legitima & trebellianica venit. Nec veniunt (vt dixi) profectitia, cõmunis est opin. Clar. d. q. 78. ver. præterea. Nec cõfiscantur aduentitia, si pater in his habet vsumfructum, vt est communis opin. Clar. d. q. 78. versicu. sed quid in aduentitiis. Nec peculium Castrense venit in cõfscatione, vt est communis opin. Clar. d. q. 78. versicu. sed quid. & vers. Quæro etiam. Neque publicatis bonis patris profectitium filij peculium venit in cõfscatione, vt est cõmunis opi. Clar. ibi. ver. quæro nunc. item dos mulieris publicatis eius bonis venit in cõfscatione soluto matrimonio, vt est cõmunis opi. Clar. ibi. versicu. quæro si bona. cõstante autem matrimonio, nisi in quinque casibus nõ cõfiscatur, vt est cõmunis opin. Sed cõfiscatis viri bonis dos vxoris nõ cõfiscatur. Et statim facta cõdemnatione mulier eam repetere potest. Etiam quod sequeretur virum rebellem. Clar. versicu. quæro si bona. Et bona alienata prius per delinquentem, ante delictum veniunt cõfiscanda, quãdo adfuerit fraus & suspicio verè vel præsumptiue, quia reuocantur a fisco, vt est cõmunis opin. Clar. ibi. versicu. solet etiam. Tenetur tamen fiscus emptori tunc precium restituere, vt est cõmunis opin. Clar. ibi. fraus autem probatur per cõiecturas, vt est cõmunis opin. Clar. ibi. versicu. fraus. vt puta si fuit alienatio omnium

De maleficiis,

bonorum, vt est cõmunis opin. Etiam quod ex interuallo fecerit postea delictum, vel si tempore alienationis habebat inimicitias capitales, vt est communis opin. Clar. ibi. vel si post alienationem steterit in possessione rei alienatæ, vt est communis opin. Clar. ibi. Dummodo tempore alienationis subesset causa, ob quam fecit delictum. aliàs secus. communis est opin. Clar. d. q. 78. vbi dicit hanc esse in practica seruandam. Vel stricòtinenti post alienationem fuerit secutum delictum, vt est vommunis opin. Clar. ibi ad fin. & vbi bona delinquentis ex eo crimine ipso iure, & facto publicantur, tunc alienatio ab eo facta post crimen commissum, est ipso iure nulla, neque opus est aliqua reuocatoria, vt est cõmunis opin. Clar. d. q. 78. versicu. cæterum. Et hæc omnia procedunt nõ tantum, si alienatio fit post delictum, sed etiam si fiat post accusationẽ, antequam lis cõtestetur, imò si fiat post litem cõtestatam, vt est communis opin. Clar. d. quæst. 78. versicu. & hæc omnia. Est verum, quod omnis alienatio facta a delinquente post accusationem cõtra eum institutam, in dubio præsumitur facta metu pænæ, vt est cõmunis opin. Clar. d. q. 78. vers. & hæc omnia. Et licet nõ possit prædictam alienationem facere delinquens, põt tamen insolutum dare creditoribus, vt est cõmunis opin. Clar. d. q. 78. versicu. scias etiam. Et bona alienata, vel permutata post delictum nõ cõfiscantur, nec possessores eorũ inquietari possunt: secus si precium eorum sit cõuersum in emptionem aliorum bonorũ; quia talia bona veniunt in cõfscatione, vel ipsa res permutata, vt est cõmunis opi. Clar. d. q. 78. versicu. cõtingit. & sequuta cõfscatione omnes obligationes transeunt in fiscum, vt est cõmunis opin. Clar. d. quæst. 78. versicu. item. in fiscum. Iura tamen cõditionalia nõ transeunt in eum, vt est cõmunis opin. passiuè scilicet. Vnde si sint legata alimenta delinquenti, & fuerit bannitus, nõ cõsequitur fiscus ipsa alimenta vita durante ipsius. vt est cõmunis opin. Clar. ibi. Bona verò futura, & post cõfscationem acquisita, nõ veniunt in cõfscatione, vt est cõmunis opin. Clar. d. quæst. 78. versicu. vterius. vide tamen ipsum Clarum. Si autem tempore cõfscationis delata sit hæreditas delinquenti, & illud ius trãfire põt ad hæredes extraneos, & tranfit etiam in fiscum, vt est cõmunis opin. aliàs nõ. Et filius cõsequitur legitimam in bonis cõfscatis, vt est communis opin. nisi in bonis matris. Clar. d. quæst. 78. ver. videndum est etiam. Et sententia lata in casu publicationis bonorum, nõ extenditur ad bona extra territorium iudicantis, vt est cõmunis opin. Clar. ver. sed hic quæro. nisi territoria essent sub vnomet principe, alias secus. communis est opi. nõ solum de iure communi, sed etiam statuario. quia statuta nõ extenduntur extra territorium. vt ibi latius per Clarum. Et creditores vnus territorij & dominij prorsus separati, nõ possunt agere cõtra fiscum alterius territorij, & dominij prorsus separati, cui bona sunt cõfscata. vt est cõis opi. Clar. d. q. 78. ver. sed quæro. Quæ si nõ sufficerent, supplerentur ex alio territorio, vt ibi. & in causis dictorum creditorum agentium cõtra fiscum debet procedi summarie, & sine dilatione, licet secus seruetur & male. secundum Clar. ibi. & licet fiscus teneatur satisfacere omnibus creditoribus hæreditariis, quasi hæres, & habeatur loco hæredis, & sic tenetur persolvere omnia debita cõdemnati, vt est cõis opin. Clar. ibi. & in omnem easum, q̃ fiscus succedit alicui, aut in bonis vacantibus, vel ex cõfscatione. nunquam tamen tenetur vltra vires hæreditarias, etiam si nõ cõficiat inuentarium. Cla. d. q. 78. ver. vnum scias. & ipse fiscus præfertur creditoribus delinquentis ex delicto, etiam in pœnis pecuniariis. nõ tamen præfertur eius creditoribus. ex cõtractu, vt est cõmunis opi. Clar. ibi. ver. vidi quandoque. & fiscus ante delictum nõ habet bona tacite obligata pro delicto delinquentis. Sed postea, sic est cõmunis opin. Clar. d. q. 78. ver. sed hic incidenter. quando, scilicet est iudicium criminale cõceptum. Sic est com. opin. vt per Clar. ibi. Bonacoss.

Adeundæ hæreditatis ius tunc ad fiscum cum cæteris proscripti bonis defertur, cum ad hæredes extraneos transmittetur, cõe inquirunt. Ias. in l. si quis mihi bona. §. seruus municipum. ad fin. ff. de acq. hæ. l. Clar. in prac. §. vlt. q. 78. versicu. sæpe contingit. E. Suarez.

Ius adeundi hæreditatem, si aliqua sit delata delinquenti tempore cõfscationis, si tale sit, q̃ in extraneos transeat, & in fiscum tranfit, secus si neque ad extraneos hæredes transire possit, vt est commun. opin. Clar. q. 78. versicu. sæpe contingit. Bonacoss.

Fiscus autem alicui succedens debet vti eo iure quo is vti debuisset cui succedit. l. non intelligitur. §. si posteriori. ff. de iure fisci. Rebuff. in tracta. nomi. in octaua quæst. nume. 14. Vezinus.

Fiscus adiens hæreditatem alicuius, & illi succedens exten-

stamento, vt quia est hæres institutus, aut succedens ab intestato tanquam proximior, non confecto inuentario, tenetur ultra vires hæreditarias, sicuti & princeps: quia succedit ille fiscus aut Princeps vt priuatus: nam succedens vt priuatus tenetur sequi iuris determinationem, & secundum leges vivere. l. digna vox. C. de legi. q. si fiscus accipiat bona tanquam vacatoria, quia defunctus nullum hæredem reliquit, quo casu fiscus ex ultimo capite succedit. gl. in l. ex facto. §. si. ff. ad Treb. vel si fiscus capiat bona alicuius propter suum delictum, quia sunt confiscata, tunc his capientibus fiscus succedens non tenetur aliquod inuentarium conficere, & neque tenetur per hoc ultra vires hæreditarias, si adierit non confecto inuentario. Ias. in l. scimus. in prin. C. de iur. delib. Bellac.

Confiscantur bona hæredis, qui accommodat fidem defuncto de restituenda hæreditate alicui incapaci, puta filio spurio. Ille tamen qui est hæres patris filij spurij, potest hæreditatem spurio in testamento relinquere. Neque præsumitur id factum in fraudem. Sed si contrariū probetur, fiscus rapit à spurio. Clar. d. q. 79. ver. item quando hæres. Confiscatione autem generali non comprehenditur ius non transmissibile ad heredem extraneum, vt est com. opi. de qua Portius consil. 48. nu. 18. Bonacoss.

Bona relicta non capaci fisco applicantur. l. non intelligitur. ff. de iur. fisci. & hoc in penam eius qui accommodauit talem fidem non capaci. quando verò bona palam relinquuntur incapaci in testamento, tale relictum non valet, & remanet penes eum qui relinquit. l. non ambigitur. §. 1. ff. de iure fisci. & quando bona indigno relinquuntur, siue tacite siue expresse, ea bona fisco applicantur. toto titulo de his qui. vt indig. Bar. in l. 1. de delat. & spurij computantur inter incapaces, & non inter eos qui sint indigni. Bar. ibi. Bonac.

Emphyteutæ bonis confiscatis, res quoque emphyteutica si a laico simpliciter concessa sit, transit ad fiscum. Si verò in concessione posita sint aliqua verba, ex quibus appareat contrahentes noluisse emphyteusim ad extraneos hæredes transire, tunc non transibit in fiscum. com. dicit. Clar. in §. emphy. q. 29. At si res ab Ecclesia concessa sit, tunc nullo modo transit ad fiscum. ibidem. D. Fich.

Confiscantur bona illius, qui metum fecit illi, qui testabatur, vt eum institueret, tanquam indigni. sic est com. opi. Clar. q. 79. ver. item quando. ver. si testator. si tamen erat in quinto gradu proximior testatori, & ab intestato successurus. Sed si erat quis alius in pari gradu, vel illo proximior, ad hunc proximior, vel pari gradu proximum hæreditas ad eum peruenit, non ad fiscum. Bonac.

Fisco applicatur quod ab indigno aufertur. l. Papin. §. meminisse. de inoff. testam.

Fallit in 3. casib. vt per Cag. ibi. nu. 1.

Fallit in 2. casibus: vt per Ias. in l. 1. C. de his quibus, vt indig. Don. a Fin.

Bona per delinquentem alienata post, vel ante delictum, an & quando veniant confiscanda: & confiscata, cui spectent: & num confiscatio trahatur ad bona quæ sita, vel delata post confiscationis sententiam?

C A P. II.

Alienata post delictum, fiscus reuocare potest. l. post contractum. vbi no. ff. de dona.

Fallit in 2. casib. vt per Paul. de Monte Pico, in d. l. post contractum. nu. 20. Don. a Fin.

Bona alienata per delinquentem post commissum delictum, in casu quo bona ipso iure, & facto publicantur, tunc alienatio est ipso iure nulla, neque opus est reuocatoria. com. dicit Picus in l. post contractum. num. 37. ff. de donat. vers. circa secundum tempus. Sed si alienatio facta esset titulo oneroso, & in casu quo bona non venirent ipso iure publicanda, tenet alienatio. neq; reuocantur alienata, nisi appareat contrahentem fuisse participem fraudis. communiter per omnes teneri ait Ang. in l. si quis. nu. 4. C. de bon. proscip. Picus d. l. post contractum. nu. 38. Clar. d. §. si. q. 78. vers. Caterum. Qui verò sint illi casus in quibus bona ipso iure confiscantur, vide eundem Clar. in d. q. 78. vers. multa. Et prædicta etiam omnia locum habent, etiam si alienatio post accusationem facta sit, lite contestata siue non. communem dicit ibidem Picus. nu. 39. in prin. vers. circa quartum. Alienatione aut facta post sententiam latam tunc si per appellationem fuerit suspensa sententia, valet quidem aliena-

tio, sed postea secuta confirmatione sententiae officio iudicis reuocatur: si vero non fuerit per appellationem suspensa, alienatio nihil valet. communem dicit Picus d. l. post contractum. nu. 39. ver. 5. Nota verò quod in casibus in quibus valet alienatio, sed per fiscum reuocari potest, non licet fisco statim possessores rerum emptarum ex possessione eicere, sed debet actionem reuocatoriam intentare, vt ordinari de ipsa reuocatione cognoscatur. com. dicit ibidem Picus. nu. 43. Clar. d. q. 78. vers. si verò. P. Fich. & Bonac.

Alienata in fraudem, & ante delictum admissum postea proferuntur: secus si & post susceptum crimen absque fraude alienentur. vt communia attestatur l. Clar. in d. q. 78. ver. solet etiam cum seq. L. Suarez. & Bonac.

Bona alienata per delinquentem ante confiscationem, si appareat fraude factum, valet quidem alienatio, sed a fisco postea reuocatur. com. dicit Picus in l. post contractum. nu. 11. ff. de don. quem refert Bos. d. de bon. pub. nu. 43. Fiscus tamē tenetur eo casu emptori prædictum restituere. com. dicit idem Picus. vt eum refert d. Bos. d. cit. nu. 45. Clar. d. §. si. q. 78. ver. solet etiam. P. Fich. & Bonac.

Alienatio præsumitur facta in fraudem fisci, si quis ante maleficium vendit omnia bona sua, etiam si ex intervallo fiat delictum. Ita tamen, qd adit tempore delicti alienationis causa, ex quo postea delictum secutum fuit, & est com. opin. Bos. tit. de bonorum publica. nu. 45. idem si fiat donatio bonorum clam. vt est com. opi. ibi. nu. 51. Bonac.

Delinquens permutans bona aliqua post delictum, vel vendens, si bona permutata, vel precium venditorum reperitur in bonis confiscatis, non debent molestari possessores eorum bonorum quæ delinquens alienauit. com. dicit. Quemada. q. ficali, septima. Clar. d. §. si. q. 78. ver. contingit. P. Fich. & Bonac.

Delinquens debitor potest quandoque dare de bonis suis insolutum suis creditoribus. communem dicit Picus in l. post contractum. nu. 41. ff. de dona. Clar. d. §. si. q. 78. vers. licet etiam. P. Fich.

Bona damnatorum confiscata applicantur illi domino, in cuius sunt iurisdictione. vt est communis opin. de qua Brun. in cons. feud. 3. i. nu. 15. idem in damnato de hæres. vt est communis opin. de qua ibi Brun. nu. 17. non feratur tamen de consuetudine. vt dicit Bar. consil. 43. nu. 13. Bonac. & McChar.

Quoties bona alicuius confiscantur pro crimine non privilegiato, illa bona spectant ad eos in quorum iurisdictione bona confiscata sunt sita: dato etiam qd processus factus fuerit coram alio iudice. l. si de exacto. trib. lib. 10. C. de iur. in casib. privilegiatis. l. si finita. §. si de vccigalib. ff. de dam. iniur. Ma. uer. in tit. de penis. §. item aduertendum. & Rebus. in l. si. de debitor. ciuit. lib. 10. & Oldr. consil. 17. Bellac.

Bona immobilia hæretici fisco loci vbi sunt sita, applicantur. ex communi. Burf. consil. 43. nu. 14. Bonac.

Laici hæretici bona ad fiscum domini temporalis pertinent, vt est communis opin. de qua Burfatus. consil. 43. numero 36. Bonacoss.

Banniti bona possunt dilapidari, vt est com. opi. Io. Bolog. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. Bonac.

Confiscatio bonorum, & bona in alia ditione posita diuexat: vt frequenter interpretibus placitam effatur, ac recte explicat l. Clar. in prac. q. 78. vers. sed hic quero. post Brun. consil. feud. 3. i. nu. 15. Rol. a Valle consil. 78. nu. 14. lib. 2. F. Soarez, & Don. a Fin.

Sententia publicationis bonorum trahitur et ad bona sita extra territorium confiscantis. com. opi. legistarum & canonistarum, dicit Rom. sing. 578. quem refert Aug. ad Ang. de malefic. in verbo, & eius bona. nu. 7. in si. relatus per prac. Cont. 2. Hanc etiam com. dicit Arno. Epito. 75. meminimus. Bona aut ipsa applicantur domino, in cuius iurisdictione sita sunt. com. Brun. consil. 3. i. feudali. nu. 16. Rol. consil. 78. nu. 14. lib. 2. Intelligit tamen qd hoc procedat, modo ille dominus habeat etiam ipse ius confiscationis bonorum, alias secus: vt com. dicit Rom. d. sing. 578. quem refert & sequitur Aff. dec. 282. nu. 16. item intellige, modo confiscatio fiat secundum ius commune, secus si fieret ex statuto vel lege speciali. vt com. attestatur Bos. de bon. publi. nu. 62. Caph. consil. 79. nu. 15. lib. 1. Intelligit etiam vt non cedat de bonis immobilibus. nam bona mobilia non circumscribuntur territorio: & ideo applicantur domino confiscanti, etiam si extra eius territorium sita sint. Ita tenuit Bald. in l. mercatores. nu. 19. C. de commer. & mercator. Et licet idem postea in c. 1. num. 6. de pace tenenda, contrarium tenuerit, tamen prior eius opinio in d. l. mercatores. magis est approbata, vt dicit Carauita super 13. ritu mag. cur. nu. 3. & seq. quæ tamen Clar. dicit se nunquam vidisse observari. d. §. si. q. 78. ver. Sed hic quero. P. Fich. & Bonac.

Iuris-

Iurisdictiones quādo sunt separatæ, & distinctæ bursæ fisco les: si sit bonorum publicatio de iure cōmuni quilibet locus habebit bona sita in suo territorio. secundum cōmunem per Rol. conf. 75. nu. 8. lib. 3. post Guid. Pap. q. 76. Aym. confil. 128. col. pen. ver. 2. respondeo. Nat. conf. 580 nu. 16. Bonac.

Immobilia existentia in dominio, vel iurisdictione separata ab illis, ubi sit confiscatio bonorum, non confiscantur, nec domino loci ubi sit publicatio, nec domino proprio, nisi in quibusdam casibus, secundum cōmunem per Burs. confilio 122. nu. 4. lib. 1. post Bar. & communiter Doct. in l. cunctos populos. col. fi. C. de sum. Trin. Bonac.

Confiscatio an trahatur ad bona quæ sita, vel delata post sententiam vel confiscationem. vide Dec. conf. 235. & 438. Bar. in l. si qua. ff. de his qui sunt sui, & c. & in l. 4. C. de iur. fil. lib. 10. in l. 1. ff. de bon. damn. tex. in l. si mandauero. §. is cuius. ff. mand. Et an publicatis bonis veniant legata cōditionalia. vide Bart. in l. quod traditum. ff. de condi. & demonst. Et dic q non veniunt hæreditates delatæ, & non aditæ. Dec. conf. 446. nu. 66. Grammat. conf. 7. ubi videtur concludere quod veniant futura. Vezinus.

Bannitorum bonis publicatis, intelliguntur solum præsentia, non etiam futura. comm. dic. Nel. in trac. de bannitis. in 1. par. secundi temporis. nu. 18. siue in 18. q. B. Villal.

Quæ & quorum bona in confiscatione non veniunt, & quando.

CAPVT III.

Confiscatio bonorum non venit quoties condemnatur ad mortem aliquis, cuius bona ex iure cōmuni, vel statutorio non confiscantur, vt fñr. com. est opi. Clar. q. 78. Bonac.

Confiscatis omnib. bonis rebellis ob crimen læsæ maiestatis ab eo commissum, utique in ista generali confiscatione bonorum non venit ius patronatus, & sic in iure patronatus isto non succedit fiscus, sed transit in hæredes cōdemnati, qui præsentare possunt ad beneficiū patronale in casu præsentis, sicut præsentare poterat condemnatus ante condemnationem, secundum gl. in c. satis peruersum. 50. dist. & in c. pastoralis. in ver. subiecta. de re iudic. Arch. in c. filiis. 16. q. 7. Præpos. in c. 10. dist. But. & Doc. omnes. in d. clem. pastoralis. Card. in clem. si plures. de iure patro. & in c. 1. de excess. præl. Feli. in c. quanto. de re iud. Anch. in c. felicitas. in 10. nota. de pœni. in 6. Colle. in c. si de iure patro. Bar. in extranag. ad reprimen. in ver. rebellando. Ang. in trac. maleficio. in ver. & eius bona publicamus. in ver. & nota q facta. nu. 15. Affl. in c. unico. §. ex ead. lege nu. 9. in tit. de l. Corrad. in vsib. seu Alb. in trac. statuto. par. 3. q. 6. nu. 17. Nellum. in trac. bannito. in 1. par. q. 32. And. de Her. euangelistam in regno Neap. in c. licet. in tit. si de feu. sue. contro. inter dom. & agn. & istorum opinionem dicit æquiores Cur. in trac. de iur. patro. in ver. ipse vel is. q. 29. & cōmunem esse fatetur Hier. Gigas. in trac. de crimine læsæ maiestatis. in rub. de pœni. commit. cri. læsæ maiest. lib. 2. q. 4. & secundum cōmunem istam consuluerunt Soc. iun. conf. 51. requisitus a magnifico. vol. 2. Mantua conf. 5. & Hieron. Gigas. in d. q. 4. quorum quidem consiliorum & præmissarum auctoritatem Doc. vigore determinauit casum hunc Illustriss. Dominum Venetiarum, teste Gig. in loco præcitato. In contrariam verò partem inclinantur videlicet, q ius patronatus transeat in fiscum facta generali confiscatione bonorum. gl. in d. c. filiis. To. And. & Abb. in c. nobis. de iure patro. & idem Abb. in d. c. quanto. cū aliquib. alijs Doc tamen veritatem ipsam habendo ante oculos, & institutum meum solutum sectando, amplector primam sententiam negativam tanquam magis piam, magisq; canonicā, ac frequentiori calculo a Doc. vtriusq; censurę approbatā, & eo libentius in hæsi cōi ipsi, quāto opi. Gl. 10. And. & sequaciū concordari pōt cum dicta cōi, prout ad facilem cōsonantiam opiniones istas reduxerunt. Cur. in d. q. 29. Soc. in alle. cōf. 51. nu. 6. & Gigas. in d. q. 4. nu. 4. & seq. F. Vi. op. 150.

Confiscatio bonorum non proscribit, bona futura, vel cōditionalia. commune aiunt late Ias. in l. si stipulatus fuerim. §. com stipulamur. nu. 6. ff. de ver. ob. Ant. Gomez. de delict. cap. ult. nu. 1. & 2. insignis Pinellus in rubrica prin. nu. 3. C. de bon. matern ubi iidem frequenter receptum aiunt. secus omninō futurum in bonis ex cōditionali cōtractu prouenturis, quia ea solum defert in fiscum hæc bonorum confiscatio, quæ in hæredes extraneos alioquin transitura erant. commune aiunt Alc. conf. 522. nu. 6. l. Clar. qui hac de materia latissime dilexit in pract. §. vltim. quæst. 78. versicu. nunc videamus. cum

sequentibus. E. Suarez. & Don. a Fina.

Confiscari non debent, nec possunt bona fideicōmissio subiecta, & alienari prohibita, nec potest fiscus etiam in his, viuo reo consequi vsum fructum, nec trebellianicam, vel legitimā. Si testator prohibuit diuisionem vsque ad 30. ann. & interim commissum sit delictum, vt est com. opi. de qua Gabr. in cōf. 184. nu. 3. & seq. Bonac.

Confiscatio non trahitur ad bona subiecta fideicōmissio, & sic prohibita alienari. secundum veriorē sententiam per Rol. conf. 1. nu. 44. lib. 3. post Alex. conf. 23. lib. 1. Doc. in l. filiusfam. §. diui. de leg. 1. Boff. tit. de pub. bon. nu. 38. nec ad futura. teste Boer. conf. 1. nu. 4. & seq. ubi declarat. Bonac.

Bona subiecta restitutioni fideicōmissi cōfiscari nō possunt, & præsertim accedente prohibitione testatoris de eis nō alienandis. Et hanc sententiam de iure probabiliorē esse cōsulendo, scribit Alex. de Imo in conf. 23. nu. 3. ver. sed præmissis non obstantib. in 1. lib. conf. per l. Imperator. & differentia Bar. ibid. ff. de fideicom. liber. Quam opinionem Alex. in d. cōf. nouem notabilibus fundamentis confirmat. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. Et sequuntur hanc sententiam Dec. in conf. 442. nu. 18. 19. 20. 21. 25. 26. & 27. in 3. par. conf. Dec. in l. 3. §. illud. ff. quod quisq. iur. in alium statuerit. Hipp. de Marfil. in conf. 49. nu. 51. Ambros. de Opizonib. in §. Diui Severus. nu. 47. & 48. ex l. filiusfamilias. ff. de leg. 1. Plures auctoritates adducunt Hipp. de Marfil. in d. conf. 49. nu. 51. & Apostil. Alex. in verb. confiscatio. ad d. conf. 23. Et hanc sententiam Doct. ceptam esse meminit Rol. a Valle. in conf. 31. nu. 25. in Tom 1. conf. Kirchoff.

Alienari bona prohibita per testatorem non possunt cōfiscari. Est commu. opin. secundum Dec. conf. 442. in causa. nu. 7. vol. 3. Mat. Charianps.

Confiscari non possunt nec debent bona a testatore prohibita alienari, præsertim in fiscum, vt est commu. opin. de qua Thobias Nonius conf. 97. nu. 1. cum seq. Secus in tacita prohibitione a lege tacite prohibita. Riminaldus nouissimus in conf. 20. nu. 21. com. dic. Bonac.

Alienari prohib. non proscribuntur proscriptis bonis omnibus: vt receptum inquit Gram. dec. 105. nu. 31. l. Clar. in prac. §. vlt. q. 78. ver. item quæro. E. Suar.

Bona prohibita alienari, non veniunt in confiscatione. cōmunem dicit Rube. conf. 98. nu. 1. & conf. 154. nu. 2. idque secundum Bar. in l. Imperator. nu. 1. ff. de fideicom. liber. quem sequuntur communiter Doct. vt dicit Soc. iun. conf. 78. num. 15. lib. 2. Gram. decif. 105. nu. 31. Contrariam verò com. dicit. Alcia. conf. 773. nu. 1. sed prior communior. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 78. vers. Item quæro. P. Fich. & Bonac.

Confiscatio facienda de bonis delinquentis, non veniunt nec comprehenduntur in publicatione peculia aduentitia filiorum familiarum, vt est com. opi. de qua Paris. cōf. 157. nu. 1. in 4. vol. Bonac.

Confiscatio bonorum contra filium famil. decretā, nec bona profectitia, nec aduentitia, nec castrensia inanit. vt cōmunia attestatur l. Clar. in prac. §. vlt. q. 78. vers. præterea quæro. cum seq. E. Suar. & Don. a Fin.

Confiscatis bonis filij, nō intelliguntur publicata bona aduentitia, ratione vsum fructus ad partem pertinentia. commu. est opi. decif. Pedemon. 94. nu. 1. Bonac.

Aduentitia bona in quibus pater habet vsum fructum non veniunt in confiscatione bonorum filijfamilias. Cōe dicit Cur. sen. in conf. 59. nu. 12. Bar. in l. si finita. §. si de vestigalib. num. 12. ff. de dam. infec. quem sequuntur communiter Doc. vt dicit Paris. conf. 157. nu. 1. lib. 4. quem refert Didac. lib. 2. resolu. eap. nu. 7. ver. ex his patet. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 78. vers. sed quid in aduentitiis. P. Fich. & Bonac.

Publicatis bonis filij qui habet peculium aduentitium, erit quidem publicatum & illud peculium aduentitium quo ad proprietatem, sed non quo ad vsum fructum, quo pater gaudebit vita sua durante. l. 3. C. de bon. proscrip. & ibi Bal. & si bona paterna publicentur etiam vsum fructus quem ille pater habet in bonis aduentitiis ipsius filij publicaretur quandiu pater viuet. Ias. in §. actiones aut. nu. 62. de act. Papon in suo arrestor. collect. tit. de vsu fruct. arrest. 8. & Boer. decif. 172. nu. 34. & ita multis arrestis decilum fuisse refert idem Boer. dec. 7. in fine. quāuis contrariam partem verā esse ibi asserat: nempe q publicatis bonis filij tñ proprietates nec vsum fructus peculij aduentitij & profectitij non debet publicari: sed aliter indicatur.

Moriēte patre banniti, cuius bona sunt confiscata, nō succedit fiscus, sed sequens in gradu, secundum Gul. de Cu. & Bar. per illum tex. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. Cast. conf. 212. lib. 2. Adde quæ scribit Boer. conf. 1. ubi plura de doc. Bar. in d. l. si qua pœna. Bonac.

Bonorum confiscatione facta, filiis delinquentis debet re-
linqui & referuari legitima. Ita consuluit & ostēdit esse magis
communem opinionem Rol. confi. 97. nu. 29. lib. 2. Si tamē bo-
na essent materna, filiis nihil debetur per tex. l. de bonis mater-
nis. C. de bonis proscri. & hanc conclusionem indistincte ap-
probare Doct. dicit Aug. ad Ang. de malef. in verb. eius bona.
nu. 28. Clar. d. q. 78. ver. videndum. P. Fich.

Ex delicto emphyteutæ rei ecclesiæ, quæ ad extraneos non
transit hæredes, vel etiam rei priuatæ, quæ ea lege conceditur,
vt ad ipsos extraneos non transeat, bonis dicti emphyteutæ
delinquentis confiscatis, res ipsa emphyteutica non transit in
fiscum, nec in ipsorum bonorum confiscatione venit, ex sentē-
tia Bar. & aliorum in l. si finita. §. si de vestigalib. ff. de dam. in-
fect. cum quibus conuenit Alex. confi. 23. prima consideratio-
ne. volu. i. asserens hanc communiter Doct. seq. opin. conclu-
dens, insuper bona restitutioni fideicommissi subiecta, sequen-
ta bonorum grauati confiscatione, in fiscum cum tertij præiu-
dicio non transire. In præiudicium autem ipsius grauati de-
linquentis, & illius vita durante, vel quoadusque restitutionē
principalem meruerit obtinere, transire, per textum, in l. Sta-
tius. §. Cornelio. Feli. ff. de iure fisci. & alia per eum ibi cumula-
ta. F. Turzan.

Confiscari non potest emphyteusis concessa a priuato, ea
conditione & lege, qd non transeat ad extraneum hæredem,
dato, quod bona sint confiscata emphyteutæ, vt est commu-
nis opi. de qua Ber. Díaz in præc. cano. c. 124. Moronus de fi-
de, treuga, & pace. q. 25. in fi. Bonac.

Emphyteusis ecclesiastica, quæ ad extraneos hæredes non
transit, ad fiscum cum aliis emphyteutæ bonis confiscatis nō
deferretur, commune asseuerat Alex. confi. 23. prima considera-
tione, in fi. & seq. lib. 1. & qui vberius hanc rem agit l. Clar. de
emphy. q. 29. E. Suarez.

Confiscari non possunt bona condemnati ad mortem, non
ex formā iuris communis, sed ex dispositione statuti, vt est cō-
munis opi. de qua Alex. in l. si is qui. nu. 8. C. qui testa. fac. pos-
sunt. & ideo reus testari potest, & si nō testatur, bona sua per-
ueniant ad succedentes ab intestato, fallit, vt ibi per eū. Si ta-
men statutum diceret, qd bannitus posset impunē offendere, pos-
set depreddari, & bona efficerentur occupatis, aut alterius qui
primō occuparet. Alex. in l. i. in fi. C. de hare. instit. Bonac.

Confiscari non possunt bona mariti, de quibus facit dona-
tionem causa mortis vxori, si propter delictum sit in banno
positus Marfil. sing. 316. Bonac.

Confiscari nequeunt bona alicuius, qui hēt quatuor filios,
sed ex principis indulgentia debent remanere apud filios, vt
est tex. expressus in l. cum ratio. §. si plures. & ibi gl. fide bonis
damnato. & ita hodie intelligenda sunt statuta, & constitutio-
nes, quæ inducunt bona confiscari: & consuetudo dictans ho-
die delinquentium bona publicanda esse, recipiunt hanc in-
terpretationem, vt per Thobiam Nonium in cōfi. 97. nu. 8. &
seq. Bonacoff.

Appellatione interposita si is ē vita abeat qui mortis sup-
plicio damnatus est, cum cōfiscatione bonorum, & pœnam
confiscationis euadit: at qui damnatus est, vt mortis pœna ple-
deretur, & eius bona fisco addicta essent, nō illam confiscatio-
nis luem effugiet, vt commune pronunciant Aug. ad Ang. de
malef. ver. qui dominus iudex. nu. 49. & ver. & eius bona. nu.
3. ac l. Clar. in præc. §. vlt. q. 94. ver. sed pone. E. Suarez.

Bona hæretici nō dicuntur fisco incorporata, nec apprehen-
di possunt, nisi præuia declaratoria sententia. Bursat. confi. 43.
nu. 5. com. dicit. Bonac.

Bona acquisita per hæreticum a die commissi delicti citra,
vsque ad sententiam, nō veniunt in cōfiscatione bonorum, vt
est com. opi. Sed ea tantum, quæ tempore delicti possideret.
Bursat. confi. 43. nu. 4. Bonac.

Miscellanea de confiscatione bonorum.

C A P V T. IIII.

Onorum confiscatio nō fit sub generalitate, genera-
liq̃ue vocabulo, vt est communis opi. de qua D. m.
Caph. d. confi. 79. nu. 23. & seq. Bonac.

Si bona rebellium sint concessa tempore rebel-
lionis aut personis, pace demum facta ea bona primis domi-
nis sunt reddenda. est textus quem Bald. in hoc facit singula-
rem & notabilem. in extrauaganti, de pace Constantiæ. in ver-
bo, priuilegia. quia pax non solum habet vim simplicis indul-
gentiæ, sed & restitutionis in integrum. Socin. consil. 58. Boer.
dec. 38. nu. 7. Bellac.

Bona omnia recuperat restitutus per iustitiam, secus si per

gratiam. vt est com. opi. Bursat. confi. 54. nu. 35. Bonac.

Bona etiam alienata per bannitum, expresse ad hoc restitu-
tum recuperantur. communis est opin. de qua Bursat. confi. 54.
nume. 11.

Velles damnatorū debet vendi, & pecunia cōuerti, prout
est cōsuetudo loci. Clar. q. vlt. ver. quarto etiam. Bonac.

Pronuntiandum est contra fiscum in dubio, quando fiscus
agit ex ea lucratiua concernente delictum, vt est cōis opin. de
qua Phebus inter com. crim. confi. vlt. nu. 3. Bonac.

Fiscus non tenetur cauere nec satisdare, cum semper ille sit
soluendo, & sic idoneus. l. 2. ff. de fundo dotali. l. 1. ff. vt legat.
vel fidei. nomine caueatur, sed nec nuda cautio. Bar. ibi. Cui-
tas autem seu respublica non tenetur satisdare pro rebus pu-
blicis. Solet enim in illis casibus remitti satisfactorio. tenetur tū
repromittere, i. debet promittere nuda cautio. l. si quando.
§. pia. vt in postlegato. & sic notandum est, qd priuatus satis-
dat, ciuitas repromittit, fiscus autem nihil facit. d. l. si quando.
Ias. in l. inter omnes. ff. qui satisf. cog. nu. 7.

Reditus & emolumenta fiscalia inter primum & secundum
conductorem quomodo diuidantur quando tempore vnus
commisum est maleficium, & instructus processus, & tempo-
re alterius lata est sententia, dic vt per Alexan. confi. 7. lib. 3.
Iason. in l. more. num. 22. ff. de iurid. omn. iudic. Boer. quæst. 5.
Vezinus.

Lis inchoata coram ordinario nō transfertur ad rationale
Cæsaris, si fiscus litigatori succederit, & sic instantia cepta cū
defuncto nō transit aliquo modo in fiscum, quia fiscus ipse
habet iudices proprios. l. si contante. §. fin. ff. sol. matrim. per
quem taxa firmare Bar. ibi. Ant. Abb. & ceteri, præsertim-
que Barb. nu. 14. & §. 1. & Dec. nu. 29. 34. & seq. in c. quia. de iu-
di. vbi existimat istam communem opi. fore. Contrarium ve-
rō sensere, videlicet, qd in ius rei cōuenti post lit. contest. succe-
dens fiscus cā ipsa finienda sit coram Cæsaris rationali, non
autem coram alio iudice ordinario capti iudicij. Iac. de Are.
& Bal. in d. l. si contante §. si Jo. de Imo. in l. si eum hominem.
ff. de fideius. & Cur. Iun. in l. hæres abtens. ff. de indi. nu. 2. vbi
firmat istorum sententiam communem esse, tamē prima pars
communior, veriorque apparet, & secundum eam tute, ac op-
timum quidem iure suadente iudicari per doctissimos, grauif-
simosque viros vidimus. F. Viuius opi. 405.

Debitor debitoris fisci potest fauore fisci compelli ad sol-
uendum pendente dilatione sibi competente, per casum sin-
gularem secundum Rom. in l. 1. C. de cōdi. ex leg. tenet D. Ni-
cel. in l. 1. ff. de re iudi. & hoc sacra discussione principalis per
l. non prius. C. quando fil. vel priua. Balb. dec. 418.

Procurator fisci, si aliquid vendat, nō potest habere fidem
de pretio. Ias. in l. quæ acta. ff. de off. proc. Cal. nu. 18. Villal. &
M. Charian.

Sententia lata contra fiscum absente aduocato fiscali est
nulla, nedum in causa status, sed etiam in aliis. secun. gl. no. in
l. fiscus. ff. de iure fisci. Balb. decif. 267.

Fiscus præscribit, quando vendit rem alienam per quadriē-
nium, iuxta l. bene a Zenone. C. de quadriē. præsc. quā intel-
lige, si vendit bona fide. Balb. de præsc. ibi q. 3. com. dic. Vez.

Limita tertio, nisi ex priuilegio cōcederetur ecclesiæ, vt cō-
tra eum non possit præscribi nisi per 100. ann. ad instar eccle-
siæ Romanæ. idem Balb. ibi. q. 1. in prin. com. nu. dicit. Villal.
& Vezinus.

Bonorum publicatio tacite in cōsequentiam sequitur na-
turam criminis. vt est com. opi. de qua magister meus Caph.
in confi. 79. nu. 18. in 1. vol. Bonac.

Authentica, Bona damnatorum. C. de bonis proscri. proce-
dit in damnatis ad mortem, seu proscriptis. & quando bona
auferuntur tacite in cōsequentiam alterius pœnæ, secus si ex-
presse & principaliter. vt in Auth. de incest. nup. §. 1. colla. 2. &
quando fit punitio tantum in bonis aut in parte bonorum,
secundum Pet. Cy. Bar. Ang. & Sali. in d. Auth. Bar. in l. 1. eo. tit.
Balb. decif. 260.

Dispositio auth. bona damnatorū. C. de bo. damn. extendi-
tur etiā ad collaterales, licet corpus vnde sumpta est, nullam
mentionem faciat de collateralib. com. dic. Are. in l. eius qui.
§. si cui. ver. sed quæritur. ff. de testa. quem refert Cagno. in l. ea
sola deportationis. nu. 7. ff. de reg. iur. P. Fich. & Bonac.

Dispositio auth. bona damnatorum. C. de bon. damnat. nō
corrigit indistincte iura antiqua, sed tantummodo in illis ca-
sibus, in quibus pœna confiscationis est imposita in conse-
quentiam alterius pœnæ, & ideo in illis in quibus a lege anti-
qua est expresse imposita pœna confiscationis bonorum, non
sunt correctæ iura antiqua. com. dicit Bar. in l. 1. nu. 3. ff. de bo.
damn. quem refert Boer. decif. 264. nu. 15. Clar. d. §. fin. q. 78. in
prin. P. Fich. & Bonac.

Com. opi. Tom. iij.

T

De

Com. V. l. Opin.

DE IIS QUI IN BANNO CONSTITUTI
sunt & eorum bonis.

TITVLVS XV.

Banni hodierna pœna cui antiquarum legum pœ-
næ æquiparetur.

CAPVT I.

Banni seu exilij pœna hodie est multum in vfu. Et cō-
tra præsentes, & contra etiam contumaces. Et imponi
tur quandoque in perpetuum, quandoque tempora-
liter, & quandoque arbitraliter. Clar. q. 71. in princ. Casus autē
in quib. quis bannitur. Clar. ibi. verb. casu. Bonac.

Banni pœna hodie secundum magis communem opin. vbi
bona non publicantur, æquiparatur pœnæ relegationis. Marā.
in Spec. fol. 50. nu. 6. in 2. iudiciorum. dist. Bonac.

Bannitus alias deportatus, alias relegatus æquiparatur. gl. in
Sitem is cui. Instit. quib. mod. ius pat. pot. fol. Belton.

Banniti nostri temporis æquiparantur relegatis, vt est com-
munis opin. Curt. iun. consi. 182. nu. 8. Alex. in lex facto ff. ad
Trebel. Bonac.

Banniti æquiparantur relegatis, commune ait Cur. iun. consi.
182. nu. 4. & nu. 8. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 71. Don. a. Fin.

Banniti, vt fandi doctoribus mos est, proscriptive, vt anti-
qui monetæ latinæ cufores locuti sunt: banniti, inquam, no-
stra ætatis æquiparantur relegatis atque ea tantum amittunt,
quæ sunt eius ciuitatis, a qua sunt banniti, non vero & alia etiā
iuri ciuili accepta referenda. commune vtrunque ait Cur. iun.
consi. 182. num. 4. & 8. vnde nec patriam potestatem amittunt
iis etiam in locis a quibus sunt relegati, vt commune inquit
Bosius in pract. tit. de bonorum publicat. num. 69. Iul. Clarus
in pract. §. vlt. q. 71. vers. successiue idemque generaliter proce-
det, & in illis bonis, quæ in proscriptionis loco sita sunt, vt fre-
quenti doctorum sententia probatum testatur Gozad. consil.
96. nu. 7. perpetuo tamen banniti deportatorum numero ha-
bentur, vt cum Crauet. post alios. consi. 220. nu. 13. & consi. 224.
nu. 1. attestatur diligenter Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 77. vers. cu.
deportatio. & copiosius, atque accuratius q. 71. ver. dixi autē,
cui adde Ioan. Geph. egregiæ doctrinæ virum consi. 22. nu. 18.
& consi. 79. nu. 13. E. Suarez.

Banniti nostri temporis an æquiparentur deportatis. vide
Bart. in l. 4. C. de iur. fisci. lib. 10. in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff.
de offic. præsidi. in l. amissione §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi.
& an amittant ea quæ sunt iuris, vt est facere testamentum. Alex.
consi. 26. col. 2. in fil. lib. 1. no. in l. 1. §. deportatos. ff. de leg. 3. Soc.
in l. cum auus. col. antepen. de condit. & demonstra. Alex. in l.
ex facto. §. ex facto. ff. ad Trebel. habetur in l. 1. C. de hered. in-
stit. quibus adde quod bannum non infamat, teste Salic. in l. ea
quidem. nu. 56. C. de accusat. Bellac.

Banniti nostri temporis, quocunque modo sint banniti, aut
perpetuo, vel ad tempus, & cum publicatione bonorum, vel si-
ne, non æquiparantur deportatis, minusq; relegatis, sed est ter-
tia species de per se. Sed certè standum est, vel decisionib. ban-
norum in specie, vel consuetudini de eis loquenti. Clar. q. 70.
Et no. q. si accusans sit postea bannitus, accusatio tenet. Bart.
in l. Vranus. ff. de fideiusor. Et ideo (inquit) potest ex statuto
procedi cōtra accusatū. Bar. in l. si is qui reus. nu. 15. ff. de pub.
iud. & potest bannitus cœptā accusationem postea prosequi.
Bar. in l. deferre. nu. 2. ff. de accusat. Et stante statuto, quod ca-
pitaneus debeat sub pœna bannitum, qui venerit in fortiam
suam facere decapitari citò. Nam potest differre 30. diebus, &
in pœnam non incidit. Ang. in auth. de mand. prin. in princ. &
si ex forma statuti licet occidere bannitum, licitum est vulne-
rare, & bona auferre. Castr. in l. in suis. nu. 4. ff. de liber. & posth.
Et si statutum dicat, q. filius banniti non possit stare in ciuita-
te, intelligitur de filio banniti viui, & non mortui. Alex. in l. si
filius a patre. ff. de lib. & posthum. Bonac.

Banniti an possint bona acquirere, aut bonorum
successionis sint capaces in territorio banniētis?

CAPVT II.

Bannitus ex forma statuti, in territorio bannientis nihil
acquirere potest etiā per subiectam personā vt seruū,
vel filium. Ang. & Moder. & Lud. Roma. in l. Antistius.

De maleficijs,

§. fin. ff. de acquir. hare. Fallit in 4. casib. vt per Soc. in tra. Fal-
lentiarum. reg. 36. Don. a. Fina.

Banniti perpetuo, & a ciuitate exclusi, stante statuto, & im-
punè possint offendi, sunt omnino incapaces bonorum, & suc-
cessionis sibi delata, vel ex iure communi, vel ex statuto in ter-
ritorio bannientium, communis est opinio de qua Burs. consi.
139. nu. 24. & consi. 54. nu. 1. fallit prout in statuto nostro Ferrar.
sub rub. de iis, qui non reperiuntur descripti in libris Missarie
communis. lib. 3. c. 30. fol. 228. & vide Menoch. consi. 201. nu.
8. Vant. de nullitatibus processus. fol. 146. nu. 51. & seq. Bos. tit.
banniti quid amittant. Corne. consi. 59. vol. 1. Bonac.

Banniti tantum ea perdunt quæ sunt suæ ciuitatis, ex qua
banniantur, non autem quæ sunt iuris naturalis, & cōmunis,
vt sunt successiones testamentaria, vel ab intestato, & c. com-
munem dicit Nellus in d. 1. part. nu. 5. & q. 5. Item Petrus Gi-
rar. in singul. nu. 14. Franc. Curt. consi. 60. Lud. Bolog. consi. 70.
in prin. Corn. consi. 55. vol. 2. Bal. in lex facto. ff. ad Trebel. qui
omnes dicunt hanc esse communem, vt eos refert & sequitur
Iac. Nouel. in tra. Protomi. §. 6. nu. 58. I. Fich.

Banniti licet sint incapaces bonorum loci, a quo sunt ban-
niti, tamen capaces sunt bonorum extra, quæ sibi deferuntur,
& quæ alibi ex iusto ac legitimo testamento ad eos pertinent
vt est communis opin. Suarez. vers. banniti. nu. 7. Bonac.

Banniti, ac bonorum confiscatione simul mulctati, licet bo-
norum eo loci existentium, a quo eum proscriptione bonorum
sunt relegati, sint incapaces, atque etiam eorum bonorum red-
dantur expertes, quæ alibi existētia ex statuto loci, a quo sunt
banniti, defecerunt: tamen illorum bonorum capaces pro-
fus erunt, quæ alibi sita ex iusto, ac legitimo testamento ad il-
los pertinent, vt commune est statum testatur Alex. consi. 26. cir-
ca primum. lib. 1. & qui de vtrāque testamenti factione, quam
banniti habent, vel non habent, sedulo, ac serio differit Iulius
Clar. de testam. q. 15. vsque ad q. 21. E. Suarez.

Bannitus cum bonorum confiscatione non inhabilitatur
adeo, quin bonorum quæ sibi ex testamento legitimo, & vali-
do deferuntur, in alio loco existentium, & illorum successio-
nis capax sit: Bonorum vero in loco, a quo bannitus reperitur
consistentium, vel etiam in alio loco sibi ex forma statutorum
loci, a quo est bannitus delatorum, successionis indignus effi-
citur, incapax, & inhabilis. Consultuit Alex. hanc tradens pro
communi sententia consi. 26. circa primum. lib. 1. F. Turz.

Bannitus non obstante alio statuto successibilis dicitur eo-
rum quæ veniunt ex lege, vel iuris communis dispositione, no-
autem ex statuto bannientium, secundum communem, per
Burs. consi. 54. nu. 24. lib. 1. Bonac.

Bannitus est capax successionis ab intestato, dummodo ex
forma statuti non possit offendi, vt est commun. opin. Alcia.
consi. 54. num. 3. lib. 5. Bosius tit. banniti quid amittant. num.
14. communem dicit. Fich. ad Villalob. num. 6. Portius consi.
48. num. 1. & consi. 49. Et potest testari, vt est magis commu-
nis opin. Benedic. de foro Sempron. in repert. ad Fely. vers. bā-
nitus. Bonac.

Bannitus est capax successionum, quæ ipsi deferuntur ex
dispositione iuris communis ex Iul. Claro senten. §. testamen-
tum. q. 20. P. Fich.

Bannitus, qui potest impunè offendi, an priuetur
beneficijs iuris communis, etiam quo ad bo-
na, & c. & quid si alibi viuens, eo vi pertrahatur,
vbi proscriptus est?

CAPVT III.

Bannitus, qui potest impunè offendi, & cui denega-
tur petitio sui iuris, priuatur tam beneficio statu-
ti, quam iuris communis, vt est communis opi. de
qua Ias. in consi. 166. nu. 2. in 2. vol. Bonac.

Bannitus etiam si impunè offendi possit, tamen retinet be-
neficia iuris communis, etiam quo ad bona posita intra terri-
torium illius ciuitatis a qua bannitus est. Hanc magis cōmu-
nem esse contra Ias. dicit Iul. Clar. §. testamentum. q. 20. vers. fic.
Et hæc quidem. P. Fich.

Bannitus non amittit beneficia iuris communis. Est com-
munis opinio secundum Alexan. consi. 26. circa princ. vers. fic.
& per hoc patet. volum. 1. Curt. iun. consi. 182. num. 4. commu-
nem dicit.

Amplia istam communem etiam quo ad bona existentia in
illa ciuitate. Gozad. in consi. 96. num. 7. communem dicit.
B. Villalob. Cherianus.

Et vniuer in delict. animaduer. Locus VIII. 146

De istis bannitis, & relegatis vide l. 3. cum seq. tit. 18. par. 4. P. Fichard.

30. Banniti nostri temporis retinent ea, quæ sunt iuris communis, nec illa aliquo pacto amittunt propter bannum. ideoque eis ius reddi potest, secundum Dyn. & Bart. per illum tex. in l. forma. C. de iure fisci. lib. 10. Alex. conf. 26. vol. 1. Corn. cōf. 29. & conf. 55. vel. 2. Signo. conf. 119. Paul. Castren. conf. 16. vol. 1. Curt. seni. conf. 51. Anchar. conf. 275. Ripam conf. 26. & conf. 75. vol. 1. Bart. in tract. bannitorum. & in l. 1. C. de hered. instit. ad quem alij cōmuniter accesserunt, teste Alex. ibi, & Cur. Iun. cōf. 182. nu. 4. & Franc. a Ripa in l. ex facto. §. ex facto. col. ff. ad Trebel. quæ cōmunis opinio limitatur non procedere, ubi-
cunque statutum prohibet fieri rationem bannitis, tunc pro-
fecto audiri non deberent, nec possent, vt per Alex. in l. si cum
dotem. §. si patri ff. solut. matrimo.

Et licet bannitus ipse testari nequeat, secundum statuta, &
consuetudinē patriæ, a qua bannitus extitit, nihilominus sibi
licitū est testari de iure cōi extra locū banni, & si in hoc testa-
mento seruata fuerit solēnitās à iure cōi requisita per eundem
testatorē bannitū, tunc testamentū illud valeret, & teneret, &
ex eo haberi posset hereditas, vt voluit. Bar. in l. eius qui. ff. de
testa. quem Doc. cōiter sequuntur, & habetur per eundē Bart.
in q. incip. Lucanæ Cinitatis statuto. & per Alexan. in l. 1. C. de
heredib. instit. vbi facit mentionē de cōi opin. & conf. 75. col.
1. vol. 1. & Marc. Ant. Blancum in tract. de compromissis. q. 2.
nu. 16. Paris. conf. 51. vol. 1. & Ripam in d. §. ex facto. nu. 14. &
faciunt notata per Bar. in l. amissiones. §. qui deficiunt. ff. de ca-
pit. dimin. vbi in omnibus locis præallegatis Scribē. cōiter vo-
lunt huiusmodi bannitum dici testabile actiue, & passiue, quo
ad ea, quæ spectant ad ius cōmune, sed non quo ad ea, quæ cō-
cernunt statuta, & consuetudines loci, a quo tuit bannitus.

Huc quoque pertinet alia secūda limitatio, nisi banniti ex
forma statuti impunē offendi possent, tunc nempe amittunt
etiam iuris communis beneficia, nō solum iuris municipalis
respectu territorij bannientium, secundum Paris. post Dec. cō-
fil. 157. nu. 19. vol. 4. tunc enim proculdubio deportato æqui-
paratur, vt firmavit Sign. de Homode. conf. 84. nu. 3.

Congruet etiam & alia tertia limitatio, in bannitis banno
imperiali, qui amittunt ea, quæ sunt iuris cōis, & municipalis,
vt per Bart. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dimin.

Et inquit Bal. in auth. habita. nu. 12. C. ne filius pro patre. q.
banniti, & rebelles sunt extra iuris communis protectionem,
ideo eis ius reddi non debet, iuxta notata in l. 1. vbi Cy. C. de
natural. lib. & Ripa in d. §. ex facto. nu. 18.

Imo per ipsum bannum imperiale bannitus priuatur bene-
ficio, & cōuersatione fidelium imperij, secundum Bal. & alios
in auth. item quæcunque. C. de episc. & cler. vbi Salyc. vtiliter
scribit, q. huiusmodi banniti excommunicatis æquiparantur.
& excommunicati laicaliter dicuntur. Vinus opin. 79.

Bannitus si alibi agens eo vi pertrahatur, vbi proscriptus
est, plecti non debet, sed in pristinam libertatem reponi. com-
mune inquit Roland. conf. 60. nu. 9. lib. 2. Iul. Clar. in praet.
§. ult. q. 96. vers. sed quid si bannitus. E. Suarez.

Banniti ea cōtumacia nū infames censeantur? pos-
sitq; ne bannitus testificari, testari, aut eligere?

C A P. IIII.

Bannitus ex contumacia non dicitur infamis, se-
cundum communem per Burf. conf. 122. nu. 6. lib.
1. Cla. in praet. §. si. q. 71. vers. quæro nunc. Bonac.
Banniti in contumaciam nec infames cēsentur,
nec testimonij dictione interdiciuntur, vt communia late at-
testatur Iul. Clar. in praet. §. ult. q. 71. vers. quæro nunc. cum ver-
seq. E. Suarez. & D. a Fin.

Bannitus in contumaciam non efficitur infamis, vt dixi.
cōmune est opin. Clar. q. 70. ver. quæro nunc. Rationem addu-
cit Bald. in c. nisi. num. 5. de renunc. Et ideo potest esse testis, &
sibi efficitur saluus conductus, vt veniat ad testificandum. Cla.
ibi. vers. præterea quæro plura de bannito. Duennas reg. 68. Et
bannitus ex forma statuti, licet habeatur pro confessio, non ta-
men sequitur, q. semper sit condemnandus, si ex defectu inqui-
sitionis veniret absolueudus. auth. principales. §. si actor. vbi
Castr. nu. 1. C. de iureiur. propter calum. & statutum puniens
bannitum, vel condemnatum de maleficio, habet locum in
bannito per contumaciam. Cast. in l. si mora. nu. 14. ff. sol. mat.
quia contumacia est delictum. Bonac.

Bannitus pro maleficio, secundum iuris ciuilis dispositionē,
testificari potest. Quia bannum non irrogat infamiam iuris.

Nam potius fit contumax quam conuictus. Et contuma-
cia non infamat cum proprie loquendo contumacia non sit
maleficio, nec consistat in male agendo, sed in omittendo.
Hanc communem opinionem enū meo in l. 1. in c. si per eod.
nu. 4. refert ibid. l. el. n. 6. extr. de testib. & in c. postulant. nu. 5.
extr. de for. compet. Sed si statutum aggravaret cōtumaciam
banniti, quia haberetur pro confessio, tunc repelleretur a te-
stimonio, cum eo modo sit infamis infamia iuris municipalis,
qua infamia, Baldo ibidem dicente coheret omnibus Sequitur
Rol. a Val. in conf. 41. nu. 48. in lib. 2. conf. Kirchou.

Bannitus, præsertim in contumaciam recte deponit, si aga-
tur de matrimonio contrahendo, vt est communis opinio, de
qua Alex. de Neco in col. 8. nu. 18. vide Iul. Clar. q. 81. vers. præ-
terea q. 10. Secus si agatur de dissoluedo matrimonio. Bonac.

Banno deportatus durante deportatione eligere potest cō-
mune ait Eman. a Costa in l. Gallus. §. & quid si tatum. 2. part.
num. 14. ff. de lib. & posth. & si illius institutio pro non scripta
habeatur, vt cōe ait idem Costa eodem in loco, pag. 43. nu. 14.
& magis cōe testatur Alex. conf. 21. in princ. lib. 1. E. Suarez.

Bannitus testari potest secundum ius commune, sed secun-
dum statuta ciuitatis à qua exulat, non potest testari, ita com-
munem esse dicit ibidem q. 15. P. Fichard.

Bannitus an possit impunē occidi, si ita per statu-
tum, vel per consuetudinem permittatur? &
num etiam extra territorium, ex quo bannitus
est? Et quid si proditoriē occidatur, vel gratia
a principe iam habita, sed nondum in albo re-
gistrata? Deque bannitis captis, & eos capien-
tibus; aut occidentibus.

C A P. V.

Bannitus potest impunē occidi ex dispositione sta-
tuti. Bar. Bal. in l. 1. C. quādo liceat sine iudice. Bal.
in l. Gracchus. C. de adulter.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in l. omnes populi. ff.
de iustit. & iur.

Fallit in 9. casib. vt per Fel. in c. q. in ecclesia. de cōf. col. 2.

Ampliat in 9. casib. & limitat in 10. vt p. Pet. Duē. reg. 68.

Fallit in 5. casib. quos nō. Marfil. in prax. crimi. in §. aggre-
di or. num. 28.

Fallit in 14. casib. vt per Carrer. in prax. crim. §. circa quar-
tam. nu. 195. Do. a Fin.

Bannitus impunē occidi potest ex statuto, quod utique va-
let. commune est opi. Cla. in §. homicidium. ver. plerunq; Etiam
in foro conscientiz, vt est magis commune opi. Cla. ibi. Bonac.

Bannitus impunē occidi potest, si ita per statutum permit-
tatur, quia tale statutum valet. Communem dicit Alex. conf.
2. circa §. lib. 2. quem refert Dec. conf. 327. nu. 3. Anto. Gomez.
super l. 76. Taur. nu. 15. Fabius in Practic. arbitr. nu. 39. Et hoc
procedit etiam in foro conscientiz, secundum magis commu-
nem, vt sentire videtur Alex. in d. l. si plagij. nu. 2. ff. de verb. ob-
lig. quem refert Gomez. super Instit. de act. in prin. nu. 54. Clar.
d. §. homicidium. vers. Plerumque etiam. P. Fichard.

Bannitus impunē occidi potest, etiam si statutum tantum
loquatur de impunē offendendo, & non expresse de occiden-
do. Communem dicit Ias. in l. in suis. num. 26. ff. de libe. & po-
sthu. Alcia. de verbo. signifi. libr. 2. vers. præter igitur. Alberi. in
4. par. stat. quæst. 18. in fi. Gandinus de malef. in titu. de mult.
quæstione. num. 38. in fi. Clar. d. §. homicidium. vers. est tamen.
P. Fichard. & Bon.

Bannitus si consuetudo vel statutum disponat, q. possit im-
punē offendi, & occidi, iuxta communem, poterit offendi &
occidi, vt refert Bened. Capr. concl. 11. nu. 14.

Bannitus ritē potest ex statuto occidi, secus si non ritē, vt
est communis opi. Kirchou. commu. concl. centur. 1. conclus.
24. Turrius inter consilia crimin. conf. 81. num. 85. Et ideo si
contra occidentem bannitum iudex inquit, quomodocun-
que constet iudici de banno occisi etiam per allegationem fa-
ctam a tertio ad impediendum processum inquisitionis, non
poterit iudex vterius procedere contra ipsum inquisitum, vt
est verior opi. de qua Alex. in l. vbi pactum. nu. 8. C. de transac.
& nō. quod bannitus de proximo cassandus, non dicitur pro-
priē bannitus, nec potest a sciente offendi. Soc. in l. possideri. §.
si seruus. nu. 18. ff. de acquir. poss. Et non potest semper impu-
nē occidi bannitus. Bened. de foro Sempr. in repert. Fel. in ver.
bannitus. col. 2. Et bannitus, qui cōmuni opi. reputabatur pro
Com. opin. Tom. iij. T. 2 non

Com. V. I. Opin.

quod bannitus possit impunè occidi. Marf. in pract. crim. §. aggredior. nu. 24. de quo Maccagnanus de communi opi. lib. 3. nu. 10. & not. quod lapsus termini banni ex forma statuti nō habet vim confessionis, nisi absenti factum sit plenariè declaratum. Bald. in l. si filius. ff. de interr. act. Item not. quod si quis accusat non bannitum pro bannito, sciens eum non esse bannitum, debet puniri similitudine supplicij. Paul. de Castr. in l. & si legibus. C. si contra ius, vel util. pub. item bannitus contumax, ex sola contumacia, non dicitur bannitus ex maleficio, & ideo non potest occidi, vel puniri. Sed si ex forma statuti sit ex contumacia bannitus, dicitur bannitus propter maleficiū, & ideo impunè occidi potest. ut est communis opin. de qua D. Prosper Pasothus consi. 188. nu. 2. vide omnino Castr. in l. raptos. nu. 8. C. de episc. & cler. quod intellige, si bannitus ille mortem esset propter delictum passurus, quia de leui maleficio bannitus offendi non posset, nec occidi impunè, ut est communis obseruantia, ut inquit Cepol. consi. crim. 48. nume. 5. & stante statuto, quod bannitus possit impunè occidi, bannitus ex sola contumacia (prout tota die contingit) non posset occidi virtute d. statuti, quia non est propriè maleficio, sed culpa, & ista est magis communis opi. de qua Ias. in l. si plagij. nu. 6. ff. de verb. oblig. Bonacoss.

Bannitus, etiam extra territorium, ex quo est bannitus, impunè occidi potest, si occidens, vel offendens caperetur in territorio illo, ubi tale statutum vigeret. communis est opin. Clar. in §. Homicidium. vers. ulterius quæro. Bonacoss.

Bannitus etiam extra territorium ex quo bannitus est impunè occidi potest. Bal. in l. cunctos populos. nu. 9. C. de summa Trinit. & hanc communem dicit Gomes. in c. 2. §. statuto. nu. 42. de constit. in sexto. Bosf. in tit. Banniti quid amittant. nu. 6. intellige tamen si occidens vel offendens caperetur in territorio illo ubi tale statutum de offendendo vigeret, ut in d. l. cunctos. loquitur Bald. & Nell. de Banni. in 2. par. 2. temporis. q. 57. quem refert Ias. in l. fin. num. 22. de iurisd. omn. iudic. Cagno in eadem. l. fin. nu. 18. Marf. consi. 57. nu. 35. Clar. d. §. Homicidium. vers. ulterius quæro. P. Fichard.

Bannitus etiam proditoriè interfici potest. Ita tenet Dec. in c. quæ in ecclesiis. nu. 14. in fine, de constit. & ita seruari attestatur Bosf. in tit. Banniti quid amittant. nu. 1. ubi etiam dicit, quod liceat eos occidi facere per pecuniam, & sic per assassinium. Contrariam tamen sententiam quod non licet, tenet Mantua. consi. 200. lib. 2. nu. 29. ubi dicit, qd prædicta Decij opinio communiter reprobatur. Igneus in l. 3. §. si ex stipulatu. nu. 54. ff. ad Syllie. Clarus tamen dicit primam seruari, sed si quis fidem expressè dedisset bannito de nō offendendo, putat Clarus eum decapitandum, quia etiam hosti fides seruanda sit d. §. Homicidium. vers. sed an licebit. P. Fichard.

Bannitus etiam proditoriè occidi potest, etiam per pecuniam, & sic per assassinium. Et ita seruatur, licet communis opin. videatur cōtra. Clar. in §. homicidium. vers. sed an licebit. nisi fuerit affidatus, quia tūc debet seruari fides etiā hosti. Bonac.

Bannitus si protestetur quod habeat gratiam, & tamen fidē de ea aliter non fecerit, nihilominus occidi potest. Communē dicit Ripa in c. cum M. nu. 56. de constit. Marf. consi. 55. nu. 5. in fine. Gozad. consi. 56. nu. 9. Clar. d. §. Homicidium. vers. sed quid si bannitus. P. Fichard.

Bannitus qui gratiam habuerit à principe, sed tamen non sit cancellatus de albo bannitorum, impunè offendi potest. Communem dicit Ias. in l. si creditoris. nu. 2. & seq. C. de fidei commissis. Bosf. in tit. Banniti, quid amittant. nume. 3. Marf. singulari 340. Blancus. in pract. crim. num. 165. in fine. Ang. in l. filio quem. in princ. ff. de lib. & posthum. ut eum refert Alex. in eadem l. in princ. nume. 6. & seq. Contra vero quod occisor teneatur curiosè inquirere an bannitus gratiam habeat necne, tenet Cepolla. consi. 39. crim. Nellus de Bannitis in prima parte, tertij temp. quæst. 2. ubi dicit Doct. communiter tenere contra Blancum. Et licet hæc opinio Claro quoque æquior videatur, tamen Alex. in d. l. filio. dicit priorem magis communiter approbari, modo nulla culpa ipsi offendenti adscribi possit. Clar. d. §. Homicidium. vers. Item quæro, pone. P. Fichard.

Bannitus, ex quo est bannitus potest impunè offendi, & sibi denegatur audientia, ut est communis opin. de qua Gratus resp. 44. nu. 4. & stante statuto qd bannito nō reddatur ius, nec agēdo, nec excipiendo, si ago contra ipsum, poterit deducere & excipere, quod nullam habeo actionem, replico, non debet audiiri propter statutum: ipse replicat, qd non est ipse ille, qui me repellit, sed defectus actionis, sine qua agere nō possum, & sic licet ego repellar, non propterea redditur ius sibi, & sic nihil fit contra statutum, licet mihi denegetur, & propter defectum iuris rei, quia actor non metitur ius ex defectu iuris rei, sed metiri oportet ex persona sua. Et si proceditur contra aliquē

De maleficijs,

criminaliter, eo quod occidit Titium, qui tamen Titius erat bannitus, & poterat impunè occidi: Tamen inquisitus non audeat comparere, ne eum ponat iudex ad torturam. Compareret tertius, dicens, domine iudex non potestis procedere contra illum, quia nullum maleficio commisit, cum potuerit illum occidere, quia erat bannitus, & producit ad notitiam banni in publica forma, certè debet audiri. Paul. de Cast. in l. ubi nu. 8. C. de transact. Bonacoss.

Bannitus occidens, non potest inquiri contra ipsum de homicidio. Et potest tertius comparere, & allegare, quod occisus erat bannitus, qui poterat impunè offendi ex statuto, & iudex debet super sedere inquisitioni, ut est communis opin. de qua Fel. in c. dilectus. 2. nu. 61. de rescript. Bonacoss.

Bannitus occidens quem ignorabat esse bannitum, gaudet nihilominus privilegio statuti de offendendo bannito, communem dicit Nell. de Banniti. in 2. parte. 2. tempo. quæst. 25. quem refert Decius consilio 327. nume. 4. Si tamen statutum etiam præmium promitteret occidenti bannitum, tunc talis occidens non mereretur præmium. Hanc limitationem communiter teneri dicit Afflict. in rubr. 3. super 2. parte constit. regni. nume. 53. Clar. d. §. Homicidium. vers. fuit etiam. P. Fichard.

Bannitus occidenti etiam præmium constitui potest, secundum communem opinionem. Dec. in cap. quæ in ecclesiis. num. 14. de constit. & bannitus potest alium bannitum occidere, stante statuto, quod bannitus possit impunè occidi. Abb. in cap. dilecti. nu. 10. de except. ubi etiam dicit nu. seq. qd bannitus ex forma statuti non potest, nec agere, nec excipere, nec vnus bannitus potest agere, nec excipere contra aliū bannitum. Bonac.

Bannitus is quoque impunè occidere potest, qui cum eius inimicus esset antequam banniretur pacē cum eo fecit, etiā si promississet, tunc eum non offendere sub pena. communem dicit Alex. in l. qui setuum. nume. 2. vers. in tex. ibi, interest. ff. de verb. oblig. quem refert Ias. ibi nu. 5. Nouel. in pract. crim. nu. 54. Ripa in l. fin. nu. 86. C. de reuoc. don. Clar. d. §. homicidium. vers. quæro, aliquis fecit. P. Fich.

Bannitus patrem filius impunè occidere potest, communem dicit Marf. in l. 1. §. præterea. nu. 33. ff. de quæst. Gomes. in §. rursus. nu. 22. Instit. de action. Berous in cap. quæ in ecclesiis. de constit. num. 114. quæ tamē opinio (ut quidem merito) Claro non placet. d. §. Homicidium. vers. sed hic quæro. P. Fichard.

Bannitus non est seruus pœnæ, quando in potestatem venit. ut est commun. opin. Bosf. tit. banniti quid amittant. nu. 12. Bonacoss.

Bannitus captus per familiam officialis non potest impunè occidi. communem dicit Afflict. super 2. part. constit. regni, rubr. 3. num. 51. Ant. Gomes. super l. 76. Tau. nu. 17. vers. item adde. Alberi. in 4. parte stat. q. 36. Ange. de malef. in verb. fama publica. nu. 58. Clar. d. §. Homicidium. vers. quæro etiam pone. P. Fichard.

Bannitus statim atque captus est, cogitur bannum agnoscere, & pœnas subire. vide Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 96.

Bannitus statim atque captus est, cogitur bannum agnoscere, & se eum esse, qui proscriptus sit fateri, ac pœnas deinde è vestigio subire, ni exceptionē aliquam opponat, quæ si a principio opposita fuisset, non cogeretur iudicium subire. ut receptum dogma & attestatur, & declarat Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 96. vers. quæro, cum sequentibus. E. Suarez.

Bannitus si sit captus, debet prius fateri se esse illum, qui maleficio fecit, ut est commun. opin. Bosf. tit. banniti quid amittant. Et ideo boni assessores, quando capiunt bannitum, faciunt statim ipsum confiteri, quod sit idem corpus, & quod sit ille, qui fuit citatus & bannitus, ad hoc, ut de improprietate corporis non possit postea dubitari, & tunc falsa demonstratio, puta, quia dixit Petr. Martini, cum deberet dicere Petrus Ioannis, non vitiatur bannum, vel condemnationem, ut dicit Bal. in l. demonstratio falsa. ff. de condit. & demonstratio. & bannitus in contumaciā potest offendi ex forma statuti. Castr. in l. fin. §. si. nu. 7. ff. si quis ius dic. non obtemp. Bonacoss.

Bannitus non potest impunè occidi, si bannum esset nullum, & occidens de eo notitiam haberet. Communem dicit Alex. consi. 76. nu. 5. lib. 3. quem refert Gomes. Arias super l. 74. Tauri. nu. 35. & practica Conrad. in 8. ampliatio. & Blancus in pract. crim. nu. 96. in fine. Marf. consi. 10. nu. 16. Si vero occidens non habebat notitiam illius nullitatis, debet puniri pœna extraordinaria. Commun. dicit Vantius de nullit. num. 44. Clarus tamen putat talem in totum excusandum. d. §. Homicidium. vers. maior est. P. Fichard.

Bannitus pro pecunia ex dispositione statuti ita expressè statuentis,

statuentis, nō potest occidi, quia cum nulla iusta causa subsit, ob quam mors infligi possit, tale statutum non tenet. Communem refert Bened. Capra. reg. 10. nu. 23.

Bannitus postquam est bannitus, & à familia postmodum captus Potestatis, non potest impunè offendi: quia cum per hoc sit in fortiam communis positus, ipsa respublica videtur occupasse. Et ideo etiam si Potestas talem bannitum occideret, non per viam iuris, sed per viam facti, videretur, q̄ deberet puniri, vt est communis opin. de qua Bal. in l. libertas. §. serui. ff. de stat. hom. Bonac.

Bannitus de iure communi non potest impunè offendi. Cōmunem dicit Claud. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. in lect. num. 8. & in repet. nu. 17. Alb. in 4. par. q. 16. circa fin. Clar. lib. 5. sent. §. Homicidium. vers. Plerunque etiam. P. Fichard.

Bannitus, qui ex sententia mori, aut impunè occidi potest, num appellatione interposita, aut nullitatis vitio sententiæ obiecto, trucidari queat? Et quid pendente quæstione, quod bannum altiore indagine requirat.

C A P V T VI.

Bannitus, qui ex sententia mori debet, si ab ea appellet, non potest occidi, nisi succumbat, & appellatio euanescat. vt est communis opin. Suarez vers. bannitus. num. 9. communem dicit Riminaldus conf. 38. nu. 35. & seq. vbi communem probat. Bonacoss.

Bannitus qui ex sententia impunè necari potest appellatione interposita, ea pendente trucidari non poterit. communem testatur Iul. Clar. in pract. §. homicidium. ver. plerunque. Viuius lib. 1. opin. 291.

Bannitus pendente appellatione a sententia banni, non potest impunè offendi. communem dicit Socin. in l. 3. §. si seruus. vers. prima conclusio. ff. de acquir. posses. & Ias. ibidem. Imò nec eo quōq; tempore infra quod appellare licet offendi potest. communem dicit Blanc. in prac. crim. nu. 108. & seq. Apostil. ad Fel. in c. quereti. nu. 2. ff. de offi. deleg. Clar. d. §. homicidium. vers. successiue. P. Fichard.

Bannitus non potest impunè offendi infra tempus datum ad appellandum, vt est communis opin. de qua Bened. de Vad. foro Sempron. in reper. Feli. vers. reus damnatus ad mortem. vbi dicit hanc veram & communem opin. & si statuto bannitus posset offendi, non potest offendi pater a filio. Bal. in l. libertus. in fi. ff. de stat. hom. sed mulier prægna bene potest offendi. d. statuto. Bald. in l. Imperator. ff. de stat. hom. si sit bannita. Bonacoss.

Bannitus qui ex sententia impunè necari potest, appellatione interposita, aut nulla vitio sententiæ obiecto non poterit trucidari, antequam vel opposita exceptio, vel adhibita appellatio euanescat, vt frequenter placitum inquit Ias. in l. possideri. §. seruum quem. nu. 8. ff. de acquir. poss. & qui hac de materia cum receptis sententiis latissimè agunt. Iul. Clar. in pract. §. homicidium. vers. plerunque etiam, cum sequent. Viuius lib. 1. opin. 290. E. Suarez. & Villal.

Bannitus an per sententiam possit occidi infra tempus, cū agitur contra bannum, vel sententiam per viam nullitatis, vel appellationis, vt est communis opin. Villalob. in vers. bannitus. Bonacoss.

Banno pendente etiam, quod quæstio requirat altiore indagine, non potest offendi quoquo modo bannitus ipse. cōmunis est opinio. Suarez vers. bannum. nu. 14. Bonac.

Bannum, seu proscriptio, pendente quæstione etiam altioris indaginis indigenti, de sententia nulla retardatur, atque impeditur, vt bannito impunè noceri nequeat, quemadmodū frequenter interpretibus placitum pronunciant Matth. de Afflic. in 2. part. constit. Regni. rubr. 1. num. 15. Iul. Clar. in practi. §. vlt. q. 94. vers. scias autem, & ij, quos laudauī supra. ver. 1. bannitus. E. Suarez.

Bannitus restituitur, vel per gratiam Principis, vel ex iustitia, & ad quæ bona restituatur.

C A P V T VII.

Bannito non potest dari licentia reuertendi ad ciuitatem nisi à principe. l. relegati. in fi. ff. de pœnis. Fallit vt no. Ro. sing. 543. Dona Fina. Remittere potest pœnam delictorum princeps &

indulgere, vt est com. opin. Clar. q. 59. vers. alia est. & tam corporales, quam pecuniaris: & tam lata sententia, quam ante. vt est com. opin. ibi. Bonac.

Restitutio concessa bannito, vel rebeli per principem, non trahitur ad bona ipsius restituti iam antea amissa, vel per principem in alium alienata. Communiter asserunt omnes doct. l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & Aegi. Bellam. deci. 774. exceptis tamen bonis ad fiscum delatis, & alteri nō dum concessis, prout limitat Petr. Paul. Paris. conf. 69. nu. 199. I. Fich.

Additio. Hoc idem sequitur Chassan. in consil. 66. Aliqua. nu. 65. & idem in aliis causis, in quibus confors priuilegiatus fuerit, cum vnitorum ad inuicem eadem sit natura. Ioan. de Amic. cōf. 1. in causa & lite. nu. 15. & refert M. Ant. Bard. tracta. de temp. vti. & contra in c. 18. sub nu. 24.

De iure Regio, licet appellatio vnus ex sociis pro sit omnibus aliis, tamen si sententia retractatur, ex restitutione minoris, habentis rem communem, non prodest aliis. l. 5. ti. 23. parte 3. quæ videtur esse contra nostram communem. B. Vill.

Restitutus principis gratia bannitus vel deportatus non ea bona recuperat, quæ iam in tertium alienata sunt, cōmune inquit Fel. in c. inter quatuor. de maio. & obed. Ias. cōf. 139. in causa. li. 1. Viuius lib. 1. opin. 244. Excipies tamen vbi secunda atque vberi clausula restituitur, & si fructus inter deportationem & gratiam perceptos nunquam fernet. commune ponit Viuius vbi supra, & qui latius de hac re agit. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 59. vers. item quæro. cum seq. E. Suarez.

Restitutus principis gratia bannitus, vel deportatus, non recuperat eius bona, quæ iam in tertium sunt alienata, vt est communis opin. docto in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. vt refert Matth. de Affli. deci. 361. nu. 7. fallit nisi publica pax hoc exigeret. vt dicit ibid. Matth. & nisi in restitutione hoc expressim caueatur: secundum commune per Barla. conf. 54. nu. 12. lib. 1. Fructus inter bannum & gratiam sumpti non restituantur, vt est communis opinio. Suarez. vers. restitutus. num. 87. Bossius de senten. nu. 11. Bellamera dec. 774. exceptis bonis ad fiscum delatis, & alteri nondum concessis. Paris. conf. 69. nu. 199. Chassan. conf. 66. Fichard. in addit. ad Villalob. litera R. nu. 52. Bonacoss.

Bannitus restitutus à principe etiam, quo ad bona non recuperat iam alienata, nisi id expressè dicat, secundum communem per Burs. conf. 54. nu. 12. li. 1. Declara vt per eū d. cōf. nu. 11. 16. & 35. & ibi quid si restituitur per iustitiam: quid si per gratiam: dic vt per eum. Cui adde Ias. in l. beneficiū. nu. 16. 17. ff. de constit. prin. vbi an veniant bona in alium alienata: & an consequi debeat fructus ex bonis non alienatis: & an restituatur ad actiones, de quo dic vt per Viu. inter commun. opin. verb. princeps. ver. bannitus. distingue vt per eū ibi. & per Ias. in l. 2. §. liberos. nu. 3. & 4. ff. de in ius voc. vbi et plura de deportato, & de restitutione. & in l. Gallus. §. & quid si tñ. a. num. 64. vsque ad nu. 77. & in repet. nu. 21. ff. de lib. & posth. vbi tractat materiam restitutionis. & in l. posthumus. nu. 39. C. de bon. pos. cont. tab. vbi distinguit an princeps dicat, facimus gratiam, an verò dicat, facimus plenam gratiā, de quo plura not. doct. in apost. ad Bar. in l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæst. Bal. in tit. hic finitur lex. in prin. col. fin. vbi etiā an extendatur ad bona alienata. Pro quorum annuum resolutione vide quæ scribit Rol. conf. 45. lib. 4. Bonac.

Restitutio Papæ vel principis nunquā retrahitur, quo ad bona & iura, in alium medio tempore solemniter & iuridicè translata, est cō. opi. sec. Ias. in cōf. 139. in causa. vol. 1. Cher.

Bona alienata in alios, non censentur in dubio per principem restituta bannito. Si tamen sit restitutus ad onera priora tenebitur. Burs. conf. 54. nu. 8. Bonacoss.

Bannitum non potest etiam ex causa restituere princeps pro damnis illatis parti, seu pro pœna concorrente interesse priuatum, secundum communem per Bursat. conf. 54. nu. 18. lib. 1. vide quæ scribit Rol. conf. 45. lib. 4. Bonacoss.

Princeps potest bannitum restituere ad bona etiam in alios alienata, secundum magis communem per Burs. conf. 54. nu. 14. lib. 1. Bonac.

Restitutus à principe propter pacem habendam, & publicam vtilitatem, recuperabit etiam bona alienata. eo enim casu restitutio trahitur & ad bona iam in alium alienata Bal. in tit. de pace Constan. verb. priuilegia. per eum tex. Bar. in l. quæcunque. C. de fid. instrum. & iure hactā fiscalis. lib. 10. C. & ibi tenet quod illi qui emerunt à communi Perusij vendente solemniter bona bannitorum, cogentur reddere ipsis bannitis, quando ex forma capitulorum pacis, ita expressè actum est propter publicam vtilitatem. & Ias. in l. Gallus. §. & quid. nu. 79. ff. de lib. & posthu. Bellac.

Com. opin. Tom. iij.

T 3 Culpa

Com. V. I Opin.

Culpa sen negligentia præcedens, dicitur alicui remissa, quando Princeps eum recepit in gratiam, & nouiter inuestiuit eum, ut est glo. communiter recepta in verbo, & mensum, in fi. & in c. 1. quo tempo. miles, & c. Et de hoc cõmunis opinio ut per Soc. sen. consi. 66. visa donatione. & c. ver. 6. illa conclusio. tertio vol. cum concord. per Soc. iun. in consi. 1. nu. 86. vol. 4. E. Muscul.

Bannitus restitutus bona in alios translata non recuperat, ut est communis opi. de qua Ruin. consi. 21. nu. 1. vol. 5. & cõf. 22. nu. 1. eod. vol. & consi. 60. nu. 4. Gratus resp. 106. vol. 1. nu. 1. ubi dicit esse communem theoricam doctorum, quod gratia concessa bannito sit consideranda, & in quibus terminis loquatur, quia non extenditur, nisi in quantum loquitur. fallit ut per Rui. ibi nu. 10. vol. 5. Bonacoss.

Restitutus ex banno ad bona, non recuperat per fiscum alienata. Card. in c. quia diligentia. de elect. Bart. in d. 5. & quid si tantum.

Fallit ut per Ant. Trigo. sing. 119. fallit in 4. casib. ut per Fel. in c. inter quatuor. de maior. & obed.

Ampliatur, & limitatur per Viuium, in suis conclus. versic. bannitus. fallit in 2. casib. ut per Fel. in c. super eo. de off. deleg. nu. 4. fallit in 4. casib. quos not. Lancil. in l. Gallus. 5. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. videas Plot. in rep. l. si quando. C. unde vi. nu. 9. fallit in 4. casib. ut per Socin. Iun. in d. 5. nu. 111. fallit in 3. casib. ut per Bar. Soc. in d. 5. nu. 18. fallit in 3. casib. ut per Ias. ibi. nu. 70. & in rep. nu. 26. Don. a Fina.

Restitutus ex iustitia omnia bona, etiam a tertiis possessibus, recuperat, ac poenam, & totum quod bannitus amisit: secus si restituatur per gratiam, secundum communem per Burf. consi. 54. num. 35. lib. 1. pro quo vide quæ scribit Rolan. consil. 45. lib. 4. Bellac.

Bannitus, seu deportatus restitutus recuperat bona confiscata. l. 1. & 2. & 3. C. de senten. passis.

Recuperatque restitutus ipse bona etiam, quæ filiis erant at tributa. ita Ang. in l. si pater filium. ff. de adoptio. & Natt. cõf. 471. nu. 3. vol. 2.

Quod intantum procedit, ut restitutio Principis trahatur etiam ad bona immediate quæ sita ex dñatione, nullo facto hominis nouo interueniente.

Et consequenter si ex forma statuti bona interfectoris parte applicarentur hæredib. interfecti, tunc hoc ius quæsitum immediate per ipsam damnationem nullo alio actu inter medio præcedente ex simplici restitutione ei per Principem concessa, omnia bona amissa reuerterentur ad pristinum statum, & ea omnia, ex quo sunt integra, antedictus occisor, seu bannitus recuperaret, secundum Cy. Alex. & Are. in l. Gallus. 5. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. & ita doctissimè consuluit cum aliis aggregatis per eum. Nat. in consi. 470. redemptoris suffragio inuocato. nu. 21. cum aliis seq. & consi. seq. 471. nu. 2. cum aliis seq. vol. 2. ubi præsupponit istam esse cõem opinionem, & reprehendit Dec. consi. 525. visis his, quæ accurate, & diligenter scripta sunt. nu. 7. & seq. Contrarium asserentem.

Sed bona alienata, & in tertium interim translata ex cõtractu, puta per donationem, vel venditionem factam a fisco aliquo modo per restitutionem sibi concessam, non recuperat. Unde restituto bannito simpliciter, eius restitutio non trahitur ad bona in tertium alienata, secundum Bart. & Bal. in l. fin. eo. tit. Bart. & alios Doct. in l. Gallus. 5. & quid si tantum. ff. de liber. & posthu. Card. in c. quia diligentia. de elect. Abb. in c. 1. de parroch. & in c. ex tua. in fin. de cler. non resid. Imo. in c. in nostra. de iniur. Barbat. cõf. 43. col. 4. vol. 2. Calca. consi. 36. nu. 29. & consi. 52. nu. 12. Ias. consi. 21. in fi. vol. 3. Nattam in d. consi. 470. nu. 20. & consi. seq. 471. nu. 1. & Io. Crot. consi. 127. nu. 13. & hoc idem tenet idem Abb. in c. inter quatuor. de maior. & obed. ubi Fely. attestatur hanc esse communem opinionem, & constat de ipsa communi etiam ex allegatis per Alex. & Moder. in d. 5. & quid si tantum. & præcipue per Ias. nu. 70. Garziam. nu. 235. & Galiul. nu. 68. ibi, & per Ruin. consi. 31. nu. 21. vol. 5.

Ampliantur etiam prædicta non solum procedere in dubio, sed etiam quando Princeps, vel superior vellet expressè sub restitutione comprehendere bona interim alienata, secundum Bald. & Cyn. & Alex. in d. 5. & quid si tantum. & Iacob. Menochium in tract. recuper. possess. remedio 10. nu. 116. cum aliis relatis per eum.

Sed Card. in d. c. quia diligentia, videtur sentire expressè cõtrarium, videlicet, quod restitutio facta per Principem, vel superiorem cum clausula prægnanti, quod bannitus plenissimè restituatur, ita quod nihil de banno opponi possit, trahatur, & extendatur ad bona in tertium alienata. cum quo quidem Card. cõcurrunt omnes Doct. magis communiter, ut scribunt Moder. in d. 5. & quid si tantum. & Ias. ibi, nu. 77. Galiula. nu. 64. Rui. nu. 120. Fortun. nu. 153. Emanuel a Costa par. 2. nu. 144. Ruin.

De maleficijs,

consi. 21. vol. 5. nu. 9. Jacob. Philip. Port. consi. 48. num. 7. Paris. consi. 69. nu. 196. vol. 3. & Fely. in d. c. inter quatuor.

Et licet iste restitutus recuperaret bona nõ alienata, ob hoc nõ recuperaret tam in isto casu, quàm in aliquo alio casu fructus, qui donec extiterat bannitus, a fisco, seu ab alio priuato fuissent percepti, text. est singularis in auth. idem de Nestorianis. C. de hæret. secundum omnes Doct. communiter, qui ita tenent, ut refert Ias. in d. 5. & quid si tantum. nu. 64. ubi etiam Moder. omnes.

Sed hoc quippè non procederet ubicunque bannitus, non indulgentiæ, gratiæque intuitu, verum iustitiæ causa restituere-tur, tunc enim non tantum ei bona confiscata restituenda forent, sed etiam fructus ex illis percepti. l. quod si minor §. restitutio. ff. de minorib. & Maria. Soc. in d. l. Gallus. 5. & quid si tantum. nu. 112.

Sed bene verum est, quod restitutus generaliter recuperaret lucra, sibi ex testamento prouenientia, & quæ prius ad eum non extitissent delata, ut voluit Bart. in l. 1. §. fin. ff. de bono. possess. contra tab. & Castr. in l. intercidit. ff. de condit. & demonstrat. & Natt. in d. consi. 471. nu. 7. vol. 2. Viuius opin. 78.

Banniti bona non possunt dilapidari: hanc esse communem opinionem attestatur Io. Bolog. in l. vt vim. ff. de iust. & iur.

Fallit in 3. casib. ut per Ioan. Bolog. in d. l. vt vim. num. 30. Don. a Fina.

Bannitus nunquid possit proscribi ac banniri.

C A P V T V I I I.

Banniti quin iterum proscribi, ac banniri possint, nihil prohibet, commune aiunt Nellus de bannit. 1. par. 1. temp. q. 3. Viuius lib. 2. opin. 31. E. Suarez.

Bannitus potest iterum banniri, secundum Dy. in l. 2. C. vt intra certum tempus cri. quæstio terminetur. Bart. in l. aut damnum. §. denique. ff. de penis. Bonifacium in tracta. maleficiorum. in rub. de compari. accusati, cum forma confessionis, promissionis, satisfacti. & termini. sub nu. 78. Lallum de Tuscia in cõstitutione Regni Clementiæ lib. 2. sub nu. 10. Bart. Paul. Castren. nu. 3. & alios in l. de pupillo. §. si in pluribus. ff. de oper. nou. nunciat. Io. Ant. de Nigris super capitulis Regni in c. 197. multorum ad aures nostras. nu. 7. Excellentem Dom. Follierum in pract. crim. in verb. bannitur. nu. 36. & Nellu in tract. de bannitis in 1. par. primi temp. q. 3. ubi latè approbat opinionem istam, & meminit cõem esse, sed ab ea discedit Aegidius Bossius cum aliis recitatis per eum in pract. cri. in titu. de banni nullitate. nu. 9. In practica verò aduerte, quod obseruatur quotidie prima opinio Dyn. & sequacium cõis supra recitata.

Et quemadmodum bannitus iterum banniri potest, ita excommunicatus iterum etiam excommunicari posset, ut in ca. gaudemus. de diuor. & in c. excellentissimus. 1. q. 3. & in cap. omnis. 12. q. 2. glo. in d. l. aut dñum. in ver. dubitatio est. Bart. in d. 5. denique. & Bal. in l. nihil. in fi. C. de vindict. lib. & Thom. de Aquino in 4. sententiarum distin. 18. art. 3. quodl. 2. & Summa Tabiena in verb. excommunicatio il. 2. §. 11.

Necnon succumbens in causa potest indistinctè, etiam intra decem dies de iure canonico sapius appellare, ut fecundè explicat Franc. in c. sua nobis. de appellat. Tamen de iure civili appellari nequit denuo modo aliquo. ut notatur in l. cum procurator. §. si dominus. ff. de nou. oper. nunciat. & per Bald. consi. 430. lib. 3. Rom. consi. 41. & Bart. nu. 4. Pau. de Castr. nu. 11. Alex. col. 4. & Ias. nu. 10. in d. l. cum procurator. §. si dominus. ubi in medium affert istam esse communem opinionem. quam quidem communem denudat procedere Capicius in duobus casibus in decisio. 34. in causa magnifici Andreæ de Ebulo. num. 11. & seq.

Et primus casus est, ubicunque appellans non extitisset admissus per iudicem a quo ad appellandum, ut tunc iterum posset appellare ad iudicem ad quem, & ita ibi promittit fuisse decisum in sacro Regio Consilio, Et re ipsa obseruatur hodie in Regno.

Imò infinitis propè vicibus mei clientes, me patrocinate, non appellarunt aliter ad iudicem a quo, sed solummodo ad iudicem ad quem infra tempora concessa ad appellandum die rum decem, ac impetrauerunt literas inhibitorias, & semper obtinui in Regno in facti contingentia, talem appellationem solam sufficientem esse. Et quod sufficiat coram altero iudice appellare, vel ad quem, vel a quo, firmat Lopus in allegatio. 38. An valeat appellatio. sub nu. 1. post Ioan. And. in cap. fi. de appellat. Sed hoc ait non obseruari Romæ Quintil. Mandos. in add. Lapi in d. allegatio. 38. in litera A.

Nec me præterit, appellationem interponendam esse, atque debere

debere regulariter coram iudice a quo. cap. biduum. 2. q. 6. & cap. vt debitus. de appellat. & Glof. in cap. suggestum. eo. titu. Lap. in d. allegatio. 38. nu. 6. & Quintil. Mandos. cum aliis aggregatis ibi per eum, in add. in litera M, vbi assignat concludentes rationes.

Caterum si concurreret iusta causa, tunc quippe licitum, permissumque foret appellare ad iudicem ad quem, & teneret, atque valeret appellatio, secundum Abb. & alios in d. cap. suggestum. Geminian. in c. appellatio. de appellat. in 6. Bal. in l. apertissimi. C. de iud. & ista est communis opinio, attestante Soc. confi. 39. sub nu. 32. vol. 4. & D. meo Roberto Lancelloto in tract. de attentatis, & innouatis. in 2. part. cap. 12. de attentatis, appellat. pēden. in 13. ampliatione. nu. 1. & seq. & illam met humaniorem vocat Quintil. Mandos. in add. Lap. in d. allegatio. 38. in litera B. & M.

Secundus vero casus est, q. in casibus, in quibus ab executione appellari queat, appellatio fieri non possit, nisi semel.

Sed ego solitus semper fui in appellationibus interponendis, hac adhibere cautelam, & praesertim in casibus, in quibus ex variis, diuersisque accidentibus fuerit necessaria non solū vna, sed plures etiam appellationes, vt secunda, vel tertia appellatio intelligeretur eadem cum prima, & quod censeretur semper vnica tantum appellatio.

Vnde mihi gemit in facto compluribus quippe vicibus, vt nonnulli iudices in hac penitus infelicitissima tempestate nostra, protulerunt sententias diffinitiuas, & in eis diuiderunt quippe continentiam causae, contra formā c. 1. & 2. de sequē. poss. & fruct. & l. nulli. C. de iud. reservando sibi actiones pronuntiandi super aliquibus capitibus ipsius causae, ad finem nimirum nunquam abdicandi a se potestatem, & iurisdictionē procedendi in ipsis causis. Vnde in his casibus appellare consueui a prima sententia, & ab aliis sententiis posmodum promulgandis super memoratis actionum reservationibus, cum protestatione, vt supra, quod semper vnica tantum intelligeretur appellatio.

Sed vt eo redeamus, vnde vtilissimis digressionibus discessimus, concludo, q. bannitus, vel excommunicatus pluries ex diuersis delictis, venit pluries etiam absolendus. ita Bald. in l. nihil. C. de vindict. libert. & apud concil. manumiss. Anchara. in clemen. grauis. de senten. excommunicat. Bart. in l. 1. §. si plura. in fin. ff. ad Turpil. & idem Bart. nu. 3. Alex. nu. 11. & las. nu. 9. in d. l. de pupillo. §. si in pluribus. vbi Paul. de Cast. nu. 3. concludit, quod sufficeret vnica absolutio in praesenti casu, dummodo in ipsa absolutione bannitus, seu excommunicatus absolueretur sub vnāmet verborum conceptione ab omnibus cēsuris, & bānis incurfis, quod facile adaptari posset de iure: sed fat est, q. opinio Bartoli, & sequacium communis, & indubitata redditur. Vt bannitus, vel excommunicatus ex variis criminibus, egeat pluribus absolutionibus, quae aut inferantur in vna sententia, vel in pluribus, parum refert. Et tanto facilius hoc procedere posset, quanto, q. Reo contestata extitisset sibi vnica tantum lis super omnibus criminibus, pro quibus bannitus reperiatur; & tunc utique ex vnica contestatione litis super omnibus bannis, vnica sententia proferri deberet, alias diuideretur continentia causae contra iuris regulas.

Caterum aduerte, q. alias in facti contingentia mihi euenit, quendam meum clientem repertum esse contumacem ex duobus criminibus, & dum extitisset captus, & carceratus pro huiusmodi causa, purgasse ambas ipsas contumacias, atque soluisse solita emolumenta, stabilita in Regno, pro purgatione contumaciarum. Viuius opin. 80.

Miscellanea de iis qui in banno constituti sunt, & eorum bonis.

C A P. VIII.

Anni pēna infertur officialibus rectorum prouinciarum, qui rusticanos, vel eorum seruos, aut iumenta ad aliqua cogunt obsequia, necnon & rusticani, se sponte dictis obsequiis subiicientes, puniuntur pēna exilij

perpetui, & confiscationis bonorum. Clar. vbi supra. Bonac. Banna de iure, & de consuetudine, & stylo curiae Romanae, edicta proponuntur pro inueniendis delictis, & delinquentibus, vt est communis opin. de qua D. Bruniorus in vnico eius confi. crim. nu. 124. Bonacoff.

Bannitus, arbitrio iudicis durat bannitus, etiam quo ad successorem in officio. Clar. quaestio. 71. versic. item quaro. Bonacoff.

Bannitus frangens fines banni, infra decennium, scilicet iussus exulare sibi duplicatur tempus, quod restabat standum in banno, si erat per decem ann. bannitus, aut vltima, perpetuatur exilium. Si iussus erat exulare perpetuo, punitur pēna mortis, vt est communis opin. Clar. q. 71. versic. quaro. qua pēna. Bonacoff.

Banniti nec dicuntur nec ideo censentur vagabundi. cōmunc inquit Alber. in 4. par. statu. q. 80. Cepol. confi. 59. ver. sed dubium est. D. a Fin. & E. Suarez.

Bannitus si defendēdo se occideret aggressorem suum, debet puniri, quia illi non licet se defendere. Communem dicit Claud. in l. vt vim. ff. de iustit. & iure. in l. et. nu. 23. quae tamen opinio Claro dura videtur. d. §. Homicidium. versic. in hoc etiā. P. Eichard.

Bannitus censetur factus hostis ciuitatis a qua bannitus est, & ei indictum est bellum. Communem est opin. in l. 1. §. si fil. 104. versic. His tamen. l. 1. Clarus d. §. Homicidium. versic. in hoc statu. P. Eichard.

Bannitus, & condemnatus in certam cum additione, si non soluerit intra decem dies postquam venerit in certam, in communis opinionis, amittitur ei lingua, & eo deducitur in certam praedictam, & in carceribus ex parte non soluit, & interim fiat nouum statutum, q. omnes banniti retio, simul appropinquat in persona rebanniantur soluta certa pecunia, quam si quis iste existens in carceribus soluit, an dicatur relaxatus? & si plurimorum sententias quae, lat. refert denique in l. 1. §. qui pro emptore. in fin. ff. de vtr. ap. fuit opinio, q. statutum sibi ad euadendam pēnam abiectionis linguae pro se eam dicit benigniorem interpretationem, esse quoque illam, & amplectendam. l. interpretatione. & l. hodie. de pēna. cum concord. de quibus in Glo. in d. l. interpretatione. Iur.

Banniti quis potest in loco, etiam non supposito de consuetudine generali, et potest etiam exempli gratia in nonnullis te mandata. communis est opin. Clar. quaestio. 70. versic. vbi d. 30. Bonac.

Bannitum capiens, fiat dominus eius. statutum hoc vult. text. est singularis secundum Bal. in l. 2. C. quibus ad lib. procla. non licet. Don. a Fin.

Bannitum virum alere non solum ex dote, sed etiam ex paraphernis vxor tenetur. receptum affirmat Clarus in pract. §. vlt. q. 82. versic. vlt. Don. a fin.

Bannitus in vna ciuitate, non censetur bannitus ab aliis ciuitatibus confederatis. communis est opinio Clar. quaestio. 70. versic. vlt. quaro. & versic. quaro modo, nisi hoc specialiter sit dictum. Bonacoff.

Bannitus pro homicidio potest se redimere occidendo bannitum pro furto, fallit vt not. Mar. Anton. Blanc. in sua prax. crim. fol. 55. nu. 133. D. a Fin.

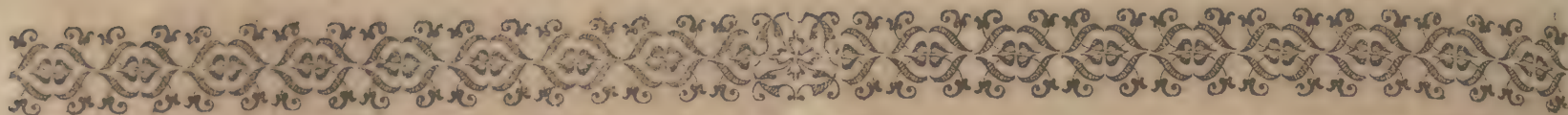
Bannitus censetur factus hostis ciuitatis a qua est bannitus, & ei indictum bellum. communis est opin. Clar. in d. §. homicidium. versic. stante hoc statuto. Bonacoff.

Bannito ex statuto prohibetur loqui, non comprehendit scribentem litteras. communis est opin. Clar. q. 82. versic. statutum. 2. Bonacoff.

Banniti cum publicatione bonorum executores testamentarij esse non possunt, nisi quo ad actum nudi ministerij, vt est communis opinio, de qua Capra in tract. de executoribus. in 2. membro. nu. 20. communem dicens. Bonacoff.

Bannitus qui cum esse vult probare, cuius occisi accusatur, id per procuratorem facere poterit, vt commune attestantur Alber. in quarta parte statutorum. quaestio. 38. nume. 4. Nelus de bannit. in 2. parte secundi tempor. quaestio. 14. & qui rite declarat Iul. Clar. in pract. §. vlt. quaestio. 32. versic. quaro modo. E. Suarez.

L O C I O C T A V I F I N I S.

SYNTAGMATIS COMMVNIVM OPINIONVM SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos,

De probationibus, & vniuersa comprobationum re.

LOCVS NONVS.

DE PROBATIONIBVS, ET Præsumptionibus.

TITVLVS PRIMVS.

Probationes sunt de substantia iudicij. dicere non sufficit, nisi probetur. Probatio iudicialiter facta quid inducat. Fit per testes, & potior quam per instrumenta. Quæ dicatur legitima vel in promptu facta. Probationum materia arbitrio iudicis relinquitur. Tempus ad probandum an labatur, & num arctari possit? Deque duabus probationibus semiplenis.

CAPVT I.

Robationes de iudicij substantia existere, vltra glof. fin. in c. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. plurimi tenuere doct. quos refert Crau. consil. 265. Illustr. Marchio. circa fi. vers. non obstat. par. 2. ipse tamen ibi magis communem contrariam ait esse sententiam ad quem si primam tueri volueris, disputatiue loquendo recurrere poteris, & magnæ auctoritatis viros illam sectantes comperies. à communi tamen vel magis communi in consulendo & iudicando oculos conscientia non auertas, aliàs illam lædes cum ipsam communem, vel magis com. tunc sequi tenearis, ex omnium post Bar. scrib. doctrina, in l. fi. C. de pæd. iud. qui malè iudi. & in l. cū prolatis. ff. de re iud. & in quæst. per ipsum Bar. disputat. incip. iudex per imprudentiam. & can. in c. ne innitaris. de cõst. quæ autem dicatur magis communis. tradit Ias. in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. veruntamen doctorum, qui grauiores sunt, est obseruanda sententia, inquit Ang. in l. si idem cū eodem. ff. de iurisd. om. iud. per illum tex. in fi. & facit tex. in l. ob carmen in fi. ff. de testa. id quoque scribit Alex. consil. 13. ex his vol. 1. F. Turzan.

Allegare vel dicere non sufficit, nisi illud probetur. glo. in c. non. de consuetud. lib. 6. Fely. in c. cum dilectus. de accus. communem dicit.

Fallit in 9. casibus. quos not. Hippoly. in l. 1. §. si quis dicatur. col. 1. ff. de quæst.

Fallit in 4. casibus. vt per Fel. in c. quoniam contra. de probat. col. 19. Don. à Fina.

Probare tenetur allegans factum meliori modo quo potest, ad aliquid obtinendum, vel ad fundandam propriam intentionem. Couar. in resol. lib. 2. cap. 6. nume. 5. communem dicit ex Bar. in l. in illa. ff. de verb. oblig. & vide in verbo, vitæ. & in verbo negatiua. Villal.

Probatio iudicialiter facta, nō solum inducit manifestum, c. cum olim. de verb. sign. c. super quibusdam. eo. tit. glo. in ca. vestra. de cohabi. cleri. & mul. 2. q. 1. c. manifesta. Sed etiam inducit notorium, cum in iudicio probatum, sit probatio firma, & notorium. c. quæsitum. de temp. ordi. c. euidentia. de accus. 28. q. 1. c. cum in summa. Inno. c. constitutus. de filiis presbyt. Archid. in c. 1. de litis contest. Ioan. And. in c. quàm perniciosum. in verb. constitu. de vsur. & Io. Cald. d. c. vestra. & ibidem Anto. ita communiter à doctoribus teneri. in cap. dudum. 2. de elect. affirmat, quemadmodum refert Bene. Cap. in tracta. notorij. post 65. regulam. 1. membro princ. nu. 47.

Omnis probatio per testes fieri potest. l. in exercendis. C. de fide instr. nisi in casibus expressis per glo. in c. 1. de censib. in 6. & per Alex. consil. 55. in 4. volum.

Testibus facta probatio longè potior, atque antiquior est, quàm instrumentaria probatio. commune ponit Franc. Viu. lib. 1. opin. 347. qua de re nos alicubi copiosè. E. Suarez.

Legitima probatio intelligitur secundum subiectam materiam. vt est commu. opin. de qua Mars. in consil. 127. nume. 38. Vezinus.

Probatio quæ dicatur incontinenti relinquitur arbitrio iudicis. Prepos. in c. quod restit. 33. q. 1. com. dicit. Villal.

Probatio in promptu quando dicatur? dic quod committitur arbitrio iudicis, siue per instrumenta, siue per testimonia fieri dicatur. l. 3. §. cum igitur. vbi Bart. ff. de vi, & vi arma. Ias. in l. si ita quis. §. Seia Caut. num. 14. de verb. oblig. in l. 4. §. con demnatum. nu. 30. de re iud. Abbas in c. veniens. de testi. & hac communem opi. dicit Marc. Delphi. deci. 569. §. 70. 601. cui adde, quod appellatione probationis intelligitur de vera & plena probatione. teste Ias. in l. eum qui. col. 3. circa fin. num. 16. ff. de iureiur. Bellac.

Probationum materia relinquitur arbitrio iudicis. Curt. in nior consil. 166. nu. 1. & in consil. 106. & in consil. 178. num. 1. communem dicit: vbi etiam dicit, quod cum sit arbitraria, potest etiam testi plenè deponeri non adhibere fidem, & Dec. in c. 3. de probationibus. Villalob.

Probationes, ac tota probationum materia in iudicis arbitrio locantur. commune pronunciant Dec. consil. 463. nu. 23. Tho. Gram. deci. 34. nu. 47. Cur. iun. consil. 106. in princ. & col. 166. nu. 1. & consil. 168. nu. etiam 1. Did. à Coua. lib. 1. resol. c. 1. nu. 2. & nu. 6. Arius Pinel. meus iuris doct. in l. 2. col. vlt. nu. 44. C. de rescind. vend. Quod etsi verissimum, æquissimum, ac maxime necessarium in tot moralium fallaciis, technis, ac periuriis censeretur debet, tamen nunquam aliter prudens iudicis arbitrium ab statis, ac legitimis probationibus desciscere poterit, quàm si causam, qua ad id inducitur, expressim adiciat, quemadmodum, etiam receptum cū multis professoribus ponit idem Pinel. eo. c. num. vlt. Quin & generaliter probationes de iudicij substantia non existere vulgò verè creditur, vt frequenter placere testificantur Aym. Crauet. consil. 265. Illustris Marchio. & qui eum laudat Franc. Turz. opin. 160. Vbi autem vel statuto, vel lege probatio manifesta exigitur, nullus iniuriando lucus est, commune asserunt Rip. & qui eum laudat Fran. Viuius lib. 1. opi. 167. Nullus item præsumptionibus et iure improbatis locus erit: commune affirmat Dec. in rubr. de probatio. Nec iisdem in casibus & consequenter in causis criminalibus duæ probationes semiplenæ vnā plenā, seu perfectam efficiunt. commune inquit, ac rectè exponit l. Clar. in pract. §. vlt. q. 13. ver. pen. Quamuis alioquin generaliter receptum sit duabus semiplenis probationibus vnā perfectè confari. vt attestatur accuratè explicans Franc. Viuius. d. lib. 1. opin. 425. Quod tamen nec etiam tunc procedet, cū testis vnus de numeratione, alter de rei confessione testificabitur, quippe quia nec ea in specie applene probari existimabitur: vt frequenter placitum constituo ex Fel. in c. licet ex quadam. num. 2. de testibus. Ias. in l. admonendi. nu. 260. ff. de iureiuran. Dec. in c. cum causam. nu. 11. de probat. Probationes denique de confinibus incertæ pro nihilo erunt. commune scribit Curt. iun. in consil. 93. num. 13. E. Suarez.

Probando, ac probationi habenda præfixus à iudice terminus exigit, vt testium examen, & probationis complementū in ipsomet termino fiat, nec sufficiet si testes inducti iam sint, & iurauerint. commune ponit Abb. in ca. licet causam. in fi. de probationib. E. Suarez.

Tempus

Tēpus ad probandum non labitur: dum disputatur an articuli, vel positiones admitti debeant. teste Bald. per illum text. in l. quandiu. de acq. hær. not. glo. & docto. in cap. cupientes. §. quod sicut. ver. videbitur. de elect. in 6. idem dicunt doct. procedere dilatione pendente ad respondendum positionibus, vel dicendum de impertinentia. per glo. clem. sape. ver. post dilationem. de verb. signif. Bald. in l. vlti. ff. de fer. idemque dum super personæ legitimatōe ante litis contestationem disputatur. iuxta not. per Bald. & Alexan. in l. properandum in prin. C. de iud. idem quando dilatio labitur propter inducias rei. l. 2. §. penul. de iudi. similiter ubi tempus præfixum parti ad aliquid agendum culpa ipsius & malitia labitur inutiles petendo dilationes. ex not. per Bart. in l. intra utile. ff. de minor. in l. petendæ. C. de temp. in integ. rest. Minus. cent. 2. obser. 99. Quibus adde, quod si terminus fuerit per iudicem assignatus actori ad probandum & producendum capitula: dum disputatur super admissione, interim non currit tempus, & terminus probandi. secundum Curt. l. 1. colum. 1. circa fi. C. de iur. cal. Alexan. conf. 42. colum. 3. circa med. lib. 3. & fac. Nat. conf. 318. ubi loquitur in terminis statuti præfigendo terminum super admissione capitulorum, & ibi quomodo currat tempus, & not. Ias. in l. contra maiores. C. de inoff. test. in l. si eum. §. qui iniuriarum. col. 2. & 3. ff. si quis caut. vers. instantia. accedit qd terminus non currit, ubi disputatur super eo quod expediendum erat. l. si cum ipse ff. de excus. tut. l. intra utile. in prin. ff. de mino. unde si alicui statutus est terminus ad probandum aliquam exceptionem: donec disputatur, an illa exceptio sit admittenda vel non, terminus ad probandum non currit, vt scribit Bar. conf. 172. col. fi. ubi quando per cauillationes & subterfugia aduersarij causa protelatur: quod non currat instantia. pro quo facit Alex. conf. 72. col. 1. lib. 3. ibi nu. 2. quod si causa expediri debet intra certum tempus: illud non currit impedito per dilationem aduersarij, vnde dicimus, inquit Alex. ibi qd si statutus est actori terminus ad probandum & in termino actor positiones producat, & stet post diem quominus positionibus respondeatur, non currit terminus actori statutus. Quid in causa appellationis? & dic, vt per Alex. in d. conf. Cagn. in l. ea est natura. num. 9. de regu. iur. Quibus omnibus conuenire videntur quæ habentur in præcti. Pap. for. sent. diff. ver. primo quidem. sed prædicta omnia magis proderunt, si fiant protestationes & interpellationes quas docet Ias. in l. properandum. §. si autem vtraque. C. de iudi. Bellac.

Probatio, termino ad probandum elapso, secundum communi. amplius non admittitur. Bar. in l. 1. C. de dilat. Bal. in l. 3. ff. si ex noxa. causa agat.

Fallit in 12. casib. vt per Soc. reg. 312. Do. a Fin.

Probatio potest arctari per statutum, vt vel per testes tantum vel instrumenta fiat. commu. dicit. Minus. obserua. 5. cent. 1. ubi ponit limitationem. I. Fichar.

Fallit vt per Ant. Trigon. sing. 84.

Probationes duæ semiplenæ non coniunguntur ad faciendam plenam probationem, vt est communis opin. Clar. quæst. 63. ver. tu scis. In causa criminali quoties agitur de poena corporali, secus si de pecuniaria, etiam ad condemnationem. Secus si causa esset decidenda per Principem, quia plura indicia iungi possunt ad condemnationem, etiam corporalem. Clar. ibi. Bonacoss.

Duæ semiplenæ probationes etiam diuersi generis ad eundem finem tendentes, inducunt plenam probationem. c. fin. de success. ab intest. etiam secundum Bar. in l. admonendi. ver. his præmissis. ff. de iureiur. & in l. 1. §. iidem Cornelio. ff. de q. Bal. in l. spadonem. §. qui iura. ff. de excus. tut. But. in c. fi. in 7. colum. extr. de iureiur. Alexan. in l. admonendi. colum. antepen. & ibi dom. Ias. & do. Fran. de Cun. Pan. in d. cap. fi. de success. ab intesta. Alb. in l. 3. iuncta glo. in verbo, legitimis. ff. de excus. tut. Pau. de Cast. in conf. 82. incip. Quod præfata sententia. Balb. decis. 56.

Duæ semiplenæ probationes licet in causis civilibus iunctæ faciant plenam probationem, tamen secus est in criminalibus, vt com. dicit Gratus conf. 47. nu. 7. lib. 2. quem refert Simancas. de hær. c. 50. num. 2. Contrariam vero communem dicit Albe. in l. 2. §. fina. num. 2. ff. de excusa. tuto. Alij verò dicunt quod si sint plura indicia, quorum quodlibet in sua specie perfectum sit, sufficiunt ad condemnationem, aliàs secundum doctrinam Bald. in l. si quis ex argentariis. §. 1. num. 4. ff. de eden. quam Doctores communiter sequi dicit Bertran. consil. 137. in fin. libro 2. in secunda part. & conf. 164. in fin. libr. 7. refert Clar. d. §. fin. quæst. 63. ver. tu scis. P. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De probationibus pro omnibus vnus sufficiat Mascardus, cuius plura prudenter & diligenter hac de re sunt scripta volumina, & iterum atque iterum typis excussa.

Præsumptio quid: & an præsumptionem pro se, vel contra se habens, probare teneatur? Præsumptio autem iuris, vel a lege, quādo releuet: & an contra iuris præsumptionem probatio admittatur?

C A P. II.

Præsumptio est minus semiplena probatio. Est communis opin. secundum Iaso. conf. 129. in casu. ver. secundo moueor. volum. 1. Hinc est, quod testis non iuratus facit præsumptionem, licet non semiplenè probet. cap. nuper. & in gl. extra de testib. Deci. conf. 540. quæritur. in fi. volum. 3. M. Charian.

Præsumptionem habens pro se probare non tenetur. c. 1. de præsumpt.

Fallit in 5. casibus, vt per Franc. Hercula. in d. tracta. de negatiua. num. 44. vsque ad num. 54. & videas. num. 8. & seq. Idem.

Præsumptio iuris quando est pro aliquo, non releuat, nisi allegetur. Alcia. in tract. præsumpt. 21. num. 2. communem dicit de iure regio. exceptio si fiat notoria, sufficit quod allegetur, & petatur. l. 42. in pragma. c. 8. & per d. l. declaratur. l. 2. tit. 6. lib. 3. ordin. ex quibus resultat, quod si declinatoria iudicij sit notoria, quod non requiritur probatio & approbatur per dictas leges. gloss. in clem. appellanti. de appellat. & dictum Ioan. And. in cap. sape. de appellat. quod fallit pro intellectu. l. 14 tit. 2. lib. 3. ordin. & l. 91. filli. ubi ponuntur casus de quibus potest quis conueniri in domo regia ex quibus si vidua est notoria, non indiget probatione. vt tenet Cyn. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. non ierit. Et nota vnum satis notabile pso ampliacione. d. l. 14. & 92. quod si quis commisit plura delicta, & interea sit vnum ex istis cōprehensum, in d. l. quod curia potest de omnibus cognoscere. Chassane. in consuet. Burgund. rubr. 2. §. 1. glo. si. num. 16. quæ etiam faciunt ad intellectu. opinionis positæ in vers. iurisdic. nu. 125. vide quæ ibi habes. B. Villalob.

Præsumptio etiam si a lege necessariò inducatur, & notoria, vt doctores fantur, in aliqua specie sit, non aliter tamen quempiam iuuabit, quàm si ab illo allegetur, vt nemine doctorem discrepante vnanimiter receptum affirmant Aymo Crau. conf. 257. efficaciora. Franci. Turz. opin. 157. nulla item præsumptionum copia, quamuis illæ vehemētissimæ & cum indubitatis iudiciis coniectæ sint, ad intelligendam corpori poenam sufficiet, et si ad pecuniariam mulctam proculdubio suffectura videatur, commune aiunt Hippol. in rub. nu. 252. cū seq. C. de prob. Nouel. in præct. crim. rub. de testib. in mat. crim. nu. 33. Tiraq. de pen. temperan. causa 27. nu. 2. & num. 22. cum seq. Vinus lib. 2. opin. 56. E Suarez.

Præsumptio etiam si sit a lege, debet allegari, aliàs non suffragatur. l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni, cum not. ff. ad leg. Iuliam de adult. etiam si id quod sic lex ipsa præsumit, notorium sit. Fely. in cap. cum ordinem, & ibi Dec. de rescriptis idem Dec. in cap. ex insinuatione. circa fi. & in cap. vt debitus. in 3. nota. de appella. sequitur Ias. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius voc. non ier. & in l. si vero. §. qui pro rei. ff. qui satisfda. cogan. hinc est, quod licet bona fides præsumatur, nisi allegetur, non prodest. tradit Alex. conf. 49. & cōfi. 136. lib. 2. ac conf. 69. lib. 2. & quod necessariò illud a lege præsumptum etiam ubi notorium existit, vt pro sit ei, qui ex tali præsumptione se iuuare, & illam pro se inducere vult, allegari debeat, communiter a docto. nemine discrepante teneri ait Crau. in conf. 258. efficaciora. F. Turz.

Probatio non admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure. l. antiquæ. C. ad senatuscon. Velleianum. no. in l. fi. C. quod met. causa. cap. fidem. de spons. l. omnes. §. 1. ff. quæ in fraud. credit.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 314.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. quanto. de præsumpt.

Fallit in 3. casib. vt per Alex. in l. a Diuo. §. si pignora. nu. 2. ff. de re iud. fallit in probatione ex partis confessione procedenti:

Com.V.I. Opin.

denique hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Turz. conclu. 5. ubi limitat. Do. a Fina.

Probatio contra presumptionem iuris, & de iure non admittitur. l. antiqua. C. ad Velleia. c. qui fidem. de spons. vide Alois. de Alber. sing. 46.

Fallit in 5. casibus. secundum Felyn. cap. quanto. de præsumpt. num. 5.

Fallit in 7. casibus. secundum Soc. reg. 3. 14.

Fallit ut per Carrer. in prax. crim. nu. 55. fallit in probatione ex partis confessione, prout attestatur esse com. opi. Franc. Turza. conclu. 5. ubi limitat. nu. 3. Don. a Fina.

Contra presumptionem iuris, & de iure non admittitur probatio in contrarium nec per testes, nec per instrumenta. l. omnes. §. primo. ff. quæ in fraud. credito. l. antiqua. C. ad Velleian. cap. is qui fidem. de sponsal. nisi per partis confessionem. cessat enim tunc ea iuris præsumptio propter partis confessionem. gloss. Bald. & Salic. in authent. sed iam necesse est. C. de donatio. ante nupt. & asserit ibi Salicet. illud dictum esse singulare.

Fallit prædicta conclusio in 5. casibus. ut per Feli. in c. quæto. de præsump.

Item fallit in 3. casibus. ut per Alex. in l. a diuo Pio. §. si pignora. nu. 2. ff. de re iud.

Item fallit in quinque casibus per Socia. regu. 3. 14. Don. a Fina.

Contra presumptionem iuris, admittitur probatio in contrarium nisi sit præsumptio iuris, & de iure, ita communiter, & plene per glo. Abba. & alios traditur in cap. is qui fidem. extra de spons. cum concordantibus per Corn. in consil. 136. visis articulis. littera F. vol. 1. & per Ruin. in consil. 41. de duobus principaliter. nu. 18. vol. 1. & per Soc. iun. in consil. 77. Lata fuit sententia. nu. 2. vol. 1. & in consil. 85. magnificus Dom. Petrus. num. 40. 2. vol. 2. dicit communem in consil. 38. sub nume. 17. volu. 3. E. Muscul.

Probare tenetur qui habet presumptionem iuris contra se. Gigas de penso. q. 9. in fi. com. dic. Villal.

Ex præsumptionibus & indiciis indubitatis num possit aliquis ad mortem condemnari? Quæ quidem sunt triplicis generis. Deque præsumptiua probatione & euidenti. Et quis paribus existentibus probationibus obtinere debeat.

C A P. III.

Varo, an ex præsumptionibus, & indiciis indubitatis possit aliquis condemnari ad mortem? Respō. magna est controuersia inter Doctores. circa hanc q. Namque nonnulli existimarunt præsumptiones indicia indubitata sufficere ad condemnationem sine aliis probationibus. Spe. & Io. And. in addit. tit. de probat. §. v. ledum. ver. 13. Bar. l. 2. ff. de furt. Salyc. l. fin. C. de probat. Eandem sententiam firmat Bal. l. excipiuntur. ff. ad Sylla. Ang. in tract. malefic. ver. comparue. d. inquisiti. & neg. num. 5. Paris de Put. trac. synd. char. 59.

Alij verò contra censuerunt, præsumptiones quantumvis indubitatas non sufficere ad condemnationem pœnæ corporalis. Gand. in trac. malef. rub. de psum. & indubit. ubi dicit se vidisse ita in practica obseruari. & omnes Doctores Bononiæ. & alibi existentes ita consuluisset, ex quo dubium non est, eam opin. esse communem. Eandem sententiam firmat Ang. in l. 2. ff. de furt. ubi reprehendit Barto. & dicit ex præsumptione aliqua violenta non posse aliquem damnari criminaliter maxime ad mortem, sed esse indicium sufficiens ad torturam. Et sequitur Pau. de Castr. consil. 179. incip. vifa inquisitione. Cap. consil. 6. incip. veritas. Aug. Arim. in addit. ad Angel. dicto trac. malef. d. ver. fama publica. num. 22. & seq. & ibi Hierony. Cuchalon in addit. hanc esse commu. opin. Hanc quoque tenet Mathes. not. 118. incip. nota quod præsumptio. Imol. l. fin. ff. de hered. instit. Bru. in tract. de indic. & tort. char. 5. Hippol. in tract. crimin. §. quoniam. au. 29. cum seq. & in repet. rub. C. de probat. in materia probat. quæ fit per præsumptiones. Et eam dicit esse communem Innoc. c. quia verisimile. de præsumpt. Mich. Grassus.

Præsumptiones seu indubitata indicia sunt triplicis generis. Alia iuris & de iure, super quibus lex statuit, & ea approbat, etiam in criminalibus, alia iuris, quæ lex approbat in civilibus, alia hominis, quæ colligitur ex factis hominum, & signis: alia autem præsumptiones, quando delicta sunt huius-

De Probationibus,

modi, quæ sine dolo non committuntur ad condemnandum aliquem non sufficiunt, ut est communis opi. de qua Id. Hier. Gabr. consil. 180. nu. 20. plures tamen præsumptiones simul coniunguntur. Moronus de fide, treuga & pace. q. 183. & ibi etiam, an ex præsumptionibus quis possit damnari ad mortem. q. 186. Bonacoff.

Præsumptiua sufficit probatio, & per coniecturas in his, quæ occulte fieri solent, & sic a communiter accidentibus. Caleph. inter consil. crim. diuer. consil. 86. nu. 2. f. vol. 2. communem esse probans. Bonac.

Præsumptiua probatio per coniecturas verisimiles in his quæ sunt difficilis probationis, sufficit. l. consensu. C. de repu. l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milita. quæ enim non possunt liquide probari, sufficit informatio ex præsumpta opinione. d. §. a Barbaris. & in clandestinis casibus sufficit probatio per coniecturas. Iason plene in l. cum ea. C. de transact. Bellacomb.

Probatio quæ fit ex coniecturis legitimis dicitur euidens licet expresse non appareat. l. si quis locuples. ff. de manu. test. l. licet imperator. ff. de leg. 1.

Fallit in 2. casibus. ut per Ias. in d. l. licet. qui communem dicit. Don. a Fina.

Paribus existentibus probationibus ille debet obtinere, qui habet pro se etiam leuem præsumptionem. per tex. cum gloss. quæ reputatur singularis in l. si duo patroni. in verb. fidei. & ibi no. Bar. ff. de iure iu. Bal. decis. 12.

Scientia seu cognitio eorum, quæ publice sunt, vel in loco ubi quis conuersatur, de iure præsumitur. Sic & vicinus & consanguineus præsumantur scire facta vicini, & consanguinei. Scientia autem, nisi probetur, an ignorantia præsumatur? & num facti proprii ignorantia venit de iure præsumenda?

C A P. IIII.

Scientia seu cognitio eorum, quæ publice sunt de iure præsumitur, & sic notitia apud eos, qui loco conuersantur facile, & absque dubio aliquo præsumeretur, ut voluerunt Gloss. in cap. 1. de postul. prælati. in verb. Allegans, & ibi omnes. Gloss. in versu. Cognouerunt. in §. qui autem excusare se volunt. Instit. de excus. tut. ubi Ang. Aret. & Port. num. 7. Glo. in versu. Ostenderis. in l. si tutor petitus. C. de pericul. tut. ubi Bar. Bald. Ang. Saly. & omnes alij communiter. Socin. iun. etiam consil. 31. nu. 36. & seq. volum. 2. ubi istorum opinionem approbat, & affirmat esse communem.

Vnde præsumitur scire quis omnia, quæ communiter sciuntur, & consequenter id, de quo extat publica vox & fama publicum notorium, & manifestum, secundum Gl. in d. l. si tutor petitus. in ver. Ostenderis.

Et tunc si extaret publica vox & fama de re ignorata, ignorantia utique non probaretur iuramento. ita Gl. in c. nulli. de elec. in 6. Glo. & Bald. in c. conuenticulas. colum. 1. de pace iuram. firman.

Qui loquitur de receptante famosum malefactorem, ut et per iuramentum non excuset dolum suum.

Et quanquam præsumatur sciri, quod publice fieret, nihilominus tamen posset probari contrarium: ut firmavit Card. in clem. 1. in 13. no. de fo. compe.

Et hinc est, quod proclama publice emanatum, omnes scire illud præsumuntur. capitu. 1. de postulat. prælati. capitu. fina. qui matrimo. accus. post. capitu. 1. §. fina. de concess. præbend. l. sed & si pupillus. §. proscribere. ff. de instito. actio. l. si tutor. ubi Gloss. & Bartol. C. de pericul. tutor. Gloss. & Bartol. in l. 1. ff. de recept. arbitr. & Glo. in cap. exceptionem. §. fin. de exceptio.

Et eo magis bannum ipsum præsumitur peruenisse ad omnium notitiam, ubicunque illud promulgatum, publicarumque fuerit in locis solitis, & consuetis: ut explicat, & demonstrat Viril. in add. Affl. in decis. 200. nu. 7.

Et licet bannum hoc non comprehendat alienigenas extra territorium iudicis bannientis commorantes, illudque edictum ignorantes: tamen dubio præcul comprehenderet subditos loci, ubi bannum extitisset publicatum. l. fina. ff. de decret. ab ord. facien. Barto. in l. canctos populos. numero 21. C. de summa Trinit. & fide cathol. Bald. in l. 1. colum. 3. C. de hered.

hæred.insti.Alex.conf.90.vol.7.Ias.conf.183.col.2.vol.1.Marf. conf.121.& Paris.conf.121.sub nu.6.& seq.vol.4.

Itaque publicatum in valuis ecclesiæ, vel in alio loco publico, illud quod ignorari allegatur, non excusat allegantem ignorantiam, sed sibi imputatur, si non sciuerit: quia hoc casu facile præsumitur scientia. clem. vnica. de concess. præben. & ibi glo. & Deci.conf.160. in causa monasterij. sub num. 5. Vinus opin. 695.

Scientia nisi probetur, ignorantia præsumitur. l. verius. cum ibi notatis per Scriben. ff. de prob. & ista est communis regula. attestante Decio confil. 445. in casu ad me transmissio. nume. 35.

Vnde allegans ignorantiam non tenetur eam probare, sed aduersarius ritè tenetur probare scientiam. l. fin. C. de sponsa. Pau. Castr.conf.160. in fi. Alex. in l. 2. col. 6. ff. sol. mar. & Deci. in d. conf. 445. sub nu. 35.

Et de hoc mirandum certè non est. Nam ignorantia, cum sit quid facti, ideo præsumitur d. l. verius. & l. fideiussores. & ibi Bar. ad Velleia. & l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & Card. in clem. 1. q. 7. de consang. & affin.

Quodque ampliatur etiam primò eatenus procedere, vt in hærede similiter præsumatur ignorantia ipsa. ita Bal. & alij in c. 1. §. cum domino. de na. fe. & d. l. qui in alterius. & ibi Deci. nu. 1. cum alijs seq.

Ampliatur secundo itidem eadem conclusio, q. in his quæ sunt facti præsumatur ignorantia etiam in coniunctis: secundum Bal. in l. 1. C. de cad. tollen.

Siquidem præsumitur propinquus ignorare ea, quæ à propinquo facta sunt, teste Bald. in l. quoniam sororem. C. de iur. delib. Corn.conf. 147. col. 2. & conf. 268. vol. 3. Bertran. conf. 15. nu. 39. vol. 1. Dec. d. conf. 445. nu. 35. & Rip. in l. filiusfamilias. §. Diui. nu. 5. de leg. 1.

Imo ignorare præsumitur filius quoque testamentum patris. Et sic ignorantia testamenti paterni facile præsumitur, etiam in filio, vt not. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. & ita se habet communis opinio: vt commemorat Ias. in l. eius qui. col. 2. in 3. & 4. notab. ff. si cer. pet. Cur. iun. conf. 8. Gozad. conf. 36. in fi. & Cagno. in d. l. qui in alterius. sub nu. 10. & sequen.

Verum aliqui doct. & malè quidem, inclinarunt in contrariam partem, quos numerat Crauet. conf. 193. minor viginti-quinque annis. nu. 6. & Bertran. conf. 81. ex themate mihi tradita consultationis. sub nu. 1. vol. 6. quibus respondet affabrè quidem Cagno. assignando palpabilem rationem in d. l. qui in alterius. sub nu. 10.

Et quemadmodum filius præsumitur ignorare patris sui testamentum: ita pariformiter ignorare censetur etiam idè filius codicillos patris, & similiter omnia quæ in eis continentur, vt per doct. in l. non est ferendus. ff. de transact. Pau. Castr. cōf. 159. col. pen. vol. 1. & Crau. cum alijs congestis per eum conf. 257. testator habens plures filios. nu. 2. & seq.

Et quanquam ignorantia in his quæ sunt facti præsumatur etiam in propinquis, tamen illi ignorare haudquaquam præsumuntur: sed scire potius propinqui sui ætatem, & ius cognationis. l. octau. ff. vnde cognat. & l. de tutela. C. de in integ. restit. minor. & Dec. in d. conf. 445. sub nu. 35.

Caterum isthæc conclusio ita explanata limitatur primo loco cum non obtinere in his quæ publicè fiūt: præsumitur etenim quis scire quod scitur publicè, & publicè notum est, vel de eo vigeat in ciuitate fama publica. c. 1. de postulat. prælat. cap. fi. qui mat. accus. pos. & Alex. in l. non fatetur. C. de confess. gloss. Bar. Bal. Ang. & alij omnes in l. si tutor petitus. C. de peric. tut. Saly. in l. qui de crimine. de accus. & in l. 1. C. de his qui latro. in fi. vbi idem concludit, quando hoc notorium foret. & huic opinioni glo. & sequacium inhæret etiam idem Bar. in l. si cui. §. 1. de accus. in lis potest. de acquir. hæred. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 3. de verb. oblig. in l. Celsus. de vsucap. & in l. 2. C. si seruus, vel liber. ad decur. aspir. libr. 10. Grat. conf. 9. facti speciem subiiciam. & conf. 49. in causa magnifici. nu. 8. & seq. vol. 1. & Gramma. decis. 36. Solon. nu. 16. vbi non obscure deducit istam esse communem sententiam, quam vtiliter interpretatur quomodo procedere debeat Fran. de Aret. conf. 110. & Francif. Cur. iun. in l. 1. nu. 40. ff. si cer. pet.

Et ratio est. Nam quod sit publicè, præsumitur in notitiam deuenire ciuib. l. sed & si pupillus. & ibi Alex. ff. de instit. & glo. in d. l. si tutor. & not. per Scriben. in d. c. 1. de postulat. prælat. & in c. cum in tua. qui mat. accus. non poss. & in cap. quod dictus. 16. distin. & in cap. cognoscentes. de constit. & in l. 2. ff. de orig. iur.

Vnde si in patria hæredis publicè notum esset Titium condidisse testamentum: tunc utiq; indubitanter præsumeretur

de eo, eius hæredem scientiam, notitiamq; habuisse. clem. 2. de concess. præben. d. l. si tutor petitus. vbi gl. & Bar. Ant. de But. in cle. licet. in 1. oppos. de supplen. negli. prælat. & Ias. in l. si per errorem. col. 3. ff. de iurisd. omn. iud.

Sed hoc equidem nõ fortiretur locum in infirmo, qui nullatenus præsumeretur scire, etiam id, de quo extaret publica vox, & fama: sicut nec absens: secundum Bar. in l. is potest. ff. de acq. hæred.

Nam absens præsumitur ignorare. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posth. c. fi. qui. matri. accus. non poss. Bar. & alij omnes in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. Bal. in d. §. Lucius. Dec. conf. 460. nu. 27. & Craue. conf. 227. licet abundè scriptum videatur. sub nu. 7.

Claudicatq; etiam eadem conclusio non procedere, vbi cum que apud filium repertum foret testamentum: tunc enim præsumeretur sine scrupulo aliquo illud vidisse. d. l. non est ferendus. ff. de transact. Pau. Castr. conf. 19. & conf. 94. vol. 2. Ancha. conf. 160. & Aret. conf. 15. in fi.

Necnon coarctatur quoq; prædicta conclusio, q. quamuis iustam ignorantiam habeat hæres in rebus defuncti: tamen hoc de plano procederet in hærede conuento: secus vero in hærede actore. Nam hæres agens in iudicio certus quidem de iure suo esse debet: cum in eius arbitrio sit quando experiri velit: & hinc necessariò tenetur antequam moueat gressus suos in iudicio, rem diligentissimè, & accuratissimè explorare: & tunc ita certus, & de iure suo instructus ad agendum procedere: & proinde tunc ignorantia minimè gentium excusaret actorem villo modo. tex. est apertus in d. l. qui in alterius. & ibi Dec. num. 5. & Cagno. nu. 13. vbi accuratè quidem explanat hoc quomodo procedere debeat absque difficultate aliqua.

Restringitur itidem etiam prælibata conclusio, vbi cum que quis teneretur scire: tunc enim non potest ille allegare, proponereque ignorantiam. l. 1. ad Maced. quia scire, & scire debere paria sunt: secundum Bald. in l. quicumque. colum. 1. C. de ser. fugi. & l. 1. C. de cad. tollend. & eo casu sibi imputaret, qui scire potuit: vt innuit apertè Card. in clemen. 1. §. fin. de concess. præben. & Alexan. in l. non fatetur. ff. de confess. Vinus opin. 835.

Consanguineus præsumitur scire facta consanguinei. l. de tutela. C. de in integ. restit. l. octau. vnde cog. l. 1. vbi Bar. ff. locat. Adde Ias. in l. si auia. C. de iur. delib.

Fallit in 5. casibus, vt per Felyn. in cap. literis. num. 5. de præsumpt.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 4. per Petr. Duen. regu. 125. videas multos declarantes per Alph. Collectanea. 163.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 71.

Ampliatur in 6. casibus, & limitatur in 8. per Port. libro 4. suarum concl. reg. 31.

Fallit vt per Ant. Trigo. sing. 81. Do. a Fin.

Vicinus præsumitur scire facta vicini, idem in coniuncto, & consanguineo. l. octau. ff. vnde cog. l. de tutela. ff. de in integ. restit. mino. l. si vicinis. C. de nuptiis. c. quosdam. de præsumpt. c. nulli. §. 3. dist.

Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Ant. Gab. lib. 1. de præsumpt. concl. 6.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. reg. 71.

Fallit in 5. vt per Maran. in d. lis potest. nu. 233.

Fallit in 5. casib. vt per Pet. Duen. reg. 125.

Fallit in 5. casibus, quos not. Hiero. Butrig. in l. 1. ff. si cert. pet. num. 35.

Fallit in 4. vt per Camp. in tract. de testib. regu. 441. Nouem casus circa hanc regulam considerat Socin. in d. l. 1. ff. si cert. pet. num. 22.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. literis. de præsumpt.

Fallit in 3. casibus, vt per Alexan. in d. lis potest. num. 13. Do. a Fin.

Ignorantia facti proprii non est tollerabilis, nec de iure præsumitur. l. quanquam. ff. ad Velleia. l. si. ff. pro soc.

Fallit in 6. casib. vt per Rob. Maran. in l. is potest. ff. de acq. hæred. nu. 227.

Fallit in 10. casib. quos no. Bene. de Bene. Capr. in suo tract. concl. 79.

Fallit in 8. casib. quos no. Soc. reg. 175.

Fallit vt per Alex. in l. si legati. ff. de leg. 1. vbi limitationem sublimitat in 3. casib. Do. a Fin.

Tertius successor non præsumitur habere notitiam violentiæ.

Fallit in 3. casib. vt per Rip. in c. sape. de restit. spolia. nu. 43. Do. a Fin.

Com.V.I.Opin.

Solemnitas intrinseca vel extrinseca num præsumatur? Et quid de solemnitate mandati, vel de ea, cuius mentionem notarius facit in instrumento? & an temporis diuturnitas inducat præsumptionem?

CAPVT V.

Væro, an solemnitas extrinseca præsumatur? Resp. quod regulariter non præsumatur. ita tenet glo. l. sciendum. & docto. communiter, teste Ias. ibi. num. 15. & sequen. ff. de verbor. obligat.

Limita non procedere propter temporis diuturnitatem. Nam ex longissimo temporis cursu omnia solemniter interuenisse præsumuntur. ita tenent Ange. Inol. & Alexan. d. l. sciendum. qui dicit hanc esse commu. opin. teste Ias. num. 16. Eandem dicit esse commu. opin. Gozad. conf. 73. num. 20. Et eam tenet Ias. l. cum aliquis. num. 7. C. de iur. delib. Calc. conf. 90 num. 4. conf. 16. num. 1. Ange. in l. aliena. ff. de acquir. har. Boer. dec. 281. num. 15. part. 2. Et quando probatio est impossibilis propter temporis longinquitatem, omnia solemnita interuenisse præsumi, dicit communiter teneri Gozad. conf. 83. num. 20. Et sequitur Bertran. conf. 194. num. 5. volum. 2. per ea quæ not. Alexan. conf. 48. num. 6. conf. 50. volum. 5. Capo. conf. ciuili 38. nu. 9. Rom. conf. 275. nu. 3. Mich. Grassus.

Solemnitas extrinseca nunquam præsumitur. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. & not. in l. sciendum. ff. de verbor. obligat.

Fallit in 12. casib. vt per Bar. Romu. in repe. l. sciendum. ff. de verb. oblig. nu. 95. & seq.

Fallit in 11. casib. vt per Ias. in d. l. sciendum. nu. 15.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. ibi. nu. 44. & seq.

Fallit vt per Baptista Villal. concl. 68. in litera S.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. sicut. de re iud. nu. 31.

Fallit in 5. casib. vt per Crot. in d. l. sciendum. nu. 8.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 376. Do. a Fin.

Solemnitas intrinseca præsumitur. l. sciendum. ff. de verbo. obligat.

Fallit in 7. casibus, vt per Bar. Rom. in d. l. sciendum. num. 141. & seq.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. in tract. fallentia. reg. 375.

Fallit in 5. casib. quos ibi no. Ias. nu. 24.

Fallit in 2. casibus, secundum Socin. iun. in d. l. sciendum. num. 50.

Fallit in 4. casib. vt per Alex. ibi nu. 12.

Fallit in 3. casibus, vt per Crot. in dict. l. sciendum. num. 7. Idem.

Quæro, an solemnitas, de qua facit mentionem notarius in instrumento, præsumatur interuenisse? Respon. quod sic, dummodo talis solemnitas potuit interuenire tempore confecti instrumenti. ita probat gloss. in l. 1. C. de fide instrum. Bald. in l. 1. de rebus eor. & hanc dicunt esse commu. opin. Barto. & Ias. dict. l. sciendum. num. 14. ff. de verborum obligat. Mich. Grassus.

Mandati solemnitas non præsumitur ex diuturnitate alicuius temporis Bal. in l. 1. C. de reb. alie. Alex. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in c. sicut. de re iud. col. 16.

Fallit in 3. casib. vt per Bar. Romu. in rep. l. sciendum. ff. de verb. oblig. nu. 119.

Ampliatur in 3. casib. & mandatum non præsumitur etiam per mille annos.

Fallit vt per Bapt. a Villa. concl. 7. in litera M.

Limitatur in 20. a Port. libro 4. suarum conclusio. regu. 29. Do. a Fin.

Quæro, an ex temporis longinquitate præsumatur interuenisse forma à statuto requisita? Resp. q. sic, & hæc est commu. opi vt testatur Dec. conf. 222. nu. 9. Et eam tenet Alex. d. l. sciendum. Mich. Grassus.

Temporis diuturnitas inducit præsumptionem, q. omnia intelliguntur solemniter acta: hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. 1. C. qui admitti.

Fallit in duobus casibus, vt per Ias. in dict. l. num. 10. Do. a Fin.

De probationibus,

Qualitates intrinseca, seu extrinseca an præsumantur? Animus dicentis seu percutientis, ex quibus præsumi possit: & num legitima præsumptiones sint probandæ? Probatus verò semel dominus, an semper præsumatur dominus? & qui per decennium alicubi habitauit, an ibi domicilium constituisse præsumatur.

CAP. VI.

Qualitas extrinseca in dubio non præsumitur. l. quæcunque. ff. de publi. l. si emancipati. C. de colla. Fallit vt per Mar. sing. 587. Do. a Fin.

Qualitates intrinseca præsumuntur: non aut extrinseca, nisi probentur. gl. in c. si forte. de electio. in 6. Bellon.

Animus dicentis præsumitur ex iis, quæ dicuntur extra iudiciū, et parte absente. Bart. in l. Fulcinius. §. is qui fraudatio nis causa. vbi gl. ff. quib. ex caus. in poss. eat. Quod et dicit Carol. Ruin. in conf. 63. quæritur vtrum legatū. nu. 13. vol. 2. & clarius in conf. 10. viso processu. nu. 10. vol. 5. inquit enim, q. animus hominis probatur & recognoscitur ex iis quæ prius dicit, allegat gl. prædictā, & alia plura, vt per eū. Et inter cætera, allegat pulchrā doctrinā Bar. cōiter approbatam in l. 2. ver. quæro, ex quibus præsumatur ista voluntas. ff. de vulg. & pupil. quam refert & sequitur Soc. iun. in conf. 4. num. 31. vol. 4. E. Muscul.

Animus percutientis an fuerit occidendi, vel non, ex qualitate armorum præsumitur. c. significasti. el. 2. de homi. l. §. Diuus. ff. ad leg. Corn. de sicar. fallit in 2. casib. secundum Fely. in d. c. significasti. col. 4. Do. a Fin.

Præsumptiones & coniecturæ legitimæ etiam per duos cōtestes sunt probandæ, secundum communem per Butl. conf. 117. nu. 21. lib. 1. Bonac.

Qui probatur semel dominus, semper præsumitur retinuisse dominium, etiam post mille annos. l. siue possidetis. & ibi Bar. Bal. & doct. cōiter. C. de probat. Sed quæro, vtrū hæc præsumptio sufficiat ad hoc, vt reo conuento res controuersa auferatur? resp. varietas est opinionum in hoc articulo: namque nonnulli existimant, hanc præsumptionem, quæ vult eum, qui semel fuit dominus, semper retinuisse dominium, non sufficere ad hoc vt reo conuento res controuersa auferatur, præsertim, si in dominio per probationes alioquin sufficientes facta est fides. Alex. conf. 16. nu. 2. & 3. vol. 5. Abb. c. veniens. ext. de testib. Corn. conf. 142. ver. nec obstat. lib. 3. & in conf. 35. vol. 1. col. fi.

Contrarium tamen, q. scilicet ex eo, q. quis probauit se vel maiores suos habuisse semel dominium alicuius rei, resulter præsumptio sufficiens ad hoc, vt res cōtrouersa possit reo auferri, tenent doct. magis cōiter, vt firmat Franc. Rip. l. rem quæ nobis. ff. de acq. pos. Aym. Crau. in tract. de antiq. temp. par. 1. §. viso. Dec. c. 1. ext. de appel. Eandem tenet opi. Franc. Arc. c. veniens. el. 1. & ibi Fel. nu. 16. ext. de testib. Dec. in conf. 438. nu. 3. Ludol. Schrader. in conf. 32. inter consiurisc. German. num. 36. vbi dicit hanc esse magis communem opin. Fel. c. scribebam. nu. 4. ext. de præsump. Ang. in l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de neg. gest. And. Sic. conf. 27. conf. 37. lib. 3.

Si quis habitauit decennio præsumitur ibi constituisse domiciliū. l. 2. vbi gl. C. de incol. l. 10. Bar. & Ang. in l. lex Cornel. §. domum. ff. de iniur. fallit in 2. casib. quos no. Maria. in c. si. de foro cōpet. col. 15. Fel. in c. dilectus. el. 2. de ref. col. 7. Do. a Fin.

Ex præterito an in magis præteritum, vel in præsens præsumatur, & quid si vnus ex plurib. fratribus emat prædium suo & fratris nomine? vel si pactum sit dubiū, vel si procurator e longinquo veniens, sit ignotus? Præsumitur etiam contra mendacem: & numpro iudice, pro processu, pro notario, pro iustitia & rectitudine laudis? Itē an pluralitas actuum, & probatis extremis, medium etiam probatum præsumatur.

CAPVT VII.

Præsumitur ex præterito in magis præteritum, & ex præterito in præteritum. l. pen. vbi Bart. C. de apoch. publ. lib. 10. & l. si minorem. C. de in integ. restit. vbi Castr. Alex. conf. 132. col. 2. lib. 1. conf. 80. col. pen. vbi Castr. Alexan. conf. 132. col. 2. lib. 1. conf. 80. col. pen. conf. 136. lib. 2.

lib. 2. conf. 69. col. 2. lib. 5. vbi hoc debet allegari. tamen quando fundamentum intentionis alicuius est quod aliquo certo tempore fuerit dominus, illud verè probari debet, ita vt non sufficiat allegare se aliàs fuisse dominum. Alexand. confil. 16. lib. 5. Viuius.

In his quæ tempore variantur, vt diuitiarum augmentum vel diminutio, de præterito non inferitur ad præsens. l. spado-nem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut. Alex. conf. 27. nu. 4. vol. 7. Secus in his quæ cursu temporis non variantur: quia tunc ex præterito bene inferitur ad præsens, vel in futurum. Ias. in l. prætor. §. prætor. ff. de edendo. Bellaç.

Si vnus ex pluribus fratribus emat prædium suo & nomine fratris, & confiteatur venditor se recepisse pretium ab emptore, in dubio præsumitur soluiffe de pecunia propria. hanc esse communem opinionem attestatur Cur. iun. in l. 1. C. de fur. nu. 10. vbi limitat in duob. casibus. Do. a Fin.

Pactum in dubio præsumitur reale. l. si pactum. ff. de prob. fallit si allegans qd sit personale sit in quasi possessione illius iuris. Imo, in c. cum venisset. ext. de const. Don. a Fin.

Præsumptio procuratoris, si veniens de longinquis partibus tanquam procur. alicuius producat instrumentum mandati in quo nomine proprio & cognomine nominatur, præsumitur esse illa persona de qua in mandato, licet pars hoc neget, maxime si ostendat instrumentum debiti principalis sui, per l. si. cum gl. C. de pact. conuen. secundum Cyn. & Bal. in l. si qua per calumniam. C. de episc. & cleri. Panor. in cap. coram. extra de offic. delega. alleg. glo. in c. nonnulli. extra de rescrip. Balb. decis. 403.

Præsumitur contra mendacem. Panor. c. is qui. de solu. in 2. notabili. Vezin.

Argumentum enim ab eo quod est verisimile, valet. l. sed et si suscepit. §. 1. ff. de indic. c. sollicitè. de resti. spol. cum vulga. Facit glo. communiter approbata in l. tale pactum. §. si. ff. de pac. quam refert & sequitur Soc. iun. conf. 83. nu. 4. & conf. 32. nu. 10. vol. 4. E. Muscul.

Præsumitur pro iudice, pro processu, pro notario, secundum communem per Burf. conf. 34. nu. 12. lib. 1. Bonac.

Pro iustitia & rectitudine laudi arbitri, vel arbitratoris ita præsumitur sicut pro sententia. doct. in d. c. quoniam contra. de probat.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 62. Bonac.

Quamuis in sententia dicatur, viso libello, visa litis contentione, per hoc nõ magis præsumitur pro processu, quam aliàs præsumeretur si naturaliter de actis appareret. doct. in c. quoniam contra, de proba.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 57.

Fallit in 3. casib. vt per Paris. in d. c. quoniam cõtra. nu. 121. Don. a Fin.

Pluralitas actuum non præsumitur. Ioan. Bolog. in l. 2. C. de bon. poss. secundum tab. nu. 12. l. 1. C. de probat.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in c. cum Ioan. de fide instru. nu. 7. Soc. conf. 24. nu. 27. lib. 1. Bonac.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur. c. nonne. de præsump.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in d. c. Idem.

Sententia si est formata in prima persona, præsumitur lata solemniter, secus si in tertia.

Fallit vt per Fel. in c. sicut. de re iudic. Idem.

Probatu extremis, principio, scilicet & fine, præsumit probatum etiam medium. com. dicit Lanfr. in repet. c. quoniam in ver. testium depositiones. nu. 96. circ. fi. I. Fichar.

Regulæ inherendum est, & qui eam habet pro se, habet fundatam intentionem. Bar. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. non ier. vbi Ias. ampliat. in col. 8. in prin. Dec. conf. 8. col. 1. qua in re dixit Bar. in l. quoties. ff. si quis caut. quod illud non dicitur esse dubium de quo est regula, licet aliqui sint casus speciales, vt per eum. de quo vide quæ plenè scribit Abb. in cap. quoniam frequenter. extra, vt lite non contest. Nat. conf. 199. Dec. conf. 401. & 517.

Negatiua nunquid sit probabilis, & cui, & quando, & quomodo eam probare incumbat, vel non.

C A P V T VIII.

Negatiua non potest probari. l. actor. C. de probat. & ideo pro regula dicitur in l. 2. ff. eo. tit. quod probatio incumbit ei, qui dicit, non qui negat. Tamen quando negatiua est fundamentum intentionis agentis, ille tenetur eam probare eo meliori modo quo po-

test. Prout de hoc est doctrina Bar. satis nota, in l. illa stipulatione, si Calendis. ff. de verb. oblig. cum concord multis ibi alleg. per Alex. ver. extra. glo. tangit hic Bar. qui sequendo Bart. in si. dicit, Quod ita est communis opin. & ita sequitur, & dicit ibidem, Ias. nu. 15. allegans, & alios concordantes: allegando etiam meliora iura, quam ibi facit Bar. videlicet l. penul. §. docere. prout ibi not. Bart. si. ne quis eum, qui in ius vocat. vi exim. & l. item ait Prætor. §. hac autem. & in l. seq. ff. ex quib. causis maio. & c. & vtroque notat Bart. Adde Ruyn. conf. 97. ad fin. lib. 4. Et ita etiam firmat, & plures alios allegat Io. Igneus in l. necessarios. §. non aliàs. ff. ad S. C. Syllania. num. 307. & 308. Socin. iun. conf. 67. num. 4. volum. 4. cap. 1. & ibi not. Gemin. de confess. lib. 6. Innoc. & Ioan. Andr. in cap. super his. de accusat. & Cornè. conf. 340. num. 3. volum. 1. Ias. in l. si se obtulit. §. condemnatum. num. 7. ff. de re iudic. F. Viuius, & E. Muscul.

Negatiua simplex, & indeterminata est improbabilis. per glo. in c. bona. l. in verb. per rerum naturam. de elect. communiter approbatam, vt attestatur Paris. in c. quoniam cõtra. nu. 8. de probat. nega. nu. 127. si tamen coarctetur loco & tempore, tunc probatur vt affirmatiua, quando scilicet testes deponunt ipsam negatiua, & reddunt rationem qd non potuerit esse, vel fieri, quin ipsi testes viderent vel scirent, ita dixit gl. in §. si vero absunt. in verb. & vidisse. auth. de hæred. & falsid. quam communem dicit, & in prætica obtinere Fel. in c. in nostra. nu. 8. in si. de testib. secundum dictum Aret. vt ipse refert. Ruin. conf. 97. circa si. lib. 4. Simancas de hæret. c. 26. nu. 4. Cauebunt tamen testes ne eo ipso qd deponunt super negatiua, dicantur suspecti de falso, secundum ea quæ tradit Clar. in d. lib. 5. §. falsum. vers. solet etiam. Hæc Clar. d. 3. si. q. 52. vers. scias autem. P. Fichard.

Negatiua est improbabilis directò per rerum naturam. doct. in l. in illa. ff. de verb. oblig.

Fallit in multis casibus, vt per Franc. Hercul. in d. tracta. num. 127.

Fallit in 3. casibus, vt per Rip. in d. l. in illa. sed negatiua quomodo probari debeat, octo casus pos. & prop. num. 79. Don. a Fin.

Fundans se in negatiua, siue agendo, siue excipiendo, siue sit negatiua facti, siue iuris, tenetur illam probare. communis est opin. vt attestatur Ias. in l. illa stipulatione. ff. de verbo. oblig.

Ampliatu & limitatur in 3. casib. per Rip. in d. l. nu. 13.

Ampliatu & limitatur per Por. lib. 4. reg. 34.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 15.

Ampliatu & limitatur in multis casib. vt per Fran. Hercul. in tract. de negatiua. vbi limitat in 27. casib. a nu. 1. vsq; ad nu. 123. vbi nu. 65. facit regulam, qd negatiua iuris quis probare non tenetur. & limitat in 5. casib. Do. a Fin.

Negatiua quando est causa intentionis alicuius, ille qui dicit, probare debet, teste Bar. in l. ergo. ff. quib. ex causis maior. Quæ negatiua probatur etiam per inspectionem scripturæ, secundum Bar. vbi etiam Ias. col. 3. in l. Titia textores. nu. 2. de lega. 1. Aym. conf. 1. num. 7. vbi qui allegat negatiua probare debet. & ibi videtur modus probandi negatiua, de quo per Dec. conf. 467. colum. 3. 483. nu. 4. Alexan. conf. 24. lib. 2. pract. Masueri. tit. de probat. nu. 18. Seb. de nullit. cap. 7. nu. 12. Castr. in l. in illa. num. 3. de verbo. oblig. vbi quando negatiua est causa actionis dandæ: ille qui agit, & fundat se in negatiua, probare debet, contra Reg. quod negatiua probari non possit, & quod neganti incumbit onus probandi vt in l. actor. C. de proba. & sic ibi not. casus contra Reg. docto. in d. l. in illa. vbi Ias. & in l. is potest. colum. pen. vbi ponit exempla not. & in l. nec is. colum. 1. ff. de acquir. hæred. qua in materia, adde quod non est differentia inter negatiua & affirmatiua, quo ad necessitatem probandi, sed quicunque eam proponit ad fundamentum suæ intentionis ille probare debet. doct. in d. l. in illa. quæ negatiua licet difficilioris sit probationis, non tamen simplex eius propositio transfert onus probandi in aduersarium. Nat. conf. 199. col. fin. Quid de testibus deponentib super negatiua? & vide docto. in c. bonæ. de elect. in c. quoniam contra. vbi Dec. nu. 18. de probat. Dec. conf. 56. col. si. in si. in l. 1. colum. si. C. de bon. poss. secundum tab. Rom. conf. 24. colum. si. & dic. quod suspectus est ille qui se fundat in negatiua non coarctata loco & tempore. Alex. conf. 65. num. 4. lib. 1. quomodo autem debeant testes deponere super negatiua, vide practiç. quam docet Nat. conf. 231. num. 6. Fely. in cap. in nostra. de testib. Bart. in l. ei qui. ff. de probat. vbi Bald. plura dicit, & ponit diuisionem. & in l. actor. eod. tit. Alexan. conf. 23. num. 3. lib. 2. Rip. in cap. cum ecclesia Sutrina. col. 14. de caus. poss. & propriet. & quamuis negatiua non coarctata loco & tempore,

tempore, nec habens implicitam affirmatiuam, non grauet negantem onere probandi. cap. bonæ. el. 1. de elect. si quis tamen fundet se in negatiua principaliter, puta opponendo crimen, aut aliud, cogitur eam probare; alias succumbit. Fely. in c. super his. col. 7. in fin. de accus. & ubi negatiua facti habet annexam determinationem loci, temporis, vel alterius rei, tunc indirectam habet probationem. l. 3. vbi Bald. ff. de proba. & tunc testes deponentes de negatiua præferuntur testib. affirmantibus etiam dignioribus. Bald. tamen sibi contrarius in l. fi. C. de testi. dixit, quod in proba. intuitiua quando testes deponunt vidisse factum, & in sufficienti numero, & quando qualitas testium est approbata in iure, tunc non admittitur probatio negatiua in contrarium, sed quando negatiua est coarctata, vt supra, videtur posse probari, quia tunc æquipollet affirmatiua; ad prædictam autem conclusionem. de testib. bus, dic, quod præferuntur testes affirmantes negantibus. iuxta glo. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arb. nisi plures, vel meliores testes negarent, remouendo actum à sensu, id est, non solum asserendo se nescire, sed se scire hoc non esse, quia æquè bene videtur probari negatiua, sicut affirmatiua. ex. no. per Bartol. in dicto §. si plures. Fely. in cap. in nostra. de testib. quæ omnia declara. vt per Natt. consil. 283. las. consil. 81. in fin. libro 3. Dec. consilio 127. Rol. consil. 63. numero 47. libro 2. post Alex. consil. 156. num. 3. lib. 5. Quid de teste deponente, per taxatiuam tantum, qui tacite negatiuam asserit? & dic, quod non probat, teste las. in l. 1. numero 12. ff. si quis ius di. non ob temp. vbi num. 13. quærit. an talis debeat criminaliter de falso puniri tanquam falsarius: & post plura concludit non posse puniri de falso criminaliter, pro quo vide Dec. consil. 137. cui adde, quod negatiua multum difficilis ad probandum inducit præsumptionem contra testem, secundum Bald. consil. 352. colum. 2. lib. 1. Corn. consil. 125. Quæ negatiua postposita signo vniuersali facit æquipollere suo contrario, & sic vniuersali negatiua: de quo exempla ponit las. in l. si seruus. §. si plurius. col. 1. in fin. ff. si quis caut. cuius negatiua prædicam probandi, & capitulandi in eâ. vide per las. in l. inter stipulantes. 1. responso. num. 3. ff. de verb. obli. Bal. in l. 1. nu. 7. de bon. poss. secund. tab. Bellac.

Negatiua quando est fundamentum intentionis alicuius per illum probanda foret, siue ageret, siue exciperet. Bar. in l. in illa stipulatione. nume. 5. quam legit cum l. hoc iure. & ibi post Alex. las. nu. 14. latissime, qui etiam faceret opinionem Bart. communiter teneri ff. de verbor. obligat. Bart. in l. si per alium. §. docere. num. 2. ff. ne quis eum, qui in ius voc. c. 1. & ibi not. Gemin. de confess. lib. 6. Innoc. & Ioan. Andr. in c. super his de accusat. & Corne. consil. 340. volu. 1. num. 3. las. in l. q. se obtulit. §. condemnatum. nu. 7. ff. de re iudic. & copiosissime Jacob. Philip. Port. seu potius Antonius Gabriel. in conclusio. 26. lib. 5. vbi similiter testatur de communi, & ponit eam pro regula cum ampliationibus, & limitationibus: & pleniori manu etiam Franc. Hercul. in tracta. quis teneatur probare negatiuam. in princ. nu. 2. cum aliis seq.

Imò negatiua ipsa non solum vbiunque foret negantis fundamentum, probanda veniret: sed etiam per eum qui eidem negatiua inniteretur plenè probanda esset. l. decem. ff. de verbor. obligat. Doctor. in l. hoc iure. & in l. 3. illa. ff. de verbor. oblig. Bart. & alij omnes in l. 2. C. de iure emphyt. Ange. consil. 161. in fin. & consil. 238. in princip. Alexand. consil. 42. col. 2. vol. 6. & consilio 136. eod. vol. laso. consilio 34. num. 6. vol. 1. Canonista. in c. bonæ. de electio. Innocen. in dicto cap. super his. Dec. in c. 2. col. 5. de rescrip. & in c. licet causam. colum. 17. de probatio. & consil. 177. Alciat. consil. 444. numer. 11. & Crauet. consilio 112. in causa magistri Iordani. numero sexto.

Sed ne ignorentur termini præsentis speculationis, aduertendum est opportunè hoc in loco negatiuam ipsam triplicem fore, ac describi à nostratibus. Prima itaque negatiua ea est, quæ cadit in plenam testis notitiam, sicut est negatiua facti instantanei: id est quod ego non sum in tali loco, quia testis videt locum vacuum: & sic tunc negatiua debet coarctari loco, & tempore: quæ ita limitata potest probari per visum. ita Bartol. in l. 1. C. de cano. fruct. vrbis Romæ. & notatur in l. in illa. & in l. hoc iure. C. de verbor. oblig. per Bartol. & omnes alios concorditer, & per Angel. in §. hinc nobis. in fin. in authent. de heredib. & Falcid. Bald. in Margar. in verb. Iuramentum. & in l. 1. C. de bon. poss. secundum tab. Bartol. & Bald. fusissime in l. actor. C. de probatio. & Bertran consilio 154. etiam præsupposito. num. 2. vol. 6. & consil. 45. multa sunt. sub nu. 1. vol. 7.

Quod probatur eo ipso, quod testis assereret fuisse præsentem, & vidisse quod non potuisset fieri, quin vidisset, vt ibi

per Angel. & alios. & Alex. consil. 42. volum. 4. & in l. 1. col. 7. ff. si cert. petat. Deci. consil. 94. in casu ad me transmissio. num. 5. & consil. 173. viso processu agitato sub num. 3. Bertran. in d. consil. 45. nu. 1. cum 4. aliis sequent. & gl. & Bar. in l. 1. §. hoc interdicto. il. 1. ff. de itin. actuque priuâ. & Hugonem Celsum cō sil. 82. indubitati iuris est, sub nu. 3.

Et hinc cauti aduocati articulare consuevere ad defensionem causarum, & veritatis, quod Titius tali die, mense, & anno commorabatur in tali loco, & quod ab eo discedere non potuisset, quin testes cum eo commorantes illum viderent: cum semper eodem tempore, & loco simul commorati fuerint: & ita ego frequentissime in defensionibus clientulorum articulaui, & reperi veritatem, & liberaui ipsos miseros, & innocentes clientes falso imputatos à variis, diuersisq; inquisitionibus, & contaminationibus.

Et sic negatiua choarctata loco, & tempore, probatur vbiunque ostenderetur reum inquisitum eodem tempore, quo maleficium patratum fuerit, eum fuisse in alio loco; secundū gloss. & Bart. in l. Pantoni. §. 1. ff. de acquit. hered. Florian. in l. 2. ff. de probat. Doctor. omnes in ca. quoniam contra. de probat. Bald. in d. actor. & Francis. Hercul. cum aliis aggregatis per eum in dicto tracta. quis teneatur probare negatiuam. numero 206. & sequent. vbi prorumpit istam esse communem opinionem.

Et ampliat post alios congestos per eum, quod choarctatio ipsius negatiua requiratur de toto loco, de toto tempore, & de personæ identitate. Et sic testes tenerentur coarctare nedum locum, & tempus: verum etiam totum locum, totumq; tempus, & identitatem personarum: & consequenter deponere talem rem egisse tali hora, & loco. & hoc idem videtur ante eum firmasse Horat. Lutus. consil. 168. in causa Petri sub nu. 30. inter consil. crim. diuersorum. lib. 1. in folio. D. Folieri. cum aliis copiose relatis per eum in pract. crim. in verb. recipiantur defensiones reorum. sub num. 3. 1. dum ibi concludit, quod testis deponere debeat inquisitum tota die præfensi criminis fuisse alibi, & inde non recessisse, nec discedere potuisse, quin visus fuisset. & hoc idem concedit Grammat. deci. 56. Andreas. sub nu. 4. & est tex. in l. non hoc. C. vnde legitur. & in c. in præsentia. de probatio.

Et ratio præmissorum posset assignari isthæc, quoniam negatiua ipsa tantæ potentiæ, & virtutis esse videtur, quantæ probatio affirmatiua: quia talis probatio concludit, ad no. in cap. tertio loco. de probatio. & ad not. per Abb. in cap. bonæ de electio. & sic si negatiua extaret certo loco, & tempore designata, ita quod caderet in sensum testis, par vtique tunc esset virtus testis deponentis affirmatiuam, sicut negatiuam, & e contra. ita Bald. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbitr. & Salyc. in l. 2. col. 18. versicu. Sed nunc quæro. C. de rescia. vend.

Vbi affirmavit constanter quidem, quod negatiua cadens in cognitionem, & sensum testis est, quando negatiua ipsa finita esset: quia choarctata loco, & tempore, rebus, vel personis probatur melius per duos testes deponentes negatiuam, quam per vnum testem de affirmatiua: secus verò quando esset finita: secundum Saly. ibi.

Testes verò super negatiua non regulata loco, & tempore, deponentes non probant. c. cum ecclesia Sutrina. de caus. poss. & propriet. vbi Inno. & Moder. omnes. Bar. in d. l. 1. §. hoc interdicto. Bal. in l. cum hi. §. 1. ff. de transact. Alex. consil. 136. in fin. vol. 4. & consil. 114. col. fi. vol. 5. & Bar. in consil. suo exordiente, Commune Licignani.

Imò ipsi testes sunt de falso suspecti, & eis quippe nulla fides adhibetur. ita Bartol. Ange. & Alexan. in l. pen. §. docere. in fi. ff. ne quis eum. Corne. consil. 105. col. pen. vol. 3. & Crauet. consil. 9. nu. 7. vbi hoc sortiri quidem locum in medium exposuit etiam si temporis obliuio, atque verborum difficilis nempe recordatio interueniret.

Et ratio est, quia negatiua non moderata loco, & tempore non cadit in notitiam hominis. ex testimonio Cornei consil. 299 videtur. volum. 3. & tunc, cum ea non cadat in sensum testis, est improbabilis. secundum Bal. in l. 1. in fin. C. de bono. poss. secund. tab.

Vtpotè quia negatiua, cum non ens sit, sequitur necessariò quod entium sunt sensus, non autem non entium: secundum Philosophum, secundo de anima. & Bald. in l. 2. in fin. C. de erro. aduoc.

Et quamuis testis deponens super negatiua non aliter limitata loco, & tempore sit de falso suspectus, nihilominus tamen is testis non potest puniri pœna aliqua quâcumvis minima, nec posset carcerari. ita las. in l. 1. nu. 13. ff. si quis ius dicenti non obtemp. & Francis. Hercul. in d. tracta. quis teneatur

zur probare negatiuam. sub num. 129. cum duobus aliis seq.

Vbi corroborat istam opinionem. & tollit omnia contraria & ostendit ex communi schola doctorum suspensione falsi non haberi pro falso, & ita infinitis propere vicibus obtinui in variis causis intantum qd villo vnquam tempore nemo ex iudicis clientibus, qui deposuerit super negatiua non regulata loco, & tempore extitit in carceribus detrusus, hanc ob causam nimirum, quia si in hac re reperitur aliquid reprehensione dignum, adscribitur potius iudici, quam testicum praesenti in-conuenienti obuiare potuit in reiciendo tales articulos de iure non admittendos, & penitus impertinentissimos, & aniam facile falsitatibus praebentes, & noluit ductus ex dolo, & lata culpa taliter qd ex mera culpa iudicis testis adducitur ad delinquendum, si in hoc delictum considerari posset: & sic testis venit excusandus, & non culpandus: & tanto magis cum credat deponere veritatem super articulis, in quibus deponit, & non aliter, nec alio modo.

Alia vero negatiua ea est, quae cadit in praesumptam notitiam testis, vt negatiua facti continui, vt quia negat testis Sempronium nullatenus possedisse: ex quo viderat Titium solum intrare, & exire, & fructus percipere ex tali fundo: & sic praesumitur Sempronium ipsum non esse possessorem praedicti fundi.

Alia denique etiam negatiua est, vt supra docuimus, quae non cadit in sensum testis, sicut illa, quae non habet concomitantiam loci, & temporis: secundum Inn. & alios omnes in d. c. cum ecclesia. de cau. poss. & propriet. Bal. in l. Margar. in ver. Negatiua. ver. 6. & Lanfran. in c. quoniam contra. col. 1. de probatio. Viuius opi. 538.

Negatiua probatur sic, in bonis Petri non sunt alia bona, qui vult dicere aliud, probet. Curt. iun. conf. 150. nu. 10. communem dicit, quam intellige, quando pro haerede, vel dicente est alias praesumptio, vt qd confecerit inuentarium, Couarr. in reso. c. 6. nu. 4. lib. 2. communem dicit ex Alcia. de praesum. reg. 3. praesump. 20. Villalob.

Negans aliquem habere legitimam personam standi in iudicio, probare non tenetur.

Ampliat & limitatur in 2. casib. vt per Franc. Hercul. in d. tract. nu. 86. Do. a Fin.

Negans intentionem agentis probare non tenetur.

Fallit in 4. casibus, vt per Franc. Hercul. in d. tract. num. 102. Idem.

Probare non tenetur negans factum.

Ampliat & limitatur per Franc. Hercul. in d. tract. num. 54. Do. a Fin.

Negans sibi factum, vel solum id quod sibi solui, vel fieri oportebat, probare non tenetur.

Ampliat in 4. casibus, & limitatur in 4. a Franc. Hercul. in tract. de negatiua. nu. 35. vsq; ad nu. 44. Do. a Fin.

Probatio negatiua non solutionis potest fieri per explorationem librorum omnium. Cur. iun. conf. 106. nu. 10. commun. dicit. Villalob.

Probare non tenetur qui dicit bona non sufficere ad debitum, sed aduersario incumbit onus probandi: hanc esse magis commun. opinio. attestatur Port. in lib. 8. suarum conclus. regu. 23. vbi limitat hanc esse communem, & contrariam, quae etiam communis est. Do. a Fin.

Per iuramentum an legitima probatio inducatur, vel non, & per quos & quando?

C A P V T I X.

Per iurando facta probatio nec dicitur, nec ducitur legitima, vt commune renuncio ex Alex. conf. 119. nu. 9. lib. 2. & in l. dixit imperator. ff. de legat. li. 1. Ias. in §. quadrupli. nu. 4. inst. de actio. Fel. Dec. nu. 11. in rub. ext. de probat. Hippol. in rub. nu. 119. cum seq. Cillo eo. tit. idemq; attestatur Viuius lib. 1. opi. 186. Plot. in l. si quando. nu. 55. C. vnde vi. E. Suarez.

Iuramentum non dicitur proprie probatio, & per iuramentum quis non dicitur probare, sed ab onere probandi releuari, secundum Ioan. And. Abb. & alios relatos per Deci. in rub. nu. 2. extra de proba. & istorum opinionem ponunt esse communem Gomez. in §. item si quis postulare. nu. 4. inst. de actio. Mar. in rep. rub. C. de prob. nu. 119. Aug. Bero. in rub. de prob. nu. 76. cum aliis seq. ex Alex. in l. imperator. ff. de leg. 1. & Capic. in decis. 91. In contrariam vero partem inclinavit glo. in c. statutum. §. cum vero. in ver. proprio. de rescrip. libr. 6. quem sequitur ibi Dominicus, idemque tenet glo. in l. contra quibus

§. illo in verbo, offerri. C. de non numer. pecun. Bald. in authen. sed nono. C. si cert. peta. Ang. in l. non est. §. dato. ff. de iureiuran. & Deci. in dict. rubric. de probat. & istam sententiam praecitati doctor. videntur probare per multa iura, rationes, & argumenta, quibus omnibus quam optime respondet Hierolus in dict. rubric. de probat. num. 76. & sequen. Tenendo igitur primam partem tanquam tuiorem, dic eam esse magis communem, & in iudicando, & consulendo sequendam fore, vt attestatur Francisc. de Accolis, Aretin. in capitu. 2. in 12. nota. de probat. quae quidem communis limitatur non procedere in casibus, quibus de iure communi, vel de forma statutorum iuramentum habetur pro plena probatione, tunc enim in illis casibus appellatione probationis non venit iuramentum, vnde si statutum velit credi iuramento damnum pasci profero statum hoc loquens de probatione damni dati, vel de damno probato haberet locum, & procederet contra damnum tantum in probatione damni, quae fieret per iuramentum, secundum Deci. in dict. rubric. de probat. ex. & Aretin. in d. cap. 2. & dato quod statutum ipsum faceret plenissimam probationem, nihilominus admitteret probationem in contrarium secundum Roma. in l. qui bona. §. quidam. ff. de damn. infect. & dictum hoc Roma. sequitur, & refert Ruyn. conf. 87. nu. 12. volum. 3. & alia ad materiam istam concernentia late scripsimus infra in versicu. Statutum disponens quod de damno dato stetur iuramento damnum pasci, &c. Viuius opinio. 426.

Vbi causa est modica sufficit probatio per iuramentum. Fel. c. quae in ecclesiarum. in 16. col. de constit. facit quod vult Mathes. not. 1. & 2. credi iuramento boni viri. Bal. in l. vniuersi. C. de vestig. Mihuta difficilis probatur proban. iur. Lod. Rom. conf. 76. in 4. dubio.

Et an difficultas debeat tunc allegari vide eundem Roma. in conf. sequen. Bellac.

Difficultas probationis, & odium delinquentis facit vt admittatur probatio per iuramentum actoris, doct. in d. Ladamo. nendi. communem dicunt.

Ampliat in 55. casibus, a numero 124. & limitatur in 61. num. 755. per Plot. in repetitio. l. si quando. C. vnde vi. Do. a Fina.

Priuegiata probatio veluti per iuramentum, nunquam lo cum habet contra eum qui ex delicto alterius conuenitur. est commu. opi. secun. Dec. conf. 410. in causa mota. vers. quanto principaliter. M. Charian.

Probatio per iuramentum ex l. si quando. C. vnde vi. cum habet contra heredem. commu. dicit Minfing. obser. 12. cent. 4. l. Pichar.

Consistentia in nimio probantur iuramento. gloss. in cap. significasti. lo prius. & ibi Felin. de homicid. in §. sed iste. in situ. de actio. in l. atqui natura. §. cum me absente. de negot. gest. Felin. in capitu. pastoralis. in 1. colum. de excep. in capitu. inquisit. §. quatuor. extra de accusa. Alexand. in 4. volum. consil. 127. ver. accedat. Cornus in 1. volum. consil. 1. in 3. colum. ibi qui cum iur. Rota in No. decisio. 42. Guido consil. 223.

Facit quod vult Bal. in l. si quis pro redempt. C. de dona. du dicit, quod statur iuramento fratrum, &c.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 72.

Fallit in 4. casibus, vt per Franc. Hercula. in tracta. de negatiua. num. 275.

Fallit in 3. casibus, vt per Feli. in cap. significasti, de homicidio. num. 1.

Fallit vt per Mant. sing. 635. Do. a Fin.

Limita in foro conscientiae: secus in foro contentioso. ita Fel. in c. si vero. el. 2. de sent. excom. Alex. in l. 1. §. per procuratorem. in 1. col. de acq. poss.

Limita etiam nisi praesumptio sit contra iurantem. ita Fely. in dict. §. quatuor. in 3. colum. & in capitu. 2. in 4. colum. de cal. Alexand. vbi supra. Et in materia vide eundem Feli. in cap. 1. in 3. colum. in fin. de praesumpt. Barba. in 1. volum. consil. 42. in 7. colum. Ludo. Roma. in d. consil. 76. in 4. dubio. & in consil. 481. Ias. in d. §. sed iste. in 24. & 25. colum. & in l. cum quaedam. in 2. col. ff. de iurisd. om. iud. & in repe. admonendi. in 140. col. ff. de iureiur. Hippo. in l. 1. in 15. col. ff. de quaestio. Bellac.

Iuramentum non dicitur probatio, sed probationis releuatio. Ias. in l. ait prator. §. iurari. in 2. col. ff. de iureiur. in l. sed & si pos. §. si cum de haered. in 1. col. eo. tit. & in l. si quando. in 2. col. C. vnde vi. Pet. Glar. sing. 86. Idem.

Com. V. I. Opin.

Confessio num sit propriè probatio, vel probationis species? & an admittatur contra iuris præsumptionem.

C A P. X.

Vero, an confessio sit propriè probatio? Respon. communiter recepta est ea sententia, confessionem non esse propriè probationem, sed tantum releuationem ab onere probandi. Ita tenet Bal. Pau. de Cast. Marfi. num. 74. in rubr. C. de probat. Ioan. Andr. Anto. de Butr. & Abb. & Dec. & Fel. rub. extra eo. Abb. Panor. in c. unico. de scruti. Eandem sententiam firmat Petr. de Anch. c. 1. de confess. lib. 6. Pau. de Cast. l. 1. de confess. Publica. ff. de posi. Et eam dicit esse communem. Ias. in l. cum te transgisse. num. 9. C. de transact. Alcia. de præsump. 1. part. num. 6. in fi. & in l. cum te. vers. necessaria. C. de transact. Quamvis longè verius sit contrarium, vt censuit Saly. in rubr. num. 4. C. de prob. consentiunt Ias. num. 11. Dec. num. 8. in d. l. cum te. defendit Aret. in rubr. num. 18. de probat. Quin & probatio probata est, atque aliis verior & potentior, iuxta Socin. iun. consi. 39. num. 18. lib. 2. Gram. decisio. 36. num. 66. Et maior quouis publico instrumento, vt verè tradunt Aym. Crau. consi. 61. num. 3. & consi. 181. num. 4. Zaf. consi. 1. num. 4. & lib. 2. & vir magnæ doctrinæ Iaco. Menoch. de recup. possessio. num. 217. & seq. vbi multa de illius viribus vtiliter, & discretè contextit, & qui plures eleganter laudat. Nic. Ant. Grauatius lib. 5. cap. 16. num. 9. & seq. sed hæc de questione copiosius nos alibi. E. Suarez. & Mich. Grassus.

Confessio an propriè sit species probationis, magna inter Doct. est altercatio, multi enim voluerunt speciem probationis, & propriè quidem eam dici. gl. in l. 1. in verb. quemadmodum. C. de eden. Bar. in l. vnica. nu. 8. ff. de offic. consul. & in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. Saly. in rub. num. 4. vers. tu dic. C. de probat. Quorum mentionem faciunt adiectis multis argumentis & rationibus, Philip. Dec. in rubr. num. 9. vers. contraria opinio, scilicet, quod imò confessio sit species probationis. Marc. Mantua præceptor. num. 10. vers. contrariam autem sententiam. extra de probat. & Hippol. de Marfil. in repet. rubr. num. 80. cum seq. C. de probat. Sed contrariam sententiam, quod confessio non sit species probationis, communi voto receptam passim multis in locis interpretes referunt. Cyn. in l. actor. nu. 3. vers. item per simplicem confessionem. & Bald. num. 3. vers. secundo præmitte. C. de prob. & idem Bald. in auth. sed nouo iure. num. 12. vers. tamen si negetur. C. si cert. petat. quia confessio non est species probationis, sed per eam quis ab onere probandi releuatur, vt de iuramento asseritur. l. eum qui. ff. de iureiur. & per tex. in cap. 1. de confess. lib. 6. Ioan. Andr. in prin. Rub. & Pan. ibid. num. 3. vers. secunda oppositio est. Ioan. de Imo. in c. 2. extra de prob. & multi alij Doct. adducti per Dec. in d. rub. nu. 8. vers. expedita differentia. Quorum sententia communis est, referentibus ibidem Idlyno. num. 6. Decio d. num. 8. Mantua. num. 2. vers. sed prima melior. & num. 10. vers. teneo igitur ego. necnon Hippol. de Marfil. in d. repet. rub. num. 88. C. de probat. & eo. Hippol. in suis singul. l. ing. 110. incip. communis Doct. opin. est. Kirchoius. & Tharia.

Confessio de iure regio dicitur probatio l. 8. titu. 14. par. 3. ex qua lege Petrus Nun. in respon. 18. num. 8. tenet contra Roder. Suarez in l. post rem. versic. sed pulchrum. ff. de re iudic. dicentem quod etiam post decem dies datos ad probandas exceptiones in executione admittitur confessio partis. quod Nunio non placet ante solutionem debiti, quod nota. Villal.

Probatio ex partis confessione procedens admittitur contra præsumptionem iuris & de iure. vt gloss. & communiter doct. voluerunt. in auth. sed iam necesse. C. de don. ante nupt. & in corpore, vnde sumitur. quod etiam sentit Innoc. in c. quia plerique. de immu. eccle. vbi not. sententiam, quæ in rem transiit iudicatam retractari posse, si pars in cuius fauorem fuit promulgata, illam esse iniquam fateatur. Quæ tamen communis conclusio tunc procedere limitatur, cum talis præsumptio est in ipsius confitentis fauorem, secus autem si in fauorem rei, vel contractus, exempli gratia, aliquis contraxit sponsalia cum muliere, postmodum illam carnaliter cognouit, & sic matrimonium contraxisse præsumitur: si deinde cum alia contrahat, hoc secundum matrimonium contractum contra primum, pro quo est præsumptio iuris, & de iure, redditur nullum. cap. is qui. & ibi not. de sponsal. licet enim vir opponens confiteatur, quod mulierem carnaliter cognoscendo animum non habuit illam maritali affe-

De probationibus,

ctione cognoscere: talis tamen confessio huiusmodi præsumptioni iuris & de iure non obest. quoniam hic non de ipsarum partium, sed matrimonij fauore agitur, ita voluit Abb. in d. cap. is qui. num. 5. de spon. Adde Alciat. de præsumpt. part. 2. num. 6. Turzan.

Nuntij Principis, vel publici, seu officialis simplex verbum, an ita prober, vt eis omnino sit credendum? & quid de libris censualibus ecclesiæ?

C A P. V. T. XI.

Nuntius principis non creditur sine literis, & ipsi volentibus aliorum bona capere, quilibet cuius interest potest de facto resistere. l. prohibitum. C. de iur. fi. lib. 10. Fac. quod vult Fede. in consi. 251. Vezin.

Nuntio publico sibi duntaxat creditur in spectantibus ad suum officium, puta si referat se personaliter citasse Titium, tamen quando deponit in his, quæ sunt extra officium suum non probat: secundum Io. Andr. in tit. de cit. §. 1. in prin. quem sequitur Abb. in cap. cum parati. de appel. Deci. in cap. post cessionem. de prob. Doct. omnes in §. quadrupli. inst. de act. & in l. 1. §. ora carnis. ff. de offic. præfect. urb. Ruin. consi. 66. col. 1. vol. 5. Tiraq. qui latissimè complura congerit, in tract. de retract. in titu. de retract. lignagier. §. 8. gloss. 1. 1. & istam recitant esse communem opinionem. Alcia. in tract. de præsump. in 3. reg. præsump. 14. nu. 10. & Ias. in l. properandum. §. & si quidē. nu. 8. C. de iud.

Quæ quippè procedit ex quadam consuetudine: secundum Guid. Pap. decis. 628. nu. 1. Hocq; ampliatur intantum procedere, vt nuncio ipsi credatur etiam, & fides adhibeatur referenti se non inuenisse bona mobilia debitoris in executione iudicati: vt voluerunt Barto. & Doct. in l. a Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudic. Guid. Papæ in d. decis. 628. Alciat. in memorata præsum. 14. nu. 4. cum aliis quamplurimis concordantibus traditis per Iason in l. in illa. §. penul. ff. de verborum obligationib.

Ampliatur etiam habere locum in gestis per ipsum nuntium post mortem mandantis. Vnde iudex si mandaret aliquem mitti in possessionem per nuntium, tunc profecto morte mandantis mandatum hoc non expiraret: & sic ipse nuntius teneatur, & debet mandatum exequi non obstante morte prius occursa: seu subsequuta iudicis mandantis, vt firmare Barto. in §. fundi vendit or. in fi. & ibi Alex. colum. 1. ff. de acquir. poss. Abb. & alij omnes in c. relatum. de offi. deleg. Bal. in l. si de interpretatione. ff. de legib. Bar. col. 3. & Ias. in l. more. colum. 12. ff. de iurisd. omnium iudic. vbi prodit istam esse communem opinionem.

Ita etiam versa vice nuntius habens commissionem citandi, si moreretur re integra, posset dubio procul eius successor exequi, & citare sine noua commissione: secundum Angel. in auth. vt nullatenus iud §. ad hoc. colum. 9. & Franc. Aret. in d. l. fundi. col. 1. 1.

Quæ quidem communis ita interpretata, ampliatur quoq; habere locum similiter in licentia de capiendo data nuncio a iudice, vt exequi posset post mortem ipsius iudicis mandatis: vt concludunt Ang. in d. l. fundi, & Purpurat. in d. l. more. num. 136. vbi limitat mentionatam opinionem Barto. communem in tribus casibus.

Sed ista communis ita declarata limitatur primò, vbicunque citatus per nuntium esset persona circumspecta, & fidedigna, & iuraret se nunquam citatum fuisse à nuncio: tunc equidem ex tali coniectura sibi potius, quam nuncio crederetur: secundum Abb. & Moder. in d. c. cum parati. Ias. in d. §. siquidem. in 6. notat. Guid. Papæ in d. decis. 628. nu. 1. post medium, & Maran. in loco supra citato, & per Afflct. in constit. edictorum. in fi.

Limitatur secundo etiam antedicta communis non esse vera in denunciando crimina: quia tunc non creditur nuncio, etiā publico. & iurato: vt voluit Spec. in tit. de citatione. §. sequitur videre. Et hoc procedit, & intelligitur verum esse quo ad condemnandum non autem quo ad inquirendum: quia quo ad relationem nuntij potest inquisitio formari: secundum Bar. in d. l. 1. §. cura carnis.

Limitatur tertio, quod ipse nuntius debet esse idoneus, & fidelis. §. hæc autem. in auth. de iud.

Nam nuntius, secundum legem debet esse persona diues, & approbata. ita Felin. in cap. prudentiam post princ. de offi. deleg.

Verum

Verum si admitteretur nuncius vilis: tunc reputaretur res male gesta, & ei non adhiberetur fides aliqua: secundum Barbatium in c. quoniam contra. nu. 31. de probat. Tamen de facto obseruatur contrarium, videlicet, quod admittuntur, assumunturque nuncij non solum viles, sed etiam vilissimi, & infamissimi. teste Bal. in l. si. col. pen. quaest. 8. C. de edicto Diui Adria. tollen. Et de hoc vtrique mandatum non est: quoniam nuncij officium vilissimis personis congruit: secundum Bal. in l. si vt proponis. C. de execu. rei iud. per l. si. ff. de iudiciis. Fed. Senens. conf. 119. col. si. & Afflic. in consti. sequentes. col. 4. adeo quod nuncius ipse infamis esse potest. ita Host. Io. And. Bal. Feli. & alij omnes in d. c. prudentiam. & Tiraq. cum aliis aggregatis per eum in tracta. de vtroque retractu, de retractu consanguineorum. §. 8. duos testes. nu. 2.

Quarto & ultimo limitatur, quod nuncio referenti se citasse nulla adhibetur fides, nec ei creditur, nisi appareat de commissione sibi data ad citandum: secundum communem scholam omnium Docto. cum pro ipsa commissione nullatenus praesumatur: vt firmant Bar. & Io. de Plat. in l. 2. C. de decur. lib. 10. Ant. de But. & alij omnes in c. 1. de iud. doct. in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Bald. conf. 63. volum. 5. Aret. conf. 33. colum. 4. Marfil. singu. 235. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verb. per nuncium. Dec. in cap. quoniam contra. num. 22. de proba. Viuius opi. 555.

Nuncio publico plenè creditur, eiusque relationi statuitur quod ad citationem. c. cum parati. vbi glo. & omnes generaliter. de appellat. & Io. And. in add. Spec. in tit. de citatione. §. sequitur. vers. sed nunquid credetur soli nuncio. Bart. in tracta. de citatione. in 9. quaest. & Gratus conf. 85. inuocato diuino suffragio, in praesenti causa, ad quam nunc accersitus sum. nu. 3. vol. 2. Bal. in l. vt perfectius. col. si. C. de anna. excep. vbi prorumpit ita obseruare generalem consuetudinem. & Tiraq. in tracta. de vtroque retractu, de retractu consanguineorum. §. 8. duos testes. glo. 9. nu. 6.

Sed hoc non procederet, ubicunque nuncius assereret citatum per eum dixisse, nolo venire ad iudicium, nec ad iudicem accedere: tunc quippe iste citatus ob huiusmodi verba prolata, & ob relationem per nuncium factam censetur verus, & manifestus contumax. cap. venerabilibus. §. secus. de senten. excommun. in 6. & notant Cardin. & alij in clemen. vnica. de dolo, & contum. quaest. 8. & Abb. in d. cap. cum parati. colum. penul.

Tamen citati praedicti responsio debet per testes probari: nec sufficit sola ipsius nuncij relatio vt dicatur contumacia manifesta: secundum glo. in d. §. secus. in ver. in iudicio. quam sequuntur ibi Domin. & Franc. Bal. & Imo. in d. c. cum parati. & Ias. in l. properandum. §. & si quidem. nu. 9. C. de iudic. & ista est commu. opin.

In contrariam vero partem, videlicet, quod antedicto nuncio referenti, citatum dixisse nolo venire, credendum sit: inclinant Card. in d. clem. vnica. quaest. 8. Praepos. Abb. & Dec. nu. 45. in d. c. cum parati. & Feli. qui eiusdem sententiae refert, in cap. ad petitionem. num. 20. de accusa. Sed quicquid isti Docto. suadeant, ob hoc non foret discedendum a mentionata communi, quae verissima, ac tutissima redditur ex relatis per Ias. in d. §. & si quidem.

Et ista communis opinio videtur conformis constitutioni Regni Neapol. Citationis literae. in qua disponitur non fore standum dicto nuncij iurati, nisi fiat intimatio, seu notificatio citationis coram duobus, vel tribus testibus. Vnde hoc iure vtimur in Regno ipso, & seruamus hodie formam antedictae constitutionis, vt per nuncium fieri debeat relatio se citasse Titium talibus praesentibus, videntibus, & audientibus, aliter sibi non crederetur. & ita obseruatur etiam in Regno Francia, attestante Tiraq. in tracta. de vtroque retractu, de retractu consanguineorum. §. duos testes. nu. 1. & 3.

Et quamuis nuncio credatur in spectantibus ad eius officium, nihilominus tamen si relatio nuncij re ipsa falsa foret, prout plerumque in locis in quibus tales nuncij sine testibus admittuntur, illae falsae, fallacesque reperiuntur, ac deteguntur: vt optime nos Aduocati passim nouimus in reuolutione processuum, & in exclamationibus miserorum clientulorum: tunc pars posset probare contrarium: & sic admitti deberet ad probandum contrarium eius quod relatum extiterat, & consequenter nuncium nullam tunc fecisse intimationem. ita gloss. in cap. proposuisti. in ver. non probatur. 81. distin. & in c. item testis. in ver. in executoribus. 4. quaestio. 3. Archid. in cap. venerabilibus. colum. 2. de senten. excommun. lib. 6. Imol. & Alexan. col. 1. in l. qui bona. ff. de damno infect. Doct. omnes in c. quoniam contra. de proba. & in c. proposuisti. & ibi Imo. & Feli. col. 1. extra de proba. Guid. Pap. decis. 628. non debet de iure,

Doct. vniuersim omnes in c. cum parati extra de appe. & praesertim Philip. Fran. & Card. Alex. & Bonifa. Vitel. in tract. maleficio in tit. de forma citat. accusati. nu. 16.

Et hinc est, quod nuncij interdum ex propria conscientiae morfu contradicunt eorum relationibus: & tunc ipsi nuncij dicentes contra relationes iam factas, statuitur certe posterioribus depositionibus & asseritionibus contrariis primis. cap. quoniam contra. in ver. citationes. de proba. glo. in d. ca. cum parati. & in c. iuris. de praesumpt. & Alexan. in l. 1. §. 1. de offic. praefec. vrbis.

Et tunc nuncius ob talem relationem factam primò tenetur parti ad interesse passum, secundum Cy. Bald. & Sal. in l. si. C. de requi. reis. & Alex. in l. qui nomine. ff. de fals. Secundo etiam idem nuncius in praesenti casu tenetur de falso. ita Bart. in l. qui nomine. Spec. tit. de executore. vers. sed quaeritur.

Et Bal. per tex. ibi in l. 2. C. de spor. vbi concludit vtiliter, quod nuncius ipse ob hoc posset sine processu remoueri ab officio leuato velo. Viuius opi. 556.

Officiali simplici verbo, & sine iuramento creditur in aliquibus, de quibus in tex. & glo. in verbo statui. in clem. 1. de foro compet. Balb. decis. 580.

Libri censuales ecclesiae, vel alterius loci probant canonis praestationem, soluentis possessionem, & consequenter dominium rerum ad ecclesiam vel alium locum pertinentium. teste Rom. conf. 127. colum. 1. Quibus libris censualibus plenam fidem tribui scribit idem d. conf. & Dec. conf. 346. col. antep. Quod non esse indistinctè verum not. Fel. in c. ad audientiam. col. 6. vers. 10. concl. de praescrip. Aym. de antiq. temp. part. 1. nu. 248. & seq. nec ad rem facit tex. in l. census. ff. de prob. d. c. ad audientiam. quia de publicis, non de priuatis scripturis loquitur, de quo vide Rom. conf. 63. in fi. conf. 165. in prin. conf. 215. nu. 2. d. conf. 127. col. 2. vbi an solutio canonis probata faciat indicium ac praesumptionem ad probationem dominij, de quo per Fel. d. c. ad audientiam. col. 5. de praescrip. Boer. q. 105. nu. 13. Qua in re dubitat Aym. de antiq. par. 1. nu. 252. Sed vide Rom. d. conf. 127. col. 2. Bellac.

Probatio exceptionis concernentis merita causae, vt aetatis, diuitiarum, paupertatis, bonae famae, vitae, & mortis, cum fundamentum fuerint intentionis alicuius, cui nam incumbat.

C A P. XII.

Probatio exceptionis concernentis merita causae ad processum obiectae, circa quam actor se non fundat, incumbit excipienti, iuxta regulam affirmanti & non neganti, incumbit probatio. quia excipiendo fit actor, secus est si etiam ipse actor se circa exceptionem talem merita causae respicientem fundaret, quia ipsi incumberet probatio, & non reo, vt puta, si aliquis conueniretur eo quod hic contraxisset, & ipse declinando iurisdictionem, exciperet se non contraxisse, auctori incumberet probatio hic contractum fuisse. & ita contra Barto. & Guiliel. de Cun. communiter obtinere asserit Bened. Capr. regu. 44. num. 21.

Aetas vbi est fundamentum intentionis alicuius, siue sit actor, siue reus, ille debeat eam probare. l. cum te. C. de probat. l. si minorem. C. de integ. restit. l. cum de aetate. ff. de probat.

Fallit in 4. casibus, vt per Alcia. in tract. de praesump. in 2. regu. praesump. 14. nu. 1. Do. a Fin.

Illi incumbit onus probandi, qui allegat aetatem ad declarandum intentionem alterius. doct. in l. de aetate. ff. de minor.

Fallit in 5. casibus, vt per Sebast. Sap. in d. l. de aetate. nu. 65. Do. a Fina.

Aetas debet probari per fundantem se in ea, siue ea maior sit, siue minor, secundum glo. in cap. presbyter. in verb. ante 30. 78. distin. & Abb. in cap. in praesentia. de proba. post alios relatos ibi per eum. & in cap. 1. de regu. Bald. per illum tex. in l. si minorem. vbi latius insitit Saly. C. de integ. restit. Bar. in l. 1. circa fin. ff. de excep. Corn. conf. 98. volum. 1. Alexan. confil. 147. nume. 9. volum. 7. Natt. consilio 249. nume. 1. volum. 2. & istam scribunt esse communem Fely. Deci. num. 166. & Modern. in d. capitu. in praesentia. quia quilibet tenetur probare id, quod est fundamentum suae intentionis, vt per Parpal. in l. si quis maior. in 1. nota. C. de transact. Corsetum in sing. in vers. qualitas. Feli. in c. examinata. de iudic. Ias. Com. opin. Tom. iij. V & Dec.

Com. V.J. Opin.

& Dec. in l. qui se patris. C. unde liberi. & clarius in l. si emancipati. C. de col. & Fel. in d. c. in presentia. in glo. in vers. secundum. Ista communis ita probata interpretatur primum non procedere, quando in instrumento iurans, vel fundans se in maiori ætate etiam dixisset, & iurasset se maiorem, quia tunc ex instrumento satis probatur eum fuisse maiorem, & creditur ita esse, nec ipse contrarium dicens audiretur, ut est tex. in l. pen. C. si minor se maiorem dixerit, circa si & Roma. consil. 112. & Anch. cons. 226. Soc. cons. 66. vol. 1. & Cagnolus in d. l. si quis maior. nu. 42. Limitatur secundo ista communis in substituto pupillariter, nam qui allegat pupillum decessisse in pupillari ætate, ipse non tenetur hoc probare, sed eius intentio vñ fundata, & admitti debet, nisi per aduersariū de maiori ætate probetur, scđum Bal. cōf. 264. factū tale. vol. 1. per tex. in l. ex facto. ff. ad Trebel. vbi substitutus Titio decedente sine liberis, mortuo Titio fundata est intentio substituti, nisi probetur, quod Titius ipse haberet liberos, & hoc in fauorē substituti introductum fuit, de quo per Bart. & Ange. ibi, & tradit Alex. cons. 29. viso themate. vol. 1. Istam limitationem sequitur etiam Dec. in c. in presentia. nu. 170. & Maranta in repet. l. is potest. nu. 199. ff. de acquir. hæred. In contrariam vero partem inclinavit Bal. cons. 19. vol. 5. Bar. consil. incip. B. fecit testamentum. in fi. Soc. in l. qui duos. §. cum in bello. & in d. l. ex facto. §. pen. vbi etiam Ripa hoc idem tenet. Limitatur postremo ista communis, quando quis fundatur in ætate, ita quod ætas principaliter allegatur, secus autem quando actus allegatur, qui ad sui validitatem accessorie ætatem includit, quoniam ætas idonea præsumitur, ut concludit Abb. in d. c. in presentia, per tex. ibi, & Abb. in c. virum. de reg. Bal. consil. 264. factum tale est. vol. 1. & adeo ista præsumptio procedit quod non tollitur, nisi per aduersarium contrarium concludenter probetur. d. c. in presentia. vbi Abb. & Dec. nu. 167. hæc plenissime declarant. Viuius opi. 256.

Paupertas, vel diuitiæ vbicunque sunt causæ intentionis agentis, teneretur eas agens probare, & sic fundans se in paupertate ipsa, seu diuitiis, obnoxius esset illas verificare: secundum glo. & omnes Scribentes communiter in l. si verò. §. qui pro rei. ff. qui satisf. cog. Alber. nu. 8. & Florianum. col. 2. in l. ei incumbit. ff. de probat. gl. in vers. Quæro. in c. in presentia. de probat. & ibi Bal. in c. si. de præsump. Barto. Alber. & Ias. in d. §. qui pro rei. & Francum in c. semel malus. circa medium, de regul. iur. lib. 6. Bald. in l. non prius. in princ. C. quando fis. vel priuat. & cons. 404. non est nouum. col. 2. vol. 2. Castr. Socin. & Alberic. in l. si creditores. ff. de priuileg. credit. Dec. consil. 120. & pro tenui facultate. sub nu. 3. & Afflic. decis. 377. Princeps concessit. col. fin. & ibi in addit. Vrsillus cum aliis aggregatis per eum. nume. 1. cum aliis seq. & ista est communis, & indubitata opinio, attestante Alcia. in tract. de præsump. in reg. 2. præsum. 27. sub nu. 4. & Corn. Benincas. in tract. de paupertate. quæst. 6. num. 2. Couarru. lib. 2. resolut. c. 6. num. 3. Tiraq. de retract. lignag. glo. vna. num. 91.

Et paupertas ipsa sufficienter probatur per duos testes ad effectum, ut referuntur expensæ in fine litis: secundum Dom. meum Oradinum in decis. Rotæ Roma. 271. & ita in propriis terminis, quæ paupertas possit probari per duos testes consuluit Alex. cons. 37. consultus sum. vol. 7.

Quæ quidem decisio Rotæ de plano, & absque scrupulo aliquo procederet, iudicio meo, vbicunque paupertas probaretur per testes verisimiliter de ea informatos. Vnde tunc ipsi duo testes deberent super præsentire instructi recipi, & admitti, & sic hoc casu paupertas tutè, fidenterque probaretur per vicinos. ita Ang. in auth. in §. hinc nobis. in 1. col. in auth. de hæred. & Falcid. & Alex. in l. 1. col. 9. ff. si cer. pet. & in l. si constante. ff. sol. matr.

Sed quotiescunque paupertas non posset probari per testes de visu: tunc mihi suaderem verificari, probarique eam facile posse per famam publicam: secundum gloss. in l. 2. C. quando fis. vel priuat. & Bald. in authen. quod locum. colum. fin. C. de coll. Sed Nicol. de Neap. in l. paupertas. in princip. ff. de excus. tut. videtur de diametro contrarium affirmare. Vnde Bart. in dict. l. si constante. tutius super hoc procedendo in 2. q. constanter concludit, quod vbicunque ageretur de modico præiudicio, tunc paupertatem ipsam probari posse per famam publicam, secus autem quando de magno præiudicio: tunc enim hoc resideret, atque remitteretur arbitrio iudicis: cui accedunt ibi Imo. Alex. & alij omnes, & præsertim Ias. nu. 348. deducens etiam istam esse communem opinionem. Dec. in d. consil. 120. sub nu. 3. & Corn. Benincas. quoque in d. tract. de paupertate. q. 6. nu. 9. & 11. & 17. Viuius opin. 609.

Onus probandi aliquem esse factum locupletiozem cui incumbat, declarat Port. libr. 3. suarum conclus. regu. 12. vbi

De Probationibus,

limitat vtranque opinionem. Don. a Fina.

Bonitatem, aut bonam famam pro suæ intentionis fundamento allegantem illam probare necesse habet: ut commune assero ex Dec. in c. 1. nu. 20. de probat. Fely. in c. cum in iure. de offic. deleg. & in c. 1. nu. 11. de præsump. Afflic. lib. 1. constitut. rub. 17. num. 23. Hippoly. sing. 187. & in rub. nu. 44. de proba. Vezinus. & Do. a Fina.

Vitam vel mortem alicuius allegans pro fundamēto, debet illam probare. Bell. cons. 56. nu. 1. com. dicit ex Bar. in l. si quidem. C. sol. mat. Alex. cons. 173. vol. 5. Corn. cons. 10. & cōf. 119. vol. 1. & Moder. in l. si emancipati. C. de colla. & in l. sed & si sua. ff. de acq. poss. quam intelligit nisi alias allegans possideat, quæ possessio releuat ab onere probandi. ut per Bart. in l. si inter. ff. de reb. dub. & ibi Soc. Boer. deci. 218. Villal.

Fama vel rumor de morte alicuius sufficit vbi tractatur de comodo pecuniario, ut de comodo hereditatis ad probandam mortem, maxime si interueniant aliæ coniecturæ: ut si constan guinei de morte illius luctum fecerint, vel eum pro mortuo habuerint: & etiā vbi talis mortuus fuisset in loco de longinquo: Alex. cons. 172. nu. 8. in 6. vol. Ias. in l. cum ea. C. de transact. vbi autem ageretur de præiudicio irreparabili, puta de puniendo aliquem ratione homicidij, & tunc mors plenè probanda esset. Alex. cons. 27. vol. 7. Alios modos probandi mortem vide per Bar. in l. quoties. C. de naufrag. libr. 11. Marf. in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. Ias. in l. fin. C. de edict. diui Adria. tol. Corn. cons. 85. colum. penul. vol. 2. Alex. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemadm. testa. 3. per. cons. 25. consil. 117. vol. 4. Fel. cap. si. ut lit. non contest. c. cum causam. de testib. Panor. in c. in presentia. de sponsalib. Bellac.

In mortis articulo, seu in extremis esse dicitur ille qui in infirmitate procedit, absque sanis interuallis. Bal. in c. 1. ad fi. extra de pact. per tex. in l. alumna. §. si. ff. de annuis lega. refert & sequitur Fel. in cap. præterea. in fin. comm. de offi. ord. adde Ias. in l. 1. §. is videtur. in 3. col. ff. si quis ius dicen. non obtemper. Idem.

Fama nunquid plenè prober, vel non; quandoque, & in quibus?

CAPVT XIIII.

Fama regulariter plenè non probat. l. 3. §. eiusdem, vbi gl. ff. de testib. glo. in c. si testis. §. sæpe etiam. 4. q. 3. Adde Rom. sing. 198.

Fallit in 24. casib. ut per Pet. Duen. reg. 299. Vezin. Quæro, an fama faciat plenam fidem? Resp. quod regulariter plenè non prober, ita tenet Barto. in l. de minore. §. plurimum. nu. 30. ff. de quæst. ibi Hippo. nu. 36. Gand. in tract. maleficio. in rub. a quo vel a quibus possit fama incipere. ver. quid sit fama. Ias. l. admonendi. nu. 242. ff. de iureiur. Feli. c. veniens. el. 1. nu. 7. de testib. Deci. c. 1. nu. 36. de appellat. Vbi dicit hanc esse communem opi. Corn. cōf. 46. nu. 16. vol. 3. & cons. 51. nu. vol. 1. Mar. Mant. cons. 62. num. 41. & cons. 248. nu. 7. Cassanz. in consuetud. Butgun. in tit. des fiefz. rub. 3. §. 4. fol. 106. col. 2. nu. 4. Deci. cons. 427. nu. 2. Soc. iun. cons. 148. vol. 2. & cons. 66. nu. 3. & cons. 79. nu. 18. & nu. 26. vol. 1. Corraf. d. l. admonendi. nu. 80. vbi dicit communem esse. eandem opi. tenet Caro. Rui. in cons. 158. nu. 23. vol. 5. Paris. in cons. 65. nu. 17. & cons. 104. nu. 166. vol. 1. & communem dicit Aret. d. c. veniens. num. 21. Mich. Grassus.

Sed quæro, an id quoque locum habeat in factis antiquis, in quibus alias admittuntur probationes minus integræ? Resp. quod fama in his quæ hominum memoriam excedunt, plenè probat. Hanc opinionem tenet gl. lat. qui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. Corne. consil. 304. num. 5. volum. 3. & consil. 35. num. 22. volum. 1. timore. in cap. qui per nouale. & cap. veniens. de verbo. sign. Socin. consil. 89. num. 5. & consil. 86. num. 2. volum. 1. consil. 187. num. 18. consil. 156. num. 12. & 28. volum. 2. Bald. auth. quas actiones. vlt. col. C. de sacros. eccle. & l. cum semper. C. de rei vend. Aret. in consil. 42. nu. 1. Rom. consil. 324. num. 5. Caesar Lamb. in tract. iur. patronatus. 2. par. 2. lib. 9. art. 10. q. 1. fol. 335. Curt. sen. consil. 70. num. 6. Cæpola consil. ciuili 38. num. 10. Lud. Gozad. consil. 8. num. 47. And. Tiraq. in tract. de primoge. in præfat. nu. 103. Bertr. consil. 260. nu. 7. vol. 4. Paris. consil. 27. nu. 10. consil. 104. nu. 30. vol. 1. Matt. de Afflic. decis. 277. nu. 1. Pau. Paris. consil. 103. nu. 16. vol. 1. consil. 44. nu. 15. & 17. consil. 92. num. 9. consil. 151. num. 2. consil. 173. num. 2. vol. 4. Matth. de Afflic. cap. 7. not. nu. 28. de pace iuram. firman. Grat. consil. 95. nu. 15. vol. 2. Ioan. Samson in consuet. Tauronen. art. 13. Bald. l. 4. C. de proba. Ant. de Butr. cap. veniens. nu. 10. de

10. de verb. signifi. Dec. vbi dicit hanc communem opinionem esse in c. 1. nu. 46. de app. & in c. veniens. nu. 1. de fide instr. & confi. 42. num. 10. confi. 4. 28. num. 3. vol. Vbi similiter comm. dicit. Alcia. regu. 2. præs. 3. Crau. confi. 53. nu. 10. volum. 1. & tract. de antiq. temp. 1. par. sect. viso de fama. Ias. confi. 114. num. 5. vol. 1. confi. 65. nu. 1. vol. 3. Quando autem dicatur tempus de antiquo supra dictum est in præced. c. num. 7. Et vltra ibi relatos Doc. quod scilicet sit tempus centum annorum, tenet Soc. reg. 144. 7. limita. Corset. in repet. ad Abb. verb. fama. Spe. tit. de probat. §. 1. ver. valet etiam. Alex. confi. 12. nu. 8. vol. 4. confi. 84. nu. 6. eo. vol. Imo. & Abb. c. veniens. el. 1. num. 8. de testib. Iac. de S. Geor. l. 3. §. eiusdem. num. 16. ff. de testibus. Dec. confi. 428. vbi similiter communem dicit. nu. 2. Capo. in trac. de feru. rba. præd. c. 19. Tandem dicit communem esse Bertr. confi. 41. nu. 8. vol. 1. eandem opi. tenet Przpos. c. 1. num. 11. de app. Moder. in consue. Paris. §. 5. nu. 63. eandem dicunt magis communiter teneri. Idem Bertr. confi. 283. nu. 4. vol. 3. primæ impressi. M. Grassus.

Fama in factis antiquis regulariter non plene probat. gl. in l. 3. §. eiusdem. ff. de test. c. tam literis. ext. eo. tit.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 145. Don. a Fin.

Fama in antiquis plene probat dominium. Aymo de antiquis temporib. in 1. par. ver. viso. in hac par. 1. nq. 3. comm. dicit ex Dec. in c. 1. de app. per quem vide octo casus, in quibus fama plene probat: quem refert Couar. in l. admonendi. in fi. ff. de iureiur.

Amplia, quod non solum probat dominium in antiquis, sed sufficit ad probandum dominium de præfenti, vt si volo probare meum dominium, sufficit quod probem de dominio antiquorum per famam. Idem ibi nu. 4. com. dic. ex Dec. confi. 428. reiecta coniectura, de qua per Ripam in l. rem qua nobis. ff. de acq. pos. Villal.

Fama facit probationem in factis antiquissimis, hoc est, excedentibus memoriam hominum. ita respondet consulendo Alex. de Imo. in confi. 16. nu. 22. & in confi. 24. nu. 21. in 5. vol. confi. etiam plenam. Idem Alex. de Imo. in confi. 139. nu. 10. in 6. vol. confi. Ita quoque consulendo scribit And. Barba. Sicu. in confi. 8. nu. 73. ver. præterea adduco. in 2. vol. confi. Licet multi Doc. reclamauerint, quos referunt Fel. in c. veniens. 1. nu. 16. ver. sed contra conclusionem ext. de testib. Hier. Schur. in confi. 90. num. 24. in 3. Cent. confi. apostil. in verbo, famam. in d. confi. 16. Tamen præcedens opinio magis communis est, attestantibus Alex. de Imo. in confi. 101. num. 15. verfic. sed in antiquis secundum magis communem opinionem. in 7. vol. confi. & Fel. in d. c. veniens. nu. 19. ver. nihilominus prima opinio tanquam communis. & in l. rem qua. nu. 18. ff. de acq. pos. Dec. in confi. 42. nu. 12. ver. hinc est. & in confi. 428. nu. 3. verfic. sed tamen his non obstantibus, vbi ipse inter cetera refert, non multum esse chrandum de aliorum opinione contrariam sententiam defendendum, cum ea sit contra communem. Propterea secundum communem sententiam Docto. requiritur tempus centum annorum. Ita tradit Dec. post alios in c. 1. nu. 18. extr. de app. Kirchou.

Famam in causa ardua, nec cum vnico teste probat. secundum communem, per Burf. confi. 98. nu. 17. lib. 1.

Licet regulariter fama cum vno teste non plene probet. gl. in c. 1. de app. But. & Abb. in c. veniens. de testi.

Tamen si quis probat matrimonium per testes, & ex aduerso probetur matrimonium clandestinum per vnum testem de veritate, & alium de fama, obtinebit pars. ita Fel. in d. rubr. in vlt. col. de probat. alleg. sing. Vincen. antiquum Doc. in c. 2. de clandest. despon. & idem vult in d. c. 1. vt lite non contes. Adde Soc. in 2. par. confi. 270. in 1. col. & istud etiam sequitur Bal. quem nemo all. in 2. par. confi. 48. Fel. in d. c. 1. Barb. in 3. vol. confi. 40. in 1. col.

Dicit tamen Are. in d. confi. 13. in prin. 4. col. quod illa doctrina Vincentij nullo iure probatur. & contra eam tenet ibi Card. adde Dec. confi. 163.

Vide etiam Barba. in dicto confi. 40. in 5. col. vbi dicit quod non procedit quando secundum matrimonium est conditionale. Idem.

Licet alias actio popularis consumetur vno agente. l. euni qui. §. in popularibus. ff. de iureiuran. Tamen si vnus de populo opponens contra matrimonium contrahentis deducto in isto impedimento succubuerit, audietur alius. ita But. in capitulo cum inhibito. de clande. des. & sequitur ibi Panormi. vt refert Fel. in dicta rubr. in vltima colum. & in dicto cap. 1. Bella com.

Fama facit semiplenam probationem: Corra in l. admonendi. nu. 8. ff. de iureiur. communem dicit. vide Mar. Ant. in tract. de indi. nu. 313. & octo casus. per Dec. c. 1. de appel. in quibus

facit plenam probationem. Vceinus.

Fama publica regulariter semiplenam facit probationem, non autem plenam. l. 3. §. eiusdem. iuncta gl. ff. de testib. c. 1. vbi gl. de appel. c. illud. de præsump. & c. ex literis. de iureiur. quæ quidem conclusio in istis iuribus expresse probatur, eamque sequuntur communiter Doctores omnes in d. §. eiusdem. & in c. veniens. el. 1. extra de testibus Bar. in l. de minore. §. tormēta. de quæst. Dec. confi. 146. Socin. confi. 22. num. 7. vol. 1. Fely. in c. ex tenore. num. 6. extra de rescrip. & Castadorus decisio. 2. nu. 1. tit. de probatio. De ista communi attestantur Dec. in c. dilecti. nu. 36. cum aliis seq. de appel. Fulg. confi. 165. quoniā plurima. & Alex. confi. 18. viso processu. vol. 1. interpretatur & limitatur ista comunis non procedere in factis antiquis, quorum non extat principij memoria, tunc publica fama ipsa habetur pro plena scientia, & veritate. Vnde testis potest depbnere, scio Christum crucifixum, & Constantinum Imperatorem, quia nouit indubitanter, quamuis non viderit, ita Imo. in c. extra de iuram. calum. & quod ista fama in antiquis plene probet, est communis opinio teste Craner. in tract. de antiq. tempo. in 1. par. num. 32. l. 1. in l. Pratorum. 25. ff. de eden. Dec. in lex his. C. de testamento mitt. C. iun. confi. 17. Marf. in l. de minore. §. plurimum. num. 60. & sequen. ff. de quæstio. & in rubr. de probatio. num. 194. & sing. 505. declaratur etiam præcedens communis opinio, quod sola fama publica in antiquis, quorum initij memoria non extat, non probet dominium antiquissimum videlicet quod ista domus fuerit Dantis Poeta Florentia, & Virgilij in Mantua, secundum gl. & Ang. in latqui natura. §. cum me absente. ff. de nego. gest. Bal. Angel. & Pau de Castro in l. proprietatis. C. de probatio. Bald. in cap. 1. §. vasallus. si de feudo controu. & in l. conuenticula. C. de episcop. & cler. Alex. confi. 4. confi. 187. confi. 208. vol. 2. & in l. rem quæ nobis. ff. de acquiren. possess. vbi ait istam esse communem opinionem. & confi. 83. vol. 3. Socin. quoque. & Deci. in capitulo cum causam. de probatione. in secundo nota. Idem Dec. confi. 42. & in capitulo de appellatio. sequitur etiam communem Aret. confi. 15. Calca. confi. 11. Ias. in l. cum aliquis. C. de iure deliberan. & in repe. l. admonendi. colum. 110. ff. de iureiurand. & Castadorus decis. 2. in titu. de probat. contrariam verò sententiam tenuit Corne. confi. 304. lib. 3. quod sola fama in antiquis non plene probet, nisi alia adminicula concurrant. Istas tamen opiniones conatur ad optimam consonantiam reducere distinguendo Ripa in d. l. rem quæ nobis. quæ videtur verissima, & semper mihi placuit. F. Viuius opin. 274.

Fama semiplene probat. hanc esse com. opi. attestatur Trā. Turz. conclus. 57. videas Viuium in suis conclus. in verfic. fama. vbi limitat.

Fallit in 17. casib. vt per Lancil. in tract. de prætor. in tit. de testibus. in cap. dicta testium. num. 54. Corne. confi. 151. num. 11. vol. 1.

Fallit in 9. casib. vt per Iac. Pet. Tholoan. l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 252. videas ibi Io. Bapt. Caecial. nu. 180. num. 126. vbi ponit in hac materia 11. concl.

Fallit vt per Franc. Curin d. l.

Fallit in 7. casib. per Lanfran. de Oria. ibi. nu. 26. in quibus fama plene probat sicut etiam cum vno teste plene probat in ciuilibus.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 144. Fel. tamen in c. veniens. de testibus, facit contrariam regulam, & eam limitat in 3. casibus.

Fallit in 7. casib. in quibus fama plene probat. ponit Campeg. in tracta. de testibus. regu. 405. & 406. in quib. non prob. Don. a Fin.

Fama probat negatiuam, & ea quæ sunt difficultis probationis hanc regulam cum suis requisitis ponit Fran. Hercula. in tract. de negatiua. nu. 309. Idem.

Fama excusat quem a dolo. Fel. in c. cum contingat. colu. 1. de reperi. & in c. quia verumile. de præsum. Alex. ample. vol. 4. confi. 115. in vlt. col. Vez.

Licet in probanda morte alicuius sufficiat probatio per Famam illius loci, in quo dicitur mortuus, quando talis mors ita esset de longinquo, vt facile memoria haberi non posset, tamen si locus sit de propinquo, & mors non multum de longinquo, requiritur probatio per testes, nec fama sufficit. Est magis communis opinio secundum Alex. in confi. 25. in causa vertente. vol. 4. M. Char. & P. Fich.

Fama deducenda est per eundem aduocatam super vnoquoque articulo. Fely. in c. cum causam. col. 1. de testi. Barba. vol. 2. confi. 70. in 10. col. com. dic. Vezin.

Com. V.l. Opin.

In probanda fama, quid testes deponere debeant:
& an probetur per testes singulares.

C A P. XIII.

Quaro, quid testis in probanda fama debeat deponere? Resp. Bald. in c. literis. ex. de præs. tenet, q. fama probetur, si testes simpliciter deponant de publico auditu. eandem opin. sequitur Rota, vt refert Casiod. decif. 3. nu. 7. de probat. Et faciunt ea quæ no. Inno. & Anch. c. veniens. pen. col. de verb. sign. vbi concludunt, q. licet testis in probanda communi opin. debeat dicere se a multis audiuisse: Si tamen non nominet, sed non respondeat se non meminisse de aliquo, saltem ita communiter dictum esse, testimonium valere. Contrariam tamen opinionem, q. scilicet non sufficit, si testis simpliciter dicat, q. sit publica vox & fama, quia non reddit causam per aliquid quod sensu percipitur, sed debet dicere, q. audiuit publice dici per ciuitatem, vel a maiori parte, tenet Bar. in l. de minore. §. plurimum. nu. 10. Hipp. nu. 46. ff. de q. & sequitur decif. Tholos. 329. Hier. de Mont. Vbi communiter teneri opinionem Bar. dicit, in tract. de finib. c. 56. nu. 2. & seq. debet etiam talis testis exprimere aliquam causam, propter quam fama orta sit, idem voluit Carrer. in pract. crim. §. curabis. nu. 111. Corn. conf. 193. incip. visa. vol. 2. Alex. conf. 19. nu. 21. conf. 25. nu. 4. & conf. 152. nu. 14. conf. 61. nu. 25. cōf. 169. nu. 44. vol. 4. communem asserit Hier. de Mont. vbi supra. posset tamen conciliari opinio Bar. cum opi. Bal. vt procedat opinio Baldi eo casu, vbi fama faceret semiplenam probationem. opinio verò Bart. & communis quando fama plenam induceret fidem, prout est de mente Bar. ibi, verb. quæro statutum. nu. 31. quem sequitur Marfil. nu. 104. item opinio Bald. posset intelligi, quando fama esset orta ex probabilibus & verisimilibus causis, per ea quæ notat Aym. Craue. conf. 260. incip. ad dubia. nu. 7. vol. 2. Mich. Grassus.

Ad probationem famæ requiritur q. testis etiam non interrogatus vltro assignet rationem dicti sui. ita vult Inno. in cap. qualiter & quando. de accus. & Ant. de But. in c. licet. eod. titu. Bar. in d. §. tormenta. Bal. in l. solam. C. de testi. & ratio est, quia fama debet habere ortum ab honest. & fide dignis. d. c. qualiter & qñ. ideo sciri nō potest, nisi testis adiciat plenam & iustam causam scientiæ & sic oportet, q. testis assignet causas probabiles, ex quibus populus fuerit inductus ad sic credendū: aliās diceretur potius vana vox populi non exaudien. l. decurionū. C. de pen. & declarat Bar. in d. §. tormenta. Bar. in l. proprietat. C. de prob. in l. diffamari. C. de inge. ma. But. in d. c. veniens. & Sal. in d. l. ea quidem. C. de accus.

Nam fama est id quod a maiori parte populi publice dicitur. c. si duo. 35. q. 6. c. super eo. de eo qui cognō. confang. vxor. sua. gl. & doc. in d. §. eiusdem. Bar. latē in d. §. tormenta, alias §. plurimum. & ita in terminis vult Alex. vol. 4. conf. 20. & conf. 117. & in 5. vol. conf. 150. in 4. cel. & conf. 151. 153. & conf. 155. in quibus loc. concludit, q. testes qui dicunt q. audiuerunt publice dici, non probant famam nisi dicant q. audiuerunt a maiori parte populi. Idem vult Cur. iun. in conf. 82. in 6. col. & ampl. Alex. vol. 3. conf. 70. Dec. conf. 57. in 2. col. & in conf. 133. in 5. col. Marfil. in §. d. plurimum. in 8. col. Viuius.

Famam non probant testes, si ipsi testificati fuerint, ita publice dici. Bar. in l. de minore. §. plurimum. nu. 21. ff. de quest. Et hanc doctrinam Bar. communiter approbatam esse inquit Io. Imo. in l. hæredes. nu. 1. in fi. Quia potuit audiuisse dici in loco publico per paucos. Propterea vt testis deponens de fama probet, necesse est dicat, q. audiuerit hoc publice dici, a maiori parte populi, seu hominū illius loci in quo erat fama. Alex. de Imo. in conf. 94. nu. 11. vbi & apostil. in verb. maiori. in lib. 2. & idem Alex. in conf. 151. nu. 11. & ibi Apostil. in verb. famam. & in conf. 35. & ibi Apostil. in verb. publice. & in conf. 101. nu. 15. & ibi Apostil. in ver. publice. in 7. vol. conf. Philip. Dec. in conf. 37. nu. 10. & ibi apostil. in verb. publice. & in cōf. 57. nu. 4. & Hippo. de Marfil. in conf. 58. nu. 12. & Rol. a Val. in conf. 54. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Fama debet vt minimum per duos testes probari. & q. per duos testes tantum probari possit. communem dicit Salic. in l. ea quidem. C. de accusa. in 6. charta. vers. venio ad septimam, vt illum refert Dec. conf. 272. nu. 4. & in hoc omnes concordare dicit Alberic. in d. l. ea quidem. nu. 24. idque secundum glo. l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. Debent tamen testes illi de fama deponentes reddere sufficientem causam scientiæ, aliās non probant. Rom. in l. 1. ff. de noui oper. nuntiat. Innoc. cap. cum oporteat de accus. Alex. conf. 25. nu. 5. & 6. lib. 4. commu. dicit Simancas de hæret. c. 63. nu. 16. Corn. conf. 232. in litera D. li. 2.

De Probationibus,

& conf. 216. in litera H. lib. 3. Debēt itē dicere, q. audiuerunt a maiore parte populi, aliās nō probant, & ideo dicit Bart. in l. de minore. §. plurimum. nu. 19. ff. de quæstio. q. non sufficit testes dicere q. publice audiuerint: quia potest esse q. audiuerint in loco publico, sed tamen a paucis, vel etiam ab vno tantum, igitur requirit q. dicant, se audiuisse a maiore parte populi. & ita communiter teneri affirmat Imo. in l. hæredes palam. in prin. 1. ff. de testa. quem refert Alex. conf. 212. nu. 5. lib. 2. & conf. 20. nu. 4. lib. 4. Corn. conf. 84. lib. 1. confilio 68. lib. 2. & confilio 304. lib. 2. vbi dicit se obtinuisse contra Benedictum Capram, in causa eius propria. Hanc etiam communem dicit Alexand. confilio 123. numero 3. lib. 7. Socin. confilio 54. numero 27. libro 4. Deci. confilio 37. numero 10. vers. tertius testis. Bertran. confil. 74. numero 10. libro 8. Socin. iunior confilio 69. numero 24. lib. 1. Grammat. confilio crim. 26. nu. 14. Card. Alexand. in cap. cum in tua. circa fin. de sponsalib. Dec. in cap. 1. nu. 35. de appella. & confil. 143. nu. 4. in fin. & cōf. 210. nu. 9. Curt. sen. confil. 82. numero 9. Crauetta confil. 42. nu. 4. & confilio 262. nu. 5. & licet Bal. in cap. literas. nu. 2. de præs. teneat contrarium, atque etiam Cassa. d. decif. 3. nume. 7. de probat. attestetur opinionem Baldi seruari in practica, & communem obseruantiam esse contra Bar. similiter etiam Calc. conf. 8. nu. 11. dicat communem opinionem esse contra Bart. imò etiam Alexand. sibi contrarius dicat in confilio 102. nu. 17. lib. 7. videri quod magis communiter damnetur opinio Bart. Tamen propter maiorem numerum doctorum videtur mihi Fichardo magis communis opinio Bartoli de iure, secus fortè apud quosdam in practica. Præterea debent etiam testes deponentes de fama nominare eos a quibus audiuerint, aliās enim non probant. communē dicit Alexan. confil. 100. nu. 4. ver. sextus testis. libro primo ita etiam magis communem dicit Areti. in cap. cum oporteat. nu. 58. vers. communiter tamen. de accus. Et hoc procedit et si non interrogentur, tamen si non etiam nominauerint eos, a quibus audierunt, non probant: ita seruari attestatur Ioan. And. in d. cap. cum oporteat. de accusat. vt illum refert Marfil. in d. §. plurimum. nu. 50. & conf. 76. nu. 22. & Gramma. cōf. crim. 42. nu. 19. & voto. 34. nu. 14. debet enim fama habere originem a personis honestis, & fide dignis, non autem a maleuolis, vel improbis, nisi ageretur in causa turpi, vt de gestis in lupanari, tunc etiā lenoni & meretricibus fides habenda, cum honestæ personæ illuc non veniant. Postremò debent etiam tales testes de fama deponentes, scire quid sit fama, aliās nihil probant. communem dicit Marfil. in d. §. plurimum. nu. 104. & sequen. Hæc omnia Clar. d. §. si. q. 6. vers. sciendum. cum sex sequentibus. vbi tandem dicit famæ probationem difficilimam esse. ita vt ad eam rectè probandam vix sufficerent testes qui essent iurisperiti. d. quæst. 6. versicul. postremò scias, P. Fichard.

Licet sit inter doctor. controuersia, an testis deponens super fama, debeat reddere causam sui dicti, etiam non interrogatus: tamen certissima, & communis est opinio, quod interrogatus super publica voce & fama tenetur reddere causam sufficientem, aliās non probat. Est autem causa sufficiens, si respondeat se audiuisse a maiore parte populi, vel viciniæ. Ita notab. dixit Areti. in conf. 122. in præsentī consultatione. circa princip. vers. est tamen altercatio. Et latē Hippol. conf. 8. in causa matri. Io. vers. concurrat & alia ratio. vbi post omnes glo. & doct. concludit, quod nisi testes deponant se a maiore parte populi audiuisse illud dici, non probant famam, & esse communem etiam attestatur Alex. in confil. 184. viso processu. vol. 7. & Dec. in conf. 37. in causa rigorosa. circa med. vers. tertius testis. vol. 1. Idem Dec. in conf. 210. viso puncto. in fin. vol. 2. M. Char. & Villal.

Fama publica probatur per duos testes ita not. Abbas, & post eum Felin. c. tertio loco. de præs. & communis est opinio. Clar. q. 6. versicul. sciendum est autem. qui testes debent reddere sufficientem causam scientiæ. Clar. vers. illud tamen. communem dicit, q. est probata fama publica, si testes dicant, quod audiuerunt dici publice a maiori parte personarum illius loci, per eos cognitarum, vt est communis opinio Clar. ibi. uer. debent etiam. Et hoc publice, & non secreto, ut est communis opinio. Clar. uer. item requiritur. & debent nominare personas a quibus id publice dici audiuerunt. aliās non probant famam publicā. Clar. ibi. ver. amplius. ubi cōmunem dicit. Et non interrogari debent nominare personas, ut est communis opin. Clar. uer. sed quid. Et debent respondere quid sit fama publica, ut est communis. Clar. in uer. postremò. & fama sola non sufficit ad aures iudicis peruenta ad formandam inquisitionem: Sed requiritur etiam clamorosa iniquatio, ut est communis opinio. Clar. uer. item quæro. & fa-

ma cum vno teste in criminalibus non sufficit. Charianus in ver.fama. Bonac.

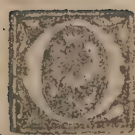
Fama probatur per testes singulares, dummodo concordent in eundem finem, licet in aliis discordent, vt est magis communis opin.de qua Riminaldus nouissimus inter confi. diuersi.crim.conf.85.nu. 16.tom. 2. idem dicit in iurisdictione probanda,mero imperio, infamia, decimatione & similibus. quia ad probandum quid in genere, & in vniuerso testes singulares probant, vt est commu.opin. ibi nu.23. Bonac.

Fama publica non probatur nisi tribus concurrentibus de quibus per doct.in l.de minore. §. plurimum quoq; ff. de quest. quod enim testes aliquid publice dici audierint, non probat, secundum communem per Dec.conf. 133. Nat.conf. 388.nu. 4. nisi personas fidedignas nominent, rationemq; dicti reddant, etiam non interrogati, ac dicant communiter & a maiori parte populi id audiuisse, vt commune attestatur Imo. in l. haredes palam. in prin. ff. de testam. Alex.conf. 357. visis. nu. 5. lib. 2. Curt.iun.conf. 122. nu. 9 Bursi.conf. 20. nu. 30. lib. 1. cui adde, quod fama probatur, si testis dicat id publice dici audiuisse, & publica voce a populo, ex magis communi & seruata opi. secundum eundem Bursi.conf. 87. nu. 47. eodem lib. post Clar. in pract. §. fi. q. 6. ver. debent. de qua Cassa. tit. de probat. decis. 3. Turza suis in opinionibus ac Viuius late de materia agens. libr. 1. opin. 377. latius & accuratius Iul. Clar. pract. §. vlt. q. 6. vers. debent etiam vbi. & in ver. subsequentibus cum receptis sententiis vberissime profectur, quae in idonea famae probatione requirantur. Adde Curt. iunio. confi. 344. num. 7. vol. 3. Bellacomb.

Fama quomodo formiter probetur in materia concubina tus vide Bursi.conf. 98. nu. 15. lib. 1.

Qualitas, si fundamentum est intentionis alicuius, num is eam probare omnino debeat? & quid de qualitate in dispositione, in accusatione, in inquisitione posita? Probationes autem in criminalibus debent esse luce meridiana clariores.

CAPVT XV.

Qualitas quando est fundamentum intentionis, non solum sufficit probare intentionem, sed etiam qualitas est probanda. Curt.iun.conf. 124. nu. 11. commu. dicit. Soci. iun. in suo commu. opin. vers. qualitas. vbi commu. dicit. D. Brunorus a Sole in vnico suo confi. num. 91. vnde si dicit, quod aliter veritas haberi non poterat, hoc habet probare. vt est communis opin. vt pereum. Vilal & Bonac.

Qualitas, quae alicui fundamentum intentionis est, ab eo necesse est probetur, nec satis erit ipsammet intentionem solum probari commune dicit Curt. iun. in consil. 124. nume. 11. Quia & qualitas seu facto seu delicto in accusationis libello adiuncta, nisi manifestò probetur, quamuis delictum ipsum simpliciter probetur, condemnatio procedere nequit. commune aiunt Roma. in conf. 110. & conf. 172. Alex. in conf. 166. videtur fortasse. ad fi. lib. 7. Hippo. in conf. 7. & qui rectissime hoc explicant, tunc demum processurum, cum qualitas illa adiuncta delictum alterius generis reddit. Ant. Gomez. de delict. c. 6. nu. 7. Iul. Clar. cum quamplurimis, in pract. §. vlt. q. 66. vers. sed quid si pro parte. E. Suarez.

Qualitas in dispositione posita, semper verificari, & attendi debet. l. nonnunquam. ff. ad Treb. Et debet etiam probari, iuxta tradita communiter in c. 1. de homic. lib. 6. & tradit Bar. in l. 1. §. ait prator. ff. ne quid in flum. publ. & ponit Dec. confi. 356. in causa dominæ Mariæ. nu. 4. cum concordantibus, vt per Paris. in cōf. 17. potuit absq; dubio. nu. 28. vol. 1. & voluit Soc. iun. conf. 159. magnifica comitissa. nu. 22. vol. 2. & in conf. 40. nu. 8. vol. 4. communem dicit. E. Muscul.

Qualitas posita in accusatione, vel inquisitione, debet necessario probari: aliàs etiam si probetur delictum sine illa qualitate, nihilominus inquisitus est absolueudus. V. g. Si fuerit deductum quod Titius fecit occidi hominem Christianum per assassinos, licet probatum fuerit homicidium, tamen si illa qualitas christiana non fuerit probata, debet sequi absolutio, fuit norab. decis. Ioan. Andr. in c. 1. de homicid. in 6. quod est commu. approbatum, secundum Alex. conf. 166. videtur fortasse. in fi. vol. 7. & faciunt multa ad hoc, cum lata per Hippol. in l. si quis ne questio. ff. de questionibus. vide in ver. delinquens. M. Charian.

Qualitas in inquisitione posita si non probeur, reus abso-

uitur: iuxta comunem per Bursi.conf. 94. nu. 36. Et quando sit fundamentum in iudicio super aliqua qualitate, quae non probatur, quale debeat esse officium iudicis non pronunciando? vide Abb. in cap. cum sit generale: de for. compet. adde quod qualitas quae est fundamentum intentionis alicuius, ab eo probari debet. vt per Aret. in l. necessariis. col. pen. in fin. ff. de acquir. har. Cast. in l. pen. §. docere. ff. ne quis eum qui. & qui fundat se in diuitiis, vel paupertati eam qualitatem probare debet. l. si vero. §. 1. vbi gl. Cast. & Ias. ff. sol. mat. Quod autem qualitas inquisitionis & delicti probanda sit, aliàs in totum reus absolueatur. communem dicit Bursi.conf. 20. nu. 12. lib. 1. Bellacomb.

Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores, vt est commu. opi. Clar. q. 24. in prin. Nouellus reg. 162. in 3. fallen. vbi ponit fallacias. & not. triplicem esse probationem in criminali, scilicet perspectiuam, siue intuitiuam. item praesumptiuam, & indicatiuam. de quibus omnibus. Bal. in l. sciant cuncti. col. 2. nu. 8. C. de probat. vbi de qualitate tradit exempla, & omnino est videndus, vt sciatur, quando sit probatum plene, semiplene & plenissime. & vide Clar. q. 66. vers. debent autem. Aliàs tamen vbi est difficilis probatio, lex est contenta ea probatione, quae haberi potest etiam per coniecturas, vt a communiter accidentibus contingit. Alex. conf. 37. nu. 2. in vlt. vol. Et illa dicitur sufficiens probatio, quae inducit iudicem ad credulitatem. Soc. conf. 54. nu. 13. in 3. vol. & com. 9. nu. 6. eo. vol. Limita, vbi scilicet ageretur de poena corporali, quod probationes debent esse luce meridiana clariores, sed si de poena pecuniaria. & ita limitatur in l. si. C. de probat. Iud. Bolog. in addi. ad conf. 49. Anan. s. ius. Dm. Ale. in tracta. praesump. reg. 2. praesump. 9. sub nu. 4. & etiam in crimine falsi probationes debent esse euentissimae & concludentes, vt est commu. opi. de qua D. Hier. Gabriel. in conf. 109. num. 13. idem etiam in crimine haereticis. idem Do. Hieron. Gabriellus in conf. 178. nu. 1. Bonac.

Probatio debet de necessitate concludere. l. matre, vbi Bal. l. neque natales. C. de probat.

Fallit vt per Mant. singu. 494. vide Alui. de Alber. singu. 31. fallit in 8. casibus vt per Riminal. in d. l. non hoc. C. vnde legit. & vnde cognat. num. 2. fallit in 10. casibus. vt per Ias. in l. non hoc. C. vnde legit. num. 2. vbi Dec. limitat in 3. casibus. num. 4. Dona Fina.

Succumbens in qualitate probanda, succumbit in totum. c. licet causam. vbi doct. de probat. Do. a Fin.

Fallit in 10. casibus, secundum Fely. in d. c. nu. 78. Idem.

Probatio rei dubia in delictis confundit probationem actoris. communis est opi. Bon. tit. de conuictis. nu. 60. Bonac.

Probatio per artis peritos quando locum habere debeat, vt ei statum sit, & quomodo facienda.

CAPVT XVI.

Quando tractatur de iudicando aliquid, spectans ad aliquam artem, vel officium, saltē duo in illa arte Periti adhibendi sunt. si in loco illo reperiatur, est commu. opin. secun. Ias. in l. 1. §. ff. de verb. oblig. Tamen idem Ias. vbi tenet oppositum, concludens, q. imo vnus sufficiat, nec plures sint requirendi, licet plures in loco possent intueri: & dicit hanc contrariam opinionem communem esse melius fundatam. & de iure veriore. Do. a Fin.

Peritis in arte standum est. c. fi. extra de frig. & malef. facit l. 1. §. si ne que. C. de vet. iu. enucle. not. in c. 1. de const.

Fallit in 3. casibus. vt per Soc. reg. 294.

Ampliatur in 2. casibus. & limitatur in 5. vt per Franc. Hercu. in tract. de negatiua. nu. 225. vsque ad nu. 233. Do. a Fin.

Quando peritus in arte, deponit de pertinentibus, ad ipsam artem, debet cum iuramento deponere per l. nemini. in §. iurisperitos. C. de adq. di. iudi. & gl. in l. comparationes. in verbo, deponentibus. C. de fide instr. reprobata gl. in l. 1. in prin. de ven. inspi. Balb. decis. 142.

Periti de rebus ipsorum periti commisis non aliter, quam iurati referre debent. commune aiunt Io. Crot. de testibus 7. par. Viuius lib. 1. opi. 169. E. Suarez.

Electus de consensu partium, vel de mandato iudicis, vt secundum peritiam artis deponat, debet iurare aliàs non stabitur eius responsioni. Crotus in tract. de testi. in 6. part. commu. dicit.

Nota istam communem ad ampliationem. l. 23. tit. 6. par. 3. de teste non iurato deponente, de quo in verbo, testis. nu. 93.

Nota q. licet cum iuramento deponat, nihilominus probatio. Com. opin. Tom. iij. V 3 tio

tio in contrarium admittitur. Alex. in l. qui bona. §. qui damnum. ff. de damno infecto. commu. dicit Et vide Couar. in resolu. lib. 2. c. 13. nu. 4.

Item nota, qd partes non sunt citandæ ad videndam iurare vel ad depositionem illius qui de arte deponit, vel de consensu ambarum partium. Dec. in c. 2. de test. commu. dicit.

Illius autem iurandum non ideo minus firmum erit, qd ad eius inspectionem uterq; agens citatione vocatus non sit. commune dicit. Deci. in c. 2. de testibus Excipe, nisi alterutra parte absente optio à iudice fact. proponatur. commune inquit Felin. in c. quia iudicante. de prescriptioni.

Limita istā communem, si persona est electa absente parte, quia licet possit eligi à iudice, vel à parte, absente alia parte & valet electio, vt per Bar. cōmuniter approbatum in l. Theopompus. de dote prelegata. ff. tamē si absente parte fuit electa persona, debet pars citari ad videndum iurare, Felin. in c. quia iudicante. de rescri. commu. dicit. B. Villal. & Suarez.

Peritia partibus electi iurare debent l. hac edictali. §. his illud. C. de sec. nup. & vide Ias. conf. 200. lib. 2. Quid in æstimatorib. an & quando iurent? Vide Bar. in l. creditores. C. de pig. Bal. in proce. ff. col. 10. & Bar. & Ang. in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. de peritis autem vide Abba. in c. fraternitati. de frig. & malef. Bal. in l. comparationes. C. de fide instr. Bart. in l. si quid ex Pamphila. ff. de leg. 2. & an credatur eis sine ratione. Bal. in l. solam. C. de testi. Quid de Agrimensore an iuret. vide in c. qui indicante. vbi Felin. de prescri. & an, & quando stetur dicto solius æstimatoris, vide l. 1. & 2. vbi Bart. C. de ponder. & auri illa. Felin. c. significasti. el. 2. de homicid. l. Theopompus. ff. de dote preleg. Quid in teste à partibus electo. Bart. in l. 1. §. si vbi Ias. de verb. oblig. & an peritorum sententia, vel lata super eorum dicto retractari debeat. Felin. in c. proposuisti. col. 3. de proba. Rom. sing. 507. Felin. in c. veniens. el. 1. de testa. in c. nuper. eod. tit. Bar. conf. 143. & an vniperito credatur. vide Ruin. conf. 54. col. vlt. lib. 5. Bellac.

Periti vnus iudicium an sufficiat, an plures requirantur. vide Bart. in proce. ff. vers. omnem, & quando committatur peritis in arte. Bar. Cast. & Bal. in l. comparationes. C. de fide instr. vbi quod periti constituti ad comparisonem faciendam, primò iurare debent, licet à sententia lata secundum eorum dictum appellari possit. quæ sententia nunquam transit in rem iudicatam: quinimo semper potest probari contrariū, teste Ias. in l. admonendi. col. 17. ff. de iureiur. Qualiter autem deponere debeant, & quando, vide Bal. in l. 2. ff. de feriis. item quando eis credatur. vide quæ habentur in l. arbitro. ff. qui satisf. cog. l. 1. C. de ponderat. & auri illat. lib. 10. & Bar. in l. de quibus. 2. lect. col. 11. ff. de legib. Et adde quod iurant periti & approbatores. l. hac edictali. §. his illud. per illum tex. C. de secūd. nupt. & periti qui iudicant super cicatrice, licet sequatur effectus contrarius, excusantur, si iudicium dederunt secundū regulas artis. l. illicitas. §. sicuti medico. ff. de officio presid. vbi Bald. not. Qua in materia. vide Bar. in l. semel. C. de re milit. lib. 12. vbi dicit illum tex. not. ad hoc, vt dictum periti non faciat fidē, nisi præcesserit cognitio iudicis, & obseruata fuerint ea de quibus ibi. Qualiter autem periti iudicent per aspectum. vide Bar. in l. 2. in fi. ff. de feriis. de visitatione per peritos faciendā. vide Bar. in l. comparationes. C. de fide instrument. & in d. l. arbitro. Idem.

Periti vnus dicto statur, quando plures in eadem ciuitate non reperiuntur, nec opus est mittere ad vicinas ciuitates pro habendis pluribus, etiam in causa quantumuis ardua, & graui. Est communis opinio secundum Alexand. & Ias. in l. 1. §. si ff. de verb. oblig. Sed Pan. in c. proposuisti. de probat. tenuit oppositum, qd imò in causa ardua, & grauis præiudicij, debeat mitti ad loca vicina, pro habendis saltem duobus. & pro cuius opinione faciunt eleganter dicta per Aret. in consil. 142. ex facto proponitur. vbi concludit, quod index debet laborare in probatione, quæ fit per peritiam artis, haberi maiorem certitudinem, quæ esse possit, & istud maximè attendi debet in causis arduis, & grauis præiudicij, in quibus maior cautela & diligentia requiritur. arg. tex. in l. 1. §. sed si quis. ff. de Carbon. edict. & quæ de ardua causa notantur per docto. in l. admonendi. ff. de iureiur. per Fel. & Barbat. in c. testimonium. in 5. notabi. de testib. & Pet. Anch. in consil. 28. rationes inductæ circa fin. & Bald. in l. parentes. C. de testib. in c. ad nostram. de proba. Moder. canonist. in c. licet causam. de probat. Soc. conf. 17. supra dictæ causæ. in fi. vol. 1. Hippo. latè in consil. 74. in causa Hiero. vol. 1. & in l. 1. §. seruum municipum. ff. de quæst. & fac. tex. in l. propter litem. §. 1. de excus. tuto. & c. 1. & ibi doct. de restit. spoliat. M. Charian.

Assertioni alicuius, quando standum, vel non standum sit, vt probationem inducat, vel non: & num verba enunciativa probent, & quando.

CAP. XVII.

Sseueratio seu professio nuda non inducit ius, neque probationem in l. non nudis. C. de probat. in l. neque professio. C. de testa. I. Bellon.

Assertioni meritorum (etiam quod fuerint specificata) non creditur (etiam quod fuerit iurata) nisi legitime probentur, alioquin vnique licitum esset legem fraudare, interposito iuramento, contra l. si quis inquilinos. §. fin. & ibi tradunt doct. ff. de lega. 1. Ita hanc opinionem tenent Alex. Corn. & Dec. in l. si donatione. C. de collat. Soc. sen. in consil. 66 incip. frustra plenitudini. vers. 4. respondetur. Et vltra hanc opinionem prosequitur, & defendit, & videtur communis opin. vt constat ex dictis per And. Tiraq. in l. si vnquam. C. de reuo. donat. in gl. donatione largitus. nu. 79. vbi postquam allegauit plurimas auctoritates, vsque ad nume. 19. subdit; quod hanc opinionem credit verissimam, ratione, de qua supra. Magis communem testificatur Socin. iun. in consil. 8. num. 29. vol. 4. E. Musculus.

Assertioni de causæ interuentu sine qua actus alioquin inutilis, seu fiat in testamento, seu in contractu, nulla fides habetur, vt commune esse doctorum placitum sunt auctores Alex. & Dec. in l. si donatione. C. de collat. Dec. consil. 20. & consil. 602. Ias. conf. 154. lib. 2. & l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. Ioan. Coras. in l. frater a fratre. §. quæsitum. nu. 55. ff. de condit. indeb. latè acutus iuris enucleator Arius Pinel. in l. 1. par. 3. num. 23. C. de bon. mater. Amplia vt hæc generalis definitio etiam in principis assertionem procedat, vt receptum pono ex Ias. in l. vlt. num. 3. C. si contra ius. Dec. consil. 558. & consil. 575. & 602. Gram. deci. 103. nu. 229. Alciat. reg. 3. præsump. 8. nu. 5. quauis ineptè profectò, & absurdè Bellon. consil. 49. nume. 12. commune esse effutuerit, vt vnique causam absque qua procedere res nequit, interesse asserenti credatur; excipiens tamen in iudice causam delegationis enunciante, cui fides non denegabitur. vt commune aio ex Alex. nu. 55. Ias. nu. 59. in l. 1. ff. de off. eius, cui mād. est iurisd. Decius in c. si pro debiitate. num. 6. ff. de off. deleg. E. Suarez.

Assertioni alicuius statur cum aliquid permittitur cū causa, quod sit causa. Bello. consil. 49. nume. 12. communem dicit. B. Villalob.

Assertio notari dicta testium recipientis, quod secundus idem dixit quod primus, sufficit ad probandum, licet dicta singulorum explicitè non extendat. est communis opin. cum Alb. secundum Ias. in l. si pœnæ. §. si putem. de condit. indeb. F. Turz. vers. assertio.

Traçtatus non probatur, quando notarius de eo aliter non loquitur quàm per simplicem sui & partium assertionem, teste Rol. consil. 15. nu. 13. consil. 90. nu. 38. lib. 1. post Socin. consil. 15. col. 7. lib. 1. Dec. consil. 36. col. antepen. Soc. consil. 52. libr. 4. Ferrat. cautel. 60. nu. 4. Ias. consil. 54. lib. 1. Neuiz. consil. 100. n. 7. quibus adde Ofac. decis. 172. dum quærit, an verbis enunciativis notarij, siue partium, quod solemnitates in alienationibus interuenerint: standum sit, & quomodo. Quam conclus. declara, vt per eum ibi, vbi loquitur in feudalibus, concludit tamen negatiuè, scilicet emptorem teneri probare solemnitates requisitas interuenerisse tempore alienationis, cui rei conuenire vide tur, quæ idem scribit decis. 173. vbi quærit an ex diuturnitate, seu antiquitate temporis præsumatur solennitas interuenerisse? & tandem post plura concludit temporis diuturnitatem regulare præsumptionem interuentus solennitatum, non operari. secundum communem ibi relatam, de qua vide quæ ponit Alex. consil. 79. nu. 4. & 5. lib. 1. consil. 1. col. 1. & col. 6. lib. 4. vbi declarat conclus. per l. si filius. C. de pet. hare. quam dicit procedere quando agitur de acquirendo: secus vbi ageretur de præsumenda solennitate principaliter in dānum alterius, quo casu longius tempus requiritur, ex not. per Alex. d. consilio 1. num. 20. vbi doct. in apostil. inter alia dicūt idem dicendum esse, vbi agitur de præsumenda substantia actus. qua in materia vide eundem Alex. consil. 50. libr. 5. vbi ponit reg. cum fallent. & consil. 219. num. 15. lib. 6. Dec. consil. 42. nu. 13. consil. 36. 2. dub. consil. 199. col. fi. consil. 341. n. 13. 375. col. 1. §. 58. col. 3. Rol. consil. 99. nu. 24. lib. 2. Natta cōsi. 162. nu. 24. 266. nu. 8. & an præsumptio resultans ex antiquitate temporis probationem in contrarium admittat? Dic, vt per eundem Ofac. d. decis. nu. 7. & 8. vbi quod antiquitas dicitur annorum centum. secundum communem ibi relatam, & per Cagnol.

Cagno. in l. velle. in fin. de reg. iur. Ias. in l. cum aliquibus. nu. 7. C. de iur. delib. Accedit, quod tractatus & alia solemnitates quæ in rebus ecclesiæ alienandis requiruntur: propter temporis antiquitatem interuenisse præsumuntur, secundum communem per Rol. conf. 97. nu. 10. lib. 3. & nu. 11. vbi q. præsumptio quæ insurgit ex temporis diuturnitate 30. anno. tertio præiudicat. quam concl. declara, vt latius per eundem Rolan. d. conf. & cum euenisset quæstio in factò de validitate quorundam expletorum in hac subalpina patria, Gallorum tempore confectorum, tandem post plura, conclusum fuit pro validitate eorum, attenta temporis diuturnitate & bello, quo etiam causante non poterant ad vnguem seruari solemnitates requisitæ, licet de leuibus nulla haberetur ratio, etiam q. omisæ fuissent. ex not. per Ias. in l. & si pepercerit. §. pure. col. fi. nu. 14. ff. de libe. & posth. vbi dixi. Bellac.

Assertio facta à persona prohibita, quæ non potest liberè tale actum facere, nisi concurrente eo quod asseritur, suspecta redditur, & in fraudem legis emanata dicitur, ita quod ei non creditur. Ber. latè, qui communem dicit conf. 135. & conf. 206. vol. 1. Riminal. in l. si forte. post glo. Bart. Alex. & Ias. ff. de castren. pecu. I. Fich.

Assertio morientis contra delinquentem, non facit indicium de iure communi. At secus hodie de consuetudine generali, vt est commu. opin. Suarez vers. assertio. nu. 278. vide Gratum resp. 57. nu. 30. in 2. vol. Bonac.

Morientis assertioni in suimet ipsius damnum, non & in alterius fraudem fides adiungitur. commune aiunt Marc. Anto. de iudiciis. nume. 393. I. Clar. in practica. §. vlt. q. 52. vers. potest etiam. E. Suarez.

Morienti creditur solum ad sui præiudicium, & non alterius. Blanc. de iudiciis. numero 303. communem dicit. Bonacoss.

In his quæ consistunt in corde vel in animo & quæ dependent ab intellectu, vel conscientia, statim dicto asserentis ita esse cum iuramento. glo. in l. sed ista. & ibi Ias. nu. 88. de acio. quod procedit vbi aliàs ille talis esset persona fidedigna. Ias. ibi. nu. 96.

Fallit per Ant. Trigo. sing. 82. Bellac.

Verba enunciativa inter contrahentes non probant quando agitur de enunciato. Cur iun. conf. 24. nu. 3. & conf. 95. nu. 1. communem dicit. Vezinus.

Verba enunciativa geminata emissa propter aliud, plenè probant. Aym. de antiquitate temporum. in 1. part. in verbo, propositum nostrum. nu. 3. com. dicit ex Bar. in l. cum scimus. de agri. & cens. lib. 1. com. dicit. B. Villal.

Verba enunciativa, etiam in antiquis non probant, in præiudicium tertij, siue principaliter sint probata propter se, siue propter aliud. Aym. in d. tract. in verbo. viso de fama. num. 21. commu. dicit. Idem.

Miscellanea de probationibus, & præsumptionibus.

CAPVT XVIII.

Vando verba legis vel statuti important plenam probationem requiritur plena probatio.

Fallit in 2. casib. vt per Mars. in rubr. C. de proba. nu. 7. Do a Fin.

Probatio ita requiritur plena in causis summaris, sicuti in ordinariis causis, nisi tractaretur de leui præiudicio. Bar. in l. 3. §. causæ. ff. de Car. edit. Bal. in l. 1. C. vt in posse. leg. Bar. in extra. ad reprimendum. vers. summarie. Ias. in l. in pecuniariis. nu. 4. ff. de feriis. Vezinus.

Probationes factæ in iudicio summario fidem non faciunt in plenariis. l. 1. vbi glo. ff. quo. bon. c. venientes. de testib.

Fallit vt per Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obliga.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 331. Do a Fin.

Probando veritatem aliter se habere, error præsumitur, glo. in l. de ætate. §. fin. ff. de in integ. restit. l. non fateretur. de confess.

Fallit vt per Ias. in l. si post diuisionem. C. de iuris, & fact. igno. nu. 3. Do a Fin.

Probatio dubia semper interpretatur contra eum cui incumbit onus probandi, qui debet rem claram reddere. cap. in præsentia. de probationib. Bal. in l. fi. C. si minor se maior dixerit. ita vt si probatio sit dubia, aut æquioca, vt quia se possit habere ad esse & non esse, non probat. Socin. conf. 8. in 1. volum. Bellac.

Probatio vitiatur si variatio circa confinia generet incertitudinem. Curt. iun. conf. 93. num. 13. communem dicit Villalob.

Probatio per visum secundum omnes est maior omnibus aliis. Casonus in tract. de iudiciis. tract. 10. c. 1. num. 1. fol. 40. Bonacoss.

Attestationes non publicatæ, etiam inter easdem personas coram alio iudice non probant. Fel. in cap. causam. quæ. num. 13. de testibus. communem dicit, etiam si iudex coram quo producuntur, sit secundæ instantiæ. Alexan. conf. 82. nu. 20. volum. 3. communem dicit, quem refert Fel. in d. cap. causam. quæ. B. Villal.

Probatio vera fit ex plurib. iudiciis, vt est commu. opi. Mars. in conf. 3. nu. 4. in 1. vol. Bonac.

Probatio inhabilitatis in teste sufficit de præsentis vt in præteritum præsumatur: & sic probatio seruitutis in teste ad illum reprobandum sufficit de præsentis, idest, quod tempore confecti testamenti erat seruus, vt præsumatur in præteritum: secundum Castren. Areti. & ceteros omnes in l. ad testium. ff. de testamen. Bald. Sa. ye. Ias. Corne. Alexan. Riminal. & reliquos in l. 1. C. de testam. & D. Thobian. Nomina. nume. 4. cum aliis sequen. & alios Moder. in l. sed cum aliquis instituit. de testamen. vbi perhibent istorum opinionem communem esse.

Et ideo secundum dictam communem, vbicunque formatur articulus seu exceptio aduersus testes testamentarios, ad finem subuertendi, ac reprobandi testamentum, debet concludere simpliciter, q. talis testis seruus fuit nec opus est vt articuletur & probetur, quod tempore conditi testamenti ita habebatur, reputabatur, & iudicabatur. Viuius opi. 886.

Possessio transfert onus probandi in aduersarium, nisi aliqua præsumptio sit contra possidentem: vt quando ius resistit possessioni. Curt. iun. conf. 90. num. 3. communem dicit. Idem.

Probatio admittitur contra fictam confessionem, idest, cōtumaciam. commu. est opin. D. Rola Valle conf. 47. nu. 29. in 3. volum. Bonac.

Maior non tenetur probare esse infra tempus petendi restitutionem. Io. Nico. in addi. ad Alc. rub. 1. præf. 42. nu. 8. communem dicit.

Vbi scriptura est de substantia probationis, tamen actus probari potest per duos testes, probando casum amissionis scripturæ.

Fallit in 8. casibus, vt per Fel. in cap. sicut. de re iud. nu. 31. Do a Fin.

Gratia non potest probari nisi per scripturam. c. ex diligenti. de fimo.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 4. Idem.

Gratia ex certa scientia principis probari potest per testes, secundum glo. fi. in clem. 2. de rescrip. Bellame. decisio. 746. licet obseruet. post princ. Lamber. in tracta. iurispat. in art. 15. quæst. 9. 3. par. lib. 2. num. 3. Rotam Rom. de cis. 332. num. 1. licet Romana Curia. in no. secundum antiquam impressionem decis. 27. titu. 1. de constit. Fel. Dec. num. 46. & seq. Beroum sub num. 83. cum aliis seq. & Mantuan. num. 25. & seq. in rubr. de constit. Castad. decis. 20. num. 2. in tit. de præben. & super regula cancel. 35. num. 2. fol. 55. & super dictis regulis in titu. de reservationibus. decis. 1. num. 2. fol. 78. Mars. in repet. rub. C. de probat. num. 35. & seq. & Boer. latissime in tract. de potest. leg. a latere. in 1. quæst. sub nu. 78. qui ostendant istam esse communem opinionem.

Quæ quippè limitatur in motu proprio: quia gratia concessa motu proprio per testes probari nequiret. secundum glo. fi. in cap. si motu proprio. de præben. lib. 6. & Rota Roma. in antiq. decis. 130. & Bero. in d. rub. de consti. num. 88. vbi tradit quinque alias utiles limitationes ad dictam communem. Viuius opi. 350.

Memoriam non esse in contrarium, quomodo proberetur. Alexan. conf. 16. vers. nec obstat etiam si responderetur. in 5. volum. Vezinus.

Veritas adeo potens est, vt error aliquo gestorum, in actibus quibuscunque non euertatur. cap. consuetudo. 8. distin. & l. cum propria. ibi Bald. no. C. si quis alter. vel sibi. Imo quomodocunque veritas cognoscatur, illa attendi & præualere debet. l. fi. in fin. ff. de probat. & ideo in aliqua causa ius dicturus, debet omnibus modis laborare, vt illam inueniat: vt voluit glo. communiter approbata, mota per illum textum, in auth. de tabellio. in princ. & inuentam postea seruet. l. fin. C. si alie. res pign. dat. sit. Et quod illa semper præualere debet, voluit Soc. iun. in conf. 112. in causa nobilis. nu. 1. 2. & 3. vol. 1. & conf. 180. nu. 83. vol. 2. cum multis concordantibus. ibi, & in Com. opin. Tom. iij.

Com. V. I. Opin.

confi. 31. nu. 19. vol. 4. allegans etiam ad hoc Hip. in sua pract. in §. 2. nu. 15. cum aliquibus seq. vt per eum. E. Muscul.

Auctores vulgò recepti fidem in causis faciunt, ac præsertim si de eorum professione tractetur. commune inquit Ni ger in l. 1. si cert. pet. & qui eum laudat Vinus lib. 1. opi. 111. E. Suarez.

Qui se astringit ad vnam causam si non probat, succumbit. l. habebat. ff. de inst. actio.

Fallit in 2. casib. vt per Rob. Marant. in l. is potest. ff. de acq. hæred. nu. 152. vide Fel. in c. 2. col. 12. de rescrip. c. licet de probat. Soc. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 2. & 3. ff. de acq. pos. vide Mant. sing. 448. Do. a Fin.

Probatio rei imperfecta directè contraria probationi actoris, nihil operatur: Secus si tendat ad probandum quid diuersum, vt quòd ad defensionem homicidium factum sit, vel quòd mortuus sit ex malo regimine vulneratus, vt est communis opin. Bossi. de defensionibus reorum. nume. 10. Bonacoff.

Ad hoc vt propter antiquitatem probatio imperfecta sufficiat, & plena reddatur, requiritur tempus centum. anno. est communis opin. secundum Dec. confi. 13. vol. 1. M. Chærian. vers. probatio.

Fuga neque plenè, neque semiplenè probat crimen, quod est plene probandum. Barto. & docto. in l. admonendi. ff. de iureiur.

Fallit in 3. casib. vt per Rip. in d. l. nu. 267.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. nullus. de præsump. nu. 1. videas Bar. distin. in d. l. Do. a Fin.

Custodi alleganti se non potuisse custodire res alienas, vt proprias, incumbit probatio. l. tutor secundum dignitatem. §. 1. ff. de administ. tutorum.

Fallit in 7. casib. vt per Rom. sing. 705. Do. a Fin.

Dolus probari debet per allegantem docto. communiter in l. quoties. §. qui dolo. de probat. gloss. in cap. sedes. de rescrip.

Fallit in 4. casibus, vt per Bened. Capr. in suo tract. conclu. 78. num. 45. & dolus quomodo probetur, declarat Carrer. in prax. crimin. l. obseruare. in tract. de homi. §. 2. nume. 30. Don. a Fina.

Solutio est probanda per dicentem soluisse, quando agitur cum illo, cui solutio erat facienda, secus tamen, si cum alio tertio opponente de non solutione, quia negatiua non solutionis est probanda per opponentem. Ias. in l. in emphyteuticariis. num. 133. C. de iur. emph. communem dicit. Villalob.

Probationes non sunt sumendæ de domo rei. l. qui accusare. de eden.

Fallit in 4. casib. vt per Marf. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quaestio. Do. a Fin.

Probatio contra instrumentum, cui ex dispositione iuris communis, vel municipalis dari debet, nec contrarium probari potest, regulariter non admittitur. Cano. in c. cum Ioan. de fide instrum.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 313. Idem.

Probari possunt in causa appellationis deducta, & probata in causa principali. no. in l. per hanc. C. de temp. appel.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 323. Idem.

Probationes post conclusionem non poterunt fieri in causis ciuilibus. l. 1. de relat. cap. pastoralis. de caus. posses. & propriet. Hypolit. de Marfil. in sua pract. causarum criminalium in verbo, sequens. nume. 14. & 31. æquitatem tamen suadente posset iudex etiam post conclusionem in causa probationesmittere. Hyppolitus ibi, nu. 22.

Fallit etiam in notoriis in quib. possunt etiam fieri probationes post conclusionem in causa. Hyppol. ibi nu. 42. Lup. in c. iudex. de offic. deleg. nu. 6. vel si essent probationes de nouo reperta, illæ admitti etiam debent post conclusionem in causa. glo. & doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. Pau. Castr. in l. oratione. ff. de feriis. ita Hyppolit. ibi nu. 45. Bellac.

Probationi testium, & instrumentorum potest in iudicio renunciari. doc. l. iubemus. C. de iud. communem dicunt.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 6. Do. a Fin.

Prohibitum finè certa causa aliquid facere, si causam illam interuenisse asserat, fidem non merebitur, nec actus idcirco valebit. commune pono ex Alex. Ias. ac Decio in l. si donatione. C. de collat. Socin. conf. 65. & conf. 66. lib. 1. Aym. de antiquit. par. 2. a nu. 10. cum seq. Ferrer. cautel. 33. Rip. in l. si vnquam. q. 12. C. de reuoc. donat. Ar. Pinel in l. 1. par. 3. nu. 23. ver. 9. lim. C. de bonis mater. videto etiam hac de re, quæ superius scripsi. vers. assertio. E. Suarez.

De Probationibus,

DE TESTIBVS.

TITVLVS II.

Testes in probando prævalent instrumento. Debent generaliter ac regulariter in omni causa omni exceptione esse maiores. Qui maiores omni exceptione esse dicantur. Horum è numero exploditur homicida.

C A P. I.

Estes, & instrumenta, licet æquiparentur in litibus exercendis. l. in exercendis. C. de fide instrum. & ibi Doct. & Nellus in tract. de bannitis. in 1. par. secundum di temporis. nu. 134. fol. paruo 52. Caraita in ritu 275. Item seruat ipsa curia nullum denuntiatum. nu. 17. Paris de Puteo in tract. de reassumptione instrumenti. rubric. 14. nu. 5. Vincentius Maxilla super consuetudinibus Ciuitatis Bari, in tit. de testib. §. licet viua. nu. 1. & in tit. de pensione domus, & vino vendito. nu. 3 & seq. fol. 104. & diligentissimus D. Bernardinus Alphanus in collectaneis suis, in collect. 456. Nihilominus probatio, quæ fit per testes viua voce, videtur fortior, efficacior, validior, ac dignior quàm ea, quæ fit per instrumenta: secundum magis communem opinionem Docto. in c. cum P. tabellio. ext. de fide instr. quâ approbat, & citat Dec. in rubr. de testib. & Moder. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. & Fel. in d. rub. de fide instr. nu. 1.

Quia probatio testium est de iure diuino, & gentium, secundum quòd in ore duorum, vel trium stat omne verbum. c. in omni negotio. de testibus. Sed probatio, quæ fit per instrumenta, est de iure positiuo, & consequenter probatio per testes est naturalis, congruitque iuri diuino. ita Inno. in dict. cap. cum P. tabellio. cum quo ceteri communiter transeunt: vt per Moder. vbi, & in dict. l. admonendi. Et vt sequitur Inno. in dict. cap. cum P. tabellio. miraculosum est quodammodo, quòd credatur pelli vnus animalis iam mortui, & sequitur Craue. confi. 58. num. 21. vbi etiam subdit hoc esse contra ius diuinum. Et hoc patet ad sensum, quòd certiores efficiamur voce, quàm literis. cap. de gradibus. 35. quaestio. 8. & probatur in §. si vero aliquid. ibi. Nos quidem existimamus ea, quæ viua voce dicuntur digniora fide, quàm quæ scriptura. in auth. de instr. cautela, & fide. & habetur etiam in l. cum precibus. C. de probationib. & in §. si vero tale. in auth. de fide instr. in tertio loco. extra de prob. & in c. cum Ioan. eremita, extra de fide instr.

Et quatenus regula in principio posita disponat parè vim obtinere instrumenta, & testes, intellige veram, & procedere, quando ab vna parte producantur testes, & instrumenta: quia tam per testes, quam per instrumenta, quis probat intentionem suam. Sed si ex vna parte producantur testes, & ex alia instrumenta: quædam sunt quæ melius probantur per testes, quàm per instrumenta, quædam verò econtrario, melius per instrumenta, quam per testes: vt firmant Doct. in locis præmemoratis. Et ad hoc vltimum potest adaptari decisio textus in l. census. ff. de probat. vbi monumenta publica sunt potiora testibus.

Adaptari quoque posset hoc idem, vbicumque res acta probaretur solummodo per instrumenta, & non per testes, quemadmodum si esset factum antiquissimum: & tunc scriptura dubio procul vinceret testem: vt concedunt Doct. in locis præcitatis.

Ceterum aduerte, quòd vbicumque opponeretur defectus, vel falsitas, vel aliqua suspicio, vel aliud vitium in instrumento in modum exceptionis: bene posset hoc probari per testes, & testes ipsi prævalerent, si forent idonei, & sine suspicionem: deberent etenim esse honestiores, & tot testes reprobatōrij, quot essent cōprobantes instrumentum: vt profusè conclusum extat supra in opin. 888. Testes duo omni exceptione maiores. per totum in hoc libro tertio.

Et sic itaque è semita in viam redeundo, quòd vbicumque ageretur de tempore, melius probaret instrumentum, quàm testis, & ei plus crederetur de ipso tempore: secundum Bald. in l. optimam. C. de contrahenda & committenda stipulatio. Et ratio est ista: siquidem per scripturam probatio facilius, & tutius inducitur. l. contrahitur. ff. de pigno. & not. gloss. in fin. in cap. 1. §. postquam. in ver. In scriptis, de censib. lib. 6.

Et

Et quamuis instrumenta, & testes regulariter æquiparentur: tamen aduerte vtiliter, quod reperiuntur quamplurimi casus à legibus decisi, in quibus probatio non admittitur, nisi per instrumenta, & scripturas: inter quos, quod probatio non possit fieri per testes, sed solummodo per scripturas, ponit Gl. in d. cap. 1. §. postquam in versic. in scriptis 34. & 24. recitant Hostien. & Ioan. Mona. ibi, & Spec. in titu. de instr. edi. §. restat. & decem alios discurret Hippo. Marfil. in repet. rubr. C. de probat. nu. 29. cum multis aliis. seq. Viuius opin. 893.

Testes in omni causa debent esse omni exceptione maiores. Curt. in l. conf. 122. nu. 5. communem dicit. Etiam in hæresi D. Hier. Gabr. conf. 178. num. 29. Etiam in crimine falsi. Idem Gabr. in conf. 180. nu. 1. Bonac. & Vezinus.

Testes generaliter, ac regulariter, & omni in causa, maiores omni exceptione esse debent, vt comune dicit Curt. in l. conf. 120. alias 122. nu. 5. etiam in hæresi. Hier. Gabriel. conf. 178. nu. 29. & etiam in crimine falsi. idem Gabriel. conf. 180. num. 1. & Ruin. consil. 147. lib. 5. & a se dictorum non aliter ratione reddere tenentur, quam si rogentur. commune profitentur Alc. in l. 1. nu. 50. ff. de noui ope. nun. Zaf. conf. 19. lib. 2. Lanf. de deposit. testium. a nu. 15. Oldendorp. de test. a nu. 10. Aut. Gomez. de delict. c. 12. nu. 10. Quod tamen non procedet cum testes vel in criminalibus causis ad offensionem probandam exhibentur, vt commune affirmant Bald. conf. 182. nume. 2. lib. 4. & qui eum laudat Franc. Viuius ibi. 1. opin. 371. ac Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 53. ver. vltim. Vel cum testes de iis deponunt, quæ ad ius attinent. commune aiunt Curt. in l. 1. nume. 29. ff. si cer. pet. ac Franc. Viuius d. l. 1. opin. 377. Vel cum de fama publica testimonium dicunt. vt commune asseuerant Corn. cōf. 232. litera D. lib. 2. Viuius vbi supra. ac Iulius Clar. in d. §. vlt. quæst. 6. versic. illud tamen. Vel cum denique ad probandum alicuius rei valorem producuntur. vt comune doctorum placitum constituo ex Lanfran. in cap. quoniam contra. ver. testium. num. 156. de probat. Ias. in §. si quis agens. nu. 12. instit. de actio. Bertran. conf. 156. nu. 7. & conf. 161. lib. 3. Crenens. singu. 315. Ar. Pin. c. vlt. nu. 11. & nu. 41. in l. 2. C. de rescind. vñ. vbi nonnulla contra communes doctorum opinio. circa hanc causæ redditionem verissime adiungit. Memineris autem semper, qd si testes interrogata rationis loco se presentes fuisse aiunt, iatis superque probant. commune eloquuntur Alex. nu. 10. Ias. nu. 20. in l. 2. §. voluntatem. ff. solut. mat. Fran. Viuius d. lib. 1. opin. 393. E. Suarez.

Testis ille dicitur omni exceptione maior, contra quæ nulla exceptio opponi potest. glōf. in §. item verborum. in verbo, idoneus. instit. de inuti. stipul. & hoc siue opponatur exceptio per quam testis repellatur a testimonio, siue fides illius diminuat: & per consequens talis testis qui non est omni exceptione maior, non faciet semiplenam probationem ad hoc vt parti iuranti iuramentum in supplementum deferri possit. Alex. conf. 18. num. 9. i. vol. & oportet quod testis superet omnem friuolam exceptionem, & propter solam facti infamiam testis non diceretur omni exceptione maior. Alex. conf. 103. in 6. vol. Bellac.

Homicida non est testis omni exceptione maior. Marfil. in prax. crim. §. aggredior. nu. 12. Bal. in l. decuriones. C. ex quib. causis infa. irrog. fallit in eo qui occidit ad sui defensionem necessariam, quia talis non est infamis, nec irregularis. Plot. in repet. l. si quando. C. vnde vi. nu. 798. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Iodoci Damhod. Enchiridion in verbo instrumenta, & in verbo testes.

De testium iuramento in omni causa tum ciuili, tum criminali.

CAPVT II.

Testes debent esse iurati etiam in criminalibus. vt est com. opi. Suarez. vers. testium. nume. 268. & 269. Et etiam in causis fiscalibus debent citari partes ad videndum deferre iuramentum testibus, alias non valent eorum dicta. vt est com. opin. ibi. num.

Testis debet esse iuratus, alias dictum eius non probat. c. 1. de testib. fallit vt per Campeg. in d. tract. concl. 119. Do. a fina. & Mich. Grassus.

Testis iuratus & examinatus in die feriata, non probat, nec valet eius dictum. l. 1. C. de feriis.

Fallit in 4. casib. vt per Campeg. in d. trac. cōcl. 139. Idē. a Fin.

Testes iurare debent quamuis dignitate præfulgeant, aliàs non probant. iurisiurandi. C. de testi. cap. tuis quæstionibus. eod. tit. Rip. in l. admonendi nu. 194. de iureiur. Crot. tracta de testibus. nu. 227. Quod non solum procedit in teste, sed etiam in eo cuius dicto aut sententiæ standum est, vel ex statuto, vel partium consensu vt ei sine iuramento non credatur, teste Angel. in l. si vacantia. col. 3. C. de bon. vac. lib. 10. Mar. Soc. cap. qualiter & quando. el. 2. q. 7. 9. q. princ. de accus. Felym. in cap. significasti. el. 1. in fin. de homicid. docto. in l. de pupillo. §. qui operas. ff. de oper. noui nunc. vbi quando alicuius conscientia aliquid committitur: ille antequam sententiam proferat iurare debet, & quod dicitur, non valere dictum testis sine iuramento, intellige, nisi statim post depositionem iuraret, ex not. per Bald. & Castr. in l. iurisiurandi. cuius contrarium tenent aliqui, vt Iaso. in repet. l. admonendi. nu. 191. & seq. vbi distinguit concordant. opin. & ibi quærit an iuramentum sit de forma vel substantia testimonij, de quo per Rip. d. l. nume. 197. vbi ponit reg. cum ampl. & limit. cui addit. quod & si testis nō iuratus regulariter non probet: facit tamen presumptionem. tex. in cap. cum olim. vbi Abb. 3. nota. de dolo & contu. Alex. conf. 24. lib. 2. Fel. in d. cap. tuis quæstionibus. nu. 2. & 5. de testi. vbi sex ponit limitationes in quibus dictum testis non iurati valet, quia in materia est not. quod non possunt ipsi testes iurare die feriata in honorem Dei: licet si examinentur die feriata valeat. glōf. in clem. 1. de offic. delega. Abb. in cap. 1. col. fin. de fer. regu. autem, quod testes regulariter in iudicio iurare, testimoniumque proferre tenentur: iuxta l. 3. §. Sabino vbi glōf. ff. de testi. limitant doct. nisi essent personæ egregiæ, infirmæ, senio confectæ, aut honestæ mulieres. l. ad egregias. ff. de iureiur. eo enim casu domi, aliove decenti loco, examen fieri debet, & tunc eo in loco aduersarius citari ad videndum deferri iuramenta testibus. c. 2. vbi glōf. de iudi. in 6. Alex. d. l. ad egregias. distingue tamen quoad mulieres honestas. vt per Bar. ibi, sed an iuramentum testis præstare possit per procuratorem? dic. vt per Rom. sing. 8. vbi dicit, quod Rota cēfuit, quod licet iuret per procuratorem, poterit tamen postea deponere corā iudice, cuius tamen contrarium voluit Bal. in rub. de iureiur. quem sequitur Bart. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infest. de quo habetur per Crot. tract. testi. q. 4. nu. 371. qua in q. dixerunt aliqui melius esse committere ius dicendum sub cuius iurisdictione est testis fortasse infirmus, aut impeditus, vt iuramentum ipsius recipiat. Bellac.

Iurare debent testes dicere totam veritatem rei: communis est opinio, vt dicit Iaso. in l. is apud quem. C. de edendo. nume. 18.

Fallit in septem casib. vt per Lancil. in tract. de offic. præto. in tit. de test. nu. 11. & si testis non iurat, non probat. l. iurisiurandi C. de test.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 424.

Testis debet iurare dicere veritatem super tota causa. Bart. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. fallit in 3. casib. vt per Campeg. conclu. 255. Do. a Fina.

Testis si fuerit iuratus probat, & valet eius dictum. l. iurisiurandi. C. de testib. c. iurisiurandi. 4. q. 3.

Ampliatur per Marf. sing. 214.

Fallit in 4. vt per Soc. reg. 424.

Fallit in 7. casib. vt per Lancil. in tract. de offi. præto. in titu. de testibus. nu. 11.

Fallit in 17. casib. vt per Campeg. in d. tract. conclu. 170.

Ampliatur in 6. casib. vt per eundem concl. 261. Do. a Fina.

Testes cum iuramento necessario tenentur exhibere eorum testimonium, & per consequens iurare debent pro vtraque parte dicere veritatem: secundum Glōf. in authen. sed si iudex. C. de episc. & cler. & Glōf. in l. 2. C. de eden. cum qua transeunt omnes Doct. ibidem, in cap. fraternitatis. de testibus. & Maranta attestatur hanc esse communem opinionem in tract. de iudic. in 2. parte. super 6. actu.

Imo testis tenetur plenè deponere factum pro vtraque parte secundum Glōf. in l. Lucius. ponderatam a Docto. ibi. ff. de infam. ad hoc vt iudex non labore ad veritatem inquirendā: & talis examinatio istius testis non careat qualiquali boni viri suspicionem. secundum Bald. in c. 1. §. sacramentum. de cōfuet. recti feud.

Ideo testi nescienti plenè factum ipsius, non adhiberetur fides aliqua: secundum Glōf. in d. l. Lucius. & Alex. conf. 148. in causa appellationis. nu. 7. vol. 5.

Et casu quo testis non deponat iuratus, eius dictum est nullius momenti. l. iurisiurandi. C. de testibus. & c. de testib. extra eodem. Bald. in l. milites. C. de milit. testa. Fely. in c. tuis quæstionibus. in 1. not. de testib. & Peregr. decis. 288. lib. 3. Rom. in sing. 369. Fuit vnus ex vobis. Sand. Aret. & Dec. in c. in nomine. de testib.

Com. V.I. Opin.

de testib. Marf. sing. 24. Clarū est in iure. & in l. de vnoquoque. ff. de re iudic. Soc. in tract. fallen. reg. 406. & Augu. Berous in c. quoniam contra. num. 90. & seq. de probat. Etiam quod ille testis sit religiosus: vt est tex. not. in cap. super nobis. de testibus. Etiam si esset episcopus. cap. fin. de iuramen. calum. Imo si esset Cardinalis. vt tenet Gloss. in cap. cum olim. in ver. fratrum. de priuileg. quam dicit singularem Panor. ibi. col. 2. & Alex. consil. 180. in causa. colum. 2. volum. 2. Felyn. in d. cap. tuis. in princ. de testib. & in cap. sicut. circa fin. de sententia excommunicationis. & in multis aliis locis. Ias. in repert. l. admonendi. col. 69. ver. decimō pradiſta regula. ff. de iureiur. vbi illam singulariter declarat. cum col. seq. & Dec. in cap. 3. loco 3. not. de probat. singularem esse asseuerat.

Ceterum Rota Romana. teste D. meo. Oradino decis. 55. & sequenti alias adhibuit fidem testi nobili mortuo, examinatoque eo viuentē sine iuramento, & sine partis citatione.

Et quanquam si pars citata non sit ad videndum iurare testes, examen reddatur nullum: nihilominus tamen sanatur, si cum interrogatoriis datis ab ipsa parte examinati appareant per commissionem arbitrio iudicis. ita Anto. Aug. decis. 727. lib. 3. & Card. Put. decis. 301. lib. 3.

Imo etiam testes examinati parte non citata, non solū non probant, sed etiam minimē faciunt indicium. ita Bart. in l. maritus. ff. de quæst. & Dec. consil. 54. in causa domini Antonij. sub nu. 1. & Crescent. decis. 18. lib. 2.

Vbi similiter concludit, quod testes recepti parte non citata nullatenus probent assassinium, ad effectum priuationis beneficiorum.

Et non tantum testes nulliter examinati vllam fidem, seu indicium faciunt, sed etiam nec fumū quidē: secundū Peregr. decis. 98. lib. 3.

Imo quoque si procurator fuerit litem contestatus, & sic effectus dominus ipsius litis, & in examine testium principalis, & non procurator extiterit citatus: tunc minimē valet, ac tenet examen ipsorum testium. vt voluit Bald. in l. si quando. in 7. quæsto. C. de testibus. cui innititur ibi Salycet. quæstione quinta columna penultima, cum quodam temperamento: nisi dominus compareat, consentiat, videatque iurare testes citatos ad deponendum: quia tunc examen valeret, atque sustineretur. vt firmat idem Salycet. in l. procuratoribus. vbi etiam Bartol. C. de procurat. & in l. furioso. de re iudic. & in l. mutari. ff. de procur. & in l. 1. C. de senten. & Abb. in c. 2. colum. pen. de testib.

Et hoc idem procedit vbiunque dominus sponte compareret in iudicio, & procurator non contradiceret. teste Abb. in cap. nomine. de testib. Bal. in l. si. C. de senten. ex breui. recit. & Alex. in d. l. furioso.

Ceterum si pars citata ad videndum iuramenta testium non compareret, censeretur sane tunc dare licentiam ipsis testibus iurandi in eius absentia: vt concedit Dec. in cap. consuluit. in prin. de offic. deleg. & consil. 163. in causa matrimoniali. sub nume. 8. Et hinc non immerito admonitos esse desidero partes ipsas citatas, vt tempore citationis ad videndum iurare testes compareant, & præsertim vbiunque citati extent testes incogniti, seu suspecti, & viles, & ceteri similes, atque illos recognoscant videantque iurare, & denique in præsentia iudicis eosdē testes admoneant ad deponendū veritatem, habendumque etiam Deum ante oculos. Et cum hoc alias obseruauerint mei clientes, mediante mea monitione, ferē semper inuenerunt testes contra eos productos, & examinatos aliquid deposuisse etiam ad ipsorum fauorem: & testator Deum sapissimē reportasse victoriam, & sententias ad fauorem clientulorum in variis causis, etiam in sacro regio consilio, & in magna curia Vicerarie, ex depositionibus testium ad instantiam aduersariorū examinatorum.

Imo moneo iterum atque iterum eosdem litigantes, vt commissio examine testium in partibus, procurent, vt per commissarium deputatum ad examinandum, eligatur in primis & ante omnia locus non suspectus, in quo examinari queat: prout hodie obseruatur religiosē quidem in regno. Nam vtilitas, & commoditas ex huiusmodi loci non suspecti electione colligi posset primō isthac, videlicet, quod partes facili ibi adducere possunt testes, ac etiam videre iurare testes aduersarij.

Et secundo altera quoque scaturit vtilitas ex tali electione loci non suspecti: quoniam examinatus, seu commissarius destinatus tenetur ad amussim mentionem facere specificam, & expressā de examine facto in ipso loco electo: alias in dubio non præsumitur, quod testes examinati sunt in loco deputato. ita eleganter, & concinnē Put. decis. 265. lib. 1.

Et quamuis Cardinales, Episcopi, & aliæ personæ in sacris

De Probationibus,

constitutæ, non sint a munere iurifurandi exemptæ: tamē non tenentur iurare tactis sacrosanctis scripturis, sed illis propōitis. tex. est in auth. sed iudex. C. de episc. & cler. & in c. fin. extra de iura. calum. & vtrouque notatur per glo. & alios omnes, & per Afflict. in constit. Regni, Puritatem. a quibus quidem religiosi cōsuetudo etiam requirit, veluti ab aliis manum super sacrosanctas scripturas, ab ipsis super pectus emissam exigit. sola enim manus emissio ipsius iurifurandi signum est: prout etiam hodie vtrique obseruatur.

Amplianturque postremo præmissa, quod si testes non iurati deposuerint, licet postea iurēt, non probare, nec valere eorum testimonium, nullamque fidem facere: quia de ordine iudiciorum est, vt testes primō iurent, & postea testificentur. l. si quando. cum auth. seruilis conditionis. C. de test. & ita tradit Cy. in iurifurandi. eo. tit. & ista est magis communis opinio, te stante Ioachimo in obser. 77. cent. 4. Et licet aliqui contrariū verum esse censuerint: tamen Camera Imperialis ibi reducit federe distinctionis opiniones ad optimam, & realissimam concordiam: & communis opinio ipsa est adeo vera, vt tam in plenariis, quam summarijs iudicijs locum habeat: secundū Imo. in Clem. sape. col. 36. de verb. signific.

Item ampliatur hoc in tantum verum esse, vt procedat etiam in causa quantumuis summaria: secundum Imo. in Clem. sape. col. 36. de verb. signific.

Similiterque numerus testium non suppleret hunc defectū: vt voluit Dominicus in c. multis. 44. dist.

Sed præmissa communis ita, & taliter ampliata, limitatur primum non procedere, vbiunque litigatores forte de integritate testis confisi, ei iurandum remitterent: quia tunc ita retur eius depositioni. tamen si absque iuramento facta, & ipsorum litigantium fauore tantum lex desiderat. Gloss. in l. i. ff. de feriis. in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iur. calum. & in iurifurandi. C. de testib. & Fely. in c. tuis. ext. de test. nu. 1.

Et esto, quod iuramentum fauorem vtriusque partis respiciat: hoc intelligas non de alterius, sed vtriusque partis remissione: secundum Io. Andr. Cardin. Abba. & Felyn. nu. 2. vbi amplius quoque de remissione expressa, quia satis non esset citata: vt pote partibus non opponentibus. vt per Hostien. & alios communiter in cap. nuper. extra de testib. & per Fely. in d. cap. tuis. nu. 2. Imo etiam expressa non sufficeret, nisi in causis, quæ pendent à mera voluntate partium, secus in aliis. verbi gratia, vbi de validitate matrimonij, de beneficio ecclesiastico, alia vere spirituali ageretur: secundum Cardin. Abb. & Fely. nu. 3. in d. c. tuis.

Secundo loco limitatur, quod licet non valeat depositio testis absque iuramento, nihilominus declaratio depositionis testis sine iuramento valeret. vt voluit Bartol. in l. palam. §. si quid post. ff. de testam. Roma. qui huius dicti reddit rationem, consil. 482. in casu præmisso. circa primum. nume. 8. & Marfil. in l. 1. §. 1. nume. 50. ff. de quæst. & in l. de vnoquoque. num. 76. ff. de re iud.

Tertiō limitatur non habere locum, quando statutum testes à iuramento dispensaret, disponens testem non iuratum probare: tunc quidem seruandum foret: vt concludit Ro. cōf. 90. viso puncto. & Fely. in d. c. tuis. nu. 2.

Et licet ad fidem testimonij requiratur iuramentum: id tamen præsumitur, si Notarius scripserit Mæuium testem iuratum deposuisse. vt per Bartol. in l. Theopompus. colum. 1. ff. de dot. præleg. post Glo. ibi. quam dixit singularem Bald. in cap. cum in iure. colum. 2. de offic. delega. notant Abb. & Felyn. nume. 6. in cap. tuis. de testibus. quia pro Notario præsumendum est. cap. ad audientiam. de præscript. l. si quis decurio. C. de falsis. Bal. in l. Imperator. colum. 2. ff. de statu homi. Cautius tamen erit, vt res tuta sit nec aliquod dubium habeat, quod ipse Notarius expressim scribat formam, & solemnitatem ipsius iuramenti.

Quartō limitatur per id, quod scribit Bartol. in l. admonendi. colum. antepenul. versicul. quæro quid si reperirentur. ff. de iureiurand.

Vbi concludit, & expresse firmat, testimonium dicta valere, si antiqua fuerint, & non appareat, quod fuerint iurati, ad similitudinem sententiæ, quæ valet, quamuis non appareant acta, si modo est antiqua. per doctrinam Innocentij in cap. cum in iure. de offic. delega. & Bartol. sequuntur ibi omnes Doct. vnam nimir, & Canonistæ in d. cap. cum in iure. & in capitu. quoniam contra. de prob. & ibi Felyn. & in cap. sicut. col. 4. de re iudicata.

Quinto limitatur quoque quod testes remissorij, iurantes pro vtraque parte dicere veritatem super eo, quod fuerint examinati, non teneantur iterum iurare: & sic eis tunc nullo modo debet deferri nouum iuramentum: quia cum iuramentum

tum secundum necessarium non sit, posset omitti, & parte nullatenus citari oporteret. ita Abb. in cap. fraternitatis, de testibus. & ita determinauit etiam Rota Romana sub die 20. Maij. 1566. attestante grauissimo, & illustri. D. Oradino præceptore meo in suis vtilissimis decisionibus. decisio. 37. Viuius opin. 93. 1.

Testis iurans die iuridica, & deponens die feriata, valet & tenet eius testimonium: secundum Spec. in tit. de feriis. §. sequitur. vers. Quid si sciuit. glo. singularem. in clem. iudices. de offic. deleg. Alber. in l. iusturandi. C. de testi. Bal. in l. si quando. eo. tit. Lanfran. in c. quoniam. contra. de proba. in c. 8. de testib. nume. 15. & Angel. in l. damni infecti. ff. de damni. infecti. vbi profert hoc magnum verbum ita seruari in curia, & in toto mundo, prout attestatur etiam Alber. de Rosa. in tract. de testib. nu. 148. Et sic obseruat praxis quoque in Regno vigore ritus magnæ curiæ Vicariæ, exordientis. Item q. si testes producti in dicta Curia. disponensque, testes iuratos die non feriata posse examinari die feriata. & no. Marant. in tract. iudicium. in 6. par. in 6. actu, de testium productione. nu. 4. & 7. fol. paruo 134. & in nono actu eiusdem 6. part. nu. 32. & Annibal Cauensis in ritu 116. Itē seruatur. nu. 7. & Caraita in ritu 148. Item si testes iurant. nu. 1.

Et hoc probatur optima, & realissima ratione. Nam testis depositio ad tempus iuramenti refertur: & consequenter in testibus deponentibus dies iuramenti attenditur: vt est text. in ritu 149. Item q. & c. vbi Annibal Cauensis, sub num. 1. Bart. in d. l. si quando. & ibi alij, & Caraita in dicto ritu 148. in fin. vbi deducit istam esse communem opinionem, seu rationem. & sequitur Deci. in cap. licet causam. num. 30. prope fi. extra de probat. vbi ait, quod actus principio attribuitur, & secundum eum, testis iuratus in termino, post terminum examinari potest inspecto initio iuramenti, quod facit in termino: quia initium est attendendum. iuxta l. 3. §. scio. ff. de minor. l. tutor. ff. de fideiuss. & l. nouissimē. ff. quod fals. tut. autho.

Et aduerte, quod illa dicitur dies iuridica, quæ iuridica deputatur, atq; obseruatur in loco, in quo ius redditur, & non in loco rei, vel actoris, & ita se habere communem opinionem refert Abb. in c. fi. de feriis. nu. 23. & huic comuni scholæ Doctorum videtur se conformare ritus Curie Vicariæ 117. incipiens. Item prælibata curia. disponensque attendi debere consuetudinem loci, in quo fuit facta, alias exequuta citatio, vtrū dies sit feriata.

Sed vbiunque citaretur, vel executio citationis fieret in loco, in quo curia regeretur, & in eius pertinentiis, deberet eundem attendi consuetudo ipsius curiæ, & istum ritum hodie seruari in Regno planè deducit Caraita ibi, & in ritu præcedenti. 116.

In quibus quidem locis, & Abb. in d. c. fi. num. 19. cum alijs seq. Feder. de Senis consil. 244. Paulus de Castr. consil. 25. in prin. impressis, discurrent, & resoluunt, vtrum citatio facta die feriata pro non feriata valeat, & num. citatus die feriata comparere teneatur, & necne citationis data qualibet die feriata, etiam paschali fieri queat. Viuius opin. 992.

Testi iuramentum delatum præsumitur, si in actis reperiatur scriptum iurasse testem, secundum communem per Burf. consil. 34. nu. 14. lib. 1. Bonac.

Testes non iuratos iudex admittere posset, si in rescripto illo causula, omni iuris solennitate remissa, appositā esset: Quia nihil aliud est procedere sine solennitate, quam sine figura. Bartol. in l. filiusfam. ff. de don. Ita firmat Felin. in cap. dilecti filij. vbi ipse multos docto. nume. 5. ext. de iud. allegat. Et hanc opin. magis communem esse inquit Octavian. Cacharan. in decis. Sena. Pedemon. decis. 1. nume. 17. Licet contrariam sententiam ipse Felyn. in cap. constitutus. num. 16. ex. de rescr. & alij doct. secuti fuerint, vbi latius declarat d. Octavian. in d. dec. 1. Kirchouius.

Dictum testis non iurati valet, si partes ei iuramentum remiserint. c. tuis. ext. de test. glo. in verbo, valebit. in l. 1. ff. de fer. iudex tamen si velit quod iuret, non tenebitur aliter illum admittere, secundum Bald. ibi, & Specul. titu. de teste. §. sequitur. ver. & nota. Balb. decis. 35. 1.

Testium depositiones nec aliter generaliter valebunt, quā si iureiurando muniantur, vt commune inquit Marant. de iud. par. 2. super 6. actu. Fran. Viui. lib. 1. opi. 407. Nec aliter vel in civilibus, vel in criminalibus fisci etiā causis robur aliquod adipiscuntur, quā si pars aduersa ad inspicienda illorum iuramenta citetur. commune ponunt multifariam excipientes Franc. Vi. d. lib. 1. opi. 378. Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 1. 1. ver. item quæro. & qui multipliciter ampliat. ac nec iudicium illis fieri receptum tradit post Decium, & alios, vir mihi charissi-

Nic. Anto. Grauatius ad Vestrum. lib. 6. cap. 2. num. 28. & nu. 29. Probabūt autem testium depositiones etiam non promulgatæ, & apud alium iudicem, ac præsertim subrogatum. vt frequens placitum inquit Dec. in cap. causam quæ. nu. 9. de testibus. E. Suarez.

Testibus remitti ac relaxari, vt doctores fantur, iusiurandū expressim potest, etsi tacitè nequeat. commune inquit recte explicantes Fel. in c. tuis q. nu. 6. de testib. Nic. Ant. Graua. ad Vestrum. lib. 5. c. 2. nu. 42. E. Suarez.

De testium rogitu, citatione, & receptione in causis.

C A P V T III.

Rogati testes in casibus in quibus rogandi nō sunt, repelluntur. §. licet. in auth. de testibus. cap. quamquam. 14. quæst. 2. Spec. in tit. de testib. §. 1. versicu. item quod non fuit interrogatus.

Fallit vt per Campeg. in tract. de testib. reg. 49.

Fallit in 6. casib. vt per Lancil. in tract. de præto. in tit. de testib. in c. circa personas. nu. 79. Don. a Fina.

Testes in causa matrimoniali debent esse rogati, vt est communis opinio de qua in consil. 59. nu. 54. in consil. crim. tom. 2. quia non præsumuntur rogati nisi adierant, vel constet de rogatione, vt est communis opi. de qua ibi nu. 55. Et causa matrimonialis criminali æquiparatur vt ibi nu. 34. Et tres testes non integri coniunguntur, vt faciant plenam probationem in matrimonio. Deci. consil. 163. nu. 11. in 1. vol. vide omnino. Bonacoss.

Testis in causa matrimonij debet per iudicem examinari, & iudex non committit Panor. in cap. si quis testium. de testi. communem dicit. Vezinus.

Testes in re dubia rogati fuisse non præsumuntur. commune inquit Corn. consil. 175. lib. 3. Soc. reg. 42. Carol. Ruin. consil. 154. nu. 2. lib. 3. ac si eos generaliter aduersarius improbet, ac postea illis vti velit, nō prohibetur. commune affirmat Boer. decis. 245. nu. 6. Vbi autem testes rogatos esse oportet, sufficet vel ab ipsa parte, vel a notario rogatos illos esse: vt frequentius placere censeat Ias. in l. hac consultissima. versic. & debent testes. C. de testa. E. Suarez.

Testium rogitus non præsumitur. doct. in l. sciendum. ff. de verb. obl. fallit in 3. casib. vt per Butrig. in d. l. num. 49. vbi etiā Alex. limitat in 3. casib. nu. 37. Don. a Fina.

Præsumendum est regulariter pro facto Papæ.

Fallit vt per Mars. sing. 8.

Contractus in dubio præsumitur factus in vtilitatem ecclesiæ.

Fallit vt per Anto. Trigo. sing. 122. Idem.

Testis non præsumitur rogatus. Bart. in l. sciendum. col. 2. ff. de verb. oblig.

Fallit in 4. casibus vt per Alexand. in d. l. sciendum. colum. 5. vbi Ias. facit contrariam regulam, & eam limitat in 4. casib. nu. 36. Diaz. reg. 75. 1. fallit vt per Bapt. Villal. 101. in litera T. Don. a fin.

Testis non præsumitur rogatus. Alb. Brun. in tract. de forma & solem. de probatio. & præsump. formæ. concl. 14. commune dicit. fallen. 1. Villal.

Fallit, si notarius dicat testem esse rogatum, vel si dicit q. testes fuerunt adhibiti, & vocati, quia tunc dicuntur rogati, idē ibi commune dicit.

Amplia istam communem, si notarius dicat testem iuratum deposuisse. Alciat. de præsump. reg. 3. præsumpt. 13. nu. 4. commune dicit.

Nota istam ampliationem ad intel. l. 23. tit. 16. par. 3. dicentis testimonium nō iuratum nullum esse. & vide Ias. in l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 119. ex Bart. in l. Theopompus. nu. 7. ff. de dot. præleg. Idem.

Vbiunque testes debent esse rogati, sufficit eos a parte vel notario rogari. Est magis communis opin. secundum Ias. in l. hac consultissima. versic. & debent testes. C. de testam. F. Turz. vers. teste.

Testis citari debet ad hoc vt eius dictum valeat. l. si quādo. C. de testib.

Fallit in 8. casibus, vt per Campegium in dicto tractatu conclusio. reg. 167.

Fallit in multis casibus, vt per Felin. in c. in nomine. de testib. nu. 22. D. a Fina.

Dictum testis non citati valet, si iudex illi iuramentum deferat vtraque parte præsentē: nam iuramentum deferendo, videtur

Com. V. I. Opin.

videtur eum tacite monere, ut veritatem dicat, secundum do-
de Rot. in nouis. decis. 375. Bal. in l. presbyteri. C. de episco. &
cler. nisi constaret iudici quod sponte & affectionate se inges-
sisset, quia tunc esset suspectus. per ea quae habentur. d. l. pres-
byteri. in l. quae omnia. ff. de procur. Balb. decis. 405.

Testis vocatus, & citatus ut compareat ad deponendum in-
fra aliquem terminum, & eo expirato non comparens, nec ex-
cusationem aliquam mittens: si ob huiusmodi contemptum,
& contumaciam excommunicaretur, & demum compareret
proponendo, ac allegando ex iusto impedimento comparere
durante dicto termino non potuisse: tunc quo ad ecclesiam
erit legitime excommunicatus, sed quo ad Deum non erit ali-
ter excoicatus, tñ probato impedimento ipso sine grauami-
ne, deberet absolui sine difficultate a tali excommunicatione:
secundum Gloss. Archid. Gemin. Prapof. & omnes in capitul.
quisquis. in verb. Occurreret. 4. quæst. 5. & Gloss. in capitu. cum
super causa. in versic. Depositionis. de testibus cogen. Ioannes
Andr. Anto. Cardin. Imol. & ceteros in capitul. p. & g. de offic.
delega. circa final. Et licet opinio hæc non careat aliquibus
contradictionibus: secundum Mantuam in d. capitu. p. & g.
nume. 24. nihilominus sententia prædicta Gloss. & sequacium
communis est. teste Felin. ibi. quam utiliter ibidem limitat
in tribus, & in quatuor limitat. Mantua. nume. 24. cum aliis
sequen.

Quia contumacia ipsa non est delictum, secundum magis
communem opinionem relatum, ac citatum per Alexan. in l.
si mora. ff. solut. matrimonio. & per Felin. in cap. ex literis. de
constit. & diximus vberius supra in Opinio. 770. in 2. lib. Sta-
tutum disponens quod bannitus. in 1. limitatione. ver. Limita-
tur primum istud statutum. nu. 12.

Et quia etiam condemnatus ex contumacia in absentia, non
præsumitur condemnatus ex causa delicti, sed ex ipsa contu-
macia. iuxta l. si ideo. ff. de euct. & idem in ciuilibus, per illam
l. cum similibus.

Et ideo talis condemnatus non comprehenderetur in sta-
tuto loquente de delinquente: quia debet intelligi secundum
veram, & propriam significationem: iuxta not. in l. quicquid
astringenda. ff. de verb. oblig. cum vulga.

Sed hoc singulariter subimita, ut non procedat, quando sta-
tutum concerneret actum condemnationis, puta si diceret,
condemnatus ex causa falsitatis &c. Nam tali casu compræ-
henderetur in statuto, ut per Barto. & Alexand. in l. cum filius.
ff. de verbo. obligat. & per Felin. in cap. Bertoldus. de re iudic.
colum. 10. versiculo Secundò fallit. licet, & malè, contrarium
tenuerit Imo. ibi. & adde ultra Felyn. quæ posuit Marfil. in l.
vnica. C. de raptu. virgin. numero 129. vsque ad nume. 135.
& quotas tradit Cor. consi. 37. volum. 1. circa prin. & consi. 42.
eo. vol. in fin.

Sed aduerte hic, quod contumax ex sola contumacia in
non comparendo potest excommunicari etiam ex causa ci-
uili: quia maximum crimen est inobedientia. cap. sciendum 8.
quæst. 1.

Et contumax dicitur infidelis: ut per Abb. in c. 1. de iud. nu.
9. & seq.

Et taliter excommunicatus, licet non possit statim priuari
beneficio: tamen redditibus beneficii est ipso iure priuatus:
ut per eundem Abb. c. pastoralis. §. ff. de appel.

Verum non est semper excommunicandus contumax, sed
ita demum, si alias contra eum prouideri non potest: ut per
Gloss. in c. contingat. ext. de dolo. & contu. & in c. tux. ut lite
non contest.

Et an perseverans in contumacia post annum possit bene-
ficio priuari, & ex causa, & an ipso iure sit priuatus: vide eun-
dem Abb. in c. 1. nu. 24. & seq. vbi de intellectu. c. rursus. & cap.
quicunque. 1. q. 3. & nota quia hoc habui in facto.

Et de dicta contumacia puniendi in criminalibus, vide in
cap. veritatis. de dolo. & contum. & in ciuili. vide dict. capitu.
tux. cum ibi not. per Docto. & in capit. prout. de dolo. & con-
tumacia.

Et contumacia committitur multis modis, de quibus in c.
ex literis. eo. tit. vbi Glo. & omnes.

Et aduerte etiam, quod contumax non debet ad pœna con-
tumacia statim quod est contumax condemnari, sed debet ad
condemnationem iterum citari: ut not. in l. 2. ff. si quis in ius
voc. non iuer. & in cap. 1. de iud. & in cap. veniens. de accusat.
Viuius opi. 884.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

A (rogati) Adde & omni exceptione maiores, quæ de re vide
plenissime Anto. Gabriel. de testibus conclus. 3. lib. 1.

De Probationibus,

De productione testium in omni causarum statu.

C A P. IIII.

Estes quando producantur, aduersarius citari de-
bet visurus iuramenta eorum, alias non valeret, ne
que subsisteret examen. ca. in nomine domini. de
testi. l. si quando. C. eo. Alexan. consi. 79. lib. 2. Are.
consi. 165. Dec. consi. 54. Ias. in l. properandum. §. fin autē reus.
nu. 5. C. de iudi. Afflic. decis. 28. nu. 1. decis. 39. nu. 3. Quæ qui-
dem regula procedit etiam si coram principe testes depone-
rent. ut per docto. d. c. in nomine domini. vbi Dec. nume. 17.
cum seq. ponit reg. cum fal. Curt. consi. 21. Hipp. in l. 1. num. 7.
ff. de quæst. Grammat. decis. 103. nume. 233. & vsque adeo hoc
verum est, ut testes parte non citata examinati, etiam iudiciū
non faciant, iuxta communem per Dec. d. cap. in nomine do-
mini. nume. 18. 27. cui quidem regulæ ultra alios adde limita-
tiones per Rob. de ord. iud. part. 6. 1. membro ver. citatio. qua-
rum prima est, quod partis citatio non requiritur: quotiescum-
que ad instruendum iudicem tantum sit probatio, ut per Bal.
in l. si qua per calumniam. versicu. sed pone. C. de episcop. &
cleric. vbi ponit exemplum. Secunda est, si alicui iudici secun-
dum conscientiam causa determinanda mandetur. Bald. d. l.
& in l. neque natales. colum. vlt. C. de prob. Alex. in l. de vno-
quoque. colum. 2. de re iudic. Tertia, quando examinatur te-
stis cuius dicto necessario standum est. Alex. consi. 130. lib. 1.
Quarta quando de alicuius obitu aut recessu timor est. Innoc.
& alij in c. Albericus de testi. Quinta, quando honesta mulier
examinanda est: quia demi absque partis citatione examinari
potest. Bart. in l. ad agregias. vbi Ias. num. 2. ff. de iureiuran. cui
Abb. aduersatur in c. si qui testium. vbi Felin. nu. 4. de test. Sexto
limita in interlocutoria a qua victus appellauerit: quia appel-
latione pendente iudex vsque ad diffinitiuam, ante tamen in-
hibitionem, victo aliter non citato procedere potest. cap. non
solum. de appel. in 6. iuncto c. cum qui. de dolo. & contu. eod.
lib. Septimò limita, quando aliquis ob contumaciam corde-
natur in expensis. Butr. in cap. finem litibus de dolo & contu.
Fel. in c. 1. col. 6. de iudi. Octauò, cum dolo quis latitat, ne ci-
tatio eum apprehendat. Abb. in c. ex tux. col. pen. de cler. non
resid. Nonò, in crimine læsæ maiest. diuinæ & humanæ. Fel. cap.
quoniam contra. de prob. Dec. d. c. in nomine domini. nu. 24.
vbi loquitur in causa hæresis, quod tamen cum temperamen-
to intelligit Capic. decisio. 127. Hippol. in d. l. de vnoquoque.
Decimò in crimine assassiniij. Hippo. in pract. §. diligenter nu.
158. & l. de vnoquoque. casu 50. Grammat. consi. 40. Fel. c. quo-
niam frequenter col. pen. ut lit. non conte. & si aliter dicatur
d. c. in nomine domini. limit. 5. quem sequitur Grammat. vot.
11. nume. 16. sed priorem opinio. sequitur Hippol. consi. 19.
Grammat. vot. 9. scilicet assassiniij crimen læsæ maiestatis cri-
mini æquiparari, at in crimine læsæ maiestatis parte non cita-
ta testes admittuntur. ergo, &c. Vndecimò in omni actu qui
ultima die termini celebratur, tunc enim parte non citata ex-
pediri potest, si etiam testes ultima die termini parte non ci-
tata recipi. Bald. in auth. ei qui appellat. col. 2. C. de temp. ap-
pel. in l. si quando. col. 2. C. de testib. Afflic. decis. 47. nu. 6. Rob.
Mar. loco supra allegat. Duodecimò, si mora periculum affer-
ret, puta, si iudicis iurisdicctio tempore peritura esset. Oldrad.
consi. 65. quo casu partis citatio relaxatur: multa enim pro-
pter moræ periculum permittuntur, quæ congerit. Rom. in l. si
vero. §. de viro. fal. 40. sol. mat. Decimo tertio quando proba-
tio facienda est in loco valde remoto. Barto. per illum tex. in l.
2. ver. nota mirabilem prac. C. de nauf. lib. 11. quem sequitur
Deci. dict. cap. in nomine Domini. nume. 26. 14. quando testis
qui obscure deposuit iterum examinatur ad declarandum di-
ctum suum. Anch. consi. 126. Deci. vbi supra. nu. 28. Quod cum
temperamento intelligendum est, ut per Dec. ibi, post Ana. in
consi. 84. quæ omnia plenius examinant docto. in d. c. in nomi-
ne domini. & Rob. vbi supra. Kirchonius.

Testis deponens de ingratitudine alicuius, absque citatio-
ne illius recipi potest, ut est com. opi. de qua Alex. in consi. 130.
nu. 5. in 1. vol. Bonac.

Testes ante litem cōtestatam regulariter produci non pos-
sunt Docto. in c. veritatis. de dolo & contum. Bursat. consi.
24. nu. 66. lib. 1. Bonac.

Fallit in 5. casib. ut per Lancil. in tract. de off. prat. o. in titu.
de testib. c. dicta testium. nu. 48.

Fallit in 13. casib. ut per Soc. reg. 242.

Fallit in 4. ut per Campeg. in tract. de test. reg. 17.

Fallit in duobus casibus ut per Sebast. Sapiam in l. de atate.
ff. de mino. nu. 23.

Fallit.

Fallit vt per Fel. in c. significasti. de testib.

Testes ante litem contestatam produci non possunt, & producti eorum dicta non recipiuntur, nec probant, sed bene post contestationem litis predictæ. c. quoniam frequenter. vt lite non contest. vbi hoc firmat, & tenet Ioan. And. Inno. Ant. Butrigar. & Imo. Bart. in l. de ætate. num. 2. ff. de minorib. glo. in authen. sed si quis. C. de testibus. Fulgos. confi. 163. colum. 4. Alex. consilio 180. num. 7. volum. 2. & consil. 71. in princ. volum. 4. & Lanfran. in c. quoniam contra. in ver. Testes. numero 33. & seq. de probat. vbi faretur istorum opinionem esse communem: & eam approbat, & vtiliter limitat in 13. casibus. Socin. in tracta. fallentiarum. in regul. 242. incip. Lite non contestata. Abb. in c. si vt lit. non contesta. Lanfran. in loco præmissio. & Octauian. Vestrius in sua præct. lib. 6. tit. de testibus, & eorum inductione, iuramento, atque examine in Romana curia. col. 2. versic. Rursus finge, quod si pars citaretur. folio paruo 85.

Vbi in casibus, in quibus testes recipi possent lite non contestata, ostendit, ac allegat styllum, seu præctam Curie Romanæ introductum ad euitandum fraudem, quod ipsis testibus abfuturis in ea præstetur, atque præstari debeat duplex iuramentum, vnum de futura absentia, & aliud de veritate dicenda. Quod vtiliter declarat, ac explicat etiam Rolan. à Val. confi. 23. ex testib. examinatis. sub nu. 12. vol. 3.

Et licet testes regulariter examinari nequeant lite non contestata, tamen quando recipiuntur, examinentur ve ad perpetuam rei memoriam contra aliquem, qui citari non posset, vtique fieri, & concedi regulariter permitteretur absque dubio aliquo. vt voluit Sebastian. Sapia in l. de ætate. num. ff. de mino. & Arius Pinel. in l. 1. num. 78. in 2. part. C. de bon. mater. sed debet postea infra annum, vel conueniri, vel ei talis denunciatio fieri, aliàs huiusmodi attestaciones, & depositiones testium de rigore validæ non censebuntur: secundum doctores mentionatos, & Afflic. in constitutio. Probationum incurribus. libro 2. titulo 35. sub numero 5. & sequentib. per text. ibi. Viuius opin. 923.

Quæro, vtrum testes produci, & recipi possint ante litem contest. Respond. quod non, idque regulariter verum est, ita probat tex. & not. ibi doct. communiter, in cap. quoniam frequenter. ext. vt lit. non contesta. Hanc opin. tenet Specu. titul. de teste. §. nunc tractemus. Lanfran. de Orian. repe. d. quoniam contra. verb. testium depositio. numero 45. vbi hanc dicit esse communem opinionem. Bartol. l. de ætate. ff. de minor. Præcti. Papien. for. iuram. testi. in princip. num. 1. Soc. in tracta. regul. regu. 404. & regu. 242.

Limita hanc communem conclu. vt non procedat in testibus, qui producuntur ad perpetuam rei memoriam. Namque ij, ante litem contest. produci & recipi possunt, vt probat tex. d. cap. quoniam frequenter. & ibi communiter docto. Alexan. consil. 200. volum. 2. Bart. Soci. consil. 224. incip. considerata. vol. 2. Socin. tracta. fall. reg. 413.

Et hoc quidem procedit instinctu in reo, vt testes possint producere ad perpetuam rei memoriam, etiam si nullus adsit timor mortis, absentia, vel malæ valetudinis, ita probat text. c. significasti. & c. Alber. de testib. Mich. Grañus.

Sed dubium est in actore, quando non est in eius potestate, an velit agere, nunquid tunc etiam omnes testes indistincte recipi debeant? Respon. q. licet Bart. in auth. sed et si quis. quem ibi sequitur Ang. conetur distinguere inter conditionem, & conditionem: Tamen eius doctrina communi calculo improbat, & in eam sententiam itum est, quod scilicet quando non est in potestate actoris agere, vt quia debitum est conditionale vel in diem, tunc indistincte actor omnes testes producere possit ante litem contestatam absque eo etiam, q. timeatur de morte vel diuturna absentia testium, sicut reus. Ita vt esse text. in l. lege Aquilia, si deletum. ff. ad l. Aquil. secundum veriorum & magis literæ consentaneum intellectum, vt firmat Abbas post glo. in c. significasti. extra de testib. & hac opin. contra Bart. tenet Imol. in d. c. quoniam frequenter. Io. And. in addi. ad Spec. titu. de test. §. nunc tractemus. ibi item quæro. Ant. de Butr. quem refert Abba. d. c. significasti. dicens hanc sententiam esse veriorum. Eandem opinionem tenet Salic. d. authen. sed si quis. Alexand. in consilio 203. volumine 2. Aret. in dicto c. significasti. vbi dicit, quod forte opinio Bar. de iuris subtilitate est verior, licet contraria sit æquior, & communior. Capy. decis. 123. num. 7. Cum enim actor in debito in diem, vel sub conditione, de præsentis non possit agere, & nihil incertius hora mortis, æquum est, vt ei subueniatur, cum nullum in hoc periculum esse possit, & cesset ratio prohibitionis cum non sit in eius potestate, vt agat. Et ita dispositio. d. cap. quoniam frequenter. attenda identitate rationis poterit in

hisce terminis limitari. iuxta cap. significasti, quod loquitur in reo. Idem.

Testes recipere, aut eorum iuramenta sine voluntate iudicis & commissione, notarius non potest. Bald. in titulo de pace Constani. ver. secundum. Boer. decis. 258. nu. 3. Vezinus.

Testis non productus à parte, si examinetur per iudicem, non valet eius dictum. Bald. in authent. presbyteri. C. de epis. & cler.

Fallit in duobus casib. vt per Campeg. in dicto tracta. regu. 172. Don. à Fina.

Testes in principali causa & producti & promulgati, seu vt doctores fantur publicati, quin super eisdem, vel aliis articulis in appellationis causa produci possint, nihil impedit. vt in re. Casareo frequenter placitum in imperij ditionibus seruandum, ac praxis frequens affirmant. Martin. Granat. in tractat. de improbat. opin. & Lanfr. in c. quoniam contra. in versic. testes. num. 39. in fi. de proba. E. Suarez.

Testes producti in vna causa impediunt vt alij noui in alia causa ad eundem effectum tendentes non producantur. Cur. lun. in l. 2. C. de eden. num. 110. com. dicit. B. Villal.

Testis productus per me, contra, aduersusque partem aduersam, in eademmet causa si postmodum produceretur contra me, amplius reprobari non potest: secundum Glos. in l. si quis testibus. C. de testibus. communiter ab omnibus Scriben. approbatam ibi.

Amplia hoc procedere similiter si ille testis esset infamis, aut periurus: dicta l. si quis testibus. & capitulo in. si quis. questione 5.

Amplia secundo loco dictam communem habere locum non modo si essent producti testes, & in eadem causa, verum etiam in alia re producti, & examinati extitissent: secundum nonnullos doct. Sed Odofredus in præcitata l. si quis testibus. tenet contrarium in alia instantia. quem sequitur inhibi. Alberic. asseuerans opinionem Odofredi in iudiciis, & praxi communiter obseruari, & Boer. decis. 245. numero 6. cum duobus sequen.

Et dictam communem opinionem ita ampliata, limitat in tribus casibus Felyn. in cap. præsentium. de test. & Aufer. in tract. de reprobatione testium. in ver. prodigo. num. 82. Viuius opin. 934.

Testium dicta non reprobantur propter falsitatem per eos commissam non tangentem negotium principale: vt per Bal. in l. pen. C. de transact. quam sequitur ibi Salycet. subdens ita in practica seruari quotidie. & ita consultit Deci. consilio 100. colum. 3. & consilio 163. in causa matrimoniali, quæ Mantua agitatur. numero 10. & Gramma. cum aliis Doctor. relatis per ipsum. decis. sexagesima. numero decimoseptimo, & decis. quadragessimatertia. numero quinto. Iason in l. secunda sub numero decimosexto. C. de bono. posses. secundum tabu. Curt. iun. consil. 122. num. 8. Soc. iun. consil. 31. num. 28. vol. 2. & Ruin. consil. 36. nu. 3. vol. 4.

Vnde sciendum est indubitanter, quod testis dicens falsum super accessoriis, & non super facto principali, probat, & valet eius depositio. veluti verba gratia, si quis est mihi affinis aliqua leui vel longa affinitate, & deponit in aliquo negotio meo, & super interrogatoriis sibi factis, si est meus affinis, dicit, & deponit, quod non: certe eius dictum valet, nec aliquid minuitur de fide ipsius, sed bene pro tali mendacio debet puniri crimine falsionatus: secundum Iaco. Butrig. in l. Lucius. ff. de infamibus. quem sequitur Ang. consil. 194. visis processibus causa. colum. 2. vbi dicit hoc esse notatu dignum. & Marfil. sing. 76. Communis opinio docto. est. & in repet. l. fina. fol. 45. post princip. C. de probat. Ias. in l. 2. sub numero. 16. C. de bonor. pos. secundum tab. Dec. in capitulo licet causam. numero 22. de probat. Marfil. in l. 1. §. præterea. nu. 25. ff. ad leg. Corn. de ficar. Grammat. decis. 43. num. 4. Socin. iun. consil. 31. num. 28. & Bossius in præct. crimin. tit. de falsis. nu. 146. & 148. Viuius opi. 936.

Testes produci post didicita testificata minimè possunt. quod procedit parte opponente, aliàs si pars non opponat, testes produci poterunt, & talis productio valebit. cap. in causis. & c. ultra tertiam. de testib. & Ias. in l. 1. num. 18. ff. de feriis. Vezinus.

Testes in eadem instantia post didicita testificata, non possunt produci. Bello. consil. 25. num. 6. com. dicit. ex §. si vero. authent. de testi. B. Villal.

Amplia, q. si testes sunt publicati in prima instantia, facit impedimentum, vt alij testes non possint produci in causa appellationis. Cur. iun. d. l. 2. num. 3. com. dicit, q. de iure can. clara est reg. cle. 2. de testi. Legistæ tenuerunt contrariam cum de iur. can. habeamus claram determinationem per dictam cle. il li stan-

si standum est. per tex. & Pan. in c. 1. de no. oper. num. & sic remanet firma nostra communis. Villalob.

Hanc canonistarum communem opinio. latius prosequitur, defendit, & in utroque foro observandam dicit Didac. Couar. Practica. questio. capitu. 18. nume. 6. auctoritate Ant. Imo. & Felin. qui idem existimant in cap. fraternitatis. de test. & Lanf. in cap. quoniam contra. in vet. testium. nume. 60. de prob. I. Fich.

Idem tamen Didac. Couar. subiungit cauendum esse, in hac conclusione, non ex hoc prohiberi censeri productionem testium super his, quæ fuerunt in prima instantia allegata, & tamen testes non fuerunt super his allegationibus examinati. Nam poterit quispiam in appellationis causa testes producere ad probationem eorum, quæ ante sententiam allegauerit, & quæ sunt contraria his allegationibus directo, quas eius aduersarius in iudicium deduxit, modo non fuerint testes de his interrogati & examinati. sec. Card. Inn. & Fel. au. 34. in c. cum. Ioan. de fid. instr. per tex. ibi. Hac ille. Idem.

Fallit primo, in causa criminali, in qua iudex potest etiam publicatis attestationibus super eisdem articulis recipere ad defensionem. Franc. de Aret. in cap. fraternitatis. nu. 36. de testib. commu. dicit, ubi etiam dicit, posse fieri ad petitionem partis. B. Villalob.

Fallit secundo, in causa matrimoniali, in qua etiam post didicita testificata, quando agitur de probanda consanguinitate, vel impedimento, possunt adduci noui testes, & de directo contrarij. Ias. consil. 15. vol. 3. com. dicit.

Amplia istam fallentiam, cum producantur per eum, qui facit pro matrimonio. Iason. in d. consil. communem dicit. Idem.

Testes in causa matrimoniali etiam post didicita testificata, quando agitur de probanda consanguinitate vel impedimento, possunt adduci de directo contrarij. Ias. in consil. 15. vol. 3. com. dicit. Vezinus.

Post didicita testificata quis potest producere testes ad reprobandos alios testes contra se productos. gloss. & doct. in l. si quis testibus. C. de testib.

Fallit in 6. casibus. ut per Campeg. concl. 368. D. a fina.

Mulier & minor post didicita testificata, possunt alios testes producere, quia dolus qui presumitur in subornando testes, non habet locum in talibus personis, sec. gloss. primam in l. ubi exigitur. ff. de eden. Guiliel. Ray. & do. Cato. ibi. facit quod not. Innoc. in cap. auditis. ext. de in integ. restit. & Spec. cod. tit. 5. fin. quicquid contra fenserit An. in d. l. ubi exigitur. Balb. decis. 187.

Testis si in vno iudicio vnum dixit, in alio aliud, non valet secundum.

Fallit in 2. casibus. ut per Felin. c. cum in tua. de testib. num. 7. Don. a fina.

Testes possunt regulariter produci usque ad publicationem in causa, & non ulterius, unde post didicita testificata non possunt ulterius produci testes super eisdem capitulis: ut habetur in cap. fraternitatis. & in capitu. intimauit. de testibus cum similibus, & in constitutione Regni iurisperitorum, & ibi Doct. & in pragmatica quandoque solent partes. & ibi Cauensis, & Scaglione. & istam regulam ponit Marfil. in l. 1. §. fin. in princ. numero 17. ff. de questio. & Docto. in Clement. 2. de testib. & communem opinionem esse præsupponit Bellonus consil. 25. nume. 6.

Quam regulam amplia non tantum procedere in causa principali, sed etiam in causa appellationis, propter timorem subornationis: ut habetur per Bar. in l. per hanc. C. de temp. appe. & Scriben. in d. Clem. 2.

Ampliatur etiam antedicta regula, ut examen testium ad perpetuam rei memoriam, in terminis. cap. significauit. de testibus. si dicta illorum fuerint publicata, & didicita per producentem: utique tunc excluderet illum ab ulteriori examine super eisdem articulis, propter timorem subornationis. secundum Docto. omnes communiter, præsertimque Abba. colum. 1. in d. capitu. significauit. & Bart. & alios in auth. si quis. C. de testib. Qui quidem Scriben. expresse concludunt, quod non obstante examine hoc, super quo publicatum sit, vel depositiones testium publicatæ extiterint, non possent repeti, & imputandum esset parti, quare non produxerit omnes testes.

Sed limitatur primo loco isthæ conclusio ita ampliata non habere locum, quando publicatio non esset ritè, & rectè facta: quoniam si esset inualida, post testium publicationem inualidam, possent produci testes: ut not. Gloss. in l. 2. in versic. Ritè, de testibus. & in d. Clem. 2. versic. Publicatis. Barto. in authen. at qui semel. colum. 5. de probat. Afflict. in dict. con-

stit. Neapol. incip. Iurisperitorum & c. & Marfil. in dict. §. fina. nume. 17.

Et hinc est, quod testes non ritè examinati ex facto iudicis, possent iterum examinari, non obstante publicatione eorum: secundum omnes Canonistas, & potissimum Maria. Socin. colum. 10. versic. Testibus non ritè receptis. in cap. fraternitatis. de testibus. & Bartol. in l. qui per salutem. ff. de iureiuran. & ista est communis opinio: ut asserit Alexand. ibi nume. 2.

Imo testes ipsi non ritè recepti, possunt post publicationem, etiam per remissoriam iterum examinari: secundum Chif. decisio. 191.

Et quando testes non dicantur ritè recepti, vel examinati, vide Marfil. latè declarantem. in l. 1. §. si quis ultro. nume. 36. ff. de quest. ubi post Socin. in d. cap. fraternitatis. ponit vnum casum inter alios repetendi testes, quod tunc dicantur, intelligenturque testes non ritè, rectèque examinati, ubicunque interrogati non forent super interrogatoriis vtriusque partis: & tunc pars, non obstante publicatione, merito potest petere, quod testes ipsi repetantur super interrogatoriis: secundum præcitatos Doctores. & Alexand. consil. 172. nume. 9. vol. 2. & consil. 40. volum. 4. & Felyn. in cap. per tuas. sub nume. 2. de testibus.

Sed isti testes examinati sine interrogatoriis, debent cum interrogatoriis reperi expensis petentis. ita Peregrin. decis. 313. lib. 2. Testes vero non examinati super interrogatoriis datis, & presentatis in prima instantia, non forent aliter repetendi expensis petentis, qui presentauit interrogatoria congruo tempore: secundum Peregrin. decis. 282. lib. 3. & ita vidi observari in practica in facti contingentia compluribus vicibus in patria mea, in causis meorum clientulorum.

Ceterum ubicunque non essent producta interrogatoria debito requisitoque tempore: tunc non venient ullatenus repetendi testes super ipsis interrogatoriis transacto termino probatorio, & post receptionem eorundem testium productis. Imò etiam minimè restituitur minor aduersus omnia interrogatoria, nisi constet de lesione: ut voluit Card. Put. decis. 9. de restit. in integrum.

Et hinc est etiam, quod testes non examinati super interrogatoriis datis a parte, vel non super omnibus examinati, veniunt repetendi: ut firmavit Peregrin. decis. 48. lib. 1. Fab. decis. 49. lib. 1. Card. Put. decis. 13. de testi. & Maran. in tract. de iudicis. in 6. par. 2. partis. de iuramento. actu 7. de productione interrogatoriorum. num. 4. ubi planè deducit, quod in presenti casu opponi non posset de nullitate examinis: cum tunc aduersario remaneat omnimoda facultas procurandi repetitionem testium super suis interrogatoriis, etiam post publicationem processus.

Vnde merito versa vice si non concederetur, impartireturque terminus ad producendum interrogatoria, præsertimque si is peteretur: examen hoc casu indubitanter esset nullum, & penitus inualidum. ita Cardin. Puteus decisio. 10. de testibus.

Et isti testes nulliter examinati, si non probant pro producente, nec probant contra producentem: & consequenter testibus nulliter examinatis non adhibetur fides, etiam contra producentem. secundum Achil. de Grassis decisio. 366. & Mis. decis. 89.

Et inde inoleuit practica in curia nostra Aquilana, & in aliis fere omnibus curiis, & tribunalibus inferioribus Regni, ut post litis contestationem infra terminum probatorium producantur articuli per actorem, & citentur testes ad deponendum super eis, & reus solet post productionem ipsam petere copiam prædictorum articulorum pro formandis interrogatoriis, quæ conceditur cum termino illa presentandi ad primam: ut notat, & aduertit Specul. in titul. de teste. §. iam de interrogatoriis. colum. 1. & Maran. in dicto actu 7. sub nume. 1.

Et aduerte, quod testes examinati pendente dilatione ad dandum interrogatoria non sunt nulliter examinati, sed veniunt repetendi: ut voluit Card. Put. decis. 317. lib. 2.

Et dum de presenti mense Maij 1577. esset oppositum in curia nostra Aquilana, testes receptos ad instantiam Ioannis Bernardini Romani contra Ioannem de Roncetta de Aquila, in causa mota contra eum, non extitisse interrogatos super interrogatoriis productis in processu, obtinuit ipse Ioannes, me parrocinante, testes memoratos, assidente tunc pro iudice D. Grimaldo Aluito Caietano, fore repetendos super interrogatoriis prædictis.

Et dum etiam in anno 1574. in Curia Capitanei oppidi sancti Eufanij comitatus Aquilæ, oppositum extitisset in causa mota

sa mota per Ascetium Pauli, & fratres, aduersus Iacobum Antonium Antonutij, & fratres, & eiusdem oppidi, in discussione ipsius causæ, testes ad instantiam prædicti Ascetij examinatos nullam facere fidem, neque modo aliquo probare, ex quo incitatione ad testes vocabantur testes ipsi ad deponendum pro tali statuta die, & pars aduersa ad videndum iuramenta eorundem recepti aliis diebus sequentibus. sed ex replicatione facta pro parte antedicti Ascetij, & aliorum litis confortium, quod hoc ex defectu, & in curia Capitanei præmemorati euenerat, non obstante publicatione, & conclusionem subsecuta in causa, fuit prouisum, me patrocinate, ipsos testes non ritè examinatos repetendos fore: prout repetiti extitere de voto eruditissimi domini Camilli de Benedictis consultoris & Iurisconsulti Aquilani, omni laude dignissimi.

Posset etiam testis dici non ritè receptus, quotiescunque iudex incautè, improuidè, seu inaduerterter omitteret eum examinare super aliquo articulo ex productis articulis per partes: tunc equidem non obstante publicatione subsecuta in causa, possent testes examinari super articulo omisso. Quoniã iudicis error, & culpa nullum deberet afferre præiudiciū partibus litigantibus. d. capitu. per tuas. de testib. & ibi Innocen. Aret. Felyn. sub nu. 2. & alij omnes hoc notant, & firmant, & Iacob. Philip. Portius, seu potius Anto. Gabriel. cum aliis plurimis aggregatis per eum, in conclus. 39. limita. 2. lib. 1. & ita fuit decisum in Curia parlamenti Gratianopolitani, attestante Guidone Papæ decis. 124. si iudex. nu. 1. ubi meminit ita obferuari ex consuetudine in aliis omnibus curiis, & ista est communis, & concors doctorum omnium sententia: vt planum faciunt Scribentes in l. veluti. §. hæc est. ff. de eden.

Quam communem opinionem tanquam verissimam ampliat etiam Fely. in d. c. per tuas. sub num. 2. obtinere locū non tantum si iudex omitteret examinare super articulis præsentatis in processu per partes, verum etiam si desereret interrogare testes, & examinare circa substantialia annexa, & connexa ad articulos prædictos etiam simpliciter formatos. Vnde testes producti super præscriptione, necessario tunc per iudicem debet interrogari, & examinari super titulo, & bona fide. & si iudex omitteret interrogare super ipso titulo, dubio procul foret in culpa, & teneretur testes ipsos repetere etiam post publicationem: secundum Innoc. Anto. de But. Bald. Imo. & Felyn. sub. nume. 2. versicul. Item habet locum ista fallentia, ubi in medium referauit cum opinione hac Innocentij omnes vnanimiter, & concorditer transire. & istam materiam vberius, & utilius explicauimus infra in Opinione Testes nulliter.

Secundò ista regula, quod post testium publicationem testes non debent examinari, nec admitti, limitatur tamen super articulis nouis dependentibus a veteribus: vt not. omnes Canonistæ. in d. c. fraternitatis. in c. clamor. & in c. ultra tertiam. de testibus & Legistæ in d. authen. at qui semel. ubi Moder. aiunt hanc esse communem opinionem, & Maranta in tract. de iudi. in 6. part. 2. partis princip. super 6. actu. nu. 22. & Ioan. de Amicis conf. 128. nu. 1.

Tertiò limitatur prædicta regula, q̃ licet post attestaciones publicatas non possint vterius produci testes super eisdem capitulis: tamen poterit pars volens vterius producere testes, nomina ipsorum testium dare iudici, & se absentare: iudex poterit tunc illos examinare pro veritate habenda: secundum doctrinam singularem Bald. in l. ampliore. col. 2. C. de appel. quam approbat, & sequitur Cepolla caut. 166. incipi. Regulariter. sequitur etiam Paul. de Castr. conf. 309. in casu de quo quaritur. col. pen. Rom. conf. 439. in eo casu, quod queritur. circa finem. & in repet. rub. ff. de arbi. colum. 11. Barba. in cap. ad petitionem. col. 4. extra de accusa. & Alex. in l. 4. §. hoc autem iudicium. col. 3. ff. de damno infect. Et licet opinionem hanc sapissimè per curiosos aduocatos viderim allegari in iudiciis: tamen re ipsa fateor in variis, diuersisque causis semper contrarium, & merito quidem obseruatum extitisse viginti duobus annis cōtinuis, quibus (Deo annuente) in aduocatione verfor. Et ratio est, quoniam testis deponeret non citata parte ad videndum iuramentum ipsius, & sine interrogatoriis, & sine aliis solemnitatibus a iure requisitis, & nulliter iuris ordine prætermisso post publicationem in causa iuridice factam.

Quartò prædicta regula, quod publicatis attestacionibus non sunt alij testes recipiendi super eisdem articulis, debet intelligi, & limitari, nisi interueniat consensus partium: ita tenet Abb. in d. cap. fraternitatis. & Bart. in d. auth. at qui semel, quod dicit audacter teneri communiter Paris. in d. cap. fraternitatis. num. 53.

Et quemadmodum mediante consensu partium testes possunt examinari etiam post publicationem: ita etiam testes nō legitimè examinati possunt consensu ipsarum partium validari, & probabunt: secundum Innoc. & Host. in cap. cum causam. de testib. Barto. in l. 1. §. 1. ff. de fer. & Innoc. in c. significauit. de testib.

Quintò coarctantur prædicta, videlicet, quod post testium publicationem debent testes admitti, quando testes de nouo reperi scirent rei veritatem, qui fortè tempore publicationis reperiabantur in partibus valde longinquis, & remotis a loco iudicij: secundum Gloss. & Docto. in l. admonendi. ff. de iureiurand. & Marfil. singul. 299. Testes, & in rubr. C. de prob. nume. 16.

Sed hoc non procedit, quando per partes petitur testes de nouo examinari super eisdem articulis propositis ante publicationem: quia isti testes facta publicatione recipi non possunt, cum imminet falsitatis timor, & subornationis. d. Clem. 2. & Gloss. And. de Terna. & Afflic. in præcitata constit. Iurisperitorum. & nouissimè per Regiam pragmaticā incip. Quandoque solent. reperitur sancitum, quod testes nouiter reperi post publicationem super articulis in causa productis recipi nequeant. quam pragmaticam latè ibi declarat Cauensis, & Scaglionus.

Sextò fallit in causa matrimoniali, si producus iuret non subornasse: secundum Marfil. singul. 128. Et quod in causa matrimoniali testes admittantur post publicationem super eisdem articulis, & directo contrariis text. est, & ibi Abb. in capitu. sicut ex literis. de sponsalib. ubi Gloss. communiter recepta, Socin. nume. 64. & Felyn. nume. 9. in d. c. fraternitatis. & Bal. in authen. nunc si hæres. colum. 1. C. de litig. etiam si ageretur de probando impedimento ad matrimonium impediendum, quod nondum contractum esset. Gloss. & cōis Schola. in c. 1. de consan. & affi. no. Abb. & alij, in cap. iurauit. col. 2. de prob.

Septimò in causa criminali: secundum Bart. in l. 1. §. fin. col. 3. & Marfil. nu. 4. ff. de quæstio. Soc. in d. cap. fraternitatis. num. 2. & 8. & Franc. de Aret. in d. cap. fraternitatis. num. 36. ubi inquit istam esse communem opinionem. de qua infra etiam tractabimus. sub nu. 18.

Octano ex eisdem capitulis iusta causa iudicem mouente: vt per Marfil. in d. rub. de probat. nu. 38.

Nonò possunt de nouo testes examinari attestacionibus deperditis. Marfil. ibidem. nu. 339.

Decimò super circumstantiis opportunis ad instantiam partis aduersæ: secundum Bertran. consil. 48. nume. 18. volum. 1. & Maran. in d. tractat. de iud. in 6. par. 7. membro. nume. 19. folio paruo 121.

Vndecimò in causa monachatus. Gloss. in capitul. præsens. 20. quæst. 3. in ver. Patrem. cuius meminit Fely. in d. cap. fraternitatis. nu. 9. & Afflic. decis. 216. Super examinatione testium: ac eorum productione post publicationem, posuit septē alios casus decisos in Sacro Prætorio Neapol. ex quibus realē pragmaticam nostrates imbibere possunt.

Et de productione, examinatione, repetitioneque testium post didiscita testificata. & conclusam causam. vide Anch. cōf. 223. & Bertran. 151. nume. 1. volum. 1. consil. 160. nu. 1. volum. 2. & consil. 266.

Postremo in negociis criminalibus, in quibus ad defensam possunt post publicationem, & vsque ad sententiā testes produci, & examinari ex parte rei accusati, seu inquisiti. secundum Barto. in l. diui fratres. per textum ibi. ff. de pœnis. & Casarem Vrsillum in add. Afflic. in d. decis. 216. nu. 4. ubi exprimit istā esse communem opinionem. & ita consuluit Natt. conf. 359. quidam iudex procedens contra nonnullos de falso. nume. 1. & seq. vol. 2. ubi refert iterum consultum super hoc noluisse respondere ob aliquas difficultates, & obstacula in contrarium adducta per eum ibi. nu. 1.

Ampliateque istam regulam, ita declaratam, in tantum procedere, q̃ testes recepti post publicationem processus nullam fidem faciant: secundum Bart. in d. auth. at qui semel. Abb. Imo. & omnes in d. cap. fraternitatis. Ioan. And. & Butr. in c. constitutus. de testib. & istam opinionem dicit esse communē Ruin. consil. 164. nu. 4. vol. 4.

Ampliatu similiter eadem regula, vt non solum testes admittendi non sint post publicationem in casu factam, sed etiam post conclusionem in causa testes examinari nequeant aliquo pacto: secundum Docto. omnes in cap. pastoralis. de causa posse. & propriet. & Afflic. decis. 272. deinde in alia causa. nume. 1.

Et est textus expressus in pragmatica Regni, post conclusio nem causæ, disponēs, q̃ etiam in Sacro Regio Consilio ex officio consiliarij testes examinare nō possint, etiam cum clausula,

Com. V. I. Opin.

fula, & decreto, quod huiusmodi attestaciones ponantur extra processum.

Quod equidem vtiliter limitatur non procedere, vbicunque post conclusionem in causa factam foret producta, & presentata in iudicio scriptura publica, & pro eius corroboracione testes producerentur: quia tunc ad concomitantiam scripturarum publicarum productarum, testes recipi, & admitti possent: vt fuit decifum in Sacro Consilio Neapolitano, teste Afflicto in decif. 115. in causa illorum de Palatiis, & in decif. 271. in quodam processu, & in decif. seq. vbi Vrsillus.

Imò possunt examinari etiam testes post conclusum in causa ad concomitantiam scripturarum publicarum, productarum etiam, & presentatarum ante conclusionem ipsam, teste Vrsillo in addi. Afflicto in d. decif. 115. sub numero 2. vbi refert bis ita fuisse obseruatum, & obtentum in Sacro Consilio Neapol.

Imò testes super habilitate, ac etiam super recognitione signorum, & sigillorum possunt examinari etiam post conclusum in causa: quia tunc similiter durat iudicis officium: vt in c. cum Io. cremita. de fide instru. & in l. vbicunque. de interrog. actio. extat decifio Rotæ sexta. in nouis.

Limitatur etiam secundo loco, quod iudex post conclusum in causa potest examinare principales vti principales super articulis productis: & sic iudex ad partis requisitionem, & petitionem potest interrogare partem aduersam pro veritate eruenda, & pro se instruendo super meritis causæ, secundum Andr. de Iser. in consti. Regni, terminum. col. fi. Doct. in c. cum Ioan. de fide instru. per text. ibi. Vrsillum in d. decifio. 115. sub num. 2. & Cauensem in d. pragmatica. post conclusionem. vbi numer. 3. testatum reliquit istam esse communem opinionem, quam sequuntur Gloss. in clemen. sapè. in ver. Interrogabit. de verb. signific. Soc. consilio 190. memini. in fin. volumine 2. Maranta in tracta. iudic. in distinct. nona principali. numero 39. Fel. in capitulo ad petitionem. in 5. notab. de accus. Marfil. in l. 1. §. fin. aliàs si quis verò. ff. de quæstio. sub num. 43. Dec. in c. 1. in 2. lect. de iudic. & Gratus in consi. 119. visis dubiis. num. 5. l. vol. 2.

Et quemadmodum iudex hoc agere potest ad partis instantiam, ac petitionem; ita iudex ex officio etiam in causis summaris mediante iusta causa, & æquitate motus pro eruenda veritate, potest vsque ad sententiam, & sic post conclusionem in causa examinare, & interrogare partem absque petitione: & hoc ad clarificanda, vel dilucidanda dubia circa merita ipsius causæ, etiam si ad vtilitatem priuatam procedat. dict. capitulo cum Ioannes. & ibi Innocen. Felyn. numero 11. & omnes. Bald. in l. 1. C. senten. rescin. non posse. Roma. consilio 20. numero 9. & idem Roman. & Alexand. numero 18. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infect. Marcus Anto. Bardus in tract. de tempore vtili, & continuo. capitulo 11. numero 5. & sequent. Berous in dict. cap. 1. num. 56. de iudic. Marfil. in d. l. 1. §. fin. numero 43. & ista est communis opinio: secundum Felyn. in dict. cap. ad petitionem. in 4. not. Marantam in dict. 9. distinct. prin. iudi. numero 38. & Dec. in d. cap. 1. de iud. in 1. lect. licet, & malè Ripa ibi, in 4. not. contrariam sententiã communiorẽ esse arbitretur.

Sed hæc omnia intellige cum grano salis. vt iudex interrogare possit partes circa dubia occurrã, & orta in actis factis in causa ante conclusionem, non autem in aliis: vt voluit Innocen. in d. c. cum Ioannes. cui inhaerent ibi Cardin. Felyn. & alij communiter, & Marfil. in d. l. fin. nume. 44. vbi facit mentionem de ista communi opinione.

Imò etiam post publicationem possunt examinari persone valde honestæ. ita Card. Pu. decif. 12. de testibus. & Ioan. Bapt. Palomba in tractatu, seu compendio de regimine officialium & aduocatorum. regul. 4. sub numero duodecimo, amplificat hoc quoque procedere, vt ipsi testes legalissimi, atquæ nobilissimi examinari possint, etiam post conclusum in causa, non obstante regia pragmatica, quam ait, meritò quidem, in illis non loqui.

Et qua muis in Regno etiam testes citati in termino probatorio examinari queant, non obstante publicatione, infra terminum recipiendi copiam examinis: tamen hoc non fortitur aliter locum in festinante, petenteque publicationem ipsam: quoniam exposulans publicationem, videtur iuri suo renunciare, & admitti amplius non potest, nec debet ad examinandum testes ad eius instantiam vocatos, & citatos in termino, vt concedit Ioan. Bapt. Palomba in dicto tractat. de regimine officialium, & aduocatorum. reg. 12. sub num. 33. & seq. Viuius opi. 896.

Testes ad defensam recipi possunt, etiam post conclusionem in causa. secus si ad offensam, vt est communis opinio.

De Probationibus,

Clar. quæstione 61. versiculo sed quæro. quod est verum, & si non ad instantiam partis, sed ex officio, quia etiam ex officio post publicatum processum, & conclusionem in causa, etiam ad offensam, potest iudex ex officio procedens examinare testes super eisdem capitulis, & de directo contrariis. Clarus ibi. & ibi etiam quid iuris si absens sit reus. Bonac.

Post conclusionem in causa non possunt amplius testes, nec instrumenta produci. c. cum dilectus. de fide instrum.

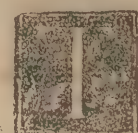
Fallit in sex casibus. vt per Campeg. in d. tractat. concl. 275. Don. à Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quomodo & quando produci debeant testes. Vide Anton. Gab. lib. 1. de testib. concl. 2. per totam.

De testium examinatione, & repetitione, tam civiliter, quàm criminaliter agendo.

CAPVT V.

Testium examinatio in causa civili per iudicem recipi debet, non autem per Notarium: quia Notarius de iure absque iudicis commissione non potest testes examinare, cum ad iudicem examinatione pertineat. secundum gl. vbi doct. not. in l. hac consultissima. §. fin. in verb. depositiones. C. qui testa. face. poss. in l. iubemus. prima. C. de libe. cau. & est text. secundum vnam expositionem. gl. in l. solam. C. de testib. & gl. in l. eurent. ff. eod. tit. & ita hoc pro regula tradit Bald. in c. si qui testium. de testi. Felyn. in ca. cum causam. num. 26. de testib. pro qua quidem regula facit, quod dicitur, quod probationes sunt fiendæ iudici. l. quinquaginta. ff. de probat. & habetur in l. eos. & in l. si quando. C. de testibus. not. Marfil. in repe. l. si. C. de probat. & in l. 1. ff. de testib. facit gloss. not. in d. l. iubemus. quæ dicit quod confessio facta coram Tabellione absque presentia iudicis non præiudicat, & dicit etiam ibi Saly. q. si talis confessio fieret coram iudice ad hoc vt præiudicet confitenti, debet fieri iudice sedente pro tribunali, vt dixit fortius Bald. in tit. de pace Constant. in ver. secundum mores, & leges illius ciuitatis. quem sequitur Ias. in l. 1. ff. de fer. & in repetitio. l. admonendi. ff. de iur. iuran. versic. nunquid autem iudex. q. etiam tabellio non potest de consensu partium sine presentia iudicis recipere dicta testium, nec iuramenta, nulla facta prius sibi commissione per iudicem. & dixit idem Bald. in addi. Spec. in tit. de teste. versic. nunquid reperitur, q. nunquam reperitur Notarium posse recipere iuramenta testium absque commissione iudicis. alleg. glo. d. l. hac consultissima. §. fi. & subdit idem esse in instrumeto, vel confessione, quia nec etiam Notarius potest illam recipere sine iudicis commissione. allegat gloss. in d. l. iubemus, quam dicit esse ordinariam, & subdit ibi Bald. quod recipere pertinet ad iudicem, scribere verò ad Tabellionem. facit etiam dicta per Bar. in l. is apud quem. in prin. C. de eden. vbi dixit, quod notarius non potest dare acta parti illa petenti sine iudicis commissione. quod etiam voluit Pau. de Cast. ibi. optimè etiam faciunt dicta per eundem Bal. in d. l. hac consultissima. vbi per illam gl. ibi dicit, quod probationes non possunt fieri Notario sine mandato iudicis, & ista regula ita corroborata,

Fallit primo loco, nisi talem testium examinationem iudex committeret ipsi notario, quia hoc fieri potest secundum Bal. Ang. Pau. Castr. in d. l. hac consultissima. §. fin. Sal. in authent. apud eloquentissimum. C. de fide instrum. vbi ait, quod quicquid sit de iure, hodie hoc est deductum in consuetudinem regularem propter magnitudinem agendorum. & idem dicit, & tenet Imo. in l. sed & si quis ex signatoribus. ff. quemadmodum testa. aperiã. intellige verum esse, si huiusmodi commissio testium sit facta ex causa. & ista est commu. opi. quam allegat, & sequitur Marfil. in l. de minore. §. plurimum quoque. nu. 16. ff. de quæst. contrarium verò tenuerunt nonnulli doct. relati per Fel. in d. c. cum causam. nu. 29. & seq. sed tamen ipse ibi sequitur prædictam limitationem communem. & Abb. in c. quoniam contra. de prob.

Fallit secundò d. regula communis, quando examinatio testium per iudicem fieri non posset, vt puta si testis erat in articulo mortis, vel commoratur in partibus valde longinquis, nam si tunc examinatur per Notarium sine iudicis presentia valebit eius dictum ad presumptionem aliquã inducendam. sec. Bar. in d. l. admonendi. versic. quid si dictum testis. quem sequitur Fely. alios citans in d. c. cum causam. nu. 22. & Marfil.

Marfil. in l. de minore. §. plurimum quoque. ff. de quaest. tertiam vero limitationem tradit Fel. in d. capitulo cum causam. nu. 31. Viuius opin. 927.

Testium examinationem in causa criminali index alicui Notario committere non potest, nec alicui iudici seu ei iudicem, seu alterius territorij. l. c. Bald. in yn. Sal. aliosque communiter in auth. apud eloquentissimum. C. de fide instrum. per illam tex. glo. in clem. 1. in ver. cum ubi bonus tex. de offi. delegat. & est optimus tex. etiam ad hoc in l. 3. §. idem dicitur ibi, nam ipsos interrogare soleo. & c. ff. de testi. quem ad hoc not. Bal. in qui testium, de testi. in antiq. Thom. Gram. conf. 67. nu. 2. & idem disponitur de iure regni Neapolit. vt reparitur sancitum in constitutione. incip. In pecuniariis libris. idem tenet Bald. in rubr. de controuer. inuecti. in vrb. feud. Fel. in c. cum causam. nu. 21. de testi. & Curt. in rep. l. admonendi. nu. 260. ff. de iureiur. ubi audacter dicit istam esse communem opinionem. Ratio dicitur communis videtur ista, secundum tex. in c. quonia contra. de probatio. quia iudex debet videre qua voce, qua trepidatione, & c. deponant testes, & hoc idem probatur in d. clem. 1. facit quod dixit Spec. in titu. de teste. §. 1. verfi. item quod est criminalis. & optime faciunt omnes illi casus, quos recensimus post princ. precedentis conclusionis, qui quidem procedunt, & habent locum non solum in criminalibus, verum etiam in civilibus causis, quia etiam in illis probationes debent fieri iudici, nec possunt recipi a Notario sine presentia vel commissione iudicis, secundum glo. in l. hac consultissima. §. si. C. qui testa. facer. poss. & hoc ibi voluit doct. sequendo illam glo. ad quod etiam facit glo. in l. current. ff. de testi. etiam est bonus tex. secundum vnam lect. glo. in l. solam. C. eod. titu. de testi. de quo per Bar. in d. l. admonendi. verfi. quid si dictum testis. & per Bald. in l. precipimus. C. de appellat. & in l. iubemus. prima. C. de liber. causa. in authen. qua supplicatio. C. de precib. imperat. offer. in c. 1. §. item sacramenta. de pace iuram. firm. & in d. cap. quoniam contra. & ibi per alios, & per Ancha. in cap. presentium. §. testes. de testi. in 6. ubi refert Io. Andr. reprehendere iudices committentes Notariis examinationem testium, quia ipsimet debent eos examinare in propria persona. & ista communis ita comprobata ampliatur, vt procedat etiam in causa civili ardua, super qua iudex non debet committere audientiam testium alteri, sed iubere ad se vocare. secundum Paul. de Castr. in l. iudices. C. de fide instrum. Imo. in l. sed si quis ex signatoribus. ff. quemad. testa. aperian. And. de lter. & Affli. super d. constitutione incip. In pecuniariis libris. per tex. ibi, & Capic. late decis. 9. nu. 5. Limita primo dictam communem non habere locum, ubi testes absentes non possunt cogi ad veniendum coram iudice, vt puta, quando testes essent extra prouinciam, tunc enim potest eorum examinatio, etiam in causa criminali alteri committi, vt volunt Iac. de Aren. Nico. de Martarellis. Bald. & Imo. in auth. apud eloquentissimum. C. de fide instrum. & Felyu. nonnullos alios citans in cap. cum causam. nu. 24. & seq. de testi. Limita secundo, quando iudex non posset interesse examinationi propter multitudinem occupationum, poterit tunc etiam in criminalibus committere audientiam testium secundum Bald. & alios supra relatos in d. auth. apud eloquentissimum. quia necessitas facit probabile, quod alias esset improbable, & subiicit Bal. ibi de consuetudine ita seruari. & Panor. in d. c. cum causam. Limita tertio & dic quod licet super probatione principalis delicti non possit committi alteri testium examinatio, nihilominus super remotis a principali delicto ac etiam super adminiculantibus poterit fieri commissio. ita Salicet. in d. authen. apud eloquentissimum. & hoc comprobatur ex eo, quod voluit in simili Ange. in l. licet. §. si procurator. ff. quibus mod. pig. vel hypo. soluitur. ubi not. quod licet in capitalibus non admittatur procurator. l. penult. §. ad crimen. de pub. iudic. & in l. seruum quoque. §. publice. ff. de procur. tamen admittitur ad allegandum iniustitiam, seu nullitatem banni, quae ventilatur seorsum a delicto principali. comprobatur hoc etiam ex eo quod not. Bart. in l. in princ. ff. ad Turpil. vel in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. ubi dicit, nota. quod licet iudex malefactorum non possit cognoscere de causis civilibus, est verum principaliter, incidenter tamen bene poterit cognoscere causas, quae descendunt ex crimine, sicut est restitutio rei furto subtrahita, item de expensis factis in causa poterit cognoscere, & reum in eis condemnare, & illas taxare. & hoc idem not. Barto. Socin. in l. 1. nume. 25. ff. solut. matrimo. Quarto limita quando testes essent adeo senes, & valetudinarii, vt sine periculo coram Curia, vel iudice se presentare nequeant, quo casu etiam in causis criminalibus examinatio committitur secundum formam ritus magnae Curiae Vicariae, vt habetur in tit. incip. Item seruat ipsa curia alicui, & c. & not. Foller. in pract. crimin. in rub. detur copia capi-

tulorum inquisitis. num. 7. & ita in contingencia facti sit decem in facio confil. Neapoli. vnde per Capic. in d. c. 95. nu. 8. Item limita in crimine malefactorum eo enim etiam examinatorio committi potest. Fel. in d. cap. cum causam. nume. 22. 23. & 24. de testi. cap. vlt. vt officium. §. verum. de heretic. in 6. Viuius opin. 927. 928.

Terminatio examinatio in civilibus causis nec a Notario sine iudice, aut iudicis commissione fieri potest, nec aliter ipsi committi notario a iudice, quam cum causa. vt frequenter placitum a iudice Hippol. in l. de minore. §. plurimum quoque. num. 16. ff. de quaestio. Felyu. in cap. cum causam. num. 29. & sequen. de testi. Ioan. Ceph. conf. 10. num. 24. & 25. Franc. Viuius lib. 1. opin. 362. In criminalibus vero iudiciis nec alteri eiusdem, vel alterius ditionis iudici committi testium examinatio potest. vt communiter ponunt & accurate declarant Franc. Viuius d. lib. 1. opin. 363. Iul. Clar. in pract. §. vlt. quest. 26. verfi. sed quare. Nec item in matrimonij atque aliis arduis causis testium examinatio committi potest. vt asserunt commune Abb. in cap. si testium. de testi. Nic. Anto. Grauat. ad Vestrium lib. 6. capi. vlt. nu. 11. Intellige autem ac perpetuo memineris, quod etiam his in casibus, in quibus examinatio committi, ac demandari alteri potest, nullam fidem de illius commissione idemmet notarius vel suo testimonio, vel suo instrumento faciet. commune affirmant Boer. decis. 257. nu. 4. Curt. iun. conf. 166. num. 3. Marth. de Affli. decis. 307. Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium, qui plures laudat lib. 6. c. sec. nu. 48. & Franc. Viuius cu aliis d. lib. 1. opin. 374. Intellige deinde ac memoria diligenter inscribe, quod testium examinatio in longinquis locis committi demandari non debet, si id petitur per calumniam, vt litis finis in longius tempus protrahatur, probabiliter constet. commune pono ex Bald. in l. iudices. C. de fide instrum. Roma. conf. 274. nu. 3. Immo, & Archid. quos laudat Franc. Paul. in l. 1. de offi. & potest. c. sede vacante. q. 10. par. 1. num. 9. & 10. Hippol. in pract. §. opportunum. nu. 80. atque ex Ioan. Ronchegallo viro doctissimo, & mihi amicissimo. & Marchio. ab Anguillis, quibus consulentibus subscribit Socin. Nep. conf. 34. dum petitur fieri. nu. 8. & 9. lib. 1. E. Suarez.

Quando index committit, seu delegat examinationem testium alicui, valet talis delegatio & examinatio, notum in hac consultissima. §. si quis autem. C. de testam.

Fallit in 11. casibus. vt per Campeg. in dicto tracta. conclusio. 286. Idem.

Quando testes examinari debent, pars aduersa debet citari ad videndum eos iurare. l. si quando. C. de testib. D. a fina.

Fallit vt per Viuium in ver. testes non possunt. fallit in 2. casibus vt per Campeg. in d. tract. concl. 379.

Ampliatur in 4. casibus. & limitatur in 14. per Fel. in c. in nomine. de testib. nu. 28.

Fallit in 9. casibus vt per Socin. reg. 406. fallit in 15. casibus vt per Lancil. in tracta. de pratore. in titu. de testibus. in princ. nume. 9. Idem.

Quando testis examinatur debet pars citari ad videndum eum examinari, alias dictum eius non valet. c. in nomine domini. de testi. l. si quando. C. eo.

Ampliatur in 5. casibus & limitatur in 14. per Fel. in c. 2. de testib. vt per Soc. reg. 406. limitatur in 9. casibus. Marfil. in l. 1. §. si. nu. 16. de quaest.

Fallit in 15. casibus. vt per Lancil. in tracta. de pratore. §. 2. in titu. de testi. nu. 9. vide Marfil. sing. 24.

Fallit in 20. casibus, vt per Campegium in tracta. de testib. concl. 164. Don. a fina.

Testes non possunt examinari parte non citata ad videndum eos iurare. tex. est expressus in c. in nomine Domini. de testi. c. in primis. 11. q. 1. in l. iudices. C. de fide instrum. & ibi Bal. Angel. Saly. & Paul. Castr. & in l. si. C. de testib. ubi omnes doct. notant, & Octavianus Vestrius in sua pract. lib. 6. tit. de testib. & eorum inductione. in prin. fol. par. 84.

Imo examen testium factum sine legitima citatione ad videndum eos iurare, redditur etiam nullum, & penitus inuolidum, nec sustineri potest modo aliquo. vt determinauit Nota Roma. sub die 29. Octobris 1565. attestante profundissimo, & Illustri D. Oradino preceptore meo in suis decisionibus, in decis. 6. ubi elegantissime more suo recensuit aliqua exempla huic decisioni congrua & opportuna.

Necnon testium examen factum non facta citatione ad videndum iurare testes, minime valet, etiam si citetur procurator, de cuius mandato in actis non constat esse inferum. prout ita concludit idem domi. meus Oradinus satis affabre decisio. 433.

Idemque videmus in causis criminalibus: nam testes fisci recepti ad inquisitionem alicuius delinquentis, repetendi, ac

Com. V. I. Opin.

examinandi sunt necessario contestatione litis facta, ac termino dato ad probandum, ex parte citata, ad videndum iuramentum ipsorum testium, alias non probant: secundum Bartol. in l. fin. in fine. ff. de quaest. Bald. in l. i. ubi dicitur. col. 3. C. de probat. Ang. in repet. l. si vacante. col. 27. C. de bon. vacan. lib. 10. Angel. Aret. patrem practica in tractatu malefic. in versic. Fama publica. fol. 2. Salycet. in l. fin. C. de quaest. Afflict. in constit. Humanitate. in 5. not. & late Marfil. in d. l. 1. ff. de quaest. nume. 7. & nobilissimum, atque peritissimum D. Follerium in sua pract. crim. in 3. par. 3. partis. in versic. Si confitebuntur. nu. 49. cum sequenti.

Vbi hoc ampliat, & interpretatur, ut non solum pars ipsa sit citanda ad videndum testes produci, & iurare. cap. 2. de probat. sed etiam ad illorum examinationem: cum examinatio, & depositio magis possit praedecidere, quam iuramentum. argum. l. de unoquoque. ff. de re iudic. & ita observat communis practica.

Item hoc interpretatur etiam, ut procedat non solum in illis causis ordinariis, & in illis causis, in quibus procedit summarie, simpliciter, & de plano, & absque strepitu, & figura iudicii, ut tunc quoque pars citari debeat visura iuramenta testium productorum contra eam: secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum, super ver. Et figura iudicii. vers. Sed an parte presente. & Bertran. consil. 167. pro defensione boni iuris. sub. nu. 2. vol. 6.

Sed huiusmodi citatio non debet esse peremptoria, & sic tria, sed unica. ut per Bart. in l. si finita. §. Iulianus. colum. 4. ff. de dam. infect. Ioan. And. in c. consuluit. de offic. deleg. & in c. pastoralis. de excep. quorum opinionem audacter affirmat esse communem post alios Dec. in d. c. in nomine domini. num. 28. & sequen. quam communem inibi Dec. ampliat in 5. casib. & in 8. aliis limitat, & sequitur etiam & citat Octavianus Vestrinus loco de quo supra.

Et quamvis pars sit citanda ad videndum iurare testes, ut supra docuimus: tamen hoc fallit, nisi essent examinandi testes omni exceptione maiores, & fide digni, quibus aliquid opponi non posset, & quorum dicto esset standum de necessitate: nam tali casu valebit eorum dictum, & iuramentum absque citatione partis. ita singulariter dixit Alex. consil. 130. difficultas huius, circa medium. volum. 1. post alios relatos ibi per eum.

Et idem videtur tenere Gemin. in capitulo 1. in §. sacri, columna tertia. de homic. in 6. ubi dicit, quod ubi statutum, vel lex non exigit plenam probationem, sed contentatur solis argumentis, quod tunc possunt recipi testes sine partis citatione.

Fallit quoque in decem aliis casibus, quos ponit Soc. in tract. fallen. in reg. 406. Testium depositiones.

Et quanquam examen nullum sit ubicunque pars citata non extet ad videndum iurare testes: nihilominus tamen illud indubitanter sanatur, si cum interrogatoriis forent examinati per commissionem. ita August. decisio. 727. libr. 3. Viuius opinio. 966.

Dictum testis examinati inter alios, aliis non praedecidet, nec prodest l. 2. C. de eden.

Fallit in 3. casib. ut per Campeg. concl. 319. Idem.

Testes inter alias personas examinati, si possunt repeti, nec probant, nec praesumptionem faciunt in alia causa, secundum magis communem per Burf. consil. 117. nu. 9. lib. 1. secus si essent mortui, quia probarent ut ibi.

Testis examinatus a iudice post renunciationem productionis testium, non probat. Innoc. in cap. constitutus. el. 2. de testibus.

Fallit in 6. casib. ut per Campeg. in tract. de testibus. concl. 175. & 271. Idem.

Testium examinationem, non impediunt obiectus contra ipsos oppositi, nisi obiectus vellet statim & incontinenti eos obiectus probare. tunc enim audiendus esset, si habeat probationes in promptu. Spec. in tit. de teste. §. 1. versic. quid ego. nu. 18. Bellacomb.

Testes in causa matrimoniali debent per iudicem examinari: & iudex non committit. Pan. in c. si quis testium. C. de testib. com. dicit. B. Villal.

Si statutum est terminus parti ad probandum, si testis iurat infra terminum, potest post terminum examinari, valebit eius dictum. & doct. in l. damni. §. Sabinus. ff. de damno infect.

Fallit in 8. casib. ut per Campeg. concl. 260. Do. a fina.

Testis post terminum non potest recipi. fallit ut per Viuium in ver. testes. post oes terminos. fallit in 23. casib. ut per Lanci. in tract. de offi. prae. in tit. de testib. cap. dicta testium. nu. 47.

Fallit ut per Marf. sing. 297. Idem.

De Probationibus,

Testes partium debent examinari sigillatim, id est unusquisque de per se, alias non valet eius dictum. gloss. in cap. cum causa. de testibus. fallit ut per Campeg. in d. tractat. concl. 220. Do. a fina.

Testes secretè debent examinari: & eorum dicta si publice examinentur non valent. gloss. in capitu. quia propter. in verbo, secretè. de electio. & Rebuff. in tit. de resc. art. 4. in gloss. 3. in princ. fallit in 8. casib. ut per Campeg. in tract. de testib. concl. 219. Vezinus.

Testes non productos potest examinare iudex pro absentibus, & in civilibus. Ripa in l. is apud. nu. 28. C. de eden. com. dicit. Villalob.

Testium omnium examinatio extendi debet, nec vnus extensio & aliorum postea assertio sufficit, ut est com. opi. Suarez. ver. testium. nu. 267. Bonacoff.

Testes egregiae personae tenentur venire ad examen subeundum coram iudice, si ita videtur ipsi iudici, si autem essent mulieres honestae, infirmi, debilitati, non coguntur adire iudicem: Sed debet iudex ad eas accedere personas, vel mittere notarium. & ita observatur. Clarus quaest. 26. versic. & aduerte. Bonacoff.

De teste examinato in art. mortis. vide Alex. in l. hac consil. tissima. in 3. col. C. qui test. fac. poss. E Suarez.

Si iudex vel notarius examinans testes, posuerit dictum primi testis extensio, postea examinans secundum, tertium, & alios testes dixerit quod secundus testis idem dixit quod primus, & tertius idem dixit quod primus, dicendum erit dicta eorum testium probare: & quod dictum est quod secundus idem dixit quod primus, intelligitur in effectu. Bald. in tit. de pace constan. in vlti. versic. illius textus. idem Bald. in l. testium. C. de testi. & in Lampliore. C. de appel. in §. in refutatoriis. Panor. in c. nihil obstat. de verbo. signi. l. as. in l. sed & si me putem. nume. 1. & in l. pen. ff. de condit. indebi. ubi inquit hoc teneri communiter. Contrarium in regno statutum ait Viuius lib. 1. opi. 298. Bellac.

Testes non rite examinati iterum post promulgata illorum testimonia examinari possunt. commune proferunt Alex. in l. qui per salutem. nume. 2. ff. de iureiur. Hip. in l. 1. §. si quis ultro. nu. 36. ff. de quaest. Iaffredus decis. 384. E. Suarez.

Testes iterum examinari possunt quando examen est nullum, etiam post publicationem, & didicita testificata secundum gl. in c. causam qua inter archiepiscopum. in verb. voluerint. extra de testib. Bart. in l. qui per salutem. ff. de iureiur. do. de Rota decis. 394. in nouis rub. de testib. Balb. decis. 384.

Iudex ex officio potest repetere testem etiam post publicationem testium, ut declaret quomodo intelligat dictum suum. Bart. & doct. in l. 2. §. creditum. ff. si cer. pet. ubi Perpu. ampliat. & limit. nu. 62. Clar. q. 61. vers. quarto nunquid.

Testis secundo inductus potest dicere, dico prout dixi in prima depositione. Abb. in c. cum in tua. de testib.

Fallit in 2. casibus secundum Bel. in d. c. cum in tua. nu. 2.

Fallit in 2. casib. ut per Diaz. reg. 749. & si testis repetitur, ut iterum examinetur ne incurrat in periurium, vel falsum declar. Campeg. concl. 279. Do. a fina.

Testes nulliter recepti per iudicem, possunt, & debent iterum examinari, etiam post publicationem: secundum Glossam Card. Floren. Anchor. colum. penult. Anto. Ioan. de Ligna. colum. 1. & Imol. colum. 2. in Clem. 2. versic. Rite receptis. de testibus. Gloss. fin. in capitu. cum causam. extra eodem titu. ubi idem voluit Hostien. colum. fin. Ioan. Andr. in fin. Bal. colum. fin. Anchara. colum. vltima. Anto. colum. fin. & Imol. colum. penult. Specul. in titu. de teste. §. 1. versic. Quid si idem testis. & sequent. & ibi pariter Ioan. Andr. in additio. Bartol. colum. fin. & Bald. colum. 2. in auth. at qui semel C. de probat. Afflict. decis. 33. nume. 4. Bartol. in l. qui per salutem. in fin. ff. de iureiur. & Alexan. ibi nume. 2. qui praesupponit istam esse communem opinionem, & ibi Ias. qui late hoc prosequitur. Imo in capitu. per tuas. colum. 1. de testibus. Fely. in cap. in literis. colum. 2. de offic. deleg. & Iaffredus Lanfrancus decisio. 384. quando examen testium est nullum. & Ioan. Bapt. Ferrer. consil. 393. si testes producti. per totum. vol. 2. ubi ita consuluit, deditque doctissimè responsiones omnibus contrariis. Vnde si testis ipse culpa iudicis minus rectè examinatus sit, & eius receptio, etiam post publicationem testium iterum examinari posset, secus autem si culpa partis id factum fuit. ut per Gloss. in d. capitu. per tuas. & ibi Imol. colum. 2. Panor. colum. 2. & omnes alios communiter. Grammat. consil. civili 89. nume. 12. Ang. & Ias. qui alios citat. colum. 1. in 6. nota. in l. si quis ex argentariis. ff. de edend. & de hac eadem communi opinio. mentionem fecimus etiam supra in Opinione 841. Testes possunt regulariter produci, post principium. & ita consuevit.

luit etiam Ioan. Bapt. Ferratus consilio 19.4. primum dubium. per totum. vol. 2. ubi etiam numero 4. 5. 6. & 9. in medium referat istam esse communem opinionem. Et hinc aduerte, qd antedicta culpa, & negligentia in dubio presumitur in iudice: secundum spec. in tit. de teste. §. nunc videndum in si. Anto. Imo. & alios in d. e. per tuas.

Sed vbiunque nota, prima testis examinatio reperiretur nulla aliquo defectu, & postea testis ipse iterum repetitus, & examinatus diceret, assereretque depono in omnibus, & per omnia, prout in prima examinatione deposui: non laborat quidem hæc secunda examinatio eodem morbo, quo prima, cæterum valeret & teneret; secundum Alexand. in l. legata inutiliter. numero 7. ff. de lega. 1. Bertach. in suo rept. in ver. Testis inutiliter deponens propter defectum solemnitatis. in 5. part. Dominum Prosperum Caranitam in tit. 62. Item qd elapso termino. sub num. 14. & Boer. conuulsiuimè de off. 108. numero 4. cum 5. alijs sequent. Et opinio hæc non caret ratione. Nam dispositio, seu repetitio antedicta ita, & taliter facta non videtur incerta, ex quo habet relationem certam. l. ait prator in priu. & l. in summa. ff. de re iud. & not. Doct. omnes in d. legata.

Barthol. verò in leos. numero 6. ff. de fal. concludit. & expresse firmat, quod est in arbitrio iudicis an velit admittere dictam depositionem. cui inhaeret ibi Parisius in addit. in litera C. asserendo istam opinionem veram esse, & eidem sententia consentit Bald. in l. gesta. de re iudic. Ant. de Butr. in cap. cum in tua. de testibus. circa fin. Ancha. in clem. testibus. in fin. de testib. Saly. in l. iusiurandi. col. 2. C. de testib. Ang. in d. legata inutiliter. & ibi Alex. nu. 7. qui deducit istam esse veriorē opinionem, prout communis apparet ex deductis per eum, & sequitur etiam Ioachinus in observatione. 64. Bartolus. centuria 3. ubi attestatur hoc vidisse aliquibus vicibus in camera Imperiali obseruari.

Sed tamen in Regno hoc nullatenus resider in iudicis arbitrio, obseruaturque optima practica in repetitione ipsa facienda testium. Ostenditur itaque prima depositio testi, & ei legitur per actuarium de verbo ad verbum, vt iacet, & ea sibi lecta, acceptat, emologat, & confirmat, & ad eandem suam depositionem, in qua de negotio testatur, se refert absq; aliqua alia noua depositione. quæ quidem practica fundatur in iudicio meo in doctrina Bar. in l. l. ff. si cert. p. et. asserentis, quod testis, licet non recordetur de negotio, potest tamen de eo certitudinariè testificari, referendo se ad depositionem suam, in qua de veritate attestatur. Vinius opin. 911.

De testium qualitate, admissione, examinatione, repetitione, ac fide, in causis tantum criminalibus.

C A P V T VI.

Estes in criminalibus debent esse omni exceptione maiores.

Fallit vt per Carrerium in praxi. crimin. nu. 165. Vezinus.

Testis vt faciat legitimum iudicium in criminalibus, debet esse integer & omni exceptione maior. commun. est opin. & si sufficit ad torturam. communis est opin. Clar. q. 21. vers. vnus testis. Kirchonius.

Testis in criminalibus ad defensionem non oportet, vt sit omni exceptione maior. commun. est opin. Suarez vers. testis. nu. 147. Cur. iun. in consi. 343. in 3. vol. communem dicit, quando sci licet tractatur de solo præiudicio fisci. vt est com. opin. Cur. iun. ibid. num. 7. Bonacossi.

Ratio in testib. semper præualet etiam in criminib. Cur. iun. in consi. 244. nu. 42 in 3. vol. com. dicit. Bonac.

Testes si iudex repetat, & confrontet cum ipso reo, & testes confirmant in presentia rei ea, quæ prius dixerant, non est opus alia citatione rei, & probant contra ipsum reum, communis est practica. vt per Clarum quaestio. 45. versiculo, sed in proposito. hæc autem confrontatio fieri consuevit, quando testes deponunt tale quid, quod de directo contrariatur ei, quod reus dixit in suo examine. & ita practicitur, & obseruatur, vt vulgariter dicitur (si metteno al parangone) & testib. ipsis est exhibendus reus, si non cognoscit reum de nomine, sed tantum de visu. Sed tamen reus non debet solus exhiberi testibus, quia esset timor subornationis, sed inter alios tres, aut quatuor, illi similes, quantum fieri potest, vestibus, statura, & facie. Clarus. q. 45. vers. sed in proposito. Quando autem post publicationem testes ex officio a iudice possint repeti. Bald. in consi. 152. nu. 1. in 1. vol. ubi etiam probat dupli-

cem esse testium publicationem. Bonacossi.

Testes examinantur sine citatione partis inenipata de consuetudine, quæ est seruanda. Blancus in practi. crim. fol. 6. nu. 34. quando in criminalibus proceditur ex argumentis & indicis. Et ipsa est practica, quod non fiat citatio, cum frequentius procedatur ex indicis, & ita citatio fieri solet. Et ex consuetudine huius non contrariatur. Blancus in practi. crim. fol. 6. nu. 36. vide Arto. Gabriel in l. do communium concludib. 7. conclud. 28. & plurib. seq. Bonacossi.

Testes tunc super generali ista super speciali inquisitione, & etiam super accusatione examinantur sine citatione partis. & ita talis practica, & consuetudo est seruanda. vt per Blanc. in l. antepe. ff. de quæst. Bonac.

Testium receptio committi potest in criminalibus a quolibet Principe tam ecclesiastico quam seculari. vt est commun. opin. Cla. q. 26. vers. vnus testis. Bonacossi.

Regulariter tamen non potest in criminalibus examinatio nem alteri committi. Bal. Aug. & Salye. in authen. apud eloquentissimum. de fide instrum.

Amplius in vno casu & limitatur in 3. a Felyn. in ca. cum causam. de testibus.

Fallit in 2. casib. vt per Alex. in l. si quis ad. de testi. n. 12. Fallit in 4. casibus. vt per Vinnium in suis conclud. vt testium examinationem in causa criminali.

Fallit in 5. casibus secundum Felyn. in e. causam. nu. 52. de testib. & in quibus testib. potest iterum talis interrogatio examinatio nis testium declarat Campe. conclud. 283.

Fallit vt per Soc. reg. 410. Don. a Pina.

Testis qui aliter non debet examinari in criminalibus, non facit indicium ad torturam examinatus, si prorsus a lege repellitur. nisi ad inquirendum, id est ad assumendas informationes super delicto specialiter contra aliquem, vel ad capturam, ubi ita iudici videtur, quia ad hoc effectus qualibet suspicio sufficit. Secus ad circumuendendam ipsam inquisitionem, quia non facit indicium parte non opponente: secus si opponente. Cla. q. 24. vers. vbi etiam. Et regula, quæ se habet, in habilitatem vnus testis supplere ex habilitate alterius, & est communis opinio, non habet locum, quando inhabilitas causatur ex eo, quia deponit ad proprium commodum. Menochius de arbitrio iudicis. casu 99. nu. 11. & consi. 9. nu. 84. Brunorus a sole in vnico eius consi. crim. nu. 98. Bonac.

Testis examinatus in camera non facit indicium ad torturam, nisi iterum repetatur a iudice, & examinetur parte citata ad videndum deferri iuramentum testi, & statuere terminum debet iudex reo ad dandum interrogatoria. Et hæc est communis mundi practi. Dominus Brunorus in consi. vnico crim. num. 105. Bonac.

Minor viginti annis in testem non admittitur in criminalibus. l. in testimonium. & l. inuiti. ff. de testib. c. si testes. 4. q. 3. Blanc. in l. sit. de quaestio. in defectum tamen probationum, & ubi alias delictum non posset probari, minor tunc admittitur in testem. Ant. de Butr. in ca. tertio loco. de probatio. Ias. in §. si cui. num. 4. ff. de condit. ob turp. causam.

Fallit in 7. casibus. vt per Campe. in tracta. de testib. conclud. 102. Don. a Pina.

Testis minor vintiquinque annis in criminalibus a reo produci poterit ad suam innocentiam probandam: & hoc casu minor in testem admitti poterit. Alexand. consi. 119. nu. 6. in 7. vol. Vezinus.

Testes non repetiti non probant in criminalibus. vt est commun. opin. D. Brun. in suo consi. crim. num. 101. Bonac.

Testis non repetitus in termino probatorio super interrogatorijs inquisiti, nihil probat secundum communem per Bur. lat. consi. 34. nu. 24. lib. 1.

Testi non repetito parte citata, non creditur, secundum communem per Bur. consi. 34. nu. 5. lib. 1. cui adde, qd testis non repetitus citata parte, & super interrogatorijs, nullam probationem facit, etiam quod ageretur sine strepitu, & figura iudicii, nec etiam ad fauorem non citati iuxta magis communem per Bur. consi. 20. nu. 65.

Testes in dignitate constituti vacillantes non torquentur, nisi in exceptis criminibus. vt est communis opin. Clar. quaest. 25. vers. sed pone. Bonac.

Testis clericus vacillans, vel suspectus, qd veritatem dicere recuset, torqueri potest. vt est commun. opi. Clar. q. 25. vers. sed a suo tamen iudice. Bonac.

Testis vilis, & ignobilis in criminalibus testificans, potest torqueri, vel non torqueri, si iudici fiderit, cum hoc sit ei arbitrium. Clar. q. 25. vers. sed quaro. Bonac.

Testes in criminalibus causis torqueri debent, & qui infames iuris infamia sunt, & qui criminis participes, & qui in de-

Com. V.I. Opin.

ponendo varij, & qui viles personæ sunt, & qui cum delicto interfuerint, neminem vidisse aut agnouisse dicunt. communia late ponit, & accuratè explicat Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 25. E. Suarez.

Testis torquendus propter causam extra processum, ut quia sit seruus, vel infamis, & huiusmodi, semper est torquendus absque processu & disputatione, propter timorem subornationis. Cla. q. 25. vers. solet dubitari. Bonacoss.

Testes an & quibus casibus torqueri possint. vide Capol. consi. 61. aliquid per Alex. in 1. vol. consi. 77. in ult. col. Idem.

Testes pro informatione habenda possunt examinari per notarium maliciorum. Secus si ad defensionem, & possunt, vel non possunt cõcedi litteræ examineris pro testibus examinandis in longinquo, vel committi examinatio iudici loci, volente iudice criminis. Cla. q. 26. in prin. Bonac.

Testis in criminalibus debet reddere causam scientiæ, etiam non interrogatus, alias non probat, neq; facit indicium. communem dicit Bald. consi. 182. nu. 2. lib. 4. Nouel. in practica cri. num. 15. Apostil. ad Fely. in c. cum causam. num. 2. de testibus. Intellige tamen de testibus quia offensam deponerent, secus si pro defensione. ut commu. dicit Viuius in lib. communium opinum. vers. testes in causis. Clar. d. §. fi. q. 53. versic. præterea dixi. & §. falsum. ver. item excusatur. P. Fichar.

Testes in causis, ac negotiis criminalibus vitro debent reddere causam, & rationem scientiæ, etiam non interrogati, alias non probant, nec faciunt indicium. secundum Bald. consi. 182. nu. 2. vol. 4. Sal. in l. fi. C. de probat. Alexan. consi. 70. vol. 1. Dec. consi. 27. Soc. in tract. reg. in reg. 302. §. Fallen. Ias. in l. admonendi. ff. de iureiur. Marf. in pract. crim. in §. diligenter. & Gram. consi. 12. num. 12. & istam ait esse communem opinionem Bald. in d. consi. 182. sed hoc procedit, quando testis ad offensam deponeret, secus vero ad defensionem, nam eo casu probant, etiam si non redderent scientiæ causam, testis enim deponens qd Titius vulnerauit vel interfecit Mæuium ad sui necessariam defensionem, & in ratione scientiæ dicens, quia vidit sufficit ad probandum talem necessariam defensionem, licet de aliis circumstantiis nihil dicat. secundum Bar. consi. 163. Bal. & Salicet. in l. solam. C. de testibus. Alex. consi. 76. vol. 1. & consi. 109. eodem volum. & voluit Cornarus. consi. 204. nu. 2. & hoc firmant communiter omnes Criminaliæ variis in locis iuris nostri. Viuius opi. 895.

Testificari in criminalibus negotiis contra clericum non potest. qui tale vitium corporis patitur, quod à promotione & sacerdotio repellat, & sic mutilati membris, seu corpore in testes aduersus clericos non admittuntur. sec. Abb. antiquum Fely. Deci. caterosque. in c. 1. de excep. & omnes in c. ipsi Apostoli. vbi à Gratiano Fabiani decretum adducitur. 2. q. 7. scripsit Fabianus Papa epistola 2. ad episcopos orientales non fore testem idoneum in criminali causa contra sacerdotem eum qui clericus non sit, nec clericus esse possit. & opin. istorum sequitur quoq; Bal. in sua margarita. in ver. mutilari. & Marf. in pract. crim. §. nunc videndum num. 52. & communem esse scribum Fel. & Deci. in d. c. 1. F. Viuius lib. 2. opi. 290.

Testimonium dicēs in causa criminali, si ex eo mors illata, seu secuta fuerit, etiam præmissa protestatione efficitur irregulare secundum Fel. post alios in c. postulasti. de homic. gloss. ad hoc optima. q. in laico loquit. in c. 1. §. 1. dist. & in clerico. gl. in c. testimonium. 11. q. 1. & notant, & firmant etiam Abb. in cap. de cetero. de testib. & ibi Fel. vbi hæc est communis opinio omnium doctor. & idem notat Crotus. in tractat. de testi. nu. 69. F. Viuius lib. 2. opi. 295.

Meretrix non potest esse testis in criminalibus. communē dicit Ias. in l. eundem populos. in 2. lectu. num. 54. C. de summa trinit. Pra. & Conrad. nu. 18. d. §. fi. q. 24. vers. item meretrix. P. Fichard. E. Suarez. & Bonacoss.

Pauper (Addē d. Ant. Gabriel. libr. 1. titul. de testibus. concl. 18. num. 5. & ad rem integram etiam per totam conclus.) non admittitur ad testificandum in causa criminali. doctor. in c. si quis. de testibus. communem dicit, Soc. reg. 289. quem refert Pra. & Conrad. nu. 8. 10. de Amicis consi. 18. num. 9. quem refert Rolan. consi. 64. num. 34. lib. 2. intellige in paupere turpi persona, secus in persona honesta vitæ, bonæ conditionis & famæ. Clar. d. §. fi. q. 24. vers. quæro etiam. P. Fich.

Testis pauper ob solam paupertatem à testimonio non repellitur. ut tenet gloss. communiter approbata à Doctor. in c. si qui testium. extra de testibus, quam communem celebrat, sequitur, ac attestatur Ias. in authentica præterea. columna fina. C. vnde vir, & vxor. Ioan. de Amicis consilio 78. nu. 9. Ioan. Baptist. Zilet. cum aliis innumeris relatis per eum, in addi. ad Ferrarien. in sua practica Papien. in for. iuramenti testimonium. §. protestante. in litera G. Cornelius Benincasius in

De Probationibus,

tract. de paupertate. questio. 4. vbi reddit rationem nume. 45. fol. par. 42. Sigismun. Loffredus consilio 27. nume. 23. & Marf. in l. 1. §. 1. nume. 9. ff. de questio. in lex libero homine. nume. 7. & sequent. eod. titu. & in dicta l. 1. §. fina. nume. 13. & in sua practica. crimin. in §. Principium. nume. 9. vbi declarat quando testis pauper admittatur in testem. & Socin. in tractat. fallent. in regul. 289. Pater ad testimonium. num. 2. & sequent. & Alexan. de Neuo consi. 19. in causa Francischini. nu. 1. vbi concludit, quod testes pauperes non repelluntur à testimonio, verum relinquitur iudicis arbitrio an eis sit adhibenda fides, vel non, & quantum eis credendum sit, & quæ paupertas reddat testem suspectum. & firmat etiam Ripa in l. si constante. nu. 32. cum aliis seq. ff. sol. matr.

Et licet testis pauper recipi possit in testem non obstante eius paupertate, ut supra docuimus: nihilominus iste testis pauper non est omni exceptione maior: secundum Specul. in titu. de teste. §. 1. versic. Item quod est pauper. Alexan. consi. 15. viso. volum. 3.

Hinc est, quod non poterit idem testis iurare in supplementum probationis: nec iurare poterit vigore statuti disponentis credi iuramento damnum passi, vel creditoris, aut alterius: ut per Paris. in consi. 164. nu. 2. in cip. Illustrissima. vol. 4.

Et aduerte circa præmissa, quod pauper ille dicitur, qui non habet ultra aureos quinquaginta in bonis. l. nonnulli. de accusat. Et intelligitur illa lex de aureis, quorum septuaginta duo faciunt vnam libram auri. l. fin. C. de suscep. & arca. lib. 11. & not. gloss. in l. fin. in princip. C. commu. de leg. & Cyn. in l. si quis. de donat.

Et pariter pauper est, qui in bonis non habet quantum est causa. de qua agitur. Glo. est singularis in §. si vero. in auth. de hære. & Falcid. & Ioan. de Amicis consi. 78. nu. 1. tenet & firmat. & Afflict. in constit. mores dissolute viuientium. sub nu. 5. lib. 3. rub. 53. & Deci. consi. 163. nu. 4.

Tamen veritas est, quod arbitrio iudicis committitur, relinquiturque quis dicatur pauper, qui quidem iudex debet considerare qualitatem personarum, consuetudinem loci, conditionem ipsorum, & alias similes circumstantias. secundum gl. in auth. præterea. in vers. locuplex. C. vnde vir. & vxor. quæ dicit communem Dec. in c. sedes. nu. 25. de rescript. & d. auth. præterea. nu. 10. Marf. in l. questionis modum. nume. 8. ff. de quest. & Ruin. consi. 55. nu. 4. & seq. vol. 1. qui hoc optime, ac vtilissimè explicat, ut scripsimus latius supra in opinione 61. Arbitrio iudicis. nu. 3. lib. 1. fol. 54.

Sed prædicta communis, quod pauper possit esse testis, procedit in causa civili, in criminali vero causa in testem nullo modo admittitur, nec recipitur: secundum Tancr. Anto. & omnes, in dicto capitu. si qui. Roland. a Valle consi. 7. in causa Antonij Brunelli. nume. 21. volum. 1. & Socin. in d. regul. 289. num. 2. & sequen. vbi meminit istam esse communem opinionem. & Ioan. de Amicis in d. consi. 78. nu. 9. & Dec. in d. consi. 163. num. 4.

Bene verum est, quod pauper ipse posset esse testis in causa matrimoniali, vbicunque esset honesta persona tempore sui dicti, ac depositionis. ut voluerunt Aret. consi. 14. col. 10. Alex. consi. 149. viso processu inter Michaelen Dominici. nu. 9. vol. 5. Ioan. Baptist. Ferrerus in terminis, in consi. 392. viso longo processu, & depositionibus testium. nu. 18. vol. 2. & Ripa in d. l. si constante. sub nu. 33.

Non obstante, quod negotium ipsum matrimoniale, sit negotium graue, arduum, & æquiparetur negotio, seu causa criminali. secundum Alex. consi. 152. viso processu causæ matrimonialis. sub nu. 7. vol. 5. Viuius opin. 988.

Quæro, An sola paupertas sit causa sufficiens repellendi testem à testimonio? Resp. q. non, si alias est persona honesta. ita probat tex. in c. si qui testium. extra. de testib. & ibi gl. si. quam communiter approbatam esse dicit Ias. in l. si constante. num. 155. ff. sol. ma. & eam gl. sequitur Aret. ibi, & in consi. 13. in cip. viso diligenter themate. Spec. tit. de teste. §. 1. vers. item quid si est pauper. Abb. d. c. si qui testium. vbi tamen subdit, qd iudex hoc casu secundum qualitatem personæ, & causæ quantitatem arbitrat, quantum fidei huic testi sit adhibendum.

Nota tamen, qd in hoc, an quis dicatur pauper, in casibus non limitatis à iure, & vbi magnum vertitur præiudicium, statur arbitrio iudicis. & ista est com. opi. ut firmat Ias. d. l. si constante. nu. 147. M. Grassus.

Testes qui deponunt aliquem commisisse homicidium, sed ad sui defensionem. probant ipsam defensionem. Barto. consi. 57. in fin. quem refert & sequitur Bald. in l. solam. C. de testi. & Deci. consi. 57. in fi. & consi. 459. quod procedit etiam si testis ille nullam rationem reddat. Deci. ibid. nu. 6. & Corn. consi. 162. 1. volum. Bellac.

De interrogatione & depositione testium in qua-
uis causa.

C A P. VII.

Index de quibus debeat testes interrogare, declarat
Campe. in d. tract. conclusio. 212. D. a Fina.

Quaro, An testis possit interrogari de his, quæ
ad elidendam testimonij fidem aduersus ipsum
obiiciuntur? Resp. Placuit communiter docto. nostris testem
interrogari posse, & teneri ad respondendum, dummodo ex
eiusmodi interrogationibus turpitudine illius non detegatur.
tex. est. qui id probat in ratione c. quis aliquando. §. non tibi
dico. de pœ. dist. 1. gl. c. quærendum. 2. q. 7. glof. c. cum causam.
verb. causis. & ibi sequitur Pan. & doct. receptiori calculo. ex-
tra de testi. vt testatur ibi Fel. num. 10. Alex. l. si duo patroni. §.
idem Iulianus. ff. de iureiur. Licet quidam firment contrariam
sententiam. de qua vide Did. Couar. lib. 1. varia. resol. c. 3. nu. 2.
nobis sat sit dixisse, q. frequentissimo omnium consensu tradi-
tum extat. Mich. Grassus.

Testes interrogari non possunt super interrogationibus,
per quas eorum turpitudine detegitur, nec tunc respondere te-
nentur. capitu. quis aliquando. §. non tibi dico. de pœniten-
dist. 1. & l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiuran. & ibi Barto.
& omnes. Maranta in tractat. iudiciorum. in 6. par. de interro-
gatione. 7. membro iudicij. nume. 7. & Mis. decisio. 207. & Co-
uarru. in sua pract. quæst. in capitu. 18. de testibus. numero 7.
Nam testis interrogari nequit, an commiserit homicidium:
secundum Lallum de Tuscia in constit. Regni, lite legitimè
contestata. numero 19. libro 2. Annibalem Troysum Cauen-
sem in pragmatica 6. si reus. sub numero 4. & Gloss. in capitu.
1. de exceptio. in ver. Confessi. vbi refert nusquam vidisse hoc
fieri. Et hoc non mirum, siquidem iniqua, atque iniusta est
huiusmodi interrogatio, etiam si crimen publicum sit, & te-
stis infamatus appareat: vt per Imol. & Felin. numero 10. in
capitulo cum causam. il primo. de testibus. per Innoc. in cap.
2. de confessi.

Sed vbicunque crimen notorium esset, vel manifestum per
sententiam: tunc certè interrogatus teneretur interrogatio-
ni, seu positioni criminose huic respondere: quia hoc casu pec-
catum foret celare veritatem: vt voluit Innoc. in cap. dudum.
ext. de elect. quem sequitur Lallus de Tuscia in d. constit. lite le-
gitime contestata.

Et quamuis circa ista fuerit interrogatus testis, & respon-
deret, nihilominus parum, aut nihil prodesset, ac releuaret,
quoniam erit repulsandus, & simul repellendus a testimonio:
secundum Baldum in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de
iureiuran. in si. Henri. Aret. colum. 2. & alios in c. inquisitionis.
§. tertia. de accus.

Imò testis interrogatus, an sit homicida, respondens quòd
sic, minime puniri potest modo aliquo, quia de eo non agi-
tur principaliter: secus si assereret se falsum deposuisse: vt fir-
mat Baldus in l. presbyteri. columna tertia. C. de episcop. &
clericis.

Et dum superioribus annis quidam rusticus, cliens meus,
de oppido Pesculi maioris, comitatus Aquilæ, examinatus in
causa ciuili per dominum capitaneum eiusdem oppidi, & in-
terrogatus num esset solitus blasphemare, responsum dedisse
simplicitate adductum, non me latet aliquando blasphemasse
sanctum Verotum: & iterum interrogatus, an notitiam ha-
beret talem sanctum reperiri in catalogo sanctorum: affirma-
uit re ipsa nunquam habuisse huiusmodi notitiam, atque sciē-
tiam, sed potius autumabat illum sanctum non repertum es-
se, nec reperiri modo aliquo in ipso catalogo sanctorum: &
ob hoc demique concludebat non incurrisse ita ignoranter
blasphemiam, nec peccatum saltem mortale, & tanto magis,
cum hoc non ex contemptu egerat. & facta tunc diligenti qui-
dem exploratione, & perquisitione, nec ne iste sanctus reperi-
retur in prælibato catalogo, extitit repertum, ecclesiam ita nū-
cupatam sancti Veroti antiquitus constructam fore in villa Col-
lectara eiusdem comitatus Aquilæ.

Et consultus eo tempore vtrum iste testis condemnari po-
tuisset pœna aliqua ex huiusmodi depositione, & confessione,
respondebam ex doctrina Baldi in dicta l. presbyteri. & ex no-
tatis per Innocentium in capitulo causam super. in Gloss. sua.
in versic. deponendum. de confessi. testem nō teneri pœ-
na aliqua.

Et vltra rationes, & auctoritatem Bald. & Innoc. mouebam
in præfenti casu hac alia ratione.

Nam isthæc blasphemia non videbatur habere essentiam,

& rationem blasphemie: & proinde iste testis, cum nullate-
nus intellexerit, nec cōsiderauerit significationem verborum
prolatorum per eum, vbicunque in verba ita imaginata pro-
rumpebat, non mirandum erat si puniri non potuisset: vtpote
quia ob hanc blasphemiam solummodo incurritur peccatū
veniale: vt concludit Couarru. post sanctum Thomā de Aquino,
in capitulo quamuis pactum. de pact. lib. 6. in 1. part. §. 7.
sub num. 10. & Ioan. Tabienf. in sua summa Tabiena. in verbo
Blasphemia. sub §. 3.

Alios vero casus circiter vigintiseptem in quibus quis in-
terrogationibus respondere non cogatur, recensuit Lancel.
Corrad. in pract. seu tractatu de decurion. lib. 1. capitu. 9. de
pratore. §. 2. titu. de interrogatione. nume. quinto. cum aliis
sequen. fol. 27.

Sed ex iudicis officio passim interrogatur testis de his, ex
quibus nulla admodum colligitur turpitudine, num sit consan-
guineus, & cuius ætatis. & pariter interrogari permissum cen-
setur, an sit inimicus litigantis: & tunc respondere tenetur. Nā
inimicitia sine culpa, turpitudineque ipsius testis contingere
potest: vt firmauerunt Glo. Io. And. Henric. Fel. & ceteri com-
muniter. in d. §. tertia.

De his verò, ex quibus nulla ipsius testis turpitudine appa-
ret, interrogari potest, ac respondere tenetur: secundum Gloss.
in capitulo quærendum. 2. quæst. 7. & in dicto capitulo cum
causam. in vers. De causis. quam sequuntur Abbas & omnes
communiter: vt recitant Felyn. ibi numero decimo & Alexan.
in d. §. idem Iulianus. colum. fina. & Couarru. in d. capitu. 18.
sub nume. 7.

Ideo, & optimè quidem testes Curia Romana, & Sacrum
Palatium interrogare consuevit solummodo super triplici in-
terrogationum specie, referente Octauiano Veltio in ita pra-
ct. lib. 5. titulo de responsionibus rei ad positiones actoris,
deque interrogatoriis, ac exceptionibus eiusdem. post princ.
fol. par. 72.

Et quemadmodum testis criminose positioni respondere
non tenetur, vt in principio docuimus: ita principalis litigās,
etiam quòd de calumnia non iurauerit, minime de infamiis,
& criminibus testium suorum respondere tenetur: secundum
Rotam Neapol. relatum per Capicium decis. 207. cui inhaeret
Annibal. Troysius in d. pragmatica 6. Si reus. sub numero 4.
Vinius opi. 912.

Testis qui interrogatus dicit se non recordari, & demum
secundò interrogatus deponit tanquam certior factus, non
per hoc reici potest. Bald. in c. 1. quæ sit inuestitura. in v. lib.
feudo. & Alex. consi. 191. in 5. vol. nu. 4. Vezin.

Testis depositio, ad hoc vt valeat, debet apparere in actis
Curie, quòd talis testis comparuit, & iurauit: alioquin nisi in
actis de his appareat quòd talis testis productus iurauit, non
valebit talis depositio, etiam si demum in examine dicatur, q.
talis testis receptus & iuratus deposuit: quia sunt verba nota-
rij quæ non probant. Ita decisio bellameræ. 61.

Testis debet deponere dictum suum pro vtraq; parte, aliàs
non valet. c. non sanè. 14. q. 1.

Fallit in 4. casib. vt per Campe. consi. 291. Don. a fin.

Testis qui primo deposuit, postea iurauit, nihil probat. l. iur-
risurandi. vbi doct. C. de testib.

Fallit in 6. casib. vt per Campe. consi. 169. Do. a fin.

Testis prima depositio ad rei fauorem attenditur, vt est cō-
munis opin. Item quando in secunda se ad primam refert de-
positionem. Bursat. consi. 34. nu. 11. Bonacoss.

Testibus deponentibus pro reo, magis creditur, quàm pro
actore. gloss. in capitulo in nostra. de testib. Bald. in l. qui accu-
sare. C. de edendo.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 2. per Port. lib. 2. concl.
regu. 25. Idem.

Testibus deponentibus verisimiliora magis creditur. Curt.
in consi. 178. nu. 3. com. dicit. Bonac. & Vezinus.

Testes deponentes extra articulos, non valet eorum depo-
sitiō, quia testis nō debet examinari extra articulos, & si de-
ponit, non probat, siquidem deponit non iuratus. c. de testib.
ext. de testib. & l. si quis libertatem. cum gloss. & ibi Alberic. ff.
de petit. hered. & Barto. & alij not. in l. si duo patroni. §. Iulia-
nus. ff. de iureiur. cum similib. Alexan. in l. 1. ff. si cert. per. Cate-
rum si deponat testis quomodo intelligat verba articulorum,
non dicitur extra articulos deponere, cum istud non sit extra
propositum, secundum Barto. in l. 1. num. 8. ver. & hoc facit ad
quæstionem. per illum tex. ff. si cert. per. nam pertinens deposi-
tione dicitur, quæ aliquo modo facit ad causam, etiam in modi
cum. sec. Bal. in c. quoniam. de test. & in l. ad probationē. in 4.
no. C. de prob. & illud quod adiuuat causam, non dicitur esse
ex leui præsumptione impertinens. vt per Bal. c. licet causam.

Com. V.I. Opin.

vers. ex prædictis apparet. de prob. & sic concludunt præalle-
gati docto. quod testis non dicitur deponere extra articulos,
quando deponit de aliquo certo modo pertinenti ad causam,
& hoc intelligunt Bar. Dec. ceterique communiter in d.l. 1. qñ
testis iuravit super articulis. nam si iuravit deponere super to-
ta causa, facit fidem sine dubio de eis quæ deponit extra arti-
culos, dummodo eius dicta pertineant ad causam. vt per Bart.
in l. si duo patroni. §. Idem Iulianus. ff. de iureiur. & alios com-
plices doct. cōgestos per Marfil. 1. §. diuus Adrian. ff. de quest.
nume. 2. vbi sequitur præfatam commu. opin. & hinc est, quod
præctici notarij faciunt testes iurare super tota causa. & ita ser-
uat consuetudo. vt tradunt Moder. in d.l. ex his vñum. & tene-
menti perpetuo, quod testis deponens falsum extra capitula,
& extra causam in causa ciuili, non tenetur ad pœnam falsi or-
dinariam iuris communis siue impositam a statuto, sed alia
mitiori pœna arbitraria debet puniri. sec. Bald. consi. 106. vol.
1. & ista est commu. opin. teste Lud. Bol. consi. 30. Ser. sanius.
F. Viuius.

Testes, qui in vna depositionis re falsus conuincitur, in tota
testimonij dictione fidem amittit. commune aiunt Alex. consi.
152. lib. 7. Dec. consi. 105. Alex. rursus consi. 44. & consi. 45. lib.
2. consi. 28. lib. 6. ac Paris. consi. 88. nu. 82. lib. 2. latè, & accurate
I. Clar. in præct. §. vlt. q. 52. versic. sed quæro cum seq. Imol. cap.
fraternitatis. de testib. Marfil. singul. 76. Ampliatur in 2. casib. &
limitatur in 4. per Campeg. tract. de testib. conclus. 256. & 257.
E. Suarez. & Don. a Fina.

Testis deponens, respondensque contenta in processu, aut
in articulis, seu inquisitione esse vera: vel quod alter testis de-
posuit esse verum: huiusmodi depositio non probat aliquo pa-
cto, nisi extensim scribatur dictum suum. vt per Bart. eleganter
in l. Labeo. nu. 8. ff. de supel. leg. Bal. in l. si. C. de testib. & Lallum
de Tuscia in constit. Regni, in pecuniariis. nume. 13. lib. 2. vbi
reddidit optimam rationem, & Tyndar. etiam in tract. de testi. c.
10. nu. 4. & seq.

Et hoc verum est, ac procedit indubitanter in causis crimi-
nalibus: secundum communem opinionem omnium Scriben.
quam sequuntur Docto. passim in iure nostro, præsertimque
Moder. apostillantes Bar. in d.l. Labeo. & Fely. in c. cum in cau-
sa. ext. de testi.

Secus verò si testis diceret in causa ciuili contenta in capi-
tulo, seu articulo esse vera: tunc proculdubio valeret, & proba-
ret dicta depositio. vt consiluit Bald. consi. 10. in quæst. quæ
vertitur. col. 11. vol. 5.

Tamen hoc non procedit, quando extat contraria consue-
tudo in loco. vt per Bald. in l. fin. §. in refutatoriis. C. de appel.
& ponit Bartol. in l. 3. §. 1. circa fin. ff. de testib. Abb. & omnes
Canonistæ communiter. in capitu. nihil obstat. de verbo. signi.
de qua communi faciunt mentionem Moder. apostillantes ibi.
Et istam consuetudinem, seu statutum, quod testis asserens su-
per articulo, vera esse contenta in eo, non probet, nisi exten-
sim dictum suum scribatur, commemorat vigere Romæ Bald.
in d.l. si. §. in refutatoriis. Et contrariam consuetudinem, quod
testis non extensim deponens, sed asserens contenta in articu-
lis vera esse: vel quod alter testis deposuit verum fore, vocat
iniquam post Ioan. Andr. Tyndar. in d. tractat. de testi. capitu.
10. sub nume. 4. prout irrationabilis, & iniquissima extat, &
inductiua innumerabilium fraudum, & falsitatum. Viuius
opin. 962.

Testes deponentes, Titium cognouisse violenter mulierem,
non probant: & sic si formata foret inquisitio contra ipsum
Titium, & deponeretur violenter cognouisse mulierem, tunc
quippe ex huiusmodi assertionem puniri non posset, ex quo illa
verba, violenter, accipi possunt actiue, & passiuè: vt voluit
Bartolus in l. filiusfamilias. de testam. in l. secunda. in fin. ff. de
duobus reis promit. & stipu. in l. si ita scriptum. ff. de ma. testa.
in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. ad legem Iul. de adult. Abb. in
capitulo dudum, il secundo, de electio. Alexan. in l. 1. colum. 2.
ff. de acquiren. possess. Ioan. Bapt. Ferrettus consilio 375. pro
resolutione motiui ad me transmissi de patria. volumine se-
cundo, sub nume. 3. & Fely. in capitu. auditis. colum. pen. de
præscript.

In contrariam vero partem videlicet, quod mediante ta-
li depositione damnari possit ipse Titius, & deneniri ad eius
condemnationem, inclinarunt Angel. in l. 2. per illum textum.
C. de vi bonorum rapt. Imol. Cuma. & Aret. in d.l. 2. §. fina. de
duobus reis. Ias. in l. non hoc. C. vnde cognati. Marcus Mantua
in cap. in præsentia. sub num. 20. de probat. & sic magis com-
munis opinio apparet cōtra Bartolum cui respondetur: quia
rarò contingit, id quod experientia rerum magistra docet, vt
mulier violenter virum cognoscat, & ob id hoc non est confi-
derandum, ac verba violenter magis debent intelligi actiue,

De Probationibus,

quàm passiuè, tam ob verisimilitudinem, quàm ex ordine scri-
pturæ. Viuius opi. 979.

Dictum testis non valet si deponit per verba facti. Anto. de
Butrio. in c. in literis. de testib. l. stipulatio ista. §. hæc quoque.
ff. de verb. oblig. fallit in 2. casib. vt per Campeg. conclus. 305.
Don. a fin.

Si testis deponit primo per verbum nescio, postea per ver-
bum scio, statur secundo dicto. Aret. in l. 2. §. quod observari.
C. de iura. calum. fallit in 4. casibus. vt per Campeg. conclus.
203. Idem.

Testis deponens prima vice per verbum recordor, vel scio,
probat, vel statur secundo dicto. Bart. & doct. in l. qui bona. §.
si quis stipulaturus. ff. de damno infecto.

Fallit vt per eundem concl. 204. Idem.

Testi deponenti per verba iudicio suo, non creditur Curt.
iun. consi. 165. commu. dicit. Vezin.

Testis deponens per dictionem, vel, circa, seu, & plus, vel vl-
tra, nihil probat: nec sibi aliqua fides adhibetur tanquam de
incerto deponenti: secundum communem assertionem Barto.
& omnium Doct. in l. Celsus. ff. de vsucap. quam sequitur Pa-
nor. in capitu. tuæ. extra de despon. imp. Scrib. in capitulo licet
causam. extr. de probatio. & ibi Fely. sub nume. 8. & Ias. in l.
& si post tres. nume. 7. & 10. ff. si quis caut. vbi attestatur de di-
cta communi opin. & eam latè declarat. & Ruyn. consil. 36.
nume. 6. volum. 4. & Balbus cum aliis signatis per eum. in re-
pet. dictæ l. Celsus. quæ reperitur in fin. sui tractat. de præscrip.
in 4. & vltima par. dictæ repet. nume. 14. vbi conatur saluare
sententiam contrariam. Arius Pinel. l. 2. cap. vlt. nume. 9. C. de
rescin. vendit.

Et ista communis ampliatur procedere etiam in casibus fa-
uorabilibus dotis, & similibus: & sic testis ambiguè, ac incer-
tè deponens, etiam in ipsis casibus non probat: secundum
Gloss. in capitulo in præsentia. de probat. in verbo Dubium.
& Alexand. consil. 152. sub nume. 1. volum. quinto. qui de-
monstrat communiter eandem Gloss. ab omnibus Docto. ap-
probari.

Sed præmissa communis ita ampliata choaretur, vt non
procederet indistinctè. Nam, licet testes deponant alterna-
tiue, & sic incerte, & oblique, tamen probant, si eorum verba
ad vnum effectum tenderent: & ideo si accuso Sempronium,
quod interfecit Titium, & testes deponant alteratiue, videli-
cet quod eum occidit cum gladio, vel clauo: tunc quia vter-
que intellectus concludit maleficium, habetur tale eorum di-
ctum pro certa probatione: secundum Alexand. in l. inter sti-
pulantem. §. 1. colum. fin. ff. de verb. obligat. quem sequitur
Iaso. in l. dedi. colum. 1. ff. de condict. causa non se. Fely. in c. ex
parte el primo. colum. 7. de rescrip. & Marfil. sing. 206. in verbo
Incertitudo.

Sed aduerte, quod si accuso aliquem, quod percussit me in
collo, & probetur, quod percussit in facie: tunc vtiq; non
potest sequi condemnatio: secundum Bald. in l. item exigitur.
ff. de dolo. & Ange. in l. is cui. ff. quemad. feruit. amit. & in l. vul-
garis. ff. de fur.

Et idem consiluit Oldr. consi. 57. & 213. Dice ns, quod si te-
stis deponit, q. quis aliquem percussit cum ense per punctam,
& alter deponit, quod per taglium, & non per punctam: quod
hoc casu non est probatum delictum, & testes sunt singulares.
& idem tenet Ang. consi. 78.

Fallitque secundo antedicta communis, vbiunque quæli-
bet pars alteratiue concluderet, & fundaret intencionem pro-
ducentis testes. l. quod si dubiter. ff. de acquir. hered. & cap. 3.
loco. & ibi Doct. de probatione. & Ioan. And. Domin. de San-
cto Gemi. & alij in cap. 1. de pact. in 6.

Fallit etiam tertio præmissa communis opinio, quod di-
ctio, plus, vel vltra, prolata a teste nihil operatur, non habere
locum etiam vbiunque quis rescindere procuraret venditio-
nem, tanquam lesus vltra dimidium iustitij, per reme-
dium l. secunda Co. de rescind. vendit. quoniam si res erat va-
loris mille, & vendita extitit pro quingentis, & testes depo-
nant, quod mille, vltra, seu plus tempore venditionis vale-
bat: erit dubio procul probatus excessus vltra dimidiam, &
sic erit locus dictæ l. secunda remedio. quia sufficeret exces-
sus etiam in vno nummo. secundum Salycet. colum. penul. &
omnes in d. l. secunda. Alexan. colum. secunda. & Ias. colum. 3.
& sequen. in d. l. & si post tres. Fely. in capite pastoralis. sub nu-
5. de rescript. & Balbum in d. repetitio. l. Celsus. in 4. part. sub
numero 15. vbi recitat istam esse veram, & communem opi-
nionem.

Limitatur etiam quartò eadem communis, quando testis
deponeret per dictionem circa: quia tunc valeret eius depo-
sitio, & de modica temporis instantia intelligeretur: & sic in
modico

modico tempore dierum, vel saltem mensium dictum testis ita deponentis verificari posset: secundum Angel. consil. 127. visis petitione, & responsione. Iacob. Belui. in auth. de mand. princip. collat. 1. Anto. Butr. in capite fin. per illum text. de depon. impu. Alber. in l. 2. C. de veter. iure. enuclean. Guiliel. de Cun. Angel. & reliquos omnes in dicta l. & si post tres. & Sigismun. Loffredum cum aliis aggregatis per eum. consilio 27. numero septimo. vbi affirmat istam esse communem opinionem.

Sed aduerte, quod ipse testis deponens de tempore per dictionem prædictam, circa, nunquam diceretur probare concludenter: secundum Alex. consil. 149. viso processu inter Michaelem Domini. nume. 17. vol. 5. post Anto. Butr. ibi relatum per eum.

Limitatur quoque per ipsum Balbum præcitata communis in tribus aliis casibus vt supra. Viuius opi. 963.

Testis si qualitercunque protulerit dictionem (plus) illam nihil operari, cum dubia probatio nihil releuet. capit. in præsentia. extra de prob. l. non hoc. C. vnde legit. communem & veram conclusionem docto. esse scribit Ias. in l. et si post tres. nu. 7. & 14. vbi ipse tamen aliquot limitationes præcedenti doctrinæ adiecit. ff. si quis cautionibus. Kirchouius.

Testis deponens per dictionem vel, circa, seu, & plus, vel vltra, non probat, tanquam de incerto deponens, secundum Pan. in c. tua. extra de despon. impub. faciunt not. in cap. licet causam. extra de probat. Balb. decis. 507.

In testium depositionibus in maiori summa minor non inest, secundum Archid. eleganter in capitu. nihilominus. 3. quæstio. 9. quem sequitur Bald. in l. 1. de testa. & docto. omnes communiter in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verbo. obligat. Alexan. consil. 50. nume. 10. volum. 5. & cum dicta communi transeunt Moder. ibi. ista vero communis interpretatur, nisi sit summa temporis. secundum Imo. in l. inter partes. ff. de re iudic. Gemin. in capitu. 1. de arbitr. in 6. & Alexan. in d. §. si stipulanti. interpretatur quoque vtiliter, nisi constaret testes deponere de eadem numeratione. secundum Alexan. in d. §. si stipulanti. Viuius.

Testes de maiori summa testati de minori haud probant: nec enim quo ad illos minor summa maiori inest. commu. affirmat Alciat. nume. 40. cum sequen. Carol. Ruin. nume. 3. & nume. 6. in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. oblig. Franc. Marc. decis. 485. num. 50. & seq. quamuis sese ea in re non inculpate inuoluat Fran. Viuius, vir alioquin diligentiae laude dignissimus. lib. opin. 402. in fin. & quamuis etiam non immerito contradicant Alex. consil. 64. lib. 2. Matth. de Afflic. decis. 240. num. 5. ac Sal. Crem. circ. fin. Arius Pinel. cap. vlt. nume. 10. in l. 2. C. de rescin. ven. E. Suarez.

Summa minor. In dictis testium in maiori summa minor non inest sec. Archid. 3. quæst. 9. cap. nihilominus. vt refert, & videtur sequi Bald. in l. 1. in 6. col. C. de testa. Imo. & docto. communiter in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. obl. nisi sit summa temporis secundum ipsum Imo. in l. inter pares. ff. de re iudic. do. Alex. in d. §. si stipulanti. Geminia. in cap. 1. de arbit. in 6. & nisi constaret testes de eadem numeratione deponere. secundum Alex. vbi supra. Balb. decis. 151.

In testium depositionibus, in maiori summa minor non inest: secundum Archidia. eleganter in capitu. nihilominus. 3. quæstio. 9. quem sequitur Bald. in l. 1. colum. 6. de testamen. & Docto. omnes communiter in l. 1. §. si stipulanti. ff. de verb. obligatio. & cum dicta communi transeunt Mod. ibi. eam pleno ore attestando, præsertimque Alciat. nume. 40. cum aliis sequen. & Ruin. nume. 3. & 6. & scripsimus infra in opin. Testes singulares. in fine. & sequitur quoque Franciscus Marci. decis. 485. nume. 50. & sequen. in 1. par. & Berous consilio 105. viso processu in causa accusationis formata. nume. 6. volumine 3.

Sed ista communis interpretatur, nisi sit summa temporis, secundum Imo. in l. inter pares. ff. de re iud. Gemi. in c. 1. de arbitris in 6. & Alexan. in d. §. si stipulanti.

Limitatur etiam in sententia: quia in maiori summa inest minor in ipsa sententia: vt voluit Barto. & alij in d. l. 1. §. si stipulanti.

Interpretatur quoque vtiliter, nisi constaret testes deponere de eadem numeratione: secundum Alexand. in d. §. si stipulanti. vbi Alciat. nume. 40. cum 4. sequen. ponit alias limitationes, & Ruin. in d. l. 1. §. sed si mihi. nume. 14. 16. 17. 18. & 19. ff. de verb. oblig.

Cæterum istam limitationem declarat non procedere Alexand. consilio 18. viso processu causæ vertentis inter Antonium. numero tertio. volum. primo. in contractu celebrato ex causa onerosa: & sic secundum eum ibi, summæ maiori non

inest minor ex causa ipsa onerosa, Viuius opin. 894.

Testi deponenti pro sua exoneratione, & consequenter tractanti de se liberando de eo, quod recepit, sibi non creditur: secundum doctrinam Barto. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci. communiter receptum ab omnibus Scriben. ibi. per Felyn. in capitu. personas. extra de testibus. & alios variis in locis iuris nostri: vt attestantur Moder. apostillantes Bart. in d. l. deferre. & huius sententiæ accedunt etiam Alexand. consil. 19. col. 6. vol. 4. Raphael. Fulgo. consil. 174. vol. 2. & Ioan. Caphal. consil. 170. num. 4. colum. 2. Et casus istius communis doctrinæ explicatur per eundem Bartol. in eo qui recepit pecuniam, vt illam Mauius portaret: quia si talis recipiens testificaretur contra Mauium pro dante pecuniam, dicit Bartol. quod talis non est testis idoneus, ea potissimum ratione: nam si ipse testis non tradidisset pecuniam Mauius prædicto, ipse non esset liberatus, sed remaneret obligatus. quam communem sequitur etiam Ruin. consil. 105. nume. 2. volum. 4. & Gramma. consil. criminali. 35. Incomprehensibilis Dei suffragio. sub nu. 32. & sequen.

Sed hoc non procedit quo ad illos, qui dicerent se portasse vinum, seu frumentum ab alio eis consignatum, quando soliti essent viuere ex hac arte portitoris, aut baiuli: vt per Ferrar. in sua præct. Papien. in forma oppositionis contra testes. post vers. Deinde quæro. Curt. in tractat. de testibus conclus. 38. & Ioan. Ceph. consil. 171. nume. 50. volum. 2. Viuius opin. 967.

Testis deponens Sempronium possedisse octo annis, & plus, tunc quippe huiusmodi adiectio, plus, ad minusculam partem, id est, ad quartam partem annorum trahenda non est, & sic illa adiectio, & plus, tanquam incerta, nihil operatur, & ob hoc præscriptio decem annorum impleta non est, secundum Bart. num. 5. & Fulgo. in l. eum furti. ff. de in lit. iur. Iac. de Aren. Cy. Odof. Iacob. Butrig. Bal. Arret. Paul. Castr. Fulgo. & Fern. Vasq. in l. si quis in suo. C. de inof. testam. nu. 3. vbi ostendit istorum opi. com. fore. & sequitur cum aliis innumeris relatis per eum. & communem pariter scribit Balb. in repet. l. Celsus. q. 6. num. 14. & seq. ff. de vfu. cap. posita in fin. sui tract. de præscript. Nat. in rep. clem. sape de verb. sign. Arret. consil. 104. Alex. consil. 108. vol. 2. Im. consil. 83. in fi. & consil. 105. in fi. & Card. consil. 107. & scripsimus latius supra part. 1. opi. 377. testis deponens per dictionem, licet & malè idem Bart. in d. l. si quis in suo. nu. 2. senserit contrarium, quem omnes communiter reprobarunt, teste Vasquio ibi. nu. 3. F. Viuius lib. 2. opi. 304.

Testis productus ad probandum de continua possessione, deponens Titium possedisse a decem annis citra, non probat possessionem longi temporis, nec præscriptionem, quia non concludit: cum vna die possidere potuisset, & verificata foret eius depositio, secundum Hostiens. Ioan. Andr. Fel. & cæteros omnes Canonistas. in cap. licet causam. de probatio. per text. vbi Bart. in l. Celsus. nu. 23. ff. de vfu. cap. Bal. in l. indicia. in fin. C. de rei vend. & in l. falsus. C. de furt. Alex. consil. 10. in fi. vol. 1. Bal. & Ias. C. de transact. Ferrar. in sua præct. Papien. in forma respon. rei conuenti. in §. præscriptionis. nu. 21. Alex. in scholiis ad Bart. super versic. sed circa. in d. l. Celsus. & Balbum ibi, in repet. q. 6. sub nu. 9. & seq. vbi præsupponit istorum opi. communem esse. F. Viuius lib. 2. opi. 309.

Testes deponentes Titium possedisse 10. annis, nullamque mentionem facientes determinatam de quibus, non probant præscriptionem, nisi deponant de eodemmet tempore, & eisdemmet annis, vnde allegans ipsam præscriptionem ad fundandum eius intentionem, articulare atque probare debet, quod 10. annis possedit inchoatis tali die, & completis tali tempore, aliter testes deponendo quod possidere viderunt decem annis ipsum Titium, nec specificent, ac ostendant de quibus annis absque dubio nihil probant, quia ignoratur an voluerunt deponere de eisdem annis an de aliis secund. Bart. in l. Celsus. ff. de vfu. cap. nu. 27. & 29. cui inhareret. Bal. in l. fi. C. de edi. diui. Atri. toll. Arret. in l. de vfu. in prin. Bal. & Ang. in l. super longi. in fi. C. de præscri. longi tempo. Alex. consil. 51. circa fin. & consil. 72. vol. 1. & copiose Balbus cum aliis relatis per eum in rep. posita in fi. sui tractatus. de præscri. d. l. Celsus. q. 6. nu. 18. cum aliis seq. vbi deducit istam esse communem opin. & Lanfr. quoque in c. quoniam contra. de probat. in cap. 8. de testib. nume. 94. F. Viuius opin. 972.

Licet testis non deponat de tempore, vel dicat se non recordari: tamen probat, quando sumus in casu, in quo tempus non est de substantia. Est com. opi. secundum Alex. in consil. 185. viso processu. ver. nec obstat. vol. 7. Fallit communis opin. vbi testis esset aliàs suspectus, quia nisi interrogatus de tempore respondeat, non creditur ei. secundum Salic. in l. testium. q. 7. de testi. F. Farz.

Com. V.l. Opin.

Testis qui deponit in aliquo negotio non sibi præiudicat in futurum, quia qui præsens est causa ferendi testimonij, consentire non videtur. l. Titia. §. Lucia. ff. de leg. 2. & sic testis officium nõ debet sibi præiudicare. l. si quis. ff. quemad. testa. aper. ita Franc. Marci decis. 593. in 2. par. Idem.

Testibus de facto eorum deponentibus creditur. doct. in l. admonendi. ff. de iureiur.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 5. per Fran. Hercula. in tract. de negatiua. nu. 2. 11. & magis creditur testibus deponentibus de facto proprio. Port. lib. 2. reg. 33. vbi declarat quibus personis magis sit credendum. Don. a fin.

Testes qui deponunt de confessione facta per aliquem, ad hoc vt ea confessio noceat confitenti, debent deponere eam confessionem factam fuisse parte præsentem, & acceptantem, & neque sufficeret dicere factam fuisse parte præsentem, nisi dicatur & acceptante. Salyc. in l. iubemus. C. de liber. causa. Alexan. consil. 20. in 4. vol. nu. 3. Bellacom.

De testium, & attestationum publicatione in omni causa, & causarum statu.

C A P. VIII.

Testes requiruntur necessariò, quòd sint publicati, vt probent aliàs non publicati fidem non faciunt in alio iudicio, etiam inter easdem personas: & sic tunc eis nulla fides adhiberetur. l. gesta. vbi Glos. & ceteri omnes nostrates. C. de re iudic. & Barto. aliiq. in l. 2. C. de edend. præsertimq. ibi Cagn. nume. 123. cum aliis seq. vbi istam opinionem tueretur, & communem esse perhibet, & Ripa etiam, sub nume. 30. licet, & malè suoque capite inibi Bolog. sub nume. 57. asseueret contrariam sententiam magis communem.

Et hoc ideo est: nam examen ipsorum testium non publicatorum videtur quædam scriptura priuata, cum illa nullatenus iudicis auctoritatem habeat: secundum Castren. in d. l. secunda.

Imo solidiori fundamento roboratur isthæc cõmunis: quoniam testium publicatio peti nequit ab eo, qui illos produxit, licet sua interfit. ita Bald. in rubr. de controuer. inuest. & Inno. in c. cõstitutus. de testib.

Et finaliter testes non publicati non probant modo aliquo. vt voluit Bartol. in l. solam. nu. 1. & seq. C. de testibus.

Imò ipsi testes non publicati, minimè etiam probant semiplene. ita Bald. in l. in bonafidei. col. 3. C. de rebus credit. per l. 3. & seq. de his quæ in fraud. cred. & per d. l. gesta.

Sed isthæc communis ita explicita extendit vires suas, amplificaturq. etiam locum obrinere, si alijs iudex, & sic non successor causa appellationis, eosdem testes publicari faceret: quia eis tunc indubitanter nulla fides adhiberetur, ceterum opus foret, vt de nouo examinarentur, nisi mortui reperirentur. l. fina. C. de testa. & ita firmat Anto. de Butr. in capitul. licet causam. de probat. Bald. in d. l. fina. gloss. Bartol. & Bald. in d. l. gesta. & Alexan. consil. 82. viso processu causæ vertentis. columna finali. volumine 3. vbi ad lucem adducit istam communem opinionem. & Ripa etiam nume. 32. & Cagn. num. 126. in d. l. 2.

Et ratio est, ex quo publicatio testium fieri debet per iudicem, qui eos recepit, & examinavit, vel per eius successorem, non autem per alium iudicem alterius tribunalis: secundum Bal. in d. l. fi. col. 1. C. de testib. & Ripam, cum aliis aggregatis per eum. in d. l. 2. sub. nu. 32.

Veruntamen memorata communis ita ampliata claudicat primo sibi locum non vindicare in instantia appellationis, quæ loco instantiæ principalis subrogatur. l. cum apud Sempronium. ff. iud. solu. & ita limitat, atque concludit Abb. in c. cum causam. de testibus Bald. in tit. de pace Constan. in versic. causis. & in l. prolatam. C. de sen. & interloq. omnium iud. Pau. de Cast. Alex. & Ripa. nu. 3. in d. l. 2.

Fallit etiam secundo eadem communis opinio, vbicunque emanaret, fieretq. publicatio in eadem instantia, & iudicio, etiam a iudice diuerso non aliter loco primi iudicis subrogato. ita Aret. in c. causam quæ. extra de testib. vt planè deducit istam esse communem opin.

Tertiò coarctatur quoque prædicta communis in omnibus illis casibus, in quibus testes examinari queunt absque aliqua alia litis contestatione: in istis enim casibus indubitanter probant testes non publicati inter easdem personas in eadem instantia, & in diuersa. tex. est, secundum Bart. lecturam. in auth. sed si quis. C. de testib.

De Probationibus,

Quartò restringitur antesignata communis, vbicunque fieret publicatio coram eodem iudice, vel subrogato illius, qui examinavit, tunc nempe valebit publicatio ipsa, & fieri potest: vt concedunt expressè Bart. & alij omnes conformiter in d. l. gesta. & Aret. in d. c. causam quæ. & ibi etiam Dec. nu. 9. vbi in medium referunt istam esse communem opinionem.

Quintò fallit etiam prænotata communis non sortiri aliter locum, vbicunque testes examinati forent ante litis contestationem ad æternam rei memoriam. ita Bartol. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. Alexand. Ripa sub. nu. 3. 1. & alij omnes in d. l. 2.

Sextò interpretatur, limitaturq. præmemorata communis non procedere in Curia Romana: nam in ea fieri non solet publicatio, teste Bolognet. sub nu. 58. cum aliis Moder. in d. l. 2. & Pet. Rebuff. in tract. de publicatione attestatiõ. in prin. nu. 4. vbi meminit publicationem in Curia Romana non fieri vsque ad tertiam sententiam.

Sed ista limitatio falsa redditur, & sustineri nequit modo aliquo.

Nam testium publicatio semper in Rota Romana peti potest, etiam post ostensa partibus dicta ipsorum, vel post notificationem illis factam, an sint in partibus. ita Caputa quens. decis. 259. lib. 1. Vnde testes examinati in ipsa Curia Romana, ad hoc vt probent in alio iudicio, etiam inter easdem personas, debent publicari, postquam vt supra docuimus, semper peti potest publicatio testium.

Et aduerte, quòd publicatio ipsa debet fieri formiter: vt vtpotè, quia testes non dicuntur publicati, etiam quòd fuerit petita publicatio, sed non data, & informatum super testibus, & lecto teste in domo iudicis, verum requiritur, quòd constet plenè didicita esse testificata. teste Peregr. decisio. 78. libro 3.

Et veram normam, formamq. publicationis faciendæ tradit Specu. in titu. de teste. §. satis vtiliter, & compendiosè docuimus. nu. 2. & Marian. Soc. Sen. in repe. cap. fraternitatis. sub nu. 23. de testib.

Vnde necessariò testium publicatio debet ritè, solemniterq. fieri, alias non valet, nec tenet: vt vbertim ostendit Soc. in d. c. fraternitatis. sub nu. 24.

Sed vbicunque esset discreta, sollemnis, & ritè emanata publicatio ipsa, & partibus consentientibus: tunc enim foret terminus exclusiuus nouæ productionis testium, & sic nemo amplius admitti deberet ad testium productionem propter suspicionem subornationis. ita Innoc. & Hostien. in capitul. vltra tertium de test. Ioan. Andr. & Soc. sub nume. 24. in d. cap. fraternitatis, vbi multas rationes effundit pro veritate, & resolutione præsentis opinionis, & prorumpit denique eam esse communem. quam sequitur etiam Pet. Rebuff. in d. tractat. de publicatione attestatiõ. in princip. sub nume. 4. Viuius opin. 933.

Testibus publicatis in causa principali, & illis didicitis, licet in causa appellationis testes super capitulis antiquis producere & examinare. gloss. in verb. productione. in auth. at qui semel. C. de proba. vbi gl. testatur ita de consuetudine seruari. Et hanc esse communem opi. legistarum inquit gl. in verb. in appellationis causa. in clem. 2. de testi. Sed contraria sententia de iure verior & magis recepta est. d. clem. 2. de testib. Guido Papa in decis. Gratianop. q. 14. & q. 347. atq. in consil. 37. vers. & ideo salua d. defertione in 1. par. consil. Maran. in trac. de ord. iudi. par. 6. in 6. actu. nu. 22. vers. super tertia quæstione principali communis conclusio est, quam communiori calculo approbatam esse, multis allegatis auctoritatibus refert Rolan. à Valle in consil. 45. nu. 8. 14. & 20. vbi ipse in vtramque partem ea de re disputat in 2. Tom. consil. gloss. autem in d. verb. productione. attestantem de consuetudine bene soluit Sichard. in d. auth. at qui semel. nu. 26. inquit, q. hoc intelligendum sit de eo tempore, quo scriptæ sunt illæ, nimirum anno, & c. 1227. à Christo nato, quo Accurs. glossator vixit. gloss. in verb. secretarium. in l. in causis criminal. C. de accus. & inscrip. Sed post illud tempus sunt clementinæ factæ, nimirum anno & c. à Christo nato. 1316. per quas clementinas. vt in d. cle. 2. de testi. clare est decisum, q. in causa appellationis super veterib. articulis nõ possint noui testes examinari: quia quemadmodum in prima instantia timor subornationis facit ne possint super iisdem articulis noui testes examinari, sic etiam eadem ratio subornationis militat in causa appellationis. Vnde vtrique debet esse idem ius. Quid autem in camera hoc in casu decisum, contra d. cle. 2. meminit Mysing. in suis sing. obseru. iud. imp. camer. obseru. 41. in 1. cent. Kircoiuius.

Testes examinati, sed non publicati in causa principali, faciunt fidem in causa appellationis inter easdem personas, secundum

ſecundum Pau. de Caſt. in l. 2. C. de eden. Bal. vt ipſe refert. in l. prolatam. C. de ſent. & in tit. de pace conſtan. in ver. de cauſis. Imo. in d. l. 2. & Pan. in c. cauſam quæ. el. primo. extra de teſtib. Balb. deciſ. 118.

Teſtes in cauſa principali publicati non poſſunt amplius produci in cauſa appellationis vrgente pari timore ſubornationis in cauſa appellationis, ſicut & in principali, quamuis diuerſa ſit inſtantia, & timorem præſatæ ſubornationis exploratum eſt mouiſſe Pontificem ad ita dicendum in clem. teſtib. extra de teſtib. & in c. fraternitatis. eo. tit. in antiq. & ita per illum tex. tenet Bar. in l. per hanc. C. de temp. appel. Lanfr. in c. quoniam contra de probat. in ver. teſtes. num. 38. & ſeq. & Canoniſtæ omnes communiter in c. per tuas. de teſtib. vbi Fely. magiſtraliter ponit multas limitationes. & Soc. in tract. fallen. reg. 446. verum enimvero Cyn. Bald. Ange. ceterique omnes communiter in d. l. per hanc affirmant de iure civili contrarium, videlicet quod in cauſa appellationis poſſint recipi teſtes, publicatiſ etiam atteſtationib. in cauſa principali ſuper eiſdem articulis ſeu directo contrariis, & hoc probatur in l. ſi. C. de teſtib. & ita ſeruat conſuetudo, & præctica. teſte Mart. Granato in tract. de opinionibus Bart. reprobat. & ſic iudicauit in facti contingentia, dum eſſem index criminalis in Ciuitate Terami, anno Domini 1562. videlicet obſeruandum fore præſatam communem ſententiam in terris imperij. Vnde ſcias tradendam eſſe tenaciter memoriæ dictam communem in præctica ex eo, quia vidi nonnullos aduocatos errare, & ne in aliquem errorem incidas, diſtingue vt per Mart. Granat. in præcitato tract. vbi ſaluat opinionem Bart. procedere in Terris Sedis Apoſtolice, ſeu in foro canónico. c. fraternitatis. de teſtib. & opinionem commu. habere locum in foro ſeculari. d. l. ſi. C. de teſtib. & ita reſidet Lanfr. in d. c. quoniam contra. in ver. teſtes. nu. 39. in ſi. & ſic conſuluit quoq; Ang. conſ. 155. in quaſtione vertente inter dominum Micheletum. col. 1. & ita obſeruatur in Camera Imperiali, quod d. clem. teſtib. in foro civili non habeat locum, teſte Ioachino in obſervatione 41. centuria 1. vbi refert pluribus vicibus ipſam cameram admiſiſſe eadem grauamina cum articulis primæ inſtantie ad probandum. Viuius opi. 648.

Teſtes etſi poſt publicationem, vt doctores fandi mos eſt, produci non poſſint, poterunt tamē ſuper articulis nouis, qui a veteribus dependeant, exhiberi. commune inquit Marant. de iudic. 6. part. partis princ. ſuper 6. acta. num. 22. & qui latē hac de re agit, complures alias exceptiones not. Franciſ. Viuius lib. 1. opi. 375. quibus adde quæ in eandem rem ſcribit Iulius Clarus in præct. §. vlti. q. 61. verſi. ſed quæro. & ver. quæro. item adde, ac memoriæ commenda, quod licet teſtes poſt omnes terminos ſeu dilationes partibus præfixas generaliter ac regulariter a proceſſu reiiciantur: tamen ſi vel intra præfixum terminum iam elapſum, iurauerint & ſe poſtea iuſta cauſa fuiſſe impeditos ad deponendum quoque intra illūmet terminum iurabunt, admittentur. commune aiunt Boer. deciſio. 294. num. 19. Cur. de teſtibus. in conſul. 33. Petr. de Beninten. deciſ. 11. vel ſi pars ipſa iurabit de nouo illos teſtes agnouiſſe, non reiiciantur. commune pronunciant Conrad. in tract. de decurion. lib. 1. c. 9. nu. 47. Franc. Viuius d. lib. 1. opin. 376. vbi compluſcula alia in propoſito non contemnenda ſubiungit. E. Suarez.

Publicatis atteſtationibus non poſſunt teſtes produci, nec eorum dicta valent. Spec. in tit. de teſtib. §. ſatis. ſed an faciant præſumptionem latiſſimē vide apud Roman. & ibi addi. in ſingu. 754.

Fallit vt per Cor. in ſingu. incip. teſtis. el. 21. & 22.

Fallit vt per Marſ. ſingu. 23.

Fallit in 18. caſibus, vt per Pariſ. in cap. fraternitatis. de teſtib. num. 25.

Fallit in 4. caſibus. vt per Campeg. concl. 176.

Fallit in 15. vt per eundem. concl. 369.

Fallit in 3. caſibus. vt per Purp. in l. is apud. C. de edendo. nu. 76. Amplia vt per Marſ. ſingu. 623.

Fallit vt per Aluiſ. de Albert. ſingu. 114.

Fallit in 47. caſibus. vt per Lancil. in tract. de præto. in titu. de teſtibus. c. dicta teſtium. num. 47. ver. aliam parum diſſimilem. Dona Fin.

Publicatis atteſtationibus non licet producere teſtes eoſdem, vel alios ſuper eiſdem articulis, vel directo cōtrariis, tam in cauſa appellationis, quā principali. auth. & qui ſemel. C. de probat.

Fallit in 52. caſibus. vt per Soc. reg. 403.

Fallit in 73. caſibus. vt per Campeg. concl. 278.

Ampliatur & limitatur in 70 per Port. lib. 1. ſuarum conclu. reg. 39. Idem.

Teſtium depoſitiones etiam non publicatæ coram vno iudice, probant coram altero iudice, præcipuē ſubrogato, vt per Legiſtas omnes communiter in l. geſta. C. de re iudi. & Canoniſtæ in c. cauſam quæ. de teſti. quam quidem communem opinionem declarant Moder. in præcitatis locis, maximē Dec. in d. c. cauſam, quæ. nu. 9.

Teſtes examinati, & publicati faciunt fidem in alio iudicio inter eas perſonas. c. cauſam quæ. de teſtib.

Fallit in 5. caſibus. vt per laſ. in l. is apud quem. C. de eden.

Ampliatur in 4. caſibus & limitatur in 3. a Feli. in cap. cauſam quæ. de teſtib. Do. a Fin.

Teſtes non publicati non probant. l. ſolam. C. de teſtib. Are. in c. per tuas. de teſtib.

Fallit in 3. caſibus. vt per laſ. in l. is apud. C. de edendo.

Fallit in 4. caſibus. vt per Fel. in c. cauſam quæ. el. 1. de teſtib. ſed ad partis inſtantiam & publicationem examinari poſſunt, tamen ſuper eodem articulo repetendi non ſunt.

Fallit in 5. caſibus. vt per Soc. reg. 414. contrariam regulam ponit Marſ. in l. 1. §. ſi quis vltro. ff. de quaſtio. vbi limitat in multis caſibus. nu. 30.

Fallit in multis caſibus. vt per Lancil. in tract. de oſa. præto. in tit. de teſtib. c. dicta teſtium. nu. 51.

Fallit in 6. caſibus. vt per Lancillot. in tract. de præto. cap. dicta teſtium. nu. 52. Do. a Fin.

Teſtes cognit. atteſtationibus ad priorem teſtium confirmationem producuntur, quando hoc petens primò plenè probauit intentionem ſuam, & iurat ſe hoc non petere. animo calumniandi. ſecundum communem per Buſa. conſ. 95. num. 18. lib. 1.

Publicatione teſtium non ritè facta alij teſtes etiam ſuper alijs articulis produci poterunt. cle. 2. & ibi glo. in verbo, publicatis. de teſti. & eſt deciſio dominorum de Rota. deciſ. 163. in nouis. Vezinus.

De teſtium depoſitionibus, & dictis tam extraiudicialibus, quā in quocunq; iudicio, vel valido, vel nullo, & apud quemuis iudicem vel cōpetentem, vel incompetentem.

C A P. IX.

Estis dicens, ac deponens aliquid extra iudicium ſine iuramento, & poſtmodum iuratus in iudicio contrarium reſpondens: tunc ſtabitur ſecundæ, & poſteriori diſpoſitioni ob iuramenti religionem, & iudicis auctoritatem. cap. ſicut nobis. de teſtibus. in 6. cap. 1. in princ. quid ſit inueſtit. Nec punietur iſte teſtis falſi pœna: quia poſſibili veritate in eſſe producta, nulla neceſſariò ſequitur falſitas. Et teſtis qui dixit heri neſcio, poteſt dicere hodie ſcio: vt tradit Bald. in cap. 1. §. notandum. de not. ſeu. & in cap. 1. quid ſit inueſtitura. & Canoniſtæ in cap. cum cauſam. de teſtibus. & in cap. per tuas. de probat. vbi ad ſaturitatem uſque, hanc opinionem tenet glo. in fin. in dict. cap. cum cauſam, communiter ab omnibus Scribent. recepta. quam dicit ordinariam Bald. in l. nullum. colum. 1. C. de teſtibus, ac eam ſequuntur, & aſſerunt eſſe communem, Abb. & Dec. in dict. cap. per tuas. colum. fin. Fely. in cap. cum in tua. colum. ſina. de teſtibus. & in cap. inquisitionis. §. tertia. de accuſat. colum. ſina. & in capitu. literas. ſub num. 1. de præſumpt. Bald. conſ. 486. volum. 3. Alexan. conſilio 222. volum. 2. num. 13. Ioan. Baptiſta Ferretus conſ. 392. viſo longo proceſſu, & depoſitionibus teſtium. numero 19. vol. 2. Roman. conſ. 505. Crauet. conſ. 6. col. 11. & idem Alex. conſ. 68. vol. 1. Francus in c. 1. circa ſi. de electio. in 6. Auſreri. in Capella Tholoſ. 280. Capicius deciſ. 142. ſub nu. 6. Rolan. a Valle conſ. 40. nu. 9. lib. 1. Marſil. in l. eos. num. 11. & 22. ff. de falſis. & ſingu. 222. aſſerens ibi hanc ſententiam eſſe communem: licet Bar. in dict. l. eos. num. 4. aſſeueret contrarium, videlicet dictum teſtem eſſe puniendum pœna falſi, nec eius teſtimonio adhibendam eſſe fidem aliquam. Tamen iſta Bart. opinio communiter improbat a Doctore. vt ſupra oſtendimus, & procederet: ſecundum Abbat. & Deci. in dicto cap. per tuas. Felyn. in dicto cap. cum in tua. in fin. Dec. conſ. 189. num. 10. & Craue. in præcitato conſ. 6. nu. 15. vbi ex ſecundo teſtimonio appareret teſtis periurium: quia prius contrarium iuratus depoſuiſſet. contra vero præſata, ac allegata ſuperius, videtur conſulere Petrus de Vbaldiſ in conſ. 28. quod reperitur inter conſilia criminalia diuerſorum nuper edita: videlicet, quod teſtimonium primo loco prolatum extra iudicium,

cium, præferatur secundo testimonio prolato in iudicio, cui quidem consilio nonnulli Doct. celebres se subscripserunt, vt ibidem est videre.

Sed retenta antedicta communi opinione, aduerte, quod aliquid de fide dictorum testium detrahendum veniret: vt arbitratur Angel. inhærendo memoratæ communi sententiæ cum hac modificatione. consi. 233. punctus est, quædam Domina Margarita, quinimò secundum Bart. testimonium eius reprobatur.

Et hinc dicebat Tyndar. in tracta. de testibus. lib. 2. in 1. par. prin. cap. 11. quod secunda depositio testis, ex intervallo contraria primæ recepta valeret, si in tormentis facta esset, & ratificata foret: quia dictum in tormentis verius præsumitur: secundum Tyndar. in ead. part. cap. 12. num. 1. & in 3. par. prin. cap. 2. eod. lib.

Tamen hæc secunda depositio absque tortura facta valida censetur, etiam quod esset iurata, solo illo prætextu, quod iuramentum dicitur quædam tortura spiritualis: vt inquit Abb. in c. per tuas sub nu. si de probat. quia spiritus torquetur, & spiritus confitebitur.

Sed præmemoratam doctrinam Tyndari, & sequacium, non ita simpliciter, & nudè admittit Cephalus consilio 233. in causa D. procuratoris carcerati. numero 14. & sequen. & consi. seq. nu. 8. cum aliis seq. vol. 2. vbi eam doctrinam ad genuinum sensum accuratissimè quidem reducere conatur pluribus modis, & doctissimis considerationibus.

Et denique in dictis consiliis respondit, primæ depositioni testis iurata standum fore, etiam si secundam attestationem contrariā primæ idem testis cum tortura affirmauerit: & præsertim vbi cunque ipsa tortura non erat necessaria, & de iure non exigebatur, & quod dictum ipsius testis potius erat spectandum sine tortura, quàm cum tortura.

Et quemadmodum statur secundæ depositioni iurata, non obstante prima assertionem non iurata contraria: ita econuerso stabitur primæ depositioni testis iurata non obstante secunda depositione eiusdem testis extraiudiciali contraria primæ: vt consiluit Angel. consilio 308. factum est tale, Chrystophorus Petri conductor dacijs vini. ver. De secundo ad tertium dubium principale. & Ioan. Baptista Ferrettus consil. 187. in casu præmissis. in princip. volum. primo. & Vincentius Maxilla, super consuetudinibus Ciuitatis Bari. in consuet. seruitio Galearum. num. 15. & sequen. in titu. de immuni. no. ciuis. folio 30.

Et sic, si aliquid testis primo deposuerit, riteque iurauerit, & postea testimonium suum reuocauerit: tunc primæ attestationi fides præstanda est: quod enim posteriori loco dixit, corruptus dixisse præsumitur. §. quia vero, in authen. de testibus. & cap. sicut. de testibus, & ita firmant Abb. & alij omnes, & præsertim Imo. in capitu. cum in tua. colum. fina. de testibus. Inno. in cap. præterea. de testibus cogen. Bal. consi. 101. quidam testes. colum. 1. volum. 1. & consil. 404. præmittendum est in puncto. volum. 4. Anchar. consi. 228. ad corroborandum dubium. Alexan. consi. 93. in causa, & lite. col. pen. volum. 5. & Rapha. Fulgos. consi. 134. in quæstione. colum. 11. & ista est communis opinio: vt in medium exposuerunt Dec. consi. 175. colum. antepen. consi. 189. nu. 6. Corn. consi. 27. in præsentis consultatione. col. pen. volum. 3. & Crau. in d. consilio 6. num. 5.

Nisi cum secunda indicia concurrerent. idem Ferret. consi. 55. hic scribuntur. nu. 4. & seq. eo. vol.

Et consequenter testis, cum aliud in tormentis, aliudque extra tormenta asseuerauerit: tunc profecto id, quod extra tormenta affirmauerit, sequi debemus, si verisimilius foret. l. 1. §. quæstioni. & ibi Barto. ff. de quæstio. Areti. in præcitato. cap. cum in tua. colum. 5. & in consi. 61. in causa istorum. col. 1. Bartholomæ. Soc. consi. 253. colum. 2. Deci. consi. 175. num. 8. & consilio 189. num. 12. supra allegati. & Crauet. in dicto consi. 6. num. 49.

Sed tamen antedicta communis non procederet, vbi cunque pro prima depositione, quamuis non iurata ipsius testis, adessent, seu concurrerent aliquæ coniecturæ, & indicia: vt voluit Bald. & Fely. sub num. 1. in dicto cap. literas. per illum text. & Ioan. Bapt. Ferret. in dict. consi. 55. num. 4. & seq. Viuius opi. 903.

Quæro, Vtrum dictum testis, qui aliter dixit extraiudicialiter non iuratus, aliter vero deposuit in iudicio, probet & sit admittendum? Resp. quod Barto. in l. eos. ff. de fals. tenet, quod non probat huiusmodi testis, imò vt falsarius est puniendus. Contrariam verò opin. doctor. communi calculo approbarunt, vt firmat Ioan. de Imo. in c. cum causam. extra de testibus. Eandem contra Bart. tenent Bal. Pan. & And. Barb. c. per

tuas. de testib. Ang. d. l. eos & in consi. 233. incip. punctus est, vbi dicit dictum Barto. sibi nunquam placuisse, & tenet contra Bart. Ludo. Rom. l. qui bona. §. qui stipulatus. ff. de damno infecto. præf. Papie. in for. opp. contra testes. verb. ac etiam varij. Sal. auth. si dicatur. C. de testib. Bal. cap. 1. §. si enim domino. quid sit inuestitura. vbi dicit casum esse contra Bart. Eandem opinionem contra Bart. dicit esse communem. Tho. Fer. cau. 13. incip. quæstio est inter scribentes. Eandem dicit esse magis communem opinionem Alexan. consi. 74. volum. 1. Et hanc dicit veriorè Aug. Arim. in addit. ad Ang. in tract. malef. vers. falsario. nu. 23. & ibi Angel. dicit eam communiter teneri. Hæc opin. dicit quoque communem Capol. in consi. 61. & tenent omnes doct. in l. nullum. C. de testib. Est enim rationabilius, vt præferatur secundum dictum testis factum iudicialiter, de quo iurauit, & quod præcessit legitima citatio, & sic maiori deliberatione emanauit, quàm prius. Nec debet testis varians hoc casu puniri vt falsarius, cum testimonium sine iuramento, & extra iudicium sit nullius momenti. M. Grass. in ver. testis.

Quæro, Quid si vtrunq; dictum testis sit iuratum? Respon. Inn. in c. præterea. extra de testib. cogen. tenet qd si testis ex intervallo contrarium deponat, tunc stari debet primo, licet si vtrunq; iuratum sit, primum debilitetur per secundum contrarium. Hæc opinionem sequitur Abb. in c. cum in tua. extra de testib. & ibi Fel. idem Fel. in d. c. præterea. vbi asserit omnes ita tenere, & eam sequitur Rot. deci. 293. incip. testis. Capy. decif. 142. nu. 9. & 11. Idem ibid.

Primum dictum testis iuratum attenditur, & per secundum contrarium non vitatur. Est commun. opin. secundum Dec. in consi. 189. latatus. vers. secundo principaliter. Burfa. consi. 34. nu. 2. & 11. lib. 1. F. Turz. vers. testes.

Si testis in vno iudicio iuratus vnum deposuerit, & in alio iudicio etiam iuratus aliud deposuerit, primæ depositioni, & non secundæ standum erit. cap. sicut nobis. & Abb. plenè cap. cum in tua. nu. 9. de testib. Alciat. in tracta. præsumpt. regu. 2. præsumpt. 29. Burfat. consi. 34. num. 11. & 15. lib. 1. Bart. in l. si postulauerit. §. pen. ff. de adul. cuius Bar. opinionem sequitur Guid. Papæ decif. 593. & eam seruari ibi asserit. Quod adeo generale est vt etiam procedat, quando aliquis interrogaretur de se & alio, staretur suæ primæ depositioni: Licet contrarium postea in quæstionib. & tormentis diceret & fateretur. Bart. in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæst. Deci. in consi. 185. num. 8. vers. respondetur. Et hanc communem docto. sententiam esse quod primum dictum attendatur, scribit consulendo Phil. Deci. in consi. 189. num. 10. vers. 2. princ. & consi. 175. num. 7. & Rol. a Valle in consi. 16. num. 23. in 1. Tom. consi. vbi ipsi plures auctoritates doct. adducunt, quod procedit vbi, & quæque depositio iure facta fuit, quod si secunda depositio sit valida, prima verò inualida, tunc secundæ depositioni staretur, quod si testis vnum dixerit extra iudicium, vel coram iudice, extra tamen formam iudicij, vel in iudicio nullo, & post in forma iudicij validi contrarium deposuerit, secundo dicto iurato & facto validè standum erit. glo. in cap. cum causam. de testib. Aufre. in dec. Cap. Tholo. decif. 280. & 326. Ang. inter consil. crim. consi. 73. num. 1. Bostitu. de opposition. contra testes. nu. 3. aliquid tamen secundo dicto detrahitur propter variationem vt ibi per Aufre. qui inquit ibi eam esse communem opinionem. quod si testis extra iudicium dixerit contrarium eorum quæ iam iuratus in iudicio dixerat, prima depositio non infringetur ex tali dicto. Aufre. in ea decifio. 280. Kirchouius, & Bellac.

ADDITIONO. In iudicio autem criminali reuocans dictum suum statur secundo dicto in tormentis, quod verius præsumitur, bene tamen poterit corrigere non ex intervallo, sed statim, vt de his trad. in tract. de testib. lib. 2. in 1. par. prin. cap. 11. & cap. fin. num. 1. & in 3. part. prin. c. 2. nu. 2. eo. lib. cum multis aliis de quibus per Mar. Ant. Bard. in præf. de temp. vti. & contin. in c. 11. nu. 2. Testis autem, si notæ fidei esset, poterit se corrigere vsque ad publicationem, vt per Bald. in eo loco. I. Fichard.

Si testis primo deposuit extra iudicium, postea contrarium deponat in iudicio cum iuramento, statur secundo dicto. no. in c. cum causam. de testib. Bal. in c. nullus. de testib.

Fallit in 6. casibus, vt per Campeg. in d. tract. conclus. 276. Idem.

Testes contrarij si reducuntur ad concordiam probant. doct. in l. 2. ff. si cer. pet.

Fallit in 4. casibus, vt per Campeg. in dict. tracta. conclus. 331. Idem.

Vtrum testis qui dicit vnum in iudicio, & aliud extra iudicium, incidat in falsum. Bal. in l. eos. ff. de fals. tenet quod sic. vide

de tamen latius per Ange.vbi supra.colu. 7. vers. an testis qui dicit,&c.

Testium dictis statur, quæ in iudicio aliter, quàm extra dicere, vt est commu. opin. & ita statur secundæ depositioni in iudicio factæ. Et si iurauerit in iudicio testis, & extra reuocauit dictum, statur primo dicto iurato in iudicio. Si autem testis deponit in vno iudicio iuratus, & in alio contrariū dicat, tanquā falsarius est puniendus, vt est commu. opin. & si reuocet primum dictum non statur secundo dicto, quia est iā quæsitum ius parti, debilitatur tamen eius dictum primum, quo ad fidem probationis, vt est commu. opi. Et staretur etiam in casibus, in quibus non creditur testi, nisi cum tortura dicto eius in tortura deposito, & in quo perseveraret in tortura, licet in alio iudicio ciuili contrarium dixisset, si bene dixisset in primo iudicio, non staretur in secundo, etiam cum tormentis. Et si primum iudicium fuisset nullum, etiam nulla esset depositio aliqua, & staretur ipsius dicto. Clar. ver. tertius est casus. q. 53. & si in primo iudicio dixisset se nil scire, postea in secundo deponeret de veritate facti, nihil probat, vt est com. opin. Cla. q. 53. vers. tertius est casus: & si testis in eadem instantia, & inter easdem personas contraria testimonia deposuit, si est contrarius in eadem depositione, & in eodem examine contraria deponit, absque correctionis causa, & illi non creditur omnino, vt est commu. opin. Clar. q. 53. vers. quartus est casus. Et istud procedit in manifesta contrarietate, quæ de facili non posset redigi ad concordiam. Sed etiam in aliquo modo compatibili, vt est com. opin. Aut deponit contraria in diuersis iudiciis, & examinibus, & deponit contrarium secundo loco, non dicendo in specie se errasse in prima depositione, sed simpliciter loquendo. Et si secundum dictum compatiatur cum primo, debet quantum fieri potest ad concordiam reduci, vt est communis opin. Aut vult primum dictum corrigere, & potest incontinenti, vt est com. opin. & incontinenti dicitur corrigere, antequam pars ipsum testem alloquatur vide omnino Anto. Gabriellum in suo communium conclu. libr. 7. concl. 27. per totum. & ibi. num. 12. dicit hoc esse arbitrium iudicis inspecta qualitate testium temporis intervallo colloquio partium cum aliis circumstantiis. Menoch. de arbitrio iudicis. casu 108. per totum. Aut vult se corrigere ex intervallo, & non auditur, sed est periurus, & falsarius, & puniendus. Clar. ibi. vers. quartus casus. vbi fusè. Nec faceret eius dictum indicium ad torturam, vt est communis opin. Sed solum quo ad inquirendum. & ibi admonet Clar. iudices qui non permittant in causis criminalibus dictam testium reuocationem, & repetitionem, quæ fit ad instantiam partis, cum sit periculosa. idem si testis primò deposuit per verbum credo. & secundo postea per verbum assertiuium veritatis, statur semper secundo, quia hodie potest credere vnum: & cras aliud, vt est com. opi. Clar. q. 53. vers. vnum etiam. Si verò non contradicit suo primo testificatui, sed negat ita deposuisse, & contrarium per notariū fuisse scriptum, si tractatur de puniendo ipso teste, tantum creditur testi, quantum notario. Si verò cui sit magis adhibenda fides, Et magis creditur notario, vt est communis opin. Clar. ibi. vers. quintus est casus. Et ideo bonum est, vt iudex assisteret examini, vt remoueat disputatio. Item testes singulares in criminalibus non sufficiunt ad plenam probationem, vt est communis opinio. Clat. d. q. 53. vers. dixi etiam. Sed tantum faciunt indicium ad torturam. & istud procedit, quando agitur de probando delicto in specie, id est de puniendo aliquem criminaliter, Et tunc non probant testes singulares aliquem esse adulterum, vel hereticum, vel vsurarium. Et ita seruatur. Cla. ibi. & ad probandum hæresim non sufficerent testes singulares, etiam cum fama, vt est communis opinio. Clar. ibi. & de probando delicto in genere dicitur, quando agitur de pœna infligenda, sed ad alium finem, puta excipiendo de adulterio ad priuationem dotis: vel de alio crimine ad diminuendam fidem testis, Et certè isti testes licet sint singulares, tamen multum aggrauant reum, contra quæ deponunt, vt scilicet acrius torqueatur, vel vt seuerius puniatur. Clar. d. q. 53. vers. dixi et. nec valet statutum per quod testibus singularibus in crimine vsuræ credatur, vt est communis opinio. Clarus ibi. versic. sed quid si episcopus. Bonacosi.

Testis respondens vnum in iudicio nullo, ac inualido, & apud iudicem incompetentem, & aliud penitus diuersum in valido, tunc standum est eiusdem testis posteriori testimonio. secundum Specu. tit. de teste. §. 1. num. 27. idem tenet glo. d. c. cum causam. de testi. & omnes doct. ibi communiter. & in l. eos. ff. de fals. Boer. deci. 112. Dec. c. per tuas. vers. postremo, de probat. Craue. conf. 6. nu. 7. in quibus locis asserunt hanc esse commu. opi. & hoc idem refert Capi. decif. 142. nu. 8. vbi similiter congerit doc. contrarium asseuerantes.

Fallit secundum eundem Dec. ibid. quatuor modis.

Primò, quando primum dictum extraiudiciale fuisset iuratum: Secundò, quando testis illud asseruisset in scriptura.

Tertiò, quando fuisset dictum præsente parte.

Quartò, quando pro primo dicto esset præsumptio, vel verisimilitudo magis quàm pro secundo. Viuius opin. 902. & M. Charian.

Testis, qui vnum extra iudicium, & postea contrarium in iudicio deponit, nullam facit fidem. Et pœna punitur falsi, vt est com. opin. Ant. Gabriel. communium opin. lib. 7. concl. 31.

Amplià & limita, vt ibi per eum. Et ibi concl. 32. ponit, testis, qui depositionem iudicalem extraiudicialiter dicat se falsum testimonium protulisse, An parti, pro qua deposuit præiudicet, vide omnino. Bonacosi.

Testis illud, quod deposuit in iudicio, non potest in alterius præiudicium, ac damnum retractare, & infringere, etiam si mortis tempore asseueret falsum testimonium dixisse: secundum Bald. in l. generaliter. C. de non num. pecu. vbi Salyc. Bart. in l. si quis in graui. §. 1. per illum tex. ff. ad Silla. l. as. in l. 1. colum. 2. ff. de eo per quem factum erit. Aret. & Fely. colum. 1. in cap. sicut nobis. de testibus. & in cap. exhibita. col. 2. de homic. Et licet de hoc dubitent Roma. & Igneus. in d. l. si quis in graui. §. 1. & Marfil. in rub. ff. de fideius. num. 41. tamen opinio Bar. & aliorum communis est. teste Alexā. in l. sciendum. col. 12. ff. de verb. oblig. Dec. consil. 175. nume. 7. & Alciat. in trac. de præsump. reg. 3. cap. 4. numero 7. & Ioan. Baptist. Plot. in rep. l. si quando. numero 651. C. vnde vi. à qua quidem communi in iudicando, & consulendo fatuum equidem esset discedere: quam sequitur etiā Ang. in l. mater. C. de calumniat. & consil. 308. factum est tale. Christophorus Petri conductor daciij vini. columna. 2. sub vers. Descendo ad tertium dubium principale. Alex. consil. 14. vol. 3. numero 5. & Bertrand. consil. 137. lib. 2. col. 11.

Quod etiam amplificatur, vt sortiatur locum, etiam si testis ipse in mortis periculo constitutus suscepisset corpus Christi: ita Bald. in titul. de pace Constan. §. vasalli. el. 1. in fin. Et hoc probatur ex eo, quia ius quæsitum ex facto testis parti non est: nec esse potest in facultate ipsius dicendi aliquid, propter quod ius quæsitum tollatur: secundum Docto. in d. l. si quis in graui. §. 1.

Vbi responsum est assertionem vulnerati, dicentis etiam in mortis articulo à Sempronio se percussam fuisse, non probare aduersus Sempronium, quamuis contrarium opinetur Jacob. de Belui. in pract. crim. in titu. de indicis. 12. indicio. Marfil. in singul. §. 15. & in sua pract. crim. §. Diligenter. num. 119. ea potissimum ratione: quia nemo in mortis periculo præsumitur propriæ salutis immemor. l. fin. C. ad leg. Iul. repetun. Sed Marfil. in locis supracitatis. Moder. Marcus Ant. Blancus in trac. de quæst. numero 390. cui suffragatur Gloss. in d. l. mater. quæ Gloss. assertionem defuncti appellat vilem præsumptionem. Maior tamen præsumptio oriretur ex his, quæ quis respondisset, ac deposuisset tempore mortis, si ea de positio fieret publica iudicis auctoritate, & iuramento præstito: vt sentiunt Roma. Angel. & Igneus. in d. l. si quis in graui. §. 1. licet adhuc ad quæstionem non sufficiat.

Si verò, nota, vulneratus in extremis humanæ vitæ constitutus, fateatur se non extitisse à Sempronio vulneratum, proderit certè hoc testimonium plurimum ipsi Sempronio: vt concedit Gloss. in d. l. si quis in graui. §. 1. adeò vt torqueri non posset ipse Sempronius, etiam ex legitimis indicis: secundum Bald. in l. 1. vbi Ias. C. commu. de lega. Alexand. consil. 14. vol. 3. numero 2. & consil. 1. numero 16. volum. 3. Marfil. singul. 11. & 22. Gerar. sing. §. 5. & Alciat. in trac. de præsump. regu. 3. c. 4. circa finem. qui admonet non esse in practica seruandam hanc Bal. opinionem. vbi indicia vrgentia forent. Vnde ego pro nunc amplector, sequorquæ opinionem Bald. tanquam in iure verissimam. Imò dum eram iudex in Ciuitate Terami in anno 1561. bis occurrit, & euenit mihi in facto iste casus, & semper iudicauit secundum dictam opinionem Baldi.

Quia tutum, & irreprehensibile est iudici secundum opinionem Bald. iudicare, maxime si contradicentem non habet: attestante Dec. consil. 283. col. 2.

Et iudex in iudicando non debet recedere ab opinione Bald. vt voluit Alex. post Fulgo. quem refert Bolognet. consil. 1. col. 9.

Et sic in causis decidendis non est parua auctoritas Bald. vt refert Paul. de Cast. conf. 552. viso puncto. colum. fin. li. 2. Alex. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & posthum. Ias. in l. admonendi. ff. de iure iur. Crauet. consil. 166. licet plurimi. numero 4. & Gram. consil. ciuili. 31. Redemptoris gentium. numero 16. & seq.

Imò

Com. V. I. Opin.

Imo auctoritas Bald. non est minor, quam auctoritas Bartoli. teste Christophoro de Castellione consi. 58. factum tale proponitur. nu. 49. posito inter consilia ad causas vltimarum voluntatum. volu. 1. & Cotta in memoriali. in ver. Iuris ciuilibus scientiam. col. 14.

Nam fuit ipse Bald. vtriusque iuris vnicus professor: vt in medium exposuit Ange. consi. 35. consi. 59. consi. 69. consi. 88. & consi. 188.

Fuitque etiam idemmet Bal. illustrissimus Doctor: vt exarant Dionysius de Barigianis consi. 41. nu. 13. 26. & 43. & consi. 44. nu. 2. & Franciscus Bonora consi. 46. nu. 19. positis inter consilia ad causas vltimarum voluntatum. vol. 1.

Et quemadmodum confessio in articulo mortis facta per offensum non nocet aliter inculpato de crimine. d. l. si quis in graui. §. 1. & ibi Bar. Ang. & alij. & Marfi. in prænoto sing. 22. post prin. Ita pariformiter confessio notarij asserentis in mortis articulo falsum comississe, vel falsum confecisse instrumentum, nihil operatur. ita Spec. in tit. de instru. edict. §. postremo. vers. Sed nunquid Bal. in d. l. generaliter. in vlti. notab. & in athen. si dicatur. C. de testib. colum. 11. vers. Sed quid si testis. & Pau. Cast. in l. Seia. ff. ad Velle.

Imo eadem ratione confessio iudicis etiam in extremo vitæ constituti, asseuerantis se tulisse iniquam sententiam, minimè valet, neque tenet, nec villo modo probat: vt voluit Innoc. in cap. non sine. in glo. sua, in ver. Clerici. de arbit. Viuius opi. 924.

Testis qui extra iudicium dicit, & deposuit vnum, conficiendo de suo dicto scripturam manu propria annotatam, postea in iudicio dixerit contrarium, dicitur vacillare adeo quod ex tali vacillatione potest torqueri. probatur ex tex. in leos. 2. responso. ibi qui contra signum suum, &c. & ibi Bart. not. ff. ad leg. Corne. de fals. Petr. de Ancha. in cap. testib. extra de testib. Butr. in cap. cum in tua. eo. titu. vbi quod quando variatio est circa ea, quæ testis dixerit extra iudicium, & in iudicio, redditur suspectus de falso, in tantum, q. poterit torqueri. allegat no. in l. capite quinto. ff. ad l. Iuliam de adult. & in cap. per inquisitionem. de electio. & in hanc omnes concurrere sententiam inquit Alex. in consi. 63. dico. lib. 1. vbi diffusius videri potest. F. Turz.

Testis in iudicio ciuili semel bene deponens, si in tormentis reuocat, valet primum dictum. Alcia. ibi. num. 13. communem dicit. Vezinus.

Colonus, subditus, vasallus, pubes maior factus, compater, patrinus, denunciator criminis, vtrique parti coniunctus, creditor in causa sui debitoris, amicus, familiaris, domesticus, & quando ad ferendum testimonium admittantur.

C A P. X.

Testificari, vel testis esse potest colonus pro Domino, nec aliquo pacto pro reo repellitur à testificando: secundum Innoc. in c. literis, extra de testib. & Specu. in tit. de testib. §. 1. vers. item excipere. Ange. in l. quoniam. C. de testib. & Ias. in additio. ad Portium. in §. pater. instit. de testam. & Nellum in tracta. de testib. in 9. capitu. incip. Domestici &c. quorum opinionem scribunt esse communem Moder. in tracta. de testib. & de consuetudine dicit seruari Socin. iun. consi. 135. num. 8. lib. 2.

In contrariam verò sententiam inclinauit glos. & Abb. in d. cap. in literis. Alber. in letiam. C. de testib. Afflic. in constit. mores dissolutè viuientium. sub nu. 10. lib. 3. rub. 53. Alberic. de Maletis in tracta. de testib. c. 2. nu. 40. cum alijs seq. & Lanfran. in c. quoniam contra. de probat. in vers. Testes. nu. 64. vbi admonet istam esse communem opin. Tamen prima pars videtur verior, vt optimè demonstrant Io. Baptist. Ferret. consi. 392. viso longo processu, & depositionibus testium. nu. 20. vol. 2. & Soc. in d. consi. 135. nu. 6. & 8.

Idem vasallus admitti debet in testem, ac ad testificandum pro domino suo: secundum Ioan. Andr. post alios antiquos signatos per eum, in addit. Specu. in tit. de teste. §. 1. vers. Sed nunquid vasallus. Bald. in l. qui testamento. §. potestatis. ff. de testamen. Aluar. in cap. 1. §. si enim. quid sit inuest. & in cap. 1. per text. ibi, si de inuest. inter dom. lis oriatur. And. de Iser. in cap. 1. si de inuest. inter dom. & vasal. vbi per iura allegata

De Probationibus,

per eum, ait hoc non habere dubitationem aliquam. Nellum in tracta. de testibus in 3. parte. nu. 89. Paris. consi. 75. num. 23. volum. 1. & Afflic. decis. 304. vbi recitatis decem alijs contrariis opinionibus per eum, asseuerat fuisse decum in Sacro Regio Consilio Neapolitano, quod vasallus possit esse testis pro domino suo, etiam si haberet aduersus eum merum, mistumque imperium, ac ei iurasset fidelitatem.

Sed aduerte, quod contra dominum ipse vasallus esse non potest, imò si deponit contra dominum suum, priuatur feudo: secundum Gratium consilio 5. numero 22. volumine 1. Viuius opin. 984.

Subditus ratione iurisdictionis alicui domino non prohibetur esse testis in causa ipsius domini, & neque propter hoc poterit haberi suspectus. subditi tamen ratione dominicæ aut patriæ potestatis repelluntur à testimonio ferendo. l. idonei. ff. de testi. ratione autem iurisdictionis subditi non repelluntur. Cyn. in leos. C. de testib. Alexand. consi. 88. num. 10. in 5. volum. tamen dominus non sit sauius aut crudelis, ita vt præsumendum esset subditum ob metum deposuisse. Bartol. in d. l. eos. Bellacomb.

Pubes maior factus potest testificari de his, quæ viditante pubertatem. Hiero. Cagn. in l. scemina. §. si. num. 23. ff. de reg. iur. communem dicit. & Couar. in regul. possessor. §. 3. par. 2. nu. 8. ex Felyn. in c. vlt. de senten. excommu. concord. cum l. 9. tit. 16. part. 3. Adde glo. in verbo, impubes. §. testes autem. instit. de testa. ordin. B. Villal.

Compater, & patrinus repelli non possunt a testimonio, tanquam suspecti in causa patris vel compatris, nec ecotrario. Ias. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. ita Bald. & Salic. in l. parentes. C. de testi. vbi expresse ponit casum in eo, qui aliquem leuauit de sacro fonte. Alex. consi. 125. vol. 4. Bald. in l. 1. C. qui accus. non poss. & de compatre, quod pro compatre possit esse testis. tenet Barb. super Pan. in cap. in literis. 2. de testibus & tenet Ias. in l. apertissimi. nu. 9. C. de iudi. edictu. n. de testib. est prohibitorium certarum personarum: & quilibet qui non est prohibitus, potest esse testis. Bellac.

Denunciator criminis potest esse testis in denunciatione euangelica. gl. & doct. in c. in omni. de testib. in alijs autem denuntiationibus, quæ fiunt in foro seculari, vel ecclesiastico ob delictum non potest esse testis. Lanfranc. in praxi crim. cap. 8. numero 88.

Fallit in 6. casibus. vt per Campeg. in tracta. de test. conclu. 103. Don. à fina.

Testis vtrique parti pariter coniunctus repelli ob hoc non poterit à testimonio: quia par affectionis causa facit cessare omnem suspicionem. l. non solum. §. de vno. ff. de ritu nuptia. Alex. consil. 150. vol. 5.

Creditor in causa sui debitoris potest esse testis. & adferre pro eo, & in eius fauorem testimoniu. Ias. in l. si quis, nec causam. nu. 14. ff. si cert. petat. & in l. si cui legetur. §. si Titio. ff. de lega. 1. Vezin.

Amicitia simplex non inducit talem tãtamq. præsumptionem in testem, vt repellatur à testimonio. Marcus Ant. in tracta. de iudic. num. 170. communem dicit. B. Villal.

I Amicus quando est multis amicus, & magna vel immoderata amicitia intercedat, an sit repellendus, relinquitur arbitrio iudicis. Spec. in §. 1. de testib. ver. amicus. Fel. in cap. 1. & c. quoties. de testib. Alex. consi. 78. num. 7. vol. 1. Ias. in l. admonendi. num. 179. ff. de iureiurando. vbi dicit quod non facit semiplenam probationem. Nellus in tracta. de testibus. num. 5. Alex. consi. 54. num. 4. vol. 5. Crauet. consi. 281.

Fallit in 5. casibus. vt per Campeg. in tracta. de test. conclu. 21. Fallit si sunt tres tests agna amicitia coniuncti, quare numerus supplet. glo. in l. sciendum. de vsu. Bal. consil. 50. col. 2. glo. in l. 3. vers. numerus. ff. de testib.

Fallit 2. ad probandam innocentiam. glos. in d. l. sciendum. Bal. consi. 50. vol. 2. Nouellus in tracta. ad defensam. Do. à Fi.

Familiares officialis pro eo testificantur in syndicato, si causa non tangit eos, & sint vitæ probata, secundum Innoc. in c. in literis. extra de testi. Salic. in l. 2. C. eod. Bald. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. procon. in 17. q. & in letiam. C. de testi. Balb. decis. 387.

2 Testes domestic, coniuncti & familiares admittuntur ad probanda ea quæ domi fiunt, vel in collegio, vel in nauis. l. consensu. C. de repu. Bar. in l. quoties. de naufr. libr. 11. C. quod procedit vbi agitur de ea re probanda quæ facta fuit domi, vel in collegio, vel in nauis, vbi extranei communiter non interfunt. Si verò sit talis actus, qui extra domum, collegium aut nauim fieri posset, & qui per extraneos potuerit prouideri, tunc talis actus per extraneos probandus esset, vt si fiat contractus venditionis, qui aliunde fieri poterat. Ioan. de Platea in

in d. l. quoties. de naufra. & sic testes domestici & familiares in eo casu admittuntur. Item domestici admittuntur, quando tractatur de praiudicio solius fisci, & non accusatoeis, vtest commu. opin. de qua Curt. iun. in consi. 28 rnu. 8. & nu. 11. in 3. vol. Et illi dicuntur testes domestici, qui viuunt ad eundem panem & vinum. Dec. consi. 133. vel etiam dicuntur domestici respectu in habitationis cum infimul cohabitant. Soc. consi. 17. i. vol. Bellacom.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Quando amicus sit a testimonio pellendus vide Anto. Gabrie. lib. 1. tit. de testib. concl. 11. per totam fuisse differentem.
2. Vide eundem Gabrie. lib. de testib. concl. 10. per totam.

Iudex, Affessor, Arbitrator, Aduocatus partis, nuntius, procurator, negotiorum gestor, vel executor, notarius, proxeneta, pupillus, vel impubes, haeres, & fideicommissarius in causa hereditaria, filius naturalis aut spurrius, venditor pro emptore, cedens pro defensionario, debitor pro suo creditore, socius in re communi, similem causam habens, fideiusfor si principalis non est soluendo, donator in causa rei donatae, carceratus, accusatus, accusator vel denunciator, colonus, vassallus, duplicem defectum habens, existens in peccato mortali, ebrius, bannitus, usurarius, infidelis contra Christianum, an & quando a testimonio repellantur: & quibus in casibus testis, qui non debuit examinatus, fidem non faciat.

C A P. XI.

Vdex, arbiter, vel affessor regulariter in causa in qua iudicant, non admittuntur in testes. Specul. in §. 1. de teste. vers. item quod facit in eadem causa.

Fallit in 1. casib. vt per Lancil. in tracta. de offic. prator. in titu. de testibus. cap. circa personas. numero 63.

Fallit in multis casibus, vt per Campeg. in tracta. de testibus. regul. 60. 61. & 62. & de actis gestis in causa testificari potest.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 199.

Ampliat in 4. casibus. & limitatur in 9. per Fel. in c. cum a nobis. de testib. nu. 7. Do. a Fin.

Arbitrator non potest esse testis in causa, in qua ipse intervenit cognoscendo, siue decidendo. Bar. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc.

Fallit vt per Campeg. in d. tra. & concl. 66. & 67. Idem.

Aduocatus repellitur propter affectionem. l. si. ff. de testib. c. Romana. eod. tit. Saly. in l. omnibus. ff. de testib. Lanfr. in sua praxi. c. 8. nu. 66.

Fallit in 9. casibus, vt per Campeg. in tracta. de testib. conclusio. 58. Idem.

Testis esse non potest aduocatus in possessorio, in quo fuerat aduocatus, posset tamen esse idoneus testis in petitorio: vt per Anto. de Butr. Imo. & Fel. in cap. cum a nobis. de testib. Capta quent. decis. 76. lib. 1. & Ripam in l. naturaliter. §. nihil commune. notabili 18. ff. de acq. poss.

Est etiam idoneus testis aduocatus pro clientulo; si adhuc patrocinium non praestitisset, licet de salario conuenisset: secundum Nellum de Sancto Gemin. in tracta. de testib. in 1. par. sub nu. 3. Alber. de Maletis in tracta. de testib. in 1. par. cap. 4. sub nu. 4. cum aliis sequen. Steph. Aufrex. in tracta. de testib. sub nu. 8. Glo. & Lanfran. in cap. quoniam contra, de probat. in ver. Testes. num. 67. vbi sequitur opinionem istam, & ait esse communem.

Posset quoque esse testis aduocatus in alia causa, in qua eius testimonium absque dubio aliquo reciperetur: secundum praecitatos Doct. & ista est communis opinio, teste Lanfran. in loco praemisso.

Similiter sollicitator, vel instigator causae non est idoneus

testis: secundum Afflic. in consi. mores dissolute viuentium. sub nu. 2. lib. 3. rub. 53. Ang. consi. 233. punctus est, quidam domina Margarita. col. 2. Ferrarien. cum aliqua modificatione in pract. Papien. in for. libelli iuramenti testium. §. protestante. num. 27. Socin. iun. com. in cap. p. in titu. de testib. in d. l. in causa matrimoniali. num. 23. volum. 2. Grafinna. decisio. 73. nu. 19. & Ioan. de Amicis consi. 120. num. 10. vbi tenet etiam nu. 9. post alios relatos per eum, aduocatum non esse idoneum testem, & Bertram. etiam consi. 341. vlt. ex tactu procedens. num. 1. volum. 1.

Et hoc procedit in sollicitatore salariato, qui omnino repellitur a testimonio: secundum omnes mentionatos Doct. & ista est communis opinio, vt fecernitur in his allegationibus, & aliis aggregatis per Hor. Mandos. in addit. Roma. consi. 10. sub litera A.

Quae quidem communis ampliatur procedere etiam in sollicitatore non salariato, & absque salario causam sollicitante, vt minime admittatur in testem: secundum Fel. in c. cum a nobis. de testib. Soc. iun. in d. consi. 88. 8. Horat. Mandos. in addit. Roma. in d. consi. 420. sub litera A. in quibus locis admonet istam opinionem veriore esse, & incertae quoque, respiciendaeque fundamentis Roma. contrarium, & male auerentis in d. consi. 420.

Sed dato, qd contra tales testes pars non opponat, vtiam posset index eos relicere. vide Alex. declarantem in l. 5. hoc autem iudicium. nu. 22. ff. de damni. l. 1.

Item mediator non potest dicere testimonium vt per Dec. consi. 133. & consi. 463. & Craet. consi. 56. col. 1.

Imo procurator, qui acceptauit etiam ad effectum, & si ne in substituendi tantum, minime examinari posset tanquam testis, etiam quod instaretur, examinari saluis exceptionibus, atque poni ad partem. ita Peregr. decis. 59. lib. 1. decisio. 134. libro 2.

Et ratio est, quoniam procurator ipse iam coepit dirigere gressus suos, atque exercere officium sibi commissum procuratoris, & habere etiam affectionem ad causam ob acceptationem hanc, & substitutionem factam: & tanto magis suspectus redditur idem procurator, habente quod officium procuratoris voluntarium est, non autem necessarium. teste glo. in §. si tutor. in ver. Tutor. insti. de inoffi. testam. & poterat procurator acceptare, & non acceptare: & cum acceptauerit saltem praesentem prouinciam quod ad vnum actum, is profecto sufficiens videtur ad eum repellendum a testimonio ad fauorem constituentis proferendo. vt discurret per huiusmodi rationes Alber. de Maletis in tracta. de testib. in 1. par. cap. 4. nu. 10. cum aliis seq.

Et consequenter procurator si causam prosequi incipiat, testis esse inquit nequit modo aliquo. ita Barto. in l. deferre. ff. de iure fisci. glo. & Domini in cap. fina. de testibus. lib. 6. Baldus in capitu. inter pares. colum. penult. de lege Corra. Anto. & Imol. in cap. cum a nobis. de testibus. Ioan. Andr. de regul. iur. in reg. cum quid vna via. & Sicul. in cap. fraternitatis. circa si. de cler. non resid.

Et hoc ideo est etiam: nam procurator ad causas, & lites, durante lite non potest esse testis. ita Bart. qui ad saturitatem usque, non explicat, & declarat in l. deferre. num. 2. ff. de iure fisci. Nepos de Monte Albano in tracta. de testib. num. 145. Alberic. de Maletis in dicta tracta. de testibus. in 1. parte. cap. 4. num. 10. cum aliis sequentibus. Gloss. in dicta l. deferre. Ioan. Crot. in tracta. de testibus in quarta parte nume. 134. & Iodocus Damhouderius in tracta. de testibus. in prin. de reprobatione testium. nu. 11.

Imo procurator ipse ad lites non solum in causa principali repellitur a testimonio proferendo ad fauorem sui principalis, sed etiam in causa appellationis, vbicunq; ille fuisset procurator in causa principali. secundum glo. in cap. Romana. de testib. in 6. Bal. in d. l. deferre. Cyn. in l. quoniam. C. de testibus. Nellum de Sancto Geminiano in tracta. de testib. in 1. parte. sub num. 3. 1. Lanfran. in cap. quoniam contra. in ver. Testes. sub num. 67. de probat. Alex. consi. 134. in causa & lite inter Albertinum. nu. 7. vol. 2. & Bossium in pract. crim. in tit. de oppositionibus contra testes. nu. 117.

Item nec proxeneta est idoneus testis, & integer: vt tenet glo. in §. quoniam vero legem. in auth. de testibus. in ver. prohibitione. Cyn. in l. omnibus. C. de testibus. Alber. in l. si tibi decem. §. pactum. ff. de pactis. Angel. in l. debet. ff. de adil. edic. Anto. consi. 24. colum. penult. Anchara. consi. 33. 1. colum. 2. Fulgos. consi. 11. 1. colum. 2. Panormitan. in cap. insuper. extra de testibus. & in cap. licet Heli. colum. 2. extra de sinto. Alexan. nonnullos alios doctores cumulans. consi. 13. colum. 5. libro 1. consi. 128. colum. 1. volum. 2. consi. 150. colum. 2. libro 5. consi.

Com. V.l. Opin.

consilio 112. colum. 6. libro 6. & consi. 127. circa finem libri septimi. Barbat. consi. 54. vol. 2. Guid. Papæ consi. 74. sequuntur rationes in iure. nu. 13. Corn. consi. 81. sub nu. 4. vol. 3. & Bertran. consi. 178. col. pen. lib. 2. & consi. 225. lib. 3.

Sed aliqui doct. & male voluerunt contrarium, signati per Petrum de Benintendis in decis. 61.

Et hoc intantum procedit, atq; amplificatur, vt ipsi proxeneta deponenti iudicem corrupisse minime credatur, nec cre di debeat modo aliquo ita Borsius in pract. crim. in tit. de op- positionib. contra test. nu. 58. & seq.

Et quamuis determinari iuris sit, quod proxeneta testis ef- fo non possit, tamen ex ipso proxeneta testis integer, & ido- neus, vtraq; parte consentiente. & ita se habet communis opi- nio omnium doctorum de qua testatur Curt. iun. consi. 112. nu. 8. & sequitur Guido Papæ in d. consi. 74. sub nu. 13. Ferra- rien. in d. 6. protestante. nu. 29. & Zileus in addit. in litera I. cū aliis cumulatim per eum. Soc. iun. consi. 31. nu. 19. vol. 2. Afflict. in d. consi. 112. notes dissolutē viuientium. sub nu. 2. & Pet. de Be- nintendis decisio. 61. vbi recitat istam esse magis communem opin. & veriorem.

Quia testes inhabiles possunt consensu partium validari. secundum Ioan. And. in addit. Spec. in titu. de teste. §. sape. in add. 1. & in §. 1. ver. Quid si vidit. in tit. de proba. Anto. & Imo. in c. cum dilectus. col. 12. de consuet. Alex. consi. 122. viso pro- cessu. col. 3. vol. 2.

Pro quo facit etiam tex. & ibi Bal. in l. fi. C. de fideicommiss. vbi habetur, quod consentiente aduersario quis potest esse te- stis in causa propria.

Et facit quod tenet Inno. in c. cum causam. extra de testib. quem sequitur Saly. in l. fi. quis testibus. col. 1. C. de testib. vbi dixit, quod attestaciones inuálida possunt ratificari consensu partium. quod dictum Innoc. sequitur etiam Rom. consi. 104. pater reuerende. circa fin. & Alex. in l. Titia. col. 3. ff. soluta- trimo. quam quidem communem sequitur etiam, & declarat Ruin. consi. 34. nu. 1. 4. & 7. vol. 4.

Et quamuis vt in prin. ostendimus, aduocatus, testis esse ne- queat pro clientulo innotamen contra ipsum bene posset te- stimonium ferre: & sic aduocatus contra eum, pro quo est ad- uocatus, potest esse testis etiam inuitus: vt voluit Glo. in l. fi. ff. de testi. quam dicit communiter approbati Lanfran. in d. cap. quoniam contra. in ver. testes. num. 87. & sequitur Nepos de Monte Albano in d. tract. de testi. sub nu. 145. Nellus de sancto Gemi. in tracta. de testibus. in prima parte. sub num. 32. Car- dinal. Put. decis. 56. lib. 3. & Illustris Dom. Vincent. de Franchis decisio. 222. Aduocatis: vbi planum facit ita fuisse in facti contingentia decisum in Sacro Consilio Neapol. Viuius opinio. 959.

Solicitor repellit etiam debet a testimonio propter affe- ctionem. (Adde plenius ad integram rem. Ant. Gabriel. lib. 1. de testib. concl. 12.) Rely. in c. cum a nobis nu. 15. de testib.

Ampliat & limitatur per Lancil. in d. tract. & tit. nu. 61. Vi- de Rom. consi. 420. Dec. consi. 94. & Burs. consi. 20. nu. 57. lib. 1. & hoc præcipue procedit, si affectionem & interesse in causa ha- beat. Nouel. in regul. iur. in verb. testis. num. 14. vers. sollicitator. Campeg. de testib. reg. 72. & 78. Crot. tract. de testib. 4. par. nu. 35. & nu. 145. Do. a Fin.

Nuncius vel procurator non possunt esse testes circa nego- tium illis demandatum. l. fi. ff. de testib. nisi tamen vtraq; parte volente deponerent. Bart. in l. deferre. ff. de iure fisci. Alex. consi. 43. nu. 2. in 7. vol. in subsidium tamen admitti posset etiam ad deponendum in negotio sibi demandato. vt per Alex. in eod. consi. Bellac.

Negotiorum gestores & famuli apothecæ non possunt esse testes. Gab. consi. 50. vol. 2.

Fallit vt per Campeg. in d. tract. concl. 30.

Executor alicuius negotij non potest esse testis nisi de con- sensu vtriusque partis. Est magis commu. opin. secund. Alex. consi. 167. quoniam rei. in prin. vol. 6. F. Turzan.

Notarius in causa in qua interuenit scribendo, repellitur a testimonio. Io. And. & alij in c. quoniam de probat.

Fallit in 3. casibus, vt per Campeg. in tracta. de testibus. concl. 64.

Proxeneta vel mediator a testimonio submouetur, (Adde plenam huius rei notitiā Ant. Gabrie. lib. 1. de testib. concl. 20. per tot.) nisi vtraque parte volente deponat. §. quoniam, & ibi gl. in vers. legum. & Ange. de Perus. in auth. de testib. glo. in verbo, super criminibus. in cap. dilectorum. vbi Abb. nu. 3. & Fel. nu. 2. annotarunt, extra de testib. cogen. Curt. consi. 112. nu. 8. Ioan. Cephal. consi. 65. nu. 23. Alex. de Imo. in consi. 128. num. 2. in lib. consi. Hippol. de Marf. in suis singul. singul. 539. Steph. Aufrer. in tracta. de reprob. test. in verb. media. num. 67.

De Probationibus,

in 5. vol. tracta. Et hanc communem opinionem docto. esse in- quiunt Alex. de Imo. in consi. 13. lib. 1. nu. 14. vide latē conclu- seq. circa medium. & Lancelot. Conrad. in suo prator. & cu- ria. breuia. tit. personas testium aggrediendo. in ver. proxene- ta. nu. 62. Licet multi alij contrariam sententiam defenderint, quos adducit Alex. in d. consi. 128. & Lancello. in d. ver. proxe- neta. & nouissimē Apostillat. in addit. suis marginalibus ad consi. Alex. in d. consi. 13. in vers. dilectorum. adducens tex. in c. 1. de testib. & attesta. lib. 6. a doct. malē intellectum esse, & de iure ciuili. d. §. quoniam. non requiri consensu vtriusque par- tis, ad hoc vt proxeneta volens admittatur in testem, sed solū vt inuitus compellatur, ergo volens ab alterutro produci po- test. Kirchouius.

Fallit vt per Marf. sing. 533.

Fallit vt per Lancil. in tract. de prator. in tit. de testib. c. cir- ca personas. nu. 62.

Fallit in 6. casib. vt per Port. lib. 1. suarum concl. reg. 21.

Fallit in 2. casib. vt per Camp. in suo tract. de testi. concl. 21. Do. a Fin.

Testis esse non potest pupillus, seu impubes, nec ad testimo- nium aliquo pacto admittitur. c. testes. 4. q. 3. l. 3. §. lex Iul. & Linuiti. ff. de testi. §. testes autem. instit. de testa. vbi doct. not. Specu. in tit. de teste. §. 1. vers. item excipitur. & Nellus in tract. de testa. in vers. impubes. num. 21. quia quicquid vident, quic- quid audiunt ignorant. l. fin. circa fin. ff. rem pupil. saluum fo- re. l. fin. ff. de iuris, & facti ignorant. & l. rad. fin. C. de falsa mo- ne. & quia similiter eius testimonium est in effectu, sicut si cæcus testificaretur de coloribus. vt dicit Bald. in l. testium. vers. redeo ad primum. C. de testib. & hoc procedit in causa ciuili: nam in criminali etiam pubes ante viginti annos com- pletos non admittitur, nisi quantum ad præsumptionem faciendam, pupillus tamen quandoque facit indicium ad pro- bandum dominum occisum a familia. l. 2. §. impubes. ff. ad Syllania. & not. Spec. in d. §. 1. fallit hoc non procedere quo- tiescunque pupillus esset factus maior, nam tunc absque du- bio potest testificari de his quæ vidit in pupillari ætate, vt per gl. in l. notionem §. instrumentorum. ff. de verbo. signific. & in l. ad testium. ff. de testa. Spec. Ioan. And. & Bald. ibi in additio. in d. §. 1. vers. sed nunquid factus impubes, & istud procedit in his, quæ vidit dum esset proximus pubertati. secundum Bart. in d. l. ad testium. & in memorato §. instrumentorum. & hanc firman esse communem opinionem omnium doctor. Aret. in d. l. ad testium. & Dec. & Hiero. Cicalon ibi in additio. in l. femina. §. item impubes. circa fin. de reg. iur. vide latē per Fel. post alios in c. cum nobis. de præscript. & in cap. fin. de senten- excommu. adde Calcan. consi. 110. nu. 8. Igneus in l. excipiuntur. nu. 37. ad Syllania. Clar. §. fi. q. 24. vers. vidi quandoque. Al- beric. de testib. 1. part. §. videndum est. nu. 11. Viuius opi. 944. & P. Richard.

Fallit vt per Aluis. de verber. sing. 132.

Fallit in 3. casib. vt per Dec. in l. cæcina. §. item impubes. ff. de reg. iur. nu. 9. Do. a Fin.

Testimonium impuberis aut serui est nullum, etiam si con- tra eorum personas nihil opponatur. §. fancimus. in authen. de testibus. authen. si dicatur. C. eod. vbi docto. l. quod attinet. de reg. iur. Specu. §. 1. vers. item quod est seruus. de teste. & ex hoc sequitur, quod si quis non fuerit protesta tus ante apertu- ram testimonij contra personas ipsorum impuberum, qui iam deposuerant, quod semper etiam publicatis attestacionibus contra personas & dicta ipsorum impuberum, aut seruorum poterit opponi: quia ipsorum testimonium est ipso iure nul- lum. ng. in eo. §. fancimus. nu. 3.

Fallit in 4. casib. vt per Lancil. in tract. de prator. circa in tit. de testib. nu. 68.

Fallit in 8. casib. vt per Campeg. in d. tract. concl. 111. & 243. Do. a Fin.

Hares & fideicommissarius vniuersalis non potest in causa hereditaria esse testis. Bart. in l. qui testamento. ff. de testa. Lanfr. in tracta. de testib. num. 94. l. fin. l. quoties. C. de iud. commu- ne dicunt.

Fallit in 2. casib. vt per Lancil. in tract. de offi. prator. in titu. de testib. c. circa personas testium. nu. 48. Idem.

Naturales & fortius spurij ex damnato coitu nati, non pro- bant, nam sunt infames saltem de facto. Alex. consi. 180. vol. 2. Deci. consi. 602. nu. 2. vol. 2. Plot. in repet. l. si quando. nu. 801. C. vnde vi.

Ampliat in spurio legitimated. Marf. in sing. 273.

Fallit vt per Marf. in d. singu. & per Plot. in d. l. si quando. nu. 80. Do. a Fin.

Spurius non potest esse testis omni exceptione maior in causa aliena. Marf. singu. 173. doct. in c. admonendi. de iure iur. Amplia.

Ampliatur & limitatur per Plot. in l. si quando. C. unde vi. nu. 801. Marf. in d. sing. Do. a Fin.

Testis esse non potest venditor pro emptore: secundum glossam, & communiter Docto. in l. in omnibus C. de testibus, & Barto. in l. ab exco. re. §. 1. de appellat. & Lanfranc. post alios congestos per eum, in c. quoniam contra. de proba. in verb. Testes. nu. 66.

Imo nec idonei testes sunt donator, vel venditor in causa emptionis, vel donationis, etiam si teneretur de euictione: secundum Petr. Cyn. & Ioan. Fab. in l. si tibi decem. §. pactum. ff. de pact. Ant. & Imol. & Panor. in cap. in super. de testibus. Bal. in l. si ad te. C. de fal. Guido Papæ. conf. 74. sequuntur rationes. nu. 12. & sequen. Bertran. conf. 17. viso processu. colum. penul. lib. 2. & Ruin. conf. 189. nu. 21. vol. 1. & istam inquit communem opinionem Lanfranc. in loco præcitato, & Ioan. de Amicis conf. 145. nu. 16. & seq. ubi eam sequitur, & declarat. Viuius opin. 956.

Cedens iura sua pariter repellitur: hanc esse communem opinionem tradit Lanfranc. in tract. de testib. Nellus in tract. num. 33. Steph. Auf. in tract. de reprob. test. nu. 17.

Fallit in 9. casibus. vt per Campeg. in tract. de testibus. conclusio. 72.

Ampliatur & limitatur per Lancil. in tract. de præto. in tit. de testibus in cap. de perso. testium. versic. cedens. numero 54. Don. a Fin.

Testis non potest esse aliquo pacto cedens in causa cessionarij. secundum Collecta. in c. nuntius. de testib. Ioan. Fab. Bal. & Sal. in l. in omnibus. C. de testib. Bal. in l. si. col. 2. C. de iure dot. Capel. Tholos. in decis. 94. Nellus in tract. de testibus. in verb. Cedens. Guido Papæ. conf. 174. sequuntur rationes in iure. num. 12. cum alijs seq. Afflict. in constitut. mores dissolute viuentium. sub nu. 9. lib. 3. rub. 53. & Moheda. deci. 53. & 148. & ista est communis opinio, de qua testantur omnes Moder. in d. c. in super. & in d. l. in omnibus. & Steph. Aufre. in tract. de testib. in verb. Cedens. num. 17. & Lanfranc. in c. quoniam contra. de prob. nu. 65. in filicet Felyn. & male post alios relatos per eum, in d. c. in super. teneat contrarium, quam communem tenet etiam gloss. & Doctor. in l. nullus. ff. de testibus. Angel. conf. 174. thema. super quo consilium petitur, tale est, vertitur causa, quæstio, & controversia inter filios quondam Marci colum. fin. versic. Et in eo, qui iura sua in alium transtulit. Guliel. Bald. & Alexan. in l. & hæredi. §. hos autem. de pact. & conf. 13. col. antep. vol. 1. siue teneatur de euictione, siue non. Viuius opin. 957.

Debitor pro suo creditore non potest testificari, nec tutores, curatores, negotiorum gestores, procuratores pro eorum dominis testificari minime possunt. Bart. in suo tract. de testibus. in c. testium. ver. venditio. Præto. sapiens. in forma oppo. contra testes. verb. in fact. nu. 12. Alber. Ros. in tract. de testib. par. 4. num. 4. Bar. in l. qui testamento. ff. de testa. nec venditor pro emptore testificatur nisi onus euictionis remissum esset. nec procurator aut mandatarius in eo quod concernit effectum mandati. Alex. conf. 32. in 6. vol. & quamuis procurator reuocatus fuerit, adhuc non posset esse testis. Domi. de Rota decis. 126. in nouis. nec creditor pro suo debitore posset adferre testimonium in causa pignoris. vt ibi per Bar. alias autem creditor pro suo creditore posset adferre testimonium. Ias. in l. stipulatio ista. §. si stipulet. num. 3. ff. de verb. obliga. Ias. in l. si cui legetur. §. 1. ff. de leg. 1. Nellus in tract. de testib. nu. 34. fallit vt per Ias. in l. quoties. C. de iudic. fideiussor pro eo pro quo fideiussit testificari potest, ubi non est causa propria ipsius fideiussoris: alias reicitur. Barto. in eod. loco. quod procedit ubi non esset soluendo, vel ubi fideiussor non renuntiasset. authentice præsent. C. de fideiuss. alias ubi debitor est soluendo, vel fideiussor non renuntiasset beneficio de fideiussoribus bene tunc posse esse testis. Ias. in eadem l. si cui. item & testis abiici potest a parte, si habeat cum eo litem criminalem: vel civilem omnium bonorum, vel maioris partis bonorum. glo. & docto. in cap. cum oporteat. de accusa. & in capit. penul. & Barto. conf. 122. volum. 2. num. 2. fideicommissarius vniuersalis non potest esse testis & testificari pro testamento, quia habetur pro hærede. Aufre. in tract. de reprob. test. §. falsitas. Ias. in l. distantes. C. de testam. Affines & consanguinei in causa criminali non admittuntur. Deci. conf. 133. excommunicatus etiam non potest esse testis, etiam in iudicio seculari. Salic. in l. placet. C. de sacrosan. eccl. nec illi etiam qui sunt salariati. Deci. conf. 94. Aduocatus in causa in qua est Aduocatus non potest esse testis pro aliquo, in alijs autem causis in quibus non est Aduocatus bene potest esse testis. Corne. conf. 309. num. 15. part. 4. item & vassallus & pro domino, & contra dominum potest esse testis, & subditus etiam ratione

iurisdictionis potest pro domino ferre testimonium. Fran. Marcus decis. 383. par. 2.

Quod dictum est de tutore, vt non possit testificari pro pupillo.

Fallit vt per Lancillot. in tract. de præto. titu. de testibus. c. circa. num. 58.

Fallit in famulo tutoris qui potest testificari pro pupillo. Bal. conf. 444. vol. 1. Boss. in tit. de oppo. contra testes. nu. 115.

Fallit in 4. casibus. vt per Campeg. in tract. de testib. concl. 58. Don. a Fin.

Domestici, id est omnes habitantes in eadem familia repelluntur secundum Bar. in l. 2. C. de testibus. doct. in l. parentes. C. de testibus. Lanfranc. in tract. de testib. nu. 83. Alb. in eodem tract. in 1. par. nu. 2. Marf. in sing. §. 1. 2. C. de testib. l. si. §. si. C. de his qui ad ecclesiam.

Fallit in 8. casibus. vt per Marfil. in l. 1. §. ad quæstionem. ff. de quæstio. & in l. de minore. §. tormenta. nu. 8. ff. de quæstio.

Fallit in 26. casibus. vt per Lancil. in tract. de præto. in tit. de testib. in c. personas testium aggredior. nu. 41. Idem.

Socius in re communi non potest esse testis. Specu. in titu. de testib. §. 1. vers. sed nunquid socius. Fel. in c. in super. de testi. Sal. in l. quoniam liberi. C. de testib.

Ampliatur & limitatur per Lancil. in tract. de præto. c. circa personas. nu. 49.

Fallit in 10. casibus. vt per Campeg. in tract. de testib. conclus. 86. 88. & 101. Idem.

Similem causam habens repellitur. Spec. in tit. de testib. §. 1. vers. item quod habet, per l. quoniam. de testib. c. personas. ubi doct. de testib.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. in d. tracta. concl. 56. & 57. Idem.

Fideiussor, quando debitor non est soluendo, vel quando renuntiavit. authent. præsent. C. de fideiuss. non potest esse testis. Fel. in c. in super. de testib. hanc opinionem dicit esse communem Stefa. Aufre. in tract. de reprob. testium. num. 45. Lanfr. in praxi. c. 8. nu. 88.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. in tract. de testib. conclus. 114. Don. a Fin.

Falsum in parte dicens non est idoneus testis. vt est comm. opi. vt dicit Soc. in conf. 155. vol. 2. l. nullum. C. de testib.

Fallit vt per Campeg. in tract. de testib. concl. 38. Idem.

Donator in causa rei donatæ repellitur. communem tradit Lanfr. in tract. de test. nu. 88. Alb. in tract. de testib. expedita. nu. 21 in 1. par. Cy. in l. omnibus. C. de testib. Fel. in c. in super. vers. tertio quaritur. de testib. Alex. conf. 3. vol. 1.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. in tract. de testib. concl. 69.

Ampliatur in 2. casibus. vt per Lancil. in tract. de præto. in titu. de testib. in c. circa personas. nu. 53. Do. a Fin.

Carceratus in vinculis publicæ custodiæ detentus, a testimonio repellitur. l. 3. §. lege Iulia. ff. de testib. Alb. in tract. de testib. §. superest par. 1. nu. 17. communem opinionem esse tradit Lanfr. in tract. de testib. nu. 113.

Fallit si detineretur propter crimen, quod per sententiam non infamaret. Steph. Aufre. in tract. de testi. reprob. nu. 5.

Fallit in 8. casibus, vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 130. Idem.

Accusatus non potest esse testis. cap. super eo, & cap. testimonium. extra de testib.

Ampliatur in 3. casibus, & limitatur in 8. a Campeg. in suo tract. conclus. 105. & 106.

Fallit secundum leges, nam oportet quod sit per sententiā condemnatus. l. 3. §. item lege Iulia. ff. de testib. Nepos de Monte Alban. in tract. de testib. nu. 58.

Accusator & denunciator a testificando pariter repellitur. Spec. in §. de testib. ver. item, quod ipse testis est accusator. c. forus. §. in omni. de verb. sig. Feli. in c. licet. nu. 6. de simo. Lāfr. in tract. de testib. nu. 118.

Fallit in denunciatione euangelica. Nellus in tract. de testibus. num. 20.

Fallit in 2. casibus. vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 104. Don. a Fin.

Colonus non potest esse testis pro domino suo. Albe. in l. etiam. de testib. gl. in §. in testamentis. de testa. hanc esse communem opinionem attestatur Lanfr. in praxi. c. 8. de testib. nu. 64. & in tit. de depof. test. nu. 85. lib. 5.

Ampliatur idem procedere in mercenario. glo. quæ communiter approbatur per doct. in c. in literis. de offic. deleg. refert Lanfranc. ubi supra.

Fallit in 2. casibus. vt per Campeg. in dict. tracta. conclus. 14. Don. a Fin.

Vassallus contra dominum in civili, vel criminali causa testis

Com. V. I. Opin.

teis esse non potest, nec etiam probat Alb. Ros. in tract. de testib. in 1. par. §. superest. nu. 1. & 12. Sal. in leos. C. de testib.

Fallit in multis casib. vt per Cāpeg. in tract. de testib. concl. 17. & 18. videas Lancelotum, vbi supra in vers. vasallus. Idem.

Testes duplicem defectum habentes, in causis etiam priuilegiatis omnino reiciuntur. commune renuncio ex Soc. conf. 118. lib. 1. Dec. conf. 133. & Io. Ceph. qui plures laudat, & id etiam processurum intelligit, cum veritas aliter nequit elucescere. conf. 65. nu. 27. & seq. E. Suarez.

Existens in peccato mortali a testimonio repellitur. glo. in 1.3. §. lex Iulia. ff. de testib. Clar. lib. 5. §. si. quæst. 24. vers. quaro nunquid.

Fallit nisi se poenituerit peccasse, quare tunc poterit esse testis. Spec. in tit. de testib. §. 1. vers. quid in crimine hæresis Fel. in c. testimonium. de testib. nu. 3.

Fallit in 5. casibus, vt per Campegi. in tract. de testi. concl. 32. Do. a Fin.

Testis autem qui non debuit, examinatus, in quibus casibus faciat fidem, declarat Campegi. in d. tract. concl. 253. & 254. & regula est, quod faciat indicium. glo. & Barto. in l. maritus. ff. de quæstio.

Fallit in 6. casib. vt per Fel. in c. cum dilecti. de accus. Idem. Ebrius similiter repellitur a testimonio. Bal. Fel. in c. 1. de testib. per l. respiciendum. §. delinquant. de poen.

Fallit vt per Campegi. in tract. de testib. concl. 117. Do. a Fin.

Bannitus a testimonio repellitur. Ias. in l. 1. §. sublata. ff. ad Trebel. Crau. conf. 309. & conf. 220.

Fallit si est relictus. Marfil. in praxi crim. §. aggredior. nu. 94. Idem.

Vsurarius a testimonio repellitur tam in ciuili, quam in criminali, quia infamia ipso iure in eum infligitur. l. improbum. C. quib. ex causis infamia irrog.

Ampliatur vt per Lancil. in tract. de offi. præt. in tit. de testib. c. circa personas. nu. 20.

Fallit vt per Campegi. in d. tract. concl. 33. Do. a Fin.

Infidelis contra Christianum non admittitur. c. 1. & c. Iudæi. de testib. c. si hæretici. 2. q. 7. l. quoniam. & auth. Gazaros, de hæret. Spec. in tit. de testib. §. 1. vers. item quod est Iudæus. l. quoniam multi. C. de hæret.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 8. per Lancil. in tract. de offi. præt. in tit. de testib. circa personas. nu. 34.

Fallit in 3. casibus, vt per Campegi. in tract. de testibus. conclus. 46.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in d. c. Iudæi. de testib. Do. a Fin.

Testes mulieres honestæ, vel meretrices, an & quādo possint esse in causis tum ciuilibus, tum criminalibus.

C A P. XII.

Mulieres generaliter, ac regulariter in causis omnibus tum ciuilibus, tum criminalibus præterquam in vltimis voluntatibus testimonij dicendi ius habent. commune inquit Pan. in c. quoniam. num. 2. de testib. Aret. in l. qui in testamento. §. mulier. ff. de testam. copiose Ant. Gomez. de delic. c. 12. nu. 13. Viu. lib. 1. opin. 383. I. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 25. vers. quæro igitur. Burla. conf. 20. num. 22. libr. 1. Quin & in codicillis testes esse poterunt. commune dicit Porc. in §. vlt. num. 11. instit. de codicill. Et in testamento etiam ad pias causas condito testes putabuntur solemnnes, vt frequenter placitum enunciant Bello. conf. 14. nu. 8. ac latissime I. Cla. de testa. q. 6. vers. 3. infertur. Sed & tum in militari testamento locupletes testes habebuntur, commune affirmat Bauer. in §. planè. num. 5. instit. de testam. milit. Tam in testamento inter liberos exarato a perhibendo testimonio haud arcebuntur. commune cum multis asseuerat I. Clar. d. tract. de testam. q. 8. vers. secundo infertur. quæ omnia intelliges ad Casareum ius referri debere. Nam iure Pontificio in causis criminalibus mulieres regulariter testimonium non dicent. commune scribunt Dec. in l. femina. nu. 24 & seq. ff. de reg. iu. Duen. reg. 3 15. in prin. I. Cla. q. 74. vers. de iure autè. Quamuis in testamentis generaliter eodem Pontificum iure idonei, atque assidui testes ducantur, vt frequens interpretum dogma esse miserunt in literas Paris. conf. 2. nu. 16. lib. 3. Did. a Couar. in c. cum esses. num. 14. de testa. Cuius tamen contrarium longè verius mihi videtur. quod etiam frequenter receptum memoriæ prodiderunt. Alex. conf. 70. nu. 13. lib. 2. Ioan. Dilect. de art. testam. cau. 2. num. 7. & qui de materia diligenter differit Iul. Clar. d. tract. de testa. quæst. 55. vers. sed quid de iure

De probationibus,

canonico. ac Viuius lib. 1. opin. 382. E. Suarez.

Mulier de iure ciuili potest esse testis.

Fallit in 4. casib. vt per Pet. Duen. reg. 3 13.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. quoniam. de probat. num. 3. sed de iure canonico non potest esse in causa crimi.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur ip. 5. a Pet. Duen. reg. 3 15.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. reg. 4 19.

Fallit vt per Dec. in l. femina. ff. de reg. iur.

Fallit in 3. casib. vt per Campegi. d. tract. concl. 125.

Mulier de iure ciuili indistinctè admittitur in testem de iure tamen canonico, in criminalibus non admittitur: nisi in casibus a iure expressis: in ciuilibus tamen etiam criminaliter intentatis admittitur indistinctè. Pan. cap. quoniam. de probat. nu. 12. com. dicit. Rolan. a Valle conf. 241. nu. 13. vol. 1. Duen. reg. 3 15. Clarus §. si. q. 24. vers. quæro igitur. Gratus respons. 57. nu. 3. Fel. c. quoniam. nu. 1. de probat. Soc. conf. 154. vol. 3. vbi limitat nu. 6. & 9. De iure autem Regio, mulier non potest testificari, nisi in rebus quæ pertinent ad mulieres, vel in defectum probationis. l. 8. titu. 8. lib. 3. For. leg. & l. styli. 96. & nota verbum satis notabile in d. l. styli. *Mas en aquellos lugares do es cierto quel hecho fue hecho ante hombres, no son creidas, si los hombres que se acertaron, alguno dellos no testimonio esso mismo quellas dizen en su testimonio*. Ex quibus notatur, quodabilitas vnius testis habilitat omnes alios etiam inhabiles. quod etiam est ex mente Bald. l. Gallus. §. ille casus. ff. de lib. & posth. quod intellige, quando testes inhabiles non sunt ex toto inhabiles, sed solum habent diminutam fidem: quia si ex toto essent inhabiles non habilitantur: vt per eum Bal. & Franc. Cur. in tract. de testib. concl. 1. per totu. Et sic procedit d. l. styli. Et nota, quod ad hoc; quod testes inhabiles possint recipi ex defectu probationis: requiritur quod actu & habitu sit defectus probationis: attento communi cursu. per glo. in clicet. de probatio. Et producenti incumbit onus probandi. sec. Ant. & Imo. in c. dilectis. de testib. cogen. & nisi probentur hæc duo, non admittuntur. Alex. conf. 64. vol. 1. & de testimonio mulieris vide l. Lupum in alleg. hæret. priuile.

Testes esse possunt feminae, ac eorum testimonium admittitur, & recipitur in causis matrimonialibus saltem quando de matrimonio ipso probando agatur. tex. est in c. super eo. il. 2. de testib. & ibi tradit Abb. in 3. not. & omnes. Henr. in cap. quoniam. eod. tit. & ista est com. opin. teste Soc. iun. conf. 29. nu. 8 & conf. 3 1. nu. 13. vol. 2 & ita consuevit Boer. conf. 40. nu. 58. cum aliis seq. & hoc ampliatur similiter procedere quamuis tractetur de matrimonio separando, secundum Abb. in d. c. super eo. nu. 3. not. Dec. conf. 163. sub nu. 11. & conf. 342. nu. 1. Soc. d. conf. 3 1. nu. 18. & Zasius no. conf. 2. 3. 4. & 5. lib. 2. Ampliatur quoque hoc, & interpretatur vtiliter, quod parentes in eademmet causa matrimoniali, ac coniugali ad testimonium admittuntur. d. c. super eo. vbi hoc explicant Imo. Abb. Henr. Fel. Arc. conf. 13. & Paris. cōf. 55. nu. 28. & conf. 58. vol. 4. ideoque apparet patrem matrem, sororem, & reliquos cognatos ad testificandum admitti in causa coniugali, ac matrimoniali, arbitrio tamen iudicis, qui cautè perpendet quanta istis testib. fides adhibenda sit, ex qualitate causæ pendentis, & ex cognitione pari seu dispari personarum. quod not. Host. & Fel. post alios relatos per eum, in d. c. super eo. Lanf. in c. quoniam. vers. testes. nu. 49. de proba. Aret. conf. 82. Soc. conf. 17. vol. 1. & Alc. in tract. de præsump. regu. 1. præsumpt. 2. num. 4. & opin. istam sequitur quoque, & inquit esse communem, Soc. in tract. salientiarum. in reg. 427. incip. testes parentes pro liberis. nu. 6. & scripsimus latè supra in opin. 954. testificari vel testis esse non potest pater pro filio.

Et hinc est, quod præsens materia contractus matrimonij non est adeo tam suspecta, vt ad eius probationem requirantur testes omni exceptione maiores, vel magis idonei. vt determinauit Rota Rom. attestante doctissimo, atque Illustri D. Oradino præceptore meo in decis. 191.

Et hoc idem videtur statuere, sancireque sancta Synodus Tridentina in sessio. 24. in c. 1. col. 2. vers. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio. de reformatione matrimonij. vbi concludit matrimonium debere celebrari, Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus.

Postremo probant etiam in eadem causa matrimoniali testes de publica voce & fama, aliquibus adminiculis concurrentibus: secundum Dec. in c. 1. de app. & DD. de Rota Rom. teste D. meo Oradino decis. 153.

Imo vnus testis cum fama & confessione coniugum sufficit ad plenè probandum matrimonium. ita Mis. decis. 225. Viuius opin. 993.

Quæro, An mulier possit esse testis in causa ciuili? Respon. quod sic. & est expeditum de iure ciuili. per tex. l. 1. & l. ex eo. ff. de

Et vniuer.comprobationum re, Locus IX. 169

ff. de testib. De iure cano. probatur in c. quoniam. & ibi gloss. verb. mulieres. extra eod. Hanc opin. tenet. expresse Maran. in tract. de ord. iudi. 4. par. prin. nu. 33. Bar. in trac. differen. iuris cano. & civil. nu. 6. Iac. de S. Geor. Fla. & Doc. d. l. ex eo. glo. & omnes Doc. c. for. verbo. non femina. de ver. sig. Eandem opi. tenet Spe. tit. de test. verb. opponitur. nu. 83. Guil. Bened. capi. Raynutius. verb. testamentum. el. 1. num. 64. Lambert. in tract. iuris. par. 1. par. 1. lib. art. 2. q. 7. prin. nu. 15. Step. Bertr. in cons. 259. nu. 2. vol. 3. vbi dicunt omnes hoc esse indubitatum. Edictum enim de testibus est prohibitorium. Ideoq. cum expresse non prohibeantur feminae debent admitti. Preterea speciale est in testamentis, quod feminae testes esse non possint. Ergo in contrarium est ius commune.

Limita hanc communem concl. non procedere in scriptura priuata, quae tribus testib. est subscribenda. Hanc opi. tenet Bal. expresse in l. scripturas. C. qui pot. in pig. & sequitur Fran. Cremon. in sing. 144. Eandem tenet Dec. c. quoniam contra. nu. 8. de probat. & in l. feminae. nu. 32. vbi addit. eius dicit hac esse com. opi. ff. de reg. iur. Fel. c. ita quorundam. nu. 1. de Iude. Ias. l. si quis id quod. limit. 10. ff. de iurisd. om. iudi. Hanc opin. quoque tenet Soc. in reg. 419. in prin. Hipp. de Marf. in singul. 611. Catel. Cotta in memorab. iuris. verb. mulier regulariter potest esse testis. vbi dicit rationem esse, quia in his scripturis priuatis defunt alie solemnitates, quae in publicis solent facere fidem. Ideoque lex hoc casu magis confidit de masculis, quam de feminis. Eandem dicit esse magis veram Aym. Crau. in tract. de antiq. temp. par. 1. ver. queritur etiam. nu. 34.

Contrariam tamen opinionem tenet Tiraq. cum multis p. eum allegatis in legib. connubial. in 9 l. nu. 54. & seq. Chassan. in consue. Burg. tit. des successions. rub. 7. §. 4. nu. 1. Fely. sibi contrarius. c. quoniam. nu. 4. de proba.

Limita secundo in testamentis, nam mulier testis esse non potest. Et hoc expeditum est de iure civili. per tex. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. §. testes. in f. eo. tit. Hanc opi. tenet. expresse Feli. & omnes Doc. in c. quoniam. de prob. Abb. & Doc. c. relatum. el. 1. de testa. Ant. Bauer. nu. 1. & 10. Fra. Ozer. nu. 14. d. §. testes. Vbi assignant rationem, quia mulier fragilis est. Eandem opi. tenet Tiraq. in legib. connub. in 9 l. num. 52. Gul. Bened. in d. c. Raynutius. verb. duas habens filias. Dec. d. l. feminae. Couar. d. c. relatum. nu. 4. Hanc dicit esse communem Nic. Bello. conf. 14. nu. 8. M. Grass.

Sed nunquid hoc procedit etiam de iure canonico? Resp. Doc. in hoc varie senserunt. Quidam tenent, quod mulier in testamento in terris ecclesie condito testis esse possit, & hanc opin. tenet. Abb. in c. cum esset. & ibi Couar. nu. 14. dicit hanc esse communem opi. Eandem dicit esse communem Ias. hac consultiissima. nu. 9. C. de testa. Hanc quoque sequitur ibi Car. Ant. Astensis in rep. §. ex imperfecto. nu. 175. Hier. Zanet. in tracta. differ. vtriusq. iur. differ. 26. nu. 38. Eandem dicit esse communem Imo. l. nemo potest. nu. 4. ff. de leg. 1. Caro. Ruin. consilio 192. nu. 7. vol. 2. Hanc quoque dicit communem Crot. in trac. de testib. 1. par. nu. 10.

Quidam vero tenent contra, quod si etiam de iure canonico mulier testis esse non possit. & hanc dicit esse communem Bello. d. conf. 4. nu. 8. quam veriore quoque dicit Clar. de testam. q. 55. M. Grass.

Quaero, Nunquid hoc procedat etiam in testamento militis? Resp. q. non. Quia vbi remissa est solemnitas iuris positui, ibi sufficiunt duo testes, etiam feminae. Ita tenet glo. auth. quod sine. C. de testa. Bar. d. §. ex imperfecto. Eandem opinionem tenet Ang. in §. testes. arg. glo. in f. de testa. & ibi Anton. Caius in additu. 6. & Bauer. nu. 26. Hanc quoque tenet Ripa. in trac. de peste. Rub. de priuilegiis. vlti. volun. cau. pestis. num. 24. Et eam dicit esse communem idem Bauer. §. plane. nu. 5. instit. de testa. Idem.

Quaero, An femina possit esse testis in causa criminali? Resp. q. sic, & hoc expeditum est de iure civili, est enim de hoc tex. in l. de eo. ff. de testibus. & ibi tenet hanc opi. Floria. de S. Pet. & dicit eam esse communem Iac. de S. Geor. nu. 4. Eandem dicit esse com. opi. Abb. d. c. quoniam. nu. 2. Feli. nu. 1. de testib. & eam tenet Spe. tit. de teste. §. 1. nu. 83. Alex. consil. 11. num. 6. vol. 1. Bertr. consil. 137. nu. 3. vol. 2. Eandem dicit esse communem Aug. Arimi. in addi. ad Ang. in trac. malef. verb. comparauerunt dicti inquisiti, & totum negauerunt. Idem.

Sed quid de iure canonico? Resp. q. non possit esse testis, ita probat tex. c. mulierem. 33. q. 5. Hanc opi. tenet Host. tit. de testib. §. quis testis esse possit. Io. Fab. & Ang. d. §. testes. Iac. de S. Geor. d. l. ex eo. Eandem opinionem tenet Capol. in cōf. 32. nu. 2. & 3. Bertr. consil. 137. nu. 3. vol. 2. Marc. Mant. consil. 56. nu. 23 & consil. 152. nu. 17. Rom. l. admonendi. nu. 119. ff. de iure iur. & ibi expresse tenet. Caro Sacchus nu. 119. Hanc quoque te-

net Aleia. in trac. prae sum. reg. 1. prae sum. 47. Abb. d. c. quoniam. nu. 2. Feli. nu. 1. Bonifa. de Vitalin. in trac. malef. rub. de testib. nu. 35. & 37. vbi dicit hoc esse expeditum Hipp. de Marf. consil. 22. & consil. 18. nu. 34. consil. 130. nu. 34. Et haec opinio secundum praefatos Doc. est vera. & cōis, quam nemo auersatus est, ex cepto. Dec. in d. l. feminae. & d. c. quoniam. nu. 20. vbi vult etiam de iure canonico femina in criminalibus esse idoneam ad testificandum. Eandem opinionem dicit esse communem Io. de Imo. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de test. quem refert Aug. d. addi. ad Ang. Idem.

Sed nunquid hoc procedat, quoque in causis matrimonialibus, quae equiparantur criminalibus? Resp. Spe. in titu. de rescri. §. ratione formae. vers. nunc igitur. tenet quod non. hanc opinionem sequitur Abb. c. si pro debilitate. nu. 4. de off. dele. Bal. consil. 112. vol. 1.

Contrariam opinionem probat tex. c. super eo. el. 2. de testi. & eam dicit esse communem Alex. in consilio 2. vol. 1. Jacob. de S. Geor. d. l. ex eo. num. §. Dec. in consil. 133. Eandem dicit esse communem, & quotidie obseruari Soc. iun. consil. 31. nu. 13. volum. 2.

Amplia praedictam conclusionem procedere quoque si ciuilitate agatur, & poena applicanda sit fisco ratione delicti. Namque de iure canonico testis esse non potest, ita expresse vult Alex. vbi allegat plures Doc. qui idem tenent in consil. 191. nu. 1. vol. 1. Paris. consil. 165. nu. 12. vol. 4. Quandoque enim poena est pecuniaria fisco applicanda est, dicitur actio criminalis secundum receptam & communem Doct. sententiam, ut firmiter Lud. Gomez. in prin. de actio. nu. 18. & tenet Ias. ibi. nu. 15. Bar. in l. 3. ff. de sepulch. viol. Cur. in rub. de iudi. nu. 18. Idem.

Mulier in causis criminalibus de iure ciuili testimonium ferre potest. communem dicit Gramma. consil. crimi. 12. num. 17. Abb. in c. quoniam. nu. 2. de proba. Fely. ibi. nu. 1. & 18. Bertr. consil. 259. nu. 2. lib. 4. Crot. de testib. nu. 57. Gramus consil. 57. nu. 3. lib. 2. Duen. reg. 415. in limit. 2. & ita quoque in practica seruari dicit Soc. consil. 54. num. 6. lib. 3. Idque procedit etiam in causis capitalibus, ut communem dicit Alex. consil. 10. nu. 6. lib. 1. Imo. in l. qui testamento. §. mulier. circa. ff. de testa. Vitalis de malefic. in rub. de testib. nu. 37. De iure canonico aut non admittitur ad testificandum. ut communem dicit Blanc. de indic. nu. 351. Abb. in d. c. quoniam. nu. 2. & Duennas in d. reg. 315. in princ. Intellige tamen ut procedat in causis criminalibus criminaliter intentatis, tunc enim mulier de iure Canonico non admittitur ad testificandum. communem dicit Ioan. de Imo. in d. c. §. mulier. circa fin. & Io. de Anan in consil. 17. num. 16. Pract. Conradi. num. 75. Secus in ciuilitate intentatis. Clar. d. lib. 5. §. fina. versic. quaero igitur. & sequentibus. P. Fichard.

Mulier, secundum iuris canonici dispositionem, in causa criminali testis esse non potest. c. mulierem. 33. q. 5. c. forus. §. testes aut considerantur. ext. de ver. sig. in subsidium tamen, & vbi delictum per viros non potest probari, eo casu in criminalibus mulieres admittuntur ad delictum probandum Alexan. consil. 166. lib. 1. Ias. in l. 1. §. si cui. nu. 4. ff. de condi. ob turpem causam. & hoc de iure canonico. secundum vero ius ciuile posset esse testis. gl. in eo. c. forus. & haec opi. magis communis est, ut inquit Alexan. de Imo. in consil. 11. num. 6. allegans bonum tex. in l. ex eo. ff. de testib. & ibi apostil. in verbo. ciuili. in lib. 1. consil. & in consil. 24. num. 11. in lib. 2. cōf. Ang. Are. & ibi Aug. Arimensis in verb. comparauerunt dicti inquisiti coram. d. iudice. num. 14. in tracta. de malefic. Et hanc communem opinionem esse inquit Tho. Gram. in consil. 12. num. 17. & eam seruari in praxi refert Feli. ex sententia Io. And. in c. 3. ext. de testib. latē Nicol. Arelatanus in suis additionib. in prae sum. 46. in 1. reg. prin. in Andre. Aleia. tract. de prae sum. vbi ipse late, quod mulier tanquam testis, quando veritas aliter haberi non posset, admitteretur. prosequitur. De cuius doctrinae veritate egregie consulendo scribunt Alexan. de Imo. in consil. 64. in 1. lib. consil. Bartho. Soc. in consil. 54. nu. 9. in 3. volum. consil. & Rol. a Valle. in consil. 24. num. 13. 14. & 63. cum seq. in 1. Tom. consil. Kirchouius.

Mulier non potest esse testis. gl. in §. testes. de testam. c. si testes. §. Hermaphroditus. 4. q. 3.

Fallit in 4. casib. ut per Dec. in l. feminae. ff. de reg. iur.

Fallit in 4. casib. ut per Campeg. in d. trac. concl. 124.

Fallit in 4. casib. ut per Soc. reg. 419.

Fallit in 5. casib. ut per Pet. Duen. reg. 314.

Fallit ut per Viuium in ver. testis esse non potest mulier.

Fallit in multis casib. ut per Lancillot. in trac. de offic. praetor. in tit. de testib. nu. 75.

Testes esse non possunt meretrices in causis criminalibus, secundum gloss. in l. 3. in versic. l. Iulia. ff. de testibus. Innocen. Com. opin. Tom. iij.

Y in

Com. V. I Opin.

in c. cum P. Manconella. de accus. Card. Alex. in c. tanta. de simon. Marfil. in prac. crim. in §. diligenter. nu. 139. Bar. & Ias. in l. cunctos populos. in 2. lect. nu. 54. C. de summa Trin. ubi meminit istam esse commu. op. & ita consuluit Alex. conf. 11. vol. 1. & Franc. de Placentia. conf. 84. num. 8. posito inter consilia crimi. diuersor. collecta per Io. Bapt. Zilet. in 1. vol. & huic sententia inhaeret quoque Lancel. Conrad. in prac. seu tracta. de decur. lib. 1. c. 9. de pratore. §. 2. nu. 17. similiterque concubina in causa sui amasij minimè ad testificandum admittitur. vt voluerunt Bal. & Saly. in l. etiam. in fi. C. de testa. & Bal. in c. in literis. de test. licet. & malè. Ang. senserit contrarium. in l. 2. §. si vir. ff. ad Silla. F. Viuius opi. 970.

Inimicus an, & quando, & qualis à testificando contra inimicum reijciatur: & quid de procurante inimicitiam testis, vt ei non credatur.

C A P. XIII.

Inimicus non potest esse testis contra inimicū suū. l. 3. & ibi Bar. Alex. & alij. ff. de testib. Ampliatur in 3. casib. vt per Marfil. in l. 1. §. præterea. ff. de q. nu. 1. Fallit in 9. casib. vt per Campeg. in trac. de testib. concl. 23. 24. 25. & 26.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 3. per Lancel. in tracta. de offic. prator. in titu. de testib. c. circa personas. nu. 65. & inimicitia quomodo probetur. declarat Campeg. conclusi. 409.

Testis esse non potest inimicus contra inimicū suū. l. 3. tertia. & ibi Bartol. Alexand. & ceteri. ff. de de testibus. l. 1. §. quæstionum. ff. de quæstio. §. si vero dicat odiosum. authent. de testibus. & ibi not. & in authent. si dicatur. in fin. C. de testibus. capit. repellantur. cap. cum oporteat. de accusat. cap. meminimus. 3. quæst. 5. Clarus lib. 5. §. fin. quæstio. 24. Iacob. Nouellus in practi. crimin. in forma inquisitionis contra producentes falsitates. nume. 25. Bertrand. in tractat. de reprob. testium. in versicu. hermaphroditus. nume. 60. Ferrarien. in sua practica Papiensi. in forma iuramenti testium. §. protestare. nume. 11. & sequent. Melchior de Facinis de Padua. conf. 82. nume. 4. & sequentib. volum. 1. posito inter consi. criminalia diuersorum collecta per Ioann. Baptist. Zilettum. Marfil. in l. 1. §. præterea. numero 1. cum aliis sequent. ff. de quæstion. Ioan. Anton. de Nigris. in capitulis Regni. in cap. 260. Vulgaris famæ proloquium. numero 27. & Ripa in cap. 1. de iudi. numero 14. ubi scribit istam esse communem opinionem. Quæ equidem comprobare posset ista ratione. Nam inimicus statim, quod deponit, præsumitur ob inimicitiam deponere: secundum Bartolum in lege prima. C. si propter inimic. creat. libro 10.

Et hoc adeo verum est, atque procedit, quod inimicus etiā reconciliatus a testimonio repellitur contra inimicū: & sic suspitio inimicitia non tollitur per reconciliationem, quoties ea nuper contigerit: quoniam non statim post reconciliationem est idoneus testis, qui paulo ante erat inimicus, ideo expectandum est, vt amicitia sit longo tempore confirmata, & obliuioni tradita omnia inimicitiarum vestigia. text. est. & ibi gloss. in capitu. accusatores. 3. quæstio. 5. in versicu. inimicitias. Anan. colum. 3. & Felyn. colum. fina. in capit. per tuas. de simonia. Roman. singul. 319. Anania. consilio 17. columna secunda. volumine primo. & ibi Bologninus in addit. Innocent. columna finali. Abbas columna secunda. Ananias columna tertia. & Felyn. nume. 4. in cap. cum oporteat. de accusat. Iason. in l. apertissimi. columna secunda. de iudic. Maranta in tractat. iudiciorum. in 6. parte. in 2. actu de appellatione. numero 64. folio paruo 169. Marfil. in dicto §. præterea. numero 4. Crauet. consilio 9. numero 6. & consilio 73. numero 13. Iacobus Nouellus in tractat. ad defensam. in rubric. an indicia pro reo danda sint. incipient. Solet communi sententia dici. numero 43. & sequent. & complures alij signati per Tiraquel. in tract. de causa cessante. in 2. parte. limitat. 16. numero 7. ex quibus constat istam communem opinionem fore. eam etiam communem dicit Didac. a Couarr. lib. pract. q. c. 17. num. 13.

Ampliantur quoque præmissa, quod in crimine læsæ maiestatis, simonia, hæresis, blasphemia, aliorumque enormissimorum delictorum inimicus ad testificandum minimè admittitur: vt voluerunt Speculat. in titu. de accusat. §. 1. Barto. in l. in quæstionibus. ff. ad legem Iuliam maiestatis. Bald. in l. in his. §. 1. in fin. ff. soluto matrimonio. Roman. in l. si vero. §. de viro.

De Probationibus,

colum. 21. eodem titulo. Alexand. consilio 127. in fin. volum. 4. Abbas in capitu. inquisitionis. §. tertio. de accusatio. Crauet. in dicto consilio 9. sub numero 6. Marfil. consilio 12. cor mundum. numero 12. Grammat. consilio crimin. 15. conditoris machinæ. columna finali. & Marcus Antonius Blancus in practi. crimin. in rubric. incipien. postquam vidimus quæ indicia sunt ciuilia. numero 19. & Ioann. Anton. de Nigris in dicto capitulo 260. Vulgaris famæ proloquium. numero 30. & hoc per textum in dicto capitu. per tuas. quem communiter omnes citant pro singulari. teste Marfil. in dicto §. præterea. sub numero primo. licet ibi ipse alleget alterum textum similem. in capitu. cum P. extra de accusat. & sic ex allegatis auctoritatibus facile constat istorum opinionem communem esse.

Sed aduerte, quod præmissa iura disponentia inimicum recipi non posse in testem, veniunt intelligenda procedere in inimico capitali, non autem in inimico non capitali: nam iste inimicus admittitur, quamuis minus fidei sibi adhibeatur: secundum Innoc. in d. c. cum oporteat. & Cyn. Bald. Albe. & ceteros. in d. auth. si dicatur. ubi Saly. allegat rationem. quoniam pro leui inimicitia de facili quis mentiri nō censeretur, quæ admodum pro graui. & istorum opinioni inhaerent Afflicti. in constitut. mores dissolute viuientium. sub nume. 1. libro 3. rubric. 33. Alberic. de Rosate. in tracta. de testibus. in princ. sub numero 18. & Bertrand. in dicto tractat. de reprobationibus testium. nu. 60. in quibus quidem locis eam exprimunt communem fore.

Vnde testis ob non capitale, & grauem inimicitiam non debet indistinctè repelli, ceterum relinqueretur iudicis arbitrio, qui secundum inimicitiam verificatam, & alia arbitrari posset testem ipsum esse, vel non esse repellendum: vt voluerit gloss. & Doctores in d. capitu. cum oporteat. & Bertrand. consil. 152. libellus, quem obtulisse, & produxisse legitur. sub numero 9. volum. 8. ubi ostendit istam esse magis communem opinionem.

Et quis dicatur inimicus capitalis, & quibus modis probe tur capitalis inimicitia, vide canonistas declarantes, decident. tesque in dicto capitulo cum oporteat. Bartolus & Baldus in dicto auth. si dicatur. Ant. Butr. in c. veniens. il. 2. de sponsa. Felyn. in c. quoties. col. 3. de testib. Alber. in l. pen. in prin. ff. solut. matr. Anch. consilio 246. col. 2. Alex. conf. 99. volum. 1. Corn. consil. 101. colum. 4. volum. 2. Ioan. de Amicis consil. 119. numero decimo. Mantuam consil. 27. numero 31. volumine primo. Socin. Iunior consilio 73. numero 14. volumine secundo. Paris. consilio 58. numero 73. volumine quarto. Grammat. consilio crimin. 46. numero quinto. Parid. de Puteo. in tracta. syndic. in vers. Suspitio. Ant. Rosel. in tractat. de testi. colum. 3. & Crotum. in tractatu de testibus. numero 97. & Marfil. in dicto §. præterea. nume. 7. cum aliis sequen. Menoch. de arbit. iudic. casu 110. dicit relinqui arbitrio iudicis debere, quis dicatur inimicus.

Et sic, secundum omnes memoratos Doctores, inimicitia capitalis, vel quasi dicitur, ac oritur, vbicunque lis, & quæstio esset super omnibus bonis vel maiori parte bonorum, & tunc testimonium talis testis penitus repelleretur: & concurrunt etiam cum hac opinione Roman. in l. 2. §. hoc rescriptum. ff. ad S. C. Syllan. Anan. consilio 59. columna secunda. Rolan. Curt. inter Calcanei consilia. consilio 64. Crauet. consilio 75. numero vndecimo. Alexand. de Neuo consilio 20. in causa domina Catherina. sub numero 1. & sequen. & Bertrand. consil. 126. pro defensione innocentia honorabilis viri. numero tertio. & sequen. volumine septimo. qui dicunt communem esse & vtiliter ampliant.

Imò inimicitia capitalis, atque grauis non solum a percussionibus, sed etiam a verbis plerunque ortum habet, & consequenter inimicitia capitalis contrahitur etiam ex verbalibus iniuriis. secundum Bald. in c. veniens. in fi. de iureiur. & habetur in l. licet. ff. de arbi. Marfil. etiam firmat consil. 3. sæpe. nu. 12. consil. 20. mature. num. 28. & Ias. in l. procuratoribus. in fin. C. de procur.

Vnde etiam minæ probant capitale inimicitiam: secundum Baldum in d. l. licet. & Marcum Mantuam consilio 325. nisi. numero nono. volumine primo. & Cardinalem Albanum in lucubratio. in Bartol. in lege testium. numero nono. ff. de testib.

Et isti inimici capitales, etiam si plures essent, qui deponerent contra inimicū eorum de visu in causis capitalibus, minime facerent sufficiens indicium ad torturam, stante repulsa legitime facta contra ipsos testes ex capite inimicitia capitalis. vt firmat Io. Anto. de Nigris cum ceteris illustribus Docto. aggregatis per eum in d. c. 260. Vulgaris famæ proloquium.

Et vniuer.comprobationum re. Locus I X. 170

quum num. 39. cum omnibus aliis seq. vbi respondet contrariis. & concordat opiniones.

Imò defectus inimicitiz minimè purgatur per torturam: vt determinat Crauet. consilio 6. plura. numero 55. & sic inimicus capitalis etiam cum tortura non potest esse testis in causa criminali. secundum Innoc. in capitulo cum P. Manconella. de accusat.

Imò testi inimico minimè crederetur etiam si effemus in causis difficilis probationis. vt voluit Gram. consi. cri. 43. nu. 19. & consi. 58. nu. 10.

Ideo redeundo, vnde per longas digressiones non decuit recedere, amplio etiam memoratam opinionem in principio posita, q. non solum vendicat sibi locum in capitalibus inimicis, sed etiam in suspectis de capitali inimicitia, & sic hoc verum est, siue quis ostendat se inimicum expresse, siue tacite, i. qui odium gerat in mente: secundum Inno. in d. c. cum P. Manconella. de accus. Bald. in auth. si vero dicatur. de testib. Melchiorum de Facinis in d. consi. 82. num. 7. Rom. in rubr. ff. de arbit. colum. 12. & Bald. in Marg. in vers. Testis. colum. 15. & in l. præscriptione. C. si contra ius, vel vtil. pub. Alexan. consilio 99. in causa inquisitionis formatæ. num. 2. volumine primo. Ias. in l. fororem. C. de his quibus vt indig. & consilio 167. colum. 5. volum. 4. & Marfil. in l. i. §. præterea. numero 3. ff. de quæstion.

Item ampliatur quoque eadem opinio, quod idem operetur in recipiendis testibus inimicitia præsumpta, quod operatur inimicitia vera, & cōsequenter inimicus dicitur, etiam si offensus ignoret offensam, vt etiam tunc repellatur a testimonio. secundum Barto. in l. i. in ff. de his quibus vt indig. Inno. in c. cum I. & A. in fi. de re iudic. Bal. in d. l. præscriptione. colum. antepen. & consi. 316. præsupposito statuto. col. 1. vol. 4. Roma. in d. rub. ff. de arbit. Abb. in c. cum oporteat. & in c. repellantur. de accus. Vincen. de Paleotis consi. 127. in fi. posito inter consilia Alexand. in 4. volum. & Marfil. consi. 31. bonorum omnium largitor. nu. 18. & in sing. 178. Inimicus repellitur a testimonio.

Amplificatur quoque postremo præmemorata opinio, vt testis inimicus, etiam quod non constet de inimicitia, dummodo appareat de causa inimicitiz, etiam per solam eiusdem testis depositionem, similiter repellatur a testificando. ita Crescent. decis. 35. lib. 2. & Vincent. Paleot. in d. consi. 127. nu. 19. inter consi. Alex. vol. 4.

Et tunc ad inimicitiam contrahendam non attenditur an iusta causa, vel iniusta præcesserit, sed an habuit mouere animum alterius ad odium capitulo meminimus. cap. repellantur. & c. non est crudelis. 23. q. 5. vbi iudex quandoque inimicitiam incurrit ex administratione iustitiæ.

Imò denique testis inimicus in extremis laborans, etiam Christi corpore suscepto per eum, examinari nequit contra suum inimicum ad perpetuam rei memoriam, & examinatus non probat. ita Bald. in titulo de pace Constans. §. vassalli. col. 2. ver. Extra quæro. & And. de Iser. in consi. si damna clandestina. Et sic regulariter testi in mortis articulo constituto nulla fides admodum præstatur: secundum Bal. in loco præcitato. Bertr. consi. 137. viso processu causæ inquisitionalis. num. 9. in 1. par. volum. 2. & consi. 15. & ratio scribendi. num. 5. in 1. par. volum. 3. & Grammat. consi. crim. ultimo. sub num. 3. Viuius opi. 978.

Procurans inimicitiam testis, vt ei non credatur, non potest vt inimicum eum repellere, sed quanta fides illi sit adhibenda, relinquitur iudicis arbitrio. secundum Barto. in l. i. in §. cum quis. ff. de quæstio. facit l. si merces. in §. culpæ. ff. loc. Balb. decis. 202.

Cum inimico meo contrahens amicitiam non repellitur. Saly. in l. si quis testib. C. de testib.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. in d. tract. de testib. conclus. 22. Don. a Fin.

Testes idonei, vel non idonei in quacunque causa tam ciuili quàm criminali, qui haberi debeant: & an & quando eis fides adhibeatur, vel non.

CAPVT XIII.

Estis idoneus est frater in causa fratris: secundum Bart. in l. qui testamento. §. quæcunque. num. 6. ff. de testa. Glo. Innoc. & Imò. in c. insinuante. de offic. deleg. Bertran. consi. 212. col. 4. volum. 1. incip. supponit. Felyn. & omnes Docto. magis communiter. in cap.

cum oporteat col. 3. cum aliis sequen. de accus. & in c. in literis. extra de testib. col. fin. Ioan. de Amicis consi. 119. nu. 3. & Thobias Nonius Perusinus iuris vtriusque studiosissimus. in §. sed neque hæres. instit. de testam. nu. 1. cum aliis seq. & Feli. etiam in c. literas. num. 4. cum aliis sequen. de præsumpt. in quibus locis explicant istam esse communem opinionem, & limitant copiosissimè in sex casib. & Lancillotus Conradus. in tracta. seu præct. de decur. lib. 1. cap. 9. §. 2. in versicu. fratres. nu. 45. fol. 60. & Bal. consi. 285. vol. 4. vbi citat. & sequitur Bar. in d. §. quæcunque.

Et licet Bal. teneat contrarium in l. nulli. C. de epis. & cleri. ob hoc igitur fatuum esset recedere a dicta communi in iudicando, & consulendo: quam sequuntur quoque infiniti Docto. variis in locis iuris nostri, & Alci. in trac. de præsum. in 1. reg. præsump. 23. nu. 2. & 6.

Sed Alex. consi. 18. viso processu causæ vertentis inter Antonium. nu. 4. vol. 1. arbitratur ipsi fratri deponenti pro fratre minus credi debere, quàm extraneo.

Qui quidem Docto. omnes declarant, ac explicant prædictam communem non procedere, quando fratres sunt, vel reperiuntur in potestate eiusdem patris, vel quādo simul habitant, vel haberent bona communia inter eos. & Lanfran. in c. quoniā contra. de proba. in ver. testes. nu. 62. & Celsus ibi in addit. & Feli. in d. c. literas. nu. 6. & seq.

Declaraturque similiter hoc non habere locum in causa ciuili ardua, & graui, in qua profecto, & absque dubio aliquo frater non est idoneus testis pro fratre, imò omnino repellitur, vt not. Bal. in l. parentes. col. 11. de testi. & in l. fi. col. 11. C. de probat. & hoc in terminis in causa matrimoniali latè tradit Marian. consilio 17. supradictæ causæ positio. & consi. 130. num. 10. vol. 1.

Nec non interpretatur quoque hoc minimè procedere in causa criminali, in quā, nota, quod frater pro fratre nō est idoneus testis: vt consuluit Alex. consi. 70. viso processu. nu. 6. vol. 1. & Afflic. in consi. mores dissolutè viuientium. sub nu. 9. lib. 3. rub. 53. & Feli. in d. c. literas. nu. 9.

Qui accusator volens ad intentionem suam probandā producere fratres, tunc non recipiuntur. secundum glo. Bar. Bald. Alb. Saly. Pau. Cast. ceterosque omnes in d. l. parentes. & Nonium in d. §. sed neque hæres. num. 2. vbi attestatur istam fore communem opinionem.

Sed animaduerte, quod ad probandum innocentiam fratris inquisiti criminaliter pro delicto, frater esset idoneus testis pro fratre, & per consequens frater inquisitus de homicidio potest probare per fratrem se commississe homicidiū ipsum ad sui defensionem, secundum Bald. & Salyce. in d. l. parentes. Aret. in tract. maleficiorum. in vers. Et dictus Titius se defendendo. col. 7. Alex. consi. 212. col. fi. lib. 2. & consi. 4. in fi. vol. 6. Nattam consi. 359. quidam iudex procedens contra nonnullos de falso. sub num. 2. vol. 2. Marfil. sing. 508. Felyn. in d. cap. cum oporteat. in 5. not. Dec. consi. 459. numero 8. & consilio 469. numero 7. Grammat. consilio crimin. 12. numero 19. Crauet. consi. 119. num. 9. Roland. a Valle. consi. 7. num. 25. vol. 1. Bertran. consi. 13. vidi casum mihi exhibitum. nu. 1. vol. 8. & alios quamplures relatos supra in opin. 960. Testes, affines, focij, amici, & domestici. vbi latius explicauimus istam materiam.

Qui quidem Docto. hoc intelligunt procedere, vbicunque de alterius præiudicio, seu interesse non ageretur, sed de mera defensione ipsius fratris: & tunc fiscus conqueri non debet, si huiusmodi testimonium, seu depositio ei noceat in pœnis quærendis: vt voluit Bald. in d. l. parentes. quia pœnæ non irrogata indignatio solam duritiam continet. l. seruus ea lege. ff. de seruus expor.

Item frater religiosus vt vir bonus, vel laicus deuotus, religiosusque vitæ recipitur in testem in causa sui fratris: secundum Ioann. de Imo. in cap. cum R. Canonicus. de offic. deleg. quem refert, sequiturque Felyn. in dicto capitulo literas. numero 11. & Marfil. in sua practica criminal. in §. principium. numero 11.

Et quamuis frater pro fratre testificari possit: nihilominus ipse frater contra fratrem testificari non cogitur. l. lege Iulia. de testibus. & not. Abb. numero octauo. & Felyn. num. 16. in d. c. literas. & Barto. in d. §. quæcunque. num. 6. Et hoc habet quippe, locum tam in causa ciuili, quam in causa criminali. ita tenet, & probat Glo. in d. l. lege Iulia. cum qua sentiunt omnes Docto. communiter, teste ibi Iacobino de Sancto Georgio. num. 2. & eam sequitur Abb. etiam in d. c. literas. num. 8. & omnes in d. l. parentes. & Neuiz. in Sylua nuptiali. lib. 3. num. 47. vbi ait hoc idem procedere in coniuge, descendenti- bus, & aliis.

Com. V. l. Opin.

Bene tamen verum est, q̄ in crimine hæresis frater cogere-
tur dicere testimonium contra fratrem. secundum Pano. in d.
c. literas. Viuius opi. 981.

Testis idoneus potest esse fideiussor pro fideiussore ad pro-
bandum, quod non principaliter fideiussent: secundum Cy.
Bald. Ang. & Salyc. in l. distantibus. C. de testa. Bar. in l. si quis
ita, per illum tex. ff. de reb. dub. Bal. in l. si. §. 1. col. 2. C. de exec.
rei iud. & Rôchegallum in trac. de duob. reis. lib. seu l. 1. reos
principium. nu. 50. fol. 462. Steph. Aufre. in trac. de testib. & eo-
rum reprobatione. nu. 45. & Marf. in repe. rub. nu. 449. & sequ.
ff. de fideiuf. Tiraq. in trac. res inter alios acta. sub limit. 1. fol.
par. 4. & istam opinionem dicit esse communem Ias. in d. l. di-
stantib. num. 8.

Sed interpretatur hoc non procedere, secundum Saly. post
Bal. in d. l. fin. §. 1. si creditor noluit eum vt fideiussorem acci-
pere, sed vt principalem, certe tunc non habet beneficium di-
scussionis, quia est verè correus debendi. l. si non singuli. ff. si
cert. petat. quem sequitur Alexan. consi. 78. colum. 2. volum. 1.
licet Ang. tenuerit contrarium. in §. legatariis. insti. de testam.
Viuius opi. 986.

Testis idoneus potest esse fideiussor pro principali reo,
seu debitore, si esset soluendo, secus si non esset soluendo, secu-
dum Specu. in titul. de teste. §. 1. versicu. Quid de fideiussore
Bald. Flor. & cæteros, in lege si cui legetur. in fin. ff. de lega. 1.
Marf. in repet. rub. ff. de fideiussor. num. 448. Nellus de Sancto
Geminian. in tractatu de testib. & eorum reprobatione. in 1.
par. nume. 33. & Ronchegallum. in tract. de duobus reis. libro
seu. l. 1. post prin. num. 53. vbi istam sententiam communem
esse referunt.

Sed tamen Ioan. And. in addi. Spe. in d. versu. Quid de fidei-
ussore, videtur tenere contrarium, dicens fideiussorem habe-
re interesse saltem ne litibus, & sumptibus vexetur. l. minor vi-
ginti quinque annis. ff. de minor. & c. 2. de arbi. præcipue cum
fideiussor renunciauit per modum, qui traditur, & not. in Gl.
1. c. 2. de arbir. idem videtur tenere Dyn. Ang. Imo. Pau. Cast.
& Aret. in l. fideiussor. §. fin. ff. de leg. 1. idem Ioan. And. in add.
Specu. in titu. de iudice deleg. §. superest. versu. Sed nunquid
fideiussor. Ang. in l. ab executore. §. alio. ff. de appellat. & in l.
asnam. in princip. per illum tex. ff. de appellat. Anto. & Felyn.
in c. insuper. de testi. Ang. consi. 295. col. 1. ver. Secundo obstat
eidem testi, quia fuit fideiussor pro toto tempore societatis.
& ista est communis opinio, teste Ias. in l. si cui. §. fin. ff. de leg.
1. post Aret. ibi.

Qui adiiciunt Bal. Flor. & Alex. interpretari, ac tenere præ-
fatam cõem opinionem procedere, quando fideiussor renun-
ciaisset beneficio excussionis, vel debitor principalis non esset
soluendo: vel si debitor esset præsens, & soluendo, & fideiussor
non renunciaisset beneficio discussionis, tunc bene potest esse
testis, & iudex. quia tunc non potest haberi regressus contra
fideiussorem, & nullum damnum, aut præiudicium potest ef-
fe fideiussori. ita concludit Ias. in d. §. fin. in d. c. insuper. & Ca-
rol. Ruin. consi. 189. nu. 21. vol. 1.

Sed si testis tam in præsentis casu, quam in alio quocunque
simili haberet interesse posset utique examinari cum protesta-
tione, quod non vult in aliqua parte se iurare dicto suo. ita
Gomes. decif. 10. lib. 2. Viuius opi. 987.

Testis idoneus potest esse fideiussor pro confideiussore ad
probandum quod non principaliter fideiussent. secundum
Cy. Bal. Ang. & Saly. & Ias. nu. 8. in l. distantib. C. de testa. Bar.
in l. si quis ita, per illum tex. ff. de reb. dub. Bal. in l. si. §. 1. C. de
exec. rei iud. & istam opinionem dicit esse communem Ias. in l.
distantib. nu. 8. Interpretatur & limitatur hoc non procedere,
sec. Sal. post Bal. in d. l. si. §. 1. si creditor noluit eum, vt fideiussor
rem accipere, sed vt principalem, certe tunc non habet benefi-
cium discussionis, quia est vere correus debendi. l. si nō singu-
li. C. si cer. pet. quem sequitur Alex. consi. 87. vol. 1. licet Ang. te-
nuerit contrarium in §. legatariis. insti. de testa. F. Viuius.

Testis, qui semel est testificatus contra me in causa crimi-
nali, vel civili in qua ageretur de maiori parte bonorum, erit
idoneus testis in alia etiam cã criminali. si accedat non spon-
te, sed coacte, & citatus, vt est commu. opi. Clar. q. 24. versu. sed
nunquid. Bonac.

Testes quantumvis in quandam consequentiam referant
commodum ex eorum depositionibus dummodo non prin-
cipaliter consequantur commodum, dicentur testes idonei.
§. legatariis. insti. de testa. l. distantib. C. de testa. Ias. l. si quis
nec causam. num. 12. ff. si cer. pet. Alex. consi. 41. nu. 6. volum. 3.
Alex. consi. 172. nu. 6. in 2. vol. Vnde si episcopus petit contra
vnam ecclesiam, & eius rectorem quartam decimarum, & re-
ctor ecclesiæ contrariam cõsuetudinem allegaret, quam vult
probare per alios rectores, q̄ scilicet non soluerint, hoc pote-

De Probationibus,

rit, & erunt testes idonei alij rectores: vt ibi per Alex.

Leno, meretrix non potest esse testis. l. athletas. §. ait prætor.
ff. de his qui no. in fa. com. est opinio vt attestatur Ias. in l. cum
ctos populos. in 2. lec. nu. 54. C. de sum. Trin.

Fallit primo in eo qui retinet vxorem deprehensam in adul-
terio, quia iste talis, non ipso iure, sed per sententiam fit infa-
mis. Steph. Aufr. in trac. de probat. test. nu. 36.

Fallit secundo, quando agitur de actu facto in prostibulo,
nam tunc lenones & meretrices sunt testes idonei: nam sciri
non potest verisimiliter nisi per eos. Saly. in l. ea quidem. C. de
accusatio. Marf. in praxi. crimin. in §. diligenter. numero 81.
Don. a Fina.

Testes affines, socij, amici, & domestici non sunt idonei te-
stes, & in criminalibus repelluntur a testimonio. l. 2. & l. pa-
rentes. C. de testibus. nepos de Monte Albano in tracta. de te-
stibus. in princ. nume. 1. cum alijs sequen. Steph. Aufrer. in tra-
cta. de testib. & eorum reprobatione. num. 34. & ita affirmat,
& probat in omnibus istis casibus Affi. in consi. mores dispo-
lute viuentium. sub numero 1. sub nume. 4. & sub numero 6.
lib. 3. rub. 53.

Quia iniuria facta vni de familia, censetur facta omnibus
de illa familia. l. lex Cornelia. ff. de iniur. & ibi Glo. Bart. Bald.
Angel. & Salycet. in l. vnica. C. de rapt. virg. & Tiraquel. cum
alijs glomeratis per eum. in tractat. de pœnis temperan. causa
51. num. 68.

Quare ij de familia ob huiusmodi affectionem in hoc ne-
gocio testimonium ferre, vel iudicare nequirent, quia iure su-
specti forent: secundum Bar. in d. l. lex Cornelia. in prin. Gram-
mat. decif. 23. nu. 1. Paris. consi. 55. nu. 35. vol. 4. Tiraq. in d. cau-
sa 51. Rol. a Val. consi. 24. nu. 41. vol. 1. Alc. in trac. de præsum.
reg. 1. præsum. 2. & 23. & Marantam in trac. iudic. in 6. part. in
princip. nume. 58. & sequ. fol. par. 93. vbi hoc utiliter ampliat,
& limitat.

Et intantum hoc procedit, & ampliatur, quod si dicti testes
sunt admissi, minime probabunt, secundum Scriben. omnes
communiter in locis iam citatis, & de ista communi testatur
Gram. consi. crim. 45. nu. 15. & consi. 58. nu. 6. & seq.

Et istos affines, seu suos, pro quibus testimonium dici non
potest. Gl. in l. si fœmina. C. ad Turpil. eos intelligit, qui sunt
vsque ad septimum gradum. l. lege Iulia. ff. de testi.

Et ista affinitas repellens a testimonio debet esse per lineã
ascendentis, vel descendens, non autem sufficit affinitas
transuersalis. vt voluit expresse Angel. cum alijs relatis per
eum consi. 194. visis processibus causæ principalis. colum. 2.
Crau. consi. 2. num. 9. Marf. sing. 133. & Grammat. consi. crim.
12. nu. 25. & seq.

Tamen, nota, quod ad probandum furtum, vel dolum fa-
ctum in domo actoris de die, vel de nocte per Sempronium,
& ad probandum, quantitatem rerum, erunt testes idonei ex
eo, quia alij testes in ipsa domo, & actu vel habitu verisimiliter
haberi non possunt. text. est in l. consensu. §. super plagis. vbi
Docto. notant. C. de repud. Abb. in cap. fin. num. 9. de præscri.
Barto. Cyn. & Ias. in l. si quando. C. vnde vi. nume. 43. Federic.
Schench. in tracta. de testibus. nume. 28. & sequentib. Marf. in
sua præct. in §. diligenter. num. 81. Anton. de Butrig & Docto.
in cap. 3. loco. de proba. Abb. & Scriben. omnes in cap. cum in
tua. de spons.

Et ad probandum gesta, vel acta in domo, testes domestici
admittuntur, & præferuntur alijs: vt per Franc. de Arẽ. in con-
silio 13. nu. 17.

Simile videmus ad probandum gesta in naui, vel domo ad-
mittuntur testes naui, vel domus. l. quoties. & l. submersis. vbi
Barto. & Docto. C. de naufrag. lib. 1. text. in c. veniens. il 2. in
fi. de testib. Io. And. in add. Spe. in tit. de teste. §. 1. versu. Item q̄
est domesticus. & Bar. in l. si scimus. §. licentia danda. num. 2.
& ibi Alex. num. 3. qui reddit rationem. C. de iur. delib. vbi fir-
mat, quod ad probandum secreta patrimonij testes de domo
aduersarij sunt idonei.

Similiterque innocetia rei accusati potest probari per eius
parentes, fratres & alios domesticos, & alios testes alias non
idoneos: vt per Marf. sing. 59. Innocentibus. Alex. consi. 24. nu.
45. vol. 2. & consi. 5. vol. 1. Gram. consi. crim. 12. versu. 5. quo ad.
nu. 19. c. manifeste. & c. seq. vbi Arch. 12. q. 1. Spe. in tit. de inqui-
sitione. 1. versu. Sed nunquid eas. Ias. & Dec. in l. vt vim. ff. de
iustit. & iur.

Quodque procedit, ac verum esse intelligo, nisi contra di-
ctos domesticos essent alij testes. secundum Bal. & Salyc. in d.
l. parentes. Gram. in d. consi. 12. nu. 19. Carrerius in sua præc.
crim. num. 165. in fi. & Gram. post alios relatos, ibi per eum. in
decif. 34. num. 14.

Item coniunctus, licet repellatur a testimonio deponens
pro

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 171

pro coniunctio, nihilominus non repelleretur vbicunque esset coniectura vtriusque partis: secundum Spe. in d. tit. de teste. §. 1. ver. Quid si testis eodem gradu quem sequitur Alex. cōf. 156. vñ processu inter Appolloniam. nu. 8. vol. 5.

Vnde filius esset idoneus testis inter patrem, & matrem nā affectionis paritas vtrique excluderet, euacuetq; omnem suspicionem c. R. canonicus. de off. deleg. Bal. in l. 1. ff. vbi pupil. educ. deb. gl. in c. postremo. de app. Inn. in c. ex parte. de feud. Saly. & alij in l. 1. C. ne liceat poten. & Barb. in c. causam quæ. de off. delega.

Item limitatur prædicta communis non procedere in patruo, qui potest esse testis pro nepote suo: & similiter consobrinus pro consobriño, & sic de singulis: secundum Bart. in l. qui testamento. §. per contrarium. ff. de testa. & Doc. omnes in l. parentes. C. de testib. glo. & omnes in c. accedens. vt lite non contest. & Lanfr. in c. quoniam contra. de proba. in ver. testes. nu. 18. vbi ponit istam esse commun. opi. Doc. vtriusque aulæ, & eam vtiliter declarat.

Item testis instrumentarius amicus est integer, & probat: secundum Alex. in d. cōf. 156. nu. 19.

Et qui dicantur proprii domestici, seu familiares, quod idē est. Addeq; plenius Ant. Gabr. lib. 1. tit. de testib. concl. 10. nu. 2. vide Io. Igne. latē declarantem in l. 1. nu. 74. ff. ad Sylla. & in §. serui appellatione. nu. 124. & Melchiorem de Facinis cōf. 82. nu. 12. & seq. posito inter cōf. crim. diuerforum. vol. 1. col. lecta per Io. Bapt. Zilettum, vbi ait cōm omnium opinionē esse, q̄ omnes habitantes in eadem domo dicantur domestici, & nepos ē de Monte Albano in trac. de testib. in princ. nu. 2. & seq. Iac. Aegidij in trac. de testib. & eorum reprobatione. nu. 10. Feder. Schench. in d. trac. de testi. nu. 27. & Steph. Aufre. in d. trac. de testib. & eorum reprobatione. num. 35. & seq. vbi vtiliter, & commodē limitat communem istam in quatuor casibus. Viuius opi. 960.

Causa in propria nemo est idoneus testis. l. nullus. ff. de testi. l. omnib. C. eod.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 5. per Lancil. in trac. de pratore. in trac. de testib. c. personas testium. nu. 74.

Fallit in 20. casibus. vt per Campēg. in trac. de testibus. conclus. 54.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 422. Idem.

Testis non est idoneus pater spūalis in cā filij sui spiritualis: secundum Bal. & Alex. col. 2. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. Fulg. in l. 5. §. prator ait. eo. tit. Saly. in l. testis idoneus. ff. de testib. Franc. in c. 1. col. 3. de cōgna. spir. lib. 6. Io. Bapt. Ferretum. cōf. 346 pro asserto matrimonio vt dicitur contracto. nu. 2. vol. 2. Affl. in cōstit. Neap. exordiente. mores dissolute viuentium. ver. 30. & Bertr. cōf. 178. nu. 13. vol. 2.

In contrariam vero partem, videlicet, quod pater spiritualis non repellatur a testimonio, inclinauerunt Bar. cōf. 92. in quæstione vertente inter dominum Simonem. col. 3. Bald. & Salyc. reuocando sententiam in melius in l. parentes. C. de testib. Io. Ana. in c. cum dilectus. col. fi. de accus. Albert. de Maletis in trac. de testib. in 1. par. 1. par. col. 8. Franc. Aret. in c. cum oporteat. col. 4. de accusat. Rom. Alex. sibi contrariis. Soci. & Ias. in d. l. generaliter. Corn. cōf. 61. vñ copia processus. col. 3. vol. 3. Ioan. Plat. in §. testes. insti. de testa. Alex. cōf. 42. col. fi. cōf. 125. sub num. 4. vol. 4. & cōf. 186. col. 2. vol. 7. Fely. in c. cum nuntius. col. 1. de testib. Capol. causarum ciuiliū. cōf. 5. col. 1. Ias. in l. cum apertissimi. col. 2. C. de iudic. & in §. pœnales. insti. de act. Saly. & Flor. in d. l. testis idoneus. Aufre. in trac. de reprobationib. testium. in litera P. vers. Pater spiritualis. Oriā. in repet. cap. quoniam contra. in materia testium. de probat. Bertran. sibi contrarius. cōf. 300. circa fi. vol. 1. & cōf. 32. sub nu. 2. vol. 3. & cōf. 152. libellus, quem obtulisse, & produxisse legitur. num. 8. vol. 8. Benedic. in c. Raynutius. in vers. Et uxorem nomine Adelsiam. nume. 767. de testa. Cotta in memoriali. in vers. Commater. post princ. & Ruin. cōf. 81. nu. 19. volum. 3. & istorum opinionem non me latet esse magis veram, magisque communem: vt attestatur illam pariter sequēdo. Alex. de Neuo. cōf. 20. nu. 7.

Et aduerte, quod licet pater spiritualis, secundum dictam cōm sententiam, repellendus non esset a testimonio ferēdo: tamen eius fides non foret vsquequaque integra: secundū Fulg. cōf. 111. Emphyteutæ. Alex. cōf. 237. col. fi. vol. 6. Bertac. in sñto reperto. in ver. Compater. ver. 14. Dec. dicentem hoc relinqui arbitrio iudicis. in c. cum speciali. col. 2. de app. Alci. in l. 1. in prin. C. de in ius vocan. asserendo istum testem non fore omni exceptione maiorem, & Ripam in l. admonendi. num. 181. ff. de iureiur. & hoc verissimum existimo, & semper obseruari in causis ciuilibus, & criminalibus, & sapissimē obseruari vidi in actu practico.

Sed quid e contra, an filius spiritualis pro patre spirituali possit esse testis. vide Fely. declarantem in d. c. cum nuntius. in ver. Et in quantum.

Item baiolinus non potest esse testis quādiu nutrit, postea verò eius testimonium admittitur: secundum Bald. & Salyce. in l. parentes. C. de testi. & Lanfr. in d. c. quoniam. in versicu. Testes. nume. 61. vbi ait istam esse communem opinionem. Et sic testimonio nutritoris, & nutricis pro eorum alumno credendum non est, dum illum domi educant, sed postquam illum eorum parentibus educatum reddiderint, essent idonei testes.

Cæterum nutrix super ætate alumni testis esse potest, atq; probat etiam assignando potissimum causam hanc scientē, scio, quia nutriti. vt concedit Bar. in l. de tutela. ff. de in integ. resti. Viuius opi. 976.

Testes idonei non sunt coloni pro dominis, vt commune ait Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. testes. nu. 64. de proba. Quamuis contrarium scribat receptum Franc. Viuius lib. 1. opi. 387. quod magis probandum alibi diligenter ostendo, si vel colonorum honestas id suaserit, vel alio locupletiore teste inuentur. Testes item idonei non sunt, qui sibi inuicem contradicunt. vt frequenter placitum affirmant Alex. cōf. 20. lib. 3. Gram. in cōf. crim. 26. nume. 20. & seq. Viuius d. lib. 1. opi. 393. in fin. Sed & testes qui in vno sibi relucantur, in reliquis suspecti habentur. commune ponit Io. Caphal. cōf. 66. nu. 52. Rursus locupletes atque assidui testes non existimantur parentes pro liberis, vt commune ponit ac diligenter declarat Fran. Viuius lib. 1. opin. 353. & libro 2. opin. 282. Nec item vxor pro marito fidem faciet. quemadmodum tradit idem Viuius dicto lib. 1. opi. 354. & ante eum commune asseuerat Socin. cōf. 17. supradicta causa. versic. quantum vero. libro 1. Nec venditor pro emptore, nec donator pro eo, cui donauit, etiam si de euictione non teneatur. commune profertur Lanfr. in d. versic. testes. nume. 66. Io. de Amic. cōf. 146. num. 16. & seq. Nec aduocati, nec procuratores, qui affectionem aliquam ad causam habere creduntur. commune ponit vir egregius Caph. cōf. 65. num. 22. Nec is, pro cessionario, vt doctores fantur, qui iure cessit. commune inquit latē Viui. eo. lib. 1. opi. 456. qui materiam hanc cum capitibus sequentibus. accuratē prosequitur. Nec rursus proxeneta, vel affines pro affinibus, vel mulieres in testamentis, vel meretrices in causis criminalibus vel pauperes leues, vt late obseruauimus superius. vers. Proxeneta. & vers. Affines. & vers. Mulieres. & vers. Meretrices. & ver. Pauperes. Nec item secundo, quib. facti infamia iniusta est, in causis arduis, & præiudicii magni, tametsi in ciuilib. idonei testes habebuntur. commune pono ex Bal. in l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. Flor. & Fel. in c. testimonium. de testi. Alex. cōf. 152. vñ processu. lib. 5. Hip. sing. 109. ac Dec. in c. licet causam. de testi. alias autem regulariter secus est: vt commune prodit Corn. cōf. 55. videtur. lib. 4. & vide quæ supra scripsi. vers. infamis. Domestici autem testes quamuis generaliter non probent, tamen quoad furtum vel aliud delictum in agentis domo patratum, & quoad quantitatem & æstimationem rerum furto ablatarum, ac denique quoad alia domi gesta probabunt, vt communia asseuerat. Viui. lib. 1. opin. 359. cui adde Socin. cōf. 17. supra dicta causa. ver. verum prædictis. lib. 1. domestici vero dicuntur omnes omnino qui in eadem domo habitant. cōmune affirmat Melchior de Facinis. cōf. 82. nu. 12. inter cōf. crim. lib. 1. item rursus testes idonei non sunt, qui in parte aliqua dicti a se testi monij, falsum admiserunt. commune enunciant Socin. cōf. 155. lib. 2. Fran. Viuius d. lib. 1. opi. 417. Quod tamen nō procederet si vel ea testimoniij pars, in qua falso sese testes obstrinxerunt diuersa ac separata a cæteris sit. vt commune infit Boer. dec. 253. num. 6. vel ad negotium principale non multum attineat. commune ponit Viuius eo. lib. 1. opi. 468. Quod idem in testib. sibi contrariis obseruandum erit, quemadmodum frequens dogma asserunt Alci. de præsum. reg. 2. præsump. 29. Viuius d. lib. 1. opi. 421. item apppositi testes seu idonei non habentur executores alicuius negocij, si vtriusque partis consensus illorum testimonium non approbauerit. cōe inquit Alexand. cōf. 167. quoniam rei. in princip. libro 7. Sed & idonei testes non habentur in causis vniuersitatis, collegij, & similis alicuius congregationis, qui in eadem censentur, si priuatim ex victoria reportata commodum aliquod percipiant, secus uero si tantum communiter aliqua inde ad illos utilitas redundabit. commune affirmant latē de materia agentes Did. a Coua. in pract. c. 8. Io. de Amicis cōf. 8. num. 30. Franc. Viuius lib. 1. opi. 352. & lib. 2. opi. 293. Laici autem quamuis contra clericos, & clerici uice uersa contra laicos in criminalib. causis testes idonei non ducantur, tamen ubi ueritas elucescere aliter

Com. V. I. Opi.

non possit, ducentur. cōia ponunt Fran. Viuius d. lib. 1. opin. 392. & qui accuratius explicat I. Clar. in prac. §. ult. q. 24. vers. sed quid si clericus. Quin & præterea criminis eiusdem socij ac participes vsque adeo non idonei testes cēsentur, vt nec ad informandam inquisitionē sufficiant. cōe scribunt Dec. cōfi. 189. latus sum. nu. 9. Gram. conf. cri. 37. nu. 14. & confil. 38. nu. 20. Sicubi vero ob alterius probationis inopiam admitte tur, nec ad torquendum tñ absq; aliis indiciis satis erunt. cōe efferunt, plura de materia congerētes. Boer. dec. 319. nu. 3. & seq. Aym. Crau. conf. 9. nu. 6. Soc. reg. 428. Fran. Viu. d. li. 1. opi. 361. I. Cla. in d. §. ult. q. 21. ver. dictū socij. cū seq. E. Suarez.

Quæro, an adscriptitius colonus possit ferre testimonium? Resp. quod sic, ita probat tēx. expressus in c. 2. de iudicis. vbi dicitur, quod sint liberi. Et hanc opi. tenet gl. inst. de iur. perso. in prin. verb. aut serui. & ibi Io. Fab. & §. testes. de testa. Eandē tenent Doctor. communiter in l. 3. ff. de testib. vt testatur Al. dobr. in d. gl. nu. 29. M. Grassus.

Sed nunquid hoc locum habet in perito in arte, vt puta me dico deponente vulnus esse mortale vel non? resp. gl. in d. l. iurifurandi. tenet quod non, sed creditur ei sine iuramento. Cō trarium vero tenet gl. l. comparationes. verb. deponentib. C. de fi. instr. Verum hæc discordia cōi Doc. distinctionis fœde re tollitur. Auf. n. quæritur, an teneantur iurare de veritate, & habet locum gl. d. l. iurifurandi. aut quæritur, an debeant iura re de credulitate, & habet locum gl. contraria. vt firmat Ias. l. admonendi. nu. 197. 2. l. e. Idem.

Blasphematores & lufores a testimonio ferendo repellun tur, & non sunt testes idonei. Alex. conf. 152. lib. 3. quod proce dit, vt semel pro hac re fuerint pecuniariter condemnati. ita Boer. decif. 301. nu. 13. Vezin.

Testes qui alias non sunt idonei, in subsidium idonei repu tantur. c. veniens. el. 2. de testib. c. fi. de testib.

Fallit vt per Diaz. reg. 759. Idem.

Testi minus idoneo creditur, quando aliter veritas haberi non potest, vt est com. opi. Ant. Gabr. in suo cōmuniū con clu lib. 1. tit. de testib. concl. 7. Limita, vt ibi per eū. & vide Ias. in l. cunctos populos. C. de summa tri. nu. 46. & seq. vbi fufius. quando autem credatur testi familiari & domestico. vide in decif. Tolofana 4. vbi plenissimē. Marf. sing. 73. & Crotum ac alios, in trac. de testib. vide D. Brunorum a sole in conf. vnic. nu. 9. vbi com. dic. Bonac.

Testes in criminalibus, qui alias non essent idonei, propter atrocitatem scelerum admittuntur, vt est in crimine hæresis, & læsæ maiestatis, & huiusmodi. Et quando etiam aliter veri tas haberi non potest, ne delicta remaneant impunita, qui si non ad condemnandum pœna ordinaria, saltem extraordi naria. vel ad torturam. Clar. d. q. 24. alias secus esset vbi testis, non quia omni exceptione maior, & qualitas omnis minima & defectus impedit vt non faciat indicium ad torturam. Bru nrus a sole. in vnico eius conf. nu. 94. Idem admittuntur quā do ex natura facti alij testes verissimiliter haberi nō possunt, vt est communis regula de qua Dec. in confil. 342. in 3. volum. Dec. in confil. 364. num. 5. Item admittuntur ad innocentiam & defensam rei, secundum communem per Cla. lib. 5. §. fi. ver. item scias. Fulg. conf. 188. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quando testi minus idoneo credatur. vide Ant. Gab. lib. 1. de te sib. conclus. 7.

Pater, mater, frater, consanguineus, affinis, mari tus, & vxor, an pro filio, fratre, consanguineo, affine vxore, & marito, testimonium ferre pos sint, & quibus in casibus: & an etiam Episco pus, vel Abbas, aut alius Prælati in Ecclesiæ suæ causa idem valeant.

CAPVT XV.

Pater non potest esse testis in causa filij, nec ecōtra, & hoc intelligitur de omnibus parentibus in infi nitum, siue parentes habeant filios in potestate, siue non, secundum communem opinio. de qua Melchior de Facinis, inter consilia crim. confil. 82. nu. 1. Tom. 1. potest tamen pater renocare confessionem filij, & pro bare contrarium, ne ex eius delicti confessione teneatur ex statuto. Bald. in capitu. ex parte. numero 12. de confessis. Bonacoll.

De Probationibus,

Testificari, vel testis esse non potest pater pro filio, nec fi lius pro patre. c. fi. testis. 4. q. 3. not. Ioan. Monac. in suo defen sorio iuris in rub. contra testes. & Spe. in tit. de teste. §. 1. & ita se habet communis opin. omnium Scrib. variis in locis iuris nostri, vt planē & abundē deducit Alber. in tract. de testib. & Gramma. decif. 45. & 48. & ista commun. conclus. quod pater regul. non potest testificari pro filio, probatur in l. parentes. vbi glo. not. Cy. & Butr. C. de testi.

Ampliatur ista conclus. vt procedat in causa filij, etiā emā cipati, in qua regulariter pater non potest testificari. d. l. parē tes. vbi Doctor. communiter omnes. tenet etiam Bartol. in l. qui testamento. §. per contrarium. ff. de testam. & latē Specul. & ibi Ioan. Andr. in titu. de testib. §. 1. & sequen. versicu. item quod est parens.

Limitaturque in causa religionis, in qua pater pro filio te stificari potest. c. præsens. 20. q. 3. & mater testificatur etiam cum quæritur de ætate vel genere aut cognatione filij, l. etiā matris. ff. de proba. & quamuis gl. ibi dicat, quod non recipi tur vt testis, sed vt ex ipsius responso iudex melius inueniat veritatem, nihilominus indubitanter mater potest testificari in causa ætatis filij comprobanda. secundum gloss. in §. item in criminali in ver. testis idoneus. 4. q. 3. Bar. in l. 2. §. etas. ff. de excus. tut. & Are. in §. pater. insti. de testa.

Limitatur in causis matrimonialibus, in quibus pater vel mater potest esse testis, cum quæritur vtrum matrimonium possit esse cum eis, vel non, propter consanguinitatem, vel af finitatem. c. 1. 35. q. 6. c. transmissa. qui filij sint legit. & c. super eo. de spon. & idem tenet Io. de Ana. & ibi Bolog. in addit. in confil. 52. & Cald. confil. 111. in tit. de testi. Caterum vbi agitur an matrimonium fuerit contractum vel non, sponsa asserēte fore contractum, sponso hoc negante, si eo casu ipse sponsus ditior, vel nobilior, vel potētiior vel honorabilior esset, pater & mater sponsæ profectō non admitterētur in fauorem ma trimonij d. c. super eo. & c. ex literis. eo. tit. & ita dicit Spec. in tit. de testib. §. 1. ver. item q. est parens, adiiciens ibi dominū suum dicere, q. etiam si sint pares pater & mater videntur su spekti, vnde bonus iudex hoc arbitratur. l. continuus actus. ff. ver. ob. in prin. idem Spe. in d. §. 1. quod sufficit alterū istorū, videlicet q. ditior, vel ē nobilior, licet in aliis sint pares ad hoc, vt pater & mater intelligantur suspecti. d. c. super eo. & hoc optimē declarat Io. Andr. in addi. ad Spe. in d. §. 1. sed opi. Spe. probauit Soc. in trac. fallen. in reg. 427. testes parētes pro liberis. nu. 6. vbi ait commu. opi. esse Io. ad Host. & aliorū con trariam in locis præcitatis, quod in casu isto relinquatur iudi cis arbitrio, vtrum in dicta causa matrimoniali parentes ad mittātur: qui quidem bonus iudex diligēter inspicere dēt an adhibenda foret fides patri vel matri, circa prædicta. item pa rens potest testificari in causa status, secundum Bar. in l. 3. §. duæ causæ. ff. de Carb. edic. & Io. Fab. in d. §. pater. item potest testificari in testamento militis, secundum Ang. post gl. vbi su pra sed non potest testificari in causa legitimatiōis filiorū. vt per Bar. in l. Gallus. in fi. prin. ff. de lib. & posth. limitatur vl timo loco in testamento filij de Castrensi, vel quasi castrensi, vel aliis contractib. in præcitato §. per contrarium. depositis, aliasque limitationes quamplures recensuit, & posuit Soc. d. reg. 427. F. Viuius.

Ampliatur conclusio prædicta in 4. casib. & limitatur in 15. per Campeg. in trac. de testi. concl. 1.

Ampliatur & limitatur, vt per Viuium in suis concl. in ver. testificari, vel testis.

Septem sunt casus in quibus pater admittitur ad testifican dum pro filio, quos refert Campeg. in d. trac. reg. 2.

Ampliatur vt per Nepotem de monte Alba. in tract. de te stib. nu. 45. vbi etiam limitat. nu. 45. fallit in 4. casib. ut per Nel lum a S. Geminiano. in trac. de testib. nu. 7. fallit in 4. casib. ut per Steph. Aufr. in d. trac. nu. 77.

Ampliatur & limitatur in 4. casib. per Alb. de Maletis in suo tract. de testib. nu. 1. limitat etiam in 4. Lanfr. de Orian. in suo trac. nu. 59. Don a Fin.

Filius in causa patris non potest testis adhiberi. l. parentes. C. de testib.

Ampliatur & limitatur in 4. ut per Campeg. in suo trac. de testib. concl. 3. & 4.

Ampliatur hoc procedere etiam in filio spirituali, nam non potest esse testis. Crot. in trac. de testib. nu. 101.

Fallit vt per Alber. de Maletis. in tract. de testibus. num. 21. & 14. Idem.

Testes licet admittantur pater, & mater ad probandum super ætate filiorum: non ob hoc faciunt plenam, nec semi plenam probationem, sed aliqualem præsumptionem, & in structionem iudici: secundum Gl. in l. etiam. ff. de probat. Io. Andr.

And in add. Spe. in §. 1. in tit. de testib. Bar. in l. de atate. ff. de dam. infec. & Soc. in trac. fallen. in reg. 427. exordiente. Testes parentes pro libetis. nu. 8. vbi scribit istam esse communem opinionem. & Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. Testes. num. 59. post medium. de probat.

Aliqui vero Doctor. asserunt contrarium, quos recensimus supra in opinio. 954. Testificari, vel testis esse non potest pater pro filio in 2. limitatio. post principium. fo. 80. hoc eodem libro.

Et de hoc mirandum non est. Nam pater in causa filii regulariter testis esse nequit modo aliquo ad fauorem filii. l. testis idoneus. ff. de testib. l. parentes. C. de testib. & §. item testis idoneus. 4. q. 3.

Et quamuis, vbiunque agitur de probanda aetate filii, depositio patris faciat aliqualem presumptionem: nihilominus tamen quando aetas, seu natiuitas filiorum appareret scripta, atque notata per parentes in aliquo libro, tunc utique magis probarer patris, vel matris scriptura super ipsa aetate, quam eorum viva vox. vt firmare Anto. de Butr. in capit. ex literis. de transact. & Marfi. in l. de minore. §. plurimum. colu. 1. ff. de quaestio.

Ceterum praememorata communis ita interpretata limitatur locum non fortiri in nutrice: nam nutrix ipsa super aetate alumni sui absque dubio aliquo testificari, & deponere potest: voluit Bar. in l. de tutela. C. de in integ. resti. & ibi Bald. & Mod. in l. 1. ff. si cer. pet. Viuius opi. 994.

Quaero, An filius vel filia possit testificari pro patre, vel econtra? Respon. q. non, & hoc est clarissimum per tex. in c. si testes. 5. q. 3. Hanc opin. tenet Io. Monac. in defensorio iuris. Rub. contra testes. & de filio est text. in l. parentes. C. de testib. Hanc dicit esse communem opin. Alber. in suo tracta. de testibus. & eam tenet Specu. tit. de teste. §. 1. maxime ratione affectionis, quam habent inuicem erga se, quae consideranda est in testib. M. Grassus.

Sed nunquid hoc etiam procedit in testamento? Respon. quod sic indistincte, siue ipse pater condat testamentum, siue alius, a quo pater ipsius haeres instituitur. Namque non potest filius esse testis, hanc dicit esse com. opi. Are. in l. qui testamentum §. quaecunque. nu. 10. ff. de testa. Idem.

Fratres, & consanguinei regulariter admittuntur. gloss. in l. parentes. vbi Docto. C. de testibus. habetur in l. lege Iulia. ff. de testibus. Bartol. in l. qui testamentum. §. quaecunque. colu. fina. de testamen.

Ampliat in duobus casibus. & limitatur in 6. a Pet. Duen. regu. 383.

Fallit, & fallentia limitatur in quatuor casibus, vt per Port. lib. 4. regula 26.

Fallit in 11. casibus. vt per Campeg. in tracta. de testibus. conclus. 5. & conclus. 6. facit contrariam regulam, & limitat in 7. casibus.

Fallit in multis casibus. per Lancil. in tracta. de pratore. in tit. de testib. in c. circa personas. nu. 45. Idem.

Quaero, an frater possit testificari pro fratre? Resp. communis & recepta Doc. opin. est, quod in causa civili non prohibetur esse testis, ita expresse tenet gl. l. parentes. C. de testib. & in c. consanguinei. verb. parentes. 3. q. 5. Eandem opi. tenet Spe. tit. de teste. §. 1. nu. 8. Abb. c. cum oporteat. nu. 3. de accus. & ibi Io. de Imo. nu. 10. Hanc dicit esse com. opi. Soc. iun. cōf. 29. nu. 12. vol. 2. & Ant. Corf. in sing. versic. testis. & eam tenet Steph. Bertr. cōf. 212. nu. 9. vol. 1. Bauer. §. pater. nu. 23. instit. de testa. Alber. in tracta. de testi. 2. par. prin. nume. 5. Alc. in trac. praesum. reg. 1. praesum. 23. nu. 1. Edictum enim de testibus. est prohibitorium. Vnde cum frater non sit prohibitus testificari, admittendus est.

Secus vero est in criminalibus. de quo est tex. l. lege Iulia. ff. de testib. c. si testes. §. l. Iulia. 4. q. 3. Gand. in tracta. malef. regu. de testib. & qui repellantur. nu. 7. Hanc opi. quoque tenet Spe. titu. de teste. §. 1. num. 8. Abb. c. cum oporteat. num. 3. de accusat. cap. literas. num. 8. de praesum. Alex. cōf. 70. num. 5. volu. 1. Alb. d. l. parentes. num. 1. ibi Bal. & Docto. communiter. Iacq. de Belui. in prac. crim. c. de causis crimin. num. 70. in criminalib. enim testes debent esse omni exceptione maiores. Dicunt tamen supradicti Docto. quod in casibus in quibus frater admittitur pro fratre, detrahatur fidei, & sic non erit omnino integer testis, vltra praedictos tenet Guid. Pap. c. cum regula. num. 2. de offic. deleg. Bar. Soc. cōf. 17. cōf. 20. nu. 18. & cōf. 130. nu. 10. vol. 1. Are. d. c. cum oporteat. nu. 11. Ias. repe. admonendi. nu. 167. Io. de Amic. cōf. 61. nu. 19. & ita tenent omnes, vt per eos. M. Grassus.

3 Affinis in criminalibus etiam si est collateralis non potest esse testis. c. absens. el. 2. 3. q. 9. c. 1. 3. q. 1. c. accusatores. 3. q. 5.

Clar. §. si. q. 24. Are. c. cum oporteat. nu. 11. de accus. communē dicit Spe. in tit. de testib. §. 1. ver. sed nunquid frater. Alex. cōf. 24. vol. 1. Corn. cōf. 172. litera T. lib. 2.

Fallit in duobus casibus. vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 8.

Ampliat in causa iniuriarum, & causa criminosa li mota ciuilitate, quare affinis non potest esse testis pro affine. Bar. in l. lex Cornelia. de iniur. Imo in cōf. 118. vol. 3. & cōf. 121. volum. 2. Are. in l. qui testamento. §. quicumque. de testibus. Don. a Pina.

Affinis in causa civili potest esse testis pro affine, et tamen diminuitur de fide. Alex. cōf. 18. vol. 1. Alex. cōf. 13. vol. 1. & cōf. 121. vol. 2. Bar. & Doc. in l. qui testamento. §. per contra. de testib. Lanfr. in praxi. c. 8. nu. 58. Dec. cōf. 463. nu. 13. Affinitate cessante per mortem mariti aut vxoris possent esse testes. Alex. cōf. 207. nu. 12.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. conclus. 9. in suo tracta. de testib. Idem.

4 Testis consanguineus, vel parti multum amicus, non dicitur testis omni exceptione maior: ideo non facit semiplenam probationem. Bar. in l. admonendi. in 7. col. ff. de iureiur. Alex. cōf. 18. nu. 5. 1. vol. 1. In materia vide eundem. Bar. in l. lege Iulia. ff. de testib. Cor. cōf. 51. vol. 1. Vezin.

5 Quaero, an vxor possit testificari pro viro, vel contra virum? Respon. quod non, ita tenet glo. §. in testibus. insti. de testa. gl. in l. si. §. sanē. in fi. C. de his qui ad eccl. confug. gloss. & omnes in dieriam. C. de testib. Alberic. in trac. de testib. in rub. quando testes repellantur ratione domesticitatis. Bal. & Salic. in l. 2. C. de testib. Gramma. decis. 45 & 73. nu. 10. Abb. c. in literis circa si. cum apostil. ibi, & Feli. ibid. nu. 4. de testi. Luc. de Pen. l. quicumque C. de remilit. lib. 12. Lanfran. de Orian. cap. quoniam contra. verbo. testium depositiones. num. 69. de probat. Hippol. de Marfi. in practi. crimin. §. diligenter. cum pluribus ibi allegat. Soc. cōf. 17. ver. quantum vero attinet. Hanc opi. tenet Alex. in cōf. 156. vol. 5. Alb. Galeota. quem refert Spec. tit. de teste. §. 1. ver. sed quid de vxore. Eandem tenet Socin. in cōf. 17. inci. supradicta causa positio. vol. 1. Et eam dicit esse cōm Alb. de Mane. in d. trac. de testi. rub. quando testis repellatur ratione domesticitatis. Hipp. de Marfi. l. 1. §. ad quaestio. nem. ff. de q. Idque eo, quia maritus & vxor sunt vnum corpus & vna anima, idemque propter continuam habitationē, & immoderatam affectionem. Licet Spec. quem refert & sequitur Abb. in c. in literis. de testib. velit non esse simpliciter verum, quod vxor sit in potestate viri, adeo vt propterea repellatur a testimonio in causa viri, maxime si sit virago, cuius opinio in hoc communiter damnatur, vt testatur Hipp. vbi supra. & eā reprobatur Bal. & Salic. in l. 1. C. de testib. ex quo omnino domestica est. M. Grassus.

Fallit in 3. casibus. vt per Ias. in l. sed & si quis. ff. si quis cau. num. 2.

Fallit in 2. casibus. vt per Campeg. in d. trac. concl. 10.

Ampliat & limitatur, vt per Viuium in suis concl. in vers. testis non potest. Don. a Fin.

Ampliat praedicta non modo procedere in commodo pecuniario viri, sed etiam famae & honoris. vt no. Bar. l. lex Cor. ff. de iniur. & Dec. cōf. 132.

Ampliantur secundo ista omnia, quod testificans super eo cui inest suum commodum, vel incommodum, non probat et si deponens ipse esset Episcopus, vt per Dec. cōf. 91 sed contrarium tenet Crau. cōf. 73. num. 31. & ista conclus. quod testes non probant in illo quod est sibi commodum, declara, nisi illud commodum veniret in consequentiam, vt per Decium cōf. 100.

Fallit similiter ista communis, quod non est idoneus testis quis, quando tractatur de eius commodo, in teste qui probaret, & produceretur contra tutorem, qui non confecit inuentarium, vel librum. vt per Bar. in l. ser. de iure fisci. quem sequitur Dec. cōf. 256.

Limitantur praedicta, ac declarantur duobus aliis modis per Dec. cōf. 342. Viuius opi. 955.

Limitat tamē ibidem, nisi necessitas hoc exigeret, videlicet inopia probationum, ita quod veritas aliter haberi non posset. quod ante ipsum & etiam Abb. d. c. in literis. nu. 7. in fi. Et Alex. in cōf. 102. nu. 8. tradiderunt. I. Fich.

Quae autem de vxore dicta sunt eadem etiam ad maritum porriguntur, vt monet Feli. d. nu. 7. in fi. Idem Fich.

Administrator, vt Episcopus, Abb. & alius praelatus in causa ecclesiae suae quoad bona mensalia, repellitur. c. 1. c. praesentium. vbi Doc. de testib. in 6. Spe. in §. 1. de testib. vers. sed nunquid. Bar. in l. qui testamento. in fi. de testa. Fely. in c. in super. nu. 9. de testib.

Com. opi. Tom. iij.

Y 4

Fallit

Com. V. I Opin.

Fallit hoc in famulo abbatis, vel antiquo colono, qui possunt esse testes pro monasterio. Bal. in consi. 444. volum. 1. contrariam regulam, quod imo praelatus possit esse testis in causa ecclesie. facit Soc. reg. 409. ubi limitat in 7. casib.

Fallit ut per Campeg. in tractatu de testibus. conclusio. 90. Donat. a Fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Pater an possit esse testis in causa filij differit Anton. Gabr. lib. 1. tit. de testib. conclus. 9. & 10. per tot.
- 2 An frater testificari possit pro fratre disputat idem eod. lib. conclus. 14.
- 3 An affinis in criminalibus. idem eod. lib. conclus. 15.
- 4 De consanguineo idem eod. lib. conclus. 23.
- 5 An vxor testificari possit pro viro differit idem eodem libro conclusione 17.

De testium habilitate & inhabilitate: & an & quando infames vel iuris infamia, vel facti, a testimonio repellantur: quive tales existant.

CAPVT XVI.

Testis habilitas vel inhabilitas consideratur tempore depositionis, & non tempore actus gesti, ut est commun. opin. de qua Corn. consi. 13. litera B. in 1. volum. Bonac.

Testium habilitas non solum requiritur in tempore productionis in testes, sed etiam in tempore quo adhibentur, ut possint probare gesta per eos, cum alias non requirantur. Ias. in 1. testes. nu. 7. C. de testib. com. dicit. Villal.

Testis comuni opinione reputatus habilis non vitiat actum, neque testamentum. 1. testes. C. de testib.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 3. per Ias. in d. l. numero 2. Idem.

Testes debent esse rogati. auth. rogati. C. de testib.

Fallit in 4. ut per Bar. Romul. in d. l. sciendum. nu. 182.

Fallit in 2. casib. ut per Soc. reg. 420. Idem.

Testes inhabiles si producantur, iudex ex officio de conditione ipsorum testium diligenter inquirere debet, & eos repellere etiam parte non petente. sec. Inn. in c. intimaui. de testib. & est com. opi. sec. Corf. in sing. inc. si testes inhabiles. in verbo, testis. F. Turz.

Et si talis inhabilitas constaret ex actis, vel alias esset notoria, tunc posset a parte, etiam post conclusionem opponi vel allegari. sec. Ias. in 2. lectura super l. admonendi. nu. 94. per ibi dem allegata. ff. de iureiur. I. Fich.

Testes inhabiles sufficiunt in his, quae sunt difficilis probationis in criminalibus. ut est commun. opin. Clar. questio. 24. Bonacoss.

Testes inhabiles aliquando admittuntur per torturam, & sunt per torturam habiles, qui tamen alias non admitterentur. com. dic. Bos. in tit. de tortu. test. nu. 3. refert Clar. d. §. si. q. 25. in princ. P. Fich.

Testis alias inhabilis dictum probat, quando aliorum testimonium dictis adiuuatur, vel sit conforme eisdem Calca. consil. 8. col. ult. in fi. Bonac.

Qua de re vide plenius ex professo Anton. Gabrie. lib. 1. tit. 5. de testib. conclus. 5.

Testis inhabilis, si tempore conditi testamenti omnium consensu habilis habebatur, valet eius testimonium, & testamentum ipsum: & per consequens si quis infamis sit, vel seruus, communique aestimatione liber existimabatur, admittitur eius testimonium, & valet. §. sed cum aliquis. insti. de testa. ubi Doc. no. in 1. notab. & scripsimus supra in opinio. Infamis potest esse testis in testamento.

Et hoc ampliatur procedere non solum in infami, & seruo, sed etiam in muliere, in impubere, & in aliis quibuscunque similibus inhabilibus, qui tempore conditi testamenti omnium existimatione mulier, vir arbitrabatur, & iudicabatur impubes, pubes & alij inhabiles, habiles existimabantur: tunc profecto hoc testamento ipsi non noceret: secundum Glo. & omnes communiter in l. cum lege. ff. de testa. Cy. Bar. Bal. Alberic. Salyc. Pau. de Cast. Alex. Corn. & ceteros in l. 1. C. de testam. scribentes omnes in §. sed cum aliquis. insti. de testament. ubi etiam late Thobias Nonius sub nume. 2. sequitur opinionem prememoratorum Doc. & scribit eam communem esse. Viuius opi. 998.

Testes alioquin inhabiles, si in eadem causa ab alterutro reorum probati erunt, amplius improbari non poterunt, & si

De Probationibus,

absque dubio in alia causa improbari queant. communem. quiunt Alexan. consi. 191. visis nouis. lib. 6. Aufr. de probat. testimonium. in ver. prodigo. nu. 82. Boer. decis. 245. num. 6. Franc. Viuius lib. 1. opi. 416. & vide quae superius obseruo. ver. Testes in prima causa instantia. Quin & generaliter id genus testes ad innocentiam probandam ac defensionem admittentur. commune aio ex Alexand. consi. 5. num. 8. lib. 1. & consi. 24. nume. 39. & consi. 212. ad fin. lib. 2. Ias. in l. ut vim. ff. de iusti. & iur. & in l. sed & si quis. limitat. 3. ff. si quis caut. Hippol. singul. 59. & 408. & qui multos diligenter laudat Ioan. Capha. consi. 160. num. 8. cum sequen. Alioquin autem & alias generaliter iudex ipse ex suomet officio testes hos inhabiles parte etiam non petente repellat. commune ait Corf. in cap. si testes. verfi. testis. ad fi. de testib. E. Suarez.

Testes esse non possunt infames infamia facti, & sic omnino a testimonio rebellantur in causa criminali: secundum Doct. omnes variis in locis iuris nostri. Soc. iun. consi. 31. nu. 26. volum. 2. Affl. in constitut. mores dissolute viuentium. sub nu. 5. lib. 3. rub. 53. Dec. in c. licet causam. num. 73. cum duob. aliis seq. de probat. & in c. at si clerici. nu. 213. de iudiciis. Hieronymum Gigantem in tract. de crimine laesae maiestatis. In rubric. quomodo, & per quos crimen laesae maiestatis probetur. q. 3. num. 1. lib. 2. Anton. de Canario in tract. de quaest. & tormentis in 4. membro. sub num. 12. Felyn. in c. testimonium. nu. 12. de testib. & Albe. de Rosat. in tract. de testibus. in §. consequenter. nume. 7. & sequen. ubi perhibet istam esse communem opinionem in negotio criminali, mixto, vel ciuili graui, in causa ingratitudinis, & in causa matrimoniali, de quibus per Socin. in regul. 415. & sequen. & per Iac. de Sancto Georgio in l. testimonium. §. leg. Iulia. col. fin. de testibus: & pariter asserunt nil probare.

Imo ista communis opinio ampliatur in tantum procedere, ut ipse infamis infamia facti non solum excludatur a testimonio in causa criminali quo ad sententiam in ea ferendam, sed etiam in ipsis causis capitalibus testis esse non posset, ne ad hoc quidem, ut ob eius testimonium reus quaestioni subiciatur. secundum Bar. & omnes alios, praesertimque Ias. in l. 1. C. de summa Trinit. & fide cathol. & Crauet. cum aliis aggregatis per eum. consi. 2. num. 2. Alex. consi. 11. num. 9. & sequen. volu. 1. & Ludo. Bolognium in addit. Guidonis de Suzz. in tract. de iudiciis, & tortura. sub nume. 91. & Hieronymum Gigantem in d. q. 3. nu. 3.

In contrariam vero sententiam inhumaniter, intolerabiliter, crudeliter, & friuole quidem, quod vnicus testis infamis infamia facti faciat indicium ad torturam, inclinauerunt Bald. Saly. & Fulg. in l. 1. C. de summa Trinit. & fide cathol. & Bar. in l. 1. ff. de quaestio. nib.

Et quod opinio hac Bal. & sequacium inhumana sit, & infida, probatur facile ex hoc, quod testis vnico pessimi est exempli credere, ex auctoritate Quinti Scaeuolae, referente Valerio Maximo lib. 4. cap. 1. & ut scribitur Numeri. Ad vnus testimonium nullus condemnabitur. sed in ciuilibus admittuntur, ut copiose docuimus infra in opinione 990. Testis est idoneus infamis.

Est bene verum, quod eis diminuitur de fide, ut si viles personae sint, etiam eis fides non adhibeatur absque tormentis. secundum Bar. in l. cunctos populos. C. de summa Trinit. nume. 12. Abb. in capitulo testimonium. nu. 6. de testib. & Ias. in l. prator. §. cogentur. nu. 7. ff. de eden. testes ipsos de facto non fore omni exceptione maiores. Viuius opi. 969.

Infamis infamia iuris penitus est repellendus, licet sit emendatus, sed non restitutus. l. 3. §. lege Iulia. ff. de testibus. cap. testimonium. de testib. Clar. q. 24. ver. item infamis. Corn. consi. 21. 3. volum.

Fallit ut per Anto. Columbeti. sing. 1.

Fallit in 4. casibus. ut per Iaso. in l. cunctos populos. C. de summa Trinitate. numero 65. & 67. vide Bald. in l. parentes. C. de testibus.

Fallit in 13. casibus. ut per Campeg. in tract. de testibus. conclusio. 39.

Fallit in 11. casib. ut per Lanc. in trac. de offi. prae. in tit. de testib. in c. circa personas. nu. 12.

Infamis infamia facti non repellitur secundum communem opinionem, ut per Alber. in d. tract. de testib. §. consequenter. num. 7. vide Marfil. in sing. 109. secundum gl. in l. 3. §. duae causae. ff. ad Carbo. & in c. testimonium. de testib. in ver. in hoc casu. & utrobique Doctor. sed non foret iste testis dignus tanta fide. quanta reliqui integri testes, secundum glo. & Bar. in l. 1. C. de summa Trin. Bar. in l. Cassius. ff. de senatorib. Marfil. in sing. 109. infamis. & Abb. in d. c. testimonium. dicentem arbitrio iudicis relinquendum esse quantum ex hoc fides testis praedicti

dicti diminuat. quod inquit communiter receptum ab omnibus scribentibus Lanf. de Oria. in c. quoniam cōtra. de proba. in ver. testes. nu. 74. & ibi Bened. Vadius. in addi. & de istis testibus infamibus. de facto ponit aliqua exempla Orianus loco de quo supra, & infamia ista, aduerte, imo nota ppetuo, quod probatur ac verificatur etiam per testes nullo modo iuratos, secundum glo. in c. tua. in verb. testimonio. de cohabit. cler. & mulie. Bal. in suo reperto. in ver. infamis. & Marf. in d. sing. 109. in fi.

Fallit in multis casib. vt per Purp. in l. cunctos populos. C. de summa Trin. nu. 73. Panor. c. fi. de testib.

Fallit in 6. casibus. secundum Camp. in tra. & a. de testibus. conclusio. 31.

Fallit in ciuilibus, nam infamis facti infamia in ciuilibus admittitur, licet ei diminuat de fide gl. in l. 3. §. duæ autem. ff. de carbo. edic. Bar. in l. Calsius. ff. de senator.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. cunctos populos. C. de summa Trin. num. 67.

Fallit vt per Bal. in l. optimum. C. de contrah. & committē. stip. c. 1. & ibi Bal. qui testes sunt necess.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 415.

Fallit vt per Baptif. a Villa conclus. 29. in litera I. & quomodo efficiantur infames, declarat Viuius in versic. infamia. Dona. a Fin.

Testis infamis infamia facti non repellitur omnino a testimonio in causa ciuili. est comm. opin. secundum Corn. consi. 55. incip. videtur. ver. & licet infamis. volum. 4. licet Florian. c. testimonium. de testib. tenuerit oppositum, quod imo omnino repellatur.

Tamen communis opi. fallit, & habet locum opi. Floria. in causa ciuili ardua & magni præiudicii, quia infamis de facto in totum repellitur. Bal. in l. optimum. C. de contrah. & committ. stipul. & in c. ad nostram. extra de proba. Feli. in d. c. testimonium. extra de testib. Alex. consi. 152. viso processu. ver. sed testis. vol. 5. Marf. in sing. 109. incip. infamis. Dec. in cap. licet causam vers. tertio fidei. extra de testib. ratio potest esse, quoniam in materia probationum causa ciuilis ardua. & equiparatur criminali. Bar. & alij in l. admonendi. de iureiur. ideo testes omni exceptione maiores requiruntur. l. fi. & ibi Doct. C. de probat. McCherian.

Existens in peccato mortali dicitur infamis. c. cōstitumimus. §. q. 5. idest infamia canonica. c. illi qui. 6. q. 1.

Ideo ratione infamiae quis non admittitur in testem, nisi pœnituerit: secundum gl. & Bar. in l. 3. §. lex Iulia. ff. de testib. Spe. in tit. de teste. §. 1. ver. Item excipitur. Archi. & Inno. in c. testimonium. de testib. & Alber. in trac. de testib. in 1. par. fol. 4. vbi aduertit istam esse magis veram, magisque communem opinionem, q̄ in peccato mortali existens, pœnitentia aliter non subsecuta, ei fides adhibenda non sit, vel saltem de eius fide aliquid detrahendum veniat. & eandem communem allegat etiam, & sequitur consulendo Bertr. consi. 176. contra Io. nu. 3. cum aliis seq. vol. 3. 2. par.

Quæ quidem communis facile comprobari posset hac ratione: quia infidelis Deo, non præsumitur modo aliquo fidelis hominibus, nec fidele deponere testimonium. c. nō potest. §. q. 7. & notat Gram. cons. crim. 38. nu. 6.

Secundo roboratur etiam eadem communis. Nam peccatum excœcat intellectum, scilicet practicum (secundum illud dictum Philosophi. Omnis ignorans malus est) non autem speculatiuum: perdit enim lumen gratie, quo indiget intellectus: lumen quoque illud rationis, de quo dicitur in Psalmo quarto. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine. Et si non totaliter perdat, valde tamen obscuratur, quia contra hoc lumen rationis agit peccando: quoniam virtus naturæ consentanea est, vt in medium referat Tullius: ita vitium est naturæ contrarium. Vnde & peccatores in Scripturis vocantur cœci, & in tenebris ambulare, cor habere obœcatum, & obscuratum. Dixit enim Apostolus Romanorum 1. Obscuratū est insipiens cor eorum. Et Sapientiæ capitulo 2. Excœcauit illos malitia eorum. Et Dauid Psalmo 81. de peccatoribus testatur: Nescierunt, neque intellexerunt, & in tenebris ambulant. Et Chrysostomus homil. 17. in Genesim. Nihil peccato peius, ipse enim, vt introierit, non solum confusione totos nos replet, sed etiam insipientes facit eos, qui antea intellectu & Sapientia multa præditi fuerant. Imo Salomon Prouerb. c. 4. meminit, quod via impiorum tenebrosa, nesciunt itaque vbi currunt. Et Sophonias 1. cap. ait: Ambulabunt vt cœci: quia Domino peccauerunt. Patet equidem exemplo in Adā, q̄ ante peccatum habuit tantam sapientiam intellectus, vt nomina imponeret animantibus omnibus, post peccatum autē deuenit in tantam cœcitatem, vt putaret se posse abscondi a

facie Domini: vt scriptum est Genes. 3. Ergo cœcus est peccator, stante q̄ peccatum obœcat mentem, & obfuscat intellectum. Imo homo peccator peior est bellua: quia ratione culpa sibi imputatur ad peccatum, nam sine ratione viuit, quod nō est in bestia: quoniam viuere sine rōne bestiis a natura inest, sed homini procedit ex culpa.

Nec non nocentior peccator est, quam bestia, propter dolum, quem habet homo, quem bestia non habent. Et hinc Philosophus 7. Ethicor. asserit, quod homo iniustus est deterior bestia decies millies: plura enim mala faciet homo malus, quam bestia.

Imo denique in vno peccato, in quo reperiatur testis, multa alia etiam peccata notari possunt. Vbicunque enim quis mortaliter peccat, committit homicidium occidendo animā suam, committit furtum, quia se subtrahit a Deo, patrat etiā adulterium, quia a Deo recedens cum diabolo fornicatur, committit periurium, quia fidem promissam in baptismo non seruat secundum gloss. post Augustin. in cap. cum humilitatis. 22. q. 2.

Sed aduerte, quod non omne peccatum repellit testem, & potissimum ubicunque testis assereret se esse inimicum partis, vt euitaret onus testimonij, & mendacium committeret, licet tunc peccet mortaliter. c. ne quis. 22. q. 2. non tamē repellitur a testificando. tex. est singularis, secundum Abb. in c. inquisitionis. de accus.

In contrariam vero partem, quod peccatum mortale non repellat testem a testimonio, inclinarunt Ant. Butr. Panor. & ceteri magis communiter in d. c. testimonium. & Alber. in d. l. 3. §. lex Iulia.

Quorum sententia tueri posset hac ratione: nam testis ipse, qui non sumpsit eucharistiam, licet possit ab ecclesia arceri, iuxta cap. omnis vtriusque sexus. de pœnitent. tamen non est aliter excommunicatus, vt ibi tradit Panormitan. in 4. nota. & propterea non repellitur a testimonio. per cap. veniens. il primo de testibus.

Ideo alias allegabam in discussione causarum, illud interrogatorium, an testis sumpserit Eucharistiam parum aut nihil releuare, nisi forte, quia minueret de fide ipsius testis, cum ob hoc non penitus, & omnino repelleretur. Vnde vā nobis (vt vtar verbis Spec. in d. §. 1. in tit. de teste) si quodlibet peccatum mortale faceret, produceretque hunc effectum, nam pauci, imo rarissimi darentur testes, adeo quod facultas probandi per eos quasi periret.

Et ideo Doctor. in d. c. testimonium. merito primam opinionem intelligunt procedere in peccato mortali continuato, at in transitorio secus. & ita etiam refert, & sequitur Steph. Aufer. in trac. de testium reprobatione. col. 10. ver. Peccatum mortale. nu. 79. Zabari. in c. testimonium. de testib. & Gramm. consi. crim. 38. nu. 5. & seq. & consi. 58. nu. 2.

Et isthæc interpretatio sustineri posset hac ratione. Nā restatur Greg. lib. 25. moralium. c. 12. quod omne peccatum, qd̄ tamen citius pœnitendo non tegitur, aut peccatum est, & pœna peccati, peccatum itaque quod pœnitentia non diluitur, ipso suo pondere mox ad aliud trahit.

Et hoc idem videtur asserere Augustin. lib. 8. confessionum capite 5. ita scribens: Cui rei ego suspirabam ligatus, non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate: velle mecum tenebat inimicus, & inde mihi catenam fecerat, & constrinxerat me. equidem ex voluntate peruersa, facta est libido, & dum seruivit libidini, facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas: quibus quasi anfulis quibusdam sibi met innexis, vnde catenam appellauit, tenebat me obstrictum dura seruitus, & post nonnulla, frustra condelectabar legi tuæ secundum interiorem hominem, cū lex alia in membris meis repugnaret legi mentis meæ, & captiuum duceret in lege peccati, quæ in membris meis erat. Lex enim peccati, & violentia consuetudinis, qua trahitur, tenetur etiam inuitus animus eo merito, quo in eam volens illabatur.

Et hinc terribiliter intonabat Hieronymus, quod vix de ceterum millibus hominibus quorum mala fuit vita, in morte diuinam indulgentiam obtinebit vnus. & hoc idem refert Ioannes Tabienfis in sua summa Tabiena. in versicu. Pœnitentia. sub §. 16. Sed ubicunque peccatum esset transitorium, & sic peccator per pœnitentiam rediret ad gratiam, tunc nempe nanciscitur, acquirereque merita amissa. pœnitentia enim omnia perdit, & collapsa reintegrat, atque restaurat. Nam diuinitatis natura clemens est, & pia, & magis ad indulgentiam, quam ad vindictam prona: & eo ipso, quod peccator post lapsum peccatorum ad veram pœnitentiam se conuertit, cito a misericorde iudice veniam impetrabit. c. quia diuinitatis. de pœnit. distin. 1.

Et

Com. V. l. Opin.

Et licet isthac interpretatio ita illustrata vera equidem sit tamen indistincte, ubique testes non confessi, nec communicati extent congruo paschali tempore. iuxta formam dicti capituli. omnis non probant modo aliquo. ita Peregrin. decisio. 335. libro 3. Ruin. consil. 106. in hac lite. num. 6. vol. 5. & Roland. a Valle consil. 24. in causa presentis processus. nu. 73. & sequen. vol. 1.

Bene tamen verum est, quod Papa posset facere, ac dispensare, ut constitutus in peccato mortali, non repellatur a testimonio, ut concedit Specu. in dicto §. 1. de teste. argum. capit. cum I, & A. de re iudic. & per Felyn. in dicto cap. inquisitionis. Viuius opin. 971.

Mutus, vel cæcus tam a natura, quam ex accidenti, an testimonium præstare possint.

C A P. XVII.

Est idoneus atque assiduus habetur mutus, si literas exarare nouit. commune ponunt Præposit. in c. cum apud. de spons. Rip. in l. 1. nu. 34. & nu. 37. ff. de ver. obl. Hippol. in l. de minore. §. plurimum. nu. 8. ff. de q. Item spiritualis parens absque dubio testis erit. commune inquit Alex. de Neuo. consilio 20. nu. 7. etsi maior omni exceptione non existimetur commune ponit Viui. late de materia agens. lib. 2. opi. 293. Monachus præterea luculentus testamento testis erit, quamuis in eo vel hereditas, vel legatum aliquod ipsius cœnobio relinquatur. cœ inquit Dec. consil. 72. in causa, quæ agitur. in principi. Thobias in §. sed neque heres. nu. 7. & seq. insti. de testa. In ciuilibus autem & aliis causis nec ipse, nec clericus alioquin admitteatur, quam si de facultate dicendi testimonij illis facta constituerit. commune pronunciat Io. de Amic. consil. 77. nu. 17. sed & patruus pro consobriño, & consobrinus pro consobriño, testis esse poterit. cœ affirmant Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. testes. nu. 58. de proba. Rursus socius pro socio in causis ciuilibus regulariter testis appositus ducitur. commune aiunt Thobias in §. legatariis. nu. 11. Insti. de testa. Franc. Viui. lib. 1. opi. 361. in fi. Pupillus quoque etsi testis esse nequeat, tamen postquam ad maiorem ætatem peruenit, de iis testimonium dicere, quæ proximus pubertati nouit, non impeditur. commune effantur Are. in l. testium. C. de testi. Dec. & ad eum Chuchalon in l. scemina. §. item impuberes. ad fi. ff. de reg. iur. Viui. d. lib. 1. opi. 369. I. Cla. in prac. §. ult. q. 24. vers. vidi quandoque. Item fideiussor pro reo principali locuples testis censetur, cum principalis reus soluendo est, & fideiussor ipse excusationis beneficio non renunciauit. cœ produnt Ias. in l. si cui. §. ult. ff. de leg. lib. 1. & vir nobis amicissimus ac multis nominibus charissimus Io. Ronchegallus in lreos. nu. 53. ff. de duob. reis. Pauper etiam quiuis ob paupertatem a dicendo testimonio non arceatur, commune asseuerant Ias. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. Bennincas. in trac. de pauper. q. 4. Tamen si maior omni exceptione non reputetur. cœ ponit Fran. Viui. d. opi. 391. Quamuis etiam in causis criminalibus idoneus testis non existimetur. ut cœ dicunt Soc. reg. 289. nu. 2. & seq. Io. de Amic. consil. 78. nu. 9. I. Clar. in d. §. ult. q. 24. ver. quæro etiã. Frater porro pro fratre in causis ciuilibus testimonium iure dicet, nisi vel in eadem patris potestate vterque adhuc sit, vel vnus atque alter coniunctim habitent. commune efferunt Conrad. in trac. de decurio. lib. 1. c. 10. §. 2. ver. fratres. nu. 45. Thobias in §. sed neque heres. nu. 1. cum seq. Insti. de testa. vel etiã causa ardua ac magni ponderis & momenti sit. nam in ea indistincte atque omnino a testimonij dictione repellitur. commune ait Socin. consil. 17. supradicta causa. vers. quoniam ista. lib. 1. In criminalibus autem non alias quam ad fratris defensionem testimonium illius admittitur. commune proferunt idem Thobias ubi supra nu. 2. Viui. d. lib. 1. opi. 484. Sed item mulier vel in matrimonij etiam separandi causa testis locuples habetur. commune ait Did. a Conar. de spons. 2. par. c. 8. §. ult. nu. 8. vers. non in hac. Et quamuis leuis sit conditionis ac famæ mulier regulariter in causis etiam capitalibus testificatur. commune inquit Alex. consil. 11. circa primum. vers. circa quartum. lib. 1. quin & testis, qui alioquin idoneus non est, si ex facti natura alij haberi non potuerunt, regulariter, ac generaliter admittitur. commune interpretum dogma esse literis tradiderunt Dec. consil. 343. nu. 8. I. Clar. d. q. 24. vers. sciendum est. Habebitur item idoneus testis ad innocentiam delinquentis probandam, qui alias idoneus non est. commune dicit Anto. Gome. non de nihilo in contrarium abiens, de deli. c. 12. nu. 23. ac Viui. d. lib. 1. opi. 259. Memineris denique hac in mate-

De Probationibus,

ria, quæ testis idoneus non ideo improbabitur, quia de tempore, vel suapte sponte non deponat, vel rogatus recordari se de illo neget, si tempus de substantia non sit. com. inquit. Alexan. consil. 185. viso processu. ver. nec obstat. lib. 7. Quod tamen non procedet si aliunde suspectus is testis habeatur. iuxta veram resolutionem Sali. in l. testium. q. 7. C. de testib. E. Suarez.

Testimonium dicere potest mutus sciens scribere: secundum glo. in cap. testes per quamcunque scripturam. in vers. Quæ nouerunt. post principium. 3. quæstio. 9. Specu. in titu. de teste. §. nunc tractandum. vers. Quid de muto. Bonifac. in tracta. malefic. in rubr. de testibus. & qui repelluntur a testimonio. nu. 57. folio paruo 47. & ista est communis opinio, teste Præposit. in capit. cum apud. de sponsalibus. & Ripa in l. 1. nume. 34. & 37. ff. de verborum obligationibus, & eam sequitur Marfil. in l. de minore. §. plurimum quoque. nume. 8. ff. de q. cum aliis relatis per eum. Et diximus, licet in alio proposito, in opinione 949. nu. 2. fol. 72. lib. 3. Testis non potest tradere in scriptis. Et licet Faber, & Thobias Nonius. sub nu. 9. in §. testes. insti. de testam. asserant contrarium in muto ex accidente, nihilominus inibi Ozerius. nu. 19. cum aliis seq. sequendo communem prædictam tollit omnia contraria obstacula, & declarat, limitatque procedere solummodo in ciuilibus causis, non autem criminalibus.

Imo ipse mutus a natura, vel ex accidente, si sit peritus literarum, potest etiam testari, & codicillari, suam voluntatem in scriptis aperiendo. text. est in l. discretis. C. qui testament. facere possunt. & ibi notat. Paulus Castrenf. Raphael. Corne. & alij.

Cum hæc duo, scilicet testari, & testificari, sint regulariter conuertibilia. l. cum lege. ff. de testa. Viuius opi. 975.

Mutus potest præstare testimonium. gl. 3. q. 9. c. testes. & est communis conclusio, secundum Ant. & Præpos. in c. cii apud. de sponsal. ut refert, & sequitur Alcia. in rub. ext. de iureiur. nu. 13. & diciteam opinionem sibi placere, & esse approbatam in practica. B. Villal.

Mutus testis esse non potest. Spec. in tit. de testibus. §. 1. ver. item quod est talis. hoc tamen verum est in eo, qui nihil loqui, vel audire potest. glo. in §. testes autem. insti. de testa. Vi. de Ias. in l. discretis. C. qui testa. fac. pos.

Fallit hoc si sciret literas, & per scripturam redderet testimonium. Steph. Austr. in trac. de reprob. testium. nu. 71.

Cæcus non potest esse testis. Spec. in tit. de testib. §. 1. vers. sed nunquid cæcus.

Fallit ut per Lanc. in trac. de prætor. in tit. de testib. c. circa personas testium. nu. 73.

Fallit in 5. casib. ut per Campeg. in trac. de testib. conclus. 118. Don. a Fina.

Testis esse potest cæcus, si contrahentium voces notas habet, secundum glo. in c. testes. 3. q. 9. Nec obstat quod cæcus in voce decipi possit, ut in c. nec aliqua. 27. q. 1. nam & pariter visu quis decipitur. ut c. quomodo. 3. r. q. 1. & d. gl. in c. testes. sequitur Accur. in §. si vero absunt. in vers. & vidisse. in auth. de hered. & falcid. dicens non reperiri prohibitum. idem tenet Spec. in §. 1. vers. nunquid cæcus. in tit. de teste. Sicul. in c. præterea. de testib. Ang. Perusinus in l. si non speciali. post gl. ibi. C. de testa. & Nellus de S. Gemin. in trac. de testibus. in §. cæcus. & Marf. in repet. rub. C. de prob. nu. 353.

Limitatur hoc in 2. casib. non procedere secundum Saly. in l. testium. C. de testi. primo in confectioe inuentarij, ut in §. si vero absunt. Secundo in testamentis, ut in d. l. si non speciali. Sed animaduerte hic, quod cæcus potest testificari de eo quod vidit ante cæcitatem indubitanter. secundum Spe. in d. §. 1. Bar. in l. testium. §. conditionem. ff. de testa. Ang. in d. §. si vero. Bal. in sua margarita. in verbo, testis. Rom. in rub. de arb. Feli. in d. c. præterea. prope finem, & ista est communis opinio de qua testantur Doct. in trac. de testib. quamuis, & male Sicul. in c. cum causam. ext. de testib. videatur tenere contrariū. Viuius opin. 983.

Socius criminis, aut criminofus, an contra socium, vel pro socio, seu criminoso in testem admittatur.

C A P. T. XVIII.

Non testem non admittitur socius criminis contra socium, nec pro socio, si in eodem crimine socius est. l. fi. C. de accus. & ita firmauerunt per illum text. gl. Bar. Bald. Saly. & Pau. Castren. in l. quoniam liberi. C. de testib. Bonifacius in trac. de maleficiis. in rub. de testi. &

Et vniuer.comprobationum re. Locus I X. 174

& qui repelluntur a testimonio. num. 30. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. num. 69. Iacob. Aegid. in tract. de testibus & eorum reprobatione. nume. 16. Federic. Schench. in tract. de testibus. numero 37. Nellus de Sancto Gemini. in tract. de testibus. & eorum reprobatione. in 1. parte. numero 16. Alberic. de Maletis amplè, & dilucidè in tractatu de testibus. in 1. parte. cap. 4. numero 65. cum aliis sequent. Ioann. Crot. in tractatu de testibus. in tertia parte. numero 91. vbi hoc ponit pro regula. Afflic. in constitut. mores dissolutè viuentium. num. 6. lib. 3. rubric. 53. Dec. consilio 189. numero 7. & consi. 234. in effectu. nume. 1. Boer. decisione 319. Thomas Grammat. decis. 28. num. 9. Marfi. sing. 209. & Ioan. de Amicis consi. 138. num. 1.

Adeo quòd non est testis idoneus ipse socius criminis, etià ad formandum inquisitionem, secundum communem opinionem omnium Doctorum, quam citat, & sequitur Dec. in d. consi. 189. latus sum. nu. 9. & in d. consi. 234. num. 2. Gram. consi. crim. 37. nu. 14. post alios quamplures ibi congestos per eum, & consi. 38. nu. 20.

In contrariam vero partem videlicet, quòd socius criminis contra socium eiusdem criminis faciat indicium ad inquirendum, inclinauerunt Angel. & Roman. in l. & si certus. ff. de ad Syllan. Salycet. in l. ea quidem. colum. 14. de accusat. Fulgos. consilio 71. & Alexand. de Imo. in l. 1. §. si seruus. ff. de quæst. & ista est communis opinio: vt admonet Roma. in d. l. & si certus.

Sed regula prænotata non procedit ubicunque veritas ex natura negocij aliter haberi, ac sciri nequeant, vtpote in coniuratione, vel tractatu facto in aliquos, ad quem probandum recipiuntur testes alias inhabiles, cum secreto fiant: secundum Iason. in l. 1. col. pen. C. de summa Trinitate, & fide cathol. & in l. fin. colum. fin. C. de his quibus, vt indig. & Dec. in d. consi. 189. num. 10.

Minimeque hoc habet locum in crimine læsæ maiestatis: quia tunc admittitur socius criminis contra socium. cap. fin. 15. quæstione 3. & per Petrum Follerium in sua præct. crimin. in versicu. Item quia commisit crimen læsæ maiestatis. numero secundo.

Et similiter etiam testimonium socij criminum recipitur contra hæreticos. cap. in fidei fauorem. de heretic. in 6. & Alberic. de Maletis in d. tract. de testib. in 1. par. c. 4. sub num. 65. Contra latrones insignes. l. prouinciarum. C. de fur. Bar. in l. re peti. §. 1. ff. de q. & Io. Crot. in d. tract. de testib. in 3. par. nu. 93. Contra falsos monetarios. l. 1. C. de fals. monet. Contra maleficos. l. si. C. de malef. & mathemat. contra reos criminis simoniac. c. si quis Papa. 97. distinct. & ibi gl. Nell. de Sancto Gemini. in d. tract. de testib. & eorum reprobatione. in 1. par. sub num. 16. & Ioann. Crot. in d. tract. de testibus. in 3. par. sub num. 91. in 1. ampliat.

Propterea nec testimonium tantum socij criminis in casibus, in quibus potest ipse de complicitibus interrogari esset sufficiens indicium ad torturam absque aliis indiciis: quia isto casu talis confessio facit aliqualem præsumptionem, ac indicium: secundum glo. in d. l. si. C. de accus. cum qua sentiunt omnes Doctores indubitanter ibi, & Affl. in d. constitut. mores dissolute viuentium. sub nu. 6. & hanc dicit communem esse opinionem Boer. in decis. 319. nu. 3. & seq. Gramma. in voto 6. nu. 2. & Grauer. consi. 9. num. 6. vbi hoc clarius declarat. & Socin. plenissimè in tract. fallentiarum. in reg. 428. Testis socius criminis, & sequitur quoque D. Thobias Nonius Perusinae Academiae legalis lucerna, Doctorque his temporibus magni ingenij, & auctoritatis in §. legatariis. nume. decimotertio. institut. de testam.

Vnde si quis subiiceretur quæstionibus, & tormentis simpliciter in alios, vt in socios, & non in se: staretur utique tunc eius dicto cum aliis indiciis, taliter quòd index ex depositione torti, aliisque indiciis ad condemnationem procedere posset. Si vero torqueretur in se, & in alios, & confiteretur de se, & aliis: hoc equidem casu non staretur dicto, & assertioni suæ de aliis, & contra alios. vt ita distinguendo firmare Bo nifacius in tract. de maleficiis. in rub. quæ indicia debeant præcedere torturam. nu. 9. Gandinus in tract. maleficiorum. num. 16. Gloss. & Innocen. & Abb. & alij communiter in c. 1. extra de confes. Glo. Bal. & ceteri omnes in l. 1. C. de accusat. Dyn. in tract. quæstionum. in ver. Nunquid per talem præsumptionem. Barto. in l. repet. de quæst. Guid. de Suza. in tract. de indi ciis, & tortura. num. 50. & seq. Bald. in tract. de quæstionib. & tortura. num. 3. Paris de Puteo in tractatu syndicus in versu. An stetur dicto torti, in princ. Francisc. Brunus in tract. de indiciis, & tortura. quæstio. 3. primæ partis. numero 24. & sequentib. & Ambertus de Antramonia in tractat. de quæstio-

nibus. & tormentis. numero 7. & sequentib.

Et nota, quòd quemadmodum socius criminis non recipitur in testem contra socium: ita nec admittitur socius eiusdè criminis ad accusandum socium, & sic ab accusando, & a denunciando repellitur: vt per Gl. Bar. in l. qui accusare. nu. 8. ff. de accus. Dec. in d. consi. 234. nu. 2. & per alios late congestos per Iacobum Nouellum. in tract. ad defensam. in rub. quæ per sonæ accusare non possunt. incip. quoniam satis vtiliter hæcenus vidimus. nu. 33. & seq. vbi hoc limitat & declarat in tribus casibus, vt ibi per eum.

Imò si socius ipse tunc præsentaret socium, minime liberaretur. ita Bald. in l. sicuti. C. de quæstion. numero primo. Nec si bannitus bannitum repræsentaret, vt ibi dicitur per eum. in fine.

Et similiter carceratus, seu positus in carceribus publicis testis esse non potest, secundum Doctor. in l. 3. §. lex Julia. ff. de testibus. per tex. ibi. & Lanfranc. in cap. quoniam contra. de probat. in vers. Testes. num. 83. vbi supponit istam esse communem opinionem.

Sed socius pro socio in causa ciuili regulariter potest esse testis, secundum Glo. Barto. Bald. Salyc. Pau. Castren. ceterosque. in d. l. quoniam liberi. Gloss. Fab. & omnes in d. §. legatarijs. vbi D. Thobias. num. 11. sequitur istorum opinionem, limitat, & scribit communem esse. Quæ quidem procedit de plano in bonis non communibus inter ipsos socios: tunc enim admittitur ipse socius pro socio, cum non prohibeatur. secus autem in bonis communibus: eo namque casu omnino repellitur a testificando socius pro socio. vt voluerunt, & declarauerunt omnes antedicti Doctor. & Bonifacius in dicto tractat. de maleficiis. in rubrica de testibus. & qui repellantur a testimonio. numero 8. Petrus de Vbaldis in tractatu de duobus fratribus, & aliis sociis. parte vndecima quæstio. 14. nume. 15. Nellus de S. Gemina. in dicto tractatu de testib. in 1. par. num. 10. Federic. Schench. in tract. de testib. sub nume. 37. Viuius opin. 961.

Socius criminis repellitur a testimonio. Specu. in d. §. 1. ver. item, quòd est socius criminis. c. veniens. de testibus. vbi Fely. num. 19. c. 1. vbi Abb. de confes. glo. 1. si filium. C. de liberal. caus. Salyc. in l. si. C. de accus. Iaf. l. 4. §. si tibi. nume. 4. ff. de cond. ob turp. caus.

Ampliat hoc procedere, quòd nec ad eius dictum potest formari inquisitio, hanc esse commun. opin. tradit Dec. consi. 189. nume. 9.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 425.

Fallit vt per Marfi. in l. 1. §. diuus ff. de q. nu. 4.

Fallit in 3. casib. vt per Lancil. in trac. de prætor. in titu. de testib. c. circa personas. nu. 39. Do. a Fin.

Criminosus contra criminosum non potest esse testis. hoc Barto. & communiter omnes Doctor. tenere refert Lanfranc. in repet. c. quoniam contra in verbo, testium. num. 11. extra de probat. I. Fich.

Testes criminosi in criminibus exceptis admittuntur, non vt faciant probationem, sed oportet, vt ad sint alia adminicula, vt est commun. opin. de qua Abbas in c. per tuas. nu. 4. de simonia. Et si sint forenses, & extra prouinciam, debent remitti ad iudicem causa etiam in criminali, vt per Abb. in c. constitutus. nu. 10. de fideiussor. Et ad hoc vt testis sit integer, & non criminosus, oportet, quòd omnino sit immunis ab his, scilicet crimine, infamia, suspitione inimicitie, vel criminis, quia non debet in aliquo vacillare, & a macula manifesta, scilicet animæ & corporis: & testis corpore vitiatus contra clericum repellitur. vt per Abb. in c. 1. num. 4. de excep. & conspiratores, qui inimicis capitalibus æquiparantur. Abb. in c. cum I. & A. num. 20. de sententia & re iud. Et licet testes criminosi & particeps delicti admittantur in testes in defectum probationis, vt per Abb. in c. si. de testib. cog. hoc tamen est verum secundum Fely. ibi nume. 3. Si hoc voluerit ille, cui actus criminosus nocebat. Bonacoss.

Socius criminis in criminibus etiam exceptis non concurrente alia præsumptione, non facit indicium sufficiens ad torturam. Sali. in l. si. nu. 10. circa si. C. de accusa. allegans gloss. in verb. conscientia. exigentem, præsumptionem aliquam præcedere oportere, priusquam ulterius procedi possit. & ita Alex. de Imo. consulendo scribit in consi. 89. nume. 10. in 3. lib. & in consi. 128. num. 5. in 4. lib. consi. Licet ipse in consi. 69. num. 7. lib. 2. contrariam sententiam sequatur: tamen in plurib. locis priorem sententiam approbavit in consi. 125. nume. 14. in 6. vol. consi. Horum sententias & alij Doctor. approbarunt. Per. Phil. Corn. in consi. 58. in 1. volu. Phil. Dec. in consi. 180. nume. 10. ver. secundo etiam respondetur. Hippol. de Marfi. in consi. 15. num. 5. consi. 22. num. 21. consi. 28. num. 17. consi. 74. nu. 8. consi.

Com. V. I Opin.

conf. 109. nu. 16. conf. 130. nu. 42. & in suis singul. sing. 209. in l. 1. §. Diuus Antonius. nu. 3. ff. de q. & in sua prac. crim. in §. diligenter. nu. 60. vbi plures Doc. auctoritates ab ipso adducuntur. & Crau. in conf. 178. nu. 3. in 1. par. conf. Hanc sententiam magis communiter approbatam esse scribunt Boer. in suis de cis. q. 3. 19. nu. 3. & 4. Rol. a Valle. in conf. 16. nu. 17. & in conf. 73. nu. 20. in 1. to. & I. Clar. in sua praxi cri. q. 21. ver. sed quid in criminib. exceptis. Sed quid an dictum socij criminis sufficeret ad inquirendum. i. (vt verba Iulij Clari retineam) ad assumendum alias informationes contra eum qui ab ipso nominatur? & non dubium est sufficere ad fundandam inquisitionem. Quam sententiam cōiter approbari, referente Augusti no Arim. in addi. suis ad trac. Ang. Are. de malefic. §. quod fama publica præcedente. ver. quæro an particeps criminis dicatur testis idoneus. nu. 31. pag. 45. lib. mei. scribit Lud. Rom. in l. et si certus. ff. ad syll. Et hanc concl. intelligendam esse voluit in alleg. q. 21. Clar. vt procederet, siue talis delinquens illum socium nominauerit ad interrogationem iudicis, ipsum in genere interrogantis, an in maleficio committendo aliquis alius interuenerit, siue et illum sponte sua nominauerit, dum contra se examinaretur, puta quia postquam confessus est se Titium occidisse, iudex iubeat illum narrare, quomodo occiderit, & ipse dicat quod tali die ipse & Petrus tali, & talimodo illum occiderant: nam utroque casu talis nominatio aperit viam iudici ad inquirendum & assumendum alias informationes contra Petrum nominatum, etiam si prius cōtra ipsum nihil aliud esset in processu. Neque putat Clarus faciendam esse aliquam dñam, an simus in criminibus exceptis, vel non. nam et in criminib. non exceptis credit, quod faciat indicium ad inquirendum. & ita loquendo et in criminib. non exceptis, dicit tenere cōiter Doc. Blanc. trac. de indi. ad l. si. ff. de q. nu. 387. sed Carol. Ruin. in conf. 147. nu. 1. & 2. sententiā contrariam, quod socius criminis in culpando vel accusando socios eiusdem criminis, nullum faciat indicium, nisi in casibus exceptis siue sponte deposuerit, siue a iudice interrogatus fuerit, cum non debuerit interrogari, approbat & tanquam magis communem amplectitur. cuius sententiam & Roland. a Vall. in conf. 63. nu. 21. in 1. tom. sequitur. Caterum Clarus existimauit contrariam opi. magis communiter approbari, eo enim casu dictum testis, sed tanquam denunciatoris, vel notificantis, qui tantummodo aperit viam iudici ad inquirendū, & Ruini sententiam procedere in casu suo. i. ad formandam inquisitionem. Nam alia ratio est, secundum illum, inter fundandam vel inchoandam inquisitionem (in quo casu Ruini dictum non intelligeretur) & inter formandam & transmittendam inquisitionem, seu libellum criminalem contra socium nominatum, ita vt teneretur personaliter comparere & defensiones suas facere. Propterea in casibus non exceptis, non esse sufficiens indicium ad formandam inquisitionem, in aliis vero exceptis esse sufficiens. & hanc esse cōem Doct. sniam, nec Rol. clarè explicare, an simpliciter ad inquirendum, an autē ad transmittendam inquisitionem dictum socij eiusdem criminis sufficeret. Hæc erudite Clarus. Ego vero cū hæc quotidiana sint, iuxta mentem ipsius i. c. Pauli in l. legau. ff. de lib. lega. quædam ex Doc. solummodo repetam. Phi. Dec. vbi que in conf. quæ postea allegabo, in ea est sententia, quod si reus fuerit interrogatus in illis casib. in quib. de iure interrogari non potest, quod non faciat præsumptionem, vt inquiri possit, allegat ipse 24. conf. Petr. de Anch. vbi ille loquitur in eo qui erat inquisitus, quod testes induxisset ad falsum depoenendum, nam si tales testes dixerint, se falsum deposuisse precib. illius inquisiti, nō probabunt in eius præiudicium. deinde conf. Fulg. 173. vbi simpliciter ipse voluit nō esse credendum testib. asserentib. se falsum deposuisse precib. & consilij inquisiti de tali falsitate, per regulam volentē, socium criminis nō debere interrogari. d. l. fin. C. de accusa. & l. quoniam liberi. C. de testib. additque ille, q. iste casus non sit de casib. exceptis, in quib. d. reg. non procederet. Postea conf. Fulg. 106. vbi ipse in causa falsitatis inquit, quod assertio socij criminis etiam non faciat indicium ad inquisitionem formandā. & per alias auctoritates quas adducit Phil. Dec. in conf. 189. num. 9. & in conf. 234. & ibi concludit, quod et plures, qui secundum eorū dictum, essent socij criminis nihil probent, nec eorū dicto præiudicium aliquod inferatur illi, contra quem deposuerūt, vbi & ipse Io. Ana. in conf. 59. allegat, volentem sociū criminis non admitti tanquam accusatorem, neq. vt denunciato-rem, neque vt testem, quia nihil probat. Adeo hoc apud Deci, receptum est, vt in omnib. suis consiliis, in quib. hæc qō tractatur, defendat eam sniam tanquam magis cōiter approbatam, q. si reus fuerit interrogatus in illis casib. in quib. de iure interrogari non debeat, q. non faciat præsumptionem, vt in-

De Probationibus,

quiratur. Huius sententiam sequitur Hip de Mar. in d. §. diligenter. nu. 67. & in conf. 78. nu. 17. Hinc Rui. & Rol. videntur illam sententiam tanquam communiorē rectius sequi, quod in casib. non exceptis nullum faciat confessio socij criminis indicium ad inquirendum, neque ad procedendum siue sponte deposuerit, siue a iudice rogatus fuerit, cum non debuerit interrogari, non distinguendo inter illa capita, quod ibi dñia esse debeat, inter fundandam vel inchoandam inquisitionem, & inter formandam & transmittendam inquisitionem, cum Dec. post alios expresse illis verbis: (ad inquisitionem fundandam) vsus fuerit, & nullam vbiq. distinctionē addiderit. Quāuis ego nemini detrahare velim, ita tamē & alios indifferēter loqui reperio. Ludouic. de Gonzad. inquit. socium criminis non facere indicium contra socium eiusdem criminis, vt propter dictum socij criminis inquisitio formari possit. in conf. 11. nu. 21. vbi ipse conf. antea adducta Fulg. & Decij adducit. ita quoque loquitur Tho. Gram. eorundem Doc. conf. al legans in conf. 38. nu. 20. Similiter etiam recentiores consuletes loquuntur. Petr. Calaphatus in conf. 93. nu. 3. & 6. in 2. vol. conf. crim. & Io. Bapt. de Ploris in conf. 131. nu. 3. in 1. to. cōf. ad causas criminales recens editorum. vbi ipse inquit, hanc communem opi. esse, post recitationem conf. antea allegatorum Fulg. Dec. & aliorum. cum igitur ipsi Doc. vbi que sine distinctione locuti fuerint. putarem hanc sententiam generalē communem admitti oportere sine distinctione. & Rol. quem admodum nec Ruin. nec alij antea distinxerunt, nō oportuissē se distinguere, de qua distinctione mentionem facit Cla. in d. q. 21. ver. retenta. & ver. si vero quæris. & Ruinum & Rol. bene locutos esse. Kirchou.

Socius criminis, si sit periurus, non facit indicium, non solum ad torturam, verum etiam ad inquisitionem, propterea quod in eo deficiat fundamentum testis, videlicet fides ipsa. c. testimonium. c. sicut nobis. extra de testib. quia quāuis alius criminofus emendatus de crimine sit idoneus testis, tamen secus est in periuro emendato. ex quo semel deierauit, quod adhuc credendum est eum iterum deieraturum. glōf. in verb. adulterij. in c. per tuas. ext. de simo. & Pano. ibi. nu. 12. inquit. sub generali dispositione, cū habilitatur testis criminofus, nō habilitari periurum. Vnde Alei. in tra. de præsump. in 2. reg. prin. præsum. 10. num. 3. post alios ibi ab eo adductos dicit, q. licet in casibus aliquibus socius criminis faciat indicium ad inquisitionem formandam, tamen hoc non admitti in periuris. vt per multas, & alias rōnes & auctoritates scribunt consulendo excellentissimi recentiores iuris interpretes Aym. Crau. in conf. 6. nu. 16. in 1. par. Rol. a Valle. in conf. 73. nu. 6. cum seq. in 1. to. & Io. Ceph. in cōf. 204. nu. 29. cum seq. in lib. 2. conf. Ex quorum dictis & allegatis hanc sententiam cōmuniter approbari satis liquet. Et addunt Doc. hoc adeo verum esse, vt et locū habeat, si dictus criminofus deposuisset in tortura, quia ratione periurij omnino inhabilis redditur. Dec. in d. conf. 189. num. 11. ver. nec obstat quod infamia. Nam licet in cā ciuili periurium purgetur p torturam, & stetur dicto testis in tortura, secus tñ est in cā criminali. Rol. in cōf. 16. nu. 11. & 12. in 1. To. Imo assertionē socij criminis periuri et in casibus exceptis nō facere indicium ad inquirendū voluit Ruin. in cōf. 7. vol. 5. & hanc indubitātā iuris cōclusionē appellat Rol. a Val. in d. conf. 73. nu. 18. quam Rol. quoq. in d. conf. 16. nu. 13. antea posuerat. Quod quidem intelligit Clar. vt procedat, quo ad transmittendam inquisitionē, sed ad assumēdas informationes certē sufficeret. secundum eū in d. q. 21. versic. scias tamen. ipse tamen nullam auctoritate maiorem allegauit. Kirchou.

Criminofus repellitur a testificando. c. testimonium. de testib.

Fallit in 17. casib. vt per Campeg. in trac. de testib. conclu. 27. & 28. Don. a Fin.

Falsi testes qui sint: quando & quomodo puniantur: an vlla fides illorum testimonio sit adhibenda: & quid de producente falsum testem, deque exempto à iurisdictione Iudicis, coram quo falsum deposuit.

C A P. XIX.

Estis falsum testimonium deponens, siue tacens veritatem, vel aliquid accipiens a litigantibus, ne ferat testimonium, punitur criminaliter, secundum qualitatem facti. l. 1. in prin. & §. 1. & l. falsi pena. ff. ad l. Cor. de Fal. Et

Et sic testis accipiens pretium, vt testimonium proferat, puniri debet pœna falsi. secundum Abb. & Feli. in c. 1. de crim. falsi. Bar. & Marf. in d. l. 1. §. 1. nu. 5. eundem Marf. sing. 353. Iaf. in l. diuis. nu. 27. de re iud. Plot. in l. si quando. num. 45. C. vnde vi. Couarr. in c. quamuis pactum. par. 1. §. 7. nu. 5. de pac. in 6. qui appellat istam esse com. opi. sed valde quidem periculosa redditur ex scriptis eiusdem auctoris. & Dec. in c. 1. nu. 2. de testi. Sed in regno habemus pragmaticam nouissimam inchoantem, Ferdinandus Aluares. in qua sancitum reperitur testimonium falsum dicentem in causis criminalib. incurrere pœnam vltimi supplicij. In ciuilib. vero falsus testis eiusdem pragmaticæ dispositione punitur pœna mutilationis manus, ac perpetui exilij. Et in tantum prædicta vera sunt, vt testis falsum testimonium deponens, teneatur non modo in foro contentioso de falso testimonio, verum et de omni damno ex illo testimonio contingente. vt per gl. in c. presbyterum. de homic. & in c. imputari. de reg. iur. lib. 6. In foro verò conscientie tenetur duntaxat de falso testimonio, secundum commun. opi. omnium canonistarum, in c. 1. de custo. eucharist. quam communem sequuntur & attestantur ibi Doc. & passim in iure nostro. & Corf. in sing. in versi. testis. vltimo, inchoante, si aliquis dixit falsum, & c. Limitatur dicta pragmatica, seu statutum non procedere, si testis deposuisset de eo, quod est extra articulos. vel capitula, vel extra cãm, siue de eo, quod non noceret partibus, vel curiis in absoluendo vel condemnando et quod falsum. scienter, & dolose deponeret, non tenetur pœna dictæ pragmaticæ, siue statuti, sed alia mitiori pœna erit puniendus, ita in specie consuluit Bald. consi. 106. cum peteretur. volum. 1. ad limitationem statuti Mediolanensis, & sic nota vtiliter quod falsitas, quæ nemini nocet non potest puniri pœna falsi ordinaria siue per testem, siue per notarium, vel alium fuerit commissa, & ista est commun. opi. secundum Alex. consi. 145. visis. vol. 6. & Socin. consi. 103. in facto. & consi. 204. post redditum. vol. 1. Viuius opi. 937.

Testium solam corruptelam probare non sufficit, vt sententia lata per falsos testes retractetur, seu annulletur, sed debet probari falsitas ipsorum testium. secundum Idem. & omnes. in c. licet causam. de proba. quorum quidem opin. sequitur, declarat, & dicit esse com. Dec. ibi. nu. 156. cum aliis seq. Io. And. vero in d. c. licet causam. & Bar. in l. Diuus Adrianus. nu. 7. ff. de re iud. inclinauerunt in contrariam partem, videlicet, qd testi corrupto indistincte non credatur, & sufficiat proponere testes pecunia corruptos, ad hoc, vt sententia lata per falsas probationes retractetur, idemque vt tenere gl. & ibi Bart. in l. is qui iudicio. ff. de accu. vbi concludunt, quod si testis, ob pecuniâ receptam accedit ad testificandū repellitur a limine iudicij. Tamen in iudicando, ac consulendo non foret rurum discedere a dicta communi ob rationes, & argumēta allegata p. Moder. & Dec. in d. c. licet cãm. & similiter ad hoc vt competat restitutio in integrum aduersus sententiam latam sub prætextu falsorum testium sufficit probare solam testium falsitatem absque eo, qd probeatur corruptela partis. secundum gl. in d. l. diuus Adrianus. quam declarat & interpretatur ibi Iaf. nu. 18. & ait communiter approbari. Sed hoc non procedere, vbiunque libellans se astringeret ad vtrumque probandum, & proponeret in libello testes falsum deposuisse, corruptos in eadem oratione, eo namque casu vtrumque tenetur, & dēt probare, scilicet, falsitatem & corruptionē. secundum Bar. in d. l. diuus Adrianus. nu. 3. cum quo transeunt ibi Ang. Imo. Raph. & oēs. Abb. & alij in d. c. licet cãm. & Iaf. quoque in d. l. diuus Adrianus. nu. 20. vbi asseuerat istam esse commun. opi. Interpretatur & limitatur ista snia non habere locum, quando pars in libello deducet in diuersis orationib. dictos testes falsum dixisse, & fuisse corruptos, & sic copulatiue vel repetitiue, tunc profecto non videtur se adstringere ad vtrumque probandum verum alterū probare sufficit, videlicet completam, vel solam falsitatem secundum glo. & Doc. in c. 2. de rescri. & omnes communiter in d. c. licet causam. de proba. Bar. in d. l. diuus Adrianus. nu. 4. post alios congestos. ibi per Iaf. vbi scribit istam esse communem opi. Viuius opi. 938.

Falsus testis, tenetur de falso, quando accusatur. Sed quando contra eum inquiritur extraord. punitur. ita firma. in litera falsitas literarū. §. 73. all. Ang. in auth. de testi. §. & licet. col. 3. coll. 7. & dicit, qd ita obtinuit in ciuit. sua primo anno quo fuit doctoratus. f. qd statutum puniens testem falsarium, intelligitur. f. quando est accusatus, non quando est inquisitus de falso. Vezinus.

Falsus testis punitur eadem pœna. Feli. in c. sicut in 1. col. de testi. Iaf. in §. item si quis. el. 2. in 14. col. Insti. de act. & in l. si duo. §. si in si. ff. de iur. iur. all. Bal. in c. 1. de pac. ten. vbi dicit, qd falsus testis debet puniri illa pœna quam subiret reus de cri-

mine intentato, puta capitis vel furcarum. all. et Bal. in c. 1. §. iniuria. de pac. iur. fir. vbi dicit, qd testis falsus in cā homicidij punietur tanquam homicida. Alex. in 1. vol. consi. 1. in 1. col. ibi potest etiam. Iaf. in l. & si legib. C. si contra ius.

In aliis autem causis testis periurus punitur. lege Corn. de Falsi. l. 1. ff. de fal. Bal. & Sal. in l. 2. C. de re. cred. Iaf. qui alia all. in d. §. item si quis. & in d. §. si in si. Vezin.

Testis vt falsus dici possit, sufficit probare eum falsum dixisse, nisi pars dixisset eum corruptum esse, & falsum dixisse, tunc enim vtrumque tenetur probare. com. dic. Imo. in l. diuus in gl. in verbo, corruptis. de re iud. Soc. iun. in consi. 40. num. 9. lib. 2. Menchiaca controuersiarum vsu frequent. c. 36. num. 10. Clar. lib. 5. sent. §. falsum. ver. quæro nunquid. P. Fich.

Testes ex eo solo falsi conuincuntur, qd pro dicendo testimonio pecuniam accepisse probantur. commune scribit Ioā. Ana. in c. 1. nu. 15. de falsi. magis commune proficitur Dida. a Coua. in c. quamuis pactum. de pact. lib. 6. Non tamen consequenter quoad illum, qui pecuniam largitus est, falsi crimen probabitur. commune asserunt Dec. & qui eum laudat Aegidius Bos. in practi. de falsi. nu. 168. I. Cla. in pract. §. falsum. ver. sed quid econuerso. Fran. Viuius lib. 1. opi. 420. Luent aut falsi testes tum omnes falsi pœnas, tum damnum et omne, quod reo, contra quem producti sunt, inde emerit, resarcient, quauis ad illud in conscientie foro non teneantur. commune ponunt Corf. in suis sing. ver. testis. versi. si aliquis. & qui id commemorabile autumant. I. Cla. in d. §. falsum. ver. pœna autē in si. Fran. Viuius d. lib. 1. opin. 41. Mihi tamen vtroque in foro æquē ad illud teneri verius ac sanctius videtur. sed ea de re copiose alibi. Non verò quidquam falsos testes ab huiusmodi pœnis subleuabit, quod absque iureiurando testimonium dixerint. sed perinde omnes falsi pœnas dabūt, ac si iurati illud perhibuissent. commune testificantur Alex. in l. edi. §. cum autem. nu. 6. ff. de eden. Cur. sen. in tract. de testib. concl. 15. num. 34. Si tamen non circa ipsam facti formam ac substantiā, sed circa res extrinsecas falsum testes admiserint, nec falsi pœnas luent, nec in aliis testimonij partibus fidem amittunt. commune pronunciant Alex. consi. 88. nu. 19. lib. 5. ac. I. Cla. & in d. §. falsum. ver. sed quid testis. & latius in §. vltim. q. 53. versi. scias tamen. E. Suarez.

Testes, qui falsi conuicti sunt, si vel falsum illorum testimonium, vel falsa subscriptio nemini damnum præiudiciumve inferat, ordinarias falsi pœnas non dabunt: sed tantum extraordinem stellionatus supplicio obnoxij fient: commune ponunt Cotta in memorabil. ver. mendax. Turz. opi. 80. Fran. Viuius & qui eum cum aliis complurib. laudat. I. Cla. in pract. §. falsum. ver. item excusatur. Idem.

Testis eo ipso, qd pecuniam accepit pro testimonio dicendo, potest puniri de falso. com. dic. Anan. c. 1. nu. 15. de falsi. Menchiaca controuers. vsu frequent. c. 36. nu. 6. Contrariā vero com. dic. Dec. in c. licet causam. nu. 20. de proba. consi. 189. nu. 12. quem refert Bos. in tit. de falsi. nu. 168. & Viuius in cōmun. opi. ver. Testium solam. sed primam magis com. dic. Did. in repe. c. quamuis. de pac. in 6. licet dicat illam sibi non place re. Cla. refert & distinguit, priorem veram si dubitetur an testis falsum dixerit, putat posteriorem æquiorē. lib. 5. sent. §. falsum. ver. Sed quid econuerso. Idem.

Testis qui pecuniam accipit etiam vt verum deponat, tenetur pœna falsi: si enim quis dederit pecuniam alicui vt testificetur etiam in bonam causam, quamuis ille deponat secundū veritatem, nihilominus dicetur corruptus & falsarius. & perinde punietur ac si falsum dixisset. gl. in l. 1. & ibi Bar. ff. de falsi. Pau. Cast. & Iaf. in l. 1. ff. de condi. ob turp. cau. Franc. Marc. dec. 692. in 2. par. Bellac.

Testis eo ipso, qd pecuniam accipit pro testimonio dicendo, potest puniri de falso. com. est opi. Et hoc si dubitetur, an testis falsum dixerit, sed si constat, qd veritatem dixerit, non punitur. Cla. in §. falsum. ver. sed quid econuerso. Kircho.

Quid si aliquis accepit pecuniam, vt dicat testimonium et verum, an incidat in falsum? rex. est quod sic. & ibi Bar. in l. 1. ff. de fal. Angel. in d. ver. falsario. in fin. 6. colum. ibi, quæro aliquis. Idem.

Testis respondens falsum in vno capitulo, seu articulo, red dicitur falsus quo ad alia capitula: & per consequens propter falsitatem vnius capituli vitiatur eius depositio in omnibus: secundum Crauer. latē consi. 6. num. 14. Alexand. & Alciat. in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verborum obligation. & Afflic. in consi. Eos qui scienter. num. 25. lib. 3. rub. 5. & ista est communis omnium opinio, attestante Bosio in tit. de falsi. num. 147. & Corneo consi. 61. volum. 1. & constat pariter communem esse ex aliis congestis per Tiraq. in tractatu de pœnis temperandis. causa 44. numero 42. vbi declarat hoc habere locum si

Com. V. I. Opi.

si falsum fuerit commissum per testem in committendo non in omittendo. & Doct. communiter in l. si ex falsis. C. de transaccio. quam quidem opinionem communem esse asseuerant Scribentes inibi, præsertimque Alex. nu. 12. & seq. & Alex. de Neuo. consi. 2. nu. 4.

Ampliatu ista communis, quod dictus testis, qui in parte iurauit falsum, in totum, & in omnibus aliis casibus amittit beneficium legum, & statutorum in eius fauorem facientium: & amittit beneficium similiter, & facultatem iurandi pro se, & aliis. secundum Dec. consi. 83. in causa. col. pen. Alex. consi. 114. col. 11. vol. 3. & consi. 18. vol. 2. & in d. l. si ex falsis. per illū tex. vbi las. etiam, & omnes Doc. communiter.

Et his accedit vtiliter, quod non est idoneus testis dicens in parte falsum. & ista est communis opinio, teste Socino consilio 155.

Limitaturque isthæc sententia communis non habere locum in capitulis prorsus diuersis a falso. Nam falsitas commissa in capitulo, seu articulo, exploratum est non vitare cætera capitula omnino diuersa a falso. vt per Bal. in l. iubemus. C. de testam. Felin. in capitulo fraternitatis. de testib. colum. penult. Dec. in cap. 1. de probat. & ista est communis opinio, quam citat, & non nihil commendat Boer. decif. 253. nume. 6. Viuius opin. 935.

Testis in vno articulo falsus, in cæteris falsus creditur. communis est opi. Methodica iuris. par. 5. c. 23 ad fi. Clar. q. 53. versic. sed quæro pone. vbi com. dic. Marf. consi. 31. nu. 34. consi. 70. nu. 8. in 1. volu. Etiam si rescripto principis validetur eius dictum, quia non valet. Bertac. in reperto. ver. testium impugnatio. nu. 49. Bonac.

Testis dictum deponentis contra veritatem, & sic contra iuramentum in vno capitulo, vitatur in omnibus, propter falsitatem vnius capituli. vt est com. opi. de qua Alex. in l. si ex falsis. nu. 13. C. de transac. fallit vt ibi per eum.

Testis falsus in vno, falsus est in omnibus. vt est com. opin. de qua Marf. sing. 76.

Fallit, vt per eum. Gargias inter consi. crim. consi. 123. num. 17. Tom. 1. & no. quod testis debet deponere, & non iudicare. Brun. inter consi. cri. consi. 115. nu. 4. tom. 2. Bonac.

Testis in vno falsus, in toto testificatu fidem perdit. communis est opi. Suarez. ver. testis. num. 135. Anto. Gabr. in suo communium. concl. lib. 7. conclu. 4. vbi ampliat & limitat. Et ampliat & limitat Bened. de Vado in apostillis ad reperto. Fely. in ver. testis. qui dixit falsum in vno capitulo, & c. Boss. de falsis. num. 147. Soc. cõf. 40. nu. 14. in 2. vol. com. dic. vbi latius. Personalis de adipisc. pos. nu. 129. vbi declarat. Bonac.

Testimonium alicuius vbiunque est suspectum, tunc non facit talis testis semiplenam probationem, nec eius testimonium dicetur integrum. l. 3. in princ. ff. de testi. Alex. consi. 18. nu. 7. 1. vol. Vezin.

Testis si sit falsus in vno tunc eius depositio in totum vitatur. com. dicit Alex. in l. si ex falsis. nu. 13. C. de transac. & consi. 27. nu. 3. lib. 2. quem refert Dec. consi. 105. num. 3. Grat. consi. 2. nu. 18. lib. 2. & hæc conclusio locum habet siue capitula super quibus talis testis deposuit, sint separata, siue sint connexa, nã utroque casu eius testimonium tanquam vnicum, & sup vnicum iuro fundatum, nihil valet. com. dic. Alber. in d. l. si ex falsis. nu. 5. C. de transac. & Alb. de testib. par. 3. prin. nu. 25. & seq. siue illud dictum falsum præcedat, siue sequatur alia dicta, vt com. dic. Soc. iun. consi. 41. nu. 13. & seq. lib. 2. Clar. d. §. si. q. 4. ver. sed quæro. Intellige tamen prædicta procedere, quando testis falsum deposuisset circa factum principale vel qualitates substantiales, secus si circa alia extrinseca. com. dic. Alex. cõf. 88. nu. 19. lib. 5. Soc. iun. cõf. 102. nu. 6. lib. 3. Dec. consi. 105. nu. 2. Alex. consi. 47. nu. 5. lib. 2. Hæc verò oia procedunt quando testis vnus ab aliis de falso conuinceretur, si vero testis ipse modo hoc, modo aliud, vel omnino contrarium dixisset, tunc si primo dixisset vnum extra iudicium, & postea aliud in iudicio magis communis est, quod statur secundo dicto in iudicio facto. contra si primo in iudicio aliquid dixit, postea extra iudiciu reuocauit, stabitur primo dicto in iudicio. At si in vno iudicio aliquid dixit, & in alio iudicio contrarium, tunc cum vtrunque dictum sit iuratum, poterit puniri tanquã falsarius. Aut contradixit sibi ipsi in eadem instantia, & non creditur neque primo neque secundo dicto. Aut testis dicit se non ita dixisse vt scripsit notarius, & tunc plus creditur notario. Clar. lib. 5. §. falsum. ver. scias tamen. cum seq. P. Fich.

Testis non iuratus qui falsum deposuit, non debet puniri de falso. Soc. consi. 103. in 1. vol. & neque etiam testis de falso puniendus esset quamuis a parte instructus deponat: cū parti permissum sit testem instruere. Bald. in l. si. nu. 17. C. si ex falsis instr. Soc. consi. 103. par. 2. Bellac.

De Probationibus,

Testis si falsum deposuerit, etiam non iuratus, punitur de falso, perinde ac si iurasset. com. dic. Alex. in l. ed. §. cum autē. nu. 6. de eden. Cla. ibid. P. Fich.

Quæro, An testis dicens falsum, cuius tamen dictum est nullum, vt quia deposuit non iuratus, vel extra articulos, incidat in falsum? Resp. q. non, & ista est com. opi. vt attestatur Gand. in trac. malef. rub. de falsariis. num. 11. quem refert & sequitur Aug. Arimi. in add. ad Ang. in trac. malef. verb. falsario. nu. 21. Alb. de Ros. in trac. statu. 2. par. q. 145. vbi dicit, q. vidit communiter ita teneri, q. testis non punitur pœna falsi, sed extraordinarie pœna pecuniaria. M. Grass.

Testis false deponens, si eius depositio alias erat nulla, vel nemini præiudicialis, non potest de falso puniri. vt est com. opi. Clar. in §. falsum. ver. item excusatur. Kirch.

Testis deponens falsum, solet de falso puniri. l. 1. & per totū tit. ff. & C. de falsis.

Fallit in 3. casib. vt per Campeg. in d. trac. concl. 414.

Fallit in 21. casib. vt per eundem. concl. 434. Don. a Fin.

Testis tacens veritatem solet de falso puniri. Bart. in l. presbyteri. C. de epis. & cler.

Fallit in 3. casib. vt per Felin. in c. causam. de testib. cog. nu. 4.

Fallit in 4. casib. vt per Campeg. reg. 415. & 417.

Fallit in 4. casib. vt per las. in l. præscriptione. C. si cõtra ius. vel vtilitatem publ. Idem.

An testis cuius dictum non valet, possit puniri de falso. vide Ang. vbi supra. col. 7. ver. quæro test. vbi concl. quod saltem punitur crimine stellionatus. Idem.

Testis false deponens, si eius depositio alias nulla erat, vel nemini præiudicare poterat, non potest de falso puniri. com. dic. Alb. in 2. par. statu q. 146. Cotta in memorabilibus in verbo. Mendax. Gandin. de malef. in tit. de falsar. nu. 21. Clar. lib. 5. §. falsum. ver. Item excusatur. P. Fich.

Testis, qui extra causam, de qua agitur aliquid de falso deponit, quia pars altera non læditur, non tenetur pœna falsi, ex quo alteri parti non prodest, & alteri non nocet, nõ debet puniri. vt est com. opi. de qua Soc. in consi. 104. nu. 3. in ver. quartus & vltimus casus in 1. vol. post alios. Bonac.

Testis existimans verum dicere, si falsum deponat, non dicitur falsarius & pœna falsi non punitur. vt est com. opi. Anton. Gabr. lib. 7. conclu. communium. concl. 33. Amplia. & limite. vt ibi. Idem.

Testi qui in sua depositione falsum dixisse conuincitur, tanquam periuro, nulla fides est adhibenda. com. dicit. Alex. cõf. 152. nu. 10. lib. 7. Idem.

Testis qui in extremis se dixisse falsum asseuerat, nullam facit fidem. vt est communis opinio. Suarez. ver. testis. num. 145. Bonacoss.

Actuum multiplicatio præsumitur pro saluandis testib. a falsitate. vt est com. opi. de qua Curt. iun. consi. 350. nu. 17. vol. 3. Bonacoss.

Testis deponens in iudicio contrarium eius q. prius extra iudicium dixerat non dicitur falsarius. com. dic. Alex. consi. 74. nu. 8. lib. 1. Did. in repe. c. quamuis. nu. 5. versic. sed & si quis. Si verò deponeret contrarium eius quod prius in alio, vel etiã eodem iudicio, deposuerat, poterit tanquam falsarius puniri. com. dic. Camera. in suo consi. Zabarel. nu. 3. Did. lib. 2. resolutionum. c. 13. nu. 8. ver. Caterum ibi tertium est Clar. lib. 5. §. falsum. ver. testis. P. Fich.

Testis deponens super negativa, quæ regulariter est improbabilis non pōt puniri de falso. com. dic. Boss. in tit. de defens. reor. nu. 34. posset tamen puniri pœna extraordinaria propter temerariam assertionem. com. dic. Cagn. in l. vnic. nu. 38. ff. si quis ius dic. non obtemp. Clar. lib. 5. sen. §. falsum. versic. solet etiam. P. Fich.

Testi dicenti se precibus alicuius falsum testimonium perhibuisse, fides non est adhibenda. com. dic. Dec. consi. 109. nu. 8. ver. 1. quia. quem refert Rol. consi. 16. nu. 7. lib. 1. & Boss. in tit. de inquisit. Rai. in consi. 146. & 147. lib. 5. refert Clar. li. 5. sent. §. falsum. ver. subornatus. Fülz. consi. 173. addit tamen de consuetudine obseruari contrarium, vt nimirum per hoc procedatur contra subornantes ad inquisitionem. Idem.

Testis falsus, qui dicit se fuisse sollicitatum ad dicendum testimonium, facit iudicium ad torturam contra instigantem, secundum communem practicam; quicquid sit de iure. Boss. de indicis. nu. 156. Bonac.

Testes licet fuerint de falso accusati & condemnati, talis sententia non præiudicat producenti. Ita valde eleganter inquirunt Bar. in l. Lucius Titius. nu. 1. Quod licet producat cõdemnaretur de falso, hoc non præiudicaret testib. & econuerso. Licet testis condemnaretur de falso, hoc non præiudicaret producenti. & Bal. num. 3. Quod crimen falsi ventilatum cum parte,

parte, non noceat testi, nec cum teste, officiat parti. Vnde quā
nis testis accusaretur de falso, non suspenditur processus. ff. de
his, qui not. infam. & Bar. in l. si testamentum. nu. 3. ff. de pet. her.
Quam doctrinā & Cy. in l. i. nu. 15. & 16. C. qui accus. non poss.
Bar. & Bal. in l. 2. & Bal. in l. si. nu. 7. C. de fide instr. latius profe
quantur. Et hanc communem Doc. op. esse meminerunt Pan.
in consi. 16. nu. 6. in 2. par. & Rola Valle. in consi. 13. nu. 13. in
2. Tom. consi. 16. Kirchou.

Testium dicta non reprobantur propter falsitatem per eos
commisam non tangentem negotium principale. vt per Bal.
in l. pen. C. de transac. quem sequitur ibi Salyce. subdens ita in
practica seruari quotidie. & ita consuluit Dec. consil. 100. &
Gramma. cum aliis Doc. relatis per ipsum decif. 60. nu. 17. &
Ruyn. consi. 36. nu. 3. vol. 4. Vnde sciendum est indubitanter,
quod testis dicens falsum super accessoriis, & non super facto
principali probat, & valet eius depositio. v.g. si quis mihi affi
nis in aliqua leui, vel longa affinitate, & deponit in aliquo ne
gotio meo, & super interrogatoriis sibi factis, si est meus affi
nis, dicit & deponit quod non: certe eius dictum valet, nec ali
quid minuitur de fide ipsius, sed bene pro tali mendacio de
bet puniri crimine stellionatus. secundum Iacob. Butrig. in l.
Lucius. ff. de iis qui nota. infam. quem sequitur Ang. consil. 194.
visis processibus causae. vbi dicit hoc esse notatu dignum. &
Marfil. sing. 76. commu. opi. Doctorum est. & in repetitio. l. si.
C. de proba. Viuius.

Testes in causa ciuili super exceptione probati falsi pos
sunt puniri: alias secus. Clar. q. 19. ver. per exceptionem. Idem
si incidenter constentur aliquod delictū in iudicio ciuili. Et
tunc iudex debet inchoare nouum processum super d. confes
sione, & dare suas defensiones reo: & alia facere quae in pro
cessibus criminalibus requiruntur. & ita obseruari dicit ibi
Cla. ver. ult. Bonac.

Testes duo tantum, si inter se contradicant, poterunt puni
ri de falso. Hanc communem dicit Aret. consil. 71. num. 3. quem
refert Boss. in titulo de tortura test. nume. 35. & in titulo de
falsis. num. 20. l. Clar. lib. 3. sentent. §. falsum. versic. conuinci
tur. quam tamen ipse Clarus dicit se non credere quod com
munis sit. P. Fichard.

Testis qui fuit punitus extraordinarie pro motu iudicis, po
test postea accusari. l. Corn. de falsis. & ista est. com. opi. Fran.
Mar. decif. Delphina. 798. nu. 1. in 2. par. Bonac.

Quid si testis dicat falsum coram iudice. arbit. vel arbitra
tore, an & per quē possit puniri. Vide Ang. vbi supra in 8. col.
ver. quāro testis dixit. Vezin.

Vnum falsum testem producens, licet statutum loquatur
in plurali numero de falsos testes producentibus, punitur nō
minus ac si plures produxisset. com. dic. Ias. l. Gallus. §. quid
si is. in 2. l. et. num. 2. ff. de libe. & posthu. & ita practitari dicit
Ang. in l. prator. §. homines. in fi. ff. vi bonor. rapt. Clar. lib. 5.
sent. §. falsum. ver. producens. P. Fich.

Quid si statuto caueatur, quod producens falsos testes pu
nia. an producens vnum tantum debeat puniri. Bar. in l. 2. §. si
vnus. per illum tex. ff. vi bonor. rapt. tenet q. sic. Ang. vbi supra.
col. 7. ver. quāro. Clar. §. falsum. ver. sed pone. Ias. in authent. si
qua mulier. nu. 37. C. de sacros. eccles. Bonac.

Testem exemptum a iurisdictione iudicis, coram quo fal
sum testimonium deposuit, posset ipse iudex illum punire de
huiusmodi periurio, ac falsitate. rex. est in l. nullum. C. de testi.
& l. 2. & ibi Bal. C. de sportulis. & Marfil. late in l. 1. §. praterea.
nu. 27. ff. de ficiariis.

Quodque procedit etiam si iudex esset delegatus, qui qui
dem posset vti eadem punitione. secundum Barto. & ceteros.
in d. l. nullum. & in c. super his. de poenis. & notant Gl. in l. quē
situm. ff. de testib. & in Clem. 1. de offi. deleg. Abb. & Dec. in c.
praterea. eodem titu. & Specul. in titu. de teste. §. 1. ver. Quid
dedelegato.

Aliqui vero Doctor. non modicæ auctoritatis, & praefer
tim Bald. inclinauerē in contrariam sententiam. in l. Diuus
Pius. ff. de falsis. per text. ibi, vbi probatur, hæc incidentia cri
mina in iudicio puniri non posse ab eo, qui caret ordinaria
iurisdictione.

Tamen prima opinio vera est in delegato Principis, & se
cunda sententia in delegato inferioris a Principe. & cum hac
distinctione senserunt Ioann. Andr. in addi. Specu. in d. §. 1.
versic. Quid de delegato. Et sic delegatus inferioris a Principe
non potest testem in casu præmissis punire, sed tenetur eum
remittere ad iudicem ordinarium. & eandem distinctionem
sequeuti fuere Panorm. & Anan. in cap. 1. columna penult. de
crimine falsi. Felyn. in d. c. praterea. Ias. & ceteri omnes in l. 1.
§. qui mandatam. ff. de offic. eius. colum. penult. Marfil. in d. l. 1.
§. praterea. num. 27. & Marcus Ant. Blancus. in tract. de com

promiss. in q. 8. in ver. Testes. nu. 14. folio paruo 165. & deniq;
constat apertissime frequentiori vtriusque interpretum suf
fragio esse receptam.

Sed in clerico deponente coram iudice laico falsum, ex cō
muni opinione docuimus supra in Opinio. 103. 1. parte. Cle
ricū productum, non posse per iudicem laicum puniri, sed
esse remittendum ad iudicem ecclesiasticum. Viuius opi
nionem 910.

Quāro, Clericus deposuit falsum coram iudice seculari,
qualiter debeat procedi contra eum per iudicem secularem?
Respon. In hoc dubio variæ sunt opiniones. Prima opinio est
gl. in l. nullum. C. de testib. vbi tenet, q. iudex laicus potest im
ponere poenam clerico falsum deponenti coram se. Eam opi.
tenet & sequitur Cy. Bal. & Sali. ibi. Secunda opinio est Fed. de
Sen. in consil. 93. incip. factum tale est. q. videlicet iudex secula
ris non ad accusationem partis, sed extraordinarie ex officio
in pecunia possit punire clericum, alias debet remittere ad
episcopum suum. Hanc opinionem tanquā æquiorē dicit
tenendam esse Pet. de Anch. reg. ea quæ. 2. l. q. 1. Eandem opi
nionem tenet Ang. l. quoties. C. de iud. & in l. si vacantia. C. de
bon. vac. Tertia opinio fuit Host. q. videlicet. d. l. nullum. non
extendatur ad clericos, & sic, q. iudex laicus nec incidet nec
principaliter possit punire testem clericum deponentem fal
sum coram se. Hanc opinionem sequitur Ant. de Butr. Innoc.
And. in c. verum. de foro compe. Io. And. c. at si clerici. de iud.
Canonistæ in c. dilectus filius. de poe. c. 2. de crim. falsi. Et ita te
nent ibi cōiter omnes, vt dicit Matth. de Affl. in decif. Neapo.
230. nu. 2. Eam quoque tenet Arch. c. presbyter. q. 6. Pe. de An
cha. l. quoties. C. de iud. Et sequitur Bar. l. diuus. ff. de falsi. Ang.
in trac. malef. verbo, falsario. ibi Aug. Arimi. in addi. vbi dicit
ab opinione Bar. in iudicando non esse recedendum, quia est
magis secura quo ad conscientiam. M. Grass.

Testium falsitas vt excludatur, lex præsumit varietatem lo
ci, & temporis. sec. Bal. in l. Imperator. ff. de statu. homi. Sali. in
l. de tutela. C. de testi. in integ. Alex. in l. iuris gentium. §. quod
fere. ff. de pac. & consil. 70. vol. 1. imo si aliquod verbum aptū
sit falsitatem importare, ad excludendum falsitatem istam in
terpretatio fit, vt ne importet. secund. Bar. in l. gerit. ff. de acq.
hære. & Bal. in l. 1. C. de sacrosanct. eccles. & in l. errore. C. de
testa. ideoque ne cōmittatur falsitas, maxima subtilitas ad
hibenda est. l. si. & ibi Bald. C. de fideiuf. & si fieri potest, testes
debent reduci ad concordiam. c. cum tu. de testib. & l. sed & si
possessori. & ibi Iac. Butr. ff. de iureiur. & Bar. in l. 1. in fi. C. de
usufr. & Alex. in l. diuortio. nu. 6. & seq. ff. solu. matri. ceterum
aduerte, quoniam isti testes reducti ad concordiam non pro
bant, sed duntaxat concordia ipsa tollit causam periurij, seu
falsitatis. secundum Bar. in d. l. 1. C. de usufr. nu. 18. & Butr. in l.
cum de ætate. ff. de probatio. Dec. & Zasium. in l. 2. §. creditū.
ff. si cer. pet. & Legistas omnes in d. l. sed & si possessori. & Ca
nonistæ ferē omnes in d. c. cum tu. dicunt magnum verbum,
q. Legistæ communiter hoc tenent, & hoc idem audacter fate
tū Alber. in tractat. de testibus. in fin. nu. 16. & seq. Host. vero
asseruit contrarium, videlicet, tales testes probare. & idem vi
detur concludere Bar. in rubr. C. si ex falsi. instrum. vbi tenet,
quod etiam testis improbe, seu improprie loquens probat.
quorum opiniones concordare nittuntur cum communi ista
Legistarum Butr. & Imo. in d. c. cum tu. & Alb. in d. tract. de tes
tib. in fi. & Bologn. in d. §. creditum. nu. 16. & seq. & casu quo
tibi non placeat consonantia, vel concordia hæc, noli discere
re a dicta communi in consulendo, etiam iudicando, quæ in
iure verissima est, & nullam habet dubitationem. F. Viuius
lib. 2. opi. 306.

Ad excusand. testem a poena falsi, quando deponit verum, si
bi tamen incognitum. vide Pet. de Anch. consil. 24. Feli. in c. fra
ternitatis. in fi. com. de hære. Idem.

Et si testis falsum dixerit in aliquibus extrinsecis qualita
tibus non substantialibus negotij & facti, pro quo contendit
tur, non vitiatur eius dictum circa negotium & factum prin
cipale. secundum Inno. & Panor. in c. fraternitatis. ext. de hæ
ret. Allegatur idem tenere Oldrad. in consiliis suis, consil. 307.
Quod limitant procedere Salic. & Docto. in l. si ex falsis. C. de
transac. quando testis iurauit dicere veritatem super articulis,
vel super tota causa, Secus si super his super quibus interroga
bitur: quia tunc si interrogatus super extrinsecis mentiatur,
non creditur ei in aliquo. Ad quod facit gl. in c. in nostra. ext.
de testib. Balb. decif. 21.

Testis mendax in vno, etiam de interrogatoriis generalib.
puta negando se affinem, pauperem, vel agnatum, in totum re
probatur. Est com. opi. secundum Alex. in consil. 152. in causa.
& lite. vol. 7. Alex. pulchre consil. 44. & consil. 45. vol. 2. & consil.
28. vol. 6. Vezin.

Com. V. l. Opin.

De testibus instructis, aut corruptis, & de illorum dictis; ac de ipsos instruendis, seu corrupentibus.

C A P. XX.

Item testis si fuerit instructus reprobatur. Fallit ut per Campeg. in tracta. de testi. conclus. 206. Bellac.

Instructus testis à parte vel ab aduocato non valet eius dictum. Spe. in tit. de testib. §. 1. vers. ite opponitur.

Fallit in 3. casib. ut per Campeg. in d. trac. concl. 48. D. a Fin.

Licet testis instructus fuerit a producete de veritate facti, ut melius recorderetur, & ipse testis dicat se sic instructum, non per hoc vitiatur eius dictum, dummodo a veritate non recedat, secundum Bal. in l. fina. ff. de feriis. qui refert idem notare Roffr. in suis libellis. in tit. de senatusc. Liboni, secundum Do. Cato. in d. l. fi. Balb. decis. 184.

Corruptus pretio repellitur. l. si quis. & l. eos. C. de testibus. c. licet. de probat. c. 1. de testib.

Fallit in 3. casib. ut per Campeg. in d. trac. concl. 47.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 4. a Lancil. in tracta. de offic. prator. in trac. de testib. in ver. corruptus. Don. a Fin.

Biruarj repelluntur quando sunt multum viles. Bal. in l. et. de testib. Alex. in l. 3. C. de testib. Lanfr. in praxi. c. 8. nu. 63.

Fallit p. potestate in indicatu. hac limitatio sublimitatur in 3. casib. ut per Camp. in trac. de testib. concl. 16. Do. a Fin.

Testi asserenti se corruptum, ut dicat falsum, non creditur, et ad formandam inquisitionem, ut est comm. opi. Licet contra se corruptum, ne testimonium ferat. Burf. conf. 34. nu. 2. Bonac.

Testi dicen. se corruptum, non creditur, etiam ad formand. inquisitionem, aliud si dicat corruptum ne testimonium dice ret, aliud ut falsum, secundum Bero. q. 58. nu. 5. & com. dic. Burf. conf. 35. nu. 2. lib. 1. de qua per Dec. cōf. 158. 189. num. 8. Rol. conf. 16. conf. 76. nu. 6. & 18. lib. 1. quinimo nec ad capturam sufficit, ex no. per Caph. conf. 233. nu. 15. 234. nu. 3. Idem.

Testis qui probatur corruptus: an de falso puniri possit? vi de Feli. in c. licet. causam. col. 16. de proba. & ibi, quando snia lata ex falsis testibus vel instrumentis valeat vel non, sic in au then. nouo iure. C. de pœna iud. qui male iud. Bellac.

Testes corrupti possunt produci contra corruptentem et ad plenam fidem faciendam. Ias. in l. 1. num. 6. ff. de condi. ob causam. Bal. in c. venerabilis. de test. cogen. quod intellige ubi ageretur ciuilitate, sed ubi ageretur criminaliter, facerent solū probationem. Boer. decis. 319. nu. 5. Clar. lib. 5. §. falsum. vers. subornans. Bellac.

Testes corrupens, vel falsificans instrumenta, non perdit causam. Boer. decis. 291. nu. 3. com. dic. Villal. & Vezin.

Corrupens libros archiui publici, comprehenditur sub pœna legis si quis. ff. de iuris. om. iud. Ias. in d. l. nu. 40. com. di cit. Bellon.

Testes, qui subornat vel corrumpit, non idcirco causa exci dit. commune inquit Dec. in c. cum venerabilis. nu. 21. de excep. Boer. decis. 291. nu. 2. Fran. Turz. opin. 81. Si tamen vel vnum testē corruerit, vel falsum produxerit, eius statuti pœ nas luet, quod falsos testes producentem punit. cōe effantur. Ias. in l. Gallus. §. quid si is. lec. 2. nu. 2. ff. de lib. & posth. I. Clar. in prac. §. falsum, ver. producens falsos, in fi. E. Suarez.

Depositiones & dicta testium, qui prius dicunt se nihil scire; qui extra articulum deponunt; qui partim verum, partim falsum asserunt; qui nul liter testantur, qui primò vnum cum iuramen to affirmant, deinde illudmet negant; qui in certè, dubiè & obscurè loquuntur; qui variè ex ponunt; qui vel ipsi sibi sunt contrarij, vel par tis principalis dicto contradicunt; qualem me reantur fidem, quomodo sint interpretanda, vel concilianda, cum testes concordēs esse de beant,

C A P. XXI.

Testis, qui cum antea testimonium dixisset, nihil se sci re affirmavit postea de rei veritate deponit, nullam fidem facit. commune pronūciant Ang. de Vbal. in ter conf. cri. diuers. conf. 72. nu. 23. lib. 2. sed enim si in alio iu

De Probationibus,

dicio suum testimonium reuocauerit, non tanta illi fides ha betur, ut primè depositioni non stetur commune dicit Alc. de præsump. reg. 2. præsump. 29 & qui late hanc rem agit I. Clar. in pract. §. ult. q. 53. vers. tertius est. & ver. prædicta autem om nia. cum seq. Quod tamen intelliges, nisi prius testimonium in iudicio vel nullo, vel inualido dixerit. commune inquit Boer. decis. 112. nu. 8. Capi. decis. 142. nu. etiam 8. Aym. Crau. conf. 6. nu. 7. cum autem testis aliud in iudicio deponit quā quod extra iudicium deposuit, ac sua ipsius manu subscrip sit, vacillare dicitur, ac meritò torqueri potest. commune fan tur Alex. conf. 63. lib. 1. Franc. Turz. opin. 154. late Iul. Clar. d. §. ult. quæst. 25. vers. sed pone. Quamuis contrarium perperam receptum dicant Hipp. sing. 222. Franc. Viuius lib. 1. opi. 399. post Dec. in cap. per tuas. de proba. Non tamen falsi crimine propterea se obstringit. commune asseuerant Alex. conf. 74. num. 8. lib. 1. Did. a Conar. in c. quamuis pactum. num. 5. vers. sed et si quis. ac latissime. Iul. Clar. in d. pract. §. falsum. vers. te stis qui. E. Suarez.

Testis, qui prius dixit nihil scire, postea veritatem deponit, nullam facit fidem. com. est opi. Suarez ver. testis. nu. 139. & si in altero iudicio dictum suum reuocauerit, statur eius primo dicto, ut est com. opi. ibi nu. 140. & com. dic. Curium. consilio 318. nu. 15. in 3. vol. Nisi primum iudicium fuerit nullum, vel inualidum, ut est com. opi. ibi nu. 141. Sed cum aliud in iudi cio deponit, quod extra deposuit, ac sua ipsius manu subscrip sit, vacillare dicitur, & potest torqueri. com. est opi. ibi num. 142. Non tamen falsi pœna plectetur. communis est opin. ibi. nume. 144. Bonac.

Testis deponens extra articulum super quo producit, nulliter deponit.

Fallit in 4. casib. ut per Feli. in c. de testib. nu. 3.

Fallit in 4. casib. ut per Lancil. in trac. de præ. in tit. de testi. in prin. nu. 12.

Fallit in 4. casib. ut per Rimi. in l. ait prætor. §. idem Iulian. ff. de iureiu. nu. 2. Don. a Fin.

Testis depositio quæ partim continet verum, & partim fal sum, reddetur in totum nulla: & hoc siue articuli sint separati siue coniuncti: cum censeatur vnica depositio ratione iura menti, quod vnicum est. l. iusiurandi. C. de testib. quare si vna pars illius depositionis sit falsa, & tota depositio erit falsa: & hoc verum ubi falsitas reperitur super substantialibus facti, alias secus. ita Oldra. conf. 37. Salic. in l. si ex falsis. in fin. C. de transac. Bellac.

Testis in vna re depositionis falsus, fidem in totum perdit. est com. opi. Suarez ver. testis. nu. 135. & no. quod testi non est adhibenda fides in aliis articulis probationis, si post publica tionem testimoniorum conuincatur, q. corruptus in vno ar ticulo falsum dixerit. ut est com. opi. Methodica iuris. part. 5. tit. de testib. c. 23. ad fi. pag. 828. Bonac.

Dictum testis nullum per pactum, seu conventionem par tium non potest conualidari, seu reintegrari. Bartol. in l. 1. ff. de feriis.

Fallit in 2. casib. ut per Feli. in c. causam. nu. 50. de testa.

Fallit in 9. casib. ut per Campeg. concl. 284. sed testium non legitime examinatorum attestaciones possunt communi con sensu partium comprobari.

Ampliatur in vno casu. & limitatur in tres per Ias. in l. 1. de feriis.

Fallit in 3. casib. ut per Pet. Duen. reg. 23. Don. a Fin.

Testis primò vnum affirmans cum iuramento, postea vero negans etiam cum iuramento, redditur periurus. secundum communem per Burf. conf. 34. nu. 2. lib. 1. Testis vnus si depo nat de confessione præsentē parte, & alij duo absente parte, tunc inducitur plena probatio secundum communem per Burf. conf. 33. nu. 20. lib. 1.

Dictum testis dubium & incertum non valet. Alber. in suo trac. de testib. 4. par. in 6. col.

Fallit in 9. casib. ut per Campeg. conclus. 191. & si est ob scurum, quomodo debeat interpretari, declarat in conclusio. 299. Don. a Fin.

Dicta testium ita sunt interpretanda, ut illi testes non sint singulares, sed potius ut conueniant, & ut sint concordēs. Inn. in c. qualiter & quando. de accus. Alex. conf. 41. nu. 3. in 4. vol. dicta tamen testium cum dicto partis non debent ad concor diam reduci. Alex. in l. scire debemus. in prin. ff. de verb. oblig. Pau. Castren. & Ias. in l. 2. §. creditum. num. 11. ff. si certum per. Bellacomb.

Testis verba in dubio ita interpretanda sunt, ut euitetur fal sitas. com. dic. Cur. iun. in l. vnic. in princ. nu. 9. ff. si quis ius di cent. refert Clar. libro 5. sentent. §. falsum. vers. folet etiam. P. Fichar.

Dubiam

Dubiam depositionem testis seu obsecram non interpreta-
tur producent ad suam intentionem, secundum Bar. Bal. & Ang.
in l. si quis intentione. ff. de iudi. Bart. in l. i. in fi. C. de usufruct.
in l. 2. §. si creditum. ff. si cer. pet. Panor. in c. cum tui extra de te-
stib. Balb. decis. 53.

Verbum ambiguum testis interpretandum est contra pro-
ducentem. c. in praesentia. de probat. l. inter stipulantem. §. 1. &
ibi Ias. ff. de verb. oblig. Ro. ches gallus in l. 2. num. 48. ff. de
duob. reis. Bellac.

Dictum testis contrarij non valet. (De testibus autem ad in-
dicem contrariis, quibus magis sit credendum vide Ant. Gab.
lib. 1. concl. 4. de testib. ampissimè.) Bar. in l. eos. de falsis. l. ob
carmen, de testibus.

Fallit in 8. casib. vt per Lancil. in tract. de prae. in tit. de te-
stib. c. dicta testium nu. 10.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. cum in tua. de testib. nu. 6.

Fallit in 3. casib. vt per Campeg. in tract. concl. 190. & 247.
Don. a Fina.

Testis sibi contrarius, debet, si fieri possit, se saluare a con-
trarietate, ne incidat in periurium, non autem quantum ad
hoc vt probet aliquo modo. Bar. in l. 1. §. nuntiatio. ff. de noui
oper. nu. 14. in l. 1. nu. 14. ff. si cer. pet. Alex. cons. 20. lib. 3. cons.
190. lib. 7. Bellac.

Testis, vel Notarij contrarietas, quae non nocet partib. non
est punibilis in his quae sunt extra negotium principale, vt late
per Ias. in l. si ex falsis. C. de traslat. & per Gram. deci. 43. & Dec.
cons. 103. nu. 143. tamen vbiunque testis esset sibi contrarius
in eadem depositione & in causa principali, non extra nego-
tium reiceretur in totum tanquam falsus secundum commu-
nem opi. omnium doct. de qua attestatur Alc. in tract. de prae-
sump. reg. 2. prae. 19. Viuius.

Testis deponens secundo contrarium eius quod primo de-
posuit, non vitiat suum proprium dictum, donec aliter constet
de eo, quod secundo deposuit, secundum glo. in c. per tuas. ex-
tra de probat. Bar. in l. generaliter. C. de non numer. pecu. facit
cap. sicut. extra de testib. sicut aliquantulum debilitetur pri-
mum dictum, secundum glo. in d. cap. per tuas. l. 10. And. in cap.
praeterea. extra de testib. cogen. nisi testis incontinenti proba-
biliter se correxerit, quia tunc stabitur secundo dicto. & ita
intelligitur Innoc. in c. cum oporteat. extra de accusat. ita etiam
tenent Dom. de Rota. in nouisi. decis. 297. in rub. de testibus.
Balb. decis. 509.

Quarō, Vtrum dictum testis, deponentis contrarium eius
quod dicit ipse principalis, valeat & probet? Resp. com. & rece-
pta doct. opi. est, quod tales testes, contrarium alicuius eius,
quod dicit ipse principalis non probent, sed iterum potius as-
sertioni principalis, quatenus tendit in eius praedictum. Ita
probat tex. in c. in praesentia. de proba. Hanc opi. tenet Inno. c.
cum contingat. extra de offi. deleg. Pau. de Cast. Rom. & omnes
doct. communiter in l. 2. §. creditum. ff. si cer. pet. vt firmat
Gram. deci. 103. nu. 61. & tenent Moder. in c. cum tut. ex. de te-
stibus. Mich. Grassus.

Discordia inter dictum testis & dictum partis ipsum testem
producentis quando reperitur, nusquam dictum testis debet
concordari cum dicto partis etiam ad falsitatem euitandam.
c. in praesentia. §. praeterea. de prob. Inno. in c. cum contingat. de
offi. deleg. Pau. Cast. & Ias. in l. 2. §. credendum. nu. 11. ff. si cer.
pet. & ibi inquit Ias. in pract. hoc commendandum. Alex. in l.
scire debemus. in prin. ff. de verb. oblig. Vezin.

Dicta testium & partis contrarietas nunquam concordat-
ur. commu. est opi. & refert Purp. in l. 2. §. creditum. ff. si cer. pe-
ta. vbi limitat in multis casib. nu. 59. Don. a Fina.

Testes debent esse contestes, & concordantes doct. in c. 1. de te-
stib. declarat in quibus casibus dicantur contestes. Campeg.
concl. 196. Idem.

Testes. in dubio dicuntur concordantes, & deponere de eo-
dem facto, licet vnus non deponat pro conteste. Inno. in cap.
qualiter & quando. de accusa. Alex. cons. 156. nu. 13. in 5. vol.
Vezinus.

Etiam in vno & eodem teste, quando non apparet eviden-
ter de contrarietate reducenda sunt eius dicta ad concordiam,
saltem in hunc effectum, vt euitet periurium, & falsum. est com.
opi. secundum Alex. in cons. 190. visis attestationibus. circa
prin. vol. 7. M. Charian.

Plures testes, etiam duo qui videntur varij, vel discrepantes,
possunt ad concordiam reduci etiam vt ptobent. Est comu-
nis opin. secundum Alex. in cons. 177. visis & lectis. volum. 7.
M. Charian.

Quando vnus testis est in suo dicto varius, vel contrarius,
aut sibi manifeste contradicit, ita quod non potest vnum dictum
cum alio concordari, & tunc nullo modo fit reductio ad con-

cordiam, nec vt probet, nec vt euitet falsum, aut non contra-
dicit sibi adeo manifeste, quin possit aliquo modo reduci ad
concordiam: & tunc quantum ad euitandum periurium, &
falsum, reducitur ad concordiam, non autem vt probet. est
com. opi. see. Alex. cons. 20. in causa appellationis. ver. nec istis
obstat. vol. 4. M. Charian.

Testis qui variat, non probat. l. qui falsa, vel varia. ff. de testi.
c. licet. de probatio. vide Marli. sing. 103.

Fallit vt per Marli. sin. 618.

Fallit in 3. casibus, vt per Campeg. in dicto tractat. con-
clusio. 178.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. cum tua. de testib. Amplia-
tur idem procedere in vacillante.

Fallit tamen hac ampliatio in 2. casib. vt per Campeg. cōcl.
180. vbi declarat quis dicatur vacillans. Don. a Fina.

Quando testes deponunt super actu vel facto multiplicabi-
li seu reiterabili, & discrepent in dicto actu, vel facto, nihilomi-
nus possunt reduci ad concordiam, vt non videantur contra-
rij. c. nihilominus. 3. q. 8. Fel. c. cum tu. de testib.

Fallit in 4. casibus, vt per Campeg. in d. tractat. conclusio. 382.
Idem.

Testis, an & quando prius dictum suū possit cor-
rigere, ita vt vltima eius depositio sit validior.

C A P. XXII.

Testis potest incontinenti dictum corrigere. c. 1. de te-
stib. cog. §. quia vero. ver. non habebit. in auth. de te-
stib. fallit in 4. casibus. quos no. Rom. & ibi add. sing.
808. Vezinus.

Si testis deposuit primo dictum suum, & iterum vult de-
ponere corrigendo primum dictum, debet audiri, & dictum
secundum valet. Bar. in l. si postulat. in l. 1. §. si negauerit. ff. de
adult. fallit in 17. casib. vt per Campeg. in d. tractat. concl. 200.
Don. a Fina.

Testis incontinenti potest suum dictum corrigere. gloss. &
doct. in c. cum clamor. de testib. dicitur autem incontinen-
ti corrigere quando nondum complenerat suam depositio-
nem, vel cum nondum esset dimissus ab ipsa examinatione,
dicit se velle quid deponere: sed postquam d. fecisset, si reuer-
tatur deumini, & velle aliquid addere, vel emendare non pos-
set. Bar. in l. media. ff. si cer. pet. Immo si testis post depositio-
nem suam incontinenti recurrat ad notarium vt tibi faciat le-
gere suam depositionem, & dicat notario se quid tale non de-
posuisse, sed alio modo, non permittitur notario aliquid cor-
rigere sine mandato iudicis. Bar. in c. praeterea. de testi. cogen.
Ias. in l. iurisperitum. §. quoniam. ff. de pact. nu. 7. gloss. in auth.
de testibus. §. quia vero. vbi correctio testis fit prius quam
Notarius responsionem priorem scripserit. gloss. singularis
in cap. apud misericordem. 32. q. 1. §. quam dixit esse valde
notabilem Alex. in l. qui bona. §. si quis stipulatus ff. de damn.
infect. Lanfran. in repet. cap. quoniam contra. de probatio. in
ver. testes. nu. 136. Ias. in l. error. C. de iuris & fac. ign. & est de-
cisio domino. de Rota decis. 293. in nouis. poterit autem di-
ctum suum corrigere etiam in scriptis redactum, dum tamen
hoc faciat antequam loquatur parti Soc. cons. 97. nu. 15. part.
4. ideo testis corrigens dictum suum incontinenti, non tene-
tur dicere de errore gl. in d. cap. apud misericordem. Abb. & Fel.
nu. 5. in c. cum venerabilis. de exceptio. Idem Abb. in d. c. pra-
eterea. Fel. in c. qualiter. il. 1. nu. 3. de accu. Dec. in c. causam. de
appella. Roma. cons. 70. Bar. cons. 43. vol. 2. & glo. optima in c.
vlt. de iure in. 6. & ista est communis opi. vt assueuerant doct.
superius citati. F. Viuius.

Testis statim & incontinenti corrigens propriam testi-
monij depositionem: eius vltima depositio valida, & legiti-
ma esse videtur. capitulo praeterea. de testibus cogen. Abb.
Bald. & Fel. in l. Tynda. in tractat. de testibus. libro 1. cap. 4.
Gloss. in authen. de testib. §. quia vero, vbi correctio testis fit
prius, quamquam notarius responsionem priorem scripse-
rit. gloss. singularis in cap. apud misericordem. 32. q. 1. §. quam di-
xit esse valde notabilem. Alex. in l. qui bona. §. si quis stipula-
tus. ff. de damn. infect. Lanfran. in repet. cap. quoniam con-
tra. de probat. in ver. Testes. nu. 136. Ias. in l. error. col. 2. C. de in-
ris & facti igno.

Potest & alio modo testis corrigere dictum suum, ante-
quam recedat a praesentia examinatoris, & exeat conspe-
ctum iudicis, seu partibus loquatur, & tunc statim secunda
depositioni: secundum gloss. in dict. capitulo praeterea, per
text. inibi. quā obseruari sine reatu periurij inquit Spec. in
Com. opin. Tom. iij. Z titu.

Com. V.I. Opin.

titu. de instr. edict. §. postremo. ver. 53. Ioannes de Pla. in l. rura. C. de omn. ag. Archid. in cap. fin. de iureiuran. lib. 6. Afflic. in cap. 1. §. si enim domino. num. 5. quid sit inuesti. Barto. in l. si postulauerit. ff. de adult. Bald. in authen. at qui semel. C. de probat. & ledita. in reper. Paduana. colum. 2. C. de edend. Alcia. in l. 1. §. si quis simpliciter. nu. 87. ff. de verb. oblig. & Abb. in dicto cap. praterea.

Vbi abunde declarat, quando dicatur testis dictum suum incontinenti corrigere.

Et aduerte, quod testis volens corrigere dictum suum, affirmansque se non esse locutum cum parte, tenetur, & debet illud probare, vt admittatur ad correctionem dicti sui: vt voluit Felin. in dicto cap. praterea, & ita consuluit in terminis Laurentius Syluanus consil. 87. num. 2. cum aliis sequen. volum. 2.

Et predicta reuocatio permittitur etiam si error non probetur: ideo testis corrigens dictum suum incontinenti, non tenetur docere de errore. Gloss. in dicto cap. apud misericordem. Abb. colum. 3. Felin. num. 5. in capitu. cum venerabilis. de except. idem Abb. in dicto cap. praterea. colum. 2. Felin. in cap. qualiter. il primo. numero 30. de accusat. Deci. in cap. causam. de appellat. colum. 2. Roma. consil. 70. colum. 3. Barbat. consilio 43. colum. 2. volum. 2. & Gloss. optima. in cap. ult. de iureiuran. 6. & ista est communis opin. vt asseuerant Doct. superius citati.

Quia si post perfectum crimen corrigeret dictum suum testis, esset nempe suspectus. Gabr. Sarayna in annot. ad sing. Mathesing. 171. nu. 8. & hoc regulariter. Tamen si testis notae fidei, ac auctoritatis fuerit, dicitur posse dictum suum corrigere vsq; ad publicationem. Tiraq. in tract. de poenis temperandis. causa 51. nu. 127. Viuius opi. 904.

Testes si se in testimonio dicendo errasse profiteantur, ac suum errorem liquido probarint, & prius testimonium impune reuocabunt, & deinde recte ac valide testabuntur. commune ait Boerius decisio. 89. numero 4. Alioquin si errorem non probauerint, & periurij tenebuntur, & perhibitum semel testimonium non conuellent, nec de suo gradu dimouebuntur. commune affirmat Corneus consil. 27. libr. 3. Deci. consil. 175. num. 7. & consil. 189. num. 10. Quin si se subornatos & corruptos fuisse testes dicent, & precibus aliquorum acquiescentes falsum deposuisse asseuerabunt, nullam fidem nanciscuntur. commune pronunciant Decius consil. 189. num. 8. Aegid. Bosius in practi. titu. de inquisit. num. 42. Quamuis id solum sufficiat, vt & ipsi torqueantur, at si idem affirmauerint, ad inquisitionem procedi possit. commune ponit Iul. Clar. in practi. §. falsum. ver. subornas autem. E. Suarez.

Testis ostendens se errasse, volensque errorem suum corrigere ex interuallo, admittendus est, prius ostenso errore, & confessione erronee facta: vt copiose consuluit Ioannes Baptist. Ferretus consilio 389. Redemptoris nostri inuocato suffragio, in causa nobilis D. Catherinae. hum. 1. cum aliis sequen. volum. 2. Sed confessio erronea sine erroris probatione non potest per eundem testem reuocari: secundum Doct. communiter in cap. 2. de rescrip. lib. 6. de qua communi attestatur Boer. decisio. 89. nu. 4.

Imo testis ex interuallo absque erroris probatione respondens contraria, videtur periurus: secundum Scriben. communiter variis in locis & passim in iure nostro, ac etiam pena falsi iste testis venit puniendus. leos vbi Barto. & Docto. omnes. ff. de falsis. Et magna curia Vicariae admisit testem ex interuallo post eius depositionem in facti contingentia ad corrigendum dictum suum. teste Capicio decisio. 61. in princ. Tamen introducta causa hac eadem in Sacro consilio, fuit decisum in eo, de huiusmodi repetitione seu correctione, vtrū fieri potuerit, habendam fore eam rationem, quae de iure habenda erit in calculo, ac decisione causae: vt meminit idem Capic. decisio. 61.

Sed tamen pulchrum est, hic disquirere, vtrum priori testimonio, vel posteriori fides sit adhibenda? dic audacter primam depositionem non posse tolli per secundam ex interuallo ab eodem teste, etiam iurato propositam. patet ex ratione rex. in cap. sicut nobis. de testib. vbi ad infringendum fidem testimonij, necesse est alios testes, nō autem eosdem produci: ideoque primum testimonium validum est, nec per secundum tollitur. secundum Panor. & Felin. nu. 4. in d. c. cum in tua. Cardin. in d. c. sicut nobis. col. 2. & in praecitato cap. in tua. nu. 4. & sequen. Innoc. in cap. praterea. de testibus quorum opinionem asserit esse communem. Corneus consil. 27. colum. penul. libr. 3. Deci. consil. 175. num. 7. & consilio 189. num. 10. Viuius opin. 905.

De Probationibus,

Testis reuocans suum dictum in alio indicio, stabitur. primo. Alcia. in tract. praesump. regu. 2. praesumpt. 29. communem dicit. Vezin.

Testis reuocans eius dicta, non admittitur in praedictum rei, nisi id incontinenti fiat, antequam discedat a iudice secundum communem per Burs. consil. 35. nu. 29. lib. 1. Idem.

Homines vnius ciuitatis, vel vniuersitatis, aut collegij, an pro ciuitate, vniuersitate, seu collegio in testes admittantur, eisque plenē credi debeat.

C A P. XXIII.

Testibus vniuersitatis, an plenē credatur? in hoc reperio varias Docto. opiniones: & in primis Bald. consil. 468. qualiter. nu. 6. volum. 3. tenet, quod testes non sentiunt commodum, vel incommodum immediatum, possunt pro sua communitate deponere: & secundum eum ita Docto. communiter sentire videntur. & idem firmat Roma. consil. 7. numero 4. & Gerard. singu. 24. vtrum cuius: vbi distinguit, aut non litigatur principaliter de utilitate spectante ad ciues: & sunt idonei testes. text. est in §. legatarius. inst. de testa. Aut quaestio est super re principaliter spectante ad commodum, vel incommodum ciuium: & non sunt idonei testes. omnibus. C. de testam. & opinionem istam sequuntur Portius in §. vniuersitatis nomine, inst. de rerum diuis. num. 2. Afflic. in consil. mores dissolute viuendum. sub num. 8. libr. 3. rubr. 53. & complures alij relati per Couarru. in sua practi. capitu. 18. nume. 4. & meminit communem esse.

Altera fuit opinio Fulgosij in consil. 174. vbi dicit, & concludit communem esse opin. q. testes de vniuersitate in causa suae vniuersitatis admittantur ad testificandum, quando ex vi storia nullum sunt habituri commodum. idemque voluit Cor. consil. 333. nu. 27. lib. 1. subdens ibi hoc utile verbum, quod non conuenit instare, an sint integri sicut alij.

Aliam etiam reperio sententiam Lanfran. in capitu. quoniam contra, in ver. Testium. num. 12. de proba. quod si illud, super quo litigatur, singulorum commodum concernit, vt puta si versatur lis super nemore, in quo quilibet accipere potest ligna pro vsu suo, & detinere animalia ad pascendum: & tunc vnus de vniuersitate non poterit pro ea testificari. idem firmat Bertran. consil. 51. nume. 1. volum. 2. Paris. consil. 27. num. 89. & consil. 104. num. 135. volum. 1. & Grammat. consulendo. consil. ciuili. 77. num. 1. & sequen. vbi explicat ita in Sacro Regio Senatu Neap. optinuisse, & Afflic. decisio. 440. vbi refert fuisse determinatum in dicto Sacro Consilio in casu praemisso, nullam esse faciendam vim in testibus vniuersitatis. & ista est communis opinio, teste Couar. in d. c. 18. sub nu. 4. vbi hoc late explicat, & Petro de Benintendis decisio. 70. vniuersitas castri Rugumagni. num. 7. & seq. atque de eius veritate, & interpretatione late scripsimus infra in opin. Testes de collegio, vel vniuersitate seculari, non probant ea per totam.

Alia verò fuit opinio Guid. Papae consil. 193. in fi. vbi voluit illos de vniuersitate posse pro eorum vniuersitatibus deponere: licet reportarent commodum in vniuerso. per notat. per Cy. & Doct. in l. parentes. C. de testib. & hoc idem expresse firmat Marsil. in l. 1. §. seruum municipum. num. 1. & seq. ff. de quaestioni. vbi asserit omnes Docto. tenere, illos de vniuersitate posse testimonium ferre in causa suae vniuersitatis, quia nullus de vniuersitate dici potest deponere in causa propria, cum aliud sit vniuersitas, & aliud singuli de vniuersitate: & sequitur quoque Deci. consil. 342. nu. 4. & communem esse asserit, Couar. vbi supra.

Postremo, & vltimò in alia opinione fuit Alex. consil. 99. nu. 15. lib. 5. quem sequitur Capic. decisio. 152. num. 6. quod testes de vniuersitate in nemorum litibus admittantur ad perhibendum testimonium, quando daciariis aliquid pro lignis soluerent. Et similiter Alexan. consil. 68. num. 16. volum. 2. firmat, quod ubicunque in causa vniuersitatis est quaestio de molendino, seu de aliis rebus, quarum utilitas in communi peruenit: & tunc etiam homines illius erunt idonei testes. Viuius opin. 916.

Quæro, an personae de vniuersitate repellantur a testimonio in causa vniuersitatis, vel saltem eis minus credatur, respectu qualitatis personarum, & lucri quantitatis? resp. docto. in hac quaestione sententiis variant. Abb. in c. super. nu. 2. extr. de testibus. in ea est opinio, quod propter utilitatem & commodum, quid singulis de vniuersitate euenit, non quidem in totum

tum reiciantur à testimonio, sed quod minus credatur, habito respectu ad personarum qualitatem, & lucri quantitatem. Idque verum putat, si alij sint testes pro aduersa parte, secus si non sint nisi testes de vniuersitate, tunc enim plenè probant.

Aliam opinionem tenet Fulg. in cons. 174. vbi vult communem esse, quod testes de vniuersitate in causa vniuersitatis admittantur ad testificandum, quando ex victoria nullum sint habituri commodum. Eum sequitur Corn. cons. 333. numero 27. volum. 1.

Alia fuit opinio Alexandri. in cons. 99. num. 15. vol. 5. videlicet, quod testes de vniuersitate in nemorum litibus admittantur, quando aliquid datariis solunt pro lignis. & consil. 68. num. 16. vol. 2. vbi vult, quando quaestio est de molendino, vel alijs rebus, quarum utilitas in commune peruenit, quod tunc illius homines erunt idonei. Hanc opi. sequitur Capi. de cis. 151. nu. 6. & Ami. Venet. cons. 8. nu. 25. Aliter in hac quaestione sentit Guid. Pap. q. 193. vbi vult, quod illi de vniuersitate possint in ea vniuersitatis deponere, licet reportent commodum in vniuerso. per not. per Cy. & doct. l. parentes. C. de testi.

Aliam sententiam amplectitur Lanfr. ca. quoniam contra. vers. testium. num. 12. l. quod si illud, super quo litigatur, singulorum commodum concernit, ut puta si est lis super nemore, in quo quilibet potest pro usu suo ligna secare, tunc vnus de vniuersitate non poterit testificari, eam opinionem tenet quoque Bertr. cons. 51. vol. 2. Paris. cons. 27. nu. 98. consil. 104. num. 135. vol. 1. Hip. §. seruus. nu. 1. de quaest. vbi hanc opinionem magis communem esse affirmat, quod vnus de vniuersitate possit testimonium perhibere in causa vniuersitatis: hac ratione, quia nemo de vniuersitate dicitur deponere in causa propria cum aliud sit vniuersitas, & aliud singuli de vniuersitate. Eam prius tenuit Abb. d. c. super.

Alia fuit opinio Bal. in cons. 468. incip. qualiter. nu. 6. volum. 3. videlicet, quod si testes non sentiunt commodum, vel incommodum immediatum, possunt pro sua vniuersitate deponere. Eam opinionem sequitur Roman. cons. 7. numero 4. Petr. Girard. in singul. 24. incipien. vtrum ciuis. vbi distinguit, Aut non litigatur principaliter de utilitate spectante ad ciues, & sunt idonei. Aut quaestio est super re principaliter spectaret ad commodum, vel incommodum ciuium, & non sunt idonei testes. Paris. de Puteo cap. qui sap. num. 1. & 2. de fini. feud. Eam opinionem communiter tenere doctores refert Hieron. de Mon. tract. de finib. c. §. 8. nu. 2.

Aliter & melius sentit Capolla in tract. de seruit. rust. praed. tit. de iure pascendi. num. 10. & 11. vbi dicit vniuersitatis testes non sentientes commodum vel incommodum admittendos esse, sed eis de fide diminuendum, & quod non faciât plenam probationem, sed praesumptionem: idque ideo quia habent aliquam affectionem erga suam communitatem, ideo non sunt omni exceptione maiores. Et hanc sequendam esse omnino dicit Hier. d. tract. c. §. 8. nu. 72. Mich. Grassus.

In hac materia vide glo. in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. & ibi Bar. & alios l. ciuitatibus. in prin. de legat. 1. Panor. in c. insuper. de testib. l. as. in l. scripsi. §. patronum. ff. de in ius voc. num. 7.

Testes in causa vniuersitatis non in totum repelluntur à ferendo testimonio propter utilitatem, quae secundario singulis de vniuersitate euenerit, sed eis minus quam alijs creditur, habito respectu ad personarum qualitatem, & lucri quantitatem. ita declarat Pan. in c. insuper. nu. 2. ext. de testibus. arg. c. & si quaestiones. ext. de simo. deinde addit Pan. vers. ego putarem. illam conclusionem procedere, quando per diuersam partem vel alij testes in contrarium producerentur. Sed vbi non essent nisi testes de vniuersitate pro vniuersitatibus hinc inde examinati, eis planè credendum esse, saltè in defectu aliorum testium, dummodo alias idonei fuerint. c. super prudentia. 14. q. 2. Bal. autem in cons. 420. incip. verba principis Montisferati. num. 6. in 1. vol. consil. inquit: quod si testes non sentirent commodum vel incommodum immediatum, possent pro vniuersitate testificari. & idem in cons. 481. nu. 3. Licet homines vniuersitatis aliquando admittantur in casu vniuersitatis, quod tamen non est verum, si commodum causa distribuitur inter singulos, quia non sunt idonei in re propria vel communi, ea ratione, quae sapit proprietatem commodi. Quam sententiam & reliqui approbarunt referente Ludo. Ro. in cons. 7. nu. 4. ver. illud tamen subiicio. Alij censuerunt testes de vniuersitate in causa vniuersitatis non respui ad testificandum, quando ex victoria nullum sunt habituri singulariter commodum, & hanc com. sententiam omnium docto. esse per notata Gul. de Cug. Cy. Bar. & Bal. in l. parentes. C. de testibus. in l. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. inquit Raphael. Fulg. in cōs. 174. num. 2. ver. sed & alia occasione. ita quoque inquit Petr. Phil.

Cornaz. in cons. 333. nu. 7. ver. & hinc dicimus. quod illi de vniuersitate possint in causa vniuersitatis deponere, quando non prætendunt aliquod particulare interesse, ut doc. communiter in c. cum nuncius. in d. c. insuper. extr. de testib. in 1. vol. cōs. Alij arbitrati sunt testes de vniuersitate posse pro eorum vniuersitatibus deponere, licet commodum perciperent in vniuerso, per notata Cyn. & Doct. in d. l. parentes. cum similib. ita affirmat Guid. Papa in decis. Gratianop. dec. 193. nu. 2. ver. item d. causa. nu. 2. circa fi. Alij voluerunt testes de vniuersitate in nemorum litibus admitti ad perhibendum testimonium, quando aliquid datariis soluta mercede. vel pretio solunt pro lignis. Secus quando perciperent commodum gratis ex nemoribus vniuersitatis. Alex. de Imo. in cons. 99. nu. 15. li. 5. & Ant. Capi. in deci. S. regij cōs. Neap. in decis. 152. nu. 6. ver. & bene est verum. Alij putauerunt, quod si illud super quo litigatur singulorum commodum concernat. Exempli gratia. Si lis sit super nemore, in quo quilibet potest accipere pro suo usu de lignis, tunc vnus de vniuersitate pro ea testificari non poterit. Lanfranc. in c. quoniam contra. in vers. testium depositio. numer. 70. vers. commu. conclusio doct. est. de prob. Hipp. de Marf. in l. 1. §. seruus municipum. nu. 10. vers. & per hoc dicunt quod si est quaestio de pascuis vel nemoribus. ff. de quaest. Alij dixerunt vniuersitatis testes non sentientes commodum vel incommodum admittendos esse, sed eis de fide minuendum, & quod non faciant plenam & integram probationem, sed praesumptionem: quia negari non potest, quin ipsi habeant aliquam affectionem erga suam communitatem, cum sic habere conueuerint. Et ideo sic praesumendum erit. arg. l. certi conditio. §. si nummos. ff. de cer. pet. & ideo non sunt omni exceptione maiores, ex quo exceptio ista praesumpta opponi poterit. glo. in ver. maiores. cap. extra de cons. & affi. glo. in ver. idoneos. §. item verborum instit. de inut. stipul. ita explicat Bart. Cypol. in tract. de seruit. rust. praed. in tit. de seruit. iuris pascen. c. 9. nu. 10. & 11. Et similiter ratione affectionis testes habentes similes lites non habentur pro idoneis testib. glo. c. cum R. canonice. vers. cum sint eius socij. extra de offic. & potesta. ind. deleg. Specul. tit. de teste. §. 1. vers. item quod habet. per l. quoniam. de testibus. cap. personas. vbi doct. extra cod. cuius Capolla sententiam defendit & sequitur Hieron. de Monte in tract. de fin. regu. c. §. 8. licet commu. sententia sit in contrarium à qua in iudicando recedendum esse ipse arbitratur, praesertim cum probabilibus rationibus, & argumentis conuinci possit. sed Capolla sententiam improbat Francif. Viuius lib. 2. commun. opin. opin. 293. incip. testi. vniuersitatis an plenè credatur. de qua opin. multa scribi possent, cum docto. varij variè loquantur ita vt faciliè Capolla & Hieron. de Mon. sententia defendi possit. Caterum hoc non est propositi praesentis, videantur docto. in tantum. §. vniuersitatis. ff. de rer. diuis. l. parentes. C. de testib. cap. insuper. & c. cum nuncius. extra de testib. Alber. de Maletis in tract. de testib. c. 4. quando testes reperiuntur affectionis. num. 71. vers. quæro nunquid in causa vniuersitatis. Bar. Socin. in tract. fallen. reg. 408. incip. testis praetatus. Ias. in l. adoptiuum. §. patronum. 2. nu. 7. ff. de in ius voc. Dec. cons. 342. num. 4. Tho. Gram. cons. 22. num. 8. Zas. in suis Parati. tit. quod cuiusque vniuersitatis. nu. 20. vers. nota quod singuli. Franc. Curt. in tract. de testib. conclu. 3. incip. testes de vniuersitate. Oldendorp. in tract. de testibus. §. de personis testium. vers. de ciuib. autem vel subditis cuiusque vniuersitatis. Nicol. Bello. cons. 63. nu. 18. 19. & 20. Io. Crot. cons. 42. nu. 8. Franc. Marc. in decis. Parlamen. Delphi. q. 490. nu. 3. Modern. Paris. in suis addit. ad consil. Alexan. consil. 63. vers. idonei. lib. 2. dicto consil. 99. vers. vniuersitate. Did. Couar. in suis pract. q. c. 18. num. 4. Lancel. Conrad. in suo pratorio & curiali Breuia. cap. personas testium aggrediendo. vers. vniuersitatis. nu. 55. Octavia. Caetheran. decis. Sena. Pedemont. decis. 99. num. 39. & nouissimè Bernhard. Vuurmbser. libr. 1. pract. foren. cap. 35. testimonium collegij vniuersitatis. Kirchouius.

Testes de collegio, vel vniuersitate seculari non probant pro ea. & ista est commun. opin. vt asserit Dec. in ca. super. nu. 6. ext. de testi. & Lanfr. in c. quoniam contra. de proba. in vers. testes. nu. 37. vbi eam plenissimè declarat, quae communis ampliat. procedere etiam in causis onerum secundum Abbat. consil. 16. primò an dictus. in prima parte. Fely. in d. c. insuper. Ias. in l. sed si hac lege. §. patronum. ff. de in ius voc. & Afflict. dec. ecce inchoante. nobilis. ver. his praemissis. Hoc potissimum procedit, quando omnes de vniuersitate agerent, vel syndicum constituerent, vel deponerent, quo casu indistinctè etiam in casibus quibus alias admittuntur, puta quando non tractatur de eorum interesse, non essent aliquo pacto testes idonei ex quo essent testes in facto proprio, secundum Bald. in cap. tertio loco. de proba. & Afflict. in dict. decis. 400. vers.

Com. V.l. Opin.

Fallit nisi &c. Interpretatur ista commu. non habere locum, quando tractaretur de probando actum factum in consilio, vel congregatione, in qua communiter non admittuntur, nisi illi de vniuersitate, tunc pro illa vniuersitate admittuntur testes vniuersitatis, in ciuilibus, & criminalibus. vt per Marfil. sing. 73. incip. piures. Grammat. consi. crimi. 26 lnu. 37. in causa matrimonij. & probatur in c. veniens. el. 2. de testib. vbi tex. in fin. & gloss. Abb. Butr. Felyn. & alij docto. communiter, & in d. cap. tertio loco. Interpretatur quoque vltius non procedere in collegio, seu vniuersitate clericorum, & religiosorum, quia absolute testimonia eorum de collegio recipiuntur pro vtilitate ecclesie, non autem in subsidium. cap. cum nuntius, vbi omnes scribe. not. de testib. & in cap. & si Christus. de iureiur. ista est commu. opin. de qua testatur Dec. in d. cap. tertio loco. nu. 45. & seq. & Socin. in tract. Fallen. in regu. 408. testis praelatus, quod sane. & cum grano salis intelligendum esse, asserunt doct. relati per Dec. in loco de quo supra, quando testes hoc casu essent omni exceptione maiores. Sublimitatur autem ista limitatio commu. quod Praelatus non potest testificari in causa sua ecclesie, quando esset questio de bonis mensae ipsius praelati. de quibus per glo. in clem. 1. vers. ad mensam, de excessu praelato. Hoc tenet Io. And. Ant. Dom. & Sicul. in d. cap. in super. idem Io. And. & doct. in c. presentium. eo. tit. de testib. lib. 6. licet Anto. in c. cum venissent. de iudic. videatur tenere contrarium, nihilominus praecedens opin. communiter approbatur, ex qua Sicul. infert in d. c. in super. canonicum non posse admitti in testem in causa sua praebendae, cum illa sit deputata pro mensa sua, sequitur ibi dicens, pro hoc optime facere, quod licet praelatus possit esse iudex in causa sua Ecclesiae, sicut Laicus, non tamen si fuerit questio de bonis mensae suae, secundum Host. in c. procuraciones. de censibus. Cald. consi. 6. tit. de iudic. doct. post Collecta. in d. c. cum venissent. & praeterea communem sequuntur omnes doct. in d. c. in super. & audacter eam attestantur ibi, & commu. praedictam. princ. postea interpretatur, & limitat in 7. casibus non procedere. Soc. in d. reg. 408. F. Viui.

Ciuis pro ciuitate, vniuersitate, vel collegio potest esse testis: hac esse communem opinionem tradit Alb. Rosa. in tract. de testib. nu. 36. Nellas in eo. tract. nu. 13.

Fallit in 2. casib. vt per Camp. in tract. de testib. concl. 99.

Fallit in multis casibus, vt per Rim. in l. sed si hac lege. §. qui manumittitur. ff. de in ius vocan. nu. 2.

Fallit vt per Viuium in suis concl. ver. testes de collegio.

Fallit in 8. casib. vt per Fel. c. in super. de testib. nu. 4.

Fallit in 6. casib. vt per Marfil. in l. 1. §. seruum municipij. ff. de quaestionibus.

Fallit vt per Damas. reg. 44.

Fallit in 8. casib. vt per Lancil. in tract. de prae. in tit. de testi. in c. personas testium. nu. 55. Do. a Fin.

De receptione & examinatione testium ad futuram aeternam rei memoriam.

C A P V T XXIII.

Estes examinari, & ad aeternam rei memoriam recipi quis petere non potest, quando statim agere potest. Ioan. Andr. post Inno. in cap. significauit. de testib.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 413.

Fallit vt per Fel. in c. significauit. de testib. nu. 6. & quot requirantur declarat Campeg. concl. 361. Do. a Fin.

Testes si sint ad perpetuam rei memoriam examinandi iudex competens, est ille, qui de causa cognoscere debet. Bart. in l. cum hi. §. transactiones. ff. de transa.

Fallit in 2. casibus, vt per Gerard. de Petrasanct. singu. 69. Do. a Fin.

Testium examinationem ad aeternam rei memoriam actor petere non potest, quando actoris vice fungitur, & agit de praesenti, & sic lite non contestata. secundum Canonistas omnes communiter, in cap. Albericus, & in cap. significauit. de testib. & in cap. quoniam frequenter. in prin. vt lit. non contest. & Legistas in l. in lege Aquilia si deletum. ff. ad legem Aquiliam. & Corn. consi. 119. col. 5. & seq. vol. 2. & consi. 172. col. 2. eiusdem volum. Ange. in §. si. in auth. de testib. Alex. consi. 131. in fi. vol. 7. Ferrarien. in sua pract. Papien. in forma capitulorum, quando testes producuntur ad aeternam rei memoriam. Fulg. consi. 138. col. 1. & Dec. consi. 302. col. 3.

Imo ipsis testibus ad aeternam rei memoriam examinatis, nulla admodum fides adhibenda esset: nec eorum attestatio-

De Probationibus,

nes, ac depositiones publicari possent: vt doctissime consiluit Ang. consi. 233. punctus est, quadam Domina Margaria, sana mente.

Et eo magis hoc procederet, vbicunque infirmi, decrepiti, vel discendi diuturna absentia, recepti in testes, ob timorem mortis, vel diuturnae absentiae, vel alias amissionis facultatis probandi, tempore comparitionis partis, & litis contestanda superuenirent, aut viuerent, reperirenturque in loco iurisdictionis: tunc enim euanescerent eorum depositiones, nihilque probarent, sed duntaxat fumum facerent: vt firmat, & probat Octavian. Vestrius in sua pract. lib. 6. tit. de testibus, ac eorum inductione, iuramento, atque examine in Romana Curia. col. 2. fol. par. 85.

Bart. vero in authent. sed & si quis. C. de testibus. firmavit, vt actor ipse, etiam si non sit in sua potestate agere, petere examinationem testium non possit, nisi dubitetur de morte, vel absentia eorum, & sic quod adsit timor mortis, aut absentiae diuturnae. & cum eo sentiunt Ang. & Bal. ibi, & Fely. in d. cap. significauit. col. fin.

Et hoc ait relinquendum esse iudicis arbitrio. Alexand. de Neuo, consi. 44. nu. 5. & seq. vbi docet istam communem opinionem fore.

Sed contrarium expressè, videlicet, quod quando non est in potestate actoris agere, omnes testes recipi debeant. firma- uere glo. & Abb. in d. c. significauit. col. pen. Ioan. Andr. add. Spec. in tit. de teste. §. nunc tractemus. Saly. in d. authent. si quis. Imo. in d. cap. quoniam frequenter. & Capic. de off. 127. nu. 6. & sequen. vbi appellat istam sententiam aequiorem, & maioremque fore.

Sed his stantibus concludendum est, quod secus est, quando testes examinentur ad perpetuam rei memoriam pro parte rei: quia tunc talis examinatio, & publicatio valet, & teneret, vt in d. cap. significauit. & in d. cap. Albericus. & in d. l. lege Aquilia. vbi Docto. communiter hoc firmant. Imo in praesenti casu non requireretur aliquo modo, quod testes ipsi essent valetudinarij, senes, & abfuturi: siquidem non est in potestate rei, sicut actoris, quando res in iudicium deducatur: secundum Alexan. in d. consi. 131. in fi. Fely. in d. cap. significauit. Fulg. in d. consi. 138. colum. 2. Dec. consi. 302. & Corne. in d. consi. 119. & in d. consi. 172. col. 1. vbi aperte deducit istam esse communem opinionem.

At in Regno Neapol. indifferenter ipsi testes senes, valetudinarij, & abfuturi examinantur, tam ad instantiam actoris, quam rei, & eorum depositiones publicantur. textus est in constitut. probationum incurfib. vbi gloss. Afflic. numero 1. & alij Doct. Regnicola, & ita quotidie practicatur in ipso Regno.

Et aduerte, quod citatio partis non requiritur, vbi agitur de examinatione ipsorum testium ad perpetuam rei memoriam: secundum Hostien. Ioan. Andr. Felyn. colum. penult. in dicto cap. quoniam frequenter. ceterum hoc haberet locum, quando timeretur potentia aduersarij, seu aliqua alia iusta causa occurreret, secus autem si nulla causa adesset: tunc enim deberet pars citari in huiusmodi examinatione testium ad perpetuam rei memoriam. siquidem regulariter in tali examinatione debet interuenire ipsius partis citatio. ita probat text. in dicto cap. significauit. & not. Gloss. Innocent. & Abb. in d. c. Albericus. & Maria. Socin. in repet. rub. de dilat. fol. 13. in ver. 13.

Et ista citatio sufficit, si fieret ad domum ipsius partis. dicto capit. quoniam frequenter. & notat, optimeque explicat Felyn. in dicto cap. significauit. num. 3. Et hoc non mirum est, quia testes ad aeternam rei memoriam, via extraordinaria, & indirecta producuntur. Tamen vbicunque receptio testium, nedum facta sit ad perpetuam rei memoriam, sed etiam ad publicationem ipsorum testium: tunc requireretur citatio personalis, nec sufficeret citatio ad domum. §. penultimo in authentica. de testibus. Felynus in dicto capitulo significauit. sub numero 3. & sequentibus. & Roland. a Valle consilio 23. ex testibus examinatis. num. 22. volum. 3. vbi reddit congruam rationem diuersitatis. & est textus. in Regno Neapol. in constitut. Probationum incurfib. libr. 2. tit. 35. vbi disponitur, quod testes senes, valetudinarij, & abfuturi, produci, ac recepti possint ante litem contestatam, praesente tamen parte aduersa, vel contumaciter absente. & consequenter ipsa constitutio requirit citationem personalem aduersarij ad videndum iuramenta testium senum, vel valetudinariorum, vel abfuturorum longa absentia. Sed si citari idem aduersarius non posset, conueniri debeat intra annum a tempore, quo conueniri potuerit, vel saltem sibi huiusmodi receptio facta denunciatur, alias talis receptio esset nulla, & ibi Afflic.

Affli.& sub numero 5. & sequen. vbi hoc vtiliter limitat. Viuius opin. 922.

Testes ad perpetuam rei memoriam is interrogari iure posset, qui in litem vocari timet. etsi prædicti testes nec alio profecturi videantur, nec ita senes sint, vt mors illis impendere iudicetur. commune inquit. Anto. Gom. de delict. c. 1. num. 19. & nu. 21. At actor non aliter, nec alius eos interrogari iure impetrabit, quam si vel animam, vt alter ait, in labiis gerant, vel alias in oras abituri probentur, quamuis etiam ipse aliter ad agendum impediatur. commune pronunciat Alex. de Neuo conf. 44. nu. 5. & seq. et si c. 5. decis. 123. nu. 6. & seq. verius ac receptius autem semper & generaliter actorem, cum agere impediatur hanc testium interrogationem posse obtinere. Quod non probo, nec profecto doctorum traditionibus consentaneum est. quemadmodum facile constat ex Anto. Gomez. & Alex. de Neuo vbi supra. ex Corn. conf. 172. libr. 2. las. in l. cum ij. §. transactionis. ff. de transa. Affli. in const. Neapol. lib. 2. rub. 34. Capel. Tolos. q. 475. in praxi. Ex quibus præterea colliges semper partis aduersæ citationem ad iuramenta illorum inspicienda exigere, nisi vel eius potentia timeatur, vel alia iusta causa subsit. quod etiam affirmarunt Ang. in §. vlt. in authen. de testib. Lanfr. de deposit. testium. nu. 46. vers. circa prædicta quæro. lib. 5. Maria. Soc. in rub. de dilat. & quædam laudat Fran. Viuius lib. 2. opi. 307. in finem, in causis tamen criminalibus nunquam id genus testes absente parte produci poterunt. commune pronunciat meus iuris doctor Ant. Gomez. in l. 76. Tauri. nu. 6. E. Suarez.

Testes ad æternam rei memoriam non recipiuntur in causis criminalibus quando agitur criminaliter, secus si civiliter, secundum gl. Inn. & Host. in c. quoniam frequenter. ext. vt lite non contest. Spec. in tit. de teste. §. nunc tractemus. vers. pen. licet ibi dicatur Vincentium tenere contrarium, quem sequitur Bal. post Nic. Mata. in auth. sed & si quis ab aliquo. C. de testib. Prima opi. posset procedere in accusatore, secunda in reo, con cordando dictas opi. secundum do. Floria. in l. in lege Aquilia. ff. ad l. Aquil. Balb. decis. 198.

Testes, qui examinantur ad futuram rei memoriam debent esse senes & valetudinarij, vel abfuturi: & de his prius debet constare coram iudice antequam procedatur ad examinationem eorum testium secundum Specu. in titu. de offic. omni. iud. §. postremo. ver. item testes. & quod plus est, iudex antequam procedat ad examinationem illorum testium, debet super his interloqui, nempe quod sunt senes, aut valetudinarij, aut abfuturi. & ob id debet dicere eos testes examinandos ad perpetuam rei memoriam. glo. & ibi Barto. in l. in lege Aquilia. in glo. magna. ff. ad leg. Aquil. Guid. Pap. conf. 75. nu. 7. & si fiat tale examen, antequam lis sit intentata, debet fieri examen per literas regias, quæ diriguntur iudicibus regiis ordinariis. & si fiat tale examen lite cæpta, fiet tunc sine literis regiis coram iudice, coram quo lis iam cæpta est. Rebus. in comment. in consti. reg. in tit. de causis benefic. articulo secundo, in glo. vnic. num. 8.

Testes an possint in scriptis tradere dictum suum, vel iudici transmittere: & an in publicis instrumentis, aut iudicialiis actibus, & in privatis scripturis se subscribere teneantur; & quot & quales esse conuenit.

C A P V T XXV.

Testis non debet deponere in scriptis, sed ore proprio pronunciare debet. Coua. Resolu. lib. 2. c. 13. communem dicit. Bonac.

Testes scriptis ad iudicem transmissis testificari nequeunt. commune ait Did. a Couar. lib. 2. resolut. c. 13. num. 6. Si tamen illa postea coram iudice ipsimet perlegant, fidem facient. commune ponit latè Franc. Viui. lib. 1. opin. 348. Quin & per procuratorem specialiter etiam ad id constitutum iurare nequeunt. commune ait Pan. in c. licet ex quadam. de testibus. Quamuis, meo quidem iudicio, & verius & melius multi contra senserint, quos refert, & non efficaciter improbat Fran. Viui. lib. 1. opi. 350. vt alibi pro virili ostendo. E. Suarez.

Testis non potest tradere in scriptis dictum suum iudici. c. testes. 3. q. 11. & ibi Io. Andr. Abb. Sicul. cæteri quæ Canonist. omnes in c. de testibus. de testib. Bart. verò in l. Theopompus. ff. de dote præleg. nu. 12. inclinavit in contrariam opinionem, sed tamen prima pars verior videtur, ista potissimum ratione,

quia testis non potest deponere per scripturam, nisi sit mutus c. testes. vbi glo. 3. quæst. 9. & Spec. in titu. de testib. §. nunc tractandum. vers. quid de mutuo. Secundo comprobatur, quoniam per tabellionem debent scribi verba attestationum, vt ibi probat tex. & hanc partem tenet etiam Sal. l. iusiurandi. C. de testi. Panor. in d. c. de testibus. & optimè facit tex. in c. licet ex quadam. ext. de testib. ibi, proprio iuramento & c. quem tex. ad hoc ponderant Abb. antiq. Ant. de But. Pan. & alij communiter post Inn. & Gem. in c. relatum. §. q. 2. Postremo assignatur ad fulciendam præfatam opinionem ista optima ratio, quia iudex ex trepidatione, & titubatione facilius veritatem potest comprehendere. d. c. testes. d. c. a nobis. & d. l. Theopompus. & no. Sicul. in d. c. a nobis. & sic constat abundè contra Bart. esse. commu. sententiam omnium doct. de qua testatur Couarru. in tract. resolutionum iuris civilis, & canonici. c. 13. nu. 6. libr. 2. & præfatam opin. tanquam veriore sequutus est Lanfr. in c. quoniam contra. de proba. ver. testes. nu. 7. post medium. & Celsus in add. Boer. decis. 1. nu. 38. & Marf. cum aliis congestis per ipsum in d. l. de minore. §. plurimum quoque. num. 2. ff. de quæstio. & Bald. in d. l. iusiurandi. vbi dixit quod non potest dicere testis, testifico prout in hac scriptura sigillata sigillo meo si non legat illam iudici, secus si legeret scripturam iudici, & ipse velit eum videre, & audire loqui, & hoc modo potest saluari dictum Barto. in d. l. Theopompus. ff. de dot. præl. secundum Ioan. Andr. aliosque communiter in præcitato cap. de testibus. & in c. licet ex quadam. supra citato. Bald. & Salic. d. l. iusiurandi. Limitantur prædicta, quod licet depositiones factæ per scripturam non probent, nihilominus faciunt præsumptionem secundum do. Ant. in c. in Ecclesiis. de maior. & obe. quod dictum referunt, & sequuntur omnes Mod. communiter in d. c. a nobis. fallit secundo loco d. communis conclusio in in alio casu, in quo magis probat testimonium factum per scripturam quam testimonium viæ vocis, qui casus est in patre quo ad filium super ætate ipsius filij, si de ea disputetur, nam in tali casu magis creditur scripturæ patris, vel matris, quam eorum viæ voci. ita dixit d. Ant. in c. ex litteris. de transa. quod dictum sequitur Barba. ibi, licet Imo. reprobet d. Ant. & malè. F. Viuius opi. 949.

Testis in scriptura publica requiritur, quod per notarium describatur. c. extra. de fide instr.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 418. Do. a Fin.

Testes in instrumentis, seu contractibus publicis necessariò de iure communi non tenentur se subscribere subscriptione propriæ manus, sed sufficit, vt notarius scribat nomina testium in ipso instrumento: secundum gl. in §. si verò absunt. in auth. de hered. & falcid. in §. sed si & instrumenta. in authen. de fide instr. Panor. Fely. nu. 14. Dec. nu. 12. & omnes in cap. 1. de fide instr. Pau. de Cast. conf. 323. lib. 1. in prin. & in l. contractus. C. de fide instr. glo. & doct. omnes in l. donationem. C. de don. & in l. si. C. de testi. Affli. in consti. Baiulos. nu. 20. rub. 73. lib. 1. Capic. decis. 29. & istorum opinionem ait esse communem. Barbat. in rub. de fide instr. nu. 93. & Dec. in c. quoniam contra. nu. 18. de probat. & ibi Mantua etiam nu. 39. & seq. contra Accursium in l. generali. C. de tabular. lib. 10. contrarium asseruerantem, & malè.

Et instrumentum ipsum non probat, nisi habeat testes in eo descriptos. d. §. sed si instrumenta. glo. in l. donationibus. C. de donat. Bald. conf. 55. col. 2. lib. 2. Alexan. conf. 166. colum. pen. vol. 6. & Corn. conf. 114. colum. 2. volum. 1. & conf. 220. colum. 2. vol. secundo.

In Regno verò Neap. hodie est necessaria in instrumentis publicis propriæ manus testium subscriptio: vt reperitur sancitum in consti. incip. Instrumentorum robur. in tit. de fide, & auctoritate instr. & sic per statutum vel consuetudinem, potest derogari dictæ communi opinionem: vt tradit Soc. in tracta. fallent. in reg. 418. Testes in scriptura publica. vbi communem præmissam limitat in tribus casibus.

Aduertendum tamen est, quod si instrumentum ipsum contineret summam infra libram auri, sufficeret utique tunc subscriptio trium testium: vt in d. consti. instrumentorum robur. Nisi esset instrumentum testamenti, nam tunc requiritur subscriptio septem testium: vt voluit Affli. ibi nu. 4. tamen non obstante doctrina Affli. in Regno ad validitatem testamenti tres debent se subscribere: vt determinauit Sacrum Regium Consilium Neap. teste Vrsillo in addit. Affli. in decisio. 166. Viuius opin. 940.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 384. Idem.

Subscriptio testium super factis, scripturaque in iudicio nõ requiritur. Bar. in l. donatio. ff. de donatio.

Testes in scriptura priuata tres necessariò requiruntur, & sic testimonio trium testium dicta scriptura debet esse subscripta. Com. opin. Tom. iij. 7 3 scripta

scripta qui quidem testes debent esse masculi, & non feminae: secundum Bald. per illum text. in l. scripturis. C. qui pot. in pigno. habeant. cum quo sentiunt omnes Scribent. ibi. Cremen. in sing. 145. Marfil. in sing. 611. post princ. Corta. in mem. in ver. Mulier regulariter & c. quam opinionem tanquam verissimam sequitur etiam, & asserit esse communem Dec. in capit. 2. alias, scripta. numero 11. de fide instru. in capitulo 3. colum. 2. de testib. & in l. femine. numero 22. & sequen. & ibi Apostil. ff. de regu. iur. & Tiraquei. in tract. de legib. connub. l. 9. nu. 54. licet Barba. in capitulo quoniam contra. numero 27. de probat. Ias. in l. 1. colum. 3. ff. de legibus absque aliqua vrgenti ratione, & nonnulli alij Doct. relati per Fely. in dict. c. 2. & in ca. 3. de testi. conentur, & male discedere a praefata communi, quorum argumenta non indigent responsione: quia parum, aut nihil obstant.

Et nota hic vtiliter, quod in d. scriptura priuata non requiritur neque dies, neque consul: l. cum taberna. §. item queritur. ff. de pignor. & not. Iason in authen. quod sine. C. de testa. ad hoc, vt probet, vel faciat fidem contra Scribentem: iuxta communem sententiam omnium Docto. quam sequitur Pau. Castren. in l. 1. numero 16. C. de nouo Codice facien. Alexan. in consilio 70. versic. Ecce ergo. volum. 1. & consil. 6. versic. Secundum respondeo. & consil. 76. colum. 3. volum. 3. & consilio 132. versic. Quo ad tertiam. volum. 4. & Moder. omnes in had mouendi. ff. de iureiurand. vbi attestantur de praefata communi opinione.

Sed hoc intelligendum venit, secundum optimam distinctionem traditam per Cottam, in memoriali. in vers. Dies in libris rationum requiritur.

Aduerteque etiam, quod licet scriptura ipsa priuata recognita per eum, qui eam fecisse praetenditur, vel eius heredem, plenam fidem facit contra eum l. scripturas. C. qui pot. in pigno. habeant.

Nihilominus, vbicunque huiusmodi scriptura non recognita, sed negata esset: tunc necessarium foret, & oporteret probari eam scripturam esse scriptam, seu factam per eum, qui illam fecisse praetenderetur: nec sufficeret hoc casu, quod testes deponerent, qd scriptura ista per talem facta extitit, aut quod illius scriptura existat: sed oporteret, quod testificarentur, quod praesentes fuerint, quando scripta, vel facta est eadem scriptura: auth. de instru. cant. & fid. §. si quis igitur. & qd ibi not. Gloss. & fuit de mente Gloss. etiam, & apertius hoc ibi voluit Iacob. Butr. in authen. & si contractus. C. de fide instrument. Bertrand. consil. 168. numero 1. viso processu primo cepto. volum. 6. Bartol. in l. iuda ratio. ff. de donatio. & in d. l. scripturas. Butr. Abbas & alij communiter in capitulo 2. de fide instru. Bald. in authen. sed nouo iure. C. si cert. pet. & Alex. consilio 123. numero 5. volum. 1. consil. 76. nu. 4. 7. & 8. vol. 3. consilio 80. viso processu cause inter Antonium Possidonium. numero 4. cum aliis sequen. vol. 4. & Afflic. deci. 181. in quodam processu fuit producta vna apodixa. vbi recitat ita fuisse decifum in Sacro Consilio Neap. Et ista probatio ita, & taliter facta, est plena, & sufficiens probatio; secundum Cyn. & alios in l. comparationes. C. de fide instrument. & Alexandr. consilio 181. in causa, & lite vertente coram arbitris. numero 3. volumine 2.

Sed in Curia, Sacroque Palatio Romano observatur contrarium, videlicet, quod super recognitione scripturarum plene probent testes, qui non fuerint praesentes dum scriberentur, & deponunt cognoscere manum scribentis: quoniam est ei valde nota. vt meminit Octavian. Vestrius in sua practica. libr. 6. tit. de productione iurium in curia, & de literis compulsoialibus, illarumque executione in partibus. columna 6. folio par. 80. vbi similiter probat huiusmodi stylum Romanae Curiae non abhorre a iuris dispositione. Viuius opi. 889.

De testibus de visu & cognitione deponentibus,
& de illorum depositionis validitate.

C A P. XXVI.

Pars exhiberi debet quando testes dicunt, quod cognoscerent si viderent. l. si cum exhibuissent. & ibi Bar. & docto. ff. de public. l. 2. & ibi Bart. C. ad exhib. aliquid per Ias. in l. 1. si ex noxal. caus. agat. & docto. in cap. cum causam. de testibus. & an res de qua litigatur, sit exhibenda: Bart. Alexand. & Iaso. in d. l. 1. & in actio ne ad exhibendum sufficit summaria cognitio, ad hoc vt reus cogatur ipsam exhibere: dummodo ea summaria cognitio in ducat iudicis animum ad praesumptionem: sed in rei vendica

tione requiritur plena probatio dominij. Bald. in l. 1. C. ad exhibend. Bellacomb.

Testes si dixerint se cognouisse talem, quia viderunt faciem ipsius, probat. Bar. in suo tract. de testib. c. 23.

Fallit in tribus casibus. vt per Campeg. conclusio. 354 Don. a Fina.

Dictum testis valet, si dicat vidi vinum: non autem si dicat vidi colorem vini. Bar. in tract. de testib. c. 20.

Fallit in 4. casib. vt per Campeg. concl. 348. Idem.

Testis, qui non videt aliquem, etiam in criminalibus recte deponit Alex. consil. 99. nu. 5. in 3. volum. commu. dicit. Si est omni exceptione maior, & habeat notam vocem alicuius. Alias non tantum debet esse omni exceptione maior, sed & de visu debet deponere Dom. Brunorus a Sole in vnico eius consil. num. 94. communem dicit. Bonac.

Testes deponentes se cognouisse de nocte, nihil probat. Ias. in l. non minorem. C. de transact. Fel. in c. sicut. de re iud.

Fallit in 5. casib. vt per Plot. in repe. l. si quando. C. vnde vinum. 842. vide ac Viuium in ver. testis. Idem.

Praedictis adde Fel. in c. sicut. in 3. col. de re iud. & in cap. 2. de homic. & in c. cum causam. in 6. col. ver. & per istam. de testib. Barb. in 1. vol. consil. 45. in 5. col. Et eundem Ias. in l. si non specialis. in fi. C. de testa. & Cepo. in consil. 32. in 3. col. Barba. in 3. vol. consil. 40. in 3. col. Alex. in l. aut facta. §. tempus. de pen. nis. Bal. in l. Aretusa. de stat. hom. Bellac.

Testis deponens de nocte, seu tempore nocturno, se vidisse, & cognouisse Titium committentem maleficium, vel dolose contrahentem, vel aliquid dicentem, luna non lucente, & absque lumine accenso, indubitanter, nec in civilibus, nec in criminalibus negotiis probat: secundum Glo. in ver. ignorat. Bald. Angel. & alios communiter in l. si cum exceptionem. §. in hac. ff. quod met. caus. & in l. non minorem. C. de transactio. & in l. si non speciali. C. de testam. & voluit etiam Angel. consilio 194. visis processibus causa principalis. colu. secunda. circa mediam. & Aegidius Bossius in practi. crim. in titulo de indiciis, & considerationibus ante torturam. nu. 172 & Rolan a Valle consil. 7. in causa Antonini Brunelli. num. 29. cum aliis seq. vol. 1.

Quia de nocte quis non potest videri, nec cognosci.

Imo talis testis esset de falso suspectus naturali ratione, secundum praecatos docto. & sic testes quosdam Athenis falsi conuictos fuisse, refert Plutarchus in Alcibiadis vita. & aliquos alios testes, deponentes in Romana Curia de nocte, se vidisse, quod impossibile erat videre absque lumine luna, vel alio artificio damnaesse vti falsos, Oldra. Lauden. assidentem in ipsa Curia refert audiuisse Angel. in dicto consilio 194. columna secunda.

Idemque dicendum est, si testis diceret se cognouisse Titium delinquentem, & nihil deponeret, quod luna luceret, vel non luceret: & probetur postmodum per dictum Titium per computum dierum, quod luna non lucebat: tunc talis testis nil probaret. ita consuluit Oldr. de Ponte Lauden. vt refert Ias. in d. l. non minorem. colum. 1. Bald. Ang. in d. §. in hac, Fely. in cap. sicut. colum. 4. de re iud. & doctissimus D. Vincentius Maxilla, super consuetudinibus Ciuitatis Bari. in tit. quousque dies intelligatur. num. 5. fol. 121. vbi meminit alias in facti contingentia detexisse falsitatem aliquorum testium deponentium tempore nocturno vidisse aliquem furtum patrare ad lumen luna; & tñ tunc, & illa hora, quam assignabant, per veras regulas astrologiae non erat eleuata, nec lucebat.

Sed fallit hoc quando testis diceret, se vidisse, seu cognouisse Titium patrantem maleficium de nocte ad vocem, quia habebat notas voces ipsius: tunc ista depositio faceret indicium ad torturam: secundum Ias. in d. l. non minorem. num. 5. & Michaellem Cifuentes in commentariis super leges Tauri, in l. 79. col. pen. ver.

Sextum indicium certum est. & alios doct. relatos per Cottam in memoriali in ver. Testis deponens de eo quod est factu de nocte. vbi admonet contrarium extitisse obseruatum, & practicum Papię in facti contingentia in sua causa propria. & contrarium etiam asserit Bossius in d. practi. crim. in tit. de indiciis. sub num. 172. & seq.

Et ratio vltra alias allegatas per nostros posset assignari isthac: quia operatio sensus fit per receptionem, & eorum vnusquisque a proprio obiecto moueatur, vt puta auditus a sonitu, quo fit ad variationem varij obiecti, varia sequitur sensatio, & hoc praesertim in auditu.

Alia vero ratio est, quod ad alterationem ita perciti, sequitur vocis alteratio, qua ille percitus fortasse nunquam vnus fuit.

Omitto etiam, quod quis ratione raucedinis non potest profer-

proferre solitam vocem, vt inde recognosci queat, quod præcipue in rixis, & altercationibus, timore, vel aliis accidentibus dignoscitur. Nihilominus tamen si quis duplici sensu, nimirum auditu, & visu aliquem recognosceret. subsisteret prima opinio.

Interpretatur secundo prædicta conclusio, quando testis diceret cum iuramento se vidisse Titium delinquentem, seu committentem aliquod maleficium de nocte, quia luna lucebat, vel aderat lumen lucernæ, vel ignis & lucernæ: secundum Ias. & doctores omnes vnanimiter in dicta l. si non special. & in dicta l. non minorem. Deci. consilio 163. in causa matrimoniali. sub numero 3. & ita consulendo tenuit Grammaticus, post alios congestos ibi per eum. consil. crimin. 58. nume. 17.

Fallit vterius præallegata conclusio, quando testis diceret se vidisse Titium maleficium committentem de nocte, quia erat ipsi valde vicinus, & propinquus, vel commorabatur simul cum ipso: tunc licet luna non luceret, nec alia lumina accensa adessent, non ob id falsus censendus est ipse testis, imo probat: quia sæpe contingit, & præsertim tempore autumnii, noctes esse clariorēs, secundum Philosophos, & Physicos communiter.

Cum enim anni tempora per quatuor, quas Philosophi primas qualitates vocant, caliditatem, scilicet frigiditatem, humiditatem, & siccitatem distinguantur: & pro dictarum quatuor qualitatum dominio quatuor efficiantur anni tempora, dominante siccitate congruē sit autumnus, quo in tempore, existente dicto siccitatis prædominio, ac deficiente humiditate, quæ inter visum, & id quod videmus esse potest, melius, & clarius lucere videntur.

Nisi probaretur contrarium, noctem illam fuisse obscuram, & testem prædictum distans à dicto Titio per vnam balustratam, vel per aliam loci distantiam: vt latè probauit, & tenuit Oldra. & Bened. de Vadis in apostillis ad Fran. Areti. in dicta l. non minorem, per Baldum & Angelum in dict. §. in hac. & Bald. in l. Arethusa. in secunda lectura. ff. de statu hominum.

Sed aduertere non nihil debent cauti iudices, & aduocati, & præsertim in causis decidendis, vbi interueniunt testes deponentes de his que gesta sunt nocturno tempore. Nam omnia præmissa intelliguntur, & intelligi debent, quando testes assererent in eorum depositionibus de gestis nocturno tempore ad lumen lunæ, in stradis, plateis, vel in aliis similibus locis. Sed vbiunque deponerent testes aliquem vidisse, & cognouisse introeuntem per fenestram, vel per portam in aliquam cameram, seu salam alicuius domus ad lumen lunæ, quod lustrabat tunc ipso loco, ipsi nullatenus credendum est. Impossibile enim est quodammodo recognoscere introeuntes in memoratis locis prædicto nocturno tempore. Tum quia experientia, quæ est rerum magistra, in facti contingentia hoc mihi demonstrauit in compluribus causis: vt aduocato, & vt iudici, & hisce de anno 1574. dum eram aduocatus Ioannis Fortis, & Ioannis Philippi de Seuerinis de Terra Fonticulorum, quod duo testes commorantes in carcere deposuerant vidisse ipsos inquisitos introeuntes per fenestram ipsius carceris, & extrahentes notarium Antonium Clementinū inibi tunc carceratum, & cognouisse illos ad lumen lunæ, quod lucebat in eodem carcere, & nihilominus me præsentē, & iudice præsentis causæ, nocturno tempore, & lustrante luna aliqui pluribus vicibus egredientes fenestrā antedicti carceris, & regredientes vidimus, ceterum eos non potuimus cognoscere modo aliquo. Et tum etiam, quoniam hoc naturali suadetur ratione. siquidem ingrediens per fenestram, seu ianuam alicuius domus, recognosci nequit per commorantes in domo, camera, vel aula ad lumen lunæ: quia ambulat ingrediens ipse contra lumen lunæ, & potius potest ipse cognoscere in camera permanentes vbi est situm lumen lunæ, quando cognosci. Et quo hoc in omnibus & per omnia verum sit, potest iudex lustrante luna intus domum se constituere sedendo, vel non sedendo in ipso lumine, & permittere, vt aliquis ab eo cognitus ingrediatur per fenestram, vel ianuam, & deneniat, accedatque ad locum vbi reperitur: quia oculis propriis inspiciet, & simul inueniet illum non posse recognosci, & sibi apparebit vmbra, potius quam hominem videre. Et licet in memorata causa prædictorum Ioannis Fortis, & Ioannis Philippi probatum extitisset non lustrasse lunam intus carcerem tempore asserti criminis, nihilominus cautus D. Nicolaus Interuerius compatriota meus, & fiscalis in præsentis causa, ex subtili suo ingenio allegabat, considerabatque quod mediante reflexione luminis, ipsi testes poterant cognoscere eosdem reos inquisi-

fitos: & se fundabat in reflexione ipsius lunæ, præsupponendo lumen lunæ, quod distabat à carcere præmemorato saltem aliquibus passibus, extendere, seu propagare radios suos in carcerem: Nihilominus respondebam, quod ratio, & consideratio hæc pulcherrima erat, sed & subsistere nequaquā poterat de iure.

Nam assereram, quod luna habet radios lugubres, secundum Philosophos, & est Gloss. singularis, & signanda literis aureis hoc firmans, in §. nostra autem constitutio, in vers. Lucubratione, instit. de legatis. Baldum capitulo primo. §. porro. quæ fuit prima cau. benefic. amittent. & Corn. in d. l. si non speciali. colum. 2.

Nec mirum est, quia quicquid luminis luna habet, recipit a Sole, per se enim est corpus obsecrum, vnde luna quasi lux aliena dicta est. Huiusce verò rationem Cicero de Deorum natura graphice scribit, & clarius in Somnio Scipionis, & lunam luce lucere aliena tellantur omnes, & Philosophi, & Astronomi, vel in primis Plato, Arist. & Archimedes, & propterea minus lucere fatentur omnes: siquidem lumen eius est ex reflexione luminis Solis, vt Ptolomeus in Almagesto plenissime, vbi dicit, quicquid illud ex luminis, esse debile, & ex centesima parte illuminare, quam sol. Ex quo colligit Maurolicus Siracusanus, lumen, quod accipit terra, vel aliud corpus solidum à luna, amittere plusquam perdidit de lumine Solis. & idcirco ipse Albumasar, Georgius Peurbachius capitulo secundo Theoricarum, colligunt radios lunares esse debiles, & minimum admodum lumen ex sua reflexione progignere: vbi Titus Pöpmaphrisius ponit exemplum hoc. Si Sol illuminet montes, & montes domum, & ex illa domo intret aliquantulum lucis in aliam domum: tunc hæc vltima domus pusillum admodum luminis habebit, sic & lumen lunæ, quod resultat, ex terra parum lucis præbere existimat.

Et aduerte etiam postremo tu iudex, & aduocate, quod vbiunque testes deponunt cognouisse aliquem qui ad lumen lunæ, quod lustrabat in loco præsupposito, patrat criminis: ad sciendum, & perscrutandum, veritatem vtrum lumen lunæ ibi aderat, necessario discurrendum est qua noctis hora crimen perpetratum sit, & sic ex omnibus infrascriptis facillimè inuenies veritatem, vel falsitatem ipsorum testimonii, & an luna poterat lustrare, vel non lustrare in loco assignato per testes.

Vnde luna ipsa, licet contra successione signorum per circulos deferentes augeat in die naturali vndecim gradibus, & duodecim minutis ferè, & per deferentem epicycli tredecim gradibus, & vndecim ferè minutis moueatur: tamen sexta quaque hora quartam cœli partem quasi peragrat non ex motu proprio, sed motu primi mobilis rapiente illam secum, & omnes planetas.

Ita vt si luna fuerit in principio noctis in oriente, & tunc primo apparere cœperit super horizontem, non prius perueniet ad lineam, quæ appellatur meridiana, hoc est ad quartam partem cœli, quam dimidium noctis transactum fuerit: quandoquidem tunc maxime necesse est, vt quarta pars æquinoctialis surrexerit fere super horizontem. Totus autem æquinoctialis circulus oritur super horizontem in 24. horas.

Vbi notandum, quod si plenilunium contigerit circa æquinoctium veris, vel autumnii, semper in sex fere horis luna perueniet ad dictam lineam.

Sed si contigerit circa brumam, tunc non eò pertingerant septimam horam cum dimidia.

Si verò circa solstitium æstatis, quarta hora noctis luna deueniet ad eandem lineam, & eò citius, vel serius veniet, quod erit longius, vel propius dictis terminis. Exempli causa, si plenilunium fuerit circiter idus Augusti, id est magis prope æquinoctium, quam solstitium, ad quintam fere noctis horam eò appropinquabit.

Verum post plenilunium singulis noctibus dimidium fere horæ (modo non recensemus ad vnguem) serius ad dictam lineam contigerit peruenire: sed ante plenilunium dimidium fere horæ, citius veniet, & eò serius, vel citius, secundum quod luna fuerit in signis vel recte, vel oblique orientibus.

Nam quanto rectius oritur signum, tanto segnius, & quanto obliquius, tanto celerius se super horizontem effert: recte oriuntur Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, & Sagittarius. Oblique verò Capricornus, Aquarius, Pisces, Aries, Taurus, & Gemini.

Itaque si contigerit dignoscere, an lumen lunæ illustrauerit aliqua loca, videndum est an ea hora luna tantum se erexit, vt illam partem illuminare potuerit, & hoc sit indicasse Com. opin. Tom. iij. Z 4 satis:

fatis: nam, vt diximus, nolimus hæc ad vnguem refecare, esset enim opus non tantum rationem ortus signorum, sed et theoricam planetarum totam, & præsertim lunæ pertractare: quod quidem ab instituto multum nos deuios teneret.

A coitu vero lunæ ad septimum vsque diem, hoc est quando incipit esse dicotomos, idest per medium secta, dicitur luna silens: quia lumen suum quasi fileat, & modicum splendoris affert, & modicum temporis lucet. Sic etiam intelligendum est post vigesimum quartum diem lunæ, quando iterum est facta dicotomos, cuius lumen est valde imminutum: tunc etiam dicitur silens, & incerta luna.

Hæc autem in gratiam studiosorum, versantiumq; quotidie in tribunalibus & iudiciis dicta sufficiant.

Et quanquam hæc non conueniant legistis, vt testatur accuratissime D. Vincentius Maxilla in d. titulo consuetudinum Bari, quousq; dies intelligatur. sub nu. 5. vsque ad finem, vbi complura vtilissime fundit circa curriculum, seu cursum lunæ: tamen hæc scitu valde necessaria, & vtiliora forent pro defensione causarum criminalium, & pro reperienda veritate, & detegenda falsitate.

Et hæc omnia licet attineant ad noctem, & ad gesta in ea: tamen non intempestiue modo tractandum foret aliquid de gestis in aurora, & crepusculo post ipsum occasum solis.

Sciendum est igitur, quod aurora, vel diluculum, seu crepusculum serotinum magis accedit, & attribuitur diei, quam nocti, dummodo non sit multa distantia ab ortu, vel occasu solis.

Vnde quicquid fit ante lucē diei, siue ante ortum solis, siue post occasum, dicitur de die, dummodo persona discerni, & cognosci possit, subsistente aliqua claritate, secundum Bar. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis. Bar. Capol. in l. 2. §. ff. de verb. sign. Bal. Ang. Imo. Fran. de Aret. Alex. Jas. & alios omnes communiter in l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthum. per tex. ibi, & Ioan. Andr. in c. alma. de sent. excom. in 6. & in c. si perfodiens. de homicid. vbi Abb. etiam Ang. Pau. de Cast. Fulgos. & Rom. in l. more Romano. ff. de feriis. Fely. in c. consuluit. sub nu. 7. de offic. & potest. iud. deleg. Ioan. Tabiesem in summa Tabiena, in ver. dies. sub §. 2. prope finem, & peritissimum D. Vincentiū Maxillam in consuetudinibus Ciuitatis Bari, in titu. quousque dies intelligatur. num. 4. vbi admonet istam esse communem opinionem, videlicet, quod cum tractatur de puniendis criminibus, dilucula & crepuscula ascribantur, & attribuantur diei, dummodo non sit multa distantia ab ortu, vel occasu solis: & consequenter quicquid fiat ante lucem, siue ante ortum solis, siue post occasum, dicitur de die, dummodo persona discerni possit.

Sed re vera circa præsentem speculationem standum esset arbitrio iudicis, qui mediante exquisita diligentia, & circumspectione debet animaduertere, vtrum tam magna lux esset, vt ascribendum sit diei: vel vtrum tanta occurrat obscuritas, vt sit attribuendum nocti: & tunc in dubio mitior quippè pars sequenda foret: vt voluit Ioan. Andr. in cap. si perfodiens, cum quo sentiunt communiter Canonistæ omnes, teste Augustino in addit. Angel. in tract. de malefic. in ver. De nocte. post numerum 4. & hanc opinionem sequitur etiam, citat, & commendat Abb. in d. cap. si perfodiens. sub num. 2. Jas. in d. l. Titius. §. Lucius. num. 18. & Iulius Clarus in practi. crimi. libr. 5. questione 82. in statuto ultimo, de statutis pœnalibus in genere. statuto 9. vers. Quæro quomodo intelligatur non in terminis huius statuti.

Et de hoc non mirandum est, siquidem diei ortus, & occasus principium maxima cum difficultate capi posset: vt subtilissime considerat Cotta in memoriali in verb. Diem more Romano. colum. 3. versic. Quare cum ob dictas causas ortus diei.

Imo secundum Sanctum Thomam super c. 1. l. 2. col. 1. in si. dies artificialis habet duodecim horas non æquales, secundum circulum æquinoctialis, sed inæquales secundum ascensiones Zodiaci per sex signa.

Cæterum prædicta omnia limitantur non habere locum in treuga, nam in ipsa treuga dies incipit ab ortu solis, quo ad observationem treugæ. capitu. 1. de treug. & pace. Vinius opinio. 950.

Testis vnicus de visu semiplenam probationem facit. cap. ex insinuatione, extr. de procurat. & cap. si extr. de success. ab intest. & ita tenent Ioan. Andr. Anto. & alij Canonistæ in cap. si extr. de iureiur. & Legistæ in l. admonendi. ff. de iureiuran. & in l. in bonæ fidei. C. eod. titu. & istam esse ait communem opinionem Cur. iun. conf. 122. nu. 7. Et ratio dictæ communis per Docto. assignatur isthæc: quia si duo testes faciunt plenam probationem, ergo vnus semiplenam: vbi numerus. ff. de testibus

& cap. in omni negotio. extr. de testib. quam semiplenam probationem Bart. in l. si. ff. de quæst. vocat indicium, & præsumptionem. Sed aduertendum est, quod istam semiplenam probationem non facit vnicus testis, nisi sit omni exceptione maior: vt per Bar. Angel. & Iaso. num. 30. qui ait omnes ita tenere, in d. l. admonendi. ideo ad hoc, vt semiplena probatio sit facta, non sufficit probare per vnum testem, sed oportet etiam deducere, & probare, quod ille testis sit omni exceptione maior: alias succumbere debet. Bart. in l. si quis neger. ff. quemadmodum testis aper. col. 1. & ibi Ang. sequitur Alex. conf. 82. num. 7. vol. 1. Deci. conf. 37. & in c. 1. de appell. colum. pen. Capolla conf. 57. Barba. conf. 47. num. 9. vol. 1. & Gram. conf. crim. 35. nu. 37. & seq.

Fallitque hoc in causis criminalibus, in quibus nemini dubium est ex vnico teste, & semiplena probatione non deferri iuramentum in supplementum. ita Barto. in d. l. admonendi, in vti. char. vers. pro cuius declaratione. Et ratio huius limitationis videtur ista, nempe in criminalibus probationes debet esse luce meridiana clariore. l. si. C. de probat. & ibi Bald. Imo regulariter in criminalibus non damnatur quis ex suspitionibus, seu præsumptionibus, vel indicis seu coniecturis. l. absentem. ff. de pœnis. l. si. vbi Bart. ff. de quæstion. & dictam limitationem tradit Bar. etiam in l. si. ff. de in litem iura. idem Bart. Angel. & docto. in l. 3. in princip. ff. de iureiur. Ioan. Andr. in cap. cum sint partium. de reguliur. libr. 6. Spec. in tit. de iuramenti delat. §. 1. vers. at autem, cum sequen. Hosti. in summa. in titu. de iureiur. §. vt super. Archidiaconus in c. si quis presbyter. 2. quæst. 5. Bald. in l. 1. C. de his quæ pœna nominæ. & Bertran. conf. 142. visis depositionibus testium. num. 3. volum. 6. & ista est communis opinio: vt per Moder. in d. cap. fin. & Bertran. vbi supra.

Quod intellige cum grano salis non habere locum in causa criminali parua, siue vbi ageretur de modico præiudicio: quia tunc posset deferri iuramentum in supplementum: vt voluit Abb. Panormitanus in capitu. fin. extra quod met. caus. in princip. Bald. post Gloss. in authent. minoris debitor. C. qui dare tutor. possunt vbi dispositio prohibens accedere debitorem ad tutelam, non intelligitur de modica quantitate, vel re.

Intelligunturque prædicta sanè secundum Roma. in dicta l. 3. ff. de iureiuran. procedere in causis criminalibus intentatis ad vindictam publicam: secus autem in ciuilitate intentatis ad pœnam pecuniariam, & sic in quibus tantum veniat pœna pecuniaria imponenda, & ista fuit opinio originaliter Anto. in c. si de iureiur. tamen Imol. ibi, & male affirmat indistincte contrarium.

Sed animaduerte ob hoc, quod licet ex semiplena probatione quis condemnari nequeat: tamen vnicus testis de visu, qui deponat vidisse Titium vulnerantem, vel occidentem Meuiam, vel committentem aliquod simile delictum, dummodo iste testis sit omni exceptione maior, reddatque sufficientem rationem sui dicti, facit indicium non solum ad inquirendum verum etiam ad torquendum: secundum Gloss. & docto. in l. si quis. C. ad leg. Iul. maiesta. Docto. omnes in dicta l. admonendi. Barto. Alexand. & Marsil. in l. 1. §. item Cornelio. & in l. maritus. & in l. fin. ff. de quæst. o. Michaelen Cifuentes in commentariis super leges Tauri. in l. 79. col. 4. vers. Et primo dictum vnus testis, & Iacob. Nouelum cum aliis ibi congestis per eum in sua practi. crimi. super forma inquisitionis contra producentes falsitates. numero 8. & ista est communis opinio, teste Carrerio in practi. crimi. num. 100. vers. Primum & c. Modern. in locis supracitatis, Roland. a Valle conf. 7. in causa Antonini Brunelli. num. 3. & 10. volum. 1. & Boerio decisio. 163. & ita consuluit Ange. conf. 3. publicatus est processus, super quo fuerunt producti, & examinati quinque testes.

Sed choardatur hoc, vbi testis non esset omni exceptione maior: quia omnis minima qualitas, & defectus impedit, vt non faciat indicium ad torturam: vt per Bart. & Alexan. in dicto §. item Cornelio. & Paris. confil. 160. & sic considerata numero 64. & sequen. volum. 4. & Rolan. in dict. confil. 7. sub nume. 10. & sequen. volum. 1. si concurrat lenitas vitæ rei: secundum Carrerium in dict. vers. Primum. Et hoc verificatur in teste, quotiescunque eius fides vacillaret, seu in aliquo elideretur, vt quia esset affinis producentis, amicus, vel similis: tunc professio non faceret semiplenam probationem, nec induceret iudicem ad opinionem, seu suspitionem: secundum Barto. in dicta l. admonendi. quem sequuntur Bald. & Rom. ibi, & idem Bal. in l. 1. C. qui & aduer. quos. & in capitu. 1. de controuer. inuest. Anto. & Panor. in capitu. fin. extr. de iureiur. quoniam modicus defectus impedit huiusce semiplenam

nam probationem vnius testis. Nec mirum, quia satis exorbitat fides vnius testis domestici a iure communi secundum Bald. in cap. i. §. sacramentum. de consuet. recti feudi. & in ca. a nobis. & in cap. innotuit. extra de testib.

Et sic vnius testis domesticus non facit semiplenam probationem, nam non reputatur idoneus, & integer. l. etiam. C. de testibus. capitulo in literis extra de testib. Item infamis infamia facti non esset integer, & idoneus testis: secundum Bar. in dicta l. admonendi. colum. fi. vbi la. ceteros refert. Nec non subditi producentis, compatriota, homines mala conuersationis, & alij similes relati per Scribentes praesertimque per Moder. in d. l. admonendi.

Et quemadmodum vnius testis, nisi sit integer, non sufficit ad torturam in causibus ordinariis, ita etiam in crimine laesae maiestatis, vel simonia vnius testis non integer existens, ad torturam inferendam minimè sufficeret: vt consiluit Alex. consil. 11. circa primum dubium quo quaeritur numero primo. & sequen. volum. 1. & ita vidi observari in practica tam in causis clericorum, quam laicorum quàmplurimis vicibus, me patrocinate.

Et animaduerte, quod ille dicitur testis omni exceptione maior, qui aliqua ex parte: & causa non potest repelli, & consequenter contra quem nulla exceptio opponi possit: vt per Gloss. not. in capitulo primo. extra de consang. & affinit. quam ponderat ibi Panor. ad statuta facientia mentionem de testibus omni exceptione maioribus. & idem si diceret idoneis: quam ad hoc idem ponderant Moder. inibi. & idem Panor. in capitulo at si de pici. de indic. & Alberic. in l. optimam. circa fin. C. de contrahenda, & committenda stipulat. Et quod testis dicatur omni exceptione maior, quando nulla imputatio contra eum fieri potest, & nihil penitus patiatur: tenet Gloss. etiam in §. Item. Institurion. de inut. il. stipulatione. Bal. in l. maritus. ff. de quaestio. Ioan. de Ana. consil. 17. numero octauo. Bald. in rubr. de controuer. inuest. & Roland. in dicto consil. 7. num. 13.

Imò omnis testis censetur omni exceptione maior, & idoneus in dubio, nisi repellatur aliqua legitima exceptione probata: secundum Gloss. in capitulo primo. extra de consanguinitate & affinitate. & in capitulo primo. extra de testibus. & in §. item verborum, instituta de inutili stipulatione. & Albericus in d. l. optimam. in fin. C. de contrahenda & committenda stipulatione. & optimè probat textus in capit. licet ex quada. extra de testibus. & Panormitanus in capit. at si clerici. extra de indic. & ita in facti contingentia obtinui in practica compluribus vicibus in variis causis, & in variis, diuersisque tribunalibus.

Et dictam regulam communem, quod faciat semiplenam probationem. limitat Curtius in repetitione dictae legis admonendi. in septuaginta septem casibus, & ponit, & optimè declarat D. Lancillotus Conradus, in tractatu, seu pract. de decurionibus. lib. 1. cap. 1. de pratore. §. 1. de offic. prator. num. 1. & sequen.

Et aduerte, quod quemadmodum in criminalibus non sufficit probatio facta per vnum testem: ita in eisdem causis criminalibus minimè sufficeret etiam probatio facta per vnum testem cum fama: vt not. per Gloss. in c. veniens. il. 1. de testib.

Sed hoc non procederet, ubicunque concurrerent aliae coniecturae: tunc enim etiam in criminalibus testis vnus cum fama. vtique probaret: vt not. Domi. in cap. primo. §. & quia, in Gloss. in ver. Manifestos. de vsur. in 6. Aret. in capit. veniens. colum. 7. de testibus. & Bald. in l. si quis. §. 1. ff. de eden. Viuius opin. 941.

Testes de auditu deponentes in contractibus, vel quasi, licet cortina, vel paries sit in medio inter ipsos testes, & contrahentes, sufficienter probant. cap. praeterea. vbi Docto. extra de testi. tenent hoc etiam indubitanter Bartol. Alex. & alij Docto. in l. 2. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcend. lo. And. in c. ex literis. post gloss. ibi. in vers. Audierint. de consuetu. Cyn. & docto. in l. si non speciali. C. de testament. & Dec. consilio 163. in causa matrimoniali, quae Mantuae agitur. sub num. 3. vbi firmat testes deponentes, dum commorabantur extra Cameram, audiuisse virum quendam, & mulierem existentes in ipsa camera, dicentes, ac proferentes verba apta ad matrimonium de praesenti. plene probare matrimonium ipsum, & istorum opinio communis est, de qua testatur Aret. in §. planè. num. 4. instit. de testam. milit. & Moder. in rubr. ff. de ver. verbo. obligat. & in l. 1. eodem ritu & eam sequitur, & approbat Alex. de Neuo consilio 12. num. 3. & sequen. Marfil. post alios relatos per eum. in repet. rubric. C. de probat. num. 351. & sequen. vbi recitat quoddam exemplum congruum dictae communi, quod certè notandum, ac scribendum foret lite-

ris aureis ab omnibus officialibus, & aduocatis, tanquam necessarium, & ita iudicauit quoque elegantissime, & religiosissime more suo Rota Roma. sub die 15. Nouembris 1566. at testante D. Iuriconsulto illo probatissimo, & oraculo totius orbis, Oradino praepotore meo. in decis. 53. videlicet, matrimonium probari per testes deponentes de verbis contrahentium, licet personas non viderint: vbi recensuit etiam alios quamplurimos Doct. tam antiquos, quam modernos eiusdem sententiae.

Et isti testes tunc, & eo casu probant, quum deponant affirmando se audiuisse, non autem vidisse contrahentes, & qui haberent notas voces contrahentium, & ita intelligunt dictam communem praedicti Docto. & Capola in tracia. cautelarum. caut. 230. circa ii. Sed Rota Roma. in d. decis. 53. alias praestitit fidem testibus non reddentibus in eorum depositionibus causam scientiae concludentem, quod habuerint notam vocem contrahentium: quia inibi conllabat de aliis circumstantiis, quod testes ipsi habuerant notitiam de voce eorundem contrahentium.

Claudicatque etiam ista communis conclusio non procedere in testamento: quia testes testantur mari debent necessario videre testatorem. dicta l. si non speciali. vbi Cyn. & Docto. hoc communiter tenent, & in dicto §. idem Labeo. vbi Bartol. colum. prima, & istam communem opinionem esse scribit Capola in praestata cautela 230. num. 2. & Alex. in d. l. si non speciali. numero 6. vbi Docto. ponunt exemplum, quod si extaret cortina, vel paries inter testes, & testatorem non valeret testamentum, etiam si dicti testes consueuerunt habere notam vocem ipsius testatoris. Et eandem opinionem sequitur, & citat etiam cum aliis allegatis per eum Clar. in tracta. de testament. libro 3. quaestio. 59. derogendo maxime turpitudinem ibi cuiusdam mulieris procurantis decipere proprium eius virum.

In aliis vero duobus casibus limitat, & interpretatur communem praemissam, Marfil. in d. rub. de probat. tit. 352. & seq. quos videre poteritis. Viuius opin. 990.

De admissione, & probatione testium de auditu in omni causa.

C A P. XXVII.

Testis de auditu in criminalibus non probat. Marfil. consil. 20. num. 5. & numero 10. consil. 41. num. 8. consil. 76. num. 25. in 1. volum. consil. 88. num. 9. consil. 116. num. 3. in 2. Et testis de auditu non est verus testis. Marfil. d. consil. 20. num. 6. & in consil. 76. num. 26. in 1. & in consil. 116. num. 4. in 2. Et maxime, quando non dicit a quibus audiuit, quia non probat. Marfil. d. consil. 20. num. 7. Marzarius consil. 21. Bonacosi.

Testis de auditu non probat. c. praeterea. & c. literis. de testi. l. in summa. ff. de aqua plu. arcen. Curt. lun. consil. 192. nu. 61. volum. 2. Hiero. Gabri. consil. 183. nu. 2.

Ampliatur in 3. casibus, & limitatur in 16. per Lancil. in tracta. de offic. prator. in titul. de testibus. in capit. dicta testium. numero 41.

Fallit in 4. casibus. vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 206. & 249. Don. a Fina.

Testis de auditu alieno probat ad probandam consanguinitatem. c. licet ex quadam. de testibus. vide Anton. Trig. singula 98.

Fallit in 7. casibus. vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 305. Don. a Fina.

Testes de auditu admittuntur ad probandam consanguinitatem: quod est speciale. ita Dec. consil. 595. sola autem nominatio fraternitatis vel consanguinitatis non probat consanguinitatem. l. nemo. ff. de heredi. instit. & per testes debent probari gradus qui in facto consistunt, & ex quibus iudex possit consanguinitatem colligere. Dec. consil. 524. & 531. & intellige quod testes de auditu sufficiant ad probandam consanguinitatem dumodo sint testes graues, & fide digni: alias non probarent. Dec. in illis locis, & potest etiam probari per famam publicam. Alex. consil. 181. volum. 7. & Corn. consil. 78. in 3. volum. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE

I Adde Ant. Gabr. tit. de testib. conclus. 3. lib. 1. & Ioseph. Ludou. cod. tit. conclus. 1. num. 1.

Testis

Com. V. I. Opin.

Testis de sua credulitate deponens, in quantum & quid probet.

CAPVT XXVIII.

Testis de credulitate non probat gloss. communiter approbata. in l. Testium. C. de testi. & comandicit. de addi. Pan. in c. quotiens. de testi. Vezinus.

Testis deponens de sua credulitate, vel quod ei ita videtur, nullam fidem facit, nec probat aliquo modo secundum Gloss. Cyn. & omnes Legistas. in l. Testium. ff. de testib. Canonistas in capit. quoties. extr. de testib. Bald. conf. 19. factum tale est, quidam Vannus Romæ decessit. num. 2. volum. 5. Specul. in titu. de teste. §. 1. versic. Item quod deposuit de credulitate. Alex. conf. 70. colum. 3. volum. 2. & conf. 148. in causa appellationis. num. 8. volum. 3. Ioan. Bapt. Ferret. conf. 392. viso longo processu, & depositionibus testium vtriusque partis. num. 14. volum. 2. Bertran. conf. 322. ex processu dudum cepto. num. 2. volum. 8. Alex. conf. 156. viso processu inter Appolloniam. num. 11. volum. 5. Afflict. dec. 81. quædam Hippolyta Munda. num. 7. & Ioannem de Amicis conf. 77. num. 20. & conf. 102. num. 18. & ista est communis opinio, attestante Panor. in d. c. quoties. & Moder. ibi. & Curt. Iun. conf. 19. viso, ac diligenter considerato processu agitato nomine Illustrissimi Marchionis. sub nu. 12. & seq.

Vbi concludit, qd si extaret consuetudo in contrarium, qd testibus deponentibus de credulitate fides adhiberetur, minime valeret, ac teneret, & fit etiam Dec. conf. 37. in causa rigo rosa accusationis. nu. 6.

Idemque videmus in teste deponente per verbum, iudicio suo, quia non valet eius testimonium: secundum Bart. & alios in l. quid tamen. §. si arbit. ff. de arbit. Bald. in l. de quibus. col. 25. ff. de legib. Angel. & omnes in l. sciendum. colum. 2. ff. de verbo. obligatio. & Alexan. conf. 186. in causa. & lite. colum. pen. volum. 2. & conf. 119. viso processu. colum. 3. vol. 7. Dec. confil. 363. in causa quæ agitur contra Antonium. nu. 4. Io. de Amicis conf. 45. num. 15. Afflictum in mentionata decisio. 381. sub nu. 7. Grammat. conf. crim. 12. num. 13. & Bertran. in d. conf. 322. sub nu. 2. & seq. & istam exarauit communem opin. Curt. Iun. conf. 165. præsupponitur in facto. nu. 17. & Io. Bapt. Ferret. in d. conf. 392. sub nu. 14.

Et similiter testis deponens per verbum, se pro certo credere, non probat etiam præsumptiue, nisi adiiciat rationem credulitatis: secundum Barto. in l. sue possidetis. colum. penult. C. de probat. quem sequitur Alexan. conf. 70. volum. 1. confilio 134. colum. 2. & in d. conf. 119. & Curt. Iun. in d. conf. 19. sub num. 12.

Idemque dicendum est in teste deponente per verbum, nisi fallor: quia probat, si redderet claram, & bonam causam scientiæ sui dicti, alias secus: secundum Bald. Cato. & alios in l. prima. ff. de iust. & iure. per l. Testium. C. de testibus. l. qui testamento. §. fina. ff. de testamen. iuncta. l. si duo. §. primo. ff. de arbitris.

Contrarium vero tenuerunt aliqui Doctor. relati per Riminal. in §. primo. instit. quib. alie. lic. vel non. num. 15. & sequen. vbi distinguendo opiniones concordat post alios citatos per eum.

Interpretaturq; ista communis conclusio ita explicita, nō habere locum, quotiescunque huiusmodi depositio de credulitate esset iuncta ratione, vel aliqua præsumptione inferenti ita credi debere: vt quia testis in depositione sua super defensione alicuius iniqui redderet causam scientiæ, quia vidit: tunc dictum testis probat.

Ratio enim dicti testis reddentis bonam causam, & rationem scientiæ, regulat ipsum dictum. ita not. tenuit Iacob. de Aret. & Cyn. in dicta l. Testium. Barto. in d. §. si arbit. Ioannes Andreas in additione ad Speculatorē in tit. de teste. §. super. in verbo. Item quod deponit de credulitate. Bald. in l. solam. colum. 2. C. de testi. & Cor. conf. 162. num. 8. vol. 1. & alij relati per Iaffredum Lanfran. in decif. 6. Alex. in præcitatis consiliis. Riminal. in d. §. 1. num. 19. Hieronymus Gabriel. confil. 159. cogor. sub num. 25. volum. 1. & Iacob. Mandel. confilio 94. quia deducta per superscriptum. num. quarto. vbi affirmat istam esse communem opinionem: prout ista est verissima & communis limitatio, vt per prædictas allegationes apertissime constat.

Interpretatur similiter ista communis in factis antiquis, in quibus testis de credulitate, probat.

Et antiquum tunc dicitur in materia probationis, ad hoc vt admittatur testis de auditu, aut credulitate: aut verba enun-

De Probationibus,

ciatina, aut fama publica, & cætera huic generi similia: requiritur tempus excedens metam centum annorum: secundum Innoc. in capit. veniens. de verbo. signific. Archidiac. Io. Andr. & alij omnes in capitu. 1. de iure patronatus, libr. 6. Imol. in l. 2. §. idem Labeo. il. 1. ff. de aqua pluua arcenda. Archidiac. post Odo. in capitulo si plures 16. quæst. 7. Paulus Castrensis conf. 139. volum. 1. & Alexan. confilio 207. colum. penult. vol. 2. & confilio 89. volum. quinto. & hanc opinionem asseuerat esse communem Alexan. & Moder. in l. cum aliquis. C. de iure deliberand. & ibi Iasctiam. & in repetitio. 4. admonendi. num. 209. ff. de iureiurand. & confilio 81. colum. penult. libr. primo. confilio 24. colum. penult. libro tertio. & confilio 148. colum. fin. volum. 4. Corne. confilio 35. in fin. & confilio 329. colum. penult. libro secundo. Curt. sen. conf. penult. colum. fina. Dec. in capitulo primo. colum. quarta. de appellat. in confilio 13. colum. penult. conf. 42. colum. 2. Curt. Iun. conf. 17. colum. 2. & conf. 90. col. fi.

Et licet in hoc, vel circa hoc reperiantur duæ aliæ opinionēs contrariæ Doctor. quas omitto tanquam frustratorias, & inutiles: tamen in iudicando, & consulendo difficile, ac impossibile equidem foret obtinere contra dictam communem.

Et consequenter non dicitur memoriam hominum extare per lapsum centum annorum: vt firmant. Cy. l. 2. quæst. 9. C. de seruit. Bal. in l. fi. C. de longi temp. præscrip. Cepol. in tracta. de seruit. vrb. 119. & Floria. in l. seruitutes. col. 18. ff. de seruit.

Et ad talem probationem temporis immemoralis requiruntur testes maioris quadraginta annis, qui de visu deponant per tempus antedictum quadraginta annorum, & de auditu pro residuo temporis, ad notata per Specu. in §. 1. versicu. Vltimo quæritur & sequen. & ibi Bald. in addit. versicu. Qualiter probetur, de proba. Barto. in l. 2. §. penult. ff. de aqua plu. arcen. Inno. & Hostien. in cap. quid per nouale. de verbo. signi. Ioan. Andr. in capitu. 1. de præscrip. Moheda. decif. 352. & Anto. August. decif. 3. & decif. 173. Hiero. de Monte Brixiano. in tracta. de finibus. capitu. 77. num. 13. & Couarru. cum aliis aggregatis. per eum. in regul. possessor. malæ fidei. libr. 6. in 2. part. §. 3. sub num. 7.

Et sic vt testis possit probare de visu per quadraginta annos, necesse est, quod habeat ad minus annos quadraginta quinque: secundum Caputaquensem decisio. 282. lib. 1. Sed teste Bertran. conf. 167. addendo alias per me scripta. num. 3. & sequen. volum. 3. secunda partis. & Hieronym. de Monte Brixiano. in d. tracta. de finib. capitu. 77. in fine. opus est, quod huiusmodi testes super centenaria deponentes debeant esse ad minus ætatis quinquaginta quatuor annorum, vel saltem tanti temporis, vt ipsi deponere queant: secundum proprium sensum. atque de visu aliquid actum, gestumque extitisse per quadraginta annos. Verum ipse semper vidi obseruari in præctica prænotatam decif. Rotæ Romanæ, & sic Caputaquens. 282. vt in tali teste sufficiat ætas quadragintaquinque annorum.

Limitatur quoque prælibata communis in duobus aliis casibus per Marsil. in repetitio. rubr. C. de prob. num. 13. & sequen. tanquam viles, veros, & necessarios omnino videbis. & in multis aliis casibus limitatur per Socin. in tractat. fallent. in regul. 407. Testes de credulitate. & Riminal. in d. §. 1. num. 18. & per Lancillotum Conradum. in præct. seu tractat. de decurionibus. libr. 1. capitu. 9. §. 11. de officio. prætoris. num. 40. fol. 131.

Postremo interpretatur quoque præmemorata communis, vt testis deponens per verbum, credo, videtur, & similia, probet etiam cum res foret difficilis probationis ita Barto. in l. 1. §. item Labeo. ff. de aqua plu. arcen. & Hiero. Cabriellius. in d. conf. 159. nu. 25. Viuius opi. 965.

Testis per verbum, credo, si aliud deposuerit, & aliud postea affirmantibus verbis testificabitur nulla falli infamia ipsi inuretur, sed fides integra quo ad dicta posterius habebitur. commune affirmant Io. Crot. de testib. num. 343. Tyndar. etiam de testib. lib. 1. c. 5. nu. 1. Inl. Clar. in præct. §. vlt. q. 53. vers. 1. vnum etiam. Nec id mirum est, quia & alioquin generaliter testis de credulitate non probat, commune ponunt additio Panor. in c. quoties. de testib. latè Viuius lib. 1. opin. 372. vbi nonnullas limitationes diligenter contextit. E. Suarez.

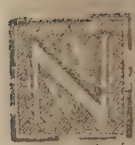
ANNOTATIONES PRACTICAE.

De testium credulitate & iudicio disputat copiose D. Iosephus Ludonicus titu. de testib. conclus. 1. per totam.

De

De vnico teste; & an eius testimonium sit admit-
tendum; & quibus in casibus plenè vel semiple-
nè fidem faciat, vel tantum indicium.

C. A. P. XXIX.

Vlla causa vnus testimonio terminatur. l. iurifur.
C. de test. l. vbi numerus. ff. de test.

Fallit in 59. casib. vt per Lancil. in tra. de offic.
prato. in tit. de testib. c. dicta testium. nu. 4.

Fallit in 28. casib. vt per Spec. in tit. de testib. §. restat. Fel. in
c. veniens. de testibus.

Fallit in 23. casibus vt per Campeg. in dicto tractat. conclu.
197. & vnus testis facit indicium, vt per eundem. regul. 277.
Don. a. fina.

Testimonium vnus testis regulariter non est admittendū.
cap. licet vniuersalis. cap. veniens & cap. in omni negotio. de
testi. & l. vbi numerus. ff. de testi. & vnus testis minimè probat,
etiam quod sit præclaræ auctoritatis, & dignitatis. can. ego so-
lis. 9. distin. glo. in cap. sicut. de sent. excom. de qua memine-
rūt Abb. in cap. ecclesiis. de maio & obed. Fel. in c. post ces-
sionem. de probat. & not. Ias. in repet. l. admonendi. ff. de iure-
iur. nu. 189. Abb. & omnes in cap. constitutus. de appel. & po-
nit pro regula cum aliquibus fallentis. Soc. in tracta. fallen. in
reg. 423. testi vni: Hoc verò limitatur non procedere in probā-
da prima tonsura, nam prima tonsura probari potest vnus te-
stis testimonio, vbi de alterius præiudicio non agatur. sec.
Bald. & Fel. in d. cap. licet vniuersis. Ias. in d. admonendi. num.
127. Marf. in l. 1. §. idem Cornelio. num. 4. post medium. ff. de q.
Vrtil. in addit. ad Afflic. decis. 174. num. 5. & seq. & Gerardum
sing. 49. secus autem esset, vbi tractaretur de iurisdictione iudi-
cis declinanda ex causa clericatus. vel esset quæstio, & lis su-
per beneficio, seu esset controuersia inter iudicem ecclesiasti-
cum, & secularem super iurisdictione in clericum exercenda,
tunc quippè plenè per scripturam, vel per duos testes proba-
ri oportet, secundum Bal. Alb. post Cyn. in l. si qua per calum-
niam. C. de episc. & cler. & ita hoc limitant, interpretantur, &
declarant etiam Afflic. in constit. Neapolitan. titu. 3. nu. 12. Re-
buffus in pract. benefic. tit. de forma litterarum tonsuræ. nu. 34.
& aduerte hic, quod regulariter clericatus, ac tonsura probari
debet literis, & scripturis. vt per text. vbi Iac. Butr. in d. l. si qua
per calumniam. & tradit Fel. & omnes in d. cap. post cessionē.
Rebuff. in d. tit. de forma litterarum tonsuræ. nu. 22. & Gram.
decis. 81. num. 1. & 4. cæterum, vbi opponitur, & allegatur scri-
pturam fuisse amissam, & perditam, hoc casu potest, probari
per testes. l. testium. C. de testib. l. si solennib. C. de fid. instr. glo.
communiter recepta ab omnib. in cap. si iudex laicus. in ver.
fecerit. de sen. exc. in 6. & not. Guid. Pap. quæst. 474. & Rebuff.
in d. tit. de forma litterarum tonsuræ. num. 23. & licet tonsura,
ac clericatus probari possit litteris facientibus mentionem de
ordinatione ipsa clericali, nihilominus hoc non procedit in
bulla, ac littera Pontificis, in qua nominet aliquem clericum
propter collationem beneficii ei factam, nam clericatus non
probat ex eo, quod Pontifex beneficium conferendo in sua
bulla nominet ipsum clericum. sec. Io. Andr. in c. non licet. de
reg. iur. in mercu. Cald. & Anto. de Butr. in d. c. post cessionem.
Panor. in c. dudum de præsum. Affl. loco, de quo supra Anch.
& Franc. in d. c. si iudex. & Gram. d. decis. 81. num. 3. & seq. post
alios cumulos per eum, vbi scribit istam esse communē opi-
F. Viuius opi. 974.

Testi vnico licet aliàs non credatur. l. iurifurandi. C. de te-
stib. & c. licet vniuersis. extra eodem: Tamen aliquando iudex
potest, & debet ei credere, quando cum eius dicto concurrant
coniecturæ aliquæ, & rationes. Doctrina est Bart. communiter
recepta in d. l. 1. §. idem Cornel. vers. ultimo vides. ff. de quæst.
Soc. iun. conf. 56. nu. 5. vol. 4. E. Muscul.

Testimonium vnus testis facit semiplenam probationem,
non autem plenam: vt latè supra deducimus: etiam si consen-
sus ambarum partium litigantium præcesserit: quæ rem om-
nem assertioni, seu depositioni dicti testis commiserint: vnde
iudex hoc casu, ex conventionē, & consensu litigantium non
tenetur, nec potest vnus testis assertioni stare: secundum Glo.
Dy. & Rayner. in l. Theopompus. ff. de dote præleg. idem tenet
Bart. in l. 1. §. fin. num. 2. ff. de verbo. oblig. vbi Alciat. num. 23.
& sequen. ait hanc opinionem esse communem. idemque fate-
tur Ias. in l. iurifurandum quod ex conventionē. colum. 2. ff.
de iureiur.

In contrariam vero partem, quod conventionē, & consen-
su litigantium fieri possit, vt testimonio vnus testis plena fi-
des adhibeatur, inclinauerunt Spec. in tit. de teste. §. restat. 24.

fall Roma. Alex. Aret. Moder. in d. l. 1. §. fin. ff. de verbo. obligat.
Crot. in tract. de testib. 6. part. colum. 2. Bertran. consil. 140. vi-
so. casu mihi exhibitio ex parte nobilis, & honorabilis viri Ste-
phani. nume. 4. volum. 6. Hoc idem senserunt Gloss. in cap. ve-
niens. el. 1. & in cap. licet vniuersis. de testib. vbi Doct. sequun-
tur eandem opinionem, quam asserit communem Ias. in præ-
allegato. §. fin. num. 6. & istam vltimam sententiam mihi seq. e-
dam fore constitui, tanquam magis æquani, & melioribus ra-
tionibus vallatam. & eidem inhaerent Fel. in cap. veniens. de
testib. num. 19. Ias. in l. admonendi. nume. 2. ff. de iureiur. &
Alex. consil. 47. circa primum. num. 4. volum. 1. & consil. 37. vi-
so, & diligenter considerato themate. sub nu. 4. volum. 4. qui-
bus in locis ostendit huiusmodi opinionem communem esse,
& consil. 54. circa id. quod quaritur: sub num. 1. & 4. volum. 2.
vbi demonstrat eandem opinionem magis communem. &
Decius etiam in cap. veniens. sub nume. 46. de testibus. & in
capit. 2. num. 19. de fide testium. Marc. Anto. Bianc. in tract.
de compromissis. quæst. 8. de ordine procedendi in compro-
misso. nu. 27.

Imo hæc communis ita retenta, ampliatur primo tantum
procedere, vt nō solum dari debeat dicto vnus testis, sed et
na fides adhibeatur ex conventionē in ita inter partes, sed et
testis ipse ita electus, regatus, vocatusque per partes, possit
pè dictum suum proferre, atque deponere cum iuramento, et
partibus ipsis absentibus, & non aliter citatis, et vocatis ad vi-
dendum iurare ipsum testem: vt consuleit excellent. & præ-
clare Alex. in consil. 130. difficultas huius negotij consistere vi-
detur. volum. 1.

Vbi hoc confirmat per doctrinam Anto. de Butr. in capit. 2.
extra de test. asserentis ibi, quod licet regulariter testis debeat
iurare partibus præsentibus: tamen determinat, limitatque
hoc non obtinere locum, vbi cūque talis esset testis, cuius de-
positioni necessariò standum foret. & sequitur Ias. consil. 200.
volum. 2.

Et quamuis Bart. in l. fin. de prato stipul. determinet, quod
huiusmodi conuentio, quod dari debeat dicto vnus testis, re-
uocari queat antequam ille decideret, atque deponat. Nihilominus
Ange. & Paul. de Castr. ibi. Abb. in cap. 2. in fin. de fide
instru. Bal. & Alex. in d. l. iurifurandum quod ex conventionē.
& in d. consil. 130. num. 6. contrarium asserunt, vbi præsuppo-
nunt istant esse communem opinionem contra Bartol. & Af-
flic. etiam in decis. 91. Iterum in causa. sub nume. 11. & deco-
ratissimus D. Cardinalis Albanus. in lucub. in Bart. in d. l. fin.
ff. de prato stipulat. nume. 2. & Ias. in d. l. iurifurandum quod ex
conventionē. sub nume. 6. vbi istam communem limitat non
procedere, vbi cūque superueniret iusta causa iuramentum,
& electionem reuocandi: veluti si in teste superueniret aliqua
suspicio, dolus, fraus, vel aliquis alius defectus.

Et eandem communem limitat etiam inibi idem Ias. post
Bartolum & alios communiter in l. iurifurandum etiam. ff.
de iureiurando. minimè habere locum in tutore faciente ta-
lem conuentionem, vt ea facta per eum non teneat, neque
valeat.

Ampliatur secundo eadem communis, vt non tantum di-
cto vnus testis credendum sit ex conventionē partium, sed
etiam partes ipsæ possint remittere iuramentum testibus: vt
in capit. in tuis. de testamen. & ita ampliat, & firmat Abb.
consilio 51. Videtur primò standum libris, numero primo,
libro primo.

Quæ quidem communis opinio ita ampliata, intelligitur
cum grano salis procedere, quando consensus præstaretur cer-
ta personæ, & nominatim, quoad certum negotium, ne aliter
præbeatur ansa fraudibus, ac falsitatibus: secundum Ang. in l.
pactum inter hæredes. ff. de pact. Salicet. in l. in bonæ fidei. C.
de reb. credit. plenè Ias. in l. 1. §. eod. num. 8. ff. de verbo. obliga.
& ibi asserit eam esse communem opinionem, & seruari, quia
hoc fit de voluntate partium, & possunt sibi in hoc præiudica-
re. hoc quidem indiscrete & generaliter fieri non posset vt vni
testi credatur: quia esset contra publicam formam probatio-
nis, sed quod vni testi in specie credatur, bene fieri potest. Ias.
in eo loco. & Chass. consil. 54. num. 36. cuius sententiæ adhæret
Ias. in repet. l. admonendi num. 100. & 100. ff. de iureiur. Aret.
num. 40. Soc. num. 3. Ias. nu. 9. Alciat. nume. 28. in d. l. 1. §. fi. de
verbo. oblig.

Limitatur etiam secundo loco eadem cōmunis opinio, q
dicto vnus testis standum foret ex conventionē partium, nisi
de eius iniquitate appareret, & probaretur: t firmat eleganter
Alex. ex communi opinione. in consil. 67. viso themate, & ver-
bis instrumenti. nu. 4. vol. 2.

Sed in contrariam sententiam videntur inclinare Bal. & Sal.
in l. bonæ fidei. C. de reb. credit. dum constanter concludunt,
quod

Com. V. I. Opin.

quod ubique testis approbatus reperitur in dicto, & persona: partes non posse eius depositionem infringere, nec ei contravenire modo aliquo. & opinionem hanc Bald. & Salyc. sequitur, & strenue tueretur Marcus Anto. Blancus in d. tracta. de compromissis. in 8. q. nu. 29.

Claudicatque tertio quoque eadem communis procedere, ubique partes consentirent in persona, & dicto testis: tunc equidem plenam dubio procul testis ipse faceret fidem. Secus vero si consentirent partes in persona tantum: tunc enim possent opponere dicto eiusdem testis: ut firmare Alex. Soc. Ias. & alij communiter in d. l. 1. §. ff. de verb. oblig. Bal. col. fin. & Salyc. col. 7. in d. l. in bonæ fidei, ubi concludit Salyc. met, q. si partes convenirent in persona tantum: determinat, inquam, testem probare semiplenè tantummodo, & similiter eius dictum reprobari posse. & huic limitationi adheret etiam Felyn. in d. cap. veniens. sub nume. 19. de testib. & Marcus Anto. Blancus in præmemorato tracta. de compromissis. quæst. 8. nume. 28. Viuius opi. 942.

Testis vnus semiplene probat gl. in l. admonendi. ff. de iureiur. quam communiter approbatam dicit Matth. de Afflic. de iur. protomis. §. 4. nu. 9. & commune ponunt Curt. iun. conf. 122. nu. 5. & 7. & latius agens de materia Fran. Vi. lib. 1. opi. 422. cū seq. Quamobrem si quis se per vnum testem soluisse probet, quæ mutuo accepisse duobus testibus convincitur, in probationis explicationem iurabit, commune inquit Curt. in l. admonendi. nu. 305. ff. de iureiur. Intellige tamen, ac perpetuo recordare, deduci semper, ac probari debere, hunc vnum testem omni exceptione maiorem esse, ut commune rectè ac late ponit Vi. d. opi. 422. Intellige secundo, q. si partes consenserint, ut huic vni testi integra fides adhibeatur, integram fidem ille faciet. commune asserit. Ias. in l. 1. §. vlt. nu. 8. ff. de verb. obli. Fran. Vi. d. lib. 1. opi. 423. Intellige tertio, quod in criminalibus tunc demum, & ad inquirendum, & ad torquendum satis vnus testis erit, ac legitimus ad ea omnia indicium suppeditabit, eum omni exceptione maior erit commune inquit Ruin. conf. 156. nu. 3. lib. 5. Carrer. in pract. cri. nu. 100. Viuius vbi supra l. Clar. in pract. §. vlt. q. 2. i. vers. vnus testis. & q. 2. vers. vnum tamen scias. Alioquin autem testi vnico, etiam de re a se gesta deponenti, fides nec in civilibus causis adiungitur, commune proferunt Boer. decis. 221. nume. 17. Viui. d. lib. 1. opi. 394. Amplia, quamuis princeps sit, commune ait rectè explicans Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 53. vers. pen. Limita, nisi si filius testimonium nulli alij, quam sibi met nocere queat, ut verius, & receptius alicubi diligenter ostendo. E. Suarez.

Testis vnus deponens de vera numeratione, & alter testis de confessione extrajudiciali: tunc non inducitur plena probatio: & sic mutuum non probatur, quando vnus testis deponit de vera numeratione, & alius testis de confessione ipsa: secundum Dy. in l. 2. ff. de excusato. Cy. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. Bal. in auth. rogati. C. de testib. in l. 2. §. fin. ff. si cert. pet. in c. licet causam. de prob. in c. si. de consuet. Abb. in c. cum causam. de probat. & in c. si. de consuet. Alex. in l. Gallus. §. ille casus. col. 8. ff. de liber. & posth. & Ias. in l. admonendi. nu. 216. ff. de iureiur. in 2. lect. vbi docet istam esse communem opinionem, quam equidem communem, & verissimam reperio.

Nam mutuum quoddam naturale est, quoddam verò civile. Et naturale est, quod vera numeratione contrahitur: civile autem, quod sola confessione perficitur: secundum Glos. communiter approbatam in l. 2. §. si. ff. si cer. pet. ideo depositiones prædictorum testium ad diuersa tendunt, cum deponens de vera numeratione arguat naturale mutuum, ac deponens de confessione, mutuum civile: & sic depositiones istorum ad diuersa penitus tendunt, & coniungi nequeunt: secundum Ias. vbi supra. Viuius opi. 946.

Testis vnus de veritate, & alius de confessione emanata præsentente parte: seu duo testes de emanata confessione parte absente, seu de fama publica, plenè probant simul iungendo. ita Bal. in rub. de controuer. in iust. & in l. si quis ex argentariis. in princ. ff. de eden. Franc. Curt. in tractat. de testib. conclus. 45. nu. 91. & Arthet. in tracta. de iure protomis. §. 4. q. 2. sub nu. 9. fol. par. 72.

Et Paul. de Castro sequendo Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. & in conf. 229. visa petitione, tenet, vnum testem de vero numerali actu, & duos de confessione absente parte, plenè probare. & Barbat. etiam in cap. licet causam. num. 36. & 38. de probat. Et circa hoc abundè scripsimus supra tenendo prædictam opinionem tanquam verissimam, & canonicam, & late probat Laurentius Sylu. conf. 51. nu. 12.

Si vero, nota, confessio esset facta in civilibus extra iudiciū præsentente parte, & probaretur per duos testes, faceret utique plenam probationem, & præiudicaret heredi contentis secū

De probationibus,

dum Bal. in l. 1. col. fi. C. ne ex delicto defunct. & Soc. conf. 228. col. 1. vol. 2. & Alex. conf. 19. col. 4. & conf. 22. col. 1. vol. 4. vbi asserit, q. ultra præsentiam partis requireretur etiam acceptatio. Nihilominus obseruatur communiter contrarium, videlicet, quod non requiratur dicta acceptatio: ut omnes Doct. passim testantur, & Mod. in addit. ad Alex. in præallegatis consiliis. & Doct. relati per Petr. Duennas in suis regulis. regul. 119. nu. 1. vbi planum facit contrariam opinionem esse communem post alios quamplures congestos ibi per eum. Viuius opi. 947.

In contrariam tamen partem a doct. cōiter itum est. ut firmat Ias. d. §. eadem. nu. 8. & eam tenet Spec. d. titu. de teste. §. restat. Bal. & Sal. l. bonæ fidei. C. de reb. cred. Ant. de Butr. & doct. in c. veniens. extra de testib. per l. stipulatio. §. sed vtrum ff. de verb. oblig. Nel. in tract. de testib. nu. 87. Vezinus.

Testis vnus facit semiplenam probationem. Cur. iun. ibi. nu. 7. com. dicit. Vezin.

Testis vnus in civilibus non facit semiplenam probationem: vbi agitur de modico præiudicio, si non sit omni exceptione maior, ut est commu. opi. Multo fortius in criminalibus. Rolan. a Valle in conf. 3. nu. 39. in 3. vol. Bonacossi.

Testis vnus multis casibus plene probat. Primus statum dicto Papæ & Imperatoris quo ad plenam proba. tex. uot. & ibi doct. in c. cum a nob. de testi. etiam si enuntiatue narret aliquid, quando in enunciato se fundat clem. 1. de prob. Bal. in l. iurifurandi. C. de testi. Vbi tamen subiicit quado princeps nō bene recordatur, licitum esse salua maiestate suæ dignitatis reducere sibi factum ad memoriam. ut non perseveret in suo errore. alleg. Io. And. in not. in d. c. cum a nob. Curt. in d. l. admonendi. in 116. colum. Adde idem esse in quolibet non recognoscente superiorem. Feli. in d. cap. cum a nob. in 2. colum. in 3. not. Adde etiam in materia Aret. conf. 165. Felyn. in d. cap. audientiam. in 3. col. de præscrip. & in c. si aliquando. de sent. ex com. Soc. in 2. part. conf. 266. in 12. colum. & in conf. 20. inter cōf. Curt. in 5. col. & in conf. seq. in 1. col. Secundus, Testimonio Cardinalis plene creditur aliquid narrari, vel scriberi. c. nobilissimus. & ibi gl. 97. dist. de quo latius per Curt. vbi supra de quo vide Fel. in c. quod super his. in 2. col. de fide instru. Barb. in 1. vol. conf. 29. in 18. col. & Ias. in d. repe. in 96. col. Bart. in 3. vol. conf. 42. in 7. col. Adde tamen secundum Curt. quod licet non possit probari contrarium principe narrante, & super illis se fundante. d. clem. 1. de prob. Illud solum procedit in supremo. Principe: Secus in Cardinali, & aliis inferioribus ducibus, marchionibus, & comitibus quia etiam vbi illis crederetur, probari potest contrarium. alleg. Barto. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ord. fac. Corn. in conf. 155. in fi. vbi dicit, quod nō creditur Cardinali de commissione &c. vide per eum Angel. conf. 182. cum apostilla mea. Tertius in teste deponente super impedimento matrimonij, puta quod mulier sit consang. vel Iudæa: quia impedit contrahen. Curt. vbi supra alleg. iura quæ vide. & ita vult Ias. ibidem. in 97. colum. Quartus in teste dato pro confidato. l. Theopompus. & ibi Bart. ff. de dote præleg. cum aliis alleg. per Curt. in d. l. admonendi. in 120. colum. Quintus in dicto solius interpretis, seu alicuius in arte periti. ut late per Curt. vbi supra & ibi Ias. in 97. colum. Sextus vbi in compromisso facto in arbitratorem apposta est illa clau. q. procedere & terminare possit in scriptis & sine, quia tunc statur eius dicto. ita Bald. in d. l. admonendi. & ibi Curt. col. 121. vbi alleg. multa, max. Bart. in auth. nisi breuiore. C. de sent. ex peric. reci. & Ant. de Butr. in c. cum ad sedem. de restit. spolia. vbi facit magnum festum de dicto Bart. & Lud. Roma. sing. 54. incip. quid operetur clau. & Butr. in ca. in præsentia. de renun. vbi dicit idem esse, si apponatur clausula procedendi de iure & de facto. Contra tamen istam doctrinam Bartol. ipse Curt. alleg. multas auctoritates, de quibus vide per eum. Et tandem distinguit Curt. aut loquimur in causis magnis, & magni præiudicij, & non procedat dictum Barto. Aut in paruis & modici præiudicij, & tunc secus. alleg. Angel. in d. authen. nisi breuiore. & Butr. in cap. 1. de lib. obl. & in d. cap. cum ad sedem. & in cap. quoniam contra. de proba. Subiungit quod parcant sibi tanti patres: quia istud idem voluit Bartol. in d. authen. nisi breuiore. quia dictum suum fundatur in illo tex. vbi causa erat modici præiudicij: ergo &c. quia dictum doct. ris intelligitur secundum legem quam allegat. Septimus quia vnus testis plene probat excusationem a calumnia. ita Bald. in l. athleta. §. calumniator. ff. de his qui not. infam. & pro hoc facit quod vult gloss. not. in capitu. tanta. 86. distinct. quæ ponit regulam, quod vnus testis facit presumptionem, id est semiplenam probationem: tamen fallit quando dictum vnus testis alicui non infert præiud. quia tunc plene probat. & ita vult Ias. in l. rescripta. vers. item ad istam regulam. C. de prec. im. per offer.

Et vniuer. comprobationum re. Locus IX. 183

per. offer. Oſtanus in dicto vnius deponentis eccleſiam conſecratam, vel aliquem baptizatum. c. parulos. & ca. cum itaque. de conſe. diſt. 4. Cur. vbi ſupra in 123. laſ. col. 98. Nonus. in teſte deponente illam pœnitentiam adimpletam, quæ fuiſſet à ſacerdote iniuncta. ca. nemo. extra de ſimo. Cur. vbi ſupra. Adde Fel. in c. 1. in .col. de except. vbi dicit. q̄ creditur ſacerdoti dicenti ſe aliquem abſoluiffe cum licentia ſuperioris. Hippo. in l. 1. §. idem Cornelio. in fin. ff. de quaſtion. Decimus. quando aliquis fuiſſet electus à ciuitate ad aliquid faciendum, puta ad ponderandum aurum vel argentum, vel huiusmodi. text. not. & ibi Bar. in l. quotiens. C. de ponde. aur. lib. 10. Vndecimus. in nuncio publico referente in his quæ pertinent ad ſuum officium. Duodecimus. in dicto epiſcopi, vel alterius ſuperioris ord. cui creditur in pertinentibus ad ſuum officium, vt in atteſtante aliquem excommunicaffe, & c. c. poſt ceſſionem. de prob. Lud. ſing. 341. incip. quidam dicit. cum ſequent. decidens ſtari debere dicto ſuo. alleg. caſum ſecundum vnam lectu. glo. in c. 1. de pace tenen. glo. ſing. in c. 1. de cleric. violat. pac. Cur. vbi ſupra. Tertiusdecimus. quia creditur ſolo iuramento in his, quæ dependent ab animo. glo. in §. alia. inſti. de act. Quartusdecimus. quia creditur ſolo iuramento in his quæ dependent ab animo. glo. in §. alia. inſtitu. de actio. Quartusdecimus. quia in ſummarys & breuioribus cauſis vnus teſtis probat. laſ. in d. admonendi. n. 95. col. ult. creditur dicto ſuperioris commilitonis de morte commilitonis fui. auth. hodie. C. de repud. Ang. in l. 1. ff. de eo per quem fact. erit. Cur. vbi ſupra. Cateros caſus poterit curioſus inueſtigare ex ſcriptis per Spec. in tit. de teſte. §. reſtat. verſ. hoc tamen fallit. & per Ludo. in d. admonendi. & ſparſim alibi. Idem. Teſtis vnus, & confeſſio facta abſente parte, faciunt plenam probationem, caſus eſt in c. fi. de ſucceſſ. ab inteſt. & not. Io. de Amicis conſi. 76. nu. 9.

Pariformiter vnus teſtis & fama, eo caſu, quo fama facit ſemiplenam probationem plenè probant. c. 1. de appella. vbi gl. & l. 3. §. eiſdem. ff. de teſtibus. & ita deciſum extitit in Sacro Regio Conſilio Neapol. teſte Afflic. deciſ. 337. & Natta conſi. 279. ſine vlla dubitatione tenendum eſt. ſub num. 1. volum. 1. Et idem dicendum eſt in ſimilibus caſibus.

Et hoc ampliatur procedere etiam in negotio criminali. Nam in cauſa ipſa criminali vnus teſtis de veritate, & duo de fama cum aliquo indicio legitime probato, probant concludenter delictum: ſecundum Aret in c. veniens. colum. 7. de teſtib. & Felyn. quoque ibi col. 5. cum aliis ſignatis per eum, Bal. in l. fi quis ex argentariis. §. 1. col. 4. ff. de eden. & Crot. in tracta. de teſtib. fol. 9. col. 3. verſ. Quarta conſuſio. Et quamuis iſtæ duæ ſemiplenæ probationes ſint diuerſi generis. tamè ſi tendant ad vnum finem, faciunt plenam fidem iudici, ſecus verò ſi ad diuerſa tendant: quia tunc duo imperfecta non facerent vnum perfectum.

Idem dicendum eſt in duabus ſemiplenis probationibus eiſdem generis, vt puta in duobus teſtibus: tunc nemini dubium eſt, quod duo teſtes faciunt plenam probationem. ita, & taliter concluſiue, & formaliter tenet Bartol. in admonendi. ff. de iureiur. cuius opinionem ſequuntur Docto. communiter: vt refert Saly. in l. in bonæ fidei. verſic. Viſis his quæ ſemiplenam probationem faciunt. C. de iureiurand. & inter ceteros doctores ei inhaerent. Bald. in l. fi ex cautione. quaſt. 12. C. de non nume. pecun. in l. vnica. in princip. C. de confeſſis. in l. per hanc. C. de temp. appella. in l. fi quis ex argentariis. §. 1. ff. de eden. & in l. 2. C. de bono. poſſeſſio. ſecundum tab. idem Bald. & Panor. in c. cum cauſam. ext. de probat. Panor. & Ant. de But. poſt gloſ. in cap. veniens. el. primo. extr. de teſti. Anch. conſi. 277. viſa diligenter. Panor. in conſi. 16. Alber. poſt gloſ. in l. inſtrumenta. C. de probat. Angel. Aret. in tracta. malefic. in ver. Quod fama. verſicu. Et an fama ſit ſufficiens indicium ad torturam. num. 41. & Alexan. conſi. 116. animaduertiſis his, col. pen. vol. 2. & Iaffredus Lanfrancus deciſ. 56.

Et dictam opinionem communem, q̄ duo teſtes eiſdem generis faciant plenam fidem iudici; intelligere procedere, vbi eſſent conſeſtes in omnibus prædicamentis traditis per Bald. in l. de quibus. circa fia. ff. de leg. & in l. teſtium. C. de teſtibus.

Teſtes vero ſi eſſent ſingulares, quia non coniungerentur, cum tenderent ad diuerſa, non autem ad idem probandum, non coniunguntur. ita Anto. de But. in d. c. veniens.

Ideoq̄ vnus teſtis de vna cōfeſſione abſente parte, aliſq̄ue de alia, non iungerentur; ſecundum Anton. de But. in c. licet ex quadam. colum. 3. extra de teſtib. & Panorm. in c. cum cauſam. col. 4. ext. de prob.

Dicentem ibidem idem eſſe, ſi vnus teſtis deponat de vero mutuo, & aliſ de confeſſato. idem ſtat Bald. in c. ſin. extr.

de conſuetu. & in l. 2. §. ſin. circa ſi. ff. ſi certum pot. quod vberius declarat Lauren. Syluanus conſi. 51. num. 12. & ita fuit indicatum in Sacro Conſilio Neapol. vt refert Afflic. deciſ. 304. num. 3. Viuius opi. 945.

Per vnum teſtem actor probans ſemiplenè, & ſuccumbens, quia non ipſi actori, ſed reo eſt delatum iuramentum, non condemnatur in expenſis, quaſi per illum teſtem videatur habuiſſe iuſtam litigandi cauſam, verſimiliter credendo, quod ſibi deferatur iuramentum: ſecundum Io. And. Pet. de Ancha. Butr. & communiter omnes canonift. in cap. ſinem litibus. de dol. & contu. Bald. in l. 1. C. de aduoc. diuerſ. iudic. Alexan. in l. properandum. §. ſinautem reus. C. de iudic. quam quidem cōmunem ſequuntur & atteſtantur Doct. paſſim, & præſertim in d. c. ſinera. & Moder. in repetit. l. admonendi. ff. de iureiur. Et iſta communis procedit, ſecundum præcitatos doct. quod teſtis prodeſſus per actorem erat omni exceptione maior, aliàs ſecus. Viuius opi. 944.

Teſtis vnus deponens de veritate, & fama publica, & aliſ teſtis deponens de fama publica autaxat, plenè probant. ſecundum Bal. in l. Gallus. §. ille caſus. de lib. & poſſon. & iſtam Bald. doctrinam aſſerit eſſe mirabilem, perpetuoque memoriæ commendandam, ex eo quod non habet contradicentem, Alexan. in d. §. ille caſus. & aliſ docto. ibi. & Moder. in admonendi. ff. de iureiur. & ſequitur Soc. in etiam conſi. 32. nu. 22. vol. 2. & Mar. Salomo. in d. §. ille caſus. nu. 5. & ſeq. & hoc ideo eſt tam adeſt publica fama probata & verificata per duos teſtes, & veritas per vnum: quæ quidem ex iſtis duobus ſemiplenis concludenter & ſufficienter probatur. Et licet Franc. Cur. in tracta. de teſtib. conſuſ. 44. num. 90. non auſus fuerit firmare memoratam Baldi opinionem, ſed eam indeciſam reliquerit; nihilominus in conſulendo, iudicandoque ſuadendum eſſe duxi, ſequendam fore dictam doctrinam Bald. tanquam communem, vt veriſſimam, quia ſec. Paul. de Caſt. conſi. 152. viſo puncto. volu. 2. & in l. ſi vniuerſ. C. de lega. in cauſis decidendis non eſt parua Bald. opin. præſertim vbi non habet contradicentem. imo tutum, ac irreprehenſibile eſt iudici ſecundum opi. Bald. iudicare, maximeque vbi non habet contradicentem. vt refert Dec. conſi. 283. & laſ. in l. ſi quis in fundi vocabulo. ff. de lega. 1. Et de Badi auctoritate latè ſcripſimus. ſupra opin. 924. teſtis illud quod depoſuit. Viuius opin. 945.

Teſtis vnus de veritate, & aliſ de cōfeſſione emanata præſente parte, ſeu duo teſtes de emanata cōfeſſione parte abſente, ſeu de fama publica plenè probant ſimul iungendo. ita Bald. in rubr. de controuerſ. inueſti. & in l. ſi quis ex argentariis. in princip. ff. de eden. & Paul. de Caſt. ſequendo Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. in conſi. 229. viſa petitione. vbi tenet vnum teſtem de vere numerali actu, & duos de cōfeſſione abſente parte plenè probare. & circa hoc abundè ſcripſimus ſupra tenendo præcitatam opi. tanquam veriſſimam, & canonice, & latè probat Laur. Sylua. conſi. 50. nu. 12. contrariū tenet idem Bald. in l. ſi ex cautione. C. de non num. pecu. Corn. conſi. 341. in fin. vol. 1. ſi verò, nota, cōfeſſio eſſet facta in ciu. extra iudicium præſente parte, & probaretur per duos teſtes, faceret vtique plenam probationem, & præiudicaret hæredi conſenti. ſecund. Bal. in l. 1. C. ne ex delict. defunct. & Soc. conſi. 22. vol. 4. vbi aſſerit quod vltra præſentiam partis requireretur etiam acceptatio: nihilominus obſervatur communiter contrarium, videlicet, quod non requiratur dicta acceptatio, vt & omnes doct. paſſim teſtantur, & Moder. in addi. ad Alex. in præallegatis conſiliis, & doct. relati per Pet. Duénam in ſuis regulis. reg. 119. num. 1. vbi atteſtatur contrariam opinio. eſſe communem poſt alios quamplures congeſtos per eum. Viuius opin. 947.

Teſtis vnus de veritate facit indicium ad torturam, non delatiuam iuramenti, ſed purgatiuam per torturam, vt eſt communis opi. de qua Rom. conſi. 451. num. 4. Dummodo ſit omni exceptione maior; vel eminent alia indicia. Et ad probandum indicia, & ad inueſtigandum non ad puniendum, nõ requiritur q̄ teſtes ſint omni exceptione maiores, dummodo deponant veriſimilia. & ibi vide Marſil. conſi. 88. num. 20. in 2. vol. Sed debet eſſe omni exceptione maior. & ritè & legitime examinatus, quia vbi non eſt ordo, ſufficit iſtancia. Et debet eſſe non ſolus, ſed cum aliis indiſiis. Marſil. ſing. 342. & 476. Et plures teſtes deficientes in fide numerus non ſupplet defectum. ſing. 477. per Marſil. & quando fama cum vno teſte coniungatur ad faciendum plenam probationem in criminalibus. Dec. conſi. 163. nu. 12. Bonac.

Teſtis vnus ſi deponat de certo actu celebrato certo die, & certo loco, & alter teſtis deponat de illo actu, nõ tamen quod præciſe deponat de eodem die vel loco, de quo fortaſſe non recordatur: tamen tales teſtes dicentur concordēs & conuenire

Com. V. I. Opin.

nire de tali actu. Alex. consi. 236. nume. 3. volum. 6. nisi probatio illius diei esset de substantia. l. optimam. C. de contrahen. stipul. cap. ex tenore. de testib. Alex. eodem loco. & consi. 171. in 7. vol. Bellac.

Testis vnicus nō probat indicium a remotis. communis est opi. per Burs. consi. 20. nu. 23. lib. 1. & consi. 116. num. 14. eo. lib. Testis falsum, deponens in iudicio, licet sine iuramento deponat pena tamen falsi tenetur, secundum communem per Burs. consi. 99. nu. 30. lib. 1.

Testis vnicus & singularis nō facit indicium secundū com. opi. de qua. D. Lauren. Occa Ferrat. inter consilia crimi. consi. 60. nu. 63. Bonac.

Testis vnicus, & solus deponens de facto proprio in causis ciuilibus probat, & plenam fidem facit, præsertimque in fauore alterius. l. quæro. §. fin. de adil. edict. per quem text. ita voluit consulendo Paul. de Castr. in aliquibus consiliis suis, & præsertim consi. 368. visis actis. volum. 1. & legendo similiter in l. feruos. C. de testib. in l. quicunque. in fin. C. de fer. fugit. & huic sententiæ inhæret etiam Oldra. consi. 95. eolum. pen. Salyc. & Bald. in l. si quis decurio. in 4. opposit. per illum text. C. de fal. Marfil. in sua pract. in §. diligenter. nu. 131. Dec. consi. 56. col. 2. & consi. 342. eolum. 1. & alij quamplures relati per Tiraquel. in tract. de vtroque retracta. in §. 1. Gloss. 4. nume. 17. cum alijs seq. fol. 98. & per Petr. de Benintendis decis. 63. dubium erat in certa causa.

In contrariam verò partem inclinavit Cy. in d. l. si quis decurio. in 4. opposit. Bart. in consi. incip. in questione proposita. Innoc. in cap. dilectus. de accus. Anto. de Butr. in capit. cum a nobis. col. pen. de testib. Ceph. consi. 179. multum. nu. 31. consi. 185. nu. 14. & consi. 225. nu. 33. vol. 2. Alex. in l. 1. §. si absens. ff. de ex noxa. cau. agatur. eolum. penultim. vbi respondet ad iura, quæ in contrarium allegantur, & ait hanc opinionem esse veriore. & in consi. 192. eolum. 5. vol. 6. & communem dicit. Boer. decis. 221. nu. 16.

Tamen in tam magnis Doctor. altercationibus, casu eueniente, in iudicando, & consulendo intrepidè sequerer primam opinionem ræquam in iure verissimam, cui inhæret etiam Marcus Anto. Nat. consil. 285. circa conclusionem habitam superioribus diebus. sub nume. 1. volum. 2. Alexan. de Neuo. consil. 31. nume. 14. & sequen. & Boer. in d. deci. 221. hoc idem præmittendo, & nonnulli alij Doctor. congesti per Tiraquel. in prætit. loco. & per Iacob. Philip. Port. seu potius per Anto. Gabriel. in conclus. 5. vnus testis. in 2. limit. libr. 1. & ita iudicauit Sacrum Consilium Neapol. vt refert Afflictus decisio. 369. nume. 6.

Sed opinioniones istas quam optimè ad realem concordiam reducere nititur Rota bononiensis, teste Petro de Benintedis. in d. deci. 63. Vinius opi. 900.

Testis vnicus etiam deponens de facto proprio, non probat. Boer. decis. 221. nume. 17. communem dicit. Tiraquel. in tracta. de retract. in §. 1. in gloss. 14. nume. 50. & sequen. vbi plenè. Suarez. in versic. testis. nume. 110. vide Menoch. de arbitrio iudic. casu 99. per totum. Etiam in ciuilib. Licet etiam esset Princeps, vt est commun. opinio. Nisi ei soli tantummodo noceret dictum, vt est commun. opinio. ibi nume. 111. & 112. Villal. & Bonac.

Limita primo, istam communem ad hoc quod facit semiplenam probationem. Curt. iun. consi. 122. nume. 7. communem dicit.

Fallit secundo, si de consensu partium admittatur ad hoc quod plenè ei credatur. Ias. in l. 1. §. vlti. num. 8. ff. de verbo. obl. communem dicit, quam intellige, quando consensus præstatur vni personæ & nominatim, quo ad certum negotium, ne detur occasio fraudi, secundum Angel. in l. pactum inter hæredes. ff. de pact. & Aret. in d. §. vlti. nume. 28. magis creditur testibus, qui deponunt contra testes vniuersitatis, quam testibus ipsius vniuersitatis, secundum Matth. Afflict. in decisio. 400. vbi multa de hac materia. E. Benedict. Vad. in addit. ad reper. Felyn. in verb. testis. & sic illi qui sunt de vniuersitate, &c. l. Fichard.

Testi vnico etiam deponenti de facto proprio quod ipse fecit non creditur. Boer. decisio. 221. nume. 17. communem dicit. Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Fusus de hac materia Anto. Gabriel. tit. de testib. conclu. 1. & Iosephum Ludovic. eod. tit. conclus. 1. nu. 1.

De Probationibus,

Testes singulares quam probationem efficiant, quidve ad probandum admittantur.

C A P. XXX.

Estes quorum vnus deponit de solutione census vnus anni, alter de solutione alterius anni, & alius de solutione facta in alio anno, non sunt singulares, & ideo probant cum in effectu conueniant. Ita Chass. consi. 16. nu. 19. Vezinus.

Testes singulares non sufficiunt ad plenam probationem. Adde Anto. Gabriel. de test. conclu. 2. lib. 1. præsertim in causis criminalibus, vt omnes scribes tenere affirmat Marfil. consi. 1. nume. 25. Et licet aliqui dixerint hoc procedere quando aliquod delictum in specie probandum sit, secus si in genere, vt aliquem esse homicidam, adulterum, vfararium, &c. tunc enim testes singulares super diuersis actibus deponentes, sufficere ad concludentem probationem, vt commun. dicit. Alexan. consi. 13. num. 24. lib. 7. Alij tamen dicunt totum contrarium quod scilicet & hoc casu non sufficiant testes singulares. vt commun. attestantur. Menchiaca in 1. part. de testa. §. 4. nu. 45. & Io. de Amicis consi. 127. nu. 1. hancque veriore dicit Clar. maxime si in specie delictum probari intelligamus tunc, cum tractatur de aliquo puniendo criminaliter, vt etiam dicit Simancas de hæret. cap. 62. nu. 24. Imò ad probandam heresim, non sufficere testes singulares, etiam si fama concurreret, vt commun. dicit Lopus in allegatione de hæresi. §. 12. Clar. d. §. fi. q. 53. vers. dixit etiam. P. Fich.

Quæro, vtrum testes singulares in suis dictis fidem faciant. Resp. com. & recepta opi. est, quod tales testes regulariter non probant, ita est tex. c. licet vniuersis. & c. licet ex quadam. ext. de testi. l. iurifuran. C. de testi. Hanc opi. tenet Cynl. 2. C. quæ sit longa consue. Fel. d. c. ex quadam. nu. 2. Ias. & doct. communiter. l. admonendi. & ibi Ripa, qui de communi testatur fide iure iur. Bal. c. licet. nu. 11. ext. de prob. & Rub. nu. 2. de contro. iur. inuest. Eandem tenet Aym. Cranet. trac. de antiq. temp. 4. par. vers. sed enim. nu. 1. 2. & 6. vbi communem asserit. & in col. 78. nu. 2. Hier. Gig. in tracta. de cri. l. as. maiest. rub. quomodo & per quos. q. 8. singularitas enim inducit varietatem & incertitudinem, cum non possit sciri, cuius dicto magis debeat adhiberi fides, quia dicunt diuersa & separata, probatio autem dubia nihil releuat, nec probationis nomen meretur.

Prædicta conclusio limitatur, vt procedat absque omni dubio, in singularitate testium abstractiua, sine obstativa, quando scilicet insurgit repugnantia, aut cōtrarietas, ita tenet Bal. c. licet. autem. nu. 11. extra de probat. Bal. rubr. nu. 2. de contro. iur. inuest. Alex. consi. 143. lib. 2. Rip. Ias. & doct. communiter secundum eos. in l. admonendi. ff. de iur. iur. Eandem firmat Ay. Cranet. trac. de antiq. tempo. 4. par. vers. sed enim. nu. 1. 2. & 6. & consi. 78. nu. 2. Hier. Gygas. tractat. de crim. l. as. maiest. rubr. quo. & per quos. q. 8.

Secus est in singularitate testium cumlatiua, in qua nulla est cōtrarietas, vel diuersitas effectuum, sed probationes licet sint de diuersis actibus, tamen cumulantur ad eundem effectum, vt quia per diuersos & plures actus in genere probatur mulierem fuisse & esse inhonestam, seu infamata vitæ. Namque tales testes admittuntur, ita tenet glo. & doct. l. ob carmen. §. fin. ff. de testib. gloss. cap. nihilominus. 3. quæst. 8. Innoc. cap. qualiter & quando. 2. de accus. Spec. tit. de inquisit. §. 1. versic. quod si vnus. & ista est communis opinio, vt dicit Imo. ca. cū oporteat. quem allegat Grammat. decis. 107. num. 9. Alex. consi. 13. vol. 7. Mich. Grassus.

Testes singulares non faciunt fidem, nec eis aliqua fides adhibetur. capitu. cum litteris. de testibus. & l. iurifurandi. C. eod. titu. & capitu. licet causam. vbi omnes Doctor. communiter hoc notant. de probatio. & Specul. in titu. de teste. §. 1. versicu. Item quod testes sunt varij, quia vbi est singularitas, ibi non est numerus. vnde tantum probant mille testes singulares, quantum vnus. ita dicit Bald. in d. l. iurifurandi. eolum. 2. & Alexan. consi. 82. in causa, & lite inter prouidum mercato rem Paulum. nume. 4. volum. 4. & Curt. iun. consi. 168. nume. 3. & idem Alexan. consi. 21. repetito in causa Merici. nume. 2. eo. volum. 4.

Imo testes singulares nedum non faciunt fidem, sed etiam qui possunt esse singulares non probant. secundum Bal. in l. fi. col. 9. C. de edicto Diui Adriani tollen. & in c. bonæ. el. 1. col. 5. de elect. & refert Corn. consi. 89. vol. 1. circa fi. & Ioan. de Amicis consi. 127. nu. 17.

Sed testes ipsi singulares aliquando faciunt fidem, maximeque quando tendunt ad eundem finem per diuersa media.

dia sibi ad inuicem patrocinantia: puta quia vnus deponit de veritate, & alius de confessione. secundum Bald. in rubr. de controuer. inuesti. colum. 1. per textum. in cap. fin. de success. ab intest. idemque voluit Barbat. in cap. licet causam. num. 38. de proba. Felyn. in capitul. licet ex quadam. colum. 4. de testibus. & Caccialupus in repetit. l. admonendi. colum. 50. & seq. ff. de iureiur.

Nec per testes singulares probatur aliquo modo consuetudo: secundum Petr. de Bella pertica. & Cy. in repetit. l. 2. C. que sit longa consuet. Ioan. Andr. Anto. de Butr. colum. penult. Floria. in 4. questione. Anchar. & communiter Docto. in capi. fin. de consuet. quam opinionem declarat ibi Rocchus Cur. in 4. sect. num. 69. fol. 146. & sic in si. suæ repet. & communem dicit Dec. confi. 215.

Nec itidem testes ipsi singulares probant confessionem. ita Card. Put. decis. 3. de prob. & decis. 4. eo. tit.

Et nota, quod tunc dicuntur testes singulares, quando eorum dicta recipiunt separationem ex diuersitate factorum: secundum Bartol. in d. l. 2. §. dubitetur. quemadmo. testa. aper. & Bald. in l. 2. colum. 2. C. de bono. posses. secundum tab. in l. 1. C. si vnus ex plur. appel. circa fin. & in l. apud antiquos. colum. 1. C. de fur.

Quomodo autem cognoscantur testes esse singulares. Specul. in titu. de teste. §. iam de interrogatoriis. versicul. Quid si vnus & in §. sapè testes. cum §. nunc transeamus. & ibi Bald. in addit. dicunt hoc ex sex, vel quinque cognosci, de quibus in cap. cum causam. de testib. vt quando primo variant in personis. secundo in re: tertio in tempore: quarto in loco: quinto in causa, seu ratione: & sexto in circumstantiis. Et hoc idem firman. Ioan. de Imo. & Alexan. in vlt. colum. in l. inter pares. de re iudic. Bald. in l. 1. quæst. 7. C. de testa. & Alexan. confi. 116. postea. volum. 1.

Sed aduerte, qd testes ipsi singulares sufficerent dubio procul ad probandum scientiam. Et nouus rector litem sciens, recipiensque pensionem, videtur profecto ius sibi competens remittere ex illa lite. vt efficax testimonium est Peregrin. in decis. 268. lib. 3. Vinus opi. 909.

Testes singulares etiam deponentes de aliquo in genere, nihil probant: est verior & magis com. opi. secundum Alex. confi. 72. inspecto diligenter, ver. fortius. vol. 1. & in confi. 100. super primo eo. vol. Dec. in eo. cap. licet causam.

Contrarium tamen tenet idem Alex. confi. 85. viso themate. in fin. vol. 2.

Testes singulares admittuntur ad probandum quid in genere, nempe ad probandum quem esse furiosum, vel adulterum, ad quæ probanda sufficient testes singulares. Innocen. in cap. qualiter & quando in 2. de accus. vide Bursat. confi. 96. num. 14. & confi. 118. nume. 22. lib. 1. & confi. 79. num. 9. eo. lib. & hoc modo inducuntur testes ad hæresim probandam in genere, & in summa ad probandum aliquid vniuersale continens plura indiuidua non requiritur quod testes sint contestes in suo vniuersali probando, sed sufficit quod sint singulares in actibus, super quibus deponunt: & ad probandum iurisdictionem sufficit si vnus testis deponat super vna specie iurisdictionis & alter super altera specie iurisdictionis, & super alio actu: & ad probandum quem possessorem esse, satis erit quod testes dicant eum actorem possedisse, & vnus dicat, quia vidit fructus colligere, & alius dicat de tempore, nam ex his satis probabitur possessio, & sufficit quod in principali negotio, de quo agitur, conueniant. Innoc. in d. cap. qualiter. Cornes confi. 286. in 3. volum. & Boer. decis. 23. nume. 24. quod si in specie aliquid probandum esset, testes singulares non sufficerent, & sufficient testes singulares ad probandum aliquam mulierem meretricem esse, vt ibi Boer. & Corn. confi. 34. in 2. volum. Bellac.

Testes singulares sufficiunt ad probandum quid in genere, vt puta vsuras, famam, iurisdictionem, hæresim, possessionem, furorem, insaniam & c. his similia. Nam genus constat, perficiturque ex pluribus speciebus, & particularibus. ideo licet testes deponant de diuersis actibus, tamē quia huiusmodi actus tendunt ad eundem finem, & ad probationem vnius generis, non repelluntur tanquam singulares: secundum Bartolum in l. ob carmen. §. fin. ff. de testib. Bald. in l. de quibus. colum. pen. ff. de legib. Calder. confi. 5. in tit. de testib. vbi loquitur de vsura. Paul. de Castr. confi. 51. colum. 2. & confi. 113. colum. 2. vol. 1. vbi loquitur de aditione hæreditatis. Eademque opinio comprobatur, & amplectitur per Crauet. confi. 73. colum. 8. & seq. Anchar. confi. 277. colum. 4. Gemi. confi. 217. col. 2. Alexan. sibi contrarius confi. 141. ponderatis, matureque perspectis attestationibus. num. 2. volum. 1. quod videtur repetitum confi. 10. volum. 1. Idemque tenet Alex. confi. 85. colum. si. confi. 86. col.

3. confi. 112 circa si. lib. 4. confi. 92. colum. 4. lib. 5. confi. 13. col. fin. & confi. 147. lib. 7. colum. penult. in quibus locis audacter asseuerat istam esse veritatem, magisque communem opinionem, quamuis in aliquibus consiliis relatis per Crauet. in d. confi. 73. voluerit contrarium. & Federi. de Senis confi. 17. & confi. 64. prope fin. quos sequuntur Ias. & Dec. eorum auctoritate freti variis in locis, & præsertim Dec. in c. licet causam. num. 69. de probat. Marfil. confi. 109. Spiritus Sanctus sit mihi a dextris. nume. 8. & Natt. confi. 174. communitas, & homines Felizani. num. 16. & seq. volum. 2. Tamen si vidissent tot consilia Alex. supra relata ad saturitatem, fortasse non ita facilliter discederent ab hac opinione communi. siquidem Alex. ipse in duobus seu tribus locis tenuit opinionem, quod testes singulares non sufficiant vbi agitur de probando quid in genere. sed reuocando postea sententiam, iudiciumque in melius, in decem, vel vndecim aliis locis constanter firmavit contrarium.

Hinc est, quod quotiescunque Doctor reperitur sibi contrarius in duobus locis: illa opinio sequenda est, vbi plenius scribit. l. Diu. ff. de iure patronat. notat Abbas in capit. bonæ. colum. fin. de postulat. prælat. quapropter potius est amplectenda sententia ipsius Alexan. in 12. illis consiliis relatis, in quibus plenissime scripsit, quam in aliis tribus, de quibus facit mentionem Crauet. in præallegato confi. 73. super quibus parum scribit.

Et eandem opinionem, qd testes singulares admittantur, vbi agitur ad probandum quid in genere, tenet etiam Aret. confi. 42. colum. 2. Angel. confi. 233. colum. 3. Guido Papa. in quæst. 544. soc. confi. 295. colum. 3. volum. 2. & Boer. decisio 23. col. 1. & decisio 239. Covarru. lib. 3. variarum resolut. cap. 3. nu. 5 & August. Bero. in d. cap. licet causam. num. 40. vbi ait istam opinionem esse communem. Idemque firmat Iacob. Mandel. confi. 25. nume. 1. vbi consuluit, qd testes singulares probant, quando tractaretur de probando quid in genere, id est mulierem vixisse impudicè. Idemque contulit attestando istam esse communem opinionem. Ioan. Bapt. Ferrerus. confi. 390. quia audito moueri difficultatem in singularitate testium. num. 1. cum aliis seq. volum. 2. Grmmat. decisio. 107. in causa Augusti ni. sub nu. 8. & seq. quæ quidem est vltima. Nihilominus idem Boer. in decisio. 342. titubanter inclinavit in contrariam sententiam, & ita consuluit in terminis Io. de Amicis. confi. 127. vbi meminit. nume. 1. opinionem istam quod quando agitur de probando aliquid in genere testes singulares minime probent, esse magis communem: tamen decipitur, ex quo prima sententia magis communis apparet: vt prædicat cumulatissimè eam amplectendo, Portius Imolenis. seu porius Anto. Gabriel. in conclusionibus vtriusque iuris. in regu. 34. testes singulares in 1. limit. lib. 1. Et istorum Docto. controuerfiam, & discrepantiam reducit ad veram, & realem consonantiam fœdere distinctionis Camera Imperialis, attestante Ioachimò obseruatione 76. cent. 3. qd opinio ipsa communis procedat vbi-cunque testes ad probandum hæresim, furorem, & alia similia, producerentur in genere. altera vero sententia contraria locum habeat, quando testes in specie ad probanda præmissa inducerentur.

Cæterum in Regno Neapol. quæstionis tollendæ gratia, & ad evitandum præfatum dubium, videlicet an per testes singulares probetur quem vsurarium: fuit emanata, & in lucem prodita per Regem Ludonicum pragmatica exordiens: Ludouicus, & Ioanna & c. disponens, quod ad probandum vsurariam prauitatem admittantur testes singulares. & istam materiam latius declarabimus infra in proxima sequenti Opinione: Testes singulares non faciunt fidem & c.

Item testes singulares probant minorem summam, si deponant aliquid de maiori: secundum Cor. confi. 181. num. 60. lib. 2. hoc modo loquitur Deci. confi. 10. nume. 4. testes non fore aliquo pacto contrarios, quando de facto vnus, minus quam alius deponit: & communem scribit Alciat. in l. 1. §. si stipulanti. num. 40. ff. de verbo. oblig. & ita fuisse obtentum in decisuiis affirmat Barb. in cap. licet causam. num. 35. & sequen. de prob. licet, & male ibi contrarium substinere conetur. & ita extitit iudicatum, decisumque etiam in Sacro Regio Concilio Neapolitano, teste Afflicto decis. 240. In causa Cubelli curialis. sub num. 3. 4. 5. & 6.

Et eandem opinionem sequitur ibi Vrsillus in addit. & limitat in tribus casibus. num. 1. cum aliis seq. & posuimus latius supra in Opinione. In testium depositionibus in maiori summa. & 12. alios casus. in quibus testes singulares probent tradit Lancillottus Conradus, in tractat. de decurionibus. lib. 1. cap. 11. §. 2. nume. 23. & sequen. & Anton. Gabriel. in d. regul. 34. Vinus opin. 908.

Com. V. I. Opin.

Testes singulares an probent, quando aliquid est probandum in genere, seu quando tempus est de substantia. Alexand. consi. 72. lib. 1. Quid testibus deponentibus de consuetudine? dic quod licet deponant non de eisdem actibus, sed tamen concordant in deponendo super frequentia actuum, probant, secundum Bart. in l. de quibus. col. 12. in 2. lect. ff. de leg. Ruyn. consi. 67. lib. 1. Hippo. consi. 109. Et quando testes singulares probent quid in genere: vide per Ias. in repe. admonendi. col. 102. & seq. ff. de iureiur. Crot. tra. testium. nu. 324. Et an ac quando testes singulares probent verificando aliquid in genere, vide de Alex. consi. 100. colum. 5. lib. 1. Et de probatione ad iustificandum aliquid in genere, lo. de lmo. in d. l. §. si quis neget. ff. quemadmo. testa. aper. Et an testes singulares probent aliquid in genere. Alex. consi. 3. lib. 4. & contra gl. in l. ob carmen. §. si testes. ff. de testib. vide Alex. consi. 72. lib. 1. & consi. 60. 100. 141. & 187. eod. lib. pro quo vide Anch. consi. 440. Fely. in c. licet ex quadam. col. 3. de testi. An autem ad probandum tot bona pervenisse ad talem, admittantur testes singulares. Alex. consi. 385. Quando autem tempus vel locus est de substantia, non procederet d. gl. in d. l. ob carmen. §. si testes. Plura de testium singularitate vide per Alex. in l. inter pares in fin. ff. de re iudic. & consi. 15. col. 2. lib. 5. Aret. consi. 36. Feli. in c. cum causam. col. 12. vers. ista limit. de testib. declara. ut per Aret. consi. 121. Ias. in l. 2. C. de bon. posses. secundum tabul. doct. in apostil. ad Bart. in l. 3. §. ideo. ff. de testib. Bellac.

Testes singulares nec consuetudinem, nec quidvis etiam in genere probant. commune ait Rochus. Curt. in cap. ult. de consuet. 4. sect. nu. 69. Io. de Amicis consi. 127. nu. 1. post Alex. consi. 72. lib. 1. & consi. 10. eo. lib. tametsi contrarium protulerit consi. 75. viso themate. in fi. lib. 2. adde pro communi Dsc. in c. licet causam. de testib. & contra frequenter placitum adde Corne. consi. 185. licet in hac. vers. his tamen. lib. 3. & qui aliqua multa circa hoc testium genus diligenter aggregant Franc. Viui. lib. 1. opin. 360. & opin. 402. ac l. Clar. in pract. §. ult. q. 53. vers. dixi etiam. cum sequentibus. & quest. 63. vers. pen. Quamobrem etiam si testis vnus numerationem, alter numerationis confessionem probet, non efficitur plena probatio. ut commune constituere amsim. ex Fel. num. 10. Dec. nume. 11. in cap. cum causam. de proba. ex Fel. rursus in c. licet ex quadam. nu. 2. de testi. Ias. in relect. m. 260. Caccialup. nu. 15. in l. admonendi. ff. de iureiur. Soc. in l. Galias. §. ille casus. ff. de liber. & posthumi. quamvis ea in re se inuoluat Franc. Viui. lib. 1. opin. 427. Si tamen duo testes deponant quempiam ab alio mutuum accepisse, & quantitatem ignorent: & duo alij testes reum ab actore centum nummos mutuo petisse iurent, plena de ea summa mutuo data resultabit probatio: ut merito commune ponit idem Viui. eo. lib. 1. opi. 409. in fin.

Singulares testes probant, si ad eundem finem tendunt. commune renunciat ex Soc. consi. 26. nu. 6. lib. 1. & consi. 253. in princ. lib. 2. Dec. in c. licet causam. nu. 16. de probat. Io. Cepha. qui plures laudat. consi. 141. nu. 13. E. Suarez.

Dictum testium singularium non probat, qui sententiam. C. de pœnis. l. iurifurandi. C. de testib. c. causam. de testib.

Fallit in 2. casib. ut per Campeg. concl. 195. Ampliatur in 2. casibus & limitatur in 19. a Port. lib. 1. regula 34. Don. a fina.

Testes singulares non probant, qui sententiam. C. de pœnis. l. iurifurandi. C. de testib. c. causam. de testib. fallit in 12. casibus. ut per Lancil. in tract. de offi. preto. in tit. de testib. c. dicta testium. nu. 2. vide Marfilate in sing. 114.

Fallit in 2. casib. ut per Campeg. in tract. concl. 195. Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 10. a Port. lib. 1. reg. 34. & singularitas versatur circa decem. ut per Campeg. d. concl. 195. Don. a fina.

Testis singularis non probat semiplene, nec facit indicium etiam ad torturam. ut est commu. opin. Marfil. consi. 52. num. 27. & sing. 114. Etiam si essent plures singulares. Dec. consi. 189. nu. 8. in 1. vol. Et testis dicitur singularis cuius dicta recipiunt separationem ex diuersitate factorum. Curt. ill. in consi. 187. nu. 6. in 3. vol. Bonac.

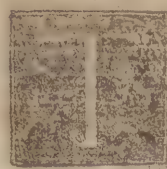
Testes singulares sufficiunt ad probandum mulierem esse inhonestam vitam in genere: si vnus deponat de vna re inhonestam, alius de alia, ut est commu. opi. de qua Rimin. nouissimus in consi. 7. nu. 59. Bonac.

Testes qui conueniunt in effectu rei, quamvis in verbis non conueniant, non dicerentur singulares & probarent. l. ob carmen. §. fin. ff. de testi. capitu. nihil. de verbo. signific. Hippol. de Marfil. in rub. de probat. vers. pro quibus facit. nisi verba formalia probanda essent: tunc enim testes in verbis deberent conuenire. d. cap. nihil. & Hippol. vbi supra. Salic. in l. quicumque. de heredi. Bellac.

De probationibus,

De duobus testibus, & quid eorum depositio operetur tam in civilibus quam in criminalibus: & an testium numerus illorum defectus suppleat, & quando.

C A P V T XXXI.

Estes duo omni exceptione maiores, instrumentum aliis non adiutum testibus, euertent. commune amsim. Ruin. consi. 37. in princ. lib. 4. Viui. late lib. 1. opin. 341. Quin & vnus testis eiusdem instrumenti, & eidem instrumento necessarius idem efficit. commune affatur Io. de Amicis consi. 44. nume. 5. sed si ageretur de probando contra tenorem ipsius instrumenti, plures testes requirerentur. Barto. & alij. in l. 2. v. 1. ff. quemad. testa. aperian. Ias. in l. iurifgentium. §. quod fere. in fine. ff. de pact. E. Suarez.

Testes duo omni exceptione maiores instrumentarij, reprobant, ac subuertunt instrumentum, si instrumentum ipsum aliter non coadiuuaretur per testes in eo descriptos, vel per alios non instrumentarios: & sic per numerum necessarium testium ad illum actum, puta per septem testes si tractaretur de testamento, vel per quinque si tractaretur de codicillis. secundum Docto. omnes in cap. accedens. de fide instr. in l. 2. §. si quis neget. ff. quemadmodum testa. aper. & in l. in exercendis. C. de fide instrum. & ista est communis opinio teste Ruin. consi. 37. in princ. volum. 4. Lanfran. in repe. cap. quoniam contra. in vers. Instrumentorum productiones. fol. 106. nume. 37. de probationibus Dec. in cap. 3. toto nume. 5. eod. titu. Ioan. de Amicis consi. 44. nume. 4. & Boer. decil. 118. vbi refert ita fuisse in Sacro Burdegalsium Senat. pluries iudicatum: & sequitur etiam Bertr. consi. 36. pro declaratione horti iuris. nu. 5. & seq. volum. 6. vbi firmat etiam cum ceteris aggregatis per eum, quod isto casu minime sufficeret, quod antedixit testes essent simpliciter idonei. Imo qualibet exceptio etiam leuissima repelleret testes ipsos reprobatorios. secundum Bal. in l. optimam. C. de contrahen. & committen. stipul. & in capitu. cum Ioan. colum. fin. de fide instrum. vbi adiicit & constanter asseuerat, quod quilibet defectus etiam modicus vitiat istos testes reprobatorios.

Imo etiam vnus solus testis de requisitis a iure, contradicens instrumento, illud omnino subuertit. secundum Bart. Bal. Ang. in d. §. si quis neget. vbi etiam Imo. qui ait istam esse communem opin. & Curt. sen. etiam consi. 55. nume. 1. & sub num. 25. quam sequitur quoque Cal. Anto. Abbas. & Imo. in d. cap. cum Ioannes. & Ioan. de Amicis consi. 44. nume. 5. qui pariter testatur de dicta communi. Et sic vno duntaxat teste contradicente de necessariis, requisitisque in testamento, deficit fides omnimoda instrumenti. l. si vnus. C. de testa. & ita residet Io. de Amicis vbi supra.

At hoc procederet de plano, vbiunque in ipso instrumento reperirentur adhibiti duo duntaxat testes: ut consuluat Angel. consi. 169. super puncto superscripto breuitatis causa omittis allegationib. colum. fin. ver. Venio ad secundum quæsitum. & Io. Bapt. Ferretus consi. 207. ex late deductis. nume. 6. & seq. volum. 1. Et super eo non est necesse multum insistere: quia si duo tantum testes adhibiti forent in instrumento, & vnus ex ipsis testibus contradiceret instrumento, redderet instrumentum suspectum, nec ei credendum esset aliquo pacto: ut respondet Ange. ibi.

Sed vbiunque testes adiunarent instrumentum, tot alij testes reprobatorii sunt necessarij, quot sunt comprobantes instrumentum ipsum: secundum Bartol. in l. heredes palam in princ. ff. de testa. Innocen. Ioannes And. Card. Anto. Abbas & Imo. in capitu. cum Ioannes. de fide instrumen. Anchor. consi. 76. Cy. Saly. & omnes communiter in l. in exercendis. C. de fide instr. & Alex. consi. 17. ponderatis his quæ in themate. sub nu. 14. volum. 3.

Et procedit non solum si dicerent testes instrumentarij aliter fuisse dictum, quam scriptum per notarium, verum etiam si deponerent ipsi testes se non interfuisse instrumento, qui quidem testes licet singulares videantur, attamen reprobant, & subuertunt instrumentum. secundum Feli. in d. cap. cum Ioannes. nu. 35. & ita consuluat Crauet. consi. 56. nu. 17. dicens dictos testes ita, & taliter deponentes non esse singulares aliquo pacto, & istam ait ibi esse communem opinio. prudentissimus Dominus Follerius in sua pract. crim. in ver. Item quod commisit falsitatem. num. 64. cum multis seq. vbi explicat abunde istam materiam.

Et aduerte

Et aduerte etiam hic, q̄ vbiq̄ vñ vnus testis contradiceret vñ alij: tunc abiq̄ dubio aliquo depositio vtriusque inualidaretur, secundum Ioan. Andream. Abba. & alios omnes in cap. nostra. de testib. Bertachi. in suo repert. in vers. Testis. in materia de testium impugnatione. in ver. Testes duo. Alex. cōf. 154. viso themate supradcripto. sub nu. 10. vol. 5. exprimit hoc communiter approbati.

Sed testes ipsi recepti hinc inde inter partes, si contrarij in suis attestacionibus apparerent, nemo ex eis puniendus foret de falso. secundum Glo. Alex. Bal. Alexan. sub numero 16. & seq. in l. duobus reis. §. item Pomponius. fide iureiur. Bertachi. in suo repertorio. in ver. Testis. in materia de punitione testiū. in ver. Testes inter se contrarij. & Gram. in voto 26. Saluatoris mundi. nu. 14. cum aliis sequen. vbi recitat ita fuisse decisum in magna Curia Vicaria, & in Collaterali Regio Consilio. Viuius opi. 888.

Per testes duos quis potest probare solemnitatem, aut presumptionem instrumenti. secundum Gloss. in l. iurisdictionum. §. quod fere. in versic. Contrarium. circa fin. ff. de pactis. quam sequuntur omnes Docto. communiter ibi, & in l. sciendum. ff. de verbo. obligatio. vbi las. nume. 10. attestatur de dicta comuni. Ruinus. conf. 1. nume. 8. & sequen. volum. 2. & sequitur etiam Dec. cum aliis coaceruatis per eum, in l. si librarius. nu. 10. ff. de reg. iur.

Sed tamen si vellet quis probare contra instrumenti tenorem, vtrique non admitteretur alia probatio, nisi per aliam scripturam. l. generaliter. C. de non numerata pecunia.

Caterum declaratur hoc non procedere vbiq̄ vñ quis vellet probare simulationem, ac fraudem aduersus instrumentum: tunc enim posset per testes probare talem simulationem: secundum Gloss. in §. si vero tale. in authen. de instru. caut. & fide. quam sequuntur omnes Docto. communiter in l. prima C. plus vale. quod agi. & nonnulli alij Docto. relati per Tiraq. in tract. de vtroquo retract. §. 1. Gloss. 14. nume. 57. fol. 99.

Declaratur etiam, vt procedere possit in probando tenore instrumenti: quia tenor ipsius instrumenti per testes probari potest, quando instrumentum fuit amissum, & testes ita aperti, & periti sunt, vt instrumenti defectum cognoscant: vt puta aduocati, vel notarij, & cognoscant literas illius notarij. & ita concludit Vrsillus in additio. Afflic. in decisio. 274. numero primo. & Bartol. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. cuius opin. scribit esse communem Deci. ibi nume. 29. & constat similiter communem fore ex congestis per Afflic. decis. 302. nu. 3. & 5. & sic decisum extitit in sacro Regio Consilio Neapol. teste Afflic. d. decis. 274. cum tribus tamen requisitis traditis ibi per eum.

Et sic licet in testamento requirantur septem testes: nihilominus tamen illud posset, vbiq̄ vñ deperditum foret, probari tantummodo per duos testes, q̄ extiterat confectum, conditumque coram septem testibus: & ipsi testes deponentes de tenore testamenti deperditi, & publicati coram septem testibus plenè probant, etiam quod alij testes minimè examinetur vsque ad numerum septennarium. secundum Bald. & Saly. in l. testium. per illum tex. C. de testib. Ioan. Baptist. Plot. conf. 5. in causa magnifici D. Ioannis Pauli. nume. 4. volum. 1. & Io. Dilectum in tract. de arte testandi, cautela 2. nume. 4. tit. de testamentis ordinandis. vbi tradit articulandi, capitulandi que normam in presenti casu. & sequitur etiam Marsil. cum aliis cateruatim congestis per eum in singul. 156. nemo prudens est qui nesciat. Et ita religiosè quidem iudicauit in facti contingentia post longam discussionem in iure facta, Excellens D. Hieronymus de Rosis ciuis meus, tanquam consultor Curia oppidi Rocca Sancti Stephani comitatus Aquila, ad fauorem Angeli Gigantis de eodem castro mei clientis, de mense Martij 1580. qui quidem Angelus articulauerat, atque probauerat se institutum fuisse heredem a suo fratre, per duos testes, atque testamentum fuisse deperditum. quæ nempe sententia tanquam sacrosancta, & ab integerrimo, & peritissimo iudice promulgata, fuit tunc per aduersarium ipsius Angeli approbata. Viuius opin. 892.

Testibus duobus deponentibus super negatiua in delictis ad defensionem, plus creditur quam duobus super affirmatiua in delictis deponentibus ad ea delicta probanda. gloss. in cap. clericum. 81. distinct. Francisc. Marc. decis. 286. in 2. part. Bellacom.

Testes duo plenè probant delictum etiam si Papa procedit contra Cardinales. vt est commu. opi. Clar. q. 66. vers. debes etiam scire. etiam contra Papam. Clar. ibi. vers. sed quæro. sed est contra communem opin. Bonacoss.

Testibus duobus conuinci possunt Cardinales, sicut & Pontifex duorum testimonio condemnatur. secundum Abb. in ca.

per tuas. in fi. de maior. & obed. Rom. in repet. auth. similiter. C. ad leg. Falcii. in 34. priuilegio vltimarum voluntatum. Dec. nu. 2. cum aliis seq. & omnes. in c. at si clerici de iudi. vbi Aug. Bero. asserit. nu. 8. & seq. istam esse magis communem opinionem, licet ipse, & malè, fenserit contrarium. & cum communi præmissa videntur concurrere etiam omnes Theologi, præcipueque Aug. de Anchona in tracta. de potestate ecclesiastica, in 5. q. art. 5. concludentes, q̄ quantum ad conuincendum de crimine, inter summum Pontificem. & Cardinales nulla differentia constitui possit, ideo omnes isti, aut duobus, vel tribus testibus conuinci poterunt. & hoc quoque voluit Felin. post quamplures congestos per eum. in d. c. per tuas. Et postquam ostendimus apertissime Cardinales duorum dicto conuinci posse, adde quod duo etiam testes requiruntur ad condemnandum Papam, prout latè scripsimus. in 1. par. communium opinionum. in vers. testes duo sufficiunt ad condemnationem cuiusunque delinquentis. Adde Clar. §. vlt. q. 66. vers. sed quæ. F. Viuius lib. 2. opin. 292.

Duo testes plenam inducunt probationem. gloss. in l. in bonafidei. C. de reb. cred. & l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. fallit in 24. casib. in quibus plures testes requiruntur. vt per Lancel. in tractat. de offic. prator. in tit. de testib. c. dicta testium. nu. 3. fallit vt per Carrer. in praxi. nu. 162.

Fallit in Pontifice, cuius solius dicto statur. multi tñ tenet oppositū. & vtranque opinionem limitat Port. lib. 1. regul. 27. fallit etiam in legato a latere, cuius dicto statur. Ampliatur & limitatur per Port. lib. 1. regul. 2. fallit in 2. casib. vt per Socin. reg. 423. fallit vt per Carrer. in praxi. l. obseruare. nu. 162. fallit in 2. casib. vt per Baptista Villalob. concl. 91. in litera T. fallit in 32. casib. vt per Marsi. in l. 1. §. idem Corn. ff. de quæst. nu. 4. Don. a fina.

Testibus duobus affirmantibus magis creditur, quam mille negantibus. gl. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit.

Fallit in 7. casib. vt per Port. lib. 2. reg. 14.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. reg. 426.

Fallit in 3. casib. vt per Fely. in c. in nostra. de testib. nume. 6. Don. a fina.

Testibus duobus affirmantibus de metu magis creditur, quam aliis, licet pluribus affirmantibus de libera voluntate. Imo. in c. super hoc. de renuntiat.

Fallit in 2. casib. vt per Port. lib. 15.

Fallit per Diaz. conclu. 759. Idem.

Item duobus testibus affirmatiue deponentibus magis creditur, quam decem negatiua proponentibus. vt voluit Glo. in l. diem proferre. §. si plures. in vers. Inde queritur. ff. de recep. arb. & Bal. in l. auctor. col. 3. C. de prob. vbi ait hoc contingere, eo quia deponens super affirmatiua, potest reddere causam magis credibilem: nam negatiua non ita se offert sensui, sicut affirmatiua. & idem concludit Bald. in l. testium. col. fi. C. de test. Viuius opi. 914.

Per duos testes actor probans se mutuas Titio centum, & reus probans se soluisse dicta centum per vnum testem solummodo, tunc obtinebit reus, & sibi erit per Iudicem deferendum iuramentum in supplementum. ita Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiuran. cum quo sentiunt omnes communiter ibi. Bald. & Saly. in l. in bonafidei. C. de titu. Panor. in capit. fin. extra de iureiuran. & Moder. in d. l. admonendi. vbi testantur de dicta communi, præsertim Curt. nume. 305. & his occurrit vnum verbum nunquam obliuioni tradendū, quod si duo testes deponant Mauium mutuas pecuniam Sempronio, sed nesciant quantitatem, alij vero duo testes dicant ipsum Mauium petiisse a Sempronio decem, tunc profectò probatum est mutuum in decem. ita singulariter tenet Barto. d. l. admonendi. versic. quæro, quid si testis deficiat. quem sequuntur ibi omnes. Ant. in d. c. fin. & Alex. conf. 59. vol. 2. & conf. 18. vol. 6. Viuius opi. 933.

Testes duo sufficiunt ad probandum consuetudinē, & hoc casu diceretur plene probata ipsa consuetudo. ita tenet Hostiè. in Summa. in tit. de consuet. in §. quot, & per quos testes. Cyn. & Barto. in l. 2. C. quæ sit longa consuet. Ioan. Fab. in §. ex non scripto. instit. de iure natu. idem Barto. in l. de quibus in 4. q. princ. ff. de legi. Abb. & omnes in capit. at si clerici. de iudic. & consil. 53. volum. 2. Nicolaus Festasius cum magna caterua Docto. in tractat. de æstimo, & collectis. in 5. part. in titu. an. & quando forent in dict. num. 30. fol. par. 38. & istam opinionem declarat Rochus Curt. in repet. cap. fi. de consuet. in 4. se. nu. 66. fol. 146. & Moder. in d. c. at si clerici. & in d. l. de quibus. aiunt esse communem.

Nota etiam, nec vnquam obliuioni tradas, quod ad probandum solutionem canonis emphyteotici per emphyteotam, similiter requiruntur duo testes: secundum Gloss. & Docto. in Com. opin. Tom. iij. A a Lemphy-

l. emphyteoticariis. C. de iure emphy. quā in sequitur, tueretur, & dicit esse communem ibi. l. as. nu. 134.

Itidem assensus Baronis in obligatione, seu alienatione seu di, non tantum probatur per scripturam, sed etiam per testes: ut firmiter Gloss. And. de Iser. & alij omnes in cap. 1. de prohib. seu. alien. per Lotharium. & Afflictum decis. 243. Nardus cocus. sub nu. 2. ubi hanc esse communem opinionem admittit, admonet quoque ita fuisse decisum in Sacro Consilio.

Et quemadmodum sufficit probari assensus Baronis super obligatione, alienationeque feudi nedum per scripturam, verum etiam per testes, ita etiam assensus Regis: ut concludit, firmiterque idem And. de Iser. in d. cap. 1. colum. 3. & Afflict. decis. 398. ubi meminit ita fuisse decisum in Sacro Regio consilio. & ita firmat etiam cum aliis aggregatis per eum Ursillus in addit. Afflict. in d. deci. 243. nu. 3. ubi fatetur hoc semper vidisse approbatum per prædictum Sacrum Consilium Neap. ubi etiam nu. 6. adiicit ad probationem huiusmodi assensus sufficere attestatorem, & depositionem duorum testium.

Sed isthæc opinio cessat hodie, & nil releuat in Regno, stante Regia pragmatica, per quam inductum extitit, assensum expeditum per verbum fiat, in memoriali contentum, nullam fidem facere, nisi infra octo menses expeditur, & registratur privilegium cum sigillo pendenti in Regia Cancellaria. Et sic exploratissimum est, assensum non solum non posse testibus probari, sed etiam si memoriale fuerit expeditum per verbum fiat, non probat, nec valet, nisi infra octo menses fuerit assensus ipse registratus in Regia Cancellaria, & redactum in publicam formam cum pendenti sigillo. Viuius opi. 997.

Duo testes non integri, & quorum fides diminuta est, æquipollēt vno testi integro, & erunt illi duo testes loco vnius, ita ut sicuti probanti per vnum testem, iuramentum in supplementum est deferendum, ita huic probanti per duos testes non integros iuramentum in supplementum est deferendum. Chass. conf. 36. & 37. Bellac.

Testibus duobus de metu deponentibus plus creditur quā mille contrarium attestantibus. secundum communem per Burfat. conf. 72. nu. 48. lib. 1. ubi latius declarat & limitat: & tandē hoc iudicis arbitrio remittere videtur, quibus vel metum affirmantibus vel negantibus maior fides habenda sit, ex iuribus ibi allegatis. Bonac.

In ore duorum, vel trium testium stat omne verbum. ca. in omni negotio. & c. licet. ext. de testi. & l. ubi numerus. ff. eo. tit. & sic ad aliquid probandum regulariter duo testes sufficiunt per dicta iura, & alia relata per Rosarium Bussi. in sermonibus prædicabilibus. in sermone 9. in litera Z. in prima parte.

Declaraturque hoc non procedere in iudiciis possessoriiis, in quibus dicitur agi de leui præiudicio. & probatio per vnum testem, vel per famam publicam in hoc casu, habet vim plenæ probationis: ita quod iste testis vnicus in causa possessorij plenè probat possessionem absque aliquo iuramento necessario in supplementum probationis, etiam si agatur de possessione magnæ rei. secundum Bartol. in l. 1. C. quorum bono. & clarius in l. 2. in fin. C. ubi in rem actio. Mathesil. in notab. 2. Alexan. conf. 91. colum. 1. volum. 5. Socin. conf. 137. colum. 6. & conf. 266. nume. 26. volum. 2. Ias. in repet. l. admonendi. nu. 187. in 2. lect. ubi istam opinionem ait esse communem Franc. Cur. nume. 203. ff. de iure iur. quam communem sequitur similiter Calca. conf. 100. colum. penult. Dec. conf. 251. colum. 1. & in l. 2. C. de Carbo. edic. nume. 2. Cagnol. in l. pari. numero septimo. ff. de regul. iur. Gratus conf. 42. nume. 7. & sequen. volum. 2. Crauet. conf. 158. nume. 12. & Marsil. singul. 433. & Grammat. conf. ciuili. 77. nume. 11. Et ita ipse iudicauit in facti contingentia in primo anno mei doctoratus 1559. in quadam causa mihi delegata per Illustrem D. Ioannem Antonium Porcinarium cognatum meum, & Baronem castri Arisculæ comitatus Aquilæ, & definita in fauorem magistri Domini Cocchi de eodem oppido. in qua quidem causa, & processu apparebat probatum spoliū per vnum testem omni exceptione maiorem, & aderant etiam nonnullæ aliæ præsumptiones.

In contrariam vero partem, quod in iudicio possessorio non sufficiat semiplena probatio, & vnus testis non probet, inclinare Bart. in extrauag. ad reprimen. in vers. Summarie. & Ripa in l. si constante. nu. 17. ff. solut. mat. cuius sententia, communis est, teste Alex. conf. 87. nu. 3. vol. 7. & Petro de Benintedis post alios signatos per eum. decis. 62. nu. 19. & seq. ubi recitat ita fuisse decisum in Rota Bononiensi.

Et sic etiam, quod ubicunque agitur remedio reintegranda, non sufficiat possessionem ipsam probari per vnum testem, præsertimque ubi iste vnicus testis aliis testibus ex aduerso productis, & examinatis contradiceret: prout extitit deci-

sum in Sacro Regio consilio Neapol. teste Afflict. decis. 364. fuit decisum in Concilio in causa monasterij Sancti Seuerini. sub nu. 4. & seq.

Sed limitatur isthæc communis non habere locum, ubicunque contra dictum vnicum testem, seu semiplenam probationem, apparet aliqua indicia. hoc enim casu vnus testis, vel probatio semiplena non probaret possessionē. ut voluit Bal. in l. qui accusare. col. fi. C. de eden. Grat. conf. 40. nu. 29. vol. 2. & ita fuit iudicatum in Sacro Consilio Neapol. ut refert Afflict. in d. deci. 364. nu. 4. & seq.

Alios vero casus, & circiter 30. in quibus vnus solus testis plenè probet, ponit Spec. in tit. de testa. §. restat. in vers. Hoc tamē fallit. Inno. & alij in c. accedens. il. 1. de testib. Rosar. Bussi. in d. sermone 9. & Iacob. Philipp. Port. seu potius Anto. Gabr. in concl. 5. Vnus testis. lib. 1. & Ias. & Moder. in d. l. admonendi.

Verum præfata omnia procederent, iudicio meo, in iudicio summario retinenda: secus vero in iudicio possessorij plenarij: quia hoc casu requiruntur plenæ probationes: nec sufficeret probare possessionem per vnum testem, præcipueque ubi actor remedium. capiti. reintegranda. 3. querit. i. intentaret. ut per Bar. in extrauag. ad reprimen. in verb. Summarie. Bal. & Paul. Castr. in l. odinarij. C. de rei vendicatio. Bald. in l. iudices. C. de iudic. ubi alij Doctor. communiter. Paul. de Castr. conf. 3. volum. 2. secundum nouam impressionem, & in antiquis conf. 5. Ias. in l. naturaliter. §. nihil. commune. col. pen. ff. de acquir. poss. Franc. de Curt. in d. l. admonendi. d. nu. 302. in fi. & Gratus conf. 200. col. 1. & seq. vol. 2. & Afflict. in præcitata decis. 364. quia datur remedium dicti c. reintegranda. contra titulo possidentem: ut latè docuimus supra in vers. Spoliatus. Viuius opi. 901.

Testes plures paucioribus præferuntur. l. ob carmen. §. si testes. ubi gloss. de testib. fallit in 8. casibus. ut per Por. libr. 2. regul. 26. & quibus testibus magis credendum sit, videas Por. per multas conclus. in d. lib. 2. conclus. 25. vsque. ad concl. 38. Idem.

Testium numerus supplet defectus eorum: & sic si testibus aliqua qualitates deessent, utique per numerum testium notæ, spectatæque fidei, & integritatis supplerentur, atque eorū depositiones ab illis ita sustentarentur, ut omnes facerent plenam probationem: secundum Gloss. communiter approbatā. in l. 3. in ver. Numerus. ff. de testib. Alberic. in tract. de testibus. qui ad hoc multa cumulat. Alex. conf. 5. num. 7. & sequen. vol. 1. & conf. 43. nume. 33. volum. 4. & conf. 149. viso processu inter Michaelem. nume. 6. volum. 5. & Curt. quoque in tract. de testib. conclus. 1. in princ. & Ioan. Anto. de Nigris in capitulis Regni. in cap. 260. vulgaris famæ proloquium. nume. 34. & ista est communis opinio. de qua per Ang. conf. 1. ubi consuluit, quod si in numero testium reperitur vnus domesticus, quod respectu aliorum sufficeret eius dictum. Et plus dicit, quod licet dicto testis vilis, & deplorata fidei non sit credendum: tamen si factum probaretur per alios testes, crederetur illi: ut per Bal. etiam in l. si quis ex argentariis. §. cogentur. ff. de eden. Salyc. in l. bonæ fidei. colum. 8. C. de rebus credit. per Felin. in capit. tertio loco. nume. 9. de proba. Ioan. de Amicis, conf. 8. nume. 38. & conf. 25. nume. 3. Bertran. conf. 139. num. 7. vol. 3. & conf. 161. etiam si verum. nume. 6. volum. 6. Soc. iun. conf. 32. nume. 34. volum. 2. Grammat. conf. crimi. 1. sub nume. 3. Cranet. conf. 169. in fin. Alexand. de Neuo conf. 19. in causa Francischini. num. 2. & Tiraquel. copiose in tractat. de penis temperandis, aut remittendis. causa 21. nu. 119. cum aliis seq. ubi istam communem, nume. 123. & sequen. utiliter limitat in duobus casibus. & Berous quoque in cap. licet causam. nume. 46. & sequen. de probat. Marsil. conf. 109. nume. 4. & seq. Nat. conf. 354. num. 6. volum. 2. & conf. 473. quadam. nume. 23. eodem volum. & Grammat. in d. conf. 1. num. 4. Ruin. conf. 149. nume. 37. & conf. seq. num. 18. volum. 5. & Io. Ant. de Nigris in præcitato c. vulgaris famæ proloquium. nu. 39. Sed vtilius in terminis determinauit Iac. But. in d. l. 3. ff. de testib. in princ. & Io. de Imo. in l. qui testamento. col. 1. ff. de test. q. licet duo testes amici non faciant, inducantque integram fidem. d. l. 3. in vers. Amicus. nihilominus si testes amici producantur in causa, ubi duo alij integri, & vndique idonei sufficiebant, supplebitur tunc per illum tertium fides duorum: & sic propter maiorem numerum supplebitur defectus resultans ex amicitia. & vbertim prosequitur Alex. in addit. in d. l. 3. & Felin. in conf. 36. magnifice prator. nu. 11.

In contrariam vero opinionem, quod numerus amicorum non suppleat defectum resultantem ab amicitia, inclinarunt aliqui doct. relati per Felin. in c. testimonium. sub nu. 5. de testib. ubi prudentissime concludit hoc residere in arbitrio iudicis inspecta amicitia qualitate.

Et ad hoc facit dictum Bald. in l. Imperator. ff. de statu homi. dicentis, qd si duo notarij rogati essent, & vnus probata fidei foret, & alter infamata, propter fidem alterius valeret instrumentum. & idem voluit in d. §. cogentur. vbi casus.

Et antedicta comunis opinio ita enucleata ampliatur vtiliter intantum etiam procedere, vt in causa matrimoniali quoque numerus testium suppleat illorum defectus. secundum Gl. in d. l. 3. §. eiusdem quoque. ff. de testibus. in ver. Numerus. comuniter approbatam ibi ab omnibus praesertimque a Floria. columna 2. vt per Alexand. consil. 5. in causa. columna tertia. volum. 1. & consil. 47. abunde. col. 1. volum. 2. & Ang. in d. consil. primo, & ita in terminis propriis consuluerunt Areti. consil. 13. col. 6. Barbatus consil. 40. vol. 3. & consil. 26. vol. 4. & Dec. consil. 166. col. pen. ver. Secundo principaliter.

Sed praelibata comunis ita amplificata choaretur primò vt procedat si testis non foret penitus inhabilis, aliàs stante omnimoda eius inhabilitate suppleri nequiret eius defectus per alios testes idoneos. secundum Bald. & Ancha. in l. si quis testibus. C. de testibus. & Saly. in d. l. in bonafidei. col. 10.

Claudicatque secundò eadem comunis locum solùmmodo obtinere, quando alij testes ex semetipsis sufficerent absq; illo teste inhabili, aliter non suppleretur ipsius defectus. vt firmat Fulg. in d. l. 1. Fely. in vtroq; casu, in c. testimoniu. sub n. 5. de testib. & Doct. omnes in locis praememoratis. Viu. opi. 885.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De numero testium qui defectum supplere possit. vide copiose Anton. Gabriel. lib. 1. tit. de testib. conclusi. 6.

Testes quando quomodo, & quibus in calibus causam scientiae de eorum depositionibus & dictis reddere teneantur vt probent & valeant.

C A P. XXXII.

Testis sui dicti tenetur rationem reddere, qd procedit quando super ea ratione fuit interrogatus, aliàs non. l. solam. C. de testi. & ibi doct. & gl. & si tunc interrogatus nō redderet causam sui dicti, non probaret.

Ampliatur in 4. casibus. & limitatur in 23. per Lancell. in tracta. de off. pre. in cap. d. testium. num. 26. vide Mar. sing. 621.

Qua tamē regula nō pcedit, vbi ille testis deponeret super his quae sunt iuris: quia tunc etiam nō interrogatus testis debet rationem sui dicti reddere. ca. cum causam quae. de testib. vt si quis testis vellet dicere talem esse dominū rei alicuius, debet ille reddere causam sui dicti. vel si testis deponat quē esse furiosum, quia debet dicere causam furoris. Bal. in l. furiosum. C. qui testamēta facere possunt. Idē si deponat super valore rei alicuius. gl. in l. testi. C. de testib. & §. licet. in authen. cod. vel etiam si testis deponat quē esse infamem, tunc etiā debet causam infamiae reddere etiā non interrogatus. Inno. in c. cū oporteat. de accus. & vide alias exceptiones ad hāc regulam, quas ponit Ias. in l. cum hi. ff. de transact. in §. vult igitur. Aliās autem testis non interrogatus de ratione dicti probat etiam si deponeret super maleficio; nam deponens de maleficio simpliciter probat absque alia ratione, si non de causa fuerit interrogatus. Decius consil. 100. nu. 1.

Fallit in 23. casibus. vt per Campeg. in d. tract. conclu. 192.

Fallit in 9. casibus. vt per Soc. reg. 401. & causam dicere non tenetur. fallit in 6. casibus. vt per Soc. reg. 402.

Fallit in 4. casibus. vt per Fel. in c. cum causam. de testib. num. 4. fallit in 3. casibus. secundum Fran. Hercula. in tracta. de negativa. num. 322.

Si testis non reddit causam dicti sui, non probat eius dictū.

Fallit in 15. casibus. vt per Campeg. in d. tract. reg. 193.

Fallit vt per Mar. sing. 644. & 638.

Ampliatur vt per Mar. sing. 658. Donat. à Fina.

Quaero vtrum dictum testis valeat & probet, qui interrogatus de ratione scientiae, respondet, quia fuit praesens? Respond. Bald. in l. 2. §. voluntatem. ff. solut. matrim. tenet, quod talis testis non probat, nisi dicat, fui praesens & intellexi. potest enim quis esse praesens corpore & non animo. Idem tenet Bal. in c. 1. de cōtent. inter domi. & vasa. de inuest. in v. sib. feu. Eandem opi. sequitur Alex. in cōf. 134. incip. in causa & lite ver. tente. vol. 2. & consil. 112. vol. 3. incip. viso superiori themate.

Contraria tamen opinio, quod scilicet dictum testis, qui deponit se scire, quia fuit praesens, probet, communi calculo approbata est. vt testatur Ias. in d. §. voluntatem. nu. 2. dicens ab ea in consulendo & iudicando non esse recedendum. Hanc opi. tenet Bar. in tract. de testibus. post gl. in l. 1. verb. praesentibus. & ibi Doct. C. de errore cal. lmo. & docto. l. haeredes palam. ff. de testa. Bal. Sal. l. testium. per tex. ibi. ver. praesto. C. de testi. Eandem opin. dicit esse communem Alexand. d. §. voluntatem. & in l. 1. ff. si cer. pet. & in consil. 180. incip. in causa Anglorum. vol. 2. & eam tenet Floria. in l. ob carmen. §. si. ff. de testib. Et hanc opi. optimè probat tex. in d. l. testium. verbo, praesentia. vbi probatur sufficere, si testis interrogatus de causa scientiae, dicat, scio, quia fui praesens. Et haec est veritas, ex quo enim dicit se scire, & reddit rationem, quia praesens fuit, consequens est, quod intelligatur deponere per illum sensum corporis, per quem veritas illius actus percipitur, licet specificè sensum corporis nō exprimat. Praesentia enim potest se habere ad visum, auditum & reliquos sensus. Et ratio testis non est calumnianda sed potius adiuuanda, & adaptanda ad id quod dicit testis. intelligenda tamen est comunis, quando testis deponit de propria praesentia, secus si de aliena, vt per praefatos doct. in locis alleg. Mich. Grassus.

Testis deponens de sua propria praesentia, censetur etiam includere intelligentiam, secus si deponit de aliena, quia de nuda tantum, & non intelligente solum deponere censetur. Est comunis opinio, secundum Iason. in l. 2. §. voluntatem. ver. tene in contrarium. ff. soluto matrimonio. Adde Alexand. in consil. 212. ponderatis. verfic. vnde dicit. volum. 6. Tū tamen considera, quod ex duobus videtur illa comunis opinio. in 2. parte reddi dubitabilis. Primò, quia quatenus attinet ad materiam probationis, testes & notarius aequiparantur. vulga. l. in exercendis. C. de fide instrument. & tamen notarius ponens de praesentia aliena, puta contrahentium vel testium, censetur etiam includere intelligentiam. Bart. in l. diem. §. coram. ff. de arbitr. Ergo idem in teste dicendum est. Secundò, quia dictum testis concludens à comuniter accidentibus non dicitur ambiguum, sed concludens. ita declarant Docto. in ca. in praesentia. extra de probat. Sed secundum magis comunem accidentiam, ille qui est praesens, percipit & intelligit ea, quae sunt in sui praesentia. vt patet per experientiam. igitur, &c. sufficit quod dictum testis concludat praesumptiue; sed ex praesentia de iure praesumuntur etiam intelligentia, & aliquando consensus. vt in d. §. voluntatem. Tamen a comunis non videtur recedendum: & ad illud de notario, potest responderi, quod licet non sit differentia inter testes, & notarium, seu instrumentum in materia probationis, illud est verum, quo ad effectum, non quo ad modum. idē notarius inter contrahentes est quasi iudex. igitur potest deponere de eo, quod solo intellectu percipit, & ex natura actus illud praesumitur: secus in teste. Cogita. M. Charian.

Testis si deponit mutuum vel depositum fuisse factum penes Titium, & interrogatus de ratione, & causa scientiae, dicit taliter praesens fui, dato quod non deponat, quia quod audiuit, vel vidit huiusmodi mutuum, tamen probat, quia testis ipse deponens de praesentia sua propria includit intelligentiam. secundum gloss. in l. 1. in verb. praesentibus. C. de errore aduocato. Speculat. in titu. de teste. §. primo. verfic. item quod iussu. Abbas. Imol. & alios in cap. peruenit. de testib. cogen. dis. Bar. in l. prima. §. si. ff. de auctor. tut. & in tractat. de testib. Bald. Angel. Imol. & omnes per illum textum. in l. haeredes palam. ff. de testam. Docto. omnes in c. cum causam. de testa. Bald. Saly. in l. testium. C. de testibus. Et istorum docto. opinionem sequitur etiam, tuetur & dicit esse comunem Alexand. num. 10. & Iaso. num. 20. cum aliis sequent. in l. 2. §. voluntatem autem. ff. soluto matrimonio. & Pomates in addit. ad Bar. in dicto §. fin. & interpretatur ista comunis conclusio non procedere, vbicunque testis deponeret de praesentia alterius testis simul cum eo commorantis in aliquo loco; tunc enim deponendo illum contestem fuisse praesentem, intelligitur deponere duntaxat de nuda praesentia illius testis, nō autem intelligentia, & ita procedit, & intelligitur opinio Bald. & sequacium. in dicto §. voluntatem. contra dictam comunem, quia: quando vnus testis interrogatus super vno capitulo, respondit se nihil scire, & reprobat per alios testes, qui dicunt ipsum fuisse praesentem, tunc ipse testis qui nihil scire dixit, non potest torqueri pro eruenda veritate: quia non sequitur, talis fuit praesens tali actui, ergo vidit, & intellexit. l. diem proferre. §. coram. ff. de arbit. & ita tenet, & concludit Barto. in dicto §. fin. qui dicit. quod si testis deposuit alium fuisse praesentem, non sequitur, ergo intelligente, potest enim esse, quod vnus esset separatus ab alio, ita quod intellexerit, &

Com. V.l. Opin.

ita tenent omnes doctor. præcitatur. & Marfil. singul. 408. ubi dicit magnum verbum, se iuvasse in facti contingentia, quendam Tabellionem inquisitum de falso propter prædicta, sed quotiescunque testis allegaret, seu nominaret Titium in aliquo negotio interfuisse secum in aliquo loco, tunc si ipse Titius examinatus negaret ibi præsentem fuisse, alter eorum mentiretur, & sic daretur via iudici inquirendi alterutrum. l. duobus. §. fina. ff. de iureiurand. & ita tenet. & concludit Bald. in d. l. testium. In tantum quod isto casu neutri credendum est, secundum eundem Bald. in d. capitu. causam. & ita consuluit Alex. consil. 90. volum. 4. ideoque talis contrarietas inter ipsos duos testes operatur ut nemini ex ipsis credendum sit, quia nemini fides adhibenda foret quando vnus testis alteri contradicit, secundum Ioan. Andr. & omnes magis communiter. capitu. in nostra. de testi. Feder. de Senis. consil. 142. Bald. consil. 33. quidam Tabellio. volum. 3. & istam doctrinam Ioan. Andr. & sequacium scribunt esse communem Moder. in d. capitu. in nostra. Gram. consil. crimini. 26. nume. 20. & seq. & consil. 31. nu. 8. & ita consuluit Alex. consil. 33. volum. 3. & consil. 43. volum. 4. F. Viuius opin. 899.

Testis si dixit se scire, quia præsens fuit, hæc videtur sufficiens ratio licet non dicat quod viderit, aut audiuerit. Bart. in suo tract. de testib. in 15. c. fallit in 6. casib. ut per Campeg. in d. tract. concl. 342. Don. a fina.

Testis si interrogatus de causa scientiæ dicat, non recordor, probat. doctor. in l. testium. C. de testib. fallit in 5. ut per Campeg. in d. tract. concl. 343. Idem.

Ad quos casus extendatur, & sit sufficiens quando redditur ratio per visum, vel testificatur de visu. declar. 10. casus Campeg. conclus. 347. & in quibus non sit sufficiens. declar. Campeg. conclus. 373. Idem.

Ratio autem sufficiens est in teste, quia sum vicinus. fallit in 5. secundum Fel. in c. literis. de præsumpt. fallit ut per Campeg. conclus. 407.

Fallit in 7. casib. ut per Purpur. l. 1. nu. 99. ff. si cert. pet. Idem.

Testis qui interfuit contractui super aliquo actu sed non interfuit conclusioni, non probat consummationem contractus, seu illius actus consummationem super quo actu interfuit. Bal. in c. si. de iura. calum. in antiq. per text. in l. eleganter. in prin. ff. de condi. indeb. gl. in l. Lucius. in gl. magna. ff. de his qui not. in fa. quæ vult quod testes non probant quando non plene deponunt, vel nesciunt totum factum. & refert Ias. in ea l. eleganter. in princip. nume. 2. & 11. sola enim conclusio in contractib. attenditur. Bal. in l. contractus. C. de fide. instrum. multa enim dicuntur quæ non fiunt: quare non sufficit probare tractatum, cum tota vis consistat in conclusione. Decius consil. 11. Bellacom.

Si testis deponens de ætate, si reddendo causam sui dicti, dicat se scire per aspectum corporis, non probat ætatem sufficienter: quia est potius iudicium quam testimonium. Bald. in l. solam. C. de testi. nam sicut sententia lata ex aspectu non probat. l. minor 25. ff. de minor. ita nec testimonium ex aspectu probat. Alex. consil. 29. nu. 4. in 7. vol. Vezinus.

Testi deponenti circa ea quæ sensu corporeo non percipiuntur, nisi rationem scientiæ per sensum corporeum assignauerit, etiam non interrogatus, non creditur. Curt. Iun. consil. 250. nu. 1. commu. dicit. Villal.

Testi deponenti circa ea, quæ sensu corporeo non percipiuntur non creditur, nisi rationem scientiæ per sensum corporis, etiam non interrogatus assignauerit. Curt. Iun. consil. 150. nu. 1. commu. dicit. Bonac. Vezinus.

Testes in his, quæ percipiuntur sensu corporeo, non autem iudicio intellectus, non debent suapte natura scientiæ causas dicere, nisi super eis fuissent interrogati: quia verbosi esse non debent: secundum doctrinam Ioan. Andr. & Docto. in c. cum causam. extr. de testib. Spec. in tit. de teste. §. 1. verfic. Item quod non prohibent testimonium. Bal. & Docto. in l. solam. circa fin. C. de testib. Ang. in l. qui testamento. §. si. ff. de testam. & in l. cum hi. §. vult igitur. ff. de transactio. & ista est communis opinio, teste Zasio in 2. lib. suorum responsorum. capit. 6. Moder. in d. cap. cum causam.

Vnde si testis deponeret super his, quæ non sunt iuris, sed quæ sunt facti directe perceptibilia per sensum corporis: tunc indubitanter, secundum præallegatam communem, valeret dictum testis absque rationis assignatione, nisi fuisset aliquo modo per notarium interrogatus. Secus vero si testis deponeret super his, quæ sunt iuris: quia tunc vltro etiam non interrogatus debet assignare rationem, causamque scientiæ sui dicti, alias non probaret. verbi gratia si deponeret super mutuo dictum simpliciter considerandum non caperetur sensu corporis, sed potius iudicio intellectus: quare tenetur assignare rationem,

De Probationibus,

quæ concluderet: secundum Paulum Castr. & Alex. in l. precia rerum. ff. ad leg. Falcid. Floria. in l. hoc carmen. §. si. ff. de testib. Barto. in l. 1. C. de vsuris. & in l. nec codicillos. C. de codicil. & in d. l. solam. Caputaquens. decis. 36. lib. 1. & communiter omnes Scriben. in l. 1. ff. si certum petatur. ubi Curt. attestatur de dicta communi. nume. 29. & Zasius in præalleg. libro secundo. respons. capitulo septimo. licet eam præcipitanter more suo impugnet pluribus mediis, quæ non indigent responsione aliqua. & dictam communem sequitur etiam, & citat Bertran. consil. 328. viso processu dudum cepto. sub numero septimo. volum. 8.

Et his accedit, quod examinatur, seu notarius, qui non interrogavit testem de causa scientiæ, prout tenetur: iuxta text. & quæ ibi habentur. in dicto cap. cum causam. colum. 4. verfic. Circa quod & c. & vide similiter in constitutione Regni. incip. in pecunia. ubi habetur, quod si tabellio dolose non interrogavit testem de causa scientiæ, tenetur parti ad interesse, & curiæ ad poenam.

Idemque videmus in teste deponente super fama publica: quia ad probationem famæ requiritur, quod testis etiam non interrogatus vltro assignare debeat rationem dicti sui: ut per Innoc. Ioannem Andream & alios communiter. in cap. cum oportet. & in cap. qualiter & quando. extr. de accusat. Anton. de Butr. in cap. licet. eodem tit. & in cap. super hoc. extr. de re. nun. Barto. in l. de minore. §. tormenta. de quæst. 1. Ang. in l. ea quidem. C. de accusat. Bald. in l. solam. C. de testib. & in sua Margarita Innoc. in verfic. Testi non creditur. ubi huius dicti assignat rationem: quia fama debet habere ortum ab honestis, & fide dignis. d. cap. qualiter & quando. ideo sciri non potest, nisi testis deponens de infamia, seu bona fama, adiciat plenam iustamque causam scientiæ: & sic oportet quod testis assignet causas probabiles, ex quibus populus fuerit inductus ad sic credendum, aliter diceretur vana vox populi non exaudienda. l. decurionum. C. de poenis. & declarat Barto. in dicto §. tormenta. Bald. in l. proprietatis. C. de prob. & in l. diffamari. C. de ingen. & manumif. Anto. de Butr. in cap. veniens. l. primo. extra de testib. & Salyc. in l. ea quidem. colum. fin. C. de accusationibus.

Et ista fama, nota, debet probari apud maiorem partem populi: secundum Bart. Salyc. & Anto. de Butr. in locis præcitatis. & sic ad hoc, ut dicatur fama probata, requiritur, quod testes deponant se audivisse a maiori parte populi: & ista est communis opinio. teste Curt. Iun. consil. 172. num. 9. & Imo. in l. hæredes palæ. in prin. ff. de testam. Rota vero Romana sequuta est Bal. in c. præterea. de testib. videlicet, quod si testes ipsi deponerent publice dici audivisse: tunc famam probant testes ipsi: ut refert. Cassad. decis. 3. tit. de probat.

Vnde si testes dicerent, ac deponerent se audivisse a multis, non probarent ob hoc publicam famam: quia multi dicuntur duo. l. 1. §. hoc rescriptum. ubi Glo. ff. ad Silla. Barto. in d. §. tormenta. Salyc. & Ang. in d. l. ea quidem.

Et idem si diceretur inter homines audivisse: dictio enim, inter, verificatur in duobus. l. inter illa. ff. de verb. signi.

Et idem si testes ipsi dicerent a pluribus: arg. c. pluralis. de reg. iur. in 6.

Et idem concludendum est, quando nescit a quibus dicere audiuit. secundum Bart. in d. §. tormenta. Innoc. in d. c. qualiter & quando. Spec. in tit. de inquisit. §. nunc tractemus.

Et casu quo interrogetur testis, quid est fama, & respondeat, quod est audire ea, quæ audiuntur per istum, per illum, & per alium: quia appareret eum non intelligere quid sit fama publica, non probabit illam. ita Bart. in d. l. 1. ff. si certum petat. Bal. in l. 1. ff. de his qui sunt sui, vel alieni iuris. & in repet. l. data opera. C. qui accusa. non possunt. Imo. in l. stipulatio ista. §. hoc quoque. ff. de verb. oblig.

Et ista fama, aduerte, quia probatur per duos testes: secundum Glo. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. Abb. in c. 3. loco, de præsumpt. Barto. in l. de minore. §. plurium. col. 5. de quæstione. & Doctor. præcitatos, & est communis opinio. ut per Salyc. in d. l. ea quidem. col. 24. & Dec. consil. 272. nume. 4. & Ioan. Bapt. Ferretum consil. 389. Redemptoris nostri inuocato suffragio, in causa nobilis dominæ Catherina. num. 18. & consil. 392. viso longo processu, & depositionibus testium vtriusque partis. nume. 4. cum aliis sequen. volum. 2. in quibus quidem locis profert vtilissimum verbum, post Cassad. relatum per eum. in decis. 3. tit. de proba. nu. 7. quod hæc communis opinio servatur in Romana Curia.

Et idem concludendum est etiam in teste deponente super dominio, seu habitatione. Nam habitatio ipsa non probatur per vsus, & commoditates modicæ considerationis, puta per deambulationes, per inspectionem a fenestris, per expan-

expansionem pannorum &c. Imò nec etiam per testes, qui dicerent vidisse ibi lectum talis, si non deponat saltem de usu per visum: quia dominium non probat, nisi causam scientia reddat, etiam non interrogatus: iuxta nota. in l. solam. & in l. testium. C. de testibus. & Corne. consil. 64. volum. 1. circa finem.

Ceterum testes deponentes super ultimo articulo de publica voce, & fama non probant aliter publicam vocem ipsam, & famam, quo ad omnes articulos, de stylo Rotæ Romanæ: at testante Mis. decis. 322.

Nec non testes deponentes super possessione immemorabili, tenentur deponere de fama publica in articulo peculiariter facto, formatoque pro verificanda ipsa immemorabili possessione: non autem in ultimo articulo fama, seu produci solito, & consueto in fine articulorum super probanda fama publica. ita Signorol. consil. 70. & Illustris D. Vincen. de Franchis. decis. 56. cum Illustrissimus Princeps. nu. 24.

Quoniam necessario fama ipsa est probanda: & sic de ea constare debet in processu: nec creditur iudicis assertioni de fama publica. vt voluit Signo. consil. 156. col. 2. Raph. Fulg. consil. 107. col. 2. & Deci. consil. 256. in causa inquisitionis. nu. 11.

Imò similiter testis iuratus super fama publica, nullatenus eam probaret, si deponeret super veritate facti. Et sic necessario in probanda possessione, vel quasi consanguinitatis, vel alterius rei similis: sunt formandi, producendique in iudicio duo articuli: vnus sanè formandus venit super facti veritate, & alter super fama publica, quod Titius semper publicè, & palam extitit habitus, nominatus, tractatus, & reputatus: prout hodiernè habetur, nominatur, tractatur, & reputatur in Ciuitate, filius, & pro filio Sempronij, natus ex Petrutia eius uxore: vt voluit tradendo presentem cautelam, & normam capitulandi, & probandi. Bart. in l. non nudis. C. de probat. & in l. 3. ff. de liber. & posthu. Bald. in l. 1. qui accus. & in l. non ignorat. col. 1. r. eotit. Palæot. in tract. de nothis. & spuriis. cap. 23. nu. 6. Angel. in l. 1. ff. de probat. Alex. consil. 5. v. viso, & discussio processu. sub num. 2. vol. 1. & Christ. Port. in §. in pluribus. nume. 4. instit. de adoptionibus. vbi assignat huiusce rationem efficacissimam, quod ex tali nominatione, ius, & quasi possessio filiationis acquiritur.

Potest itidem opportunè assignari hæc altera ratio, quod in his, quæ sunt difficilis probationis, sufficit probatio per famam publicam, benè & legitime probatam: secundum Pal. decis. 315. & Mis. decis. 235. & eundem Palæot. in tract. de no. & spuriis. c. 23. sub nu. 3.

Vnde testes super articulis de tempore immemorabili deponentes, probarent dubio procul, si desponderent de auditu à maioribus suis, & de publica voce & fama: vt concedit Guid. decis. 63. & Capic. decis. 193. in causa. nu. 1. cum aliis seq.

Et ista fama tunc sufficit, & plenè probat in antiquis vitra centum annos: secundum Canonistas in c. veniens. de testib. vbi Abb. admittit hoc verum esse, si probetur memoriam non extare. & Fely. in c. cum causam. de probat. col. 1. r. & in d. c. veniens. Bal. in auth. quas actiones. C. de sacros. eccle. Alex. consil. 1. sub nu. 24. & seq. vol. 4. Inn. in c. veniens. de verb. signif. & Cel. sus Hugo consil. 107. ex actis. sub nu. 3. 6. & 7.

Quoniam fama in factis antiquis inducit iuris presumptio nem. ita Flor. in l. 2. §. iudici. in fin. ff. finium regu. Canonist. in cap. cum causam. de testa. & Bald. in capitu. v. fallas. in fin. si de feud. fuer. controuer. inter domi. & vasa. in vlib. feud. in l. in bona fidei. de reb. credit. & in l. proprietatis. Cod. de probat. Viuius opin. 898.

Contra testes exceptio seu repulsa quando, & qualiter opponenda & proponenda sit, & testes ipsi a processu reiiciendi.

C A P V T XXXIII.

Testibus opponi exceptio ante testimoniorum promulgationem debet. commune affirmant Carol. Ruin. consil. 33. lib. 4. Franc. Viuius libr. 1. opinio. 367. Vel etiam antequam illi deponant opponi, ac de ea statim tractari poterit. commune inquit Petr. de Benintend. decisio. 7. Viuius vbi supra. Si autem criminalis aliqua exceptio opponatur, quod nempe infames sint, vel periuri, vel alia id genus, in specie, opus erit quod sigillatim crimina cum loci, & temporis subiunctione opponantur vt frequenter placitum renunciant Follerius in pract. crim. versicul. si confitebuntur. num. 6. & sequen. Boer. decisio. 321. Gramma. decisio. 11. nume. 12. & decisio. 34. nume. 49. Nec testibus idcirco iniuriarum actio

competeret, si crimina probabuntur alioquin competet. commune proferunt Boer. consilio 4. nume. 21. & sequen. Iaffr. decisio. 315. I. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 54. versic. caueant tamen. E. Suarez.

Contra testes exceptio ante aperturam testium opponi debet, non autem post, & specialiter: vt eleganter per Bartol. in l. 1. col. fi. C. de testib. & inibi Bald. & alij communiter. & ita tenet arguendo Ruin. consil. 33. colum. 5. circa finem. volum. 4. & omnes Canonistæ hoc idem firmant & concedunt audacter in capitu. denique de exceptio. quorum opin. sequuntur, declarant, & attestantur. Mod. in d. capit. denique. & Dec. ibi. nu. 12.

Et hinc inoleuit practica, qua quotidie vtuntur procuratores, vt tempore quo comparent visuri iuramenta testium, protestantur contra personas testium, & dicenda per eos.

Sed quandoque in alio actu ante publicationem potest fieri dicta protestatio: vt capit. presentium. de testi. & ibi Franc. de Aret.

Sed dicta communis interpretatur non procedere vtiliter, secundum Alexandrum consilio 152. viso processu causa matrimonialis. sub nume. 15. volum. 5. vbi dicitur quæ pars qua nihil opposuit ante publicationem contra testes, post publicationem iuraret, quod hoc ex malitia minimè fecit, vel quod huiusmodi exceptio nouiter superuenit ad eius notitiam: tunc enim admitteretur ad opponendum contra testes absque dubio aliquo.

Imo plus dic, quod exceptio contra testes inimicos potest opponi, & allegari coram iudice ante quam eorum dicta recipiantur, verbi gratia. Titius opponit examinatori testem examinandum contra ipsum esse suum capitalem, & capitalissimum inimicum: in huiusmodi, casu debet receptio illius testis differri, & interim capi per iudicem illius causæ informatio super huiusmodi inimicitia. vt per Barrol. in authen. si dicatur. C. de testi. cuius opinionem vitra Saly. sequuntur omnes alij Doct. ibi communiter, & de ista communi attestantur apostillantes Bar. inibi, & Petrus de Benintendis in decis. 7. obliuiscatur. vbi ille ait ita in Rota Bononiensi conclusum extitisse.

Et hoc idem obseruari communiter videtur in delinquente torquendo: siquidem si tunc opponeretur ratio inimicitia aduersus testes producendos contra dictum delinquentem: eo casu proculdubio debet differri, & supersederi hæc testium receptio, vt recipiantur prius testes ad probationem inimicitia præfata, dummodo ipse excipiens statim, & incontinenti se probaturum offerat. §. si vero quis dicat. in authen. de testib. vt tenet Feli. in cap. ex parte. col. fi. ext. de test. b. & alij Doct. passim in iure nostro. & Grammat. in voto 4. sub nume. 28. & seq. post And. de Iser. in consil. Regni. Humanitate relatum ibi per eum.

Idem videtur dicendum in teste infami, vel excommunicato, nam licet inquisitus dicat testes examinandos contra ipsum esse infames, & excommunicatos, non ob hoc retardatur examinatio illorum testium, sed illa exceptio reseruatur in fine iudicii. secundum Doct. in cap. interposita. de appel. in prin. & in l. si is à quo. ff. vt in posses. leg. & Specul. in titu. de teste. §. 1. versic. Quid ergo si præmissa deficiens &c. Tamen hoc fallit secundum eum, nisi pars obiciens prædictam exceptionem contra testes, vellet incontinenti illam probare: quia est audienda si habet probationes in promptu: vt per Spec. latè in loco de quo supra.

Sed aduerte hic perpetuo, quod repulsa, reprobatione seu testium, qui dixerunt testimonium in prima instantia, & ante sententiam, non sunt admittenda in causa appellationis: & sic in ipsa appellationis causa nullo pacto admittitur repulsa: adeo quod quis reprobare testes debet in prima instantia, & in negotio principali, quoniam postea non admittitur in causa appellationis. secundum And. de Iser. in consil. Iurisperorum. nu. 6. & Guid. Pap. decis. 500.

In contrariam vero partem inclinarunt in vers. Per sententiam. Abb. & Felin. colum. 2. in capit. 1. de except. Afflic. in d. constituit. Iurisperorum. & Abb. in capit. super eo. de testi. & istam sententiam reor magis communem fore, quam seruari in Regno Franciæ asserit Guid. Papæ in d. decis. 500. Sed tamè primam opinionem veriore, tutioremque reperio, atque eam receptam extitisse in Sacro Regio Concilio Neapol. teste Afflic. decis. 266. & sequitur Couarru. in sua pract. in c. 18. sub nu. 5. & Maran. in tract. iud. in 6. par. in 13. actu. de testium repulsa. nu. 13. fol. par. 147. vbi recitat ita practicam Regni Neapol. opinionem Andr. de Iser. admisisse. quam inibi limitat, atque declarat. & in effectu ea procedit de plano in foro ciuili, in causis ciuilibus. Altera vero opinio Gloss. & Canonist. Com. opin. Tom. iij. Aa 3 starum

Com. V.J. Opin.

starum in d.c. i. de except. contraria procederet quippe in foro canonico, & in causis spiritualibus.

Sed hæc sententia Canonistarum limitatur vtiliter quidem non procedere in causis, in quibus sententia non transit in rem iudicatam, vt in causis matrimonialibus. cap. lator præsentium. ext. de sent. & re iud. & tunc profecto exceptio contra personas testium opponi non posset post sententiam, & sic in secunda instantia appellationis ipsi testes repulsari nequirent modo aliquo: vt firmat, & probat Abb. in d.c. i. numero 10. de exceptio. & ita extitit iudicatum me patrocinate de mense Februarij præsentis anni 1576. per peritissimum, & accuratissimum D. Iosephum de Rusticis conciuem meum, tanquam consultorem deputatum à iudice delegato a sede Apostolica in causa matrimoniali vertente inter Ioannem de Roncetta de Aquila, & Iacobam filiam Francisci Mariæ de Celiis de Nursia, eius præsentem vxorem, non posse testes in prima instantia præsentis causæ receptos contra ipsum Ioannem reiici, & repulsari per eum in secunda, seu tertia instantia eiusdem causæ.

Aduerteque etiam, quod opponens, seu protestans contra ipsos testes, solummodo obicere, ac opponere tenetur, quod erant infames, ac criminosi. Et nec tenetur in protestatione opponere, seu exprimere aliquo modo, quod ita communiter tenebantur, & reputabantur: secundum Alex. in d. cōf. 152. sub numero 15. & seq. vbi ait istam esse communem opinionem.

Et aduerte denique, quod quemadmodum exceptio non opposita contra personas, & dicta testium in prima instantia, potest opponi de iure saltem canonico in secunda instantia, ita etiam si pars nihil opponat in ipsa prima instantia, exceptio prætermissa, & non opposita in prima instantia poterit opponi in secunda, videlicet tu non potes esse procurator.

Quod sanè intelligendum est, quando appellatum nō fuerit ab admissione exceptionis huius ad eam repellendam. secundum Roma. qui ita consuluit. cōf. 384. in casu propositæ consultationis breuiter dicendum, hunc sacerdotem. num. 4. vbi allegat, & assignat cōcludētē rationē, quam reassumit ibi in addi. in littera A. Horatius Mandosius. Viuius opi. 926.

Testium criminorum repulsa, seu exceptio non in genere proponenda, alleganda, & articulanda est, videlicet, quod testes ipsi sunt excommunicati, periuri, homicidæ, adulteri: sed specificè, & sigillatim proponi debent locus, & tempus delictorum commissorum per testes criminosos: causæ omnes infamiae, & aliæ circumstantiæ dictorum criminum secundum Bartol. Bald. Alexand. Francisc. de Aret. & Ias. colum. 4. in l. i. C. de testa. Innocen. ante omnes. in cap. præsentium. §. testes. de testibus. libro 6. quem sequitur ibi Archid. & Francisc. Barto. Ang. & Alber. in l. prætor edixit. ff. de iniur. Salyc. in authen. si dicatur. colum. pen. C. de testibus. & Roma. conf. 290. in principio. & istam opinionem non obscurè deducit esse communem præclarissimus D. Pet. Follerius, in sua præc. crimin. in ver. Si confitebuntur. numero 60. & seq. & magis communem asseuerat Boer. decif. 321. vbi refert ita fuisse iudicatum in Senatu Burdegalsensium.

Contrariam verò partem tenuerunt aliqui docto. congesti per Pomatem. in addit. ad Bartol. in dicta l. prima. columna 2. & Boer. in decif. præallegata numero primo. Tamen quicquid isti Doct. suadeant contra communem, ob hoc in practica ab ea non esset tutum recedere, quam sequitur optimo iure infiniti Doct. in variis locis iuris nostri, Rota Roma. decif. 252. cum trib. seq. in nouis. Grammaticus decif. 11. numero 12. & decif. 34. numero 49. & Bertrand. consilio 152. libellus, quem obtulisse, & produxisse legitur. sub numero nono. & seq. volum. 8.

Et dato, nota hic perpetuò, quod si quis opponeret defectus testium contra se examinatorum, vt putat, quod sunt excommunicati, infames, & homicidæ, & similes, actione iniuriarum conueniri nequit aliquo pacto, dummodo huiusmodi testium defectus probentur, & veri appareant: secundum Bald. Angel. Alexand. & omnes in l. fin. ff. quod quisque iur. vbi aiunt istam esse communem opinionem, & Iaffredus Lanfrancus in decif. 395. Boer. consilio 4. numero 21. & seq. 24. 35. & 37. & Corasius in miscellaneis iuris ciuilibus. libro 6. cap. 24. num. 1. cum aliis seq. vbi accuratissimè explicat, & declarat huiusmodi sententiam.

Sed in regno Neap. obicere, ac opponens defectus, & crimina ad infamiam testium, & ea non probans saltem semiplenè, vel per famam publicam, punitur, condemnaturque ad solutionem decem tarenorum, id est duorum aureorum. text. est in pragmatica, exordiente. Crimina, & defectus. vbi gloss. & Ioan. Francisc. Scaglione, & Annibal. Troysius Cauesis. Et dum defenderem Sanctem de Comitibus de oppi-

De Probationibus,

do Tornem partis comitatus Aquilæ, de anno 1574. qui obiecerat tanquam procurator, & procuratorio nomine aliquos defectus cōtra quandam mulierem, occasione eam repulsandi vt testem in curia eiusde Castri. & licet probasset procurator iste semiplene infamiam antedictæ mulieris, extitit nihilominus condemnatus per Magnificum D. Fabium Victorium conciuem meum in ducatis viginti soluendis, & applicandis Curia prædictæ, & parti. Sed isthæc sententia tanquam contra præmōratā pragmaticam promulgata, extitit postmodum reformata, & reuocata per circumspectissimum D. Camillum Benedictum iudicem secundarum causarum, & similiter compatriotam meum, & prouisum etiam, vt solummodo solueret Curia memoratæ ducatos duos: & optimè quidem, & religiosè prouidit talem pœnam applicandam fore duntaxat fisco.

Si quidem huiusmodi pœna de iure applicatur ipsi fisco, & non parti: secundum Annibalem Troysium cum alijs Doctor. aggregatis per eum. in dict. prag. Crimina, & defectus, numero 4.

Nam propter oppositionem huiusmodi criminum aduersus testes minimè probatam, videntur tantum offendi aures iudicis: & ipsi testes, stantibus defectibus, & criminibus contra eos propositis occasione repulsæ, & non probatis, minimè offenduntur, ex quo non videtur iniuriam facere, qui suo iure vtitur, & ordinaria actione experitur. l. factum. §. non videtur, & ibi Doct. ff. de reg. iur. Imò in dubio quis præsumitur tales defectus contra testes proposuisse in iudicio causa iuris sui conseruandi, non autem aliquem iniuriandi: vt peritissimè consuluit Oldra. consil. 53. consuevit dubitari. nu. 2. cum aliis sequen.

Et quamuis præcitata pragmatica. Crimina, & defectus. parum in vsu sit, attestante ibi Ioanne Francisco Scaglione in princip. tamen hodie circa materiam hanc rationabiliter fuit promulgata altera pragmatica in ipso Regno per Illustrissimum, & Reuerendissimum Dominum Cardinalem de Græuela, sub die vltimo mensis Martij 1574. incip. Quotidie apud nos multi conqueruntur actores. ante fin. in qua disponitur, qd si obiectus aduersus testes in termino concessio ad repulsam per opponentem non probentur, teneatur soluere pœnam ducatorum decem.

Si verò citra infamiam proposita extant capita repulsæ, vel termino vsus non sit obicere, tenetur soluere duos aureos, & ipsa pœna indubitanter, & irremissibiliter exiguntur ex dispositione dictæ pragmaticæ, Quotidie, ab illis qui repulsam petierint.

Cæterum aduerte, qd testes contra aliquem in causa criminali recepti, examinatiq; etiam qd repulsati forent, præsumptionem facerent, vt concedit Gram. conf. crim. i. sub nu. 5. ex intentione Inno. in c. præsentium. circa fi. de testib.

In contrariam verò sententiam tanquam tutissimam, sacrosanctissimamque, videlicet, quod testes repulsati non inducant alter indicium ad torturam, inclinavit Bartol. in l. 3. ff. de re milit. & in l. maritus. ff. de quæstion. Bald. in l. cum probatio. & in l. matris. C. de probationib. Abb. in dict. cap. præsentium. Andr. de Iser. in constitut. Regni, Vfurariorum. de vsur. puniend. vers. Idem si probetur. & in constit. Pessimam. & in cap. primo. qui testes sunt necessarij. in vsibus feud. Afflic. in constit. Prosequentes. in 10. not. 10. Anton. de Nigris in cap. Regni. in c. Vulgaris. & Marfil. in sing. 198. Testis, qui non debet examinari circa medium. & est text. in l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic.

Et tantò commodius, faciliusque hoc locum fortiretur, vbi tunc constaret de bona qualitate, fama, conditione, & vita inquisiti. ita Boss. in titu. de mand. ad homicid. numero 44. vbi adiicit etiam, quod non solum hoc procederet, quando concurreret ipsa bona fama, sed vbicunque etiam adducetur, probareturque aliud quodlibet indicium, & coniectura ad rei fauorem, & sequitur quoque Ias. in l. prima. in fin. C. commun. delega. Gramma. voto 3. num. 20. & consil. crim. 13 sub num. 4. & 5.

Et inde est, quod per ostensionem, probationemve bonæ famæ ita eneruantur, atque tolluntur indicia, vt tunc meritò quidem procedi ad torturam nequeat modo aliquo, etiam quod contra inquisitum præcederent, & insimul concurrerent mala fama, & indicia. ita Gramma. in locis prænotatis, Gand. in tit. de præsumpt. il. i. numero decimo quinto. Arnon. soliloq. trigesimo septi. lul. Clar. in pract. crimin. quæstion. 60. vers. Frequens. Illustris D. Pet. Calephatus præceptor, & promotor meus consilio 102. adfit Deus, sub numero decimo quarto cum aliis sequen. & Hippol. Rimin. consilio 106. formata fuit inquisitio. sub numero decimo septimo. quæ quidem

dem consilia reperitur inter consilia criminalia in 1. volum. primo loco impresso in fol. par.

Itaque concludo ex his omnibus, quod nunquam omitti deberet repulsa testium, tam in causis civilibus examinatorum, quam in criminalibus, tanquam res maximi quidem momenti, & species defensionis.

Nam testes super inhabilitate ex homicidio proveniente. scaturienteque in alio iudicio, & inter diuersas personas examinati, faciunt fidem etiam in quocumque iudicio. Ita Caputa quens. decis. 259. lib. 1. Vini. opi. 925.

Testes post omnes terminos, seu dilationes partibus praefixas, vel praefixos, reiciendi sunt a processu, & cum expensis: nisi iureiurando pars affirmaret ad se de nouo peruenire dictos testes: vt per Bart. in l. mancipiorum. ver. Vitimo hac. ff. de opt. legat. per tex. in c. pastoralis. de except. & in cap. cum dilectus. de fide instrum. Abb. Felyn. & alios. in cap. pastoralis. & idem Felyn. in cap. licet. colum. cum aliis sequen. de probat. quorum opinionem tanquam communem sequuntur Doct. in d. cap. pastoralis. & Roma consi. 125. & communem scribit Conradus. in tract. seu pract. de decurio. lib. 1. cap. 9. nu. 47. & Boer. decis. 3. num. 2.

Sed fallit ista sententia & habet locum, quando testes infra terminum datum iurant, & post decursum terminum deponunt se fuisse iusta causa impeditos ad deponendum: tunc enim deponendo isti testes post terminum transactum, eorum depositio valeret & teneret: secundum Bald. in l. si quando. C. de testib. & in rubr. C. si ex falso instrumeto. & ista est communis opin. teste Boer. decis. 294. num. 9. & Curt. in tract. de testib. in 33. concl. ubi subdit ita practicari in Curia Romana, & vniuersum mundum hoc sequi.

Et hanc communem opinionem consulendo sequitur, attestatur, similiter & limitat in quinque casibus Iacob. Manchelli in patrocinio, seu consi. 52. per totum. & secundum eandem communem sententiam votauit ac indicauit Rota Bononiensis: vt deducitur apertissime per Petrum de Benintendis in decis. 11. dubitatum fuit. & vide per Barto. & Alex. in l. damini. §. Sabini. ff. de damno infect. & Lanfran. de Oria. in repet. c. quoniam contra. de probat. in c. 8. nu. 14. & Petrum de Benintendis in d. decis. 11. per totam.

Et ratio dictae communis opinionis videtur istae: quia depositio praedictorum testium refertur ad tempus iuramenti: vt tenet Bart. in l. 2. ff. de bono pos. ex testa. mil. Roma. consi. 443 & Hora. Mand. in add. ibi in litera A. & Abb. in capit. licet causam. colum. 6. de prob. Curt. in d. tract. de testib. concl. 33. & Ioan. de Amicis consi. 108. super dubio. nu. 1. Nisi fuerit datus terminus ad probandum, & probatum habendum: in quo non solum iurare, sed etiam deponere debent. idem Ioan. de Amicis ubi supra. nu. 8.

Sed in regno habemus ritum magnae Curiae Vicariae 149. Item quod in quibuscumque quo cauetur, quod per tres dies post terminum testes possunt iurare, & deponere, dummodo fuerint citati in termino. vbi Caraita. num. 3. & seq. & in ritu 69. In primis detur terminus. nu. 6. in quibus quidem locis docet practica etiam, quae obseruatur super hoc in omnibus regni tribunalibus.

Et habemus similiter pulchram doctrinam Bal. in l. si. col. 2. C. de fideicom. quod post terminum praefixum, ac concessum partibus ad probandum, admittitur, qui vult incontinenti probare non solum per instrumenta, verum etiam per testes, tanquam, scilicet id videatur probatum infra terminum, quod post terminum incontinenti probatum est. Idem vult ipse Bal. qui tamen limitat in l. diffamari. colum. 1. C. de ingen. & manu. quod sequitur, & commendat. Ias. in l. edita. C. de eden. col. 6. verfic. 5. facit quod signanter. & in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nunciat. & Caraita in dicto ritu 149. numero 2. Viuius opin. 897.

De testium & eorum dictorum reprobatione; & qui testes, & quomodo, & quibus de causis improbari, vel non improbari possint; & an plures reprobationes partibus sint concedendae.

C A P. XXXIIII.

Estium reprobatio quando fit sufficit probare, quod talis testis sit infamis ex tali causa vel tali crimine, absque eo, quod dicatur, quod pro tali reputatur, vt est com. opi. Clar. d. q. 53. vers. sed nunquid. Et sic protestatio, quod citra animum iniuriandi oppositio, vel

exceptio fit contra testes, com. est opi. Clar. d. q. 53. Item fit reprobatio testium, quod scilicet non sint iurati, vel minus bene examinati, vel super inquisitione generali recepti, & non repetiti. Clar. ibi. vers. secundum caput. Item fit reprobatio contra dicta testium, quod sint falsi, varij, singulares, & quod concludentes non deponant, vel huiusmodi. Clar. ver. tertium est caput. Et testis falsus tanquam periurus non adhibetur fides. vt est com. opin. Clar. q. 53. vers. est etiam, & testis falsum dicens in vno, confetur falsus & in alio propter iuramentum, quod est indiuiduum. & ista est comm. opi. Clar. d. q. 53. sed quare. & hoc procedit, siue capitula sint connexa, siue separata. vt est com. opin. ibi. & istud intelligitur, quando testis deponit falsum circa factum principale, vel qualitates substantiales, secus si circa extrinsecas, vt est com. opi. Clar. q. 53. vers. scias tamen. Bonac.

Reprobantur testes si sunt discordes seu contrarij de loco. not. in l. optimam. C. de contrah. & commut. stipulat.

Fallit in 5. casibus per Campeg. in d. tract. concl. 229. Idem. Reprobantur testes si vnus dicit de vno tempore, alius de alio. c. nihil. 3. q. 9. fallit in 19. casibus. vt per Campeg. in d. tract. concl. 230. Idem.

Reprobantur testes quando sunt recepti, & examinati super articulis impertinentibus, & non facientibus ad causam. l. ad probationem. C. de probat.

Fallit vt per Campeg. in d. tract. concl. 239. Don. 2. finit.

Testis reprobatur si a iudice non recipitur, vel ab alio eius mandato. not. in auth. sed iudex. C. de episc. & cler.

Fallit in 3. casibus. per Felyn. in cap. eum causam. de testib. col. pe nult. Idem.

Dictum testis reprobatur si a iudice non recipitur. l. quinquaginta. ff. de probat.

Fallit in 2. casibus, vt per Campeg. concl. 285. Idem.

Testis dictum reprobatur in vno, non admittitur etiam in aliis. cap. testimonium. ext. de testib. Et hanc opi. esse communem, testatur Alex. de Imo. in consi. 27. nu. 3. vbi Apostil. in verbo, in a. iis. plures auctoritates alleg. in 2. vol. consi. Kireho.

Testis in vno reprobatus, in aliis nihil probat, sed in totum repellitur.

Fallit in 4. casibus. vt per Matth. Cri. in suis conclus. in verticu. testis. Idem.

Testis in vno reprobatus, in aliis etiam nihil probat, sed in totum repellitur. Est comm. opi. sec. Dec. in consi. 105. in causa quae nouaria. & Alex. consi. 132. vol. 7.

Fallit quatuor modis. vt per Feli. in c. fraternitatis. in fi. ext. de haeret. M. Charia. vers. testis.

Testimonium testis alias improbat a iure seu inhabilis ad testimonium admittitur, quando fuit a partibus rogatus pro teste, cum rogatio videatur eum habilitare, secundum glo. in l. inuitia. l. ff. de testib. & in §. licet. in verbo, supplicis. in anth. de testi. & in c. 10. in verbo, duarum. 19. q. 2. Bald. in l. parentes. Ceod. in l. ad testium. §. 1. in 2. col. & ibi Imo. ff. de testa. An. in l. 1. col. pen. Ceod. Poterit tamen opponi contra dictum talis testis, nec non contra personam. dec. Pan. & Feli. in c. causam. extr. de re iudic. eundem Feli. in c. cum inter. in 8. col. extra de exceptio. Balb. decis. 375.

Testium dicta per alios testes non possunt reprobari: sed bene per instrumenta aut per dicta suorummet testium. c. si quis testib. 4. q. 3. Domini. de sancto Gemi. in c. 2. §. in fi. de testi. in 6. & quamuis prohibitu sit reprobare testes publicatis inquestis, tamen illa reprobatio quae insurgit ex contrarietate testium non est prohibita. Dec. consi. 8. nu. 8. & sic dicta testium hoc casu bene poterant reprobari. Domi. de sancto Gemi. in eo loco. Bellacomb.

Testes possunt reprobari, vt eorum dicta non concludant & quod non reddant causam scientiae sui dicti. quia in criminalibus testis etiam non interrogatus tenetur reddere causam sui dicti, & causam scientiae, alias non probat, neque facit indicium: vt est com. opin. Clar. d. q. 53. vers. praeterea dixi. Burf. cof. 116. nu. 28. lib. 1. Et hoc procedit in testibus, qui ad offensam deponunt, secus in testibus, qui ad defensionem deponunt, quia vtique probant. Licet causam scientiae non exprimant, vt est communis opin. Clar. ibi. Bonac.

Testes in prima causa instantia non improbat, in appellationis causa improbari nequeunt. commune pono ex Andr. de Iser. in consi. Iurisp. nu. 6. Guido Pap. deci. 50. ex iis, quos laudat Marth. de Afflic. decis. 266. Marant. de iudic. part. 6. in 13. actu. de testium repulsa. nu. 13. licet contrarium, cum nonnullis, non admodum diligenter commune autumet Francisc. Viuius lib. 1. opi. 367. in fi. E. Suarez.

Testem, quem pro me produxi, non possum reprobare. l. si quis testib. C. de testib. fallit in 4. casibus. vt per Campeg. in d. tract. concl. 292. & 293. vbi ampliat in 5.

Com. opi. Tom. iij.

Aa 4

Fallit

Fallit in 2. casib. vt per Felin. in capit. presentium. de testib. num. 7. Don. a. fina.

Quando pars est protestata ante publicationem, quod intendit reprobare testes in personam tanquam minus idoneos, in quibus casibus post publicationem admittatur, declarat Campeg. in d. tract. concl. 386. Idem.

Quando pars est protestata contra testes alterius partis, quod intendit reprobare eos tanquam non idoneos, si dicti testes dicant aliquid in fauorem non probant. glof. & doct. in cap. presentium. de testib. fallit in 2. casib. vt per Campeg. in d. tract. concl. 387.

Fallit in 5. casib. secundum Fel. in d. cap. presentium. de testib. num. 15. Idem.

Vnicuique parti vna reprobatio est concessa, & non vltra. c. licet dilectus. ext. de testib.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. licet de testib. nu. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Campeg. in d. tract. concl. 389. Idem.

Litigator non consentiens testibus productis per suum aduersarium generaliter eos reprobando, potest postmodum eis vti secundum Glo. & Doct. omnes in cap. presentium. de test. & ista est communis opin. teste Boer. in decis. 245. nu. 6. & Scriben. in d. c. presentium.

Sed si contigerit ipsum litigantem protestatum fuisse ante probationem se velle reprobare testes productos, & deposita per eos tunc testes deponendo aliquid in fauorem istius protestantis, non faciunt fidem in eius fauorem, quia per ipsam protestationem videtur declarare se nolle aliquo pacto ipsis testibus fidem adhibere. de hoc est tex. in d. cap. presentium in fi. vbi hoc tenet, ponitque pro regula Glo. Fely. in vlt. not. nu. 14. & Francisc. de Aret. col. antepen. & pen. Nepos de Monte Albano in tract. de testib. nu. 116. & Bosius in pract. crim. in tit. de publicatione processus, & testium. num. 13.

Et hoc ideo est, secundum Doct. in d. cap. presentium: nam primo testes forte timore impugnationis personae ponent me dacium proferre.

Et secundo etiam, quia videntur protestantes personam testimonii inhabilitare: & sic asserere, affirmareque eorum dicta nullatenus vera.

Imò denique pars, quae protestata est de reprobandis testibus, eo quod nititur eum impugnare, non posset vtique illius iurari testimonio. regula, ex eo de reg. iur. in 6.

Ceterum isthac regula ita fulcita, & roborata claudicat primo non sortiri locum, vbicunque protestatio contra personam, & depositiones testimonii non processit in forma vt voluit Fely. in d. capitulo presentium. numero 16. Et istam formam protestationis faciendae in iudicio circa testimonium reprobationem tradit Spec. in titu. de teste. in rub. de testimonio reprobato. one. nu. 44.

Secundo coarctatur similiter eademmet regula non obtinere aliter locum, vbicunque protestans ad actum ipsius protestationis non processisset, verum ante testimonium depositionem renunciatet huiusmodi protestationi: tunc enim testes deponentes pro protestante indubitanter probarent. ita Ioan. Andr. Hostien. Anto. de Butr. Imo. & Fely. in d. cap. presentium: licet Abbas ibi colum. fina. male. & contra communem scholam sentiat contrarium, videlicet quod hoc in arbitrio iudicis resideat, qui arbitrari debeat quantum ipsis testibus credendum sit.

Tertio fallit etiam praenotata regula, quando post testimonium depositionem pars impugnaret testimonium personas. tunc quippe si testes ipsi in fauorem oppugnantis eorum personas deposuissent, probarent dubio procul, & facerent etiam fidem. vt concedit Abb. col. 5. & Fely. nu. 17. in d. c. presentium.

Quarto restringitur quoque regula memorata, vt testi deponenti pro illo, qui protestatus extitit contra eius personam, nulla admodum fides adhibeatur, si forte aduersarius illam protestationem ratam habuerit: secus vero si noluerit, atque recu sauerit, & penitus & omnino voluerit, determinaueritque vti eius dicto contra se: quia tunc eius dictum recipere teneretur, vt affabre concludit Innoc. in d. cap. presentium.

Quinto minime extenderet vires, radicesque suas regula antesignata, si pars caute quidem protestaretur specificè & expresse, quod sibi licitum sit obicere, si bonum, & tutum hoc ei videatur, & non aliter, nec alio modo: & tunc testimonium prolatum ad eius fauorem poterit illi prodesse. ita Innoc. in dict. cap. presentium. Ioan. de Grassis in tract. de substan. procur. versic. in personis testimonii. & Masuer. in titu. de testib. versicul. item si quis testetur. & sic communiter solet fieri per procuratores & causidicos in Regno, talis commoda, & utilis protestatio.

Si quis testes in iudicio produxit, quamuis demum illis non

vtatur, & neque examinari curauerit, si demum illi testes iam producti a parte aduersa reproducuntur, non poterunt per eum qui iam produxit reprobari neque reici: quia testes producendo satis quis eos videtur approbare, & sufficit quod illis potuerit uti l. 3. ff. quod quisque iuris. & per l. si quis testib. vsus. C. de testi. & ibi late Paul. Castren. & Salicet. gloss. & doc. in cap. presentium. de testib. Alex. consi. 91. volum. 7. & Masuer. in sua practica. in tit. de testi. versic. item contra. nisi ex causa quae de nouo superuenit: quia tunc possent illi testes semel producti reprobari d. l. si quis. & ibi docto. vel si adesset causa ex antiquo quae ignorabatur tempore productionis. Boer. decis. 245. nume. 3. & 4. In alia tamen causa poterit ille qui primo produxit eum testem ipsum reprobare. Papon in suo recueil in tit. des reproches de tesmoings. ar. 1. 3. Amplia hoc procedere. similiter, si ille testis esset infamis, aut periurus. d. l. si quis testibus. & c. si qui. q. 3. Amplia secundo, dictam communem habere locum non modo si essent producti testes in eadem causa, verum etiam in alia reproducti, examinati extitissent secundum nonnullos doct. sed Odofredus in praecitata. l. si quis testibus tenet contrarium in alia instantia, quae sequitur ibi Alb. asseuerans opi. Odofredi in iudiciis. & praxi communiter obferuari. & Boer. deci. 25. num. 6. eum 2. seq. dictamque communem opin. ita ampliatam limitat tribus casibus Felin. in c. presentium. de testi. & Stepha. Auferius in tract. de reprobatione testimonii in ver. prodigo. nume. 8. Testis respondens falsum in vno capitulo seu articulo redditur falsus quo ad alia capitula. & per consequens propter falsitatem vnius capituli vitia tur eius depositio in omnibus secundum Crauet. late consi. 6. nume. 14. Alex. & Ale. in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. cum aliis congestis per Tiraq. in tract. de penis temperandis. causa 44. nume. 42. vbi declarat hoc habere locum, si falsum fuerit commissum per testem in committendo, non omittendo, & docto. communiter in l. si ex falsis. C. de transact. quam quidem opi. communem esse asseuerant scriben. ibi, praesertim Alexan. nume. 12. & seq. Ampliatur ista communis quod dictus testis, qui in parte iurauit falsum, in totum, & in omnibus amittit beneficium omnium legum & statutorum in eius fauorem facientium, & amittit beneficium similiter & facultatem iuradi pro se & aliis. secundum Dec. consi. 83. in causa. Alex. consi. 14. vol. 4. & consi. 27. vol. 2. & in d. l. si ex falsis. per illum tex. vbi Ias. etiam & omnes doct. communiter: His accedit vtiliter quod non est idoneus testis, dicens in parte falsum, & ista est com. opin. teste Soc. consi. 155. vol. 2. Limitatur ista sententia communis non habere locum in capitulis prorsus diuersis a falso. nam falsitas commissa in vno capitulo, siue articulo, exploratum est non vitare cetera capitula omnino diuersa a falso vt per Bal. in liubemus. C. de testa. Fel. in c. fraternitatis de testib. Dec. in c. 1. de probatio. & ista est communis opin. quam citat, & non nihil commendat Boer. decis. 253. nu. 6. Viuius.

Testi vel instrumentario, vel examinato, an contra publicum notarium, seu contra actorem scripturam sit credendum.

CAP. XXXV.

Esti non creditur contra notarium, & scripturam actorum. vt est com. opi. Burl. consi. 34. nu. 14. Bonac.

Testis si neget se dixisse prout notarius scripsit, notarius vero dicat testem ita dixisse vt scriptum est, licet regulariter magis creditur notario quam testi, tamen vt notarius vel testis puniantur de falso, non creditur neque notario neque testi. commu. attestatur Rimin. consi. 56. nu. 12. lib. 1. l. Cla. lib. 5. sent. 5. falsum. ver. pone. E. Suarez.

Quaro, si testis negat se ita deposuisse, prout notarius scripsit, dum tractatur de falso, an potius stabitur dicto testis quam notarij? Resp. quod sic. ita firmat Spec. d. tit. de teste. §. 1. versic. sed pone ecce iudex. idem in titu. de instr. edit. §. restat. versic. quid si dum attestatur. Eadem opin. tenet Alex. in consi. 70. in vol. 1. & consi. 74. eod. Et eam dicit communem Gram. decis. 60. nu. 18. Abb. & Felin. c. ad audiendum. ext. de praeser. Fel. c. cum causam. ext. de testib. Card. & Imo. in clem. 2. de haeret. Vezinus.

Quid si testis examinatus dicat se nunquam dixisse id quod scriptum per notarium, cui magis credetur? Cy. in l. si quis decur. C. de fal. dicit quod notario, si est bona fama. Idem volunt canon. maxime. Imol. in cap. audientiam. vbi Fely. in 2. colum. de praescrip. addo Bald. in 1. parte consi. 149. & Fely. in cap. super his. in 9. col. de accus.

Quod limita nisi ageretur de puniendo testem de falso: quia tunc non staretur dicto tabellionis nec eius scripturae, nec eodem tra. ita

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 189

tra. ita Spec. in tit. de instrumento edit. §. restat. vers. quid si &c. cum duob. seq. Imo. l. c. ad audientiam. Alex. ample in 1. vol. conf. 70. conf. 74. & conf. 77 & in 2. vol. conf. 65. Felin. in c. cum causam. in fi. de testi. las. in l. duob. §. fi. in 3. col. ff. de iureiur. Sublimita nisi iudex assisteret Fel. in d. c. ad audientiam. in 2. col. addo Curt. notabiliter in conf. 55. in 9. col. Idem.

De ignotis, & incertis testibus.

CAPVT XXXVI.

Istis qui non est notus parti, & iudici, non admittitur. c. causam. de testib. & ibi Abb. Fallit in 3. casib. vt per Lancil. in tracta. de pratore. in tit. de testib. c. dicta testium. nu. 45.

Fallit in 4. casib. vt per Campeg. concl. 128. Do. a Fin. Nomina etiam testium quibus quis vt intendit, nō tenetur edere aduersario. Bal. in l. non ex omnibus. in prin. de arbit.

Fallit in 5. casib. vt per Campeg. concl. 300. Fallit vt per eundem. concl. 378. Idem.

Testes incerti perinde est, ac si descripti non essent, vt voluit Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de instrum. edit. §. breuiter. vers. post locum. in addi. incip. dicit Accurs. ultra prædicta. Dum inquit quod debent scribi nomina testium & etiam cognomina, vt tollatur dubium, & incertitudo eorum, & clarè ita determinat Alex. in conf. 153. videtur prima consideratio. nu. 4. & 5. lib. 2. cum concordantibus, vt per Ruin. in conf. 11. nu. 15. 16. & 25. vol. 3. Et per Cag. in procem. Digestorum super vers. discipuli. sub nu. 183. cum duob. sequentibus. Idem firmat Apostil. Rol. in suo flore testamentorum. tit. de testib. qui in testam. adhiben. sunt. in vlt. addi. in fi. & Cagn. vbi supra dicit esse communem opinionem, quod non dicatur persona aliqua certa demonstrata, nisi nomen eius exprimat cum duabus demonstrationibus. puta Fran. 10. de Imo. nisi per proprium nomen quis redderetur certus, si fortè esset nomen singulare in loco, vt Gallo pressus, vt per eum Socium. conf. 58. nu. 8. vol. 4. E. Muscul.

Testes an compelli, & cogi possint ad testificandum, & præsertim vxor contra virum suum, frater contra fratrem, vasallus contra dominum, libertus contra patronum, proxeneta, & priuilegiati.

CAP. XXXVII.

Istis citatus, & relatus, nolens dictum suum deponere in termino sibi præfixo, potest per iudicem ordinarium cogi ad deponendum, non autem per arbitrum. sec. Alb. l. si quando. C. de testi. & per consequens index secularis testē istum debet & potest transacto termino ei concessio compellere ad ferendum eius testimonium imponendo ei multam. l. 4. §. exhibere. ff. de tab. exhibendis. vel captis pignoribus ad instar tutoris nolentis & recusantis satildare: vt in §. sciendum in tit. de satisfda. tut. & ita voluerunt Cyn. Bart. Bal. An. Alb. & alij in d. l. si quando. quorum opinionem sequitur quoque. declarat, & inquit esse communem Lanfr. in cap. quoniam contra. de probatio. in ver. testes. nu. 31. & declarat similiter Bar. in d. l. si quando nu. 5. 6. & 7. in regno verò Neapol. obseruatur contrarium. nam testes vocati per iudices delegatos venire recusantes, transacto termino eis præfixo, in tertia parte eorum bonorum mobilium fisco applicanda condemnantur; vt habetur constitutio. in pecuniariis litibus omnibus. & hoc procedit certè in ciuilibus causis, sed in criminalibus testes isti maiori pœna condemnari debent, eiusdem constitutionis determinatione, aut fin. F. Viuius lib. 2. opin. 297.

Testes si aliter nolint, ad testimonium dicendum indicta multa coguntur. commune ait Lanfr. in c. quoniam contra in vers. testes. nu. 31. de proba. & qui id rectè atq; accuratè explicat Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 24. ver. successiue. in vers. sequenti. E. Suarez.

Vxor licet cogi non possit ferre testimonium contra maritum, tamè propter inopiam probationum cogi poterit ad testificandum contra ipsum maritum, & sic in subsidium cogitur, alias non. Alex. conf. 102. nu. 8. in 7. vol. Rom. fing. 393. Hip. de Marf. in sua practi. causarum criminalium in verbo, diligenter. nu. 121. vide Campeg. reg. 149. Vezin.

Vasallus non cogitur testificari contra dominum. Sal. in d.

1. libertorum. fallit in 2. casib. vt per Campeg. concl. 159. Idem Existentes in magistratu, vel abientes causa reipublica non coguntur venire ad testificandum.

Fallit vt per Campeg. concl. 160. Idem.

Libertus non cogitur dicere testimonium contra patronū.

1. libertorum. C. de testib.

Fallit in 2. casib. vt per Campeg. concl. 158. Do. a Fin.

Proxeneta non potest compelli in testem, nisi vtraque parte volente: tamen si vellet testificari pro altera parte, poterit admitti. §. pen. in auth. de testib. Alex. conf. 43. in 7. vol. num. 3. & conf. 186. no. 2. vol. 7. & conf. 13. nu. 17. 1. vol. conf. 128. vol. 2. Dec. conf. 463. Vezin.

Testes priuilegiati non possunt cogi in criminalibus testificari, nisi in subsidium, & quando aliter veritas haberi non potest etiam in criminalibus, vt est com. opi. Clar. q. 24. vers. scias tamen. doct. c. super eo. de testib. cog. Fel. c. cum causam. eo. tit. nu. 8. Sed quando testes non possent cogi propter priuilegiū, & aliter veritas haberi non posset, debet iudex principem consulere in atrocioribus. Bonac.

Testificari etiam in criminalibus nemo priuilegiatus cogitur etiam in foro canonico. gloss. & doct. in cap. dilectus. de testibus cog.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 417.

Fallit etiam quando veritas aliter haberi non potest, nam etiam tunc priuilegiari testificari coguntur. doct. in c. super eo. de testib. cog. fallit hæc limitatio in 3. casib. vt per Campeg. in d. tract. concl. 162. Idem.

Sed quæro, Nunquid frater contra fratrem cogatur testificari? resp. quod non ita probat tex. d. l. Julia. ff. de testib. d. c. si testes. §. l. Julia. l. parentes C. de testib. & ibi doct. tenent omnes. Eandem opinionem tenet Abb. c. literas. nu. 8. de præsump. & Fel. num. 16. Imo. & Fel. c. cum oporteat. extra de accu. l. 1. in tract. de testib. nu. 1. in 2. par. Steph. Aufr. in tract. de testib. reprobatur. num. 25. vbi dicunt hanc esse communem opinionem.

Fallit in 4. casib. vt per Campeg. in tract. de testib. concl. 148. 251. & 252. M. Grassus.

Sed n inquit hoc habet locum, tam in causa ciuili, quam criminali? resp. q. sic, ita probat gl. in d. l. lege Julia. ff. de testib. Ecceam communiter approbant doct. vt testatur ibi Iac. de S. Geor. nu. 2. in fi. Abb. d. c. literas. nu. 8. de præsum. Idem.

Testes hodie de consuetudine coguntur in ciuili & criminali testificari. Cla. q. 24. ver. successiue. Idem.

Miscellanea de testibus, & eorum dictis.

CAPVT XXXVIII.

Istes plures, ac plures examinans tabellis, scribendo dictum primum testis extensè, vel per extensum: si postmodum ipsemet notarius scribat secundum testem idem dixisse, ac deposuisse in omnibus, & per omnia, & ita in aliis testibus, assertiones, ac dicta istorum testium valent, si mul ac probant: secundum magis communem opinionem Doct. in l. sed et si me putem. ff. de cond. indeb. quam sequuntur & citant omnes Moder. inibi, præsertimq; l. 1. nu. 1. & inquit æquiorē fore. Abb. in c. nihil. in fi. de verb. signifi.

Intelligeq; hoc cum grano salis procedere, si testis, quem notarius non examinauit extensè, sit bonæ famæ, eo namque casu indubitanter eius dictum valet, & tenet: secundum Bald. in §. si. ver. Idem sacramentum in extranag. in tit. de pace constan. quem sequuntur doct. in c. nihil. de verb. sign. & Fel. in c. super his. de accu. col. pen.

Sed in Regno non accidit circa hoc dubitare: quia habemus Regiam Pragmaticam exordientem: statuimus super articulis, & positionibus. disponentem, examinantemq; depositionem testium fieri extensè per notarium, & non per alia breuissima verba.

Ideo non ab re Spec. in tit. de teste. §. nunc tractandum. ver. Cautionem. reprobatur notarios scribentes non integrè dicta testium, sed dicentes secundum, vel tertium testem idem dixisse per omnia, quod primus scriptus deponit.

Imo reprehendendi sunt etiam mirum in modum, optimo quidem zelo aliqui commissarij, notarij, & aduarij in Regno, qui contra eorum conscientiam laborantes, in formandis, scribendisq; inquisitionibus, & in capiendis informationibus, raro, aut vniquam scribunt integrè dicta testium, sed solummodo scribunt ea, quæ faciunt in fauorem iudicis. Vnde reminisci debent quod agunt contra tex. pragmatica Caroli Quinti Imper. Item quia nobis. vbi sancitum expressissimè, & sanctissimè reperitur, quod testis depositio integrè scribi debeat, etiā in his, quæ sunt contra fisco. Viuius opin. 907.

Testes,

Com. V. I. Opin.

Testes, qui se tantum pro se dicturos asserunt, non efficax testimonium dicunt, ut frequentius interpretum placitum recenset Ar. Pinel. meus iuris doctor. in l. 2. c. ult. nu. 12. & nu. 41. C. de rescin. vend. E. Suarez.

Testes digniores preferuntur. c. in nostra. de testib.

Ampliat & limitatur per Por. lib. 2. concl. 24. Do. a Fin.

Testes possunt petere expensas. fallit ut per Campeg. concl. 264. & 265. Idem.

Terres qui dant in contestes testes partis adversae, qui contrarium dicunt, redduntur suspecti, & non probant, secundum communem per Burf. conf. 88. nu. 7. lib. 1. Bonac.

Testis unus valde dignus, & alius testis infamis, plene probant. no. Bal. Ang. in l. si quis ex argentariis. ff. de edendo.

Fallit in 3. casib. ut per Fel. in c. tercio loco. de probat.

Fallit in 2. casib. ut per Diaz. reg. 752. Do. a Fin.

Testi dicenti vera esse contenta in capitu. non creditur, nec etiam deponenti prout in scriptura per eum producta. secundum communem per Burf. conf. 20. nu. 62. lib. 1.

Testi non creditur contra notarium, ac scripturam actorum, iuxta communem per Burf. conf. 34. nu. 13. 14. lib. 1.

Testis referendo se ad aliquam scripturam, vel aliquod dictum probat. Bar. in l. si eos. de falsis.

Fallit in 4. casib. ut per Campeg. concl. 368. Idem.

Testis secundo inductus super eisdem articulis potest dicere, dico eadem quae dixi in 1. de positione. Abb. in c. cum in tua. de testi. fallit in 2. casib. ut per Diaz. concl. 749. Idem.

Ratio dicti testis trahit & regulat ipsum dictum, ipsumque destruit, si dicto non congruit, cum tota vis testis sit in ratione. ita magistraliter Bar. quem ceteri commendant, in l. conuenticula. C. de epis. & cler. Bal. decif. 404.

Testis dictum in una causa facit fidem contra eundem in alia causa. ut est com. opin. de qua Bos. de oppositionibus contra testes. nu. 6. Bonac.

Testis dicto solemniter & iudiciali statuitur, non minus solemniter, ut est com. opin. Crau. conf. 6. nu. 5.

Limita ut ibi per eum. nu. 45. & 46. Idem.

Testibus affirmantibus maior fides habetur, quam testibus negantibus. commune asserit, ac diligenter ac recte explicat meus doctor Arius Pinel. in l. 2. c. ult. nu. 14. C. de rescin. vend. cui adde Dec. in l. in omnibus causis pro facto. nu. 9. ff. de reg. iur. Quamobrem licet testibus de sana testatoris mente deponentibus fides non adhibeatur ut commune inquit Boer. decif. 35. nu. 63. & seq. tamen in re dubia magis illis credetur, quam contrariis asserentibus. commune ponit Fran. Viuius lib. 1. opi. 383. in fi. E. Suarez.

Testibus quanta fides adhibenda sit, hoc totum iudicis arbitrio committitur. iuxta communem per Burf. conf. 20. nu. 53. lib. 1. Bonac.

Testibus quos constat ex actis, aut ex sua confessione quod sint familiares, aut domestici producentis, aut infames, aut perituri, iudex non debet fidem adhibere. Bal. in l. etiam iure. C. de testi. Boer. decif. 321. nu. 4. Bellac.

Testibus examinatis inter alios de antiquo ac mortuis creditur semiplene, secundum communem per Burf. conf. 734. nu. 7. lib. 1.

Testium dicta probabunt facta coram alio iudice, etiam subrogato, ut est com. opin. lib. 1. nu. 70. Licet testes non iurati faciunt praesumptionem, & faciunt in formationem, ut dicit Firmianus in reposito. in ver. testium de positio, vel testes deponent. col. fi. fol. 144. parte vlti. Et hec communis sit opinio, quod potius fletur dicto testis iurato, quam dicto suo extrajudiciali non iurato; Tamen fallit nisi pro primo dicto quamvis non iurato, essent multa coniectura. Cur. iun. in conf. 289. nu. 23. & seq. in 3. vol. Bonac.

Dicta testium, vel attestations factae in una causa, profunt, & nocent in alia.

Ampliat & limitatur, ut per Campeg. concl. 380. & 381. Idem.

Probare impeditur, cui est via praeciusa a lege, statuto, vel iudice, non admittitur, ponendo, seu iuramentum parti deferendo, aut partem interrogando. per l. tutor. § qui non compelluntur. ff. de iureiurando. l. in contractibus. § illo. C. de non nume. pecun. & secundum Ang. & communiter doct. in l. sed si restituitur. § ex quibus. ff. de iudi. per illum text. & iura praedicta. Balb. decif. 72.

Ficta probatio, puta, quia positiones sunt habitae pro confessionis, perit in ista causa perempta, nec proderit alia instantia. secund. Bal. & do. Sandilia. in l. 2. C. de eden per l. 3. C. de fid. instrum. l. 2. in § aliam. ff. de iure fisci. quod est ad limitationem traditorum in d. l. 2. in l. cum lite. ff. iudi. solui. Balb. decif. 282. Merita sua, qui eo casu in actu inesse affirmat, qui alioquin

De Probationibus,

absque illis valiturus esset, plenam fidem faciet. commune inquit Cur. iun. conf. 142. nu. 3. Bellon. conf. 74. nu. 17. Guid. Pap. decif. 95. sed si actus alias irritus, atque invalidus futurus sit, nulla fides huiusmodi merita asserenti habebitur. ut frequenter placitum renuncio ex Alex. lafac Dec. in l. si donatio. ne. de collat. Soc. conf. 65. & seq. lib. 1. laf. conf. 154. lib. 2. Crau. de antiq. tempor. 2. par. a nu. 10. Bello. conf. 64. nu. 5. Bertr. cof. 138. nu. 22. lib. 5. l. Cia. de don. q. 3. ver. adhuc occurrit. Ar. Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 23. ver. nona limit. C. de bon. mater. quem circa isthac merita semper adi. & Io. Cephal. conf. 94. nu. 16. & seq. E. Suarez.

Dicto peritorum in arte stari decet. fallit in 3. casib. ut per Soc. reg. 294. Ampliat in 2. casib. & limitatur in 5. per Franc. Hercul. in tracta. de negatiua. num. 225. fallit in 8. casib. ut per Campeg. in d. tracta. concl. 302. & per iudicem adhibendi sunt duo periti in arte.

Fallit in 8. casib. ut per Crot. in l. 1. § eadem autem. nu. 3. vbi Aleia. limitat in 5. casib. nu. 50. de verb. obl. Idem.

Reuelare quis potest secretum amici dictum in confessione, & etiam praestito iuramento de non reuelando. ut est communis opinio, de qua Fel. in c. intimauit. num. 4. de testibus & num. 5. quod intellige, ut ibi. quia si tendit ad corruptionem multitudinis spirituales, vel corporales, vel graue damnum proximi, tenetur reuelare, alias non, ut ibi laus per eum. Bonac. conf.

Dato etiam, quod inter contrahentes fuerit paries, vel cortina in medio, dummodo tamen notarius & testes qui fuerint adhibiti ad instrumentum, habuerint notas voces ipsorum contrahentium, talis contractus valet & sustinetur. Est gio. singul. & commu. approb. in l. 2. § idem Labeo. fide aqua plu. arcen. secundum Alex. in conf. 190. viis attestationibus, circa fi. vol. 7. Charian.

Si quis compellitur inducere testes contra se, vel eos exhibere, & deponant, non valet eorum dictum. nimis graue. C. de testib. qui accusare. C. de eden.

Fallit in 2. casib. ut per Campeg. in d. tracta. conclusio. 238. Do. a Fin.

Similitudo causae colligitur penes affectionem ipsius testis, ut est commu. opin. D. Brunorus in unico consilio criminali. nu. 98. ad fi. vbi dicit, quod ex ea redditur testimonium suspectum etiam in criminalibus. Bonac.

In causa appellationis iudex non debet recipere testes super eisdem capitulis, vel directo contrariis. c. fraternitatis. de testibus. Bonac.

Fallit in 7. casib. ut per Campeg. concl. 177. Idem.

Monumentorum appellatione veniunt testes.

Fallit in 2. casib. ut per Fely. in c. peruenit. de testib. cogend. nu. 2. Do. a Fin.

Testium nomina dantur confusa, & separata a dictis testium ob potentiam partium, ne possint scire, quid dictum fuerit ab unoquoque ipsorum, quae est practica hodierna. Blanc. in l. fi. nu. 28. ff. de quaestio. & in pract. fol. 38. nu. 80. Bonac.

DE FIDE INSTRUMENTORVM.

TITVLVS III.

Instrumenta, an & quando, & quatenus, & inter quos probent: & de eorum verbis tum enuntiatiuis, tum minus latinis & grossis, vel incognitis, & non intelligibilibus.

CAP. I.

Instrumentum probat. l. fina C. arb. tut. l. cum precibus. & l. cum res & ibi Bart. & Bald. C. de prob. & est text. in auth. de fi. instrum. § si vero moriantur. & in cap. cum Ioan. Eremita. extra eod. de fide instrum. & volunt. Ana. & Bolog. in consil. 97. Alexan. in 5. volum. consilio 102. in princip. Vezinus.

Instrumento creditur vbi alias non crederetur propter loci distantiam. Azo in titu. de instr. cau. & fid. Barto. in l. admonendi. in 9. colum. ff. de iureiur. Corn. consil. 171. versi. & similiter. Bald. Idem.

Instrumentum publicum inter alios duntaxat probat, inter quos exaratur. commune pronunciant Ias. in l. cu aliquis. nu. 4. C. de iur. delib. Barba. in c. ex literis. in fi. de prob. Guid. Pap. q. 193. de iurisdictione tamen vel ditione antiqua mentionem faciens,

faciens, & inter alios fide summa dignum habebitur. commune afferunt Sylua. conf. 57. nu. 9. & seq. Aymon. Craue. de antiquit. temp. par. 1. nu. 74. E. Suarez.

Instrumentum æquiualeat dicto duorum testium. l. in exercēdis. C. de fide instr. faciunt quæ habentur in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmod. test. aper. & in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stip. per cano. in c. cum Io. eremita. de fide instru. & in dictis iuribus habetur quot testes requirantur ad probandum instrumentum. Vezin.

Validior, ac dignior est probatio quæ fit per testes, aliis, quæ fiunt per instrumenta, secundum magis communem opinio. doct. in c. cum P. tabellio. ext. de fide instru. quam approbat & citat Dec. in rub. de testi. & Moder. in repet. l. admonendi. ff. de iureiur. nec mirum, si quidem probatio per testes est naturalis, congruitq; iuri diuino. ita Inn. in præcitato c. cum P. tabellio. cum quo ceteri communiter transeunt, vt per Moder. ibi. & in d. l. admonendi. comprobatur similiter d. conclusio per doct. in d. l. admonendi. quia videtur quodammodo miraculosa probatio, quod pelli vnius animalis iam mortui credatur, verbi gratia, instrumento publico. F. Viuius.

Instrumentum facit rem notoriam & manifestam. Panor. in c. cum olim. extra de censu. adde Bar. in l. 1. in princ. ff. de oper. noui nun. & ibi. Ias. in 6. col. Alex. in 2. vol. conf. 37. in fi. 3. col. Fel. in c. significauerunt. in 2. col. de testi. Vezin.

Ex inspectione instrumēti colligitur euident probatio. Panor. in c. cum dilecti. de dona. & in cap. cum contingat. in 3. not. de rescrip. Idem.

Ex instrumento publico oriuntur præsumptiones. Prima, quod instrumentum sit verum. quod sit solemne. 3. quod verba in eo prolata censeantur à partibus prolata. ita tradit pulchrè Bal. in repet. l. 2. C. de rescin. vend. in c. 1. vers. instrumentum. in tit. de notis seu. in l. mater. C. de rei vēd. in c. cum in iure peritus. de officio deleg. Bal. & Ang. in l. sed & si quis. §. si. ff. si quis cau. & ita vult Ias. in l. si post diuisionem. in prin. C. de iur. & fac. igno. & in d. l. sciendum. in 4. col. de verb. obl. Idem.

Omnia scripta in instrumento, censentur de voluntate partium. quia sic partes dixerunt & voluerunt. quando sunt verba in factum relata. glo. no. in l. sciendum. ff. de verb. obl. quam ad hoc all. Bal. in l. 1. in fi. C. de priuileg. dot. in l. 2. circa fi. C. de exeq. rei iud. in l. ab executione. C. quo. app. non recip. & in d. l. Imperator. Idem.

Quæcunque enim verba scripta a tabellione, præsumuntur a parte prolata. Bar. in l. quid si nepotes. ff. de test. tutela. Rom. conf. 179. nu. 6. Idem.

Vnumquodque verbum appositum in instrumento debet aliquid operari. ita dicit Bald. in rubr. C. de contrahen. empt. vbi dicit nullum verbum instrumenti esse sine virtute operandi. Et dicit idem Bald. in l. lecta. in 2. col. ff. si cer. pet. quod singula verba instrumenti & contractus sunt diligenter ponderanda, & taliter interpretan. vt aliquid operentur. Alex. in 2. vol. conf. 11.

Addo Alexan. in 2. vol. conf. 36. & conf. 208. & in 3. volum. conf. 21. in fi. & in 5. vol. conf. 68. & conf. 118. 125. col. 2. & col. 133. in fi. & in 4. vol. conf. 85. vers. 3. verba. & in eo. 4. vol. conf. 110. ibi. sed quantum furtum. Fel. in c. 1. in 5. col. de rescrip. Barba. in 2. vol. conf. 44. in 5. col. & in 4. vol. conf. 47. col. 1. Cor. in 1. vol. conf. 6. col. 1.

Adde quod imo syllaba non debet vacare. l. 1. ff. quod met. caus. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 39. Bellac.

Instrumentum habens verba incognita non intelligibilia non valet. Alex. in l. quicquid astringendæ. in 2. col. de verbor. oblig. Vezinus.

Verba grossa notarij nõ vitiant instrumentum. bo. tex. & ibi gl. Bar. & doct. in l. si cum ante. C. de do. ante nup. & in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauerit. & ibi Bal. Ang. & Alex. ff. de acq. hæred. fac. tex. in l. quoniam indigni. C. de testa. & dicit Bal. vt refert Alex. in d. §. sed quid. se consuluisse quod si notarius dixerit quod testator relinquebat filio suo iure restitutionis, non vitabitur testamentum. Vezinus.

Mala latinitas non vitiat instrumentum. Bar. in l. si librarius ff. de reg. iur. & in l. Plautius. ff. de auro & arg. leg. & in l. imperator. ff. de sta. ho. Fel. in c. ex literis. in 3. col. de fid. instr. & in c. ex parte. in 1. col. eo. tit. Idem.

Verba enunciativa in pluribus instrumentis antiquissimis, inter alios scripta, in quibus enuntiatur aliquem locum esse de iurisdictione, diocesi, vel districtu, plenè probant, non solum confinia, sed etiam dominium & possessionem rerum particularium. gl. in verb. prolata. c. si Papa. de priuileg. in 6. glo. in verb. instrumenta. & Panor. in c. cum olim. nu. 14. extr. de censib. & idem Panor. in c. super eo. num. 13. extra de parroch. & alie. parroch. doct. in c. cum causam. extra de prob. & Aym. Cra-

ue. in conf. 54. nu. 11. Quam sententiam commu. opin. Docto. esse inquit Hier. de Monte in tract. de fi. regun. c. 60. nu. 3. vers. in contrarium. Et hanc ipse latius ibi cum adiectis limitationibus prosequitur. Kirchouius. & Io. Fich.

Instrumenti verba quomodocunq; possint tolerari, vt euitetur falsum illud fieri debet. gl. est ponderata per Bald. in l. iurifgentium. §. quod fere. in ver. probe. ff. de pac. refert & sequi. Alex. in l. singularia. in 12. col. ff. si cer. pet. & in 1. vol. conf. 70. & in 5. vol. conf. 93. Fac. quod vult ipse Alex. in 1. vol. conf. 73. & 74. in quibus locis multa adducuntur ad defensionem notarij à falso. & Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 368. incip. præmittendum est. fac. quod vult Fel. in c. ad audiētiam. in 2. col. de præscri. vbi dicit: quod si probetur aliud fuisse dictum per partes, quam fuerit scriptum, quia fuit omisum, præsumetur omisum per errorem. alleg. Ana. in c. cum dilecti. de accusa. & idem vult ipse Fel. in d. c. ex literis. in 2. col. de fid. instr. Fac. quod vult Ias. in d. §. quod fere. vbi dicit, quod quando verba possunt trahi ad falsum, & non falsum, in dubio sit interpretatio quod non continet falsum. & infert quod probatio falsi debet de necessitate concludere, quod etiam vult, in l. 1. in 5. col. ff. si quis ius dicent. & ita per multa not. tenet ipse Ias. in d. l. singularia. in 24. col. habetur aliquid per eundem in l. 1. §. hoc aut. ff. de oper. nou. nun. & in l. errore. in 1. col. C. de testa. vbi dicit, quod in dubio præsumitur error, & non dolus. & quod instrumentum debet saluari quantum potest. alleg. multa. & quod præsumitur potius diuersitas temporis, vel loci, quam quod instrumentum præsumatur falsum. faciunt multa adducta per Barb. in 4. vol. conf. 77. in 1. col.

Limita tamen non nisi sint præsumptiones in contrarium: quia tunc præsumitur falsitas. ita Barb. in 1. vol. conf. 43. in 6. col. Ana. conf. 49.

Fac. quod vult Cur. in conf. 55. in 7. col. vbi dicit, quod probatio in genere de bonafide notarij, nihil facit postquam constat de falsitate. alleg. Alex. in 3. vol. conf. 60. Et subdit, quod in crimine falsi proceditur sine accusatore: & quod suspicio falsi pro falsitate habetur: & poterit ex ea procedi ad puniendum. alleg. l. iubemus. C. de prob. & alia multa, quæ vide, & in conf. 65. in 17. colum.

Et ibi in 13. col. vers. Quia modernus. dicit quod licet ex suspicionib. non puniatur capitaliter, tamen extraordinariè punietur, quando suspicio falsitatis est patens, seu oritur ex facie instrumenti. alleg. Inn. & Io. And. in c. 2. de fid. instr. Et idem si sit latens proueniens ex parte notarij soliti familia fabricare, vel ex parte producentis deplorati. quia tunc vtens instrumēto tenetur falsi. alleg. multa quæ vide.

Addo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 203. incip. Ponitur in facto. vbi dicit, quod præsumitur contra solitum falsificari facere. & idem vult Alex. in 1. vol. conf. 77. repetito in 3. vol. conf. 62.

Et in mat. vide Ang. in tract. male. in verb. falsario. aliquid, per Lud. Rom. conf. 301. vbi loquitur in materia. testium.

Vtens falso instrumento præsumitur falsarius, vt tenet Bart. in 3. vol. conf. 53. in 6. col. Vezin.

In instrumento publico quid pro eius solemnitate requiratur.

CAPVT II.

Instrumentis publicis loci mentio adiici debet, in quo fit contractus vel actus ipse, qui in instrō continet. gl. in ver. seruituti. l. generali. C. de tab. scrib. Logograph. & Censualibus. lib. 10. tex. est expressus in c. Abbate sanè. & in glo. in verb. censeretur. de sent. & re iud. lib. 6. Doct. in c. 1. & c. quoniam contra. extra. de proba. Io. Iac. Canis in suo libello de Tabel. in c. quod inscribitur, prætica solemnitatis temporis. vers. septima solemnitas est locus. Et hanc communem opinionem esse scribit Didac. in c. 20. nu. 3. præct. q. in Tom. 1. eamq; adeo generalem esse, vt etiam non valeret consuetudo, quod instrumentum fiat sine insertione loci, ex sententia Cornei, & aliorum voluit Rol. a Valle in conf. 38. nu. 8. in 1. tom. conf. Kirchouius.

Instrumentum, testamētum, vel quilibet alius publicus contractus requirit necessariò pro eius solemnitate, vt in eo inseratur inscriptio ciuitatis, plateæ, vel domus, vbi actus celebratur cap. abbate sanè. de re iud. in 6. adeo quod locus loci inferi, ac poni debet in ipso instrumento, aliàs fidem non facit. secundum Ioan. Andr. in addi. Specu. in tit. de instrum. edit. §. instrumentum. ver. quid si locus. Aufre. decisio. Tolosa. 491. Barto. in l. si quis ex argentariis. §. initium tabularum. ff. de eden. & in l. de pupillo. §. qui nunciat. ff. de noui. oper. nuncia. Rom. Alberic. &

& omnes in l. lecta. ff. si cert. pet. Bal. in l. contractus. C. de fid. instr. & in l. optimam. C. de contrahen. & commite. stipula. & istam scribunt esse communem opinionem Moder. in d. l. lecta. Ruyn. conf. 154. nu. 4. & 10. vol. 3. & Boer. decis. 32. alias 37. nu. 27. sed non est necessarium, ut locus loci particularis, ac specialis in instrumento inferi debeat. V. g. si dicatur actum in aliquo designato palatio, vel domo non oportet addere in tali camera dictae domus. ut tenent Bar. & alij communiter in d. l. de pupilo. §. qui nanciat. ita consuluit Ruynus in d. conf. 154. nu. 10. specialis autem loci insertio in instrumento non est necessaria pro validitate ipsius contractus. Boer. in ea. decis. 33. num. 27 & ibi asserit hanc communem esse opinionem, nisi de consuetudine requisitum esset, ut locus loci, & sic locus specialis apponeretur & exprimeretur. Aufre. in d. decis. Ioan. de Platea in l. generali. de ann. & tribu. lib. 10. C. Est quidem verum, quod licet locus specialis non exprimatur in instrumento, non propterea corrumpitur instrumentum, neque per hoc instrumentum vitaretur, sed solum redderetur suspectum propter talem defectum loci specialis, & incumberet producenti illud instrumentum declarare locum specialem ubi factum fuit, quod procedit si a parte hoc peteretur. Aufre. loco quo supra. Ioan. Fabr. in §. item verborum. de inutilibus stipul. in hoc casu tenet ibi contrarium, quod scilicet requiratur insertio loci specialis in instrumento. sed Boer. loco quo supra. tenet regulam superiorem, quod locus loci non requiratur. quā inquit ibi esse magis veram, & communem. scripturam autem priuatam loci defectus etiam non vitaret, & neque locus est ibi de necessitate apponendus. Doctor. in illis locis. F. Viuius opi. 383.

Instrumentum sine loco & tempore non probat. Barb. in 3. vol. conf. 3. in 2. col. Corn. in 4. vol. conf. 216. Vezin.

Instrumentum carens nomine diei non valet si ex statuto nomen diei apponi debet. Dy. in conf. 31. Idem.

Quæro, An inuocatio nominis diuini sit de substantia instrumenti? Resp. quod non, & ista est com. opin. ut firmat Moderni post Alex. in rub. ff. de noui ope. nunc. Dec. c. si scriptura. de fide instr. Mich. Grassi. Eandem dicit esse communem Thom. Gram. decis. 106. num. 10. vide Couar. pract. quæst. ca. 20. numero 1.

Error in indictione an vitiet instrumentum? Vide Dyn. in conf. 13. Ias. in l. admo. in lectu. in 23. col. & in repe. in 82. col. de iureiur. Phi. in data sexti. in 2. col. Vezinus.

Dies & consul appositus in precedenti instrumento intelliguntur repetiti in sequentibus instrumentis die carentibus, no. doct. in l. prator ait. §. si initium. ff. de eden.

Fallit in 4. casib. ut per Ias. in d. §. num. 5. D. à Fina.

Solemnia requisita in instrumento publico vide in l. generali. C. de tab. li. 10. Spec. in tit. de instr. edit. §. breuiter, circa prin. Bar. in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de edē. Vezin.

Instrumentum factum secundum solemnitates vnius loci, ubique probat Crauet. in tracta. de antiq. tem. par. 1. in verbo quarto limitatur. nu. 9. com. dicit ex Bar. in l. 1. C. de sum. trin. Villalob. & Vezin.

Nota istam communem iuncta decis. doc. de Palat. Ruuios. in repet. rub. de don. inter vir. & vxor. ad ampliationem. l. 5. ti. 8. lib. 3. ordi. ubi dicit quod instrumentum alibi confectum extra regnum, habebit executionem paratam in hoc regno, quæ vide. B. Villal.

Instrumentum an debeat legi per notarium. Cor. quod nō, in 4. vol. conf. 77. Vezinus.

In instrumentis publicis nunquid signum notarij necessario requiratur, atque testium subscriptio: & quid de instrumento per notarium putatiuū confecto.

C A P. III.

Vlgaris fuit doctor. quæstio, videlicet Rom. & Imo. in rub. de noui ope. nunc. Bart. in l. ad testium. §. si quis. ff. de testam. Guy. in l. comparationes. C. de fide instrum. Cyn. & Bald. in l. contractus. eod. titul. Bald. in l. scripturas. C. qui potio. in pign. & aliis in locis: An omisio Signi Tabellionatus notarij vitiet instrumentum, & communiter concludunt omnes non vitare, quia illius appositio de iure necessario non requiritur. ut refert & sequitur Alexand. in dicta rubrica. numero 14. ubi videre poteris. F. Turzan.

Instrumentum publicum confectum per Tabellionem ne-

cessario requirit eius signum, alias non probat, nec facit fidem, secundum magis communem sententiam Doctorum in l. contractus. C. de fide instrumentorum, & in l. 1. C. qui admitti ad bonorum posses. quam citat Boer. in deci. 36. numero 8. & ferè omnes Moder. in dicta l. contractus. Nonnulli vero Scribentes inclinauerunt in partem contrariam, videlicet, quod omisio signi notarij non vitiet instrumentum, & quod illius appositio de iure necessario minimè requiratur: quam quidem opinionem negatiuam sequitur etiam Alexan. & scribit esse communem in rubri. num. 14. de noui oper. nunc. Rolan. à Valle confil. 44. num. 40. libr. 1. Sed primam partem in facti contingentia semper amplecterer, tanquam frequentiore, & communior.

Quæ quippè uti verissima ampliatur nedum habere locum in originali instrumento, verum etiam in copia collationata per tabellionem, ut puta, Sempronius produxit instrumentum ipsum, fecitque illud collationari per actuarium cum suo signo solito, & fide in calce ipsius, quod instrumentum collationauit de verbo ad verbum, & penes se retinuit instrumentum ipsum originale, ne perderetur.

Isto certè casu illa copia registrata præsumitur de actis, & habet publicam fidem absque eo, quod producat per ipsum Sempronium originale, secundum omnes Doctores communiter in authentica si quis in aliquo. C. de eden. quam sequuntur Moder. ibi, & attestantur. & Maranta in tractat. iudiciorum in 6. par. 2. par. prin. in princ. super 10. actu. nu. 3. & Illustris D. Oradinus præceptor meus in decis. 285. ubi exprimit ita obseruari in Rota Roma. quod inseratur tenor mandati in actis Curia, dum restituitur producenti mandatum ipsum originale.

Et licet in isto instrumento requireretur signum tabellionis, secundum magis communem sententiam, non propterea requiritur in eo inuocatio Domini nostri Iesu Christi, imò huiusmodi leuis solemnitas derelicta in isto instrumento non infringeret, nec vitaret instrumentum ipsum, ut per Bartol. eleganter, & omnes Scribent. in l. fina. C. de iure deliberan. quam opinionem sequitur, & scribit esse communem Dec. in cap. si scripturam. de fide instrument. & Couar. ruuias in sua practica. cap. 20. numero 1. quam scribit Ioan. à Grassis in tractat. de substantialibus procuratorij. in princip. num. 4. procedere ante factum, non autem post factum: tunc enim talis omisio inuocationis nominis Domini vitaret instrumentum ipsum. Ideo ibi aduertit, quod semper post factum opponi debent huiusmodi inuocatio. Sed attenda consuetudine, quæ ubique locorum viget inter Christianos, instrumenta sine inuocatione diuini nominis de consuetudine memorata sunt nulla, ut asserunt doctores communiter in rub. ff. de noui operis nunc. & fusissimè prosequitur Socin. confil. 2. volu. 3. quod dictum credo etiam verum præter consuetudinem ipsam. iuxta doctrinam Apostoli capit. 3. ad Colos. Omnia quæcunque facitis in verbo, aut in opere, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite: quæ quidem verba præceptiua discernuntur, & non aliter, nec alio modo, ob eam rem inuocato omnium rerum Patre, quo (teste Boetio de consolatione. libro tertio. prosa nona) prætermisso nullum rite fundatur exordium: Vnde benè monebat Plato, de quo Boetius de consolatio. ut Platoni placuit, in minimis quoque rebus diuinum debere implorari auxilium.

Secus autem dicendum arbitror in instrumentis publicis, in quibus reperiuntur defectus in nomine Pontificis, vel Imperatoris: hoc enim casu non plenè probarent, ut visum fuit Bart. in l. admonendi. ff. de iureiuran. ubi distinguit, quod si tabellio viuat: tunc instrumentum propter istum defectum nullam fidem faceret, si quidem imputandum foret parti, non ageret contra Tabellionem, ut instrumentum sibi reassumeret cum minus perfecte restituerit. l. veluti in princip. ff. de eden.

Si verò tabellio ipse foret mortuus, arbitrat Bartol. facere semiplenam probationem. l. 1. §. si linum. & §. si rosa. ff. de bono. posses. secundum tabul. & cum ista Bartol. distinctione transeunt omnes doctores communiter in d. l. admonendi. ut refert Cart. inibi. num. 148. licet ipse ab ea discrepet, & male multa in contrarium adducendo.

Et hoc, quod nomen Imperatoris proponendum in instrumento publico, probat text. in authen. ut proponatur nomen Imperatoris. & præsertim in locis, quæ imperio subsunt, & similiter in locis, quæ Papæ subiciuntur, nomen ipsius est apponendum. secundum Abb. in proœmio Gregoriano. col. 5. & in c. 1. de fide instr. ubi hoc oēs doctores communiter affirmarunt, & aliqua de instrumento posuimus infra in verb. Statutum disponens, quod instrumenta. Viuius.

Quæro, An in publicis instrumentis requiratur subscriptio

Et vniuer.comprobationum re. Locus I X. 191

ptio testiu? Resp. Accur. l. generali. C. de tab. lib. 10. existimat q sic, verum receptior est opi. sufficere. q nomina illorum inscribantur per notarium, absq; illorum subscriptione secundum gl. in §. si vero absint. in auth. de heredib. & Falcid. §. sed et si instrumenta. in auth. de instru. cautel. & fid. ita tenent Abb. & Doct. c. 1. de fid. instr. præsertim Fel. nu. 13. & 14. & Dec. nu. 12. Pau. de Cast. l. contractus. C. de fide instr. & conf. 325. lib. 1. incip. non multum videtur. Capyc. in dec. Neap. 29. nu. 1. Eandem sententiam firmat Matth. de Afflic. rub. constit. Neap. 79. Et eam communem asserunt Barb. rub. de fid. instr. nu. 93. Dec. c. quoniam contra. nu. 18. extra de probat. Et hanc communem Doct. opi. esse scribit Did. in c. 20. de autho. publ. instrum. quæ oritur ex his, quæ vt solemnia eidem accedere debent. num. 4. practic. quest. tom. 1. Quod tamen limitabis cum Soc. reg. 418. ac Fran. Viuiol. lib. 1. opi. 340. M. Grassus.

Instrumentum non probat, nisi habeat testes in eo descriptos. d. §. sed & si instrumenta. in auth. de instru. cautel. & fide. gl. in l. in donationibus. C. de donat. Bald. conf. 55. lib. 2. Alex. conf. 166. vol. 6. & Corn. conf. 214. vol. 1. & conf. 220. vol. 2. in regno vero Neap. hodie est necessaria in instru. publicis propriæ manus testium subscriptio, vt reperitur sancitum in constitut. incipiente. instrum. robur. in tit. de fide, & autoritate instrum. & sic per statutum, vel consuetudinem potest derogari dictæ commu. opi. vt tradit Soc. in tract. fallen. in reg. 418. testes in scriptura publica. vbi communem præmissam limitat in tribus casibus. F. Viuius.

Instrumentum publicum confectum manu notarij facit plenam fidem.

Fallit in 4. casib. in quibus non facit nisi semiplenam probationem. l. asin l. admonendi. ff. de iureiur. Doct. a Fin.

Instrumenta per notarium putatiuum inter ignorantes confecta vtrum faciant fidem. Doct. in l. testes. C. de testa. & l. Barbarius. ff. de offi. Prætor. c. 1. de fid. instr. & l. Herennius. per illu. tex. de decurio. qui textus videtur probare negatiuam. dum ibi decidit decurionem non argui, nec factum censei ex lōga & præscripta salarij solutione, neq; ex eo quod diu descriptus stetit in alb o, nisi secundum legem creatus sit. Ex quo dicto arguit glo. contra eos, qui in ecclesijs canonicè non sint instituti, q ex longo tempore, longaque fructuum, & emolumentorum receptione non inducatur etiam præsumpta canonica institutio. licet autem de questione prædicta in tabellione putatiuo sit inter doctores magnum certamen, attamen Spec. & Io. And. in tit. de instr. ed. §. restat. ver. quid si is. concludunt q si talis tabellio fuit creatus ab habente potestatem creandi, & deputandi notarios, seu tabelliones, licet postmodum appareat illum non potuisse tabellionem creari. vt puta si seruus, nihilominus valebunt eius instrumenta, exemplo Barbarij, q fuit electus prætor a populo iurisdictionem habere, cuius de recta seruilis conditio non vitiauit gesta, & sententias per ipsum in officio prætoris latis. Si vero non fuit a superiore, & habente potestatem creatus, nec habuit priuilegium, quamuis communi opinione fuerit reputatus notarius, non propterea communis error potuit ipsum constituere & facere notarium, & hanc distin. confouet tex. in d. l. Herennius. ff. de decur. eamque tanquam magis communem obseruat Alex. in d. l. testes. C. de testa. F. Turz.

Instrumentum & notarij protocolum si differant, cui standum est: & quid si de eo protocolum factum non sit, vel minime inueniatur. Item & de leuatione instrumentorum a matrice, seu imbreuiatura.

C A P V T IIII.

Protocollo notarij standum est, vbi sua scriptura transcripta hēt aliquid dubij vel varietatis. Bar. in l. si quis ex argentariis. §. pen. ff. de eden. gl. in verbo, protocolum. in auth. de tabellio. Bar. in l. si librarius. ff. de reg. iur. & quoties est dubium in instrumento releuato, semper ad protocolum recurritur. glof. in d. §. illud. & Capol. conf. 23. Bellac.

Si sit differentia inter instrumentum & protocolum, statur protocollo. vt volunt doct. in l. si quis ex argentariis. §. prætor ait. maxime Alexan. & Ias. ff. de eden. Alex. in d. l. Sempronius. & est tex. in auth. de tab. §. penul. & ibi glo. in verbo, protocolum. fac. tex. in l. veluti. ff. de eden. & idē vult Alex. in 2. vol. conf. 105. Fel. in d. c. quoniam contra. in 7. no. & in d. c. ex literis. in 1. col. de fid. instr. & in c. pastoral. in 4. col. de iud. Capol.

conf. 21. Soc. in 2. parte conf. 199. & conf. 277. in 4. col. Ang. in §. nihil autem. insti. de testa. Panor. in c. cum ex literis. extra de in inte. restit. Vez.

Videndum est protocolum, quando de viribus instrumenti dubitatur. Bar. in l. Sempronius. ff. de leg. 2. & tenetur notarius exhibere; aliàs de falso tenetur. Bart. in l. si. in vlt. col. C. de eden & in l. eum qui. C. de fal. Phi. in regula, cum quid. quæ est 84. & in data sexti. in 2. col. Idem.

Instrumentum redditur suspectum, quando protocolum non inuenitur. ita Bal. in l. Cassius. ff. de sena. Dicit tamē idem Bal. in rub. C. de fid. instr. in 5. col. vers. 2. quæro. quod quamuis non reperitur protocolum, tamen instrumentum fidem facit. quod etiam vult Fel. in d. cap. quoniam contra. in 7. no. & in c. cum P. tabellio. de fide instr. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 230. in vlt. col.

Licet subiungat ibi Bal. q hoc casu notarius posset puniri tanquam transgressor consuetudinis. de quo vide Alexan. in l. Sempronius. ff. de leg. 2. Idem.

Quæro, an fides habenda sit in instrumento publico, de quo protocolum confectum non est, vel factum non reperitur? Resp. Certatum est variantibus sententiis, quidam enim existimant fidem habendam instrumento, etiam si in scriptis contractus fuerit gestus, nec etiam constet de protocollo. Eius sententiæ auctores sunt. Nico. de Matarellis, quem refert Bald. Rub. C. de fide instrum. Pau. de Cast. l. contractus. col. vlti. eo. titu.

Contrariam vero sententiam frequentiori consensu approbarunt Doct. q scilicet vbi actus in scriptis celebratus fuerit, fides in instrumento non sit habenda, si protocolum nō appareat. ita tenet Bal. d. rub. C. de fid. instr. nu. 20. Alex. conf. 175. lib. 7. nu. 4. Dec. c. quoniam contra. nu. 51. de prob. Pau. de Cast. conf. 125. li. 2. Rom. vbi dicit hæc opi. ita receptam esse, vt non habeat cōtradictorem, in conf. 174. Secus vero quādo contractus celebratus non fuit in scriptis, nec id actum, quia tunc fidem facit etiam si protocolum non reperitur, vt firmat Bald. conf. 464. lib. 4. & ceteri communiter. Bellac.

Sed pone, q reperitur testamentum extra protocolum, & absq; signo notarij, nunquid ex eo poterit reassumi publicum instrumentum? Resp. Lucas de Pen. l. iura. C. de omni agro. & Pau. de Cast. in l. hac consultissima. C. de testa. existimant, q ex nota testamenti, in qua non adest signum notarij, nec subscriptio, non possit sumi publicum instrumentum. Contrarium vero tenet consulendo. Alex. in conf. 14. vol. 6. Cur. iun. in cōf. 162. & hanc dicit esse communem opinionem. Aym. Craue. in conf. 153. incip. visis actis. & eam tenuit Cy. & Saly. in l. cōtractus. C. de fid. instr. Bal. in conf. 464. incip. dubitatur, an dicta scriptura. volum. 4. Imo. in l. 1. cum glo. in verbo, imperfecta. ff. quemad. testam. aper. vbi dicit, q si deficient aliquæ solemnitates in nota testamenti, nihilominus notarius debet eam redigere in publicam formam, cum illa tamen, quali solemnitate reperitur. M. Grassus.

De matrice autem seu imbreuiatura. vide aliquid per Curt. conf. 55. in 7. 8. & 12. col. & Alex. in d. cōf. 105. & in 5. vol. conf. 79. vbi dicit standū esse matri. Cor. in cōf. 28. Et quando committitur alicui vt leuet de protocollo defuncti, originalis nota exhibenda est si peratur. Alex. in 2. vol. conf. 153. in vlti. col. Et in tali leuatione debet pars citari, vel saltem remanet eius saluum dicendi de nul. Bolog. in conf. 25. in vlt. col.

Contrarium tenet Soc. in 2. part. conf. 277. in 3. col. An autem teneatur quis protocolum producere: vide Bal. in l. si. C. de fid. instr. & Ang. Aret. in §. præterea. in 35. col. insti. de excep. Lud. Rom. conf. 174. in vlt. col. Et quando protocolum fidem faciat. vide Alex. in 1. vol. conf. 41. Bellac.

Protocollo imperfecto, non esse fidem adhibendam, ponit Bar. in conf. 46. Alex. in 2. vol. conf. 154. Cor. in 3. vol. conf. 226. Bolog. conf. 30. in 1. col. Barb. in 4. vol. conf. 9. in 6. col.

Quando committitur alicui vt leuet instrumenta de protocollo notarij mortui an sit pars citari in leuatione. vide Soci. in 2. par. conf. 277. in 3. col. vbi dicit, quod licet Spec. in tit. de instr. ed. §. ostensa. ver. qualiter. Bal. But. & Imol. in d. c. cum P. tabellio. velint q sic. Tamea contrarium tenent Card. & Abb. in d. c. cum P. tab. & Card. in conf. 72. Adde quod tunc potest peti originale notam exhiberi. Alex. in 2. vol. conf. 154. in vlt. col. ibi, sit cautus. Bolog. in conf. 25. in vlt. col. Idem.

Vbi in instrumento leuando aliquid deest, vel legi non potest, non debet notarius addere ex capite suo. ita Fel. in c. cum P. tabellio. in 4. col. de fi. instr. faciunt no. per eum. ibidem, in fi. com. Addo Panor. in 1. par. conf. 10. vers. Non obstant verba: Bolog. conf. 30. Idem.

Instrumentum si præcipitur duobus notariis, an ambo debeant leuare: dic quod non: sed suffic. quod vnus leuet, & alter se sub-

Com. V. I. Opin.

se subscribat, secundum Bal. in l. prator. §. cogentur. per tex. ibi ff. de eden. Et quod sufficiat quod alter ipsorum leuet. addo Bal. in l. iurandi. C. de testib. Vezin.

Instrumentum diuersimode leuatum, dummodo non mutetur substantia. valet. Panor. in c. dudum. in 2. col. de conuer. coniug. fac. quod vult Ang. consi. Vezinus.

Instrumenti amissi tenor, item & solemnitas, an & quando, & per quos testes probari possit.

C A P V T V.

Instrumenti deperditi tenor per testes probatur, qui sint literati, & qui sciant cognoscere defectus instrumenti, ut sunt aduocati, &c. Et debent illi testes deponere se illud instrumentum vidisse, & quod non erat falsum, & demum deponent de his quæ in eo instrumento contenta erant. Bar. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. Panor. in c. cum olim. de priu. Guid. Pap. consi. 75. nu. 4. & in summa tales testes debent tria deponere, nempe quod tale instrumentum est deperditum, quod erat originale, quod tales testes sint periti, & quod viderunt illud instrumentum, quod sciunt contenta illius, & demum ut super contentis in eo deponant. Ias. in d. auth. si quis in aliquo. Item amissio instrumenti probabitur per iuramentum. secundum Bald. in rub. C. de fid. instrum. Bellac.

Instrumenti tenor probari potest per testes, quando instrumentum fuit amissum, & testes ita sint periti, ut cognoscant defectum instrumenti, puta aduocati, vel notarij, & recognoscant literas illius notarij, quod voluit Bar. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. per tex. in c. cum olim. 1. de priu. cuius opin. attestatur esse communem Dec. in d. auth. si quis in aliquo. nu. 29. Sed si notarij deponerent se vidisse & legisse aliquod instrumentum, quamuis sint periti, eis tamen non crederetur, ut no. Bar. in d. auth. si quis in aliquo. cuius rei illa est ratio, quia non sunt examinati tanquam testes, nec rogati ut notarij, nec tali casu rogari potuerunt. ut notarij, cum notarius rogari non possit nisi de his quæ sunt inter partes. Vnde si quis notario dixerit ut rogetur qualiter Titius hominem percussit, vel occidit, & is instrumentum hac de re confecerit instrumentum huiusmodi nullam faciet probationem. ut voluit Bar. in l. senatusconsultum. in fi. prin. ff. ad Turp. Bal. in l. si. ver. restat querere. C. de probat. & Alexan. l. prator. in prin. ff. de eden. vbi Pan. de Cast. circa fi. ver. pone exemplum. refert dum ipse fuisset ex facto consultus Florentiæ ab vno qui notarium rogauerat, ut de filij sui iniquitate instrumentum conficeret, respondit, per tale instrumentum filij iniquitatem non probari, nisi iudicis auctoritas accesserit. Quod dictum procedere potest quoad plenam probationem: indicium verò & præsumptio ex tali instrumento adeo induceretur, quod in probationis supplementum deferri posset iuramentum, secundum Bal. rub. C. de fid. instr. ver. sed dubitatur. vbi ex hoc inferit ad milites stipendiarios, habentes instrumenta de morte equi. in bello, uidere licet apud ipsum. F. Turz.

Instrumenti amissi tenor iis demum testibus probari poterit, qui & instrumenti defectus intelligant, & notarij literas, qui illud confecisse dicitur, cognoscant, commune doctorum pronunciatum merito affirmant Dec. in auth. si quis in aliquo. nu. 20. C. de eden. Matth. de Afflict. decis. 274. nu. 3. & decis. 302. nu. 3. & nu. 5. M. Charian.

An autem probata amissione instrumenti per testes probeatur ipsum instrumentum? vide doc. max. Alex. in l. bonorum. C. de bo. posses. secundum tab. in l. huiusmodi. §. si ita. ff. de leg. 1. in l. prator. §. prator. ff. de eden. & in l. 1. §. diuus. ff. de iure fi. & late d. Franc. de Curte, in repe. admonendi. in 74. col. & seq. ff. de iureiur. adde Alex. in l. hæredes palam. ff. de testa. & Bal. in l. testium. C. de testi. de quo etiã vide Fel. in d. c. sicut. in 1. col. & Ias. in d. l. bonorum. Vezin.

Instrumenti amissio probatur per iuramentum, secundum Bal. in rub. C. de fid. instr. ver. quæro si instrumentum. de quo vide per Alex. allegantem remisiones in l. prator. §. hæc vox, aliàs est in l. veluti. ff. de eden. & in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cau. Et in materia vide Fel. in cap. sicut in 6. col. de re iud. Si tamen leuetur sine citatione, instrumentum probat. Bal. in l. nuptiæ. ff. de ritu nup.

Querit etiam Alexan. vbi supra an tunc debeat pars citari, quando iterato leuetur instrumentum: in quo dic. quod sic. de quo latius per eum in 5. vol. consi. 106. De quo etiam vide Barb. in 1. vol. consi. 43. in 24. col. & Ias. in l. si quis ex argentiis. §. prator ait. ff. de eden. Vezin.

De Probationibus,

Instrumenti præsumptio, ac solemnitas rectè probabitur testibus, ut comune auit Ias. in l. sciendum. nu. 10. ff. de verb. obl. Carol. Ruin. consi. 1. nu. 8. & seq. lib. 2. Quemadmodum etiam illius simulatio, fraus & falsitas, vel duobus testibus eidem instrumento subscriptis, vel quibuscumque aliis duobus detegi, & conuinci poterit. commune dicitur Cur. iun. cōs. 55. nu. 1. Dec. in c. 3. loco. de pro. Tiraq. quem refert Viui. lib. 1. opin. 347. Nic. Ant. Grauius ad Vestrum lib. 1. num. 123. Intelligit tamen id non procelurum, cum duo alij testes instrumentum ad stipulabuntur, commune est iur. dec. 118. nu. 26. E. Suar.

Per testes duos quis potest probare solemnitatem aut præsumptionem instrumenti secundum glo. in l. iuriscientium. §. quod ferè. in ver. contrarium. circa fi. ff. de pact. quam sequuntur omnes doct. communiter inibi. & in l. sciendum. ff. de verb. obl. vbi Ias. nu. 10. attestatur de dicta cōi. Rui. consi. 1. nu. 8. & seq. vol. 2. sed tamen si vellet quis probare contra instrumenti tenorem utiq; non admitteretur alia probatio, nisi per aliam scripturam. l. generaliter. C. de non num. pecu. declaratur hoc non procedere vbiunque quis vellet probare simulationem, ac fraudem aduersus instrumentum. tunc enim posset per testes probare talem simulationem. secundum glo. in §. si vero tale. in auth. de instru. cau. & fid. quam sequuntur omnes doct. communiter in l. 1. C. plus vale. quod agi. & nonnulli alij doct. relati per Tiraq. in tract. de vtroque retract. §. 1. glo. 14. nu. 57. declaratur etiam ut procedere possit in probando tenore instrumenti, quia tenor ipsius instrumenti per testes probari potest, quando instrumentum fuit amissum, & testes ita periti sunt, ut instrumenti defectum cognoscant, ut puta Aduocati, vel notarij, & cognoscant literas illius Notarij. ita concludit Bar. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. cuius opin. scribit esse communem. Dec. ibi. nu. 29. Bellac.

Instrumento standum non est, cum constat primum testem esse falsum, & secundus non sit instrumentarius, cum instrumentum duo sufficiant, ut est communis opin. de qua Fulg. consi. 136. nu. 4. Bonac.

De instrumentis vna tantum in parte, vel in totum falsis: quando vè falsum instrumentum esse præsumatur, deque eo falso scienter & dolose utentibus.

C A P V T VI.

Instrumentum falsum in vno ex substantialibus præsumitur in totum falsum, ut est com. opin. D. Gabr. in suo com. opin. lib. 7. concl. 3.

Amplia, & limita, ut ibi per eum. Socin. iun. in consi. 41. num. 4. in 2. vol. prout & testis. in dubio autem debet pronunciarı pro instrumento. Gratus responsio 9. nu. 173. in 1. vol. Bonacosi.

Falsitas in vna parte instrumenti, totum vitiat instrumentum, ut est com. opin. Fel. in c. fraternitatis. nu. 16. de hæret. fallit in pluribus, ut ibi per Fel. nu. 17. & seq. & si quis dicat instrumentum, quo vteris falsum, quod nihilominus potes eo securè uti, & sine pœna, si non credas falsum quousque appareat de contrario. Cautum tamen est protestari, quod si apparet falsum, non intendis uti. Spec. de instru. edi. §. videndum. vers. si rectis. de quo Io. Fab. inst. de publi. iudi. §. item lex Cornelia de fals. nu. 6. vbi etiam ponit, quæ sit pœna committentis falsum. pulcherrimè distinguens. Bonac.

An si pars instrumenti sit falsa, totum instrumentum reputetur falsum. Bald. in 1. parte. consi. 96. & consilio 264. tenet quod non.

Licet falsitas non sit in capitulo de quo agitur sed in alio, tamen utens scienter tali instrumento tenetur de falso. Alex. in l. si vnus. in fi. C. de testa. Vide Alex. infinita allegantem in l. si ex false. in 4. & 5. col. C. de transact. vbi residet in opin. quod falsitas in vna parte, vitiat totum instrumentum. de quo etiam per Ias. ibi in 3. col. vbi fac. concl. præmissam, & ita indistinctè tenet Bal. in 3. par. consi. 28. Alex. in 4. vol. consi. 43. Fel. in c. fraternitatis. in 3. col. de hæret. in c. cum lo. in 17. col. de fide instr. & in c. 1. in 5. vol. de re iud. Barb. in 1. vol. consi. 43. in 3. col. Panor. in c. fraternitatis præalleg.

Limitat quando falsitas est circa capitulum substantiale: Secus si in aliis, secundum Inno. & Io. And. in c. fraternitatis. de testi. & Pan. de Cast. in d. l. si ex false. alleg. alia quæ omitto, interens ad practicam quod ad hoc, ut testis possit de falso puniri, requiritur quod falsum dixerit in eo, quod est substantiale negotij. Secus si super appendiciis ut si testis interrogatus an attineat parti, & respondeat quod non: poterit tamen extra

extra ordinem, iudicis arbit. puniri. alleg. multa, addo eundem Ias. in l. si duo patroni. §. idem Iulia. in vlt. col. ff. de iureiur. Fel. in d. c. fraternitatis.

Limitat 2. nisi aduersa pars confiteatur cetera. capitula instrumenti esse vera. ita secundum eum. salua. gl. in l. 2. C. de fal. vide ibi per eum Fel. vbi supra in 4. col.

Limitat 3. in falso vero, secus in presunto vel quasi falso: puta in rasura in vna parte alleg. multa. Addo Fel. in d. c. fraternitatis. de hzret. Bellac.

Quarit ibi Ias. an propter falsitatem a notario commissam in uno instrumento alia instrumenta eiusdem notarij reddantur suspecta. de quo dicit esse glo. no. in §. pen. in auth. de tab. & q. ponit Bakin l. 2. §. miles. ff. de inf. & in libemus. §. sane. C. de sacrosaccl. & in c. 1. de lege Contra. & in l. militibus. vbi Alex. C. de test. mil. Idem.

Instrumentum de nocte factum, an presumatur falsum. Ias. in d. l. non minorem. C. de transact. dicit, quod instrumenta facta de nocte nisi ex causa necessitatis. presumuntur suspecta. alleg. Bal. in c. 1. in pen. col. de fide instr. & idem vult in d. l. more. in fi. ff. de feriis.

Si in instrumento dicatur, actum tali die, & erat de nocte. instrumentum non propterea redditur falsum. Ias. in d. l. non minorem. alleg. multa. & in d. l. more. in vlt. col. Dec. in c. confuluit. in 3. col. de off. deleg. Bal. in l. qua atate. ff. de testa. Bella.

Instrumentum diuersa manu scriptum presumitur falsum. Lud. sing. 236. Alex. in l. si in 9. col. C. de edic. di. Adria. tol.

Instrumentum item redditur suspectum quando est diuersa manu scriptum. Alex. in 1. vol. conf. 41. in prin. Vezin.

Instrumentum quo contineatur aliquem pecuniam accepisse, & habuisse, vt vanum ac falsum explodetur, si nulla presententi pecunia confectum probabitur, vt frequenter placitum ponit Emanuel a Costa in l. si ex cautione. limitat. 19. C. de nō nu. pec. Quin & praterea notarius ipse falsi punierur, si verba illa, vel similia, pecuniam numerationem representantia, instrumento inferuerit, ac nullam pecuniam presentem fuisse tunc temporis, cum instrumentum exarabatur, liquido constiterit, quemadmodum commune pronunciat Ias. nu. 48. Dec. nu. 33. Cur. iun. nu. 36. in l. singularia. ff. si cer. pet. Foller. in pract. crim. nu. 66. E. Suarez.

Falsum committit notarius, si apponat in instrumento numerationem, quæ facta non fuit. commu. est opi. Clar. in §. falsum. ver. Notarius. Purpur. in l. singularia. nu. 110. ff. si cer. pe. Itidem si apponat presentiam alicuius, qui erat absens. cōis est opi. Cla. ver. sic etiam. Itidē si non apponit clausulas & solemnitates requisitas in instrō, incidit in falsum. com. est opi. Licet non ponatur de falso, nisi in casibus expressis. commu. est opi. Itidem si conficit instrumentum de re illicita extra casus a iure permisos, incidit in pœnam falsi. comm. est opi. Cla. ibi ver. Pariter. Itidem si negat se esse rogatum de instrumento, de quo in veritate fuit rogatus, punitur pœna falsi, nisi esset bonæ famæ, & opinionis, & esset factum de longinquo. commu. est opin. Clar. ver. Item notarius. Bonac.

Instrumentum in quo notarius dicit, Titius dedit, & mutua nit, Sempronio centum, non conuincitur falsum ex eo. quod debitor probet tempore contractus nullam interuenisse pecuniam. commu. est opin. vt inquit Purp. in l. singularia. ff. si cert. pet. nu. 106. vbi limitat. Do. a Fin.

Falso instrumento scienter vtens, mitius punitur, quàm is qui fabricauit vel fabricari fecit. com. dicit Salic. in l. si vteris. nu. 4. C. de fid. instr. Refert Clar. lib. 1. sent. §. falsum. ver. vtens. P. Richard.

De instrumento simulato, & num eius simulatio probari possit, & quando; quæuè propriè simulatio dicatur.

C A P. VII.

Simulatio instrumenti regulariter non presumitur. Socin. in d. conf. 264. in 1. col. Barba. in 3. vol. conf. 60. in 19. col. & in 4. volum. conf. 38. in 4. col. Et non presumitur simulatum, licet venditor remaneat in possessione quando respōdet de fructibus emptori. Alex. in 2. vol. cōf. 211. Nec etiam presumitur simulatio qñ est constitutum, licet venditor remaneat in possessione. Alex. not. in 5. vol. conf. 28. in 3. col. ver. modo sic. Ang. insti. de excep. in 23. col. Idem.

Instrumentum ex quibus causis presumatur simulatum, vide per Fel. in d. c. si cautio. in 23. col. & per Soc. in d. conf. 264. & Ias. remissiue in l. pacta nouissima. in fi. 3. col. C. de pact. Barbat. in d. conf. 72. in 4. colum. vbi dicit, quod relinquatur iudicis arbitrio. Vezinus.

dicis arbitrio. Vezinus.

Instrumentum simulatum non dicitur instrumentum, Barba. in 1. vol. conf. 51. in 22. col. & in 2. vol. conf. 7. in 4. colum. & conf. 53. in 12. col. & in conf. 58. in 14. col. alleg. Bal. in l. si. §. in commutatione. C. de iure delib. addo Soc. in 2. par. conf. 264. in 3. col. & Ias. in l. cum ea. C. de transact. vbi dicit q instrumentum simulatum, est tanquam corpus sine spiritu: quia consensus est remotus ab actu, ita ergo inquit Bal. in l. 1. C. plus valere quod agi. & ideo tale instrumentum non retinet amplius nomen instrumenti. ita not. Bal. per illum rex. in l. cum precibus. C. de prob. alleg. multa alia. addo etiam Alex. in 4. vol. cōf. 101. ibi, opponēbatur insuper. Barb. in 4. vol. conf. 60. in 18. col. Bal. in l. si donationis. C. de contrah. empt. dicit quod contractus simulatus non habet substantiam, quia quod procedit ex ore nihil operatur, si non radicatur ex mente. Et actus simulatus est ipso iure nullus. Alex. in 5. vol. conf. 142. 2. col. ver. fortificantur. Bellac.

Instrumentum simulatum non firmatur iuramento. ita Ias. in d. l. cum ea. C. de transact. alleg. gl. sing. Bal. & doct. in l. emptione. C. plus valere quod ag. & alia quæ vide. addo eundem Ias. in l. 2. circa vlti. col. ff. de iurer. & in l. nemo potest. in 9. col. ff. de leg. 1. Soc. in 1. par. conf. 65. in 8. col. & in d. conf. 264. in 7. col. Barb. in d. conf. 60. in 18. col. Marfi. in l. quæstionis. in 12. col. ff. de quæst. Aduerte tamen quia simulatio non potest opponi, quando est iuratum omnia & singula esse vera. Nec opponere, &c. ita Ias. in d. l. nemo potest. in 9. col. alleg. infinita quæ omitto. addo Cald. in tit. de iureiur. cōf. 1. alias 177. Alex. in 2. vol. conf. 36. & conf. 132. Contrarium tamen videtur tenere Fel. in c. si cautio. 24. col. de fid. instr. vbi dicit q si sit iurati non opponere de simulatione, poterit tamen opponi: Faciūt quæ vult Barb. in 3. vol. conf. 16. in 19. col. & in conf. 60. in 8. dubio, in 21. col. vbi dicit, q quando principium est simulatū, omnes clausulæ sunt simulatæ. Fac. quod vult idem Barb. in d. 3. vol. conf. 70. in 12. col. vide Crotum in d. l. nemo potest. in 17. col. Et licet statutum prohibeat opponi de simulatione poterit tamen haberi recursus ad curiam spiritualem. Barb. not. 4. vol. conf. 35. in 7. & 8. col. Bonac.

Instrumenti simulatio non potest directè probari: & ideo sufficiunt verisimiles coniecturæ. Ias. in d. l. cum ea. alleg. Paul. de Cast. conf. 82. & conf. 326. quod mihi est 328. & ipse Ias. plenè confirmat, per pulchra similia, max. per illud, quod in his quæ sunt difficil. probationis suffic. probare per coniecturas. Et quod in simulatione probanda sufficiant coniecturæ, addo Soci. part. 1. conf. 18. quæst. 5. & in d. conf. 264. col. 1. & 2. Dec. conf. 123. & Fel. in d. c. si cautio. in 24. col. de fide instr. Bolog. in conf. 35. in princ. Barbat. sape. max. in 4. vol. conf. 72. in 3. colum. & seq. Imo. conf. 138. Bal. in l. & qui. C. de distr. pig. Idem.

Simulatio contra instrumentum non potest probari per testes. Alex. in 5. vol. conf. 28. in pen. colum. ver. posset etiam responderi. Bellac.

Simulatio in specie deducenda est. Bart. in conf. 65. incip. Petrus Nicola. vbi multa in apostilla allegantur. addo Bald. in lab Anastasio. in fi. com. C. mand. Ang. Aret. in rub. de except. insti. in 20. col. Alex. in 5. vol. conf. 28. in 3. col. Fel. in d. c. si cautio. in 23. col. Alex. in 3. vol. conf. 112. in 1. col. Ang. in §. fuerat. in 10. col. de actio.

Et est deducenda ex his quæ ante contractum, non post gesta sunt. Ias. in §. item si quis in fraudem. col. 2. insti. de act. & in d. l. nemo potest. in 10. col. ff. de lega. 1. Fac. quod vult Alex. in 5. vol. conf. 28. in 2. col. vbi dicit, quod ea quæ ex intervallo fiunt, non possunt adduci ad probandam simulationem. vide tamen subtiliter Barb. in 4. vol. conf. 72. in 5. & 6. col.

Et adde quod imo requiritur probatio de simulatione tempore contractus. Bart. in l. pacta nouissima. C. de pact. Angel. conf. 273. Vezinus.

Simulatio propriè dicitur quando agitur vt nihil fiat. Bald. in l. 3. C. plus val. quod agi. Soc. in 2. par. conf. 264. in 3. col. & dicit Ange. insti. de excep. in 23. col. quod excep. simulationis tunc obicitur quando in veritate nihil agebatur. Quando autem simulatur vendi, & agitur quod sit pignus, est contractus pignoris. d. 13. & c. illo vos. de pig. Quia plus valet quod in veritate agitur, quàm quod simulatè concipitur. ita vult Ange. insti. de excep. in prin. in 28. col. addo in terminis. Alex. in 5. vol. conf. 57. Bellac.

Dominium & possessio an ex contractu simulato transferatur. vide Alex. in 3. vol. conf. 46. in 2. col. ibi, si ergo contractus. & in verbo, poss. §. 22. Ang. insti. de excep. in 2. colum. in fi. & latius in 22. col. Idem.

Com. V.l. Opin.

Rasura, aut cancellatio, vel scripturæ vitium, an reddat instrumentum suspectum, & quando, & quibus casibus.

CAPUT VIII.

Rasura reddit instrumentum suspectum, si est in loco suspecto facta, gl. sing. & ibi Panor. in c. cum venerabilis. extra de relig. domi. de quo vide Bar. in l. in fraudem. ff. de testa. mil. vide etiam text. & doct. in c. ex literis. extra de fid. instr. vbi habetur, quod rescriptum apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non censetur vitiosum: Pars tamen non potest abradere, imò careret commodò rescripti. vt ibi. & vide in materia. Ias. in l. si. in 7. col. C. de edicto diui Adria. tol.

Secus in loco non suspecto. Cor. conf. 28. Bellac.

Rasura, vel vitium scripturæ circa substantialia instrumenti, vitiat instrumentum, in aliis autem vitiat solum casum, in quo est rasura. Ant. Gom. in l. 45. Tauri. nu. 145. communem dicit, ex gl. in l. si. C. de edi. diui Adr. & Doct. in c. fraternitatis de hæret. Ias. in l. ex falsis. nu. 9. C. de transactionib. Alex. conf. 14. vol. 6. Bal. in l. edicto. C. de edi. diui Adr. tollen. Fel. in c. ex literis. nu. 18. de fid. instr. q. si in eo instrumento esset solum vnū caput, tunc totum instrumentum redderetur falsum. & quando sunt diuersa capita, falsitas in vno capite nō vitiat reliqua capita. Bald. in l. iubemus. per eum tex. C. de testa. Fel. in c. fraternitatis. nu. 16. & 17. de hæret. Villal.

Rasura instrumenti, vel vitium, non solum impedit executionem, immo vitiat instrumentum. c. cum olim. el. 2. de priuileg. c. ex literis. & c. accepimus. de fid. instr.

Fallit in 8. casib. vt per Ias. in l. edicto. C. de edict. Diui Adria. tol. nu. 19. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 3. a Soc. reg. 1. Ampliatur & limitatur in 5. casib. vt per Dec. in l. si. C. de edicto diui Adr. tollen. nu. 37. Do. a Fin.

Rasura seu abrasio in loco non substantiali neque periculo nusquam nocet. Bald. in l. edicto. C. de edict. diui Adr. tollen. sed si rasura reperiretur in loco substantiali, vitiaret & rescriptum & instrumentum. d. l. edicto. & ibi Ias. num. 19. Ant. Gomez. l. 45. Tauri. nu. 145. communem dicit ex glo. in d. l. si. doct. in c. fraternitatis. de hæret. Fel. in c. ex literis. num. 15. de fid. instr. quod limitatur vbi instrumentum in quo est rasura, esset penes aduersarium, qui demum illud instrumentum produxit rasuratum: tunc enim bene præsumendum esset aduersarium dolose abrasisse: & talis rasura reperta in instrumento per partem aduersam producto non nocet alteri. Fel. in eo. c. ex literis. num. 15. item in falsitate dicendum est, quæ si sit in loco non substantiali, non vitiat, & si sit in parte substantiali, bene vitiat. Fel. in d. cap. fraternitatis. de hæret. nu. 16. & 17. Bellacomb.

Rasura vel cancellatio si est correctæ per notariū construentem scripturam, non vitiat instrumentum rasura, vt tenet Bar. in d. l. si. tamen ista correctio debet esse in d. scriptura, & sub eius signo, & non sufficit, quod fiat in margine. idem Gomez. ibi. nu. 146. magis commune dicit ex Bal. in l. si vnus. C. de testam. B. Villal.

An autem cancellatura reddat instrumentum suspectum, vide doct. in d. l. si. C. de edi. di. Adr. tol. & in l. si vnus. maxime Ias. C. de testa. in quibus locis concl. quod non, si notarius attestetur illud propria manu cancellasse. Bellac.

Adde etiam quod si cancellatura non esset in parte substantiali, notarius non tenetur facere mentionem de ea. ita Felyn. in cap. quoniam contra. in 2. col. vers. limita 6. de probationibus. Bellac.

Debitum & solutionem an probeat instrumentum cancellatum? Dic quod sic per l. si chirographum. ff. de prob. & ponit Bar. in tit. de præsum. vers. præsumi. debitor. & in l. Labeo. ff. de pact. & in l. Fullo. §. qui tabulas. ff. de fur. & in l. si de possess. C. de prob. Alex. in l. pluribus. ff. de his quæ in te. delen. & in l. si vnus. vbi plura alleg. & ibi Ias. in 3. col. C. de testa. & in l. Labeo. & in l. acta. de re iud. & in l. Mæuia. ff. sol. matr. idem Alex. in 2. vol. conf. 59. Adde Lud. Ro. in conf. 446. circa si. Fel. in c. accedens. el. 1. vt lite non contest. Barb. in 1. vol. conf. 30. in 3. & 4. col. Et dicit Fel. in d. c. accedens. in princ. in 1. concl. quod cancellato instrumento de partium voluntate, eo ipso intelligitur facta retractatio omnium quæ fuerunt facta in instrumento. alleg. Ang. l. ab emptione. ff. de pact. addo aliquid per eundem Ang. in conf. 132.

Vide tamen Bal. in 1. par. conf. 281. vbi dicit ex sola cancellatione instrumenti non præsumi satisfactum, nisi cum hoc præsumatur instrumentum redditum per creditorem. vide et

De Probationibus,

eundem in 4. par. conf. 194. & Alex. in d. §. qui tabulas. & in d. conf. 59. Bal. in l. vnica. §. pen. C. de lati. lib. tol. Idem.

Quid si notarius cācellet in protocollo, & dicat de vol. partium cancellari. vide Alex. in 2. vol. conf. 59. vbi alleg. multa. max. Paul. de Castr. in conf. 26. incip. dubium satis. quod mihi est, 38. incip. dubium fac.

Et concl. Pau. de Castr. in d. conf. quod non statur verbis notarij apposit. in margine instrumenti dicentis cassum & cācelatum, & quod eis non ob. debet iterum leuari.

Adde tamen quod tantum valet verbalis cancellatio quantum realis. ita Pau. de Castr. in 2. vol. conf. 37. fac. pñchru conf. Bal. in 2. par. conf. 438.

Et quod ista verba pro vanis & cancellatis, tantum operentur, quantum actualis cancellatio, tenent Bar. Ang. & doct. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pac. vbi doct. nouissimi ponunt differentiam inter cancellare, & inducere. Idem.

Instrumento cancellato de voluntate partium, intelligitur facta retractatio omnium in instrumento contentorum. Felyn. in cap. accedens. el. primo. in princ. vt lite non contesta. Vezinus.

Vtrum cancellatio seu interlineatio vitiet instrumentum, vide not. Cor. in 4. vol. conf. 118. Alex. in l. si vnus. in 3. col. C. de testa. Ang. in §. nihil autem. insti. de testa. Idem.

Instrumentum antiquum corrosum circa indictionem non probat. Cor. in 4. vol. conf. 93. Limita, vt supra eo. §. 3. Vezin.

Instrumentum qui abaserit, vel expunxerit, falsi penas dabit. commune ponunt Matth. de Afflic. dec. 404. nu. 4. I. Cla. in pract. §. falsum. vers. abradens. E. Suarez.

Instrumentum corrigere vtrum notarius possit sine iudicis auctoritate, habetur in l. si librarius. ff. de reg. iur. in l. errore. C. de testa. & in l. Imperator. ff. de sta. ho. & in terminis per Soc. in 2. par. cōf. 277. in 3. & 4. col. vbi dicit, quod licet dici soleat notarium posse suum instrumentum corrigere sine iudicis auctoritate, antequam parti copia data sit: vt vult Io. Andr. in data 6. libri. & Bald. in rub. C. de fi. instr. & Bal. & Imo. in c. ex literis extra de fid. instr. Istud tamen debet intelligi in casibus, in quibus conceditur tabellioni q. possit corrigere errorem suum. Postquam autem est data copia, non potest sine iudice: quia tunc adeo est functus officio suo, quod neque punctum, neque syllabam mutare potest sine iudice. alleg. Bal. in d. c. ex literis. per d. l. Imperator. Sed in casibus in quibus simpliciter denegatur notario, quod non possit corrigere: de quibus per Bart. in d. l. si librarius. non potest siue sit data copia siue non. Ita declarat Imo. in d. c. ex literis. vide Phi. in d. data. sexti. in 2. col. Card. in proce. cle. in ver. data.

Et in cont. potest errorem corrigere. Alex. in 1. vol. conf. 70.

Potest etiam corrigere circa clausulas consuetas. Alex. in 3. vol. conf. 89. in ult. col. Bellac.

Quot & qui testes requirantur ad reprobandum instrumentum.

CAP. IX.

Instrumentū nō reddit reprobū contradictio vnus testis, quoties tot supersunt, quot necessarij sūt ad actū m. vt est com. opi. de qua D. Gabriellus conf. 169. nu. 79. Rui. conf. 13. nu. 7. in 5. vol. Bonac.

Instrumento quando vnus ex duobus testibus necessariis contradicit, vel dicit se non interfuisse, non statur amplius in instrumento. Et magis com. opi. secundum Soc. in conf. 46. cum in presenti. in fi. vol. i. M. Charia.

Quæro, Quot testes requirantur ad reprobandā seriē instrū? Resp. testib. improbari posse instrumentum publicum, quoad eius fidem, tradit gl. & omnes Doct. vnanimiter in c. cum Ioā. quolibet. ext. de fid. instr. gl. §. item verborū. insti. de inutil. stip. c. tertio loco. de proba. De numero autē testium variatū est: verum obtinuit illorū snia, qui tradidere, ad reprobandū instrumentum, quoad eius seriē sufficere duos notabiles, & omni exceptione maiores. Cur. iun. conf. 55. siue testes ipsi sint. descripti in instrū. catam literis. de testib. quam dicit esse cōem Fel. d. c. cum Ioannes. nu. 46. siue non. l. optimā. C. de contrahē. stip. siue probatio fiat directē siue indirectē. ita tenet Io. Andr. Ant. de But. Abb. nu. 13. Fel. nu. 35. d. c. cū Ioan. Bar. l. i. ff. quem adm. testa. aper. Ang. l. vel negare. eo. tit. Cy. Saly. l. in exercendis. de fid. instr. Eandem sententiā firmat Imo. l. i. §. si quis neget. ff. quem adm. testa. aper. Rimin. conf. 1. nu. 25. Bened. de Vad. in repert. Fel. verbo. instrumentum per quot testes. Zas. libr. 2. Resp. c. 23. & eam dicit esse com. Dec. d. c. tertio loco. nu. 11. cui ea refragatur ratio, quæ ab auctoritate ducitur tabellionis, a quo

quo instrumenti fides pendet. c. audientiam. extra, de præscri. is autem tabellio vnus est, & ideo quamuis sit eius auctoritas publica, non debet duobus integris testibus præferri. Licet Doct. hoc frequenter committant arbitrio iudicis, tamē præcedentem conclusionem ex dictis Doct. d. c. tertio loco satis liquet, & ex iis, quæ a Cy. & Sal. in l. in exercendis. C. de fid. instr. & Imo. in l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmod. testa. aper. Zaf. in lib. 2. singula. responso. c. 23. quibus fundamentis instrumenta firmentur, & quibus infirmantur. Et hanc sententiam scribentium communem opin. esse post Deci. fatetur quoq; Did. in d. cap. 20. num. 6. vers. prima conclusio. Quam sententiam ipse latius in libr. 2. cap. 13. num. 11. varia. resolut. in Tom. 2. prosequitur, vbi tamen communem conclusionem ex auctoritate allegatæ gloss. satis dubiam esse dicit. Kirchouius & Mich. Grassus.

Testes duo omni exceptione maiores instrumentarij reprobant, ac subuertunt instrumentum, si instrumentum ipsum aliter non coadiuaretur per testes in eo. descriptos, vel per alios non instrumentarios. secundum Doct. omnes in c. accedens. de fid. instr. in l. 2. §. si quis neget. ff. quemadmod. testa. aperian. & in l. in exercendis. C. de fid. instr. & ista est com. opin. teste Ruy. conf. 37. in prin. vol. 4. Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. instrumentorum productiones. nu. 37. de probat. Dec. in c. tertio loco. nu. 55. eo. tit. & Boer. decis. 118. vbi refert ita fuisse in sacro Burdegalenfium Senatu pluries iudicatum. Vide Soc. conf. 92. nu. 2. vol. 1. sed vbiq; testes adiuuant instrumentum, tot alij testes reprobatorij sunt necessarij, quot sunt reprobantes instrumentum ipsum. sec. Bar. in l. heredes palam. in princ. ff. de testa. Inn. Io. And. Card. Ant. Abb. & Imo. in c. cum Ioan. de fid. instr. Anchar. conf. 76. Cy. Sal. & omnes communiter in l. in exercendis. C. de fid. instr. & procedit non solum si dicerent testes instrumentarij aliter fuisse dictum, quam scriptum per notarium. verum etiam si deponerent ipsi testes se non interfuisse instrumento, qui quidem testes licet singulares videantur, attamen reprobant & subuertunt instrumentum, secundum Fely. in d. c. cum Ioan. nu. 35. & ita consuluit Craue. conf. 56. nu. 17. dicens dictos testes ita, & taliter deponentes non esse singulares in aliquo pacto, & istam ait esse com. opin. & Follerius in sua practica cum tali in vers. item quod commisit falsitatem, nu. 64. cum multis seq. vbi explicat abunde istam materiam. Vide Bar. conf. 33. nu. 15. libr. 1. vbi dicit quatuor, aut plures requiri, quando aliqui pro instrumento deponunt. F. Viu. & bonac.

Instrumentum vacillat per vnum ex tribus testibus instrumentariis. Fran. Curiun. nu. 1. conf. 55. commu. dicit, tamen fidem facit Boer. decis. 12. com. dicit. B. Villal. & Vez.

Nota istam communē cum seq. de iure regio est l. 115. 116. & 117. tit. 8. par. 3. vbi cauetur, quod quando testes dicunt nō recordari de confectis in instrumento: cum essent præsentēs, quod si notarius est bonæ famæ, ei est standum, aliās si non sit bonæ famæ, vt res non sit de longinquo, omnibus testibus contradicentibus, creditur testibus, & non notario, vel si alias probaret negatiuam coarctatam loco, vel per instrumentum, vel per quatuor testes non creditur instrumento. per d. l. 117. B. Villalob.

Testes descripti in instrumento quando contradicunt instrumento, vel quando vnus solus ex necessariis contradixit instrumento, tale instrumentum non probat. Bart. Bal. & Imo. l. 1. §. si quis neget. ff. quemadmod. testa. aper. Bald. & Salic. in l. in exercendis. C. de fid. instr. & hanc communem opinio. asserit Soc. conf. 143. num. 5. vol. 2. & conf. 20. vol. 3. Boer. decis. 118. nu. 12. & 17. Bellac.

Duo testes in instrumento descripti possunt ipsum reprobare, & probare falsum. Fely. in cap. cum Ioannes. extr. de fide instrumentor.

Ampliat & limitatur per Folle. in prax. crimin. vers. item quod commisit falsitatem. nu. 64. vbi ampliat in 2. & limitat in 6. Don. a Fin.

Testes quatuor & plures requiruntur ad probandum instrumentum qui contra illud deponant, quando aliqui deponunt pro instrumento. secundum communem per Burf. conf. 33. nu. 15. lib. 1.

Instrumento reprobato corrumpit confessio orta tacite ex eius productione. Inn. & doct. in c. venerabilis. de exceptio. Card. in c. inter dilectos. in fi. de fid. instr.

Fallit in 3. casibus, vt per Fely. in c. cum venerabilis. col. 7. Don. a Fin.

Instrumentum reprobatum an corrumpat confessione orta tacite ex eius productione. Feli. in c. cum venerabilis. in 6. col. de excep. dicit quod sic. alleg. Inno. Pan. & omnes ibi. & Card. in c. inter dilectos. in fi. de fid. instr. & multa alia. maxi. Paul. de

Cast. in conf. 306. incip. aduerten. in 4. col. quod mihi est in 2. vol. conf. 310. in 2. col. Barba. in 3. vol. conf. 28. in 5. col. & conf. 33. in 2. col.

Limitat Fel. in d. c. cum venerabilis. tribus modis: primo nisi seorsum quis confessus fuisset contenta in instrumento eo nō nominato. quia tunc reprobato instrumento non corrumpit confessio. alleg. Inn. ibi, quem omnes seq. & ibi dicit esse menti tenendum, quod aliud est instrumentum, aliud cōtentum in instrumento. & adduc. multa similia. Et inter cætera allegat Bal. in l. plane. ff. quod falso tuto. aucto. vbi dicit quod si vigore statuti instrumentum lapsis 10. annis non habet executionē, adhuc tamen produci poterit in vim probationis via ordinaria, licet nō in vim executionis ex quo dicto intulit Lud. Ro. in conf. 300. quod iudex qui non potest cognoscere de instrumento guarentigie, potest tamen cognoscere quando non producit in vim exeq. sed in vim proba. & illud dictum Bal. sequi. Crem. sing. 140.

Allegat etiam Ang. in l. 1. C. de præscri. 30. an. vbi dicit, qd si mulier contrahat cum seruata forma sta. licet contractus sit nullus, tamen confessio facta in instrumento probat omnia gesta. Bellac.

De pluribus instrumentis eiusdem summe, & nup-
qd in vno instrumento possint fieri plures con-
tractus, deque instrumento dotis.

CAPVT X.

Instrumenta plura eiusdem summe, an probent diuersum esse debitum, an verò præsumatur idem. Quod præsumantur plura. fa. text. in l. quinquaginta. ff. de prob. vbi legatum in diuersis scripturis relictum intelligitur duplicatum, nisi aliud probetur. Secundo, quia in quantitatis præsumitur multiplicati, non autē iteratio. l. plane. la. 1. §. sed si non corpus. ff. de leg. 1. Tertio, quot sunt instrumenta, tot videntur esse debita. l. scire debemus. ff. de ver. obl. Quarto, imputandum est fatuo debitori quare in secunda cautione non fecit exprimi quod promittebat ex eadem causa, quæ continebatur in primo instrumento, & quod volebat primam summam includi in secunda, per l. Lucio. ff. de act. & obl. fac. l. veteribus. ff. de pact.

Pro parte vero contraria quod præsumatur vnum & idem debitum. fac. l. qui bis. ff. de verb. obl. Secundo, quia in vlt. vol. nō præsumitur testator voluisse duplicare legatum, vt minus granet heredem. l. Titia cū testamento. §. qui in vita. ff. de leg. 2. vbi Iurisco. assignat rationem præd. Et si hoc dicimus in vlt. vol. multo magis in contractibus. l. in testamentis. ff. de regu. iur. & c. cum dilecti. in fi. ext. de don. Tertio, cum non probetur bis fuisse mutuatum, præsumitur secundam cautionē fuisse factam ad cautelam primæ. arg. l. fi. C. de noua. Quarto hoc æquitas suadet, quia est inter eadem personas, & ex eadē causa, & est eadem quantitas: per rationem. l. fi. C. de anna. excep. Mar. de fa. cum quo transit Alb. de Ros. in l. quinquaginta. dicit qd ex qualitate personarum præsumitur esse vnum, & idem debitum. Et aliquando præsumuntur esse plura. Nam si debitor est homo grossus, creditor verò astutus, præsumetur esse idem debitum: secus si e contra. Pro ista distinctione. fac. l. cum de indebito. ff. de prob. Tu dic quod ista non est perfecta doctrina: nam non declarat quid si essent eiusdem peritiæ. Adde ergo Ang. in l. plane. la. 1. §. si eadem. ff. de leg. 1. vbi querit qd si in duobus instrumentis idem debitor reperitur obligatus ex causa mutui in eadem quantitate, puta in 10. an præsumatur esse vnum & idem debitum? Et determinat indistincte quod præsumuntur plura. per d. l. quinquaginta.

Sed Bal. d. & Imo. in l. Sempronius Proculo. ff. de lega. 2. limitant, nisi illa instrumenta essent eadem die confecta: quia tunc præsumeretur esse vnum & idē: quasi videantur esse duo exempla eiusdem instrumenti. l. 1. §. si in duobus. ff. de bon. poss. secundum tab. & l. vnum. ff. de testa. Idem voluit Bal. in l. ne casu. C. de discus. lib. 10. Fac. quod vult Bal. in l. nostram. C. de testa. vbi dicit, qd si reperiantur plures sententiæ condemnatoriæ contra vnum, præsumuntur esse diuersæ, & ex diuersis causis, nisi circumstantiæ essent omnino eadem. alleg. d. l. quinquaginta. fac. etiam quod vult idem Bal. in l. fi. in fi. C. de eden. vbi dicit, quod mille instrumenta per omnia concordantia, nō probant nisi vnum & idem debitum. Diuersa vero instrumenta facta diuersis temporibus & locis, probant plures summas.

Adde quod doct. in d. l. Sempronius volunt quod stetur in instrumento continenti minorem obligationem. vt refert Soci. in 2. par. conf. 277. in vlt. col. Aduertendum tamen esset an di-
Com. opin. Tom. iij. Bb & a

Et instrumenta sint confecta per vnum & eundem notarium, an per diuersos? quia si per diuersos non præsumeretur esse vnum & idem debitum. De hac materia habetur per Ang. in l. quis ex agentariis. §. si. ff. de eden. per Spec. in tit. de instr. edi. §. postquam. ver. vbi autem. Viuius.

Et ita in hac materia videntur velle Alex. in 1. vol. consil. 4. Barb. latè. in 1. vol. consil. 25. vsque ad 7. col. Ias. in d. l. planè. §. 1. in 4. col. de lega. 1. Vide Alex. in l. triticum. de verb. obl.

Sed quid si quis confessus fuit recepisse à Titio centum, quæ promisit restituere. soln. matrimo. & ex post non recepit nisi quinquaginta? Dic quod præcedens confessio præsimitur simulata. ita Alex. in l. per diuersas. aliàs in l. ab anastasio. per illum tex. C. mand. adde Fel. in c. si cautio. in 29. col. ext. de fid. instr. Barb. in 2. vol. consil. 19. in 5. col. in prin. Campez. in q. 5. 1. & Bal. quem nemo alle. in 2. par. consil. 344. Alex. in 2. vol. consil. 36. Barb. in 4. vol. consil. 37. in 4. col. Lud. sing. 26. Bellac.

Quid si in eadem carta reperiantur duo instrumenta eodè die confecta, quod præsimitur anterius? Bar. & Bal. in proq. C. circa si. dieut qd prius scriptum, intelligitur prius confectum. Idè vult Bal. in l. de reb. C. de don. ante nup. de quo vide Alex. in l. moribus. §. prius. ff. de vul. & pup. Et cano. in c. si duobus. extra. de rescrip. in 6. Adde eundem Alex. in l. 1. §. non autem. ff. de bo. poss. secundum tab. & in l. & quæ nondum. §. quod dicitur. ff. de pig. Fel. in c. pastoralis. in 3. col. extr. de rescrip. Idè.

Quid in duobus testamentis? dic qd fauore piæ causæ præsimitur anterius, id quod est utilius ipsi piæ causæ. Ias. in l. si. in 12. col. C. de edict. diui Atr. tol. & in l. 1. in 1. col. ff. sol. matr.

In dubio etiam præsimitur anterius illud quod facit pro possessore. Alex. in 2. vol. consil. 19. in prin. & ibi dicit, quod debet considerari, quæ scripturarum sit dignor. vide per eum.

Fauore salarij doctoris præsimitur instrumentum anterius. Franc. Crem. sing. 34. Idem.

In vno instrumento possunt fieri plures contractus diuersarum personarum. Ias. in l. patris & filij. in ff. de vulg. & pupil. Vezin.

Per instrumentum dotis, probatur matrimonium inter ipsos litigantes. non quo ad alios. Fel. in c. qualiter & quando. el. 1. in 7. col. de accus. & in c. illud. de præsump. Barb. in 2. vol. consil. 8. in 17. col. Ias. in l. non hoc. in 5. col. C. vnde cog. & in l. ex his. in 2. col. de test. mil. Soc. in 1. parte consil. 39. Dec. in consil. 35. in 1. col. aliquid per Campez. in 1. par. q. 105. Lud. sing. 446. Alex. in l. 1. in prin. in 2. col. de ope. noui nunc. & in l. si vxor. §. sed si ea. de adul. vide aliquid per Bal. in l. neque. C. de nup. & in l. vnica. in 4. col. C. de prinil. do.

Instrumenta dotalia in matrimonio interuenire debent ad hoc, vt filij prius nati ex subsequenti matrimonio legitimetur, saltem quo ad effectus ciuiles. §. fin. Instit. de nupt. ibi dotalibus instrumentis confectis. cum multis concordantibus. vt per Cur. iun. consil. 136. quidam vasallus. nu. 2. Et omnino videntur est. Card. Alex. in c. tanta. in 10. q. ver. descendo ad tertium. extra qui filij sint legit. cum concord. ibi. & vult Soc. iun. consil. 52. nemini me fuisse. nu. 1. vol. 1. Quibus sic stantibus, sequitur manifesta & communis conclusio, quod licet tale matrimonium sine dotalibus instrumentis factum, quo ad eius vinculum iure Canonico inspecto tenuerit: Tamen quod ad effectus ciuiles non operatur filij prius nati legitimationem, quo ad successionem in terris imperij, cum secundum iuris ciuilis regulas, legitimatio isto casu fiat. vt d. §. fin. Et sic ius ciuile dicitur in hoc iuri canonico contrariari, quo stante, quodlibet ius seruandum est in foro suo. iuxta tradita per Abb. & alios in c. 1. & 2. de noui oper. nunci. cum concord. de quibus per Curt. iun. in d. consil. 136. num. 4. & per Soc. iun. in consil. 12. num. 11. vol. 4. vbi communem dicit. E. Muscul.

Instrumentum dotis probatur, quando maritus prætstitit alimenta vxori, etsi sit confessionatum. Lud. Gozad. consil. 42. nu. 13. communem dicit. Vezin. & B. Villal.

Quæ nam, & quorum instrumenta prius celebrata, & confecta fuisse præsumentur.

C A P. XI.

Instrumentum possessoris præsimitur prius celebratum, quam instrumentum illius, qui non possidet, & sic possessor de iure non possessori præfertur, ad quod facit. §. commodum autem. Instit. de interd. & c. ex literis. §. finali. de prob.

Et hic est, quod si duo simul impetrarent officium, neuter tunc admitti deberet ex incertitudine ad ingressum officij. Ceterum si vnus esset in possessione, alter vero non, hoc equi-

dem casu præsumeretur pro possessore, qui in dubio ratione possessionis officium ipsum obtineret, secundum Bald. & Fel. nu. 15. in capitulo capitulum. de rescript. Ias. num. 7. & Ripam nu. 6. in l. 1. ff. soluto matrimonio. Deci. consil. 109. in princ. cō. si. 169. nu. 5. consil. 232. num. 1. & consil. 401. num. 5. Alciat. in tractatu de præsump. regu. 3. præsump. 43. nu. 4. Tiraquel. in tractatu de primigeni. q. 17. Opi. 11. nu. 2. Iaco. Menoch. de arbitrariis iudicium quæstionibus. lib. 2. centuria 1. casu 48. nu. 13. & Boeri. decis. 150. num. 6. vbi exclamat istam esse communem opinionem, & Quintilianus Mandosius super regu. cancell. in reg. 16. q. 20. sub nu. 5. fol. 221.

Item instrumentum dotis præsimitur prius confectum, & pro eo pronanciandum est, vbi concurrunt plura instrumenta eodem die celebrata inter priuatos, in quibus non appareat de prioritare, & posterioritate. secundum Dyn. Bart. Bald. Ang. Imo. Dominum meum Pontanum. nume. 2. & Ias. num. 1. in d. l. 1. ff. soluto matrimonio. vbi scribit istam esse conclusionem communem, & indubitata. & Ioan. de Amicis etiam consil. 136. num. 12. & eam ampliat in 3. casibus Soc. iun. nu. 9. cum aliis sequent. in dicta l. 1. ff. soluto matrimo. & sequitur quoque Bald. in l. in ambiguis. ff. de iur. dot. & ceteri omnes communiter in d. l. 1.

Necnon instrumentum dotis præfertur instrumento fisci eodem die confecto, si non appareat de prioritare.

Et sic in dubio semper mulier ratione suæ dotis præferenda est fisco. secundum Bal. & Nico. de Neapol. in l. ad exactiōnem C. de dot. promiss. Dyn. Bar. & alios per text. ibi in l. non puto. ff. de iure fisci. & omnes doctores, tam antiquos, quam Modernos in dicta l. 1. ff. soluto matrimo. vbi Socin. iun. num. 15. cum aliis sequent. Alciat. in dicta regu. 3. præsump. 43. nu. 5. & Negusan. in tractatu de pignoribus in secunda part. princ. 4. membri. num. 117. & Ioan. de Amicis in dicto consilio 136. numero 15. qui asseuerant istam esse communem opinionem, & Modern. omnes in dicta l. 1. ff. soluto matrimo. & Marfil. in repeti. rubr. C. de probatio. numero 417. vbi ponit nonnullos casus similes, dicto numero 417. cum sequent. & numero 445. cum ceteris sequent.

Et priuilegium hoc instrumenti dotis, quod præsumat prius factum, transit quoque ad quemcunq; heredem, etiam extraneum, vt voluerunt Bartol. D. Pontanus Perusinus præceptor meus. nu. 29. & omnes in memorara. l. 1. & ista est commun. opi. secundum Ias. ibi num. 18. & Ripam nu. 33.

Necnon episcopus, & Vicarius, si eodem die beneficium conferant: Episcopi collatio, tunc præualet, secundum Calderin. consil. 2. in titul. de offic. Vicar. Rebus. in præf. benef. in forma, seu titul. Vicariatus Archiepiscoporum, & aliorum collat. numero 89. & 215. Ioan. de Sylua. in tracta. de beneficio 3. par. 12. q. 15. num. 17.

Et hoc idem concludendum est, quando reperiuntur duæ collationes eodem die concessæ, in quibus non constet de ipsarum collationum prioritare: tunc quippe deberet præferri ille, qui dictam collationem habuit à Pontifice, non autem ille, cui extitit concessa ab ordinario, & sic data collationum paritate præfertur collatio Papæ collationi factæ per ordinarium propter prærogatiuam concordantis. casus est in capitulo si à sede. de præbend. lib. 6. & not. Scriben. in d. l. 1. in princip. & Francis. Marci in decis. 199. numero 1. & Corra in memoriali. in ver. hora quandoque apponitur. colu. 2. Iacob. Menoch. de arbitrariis iudicium quæstionibus. lib. 2. centuria 1. casu 48. nu. 15. & seq.

Itidem si per Papam reseruatō fieret eadem die, qua ordinarius conferret beneficium in partibus: tunc si non apparet de prioritare horæ præfertur reseruatō, secundum Ancha. in 11. q. in fin. Gemin. in dicto cap. si à sede. & Aeneam de Falconibus in tracta. reseruationum Papalium, & legatorum 4. q. principali effectu 33.

Sed si concurrerent expectatiuus, & reseruatō, & ignoreretur de prioritare, eo quippe casu præferretur expectatiuus, & consequenter si Papa eadem die reseruaret, qua expectatiuus extitisset prouisus per suos executores procedentes auctoritate apostolica: præferretur tunc absque dubio ipse expectatiuus, secundum Rotam in antiquis decisionibus 356. in principio. atque Aegidium Bellameram decisione 235. in causa domini Gulielmi. & Aeneam de Falconibus, vbi supra, vbi etiam reddit euidentem rationem.

Sed ubicunque instrumentum priuati, seu collatio ordinarij contineret diem, & horam determinatam, & illud priuilegiati caret hora: isto casu præferretur instrumentū priuati: & sic horā habens in instrumento suo præsumeretur anterior. secundum Cyn. Bald. & Salyc. in dicta l. de rebus. & Canon. omnes in dicto cap. si à sede. Socin. Ias. illustrem D. meum Pon-

Pontanum. nu. 13. & seq. Ripa. sub nu. 7. Parpal. nu. 13. & alios in d. l. i. Crescent. decis. 169. Gomez. decis. 1. & 33. Anto. Augu. deci. 3. & 34. & Castadorum. decis. 20. in tit. de praben. vbi perhibet istam esse communem opinionem; & modernam, antiquamque obseruantiam in curia Romana, ac asserit quoque ita fuisse in curia ipsa conclusum.

Et licet aliqui, & ruditer quidem tenerent contrarium, & inter alios Soci. iun. in d. l. i. nu. 5. cum aliis seq. & Alcia. in d. 3. reg. praeump. 43. nu. 8. nihilominus fatuum esset ob vanas, & inuolatas suationes istorum recedere a dicta communi opinione, & obseruantia in Curia Romana, cum qua videtur concurrere etiam Plaza cum quamplurimis signatis per eum in epito. seu practic. crimin. lib. 1. c. 39. incipien. apud literatos in proverbium sub nu. 22. d. Quintil. Mand. in dict. reg. 17. q. 19. num. 1. cum aliis seq. vbi subtilissime, & doctissime more suo respondet omnibus contrariis, & Tiraquel. cum ceteris relatis per eum in tract. de retract. titu. 1. §. 1. glo. 1. num. 10. & in d. tract. de iure primigen. quaest. 17. opinio. 11. num. 3. & sequen. vbi refert etiam Doctor. dictas opiniones concordantes, & cum dicta communi concurret etiam Menochius in dicto casu 48. num. 24. cum aliis seq. vbi aduertit ab ea non fore recedendum: quem vidi postquam citaueram, seu cumulaueram Doctor. praedictos: quos, seu plerosque ex eis, & ipse quoque allegat.

Item vbiunque producuntur duo testamenta eodem die confecta, in quibus appareant instituti diversi haeredes, ac ex eis aliter colligi non potest de prioritatem, vel posterioritate, & de tempore vtriusque: tunc ob incertitudinem, siue haeredes contendant cum tertio, siue etiam si contra se inuicem petant mitti in possessionem, neuter haereditum succederet, ac obtineret. secundum gl. in l. fi. C. de edict. Diui Adria. tollen. & ibi etiam Oldra. Rayn. Odo. Cyn. Alber. Ange. Salyc. Rapha. Paul. Castr. Corn. & Ias. glo. in §. 1. & ibi Ange. Aret. in fi. insti. de ademptione legat. Oldra. conf. 1. colum. 2. Nicol. de Neap. in l. fi. duas. in princ. ff. de excus. tut. glo. Azo. Ang. Bar. & Alb. in l. i. §. non autem. ff. de bono. posses. secundum tabu. Bald. Ange. Imol. & Franc. Aret. in l. eum qui duobus. in princ. ff. de acquir. haered. Dominici. in cap. duobus. colum. 4. de rescript. libr. 6. & Afflict. decisio. 387. si vno eodem. in fin. Cauensis in pragmatica conclusione facta. sub num. 6. & Cotta in dicto memorali. in verb. Hora. in fi. vbi refert cautelam, remediumque, quod solet adhiberi pro validitate ipsorum testamentorum, & ista est communis opinio, secundum Ias. in d. l. fin. num. 30. & Dominum Clarum perscrutatore diligenti-ssimum communium opinionum in tract. de testamen. in fi. cum alijs relatis per eum. Licet cautela sit circa hoc, quod haeres adeat ex vtroque. secundum Ange. in l. eum qui. ff. de acquir. haered.

Sed ista communis fallit non procedere, quando in altero contineretur adeptio ad alterum: tunc enim illud praevaleret ex coniectura posterioritatis. vt voluerunt Bal. & ceteri omnes in l. 3. C. de codicil.

Fallit etiam huiusmodi communis opinio, si qui eorum, qui in vno ex dictis testamentis instituti sunt: essent haeredes ab intestato, & sic si in vno testamento essent instituti haeredes venientes ab intestato, & in alio extranei: tunc quippe preferretur illud, in quo essent instituti haeredes ab intestato: vt per gl. & Bar. in l. i. §. si quis in duobus. ff. de bono. posses. secundum tabul. Moder. in d. l. i. ff. sol. matr. & per plerosque ex praedictis Doctoribus in memoratis locis, & per Cauensem in dicta pragmatica conclusione facta. sub nu. 6. vbi concludit hoc idem procedere, vbiunque in vno ex testamentis confectis eodem die esset instituta pia causa, & hoc idem voluit Fely. in c. pasto-ralis. sub nu. 7. de rescrip.

Item si alter ex dictis heredibus esset in possessione, is quoque alteri haeredi preferretur.

Quia in pari causa pro possessore semper iudicandum est, vt voluerunt Cyn. Faber. Saly. Corn. Rapha. Ias. & Dec. in d. l. fi. C. de edict. diui Adria. tollen. Bal. in d. c. capitulum. col. 1. Ancha. Imo. & Fran. de Aret. in d. l. eum qui duobus. in princ. Barbar. in clemen. si principalis. col. 6. de rescrip. & conf. 50. vol. 1. col. 1. Ang. Aret. in d. §. 1. insti. de adempt. leg. col. 2. Benedic. in c. Raynatus. in verb. testamentum. il. 2. nu. 30. & seq. de testam. & Ripa in c. sape. sub nu. 2. de restit. spoliat.

Vbi vtiliter ponit duodecim vtilitates possessorum, & eorum qui reperiuntur in possessione. Viuius opi. 378.

Instrumentum fisci praesumitur prius confectum. Bar. & alij. in l. i. ff. sol. matr.

Fallit in 4. casib. vt per Camil. Visita. in l. i. ff. sol. matr. nu. 43. Don. a. Fin. in d. l. i. ff. sol. matr. nu. 43.

Instrumentum dotis praesumitur prius confectum in am-

biguis enim pro dote respondendum est. l. in ambiguis. ff. de reg. iur. Bar. in l. i. ff. sol. matr.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 3. a Ias. in l. i. ff. sol. matr. nu. 1. fallit vt per Dec. in l. in ambiguis.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. in d. l. i. nu. 1.

Fallit in 5. casib. vt per Ripam in d. l. i. nu. 5. Idem.

Instrumenta antiqua in quibus, quando, & inter quos probent, & quae antiqua instrumenta nuncupentur.

C A P V T XII.

Instrumenta antiqua inter alios scripta, seu confecta in quibus fit mentio aliquem locum esse de iurisdictione, diocesi, territorio, vel districtu, plene probant, non solum continia antiqua, sed etiam dominium, & possessionem rerum particularium. secundum gl. in c. si Papa. in vers. prolata. de priuil. in 6. Abb. in c. super eodem nu. 3. de paro. gl. & Abb. in c. cum olim. in vers. instrumenta. de censu. & in c. cum causam. & ibi Fel. & Dec. de proba. Bal. Sal. Alex. & Ias. nu. 4. in l. cum aliquis. C. de iure de lib. Barbara. conf. 6. vol. 2. & in c. ex literis. in fi. de prob. Guid. Pap. conf. 88. nu. 2. Corn. conf. 333. nu. 9. vol. 1. Ias. conf. 81. nu. 2. & conf. 114. nu. 5. volum. 1. Soc. conf. 65. nu. 7. conf. 85. & 166. vol. 1. Dec. conf. 42. nu. 7. & seq. & conf. 428. nu. 4. & seq. Par. de Put. in c. quia in materia. de fin. seu. Craue. conf. 54. nu. 11. & in tract. de antiq. temp. in 1. par. in prin. nu. 71. & 74. Paris. conf. 104. nu. 23. cum aliis seq. vol. 1. & istam opin. explicant esse communem Laurentius Syluanus conf. 57. nu. 9. & seq. & plerique ex memoratis doct. quam limitat & declarat in aliquibus casibus non procedere Craue. in tract. de antiqua. temp. in d. r. par. nu. 74. cum aliis seq. Sed aduertendum est, qd instrumenta antiqua dicuntur a quorum receptione cucerrentur centum anni, vt habetur per Bertran. conf. 159. in fi. & conf. 171. nu. 8. vol. 2. cum alijs late citatis per Laurentium Syluanum in d. conf. 57. num. 10. & seq. vbi asserit contrarium, qd tempus 40. annorum dicitur antiquum. vbi citat alios eiusdem sententia. item aduertendum est qd regulariter instrumenta publica inter partes ipsas, inter quas conficiuntur, probant, & sic ad earum praedictum tantum inducunt plenam probationem, secundum glo. in d. l. cum aliquis: quam sequuntur omnes doct. ibi, & praesertim Ias. nu. 4. vbi recitat istam esse com. opi. & sequitur Guid. Pap. q. 193. & Barb. in d. c. ex literis. num. 39. post medium. F. Viuius opi. 388.

Instrumentum valde antiquum fidem facit, nec vitatur, licet non probetur, vel aliter constet eum, qui illud scripsit, fuisse vel esse Notarium: quia praesumitur qd fuerit Notarius, nisi de contrario probetur per opponentem, secundum Inno. in cap. veniens. in 2. col. extra de verb. sign. Bald. in auth. quas actiones. circa fi. C. de sacros. eccl. faciunt quae habentur in ca. causam qua. & ibi per gl. extra de proba. in l. census. ff. eo. titu. Fel. c. sicut. de re iud. Dec. notabiliter conf. 36. col. 2. conf. 42. vbi tenet qd in antiquis non est necesse probare quod notarius fuerit notarius. Idem vult Ias. Barbarus. in 3. limita. ff. de offic. prator. Corn. conf. 171. vers. his tamen cum vers. seq. Alex. l. Herennius. ff. de decurionib. Et not. qd plus creditur instrumentis antiquis, quam testibus. dicta l. census. & ibi doctor. Bellacomb.

Alias autem quando opp. contra instrumentum de scriptura priuata, opus est quod fiat pronuntiatio pro publica quo ad formam extrinsecam alias non probat. ita Alexand. 12. vol. conf. 166. & in 4. vol. conf. 101. Card. in clem. 1. in 3. q. de procurat.

Imo secundum eundem Alex in 1. vol. conf. 138. si nego illum qui scripsit fuisse notarium, oportet probare eum fuisse notarium. non obstat. quod sit in quasi possessione notariatus idem tenet in dict. conf. 166. adde Petr. de Anchar. conf. 213. facit quod vult Alexand. in 5. volum. conf. 16. in princ. 3. colum. ibi, posset etiam dici. Fulgo. conf. 151. Et pro ista opin. adduco eundem Alex. in 1. vol. conf. 138. vbi dicit, qd ad probandum quem esse notarium, non sufficit producere multa sua instrumenta. adde Iasonem multa pro & contra allegantem. & concludentem istam esse communem. in d. l. Barbarus. in 10. col. & seq. ff. de officio prator.

Limitat tamen Ias. quinque modis. 1. quando est defectus in persona, puta quia seruus, vel occulte excommunicatus. fuit creatus tabellio: quia tunc nihilominus valent instrumenta.

Secundo quando talis qui esset ingressus quasi pos. tabel. lionatus, hoc fecisset sciente & patiente superiore habente potestatem creandi notarios. quod confirmat pulchris mediis. Com. opin. Tom. iij. Bb 2 diis.

diis. Tertio limitat non procedere in instrumentis antiquis concurrere fama. Quarto limitat, nisi talis reperiatur scriptus in matricula notariorum, quia pro matricula presumitur. secundum Bal. ibi. all. alia quæ omitto. Quinto multum limitat, ut per Ang. in §. hinc nobis. in 2. col. de hære. & fal. in auth. per gl. ibi ex qua no. Ang. q. quando instrumentum negatur publicum, & sic negatur quem esse tabellionem, q. probatur per iuramentum ipsius tabellionis iurantis se esse tabellionem, cum comparatione literarum, per quam appareat eum plura instrumenta fecisse. quod dicit Ias. esse no. quia alibi non legit. Pe. Gerar. sing. 47. Ego pro opi. contraria. q. imo ad probandum quem esse notarium, sufficiat producere multa sua instrumenta, ultra all. per Ias. in d. l. Barbarius. allego in terminis. Fulg. in consil. 15. i. incip. ego miles. Alex. cōf. 42. Et q. sufficiat probare quasi post tabellionatus. tenet Card. in consil. 74. Idem.

Instrumenta demonstratiua confinium territoriorum, seu iurisdictionum, non propter hoc principaliter rogata, sed quia sunt instrumenta venditionum, & permutationum inter particulares personas ap. probent? dic q. sic inter ipsos contrahentes. l. optimam. C. de contrah. & commit. stip. Contra alios autem non probant. l. cum aliquis. C. de iure delib. facit eo. ti. Cres inter alios acta. Alex. in 5. vol. consil. 89.

Adde quod Cor. in consil. 171. tenet indistincte quod vnum instrumentum probet. vide per eum.

Limita nisi essent multa instrumenta antiqua, facientia mentionem de finibus narratiue, quia probarent. ita Bal. Sal. & do. flo. in d. l. cum aliquis. per l. i. in prin. in verb. circuncolentiu. ff. de flumi. de quo vide Bal. in 1. par. cōf. 154. Ias. in l. admonendi. in 1. ro. col. ff. de iureiu. & in l. ex his. in 1. col. C. de testa. mil. & in d. l. cum aliquis. & idem videtur tenere Alex. in d. consil. 89. Are. consil. 42. Barb. in 2. vol. consil. 6. col. 1. & consil. 18. in 22. col. Panor. in 2. par. consil. 62. in 6. col. Soci. in 1. par. consil. 86. in 1. dubio. Alex. in 5. vol. consil. 50. in fi. 2. col. Barb. in 3. vol. consil. 14. maxime in 5. col. & seq.

Vide tamen notabiliter Soc. in 2. part. consil. 258. in 2. col. & consil. 266. in 5. col. in quibus locis tenet non esse standum scripturis antiquis nisi plura interueniant.

Aduerte etiam, quia si in privilegiis principum, fiat mentio de districtu & iurisdictione stabitur illis privilegiis, quia princeps super tali districtu & iurisdictione disponere potest glo. est no. in cap. si Papa. de privilegiis. in 6. Et quod talibus instrumentis antiquis standum sit, tenet Alex. in 5. vol. consil. 23. in prin. Bellacom.

Quæro, Quæ dicantur instrumenta antiqua? Resp. secundum communem & receptam Doct. sententiam ea dici infra antiqua, quæ ante centum annos scripta sunt, ut firmat Inn. in ca. veniens. extra de verb. sign. Alex. & Moder. l. cum aliquis. C. de iure delib. Alex. consil. 6. in fi. vol. 1. consil. 208. col. pen. vol. 2. cōf. 89. col. 2. vol. 5. consil. 40. col. pen. vol. 2. consil. 12. & consil. 75. col. 1. vol. 4. Ias. admonendi. nu. 203. ff. de iureiu. & in d. l. cum aliquis. Dec. c. i. extra de app. Eandem com. opin. firmat Matth. de Afflic. decis. Neapolit. 245. nu. 4. Schrader. in consil. 32. inter consilia Doct. Germanicorum Tom. 1. Ias. in consil. 81. col. 2. consil. 114. col. pen. lib. 1. consil. 34. col. pen. lib. 3. & consil. 148. col. fi. lib. 3. Io. de Imo. l. 2. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. Specu. de proba. §. i. vers. valet. Dec. in consil. 321. col. 4. consil. 13. col. pen. & consil. 42. col. 2. Mich. Grassus.

Instrumentum, an & quando executionem paratam habeat, etiam ex forma statuti, & nunquid inter partes conueniri possit, ut instrumenta habeant paratam executionem.

C A P. XIII.

Instrumenta regulariter executionem paratam non habent. l. minor annis 25. cui fideicommissum. ff. de min. l. ait prator. §. iudex & ibi Alex. ff. de re iud. gl. & doc. in l. sed & si pos. §. si cum de hæred. ff. de iureiu. Bal. in l. 1. C. de exec. rei iud. & Ang. in l. 1. C. de plus pet. Ana. consil. 16. Ias. in l. quæ de legato. in 2. colum. fi. de legat. 1. vbi dicit quod etiam per pactum non posset fieri quod instrumentum habeat executionem paratam. & quod contra. etus non habeant executionem paratam, tenet etiam Ias. in l. pactum inter hæredem. in 1. col. ff. de pact. Idem in laudo. Alex. in 5. vol. consil. 85.

Amplia etiam si iuramentum interuenierit. ita Soc. in terminis. in 2. par. consil. 231. in 6. col. Fallit in instrumento depositi. l. pen. vbi Bar. & Bal. C. de pos. & in testamētis. in l. fi. C. de edic.

diui Adria. tol. & in causa iudicati. l. 2. C. de execu. rei iud. cum aliis similibus. Bellon.

Instrumentum guarentigiatum ante liquidationem non mandatur executioni, secundum Bal. in l. 2. C. de exec. rei iud. Soc. consil. 51. nu. 5. 1. vol. instrumenta tamen quæ incerta sunt, possunt executioni demandari, dummodo in processu liquidationis potest demandari executioni, nisi prius facta fuerit liquidatio. Bald. in eo loco, & Soc. vbi supra. & quantumuis instrumentum guarentigiatum habeat executionem paratam, non tamen instrumentum conditionale, quod non meretur executionem ante purificatam conditionem. Corn. consil. 112. nu. 4. in 1. vol. & consil. 223. nu. 4. vol. 2. Bellac.

Instrumentum, vbi statuto prompta, paratamq. habet executionem, quamuis nondum liquidatum sit (ut doctores sentuntur) si in processu tamē liquido supputari queant, executioni committitur, commune aiunt Did. a Couarr. lib. 2. resol. c. 11. Viuius lib. 1. opin. 380. de iure autem communi, nullum instrumentum quamuis liquidum paratam executionem habeat, ut commune aio ex Alex. in l. 2. §. 1. ff. de re iud. & in l. si cū doctem. §. eo autem tempore. ff. solu. matr. Ias. in l. 2. nu. 9. ff. de iureiu. Ias. rursus in l. ult. in 6. C. de edic. diui Adria. tol. Roder. Suarez in l. post rem iudicatam. ff. de re iudic. Campe. de dote. §. art. q. 11. allegant & commendant ad id tex. in l. minor anno. 25. ff. de minor. qui de publico instrumento nulla protius verba facit: sed ea de re latius alibi. E. Suarez.

Instrumentum ex forma statuti habens executionem paratam, tunc exequi posset non solum contra debitorem principalem, verum contra eius successores, & hæredes etiam, secundum Ange. & Imo. in l. 1. ff. de his. quæ in testam. delentur. Bar. Ang. Pau. Castren. Alex. nu. 6. & reliquos omnes in l. postulante. ff. ad Trebel. qui ostendunt istam esse communem opinionem. Ange. etiam, & Alex. in l. in ratione. §. si filio. il. 1. per tex. ibi. ff. ad leg. Falcid. & Illustris D. Carauita summus practicus omni laude, & veneratione dignus copiose super ritibus Regni, in ritu 178. item seruat ipsa curia, q. si debitor alicuius venit. nu. 4. per tex. ibi, vbi reddit similiter optimam rationem, & normam procedendi super huiusmodi executione instrumenti facienda contra hæredes. Iura vero Regni contrarium disponunt, derogantque iuri communi, & sic ipse hæres debitoris citari nequirit ad instantiam creditoris, via executiua ad respondendum super tenore publici instrumenti predicti, & contra ipsum non procederet liquidatio, & interrogatio, & ita obseruatur in Regno, secundum D. Carauitam vbi supra. num. 2.

Aduerte tamen, quod de iure communi in casu præmisso instrumentum exequi non posset contra ipsum hæredem debitoris, nisi præcedente citatione ante executionem faciendam, voluerunt Castr. Alexan. & alij omnes in d. l. postulante. Imo. in l. intra. ff. de re iud. Ang. in l. oratione. §. 1. ff. de fer. in l. ex contractu. ff. de re iud. & in l. 3. in fi. ff. de pign. Bal. in l. diuersas. C. mand. q. 1. & in l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. 10. de pactis. & ista est communis, & non habet contradicteorem. Viuius opin. 380.

Instrumenti publici executionem, ut petere potest creditor principalis ad suam vtilitatem, ita quoque eius hæres, & successor executionem petere posset in eius fauorem contra ipsum debitorem principalem viuente, ut disponitur in ritu Regni 178. Item seruat ipsa curia, quod si debitor alicuius, & ita tenet Cyn. Bar. in l. si sic. §. si ff. de leg. 1. Ioan. Andr. in addit. Spec. in tit. de cessione actionis. super rubr. Butr. Bald. Salyc. & Rom. in l. 1. ff. si cert. pet. Bal. in l. 1. in fin. C. de a. & i. q. & oblig. grauissimus D. Carauita in d. ritu 178. nu. 1. Castr. & Alex. nu. 9. in l. postulante. ff. ad Trebel. vbi exprimit istam esse communem opinionem.

Et practica, seu norma ad probandum in huiusmodi casu quem esse hæredem, traditur in ritu regni 181. Item seruat ipsa curia, quod si sit presentatio instrumenti debiti in ipsa curia. vbi vbertim D. Carauita.

Quæ quidem communis ampliatur procedere etiā in successore singulari, qui absque dubio posset petere huiusmodi instrumentum exequi, non aliter quam principalis ipse creditor, & ista est communis opinio, quam sequuntur, & citant omnes Doct. præcitati.

Sed aduerte, quod huiusmodi instrumentum in predictis casibus exequi nequirit contra debitorem, nisi præcederet citatio ipsius debitoris antequam fieret executio instrumenti, ut voluerunt Bal. in l. si quis curialis per illum tex. C. de epis. & cler. Castr. & Alex. nu. 5. in d. l. postulante. & Carauita cum ceteris signatis per eum per text. ibi in d. ritu 178. num. 1. Viuius opin. 381.

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 195

Instrumenta confessionalia mandantur executioni, nec opponi potest aliqua exceptio propter solutionem. si statuto id inducatur, idque etiam in instrumentis ante tale statutum factis locum habebit. iuxta communem ac receptam Doct. sententiam, ut refert Bened. Capr. regu. 6. nu. 52.

Instrumentorum copia danda est aduersario sine die, & consule confecti instrumenti, ne detur materia cogitandi, vel fabricandi aliquid falsum, sed bene debet esse dies destinata solutionis. Fallit in 3. casib. ut per Ias. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. fallit si quis vult arguere instrumentum de falso, nam debet fieri editio cum die & consule. fallit hoc in 2. casib. ut per Ias. in d. §. nu. 8. Do. a. Fin.

Iureiurando confirmata instrumenta, hoc est, in quibus stipulator iureiurando delato debet sibi res instrumenti contentas affirmat, executionem paratam habent. commune renuncio ex Ias. in l. qui pecunia. nu. 7. ff. si cer. pet. Fel. in c. si cautio. nu. 47. de fid. instr. Matth. de Afflic. in constit. Neap. lib. 1. rubr. 40. nu. 10. & 14. Rhoder. Suarez. in relect. l. post rem iudicatam. ff. de re iud. Chassan. conf. 12. nu. 10. atque ex aliis quos laudat Viuius lib. 1. opi. 188. E. Suarez.

Virtualiter comprehensa, non dicuntur comprehendi sub litera, sed solum quod ex necessitate inferitur. Cur. iun. conf. 6. nu. 7. com. dicit. Et sic declaratur dictum Decij in c. translatio. de constit. in antiq. nu. 3. de quo per Alex. conf. 126. vol. 6. per totum, ubi dicunt, quod statutum dicens instrumentum habere executionem paratam, extenditur ad comprehensa in instrumento ex dispositione iuris communis. per dictum Ang. in l. 1. ff. de his quæ in testamento delent. quæ faciunt ad declar. l. 4. tit. 8. lib. 3. ord. pro quibus est illud Ant. de Fano. de pig. nu. 187. ubi dicit, quod statutum disponens, quod instrumenta confessionalia, ac guaranteegiata habent executionem paratam, habet etiam locum, si petatur exequi tacita hypotheca, quæ comprehenditur in dicto instrumento. & dicit hanc esse communem opi. Nota tamen, quod hæc habent locum contra principaliter obligatum, secus tamen quoad alium tertium, ut ibi per eum per plura, quæ non transcribo.

Amplia ad dotem, quæ non fuit stipulata tradi per maritum, nihilominus mandabitur executioni ex instrumento dotis habente executionem paratam. Ias. in l. certi conditio. nu. 21. ff. si cer. pet. com. dicit.

Limita communem in clausula ex certa scientia principis, si expresse non apponatur, sufficit quod comprehendatur. Fel. in c. si quando. de sent. excom. com. dicit. B. Villal.

Partes non possunt convenire, quod instrumentum habeat executionem paratam absque aliquo ordine iudiciario, secundum gl. in c. de causis. extr. de off. deleg. sentit Bal. in l. tale. §. qui provocauit. in 2. opp. ff. de pact. & per ea quæ volunt Docto. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. glo. in l. prolatam. C. de sent. facit l. ius publicum. ff. de pact. domini de Rota, in nouis. decisio. 91. in rub. de libel. oblat. Fortè tamen valebunt in vim pacti gesta virtute talis conventionis, secundum Pan. in d. c. de causis. per l. 2. C. commu. vtriusque iudic. Balb. decis. 226.

Instrumentum publicum si statuto inducat, quod sine libello executioni mandari debeat, contra Bar. sententiam iuxta receptam canonistarum opinionem, non ligat clericos, ut firmat Bened. Capr. regu. 15. nu. 41.

Instrumenta qualiter, quando, quomodo, & quousque producenda sunt: & quid de instrumentis de nouo repertis: quæ uero nouiter reperta dicantur instrumenta.

C A P. XIII.

Instrumentum integrum producendum est ad hoc, ut fide faciat, nec sufficit quod clausula instr. producat. alias ea sola clausula non faceret fidem. Bar. in rub. de noui ope. nunt. Guid. Pap. decis. 383. in fin.

An autem instrumenta in totum producenda sint, vel in parte opp. tantum vide Bar. & Alex. allegantem infinitas remissiones. in rub. ff. de oper. noui nunt. & Fel. remissiuè. in c. 1. in vlt. col. ext. de prob. & in c. contingit. ext. de fi. instr. Idem.

Instrumentum producendum est iudici, non autem notario actori. ita Barb. in conf. 40 in 7. col. in 1. vol. Pan. autè in 2. part. conf. 112. tenet contrarium. vide Alex. in l. si finita. §. Iul. in 13. & 14. col. de dam. infect. Bellac.

Si instrumentum non producatur realiter, non probat. Lud. Ro. conf. 156. & Ias. in l. non solum. §. morte. in 19. col. de oper. noui nuntiat.

Et debeat stare penes notarium actorem. si legatum. & ibi doc. ff. de eden. Fel. in c. quoniam contra. in 3. no. de proba. & in c. si. eo. tit. Idem.

Instrumenta producenda sunt parte aduersa presente, vel citata: alias non facient fidem. ita probatur secundum Ange. in l. properandum. §. si autem reus. ibi terribiles scripturæ. C. de iud. de quo habetur per Bal. in l. si quando. in fi. C. de test. & in l. iudices. ff. de fid. instr.

Addo Lud. Ro. conf. 519. Alex. in 5. vol. conf. 108. Fel. in d. c. quoniam contra. in 19. col. ver. & pro ista parte, & in c. 2. in 8. col. de testi. & Ias. in l. 1. in 1. col. ff. de in ius voc. Alex. in 3. vol. conf. 64. in 2. col. ibi, non obstat etiam. & conf. 106. in 2. col. ibi, quinimo. Rota in nouis. decis. 10. Hippo. sing. 81.

Subiungit Hippo. in d. sing. 81. quod est danda copia parti, alias instrumenta non probant. all. Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. de plano. & alia multa.

Limita ut per Ias. in l. 1. & 2. C. quando lib. prin. da. & c. circa fi. ubi dicit hoc esse verum & quando instrumenta producuntur ad finem probationis: secus si solum producantur, ut transeat tempus præfixum à statuto. all. Bal. ibi, & in aliis locis, & idem vult ipse Ias. in d. §. fin. autem reus.

Limita 2. quando instrumentum produceretur ult. die termini. Ias. in d. §. fin. autem reus. all. Bar. in l. item illa fide consti. pec. & in l. 2. C. de temp. appel. & in l. qui ante calendas. in vlt. col. ff. de verb. obl. & Bal. in l. si. in 1. col. C. qui admit.

Imitat 3. Ias. ubi supra nisi tale instrumentum postea remaneat in actore sciente aduersario. alleg. Bal. in l. si quando. in fi. C. de testib. Bellac.

Quæro, usque ad quod tempus instrumenta possint presentari? Resp. communis est sententia instrumenta posse produci non tantum in termino probatorio, sed etiam quodcumque post usque ad conclusionem in causa, exclusiue. Ita probat tex. c. cum dilectus. ubi Abb. Fel. & Doc. de fid. instr. Bar. & omnes. admonendi ff. de iureiur.

Limita, ut admittantur, etiam post conclusionem in causa. ubi produci iurat nouissime ea fuisse reperta, nec potuisse eum prius eorum cognitionem habere facta diligenti inquisitione. ita tenet Bar. in d. l. admonendi. nu. 3. ff. de iureiur. quem sequuntur ibi Doct. Ias. in repet. nu. 58. Baptist. de S. Senerino. col. 20. Cur. sen. col. 21. Purpur. nu. 8. Eandem sententiam firmat Pan. Imo. & Fel. in c. cum dilectus. de fid. instr. Fel. in c. pastoralis. nu. 9. de excep. Et eam dicit esse communem Franc. Ripa in d. l. admonendi. nu. 48. & sequitur Mathes. not. 57. Roder. Suarez. alleg. 5. Mich. Grassus.

Instrumenta ad probationem produci possunt usque ad conclusionem causæ etiam si ad producendum esset constitutus certus terminus a iudice, dummodo res sit integra. com. dicit Lanfr. in c. quoniam contra falsam. in verb. instrumentorum productiones. nu. 25. de prob. in antiq. I. Fich.

Post conclusionem in causa non possunt instrumenta produci. glo. & doct. in c. cum dilectus. extra de fid. instrum. l. iu. bemus. C. de iudic.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 10. à Socy. reg. 180.

Fallit in 4. casib. quos refert Cato Sacch. in repet. l. admo. ff. de iureiur. n. 27. fallit in 7. casib. ut per Iac. Caccial. in d. l. nu. 25. fallit in 10. casib. ut ibi per Franc. Curt. nu. 62. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 14. à Fely. in c. cum dilectus. nu. 4. de fide instr. fallit in 4. casib. secundum Marfil. in praxi crimin. §. sequens. nu. 39. Don. à fina.

Post conclusionem in causa possunt de iure communi instrumenta produci quando sunt de nouo, & post ipsam conclusionem reperta, imo & post quam partes fuerunt citatæ ad audiendum sententiam. casus est notabilis secundum vnam lectionem & veram & ibi Barro. in lege. admonendi. ff. de iureiura. Fel. in c. pastoralis. in 6. col. extra. de excep. quod autem sint de nouo reperta probabitur proprio iuramento. secundum Bar. ibi. Balb. decis. 32.

Instrumenta de nouo reperta possunt produci post conclusionem in causa, atque post citatos litigantes ad audiendam sententiam, præcipueque si productor iuraret ea nouissime reperta extitisse, nec prius in ipsius cognitionem venisse, facta tamen diligenti perquisitione. secundum Bar. nu. 3. Bald. in lectura antiqua, Ang. Fulg. Ias. in repe. nu. 58. Caccialup. Cur. n. 67. Purpur. nu. 8. in l. admonendi. ff. de iureiur. Abb. & Imo. in c. cum dilectus. de fid. instr. Mathes. no. 57. Fel. in cap. pastoralis. nu. 9. de excep. & Ripam in d. l. admonendi. nu. 48. ubi istorum opinionem communem esse dicit, & comunem pariter ostendit, & in practica observari inibi Cur. & Lanfr. in c. quoniam contra. §. 9. de instr. productione. nu. 36. de probatio. & sequitur etiam, ac de iure procedere pluribus manifestat Roderi. Suarez in allegatione quinta. & ita observatur in regno Neapolitano.

Com. V.I. Opin.

cano ut instrumenta quodocunque etiam post conclusionē produci, & recipi possint. teste Annibale Cauense in schollis ad ritus magnæ curiæ vicariæ. in ritu exordiente, item quod in quacunque causa civili, quæ in dictis curiis. & Maranta in tract. iudiciorum. in 6. part. in 8. actu de instrumentorum productione. nu. 27.

Prout sic re ipsa in practica obseruari passim vidimus per viginti annos in tribunalibus omnibus ipsius Regni maioribus, & minoribus, & potissimum generaliter, & indistincte, tã in instrumentis nouiter repertis, quàm in aliis quibuscunque de nouo non repertis. Sed in isto secundo casu, quando instrumenta non forent de nouo reperta post conclusionem in causa de iure admitti nõ debeant, & habeantur perinde, ac si producta non essent, discurret, & concludit Illustris. D. Roland. a Val. vberius, quàm alius, quem hucusque viderim, in conf. 52. Duplici ex capite. nu. 4. cum aliis seq. vol. 4. & Feli. in d. c. cum dilectus. vbi sub nu. 11. cum aliis seq. hoc ponit pro regula cũ quatuor ampliatio. & quatuordecim limi. Viui. opi. 386.

Instrumentorum repertio post sniam, & non ante, licet debita diligentia ante intercesserit, est iusta causa, vt competat restitutio in integrum aduersus ipsam sententiam ex clausula generali, si qua mihi iusta causa. de qua in l. 1. in fi. ff. ex quib. cau. maio. licet ipsa snia transierit in rem iudicatam secundũ Inn. in c. vltra tertiã. extra. de testib. Bar. in l. 1. C. de sent. aduer. ff. lat. lib. 10. Ang. Inn. & Nicel. in l. Imperatores. ff. de re iud. D. Alex. in l. admonendi. col. 9. ff. de iureiur. Balb. decis. 439.

Instrumentum dicitur nouiter repertum, siue ignorabam me habere, & postea incipiam scire: siue ignorabam vbi erat, siue sciebam, tamen consequi non poteram: puta si erat penes tertium, a quo consequi non poteram. ita Cur. vbi supra. alleg. Pau. de Castr. ibi.

Subiungit ibi Cur. quomodo probabo me inuenisse de nouo. & dicit Bar. Bal. Pau. de Cast. & communiter doct. tenere, qd sufficiat iuramentum. cum sit difficilis prob. per tex. in c. pasto ralis. ext. de excep. Ias. in d. l. admo. in repe. in 33. col. & seq.

Limitat 1. Cur. nisi pars alias suo iuramento probasset, quia sacramentalis probatio non admittitur nisi semel. all. Lud. ibi per tex. in l. fi. ff. de bo. aucto. iud. possid. allegat multa alia quæ omitto. Ias. vbi supra in 34. col.

Limitat 2. post Ro. ibi, nisi semel fuisset periurus: quia tunc perderet beneficium probandi per iuramentum. alleg. text. in c. paruuli. 22. q. 5.

Vide etiam in materia not. Soc. in 2. par. conf. 194. vbi inter cetera dicit, quod quando quis presumitur prius habuisse notitiam de instrumento, non statuitur eius iur. quod de nouo reperierit, vide per eum, quia subtiliter loquitur. Bellac.

Quid si dicatur quod instrumenta fuerunt de nouo reperta in archiuo communitat. an probent tanquam de nouo reperta. Cor. nõ. in conf. 156. in 3. vol. tenet quod sic. Idem.

Instrumenta si esset statutus certus terminus per statutum vel per legem ne liceret vltra illum producere, tamen vltra terminum re integra, si ius aduersarij non sit effectum deterius, produci possunt. Hanc opinionem veram & communem Docto. esse refert Lanfr. in sua praxi iud. c. 9. de instr. product. nu. 29. ver. quæro vterius. vbi ipse iura & auctoritates doct. alleg. Kirchouius.

Instrumentum in iudicio producens, an omnia in eo contenta fateri videatur.

C A P. XV.

Producens instrumentum videtur confiteri contenta in eo etiam contra se, & ex his potest condemnari. nõ. doct. in d. c. cum venerabilis. fallit vt nõ. Fel. in d. c. fallit in 2. casib. secundum Paris. in d. c. cum venerabilis. nu. 57. Do. a Fin.

Producens instrumentum videtur fateri contenta in eo, vt tenet Dec. in c. cum super. in 2. col. de off. deleg. & Phi. in c. fi. in 3. colum. in fi. de iureiur. in 6. Bar. in l. post legatum. ff. de his quib. vt indig. vide Alex. conf. 109. nu. 3. vol. 5.

Amplia etiam si producat in parte opposita tantum: vt vult Alex. in d. l. vnica. in 4. col. C. vt quæ def. & Ias. in d. §. editiones. in 3. col. Barb. in d. conf. 3. & conf. 8. Pau. d. Cast. in 2. vol. conf. 81. quod allegatur per Ias. in l. non solum. §. morte. in 17. col. de ope. nõ. nõ. vbi etiam all. Lud. Ro. in conf. 433. Sed in hoc tenet contrariũ Alex. in 2. vol. conf. 136. in fi. & conf. 186. addo Rotam. in nouis concl. 282. Fel. in c. cum venerabilis. in 5. col. de excep. Et in istam opinionem etiam videtur inclinare Ias. d. §. editiones. dum dicit, quod contra practicam eorum

De Probationibus,

qui producunt in parte opposita tantum, inoleuit alia practica, vt fiat productio, & reproductio in parte faciẽte contra producentem. & idem dicit in d. §. morte. in 17. col. Et pro dicta practica. Addo Barb. in 4. vol. conf. 38. in 6. col.

Fallit 1. si producens renuntiaret re integra productioni: quia tunc non videtur fateri contenta in instrumento. ita Ias. in d. §. editiones. in 3. col. ibi istam glo. & c. per l. si aduersarius. quæ est nõ. ad hoc. C. de fi. instr. & l. qui familiæ. ff. famil. erisc. all. Bal. in c. presentium. de testi. & Lud. Rom. in conf. 433. incip. quo ad primum. quod & c.

Fallit 2. quia quis non videtur fateri ea quæ in instrumento enũciatiue scripta sunt. ita Alex. in 5. vol. conf. 16. in 3. col. alle. Bal. in c. cum venerabilis. in pen. col. de excep. per l. Aurelius. §. si ff. de lib. leg. idem vult Ias. in l. fin. autem. quam legit cum l. contra iuris. §. filius ff. de pac. Fel. vbi supra.

Fallit 3. quando scriptura non esset publica. quia tunc non videtur quis confiteri contenta in ea. ita Alex. in 5. vol. conf. 108. alleg. Imo. in d. c. cum venerabilis.

Contrarium tamen in hoc tenet Ang. in conf. 132. & Ias. in l. legata inutiliter. in 3. col. de leg. 1. vbi in fortioribus terminis dicit, qd si quis confiteatur referendo se ad instrumentum nõ solemne, talis confessio præiudicat. alleg. Barto. in l. alia. C. de his qui vt indig. Bellac.

Instrumentum producens in iudicio non videtur fateri ea quæ ibi enũciatiue dicta sunt, sed bene ea quæ dispositiue. l. Aurelius. §. si ff. de libe. leg. vbi est decisio, quod is qui proferit testamentum, videtur fateri testamentum verum quantum ad ea quæ dispositiue ibi reperiuntur, sed nõ quo ad ea quæ enũciatiue ibi in eo testamento per testatorem proferuntur. Bal. c. cum venerabilis. de except. Fel. c. si cautio. nu. 33. de fid. instr. Alex. conf. 16. nu. 8. vol. 5. Ias. in l. cõtra. §. si. nu. 14. ff. de pact. & tenetur acceptare omnia quæ dispositiue posita sunt in testamento, sed non ea quæ enũciatiue dicuntur. Ias. ibi. Bellac.

Instrumentum semel productum non potest renouari neq; retrahi. Imo. in c. G. perpetuus. de fid. instr. Boer. decis. 252. nu. 3. nisi producens statim re integra productioni renouasset. ita Boer. in eod. loco. nu. 4. per l. si aduersarius. C. de fid. instr. & Ias. in l. 1. §. editiones. nu. 20. ff. de eden. Bellac.

Instrumentum si per aliquem producat regulariter in totum, & non in parte ei stare cogitur, vt per Cyn. in l. 1. C. de confes. & l. 2. C. de donat. ante nuptias.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 186. Do. a Fin.

Protestatio quæ fit quotidie in productione instrumẽti, scilicet quantum pro se facit, & non in aliis operatur, quod in aliis iudex non possit se fundare. in c. imputari. de fid. instr. cõmu. dicit Io. a Rip. in d. c. cum M. nu. 39. Villal.

Quid si instrumenta multa producantur in sacco cum protestatione, quatenus faciant pro. producente. dic quod non probant. Lud. sing. 310. vide Alex. in l. si finita. §. Iulia. in 10. col. de dam. infect. Bellac.

Instrumentum qui minus solemne in iudicio producit, illud amplius improbare nequit commune ait Cran. de antiq. tẽp. 1. par. num. 118. Quod tamen non procedet, si instrumentum plura capita complectatur, vel si illius productor confestim attestetur se illa eius parte tantum vsurum, quæ cum ipso faciat, cetera prorsus damnare. vt frequenter placitum efferunt Cur. iun. conf. 166. nu. 11. Aymo Crau. vbi supra nu. 134. Viuius, qui recte declarat lib. 1. opi. 259. & latius lib. 1. opi. 145. & 146. & si contrarium complures censeant, quos idem Viui. cõgerit opi. 145. E. Suarez.

Instrumentum in iudicio producens absque indictione ac consule, vel absq; aliis similib. solemnitatib. & sic nõ solemne, censetur illud, ac omnia in eodẽ contenta, ex huiusmodi productione approbare, atq; confiteri quoad fidem probatoriã, vt contra ipsum producentem fidem faciat. secundum Bald. in l. alia. C. de his quib. vt indig. Ang. conf. 132. Alex. cõf. 184. vol. 7. Fel. & Dec. nu. 90. & 95. cum aliis per eum in c. cum venerabilis. de excep. & Crau. in trac. de antiq. tẽp. in 1. par. nu. 118. vbi ostendit istam esse magis communem opi. atq; refert Doc. transientes cum contraria parte. cum olim. & ibi Pan. extr. de cen. vide l. cum precum. C. de lib. cau. l. 2. C. de insti. & substi. l. cum te. C. de transact. Pan. in conf. 71. in 1. vol. Alex. in l. vnica. C. de his qui poten. nõ. & in l. vnica. C. vt quæ def. & in 5. volum. conf. 112. Fel. c. cum venerabilis. in 5. col. de excep. in c. 1. in 4. col. de prob. in c. si cautio. in 10. & 11. col. de fid. instr. in c. examinata. in 2. col. de iud. Barb. in 2. vol. conf. 3. in 17. col. & cõf. 8. in 11. col. & in conf. 18. in 15. col. Boer. decis. 252. Ias. in l. 1. §. editiones. in fi. 2. col. ff. de eded. Ange. conf. 273. Lud. Ro. conf. 23. Et adeo instrumentum producens illud approbare censetur, quod minimẽ releuat protestatio si asseueret se illud producere in parte, & partib. pro ipso producente facientib. tantum,

rum, & non aliter, nec alio modo, & maxime quando aduersarius huiusmodi protestationi non consenserit. & ideo potest ex eo condemnari, secundum Inn. in c. cum olim. ext. de cons. Bar. in l. post legatum. ff. de his quib. ut ind. Bal. in l. 1. C. ut quæ defunt aduo. Ferrarien. in sua præcti. Papiensi. in for. produ. c. 10. instr. §. in illis. num. 1. & seq. Iaff. dec. 408. & si pars dicat. Dec. in d. c. cum venerabilis. nu. 99. & seq. Nattam conf. 31. nu. 3. & Ruinum consulendo conf. 136. nu. 4. vol. 4. hocq; non ita generaliter, atq; simpliciter intelligendum est in omnib. instru. mentis, verum in eis duntaxat, quæ sunt communia, seu quæ pars producere tenetur, puta, quoniam in libello aitoris narra ta fuere. ita Alex. in d. l. 1. C. ut quæ defunt aduo. & conf. 124. circ. fi. vol. 7. In contrariam vero partem, videlicet, quod huius modi instrum. quantumvis proprium produci possit in parte, ac pro parte reprobari, inclinavit Fel. in d. c. cum venerabilis. & in c. imputari. in fi. de fid. instr. cum aliis citatis per eum, vbi concludit istam com. sententiam fore, & præsupponit Ruinus etiam in d. c. 136. nu. 4. & refert Crau. in d. l. par. tract. de antiq. temp. nu. 146. Sed præmemorata communis in principio posita ita explanata limitatur vtiliter non sortiri locum, vbi- cunque quis produceret in iudicio instrumentum, in quo ali- quid enunciatiue prolaturum esset: tunc enim productor ipse instrumenti non censetur confiteri vera ea esse, quæ ibi enun- ciatiue prolata forent, ceterum ea quæ dispositiue tantum. ut firmat constanter Bal. in c. cum venerabilis. col. pen. de excep. per tex. in l. Aurelius. §. si. ff. de libe. lega. quod quidem dictum exclamat Iaff. afferens fore in practica vtile verbum, in l. con- tra iuris. §. si filius. ff. de pactis. col. 1. F. Viuius opi. 384.

Instrumentum seu scripturam minus solemnem etiam con- tinentem capitula separata, reus contra quem producitur pot- est acceptare in parte, & in parte non. secundum Bar. in l. quidam. §. nummularios. sub nu. 2. ff. de eden. Ang. conf. 304. Rom. c. 346. Gemi. conf. 9. in fi. vol. 2. Guid. Pap. decif. 53. pone ego sum nu. 2. & Crau. cum aliis citatis per eum, in tract. de antiq. tēp. in 1. par. nu. 134. vbi concludit istam veriorē. & communemq; opi. fore, atq; limitat in trib. casib. communem inquit Bellon. conf. 46. nu. 11. Aym. de antiq. temp. in arg. de scrip. priua. nu. 68. Vnde qui illam produxerit cum clausula, produco si & in quantum pro me faciunt, & non aliter, illa offendi in iis quæ ipsi obsunt, nequit. commune etiam Fel. in c. imputari. de fi. instr. Rip. in c. cum M. nu. 39. de consi. & vir magnę diligentię, Nic. Ant. Grauat. ad Vestrum. lib. 6. c. 1. nu. 20. & seq. excipe ta- men, ut quod supra in principio dixi, nequeat procedere, cum vel ab administratore, vel tutore, ac similibus in rationum ob- servatione, vel ab aliquo alio particulari scriptura ea in literas missa proponitur. Contrarium consuluit Ang. conf. 303. vide- licet quod dicta scriptura, vbi capitula essent distincta, & sepa- rata, non posset vnum acceptari & aliud reprobari, vbiunque loco vnius haberentur. Viuius opi. 385.

Instrumentum ab aliquo productum, si negetur ab aduersa parte per notarium confectum esse, quid iuris; de quę instrumentorum editione.

CAPVT XVI.

Instrumentum si quis producat, & pars aduersa ne- get eum qui confecit illud instrumentum fuisse no- tarium, tunc illi qui tale instrumentum produxit, incumbet onus probandi eum qui illud instrumē- tum recepit, fuisse notarium, nisi in antiquis, in quibus pro in- strumento præsumeretur. de Anchara. conf. 213. Bellac.

Instrumentum si negetur esse confectum a notario non sufficit, q; probetur haberi pro tali, sed est probandum esse talem, alias instrumentum non valet. hanc esse com. opi. attestatur Iaff. in l. Barbarius. nu. 48. ff. de offi. præfid.

Fallit ut per Baptist. à Villalob. conclusio. 16. in litera N. Do. a Fin.

Instrumentum producenti incumbit probatio notariatus, & sic onus probandi non pertinet ad eum, contra quem pro- ducitur, sed ad producentem duntaxat, secundum Spec. & Io. Andr. in addit. in titu. de instr. edi. §. restat. verb. & scias. & verb. illud autem notandum. & ista est communis opinio, ut latè deducit Boer. decif. 36. nu. 10. & Roder. Sua. in l. post rem iudic. fol. 154. nu. 35. & eam sequitur post relatos per Boer. vbi supra decifio Capellæ Tholosanæ 300. & ibi Stephan. Aufred. Viuius opin. 379.

Instrumentum publicum productum de longinquis, ac val- de remotis partibus in aliquo iudicio si negetur illud esse a notario confectum, seu negetur eum qui confecit esse nota-

rium, tunc illi instrumento standum non est, & sic aduersario præsentē, & contradicente huiusmodi instrumentum nullam fidem facit pro ipso producente. secundum Specu. & Ioan. And. in add. ibi in §. restat. in titu. de instrum. edi. verb. Quid si produxit. Cyn. Bald. colum. pen. Sal. col. pen. in l. compara- tiones. C. de fide instrum. Lanfran. in cap. quoniam con- tra. cap. 9. de instrum. productione. sub nu. 14. de probat. Deci. cum aliis copiose deducis per eum in capitulo si scripturam. nu. 52. de fide instrum. vbi scribit istam esse communem opi- nionem, & Boer. etiam decifio. 36. nu. 10. & refert Marfil. in l. si quis ne quæstio. nu. 138. ff. de quæstio. licet ipse contrarium ibi asseueret.

Sed tale instrumentum indubitanter, ac plenè probaret, vbiunque productor ipse portaret secum literas testimo- niales, habentes sigillum, & alia requisita, & confectas per officialem regentem ciuitatem, vel per ciuitatem ipsam, & facientes mentionem, ac fidem de tabellionatu, moribus, & vita illius notarij, qui confecit tale instrumentum: & hoc modo dabitur plena fides ipsi instrumento producto de parti- bus remotis, secundum Bald. colum. penul. & Ange. in di- cta l. comparationes. Cagnoium cum aliis relatis per eum in l. si librarius. num. 57. ff. de regul. iur. Ancha. & Felyn. colum. 6. in d. c. si scripturam. & ibi etiam Dec. num. 52. & sequen. vbi refert opinionem istorum obseruari in practica, & in toto or- be, similiter obseruari attestatur Marfil. in d. c. si quis ne quæstio. nu. 144. & obseruatur etiam in regno Neapolita- no, teste Afflict. in constitutio. instrumentorum robur quæstio. 9. ob ritum magnæ curiæ vicariæ inchoantem, item seruat dicta Curia, quod instrumentis confectis ex- tra Regnum non creditur: vbi de hac eadem obseruantiā in regno facit mentionem Annibal. Cauensis in suis scholiis, & praeclarissimus D. Caranita in d. ritu 188. Item seruatur in di- cta curia. num. 7.

Ceterum vbi productor huiusmodi instrumenti in parti- bus longinquis celebrati careret literis testimonialibus offi- cialium loci, vbi confectum est ipsum instrumentum: tunc posset docere per testes idoneos de tabellionatu ipsius No- tarij, & instrumentum probato tabellionatu notarij prædicti faceret plenam fidem: alias secus. ut voluit copiose, & do- ctè Sacrum Regium consilium Neapolit. teste Afflictio, in de- cif. 251. per totam, & peritissimo D. Caranita in dicto ritu 188. num. 12.

Postremo aduertendum est etiam, quod vbiunque produ- ceretur instrumentum antiquum quantumvis de loco longin- quo, id quippè non exiget, neq; indigeret literis testimo- nialibus: cum tunc pro ipso instrumento præsumeretur. ita Bal. & Saly. in d. l. comparationes.

Quodque verum autumarem de plano procedere, & sic in- strumentum ipsum concomitatum cum literis testimoniali- bus regulariter, vel sine ipsis literis in præsentī casu speciali probare, si illud de partibus valde remotis productum, cācel- latum non foret. secundum Azo. in summa de fid. iust. Goffre. in summa eod. titu. Cyn. Bald. & Saly. in d. l. comparationes. & Specu. in titu. de fid. instrum. §. restat. verb. Quid si produxit. Viuius opin. 387.

Instrumentum etiam si producatur lenatum ab alienis pro- tocollis parte non opponēte fidem facit. teste Alex. conf. 137. vol. 2. conf. 185. lib. 6. & si in productione talis instrumenti, & prima assignatione facta parti ad opponendum non oppo- natur expresse vltēus opponi non potest. ita habetur in de- cret. ducat. Sabaudia, & patria subalpina, in rub. de mod. feri- citæ oppositiones: tamen ibi per oppositionem in tempore hoc solum tollitur, ut de licentia ita lenandi non opponat- tur. tamen si adhuc non fiat fides protocolli, videtur quod fidem non faciat, & quando exemplum fidem non faciat, vide Didac. prac. quæst. 21. & seq. Et an cogatur quis facere instru- mentum, si protocollum non apparet, vel instrumentum est deperditum. vide Barto. in l. 2. C. de discussor. & in l. 3. de fid. instrum. & iure hast. fiscal. lib. 10. Bellac.

Instrumentum in quo est decretum iudicis debet exhiberi parti cum die, & consule, & appellatur instrumentum fori, se- cundum Bal. & do. Cato. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de offi. proconsul. & est ad limitationem. §. editiones. in l. 1. ff. de edend. Balb. decif. 247.

Instrumentum de quo fit mentio in libello relatiue seu limitatiue, est reo exhibendum, antequam respondeat, sicut libellus, si est penes auctorem, de quo stabitur eius iuramento. secundum Inn. in c. 1. de proba. Spec. de instr. edi. §. nunc dica- mus. verb. quid si quis. do. de Rot. decifio. 36. in nouis. Secus si assertiue, puta, Titius vendidit mihi fundum, & de hoc appa- ret per instrumentum receptum per talem: quia tunc non est

reo exhibendum ante lit. contest. secundum Bar. Bald. & communem Doct. in l. edita. C. de edend. nisi de tali instrumento reus verisimiliter non esset informatus. secundum Pan. in d. c. 1.6. col. ibi. ego. putarem. Balb. deci. 297.

Quando in libello est facta mentio de aliquo instrumento qualificatiue, tunc illud instrumentum cum libello exhibendum est tanquam pars illius. ita Inno. in c. 1. extra de proba. Bar. in l. edita. circa pe. col. C. de eden. Alex. in 2. vol. conf. 3. Fely. amplé in d. c. 1. in 11. col. ver. 2. concl. Ias. in d. l. edita. in 12. col. & in l. 1. §. edenda. ff. eo. addo. Pau. de Cast. in l. in ciuile. ff. de lega. Rota in Nouis. decis. 34. Bellac.

Instrumenta quibus in iudicio quis vsurus non est, edere non tenetur, secundum Azo. cuius opi. communiter esse approbatam scribit Alber. in l. 1. §. edenda. per illum text. ff. de eden. I. Fich.

Instrumenta, quibus quis non utitur, nec est vsurus in iudicio, nunquid aduersarius possit compelli talia instrumenta edere? communis doct. opinio est, quod actor non possit compelli reum ad edendum instrumenta pro eius intentione fundanda, sed bene posset compelli ad edendum instrumenta, pro coadiunanda intentione actoris, & pro eius replicatione: actor autem compelli potest edere reo instrumenta sua pro fundanda & coadiunanda intentione & exceptione rei. l. 1. ff. C. de eden. & quæ ibi not. doct. Bar. & alij. in l. 1. §. editiones. ff. eo. Hanc communem doct. sententiam esse refert Lanfr. in praxi iud. c. 9. de instru. product. num. 46. ver. sed quid de instrumentis. Explicat copiose Bar. Soci. in tract. fallen. fall. 112 inci. edere actori instrumentum vel libellos reus regulariter non tenetur. Kirchou.

Instrumentum qui producit, si interrogetur, vtrum velit eo uti, necne, præcisè respondere vel aiens vel negans tenetur, ac si eo se uti velle responderit, & falsum sit illud instrumentum, falsi generaliter atque indistinctè tenebitur. commune asserunt Aegidius Boss. in tit. de falsis. nu. 155. I. Clar. in præf. §. falsum. ver. vtens falso instrumento. E. Suarez.

Instrumentum seu scripturam producens interrogari potest ab aduersario volente eam redarguere de falso, vtrum ea uti voluerit, quo casu tenetur ipse præcisè respondere. Bart. in l. Diuus. ff. ad l. Corne. de fals.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 5. à Port. lib. 5. suarum concl. reg. 23. Don. a Fina.

Producens instrumentum, vel scripturam, potest interrogari, an eo, vel ea uti vult pro vero, vel vera, vel ne: ut est comm. opin. Ant. Gabriel. communium concl. lib. 7. concl. 7. vbi ampliat & limitat. Clar. in §. falsum. ver. vtens. Et si respondit, quod vult uti in instrumento, & intendit, si & in quantum veritatem contineat, & non aliter, nec alio modo, an sit sufficenter responsum? vide Fulg. conf. 177. & Capollam cautela 53. Bonacoff.

An autem productio & registratio instrumenti probet contenta in instrumento. vide Fel. in c. quoniam contra. in 22. col. ver. 6. quæro. extra de proba.

Et an in publicatione seu exemplatione sit pars citanda, vide Fel. in c. Albericus. de testib. Bellac.

Instrumentum habens plures articulos, vno approbato, non censetur in omnibus approbatum. Curt. iun. conf. 166. nu. 11. com. dicit. & Bello. conf. 56. nu. 12.

Amplia quod si producatur instrumentum, vel scriptura, potest acceptari pro parte, & approbari, & pro parte non. Aymo Crauet. de antiq. temp. part. 1. in arg. de scriptura priuata. nu. 68. com. dicit. quæ limita tripliciter. B. Villal. & Vez.

Instrumentum falsum producens incidit in pœnam falsi, nisi producens protestetur, quod si est falsum, non vult illo uti not. doct. in d. §. morte.

Fallit in trib. casib. vt per Ant. Rub. d. §. morte. nu. 53. D. à fi.

Instrumenti exemplo, seu copię, quando credatur, ita vt fidē faciat: & quid de exēplo exēpli.

CAPVT XVII.

Xemplo creditur, quando est confectum ab eodem notario qui originale confecit. Ias. in auth. si quis in aliquo. nu. 3. C. de eden. commu. dicit. vide alia in verbo procurator. F. Turzan.

Instrumenti copia, expedita ab eomet notario qui confecit originale, plenè probat, & neque requiritur alia solemnitas in expeditione illius copię. Bal. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & ibi Ias. & Bald. in l. si quis ex argentariis. §. prætor ait. ff. de eden. Alex. conf. 52. nu. 29. in 4. vol. Vezinus.

Sed quæro. Nunquid, si in exemplo enuncietur eum qui scripsit, esse tabellionem, præsumatur titulus tabellionis propter antiquitatem? Resp. quod sic, ita tenet Inno. in c. veniens de verb. sign. Bal. auth. quæ actiones. C. de fac. san. eccl. & in l. Bar. ibi Ias. limit. 3. ff. de of. prætor. Alex. in conf. 101. col. 3. lib. 7. Eandem sententiam firmat Soc. conf. 187. col. 4. lib. 2. Dec. conf. 36. & c. 1. de fi. instr. Matt. de Aff. decis. 245. & 251. Et hanc dicit esse cōm. Aim. Granet. in tract. de antiq. temp. §. vidimus. licet ipse ultra id tempus centum annorum velit etiam necessariam esse communem opi. & famam. Mich. Grassus.

Quæro, Vtrum traductum ex originali exemplum propter antiquitatem faciat fidem, si non constet de solemnitate traditionis? Respond. communis & recepta est Doct. sententia, eiusmodi exemplo fidem adhibendam esse, quam tenet Io. And. post Hostien. c. Albericus. & ibi Butr. Inno. & Fely. qui dicit ita communiter teneri. extra de testib. Eandem sententiam firmat Ias. Dec. limit. 7. & ceteri auth. si quis in aliquo. C. de eden. Cuna. conf. 158. Dec. conf. 36. & conf. 445. col. 3. Aret. conf. 39. Ias. l. 2. nu. 5. C. de test. & conf. 114. col. 3. lib. 1. Aym. Craue. de antiq. temp. par. 4. §. vidimus. nu. 12. Moder. in consue. Paris. tit. 1. §. 5. num. 59. Quæ sententia absq. dubio vera est, quando exemplum transumptum est a tabellione integre fidei, & in eo enunciantur solemnitates a iure requiritæ, vt quia notarius dixit se exemplum traduxisse mandato iudicis parte vocata, & examinato diligenter instrumento originali, prout declarat eam Moder. in d. §. 5. nu. 61. M. Grassus.

Exemplum inuentum in archino publico, facit fidem. Bello. conf. 57. communem dicit. ex Angelo, & Iaso. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. B. Villal.

Exemplum non probat, nisi originale habeatur. hæc regula sumitur ex tex. in l. procurator. in fi. C. de eden. procedit, & habet locum non solum si vnus, verum etiam si centum notarij exemplarent, quinimo, & se originale vidisse sine macula, & non vitiatum & illud exemplum auscultasse, & cum originali concordasse attestatur. tradunt Ias. & communiter doct. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & ipsum confitetur ibidem Cast. reprobus d. Spec. qui in tit. de instru. editio. §. restat. ver. pen. tenuit, q. illa verba. per nos, siue à me viso, & lecto. operetur (vt probat ipse Cast.) q. semper miratus fuit de hoc dicto Spec. quia est contra d. auth. si quis in aliquo. generaliter loquentem, & rationem allegatam in glibi, & potest esse. & c. semper credit dictum Spec. non esse verum, subdens quod licet communis præctica notariorum seruet d. Spec. tamē illa procedere potest, si pars non opponeret: sed parte opponente, minime. Alex. tamē in dicta auth. si quis in fi. non recedendo ab opi. Cast. Ang. & commu. in d. auth. sustinendo d. Spec. vbi supra dicit illud verum in terminis suis, quia loquitur inter partes contrahentes, & tunc vera est conclusio sua, vt quo ad illas dictum exemplum probet. F. Turzan.

Exemplum instrumenti probat, quando illud exemplum ab aduersario traditum & productum fuit: tunc enim sine dubio tale exemplum faciet fidem, etiam si nulla solemnitas interuenisset. Bartol. in l. in fraudem. §. neque. ff. de iure fisci. & Dec. conf. 36. nu. 2. Vezinus.

Instrumenti exemplo, auctoritate iudicis sumpto, plena fides adhibetur. Est com. opi. secundum Dec. in conf. 31. vol. 1. M. Charian.

Exemplum instrumenti non probat nisi originale ostendatur, vel exhibeatur. l. procurator. C. de eden. l. 2. de fid. in ru. Pomponius scribit. ff. famil. ercisc. vbi doct. com. dicunt.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 14. per Cag. in d. auth. si quis in aliquo. nu. 61. & seq. vbi Pur. ampliat & limitat. fi. 13.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 11. vt per Ias. in auth. si quis in aliquo. nu. 2.

Ampliatur. vt per Fran. Turz. concl. 149.

Ampliatur & limitatur in 10. casibus. vt per Ioan. Bolog. in d. auth. si quis in aliquo. vbi Alex. limitat in 6. casib.

Fallit in 2. secundum Soc. reg. 132.

Fallit in 7. casib. vt per Rom. in d. auth. si quis in aliquo.

Fallit in 8. casib. vt per Iac. de S. Geor. in d. auth. nu. 19.

Ampliatur in duob. casib. & limitatur in 10. per Purp. in d. etia. auth. num. 6.

Fallit in 10. vt per Dec. in d. auth. num. 14. videas Fely. in c. si i. instrumeto. de fid. inst. nu. 9. vbi facit regulam, quod exemplum solemniter sumptum habet eandem vim quod originale. & limitat in 6. casib. Don. a Fina.

Exemplo instrumenti registrato auctoritate iudicis fides est adhibenda. vt est communis opi. secundum Ang. in auth. vt fratr. filij. nu. 3. Ias. in auth. si quis in aliquo. ver. sexto fallit. C. de eden. Deci. conf. 36. nu. 2. quod Alex. conf. 108. in 5. vol. videtur limitare, vt probet contra eum qui fuerat citatus ad videndum

videndum produci illud instrumentum, & registrari, & non contra alium. Vezin.

Registratio instrumenti, vel delegationis facta in actis, probat originale, adeo q non est amplius opus ipsum producere. Cano. in c. cum in iure peritus. de off. deleg.

Ampliatur & limitatur in 3. casibus. per Felyn. in d. c. nu. 8. Don. a Fina.

Quero, vtrum exemplo exempli credatur? Respond. Licet Bar. in d. auth. si quis in aliquo documento. existimet exemplationem eiusmodi fieri posse, seruata tamen forma in d. c. si. de fide instr. eique fidem adhibendam esse, quem sequitur Card. & Fely. d. c. Alb. ext. de testib. Cum. in conf. 8. Cur. iun. d. auth. si quis in aliquo. nu. 4. r. Tamen receptori calculo contraria sententia approbata est, quam tenent Bald. Dec. & reliqui. d. auth. si quis in aliquo. nu. 30. & ibidem dicit esse communem Cur. nu. 40. Quamuis tamen Bar. opinio, si dextrè intelligatur, non admodum improbanda est, quando. s. exemplum traducitur inter eos, & quo ad eos, qui fuerunt presentes, nec contradixerunt primæ exemplationi. Nam tale primum exemplum quo ad prædictas personas authenticum est, & vim habet originalis scripturæ. Vnde nihil vetat, quo minus etiam ex iusta causa denuo tanquam originale, quo ad eos exemplari possit. vt Bar. sententiam declarant Moder. in consue. Paris. tit. 1. §. nu. 35. M. Grass.

Iure Pontificio & Casareo constitutum est, exemplaribus instris aliquando fidem adhibendam esse, maxime quado ex ipsius tabellionis protocollo traducuntur seruata forma iuris. c. cum P. de fi. instr. Vbi inter cætera requiritur auctoritas iudicis. vt no. Doc. communiter.

Sed dubium est, nunquid talis auctoritas requiratur, si hæres ipsius tabellionis, qui habet protocollo, sit idem publica auctoritate notarius, & velit ex protocollo instrumentum traducere? Resp. Diuersæ sunt sententiæ, nonnullis existimantibus. non requiri hoc casu iudicis auctoritatem, cuius sententiæ auctores sunt Panor. d. c. cum P. Bar. l. si quis ex argentariis. §. 1. per illum tex. ff. de eden. Aliis vero contra, & rectius, nimirum etiam hoc casu necessariam esse iudicis auctoritatem. Hanc sententiam tenet Spe. tit. de instr. edi. §. ostēso. nu. 15. & §. instrumentum. nu. 15. ibi Io. And. in addit. Pau. de Cast. Alex. & Ias. d. l. si quis ex argentariis. §. cogentur. vbi firman eam esse cōem. & tenet Card. & Imo. d. c. cum P. Tabellio. Bal. Ang. Pau. de Cast. l. quædam. §. nihil. ff. de eden. M. Grass.

Quero, Nunquid ad hanc translationem instrumenti ex protocollo notarij requiratur, quod citentur ij, quorū interest, & quos tangit negocium? Resp. q sic ita tenent Doc. auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. c. Alb. de testi. & hanc sententiam dicit esse communem Matth. de Affl. in Neap. cō. fil. lib. 1. tit. 73. nu. 58. & tenet Boer. decis. 36. Idem.

Quero, vtrum et traductio publici instrumenti possit fieri ab ipsa scriptura originali per alium tabellionem? Respond. q sic, dummodo solenniter. iux. tex. c. fi. ext. de fi. instr. fuerit transcriptum. vt no. ibi Inn. & alij communiter.

Sed nunquid talis exemplatio poterit fieri absque auctoritate iudicis a solo tabellione, partium consensu? Resp. Bar. in auth. si quis in aliquo. existimat posse, ita tamen, vt ipsis tantum vel eius successorib. præiudicet, quem sequuntur Docto. ibidem communiter. Imo. & Doc. d. c. fi. vt firman Moder. in consue. Paris. tit. 1. §. nu. 56. Idem.

Quero, Vtrum exemplo reperto inter acta iudicij fides adhibenda sit nondum viso protocollo nec originali? Respond. q sic, dummodo tamen exemplū illud per notarium causę fuerit traductum ab ipsa scriptura originali integre iudicis auctoritate & mandato, parte ad hoc vocata. ita tenent Ang. & Alex. d. auth. si quis in aliquo documento. Abb. & Dec. c. quoniam contra. ext. de proba. & ibi Feli. nu. 50. Feli. c. cum in iure. de off. deleg. nu. 6. Soc. in reg. 185. Et hanc dicit sibi videri commun. opin. Didac. Couarr. variar. resolu. lib. 1. c. 21. & tenet Guid. Papæ. q. 471. Idem.

Quero, Vtrum instrumenti in iudicio producti. continentis plura capitula & diuersa. copia danda sit aduersario in totum, an vero pro illa parte tantum, qua producens vti velit? Resp. communiter receptum est, licet iudici integre exhibendum sit instrumentum, aduersario tamen illius tantum capitulis, quo producens vti velit, editionem faciendam esse. Ita tradit gloss. communi consensu approbata. cap. contingit. de fide instrum. vt firman Alexan. & Ias. l. argentarius. §. edi. ff. de eden. Feli. in c. 1. de libel. oblat. & cap. 1. num. 29. de probat. ibi Dec. num. 61. Specu. titu. de instrum. edi. vers. quid si produco. Ferrarien. in præ. rub. de forma petendi copiam instrumentorum. M. Grass.

Vero, Vtrum credatur instrumento per sacerdotē vere tabellionem confecto? Respon. Receptor est sententia, tale instrumentum esse validum, eiq; fidem esse adhibendam, ita tenet Bar. l. vniuersos. C. de decur. lib. 10. Dec. l. in ambiguis. §. nō est nouum. ff. de reg. iur. Eandem sententiam firmat Io. And. & omnes Doc. cap. si. cut. ext. ne cle. vel monach. Dec. in consi. 17. Et eam dicit esse communem Alex. l. prætor. §. is etiam. ff. de eden. Hip. de Marf. rub. ff. de fideiuf. nu. 121. M. Grass.

Instrumentum liquidum dicitur, quando ex eo agi potest directo & immediate: secus si aliquo medio. Bald. in l. 1. in 1. col. ver. item no. C. comm. de leg. quem refert & sequitur Dec. in c. cum teneamur. cir. fi. de app. consuluit Soc. consi. 94. vol. 1. & consi. 51. col. 1. eo. vol.

Fallit et in casu l. fi. C. de edic. diui Adria. toll. & ibi hoc in specie vult Bar. & post eum Doc. max. Alex. & Ias. in 2. col.

Fallit tertio & no. quado legatarius vel fideicommissarius agit contra heredem pro legato vel fideicommissio sibi relicto: nam testamentum habet exec absque libello. Ias. in d. l. fin. in 2. col. alleg. tex. cum gloss. in ver. decreto. & ibi Ang. in auth. de hære. & fallit. & dicit Ias. Nota hunc casum quia quotidianus: nec alibi in specie inuenies. & idem vult in l. qua de legato. in 2. col. ff. de leg. 1. Bellac.

Alios casus in quibus potest fieri execut. absque libello. vide per Alex. & Ias. in d. l. fi. C. de edic. diui Adria. toll. Idem.

Instrumenta probant quem esse de illo loco quē asserit instrumentum. secundum Bal. in l. fi. C. si a non compe. iud. Feli. in c. cum causam. in 3. col. ext. de proba. Vez.

Quid si in instrumento dicatur, Ioannes filius quondam Bartholomei, an probetur per hoc ipsum Bartholomeum esse mortuum. vide Alex. in l. viro. ff. sol. mat. & Ias. in l. eius qui in provincia. in 3. col. ff. si cer. pet. Idem.

Quid si dicatur in instrō, Ioannes filius Bartholomei, & tamen Bartholomeus est mortuus? dic quod non vitiat instrumentum. Alex. in 2. vol. consi. 20. in 1. col. Panor. in c. cum contra. de pig. Idem.

Instrumentum inuestitionum feudaliū non probat dominium contra tertium possessorem. Cur. iun. consi. 158. num. 5. commun. dicit. Vezin.

Instrumentum locationis non probat dominium, si conueniatur possessor actione reali, ex dñio agentis, secus tñ si conueniatur actione personali ex contractu locationis contra condustorem. Cur. iun. consi. 158. nu. 6. com. dic. Vezin.

Instrumentū si inueniatur penes aliquem, cū cautionē, admittitur sine mandato Feli. in c. coram. de offi. deleg. quem refert Alc. de præsum. reg. 1. præsum. 33. com. dic. Vez.

Instrumentum si penes debitorem repertum fuerit, creditor ipsum liberaffe præsumitur. Bal. in l. 3. ff. de pact.

Fallit in 5. casib. quos not. Soc. reg. 183. Don. a Fin.

Instrumenta communia inter plures stare debent apud digniorem & dignior reputatur fiscus priuato. l. procurator. C. de eden. vbi Purp. limitat. vbi etiam Corn. nu. 2.

Fallit in 3. casib. quos no. Fran. Cur. in d. l. si ex falsis.

Fallit in 5. casib. quos not. Diaz. reg. 348. fallit in 5. casib. vt per Fely. in c. fraternitatis. de heret. nu. 9. fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. si ex falsis. nu. 9. Don. a Fin.

Celans instrumenta alterius, an possit puniri de falso. vide Alex. & Ias. in d. l. qui accusare. eundem Ias. in l. 1. §. si procurator. in 6. col. ff. si quis ius dicen. non obtempe. Feli. in c. sicut. in 4. & 5. col. de re iud. & in c. querelam. de fimo. & in trac. quando conatus punia. in 1. colu. & Socin. in dicta l. qui accusare. Vezinus.

Renuntians instrumento debiti, non intelligitur renūtiasse debito. Bald. in l. Labeo §. 1. ff. de pact. Feli. in cap. capitulum. in 14. colum. de rescrip. facit quod vult Pau. de Cast. in 2. vol. consilio 101. in princip. & quod vult Feli. in cap. cum venerabilis. in 6. colum. de excep. dum post Innocen. & alios dicit quod aliud est instrumentum, & aliud contentum in instrumento. Bellacomb.

Instrumento, si statuto inducatur ne exceptio obiciatur, præter talem aut talem, nulla alia exceptio iuxta communem obici poterit, nisi ex alio capite ipsius statuti proueniret, aut instrumentum falsum esset, quia tamen exceptio nullitatis censetur quoq; sublata, tamen exceptio nullitatis proueniens ex defectu nullitatis & sic iurisdictionis, iuxta communem Doctorum opinionem est admittenda. Similiter potest contra instrumentū tale implorari officium iudicis, non obstante

stante tali statuto, quemadmodum refert Bened. Capr. regula 51. nu. 19. & 22.

Contra furem qui furto subtrahit aliquod instrumentum originale, probato furto contra ipsum, tenor instrumenti per solum iuramentum probabitur. per l. si quando. C. unde vi. Alex. & Ias. in authen. si quis in aliquo. vers. in quantum. C. de eden. Idem.

Crimen non probatur instrumento. not. in c. cum in ecclesiis. de maiori. & obed.

Fallit in 8. casib. secundum Fely. in d. c. Don. a Finā.

Instrumenta priuata non probant. instrumenta. C. de prob. Bellon.

Venditor tenetur facere instrumentum & ad hoc cogi potest. Bal. in instrumenta. C. de fideicom. quia ita est consuetud. alleg. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de adl. edi. & l. 2. C. de discus. lib. 10. not. in l. 2. ff. de euic. & per Bar. in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infec. per Spec. in tit. de instr. edi. §. postquam. ver. quid si solui. gl. & doct. in c. significauit. vbi Fel. in vlt. col. ext. de testib. addo Alex. in 5. vol. conf. 39. in prin. Fel. in c. 1. in 6. col. de prob. Cor. in 4. vol. conf. 120. Bellac.

Debitor qui soluit potest petere instrumentum quitationis, & fienda est quitantia specialis. l. sicut datam. C. de libe. cau. l. plures apoch. C. de fid. instr. Bal. in l. cum Aquiliana. ff. de tran. fact. Bal. in 1. part. conf. 98. & volunt docto. in loc. praelleg. & Alex. in 3. vol. conf. 37. Fel. in c. accedens. et in 1. col. vt lite no conte. Ias. in d. l. cum Aquiliana. quam legit cu. l. preced. Pan. de Cast. in 2. vol. conf. 1. circ. prin. Non tamen potest quis cogi ad facien. quitatione generale. Bar. in d. l. cum Aquiliana. & ibi Moder. Bal. in c. pastoralis. §. quia vero. extr. de offi. deleg. adde Alex. in 2. vol. conf. 11. & in 5. vol. conf. 68. Ludo. Ro. conf. 155. Barb. in 2. vol. conf. 16. in 4. col. & Ias. in d. l. cum Aquiliana. & in l. si de certa. C. de transac. Bal. in l. quid ergo. §. 1. ff. de cōtra. tu. act. Alex. in l. si finita. §. fin. in 8. col. de dam. infec. Bellac.

Venditor aut teneatur dare instrumenta suae acquisitionis emptori. vide Ias. in l. quotiens. col. 13. C. de rei ven. vbi dicit, quod licet Paul. de Cast. notet ibi esse tex. quod sic, tamen ille tex. hoc non bene probat. & subire. vide de hoc tex. in l. Titius haeres. ff. de act. empt. & ibi glo. expresse notat, quod venditor bene tenetur ostendere instrumenta suae acquisitionis emptori, sed non tenetur tradere. & ibi dicit Bar. quod est not. Idem.

Scriptura priuata a partibus subscripta etiam sine testibus habet vim publicae scripturae quoad personalem actionem contra debitorem. l. scripturas. C. qui potior. in pign. habeant. Don. a Finā.

DE CONFESSIS: VBI ETIAM DE negativa, & de positionibus.

TITVLVS IIII.

Confessio iudicialis cum in ciuilibus tum in criminalibus quam habet vim, quidve in confitentem operetur.

CAPVT I.

Confessio iudicialis habet vim sententiae, & nihil expectat nisi praeceptum de soluendo. l. 1. vbi doc. C. de confess. confessus enim pro iudicato habetur. l. sicut maior. vbi Ias. 4. not. C. de repud. har. & fac. il lud Luc. De ore tuo te iudico. & talis confessio dicitur liquidissima probatio. secundum Corn. conf. 224. 261. lib. 4. & omne probationis genus superat. Rom. conf. 391. Ias. in l. Titia. nu. 39. de ver. obl. in l. licet Imperator. nu. 10. de leg. 1. adeo vt ex inualido processu stante confessione sententia ferri posset. Hyppo. conf. 39. sing. 329. vbi plures ponit casus in quibus confessio praedicta. Affl. deci. 372. nu. 6. q. limitat & intellige vt per Capic. dec. 189. Sed confessione non esse probationem, dixit Fel. in Rub. nu. 2. de proba. quae sequitur Hyppo. ibi nu. 74. quā sententia non omnes indistincte approbat: nā iudicialis confessio notoriū inducit. Affl. dec. 176. Gram. dec. 31. nu. 8. dec. 36. nu. 36. & seq. intellige in ciuilib. & facta cōcl. in causa, alias secus. gl. & doc. in c. significauerūt. ver. liquere. de appel. Fel. in c. ex insinuatione. eo. tit. Affl. dec. 276. nu. 4. de qua iudiciali confessione plura no. Dec. in c. ar. si clerici. nu. 17. vsq. ad 44. de iud. vbi ponit reg. cū ampl. limita etia vt per Dec. in c. Dilecto. nu. 3. de appel. qñ agitur de titulo beneficii, quia tūc confessio aduersarij agēti non prodest, sed titulum probare debet. quod intellige, vt per Boer. conf. 40. nu. 73. Rota deci. 44. de testib. in antiq. Viuius.

Confessio propria in vno iudicio facta nocet in alio. commune ait Pan. in c. per inquisitionem. nu. 12. de elect. & qui late hanc rem agit l. Clar. in pract. §. vlt. q. 54. vers. pen. Intellige autem quod vt & hac confessio in iudicio facta plenē probet, exigitur partis aduersae praesentia. vt luculenter probant. l. cer tam si quis absente. ff. de confess. l. vlt. ff. de interroga. act. & est commune illic axioma, cuius rationem scribit Paul. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. & si hac in re non leuiter cecutierint Fely. in c. 1. nu. 5. de lit. contest. Rebuff. in l. Gallia. titu. de chirographis. nu. 68. E. Suarez. & D. a Finā.

Confessio per aliquem facta in vno iudicio inter certas personas, non sibi praedicta in alio iudicio inter alias personas sed solum praedicta sibi respectu interrogantis. l. si. ff. de inter. actio. Pan. in cap. quamuis. num. 4. de re iud. Cor. conf. 274. num. 8. in 3. vol. quamuis Guid. Pap. contrarium videatur asserere. quāst. 254. ex tali tamen confessione ius acquireretur mulieri etiam absenti, & hoc fauore dotis. Alex. conf. 99. in 7. vol. Bellacomb.

Confessio facta in vno iudicio probat etiam in alio. licet ad diuersum finem intentato inter easdem personas, secundū Ion. & Pan. in c. per inquisitionem. nu. 12. extr. de elect. Io. Andr. in c. 2. de ordin. cognit. Docto. communiter in l. 2. C. de eden. Balb. dec. 134. Villalob. & Vezinus.

Confessio facta in vno iudicio probat in alio. Bal. in l. iube mus. C. de lib. cau.

Fallit in 3. casib. vt per Baptista Villa. concl. 141. in litera C. Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 7. a Purpu. in l. is apud quem. C. de edendo. col. 21. Sed confessio facta in vno iudicio potest in alio reuocari. hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Turz. vbi eam limitat. concl. 174. Don. a Finā.

Confessio principalis, facta in vno iudicio ciuili, non facit plenam probationem in iudicio criminali. Sed indicium tantum ad torturam facit. communis est opi. Clar. q. 54. vers. sed quid si exhibeatur. Nisi cum ipsa confessione concurrerent alia indicia. Bohac.

Confessio ipsius rei facta in iudicio ciuili, praedicta illi in iudicio criminali. com. dicit Arer. in c. causam. quā. num. 17. & seq. de testib. quem refert Bossius in tit. quomodo procedatur per except. nu. 4. & in tit. de plurib. vid. nu. 17. Public. super cō. fuet. Aluer. nu. 1. refert Clar. d. lib. 5. §. si. q. 54. vers. sed quid si. addit tamen contrariam opinionem sibi magis placere, sed nihil pro eius confirmatione allegat. P. Eichard.

Confessio iudicialis ad hoc vt probet, de iure regio, aut praedicta, requiruntur sex ratas maior in confitente, spontanea voluntas, & non vt vel per metum contra confitentem, parte, vel procuratore praesente, & super re certa, & non contra naturam vel leges vt habetur in l. 4. tit. 13. par. 3. & vide l. 1. tit. 7. lib. 2. For. II & l. 2. tit. 3. & l. 1. titu. 4. par. 3. & vide plures casus quando confessio praedicta per Hyppo. sing. 329. Idem.

Fallit primo in confessione clerici facta coram iudice seculari: quia non probat, nec facit indicium. Marc. Ant. de indic. & tort. nu. 214. communem dicit. Villalob. Suarez. Bonacoss. & Vezinus.

Fallit secundo, in confessione procuratoris facta in vno iudicio, quia non praedicta domino in alio. Pan. in d. cap. per inquisitionem com. dicit.

Fallit tertio, in his quae non dependent a voluntate partis, quia eis non praedicta confessio. Ias. in l. error. num. 12. C. de iur. & fac. ignor. com. dicit. Idem.

Fallit quarto in confessione liberationis, quia etiam absente parte probat. Bal. conf. 466. vol. 4. communem dicit. Contrariam dicit communem Io. de Ripa in l. conditionis. C. de pact. nu. 21. ex mente Fel. in c. si cautio. de fide instr. num. 32. & tene secundam. Villalob. & Don. a Finā.

Fallit quinto, quo ad semiplenam probationem Aymon de antiq. temp. par. 1. in vers. propositum nostrum. nu. 30. com. dicit ex Bar. in l. admonendi. de iureiur. ff. Villal.

Confessio in vno iudicio facta, in alio reuocari potest, siue ad eundem, seu ad alium emanauerit effectum. gl. in auth. ite possessor. in verbo. transferat. in fine. C. qui potior. in pigno. habeant. voluit, quod si possessor conuentus hypothecaria a creditore negauerit rem in bonis debitoris fuisse constituti pignoris & hypotheca tempore, si conuictus de mendacio, vt quia creditor agens suam probet intentionem, id est. rem ipsam in bonis ipsius debitoris fuisse, rem ipsam retinere velle contendat, & nittatur priorem allegando hypothecam, vel alia ex causa: puta quod illam de dicti creditoris consensu sibi retinere liceat, ante omnia eam, vt mendacij poenam luat, restituere cogitur, & exinde audiendus erit, suamque cum id sibi alio in iudicio iure non abnegetur, poterit reuocare abnegationem & contra propriam venire confessionem. Tu vero cōclusionem, quod

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 198

quod confessio in vno iudicio facta in alio reuocari possit, verum & procedere intellige, quando contra dictam confessionem fuit in contradictorio iudicio iudicatum. ita declarat & intelligit Alex. Imo. in l. magistratibus. ff. de iurisd. omnium iud. & docet Bart. in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inof. testam. per illum textum ubi Bart. variationem admittit, si varians in prima succubuit instantia, alias secus admitti inquit. vide ibidem data ibi facti & rei contingentia. F. Turz.

Confessio in iudicio facta statim reuocari poterit, etiam non edocto de errore. c. praterea. & ibi Panor. de testib. cog. Bald. in l. edita. C. de eden. Ias. in l. error. nu. 9. C. de iur. & fact. igno. quod si ex post quis vellet confessionem reuocare, id quidem poterit, sed prius probato de errore, & vsque ad sententiam talis confessio reuocari poterit probando errorem. d. l. error. & c. fin. de confes. gl. in l. quoniam. ff. de his qui not. in fa. Ias. in d. l. error. nu. 24. & quamuis ea confessio esset iurata, posset adhuc reuocari confito de errore. Socin. conf. 97. num. 16. in 4. vol. Bellacomb.

Confessio iudicialis non potest reuocari pretertextu erroris, quando illi contenti datus fuit terminus ad deliberandum, & eum terminum acceptauerit, & deinde respondit de veritate in facto proprio: alias autem confessio talis pretertextu erroris reuocari poterit. Ias. in l. 1. C. de erro. calculi. communē dicit. V. zinus.

Confessio, quæ inducitur a iure, vel statuto, quæ contumax habetur pro confesso, non potest reprobari ista fieta confessio: nec admittit probationem in contrarium. & ita cōter seruatur inquit Aret. in conf. 153. nu. 3. Potest tamen probari innocentia rei. vt ibi per eum. Rimin. conf. 59. nu. 13. vol. 1. Bonac.

Confessio facta in iudicio possessorio summario, facit fidē in petitorio plenario. communem ait Rip. in l. naturaliter. §. nihil commu. nu. 120. ff. de acq. poss. Villalob. & Don. a fina.

Confessio facta in iudicio viua voce, licet non redacta in scriptis & sine testib. valet, secundum veriorē sententiā per Rol. conf. 70. nu. 11. nu. 16. lib. 1. post Dec. conf. 445. nume. 55. Aym. conf. 198. in fi. Affli. de dec. 28. col. 2. quod maximē procedit in confessione facta coram senatu, qui obtinet vicē principis, ac principem repræsentat, iudicatque sola facti veritate inspecta. ex præalleg. Vezinus.

Confessio facta in causa ciuili in iudicio minus legitimē instituto sufficit ad condemnandum, ita vt sententia ita lata in confesum super libello inepto teneat. & hoc obseruari asserit Guid. Pap. dec. 120. per notata per gl. & Bart. in l. si confesus. ff. de custo. reorum. Vezin.

Confessio minus legitimē facta per reum, non habet vires confessionis, etiam si sit ratificata, vt est communis opin. de qua Marf. conf. 29. nu. 9. in 1. vol. Bonacoff.

Confessio non requirit telam iudicij, nec curat de ineptitudine processus, ideo confessus potest condemnari etiam data ipsius processus nullitate. Inn. in c. qualiter. el. 2. de accus. Marf. sing. 53.

Fallit in 7. casib. quos not. Foll. in praxi crim. ver. & si confitebuntur. nu. 65.

Fallit in 12. casib. quos no. Fel. in c. qualiter. §. licet aut. de accus.

Fallit in 7. casibus. vt per Fel. in cap. at si clerici. de iud. nu. 2. Don. a fina.

Confessio seu in iudicio, seu extraiudicium ab vno ex pluribus correis debendi facta, nec aliis nocet, nec prodest, vt frequenter interpretibus probari scripsit vir egregius, & mihi multis nominibus obseruandis io. Ronchegallus Goidus in lex duob. nu. 16. nu. 71. ff. de duob. reis. E. Suarez. & D. a fina.

Fortissima probatio est confessio propria apud iudicem facta. d. l. generaliter. cap. per tuas de prob. c. si sacerdos. de offi. ord. Don. a Fina.

Confessio iudicialis partis in criminalibus loco sententiæ habetur, secundum communem per Bursat. conf. 77. nume. 24. lib. 1. Quam conclus. declara vt per eum ibi. & vide Ozaf. dec. 149. nume. 6. Cui adde quod per confessionem inquisiti non agitur contra hæredes, si decesserit ante sententiam, nisi in famoso latrone, iuxta tradita per doct. in apostil. ad Bar. in l. 1. nu. 19. C. de confes. & per Bursat. d. conf. col. fin. vbi declarat. Quod autem confessio qualificata pœnam mitigare soleat, commu. dicit idem Bursat. d. conf. nu. 25. vbi alle. Ozaf. dec. 60. nu. 9. Bellacomb.

Confessio facta ab aliquo in iudicio, quæ hominem occiderit, sed ad suam defensionem, potest a iudice in parte acceptari, & sic quatenus confitetur se occidisse, poterit illum condemnare, nisi probet defensionem. Ias. in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. Marf. sing. 185. incip. confessio.

Fallit vt no. Tho. Ferretus, caut. circa princ.

Fallit vt per Carerium in §. circa quartum. nu. 163.

Fallit in 6. casib. secundū Port. in lib. 1. suarum cōcl. reg. 15. Don. a Fina.

Confessus in iudicio simpliciter se commississe homicidiū, postea ex intervallo vult interpretari suam confessionem, quæ fecit ad suam defensionem, an possit respondere quod non. quia si quis in iudicio simul & semel confitetur se vulnerasse, vel occidisse hominem, sed quod fecit ad suam necessariam defensionem, potest licetē condemnari per iudicem ex tali confessione, & potest iudex istam suam qualificatam confessionem in parte acceptare, quatenus (scilicet) confitetur se occidisse, aliam respuere, quatenus dicit se fecisse ad suam defensionem. Nisi defensionem suam aliter probauerit. Et ratio est quia quotiescunque confitens habet præsumptionem contra se, potest confessio qualificata diuidi, & in parte acceptari, & in parte sperni. & ista est magis cōmunis opi. de qua Ias. in l. vt vim. nu. 13. ff. de iusti. & iure. Bonacoff.

Confessio spontanea facta in iudicio sufficit ad condemnandum. c. vestra. vbi gl. de cohabitatione cle. & mul. c. cum olim. in fi. de ver. fig. c. fi. de rest. spol.

Ampliat in vno casu & limitatur in 10. a Dec. in cap. at si cleri. de iud. nu. 17. fallit vt not. Carer. in praxi crim. l. obseruare. nu. 160. fallit in 12. cas. vt per Marf. in praxi crim. in §. postquam. nu. 16. Fallit in 11. casib. quos not. Ias. in l. iusiurandum. §. procurator. de iureiur. nu. 20. Fallit in 2. casib. vt per Bla. in prax. crim. fol. 35. nu. 30. Ampliat in 15. casib. & limitatur in 19. a Lancil. in tract. de offi. præ. in caus. crim. nu. 3. & sequentib. in tit. de confes. & in tit. de dep. resp. & ad hoc vt confessio præiudicet multa requiruntur quæ ponit Foller. in praxi crim. ver. & si confitebuntur. nu. 31. Don. a Fina.

Quæro, an confessus in iudicio sponte, si postea iterum neget, possit cogi per torturam ad perseuerandum? Resp. quod non opus est alia ratificatione, sed potest condemnari, dummodo sit maior 25. annis. & confessio sit verisimilis probabilis, & possibilis, cum in confesum nullæ sint partes iudicis, nisi in condemnando. Hanc sententiam firmat Ioan. de Im. conf. 109. incip. visa inquisitione. vbi dicit quod ista est cōmun. opi. quem refert & sequitur Hyp. de Marf. in prax. crim. §. quoniam. nu. 18. Mich. Grassus.

Confessus in iudicio legitimē condemnari potest, licet processus sit ineptus, teste Mathes. sing. 53. vbi ponit rationem, & vide quæ scribit Ias. in l. cum te. nume. 5. C. de transact. Et illud quod dicitur in l. Publia. ff. de pos. ex confessione nō oriri actionem, limita nisi talis confessio emanaret ab administratore: quia tunc probationem tantum inducit, per l. si. ff. de insti. ita doc. in apostil. ad Barr. in l. quidam. ff. de constit. pecun. D. a Fina.

Reus potest etiam ex vnica confessione iudiciali sponte facta, condemnari. communem dicit Brun. de iudiciis & tortura. nu. 21. quæ refert Foller in prax. cri. nu. 39. & quod in tali confessione sponte facta & sine tormentis, non requiratur ratificatio seu perseuerantia contentis: sed quæ statim quæ est confessus crimen, debeat condemnari. com. esse dicit Dy. in l. 2. ff. de cust. reor. quem refert Guido. Pap. dec. 339. Gand. in tit. de quest. nu. 15. Iac. de Beluio in prax. cri. in rub. de quest. nu. 97. Bald. in trac. de quest. nu. 2. Vitalis de Malef. tit. quæ indicia. num. 3. Imo. cōf. 109. nu. 1. quæ refert Carre. in prax. cri. num. 24. Marf. in prax. cri. §. quoniam. nu. 18. & quod ita seruet cōsuetudo, dicit Bar. in l. 1. de cust. reor. quem refert Bal. in l. si quis ea. nu. 2. de cust. reor. Licet autem gl. in l. 1. ff. de quest. dicat, quæ vna confessio spontanea non sufficiat, sed quæ requirantur tres, tamē gl. illam cōmuniter nō teneri dicit Salyc. in l. 2. C. de cust. reor. nu. 3. Si autem confessio facta esset in tormentis, vel metu, tunc reus non posset condemnari, nisi in ea perseueret, illamque ratificet. vt communem dicit Boer. dec. 163. nu. 18. Brunus de indic. & tortur. nu. 3. & nu. 21. idque siue indicia præcesserint, siue non. vt com. dicit. prax. Carre. num. 196. Clar. d. §. fin. q. 65. ver. fi. & q. 64. ver. ceterum si reus. P. Fic. & Bonac.

Confessio in iudicio facta per accusatum liberē & absque formidine tormentorū, facit plenam probationem, ita vt absque alia perseueratione sit sufficiens ad condemnandum, dū tamen constet de casu & delicto. l. si confesus. & in l. fin. C. de custo. reorum. & hanc opinionem cōmunem esse asserit Guid. Pap. dec. 339. Bal. in l. si quis in hoc. C. de epis. & cler. Bart. in l. 1. C. de confes. Ias. in l. iusiurandum. §. procurator. nu. 23. ff. de iureiur. Francisc. Mar. dec. 92. in 2. par.

Confessio facta per aliquem sponte, & in iudicio, quæ occiderit vnum hominem, qui non apparet, nec reperitur occisus, non valet, nec ligat contentem. Ang. in l. 2. col. 2. ff. de confes. Capol. in repet. auth. sed nouo iure. C. de seru. fugit. fallit in 2. casib. quos ponit Diaz. reg. 124. Don. a fina.

Sententia declaratoria delicti nō requirit, vbi pars est confessa delictū in iudicium. vt est com. opi. Bursat. cōf. 77. nu. 24. Bonac. Con-

Com. V. I. Opi.

Confessio iudicialis coram incompetenti iudice facta, nunquid & quantum valeat. cum in civilibus, tum in criminalibus. Et quid de confessione coram iudice habita in non tribunali loco.

C A P V T II.

Confessio iudicialis facta coram iudice non competente, non valet in vim iudicialis confessionis, nisi facta esset parte aduersa presente & acceptante. commun. dicit Aret. conf. 26. in fin. Alexand. l. 3. §. seruus. numero 3. ff. de iureiur. quem refert Capi. deci. 179. numero primo. in fin. & ideo non sufficit ad probationem sed ad torturam. refert Clar. d. quæstio. 55. vers. 2. & 3. P. Fich. & Bonacoff.

Confessio facta coram iudice incompetente, non valet in vim iudicialis confessionis, sed in vim extraiudicialis, communis est opin. Clar. in ver. præterea. q. 54. & cogitur per iudicem competentem perseverare in ipsa confessione. Modus autem cogendi, si reuocat confessionem sine causa, est remedium tormentorum, quia iudex non debet pati se illudi. Et ita seruat practica assessorum. ut dicit Bal. in c. per inquisitionem. nu. 2. de elect. potesta. Bonacoff.

Confessio facta coram iudice incompetente, licet non valeat ut iudicialis, valebit tamen, ut extraiudicialis ad duos effectus. Primus, quia ex ea poterit poni ad torturam, sicut si extraiudicialiter esset confessus. arg. notatorum in l. capite quinto. de adul. in cap. quam graue. extra de excess. præla. Secundus, quia poterit cogi perseverare in tali confessione coram iudice competente, nisi doceat de errore, & de causa variandi. secundum Guil. de Cu. d. Cato. & communiter doct. in l. magistratib. ff. de iurisd. omniū iudicū. Inno. in ca. per inquisitionem. extra de elec. licet d. Card. in cap. at si clerici. extra de iud. tenuerit talem confessionem penitus non valere. Quæ secunda opinio posset procedere in confessione clerici coram iudice laico. per illū tex. secundū Imo. ibi. Et etiam in confessione laici tracti inuitē ad iudiciū: secus in confessione laici voluntariē litigantis. secundum Panor. ibid. Balb. deci. 104. & Bonacoff.

Confessio facta coram iudice incompetente, licet non valeat, ut iudicialis ut per doct. indifferenter passim, valebit tamen ut extraiudicialis, & iudex ordinarius potest ipsum confitentem ponere ad torturam, quemadmodum si extraiudicialiter esset confessus. arg. notatorum in l. capite quinto. ff. de adul. potest etiam eundem confitentem cogere ad perseverandum in huiusmodi confessione extraiudiciali, nisi doceat de errore, & de causa variandi. ut voluit Gul. de Cun. & cōiter omnes doct. in l. Magistratib. ff. de iurisd. omniū iudicū. quam quidem communem sequitur. celebrat, & citat Iaffredus dec. 104. Boer. dec. 89. & seq. Viuius opin. 141.

Confessio facta coram iudice incompetente non valet, ad hoc ut ex ea sequi possit condemnatio coram iudice competente. cap. at si clerici. de iudi. & ibi docto. maximē Pan. Alexā. conf. 13. vol. 1. Vezin.

Confessio delicti facta coram iudice incompetente, non probat postea corā iudice cōpetenti. ca. at si clerici. in prin. de iud.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 62.

Fallit in 5. casib. quos not. Ias. in l. magistratib. ff. de iurisd. num. 3.

Fallit ut per Viuium in vers. confessio facta coram iudice.

Fallit in 3. casib. ut per Soc. in d. l. magistratib. nu. 8. vbi Alex. ponit duas limitationes. Fel. in cap. at si clerici. in prin. de iud. & de ista confessione, an faciat indicium, & an sequi possit cōdemnatio: videas Carrerium in prax. crim. legis obseruare. nu. 121. ver. quid autem. de confessi.

Fallit in 3. casib. in quib. talis confessio non facit indicium, quos not. Folle. in praxi crim. ver. & si confitebuntur. in 1. par. num. 1. Don. à Fina.

Confessio facta coram iudice incompetente, est sufficiens indicium ad torturam. ut est communis opi. de qua Rol. à Valle in conf. 31. nu. 1. in 3. vol. Bald. in l. eos. C. de appel. Fel. in cap. at si clerici nu. 6. & 9. de iud. fallit, si fuerit reuocata corā competente iudice ante torturam. ut est cōis opi. Rol. à Valle in conf. 31. nu. 17. in 3. vol. Bald. in l. 1. C. de confes. fallit, si de tali confessione non sit orta suspitio, vel infamia. Aliās quis cogitur perseverare, si eam non reuocet. ut est com. opi. vbi nu. 18. in d. conf. 31. Bonac.

Confessus coram iudice incompetente torqueri potest à cōpetenti, & cogi in confessione permanere. commune testatur

De Probationibus,

Iaffre. decif. 104. Viui. lib. 1. opin. 48. Iul. Clar. in pract. §. ult. qu. 55. ver. 2. Don. à Fina. & E. Suarez.

Confessio rei intitulata facta coram incompetenti iudice, & si faciat indicium ad torturam, secundum communem, limitatur tamen, ut locum non habeat, quando coram competente iudice ante torturam ea fuit reuocata. iuxta decisionem Bal. in l. 1. col. pen. in fin. C. de confes. quam dicit communem Roland. conf. 31. nu. 17. lib. 3. vbi dicit certum esse debere reū torquendum, ut dicat se expressē reuocare dictam confessionem: quia ea reuocatio valebit etiam non docto de errore. & sequitur Ias. in l. magistratib. ff. de iurisd. omniū iudicū. vbi dicit hoc notandum in practica. Pulchrē Ferrat. cautel. 27. Rolan. d. conf. nu. 18. vbi q. confitens coram iudice competente, & si rogatur perseverare in sua confessione, si eam non reuocet, id tñ verum esse arbitratur, si de confessione orta est suspitio, vel infamia, aliās secus. secundum cōmunē ibi. & nu. 19. vbi q. cōfessio facta incidenter coram iudice incompetente, non facit indicium ad torturam: quæ confessio incidenter facta coram ordinario non sufficit ad condemnationem, quamuis si principaliter facta esset, sufficeret. Roland. d. conf. nu. 20. & sequē. qua in materia dicit ipse, q. confessio non nocet confitenti, quādo contra eū sententiātū fuit. teste Hipp. in rub. C. de proba. nu. 116. & sing. 257. Quas cōclusiones declara. ut latius per Rolan. d. conf. & conf. 3. col. 17. lib. 3. vbi plura de confessione inquisiti tā in tormentis, quā extra. & ibi nu. 28. quid de confessione qualificata. Quibus omnibus adde, q. confessio cui non creditur, pœnam non inducit. ex no. per Rom. conf. 167. nu. 4. & seq. cōfessioniq. emanatæ metu tormentorū indicis non præcedentibus non creditur, etsi in ea perseveratum fuerit. teste Bar. in l. pen. ff. de quæst. Mathesil. sing. 155. Alex. conf. 5. post prin. lib. 1. conf. 144. nu. 5. conf. 180. post n. 10. li. 2. Boer. q. 90. prope fi. Dec. conf. 187. col. 7. Paris. conf. 163. in fili. 4. & est cōis opi. secundū Ias. in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acq. hæred. nu. 39. Debēt enim indicia præcedere ad hoc, ut quæ metu tormentorum euellantur, validam probationē inducāt. l. milites. oportet. C. de quæst. adeo ut dicamus reum pro quō laborant indicia, torqueri non posse, nisi alia magis grauiā ac preponderantia cōtra eum laborent. tex. in l. 1. §. ad quæstionē. ff. de quæst. Rom. d. conf. 167. Grammat. conf. criminal. 38. nu. 27. conf. 57. nu. 24. voto 34. nu. 19. & adeo substantialis est ordo, ut indicia torturam præcedant, q. & si eandē secuta fuerint, neque tortura, neque ea quæ eius metu extorta sunt, reuocant. Rom. d. conf. 167. nu. 6. & sing. 131. Boe. q. 163. post nu. 8. Gram. crimin. conf. 21. nu. 29. Dec. in c. at si clerici. col. 3. de iudi. in l. quod initio. nu. 4. ff. de reg. iur. Fel. in c. ad nostram. col. 1. de probat.

Confessio coram iudice in loco nō tribunali, & sic in loco non iudicij facta, fidem non facit, neque valet. not. in l. 1. C. de confes.

Fallit in 4. casib. quos not. Socin. regul. 66. Don. à Fina.

In confessum, quæ sint iudicis partes, de q. rei spontanea confessione; & qui pro confessis habeant.

C A P V T III.

Nillæ sunt partes iudicis in confitentes. l. proinde. in fi. ff. ad l. Aquil. l. si debitor. de iudi. Don. à Fina.

Confessio pro iudicato est. l. 1. ff. & C. de confes. Idem.

Reus si delictum ipsum confessus fuerit, nullæ sunt amplius partes iudicis nisi in condemnando, talis enim confessio contra eum plenē probat. Gomef. dicit Bartol. in tracta. de quæst. quem tractatum tamen alij Gandino ascribunt. Idē dicit Gandin. in tit. de quæst. num. 15. Item Guido Suzardis de indic. & tortu. nu. 44. quem refert. pract. Conrad. Imol. cōf. 109. pract. Milei. num. 17. Clar. dicto §. fina. q. 65. in princip. P. Fich. & Bonac.

Confessio rei, contra ipsum probat plus quam mille testes pro se. ut est comm. opin. de qua Marlin rubr. de probat. num. 74. & ibi omnes. Pasethus conf. 182. nu. 6. sed limita in confessione inualida, etiam in statutis. Brunorus. in vnico cōf. crim. num. 159. Bonacoff.

Confessus crimen potest ex confessione condemnari. communis est opi. Clar. q. 65. E t vnica sufficit confessio spontanea, ut est communis opi. Clar. ibi. ver. sed quæro. etiam si cōfessio fuisset facta iudici absente accusatore in forma iudicij, & iudice sedente pro tribunali, etiā quod iudex procedat ex officio, quia iudex acceptat pro eo, nam in criminalibus proceditur ad instar ciuiliū. Sadoletus in l. nō faterur. §. si quis absente. col.

col.9.ver.praedicta. ff. de confessis. Et ideo si fur sit confessus coram iudice, ista confessio prodest domino, & facit plenam fidem pro eo absente: quia iudex repraesentat personam suam, & sibi acquirit. Alex. in l. is apud quem. nu. 28. C. de eden. confitens autem maleficio iudici in camera, non autem ad tribunal, nunquam infamatur, neque ex illa confessione damnatur. Et ideo assessores faciunt semper duci malefactorem ad tribunal, ut ibi confiteatur in forma iudicii, ut dicit Angel. in l. i. de iust. fustium. ad finem. ff. de iis qui notantur infam. & practica est, ut semper scribi faciant, & sententia fuit lata in termino, & post terminum, & ipso iudice semper pro tribunali sedere. & est valde tuta haec quidem practica. ut dicit idem Ang. in l. si prator. col. 1. ff. de iudic. Si vero confessio sit facta in tormentis, vel extra tormenta, non potest reus condemnari, nisi perseveret in ea & ratificet. ut per Clar. ubi supra. Si tamen reus omnino sit legitime conuictus, non est aliud querendum. Sed debet iudex reum condemnare. Et ita practicitur. Clar. q. 66. in princ. & sufficiunt minores probationes ex qualitate delicti, quod secundum quod communiter contingit, reputatur difficilis probationis: ut puta famulus aufugit, furtum fuit factum domino. Nam satis dicitur constare de ipso facto, ut est communis opi. Clar. q. 66. ver. 1. idem si ostendatur aliquod signum, seu vestigium alicuius circumstantiae, ex qua verisimiliter presumi potest furtum commissum fuisse: puta, si reperiatur fractura in hostio, vel pariete, vel arca. Clar. ibi. Bonac.

Confessio facta sponte in criminalibus absque tormentis, vel metu tormentorum, etiam nullis indicibus praecedentibus, vel non data indiciorum copia, & sic data nullitate processus, sufficit sine aliqua ratificatione ad condemnandum confitente, ut est rex. & ibi no. in c. 1. de accusa. lib. 6. ita tenet Bal. in addit. Spec. in tit. de confess. idem Bal. & Doct. in l. 2. C. quod metus cau. Bal. & Ang. post gl. in l. unic. C. de confess. Anch. in cle. vnc. de homic. & idem Ang. in l. 1. ff. de confess. cum aliis allegatis per Follerium in prac. crim. in 1. par. 3. partis, in ver. si confitebuntur. nu. 65. & 68. & istam ait esse communem opinionem Gaudi. in tracta. maleficiorum. sub rub. de quæst. & tormentis ver. quis sit effectus quæstionis. & Moder. in cap. at si clerici. in princ. de iud. Bonifac. in tracta. malefic. in rub. quæ indicia debeant precedere torturam. num. 7. Ambert. de Antramoniam in trac. de quæst. & tortur. nu. 6. Ioan. de Arno. in commetario 120. & Follerius in loc. praecitato. nu. 65. ubi late limitat istam communem in nouem casibus. Contrarium vero Doct. affirmauerunt in confesso in tortura semel, quia semel confessus in tormentis, nisi perseverauerit, condemnari per iudicem nequit, ut habetur in l. 2. alias l. si confessus 5. ff. de custo. reo. tamen potest iterum quæstionari. ut respondent omnes Doct. communiter teste Boer. decis. 163. nu. 28. F. Viuius opin. 140.

Confessio spontanea non requirit perseverantiam. Imò statim confessus condemnatur, nec potest reuocari confessio, secus si in tormentis, ut est communis opin. Carrerius fol. 7. nu. 24. ubi etiam plura de confessione. & fol. 43. & ibi qualiter reus dicatur perseverare, & possit reuocare confessionem. & not. q. si quis confiteatur crimen iudici, non formato processu, per hoc non inducitur praesumptio iurisdictionis, quia a modo pertinet ad officium iudicis. Bald. in l. si domus. §. in pecunia. ff. de leg. 1. Bonacoff.

Confessio spontanea non validat processum nullum ratione iurisdictionis deficientis. c. at si clerici. extra. de iudi. & secundum gl. quæ reputatur singularis. in clem. 1. de sequestra. pos. & fruc. Et est ad limitationem eorum quæ habentur in c. 1. de accusa. in 6. & per Bar. in l. si confessus. ff. de custo. & exhi. reorū. Balb. dec. 81.

Confessio, ubi prius non constat de delicto, non est sufficiens, ut possit ex sola confessione quis condemnari, communis est opin. Clar. q. 55. ver. potest etiam. Constat autem de delicto, ut ad effectum super eo procedi possit. Clar. q. 4. Sed ad effectum, ut quis ex sola confessione possit condemnari, si delictum quod reus confitetur est tale, quod solo animo perfici possit, ut est hæresis. Et tunc sola confessio (modo esset verisimilis) sufficeret: vel confiteretur reus unum, aut plura commisisse homicidia, vel multa furtiva: nec exprimit in specie, quos homines trucidauerit, aut cuius res furto subtraxerit, non debet ex tali confessione condemnari. Aut confitetur adulterium, vel furtum, & similia, & sit querelatus a parte, & cum querela concurrat confessio rei, poterit condemnari ex confessione: ubi vero non adsit querela, aut aliqua informatio, non sufficit sola confessio. Et ideo confitentes maria & montes, non condemnantur, nisi mittantur nuncij ad habendum informationem. Aut confitetur homicidium, incendiū, & similia, & tunc, nisi viso & reperto facto, vel inspectione, quis ex sola confessione non potest condemnari. ut ibi fusius per Clar. d. q. 55. ver. quomo-

do. ubi communes opiniones esse probat in casibus supra enumeratis. Quandoque tamen iudex potest moueri ad iudicandum, etiam ex aliqua confessione coram se facta viua voce, & non in actis scripta. Feli. in c. cum venerabilis. nu. 42. de excep. quod dicit nunquam obliuiscendum, quia mirabiliter est ad quod iudex possit iudicare secundum non allegata, neque probata. Sed dic, quod illud non procedit in criminali, nisi prius constet de delicto, & postea sequatur confessio. Et hoc est apud practicos modernos in solemni cultu, ut dicit idem Feli. in cap. auditis. nu. 30. ver. tamen condemnandus limita, ut per Feli. in c. qualiter. §. 1. de accusa. vide ad supradicta, Alphanum in suis collectaneis. nu. 289. Bonac.

Confessione non verisimili, non est standum, sed testibus, etiam quod ipse reus non reuocet, nec alleget errorem, ut est communis opi. Bossi. de confessis. nu. 70. & seq. Pasethus. conf. 184. nu. 3. Bonacoff.

Confessus & conuictus legitimis probationibus, condemnatus non appellat. l. obseruare curabis. C. quorum appellat. Ampliatur & limitatur in 6. casibus. ut per Carrer. in d. l. fallit in 8. casibus. ut per Pet. Duen. reg. 156. Don. a Fina.

Confessus sponte, & in confessione perseverans, nec eam reuocans, non auditur appellans. l. non tantum. ff. de appellat. no. in l. additos. C. de epis. audi. & in l. additos. C. de appel.

Fallit ut not. Carrer. in praxi crim. l. obseruare. nu. 46.

Fallit in multis casibus. ut per Viuium in suis conclusio. in ver. confessio. & si vis videre an sententia sit necessaria in sponte confessum. videas Azo. in repet. cap. nos in quenquam. 2. q. 1. nu. 22. Don. a Fina.

Reus si velit confessionem suam sponte factam reuocare, audiendus est, modo velit docere confessionem illam fuisse erroneam, & errorem probare. Ita comm. dicit Aret. in c. cum dilect. in vitimo verbo. de accus. quem refert Bossi. in titul. de confess. nu. 16. & in tit. de defensorum. nu. 4. Non tamen potest confessionem illam prorsus perimere & enervare, sed potest tantum se excusare, & aliquid deducere contra propriam confessionem, ut omnes dicere attestatur Bossi. in d. tit. de confessis. nu. 35. Et licet Sali. in l. si. num. 2. C. de probat. dixerit quod indistincte profit reuocatio, atque etiam Ang. de malef. in verbo, comparent. nu. 1. dicat se vidisse practitari, tamen seruatur contrarium. ut nimirum nunquam admittatur reuocatio nisi probato errore. Hæc Clar. d. §. si. q. 55. ver. fin.

Quod quisque sua voce dilucide protestatus est, id in eundem casum proprio testimonio infirmare non potest. capitulum per tuas. de prob. l. generaliter. C. de non numera. pecu. Donatus a Fina.

Qui seipsum occidit pro confesso habetur tribus concurrentibus, & tunc confessio ista tacita operatur tres effectus, quos refert Foller. in praxi. cri. 4. par. 3. part. nu. 70. Do. a Fina.

Pro confesso habetur testis qui falsum deposuit, si postea citatus non comparet.

Fallit in 17. casibus. quos not. Foller. in prax. crim. in ver. & si confitebuntur. in 4. par. 3. par. nu. 90. Don. a Fina.

Pro confesso habetur, qui delatorem suum corrumpit. l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci.

Fallit in 7. casibus. quos no. Foller. in praxi. crim. ver. & si confitebuntur. in 4. par. 3. par. nu. 69. Don. a Fina.

Confessio rei, iudicis officio, vel blanditiis & promissionibus extorta; aut ex processu nullo vel inordinato emanata, num valeat: & quid de confessione socij criminis.

C A P. IIII.

Confessio regulariter valet. fallit in 3. casibus. ut per Marsil. in l. 1. de quæstio. nu. 1. fallit ut colligitur ex distinctione quam ponit Azo in capitu. nos in quenquam. 2. quæstio. 1. & illa reper. est in primo volumi. repet. iuris canonici. sed aduerte, quod ex confessione spontanea sequitur condemnatio in 26. casibus, quos ponit Lancillot. in tractat. de officio. prator. in causis crimin. in titul. de confess. & plures sunt casus in iure sparsi, in quibus confessio non nocet contenti, quos collegit Marsil. in sing. 329. Don. a Fina.

Confessionibus etiam falsis standum est. l. in confessionibus. ff. de interrog. adio. Don. a Fina.

Confessio partis officio iudicis extorta probat. Fallit in 13. casibus. ut per Fran. Herc. in trac. de negatiua. nu. 199. Do. a Fina.

Confessio extorta a iudice cum promissione, spe, & blanditiis

Com. V. I. Opin.

ditiis in criminalibus non probet, nec ex ea quis condemnari potest. Clar. q. 55. ver. allegare. Bonacof.

Confessio rei extorta a iudice, cum promissione impunitatis, facit ut possit reus condemnari. Ita communem esse dicit Apostil. ad Dec. in l. ea, est natura. de reg. iur. nu. 7. Plaza in lib. 1. delict. cap. 37. nu. 7. & ita tenet Cy. in l. presenti. C. de iis qui ad eccles. confug. & Alcia in l. natura. in fi. de verbo. sign. Contrariam vero, scilicet quod non possit reus condemnari; com. dicit Cagnol. in l. ea est natura. de reg. iur. nu. 18. & idem attestatur Renigius de immunit. eccles. fallentia 26. Sed priorem magis communem dicit Boslin. titu. de confessio. per tortur. nu. 12. quæ & Claro cõmuniõ videtur, sed posterior æquior. Clar. d. §. fi. q. 55. ver. circa secundum. P. Fichard.

Confessus delictum, & si ab iudicis blanditiis, ac promissionibus plectus fuerit, plecti potest ac debet. commune inquit Chuchalon ad Deci. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Intellige si in confessione persisterit, ut latè tradit Vinus ita dissidentium interpretum dogmata concilians, opinio. 405. & vide infra versic. iudex. Amplia vnica confessio sufficiat, ut cum multis receptum testatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. quæst. 65. vers. vltim. E. Suarez.

Confessio rei delicti cõvalidat processum nullum. ut est cõmunis opin. de qua Arno. commentario. 120. limita in cõfessione nulla in tormentis facta, non præcedentibus indicibus, & non seruatis seruandis. D. Brunorus conf. vnico. nu. 159. Et cõvalidat etiam sententiam Marf. singul. 374. Et statutum dicens aliquem haberi pro confesso, ista ficta confessio, non est minoris virtutis quàm sit vera. Pau. de Cast. in l. si finita. §. si quis. nu. 1. ff. de damno infec. An accusatus de adulterio cum Seia vxore Titij, si respondeat se carnaliter cognouisse Seia, an per hoc videatur confiteri delictum? Et si cõfiteretur generaliter omnia contenta in accusatione fore & esse vera: dic. q. tunc refertur ad ea, quæ ibi cõtinentur specialiter, & etiam accessorie, licet per modum qualitatibus: si vero non generaliter, sed dicit se cognouisse d. Seiam, tunc refertur ad substantiam personæ, non ad alias qualitates ipsius personæ ita dicit Bar. in l. si cui. §. 1. nu. 1. ff. de leg. 1. Et ad suprascripta. vide D. Brunorus a Sole in vnico suo consilio nu. 11. vbi de cõmuni attestatur. Bonac.

Confessio a reo sponte facta, etiam si facta sit super processu nullo, nihilominus reus ex illa condemnari poterit secundum doctrinam Inn. in cap. qualiter & quando. 2. de accus. communiter approbatam, ut dicit Alex. in l. inter stipulantem. §. 1. in fi. ff. de verb. oblig. & l. si ibidem nu. 11. Marf. in l. 1. §. diuus. nu. 10. ff. de quæst. & conf. 44. nu. 7. & conf. 130 nu. 2. Alex. confil. 19. nu. 3. lib. 7. Io. Arno. commentario. 120. ita etiam communem dicit Marf. sing. 201. Foler. in pract. crim. nu. 56. & Anto. Gomez. c. 12. delictorum. nu. 8. Intellige quando nullitas non procederet ex defectu iurisdictionis, ita colligi ex mente omnium doct. attestatur Gomez. in dicto loco. Clar. d. §. fin. q. 55. ver. item posset. P. Fich. & Bonacof.

Iudex etiam ex inordinato processu poterit condemnare reum in criminali causa ex sua confessione. gl. in l. si cõfessus. ff. de custo. reorum. & in notoriis non requiritur iuris ordo. c. ad nostram. il. 3. de iureiur. sed confessio facit notorium. c. fin. de cohab. cleri. ergo ex tali notorio quod resultat ex ea confessione quis poterit condemnari. Ias. in l. inter. §. si Stichum. nu. 11. ff. de verb. oblig. quod procedit vbi principaliter delictum cõfiteretur. ut per Bar. ibi. intellige si cõfessio fuerit facta coram iudice competenti, alias non sufficeret. Hippo. de Marf. in sua practica causarum criminalium in verbo, postquã. nu. 12. & 13. & hoc etiam procedit vbi vltra confessionem constaret de crimine. & eã Bartoli opinionem sustinet Ias. in l. inter. §. si Stichum. ff. de verb. oblig. & Panor. in c. at si clerici. de indic. & Ias. in l. iusiurand. §. procurator nu. 20. ff. de iureiur. Bellacomb.

Confessio si super processu nullo emanaret, tutior est via, q. reus absoluitur ab obseruatione indicij. Saluo iure procedendi rectius & melius. Clar. d. quæst. 55. ver. item potest. vbi communem dicit. Bonacof.

De se confesso non creditur super crimine alieno. l. fin. C. de accus. vnica. C. de confess. l. 1. in princip. C. de fals. monet. Don. a Fina.

Confessio socij criminis facit iudicium. Bar. in l. si seruus. & in l. repeti. §. 1. ff. de quæstio. multos allegat hoc tenentes Car. rer. in pract. crim. l. obseruare. num. 12. vbi limitat. vide Marf. sing. 209. Don. a Fina.

Confessio mera absque aliis indicibus a socio criminis facta, in casibus in quibus de complicibus potest fieri interrogatio, non est sufficiens iudicium ad torturam, ut est communis opinio qua Suarez. in ver. confessio. nu. 246. Bonac.

Confessio socij in criminibus in casibus in quibus potest interrogari de consortibus, non est sufficiens iudicium ad tor

De Probationibus,

turam, nisi alia sint indicia. Boe. dec. 319. nu. 1. & 2. Tho. Gram. in voto 6. nu. 2. & 7. communem dicit. E. Suarez. & Bonac. & Don. a Fina.

Confessi de se super conscientis aliorum interrogari non debent. in l. fin. de accus. & in capitu. 1. de confess. extra. Bellon.

Obiec. contra de l. 1. C. de fals. monet. & l. prouinciarum. C. de feriis.

Sol. Speciales sunt casus ibi propter immanitatem criminum: ut latronum insignium, vel fabricantium falsam monetam, cel committentium crimen læsæ maiestatis. d. capitu. 1. de confessis. Bellon.

Veniam delicti petens quãdo confiteri censetur, & num sponte cõfidenti pœna minuatur, quidve qualificata confessio operetur.

C A P V T V.

Eniam petens delicti solemniter coram iudice, censetur fateri delictum: secus si extrajudicialiter. commune est opinio. Clar. lib. 5. §. fin. quæst. 49. Nouel. in pract. crim. fol. 36. nume. 34. Corset. in repert. Abb. versic. absolutio, vel venia. Suarez. versic. veniam. nume. 48. & sequen. Bianc. l. fin. nu. 308. ff. de quæst. d. m. Alc. confil. 108. nu. 10. & seq. lib. 5. & qui gratiæ & clementiæ principis se submittit, iuri suo renuntiare non videtur. Fran. Mar. decif. 389. nu. 2. part. 2. Bonacof.

Parcitur sponte cõfidenti. l. 3. in fi. ff. de aliena. iud. l. 1. C. de his qui se. lib. 10. l. sed ex causa. §. 2. ff. de mino. l. sed & si lege. §. pen. ff. de peticio. hared. Don. a Fina.

Reus delictum sponte confessus, mitius puniendus quam is qui probationibus cõuictus est. arg. l. vnica. C. de his qui se defen. Et hanc sententiam communiter approbatam dicit Simanc. de hæretic. cap. 55. nu. 6. quam etiam communem appellat Berous in cap. at si clerici. in prin. nu. 88. de iud. sed iudices hoc non curant, ut etiam nunquam seruari vidisse attestatur Alb. in l. 1. §. quæstioni. num. 3. de quæst. Clar. d. §. fi. q. 60. vers. non desunt. P. Fich.

Confesso, si pœna minui or aliqua ratione, etiam ei quiescel negauit, & postea est confessus, minui debet, ut contra cõmunem dicit Clar. de quo Suarez. versic. confessio. nume. 262. Bonacof.

Confessio non prodest cõfidenti quando prius negauit, & sic stante statuto, quod confessis sponte pœna minuatur: non minuitur ei, qui antea & a principio negauit, licet postea falsus fuerit. secundum Bar. nu. 4. in l. eum qui. ff. de iureiur. Bal. in l. si vnus ex sociis. §. fi. ff. pro socio. Salyc. in l. contra negantē. C. ad l. Aquil. & Soc. in l. non vtrique. nu. 7. ff. de except. vbi perhibet istam esse communem opinionem.

In contrariam vero partem, videlicet, quod talis confessio profit reo, etiam si post negationem statim confiteatur, inclinant Ange. Bald. Saly. & Recentiores in d. l. eum qui. vbi Ias. num. 8. & seq. eandem sententiam amplectitur, atque communem. & Fely. quoque in cap. ceterum de iud. & cum eadē opinione concurrat etiam Tiraquel. copiose in tractat. de pœnis temperandis. in causa 30. nume. 11. & sequen. Sed primam partem tanquam magis communem, & magis veram, mihi sequēdam fore decreui, prout ei inhaeret etiam vltra præcitatos Doctores, & motus quidem optimis, & efficacissimis rationibus Marfil. copiosissime in repetitio. rubr. nume. 400. & sequen. ff. de fideiusoribus. d. Follerius in practi. crim. in 1. par. 3. partis in versic. si confitebuntur. nume. 87. cum aliis seq. & Phanucius in tractat. de iureiurando. in 3. par. 3. membri. nume. 13. & seq. vbi vtiliter resoluit, an hoc procedat ante litis cõtestationem, vel post; & firmat etiam cū aliis relatis per eum, non prodesse confessionem criminis in causa appellationis ad cõsequendum disti statuti beneficium reo, qui in prima instantia delictum negauit. Vinus opi. 136.

Confessus crimen regulariter pœnam non patitur, secus si per sententiam fuerit condemnatus. l. si confessus. de custod. reorum. mitius enim agitur cum confesso, quàm cum conuicto. Falli in 2. casibus. ut per Fely. in cap. at si clerici. de iud. pu. 5. fallit ut per Dama. reg. 133. fallit in 3. casibus ut per Soc. reg. 70. Don. a Fina.

Confessus homicidium, & defensionis causa se illud patrafse affirmans, nisi adductam causam probet, pœnas alias quam corporis luit. commune inquit Ias. in l. vt vim. nu. 3. ff. de iust. & iur. & Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 55. ver. posset quoque. E. Suarez. & Don. a Fina.

Confessio rei, quod fecit ad suam defensionem, non obstante

stante tali qualitate defensionis iudex potest condēnare confessum. vt est com. opin. Carrer. fol. 113. nume. 165. fallit vt per Marf. sing. 185. vide omnino. Bonacoss.

Confessio spontanea qualificata, non sufficit ad condemnandum quenquam ad mortem. Bosfi. de confess. nu. 20. communem dicit. & ponit exemplum, scilicet interfeci me defendendo. Et admittitur talis confessio, vt est communis opi. ibi. nu. 36. & not. quod si quis confitetur inquisitionem, videtur confiteri delictum, quod principaliter deducitur, & omnes circumstantias & qualitates. Ang. Are. Institut. de inutil. stipulat. §. praterea. nu. 3. Bonacoss.

Confessio qualificata operatur, vt confessus non possit ad mortem condemnari. dec. Pedemon. 60. nume. 9. communem dicit. Bonacoss.

Confessio qualificata non potest per aduersarium diuidi, nec in partem sine qualitatibus acceptari. Est doctrina Bart. communiter approbata in l. Aurelius. §. idem quæsit. ff. de liberat. leg. secundū Soc. conf. 194. viso. in fi. vol. 2. Mat. Cher. & Don. a Fina.

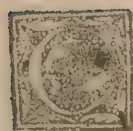
Confessio cum qualitate, puta quando quis confitetur occidisse hominem ad sui necessariam defensionem pro parte acceptari potest, & pro parte non, vt est communis opin. Clar. q. 55. ver. posset quoque. vide Portium conclus. 15. lib. 1. Anto. Gabriel. conclus. 19. lib. 7. Ias. l. vt vim. nu. 13. ff. de instit. & iure. Posset tamen ipsi reo prodesse, non probata d. qualitate, scilicet, ad sui necessariam defensionem, quia posset puniri pœna extraordinaria. Quod intellige, si contra eum non adesset aliquod aliud legitimum indicium, & quando eodem verborum contextu facit d. confessionem qualificatam, secus si ex intervallo: quia tunc ex tali confessione potest ad mortem condēnari, si non probet illam qualitatem, quam in suis defensionibus probare potest. Etiam quod simpliciter ab initio confessus fuisset homicidium. vt est communis opin. Clar. vers. forte posset. Et ideo cautius agat, si respondet negando homicidium, & si id fecit, fecisse dicat ad sui necessariam defensionem. vt est com. opin. Clar. d. q. 55. vers. cautius. Bonac.

Confessio non absoluta vel pura, sed cum qualitate adiecta: si confessus habeat præsumptionem contra se, potest pro parte acceptari & pro parte sperni: ita vt confessus homicidium defensionis causa fecisse, habeatur, ac si simpliciter absq; illa qualitate confessus esset, ita vt ex illa condemnari posset, nisi confessus qualitatem adiectam probaret. Hanc Bar. decisionem dicit communiter approbatam Ias. in l. vt vim. nu. 13. de iust. & iur. quem refert Bosfi. in tit. de confess. nu. 19. & Menchiaca lib. 3. de test. §. 23. Thomas Ferrat. cautel. 5. Pet. Calephatus. inter conf. crim. diuers. conf. 88. nume. 2. lib. 2. Pract. Carrer. nu. 163. & seq. Hanc etiam communem dicit Boer. dec. 164. nu. 10. Alciat. in l. 1. §. si quis simpliciter. nu. 76. de verbo. obli. Blanc. in pract. crimi. Menchiaca controuer. illust. c. 2. nu. 8. Malè igitur Marf. conf. 136. nu. 3. & nu. 44. dixit opinionem contra Bar. esse magis communem. refert Clat. d. §. si q. 55. ver. posset. P. Fichard.

Confitens delictum, sed non qualitatem delicti, non punitur pœna ordinaria, sed extraordinaria. Ant. Gabriellus in suo communium opi. lib. 7. concl. 9. Amplia & limita. vt ibi per eū, & Burf. conf. 77. nu. 25. lib. 1. Bonacoss.

Confessio facta metu tormentorum, vel per torturam, aut non præcedentibus indiciis, confidenti num præiudicat & noceat.

C A P V T VI.

Confessio facta metu tormentorum, vel in tormentis, confidenti non præiudicat. l. obseruare. C. quor. appella. sed ad hoc vt præiudicet triginta requiruntur, quæ ponit Foller. in prax. crim. in ver. & si confitebuntur. in 3. par. 3. par. vbi etiam ponit 12. effectus.

Fallit vt no. Carrer. in d. l. nu. 172. videas Marf. in l. 1. ff. de quæstio. fallit vt per Marf. in l. 1. §. quæstioni. n. 1. ff. de quæstio. Don. a Fina.

Confessio in tormentis facta, postea ratificata, expresse nocet, secundum Paridem de Puteo in trac. syndic. c. an ex confessione. Gramm. conf. 40. nu. 14. & 15. magis tamen communis opinio est in contrarium, secundum Roman. conf. 107. referente Burf. conf. 201. nu. 25. lib. 2. Bonac.

Confessio facta in tormentis, etiam si sit perseuerata, non præcedentibus indiciis, est nulla. Ias. conf. 188. vol. 2. nu. 2. communem dicit.

Nota istam communem ad intel. legis 4. & 6. titu. 30. part.

7. & l. 5. titu. 13. par. 3. Villal. Vezin. Don. a Fina. & Suarez. Confessio subtus tormenta nullis præcedentibus indiciis, & millies firmata non nocet iuxta comunem. de qua per Burf. conf. 201. nu. 18. lib. 2. Bonac.

Confessio rei facta per torturam indebitè & nullis præcedentibus indiciis non valet, nec ex ea potest reus condemnari, dato etiam quod millies fuerit ratificata. est comunis opinio secundum Alexand. in l. qui aliena. §. fin. ff. de acquir. hæred. Marf. in conf. 8. Ias. in conf. 188. nu. 2. communem dicit. Don. a Fina.

Confessio in tormentis non præcedentibus indiciis nõ nocet, etiam si postea superuenirent: etiam si essemus in crimine læsæ maiestatis. secundum Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. & ita communiter teneri per docto. & aduocatos ait Alber. in d. l. maritus. nu. 4. Clar. §. si q. 64. ver. dixi etiam. refert Burf. conf. 201. nu. 41. lib. 2. vide Ias. conf. 188. nu. 2. lib. 2. Idem.

Confessio facta non præcedentibus indiciis, non probat neque præiudicat. l. penult. vbi gloss. ff. de quæstio. Ange. in l. 1. de confess.

Fallit in 4. casib. quos not. Foller. in prax. crim. in 3. part. 3. part. vers. & si confitebuntur. nu. 4. fallit vt not. Carrer. in d. l. obseruare. nu. 181. Don. a Fina.

Confessio facta in tormentis quam nulla, vel non legitima indicia præcesserunt, nullius est momenti, licet confessus in ea persistet. commune ait Ias. conf. 188. nu. 2. lib. 2. Cap. decis. 95. nu. 2. Bosfi. in pract. tit. de cōfessis per torturam. nu. 6. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 55. & 64. Don. a Fina.

Confessio facta per reum in tormentis, nullis, vel non legitimis indiciis præcedentibus non valet, & sic redditur nulla, etiam si millies ratificata sit ad banchum iuris, nec ex ea posset sequi condemnatio. secundum Gl. Bar. nu. 1. Alex. in 1. apostolus. & reliquos omnes, præsertimque Marf. cum cæteris signatis per eum. nu. 10. cum aliis seq. in l. penult. ff. de quæst. per text. ibi, vbi nu. 14. refert mediante suo patrocinio ob hoc euasisse aliquos reos a pœna mortis, & eandem sententiam sequitur quoque, atque communem dicit Ias. conf. 188. nu. 2. vol. 2. & Marf. in l. 1. nu. 14. ff. de q. Guido de Suza. in tract. de indiciis & tortura. vers. sed quid si aliquis tortus. nu. 70. Francisc. Brun. in tract. de indiciis. & tortu. q. 5. 2. par. nu. 47. & seq. Capic. decis. 145. nu. 3. Io. de Arnono in commentario 113. Annibal Troysius Cauensis in pragma. 35. Inoleuit. nu. 44. Bosfi. in pract. cri. in tit. de cōfessis per torturam. nu. 6. Eminentissimus, ac Doctissimus D. Petrus Calephatus præceptor, & promotor meus in conf. 102. nu. 9. posito inter cōf. crim. diuersorum in 1. vol. & Alex. de Neno. conf. 86. nu. 7. cum aliis seq.

Vbi respondet etiam, q. consuetudo in contrarium disponens, q. reus possit ad torturam poni ex indiciis non sufficientibus ad torturam non valeat, neque teneat, & Gramm. conf. crim. 2. r. nu. 18. cum duobus aliis seq. Vbi ait eatenus hoc procedere, vt si superuenirent indicia post torturam, & confessio nem, confessio ipsa non desineret ob hoc esse nulla, & tam ipsi consentienti, quam alteri non præiudicaret modo aliquo, & sequitur Annibal Troysius etiam in d. pragmatica 35. Inoleuit. num. 45.

Imo inferens torturam in huiusmodi casu non præcedentibus indiciis sufficientibus peccat mortaliter, secundum Ang. de Clauasio in sua Summa Angelica in verbo Tortura. in prin. & Barth. Fumum in sua Summa Armilla in ver. Tortura. num. 1. & Syluest. in eius summa in ver. tortura in prin.

Imo inique torquens sine indiciis præcedentibus, tenetur lēso de iniuria, ac ad restitutionem etiam omnium damnorum, litem apud §. quæstionem. ff. de iniur. & firmare Frater Ioā. Tabiēsis in sua Summa Tabiena in ver. Cōfessio il. 1. nu. 6. & Armilla in ver. Tort. nu. 1. & Bal. in rub. C. de pē. iud. qui malè iud.

Imo asseruit Marf. cum aliis aggregatis per eum, quod inferens torturam indebitè, & iniuste, teneatur pœna capitis, & etiam mortis. in l. quæstionis modum. num. 73. ff. de quæst. vbi admonet istam esse magis communem opinionem, quam sequitur copiosè gl. in c. Regni. item q. in cognitionibus. Andr. de Her. in constit. Regni. si damna clandestina. col. 4. & Carrelius in pract. crim. fol. 52. nu. 200. & Paris de Puteo in tract. syndicatus in ver. Tortura. §. an si officialis. & in §. officialis posuit ad cordam. col. 4. In Regno vero torquens aliquem indebitè, puniendus venit pœna carceris biennalis, & publicationis tertiæ partis bonorum. cap. Regni. 146. si iustè. & ibi norat Io. Ant. de Nigris. nu. 79.

Imo tortura etiam in crimine læsæ maiestatis non inferitur, nec inferri potest non præcedentibus indiciis. rex. est. & ibi gl. Cyn. Bal. Saly. & cæteri omnes communiter in l. si quis alicui. C. ad leg. Iul. maiestatis. & est textus in Regno in c. tormētis. & ibi Io. Ant. de Nigris. & in cap. in accusatis. sub nu. 15. vbi post Saly.

Com. V. I. Opi.

Saly. in l. 1. C. de quæstio. meminit istam esse communem opinionem. quam sequitur etiam Ioan. de Arnono in commentario 114. diximus supra. & Follerius in pract. crimi. in 2. par. secundæ partis. in ver. item q. commiserit crimen læsæ maiestatis. nu. 103. d. Afflict. organum, & pater veritatis in c. 1. §. & bona committentium. col. 4. in tit. quæ sint. regal. in vsibus feudorum. & Hyero. Gigas in tract. de crimine læsæ maiestatis. q. 26. nu. 2. & seq. Viuius opi. 139.

Confessio in tormentis, & metu tormentorum, a pari procedunt. secundum doct. post Bal. in l. interpositas. C. de transact. & est communis, secundum doct. quos citat & sequitur Bursat. conf. 201. nu. 17. lib. 2. Bonac.

Confessio extraiudicialis tam in criminalibus quā in civilibus cuius & quanti sit ponderis & præiudicij reo confitenti parte etiam ipsa presente vel absente.

C A P. VII.

Confessio non coram iudice facta est nulla. ca. at si clerici. ext. de iud. D. à Fin.

Confessio extra iudicium facta non valet. l. 2. de custo. reo. d. c. at si clerici. D. à Fin.

Confessio facta extra iudicium. non præiudicat confitenti. gloss. in lege prima in verbo, apud iudices. ff. de interrog. actio. Bella comb.

Confessio extra iudicialis nullius est ponderis. commune inquit Felyn. in c. at si clerici. de iud. videas de hoc Iul. Clar. in pract. §. vltim. quæst. 22. ver. confessio. & quæst. 55. Don. à Fina. & Vezin.

Confessio extraiudicialis (licet etenim doctorum verbis uti in placitis illorum recensendis) nullius est ponderis. commune inquit Fel. in c. at si clerici. de iudi. Sed fallitur, nam huiusmodi confessio etiam absente parte facta applenè probat, iure pontificum. ut commune testatur idem Fel. in c. si cautio. de fid. instr. Dec. conf. 63. Alc. in rub. nu. 8. ff. de verb. ob. Curt. iun. conf. 168. nu. 2. de iure autem Casareo parte absente facta iudicium. ut frequens placitū affirmant Alc. in c. cū nō ab homine. nu. 98. de iud. Marc. Ant. de ind. nu. 204. seu potius semiplenā probationē gignit, ut receptum asseuerat idē Marc. Ant. in illo met tract. nu. 108. Crau. de antiq. par. 1. ver. propositum nostrum. nu. 30. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 22. ver. cōfessio. & q. 55. At parte præsentē, atq; expressim acceptante, si huiusmodi confessio extraiudicialis fiat, vel etiam corā iudice incompetenti, integram & perfectam fidem concinnabit. ut commune inquit Ber. in c. at si clerici. nu. 142. de iud. Iul. Clar. d. q. 55. ver. vnum tamen scias. E. Suarez, & Vezinus.

Confessio facta extra iudicium sine causa, nō inducit obligationem. l. cū de indebito. §. si autem. ff. de proba. & ibi Bald. Guid. Papæ decis. 176. inducit tamen semiplenā probationē, siue facta sit cū scriptura, siue sine scriptura. Io. Constantinus in comment. in constitutiones regias. art. 28 Alex. conf. 4. nu. 20. 1. vol. & ad hoc. ut talis confessio probet, ille cui facta fuit ea confessio debet allegare aliquam causam, & sic validaretur ea confessio: quæ aliās est indiscreta. ut ibi per Alex. Bellac.

Confessio extraiudicialis nihil operatur. Fel. in c. at si clerici. de iud. com. dicit. Vezinus.

Quoad materiam huius communis cum seq. de istis cōfessionibus extraiudicialibus not. l. 2. tit. 7. libr. 2. For. ll. dicentes confessionem extraiudicialem nō probare, nisi testes sint vocati specialiter ad hoc, idque tempore cōfessionis vel si facta sit in scriptis, vel in hora mortis: quia tunc probat contra se, non tamen contra alium. & vide l. 57. tit. 13. par. 3.

Fallit 1. de iure canonico: quia plene probat etiam absente parte. Alc. in rub. de verbo. oblig. ff. nu. 8. & Fel. in c. si cautio. de fid. instr. com. dicit. Villal. & Vezin.

Ex quo inferitur, q. in terris subiectis ecclesiæ, absente parte plene probat. Cur. iun. conf. 168. nu. 12. commune dicit licet Alex. conf. 23. vol. 2. commune dicat contrariā: quem Dec. conf. 63. reprehendit & dicit communem priorem. Villal. & Vezinus.

Fallit secundo, q. licet non probet, facit tamen indicium: Alc. in c. cum non ab homine. nu. 98. de iudi. Marcus Ant. in tract. de indi. & tort. nu. 204. commune dicit, quam intelligit Bal. in l. vnica. C. de confes. nisi reus reuocauerit ante, quam ponatur ad torturam.

De iure vero regio licet reuocet, nihilominus facit magnā præsumptionem. ut in l. 130. 2. styli.

Amplia dictum Bald. etiam si confessio sit geminata, quia

De Probationibus,

prætextu erroris potest reuocari. Ias. in l. errorē. nu. 8. de errore cal. C. commune dicit.

Fallit tertio, quia licet non probet confessio absente parte, facta tamen ex causa. quæ si vera esset obligaret confitentem, in ducit legatum. Cur. iun. conf. 96. nu. 4. com. dicit. Idem.

Confessio extraiudicialis absente parte facta: probat semiplenè. Est com. opi. secun. Ias. l. admonendi. ver. tenendo tamē, & c. ff. de iureiur. Intellige dummodo per duos testes plene probetur. secundum Alex. in conf. 152. volum. 5. & in conf. 2. vol. 7. Charian.

Confessio extraiudicialis facta parte absente facit semiplenam probationem. doct. in l. certum. §. si quis absente. de cōf. Marf. in rub. de proba. nu. 89. & in sing. 329. videas Viuium in ver. confessio. vide Marf. sing. 309. & 310. & 459. & 594. & 627. fallit ut per Ant. Trigo. sing. 86.

Ampliat ut per Aluif. de Alber. sing. 66.

fallit in 5. casib. ut per Baptista. a Villa. concl. 132. in litera C.

Ampliat in 4. casib. & limita. in 13. per Fel. in c. si cautio, nu. 22. de fide instr. Fallit in 8. casib. quos ponit Rober Maranta in tract. de ord. iud. in 6. par. in rub. de confes. nu. 12. Fallit in 3. casib. secundum Iacob. Filip. Tholomæum, in l. admonendi, de iureiur. nu. 265. Fallit in 12. casibus in quibus in confessione ne non requiritur præsentia partis, quos refert Ioan. Baptista. Caccialup. in d. l. admonendi. nu. 136.

Fallit in 20. casib. in quib. cōfessio extraiudicialis plenè probat, quos refert Fran. de Curte, in l. admonendi, nu. 194.

Fallit si fuerit geminata, quia tunc producit actionem.

Ampliat, & limitatur per Port. in lib. 1. suarum concl. reg. 22. Ampliat in multis casib. & limitatur in 23. ab Ant. Gab. lib. 1. de confes. reg. 1.

Fallit in 7. casib. ut per Fely. in c. ad hæc. de simo. nu. 1.

Fallit ut per Marf. in rub. de proba. nu. 89.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 18. per Soc. regu. 63. in quibus confessio extraiudicialis etiam absente parte probat. vide Marf. sing. 202. D. à Fin.

Confessio extra iudicium absente parte facta in fauorem absentis, inducit semiplenam probationem. secundum gl. in l. capite quinto. ff. de adult. Ant. in c. si. de confes. Bal. in l. 1. C. de fur. Castr. conf. 82. & 255. Rom. in l. 1. ff. solu. mat. & conf. 373. Corn. conf. 261. vol. 1. Bar. aliosque antiquos, & Moder. in l. admonendi. ff. de iureiur. qui ibi aiunt istam esse communē regulam, & communem opinionem ait Alex. cōf. 152. nu. 19. vol. 5. gl. & Abb. in c. si. de successio. ab intesta. Fel. in c. si cautio, nu. 22. cum aliis seq. de fid. instr. ubi hoc ponit pro regula cū ampliationibus, & limitationibus, & Marf. etiam sing. 202. nu. scis regulam. & Cæsar Vrsillus in addi. Afflict. in decis. 105. decisio. 364. nu. 7. & seq. & decis. 375. & eam sequitur Crauet. in tract. de antiq. temporum. in 1. par. nu. 50. ubi narrat istam esse communem opinionem, & Sylvanus etiam cum aliis signatis per eum conf. 44. nu. 7. & seq. Marcus Anton. Blancus in l. si. ff. de quæst. seu in tract. de indicis. nu. 205. & Vrsillus in addi. Afflict. in d. decisio. 364. nu. 3.

Imò ista communis ampliatur procedere etiam de iure canonico, q. confessio ipsa facta absente parte valeat, ut per Fely. in d. c. si cautio. nu. 27. & per Ruinum conf. 70. nu. 5. volum. 4. qui cum aliis aggregatis per eum cōcurrit cum hac sententia, & appellat eam esse communem, & Soc. iun. quoque conf. 32. nu. 18. vol. 2. & Dec. conf. 163. in causa matrimonij, quæ Mantuz agitatur. sub nu. 1. & seq. Sed Magis communis opinio est in contrarium, videlicet, q. confessio facta absente parte aliter non probet de iure canonico. ut tradit Alex. cōf. 180. in causa Anglorum. col. 3. vol. 2.

Ideo retenta sententia de iure civili tanquam verissima, q. confessio ipsa extraiudicialis absente parte facta valeat, & faciat semiplenā probationē, interpretatur modo vtiliter, ut nō procederet in confessione geminata quæ haberet tūc vim cōfessionis iudicialis, et si sine causa fuerit facta. secundum Bar. in l. cum scimus. C. de agri. & censu. lib. 1. 1. per illum text. Rom. & Ias. nu. 8. in l. sed si possessori. §. si. ff. de iureiur. Fel. in d. c. si cautio. nu. 39. & Dec. in d. conf. 163. sub nu. 2. & ista est com. opin. cum qua concurrunt etiam Ias. in §. in personam nu. 48. Infi. de actio. Bertran conf. 175. nu. 6. vol. 1. & conf. 175. num. 6. vol. 2. Ruin. conf. 72. nu. 1. & 3. vol. 4. Marf. in l. 1. n. 40. C. de sicca. & in l. 1. §. quæstioni sub nu. 2. ff. de quæstio. Gratus conf. 50. in præsent. nu. 21. vol. 1. Maranta in tract. iudiciorum. in 2. par. §. actu. nu. 115. Sylvanus nu. 57. nu. 16. q. est consilium vltimum Boeri. conf. 40. nu. 74. & Soc. iun. in rub. ff. de verb. obl. nu. 280. & seq. & Iacobus Philip. Port seu potius Antonius Gabriel. in conclus. 22. Geminata confessio. lib. 1. ubi hoc ponit pro regula cum ampliatione, & limitatione.

Item nō haberet locum in confessione facta ad liberandū debitorem

Et vniuer.comprobationum re. Locus I X. 201

debitorem, videlicet, si Gregorius esset debitor Dominici in aliqua pecuniarū summa, & confiteretur in absentiam sui debitoris sibi extitisse factam solutionem per prædictū debitorem dictæ quantitatis pecuniæ, tunc quippè talis confessio ita & taliter facta absente parte plenè probaret, & præiudicaret ipsi confitenti, secundum Gl. in l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de lib. lega. Alex. & Ias. in l. postquam liti. C. de pact. Vrsillum cum ceteris allegatis, per eum in addi. Affl. in d. dec. 364. nu. 7. & Cottam in memoriali. in verb. confessio facta absente parte, vbi ait, qd & si talis confessio non valeret in vim obligatorij pacti, nihilominus valeret in vim meræ probationis, atque profiteretur ibi istam esse communem opinionem.

In contrariam vero sententiam, videlicet, qd confessio emanata ad liberandum absente aduersario, non præiudicat confitenti, inclinavit Gl. in l. idem in duob. ff. de pac. Bart. in d. §. si liberationis verba. Lanfr. in c. quoniam contra. in c. de confessionib. sub num. 31. de proba. Capicius in dec. 133. nu. 2. & 5. Feli. cumulatissime in d. c. si cautio. nu. 32. Ex quibus constat istam esse magis cōem, magisq; veram sententiam, prout de ea testatur quoque Corta in d. memoriali. in verb. confessio absente parte. in fi. qui meminit istum casum pēdere in facto, & relinquit indecisum. Tamen veritati ipse inhæredo, sequor prædictam opinionem Bar.

Item confessio extrajudicialis facta de aliquo delicto facit indicium ad torturam sufficiens secundū Gl. Bar. nu. 1. Ang. & alios in l. capite quinto. ff. de adul. Inan. in c. sicut de test. Bal. in l. vnic. C. de confes. col. 6. Ang. in l. 1. coi. ff. eo. tit. Inno. & Abb. in c. si qs in gradu. de purg. can. Flo. Abb. & ceteros oēs Canonistas communiter in c. at si clerici. de iud. Rotam Rom. dec. 222. Bal. in l. istus sustium. de infam. & Feli. in c. olim. col. 3. de rescri. Alex. Soc. Dec. & alios in l. magistratib. ff. de iurisd. om. iud. vbi expriment istam esse communem opinionem, & sequitur Fran. Brun. in trac. de iudiciis & tortura. q. 3. primæ partis. nu. 14. & seq. Marcus Antonius Blancus in prac. crimi. circa fi. cautela 5.

Quod quippe verum est, & procedit vbiunque illa confessio extrajudicialis probaretur per duos testes idoneos & conrectes de loco & tempore. tunc certè induceret semiplenā probationem, seu indicium ad torturam sufficiens, vt tradit Affl. dec. 364. nu. 4. Alex. conf. 132. relectis, & pōderatis. nu. 26. vol. 5. Fran. Cur. in l. admonendi. nu. 190. cum aliis seq. ff. de iure iur. Paris. conf. 153. nu. 29. vol. 4. Vasquius de succes. creat. §. 4. nu. 43. Card. Albanus in luebratio. ad Bar. in l. certam. §. si quis absentem. sub nu. 4. ff. de confessionib. & Mar. Ant. Blanc. in l. fi. ff. de q. sen. in trac. de iudiciis. nu. 206. & seq.

Vbi addit etiam, qd requiritur quoque, vt ipsa confessio extrajudicialis alicuius criminis verisimilis sit, habeatq; præexistentem causam, in qua consistat utilitas & honor, vel quid aliud simile. Virius opi. 138.

Quæro, an confessio extrajudicialis facta, parte absente, probeat Resp. Cōis & recepta est snia, quod probeat semiplene, non autem plene, vt testatur Matth. de Affl. in dec. 337. nu. 6. Eam tenet Gl. & Panor. d. c. si de succes. ab intest. Bar. & Doc. in d. l. admonendi. ff. de iure iur. & ibi Ias. nu. 149. dicit hanc esse com. opi. Pau. Paris. cōf. 120. nu. 4. vol. 1. Hyp. Rub. C. de proba. nu. 89. & in sing. 329. Aym. Crau. trac. de antiq. tempo. par. 1. viso de verbis. nu. 45. Maran d. Rub. nu. 12. Licet contrariū teneat Sali. l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. M. Grass.

Confessio facta absente parte in fauorem absentis, inducit semiplenam probationem, secundum Gl. vlt. in l. capite 5. ff. de adult. & ita sentit Bar. conf. 123. factum sic se habet. in l. admonendi. ff. de iure iur. quem sequitur d. Ant. in c. fi. ext. de confes. & in c. fi. de iure ext. Bal. in l. 1. C. de fur. conf. 261. vol. 3. & alij quamplures relati matri. & confil. 373. in secundo dubio. Cor Pau. de Cast. conf. 82. & 253. Rom. in l. 1. ff. solu. matr. per Pet. Duen. in suis regulis. in reg. confessio extrajudiciū, & istā ait esse communem opi. Crau. in tract. de antiquit. tempo. in 1. par. argumento 3. num. 30. & Moder. in d. l. admonendi. vbi ponunt exemplum dictæ communis, ac eam plenissime declarant. F. Turz.

Quæro An confessio extrajudicialis parte præsentē facta, plenè probeat Resp. in hac quæstione Doc. sententiis variant, Namq; Cy. in l. vnic. q. 6. C. de confes. tenet qd plene non probeat, etiam si pars fuit præsentis, nisi quoque acceptet confessionem. eandem firmat Imo. in c. si cautio. de fid. instr. ibi Felin. nu. 23. Ias. l. postquam liti. nu. 2. C. de pac. Cur. sen. conf. 77. nu. 1. Alex. conf. 111. nu. 7. vol. 7. Fran. Rip. Rub. nu. 22. ff. de verb. ob Et eam dicit esse communem Ias. l. error. nu. 3. C. de iur. & fac. ign. Alc. rub. nu. 3. ff. de ver. ob. M. Grass.

Contrariam sententiam tenet Ant. de But. c. fi. nu. 12. de cōfess. ibi Abb. nu. 15. & eam dicit esse veriore. & plurib. aucto-

ritatib. fulcitam. Alc. sibi contrarius in trac. præsum. reg. 3. præsum. 21. nu. 9. eandem firmat Baptista de S. Seuer. in rep. l. admonendi. ff. de iure iur. vbi dicit hoc esse de mente omnium Canonistarum in c. cum dilectus. de succes. ab intest. Et dicit hanc esse veriore in iure Catel. Corta in memorialibus iuris. verb. confessio. el. 2. Et eam tenet quoque Hyppol. in rub. C. de proba. num. 96. & in l. de vnoquoque. num. 124. ff. de re iudica. And. ab Exea lib. pacto. nu. 4. vbi dicit contrariam opinionē esse rigidam. Hanc quoque dicit esse com. opi. Maran. in Spe. par. 6. rub. de confes. nu. 2. M. Grass.

Confessio extrajudicialis parte præsentē plene probat. l. Publica Mauiā in fi. depof. l. cum de indeb. §. si de proba. sed de cem & octo requisita ad hoc, vt cōfessio extrajudicialis operetur effectum, quos ponit Foller. in prax. crim. in 2. par. 3. par. tis. in versic. & si confitebuntur. & ibi ponit decem & octo, & quatuor effectus confessionis extrajudicialis.

Fallit in 8. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 19. Don. a. Fin. Confessio extrajudicialis facta etiam parte præsentē, non præiudicat confitenti, nisi fuerit a parte acceptata, secundum glo. & Bal. in notabilibus. in l. sius. C. de repu. har. Cy. & Saly. in l. 1. C. de confes. eundem Saly. in l. generaliter. C. de non nu. pec. do. Carò. in l. tale pactum. in princip. ff. de pac. Licet do. Alex. in d. l. sius. teneat contrarium, quando confessio tendit in fauorem partis tacentis, quia tunc videatur acceptare, Balb. decif. 79.

Confessio extrajudicialis in criminalibus non præiudicat. Fallit in plurib. causis. vt suffissime per Feli. in c. olim. nu. 7. & seq. de rescri. Bonac.

Confessio extrajudicialis facit indicium ad torturam, ex communi per Mendos. ad Roman. conf. 373. in fi. de qua per Burl. conf. 166. nu. 20. lib. 2. Bonac.

Cōfessio extrajudicialis de crimine, ad hoc, vt faciat indicium ad torturā, oportet quod sit probata per duos testes, vt est com. opi. de qua Cur. iur. in cōf. 309. nu. 7. cum seq. in 3. vol. vide d. m. Alc. in c. cum non ab homine. nu. 98. de iudi. Blanc. de iudiciis. nu. 204. Bonac. & Vez.

Confessio extrajudicialis cum infamia, est secundum communem doctorum sententiam, sufficiens indicium ad torturam. Quod late declarant Phil. Dec. in c. at si clerici. nu. 17. ver. alia opinio principalis est. Nic. Boer. in suis decisionib. q. 90. & nouissime Iac. Nouel. in trac. cri. in l. c. inci. superiorib. 20. nis. nu. 11. pag. 20. li. mei. & Marc. Ant. Blanc. ad l. fi. ff. de q. nu. 204. ver. confessio extrajudicialis. post Lud. Carteriū in prac. caus. cri. §. septimum indicium est confessio extra iudiciū facta de delicto. nu. 1. pag. 56. Pet. Follerius in prac. sua crim. in verb. & si confitebuntur. ver. sequitur vt videamus secundo loco de confessionib. extrajudicialib. nu. 22. Huius cōclusionis quoque meminerunt I. Clar. in lib. 5. sent. q. 21. versic. confessio extrajudicialis. & Claud. de Battandier in sua praxi crimina. reg. 54. Kirchouius.

Confessio criminalis extrajudicialis, vel coram iudice incompetenti si sit facta præsentē parte & acceptate, facit plenā fidem contra confitentem. vt est com. opi. Clar. q. 55. versic. vnū tamen. Necesse tamen est, vt expressa sit acceptatio, non tacita. Clar. ibi. ver. vnū tamen. Licet in practica tales confessiones non præiudicare confitentibus ad plenam probationem, dicat si eam postea reuocant, sed torqueantur, vt in ea perfeuerent. Nisi tot alia argumenta concurrant ex quib. dici possit, qd omnib. simul iunctis de crimine plene liqueret. Item pōt dicere reus, qd talis confessio nō fuit facta iudici pro tribunali. Clar. ibi. versic. item potest. Bonac.

Confessus de crimine extra iudiciū, non punitur. Rot. in decif. nouif. 180. incip. licet confessio. sub rub. de confes.

Fallit in 12. casib. quos no. Diaz. reg. 125. & ista confessio nihil operatur.

Fallit hoc in multis casib. vt per Bapt. a Villal. conclu. 132. in litera C.

Fallit in 9. casibus. vt per Fely. in cap. olim. de test. num. 4. Don. a. Fin.

Confessio extrajudicialis non sufficit ad probationē delicti. vt est commun. opin. Clar. quæst. 55. in princ. licet sufficiat ad torturam. communis est opinio. de qua Marf. singul. 310. Bonacoff.

Confessio extrajudicialis non sufficit ad plenam probationem. commun. dicit Paris de Puteo de synd. cap. 5. Alber. in l. quoniam. num. 1. ff. de infamibus. nisi facta esset parte aduersa præsentē & acceptante. commun. dicit Berous in c. at si clerici. de iudi. num. 142. & num. 143. sufficeret tamen talis confessio ad torturam. refert Clar. d. §. quæst. 55. versic. 1. 2. & 3. P. Fich & Bonac.

Confessus crimen extra iudiciū, an possit reuocare confessionem. Com. opi. Tom. iij. C c confessio.

feſſionem, ita quod ex ipſa reuocatione euitet torturam quæ ex ipſa confeſſione eſſet ſibi inferenda? ad quam facit indicium ſufficiens iuxta tradita p Gl. in l. capite quinto. ff. ad leg. Iul. de adult. & no. per Doc. in c. at ſi clerici de iudi. Barto. in l. qui ſine. nu. 3. ff. de quæſt. Marſ. in l. repeti. ff. eo. de quæſtio. vbi dicit quod cogi poteſt talis conſitens perſeuerare in dicta confeſſione. Bal. not. in l. vnic. C. de confeſ. concludit quod reuocatio fiat re integra. ſ. ante torturam, & ante vltiorem proceſſum prodeſt, vt ex tali confeſſione ſic reuocata non poſſit vltius torqueri, nec procedi, ſi alia non appareant, & ſuperueniant probationes & indicia. quod nota. Idem quod poſſit reuocari confeſſio facta in tormentis ante ſententiam & condemnationem. voluit Paris. de Put. in tracta. ſuo ſolenni Syndica. ver. teſtis tortus. Inno. in cap. per inquisitionem. de elect. vide ad materiam, an, & quando confeſſio criminis eſt vltronea, probabilis, verifimilis, & poſſibilis, q̄ plene probat ad condemnandum, per ipſum Marſ. in l. de minore. in prin. ff. eo. tit. de quæſt. Ratio eſt, quia in confeſſum nullæ ſunt partes iudicis, niſi in condemnando. l. proinde. ff. ad leg. Aquil. l. ſi confeſſus. ff. de cuſto. & exhibitio. reo. l. qui ſententiam. C. de pœ. cum ſimil. Viuius.

Confeſſio abſente aduerſario facta non valet. l. ſi. ff. de interrog. actio. l. certum. §. ſi quis abſente. ff. de confeſ. l. i. C. de confeſ. Don. a Fin.

Confeſſio facta abſente parte, ſemiplenam probationem inducit. commune teſtatur Craue. de antiq. i. par. ar. 3. nu. 30. Viu. lib. i. opin. 49. Don. a Fin.

Confeſſio abſente parte facta, per teſtes ſingulares nō probatur, vt eſt communis conſueſio. Alc. conſi. 2. lib. 1. nume. 5. Etiam ſi plures ſint, quia non coniunguntur, vt per eum. de iure autem canonico ſecus eſt. Alc. conſi. 6. nu. 26. commu. dicit. Bonacoff.

Confeſſio abſente parte facta duobus teſtib. conteſtib. probatam ſemiplenam probationem inducit, quæ cum alia ſemiplena probatione iungi poteſt. ſecundum magis communem per Burſ. conſi. 2. nu. 12. lib. 1. poſt Gabr. commu. opi. tit. de cōfeſſio. concl. 1. nu. 52. Bonac.

Confeſſio facta abſente parte, licet non faciat plenam probationem, facit tamen ſemiplenam probationem. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. Cor. conſi. 63. in 1. vol. & ibi dicit eam communem opi. & conſi. 113. nu. 16. in 1. vol. & conſi. 123. nu. 3. eo. vol. dum tamen illa confeſſio per duos teſtes probetur, qui licet non deponunt de confeſſione facta eam die, probabunt tamen. Steph. Ber. conſi. 175. vol. 2. Alex. conſi. 68. volu. 3. & vnus teſtis deponens de vera confeſſione facta ab ipſo creditore parte præſente ſemiplene probaret. Alex. conſi. 36. vol. 5. & vnus teſtis de ipſo actu deponens & confeſſio extraiudicialis probata per duos teſtes facta etiam parte abſente plene probant. Dec. conſi. 516. nu. 6. Bellac.

Confeſſio ad hoc vt inducat plenam probationem, requiritur quod ſit facta non ſolum parte præſente, ſed etiam ipſa parte eam acceptante. ſecundum Alex. conſi. 20. in cauſa appellationis in prin. vol. 4. Sed Soc. conſi. 228. in cauſa Gabrielis. ver. non obſtat vnum. vol. 2. dicit communem opinionem eſſe in oppoſitum. quod imo præſentia ſola ſufficiat in fauorabilibus ipſius præſentis. nam tunc etiam parte non acceptante expreſſe, talis confeſſio plene probat. Mat. Charianus. & Don. a Fina.

Eſt verum, quod Alex. in d. conſi. 20. pro ſua opin. adducit vnum bonum ſimile, videlicet quod teſtis deponens, quod talis protulit talia verba præſente Titio, non dicitur probare q̄ Titius intellexit. Eſt communis opi ſecun. Iaſ. in l. 2. §. voluntatem. ff. ſol. mar. Idem.

Confeſſio in quo caſu partis præſentiæ requirit, vt valeat: vide Ang. conſi. 1. nu. 5. quid de cōfeſſione parte præſente, probata per vnicum teſtem? & dic. eam facere ſemiplenam probationem, teſte Alex. conſi. 152. lib. 5. § 3. lib. 1. quid de confeſſione extraiudiciali geminata. quid operetur? & an duæ probationes coniungantur vt probent? q̄ ſunt ſemiplenæ. Rui. cōſi. 72. lib. 4. & qualiter differant iudicialis & extraiudicialis confeſſio. vide Alb. in l. eror. nu. 4. C. de iur. & fac. igno. vbi nu. 5. quādo noceat extraiudicialis, & dic. quod facta præſente parte idem operatur quod pactum. Alb. in l. ſi quis in conſcribendo. nu. 1. C. de epil. & cle. & an confeſſio in regiſtro facta cum iuramento acquirat ius tertio? Alb. in l. 1. col. ſi. in ſi. C. de confeſ. vbi dicit quod non, in confeſſione autem extraiudiciali ad hoc vt probet, requiruntur duo conteſtes. Alex. conſi. 36. col. 2. § 2. col. 2. § 2. lib. 5. Iaſ. in rep. l. admonendi col. 68. de iureiur. & tunc parte abſente non probat niſi ſemiplene. ſi autē pars fuerit præſens: videtur quod plene probet, ſi vero vnus teſtis ſolus deponit, videtur quod faciat vnam dimidiam ſemi-

plenæ probationis, ita quod non faciat ſolum indicium, & quādo confeſſio abſente vel præſente parte probet. Alb. in l. non ſolum. §. ſi liberationis. verb. de lib. leg. niſi ſit confeſſio parte abſente calore iracundia, quæ non valet, teſte Hypp. in Rub. col. 21. & ſeq. C. de proba. Quid de confeſſione extraiudiciali, quid operetur? & an ex ea quis puniatur, vel probetur delictum, vel deueniatur ad torturam? & vide Feli. qui reg. ponit cum amp. & limit. in c. de hoc. de ſimon. Quid de confeſſione facta per verbum Credo. an reuocari poſſit? & vide Aret. in l. de tutela. C. de in integ. reſti. Bellac.

Confeſſio facta parte præſente; ſi expreſſe pars non acceptet, nō probat. Alc. in rub. ff. de ver. ob. nu. 3. & Iaſ. in l. error. C. de iuris & fac. igno. com. dic. Villal & Vez.

Tu vide de hoc prolixè Pet. a Duen. rég. 119. vbi alleget Alcia. ibi contrarium dicere, q̄ imo altera opinio ſit verior, & q̄ plures ad hoc alleget auctoritates. Io. Fi. Ben. Vil. & Vez.

Confeſſio facta coram eo cuius intereſt præſente, & non expreſſim acceptante nō perfecte probat. cōe reſtatur Iaſ. in l. error. nu. 3. C. de iur. & fac. ign. Rip. nu. 22. Alc. nu. 3. in rub. ff. de ver. ob. contrarium tenent multi vt per Alex. in l. ſuis hīs. nu. 3. C. de rep. her. Soc. cōſi. 128. nu. 6. lib. 2. Do. a Fin. & Vez.

Confeſſio facta eo cuius intereſt, præſente, & non expreſſim acceptante, non perfecte probat, vt receptū dogma eſſatur Iaſ. in l. error. nu. 3. C. de iur. & fac. ign. Rip. nu. 22. Alci. nu. 3. in rub. ff. de ver. ob. Verius tamen multi contrarium cenſent, quos expiſcaberis ex Alex. in l. ſuis hīs. nu. 3. C. de rep. her. Caccial. in repet. l. admonendi. nu. 146. ff. de iureiur. Soc. conſi. 128. nu. 6. lib. 2. Claud. nu. 29. Dec. nu. 8. in l. poſt quā liti. C. de pac. Dec. rursus in c. at ſi clerici. nu. 28 de iudi. & Duen. qui iā id commune aſſerit. reg. 119. At cōfeſſio parte abſente facta, ſemiplenam abſq; dubio probationem inducit, vt frequenter placitum inquit Crau. de antiq. i. par. reg. 3. nu. 30. Viuius lib. 1. opi. 49. E. Suarez.

Confeſſio tunc præiudicare parti dicitur, quando ab altera fuit acceptata, alias ſecus. Ita ſemper conſulēdo poſt alios tradidit Alex. de Imo. in conſi. 90. nu. 1. & in conſi. 111. nu. 7. vbi Apoſtil. in ver. acceptata. plures auctoritates Doc. alleg. & idē Alex. in cōſi. 20. nu. 1. in 4. lib. & in conſi. 184. in 6. vol. Iaſ. in l. error. nu. 5. 6. & 7. C. de iur. & fac. igno. & idem Iaſ. in l. poſt quā liti. nu. 2. C. de pac. Et hanc ſententiam communem eſſe aſſerunt Cur. Sen. in conſi. 77. & Pariſ. in conſi. 131. vol. 1. Licet alij contrariam ſententiam de iure veriorē, & melioribus rationib; ſollicitam eſſe, exiſtimauerint, Barth. Soc. in conſi. 218. nu. 6. in 2. vol. conſi. Alc. in trac. de præſum. in 3. reg. prin. præſump. 21. nu. 6. cum ſeq. Rol. a Valle. in conſi. 26. nu. 18. in 1. Tom. conſi. Kirchouius.

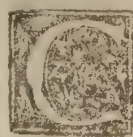
Confeſſio non acceptata a parte vel a iudice, nihil præiudicat conſententi, vt eſt commu. opi. de qua D. Brunorus, in eius criminali. conſi. nu. 161. Bonac.

Confeſſio non acceptata non nocet. vt tradit Bar. in l. non ſolum §. ſi liberationis. ff. de lib. leg. ex communi de qua Burſ. conſi. 158. nu. 18. lib. 2. qui citat Gabr. tit. de confeſ. concl. 1. nu. 39. Bonac.

Confeſſio quæ vel in articulis, vel in ſcriptura alia ſit, nec partis aduerſæ acceptationem, nec præſentiam deſiderat: commune aſſerit ex Barto. in l. certum. §. ſi quis abſente. de cōfeſ. Pau. & reliquis in l. Publica. §. vlt. de poſiti. Fel. in c. ſi cautio. nu. 25. de fide inſtru. Don. a Fin.

Confeſſi an & quando pro iudicatis habeantur; de quæ erronea, ſeu per errorem emiſſa confeſſione.

C A P. VIII.

Onfeſſus habetur pro iudicato. l. i. ff. de cōfeſ. l. vni. C. eo. l. poſt rem. ff. de re iudi.

Obiec. contra, quia etiam confeſſus condemnandus eſt: vt l. Iulianus. ff. eo. tit. & l. ſi domus. in §. qui conſtitetur. ff. de leg. 1.

Sol. Simpliciter confeſſus condemnandus nō eſt, vt hic: ſed vbi non eſt ſimpliciter confeſſus, ſed cum aliqua adiectione qualitatibus, vt ſi heres conſiteatur ſe quidem debere rem legatam, ſed non poſſe redimere, vel ſpeciem interiſſe, vel ſimile ad aſſimationem eſt condemnandus, vt ibi. Bellon.

Confeſſos in iure pro iudicatis haberi placet. l. 1. C. de cōſ. vide Mant. ſing. 643. vide Ant. Trig ſing. 37.

Fallit in 18. caſib. in quib. cōſententi ſuccurritur, quos refert Spe. in tit. de conſ. refert & ſequitur Lancil. in trac. de offi. præto. in cauſis ciuilibus.

Amplia-

Ampliatur in 15. casibus & limitatur in 35. ab eodē in titulo de officio pretoris in causis crim. in titulo de conf. crim. Contrariam regulam, quod confessio sola non sufficiat ad condemnandum, nisi alia indicia concurrant, facit Carrer. & eam limitat in 4. casibus in §. circa ultimam. num. 4. in praxi crimina. vide Matth. notab. 5. 3. Ampliatur & limitat per Marf. sing. 201. Don. a Fina.

Confessio & sententia siue res indicata in effectu sunt paria. l. post rem. ff. de re iud. l. 1. & 3. de confess. l. 1. C. de confessis. c. cum super. de confess. Don. a Fina.

In confessione idem est, quod in sententia. not. dd. in l. is apud quem. C. de edendo.

Fallit in multis casibus. vt per Purp. in d. l. num. 80. & sequent. Don. a Fina.

Confessus reus per errorem, si diceret se confessum per errorem, audiretur errore, scilicet probato, vt est communis opinio de qua Bosf. de confessis. nu. 60. Et est necesse omnino probare errorem. vt est communis opinio ibi nu. 65. quia non sufficeret tortura, nec propter variationē posset torqueri. vt ibi. Bonac.

Confessionem errore emissam quouis contrariis probationibus poterit refellere. vt commune fantur Bosfius in pract. tit. de confess. nu. 60. Iul. Clar. in pract. §. ult. quæst. 55. vers. ult. E. Suarez. & Don. a Fina.

Confessio potest reuocari vsque ad sententiam, probato errore facti l. error. C. de iur. & facti igno. Ampliatur in 7. casibus & limitatur in 35. a Lāncillot. in tract. de offi. preto. in causis crim. in tit. de confess. crim. Fallit vt per Marf. sing. 452.

Fallit in 5. casibus. quos no. Ias. in d. l. nu. 1. & seq. fallit in 7. casibus. vt per Soc. reg. 64. Sed p̄textu erroris iuris reuocari nō pōt.

Fallit in 4. casibus. vt per Soc. reg. 65. & 69. videas Carrer. in prax. crim. in §. circa quartum. nu. 182. Don. a Fina.

Confessio tanquam erronea reuocari poterit, si nō fuit per partem acceptata. Cy. in l. vnic. C. de confess. & ibi Sali. in 15. op. positione. idem Salic. in l. generaliter. in 5. quæst. C. de non nu. pec. & ibi inquit se sapius consuluisse Bald. auth. nouo iure. C. de poen. iudic. qui mal. Hypp. in rub. de prob. vers. item & fieri debet ea confessio parte præsente & acceptante. Alex. cōf. 20. in 5. vol. & Curt. sen. conf. 77. & Bal. in l. suis. C. de repu. hared. nisi fuit in iudicio facta confessio absente parte, tunc enim tenet. & ita de consuetudine seruari asserit Ang. in l. 1. C. de confess. vt per Alex. in additionibus ad Bart. in d. l. 1. C. de confess. quamuis Soc. conf. 228. nu. 6. in 2. parte teneat confessionem factam parte præsente sine acceptatione tenere: & q̄ sufficiat sola præsencia absque acceptatione. vt ibi per eum. Et not. q̄ erronea confessio potest reuocari non solum per eum qui errauit. sed & per eius heredem. l. non idcirco. C. de iuris & facti igno. Ias. in l. si quis a filio. §. si quis plures. nu. 6. ff. de leg. 1. Ias. in l. inter stipulantem. §. si Stichum. ff. de ver. oblig. Vezinus.

Confessus & si ex interuallo possit se excusare, ea excusatione, quæ simul esse possit cum confessione, ita tamen, quod non veniat contra iuramentum, non tamen potest se excusare, ea excusatione, quæ perimat, & eneruet confessionem, nulla in hoc habita consideratione iuramenti. Bosfius de confessis. nu. 34. comunem esse probat. in eo quod dicit, & ita dicunt omnes. Bonacoff.

Confessio erronea, etiam in criminalibus. sponte facta, reuocari potest, si quis vult docere errasse, & errorem probare. vide Soc. reg. 64. 65. & 66. Sed non sufficit contrarium velle probare per torturam. Bene potest deducere aliquid, quod possit simul stare cum d. confessione. Licet contrariū seruetur, inquit Clar. d. q. 55. quia confessione sponte facta, vel ratificata extra tormenta, nunquā admittitur reuocatio, nisi probato errore. vide omnino Donatū in suo lib. regularum 3. de iudiciis. in ver. confessio. sed tu distingue, prout distinguit Blanc. in tracta. de indi. & tortura. nu. 18. vbi dicit, q̄ aut est error facti, aut iuris: si facti potest reuocare reus eius confessionem. Si iuris, & tūc non potest reuocare. vide Marf. sing. 257. & quādo noceat vel non noceat confessio reo. vide per Marf. sing. 339. Bonac.

Confessio minoris, sine curatore a Iudice dato, facta vel in civilibus, vel in criminalibus, an valeat: & quid de confessione procuratoris, tutoris, curatoris, &c.

C A P. IX.

 Confessio facta a minore sine curatore per iudicem dato processui est nulla. vt est communis opi. Grat. re. sponso. 52. nu. 9. in 2. Bonacoff.

Confessio minoris, sine curatore nō valet. fallit vt no. Carrer. in sua prax. in §. circa quartū. nu. 9. vide pulcherrimā distinctionē. in repe. in c. ex parte. de cōfess. fol. 72. nu. 2. Do. a Fin.

Confessio minoris absque vlla vllius curatoris auctoritate. emissā, vt illi noceat, praxi generali receptum est: quemadmodum attestantur Ang. de malefic. ver. comparuerunt, & confitentur totum. nu. 8. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 55. vers. vterius. E. Suarez. & D. a Fina.

Confessio rei qui est minor annis valet, etiam si sine auctoritate curatoris facta sit. ita communiter praticari dicit Bal. in l. 1. nu. 39. C. de confess. quem refert Paris de Puccio de iudi. ca. nu. 7. Ang. de malefic. in verbo comparuerunt, & confitentur totum. nu. 8. subdens ridiculum esse, terere contrariam. Clar. d. q. 55. vers. vterius.

Confessio minoris in criminalibus. absq; curatore obest omnino. Clar. q. 51. vers. vterius. communem dicit. Bonacoff.

Confessio procuratoris nocet domino. fallit in 7. casibus. vt per Fely. in c. ad hoc. Denis. de lit. contēd. nu. 29. & de confessione procuratoris, tutoris, vel curatoris videas Azo. in repe. c. nos in quenquam. 2. q. 1. & est in 1. vol. rep. iur. cano. fallit vt per Marf. sing. 290. Don. a Fina.

Confessio procuratoris facta in iudicio civilis, non praeiudicat reo in criminali. com. dicit Berons in equaliter & quando. nu. 91. de accu. Clar. d. §. si q. 54. vers. sed quando. P. Richard.

Procuratoris confessio pecuniam mutuo acceptam eius nomine confitentis, qui illam mutuo accepit, ipsi iniungit, non efficit, vt mandator conveniri possit. quemadmodum docet Bart. in l. 2. §. ult. nu. 6. ff. si cert. pet. cuius doctrinam frequenter placitam restantur inibi Alex. Ias. num. 20. latē Tiraq. lib. 2. retract. §. 4. gl. 6. nu. 12. adde Alex. vbi ponit rationem in l. 1. §. si quis ita. nu. 35. ff. de verb. obligatq; intellige id neutiquā processurum, si procuratori data expressim confitendi facultas sit. vt verū & crebrius tradunt Alex. Purpur. nu. 87. & 91. in d. §. ult. Fel. in c. si cautio. de fide iustr. quidquid Bart. vbi supra reluctari videatur. E. Suarez.

Confessione tutoris, curatoris, procuratoris, executoris, vel alij administratoris standū non est, de recepta pecunia in p̄iudicium pupilli, minoris, haredum, & aliorum, nisi de enumeratione aliter appareat: & sic confessio hæc procuratoris, & aliorum huiusmodi de recepto, pupillo, domino, & aliis, nulla apparente numeratione, praeiudicare nequit. vt tenebant pro constanti Bar. & Imo. in l. si debitorē per illum tex. ff. de nouat. Bald. in l. omnes. §. 1. C. de quadri. praelati. in c. ex insinuatione. ext. de procu. Ang. in l. 2. §. si. C. de quadri. praelati. Bar. Bal. Ful. Rom. Paul. Castr. Alex. Soc. & ceteri, in l. 2. §. si. ff. si cert. pet. l. ed. de Sen. conf. 43. Bal. cōf. 287. dicta mulier. vol. 4. Paul. Castr. cōf. 32. circ. prin. in fi. vol. 2. Fulg. cōf. 209. duobus. per totū. Maria. Soc. conf. 3. Alex. conf. 132. in causa, & lite. vol. 2. Franc. Aret. conf. 4. ex facto proponitur. Barb. cōf. 8. sapienter. vol. 2. & cōf. 17. clementissimū. vol. 4. Ruy. conf. 140. nu. 4. & seq. vol. 1. Dec. conf. 146. & cōf. 493. & alij innumeri cōfessi per Tiraq. in tract. de vtroque retractu. in tit. de retractu cōventionali. §. 4. glo. 6. nu. 12. & seq. vbi scribit istā esse cōmunem sententiā, & magis cōmunem dicit Follerius super pragma. de censib. in vers. quæ quidē executio nullæ falsitatis. nu. 51. Contrarium vero voluerunt Bal. in l. nam & nocere. in fi. ff. de pact. Fed. de Senis cōf. 54. Paul. Castr. conf. 34. vol. 1. Cuma. conf. 31. Saly. Imo. Cuma. Fulg. Curt. Zafi. Alin d. l. 2. §. si. ff. si cert. pet. Im. in c. si cautio. ext. de fid. instr. Barb. conf. 18. vol. 3. Ias. in l. duob. reis. ff. de iureiur. & ceteri relati per Tiraq. in tract. de retractu. in titu. de retractu consanguineorum. & §. 1. glo. 18. nu. 90. & in d. titu. de retractu cōventionali. §. 4. gl. 6. nu. 13. & istorum opinionē dicit equā, & in practica seruari Zafi. in d. §. si. Et quamuis Tiraq. & Folle. quæstionem istam, & altercationem indecisam, indefinitamq; dereliquerint: nihilominus remoto omni timore prima partē Bar. & sequacium, tanquam veriore, sustentabiliorem, communiorēque sequi possumus in actu practico, quam sequitur, tueretur ab omnibus contrariis, & ait communem Bolognētus. in d. l. 2. §. si. nu. 44. cum aliis seq. & Io. Caph. conf. 101. nu. 18. & seq. vol. 1. F. Viuius opin. 145. & E. Suarez.

Confessio procuratoris tutoris curatoris, facta per modū contentiosæ iurisdictionis, praeiudicat domino, pupillo, & adulto. Bar. in l. certum. §. sed an & ipsos. num. 2. vbi ipse inter modum voluntariæ & contentiosæ iurisdictionis eleganter distinguit. ff. de confess. Et idem Bar. in l. non solum. in prin. ff. de procura. Phil. Cornæ. in conf. 175. in 4. vol. Dec. in cōf. 221. nu. 1. Ias. in conf. 47. nu. 4. in 1. vol. Et hanc tritam conclusionem Doc. appellat Rol. a Valle. in conf. 70. num. 5. in 1. vol. De qua doctrina copiose scribunt iuris Canonici interpretes. in c. si. Henric. Boich nu. 40. cum seq. Io. de Imo. nu. 8. & 9. & Pan. nu. 10. ext. de confess. Kirchouius.

Com. opi. Tom. iij.

Cc 2

Confes-

Com. V l. Opin.

Confessionis sine causa emanatae, vel in libello supplicatorio factae, vel in quocunque contractu geminatae, vel vnus actus confessionalis, vel de credulitate emissae, quae nam sit vis & pondus.

C A P V T X.

Confessio facta sine causa, scilicet si aliquis confiteatur se debere decem, & non exprimit causam, non valet, neque praedicitur. cap. si cautio. vbi doct. de fide instr. l. cum de indebito. §. si. ff. de prob. gl. in l. 1. ff. de interrog. actio. l. instrumenta. C. de prob. l. generaliter. C. de non nu. pec.

Fallit in 4. casibus. quos refert Marf. in l. 1. §. praeterea. num. 59. de quastio. fallit in 16. casibus. secundum Fely. in d. c. si cautio. nume. 4. & ultra supradictas limitationes tres ponit Petr. Duen. reg. 118. latissime vide Matth. in not. 13. vbi Gab. Saray. in annotationibus.

Fallit in 3. casibus. vt per Socin. reg. 67. fallit in 5. casibus. vt per Marf. in rub. de prob. nu. 77. Don. a fina.

Confessio sine causa etiam fauore dotis non praedicitur, neque nocet creditoribus. anterioribus. secundum communem per Burf. conf. 119. nu. 24. lib. 1. & ibi nu. 23. q. confessio emissae sine causa non nocet. l. cum de indebito. §. si. ff. de probat. cap. si cautio. de fid. instr. etiam fauore dotis in praedictum aliorum creditorum. ex iuribus ibi allegatis. Bonac.

Confessio sine causa valet quo ad semiplenam probationem: & sic quamuis non faciat plenam probationem, faciet semiplenam. Spec. in tit. de confes. §. nunc videndum. vers. sed nunc quid. Roma. conf. 373. Alex. conf. 4. vol. 1. si vero in ea priuata scriptura facta sine causa fuerit appositum iuramentum, tale iuramentum faceret valere eam scripturam. Rom. in eo consilio, quem sequitur Hyppo. de Marf. in suo tract. de proba. vers. scias tamen. & cum talis priuata scriptura sit facta sine causa, faciet semiplenam probationem, poterit iudex deferre iuramentum in supplementum parti eam producenti, considerata paucitate pecuniae & qualitate petentis. ita Roma. eo loco in fine. Bellacomb.

Confessio quae emanauit extra ipsam causam, de qua principaliter agitur, etiam poena ordinaria puniri potest, licet directo actum non fuerit contra confitentem. communis est opinio. Clar. q. 55. vers. potest etiam dicere. Bonacoss.

Confessio facta in libello supplici nocet. l. cum precum. & ibi Bar. C. de lib. causa.

Ampliatur in 2. casibus. & limitatur in 10. a Port. libr. 1. suarum conclus. reg. 13. Ampliatur & limitatur per Curt. iun. in l. cum te. C. de transactio. Don. a Fin.

Statutur confessioni factae in libello supplicatorio porrecto principi, sicut statutur confessioni factae in libello conuentionali. l. cum precum. C. de libe. causa. dato quod talis confessio facta sit parte absente, eo quod facta sit in scriptura, quae semper loquitur. Bart. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. Ias. in l. conditioni. nume. 4. C. de instit. substi. & rest. sub condi. factis. Idem.

Confessio tacita ex verbis libelli insurgens potest reuocari, & mutari: maxime ante litem contestatam. per l. qui familiae erciscundae. cum glol. ff. fami. ercisc. sicut & confessio tacita orta ex productione instrumenti, vel attestationum. vt vult Bal. in l. cum precum. C. de libe. causa. Balb. dec. 78.

Confessio geminata in quocunque contractu, & in quacunque causa exceptionem non numeratae pecuniae omnino circumducit, commune testatur Ema. a Costa. in l. si ex cautione. fallentia 14. C. de non nu. pec. Don. a Fina.

Confessio geminata iudiciali confessioni aequiparatur. Bal. in cap. cum scimus. C. de agri. & censu. lib. 1. latet de geminata confessione videas Cur. in suis cons. 63. col. 16. Don. a Fin.

Ad hoc vt confessio dicatur geminata, & vt operetur effectum geminatae confessionis, debet esse facta pluries, & diuersis temporibus, alioquin non sufficeret sapius fuisse reiterata vnomet & eodem tempore. Bal. in l. 1. & Ias. in l. si certis annis. C. de pact. Vezinus.

Confessio conditionalis vnus actus, qui simul & semel fuit adhibitus, non potest pro parte acceptari: hanc esse communem opinionem attestatur Boer. decif. 339. nu. 3.

Ampliatur & limitatur per Bapt. a Villa. concl. 145. in litera C. Don. a Fina.

Confessio conditionalis vnus actus, qui simul & semel fuit adhibitus, non potest pro parte acceptari, vt si confiteatur recepit decem ex mutuo cum conditione de soluendo intra

De Probationibus,

annum, vel sub aliqua alia conditione: secus tamen si ex conditione quae post actum interuenit: vt si confiteatur recepit, & soluisse, bene acceptatur pro parte. Boer. decif. 339. nu. 3. communem dicit.

Limita primam partem communis in confitente homicidium commississe, sed ad suam defensionem: quia acceptatur pro parte, & tenetur probare ad suam defensionem homicidium factum, alias punitur. Ias. in l. vt vim. nu. 13. ff. de iusti. & iur. com. dicit, quam intelligit ad condemnandum, non autem ad poenam corporalem. & Panor. in cap. auditis. de praescript.

Amplia secundam partem communis, si per statutum tenetur praecise respondere positionibus: alias habetur pro confessio. vt dicat, si mutuum accepi, restitui. Boer. in decif. 339. nu. 4. communem dicit.

Nota istam communem ad intel. l. 1. tit. 4. lib. 3. ord. & hodie sublata est omnis dubitatio per l. 1. in ord. de Madrid. in pragma. vbi est dispositum positionibus esse respondendum per verbum confiteor, vel nego, alias habetur pro confessio.

Nota in l. 1. ibi, y si lo deue luego el iuez pronunciar por sententia. Et sic ante pronunciationem, non erit condemnatus: & si moriatur ante nuntiantem, haeres non tenetur ex tali confessione per l. manifesta. in fi. ff. de iureiur. & vide Franc. Curt. iun. cons. 59. Idem.

Confessio de credulitate facta per partem aequae praedicitur sicut ea quae fit de veritate. gloss. in c. ex literis. de iureiur. Ias. in l. cum te transigisse. C. de transactio. & responsio facta per verbum credit, idem praedicitur prout confessio de veritate. Cor. conf. 108. 1. vol. nu. 5. deber autem confessio per duos testes probari. Cor. conf. 100. nu. 9. in 2. vol. Bellac.

Confessio de credulitate ita praedicitur, sicut confessio de veritate. gloss. in cap. ex literis. de iureiur. gloss. in l. quare. ff. de iurisd. om. iud.

Fallit vt per Soc. reg. 68. Don. a Fina.

Confessio de mutuo vel in publico contractu aut in priuata scriptura, vel de dote recepta, vel de facta numeratione, vel ad liberandum emanata, cuius sit valoris & momenti.

C A P V T XI.

Confessio facta in contractu stipulationis inutili de mutuo probat mutuum. Bart. in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cert. petat. vbi Purp. limitat & ampliat. nu. 73. Don. a Fin.

Confessio de mutuo, quamuis non praedictur quominus opponi possit exceptio non numeratae pecuniae infra biennium. vt in §. 1. Instit. de literarum obligatio. & in l. in contractibus C. de non numerata pecun. & not. Fely. in cap. si cautio. num. 45. cum aliis seq. de fide instrum. vbi hoc ponit pro regula vera; cum ampliationibus, & limitationibus. & Bernard. de Loco in reg. 249.

Nihilominus si confessio ipsa de debito geminata sit, tunc non posset opponi exceptio haec non numeratae pecuniae. secus dum gl. in d. l. in contractibus. §. 1. in ver. penitus. Abb. & Fely. nu. 56. in d. c. si cautio. in fi. & ista est com. opin. Viuius opi. 137.

Si quis confiteatur in instrumento publico, vel priuata scriptura se recepit mutuum, quod non recepit intra biennium efficaciter conueniri non potest. l. in contractibus. C. de non nume. pecu.

Fallit vt per Anto. Trigo. sing. 259. videas latet supra in tract. except. Don. a Fina.

Confitens se mutuo recepit pecuniam, nihilominus potest intra biennium opponere exceptionem non numeratae pecuniae. §. proponere. l. in contractibus. C. de non num. pecu. §. 1. Instit. de li. oblig.

Ampliatur in 6. casibus. & limitatur in 7. a Fel. in c. si cautio. de fide instrum. nu. 45. Don. a Fina.

Confessio, quae in instrum. fit, aliquem habuisse, & accepisse, tanti est momenti, vt interuenisse numeratio confessionis instrum. ti tempore praesumatur. coe aio ex Alex. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. nu. 14. ff. de verb. obli. Ias. in l. post dotem. nu. 85. ff. sol. mat. Camp. de dote part. 3. q. 148. non tamen agenti ex numeratione satis erit probare confessionem de recepto instrumenti literis contenta. vt comune latet affirmat vir egregie doctus, Io. Ceph. conf. 101. num. 13. E. Suarez. & Don. a Fina.

Confessio mariti facta de dote recepta probat veram numerationem, & sufficit mulieri agenti hypothecaria etiam ad excludendos tertios possessores: dum tamen elapsum sit tempus

pas intra quod exceptio dotis non numerata opponi possit. ita Alex. consi. 25. nu. 6. 2. vol. & consi. 90. in 4. vol. Ias. in l. dno- bus. in princ. ff. de iureiur. nume. 8. mulier enim habens instru- mentum confessionatum super dote habet omnia privilegia dotis: quia per eam confessionem dotis recepta facta a ma- rito probatur pecunia numeratio. l. pecunia. C. de solu. Alex. ibi nu. 17. Bellac.

Confessio pecunie, aut aliarum rerum receptarum ex alia causa quam ex mutuo, statim nocet, nec opposita non nume- rata pecunie exceptione onus probandi in creditorem trans- fert. commune ait ex Aret. consi. 6. Alex. nu. 35. in l. i. ff. solut. mar. Ias. in l. legima. col. 3. ff. de pact. Fely. in cap. si cautio. nu. 54. de fide instr. Don. a Fina.

Confessio recepti si nuncupatim non constat de actuali nu- meratione facta ex causa donationis censetur. comuni- ter receptum prodit Curt. in consi. 95. nu. 3. Don. a Fina. & Vezinus.

Confessio curatoris, tutoris, procuratoris, executoris, vel alterius administratoris de facta numeratione quam aliter fa- ctam esse non constat in damnum & preiudicium vt pupilli, & ceterorum quorum principaliter interest, si dem non facit. co- mune ait Tiraq. de retract. conuentio. §. 1. glof. 6. nu. 12. Bolog. in l. 2. §. ult. nu. 44. ff. si cer. pet. Foller. in pragmat. de censib. vers. que quidem executio. nu. 51. Don. a Fina.

Confessio facta ad liberandum inter absentes, non valet in vim pacti liberatorij. Ias. in l. tale pactum. nume. 2. ff. de pactis. valebit tamen talis confessio seu declaratio in vim mere pro- bationis ad liberandum, quo ad excludendam obligationem per huiusmodi probationem. ita Bal. in eo loco, & ibi inquit eam opinionem communem esse, & sic valebit in probatione solutionis illius debiti. Bal. in l. i. C. de confessis. Alex. consi. 245. nu. 5. in 6. vol. & consi. 115. in 7. vol. Aret. consi. 60. nu. 1. Bellac.

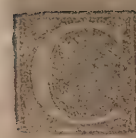
Confessio facta ad liberandum parti absenti, licet non pro- fit in vim pacti, non valet vt probet aliquem debitorem non esse. est communis opinio secundum Aret. consi. 60. Alexand. 245. vol. 6. Don. a Fina.

Confessio facta ad liberandum non requirit causam. l. tale pactum. ff. de pactis. secus ad obligandum, quia non valet sine causa: nam diceretur indiscreta, & sic nihil valeret. l. cum de debito. ff. de proba. Ias. in d. l. tale pactum. nume. 4. ff. de pact. Bellac.

Confessio debiti recepti aperte denotat liberationem. l. pe- cunia. & ibi gl. C. de solut. Bellon.

Confessio mariti de dote recepta, aut personarum inter quas est prohibita donatio, aut testatoris in vltima voluntate, aut ægrotantis seu laborantis in extremis, aut offensi & vulnerati in mor- tis articulo, quid sentiendum.

C A P. XII.

Confessio mariti in instrumento dotali se recepisse, & habuisse mille in dotem præsumitur tempore do- tis recepisse, & non ex intervallo. Aiciat. de præ- sumpt. reg. 2. nume. 8. præsumpt. 34. commu. dicit. Vezin. & Don. a Fina.

Confessio de dote recepta non firmatur iuramento. Curt. in consi. 95. nu. 4. com. dicit. Idem.

Confessio dotis licet sit iuramento firmata, tamen opponi potest exceptio non numerata dotis. l. fin. C. de non numera. pecun.

Fallit in 2. casib. per Socin. in d. l. i. nu. 81. Don. a Fina.

Confessio de dote recepta facta constante matrimonio, censetur facta in fraudem legis, & sic non nocet quando fuit renuntiatum exceptioni non numerata dotis. hanc magis co- munem inquit Alexand. consi. 142. volum. 5. Crot. in l. si con- stante. colum. 52. versicul. 2. conclusio. ff. solut. matrimonio. Don. a Fina.

Confessio dotis a marito facta non nocet creditoribus. fallit in 8. casibus. vt per Socin. in l. i. ff. solut. matrim. num. 87. Don. a Fina.

Confessio dotis facta constante matrimonio præsumitur facta animo donandi, & non præiudicat marito. Barto. in l. i. ff. solut. matr.

Fallit vt per Soc. in d. l. i. nu. 102. Don. a Fina.

Confessio dotis recepta præsumitur facta spe futura nume- rationis, & competit exceptio non numerata dotis. l. fin. & auth. ibi posita. C. de dote cauta non num.

Fallit in 5. casib. quos no. Bar. Soc. in l. i. ff. solut. mat. num. 75. Ampliatur & limitatur in 3. casib. secundum Bonin. c. cautio. de fide instr. nu. 39. Don. a Fina.

Confessio dotis cum con. at animo donandi licet non præ- iudicat marito, tamen confirmatur morte. Curt. in consi. 95. nu. 6. com. dicit. Vezin. & Don. a Fina.

Confessio inter personas inter quas est prohibita donatio, est suspecta de fraude. l. cum quis. §. Titianus. de legat. 3. ubi co- fessio facta per patrem contentem se pecuniam a mortuo quæ habet in potestate habuisse, & quam pecuniam dicit ad ip- sum filium pertinere, non valet & redditur suspecta donatio- nes. C. de don. inter vir. & vxor. nisi tempore ipsius confessio- nis filius ille esset in aliquo exercitio, vt veniente filio cum filio eam pecuniam habuisse, quam pater fuit confusus, hoc co- cto talis confessio teneret & probaret. Barto. in eam oportet. C. de bon. que lib. in p. in. Alex. consi. 18. num. 18. & 8. in 2. vol. idem in confessione facta per sacerdotem contra vim se de- bitorem suæ concubinae, non probaret. matris vero confessio in fauore filij, in casu in quo potest disponere, valet talis non. Dec. consi. 184. Bellac.

Testatoris confessio in vltima voluntate firmata, & sine iu- ramento non facit plenam fidem. §. 1. in authent. iuramentan. a mort. præst. l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de legat. 3. Don. a Fina.

Confessio facta in testamento ex qua ius parti acquisitum fuit irrenocabiliter, & que facta fuit parte præsentis cui ius queritur, & acceptante, aut alio pro eo est irrenocabilis, quauis testamentum ipsum renocetur. Barto. in l. cum quis dece- dens. §. codicillis. ff. de legat. 3. bald. in l. rationes. C. de proba- tio. Roma. consi. 171. nume. 7. alias confessio facta in i. testame- to quæ non fuit acceptata, reuocato testamento & confessio erit reuocata. Bened. in repe. cap. Raynuit. in verbo. testamē- tum. 2. nume. 4. & neque per talem confessionem debita facta in testamento a testatore, quæ a nullo fuit acceptata, iudice- tur probatio, nisi facta fuisset parte præsentis, aut pro ea ali- quo acceptante. Bar. in l. Lucius. §. quisquis. ff. de leg. 2. vel nisi ea confessio in absentia facta fuisset iurata. Soc. consi. 294. in 2. par. & Oidr. consi. 91. Bellac.

Confessio facta defuncti non transit ad heredem, neque co- nocet. l. eius qui deatorem. ff. de iure fil. & ibi Bart. & l. Alu- chæos. C. de hare.

Fallit vt per Franc. Turza. conclus. 177.

Fallit vt per Rom. sing. 306. fallit in 6. casib. vt per Ang. Be- ro. in c. at si cler. de iud. Don. a Fina.

Confessio laborantis in extremis attenditur. no. in c. exhi- bita. de iud. fallit vt per Fely. in d. cap. Don. a Fina.

Ægrotantis confessio multum operatur, & nocet conten- tit. generaliter. C. de non num. pec. glof. Bart. & doct. in l. i. C. de falsa causa. Bellac.

Confessio, & inculpatio offensi in mortis articulo facit in- dicium. Angel. in l. si quis in graui. §. si quis moriens. ff. de illa. fallit vt per Carrer. in d. l. nume. 124. vide Mar. inq. 22. la- tissimè videas in meo tractat. de indi. in cap. de dicto omni. Don. a Fina.

Pro confessio an habeatur nolens positionibus re- spondere; deque ipsis positionibus iurim

C A P. XIII.

Positioni iuris non est respondendum. Bar. in l. i. ff. si certum perat. fallit in 9. casib. vt per Purp. in d. l. i. nu. 87. Don. a Fina.

Positionib. respondere nolens, habet pro confes- so, tribus concurrentib. primo q. positionis sint si- bi lectæ; secundo q. sit iustus, & monitus respondere a iudice in præsentia, & non per nuntium; tertio q. absq. rationabili causa re- cuset respondere. c. si possit præstitum. vbi glo. de iureiur. in 6.

Fallit in multis casib. in quibus quis respondere non tene- tur. quos no. Corne. in auth. principales. §. quod obseruari. C. de iureiur. propter calumniam dando. in pen. col.

Fallit in 7. casib. vt per Fran. Cur. in trac. de posit. & inter- rog. col. 4. in 1. vol. tract.

Fallit in 3. casib. secundum Fel. in c. nam concupiscentiam. de consti. nu. 15. Don. a Fina.

De pronúciatione positionū pro confessis ex decreto. scribit Nicol. Moron. tracta. de fide treug. & pace. par. 1. quæst. 26. vbi etiā agit de eo qui recusat respondere ipsis positionibus, nec vult iurare de cal. post Bal. in l. 2. §. quod obseruari. C. de iura. cal. Neuiz. consi. 6. per tot. consi. 7. col. 8. nu. 65. consi. 79. Mathes. sing. 37. Nat. col. 93. consi. 363. Rol. consi. 90. num. 16. & seq. lib.

Com. opi. Tom. iij.

Cc 3

3. post

Com. V.I. Opin.

3. post Rom. sing. 695. & de obscure respondentibus idem Roma. conf. 4. 5. vbi inter alia, q. responsio indeterminata refertur ad interrogationem, & obscure respondens similis est nihil respondentis contumaciter Roma. conf. 32. i. in fi. vbi paria sunt nihil fateri, vel ita respondere, vt incertus dimittatur interrogator. Oldr. col. 81. col. 2. Dec. conf. 449. in fi. Rom. d. conf. 455. nu. 2. & 3. q. respondere monitus, contumaciter tacens, habet pro confitente: & quando quis est contumax in respondendo, an mora purgare possit & quomodo? Dic, quod mora ab eo purgari non potest, qui fuit contumax in respondendo positionibus, quando a decreto apposta fuit dies & poena. Alex. conf. 14. lib. 2. Nat. conf. 53. col. 5. vbi respondet contrarius, & ibi quid quando iudex praefigit terminum, quid quando lex.

Qua in re in pract. sunt qui vtantur infrascriptis duab. conclusionibus, Cum positiones ipso iure pronuntiate sunt a decreto, ob tarditatem respondere debentis, nec requiritur alia pronuntiatio, statim verbis decreti: quoniam postquam a decreto & sic a lege fit executio, non potest mora purgari. Doct. in l. si insulam. de verb. ob. Aym. col. 216. nu. 23. Item etiam post terminum legis, mora non purgatur. Idem Aym. conf. 166. nu. 15. Nat. conf. 53. col. 5. conf. 364. Olaf. decis. 71. num. 55. & seq. Qui etiam in mat. recusant respondere positionibus & denegant iurare de cal. scriptis decis. 113. Bellac.

Qua autem requirantur vt positiones habeantur pro confessis: declarat Cur. tract. positionum. co. 3. circ. fin. & col. 5. in prin. vbi ponit fallentias quarum vna notabilior videtur, q. non procedit regula in interrogationibus, sed in positionibus, tantum quia interrogans nihil ponit, intellige, quando quis interrogatur ad preparatoria iudicii, quia tunc nihil ponit, sed ab aduersario certificari petit. Secus si fierent interrogatoria & positiones super aliquo emergent, probando ante litem contestata vel in medio causa, quia tunc non respondens habetur pro confessio, vel negante, prout vtilius fuerit interroganti. l. de arate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. latius per Cur. d. tract. colum. 9. Idem.

Quomodo autem & per quae verba respondendum sit positionibus eleganter monet Nat. conf. 59. i. & 2. col. & in specie nu. 12. Quid quando ex forma decreti datur forma respondendi, vt legitur in nostris Ducal. decretis lib. 3. c. 16. & Nat. d. conf. nu. 19. q. positiones habenda sunt pro confessis contra eum qui aliquibus positionibus falso respondit, & quid de mendace? vide ibi nu. 16. nu. 20. Sed qui dicantur pertinentes vel impertinentes, & quales debeant esse positiones, & sic simplices, nec continentes plura membra, sed vnum duntaxat, scribit Nat. conf. 20. 2. col. vbi etiam quid de decreto, & quibus positionibus sit respondendum, & quae admittende, quae non? quo in loco habetur etiam pract. illa, qua vtuntur Causidici, & alij respondendi positionibus cum protestatione, quod quatenus respondendum non sit, habeatur responsio pro non data. Dum vero aliqui tractant de stylo. c. respon. position. Dic quod de hoc ex decretis predictis disponitur, vt non detur positionum copia ante responsiones, praesertim quando concernunt factum proprium respondere debentis, & ita seruatur in hac patria Subalpina ab iis maxime iudicibus, qui in sinceritate ambulant Deum & aequitatem semper praeculis habentes.

Qua in materia, an positionum exemplum edendum, sit scribit Ias. post a nos in l. is apud quem. nu. 5. C. de eden. vbi concludit q. sic, & hoc vsu receptum esse testatur idem Ias. in l. i. nu. 16. ff. de reb. cred. Verum Purp. in d. l. is apud quem. nu. 92. limitat in positionibus dependentibus a facto proprio respondendi, quarum duplum vt iam dixi, non datur ante responsiones, quicquid dicat Ias. ex Bald. auctoritate in addition. ad Spec. qui & hoc non dicit. Sed Ias. opi. pluribus in locis seruatur, sicq; Curiarum stylus attenditur. Nam in regno Neapolit. ante publicationem non datur articuloꝝ copia, ea ratione ne litigatores ad falsitatem instruantur. Affli. deci. 33. nu. 3. Sed hoc totum in arbitrio remittitur esse, testis est Bal. in l. 2. nu. 6. C. vt lit. pen. sequitur Luc. de Pen. in l. in sacris. colum. 5. vers. 2. ex quo C. de prox. sac. lib. 12. qui dicit q. post examen articuloꝝ siue positionum exemplum dari. est sic deinde testib. super eis examinatis interrogatoria formari possint, quod tradit Rob. de ord. iud. 6. par. actu. 4. nu. 19. Et hoc quidem eo fortius in casu Purpur. procedit, quando positione a facto proprio respondentis dependent, non esse dandam copiam priusquam responderit, quod & decretis Ducal. patrie nostrae Subalpinae traditur c. 16. lib. 3. Idem.

Positio tota non debet negari, sed admitti pars vera, quare petens totum non videtur excludere partem. gl. in c. 2. de confessis. lib. 6. & in c. praesentium. de testib.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in cap. nam concupiscentiam. de const. col. fi. Don. a Fin.

De Probationibus

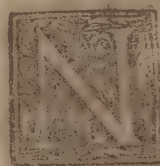
Positio impertinens, quae alias reicienda est si ea alia coniuncta foret, efficeretur absque dubio aliquo pertinens, & admitti deberet. secundum Io. And. & omnes in c. de confess. in 6. Bal. in l. 2. §. quod obseruari. col. 4. C. de iur. cal. Alb. Ias. nu. 19. & Rip. nu. 22. in l. quominus. ff. de sum. vbi explicat in oru opinionem communem esse.

Et positio quae dicatur pertinens late discutit Dec. col. 162. in causa, quae agitur inter venerabiles fratres. nu. 2. Vium. opin. 624.

Positiones & articulos quod dicitur in dubio fore admitteudos, cum clausula, saluo iure impertinentium, &c. vt per Bart. in l. si duo patroni. §. idem Iul. ff. de iureiur. & cano. in ea, cum contingat, ext. de offi. deleg. procedit quando exceptio, quae opponitur, vt non admittantur, est dubia, & exigit altiorē indaginem: secus si est clara & praedictialis ad processum, quia super ea ante omnia est pronuntiandum. sec. Host. & Panorm. in d. c. cum contingat. Spec. in tit. de pos. §. 7. ver. & non alias poterit appellari. Balb. decis. 163.

Negatio quos effectus producat, & quid per negationem inducatur: deque negantibus inquisit.

C A P. XIII.

Negatio reddit rem dubiam. l. 3. C. quibus ad libertatem procla. non licet. c. de offi. deleg. lib. 6. Fallit in 4. casib. vt per Fel. in c. coram. de offi. deleg. col. 3. Don. a Fin.

Per negationem non fit res dubia, quando ipsa negatio est euidenter calumniosa secundum Ang. in l. i. ff. de transactio. facit l. i. in §. si ea. ff. de ven. in pos. mittent. Balb. decis. 103.

Negatio simplex non facit dubium de mandato, vt habeat locum cautio rati. Sed quando etiam tantum semiplene de mandato cohaeret, vel si ipse procurator haberet iura principalis sui penes se, iuxta glo. i. in l. si. C. quando fiscus vel priua. His enim & similib. dicitur esse dubium de mandato per negationem, vt habeat locum dicta cautio, secundum doc. communiter in l. non solum. in §. qui alieno. de proc. licet Fulg. ibi attentauerit contrarium. Balb. decis. 191.

Negatiua quando praecedit verbum potest, inducit necessitatem praecisam & priuat potentiam. gl. in c. i. de reg. iur. in 6. Bar. in l. de his. de trans.

Fallit in 2. casib. quos no. Ias. in l. Gallus. in prin. col. 5. ff. de lib. & posthum. distinguit late Ioan. Bolog. in l. i. ff. de verb. oblig. nu. 27. Don. a Fin.

Negatiua non potest inducere impossibilitatem, vt habetur in l. gallus. in princip. ff. de libe. & posthu. & in ca. i. de reg. in 6. Vezinus.

Negatiua mag. negat, quam affirmatiua affirmet. Dec. in col. 3. col. 4. in prin. al. gl. c. cum dilectus. de consue. Idem.

Qui in negatiua se fundat agendo, sine excipiendo tenetur illam probare. Bar. in l. in illa stipulatione. ff. de verb. obl. Fallit in 5. casib. quos not. Ias. in d. l. col. 5. Don. a Fin.

Negatiua probatur ex inspectione actorum. Curt. in conf. 59. col. 12. Ias. ample in l. Titia textores. col. 3. de leg. 1. Bart. cum apostil. in conf. 81. Barb. inter conf. Alexan. in 4. vol. conf. 123. col. 8. & in 5. vol. conf. 55. col. 2. Corn. conf. 191. vers. fac. qui neg. & conf. 222. col. vlt.

Et in materia quomodo negatiua possit probari, vide Bar. & Alex. in add. in l. si. C. de iureiur. Alex. in l. nec is. ff. de acq. hered. & in l. i. §. si dubitetur. ff. quemadm. testa. aperit. & in l. i. C. de bo. pos. sec. tab. & Alex. in 4. vol. conf. 91. in fi. in 5. vol. conf. 156. col. pen. ver. item respondeo. Barba. in 3. vol. conf. 3. col. 1. & 2. Vezinus.

Negans de mendacio conuictus, saepe priuatur iure suo. l. si. ff. de rei vend.

Fallit in 5. casib. quos not. Fel. in c. ceterum. col. pen. de iud. & plures casus in quib. negans punitur, vide per Bald. in auth. contra qui propriam. C. de no. num. pec. Cotta in memo. iuris, in verbo, negans. videas supra in verbo feudum. Don. a Fin.

Negans primo si postea fateatur, obtinet privilegium confitenti concessum. iuxta communem per Burf. conf. 79. nu. 7. lib. 1. pro qua vide quae not. doc. in Apostil. ad Rom. conf. 70. nu. 6. vbi tangit quae sit an is qui primo negat, mox penitentia ductus confiteatur, beneficium confessionis consequi valeat, de quo per Ias. in l. sicut autem. §. fi. 3. limitat. ff. de re iud. Bar. & Ias. in l. eum qui. in prin. nu. 3. ff. de iureiur. Ias. in §. omnium. nu. 86. in §. ex maleficiis. nu. 28. vbi Gome. nu. 40. Instit. de act. & vide Clarum in pract. q. 81. statut. 9. in fi. Bonacoss.

An autē & quando negantem possit pœnitere. vide Ias. in §. ex maleficiis. col. 7. Instit. de act. & in l. eum qui. col. 3. ff. de iur. & dicit q. vbiunque tractatur de pœna augenda propter negationem, intelligimus semper de ea negatione in qua quis perseverauit: sed si confitetur nondum liquidato negotio per probationes, tunc evitat pœnam, seu damnum quod ex negatione emergebat.

Tamen in d. l. eum qui. dicit q. vera sententia est, q. admittat. vsque ad litem contē. exclusiue. Idem.

Inquisitus negans homicidium non potest postea probare, quod fecit ad sui defensionem. Ioan. Andr. in regula, nullus pluribus. de reg. iur. in 6. Paul. de Cast. & Soc. in l. nemo prohib. ff. de excep. al. Bal. in l. vnica. C. de confe. Adde Paul. de Cast. in 2. vol. conf. 36.

Subiungit tamen Soc. q. communis opin. est in contrarium, per decisionem Imo. in l. Ticia si non nupserit. ff. de condit. & demon. vbi si conuentus rei vendica. ab ecclesia, negauit rem ecclesie, & conuictus, allegat rem liuellariam, admittitur: & tamen in nullo puni vide Pan. in cap. is qui. nu. 3. de solut. Idem.

Per auctoritatem Imo. in cap. fin. col. 24. de solu. vbi se reus negat numerationem eo casu quoque non habet locum. auth. contra qui propriam. C. de nō nu. pec. conuictus potest opponere excep. solut. & tamen in nullo puni. al. etiam Bal. in l. peremptorias. col. 3. C. sent. rescin. non poss. adde Ang. Are. in §. 1. col. 14. Instit. de excep. Vezinus.

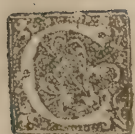
Negans in delictis non est in dolo, & ideo nō punitur, quia scriptum est. Non tibi dico, vt te perdas. Boer. q. 134. per totū. & negans illud, quod si confessus fuisset, non potuisset ei preiudicare, non facit indicium hęc sua negatio; nec ei preiudicat. vt dicit Marf. in conf. 5. l. nu. 67. & conf. 15. & Mantua. cōf. 213. circa fin. in 1. vol. vbi dicit hoc esse verissimum, & dicit Io. de Amicis in conf. 134. q. inquisitus potest negare impune, & variare, & hęc negatio non facit indicium ad torturam, etiam q. alias esset fur. Nam mendacium non punitur, nisi in casibus a iure expressis. Menochius de arbitr. iudic. casu 276. num. 8. Burfat. cōf. 21. communem dicens. Lucius inter consilia cri. cōf. 160. nu. 33. tomo 1. Clar. q. 21. ver. mendacium. & negās etiam cum iuramento non dicitur periurus in criminali, vt tenet Alex. in addit. ad Bar. in l. 1. ff. de bonis eorum, qui sibi mor. consciuer. de quo Maran. in pract. vbi de interrogatione agit, nume. 9. fol. 185. item negans non punitur, quando mentitur non circa solemnem actum, vel inuaidum. Bald. in l. edita. in l. ec. Padua. in ver. expedita prima. C. de eden. de quo Cotta re rum memora. verbo. negans. vide omnino Bian. in l. fi. nu. 265. & seq. ff. de quæstio. vbi dicit, quod licet contraria dicere & proponere propter salutem. Et mendacium non est delictum, cum quis contra dolum & fraudem mentitur, vel cum quis ex officio id facit, dum suum alteriusve sanguinem redimit. vt dicit d. m. Alciat. de duello. nu. 20. nec facit indicium ad torturā mendacium. Foller. in pract. cri. tit. item quod sororem venenauit. nu. 29. & est communis opin. & non punitur mendaciū, nisi in casibus expressis. Menochius de arbitr. iudic. casu 276. nume. 8. Burf. cōf. 20. num. 2. l. lib. 1. vbi communem dicit, itē mendacium non præsuntur. l. Labeo. §. Tubero. ff. de suppel. lectil. lega. Fort. in trac. de vltimo sine iuris cano. & ciuilib. nu. 478. tom. 1. Negligens iudex priuatur officio. Sed hodie officiales negligentia non syndicanur. Et ita seruat consuetudo. Clar. q. 64. Bonac.

Confiteri non dicitur qui tacet in criminalib. l. pen. & l. inter eos. §. vetare. de furt.

Fallit vt per Soc. reg. 392. fallit vt per Battand. in praxi. cri. reg. 121. nu. 18. Don. a Fina.

Miscellanea de confessis.

C A P. XV.

Confessio admittitur contra præsumptionem iuris, & de iure. Panor. in c. is qui fidem. de sponfal. Alci. in tract. de præsump. par. 2. nu. 6. com. dicit.

Amplia ad probationem per indirectum, quia admittitur etiam contra præsumptionem iuris, & de iure. Aymon de antiqui. temp. par. 4. vers. ista materia singularitatis. nu. 14. com. dicit. gl. in clem. vnica. de proba.

Limita quando præsumptio non est in fauorem partium, vt in matrimonio, in quo non admittitur confessio contra præsumptionem iuris, & de iure. Couar. in epi. 3. in c. 4. com. dicit. Villal. Vezin. Don. a Fina. & E. Suarez.

Confessio per interrogationem factam parti probat. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 5. ab Hercul. in d. tract. num. 204. Don. a Fina.

Quæro, an iudex post conclusionem in causa possit partē interrogare? Respon. Diverse sunt Docto. sententia. Namque Specul. in titu. de posit. §. 4. vers. quidam tamen dixerunt. & vers. sed si ante. & ibi Ioan. Andr. in addit. verb. interroga. re. tenet quod iudex ex officio, non ad instantiam partis possit interrogare super declaratione antiquorum capitulorum, non super nouis, & ita tantum super iis, quæ ante conclusio nem acta sunt, etiam post conclusionem, & quando cunque. Et eum sequitur Bald. per hanc. C. de tempor. appellat. Innocen. capitu. cum Ioan. de fidi. instrumen. Rom. & cōf. 20. in fin. & in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damn. infect. & hanc dicit esse communem opinionem Hyppol. l. 1. §. fin. nume. 68. ff. de quæstio. Et eam dicit in practica sustentabiliorem propter auctoritatem Innocentij.

Contrariam vero partem, quod scilicet iudex indistincte possit interrogare etiam super nouo capitulo ad fundandam intentionem partis ad priuam utilitatem tenet Alexan. d. §. hoc autem iudicium. post Anton. de Butr. capit. cum causam. de iura. calum. & sequitur Abb. d. cap. cum Ioan. & hoc ex officio, non ad petitionem partis. Hanc dicit esse magis communem opinionem Robert. Marant. in Specul. part. 4. dist. 9. num. 28. Mich. Grassi.

Confessio facta coram minori magistratu, non sufficit coram maiori iudice ad quem fit remissio, quia. q. si iudex. Fallit in 3. casib. vt per Purpur. in l. magistratibus eorum. l. 5. ff. de iurisdic. Don. a Fina.

In confessione quis cogitur perseruare, multos hoc tenet res allegat Carret. in prax. crim. d. observare. nu. 190. vbi limitat. Don. a Fina.

Confessio partis probat contra confitentem. fallit in 46. casib. in quibus confessio non præiudicat. quos refert Franc. Hercu. in tract. de negativa. nu. 196. Don. a Fina.

Confessio partis probatur per testes dicentes de presentia tantum, licet non dicant de intelligentia, secundum communem per Burf. cōf. 2. nu. 16. lib. 1. post Dec. in cap. at si clerici. nu. 2. in fi. de iudi. in l. postquam liti. nu. 8. C. de pact. Bonac.

Confessio duobus testibus probatur. per Bar. & Ias. in l. admonendi. de iure iur. Alciat. cōf. 2. nu. 7. post Dec. cōf. 3. 10. nu. 10. quod commune ait Q. & au. Cacheran. dec. Pedemon. 76. nu. 29. referente Bur. cōf. 166. nu. 2. l. lib. 2. Bonac.

Confessio iurata non potest reuocari. Marfil. in l. 1. §. si quis vltro. ff. de quæst. vbi limitat, & tractat materiam reuocationis confessionis. Don. a Fina.

Confessio principalis debitoris nocet fideiussori & etiam instrumentum, cum principali confessione nocet fideiussori. c. 2. de fideiuss. Paul. de Cast. cōf. 443. 1. vol. nu. 2. Vezinus.

Confessio inter easdem personas semper præiudicat, siue secuta sit sententia, siue non: siue fiat in iudicio summano, siue in plenario. Dec. in l. 2. C. de edendo.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 4. per Io. Bolog. in l. 2. C. de edendo. nu. 68. Don. a Fina.

Confessio filij præiudicat patri sicut vera probatio. Boer. decif. 221. nu. 17. com. dicit. Don. a Fina. & Vezinus.

Confessionem dubiam confitens potest declarare: secus si confessio sit clara. Alex. cōf. 107. nu. 5. vol. 7. Vezinus.

Confessio super inordinato processu valet, & taliter confessus potest condemnari. vt est communis opi Marf. in cōf. 29. nu. 5. in 1. Quod intelligit, quando est spontanea ipsa confessio, secus si sit violenta facta per torturam legitimis non precedentibus indiciis. ibi. nu. 50. Bonac.

Confessio serui de facto domini non nocet ipsi domino. l. seruos. C. de testib. l. vnus. §. seruo. ff. de quæst.

Fallit vt per Marfil. in l. 1. §. si serui. ff. de quæst. nume. primo. Don. a Fina.

Qui confitetur vnum, per consequens confitetur & id quod sequitur ex illo. c. quo iure. dist. 80. cum super. de offi. delega. c. cum dilecti. de dolo. & contuma. Don. a Fina.

Renuntians liti non videtur fateri. l. si se. vbi Bal. C. de inge. manu. Ias. in l. postquam liti. C. de pact. Don. a Fina.

Confessio facta per aliquem præiudicat illi qui habet causam ab eo. l. si superatus. §. fin. ff. de pig. Paul. Cast. in l. etiam si. in prin. ff. ad Senatuscon. Velle. nu. 7. Soc. cōf. 32. nu. 4. in 3. vol. Bonac.

Confessio facta sub spe futuræ causæ, æquiparatur confessioni factæ spe futuræ numerationis. Bald. in l. sub specie. C. de postul. Don. a Fina.

Quid in tutore vel curatore negante se talem, an perdat beneficia competētia tutori & curatori. Ias. in l. 1. col. 31. & 4. C. de transac. tenet q. non. & dicit ita consuluiffe. & q. multi se subscripserunt. & idem vult in d. l. quod te. si cert. per.

Adde etiam q. negans perdit beneficium solemnitatis extrinsec.

trinsecz. las. in l. scien. col. 8. in fin. ff. de verb. oblig. Vezinus.

Confessio facta de mille si ostendetur se particulas recepisse, vt quinquaginta, tunc in reliquis solutio non facta probatur: hanc regulam cum vniuersa limitatione ponit Herculi. vbi supra. nu. 221. Don. a Fina.

Confessio furiosorum & dementium nulla est. l. in negotiis. ff. de reg. iur. l. 25. furiosus. de iure cod. cap. fin. extra de success. ab intest. D. a Fina.

Confessio consilium vel syndicorum alicuius vniuersitatis nocet vniuersitati & iuxta talem confessionem communitas potest condemnari. Dec. consi. 221. nu. 23. & 4. Vezinus.

Confessio cum aliquo adiuncto facta, tunc ex parte probatur, ex parte improbari ab aduersario potest, cum adiunctum in ipsa rei confessu gestione non simul interuenisse dicitur: alioquin vtrunque accipi, aut vtrunque iurari necesse est. Exemplum esto illius, confiteor centum mihi mutuo data, sed intra annum soluenda, vel cum Titius meus debitor me nomine liberarit: huius vero adiuncti fit exemplum, cum accepta quidam mutuo quinquaginta sesteria confiteor, sed iam soluta aio. vt commune attestatur Boer. decis. 339. nu. 3. quod in criminalibus etiam receptum, & statuitur, & accurate explicat Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 55. ver. posset. E. Suarez & Don. a Fina.

Non statuitur confessioni conjugum dicentium affinitatem præcessisse. cap. super eo. de eo qui cog. conf. in v. sua. etiam si esset rumor de hoc, secus si fama, vt ibi per glo. & docto. item secus quoad separationem thori. cap. ex literis. de diuor. Curt. in rept. admonendi. in 108. col. de iureiur.

Allegans solutionem non censetur debitum confiteri. est communis opin. secundum Alex. consi. 183. vol. 6. Dy. in cap. nullus. de reg. iur. in 6. nu. 1. & 2.

Fallit in 6. casib. vt per eundem in c. at si clerici. de iudi. nu. 18. sed aduerte, qd hæc confessio facit indicium. fallit in 4. casibus vt per Carrerium. in l. obseruare. nu. 121. in sua praxi. & ista confessio facta extra iudicium potest reuocari. hæc esse communem opinionem attestatur Franc. Turz. concl. 173. cau. telam ponit Blanc. in praxi. crim. fol. 156. Don. a Fina.

Confitens se debitorem alicuius in aliqua summa pro resto, &c. potest cogi ad soluendum, quia talis confessio habet in se causam. Sal. in l. 1. nu. 6. C. de confess. & per l. Publica. ff. de pos. si. & per l. cum seruus ff. de pos. Alex. in additio. super Bart. in l. cum de indebito. §. si. ff. de proba. Alex. consi. 141. in 6. vol. 8. consi. 4. nu. 17. vol. 1. Bellac.

Confessio ficta non infamat in criminalibus. not. doct. in c. cum te. de re iud. & ad hoc vt ficta confessio operetur, viginti requiruntur, quæ ponit Foller. in praxi. crim. in vers. & si confitebuntur. in 4. par. 3. par. vbi etiam ponit 8. effectus.

Fallit in 3. casib. secundum Fely. in d. cap. nu. 5. Do. a Fina.

Confessus crimen de quo excipitur contra eum punietur ordinariè. glo. in c. 1. de exceptio.

Fallit in 4. casib. vt per Feli. in d. c. 1. Don. a Fina.

Confessio facta in carcere non valet, nisi tamen perseveret positus extra carcerem in tali confessione. l. qui in carcerem. ff. quod metus causa. l. 1. §. diuus Seuerus. & §. quæstioni. ff. de quæst. Don. a Fina.

Confessio mandatarij contra mandantem facit indicium. Bal. in consi. 97. vol. 5. multos allegat Carrer. in d. l. nu. 223. vbi limitat. Don. a Fina.

Confessio tacita per pacem facit indicium. doct. in l. transigere. C. de transac. fallit vt per Carrer. in d. l. nu. 125. Do. a Fina.

Confessio inducit notorium. cap. vestra. & c. tua nos. & c. si. de cohab. cleric. c. cum olim. de verb. sig.

Fallit in 6. casib. quos not. Ben. Capr. in suo tract. in titu. de notorio. nu. 27. Don. a Fina.

Confessus se occidisse talem, potest se defendere & allegare, illum talem fuisse bannitum, furem, vel adulterum, in furto vel adulterio deprehensum. Clar. q. 56. in prin. Bonac.

DE QUÆSTIONIBVS: VBI ET DE indicijs, & de confessione in tormentis facta.

TITVLVS V.

Torturæ gradus quot sint, qui torqueri minimè debeant, quandove quæstionibus locus non sit.

CAPVT I.

Torturæ gradus sunt quinque: minx de torquendo, conductio ad locum tormentorum, & spoliatio, & ligatura, elenatio, & squassatio. Clar. d. q. 64. ver. nunc de gradibus. Viuius.

Torquendus non est manifestè conuictus, sed est condemnandus. Chazrianus com. opi. in ver. tortura. com. dict. Bonac. Torqueri quis non debet, contra quem est legitime probatum. Mar. in l. 1. nu. 2. ff. de quæst. com. dic. & si persona est mala fama, & conditionis, & ista mala fama non facit indicium, vt torqueri possit, cum interrogari ille non debebat: de consuetudine tñ multi torquentur, si sunt mala fama. vt per Alber. in repeti. §. si quis. ff. de quæst. Villal. & Bonac. & Vezinus.

Torqueri non debet, contra quem est legitime probatum. Mar. in l. 1. nu. 1. ff. de quæst. communem dicit. Suarez. in eius Thesuro. ver. tortura. nu. 285. vbi & alia. & not. qd tortus perseverans in negando, non poterit postea condemnari propter aliquas probationes, quamvis luce clariores, & hæc fuit opi. Alberici, quam omnes obseruant in Italia, vt dicit Casonus in suo tract. de tormentis. c. 9. in fin. & a tortura non debet incipi. vt communiter dicitur. Rimin. nonissi. in cons. 88. nu. 52. etiam in atrocioribus & atrocissimis, & nisi legitima præcedant indicia, etiam in crimine lesæ maiestatis. vt ibi. nu. 53. communè dicens, & supra toties repetitum. Et quando mulier accusata de adulterio possit torqueri. Roma. cons. 451. Bonac.

Tortura non adhibetur, nisi prius constet de corpore delicti. com. est opi. de qua Ant. Gabr. communium conclus. lib. 7. concl. 17. & triplex est tortura, leuior, quando corpus affigitur & leditur, grauissima, quando esset iustum non fieri sine auctoritate medicorum, ne inde mortiferum sequeretur in ipsis tormentis, & aliter tormentantur duri carne, aliter molles, qui de leui possunt statim emittere in tormentis, quod medici possunt cognoscere per indicem naturæ qui dicitur pulsus. ita Bal. in consi. 77. in fin. vol. 3. & not. quod duo requiruntur antequam sit procedendum ad torturam, primò, quod veritas aliter haberi non possit, secundo requiritur, qd præcedant aliqua indicia, siue presumptiones, vel semiplena probationes. Nā sine indicijs non est inferenda tortura. Et quid legitimis, vt est com. opi. de qua Abb. in c. cum in contemplatione. nu. 2. & vnus testis est sufficiens ad torturam. vt est com. opi. de qua ibi. d. nu. 2. Quod procedit sec. Ab. nisi alia suadeat rō in cōtrariū. Bonac.

Quæstionibus, nec locus est, vbi pena corporis imponenda non est, nec item cum aliter probari delictum potest. communia inquirunt Did. a Couar. in pract. q. 23. & qui latissimè ex receptis sententiis scribit quando & vbi quæstiones procedat. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 64. per totam. Si quis autem iudex aliquem quæstioni iniuste subiecerit, penam capitis luet. comune proferunt Hip. in l. quæstionis modū. nu. 73. ff. de quæstionib. & in pract. §. expedita. nu. 87. in fi. Iul. Clar. q. plures refert & rectè atque accurate totā hanc rē explicat in d. q. 64. E. Suar.

In causa pecuniaria quæstio locum non habet. Guido de Suz. in suo tract. nu. 26.

Fallit in 4. casib. quos ego notauit in tract. meo. de probationibus. in tit. de tortura. in prin.

Fallit in 2. casib. vt per Mar. in prax. crim. §. expedita. num. 60. Don. a Fina.

Torqueri reus non potest ex processu informatiuo, nullis præcedentibus legitimis indicijs, & nulla data defensione, etiam in enormibus delictis. vt est communis opin. de quo d. Rol. a Valle in cons. 12. nu. 89. vol. 3. Noellus reg. 44. & not. qd testis dictum in tormentis præualet. Ant. Gabr. lib. communium. concl. 7. concl. 26. Vide postea in seq. cōcl. 27. & not. qd ille, qui petit aliquem torqueri, debet iurare se non habere alias probationes quam per torturam. ergo sunt demū tormenta in subsidium infligenda. vt inquit Bal. in l. 1. nu. 5. C. de iura. calum. qd multū debet notare iudices malefactorū, inquit Bal. ibi. Idem.

Torquendus quis non est, licet ad sit vnus testis de visu non integer, vel duo singulares, deponentes de indicijs remotis, quia non deuenitur ad torturam, nisi ad sit vnus saltem indicium sufficiens ad torturam, & legitime probatum, vt est com. opi. Clar. in d. q. 64. ver. debet igitur. & plena dicitur tortura, quando quis ter ad trullum, seu cordam squassatur: quæ debet dari per interuallum. vt ibi Clar. Viuius.

Tortura inferri non debet, nisi præcedentibus indicijs, regulariter enim non est a tortura incipiendum. com. dicit Zaf. consi. 19. nu. 31. Bolog. in additio. ad tracta. Guid. de Suzar. de tormentis. num. 29. & hoc non solum procedit in leuibus, sed etiam in atrocissimis delictis, imo etiam in crimine lesæ maiest. vt com. dicit Brun. de indic. & tortur. nu. 6. quem refert pract. Conrad. P. Fichard.

Ad quæstionem deueniri non potest nisi indicijs præcedentibus. doct. & Mar. in l. 1. nu. 3. ff. de quæstio.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 6. vt ego notauit in d. tract. in c. qualiter est perueniendum ad torturam.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 24. a Lancillot. in suo tract. in tit. de negatione. crimi.

Fallit

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 205

Fallit in multis casib. vt per Marf. in l. in criminalibus. ff. de quaestio. nu. 20. & 21. Dona Fina.

Tortura ex indicis a remotis non infligitur. sec. communē per Burf. confi. 20. nu. 47. lib. 1. & quā indicia ad torturam nō debent de necessitate facere probationem semiplenam. ex nō. per Castr. & Alex. in l. 2. §. 1. ff. si ex nox. caus. ag. per gloss. in l. cū probatio. ff. de probat.

Torqueri inquisitus non potest, nisi prius data copia indiciorum cum termino ad illa purganda, si ea petita fuit. alias non prejudicant inquisito indicia ipsa. vt est com. opin. vt per d. Rol. a Valle in confi. 12. nu. 42. vol. 3. vide omnino etiā ibi nu. 96. vbi docet iudices non debere torquere reum, nisi legitimis precedentibus indicis, & sibi data competentis defensione, quia iniuriam facit legibus, qui vult videri se meliorem quā leges, & vt ibi latius per eum. Sed quid iuuat ad furdas, si catet Phemius aures? Nam eo deuenti sumus nostra tempestate, vt centimano opus esset, si digitos (scilicet) in sordidos intēdere iudices vellemus. vt quandoque faciebat Alexander Seuerus, quasi enim oculos eis exclusurus. Vel vt magnus vir semel barbam expilaui. Vide Albertum de Antra, in tractat. de tortura. nu. 11. Tomo 18. vbi dicit, q. licet tortus semel nō possit torqueri sine nouis indicis, tamen si tortus dicit illa nocte nullum iacuisse ibi, vbi fuit commissum maleficium, & postea inuentum est per testes, q. alius ibi iacuit, isto casu potest repeti quaestio, per d. indicium, vel simile. vt est communis opin. & dicit q. iudices non seruant, imō quotidie quaestiones repetūt absque nouis indicis, quousque de obiectis criminibus habeant veritatē, quorum opi. (inquit) defensari potest per aut. vt iudi. sine quo. suffra. §. oportet. ibi, iudices torquebūt fures, &c. Vide Gandi. de tormentis. nu. 20. fol. 363. Marf. in prac. in §. expedita. nu. 86. vbi dicit, q. iudex, qui seueriter torquerē, debet priuari iurisdictione. & ibi nu. 87. dicit, q. iudex, qui inuit stē ponit aliquem ad torturam, punitur pena capitis, vbi dicit hanc opi. magis comunem. Rimi. nouissimus in confi. 88. nu. 12. Paris de Puteo in trac. syndic. §. an stetur dicto torti. nu. 10. Nouel. in prac. fol. 40. Marf. in prac. in §. occurrit. col. 3. Fran. Marcus deci. 790. in 2. parte, vbi ponit, quando reus febricitat quid agatur. vide Marf. confi. 14. nu. 24. vol. 1. Quomodo autē probatur, tortura, quam faciūt officiales in camera. ponit Bal. in c. 1. de his quā vi metusve. nu. 3. q. probatur per signa & indicia violenta, per corporis inspectionem. Idem.

Torquendus non est reus, si quid allegat, quo probato non esset deueniendum ad torturam, sed debet supersedere iudex a tortura, & super propositis iustificationes recipere, vt est communis opi. D. Bruno. in vnico eius confi. nu. 170. Bonacoss.

Torqueri minores, senes, decrepiti, milites & militum duces, equites, nobiles, in dignitate constituti, doctores, mulieres pręgnantes, muti, & ab ipso vulnerato exculpati, nunquid possint: & an admittendus sit qui cum aduersario torturę stare se offert.

C A P. II.

Torqueri nequeunt minores 14. an. vt est com. opi. Clar. d. q. 64. ver. quęro nunquid minores. Viuius.

Minores 14. annis non debent torqueri, receptam sententiam ait Plaza. lib. 1. delict. c. 32. nu. 12. tex. in l. 1. §. impubes. ff. ad Syllania. Ana. in c. 1. nu. 10. de delict. puer. Ant. Gomes. c. 1. delict. nu. 67. Igneus in l. excipiuntur. nu. 49. ff. ad Syllania. Cla. d. §. fi. q. 64. ver. quęro nunquid. P. Fichard. Bonac.

Minores, qui ob delicta puniri possunt, de sui ipsorum facti quaestione & iusiurandum dare, & respondere coguntur. commune renuncio ex Hipp. in l. pen. nu. 72. ff. de quaest. & in prac. §. postquam. nu. 4. Ant. Gomes. de delict. c. 1. nu. 65. E. Suarez.

Torqueri nequeunt senes decrepiti, secus si non decrepiti. Clar. d. q. 64. ver. non etiam. Viuius.

Senex ætatis decrepita torqueri non potest. l. 3. §. ignoscitur. ff. ad Syllan. vbi Bar. hoc expresse firmat. & in l. de minore. ff. de quaestio. in princ. Grilland. de diuers. criminib. lib. 3. q. 6. nu. 5. Brunus in tract. de indic. & tort. in 4. q. nu. 18. post Odo. & Gand. ibi relatos per eum. & Gram. decis. 34. nu. 5. vbi tenet, q. senex non excusatur a tortura, sed decrepitis tantum, qui est post annos senectutis, & ista est commu. opi. vt asserit Paul. Grillan. in tract. de quaestio. & tort. in q. incip. sexto quęro, an omnes personę indistinctę. nu. 2. licet ibi teneat expresse contrarium. Quicquid ipse dicat, ac suadeat, ob hoc a præfata communi non esse recedendum duxi, quā approbat per plures rō-

nes Tiraq. in tract. de pœnis remittendis, aut tēperadis, causa 8. nu. 1. cū seq. Imo, retēta com. opi. dic fortius, q. cōfessio emana nata a prædicto senē, ac etiā ratificata nulla vī, nec eidē in ali quo præiudicat. vt voluit gl. Bar. & alij in l. pen. ff. de q. Gandi. in trac. maleficiorū. in rub. de quaest. Mar. in l. 1. ff. de quaestio. nu. 24. & cōf. 14. Alex. cōf. 5. vol. 1. Gram. conf. cri. 37. voto. 6. & Capic. deci. 145. Et istā Bar. opi. in d. l. pe. cōiter intelligūt doc. passim in confessione expresse ratificata etiā ad bancū iuris, & in expressa perseveratione dictę cōfessionis. ita tenet Alex. cōf. 52. vol. 3. Marf. in d. l. 1. Ang. Are. & ibi latius Aug. de Arim. in tract. de malef. in ver. fama publ. nu. 36. & Marf. in d. l. pe. q. quousq; personaliter detinetur, idē metus durare præsumitur. vt ibi latius per eū, qui dicit plures liberaffe a pena mortis, & plures alios citat Gram. cōf. cri. 37. nu. 8. las. cōf. 78. ver. pari rōne. lib. 6. nec cōfessio. idē tenet Alciat. in c. 1. nu. 52. de of. ord. & Paris cōf. 63. in fi. vol. 4. ex quib. apparet istā esse com. opi. vt doc. supra relati audacter attestātur, & alij passim. Et his accedit, q. senex dī ab ætate 50. an. vsq; ad 70. vt per gl. magistrā in proce. 6. decre. & ibi plenē Io. Andr. & Grā. in alleg. deci. 34. & Lallus de Tuscia in constit. Regni. in pecuniariis. nu. 10. lib. 2.

Sed astrologi, secundum astra, quę corpora nostra regunt, & tanquam periti in arte, procedendo sentiunt contrariū, videlicet, quod homo non dicitur senex, nisi ab anno quinquagesimo septimo: & sic senectus venit inchoate ipso anno quinquagesimo septimo: vt resoluit, & egregie discurret Vincētiū Maxilla in consuetudinibus ciuitatis Bari in consuet. Inter milites. nu. 56. in tit. de immu. no. cini. fol. 29. Viuius opin. 698.

Milites non possunt de iure torqueri. per tex. in l. milites. C. de quaest. idq; etiā militibus nostri temporis obtinere. com. dicit Grilland. de quaestio. & tort. 6. q. principali. nu. 3. Bossi. in tit. de indicis. nu. 104. intellige tamen de illis strenuis militibus, quos hodie Equites vocant, de capitaneis, seu ductoribus militum: secus enim est de militibus priuatis, nam illi quotidie torquentur, & in hoc nemo dubitat, vt ait Bossi. in loco alleg. nu. 108. Clar. d. §. fi. q. 63. ver. quęro etiam. P. Fichard. Bossi. de iudiciis. nu. 108. communem dicit. Bonac.

Milites plebeiorum pœnis, nec tormentis subici debent. l. milites. C. de q. quod nota, quia idē in clerico & doctore. Bell.

Hominum malitiis obuian. est. l. in fundo. ff. de rei vendic. l. cum hi. §. sed cum lis. ff. de transact. Hippol. Marf. in l. 1. §. cū quis latrones. in 1. col. ff. de quaestio. & sing. 177. Villal.

Torqueri nequeunt decuriones. Cla. q. 64. ver. præterea. Idē.

Torqueri nequeunt equites & Duces militum, & capitanei, secus si sint alij milites. vt est com. opi. Clar. d. q. 64. ver. quęro etiam. Idem.

Torqueri non possunt nobiles. Clar. q. 64. ver. vltērius. Nam illud, quod dicitur, q. si cōtra reum adest aliquod indicium, q. ex hoc ipse reus potest torqueri, intelligitur quando reus est persona vilis, & abiecta, secus si sit persona grauis, & bonę conditionis, vitę & famę, & non solitus committere alia vel similia delicta, de quibus est inculpatus. qualiscunque enim sit iudex, non potest quis subicere tormentis, nisi probetur leuitas personę, & vilitas vitę, etiam q. contra ipsum probetur fama, vel fuga. Et hoc tenēt omnes theorici & practici, vt per D. Brunum a Sole in vnico eius consilio crim. nu. 149. Idem.

Torqueri non possunt personę in dignitate constitutę. vt est com. opi. Clar. d. q. 64. ver. item quęro. Bonac.

Torqueri non possunt doctores de iure pro maleficio, licet de consuetudine aliter hodie seruetur. Clar. d. q. 64. ver. quęro an doctores. sed d. consuetudo nihil valet. vt est com. opin. vt dicit Bossius de indicis. nu. 111. D. Brunus in eius vnico conf. cri. nu. 181. Bonacoss.

Mulier pręgnans non potest torqueri. l. pręgnantes. ff. de pœnis. Villal.

Torqueri nequit pręgnans nisi post puerperium elapsis 40. diebus. com. est opi. Clar. q. 64. ver. non etiam. Viuius.

Mutus an possit torqueri, & an per confessionem factam signis, possit corporaliter puniri. Ias. remissiue in d. l. discretis. in fi. C. qui testa. facer. poss. Bonacossa.

Exculpatio illius qui est mortiferę vulneratus asserentis se a tali non fuisse vulneratum, vel percussum, eum effectum operatur vt quamuis adsint quędam indicia contra eum, tamen non poterit torqueri. l. Paulus. §. 1. ff. de oper. liber. Bald. in l. 1. circa finem. C. commu. de legat. & ibi Ias. in l. 1. num. 8. ff. de eo per quem factum erit. si tamen de crimine plenē contra eum constaret, posset ille talis puniri, nō obstante tali exculpatione facta per ipsum vulneratum. Bal. in d. l. 1. C. commu. de leg. nu. 32. Bellacomb.

Torturę stare cum alio quis offerre se non potest. vt vulgo dicitur, *al parangone*. vt est com. opi. de qua Clar. q. 63. ver. sed quęro, si tu quidē primo torquearis, deinde & ipse torquear, Com. opi. Tom. iij. Ce 5 li tu

Com. V l. Opin.

si tu nō confitearis. quinimo si tortus fuisti, iudex sine aliis indicibus me torquere non poterit, idque verū est, siue in iudicio, siue extra iudiciū fiat, vt est com. opin. de qua Cagn. in l. nemo fraudare. ff. de reg. iur. D. Herculi. de cautione de non offendēdo. c. 43. nu. 5. Arno. Dialogo 32 Marfil. in l. quæstionis. nu. 8. ff. de quæstio. vbi dicit, quod nec iudex, seu potestas hoc facere pōt. licet multi fatui putent hoc posse & debere fieri. Bonac.

A tortura nemo eximitur, nisi qui expressè prohibiti reperiuntur: & quibusex delictis, & quando reus torqueri possit.

C A P. III.

Quæstione seu tortura nemo dicitur exemptus, nisi si quatenus reperiatur expressum. l. 1. ff. de quæstio. l. milites. §. oportet. C. eod.

Fallit in 17. casib. quos ego notauī in d. tractatu. in tit. de tortura. in cap. de his qui a tortura exemp.

Fallit in 30. per Socin. vt per Carter. in praxi. crim. l. obserua. re. num. 180.

Ampliatur in 10. casib. & limitatur in 4. à Petr. Duen. reg. 190. videas Marfil. in l. edictum diu. ff. de quæstio. Do. à Fina.

Torqueri possunt omnes qui non reperiuntur prohibiti, vt est communis conclusio. vt per Clar. d. q. 64. vers. vbi subsint. Ant. Gomez. c. 13. delictor. nu. 3. Et not. q. torturæ gradus sunt quinque. vt per Grillandum in tract. de quæstionibus & tortura in §. quarto nunc videndum. vide omnino, quādo volueris torquere reum. Bonacoff. & P. Fich.

Torqueri reus potest in causa criminali non in leui delicto sed in grauiori, vt est communis opi. de qua Bosius de indicibus. nu. 92. & si iudex vult torquere reum precedentibus legitimis indicibus, si dicit reus, Domine iudex date mihi defensionem terminum antequam me torqueatis, est audiendus. & hæc est communis opi. quæ communiter tenetur, vt dicit Alber. in l. vnus. §. cogniturum. ff. de quæst. & debet iudex interloquendo pronunciare legitima præcessisse indicia: alias cōfessio postea esset nulla, a qua pronuncia, si non appellatur, cōfessio nō reuocatur. Alber. in l. diuus. §. r. ff. de quæst. & dicit Bal. in l. & si certus. ff. ad Sylla. illa lex docet quandam malitiam assessorū, vt cum torquent aliquem de casu non permissio, fingant se de aliquo permissio torquere, de quo interrogent eum. Tamē hoc non potest fieri, nisi præcedant indicia. vt ibi dicit Bald. quia indicia sunt substantialia quæstionis habēda. Alber. in l. 1. nu. 1. ff. de quæst. excusatur tamen iudex in syndicato, qui furē repperit in flagranti crimine posuit reum ad torturam, qui re vera non erat culpabilis. vt dicit Ang. in l. interdum la. §. qui furē. ff. de furtis. vbi dicit, vtere hac practica assessor veluti homo discretus secundum causam, qualitatem, & personæ conditionem, ne alias, vt iudex peruersus recipias punctionem. C. de exacto. tribu. l. nemo carcerem. an & quādo iudex teneatur de eo, qui mortuus est in tormentis vel tortura? Bald. consi. 61. in 5. vol. vide Marfil. sing. 55. Afflic. super constitutione regni. titu. de inqui. facien. nu. 4. fol. 202. vbi dicit etiam q. nec Princeps potest mandare quem torqueri sine legitimis indicibus. Alex. consi. 33. nu. 3. in 6. vol. Fel. in c. cum non ab homine. in fi. de iudiciis. Fallit vt ibi. & immoderatē facit iudex, si ultra tres vices diuersis temporibus quæstionem repetit, cum sit præiudicialis tortura. Castr. consi. 199. nu. 5. ad fi. in 2. vol. Dicit tamē Soc. in consi. 54 nu. 14. q. licet reus habuerit tres sequassos, & nihil sit confessus, q. quando indicia sunt vrgentia, non leuia, permittitur iterum repeti tortura, quæ indicia essent talia, q. essent vrgentia ad condemnationem. & dicit, q. ita seruat practica. & hoc iudicis circumspectioni relinquitur. vt ibi, vide Menochium de arbitrio iudicis casu. 272. nu. 3. & casu 84 & 116. & not. q. assessor, seu iudex maleficiorum non potest torquere reum, nisi in præsentia ordinarij causa cognita. Abb. in c. decernimus. nu. 13. de iudiciis. itē not. q. si reus timore tormentorum confitetur, q. peccat mortaliter. Abb. in cap. 1. nu. 3. de testib. cogen. Nisi saltem in extremo vitæ eam reuocet confessionem. Abb. in c. ex parte. nu. 2. de sepulturis. Et tortura semel habita potest reiterari ex nouis indicibus, vel si reperitur reus in mēdacio, vel aliter, vt est communis distinctio. de qua Abb. in c. cum in contemplatione. nu. 8. de reg. iur. Et not. q. probato metu vel tortura est quasi impossibile probari cōtrarium, q. spontē reus fuerit confessus, & etiam tortura potest probari per indicia & coniecturas. vnde hoc totum iudicis arbitrio relinquitur inquirendum, quia quod fit per officiales secretē in camera, non potest probari de visu. vt dicit Bal. in l. si quis in hoc. nu. 5. C. de episc. & cler. Et vnus testis est sufficiens ad

De Probationibus,

torturam, quia semiplenam inducit probationem, & tantum operatur semiplena probatio, quantum duo indicia, vel plura. Alber. in l. 1. in prin. nu. 2. ff. de quæst. & no. q. tortura est fragilis & fallax. & periculosa. Alber. in l. 1. §. quæstio. ff. de quæst. vbi dicit, q. ideo hoc sæpe allegatur in practica in fauorē tortorum. an torqueri possint pro omni crimine seu pro quo? Et quando quis possit torqueri, & an sufficiat vnum indicium? Vide omnia per Corne. in consi. 19. in 2. vol. Et not. q. ex arbitrio per statutum concessio potestati, q. potest ad torturā procedere ad dictam vnus testis, qui sit omni exceptione maior. Corne. vbi supra. Bonacoff.

Torqueri de facili potest mādator homicidij, etiam ex probabilibus argumentis, & ex indicibus, & verisimilibus probationibus, & præsumptionibus. vt est com. opin. de qua Bosius de indicibus & tortura. nu. 201. & hoc propter lucrum, quod fuit consequutus, vel sperat consequi. Et idem est in aliis criminibus atrocioribus, & delictis secretis & coniurationib. falsitatis, & similibus, quia iudex potest animosius arbitrari esse de ueniendum ad torturam, cum materia torturæ sit multum arbitraria. vt dicit ibi Bosius nu. 200. arbitraria inquam, regula. tamen secundum iura. vt per Albain in cōsi. 95. nu. 2. & in cōsi. 69. nu. 5. & per d. Menochium de arbitrio iudic. Crauet. consi. 287. nu. 6. vol. 2. Paris. consi. 151. nu. 14. vol. 4. nā dantur officia sed non discretio. de qua discretione fufius Lucas de Peña in l. 2. C. quādo & quib. 4. pas debeatur. ad fi. vbi allegat carmen, *Omnibus in rebus res est discretio summa.*

Calcane. consi. 38. nu. 7. nam sine discretione quis est vna bestia. Bal. cōsi. 161. col. 2. lib. 3. Neuiza. in sylua nuptiali. lib. 4. nu. 56. & qui non facit decencia homini est vna bestia, vt ad literā dicit gl. in ver. decentem. in auth. de monachis. in prin. Bonac.

Torquetur etiam reus, licet delictum sit plene probatum, etiam per testes de visu solum, vt reus fateatur delictum, de quo conuincitur. vt est com. opi. & ita practicatur. Clar. q. 64. vers. scias etiam. Et si reus accusatus, vel inquisitus nolit respondere accusationi, vel inquisitioni, & præsens foret, torquetur, non ad eruendam confessionem, quia nō præcedunt indicia, sed ad eruendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, prout sibi placuerit. Capic. decis. Neapol. 145. per totum. & si reus torquetur conuictus, vel confessus, & interrogetur super complicibus & sociis criminis, & super aliis criminibus, debet iudex protestari, q. id faciat sine præiudicio confessi & conuicti criminis, vel si sint condemnati, sine præiudicio condemnationis. vt est cōmunis obseruantia. Clar. d. q. 64. vers. veritas est. & talis protestatio debet redigi in actis notarij maleficiorum. Et debet tunc moderata esse tortura, & indicia debent præcedere legitima, vt reus possit torqueri: alias secus: in omnibus criminibus etiam lesæ maiestatis, etiam q. iudex non teneretur seruare ordinem. vt est com. opin. Clar. d. q. 64. vers. dixi etiam. Etiam quod reus esset malæ vocis, conditionis & famæ. Clar. ibi. vers. sed pone. commu. est opi. Torqueri autem potest bannitus in contumaciam sine aliis indicibus pro veritate delicti habenda, vt est communis opi. Clar. q. 64. vers. sed nunquid. quod procedit in bannito, qui fuit admissus ad nouas probationes & defensiones, & tunc potest torqueri propter solum bannum & condemnationem, etiam q. non habeat cōtra se indicia legitima. Secus in bannito & condemnato, qui postea fuit captus, quia sententia condemnatoria tantummodo est exequenda. Clarus dicta quæst. 64. vers. sed nunquid. & non sufficit indicia peccedere torturam, sed debent esse legitima & sufficientia ad torturam. Et quæ sint illa, iudicis arbitrio relinquitur, inspecta qualitate personarum & negocij. vt est communis opin. Clar. dicta quæst. 64. vers. dixit quoque. Menochius de arbitrio iudicis. casu 270. nec etiam ad instantiam Principis iudex reum debet torquere nisi legitima præcedant indicia. vt ibi per Clar. & Menochium. indicium vnicū etiam sufficit ad torturam de consuetudine in practica legitime probatum siue proximum, siue a factu remotum. Clar. q. 64. vers. sed quaro quot. Bonacoff.

Torqueri possunt testes, qui delicto interfuerūt omnes, qui dicunt neminem vidisse, aut cognouisse, quia reddunt se suspectos, & quod velint celare veritatem, & hoc est iudici arbitrium. vt dicit Clar. q. 25. vers. torquentur. Bonac.

Ex sola contumacia & banno potest quis torqueri nullis precedentibus indicibus, hæc est communis opinio.

Fallit in 14. casib. quos no. Folle. in praxi. crimi. ver. & si confitebuntur. in 3. par. 3. partis. nu. 17. Don. a Fina.

Tortura quandoque imponitur pro pœna ex statuto. Clar. q. 70. & l. plerunque. Bonacoff.

Tortura antequam quis subiciatur, quæ præcedere debeant, quæ nam pœna maneat iudicem iniuste hominem torquentem, vel modum in tortura excedentem. Quæ quidem tortura potest adhiberi diebus etiam Deo feriatis in atrocioribus: Et qui tandem modus in tortura sit adhibendus.

C A P. IIII.

Indicium debet præcedere declaratoria: procedendum, scilicet contra reum esse ad torturam. vt est com. opin. Clar. d. quæst. 64. vers. vbi nihil. Sed aliter observatur: quia iudex procedit ex officio, etiam si pars ceperit, & ideo cum non admittitur appellatio, non superseditur, si qs appellat ab huiusmodi decreto. Cla. d. q. 64. vers. sed quid agendum. superseditur autem si petatur copia indiciorum, vt est com. opi. Cla. ibi vers. sed quid si ille. Viuius.

Tortura antequam quis subiciatur, debet iudex considerare processum, & quæ & qualia sint contra reum indicia, & probationes, quæ non sint sublata in eius defensione, etiam si iudex habeat liberum arbitrium in criminali. Capyc. decisio. Neap. 126. num. 4. Etiam in crimine læs. maiesta. plura. Cappy. decis. 130. Nec potest excusari iudex, si forte dicat hoc fecisse de conscientia principis, quia de hoc debet apparere in actis. Ruin. in consi. 7. num. 2. in 5. volum. vide Marf. singu. 117. vbi etiam ponit limita. vide etiam omnino Beluifium in practi. crim. titu. de indicis. num. 19. vbi ponit quid habeant agere iudices antequam ponant reum ad torturam. & in tit. de quæst. num. 102. vers. & sic ex prædictis. vbi Beluif. dicit, qd beatus est homo, qui se continere potuit in tormentis, quoniam absoluitur, & melior quam ante accusationem reputabitur, cum prosperè & foeliciter se purgauerit a sibi impositis. Alias erit maledictus, quia pnnietur. vide Milieum in practi. crimin. fol. 103. num. 33. in glo. & fol. 104. num. 8. vbi dicit, qd ideo quia pleriq; in tortura deficere solent, idcirco torquendus priusquam ligetur funiculis per tortores in quæstionis loco, debet vestimentis exutus. se signaculo crucis insignire in fronte, & aliis membris. Et si reus est ex indicis & probationibus plenè conuictus, vel confessus, debet iudex condemnare. Si semiple na contra eum refutat probatio, tortura est subiciendus. Si verò nec semiplenè est conuictus, est omnino absolendus. Clar. quæst. 62. in prin. Et antequam iudex ad torturam proce dat debet habere indicia legitima & sufficientia ad torturam. nec temerè ad eam accedendum, & debet dari cum modera mine, ita quòd reus tortus non pereat: aliàs capite punitur, vt est commu. opin. quæ procedit, si iudex adhibuit propter inimicitias, vel propter pecuniam, vel aliter fuisset corruptus: alias secus. Clar. d. q. 64. ver. antequam. & debet primo constare de delicto. vt est com. opin. Clar. ibi ver. debet autem. Aliàs ad torturam non deuenit, qui est iudex consideratus & iustus. vt dicit Clar. quidquid Casonius. fol. 67. nu. 6. vbi dicit quod torquentur suspecti de furto, quod dicit hodierno tempore esse verum à captiosis iudicibus, inquit ibi Clar. & debet considerare iudex, an tale sit delictum, pro quo quis de iure sit torquendus, & pro criminibus, in quibus pœna corporalis sit imponenda, sed etiam in pœna leui habet locum, & vbi pœna pecuniaria imponatur. Clar. d. q. 64. ver. præterea. Et ad torturam nunquam est deueniendum, nisi in subsidium, quando aliæ probationes haberi non possunt. Clar. d. q. 64. vers. debet etiam. & ideo in clandestinis maleficiis iudex est promptior ad torquendum, vt est venenatio, falsum, adulterium, & simi. & vt torqueri quis possit est arbitrium iudici, quod arbitrium debet reduci ad ius commune. sec. Ang. in l. 1. ff. de testa. milit. vbi & omnes scribes consentiunt. Casonius in suo tract. de tormentis. c. 1. nu. 10. vide omnino Menochium de arbitr. iudic. casu 271. & 339. & casu 269. 270. 272. 273. 274. 275. Bonac.

Tortura antequam inferatur, reus debet esse ieiunus. & hæc seruatur ex consuetudine. Cla. d. quæst. 64. ver. decreta. tortura. Viuius.

Iudex ponens aliquem ad torturam iniuste, punitur pœna capitis. Hipp. in practi. §. expedita. nu. 87. magis commu. dicit. Villal.

Iudex qui facit aliquem iniuste torqueri, capite puniendus est. ita com. dicit Marf. in l. quæstionis modum. num. 73. ff. de quæst. quem refert Sapia in l. 1. in prin. nu. 7. ff. quod quisque iuris. & Apostil. ad Cottam de testib. nu. 96. in ver. Modiacam.

& Apostil. ad Riminal. consi. 6. nu. 18. Boss. in tit. de tortur. num. 31. Barb. consi. 47. lib. 1. Sed de consuetudine non seruatur. refert Cla. d. §. si. q. 68. in prin. Fich.

Torquentes iniuste reum inquisitum pœna capitali plectendi veniunt, vt est com. opi. de qua Rol. a Valle in consi. 12. nu. 6. vol. 3. Et dolus præsumitur in iudice, quando transgreditur leges. ibi nu. 10. & dicit quod ad torturam non debet iudex deuenire, nisi legitimis præcedentibus indicis. vt est communis & crebrior opi. de qua D. Rol. ibi nu. 31. Idem.

Iudex ponens indebitè aliquem ad torturam, si ibi moriatur, tenebitur, & debet iudex puniri pœna capitis. l. lege Cornelia. in prin. & ibi Bar. ff. ad leg. Corn. de ficariis. l. as. in l. 1. ff. quod quisque iuris. Vezin.

Iudex excedens modum in tortura consueta, tenetur in syndicatu, vt est com. opi. Et si reus tunc moreretur, puniretur iudex, vt homicida, si verò vt culposus, ob culpam puniretur, secundum modum culpæ. Et ideo rectè faciunt iudices, qd iubet notario in actis redigere qualitatem & quantitatem torturæ, vt communiter seruatur. Cla. q. 64. vers. iudex autem. Bonac.

Iudex excedens modum consuetum in tortura tenetur in syndicatu, secundum opin. Bar. communiter approbatam. vt inquit Marf. in practi. cri. §. expedita. nu. 89. in fi. & si forte reus moreretur, & iudex dolo excessisset, modum torquendi, tenebitur de homicidio: si verò ex culpa, tenebitur secundum modum culpæ. com. dicit Bel. consi. 84. tit. 12. ideo rectè faciunt qui iubent notarium in acta inscribere qualitatem, & quantitatem torturæ, vt communiter seruari testatur Ant. Gomez. c. 13. delictorum. nu. 6. vers. si vero iudex. Cla. d. §. si. q. 64. vers. iudex autem. P. Fich.

Torqueri quis non debet modis exquisitis, & non consuetis. aliter indices nō sūt iudices, sed carnifices. sed fune, vt communiter observatur. Cla. q. 64. ver. item debet iudex. & debet etiam iudex seruare consuetudinem locorum in torquendo, & non errabit. vt est com. opin. Clar. d. q. 64. vers. iudex autem. Nec debet excedere limites iudiciales iuris in torquendo, aliàs est in dolo, & si moriatur tortus, tenetur de homicidio. aliàs si fuit in culpa, quia punitur secundum culpam. vt est commu. opi. ibi. & bonum est quod notarius adhibitus torturæ ponat in actis processum qualitatem, & quantitatem torturæ, omnia particulariter scribendo, vt videatur, si iudex excefferit modum in tortura. ibi Cla. Viuius.

Tortura debet incipi a magis suspectis, & si sunt pariter suspecti, & adfit masculus & femina, debet incipi à femina tanquam à timidiori. & si sunt omnes masculi, à minori, debiliore & timidiori. com. est ordo in tortura. Cla. q. 64. vers. quæro si plures. & torqueri de facili potest notitiam habens ipsius rei. Sal. in l. dominus horreorum. nu. 1. ff. de locato. vbi dicit, quòd sapius vidit seruari per iudice maleficiorum. Viuius.

Tortura adhiberi potest, etiam diebus feriatis in honorem Dei, in atrociorib. delictis, & in minorib. etiam in dieb. paschalibus. Sed in minorib. debet omnino cessare iudex. Clar. q. 64. vers. quæro. licet malè seruet consuetudo. Viuius.

Torquendus debet habere pro qualibet vice tres saccatas, seu elevationes, & depositiones, vt practicatur quotidie. Blancus in l. si. nu. 14. ff. de quæst. fol. 7. Ambertus Ambra. in tracta. de tortura. nu. 11. to. 18. vide omnino. & debet moderatio ista torturæ reduci ad tres vices, idest tres dies separatos, vt ibi per Blancum. vide Menochium de arbitrio iudicis. casu 272. casu 116. q. 84. nu. 2. vbi plura no. digna de tortura, ad quæ recurre si placet. Bonac.

Torqueri an possint clerici & presbyteri, & num a iudice laico.

C A P. V.

Itorqueri possunt clerici in criminalib. vt est com. opin. quando sunt de crimine diffamati & suspecti. com. est opin. Clar. vers. sed an clerici. licet nō ita seueriter prout laici. Cla. ibi commu. dicit fu sius. Viuius.

Clerici regulariter torqueri possunt, communè dicit Abb. in c. post celsionem. de reg. iur. idque non solum locum habet in vulgaribus clericis, sed etiam in presbyteris. vt communem dicit Abb. in cap. cum in contemplatione. num. 6. de reg. iur. Boss. de indic. num. 103. Intellige tamen de clericis diffamatis & suspectis de crimine. & ita communiter teneri dicit in Apostillis ad Bart. in l. fin. num. 5. in verb. specialia. ff. de quæstionib. Fely. in c. vniuersitati. num. 2. de sent. ex com. Marf. sing. 55. Simancas de hæretic. c. 63. nu. 27. Duennas reg. 190. in 3. limit.

mit. Boff. in tit. de indit. nu. 35. Clar. d. §. fi. q. 64. ver. sed an clerici. P. Fichard.

Clericus etiam præsbyter, si est suspectus, potest ex causa torqueri, ut est communis opinio. Bernar. Diaz. in pract. crim. canonica. c. 117. Boffius de indicis. nu. 103. commun. dicit. & not. quod appellatione clericorum non veniunt clerici in dignitate constituti. Riman. nouissimus inter conf. crim. consil. 105. nu. 34. quia qualitas alterat ipsum simplex. Canonici ergo torqueri possunt, quia canonici & canonicatus non dicitur dignitas ecclesiastica. Aemylia. consil. 43. nu. 4. Bonacof.

Clericus torqueri potest, ut est communis opinio de qua Abb. in c. cum in contemplatione. num. 6. de reg. iur. & maxime quia fama est ipsum esse homicidam. Pasethus in consil. 179. nu. 12. Alex. in l. si. ff. de quaest. sed debet precedere infamia. Benedict. de foro Semp. ver. accusatus de crimine. in reperto. Fel. Communiter tamen tenetur quod tortura non debet esse ita seuera in clericis sicut in laicis. ut per Abba. in d. ca. cum in contemplatione. nu. 6. de reg. iur. nec potest torqueri a laico, quia esset excommunicatus. Et verissima est conclusio, quod si Episcopus vel Vicarius faciunt clericos per laicum torqueri, sunt excommunicati. Sed si clerici nesciunt torquere, poterunt vocare laicum qui ligabit, & postea clerici torquebunt. ita Benedict. de foro Semp. in reperto. ad Fel. in ver. clericus non potest torqueri Fel. in c. vniuersitati. de sen. excom. clericus tamen poterit innocentiam suam probare per laicos & feminas. Marfil. singu. 59. Bonacof.

Clericus quamuis torqueri possit ut receptum testatur Panorm. in ca. cum in contemplatione. de reg. iur. tamen necesse est indicij, aut confessioni accedat diffamatio, seu fama preposita, ac sinistra. ut commune assueuerant Dec. in c. at si clerici. nu. 16. de iud. Hippol. sing. 55. Duennas reg. 190. nu. 3. Amplia & si ciuilitate contra clericum agatur. commune estantur Bernard. Diaz. in pract. ver. tortura. c. 117. Viuius lib. 1. opi. 42. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 64. ver. sed an clerici. E. Suarez.

Clerici non possunt torqueri, stantibus indicis, nisi sint infames, & de crimine diffamati. secundum Anton. & alios in c. 1. de depof. Bar. in l. ex libero. ff. de quaest. Bart. Bal. & reliquos in l. præsbyteri. C. de episco. & cler. Bar. & Alex. in l. qui sine. ff. de quaest. Ias. in l. magis. ff. de iur. omni. iudi. Marfil. in singu. 55. aduertat ad vnum. vbi refert ita obtinuisse in practica in Ciuitate Cumarum. Cur. in tract. nobi. qui dicit etiam si contra clericum essent mille indicia, torqueri tamen non posset, nisi foret de crimine diffamatus. Fel. c. de hoc. de simo. Moder. Hisp. latissime in decis. criminali, in gl. tortura. & Dec. in c. at si clerici. nu. 9. de iud. vbi scribit ultra precatos scribere. illa esse communem opinionem. Ampliatur hoc etiam procedere, si ciuilitate contra ipsum clericum agatur. ut not. Pan. & Phil. Franc. in c. dilectis. de appell. dumodo non sit de crimine diffamatus, & infamis. ut per Cor. & Bar. & Barb. in d. c. 1. de depof. vbi asserunt istam esse communem opinionem. & Io. Berna. Diaz. in sua pract. crim. canonica, in ver. tortura. c. 117. vbi materiam istam vsque ad saturitatem explicat, & dato quod clerici ipsi torqueri possint concurreribus premis, ob hoc tamen tortura eorum non debet ita esse seua quemadmodum laicorum, secundum communem opinionem omnium Docto. quam citat Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iur. in antiq. & Io. Ber. in loco precatato. Fran. Viuius, opi. 110.

Torqueri clericum nequit laicus, vel laici minister. licet communis obseruantia contrarium feruer. commu. est opin. Clar. ver. sed hic quaero. q. 64. Viuius.

Laicus index, vel laici iudicis ministri, non possunt torquere clericum de mandato episcopi sui. communem dicit Ripa. in c. decernimus. nu. 39. de iud. sed quicquid sit de iure, communis obseruantia est in contrarium. ut dicit Abb. in c. vt fama. nu. 8. de sent. excomm. Diaz. pract. crim. cano. ca. 117. nu. 6. Fol. pract. crimi. cano. nu. 11. Simancas de haret. c. 63. nu. 21. & licet Abb. ibid. dicat illam esse malam consuetudinem tamen Card. Alex. contradicit esse bonam consuetudinem in illi qui. 7. q. 5. Clar. d. §. fi. q. 64. ver. sed hic quaero. P. Fichard.

Tortura repeti & reiterari an debeat absque nouis indicis, & quid si reus fuit leuiter tortus.

CAPVT VI.

Tortura denuo infligi nemini potest, nisi noua indicia concurrerint commune aiunt. Alex. consil. 5. in causa inquisitionis lib. 1. & Bolognin. ad illum. Carrer. in pract. crim. in prin. nu. 189. & qui id prorsus iudicis arbitrio terminari receptum subiungunt Boer. decis. 63. nu. 10. Cataldus

de synd. q. 23. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 64. ver. vlt. memineris deinde quod omnes illi regulariter torqueri possunt, qui expressim prohibiti non reperiuntur. commune aiunt, ac late & diligenter multifariam declarationibus illustrant. Ant. Gomef. de delict. c. 13. nu. 3. Clar. d. q. 64. ver. vbi subint. cum seq. Memineris tertio, quod si reus tormentis subiectus neget, & indicia purgasse dicatur, absolendus erit. commune pronunciant Ant. Gomef. d. c. 14. nu. 18. Iul. Clar. accuratè declarans. d. q. 64. ver. illata reo. Memineris quarto, quod legitimis probationibus conuictus torqueri non debet, commune dicit Hip. in l. 1. nu. 7. ff. de quaest. Memineris vltimo, quod iudici inique torquenti pena capitis sancta est. commune ponit Hippol. in pract. §. expedita nu. 87. E. Suarez.

Tortura, seu quaestio absque nouis indicis repeti non potest, nec debet: secundum communem scholam Bar. & aliorum, in l. vnus. §. reus, in prin. ff. de q. Dyn. in tract. de quaest. ver. Quid si aliquis fuit semel tortus. Ang. in tract. maleficiorum. in ver. Fama publica. 3. q. in materia tortura. Saly. in l. 1. in fi. C. de custodia reorum. Bal. in kmilitis. C. de quaest. Abb. in c. cum in contemplatione. col. 2. de reg. iur. Guid. de Suzaria, in tract. de indicis, & tortura. in prin. nu. 57. cum aliis seq. & ibi Bologninus in add. Alex. consil. 5. vol. 1. nu. 4. & seq. vbi commemorat istam esse communem opinionem, & Carrer. post alios congestos per eum in sua pract. crim. in prin. nu. 189. fol. 44. vbi eam in trib. casib. limitat, & plenissime declarat.

Andr. verò de Her. & Afflict. in consil. Neap. si damna clandestina. & Paris de Puteo in tract. syndicus. in ver. Tortura, tertio, de repetitione torturae. voluerunt repetitionem ipsam torturae arbitrariam esse, & ita communiter obseruatur, prout asseuerant Doct. practici, & Carrer. vbi supra.

Sed a repetitione torturae sine nouis indicis iudices oēs debent cauere sicut ab igne. teste Guid. de Suza. in d. tractat. de indicis, & tortura. nu. 59. licet tam in regno, quam alibi auidi inanis gloriae contrarium obseruent, repetendo torturam ex primis indicis contra communem theoricam prauidicio eorum conscientiae, de quibus rebus sic gestis in die iudicii reddituros fore rationem non dubito.

Est bene verum, quod super hoc in practica tradit tutissima distinctio Io. Anto. de Nigris super capitalis Regni. in c. Tormenta. 144. nu. 8. cum alijs seq. fol. 134. quae distinctio, tanquam optime fundata semper mihi placuit, videlicet, quod semel tortus amplius torqueri non debeat, intelligatur, quotiescunque, ut conuenit, vel acriter tortus esset, secus si leuiter: quia repeti tortura posset, ut affirmauerunt ante Ant. de Nigris vbi supra. Bal. in l. 2. C. quorum appell. non recip. & Marfil. in l. quaestiois modum. nu. 5. de quaest. qui ibi nu. 7. concludit etiam posse similiter repeti tortura ipsam vbiq. indicia essent multum vrgentia. & idem voluerunt quoque Soc. sen. con. 54. in fi. vol. 3. Curt. sen. consil. 60. col. 8. & Boer. decis. 163. nu. 9. & seq. & ita obseruatur in magna Curia Vicaria frequentissime, & in alijs tribunalibus Regni Neapol.

Item tortura inferri non potest ex indicio remoto a facto: secundum Bar. & omnes communiter in l. fin. ff. de quaest. Gand. in tract. Maleficiorum. in rub. de quaest. & tormen. & Io. de Amicis consil. 127. nu. 26. vbi praesupponit istam esse communem opinionem. & Natta con. 362. in ca. nobilis Catharinae de Geris. nu. 6. vol. 2. vbi deducit similiter hanc sententiam com. esse omnium Doct. vtriusque aulae. Viuius opi. 1000.

Ex primis indicis non debent repeti tormenta. Alex. consil. 5. vol. 1. num. 4. magis com. dicit. Vezinus.

Torqueri quis iterum non potest ex primis indicis, seu in tormentis repeti. Charia. com. opi. ver. tortura. Leuiter tamen tortus potest repeti in tormentis. ut est com. opi. de qua Marfil. in l. reperti. nu. 5. ver. & finaliter. & de quaest. fol. 112. & ibi ponit de ratificatione rei, & qualiter fiat ratificatio. Alex. consil. 5. nu. 4. vol. 1. magis com. dicens. Vide Menochium de arbit. iud. casu 272. Bonacof.

Tortura non debet repeti si reus fuit sufficienter tortus & nihil confessus, nisi superueniant noua indicia. com. dicit Alex. consil. 5. nu. 4. lib. 1. Brun. de indicis, & tort. nu. 60. Clar. d. §. fi. q. 64. ver. vlt. videndum. P. Fichard.

Tortura reiterari potest, si reus fuit leuiter tortus, & debet iudex protestari, & scribi facere, quod illum deponi facit animo repetendi, & c. idem si noua apparerent indicia, ex primis autem indicis quis non repetitur in tortura, nisi fuerint multum vrgentia & manifesta de consuetudine scilicet, sed hac repetitio est arbitraria iudici, qui in summa debet esse discretus. Clar. q. 64. ver. vlt. vbi fusius, & communes esse opi. dicit. Bonac.

Tortura metu, & in tormentis facta confessio, non precedentibus legitimis iudiciis, an teneat: quidve requiratur vt valeat confessio per quaestionem extorta: & num tortus & confessus crimen possit de aliis delictis interrogari.

C A P V T VII.

Confessio facta metu torturae, & facta in ipsa tortura non tenet, vt est com. opi. d. Brunorus in consi. vnico criminali. nu. 162. & seq. Bonac.

Confessio facta in tormentis, quam nulla, vel non legitima indicia praecesserunt, nullius est momenti, tamen si in ea confessus perstet. coe aiunt Ias. cons. 188. nu. 2. lib. 2. Capic. decis. 95. nu. 3. Ant. Gom. de delict. c. 13. num. 25. Cephal. vir elegantioris doctrinae inter cons. cri. cons. 102. nu. 9. lib. 1. Bossi. in pract. tit. de confessis per torturam. nu. 6. I. Cla. in pract. §. vlt. q. 55. vers. si vero. At si sine tormentis fiat, & si tormentorum metu facta sit ad condemnandum sufficit. vt coe ponunt Viuius lib. opi. 48. I. Cla. in d. §. vlt. q. 54. ver. nunc de gradibus. quae vero in tormentis recte, ac rite inflictis sit confessio non aliter fidem faciet, quam si post tormenta illa agnoscat reus, & rata habeat extra tormenta ad iuris tribunal. vt coe asserunt Boer. decis. 163. nu. 18. & qui accurate ex receptis sententiis id explicat I. Cla. in d. §. vlt. q. 64. ver. ceterum. cum sequen. E. Suarez.

Confessio facta per reum in tormentis, nullis vel non legitimis iudiciis precedentibus non valet, & sic redditur nulla, et si millies ratificata sit, nec ex ea posset sequi condemnatio. secundum gl. Bar. nu. 1. Alex. in 1. apostil. & reliquos omnes, praesertimq: Marf. cum ceteris signatis per eum. nu. 10. cum aliis seq. in l. pen. ff. de quaest. per tex. ibi. nu. 14. refert mediante suo patrocinio ob hoc euasisse aliquos reos a poena mortis, & eandem sententiam sequitur quoque atq; communem dicit Ias. cons. 188. nu. 2. vol. 2. & Marf. in l. 1. nu. 14. ff. de quaest. Guid. de Suza. in tract. de iudiciis, & tortura. ver. sed quid si aliquis tortus. nu. 72. Francisc. Brun. in tract. de iudiciis, & tort. q. 5. 2. part. nu. 27. & seq. Capic. decis. 155. nu. 3. Aegid. Bossius in pract. cri. in tit. de confessis per torturam. nu. 6. & eminentissimus d. Petrus Cephal. praceptor & promotor meus, in cons. 102. nu. 9. posito inter consi. crim. diuersorum. in 1. vol. F. Viuius opin. 139. Vide supra latius. lib. 7. tit. de confess. nu. 25. 1.

Confessio facta in tormentis, si legitima indicia non praecesserint, & seruanda non fuerint seruata, talis confessio est ipso iure nulla, nec potest confessus ex ea condemnari, etiam si in ea perseueret. communem dicit Alex. in l. qui in aliena. §. Celsus. nu. 12. de acq. hered. quem refert Ias. in d. §. Celsus. nu. 38. & cons. 188. nu. 2. lib. 1. relatus per prac. Conrad. in limit. 1. Brun. de indi. & tortur. Bertran. cons. 226. nu. 5. lib. 2. Marf. in l. 1. in prin. de quaest. Gomesc. c. 15. delict. nu. 25. Foller. pract. cri. nu. 1. & videtur tex. in l. pen. de quaest. secundum lecturam. qua Bart. & omnes sequuntur, vt dicit Alex. de Neuo cons. 85. nu. 9. & licet Paris de Put. de syndicat. c. 9. nu. 2. dicat secus esse si ratificet confessionem expresse ad bancum iuris, quia tunc habetur tanquam si a principio sponte confessus esset, tamen id contra communem esse dicit Hip. Riminal. inter consi. diuersi. cons. 105. nu. 16. vers. obstat etiam, vbi ostendit contrariam magis communem esse. Clar. d. §. fi. q. 55. vers. si vero. P. Fich.

Confessio facta in tormentis, etiam si sit perseuerata, non precedentibus legitimis iudiciis est nulla. Ias. in cons. 188. nu. 2. vol. 2. communem dicit. Et ideo quodcumq; reuocari potest, etiam socij criminis. illustris doctor d. Bertazolus inter consilia crim. cons. 70. nu. 16. & seq. tom. 2. Etiam si fuerit ratificata & confirmata, & etiam iurata. & ibi. nu. 18. & seq. etiam q. iudex habeat liberum arbitrium procedendi in criminalibus. ibi. nu. 20. etiam, quod delictum confessatum sit verum. Etiam quod resultet expressa, vel tacita confessio. ibi. nu. 41. quia non ideo magis expressa quam tacita operatur confessio, vt est communis opi. ibi. num. 41. & 42. vbi fusius Cor. cons. 134. in 4. vol. Bal. in cons. 479. in 5. vol. vbi etiam cui credatur in hoc magis reo aut notario malefactorum, de metu, vel non metu tormentorum, confessione extorta. Bonac.

Confessio facta in tormentis, etiam si sit perseuerata, non precedentibus iudiciis est nulla (vt dixi) adde Ias. in cons. 188. nu. 2. vol. 2. communem dicēs. idem si confessio sit in carcere, non precedentibus iudiciis. Bal. in l. qui in carcerem. ff. q. metus causa. in 2. lectura. Rol. a Val. cons. 3. num. 55. in 3. vol. & in cons. 12. nu. 90. eo vol. & cons. 17. nu. 14. eo vol. Bellamera decis. 690. Riminaldus nouissimus inter cons. cri. cons. 70. nu. 19. vbi ampliat. Ias. in l. qui in aliena. §. Celsus. nu. 38. ff. de acq. hare.

Gabriel. cons. 17. nu. 1. & seq. Arno. comentario. 113. Riminaldus nouissimus in cons. 88. nu. 55. vbi plures allegat D. Brunorus in vnico eius cons. crim. nu. 160. & nu. 185. & 187. Bonac.

Confessio in tormentis vt valeat, requiritur vt reus ipsa perseueret, & illa ratificet extra tormenta in banco iuris. communem dicit Boer. in deci. 163. nu. 18. Bru. de iudiciis & tortu. nu. 3. Abb. in c. cum in contemplatione. nu. 7. de reg. iur. Idque procedit siue talis confessio facta sit precedentibus iudiciis siue non. communem testatur Pract. Carrer. nu. 196. & talis ratificatio non debet fieri incotinenti, quia tunc praesumeretur durare metus tormentorum, sed expectandum est spatium vnus diei. & hanc communem dicit Ant. Gomesc. c. 13. delictorum. no. 24. alij tamen dicunt in hoc standum esse arbitrio iudicis. & ita communem dicit Simancas de heret. c. 63. nu. 42. Clar. d. §. fi. q. 64. ver. Ceterum. & seq. P. Fichard.

Confessio in tortura, si reus ductus ad ratificandum negauerit facit indicium ad torturam, vt est commu. opin. vt per Blasium in l. fi. nu. 219. ff. de quaest. quod intelligit, si ante confessionem praecedebant legitima indicia. Bonac.

Tortus confessus crimen, de quo aderant contra ipsum indicia, non potest interrogari de aliis delictis, de quibus contra eum non sunt indicia. vt est com. opin. Clar. q. 64. nisi in crimine assassini, furti, sctofationis annonae, vel falsis, nisi forte esset iam bannitus, & condemnatus, quia est exequenda condemnatio. Cla. ibi vers. successiue quaero. Solet quandoq; torqueri tam super aliis delictis in genere, quam super sociis, & complicibus, ac receptatoribus. Bonac.

Tortus non censetur confitens, si est in carceribus detentus, metu torturae confessus. vt est com. opi. Clar. q. 64. vers. sed an forte. Viuius.

Ad torturam indicium, an faciat vnicus testis, & quid de eius dicto in tormentis. Item de mandatarij dicto contra maleficium mandantem.

C A P V T VIII.

Estis vnus non facit indicium ad torturam. vt est com. opi. de qua d. Laur. Occa Ferrar. inter consi. cri. consi. 69. nu. 63. fallit in vno teste de visu, quando sumus in probando ipsum maleficium. Brunus inter consi. crim. consi. 115. num. 1. vbi plenē. Et debet esse omni exceptione maior. ibi. num. 33. Alias non est sufficiens. Nisi cum tortura. ibi. num. 73. secus est in probando indicium remotum, quia duo testes sufficiunt, et non omni exceptione maiores, & sic infames, & ille dicitur testis omni exceptione maior, contra quem nulla potest opponi exceptio. plura in reperto. ad consilia feudal. Brun. in ver. testis ille omni exceptione, vbi plura & plurima in vers. testes in criminalibus. Bonac.

Testis vnus deponens vidisse aliquem committentem maleficium, facit indicium sufficiens ad torturam, dum tamen sit testis integer. Bar. in l. fi. ff. de quaestio. Bald. in l. 2. Quorum appella. non recipi. Barto. in l. fin. ff. de in litem iurando. Hippoly. de Mar. in pract. caus. criminal. in verbo. diligenter. in princ. Bellacom.

Testis vnus bonus de visu facit indicium ad torturam. idem confessio extrajudicialis, idem captus in loco delicti, idem si res est reperta apud aliquem non bonae fama. vt est com. opi. Blanc. in l. fin. num. 45. ff. de quaest. Indicia vero remota debent probari, pro vnoquoque indicio per duos testes. vt est com. opin. Blanc. ibi. num. 46. indicium remotum est mala fama aliquius. ibi. Bonac.

Vnus testis vt faciat indicium ad torturam debet esse omni exceptione maior, & dic quod illud facit indicium ad torturam quod in ciuilibus facit semiplenam probationem. sec. Rol. cons. 37. lib. 3. vbi nu. 17. dicit quod praesumptio minus est quam indicium, & est probatio probans, non probata, indicium vero est probatio probata est, teste Rol. d. cons. nu. 9. nu. 15. 17. 19. & cons. 3. a nu. 38. vsq; ad fin. eodem lib. vbi plura in materia indiciorum ad torturam. cui adde, quod ex processu informatiuo nullis praecedent. legitimis iudiciis, & nulla data defensione, etiam in enormibus delictis procedi non potest ad torturam, & confessio ex vi torturae extorta, nullis praecedent. iudiciis, nullius est roboris. nec prauidicat inquisito, ex gl. in l. pen. vbi Bar. & alij. ff. de quaest. etiam si ratificata fuerit. iuxta coem per Rol. cons. 12. nu. 90. 91. 96. li. 3. vbi ponit ampl. ad conclu. & ulterius quod iudices torquen. indebitē inquisitum, capitali poena puniri debent, secundum communem per eundem d. cons. 12. nu. 734. vbi materiam torturae & indiciorum examinat. Quid si torqueant aliquem nullis praecedent. iudiciis? vide

vide d. conf. nu. 31. 32. 34. & seq. vbi ampliat reg. q. tortura non potest dari nisi præceden. legitimis indiciis. & ibi nu. 35. 37. q. testes non faciant indicium, qua in materia, vide eundem Rol. conf. 17. li. 3. & dic. quod reo inquisito, indiciorum copia dari debet, cum termino ad illa purgan. antequam torquatur, ex no. per Rol. conf. 12. lib. 3. & ibi nu. 44. 45. vbi plura de defensione, quomodo, ac quibus competat. & ibi nu. seq. vsque ad 66. Bellacom.

Testis dictum in tormentis præualeat. vt est com. opi. Anto. Gabriel. in suo communium concl. li. 7. concl. 26. vbi ampliat, & limitat. Bonac.

Testis secundo dicto variantis extra tormenta statuit si animo corrigendi primum dictum postea contrarium deponat, vt est com. opi. de qua Ant. Gabr. lib. 7. concl. 27. communium concl. amplia & limita vt ibi & vide in seq. 18. concl. Idem.

Mandatarij dictum non est sufficiens contra mandantem, ita vt tortura subiici possit mandans. com. dicit Paris Put. de syndicato. in verb. Tortura. vt illum refert Nouell. in pract. cri. nu. 31. & seq. & ita consuluit Signorol. conf. 209. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 21. ver. ex hac. P. Fichar.

Mandator maleficij non ex eo quis probabitur, vt torqueri ea de re possit, quod sibi illud perpetrandum mandasse aliquis affirmet. commune & praxi tritum attestatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 21. ver. & ex hac. Notabis autem, quod qui maleficij mandati conuincitur, non statuto sceleris admissorem punienti, sed statuto in facinus, scelusque ipsum penas decernenti comprehenditur. cõe effatur Ias. in l. si quis id quod. nu. 36. ff. de iurisd. omni. iud. & in l. si is qui pro emptore. nu. 361. ff. de vsuca. Bolog. conf. 34. quamuis generaliter ac perperam præposterè accepta Ias. auctoritate receptum, & praxi seruari assuetum scripserit Turzan opin. 130. vt mandator statutis de faciente loquentib. obligetur, quod etiam magis commune attestatur Alber. 3. par. sta. q. 53. nu. 15. Sed superior sententia & verior proculdubio, & receptior est, vt facile collectum est ex aliis, quos sup. laudauimus, atq; ex aliis quos cumulatim allegat I. Clar. in pract. §. vlt. q. 89. ver. sed quæro. non tamè dubium est, quin sceleris mandator iure civili æquas patratori penas generaliter, & indistinctè luat, vt cõe inquirunt Cur. in. conf. 137. nu. 5. Cotta in memorab. vers. mandans. & qui latè hac de re agit I. Clar. d. q. 89. Punietur aut vbi exequutū mandatū est nō vbi iniunctum est. commune tradunt Duennas regu. 378. in 3. ampliat. I. Clar. d. §. vlt. quæst. 38. ver. item quæro. E. Suarez.

Ad torturam sufficiens indicium nunquid sit mendacium, aut variatio inquisiti, vel de delicto transactio.

C A P. IX.

Mendacium est legitimum indicium ad torturā. Hyp. sing. 103. in fi. Lud. conf. 8. Villal.

Mendacium inquisiti facit sufficiens indicium ad torturam, secundum Bar. in l. si. nu. 3. & seq. ff. de quæstio. Rom. conf. 8. sub nu. 2. & Capol. cōf. 61. sub primo. Lucam de Penna in l. quoties. col. 7. C. de dignit. lib. 12. Brunum in tract. de indiciis. & tortura. in q. 3. primæ part. nu. 18. Alex. conf. 77. vol. 1. Soc. conf. 54. vol. 3. Io. Baptist. Ferrætum conf. 329. in causa Reuerendi D. Marci. nu. 14. vol. 2. Jacob. Mandellum cōf. 56. quamuis dubitationes. nu. 31. & Horat. Mandosium cum aliis citatis pereum, in add. Rom. in d. conf. 8. in litera D. vbi in fi. demonstrat istam esse magis communem opinionem: quæ videtur probari in l. vnus. §. testes. ff. de quæst. & sequitur etiam Iaco. Nouellus in pract. causarum criminaliū, in forma quæ indicia præcedere debent. incip. quamplurimos. nu. 62. & Illustriss. D. Cardin. Alban. in lucubratio. ad Bar. in l. & eleganter §. idem Pomponius. ff. de dolo malo. in fi. vbi reddit rationem: quia mendacium dicitur contra naturam: & comprobatur etiam. Nam quis ratione mēdacij censetur esse in dolo. l. seruus. in fi. ff. de do. Imo mendax dicitur delinquere. Cū mēdacium sit vocis significatio cum intēione, & proposito fallendi. vt per gl. & Ang. in l. de ætate. §. qui ex quadrante. ff. de interrogatoriis actio. Sed iste inquisitus, qui corā iudice mendacium profert, iudicem ipsum fallere videtur, & eum etiam ratione periurij offendit: nimirum ergo si eum iudex torquere potest pro habenda veritate: quam manifestè videt mendacē velle celare. arg. l. nullum. C. de testibus. prout disertè demonstrat Paris de Puteo in tract. syndicus. §. viso de indiciis indubitatis. nu. 2. cum aliis seq. Et dicitur Apocalypsis. c. 1. Timidis autem, & incredulis, & c. & omnibus mendacib. pars illorum erit in stagno ardenti igne, & sulphure, quod est mors secunda. & c. 22. beati qui leuant stolas suas, vt sit potestas eo-

rum in ligno vitæ, & per portas intrēt in ciuitatē: foris canes, & venefici, & impudici, & homicidæ, & idolis seruientes, & oīs qui amat, & facit mendacium. Et legitur Psalmo quinto. O di si omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendacium, virum sanguinum, & dolosum abominabitur dominus. & ibidem: quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est. sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, iudica illos Deus, decidant a cogitationibus suis, secundum multitudinem impietatum eorum expelle eos: quoniam irritauerunt te Domine. & dicitur etiam Exod. 23. Non suscipies vocem mendacij: nec iūges manum tuam: vt pro impio dicas falsum testimoniū. non sequeris turbam ad faciendum malum: nec in iudicio plurimorū acquiesces sententiæ, vt à verò deuies. pauperis quoq; non misereberis in iudicio. non declinabis in iudicium pauperis. mendacium fugies. infontem, & iustum non occides: quia auerfor impium. nec accipies munera, quæ excecant et prudentes, & subuertunt verba iustorum. Et conspiciamus denique, in prouerbiorum duodecimo. c. Qui, quod nouit loquitur, iudex iustitiæ est, qui autē mentitur, testis est fraudulētus. est qui promittit, & quasi gladio pungitur conscientia: lingua autem sapiētium sanitas est, labium veritatis firmū erit in perpetuum: qui autem testis est. repentinus, cōcinnat linguam mendacij: dolus in corde cogitantium mala: qui autē pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudiū, abominatio est Domino labia mendacia: qui autem fideliter agunt, placet ei. Item cap. 17. Malus obedit linguæ iniquæ, & fallax obtemperat labiis mendacib. qui celat delictum quærit amicitias. & qui vertit linguam, incidet in malum. Necnon dicitur. c. 19. dictorum prouerbiorum testis falsus non erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.

In contrariam vero partem, videlicet, q. mendacium indicium non faciat sufficiens ad torturā, inclinauerunt And. de Iser. & Afflict. sub nu. 63. in constit. Regni, si damna clandestina. li. 1. rub. 27. Io. de Amicis conf. 134. nu. 3. vbi subdit. q. nec Bart. hoc voluit, nec Gandinus pater practicæ criminalis hoc vquam posuit inter alia indicia. Et sequitur hanc eandem opinionem Gramma. in voto 30. nu. 15. & seq. vbi perhibet istam esse communem sententiam, & veriore ait consulendo Alc. conf. 18. non possum satis perspicere. nu. 4. & seq. tom. 2. lib. 7.

Sed aduerte, quod prædictæ opiniones ad facilem concordiam reduci possent, videlicet, quod prima opinio procedat in teste mendacium committente: & ista secunda opinio locū habeat in principali de delicto inculpato: prout ita loquuntur And. de Iser. Afflict. & alij omnes istā partem firmantes, & Alcia. conf. 6. cum contentio, atq; discordia. nu. 27. & seq. tom. 2. lib. 5. Viuius opin. 497.

Mendacium illius qui alicuius criminis arcesitur, tunc demum aptum torquendo indicium suggeret, cum præterea re alia inuabitur. commune affirmat Gramma. voto 30. nu. 15. in fi. & qui rectè id explicat I. Clar. in pract. §. vlt. q. 21. vers. mēdacium. E. Suarez.

Mendacium non est sufficiens indicium ad torturam, nisi inuatur aliquo alio adminiculo, vt est communis opinio. Suarez verbo mendacium. nu. 125. Alex. in l. dolum. nu. 3. C. de dolo. communem dicit D. Hiero. Gabriellus conf. 183. num. 4. Grammaticus voto 30. Tobias Nomus conf. 99. nu. 20. Clar. q. 21. vers. mendacium. Nouellus in tract. ad defensionem. fol. 70. nu. 6. contrariam communem esse probat. & in practi. crim. num. 61. fol. 23. Romanus conf. 8. vide ipsum Nouellum in d. trac. ad defensionem. fol. 54. nu. 55. vbi dicit, quod mendacium & variatio inquisiti tollitur, si in tormētis corrigat eius dictum. & ad concordiam reducat. Et quando mendacium nō est, circa factum seu circa circumstantias & qualitates delicti, non facit indicium ad torturam. Vide Nouellum in practi. crim. fol. 23. nu. 62. Et si non sit mendacium causa fallendi iudicem, nō est in consideratione. vt per Anto. Gabriell. vbi supra. num. 4. Quando autem mendacium faciat indicium ad torturam, tradit Marfi. conf. 51. nu. 71. vbi dicit, quod tunc facit indicium ad torturam, quando est data copia ipsius iudicij, seu mendacij, cum termino competenti ad illud purgandum. Et not. q. licet quandoque dicere mendacium prout fecit Diuus Franciscus. de quo Afflict. in constit. regni. tit. de rapto. par. 1. nu. 7. fol. 108. Bonac.

Mendacium (vt dixi) non est sufficiens indicium ad torturam. Tamen hoc iudicis arbitrio relinquitur cōsiderata qualitate personæ & rei, super qua est mendacium, seu variatio, an sit talis, in qua verisimiliter possit cadere obliuio. Et an sit circa substantialia negocij: & an incontinenti se correxerit. nam talis variatio diceretur potius emendatio, quàm mendacium. Clar. quæst. 21. vers. mendacium. vbi tandem videtur inclinare

Et vniuer.comprobationum re. Locus IX. 208

clinare magis ad primam opinionem, quod scilicet non sit
sufficiens in iudicio, nisi aliquod aliud ad iudicium concu-
reret. Bonac.

Variatio & mendacium sola non facit indicium ad tortu-
ram, nisi sit cum aliis adinuentis & coniecturis, seu iudiciis,
quia tunc erit indicium ad torquendum, ut est commun. opin.
de qua plenus in l. si quis dolo, no. 88. de iur. vi. Bene facit so-
lam suspensionem, ut ibi. vide Franc. l. de iur. 28. in 2. par. vbi
dicit q. debent precedere ind. etia, ubi d. aut elis variaret, va-
cillaret, & ita iudicet, non teneretur, cum reo licet variare, &
directis ac contrariis ad sui defensionem exceptionibus & de-
fensionibus uti, v. per Parit. cont. 169. nu. 7. in 4. voi. Et varia-
tio extra instantiam delicti non operatur indicium contra
reum, commun. est opi. Burs. conf. 20. nu. 21. & vide in conf. 79.
nu. 15. lib. 1. Bonac.

Varietas rei, quae est sine trepidatione & inconstantia, non
est in consideratione, sed oportet, ut sint alia indicia arbitrio
iudicis, ut est commun. opi. D. Hier. Gabr. in conf. 183. nu. 3. lib. 2.
in l. si. nu. 259. ff. de quaest. lib. 2. Clar. q. 2. i. verum mendacium, &
quod variatio, vacillatio, pallor, timor, & similia tanquam a
maleficio remota non faciunt indicium de per se, ponit dom.
Brunorus in vnico eius conf. nu. 75. vbi ipse communem opi.
dicit. Et licet reus variet, & vacillet, non propterea tormenta-
bitur, quia licet reo variare sine poena ut est commun. opin. ab
omnibus practicis & bonis doctoribus teta, ut dicit idem D.
Brunorus d. conf. vnico. nu. 115. & vno verbo dicit, quod mate-
ria vacillationis & variationis est considerabilis ad torturam
in teste, non autem in principali, ut dicunt omnes loquentes
de materia. Bonac.

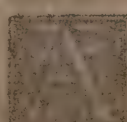
Mendacium, seu variatio circa circumstantias, & qualitates
delicti, nullo modo facit indicium ad torturam. In vero sit
circa ipsum delictum, non facit indicium, nisi iunctis aliis in-
diciis, ut est communis opinio de qua d. de iur. Pedemontia.
79. nu. 17. Et reus potest corrigere dicam, vno antequam
conuincatur, ut si communis opinio de qua ibi. nu. 18. Et
mendacium ad hoc ut puniatur, debet esse cototum. Moderni
Lucenses, de inuentario part. 6. nu. 129. Casus quibus propter
mendacium quis cadit a iure suo, ponit Cast. in l. 1. C. de pro-
ba. Et ratione mendacij doli praesumitur. Alexan. conf. 42.
nu. 4. in 3. voi. vide Affinium, inter consilia crimi. consil. 113.
nu. 4. in 3. voi. Tom. 2. Et quando precedentibus indicis tor-
quens aliquem, & vno sero dicit vnum, & non dicit aliud varian-
do, tunc non parcas calamos, imo omnia quae dicit, & istas va-
rietates facias scribi in actis tunc securus sepe & sapius, etiam
aliis iudiciis non superuenientibus, potes cum in tortura re-
petere. Ange. de Aret. in tra. & malef. vers. quod fama publica.
nu. 105. vbi dicit quod hoc practicando neurotics sibi fecit
honorem, & maxime in vrbe, vbi absidebat. vide Marti. in §.
quoniam. nu. 27. Carrer. in pract. crimi. fol. 25. nu. 119. & nu.
120. vbi inconstantia, tirabatio, & trepidatio, dum interroga-
tur, non facit indicium ad torturam ut est commun. opinio de
qua ibi. Bonac.

Transactio non est sufficiens indicium ad torturam in de-
lictis, in quibus imponitur poena sanguinis vel concisis a iu-
re, in aliis autem, sic. Marc. Ant. in tract. de indi. nu. 309. com-
dicit. Villalob. & Vezin.

Plus dicit l. 22. tit. 1. part. 7. & l. 14. tit. 13. lib. 4. For. II. quod in
delictis, in quib. non imponitur poena sanguinis, vel talitatis,
quod transactio est sufficiens ad condemnationem, quia ha-
betur pro confessio: in delictis autem in quibus poena sangui-
nis est imponenda, transactio sola sine probatione non est
sufficiens ad imponendam dictam poenam, per d. l. 22. & l. tra-
sfigere. C. de trans. nec ad torturam, ut in ista commun. & sic
debet intelligi d. l. 22. quae concordat cum l. transfigere, & reci-
pit omnes limitationes illius legis, quod nota. & vide Gand.
in rub. de trans. in quaest. incipiente, sed poene, quem refert
Reginus in pract. crimi. in §. 6. nu. 379. quod non facta distin-
ctione inter crimina sepe quibus potest transigi, vel aliis,
dicunt esse communem opin. quod facta transactione potest
index ex officio cognoscere de illo crimine, ne crimina rema-
neant impunita, l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquilam. & vide Ang.
in l. libellorum. §. fina. & in l. hi tamen ff. de accusat. vbi dicit,
quod reo absoluto ab instantia iudicij, amplius non admitti-
tur accusator: sed index ex officio potest procedere contra
eum. Et sic praxis obseruat, de quo per Couar. in resolut. lib.
1. c. 1. nu. 8. Idem.

Ad torturam non quod indicium contra inquisi-
tum faciant, alioquin non esset de iure delinquenti,
non facta rebus sua, commun. ad ad respon-
dendum, si se in iur. imparet, & d. dum. forma
res reperi, & sanguis exiens de cadauere?
& an tortus delictum negans, iuncta purgasse
dicatur.

C A P. X.

 Lloquutio ad aurem non facit indicium ad tortu-
ram, nisi tria concurrant, puta, inuicentia capitalis,
allocutio secreta, & quod inconti. nenti si quatum
sit delictum, secundum communem per hanc.
conf. 23. nu. 32. lib. 1. de quo vide qua. idem. vers. conf. 20.
nu. 20. eod.

Prohibere potens delictum, nec prohibens, non ideo pra-
sumitur assentire delicto, nec habet indicium contra se ad tor-
turam, communis est opinio. Blancus in l. si. nu. 305. ff. de que-
stionibus. Bonac.

Contumacia citati ad respondendum inquisitioni contra
ipsum de tali homicidio formata, & ex causa baninitus, &
deinde ad poenam capitalis, & contra, & iuncta honorum con-
demnatus, facit indicium ad torturam, ut est commun. opin. Et an.
inter conf. crimi. 115. nu. 8. Tom. 2. vbi etiam nu. 3. dicit quod
banum contumacis est nullum ab ipso interrogatorio iudicis.
& ibi nu. 55. dicit quod debet omnino accitari contuma-
cia per hanc. Bonac.

An ab eo fuisse, qui potentia polleret, vel verba ad re. con-
ferre sit anctus, fatis indicij ad quationem praebent, comu-
ne proferunt Anan. c. 1. nu. 10. de n. re. Marc. Ant. de in-
diciis. nu. 183. l. 1. in pract. §. vbi d. 2. veniens, & sic. quibus
Imo. in l. vi. nu. 10. ff. de re. iud. in sit. perperam se. m. rece-
ptum, & ad intelligendam poenam illas fuisse re. l. Suarez.

Minus facta a potente, vel a solito ponere minas in execu-
tione, est sufficiens indicium ad torturam. Marc. Ant. in tract.
de indicis. nu. 175. com. dicit. Idem cum commun. dicit. l. 60.
ff. de l. B. V. l. al. Suarez vers. in l. nu. 158. Blanc. in tract. de in-
diciis. nu. 183. communem dicit. Bonac.

Impulseres in criminosus facit iuncta indicium suffi-
ciens ad torturam. l. si in l. 1. c. de his. qui et indicet non
proben plen. denentum. l. in res. non. m. l. de testib. Vezin.

Furtiua res reperiata penes aliquem facit indicium ad tortu-
ram contra illum, penes quem reperiata f. erit, nisi etiam ipse
doceat, a quo habuerit. Baran. l. si. nu. 3. vers. etiam ad initia
specialia. ff. de quaest. Ange. Aret. in tract. malef. in verb. quod
fama publica praecedente, & quare an vnum in delictum. l. ip. de
Mar. in c. 52. nu. 33. in 1. voi. conf. vbi ipse multa similia cu-
mulat. Quia eo ipso quod libri heretici reperiuntur apud ali-
quem, ille praesumitur hereticus, similiter hic q. habet penes se
facta instrumenta, praesumitur falsarius, nisi ostendat a quo ha-
buerit. Idem Hip. in sua pract. crimi. diligenter nu. 7. Cuius do-
ctrina procedit, quando res furtiua reperiatur apud homi-
nem, qui sit male vite & conditionis, secus si bone tamen, & q.
non sit solitus similia facere. Quia tunc talis inuentio non facit
indicium ad torturam, ita communiter distinguunt & decla-
rant Bald. in l. si. circa si. fo. de lino. nu. 12. vers. circa tertiam
quaest. item. ff. de l. h. d. l. si. Pra. l. si. Aug. in d. tract. de ma-
lef. in verb. etiam in vellem coelestem, & quare an eo ipso, q. res
furtiua reperiatur penes aliquem, hanc communem senten-
tiam, & receptam conclusionem. Doct. est inquit Rol. a Val.
in conf. 47. in 1. voi. vbi ipse plures auctoritates adducit.
Kirchotius.

Sanguis exiens de cadauere coram occisore facit indicium
ad torturam, ut est communis opin. Blancus in l. si. nu. 408. ff.
de quaest. Bonac.

Indicium probandum est per duos testes. Apostil. in add.
Alex. in d. conf. 5. in vers. indicium. com. dicit ex Bart. & Bal. in
l. si. ff. de quaest. Vezin.

Reus si in tortura illata constanter neget delictum commi-
sisse, & in ea negatione persistat, dicitur purgasse indicia con-
tra se existentia, quasi puram veritatem dixisse videatur, & ita
seruatur, ut dicit Alban. rub. C. de quaest. nu. 9. Idem in l. edictu.
nu. 2. ff. de quaest. dicit q. coiter totus mundus ita tenet & ser-
uat, quae refert Boer. deci. 163. nu. 12. Gram. decis. 8. nu. 9. & de-
cis. 96. nu. 2. & Did. pract. q. 23. pra. Casoni. nu. 2. Hanc et di-
cit effectum obseruantiam. Capol. conf. crim. 1. vers. nec pot
dici. Idq. etiam si delictum fuisset contra ipsum plen. proba-
tum, ut dicunt aliqui ex praedictis Doctorib. Debetq. hoc casu
iudex facere inscribi in actis qualiter tortura fuit moderate
adhi-

adhibita & indicia sint purgata, & postea debet eum relaxare fideiussori. Et ita est communis practica & obseruantia, vt dicit Marfil. reperit. nu. 24. ff. de quæst. & in pract. crim. §. quoniam. nu. 49. quem refert Ant. Gom. c. 13. delictorum. nu. 18. Carrer. in pract. cri. nu. 202. quem refert Simancas de heret. c. 63. nu. 36. Clar. d. §. q. 64. vers. illata reo. P. Fich. & Bonac.

Ad torturam an fama sola, vel cum vno teste indicium sufficienter faciat: & quidnam fama in criminalibus operetur sine maiora, siue bona sit.

CAPUT XI.

Iama cum vno teste de veritate in criminalibus non sufficit. Est communis opinio secundum Decium in cons. 210. viso puncto. in fi. vol. 2. M. Cherian. & P. Richard.

Fama in criminalibus non probat indicium ad torturam. Bar. in l. milites. C. de quæst.

Fallit in 5. casib. vt per Pet. Duenn. reg. 301. Vezin.

Quæro, an fama faciat saltem indicium ad torturam? Resp. gl. in l. qui sine accusationibus. verb. suspicionibus. ff. de quæst. videtur clare probare quod sic contrariam tamen opinionem, q. scilicet fama in criminalibus non faciat indicium ad torturam contra aliquem tenet 10. And. in add. ad Spec. tit. de probatio. §. videndum. nu. 19. & in ti. de notorio crimine. §. fama est. super ver. casus. ad fi. eandem opinionem sequitur Pan. c. 1. nu. fi. de purg. can. & in e. cum in contemplatione de reg. iur. Ant. de But. c. tertio loco. nu. 19. de proba. Ang. in tract. malef. verb. quod fama publica. nu. 41. Idem tenet Bar. l. milites. C. de quæst. Alex. cons. 5. nu. 3. vol. 1. eam dicit communiter teneri las. resp. l. admonendi. nu. 25. ff. de iureiur. Hippol. l. de minore. §. plurimum. num. 27. ff. de quæst. & in sing. 97. & in cons. 31. nu. 2. vol. 3. Marc. Mant. cons. 148. nu. 7. Paris de Put. tract. syndie. verb. an fama. Eandem opinionem dicit Ant. Blanc. de indic. nu. 213. Mich. Grassus.

Fama sola non est sufficiens indicium ad torturam. vt commune ajunt Hippol. sing. 93. Dhenas regu. 300. in prin. copiosius Iul. Clar. in pract. §. ult. quæst. 21. probat tamen semiplenè etiam in iis, que sunt difficilis probationis. vt frequenter placitum inquit Alex. cons. 18. lib. 1. & cons. 143. lib. 2. Andreas Sicul. cons. 8. lib. 1. Jo. Coras in l. admonendi. nu. 8. ff. de iureiur. Did. Conar. de sponsal. 2. par. c. 8. §. tertio. nu. 9. at in antiquis perfectè probat. vt commune assenerant Aym. Cræuet. de antiq. temp. part. 1. nu. 302. Viuius lib. 1. op. 19. in criminalibus verò nunquam plenam probationem gignet. etiã alia semiplena probatio illi adiungatur. quemadmodum communiter receptum copiose attestatur. Iul. Cla. in pract. lib. 5. §. ult. quæst. 63. vers. vit. P. Fichard.

Fama sola absque aliis adminiculis non est sufficiens indicium ad torturam. com. dicit Ias. in reper. l. admonendi. nu. 207. ff. de iureiur. quem refert Crau. cons. 41. nu. 6. Mari. cons. 3. nu. 4. in fi. Blanc. de indic. nu. 413. & Duennas regu. 300. in prin. Foller. in pract. cri. nu. 38. Crot. in tract. de testib. nu. 147. Marfil. in l. de minore. §. plurimum. num. 30. de quæstionib. & sing. 97. Carrer. pract. crim. nu. 111. quem refert Notus in reper. l. si quando. nu. 891. & licet alij attestentur contrarium de confued. seruari. vt Candin. de malef. in verb. fama publica. nu. 41. & Caranita super l. 41. ritu magn. cur. nu. 8. & Brun. de indic. nu. 32. lo. Andr. ad Specu. in tit. de not. crim. §. fama. in verb. veniens. quem refert Par. de Put. de syndicat. c. 11. nu. 2. & Marfil. cons. 72. num. 16. tamen Clar. dicit se semper vidisse dictam communem obseruari. d. §. fi. q. 21. ver. fama sola. P. Fichard. & Kirchoius.

Fama sola non est sufficiens indicium ad torturam. Hippol. sing. 97. communem dicit & Marcus Ant. in l. fi. de quæstio. ex indic. ex processu. nu. 313.

Cõcordat cum l. 3. tit. 30. par. 7. que lex requirit cum fama, personam esse vilem: nota tamen quod ad probandam famam, tria præcipue requiruntur. Primum, quod testis dicat a pluribus audiuisse, & nominet particulariter aliquas personas, etsi non fuerit interrogatus. Inno. in c. qualiter. & quando. el. 2. de accus. Bar. in l. de minore. §. plurimum. ff. de quæstio. Secundo requiritur, quod testis dicat se audiuisse a maiore parte populi (vt in casu sequenti.) & requiritur tertio q. testis exprimat causam propter quam fama sit orta: vt puta, ex inimicitia, ex minis, ex iniuria, vel ex alia consimili causa. Sal. in l. ea quidem. C. de accus. item, & requiritur quartum: quod fama præcesserit accusationem. Anch. cons. 253. & de hoc vide plenè per Hip. in sing. 97. & in pract. §. diligenter. nu. 8. & in cons. 20. & Thom.

Grammat. in voto 34. & Marcus Ant. in l. fi. de quæstio. in verbo fama. nu. 3. cum seq. & alios quos potestis videre per citatos, ne frustra membranas occupem. Villal.

Fama sola non sufficit ad torturam, sed cum aliis adminiculis. sic. Clar. q. 31. ver. fama sola. & est communis opinio secundum Clar. & communem dicit Crotus cons. 33. nu. 3. & Plotus in l. si quando. nu. 891. C. unde vi. & communem dicit D. Laurenti Oeca Ferrarien. inter cons. cri. cons. 60. nu. 55. & communem dicit Riminaldus nouissimus cons. 88. nu. 8. Et fama debet procedere a personis fidedignis & honestis, non autem maleuolis, & suspectis personis, vt est communis opinio de qua Brunus inter cons. cri. cons. 115. num. 45. & 46. tomo 2. Nec probatur fama, si testes deponant se publice audiuisse, sed debent dicere, quod hoc audiuerunt publice dici a maiori parte hominum loci, vt est communis opinio de qua ibi per Brunum nu. 46. & seq. vbi dicit hanc esse magis communem opinionem, & debet testis deponens super fama nominare vnum, & postea subdere, & audiri a pluribus aliis & a maiori parte populi, licet dicat de aliis non se recordari, nisi interrogetur a quibus audiuit, & responderet se non recordari, quia fama non probaret. & fama non est sufficiens indicium ad torturam, nisi cum aliis adminiculis. (vt dixi) & est communis opinio. Fran. ibi. nu. 52. Marfil. sing. 97. vbi ponit fallentias. Nam fama sola sufficit ad inquirendam, aut ad capturam. vt per Brunum. ibi. nu. 53. De Ludou. Catus inter cons. cri. cons. 99. num. 32. & pluribus seq. tomo 1. & an fama faciat indicium ad torturam, vel plenam, aut semiplenam probationem, tradit Bart. in cons. 218. per totum in 1. par. fatus Dec. in c. inter cetera. nu. 19. de appel. Perus. in c. dilecti. num. 9. de appel. & quomodo probetur fama, Lucius inter cons. cri. cons. 161. nu. 29. & fama facit semiplenam probationem. vt est com. opi. de qua Pet. Rauenn. in suo Alphabe. aureo. fol. 188. vers. communiter. & per famam potest probari, quod filius percussit matrem. Ber. Diaz. reg. 333. & quos effectus operetur fama. ponit Guido Pap. q. 301. Brunus d. cons. 115. in 2. tomo. Et fama cum vno teste facit plenam probationem. Et si crimen esset probatum plusquam semiplenè, cum vno scilicet teste de veritate cum alio indicio, fama bene compleret probationem, & iungeretur cum teste ad probandum in criminalibus. Et fama sufficit ad committendum capturam, & quando agitur ad purgandum, & sufficit ad torturam, si sit vehemens fama. Benedic. de Vado foro Sempro. in reper. Fel. in verbo, fama in criminalibus. Et si fama esset super delicto, in quo quis alias esset confusus delinquere, bene faceret indicium ad torturam. com. est opinio. Clar. d. q. 31. verbo, fama. Secus si delictum esset difforme, nisi penitus esset timentio transgresso: & extaret de eo bona fama, vox & conuersatio. com. opi. vbi ibi per Clar. Kirchoius centuria 2. cons. 70. & fama cum vno teste non probat plenè, nisi sint alie circumstantie, vel adminicula. vt est com. opi. Clar. q. 63. vers. hinc inferat. Grassus com. opi. lib. 2. c. 9. q. 1. & 3. & q. 4. vide Bonac. in l. schiridio suo. lib. 4. in ver. fama. vbi ponit fallentias. & Turrum inter cons. cri. cons. 81. nu. 49. vbi æquiores & magis communem dicit, q. ex fama sola nullum resultat indicium ad torturam. vide Paris. cons. 153. in 4. vol. vbi fassissime com. cons. 68. in 2. vol. Brunus cons. 115. nu. 3. inter cons. cri. tom. 2. & si aliqui testes deponunt, quod publice dicebatur, quod tales commiserunt tale homicidium, vel maleficiam, non probant famam: quia non sequitur, aliquid publice dicitur, ergo ita fama est. quia vnus vel duo homines possunt ita publice dicere, unde oportet dicere, q. audiuit dicere a maiori parte hominum loci, vbi fama oritur. vt est communis opinio de qua Alex. in cons. 2. nu. 16. in 7. vol. plura de fama ponit Ange. in l. ea quidem. C. de accus. fol. 1263. & Fel. in c. veniens. nu. 12. de testib. vbi quando fama faciat, vel non faciat semiplenam probationem. vide Suarez. ver. fama. nu. 37. & nu. 40. Riminaldus nouissimus cons. 88. nu. 44. Marti. sing. 97. Nancus de indic. nu. 313. & octo casus in quibus fama facit plenam probationem ponit Dec. in cap. 1. de appellat. vide Curt. iun. cons. 127. Bursi. cons. 116. nu. 21. & cons. 34. nu. 19. & cons. 87. num. 47. & fama in causa ardua, nec cum vno teste probat, vt est communis opinio. Bursi. cons. 98. nu. 17. & cons. 20. nu. 31. & cons. 35. nu. 16. Bonac.

Fama ad hoc vt faciat indicium quid requiratur, declarat Battand. in prax. crim. regu. 29. vbi limitat contrariam regulam. quod fama non faciat indicium, facit Marfil. in l. de minore. §. plurium quoque. ff. de quæstio. vbi limitat in 3. casibus numero 29.

Fallit in multis casib. vt per Fole. in prax. crim. in ver. dantur capitula. num. 28. vbi latissimè ponit omnes qui de fama tractant. & regulam quod fama non faciat indicium, ponit Marfil. sing. 97. vbi limitat. Do. a Fin.

Et vniuer. comprobationum re. Locus I X. 209

Fama coniungitur cum aliis indiciis, & probationibus ad faciendam plenam probationem.

Fallit in 2. casib. vt per Marf. in l. de minore. §. tormenta. de quæst. nu. 86. in quo. §. plenissime de fama tractat. Do. a Fin.

Quæro, an fama in criminalibus faciat semiplenam probationem? Resp. gl. in c. veniens. el. 1. verb. illorum. de testib. tenet, & non eam opinionem sequitur ibi Bal. Imo. Ant. de Butr. nu. 10. & Abb. nu. 8. Fel. nu. 12. Dec. nu. 25. Bal. & doc. c. 1. de appellat. Bar. l. de minore. §. plurimum. nu. 30. ff. de quæst. ibi Hippol. nu. 55. cū aliis per eum allegatis. Beroius in c. qualiter & quando. nu. 78. de accusat. Salic. in l. ea quidem. nu. 133. C. de accus. quem refert & sequitur Bertran. conf. 126. num. 11. lib. 7. Clar. lib. 5. §. fi. q. 21. vers. fama sola. post princ. eandem opinionem tenet Aym. Crauet. conf. 41. nu. 6. laf. repet. l. admonendi. nu. 250. ff. de iureiur. Capol. conf. 34. nu. 5. laf. de S. Georg. l. 3. §. eiusdem. nu. 10. ff. de testib. Saly. & doc. l. ea quidem. C. de accusatio. Et hanc dicit esse communem opi. Marc. Ant. Blanc. in tract. de indi. & tortu. nu. 313. Ratio huius decisionis est, quia probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores, ita concludunt omnes Doct. supra adducti: & Dec. cōf. 429. nu. 9. & conf. 136. nu. 2. vol. 1. Paris. conf. 153. nu. 11. vol. 4. Ampliatur in 4. casib. & limitatur in sex a Pet. Duen. reg. 300. Mich. Grassus.

Fama sola sufficit ad hoc vt possit formari inquisitio contra subditum. commu. dicit Card. Alex. in c. de accusatione. 2. q. 8. in fi. Si verò reus non est subditus, tunc stat in arbitrio iudicis, vt communem dicit Marianus in cap. qualiter & quando. extra de accus. nu. 19. Cla. d. §. fi. quæst. 6. vers. Item quæro. P. Fichard.

Fama vt per Alex. vol. 3. conf. 14. ibi ad defensionem dicti Iacobi. operatur & per probationem bonæ vocis & famæ minuuntur indicia. de quo etiam per Iaf. in l. 1. in fi. C. communia de lega. vbi dicit, quod probatio bonæ vitæ, & famæ, facit ne malefactor ex indiciis possit torqueri. al. multa. addo Cæpo. conf. 3. col. pen. lmo. conf. 137. in fi.

Fama bona rei in specie probata, multum prodest inquisitio, & indicia elidit. vt est communis opin. Bursat. conf. 34. nu. 19. & num. 30. & conf. 116. num. 21. & conf. 34. num. 19. d. Brunorus à Sole in vnico eius conf. crim. num. 153. vide omnino. Bonac.

Fama bona in specie probata: malam famam etiam in specie probatam, & indicia tollit. iuxta communem per Bursat. conf. 20. nu. 13. lib. 1. Barba. conf. 72. col. 2. vol. 4.

Fama bona, vox, qualitas, nobilitas, ac merita ipsius rei, est bona defensio ipsius rei. Nam licet fama publica faciat indicium contra aliquem ad torturam, si contra probet quis se esse bonæ vocis, conditionis & famæ non poterit torqueri. vt est commu. opin. Clar. q. 60. vers. frequens. vbi dicit, quod per probationem bonæ famæ expurgantur, & tolluntur indicia quantumvis vrgentia cōtra accusatum, vel inquisitum, vt est communis opinio. Si tamen vltra famam esset aliquod aliud indicium, super delicto posset torqueri, non obstante probatione bonæ famæ, & ita seruatur etiam coram rigorosis iudicibus. vide Bursat. conf. 34. nu. 18. Bosfi. de inquisitione. nu. 34. & sequen. & Plotus in l. si quando. numero 881. C. vnde vi. Bonac.

Bona fama operatur multū, vt vicini non debeant torqueri pro furto. Iaf. in l. in actionibus. in pen. col. ff. de in litem iur. communem dicit. Vezin.

Fama debet præcedere inquisitionem, capturam, & torturam. c. qualiter & quando. & c. inquisit. cum ibi no. de accus. Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Ange. in l. si vacancia. C. de bo. vac. lib. 10. Ange. in tract. malef. in ver. hæc est quædam inquisit. in 12. col. al. conf. Oldr. 213. & ibi Ang. addi. pulchrum conf. Pet. de Anch. 254. addo Barb. vol. 1. conf. 47. in 5. col. & idem vult ipse Ang. in vers. fama publica. col. 1. addo etiam quod illud conf. Petr. de Anch. est. 253. incip. in quæstione presbyteri.

Limita præmissa nisi inquisitio præcedat de scientia principis: quia tunc necessario non debet præcedere fama. ita Ange. in d. vers. fama publica. al. Bal. in l. nullus. per illum tex. C. ad l. Iul. maiest.

Sed August. Ari. ibi in 2. colum. sublimitat quando fit motu proprio principis: secus si ad postulationem alterius. vide per eum.

Addo quod non creditur iudici asserenti se informatum de fama. Fel. in c. quoniam contra falsam. in 1. col. ver. ex prædic. de probatio.

Addo etiam quod si non præcedat fama, penæ declarata ob contumaciam sunt nullæ. ita Bal. in 2. par. conf. 371.

Aduerte tñ ad supra dicta, quia licet indicia debeant præce-

dere torturam, tamen ad capturam sufficit aliqualis informatio: nec indicia necessario debent præcedere capturam. ita Aug. in d. vers. fama publica. in fi. 2. & in prin. 3. col. al. Bald. in l. & si certus. ff. ad Syllan. & Saly. in l. nullus. C. de exhi. reis.

Aduerte etiam quia valet inquisitio non præcedente fama, si nō opponatur. c. fi. de accus. in 6. Ang. vbi sup. in 2. col. Bella

Fuga in delictis an plenam faciat probationem, & per consequens sufficiens indicium ad torturam.

C A P V T XII.

Verit Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. de fuga, vt trum. per illam fiat plena probatio, ponit tres conclusiones, prima est conclusio, quod si fuga opponitur alicui vt delictū, tunc probat delictum, & facit plenam probationem. l. quis sit fugitiuus. ff. de ædilit. edict. l. desertorem. & l. qui cum vno. §. qui post defectionem. ff. de re milita. & l. 1. & 2. C. de deserto. & ita notat, & concludit in dict. l. admonendi. & in l. in bonæ fidei. C. de iureiuran. Glo. in cap. fina. de successione. ab intesta. & in c. fin. de iureiuran. & ibi Doct. Lallus de Tuscia in constitutio. Regni, in quæstionibus. nu. 3. lib. 1. & Oldra. quem sequitur Io. And. in additio. Specu. in titu. de præsumptio. §. præsumpta. vers. Violenta. & istam opinionem sequitur etiam Ripa in d. l. admonendi. nu. 165. & Iaf. in repet. num. 166. & Bar. in l. 1. ff. de bonis eorum.

Secunda conclusio clara est, & communiter approbatur. Tertia est conclusio Bart. quod quando sumus in delictis, in quibus requiruntur plenæ, & ordinariæ probationes, vt l. sciant cuncti. C. de probatio. cap. in literis. de test. & cap. licet clamor. eodem titu. tunc per fugam non fit plena probatio, & nec semiplena, sed qualis qualis præsumptio, siue suspicio, vt l. lege Cornelia. ff. ad Syll. l. 1. C. de rapt. virg. & ibi Cynus. Bald. & Salycetus hoc idem tenent, & Lallus de Tuscia etiam in dicta constitutione, in quæstionibus. sub num. 3. & Barto, in l. fina. ff. de quæst. & istam opinionem ait esse communem. Cur. sen. in l. admonendi. num. 155. & Modern. ibi. Et hæc fuga de consuetudine indicium ad torturam. facit. vt dicit Iaf. in repetitio. d. l. admonendi. num. 188. Curtius, & Ripa num. 168. Thomas Grammaticus conf. crimin. 32. num. 7. & conf. 42. num. 8. & sequentibus.

Ampliatur ista communis, vt vera sit, etiam si quis moueat vnum pedem ad fugiendum, & sic fit in principio fugæ. d. l. q. sit fugitiuus. §. 1. vbi glo. Bal. conf. 220. lib. 3. & secundū aliam impressionem conf. 38. lib. 4. Soc. sen. conf. 99. lib. 4. & Boer. decis. 215. nu. 2. & 12.

Ampliatur secundo loco quoque, vt faciat indicium ad torturam fuga socij in delicto illius, qui in carceribus retinetur, secundum Alex. conf. 65. in fi. lib. 1. Gramma. conf. crimina. 14. nu. 4. & 17. Sed Boer. in dicta decis. 215. nu. 15. tenuit contrarium, ideo dicas quod Alex. vult sentire extantibus multis aliis indiciis, & ita loquitur Gramma. & sic concordabuntur opinioniones istæ: quia quæ non præfunt singula, multa iuuant, licet alia indicia non sint ad torturam sufficientia.

Et præmissa omnia ita declarata, limitantur primo, vbi qs aufugeret ante inquisitionem, & accusationem, factam de delicto, ex quo poena sanguinis veniret imponenda: quia tunc fuga nullam induceret præsumptionem: cum liceat vniciq; per fas, & nephas redimere sanguinem suum. ita singulariter Bart. per tex. ibi. in l. 1. C. de his qui mor. sibi consci. cuius dictum exclamat pro singulari, & sequitur Rom. & Iaf. in dicta l. admonendi. nu. 69. Matthesi. nota. 145. idem Roma. in l. lege Cornelia supra citata. Ange. in l. fin. C. de quæstio. & in dicta l. admonendi. Aret. in tract. maleficiorum. in vers. Fama publica. vers. An fama sit sufficiens indicium, & Fely. in cap. nullus. extr. de præsumpt. Cuma. conf. 175. Domina Andriola. Corneus conf. 58. & conf. 198. volum. 2. Dec. conf. 234. in effectu. colum. 1. Brun. in tract. de indic. & tortu. & istam scribit esse communem opinionem Boer. decisio. 215. nu. 10. Marfi. singu. 215. Socin. in regu. 163. & sequen. & Ioan. de Amicis conf. 37. sub num. 7.

In capitalibus vero causis etiam post inquisitionem fuga ipsa minimè facit indicium ad torturam, secundum Roman. in l. lege Cornelia. ff. ad Syllan. Dec. in dicto conf. 234. Marfi. singu. 497. Sæpissime in iure. & ita consuluit Ioan. de Amicis conf. 7. nu. 11. & Bertran. conf. 171. quamuis aliqui ex testibus pro secreta informatione. in fi. volum. 6. & hoc est firmiter memoria commendandum ad amicorum defensionem, secundum Curt. in d. l. admonendi. num. 155. & hoc intelligas generaliter,

raliter, quoties adest aliqua præsumptio propter timorem carcerum, non delicti, secundum Cort. conf. 58. vol. 2. Boer. in d. decis. 215. & quoties adest aliquis iustus timor. Ripa, & Iaso. in d. admonendi.

Et his accedit congruenter, quod idem videtur observari, si ante libellum, & accusationem, seu inquisitionem comminatum, licet nondum factam aufugisset: quia iustus fuit timor fugiendi, & iuste debuit timere comminationem. per tex. in l. miles. §. focer. ff. de adulter. nisi alia indicia, seu suspensiones laboraret contra fugientem. argumento l. si. C. qui. num. tut. se excus. ita expressè Rom. in d. l. lege Cornel. & seq. Ang. in d. verbo, fama publica. vers. an fama sit sufficiens indicium. & Io. de Amicis in d. conf. 37. nu. 7.

Limitatur secundo prædicta, ut fuga ipsa faciat indicium, sed purgari possit per reversionem, secundum Bal. in l. 1. C. de servis fugit. Fely. in cap. 2. nu. 7. de fid. instrumen. & Io. de Amicis in d. conf. 7. nu. 21. Et ita se habet communis opinio de qua testatur Ripa in d. l. admonendi. nu. 65. Gramm. confil. crimina. supracitato. & Boer. deci. 215. nu. 17. Et indicium hoc purgatur, si fugiens intra annum redeat, secundum Ripa in d. l. admonendi. numero 65. Sed hoc videtur falsum, ut constabit ex infra dicendis.

Et qualiter hic probetur, quod fugiens habeat animum revertendi, dic quod per testes: quia forsitan antequam fugeret, declaravit animum suum coram testibus, quod discedebant animo revertendi. iuxta nota. per Barto. in l. 1. §. si quis ipsi prator. ff. de oper. no. nuntia. Si verò id per testes probari non potest, consideratur conditio personæ, an sit nobilis, honesta, & legalis, vel potius vilis; & suspecta, & secundum illius conditionem indicatur fuga. non omnes §. a barbaris ff. de re milita.

Item attenditur, an sit diuturna, vel brevis absentia: quia si citò reuersus fuerit sponte sua, presumitur quod aufugerit animo revertendi, prout reuersus fuit. Et quia etià non intendit fugere, qui aliquo momento vult facere se absentem, lege si quis ita legauerit, dum vxor mea. ff. de conditio. & demonstra. & optime declarat Bar. in l. aut facta. §. tempus. col. 1. ff. de pœnis. Bal. in l. 1. col. 3. & seq. C. de edi. actio. & in l. 1. C. de servis fugit. ubi subiicit.

Quod si statutum puniat fugientes a carceribus, non includit eos, qui exiuerunt animo redeundi, idem etiam tenet Ioan. de Ana. in conf. 1. nu. 6. Marfil. conf. 122. in principi. Bart. in l. eos. ff. de custo. reorum. Fely. in c. nullus. de præsumpt. Gramm. confilio crimin. 57. ubi hoc limitat multis modis. Marfil. in sua practica crimin. in §. diligenter. nu. 46. in rubric. C. de prob. nu. 261. & in l. 1. in prin. ff. de fideiur. Secus autem si diutius steterit absens: quia tunc præsumitur, quod animo fugiendi, & revertendi recesserit. d. l. desertorem. §. emanfor. & ibi glo. & Bartol. qui hoc optime notant. in d. l. quis sit fugitiuus. in princip. & tenet Bald. in l. prima. colum. 5. C. de seru. fugit. Curt. Senior in dicta l. admonendi dicit, hoc nunquam esse obliuioni tradendum: quia sibi in practica, & consulendo sæpè maximum honorem fecit.

Et nota congruenter hic, quod si inquisitus fratris carceribus fugam arripiat, & postmodum opera, & induitria fideiussorū ad eos fuerit reductus, an teneatur ad pœnam fractæ fideiussionis, cum se obligauerint ipsum inquisitum non fore discessurum de carceribus. & dato quod discedit, aut recedere contigerit, & statim fuerit reuersus, adhuc pœnæ vñciarum auri centū se obnoxios constituerunt? Hic casus euenit in facto in hac Ciuitate de anno 1552. Et quod dicti fideiussores, nullatenus tenerentur, ex quampluribus iuribus, rationibus doctè consuluit conciuis meus Excellens, & celeberrimus Paschalis Turcanicus V. I. D. consummatissimus, cui cons. nonnulli Doctores eminentis scientiæ tam Ciuitatis Sulmonis, & Ciuitatis Theatinæ, quam etiam vrbis se subscriberunt, & mouebatur quod ex tali fuga ius curiæ in nihilo deterius erat effectū, imo augmentum, Gramm. voto 37. per totum, & Boer. d. decisio. 115. in prima parte: quia per prius non poterat suspendere inquisitū postea suspendidit. ac etiam per tex. in sui ratione in l. apud Celsum §. Labeo ff. de dol. excep. per iniquum enim est hominē possidere, & penā petere: & cum nō dicatur discessisse, qui statim reuersus est ut supra diximus. Nec dicebat obstare, quod intelligatur de sponte redeuntibus: quia sufficit habere factū, & non refert quomodo fiat maxime ad euitandum penam. ut post Bar. in l. continuus. & in l. quidā cū filiū. concludit Ias. in l. cum seruus. nu. 4. & §. ff. de verb. obl. Alex. in l. si res. §. 1. num. 3. ad Trebel. Angel. de malef. in versic. Nec non ad denunciand. num. 34. Afflic. in constitutio. Minoribus, de iure baiuli. numero 21. Bal. in addit. ad Spec. in tit. de reco. versic. Qui promittit, testatur de communi, & late Marfil. in practica crimi. in §. secunda. nu. 20. 21. & sequen. & per hæc, & quamplura alia non

absque leui, & longo certamine re admodum discussa. & trutinata fuit in fauore dictorum fideiussorum, scilicet nobilis magistri Vicentij de Rubeis, & Caroli Gratiofi, & secundum prædictum consilium per iudicem Ciuitatis Aquilæ religiosissime me decisum, & determinatum, non obstante illa clausula (etiā quod fuerit statim reuersus, &c.) quia tanquam insolita, & in similibus opponi non consueta, prout ex aliorum quamplurium processuum inspectione constabat, & tanquam contra ius aliquid operari non debebat, & per consequens neque iuramentum de super interpositum, ut prædictus Excellens Dominus Paschalis in dicto suo consilio latissime, & pulchre infestebat.

Limitant tertio, ubi quis aufugeret ex aliqua causa probabili, siue rationabili sic suadente, puta ratione partialitatis, ac inimicitie, seu factionis existentis in Ciuitate, vel quia locus non erat sibi securus, vel quia officialis erat valde crudelis, vel similibus ex causis, tunc fuga nullā causat suspensionem: quia ex quo inculpatus de homicidio, seu delicto ibi securus, ac tute stare non posset, neque potest fuga sibi imputari. c. accedēs. il primo, ext. ut lit. non contest. ita in terminis decidit Bal. in l. in bonæ fidei. col. pen. C. de iureiur. allegans Clem. pastoralis de sent. & re iud. Gl. & Io. And. in c. statutum. §. 1. de res. lib. 6. & firmat consulendo Ioan. de Amicis in d. conf. 7. num. 12. cum aliis sequen.

Et de fuga iusta cum causa facta, statuit dicto fugientis cum iuramento, secundum aliquos Doctores in d. l. admonendi, & secundum alios sine iuramento. ut per Marfil. sing. 115. Et quod statetur simplici dicto absque iuramento, testatur Boer. decis. 215. num. 9. & sequen. & Gramm. conf. crimi. 42. num. 18. Paris. conf. 103. nu. 10. vel 20. lib. 4.

Quarto loco limitatur, quoties esset quis illegitimè accusatus, carceratus, vel iniuste retentus. non omnes §. a barbaris ff. de re mil. Aulus Gel. lib. 2. c. 17. Paris de Puteo in tract. synd. in verb. Carcerem. & Ripa in d. l. admonendi. ubi hoc nu. 172. ampliat per l. nihil. ff. de capt. ut si iniuste retinetur, nec possit aliter aufugere, possit occidere custodes. Sed hoc interpretatur Boer. in d. decis. 215. nu. 32. habere locū, quando esset moriturus, nec aliter posset euitare mortem.

Quinto limitatur, ut non habeat locum in præiudicium tertij. ut per Curt. sen. & Ripam in d. l. admonendi. numero 164. & 174. Ioan. Andr. in capit. ad audientiam. extra, de fidei instrumentorum.

Sexto fallit, ut non procedat, quando quis aufugit præsentiam fauentis iudicis, qui consuevit esse multum crudelis cū subditis suis, in quo plus fauorit quam iustitiæ reperitur in e. & in casu isto fuga non nocet, secundum Paris de Puteo, in d. tracta. synd. in verb. An iudex. Paulū Giria d. in tract. de relictat. carcerat. in ti. de fuga carcerat. nu. 13. Boer. late in d. decis. 215. num. 9. & sequen. & Fely. in c. nullus. colum. 7. extra de præsumpt. & iste quipè dicitur iustus timor, & fuga isto casu dicitur esse facta ex iusta causa. secundum Andr. de tierin cō sit. Regni. in constit. Grandis, & in constit. pœnam eorum. & Lucam de Penna in l. si coloni. C. de agric. & cens. lib. 12. ubi ait, quod si quis timens fauorē impij iudicis, in quo nulla est iustitia, sed tota crudelitas, aufugeret excuria, in qua tenebatur, aut custodiebatur detentus, non debet haberi pro cōfessio: quia de malo iudice malum præsumendum est. l. si quis per impressionem. C. quod met. causa, l. non omnes, §. a barbaris. ff. de re milit. pro quo facit etiam quod not. Bart. in l. 1. §. si quis ipsi pratori. ff. de oper. noui. nuntia. ubi dicit, quod ille omnino, aut probabiliter timet præsentiam iudicis, dubitans ne cōtra ipsum inuitum fauiat, actus ille, qui fiendus erat coram iudice, sufficit si fiat coram vicinis, & amicis. Ioan. de Paris de Puteo d. c. an si iudex.

Qui demum ostendit optimam cautelam officiali, cuius iura faceret præsumptionem contra ipsum, ut ubi quis arriperet officiales syndicatores sibi inimicos, & sibi suspectos, arripiat ad superiorem cum protestatione, quod non intendit per illum recessum arripere fugam, ut fugiat iusticiam, sed recedere ad superiorem, ut audiatur in causa sua pro infesta huius suspensione: si quidem, qui arripit iter ad superiorem, videtur appellare, & accessus ille loco appellationis habetur. secundum Hostien. in c. ut debitus. de appellatio. de quo Bal. dixit tex. in l. sed si per pratorem §. fin. ff. ex. qui. cau. maio.

Sexto limitatur, si constat de fuga legitime, saltem per duos testes, vel legitimam probationem, aliter non posset facere indicium ad torturam. secundum Brunum. in tract. de indicis. q. 3. num. 12.

Septimo fallit in famulo fugiente, in quo fuga facit plenam probationem. secundum glos. in §. si vero etiam. in authent. de exhib. reis. ubi Ang. hoc firmat, & Paul. Ghirland. in dicto tra. de

et a. de relaxat. carcerat. in tit. de pēna carcer. & Boer. in d. decis. 215. nu. 29. vbi multos adducit. Gram. conf. crim. 32. nu. 6. Bar. in l. cum probatio. ff. de proba. Marf. sing. 497. sapissime. Blanc. in l. fi. nu. 432. ff. de qō. Marf. in sua prac. crimi. §. diligenter. nu. 47. & 91. Thomas Grammaticus in consil. crimina. 22. numero 6.

Sed opinionem istam intellige, quando maxime concurreret verisimilitudo ex parte domini condolentis, & famuli fugientis, præsertimque ante inquisitionem, & post accusationem: quia tunc facit indicium ad torturam, vt concludunt Doc. superius citati, & ista est com. opi. secundum Cur. sen. in d. l. admonendi. nu. 171. quamuis ipse ibi teneat contrarium.

Imo plus dic retenta cōmuni opinione, quod præsumitur famulus ipse subtraxisse bona, quæ non reperiuntur extare in domo, quæ ante fugam aderant. gl. est notab. ad hoc, secundū Ang. ibi in §. si vero quidam etiam iurant. in auth. de exhiben. reis. & Brun. in trac. de iudiciis. q. 3. in prin.

Octauo limitatur, quando fugiens esset bonæ famæ, & conditionis. vt per Brun. in d. trac. de iudiciis. q. 3. num. 22. Paris. conf. 163. nu. 19. & Catald. in trac. de iudiciis. nu. 73. vel 76. in tom. 17. vel 14.

Nono fallit, quod licet fuga faciat indicium, non habet locum in incarcerato aufugiente, secundum Ias. in repet. d. l. admonendi. nu. 172. & Ripam nu. 170. Pau. Girlan. in trac. de relaxat. carcerat. in tit. de fuga carcerat. nu. 13. & late Boer. in allegata decis. 215. nu. 9.

Et sic carceratus habetur pro cōfesso, si aufugit. per tex. in l. in eos. ff. de cust. reor. Nam ista fuga probat plenè contra fugientem istum, vbi etiam ille tex. querit, an ille fugiens puniatur pœna, qua pro illo crimine accusatus veniret puniendus, & videtur q̄ sic; & per hunc tex. Doc. dicunt cōmuniter, quod fugientes ibi habentur pro confessis: tamen re vera nihil probat ille tex. nam non loquitur de fugientibus, sed de conspirantibus, & tractantibus fugere: litera dum dicit, q̄ habentur pro confessis, & puniendi sunt, non tamen aperit qua pœna: nam illa lex esset nimis rigorosa, vt punirentur fugientes illa pœna delicti: quia non sequutus fuit effectus, ideo dicas quod puniuntur extraordinarie iudicis arbitrio, & sic intelligas illum tex. vt illos mittat in carceres secretiores, cum ausi fuerint frangere carceres. secundum Alb. ibi, & Rainer. de Forliuio. & Boer. in d. decis. 215. miratur, de Ias. in d. l. admonendi, q̄ non posuerit istum intellectum. Probatur tamen conclusio hæc per tex. in l. 1. ff. de effrac. vbi fractores carcerum habentur pro confessis, & puniuntur ultimo supplicio. Sed hoc limitatur, vt ibi per illum tex. & istam ait esse veram, & commu. opin. Boer. in præcitata decis. 215. nu. 9. & posuimus late supra in præcedenti conclusione.

Ampliaturque ista nona limitatio communis, etiam si quis non detineatur in arcto carcere, sed in camera, seu palatio, vel in aliquo talamo: nam tunc fuga facit plenam probationem, & hæc ampliatio pro veriori firmatur a Boer. in allegata decis. 215. & Pau. Ghirlā. in trac. de relaxat. carcerato. in tit. de fuga carcerat. nu. 12. & 16.

Sublimitatur prædicta nona limitatio, quando aufugeret causa adimplendi votum, argumento l. illud. ff. de offi. præsid. dum tamen redeat intra diem, vel infra modicum tempus, & hoc pro singulari tenet Marf. sing. 149.

Sublimitatur secundo, vt non habeat locum, quoties generaliter recedit a carcere causa religionis seruandæ, puta propter audiendam missam, dummodo redeat, secundum Bal. in l. 1. C. de fer. fugi. & Boer. in d. decis. 215. nu. 17.

Sublimitatur tertio, quando quis aufugeret de carcere pp necessitatem, puta quia carcer comburebatur, vel propter suspicionem istius timoris. arg. l. habitatores. §. si. ff. locat.

Item si propter aquam, domus, vel carcer, esset frangendus. Qui profecto tex. notandus est pro scholaribus conducen. tibus domum. Nam propter pestem potest relinqui, dum tamen tu reddas clauēs, vel denunties domino. vt per Ripam in trac. de peste. titu. de priuileg. contra causam pestis. nu. 22. & Boer. in d. decis. 215. nu. 22.

Quarto sublimitatur hoc non procedere, quando retentus in palatio aufugeret per portam. l. nemo carcerē. in ver. Aperia. & libera. C. de exa. trib. lib. 10. per quem tex. ita cōcludit Bal. in lec. antiqua. Rom. Ias. & Ripa. in d. l. admonendi. Brun. in trac. de iudiciis. q. 3. nu. 12. Pau. Ghirlandus. in d. trac. de relaxat. carcerat. in tit. de fuga carcerat. & Felin. in d. c. nullus. secus autem si muros palatij transcenderet. l. si. ff. de rer. diuis. Nam fugientes fractis ostiis, vel muris carcerum habentur, ac si confesi fuissent crimen, pro quo fuissent carcerati. d. l. in eos. vbi B. & alij notant. Et sic hoc casu fuga facit plenam probationem, adeo q̄ punitur fugiens, ac si commisisset delictum. l. cō-

mentariensem. C. de cust. reor. & ita notat Io. And. in addi. Spec. in titu. de præsumpt. §. præsumpta. vers. Violent. Aret. in trac. malef. in verb. Fama publica. vers. Sed quid si quis fuerit positus in carcere.

Sed tali sublimitationi obstat ista ratio, secundum aliquos Doc. in d. l. admonendi. quia palatium, seu camera, largo modo carcer potest appellari, nec dicitur in carcere clausus, qui retinetur in palatio. Hoc tamen in contrarium, non obstante teneo, ac sequor istam sublimitationem, tamquam verissimā, quam comprobo hoc medio.

Quia constat q̄ carceratus dicitur omnis, qui non potest de loco tute, libereq̄ recedere ad sui libitum. secundum Ang. in l. 1. C. de priuat. carcer. Bal. in l. vnic. col. 2. C. de confessis. & not. idem Ang. in l. qui in carcerem. ff. quod met. cau. Inno. & Doc. in c. nuper. ext. de sent. excomm. ex quo fugiens de palatio, fugit contra præceptum iudicis: ergo habetur pro conuictio, & confesso. Sed Doc. in d. l. admonendi. conantur opinio nes istas ad huiusmodi consonantiam, & concordiam reduce re, q̄ detentus in palatio, vel sub aliqua fida custodia, propriè non dicitur carceratus.

Adeo quod si iudici prohibita esset carceratio sub pœna, non tenetur ad pœnam in syndicato, licet aliquem sic custodiendū arrestasset: nā propriè carcerasse non dicitur: ita Bar. per illum tex. vbi Gl. in l. 1. C. de decur. & stat. lib. 12. quem sequitur Ang. in trac. malef. in d. ver. Fama publica. ver. Quotuplex sit carceratio. improprie verò, & largè carceratus est, sed non puniendus est, veluti confessus, tanquā probatum sit delictum ex tali fuga. & ita procedit prima opinio. secunda autē habebit locum, quando retentus in palatio aufugeret fractis ostiis, & muris. secundum Rom. in d. l. admonendi. & Doc. in d. l. eos. Imo Rom. ibi hoc ampliat etiam procedere, si retentus fugam arriperet post accusationem, & inquisitionem, & hoc casu habetur, ac si confessus fuisset crimen, pro quo fuisset carceratus. d. l. in eos.

Decimo posset limitari, quando esset factum bannimentū, vel decretum, q̄ quis non posset deferre talem rem per talem locum: nam si inueniatur aliquis ob officialibus, & iste renuat perquiri, & aufugiat, erit puniendus illa pœna banni. secundū Bar. in l. 3. C. de cur. pub. & angar. lib. 10. quia habetur pro cōfesso ille fugiens. & de hac materia vide late per Boer. in d. decis. 215. vbi ad saturitatem vide, videlicet, q̄ frangens carceres possit condemnari absque citatione.

Vndecimo limitatur in officiali, seu iudice fugiente ab officio suo: quia tenetur crimine læsæ maiestatis. §. 1. in auth. de administ. & no. Ripa in d. l. admonendi. ne propter discessum scelera committantur a subditis: quia tunc pœna est delictū, & sic plene probat. vt per Bar. & Ias. in d. l. admonendi. Io. Ant. de Nigris in cap. Regni. in c. 132. Item statuimus, q̄ tam iustitiarij, quam officiales. nu. 12. & Marf. sing. 115. & ista limitatio videtur communis, vt per Doc. præcitatos.

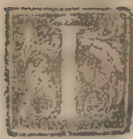
Quod ampliatur et finito officio, dum tamen stet in syndicato, secundum l. 1. C. vt omnes iud. tam ciui. quam crimi. vltra. omnes in rub. nu. 2. ff. ad leg. Iul. maiest. allegan. l. 2. eod. tit. Sed tex. ille nō probat, melius probat tex. in d. §. 1. in auth. de administ. tenet Gig. in trac. de crim. læsæ maiest. lib. 1. c. 42. vbi allegat Alb. in d. rub. tamen errauit non recordatus de doctrina. in d. l. admonendi. quia isti iudices non tenentur trimi ne læsæ maiestatis, vt per Ripam in d. l. admonendi. & per tex. in d. §. 1. Bene tamen verum est, q̄ ista fuga facit præsumptionē contra eos de obiectis in syndicato, & sic pondera d. §. sed hoc. in auth. de colla. & in l. 1. C. vt oēs iud. tam ciui. quam crimi. vbi in his duob. allegatis habet pœna statuta istius fugæ, nec obstat l. 2. ff. ad leg. Iul. maiest. nam nō loquitur in his terminis: concludo ergo non esse veram opinionem Alb. & Gig.

Cæterum defendi posset vno modo istorum sententia, videlicet, qm̄ essemus in criminalibus, vt videtur sentire Ripa in d. l. admonendi. Saly. & Rom. dum allegant text. in l. consiliarios. C. de assesi. Sed text. ille non habet locum in hoc: cum loquatur in fugante officialem, merito teneo contrariam partem, quod ista fuga officialis faciat semiplenam probationē d. §. sed hoc. & sequitur Io. Ant. de Nig. etiam & declarat in d. c. 132. sub nu. 12. & hoc casu deferitur iuramentum in defectū semiplæ probationis.

Quod quidem limitatur in officiali reducto ad carceres, secundum Rom. & Ias. in d. l. admonendi. Fely. in cap. nullus. de præsum. & Brunum in trac. de iudiciis. q. 3. mouentur per §. necessitatem. per eos citatum, id tamen Ripa in d. l. admonendi non admittit, & respondet ad dictum. §. necessitatem. nisi probatum fuerit per iuramentum partis, & ille tex. hoc modo intelligitur, secundum §. sed hoc. supra citatum. quamuis fiat illi tex. aliqua violentia. Viuius opin. 343.

Ex indicijs indubitatis, & præsumptionibus violentis num possit iudex inquisitum condemnare.

CAPVT XIII.

IN criminalibus ex indicijs etiam indubitatis condemnatio fieri non debet. est commu. opi. secundum Dec. consi. 175. in causa falsitatis. col. pen. in fi. in ver. præterea. Don. a Fina.

Iudex ex præsumptionibus violentis, & indicijs indubitatis, & vehementissimis, non potest ipse deuenire ad condemnationem, ac sententiam diffinitiuam in causa capitali absq; alijs probationibus; & consequenter huiusmodi indicia non sufficiunt ad pœnæ corporalis condemnationem, sed solummodo pecuniariæ. secundum Gand. in tract. maleficiorum. in rub. de præsumpt. indubitatis. ex quibus condemnatio sequi possit. Io. And. in add. Spe. in tit. de proba. §. videndum restat. Bal. in l. 2. C. de his. quæ pœnæ nomine in test. & in l. eius. §. 1. ff. de testa. vbi hoc idem firman. Franc. de Are. & omnes. Cast. consi. 197. vol. 2. col. fi. Ang. in l. 2. ff. de fur. Io. de Imo. in l. fi. ff. de hære. insti. Are. in tract. malefic. in ver. fama publica. versic. Quæro an vnum. & Matthes. sing. 122. & seq. Io. de Ana. consi. 59. nu. 2. Ias. in l. seruum fugitiuum. nu. 29. C. de ser. fugi. Io. de Imo. Card. Abb. & Fely. in c. a. ferte. de præsum. & ita consuluit Cast. in d. consi. 197. & Alex. consi. 116. in fi. vol. 3. & consi. 15. col. 3. vol. 1. & opinionem istorum sequitur quoque Boer.

decis. 164. nu. 6. & sequitur, approbat, & fatetur æquiores & communiores Marf. in reper. rub. C. de probatio. nu. 25. 2. cū alijs seq. Iacob. Nouellus in prac. crim. in rub. de testib. in materia criminali incipiente. Crimina obiecta probanda sunt. nu. 33. & seq. Tiraq. copiose in trac. de pœnis temperandis. cā. 27. nu. 2. 10. & seq. vbi eam limitat. & Grammat. decis. 96. vbi refert, quod quidam inquisitus de homicidio in Magna Curia Vicariæ propter indicia vehementissima, & indubitata fuit in eadem condemnatus ad remigandum per septennium, & introducta causa istius condemnati per remedium appellationis in Sacro Regio Consilio, extitit in eo moderata pœna prædicta, seu sententia Magnæ Curie, & sic fuit condemnatus mentionatus homicida inquisitus per triennium ad remigandum per Sacrum Consilium.

Et licet multi Dō & a. affererint contrarium, quos recēsit Brunus in trac. de indicijs, & tortura in 4. q. 1. partis. num. 13. Marf. in d. rub. de probat. nu. 253. & Boer. in d. decis. 164. nu. 1. cum alijs seq. Tamen quicquid isti suadeant, fatuum quidem esset, & inhumanum in actu practico recedere a dicta cōi.

Imo si iudex sententiā ferret ex præsumptionibus, certè, & absque dubio aliquo non transiret in rem iudicatam, vt habetur in l. si ij, qui adulterij. C. de adul. Secundum communem intellectum de quo per Fely. post alios in capit. proposuisti. de probatio.

Et quæ dicantur indicia indubitata, & qualia & quæ sint, declarant Criminalistæ in locis præcitatis. & Marf. in d. rub. de proba. nu. 253. Viuius opi. 125.

LOCI NONI FINIS.

SYNTAGMATIS
OPINIONVM
COMMVNIVM.

SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM.

QVIBVS VNIVERSÆ PROPEMODVM QVÆSTIONES EX
*Selectioribus omnium iure scribentium responsis, auctoritatibus, & consilijs, faciliori multò
quàm antea methodo discutiuntur, enucleantur, & singula sub congruis suis
locis, veluti materiarum sedibus, ac titulis, subijciuntur.*

Opus absolutissimum, perfectissimum, desideratissimum.

HAC POSTREMA ET ACCVRATISSIMA EDITIONE ADDITIONIBVS AD
*Praxim vtriusque fori conducentibus, fidelissimis observationibus, & Senatusconsultis, locupletatum,
& ab illis rebus quæ prius tædium legentibus adferebant repurgatum.*

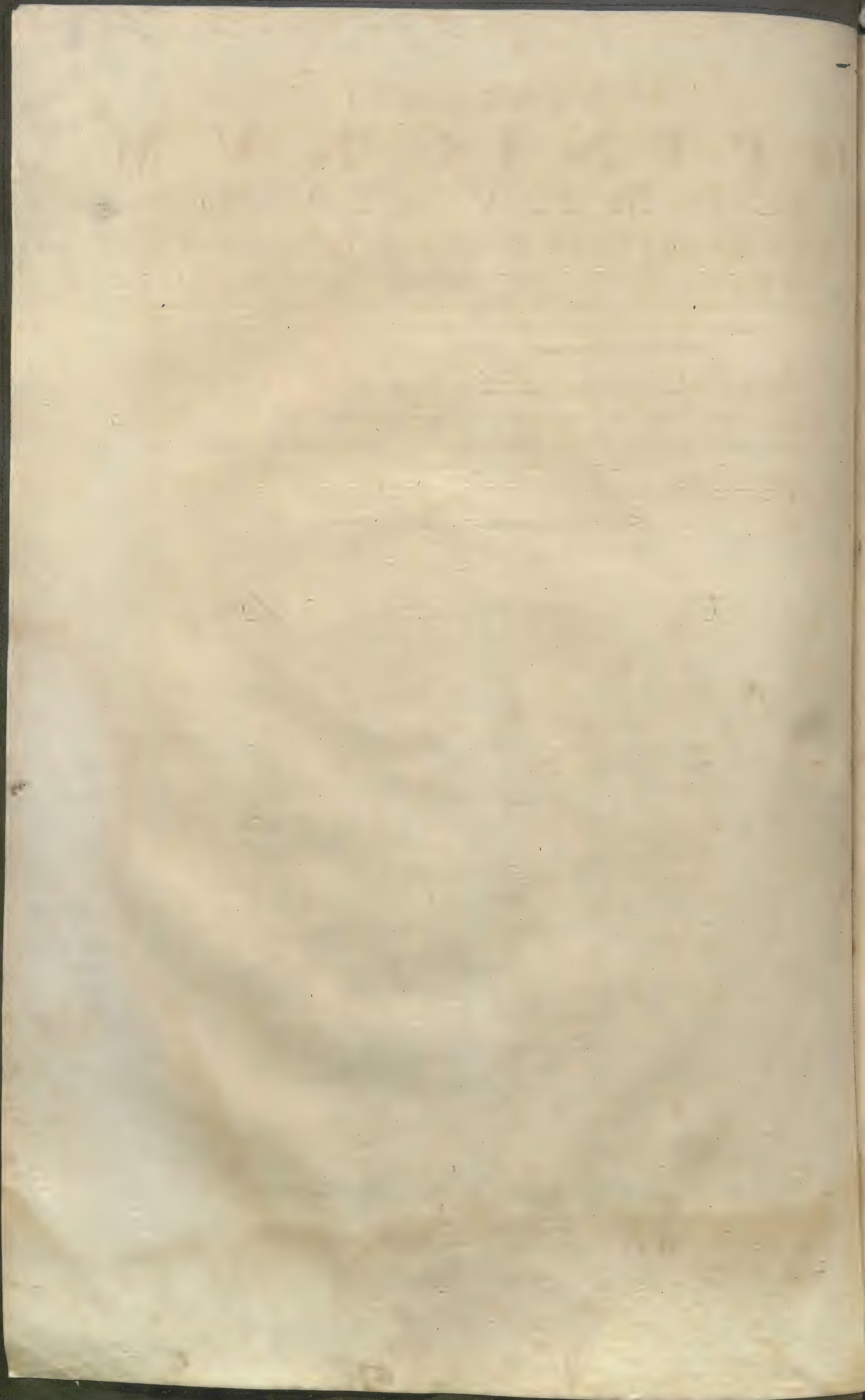
ERVDITISSIMI CVIVSDAM IVRISCONSULTI LABORE ET STUDIO.

Cum Indicibus locorum, ac rerum copiosissimus.

Tomus Quartus.

LVGDVNI, Ex Officina Iunctarum, M. D. XCV.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM, SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM.

In locos communes per titulos & capita distinctos.

DE ACTIONIB. ET VNIVERSIS LITIGANTIVM PARTIB.

LOCVS DECIMVS.

DE ACTIONIBVS.

TITVLVS PRIMVS.

Sub nomine actionis, vel actionum & iurium, quid comprehendatur, aut veniat: vndeque actio oriatur, & nascatur, & quando extinguatur.

CAPVT I.

ACTIONIS appellatione officium iudicis late comprehensum censetur. communem esse opinionem assert Alex. & Dec. nu. 23. in l. 1. ff. de iurisd. las. in prin. nu. 54. Do. a Fin.

Actiones, & iura, nec rerum, nec bonorum appellatione ad certum aliquem locum relata, comprehenduntur, ut nec generaliter certo loco circumscribi censentur, ut frequenter interpretibus placitum attestantur las. conf. 5. lib. 3. Soc. conf. 101. lib. 1. Corne. conf. 49. nu. 10. lib. 3. Alc. in l. ult. nu. 80. C. de pact. Tiraq. in l. si vnquam. vers. bona. nu. 9. C. de reuoc. don. Suarez. Do. a Fin.

Actiones, & iura, tertiam bonorum speciem a bonis mobilibus, & immobilibus diuersam constituunt, ut commune pronunciant Alex. in l. 1. nu. 9. ff. de vulg. & pup. & ideo aliis in locis, atq; alij appellati ab Aym. cos. 213. ad fi. Guid. Pap. q. 291. Tiraq. de retract. lign. §. 1. gl. 7. nu. 9. Beroius cum multis in ca. nulli. nu. 73. de rebus eccl. & insignis iuris antecesor, ac magnam ætatis nostræ ornamentum. Arius Pinel. in 1. par. rubr. nu. 24. C. de bon. mater. Suarez.

Actiones & iura tertiam bonorum speciem a bonis mobilibus & immobilibus diuersam constituunt. communem refert Alex. in l. 1. nu. 9. ff. de vulg. Rim. conf. 213. Tiraq. de retract. ligna. §. 2. gl. 7. nu. 9. Idem.

Actiones, iura, vel nomina debitorum non comprehenduntur in generali obligatione omnium bonorum mobilium, & immobilium: quia actio, seu nomen debitoris constituit tertiam speciem bonorum, & consequenter non comprehenditur appellatione mobilium, vel immobilium. arg. tex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de iud. & ita voluerunt Bar. in l. potest. ff. de autho. tut. Alb. & Bar. & Alcia. in l. mouentium. ff. de verb. sign. Abb. in c. nulli. nu. 9. de reb. eccl. Ang. de Clauasio in sua summa Angelica in vers. alienatio. §. 8. Alexan. conf. 45. nu. 8. vol. 1. & conf. 24. vol. 6. & in d. l. a Diuo Pio. §. in venditione. in 1. not. Bertran. conf. 153. nu. 3. vol. 3. & conf. 275. appellatione bonorum mobilium. nu. 1. vol. 8. & conf. 142. vidl casum mihi exhibitum eod. vol. 8. Ant. Negusan. in tract. de pignori. in 2. par. secundi membri. nu. 9. Deci. conf. 414. nu. 11. & in l. 1. in 2. lect. nu. 8. ff. si cer. pet. & ibi Cagno. nu. 63. cum aliis seq. Crau. conf. 213. in fi. Cagno. in l. si. sub nu. 255. cum aliis seq. C. de pact. Guid. Pap. q. 291. nu. 1 & Alex. in l. 1. nu. 9. ff. de vulg.

& istorum opinio concors est, & communis contra Accursium in l. si in ver. querere. C. quib. causis in integrum restit. non est necessaria. auerentem actiones indistincte inter immobilia connumerari. quam communem sententiam sequitur etiam, & citat vitra præmemoratos Doct. Boer. in conf. 2. col. pen. posito post lecturam Dyni de reg. iur. in fi. Tiraq. in tract. de vtroque retract. gl. 7. §. 1. nu. 9. Pinell. in rub. C. de bonis mater. part. 1. concl. 10. nu. 24. & Iacob. Philip. Portius, seu potius Ant. Gabriel. in conciu. 10. lib. 3.

Benè tamen verum est, quod actiones personales computantur, & connumerantur inter mobilia. l. liberto. §. Lucius. de ann. leg. & l. si. ff. de contrah. empt. Bar. in d. l. mouentium, & Tiraq. in tract. de vtroque retract. gl. 7. nu. 8. Viuius opi. §.

Actiones & iura non solum sub expressa, sed etiam sub tacita bonorum hypotheca intelliguntur obligata. communem esse opinionem testatur Deci. consilii 349. numero 10. Don. a Fin.

Actionem ex natura rei in qua ipsa actio continetur vel ad quam competit, iudicari mobilem, aut immobilem, notat Dy. in l. potest. ff. de aucto. tut. gl. in l. 1. C. si aduer. trasa. & in auth. de non alie. reb. §. 1. & in l. si ad rem soluendam. C. de præd. mi. illud doct. communiter tenere, secundum Bar. in l. si sic delegatum. §. si quis ita. vers. ult. per legem istam. nu. 5. ff. de lega. 1. Hinc est dicit idem Barto. quod si minor actionem habeat ad fundum, vel ad centum alternativè, & liberum sit debitori soluere quod maluerit: si fundum soluerit, ut actio sibi cedatur, cessio non valebit, si facta sit absque iudicis decreto. quemadmodum enim minor alienare non potest rem immobilem sine iudicis decreto. l. lex. C. de administ. tutor. & l. ob æs. C. de præd. min. sic & actionem ad illam competentem citra iudicis decretum cedere prohibetur, & cessio aliàs facta non valebit. si vero debitor soluerit centum, tunc cessio actionis ad centum, tanquam ad rem mobilem facta, tenebit. F. Turzan.

Actio ex pacto nudo non oritur. Iurisperitum. §. sed cum nulla. & §. quinimo. & §. Marcellus. ff. de pact. l. legem. C. eodem.

Ampliatur in 16. casib. & limitatur in 67. ab And. ab Exea in lib. pacto. in 3. par. nu. 273. videas de hoc supra in lib. contract. in tit. de pact. Do. a Fin.

Actio oritur ex sententia confirmante, & non ex confirmata. communem dicit las. in l. 1. nu. 11. & post eum ibid. Rip. nu. 15. ff. de re ind. Villal.

Actio oritur ex sententia arbitri cum pœna, vel sine pœna post homologationem tacitam, vel expressam, de iure cano. Magis communem inquit Alex. in l. ait prætor. in princ. nu. 3. ff. eod. Villal.

Com. opin. Tom. iij.

A 2

Actio

Actio iudicati oritur ex sententia lata in actione reali. ita dicit communiter teneri dom. Fran. Rip. in l. miles qui. §. iudicati. nu. 6. ff. eod. Villal.

- 1 In contractibus nominatis actio statim nascitur propter solum consensum ipsarum partium reciprocum, etiam absque eo qd agens impleat contractum ex sua parte. per l. iurifgentiū. in prin. & ibi Ias. nu. 2. ff. de pactis. Verum licet actio à principio nata sit, tamen exercitiū tamen actionis impeditur quousque adimpletus sit contractus ab ipsis contrahentibus. glo. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. Dec. conf. 421. num. 8. & 11. cōm. u. dicit. Vezin.

Ad actionem extinctam per acceptilationem in transactionem deductam non datur regressus. ampliatur in 2. casib. & limitatur per Purpur. in l. actione administrata. C. de transac. nu. 1. & seq. Do. a Fin.

Actio extinguatur si creditor succedat debitori. l. debitori. & ibi glo. C. de pact. l. Mutianæ. in fi. ff. de cond. & demon. Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 4. à Pet. Duen. reg. 18. fallit in 2. casib. vt per Alex. in l. debitor. C. de pact. nu. 2. vbi Fran. Cur. limitat in 3. casib. vbi etiam Ias. & Dec. limitat. fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. frater à fratre. ff. de cond. indeb. Don. a Fin.

- 3 Actio vbi statuto alicui negatur, nec accusationi, nec querelæ, nec iudicis officio locus est, communem esse opinionem testatur Claud. in repet. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. Clar. in practica. §. vlt. q. 50. Do. a Fin.

Proposita causa, actionis actio proposita intelligitur communis est opin. vt per Cagno. in l. edita. C. de eden. vbi limitat in 2. casib. nu. 20. & seq. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Actionis nomine quid significetur explicat Guido Papæ, in decisionib. curiæ Delphin. quæst. 358. nu. 2. Quomodo autem ab exceptione differat vide decisiones diuersorum Rotæ. par. 2. decis. 131. nu. 14 & decis. 132. nu. 16.
- 2 Actiones autem oriri ex contractu, & actionem oriri ex pacto, quod in eo inest, aut inesse censetur equipollent, qua de re copiose videre licet in enchirid. Ioh. Damhoud. in verb. actio ex contractu.
- 3 Potest autem iudex ad partis instantiam terminum præfigere iactanti se habere ius, & actionem, vt doceat de iure suo, quo termino elapso amplius non audietur. vt per Ant. Gabriel. tit. de actionib. conclu. 6. lib. 2.

De actione hypothecaria, seu pignoratitia, & pro dote.

C A P. II.

Actio hypothecaria dat pro legatis. d. l. 1. & 2. C. com. de leg. Ampliatur in 10. casib. & limitatur in 3. p. 10. Bolog. in d. l. 1. ff. de leg. 1. nu. 313. & seq. Idem.

Hypothecaria pro alimentis in bonis viri sol. mat. non datur, secundum communem per Burf. conf. 120. nu. 40. lib. 1. vbi inter alios allegat Rom. conf. 454. nu. 28. Abb. conf. 43. lib. 2. aliud concludens, idem Burf. in alimentis constante matrimonio, quæ alimēta privilegiū hypothecæ in bonis viri sicut dotē ipsam habere ex magis cōi concludit d. conf. nu. 38. Bonac.

Hypothecaria agere nō prohibetur, qui actionem personalem intentauit. Bal. in l. quamuis. C. de pigno. Vezin.

- 1 Actio hypothecaria cedi potest debitori. Boer. dec. 335. nu. 3. commu. dicit, vbi concluditur posse cedi extraneo, contra Bar. in l. fideiussor obligari. ff. de fideiussorib. Villal.

Actio hypothecaria tacita, quæ competit mulieri pro dote sortitur effectum a tempore dotis promissæ. Boer. decis. 331. nu. 1. com. dicit. Do. a Fin.

Actio hypothecaria & personalis de dote simul in eo libello intentari possunt. §. sed neque. insti. de fideicom. com. dicit. Furius. c. nullus pluribus. de reg. iur. in 6.

- 2 Actio hypothecaria & actio personalis de dote simul in eodē libello intēdari possunt. §. sed neq; ad res. ibi, siue ambabus. & c. in auth. de fideiuss. nā hypothecaria ipsa est accessoria ad personalem actionem. secundū Cy. Bar. nu. 18. Fulg. & Bologni. nū latissimē. nu. 117. cū aliis seq. in l. edita. C. de eden. Fabrum & Ias. nu. 110. in §. itē Seruiana. insti. de act. & hoc non hēt contradicторē aliquem scdm Bal. in tract. de præscr. in 4. par. nu. 15. & Boer. deci. 334. nu. 1. ergo accessoriū hoc sapit naturam sui principalis. iuribus vulgarib. & tex. in d. l. sed neq; idē intelligi. vt ibi ab initio simul, & semel fiat cumlatio actionis personalis, & hypothecariæ, secundū Dyn. in regula, nullus pluribus. de reg. iur. li. 6. Caterum præcitata l. edita. loquitur de vna actione posita post aliam: tunc. n. cumlatio non admittitur,

& opi. istā Dy. dicit cōiter seruari. Alb. in d. l. edita. & secundū eam iudicauit Senatus Burdegalensis in facti contingentia, vt refert Boer. in d. deci. 334. nu. 3. Bal. vero in d. l. edita. voluit eleganter, qd ex post facto cumlatio ista personalis actionis, & hypothecariæ admittatur, & ita per hanc Bal. doct. fuit cōclusum, ac decisum in sacro regio consil. Neap. teste Cap. deci. 80. Aliqui et ex allegatis doct. voluerunt circa pmissa vnum valde curiosū, ac potius pōposum, videlicet, qd actor proponēs plures actiones ad idē competentes in casib. permisis proteſtari debeat, qd non intendit solutionē consequi, nisi ex vna, tñ (quicquid doct. isti suadeant) ob hoc libellus non vitiatur pp ommissionē hmoi protestationis, secundum omnes Can. cōiter in c. cōstitutus. de in int. rest. quorum opi. cōem esse attestatur Rip. in l. 1. §. quia autem. nu. 11. ff. quor. leg. contra gl. in l. quod in haredē. §. eligere. ff. de trib. contrarium assenerantem, esse communiter damnatam ibi ab omnibus. F. Viuius opin. 13.

Hypothecaria ad hoc, vt possit intēdari cōtra tertios possessores, requiritur, qd fiat excusio in bonis principalis. hanc dicit esse communem opinionem Baptist. a Villa. concl. 63. in litera H. vbi ampliatur in 13. casib. & limitatur.

Hypothecaria actio inter præsentes 10. annis, inter absentes 20. annis, secundum sententiam cōiter approbatam præscribitur. l. 1. & ibi gl. in verb. diuturnū. & in verb. incumbant. & l. 2. C. si aduer. cred. præscriptio oppo. gl. in l. cum notissimi. in verb. spaciis. C. de præscr. 30. vel 40. ann. Alex. de Imo. in conf. 58. nu. 9. in lib. 5. in conf. 83. nu. 19. & 220. lib. 2. conf. Hanc esse Doc. communem opi. inquit, referente Rol. a Valle in conf. 79. nu. 7. in 1. To. Paris. in conf. 50. in 1. vol. conf. Quæ tamen recipit aliquot limitationes & declarationes, vt satis eruditē Rol. latē post alios, Balbum in tract. de præscr. in 4. part. prin. in §. tertio principaliter quato. nu. 6. ver. sexta concl. in 8. vol. tract. Soc. iu. in conf. 17. in 2. vol. & Crau. in conf. 148. nu. 6. in 1. par. consil. in d. conf. 79. consulendo scribit. De hac Dec. etiam facit mentionem Bernhar. Vuurmbser. in pract. obser. libr. 1. titu. de præscr. c. 2. incip. præscriptio contra hypothecariam. Kitcho.

Actio pignoratitia directa non nascitur, nisi prius soluto debito. l. si rem. §. omnis. ff. de pig. actio.

Fallit in 4. casib. vt per Ant. Negusan. in tract. de pign. in 2. membro. 7. par. prin. nu. 8. Do. a Fin.

Actio pignoratitia directa soluto debito, creditori competit debitori ad repetendum pignus. l. si rem. §. omnis. & l. solutum. §. si sortem. l. debitor. §. soluta. ff. de pign. actio. ampliatur in 15. casib. & limitatur in 8. ab Anto. Negus. in tract. de pigno. in 2. memb. 7. par. prin. nu. 9. Do. a Fin.

Actio de dote competit filiz, & non fratri, licet dos sit profectitia, quando stipulatus sit dotem tradi filiz, & pater habebit administrationem, & vsum fructum. Curt. conf. 152. negetur. com. dicit. Do. a Fin.

Actio dotis competens mulieri, constante matrimonio marito vergente ad inopiam, cum iuramento per ipsam mulierē alteri cedi non potest. secundū Bal. & Sali. in l. 1. C. de priu. dotis. & Ias. cum aliis relatis per eum in l. si constante. ff. sol. mat. Cur sen. conf. 57. per totum, vbi refert alios doct. contrariæ opinionis, tollitq; omnia obstacula. & sequitur etiam Soc. iu. consulendo conf. 55. nu. 11. vol. 2. vbi istam opinionem equiorem communioremq; vocat. F. Viuius opi. 10.

Actio eadem quæ competit mulieri pro dote, non tollitur per expressam postea secutam. Boe. deci. 332. nu. 1. com. di. Idē.

Actio non datur soluto matrimonio haredi mariti ex pacto facto per mulierem in contractu dotis, quod satisfaciat creditoribus habentibus hypothecata prædia data in dotem. l. ex conuentione. vbi doct. C. de pact.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 3. a Pet. Duen. reg. 12. Idē.

Actioni de dote præscribitur spatium triginta annorū a die quo agi potuit soluto matrimonio, vel viro ad inopiā vergente. l. in reb. §. omnis. C. de iure dotium. quia constante matrimonio mulier non potest agere, & non valenti agere, nō currit præscriptio. l. 1. in fi. C. de anna. exceptio. Boer. deci. 328. in prin. pro dote enim constante matrimonio non potest mulier agere contra quemcunq; promittentem: sed vir agere debet. l. si pro te. C. de dotis promiss. & ibi Salicet. Chæria.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Cessiois autem cessio, si pretium non correspondet actioni, cessio nunquid tanquam simulata minime valeat. vide per Anto. Gabriel. tit. de actionib. conclu. 5. lib. 2.
- 2 Vide hanc materiam fusē in vtranque partem disputatam, & in Burdegalen. Curia suprema decisam apud Nicolaum Boerium decisio. 334. & apud Guid. Papam in quæstio. 108. vbi pluries in sententiam Boerij in Curia Delphinali determinatum esse scribit.

Et vniuer. litigantium partibus. Locus X. 3

De actione personali seu reali.

C A P. III.

Actio personalis competit pro omnibus legatis. l. 1. & 2. C. commu. de leg. Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Ioan. Bolog. in l. 1. ff. de lega. 1. nu. 227. & seq. Idem.

Actio personalis ex testamento regulariter competit pro legatis etiam de iure forum. l. si res. ff. de leg. 3. l. si tibi homo. in prin. ff. de leg. 1.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 2. a Pet. Duen. regu. 15 fallit vt per Ias. in l. 1. nu. 4. C. commu. de legat. fallit vt not. Ripa in l. 1. ff. de lega. 1. nu. 47. & Niger ibi nu. 47. Do. a Fin.

Actio personalis fundum non sequitur, seu eius singularem successorem. l. 1. ff. si hæres. ff. ad Treb. no Rom. conf. 311. nu. 1. conf. 388. nu. 8. conf. 488. nu. 3. Quid de actione hypothecaria? dic qd ea est in rem, & illius sequitur possessorem. intelligendo tamen vt per Rom. d. conf. 388. nu. 9. Bellac.

Actiones personales directæ semper ambulant cum persona, & adeo infixæ sunt oisibus nostris, vt vix diuelli à nobis queant, sicut nec character baptisimi a baptizato. in l. actionu duo sunt genera. ff. de actio. & oblig. ibi not. in l. si Stich. ff. de peculio. & l. 3. vbi gl. ff. pro soc. Vnde licet cedā tibi actionem, non tamen debetur tibi, sed mihi, & si rei vendicationem ceiam, tu non es dominus, sed ego. no. glos. in l. planè. ff. fam. circiscun. Idem.

In actione personali reus vsq; ad 30. an. potest petere reuocationem tenutæ ex primo decreto, quando vult reficere actori expensas, & satisfacere de iudicio fisci, secundum formā auth. & qui iurat. C. de bon. auth. iud. pos. est com. opin. sec. Alex. in conf. 205. vifa dicta. circa med. vol. 7. M. Charian.

Nunquid personalis actio, & hypothecaria possint simul cumulari? Ludou. Roma. conf. 240. tenet quod sic. & ita vult Bald. in l. cum filius. §. pen. de leg. 2. §. sed neque ad res. in auth. de fide iussorib.

Videtamen eundē Lud. in conf. 392. vbi videtur tenere contrarium. vide etiam remissiuè per Ias. in §. seruiana. in fi. instit. de actio. Charian.

Actiones plures personales & dissimiles possunt in eodem libello accumulari. Commenius in c. dispendia. de res. nu. 33. lib. 6. communem dicit. B. Villal.

Additio. An in realibus & personalibus, seu criminalibus, plures actiones intentari possint, & quæ, per Albe. in l. ad officium. nu. 1. C. com. diui. & in l. conductores. nu. 4. C. locati. Et no. in hac materia actionum, quod Barto. in l. 1. ff. de eo quod certo loco tenuit quod actio arbitraria facit, vt quis in quolibet loco conueniatur. Quæ opin. communiter a glo. Iac. Butr. Gul. Ang. & aliis ibi reprobat dicentibus, quod debet conueniri in loco idoneo, scilicet domicilij. siue ibi fuerit presens, siue non. Sed cauti notarij hodie apponunt, vt quis conueniri possit in tali & tali loco, & alibi vbicunque fuerit inuentus. vt dicit Bar. in d. l. 1. nu. 4. I. Fich.

Actio personalis cum mala fide nullo tempore præscribitur. Balb. de præscrip. in 4. par. q. 8. nu. 2. communem dicit. B. Villal. & E. Sarez.

Additio Barto. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuc. dicit quod mala fidei debitor præscribit in actionib. personalibus: cum fundamentum huius præscriptionis stet secundum eū in sola negligentia non petentis, & non in facto & animo præscribentis. Quod dictum reprobatur Bal. in l. 1. nu. 12. C. de ser. & aqu. & auth. ad hæc. nu. 8. C. de vsur. Ang. in d. §. si viam. num. 2. & ibi Im. dicens se ita consuluisset, & alij Scrib. Alex. in conf. 185. vifo titulo quæstionis. nu. 26. circa fi. Inn. Ant. de But. Abb. Imo. & alij in c. si de præscr. cum aliis, ac ipsemet Bart. quasi tacitè se retrahens contrarium tenuit in l. omnes populi. vers. idem in legibus. Sed in d. §. si viam. iudicio ecclesiæ se remittit.

Notat & alium errorem Bar. in l. in hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. cau. ma. 3. dist. inter actiones reales & personales in restitutione vsucapionis finitæ in presentia, quia restitutio constituitur, quamuis vsucapio in presentia sit finita secundum opi. Bulg. quam communiter Doct. sequuntur contra Bar. in l. quod tempore. C. de rest. mil. & ibi Bal. num. 3. vbi etiam Bar. circa med. videtur tenere opin. Bulg. I. Fich.

Actiones personales de iure can. & in conscientia nō præscribuntur spatio 30. vel 40. ann. cū mala fide debitoris de soluendo interpellati ab homine vel à die, quando erant eiusdē fori debitor & creditor, & maxime si iuramentum interuenit, secundum gl. Bal. & Imo. in c. si. ext. de præscr. Ioā. And. in c. 2. eo. tit. in 6. Card. in c. vigilant. ext. eo. Panor. in c. cura. circa fi. ext. de iure pat. Bal. in c. si quis per triginta. si de seu. sue. contr.

in auth. ad hæc. C. de vsur. Im. & do. Constan. in l. quibus. §. do. minus. ff. de cond. & dem. Ang. & Rom. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsuc. & vtiliter casus in d. c. si. ibi, nulla valeat absq; bonæ fide præscriptio. qui tex. fundat se ratione peccati in retinendo alienum: quæ ratio etiam militat in eo qui tenetur actione personali. Etiam lex vult neminem locupletari cum aliena iactura. l. nam hoc natura. ff. de cond. ind. & Dominus prohibuit rem alienam concupisci, multo fortius retineri. Nec potuit lex inducens præscriptionem statuere contra legem Dei, per not. per gl. in c. l. ext. de rest. l. pol. quæ opi. cum tēdat ad fatorem anime, tutior dici potest, per tradita in c. veniens. ext. de spons. per gl. in c. 1. de scruti. & talis præscriptio appellatur iniquum præsidium. vt dicit tex. in auth. vt eccles. Rom. cen. an. gau. præscr. colla. 2. licet contrariam opi. tenperit Host. in sum. de præscr. §. quæ res. & Bar. in d. §. si viam. & idem senserit Inn. in d. c. cura. in gl. legitimā. Balb. decis. 148.

Actiones reales iure canonico & civili, tolli non possunt præscriptione 30. vel 40. ann. sed actiones personales vtique extinguuntur præscriptione inducta iure civili 30. annis, etiā mala fide. secundum Host. in sum. de præscr. rer. immob. §. res. vers. actiones personales. Bar. in l. hac autem iure. ff. de ser. vrb. præd. Bal. conf. 437. vol. 1. Bar. & Rom. in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Bonif. in cle. de re iud. Corn. conf. 206. volum. 2. & conf. 296. vol. 3. Bellameram in c. si. de præscr. decis. Tolosa. 73. Papiens. in sua pract. in foro responsionis rei conuenti. super verb. præscriptionis. & Apostil. ad Alex. conf. 99. vol. 4. q. præsupponunt istam opinionem ac distinctionem veriorē. & communem fore in practica obseruari. In contrariam vero partē inclinantur Pan. & alij omnes in d. c. si. gl. Anch. & Francus in reg. possessor malæ fidei. de reg. iur. lib. 6. Pau. Cast. conf. 98. lib. 2. Alex. d. conf. 99. vol. 4. & conf. 102. vol. 1. in fin. Ancha. conf. 5. quorum opinionem sequuntur, & explicant communem esse Imo. nu. 19. & Fel. in d. c. si. Balb. in tracta. præscr. in 2. part. 3. par. prin. q. 13. Imo. in d. §. si viam. Gozad. conf. 56. nu. 13. Crocus in l. nemo potest. & ibi Ripa nu. 116. ff. de lega. 1. Gratus conf. 41. vol. 1. & Comen. in fin. de actio. in prin. nu. 68. & eandē sententiam tenet Forta. in trac. de vltimo fine. illat. 2. & tenet Matthæ. sing. 23. & ibi Gabr. Saray. in addit. videlicet, quod actiones personales præscribi non possint a debitore, qui sciuerit se debitorem esse, etiam triginta vel quadraginta annorum curriculo ac spatio, & sic actiones pariter personales, cū mala fide nullo tempore præscribuntur, secundum opinionē istam vltimo loco relatam quæ ex deductis magis communis apparet, & ab ea in iudicando, conueniēdoque tanquam magis communi sinceram iuris veritatem profitendo nullo pacto discedendum esse existimo. Et hinc deducitur alia conclusio, quod actiones ipsæ personales de iure canonico, & in conscientia cum mala fide debitoris nullo modo præscribuntur spatio 30. vel 40. annoru, & præcipue interueniente iuramento. secundum Ange. & Roma. in d. §. si viam glo. Bal. & Imo. in d. c. si. & Iaffredum post alios complures relatos per eum deci. 148. actiones personales. nam vbi de peccato vitando agitur, lex secularis cedit, & subiicitur Pontificiæ, quo ad vtrunque forum. gl. est ordinaria in d. reg. possessor, cum qua transeunt ibi Francus, & omnes & Fel. in c. in causis. de testibus. & in c. 1. & in c. ecclesia. de constit. Sed aduerte vtiliter, quod mala fides defuncti nocet etiam eius hæredibus, qui etiam à seipsis minime possent inchoare præscriptionem, etiam eam longissimi temporis stante mala eorum prædecessorum. vt efficax testimonium est Abb. Ant. de But. & Fel. nu. 6. in c. si diligenti. de præscrip. vbi perhibet istam esse magis communem opinionē, cui inhæret etiam cum aliis aggregatis per eum Gozad. conf. 56. nu. 15. & Bertran. conf. 220. thema quæstionis tale est. nu. 7. vol. 3. qui similiter prædicat istam sententiam fore communem. Viuius opin. 7.

De redhibitoria, & euictionis actione.

C A P. IIII.

Actio redhibitoria durat sex mensibus vtilibus. vt l. cum proponas. C. de ædiliti. actio. & l. sciendum. §. fin. ff. eo. tit. quod nempe tempus vtile est in sui principio. secundum glo. in l. 2. C. de ædiliti. actio. & ideo non currit ignorantia, nisi ignorantia sit supina. vbi Bald. reddit rationem, quod quidem tempus vtile est etiam in progressu. vt notatur in l. annus. ff. de calum. & sentit glo. in 2. lect. & in l. cū sex. ff. de ædila. & Cyn. post Iacob. Butr. & Bal. in d. l. 2. vbi assignant rationem.

Com. opin. Tom. iij.

A 3

Imo

Com. V. I Opin.

Imo in dubio tempus hoc reputatur, ac dicitur utile, si eius sursum noceret ignorantia. ut voluit Soc. iun. conf. 19. num. 16. cum seq. vol. 3.

Præterea conceditur actio hæc redhibitoria emptori per actionem ex empto ex quatuor causis, scilicet ob morbum, ob vitium, necnon quando pronunciatum sit quid adesse quod abest, vel abesse quod adest, item quando non cauerit venditor de his, de quibus iubent cauere ædiles. secundum Azo. in summa super C. de ædili. actio. §. fit autem. & Gasp. Caball. in tract. de ædili. actio. c. 2. nu. 5.

Et ut clarius, apertiusque hoc intelligas aduerte, quod actio prædicta redhibitoria datur, quando emptor si sciisset rei venditæ vitium, eam nullo modo emisset. l. 1. §. quicumque. ff. de ædili. actio. ideo agit is intra sex menses ad redhibitionem, ut venditio rescindatur omnino. l. redhibere. ff. de ædili. edi. l. 2. C. de ædilit. actio. & in d. l. sciendum. §. tempus. & actio ista redhibitoria personalis quanto minoris, & similis competit etiam contra eum, qui bona fide contractum fecit. l. tenetur. ff. de act. empt.

Sed limitatur, seu interpretatur hoc, quod actio ista redhibitoria præscribatur, tollatur & extinguatur quoad vtrunque forum pontificium, scilicet, & seculare spatio, & tempore memorato sex mensium legibus definitio, etiam aduersus eum qui malam fidem habuisset, secundum Pau. Cast. in l. sequitur. §. si viam. nu. 6. post medium. ff. de v. cap. Panor. col. 3. Fel. col. 2. in c. fi. de præscri. Balbum in tract. de præscri. in 2. par. tertiae partis princ. q. 13. Crot. in l. nemo potest. nu. 117. ff. de leg. 1. & in l. omnes populi. concl. 11. ff. de iusti. & iur. & istorum opinio communis est prout testantur Moder. in d. c. fin. & eidem communi accedunt etiam Mathes. sing. 23. & Panor. post Butr. in c. quoniam. col. 5. de præscrip. vbi Fely. quoque col. 2. meminit de ipsa communi.

Interpretaturque prædicta similiter non procedere, ut non competant actiones prædictæ emptori, qui sciuerit rei emptæ, vitium. l. 1. §. si intelligatur. ff. de ædilit. actio. & notat Corne. conf. 81. nu. 1. vol. 3.

Tamen vendens animal alicui, dicensque illud vendere cum superosibus, schinellis, p. bulso, marcio, & fragido, & cū quacunque alia generali protestatione, & quod non vult denique de aliquo alio vitio teneri, tunc quippe si animal hoc morbo antiquo vexatum sit, de quo venditor ipse quomodolibet notitiam habuisset tenetur specificè notificare proprium vitium, nec sufficit protestatio memorata sub generalitate verborum, & quod non vult teneri, & cætera, & sic venditor ex quo non notificauit proprium vitium tenetur in hoc casu redhibitoria, & restituere pretium, & reaccipere suum animal. ut ita in terminis consuluit Corn. in d. conf. 81. & Bernardinus ille sanctissimus protector noster in suis sermonibus, de euangelio æterno. sermone 33. art. 2. sub cap. 7. ante fin. Ias. post Ange. & Pau. Cast. in l. pacisci ante fin. ff. de pactis. Port. in §. suspectus. autem. sub num. 8. instit. de suspectis tuto. & curato. Alexan. conf. 14. in fin. & ibi Nat. in add. vol. 5. & idem Alex. conf. 95. eo. vol. & ita voluit originaliter Spec. in tit. de empt. & vendi. §. de rescin. vend.

Cæterum extincta actione redhibitoria quanto minoris, & simili adhuc remanet obligatio in animæ iudicio ad damni compensationem. iuxta distinctionem Sancti Thomæ in secunda secunda, quæstio. 77. artic. 3. Maior. in quarto sent. dist. 15. q. 40. art. 3. Syl. in sua summa. in ver. emptio. q. 19. Caiet. in d. art. 3. & Mathes. in d. sing. 23.

Imò si quis egerit redhibitoria, & succubuerit, posset quippe postea agere intra annum quanto minoris, secundum Bal. in l. pen. col. 2. C. de ædilit. act. Cremen. sing. 164. & Cot. in memoriali in ver. actio redhibitoria. Viuius opi. 9.

Præscriptio in actionibus redhibitoria, & quanto minoris, aliisque rei non persecutoriis, quæ anno olim, & hodie expirant. §. eas. insti. de perpe. & tempo. actio. contra minorem absq; spe restitutionis currit, ex sententia Castr. quem doct. communiter laudant in l. fi. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necess. currit quoque contra ipsum minorem instantia triennalis, de qua in l. properandum. §. fi. C. de iud. & ibi doct. & idem Castr. d. l. 2. & ibi Bar. 16. oppo. vbi etiam in tempore dato ad conficiendum inuentarium idem concludit per tex. in l. fin. C. de iure delib. fallit tamen quod dicitur de triennali instantia, quando tutor, vel curator, siue etiam procurator, cuius dolo vel culpa instantia ipsa perit, non est soluendo: quia tunc datur in subsidium in integ. rest. si læsus persistat. d. §. fi. & ibi idem Cast. post Bar. conclud. idem in tempore dato ad appellandum: quod est decem dierum. auth. C. de appel. & tempore ad appellationem prosequendum: quod est annus, & ex causa biennii, & longius. c. ex ratione. eo. ti. de appel. auth. ei cui. C. de temp.

De Actionibus,

& repa. appel. quod ideo inductum est, ut iuris rigor conseruetur. auth. de appel. & intra quæ temp. in prin. & voluit glo. in l. auxilium. ver. cessant. ff. de mino. idem concluditur in tempore dato ad excipiendum de dote non numerata pecunia, quæ habuisse confessus fuit non fuisse sibi numeratam. l. in contra. & ibi in prin. cum glo. in verb. perituris. C. de non nu. pec. & habetur per Castr. vbi supra. F. Turzan.

Eiuctionis actio non aliter procedet, quam si denuntiatio venditori etiam litem emptori motam cognoscenti fiat, ut commune assero ex Bar. num. 52. Alex. num. 45. ac reliquis scribentibus in l. non solum. §. morte. ff. de no. ope. nuncia. ex Bar. Ange. & Salic. & cæteris interpretibus in l. emptor. C. de euiet. Ang. in §. actionum. nu. 19. instit. de action. Paul. Imol. Card. Anch. & reliquis in c. ult. de empt. & vend. atque Ant. Gomez. qui isthanc rem non indiligenter tractat, de contra. cap. 3. nu. 39. E. Suarez.

Eiuctionis actio non solum emptori competit ad pretium recuperandum, quando ille litem in se intendi venditori denuntiavit, sed & quando nihil enuntians atq; ante vel iudiciū vel sententiam agnoscens bonam fidem restituerit rem controuerfam, si modo postea probet eius rem fuisse, cui illam restituit, ut commune assero ex Ias. in l. si domus. §. de euiet. nu. 14. ff. de leg. lib. 1. Matt. de Aff. li. 3. feud. tit. de contr. intervassal. & ali. nu. 24. Did. a Conar. lib. 3. resol. c. 17. nu. 6. Ar. Pinel. in l. 2. par. 2. c. 3. nu. 17. C. de rescin. vend. E. Suarez.

Eiuctionis actione etiam rei alienæ ignarus consultoque emptor pretium recuperat, ut commune affirmant, sed falso, uti alibi diximus, Cur. iun. in l. ea quæ in fi. ff. de contrah. emp. Ant. Gomez. de contra. c. 2. nu. 42. Did. Couarru. lib. 3. ca. 17. ver. ob eam. Idem.

Sententia iniusta si res emptæ sit ablata, actio de eiuctione emptori non datur. l. si per imprudentiam. ff. de euiet. fallit ut per Ro. sing. 761. Idem.

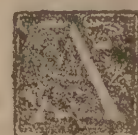
Quem de eiuctione tenet actio, eundem agentem repellit excep. l. vendicantem. ff. de euiet. Pan. in c. 1. nu. 3. de testa. Lud. Ro. conf. 140. & conf. 251.

Fallit quando contractus non valisset alterius quam vendent. occasione, ut in marito vendente fundum dotalem quia licet possit vendicare, tenetur tamen de euiet. ita no. Alex. quæ vide. in 4. vol. conf. 109. ver. nec ad hoc ob.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Ant. de Tremul. in add. ad præf. Vber. de Bonacur. in tit. quibus mod. nu. 30. vet. excipitur quoque. Do. a Fin.

De actione civili, criminali, pœnali, ad vindictam civili in simul & criminali, atque furti.

C A P. V.

Actio civilis, quando prosequitur rem familiarem, si feratur sententia absolutoria super facto, quasi crimen non sit commissum, obstat exceptio in causa criminali. ut est communis opin. de qua Curt. iun. in conf. 350. nu. 1. in 3. vol. Etiam pro interesse fisci. ut est com. opi. ibi. nu. 6. Bonac.

Actio civilis etsi ex crimine originem trahat, non minoris temporis intercapedine quam triginta annorum præscribetur. communem ait Igneus in l. in cognitione. nu. 185. ff. ad S. C. Sylla. Do. a Fin. & E. Suarez.

Actio, seu accusatio criminalis non tollitur prorogatio, sed inquisitio tollitur. Balb. de præscri. 8. par. num. 5. commu. di. Idem.

Actio pœnalis ex delicto non transit in hæredem. l. pupillum. §. in hæredem. ff. de reg. iur. l. 1. ff. de priua. delic. l. 1. C. ne ex delict. defunct. fallit ut per Aluif. de Albertis. sing. 100.

Fallit in 12. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 13.

Fallit in 5. casibus, ut per Deci. in l. pupillum. ff. de reg. iur. Do. a Fin.

Actionem ad soli res extero cedēs non in eam pœnam incidit quæ illas illi alienanti indicuntur. communē ait Claud. in l. Gallus. §. videndum. nu. 10. ff. de lib. & posth. Do. a Fin.

Actio ad vindictam dicitur, quoties contra eum pœnalis datur actio. & c. Suarez vers. actin. num. 46. communem dicit. Bonacoff.

Actio civilis & criminalis an possint cumulari in eodem libello? Resp. communis & recepta est doctorum sententia, quod si actio civilis & criminalis tendunt ad diuersa, tunc potest agi copulatiue, & civiliter. & criminaliter, ut si criminalis detur ad vindictam, civilis vero ad prosecutionem rei familiaris. Si vero vtraque detur ad vindictam tam civilis quam criminalis.

criminaliss, tunc non permittitur cumulatio. ita tenet Abb. c. 1. nu. 9. ext. de iureiur. Vna enim electa tollitur alia. Bar. in l. 1. C. quando ciui. act. praiud. crim. & in l. prator edixit. §. si dica- tur. ff. de iniur. l. 2. §. 1. ff. vi bon. rapt. Pet. a Pla. in epit. delict. li. 1. c. 6. nu. 30. Et hanc dicit esse communem sententiam Rob. Maran. in Spec. par. 4. dist. 1. nu. 5. Et firmat Mynsing. lib. 2. ob- seruat. c. 25. dummodo tamen eo casu, quo diximus cumula- tionem permitti, non vtraque actio principaliter intentetur, sed vna principaliter, altera incidenter. Bar. & doct. vbi supra. Abb. c. postulasti. nu. 4. & ibi Fel. nu. 2. ext. de Ind. cum plurib. allegatis per Pet. a Pla. lib. 1. in epit. delict. c. 6. nu. 36. Maran. d. Spec. par. 4. dist. 1. nu. 20. M. Gratius.

Actio ciuili & criminalis simul intentari nequeunt, vt est commu. opin. Bofsius in tit. de pluribus violentiis. nu. 113. q. intelligit principaliter. inmo vna electa, superfedetur super alia. & si aliter pars facit, & iudex non absoluto primo iudicio determinet, secundum intentatum iudicium, potest appellari, & superfedere habet, qui intentauit primo iudicium ciuile, vel criminale, donec illud sit terminatum, nec sufficit, vt sit lata sententia, nisi etiam illa transiisset in rem iudicatam. ita sen- tiunt omnes. vt ibi dicit Bofsius. Bonac.

Actio ciuili & criminalis simul intentari poterunt si hæc principaliter, illa minus principaliter proponatur. vt receptu attestantur Cur. iun. in l. edita. nu. 198. C. de eden. Rol. consi. 30. num. 2. lib. 2. & qui accuratè id exponit Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 2. Suarez. & Do. a Fin.

Actio furti datur pro re minima, & non actio de dolo, & quare? dic q. in furto inspicitur iniustitia, & non quãtitas. se- cus in actio. de dolo. ita subtiliter Petr. Gerar. sing. 19.

Furti actio etiam pro re minima, veluti pro subtrahã galli- na, atq; etiam ouo intercepto dabitur. vt receptum testifican- tur Tiraquel. in tract. de iudic. in rebus min. exigend. vers. 10. Didac. Conar. lib. 1. resolut. cap. 3. num. 12. & qui vsu id seruari scribit, licet pœnam imminui ob rei furto ablatę exiguitatem affirmet Iulius Clarus in pract. crimina. §. furtum. vers. pariter etiam. quamuis Didac. a communi placito dissentientis opi- nio mihi magis ardeat, eamq; alibi probare multum, lateq; adnitar. E. Suarez.

Ex processu inquisitionali ex officio probatur, q. priuata persona de furto vel alio damno dato quod in ipso processu continetur, & sic fur qui in tali processu confessus est, furtum, cogetur, & sine alio processu ad restitutionem rei furtiue par- ti. l. interdum. §. qui forem. ff. de fur. per quem tex. Bar. & doct. ibi dicunt posse coram iudice criminalium peti aliquem cri- minaliter puniri, & etiam condemnari ad rei restitutionem, vel emendationem damni. Idem Bal. in l. 2. C. de eden. facit l. quo- ties. C. de iudic. Balb. decis. 153.

De confessoria, negatoria, vtli, rescissoria, reuoca- toria, ex stipulatu, ex contractu, ex S. C. Trebell. negotiorum gestorum, communi diuidendo, & contraria actione.

CAPVT VI.

Confessoria & negatoria actio competit pro serui- tutibus rusticis & vrbans. §. aq. si agat. instit. de actio.

Fallit in 5. casib. quos no. Gomes. in d. §. nu. 12. Don. a Fina.

Actio confessoria ac negatoria non modo seruitutum no- mine, sed & ob quacunque alia iura incorporata competit. vt commune inquit Ias. in l. si prius. nu. 4. in ff. de no. oper. nunc- quin & aduersum eos, qui presentationibus (vt doctores fan- tur) impedimento, obstaculo v. sunt, recte intentabitur. com- mune pronuntiat Rôc. in vers. ius. de iure pat. nu. 6. E. Suarez. & Villal. in vers. actio confessoria, & vers. actio negatoria.

Actio tum confessoria, tum negatoria nõ aliter competit, quàm si contradictio interuenerit: ad quam verbis deuentum in iudicio sufficit, & si nulla illius mentio libello inferatur. commune pronuntiat Ias. in l. si prius. num. 16. & 18. ff. de no. ope. hunc. Suarez. & Villal.

Actio confessoria, & negatoria non solum competit pro ser- uitutibus, sed etiam pro alijs iurib. incorporalibus. com. pro Ias. l. si prius. ff. de no. ope. nun. nu. 4. Do. a Fin.

Actio confessoria, aut negatoria, ad hoc, quod competat requiritur contradictio, & sufficit verbalis facta in iudicio, etiam si in libello de illa non fiat mentio. Ias. d. l. prius. nu. 6. & 18. communem dicit. Do. a Fin.

Actio vtliis acquiritur absenti per solam stipulationem no- tarij, maxime in iuramento iuramento, etiam non secuta ratifi- catione licet reuocabiliter, secundum magis communem per Bur. consi. 118. nu. 5. & consi. 40. nu. 16. lib. 1. Vezin. Bonac.

Actiones vtiles habens præfertur habenti directas vbi con- current, & tendunt ad eundem effectum vtiles causas sunt ex contractu eius, in cuius persona erant, vel representabatur directæ. Alex. d. consi. 15. viso, & considerato. circa principium. vol. 6. magis communem esse scribit Mat. Charian.

Rescissoria actio non potest deduci in iudicium, nisi prius officium iudicis habita restitutione. communem dicit. Fa- ber. & al. in §. rursus. nu. 82. in l. de act. reit. & sequent. Co- nar. lib. 1. var. resolut. c. 4. nu. 5. J. Fichar.

Reuocatoria non potest agi contra tertium possitorem habentem rem alienatam in fraudem, nisi principalis antea executatur. Ias. in §. item si quis. de actio. num. 67. communem dicit. Villalob.

Limita, si notoriè constet, nulla bona habere alienantem. idem ibi nu. 68. communem dicit, & ponit alias septem limi- tationes. Idem.

Actio vt alicui tertio ex actu per me celebrato quaratur, necesse est quod ille actus factus sit nomine illius tertij, tum in dubio contrarium præsumitur. Haric reg. d. d. l. 1. vbi Doct. in apost. ad Bar. in l. solutum. §. per libertatem. de pign. act. Bonacoss.

Actio ex stipulatu competens marito habet naturam bo- na fidei. communem ait. Rip. in l. 1. num. 23. d. l. 1. sol. mat. Idem.

Actio ex stipulatu competens extraneo ad dotem restituẽ- dam est stricti iuris. communem testatur Rip. in l. 2. in princ. nu. 12. fol. mat. & in l. 1. nu. 23. eo. tit. Villal.

Actio ex stipulatu competens marito habet naturam bo- na fidei. communem ait idem Rip. in d. l. 1. num. 23. ff. sol. mat. Villalob.

Actiones ex contractu seu iurisdictioni, seu iuris ciuili ena- scentes tolli a principe nequeunt, vt propitijs doctorum cal- culis generaliter munitum efferunt Paris. consi. 101. nu. 70. lib. 1. meus & doctor. & alter parens Arius Pinel. in rub. 1. par. c. 2. nu. 9. C. de rescin. vend. Suarez. Do. a Fin.

Negotiorum gestorum actio datur filiofa. qui soluit ex sua pecunia paternis creditorib. non quidem contra patrem, sed contra eius hæredes. Cor. consi. 79. nu. 18. in 2. vol. & sic contra hæredes patris dabitur ea actio negotiorum gestorum. Corn. ibi per l. si filius. C. de nego. gest. Bellac.

Negotij gesti nulla tunc actio oritur, cum negotiũ quam- uis vtliiter, domino tamen inuito gestum est: nec quidquam proderit, quod eius negotij gestor non rebus alicuius sese im- miscuerit, sed vel illius debita soluerit, vel alia id genus fece- rit. commune dicit Porc. in §. 1. nu. 7. Instit. de obliga. ex quasi contractu. E. Suarez.

Possessor mala fidei postquam soluit de suo ante litis con- testationem, acquirit vtilem actionem negotiorum gestorum contra dominum. Boer. decis. 44. nu. 4. communem dicit. Vil- lalob. & Vezin.

Actiones datiuæ non transmittuntur aliquo modo ad hæ- redes, secundum glo. fi. in l. cum precario. ff. de precario, & in l. si. ff. de eden. Ias. cum alijs relatis per eum in l. iurisdictionum. ff. de pact. & Couarru. in cap. possessor. de regu. iur. lib. 6. par. 3. §. 1. num. 4. vbi refert istam communem opin. fore. In con- trariam verò partem, videlicet, quod ipsæ actiones datiuæ transeant ad hæredes, inclinauere Deci. cum quamplurimis congestis per eum in l. cum nota. num. 7. C. de trans. & Gre- gorius Lupus in l. 6. titu. 4. part. 5. & Aemilius Ferretus in d. l. iurisdictionum. §. & ideo. vbi exiliat istorum opinio. com- munem esse. Tamen prima opinio verior apparet, prout ostendit Couarru. in d. c. possessor. atq; ei tanquam magis com- muni in hærendum, tutissimum existimamus. F. Viuius opi. 8.

Actio ex S. C. Trebel. competit ex testamento, seu fideicom- misso, quo alicuius fidei est commissum, vt restituat actori he- reditatem defuncti, qua restituta in actorem cui est restituta, actiones hæreditariæ transferuntur. l. restituta. ff. ad Treb.

Fallit in 16. casib. vt per Vigel. in commento §. anni. c. 28. fol. 588. Idem.

Actio communi diuidendo præscribitur 30. annis. l. 1. §. 1. vers. si nemo. C. de anna. except. & actiones regulariter præscri- buntur.

Fallit in 2. casib. vt per Rom. & ibi add. sing. 755.

Fallit in 20. casib. quos no. Vigel. in commento 2. anni. c. 26. fol. 459. Do. a Fin.

Actiones contrariæ quæ electione tolluntur, nec in eodem, nec in diuersis libellis admittuntur. l. 1. vbi glo. C. de furt. l. Com. opin. Tom. iij. A 4 quod

Com. V. I. Opi.

quod in heredem. §. eligere. ff. de trib. l. cum filius. §. variis. ff. de legat. 2.

Fallit in 11. casib. quos no. Maria. Soc. in cap. dilecti. nu. 35. de lib. obl.

Quid de rei ven. & uti possidet. an sint contraria. vide Iaso. in §. 2. quæ. colum. 13. instit. de actio. ubi dicit quod non, quando agens possideret civiliter tantum, vel naturaliter tantum: alias secus. vide per eum. & in l. nulli. colum. 4. C. de iudic. Idem.

Actio quæ datur defuncto regulariter datur eius heredi. l. hæres. ff. de acq. hered.

Fallit ut per Vigel. in commento de act. c. 4. reg. 8. fol. 339. & in commentario de verb. oblig. c. 6. reg. 4. fol. 523. Idem.

Bona in diuersis locis sita eius regni legibus eiusque iudicis sententiæ sunt obnoxia, cui actus à prima origine iuris dicundi fecit copiam, commune effatur Ias. & qui eum refert Did. a Couar. de spons. 2. par. c. 7. nu. 9. E. Suarez.

De rei vendicationis actione.

C A P. VII.

Rei vendicatio datur concediturque contra possidentem cum titulo. l. officium. in fi. ff. de rei vend. sed publiciana nunquam conceditur contra eum qui possidet cum titulo. communem dicit Gome. in §. sed iste. nu. 13. instit. de actio. Do. 2. Fin.

Rei vendicatio datur, concediturque contra possidentem cum titulo. l. officium. in fi. ff. de rei vend. sed publiciana nunquam conceditur contra eum qui possidet cum titulo. l. siue autem. §. si duobus. ubi Bart. & alij not. ff. de publi. in rem act. & rationem diuersitatis assignant Bart. & omnes in l. hereditatis. C. de peti. hered. quam amplectitur Ias. in §. sed iste. num. 19. & sequen. instit. de actio. & communem dixit ibi Gome. num. 13.

At hoc non procedit, quando titulus esset causatus ab extraneo, & non ab herede post mortem defuncti: quia tunc publiciana conceditur contra titulo possidentem. secundum Saly. in l. 2. C. de peti. hered. & in l. fi. C. de edic. Diui Adria. toll. & Alex. conf. 90. vol. 2.

Fallit etiam antedicta communis, quando per reum exciperetur de titulo ante sententiam: quia eo casu publiciana datur contra titulo possidentem, secundum Cyn. Bal. & Pau. Cast. in l. cogi. in fi. C. de peti. hered.

Sed bene verum est, quod actio ipsa publiciana datur ad instar rei vendicationis, & in ea veniunt fructus. l. eum qui §. in publiciana. ff. de public. Et in rei vendicatione fit etiam condemnatio fructuum perceptorum. l. fructibus. & l. ex diuersa. §. 1. ff. de rei vendic. Viuius opi. 18.

Rei vendicatio pro singulis tantum rebus competere, intentarique potest. commune dicit Ant. Gomez. de testa. c. 5. num. 7. competet autem & contra merum rei detentorem. ut commune ait. 10. Coras in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 3. ff. de acq. poss. Non tamen aduersus eum rite intentabitur, qui cum rem nec possideat, nec teneat, eam potest restituere, si velit. commune inquit Alex. in l. Pomponius. §. si is, qui precario. nu. 22. ff. de acq. poss. Ac non solum in domicilij loco, sed ubi res ipsa sita est, rei vendicatione quis pulsari poterit. commune scribunt Pan. in c. sanè. de foro comp. Turzan. opi. 127. E. Suarez.

Rei vendicatio competit contra civiliter possidentem. 10. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 27. ff. de acq. poss. commune dicit.

Amplia etiam contra simplicem detentorem. Idem ibi nu. 30. com. dicit.

Not. quod si rei vendicatio intentatur contra aliquem, qui tempore ferendæ sententiæ non possidet, actor pronuntiabitur dominus, & absoluitur reus, & virtute istius declarationis, aufertur à reo si inueniatur possidere. Ias. in d. §. nihil commune. nu. 139. & 140. com. dicit. B. Villal.

Bona filij si pater vendidit, poterit nihilominus ea bona vendicare tanquam administrator legitimus bonorum filij, & sic contra proprium factum venire: quia hoc facit nomine filij sui, cum officium suum sit necessarium. glo. in l. cum a matre. C. de rei vendic. & si pater in eo contractu iurasset se non contravenire tali venditioni, quia tunc sua sponte non posset agere, remedium erit quod filius agat, & quod petat patrem cogi ad consentiendum. Bald. in l. fina. §. in computatione. C. de iure deliberan. idem in marito vendente rem suæ uxoris qui demum poterit alienata reuocare non obstante iuramento a se præstito, quia venit ex persona suæ uxoris, & non ex

De Actionibus,

sua propria. glo. 1. cum vir. ff. de vsuca. Franc. Marc. decisio. 503. in 2. parte. & Ioan. de lino. in cap. cum contingat. de iur. reur. Idem.

Liquoties. C. de rei vendica. in re dubia locum non habet, hoc est, cum secundus emptor rem sibi prius traditam non liquido probat. commune renuncio ex Alex. ac Ias. in l. 1. C. de edict. diui Adria. toll. eodem. Ias. in l. vlti. nu. 28. C. de sacrosan. eccle. Nec item hæc lex procedet, ubi secundus ex aliqua iur. causa rem consequutus proponitur. ut commune constituo ex Soc. quem refert, & probat Marc. Man. non lenis doctrina vir: de soluen. arg. dicimus. ex Ias. in hac l. quotiens. limit. 10. Ant. Gomez. de contract. c. 2. nu. 20. ver. ex quo deducitur. Nec item huius legis decisio exaudietur, si vel ecclesia, aut ciuitas emptrix prima sit. ut commune ponit latè Viuius libr. 1. opin. 436. vel ecclesia, aut aliqua ecclesiastica persona, aut princeps vendiderit. com. inquit Alex. conf. 122. lib. 5. Ias. ad hanc eandem l. quotiens. nu. 20. Paris. conf. 11. nu. 20. & nu. 58. lib. 1. Nec rursus huic legi locus ullus erit, cum emptor secundus, primi emptionem haud ignorauit. tunc enim reuocatoria in factum competet, ut ponit. commune latè Viuius d. opi. 435. & asserit receptum Ant. Gomez. d. num. 20. ver. secundo principaliter, quamuis ipse verè, ac fundatè contrariū ostendat, etiam cum emptor iste secundus fraudis fuerit particeps. E. Suarez.

In rei venditione actor tenetur dominium probare. l. in re. & l. officium. ff. de rei vendi. in petitione autem hereditatis non requiritur dominij probatio, sed sufficiet probare defunctum tenuisse & possedisse tempore suæ mortis tanquam dominus, absque probatione alicuius dominij. Pau. Cast. in l. solemus. ff. de iudi. Boer. deci. 42. nu. 15. Bellac.

Dominium rei alicuius probatur non solum per instrumenta, sed & per testes, & per indicia. l. cum super. & l. indicia. C. de rei vendi. & ibi Bald. & Castren. vide Socin. conf. 89. Abb. in c. cum ad sedem. de restit. spol. Sali. in l. proprietatis. C. de probat. Bellac.

Probato dominio per agentem rei vendi. sed non possessione aut detentatione in conuento. est tantum absolutoria ferenda, & non declaratoria dominij, per casum in c. Ravnaldus. in §. pen. cum gl. ubi, in verbo, petitis. extr. de testam. Liber glo. videatur tenere contrarium in l. si a te. ff. de ex. rei iud. per illum tex. in §. si quis fundum. Panor. autem quem sequitur. Fel. in c. pen. ext. de excep. dicit primam opinionem. procedere, quando antequam constaret de iure actoris, constat reum non possidere aut detinere. Secundum quando prius de iure actoris constat, & post apparet reum non possidere, vel detinere. Balb. decis. 73.

De Publiciana & Seruiana actione, seu Saluiano interdicto.

C A P. VIII.

Actio publiciana est in rem origine prætoris, utilis, perpetua, competensque alicui ratione iuris, seu rei bona fide quæsitæ facta traditione, vel quasi possidente, quem certè putabam esse dominum ex titulo habili ad translationem dominij contra habentem facultatem restituendi ad declarationem iuris sui. secundum Pet. de Bellap. 10. Fab. & omnes in §. sed ista. instit. de act. quorum opin. seu definitionem latè prosequitur Ias. ibi. nu. 7. cum multis seq. & latius ibidè eam explicat, declarat, sequitur, & dicit esse communem, Gom. nu. 6. d. §. sed ista. Bellac.

Actio publiciana ad hoc, ut competat necesse est, quod actor non modo habuerit titulum à non domino, bonamque fidem. verum requiritur etiam, quod habuerit possessionem vacuam, id est, quod absens civilem possessionem non habeat, & sic necessario requiritur, quod agenti prædicto publiciana tradatur possessio vacua, secundum Cyn. & Bar. in l. cum res. nu. 2. & 7. C. de prob. & alios relatos per Alex. conf. 45. col. 1. & seq. vol. 3. & per Doct. in d. l. cum res.

Et ratio per memoratos Doct. & Ias. in §. sed iste. num. 16. & seq. instit. de actio. assignatur isthæc, quia publiciana non competit ei qui non potest vsucapere. l. eum qui. ff. de publi. & sic procedit argumentum de vsucapione ad publicianam, & opinionem istam perhibet esse magis communem. Alex. in l. rem quæ nobis. nu. 8. circa fi. ff. de acquir. poss. & Prap. in cap. reintegranda. 3. q. 1.

Vnde aduerte ad vnum valde utile circa præmissa, quod bonæ fidei possessor post cursum 30. vel 40. annorum habet, siue

siue acquirat exceptionem, & publicianam actionem contra dominum, imo vtilem in rem, & consequenter acquirit vtile dominium, vel effectum dominij. l. si duo. §. 1. ff. de iureiur. Secus autem si foret malefidei possessor: quia tunc non acquireret, nisi exceptionem, & distinctionem istam tradidit gloss. & omnes in l. traditionibus. C. de pact. quam scribit magis communiter approbati Alexan. ibi. num. 3. a Doctoribus, & Additionator ad eundem Alexand. in loco praemisso fateatur istam esse magis communem opinionem tam Scribentium ibi, quam etiam consulentium omnium in variis consiliis.

Proinde ad institutum redeundo, concludo, quod ad hoc, vt actio huiusmodi publiciana competat, deturque alicui, & quæ requirantur ad obtinendum in ea, multa quippe sunt necessaria, de quibus per Bartholom. Socin. consilio 62. in presenti. volum. 1. per Specu. in titu. de actio. & petit. §. sequitur. vers. quid si velis intentare publicianam. & seq. & in tit. de causa poss. & proprie. §. 2. circa prin. & in titu. de loca. §. 1. vers. ceterum, & in §. 6. vers. §. 6. & seq. & per gloss. magnam in d. §. sed iste. & per alios Doct. praesertimque Ias. num. 66. ibi. vbi ipsa Glossa ponit, & commemorat quinque necessaria. Angel. verò decem, inter quæ est bona fides, quæ vtique necessaria discernitur in auctore, tam tempore emptionis, quam traditionis.

Et quamuis probatio illius necessaria non sit, opus est tamen, quod illa deducatur ad hoc vt praesumatur. & consequenter agens publiciana, si bonam fidem non alleget, succumbit dubio procul, licet ea praesumatur. l. si adulterium cum incestu. §. iidem Pollioni. ff. de adul. & firmat, & concedit Bal. in c. vnico. §. si quis per triginta. in tit. si de feud. fuer. controuer. inter dominum & agnatum. Ang. in l. eum qui. §. fin. ff. de publiciana. Alex. consi. 94. in causa, & lite vertente coram arbitris. vol. 2. & consi. 67. in causa, & lite. vol. 3. Bal. & Ang. in l. super longi. C. de praescrip. long. temp. Ias. in l. cum quid. col. 5. in 1. lect. & in 2. lect. col. 7. ff. si cert. pet. & Fel. in cap. si. de praescrip. Viui. opin. 20.

Actio publiciana vero ac directo dominio competere nunquam potest, sed iis duntaxat opem fert qui causam bona fide etiam a malefidei possessoribus adipiscuntur. vt commune ponunt Alexan. num. 9. Rip. num. 3. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. poss. Ias. in §. sed ista quidem. nu. 59. cum seq. instit. de act. non tamen cuiquam illorum prorsus competet aliter, quam si vacuum prius rei possessionem sit consecutus. vt commune asseuerant Alexan. vbi supra. nu. 8. circa si. Viuius libr. 1. opin. 8. qui opin. 6. ex recepta interpretum sententia huius publicianæ actionis finitionem ponit, & opin. 11. modum libelli scribendi, & compluscula alia ad illam attinentia memorat. Suarez.

Actio publiciana in rem origine prætoris utilis perpetua competens quæ alicui ratione iuris seu rei bona fide quaesita facta traditione, vel quasi a possidente quem certe putabam esse dominum ex titulo habili ad translationem dominij contra habentem facultatem restituendi ad declarationem iuris sui, hanc esse com. opi. testatur Gome. in §. sed iste. instit. de act. nu. 6. Don. a Fin.

Actio publiciana competit emptori bonæ fidei causam habenti a malefidei possessore, nec competit aliquo modo vero & directo domini. hanc esse magis com. opi. testatur Ias. in §. sed iste. nu. 59. instit. de act. Alex. nu. 9. Rip. nu. 3. in l. rem quæ nobis. ff. de acq. poss. Don. a Fin.

Actio publiciana ad hoc vt competat, necesse est, quod actor non modo habuerit titulum a non domino, bonamque fidem: verum requiritur etiam quod habuerit possessionem vacuum, & sic necessario requiritur quod agenti prædicta publiciana tradatur possessio vacua. hanc sententiam testatur magis communem. Alex. in l. rem quæ nobis. nu. 18. ff. de acq. poss. Prapof. in c. reintegranda. 3. q. 1. Don. a Fin.

Publiciana in rem actio totiens in eum defertur, qui rem a non domino adeptus est, quotiens in eundem si a domino rem nactus esset, dominium transiret. commune dicit Ant. Gom. de testa. cap. 5. num. 13. vers. item adde & extende. Quin nec alij vnquam dabitur, quam illi, qui & bona fide titulum a non domino consequutus sit, & vacuum possessionem semel nactus fuerit, vt frequenter placitum inquit Alex. in l. 3. §. ex contrario. num. 40. ff. de acq. poss. Prapof. in c. reintegranda. 3. quæst. 1. Ludo. Gom. in §. sed ista. num. 30. instit. de actio. E. Suarez.

Actio publiciana competit emptori bonæ fidei causam habenti a malefidei possessore, nec competit aliquo modo vero, & directo domino. secundum Spec. in titu. de actio. & petit. §. sequitur. Azo. in summa. in titulo de publiciana, Ias.

cob. Butr. Fabrum, Nicol. de Neapol. & omnes in §. sed iste. instit. de actio. legis omnes etiam in l. cum qui. §. prætor ait. ff. de publici. & Canonitas in cap. abbate. de senten. & re iudic. in 6. & istorum opinionem sequitur legendo Ias. in dict. §. sed iste. num. 59. cum quinque aliis seq. vbi recitat eam esse magis communem, Alexander quoque num. 9. & Ripa num. 3. in l. rem quæ nobis. ff. de acquirere poss. quia acquirere rem iusto titulo, & bona fide a non domino, qui mala fide possedit certè ista mala fides authoris sibi bona fide acquirenti nocere non potest, nec debet, quominus sibi publiciana prædicta competat, & agens publiciana ista actione non tenetur necessariò probare ipsum non dominum. vt firmant Spec. in d. §. sequitur. vers. fin. autem velis. Bal. in d. l. eum qui. §. in publiciana. Aret. & Ias. nu. 76. in d. §. sed ista.

Quia vt quis obtineat in publiciana requiritur ex parte ipsius agentis, vt probet de eius titulo, & qualiter rem possedit ex traditione sui authoris. d. §. sed iste. l. 1. ff. de publici. & d. c. Abbate. cum ibi notata.

Et ad acquirendam ipsam publicianam sufficit a quocunque fuerit habita possessio, vt voluerunt Bal. in d. l. eum qui. §. prætor ait. Bar. in l. cum solus. ff. de usu. & Ang. in l. super longi. C. de praescrip. long. temp. Viuius opin. 16.

In actione publiciana quadruplicem formam libellandi ponunt glo. Dyn. Fab. Aret. & alij in §. sed ista. instit. de actio. Sed tertia forma libelli in publiciana tradita ibi per gloss. est ista quando actor alternativè libellum ipsum conciperet, peteretque rem seu bona ad se spectare, & pertinere iure dominij. vel quasi, & sic posset publiciana cum petitorio alternativè cumulari, & libellus iste de sola consuetudine procedit. secundum glo. præmissam. & idem tenet glo. in c. 2. ext. de lib. oblat. & vide alios congestos per Fel. in cap. cum contingat. de offi. deleg. & in cap. 2. de app. & ita consuluit Socin. iun. consi. 128. nu. 1. cum aliis seq. vol. 2. & opi. istam explicat, & declarat quomodo & quando procedat. Ias. in d. §. sed ista. nu. 70. cum aliis seq. scribit eam esse communem, videlicet quod libellus prædictus alternativè formatus de consuetudine procedat. F. Viuius opi. 19.

Actio Seruiana, seu interdictum Saluianum competit locatori pro rebus coloni illatis, etiam contra extraneum possessorem, & sic pro rebus coloni inuectis competit locatori directum Saluianum ipsum: vtile autem locatori competit pro rebus inquilini, & cuilibet creditori etiam, vt est casus in l. 1. C. de Salui. interdic. competitque non solum contra conductorem, ac debitorem, aut inquilinum, aut eorum hæredes. vt d. l. 1. & ibi Bal. verum etiam contra quemlibet extraneum possessorem. vt est tex. in l. 1. §. 1. ff. de Salui. interdi. & ibi Bart. & sic saltem vtile Saluianum competit pro rebus inquilini. secundum glo. in ver. coloni. Fabrum, Aret. Ias. & Bello. num. nu. 23. in §. item Seruiana. instit. de actio. vbi firmat istam esse communem opinionem, & cum ea sentiunt quoque Bar. in d. l. 1. ff. de Salui. inter. Bald. & Saly. in l. certi iuris. C. locati, & Negusantius in tracta. de pignoribus. in 2. part. 4. membro. nu. 133. F. Viuius.

Saluianum interdictum vtile secundum communem Doct. sententiam, merè possessorium est. doct. in §. item Seruiana. instit. de actio. Rola Val. in cons. 141. nu. 11. & 12. in 1. tom. vbi ipse plures auctoritates doct. adducit. Kirch.

Emphyteutica bona per uxorem obtinentur in Saluiano interdicto, si dos repetatur, licet tempore adiudicationis assensus domini requiratur. secundum communem per Burf. cons. 56. nu. 2. lib. 1. Bonac.

De plurium ac diuersarum actionum cumulatione.

C A P. IX.

Actio diuersarum cumulatio ex eodem fonte, causa, seu facto nascentium, & ad diuersa tendentium non admittitur. secundum Cyn. in l. interdum. ff. de publi. iudi. & in l. 1. C. quando civil. actio crim. præiud. Barto. in l. edita. numero 15. C. de edend. vbi ponit exemplum

in eo, qui agit actione vi bonorum raptorum, & furti. l. 1. vi bono rapto. quia absolutoria lata in vna, possibile est, quod pariat exceptionem in alia. Opinionem istam sequuntur omnes Doct. communiter in d. l. edita. vt refert ibi Bologninus numero 120. & cæteri Mod. & Iaffredus in decisio. 287. F. Viuius.

Quæro, an cumulatio plurium actionum permittatur in eodem libello? Resp. regulariter permissum esse, secundum communem

munem doctorum sententiam. gl. communiter approbata. in d. l. edita. vt firmat Ias. ibi. nu. 29. ver. istam tenet.

Limita, vt non procedat, quando duę actiones ita se habēt, q̃ vna proposita, & condemnatione secuta, & executione facta contingat liberatio ab altera. ita tenet Bar. d. l. edita. per tex. l. i. §. si. ff. si fami. furt. fecit. dicat. cuius doctrinā communiter approbatam esse firmat Tho. Gram. in decis. 68. num. 2. Ias. d. l. edita. nu. 29. Et eam tenent Ange. Fab. Ias. & Plat. d. §. si minus. & ibi Mysing. insti. de actio. Lanfr. de Orian. repe. rubr. de caus. posses. & propriet. pract. Ferr. in for. libel. actionis realis. verb. saluo iure. Mich. Grassus.

Cumulatio diuersarum actionum ex eadem tamen causa descendens, & ad diuersa competentium non admittitur, secundum communem sententiam doct. in l. edita. C. de edendo. & Cyn. in l. i. C. quando ciuili actio. prejudic. l. interdum ff. de publi. iudi. l. 2. §. i. ff. de vi bonorum raptu. Licet Fulg. in d. l. edita. teneat contrarium per l. post decisionem. & l. eos C. de furtis. Ad quę iura respondent doct. ibidem, quod intelliguntur in diuersis instantiis, & diuerso tempore, non simul, & in eadem instantia. Balb. decis. 287.

Cumulatio admittitur quādo agitur de re & in materia fauorabili, secus si de odiosa. communis est conclusio. vt dicit Decius in l. si idem cum eodem. nu. 2. ff. de iurisdic. omnium Iud. I. Fich.

Cumulatio fieri potest in criminali iudicio, si iudex per inquisitionem, & pars querelanter procedat. vt est communis opinio. Clar. quæst. 3. ver. hinc infertur. vide Crayettam consi. 14. Bonacosi.

I Actionum cumulatio regulariter permittitur, est vt voluerunt Gl. Bar. & omnes in l. edita. C. de eden. vbi Cagnolus, nu. 200. narrat istam esse communem opinionem, & Zasius etiā in §. si minus. sub nu. 12. inst. de act. Papien. in sua practi. in for. act. re. §. seu. ver. Saluo iure. nu. 11. cum aliis seq.

Quę quippē cōmunis limitatur non procedere primō, vbi cūque actionum diuersarum cumulatio ex eodē fonte causa, seu facto nascentium, & ad diuersa tendentium fieret in iudicio, tunc enim non admitteretur, sed penitus impediretur, secundū Cyn. in l. interdū. ff. de pub. iud. & in l. i. C. quādo ciuili. act. crim. præiu. Bar. in d. l. edita. n. 15. vbi ponit exemplū in eo, qui agit actione vi bonorū raptorū, & furti. l. i. ff. de vi bo. rap. Papien. in d. §. Saluo iure. nu. 13. Zasius in d. §. si minus. sub n. 18. cum aliis seq. in quibus locis ponunt similiter aliqua alia similia exempla, & referunt pariter cumulatissimē quatuor cumulationum genera; quia absolutoria lata in vna, possibile est, q̃ pariat exceptionem rei iudicatę in alia, & opinionem istā sequitur Afflic. in constitu. si ciuilitur agens. sub num. 7. & seq. lib. 2. Rob. Maran. in tract. iudiciorum in 4. par. 20. & vlt. dist. sub nu. 2. & seq. fol. paruo 78. & omnes Doct. communiter in d. l. edita. vt refert ibi Bolognetus. nu. 120. Cagnolus, nu. 202. & l. q. & ceteri Moder. & Iaffredus decis. 287. Licet, & male & inutiliter Corasius in miscellaneis iuris ciuili lib. 2. c. 5. conetur sustinere contrarium, & Ioachimus in obseruatione 25. centuria. 1. deducit, q̃ in Camera Imperiali admittitur cumulatio actionis iniuriarum, & legis Aquilię.

Sed bene verum est q̃ remedium c. reintegranda. 3. q. 1. posset concurrere cum interdicto. vnde vi, & cum aliis remediis possessorii, & consequenter ipsarum actionū in eadem petitione & libelli cumlatio fieri permetteretur. secundum Prapo. in dicto ca. reintegranda. vbi profert magnū, & vtile quidem verbum q̃ Palatium Apostolicū, & practica eiusdem Palatii ita obseruat, q̃ dari, & recipi soleat semper libellus in quo omnia auxilia, & remedia coniunguntur, & interdictū vnde vi cum aliis, & postea probata possessione rei, promulgatur sententia pro actore, secundum remedium d. c. reintegranda. Et ista practica obseruatur etiam in Regno Neapo. Alias vero imitationes circiter septem profuse explicat, atque disceruit. Cagno. in l. edita. a nu. 201. vsque ad nu. 231. & Zasius in d. §. si minus. sub nu. 12. cum aliis seq. Viuius. opin. 173.

Quoties competunt plures actiones diuersę & ex diuersis causis ad diuersa, eidem actori, & contra eundem rem cumulatō est permittenda. no. doc. in l. edita. C. de eden.

Quando petitorium & possessorium adipiscendę sic se habent quod electione tolluntur, cumulatio impeditur. l. fin. C. de codic.

Fallit vt per Io. Bolog. in §. nihil commune. nu. 279.

Ampliatur in 2. casibus & limitatur in 4. per Cagn. in d. l. edita. nu. 244.

Fallit in multis casibus vt per Purp. in d. l. nu. 174. fallit in 6. casibus per Corn. in d. l. nu. 42.

Fallit in 5. casibus quos no. Io. de Vico Mercato, in d. l. num. 44 & Purp. nu. 46.

Vbi cumulatio admittitur, tūc erit necessarius vnus iudex & vna erit instantia.

Ampliatur & limitatur ista conclusio per Purp. in dicta l. edita. nu. 64.

Cumulatio regulariter est permittenda. fallit in 3. casibus. secundum Dec. in d. l. edita. nu. 58. vbi Io. Bolog. limitat in 4. casibus. nu. 136. vbi Cagn. nu. 200.

Cumulatio non admittitur ratione maioritatis. fallit in 2. casibus. secundum Dec. in d. l. edita. nu. 66.

Cumulationis emendationis & mutationis actionum materia tractatur in l. edita. C. de edē. Salicet. l. i. C. de fur. Paulus de Cast. & Soc. in l. si ex maiore. C. de excep. Don. a Fina.

Actionum plurium & dissimilium exaggeratio in eodem libello licita est communem dicit. Gomez. in c. dispendia. nu. 33. de rescrip. in 6. nisi in eodem fonte nascantur, vt cōmunē attulerat Iaffred. deci. 287. Don. a Fina.

Quid de duobus iudiciis possessorii, puta retinen. & recuperan. an possint simul intentari. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. col. 27. ff. de acquir. posses. ponit istam materiam. vide ibi per eum. Charian.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I An autem actiones plures, quando ad idem competunt actor vnus ex illis eligere teneatur, vide plenissime per Anton. Gabri. Tit. de Actionib. cōclus. 1. lib. 2. ad eandē quoq; materiam faciunt eiusd. conclus. 2. & 3. Guid. Papæ Decis. Delphin quæst. 143. Rebus. in Com. ad constitutiones Regias. tractat. de rescrip. cōtraclū. artic. vni. gloss. 21. num. 14. Rancib. ad a. quæst. Guid. Pap.

De infortoria & exercitoria actione.

CAPVT X.

Rappositus negotiationi tenetur infortoria: vt per Paul. de Cast. cons. 146. lib. 2. de quibus autem & qualiter teneatur infortor. Pano. cōs. 5. li. 1. & quę obanda sint, vt teneatur. Alex. cons. 44. lib. 2. Vez.

Infortoris reuocatio vt valeat & efficax sit, fieri debet publice & palam, in loco vbi Rappositus est, alias per eū gesta teneant in præiudicium domini. l. sed si pupillus. §. prescribere. ff. de infort. secundū Io. And. ex mēte dñi sui, in ca. ex parte Decani. & ibi. D. Nic. de rescrip. qđ etiam voluit Mart. Silim. & refert Laud. in clem. vna, de renunt. & Barro. in l. vna. C. de satisfacta. & ita communiter teneri refert Benedic. Capr. reg. 58. num. 24.

Exercitor qui pecuniam domini credidit, liberatur cedēdo actionem ipsi domino. l. si eum. §. i. ff. de exerc. & ita pro illis nominibus nō tenetur soluere domino creditam pecuniam, sed solum tenetur cedere ipsi domino actiones sibi competentes. glo. in l. i. in verbo, poterit. ff. de insti. acquir. enim ibi ille administrator seu exercitor qui pecuniā credidit actiones. l. si maritus. vbi Bal. C. de distra. pigno. & denum eas ipi dño tenetur cedere, & sic liberatur. Quod intellige, dummodo illi debitorum essent soluēdo, & idonei eo tēpore quo credita sunt pecunia. Quod si demū effecti essent non soluēdo illi debitorum non teneretur ipse administrator: sufficiens enim ad hoc vt administrator sit liberatus, quod tempore contractus debitorum erant soluēdo, & fecit tales contractus vt boni pater familias. l. negotium alienum. C. de nego. gest. Dec. in consilio 533. nu. 3. in 4. part. Bellac.

De petendę hereditatis actione.

CAPVT XI.

ACTIO petitionis hereditatis, est bonę fidei. §. actio num. de actio. insti. & ibi Ias. n. 24. & realis. l. sed & si lege. §. petita. de petis. & ibi Bar. quamuis alie actiones reales non sint bonę fidei, sed stricti iuris. Illa tamen petitio hereditatis quāuis realis, erit bonę fidei, vt ibi per Ias. est etiam ea petitio hereditatis & psonalis, vt ibi per Ias. & alios. Bellac.

Fructus ante litem contestatam percepti sunt necessariō in libello petendi: sed percepti post contestationē incidenter veniunt sine expressa petitione Inno. in c. granis. de restitut. spoliat. notatur in l. si quis missum. inde damno infecto. Bald. in l. 2. C. de peti. hered. nu. 2. per l. ædiles. §. idem sciendum. ff. de ædi. edicto. Vezinus.

In iudiciis vniuersalibus, vt est petitio hereditatis, actio fam. circiscunda, & similibus admittitur petitio vniuersalis, & etiam

etiam sententia, & in executione fiet liquidatio bonorum in generalibus vero licet admittatur petitio generalis, tamen tenetur actor in processu, & ante sententiam specificare & probare & in probatis tantum obtinebit, per gl. cum Bar. in l. i. ff. de eden. in prin. & secundum Inno. in c. conquerente, extr. de off. ordin. Ross. in libellis. in rub. de vniuersali & generali ac. Panor. in c. cu inter. in quinto notabili, extr. de re iudica. & in capit. cum ad sedem. extr. de restitutio. spolia. domi. Cato & Sandili. in dista l. prima. Bald. tamen. Angel. & dom. Alexan. ibi tenent quod etiam in generali fiet in executione liquidatio. Balb. decis. 186.

Vbi dubitatur an petitio sit apta, vel inepta, in dubio debet admitti. secundum Bald. in l. final. colum. 4. C. de edict. diui Adrian. tollen. Innoc. & cano. in cap. examinata. extra de iudi. Balb. decis. 145.

Petitio hereditatis non datur contra titulo possidentem. l. regulariter. l. nec vllam. ff. de petit. hered. etiam si titulus fuisset post mortem defuncti acquisitus. Salicet. in l. fina. num. 25. C. de edict. D. Hadria. tollen. & hanc communem opin. esse dicunt Angel. Aretin. in §. sed ista quidem. num. 13. in init. de act. & Alexan. de Imol. in cons. 73. num. 5 in §. libr. cons. quam tamen conclusionem quod petitio hereditatis non detur, quando titulus quæsitus esset post mortem, non admittunt Bald. in d. l. final. Alexand. de Imol. in cons. 90. num. 10. vers. & in proposito nostro facit hoc quod notat Bald. vbi similiter dicit, qd licet petitio hereditatis non detur contra titulo possidentem sicut nec Publiciana, tamen fallit quando quis acquisiuit titulum & possessionem post mortem defuncti, quia tunc heres defuncti potest agere petitione hereditatis, contra taliter possidentem cum titulo secundum O fasc. decis. 56. colum. 2. post princip. de quo vide Bart. in l. Neratius. ff. de petit. hered. in l. cogi. C. eod. Et licet Salicet. in d. l. fin. conetur impugnare opinionem Baldi, tamen illa iura non concludenter probant opinionem Salicet. in 2. libr. cons. latè Andre. Barbat. in cons. 65. num. 6. 7. & 8. vbi ipse inquit: Licet communis opin. Docto. sit, quod contra titulo possidentem, non detur petitio hereditatis, tamen limitatur illa regula & communis opin. quando titulus & possessio acquisita fuerunt ante mortem testatoris & in hoc est communis opi. secus est si post mortem defuncti acquisita fuerunt. vt voluerunt Bal. Pet. de Ancha. nec reperitur communis opin. dicens, quod petitio hereditatis detur, quando titulus & possessio fuerunt acquisita post mortem defuncti, & per consequens non potest dici, quod communis opinio sit contra doctrinam Baldi, quamuis Salicet. dixerit contrarium. hæc Andr. Barbat. Sicul. in secundo vol. cons. quorum sententiam etiam approbat Roland. à Valle. in cons. 48. num. 11. in primo Tom. cons. Kirchouius. & an contra talem petitionem.

Hereditatis petitiōi an competat longi temporis præscriptio ex persona possidentium pro hærede qui bona hereditaria diuiderant: saltem pro portionibus obuentis ipsis diuidentibus ex titulo diuisionis? & dic. quod non teste O fasc. d. decis. 56. num. 6. num. 7. vbi quærit, an emens a possidente pro hærede vel pro possessore possit opponere præscriptionem longi temporis ex persona sua: & concludit quod sic. ex doct. Bar. in l. etiam. §. quod si quis. ff. de petit. her. glo. fin. l. fi. C. de edict. di. Adria. tol. Ay. cons. 277. col. 2. O fasc. d. decis. 56. nu. 11. vbi declarat illud, quod petitioni hereditatis non præscribitur nisi spacio 30. annor. distinguendo vt ibi per eum. Qua in materia petitionis hereditatis, & pro quibus rebus detur vide Iaso. in vñbus. feud. colum. 13. circa fin. & contra quem non copetat, scribit Nat. cons. 14. col. 6. nu. 11. cons. 15. cons. 448. col. pen. & fi. Quomodo autem formetur libellus in ea, not. Bartol. in l. i. colum. 2. in prin. ff. de eden. vbi inter alia, peti debet & concludi hoc modo, peto me pronuntiarī hæredem, & cogi aduersariū ad restituendū quicquid tenet & possidet, alia plura vide per Natt. d. consil. 15. 448. colum. pen. & fin. Afflic. decis. 228. Roland. consil. 1. nu. 10. consil. 48. num. 11. & sequen. cons. 75. nume. 17. lib. 1. Quid de iudicio vniuersali petitionis hereditatis: & an ad iudicium particulare fideat donec finita fuerit quæstio petitionis hereditatis? Dic. vt per O fasc. decis. 74. nu. 10. vbi concludit vnum iudiciū vniuersale non impedire aliud l. pen. ff. de petit. her. Bart. in l. si quis libertatē. ff. de petit. her. de quo libello petitionis hereditatis, quo quis petit reum condemnari ad restitutionem rerum hereditariarum dic. quod videtur etiam continere in necessarium antecedens quod agens declaretur hæres. teste O fasc. d. decisio. 74. num. 13. num. 18. & seq. vbi plura alia notabilia ponit in materia petitionis hereditatis. Bellac.

Petitio hereditatis non datur regulariter contra tit. possidentem. l. regulariter. ff. de petit. her. l. 2. & l. hered. C. eo. & l. hæ

red. C. in quib. cau. cess. long. temp. præscr. Alexan. in 5. volum. cons. 73. & cons. 184. De quo vide late Ias. in §. actionum. instit. de actio. & in l. 1. C. de inoffic. testa. Addo Alex. in 3. volum. cons. 83. & in 5. volum. cons. 186. Corn. in 4. volum. cons. 278. Angel. cons. 161.

Limitat Ias. post alios in locis præallegatis multipliciter, & inter alias limitationes not. istas, videlicet quia fallit si titulus habeatur ab eo, qui potuisset petitione hereditatis conueniri Ita. Bartol. in l. cogi. circa fin. C. de petitio. heredi. & Paul. de Castr. in l. fi. C. de edict. diu. adr. tol. Et subdit Ias. in §. actionum. in 38. colu. quod non esset ponere eos in calum. tenere quod ille qui alienauit, possit conueniri petitione hereditatis. vide ibi per eum.

Alia limitat. est, vt non habeat locum quando titulus habitus fuit post mortem defuncti. Sed ipse Iaso. in locis præall. eam reprobare videtur.

Istam tamen Limitationem dicit sing. Bald. in d. l. fin. in 9. & 11. opin. & dic. it mirari, qd doct. in hoc non aduerterint. Et hæc limitationem ample sequitur, Barbat. in 3. vol. cons. 65. Corn. cons. 207. vers. omitto.

Addo quod Alex. in 5. vol. cons. 73. reprobatur opinionem Bal. & sic tenet idem quod Ias. licet Iaso. cum non alleget, & idem vult. in eo. vol. cons. 184. & cons. 186.

Limita nisi bona de quibus agitur, essent litigiosa, quia tunc datur peti. hereditatis contra titu. possidentem. Corn. consil. 207. vers. sed ad hoc.

Dicit etiam ibi Corn. quod si venditur ius non potest emptor prætere tendere titulum. Idem.

Possidentes hereditatem, si contra agentem petitione hereditatis, vel familie erciscundæ iudicio exciperent quod est indignus hereditate vt puta si defunctum testari prohibuerit. l. 2. C. si quis aliq. test. prohib. cum nota. per Bartol. in l. fin. ff. eo. tit. & per Socin. cons. 105. viso processu. volum. 3. vel quod defuncti uxorem, seu liberos occiderit, vel tacitam fidem de restituenda hereditate incapaci accommodauerit vt sepe accidit in his qui instituuntur hæredes ab habentibus filios spurios. vt per Bald. in l. si quis presbyter. C. de episc. & cler. & per Barbat. in c. cum in officii. ff. de testa. exceptione ista non iuuabitur. secundum gloss. in l. his consequenter. §. primo. ff. famil. erciscun. l. loci. §. compet. ff. si seru. vend. & opinio hæc communiter approbatur. vt per Corn. consilio 150. circa præsentem lib. 2. & Doct. or. variis in locis iuris nostri. F. Viuius.

Durand. in arte testan. titu. 11. cau. 11. communem dicit. Villal. & Vez.

Acto rap. & quando instrumenta sua reocedere teneatur, & quid de reo ipso.

C A P. XII.

ACTOR tenetur reo ad fundandā illius exceptionem, tam rationes. l. non est nouum. l. iustum quam instrumenta exhibere l. fi. & ibi Ias. num. 1. C. de edend. l. dissolutz. C. de condict. ex leg. l. qui tabulas. ff. de fur. Bart. in d. l. fi. num. 1. Quam sententiam Ioan. Glosator ibi primum defendit, expulso sensu Azonis, qui contrarium in sua Summa ibid. n. 23. defendere voluerat: vt. f. rationes ederentur reo ab actore, & e contra, sed instrumenta nullo modo. Alexan. de Imo. in d. l. fi. num. 2. Quare prior sententia communis doct. opinio esse dicitur. Alex. ibid. nu. 3. Dec. nu. 5. Franc. Pur. nu. 11. ver. & quamuis articulus vt supra disputari posset, non tamen recedendum est a communi sententia. Alcia. nu. 6. vers. non igitur a recepta plurimorum sententia recedendum est. Et hanc sententiam communiter approbari scribunt Abb. Panor. num. 15. in fin. Deci. num. 39. circa fin. & nouissimè Marcus Mantua num. 21. in ca. 1. extra de probationib. vbi & ipsi huius communis opinionis limitationes & fallētiās, & Zasius noster in l. 1. §. editiones. nu. 30. cum seq. ff. de edendo, late explicarunt. Kirchouius.

Actor non solum tenetur edere reo rationes priuatas, ad fundandam suam exceptionem, sed etiam instrumenta propria: hanc esse communem opinionem attestatur Franc. Cur. in l. & quæ a Diuo Pio. C. de eden.

Fallit vt per d. Cur. iun. in l. non est nouum. C. de eden. nu. 5.

Fallit in 2. casib. vt per Fran. Cur. in d. l. nu. 3.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l.

Fallit in quatuor casib. vt per Purpur. in d. num. 8. Felyn. in cap. 1. de probat.

Fallit in 5. casib. vt per Dec. in d. l. a Diuo. nu. 5. Don. à fin. Actor

Com. V l. Opin.

Actor instrumenta sua reo ad exceptionem & reus vicissim actori ad replicam suam, non autem intentionem principale fundandam edere tenetur. communem dicit Iaso. in l. fin. C. de edendo. Don. a. Fin.

Quis non tenetur edere instrumentum, de quo in libello mentionem fecit, si debet esse ita penes reum, sicut penes auctorem. c. 1. & per doct. extr. de prob.

Fallit in 4. casib. quos not. Iaso. in l. si legatum. ff. de edendo. numero 2.

Fallit in 2. casib. vt per Socy. reg. 113. Don. a. Fina.

Editio instrumentorum fit non iure actionis, sed officio iudicis. Rip. nu. 20. in d. l. 1. & Dec. num. 19. com. dicunt. B. Villalob. & Vezin.

In his casib. in quibus necessaria est editio, non oportet edere totam copiam instrumenti, sed sufficit edere partem quae est causa petite editionis.

Fallit in multis casib. vt per Felyn. in d. c. ex epistola. nu. 52. Don. a. Fina.

Editio fieri debet in omni causa. l. 1. C. de edendo.

Fallit in 3. casib. per Io. Bolog. in d. l. 1. nu. 73. Idem.

Actori edenda non sunt instrumenta per reum ad intentionem suam fundandam, etiam si reus sit fiscus, etiam si poena sit pecuniaria. Rip. in l. 1. de eden. nu. 11. & in l. is apud quem nu. 22. eod. tit. com. dicit.

Fallit primo, in ecclesia. Rip. in d. l. prima. nu. 13. com. dicit.

Fallit secundo, in actore agenti pro matrimonio, pro dote, pro alimentis, pro libertate propria. Idem Rip. num. 12. com. dicit.

Fallit tertio, in mercatore, vel in eo qui necessitate officii tenetur conficere librum. Iaso. in l. 1. C. de eden. nu. 55. com. dicit, & vide in verb. rationem, nu. 4.

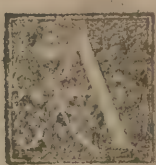
Concor. cum. l. 17. tit. 1. par. 3. Villalob.

Actor ubicunque petit a reo instrumenta ad intentionem suam fundatam coadiuuandam, ipse reus edere tenetur. Bart. in l. si. nu. 2. ver. sed etiam ad intentionem inuandam non dico fundandam. C. de eden. & Panorm. in c. 1. num. 15. extra de probationib.

EXEMPLUM GRATIA: Si instrumentum contineret promissionem 200. aureorum, & actor probare vellet, de quibus aureis solutio fieri deberet, ipse posset petere reo sibi instrumentum exhiberi. Vel si peteret actor fundum, & non appareret de finibus. Bar. Soci. ibi. nu. 3. similiter probato legato cogetur haeres ad tabulas exhibendas, quibus legati ipsius quantitas ostendi possit. l. qui concubinam. §. cum ita & l. praedictis. §. Titio. ff. de legat. tertio. Alciat. in d. l. fin. num. 9. Et hanc communem sententiam esse dicunt communiter Doct. Alexan. de Imol. in d. l. si. nume. 26. Dec. in d. capit. 1. nume. 33. vers. 6. fallit. Mantua. num. 28. Kirchoius.

Actor si non probat, quomodo reus absoluatur, & quando.

C A P. XIII.

Actor non probante, reus debet absolui. l. qui accusare. C. de edendo.

Ampliatur in duobus casibus. & limitatur in 8. Ioan. Butr. Bald. & Salicet. in d. l. qui accusare, vbi etiam Ioan. Bolog. ampliatur in 7. casib. nu. 7.

Ampliatur in 8. casib. secundum Franc. Hercula. in tract. de negati. num. 70.

Ampliatur in sex casibus, & limitatur per Dec. in dicta l. qui accusare.

Fallit in multis casibus quos not. gloss. in capit. primo. vt eccl. benefi.

Fallit in 11. casib. quos not. Specu. in tit. de prob. §. probare. ver. tunc ad propositum.

Fallit in 2. casib. vt per Iaso. in d. l.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 15. Marf. in l. de minore. §. tormenta. ff. de questionib. vltra quos plures ponit Purp. in d. l. qui accusare. nu. 8.

Fallit in 11. casib. quos not. Iacob. de Prolo. in l. ad monendi. ff. de iureiurando. nu. 115.

Fallit vt not. Bap. a. Villal. conclus. 47. in litera A. Don. a. fin.

Actor in liquido tam in civilibus quam in criminalibus causis si non probauerit absoluendus reus erit, communem asserit Iaso. in l. non est nouum. nu. 5. C. de edendo. Don. a. fin.

Actor si in criminalibus etiam liquido non probat, reus est absoluendus. communis est opinio. Suarez ver. actor. nu. 65. Clar. q. 62. vers. 1. Bonacosi.

De Actionibus,

Actore non probante tam in civilibus, quam in criminalibus reus debet absolui. l. actor. C. de probat. Iaso. in l. non est nouum nu. 5. & in l. qui accusare. C. de edendo communem dicit. adde Dec. cōf. 507. nu. 1. circa. & ibi gl. ff. de. prob. & quando reus est solus absoluendus ab instatia causae, vide Thomam Gramma. vol. 3. 1. & Couuar. in resol. lib. 1. c. 1. nu. 8. B. Villal.

Additio. Fallit, quando actor est possessor, & reus non possessor, qui petunt sibi beneficium adiudicari, cum tunc quilibet sit actor, & reus, & neutro probante, quilibet ab impetitione alterius absoluitur, & si reus tunc dedit obiectum, & non probauit, debet in expensis condemnari. & aliis simili. casibus vt per Nico. Milis in suo repert. in vers. Actore. I F.

Actor vbi plene probauit suam intentionem, & reus suam exceptionem, nec clare nec concludenter probauerit. debet reus succumbere, & actor obtinet. l. matrem. C. de proba. cap. auditis. de praescri. Bar. in l. non solus. §. sed vt probari. ff. de noui oper. nun. Alexan. in l. ex facto. §. si quis rogatus. in ff. ad Trebel. Quod procedit etiam vbi reus semiplene probauerit. Alex. conf. 58. in prin. in 5. vol. Bellac.

Actor probans semiplene per vnum testem & succumbens, quia non sibi, sed reo, delatum est iuramentum, non condemnatur in expensis quasi pp illum testem videatur habuisse iustam litigandi causam, verisimiliter credendo, quod sibi deferretur iuramentum. secundum Ioan. Andr. Petr. de Anch. But. & communiter cano. & in c. finem litibus. ext. de dolo & contu. Bald. in l. 1. C. de aduoc. diuer. iud. dom. Alex. in l. properandum. fin. autem reus. Cod. de iudic. quod videretur intelligendum, qm testis ille erat omni exceptione maior, alias secus. quia videtur temere litigasse sciens se non habere nisi vnum testem non omni exceptione maiorem. Est quoque iusta causa excusans a condemnatione expen. si casus de quo litigatur est dubius: quia in eo sunt diuersae opiniones secundum Angel. in l. properandum. §. fin. autem alterutra, prealleg. & Panorm. in d. c. finem. idem secundum Ang. in l. terminato. alias non ignorat. C. de fruct. & lit. expen. do. Alex. in d. §. fin. autem reus. si litigauit de consilio famosi doctoris, & in aliis casibus de quibus ibi per eum Balb. decis. 334.

Agens in iudicio contra alium debet prius implere quod illi incumbit priusquam agat. l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. l. aediles. §. si. & ibi glo. ff. de aedilit. edict. Socin. conf. 26. in 3. par. Alex. conf. 49. & 212. vol. 2. Corn. conf. 12. in 3. volum. quia is qui non facit quod debet, non potest petere quod sibi debetur. Deci. confil. 361. & Rubeus Alexandrinus conf. 30. & Deci. confil. 380. commu. dicit. Vezin.

In reali actione an actor sequatur forum rei.

C A P. XIII.

Actorem reali actione agere volentem, licet gl. c. sane. de foro compet. admoneat, vt reum, de & super re, ad quam agere intendit coram iudice provinciae vel diocesis, in qua res sita est. conueniat. Gostamen quem Innoc. in c. dilectus filius. 2. de rescript. & Calder. in d. c. sane. sequuntur, voluit quod sit in ipsius actoris optione, vel coram praedicto, vel & coram domicili iudice agere, quibus assentit ibi Abba. in versic. glo. 2. qui hanc communem testatur, & comprobatur ex no. l. si. in fi. C. vbi in rem act. & in cap. si. eod. tit. de foro compe. F. Turz.

Actor non sequitur forum rei ratione rei seu possessionis in alterius possessione constituta. teste Specu. tit. de compet. iud. adi. post. num. 4. cap. sane. extr. de foro compet. l. fin. l. actor. C. vbi in rem act. l. sed & si suscepit. §. fin. ff. de iud. l. si praedium. C. de praed. minor. Idem esse in hypothecaria vel mixta actione dicit Specu. vbi supra secus in personali. Item propter loci opportunitatem trahitur quis ad aliam provinciam. 33. q. 2. c. sane. Spe. vbi supra post nu. 16. & vide l. non alias. §. 1. & l. seq. l. ad legatum l. quod legatur. §. si. ff. de re iud. Illud autem quod dicitur, actorem sequi forum rei, intellige quando principaliter de re aliqua contenditur: secus si agatur super aliqua exceptione: puta quia reus originarius antequam conueniatur, vult super illa exceptione agere. Boer. q. 114. nu. 6. part. 1. Vezin.

Rei mobilis ratione quis sortitur forum. Azo. Iaco. de Butr. Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio. Et hanc communem opin. doct. esse scribit consulendo Petr. de Anch. in conf. 140. nu. 4. versic. ex quo sequitur. Kirchoius.

Communis & recepta est doc. sententia, forum sortiri quae ratione contrahens, vt si contrahens in loco isto reperitur, conueniri possit. tex. est & ibi Doct. c. dilecti. de for. comp. l. haeres absens. §. si quis. ff. de iudic.

Limitatur

Limitatur in legatis, namque ij habent priuilegium reuocandi domum si ante tempus legationis in eo loco contraxerint. l. 2. §. omnes. §. item si extra. & ibi Lancellot. Dec. communem asserit esse opinionem. ff. de re iudic. Et tenet Maria. Soc. c. fin. de foro compe. M. Grass. in verb. forum.

Sed quid si ad iudicium ipsi vocauerint alios? Respō. quod non poterunt uti priuilegio reuocandi domum suam, sed coguntur respondere non tantum his, aduersus quos egerint, sed & omnibus. tex. d. l. 2. §. sed si agant. Sicut ibi intelligit Accurs. quem sequuntur Alber. Ang. Paul. de Cast. Fulgos. & Iacobi. de Sancto Georg. Eandem sententiam firmant Innoc. & Marian. Soc. d. cap. fin. Et eam dicit esse magis communem. Did. Couar. pract. q. c. 5. nu. 4. Licet contrariam sententiam amplectantur Iac. de Rau. & Butrig. quos refert Alber. item Guiliel. de Cune. & Dyn. quos refert ibi Pau. de Cast. quod scilicet non omnibus teneantur respondere, sed his saltem, quos ipsi vocauerint. Idem.

Sed quæro nunquid dicta regula procedat in eo, qui à mercatore quid emit, vel cum eo contraxit ut aduena? Respond. quod non, sed domicilium eius sequi debet. l. vnica. C. vbi conuenien. qui cert. loco. & ibi Docto. communiter. Limita non procedere, si contrahens ut aduena in eo loco, alia ex causa, quam ratione contractus forum sortitur. Namque poterit ibi conueniri, si fuerit in eodem loco inuentus. ita tenet gl. communiter recepta. c. Romana. §. nec etiam suffraganeorum. de foro compe. in 6. vt firmat Marian. Socin. d. c. fin. numero 76. Didac. Couar. d. cap. 5. num. 3. c. Romana. §. contrahentes. de rescript. nisi ille talis renunciauerit foro, & fori priuilegio: quia tunc bene posset conuenire. Ias. in l. 1. in princip. num. 9. ff. si quis in ius vocatus. Si autem ibi reperiatur, bene posset ibi conueniri ratione contractus ibi gesti. d. §. contrahentes. & ibi gl. & Ias. in d. l. 1. num. 5. gl. & doct. in l. hæres abfens. ff. de iudi. Io. Mich. Grassus.

Originarius conuenitur in loco domicilij si ibi reperiatur, secus si absit, secundum communem per Burf. conf. 74. nu. 2. lib. 1. quam intellige, vt per eum ibi. nu. 35. quæ concl. Fallit, si conueniatur per litteras subsidiales. ex not. d. conf. nume. 101. 114. & seq. Bonac.

Quæro, an quis possit conueniri in loco domicilij, ratione bonorum, quæ sita sunt in alio Regno, vel ducatu? Resp. communior & receptior est opinio, esse in electione actoris, agere in loco, vbi conuentus domicilium trahit tempore iudicij moti, vel in loco, vbi bona sita sunt. Ita tenet gl. in l. fin. C. vbi in rem actio. quam sequitur Bal. Saly. & doct. ibid. Et eam communiter approbatam esse firmat. Thom. Gramma. in decisione sua. 103. num. 132. M. Grassus.

Domicilium habere quis dicitur in eo loco, in quo habet animum perpetuo morandi, & habitandi, & habitat, vel vbi habet maiorem partem suarum fortunarum. l. ciues. vbi gl. vers. summam. C. de incol. lib. 10. vel vbi conuersatus est per decennium. l. 2. vbi Bar. C. eod. & in l. lex Cornelia. §. si tamen. in fi. ff. de iniur. l. 2. vbi fenat. vel clarif. vbi Bart. & ita intelligit Abb. in c. quod clericis. col. 1. circa fi. extra de foro competen. subdens, quod poterit talis etiam ibi conueniri pro alibi gestis. pro quo vide quæ scribit Fel. in c. dilectus. 2. de rescript. nu. 11. & seq. Vezinus.

Domicilium eligere cogitur forensis litigans in aliquo loco, ne contingat pro singulis actibus mitti ad villam pro eo citando. secundum Alex. & Iaso. in l. qui ante calendas. ff. de ver. oblig. Abb. in c. fi. col. 4. in fi. extra de dilat. Idem.

Nominatus in iudicio, si persona sit priuilegiata (puta clericus) non potest declinare forum, & causam auocare ad suum forum, sed tenetur defendere conuentum, in foro illius, per tex. claros. in l. venditor. ff. de iud. & l. 1. C. vbi in rem acti. & tenent communiter doct. in d. §. in aliis. in c. quoniam frequenter. vt lite non contest. quæ tamen intelligenda sunt (vt declarat Panor. vbi supra) si clericus ad causam veniat defensor voluntarius, & non necessarius, puta, quia non principaliter contra ipsum, sed contra possidentem agitur, & c. Alioquin enim obtinet quod scribit Corn. conf. 79. in fin. vol. 4. generaliter, inquit dicendum est, quod in omni casu. tertius veniens ad causam principaliter pro defendendo suo iure, non autem assistendo alteri debet remitti ad suum iudicem, & cetera. I. Fichard.

Conuentus actione reali, vel mixta per nominationem domini non euitat iudicium, & an excusetur nominans alium in iudicio? vel quid operetur nominatio? vide Socin. in c. quoniam frequenter. §. quod si super. extra vt lit. non contest. Fel. conf. 24. Dec. in l. velle non creditur. de regul. iur. Bart. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimi. quibus autem casibus, & quando permessa sit nominatio domini, vel non? vide Mising.

Cent. 2. obser. 58. Afflict. decis. 217. cui adde, quod nominatus condemnari non potest sine nouo libello. teste Dec. conf. 62. nu. 3. Abb. in c. fi. nu. 28. vt lit. non contest. qua in materia, dic, quod nominatio domini in iudicio, tunc demum locum habet, & procedit, quando conuentus, vel nominatus non suo, sed alieno nomine possidet, & ipse nullum ius habet in re, vt sunt depositarius, commodatarius, colonus, inquilinus, & similes, si autem non tam alieno, quam etiam suo nomine suoque iure possideat: quales sunt vasallus, emphyteuta, fructuarius, & similes, qui ius habent, & super illo iure suo possessorie conueniatur, & non super iure domini, tunc locum non habet nominatio. ex not. per doct. post glo. in l. locum. §. 1. ff. de tab. exhib. Bar. in l. 2. C. vbi in rem actio. Pan. Marianus Socin. & Abb. in c. quoniam frequenter. §. in aliis. nu. 22. & 23. ver. qd si super. vt lit. non contest. vbi dicunt esse communem opin. Nominatus autem in iudicio, si sit persona priuilegiata, puta clericus, non potest declinare forum, & causam ad suum forum auocare, sed tenetur defendere conuentum, in foro illius. l. venditor. ff. de iudi. l. 1. C. vbi in rem actio. Abb. d. §. in aliis. intel. ligen. vt ibi per eum, si clericus veniat ad causam defensor voluntarius, non necessarius, puta, quia non principaliter contra ipsum, sed contra possidentem agitur, alioquin locus erit non per Corn. conf. 79. in fin. lib. 4. vbi inquit, generaliter dicendum est in omni casu; quod tertius veniens ad causam principaliter pro defendendo iure suo, non autem assistendo alteri: remitti debet ad suum iudicem, de quo vide quæ scribit Seb. de nullit. c. 4. post nu. 20. Natt. conf. 99. col. pen. in fin. Roma. sing. 630. conf. 347. doc. in c. capitulum san. crucis. in gl. pe. de rescript. Nat. d. conf. 99. col. pen. circa med. vbi dicit, quod tertius comparens pro suo interesse: etiam quod sit necessarius defensor, non potest exceptiones priuilegiatas ex persona sua, maxime fori declinatoriam opponere. Bal. & Saly. in d. l. 1. C. vbi in rem acti. vbi reprobant Bar. ibi tenentem contrarium, & hanc communem opi. dicit Natt. d. conf. quæ nota, quia sæpe occurrunt in actu pract. vt euenit in casu cuiusdam laici vendicandam domum detentam per clericum, qui clericus alium clericum auctorem nominabat, & tunc allegabatur. Natt. conf. 324. qui loquitur in clerico, & inter alia etiam dicit, quod nominato domino datur nouus libellus, absoluitur nominans ab obseruatione iudicij, remittitur causa iudici nominato. I. Fichard.

A actoris est electio coram quo iudice reum conueniat, quando reus habet diuersa fora coram quibus potest conueniri. l. cum clericis. C. de epis. & cle. l. 3. §. 1. ff. de eo quod certo loco. Sed vbi reus ex priuilegio potest coram diuersis iudicibus conueniri, tunc rei erit electio coram quo velit conueniri. apthē. habita. C. ne filius pro patre. ne scilicet quod in eorum fauore introductum est, in eorum odium retorqueatur.

A actor tenetur sequi forum rei. l. iuris ordinem. C. de iuris. omnium iudic.

Fallit in 8. casib. quos not. Soc. in tract. fallent. reg. 10.

Fallit in 11. casib. quos not. Maria. Socyn. in c. cum sit generale. de foro compe.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Alex. Loscum in d. iuris ordinem. nu. 8.

Fallit in 52. casib. quos not. Spec. in tit. de competenti iudice. in §. generaliter.

Fallit in 3. casib. vt per Bello. in suis conclus. in litera A, in vers. actor. fallit vt per Damas. reg. 75. Don. à Fina.

De agentibus actione reali, vel ex numeratione causa mutui, vel contra filium pro debito paterno, vel ad legitimæ supplementum, vel ex contractu, vel ciuilitur, vel criminaliter, vel ad poenam tam legalem, quam conuentionalem.

CAP. XV.

Genti actione reali, puta rei vindicatione, potest opponi exceptio, tu non es dominus.

Fallit in 3. casib. secundum Alex. in l. si alienam. ff. solu. mat. Don. à Fina.

Rei vindicatione agens si se dicat dominum ex pluribus causis, & quando illæ sunt causæ, quibus per traditionem dominium acquiritur, audiri poterit ille agens, & talis libellus admitteretur expressis illis pluribus causis: quia ex omnibus resultat vna actio rei vindicationis: & hoc, quando ille agens habet diuersas causas ab vnomet: quod si diceret diuersas causas dominij, a diuersis, esset tunc repellendus. Ioan. Fab.

Fab. in §. sic itaque. numero 4. de actio. in inst.

Agens rei vendicatione nulla causa expressa, & in prosecutione una causam demonstraverit, quam fuit prosecutus, & in qua actione victus fuerit, illi demum agenti rei vendicatione ex alia causa rigore iuris obstat exceptio: propterea quod proponendo rei vendicationem generaliter, vel simpliciter actor videtur in ea omne suum ius deduxisse, ex æquitate tamen erit admittendus ad aliam causam proponendam, quod si a principio ultra causam dominij proximam, expresserit causam remotam, scilicet alicuius contractus, & in ea causa victus fuerit, illi demum agenti ex alia causa non obstat exceptio rei iudicata. l. si mater in princip. & ibi Alber. de Rosa. in princ. de excep. rei iudic. gl. quam ibi sequuntur Bald. & alij in l. per hanc. C. de temp. appel. Boer. decis. 42. nu. 13. nisi actor in libello se adstrinxisset ad certam causam dominij. ita Bald. ibi & neque ob id actor ipse est sibi contrarius. licet enim res amplius quam semel non possit effici nostra, sæpius tamen, & ex diuersis causis potest deberi. ob id in prosecutione licitum erit actori variare. quod menti tenendum asserit ibi Bald. & Boer. in eo loco. Bellac.

Agens ex numeratione ex causa mutui, & probans tantum de confessione mutui, succumbit. secundum Bar. in l. si ex cautione. C. de non nune. pec. in l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cer. pet. Specul. in tit. de teste. §. 1. versic. sed pone egi contra. Quod facit: quia probando confessionem præsumptivè, probat numerationem contra confidentem. ff. de pos. l. publica. in fi. & tunc confessio adducitur ad probationem numerationis, & facit eam præsumi, ut vult ipse Bar. in l. cum falsa. C. de iuris, & fact. ignor. & sufficit probationem cōcludere præsumptivè. l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in frau. cred. & secundum eum in l. cum quid. ff. si cer. pet. Et opin. Bart. posset procedere ante biennium, & quo ad præiudicium tertij, secus post biennium, & ad præiudicium confitentis. secundum Imo. in l. ita stipulatus. §. Chrisogonus. ff. de ver. obl. Si autem agat ex mutuo probando de confessione, debet obtinere: quia libellus de mutuo verificatur in mutuo civili, quod inducitur ex confessione, secundum Bar. in d. §. si nummos. Balb. decis. 309.

Agenti contra filium ex debito paterno, necesse est allegare filium esse hæredem, & illud probare: alias si non probaret, succumbere debet tanquam non probans id, quod est causa suæ intentionis, per doctrinam Bar. in l. necessariis. ff. de acqu. hæ. & Bal. in l. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. sol. matr. Et hanc sententiam communem esse scribit. ibid. Io. de Imol. nume. 26. ver. in fi. gl. Alex. de Imol. in consil. 34. nu. 5. ubi Apostil. in ver. favor. plures auctoritates adducit in 3. lib. & in consil. 73. nu. 3. in lib. 5. & in consil. 183. in princ. in 6. vol. Et istam magis cōem Doct. conclusionem esse meminit. Barth. Soc. in consil. 61. nu. 7. in 1. vol. Nō obstante dicto Apostoli: si filius, ergo hæres. Quia illud dictum procedit in filio agente, non autem in filio conueto. uti hæres. Quia tunc qui agit contra filium uti hæredem patris, debet hoc probare, cum sit causa suæ intentionis. Rol. à Valle in consil. 20. nu. 17. & 18. in 1. tom. Kirchou.

Agens ad supp. legitimæ potest etiam petere fructus legitimæ. Bened. de Perus consil. 153. & consil. 6. Alex. in 1. vol. consil. 69. ibi, super 2. & in 2. vol. consil. 7. in 2. col. in fin.

Agens ex contractu videtur contractum approbare. Bald. consil. 12. lib. 5. Decius in reg. Semper qui non prohibet. de regul. iur. nu. 9. commu. dicit. Vezin.

Agens ex contractu conditionali, debet probare conditionem purificatam ad intentionem suam fundandam. Bellonus consil. 59. nu. 3. com. dicit. B. Villal.

Actor si in libello expressit diem contractus, & testes deponentes de contractu, dicant se non recordari de die, tamen probant. Communem testatur subtilis. Arct. in c. qualiter, & quando. 2. §. debet. num. 30. extra de accu. ex sententia Bar. in l. is, qui reus. ff. de publ. iudi. Quod tamen intelligit Aret. quando in libello est inserta clausula Non astringens se ad probationem superfluum, & c. B. Villal. & D. à Fina.

Si actor habens vtiiles actiones concurrat cum habente directas ad eundem effectum tendentes, habens vtiiles præfertur si causata sunt ex contractu eius, in cuius persona erant. est magis comm. opi. secundum Alex. consil. 15. vol. 6. D. à Fina.

Actor intentans accusationem criminalem, & petens reum condemnari, potest incidenter petere damnum restitui, & se indemnem conservari. Idem Aret. in d. c. qualiter & quando. §. ad corrigendos. nu. 139. com. dicit. & Bar. in l. interdum. ff. de publ. iudic. Villal. & Vezin. & D. à Fina.

Actor absoluto iudicio civili potest accusare reum criminaliter ex eadem causa: vel econtra, absoluto iudicio criminali intentare actionem civilem, si non tendunt ad eundem finem. comu. est opin. ut per Clar. q. 2. ver. ulterius. Bonac.

Agere civiliter & criminaliter quis non potest. l. interdum. ff. de publ. iud. & in l. vnica. C. quando civi. acti. crimin. præ iud. fac. c. imputari. extra de fide instru. & c. sollicitudinem. extra de appel. Bar. in l. prætor. §. 1. ff. vi bon. rap. Bonac.

Agens ad pœnam debet probare se prius pro parte sua contractum adimplevisse. l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. Propterea ut aduersarius meus possit prætere me ei non servasse promissa. & incidisse in aliquam pœnam vel privationem, semper requiritur, quod ipse prius liquidissime probet, se mihi adimplevisse omnia pro parte sua promissa. l. quæro. §. inter locatoré. ff. de loca. ita in specie voluit Alex. de Imol. in consil. 66. nu. 24. vers. constat autem in 6. vol. consil. Quia natura est pœnarum, siue legalium, siue cōvention alium, quod nisi petens pœnam probet ex sua parte adimplevisse contractum, repellitur a petitione. Nam liquida, ut pœna petatur, debet esse causa. Bal. in c. 1. nu. 10. tit. qualiter Domi. proprie. feu. priu. in verb. feudo. Alex. de Imo. in consil. 212. nu. 2. & 3. lib. 2. con. Rol. à Valle in consil. 57. nu. 17. in 1. To. consil. Quam doctrinam latius declarant Ludo. Roman. in consil. 244. nu. 2. Andr. Barbat. in consil. 51. nu. 23. in col. fin. li. 1. Idem Barb. in consil. 15. nu. 3. cum seq. in eo. vol. & Thomas Parpalas. in l. si quis maior. nu. 105. vers. 14. C. de transact. Ex quorum explicationib. hanc cōmunem doct. sententiam esse liquet. Kirchou.

Agens ad pœnam siue legalem, siue cōventionalem debet probare se ex sua parte implevisse id ad quod tenebatur, alioquin repellendus esset. Alex. consil. 212. in 2. vol. vel quia liquida debet esse causa, ut pœna petatur. Bal. in ca. 1. in tit. qual. it. domi. propriet. feu. per l. in testamento. in princ. ff. de cond. & demonstr. verum contraveniendo non potest ille ad pœnam agere, quia non debet vtrunque consequi, scilicet & agere ad pœnam, & contravenire. poterit quidem vel contravenire, vel pœnam petere. l. rescriptum. §. si pacto. ff. de pact. Decius consil. 380. Alex. in l. semel mora. ff. solu. matr. & ubi pœna petitio admittitur, liquidissima probatio eorum quæ adducuntur fieri debet, & neque per coniecturas sufficeret probare. Alex. consil. 53. in 2. vol. Bellacomb.

Affectionis ratio etiam ex bene meritis, vel coniunctione sanguinis profecta non inducit interesse (ut doctores fantur) considerabile, ut quis alteri stipulari possit. quemadmodum censuit gl. in l. fideiussoris. 24. ver. neque. ff. de pac. quam asserunt receptam Ias. in l. huiusmodi. nu. 22. ff. de legat. Dec. in cap. ad nostram. nu. 3. de probat. Arius Pinel. in l. 1. par. 3. num. 62. vers. infertur. 26. C. de bon. mater. E. Suarez.

De agentibus petitorio, seu possessorio.

C A P. XVI.

Gens petitorio, & possessorio recuperanda, si prius obtinet in possessorio, & non probet se dominum, non debet obtinere in petitorio. Communem inquit Alexan. & post eum Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. numero 148. cum sequent. ff. de acquir. possess. B. Villalob.

Agenti possessorio recuperanda obstat absolutoria lata contra eum in petitorio. Io. Cor. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 3. ff. de acq. poss. com. dicit. I. Bellon.

Actor non potest suspendere petitorium, & proponere possessorium retinenda asserendo nolle procedere in petitorio, donec sit expeditum possessorium. Communem inquit Rip. & Ioan. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 154. ff. de acq. posses. B. Villal.

Actor non potest suspendere petitorium, & proponere possessorium retinenda, asserendo nolle procedere in petitorio, donec sit expeditum possessorium. communem inquit Ripa. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 154. ff. de acquir. possess. Don. à Fina.

Actor in iudicio possessorio si vnam causam deduxerit, & illam probaverit, debet obtinere, & in illius utilitatem sequi debet sententia contra reum. Iuno. in cap. quærelam. de elect. Boer. decis. 43. nu. 23. Vezinus.

Actor suspendens petitorium, & interdictum recuperanda intentans etiam si obtinuerit in possessorio debet probare petitorium, alias succumbet. communem dicit Ioan. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 22. ff. de acquir. possess. Don. à Fina.

De agente, qui plus, vel minus, quam ei debitum sit, petit, vel ante tempus.

CAPVT XVII.

Agens & petens plus debito incidit in pœnam amissionis iurium suorum. l. vnica. C. de plus pet. vel in pœnam de qua agitur in §. si quis agens. instit. de act. Et hanc decisionem communiter approbatam esse satis apparet ex annotationib. Doct. in d. l. vnica. d. §. si quis agens. & c. vnica. ext. de plus pet. eam tamen ita intelligendam doct. communiter tradiderunt, vt actor non dicatur incidisse in pœnam amissionis iurium; si duo copulatiue non interuenissent, quorum primum est, quod cautionem seu obligationem à debitore plus debito exegerit. secundum, quod plus debito dolose exegerit. Bart. & alij in d. l. vnica. glo. & doct. in d. c. vnico. Bart. in l. si seruus. §. bone. nu. 3. in fi. ff. de cond. furt. Bar. Socy. in tra. fallent. falien. 44. pulchrè Aym. Craue. in consi. 325. nu. 1. vers. 3. principaliter dubitatur. in 2. par. consi. & Rola Valle. in consi. 71. nu. 37. in 1. Tom. consi. Kirch.

Agens credet petendo minus, quam sibi debitum sit, non impeditur quin residuum petere possit, quamuis debitor eam minorem summam petitam exoluerit. Non enim sibi præiudicat creditor, qui minus petit, cum plus sibi debitum esset. Io. Fab. in §. si minus. insti. de actio. Guid. Papæ. decis. 177. l. cū furti. & ibi Ias. nu. 7. ff. de in lit. iura. Bal. & Ias. in l. si quidem. C. de trans. sed si creditor pro residuo aliquam summam peteret, tunc hoc modo petendo pro resto, vel petendo cum particula tantum, ille creditor nihil aliud posset petere, nam per hoc videtur fateri hanc ultimam esse solutionem. Iaso. in d. l. si quidem Franc. Marc. decis. 911. in 2. part. Vezin.

Agit ubi quis ad solidum, & probat tantum se ius habere in parte, debet super illa parte obtinere: licet ratione pluris petitionis, sit condemnandus in triplo expensarum. Est communis opinio secundum Alex. consi. 108. volum. 7. Matth. Chærianus & Don. a Fina.

Agens contra aliquem ad decem, & si fuit condemnatus in quinque, si de alijs quinque nihil dictum sit, non ei nocet, quin possit agere ad residuum. Gozad. consi. 1. nu. 5. communem dicit, ex sententia glo. in l. 1. in verbo. minus. C. si aduersus rem iudic. B. Villal.

Actor qui partem debiti petit coram aliquo iudice, suum debitorum non poterit pro alia parte debiti etiam ea instantia finita, coram alio iudice conuenire. glo. in §. si minus. de actio. Soc. in c. 2. vers. 11. fallit. de mutuis petit. & consi. 41. nu. 4. in 1. vol. ubi de communi attestatur. Vezinus.

Tempus in illius odium duplicabitur, qui ante tempus egerit. commune inquit Ant. de Tremo. in add. ad bon. in præci. exceptio. nu. 25. ver. conditionem. in quib. mod. suo nom. E. Suarez. in ver. tempus. & B. Villal. in ver. agenti.

Agens plus petere non videbitur, qui intra legitimū tēpus miserationis causa à iudice indultum, egerit. commune inquit Ant. Gomez. de contract. c. 11. nu. 2. ver. 2. differt. E. Suarez.

Nunquid actor possit procuratorem constituere ad futuras lites, & iusto impedimento detentus procuratorem mittere.

CAPVT XVIII.

Actor an possit constituere ad causas futuras, habes in litem eorum. §. sed & si ita. ff. quod cuiusque vniuer. no. & ibi Barto. In quantum autem aliqui voluerunt hoc quod dictum est de persecutione appellationis non habere locum in appellatione ab interlocutoria per rationem. l. ad rem mobilem. & in l. ad legatum. ff. de procurat. sed quod illam omnino persequi teneatur. Sali. tamen dixit hoc verum, nisi causa appella. ab interlocutoria esset tractanda in loco remoto: quia tunc cum ob hoc remoneatur ab alijs procuratibus, & negotiis suis non tenetur persequi. l. sancimus. ad fin. C. de advocat. diuerso. iudic. & l. sed & hæres. §. non solum. cum concord. de quibus in glo. ff. de procurat. pro quo facit quod not. Bald. in l. inuitus. C. de procurator. tenens quod generalis procurator non teneatur persequi causas appellationis extra prouinciam per d. §. non solum. Rationem tamen Salic. reprobatur idem Alexand. ubi supra, motus, quia ratio per Doct. allegata, quæ sumitur ex dicta l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. procedit etiam isto casu, videlicet, quando causa appellationis est tractanda in loco remoto à loco, in

quo iudicatum fuit: & imputet sibi qui mandatum suscepit ad agendum causam, in qua sciebat appellandum esse ab interlocutoria ad Tribunal iudicis in alio loco remoto. argum. l. qui bona. §. de illo. cum simil. ff. de damn. infect. quæ ratio. secundum ipsum Alexand. cessat in d. l. sancimus. Recurre ad ipsum Alex. ubi supra, & ibi diffusius hanc materiam declarata, & explicatam habebis. Habes etiam, an ubi non cogitur, possit si velit persequi. F. Turz.

Actor impeditus iusto, & necessario impedimento, tenetur mittere procuratorem. hanc esse communem opinio. attestatur Ias. in l. non exigimus. §. si quis iudicio. ff. si quis cau.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 8. Don. a Fina.

Actor vel reus in causis arduis non tenetur mittere procuratorem. hanc dicit esse communem opin. Ias. in d. §. si quis iudicio. nu. 13. ubi limitat in 4. casib. Idem.

De actis iudicialijs quibuscunque, tum civilibus tum criminalibus, in quocumque iudicio, & inter quascunque personas factis.

CAPVT XIX.

Acta omnia generaliter opem testium exigunt. commune ait cum Sal. Dec. in cap. quoniam contra numer. 76. & sequen. de prob. nullos tamen testes curiarum acta requirunt. commune effantur. Lanfr. in illud idem capitu. num. 24. Marant. de iudic. 6. parte, secundæ. part. princip. num. 51. quin & regulariter id genus actorum euidentem, seu vt doctores fantur notoriam reddunt, commune renuncio. ex Soc. sen. consi. 38. lib. 1. Soc. iun. consi. 15. num. 18. lib. 1. Paris. consi. 111. nu. 6. lib. 4. Neuiz. consi. 70. nu. 3. atque ex Iaco. Menoc. viro multæ doctrinæ, & eruditionis, de recup. posses. remed. 1. nu. 232. Suarez.

Acta facta coram iudice incompetente per errorem partiū credentium eum esse competentem, possunt, postquam partes sciuerint eum incompetentem, ratificari: & valebunt retro gesta. secundum gloss. quæ reputatur singularis & communiter approbata in l. fin. C. ubi de crimi. agi. oport. Bald. in l. si conuenierit. ff. de iuris. om. iudi. bene facit. l. 2. C. commu. vtrius. iud. ad limitationem eorum, quæ habentur in l. si per errorem. ff. de iuris. om. iud. & in l. 2. §. 1. ff. de indi. quod in clerico qui litigasset coram iudice temporali, non procederet. per capitu. at si clerici. extra. de iud. & c. si diligenti. extra. de foro competen. Balb. decis. 85.

Acta facta in iudicio summario, siue iuramentum ibidem præstitum, siue sententia lata: seu ubi summarie articulus incidens. Vg. dominij vel possessionis ventilatur, non obstant in iudicio ordinario. secundum Barto. in l. si iudex. in fi. ff. de iis, qui sunt sui vel alie. iur. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. ubi hoc idem firmant Ias. Rip. & omnes scrib. Corn. quoque consi. 126. num. 2. vol. 4. per tex. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudic. & in l. sed si ante. ff. de exceptio. & ista est communis opinio. vt per Moder. in d. §. duo fratres. Ratio videtur ista, quia testes examinati in iudicio summario, non probant in iudicio ordinario. tex. & doct. in cap. veniens. de testibus Bart. in l. sæpe. in fi. ff. de re iud. Bal. & doc. in l. 2. C. de edē. tamen nota quod acta in vno iudicio summario, probaret inter easdem personas in alio iudicio summario. sec. Cor. in præcitato consi. 126. nu. 3. & Mod. in d. c. veniens. & in d. §. duo fratres. Viuius. opin. 32.

Acta facta in vno iudicio non faciunt fidem in alio, notant doct. in l. 2. C. edend.

Fallit in 8. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. 2. nu. 77. Don. a Fina.

Acta decisoria facta in vno iudicio non faciunt fidem inter diuersas personas. l. 2. C. de eden.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 4.

Fallit in 9. casib. quos ponit Io. de Vico Mercato in d. l. 2. nu. 37. fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. quamuis. de re iudi. nu. 1. fallit, vt per Fel. in c. causam quæ. de testib. Ias. in l. is apud quē. C. de edend. fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 6. fallit in multis casib. vt per Rip. in d. l. is apud. num. 26. fallit in 4. casibus, vt per Corn. in d. l. is apud quem. nu. 12. Don. a Fina.

Acta facta in summario iudicio, non probant in plenaria causa. l. gesta. cum gl. C. de re iud. l. solum. cum glo. C. de testib. fallit vt per Marf. sing. 580.

Fallit in 3. casibus quos not. Io. de Vico Mercato in l. 2. C. de edendo nu. 38. Fallit vt not. Rip. in d. l. is apud. C. de edendo nu. 31. Idem.

Acta in vno iudicio facta inter easmet partes profunt & in alio

alio iudicio tam in prima instantia quam in secunda, & tã in iudicio possessorio quàm petitorio. Ias. in l. 2. C. de eden. Guid. Papæ decif. 136. quod procedit dum tamen probationes illæ essent factæ legitimè: aliàs non prodesse si nō legitimè confectæ fuissent. Guido Papæ ibi. & intellige de actis ipsis quæ respiciunt factum ipsum, & non instantiam iudicij. idem Guido Papæ decif. 198. & dommodo etiam tales probationes factæ sint coram iudice competenti aliàs non facerent fidem. Imo. in c. at si clerici. de iudiciis.

Acta inter alios exarata nō probationi, sed alicui argumeto erunt. vt frequenter interpretibus probatum ait Ripa in l. is apud. nu. 36. C. de eden. Suarez.

Acta facta inter alios non probant: faciunt tamen qualem qualem probationem. Io. Franc. de Ripa in d. l. is apud. nu. 36. C. de eden. communem dicit. Villal.

Acta facta in vna instantia inter easdem personas fidem faciunt in alia. Curt. iun. in l. 2. num. 93. C. de edendo. communem dicit.

Fallit, si non essent testes publicati: quia tunc nō faciunt fidem. Cur. iun. in d. l. 2. & Fel. in c. cum causa. de testib. com. dicunt. Et nota distinctionem Ant. in c. Albericus. de testib. quæ refert Marian. in Spec. aureo. de ord. iudic. in 5. par. nu. 56. in q. domine, quæritur, an possint dicta testium publicari in secunda instantia? quod aut testes sunt producendi: si viui & iterum tamen sunt mortui, possunt publicari: & validum est suum testimonium, quod nota. Villal.

Acta facta inter duos litigantes non habent effectum quo ad alios.

Fallit in 5. casib. secundum Fel. in c. causam quæ, de testib. nu. 17. Res enim inter alios acta aliis non prodest, neque nocet. l. 1. C. res inter alios.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 6.

Fallit in 9. casib. vt per Ioan. de Vico Mercato in l. 2. C. de edendo. nu. 37.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 4.

Fallit in 40. casibus. quos nō. Tiraq. in suo tracta. res inter alios acta.

Fallit in 10. casib. quos nō. Ant. de Tremul. in addi. ad pract. Vber. de Bonacur. in tit. de excep. & benef. nu. 5. ver. & interdū.

Fallit vt per Ant. Trigo. sing. 79.

Fallit vt per Fel. in c. causam quæ. extra de test. & in c. 1. nu. 18. vt lite non contest. Do. a Fin.

Acta tametsi præsumptione muniantur, contrariis nihilominus probationibus rectè ac ritè impugnata euertuntur. communem asserit Did. a Couarru. lib. 1. resolut. cap. 1. num. 9. E. Suarez.

Actum aliquem qui impugnat, ex eo non poterit se iuuare in eo iudicio, secus in alia instantia, & in alio iudicio. vt per Ias. in l. qui Romæ: §. Sei. num. 3. ff. de verb. obl. c. ex eo. de rei iur. Bellac.

Actorū editio a principio petitur principaliter a notario, vel argentario iudicis officio nobili. com. est opi. vt refert Purp. qui ampliat & limitat in l. 1. C. de eden. nu. 28. Do. a Fin.

Acta contumaci reuerso edenda sunt facta eo per contumaciam absente cum termino opponendi. communis est opinio vt per Purp. in d. l. is apud quem. vbi limitat in 3. casibus. num. 74. aliàs 57.

Fallit in 3. casibus vt per Ias. d. l. nu. 7. vbi sublimitat.

Fallit in 14. casib. vt per Soc. reg. 112.

Fallit vt per Marf. in l. de minore. §. tormenta. ff. de qnæstio. numero 19.

Fallit vt per Dec. in l. & quæ a Diuo. vbi etiam Ias. limitat in 3. casib. nu. 2.

Fallit etiam quia reus tenetur edere fisco. fallit hoc in 4. casib. vt per Io. Bolo. in l. fi. C. de eden. nu. 36. & 37. Do. a Fin.

Actorum editio quæ petitur ad fundandam intentionem agentis, lata sententia peti non potest, cum tunc iudicis officium mercenarium extinguatur. l. 4. C. de positi.

Fallit in 3. casibus. secundum Purp. in l. 1. C. de edend. num. 34. Idem.

Ampliat & limitatur in multis casib. vt per Purp. in d. l. is apud quem. nu. 64.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 6. à Ioan. Bolog. in d. l. 2. num. 22.

Fallit in 15. casib. secundum Ias. in d. l. is apud quem. nu. 5.

Fallit in 6. casib. vt per Pet. Duen. reg. 5.

Ampliat in 5. casib. & limitatur in 6. per Dec. in d. l. is apud quem. Do. a Fin.

Edere sententiam, vel acta potest compelli pars appellata per iudicē appellationis sub pœna priuationis. Ias. in l. is apud quem. nu. 12. C. de eden. communem dicit. Villal.

Quando editio actorum ciuiliū & criminalium ab aduersario postulatur, regulariter quis non tenetur edere acta contra seipsum, contra quem criminaliter agitur. communis est opinio. vt refert Purpur. in l. is apud quem. C. de edendo. num. 15. vbi limitat in 3. casib. Do. a Fin.

Acta facta in causa ciuili, non faciunt fidem in criminalibus: hanc esse communem opinionem firmat Fely. in c. at si clerici de iudic.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. c. fallit vt per Baptif. a Vill. concl. 47. vbi attestatur communem. Do. a Fin.

Acta facta in ciuili iudicio non faciunt fidem in criminali. vt est commu. opin. de qua Fel. in c. at si clerici. de iudi. Clar. q. 54. ver. item si. vbi dicit, quod acta facta in iudicio ciuili, non probant in criminali, & est communis opi. secundum ipsum. Sed bene faciunt iudicium ad inquirendum, vt est communis. opi. Quod procedit, quando causa ciuilis agitata fuisset super re in cōtrouersiam deducta. Si vero fuerit intentata super crimine, talia etiam acta, & sententia super crimine lata non faciunt fidem in iudicio criminali. vt est commu. opi. Clar. ibi. ver. & hoc quidē. Suarez ver. acta. nu. 41. vide Fel. omnino. vbi supra. Et Benedic. de foro Sempro. in reper. Fel. in ver. acta. vbi ponit fallentias Felyni. Bonac. & I. Fich.

Quando editio actorum ciuiliū & criminalium ab aduersario postulatur regulariter quis non tenetur edere acta contra seipsum, contra quem criminaliter agitur: hanc esse communem opinionem attestatur Purp. in d. l. is apud quem. vbi limitat in 2. casib. nu. 15. Do. a Fin.

Acta pereunt perempta instantia. fallit in 2. casib. vt per Fel. in d. c. causam quæ. nu. 24. Do. a Fin.

Acta vnius instantiæ, sic enim cum doctoribus loquar, inter easdem personas in alia fidem facient. commune fatetur Curt. iun. in l. 2. nu. 93. C. de eden. nisi si testes non essent publicati, vt fandi mos est. commune inquiunt idem Curt. eo. in loco, & Fel. in c. causa. de testib. Suarez.

Acta facta in vna ex pluribus instantiis, non valent, neque inter easdem personas fidem faciunt, quando ad diuersam fidem facta sunt. l. cum quæritur. ff. de excep. rei iud. c. veniens. el. 2. de testib.

Fallit in 5. casib. quos nō. Soc. reg. 7. Do. a Fin.

Acta facta in vna instantia inter easdem personas fidem faciunt in alia. hanc esse communem opinionem attestatur Baptista a Villa. conclus. 49. vbi limitat. fallit in 2. casibus, vt per Fel. in c. causam quæ. de testibus. vbi etiam ampliat in 3. casib. nu. 4. Do. a Fin.

Acta omnia, siue ordinaria, siue instructoria causæ faciunt fidem coram subrogato, vel iudice appellationis.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in c. causam quæ. de testib. nu. 1. Idem.

Acta ordinatoria iudicij coram arbitro facta, coram iudice fidem non faciunt. Bal. in l. 1. C. de testib. omnes Doct. in c. presentata. de testib.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 8.

Fallit in 4. casib. quos nō. Fely. in d. c. presentata. nu. 9.

Fallit in 3. casib. vt per Purp. in d. l. is apud quem. num. 73. Don. a Fin.

Acta coram arbitris facta, scribenda sunt, aliter non valent, neque probant, ad iudiciorum similitudinem. l. pen. C. de arbit. cano. in c. quoniam. extra de test.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 5. Do. a Fin.

Acta coram arbitris faciunt fidem coram iudice inter easmet partes, qualitercunque finiatur compromissum. l. 1. & ibi Bal. & doct. C. de arbit. c. presentata. de testibus, & hoc de actis causæ est intelligendum, & dicuntur acta causæ attestations testium, confessiones partium, & similia quæ habent instruere causam ipsam. Panor. in c. fi. nu. 6. de arbit. Bald. in l. pen. C. de arbit. in his enim quæ tempore variantur, & cursu temporis mutantur, talia acta super his facta non probant. l. 1. §. 1. & ibi Bar. ff. de vaca. mune. & in glo. 1. §. 1. ff. de muner. & honorib. Item & acta facta in vna instantia inter easdem partes fidem faciunt in alia. Cur. iun. in l. 2. C. de edend. communem dicit. Bellac.

Actus iudicialis debet fieri expensis eius qui procurat & instat vt fiat. secundum glo. & Bar. in l. 2. ff. ex quib. caus. in poss. ea. Balb. decif. 224.

AN NOT. PRACT.

Arbiter vero an eligens sibi in procedendo vnam viam alijs renuntiasse videatur. vide non extra rem, Ant. Gabriel. tit. de actionib. concl. 4. lib. 2.

Et vniuer. litigantium partibus. Locus X. 9

De iudiciali actu nullo: & de actorum notario, seu commissario.

C A P V T XX.

DE actu nullo non est fienda mentio. vt per multa vult Feli. in c. ex tenore. in 2. & 3. col. de resc. l. as. in l. 1. C. si contra ius. & in l. causas. in 2. col. C. de transac. Soc. in 2. par. consi. 169. in 1. col. Alex. in 4. vol. consi. 42. Barb. in 3. vol. consi. 42. in 8. col. in fin. Marf. in l. fi. in 3. col. ff. de quast. Card. in cōf. 54. & consi. 92. ver. in super. Fac. quod vult Imo. consi. 97. Idem.

Facit quod vult Bal. in l. qui testō. de leg. 2. vbi dicit, qd illud quod in se non tenet, aliud destruere non potest. Idem.

Nullus si sit actus eo modo, quo agitur summē valet prout valere potest quando agitur de obligatione cōtrahenda, quā a duobus in voluntate pendet. Couar. in epito. 4. c. 2. com. dic. ex Bar. in l. 1. §. si quis ita. ff. de ver. ob. contra quam Pan. in c. quod super. de offi. deleg. dicit esse. tex. in c. 1. de despon. impub. ideo cogita de communi.

Fallit, nisi alias illud quod fieri poterat, sub eo quod sit includatur. Couar. ibi ex Flori. in d. l. 1. com. dicit. B. Villal.

Actus nullus executioni mandatur, licet nullus remaneat. no. in c. dilecto. de appel. vbi Prepositus. limi. in 4. casib. nu. 85. Don. a Fin.

Ex actu nullo an aliqua oriatur obligatio? Ias. in l. cū quis. in 3. col. ibi, omis. leuib. C. de iur. & fact. ign. tenet qd non. vide ibi per eum. Item nec pena committitur. Bal. in l. pen. in 2. no. C. si manci. ita fue. alie. vt manu. Idem.

Quod nullum est, conualidari non potest ex confessione. subsequenti. Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 301. alias 299.

Et in materia, an quod nullum est, ex nouo cōsensu possit conualidari? vide notabiliter Barb. in 3. vol. consi. 70. & in 4. vol. consi. 6. in vlt. col. ample Marf. in l. qōnis. maxime. in 7. col. de quastio. Bal. in l. & si contra. C. de nupt.

Quod nullum est, prorogari non potest. Barb. in 2. vol. cōf. 46. in 7. col. Bellac.

Nullum funditus conualescere non potest. Inn. in c. prudē. tiam. de off. deleg. Bal. in l. fi. §. necessitate. verfi. subsequenter quatit gl. C. de bon. quā lib. Vez.

Quod nullum est rampi non potest. l. nam & si sub condit. ff. de iniur. rup. c. ad dissoluendum. de despon. impub. Alex. in 3. vol. consi. 77. in 3. col. ver. pen.

Ad prēmisa fac. quod vult Ludo. Ro. consi. 158. vbi dicit, qd missio in pos. nulliter facta. confirmari non potest. Idem.

Nulliter actū reiterari potest. Ias. in l. qui per salutem. ff. de iureiur. adducit multa notabilia, maxime de iudice ordinario, qui nulliter iudicauit, vt possit denuo iudicare, & de eo qui habet iure proprio potestatem eligendi: quia licet semel nulliter elegerit, potest denuo eligere. Sed cōtra prēmisa fac. quod vult Pau. de Cast. in 1. vol. consi. 285. repetito. in 2. vol. cōf. 329. alias 327. vbi dicit, qd si ex statuto, debeat deduci nullitas infra decem dies, qd si deducatur infra tempus, & non finiat, quod non poterit postea deduci.

Et istud alias allegauit ad sta. Car. quod disponit qd fieri faciens sequestrum debeat probare infra certum tēpus, vt post illud tempus non posset fieri denuo sequestrum. Adducebam etiam quod vult idem Pan. in 1. vol. cōf. 254. repetito in 2. vol. consi. 73. in 4. col. ibi, nec prodest sibi. vbi dicit, qd quando certa forma seu solemnitas requiritur circa actum, non sufficit si interueniat post actum.

Adducebam etiam magis in terminis ipsum Pau. in 2. vol. consi. 314. alias 312. incip. super eo. in prin. vbi vult, qd carcera- tus debeat relaxari, si nō iustificetur captura infra tempus statutum, & qd non possit postea iterum iustificari. Et hoc etiam vult in d. 2. vol. cōf. 384. alias 386. inci. clarum videtur. ibi, sed certe nec hodie. Fac. quod vult Bal. in 3. par. consi. 50. incip. Secundus creditor. & Dy. in consi. 20. in fi. vbi dicit verba forma- lia. prater ea cum sapius fuerit de paupertate obiectum, & super ea tractatus habitus, sequitur quod ex vigore nouæ pro- duct. seu nouæ probationis non debeat ulterius etiam in alia nedum in eadem causa tractatus haberi. al. iura quā vide.

Sed facilis est responsio, quia allegata per Ias. procedunt quādo aliquid est nulliter actum ab eo qui agit iure proprio & ordinario, quia non prohibetur reiterari valide.

Allegata autem supra in contrarium, procedunt quādo ali- quid, debebat fieri in tempore per partem, & non fecit: quia non est reiteran. pro quo etiam fac. quia infinitas est euitan. vt l. fi. C. de sacro. eccl. c. finem. litib. de dol. & contu. Bellac. Simulatus actus non nocet etiam futuris creditorib. Alex.

in 5. vol. consi. 142. in 2. col. ibi fortificantur prædicta. Idem.

Præfens in aliquo actu non sequitur quod fuerit intelligēs eorum quæ ibi aguntur. l. 1. in fi. & ibi hoc notat Barto. n. de auctor. præstan. Saly. in l. testium. C. de testi. Alex. consi. 20. nu. 20. in 7. vol. & hæc procedunt in teste qui attestatur de præsen- tia alicuius. Caterum si de sui præsentia, & tunc præsen- tia propria deponentis bene includit intelligentiam. l. diem. §. si coram. ff. de arbitr. Ias. in l. 2. §. fi. nu. 20. 21. ff. sol. matr. qd si notarius in aliquo actu dicat quem fuisse præsentē, vel si scri- ptura attestetur de præsentia alicuius, tunc præfens dicitur & intelligens. Soc. consi. 114. in 1. vol. Bellacomb.

Actus non præiudicat non citatis, etiam qd fieret ab Impe- ratore. clem. pastoralis. §. ceterum. & ibi tradunt Docto. de re iud. Et probatur in c. nuper. de decim. ac ita per illum tex. fir- mat Soc. Sen. in suo solemn. trac. de cit. ar. 7. ver. quarto proce- dit. Et tenet pro cōi Soc. in consi. 76. nu. 32. vol. 4. E. Muscul.

Actorum notarium possum vt suspectum recusare ex iusta causa. gl. no. in §. & quod sape. in auth. de trien. & semis. Bal. l. scire. §. semper. ff. de tuto. & cura. dat. ab his. vide Pet. de Anch. consi. 263. Feli. in c. quæ in ecclesiis. in 16. col. de constit. Phil. in d. c. cum speciali. in 5. col. vbi dicit, qd ille qui recusat notarium actorū absque causa tenetur actione iniuriarum. allegat Bal. in c. super quæstionum. de offi. deleg. Vezin.

Notarius actorum debet eligi per iudicem non per partē. Feli. in c. quoniam contra. in 1. col. de prob. Idem.

Commissarius ad examinandum testes potest vt suspectus recusari. gl. in d. §. & quod sape. in verbo artificis secundum Bal. in d. lapertissimi. in 3. no. Lafran. in d. c. quoniam contra. in verbo recusatio. Vezin.

DE LIBELLIS, ARTICVLIS, positionibus, & protestationibus.

TITVLVS II.

Nunquid libellus requiratur & necessarius sit in omni causa; & an in scriptis offerri debeat, & reo edi, & cuius expensis.

C A P. I.

Nomni causa requiritur libellus. c. 1. & ibi per Doc. extra de libelli obla. c. 2. §. 5. q. 1.

Fallit in 30. casib. quos no. 10. de Vico Merc. in l. edita. C. de eden. nu. 20.

Fallit in 21. casib. vt per Soc. reg. 233. Don. a Fin.

Libellus non est necessarius, sed sufficit quod redigatur in actis qualis qualis petitio: nisi a reo petatur vt offeratur libel- lus in scriptis. Ant. de Tremu. in additio. ad Bona. in prac. ex- ceptionum de impe. executionem. nu. 17. ver. sunt & alij. ma- gis comm. dic. Villal.

L. 41. tit. par. 3. dicit in causis minoribus, quæ non ascēdunt ad decem maravedinos, quod non est necessarius libellus: se- cus in aliis. hodie hēs pragmaticā factā in curiis de Madrid. anno 1534. vbi dicitur, qd in causis minorib. qd non excedunt quatuorcenta dispondia non admittitur libellus in scriptis: nec fulminatur processus, sed simpliciter procedatur, vt de- nūo partibus satisfiat.

Amplia, cum petitur executio officio iudicis: secus tamen si agatur actione iudicati, vel in factum. Inol. & Raph. quos refert Iason in l. intra diem. ff. de re iudic. num. 2. communem dicunt, licet contrarium teneat ipse Ias. in secundo membro. sed quod sufficit qualis qualis petitio. in nume. 6. quod mihi plus placet.

Amplia secundo, in causa criminali, in qua etiam non re- quiritur conclusio. Zasius in §. 1. insti. de actio. num. 26. com. dicit. Idem.

Libellus non est necessarius, quando imploratur officium iudicis secundum gloss. ordinariam in rubric. ff. de interrog. action. quod temperat Bald. procedere, quando simpliciter imploratur & sine strepitu, secus si ordinariæ & cum cau- sa cognitione. per gloss. in l. 2. §. dies. in verbo. de plano. ff. quis ordo. in bon. poss. ser. circa quod dic plenius. vt per Ioan. Petr. Ferr. in forma libelli in actione reali. in gloss. 1. Balb. decis. 362.

Ad esse libelli requiritur scriptura. l. edita. C. de eden. vbi no. Doc. vbi Cor. refert limitationes remissive. nu. 7.

Fallit in 2. casib. quos no. Iaco. de Vico Merca. in d. l. edita. nu. 20. Don. a Fin.

Com. opin. Tom. iiii.

B

Libel-

Com. V l. Opin.

Libellus an in scriptis offerri debeat, necne, Doctores antiqui multis rationibus & argumentis disputarunt, ut liquet ex eorum annota. in c. 1. & 2. ext. de libel. oblat. & Gl. Ioan. Andr. in cle. sapē. in verbo. necessario. de verb. fig. Sed communi opin. receptum est, in scriptis dandum esse libellum. auth. offeratur. & ibi communiter Doctor. C. de litis contesta. & in l. 1. ff. de eden. copiose Maria. Soc. sen. in d. c. 1. nu. 21. vbi ipse octuaginta quatuor restrictiones eius doctrinæ addidit. Et in c. significantibus. nu. 69. ver. decimo quarto principaliter quaro. vtrum scriptura sit necessaria ad utilitatem libelli. extra de libel. obla. Purpur. in l. edita. in primis addi. factis anno 1523. pag. lib. mei 19. & Hieronym. Cagnol. libid. num. 9. & 10. C. de eden. Nouissimè Hartman. in suis prac. obserua. tit. de libello. c. 1. pag. 195. Kirchoff.

Edendus est libellus reo suis expensis, & non actoris. Rip. in d. l. edita. nu. 12. C. de eden. com. dic. Villal. & Suarez.

Copia libelli est danda reo sumptibus actoris. secundum gl. in verbo. pronuntiatio. in cle. sapē. de ver. fig. Gemi. in c. si oblato. de litis contesta. in 6. Inn. in c. 1. ext. de probat. nisi aliter obseruaret stylus tribunalis loci. secundum Barto. in l. 1. in prin. ff. de eden. Quo casu potest procedere opi. Bal. & Angel. ibi dicentium quod debet dari sumptibus rei. Inn. vbi supra tenet quod etiam est danda copia per actorem iuriū. de quibus fit mentio in libello, quasi sint pars libelli. Quod videtur intelligendum secundum eum & Bar. vbi supra. & Spe. in tit. de instru. edi. §. nunc dicamus. ver. quid si quis si in libello. quādo de talibus in libello fit mentio relatiue, seu limitatiue, & reus sine eis instructus esse non potest, secus si assertiue. Balb. decis. 189.

Si in libello actoris fit mentio de aliquo privilegio, vel scriptura, super quibus fundatur intentio sua, compelli potest, ut ante omnia exhibeat, ut detur reo occasio deliberandi.

Fallit in 4. casib. secundum Fely. in d. cap. ex epistolā. nu. 44. Don. a Fin.

Quando in libello fit mentio de aliquo instrumēto, de quo reus non debet esse instructus, tunc instrumēti copia danda est ante litem contestatam. no. Doc. in d. l. edita.

Fallit in 3. casibus. ut per Franc. Purpur. in d. l. edita. nu. 72. Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

An & quando libellus sit necessarius ad praxim accommodatē discit de Ferrerij, in forma libelli. & Rebuff. trac. de dilationib. art. 4. glo. vnic. & glo. seq.

In libello an sit causa exprimenda, & conclusio necessaria.

C A P. II.

Vlgaris est conclusio, in libello de necessitate requiri, ut causa exprimat. ut per Barto. & Doc. cōiter in l. 1. ff. de eden. & d. l. edita. Chér.

Libellus sine causa non valet. l. 1. ff. de edend. de quo tamen vide latius per Aretin. in §. omnes. insti. de actio. Villalob.

Plures causae possunt in libello accumulari, quarum quilibet sit sufficiens. ita no. Bar. in l. si duplex. C. de fid. instr. & iur. hast. ff. lib. 10. fac. quod no. in l. edita. C. de eden.

Et suffic. libellum ex vna causa deducta verificari, seu sustentari. Lud. Rom. conf. 105. Idem.

Aduerte, quia quando cā exprimitur proxima vel remota, oportet qd non habeat vim alicuius negationis. ut puta dico qd mutuaui tibi centum. & sic istud non habet annexam negationem 200. obligationem, & sic 200. causam proximā. secus si haberet negationem annexam 200. oblig. ut si dico peto cētum quā mutuaui. & ad quā fuisti mihi obligatus. & non adden. verbum es obligatus. nam tunc includeretur negatio. ita Cy. & Doc. in l. edita. in 3. q. prin. C. de eden. no. Bar. in l. certū. §. 1. ff. de confe. Ang. & Ias. in §. omnium. col. 22. insti. de act. vi de quā dixi in ver. rei vendic. §. 3. Fich.

Effectus libelli debet cōsiderari. Bal. in auth. dos data. in fi. C. de don. ante nup. Vez.

Libellus non procedit sine conclusione. no. in l. edita. C. de eden. & in c. examinata. de iudi. Fallit in 7. casib. ut per Socin. reg. 23. 1. fallit in 7. casib. ut per Ias. in d. l. 1. nu. 14. fallit in 10. casib. ut per Fel. in c. olim. de litis contesta. nu. 7. Don. a Fin.

Conclusionem in libello requiri, tenet Bar. in l. 1. ff. de eden. & ibi Alex. Feli. in c. 1. de lit. contesta. Ias. in §. 1. insti. de actio. quia modus agendi stat principaliter & substantialiter in cō-

De Actionibus,

clusione. Bal. in l. cum seruū. C. de seruīs fugi. Ias. in l. 1. num. 14. ff. de eden. Bal. in l. edita. C. de eden. Illud tamen non procedit in criminalibus in quibus procedit libellus sine conclusione. Bar. in l. libellorum. ff. de accus. Ias. in d. l. 1. nu. 23. & ibi Alex. & idem Ias. in l. vinum. ff. si cer. pet. Ang. Are. in tract. mafic. in vers. super quibus omnibus. In rescripto etiam conclusio attenditur. Imo, in c. super literis. de rescrip. In contrā etiam l. si voluntate. & ibi Bal. C. de rescin. vendi. Dec. conf. 62. Fallit tamen vbi libellus concludit præsumptiue. l. qmnes. §. Lucius. ff. quā in fraud. cred. Feli. in c. 1. de lit. contesta. Item fallit in possessoriis Feli. vbi supra alleg. gl. in c. quia præsultatus. r. q. 2. Item in exceptionib. non est opus conclusione. Feli. vbi supra Bal. in auth. statumimus. col. vlt. C. de epis. & cler. Item in odium violenti inuasoris procedit libellus sine conclusione, secundum Inn. in c. examinata. de iudic. de quo vide Alex. in d. l. 1. de eden. Bellac.

Libelli conclusio est attendenda. Bar. post gl. in l. certi conditio. in prin. ff. si cer. pet. Bal. in l. cum seruū quispiam. C. de seruīs fug. & in l. 2. in fi. C. de pet. har. Alex. in 1. vol. conf. 121. Feli. in c. examinata. in 7. col. de iud. & in c. licet causam. col. 2. de proba. Barb. in 2. vol. conf. 1. col. vlt. & conf. 8. col. 1. & conf. 38. col. 14. Ias. in §. 1. in 22. col. insti. de act. in l. 1. in 3. col. ff. de edē. & in l. cum quid. in 1. lect. col. 7. ff. si cer. pet. Cur. conf. 82. col. 6. Dec. conf. 57. in prin. & conf. 62. col. 1. Alex. in 3. vol. conf. 83. col. 1. Dec. conf. 162. Ang. conf. 36.

Imo conclusio libelli magis attendenda est quam ipse libellus. l. Aurelius. §. Seio. ff. de liber. lega. & l. si praeses. ff. de officio praesid.

Et dicit Alex. in 5. vol. conf. 58. qd tota vis & substantia libelli consistit in conclus. all. tex. in l. non debet. ff. de dolo adde Ang. in conf. 250. & in d. conf. 36. Bellac.

Et modus agendi colligitur ex medio cōcludendi. ut habetur in loc. prael. & mag. in specie. per Inn. in c. super literis. extra de rescri. cum aliis all. per Alex. in d. l. certi conditio. col. 2. adde Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 6. & Ias. in l. si prius. in 12. col. ff. de ope. no. nunc. Idem.

Libellus ad hoc ut lis contestari possit, petitionem, seu conclusionem continere debet, alias recipiendus nō est, cum sententia sine petitione dici non possit. l. vt fundus. ff. com. diui. c. licet Heli. extra de simo.

Fallit in 6. casib. ut per Soc. reg. 232. & sufficit quod concludat præsumptiue. Don. a Fin.

Conclusio libelli in criminalib. colligitur ibi. Quare peto ipsum puniri iuxta formam statutorum, &c. & ista est communis practica. Clar. q. 12. ad fi. Bonac.

Libellus an, & quando contra producentem fidem faciat.

C A P. III.

Satur contentis in libello contra producentem. l. cum precum. C. de lib. cau. c. cum olim. & ibi Pan. de censib. quod procedit in libello producto tam ex parte rei quam actoris. Bar. in l. 1. in fi. C. de his qui poten. Ias. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. Bellac.

Libellus probat, & fidē facit cōtra libellantē. vulg. l. cū precum. C. de lib. cau. l. 2. & ibi Doc. maxime Ias. in 2. col. C. de insti. & substi. l. cū te. & ibi Doc. maxime Ias. cir. fi. C. de transact. Pan. in 1. par. conf. 72. col. 3. ver. ex his. & in conf. 2. par. Alex. in 5. vol. conf. 92. & conf. 112. Barb. in 2. vol. cōf. 38. col. 11. & alibi saepe. Feli. in c. si cautio. col. 10. & 11. de fi. instr. & in c. examinata in 2. col. de iud. Ias. in l. 1. §. edic. in 2. col. ff. de edē. Alex. in 5. vol. cōf. 176. col. 1. Are. in l. 2. C. de erro. aduo. Lud. Ro. cōf. 23.

Idem in rescripto. Barb. in 2. vol. conf. 42. in prin. Ias. in d. l. 2. col. 2. C. de insti. & substi. Phil. in c. si. col. vlti. de iureiur. in 6. Ang. in §. praterea. col. 6. insti. de excep. Bellac.

Idē in scriptura exceptionū. secundū Doc. maxime Alex. in l. vni. C. de his qd pot. no. all. Bar. in l. certū. §. si quis absente. ff. de cōfes. vbi dicit hoc esse verum et si produca. parte absente, qd est no. secundum eū & idem volunt Doc. in c. si. de cōfes. Ias. in d. l. 2. col. 2. & in d. l. vni. & dixi in ver. instrū producēs. adde Ang. conf. 194. cir. fi. Ang. insti. de excep. in rub. col. 2. 1.

Limitat no. Soc. in 1. par. conf. 41. in pe. & vlt. col. procedere post litem contestatā tunc probat non autem ante. vide ibi per eum. & in 2. par. conf. 244. in pen. col. Nam ante litem contestatā, posset libellans errorem reparare. & ita etiam vult Ias. in §. si minus. in prin. 2. col. insti. de act. Idem.

Libellantem censerī confiteri omnia quā in libello continentur, est communis omnium sentent. sicut etiam ponens omnia

omnia quæ habentur in positionibus. teste Rom. conf. 59. vlt. dub. conf. 70. nu. 10. cōf. 235. nu. 9. Alex. in l. edita. C. de eden. conf. 131. lib. 2. Dec. cōf. 199. col. 2. Rom. conf. 91. in si. prout etiam respondens omnia quæ in responsionibus leguntur. Rom. conf. 70. vlt. dub. de quo vide Aff. decif. 14. post num. 6. decif. 25. nu. 5. Bar. in l. 2. §. fi. de iure fisci. Gabr. com. op. lib. 1. tit. de confes. concl. 4. idem etiam dicen. in excipiente omnia quæ in exceptione proponuntur. Rom. conf. 59. vlt. dub. cōf. 70. nu. 10. 235. nu. 9. & impetrans rescriptū: seu supplicans omnia quæ in suppli. recitantur. Bal. in l. 2. nu. 8. C. de error. aduo. Dec. conf. 274. in prin. conf. 534. nu. 4. in l. 2. nu. 7. C. de insti. & substi. Rom. conf. 329. ante si. licet quo ad excipient. aliter distinguat Abb. in c. cum venerabilis. in si. de excep. Rom. conf. 235. 7. dub. lafr. tract. except. col. 2. ver. istud notandum. vbi vide. Quo in casu aliqui distinguunt, aut quis in excep. fatetur aliquid expresse, aut tacite, si expresse, dicta in expresseionibus contra ipsum probant, si tacite non probant. & hoc communiter a Doc. approbati dicit lafr. d. tracta. de excep. col. 2. vbi ponit exēpla notab. & Rom. conf. 235. nu. 9. seq. priorem sent. nulla adhibita distinct. q. dicta in exceptionibus, contra excipient. fidem faciant. & conf. 59. vlt. dub. post nu. 9. quod autē ex responsionib. ad positiones resultet vera probatio contra respondentem, sicut ex verbis positis in libello contra libellantem. tex. est vulgatiss. d. l. cum precum. & no. Roman. conf. 23. conf. 70. nu. 10. seu 110. positus in except. contra excipient. Bar. in l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. Dec. in d. c. cum venerabilis. col. 12. no. 22. de excep. Bellac.

Libellus in possessorio an, & quando procedat, & num improprietur.

C A P. IIII.

Libellus, in quo actor dicit rem quam sibi restitui petit, ad se pertinuisse iure dominij vel quasi, procedit de iure secundum Spe. in tit. de actio. & petit. §. sequitur. ver. quid si ago contra te. & ibi lo. And. in addit. Butr. in c. 2. de libel. oblat. Fuig. in l. 1. in princip. ff. de eden. Dom. de Rot. decif. 238. quia sufficit libellum concludere præsumptiue. l. omnes. §. Lucius. ff. de his quæ in fraud. cred. Et quia ad sustinendum libellum verba libelli possunt impropriari. l. sed si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. quod procedit maximē quando in conclusione petit se declarari dominum: quia attenditur conclusio, non narratio. cap. ex parte. & ibi Butrig. & Panorm. extra de foro compet. Bar. in l. qui stipendia. C. de procurat. licet contrariam opin. tenuerit Bar. in l. certum. §. 1. ff. de confes. & Ang. in d. l. 1. per gl. in d. §. 1. Balb. decif. 296.

Libellus in quo possidens ciuilit̃ tantum petit se manuteneri & non turbari in possessione, & etiam se introduci ad corporalem possessionē per alium occupatā de iure procedit, & sustinetur, nec est libellans sibi contrarius, cum agat vt possidetis, pro ciuili, in qua turbatur per eum, qui naturalem occupauit, & idem vendicat corporalem occupatam petendo se in ea mitti. Imo in dicto casu etiam si per solum interdictum retinenda, consequetur restitutionem naturalis, non diceretur cessari ab inquietatione ciuilis possessionis. secundum gl. notabilem in verbo, clam. circa si. Bar. Ang. & communiter Doct. in l. clam possidere. in §. qui ad nundinas. ff. de acq. pos. Balb. decif. 490.

Licet in libello oblato in petitorio teneatur actor probare causam debiti petiti, seu titulum rei petite, alias succumbit; non tamen in possessorio. Puta si quis dicat se spoliatum, vel turbatum re sua, vel annuo redditu sibi debito, quia sufficit probare spoliationem vel turbationem, licet non probetur illa res mea, vel redditus ille mihi debitus. secundum Inn. in c. querelam. ad si. ext. de elec. Pan. ibid. §. col. & Ang. in l. 1. ff. de eden. Dom. de Rota in nouis. decif. 280. in rub. de restit. spolia. Balb. decif. 295.

Si in libello quis se dominum proposuit, & probauit postea se vsufructuarium, non debet succumbere.

Fallit in 3. casib. quos no. Soc. in l. naturaliter. §. nihil cōe. ff. de acq. pos. nu. 50. Don. a Fin.

Procedit libellus petentis compelli, licet non dicat condemnari per c. olim causam. & ibi no. Panorm. ext. de cens. vbi actor tantum petit reum cogi: & tamen Papa illum condemnauit, & secundum Fulgos. Imo. & Cu. in l. in summa. ff. de re iudic. Besucium in l. cum nulla. ff. eo. nam qui vult subsequens, videtur velle omne necessarium antecedens. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procur. & quia valet sententia, Iubeo te sol

uere, quasi ex hoc videatur condemnare. d. l. in summa. Et inter libellum & sententiam debet esse cōformitas. l. vt fundus. ff. com. diui. c. licet Heli. de fimo. contrariam opinio. tenuerunt Bar. & Bal. in l. 1. C. de execu. rei iudi. Ang. Are. insti. de act. §. 1. Prima opi. sine dubio procedit quando in fine libelli esset illa clausula, super quibus omnibus & singulis peto iustitiam ministrari omni meliori modo, via, iure, &c. secundum Imol. in d. l. ff. cum nulla. nam talis clausula ampliatur conclusionem libelli ad narrata, super quibus non est conclusum. secundum Cald. Butr. & Pan. in c. cum dilectus. ext. de ord. cogn. Procedit etiam libellus, si petiisset cogi ante condemnari. secundum Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pup. Balb. decif. 298.

Libellus impropriatur, vt saluetur. l. sed & si possessori. §. item si iurauero. & ibi Doc. maximē lafr. ff. de iureiur. Bar. in l. inter stipulantem. §. si Stichum. ff. de ver. ob. cum aliis alle. per Alex. in l. vol. conf. 121. & in 5. vol. conf. 58. Are. con. 126. Feli. in c. audit. in 1. & 2. col. de præscr. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 186. Lud. Rom. conf. 245. lafr. in §. 1. col. 29. insti. de act. & in l. si tibi pec. ff. si cer. pet. & in l. insulam. ff. de præscrip. verb. Alex. in l. si seruum. §. si. de ver. ob. Char.

Limita nisi quis in libello diceret, proprietatem ad se pertinere, & in processu probaret de vtili dominio: quia non posset obtinere, nec verba impropriarentur. vt vult lafr. in l. traditionib. col. 3. ibi alibi, & c. C. de pac.

Limita etiam nisi fideicommissarius cui est restituta hæred. agens contra pos. diceret se ademisse hæreditatem. quia verba non impropriantur. ita no. lafr. in l. si. col. 4. ibi, contra tamen. C. qui admitti. in d. autem §. item si iurauero. de hoc videtur dubitare.

Item limita nisi ex impropriat. sequeretur contrarietas. Alex. in d. conf. 121. col. 3. Idem.

Libellus contra plures tum ex iisdem, tum ex diuersis causis, an procedat: & quid de continente duas actiones, vel contraria implicite, seu alternatiue; & de calumnioso.

C A P. V.

Non autem in eodem libello possint plures ex diuersis causis, & ad diuersa conueniri. Ang. in cōf. 229. tenet quod non.

Vide latissime Lud. Ro. in d. conf. 240. & aliquid per lafr. in l. de pupillo. §. si plurium. in si. ff. de ope. no. nunc.

Vide etiam Alex. in 5. vol. conf. 58. vbi dicit, quod plures possunt pro eadem causa in vno libello cōueniri. & idem vult in l. supra iter. §. Cassius. de aqua plu. arcen. & in materia vide eundem Alex. in l. 1. §. 1. ff. de duob. reis. Char.

Libellus in quo petitur plures reos debendi in solidum condemnari procedit, licet libellans non dixerit, q. vnica solutio ne vult esse contentus. Salic. in auth. hoc ita. C. de duob. reis. per gl. no. & singularem in l. 1. C. de fideiuf. tut. in verbo, agi. secus si etiam petat cogi: quo casu procedit dictum Bar. in l. 4. §. 1. ff. de duob. reis. Balb. decif. 110.

Libellus vicissim agentis coniunctorio nomine, debet concludere conuentum condemnari sibi coniunctorio nomine ad dandum & soluendum ipsi pro quo agit, vel alteri pro eo legitime recipienti: nec procederet, si peteret condemnari ad sibi dandum & soluendum coniunctorio nomine secundum Bar. in l. vero procuratori. ff. de solut. & Pan. in c. querelam. in 4. col. ext. de elec. Balb. decif. 182.

Petitio hæreditatis & rei vëdicatio, non possunt in vno & eodem libello proponi. Bal. in l. 2. ff. de peti. hære. quia petitio hæreditatis competit hæredi ante adeptam possessionem rerum hæreditariarum: post verò adeptam possessionem, quia iam hæres est effectus dominus, si fortē cadet a possessione rei alicuius, poterit proponere rei vendicationem. gl. in l. si. in verbo, sciendum. vbi Bar. ff. de fideic. hære. peti. ergo petitio hæreditatis, & rei vendicatio non possunt in simul concurrere. lafr. in l. vt responsum. C. de transac. Idem.

Libellus in quo continentur duæ actiones, quæ ita se habent, q. sententia lata in vna, obstat exceptio rei iudicatæ in alia, non procedit. Bellon. conf. 22. nu. 16. com. dicit ex Barto. in l. edita actio. in 4. genere. C. de eden. Bellac.

Libellus continens contraria, est ipso iure nullus. Doc. in d. l. edita. Fallit in 5. casib. vt per Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. nu. 178. Don. a Fin.

Libellus duplex & implicitus, continens contraria, seu actiones cōtrarias & incompatibiles, admittitur alternatiue, Com. opi. Tom. iij. B 2 non

non copulatiue, propter probabilem agentis dubitationem. l. 1. §. quod autem. ff. quorum leg. & secundum Bal. in l. 1. col. 2. & in 3. opposi. C. de furt. ita limitantem quod ibi dicitur, allegantem contraria in agendo non audiri. Balb. decis. 497.

Libellus non potest esse alternatiuus. l. prator edixit. §. quo autem. ff. de iniur.

Fallit in 9. casib. vt per Socin. in d. c. significantibus. de libel. oblat. col. 2. Idem.

Libellus non potest esse conditionalis. l. non quemadmodum. ff. de iud. l. si. ff. quando dies lega. ced. doct. in d. capit. 1. de libel. oblat.

Fallit in 4. casib. vt per Maria. Soci. in d. cap. significantibus. col. 53. Don. a fin.

Libellus calumpniosus aut euidenter iniquus, potest etiam ex offi. iud. reici. secundum glo. in l. qui cum maior. in §. si libertus patronum. ff. de bon. lib. Inn. in c. 1. de offi. vica. Panor. in c. cum inter. extra. de consue. Idem si sit ineptus, secundum eos. facit glo. in c. Christianis. 11. q. 1. Balb. decis. 208.

In libello nunquid actionis nomen, qualitates, loca, & tempora contractus exprimi debeant: & quid in criminalibus.

C A P. VI.

In libello nomen actionis exprimi debet. l. edita. C. de eden.

Fallit in 2. casibus. vt per Dec. in dicta. l. num. 2. Don. a fin.

In libello non est necessaria expressio nominis intentatæ actionis. Ias. in l. edita. nu. 1. C. de eden. communem dicit, quā amplia quando proceditur ex clausula, sola veritate inspecta, quia tunc non requiritur, quod tempus, nec locus declaretur vt notant Dec. in c. dilecti. de iud. & Ias. in l. vinum. ff. si cert. pe. & in terminis consuluit Alex. consi. 6. vol. 3. & Soci. consi. 109. vol. 4. & Socin. iun. consi. 65. Item post conclusum in causa stante d. clausula, recipiuntur testes: quia solēnitates de iure ciuili requisite non attenduntur clem. s. pe. de verb. signi. & ibi not. Imol. & Alex. consi. 84. vol. 4. nec conclusio libelli. Not. Angel. Aretin. Iaso. & Alexan. in l. omnium. C. de test. sed requiritur, qd clare intentio actoris manifestetur. Curt. Iuni. consi. 149. nu. 6. communem dicit.

Concor. cum l. 26. tit. 2. par. 3. & cum l. 201. §. 3. & 4. in pragma. B. Villalob.

Actionis nomen non est necessarium exprimere in libello, sed satis est, quod ex facti narratione appareat ius competere agentibus. cap. dilecti. de iud. vbi notant DD. Panor. in cap. examinata. de iudic. Et tradunt Bart. & alij in l. 1. in princ. ff. de edendo. Et plenius habetur per. Cyn. & alios in l. edita. C. eod. tit. vbi Ias. in 1. not. Moderniores plene attigere, concludentes. ita communiter teneri, testatur Soc. Iun. consi. 91. nu. 41. vol. 4. E. Musculus.

Actio in libello non est exprimenda de necessitate, si tamen exprimatur minus apte, libellus tamē valet. Ias. in l. edita actio. C. de eden. nu. 3. com. dicit. Villalob. Additio. Sufficit enim quod ex narratis colligatur, & ita praticatur, quam praticam tradunt glo. Bartol. & cōter omnes in l. 1. in princ. ff. de eden. & Can. in c. dilecti. de iudic. in antiq. Paris. in consi. 76. ad resolutionem. nu. 6. vol. 1.

De iure regio idem disponitur in l. 2. tit. 1. lib. 3. ord. Nota, qd per illam. proceditur in causa sola veritate facti inspecta, & vide 15. effectus istius clausule ad praticā necessariōs per Rober. Maran. de ord. iud. par. 4. distinct. 9. nu. 32. cum seq. & alios effectus d. clausule. vide per Caro. de Grassat. in rega. Franciæ ius. 12. ver. 3. est notandum. Et nota in ver. hinc est verbum factis no. ex Bal. per illum tex in citat. vt lit. non conte. & Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & glo. in l. 1. §. si quis argentum. ff. de pos. & Rom. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de nou. oper. nun. qd executio facta pro vero debito vigore illius claus. non renouatur propter ordinem non seruatum. qd summe notandū est cōtra iudices faciles adreuocandum executio nem propter modicum quid ordinis non seruatum, præcipue in præconiis. Et vide plura accumulata ad intel. d. l. 2. per Nun. in resp. 1. post tract. de exequendis mādatis regum per totum. Ioan. Fichar.

Sed nunquid libellus debeat continere locū & tempus contractus. Ias. in l. arbitraria. §. si quis Ephes. ff. eo quod cer. loco. tenet qd sic, qn̄ interest rei ita fieri. Imo etiam tunc dies apponendus est si interest accusati pro defensione fienda. Charian.

In libello non est necessarium, locum & tempus exprimere

Bar. in l. an eadem. §. actiones. ff. de excep. rei iud. Don. a fin.

Qualitates in libello, accusatione vel articulis probatoriis adiectæ alterantes actionem vel delictum intentatum, vel quæ necessario sunt apponendæ debent probari, alias secus. Et primo casu procedit opin. Spec. titu. de libel. concep. §. ad huius. ver. & in sum. Archi. in c. 2. de testi. Bart. in l. diuus. ff. de re iudi. Cyn. & Iac. de Are. in l. 2. C. de prob. gl. in clem. fi. de rescrip. Panor. in c. auditis. extr. de præscrip. qui noluerunt tales qualitates necessario probandas. in secundo casu opi. gl. in c. 2. ext. de præscrip. & Bal. in l. 1. C. de condi. ind. & quod colligitur ex text. iuncta gl. l. scio. §. sed illud. ver. quid ergo. ff. de app. ita etiam tenet Panorm. d. c. 2. Balb. decis. 223.

Libellus in criminalibus requirit expressiōem temporis & loci delicti, alias non valet etiam parte non opponente. vt est communis opi. de qua Bellonus consi. 63. nu. 2. Bar. in l. edita. C. de eden. & in causa criminali libellus debet esse magis specialis, quam in causa ciuili. Et ideo in accusatione omnia exprimi debent, nec sufficit certitudo: quæ habeat relationē ad aliud. & libellus generalis non procedit in crimine etiam parte non opponente. Deci. consi. 83. nu. 1. in 1. vol. vbi fufius. l. Pōponius circa prin. ff. de nego. gest. Et tu cum concludis in libello aliquem puniri, non concludas ipsum puniri ex forma ceteræ legis, & determinatæ, sed intenta generaliter omnem legem loquentem de materia vt docet Ang. in l. de quibus. col. fi. ad fi. ff. de legib. Bonacoff.

Libellus accusatorius pro substantia exigit expressiōem loci & mensis commissi delicti.

Fallit in multis casib. vt per Purp. in d. l. edita. nu. 46.

Fallit in 5. casib. vt per Maria. Soci. in c. significantibus de libel. oblat. col. 2. fallit in libello iniuriarum, nam nō valet sine adiectione loci, & temporis. fallit in 3. casib. quos not. Benincas. Peru. in §. superest. inst. de act. nu. 294. Don. a fin.

Libellus in actione famosa debet continere locum & tempus, vt est communis opi. Clar. q. 12. Procedit tamen parte nō opponente. vt est communis opin. ibi. Bonacoff.

Libellus in criminalib. procedit, & in eo potest fieri cumulatō, si actor principaliter agat criminaliter, & rem ablatam petat incidenter. vt est communis opi. Clar. q. 2. verfi. & hæc quidem. item procedit libellus criminalis, concludens delinquentem puniri, & condemnari, secundum formam iuris & statutorum, cum refectione dānorū, interesse, & expensarū. Bonacoff.

Libellus in criminalib. nullus est ipso iure alia parte non opponente, si in eo non apponatur locus & tēpus commissi delicti. l. in causis. C. de accu. libellorum. ff. de accu. fallit in 5. casib. vt per Cag. in l. edita. C. de eden. nu. 94. Don. a fin.

Libellus in criminali tenet, licet sit ordo peruersus. puta, si dicat, peto te compelli cogi, & condemnari ad centum, quia primo, debui petere te condemnari, & postea executionē fieri, vt est magis communis opin. de qua Fel. in c. qualiter & quādo. nu. 3. de accus. Et libellus in causa criminali non requirit conclusionem. Zas. in §. 1. de actio. num. 26. communem dicit. Villalob. & Bonacoff.

Quero, an i libello, in quo agitur ciuilitur de crimine, requiratur solemnitas. l. libellorum. ff. de accu. Resp. communiter receptum est, qd si crimen sit tale, quod infamat, tunc requiri solemnitatem istius l. vt scilicet inseratur locus & tempus in libello, secus si non infamat. ita tenet Bartol. in l. 1. in princip. ff. de eden. l. item exigitur. ff. de dolo. l. inde Neratius. ff. ad l. Aquil. Soc. consi. 46. vol. 1. Et eam dicit esse communem sententiā Maran. in Spec. parte 4. dist. 1. nu. 30. Mic. Grassus.

In libello ciuili ciuilitur oblato super delicto infamante, debet apponi locus, & tēpus. secundum Bar. in l. prator. in princ. ff. de iniur. Secus si non infamet. ad hoc. l. item exigit. ff. de dolo. Balb. decis. 285.

Libellus siue actione reali, agatur, siue personali, siue in iudicijs singularibus, siue particularibus, res specificæ continere debet. c. fi. & ibi per gl. & doct. de lib. oblat. Don. a fin.

Dolus in libello regulariter non debet exprimi de necessitate, dicendo, qd ita dolose factum est: sed sufficit narrare factum ex quo dolus colligatur. secundum Cyn. in l. si non conuictij. C. de iniur. in 6. & 7. q. no. Doc. in l. si quis intētiōe. ff. de iud. d. Cato. in l. si quis id quod. in §. doli. ff. de iurisd. omni. iud. Bald. decis. 61.

Libellus an & quando & quousque corrigi & emendari possit

C A P. VII.

Libelli emendatio potest fieri vsque ad litis contestationem. gl. Bar. & doct. in l. edita. C. de eden.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 7. a Cag. in d. l. edita n. 159. & 189. vbi Purp. ampliat & limitat n. 40. & n. 56. Fallit

Fallit in 5. casib. vt per Io. de Vico. Merca. in d. l. edita. nu. 34.
Ampliatur in 3. casib. & limitatur in multis a Fra. Purp. in d.
l. edita. nu. 7. vbi Ias. & Soc. limitant in 3. casib.

Fallit in 11. casib. vt per Fel. in c. significantib. de libel. obla.
nu. 27. Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 11. a Io. Bolog. in
d. l. edita. nu. 84. & num. 94. ponit vnam ampliationem, & eam
limitat in 7. casib. videas duas regulas limitatas per Alex. in d.
l. edita. nu. 6. Fallit in 3. casib. vt per Socin. reg. 235.

Fallit in 10. casibus vt per Cagnol. in d. l. edita. nume. 162.
Don. a fina.

Libellus post litem contestatam nō potest emendari. l. edi-
ta. C. de eden. c. fi. & ibi per doct. extra de lib. obla.

Fallit in 10. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. edita. nu. 86.

Fallit in 7. casib. vt per Cor. in d. l. edita. nu. 23. & seq.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 236.

Emendatio declaratoria potest fieri vsq; ad sententiam.

Fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. edita. nu. 8. vbi Pur-
pur. limitat in 3. casib. nu. 66. ver. 8. fallit vsque ad nu. 124. vbi
ponit 14. limitatio. Don. a. Fin.

Quæro an permissum sit emendare, vel mutare libellum?
Resp. secundum receptam doctorum sententiam, emendatio-
nem & mutationem libelli regulariter permitti ante lit. conte-
stationem non autem post, ita tenet glo. in c. fi. & ibi doct. ext.
de libel. obla. l. edita. C. de eden. §. fin. minus. in tit. de act. & ibi
Fab. Ang. Ias. & doct. communiter Ias. & doct. d. l. edita.
Limita, vt procedat in eadem instantia, secus autem in diuer-
sa, quia tunc petere possum id quod in prima instantia nō de-
duxi, vel quod aliter deduxi. Bar. & doct. communiter in d. l.
edita. & expresse Rimin. Ias. & doct. d. §. fin. minus.

Limita secundo, vt procedat in iudicijs singularibus secun-
dum gl. cōiter approbatam, in d. l. edita. & ibi Ias. nu. 13. Et li-
cet quidam velint etiam in singularibus iudicijs post litis cō-
testationem permitti aliquid addere circa rem petitam vt si
primo qui minus petit, & postea velit Plus petere. Ioā. Fab. d.
§. fin. minus. & ibi Mynsing. Alciat. in d. l. edita. per tex. d. §. fin.
minus. qui generaliter loquitur, nec facit mentionem litis cō-
testationis, & verbum petierit, quod ad iudicia singularia re-
fertur, post litis contestationem accipitur, tamen illorum opi-
nio communi calculo improbat est secundum Bar. Bal. Alex.
& Ias. in d. l. edita. & d. §. fin. minus.

Secus vero est in iudicijs vniuersalib. Namq; in iis fieri po-
test emendatio & additio etiam post litis cōtestationem. Inn.
& doct. in d. c. fi. extra de libel. obl. gl. & doct. omnes d. l. edita.
& d. §. fin. minus. Licet Bart. & doct. communiter velint id non
procedere in iudicio vniuersali, si agatur ad vnam rem tantū,
vt si agatur petitione hereditatis ad fundum, & ita ad vnam re-
singularem, refragante in hoc Ang. in d. §. fin. minus. num. 5. &
Fulg. in d. l. edita. Mich. Grassus.

Libellus non potest emendari post litem contestatam Io. a
Ripa in d. l. edita. nu. 44. communem dicit.

Hoc videtur etiam notari per l. 4. tit. 2. par. 3. & nota istam
com. cum sequenti ad eius intellectum.

Amplia etiā si sit in eo clausula, saluo iure addendi, vel mi-
nuendi, potest mutari minui, vel addi. Ias. in d. l. edita. nu. 44.
com. dicit. Villalob.

Quæro, quid si in libello apponatur clausula vulgaris, saluo
iure addendi, minuendi, & mutandi. Nunquid poterit libellus
emendari, vel mutari post litem contestatam? Resp. communi-
ter in eam itum est sententiam non obstante tali clausula po-
testatiua post lit. contestationem auctori præreptam esse facul-
tatem emendandi, & mutandi libellū ex quo facultas illa nō
dependet a protestante, & arbitrio auctoris, sed ipsius legis per-
mittentis tantum vsque ad litis contestationem, & non post.
Ita tenet Bar. & doct. in d. l. edita. & in specie Ias. nu. 41. & seq.
dicit eam esse communem sententiam. Eandem firmat Pan. in
c. 2. nu. 28. ext. de libel. obla. Bar. in l. non solum. §. morte. ff. de
noti oper. nuncia. Ang. in l. si quis intentione ambigua. ff. de
iud. Quin & præterea si libellus aliquo errore oblitus sit, vt
quia auctor ex aliqua certa causa petat, & eam nō prober, licet
alia causam prober, ex qua a principio defesta obtinere pos-
set eo in iudicio prorsus succumbet, vt est communis inter-
pretum resolutio in l. habebat. ff. de inst. acti. & in c. examinata
de iud. tradunt Bar. in l. 1. nu. 12. ff. de eden. Bal. in l. 2. C. de pro-
bat. Alex. in l. diuus. nu. 8. ad fin. ff. de offi. assell. idem Ias. in l. 1.
nu. 3. ff. de eden. Iac. in l. non idcirco. §. 1. illo eod. tit. Non tamē
prapostero ordine libellus offenderetur, vt comune scribit Fel.
in c. qualiter, & quando. nu. 3. de accusa. Nec in criminum cau-
sis conclusionem desiderabit commune ait Zaf. in §. 1. nu. 16.
insti de actio. sed & libello ipso nullum opus est, sufficitq; qua-
lis qualis petitio acti cōtēta, & si ille in scriptis offerri exigat-
ur, vt frequentius placitum affirmat Ant. de Tremo. in addi.

ad Bon. in pract. exce. de impedim. exce. nu. 17. vers. sunt & alij
Villal. Mich. Grassus. & E. Suarez.

Actor emendans vel mutans libellum tenetur reo reficere
expensas indebitæ fatigationis, non litis vel causæ. Barro. &
Moder. in d. lege edita. C. de eden. Sed an tales expensæ petan-
tur iure actionis vel officij iudicis? Resp. Licet gl. in d. l. edita.
existimet petendas esse per actionem in factum; Tamen eius
opinio communiter est reprobata, & in eam itum est senten-
tiam quod tales expensæ veniant iudicis officio mercenario.
ita tenent Bar. & doct. d. l. edita. & ibi Ias. nu. 38. dicit hanc esse
communem opinionem. M. Grassus.

Libellus & si ab eo qui illum proposuit declarari possit, ta-
men ab ipsius herede, haud poterit, communem inquit
Bolog. in l. edita. nu. 10. C. de eden. & eius discipulus vtr multæ
doctrinæ, atq; eruditionis Nic. Anto. Grauat ad ventum lib.
5. c. vlt. nu. 20. Suarez.

Declaratio libelli non est mutatio. Iason. in l. 2. col. 1. ff. de
vulg. & pup. al. ca. littere. & ibi doct. extra de dila. ad quod vide
multa accumulata per Fely. in c. qualiter & quando. el. 1. in 13.
col. de acen. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Libellus quando, & quomodo corrigi possit explicat D. Petrus
Benintendus decisio. 77. nu. 8. Nicola. Boerius fufe. consi. 25. nume.
22. 23. & 24.

Libellus generalis incertus, obscurus & vagus an
& quando procedat, vel non, tam in ciuilibus,
quam in criminalibus.

CAP. V. T. VIII.

IN vniuersalibus actionibus, vt petit. hered. acti one
pro dote, tutela, pro socio & similibus, procedit li-
bellus incertus. Ias. in d. §. curare. col. 3. Vinus.
Et vbiq; incertitudo causatur ex facto ad-
uersarii, vt est in obligat. alternatiua cuius electio spectat ad
debitore, vel quando esset debitum in genere vt hominis, vel
quando reus posset soluere rem vel interesse, vel quando esset
dubium an res extaret, & huiusmodi, admitti. petitio incerta.
Ias. vbi supra. facit, quod vult Alex. in 2. vol. consi. 182. Ang. in
§. si duorum. inst. de rer. diuis.

Et in quibus casibus procedat libellus alternatiuus, vide re-
missiue Fel. in c. 3. loco. col. 2. de prob. & Pan. de Cast. vol. 2. cōf.
392. & aliquid infra in vers. libellus alternatiuus. Idem.

Procedit libellus iste: Peto omnia prædia quæ possides in
tali villa vel castro, secundum Ang. & Fulg. in l. 1. in prin. ff.
de eden. Spec. in tit. de acti. & peti. §. sequitur. ver. sed quid si pe-
to, dum tamen secundum ipsum Fulg. omnia petita eadem o-
bligatiōe & actione debeantur: secus si diuersis. l. scire debe-
mus. ff. de verbo. oblig. Nam tunc omnia prædia seu res debent
exprimi, & numerari. Procedit etiam iste libellus, peto castrū
cum suis pertinentiis: licet aliter pertinentiæ non exprimantur.
Inn. in c. cum ad sedē. de rest. spo. & Ang. in d. l. 1. secus si cū suis
possessionibus, quia reus poterit me cogere designare per cō-
fines. Balb. dec. 293.

Libellus incertus & generalis admittitur, si nō opponatur
l. fi. C. de annali exceptione. & etiam si opponatur quando in-
certitudo prouenit facto conuenti nolentis actorem certifica-
re. l. 1. §. quod autem. ff. quorum leg. l. 1. §. fi. ff. si pars hered. pet.
Item quando actor aliunde est incertus, & iurat se nescire vel
posse aliter certificare, vel designare, secundum gloss. in l. 1. §. si
quis argen. tūm. ff. de pos. Inno. Io. And. & Pano. in c. 1. de libel.
obla. Inn. in c. constitutus ext. de in integ. rest. in gl. Magna ibi
nos dicimus. Bar. in l. vbi autem. §. qui illud. ff. de verb. obl. nisi
secundum eos esset tanta incertitudo, q; reus non posset scire
quid petatur: quia tunc non tenetur respondere licet, actor iu-
ret vt sup. Bal. dec. 294.

Libellus generalis non procedit parte opponente, sed parte
nō opponente procedit. doct. in l. 1. C. de eden.

Fallit in 6. casib. quos not. Anto. de Tremulis in add. ad pra-
cticam vber. de Bonacur. in tit. quibus mod. nu. 31.

Fallit vt per Mant. sing. 93. fallit vt per Cor. in d. l. edita. C. de
eden. nu. 13. Fallit in multis casib. vt per Fran. Purp. in d. l. edi-
ta. nu. 7. vbi videas Ludo. Goz. nu. 1.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in l. 1. ff. de eden. nu. 1.

Fallit in criminalibus. vt per Battand. in prax. criminal. re-
gul. sexta.

Fallit in 5. casib. secundū Fel. in c. significantibus. §. signi-
ficantibus Com. opin. Tom. iij. B 3

ficantib. de lib. obla. nu. 5. fallit prima pars regula in 3. casib. vt per Rip. in d. l. edita. nu. 26. vbi Ioan. Bolog. ponit 4. limita. nu. 14. & 18. Don. a Fin.

Libellus generalis, incertus, obscurus, & vagus sustinetur si a parte non opponatur. l. si. C. de anna. exceptio. & eo casu obscuritas, incertitudo, seu generalitas ipsius libelli ex probationibus supplebitur. Bal. in d. l. si. versiculo, & talis exceptio. ibi etiam Sali. quare si actor libellum suum incertum, generalem, aut obscurum proponat, & neque per reum reprobatum fuerit ille libellus, actor demum probans & declarans in processu rem quantitatem, aut causam deficientem in libello debet obtinere. Sali. ibi. quod si pars obiciat de incertitudine, aut generalitate libelli iudex ex suo officio actorem coget ad eum libellum declarandum. Soc. in c. significantib. versiculo, secundum dubium de libelli oblatione. Exceptio tamen q. libellus sit generalis, vel incertus, debet opponi ante litem contestatam, vel in ipsa contestatione, & etiam post si ignoratur eam posse competere. Bal. & Sali. in l. exceptionem. C. de exceptio. l. si. in §. omnium. nu. 125. insti. de actio. & processus ipso iure nullus, ex factis probationibus non posset suppleri seu adinuari. & exceptio ineptitudinis libelli impedit processum, & litem contestationem. Bar. in l. si. p. res. de penis. ita l. si. in l. omne officium. nu. 9. ff. de offic. assessor. quia exceptio et post sententiam potest opponi. l. si. in §. omnium. nu. 16. de act. Sali. in d. l. exceptionem. nu. 12. de excep. Bellac.

Quando iuris d. attribuitur certo casu debet specificari, alias non procedit libellus generalis. Alex. in 4. vol. conf. 32. col. pe. all. Ang. conf. 6. add. Ang. conf. 27. Viuius.

An autem procedat libellus, si dicam, Peto castum cum iuribus & pertinentiis. l. si. in §. 1. col. 20 & in d. §. curare. col. 5. & 6. insti. de act. tenet quod sic. Idem.

Accuso & denuncio, talis libellus de iure sustinetur, & processus super eo formatus, etiam si predictorum alterum per se admitti non debuisset: quia ineptitudo in parte libelli non vitiat totum libellum, alias aptum est ad dissoluendum ext. de despons. impub. & ibi Host. & Io. Andr. Et ideo libellus continens plures modos agendi ad idem, non est inidoneus & vitiosus in parte, non cassatur in totum, secundum But. & Pan. ibi. Ideo utilis est illa clausula, Super quibus omnibus & singulis peto iustitiam ministrari omni meliori modo iure & care. Bal. decis. 299.

In summaris valet libellus obscurus, etiam parte opponente. Alex. in 2. vol. conf. 187. vide l. si. in l. vinum. col. vlt. ff. de cer. pet. & in d. l. edita. in 2. & 3. col. & in d. l. 1. col. 2. ff. de eden. Are. in conf. 102. in 3. dub. contrarium tenet Alex. in 4. vol. conf. 32. in pen. col. Viuius.

Sis cautus quando producit libellus obscurus, vt non ponas q. actor declaret, sed dicas non teneri respondere ita Spe. in tit. de lib. concep. §. 1. ver. cautus. Alex. in l. si. col. 2. C. de integ. rest. mil. Barb. in 1. vol. conf. 33. col. 4. l. si. in d. l. edita. col. 3. & in §. 1. col. 2. insti. de act. & in l. 1. col. 5. ff. de off. ass. & in l. si. per errorem. col. 5. ff. de iurisd. omni. indi. Dec. in c. dilecti filij. in fi. de iudi. Idem.

Vbiunque ambiguitas consistit in iure propter significatum verborum, tunc absque alia expressa declaratione sit interpretatio pro libellante. l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic.

Sed vbi consistit in facto requiri. declaratio libellantis. ita Bal. ibi. Alex. in 5. vol. conf. 55. Idem.

Licet ille qui producit libellum obscurum, possit illum declarare. d. l. si quis intentione ambigua. Tamen mortuo libellante, haeres eius non admittetur ad dictam declarationem. ita dicit gl. in l. Pompon. scribit si fr. §. si ff. de rei vend. gl. in l. inter stipulantem §. 1. dum dicit, viuenti. ff. de ver. ob. Barba. in 2. vol. conf. 38. col. 15. l. si. in l. non ideo. quam legit cum l. cum testamentum. ff. de iue. & fact. ignor. & in d. l. edita. col. 9. & in l. si quis. §. 1. ff. de legat. 1. Phil. in c. 2. col. 1. de rescrip. in 6. Alex. in d. l. inter stipulantem §. 1. in 2. col. vbi etiam dicit, q. ad declarandum talem libellum requiritur speciale mandatum. Idem.

Libellus in causis summaris, etsi generalis sit: obscureque compositus fuerit, valet tamen parte non opponente teste Alex. conf. 32. col. 3. lib. 4. Dec. in l. edita. C. de eden. quamuis l. si. in d. l. edita. nu. 6. voluerit quod etiam parte opponente libellus generalis procedat in summaris, secus in ordinariis. ex no. per Bolog. d. l. edita. nu. 15. qui nu. 80. dicit libellum per libellantem tantummodo, non per eius haerem declarari posse, & hanc opi. dicit esse communem contra Dec. ibi, item non posse procuratorem nisi cum speciali mandato hoc agere, neque demum libellum procuratoris, secundum l. si. in d. l. edita. nu. 26. ceterum in causis ordinariis libellum reiiciendū

si libellus ineptus esset, etiam parte non opponente non procedere, quinimo super eo laci sententia esset ipso iure nulla. c. examinata. de iudi. Alex. conf. 147. lib. 6. conf. 79. lib. 2. Fel. in c. literis. col. pen. de off. deleg. Vant. de nullit. c. 13. nu. 22. de eocl. autem libelli puta, peto secundum me sententiam fieri an procedat, vide quae scribit l. si. in l. petens ex stipulatione. nu. 5. & 6. C. de pac. vbi plura no. Bellac.

Clausula salvo iure calculi, posita in libello, facit libellum incertum, teste Neuz. conf. 94. nu. 16. Bal. conf. 106. in 1. par. pro quo fac. quae scribit Bar. in l. Iulianus. nu. 39. ff. de condit. indeb. Bertr. conf. 335. nu. 15. nu. 16. lib. 2. part. 1. & ideo cum T. se obligasset erga S. in 50. ex causa computorum saluo errore calculi ex causa & si constaret aliquid solutum non computatum, deberet deduci, creditor petebat summam, opponere debere calculari, quarebatur, an esset danda executio instrumenti: vel prius ponenda essent rationes: de quo cum quaestio esset in adu. praet. dictum fuit ponendum esse prius rationes, ex Doct. Neuzan. d. conf. aliiq. supra allegat. Charianus.

Libellus incertus super fructib. damnis, & interesse, vfuris, aut expensis accessorie petitis admittitur l. ac. de Rauen. Pe. & Cyn. in l. cum propria. C. si quis alteri vel sibi. Bar. in l. 1. ff. de eden. Inn. in c. cum ad sedem. de resti. spol. Balb. dec. 24.

De libelli ineptitudine.

CAPVT IX.

Libellus incertus procedit quantum ad interrumpendum praeser. l. si. in d. §. curare. col. 4. Viuius.

Libelli verba ambigua in libellantis fauorem interpretari debent. l. si quis. ff. de iud.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 227. Don. a Fin.

Ineptitudo libelli quid sit. no. Inn. in c. 1. de offi. vica. & sequi. Bal. in l. si de sanctus in fi. C. de suis & leg. & Cur. in conf. 13. col. 4. fac. conf. Ang. 167. vbi ponit, quod libellus continens remedia contraria est ineptus. fac. etiam quod vult Alex. in 2. vol. conf. 137. Rota in nouis decis. 35. Ang. conf. 292. colum. 2. Lud. Rom. conf. 144. Vezin.

Libelli ineptitudo omnia prorsus vitiat, labefactat, atque euerit. commune aio ex Bar. in q. inci. lapsus. Alex. conf. 2. nu. 9. lib. 3. Dec. conf. 302. nu. 7. & conf. 483. latissime Crau. conf. 151. nu. 2. Bellon. conf. 25. nu. 1. Rol. a Valle conf. 94. nu. 32. & Bald. qui post sententiam rei iudicatae vires nascentem, eius inepti exceptionem opponi posse asserit. in auth. si quis litigantium no. 2. C. de epis. aud. quem amplexantur Crau. vbi supra. Ioan. Caph. conf. 100. nu. 13. Attenditur autem omnino libelli ipsius conclusio, vt vel rectus, vel ineptus censetur, vt frequenter placitum enuncio ex Bar. in l. certi conditio in princ. ff. de cer. pet. Dec. in l. petens. C. de pac. & in c. 1. no. 1. de offi. deleg. & conf. 57. in princ. & conf. 62. nu. 1. & conf. 136. lo. Caph. d. conf. 100. nu. 15. atque ex iuris pontificij commentatorib. in c. ex parte. de fo. compe. Suarez.

Sed quæro, nūquid si inepta exprimantur, vitietur libellus? Respon. communis. & recepta ex Doct. sententia, si talis causa exprimatur in libello, vt ex ea appareat, agentis nullum ius competere, vt quia dicit: peto talem fundum, quia Rex est in Francia, talem libellum esse nullum, & non valere, etiam parte non opponente, ita tenent Bar. Bal. Pau. de Castr. & Alex. in d. l. edita. & l. si. d. l. 1. Et hanc dicit esse communem sententiam Maran. in Spec. aduoc. d. par. 6. rubr. de sententia. numero 68. M. Grassus.

Quæro, quid si in libello sit apte narratum, & deinde actio inepta proposita, nūquid libellus in totum vitietur? Respon. Licet nonnulli existimarunt libellum in totum vitari propter ineptam actionem propositam. Bal. & Ang. sibi contrarij in l. 2. per tex. C. de formu. Specu. in titu. de actio. & petit. §. sequitur. versicu. penul. Tamen crebrior & receptor est sententia contraria, vt firmat l. si. d. l. edita. num. 3. Et eam tenet Innoc. in cap. examinata. & ibi Innoc. & Panorm. ext. de iudic. Barto. in l. 1. in princip. & ibi Bald. & Doct. ff. de edendo. Angel. Saly. & Pau. de Cast. d. l. edita. Ioann. in addit. ad Spec. d. titu. de act. & petit. §. sequitur. versicu. pen. eandem dicit esse magis communem l. si. 1. in princ. num. 45. ff. de edend. Namque cum de necessitate actionis expressio non requiratur, secundum receptam sententiam, vt supra & indubitati iuris sit, quod quando aliquid non requiritur de necessitate, si illud exprimitur, & inepte, non vitari per hoc actum, sequitur actionem quoque ineptam non vitare libellum. Eandem dicit esse communem sententiam Maran. in Specu. par. 6. rub. de sententia. num. 60. M. Grassus.

Libellus ineptus debet lacerari gl. in l. i. ff. de off. ass. arg. l. i. C. vt nemo priuatus. gl. in c. sacerdotibus. 2. q. 1. & sententia lata super inepto libello non valet. fallit in 3. casib. quos not. Ant. de Tremul. in add. ad prac. Vber. de Bonacur. in tit. quib. mod. suo no. nu. 3. vel incompetentem. vide Mant. sing. r. 9.

Fallit in 4. casib. quos no. Niger in d. l. i. nu. 6. vbi etiam Ias. limitat in 4. casib. nu. 4. fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. i. nu. 18. vbi Rimi. ampliat & limitat. nu. 4. Don. a Fin.

Libellum ineptum aut calumniosum potest iudex dentibus lacerare. tex. cum gl. in l. i. ff. de offic. ass. gl. in c. sacerdotibus. 1. q. 1. Lud. Ro. in consi. 69. Fel. in c. dilecti circa prin. de iud. Ias. in l. 2. C. vt nemo priua. Barb. in i. vol. consi. 63. col. 1. & in 2. vol. consi. 16. col. 6. & consi. 38. col. 4. Ias. in d. l. i. col. 2. ff. de officio ass. & in l. 2. C. vt nemo priua. Barb. in 4. vol. consi. 3. col. 8. Balb.

Producens libellum ineptum debet in expen. condemn. l. omnes qui. §. si verò. C. de epis. & cler. l. si. C. de priuil. fisc. & com. dicit Alex. in l. i. ff. de eden. Ver.

Idem in mutante libellum vel in addente, seu minuente, in materia & forma: quia in expensis condemn. secundum Bal. in l. ius civile. ff. de iust. & iur. & in c. i. ext. de consi. de quo habetur in d. l. edita. Et per Spe. in tit. de expen. §. si ante litē. in ver. hoc autem certum. & versu. 30. emendans. Bald. in l. 3. §. si rem. ff. de leg. 3.

Istud tamen limita, si libellus acceptetur, alias secus. Bal. in l. cum precum. C. de lib. cau. & in l. Gallus. §. quidam recte. ff. de lib. & posth. & Ang. in §. i. insti. de act.

Et qualiter debeat acceptari. vide Angel. insti. de excep. in rub. col. 19. Idem.

Idem in variante, secundum Bald. in l. postquam liti. ibi. §. queritur. C. de pac. Bar. in l. si quis stipulatus sit Stichum. ff. de ver. ob. vbi al. no. in d. l. edita. Idem.

Libellus nouus dicitur quando ei additur vel minuitur, secundum Alex. l. i. §. si quis simpliciter. ff. de verbo. obligatio. Cacheran.

Nam quando additur vel detrahatur aui, dicitur nouus auius. l. iuris gentium. §. adeo. ff. de pact. Fel. in c. quod super his. col. 5. de maio. & obe. Barb. in i. vol. consi. 1. col. 16. in fi. facit quod vult in consi. 23. col. 5. dum dicit, accidens adueniens enti. & c. Ias. in l. ius autem civile. in prin. ff. de iusti. & iur. adde Bal. in 3. parte consi. 371. & Alex. in 5. vol. consi. 19. col. 2. versu. in ea dubitat.

Limita nisi additio fiat ex eadem causa. Alex. in l. scire debemus. de verb. oblig.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De clausula libellorum finibus apposta, & eius generalitate differit. Guid. Papa quest. 243. & ad eandem Ranchinus Rabotius, & alij.

De articulo, vel positionum, editione, production, & responsione.

CAPVT X.

Articuli in admissione partem citandā esse & interlocutoriam eo casu nullius esse momenti si aduersarius non citetur. testis est Aret. consi. 75. Ias. in l. si opus nouum. nu. 9. ff. de no. ope. nunc. But. in c. 2. de testi. dicit tamen Ias. in repe. l. admonendi. nu. 18. ff. de iureiu. post Abb. in c. quoniam contra. de proba. q. si facta conclusione in cā articuli amplius admitti non debent, si tamen admissi fuerint valet admissio. quia intelligitur tacite reuocata conclusio, quā nēdum expresse sed & tacite reuocari potest. vt ibi Ias. & in 1. lect. in me. 42. post Alex. ibi. quod tamen intellige si iudex conclusionem in cā factam fuisse certus erat, alias non, & sic concludendo dicas q. articuli in dubio sunt admittendi. secundum Rot. dec. 644. et post terminum ad articulandum, quandoque vsque ad conclusionem in cā, licet forte de rigore iuris non essent admittendi. c. pastoralis. de excep. Rot. decif. 448. no. q. omnes. & si admittantur post conclusionem, hoc saltē erit ex gratia. Aegid. concl. 447. de prob. & concl. 745. de testi. in integ. vbi limitat dummodo res sit integra: & dicitur tunc esse integra quando nondum emanauit citatio. Bar. & alij in l. & quia. ff. de iurisd. om. iud. Abb. & Dec. in c. relatum. nu. 5. de offic. deleg. Rob. de ord. iud. 4. par. 5. prin. dist. nu. 56. & tunc per admissionem articulo tacite rumpitur & reuocatur conclusio, dummodo facta sit cum facultate reuocandi, qua de re vide Afflic. decif.

115. nu. 2. Aegid. concl. 55. 57. Hypp. in praxi. §. examinanda. nu. 52. stant igitur conclusiones ex praedictis q. articuli in dubio sunt admittendi. 2. q. in eorum admissione pars est citanda. 3. q. articuli facta conclusione in cā admitti non debent, si tamen admissi fuerint, valet admissio, & conclusio tacite reuocata videtur. q. autem in admissione articulo pars citari debeat no. Dec. qui cōem dicit in c. in nomine Domini. nu. 34. de testi. quicquid dixerit Abb. qui in productione tantum partem citari debere arbitratu est. Bonac.

Articulos impertinentes si iudex admiserit tanquam pertinentes, poterit demum eos reicere & factis probationib. super illis, non obstante q. prius eos admiserit: quia talis admissio est sententia interlocutoria, quae reparari potest. Ias. in l. qd iussit. ff. de re iudi. Dec. consi. 517. nu. 2. & consi. 84. in fi. Zabarella. in cle. sape. §. & quia. in 2. nota. de ver. sig.

Dicuntur autem impertinentes articuli, qui ad causam non faciunt directē nec indirectē: & pertinentes dicuntur, qui faciunt ad causam directē vel indirectē. Bal. & Ias. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiu. & et dicuntur pertinentes qualitercunque adminiculentur negotio principali, in dubio autem articuli admitti debent. Pau. de Cas. in l. i. ff. si quis cau. cio. Dec. in eodem consi. 517. iam allegato. & Ias. in d. l. i. nu. 18. debent admitti omnes articuli saluo iure impertinentium. Guid. Pap. dec. 347. & Dec. consi. 162. Bellac.

Articuli debent dari ei, seu edi, contra quem producuntur vt possit facere sua interrogatoria. Abb. in c. per tuas. de testibus.

Fallit in 3. casibus. vt per Campeg. in tract. de testibus. conclus. 267. Idem.

Testis examinatus a iudice sine articulis non probat. c. per tuas. ext. de testib.

Fallit in 2. casib. vt per Campeg. in tracta. de testibus. conclus. 173. Idem.

Testis examinatus cū articulis probat. doc. in d. c. per tuas.

Fallit in 2. vt per Campeg. in d. trac. concl. 174. Idem.

Super eisdem articulis, siue capitulis non licet producere testes in causa appellationis. Bal. in l. per hanc. C. de temp. ap. pel. cle. i. de testib. Fallit in 6. casib. vt per Campeg. in d. tract. conclus. 269. & 270. Idem.

Positiones adeo efficaces, vt ponant veritatem ante oculos, vel efficaces iunctae cū semiplena probatione directa sufficiunt ad condemnationes. vt est communis opinio, de qua Bossius tit. de conuictis. num. 37. Alias vbi quis condemnatur ex praesumptionibus, debet mitius puniri, quam quando condemnatur ex lucidissimis probationib. Alex. consi. 138. nu. 11. in ult. vol. & no. quod diuersae praesumptionis, diuersae speciei non cōiunguntur ad perficiendum probationem vt sequatur condemnatio. Et ideo fama cum vno teste non coniungitur, vt faciat plenam probationē in criminali. Dec. consi. 189. nu. 15. Bonacoff.

Positio facta nocet ponenti nisi aduersarius eam negauerit, secus est in capitulante qui non videtur fateri, teste Catel. ver. confessio potest reuocari. col. 4. in prin. Quae confessio actoris resultans ex positione. ex no. per Rom. consi. 91. col. fi. si negetur: non potest postea negans ea se iuuare, quia ex confessione ne impugnata, quis se iuuare nequit. iuxta tradita per Alexā. consi. 76. nu. 8. lib. 7. consi. 92. col. 1. in fi. lib. 5. Bar. in l. post legatum. ff. de his quib. vt indig. Ofas. dec. 178. col. fi. & fac. Alex. in l. stipulatio. §. si quis fortē. nu. 9. de ver. ob. quibus adde, quod & si ex positione negata quis se iuuare non possit: per Reg. c. ex eo. de reg. iur. lib. 6. & no. per Ias. in l. possideri. nu. 23. in l. naturaliter. §. nihil cōe. nu. 76. ff. de acq. pos. ex dictis tamē testiū super positione negata examinatorum: suam intentionē iure fundare poterit. secundum Ang. consi. 153. quem sequitur Ias. vbi supra. Ofas. d. decif. 178. col. fi. vbi quod sicut ex positione negata quis se fundare nequit, ita impugnans responsionem non potest se ea iuuare, ex supra alleg. Bellac.

Positionibus criminosis aut captiosis per quas delictum aut periurium detegi posset, nemo tenetur respondere. gl. Bar. Alex. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiu. Ias. in l. pe. C. de pac. & nec est positioni criminosa de delicto tertij: sed & nec articulis obiectionalibus respondendum est. Verum pars producens dēt admitti ad probandum absq. eo quod quis illis teneatur respondere. Franc. Marc. decif. 789. Bellac.

Responsiones super articulis fieri possunt inter partes post litem contestatam vsque ad conclusionem in causa, cum succedant in locum probationum, quae fieri debent post litem contestatam vsque ad conclusionem in causa. Specu. de positio. §. secundo videndum est. Panorm. in cap. cum dilectus. de fide instrum. Rebuff. in rub. de resp. per verbum credit. artic. 3. num. 5.

Com. opin. Tom. iiii.

B 4 Prote-

Com. V. I. Opin.

Protestatio quid sit, quomodo fiat, quid operetur,
ad quod extendatur, quādoque releuet ac iuuet,
& an ei renunciari possit.

CAPVT XI.

Protestatio est denūciatio cum testatione facta. Io. à Ripa in c. cum M. de consti. num. 68. communem dicit. Villalob.

Protestatio debet fieri illi cuius interest. l. si mā dātem. ff. mand. c. ex parte decani. de res.

Fallit in 9. casib. vt per Soc. reg. 80.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. cap. cum M. de constitutio. num. 49. Don. a. Fin.

In illis casib. in quibus protestatio fieri debet parti requiritur eius consensus. Bart. in d. §. morte.

Ampliat & limitatur per Anto. Rub. in d. §. nu. 43.

Fallit in 11. casib. vt per Præpos. in c. solitudinem. col. 19. de appellat.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 79. in addit.

Fallit in multis casib. vt per Ripam in d. c. cum M. nu. 12.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 52. Idem.

Protestatio potest fieri vbicunque, etiam in ecclesia. Rip. numero 144. com. dicit. Villal.

In protestatione non sufficit tacitus consensus. docto. in d. §. morte.

Fallit in multis casib. vt per Ant. Rub. in d. §. vbi vide casus in quibus expressus vel tacitus consensus requiritur. nu. 23.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in d. cap. cum M. de consti. conlum. 15. Idem.

Protestatio regulariter nō debet fieri in scriptis. d. §. morte.

Fallit in 5. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. num. 50. vers. alia est concl. Fallit in 5. casib. vt per Ias. ibi nu. 21.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. cum M. Ferrar. de consti. ver. circa tertiam. videas Anto. de Tremul. in addit. ad pract. Vber. de Bonac. in tit. de recusatio. Idem.

Protestatio simpliciter facta non porrigitur ad actum qui fit ex intervallo. Ant. Rub. in d. l. non solū. §. morte. nu. 35. vers. tertia est conc. hanc esse com. opi. attestatur. F. Turz. conclu. 4. vbi limitat.

Fallit in 6. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. morte.

Fallit in 4. casib. vt per Rip. in c. cum M. Ferrariensis. de constit. num. 110.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. c. cum M. nu. 75.

Fallit etiam in protestatione facta per verba generalia directo respiciētia tempus futurum, trahitur etiam ad actum qui postea ex intervallo fit.

Fallit in 4. casib. vt per Horman. Det. in d. §. morte. num. 17. vers. secunda concl. Do. a. fina.

Protestatio simpliciter facta in tantum in actu operatur, quo tunc vel statim explicatur. vt tradit Bar. in l. non solum. §. morte. in prin. ff. de noui op. nun. & in litem quia. §. si. de pact. in l. qui in aliena. §. si. de acq. hær. & in l. Titia. §. pen. de verbor. obl. & in l. pacta nouissima. vbi etiam Salic. C. de pac. per text. in l. cum in plures. §. locator. horrei. ff. locat. secundum vnum intellectum glo. tamen ibi summat sic, propositū in mente retentum nihil operatur, & patientia pro consensu habetur. per text. in l. per retentionem. cum glo. verbo rata. C. de vsur. idem tenent. Anto. & Imo. in c. cum M. de consti. Et licet conclu. hęc multipliciter limitatur ac in certis casib. locum non habeat, inter quos est vbicunq; protestatio fit in actu qui a solius protestantis pendet voluntate, quoniam tunc trahitur ad actum etiam postea & ex intervallo sequutum. vt Bar. & Angel. voluerunt in d. l. pacta nouissima. C. de pactis communis doct. est opi. vt protestatio simpliciter facta in actu, siue ab vnius siue plurium voluntate dependeat, nihil operetur nisi in actu, qui tunc, vel incontinenti explicatur. vt recte scribit Felin. d. c. cum M. de consti. quoniam, inquit ipse, nulla saltem bona inter istos casus reddi potest diuersitatis ratio, nisi dicere velimus quod quando sumus in actu a pluriū voluntate dependente, ad hoc vt operetur protestatio fieri debet coram altero, vel vno ex illis a quorum voluntate actus ille dependet, vt ibi per Fely. quia hac in materia protestationis multa scripsit tunc quando protestatio fit, vel fieri dubitatur propter metum illiuscum quo quis nollit contrahere, vel inuitus contrahit. puta cum Tyranno. F. Turz.

Protestatio contraria actui qui geritur, nihil releuat. c. solitudinem. in fi. de appel.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. si extraneus. ff. de acq. hær. n. 6.

De Actionibus,

fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. cum M. de consti. col. 24. Idē. Actus ipsi protestationi contrarius nō tollit protestationē imo protestatio facit vt ille actus nihil valeat. doct. ff. de noui oper. nuntiat. l. non solum. §. morte.

Fallit in 4. casib. quos no. Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 37. contrariam regulam, scilicet, quod protestatio tollatur per actum ei contrarium, ponunt doc. in c. cum M. Ferrar. de consti. vbi Fel. eam ampliat in vno casu, & limitat in 6. col. 24. & seq.

Fallit in 3. casib. vt per Rip. in d. c. cum M. de consti. nu. 83. & vbi protestatio est contraria facto, si sit contemporanea cū ipso facto, valet protestatio, & vitatur actus.

Fallit in 6. casib. quos no. Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 45. vers. alia colligitur conclusio.

Fallit etiam in protestatione declaratoria, quæ tollitur per actum contrarium

Fallit in 2. casibus, vt per Horman. Det. in dicto §. num. 17. Don. a. Fina.

Protestatio contraria præsumptioni iuris, & de iure tollit ipsam præsumptionem sicut confessio. idem ibi. num. 49. communem dicit. B. Villal.

Fallit in protestatione continēte in se turpitudinem, quia tollitur per contrarium actum secundum Ioan. de Ripa. num. 91. communem dicit. Idem.

Protestatio contra substantiam 'actus non valet'. fallit in 3. casibus. vt per Fely. in d. cap. cum M. de. const. numero 79. Don. a. Fina.

Protestio post actum perfectum super dependentibus a sola voluntate protestantis vitatur, & valet actus. idem ibi num. 13. com. dicit. Et sic dicit intelligendum esse tex. in l. per seruū. §. 1. per l. sed si de fructu. ff. de vsu. & habit. Idem.

Vbi actus geritur cum alio isto casu videtur a protestatione recessum. doc. in d. §. morte.

Fallit in 2. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. nu. 39. D. a. F.

Vbi actus potest multipliciter intelligi, declaratur per protestationem præcedentem. Ampliat & limitatur ab Anto. Rub. in d. §. morte. num. 39. vers. tertia colligitur conclusio. Idem.

Protestatio si precedat actum, qui dependet a sola voluntate protestantis, non videtur deserta. Secus tamen, si dependeat cum voluntate tertii. Ant. Gom. in l. 45. Tau. nu. 44. com. dicit ex Bar. in l. non solum. §. morte. ff. de nou. ope. nun. Villal.

In actu pendente a voluntate duorum, requiritur quod protestatio innotescat parti, & consentiat expressē, vel tacite. do. in l. non solum. §. morte. ff. de nou. ope. nun.

Fallit in 10. casib. vt per Io. Bolog. in d. §. morte. nu. 78.

Fallit in 2. casib. vt per Fran. Cur. in l. pacta nouissima. nu. 29. C. de pactis.

Fallit in 4. casib. vt per Anto. Rub. in d. §. morte. nu. 40.

Fallit in multis casib. vt Rip. in cap. cum M. Ferrariensis. de constit. nu. 106. Don. a. Fin.

Protestatio interueniens non extenditur ad actum factū ex intervallo. Rip. d. c. cum M. nu. 101. com. di. Ias. d. §. morte. nu. 13.

Intellige in actib. pendētib. ex voluntate aliorum, si protestatio non recipit fructum factum, alias secus. Ias. in l. pacta nouissima. nu. 14. C. de pact. comm. dicit. Villa.

Protestatione facta in contractu dicendo, quod non vult, consentire, vitatur contractus. Dec. d. c. cum M. de consti. nu. 23. com. dicit, vel etiam si in protestatione addat, nisi si & quatenus de iure teneatur, quia tunc ex toto extinguit iurisdiccionem iudicis. Ias. d. l. non solum. §. morte. ff. de nou. oper. nunc. nu. 46. com. dic. Villal.

Protestatio de reuocando factum illicitum, non releuat faciem quoniam statim actu consummato quæsitum est ius parti. Est. com. opi. sec. Dec. in cons. 160. in causa. in fi. M. Charia.

Protestatio declaratoria animi per quam nemo grauatur, non requirit presentiam alicuius, dummodo fiat taliter, quod possit de protestatione apparere Io. de Rip. in c. cum M. nu. 106. per l. idcirco. C. de codicil. com. dicit. Idem.

Protestatio inhibitoria debet fieri ante actum celebratum.

Fallit in 2. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 72. vers. vltima conclusio. Idem.

Protestationi inhibitoria, ne fiat id, quod a lege est permissum, parendum est.

Fallit in 4. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. morte. nu. 72. vers. circa secundum membrum. Idem.

Simplex protestatio inhibitoria non constituit aliquem in mala fide. fallit in multis casib. quos no. Rub. in d. §. morte. numero 73. Idem.

Protestationi inhibitoria ne fiat illud ad quod tenetur, nō est parendum, nisi veritas causæ ostendatur per instrumentum: quod nō requiritur, si protestatio sit autoritate iudicis quia

quia ei est parendum. Ripa ibi nume. 153. commun. dicit. Don. a Fin.

Vbi scientia procuratoris nocet domino, protestatio inhibitoria potest fieri procuratori. doc. in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nuntia.

Fallit in 2. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. nu. 71.

Fallit in 3. casib. vt per Horm. Det. ibi. nu. 24.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in cap. cum M. de consti. num. 59. Don. a Fin.

Protestatio incitatoria extraiudicialis, non constituit protestatum in mora.

Ampliatur & limitatur, vt per Anto. Rub. vbi supra. num. 87. Idem.

Vbi talis protestatio incitatoria fit in damnum illius, qui nec precise, nec accusatiue tenetur, isto casu nullus est momenti.

Fallit in 4. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. morte. num. 88. vers. quarta sit conclusio. Idem.

Vbi quis tractat de amittendo lucrum, & sumus in legatis, fideicommissis particularibus, in isto casu protestatio incitatoria constituit cum in mora, vt lucrum perdat.

Fallit in 2. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. nu. 90. Idem.

Protestatio certificatoria non interruptit prescriptionem.

Fallit in 7. casib. vt per Ant. Rub. in d. §. nu. 98. Idem.

Protestatio respondentis libello, & dicentis, quod facit animo litem contestandi, operatur quod secundum alium intellectum interpretatur, vt puta animo informandi iudicem, & non contestandi. Ripa in d. cap. cum M. num. 91. commu. dicit.

Amplia in protestatione rei opponentis in iudicio cum protestatione, quod non intendit in iudicem consentire, quod operatur etiam si deducat alias exceptiones, quod non videatur prorogare iurisdictionem. Idem ibi num. 99. commu. dicit. Villalob.

Protestans (vt in communi precedenti est dictum) poterit per iudicem tanquam contumax puniri. Io. a Rip. d. e. cum M. nu. 99. com. dicit. quam intelligit, si solum stetit in finib. protestationis, secus tamen si salua protestatione respondit petitioni. Idem.

Protestans suae protestationi renuntiare potest. c. praesentium. de testib.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 327. Do. a Fin.

DE IN IUS VOCANDO SEV de citationibus.

TITVLVS III.

Citatio quid sit, quo iure inducta, & an tolli possit.

CAPVT I.

Citatio, vt doctorum vulgus, seu in ius vocatio vt felix iuriconsultorum aenum loquitur, est fundamentum ordinis iudiciarij, cum in finiente litem sententia, tum in interlocutionibus damnum alicui afferentibus, vt commune dicit Anto. de Tremo. ad Bonacur. in pract. exception. in rubr. de imped. execut. nume. 17. vers. alij casus. Nicol. Anto. Grauat. ad Vestrium. lib. 5. cap. 13. num. 7. ideoque ni interueniat, omnes omnino sententiae nullae erunt. commune ponit late Viuius lib. 1. opin. 204. & seq. & qui late atque accurate id prosequitur Iul. Clar. in pract. §. vlti. quaestio. 32. & amicus noster, atque probatoris doctrinae vir Nicol. Anto. Grauatius ad Vestrium lib. 5. capite 2. num. 6. E. Suarez.

Citatio est fundamentum ordinis iudiciarij & sine ea regulariter quicquam fieri non potest. vt est communis opin. de qua Vantius de nullitatibus processus. fol. 212. num. 27. Bonac.

Citatio est fundamentum ordinis iudiciarij tam indefinitua quam in interlocutoria: quae parit praedictum parti. Anto. de Tremo. in addi. ad Bonacur. in pract. de excep. in rub. de impet. excep. nu. 17. in verbo, alij casus. communem dicit.

Amplia cum Papa committit cum clausula si constiterit, vel si ita compereris: alias est nullum, quicquid fit. Ias. in l. certum est. nu. 19. C. vnde legi. commu. dicit.

Amplia secundo. in inhibitione facienda per iudicem appellationis: quia non potest fieri sine citatione partis. Ias. in l. ne quicquam. nu. 3. l. ff. de offi. praeo. commu. dicit.

Amplia tertio, in dispensatione facienda in praedictum agnatorum ad aliquem actum. Coua. in epit. 4. c. 88. §. 8. nu. 5. communem dicit.

Restringe primo istam ampliationem in legitimatione facienda per patrem: quia tunc non requiritur citatio cognatorum. Cur. iun. conf. 75. & Ias. conf. 10. vol. 3. & idem Cur. iun. conf. 157. nu. 3. & Coua. in d. epit. quarti. c. 8. §. 9. nu. 7. communem dicit.

Restringe dictam restrictionem quo ad excludendum substitutum. quia requiritur citatio. Dec. conf. 85. & Coua. in d. §. 9. nu. 8. commu. dicit & vide in verb. legitimatus.

Restringe secundo, dictam tertiam ampliationem: si facta per mortem patris, appareat voluntas principis volentis legitimatum succedere in hereditate, cum praedictum successorum, qui tunc valet etiam ipsis non citatis. Ias. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. commu. dicit.

Restringe hanc restrictionem si iam sit adita hereditas per successorem: quia oportet citare ademptes. Coua. in d. §. 9. nu. 9. commu. dicit ex Ruin. in d. §. & quid si tantum.

Fallit primo dicta communis in absolute iuramenti ad effectum agendi, quia non requiritur citatio. Alc. in c. cum contingat. de iure iur. commu. dicit: sed si petitur absolutio ad effectum dissoluendi contractum ex toto citatio requiritur. idem Alc. ibi magis communem dicit.

Fallit secundo si praedictum sit minimum. Ias. in l. ne quicquam. ff. de offi. Proconsul. nu. 23. communem dicit. vide triginta & vnam limitationem ad dictam regulam in Spec. aureo per Rob. Maran. in 6. parte, in 1. membro iudic. a prin. vsque ad nu. 58. & vide quindecim supra centum per Nice. concord. gl. conf. 52. B. Villal.

Citatio, nec in ciuilibus, nec in criminalibus, a principe tolli potest, etiam de plenitudine potestatis, vt scurrarum verbis vtat. commune ait late insignis doctrinae Arius Pinel. in rubr. par. 1. c. 2. nu. 21. C. de rescin. vend. receptus, & verius affirmat Capic. decis. 69. num. 26. quin nec citationis necessitas statuto euanesceat. vt commune ponit late de materia differens Viui. lib. 1. opin. 263. E. Suarez.

Citatio est de iure naturali, & diuino, quae omitti non potest. vulgata l. de vnoquoque. de re iud. l. ea quae. C. quomodo & quando iud. c. 2. de testi. Bal. in l. cum fratrem. C. de his quibus vt indig. Soc. conf. 266. lib. 2. & est communis opin. secundum Doct. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de offic. procons. Afflict. decis. 245. nu. 10. decis. 307. in fi. 391. Boer. q. 247. Graman. 65. Fel. in c. cum olim. num. 12. de re iud. & vsque adeo verum: vt sententia in fauorem absentis lata, non tamen citati, sit ipso iure nulla. Ias. post Alexan. in l. furioso. nu. 3. de re iud. Alex. conf. 114. lib. 6. Capic. decis. 93. Boer. 283. fallit tamen vt Alex. ait in d. l. furioso quando in causa sine figura iudicij procederetur, tunc enim sententia pro absente non citato valeret, & idem esset in criminali, si tamen in fauorem rei sententia proferatur. Quod autem dicitur, citationem iudicij fundamentum esse, intellige, quando pars non est praesens. p. l. de vnoquoque. & in l. 1. vbi Bar. & alij. ff. de in ius voc. Deci. conf. 449. nu. 2. Fel. in c. 1. col. 7. vers. nota etiam. de iudi. Rob. de ord. iud. ver. citatio. nu. 12. vbi quod praesens citari non debet. secundum communem per Ias. d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. nu. 26. sicq; actus eo praesente & non citato expediri potest cum praesentia aduersarij omnem purget defectum. Abb. conf. 38. lib. 1. Deci. conf. 618. nu. 4. sed an a iudice de actu qui coram eo fit, pars certiorari debeat? Dic, vt per Soc. conf. 29. lib. 3. & quod non requiratur ea certioratio. not. doct. in d. l. furioso. d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. d. l. de vnoquoque. quid de eo qui praetendit interesse: an sit citandus? & dic, vt per Alex. conf. 5. lib. 2. Mari. Soci. de cita. artic. 6. Catel. verb. citatio. Quid de defectu citationis & illius executione, vt quia minus legitime & non seruata forma executi esset? vide Barto. in l. item eorum. §. sed si ita. ff. quod cuiusque vniuer. Ias. in l. qui quartam. nu. 4. de leg. 1. nam nullum est, quod praeter citationis & mandati formam sit, nec etiam valet vt valere potest. text. in l. 1. §. si quis ita. de verb. oblig. quem Bar. ita intelligit, & in l. si quis pro eo. 3. membro, de fideius. quem ceteri sequuntur, sic vt forma non seruata negotium retractetur, non tamen integrum, sed quatenus formam excessit. secundum communem ex Curt. iun. conf. 79. nu. 2. Accedit quod in citatione congruum tempus ad comparandum apponi debet: alias non valeret. Specu. titu. de cita §. 1. vers. item quod facta est. Afflict. decisio. 124. num. 3. 366. nu. 15. Fel. in c. quod ad consultationem. de re iud. sed si fiat citatio absque praefixione termini valet, taciteq; intelligitur: vt congruo tempore citatus comparere debeat. Fel. in cap. consuluit. de offic. deleg. Alex. in l. liber homo. §. 1. de verb. oblig. Boer. q. 235. quid de citatione ad comparandum perso-

personaliter in causis civilibus? & dic, quod regulariter non admittitur, quia liberum unicuique est: per se vel per procuratorem comparere. cap. querelam. de procur. l. 1. & ult. ff. eod. tit. not. doct. in cap. 1. de iudic. nu. 7. fallit tamen nisi reus esset contumax. l. consentaneum. vbi Bart. C. quomodo & quando iud. Aut si quis per sententiam condemnatus fuerit, quia tunc pro executione: realis citatio fieri potest. l. 1. cum ibi not. C. qui bon. ced. poss. Bal. in l. per diuersas. quest. 15. C. mand. quod intellige seruato ordine. la. Dino Pio. §. in venditione. ff. de re iud. cap. quo ad consultationem. vbi Doct. eo. tit. item fallit, quando reus fugæ suspectus esset. Alex. & Ias. in l. cui iurisd. c. 1. nu. 19. ff. de iurisd. omni. iud. Fel. in c. 1. de iudi. Ias. in l. de act. in prin. col. 2. Quæ realis citatio nisi iudicis præcedenti mandato fieri non debet. l. neminem. vbi doct. C. de exhib. reis. Bal. in l. si quando. q. 12. C. de testib. Paris. confi. 120. num. 1. lib. 1. Mar. Soc. de citat. artic. 20. num. 25. Quid de prima citatione, cui fieri debeat, an domino, an procuratori? & quod a procuratore incipere possit. no. Ias. in leum qui. num. 1. C. de procur. Bar. tamen in l. quamuis. col. ult. de dam. infect. quem sequitur Dec. confi. 460. col. ult. dixit in his tantum quæ sunt leuis præiudicij procuratorem in principio citari posse, sed placet magis, quod principalis citetur, & ita obseruatur. Quid de vniuersitate citanda per edictum? & Dic, vt per Bal. in l. et. col. 3. C. de exec. rei iudic. Luc. de Pen. in l. provincialium. C. de erog. mil. anno. lib. 12. Quid de citatione executâ die feriata in honorem Dei: an habeat efficaciam? & dic, quod sic, si tamen illa a principe emanauerit, teste Bart. in l. ex quacunque. colum. vlti. ff. si quis in ius voc. non ier. Lanfr. in c. Quoniam contra. ver. citatio in fin. licet communis Doct. sententia sit citationem die feriata in honorem Dei executam non valere. d. l. ex quacunque. Abb. in cap. conquestus. de fer. Doct. in l. 1. §. nuntiatio. ff. de oper. noui nuntiat. in l. fin. C. de fer. & quæ citatio die feriata executâ de consuetudine valet, si die iuridica commissâ fuerit, & ita obseruat praxis. & not. pract. Bald. tit. de citat. quest. 7. Guid. Papæ q. 125. Seb. Vant. de nullit. ex defect. citat. numero 46. de quo vide Tiraq. de vtroque retract. §. 36. ad fi. num. 79. Quam communem opin. intellige, nisi fieret à principe, vel quoties citatio fieret pro causa quæ tractari posset die feriata, quæ causæ enumerantur per doct. in d. l. ex quacunque. si quis in ius voc. in l. 2. & 3. ff. de fer. Lanc. Aemilian.

ANNOTATIONES PRACTICAE

Varas de in ius vocatione Galliarum Regum constitutiones vide apud P. Guenoy in Harmonia constitutionum Regiarum. l. 2. tit. 2. qui est des adiournements, & Ioan. Pap. in Rasodia Arrestor. eod. titul.

Citatio cuius auctoritate est facienda, vt valida sit; & an iudex subditum suum extra territorium citare possit.

CAP. II.

Q Vis possit citare? Resp. quod omnis iudex competens potest citare, siue sit ordinarius, siue delegatus, non autem incompetens. Ita probat rex. l. fin. ff. de iur. om. iud. Et hanc dicit esse communem opinionem idem Maranta d. rubr. de citatio. nu. 39. Et hoc procedit si iudex sit incompetens de iure communi, secus si sit de iure communi competens, sed potest declinari aliquo priuilegio. Namque tunc valet citatio, & tenetur citatus comparere ad allegandum priuilegium.

Limita prædictam conclusionem, vt procedat in citatione verbali, non autem reali. Nam illa per solum ordinarium explicatur. ita tenet Bar. Alex. & Doct. l. 2. ff. de iurisd. omni. iudic. Et dicit communem esse Marant. d. loco, de citat. nu. 30. Mich. Grassus.

Citatio in causis tam civilibus, quam criminalibus, de iudicis commissione fieri debet & facta aliter pro nihilo est: commune pronuncio ex Ias. a num. 1. r. in §. quadrupli. versic. sed furti. instit. de actio. Pala. Ruu. in repet. c. per vestras. notab. 1. num. 2. & 3. de dona. inter virum & vxor. Fel. in c. 1. in prin. de libelli. oblat. Rebus. ad ll. Gallicas. 3. tom. tit. de citatione. Marant. de ord. iudi. tit. de citatione. num. 51. Sebast. de nullit. senten. pag. 253. num. 32. 33. nec ex iudicis commissione facta præsumitur, vt commune inquit Aret. confi. 33. Fel. in c. 1. de iud. idem Fel. in cap. quoniam contra. de proba. Nicol. Ant. Grauatius, qui plures allegat, ad Vestrium libr. 4. cap. 4. nu.

23. Quin & cum die profecto committitur, & die in Dei optimi maximi honorem feriato fit, nullius est ponderis ac momenti. vt commune aiunt Lanfran. in cap. quoniam contra. vers. citationes. prope fin. vers. tandem queritur. de probatio. idem Nicol. Ant. Grauatius ad Vestrium. libr. 4. cap. 3. nu. 13. licet plures contrarium affirmauerint, atque vsu receptum testati sint. de quibus per Tiraq. de vtroque retract. §. 36. ad finem. nu. 79. cum sequen. & per Grauatium vbi supra. E. Suarez. & Do. a Fin.

Citatio in criminalibus debet fieri de speciali commissione iudicis, alias est nulla. Communem dicit Ripa in cap. 1. nu. 86. de iudic. quem refert Pract. Conrad. num. 5. Blanc. de iudicis. num. 334. & ita seruari de consuetudine dicit Bald. in fin. num. 4. C. de exhib. reis. Clar. d. §. si quæst. 31. ver. vnum autem. & Mar. Ant. in tract. de ind. nu. 334. B. Villal. & Bonacof. P. Fichard.

Citatio an valeat sine auctoritate & commissione iudicis facta? Respon. quod non. ita probat rex. l. neminem. C. de exhib. reis. & tenet Bar. ibi. Fel. c. 1. de iudi. nu. 1. Dec. lectur. 2. nu. 92. & Aret. nu. 41. qui dicit opinionem Bart. communiter esse approbatam. Hanc opinionem sequitur Nicotit. c. quoniam contra. ver. citationes. §. nu. de probat. Ias. §. quadrupli. nu. 12. de actio. Vant. de nullit. Rub. l. 2. nu. 85. Castanæ. in consue. Burgund. tit. des iustices. Rub. l. 6. nu. 61.

Hanc conclusionem declara, vt procedat tam in causa civilis quam criminali. ibidem. Mich. Grassus.

Citatio ad hoc vt valeat, requiritur auctoritas iudicis, & commissio. l. neminem. C. de exhib. reis. cap. ex parte. de rescrip.

Ampliat in vno caso, & limitatur in 2. a Petr. Duen. regu. 97. sed non præsumitur citatio facta de commissione iudicis.

Ampliat hoc, & limitatur in 3. casib. secundum Rip. in c. Deo quomodo. extra de iudic. nu. 90. Do. a Fin.

Citatio non præsumitur facta de commissione iudicis, secundum communem de qua per Aret. confi. 33. incip. consultatio. Fel. in cap. quoniam contra falsam. de prob. & in c. 1. de iudic.

Ampliat & limitatur vt per Rip. in capitu. 1. de iudic. Don. a Fin.

Commissio iudicis in citatione non præsumitur. Aret. confi. 33. nu. 5. nec præsumuntur facta. Fel. in cap. 1. de iudic. conch. communem dicunt. B. Villal. & Vezin.

Cencor. cum l. 1. tit. 2. For. ll. & pragma 201. in primo nuntio non creditur, nisi iuxta officium suum. Io. And. in l. 1. ad Spec. de citatione. §. 1. in prin. & Did. de secu. in l. si ex legat. causa. nu. 5. ff. de verb. oblig. Idem.

Quæro, an iudex possit subditum suum citare existentem extra territorium? Respon. Magna est disceptatio Doc. in hoc articulo. Sed verior & communior est opinio Bar. in l. 1. §. 1. ff. de requir. reis. & in extranag. ad reprimendum. vers. per edictum. vt firmat Paul. de Castr. l. hæres absens. §. 1. ff. de iudi. Ange. & Ias. qui dicit indigere Casarea decisione. l. fina. ff. de iurisd. omni. iudi. Aut enim loquimur de citatione reali, & iudex non potest aliquem capere suum subditum. Aut de verbali, & tunc aut illæ ciuitates, vel territoria non sunt sub eodem dominio, & non potest citare, sed debet scribere iudici illius territorij, & petere vt citet per subsidium iuris. Et hanc sententiam dicit quoque communem Maranta dicta rubri. de cit. num. 40. Aut ista territoria cognoscunt eundem superiorem. & tunc iudex suum subditum, etiam non requisito iudice illius loci, propria auctoritate per suum nuntium potest citare: & hæc opinio de iure vera est, licet tutius sit, hoc casu quoque requirere officium iudicis illius loci, vbi degit citandus, & ita tolet de consuetudine seruari. Mich. Grassus.

Citari non potest re, nec verbo existens extra territorium citantis. no. doct. in c. fi. de foro comp.

Fallit in 10. casib. vt per Fel. in d. c. fi. col. 2. Do. a Fin.

Citari potest reus per literas iudicis, etiam si in alio territorio sit, modo tamen sub eodem Præfide Prouincia. com. dicit Aret. confi. 135. Ias. in l. si. nu. 24. de iurisd. om. iud. quem refert Mar. in eadem l. si. nu. 34. Marc. decis. 401. Contrarium vero tenent communiter Canonistæ, vt attestatur Aret. in con. præalleg. Ang. d. l. si. nu. 6. Follerius in pract. cri. nu. 27. in practica tamen indices semper citant reos in alio territorio per literas subsidiales. vt attestatur Bos. in tit. de citat. nu. 24. a qua practica non est recedendum, vt ait Clar. in d. q. 31. versic. potest fortè. P. Fich.

Citari an quis debeat personaliter, vel ad domum
ram in ciuilibus, quam in criminalibus quando-
ue citatus dicatur aut presumatur.

C A P. III.

Varo, an quilibet debeat citari personaliter, vel saltem ad domum. Respon. Et legibus cau-
tum, & a Doct. communiter traditum est, reu-
citandum esse personaliter, si copia eius habe-
ri potest. sin minus, in domo solita habita-
tionis. text. est in l. 1. §. 1. ibi, aut ad domum. ff.
de lib. agnos. l. scire oportet. §. qui aut ibi, vel in faciem, vel ad
domum. ff. de excu. tut. Quia verba in faciem, vel ad domum,
non continent electionem, sed citationis ordinem, scilicet, vt
quis primo citetur ad faciem, & sic personaliter, si reperiatur,
sin minus ad domum, & sic dictio, vel, habet in se conditione.
vt no. Panor. c. causam. de dolo & contu. Hanc opinionem te-
net Bar. l. 4. §. prator ait. ff. de dam. infect. Alex. cōf. 2. vol. 3. & d.
§. prator ait. vbi dicit eam esse communem. Roma. cōf. 454.
Corn. cōf. 52. vol. 4. Marant. d. rub. de citat. nu. 124. Vant. de
nullita. proce. nu. 90. M. Grassus.

Citatio generaliter in personam fieri nō debet, nisi vel cau-
sa celeritatem exigat, & quis absit a iudicio, & si in vrbe sit vel
eam celeritatem causa non efflagitet, absit tamen citandus ab
vrbe. nam vtraq; in hac specie ad ipsius domum citatio satis
superq; erit, vt commune ponit Turzan. opin. 131. & qui hanc
rem latius agit. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 3. 1. vers. dictum est,
cum sequentibus. cui addito Nicolaum Antonium Grauatii.
lib. 3. c. 4. num. 15. ad Vestrium. E. Suarez.

Citatio personalis requiritur, nec sufficit ad domum, in
monitione quæ requiritur ad excommunicationem inferen-
dam. Inno in c. fin. de sent. excommunic. fallit in 2. casibus per
Fely. in c. cum sit Romana. de appella. Don. a Fina.

Citandus personaliter ad domum citationem recipere non
potest, cum personaliter citari possit. ca. fin. & ibi dd. extra de
eo qui mittitur in posses.

Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 52. Don. a Fina.

Citatio fieri potest ad domum absque inquisitione perso-
na rei, vt est communis opin. Clar. q. 3. 1. vers. sed nunquid. Nec
citatio personalis requiritur, quando est certus reus, secus si
incertus. ibi. vers. dictum est. Bonacoss.

Citatio ad domum quando facta valeat. vide Roma. cōf. 454. quid in artifice, seu mercatore: & dic. q. in loco vbi ope-
ratur, non in loco habitationis citari debet, teste Alber. in l. cū
quidam. per illum tex. ff. de fund. instru. Quid quando quis ha-
bet duas domos, & quando habitat in domo & habet officina-
m: vbi valet facta citatio? & dic. vt per Bar. in l. hæres institu-
tus. de acq. hæ. ed. in l. lex Cornelia. in princ. ff. de in iur. & quid
veniat in appellatione domus? Bal. in l. consentaneum. C. quo
modo. & quando iud. & an, & quando citatio vel denuncia-
tio ad domum fieri possit? Bar. in l. 1. §. permittitur. ff. de liber.
agnos. Alber. in l. semper. §. 1. ff. quod vi aut clam. ibi dicit, q. ta-
lis citatio est subsidiaria. de qua vide eundem in Reg. prasu-
mitur ignorantia. de reg. iur. & quando aliquid denunciandū
est vxori, an sufficiat denunciare marito? Dic. vt per Ias. in l. 3.
col. pen. C. de iure emphy. & quando fit citatio ad domum, an
debeat fieri voce crida? vide Bal. in l. disamari. ver. vocatille. C.
de ingenu. manum. quæ omnia examinat Alber. in l. si rem. §.
fi. ff. de eni. & ad hoc vt citatio ad domum fieri possit, vel in
personam domesticorum: quæ excusio prius fieri debeat, vel
inquisitio? Abb. in c. causam. de dolo & contum. Dec. in cap.
consuetudinis. ver. sec. Abb. de offi. deleg. & quando quis
citari possit vnus in personam alterius, puta maritus in per-
sonam vxoris. vide Guido. Pap. q. 445. & qualiter citatio ad
domum fieri debeat? Bal. in l. consentaneum. col. vlt. C. quom.
& quando iud. Rot. in antiq. decis. 395. Rom. cōf. 454. Quid
in abste. te? Cast. in auth. si omnes. C. si se ab hare. abstin. Quid
in presente latitante? Rui. cōf. 68. lib. 5. & quid agere debeat
nuntius? Alex. cōf. 137. lib. 2. quid de citatione per edictum?
& dic. q. operatur vt possit procedi in causa, non q. possit
quis excommunicari vigore talis citationis: quia tunc requi-
ritur personalis, nisi in fraudem se absentauerit, vel impedi-
rit, quominus ad eum citatio potuerit peruenire. Rot. dec. 271
307. in no. de eo autem qui se absentauit. vel fraudulenter oc-
cultauit, aut impediuit ne citatio ad eum perueniret. no. Bart.
in l. 1. §. sed & Aristo. ff. quod vi aut clam. Bellac.

Citatio in criminalibus, vt reus personaliter compareat ad
informandū curiā de veritate, quæ sine sui præsencia habe-
ri nō potest, permittitur ex causa iudici ordinario. Paulus de

Cast. in l. seruum quoque. §. 1. num. 13. ff. de procur. vbi dicit,
q. ita feruat totus mundus. Et nisi hoc fieret, nunquam dare-
tur aliqua sententia in criminalibus: quia semper mitterent
procuratorem, qui cum suis canillationibus obuiaret. vide
Blancum in pract. fol. 11. nu. 24. Bonacoss.

Citatio quæ in iudicijs fieri dēt, facta detento in captiui-
tate, vt personaliter compareat, alias contra eum vti cōtuma-
cem procedetur, fieri non potest, & facta eo modo nihil ope-
raretur, sed processus super tali citatione factus, & omnis a-
ctus iudicialis, ac etiam sententia ipso iure non valeret. Nam
cum ipse ita detineatur, quod ad iudicium venire non possit,
dicitur legitimo impedimento impeditus, & ideo processus
erit nullus. Ita pulchra doctrina Bart. in l. 2. in fin. ff. de in ius
vocat. quæ communiter est recepta. Et vltra Bart. pro magi-
strali doctrina tradit Soc. Sen. in suo solemn. tract. de citat. in
5. art. q. 25. sub num. 47. & habetur per docto. in l. quæsitum in
princ. per illum tex. ff. de re iudi. & tenet pro communi Soc. iu.
in cōf. 38. num. 1. vol. 4. E. Musca.

Citari quis non potest, vt principaliter compareat, quādo
liberum est citato comparere per se, vel per procuratorem. ca.
querelam. de procur. l. 1. ff. cod. l. si C. de procur.

Ampliatur in 4. casibus, & limitatur in 8. per Marian. Socin.
in tract. de cita. art. 20. no. 25. Don. a Fina.

Citatus, vt reus, vel eius procurator personaliter dicatur, p
ciuitatem, & prouincias si ibi reperitur, perquirere sufficit, ca.
causam quæ & ibi dd. extra de dolo, & contu.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 54. Don. a Fina.

Citatus presumitur quis, quando comparat in iudicio in
ea causa, licet aduersarius aliter non probeat citationem. secun-
dum Archid. in cap. proposuisti. 82. dist. Panor. in c. bonæ. el. 1.
col. septima. extr. de elect. Dom. de Rot. in nouiss. decis. 375.
Balb. decis. 504.

Citatus ad locum non tutum, vel pro die feriata,
vel ad instantiam excommunicati non tene-
tur comparere.

C A P. IIII.

Itatus reus ad locum non tutum, etiam cum saluo
conductu, etiam q. esset princeps, non tenetur
comparere, nec etiam mittere procuratorem. vt
est communis opin. de qua Ferretus in cōf. 31.
nu. 22. quod fecit pro Duce Urbini, qui erat citatus ad locum
notoriē non tutum. & not. quod nunquam Dux ipse citatur,
sed dūtaxat ipsi fiscales. l. 1. in princ. ff. de offi. procur. Celsar.
per Cyn. & doct. in l. procurator. C. de eden. Alcia. cōf. 28.
num. 10. in 6. lib. Natta. cōf. 556. in 3. volum. nam Principes
habent iustam causam ignorantia quid agant sui officiales.
Alex. cōf. 84. in 1. vol. nu. 3. Et præsuntur semper bene tra-
ctare subditos. Paris. cōf. 5. nume. 182. in 4. volum. cum non
ignorent Principes antecessores nouarum exactionum adin-
uentores in extrema necessitate deuenisse. vt per Nicol. Clem.
de repara. iustitia. Et quod Euangelicarum veritatum liber
Principi quotidie exosculandus offertur, per quod, vt inquit
Pontanus, colenda veritatis admonetur, vt nihil in vita, fide,
& veritate ducat esse antiquius. de qua re. Zaf. cōf. 8. nu. 17.
ad fi. consilij. in 1. par. vbi fufius. Nam de principe ad Deum
procedit argumentum, respectu terrenorum, vt dicit Neuiz. in
ter cōf. fenda. Bruni cōf. 96. & dixi in meo tract. de argumē-
tis in arg. de Principe ad Deum. & in argu. de Populo ad Prin-
cipem. vbi plura congesi. Bonacoss.

Citati ad locum non tutum, vel sibi inimicum, non tene-
tur comparere. cap. accedens. el. secundo. vt lite non contest.
c. ex parte. vbi docto. de appel. l. recusare. §. si quis alio. cum l.
seq. ad Trebel.

Ampliatur in 6. casibus. vt per Fely. in cap. cum R. Canon.
de off. delega.

Fallit in 5. casibus, quos not. Marfil. in l. prima. §. praterea.
ff. de q. col. 11. Don. a Fina.

Citatus ad instantiam & petitionem excommunicati, non
tenetur comparere. vt est com. opin. de qua Soc. senior in c. fa-
cris. num. 29. de sent. excom. Bonacoss.

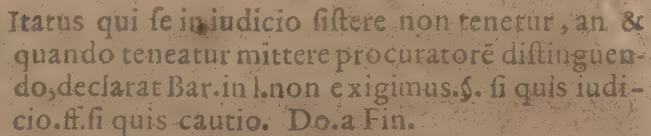
Citatus pro die feriata, si non comparuit, excusatur a pœ-
na contumacia. lex quacunque. ff. si quis in ius vocat.

Fallit in tribus casibus, quos not. Ias. in dicta l. numero 14.
Don. a Fina.

Com. V.J. Opin.

De citato, qui non tenetur iudicio sistere, qui respondit, se nolle comparere, qui semel contumax constitutus est, qui impeditus, non comparuit, qui à duobus iudicibus est citatus.

C A P V T V.

1 Citatus respondens se nolle comparere, non est ulterius citandus. ut est communis opi. Vantius de nullitatibus processus. fol. 193. nu. 98. quod intellige in absente, secus si citatus fuerit præsens, quia debet citari etiam ad actus successiuos. ut est communis opi. ibi. nu. 98. & in causa criminali, licet reus semel comparuerit, & dederit fidei iussores de se præsentando, si postea citatus non comparet, potest poni in banno ex forma statuti, ac si nunquam comparuisset, licet statutum loquatur de eo, qui non comparuit, ut possit poni in banno. ita Pau. de Cast. in l. consentaneum. nu. 8. C. quomodo & quando index. Bonacossi.

Citatus vt compareat pro delicto sub cōminatione, quod alias processus habebitur pro confesso, non potest pro vna contumacia haberi pro confesso, nec ex eo debet perdere suā cāusam, secundum gl. not. in ver. interest. in fi. & ibi Bald. do. Caro. Sandil. & communiter Do&. in l. 1. §. fin. ff. si quis ius dic. non obtemper. sicut nec in cōtumaciam absentis possunt haberi positiones pro confesso c. 2. de confes. in 6. & hac de iure communi, sed per statuta aliter disponitur in pluribus locis. Balb. decis. 370.

Citato haud comparenti, nisi impeditus propalam est, & impedimentum, & se praesto esse conantem impedimento destitisse, opus est probare. commune dicit Boer. decisio. 49. nu. 5. amicus noster Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium. lib. 6. c. vit. nu. 24. E. Suarez.

Cirato non sufficit probare impedimentum: sed quod aggressus fuit adimplere, non potuit. Boer. decis. 40. num. 4. & 5. communem dicit.

De iure regio tenetur excusatores mittere. l. 5. tit. 3. l. 1. For.
legib. & sic intel. l. 11. tit. 7. par. 3. quas intellige vt in commu-
ni sequenti.

Limita si impedimentum est notorium. Boer. d. deci. 40. nu. 7. communem dicit. B. Villal.

Citatus à duobus iudicibus eodem tempore ad maius auditorium ire debet. l. contra pupillum. ff. de rei iud.

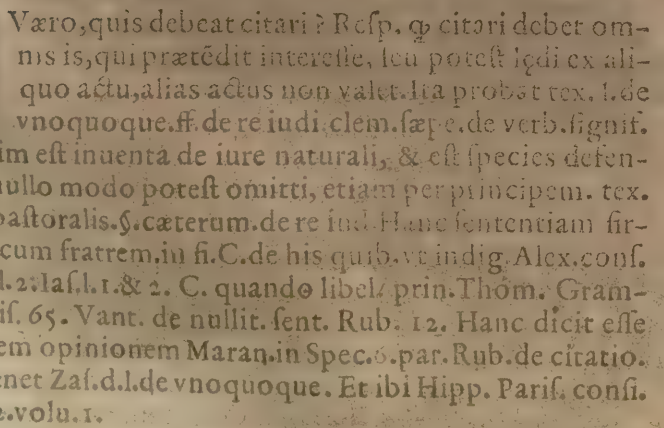
Fallit in 2. casibus. quos nō. Ant. de Trem. in addi. ad Praet.
Vber. de Bonacur. in tit. quib. mod. citatio. nu. 1. ver. vel quia.
Don. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Nunquid vero super responsione per citatum facta, tenetur relationi apparitoris, uel nuncij, uide apud Anto. Gabriel, titu. de citationib. concl. 4. lib. 2.

Citari quis debeat, quando vè partis citatio requi-
ratur, vel necessaria non sit.

C A P. VI.

Limita hanc conclusionem vt non procedat, quando aduersarius reperitur praesens in iudicio, quia tunc potest actus expediri, eo aliter non citato, ita tenet Alexan. dist. 1. de vnoquoque. Et eam dicit esse communem opinionem.

De Actionibus,

Marant dict. Rubri. de citat. num. 12. Grassus.

Citari debetis, de cuius præiudicio agitur. l. de vnequo-
que. ff. de re iud. l. nam ita dicitur. ff. de adop. l. vlti. C. si per
viam, vel alio modo. cap. inter 4. ext. de maio. & obed. cap. ex
literis. de in. integ. rest. clem. pastoralis. de re iud. cum similib.
alleg. per Panor. confi. 68. quanquam super vacatione. colum.
vlti. libro 2.

Fallit in 3 r. casib. vt per Maran. in tract. de ord. iud. in 6. par.
in 1. membro iud. de citatione.

Fallit in 7. casib. vt per Zas. in l. si quis arbitratus. ff. de verbo. oblig. num. 33.

Fallit in 7. casibus, ut per Catel. Cottam in memor. in vers.
citatio.

Ampliatur in 47. casib. & limitat. in 35. a Maria. Soc. in trac.
de citatio. art. 7. per totum.

Fallit in 10. casib. quos no. Ant. de Trem. in add. ad pract.
Vber. de Bonac. in tit. de excep. & benef. nu. 5. ver. & inserd.

Fallit in 19. casib. vt per Franc. Nicol. in repet. cap. quoniam
contra. nu. 54.

Fallit in 6. casib. vt per Rom. sing. 364.

Fallit in 6. casibus in l. ea quæ. C. quomodo & quando in-
dex. num. 2.

Fallit in 2. casib. vt per Mars in fing. 30.

Fallit 88. casib. quos not. Lancil. in tracta. de offic. prae. in
caus. civilibus. §. 2. de citatio.

Ampliat in 115. casib. & limitatur in 124. a Port. in lib. 1.
arum concl. reg. 43.

Fallit in 11. canib^{us} vt per Soc. reg 23. in addit.

Fallit 43. casibus. vt per Tiraq. in tracta. res inter alios acta.
per totum.

Fallit in 10. casib. vt per Alex. in d. l. de vnoquoque.

Fallit in 115. casib. vt per Ant. Nicel. in tract. de concord. gl.
con. 52. qui tract. est in 1. vol. tract.

Ampliat^r & limitat^r in multis casib. vt per Marfi. in d.l.
vnoquoque. Do. a Fin.

Citatio eius cuius in consequentiam, non vero principaliter interest, necessaria non est. vt est Accur. auctoritas in l. de vnoquoque in gl. 2. ff. de re iudic. communis, vt latè ostendit Did. a Conar. in pract. q. c. 15. nu. 6. fateturque illi l. 1. §. denunciari. ff. de ventre in spic. quod tamen intelliges, vt valeat quidem sententia: sed illi cuius etiam vel generaliter non citati secundario interest, non præiudicet. vt est receptum interpretum placitum iuxta Alex. nu. 17. Hippo. nu. 57. in d. l. de vnoquoque. Ias. in l. decem. nu. 4. l. ff. de verb. obl. Feli. in c. vlti. nu. 3. de maio. & obed. Cur. iun. conf. 23. nu. 8. & si Did. a Conar. vbi supra non leuiter id controuertat: verum de hac re alibi vberius. E. Suarez.

Citatio non requiritur quando potest quis ingredi propria auctoritate possessionem, tamen quando perit ex virginitate sibi dari familiam citatio requiritur. est magis com. opi. secundum Alex. cons. 131. Do. a fin.

Citatio partis licet quando is qui propria auctoritate possessionem ingredi potest, petit simpliciter sibi dari familiam a iudice, ad scandalum evitandū, non requiratur: tamē quando petit ex urbanitate sibi dari licentiam ingrediendi, tūc requiritur citatio. Est magis communis opinio secundum Alexan. in con. 13. i. in causa & lite. versiculo secundo presuppono. vol. 4. Ratio est in promptu. Nam ex quo quis eligit viam iudicij, videtur meticulosus, & ad viam facti redire nō potest. Ide pupillo. §. meminisse. de oper. nou. nunc. sec. Bald. in l. 2. versiculo decimo quaro. C. de seru. & aqu. Sequitur Alexand. in consilio. 130. in casu. in princip. versic. & sic ex isto inferitur. volum. 4. Et inde colligi potest, deterioris aliquando fore conditionis, qui potius eligit viam iuris quā facti. quod notā perpetuo. M. Charian.

Citatio partis in petitione familiæ iudicis ad associandū, vigore pactorum executivorum, appositorum in instrumēto, non est necessaria aliquo modo: & consequenter index parte non citata potest concedere licentiam associandi creditorem ad possessionem, donec fuerit ingressus, & hoc ad providendum, ne scandala, & rixæ sequantur, secundum Saly. q. 8. Albe. col. 2. & Ias. in l. creditores. C. de pignor. Alex. conf. 131. in causa inter Vniuersitatem strazarolorum. sub num. 4. & 11. vol. 4. Cottam in memoriali. in vers. pa&a executiua. circa fi. Marantam in tract. iudiciorum. in 6. par. de citatione. sub nu. 1. l. 1. laco. Menochium in tract. recuperandæ possessionis. remedio 5. nu. 29. & Afflict. deci. 326. vbi firmat ita decisum fuisse in sacro Regio consilio Neapolitano.

Sed quoriefcunque petita eſſet licentia ingrediendi poſſeſſionem, tunc iudex illam cōcedere nequireret. non citata prius parte. vt voluerunt Bal. num. 26. & alij oēs in dl. creditores. & Bald.

Et vniuer. litigantium partibus. Locus X. 15

Bal. in l. 2. q. 10. ff. de fer. & in l. 1. ff. de exec. rei iud. col. 1. & Vrfillus in add. Affl. in d. decisio. 326. sub nu. 1. & Cotta in præcitate memoriali in ver. pacta executiua. vbi appellat istam communem opinionem fore. & Dec. quodque num. 90. & Mantua. nu. 45. in c. quoniam contra. de probat. & Alex. in d. conf. 131. sub num. 4. & idem firmant etiam Ias. in l. 2. nu. 113. C. de iure emphy. Zuccar. in l. fin. num. 158. C. de edicto. diui Adria. tollent. Negusan. in tract. de pignorib. in 4. par. prin. nu. 24. Illustris d. Riminali. in princ. instit. de donat. num. 542. & Paris. conf. 172. nu. 13. vol. 4.

Et licet soleat concedi associatio prædicta vigore clausulæ precarij, & constituti apposti in instrumento creditoris, absque alia partis citatione: tamen de anno 1579. dum reperiretur concessa huiusmodi familia, & associatio per iudicem primarum causarum Castri Rocchæ sancti Stephani Bonifacio Cuccia de eodem oppido, vigore cuiusdam instrumenti producti per eum, carentis tali clausula precarij, & constituti: atque opponeretur similiter per eius aduersarium de nullitate concessionis huiusmodi familiæ ex defectu antedictæ clausulæ precarij, & constituti, coram D. Hieronymo de Rosis præclaro, atque insigni doctore concine meo: replicauit ad defensionem, & sustentationem associationis huius, quod in ipso instrumento apposta reperiebatur altera clausula, vendit, tradit, cedit, & concessit, & cetera, quæ idem operabatur in præsentem creditore stipulante pro se, & cetera, quæ clausula constituti, & precarij. Et ita obtinui, atque reportauit sententiam ad fauorem antedicti mei clientis. Nam clausula, vendit, cedit, & concessit in instrumento venditionis opposita, non probat traditionem possessionem rei venditæ absentis, sed præsentis. Sic scilicet quando instrumentum celebratur in facie rei, & operatur quippe tunc, ut sua auctoritate emptor ingredi posset possessionem rei, quod alias non valeret. l. prædica. & ibi Dyn. Oldr. & Bart. circa fi. ff. de acq. poss. Doct. omnes, & præsertim Petr. de Suza. in l. emancipatione. C. de fid. instru.

Imo hæc eadem opinio fulciri, comprobarique posset etiam ex doctrina Soci. confil. 236. seu 239. volum. 2. vbi affabre concludit, quod clausula constituti, cum ea nempe hodie apponi soleat in instrumentis venditionis, illam etiam subintelligatur in ipsis instrumentis apposta, licet apposta aliter non fuerit.

Vbi vtiliter annexit quoque, quod procurator simpliciter constitutus ad alienandum, posse utique eum facere huiusmodi constitutum, & faciunt notata per Ang. in l. bene a Zenone. C. de quadrienn. præscrip. ad præsentis veritatis dilucidationem. Viuius opi. 93.

Citatio partis non requiritur, quando non læditur ex actu qui agitur. l. recusare. in prin. cum gl. & l. ille a quo. in princ. ff. ad Trebel. idem in iis quæ pendunt a mero iudicis officio secundum Inn. in c. cum venissent. ext. de in integ. resti. in 3. col. ibi, idem præceptum, & quando esset quæstio, an statutum vel consuetudo teneat, secundum Inn. & Bal. in c. cum inter. ad fi. ext. de consuetu. Et vbi partis contradictio actum impediret, ut in c. qua fronte ext. de app. & ibi per Panor. in c. ex insinuatione. circa fin. eod. tit. & in c. cum olim. post glo. ext. de re iud. Ioan. And. in addit. ad Spec. de sententiæ prolatio. §. species. Ant. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. Fel. in d. c. cum olim. col. 7. idem quando est clarum parti nullam competere defensionem. secundum Bart. in l. iustus fustium. ff. de his qui not. infra. in l. 2. §. quod si de frumentaria. ff. de admini. rer. ad ciui. perti. Balb. decis. 258.

Citatio non requiritur vbi citato nulla futura est defensio, comune aio ex Hypp. in l. de vnoquoque. nu. 84. & nu. 94. ff. de re iud. & de probat. nu. 218. & sing. 30. Boer. in l. consentaneum. nu. 59. C. quomodo & quando iud. Affl. decis. 278. nu. 6. Ant. de Burg. in c. fi. nu. 76. de empt. & vend. Sebastian. Vant. de nullit. sent. pag. 250. nu. 2. alias & si clarum, manifestum, atque ut vulgo mos loquendi increbuit, notorium delictum sit, requireretur, ut commune fatur Sal. in l. ea quidem. nu. 86. C. de accusa. Ant. Gomez. de delict. c. 1. nu. 43. & obseruatum est superius. E. Suarez. & Do. a Fin.

Citatio in casibus, in quibus non requiritur: si tamen fiat minus solemniter, tenet actus. Ant. Nic. in concor. glo. concl. 52. in fi. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Citatio in legitimatione non requiritur eorum quorum interest legitimationem non fieri, quando legitimatio sit in vita patris: alias secus secundum communem quam refert Marian. Socin. iuni. in l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de libe. & posthum.

Fallit ut per eundem ibid. nu. 144. Don. a Fin.

Citandus, seu in ius vocandus procurator est, non ipse litis dominus, si procurator duntaxat litem cōtestatus est, nec sese

compariturum iam renunciauerit, ut commune doctorum est: fatum testificantur. Fel. in c. in nomine domini. nu. 33. de testi. Turza. opi. 121. Boer. q. 285. E. Suarez.

Citandus est forensis reus, prout forenses citari debent, ut est communis obseruantia, communis est opin. Clari. lib. 5. §. fina. quæstio. 31. vers. sed quid. Idem si est vagabundus, quia citatur per proclama, vel ad valuas, vel in æde publica, vel ad valuas Ecclesiæ vel affigere cedulas domui suæ. Bonacoll.

Quando agitur de præiudicio possessoris est nominatim citandus. Bar. in l. fi. C. de edict. diui Adria. toll.

Fallit in 2. casibus, quos not. Sebast. Sap. in d. l. fina. nume. 94. Don. a Fin.

Vbicunque fit citatio peremptoria ad aliquem actum ponatur in actis, & appareat qualiter talis citatio emanauit ad petitionem partis ita postulantis talem citari debere.

Fallit in 2. casibus, quos not. Lud. Bolog. in l. fi. finita. §. iul. ff. de damno infecto. num. 12. vers. secundo principaliter. Don. a Fin.

Citatio etiam in notoriis requiritur, commune fatetur Sal. in l. ea quidem. nu. 86. C. de accus. Do. a Fin.

De citationis defectu in sententiæ tum prolatione, tum executione: & an vnica peremptoria citatio satis sit etiam in criminalibus.

C A P V T VII.

Citationis defectus executionem sententiæ nullam reddit. ut commune affirmat Maranta de iud. 6. part. in 3. actu. nume. 16. Viuius libr. 1. oppos. 35. Don. a Fin.

Citatio partis requiritur in executione sententiæ facienda. l. 1. C. de iur. & fact. igno. Bart. notan. in extrauagan. ad reprimend. in vers. in executionem, quomodo. in l. a maiest. crimen reced. in vrb. feudorum, quem sequuntur Alex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. nu. 35. ff. de re iud. & ibid. Ias. nu. 9. & Vincen. Hercul. num. 32. & Maranta in tract. iudiciorum. in 6. par. in 3. actu. nu. 16. & seq. Vbi inquit non fore necessariam citationem partis hoc casu, quando fieret executio in eadem re, super qua lata sententia ipsa extitit.

Et sequitur, quod executor sententiæ non teneatur citare partem ad executionem faciendam. Octau. Vestr. in sua pract. in tit. seu rubr. de executione rei iudicatæ, expensarum taxatione, ac fructuum liquidatione, post princ. fol. par. 150. vbi ait, quia obseruat sacrum Palatium Roma.

Sed vbicunque à sententiā appellatum esset, ac appellatio deserta reperiretur, tunc profecto in executione faciendâ debet citatio tanquam necessaria præmitti à iudice à quo ad dicendum causam, quare sententia executioni mandari non debeat, alioquin executio non teneret. secundum Bar. in l. 1. ff. nil noua. appel. pend. Bal. Sal. & omnes in l. fi. contra. C. de appel. Rotam decis. 422. in nouis, & istam prædicat esse communem opinionem. Maranta in loco præcitato, & Cassadorus in decis. 6. nu. 2. in tit. de causa posses. & propriet.

Et præmissa conclusio ita enucleata, quod partis citatio requiratur in executione sententiæ, ampliatur, siue executio fiat in actione personali, siue reali, cum militet eadem ratio, secundum Cyn. in l. ab executione. C. quorum appel. non recip. cum quo transeunt Ioan. de Imo. & Alexan. in d. l. in venditione. & quamuis Bar. asseueret ibi contrarium, tamen inibi Ias. nu. 9. refert opinionem Cyni esse magis communem, & veriore in iure dixit Alex. in d. loco.

Et quemadmodum citatio rei est irrequisita in executione sententiæ, ita etiam citatio in delatione iuramenti in litem minimè est necessaria, sed ad videndum solummodo taxationem rerum ablatarum per iudicem faciendam reus citandus quippe foret. ita Rota Rom. deci. 93. in antiq. & deci. 299. licet quo ad taxationem rerum, & ibi Anto. Maria Papozon. in add. & Phanuccius cum magna Doctorum caterua relata per eum in tract. de iure iurando in litem in 3. par. in prin. nu. 10. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & ita in facti contingentia obtinui de præsentis anno 1579. non absque leui certamine, coram circumspectissimo, atque integerrimo D. Cesare Riuera compatriota meo, tamquam Auditore Illustrissimi D. Pompeij Columnæ in causa aliquorum de statu, & comitatu Equicolarum.

Et dum allegatus extitisset per aduersarium Io. Bapt. Plotus in repet. l. fi. quando. C. vnde vi. sub nu. 830. pro contraria parte, vbi præsupponebat opinionem istam affirmatiuâ similiter

liter communem esse, replicabam Plotum communem hanc citasse ex semetipso, suoque capite sine ratione, & auctoritate aliqua. Vnde cum prima sententia Rotæ, & communis verissima nempe sit, ex viua ratione, in qua illa fundatur, quæ ea est, ut iuramentum in litem inuito reo de iure deferri soleat actori, facile, & rationabiliter suadere possum, ab ea in actu practico recedere ratum non fore.

Et comprobatur etiam eadem opinio communis negatiua ex scriptis per Iaffredum, Lanfrancum in decis. 258. citatio partis non requiritur, ubi recensuit quinque alios casus, in quibus non exigitur, neque requiritur partis citatio. Viuius opi. 94. & Do. a Fin.

Citationis defectus sententiam arbitratorum nullam reddit etiam si in compromisso dicatur, quam partibus absentibus sententiam arbitri ferre possunt, commune ait Boer. deci. 283. nu. 38. Viuius lib. 1. oppi. 36. Do. a Fin.

Citatio in sententia nullius mentionem faciente præsumitur, ut commune effatur Iaf. in l. si se obtulit. §. condemnatum. nu. 8. ff. de re iud. sed contrarium magis commune affirmat Alex. conf. 41. viso processu. in princ. libr. 4. quod etiam magis iuris finitionib. consentaneum est. E. Suarez. & Do. a Fin.

Citatio præsumitur interuenisse, etiam si in sententia non sit facta mentio de citatione. Iaf. in l. si se obtulit. §. condemnatum. nu. 8. ff. de re iud. communem dicit. Do. a Fin.

Amplia primo in antiquis quæ excedunt metâ triginta annorum. Bello. conf. 49. commu. dicit. Villal. & Vezin.

Amplia secundo, in ingrossatione instrumenti, in antiquissima ingrossatione præsumitur citatio Boer. deci. 37. nu. 8. ver. & ista est communis. commu. dicit. Villal. & Vezin.

Vnica citatio peremptoria requiritur. l. nonnunquam. de iud. fallit in multis casib. quos no. Paul. de Castr. in d. l. ad peremptorium fallit per Lancil. in tract. de off. prat. in causis ciuilibus. in tit. de peremptorio. nu. 7.

Fallit in 9. casib. ut per Fel. in c. quoniam. de const. nu. 14. & seq. Do. a Fin.

Citatio vnica peremptoria sufficit etiam in criminalibus, communiter contra Cy. in l. 1. ver. 4. quæro. C. de requir. reis. tenei dicit Fely. in c. consuluit. nu. 15. ver. 4. fallit. de off. deleg. quem refert Boss. in tit. de sen. nu. 4. Blan. in pract. crim. nu. 19. Alex. in l. contumacia. nu. 34. ff. de re iud. Afflict. decis. 289. nu. 7. Clar. d. q. 31. ver. quæro modo. P. Fichard. & Bonac. Vide Matthe. de Afflict. decis. 289. nu. 7. Io. And. in addit. ad Spec. tit. de cleric. non residen. Zab. not. in clem. 1. ver. tertio. de vita & honest. cleric. Bald. cap. 8. de milit. vasa. qui contumax est. Mich. Grassus.

Citatio non est de necessitate in criminalibus peremptoria etiam quod reus sit in carcere, & sit condemnandus, communis est opinio. Clar. quæst. 31. ver. sed hic quæro. Sed sufficit quædam monitio, & postea publica condemnatio, quando vult iudex exequi condemnationem personaliter. ut ibi. Bonacoff.

Citatio si fiat edicto, vel nuntio ad hoc, ut intelligatur peremptoria requiritur quod illud exprimat. Bar. in d. l. ad peremptorium. ff. de iud. Abb. in c. consuluit. de off. deleg. regulariter tamen citatio per edictum fieri non potest.

Fallit tamen in 13. casib. ut per Marant. in ord. iud. in 6. par. in ver. recte concipiatur citatio. nu. 83.

Fallit in 2. casib. ut per Fel. in c. causam quæ. de rescri. col. 2. Don. a Fin.

De citatione non legitimè, riteque facta, inualida, atque nulla, & an citatio per proclama, vel edictum fieri possit.

CAP. VIII.

Citatione non legitimè facta, totus processus, qui subsequitur; ipso iure nullus est. commu. attestatur Roland. conf. 68. nume. 14. libr. idque non solum locum habet in quocunque iudice, sed etiam in ipso Principe. nam & ipse non potest de ordinaria potestate procedere contra aliquem non citatum. commu. dicit Corsetus in repertorio Abbatis, in ver. Princeps. vel Papa. Soci. inter conf. Curtij Senioris conf. 29. num. 4. & seq. etiam si delictum sit notorium. Idque verum est, etiam si reus esset Principis subditus. Commu. ait Socin. confil. 87. num. 1. verfic. capio sententiam. libr. 3. & conf. 164. nume. 15. in fin. libr. 2. & conf. 266. nume. 45. eodem volum. & conf. 120. nume. 10. libr. 3. Et licet aliqui tenuerint, quod hoc non habeat locum in sententia excommunicationis

declaratoria, tamen magis communis est, quod etiam quando iudex declarat aliquem incidisse in aliquam excommunicationem vel penam ipso facto requiritur citatio, etiam in sententia centuræ & interdicti. ita tenet glo. ab omnibus approbata in clemen. præsent. in verb. constiterit. de censib. ut dicit Socin. in d. conf. 20. num. 16. in fin. Ripa in l. is cui bonis. num. 26 de verb. obl. Hanc etiam communem dicit Decius in cap. reprehensibilis. post numerum 2. de appellat. refert Clar. dicto lib. 5. §. fina. quæstio. 31. in princip. & sequen. verfic. P. Fichard.

Citatio non ritè facta, si is qui in ius vocatus est, sese in iudicio steterit, ab omni vitio expiatur. ut commune assero ex Alex. Iaf. & Dec. in l. ult. C. de in ius voc. Hippol. in l. de vnoquoque. num. 43. de re iudic. Fel. in cap. illud. num. 8. de præsc. & in cap. 1. num. 18. de re iudic. & cap. cum contingat. num. 8. de rescrip. Balb. de præscript. 2. par. 6. par. prin. quæst. 1. in specie 2. E. Suarez.

Citatio, quæ necessaria non est, si ritè facta non sit, nulli damno fraudive est. commune ponit Ant. Nicel. in concord. glo. 52. in fi. E. Suarez. & Do. a Fin.

Citatio in casib. in quib. non requiritur, si tamen fiat minus solemniter, tenet actus. Ant. Nicel. concord. glo. concord. 52. in fi. communem dicit. Do. a Fin.

Citatio inualida, conualidatur per comparitionem subsecutam. Balbus de præscrip. in secunda specie, secunda parte sextæ partis principalis. quæst. 1. communem dicit. Burf. conf. 73. nu. 20. libr. 1.

Amplia istam esse communem etiam si nulla citatio interueniat, si citandus comparet spontè, valet actus. Sebastia. Vanti. de nullitate proces. §. quibus mod. sen. nul. repa. num. 116. communem dicit ex Bald. Alexan. in l. 1. ff. de feri. Villalob.

1 Citatio nulla inducit perpetuitatē iurisdictionis, hanc plus com. opin. tradit Port. lib. 4. suarum conclusi. reg. 12. ubi limitat in 3. casibus. fallit ut per Fel. in cap. gratum. de offic. deleg. Don. a Fin.

Citatio per proclama regulariter fieri non potest.

Fallit in 13. casib. ut per Maran. de ord. iud. part. 6. verfic. recte concipiatur citatio. nu. 97.

Citatio partis requiritur in exemplatione instrumenti.

Fallit in 5. casib. ut per Rimi. in auct. si quis in aliquo. nu. 5. & seq. C. de edendo. Do. a Fin.

Citatio regulariter valet. l. de vnoquoque. ff. de re iud.

Fallit in multis casib. quos no. Ant. de Tremul. & Vber. de Bonacursi. in tiru. quibus mod. citatio impugnetur, in quibus citatio sperni potest. fallit si est facta die feriata. sublimitatur hæc fallentia per Matt. no. 19, & ibi Gab. Saray. in anno. num. 23.

Fallit ut per Mant. sing. 46.

Fallit ut per Soc. reg. 92. Do. a Fin.

Circa istam materiam citationis videas multas quæst. apud Bar. in l. inter accusat. ff. de pub. iud. & Marc. Ant. Blanc. in sua repet. ad dictam legem. quam posuit in sua praxi crimi. fol. 7. num. 18. Idem.

2 Citatio per edicta regulariter non est permessa, nisi in casib. specialibus a iure expressis, prout notatur in clemen. 1. de iudic. Et in iis quibus permittitur citatio per edictum, debet esse trina, sicut & illa quæ fit ad domum. iuxta not. in glo. 23. quæstio. 4. de illicita. l. tres denunciationes. C. quomodo & quando iudex. vbicunque a iure exigitur trina denunciatio, siue citatio per edictum, non sufficit vnica peremptoria. prout voluit d. Anto. Petr. de Perus. & d. Nicol. in cap. ex tua. de clericis non resident. Ioan. Andr. in titu. de cleric. non residen. in 3. quæstio. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. regu. 91. num. 33. quod secundum Imo. d. c. ex tua. maximè procedit quando talis citatio per edictum fieret ad finem pœnæ imponendæ. prout voluit glo. singularis in clemen. 1. in verb. tutor. de vita & honestate cleric. regu. 96. numero 81. Capr.

Citatio non valet per edictum, ubi quis est multandus, cui quis habet domicilium alibi. Debet enim per literas subsidiales ibi citari. ut est magis commu. opi. de qua dom. Alc. in cōf. 13. nu. 13. libr. 7. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICÆ

1 An vero citatio nulla inducat perpetuitatem iurisdictionis vide fusius apud Anton. Gabriel. titu. de citatio. conclusio. 2. & 3. libro 2.

2 De citatione vero per edictum, vide plenius D. Ioseph. Ludovic. conclu. vnica. eod. tit. de citationib.

De prima, & vñica citatione, & de generali ad totam causam, & ad omnes actus.

C A P. IX.

Citatio prima ad omnes actus atq; etiam ad sententiam finem imposituram sufficit. cōmune inquit Iaffre. decis. 42. Do. a Fin. & E. Suarez.

Citatio prima potest incipere a procuratore. Ias. in l. eum. nu. 1. C. de proc. commu. dicit. Vezin.

Fallit in vniuersitate, quia citatio prima debet fieri in collegio, seu vniuersitate. Balb. decis. 80. commu. dicit. B. Villalob. Item fallit vt per Ias. in d. l. eum qui. nu. 1.

Vbi requiritur trina citatio, iudex potest facere vnam pro omnibus si hoc exprimat. l. nonnunquam. de iud. fallit vt per Marf. sing. 91. fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 51. fallit in 5. casib. quos no. Alex. in l. contumacia. ff. de re iud. col. 2. fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. consuluit. de off. deleg. nu. 13. fallit in 4. casib. vt per Marf. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. nu. 128. fallit in multis casib. vt per Matth. nota. 130. vbi Gab. Saray. in anno. & no. 131. Do. a Fin.

Consilium est ad euitandum multitudinem citationum in singulis actibus iudicialibus, vt fiat à principio. causa citatio generalis ad totam causam, ac singulis dieb. & horis ad omnes & singulos actus eiusdem causæ, vsque ad sententiam diffinitiuam inclusiuè, cum comminatione quod in citatos contumacia non obstante procedetur ad cognitionem & pronuntiationem. Et facta tali citatione vt supra quæ valet, poterit iudex procedere in ipsa causa, & ad sententiam absque vltiori citatione, secundum Inno. in c. consuluit. ext. de offic. deleg. in glo. in verbo, id, quæ incipit, nota sufficere. Bal. Ang. & Imo. in l. qui ante calendas. ff. de verb. oblig. Spec. in tit. de citatione. §. vñ. ver. item licet in dic. & Ioan. And. in d. c. consuluit. Bar. in tract. ad reprimendam. in verbo per edictum. §. sequitur dom. Conf. in tract. suo de caute. iud. in titu. de cita. §. sed Ioan. And. in addit. in d. ver. item licet. & Butr. in d. cap. consuluit. ac Panor. in 3. & 4. col. in c. fi. de dila. videntur tenere contrarium, scilicet, quod talis citatio generalis non sit permessa, nisi ex causa, scilicet, quando persona citanda multum distaret, & in longinquis partibus per c. cum ex literis. ad fin. de in. inte. rest. & cap. fi. de do. & contu. Et si compareat, sit citandus iterato ad reliquos actus. Sed prima communiter tenetur, vt valeat talis citatio etiam in eo, qui est in longinquis partibus: fortè quia de eius longa absentia futura dubitatur, vel ne latitet. Et pro communi sententia est tex. ad litteram in l. qui crimen. ibi. vt veniat ad causam peragendam. C. qui accus. non poss. & domini de Rota decisio. 96. in nouis. Balb. decisio. 42.

Citatio ad totam causam an valeat? Respon. Hæc quæstio fuit controuersa apud Doct. Nam Bal. in cons. 268. dicit citationem eiusmodi neque canonico, neque civili iure valere, cum sit incerta, & captiosa, inducens quandam speciem seruitutis, vt quis in loco iudicij teneatur persistere omnibus & singulis diebus, & horis.

Contraria tamen opinio communi calculo approbata est, valere scilicet citationem qua quis citatur generaliter, qui in longinquis terris habitat, ita vt ad singulos actus iudiciales commodè citari non possit. Et hanc sententiam probat tex. l. si prator. in prin. ver. adesse. ff. de iudi. Et tenet Abb. c. 1. de dilat. Inn. & Doct. c. consuluit. de off. deleg. Alex. & omnes Doct. l. qui ante calendas. ff. de verb. oblig. Ias. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. procons. Et eam dicit esse communem Marant. de cita. nu. 115. M. Grass.

Citatio ad omnes actus, etiam ad diffinitiuam, operatur quod non sit necessaria alia citatio, etiam si citatus non sit de longinquis partibus. Iaffre. Balb. decis. 42. communem dicit. Intellige istam communem, quando daretur contumacia partis, & fuerit comminata sententia. vt per Nic. vbi supra. limit. 10. B. Villal. & Vezin.

In expensarum condemnatione vnica citatio, & vnus defectus sufficit. Bald. in cap. cum olim. de rescrip. & ista seruari asserit de stylo curiarum. Boer. decis. 52. num. 2. & commu. dicit. Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 An autem citatio ad omnes actus sit necessaria, vt de amplissimè, & absolutissimè per Ant. Gabriel. tit. de citationib. conclusio. 1. libro 2.

Citatio an scriptis fieri debeat, & eius copia dari parti, & num sine die, nulloque præfixo tempore, vel die feriata facta valeat: & quid de citatione verbali.

C A P. X.

Citatio regulariter in scriptis fieri non debet quia est in arbitrio iudicis citare vna voce, vel in scriptis debet tamen in actis scribi, vt ex eis appareat. c. cū dilecti. de dolo & contu.

Fallit in 7. casib. secundum Pet. Duen. reg. 93. fallit in 6. casib. vt per Maran. in speculo. de ord. iud. in 6. par. in ver. recte concipiatur citatio. nu. 74. Do. a Fin.

Citationis copia reo danda est, vt possit comparere, vt est com. opin. Clar. q. 11. ver. scias tamen. Bonac.

Citatio sine die non valet, quantum ad hoc, vt ad vltiora procedi possit in causa. ita procedat opi. Cyn. in l. fi. C. de fer. Bar. in l. liber homo. §. decem. ff. de verb. oblig. & quod habetur in l. aut qui aliter. quod vi aut clam. Sed quantum ad hoc, vt iudex possit citatum multare si non compareat, potest valere, cum teneatur comparere quum primum potest. c. eos. in fi. de sen. excom. in 6. & ita procedat opi. Spec. tenentis citationem valere sine die. in tit. de citatio. §. sequitur. vers. quid si nō præfixerit. Inn. in c. cum in tua. ext. qui mar. acc. pos. qui dicit, quod talis citatio intelligitur ad modicum tempus. Bal. in l. hæc conditio. ff. de cond. & demon. secundum Ang. Cu. & Im. in d. §. decem. Balb. decis. 316.

Citatio valet nullo præfixo tempore, vt cōmune inquit Ias. in l. liber homo. §. decem. nu. 4. ff. de verb. oblig. Fel. in c. consuluit. de off. deleg. Boer. decis. 235. & qui plures laudat Nicol. Antonius Grauius lib. 4. c. 2. nu. 10. ad Vestrum atq; intelligitur, vt quam primum possit, citatus compareat. quemadmodum commune affirmant Sebast. Vant. de nullit. ex defectu citationis. nu. 71. & amicus noster Nicol. Antonius Grauius vbi supra. lib. 7. c. vlt. nu. 30. Item non vitiatur non expresso loco, quia intelligitur facta vt citatus compareat in loco consueto. per l. pen. ff. de iusti. & iur. Pet. de Anch. in c. cum episcopus. de off. ordin. in 6. l. magistratus. & ibi Bart. per illum tex. ff. ad muni. Ias. in l. certi conditio. §. si nummos. nu. 10. ff. si cer. pet. E. Suarez. & Do. a Fin.

Citatio facta die feriata in honorem Dei ad diem nō feriata non valet. l. fi. C. de fer. quæ resistit nuncio, ibi fileat horrida vox præconis, & est prohibitua, ideo quod contra sit, est nullum. l. non dubiū. C. de leg. hanc tenuerūt Fran. Accur. Iac. But. Old. Richar. de Sal. & Bar. in l. 1. in §. nunciatio. ff. de oper. no. nunc. Ang. Bal. & Sal. in d. l. fi. 10. And. Io. Cal. & Pan. in c. fi. ext. de fer. Quicquid contra fenserint Cy. & Dy. ac domini de Rot. decis. 370. in nouis. quorū opi. secundum præfatos Doct. posset procedere in die feriata ob necessitates hominum, vel aliter quam in honorem Dei. & secundum veram & communem sententiam per Ias. in l. 1. §. nunciatio. col. 5. post nu. 8. ff. de no. ope. nunciæ. vbi dicit, quod consuetudo admittit, quod quis possit citari die feriata in honorem Dei pro alia die non feriata, pro quo vide quæ ponit Sebast. Vant. de nullit. tit. ex defectu citationis. c. 12. nu. 46. Rob. de ord. iudic. c. 29. num. 119. Pract. Bal. tit. de citat. q. 6. & seq. Tiraq. de vtroque retract. §. 36. ad fir. tit. nu. 39. Doct. in l. 2. & 3. ff. de fer. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius voc. non ier. vide Bal. in l. dies festos. C. de fer. Et an citatio incerta vel aquinoca ardeat, vide Abb. in c. bonæ. 2. de elect. Et quod in citatione debeat exprimi causa. & actus pro quo quis citatur. Alber. in l. ad peremptorium. col. 1. ff. de iudic. Vezinus.

Citatio verbalis non est actus iudicialis, neque opus est in ea causæ cognitione, vt est commu. opi. de qua Io. Selua in tract. de beneficio. q. 53. nu. 4. par. 3. secus in citatione reali, vt ibi per eum. Bonacoss.

Citatio verbalis fieri potest in ecclesia, secus si realis, vt est com. opi. de qua Maran. in pract. de citatione. nu. 129. Bonac.

Miscellanea de citationibus.

C A P. XI.

Citatio domini quādo dedit procuratorem ad causam, non facit eum contumacem. veram & communem testatur Rip. in l. furioso. num. 10. ff. de re iud. Do. a Fin. & Villal.

Citatione pendente trium dierum ad respondendū inquisitioni,

fictioni, potest interim capi reus delicti. Et ideo reus debet esse cautus, ut praestet fidei iuramentum de comparando intra certum terminum, quia fidei iuramentum praestitum tollitur captura decretum. communis est opinio. Clar. d. q. 3. i. vers. ult. quaro. & debet in causis criminalibus semper in citationibus apponi hora, in qua citatus debet comparere. & est bona practica, ut dicit Ang. in l. more Romano. col. 2. ad fi. C. de feriis. & citatus personaliter, non potest comparere per procuratorem. & ubi statutum requirit praesentiam. Et sic dicit, quod quis personaliter compareat, debet ipse reus omnino comparere, & non alius pro eo. Abb. in c. exposuit. nu. 12. de accusa. citari autem quando possit fiscus pro suo interesse. ibi Clar. q. 3. i. vers. ulterius. Et citatio sine termino valet & tenet, quia intelligitur quod reus compareat quam primum, & quam citius fieri potuit. ut testatur com. opi. Vant. de nullitatib. processus. fol. 188. nu. 71. Bonac.

Citari debet pars adversa ad videndum ipsos testes iurare. l. si quando. auth. fed. et si quis. C. de testib. c. 2. de testib.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 14. a Fel. in d. c. 2.

Fallit in 9. casib. ut per Soc. reg. 406. Fallit in 15. casib. quos refert Lancil. in pract. de pra. §. 2. in tit. de test. nu. 9. & unica citatio requiritur quando tractatur de iuramento testium. fallit hoc in 2. casib. secundum Hor. Det. in l. si finita. §. Julian. ff. de dam. infect. nu. 16. Do. a Fin.

Citari si quis faciat aliquem simpliciter eo ipso persona eius habilitata censetur. Inn. in c. cum inter. de excep. Bal. in l. cum mulier. ff. sol. mat. Ias. in l. si. C. de edict. diui. Adria. tollen.

Citatio non debet fieri sub pena confiscationis bonorum in criminalibus. licet alias iudex tam in civilibus quam in criminalibus possit reo comminari poenam. communem esse contra Bal. in c. 2. in primis verbis. de testib. cogen. dicit Cagno. in l. unica. in prin. nu. 93. ff. si quis ius di. non obtemp. Et quod talis pena confiscationis bonorum hodie non sit in usu. attestatur And. Iser. quem refert Affli. in c. 1. in verb. condemnatorum. num. 30. quae sint regalia. & Nat. conf. 240. nu. 2. Rol. conf. 46. num. 47. lib. 2. Clar. d. q. 3. i. vers. Item quaro nunquid. P. Fichard. & Bonac.

Citatio de necessitate continere non debet tenorem inquisitionis, seu libelli, sed sufficit ut reus in ea citeatur, ut compareat ad respondendum inquisitioni contra eum formatae, occasione talis delicti. com. dicit Marian. in repet. c. qualiter & quando. nu. 212. in fi. de accus. Blan. in pract. cri. nu. 22. Contrarium tamen de consuetudine communiter teneri in practica, testatur idem Marian. in d. loco. & Ange. de malef. in verbo, iudex commisit. nu. 3. Clar. d. quast. 3. i. vers. quaro nunquid. P. Fichard. & Bonac.

Citatio amicorum in absentium citatione tam de iure civili, quam canonico non requiritur. l. cum proponas. vbi dd. C. de bon. auct. iud. pos. gl. & doc. in c. causa que extra de dolo. & cotu. & regulariter citatio ad domum fieri potest. §. pen. in auth. de testib. Inn. in c. si. de eo qui mit. in posses.

Ampliatur & limitatur per Matth. nu. 132. vbi Gab. Sarraz. in anno. fallit in 2. casib. quos no. Soc. reg. 52. Do. a Fin.

Si partes citentur coram iudice non suo, & nihil opponunt, valebit processus. gl. in d. lex quacunque.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 39. Do. a Fin.

In sententia arbitratoris requiritur citatio, aut praesentia partium, alias nihil valet, not. doct. in l. si quis arbitra. ff. de ver. obli. fallit in 10. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 22. fallit in 7. casib. ut per Zas. d. l. si quis arbitratu. nu. 33. Idem.

Si pars est praesens in iudicio nulla requiritur citatio. l. de vnoquoque. ff. de re iud. Alex. in rub. C. de in ius voc.

Ampliatur in vno casu. & limitatur in 2. per Ias. in d. rub. C. de in ius voc. fallit in 3. casib. secundum Soc. regu. 70. in addit.

Fallit in 3. casib. ut per Ias. in l. 1. ff. de in ius voc. nu. 12. Idem.

Citatio voluntaria respectu citati, puta si sua putaverit interesse, valet etiam quo ad clericum & alias personas non subiectas iudici citanti. secundum Iac. Butt. Bal. & Pau. de Castr. in l. testamenta omnia. C. de testa. per illum tex. & l. consulta. & l. repetita. ibi gl. allegata. Bal. in l. praescriptione. C. si contra ius vel uti. publi. Fel. in cap. cum inter. col. 8. extra. de excep. sentit Inn. in c. dilecti. co. tit. Balb. decis. 323.

Citatio illius cuius interest etiam in iusurandi absolute, & quavis simplici habilitatione exigitur. commune asseuerat Marfi. in d. l. de vnoquoque. nu. 163. Do. a Fin.

Citatio eius cuius in consequentiam interest, necessaria non est. communem esse opinionem asseuerat Conar. in pract. q. c. 13. nu. 6. videas Alex. nu. 17. Marfi. nu. 57. in d. l. de vnoquoque. Idem. & E. Suarez.

Citatio cum clausula, si sua putaverit interesse, dicitur conditionalis. gl. in l. ea quidem. C. si manci. ita fue. alien. de qua per Ang. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. oper. nun. Bald.

in l. praescriptione. col. antep. C. si cont. ius vel uti. publi. Adde quod citatio non praesumitur: & eam allegans probare debet. quoniam ubi requiritur citatio, seu monitio, non sufficit scientia. teste Bal. tit. de aliud. col. 5. in vrb. feud. Dec. post alios in cap. quoniam contra de proba. vbi etiam an & quando creditur nuntio, & eius relationi. Sali. in l. tres denunciations. C. quomod. & quando iud. Bonac.

Citatio non probatur, & neque quis praesumetur citatus ex eo quod notarius causa in actis scripserit, quod talis citatus fuerit, nisi appareat aliter, & nisi constet de tali citatione. Bal. in l. si. C. de re iud. Hipp. de Marfi. in l. de vnoquoque. num. 239. ff. de re iudicata. Charian.

DE CONTUMACIA.

TITVLVS IIII.

Contumacia quid dicatur, & propriè sit, & an in iudicio accusari debeat; num eius mora purgari possit; & nunquid procuratoris contumacia domino prauidetur.

CAPVT I.

Contumacia dicitur delictum, & maleficium, & ista est com. opin. Si talis contumacia admixtum haberet contemptum iudicis, & potest ex ea reus criminaliter puniri, ut est com. opi. vnde statuta loquuntur de delictis, seu maleficiis, & de condemnatis, siue banniti, ex delictis, vel maleficiis, comprehendunt bannitos, vel condemnatos ex contumacia. Clar. q. 36. & in §. 1. vers. pen. & ult. vers. quaro etiam. Et contumacia de per se non est delictum, fallit ut per Fel. in c. ex literis. nu. 27. de consti. vide Dona. de iudiciis. ver. contumacia. lib. 3. Bonac.

Contumacia non est de per se delictum. Abb. in c. 1. de iud. & est com. opin. ut refert Fely. in c. literis. de consti. Fallit in 5. casib. quos refert Fel. in d. c. ex literis. nu. 27. Don. a Fin.

Contumacia non dicitur delictum propriè, & de per se. Abb. c. 1. de iudic. Bal. & Imo. in l. si mora. ff. sol. matr. Eundem Bal. in l. 1. §. si. ff. si quis ius di. non obtemp. Bart. in l. omne. ff. de re mili. Et ita debet intelligi. d. l. omne, & glo. in l. si creditor. §. 1. de app. dum sentiunt, quod sit delictum. communem dicit Fely. in c. ex literis. nu. 27. de consti. quem refert Foller. in pract. crim. nu. 7. fallit tamen 5. casibus quos ponit idem Fely. in d. c. ex literis. nu. 27. Ex quo inferitur, quod statuta loquuntur de delictis seu maleficiis, & de condemnatis siue bannitis ex delictis, vel maleficiis, ut non comprehendant bannitos vel condemnatos ex contumacia. & hoc communiter tenere doctores. dicit Bald. in conf. 193. lib. 2. idem attestatur Alex. in l. si mora. nu. 13. ff. sol. matr. quem refert Rol. conf. 45. nu. 66. lib. 1. concordat Claud. in l. si mora. nu. 18. August. ad Ang. de malef. in verbo. qui Dominus iudex videns. nu. 26. Alcia. conf. 362. nu. 6. Claro tamen hac communis non placet. Sed si talis contumacia admixtum haberet contemptum iudicis, eo casu contumacia diceretur delictum, & posset ex ea contumax criminaliter puniri, quam communem dicit Claud. in d. l. si mora. nu. 19. secundum gl. in l. vnic. §. si. gl. magna. in fin. ff. si quis ius dicen. non obtemp. refert Clarus in lib. 5. sent. §. 1. vers. penul. & ult. P. Fichard.

Contumacia alicui potest nocere, nisi illa in iudicio accusetur. l. properandum. §. & si quidem. vbi Bald. & Ias. C. de iudi. Alex. conf. 100. vol. 5. Soc. conf. 41. nu. 3. vol. 1. Rebus. in comment. in constit. reg. in tracta. de contumacia. in glo. unica. numero 2. Vezin.

Contumacia non est accusanda in criminalibus iudiciis, ut est dictum. Sed iudex recipit licentiam ab accusato, & accusatore perficiendi processum. Et ita stylus obseruat, & practica, ut dicit Blancus in eius practi. fol. 11. nu. 25. not. quod stante statuto, quod in criminalibus contumax ponatur in banno, & habeatur pro confesso, & possit condemnari de crimine, isto casu contumax poterit appellare, & probare se maleficium non commississe, quo probato retractabitur sententia, quia non debet condemnari etiam ex vera confessione, quando apparet eum non deliquisse, multominus ex ficta confessione. Franc. Cur. in tract. de iure iur. propter calumniam. §. si. nu. 13. tom. 15. & idem repetit in tract. depositio. nu. 17. vbi etiam quando quod ex contumacia possit puniri, & condemnari. Bonac.

Contumacia ex culpa leui. Si personaliter citatus, qui poterat venire, non venit culpa leui non dolo, puta, quia dum veniret

veniret ad iudicem, videns choreas, aut ludentes, stetit ibi occupatus, & iudex contra eum iudicauerit, non dicitur verus contumax, nec excluditur ab appellando intra decennium a die sententiæ: quia ille non habuit animum contemnendi iudicem, secundum Fulgosium in l. properandum. in §. si autem reus. C. de iudic. & ibi dominus Sandilia. facit quod habetur per Card. in clemen. 1. de dolo & contu. in penul. col. Balb. decisio. 333.

Mora contumacialis in parendo mandato superioris seu iudicis ex qua est inflicta pœna successiua, puta excommunicationis, priuationis ab auditorio, vel similis, purgari potest etiam post sententiam: imo & executionem: casus est not. in c. ex literis. extra de constit. & fuit elegans dictum do. Constan. in l. si insulam. ff. de verb. obl. & est limitatio ad id quod dicitur post sententiam non admitti purgationem mora. Balb. decisio. 358.

Contumacia procuratoris domino regulariter nō praeiudicat. l. eum qui. C. de procur. c. 1. & ibi. dd. vt lite non cōtestata.

Fallit in multis casib. vt per Cur. iun. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dicenti. nu. 12. vbi videas Rim. nu. 6.

Fallit in 5. casib. quos no. Soc. reg. 321. fallit in 3. casib. vt per eundem reg. 30. in add. Do. a Fin.

Excusatur dominus contumacia procuratoris, quem misit, si euenit casus fortuitus procuratori.

Fallit in 2. casib. vt per Fel. in c. ad hoc Diuus. de lite conte. nu. 9. Do. a Fin.

Contumacia domini dicitur, & non procuratoris quando dominus citatur, & mittit procuratorem qui non comparet. Bar. in l. cum filius. §. in hac. ff. de verb. oblig. facit tex. in l. si procurator. §. tutores. ff. mand.

Fallit in 4. casib. vt per Cap. in caut. 57. incip. iste arti.

Fallit in 3. casib. vt per Cagn. in l. vnic. §. si procurator. si q. ius dic. nu. 2. vbi etiam Rim. nu. 4. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Totum hunc titu. tanta diligentia & copia persequutus est P. Rebuff. in commentarijs ad constitutiones regias. titu. de contumacia & defectu & de utilitate illoru, vt inutilis videri debeat labor qui in eius praxi exponenda diligentius ponatur. eo itaq; te remitto, vnde Arresta singulorum & capitum & articulorum minime laborare licet colligere.

Contumax vt quis censeatur, quot citationes requirantur, deque vero & ficto contumace.

CAP. II.

Contumax, vt aliquis reputetur requiritur tria citatio. l. contumacia. ff. de re iud. Fallit vt per Mant. sing. 32. Fallit vt per Ant. Trigo. singu. 88.

Fallit in 10. casib. vt per Alex. in d. l. contumacia. Do. a Fin.

Qui data opera fecit, quominus citatio ad eius notitiam peruenire posset, vel sibi præsenteretur, dicitur verus contumax, ac si dixisset, nolo venire, secundum gl. in l. contumacia. ff. de re iud. & Bal. in l. ea quæ. C. quomodo & quando iudex. Balb. decisio. 254.

Contumax verus non appellat. l. ex consensu. §. eum qui. de appel.

Fallit in 4. casib. secundum Soci. reg. 73. fallit vt per Car. in praxi crim. l. obseruare. nu. 59. vbi plenissime tractat de contumacia. Do. a Fin.

Contumax fictus auditur appellans. l. & peremptorium. §. si. de iudi. l. Labeo. C. quomodo & quando iud.

Fallit vt per Soc. reg. 74. Do. a Fin.

Contumax verus ille dicitur, qui personaliter repertus dicit, nolo venire vel nolo comparere. fictus verò contumax ille dicitur, qui citatus nihil respondit. & repertus non comparuit. glo. in l. si. ff. de in inte. resti. nu. 12. & ibi Bar. vide Rebuff. in tracta. de contumac. not. in gl. vnic. nu. 7. & 8. per l. legatores. ff. de arbitr. si tamen ex aliqua iusta causa non comparuerit, non posset dici contumax. glo. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dicen. & Salic. in c. 1. de iniur. & contumax ille dicitur etiam qui citatus tribus edictis non comparuit. l. contumacia. ff. de re iud. Dec. conf. 34. nu. 2. Bellac.

Quis autem verus, qui fictus contumax dicatur? vide per Alex. d. l. properandum. §. si autem reus. C. de iudi. post Bar. in l. ex consensu. §. vlt. ff. de appel. Afflic. decisio. 29. nu. 3. Dec. conf. 34. Nat. conf. 240. quibus in locis communiter concludunt, illam dici verum contumacem: quem personalis citatio appre-

henderit, & comparere noluerit. Rol. conf. 91. nu. 4. lib. 4. fictus vero, quando domi fit citatio, & si denuntiationem domi factam quilibet scire præsumatur. gl. Bar. & doct. in l. si tutor. C. de pericul. tut. intellige, nisi a domesticis aut alijs denuntiatio facta esset. Bald. in c. quoniam frequenter. §. porro. vt lit. non contest. quem sequitur Tiraq. de vtroq. retract. §. 9. in gl. 2. nu. 40. de quo habetur in c. cum sit Romana. de appel. per Ias. concl. 3. Alcia. de præsump. reg. 3. præsump. 16. nu. 2. Qui quidem verus contumax non auditur appellans. l. 1. C. quor. appellat. l. ex consensu. §. vlt. ff. de appel. vbi doct. & not. Franc. in cap. sape. 11. & 12. quallio. de appel. vbi doct. quia ad appellandum admittitur, ex gl. communiter approbata in clem. 1. de dolo & contu. Bart. in l. vlt. C. de in integ. restit. Bal. in l. nō eo die. C. quando pronoc. non est necess. doct. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. glo. in c. non solum. de appel. in 6. Ange. in §. 1. instit. de obl. quæ ex delict. Rolan. conti. 47. nu. 30. lib. 3. q. contumax qui habetur pro consensu & conuictio admittitur ad appellandum, & nedum principalis, quando est verus contumax non auditur appellans, sed nec etiam eius procurator qui verè contumax esset. Cur. iun. in l. 1. §. si procurator nu. 12. si quis ius dicent. nō obtemp. vbi licet procurator verus contumax ad appellandum non admittatur: non tamen præiudicat quin appellare possit secundum commune dicit. Bellacomb.

Contumax non comparens ex ficta confessione ante condemnationem in se facta auditur. Secus si post condemnationem, nisi sit a Principe, vel Senatu admissus ad nouas defensiones, vt est commu. opi. Gla. q. 44. ver. quaro nunc. Bonac.

Contumax si sit reus in respondendo, actor in possessione rei petitæ a iudice mittitur.

Fallit in multis casib. quos no. Rom. sing. 400. Do. a Fin.

Contumax reus contra quem fuit facta missio ex secundo decreto, reuertens non auditur. gl. si. in c. quoniam frequenter. vt lite non contesta. Imo in l. debitoribus ff. de re iud.

Fallit in 2. casib. quos no. Fel. in c. consultationibus. col. 2. de offi. deleg. Do. a Fin.

Contumax non potest mulctari in amissione causæ. hanc esse communem opinionem refert Cagn. qui limitat in 3. casib. in l. vnica. §. si. ff. si quis ius dic. nu. 15.

Contumax in expensis condemnatur, easque reficit: contra quem absentem potest iudex ex officio testes examinare: & an & quando excommunicari possit.

CAP. III.

Contumax regulariter non amittit causam principalem, sed condemnatur in expensis. l. properandum. §. si autem. C. de iud. l. & post edictum. C. de iud. gl. in l. contumacia. ff. de re iudic.

Fallit in 11. casibus. quos refert Pet. Duen. reg. 152. fallit in multis casib. quos no. Fel. in c. quoniam contra. de probatio. nu. 25. Do. a Fin.

Contumax amplius non auditur, nisi prius solutis expensis. auth. qui semel. C. quomodo & quando iud.

Ampliat in 12. casib. & limitatur in 3. a Ias. in l. sancimus. C. de iud. nu. 5. fallit in vno casu quem postea limitat in 2. Fel. in c. nouit. de iud. nu. 46. Do. a Fin.

Contumax reficit omnes expensas non solum necessarias, sed etiam vtilis tantum, sed qui non est contumax reficit necessarias tantum. teste Ias. in l. 1. §. hoc iudicium. num. 16. ff. si quis ius dic. nō obtemp. quod autem contumax non audiat nisi resectis expensis testis est Ias. in auth. qui res. C. de sacrosan. eccles. in l. sancimus. 4. not. C. de iudi. vbi ponit regulam cum fall. & ibi nu. 13. dicit reg. intelligendam, quod contumax non audiat nisi resectis expensis quando illæ sunt liquidæ, & taxatæ a iudice, item intellige, tunc contumacem puniri cum ab eo quid dari fieriue petitur, secus quando citatur si sua putauerit interesse, quia talis citatio ad parendum nō astringit, sicque non censendus contumax vt condemnari possit. secundum Alex. in l. testamenta omnia. C. de testa. Bal. in c. 1. col. 5. ver. & nota. de mil. vassal. qui contumax est, qui contumax licet expensas refarcire velit: huc vsq; tamen audiendus non erit: nisi prius de iudicio fisti cauerit. c. 1. de dolo & contu. in 6. §. si vero semel. in authen. de exhib. reis de quo plura not. Rob. de ord. iud. c. 30. nu. 16. & seq. Dec. conf. 34. Bal. in auth. qui semel. nu. 19. C. quomo. & quando iud. vbi quod contumacia purgare volens, expensas offerre debet. sequitur Osasc. decisio. 9. num. 2. vbi quod contumax siue verus siue fictus non

Com. opin. Tom. iij.

C auditur

auditor nisi resectis expensis. An autem admittatur contumax solutis expensis ad opponendum contra processum iam factum? Distingue ut per Ias. in d. l. sancimus. nu. 19. C. de iudi. qui contumax quomodo moram purgare possit, vide per Nat. conf. 364. col. fi. in prin. Bellac.

Contumace aliquo iudex ex officio potest contra ipsum absentem testes recipere, non autem pro ipso, ut est communis opinio Clar. d. q. 44. vers. item quæro. Et citatus ad se excusandum, si non compareat potest absque alia citatione, accusata prius contumacia, condemnari, & hoc ubique per Italiam servari videmus in sententiis, quæ feruntur in Arengis in causis criminalibus contra citatos, ad se excusandum, & non comparentes, & propter hoc in banno positos. ut dicit Paul. de Cast. in conf. 254. 2. col. in 2. vol. Bonac.

Contumax in non comparendo, vel respondendo, vel recedens ante tempus, sine iudicis licentia, excommunicari potest. c. 1. de iud. & ibi Abb. nu. 10. c. constitutis. de procurato. c. commissi. de electio. lib. 6. fallit in 5. cas. quos no. Petr. Duen. reg. 153. Do. a Fin.

De contumacis quacunque ex causa, & quocunque modo rei, condensatione, multatione, & penis.

C A P. IIII.

Contumacia vera requiritur, ut quis possit multari, non autem ficta. Ioan. in l. 1. in fin. quomodo, & quando iud.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. reg. 31. Do. a Fin.

Quid de pena, quæ imponitur propter contumaciam non comparendo? & dic. q. de iure communi maior pena propter contumaciam, in criminibus certis, est bonorum annotatio & confiscatio, si non comparet intra annum. tot. tit. ff. & C. de req. reis. Rol. conf. 39. nu. 7. conf. 47. nu. 45. lib. 2. de quo habetur subalpina patriæ Decretorum lib. 4. par. 2. tit. d. l. reo. vers. & in caso. & not. Boer. q. 63. par. 1. Guid. Pap. q. 426. Bar. in l. 1. nu. 3. ff. de req. reis. Nat. conf. 240. col. 7. Hipp. sing. 72. Boff. Prac. crim. tit. de req. reis & absentibus damnandis. Pro quâ contumacia ad penam corporalem non esse procedendum scribit Dec. conf. 458. nu. 9. ubi contumacia non habetur pro legitima probatione. & ibi, q. si iudex fuerit ita bestialis, quod proferat sententiam condemnatoriâ decapitationis contra contumacem tanquam habitum pro confesso propter contumaciam: & ille venerit in fortiam, non debet fieri executio, sed denuò de crimine cognoscendum erit, cui convenit quod scribit Nat. conf. 444. ubi de bannito pro homicidio & vigore decreti habito pro confesso, qui edocet de innocentia. An autem post decursum bannum, vel etiam post sententiam, contumax audiatur? vide pract. Bald. tit. de sent. q. 4. Boer. q. 63. nu. 13. 64. par. 1. Rol. conf. 29. nu. 21. 31. lib. 3. ubi de sententia lata in contumaciam, & de condemnato in contumaciam, & de confessione ficta, cui adde eundem Rol. conf. 94. nu. 13. 15. eod. lib. Bellacom.

Contumax reus ob delictum absens potest condemnari, ut est communis opinio. Et ex statutis communiter in Italia ita dictantibus. Corn. conf. 17. col. 4. lib. 3. Marf. sing. 72. ubi ponit pract. cam. Potest tamen probari innocentia talis fidei contentis, ut est communis opinio de qua Corn. conf. 45. col. 3. ad fi. in 3. vol. & conf. 273. in 3. & conf. 274. eo. vol. & conf. 275. eo. vol. & statutum non habet locum in hærede contumace. Cast. in l. transfigere. nu. 9. C. de transac. & quando statutum habeat locum in casu ficto, ponit Corn. in conf. 49. eo. vol. 3. Bonac.

Propter contumaciam citati ex delicto potest iudex ei facere dirui domum: casus est mirabilis in l. si is cum quo. ff. communi diuidendo. quod tamen non deberet iudex, nisi ex gravi causa & vera contumacia, facere. Balb. decif. 250.

Contumacem non notorium, vel manifestum iudex non potest multare sine citatione. Aret. in cap. 1. nu. 81. de iudic. testatur communem ex Bar. in l. 1. ff. si quis in ius vocat. non ierit. B. Villal.

Contumax ut possit condemnari & banniri, debet de nouo citari ad allegandum quare non debeat multari, statuto termino habili. com. est opi. Clar. d. q. 44. vers. vnum tamen. Et debet esse de delicto conuictus ultra contumaciam. Sed contrarium de facto servatur. Et condemnatur semper contumax absque aliquibus probationibus. Clar. d. q. 44. vers. quæro nunquid. vide tamen Arno. Soliloquio 9. & Solilo. 14. ubi vult, q. sola contumacia non sufficiat, sed debet omnino constare de delicto; & de eodem reus conuinci: aliter non valet bannum, neq; condemnatio: etiam si tate statuto, q. contumax habeatur

pro confesso. & hanc esse communem opinionem probant Pasethus conf. 188. nu. 1. & 2. & filius contumax ex statuto potest puniri, licet paternus consensus non adfuerit, & auctoritas. Cast. conf. 53. in 2. vol. & no. q. bannitus in contumacia non est infamis: quia bannum est interloquutorium, quod potest mutari, seu emendari. Bal. in c. nosti. nu. 3. de electio. & electi potestatem item no. q. quis potius debet pati se condemnari in contumacia, quam se velle subiicere iudicio hominum, & committere se irato arbitrio etiam propriæ matris. ut dicebat Alcibiades. de quo Claudius conf. 101. nu. 1. inter consil. diuersorum. lib. 1. Bonac.

Contumax non manifestus absque citatione multari nequit. commune inquit Aret. in c. 1. nu. 61. de iudic. E. Suarez.

Contumax inter alias penas, in sui odium habetur pro presente. teste Bal. in l. eum fratrem. col. fi. C. de his quib. ut indig. Accur. in l. de vtroque. de re iudic. Robert. de ord. iud. 6. par. ver. contumacia num. 9. & seq. Ias. in l. sancimus num. 1. & 17. C. de iudic. & qui contumax fori privilegium allegare non potest. secundum Affl. & decif. 133. contra quem contumacem pactis iuramento de expensis creditur. ex not. per Hippol. sing. 239. Rip. in l. 2. nu. 8. ff. de re iud. quid in criminali. & dic. ut per Hippol. in practi. §. postquam. Aret. tra. & malef. vers. qui dominus iudex. nu. 28. & seq. & ad hoc ut contumax quis dici possit: contumaciam ipsius accusare oportet, aliter enim contumax dici nequit. Barto. in l. 2. col. vlt. ff. si quis in ius voc. non in l. consentaneum. colum. vlti. C. quomo. & quando iud. Doct. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iudi. & qui contumax tunc punitur, quando ab eo quid dari, fieri vel petitur. secus si quando citatur si sua putaverit interesse, quæ talis citatio ad comparandum non astringit, sicq; contumax non dicendus. ut condemnari possit. Bal. in c. 1. col. 5. vers. & nota. de mil. vafal. qui contumax est, quem sequitur Alex. in l. testam. ta omnia. C. de testa. Bellac. & Bonac.

Contumacia 24. penas, videas apud Lancillot. tum vigintiquatuor casus, in quib. punitur. contumax & quinque in quibus non punitur. refert Maran. in tract. de iud. in 6. par. in tract. de contu. Viginti casus, in quibus contumax punitur, & viginti in quibus non punitur, ponit Io. Balsia. in consuet. Auer. c. 9. in art. 12. in tract. de offic. præto. in titu. de citatio. & contra contumaces quomodo procedatur, declarat Battan. in sua praxi crimin. reg. 19. & de contumacia plura videas Marf. in praxi crim. in §. postquam. nu. 35. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE

I Quomodo citandus sit contumax consule Anton. Gabriel. tit. de iudic. conclu. 1. lib. 2.

Contumacialis sententiæ formula.

C A P. V.

Contumacia sententiæ tales habentur, per Clar. d. quaestio. 44. quia nobis ex officio nostro constat ipsum esse reum criminis, præsertim ex eius confessione, resultante ex contumacia iuxta formam statutorum: Ideo ipsum condemnamus in amputatione capitis, & eius bona fisco applicamus. Et si quo tempore in fortiam communis venerit, caput sibi amputetur, & c. ibi Cla. ver. videamus vide Ange. de malef. super ver. qui dominus iudex. & c. nu. 45. & Biracinum ac alios, & vide Bar. in l. multum. ff. de condit. & demonst. ubi tradit cautelam. Quod quando fertur sententia contra contumacem, quod in sententia inseratur, visa citatione de eo facta, & visa contumacia, ut patet ex actis, & c. & no. quod exul vnius civitatis ex famoso crimine, necubi patriam potestatem in filios exercere potest. Secus si condemnatur ex contumacia, tunc non est infamis, & in alia civitate poterit testari, & cetera omnia facere. ita Ang. in l. ex ea causa. ff. de postulan. item no. quod ficta confessio defuncti non nocet hæredi: nec confessio ficta nocet patri in legitima. Pernsi. in c. cum speciali. §. porro nu. 11. & seq. de appell. nec contumacia principalis afficit fideiussorem. Moronus de fide treuga, & pace. q. 182. nu. 5. communem dicens. Et si statutum dicit quod contumax habeatur pro confesso, intelligitur, quod habeatur pro confesso, ac si in iudicio sponte, ac solemniter esset confessus. Bald. in l. quoniam. colum. 1. ver. 5. no. ff. de infami. Cyrillus in eius summa criminali. tit. de q. §. 6. num. 21. fol. 156. Bonac.

DE EXCEPTIONIBVS.

TITVLVS. V.

Exceptio quid, qualis esse debet, an in scriptis, & actis redigenda; an infra certum tempus proponenda; cui competat, seu denegetur; in quos transeat, & quando firmet regulam, vel non.

CAP. I.

Exceptio est actionis exclusio. Defensio autem repulsio intentionis. Couar. in reg. possessor. de regu. iur. in 6. nu. 4. communem dicit ex glo. in cap. 1. de lit. contesta. in 6. ex Soci. in rub. de excep.

Hinc est, qd exceptio non excludit intentionem eius, qui sine actione experitur. Idem ibidem ex Dec. in rub. de excep. extra, communem asserit, ex quo inferitur negationem non esse exceptionem cum non excludat actionem. idem ibi nu. 4. in vers. 4. planè. communem dicit. B. Villal.

Exceptio qd fit, & vnde dicatur, vide Ang. Are. in rub. insti. de excep. col. 6. Bar. & doct. in l. 2. & 3. ff. de excep.

Sufficit narrare factum, ex quo resultat excep. Fel. amplè in rub. de excep. in 2. col. Soc. in l. 1. ff. eo. al. Oldr. conf. 1. Ang. in d. rub. in 17. col.

Except. debet esse apta & concludens. l. 1. §. Labeo. ff. de flumi. & dicit Bar. in l. 1. ff. de excep. quod excep. generalis nō reuenat. de quo etiam per Ang. Aret. insti. de excep. in 16. col. addo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 115. & Ias. in l. Titia textores. in 2. col. & seq. de leg. 1. Calca. conf. 35. in 3. col.

Quod intellige secundum Ang. & docto. in d. l. 1. si petatur declarari: alias autem bene procedit excep. generalis. arg. l. 1. C. de an. excep. de quo vide Alex. in d. l. Titia textores. & in l. si patroni. §. qui fideicommissariam. ff. ad Treb. & in 5. vol. conf. 58. Fel. in d. rub. de excep. col. 2. & latius in c. pastoralis. in 4. col. eo. tit. & in c. simoniaca. de simo. & Ias. in d. l. Titia textores. in 3. col.

Et quod sit declaran. si petat. vide Phi. in c. 2. §. testes in fi. de testi. in 6. Bellac.

Exceptio in actis redigenda est, licet quis non necessitetur. Hostien. in c. quoniam contra. de probat.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 128. Do. a Fin.

Excep. an debeat necessariò fieri in script. vide Alex. in l. 1. in 2. col. ff. de eden. qui dicit quod non. al. Bar. in l. 1. in 2. vel 3. col. ff. de excep. & alias remissiones. de quo etiam per glo. & Cano. in c. quoniam contra. extr. de proba. Ang. in d. rub. de excep. in 16. col. Idem.

Exceptio quæ stat in meris terminis exceptionis, non est in scriptis proponenda. secundum gl. in verb. prestare. in l. ediles. in §. sciendum. ff. de ædil. edic. probatur in l. circa. ff. de probationibus. Secus si habet instar actionis, vt exceptio non numeratæ pecuniæ. l. in contractibus. §. si. & auth. ibi posita. C. de non nu. pec. secundum Bar. in l. 1. ff. de excep. Alb. in l. 1. in prin. ff. de eden. Balb. decis. 273.

Excep. debet proponi infra tempus, infra quod agi posset. l. Papinianus. §. si filius. ff. de inoff. te. Fel. in c. si autem. in 4. col. de rescrip. vbi vide. Idem.

Temporalia ad agendū perpetua sunt ad excipien. l. purè. §. vlti. ff. de doli excep. de quo vide Fel. cum fallentis. in d. c. si autem. in 3. & 4. col. Idem.

Cui denegatur actio ei non denegat exceptio. l. libertus. ff. de in ius vo. vbi Riminal. limitat in 3. casib. nu. 2.

Cui damus actionem, multo mag. exceptionem. l. 1. §. planè. ff. de superficie. cum aliis al. per Alex. in 3. vol. conf. 47. in fi.

Quod intellige, quando actio & exceptio. competunt ad re familiarem: secus autem si tendunt ad vindictam. ita not. Fel. in c. accedens. in 1. col. de accus. Idem.

Cui competit actio, eidem exceptio quoque est danda. l. cui domui. ff. de reg. iur.

Fallit vt per Vigel. in commen. 7. anni. libr. 48. ff. cap. 1. q. 7. reg. 1. fol. 10. vide Curt. iunio. in l. creditori. C. de pact. nu. 12. Don. a Fin.

Excep. competens filio ex sua persona, sibi prodest, licet ei vt hæredi non competat. l. Lucius. & ibi Alex. qui illam legit cū l. liberta. ff. sol. mat. concor. l. an vitium. §. 1. ff. de diu. & temp. præscrip. & l. quæsitum. §. si. ff. de preca. Bene fac. quod no. Bar. in l. cum vir. ff. de vsucap.

Vide tamen in contrarium Corn. in 4. vol. conf. 170. circa fi. ver. ad sextum. Idem.

Excep. transit ad sing. successorē. l. ait Prator. la 2. cum l. seq. iuncto prin. l. nam & postea. ff. de iureiur. de quo per Bart. in l. si tertius. §. si prius. ff. de aq. plu. arc. fac. tex. cum ibi not. in l. 3. ff. quod me. causa de quo per Alex. in d. l. ait Prator. & per Ang. vbi supra. Idem.

Exceptio, seu ius excipiendi transit in singularem successorē illorum iurium. l. fluminum. §. adicitur. ff. de dam. infect. Bar. in l. si tertius. §. si prius. ff. de aqua plu. arcen. Soc. conf. 274. in 2. vol. & ius petendi renouationem priuilegij competit singulari successori. Dec. conf. 78. vol. 1. Quoties enim priuilegiū ratione loci est concessum, omnes successores gaudent priuilegio antecessorum, & in dubio præsumendum est concessum esse ratione loci, & non personæ. Bal. in l. omnia. C. de episc. & cler. & singularis successor ratione loci priuilegiū prædecessorum consequitur. l. si aqueductus. ff. de contrah. emp. & Dec. conf. 78. Bellacom.

Excep. competens teo principali, competit & eius hæredi. l. 1. & 2. ff. de excep. iuncta l. si pactum. ff. de prob. no. per Bart. in l. si sic. ff. de verb. obl. de quo per Ang. insti. de excep. in 10. col. vbi etiam ponit in 1. col. an excep. transeat ad singu. successorē. Idem.

Exceptio firmat regulam. cap. quoniam frequenter, vt lite non contestata.

Fallit vt per Mant. sing. 677.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 1. Do. a Fin.

Exceptio quotiescunque esset superflua, & inutilis de eo, quod in regula non contineretur: tunc & eo casu, ne reddatur inutilis, & superflua, censetur regulam istam ampliare secundum exceptionis qualitatem. secundum Dec. in l. 1. nu. 3. ff. de regu. iuris. & ista est communis opinio, teste Cagnolo ibi num. 30. & 33.

Et exemplum pro intelligenda ista communi posset allegari hoc, verbi gratia, si constituo procuratorem generaliter ad omnia, non veniunt quæ mandatum speciale requirunt. cap. qui ad agendum. cum ibi nota. per gloss. & docto. de procuratorib. in 6.

Si vero facerem procuratorem generaliter ad omnia, nisi quod iuramentum non possit præstari, & sic exceptio vnum casum, in quo speciale mandatum requiritur, illa exceptio ne sit superflua declarat, ampliatque mandatum, & regulam, vt omnia alia includantur in mandato, in quibus etiam mandatum speciale requiritur: secundum Domin. Geminia. post Lupum in d. c. qui ad agendum. §. 1. Alex. Claud. Aquen. & Ias. in l. fin. ff. quod quisque iur. idem Ias. in l. nummis. colum. 3. ff. de in litem iuran. Chassan. conf. 3. stat statutum. nu. 7. Dec. in c. consultationibus. circa fin. de offic. deleg. & istam scribit esse communem opin. Cagnolus in d. l. 1. num. 30. & 33. & Euerardus in sua centuria. in arg. 3. vbi locus ab exceptione. Viuius opin. 477.

Excipiens an fateatur, vel aduersæ partis intentionis probationem inducat.

CAPVT II.

Excipiens non fatetur. not. docto. in c. cum venerabilis. de exceptio.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 10.

Fallit in 3. casib. secundum Alex. in l. decem stipulatus. ff. de verb. obl. nu. 27. Do. a Fin.

Excipiens regulariter non videtur confiteri. glo. in auth. de exhi. reis. §. sancimus. Bar. in l. non utique. ff. de except. & in l. si quidem. C. de excep. & in l. si magnum. C. qui accu. non poss. Lud. Rom. in l. cum mulier. ff. sol. ma. Ang. Aret. insti. de excep. in 15. col. & tex. in c. cum venerabilis. & ibi Fel. in 3. col. extra de excep. Ias. copiose, vbi comprobatur pulchris fundament. in l. iul. verum deb. in 6. & 7. col. ff. de cond. indeb.

Limita, nisi excipiens assumpsisset onus probandi, & defecisset in proban. nam tunc videtur fateri intentionem agent. ita vult glo. sing. in §. sancimus. in auth. de exhi. re. quam approbat expresse Bal. in l. 2. C. quando fis. vel priua. & in c. de testib. extra, de testi. Fel. in d. c. cum venerabilis. in 3. col.

Limita 2. quando excep. de necessitate fundat animū actoris. vt si excipiens dicat, sum liberatus propter talem except. Bal. in l. 1. C. de confe. & in aliis locis al. per Fely. vbi supra, & ibi subiungit. qd contrarium tenent Ang. Imo. & Alex. in l. decem. ff. de verb. obl. & cum ista vlt. op. videntur trāsire ipse Fel. Ias. in d. l. iul. in 7. col.

Limita 3. qn contra excipientem est præsumpt. putà quando dicitur, occidi me defenden. de quo latius per Fel. vbi supra Com. opin. Tom. iij. C 2 Limita

Limita 4. quando aduersarius fundat se in verbis explicit: Fel. post Abb. vbi supra, & Alex. in d. l. decem. & ponderat ibi Fel. noua verba Inn. in c. diuersis. de cler. coniug. vbi dicit, qd si ordinatus excipiat contra ordinantem, quod sciebat defectus suos, quando eum ordinauit, non debet audiri: quia non potest hoc probare, nisi confiteatur crimen, quæ verba secundum eum innuunt, quod excep. implicita non habet vim contra se. secus si explicita.

Limita 5. in opponente excep. compensationis, quia videtur fateri debitum. Fel. in d. c. cum venerabilis. in prin. 4. col. al. Bal. in l. cum Papinianus. ad fi. C. de sent.

Ipse tamen Fel. videtur tenere contrarium. per gl. in l. Iul. verum deb. ff. de cond. indeb.

Not. quia ad tollendas istas difficultates doct. in loc. præal. dant cautelam, quod reus primo neget debitum esse verum: & si debitum fuerit, qd tamen non fatetur, opponit excep. solutionis. istam cautelam ponit Bar. in d. l. decem. per doctrinam gl. in d. l. si quidem. & alij multi. vt refert Ias. in d. l. Iul. in 7. col. vbi eam improbat, quia contra salutem animæ.

Subiungit Ias. qd melior est cautela, & ista sibi placet, qd reus non neget debitum, qm præcessit, sed qd respondeat conditionaliter, si aliquid tibi debui, vel debeo vigore alicuius instrumenti, ego solui: nec potest tunc videri confiteri debitum propter conditionem præcedentem. al. Imo. in d. l. decem. & can. in d. c. cum ven.

Potest etiam dici, nihil mihi mutuaſti ex quo ſim tibi debitor. ita Ias. in l. manifestæ. in 6. col. ff. de iureiur. al. Imo. & Gem. in c. cupientes. super glo. in verb. malignantium. post Petr. de Anch. de elect. in 6. & Cap. cautela 89. & cau. 184. habetur et aliquid per eundem Ias. in l. iusiuran. & ad pec. §. ait Prætor. ff. eo. de iureiur. & ita tenet Cur. in l. 2. §. quod obseruari. in 24. breuiloquio. C. de iur. cal. al. Cap. caut. 109. & caut. 216. Phi. in d. gl. malignantium. addo Cap. caut. 60. & cau. 136. Bellac.

Excipiens non videtur confiteri intentionem agentis, etiā si excipiat de solutione. per c. cum venerabilis. vbi hoc tenent gl. Inn. But. & Panor. ext. de excep. Speculator in tit. de excep. §. viso. vers. quid si reus. Cy. in l. exceptionem. C. de probat. in l. si quidem. eo. tit. Cu. & do. Alex. in l. decem. ff. de verb. oblig. & per l. non utique. ff. de excep. hoc tenet etiam gl. in c. exceptionem. de reg. iur. in 6. triplici ratione. Probatur d. opin. forti ratione. Nam si obiciens exceptionem peremptoriam videretur fateri intentionem actoris, consequens esset dicere, qd virtute illius tacite confessionis induceretur litis contestata. affirmatiue, & tamen per obiectum talium exceptionum non inducitur litis contestata. c. 2. de litis contesta. in 6. licet contrariū tenuerint plerique doct. in locis præalleg. distinctio tamen Bar. & Ang. in d. l. decem an per verba legalia, vel per verba facti excipiat in suis terminis, habet bonas rationes & sustentabilis videtur. Balb. decis. 243.

Exceptionem obiciens nunquam videtur de intentione partis aduersæ confessus. l. non videtur. ff. de excep. c. cum venerabilis. extra eod. titu. Bellon.

Exceptiones dilatoriæ sunt in limine iudicii opponendæ. l. exceptionem. C. de proba. Bellon.

Exceptio non infert intentionis aduersæ probationem, vt commune interpretum dogma affirmant Ias. in l. Iulianus verum debitorem ff. de condit. indebit. Ant. Gomez. de delict. cap. 12. num. 16.

Excipiens satis habet narrare factum, iureq; petit declarari exceptionem sibi competere: exceptio autem admittitur, vbi aliter periculum reparari nequit, reicitur verò, si iudex ad vltiora procedat: & quid de generali exceptionum exclusionem per statutum.

C A P. III.

In excipiendo sufficit narrare factum, ex quo resultat exceptio sine conclusione. secundum Bald. in auth. statuimus. in 2. col. C. de epis. & cler. Bar. in l. 1. ff. de excep. Imo. in l. 4. §. hoc autem. ff. de damn. infe. in l. quidam. ff. de re iudic. Butr. in c. ex parte. S. in 2. col. per illum tex. extra de rescrip. Balb. decis. 398.

Exceptionem sibi competere declarari, antequam conueniatur iure petet reus vocato in ius creditore. vt notabiliter commune dicit Ant. Gomez. de delict. c. 1. nu. 20. E. Suarez.

Exceptio admittitur quando aliter periculum reparari non potest, vbi alias non admitteretur. teste Alexan. conf. 17. col. 2.

nu. 6. lib. 1. vbi loquitur in exceptione nullitatis ad impediendam executionem. Idem.

I Exceptio reicitur, si iudex ad vltiora procedat. Fel. in c. ex parte. in 3. col. de testi. & in c. suborra. col. 3. de re iur. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 329. alias 327. in fi. Pan. in 1. part. conf. 14. Alex. vol. 2. conf. 37. in 4. col. Phi. in c. si duob. in 8. col. de appel. & in c. ex parte. in 5. not. eo. tit. Ias. in l. 2. in fi. 1. 1. col. ff. si quis in ius voc. & in col. seq. Alex. in 1. vol. conf. 53. in fi. Cor. conf. 159. vers. Nec etiam ob. & in 4. vol. conf. 85. vers. nam quando opponi. Marf. in l. si quis. in 17. col. de quo Alex. in l. si finita. §. Iul. in 13. col. de dam. infect. Lud. Ro. conf. 220. in 3. col.

Et tunc est appellandum, vt dict. iurib. & causa grauaminis est proban. nisi fuerit oblata probatio, & per iudicem a quo fuerit reiecta. c. interposita. vbi Phi. in 1. & 2. col. de appel.

Limita nisi esset inhabilitas iuris naturalis: quia per processum ad vltiora non videtur reiecta. Marf. vbi supra.

Limita etiam in excep. iurisd. quia non reicitur per processum ad vltiora: Marf. vbi supra in 18. col.

Contrarium tenet Ang. in conf. 217. ver. quinto prob.

Item limita quando super except. reperitur replicatum & cognitum: alias non reicitur exceptio. ita Lud. Ro. conf. 241. in 2. col. ver. vlt si dicatur. Idem.

In quacunque generali exclusionem exceptionum, facta per statutum, nunquam excluditur officium iudicis, nisi excluderetur omnis exceptio & defensio. Est vera, & communis opin. secundum Ias. in conf. 7. adeo copiose. nu. 5. vol. 1. vers. & per istud. M. Chærian.

Exceptiones certæ si rescripto, aut statuto, tollantur in specie, subiuncta generali clausula, tunc non solum expressæ, sed etiam omnes aliæ similes sublata censentur. iuxta communem. Sin autem generaliter rescripto aut statuto omnes exceptiones, præter talem, & talem tollantur, omnes aliæ quantumvis rationabiles censentur quoque iuxta communem sublata, nisi exceptio opponenda, proueniat ex alio rescripti aut statuti capite, aut nullitas causetur ex defectu iurisdictionis, aut imploreter officium iudicis, quia hæc non obstant rescripto, aut statuto opponi possunt, nisi in illis vltius dispositum reperitur, vt refert Bene. Capr. reg. 5. nu. 10. & 22.

Exceptiones generaliter tolluntur conclusis quibusdam per statutum. Bar. in l. 1. §. si. quod vi, aut clam. glo. in c. ex parte tua. de off. deleg.

Fallit in 3. casib. vt per Bene. Capr. in suo tract. reg. 5. nu. 18. vbi de hoc plenissime videas. Do. a Fin.

Exceptionibus a statuto sublatis intelligitur non solum de friuolis, sed etiam de legitimis. Imo. & Anto. in d. c. ex parte. de off. deleg.

Fallit in 24. casib. vt per Fel. in d. c. col. 3. Do. a Fin.

Exceptio quæ secundum statutum non potest opponi, tamen res poterit detineri loco pignoris. Boer. decis. 42. nu. 15. com. dicit. Villal. & Vezin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Adde ad materiam plenius & emendatè Ant. Gabriel. tit. de except. concl. 1. lib. 2. facit quoque. concl. 2. eod. tit.

Exceptiones plures, an, & quādo opponi possint, & quid si sint variæ aut contrariæ: item de exceptionibus personalibus, vel altiore indagine requirantibus.

C A P. V. III.

Nemo prohibetur pluribus defensionibus vel exceptionibus vti. l. nemo ex his. ff. de reg. iur.

Fallit in 3. casib. vt per Dec. in d. l. videas Dyn. in c. nullus pluribus. de reg. iur. Do. a Fin.

Exceptionibus vti pluribus quis potest. in l. nemo. ff. de exceptio. Bellon.

Plures exceptiones ad cautelam opponi possunt. l. nemo prohibetur. ff. de excep. Pau. de Ca. in 2. vol. cōf. 325. alias 323. in fi. Ias. in l. interpositas. in 2. col. C. de transac. vbi dicit, qd suffic. vnam probare, quæ sit sufficiens ad victoriam. Idem.

An aut qd varias seu contrarias excep. pponere possit? vide Bar. & doct. in l. nemo. ff. de reg. iur. Bal. & doct. in l. 1. C. de fur. & no. Are. cōf. 95. Ang. in §. 1. in 13. col. insti. de excep. Idem.

Exceptionibus omnino contrariis, reus potest vti, & se defendere. Hier. Cagno. in l. nemo. nu. 3. ff. de regu. iur. commune dicit. Villal. & Vezin.

Exceptionibus contrariis sese defendere nemo prohibetur.

tur. commune inquit Cagnol. in l. nemo. nu. 3. ff. de regul. iur. E. Suarez.

Exceptiones personales non transeunt ad alios, sed reales etiam aliis competunt. l. exceptiones. ff. de excep. Bellonus.

Exceptiones personales fideiussoribus, & mandatoribus et inuito domino competunt. l. & heredi. §. ult. ff. de pact. l. si decesserit. ff. qui satisd. cogantur.

Fallit in 5. casib. vt per Vige. in commento 7. anni. in lib. 45 ff. c. 1. q. 7. reg. 4. fol. 11.

Fallit vt per Cremona. nu. 22.

Fallit in 5. casib. vt per Soci. reg. 131.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. & glo. in d. §. si. Soc. tamen in l. exceptiones. ff. de exceptio. facit regulam, quod exceptio personalis non prodest fideiussori, & limitat in d. l. in 2. casib. nu. 1. Don. a Fina.

Exceptio per quam persona actoris vel rei excluditur a processu, semper impedit processum: quia subtrahit vna ex personis quæ formant processum: processus remanet informis & sine substantialibus. Bal. in repetitione. l. 2. ff. de iureiur. in 32. col. Et sic exceptio inducta à lege, vel statuto vt in aliquo casu quis non audiatur, vel ei ius non reddatur, vel sit extra protectionem communis, impedit processum, per ea quæ vult Inn. in c. cum super. extra. de concessio. præb. Iac. But. & Docto. in l. nā. & postea. ff. de iureiur. & Bal. vbi supra. Balb. decis. 170.

Exceptiones quæ requirunt altiore indagine, in causis summaris non admittuntur, sed in causis principalibus reseruantur. in l. 3. §. ibidem. ff. ad exhibend. l. si a quo. ff. vt leg. nom. caueat. Bellonus.

Exceptio requirens altiore indagine, de hac exceptione vide no. Lud. Roma. in consi. 244. in fi. Idem.

Exceptio impeditiva processus si requirat altiore indagine debet reseruari & non impedire processum.

Fallit in 2. casib. vt per Rim. in l. ait prætor. nu. 17. ff. de iure iuran. Don. a Fina.

Exceptiones in totum perimentes ius agentis, vel executionem sententiæ impediētes, an & quando opponi possint.

CAPUT V.

Exceptiones in totum perimentes, ius agentis possunt opponi non solum ante litem contestatam, sed etiam post vsque ad sententiam. fallit in multis exceptionibus quæ possunt opponi post sententiam, quos nota Maranta in Spec. aureo. & habetur in l. 1. C. de iur. & fac. igno. Spec. in tit. de excep. Abb. & Fely. in ca. 1. extra de excep. Don. a Fina.

Exceptiones omnes quæ opponuntur ad impediendū executionem sententiæ in rem iudicatam transactæ, respiciunt actionem primā, & huiusmodi exceptiones si natæ essent ante sententiam, nunquam opponi possunt, & oppositæ nõ impediunt executionem, vt habetur per Bart. quæ Docto. omnes communiter sequuntur in l. 1. C. de iuris, & facti igno. & aliis in locis, citatis per Ias. in d. l. 1.

Sed ista cõmunis opinio claudicat primò locum non obtinere, vbicunque opponeretur exceptio expensarū, vel inelioramentorum, vel aliæ exceptiones non redarguentes sententiā de iniquitate: tunc enim illæ opponi possent, etiam post sententiam, & impedirent vtique ipsius sententiæ executionem. ita Specul. in titu. de exceptio. §. 3. Bartol. Bald. Alberic. de Rosa. col. fi. & alii communiter omnes in l. in fundo. ff. de rei vendicat. Lanfr. in c. quoniam cõtra versicu. Testes, versiculo. sed dubitatur de huiusmodi quæstione. de probatio. & Roland. a Valle consil. 28. quoniam nemini dubium est. sub num. 2. & sequen. volum. 1. vbi huius communis sententiæ assignat efficacissimam rationem.

Secundo limitatur etiam eadem communis, & exceptio, ne teneatur quis vltra quam facere possit, quæ solet concedi ex iuris dispositione clerico, marito, & in syndicato, opponi valeat, etiam in executione sententiæ. lex diuerso. §. si. & ibi Doc. ff. soluto matrimon. & in l. 2. C. quod cum eo. & in l. 1. C. de iur. & facti ignorant. & Rol. in d. consi. 28. nu. 7.

Tertiò fallit quoque cõmunis prædicta, quòd exceptio nullitatis sententiæ impediatur similiter executionem ipsius sententiæ. Spec. in tit. de executione sententiæ. §. 2. glo. in c. pastoralis §. quia verò. de offi. deleg. Bald. & Saly. in l. si non cognitio. C. si contra ius, vel vtil. pub. Alex. consi. 33. in fi. volu. 1. Pau. de Cast. & Alex. per text. ibi in l. si feriat ff. de fer. & idem Alex. in l. si expressim de appel.

Vbi concludit quòd si nullitas apparet ex sententia, posset tunc illa opponi ad impediendum executionem eiusdem sententiæ, vtputa quando sententia lata extitisset in die feriata in honorem Dei, quo nempe casu non foret opus reuocatione: quia constaret tunc de nullitate notoria, & manifestissima, & talis nullitas negotium perimeret. d. l. si feriat. & l. 1. C. de exec. rei iud. l. si cum nulla. de re iud. & l. si. C. si ex fal. instr. Bal. in lab. executione. col. 3. C. quor. appel. nõ recip. Roma. consi. 51. Zuccard. in l. fin. nu. 280. C. de edic. diui Adriani & Fely. in c. de cætero. extra de re iud.

Et sic nullitas posset probari incontinenti ex eisdem actis, & produceret processus in quo deficerent iuris solemnities, secundum l. prolatam. Cod. de senten. impediretur tunc absque dubio aliquo executio sententiæ. l. 3. §. ibidem. ff. de exhiben. & ille à quo §. si de testamēto ff. ad Trebel. Barto. in l. si ex fal. instr. & in l. 4. §. condemnatum ff. de re iudi. Octavianus Vestrius in sua pract. lib. 8. in tit. de nullitate, eiusque temporibus, & processu. col. 5. sub versic. sed maius dubium est, vbi apperit istam esse cõmunem opinionem, & Ioan. Staphil. in tract. de literis gratiæ iustitiæ. fol. 150. & seq.

Vbi firmat in præsentī casu signaturam concedere cõmissionem super nullitate sine clausula partito iudicato.

Et huc spectat etiā decis. Cassad. 10. in tit. de rescriptis: vbi recensuit signaturam solitam esse concedere in materia pensionis, non apponendo aliter in illa clausulam cõsuetam, sine retardatione pensionis, si agatur de nullitate notoria resultante, & scaturiente ex forma literarum pensionis.

Idemq; eadem signatura consuevit concedere literas inhibitoriales, seu rescriptum ad instantiā partis succumbentis, committereque causam super assertis nullitatibus, seu in integrum restitutione, ad impediendum executionem sententiæ: & versa vice pro altera cõtraria parte victrice impetrari solet in eademmet signatura aliud rescriptum, vt index nullitatis prefixo aliquo breui termino ad proponendum nullitates, & restitutionem in integrum petitam. quo quidem termino elapso, & non apparitis nullitatibus, idem iudex tenetur sententiā exequi, prout de huiusmodi stylo meminit Cassad. decis. 4. in fi. in tit. de caus. poss. & proprie. Vtius in tract. de nullitatibus. in tit. quoties, & infra quod tempus de nullitate agi possit: & nõquid pariat aliquos iuris effectus, & quos. nu. 7. & Virginius de Bocatis in constitutione Aegidiana. num. 107. cum aliis sequent. vbi hoc probat auctoritatibus, & rationibus.

Et ita etiam obseruatur in Regno in Sacro concilio, in Regia Camera Summaria, & in Magna Curia Vicaria in causis deuolutis in ipsis regiis tribunalibus per remedium appellationis, in quibus allegatis nullitatibus ad finem impediendi executionem sententiæ habentis executinē de iure paratam conceditur aliqua breuis dilatio ad proponendum nullitates ipsas, quibus propositis, illisque gustatis, atque discussis, & non militantibus in iure, demandatur executioni sententiæ, & sic rescribitur iudici à quo, vt suam exequatur sententiam, literis concessis inhibitorialibus non obstantibus.

Sed rescripta, seu inhibitoriales litteræ sup. nullitatib. post tres sententiās conformes in Romana Curia, in ipsa signatura nullatenus conceduntur, nisi cum clausula sine præiudicio trium conformium. attestante Vantio in d. ti. quoties, & infra quòd tēpus de nullitate agi possit. nu. 6. & Octauiano Vestrio in loco præcitato per textum expressum in Clemen. vt calumniis de re iudic. & ratio assignari posset isthac: quia speciale est propter præsumptam calumniam succumbētis per tres cõformes, vt earum executio non impediatur agendo per viam nullitatis. vt firmat Rota decis. 21. nota in antiquis.

Similiterque Sacrum Consiliū Neap. consuevit dare inhibitoriales literas in sententiis latis in Magna Curia Vicaria infra summam cētum quinquaginta aureorū absque præiudicio executionis ipsius sententiæ. Et hoc quidē ea ratione agit, cum ita sancitum extet expresse in Regia pragmatica exordiente, Nos autē in primis causis. posita post pragmaticā 3 in tit. de officio Sacri Regij Consilij, & his quæ ipsi tribunali incumbunt, vbi disponitur sententias promulgatas in eadem Magna Curia Vicaria, in primis ciuilibus causis: à ducatis quinquaginta infra, plenariæ executioni demandandas fore non obstante appellatione interposita, quæ committitur cum clausula, facta prius executione, vel citra præiudicium executionis ipsarum sententiarum à quibus appellatur. Viuius opinio 259.

Com. V. l. Opin.

Quæ nam exceptiones impediunt lris ingressum:
& quid de generali exceptione siue obscura,
atque etiam ex pacto nudo, vel in contractu
apposito.

C A P. VI.

Mnis except. per quam concluditur agenti non cõ-
petere actionem ipso iure, impedit lit. ingressum.
Pau. de Cast. in d. consi. 143 & consi. 191. in fi. Ias.
in l. ait prator. la 2. ff. de iur. iur.

Actionem non dabo, impedit lit. ingressum. Pau. de Cast. in
d. consi. 143.

Quæ dicant. exceptio. quæ habent impedire lit. ingressum, &
tamen non sunt lit. finitæ. dic primo quod except. præscript.
ita not. Bar. in l. fin. ff. pro suo. Alex. in 2. vol. consi. 213. Soci. in
1. parte consi. 38. in penul. colum. & in 2. parte consi. 203. in fi.
Cap. consi. 71.

Et de except. præscrip. vide Alex. in l. vir bonus. iud. fol.

Secundo except. pact. de non adeundo iudicem. ita Bal. in l.
post quam liti. C. de pact. per l. 3. ff. de cond. ob. caus.

Tertio, except. renunciationis lit. d. l. postquam liti. & ibi
Bar. & doct.

Quarto, except. præjudicialis, & omnis except. notoria. se-
cundum Io. And. in nouel. in c. 1. de lit. conte. in 6.

Quinto, ista except. quem de euic. tenet actio, & c. Bart. in l.
& si instrumenta. C. de si. instr. & iu. ha. fi. lib. 10. de quo tamen
vide Alex. in l. vendicantem. ff. de euic. vbi dicit quod non po-
terit opponi post sententiam.

Aduerte tamẽ in practica, quia est magna vis in modo op-
ponendi ista except. lit. finitæ. & alias quæ non sunt lit. finitæ,
& tamen habent impedire lit. conte. quia si opponuntur ante
litem conte. ad processum, tunc bene habent impedire lit. cõ-
te. secus si opponerentur ad merita causæ. & ideo sis cautus
quando opponis tales excep. ad finem impediendi lit. conte.
vt non petas in scedula reum absolui à petit. quia hoc modo
demonstrares oppositam fuisse except. ad merita nõ autẽ ad
processum. q̃ patet, quia nõ potest ferri absol. à petit. nõ facta
lit. conte. vt ext. de lit. conte. per totum. & ita vult Ias. in d. l. ait
prator. la 2. col. 2. de iur. iur. al. Bar. in l. cum quæreba. ff. iud. fol
& alia multa.

Et subdit ex merte Spec. in titul. de excep. §. dicto. ver. rursus
no. est. circa fi. quod istis casib. reus in responsione libelli de-
bet dicere, non teneor, quia habeo talem except. deberet suc-
cumbere. quod confirmat ipse Ias. pulchris mediis, vide per eũ
& per Ang. in §. 2. quæ. in 8. col. insti. de except. Idem.

Quid autem in dubio, an tales except. videant. oppositæ ad
processum, an verò ad merita? Bal. est sibi contrarius. nam in
l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. dicit q̃ intelligitur
ad merita: quia ista est earum natura.

In l. autem ait prator. la 2. ff. de iur. iur. tenet contrarium. &
ista videtur verior: quia in dubio debet fieri interpret. in casu
in quo excep. sit mag. fauorabil. reo. l. si quis intentione ambi-
gua. ff. de iudic. Idem.

Exceptio quæ superuenit post litem cõtestatam potest op-
poni post. & idem operatur, ac si fuisset opposita ante litem
cõtestatam. c. insinuante. de off. deleg.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in d. cap. col. 3. Ampliatur in
vno casu, & limitatur in 3. a Ias. in l. eleganter. §. si quis post. ff.
de cond. indeb. nu. 4. fallit in 3. casib. vt per Soci. reg. 41. in ad-
di. Don. a Fin.

Sed quæro, nunquid etiam aliæ exceptiones peremptoriæ
possint opponi ante litem cõtestatam ad impediendum li-
tis ingressum? Resp. secundum communem & receptam doc.
sententiam. quamlibet etiam aliam peremptoriam exceptio-
nem ante litem cõtestatam, ad impediendum processum op-
poni posse, quando illa exceptio est liquida & notoria, alias
non ita tenet Io. And. in addit. ad Spec. §. dicto. ver. sed pone.
Ant. de But. & Abb. in c. fi. & ibi Fel. nu. 4. extr. de libel. obl. Bal.
l. eleganter. §. si quis post. de cond. indeb. & in l. postquam liti.
vers. octaua exceptio. C. de pac. Eandẽ sententiã firmat Alex. l.
nam & postea. §. sed etsi quis. & ibi Ias. nu. 8. Ant. de But. Abb.
& Imo. in c. exceptionem. ibi Fel. num. 14. de excep. Ludolph.
Schrader. in d. consi. 32. num. 84. vbi dicit eam esse communem
Alex. in consi. 62. nu. 11. & 12. vol. 7. Abb. c. super literis. ibi Fel.
nu. 37. Decius nu. 11. de rescr. Mich. Grass.

Porro vtrum exceptio incontinenti probari possit, an ve-
rò non, arbitrio iudicis definiendum permittitur. ita tenent
Inn. Card. Imo. Abb. & Ant. de But. cap. veniens. el 2. & ibi Fel.
nu. 15. extr. de testi. Bald. l. si ex falsis. nu. 11. C. de transac. Petr.
Iac. in sua pract. in form. secundi libelli. super l. 3. C. de edic. di-

De Actionibus,

ui Adr. Tiraq. repe. l. si vnquam. ver. suscepit liberos. nu. 30.
C. de reuoc. don. Eandem dicit communem Schrader. d. consi.
32. num. 88. Et ibidem in subscriptione iurid. facul. Lipsensis. in
prin. M. Grassus.

Exceptio generalis siue obscura, non releuat, si contra eam
opponitur per partẽ. l. scire. ff. de execut. tuto. est gl. 3. in c. pasto-
ralis. ext. de excep. Bar. in l. 1. ff. eo. in 3. col. Bal. in l. Titia. ff. de
leg. 1. Flor. in l. in exceptionib. ff. de probationib. Balb. dec. 63.

Exceptio ex pacto nudo de iure ciuili oritur. l. iurisgen-
tium. §. sed cum nulla. ff. de pact. l. 1. §. id quod natura. ff. de
cond. ad l. falc.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 7. a Petr. Duen. reg. 265.
Don. a Fin.

Exceptionum prouenientium ex pacto incontinenti appo-
sito contractui potest iudex habere rationem, licet non op-
ponantur per partem, cum tale pactum sit pars contractus. l.
fundi partem. ff. de contrah. empt. secundum Bar. in l. lecta. ff. si
cer. pet. in l. eum qui ita. ff. de verb. obl. Inn. in c. pastoralis. ext.
de excep. in c. 1. de plus petition. Bal. in l. bonæ fidei. C. de pac.
Balb. decif. 291.

De exceptione dominij, seu possessionis, vel dolo
facis, &c.

C A P. VII.

Ominij exceptio agenti possessorio retinendæ obstat
si quis in promptu doceat de dominio. gl. & doct. in
l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. Dyn. in
reg. qui ad agendum. de regu. iur. in 6. & hanc partem magis
communem asserit ibi, & etiam sustinet Ias. no. 49. post Alex.
si tamen de dominio in promptu non appareret, tunc ea ex-
ceptio obstat non posset. vt per Dy. in ea regula, qui ad agen-
dum. & ibi inquit hanc veram esse opinionem, q̃ exceptio do-
minij non possit opponi in hoc interdicto retinendæ, sicuti &
nec in interdicto recuperandæ. & ad idem Pan. in c. literis. nu.
27. de resti. spol. Bellacom.

Exceptio dominij, seu dolo facis, & c. non admittitur con-
tra agentem interdicto retinendæ, & dicentem se turbatum,
secundum gl. in l. si de eo. §. si de acq. poss. Iac. But. Iac. de Bel-
uifo in l. si de vi. ff. de iudi. l. ordinarij. C. de rei ven. in l. incerti.
C. de interdi. Bar. & communiter doct. in l. naturaliter. §. nihil
commune. ff. de acq. poss. Licet glo. in d. l. si de vi. glo. fin. in fin.
& in l. dolo. ff. de excep. doli. Dy. in cap. dolo. in c. qui ad agen-
dum de regu. iur. in 6. & Sal. in d. l. ordinarij. videantur tenere
contrarium: quorum opinio secundum Bar. vbi supra, posset
procedere, quando hinc inde essent pares probationes in pos-
sessorio: quia tunc ille obtineret, qui etiam de dominio pro-
baret. vt no. Cyn. in l. 1. in pen. q. C. vti poss. In possessorio au-
tem adipiscendæ bene admittitur dicta exceptio, si excipiens
incontinenti eam probare vellet. l. si. C. de edic. diui Adr. vol. &
ibi glo. & per l. si is a quo. ff. vt in pos. leg. l. 3. §. duæ. ff. de Car-
bon. edic. Balb. decif. 75.

Quæro, an exceptio dominij, siue proprietatis possit op-
poni agenti interdicto adipiscendæ possessionis? Resp. quod
sic. dummodo opponens obtulerit se ex continenti probatu-
rum. tex. est l. ille a quo. §. 1. ff. ad Senatusconsultum Trebell. 3.
ff. ad exhiben. Hanc dicit esse communem opin. Anto. Capyc.
in decif. 121. nu. 28. Et eam tenet Pau. de Cast. l. 2. C. de edic. di-
ui Adria. tol. & l. si de vi. ff. de iudic. Eandem tenet Bald. l. si. C.
quor. bonor. Oldendorp tract. excep. rub. de except. dominij.
Mich. Grassus.

Exceptio dominij contra agentem interdicto recuperan-
dæ aut adipiscendæ non obstat, nisi reus incontinenti offerat
se probaturum de dominio: quia tunc obstatet agenti. regula,
dolo facis quod petis quod statim restitutus es. notatur in
l. 2. C. de edic. diui Adriani tollendo. Boer. decif. 238. nu. 5. Spo-
liatus enim ante omnia restitui debet. cap. grauis. de restitut.
spolia. vide Panor. in cap. 1. eod. tit. Bellacom.

Exceptio dominij quando agitur interdicto retinendæ, vel
adipiscendæ possessionis, obijci potest. l. naturaliter. §. nihil
com. ff. de acq. poss. l. si de vi. ff. de iud. fallit vt per Soc. reg. 124.
Don. a Fin.

Exceptio dominij spoliato agenti interdicto recuperandæ
possessionis obijci nõ potest. l. si quis a se fundu. C. ad l. Iulia.
Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 123. fallit in 6. casib. secun-
dum Alex. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu.
15. Don. a Fin.

Exceptio dominij, etiam quæ in promptu offertur proban-
da, aliter quàm per sententiam latam in petitorio, non obstat
agenti

agenti possessorio retinendæ. Dicit communem Aret. in l. si de eo. §. si. ff. de acq. pos. quod dicit notand. Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 98. eod. tit. Idem.

Dominij exceptio non obstat agenti interdicto vnde vi. vt not. Bal. qui dicit communem in l. i. col. si. nu. 6. C. de appel. Et an obstat agenti possessorio? vide per Ias. in §. nihil commune. nu. 41. & seq. ff. de acq. pos. Alex. conf. 78. li. 3. Quid in remedio recuperandæ? Nat. conf. 14. col. 7. Quid in retinendæ? Nat. conf. 41. col. 2. in fi. Quod autem exceptio dominij vel hypothecæ non admittatur in possessorio recuperandæ, not. Alex. conf. 78. lib. 3. pro quo vide Afflic. decis. 7. Quid in interdicto, quorum bonorum? dic q. non impeditur per exceptionem dominij, sed reservatur in petitorio. teste Dec. conf. 424. num. 20. pro quo vide Rip. in l. i. ff. quor. bon. vbi disputat quomodo excludatur agens eo interdicto. Quando autem & quibus casibus agenti opponi possit exceptio dominij, vide per Docto. in apostil. ad Bart. in l. commodare. ff. commod. vbi plura notant. Bellacom.

Exceptio dominij non discuti, neq; exceptio dolo facis, obstat agenti possessorio retinendæ, sicut nec agenti possessorio recuperandæ, etiam quod offerat incontinenti se probaturum. fallit in 5. casib. vt per Io. Bolo. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. nu. 119. Do. a Fin.

Exceptiones multæ opponi possunt contra possessorium recuperandæ, vt exceptio renuntiationis suorum iurium post spoliationem. Abb. c. sollicite. de restit. spolia. Item exceptio pacti transactionis factæ post spoliationem. glo. in c. ex insinuatione. de procurat. & licet exceptio dominij opponi non possit ex eo iudicio. per l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iul. de vi publ. tamen si de dominio constaret per publicum instrumentum, tunc iure oponi posset exceptio dominij. Imo. & Io. And. in c. cū dilectus. de causa possessio. Soc. conf. 59. in prin. volum. 3. Idem.

De exceptione spolij.

CAP. VIII.

Xceptio spoliationis in qualibet causa opponi potest. c. si. extra de ord. cog. c. frequens. de restit. spol. in 6. fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 125. Do. a Fin.

Quæro, an exceptio spoliationis impediatur litis ingressum? Res. communis est Doctorum sententia q. sic, ita tenet Ant. de But. in c. cum olim. 2. ext. de restit. spol. vbi ita intelligit. c. frequens. eo. tit. in 6. & ibi Io. And. Ang. in l. si maritus quondam. C. de don. inter vir. & vxor. Spec. tit. de citat. §. 1. ver. item quod est spoliatus Hanc dicit esse communem sententiam Tho. Gram. dec. 85. nu. 1. Io. Fab. §. si. insti. de actio. licet contrarium velit Pan. in d. c. cum olim. M. Grassus.

Quæro, an exceptio spolij post litis contestationem opposita suspendat petitorium? Resp. magna est controuersia inter Docto. in hoc articulo. Nam Abb. in c. ex conquestione. de restit. spol. existimat, spoliatum conuentum petitorio a spoliente, posse vsq; ad conclusionem in causa opponere de spolio, & talem exceptionem suspendere petitorium, etiam si proponatur post litem contestatam. Et ita dicit communiter tenere canonistas. Paul. de Castr. in conf. 272. incip. quia per primum. quem refert Ant. Capyc. in dec. 28. nu. 8. Et pro hac opinione est tex. in clem. 1. de caus. pos. & propr.

Contrariam suam comprobant Doctores iuris ciuilibus magis cōiter in l. naturaliter. §. nihil commune. & ibi in specie hoc firmat Ias. nu. 137. ff. de acq. pos. q. si. exceptio spolij sit dilatoria. ideoq; proponenda ante lit. cōtest. aliā si post opponatur, petitorium non suspendit. ita tenent Are. & Doc. d. §. nihil cōe. & Pau. de Cast. in d. conf. dicit esse cōem sententiam docto. in d. §. nihil cōe. Oldendorp. in tracta. suo excep. sub rub. de excep. spolij. Vbi tamen ipse inclinatur in contrariam partem, cū modificatione tamen, existimans perdurum esse, si strictū ius tantilli temporis post litem contestatam, eripere debeat reo conuento defensionem ablatam sibi rerū per actorem. rectissime igitur inquit iudicem sequi mediam viam, inspecta rerū & personarū qualitate, vt animaduertat, vter litigantiū de damno, aut de lucro sit sollicitus. Pinguius enim certati de damno succurritur, quā de lucro captando. Respondent Docto. q. contraria in c. ex conquestione. & clem. 1. loquantur in spiritualibus & beneficialibus. de aequitate canonica. Mich. Grassus.

Sed quæro, Nunquid prædicta exceptio spoliationis repellat quemcūq; et tertium possessorē suspenso petitorio? Resp. cōiter recepta est ea sententia, quod tantū locum habeat aduersus ipsum spoliatorem, & non alium. ita tenet Abb. in c. 2. de ord. cognit. & in c. literis. de restit. spol. Alex. Ias. & Docto. in l.

si te bonis. C. de iure delib. reprobata opinione Bar. & Ang. Et ita firmant omnes scribentes in c. frequens. de restit. spol. lib. 6. Cuius dispositionem etiam locum habere in foro ciuili concludunt communiter. vt dicit Marant. in Spe. aduocat. part. 4. dist. 6. nu. 42. Eandem dicit communem esse sententiam, & secundum eam esse iudicatum. Mat. de Afflic. deci. 19. nu. 7. cum plurib. allega. Idem.

Exceptio spoliationis impedit litis ingressum, cū spoliatus debeat ante omnia restitui. l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Iul. de vi publica. & ibi gl. & in c. 1. de restit. spol. & dicit Ang. in l. si maritus. C. de donatio. inter vir. & vxor. q. spoliato fauetur, si spoliatus esset omnib. bonis suis, vel maiori parte a tertio: tunc enim a nemine inquietari potest. neq; ciuilitur neq; criminaliter, nisi prius & antea omnia restituat, vt supra deduximus. & Bart. in l. naturaliter. §. nihil cōe. ff. de acq. pos. ait præfatam exceptionem esse dilatoriam, ideo impedire debet litem contestari, quem sequuntur omnes docto. ibi, & Ange. in §. æquē. insti. de excep. in 39. excep. & Francus in c. 1. de lit. cōtesta. lib. 6. in fallen. 22. vnde allegans dictam exceptionem est profecto audiendus. vt per Specu. in §. 1. in re de citat. Inno. & Abb. in c. nouit. de appel. & Ioan. And. in c. cum olim. circa fi. extra. de restit. spol. quorum opinionem feruit esse communem Gram. dec. 85. nu. 1. & 3. Sed huiusmodi exceptio spoliationis, non potest opponi post litem contestatam, secundū Bar. in d. §. nihil commune. quem ibi communiter sequuntur omnes, vt asserunt Fulg. & Moder. ibi, quamuis nonnulli sentiant contrarium, quorum fundamentis abunde respondent præcitati Moder. in harendo communi opinioni, & aduersus istam exceptionem aduerte, quod non obstat iuramentum præstitum per debitorem ante spoliū. vt per Io. Andr. in c. 2. de ordi. cogni. & alios citatos per Gram. d. decis. 85. Item exceptio præscriptionis opposita, & in iudicio allegata, impedit litis contestationem. secundum Host. & Canonistas omnes in c. 1. de præscri. quorum opinionem comprobatur Boer. dec. 344. nu. 1. cum aliis seq. vbi denique fatetur esse communem, & secundum eandem decidisse consilium Burdegalense, & hoc idem consuluit Senatus Gratianopolitanus teste Guido Papæ in decisio. 221.

Similiterque iuramentum calumniæ tanquam inductum iure naturali, & diuino, quamuis remitti possit: nihilominus si peteretur a parte, & non præstaretur totus, tunc processus quippē, & sententia inde secuta annullaretur, & consequēter iuramentum calumniæ est adeo potens, vt si omittatur vbi petitum sit, reddat processum totum ipso iure nullum, secundū Bar. Bal. Alex. & alios omnes in l. 2. §. sed quia veremur. C. de iura. calum. Afflic. in constitutione. Lite legitimē contestata. sub nu. 4. & sub nu. 6. lib. 2. rub. 23. Marant. in tract. iudiciorum in 6. par. in 10. membro. actu 1. nu. 2. & Prosperum Caranitam in ritu 288. capitulum emanatum. nu. 34. cum aliis seq. vbi admonet istam esse veriore opinionem, & ita in terminis consuluit Soc. iun. conf. 59. viso processu agitato inter Iacobum, & fratrem. nu. 1. cum aliis seq. vol. 2. vbi optimē resoluit istā esse commu. opin. Viuius opiu. 238.

De nullitatis exceptione.

CAP. V. IX.

Nullitatis sententiæ exceptio non impedit illius executionem, nisi in promptu sit probatio nullitatis. nam tunc nullitas bene impediret executionem, de qua in promptu constat. l. fin. C. si ex fal. instru. Bar. & Roma. in l. si feriatis. ff. de feriis. Hypp. de Marfi. in pra. cau. cri. in verbo, vltima. num. 17. & Oldr. conf. 106. alias non impediret illius sententiæ executionem nullitas allegata. vt ibi per Oldra. Bella.

Exceptio nullitatis quæ probari est vestigio potest, executionem retardat. commune asserit Ias. in l. si se non obtulit. §. condemnatum. nu. 5. ff. de re iud. E. Suarez.

Exceptio nullitatis quæ potest incontinenti probari, sed per probationes extrinsecas impedit executionem iudicati, quia executio sententiæ requirit summariam cognitionem. l. a diuo Pio. §. si super. ff. de re iud.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in l. si se non obtulit. §. condemnatum. ff. de re iud. nu. 9. sed exceptio nullitatis contra tres sententias conformes latas opponi non potest. fallit in 3. casibus secundum Soc. reg. 121. Do. a Fin.

Exceptio nullitatis impedit sententiæ executionem irretractabilem, putā si agatur de membro hominis. vt est communis conclusio. de qua Petr. Rauē. in suo aureo Alphabeto. in verbo, exceptio. Bonac.

Com. opin. Tom. iiii.

C 4

Nulli-

Nullitatis exceptio ubi aliis non admitteretur ad impedendum executionem, admittitur tamen quando esset irreparabilis. teste Alex. consil. 17. requisitus. col. 2. vers. propterea videmus. lib. 1. & vide quæ scribit Cast. in l. si feriat. ff. de feriis. ubi an causa vel exceptio nullitatis executionem sententiae impediatur. Et an sententia lata in causa nullitatis sit interlocutoria vel definitiva? Dic ut per Cast. in l. 1. ff. de feriis. ubi concludit esse definitivam, declarando tamen, ut per eum. ibi. Cui adde quod quando actus est nullus, peti potest. ut reformetur. ut not. Cast. & Ias. in l. 1. ff. de feriis. Et dic quod idem iudex cognoscit in causa nullitatis. l. si praeses. C. quando iudex. sic in l. 1. C. de sentent. & interlocut. omnium iudic. & quandoque alius cognoscit. l. absentem. C. de accusatio. Bellacomb.

I Nullitatis exceptio, cuius cognitio requirit altiore indaginem: non suspendit executionem sententiae. secund. Roma. consil. 325. num. 7. Abb. consil. 5. num. 2. li. 2. rationem ponit Roma. d. consil. ubi declarat. & ibi doct. in apostil. ponunt fall. ad doct. Bar. in l. si is a quo. in princ. ff. ut in posses. leg. & qui Roma. d. consilio. declarat etiam concl. quæ habet exceptionem nullitatis, cuius prompta est probatio. impedire executionem sententiae, de qua in l. 1. C. quando prouoc. non est necesse. & l. si. C. si ex falsis instr. Barb. consil. 38. col. 3. ver. & adduco. lib. 2. Quid de restitutione in integ. an impediatur executionem? & dic, qd sic regulariter, secundum communem per Ias. in l. 4. §. condemnatum. nu. 27. ff. de re iud. Bellac.

Exceptio nullitatis non requirit altiore indaginem, sed qua potest incontinenti probari, impedit executionem. Ias. in l. si se non obtulit. §. condemnatum. nu. 5. ff. de re iudic. communem dicit.

Concor. cum l. 27. tit. 2. parte tertia. dicens, qd excipiens de dominio, si statim probat, admittitur, aliis non.

Amplia istam communem ad iudicium possessorium, ubi no admittuntur exceptiones requirentes altiore indaginem. Cur. iun. consil. 108. nu. 14. com. dicit. Idem.

ADDITIO. Exceptio restitutionis in integrum similiter impedit executionem. Alber. & alij in ca. suscitata. de in integ. restitut. quod limita, nisi sit obtenta post tres conformes sententias iuxta terminos. Cle. prima. de re iudi. Limita secundo nisi calumniose petatur. Lap. alleg. 53. an oporteat. num. 8. ut de his M. Antonius Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in cap. 5. num. 2.

Exceptio nullitatis requirens altiore, & prolixiore indaginem non impedit executionem iudicati, alioqui elusoria esset illa sententia. l. si praetor. in princ. ff. de re iud.

Fallit in 3. casibus secundum Ias. in l. si se non obtulit. §. condemnatum. ff. de re iud. num. 18.

Fallit in 12. casibus secundum Socin. reg. 122.

Ampliatur & limitatur. ut per Rip. in d. §. condemnatum. numero 10. Idem.

Except. autem nullit. quæ offertur incontinenti, & per modo constat, impedit executionem. Cor. vol. 3. consil. 208. Barb. vol. 3. consil. 20. vide Alex. in l. de pupillo. §. qui opus. in 3. & 4. col. de oper. no. nunc. & in l. 4. §. condemnatum. in 1. addi. & sequi. Lud. Rom. consil. 51. Vezinus.

Idem in excep. nul. contra laudum. Imo. consil. 30. in 3. dub.

Limita nisi alleg. pendencia super nullitate, quia tunc non impedit exeq. Cor. in d. consil. 208.

Quid si pera. restitutio in integ. vide Alex. in d. §. condemnatum. in 4. & 5. add. Idem.

Exceptio nullitatis licet opponi non possit, rescripto, aut statuto volente, ne contra instrumenta vlla exceptiones, preter talem opponantur, tamen exceptioni nullitatis, & sic iuris dictionis, puta si instrumentum nullum aut falsum dicatur, iuxta communem Doctor. sententiam recte opponi poterit, quoadmodum refert ac sequitur reg. 51. numero 19. idem Bened. Capr.

Si statuto caveretur contra sententiam latam contra inquistum non posse opponi aliquam exceptionem nullitatis, non diceretur sublata exceptio nullitatis provenientis ex defectu iurisdictionis, & competentie iudicis. Soc. iun. in consil. 78. nu. 15. ubi comete probat. Bonac.

Exceptio nullitatis non censetur sublata, sublatis ab statuto omnibus exceptionibus. ut commune dicit. Curt. iun. consil. 129. num. 13. E. Suarez.

Exceptio nullitatis (licet per statutum tollatur omnes exceptiones) non censetur sublata. Curt. iun. consil. 119. num. 3. commu. dicit. Villal. & Vezinus.

Nota istam communem ad intelleg. l. primæ. & 4. tit. 8. lib. 3. ordi. & hoc quod hæc communis videtur innuere. lex. 7. tit. 10. lib. 2. Forll. Idem.

Exceptio nullitatis ex capite incompetencie procedentis, nunquam censetur exclusæ, etiam si præcludatur via opponendi contra sententiam. glo. est communis approb. in cle. 1. de sequest. poss. & fruct. in fin. secundum Corn in consil. 8. visa. ver. sic. tertio non videatur. vol. 2. M. Carian.

Exceptio nullitatis proprie non est exceptio. ideo terminus præfixus à iudice vel statuto ad exceptiones proponendas, non impedit quin nullitatis exceptiones possint post terminum opponi. secundum Bal. in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. col. 4. D. Præpositi. in c. dilecto. col. 39. extr. de appel. Balb. deci. 326.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I An autem exceptio nullitatis resultans ex actis ipsarum, impediatur executionem rei iudicatæ & resultantis ex tribus sententiis conformibus. consule Ant. Gabriel titul. de exceptionib. concl. 4. lib. 2.

De non numeratæ pecuniæ exceptione.

CAPUT X.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ perpetuam habent ciuitas, & sacer piusve quicunque locus, ut frequens interpretum axioma censet Rip. in l. si is, qui bona. num. 13. ff. de pigno. Ias. post Bald. in l. ciuitas. col. 7. ff. si cert. petat. & in l. 2. §. creditum. colum. 4. eod. titul. E. Suarez.

Excep. non num. pec. cõpetit qñ quis confitetur habuisse centum, & per intervallum recipit solum partem. Barb. vol. 4. cõs. 37. in 4. col. dixi latius in ver. instrumenta plura. §. 2.

Quid si confitear habere apud me dñic quod possum opponere intra biennium excep. non numeratæ pecuniæ, secus si dicam penes me. Lud. sing. 636. Vezinus.

Exceptio non numeratæ pecuniæ non competit in confessionem ex mutui causa factam, si alia causa à mutuo diuersa in eam sit translata. ut commune pono ex Fel. in c. si cautio. nu. 66. de fide instr. Carol. Ruin. consil. 19. nu. 1. lib. 4. atque ex iis, quos ipsi laudant E. Suarez.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ opponet qui se soluturum cum iureiurando promiserit, non qui se recepisse cum iureiurando confessus est. ut cõmune ex multis ait Emanuel à Costa meus iuris doctor in l. si ex cautione. num. 9. C. de non num. pec. E. Suarez.

Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi non obstante renunciat. Alexan. vol. 1. consil. 53. repetito in 2. vol. cõs. 179. Ang. in §. 1. in 16. col. insti. de excep. Et potest peti absol. à iur. Corn. vol. 4. consil. 293. Vezinus.

Non numeratæ pecuniæ exceptio opponi potest cõtra creditorem non solum ab ipso debitore principali, vel eius hærede, sed & ab eius debitoris fideiussore, & etiam à creditore ipsius debitoris. qui contra alium creditorem se poterit tueri ea exceptione. l. si cui. C. de non num. pecu. & ibi Bald. & Salic. & intellige habere locum etiam si debitor exceptionem nusquam opposuisset, vel non potuisset eam exceptionem opponere ob lapsum temporis, aut aliter. Rom. consil. 449. nu. 10. So. ci. in l. 1. ff. sol. mat. Rub. Alex. consil. 78. nu. 5. & hæc exceptio nõ numeratæ pecuniæ solum locum habet in contractu matrimonij, & in dote, & nõ in aliis contractibus. Confessio de recepto statim præiudicat, nisi opponatur error, aut simulatio. Fel. in c. si cautio. nu. 54. de fide instr. Bellac.

Exceptio non numeratæ pecuniæ in mutuo civili opponi potest. §. 1. insti. de lit. obli. l. in contrahibus. C. de non num. pec. l. qui pecuniam. ff. si cer. pet.

Fallit in 10. casibus. ut per Vigelin commento 7. anni. lib. 48. ff. c. 4. fol. 26. Don. à Fina.

Exceptio non numeratæ pecuniæ, & in assertione d' pæpos facta locum habet, ut receptissimum ponit Emanuel à Costa in l. si ex cautione. limit. quarta. C. de non num. pecu. Quin & in ea specie versatur, in quo quis centum se recepisse confitetur iam annus, bienniumve est, solutionem in tempus antea elapsum reiticiens. ut commune pronuncio ex Alex. nu. 2. Curt. iun. n. 7. Dec. in fi. ad legem. 2. §. appellata. ff. si cer. pet. Anton. Gomez. de contract. c. 6. nu. 4. E. Suarez.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ nec simplex debiti ex parte solutio sine expressa agnitione tollit, nec vlla verba tẽpore cautionis prolata impediunt. Quin nec verba illa, qui bus aliquis se re ipsa accepisse vel penes se habere, vel quid si nulle in testatione redigit, illi obstaculo erũt. ut communiter interpretibus placere affirmat Emanuel à Costa hoc. limit. 7. in fi. illud limit. 8. in alleg. superius. l. si ex cautione. C. de non num. pec. E. Suarez.

Exceptio non numeratæ pecuniæ debet in scriptis proponi vt cõmuniter doctoribus probari auctor est Porc. in prin. nu. 7. instit. de lit. oblig. Suarez.

Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi infra biennium d. l. in contractibus. C. de non num. pec. est enim talis dilatio inducta in fauorem debitoris, vt liceat ei venire contra propriam confessionem intra biennium, & per hoc grauare creditorem onere probandi numerationem. quis enim facile fatetur se pecuniam accepisse spe futuræ numerationis. Felin. in c. si cautio. nu. 45. de fid. instr. quod procedit etiam si recipiens iurasset se recepisse l. final. C. de non nume. pecun. & neque propterea absolutio a iuramento petenda esset, vt per Bald. ibi. quia tale iuramentum habet tacitam conditionem si mihi fidem seruaueris. & etiam hoc procedit si illa confessio mutui in iudicio fuerit facta. Verum si debitor semel partem debiti exoluerit, non poterit demum opponere exceptionem, nõ nume. pecu. nam per hoc videtur fidem cautionis approbare. l. cum fidē. C. de non nu. pec. & nõ poterit etiam debitor exceptionem non num. pecu. opponere, si debitor renunciasset exceptioni non numeratæ pecuniæ, & etiam si notarius in instrumeto dixerit pecuniam in sui præsentia fuisse numeratam, & receptam realiter ab ipso debitore. Fel. in d. c. si cautio. in aliis autem contractibus quam in contractu mutui, & in confessione de dote recepta, confessio de recepto statim præiudicat. l. generaliter. C. de non num. pecun. per l. Publia. §. fin. ff. de positi. & Fel. in eo loco.

Fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 27. in add.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. ab Anto. de Tremul. in add. ad practicam Vbert. de Bona. in tit. de perpe. exceptio. nu. 3. ver. exceptio non numeratæ pecuniæ.

Ampliatur per Marfil. singul. 222. & 327. & 622.

Fallit vt per Vigel. in commento 7. anni. lib. 50. ff. capit. 4. questio. 4. fol. 30.

Fallit in 7. casibus quos not. Felin. in cap. si cautio. num. 5. r. de fide instrum. & ampliatur in vno casu, & limitatur in 2. per Petr. Duen. regul. 361. & si quis negat sibi pecuniam non fuisse numeratam: hanc negatiuam probare non tenetur.

Fallit in 5. casib. vt per Fran. Hercul. in tract. de negatiua. nu. 28. vsque ad nu. 35. Don. a. fin.

Ampliatur hæc conclusio, vt procedat, siue quis confiteatur in scriptura publica siue priuata. ita tenet gloss. & docto. communiter in l. si ex cautione. C. de non numerat. pecun. Licet ibi contrarium velit Petr. de Bel. Pert. M. Grassus.

Sed quæro, nunquid hæc conclusio procedat, si renunciati fit exceptioni non numeratæ pecuniæ? Resp. in hac questione variatum est sententiis. Nā quod renunciatio impediatur opponi exceptionem. tenet glo. in d. l. si ex cautione. verbo, probare. in fi. vers. alij, vt Azo. & hanc sententiam sequitur Card. in ca. si de solu. nu. 9.

Contrariam opi. q. prædicta renunciatio non præiudicat renuncianti. tenet Cyn. Bar. Bald. & Sal. in d. l. si ex cautione. Bal. in margar. verbo renunciatio. Fel. c. si diligenti. limit. 1. de foro compe. Eandem sententiam firmat Corn. in cons. 52. nu. 4. lib. 1. Pet. de Anzola in pract. artis notariæ. tit. de excep. non nume. pecu. Hipp. in sing. 222. Stepha. Aufr. in addit. ad decif. Capel. Tolos. q. 874. Hanc quoque tenet Fel. c. si cautio. nu. 48. Alex. in cons. 179. nu. 2. vol. 2. Et ita tenere omnes doc. testatur Ias. l. qui pecuniam. nu. 2. ff. si cer. pet.

Quæro, vtrum exceptio non numeratæ pecuniæ de æquitate canonica possit opponi post biennium? Resp. Diuersæ sunt doctorum sententiæ. Nam quod possit opponi dicit esse com. opi. Ioan. de Imo. c. si num. 32. de sol. Sal. d. l. in contractibus in prin. Eandem dicit esse communem Fely. in c. si cautio. nu. 61. ext. de fid. instr. Hippol. in sing. 463. & eam expresse tenet Dyn. in reg. locupletari. de reg. iur. in 6. Dec. l. iure natura. num. 4. ff. eod. Roma. cons. 44.

Contrariam tamen sententiam, quod imò non solum de iure ciuili, sed etiam de iure canonico non cõpetat illa exceptio tenet Specul. in tit. de resti. in integ. §. 1. nu. 25. Bald. in l. cum quis. nu. 22. C. de iur. & fac. ign. & ibi Ias. nu. 18. Ias. d. l. qui pecuniam. nu. 7. ff. si cer. pe. & in l. cum quis. C. de iur. & fac. ignor. Hipp. de Marfil. sibi contrarius in sing. 277. ver. an autē. Et eam dicit esse magis communem & veram Pe. a Duen. in reg. 261. limit. 2. Quandocunque enim est aliquid clarè decisi de iure ciuili nec reperitur immutatum de iure canonico, statim iuri ciuili etiam in foro canonico. Idem.

Exceptio non numeratæ pecuniæ intra biennium a debitore opposita, facit vt creditor agens contra debitorem in vim alterius scripturæ grauatur onere probandi pecuniam petitam realiter traditam fuisse, & numeratam. Quod si post biennium opponatur ea exceptio ab ipso debitore, debitor ipse gra-

uaretur eo onere probandi pecuniam non fuisse numeratam, neque traditam. Io. de Platea in tit. de lit. obli. nu. 8. Contrariam tamen quod scilicet non possit opponi post biennium, etiam si onus probandi assumat debitor, ait commune cum Fel. Cur. iun. in l. 2. §. appellata. nu. 7. ff. si cer. pet. Hippo. sing. 463. Et si contraria sententiam iustus ac verus communem recenseat Fulgo. in l. si sub specie. nu. vlt. de postul. Emanuel a Costa in l. si ex cautione. limit. vlt. C. de non numerat. pecun. Et est notandum q. debitor ante biennium potest dicere pecuniam non fuisse numeratam, post vero biennium potest excipere de pecunia non numerata & sic hoc quæritur pecunia non fuisse numerata deferatur ante biennium per modum agendi: post vero biennium competit solum per viam excipiendi, & excipiens debet probare pecuniam non fuisse numeratam. Salicet. in l. si ex cautione. nume. 21. C. de non numerat. pecun. Bellac omb.

Renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ vel dotis facta tempore confessionis & in eodem instrumeto in quo fit dotis confessio non valet. Alexan. cons. 35. vo. nu. 1. communem dicit quæ refert, & idem sentit Covar. cap. 4. num. 3. libro 1. resolut. non valet, quænamodum enim quis pecuniam inueniendi causa facili est in confitendo, sic facili est consentire in renunciando. vt Iaco. ab Aretin. Cyn. Bartol. Bald. Angel. & Salicet. tradiderunt in l. si ex cautione. C. de non numerat. pecun. vbi attestantur hanc opinionem de commu. Quod si ex intervallo facta esset ea renunciatio, bene noceret renuncianti. Barto. in d. l. si ex cautione. C. de non num. pecun. & ibi Bald. & hanc communem theoricam asserit Iaso. in §. fuerat. num. 80. de actio.

Exceptionis non numeratæ pecuniæ renunciatio iurciurando cõfirmatur vt commune inquit Emanuel a Costa in l. si ex cautione. limit. 1. num. 3. C. de nõ nu. pec. alias autem nullius est momenti. quemadmodum receptum communiter affirmat; Alex. cons. 35. lib. 1. & qui eum refert Did. a Covar. lib. 1. resolut. c. 4. nu. 3. Felin. in c. si cautio. nu. 48. de fid. instr. Ale. in ca. cum cõtingat. nu. 185. de iureiur. & l. pacta quæ cõtra. C. de pac. Cur. iun. in l. 2. §. vlt. nu. 2. ff. si cer. pet. ita Bart. in lectu. bononiens. in l. si. C. de nõ num. pec. Angel. in l. 1. C. de do. cau. nõ nu. Io. de Imo. in c. cum cõtingat. in 38. carta, extra de iureiur. & Paul. de Cast. in l. si ex cautione. C. de nõ nu. pecu. vt refert Ias. in §. fuerat. in 21. col. Instit. de actio. Dicit tamen ibi Iasco. lum. 22. ad hoc dari duo singularia remedia, primum, quod licet nõ possit opponi illa exceptio, stante iur. tamen si iurans soluerit, potest repetere alle. Bart. in d. l. si. & alia quæ vide. Aliud singularissimum remedium ponit Ang. in l. 1. C. de do. cau. nõ nu. & illud dicit Ias. nunquam exeat memoriam in actu practico, videlicet q. hoc casu poterit opponi excep. de simulat. contractus, & quod tunc nõ erit necessaria absol. a iur. vt ibi per eum Potest etiam implorari iudic. officium. Feli. in capit. si cautio. colum. 22. de fid. instrumen. Bald. in lillicitas. ff. de offic. proli. Item opponi potest de dolo. & fraude cred. post biennium. vt ibi in 23. colum. adde Barba. volum. 2. consil. 19. in fin. Ang. in §. 1. in 4. col. insti. de excep. Aduerte tamen, quia Fely. in c. si cautio. in 13. col. ibi amplia. 1. extra de fid. instr. dicit, quod exceptio nõ nu. pec. opponi potest infra biennium non obstare iuramento. per tex. in d. l. si. C. de nõ nu. pecu. & quod non est necessaria absol. a tali iur. ad hoc, vt possit excipi. secundum Bal. ibi. quia iur. habet conditionem, si mihi fidem seruaueris. vt ibi per eum. addo Ias. in l. qui pecuniam. circa 1. colum. ibi, sexto amplia. ff. si cer. petat. tu dic quod prima opinio procedit quãdo est renunciatum excep. non nu. pec. cum iuramento secunda quando est iuratum habuisse mutuum. Suarez & Bellac.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an possit opponi contra confessionem propriam factam in contentioso iudicio? & qd in confessione voluntaria? Dic vt per Osa. decif. 134. nu. 3. 4. & seq. vbi distinguit, quando ea exceptio tollatur per confessionem in iudicio factam, & quando non. & tandem concludit quod prima opinio procedit quando confessio fit in iudicio per modum voluntariæ iurisdictionis, & tunc opponi potest. secunda verò opini. quãdo confessio facta esset in iudicio contentioso, & tunc non posset opponi. In casu autem de quo ibi condemnatio dicitur lata super spontanea confessione, ergo inquit ipse opponi potest exceptio non numeratæ pecuniæ & ita refert censuisse senatum. Quæ opinio supra relata vera est si iuratum fuerit. secundum Bal. cons. 447. lib. 1. & faciunt quæ scribit Cappell. Tholosa. questio. 374. vbi quærit, an renuntiās exceptioni non numeratæ pecuniæ cum iuramento, possit excipere. De quo plura not. Tremul. ad pract. Bonacursi. tit. de perempt. excep. post nu. 3. ver. except. non nu. litera c. Ias. in l. qui pecuniam. ff. si cer. petat. Fel. in c. si cautio. de fide instr. Capel. Tholosa. questio. 374. Aretin. §. idem iuris. Insti. de excep. & tit. de li-

de liter. oblig. Ias. in §. fuerat. nu. 79. 85. insti. de act. Quā exceptionem in nullo contractu locum habere, prater quam in mutuo & dote scribit Bal. in l. pecunia. C. de solu. declarando. & intelligendo ut pereum ibi. & in l. in contractibus. num. 4. C. eod. vbi doctores in apostil. etiam declarant. Idem Bal. in l. si ex pretio. num. 4. C. si cer. pet. cui adde quod exceptio non numerata pecunia intra biennium de iure canonico perpetuo competit, sed si confessus dicat, confiteor me habuisse, & recepisse, & habere centum mutuo a Titio, tunc etiam per biennium debere potest opponi exceptio non numerata pecunie. glo. in l. si ex plurib. vers. habere. ff. de solu. Rom. sing. 642. secus si dicat penes. ff. de verb. signific. Doctores in apostil. ad Roma. d. singul. Quæ omnia declarata ut per Cremenf. sing. 45. vbi quid si in instrumento dicatur, confessus fuit habuisse & recepisse, & etiam habere, quod illud verbum habere, nihil operatur. de quo habetur Bald. d. l. si ex cautione. C. de non numer. pecun. Alex. d. l. si ex pluribus. Quando autem & quo casu debeat opponi ea exceptio: dic ut per Capel. Tholosan. q. 185. 374. In qua quæst. dixit Natta conf. 305. nume. 3. quod ea exceptio opponi potest a debitore etiam post biennium, si velit in se assumere onus probandi pecuniam non numeratam. secundum communem, quam refert Felin. in d. c. si cautio. num. 61. de fide instrum. & de ea plura scribit Ias. in l. cum quis. nu. 17. 18. C. de iur. & fact. ignor. in qua quæst. laudantur Hipp. sing. 277. quem sequitur Roland. conf. 1. nu. 57. lib. 1. vbi quod poterit debitor implorare officium iudicis. quam practican. et refert Felin. d. c. si cautio. num. 49. 65. Ias. in l. 1. nu. 9. ff. de iurisd. omn. iud. Tremol. ad pract. Bonacursi. d. titu. de perempto. except. post nume. 3. litera c. vbi docet formam concludendi in eo remedio. & Ias. qui ponit regul. cum ampliat. & limit. in d. l. qui pecuniam. ff. si cer. pet. & plura in d. l. cum quis. num. 17. 18. C. de iuris & fact. ignor. Quid quando quis iuravit omnia vera esse, & in nullo contrariare, vel venire, an tunc opponi possit ea exceptio? Et dic ut per Aufrer. ad Capel. Tholos. q. 374. Bellac.

Minor iurans an possit opponere except. non nu. pecun. post biennium. Felin. in d. c. si cautio. col. 15. tenet q. sic. al. Bal. & Sal. in d. l. si addo Ias. in Auth. sacra. pube. col. 17. ver. nono limita. C. si adu. vend. Vezin.

Si confessio sit facta in ult. vol. non potest opponi excep. non numerata pecun. ita Ias. in l. quæ de legato. in 6. col. ff. de leg. 1. alleg. gl. in l. 1. C. de fal. causa adiect. leg. quam dicit vnicam & sing. in iure Bal. in c. literas. in 2. col. de præsum. & in titu. de pac. constan. in ver. vassalli. el primo. in fi. commu. & idem vult ipse Ias. in d. l. qui pecuniam. in 1. col. ibi istam regulam. & c. ff. si cer. petat. & in l. 2. §. creditum. in 4. colum. in fi. illo eo. titu. Barba. vol. 3. conf. 60. in 18. col. vide tamen Felin. in d. c. si cautio. in 17. col. Idem.

Confessio vbi facta est in transactione, competit exceptio non numerata pecunie. Ias. in l. tale pactum. ff. de pact. al. l. in terest. C. de solu. idem vult ipse Ias. in l. quamuis. C. de transac. vbi al. l. si transac. C. de non num. pec. & in rub. ext. de transac. in 5. col.

Limita nisi transa. facta sit in fraudem vsurarium. Bal. in d. l. si transac. in. in c. grauis. ext. de depos. Idem.

Quid si post confessionem debitor inceperit soluere an competit ei except. non numer. pecun. Ias. in d. l. qui pecuniam. ff. si cer. petat. alleg. Barto. & Bald. in l. cum fidem. C. de non num. pecun. tenet. quod non. Angel. in §. 1. colum. 18. insti. de except. Idem.

Except. non num. pe. potest opponi extra iudicium. Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. in 5. col. ff. de ope. no. nun. al. gl. in l. si intra. C. de non nu. pec. Idem.

Notarius si dicat, habuit & recepit realiter, in presentia testium, & mei notarij, non potest opponi except. non numerata pecun. Felin. in d. cap. si cautio. colum. 15. ibi modo dicta regula & c. alleg. Barto. in l. si ex cautione. C. de non numer. pecun. Vezinus.

Confessio mutui in publico instrumento probat veram numerationem. Bartol. in l. certi conditio. §. si nummos. & ibi Socin.

Limitat Felin. non procedere in scriptura priuata, in qua diceretur, habui & recepi decem mutuo, & c. quia non probatur vera numeratio. Alexand. in 1. volum. consil. 35. repetito in 2. volum. consil. 179. & in l. prædia. de acquiren. posses. Vezinus.

Hæredi debitoris volenti opponere exceptionem non numerata pecunie nocet cursus biennij etiam si esset pupillus, & etiam si hæreditas esset iacens. Bal. in l. si intra. C. de non nu. pec. restitueretur tamen pupillus, secundum eum, quem refert

simpliciter Felin. vbi supra. sed vide latius Ang. in §. 1. in 1. & 2. col. insti. de excep. Vezin.

Sed quid si debitor vellet post biennium assumere in se onus probandi pecuniam non fuisse numeratam, an sit audiendus? dic quod non. ita Felin. post Imo. in d. cap. si cautio. colu. 20. alleg. etiam Imo. in c. fin. in pen. car. de solu. Bal. in l. si sub specie. C. de postul. & in l. si non singuli. & ibi Salyc. C. si cer. petat. & alia multa.

Limitat Fel. vbi supra non procedere de æquitate saltem canonica, secundum quam auditur post biennium, volens probare pecuniam non numeratam. alle. vulgare dictum Dyn. in regula, locupletari. & Lud. Ro. in l. si diuortio. ff. de verbo. obl. & Ang. in conf. 154. Imo. in d. c. si. & Bal. in l. si ex cautione. in 9. q. & ibi Sali. in 2. q. & Bal. in d. l. in contractibus. & in repe. l. 2. in 23. car. ver. quinto quæritur. ff. de iureiur. & alia multa addo. Alex. plura allegantem in 2. vol. cōf. 158. repetito in conf. 207. Barb. in 2. vol. conf. 7. in 14. col. Bolog. in cōf. Ana. consil. 97. adde q. Ias. in repe. l. admonendi. in 10. col. in fi. ibi, confirmo etiam. ff. de iureiur. dicit, q. quamuis ille qui iuravit recepisse pecuniam non possit opponere & dicere contrarium, tamen si opponat & probet, & nihil fuit ei oppositum, valebit probatio, & debebit absolui. faciunt quæ vult Alex. in 2. vol. conf. 89. ver. ad vnum. & c. In foro tamen conscientie ille qui non habuit pecuniam est tutus. ut ample per Felin. in d. c. si cautio. in 21. col. Idem.

Exceptio non numerata pecunie omisa per debitorem, potest opponi per eius creditorem. l. si cui. C. de non numerata pecunia, etiam inuito debitore. Bald. ibi, qui loquitur in fideiussore de quo nota. in l. tam mandatori. eodem titulo. Idem.

Quæro, an iuramentum assertorium veritatis de præterito, ut quia iuratum extitit in instrumento omnia & singula esse vera, impediatur opponi exceptionem non numerata dotis? Respon. quod sic, ita concludit Io. de Imo. in repe. c. cum contingat. ext. de iureiur. in 6. & 10. membro. quem refert & sequitur Bal. Nonel. in tract. de priuileg. dot. in 10. par. Eandem sententiam tenent Bar. Bal. & Sali. in l. si. C. de non nume. pec. vbi expresse dicunt, quod hmoi iuramentum assertorium veritatis probat contra iurantem. Et eam tenet Ioan. de Imo. in l. Seius Augerius. ff. ad leg. Falc. & in l. nemo potest. ff. de leg. 1. Et hæc dicit esse communem Soc. in conf. 82. inci. super quæst. propositis. vol. 3. & sequitur Dec. in conf. 536. inci. in causa quæ agitur Mantua. vol. 3. M. Grassi.

Confessio gemina in quocunque contractu, & in quacunque causa exceptionem non numerata pecunie omnino circumducit. ut commune ex multis enunciat Eman. a Costa. in l. si ex cautione. fallent. 14. C. de non numerata pecunia. E. Suarez.

Confessio autem facta per creditorem qui faretur se pecuniam a debitore recepisse, est vera probatio solutionis quæ fit per talem confessionem ipsius creditoris, quæ probatio non minus probat quam ea confessio quæ fit per testes, vel per instrumenta. l. Publia. in fi. ff. de posi. hoc tenet Capola ex sententia multorum. conf. 12. nisi post talem confessionem de recepto adesset acceptilatio, quæ ostenderet numerationem non interuenisse. Ias. in l. duab. nu. 9. ff. de iureiuran. Item confessio facta per creditorem quod pecuniam recepit a fideiussore probat veram numerationem respectu ipsius fideiussoris, ita quod ille fideiussor agere possit contra ipsum debitorem pro quoniam fideiussit. Dec. conf. 493. nu. 6. confessio enim de soluto post triginta dies, & vera solutio æquiparantur. l. in contractibus. §. sed quoniam. C. de non nume. pec. quin etiam talis confessio de soluto, vel illa scriptura in qua fit ea confessio, prodest debitori contra creditorem. Alex. conf. 123. in 6. vol. commu. dicit. Bellac.

Confessio pecunie, aut quarumvis rerum receptorum ex alia causa, quam ex mutuo, statim nocet, nec opposita non numerata pecunie exceptione onus probandi in creditorem transfertur. commune aio ex Aret. Alexand. num. 35. in l. 1. ff. solu. matrim. Ias. in l. legitima. ff. de pact. & in l. 1. ff. de condic. ex leg. Felin. in cap. si cautio. nume. 54. vers. fallit 3. de fide instrum. E. Suarez.

Confessio recepti, si numeratum esse non constat, facta ex causa donationis censetur, ut frequentibus doctorum calculis receptum prodit Curt. iun. conf. 95. nu. 3. E. Suarez.

Totius libello postulari non debitor, nequit simpliciter negare se debere, cum quantitas debetur, ac petitur: secus si qualitas debeatur, atque ideo contra faciens periurio obligabitur, vbi iurandum interuenierit. communia scribunt Areti. Alex. & alij in l. 1. §. si stipulanti. ff. de ver. ob. Capel. Tho. decif. 208. Eman. a Costa in l. si ex cautione. ver. est & in factu. nu. 6. C. de

Et vniuer. litigantium partibus. Locus X. 22

C. de non nu. pecu. & qui duas hac in re communes opi. è regione sibi aduersas accurate refert Did. a Couar. lib. 1. variar. resol. c. 2. nu. 5. E. Suarez.

Mercatores non possunt allegare exceptionem non numeratæ pecuniæ. Iason in l. singularia. in 19. colum. ff. si cert. petat. Vezin.

De exceptione non numeratæ dotis.

C A P. XI.

Exceptionem non numeratæ dotis opponere potest infra decennium maritus, qui confessus sit recepisse dotem ab vxore, vel a socero, seu ab alio spe futura numerationis. l. 1. & toto tit. C. de dote caut. non nu. & no. Gozad. consi. 42. nu. 1. & Cassa. in consue. Burgun. in tit. des droitz. rub. 4. §. 7. nu. 1.

Sed vbiunque præcederet instrumentum dotale, quo dos ipsi marito extitisset promissa, & sequeretur constante matrimonio confessio, etiam quod non sit lapsus decennium, adhuc huiusmodi exceptio dotis confessatæ, & non numeratæ opponi non posset, secundum Castren. & Soc. col. 14. in l. 1. ff. solu. matrim. Fely. in c. si cautio. nu. 82. de fide instr. Cyn. Bald. Salyc. & Castren. in l. in contractibus. per text. ibi. C. de non numer. pecu. Arét. in §. fuerat. col. 10. de insti. actio. Roma. l. si constante. q. 4. ff. solu. mat. Crauet. consi. 40. nu. 10. & Hierony. Albanum consi. 8. doleo quod causa vidua. nu. 11. vbi exclamat isti am esse communem opinionem, & Bellonum quoque cum aliis relatis per eum consi. 4. nume. 7. & comprobat Afflictus copiose decif. 402. vbi recitat ita iudicatum extitisse in Sacro Regio Consilio. & Couarru. cumulatissime in lib. 1. variarum resolutionum cap. 7. sub num. 6. vbi similiter meminit de dicta communi, & Ioan. de Amic. consi. 136. num. 2. & 4. Quam communem late & vtiliter declarat in duobus casibus Casar Vrsil. in addit. Afflict. in decif. 402. nume. 1. cum aliis sequen.

Item exceptio præmissa dotis cautæ, & non numeratæ opponi nequiret, quotiescunque maritus vxori tanquam dotata præstitisset alimenta, ac eam retinisset in domo. vt voluit Bal. in rubr. C. de priuil. dot. colum. 3. Grammat. decifio. 103. nu. 6. Tiraq. in l. si vnquam. in vers. Donat. nu. 101. C. de reuoc. donat. Neniz. consi. 57. num. 8. in fi. & Rolan. a Valle consi. 85. num. 43. vol. 1. Et ista est cõis opinio. secundum Socin. consi. 82. num. 3. volum. 3. & in d. l. 1. ff. solu. matrim. Gozad. in dicto cõsi. 42. num. 13. Couarru. in d. c. 7 sub num. 6. Crauet. d. cõsil. 40. num. 4. & Albanum in d. cõs. 8. num. 10. Licet, & ruditer qui dem Bellonus cõsi. 48. nu. 2. cõsulendo tenuerit cõtrarium. Similiter vbi esset cõfessio geminata, antedicta exceptio opponi minime posset. in cõtractibus. §. sed quoniam. vbi gl. Bal. Ang. & Saly. C. de nõ num. pecu. & omnes in d. c. si cautio. Et ista est communis opinio. vt per Soc. in d. l. 1. & Gram. in d. de cif. 103. num. 3.

Necnõ exceptio mentionata dotis non numeratæ opponi nõ posset, vbi cum iuramento asseritorio extitisset renunciatum exceptioni nõ numeratæ dotis, iurando omnia & singula vera esse, &c. secundum Bar. Bal. Saly. & alios in l. fina. C. de nõ num. pecu. & omnes in d. §. fuerat. Io. de Imo. in c. cum cõtingat. de iureiurā. in l. nemo põt. ff. de lega. 1. Abb. in disputa. tio. exordiente stante statuto Ciuitatis Senarum. & fac. Phili. Port. seu potius Ant. Gabr. in cõclu. 1. in 1. limitatio. in fine. libro 2. Et ista est communis opinio, prout deducunt Socin. in d. consi. 82. Deci. consil. 137. Grammat. in d. decif. 103. nume. 4. & sequen. ibi.

Postremò etiam cõfessio dotis receptæ facta a marito cõstante matrimonio idem operatur, quod dos verè numerata, & ea valet, & tenet, nõ solum in præiudicium mariti, sed etiã creditorum maxime futurorum, vbiunque præteriere decem anni a die cõstitutæ hypothecæ, & confessionis prædictæ, vt in indiuiduo doctissime consuluit dom. Rolan. a Valle consi. 74. quæst. vol. 4. vbi num. 10. ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Itidem cõfessionem mariti de recepto statur etiam in præiudicium creditorum concurrentibus coniecturis. ita Moheda. decifio. 202.

Alios verò casus in quibus cõfessio dotis receptæ veram numerationem saltem præsumptiue probat, ponit Couarru. in d. cap. 7. sub num. 6. & Ioann. de Amicis in d. cõsi. 136. num. 5. & alios casus, in quibus cõfessio de dote recepta cõstante matrimonio tam creditoribus præsentibus, quam futuris præiudicare nequeat, posuimus supra in proxima superiori opinione.

Sed si vxori forent relictæ dotes suæ per maritum in testamento, & postea relictæ esset hæres, & rogata alij restituere, tunc, secundum Bar. in l. qui vxori. ff. de auro & arg. leg. hæres vxoris detrudere dotem nequirent, nisi probarent illam dotem datam esse per instrumentum. Et hæc Bar. doctrina præcedit, quando in legato dotis nõ esset expressa quantitas, seu res certa, secus autem si in ipso dotis legato expressa extitisset quantitas, vt puta centum: eo enim casu, nõ est necessariũ instrumentum. vt declarat, & firmat Afflict. decif. 359. nume. 6. & Ferrarien. in sua præct. Papien. in for. libel. pro legato rei singularis. nu. 64. Viuius.

Exceptio nõ numeratæ dotis infra quæ tempora sit opponenda est tex. in l. fin. cum auth. ibi posita. C. de dote caut. nõ numer. Fely. in cap. si cautio. in 27. col. de fide instrum. Quid si post lapsa tempora apparet quod maritus recepit solum quinquaginta? Dic quod cõfessio præcedens præsumitur simulata: & mulier nõ poterit repetere nisi illud quod apparet solum. ita vult Fely. in d. c. si cautio. in 29. col. alleg. Bar. in lab Anastasio prope fin. C. mand. addo Campeg. in 1. par. q. 51. Alex. in l. per diuersas. C. mand. Barb. vol. 2. cõsi. 19. in prin. 5. col. alleg. Salyc. in d. l. ab Anastasio. Limita, nisi esset dictum, quod recipiebat illa quinquaginta pro reita, seu pro residuo. ita Fely. vbi supra alleg. multa. & idem dicit Bar. in d. cõsil. 19. Quamuis post lapsa tempora maritus, vel eius hæres nõ possit opponere, dotem non fuisse numeratam: tamen si mulier agat hypothecaria cõtra possidentem bona mariti, cogetur ipsa probare numeratam dotem. Fely. vbi supra allega. multa maxime Lud. Roman. cõsi. 430. quod mihi est 445. in cõp. cõsultatio præfens. in fi. cõsiliij. Addo quod tunc creditor etiam deberet restitui in integ. vt vult Ias. in §. fuerat. in 21. col. insti. de act. Bellac.

Exceptio nõ numeratæ dotis nõ competit marito, quando cõfessus fuit habuisse dotem ab alio quam ab vxore, vel eius patrè, & sic a tercio. ita nõ. Ias. in d. §. fuerat. in 23. colum. ibi, vnum etiam nõ omitto. alleg. Saly. in auth. sed iam necesse. C. de don. ante nupt. Idem.

De exceptione solutionis, vel pacti de non petendo; aut soluti, vel non soluti, vel oblatis pretij, atque rei non traditæ.

C A P. V T. XII.

Solutionis iam factæ exceptio tum sententiæ, tum executioni cõtractus sine mora faciendæ opponi potest. commune assenerat Cagn. l. bona fides. nu. 2. ff. de reg. iur. E. Suarez.

Solutionis exceptio semper potest opponi in executione sententiæ, vel cõtractus habentis executionem paratam. Hier. Cagn. in l. bona fides. nume. 2. ff. de regu. iur. commun. dicit. Villal.

Exceptio solutionis licet non sit opposita, si cõstat ex actis esse natam cum obligatione ante litem contestatam, absoluitur reus, alias autem, si postea nata fuit, condemnabitur ex prima obligatione. Ant. de Tremo. in addit. ad Bonac. in præct. exceptionum. in rubrica de impe. except. quæ contra res. nume. 9. in verbo. ante litem contestatam. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Solutionis exceptio dilatoria post sententiam opponi non potest, quia ante litem contestatam, vel saltem post, opponi debet. Bald. in l. peremptorias. nume. 2. l. C. senten. rescind. non posse. & est exceptio litis finitæ, quia per solutionem eius quod debetur tollitur omnis obligatio. Bart. in l. cum quærebatur. nume. 3. ff. iudic. solu. Angel. in §. æque. num. 9. in situ. de action. & est decifio Capellæ Tholosan. decif. 335. & ibi Aufr. Bellacomb.

Solutionis exceptionem qui opponit, vel pacti de non petendo, non videtur per hoc fateri debitum præcessisse. l. non utique. ff. de exceptio. nisi reus ipse in exceptione vteretur talibus verbis, quæ de necessitate includerent debitum: vt si reus diceret se liberatum, quia soluit: ea verba præsupponunt obligationem præcessisse. l. decem. ff. de verborum oblig. & ea regula nõ procedit in criminalibus, in quibus si reus dicat se fecisse ad sui defensionem, per hæc verba satis approbat delictum. Bald. in d. l. decem. Ias. in l. Iulianus. num. 15. ff. de condi. indeb. Bellac.

Quæro, An reus cõuentus opponendo exceptionem solutionis vel pacti de non petendo, intelligatur fateri debitum? Resp. q. nõ, & ista est com. opi. vt firmat Ias. in l. Iulia. nu. 13. ff. de cõdi. indeb. Et eã tenet Bar. in l. nõ utique. ff. de excep. Ang. Alex.

Com. V. I. Opin.

Alex. & Doc. l. decem. ff. de ver. obl. M. Grassus.

Exceptio pretij soluti, vel non adimpleti cōtractus, est vna ex exceptionibus quæ possunt opponi ad processum, & quæ impediunt litis ingressum, seu cōtestationē. l. Iulianus. §. offerri. & ibi Pau. Cast. ff. de act. empt. quem sequitur Aug. & Ias. in cod. §. actionum. nu. 141. de act. quod procedit vbi a parte opponitur. vt iam superius dictum est. Bellac.

Exceptio pretij non soluti impedit lit. ingressum. Ias. in §. actionum. in 25. col. Inst. de act. all. tex. in l. Iulianus. §. offerri. in ver. non dum ex empto. & ibi Pau. de Cast. ff. de act. empt. & alia quæ vide. Ang. in d. §. actionum. in 4. col. addo Alex. vol. 5. conf. 39. col. 1. vbi dicit, q̄ emptor non potest agere ad rem, nisi soluto pretio, vel realiter oblato. all. multa quæ vide. & in 2. vol. conf. 212. Bellac.

Amplia etiam si solutio deficiat in modico. Dec. in cōf. 119.

An autem si emptor agat ad rem pretio non soluto, nec oblato, possit obtinere si de pretio nō opponatur. Ias. in d. §. actionum. in 24. col. tenet q̄ sic. al. Bal. in l. 1. in 3. col. C. ne lice. tertio pro. & in aliis loc. quæ omitto. & idem vult Ias. in l. iurigen. in 3. col. ff. de pac. & in l. si duo patroni. §. si quis iurauit in 3. col. de iureiu. contra Fulg. in l. filia licet. C. de collat.

Subdit tamen Ias. quod si iudex videt pretium non esse solutum, potest ex suo officio, etiam reo nō opponente, mādare emptori agenti quod soluat pretium. al. tex. & ibi Bald. in l. si pater. C. de act. empt.

Imò tunc secundum eum, poterit iudex in sententia dicere condemnno venditorem ad traden. rem, emptore pretium solvente, & non aliter, nec alio modo. Idem.

An ista excep. pretij non soluti possit opponi post sententiam. Bar. in d. §. si quis iurauerit. tenet quod non. Bald. autem in l. peremptorias. C. sen. re. nō pos. videtur tenere contrarium. tu dic ex mente Doc. in d. §. si quis iurauerit. q̄ aut venditor opposuit excep. pretij nō soluti ante sententiam, & tamen ea non ob. iudex eum condemnauit ad tradendum rem, & tunc nō poterit oppone. post sententiam. secus autem si vend. non opposuit talem excep. ita volunt Cano. maxime Butr. & Imo. in c. cum Io. Eremita. de si. instr. al. l. quod in diem. §. si rationē. ff. de compensa. & potest allegari tex. in l. si autē. §. si quis quocunque. ff. de neg. ge. de quo vide latius per Alex. in d. §. si quis iurauerit. Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 143. & Ias. in d. §. actionū. in 25. col. Ang. in §. appella. in 14. col. & seq. insti. de excep.

Adde gl. & Are. in l. 1. C. si adu. lib.

Et quod possit opponi in exeq. videtur tex. & ibi Bal. in l. 1. §. non tantum. ff. de tutel. & in l. fundus. ff. de rescin. ven. Idem.

Oblatio pretij, si opposita fuit excep. pretij, & c. proban. est. Bal. in l. acceptam. in princ. C. de usu. & in l. 1. in vlt. col. C. de usu & usufr. leg. & in l. si traditio. in 3. q. C. de act. emp. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 132. Feli. in c. in tantum. de simo. Vez.

Et obligatio pretij debet fieri realiter, non autem verbo. l. qui decem. §. idem responsum. ff. de sol. & l. seruus si hæredi. in fi. ff. de sta. lib. no. Bar. in l. prætor. §. si quis paratus. ff. de oper. nou. nunc. & in d. l. acceptam. Cano. in c. post electionem. de cōces. præben. & in c. interposita. de app. vt vult Alex. vol. 5. cōf. 39. & Pet. de Anch. conf. 331.

Intellige tamen si peta. per supradicta. & ita etiam vult Ias. in l. stipulatio. circa prim. ff. de ope. no. nun. al. multa. maxime Alex. in d. l. filia licet. C. de colla. Vez.

Exceptio rei non tradita obstat agenti ad pretium. Alex. vol. 1. conf. 27. al. l. ædiles. §. sed sunt. ff. de ædikedic. & l. Iuli. §. offerri. ff. de act. empt.

Obstat etiam excep. rei liberē nō tradita. Soc. in 2. par. cōf. 208. Dec. conf. 119. Alex. vol. 5. conf. 65. vbi dicit, q̄ non dici tur liberē tradi, quando est cum one. Vezin.

An autem excep. rei non tradita possit opponi in executione? Pau. de Cast. in 2. vol. cōf. 143. tenet quod sic. de quo vi de Feli. in c. cum Ioannes. in 11. col. de si. instr. Dec. conf. 119. vbi ampliat etiā si statuto caueretur, q̄ instrumenta haberent executionem paratam: quia hoc nō obstante poterit opponi excep. rei non tradita, & non liberē, vel non integraliter tradita, vt ibi per eum. al. Bal. in l. si traditio. in 3. q. C. de act. emp. & in l. ex prædiis. C. de euic. Idem.

De rei iudicata exceptione.

C A P. XIII.

Exceptio rei iudicata obstat principaliter agenti, quando super aliquo iure proposito incidenter per viam exceptionis pronuntiatum fuit, & illud idem per modum actionis in alio iudicio ad eundem effectum deducitur. text. in l. duobus. ff. de excep. rei iudi.

De Actionibus,

no. Dec. conf. 96. vbi Doct. in apostil. hoc confirmant. Bellac.

Exceptio rei iudicata est tantæ potentia quod impedit litis ingressum. teste Alex. conf. 42. lib. 4. conf. 94. lib. 1. Nat. cōf. 153. nu. 8. tex. in c. 1. de lit. contest. lib. 6. quæ exceptio impediens litis ingressum, impedit etiam interrogatoria. iux. not. per Neniz. conf. 15. nu. 24. conf. 30. num. 7. & 11. & seq. quam quidem exceptionem non obstat quando agitur ex alia cā, & alia ratione scribit Dec. conf. 464. nu. 6. quid de exceptione rei finita? Dic vt per Tremol. ad prac. Bonac. tit. de perēpt. excep. post nu. 6. litera B. quæ autem requirantur vt exceptio rei iudicata noceat? vide tex. in l. cum quæritur. & seq. de excep. rei iudi. Rom. conf. 223. Dec. conf. 96. facit enim ea exceptio de albo nigrum, & e contra. teste Ias. in rub. ff. de re iud. Nat. conf. 153. nu. 8. Bellac.

Exceptio rei iudicata est litis finita. Ample Soc. in 2. parte conf. 264. in 8. col. cum seq. Dec. cōf. 96. vbi dicit, q̄ vbi cūq; tria cōcurrunt in secundo iud. quæ concurrunt in primo, semper ob. excep. rei iud. primum q̄ idem peta. secundum q̄ eadem sit causa petendi. tertio eadem conditio personar. l. cum quæritur. cum duabus sequentib. ff. de excep. rei iud. & de ista excep. Ang. in §. item si. in 20. col. & seq. insti. de excep. Idem.

Aduersus alium quam qui priori iudicio egit, exceptio rei iudicata & in iudicium deducta nō datur. l. sape. ff. de re iud.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 2. anni. c. 19. fol. 280. in prima excep.

Fallit vt per eundem in 5. casib. in commento 7. cap. 17. reg. 2. fol. 140. Fallit vt nō. in l. 1. res inter alios acta. Don. a Fin.

Si cā quæ in iudicium deducitur antequam in iudiciū deducta fuerit, siue prius iudicium finitū sit siue nō sit finitū rursus. agenti exceptio rei iudicata in primo casu vel in altero casu rei in iudicium deducta obstat. l. 3. ff. de excep. rei iud.

Fallit in multis casib. vt per Vigel. in commento 7. anni. c. 19. fol. 125. Don. a Fin.

In alia re quā de qua in priori iudicio actum est exceptio rei iudicata, & in iudicium deducta non obest. l. 12. ff. de excep. rei iud.

Fallit in 5. casib. vt per Vigel. vbi supra c. 17. reg. 3. fol. 144. & vide quæ nō. in d. l. Don. a Fin.

Exceptio rei iudicata nō obstat si sententia est nulla. Soc. in 2. par. conf. 255. in 1. col. al. l. 4. §. condemnatum. cum ibi not. ff. de re iud. addo Alex. in 4. vol. conf. 42. Idem.

An exceptio rei iudicata in iud. summario obstat in ordi. Bar. in l. 1. in pe. col. vers. nunc videndum. C. quādo prouocare non est necesse. tenet quod non.

Quod limita procedere quando non fuit plenē cognitum, alias secus. ita vult Iac. Butr. in lab. hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quib. cau. maio. refert Soc. in d. conf. 255. vbi etiam al. Butr. in c. causam quæ. el. 1. & in c. veniens. el. 2. de testi. & Bal. in l. iudex. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Alex. in l. 2. diuo Pio. §. si super reb. in 1. car. ff. de re iud. & Pan. in conf. 51.

Sublimita, quia ad hoc vt sententia lata in summario præiudicet in ord. non suffic. q̄ sit plene cognitum, nisi sit solēnter cognitum. ita Soc. in d. conf. 255. in 3. col. al. Ant. de Butr. in loc. præal. & Alex. in d. §. si super rebus. Idem.

Exceptio rei iudicata non obstat agenti ex noua causa. Fede. conf. 71. Soc. in l. Modestinus. ff. de excep. & in 1. par. conf. 18. in vlt. col. vbi subtiliter multa al. Alex. in 2. vol. cōf. 4. in 3. col. Ang. in §. item si. in 21. col. insti. de excep.

Faciunt quæ vult Alex. in l. de pupillo. §. si is cui. in 1. col. de ope. no. nunc. & per Imo. conf. 130. circa fi. Idem.

Exceptio rei iudicata regulariter competit. l. 3. ff. de excep. fallit in 17. casib. vt per Vigel. in commē. 2. anni. c. 19. fol. 280.

Fallit & fallentia sublimitatur in 8. casib. ab eo. in commen. 7. anni. c. 17. fol. 136. Don. a Fin.

De exceptione declinatoria fori, ac iudicis incompetentiæ, vel recusationis.

C A P. XIII.

Exceptio declinatoria fori est in principio opponenda antequam per opponentem deueniatur ad aliquid actum. l. si. & ibi Bar. C. de excep. l. ita demū. C. de procur. c. inter monasterium. ext. de re iud. & no. Bar. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. quidam consulebant. ff. de re iud.

Limita, pcedere si cōpetat de iure spāli: secus si de iure cōi, quia tunc pōt quicunque opponi. ita Alex. in l. si mulier. in vlt. col. ff. fol. mar. & vide Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 144. Char.

Exceptio incompetentiæ fori semper potest opponi etiam si

fi dicatur, q̄ non possit agi de nullitate. Abb. in cap. ex parte. el. 2. de off. deleg. Fel. in c. pastoralis. de exceptio. Ias. in l. hac consultissima. C. de testa. Marf. singu. 10.

Aplatur in 2. casib. secundum Fely. in rub. de foro compet. & in dict. cap. pastoralis. & in vtroque limitat in 4. casibus. Don. à Fina.

Exceptio declinatoria iudicis penitus incompetentis, licet non sit opposita in principio ante alias exceptiones, imo licet aliqua dilatoria sit opposita ante, potest opponi vsque ad litem contestatam exclusiue. secundum gl. in l. sed si suscepit. ff. de iudi. quam sequitur ibi Ang. Quia citra litem contestatam non fit prorogatio iudicis penitus incompetentis. vt no. in l. 1. ff. de iudic. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iudic. Ioan. And. in addi. ad Spec. de compe. iudi. adi. §. 1. vers. quid erit. eandē sententiam tenuerunt Iacob. Butr. & Alber. in l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iudic. Fulg. Cyn. & Saly. in l. si. C. de except. facit l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. ff. de solutio. vbi probatur, quod litem contest. est terminus, qui habet impedire pœnitentiam, & exceptionem declinatoriam: ergo ante litem contestatam non impeditur: nisi secundum Pan. in c. 1. extra de iudi. consensus esset in iudicem presentem & acceptantem: quia tunc non licet pœnitere. Contrariam opinionem primæ conclusionis tenent Bar. & Bald. in d. l. si conuenerit. & idem Bal. in l. si. C. de iudi. Inno. & Fel. in c. inter monasterium. extra de re iudi. dicens hanc esse communem. Si tamen simul & semel opponantur dilatoria, & declinatoria, licet dilatoria in ordine scripturæ fuerit præposita, non per hoc inducitur prorogatio, quia declinatoria intelligitur prima in intellectu. per l. 2. §. penul. ff. de vulg. & pupil. secundum Bar. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. Ang. vbi supra. & Felyn. in d. c. inter. Balb. decis. 89.

Exceptio iudicis incompetentis debet opponi ante litem contestatam post. sed si suscepit, & ibi Ang. ff. de iud. habetur in l. licet. C. de procur. in l. fin. C. de excep. in cap. inter monasterium. extra de re iud. nisi talis exceptio redderet iudiciū retro nullum, aut funditus eradicaret iurisdictionem ipsius iudicis, quia tunc potest opponi quodcumque. secundum Albe. Ang. Bal. & communiter doct. in l. 2. ff. si quis in ius vocan. non ier. per d. l. licet. Et super dicta exceptione incompetentiæ est pronunciandum expresse, antequam procedatur super principali, quando citatus non comparet, nec est iurisdictioni citantis submissus, & causa in citatorio non est expressa: alias processus non tenet. secundum Inno. in c. præterea. extra de dilat. in fin. l. col. Si verò citatus comparet, & cōtra citantis iurisdictionem opponit, sufficit iudicem ad vltiora procedere: quia ex eo videtur se competentem tacite pronunciare, & exceptionem repellere. secundum Spec. tit. de exceptio. §. nunc videndum. ver. & no. secundum Vber. Ang. in l. 2. præal. nisi citatus comparens petat expresse pronunciari super ipsa exceptione, quia tunc ante omnia debet expresse pronunciari, alias processus redditur nullus. secundum Bald. & d. Præposit. in c. ex parte M. extra de appel. Sal. in l. quoniam Alexandrum. C. de adult. Bar. in l. à procedente. C. de dila. Ita intelligentes. gloss. ibi. & in l. arbitro. ff. qui satisf. cog. Balb. dec. 67.

Exceptio recusationis ante litem contestatam opponenda est. d. l. apertissimi. & ibi doct. C. de iud. Fel. in c. inter monast. in 2. col. cum seq. de re iudica.

Limica nisi de nunc superuenisset post litem contestatam. c. insinuante. de offi. deleg. & ar. l. 2. C. de confor. eius. l. itis. & l. de atate. §. ex causa. ff. de interrog. actio. vide aliquid per Phil. in c. iudex. in 1. & 2. col. de offi. deleg. in 6.

Et idem esset si erat antiqua exceptio quæ fuerat occulta, & lite contestata superuenit ad notitiam. gl. est valde not. in §. excep. 3. q. 6. & est gl. Soc. in c. statutum. §. cum autem. in verb. recuset. de rescrip. in 6. & ita volunt moderni. max. Ias. in d. l. apertissimi. in 4. col.

Limita etiam d. l. apertissimi, dum dicit, q̄ semper potest opponi ante litem contestatam excep. recusatoria contra iudicem. Nam hoc debet limitari nisi iste iam consensisset in iudicem, vel fecisset aliquem actum consensuum coram eo. vt habetur in d. c. inter mon. de re iud. & in l. sed si suscepit. ff. de iud. Fel. in d. c. inter mon. in 2. col. cum seq. Ias. amplè in l. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iud.

Sublimita in rustico, qui potest quodcumque opponere talem exceptionem. ita Ias. in d. l. si conuenerit. in fi. all. Ange. in l. si. C. de excep. post Spec. in tit. de compe. iud. addition. §. 1. ver. sed nunquid. Idem.

Exceptio incompetentiæ non intelligitur remota, quāuis alia exceptiones remoueantur. glo. in clem. 1. ad compensandas. de sequest. poss. & fruct. Bal. in l. 1. C. quando prouo. nō est neces. Ang. in l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. Fel. amplè. in cap.

pastoralis. in 2. & 3. col. de excep. Idem.

Exceptio. Tu es consanguineus, ideo non potes esse iudex, si non opponatur, valet iudicium. Ias. in l. qui iurisdictioni. nu. 6. ff. de iurisd. om. iud. commu. dicit. Idem.

Exceptio suspicionis Regulariter post cōclusionem in causa ne differatur sentētia, non potest opponi exceptio, etiam reddens processum retrō nullum, licet post sententiam sic notat Bal. in l. quāuis. C. de adul. nec exceptio suspicionis iudicis, etiam orta post conclusionem in causa, secundum Do. Prapo. in c. cum speciali. col. 12. extra de appel. Fel. tamen in c. pastoralis. de excep. tenet contrarium in exceptione suspicionis orta post conclusionem in causa. Sed iudex ex officio poterit de huiusmodi exceptionibus inquirere, secundum priores doct. vbi supra. & per tradita per Bartol. in l. 1. col. pen. C. sent. rescin. non poss. Spec. in tit. de renun. & conclu. §. 1. versic. & scias. Balb. decis. 435.

De exceptione vsurariæ prauitatis, excommunicationis, periurij, criminis adulterij, atque doli.

CAPVT XV.

Exceptio vsurariæ prauitatis opposita contra sententiam super instrumento contractus vsurarij, debet impedire executionem ipsius sententiæ, quæ nūquam transit in rem iudicatam. Et ideo pro executione impedienda potest adiri iudex ecclesiasticus, qui inhibeat iudici laico super executione, vt sub excommunicationis pœna supersedeat vsque ad ius cognitum. super d. contractu. & iste est modus antiquus secundū Ang. in l. 4. col. si. ad fin. in §. condemnatum. ff. de re iudic. qui Ang. licet dictum morem damnet ibi, & Ang. sequatur. Barb. in consilio 18. tamen eorum sententiam refellit. Tiraq. de vtroque retract. vbi de retractu conuentionali agit. in gl. 2. nu. 36. in fin. Natt. consi. 497. ad fi. vbi etiam dicit se consulere, bonū esse fieri debere Principis decretum super hoc. Ne super contractu vsurario interim exequatur, sed supersedeatur. Et debet prius peti absolutio à iuramento vt per Alb. in rub. C. de vsuris. col. 3. Nam sententia ex istro nullo, non debet exequi, cū instrumento tanquam corpus sine anima existat. Rol. à Valle in consi. 39. num. 41. in 3. vol. Bonacof.

Exceptio excommunicationis potest opponi in quacunque parte iudicij. d. c. pia.

Imò potest opponi etiam post sententiam. Ias. in l. 1. in vlt. col. C. de iur. & fac. igno. Ang. in §. minor. insti. de cap. dimi.

An autem exceptio excommunicationis possit opponi cef. sionario? vide notabiliter Fel. in d. cap. intelleximus. in fin. cōmun. Idem.

Excep. excommunicationis potest opponi etiam post sententiam. Ias. in l. 1. in vlt. col. C. de iur. & fac. igno. & in l. eleganter. §. 1. in 2. col. ff. de cond. indeb. Idem.

Excep. excommunicationis potest opponi etiam coram iudice temporal. gl. mag. dum dicit, vel excommunicatus in l. 1. C. de iur. & fac. igno. & dicit ibi Pau. de Cast. quod si iudex temporalis nōlet eam admittere episcopus posset ei præcipere, q̄ illam admittat. c. fi. de excep. in 6. de quo vide Ias. in l. placet. in fi. C. de sacrosanct. eccles. & in d. l. 1. in vlti. col. de iur. & fac. igno. & Fel. in c. tuæ. vt lite non contest. Parp. in d. l. placet in 39. col. Idem.

Excommunicationis exceptio etiam opponi potest, post lapsum termini peremptorij ad proponendas exceptiones dilatorias. vt est com. opin. Soc. in c. sacris. num. 435. de sentent. excommu. Bonacof.

Excommunicationis exceptio non habet ob stare reo, quominus possit se defendere. vt est commu. opin. Soc. in ca. sacris. nu. 361. de sen. excom. Bonacof.

Quæro, an exceptio excommunicationis possit opponi post conclusionem in causa? Resp. Licet Card. in clem. 1. de except. velit non posse: tamen contraria opinio communi calculo approbata est, vt dicit Barb. in c. fi. de probatio. qui adducit ibi multas rationes, & iura, quem refert Hippo. de Marf. in pract. crim. §. sequens. nu. 24. M. Grassus.

Excommunicatio opponi potest etiam si quis iurasset non oppone. Phi. in c. 1. in 2. col. de excep. in 6. Idem.

Quæro, an exceptio iurisiurandi, & periurij impediatur litem ingressum, & processum ad vltiora? Resp. quod sic, cum sit exceptio litem finitæ. tex. est in l. nam & postea. ibi Bar. Alex. & doct. ff. de iureiur. & firmat Bar. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de cond. indeb. & ita communiter teneri dicit. Thomas Grāma. deci. 66. nu. 1. M. Grassus.

Exceptio periurij est litis finita. Ias. in l. si quis maior. in 6. col. C. de transact. al. Ant. de But. in c. dilecti. in 3. col. de excep. & dicit esse no. quia incognitum. idē vult ipse Ias. in l. ait prætor. la. in prin. 2. col. ff. de iur. nam periturus ab agendo repellitur. Ias. in l. si duo. §. si. in 1. col. eo. tit. Idem.

Exceptio periurij impedit lit. ingressum. Socin. qui multa alleg. in 1. parte. conf. 38. in penult. colum. Cur. iun. confil. 17. in 3. col. Idem.

Exceptio criminis opposita in possessorio reintegranda, vel retinenda in materia beneficii, & contra impetrantem interdictum reintegrande vel retinenda in ea materia beneficii, reiici debet, & non est admittenda, nisi esset talis exceptio criminis quæ inficeret ipsum possessorem, ut est crimen hæresis. gl. in c. quo iure. 8. dist. & licet exceptio criminis impediatur ordinis executionem, non tamen habet obstare in possessorio nisi produceretur sententia super crimine, quod induceret priuationem beneficii. ita concludit Franc. Marci. decis. 397. in 2. par. Bellac.

Exceptio criminis non potest opponi contra eum, cui iam beneficium collatum est, ad impediendam possessionem illius beneficii; nam ad tollendum ius illud quæsitum necessaria est accusatio, seu denuntiatio: nemo enim cadit ab honore sine accusatore. l. rescripto. §. si quis. ff. de munerib. & hono. Quod si quis plenum ius non haberet in aliquo beneficio, ita ut petat se recipi per literas, & tunc exceptio criminis bene admitteretur contra eum. cap. per inquisitionem. de electio. Composte. in cap. quod sicut. versicu. alia vero crimina. de electio. Bellacomb.

Exceptio sonans in delictum, quæ necessario non infert, non obstat electio. d. m. Alc. in tract. præsum. reg. 3. præsump. 1. nu. 7. com. dic. Bonac. & Vezin.

Exceptio adulterij contra mulierem repetentem dotem, durat in perpetuum. Balb. de præfer. 4. par. 2. par. q. 2. communem dicit. Villal.

Adulterij exceptio aduersus mulierem repetentem dotem nullo temporis cursu tollitur. ut commune inquit Balb. de præscrip. 4. quæst. 2. num. 9. E. Suarez.

Adulterij exceptio aduersus mulierem repetentem dotem, nullo temporis cursu tollitur. Suarez. versu. adulterij. nume. 89. communem dicens. Bonacoff.

Doli exceptio cõpetit si quis id petit quod restitutus est, vel si quis contra voluntatem defuncti quid petat. l. 8. ff. de doli mali excep. l. 4. §. præterea sciendum. ff. eo.

Fallit in 6. casib. ut per Vigel. in commen. 7. anni. in lib. 48. ff. c. 2. q. 2. fol. 15. Don. a Fina.

Doli exceptio illi tantum obstat qui dolum admisit. l. 2. §. j. ff. de doli mali excep.

Fallit in 8. casib. ut per Vigel. in commen. 7. anni. lib. 48. ff. c. 2. q. 4. reg. 1. fol. 17. Don. a Fina.

Doli exceptio contra eum qui ex cautione, quam quis spe numerandæ pecuniæ conscripsit, agit perpetuo, intentari potest, & si non numeratæ pecuniæ exceptio decurso iam biennio euanuerit. ut cum commune autumo ex Hostien. Panorm. nu. 18. Anchar. nume. 11. in c. ult. de solu. Andr. Sicu. conf. 15. nu. ult. lib. 1. Hypp. singul. 277. Flor. cum Butr. Saly. Fab. Ang. Are. atque aliis quos laudat, & mirifice probat Eman. a Costa. in l. si ex cautione. versicu. sed tamen hæc opiniones. C. de non numer. pecun. & si aduersantium sententia reipub. litibus diuerxatæ utilis videatur, & Basilicon librorum auctoritate inniti possit, quam iis verbis Harmenop. libro 2. titu. 2. illinc promptis testatur, *ἐδὲ τῶν ἐκ τῆς ἀπορίας*: sed hæc de re vberius alibi. E. Suarez.

Excep. doli, non datur plebeio contra positum in dignitate. Ang. vbi supra. in 9. col.

Exceptio dolo facis petere quod es restitutus in possessorio habet locum.

Fallit in 6. casib. ut per Corn. in l. quamuis. C. de edicto diui Adr. num. 4.

Ampliatur in 6. casibus. & limitatur in 5. a Ias. in d. l. qui pecuniam. num. 1.

Fallit in 7. casibus. ut per Fely. in cap. si cautio. nume. 45. de fide instrumen.

Ampliatur in 12. casib. & limitatur in 10. a Pet. Duen. regu. 260. & renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ factæ tempore confessionis, non valet hanc esse com. opin. attestatur Fran. Turza. concl. 76.

Fallit ut no. Lud. Bolog. in rub. ff. si cer. pet. num. 51. & seq. Don. a Fina.

Excep. dolo facis quia pet. qd restitutus es, an & quādo opponi possit? vide Ang. Are. insti. de excep. in princ. in 19. & 20. col. & tex. in l. dolo fac. ff. de excep. doli. & tex. cum gl. in l.

si focer. §. Lucius. & ibi Bar. & Alex. ff. sol. mat. & in l. si quis. ff. de cond. cau. da. & in excep. doli. vide Ang. insti. de excep. in 2. col. & seq. Vezin.

Doli exceptio perpetua est, cui nulla temporis præscriptio obstat. l. 5. §. si de doli mali except.

Fallit in 4. casib. ut per Vigel. commen. 7. anni. in 7. par. lib. 48. ff. c. 1. q. 10. fol. 13.

Fallit in 4. casibus. ut per Felyn. in cap. si autem. de rescriptis. Don. a Fina.

De non confecti inuentarij, minimeque præstitæ fideiussionis exceptione.

CAPVT XVI.

Exceptio inuentarij non confecti impedit litem contestari. l. si. §. donec. C. de iur. delib.

Fallit in quinque casibus. ut per Petr. Duen. regula. 267.

Fallit in 3. casib. ut per Viuium in suis conclus. in ver. exceptio opposita. Don. a Fina.

Excep. inuentarij non confecti, potest opponi etiam post sententiam: quia non est contra sententiam, sed præter. ita Bal. in l. peremptorias. col. 1. C. sen. rescin. non pos. & in l. 1. C. de iur. & fac. ign. Fel. in c. exceptionem. col. 13. de excep. Ang. in §. ex transis. in fi. insti. de hæc. quali. & differ. & in §. appella. in 12. col. insti. de excep. Vezin.

Inuentarij exceptionem ita opponi posse post sententiam: sicut & illa, ne quis conueniatur nisi in quantum facere poterit. scribit Rol. de inuent. par. ult. q. 22. nu. 3. vbi dicit communem. quam limita tribus modis, ut per eum d. q. num. 6. & seq. Bonacoff.

Exceptio opposita per hæredem conuentum inuentarij non confecti, impedit litem contestari. l. si. C. de iure deliber. & ibi Bar. qui ait exceptionem hanc, quam hæres habet intra tempus conficiendi inuentarium, impedire litis ingressum: com etiam hæc exceptio impediatur sententiæ executionem, & quotidie præstatur, q. instrumenta non exequuntur contra hæredes existentes intra tempus conficiendi inuentarium. Et huiusmodi opinionem sequuntur Pau. de Cast. Alex. Ias. Corn. ceterique communiter in d. §. donec. per illum tex. Alex. in l. vir bonus. in addi. ad Bar. ff. iud. sol. Ang. in §. æque. insti. de actio. ver. 11. & Philip. Francus in c. 1. fallen. 19. ut lit. contest. Interpretatur primo, & restringitur ista communis non procedere in hærede conuento, ut restituat vsuras, si quando defunctus iussit eas restitui, vel cauit secundum formam c. quamuis. de vsuris. lib. 6. tunc enim propter animæ periculum (quæ cunctis rebus est præferenda) non debet differri. l. sancimus. C. de sacros. eccl. c. cum infirmitas. de pen. & remissio. Hoc etiam quia animæ detrimentum inferretur illo medio tempore, quod postea non tolleretur. l. 2. ff. de appel. recip. cum sit damnum irreparabile, merito discedimus a regulis iuris communis. d. l. 2. & l. tutor qui repertorium. ff. de administr. tuto. Dispositio verò præcedens procedit, quando omnia salua remanent. ita tenent Richar. Alberic. Cyn. Rayn. Bal. Ang. Fulg. Pau. de Cast. Alex. Corn. Iacob. de Sancto Georg. Ias. ceterique communiter in allegato §. donec.

Limitatur secundo præcedens communis, non habere locum, quando conueniretur hæres pro legatis piis non requiruntibus dilationem, puta alimentorum pauperum, qui interim necantur famæ. ita limitat Ang. in l. 1. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus quam per l. Falci. quem sequitur Imo. ibi. & Alex. Corn. & Iacob. in præcitato §. donec. Tertio coarctatur dicta communis non procedere, ubicunque conuenitur hæres rei vindicatione: tunc enim continetur, ut quilibet possessor, nō ut hæres. l. de eo §. pen. in fi. ff. ad exhib. quod voluit Odofred. Gul. de Cun. Nicolaus de Matate. Bal. Saly. Pau. de Castr. Ang. Alex. Corn. Iac. de S. Georg. in d. §. donec. quamuis ibi Cyn. sen ferit contrarium, ob id, quod dispositio illius tex. generaliter debet procedere, cum generaliter loquatur, dum etiam in eo loquitur de hypothecaria, quæ est actio in rem, daturque contra quemlibet possessorem. l. eos. C. qui potio. in pignore habentur. & istam opinionem Cyn. simpliciter refert Alber. in d. §. donec. tamen Alex. Corn. & Iac. ibi præcedentem limitationem aiunt esse veriore, & communior, cum in tex. dicatur, creditoribus hæreditariis, ex quo qui non sunt creditores hæreditarij non comprehenduntur. idem etiam voluit Angel. Imol. in dicto §. hæc stipulatio. Vnde hæres rei vindicatione conuentus, non posset obicere pendentiam inuentarij.

Limitatur prædicta cōmunis vltius non procedere, quotiescunq; petitur aliquid ab hærede pro impensa funeris. tunc proculdubio non posset opponere de inuentatio: ita tenent & concludunt Ang. Alex. Corn. Iacob. de S. Georg. in d. §. hæc stipulatio. Adde præmissis, q̄ ex huiusmodi exceptionibus impediētib; litis ingressum cumulat 30. Martinus de Fan. in tract. de exceptio. Alex. in l. vir bonus. in addi. Bart. ff. iud. sol. Angel. vero Aret. in §. 2. quæ. insti. de exceptio. retulit 40. Maria. Socin. posuit 33. in cap. 1. de litis contesta. in 6. Philipp. Francus in d. cap. 1. & seq. posuit per viam fallentiarum 43. F. Viuius opin. 257.

Exceptio fideiusionis non præstita, non potest post litem contest. opponi. Alex. in l. de die. §. si seruus. ff. qui satisf. cog. per iura quæ al. maxime per illum tex. addo Ias. in l. vniuersa. in 1. & 2. col. C. de preci. imper. offer.

Limita, nisi lit contest. sit nulla. per no. per Fel. in cap. illud. colum. 3. de præscript. & ita vult Ias. in l. fideius. §. 1. ff. qui satisf. cog. an.

Limita etiam nisi lis contestetur & satisfactio petita. eodem contextu: quia tunc præstan. est. & ex ordine intelligitur prius petita satisf. da. Alexan. vol. 2. conf. 37. faciunt quæ habentur per eum in 4. vol. conf. 96. ibi. item respondeo. & per Fely. in c. cum M. in 17. col. de constit. vbi dicit suffice. quod protestatio. apponatur in fine scripturæ. & quod vult idem Fel. in cap. except. in 8. colum. ver. fallit 10. de excep. & in cap. inter monasterium. in 3. & 4. colum. de re iud. & in cap. vnico. in 3. & 4. col. de lit. contest.

Fac. etiam quod vult Ias. in l. nam & postea. §. si petitor. col. 3. ff. de iur. vbi dicit, quod paria sunt fieri ante lit. contesta. vel incontinenti post. Et ad præmissa vide eundem Ias. in l. si ita in 1. col. de leg. 1. facit etiam tex. in l. quidam in testamento. ff. de pecu. leg.

Possidens hereditatem, si contra agentem petitione hereditatis, vel familiæ eriscunda iudicio exciperet, quod est indignus hereditate, vt putat si defunctum testari prohibetur. l. 2. C. si quis al. testa. prohi. cum nota. per Bar. in l. si. ff. eod. tit. & per Soc. conf. 105. viso processu. vol. 3. vel q̄ defuncti uxorem, seu liberos occiderit, vel tacitam fidem de restituenda hereditate incapaci accommodauerit, vt sape accidit in his, qui instituantur hæredes ab habentibus filios spurios, vt per Bal. in l. si quis presbyter. C. de epis. & cler. & Barb. in c. cum in officij. col. si. de testa. exceptione ista non iuuabitur. secundum gl. in l. his consequenter. §. 1. ff. fam. erisc. l. loci. §. compet. ff. si ser. vend. & opinio hæc communiter approbatur, vt per Corne. conf. 150. circa præsentem. lib. 2. Doct. variis in locis iuris nostri: & sic exceptio opposita per possidentem hereditate contra agentem petitione hereditatis, vel familiæ eriscunda iudicio, quod est indignus hæres ipse hereditate, vel q̄ defuncti uxorem, vel liberos occiderit, vel tacitam fidem incapaci accommodauerit. nihil operatur. Viuius opin. 272.

De exceptione pacti de non petendo, transactionis, iurifurandi præstiti, expensarum, tua non interest, tu non potes esse procurator, vel falsus procurator es.

CAPVT XVII.

Exceptio pacti de non peten. impedit lit. ingressum. Barb. volum. 1. conf. 63. in 14. colum. vide latè per Phil. in cap. 1. maxime in 2. col. de lit. conte. in 6. Idem.

Exceptio taciti pacti de non petendo inducitur ex receptione partis debiti facta ab vno ex pluribus insoluidum obligatis. l. si creditores. C. de pact.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 10. a Purp. in d. l. si creditores. nu. 1.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 5. à Petr. Stell. in disp. quam fecit ad d. l. si creditores. concl. 1. Do. a Fin.

Exceptio transactionis est litis finitæ. l. fratris. & ibi docto. maxime Ias. C. de transac. Alex. in d. conf. 40. Vezin.

Idem in exceptione præscript. si operatur probatio incontinenti. Alex. in 2. vol. conf. 213. vide in materia Phil. in c. 1. in 3. col. de lit. conte. in 6. Ang. conf. 161. Idem.

Exceptio transactionis impedit litis ingressum. docto. maxime Ias. per illum tex. in d. l. fratris. C. de transac. Idem.

Exceptio iurifurandi delati & præstiti a parte parti, est litis finitæ. l. 1. & ibi docto. max. Alex. ff. de iureiur. & l. post rem. ff. de re iud. Et ideo impedit litis ingressum. l. nam & postea. in prin.

& ibi docto. ff. de iureiuran. etiam si iuramentum sit præstitum extra iudicium. d. l. 1. in ver. ex pactione. secundum Alex. ibi. vbi dicit videri esse tex. pro glo. ff. in c. super hoc. de renun. quā (secundum eum) reputant sing. Anto. de Butr. & Imo. ad hoc q̄ etiam ex iuramento extraiudiciali, seu præstito. coram superiore non in figura iudicij oritur excep. sicut ex iuramento iudiciali. Et talis excep. prodest eius successori etiam in rem. l. ait prætor. cum seq. de iureiuran. l. si tibi decem millia. §. pactum. ff. de pact.

Et etiam transit contra singularem successorem illius rei pro qua iuratum est. l. idemque. ff. pro soc. de quo. habetur in d. l. ait prætor. & per Bart. in l. si tertius §. si quis prius. ff. de acqu. plu. arc. & per docto. in l. 3. C. quod met. cau. Bellac.

Deductionis expensarum exceptio quæ in re vendita facta fuere, opponi poterit post sententiam latam in rei vendicatione, quamuis in principali opposita non sit. Bart. in l. in fundo. & ibi Alber. de Rosa. ff. de rei vendic. Boer. decisio. 43. numero 9. Vezin.

Except. tua non interest, an impediatur lit. ingressum, vide Alex. remissive. in l. posthumus. ff. de inof. test. & Alex. in l. apud Iul. §. si de testamento. ff. ad Trib. vbi dicitur, neminem esse audiendum nisi sua intersit. pro quo fac. l. 1. ff. de app. reci. & cap. cum inter. §. seniore. de elect. & l. si patroni. §. qui fideic. vbi etiam Alex. ff. ad Treb. de quo etiam per Fel. in c. super his. in 9. col. de accu. & in c. ex parte. in 1. col. de testib. & per Ias. in l. 2. §. item si in facto. in 5. col. de verb. obl. Corn. in 4. vol. conf. 72. in fi.

Et de ista excep. habetur in l. posthumus. §. si quis ex his. & ibi Ang. ff. de inof. test. & in l. cum quæreba. & ibi Bart. Imo. & Pau. de Cast. ff. iud. sol. Vezin.

Except. tibi ius non competit, impedit litem contestari. Alex. in l. mater. ff. de inof. test.

An autem agenti rei vendicatione possit per habentem causam ab eo opponi, tu non es dominus. vide Alex. post Bart. in l. si alienam. circa princi. in 2. col. ff. sol. mat. Idem.

Exceptio tua non interest, debet opponi ante litem contestatam.

Fallit in 2. casib. secundum Fel. in c. super his. de accu. num. 12. Do. a Fin.

Exceptio, tua non interest, potest opponi, & ante litem contestatam & post, in vim exceptionis peremptoriæ. l. peremptorias. C. senten. rescind. non poss. Fel. in cap. ex parte. de testib. & Dec. conf. 32. nu. 5. Bellac.

Tu non potes esse procu. potest opponi in quacunque parte iudicij. Fel. in c. exceptionem. in 1. col. de excep. Alex. vol. 4. conf. 76. Bellac.

Si admissus fuit quis procu. vsque ad litem conte. non potest postea contra eum opponi. Feli. in c. quoniam contra. in 23. col. de prob.

Vide tamen Phi. in c. 1. §. 1. de elec. in 6.

Except. illegitimitatis personæ, potest quandoque opponi. Mars. in l. si quis. in 8. colum. ff. de quæst. Et vbi pars prohiberetur oppone. potest per iudicem opponi. Phi. in d. cap. 1. §. 1. Idem.

Exceptio tu non es procurator, potest per aduersariū quandoque opponi, & quandoque opposita, reddit iudicium retro nullum, & repellit procuratorem a procuratore iudicij. l. licet. C. de procur.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. licet. nu. 8. & si vis videre an & quando exceptiones procuratoriæ sint opponendæ, videas Barto. distinguentem in l. Pomponius. §. rati habitationis. ff. de proc. Do. a Fin.

Exceptio falsi procuratoris semper opponi potest. l. licet. C. de procu.

Fallit in 4. casib. quos not. Petr. Duen. reg. 264. & si post litem contestatam opponatur, incumbit onus probandi opponenti, & non neganti. fallit vt no. Franc. Turz. conclusio. 92. Do. a Fina.

De exceptione dilatoria, seu moræ.

CAPVT XVIII.

Except. dilatoria solutionis opponi potest ad impediē. processum. Socin. in l. 2. §. sanè. ff. de excep. nam qui ante diem agit, malè agit. l. 1. ff. quando dies leg. ced. cum similibus.

Si except. dilatoria non opponatur, valet processus. Fel. amplè in c. suscitatus in 3. col. de rescrip. Bellac.

Omittens dilatoriam excep. oppone. in causa princ. non potest oppone. in causa app. Felyn. in cap. ad audientiam. el 2. in

Com. V.I. Opin.

2. in 9. colum. de rescrip. Iaso. in d. l. ita demum. in 2. colum. de quo etiam vide Dy. consi. 25. Vide tamen singularem intellectum ad hoc, per Aret. in d. l. ita demum. Idem.

Exceptio dilatoria, vel peremptoria debet opponi ante litem contestatam, postea vero opponi non potest. l. ita demum. C. de procu.

Ampliatur in multis casib. & limitatur in 15. per Ias. in d. l. ita demum. nu. 1.

Limita primam partem regulæ, secundam vero in 13. per Fel. in c. exceptionem. ff. de excep. col. 3.

Fallit vt per Petr. Duen. reg. 263.

Fallit vt per Soc. reg. 129.

Fallit vt per Bened. Capr. in suo tract. reg. 57.

Fallit in 10. casib. vt per Soc. reg. 42. in add. Feli. vero facit contrariam regulam, & eam limitat in 5. casib. in c. insinuata. de offic. deleg. nu. 7.

Fallit in 9. casibus, vt per Alexan. in l. ita demum. num. 4. & sequen. C. de proc. & si ista exceptio non est opposita ante litem contestatam in prima instantia, non potest opponi nec in secunda.

Fallit vt per Baptista. a Villalob. conclusio 103. in litera E. Don. a Fina.

Exceptio dilatoria ante litem contestationem proponi debet. commune ait Prapof. in c. si quis. 3. q. 6. & cum in prima causæ tractatione (instantiam appellant interpretes) opposita non est, non potest in secunda opponi. vt recepta effatur Ant. de Trem. in addit. ad Bonacur. in pract. exceptio. in rubr. de impedim. & exceptio. quæ contra restit. nu. 9. Villal. in sua collect. & Vezin. in suo xratio. Idem.

Exceptio dilatoria non opposita ante litem contestatam, in prima instantia, non potest opponi nec in secunda. Ias. in l. ita demum. nu. 7. de procu. com. dicit.

Nota istam communem cum sequenti ad intel. l. 2. tit. 6. lib. 3. ord. & ad cap. 8. l. 42. in prag. & l. 2. tit. 8. lib. ord. & l. 1. tit. 4. lib. 3. ordin.

Fallit primo, nisi opponatur exceptio contra procuratorem: vt putat quod sit monachus: quia potest opponi, etiam post litem contestatam. Ant. de Trem. in addit. ad Bona. in pract. exceptio. in rub. de impe. & excep. quæ contra res. num. 9. vers. 6. fallit. com. dicit.

Fallit secundo, si exceptio dilatoria non erat orta reo ignorante, vel ex errore non proposuit, quia non potest opponere postea. Ias. in l. error. nu. 19. de iuris & facti igno. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Potest quis petere declarari exceptionem sibi competere. Lud. Rom. cons. 90. circa fi. Ang. inst. de excep. in rub. in 15. col. & in 22. col. vbi no. loquitur. Vezin.

Exceptio dilatoria nouiter nota potest opponi post litem contestatam, nisi constaret de negligentia opponentis ante commissam. secundum communiter cano. in c. pastoralis. ext. de excep. Ang. in l. qui procuratorem dat. §. 1. in l. Pomponius. §. rati. ff. de procu. Sal. in l. de die. §. si seraus. ff. qui satisd. cog. Bu. & Panor. in c. 2. Balb. decis. 40.

Licet exceptio dilatoria ante litem contestatam opponi debeat. l. ita demum. C. de procura. l. fi. C. de excep. & licet exceptio ea, quod tu non es procurator, sit dilatoria. d. l. ita demum. tamen talis exceptio poterit quodcumque opponi etiam post sententiam. l. licet. C. de procura. ob id quod talis exceptio falsi procuratoris reddit iudicium retroactum nullum, ob id quodcumque opponi debet, quod non habet locum in aliis exceptionibus dilatoriis, quæ non reddunt iudicium retroactum nullum. glo. & ibi Ias. in d. l. licet. C. de procura. Gui. Pap. cons. 61. nu. 2.

Fallit in 4. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 264. Bellac.

Capitu. pastoralis. de exceptionibus, non solum habet locum in dilatoriis exceptionibus, sed etiam in peremptoriis: quia index potest assignare tempus ad illas proponendas. Ias. in l. qui pro tribunali. nu. 26. de re iud. ff. communem dicit.

De iure regio est taxatum tempus, infra quod dictæ exceptiones tam peremptoriæ, quàm dilatoriæ sunt proponendæ, tam per l. secundam. titu. 6. lib. 3. ord. quàm per l. 8. in ord. de Madrid. in pragma. Et nota circa d. l. dictum notabile Iaso. in l. 2. nu. 23. de re iud. ff. quod iudex non potest abbreviare dictum tempus. Villal.

Proponens exceptionem dilatoriam, videtur in iudicem consentire. c. inter monasterium. de re iudic.

Fallit in 8. casib. vt per Fel. in d. c. nu. 7. Do. a Fin.

Exceptionem moræ adeptus debitor exceptionis eiusdem oppositioni a suimet debitoribus sit obnoxius. vt commune ait Rip. in rubr. num. 4. de rescrip. Villalob. in sua collect. Suarez.

De Actionibus,

Debitor si impetrauit moratoriam exceptionem, debitor illius possunt vt eadem exceptione contra eum. Ioan. de Rip. in rub. de rescrip. nu. 4. communem dicit.

Nota quod iste debitor qui impetrauit moratoriam exceptionem debet prestare cautionem creditori. Pyrrhus Ang. in consuet. Aure. de executione ex locato. cap. 18. communem dicit ex l. vniuersa. C. de preci. impe. offeren. vbi etiam Ias. dicit quod non præiudicat hæc exceptio credito iurato. B. Villal.

De exceptione Macedoniani, & excussionis non factæ.

C A P. XIX.

Exceptio Macedoniani contra creditorem mutuatum pecuniam filiofamilias competit & patri & filio. glo. in l. si filiusfamilias. in verbo, exceptio. ff. si cer. pet. Ias. in §. actiones. nu. 37. de actio. Doct. in l. 1. C. ad Macedon. cessat tamen hæc exceptio in filiofamilias mercatore. Bart. in l. Macedoniani. C. ad Macedo. qui non potest eam exceptionem opponere, nec etiam quando pecunia mutuata est filiofamilias studiorum causa: poterit enim tunc ea pecunia repeti sine ea exceptione. d. l. Macedoniani. Et habet locum hæc exceptio tantum in pecunia mutuata, non etiam in aliis rebus, nisi dolus interueniret. Ange. in §. item si. instit. de excep. Bal. in l. sed Iulianus. §. sed & ff. ad Maced. & potest talis exceptio quodcumque opponi, etiam post sententiam. secundum Ang. vbi supra & communem dicit Burs. cōf. 211. nu. 15. Bonac.

Remedium denunciationis non habet locum contra filium familiatum exceptione Macedo. sec. Inn. c. quia plerique. extra de immu. eccle. Bar. in constitutione, ad reprimendam. in verbo, per denunciationem. quia talis exceptio descendit ex delicto, seu dolo creditoris, sicut in quacunque alia exceptione concessa in odium creditoris. l. qui exceptionem. ff. de condi. inde. Idem in exceptione Velleiani. Primum dictum temperant Inno. Butr. & Pan. in d. cap. vt non procedat, quando creditor non fuit in culpa, mutuando: puta quia ex charitate, vel ignorans esse filiumfam. & aliter, vt ibi per eum. Balb. decis.

Macedoniano inuatur filiusfam. l. 1. ff. ad Macedo.

Fallit in 20. casib. in quibus Macedonianum non habet locum quos no. Ant. ve Tremul. in add. ad practiam. Vber. de Bonacur. in tit. de perempt. exceptio. nu. 3. vers. & Macedoniani. Do. a Fin.

Except. excussionis non factæ, ante litem conte. opponenda est. Alexan. volum. 1. consi. 78. & in 4. volum. consi. 32. addo Bald. in 1. parte consi. 14. & Pet. de Anch. consi. 294. Barb. in 1. vol. consi. 28. in 9. col. Ias. in l. si. in 1. col. ff. si cer. pet. Barb. in 4. vol. consi. 12. in 6. col. Et impedit lit. ingressum. Phi. in c. 1. in 7. col. de lit. conte. in 6.

Limita, quia si facta excussione, contra princ. & eo reperto non soluen. si pendente iud. contra tertium possessorem debitor efficia. soluen. iterum poterit opponi de excussione non facta. ita vult Alex. vol. 5. consi. 100.

Limita etiam, quia opposita ante litem conte. non prohibe. probari lite conte. Cor. in 3. vol. consi. 55. in antep. col.

Non suffic. generalis excep. nisi in specie oppona. de excussione non facta. ita pulchrè Alex. in 4. vol. consi. 32. Bellac.

Excussionis exceptio opponitur, licet sit renuntiatur, secundum communem per Burs. consi. 113. nu. 21. lib. 1. vbi quod eadem expen. excipientis opponitur, licet ordinis beneficium cessaret. quam conc. declara. vt latius per eum. & Rom. consi. 142. 11. Bonac.

Excussionis exceptio ante litem contesta. vt dilatoria proponitur. secundum communem per Burs. consi. 48. nu. 14. lib. 1. Bonacoff.

Excussionis non factæ, exceptio debet opponi ante litem contestatam, quoniam est dilatoria. Est vera omnium concl. secundum Alex. consi. 78. in causa & lite. circa fi. vol. 1. & in cōf. 34. consultus. vol. 4. M. Charian.

Excussionis exceptio ante litem contestatam opponenda est: non tamen potest opponi in causa appellationis. Alex. clare in 4. vol. consi. 34. Ias. in l. ita demum. in 2. col. in fin. C. de procur. Idem.

Nota quod non sufficit generalis exceptio, sed in specie de excussione non facta opponendum est. ita pulchrè Alex. in 4. volum. consi. 32. scilicet, si dicatur & opponatur exceptiones esse generales: alias autem parte non opponente si procederetur summarie, obstaret except. generalis. vt ibi late per

per eum. & per Cor. in 3. vol. consi. 55. in antepe. col. Idem.
 Licet exceptio excussionis sit de apicibus iuris. gloss. in l. si
 mancipium. ff. de epic. las. in d. §. item si quis in fraudem. in 18.
 col. Lud. Rom. consi. 430. attamen opponi potest coram arbi-
 tro. ita no. & signanter vult Bal. in l. si §. sed & si quis. C. co. de
 leg. & seq. Alex. in l. si costante. col. 12. vbi dicit hoc alibi no. le-
 gisse. ff. sol. mat. addo Fel. in c. canonu statuta. col. 18. de consi.
 Etiam vbi proceditur summarie. & c. Corn. in 3. vol. consil.
 55. col. pen. Idem.

De exceptione tituli, vel titulo possideo, nec non
 præscriptionis.

C A P. XX.

Intuli exceptio vsque ad sententiam opponi potest,
 secundum Rol. consi. 48. nu. 9. lib. 1. Quid de exce-
 ptione titulo possideo? & dic. quod est perempto-
 ria, iuxta no. per Bar. in l. cogi. C. de petitio. haredi.
 Arc. consi. 109. col. 2. Qua in materia plura scribunt Bart. in l.
 cum de hoc. ff. de except. rei iud. Ofasc. decis. 160. Quibus ad-
 de, quod solus titulus iuncta etiam possessione non probat
 dominium. gloss. in l. cum res. C. de probat. quam sequuntur
 Cyn. Bar. & alij relati per Natt. consi. 396. col. 3. vbi ponit ex-
 pla. & inter alia, de Comite, qui donauit castrum Abbati, vnde
 non sequitur qd Abbas sit dominus, nisi probetur quod ip-
 se Comes sit dominus. declara. vt latius per eum ibi, vbi inquit
 si solus titulus habita etiam possessione dominium confer-
 ret: frustra tractaretur materia præscriptionis, quæ ultra titu-
 lum & possessionem requirit diuturnitatem, & continuã pos-
 sessionem, & insuper bonam fidem. accedit qd nec etiam ex ti-
 tulo & possessione probatur quasi dominium, vt competat
 publiciana, nisi etiam probetur traditio vacuæ possessionis.
 per Doct. in d. l. cum res. C. de proba. Nat. d. consi. 396. col. fin.
 num. 7. Qui titulus solus iura non confert, neque probat, sed
 ius tantum accipiendi causat. teste Aym. consi. 134. nume. 2.
 Qua in materia, dic. sufficere quemuis tit. allegare p. o fundõ,
 cum probatione temporis immemorabilis. secundum Rol. cõfi.
 66. num. 48. lib. 2. post Alexan. consi. 6. col. 3. lib. 1. & Jac. Paris.
 consi. 23. nu. 18. 22. lib. 4. Quæ allegatio tituli cum probatione
 immemorabili, habet vim contractus onerosi qui per princi-
 pem sine causa reuocari non potest. ex no. per Rol. d. consi. 66.
 nu. 23. Doct. in c. 1. de probat. Quando verò titulum suæ pos-
 sessionis quis dicere vel ostendere cogatur? dic vt per Afflic.
 decis. 265. num. 87. Rol. consi. 89. nu. 21. 26. lib. 2. d. consi. 66. &
 quando ex longa possessione præsumatur titulus? vide Boer.
 q. 42. nu. 5. par. 1. vbi an sufficiat allegare titulum. & probare
 suam vel suorum possessionem. Cui adde, qd ex titulo præam-
 bulo quis possedisse præsumitur. teste Bal. in l. 2. C. de acq. pos.
 Boer. q. 77. nu. 3. & possidens ex tit. anteceditur esse in bo-
 na fide. per Nemiz. consi. 79. num. 11. & num. 31. vbi quod anti-
 quior titulus facit præsumi antiquiorem possessionem, & an
 præsumatur titulus probata possessione logi temporis, & an
 titulum allegare sufficiat, & probare suam vel suorum pos-
 sessionem? dic vt per Boer. d. q. 42. qui autem sint tituli transfe-
 rentes dominium? vide Syluest. in summa. versu. vñ cap. nu. 4.
 Bellacomb.

Præscriptionis exceptio per arbitrium admittitur, si præ-
 scriptio sit cum bona fide. Balb. in 1. par. quæst. 5. communem
 dicit. Idem.

Præscriptionis exceptio impedit litis contestationem, si op-
 ponatur. Boer. decis. 344. nu. 2. & 8. com. dic. Idem.

Additio. Præscriptio an probetur, & sufficiat per possessio-
 nem inceptam ab vno, & finitam a successore. Barto. in l. Pom-
 ponius. §. præterea. in ff. de acquir. poss. dicit quod sic. & ita
 Paris. consi. 107. laboriosa. nu. 11. vol. 1. Mare. Ant. Nat. consil.
 70. vide num. 4. vol. 1. Soc. iun. consi. 47. viso prædicto. nume. 1.
 cum duob. seq. volu. 2. Limita, nisi in beneficiis in quibus tem-
 pus prædecessoris cum tempore successoris ad finiendum tri-
 niū colorati tituli non coniungitur, continuatur. & ratio
 vt per M. Ant. Bard. in tract. de temp. vtil. & contin. in cap. 14.
 num. 6. I. Fich.

Præscriptio exceptionis a parte opponi debet cõtra actio-
 nem a parte aduersa propositam. Bal. & Saly. in l. sicut. C. de iu-
 di. Bal. in l. 1. C. si aduer. credi. & qd semper a parte opponi de-
 beat ad hoc vt illius habeatur ratio. tenet Boer. dec. 344. nu. 8.
 & ibi hoc tenet, & hanc esse communem opinionem ibi asse-
 rit. Præscriptio enim non tollit actionem ipso iure, sed ope ex-
 ceptionis. Bal. in rub. C. si aduers. credi. de Anch. & Felyn. in c.
 ad aures. de præscr. & Boer. in ea decis. nu. 3. Idem.

De litis pendentia, vel finita exceptione.

C A P. V T XXI.

Exceptio litis pendentia ante litem contest. oppo-
 nen. est. Bald. in d. l. peremptorias. Alex. vol. 3. cõfi.
 106. in 7. col. Fely. in d. c. excep. in 12. col. Iason in
 l. de die. §. si fernus. ff. qui satisfd. cog. & in l. nulli. in
 2. & 3. col. C. de iudic.

Et innouata lite pendente redduntur nulla. Soc. in 2. parte
 consi. 199. in 7. col.

Rescriptum impetratum tacita lit. pendetia est nullum. Pet.
 de Anch. consi. 16. Bellac.

Exceptio litis pendentia cum sit dilatoria, debet opponi
 in initio litis: alias non potest ob stare. Bal. in l. peremptorias.
 in fi. C. sent. fesc. non pos. Alex. consi. 106. nu. 21. 3. volu. & nisi
 in initio opponatur, non impeditur demum iudicium. Alex.
 ibid. nu. 22. Idem.

Exceptio litis finita impedit lit. contestationem l. elegãter.
 §. si quis post. ff. de condi. indeb. c. 1. de lit. contest. in 6. Bar. in
 l. postquam liti. in fi. com. C. de pac. aliquid per Alex. in l. 4. §.
 condemnatum. in fi. 4. col. ff. de re iud. Bar. & Ias. in l. fratris. C.
 de trans. Bar. in l. seruus. C. de his qui ad eccles. confug. vbi di-
 cit qd iusta except. impedit litem contestari. addo tex. & ibi
 Fely. in c. sicut. de re iud. Pan. in 2. par. consi. 60. Alex. in 5. vol.
 consi. 40. ibi. 3. præsuppono. Don. a Fin.

Exceptio litis finita impedit lit. contestationem l. elegan-
 ter. §. si quis post. ff. de condi. indeb. cap. 1. de lit. contesta. in
 6. Barto. in l. postquam liti. in fin. C. de pac. aliquid per Alex.
 in l. 4. §. condemnatum. in fin. 4. colum. ff. de re iudic. & est rex.
 in capitu. sicut. & ibi Felyn. de re iudic. Panor. in 2. par. consil.
 60. Bonacossi.

Adde quod vbi poni. except. impediens lit. ingressum, non
 est respondendū interrogatoriis. Fel. no. in c. excep. in fi. 12. col.
 de excep. fac. pulchrum consi. Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 143.
 & Lud. Rom. consi. 249.

Et vltra præmissa, quæ dicant. excep. impediens lit. ingres-
 sum vide Alex. in l. vir bonus. ff. iud. sol. Phi. in c. 1. ibi 7. col. &
 seq. de lit. conte. in 6. Ang. in §. aque. in 4. & 5. col. insti. de ex-
 cept. Idem.

Quæro, quando opponantur exceptiones litis finitæ? Re-
 spon. Et iure cautum est, & a Doct. nostris communiter rece-
 ptum, exceptiones litis finitæ, & ante litem contestatam ad im-
 pediendum processum præ ceteris exceptionibus perempto-
 riis opponi posse speciali quodam privilegio. c. 1. & ibi Doct.
 communiter. de lit. contest. lib. 6. Et post litis contestationem
 ad perimendum ius actoris. Hanc dicit esse comunem Ias. in
 l. ait prætor. nu. 15. ff. de iureiur. Et eam tenet Bal. l. postquam
 liti. C. de pac. l. exceptionem. C. de proba. l. nam & postea. &
 ibi Alex. ff. de iureiur. Eandem dicit esse comunem Rober. Ma-
 ran. in trac. de ord. iud. par. 6. rub. de citat. nu. 12. Et eam tenet
 communiter doct. Cy. Bal. Sal. & sequaces. l. emptor. C. de præ-
 scrip. long. temp. Bart. l. si pro socio. Bar. Bal. An. Ias. Decius,
 & Doct. l. fratris. C. de transact. eandem dicit esse comunem
 Franc. Balb. in tract. præscr. par. 1. q. 9. Soc. iun. consi. 14. nu. 15.
 lib. 3. Ludolph. Schard. in consi. 32. inter consilia Iurisconsul.
 Germa. par. 1. nu. 83.

Prædicta conclusio procedit, si exceptiones litis finitæ non
 requirant altiore indaginem. Sed incontinenti probari pos-
 sint, alias referuntur post litis contestationem. ita tenent Bart.
 Alex. & Doct. in l. ille a quo. §. si de testamento. ff. ad Treb. Bar.
 Alex. Ias. & Doct. l. nã & postea. ff. de iureiur. Fel. rub. nu. 10. extr.
 de præscr. Franc. Balb. in trac. præscr. 1. par. q. 9. Nic. Boer. decis.
 344. vbi cõem asserunt. Eandem dicit esse comunem senten-
 tiam Maran. in d. rub. de cita. num. 13. Et ita iudicatum esse in
 exceptione præscriptionis, quæ est litis finitæ, testatur Matth.
 de Affl. decis. 52. M. Grass.

Quæro, quare appelletur exceptiones litis finitæ? Respon.
 comuniter traditum est, ideo appellari exceptiones litis fini-
 tæ quia inductæ sunt ad hoc, vt sit litium finis. ita declarât Do-
 ctiores communiter in l. fratris. C. de transa. vt firmat Marant.
 in Specul. aduoc. parte 6. rubrica de exceptio. numero 11.
 M. Grass.

Exceptio litem perimens etiam post sententiã opponi põt,
 si prima actione agatur, non verò actione in factum ex prima
 sententia, vt frequenter placitum enunciat. Balb. decisio. 13.
 Idem.

Com. V. I. Opin.

De exceptione ordinis peruersi, ineptitudinis libelli, loci non tuti, quod metus causa, simulationis, ne fiat in præiudicium, contra testes, quod liceat bannitum occidere, & calumniosa.

C A P V T XXII.

Exceptio ordinis ab initio ante litis contestatione allegari & opponi debet. Doct. in c. peruenit. de fideius. Guid. Pap. conf. 100. Cy. Bal. & Saly. in auth. præfente. C. de fideiussor. & si non opponatur talis exceptio, tenebitur processus contra fideiussorem. Nicol. Boer. decis. 221. num. 6. Guid. Pap. decis. 81. & neque poterit opponi in articulo appella. Bal. in l. 1. num. 6. de conue. fisci debi. libro 10. C. Bellac.

Peruersio ordinis exceptionis coram ordinario non vitiat processum: secus coram delegato. Ang. in d. rub. in 21. col. Idem.

Exceptio ineptitudinis libelli potest quoadocunque opponi, & reddit processum retro nullum. Alex. in l. si patronus. ff. de iur. iur. post Bal. & Ang. ibi per illum tex. bene fac. secundum eum l. 1. §. 1. ff. si mens. fal. mo. dix. quam ad hoc all. Cy. in l. vni. circa prin. C. ut quæ def. & dicit melius probari in l. libellorū. §. quod si libelli. ff. de accus. & est tex. expressus in c. cum dilecti. de emp. & vend. vbi probatur quod potest opponi et lata sententia. Patet, quia ineptitudo libelli reddit sententiam nullam. ut est tex. valde not. iuncta gl. Inst. de obl. ri. generali. no. Bal. in l. actori. in fi. C. de iur. iur. & in l. exceptione. C. de prob. & in aliis loc. al. per Alex. vbi supra. addo Ang. cōf. 167. Lud. Ro. conf. 69. Barb. vol. 2. conf. 88. in 10. col. Fel. in c. examinata. in 7. col. de iud. in c. tenor. in 1. col. de re iud. Ias. in d. l. 1. in 3. col. de iur. & fac. ign. in §. 1. col. 29. insti. de act. in l. 1. in 2. col. ff. de off. asse. & in d. l. si patronus. & in l. eleganter. §. 1. col. 3. ff. de cond. indeb. Bellac.

Exceptio opposita contra partem libelli, non suspendit aliam partem. Ita Bal. in l. si non transac. C. de iur. & fac. igno. Vez.

Exceptionem loci non tuti proponere non potest, qui mandatum non habet. Bar. in l. pe. §. ad crimen. ff. de publ. iud.

Contrariam opinionem multi tenent, ut refert Port. lib. 1. suarum concl. reg. 4. vbi limitat in 2. casib. Do. a Fin.

1 Exceptio loci suspecti licet non sit opposita a prin. potest tamen ex post facto opponi, quia grauamen renouatur, non autem consumitur. Ita Bal. in l. peremptorias. C. sen. rescin. no. pos. al. Archi. in c. hortamur. 3. q. 8. addo Can. in c. ex parte. de app. Fel. in c. accedens. el. 2. in 4. & 5. col. ut lite non conte. Ias. in l. error. in 3. col. C. de iur. & fac. igno. & in l. ait Prætor. in fi. 4. col. de ope. no. nunc. Bellac.

Exceptio quod metus causa aduersus hæredes non datur. fallit in 4. casib. ut per Vigel. in commento 7. anni. lib. 49. ff. c. 2. q. 5. reg. 3. fol. 199. Don. a Fin.

Annalis est actio & exceptio quod metus causa. l. 4. C. de his quæ vi fallit ut per Vigel. vbi supra q. 7. Idem.

Exceptio quod metus causa regulariter datur. l. 1. & per totum tit. ff. de eo quod met. cau.

Fallit in 27. casib. ut per Vigel. in commento 7. anni. in lib. 49. c. in causa 14. fol. 191. Don. a Fin.

Exceptio quod metus causa ei datur ad quæ res peruenit.

Fallit in 4. casib. ut per Vigel. vbi supra c. 2. q. 5. reg. 2. fol. 199. Don. a Fin.

Exceptioni simulationis renuntiare non potest: hanc conclusionem ponit Crot. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. nu. 27. ver. secunda sit conclusio. vbi limitat. Do. a Fin.

Exceptio ne fiat præiudicium, limitatur in 6. casib. per Soc. in l. si post. ff. de except. nu. 5. Don. a Fin.

2 Exceptio quæ opponitur contra testes non impedit examinationem ipsorum Alb. in trac. de testi. col. 23.

Fallit in 2. casib. ut per Fel. in c. ex par. de testi. nu. 14.

Fallit in 8. casib. ut per Campeg. in d. trac. concl. 141.

Fallit in 8. casib. ut per Lancil. in trac. de offi. præto. in titu. de testib. in prin. nu. 9. Idem.

Exceptiones, seu oppositiones contra testes a principio examinationis faciendæ sunt.

Fallit in 7. casib. ut per Campeg. in d. trac. concl. 242. Idem.

Exceptio, quod testes sunt corrupti, si non est opposita in causa appellationis, opponi non potest.

Fallit in 2. casib. secundum Soc. reg. 405. Idem.

Exceptio quod quis vigore statuti bannitum licite occiderit, vel offenderit, impedit litis contestationem. communem Gandin. de malefic. in tit. verum procurator. nu. 15. Clar. lib. 5. sent. §. homicidium. ver. sciendum. P. Fich. & Bonac.

Exceptio calumniosa per iudicem repellenda est. Bald. in l.

De Actionibus,

peremptorias. C. sen. rescin. non pos. al. Inn. in c. post electionem. de concess. præbend. vbi dicit, quod quando iudex vehementer suspicatur ne reus opponat except. per calumniam. potest talem excep. non admittere, imo reiicere, nec debet dubitare de app. quod dictum est perpetuo no. adde Alex. vol. 1. conf. 65. vbi etiam dicit, quod tunc præsum. iusta causa in iudice. de quo etiam habetur ample. per Barb. in 1. vol. conf. 10. in prin. per Fel. in c. de cætero. in 3. col. de re iudi. fac. quod vult idem Fel. in c. licet causam. in fi. 2. col. de proba. addo Barb. in 1. vol. conf. 8. in 9. col. & conf. 18. in 11. colu. Marf. ample in l. patre. col. 17. de quæst. Bellac.

Nunquid autem iudex teneatur de necessitate hoc face. vbi de Fel. in c. excep. de excep. in 1. col.

Iudex potest reiicere calumniosas exceptiones, non solum si constat de calumnia, sed etiam si vehementer suspicatur eas opponi causa morandæ litis. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect.

Fallit in 4. casib. ut per Rip. in d. l. nu. 53. Don. a Fin.

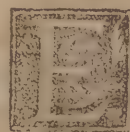
ANNOTATIONES PRACTICAE

1 An exceptionem loci non tuti proponere possit, qui mandatum non habet. vide ex Anton. Gabriel. titu. de exceptionib. conclus. 3. lib. 2.

2 Vide quæ infra, in miscellaneis. c. 25.

De exceptione peremptoria, item & iuris tertij.

C A P V T XXIII.

Exceptio peremptoria potest opponi et post sententiam, si agatur prima actione, & non actione in factum ex prima sententia. Balb. decis. 13. com. dicit. Idem & Vezin.

Exceptio peremptoria potest opponi etiam post sententiam, si agatur prima actione, & non actione in factum ex ipsa sententia. glossa est notabilis & communiter approbata in l. duobus. ff. de except. rei iudic. Imo etiam si agatur actione in factum ex sententia, quando talis exceptio non contradicit sententia, vel non dicit eam iniuste latam per casum in d. l. duobus. iuncta gl. mag. ibi in prin. Ad idem est tex. in l. ex diuerso. §. si in iudicio. ff. sol. matr. Bar. in l. Nefennius. §. si. ff. de re iudi. Idem vbiunque talis exceptio habet cognitionem separatam, & est separata ab eo super quo est iudicatum. secundum Bal. in l. 1. C. de iur. & fac. igno. vbi plura exempla notabilia ponit circa hoc. Balb. decis. 13.

Exceptio peremptoria non potest opponi contra executorem post sententiam quæ transiit in rem iudicatam. c. cum olim. de priuile. si maritus. §. præscriptione. de adult.

Fallit in 9. casib. ut per Spe. in tit. de except. nu. 3. videas Pe. Duen. reg. 262. Idem.

Exceptio omnis peremptoria non venit ad impugnandam sententiam, sed ad moderandam. l. Nefennius. ff. de re iudic. l. si fideiussor. ff. de fideius.

Fallit in 5. casib. quos not. Ias. in l. 1. C. de iuris & fac. igno. col. 4. ante litem contestatam ad impediendum, nec proponi, nec probari possit.

Fallit in 4. casib. ut per Soc. reg. 127. Don. a Fin.

Exceptionem peremptoriam, aut dilatoriam, coram iudice si quis opposuerit, & illam per iudicem reiectam se coram eodem probaturum obtulerit, licet per oblationem huiusmodi iustificetur appellatio quo ad deuolutionem, ut tradunt Doctores in capitulo interposita. de appellation. non tamen ob id probata dicitur exceptio, sed probanda erit coram iudice appellationis, quoniam parti obesse non debet iudicis iniquitas. ut communiter voluerunt Doctores. in cap. interposita. F. Turzan.

Exceptio iuris tertij, quæ non est exclusiua ipso iure, non admittitur. secundum communem per Rol. conf. 57. num. 10. lib. 3. post Bar. in l. 2. ff. de excep. rei iud. de quo plura no. præf. Pap. for. lib. negat. vers. spectat. Bar. in l. fi. C. de rei vend. vbi ponit exempla. Bal. in l. peremptorias. nu. 28. C. sent. rescind. non pos. Castr. in l. cum seruum. C. de ser. fug. Burs. conf. 82. col. fin. lib. 1. Bertr. conf. 244. nu. 2. in prin. quatin materia dixit Salyc. in l. si cui. nu. 6. C. de non nu. pec. q. de iure mere personali aliter non licet excipere, sed de iure reali, quando enervat factum intentionis aduersarij, bene licet: secus si non enervat. cui addo Rom. conf. 46. nu. 2. vbi quod extranea persona de iure tertij disceptare non potest, de quo opponere & allegare potest, qui causam habet ab ipso tertio. iuxta tradita per Aym. cōf. 116. nu.

Et vniuer. litigantium partibus. Locus X. 26

nu. 14. nu. 16. vel est ipsius tertij cessionarius, & causam habet ab eo. teste Bursi. conf. 36. nu. 19. lib. 1. Bellac.

Excep. de iure tertij non admitti. Bald. no. in l. cum seruum. C. de ser. fug. al. l. loci corpus. §. competit. ff. si seru. vend. & alia multa addo Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 17. in pe. col. & confil. 166. Barb. vol. 1. conf. 8. in 8. & 9. col. & in conf. 41. in 14. col. & in 2. vol. conf. 18. in ult. col. Lud. Ro. in conf. 76. in pen. col. Barb. in 4. vol. conf. 54. col. vit.

Limita, nisi ius tertij sit in totum exclusiuum iuris agent. l. si. C. de rei vend. & d. l. cum seruum. & ibi Bal. & Doc. Alex. vol. 2. conf. 38. in fi. & in conf. 137. in pe. col. ibi, praterea prohibi- tio. al. no. per Bar. in l. 2. ff. de excep. rei ind. & alia multa. idem vult in l. si alienam. ff. sol. mat. & in l. indebiti. §. sed & si nūmi. vbi et Ias. in fi. ff. de condi. indeb. Barb. in 4. vol. conf. 52. in 5. col. al. Pe. de Anch. conf. 285. incip. efficacibus. quod mihi est 297. Alex. in rub. de ope. no. nunc. in 8. col.

Sublimita ita demum procedere, si ille tertius declaret se velle ut iure suo. ita Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 142.

An autem possessor feudi possit oppone. de iure tertij? vide in specie Bal. in 3. par. conf. 9. Idem.

De exceptione compensationis, vbi & de ipsa cō- pensatione etiam mixte.

C A P. XXIIII.

Xceptio compensationis potest opponi in execu- tione. Ias. in l. 1. in 4. colum. C. de iur. & fact. ignor. Vezinus.

Compensatio regulariter admittitur. l. si constat. & l. si. C. de compen. fallit vt per Vinium in suis conclusionib. in ver. compensatio. fallit in debito iurato. vt per Matth. not. 54. vbi Gab. Sara. sublimitat. fallit vt per Marf. sing. 268. Idem.

Compensatio licet fiat ipso iure. l. si constat. & l. si. C. de cō- pensa. Est tamen necesse, q̄ ea opponatur ab homine, vt decla- rant, & concludunt Accurs. & ceteri Doct. in d. l. si constat. in ver. ipso iure. & profuse Tyndarus in trac. de compensatio. ar. 6. nu. 47. cum aliis seq. vbi deducit istam esse cō. opin. & Ias. nu. 71. & Zasius nu. 6. & seq. in §. in bonæ fidei. insti. de act. & ve- riorem opinionem vocat Affl. dec. 381. quādā Hippolita. sub nu. 4. & cōem demonstrauit et Saly. in l. si quid. quam legit cū l. verum. ff. de compēsatio. vbi subdit, quod cōpensatio debet peti in iudicio. & gl. in d. §. in bonæ fidei. insti. de act. in ver. cō pensatio, dicit q̄ exceptio cōpensationis opponi debet. vt la- te etiā per Bal. Nou. in trac. de dote. in 8. par. principali, in pri.

In cōtrariā verō partē, videlicet, cōpensationem fieri ipso iure, & parte non opponente, inclinauit, & bene, & optimis quidem rōnibus Sacri regim. consilium Neap. teste Affl. dec. 121. in prin. Sed hoc sanē intellige, vt explicat Alex. conf. 85. consideratis narratis in themate nu. 3. cum aliis seq. vol. 3.

Et licet cōpensationis exceptio efficax sit, quia qui compē- sat soluit. Tamen hoc fallit in debito iurato, quia de debito iurato ad nō iuratum cōpensatio nō admittitur. secundū cō. opi. de qua per Ias. in l. eum qui. §. si iurauero nu. 2. ff. de iure- iur. & p. Feli. in c. ad nostram. de iureiur. Bened. de Barza. in trac. de instru. guarentig. in 3. par. 3. q. Are. conf. 99. col. 2. Ias. conf. 134. col. 2. vol. 4. Marin. Frecciam in trac. de presentat. instru- menti secundū formam ritus. in ult. par. quæ est 17. c. vnic. nu. 1. Marf. sing. 288. & Rol. a Val. conf. 6. quoniam. nu. 31. col. 17. in causa. nu. 14. vol. 1. & magis cōem, de qua per Gozad. conf. 32. nu. 16. & conf. 69. nu. 4. cum aliis seq. vbi ita consuluit, & Affl. dec. 163. Die septimo Octobris. & in decif. 381. & per Ca- sareu Vrsillum ibi in addi. nu. 1. & seq. qui mentionē fecerunt etiam ita extitisse iudicatum in sacro consilio Neapol.

Quod existente etiam debito liquido, de quo compensatio antedicta fieri postuletur, quod fieri aliter nequeat, vbiq; debitum extitisset cum iuramento promissum.

Item exceptio compensationis non admitteretur contra doctores petentes eorum salaria, vt voluit Alber. in d. l. si. seu. si constat per illum textum.

Similiter exceptio ipsa compensationis minime obstatet contra dotem. l. vnic. §. taceat. C. de rei vxor. ad.

Necnon exceptio prædicta compensationis opponi nō po- test, nec obstat agenti ad depositum. l. pe. C. de depos. & d. l. si. C. de compen.

Itidem, nec fisco agenti ad pensionem potest opponi com- pensatio de diuersa statione. vt in l. 1. C. de compen. & habe- tur in decif. Affl. 192. quem omnino vide.

Nec etiam de debito illiquido. vt in d. l. si. C. de compensat. & no. Affl. in d. decif. 381. nu. 6. Viuius opi. 114.

Compensatio tollit ipso iure delictum si opponatur. secun- dum Ias. in §. in bonæ fidei. nu. 80. Instit. de act. com. dicit. vbi ponit aliquas limit. Vez. & Do. a Fin.

Ex hoc pot. opponi cōpensatio cōtra instrū habens execu- tionem paratam. sec. Segui. in l. si ex legati. ff. de ver. ob. nu. 212. quæ facit ad intellectum. l. 4. & 5. tit. 8. l. 3. ord. B. Villal.

Quæro, An contra instrumentum liquidum & iuratū pos- sit opponi exceptio cōpensationis? Resp. Bar. in l. amplius nō peti. ff. rem rat. hab. tenet, q̄ non obstat iuramento, possit opponi cōpensatio. Hanc opi. sequitur Ang. Raph. Cum ibi, & Io. Fab. insti. de act. §. in bonæ fidei. Bal. & Abb. Sicul. c. cum dilectus. de ord. cog. Io. de Imo. l. Iulianus. la. 1. ff. de condi. & demon. Alex. conf. 12. vol. 7.

Contrariam opi. tenent Io. And. Io. de Imo. & sequitur ibi Doct. in c. ad nostram. vbi Imo. respondet motiui Bart. de iureiur. Io. de Ana. & Marian. Soc. c. querelam. de iureiur. Feli. d. c. ad nostram. vbi dicit esse commu. opi. q̄ iurū debet seruari in forma specifica, & sic q̄ non possit opponi compensatio. Eandem opi. tenet Alex. in conf. 91. vol. 2. incip. visis actis. vbi dicit, quod in hoc opi. Bar. est damnata, quia contra istam te- nent glossæ, & communiter Doc. in d. c. ad nostram. Eandem dicit comm. Ant. Capyc. dec. 167. nu. 4. vbi distinctio eius mi- hi placet, communem quoque asserit Soc. l. Iulianus. de cond. & demonst. Bellac.

Cōpensatio opponi pot. non obstat cōtra iurato quan- do altera pars non impleuit cōtractū ex parte sua. no. Gozad. in cōf. 27. ver. nō obstat. cui cōpensationi renūtiari non pot. & quatenus esset renūtiatum et cum iurō, posset opponi, teste Affl. decif. 121. vbi et dicit, q̄ inducitur ipso iure, & extinguit actionem, licet alia exceptiones elidant duntaxat. idem Affl. dec. 193. vbi post plura concludit fuisse decifum pro opinion. Bar. in l. amplius. ff. rem rat. hab. quādo debitor est pauper, vel nō diues, & impotens ad soluendū, aut onus prole. Et vterius ibi quærit an debitor cum iuramento cōpensare possit debi- tum creditoris cessum ipsi debitori? & tamen idē dec. 381. di- cit simpliciter opi. Bar. in d. l. amplius. fore dānam per Cano- nistas. Quod aut cum iurō possit renūtiari cōpensationi no. Doc. in c. suborta. vbi Feli. post Abb. & Imo. de re iud. Opi- nionem verō Bar. saluat Grat. conf. 121. lib. 1. Tiraq. de retrac. col. 403. Et licet ita cōiter dicatur iurū, quia obligat præfise, impedire cōpensationē fieri: nihilominus vbi extat scia, quæ etiam præfise obligat: non impeditur cōpensatio et rei nō liquidæ, quæ tamen breui tempore est liquidanda. Quæ om- nia declara vt per Paris. conf. 121. lib. 1. Gozad. cōf. 32. nu. 16. Math. sing. 54. Ias. in l. eum qui. §. si iurauero. post nu. 5. ff. de iureiur. Tremol. ad præc. Bonacursi. tit. quib. mod. suo nom. ciuil. nu. 23. pulchre Nat. conf. 54. Bellac.

Instrumento si apponeretur iuramentum, contra illud non admittitur compensatio. Ita est text. secundum vnam le. iuram communiter approbatam. in c. ad nostram. Et hanc commu- nem sententiam esse asseuerat Alex. de Imo. in conf. 91. nu. 5. in 2. lib. Consequuntur quoq; alij Doc. Matth. de Affl. in Dec. sacri conf. Neapol. dec. 381. Ias. in cōf. 134. nu. 1. ver. cōcludo ergo ex prædictis. in 4. vol. conf. & Rol. a Valle. in conf. 17. nu. 10. 1. Tom. conf. Licet Bart. cōtrariam sententiam sequatur in l. amplius nō peti. nu. 8. ff. rem rata habe. Quam Alex. de Imo. sibi cōtrarius in cōf. 12. nu. 15. ver. nō obstat. in eo. 2. lib. conf. approbat. Et hanc veriorem putat apostillator ad cōf. Alex. in d. conf. 91. in verbo, damnatur. Kirch.

Promittens soluere certam quantitatem cum iuramento, compensando postea cum suo creditore nō videtur liberatus a periurio. tex. est apertus. & clarus in c. ad nostram. ext. de iureiur. in prin. & ibi omnes Canonistæ tenent. Abb. etiam in c. di- lectus. de ord. cog. & Benedic. de Plumb. in l. si peculū. §. quod si hæredi. ff. de statulib.

Quia iuramentum ipsum debet seruari, & sic cōpellit præci- se ad factum, ita q̄ non euadit periurium soluendo interes- se. Gl. est in l. si pecuniā. in ver. necesse habeas. ff. de cōd. ob. cau- sam. & ita tenet Ias. in §. in bonæ fidei. col. 16. & seq. inst. de act. Alex. in add. ad Bar. in l. amplius nō peti. ff. rem rat. hab. & cōf. 91. col. 2. vol. 2. Alber. Brun. conf. 89. nu. 4. fol. 90. Marc. Mantua conf. 17. nu. 28. vol. 1. & conf. 29. nu. 13. eod. vol. Doc. in d. l. si pecuniā. in prin. cum concor. ibi late adductis. & per Abba. post Inn. Ant. de But. & alios in c. veniens. de iureiur.

In contrariam verō sententiam inclinauerunt Bar. Fulg. & Ang. in d. l. amplius non peti. Abb. sibi contrarius in d. cap. ad nostram. Faber in d. §. in bonæ fidei. colum. 3. & Alexand. sibi ipsi parum constans. conf. 12. colum. fi. lib. 2. & August. Bero. per pulcherrima fundamenta, & optimas rationes in c. 1. nu. 68. & seq. num. 78. de vsur. Et ita in facti contingentia per do- ctrinam Bart. & sequacium fuit determinatum, & conclusum Com opi. Tom. iiii. D 2 supe-

superioribus annis in Sacro [Regio Consilio Neapolitano, ut constat in decis. Capicij 167. & istam sententiam Bar. fatentur esse cōem apud Legistas, Moder. in trac. de contrac. q. 42.

Et licet opinio hæc possit sustineri per tam illustriū Doct. auctoritatem, nihilominus prima opinio contra Bar. & sequaces videtur magis communis, ut attestantur Feli. in d. c. ad nō stram. nu. 8. & Ias. in l. eum qui. §. si iurauerō. nu. 5. ff. de iureiur. & in d. §. in bonæ fidei. col. fi. Gozad. consi. 32. nu. 5 & seq. Affl. in decis. 381. nu. 1. & seq. & Berous reuocando propositum in melius in consi. 155. circa id, de quo in themate propositū dubitatur. nu. 27. & seq. vol. 1. & ita consuluī Boer. consi. 14.

Retenta itaque hæc opinione communi, tanquam verissima, & sacrosancta. Dic, limita que eam procedere, quando ius compensandi peruenisset postquam promissum foret per iuramentum, & sic ex post facto. secundum Abb. & alios citatos per Tyndarum in trac. de compensatio. col. 17. versic. attende. Soc. in l. Iulianus in fi. ff. de condi. & demō. & Paris. consi. 121. nu. 40. vol. 1. & istam distinctionem, seu limitationem sequi videtur Capicius etiā in d. decis. 167. Affl. in d. dec. 381. & Anto. Galleus in tracta. de formulis cameralis obligationis super forma camer. obl. q. 2. nu. 6. cum aliis seq. Viui. opi. 115.

Compensationis exceptio alicuius quantitatis vel debiti, si quis iurauerit soluere, opponi nō pōt, sed necesse est, ut præcise soluat. per tex. & ibi Doc. in c. ad nostram. 1. ext. de iureiur. Et hanc communem Doct. opi. esse inquit Feli. ibid. circa fi. ver. & per hoc apparere existimo. Alex. de Imo. in consi. 91. num. 5. & in 2. lib. con. Et And. Tiraq. in trac. de vtroq; retrac. §. 3. glo. 3. nu. 6. vers. aduerte. Licet alij multi contrariam sententiam secuti fuerint, quam comprobatur idem Alexan. de Imo. in consi. 12. num. 15. in eo. 2. lib. consi. & horum opin. sequitur Apost. ad Alex. in d. consi. 91. in verb. damnatur. & idē in comment. suis in consuetudin. Paris. in 2. par. §. 62. num. 19. cum seq. Kirchou.

Compensatio licet contra creditum iuratum non admittatur iuxta Doc. oēs per Nat. consi. 54. in prin. Affl. decis. 381. id tamen debet intelligi, quando via executiua procederetur, secundum communem per Burs. consi. 106. num. 1. lib. 1. vbi inter alios plures alleg. etiam Ofas. decis. 92. vbi ponit limit. ad conclud. de qua ibi. quas declarat idem Burs. d. consi. ante nu. 2. vbi huius negatiuæ concl. contrariam veriorē dicit ex Cantili. consi. 23. nu. 78. & seq. & aliis ibi alleg. E. Suarez.

Compensatio tunc plane locum non habet cum quid solum iuramento promittitur. cōem testatur Goza. consi. 32. nu. 15. Viuius lib. 1. opi. 43. & opi. 199. Don. a Fin.

Compensatio an possit opponi ab eo qui subiit spontaneā condemnationem: & intra certum terminum soluere promissit creditori, dic. ut per Ofas. dec. 92. vbi nu. 33. post plura concludit pro opi. negatiua, videlicet admittendam non esse compensationem, sed putat affirmatiuam veriorē esse, quam de clara, & limita, ut per eum ibi. nu. 34. & seq. de quo vide etiam quæ scribit Nat. consi. 54. post Bar. in l. amplius. non peti. col. fi. ff. rem rat. hab. Rol. consi. 6. nu. 17. libi. Neniz. consi. 62. nu. 26. Capel. Thol. q. 139. Quibus adde, qd compensatio quæ fit ipso iure: in effectu locum non habet, nisi pars velit, & opponat, teste prædicto Rol. consi. 81. nu. 8. lib. 3. I. verum. ff. de compens. & an opponi possit ea exceptio compens. in executione sententiæ, dic. ut per Rom. consi. 76. col. 2. in prin. limitationē autem ad reg. qd de quantitate ad quantitatem semper fiat cōpensatio: vide per Ias. in l. cum fundus. §. seruum tuū. nu. 11. ff. si cer. pet. & nu. seq. vbi qñō de liquido ad non liquidum fiat compensatio, & plura de compensatione ibi nu. 12. & an qui iurauit soluere in termino, possit cōpensare. Dic, ut per eundem Ias. in l. eum qui. §. si iurauerō. ff. de iureiur. vbi dicit communiter reprobari opi. Bar. in d. amplius non peti. alleg. in d. §. si iurauerō. nu. 5. & sic, qd eo casu non admittatur compensatio, qua in materia plura habentur ibi, & per Tremol. ad prac. Bonacur. tit. quib. mod. suo nō. ciuil. post nu. 23. E. Suar.

Compensatio quando opponitur, debet admitti liquidatio intra illud tempus quod daretur reo ad soluendum: teste Bar. in l. in fraudē. §. qui compensationem. ff. de iur. fisco. cuius opi. cōem dicit Alexan. consi. 94. & consi. seq. lib. 4. reprobata opi. Bal. in l. 3. C. de compensa. Quid de compensatione delictorum, puta doli cum dolo, vide Doc. in apostil. ad Bar. in l. si ambo. ff. de compensat. E. Suarez.

Compensatio contra cedentem opponi potest, quæ admitti potest, sicuti illa admittenda esset & contra cessionarium. Bar. in l. procurator. §. si. ff. rem ratam haberi. Guid. Pap. decis. 767. Rebus. in trac. de cefsio. action. in glo. 7. & Alex. consi. 54. in fi. in 2. vol. Vezin.

Compensatio opponi potest, & in articulo appell. etiam si illa omissa sit in primo iudicio. l. 1. in fi. ff. de sent. quæ sine cer-

ta quanti. profe. c. fi. de appel. in 6. Tyndarus in tracta. de compensa. vers. videamus igitur. & in executione sententiæ etiam opponi potest quando de illa in promptu constat. Romanus consi. 76. Idem.

Fideiussor creditori contra se agenti potest compensationem opponere de his quæ ille creditor debet debitori principali et ex alia causa, & de his quæ ille creditor debet ipsi fideiussori, ut scilicet fiat inter ipsos compensatio. l. verum. cum l. seq. & ibi Bar. ff. de cōpen. Alex. consi. 149. nu. 2. in 2. vol. Idem.

Compensatio quando opponitur, debet admitti liquidatio intra illud tempus quod reo daretur ad soluendum teste Bar. in l. in fraudē. §. qui compensationem. ff. de iur. fisco. cuius opi. commu. dic. Alex. consi. 94. & consi. seq. lib. 4. reprobata opi. Bal. in l. 3. C. de compens. Idem.

Excommunicatus an possit opponere compensationē. vide Feli. in c. cum inter. in 12. col. de excep. Alex. in 2. vol. consi. 12. in 3. col. Vezin.

Excommunicatus conuentus non potest debitum compensare. gl. in verb. recōuentione. in c. cum inter. quod est 5. & ibi Feli. Alex. consi. 12. vol. 2. de excep. Quia qui compensat quodammodo agit, sed si ageret repelleretur per exceptionem, ergo non potest compensare. l. quæcunque. ff. de compen. Præterea qui compensat petit. l. amplius. ff. rem ratam hab. In quo articulo Doc. varie loquuntur, Pan. in d. c. cum inter. nu. 24. Felin. eo. nu. ext. de exce. Sed huius gl. sententiam & opi. negatiuam cōiter probari scribit ibid. nu. 27. Dec. vbi ab ipso in vtramq; partem auctoritates & fundamenta allegantur, & argumenta contraria diluuntur. Kirchou.

Compensandi animo relictum censetur quod aliter erat debitum. secundum communem per Burs. consi. 60. num. 8. lib. 1. de quo vide quæ scribit Bar. in l. si cum dotem. §. si pater. ff. solu. mat. Villal. & Bellac.

Donatio non presumitur quando debitor aliquid simpliciter dedit creditori, sed compensatio. Io. Cora. in l. frater a fratre. nu. 4. ff. de condi. indeb. com. dic. Villal.

Si alicui aliquid debetur ex dispositione legis, vel ab aliquo, vel in bonis alicuius, & illi ab eo sit relictum, compensatur. auth. præterea. C. vnd. vir. & vxor. fallit ut per Marf. singul. 162. fallit ut per Mantuan. sing. 147. ampliatur in 2. casib. & limitatur in 2. a Ias. in d. auth. præterea. vbi Fab. de Pepis limitat in multis casib. fallit in 4. casib. ut per Vigel. in commento 5. anni. c. 2. reg. 12. fol. 14. Don. a Fin.

Si maritus ex forma statuti debet lucrari certam partem dotis, & vxor aliquid ei legat in testamento, tale legatū, quāuis simpliciter factum, compensatur cum lucro dotis statuti. hanc esse com. opin. testatur Ias. in d. auth. præterea.

Fallit in 3. casib. ut per Ias. ibi. nu. 26. Don. a Fin.

Compensatio in omnibus cōtrañibus, præter depositum admittitur, si facile quod in compensationem deducitur, & si quido, pro iudicis arbitrio, probari possit. commune aut Ias. in §. in bonæ fidei. nu. 72. Insti. de act. In deposito autem de expensis in eodem factis non improbatur, receptum pronūciat Fulg. in l. si plures. & ibi glo. communiter approbata. ff. de pos. At in commodato generaliter compensationi locum fore inquit placitum vulgo Panorm. in c. 2. de depos. quemadmodum de pecunia ad pecuniam in specie debitam. commune testificantur Alex. & Ias. in l. si fundus. §. si seruus. ff. si cert. petat. E. Suarez.

Compensatio admittitur de pecunia ad pecuniam: licet pecunia sit debita in specie. Alex. in l. si fundus. §. si seruus. & ibi Ias. ff. si cer. pet. com. dicit.

Nota istam communem ad ampliationem. l. 2. tit. 14. par. 5. B. Villal. & Vezin. & Don. a Fin.

Compensatio de quantitate ad quantitatem in liquidis fit ipso iure, quando de ea pars opponeret. l. si constat. & ibi Doctor. C. de compensat. Et hanc communem opin. Doctor. esse dicit Marian. Socin. iun. in consilio 147. in 1. parte. consilio. Kirchouius.

Compensatio admittitur in alio contractu præter depositum dum tamen de facili possit liquidari. quod relinquitur arbitrio iudicis. Ias. in d. §. in bonæ fidei. nu. 73. insti. de act. Don. a Fin.

Compensatio non fit de legato ad debitum, quando legatur res certa, etiam in debito necessario: nisi alias testator declarauerit. Duran. in arte test. tit. 6. cau. 5. nu. 3. commun. dicit. B. Villal. & Vez. & Don. a Fin.

Cōpensatio quātitatē ad quātitatē recte procedit. l. quæcunque. ff. de cōpen. l. si cōstat. & l. si. C. eo. fallit in 2. casib. quos no. Ant. de Tremu. in addi. ad prac. Vberti de Bonac. in tit. qui. mo. suo no. nu. 23. ver. præterea impediuntur. fallit in 3. casib. ut per Zas. in §. in bonæ fidei. insti. de act. col. 225. Don. a Fin. Compen-

Compenſantur dolus cum dolo, & delicta mutua compenſatione tolluntur. l. viro atque vxore. ff. ſolut. matr. l. 1. §. idem aduerte. ff. ne quid in loco publ. l. ſi duo. ff. de dolo. l. ſi ambo. de compen. vide Marſi. ſing. 234. fallit in duob. caſib. vt per Socin. in tra&. fallen. reg. 86. fallit in duob. caſib. vt per Carreſiũ, qui multos allegat in prax. crimina. nu. 104.

Fallit vt per Duennam. reg. 129. Idem.

Compensatio fieri non poteſt ex priori ſolutione ad ſecundam ex iudicis ſententia faciendam, vt commune ait Eman. a Coſta contrarium cum multis verius opinatus in l. ſi ex cautione. ver. ex his infero. C. de nō nu. pecu. vt nec abs legato rei certæ, ad debitum etiam neceſſarium compenſatio procedet, niſi aliud teſtator declararit. communem ponunt Cor. conſil. 242. lib. 2. Ioan. Dile&. de arte teſtan. titu. 6. caut. 5. num. 3. E. Suarez.

Compensatio in decimis fieri non poteſt. ca. ſtatimus. de decimis. c. decima. & c. quicunque. de decimis. Fallit in 10. caſibus. vt per Bened. Capr. in ſuo tra&. reg. 100. Idem.

Compensatio de liquido ad non liquidum non fit. l. fin. C. de compen. Fallit in 2. caſibus. vt per Socin. in tra&. fallen. reg. 6. Idem.

Compensatio fructuum cum expenſis factis cauſa eorum querendorum, colligendorum & conſeruandorum regulariter admittitur. Pau. Caſt. in l. domos. ff. de leg. 1. & compenſantur etiam cum melioramentis, quæ facta fuere ad perpetuam vtilitatem ipſius rei. l. emptor. & l. ſumptus. ff. de rei vend. Bald. in l. in fundo. ff. eod. Boer. deciſ. 44. num. 13. habito tamen reſpectu reparationum & meliorationum ſecundum tempus, quo res reſtituitur, & ad id quod valet de præſenti. Boer. in eo loco, & fiet ea compenſatio cum illis fructibus uſque ad concurrentem quantitatem. Bald. in d. l. ſumptus. & pro rata fructuum compenſantur cum melioramentis. Alex. conſil. 104. in 6. vol. & hæc procedunt vbi quis eſt poſſeſſor bonæ fidei: ſecus in eo qui hæres grauatus reſtituere hæreditatem, aut quid aliud & in quem iam tranſlatum dominium, quod erat reſolubile, eo enim fructus cum melioramentis non compenſantur. glo. in dicta l. emptor. & Boer. in eadem deciſ. 44. numero 20. Pau. Caſt. & Iaſ. in dicta l. domos. & repetet hæres melioramenta, vt erunt eo tempore, quo fiet reſtitutio. Bellac.

Miscellanea de exceptionibus.

C A P. XXV.

Exceptio reſultans ex natura contractus & actionis propoſita, cęſetur ipſo iure probata, ex quo actor proponendo actionem, eam cum ſua exceptione proponere intelligitur, vt per exēpla docet Oſaf. deciſ. 51. num. 19. & ſequen. vbi quod exceptio proueniens ex natura contractus, etiam iuramento in contractu interueniē. non excluditur. Quid de exceptione requiren. altiore indaginem, & quæ aliās opponi non poteſt? & dic, quod licite opponitur, quando opponens offert ſe incontinenti probaturum. teſte Roman. conſil. 244. numero 6. conſil. 323. poſt nu. 7. Bartol. ex illo text. in l. ſi is a quo. in princip. ff. vt in poſſeſ. leg. quib. adde, quod nunquam ſublata intelligitur exceptio quę deſcendit ex eodem fonte, ex quo deſcendit petitio, & ipſi petitioni ineſt. ſecundum Roman. conſil. 472. col. 2. circa med. qua in materia. vide etiam quæ ſcribit Rolan. conſil. 69. numer. 13. 14. lib. 4. Idem.

Exceptio quæ vnā cum ipſa actione naſciſ, & ſic quæ ineſt ipſi obligationi, poteſt à iudice ſuppleri, etiam ſi a parte non opponatur: nam eo ipſo quod actor proponit actionem, videtur eam cum ſua exceptione proponere. vt per Iaſ. in l. eum qui. §. qui ita. ff. de verbo. oblig. num. 12. ſecus autem ſi exceptio veniret extrinſecus. Bar. in l. lecta. ff. ſi certum pet. & in l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pactis. idem Bar. in d. l. eum qui. & Iaſ. in §. actio num. num. 138 de actio. Bellac.

Exceptio quæ iam in vno iudicio ad vnum finem propoſita fuit, poterit in executione, vel in alia inſtantia ad alium & diuerſum finem proponi l. vendicantem. cum l. ſequenti. ff. de euicſio. quod ſi tenderet ad eundemmet finem, non poſſet in alio iudicio deduci, nec opponi. l. duobus. ff. de exce. rei iudica. vel ſi fuiſſet expreſſe per iudicem reprobatā tanquam non vera. l. quod in diem. vbi Paul. Caſt. §. ſi rationem. ff. de compen. Boer. deciſ. 43. nu. 2. & 5. Bellac.

Exceptio in vno inducit incluſionem omnium aliorum caſuum ſub regula. Dic hoc verum eſſe in his quæ aliās ſub regula poterant includi, non autem in his quæ aliās ſub regula non includebantur, teſte Roma. conſil. 107. poſt princ. conſil. 379. num. 13. conſil. 498. in ſi. vbi doſt. in apoſt. plura not. ad

regulam, quod exceptio in quibuſdam inducit regulæ confirmationem in aliis. Bellac.

Exceptio ſemel appoſita ad vnum finem. & tunc repulſa, poteſt iterari ad alium finem in negotio principali, ſecundum Petr. & Bald. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vti. publi. per l. vendicantem. in ſi. cum l. ſeq. ff. de euicſio. Cyn. in l. per emptorias. C. ſententiam reſcin non poſſe. Balb. dec. 324.

Exceptio quæ iſtis qui contraherent obſtat, & ſucceſſoribus eorum obſtat.

Fallit vt per Vigel. in commento 6. anni. in 7. par. lib. 48. ff. cap. 1. q. 8. fol. 12. Don. a Fina.

Exceptio acquiritur reo actore renūciante liti. l. poſtquam liti. C. de pact.

Fallit vt colligitur ex diſtinctione qua facit Soc. in d. l. prohibitus agere, non cenſetur prohibitus excipere. l. libertus. ff. de in ius vocan.

Fallit in 2. caſib. vt per Soc. in d. l. nu. 4.

Fallit in 3. caſib. vt per Iaſ. in d. l. vbi lex, vel ſtatutum deneget actionem non dari alicui, intelligitur ope exceptionis non ipſo iure. no. doſt. in l. explicito. §. ſublata. ſi ad Trebel.

Fallit in 9. caſib. vt per Rip. in d. l. nu. 1. Don. a Fina.

Exceptio ad proceſſum obiecta, concernens merita cauſæ, circa quam actor ſe non fundat, & eſt exceptio litis finitæ, debet per excipientem probari, quia reus excipiendo fit actor. ſecus ſi etiam ipſe actor ſe circa eam fundaret, quia tunc ipſi actori incumberet probatio. iuxta l. 2. ff. de probat. & plenius notatur in c. Bonæ. 2. de electio. vnde ſi aliquis conueniretur, quia hic contraxit, & ipſe declinando iuriſdictionem excipiat ſe non contraxiſſe, actor deberet probare. vt voluit Inuo. in c. ſuper litteris. de reſcrip. & in c. Romana. §. contrahentes de foro compet. libr. 6. Iacob. Burrig. in l. præſcriptione. C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam. & ita communiter contra Bart. & Gulielmum de Cuneo. ibidem recte teneri affirmat Bened. Capr. reg. 44. nu. 21.

Quaro, an exceptio renocandi domum, poſſit opponi coram iudice totius regionis generali, ad cuius tribunal omnes competenter vocari poſſunt, etiam alibi domicilium habentes? Reſp. quod ſic, ita tenet Bar. in l. 2. §. legatis ff. de iudic. cui communiter ſubſcribunt ceteri docti. vt firmat Oldendorp. in ſuo tra&. excep. ſub rub. de excep. reuoc. domum. M. Graſſus.

Perpetua ſunt ad excipiendum quæ ſunt temporalia ad agendum. cap. purē. §. ſi. de teſtit.

Fallit in 5. caſibus. vt per Fely. in cap. fin. §. is autem. de reſ. Don. a Fina.

Non videtur cępiſſe qui per exceptionem remouetur à petitione. l. nihil intereſt. & l. ſi quis oſigatione. §. non poteſt. de reg. iur.

Fallit in 2. caſib. vt per Dec. in l. non videtur cępiſſe. ff. de regul. iur. Idem.

Exceptio quæ obſtat cedenti bannito, vt non audiat, non obſtat ceſſionario ex cauſa oneroſa. vt eſt communis opi. de qua Boſſius tit. banniti quid amittant. num. 16. Bonacoſ.

Poſt concluſionem in cauſa non poteſt opponi exceptio iuris nouiter cogniti.

Fallit in multis caſibus. vt per Fel. in cap. paſtoralis. el. 2. de excep. nu. 22. Don. a Fina.

Contra exceptionem lucroſam damni replicatio admittenda eſt. gl. ſi. in c. dilecti. de excep.

Fallit in 3. caſib. quos no. ibi Fel. col. 2. Don. a Fina.

Excipiens contra perſonas teſtium, non debet ſimpliciter opponere quod ſint infames, periuri, ſed debet ſpecificare locum & tempus commiſſi delicti, & circumſtantias. com. dicit Boer. deciſ. 321. numero ſecundo. Clar. d. §. ſi. q. 4. ver. 1. P. Fichar. & Bonac.

Excipiens contra teſtem aliquem quod ſit infamis, periurus, &c. non tenetur probare quod communi omniū opinione habeatur & reputetur pro tali, ſed ſufficit ſi probet, quod infamis ſit ex tali cauſa, vel tali crimine. ita contra Bar. in l. 1. nu. 4. C. de teſtamen. magis communem eſſe atteſtatur Alex. conſil. 152. num. 16. lib. 5. quem reſert Crotus de teſtib. nu. 4. in ſi. Clarus d. q. 53. verſ. ſed nunquid. Pet. Fich. & Bonacoſ.

Excipiens contra teſtem de aliquo crimine, ſi non probet, tenetur actione iniuriarum. com. dicit Boſſ. in tit. de iniur. num. 21. generaliter enim obijciens alicui crimen aliquod in iudicio, ſiue agendo, ſiue excipiendo, ſi illud probat, non tenetur. vt in hoc omnes conuenire dicit Boer. conſil. 4. num. 37. in ſi. ſi verò non probat, tenetur. communem dicit Boer. ibidem in ſi. numero 37. Clarus dicto §. fin. quaſtio. 53. verſicul. caueant. P. Fich. & Bonac.

Exceptio legitima ſi contra teſtem opponatur, licet periur dicem ſtatim recipienda ſit, tamen eius probatio in tempus Com. opin. Tom. iij. D 3 diſputa-

disputationis differenda est. c. ex parte. & ibi gl. de test. in auth. si dicatur. C. de test.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 129. Don. a Fin.

Excipiens contra rescriptum quod non fecit mentionem de primo, non solum exceptionem proponere, sed debet appellare a tacita vel expressa reiectione, ad hoc quod processus sit nullus. Fely. in c. suborta. nu. 4. de sent. & re iudic. magis commu. dic. Villal.

Contra instrumentum opponi semper poterit, q̄ agens est persona inhabilis ad agendum, & contrahendum: talis enim exceptio inhabilitatis personæ nusquam tollitur, quin semper opponi debeat. Fely. in c. ex parte 2. de off. deleg. Chass. in consuet. Burg. in tit. des successions. §. 3. in verbo. habita. Pau. Cast. l. 1. nu. 6. ff. de consti. pecu. Hypp. in sua prac. cau. criminal. ver. vlti. nu. 8. Bellac.

Excep. quo ad te liberas eides habeo. de hac excep. vide Bar. in l. indebiti. §. sed & si nummi. ff. de condi. indeb. de qua etiam no. in l. loci corpus. §. competit. ff. si ser. vend. Idem.

Super exceptione negatiua quis non potest se fundare. c. ex eo. de reg. iur. in 6.

Ampliatur & limitatur per Horma. Det. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. nu. 18. Don. a Fin.

Exceptiones, quæ diligenter atque accurate excuti debet, in possessionis iudicio non admittentur. comune ponit Cur. iun. conf. 118. nu. 14. E. Suarez.

Saluis aliis excep. ista clau. habet effectum clausulæ, non se astringens, & c. Feli. in c. pastoralis in 4. col. de excep. & in c. lo. in 2. col. de prob. Ang. Inst. de excep. in rub. in 2. col. Idem.

Et omnes ex his descendentes opera. ista clau. vt alia excep. non deductæ possint deduci: sed an operetur dictum effectum non se astringens? vide Feli. in c. 2. in 12. col. de rescr. & in d. c. tertio loco. in 2. col. & in c. licet causam. in 20. col. ver. 4. fallit extra de proba. Villal. & Vezin.

Exceptiones, quæ nisi specialiter declaratae sint, alicuius regulæ vel alicuius rei de qua agitur, generalitati non subiiciuntur: subiiciuntur prorsus, si quæ exceptio, quæ etiam non continebatur, eidem generalitati subiuncta proponatur. vt frequenter placitum asseuerant Cagn. in l. 1. nu. 30. & nu. 33. ff. de reg. iur. Euer. in Topicis. arg. 3. Viuis lib. 1. opi. 208. E. Suarez.

Excep. quamuis notoria aliquo modo in iudicio deducen. est. gl. no. in c. super literis. de rescr. fac. l. si quis ex aliena. & qd̄ ibi no. Bar. ff. de iud. & l. 2. & ibi Bar. ff. si quis in ius voc. Feli. in c. cum ordinem. in 7. col. de rescr. Bellac.

Excep. pacis fractæ potest opponi etiam post sententiam. ita dicit Bal. in l. si filius. ff. si cer. pet. Idem.

Exceptio q̄ quis potuit licite occidi, opponitur ad processum, & eum impedit. Bar. in l. si seruus. C. de his qui ad eccl. cōfu. & ibi Alex. in add. vbi al. no. per eum. in l. vbi pactum. C. de transa. & in d. l. vbi pactum. adduc. multa in contrarium. Idem.

DE INOFFICIOSO TESTAMENTO.

TITVLVS VI.

Inofficiosi testamenti querela an sit hodie sublata? Cui nam competat, & contra quos intente-
tur. Item an transmittatur, & quando exclu-
datur?

CAPVT VNICVM.

Querela inoffi. testam. non est hodie sublata, imo est necessaria. secundum communem per Ias. in auth. ex causa. post nume. 18. C. de lib. prater. vbi dixi. & quid hodie circa eam mutatum sit, vide ibi. Vez.

Inofficiosi testamenti querela solum hodie filiis competit, cum adiecta causa exhæredantur, & adiecta causa ab hæredibus non probatur. comune ponit Vigl. in prin. nu. 2. & nu. 3. Insti. de testam. licet ipse post Intro. in l. 1. ff. de testa. ab eo frequenti dogmate desciscat. Habebit præterea locum hæc inofficiosi testamenti querela correcto Digestorū iure in testamētis, quæ hodie vel filisfam. vel patresfam. de bonis castrensib. aut quasi castrensib. exarauerint. comune affirmat Ias. in l. vlt. nu. 5. C. de inoffi. testa. Quin si illa filio legitime exhæredato non competierit, vel quod causa sit probata. vel quod temporis lapsu præscripta sit, eiusdem tamen filij liberis ac testatoris ipsius nepotibus competet, vt comune statuo ex Alexan. Ias. num. 18. in l. si quis posthumos. §. si filium. ff. de liber. & posthum. eodem Ias. in l. si quis filium. C. de inoffi. testa. &

l. in suis. nu. 48. ff. de lib. & posth. E. Suarez.

Remedium querelæ inofficiosi testamenti tam parentibus, quam liberis datur l. 1. ff. de inoffi. testa.

Fallit in 3. casib. vt per Cagn. in l. 1. nu. 3. Don. a Fin.

Querela inofficiosi testamenti competit contra testamentum fratris instituentis turpem aut vilem personam. l. fratris. C. de inoffi. testa. Don. a Fin.

Ampliatur in 4. casibus & limitatur in 10. a Ias. in d. l. fratres. Idem.

Querela inofficiosi testamenti quæ datur fratri, solum datur fratri vtrique coniuncto contra testamentum fratris vtrique coniuncti instituentis turpem personam. l. fratris. & l. fratres. C. de inoffi. testa. Alex. conf. 58. in 4. vol. gl. Bened. in repet. c. Raynutius. in verbo Raynutius. nu. 58. & hæc procedunt etiam si ille filius esset solus filius naturalis, quoniam & hic dicitur turpis persona. Cur. iun. conf. 37. & datur etiam hæc querela fratri contra fratris testamentum in quo instituit eum qui habet concubinam, cum sit vxoratus, nam talis dicitur infamis infamia facti tenendo concubinam, & hæc querela datur contra hæredem infamem infamia facti. Dec. conf. 530. Et per talem querelam inofficiosi testamenti quæ datur fratri contra testamentum fratris, instituendo turpem personam in suo testamento, impugnatur in solidum illud testamentum non solum quo ad legitimam, sed & in totum impugnatur & totum rumpitur. Bar. in l. fratris. C. de inoffi. testa. & ibi Salic. qui hoc ibi tenet, & hanc opinionem communem esse asserit Deci. d. conf. 530. & Ias. in ead. l. fratris. nu. 8. & neque correctæ est ea lex, & nec aliæ leges quæ hoc volunt. In hoc tamen articulo inter Doct. controuersia est, quæ hoc distinctionis federe tollit, aut enim fratri in testamento fratris nihil est relictum, & tunc frater expugnat testamentum in totum. ita commune esse opi. testatur Ias. l. fratres. C. de inoffi. testa. nu. 8. aut aliquid relictum est fratri, minus legitima, & dicit Gul. Cun. in d. l. fratres. quod adhuc frater in totum rumpit testamentum odio turpis personæ. & hanc opi. dicit esse veriore Pau. de Cast. l. omni modo. C. de inoffi. testa. prout eum refert Matth. de Affl. in decis. 204. nu. 2. & tenet Bal. d. l. fratres. & eam dicunt esse com. sec. Matth. de Affl. d. loco. Moderni Papiens. ibi, & Salic. q. 3. Pau. de Cast. conf. 61.

Contrariam tamen opinionem, quod scilicet frater non in totum expugnat testamentum, sed vsque ad legitimam tantum, eo casu, quando aliquid relictum est. tenet Angl. l. 1. C. de inoffi. testa. & secundum eam reprobatam opinione contraria in consilio Neapol. iudicatum esse dicit Matth. de Affl. dec. 204. nu. 2. per rationes ibi per eum allegatas. & licet verum sit, quod testō fauendum sit, ex quo tamen frater turpem personam fratri prætulit, existimo in totum esse rumpendum odio turpis personæ, maxime si legitima qua hoc casu deberetur etiam fratri, non sit relictæ tit. institutionis. sed alio quouis relictæ titulo. Vez. & Mich. Grassus.

Sed quæro, Nunquid hoc casu rupto testamento fratris turpi persona instituta, frater tenebitur ad legata, & fideicommissa vniuersalia in testamento relictæ secundum dispositionem. auth. ex causa. C. de liber. præter. Resp. quod secundum magis communem & receptam Doct. sententiam hoc casu non habet locum dispositio. d. Authen. ex causa. nec sustinentur legata, vt firmat Iason dicta l. fratres. nume. 3. & eam tenet Alex. dicta auth. Imo. l. filio præterito. ff. de iniusto rupt. testament. Mich. Grassus.

Soror potest querelare testamentum fratris, in quo sibi non sit relictæ integra legitima, & instituta sit turpis persona. ita concludit Gul. de Cun. in l. fratres. C. de inoffi. testa. prout eum refert & sequitur Salic. in 3. q. Quod etiam videtur velle Pau. de Cast. in l. fratris. in 3. q. C. de inoffi. testa. & hoc sequitur Dec. in conf. 530. viso puncto. & 7. dub. in 3. dubitatione. sub nu. 13. asserens inter cetera, q̄ ita voluit Bar. in d. l. fratres. & q̄ ibi Ias. tenet & dicit, q̄ ita se hēt com. opi. vt refert Soc. iun. in col. 87. nu. 10. vol. 4. vbi dicit secus esse in filio, vt per eum. E. Muscul.

Inofficiosi testamenti querela contra ipsum institutum hūde intentari debet: qui si restituenda hereditatis onere grauatū sit, atque ante factam restitutionem succubuerit, snia contra illum lata fideicommissario nocebit: si vero pendente lite restituat, iudicium ad fideicommissarium trāsibit: at si antequam conueniretur, restituit, inofficiosi testamēti querela in eū, cui restitutio facta est, statim dirigetur: quippe quia ea in specie si feratur contra hæredem sententia alteri non oberit. quod et procedet, cum restitutio pro parte tantum facta proponatur. communia inquit Ant. Gomez. de testa. c. 6. nu. 15. E. Suar.

Querela inoffi. testa. q̄n exhæredatio est cum cā, est necessaria, licet secus, quādo exhæredatio est facta sine cā. Ias. in auth. ex causa. C. de lib. præter. nu. 18. commu. dic. B. Villalob.

Quere-

Querelam iniustam proponens, hī perinde ac si nō querela
ret. vt est vera iuris cōclusio. l. i. ff. quod quisq. iur. ibi, indigna
tione iusti. Cur. inter consi. crim. consi. 101. nu. 16. Bonac.

Querelā non habet cui est relictum minus legitima, sed dēt
agere ad supplementum. l. omnimodo. C. de inoff. testa.

Ampliatur in 3. casibus & limitatur in 2. a Ias. in d. l. omni-
modo. Don. a Fin.

Querela etiam non preparata transmittitur ad liberos. l. si
quis filium. de inoff. testa.

Fallit in 6. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2.

Fallit in 7. casib. vt per Diaz. reg. 635. Don. a Fin.

Querela excluditur quinquennio. l. contra maiores. C. de
inoff. testa. fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. 2. C. in quib. cau. Idem.

Successorio edicto locus est in querela inofficiosi testamen-
ti, & ideo exclusio filio exheredato a querela per lapsum quin-
quennij, vel morte, nepos succedit. Bar. in rub. ff. de succes. edi-
cto. vbi Ias. dicit hanc esse communem opinionem, & limitat
in 2. casib. col. fi. Don. a Fin.

DE FORO COMPETENTI.

TITVLVS VII.

Actor quando & quibus casibus teneatur sequi
forum rei. Fori autem competentia num sem-
per allegari possit? Forum quis, & vbi, & qua
ratione forciatur, & an trahens aliquem ad fo-
rum veritum possit penitere, & quousque.

CAP. I.

Actor tenetur sequi forū rei. l. iuris ordinē. C. de iur-
ris. l. in crimine. eo. tit. c. cū sit generale. de fo. cōpe.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 10.

Fallit in 11. casib. vt per Marian. Socin. in d. cap.
cum sit generale.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Alex. Laseo. in d.
l. iuris ordinem. nu. 8.

Fallit in 52. casib. vt per Spe. in tit. de compet. iud. §. genera-
liter. num. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Bellon. in suis concl. in litera A. vers.
actor. Fallit vt per Damas. reg. 75. Don. a Fin.

Fori competentia semper allegari potest. l. non erit. §. dato.
& ibi gl. & Ang. ff. de iureiuran. l. fideiussor. §. prator ait. & ibi
Bal. ff. qui satisd. cog.

Fallit in 4. casib. secundū Fely. in rub. de fo. comp. nu. 2.

Fallit in 35. casib. vt per Ant. Corset. in reperto. ad Abba. in
verbo. fori competentia, quas limitationes posuit Barb. in ru-
bri. de fo. comp. nu. 10. Don. a Fin.

In alio foro quis non potest conueniri nisi in foro origi-
nis delicti, & domicilij.

Fallit in 8. casib. quos refert Lancel. in trac. de off. prator. in
tit. de inquisit. nu. 22. videas Bartand. in praxi. cri. reg. 7.

Fallit quod dicitur de foro originis, vt per Cagn. in l. cum
quādam puella. ff. de iurisd. om. iud. nu. 2. Don. a Fin.

Forum quis sortitur in loco destinata solutionis, ideo non
potest conueniri in loco contractus. no. in l. hares absens. §. il-
lud. ff. de iud.

Fallit in 4. casib. vt per Sebast. Sap. in d. §. illud. nu. 4. D. a Fi.

Forum sortitur quis ratione rei sitæ in loco. c. sane. & c. si. de
fo. compe. l. si. C. vbi in rem actio. l. si pradium. C. de präd. min.
l. si. C. de long. temp. præs.

Ampliatur in 14. casib. & limitatur in 3. per Marian. Soc. in
c. sane. de foro comp. Don. a Fin.

Forum non sortitur quis ratione contractus, quem tanquā
viator contraxit. l. hares absens. §. 1. ff. de iud. no. gl. in c. Roma-
na. §. nec etiam. de fo. comp. in 6.

Fallit in 4. casib. vt per Marf. in c. dilecti filij. col. 12. de foro
competenti.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 159. & reg. 13. in addi. D. a Fi.

Forum defuncti, hares sequitur. l. hares absens. ff. de iud.

Fallit in 6. casib. vt per Sebast. Sap. in d. l. hīs. nu. 2. D. a Fi.

Forum sui originis mutat mulier nubendo viro. alterius fo-
ri. l. cum quādam puella. ff. de iurisd. exigere dotem. ff. de iud.
c. 1. de spon. l. si. §. idem rescripserunt. ff. ad municip.

Fallit si contraxit matrimonium illicitum. l. de iure. in fi. ff.
ad municip. fallentia limitatur per Ro. sug. 665.

Fallit in 2. casib. vt per Rimi. in d. l. cum quādam puella. nu.
4. ver. in glo. 1.

Ampliatur in 3. casib. vt per Ias. in d. l. cum quādam puella.
nu. 1. fallit in 5. casib. secundum Mar. in l. si. ff. de iurisd. nu. 6.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 3. per Cag. in d. l. cū que-
dam. nu. 3. & nu. 29. & 30. Don. a Fin.

Privilegium fori lite pendente superueniens reo, citra eius
factum volūtarium, illum eximit a iudice, coram quo lis erat
inchoata. secundum Bar. in l. 1. ff. de pen. Ang. in l. si quis postea.
ff. de iud. p. l. non distinguemus. §. si quis. ff. de arb. Balb. dec. 70.

Trahens aliquem ad forum veritum pōt penitere vsque ad
litis contest. penam tamen euitare non potest. secundum Iac.
de Are. Pet. & Bal. in l. in criminali. C. de iurisd. om. iud. & ibi Io.
Fab. gl. in verbo. perdant. in c. si diligenti. ext. de foro compet.
& ibi Inn. & Io. And. gl. & Archi. i. l. q. i. c. inolita. Spe. in tit. de
compe. iud. adi. §. 1. ver. sed quō potest Do. Alex. in l. quamuis.
ff. de in ius voc. in 3. col. licet gl. & Bar. in d. l. in criminali. & Pa-
nor. in d. c. si diligenti. tenuerint posse penitere, & penam eui-
tare quādocunque ante sententiam. Balb. decif. 229.

Litteris Apostolicis an quis in iudicio trahi possit
extra diocesim suam, & quid de privilegio hac
de re ab Imperatoribus concessio viduis, & pu-
pillis? Quod privilegium an etiam locum ha-
beat in femina, quæ celibem vitam duxit, vel
in pauperibus, & miserabilibus personis. Perso-
næ autem miserales quæ dicantur.

CAPVT II.

Litteris Apostolicis quis extrahi non potest extra
suam diocesim ultra duas dietas.

Fallit in 8. casibus. secundum Bened. Capr. in suo
trac. reg. 53. Don. a Fin.

Viduis & pupillis concessum est ab Imperatoribus priuile-
gium aduersarios suos trahēdi immediate coram tribun. suis.
l. vnica. C. quando Imperat. inter pupil. vel viduas, vel misera-
bil. pers. cognoscat. eo iuris beneficio vt vidua vel pupillus
gaudere possit, requiritur, q. vidua vel pupillus sit pauper, &
non diues. Doctor. communiter in cap. significantibus. extra
de officio deleg. Alexand. de Imo. in consilio 121. versicu. se-
cundo respondeo. nume. 14. in 1. lib. consi. & Andr. Tiraq. in
l. si vnquam. in verbo. facultatum. C. de reuoc. donat. Et hanc
Scribentium communem sententiam esse affirmant Ripa in l.
1. nume. 48. ff. soluto matrim. & Roland. a Valle. in consil. 20.
nume. 12. cum sequentibus. & num. 20. in secundo Tom. cons.
Kirchouius.

Quæro, nunquid vidua habeat illud privilegium vocandi
quem extra proprium forum? Resp. quod sic. tex. est in l. vnic.
C. quan. imperat. inter pupil. & vid. Vezin.

Sed nunquid locum id habet etiam in femina, quæ calibē
vitam egit? Respon. dubia est quæstio, in qua nec Accurs. ipse
certam elegerit sententiam, vt patet in l. malum. vers. viduam.
ff. de verb. signifi. Glo. tamen in d. l. vnica. videtur velle, quod
non habeat privilegium illud, ex quo ultimo loco ponit illā
opinionem. Contraria vero sententia communi Doctorum
consensu probata est, vt dicit Fulg. d. l. vnic. Et eam tenet ibi
Azo in summa. & ibi sequitur Cyn. Oldra. Bar. & alij. Eandem
tenet Io. Lup. d. c. per vestras. de don. inter vir. & vxor. Matth. de
Afflict. in consil. Neapol. lib. 1. tit. 37. num. 29. Guido Papæ de-
cif. 566. Idem.

Personæ miserales actu licet trahere possunt laicos ad iu-
dicem ecclesiasticum, iuxta distinctionem quam tradit gloss.
Inn. 10. And. 13. Flor. Imo. & D. Nicol. in c. significantibus. de
off. deleg. & in c. ex tenore. & c. licet. de foro comp. tamen ip-
sæ personæ miserales rectē trahuntur ad iudicem secularem,
nec possunt declinare forum. iux. l. vnicam. C. quando Imper.
inter pupil. & viduam. nec poterit iudex ecclesiasticus sacu-
larem compellere, vt propter personam miserabilem det dila-
tiones breuiores. vt dicit in d. c. significantib. Io. And. Et si ab
ipso saculari grauentur, non poterunt appellare ad iudicem
ecclesiasticum, cum gradatim sit appellandum. 2. q. 6. c. anti-
quorum. quod placet quoque Inn. d. c. significantibus. & com-
muniter teneri dicit Bened. Capr. reg. 30. nu. 35. licet alij secun-
dum Io. And. & Imo. ibidem, aliud tenuerint, quorum opinio.
Capra procedere putat, quando non reperiretur iudex secula-
ris ad quem recurri possit, alias secus. iux. d. communem. ibid.
nu. 36. Cap.

Quæro, vtrum pauper tanquam miserabilis persona possit
conuenire reum laicum extra proprium forum coram iudi-

Com. opi. Tom. iij.

D 4

ce

de ecclesiastico etiam in rebus temporalibus? Resp. q. sic. tex. c. ex tenore. ibi omnes Doc. de foro compe. Ant. de But. c. per nostras. de dona. inter vir. & vxor.

Amplia ut pauper vel miserabilis persona, simulq. oppressa per vim vel alio modo re sua spoliata, possit ad hoc coram iudice ecclesiastico agere etiam aduersus laicum de re temporali, quamuis ipse actor quoque laicus sit, nulla etiam data negligentia iudicis secularis. ita probat tex. quem ad hoc communiter no. Doc. c. ex parte B. de foro comp. vt testatur Pan. ibi. Et tenet Soc. c. licet ex suscepto. de foro compe.

Sed quaro, quare dicantur miserabiles personae? Respon. communis est sententia, iudicis arbitrio relinquendum esse, quare sint miserabiles censenda praeter eas, quae expressim in iure sunt nominatae. ita Cy. Alb. Bal. Bar. & Doc. l. vnic. C. qua. imp. Abb. & Docto. d. c. significantibus. Alberic. tract. stat. par. 1. q. 112. M. Grassus.

Forum an quis sortiatur delicti aut domicilij ratione? Et quid de mandante ipsum delictum, seu de delinquente qui effugiens, alibi sit captus, vel de fure, qui alio in loco cum furto sit reperi- tus? Deque iudice vtriusque fori competente.

CAPVT III.

Fori fortitur quis ratione delicti. c. postulasti. c. fi. de foro compe.

Fallit in 6. casib. secundum Soc. reg. 335.

Ampliat in 3. casib. & limir. in 7. Pet. Duen. reg. 378. Dona Fin.

Forum. fortitur ratione delicti. & licet Doct. velint, quod delinquens possit etiam puniri de delicto alibi commissio, in loco ubi plurimum conuersatur, & ratione assidue conuersationis videatur sortiri forum: tamen illud procedit, quando talis conuersatio saltem fuit per annos decem. Est verior opinio secundum Alex. in c. 1. 166. videretur fortasse. circa med. vol. 7. Et ibi ponit Alex. quot modis quis dicatur sortiri forum, ad hoc vt possit de delicto puniri. videlicet ratione originis, ratione domicilij, ratione diuturnae conuersationis, ratione delicti perpetrati, & ratione vagationis, quia delinques fit vagabundus per mundum: quia talis potest vbique conueniri. M. Charian.

Forum quin patrati delicti ratione omnes sortiantur, nulla est dubitatio. vt late cum receptis sententiis explicant Duen. reg. 378. l. Clar. in prac. §. vlt. q. 38. per totam. E. Suarez.

Legibus cautum, & a Doctoribus communiter receptum est, forum quae sortiri ratione delicti. tex. est in l. 1. & in Auth. qua in prouincia. C. ubi de crimi. agi. c. postulasti. c. fi. de foro comp. Et hanc dicit esse communem opi. Gád. in tract. malef. rub. ubi punia. delinquens. nu. 2. Et tenet Abb. & Doc. c. fi. lib. 6. Boer. decis. 29. Marian. Soc. c. postulasti. num. 5. & seq. de foro comp. Hipp. l. vnica. nu. 23. C. de rapt.

Limita hanc conclusionem non procedere in leuibus criminib. Ita probat tex. l. desertorem. a contrario sensu. ff. de re milit. Et expresse tenet Chassanæus in consuet. Burgun. tit. des adueuz. rub. 12. §. vnico. nu. 7. Melchior Klin. c. fin. nu. 10. Et ita communiter teneri firmat Abb. d. c. fin. nu. 15.

Item fallit 6. casib. secundum Soc. reg. 335. vide Petr. Duen. reg. 378. M. Grass.

Sed quaro, an praedicta conclusio habeat locum in mandante, vt forum sortiatur in loco delicti, sicut delinquens? Resp. q. sic, & est communis opi. vt expresse firmat Lancel. Dec. l. he res absens. §. apud Labeonem. ff. de iudic. dicens ab ea non esse recedendum. Eandem dicit esse communem Marian. Soc. d. c. postulasti. nu. 5. Abb. c. fi. nu. 27. eo. tit. Et tenet Hipp. sing. 404. inci. forum. Bar. l. si vt proponitur. nu. 2. ff. de fideiuf. Idem.

Sed quid si delinquens effugerit, & alibi carceretur, vtpote in loco domicilij, nunquid iudex ille debet remittere puniendum ad iudicem delicti? Resp. Hæc quaestio variantibus sententiis mirifice disputata est. Nam Io. de Anan. c. 1. de rapt. existimat, quod iudex possit cognoscere de crimine alibi commissio. Et sequitur Bal. & Ang. l. fi. ff. de iurisd. om. iud. Bal. d. l. 1. C. ubi de crimi. Ang. in tract. malef. verb. hæc est quædam inquisitio. nu. 83. Et ibi Aug. Arim. dicens, hanc esse communem opi. Eandem sententiam firmat Bar. & Bal. l. cunctos populos. C. de summa trin. Bal. in confi. 313. vol. 5. Bar. l. si cui. §. cum sacri legum. nu. 1. ff. de accus. ubi dicit, q. de vrb. nitate iudex debet remittere, non de necessitate. & ita reliqui. vt per Hipp. pract. cri. §. opportune. nu. 33.

Contrariam tamen opinionem quod de necessitate iudex debet remittere ad locum delicti, tenet gl. expresse in cle. pastoralis. verb. de more. de re iud. Et sequitur Oldra. d. l. cunctos populos. Odo. Iac. de Beluis. d. l. fi. Eandem sententiam tenet Io. And. in addi. Spe. tit. de competen. iud. §. 1. Saly. l. seruos. C. ad leg. Iuliam de vi. Guido Papæ decis. 102. Nic. Boer. in decis. 29. nu. 2. Et eam dicit esse magis communem. Hipp. §. constan. re. nu. 90. in sua pract. crim. Tho. Gram. decis. 26. nu. 11. Et pro hac opinione est tex. in auth. vt nulli iudic. §. si vero quis comprehensorum. Verum tamen est, quod de consuetudine seruatur prima opinio, vt quoque testatur Pau. de Cast. l. hæres. §. 1. de iudic. Idem.

Quaro, quid in crimine furti, nunquid fur repertus in alio loco cum re furtiua, possit ibi puniri? Resp. Doc. in hoc articulo valde sunt varij, vt per Aug. Arimi. in addi. ad Ang. verb. & vestem. nu. 15. Namque Bar. in l. si dominium. per illum tex. ff. de furt. tenet q. possit puniri, & eum sequuntur quamplures Doc. relati per Arimi. d. verb. vestem. asserentes sententiam Bart. in iudiciis ab assessoribus pro Euangelio seruari.

Verum in contrarium est communis opi. vt firmat Bal. d. l. si dominium. Eandem contra Bar. dicit fuisse communem vsque ad tempora Bar. Abb. c. 1. de raptor. Et q. Moderni quoque firment opi. Bar. de stricto iure non procedere. Eandem opinionem reprobata Bar. sentia communiter teneri dicit Paul. de Cast. l. siue manifestus. §. 1. de furt. Idem.

Quaro, quid in foro penitentiali? Resp. communis & recepta est Doc. opinio, non requiri remissionem, sed debet confiteri delinquens suo sacerdoti. vt testatur Abb. c. 1. nu. 4. Et ibi Io. de Ana. nu. 4. ext. de raptor. Barb. c. fi. nu. 5. de foro compet. & Rub. nu. 53. Rom. sing. 458. M. Grass.

Forum quis sortitur etiam in criminalibus ratione domicilij. vt est com. opi. Clar. q. 39. vers. fortitur. vel ubi plurimum conuersatur de delicto alibi commissio. Char. in suo communium opinionum lib. in vers. forum. quando fuit talis conuersatio per 10. annos. Pet. Duen. reg. 378. Suarez. ver. forum. vide omnino Grassum in suo communium opi. lib. 2. c. 10. q. 1. ubi ponit limita. & amplia. Bonac.

Lex in criminali. C. de iurisd. om. iudi. procedit etiam quando quis attestatur coram iudice incompetentente sine alia citatione per tex. ibi. cum Bal. Balb. decis. 230.

Competens iudex non est, si clericus coram ipso falsum deponat, communis est opi. Clar. q. 38. ver. sed hic quæro. bene tamen potest cognoscere super falsitate ad effectum expediendi causam coram eo vertente, non alias. vt est commun. opin. Clar. ibi. Bonac.

Competens iudex est vtriusque fori, si laicus falsum deponat coram iudice ecclesiastico. Clar. q. 38. versic. quaro nunc. Bonacossi.

Adulterium vtriusque est crimen vtriusque fori, & ideo iudex ecclesiasticus & laicus pro eo punire possunt, vt est communis opinio. Clar. q. 37. ver. quaro nunquid. Nisi quando ageretur de separatione thori, quia spectat cognitio ad ecclesiasticum iudicem tantummodo. vt ibi per Clarum. Suarez. vers. ad adulterium. nu. 87. Bonac.

Sortilegij crimen est communis fori, ita vt tam secularis quam ecclesiasticus super eo cognoscere possit. commu. dicit Nunius de los corregidores. nu. 1. Clar. d. lib. 5. §. hæresi. versic. vlt. P Fichar.

Sodomiae criminis cognitio est vtriusque fori. vt est com. opi. Clar. q. 37. vers. item quaro nunquid. Bonac.

DE CAUSIS AGENDIS.

TITVLVS VIII.

Causa de sui natura summaria quando potest ordinariè agitari. In causis autem summarie cognoscendis, quid excludatur: & sufficiat probatio per iuramentum, vel semiplena? Quæ causa dicatur magna, quæue modica.

CAP. I.

Icet causa sit summaria, tamen si partes volunt q. agitur ordinariè, & plenariè, possunt hoc facere. Barbat. in 3. vol. confi. 12. in 2. col. & confi. 48. in 1. col. Bellac.

Vbi causa committitur summarie cognoscen. de æquitate excluduntur solenitates rigorosæ iuris. Alex. in 3. vol. confi. 6.

non

non tamen tolluntur probationes & ea quæ concernunt defensionem. Alex. in 4. vol. conf. 80. in fi. adde Lud. Rom. conf. 519. Fel. in c. qualiter & quando. el. 2. §. ad corrigendos. col. 2. de accus. Ias. l. fi. col. 1. ff. de fer. vbi dicit quod debet interne- nire plena prob. Alex. in 4. vol. conf. 42. dicit quod debet in- teruenire sententiæ prolatio, partis citatio & causæ cog. Bo- log. in col. 36. in 3. col.

Adde tamen quod Are. in conf. 84. dicit sufficere summa- riam seu persuasivam probationem. Dec. in c. dilecti filij. in 2. col. de iudic.

In causis summarijs in quib. non agitur de pleno præiudi- cin, an suffic. prob. per iuramentum, seu semiplena proba. ha- betur in l. thesaurus. ff. ad exhib. per Bar. in d. vers. summaria. & in l. si constante. ff. sol. mat. Alex. qui multas alleg. remissiones in la. diuo Pio. §. si super rebus. in prin. ff. de re iud. Fel. in 11. & 12. col. instr. de act. Bellac.

Causa dicitur magna, vel modica secundum qualitatem personarum inter quas versatur. vt per Bar. & alios communi- ter in l. admonendi. ff. de iureiur. & in l. in bonæ fidei. C. eo. tit. & Canonistas in c. si. ext. de iureiur. & ratio assignatur isthec, quia inter aliquos causa decem librarum erit magna, inter ali- quos vero negotium centum florenorum esset paruum. vt notant Scribentes post glo. in l. sed & si susceperit. §. 1. ff. de iu- diciis. vbi glo. in ver. modica. ponit exemplum in comitissa Matilda, dicente, aliquantulum terræ dono illi Ecclesiæ: quæ tamen in effectu donabat 30. millia iugera terræ in territorio Cremonensi, & Gloss. hæc communiter approbatur, teste Ioan. Lupi. in c. per vestras. de donat. inter vir. & vxor. in rubr. §. 11. num. 12.

Et licet contentio esset de re magna: tamen si ea de posses- sione, non de proprietate contenderetur, eo casu professio nō diceretur causa magna. l. 1. C. si de mōment. posses. & l. momen- tanæ. C. qui legit. perso. non habent stan. in iud. secundum do- ctrinam Io. And. in c. ex insinuatione. ext. de procu. commu- niter approbatam per doct. Bart. & alios in d. l. admonendi. quamuis conetur ibi Cur. per plures rationes suadere contra- rium, & male.

Et in materia quæ dicatur causa magna, vel parua, po- suimus supra etiam, in opin. 61. Arbitrio iudicis. & vide Ant Corset. latissimè declarantem in tract. de minimis. volum. 2. num. 9. fol. 87.

Vbi etiam ponit, qd causa vnius bouis, imo vnius porcelli in rustico est magna causa: quia tenuis homo porcellum suum, sicut oculum custodit. secundum glo. in l. illicitas. §. ne poten- tiores. ff. de offic. præsid.

Et etiam levis occasio, interdum esse videtur magni pon- deris. ita Bald. in cap. per tuas colum. 1. de probat. Vi- uius opin. 89.

Causæ minimæ quæ dicantur, relinquuntur arbitrio iudicis. Ias. in l. imperium. nu. 3. 2. ff. de iuris. omn. iud. communem di- cit. B. Villal. & E. Suarez.

Nullum si quidpiam est, & tamen illud idem denuò fieri debere constat, retrahari ac reuocari nec debet, nec potest. vt commune doctorum placitum renuntio ex iis, quos laudat Aymon Crauet. conf. 65. incipit, Sorores. & conf. 140. in cau- sa spoliij. ad finem. & latius conf. 189. in causa appellationis. nu. 6. E. Suarez.

Conclusio in causa num sit de substantia iudicij
& an post conclusum in causa, aliquid produci
queat?

C A P V T II.

Conclusio in causa non est de substantia iudicij, vn- de si omittatur, ob id iudicium inefficax non red- ditur. teste Fel. in c. cum I. & A. de re iud. Rob. de ord. iud. c. 51. num. 9. & scribit Rob. conf. 52. a nu. 4. vsque ad 12. lib. 4. & num. 29. post Abb. in c. 2. nu. 15. de ord. cogn. quod intellige procedere in foro Cæsaris & ecclesiæ in causis beneficialibus & summarijs, secus in prophanis, & or- dinarijs. glo. in clem. sape. vers. concl. de verb. sign. Fel. in cap. cum dilectus. colum. 6. vers. quanto. de fid. instr. Capic. decif. 1. col. 9. Vant. de nullit. cap. ex defectu processus. num. 45. Qui- bus adde, quod concl. in causa æquiparatur sententiæ. secun- dum Neuiz. conf. 20. num. 26. & terminus disceptatiuus, vt not. Catel. ver. confessio potest. cuius concl. omisio, vt iam diximus, non vitiat sententiam iure ciuili, per ea quæ scribit Abb. in cap. pastoralis. de caus. poss. & propriet. col. 3. Bald. in l. ne causas. C. de appel. Fel. in cap. cum dilectus. num. 33. de fid.

instrum. & si contrarium teneat Bal. in marg. vers. Renuntia- tio & concl. vbi dicit eā esse de ordine substantiæ, eiusq; omis- sionem vitare sententiam. per auth. iubemus. C. de iud. iuxta tradita per Mising. cent. 3. obser. 17. vbi declarando dicta doc. inquit, quod etsi conclusio nihil sit aliud, quàm renuntiatio probationum & defensionum: iuxta glo. d. cap. cum dilectus. de fid. instr. post eam tamen in iure allegari potest. secundum Bal. in d. auth. iubemus. item peti restitutio per minores, mu- lieres, ecclesias, & deferri iuramentum suppletium, si modo aute conclusionem petitus sit. Accedit, quod admittitur etiā probatio per confessionem partis, per rei euidentiā, & per aspectum loci. Quid de interrogatione? & dic, eam fieri posse ad partis instantiam post concl. præsertim in causis summa- rijs. teste Abb. & Fely. in cap. cum legationes. de fid. instrum. quid de probatione ad defensionem rei? & dic quod admit- titur in criminali facta conclusione in causa. Barto. in l. Diui fratres. ff. de pœn. in l. 1. §. fin. ff. de quæstio. Mising. d. cent. & obser. supra alleg. vbi etiam quod iudex inuitis partibus, vel earum altera, datis sufficien. dilationibus, causam pro con- clusa acceptare potest, quod etiam ex subalpina patriæ Du- cal. Decretis disponitur. lib. 3. cap. 26. Quando autem dicatur conclusum in causa? Dic, vt per Nat. conf. 251. col. fin. 252. nu. 2 & col. 3. circa med. & habetur in cap. cum dilectus. de fi. instr. & qui Nat. d. conf. 252. col. 3. declarat decif. Rotæ ibi al- leg. quod in summarijs admittantur articuli, etiam post ter- minum, quæ Rota loquitur in beneficialibus, & matrimonia- libus, quæ habet separatam rationem a causis prophanis, quæ omnia latius declarat. Nat. d. conf. 1. Ias. in l. patre furioso. num. 21. ff. de his qui snnt sui vel alie. iur. in rep. l. admonendi. num. 59. ff. de iureiur. Bellac.

Dum dicunt Doct. post conclusum in causa nihil produci posse: intellige, nihil de iure partis, quod consistat in instru- mentis, aut alijs actitatis, secus si consistat in iuris alleg. teste Rom. conf. 176. num. 9. qui eo modo intelligendus est conf. 20. num. 2. conf. 100. ante fi. conf. 346. nu. 7. de quo vide Rol. conf. 52. num. 4. num. 12. lib. 4. prædictam autem Reg. qd facta concl. in causa, non recipiantur amplius probationes. c. audi- tis. de proc. c. cum dilectus. vbi Fel. in prin. de fid. instr. doct. in l. admonendi. de iureiur.

Limita non procedere in probatione facienda per partis confessionem. Bal. & Castr. in rub. C. de proba. Hinc est, quod litigantes post concl. in causa interrogari possunt, teste Abb. & Fel. in c. cum Ioan. de fide instr. secundo limita, quotiescun- que iudex, vt ei notior sit causa, se instruere velit, tunc enim post conclusionem ex suo officio testes recipere potest, & in- formationem etiam ad ius partis nouiter fundandum, secun- dum communem per Alex. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect. de quo per Hippol. singu. 155. vbi distinguit. licet Bellon. conf. 59. num. 6. contrarium teneat, dicens prædictam communem veram in causis summarijs, item non procedit reg. prædicta, vbi in causa procederetur sola facti veritate in- specta. & tunc enim post concl. testes admitti dixerunt Imol. in clem. sape de verb. sign. Alex. conf. 84. lib. 4. quod verum putant doct. quando testes non sunt publicati, nec didicita te- stificata, alias secus propter timorem subornationis. per text. in auth. si vero de testi. quo tex. fundatur ea communis opin. testes post didicita testificata recipi non posse, de qua per Bellon. conf. 25. num. 6. Rursus limitatur d. reg. non procede- re in probatione per rei euidentiā, locique aspectum. Bal. in l. contra negantem. in fin. C. ad l. Aquil. in l. si quis testibus. in fi. C. de testib. qua nulla melior est probatio. Afflict. decif. 107. num. 6. 219. num. 3. & nunquam censetur exclusa. Alex. conf. 116. in fi. lib. 1. Ias. in l. 1. nu. 10. ff. de novi oper. nun. vbi quod sententia nunquam transit in rem indicatam quando per rei euidentiā iniquam apparet. Deci. in c. cum speciali. §. porro. 2. not. de appel. Rui. conf. 138. nu. 24. lib. 5. Catel. ver. damnum datum. Ias. in l. eum qui. §. in popularibus. num. 5. de iureiur. ex quibus est communis opin. probationem per rei euidentiā etiam post concl. in causa admitti. de quo plura not. Azo, in summa. C. ad l. Aquil. Ias. in l. de periurio. ff. de in lit. iur. vbi quod talis probatio nunquam intelligitur exclusa a lege, vel statuto, per l. si irruptione. ff. si. reg. Bald. d. l. si quis testib. Alex. d. l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. vbi quod licet iu- ramento litis decisivo standum sit. & in contrarium non ad- mittatur probatio. l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. nunquam ta- men intelligitur derogata probationem quæ fit per rei eui- dentiā, quam admittendam dicunt doct. non obstante ali- qua probatione. & testium publicatione. Soci. tracta. fall. vers. testium publicatio. Plot. de in lit. iur. §. 48. num. 23. §. 49. num. 24. & etiam non obstant. concl. in causa, quæ non tollit pro- bationem ocularem. teste Sapia ad Abb. in cap. cum venisset. litera

litera A. extra de testib. quia omnis probatio vincitur, si aspectus in contrarium testificetur Bald. in l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. Item ea. reg. locum non habet in causa matrimoniali, in qua etiam post conclusum testes examinari possunt. cap. sicut ex literis. de sponsal. Fel. in cap. ad hoc. nu. 2. vt lit. non contest. De quo arti. plura not. Capel. Tolos. q. 14. 146. 175. Matthes. sing. 57. Rob. de ord. iud. par. 6. actu 15. c. 51. Bellacomb.

Quamuis post concl. in causa iudex ad partis instantiam non possit interrogare aliam partem: secus autem ex eius offi. ad sui informationem. cap. cum Ioan. eremit. de fide instrum. Tamen hoc fallit in causis summaris quia etiam ad partis instantiam hoc facere potest. glo. ord. in d. clem. saepe. quam sequitur ibi Inno. idem vult Pan. in d. c. cum Io. circa 4. colum. Idem.

Miscellanea de causis agendis.

CAPVT III.

Causa, propter falsitatem, quæ in testibus vel instrumentis committeretur, non perditur. l. diuus Adrianus. ff. de re iud. l. qui agnitis. ff. de excep. secus si circa acta falsitas esset commissa. Bar. in l. in fraudem. §. quoties. ff. de iure fisci. Abb. in c. cum venerabilis. num. 30. ver. secundo principaliter noto. extra, de excep. Et hæc sententiam communem opinionem esse scribit Deci. ibidem nu. 21. in gl. in verb. per vitium. vbi ipse post Abb. eam materiam latius & eleganter prosequitur. Kirchou.

Causa in prosecutione debet declarari, licet in actione reali generalis admittatur: non enim sufficeret in articulis demonstrare se dominum, & qd sit dominus, nisi etiam dicat ex qua causa dominus sit. alias probationes super incerto reciperentur, qd esset absurdum. Pau. Cast. in l. si mater. §. denique. nu. 2. ff. de excep. rei iud. nam quamuis in actione reali sufficiat generaliter exprimere causam proximam, nempe dominium. l. & an eandem. ibi dum dicitur, non expressa causa. ff. de excep. rei iud. in prosecutione tamen causa remota, vt contractus ipse est exprimendus, nempe quod talis res est mea ex causa emptionis, aut alia. d. l. si mater. §. deniq. ff. de excep. rei iud. Pau. Cast. in d. l. & an eandem. nu. 2. quod procedit vbi reus hoc peteret, alias libellus procederet sine causæ expressione. secundum Pau. Cast. ibi. Bellac.

Tertius ad causam veniens, in statu in quo ea reperitur audiari debet. secundum doct. in l. saepe. de re iud. Afflic. deci. 235. Marc. Delphin. decis. 272. vbi qd tertius sciens litem, seque non opponens, nec appellans a sententia, præiudicium saltem quo ad possessionem sibi parat. iuxta communem per Alex. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. nu. 24. ff. de re iud. Hinc dixit Abb. in cap. super eo. col. ult. de offi. deleg. quod si iudex tertium se malitiose habere ad impediend. executionem cognouerit, illum audire non debet. teste Ias. in l. 4. §. condemnatum. nu. 11. de re iud. Bellac.

Tertius veniens ad causam virtute clausulæ, omnesq; alios interesse putari, in rescripto tunc in eo statu admittitur in quo causa reperitur, adeo vt si publicati essent testes, sibi obessent. teste Fel. in c. veniens. de testi. in c. exceptionem. de excep. in c. super. num. 13. de re iud. Cassad. decis. 1. tit. de excep. Cui adde, qd quando tertius commissionem impetrat, qd constito de interesse, iudex ipsum admittat, tunc in eodem statu non recipitur, sed renouandus est processus, teste Cassad. decis. supra alleg. Sed an tertius veniens ad causam post terminos non rite recteq; seruatos, teneatur illos iterare & repetere? & dic qd sic, ex not. per doct. in apostil. ad Rotam. decis. 2. nu. 37. de rescript. in nouis. Qui quidem tertius ad defensionem causa pro suo interesse ex persona rei comparen. fori declinatoriam etiam post litem contestatam opponere poterit, licet talis exceptio regulariter ante litem cōtestatam opponi debeat. c. inter monasterium. de re iud. Ias. in l. ita demum. nu. 5. C. de procu. post Inno in cap. capitulum sanctæ crucis. de rescript. Franc. Niconi. alleg. 34. num. 17. Idem.

Tertius comparens didicitis attestationibus, non pōt alios testes producere, & prima publicatio ipsi nocet. secundū communem per Burf. conf. 95. nu. 13. Bonac.

Tertius pro suo interesse etiam si sententia transiit in rem indicatam, potest infra decem dies a tempore sententiæ appellare Balb. decis. 134. commu. dicit. Verzin.

In causa dotis, an minor possit esse in iudicio Ias. in auth. quod locum. col. 6. C. de collat. relatis opi. tenet qd si principaliter agitur causa matrimonialis. & in consequentiam causa dotis, tunc potest minor esse in iud. si autē questio dotis mo-

uetur principaliter sine disputat matrimonij, secus, vt ibi per eum. quem omnino vide.

Et in causis spiritualib. & beneficalibus, est rex. & ibi doct. max. Phi. in c. fi. de iud. in 6. Bellac.

Vbi causa committitur sola facti veritate inspecta causa potest inchoari ab artic. Cor. in 3. vol. conf. 181. ver. nec etiam ob. Hipp. sing. 102. Idem.

DE DOCTORIBVS, ET ADVOCATIS.

TITVLVS IX.

Doctoratus dignitas: deque doctorum auctoritate & dictis: & an 17. annorum iuuenis doctor, & aduocatus esse possit: numvè omnes doctores vnus ciuitatis suspecti de iure allegari queant.

CAP. I.

Doctoratus est dignitas. & sic doctores legum sunt in dignitate. secundum Bar. in l. 1. C. de nouo Codice componen. Abb. 10. de Ana. col. 2. & Fely. nu. 1. in c. quanto. de magistris. vbi scribunt istam esse communem opinionem, & Deci. conf. 161. nu. 2. & sequitur Guid. Pap. decisio. 388. num. 9. Marfil. in l. dictum. sub num. 5. ff. de quest. & in practi. crim. §. expedita. num. 35. Deci. in cap. proposuisti. num. 63. de probatio. Vincentius Maxilla in consuetudinibus Ciuitatis Bari, in consuetudine, in Ciuitate nostra. nu. 17. in tit. de immunitatibus no. ciui. fol. 24. & Bald. in l. 1. col. fi. ff. de iusti. & iure. vbi firmat, quod doctoratus est dignitas, & in signum huius datur insula tanquam Principi, seu præceptor, & Afflic. in constitutio. Constitutione præsent. sub nu. 3. & seq. lib. 3. rub. 38. Vbi concludit etiam, quod licet spurij vel naturales doctorari non possint, nihilominus, si de facto doctorarentur, eis præferrentur omnes Doctores legitimi, & naturales. Et quemadmodum in dignitate constituti reperiuntur Doctores legum, ita etiam Doctores artium, & medicinæ, vt voluit Bar. in l. omnes. C. de decurio. lib. 10. Alex. conf. 94. vol. 2. Vincentius Maxilla in d. consuet. in Ciuitate nostra. sub num. 17. & Rolandus conf. 67. Dominus Iacobus de Roma, nu. 8. & seq. vol. 3. Et Doctores ratione dignitatis prædictæ torqueri non possunt. secundum Ioan. Andr. in c. cū in contemplatione. de reg. iur. in antiquis. Cyn. Bar. & Alex. in l. milites. C. de quest. Ang. in tract. maleficiorum. in ver. fama publica. fol. 18. Alex. & Galiau. in repetitio. l. Centurio. nu. 25. ff. de vulg. & pup. Matthes. notab. 59. Marfil. sing. 556. & in pract. crim. in §. expedita. num. 30. Ias. in l. 1. C. de iur. & facti ignor. Brun. in tract. de iudiciis ad torturam. col. 28. & Grammat. in voto 1. num. 4.

Quod procedit etiam si extaret consuetudo in contrariū, & sic de consuetudine minimè Doctor torqueri posset. vt voluit Bart. per illum tex. in l. omnes iudices. num. 2. C. de decurio. lib. 10. Ang. in d. vers. fama publica. num. 102. Rom. singu. 488. Ias. in l. de quibus. num. 66. ff. de iusti. & iure. Galiaula in d. l. Centurio. nu. 35. Grammat. in d. voto 1. num. 12. & in voto 15. nu. 4. licet corruptus sit. Paul. Grillan. in tract. de tortura. q. 6. nu. 3. Marfil. sing. 556. & Carrer. copiosissime in pract. crim. in prin. sub nu. 180. vbi explicat istam esse communem opinionem. Viuius opi. 197.

Auctoritas doctorum solum est probabilis. & non necessaria. Cur. iun. conf. 160. nu. 4. & conf. 136. nu. 8. communem dicit. Villal. & E. Suarez.

Doctoris dictum debet intelligi secundum ea, quæ alleg. vt est doctrina Barto. communiter approbata in l. non solum. §. si liberationis verba. ff. de liber. legat cum concord. per Socin. iun. in conf. 14. num. 10. & in conf. 71. num. 15. vol. 4. E. Muscul.

Doctor, & Aduocatus potest esse 17. annor. l. 1. §. initium. ff. de postulan. vnde si ipse tanquam minor allegaret se deceptum, ac laesum in allegatione iuris, non esset restituendus, omittens quædam allegare in causa sua, allegantque ex hoc se deceptum, & cetera. vt per scriben. omnes communiter in l. 1. C. qui & aduersus quos. Ang. consilio nonagesimo tertio. visis. Iaco. Mandel. consilio 46. num. 5. & opinionem istam scribit esse communem Boer. decisio. 350. numero sexto. & Guliel. Rayn. in l. nihil. §. non capitur. num. 5. ff. de regu. iur. cum sit contra eum præsumptio. arg. d. l. 1. §. initium. quoniam in suo doctoratu fuit approbatus tanquam sapiens, ita qd in suo casu professio sua & suum desiderium

repu-

repugnant, vt in simili dicitur in l. professio. cum ibi no. in gl. C. de muner. patri. lib. 10. & tenet Cyn. & Doct. in d. §. initium. & Ang. consi. 58. & facit, quia turpe est patricio viro ius circa quod versatur, ignorare, vt dicit tex. in l. 2. §. Seruius autem. ff. de orig. iur. & ita etiam tenet Marcus Mātua in suis apophth. apoph. 20. vbi ait hoc idē dicendum in mercatore, qui quippe si reperiretur descriptus in matricula mercatorum, & assereret se in actibus mercantiæ deceptum, non audiretur. secundum Ang. in l. 1. C. qui & aduer. quos. quia secundum Mantuam in loco citato, quodammodo mercator iste allegaret turpitudinem suam ab alio non detectam, contra tritam iuris regulam. F. Viuius opi. 199.

Doctores tam legentes, quam non legentes, ac scholares quoque ex privilegio, & fauore publicæ utilitatis, scientiæque possunt expellere fabros de suis officinis iuxta domos eorum malleantes, secundum glo. Dyn. Alber. Bar. Bal. Ang. Castren. Iaf. Soc. nu. 64. Alcia. nu. 54. Soc. iun. nu. 276. Ripam num. 134. Parpal. num. 48. & Illustrem D. Guliel. Pontanum Perusinum præceptorem meum. nu. 84. cum aliis seq. in l. 1. ff. sol. matr. & omnes alios Legistas, tam antiquos, quam modernos inibi, & Canonistas in c. fi. de iud. vbi Feli. post alios relatos per eum. Guid. Papæ decisio. 88. & 388. Alci. in lib. 8. parerg. cap. 2. Franciscum Marci decisio. 635. in 1. par. & Ioan. de Amicis consi. 104. nu. 9. vbi exprimit post Moder. in d. l. 1. istam esse communem opinionem.

Quæ quidem ampliatur procedere etiam q. Doctores, vel scholares faber ipse præuenisset, quia tunc, si doctores, seu scholares alibi commodè habitare nequirent, possent absque dubio aliquo expellere dictum fabrum. vt voluerunt Iaco. de Areti. Bartol. & ceteri omnes præsertimque Ripa in dicta l. 1. num. 130. ff. solu. matri. vbi affirmat istam esse communem opinionem.

Sed in ciuitate Neapolis extat consuetudo in contrarium, videlicet, quod fabri malleantes retinent, ac habent officinas subtus domos Doctorum, & aliorum iuxta Ecclesias, & monasteria, quæ obseruatur, & valet tam ibi, quam in toto Regno, vt firmavit & consuluit Io. de Amicis in d. consi. 104. nu. 102. cum aliis seq. Viuius opi. 198.

Suspecti de iure nō possunt allegari omnes Doctores vnius Ciuitatis, prout esset in Ciuitate Aquilæ, quæ hodie 1581. quinquaginta sex Doctores habet, omnes insignis literaturæ, celebris nominis, & variis animi dotibus mirificè ornatos, cū allegatio hæc calumniosa, nulla, fraudulenta, & nimis vaga reddatur, secundum Baldum, & alios magis communiter in l. hoc modo. ff. de condit. & demonstr. & notat eleganter Aug. Berous in c. 1. de iudiciis. nu. 121 & ita iudicauit dum etiam iudex criminalis in Ciuitate Terami, anno Domini 1560. in quadam causa mihi commissa, & vertente inter quosdam de Terra Ciuitellæ Aprutij, & sequitur etiam eandem opinionem Alberi. de Rosa. in lapertissimi col. fi. C. de iudic. & in d. l. hoc modo. & Io. Antonius de Nigris super capitulis Regni. in cap. 217. Prolixitatem tollere litium. nu. 17. cum aliis seq. vbi appellat, & optimo iure, miseros aduocatos proponentes talem calumniosam suspensionem. licet, & malè Io. de Arnono. sing. 18. Sapè accidit. suadeat tenendam esse contrariam sententiam in practica.

Et hoc idem videtur dispositum in Cōsilio, vel Senatu, qui tanquam suspectus, vel suspectum recusari non potest. vt per Abb. Dec. & alios omnes communiter in d. c. 1. & de ista communi attestantur omnes Moder. ibidem. & Boer. de cis. 269. & cum eadem communi concurret etiam Alber. in 2. part. statut. q. 101. vbi profert magnum verbum, in practica se audiuisse a magnis viris ita obtentum exstitisse. & Aegid. in tracta. vtrum Consiliarij, vel assessores recusentur. Et quamuis Rol. a Valle consuluerit contrarium consi. 19. vol. 3. videlicet, q. Consilium possit vt suspectum recusari: tamen quicquid suadeat, noli in practica recedere à memorata communi, tanquam sacrosancta, quam vltra bis vidimus obseruari in Ciuitate Neapolis, in Sacro Regio Consilio.

Sed si caput Consilij esset suspectum, tunc totum consilium erit suspectum. siue allegari posset suspectum, secundum Bal. in l. 1. C. si rector prouinciæ. col. 2. Paris de Put. in tract. de synd. in ver. Suspicio. num. 10. & Felyn. & Deci. in 1. & 2. lectu. in d. capitu. 1. & ibi Beron. num. 123. & Alber. in d. quæstio. 101. & eundem Beron. consi. 16. In causa rechsationis. num. 22. volum. 3. vbi accuratè explicat hoc procedere, vbi cūque caput ipsum collegij esset verè caput propter præminentiam suæ personæ, & non aliter.

Cæterum limitatur primum antedicta non habere locum in collegio, quod quidem potest allegari suspectum, vnde si causa committatur alicui collegio, potest totum collegium

allegari suspectum, sicut singularis persona. vt dixit Bal. in d. c. 1. de iud. & hoc idem firmat Fel. in cap. causam quæ. col. 1. de offi. deleg. & in præall. c. 1. sub nu. 6. & Barbat. etiam ibi. nu. 78. vbi ait quod ita practicatur.

Limitantur quoq; prædicta secundo in Concilio Synodali, cum tota Synodus prouincialis, & sic Concilium Synodale, & prouinciale. licet non generale, possit recusari vt suspectum. secundum Abb. Barbatium nu. 75. cum aliis sequen. Dec. in 1. lect. nu. 15. Mantuam nu. 38. cum aliis seq. & Fely. num. 6. in d. cap. 1. & Roland. a Valle in dicto consi. 19. num. 11. qui omnes Doct. in mentionatis locis ostendunt istam esse communem opin. Viuius opi. 867.

Ad quætionem facti non respondet iureconsultus. 1. eum quem temere. ff. de iud. contra per l. Aretusa. ff. de statu hom. declarat Dec. in c. pastoralis. de rescrip. Do. a Fin.

Inrisperitus quandoque errat. l. 3. §. Neratius. ff. de acquir. poss. l. mutuis. ff. pro soc. contra per l. sed an vltra. §. si ff. de neg. gest. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.
De Doctoribus & aduocatis fusiè dictum est superius loco, primo & in præambulis huius operis.

Sportulas seu salarium petere an Doctores, & Aduocati possint, quantumvè, & quando.

CAPVT II.

ADuocato, ac doctore pro eo rum aduocatione, & consultatione licitum est petere salarium a suis clientibus, habita tamen consideratione negocij, de quo agitur: & sic aduocato licet vendere iustum patrociniū, & iurisconsulto rectū consiliū, atque pro eorum laboribus recipere honorarium, mercedemque condignam, secundum glo. in l. 1. §. ait prætor. il. ff. de post. & in l. 1. ff. de suffra. Guid. Papæ q. 102. & 190. Glo. & Card. in c. qui studet. l. q. 1. & glo. in c. non licet. l. 1. q. 3. Sanctum Antonium in sua summa in 2. par. cap. 19. de iniustitia quæ fit in iudiciis. ante fi. & Alex. de Hales in 3. par. summa. q. 44. membro 2. & Augustinum in epistola 54. ad Macedonij, & similiter recitatur in d. c. non licet. & in c. non sanè. l. 4. q. 5. & ista est communis schola Theologorum, Canonistarum, & legistarum.

Imo clerico aduocato etiam licet salarium accipere, vt not. Glos. in capitu. 1. 15. quæstio. 2. & Abb. in cap. 1. in fi. extr. de postul.

Sed isthæ communis sententia limitatur non procedere in doctore, qui absq; labore, & librorum reuolutione responderet, consuleret, seu adpocaret, quia is gratis consulere in tali casu teneretur, secundum glo. in d. c. non licet. Spec. in titu. de salario. §. sequitur. post prin. & Alex. de Ales vbi supra, & Bert. consi. 34. col. 19. vol. 2.

In contrariam vero partem, videlicet, q. aduocatus, seu doctor respondens sine chartarum reuolutione debeat, & licitè possit condignam mercedem recipere, & petere, habita consideratione præcipuè ad remunerationem præteriti laboris. inclinauerunt Ioan. And. in addi. Spec. in d. §. sequitur. Archid. in d. c. non licet. Imo. & Flór. in c. cum ab omni. col. fi. de vit. & honest. cler. Alex. in add. Bar. in l. 1. ff. de var. & extraordin. cogn. S. Antoninus in 1. part. tertiæ partis principalis suæ summa. tit. 6. cap. 2. §. de salariis aduocatorum. post princ. Gabr. Biel. in 4. sententiarum. dist. 15. in 6. conclus. 8. Barbatius reuocando iudicium in melius in c. ex literis. de const. in præmio cle. in 2. lect. in ver. salutem. col. 15. & in l. 2. §. item si in facto. iuncta l. seq. Alber. in l. 1. C. de postulan. Soc. in tract. fallentiarum regu. 229. num. 3. Sanctus Antoninus in d. 2. par. suæ summa. ca. 19. vers. aduocatus, & procurator in fi. Iaf. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. colum. 2. ff. de offic. procon. & in §. sed iste. col. antepen. instit. de actio. Purpur. in l. si me, & Titium. in prin. ff. si cer. pet. Alciat. de ver. sign. lib. 1. fol. 8. Cagnolus de offic. asses. colum. 2. Scala de consilio sapientis. libr. 3. cap. 11. honorarium. post prin. Ripa in tract. de peste. in 3. par. Lud. Bolog. in repet. aut. habita. fol. 9. C. ne filius pro patre. Lassus de Tuscia in constitutione regni aduocatos. nu. 8. & in constita. seq. num. 3. lib. 1. Rebus. in 44. privilegio scholasticorum. & Dec. in c. cum in cunctis. nu. 33. de elect. vbi reddit rationem, & tollit omnia contraria, & ista est magis communis opin. vt ex præmemoratis auctoritatibus facile dignoscitur communiter reprobata Glos. in dict. cap. non licet. & secundum ipsam

ipsam communem tuta conscientia obseruatur quotidie, & omnibus in locis.

Sed bene verum est, q̄ opinio contraria superius recitata posset saluari, vt procederet, vbicunq̄ petens consilium esset pauper, si vero diues, non solum aduocatus posset aliquid ab eo recipere, verum etiam exigere. vt voluit Hostien. sed fabulantur multi rustici. quod aduocatus non laborat in causa eorum, quibus responderi potest, quod tunc laboret modis præmemoratis, aut quod prius laborauerit studendo, & discendo.

Et hinc est quod Nero Imperator apud Romanos primus fuit, qui instituit, vt litigatores pro pattociniis certam, iustamque mercedem darent. teste Suetonio in eius vita cap. 17. licet Cornelius Tacitus libro 11. aliud sentiat, quod Claudius Cæsar, qui ante Neronem præfuit imperio Romano, iam modum imposuerat aduocatis pro capiendis pecuniis vsque ad dena sestertia, quæ egressi repetundarum tenerentur.

Et in Regno Neapol. Rex inclitus Carolus secundus primus fuit, qui tanquam princeps clementissimus, piissimus, & misericordissimus stetit certum officium aduocatorum pauperum in ciuitate Neapolis, vt adiuuent ecclesiam, pupillos, viduas, orphanos, pauperes, & ceteros omnes indigentes, qui habent salarium à regia curia. textus est in constitutione lege præsentis. vbi And. de Iser. Afflict. & alij, vbi etiam iubet Imperator, q̄ prædictis miserabilibus personis, siue in iudicio litigent, & sic actores, siue rei cum personis potentibus, vel nō potentibus, siue etiam fisco, expensis ipsius regis Curie, dari debeant aduocati. Viuius opi. 36.

Aduocati salarium non potest excedere centum aureos. l. 1. §. pen. de variis & extraord. cogni.

Ideo non mirum est si pacta de quota litis, & immensi salarii facta, etiam iuramento firmata non valeant, secundum Cæsarem Vrillum in addi. Afflict. decis. 23. nu. 6. vbi fatetur in his fuisse decisum in sacro regio consilio Neap.

Tamen in criminalibus capitalibus hoc non procederet, esto, q̄ tunc possent recipere magnum salarium etiam ultra centum aureos à legibus statutos: quia defendere delinquentem in causa capitali, in effectu ista postulatio foret merces eximij laboris. l. si pater. in fi. & ibi singulariter Bal. & Ang. ff. de don. (Batus in scholiis ad Afflict. in constitu. hac edictali. lib. 1. rub. 82. Tiraq. cum cæteris adductis per eum in tract. de nobilitate. c. 29. an aduocati munus. sub nu. 37. & Io. de Amicis. consi. 148. nu. 8.)

Et pariformiter vbi ageretur de infamia, seu de statu dignitatis Magnatum conseruando aduocati ipsi licet possent exigere salarium ultra centum aureos. per ea quæ notat gl. in l. i. in ista causa. ff. de manumiss. vindi. & c. vno delegatorum. ext. de offi. deleg. & ita Ray. de Forli. & Bal. mirabiliter in l. 1. C. mandata. testificantes, quod sicut pro vita tuenda salarium est debitum aduocato, ita etiam pro statu dignitatis conseruando: nā a pari procedunt mors, & infamia, & opinionem istam sequitur etiam Tiraq. in tract. de nobilitate. cum aliis aggregatis ibi pereum. c. 29. nu. 37.

Sed aduerte, quod si aduocatus propriam conduceret causam, & obtineret in ea, vtique non posset pro salario aliquid petere ratione aduocationis, & postulationis, sicut pro aliena causa petere posset. vt per Rotam Roma. decisio. 434. in antiquis. & Canonistas omnes communiter in c. finem litibus. de dolo, & contu. Lanfran. in repet. cap. quoniam contra falsam. num. 15. de probat. & legistas concorditer omnes in l. properandum. §. fin. autem alterutra parte. C. de iudiciis, & Iacob. de Aretio in tract. de expen. fol. 4. vers. sed quid si ipsemet. & opinionem hanc communem sequuntur etiam, & citant Moder. in d. c. quoniam contra. & in d. c. finem litibus, (& Ioachimus in singularibus obseruationibus. obseruatione 2. centuria 1. nu. 1. vbi deducit ita bis fuisse iudicatum in camera imperiali.)

Sed hoc non procedit in aduocato qui propriam causam conduxerat petente suum salarium tanquam damni, & interesse. vt concedunt Doct. præcitati, & Ioachimus in d. obseruatione 2. sub nu. 1. vbi in medium avertit istam esse communē opinionem, & in obseruatione 68. centuria 4. vbi consistoriū imperiale ita iudicasse planum facit.

Similiterq̄ aduocati vtentes sathanica doctrina, & instruētes clientulos suos ad negandum veritatem, vel ad petendum terminos indebitos, & dilationes superfluas, seu corrumpētes iudices, notariosvē, aut inducentes falsas, vel correctas leges aut falsas probationes, seu producentes falsos testes, vel produci facientes, tunc non solum salario carere debent, verum etiam tenentur offenso ob huiusmodi cauillationes ad

restitutionem omnium damnorum, & expensarum, & peccat etiam mortaliter, vt firmat & probat gl. in c. 1. de confess. libr. 6. Frater Ioannes compatriota noster celebris theologus, in sermonibus quadagesimalib. in serm. 38. de restitutione. q. 3. col. 5. & S. Antoninus in sua summa in 2. par. cap. 19. de iustitia quæ fit in iudiciis. sub vers. aduocatus, procurator, & iuriconsultus. & Rosar. Bussi. in ser. 25. in littera V. in 1. par. vbi etiam adducit exemplum satis congruum, quod quilibet aduocatus pro animæ salute, & vitæ emendatione animaduertere deberet, & est tex. in cap. sape. dist. 5. & in c. si. de iniuriis. & in l. qui occidit. §. si. ff. ad legem Aquil.

Vnde non ab re promit glo. in l. ab Anastasio. C. mand. q̄ mali aduocati omnia mala noverunt, & deberet suppleri non absque proposito (& fecerunt) per id quod affirmavit gl. in d. c. 1. de confess. in 6.

Ait enim, quod aduocatus dicit clientulo, si confiteris causam perdes, non tamen dicit ei tu perdes animam negando.

Quia in iudiciis mentiri non licet, etiam q̄ aliquis foueat iustam causam. vt explicat Aret. in l. decem. ff. de ver. oblig. & Abb. in c. olim. el. 1. circa fi. de restit. spol. & in c. sicut. il. 3. q. 4. de iureiur.

Imo procuratores de veritate facti interrogati ad respondendum per verbum credit, vel non credit. & non sat certi de veritate ipsa non possent tuta conscientia facere similes responsiones per verbum non credit, saltim præuia petitione dilationis ad consulendum principalem, & non obtenta, quia si forent certi, non possent, neque deberent aliter respondere, alias enim temere causæ clientis sui præiudicare possent, & anceps subire periurij periculum, quod non deberent per l. videamus. ff. de in litem iuran. & l. Marcellus. §. qui rerum. ff. rerum amot. glo. in cap. in pertractandis. ext. de iura. calum.

Sunt & alij abusus, & innumeræ quasi deceptiones, & fallaciæ, quas Domini Aduocati non ignorant. propter quod de omnibus talibus potest verificari illud Esaiæ 1. principes tui, id est, aduocati, procuratores, & causidici, qui quasi principes videntur in populo: infideles, supple sunt, agentes modis prælibatis, socij furum. ac si aperte diceret, quod si tales recipientes aliquid in antedictis casibus sunt socij furum per culpam.

Potest etiam verificari illud prouerbiorum 17. semper iurgia querit malus, supple aduocatus cupidus, astutus procurator, aut causidicus.

Vnde non mirum est si mali aduocati, procuratores, & causidici sunt alienæ substantiæ raptores, dilationum innumerabilium inductores, vani, & fallaces promissores, odiorum, & litium amatores, salutis propriæ neglectores, auidi salarij receptores, causarum iniquarum susceptores, traditionum pessimarum fabricatores, & veritatis agnitæ subuerfores. & denique vires deficerent, membraque caderent, si omnes defectus, dolos, fallacias, fraudes, calliditates, & astutias, quibus hoc hominū genus implicari solet, enumerare voluero.

Congruè ergo describitur vita, & mors talium his versibus.

O vos iuridici, qui linguam venditis illi:

Vos vocat infernus, vos respuit ordo supernus.

Ideo iusto Dei iudicio inhumani aduocati moriuntur sine lingua, vt explicat glo. iuncto tex. instit. qui. non est permitt. fac. testa. ibi: sape enim, & literati, & eruditi homines variis casibus, & audiendi, & loquendi facultatem amittunt. glos. ibi in ver. amittunt, & dicit & maxime impij aduocati. Verum Dei benignitate non omnes sunt tales: & ideo non egrè ferant, qui boni sunt, si detegantur vitia malorum, hoc enim fit vt tales a malis desistant, & vt boni a talibus sibi caueant.

Et propter vos moneo ne vtamini cauillationibus, ambagibus, flatteris, applauditionibus, subornationibus, & corruptelis penes iudices, instructionibus falsis penes testes, & partes, & collusionibus, & cautelis dolosis in præiudicium animarum vestrarum. nam secundum Cyni opinionem in l. 1. C. vt quæ defunt aduoc. qui huiusmodi cautelis vtuntur gloriam reportant in hoc mundo, verum in futuro seculo penam habebunt æternam.

Vnde ad propositū narrat Ang. in l. 1. C. de fals. cau. adiect. quod quidam vir sanctus retulit. Dinum sibi in somniis apparuisse, eiq̄ reuelasse quemadmodū erat propter dolosam consultationem ad supplicium æternum damnatus, & idem refert etiam Barbatius cons. 65. clementissimi Dei. col. 3. vol. 2. & Guiliel. de Benedictis in repet. c. Raynuthius. de testam. in ver. testamentum. il. 1. nu. 60. Viuius opi. 38.

Aduocati salarium non potest excedere centum aureos. l. i. §. si cui. in fi. de variis, & extraord. cogn. tamen in criminibus capitalibus hoc non procedit. quia defendere delinquentem in causa capitali, in effectu ista postulatio est merces eximij laboris, secundum Barto. in l. si pater. §. si quis. in fin. & ibi singulariter Ang. Cuman. & Imol. ff. de dona. Ioan. de Amic. consi. 48. num. 8. Contrarium tenet Arius Pinel. in l. i. in 3. part. num. 62. vers. inferat. 28. C. de bon. matern. & pariformiter ubi ageretur de infamia, per ea quæ notat glo. in l. iusta causa. ff. de marum. vindicta. & in cap. vno delegatorum. extra de offic. deleg. & ita Ray. de Forli. & Bald. mirabiliter in l. i. C. manda. dicentes quod sicut pro vita tuenda maximum salarium est debitum aduocato, ita pro statu dignitatis conseruando, quia a pari procedunt mors & infamia. Sed aduerte ad vnum hic, quod si aduocatus propriam conduceret causam, & obtineret in ea, utique non posset pro salario aliquid petere ratione aduocationis & postulationis sicut pro aliena causa petere posset, vt per rotam Rom. decis. 429. in antiquis, & Canonistas omnes communiter in cap. finem litibus. de dolo & contum. Lanfrancum in repet. cap. quoniam contra falsam. num. 15. de probat. & Legistas omnes pleno ore in l. properandum. §. fin. autem alterutra parte. C. de iudiciis. & Iaco. de Aret. in tract. de expen. versic. sed quid ipsemet. & præfatam opinionem communem sequuntur & attestantur Mod. in d. cap. quoniam contra. & in cap. finem litibus. hoc verò non habet locum in aduocato, qui propriam causam conduxerat petente suum salarium tanquam interesse. vt tenent docto. præcitati. F. Viuius opin. 38.

De hac materia vide supra lib. 2. tit. de postulando. vbi latius dictum est.

Salarium seu honorarium aduocati, vel procuratoris gratis opitulati non petit victor à victo. vt frequens dogma inquit Boer. de cis. 210. nu. 5. E. Suarez.

Aduocati salarium debet solui post litem solutam. Ias. in l. diem functo. nu. 11. ff. de offi. ass. communem dicit.

De iure regio habes l. 2. in ordi. aduoc. disponentem, quod quarta pars debetur solū in principio litis, & alia quarta pars cum sit publicatio testium: & quarta lata sententia, & alia quarta in fine causæ. B. Villal.

Aduocatus non ideo minus integrum salarium adipiscitur, quod liti finis, non iudicis officio, sed amica compositione, sit impositus. vt commune asserunt Guid. Papæ quæst. 102. num. 2. Cagno. in l. diem functo. num. 156. ff. de offi. ass. E. Suarez.

Salarium aduocati, vel procuratoris pars non petit, si gratis officium exercuerunt. Boer. decisio. 210. num. 5. communem dicit.

Amplia in aduocato, qui propriam causam prosecutus fuit, quia non repetit salarium, si vincat. Boer. decisio. 210. num. 3. communem dicit. & vide supra aduocatus. nu. 44.

Fallit tamen si cessauit aduocare in alia causa: quia potest petere interesse. Hippo. in rub. ff. de fideiuss. num. 313. alias 123. B. Villalob.

Aduocatorum honoraria a clientulis sensim quæstata habentur quasi Castrensis peculij numero. commune ait Ias. in l. vi. nu. 1. C. de inoff. testa. & in rub. nu. vlt. C. de procur. Viui. lib. i. opi. 240. adde Porc. in prin. nu. 4. insti. per quas pers. nob. acquirit. E. Suarez.

Processum, vel acta causæ non possunt retinere pro suo salario, iudex, aduocatus, procurator, aut notarius causæ, aut pro eorum sportulis, nec possunt retinere scripturas, vel instrumenta eis tradita pro eorum mercede. cum non habeant ius retentionis. l. fin. C. commo. Ias. in l. si non fortem. §. si centum. ff. de condi. indeb. Boer. decisio. 15. num. 2. & 3. Vezinus,

Doctores & Aduocati, si moriantur, an sibi debitum salarium transmittant ad hæredes; & nunquid possint de quota litis pacisci.

C A P. III.

DOCTOR, vel aduocatus, qui operas suas locauerunt, casu quo moriantur pendente anno locationis, transmittunt salarium annuum ratione illius anni ad hæredes, & consequenter eorum hæredes possunt petere integrum totius anni salarium. secundum Ias. post alios in l. diem functo. col. 8. ff. de offi. ass. per text. in l. post duos. C. de aduo. di-

uers. iud. & ratio dicti huius ista videtur: quia per eos non stetit. l. i. §. diuus. ff. de variis, & extraordi. cogn. & istam scribunt esse communem opinionem. Moder. in d. l. diem functo. præsertimque Curt. iun. inibi num. 53.

Ampliatur hoc etiam habere locum in prætore moriente infra tempus sui officij, qui quidem salarium totius anni transmittit ad suos hæredes. vt tradit Bart. Ang. Bald. Ceterique communiter in d. l. diem functo, & istam cōem sequuntur, attestanturque Dec. ibi num. 15. Iaso. num. 38. & Curt. iun. num. 29. Ant. Capitiu. decisio. 125. in causa magnifici Andreottæ. num. 2. cum duobus aliis sequen. & Ripa in tract. de peste. in tit. de priuile. contractuum causa pestis. num. 15. & Petr. Duennas. cum aliis signatis per eum in regu. 63. assessor. num. 3. & Bolognettus in d. l. diem functo. num. 45. cum aliis seq. vbi hoc vtiliter discurret. & declarat quomodo, & quando procedat.

Ampliatur quoque in doctore legente, & moriente, qui proculdubio transmittit salarium ad suos. secundum glo. in d. §. Diuus. vbi hoc idem procedere dicit in doctore impedito infirmitate, cui etiam debetur totum salarium per rationem illius tex. & per elegantem tex. in l. cum hæredes. §. Stichus. ff. de statulib. Hoc idem voluit etiam Bald. in l. i. quæstio. 3. C. de suffrag. Capitiu. in dict. decisio. 125. num. 4. Ias. Deci. Iaco. Nigri. ceterique Moder. in dict. l. diem functo. Alexan. Ias. & Deci. in dict. l. i. ff. de offi. eius. & ibi Illustris D. Petrus Calephatus de Plumbino præceptor, & promotor meus. nu. 265. ait istam esse communem opinionem. & Curt. iun. in d. l. diem functo. Sed contra istam communem assertionem nonnulla argumenta adducuntur per Fulg. & Rom. in d. l. i. quibus omnibus abundè respondet Decius. & post eum doctissime more suo dominus Petrus Calephatus sequendo communem ipsam. nu. 266. & seq.

Item salarium totius anni inchoati debetur hæredibus medici de publico conducti, qui morte præuentus annum perficere non potuit, vt cumulatifsimè, atque doctissime consuluit Io. Cephal. consi. 70. & seq. lib. 1.

Similiter Prætor, Senator, seu Doctor ipse locans operas suas pro annua mercede, casu quo durante tempore locationis, Princeps amittat ciuitatem. vbi est, conductus casu bellico, tunc consequitur integrum stipendium totius anni. vt consuluit Netta consi. 452. casus præsentis satis clarus videtur. vol. 2.

Necnon doctores ad legendum conducti, qui non possent legere toto anno ob aduentum, atque accessum alicuius Principis in loco studij, integrum salarium promissum totius temporis consequuntur, vt consuluit Dec. consi. 70. diuino implorato præsidio, & pro tenui facultate.

Item doctoribus, qui non potuerunt legere toto anno ob casum pestis, totum illius anni salarium debetur. secundum Caccialupum in d. l. diem functo. q. 40. & Ripam in d. tract. de peste. 2. par. 4. priuilegio.

Alios vero tres casus similes, in quibus officialis, seu Doctor possit petere, aut consequi integrum salarium, etiam nō præstito seruitio ob legitima impedimenta occursa infra tempus conductionis posuit Capicius in d. decis. 125. nu. 5. cum aliis seq. Viuius opi. 201.

Mortui aduocati, quorum opera conductæ erant, pendente locationis anno, integrum nihilominus stipendium ad ipsorum hæredes transmittent. commune ait Curt. iun. in l. diem functo. num. 53. ff. de offi. ass. Vt & prætores intra sui officij tempus præmorientes auctoramentum suum ad illorum hæredes transeunt. commune inquit Ias. num. 38. Deci. num. 15. Curt. iun. num. 29. in d. l. diem functo. idemque iuris erit doctoribus ad profitendum conductis, atque anticipata morte præceptis, vt frequenter placitum testificantur Curt. iun. vbi supra. & Calephatus de Plumbino in l. i. num. 265. cum seq. ff. de offi. eius. cui mand. est iurisd. Ac denique idem etiam in medici stipendio alicubi honestatis procedet, quia & illorum hæredibus integrum inchoati anni salarium præstabitur. commune cum Cephalo consi. 6. & sequen. lib. 1. ponit Viuius lib. 1. opin. 87. in fin. & par absque dubio in omnibus ratio versatur. l. qui operas. ff. locat. l. i. §. diuus. 2. vbi Barto. ff. de var. & extraord. cogn. Philip. Deci. in consi. 70. Alciat. in tract. præsump. in 3. regu. princ. præsump. 19. ver. debet tamen habere integrum. in fin. & hanc sententiam communem esse dicunt Franc. de Ripa in tract. de peste. cap. de priuile. contract. cau. pest. num. 115. ver. hinc dicit glo. in dict. §. diuus. Quod si pendente anno moriatur doctor, vel aduocatus, hæredibus debeatur salarium totius anni & Ioan. Cephal. in consi. 79. num. 4. & in sequen. consi. 71. diluit ipse quæ in contrarium adduci possent. in lib. 1. consi. De qua doctrina etiam facit

facit mentionem Baptist. a Villalob. in verb. aduocatus. in verb. salarium. & Emanuel Suarez in verb. mortui aduocati. Kirchouius.

Aduocatus, seu procurator pacisci de quota litis non potest. l. sumptus ff. de pact. l. item. C. de procur. l. si contra lictu. C. mandat. Imo puniri debet. l. si qui. C. de postu. & faciendo tale pactum debet priuari officio aduocationis. per eam l. sed & nec pacisci potest super re litigiosa. super alia autem re non litigiosa, vel super pecunia posset facere pactum de ea re non litigiosa lucranda, vel de ipsa pecunia lucranda. Bald. in d. l. si qui. & poterit fieri pactum inter aduocatum & clientulum quod ille aduocatus mediante re certa litem vsque ad finem persequetur. l. vnica. C. de suffragio. & si causa per sententiam finiatur, vel per amicabilem compositionem, rem promissam consequi poterit ille aduocatus. Guido Papæ decis. 102. Bellon.

Aduocatus rei non potest ultra metam patrociniū exigere, etiam in criminalibus. commune est opin. de qua Suarez ver. aduocatus. nu. 101. Licet hodie seruent contrarium, dicentes illud, accipite dolor est. Bonac.

Aduocatorum defensio quatenus se extendat, & qualis esse debeat.

CAP. IIII.

Aduocatus qui se obligauit defendere in causa non tenetur defendere in causa appellationis a definitiua, secus tamen ab interlocutoria. Ias. in l. lita de muni. nu. 8. C. de procur. communem dicit.

Contrarium disponitur per l. 2. in ordin. aduocatorum. cum causa appellationis est ventilanda in loco vbi est aduocatus.

Fallit si interlocutoria esset tractanda in loco remoto. Ias. in l. inuitus. nu. 14. de procu. C. communem dicit. Villal.

Defendere promittens aliquem non tenetur de vi & violentia, (vt dixi) & est communis opin. de qua Rola Val. in consi. 43. nu. 20. in 3. vol. Et licet quis promittat defendere de iure & de facto debet intelligi, si mota fuerit lis in iudicio de iure & de facto, sc. in lite, non autem respectu violentiæ, & casus fortuiti, quia nullo modo tenetur, vt ibi per Rolan. nume. 21. Corse. in rept. Abb. in verbo, promitto. nu. 6. Et si princeps recipit aliquos in protectione, non tenetur illos defendere, si sibi moueatur guerra iuste: Secus si iniuste. Abb. in c. recipimus. de priuilegiis. nu. 3. & de Principe, qui promittit subditos manutene, & conseruare. Corse. vbi supra. vide Benedi. de foro Semproniano, in repto. Fely. in verbo, defendere. vbi latius. Bonacoff.

Defendere promittens de iure, & facto, non tenetur armis defendere. Hier. Cagn. in l. non videtur. nu. 5. ff. de reg. iur. communem dicit. B. Villal. & Bonac. & Vezin.

Defendere alium a vi, quæ infertur, nemo tenetur nec iure Cesarum, nec iure Pontificum in foris agitando. commune testificantur Dec. nu. 4. & Chuchalon ad illum in l. culpa caret. ff. de reg. iur. & qui limitant, ac late agunt. Viui. lib. 1. opin. 66. Ias. Cla. in pract. §. vlt. q. 87. ver. dictum est. cum sequentibus. E. Suarez. & Do. a Fin.

Aduocatus in vna causa pro vno etiam si mutetur instantia non aduocabit pro alio. Petrus Nunius de exeq. mand. Regum. cep. communem dicit ex glo. in l. fis. ff. de postulan. B. Villal.

Aduocatus & in eadem causa ante præstitum patrociniū, & in aliis omnibus generaliter post latis in aliqua alia causa suppetias, testis pro cliente esse potest. communia aiunt Lanfran in c. quoniam contra. ver. testes. nu. 67. de probatio. Viuius lib. 1. opin. 338. at contra ipsum clientem semper, & vbiq. testis esse poterit, vt receptum asserunt iidem iisdem in locis. E. Suarez.

Defensor qui non ad plenam causam, sed tantum allegandam causam absentis admittitur, perinde atque procurator ad certum tantum actum datus, non tenetur appellare. l. liberato. §. si. ff. de neg. gest. secundum Bar. in l. inuitus. C. de procurat. l. maritus. C. eod. & c. non iniuste. & ibid. Goff. Ioan. Andr. & post eos. D. Ant. ita commuiter teneri refert Bened. Capr. reg. 65. nu. 17. & seq.

Defensor vnus articuli & non totius causæ absentis, non tenetur satisfacere. secundum glo. singularem in l. in eo. la 2. in verbo, nemo. circa medium. ff. de reg. iur. Item quando defensio quæ allegatur ad totam causam, apparet ex actis: quia tunc etiam inhabilis, vt minor, & mulier admittitur ad de-

fendendum sine satisfactione. l. exigendi. C. de procuratoribus. quam intelligit Inn. in c. veniens. extra de accusa. quod sequitur Ange. & do. Caro in l. filiusfam. ff. qui satisf. cog. nam & iudex talem defensionem apparentem ex actis adducere potest nullo defendente. l. plane. & l. fina. ff. de petit. heredi. gloss. in l. vbi pactum. C. de transactionibus. Balb. decisio. 246.

Defensorem alienæ litis quod dicitur non admitti, nisi satisfidet, intelligi debet si petatur, aliàs si omitteretur, tenet officium, & excluditur talis exceptio lite contest. l. ita demum. C. de procur. nisi interueniret defensor post litem contest. vt per gl. in l. 2. C. de consor. eius. li. ita notabiliter Ang. in l. qui proprio. §. qui alium. ff. de procur. dicens idem tenere Iac. But. ibi, & ita fuisse iudicatum Bononiæ in causa per regem Hispaniæ transmissa. Balb. decis. 288.

Defensor potest allegare causam absentis saltem, vt est communis opi. Cap. reg. 65. nu. 19. Bonac.

Aduocatus postquam alterutrius partis rationibus instructus est, si se ad alterum transferat, non solum præuentionis, sed & falsi reus agetur. commune ait Bossius in pract. crim. tit. de præuar. num. 2. & 5. quod procedet. & si mutetur instantia. commune inquit Pet. Nun. de exec. mand. reg. cap. 2. E. Suarez.

Aduocatus tenetur iurare de calumnia si requiratur. Pan. in d. c. 1. nu. 5. & in c. ceterum. nu. 3. eo. tit. Nec valet cōsuetudo contraria. Lud. singu. 423. administratores præstant iuramentum calum. Pan. in d. c. cum causam. nu. 10. Quid si procurator non lit iurare, an præiudicet domino? Ang. in cōs. 277. tenet quod non. Bonac.

Aduocatus aut cauillantem etiam aduersarium decipiens, aut iudicem quacunque techna, fallaciæ inducens, peccat in Deum. commune loquitur Did. Couarru. lib. 1. resolut. c. 2. nu. 1. E. Suarez.

Aduocatus pro proscripto opem ferens non in eam statuti pœnam incidet, quæ fauorem seu auxilium illi præstantibus infligitur. commune aiunt Targ. in pract. crimin. cap. 12. Iul. Clar. in pract. §. vlti. quæst. 82. statuto 2. non tamen impune hæreseos crimine obstrictis suppetias feret. vt commune inquit Afflic. in 1. part. constit. regni. rub. 1. num. 43. & qui id recte explicat Iul. Clar. in d. pract. §. hæresis. ver. vltius. E. Suarez.

Pars intra triduum potest reuocare confessionem aduocati, etiam nō docto de errore: post triduum vero ita demum eam reuocabit, si doceat de errore, & tunc vsque ad sententiā, & etiam in causa appellationis. l. fin. & ibi Paul. Castren. C. de errore aduocat. Panor. in cap. cum causam. num. 8. de appel. Bellacomb.

Aduocatus an compelli possit ad delegationem sibi factam suscipiendam.

CAP. V.

Aduocatus potest compelli ad suscipiendum delegationem sibi factam. secundum Barto. in l. sancimus. la 1. nu. 2. & Bal. & alios omnes. ibi. C. de adu. diuersi iud.

Et similiter aduocatus ipse cogi posset litigantibus consilium. vt concedit gl. in l. 2. C. de proxi. sacro. scri. lib. 12. & Bart. in d. l. sancimus. quorum opinionem indicat communem esse Fel. in c. si pro debitore. col. si. de offi. deleg. Ias. in l. 3. alias, cum qui res. nu. 13. C. de procurato. & Ripa in tract. de peste. in tit. de remediis ad curandam pestem. nu. 89. & ita consuluit Cor. cons. 150. in prin. vol. 4. & sequitur etiam Scala de consilio sapientis. lib. 3. cap. 7.

Sed idem aduocatus cogi non posset ad subeundum officium aduocationis, & postulationis, & sic ad præstandū suum patrociniū, nisi urgente necessitate. vt per Bart. in d. l. sancimus in sumario. & per Ripam in l. si. num. 32. C. de reuocan. donat. & per Beroum in c. quoniam contra. nu. 44. de probat. vbi hoc vtiliter limitat, & interpretatur.

Et aduocatus ille pro suo patrociniū potest petere, & consequi salariū, & mercedem secundum qualitatem negotij, conditionem clientis consuetudinem loci, & grauitatem, facundiam, & excellentiam suam, dummodo non excedat centum aureos. in l. 1. §. in honorariis. ff. de var. & extraord. cognitio. p. quem tex. ita voluit gl. in l. 2. §. ait prætor. in ver. non habebit. ff. de postu. Afflic. in constit. hac edictali. sub nu. 3. & ibi Batus in scholiis. lib. 1. rub. 87. Rosar. Bussi. in serm. 25. in litera V. in 1. par. & Zas. in §. Tripli. nu. 20. inst. de actio.

Et hoc non solum procedit de iure ciuili, sed de iure etiam canonico. vt habetur in c. non licet. 2. q. 3. & tenet glo. & Card. in c. qui studet. 1. q. 1. & Guid. Papæ in q. 190.

Et sic irrita, & penitus cassa remanet sanctio Neronis aduersus aduocatos à quo factū ita fuit, vt causarum patroni absq; mercede, salario, munereve causis adessent, teste Ale. ab Alex. lib. 3. dierum genial. c. 5.

Et salarium hoc aduocatus petere potest, etiam, quod causa, & lis non terminetur mediante sententia diffinitiva iudicis, sed per amicabilem compositionem. glo. in l. fin. in vers. ex euentu. ff. mand. Spec. in tit. de salar. in §. sequitur. vers. ergo si litigator. & Ias. in §. tripli. col. fi. insti. de actio. quia nō stat per eum causam ipsam adiuuare, & pactum obseruare. secundum Guid. Pap. in quæst. 102. nu. 2. vbi meminit istam esse communem opinionem, quam sequitur Cagno. in l. diem functo. nu. 156. ff. de off. assesi.

Similiterque aduocatus promittens postulare per annum sub aliquo salario, si eo tempore nullas habuisset causas, tunc quippe licite petere posset pralibatum salarium ob rationem in superiori proximo casu allegatam, & ita firmat Afflic. in d. constitutu. hac edictali. nu. 5. vbi testimonium reddit istam esse veriore opinionem.

Et eadem ratione ibi. nu. 6. concludit aduocatum recipientem totum salarium pro toto tempore aduocationis, & interim superueniret ægritudo. vel infirmitas, taliter, qd ob hoc impeditur aduocare, & cliens alterum aduocatum conduce- ret non teneri aliter ad illud restituendum.

Necnon aduocatus deferens causam tanquam iniustam in prosecutione, potest recipere salarium: nec mirum est, quia si aduocatus ipse ignoranter à principio iustam causam suscepit, quam in curriculo ipsius, iniustam esse cognouerit, teneatur eam nempe omnino deferere, vel clientem cuius causam agit ad cedendum inducere, suadendo eidem aperte nullum ius fouere, seu ad componendum eum inducere cum aduersario sine eius damno.

Nec debet ob hoc eam suo aduersario prodere, vt ipsum releuaret. nec itidem deberet secreta causæ alteri parti aduersæ reuelare. vt voluit S. Thom. in secunda secundæ quæst. 71. arti. 3. & est text. in l. rem non nouam. C. de iudi. & ita obseruant excellentissimi, eloquentissimi, doctissimi, strenui, & religiosi aduocati Neapolitani, qui vbi primum facta publicatione in causa, & reperta causa iniusta, quam a principio iustam existimabant, statim eam deserunt, & religiose quidem more eorum agunt.

Et hinc aduerte, quod aduocatus pro præstatione, & solutione sui salarii posset cogere clientem suum officio iudicis mercenario. secundum Bar. & omnes in l. properandum. §. illo proculdubio. in prin. C. de iudic.

Imo Amanellus in sing. 253. intrepidè asseruit, quod aduocatus ob non solum sibi salarium dimittere possit clientem suum. habereque parti aduersæ, & eam totis viribus iuuare. per glo. in fi. in l. 1. C. de aduo. fisci: sed id agens in regno Neapol. certè nedum maxima reprehensione dignus foret, verum pœna etiam non leui plectendus veniret, quod religiose sancitum esse existimo, tam pro seruanda grauitate aduocatorum, quam etiam pro falsitatibus excludendis, remouendis, & penitus euitandis. ideo potius suaderem aduocato, vt totum salarium ibi occasione postulationis debitum amitteret, quam cum perpetua eius infamia parti aduersæ inhareret.

Quinimo meminisse eos oportet aduocationis officium de iure diuino esse, & Christum Saluatorem nostrum quandoque pro salute humani generis multorum aduocati subisse munus, quod eleganter pluribus comprobat Caccialup. in tract. de aduocat. q. 1.

Bene tamen verum est, quod vbiunque in regno fieret præiudicium per aliquem clientem suo aduocato in eum deferendo, & in eligendo alterum aduocatum, consueuere alias aduocati ita absque eorum culpa a patrociniis amoti conuolare, recurrereq; mediandis supplicationibus, ad sacrum regium Consilium, in quo solitum est concedi, ex rationabili causa, aduocatis ita expulsi licentia, & facultas aduocandi, & postulandi pro contraria parte in eadē causa, prout alias vidi concessam licentiam per memoratum sacrum Consilium sic agendi impune excellenti D. Federico Ferdinando aduocato Neapolitano.

Imo aduerte quoque tenentur, qd aduocati æquiparantur confessori: quia eis veritas coactè dicitur, quemadmodum confessori. vt probat Neuiz. in Sylua nuptiali. libr. 3. sub nu. 47. & sic secundum eum ibi, quemadmodū confessor non potest reuelare confessionem, ita etiam aduocatus secreta

causæ propalare non debet modo aliquo.

Imo secundum eundem cum aliis aggregatis ibidem aduocati ipsi de iure, ne vocarentur proditores causarum contra eorum clientulos ad testificandum cogi non possent, licet in contrariam sententiam inclinare videatur Andr. de Iser. in tit. si de inuestitura inter dominum. & vasallum quæstio oria- tur. & Guid. Papæ in sing. 982. aduocatus aduersarij, videlicet, quod aduocatus aduersus clientem testimonium dicere cogi possit.

Vnde aduocatus instructus, informatus, & edoctus de iuribus vnius partis, cui promiserat patrociniū præstare, si deinde eam relinquat, & pro altera patrocinetur, incidet quippe in crimen falsi, non autem præuicationis. vt concedit Barto. in l. 1. ff. de præuicatione. cui omnes communiter inhaerent. Alciat. quoque in l. præuicatore. ff. de de verb. sign. Bofsius in pract. crim. in tit. de præuicatoribus. nu. 2. & 5. fol. 164. vbi mentionem facit de hac opinione communi, & Rolan. a Valle. etiam consi. 36. num. 23. & seq. vol. 3. Viuius opin. 37.

A doctore iudice num aliquid vltra salarium accipi debeat, & quid: & an sportulæ in foro ecclesiastico soluendæ sint.

CAPVT VI.

Octor iudex ex nulla causa potest aliquid vltra salarium ab aliquo accipere, nec cum causa, nec sine causa. vt est communis opin. per text. in §. scriptum exemplar. il. 2. in auth. vt iudic. sine quoquo supra. Nisi esculenta & poculenta. Pasethus consi. 181. nu. 1. & seq. Bonac.

Sportulæ solui non debent de iure canonico in foro ecclesiastico: & sic hoc iure clerici ad solutionem sportularum non tenentur. cap. cum ab omni. de vita & honest. cleric. & not. Lallus de Tuscia in constit. Regni, Constitutionum. nu. 4. libr. 4. vbi hoc ampliat habere locum etiam in pupillis, viduis, & orphanis.

Et hinc est, quod iudex ecclesiasticus ordinarius habens beneficia sufficientia, non potest a litigantibus petere ipsas sportulas. secundum Io. And. Panor. & ceteros communiter in d. c. cum ab omni. per tex. ibi.

Et hoc procedit quoque de iure ciuili, vt sportulæ non debeantur iudicibus ordinariis: vt probat Ioan. de Grassis in tracta. de substantialibus procuratorij in rubr. sportulas quasunque soluentes. num. 2. & ante eum Anch. consi. 201. num. 1. & seq.

Et isti tales prohibiti sportulas recipere, eas accipiēdo, utique incident in crimen concussionis. vt voluit Spec. in titu. de salariis. §. 1. ver. Sed quid si delegatus.

Similiterque iudex delegatus habens sufficientes redditus minime sportulas recipere posset: secundum Abb. in d. c. cum ab omni. colum. penul. Corset. in sing. in vers. Sportulæ, & Ioan. a Grassis loco de quo supra, vbi declarat hoc habere locum in delegatis Papæ, non autem in aliis delegatis: vt affirmat vidisse in pract. obseruari. Zasius in §. tripli. num. 6. instit. de act. & Schola de concilio Sapientis. lib. 3. cap. 11. post princ.

Sed stante consuetudine in contrarium, tunc profecto de necessitate huiusmodi sportulæ soluendæ forent. vt voluerunt Specu. in titu. de salar. §. 1. ver. Si vero ordinarius. Imo. in l. Pantonijs, alias, si vni. de re iud. Glo. & Barto. in authen. offeratur. in vers. Sportulis. C. de litis contest. Glo. & Ioan. Fabr. & omnes in §. tripli. instit. de act. & ibi etiam Ias. num. 46. qui ostendit istam esse magis communem opinionem. Et licet Roma singu. 180. asseueret sententiam gloss. & Ioan. Andr. in clem. statutum. de elect. contrariam, videlicet, quod talis consuetudo non valeat, esse communem: nihilominus eum reprehendit Corset. in dict. sing. in vers. Sportulæ, & in effectu præmissa opinio Spec. censetur magis communis, obseruaturque in practica. teste Ioan. Anto. de Nigris in extrauag. Clementis VIII. de vita, & honest. cleric. nu. 32. quæ reperitur in fin. sui repertorij super capitulis Regni. & Roland. a Valle consi. 87. num. 2. cum aliis seq. vol. 2. vbi hoc latissime discursit.

De iure vero ciuili in foro seculari sportulæ recipi possunt per iudicem. l. cum clericis. & authen. ibi posita, vbi omnes Scriben. not. C. de episc. & cleric. & §. sportularum. authen. de san. episcop.

Ideo si plures libelli producti in iudicio essent, tunc tanquam

quam pro pluribus sportulæ solueretur. secundum Bal. in l. edita. in repet. Paduana. col. 15. vers. 15. Quæritur quomodo cognoscimus. C. de eden.

Caterum aduerte, quod pro libello cumulo non solueretur nisi vnicæ sportulæ. vt per Bal. eleganter in c. ad vltimum. in fi. arg. illius tex. de causa posses. & propriet. subdentem ibi, quod absque. dubio aliquo verum foret, si respiceret vnicum interesse.

Debentque ipsæ sportulæ solui etiam arbitris. secundum Bar. in l. fi. nu. 2. per tex. ibi. C. de princ. agen. in reb. lib. 12. Specul. in tit. de arbitr. in §. sequitur. Flor. in l. sed & loci. §. in iudicio. ff. fin. regun. Alber. per tex. ibi. in l. Labeo. §. ait prætor. ff. de arbitr. Marc. Ant. Blanc. in tract. de compromissis. q. 8. nu. 22. & Io. de Arnono in cōmentario 104. Nota venales sententias. & in cōmentario seq. vbi ostendit hoc procedere quod de iure Regni Neapol.

Sed tales sportulæ ipsi iudici, seu arbitro per pauperes litigantes solui non debent. secundum glo. Henric. Boic. & ceteros in d. cap. cum ab omni. in ver. Præter. Bald. in auth. generaliter. colum. 1. C. de epis. & cleri. Gerar. in sing. 73. Ias. in d. §. tripli. col. pen. Marc. Ant. Blanc. in d. q. 8. nu. 22. Ioan. Ant. de Nigris in d. extrauag. Clementis VII. nu. 33. vbi luculenter, &

doctè more suo hoc interpretatur, & Ioan. de Arnono in cōmentario 30.

Et ita consuluit Rol. in d. consi. 87. nu. 16. cum cæteris seq. vbi nu. 2. i. cum aliis signatis per eum, firmat hoc habere locum etiam in causis summariis, quæ terminari debent absque solutione sportularum. & ait istam esse communem theoriam. Viuius opi. 740.

Officialis non potest capere, nisi esculæta & poculenta. Ias. in l. iurisdictionum. §. prætor ait. col. 1. ff. de pact. Vezin.

Officialis debet habere expensas a vicario, etiam eundo & redeundo. Ias. in l. si non fortem. §. libertus. col. 1. ff. de condi. indeb. Idem.

Si præsidens remoueat per culpam suam, non perdit salarium præteritum, sed futurum. idem ibi. nu. 53. communem dicit. B. Villal. in vers. Salarium.

Iudex etiam quod ei aliquid pro causa debeatur, puta aliqua quota, vel sportulæ, potest nihilominus de causa cognoscere, nec ob id debet remoueri secundum communem, & verior sententiam doct. quam refert Ias. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. vbi tenet contra Bar. in l. de iure. ff. ad municip. cui adde Aret. consi. 106. & quæ not. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iud. Vezin.

DECIMI LOCI FINIS.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM
SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos,

De Iudicijs, & vniuersa iudiciorum politia.

LOCVS VNDECIMVS.

DE IUDICIIS.

TITVLVS I.

Iudicium quid, & quod duplex. In iudicio autem summario quæ seruanda veniunt.

CAP. I.

Iudicium quid. Card. Imo. & Panor. in rub. de iudic. Iudiciorum aliud civile, aliud criminale. & aliud mixtum. de quib. Deci. consi. 83. col. 2. Barb. consi. 11. vol. 4. gl. in l. prætor. in verb. centu aureoru. ff. de sepulc. viol. Fel. in d. rub. de iudic. in c. super his. in c. qualiter & qñ. §. ad corrigēdos. de accus. Ias. in rub. C. de iudic. & inst. da act. in prin. Alex. consi. 66. vol. 1. & consi. 82. in fi. eod. vol. Bellac.

Iudicium aliud ordinariū, & aliud summariū, de quib. in cle. sape. de verbo. sign. & per Bar. in extrauag. ad reprimendum. verb. summarie. Item aliud ordinariū, aliud extraordinariū. De extraordinario est tex. in l. si filius. ff. si cer. pet. gl. in c. qñ contra falsam. in verb. extraord. de probat. Itē aliud singulare, aliud vniuersale. de quo per Bar. & doct. in l. 1. ff. de eden. per Canonist. maxime Panor. in c. 2. de libel. oblat. Bellacom.

In iudicio summario libellus debet esse plenè formatus sicut quando proceditur ordinariè. l. 3. in prin. ff. ad exhib. Bar. in d. ver. summarie. Bellac.

Et in summario danda est petitio. vt no. in l. 2. C. de sent. ex breuic. reci. & in c. afferte. ext. de præsump. Vbi enim nulla est petitio. nulla sequi potest condemn. c. licet Hely. de simo. l. vt fundus cum si. ff. coi. diui. Fulg. in consi. 85. vbi dicit qd illa verba summarie, & c. non habent supplere tales defectus vt no. in d. cle. sape. Nam petitio est de substantia iudicii. l. prolatam. C. de sent. & inter. om. iud. gl. in ver. petitiones. in c. quoniam contra falsam. extra de prob. & ita Bald. in auth. generaliter. vers. quinto quæro. C. de epis. & cler. Idem.

Non tamen debet necessariò petitio dari in script. vt per Bar. in d. l. 2. de sent. ex breuic. reci. vbi infert qd licet illa petitio non habeat omnia solemnia quæ de iure requiruntur. vt not. in l. 1. in prin. ff. de eden. Tamen sufficit si est generalis. arg. l. fin. in prin. C. de ann. excep. idem si conclusio leg. facta non est l. 1. §. 1. ff. si men. fal. mod. dixer. idem si petatur cogi ante condemnationem. contra l. 1. C. de exeq. rei iud. Et sufficit qd possit comprehendere quid actor velit. ar. l. vnicæ. §. l. C. de rei vxor. act. & d. clem. sape. Nec requiritur conclusio, & si fiat inepta non vitiat. Are. consi. 126. Fel. in c. 1. in 3. col. de lit. contest. dixi etiam in ver. libelli concl. §. 3. ver. Fallit 10.

Aduerte tamen quia quamuis petitio non debeat dari in script. debet tamen in act. redigi. Alex. in 1. vol. consi. 66. Ias. in l. 1. col. 2. & 3. ff. de eden. Idem.

Debent in iud. summario partes citari. clem. pastoral. de re iud. & d. clem. sape. & vult Barto. in extrauag. in verb. & figura. Alex. in 4. vol. consi. 42. Bellac.

An autem requiratur lit. contest. dic qd non. vt habetur in d. clem. sape. & per Bar. in d. ver. & figura. de quo vide Bar. in l. nec quicquam. §. de plano. & ibi Alex. qui alleg. remissiones. de off. procon. & leg.

Et sufficit primus actus attingens merita causæ, vt in locis præallegat. & in specie hoc in terminis vult Are. cōf. 30. in vlt. col. Fel. in c. olim. in 2. col. de accus. Ias. in l. pperandū in prin. in 2. col. vers. itaque probationes Lud. Rom. consi. 174. Idem.

In summaris præsentatio rescripti habet vim libelli. Ias. §. præiudiciales. col. 5. inst. de actio. in quantum attinet ad iudicem. sed quo ad partem, requiritur libellus. Alex. in 2. vol. cōf. 201. in prin.

Adde quod sicut ommissio ordinis iudiciarij in iudicijs. vitiat processum: ita ommissio qualis qualis ordinis in extraordinarijs. Petr. de Anch. in consi. 167. Fel. in d. c. quoniam contra falsam. in 5. col. Corn. in d. consi. 89. Bellac.

Vbi proceditur summarie, sufficit probatio civilis mutui, idest per confessionem. quamuis de reali mutuo deducto in iud. non fuerit probatum. ita Alex. in l. si ita stipulatus. §. Grigonus in 7. col. ff. de verb. oblig. Idem.

In omni iudi. quantumcunque summario, debet interuenire legitimatio personarum, id est quod debent legitime comparere. ita eleganter vult Bar. in d. vers. & figura. & clarius Bar. & Sal. in l. 2. super gl. pen. C. de edict. di. Adr. tol. idem vult Bal. in l. nec quicquam. §. de plano. in fi. com. fi. de offic. procon. & leg. Pau. de Cast. in 1. vol. conf. 78. & in 2. vol. conf. 14. alias 3 12. Alex. in 2. vol. conf. 59. & Fel. in cap. 1. in vlt. col. extra de accus. Ias. in §. praterea. in 12. col. insti. de actio. & in rub. C. qui admitti. in 1. & 2. col. & not. in d. l. 2. C. de edict. diui. Adr. tol. Ample Marfin in l. si quis. in 2. col. ff. de quaest. Ang. in §. praterea. in 1. col. insti. de excep. & in §. prauidiciales. in 2. col. insti. de act. Bellacomb.

Vbi agitur summarie non datur dilatio ad inquirendum aduocatos, licet alias detur. l. ab hostib. in fi. & l. ait prator. ff. ex quib. causis maior. & ita vult Bar. in extrauag. ad reprimendum. Bellacomb.

Iudicia sunt legitime initianda, & an in iudicii preparatorii iudex teneatur sequi loci consuetudinem, seu stylum fori.

C A P. II.

Iudicia legitime initianda esse. l. in vniuersis. & ibi Bal. C. qui dare tutor. poss. alias minus legitimi interuentus solere corrumpere, scribit Neuiz. conf. 17. col. 1. Quia personarum legitimacionem plenam in omni iudicio fieri debere etiam parte non opponente & prius actoris quam rei. not. idem conf. 16. nu. 1. & 2. vbi quod non sufficit habere mandatum minus legitimum. quia dicitur contumax qui procurator mittit cum mandato minus legitimo, quod max. procedere dicit in actore, cuius maior est contumacia quam rei, de quo vide quae scribit Olaf. decis. 1. nu. 35. vbi priorem concluse legitimacione iudicij limitat non procedere quando agitur contra absentem contumacem, quod etiam sentire dicit Bar. inter quos. §. fi. de dam. infect. Aym. conf. 104. in prin. vbi refert Bal. in auth. offeratur. col. 2. de lit. contesi. q. ad officium iud. pertinet inquirere super legitimacione personarum, quia ea exceptio quandoque opponi potest etiam post tres sententias, etiam si coram principe causa ageretur, vt ibi per eum nu. 37. vbi inquit, curare igitur debet iudex vt partes legitime compareant, ne iudicia sint illusoria & nulla. l. si prator. ff. de iudi. & partibus etiam non petentibus potest compellere ad legitime comparandum. ex not. per Rom. conf. 170. Boer. q. 281. nu. 11. vbi intelligit hoc procedere ante litem contestatam. Bellacomb.

Iudex in preparatoriis aut ordinatoriis iudicij siue litis, tenetur sequi & seruare consuetudinem loci, vbi proceditur. secundum Ioan. Andr. in rub. de consuet. vbi recte hanc esse communem opi. dicit per l. 3. in fi. ff. de testib. quod verum est, modo consuetudo sit rationalis, alias secus, prout not. in c. constitutus. de fideiuss. quod secundum Imo. in d. rub. de consuet. extenditur. & locum quoque habet in testamentis. vt not. in l. 2. C. quae sit longa consuetudo. in decisoriis autem seu circa decisoria ipsius negotij debet insequi & obseruare statuta seu consuetudinem loci contractus. l. si fundus. ff. de iur. de Imo. in rub. de consue. nu. 5 & 6. vt refert Bened. Capr. reg. 24. num. 1. & seq.

Quaro, an in respicientibus processum, instantiam siue ordinationem iudicij, sit inspicienda consuetudo loci contractus celebrati. seu iudicij? Resp. q. communis & recepta doct. assertio est, locum iudicij inspiciendum esse. ita tenet gl. cap. quod clericis de foro comp. quam communiter approbatam esse firmat Petr. Duen. reg. 147. M. Graff.

Stylus fori in quo causa agitur: non autem curiae delegantis, in concernendo processum seruandus est. teste Aegid. decis. 78. super appellatione. & decis. 82. seruanda est enim fori consuetudo. l. 3. in fi. de testib. Spec. tit. de sent. §. qualiter. col. 1. Deci. conf. 402. & 655. Hippol. singu. 118. Afflic. decis. 79. num. 4. Cur. tra. & consue. num. 759. & est communis, per doct. in cap. quod clericis de foro comp. Fely. in cap. causam loci de rescrip. Bertr. conf. 377. num. 7. lib. 1. conf. 124. num. 4. libr. 2. 214. num. 7. lib. 3. & vsque adeo hoc verum est, vt si sententia contra stylum proferatur, sit nulla. recte. Iaso. in authen. iubemus. C. de iudic. Guido Papae quaestio. 292. illud autem quod dicitur de curiarum stylis, intellige de antiquo, vsuq; recepto & approbato, non autem de vario, per ea quae scribit Feli. in cap. Rodolphus. §. ceterum. col. 2. de rescrip. Curt. in l. more. ff. de iurisd. omn. iud. Neuiz. syl. nup. lib. 3. num. 32. Quibus adde iuris valde studiosum, Olaf. decis. 22. num. 6. num. 7. 15. Quid

de stylo Romanae curiae, an possit in aliis causis allegari: in quibus non extet talis stylus? dic vt per eum d. decis. num. 18. & per rot. accedit, quod pro stylo & consuetudine in dubio praesumitur, vt sit legitima, iuxta nota. per eundem Olaf. decis. 66. nu. 8. Qui stylus pro lege seruari debet, etiam si in contrarium esset iuris dispositio. l. si quando. in fin. C. de iniur. §. fi. insti. de satisf. Guido Papae conf. 123. & qui stylus vim legis obtinet, ac pro forma habetur, vt per Rolan. conf. 70. num. 13. & num. 15. lib. 1. vbi pulchre materiam tractat Neuiz. conf. 77. nu. 22. Nat. conf. 318. Afflic. decis. 78. circa fi. Capel. Tolos. quaest. 115. Alex. conf. 240. num. 2. lib. 6. Qua in re illud notandum est, quod consuetudo, seu stylus solo longi temporis cursu non inducitur, sed oportet semel, saltem pro stylo fuisse iudicatum. ex glo. in §. ex non scripto. insti. de iure nat. gen. & ciuili. Guido Papae conf. 24. num. 10. quaest. 121. & 202. Bellacomb.

Omissio ordinis iudicarij ante lit. contest. non vitiat processum: quia adhuc non dicitur iudicium. secundum Bald. & domi. Cato. in l. arbitro. ff. qui satisf. cog. Bar. in l. si quaramus. ff. de testa. Balb. decis. 213.

Primo iudicio pendente, an supersederi debeat super secundo? Praeudiciale vero iudicium quando dicatur. Et si lis pendet coram vno iudice, an debeat reus coram alio fatigari? quauē poena puniendus est trahens aliquem coram diuersis iudicibus.

C A P. III.

Pendente primo iudicio debet super 2. iudic. prauidiciali supersederi. l. ordinata cum ibi no. ff. de lib. caus. l. cum status. cum simi. C. de ord. cogn. Alex. in l. Titia. ff. sol. matr. Bellac.

Nota tamen quod per minorem causam maiori fidei prauid. non oportet. l. per minorem. ff. de iud. & ibi Bald. dicit quod iud. criminale potentius est ciuili. & ideo non debet filere propter illud & quod causa criminalis sit maior. & ciuilis minor. text. est expressus in l. fi. C. de ord. iud. facit quod vult Barb. in 1. vol. conf. 43. in 1. col. Bellac.

Quando ciuilis quaestio intentata non est prauidicialis ad criminalem, tunc ciuilis non impedit criminalem. ita not. in l. vnic. C. quando ciuili actio. Bellac.

Prauidicialis autem dicitur, quando sententia lata super vna parit exceptionem rei iudic. in alia ita dicit gl. in §. prauidiciales. insti. de act. vbi vide Ias. vide etiam quae dixi in verb. prauidiciale. Idem.

Si lis pendet coram vno iudice, non debet reus coram alio iudice fatigari. l. vbi ceptum. cum si. ff. de iud. Quia etiam possent ferri duae sententiae contrariae. per notat. in c. cum M. Ferrar. de conflic.

Adde quod ista prauectio inducitur per solam citationem. vt habetur in c. proposuisti. extra de foro compet. in l. si quis postea. ff. de iud.

Facit quod vult Fel. in c. illud. in 6. col. de praescri. vbi dicit quod per solam citationem non inducitur prauectio, non autem per formationem processus solam. & idem vult in d. cap. quoniam contra. in 3. col. de quo vide aliquid per Ias. in l. cu quadam. ff. de iurisd. om. iud.

Fallit tamen regula. d. l. vbi ceptum. primo si fuisset contumax in primo iud. quia non poterit petere se remitti secundum Bar. in l. quamuis. ff. de dam. infect. & in d. l. vbi ceptum. de quo late per Fel. in c. ex tenore. in 7. col. extra de rescrip. Alex. in l. 2. in 2. add. ff. de re iud.

Secundo fallit quando iudex denegaret mihi copiam actorum: quia tunc possum habere recursum ad alium iudicem. §. non permittas. in auth. de mand. princ.

Tertio fallit quando primus iudex retardaret litem. §. 1. in auth. vt differ. iudic.

Quarto fallit quando noller iudicare. vt in authen. in medio. lit. non fi. sacras iussio. & ita volunt docto. in l. nulli. C. de iud.

Quinto fallit si non opponitur de pendetia lit. vel si opp. iudex procedit. quia tunc opus est app. Soc. in 2. par. conf. 274. in vlt. col. Bellac.

Sed pone quod non appareat coram quo iudice reus fuit primo conuentus, dic quod debet esse cautus in opponen. Non enim debet allegare except. prauectionis, quia succumberet; sed debet opponere, quod non debet trahi pro eodem Com. opin. Tom. iij. E negotio

negotio coram diuersi iudicibus, & quod actor eligat coram quo malit litigare. & si non opponeretur huiusmodi except. valeret processus agitatus coram vtroque iudice. Ita Inno. in d.c. cum M. Ferrarien. & volunt doct. in d.l. nulli. & est de mente Soci. in d. consi. 274. in ult. col. Bellacomb.

Qua autem poena debet puniri trahens aliquem coram diuersi iudicibus pro eadem causa? Petr. & Cyn. in d.l. nulli, dicunt q. debet perdere causam. & istam partem videtur tenere Alex. in d.l. vbi coeptum. Idem.

Sed doct. communiter in d.l. nulli dicunt q. solum condemnabitur in expen. vt vult gl. not. in c. ex tenore. extra de rescri. & ita tenet Ias. in d.l. nulli. in 1. col. & ita videtur sequi. Soc. in 1. par. consi. 41. in 1. col. Alex. in l. prator. §. Celsus in 3. col. de dam. infect.

Vide Fely. in dicto cap. ex tenore. multa pro vtraque parte allegantem.

Vide etiam Ang. in consi. 162. in fi. vbi tamen non decedit, eo q. non fuerit de hoc requisitus. Idem.

Quid de clerico qui traxit clericum ad iudicium vetitum? vide Lud. Roman. in consi. 369. in 8. col. vers. quo ad decimum & Fede. consi. 90.

Quid autem in impetrante diuersos iudices contra eundem pro diuersi causis personalibus. vide in cap. dispendia. vbi docto. max. Phi. de rescript. in 6. Bellac.

Si consensu tacite in iudicem incompetenter, qui propter aliquam cul. me. absoluit ab instantia, si iterum conuenior coram eo, non possum amplius declinare eius forum. Ludo. Ro. fing. 144. Nicol. Pignol.

Iudicium super libello inchoatum prosequendum est vsq; ad fi. causae. auth. qui semel. C. quomodo, & quando iud.

Vide aliquas limitationes per Alex. in l. si prius. in 1. col. de oper. nou. nunc. Idem.

In l. diffamari. C. de inge. manu. competens iudex diffamati est ad eundem, non diffamantis. communem dicit Bart. Blareus. in repet. d.l. diffamari. c. 4. nu. 24. Idem Fich.

Ea quae in iudicio exponere & allegare partes debent, si non allegant, a iudice num supplenda sint? Cautela etiam duae.

CAPVT IIII.

Consuetudo, vel factum quantumuis notorium debet a partibus in iudicio allegari: alioquin si partes illud factum notorium non allegant, iudex non posset supplere, quamuis illa consuetudo esset notoria, aut factum esset notorium. Alexander. in l. prima. C. vt quae defunt aduoca. non enim requiritur, quod factum notorium probetur, sed solum quod illud allegetur, nam notoria egent sola allegatione, & non probatione, & releuat notorium ab onere probandi, sed non ab onere allegandi, & proponendi. c. euidentia. de accusa. & ibi docto. quod Ias. videtur firmare in l. de quibus. num. 88. de legib. quod si consuetudo quae allegatur non esset notoria, aut stylus non esset notorius, posset iudex ex suo officio se informare de eo solo, aut consuetudine. ita Alexan. ibi. per l. 3. ff. de testi. & ibi Bartol. & in notoriis non supplet iudex neque se interponit, nisi parte petente, vel allegante. Anton. Butrig. in capit. exceptionem. & in c. bona. 1. de postul. praela. Alex. in d.l. 1. & poterit pars demum illud notorium allegare, nisi de illo notorio constaret ex actis. c. cum olim. de verb. signi. Adde tamen quod quando aliquid est notorium iudici, vt iudici. potest ipse ex officio supplere, licet pars non alleget. glo. in l. 1. C. qui. & aduer. quos. & in l. vbi pactum. in gloss. magna. in 3. lectu. C. de trans. Ias. in l. lecta. nu. 22. si cer. pet. Fel. in c. cum ordinem. in 8. col. de rescri. & in c. ex tenore. in fin. com. eo. tit. & in cap. afferte. in 2. col. de praesumpt. Barb. in 3. vol. consi. 57. in 6. col. l. 1. C. vt quae defunt aduocat. Bellacomb.

Scripturam, seu instrumentum praesentans in iudicio, semper solet apponere clausulam, quod praesentet eam in quantum pro se facit, & non aliter. Si iam talis clausula protestationis fuerit adiecta, voluit Bald. talem scripturam vel instrumentum pro vtraque parte probare, nihilq; parti probanti prodesse. in c. praesentium. nu. 3. extra de testi. & in l. vnica. nume. 5. inquit Bald. Si vna pars litigantium in iudicio produceret acta, quantum facerent pro illa, iudicem tamen posse inherere actis etiam quatenus faciant contra producentem, quia constat ei, vt iudici. C. vt quae defunt aduocat. & ibi notabiliter Paul. de Cast. num. 5. tradit. Si quispiam produceret instrumentum, protestando, quod produceret in his quae facerent pro illo, q.

illa protestatio ei non prodesset quo minus iudex possit ferre sententiam pro reo, si aliquid in instrumento in eius fauore contineretur. Propterea producentis protestatio, in his quae de iure faciendae sunt, manus iudicis ligare non posset. Quorum decisionem alij docto. sequuntur. Lud. Roman. in consi. 433. num. 11. Ias. post gloss. in l. 1. §. editiones. nume. 18. ff. de eden. & in l. certi conditio. §. si nummos. nu. 39. ff. si cer. pet. & in l. non solum. §. morte. num. 26. ff. de oper. noui nunc. Quam questionem latius explicat Aym. Crauet. in tracta. de antiqu. temp. in 1. par. in §. incip. viso de verbis enunciatiuis. num. 72. cum seq. Et hanc communem docto. sententiam, & in puncto iuris veriore esse dicit. Vasquius Menchaccensis in libro 1. controuerf. illustr. c. 2. num. 9. vers. in summa scias. Licet enim alij docto. contrariam sententiam amplexi fuerint, q. protestatio protestanti prodesset, & hanc communem appellauerint. Fel. in cap. imputari. num. 13. extra de fid. instru. & Ripa in ca. cum M. Ferrariensis. num. 79. extra de consi. Dec. tamen in ca. cum venerabilis. num. 22. in fi. illas opiniones ex Fulgoso conciliat, q. prima opinio procederet, quando aduersarius non contradiceret protestationi, sed aduersario non concedente protestatio non releuaret. Et in eo casu secunda opinio admitteretur. extr. de excep. Kirchouius.

Cautela. Si post conclusionem in causa altera partium malitiose neget aliquid, quod ante pars produxit: puta instrumentum non esse publicum, vel eum qui interposuit decretum curae, aut tutelae non esse iudicem, tunc consulte facit pars, si producat iudici in iudicio instrumentum tabellionatus eius, qui recepit tale instrumentum, seu litteras officij ipsius, qui negatur iudex tunc fuisse: quia tunc iudex ex suo officio poterit supplere declarando id sibi esse notorium, secundum Bald. in l. prima. C. vt quae defunt aduoca. licet contrarium videatur tenere in l. fin. col. 15. ibi, item consideret. & ibi, sed dubitatur. C. de edicto diui Adria. tollen. primum tenent etiam domi. de Rota in nouissimis decisio. 6. dicentes q. tunc iudex poterit etiam testes recipere super tali negotio. Balb. deci. 407.

Miscellanea de iudiciis.

CAPVT V.

Etens in iudicio aliquid fieri, debet fieri illud suis expensis, & ad hoc tenetur expensas erogare. l. Pre. tor. §. etiam si is. ff. de edend. & ibi Ias. nu. 9. vnde si iudex mittat notarium ad aliquem locum ad requisitionem partis pro examinandis testibus, vel ad quid aliud, hoc fieri debet expensis requirentis. Bal. in d. §. etiam. verum si iudex mittat causam ad consilium sapientis, quamvis id faciat ad petitionem partis, illud tamen fieri debet expensis vtriusque. quod in practica obseruari asserit Ias. in d. §. etiam. Specul. tit. de assessor. §. salarium. nu. 4. l. 1. sed & loci. §. 1. ff. fin. regund. Bellac.

Colludentes in iudicio contra partem, vel subtrahentes probationem, causam amittunt, & puniuntur, maxime in causa amissione. ex communi, per Burf. consi. 99. num. 2. l. lib. 1. Bart. in l. in fraudem. §. quoties. ff. de iur. fisc. Ias. in l. diuus. num. 16. ff. de re iudic. Bonac.

Verba ambigua in iudiciis, ex quibus iudicium sustinetur, pro eo sunt interpretanda, a quo proferuntur. vulgat. l. si quis intentione. ff. de iudic. Dyn. in regul. contra eum. de regul. iur. libro sexto. Ias. in l. inter stipulantem. §. Stichum. ff. de verbor. oblig. Vexinus.

Iudicari debet in dubio contra fiscum, vt est communis opin. de qua Iaso. in consi. 99. col. fin. versic. praeterea. Neuiza. in Sylua. lib. 6. pag. 583. Maxime quando tractatur de lucro captando. Ias. in consi. 167. in fin. in 4. vol. Bonac.

In iudiciis possessoris sufficet probatio per vnum testem cum iuramento suppletiuo, vel per famam: quia causa possessoria est levis. Dec. consi. 252. com. dicit. Vezinus.

Iudicium possessorium, & petitorium simul procedit, & simul possunt cumulari, si non opponatur a iudice, vel a parte. l. si mancipium. vbi gl. ff. de euctio.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu. 16. Don. a fin.

In iudicio possessorio recuperande non admittitur concursus petitorij, sed agitur prius possessorio. no. docto. in d. §. nihil commune.

Fallit in 2. casib. quos not. Horm. Det. in d. §. nu. 33. D. a fin.

In iudiciis possessoris requiritur litis contestatio. Fallit in 3. casib. vt per Horma. Det. in d. §. nihil commune. nu. 36. vbi Ias. n. 165. attestatur esse communem opinionem. Don. a fina.

In iu-

In iudicio prius legitimandæ sunt personæ.

Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Marf. in l. si quis, ne quæstio. ff. de quæst. vbi latissimè tractat de ista materia. Don. a Fin.

Iudicium vbi semel captum est, ibi finire debet. l. vbi captū. ff. de iudic. fallit in 11. casib. vt per Fel. in c. ex tenore. de refer. col. 2. Idem.

Quando duo iudicia sic se habent q̄ absolutoria lata in primo, parit exceptionem rei iudicatæ in secundo, concursus nō admittitur. l. fundum. ff. de excep.

Fallit in 2. casib. vt per Horman. Det. & Ponta. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu. 28. & nu. 70.

Ampliatur in 10. casib. & limitatur in 16. a Por. li. 3. suarum conclusio.

Ampliatur in 11. casib. & limitatur in 16. ab Ant. Gab. lib. 2. de iud. concl. 1. Do. a Fin.

Iudicium cum filiofa. minore non firmatur auctoritate patris tantum, nisi etiam interueniat curator ad litem, quando agitur de re, in qua nil potest ad partem pertinere etiam quō ad vsum fructum. secundum Bar. in l. si. §. pupillus. ff. de verbo. oblig. Spec. in tit. de auctore. §. 1. facit l. clarum. C. de aucto. præstan. l. in vniuersis. C. qui dare tuto. si tamen sententia feratur pro minore, valet sine curatore. l. non ideo minus. C. de procura. Balb. decis. 307.

Iudicij tractatio (instantiam interpretes fantur) quamuis perimatur, ac sententia a iudicij obseruatione reum liberans subsequatur: non tamen effectus per litis contestationem induci extinguuntur. commune dicit Ant. Gomez. de testa. c. 3. nu. 32. ver. 4. facit. E. Suarez.

Iudex debet arbitrari secundum quod est consuetum arbitrari & interpretari. Ang. Aret. in cons. crim. consi. 1. num. 26. volum. 1. vbi communem dicit etiam in criminalibus, vt ibi nu. 27. Bonac.

DE LITE INEVNDA, ET litigiosi vitio.

TITVLVS II.

Lis propriā non dicitur, nisi contestatione facta, lite autem non contestata, nunquid iudex possit procedere ad sententiam, aut reum cogere ad litem contestandam? Per litis vero contestationem non fit deterior conditio contestantis, neque res litigiosa. Lite contestata, nihil inno- uandum.

CAP. I.

Is propriè dicitur quando esset facta contestatio. Bar. Fulg. Pau. de Cast. in l. causas. C. de transact.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. regu. 57. in addi. Don. a Fin.

Lite non contestata iudex non potest ad sententiam procedere. no. in l. si. §. illud. C. de temp. appel. doc. in cap. quoniam frequenter. vt lite non contestata.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 239. Do. a Fin.

Lite non contestata in causa appellationis ad sententiam definitiuam perueniri non potest. l. si. §. illud. ff. de temp. appel.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 240. Do. a Fin.

Litis contestatio est necessaria in processu: taliter q̄ non potest deueniri ad sententiam definitiuam lite non contestata. Maria. in c. 8. vt lite non contestata. num. 7. com. dicit, nec possunt partes illam vel tacitè vel expresse prætermittere. com. dicit Mynsing. obser. 74. cent. 3. I. Fichar.

Alex. in 3. vol. consi. 2. in 2. col. Faciunt not. per Fel. in c. 2. in 3. col. de offi. iud. adde Alex. in l. nam & postea. §. si is qui temporali. ff. de iure in. & Soc. in 1. par. consi. 96. in 1. col. al. multa. max. c. vnicum. de litis conte. cum gl. & l. si. C. de temp. appel.

Fac. quod vult Ias in l. naturaliter. §. nihil cōmune. in pen. col. ff. de acq. poss. vbi dicit, q̄ litis conte. est caput iudicij & eius fundamentum. & idem dicit in d. §. si is qui temporali. in 2. col. An per verbum credo inducatur litis conte. Feli. in d. c. vnico. in 4. col. de litis conte. tenet quod sic. c. 2. & c. quoniam frequenter. extra vt lite non contesta. cuius omisio etiam vitiat processum & iudicium. vt est casus apertus in c. vnico. extra de litis contest. vbi Papa pronunciauit processum irritū propter defectum litis non contest. vbi gl. in verb. responsio-

nes. & doct. ibi hoc latius explicant. c. 2. & ibi gl. in ver. oportebit. de lit. contest. lib. 6. l. si. §. illud. & ibi doct. C. de temp. & repa. appel. Propterea cum processus ex causa dicti defectus litis non contestata reddatur nullus, etiam sententia inde secuta nulla est. l. prolata. & quæ ibi nota. C. de sent. & interl. Matth. de Aff. in dec. sacri cons. Neap. dec. 283. nu. 3. Hanc sententiā communiter approbatam referunt Soc. sen. in consi. 96. vers. 2. redditur processus nullus. nu. 2. in 1. vol. & in consi. 47. nu. 1. 2. & 3. in 4. vol. consi. & Mynsing. in obser. Came. obser. 73. in 3. cent. Quæ tamen decisio limitatur non procedere, vbi ex forma statuti proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicij. Rol. a Val. in consi. 71. num. 35. in 1. tom. consi. Quemadmodum in causis summarijs fieri solet. iuxta. not. in clem. dispendiosam. de iud. & in clem. sape. de verb. sign. Hipp. de Marf. in sing. suis. sing. 102. Marant. in tract. de ord. iud. in 6. par. de lit. contest. 10. memb. iud. nu. 1. in fi. Mynf. obser. Came. obser. 1. in 1. centu. vbi & in obseru. 38. eiusdem centu. ipse alios casus in quibus non requireretur litis contest. recensuit. Villal. & Kirchouius.

Iudex potest cogere reum ad litem contestandam. Alex. in l. si finita. §. Iulianus. in 11. col. de damn. infect. & in l. inter stipulantes. §. 1. in 2. col. de verb. oblig. præsens tamen præcisè compelli non potest ad litem contestandam: sed si nolit litem contestari, fiet missio in possessionem bonorum eius. secundum gl. cum Barto. in auth. qui semel. C. quomodo & quando iud. licet Iac. de Rauent. vt refert, & videtur sequi. Cy. in l. 1. C. de lit. contest. inclinare videatur in contrariam sententiam: ex stylo tamen euriarum spiritualium compellitur censuris. Marant. in spec. rub. de litis contest. nu. 8. Et eam tenet Franc. de Aret. in l. qui in aliena. §. si. ff. de acq. hære. Bald. in l. 1. C. de lit. conte. Alex. in l. si finita. §. Iul. de dam. infect. vbi dicunt cogi posse captis pignoribus, & per detentionem personæ. Balb. decisio. 98. & Vezinus.

Mora commissa in lite contestan. habet effectum & vim litis contest. l. si eum. §. qui iniuriarum. & ibi Ias in 2. & 3. col. ff. si quis cau. quem tex. ad hoc akpro singul. Bal. in l. mota. litis. C. de rei vend. Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 214. in fi. Et potest iudex mandare litem contestari. cum comminatione quod alias pronunciabitur pro contesta. & tenet tunc pronun. ita Pap. in d. consi. 214. Vezin.

Contestari litem quis præcisè per iudicem compelli non potest, quia contra contumacem renuentem litem contestari, prouidetur alijs remedijs. secundum Gloss. in authen. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. Bart. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de damn. infect. Ioan. Andr. in regu. exceptionem. de regu. iur. libr. 6. in suis mercurialibus. & in addi. Specu. in titu. de lit. contesta. §. nunc videndum. vers. quod si peto. & Ioan. de Imo. in c. 1. de litis contesta. in fi. & istorum opinio communis est.

In contrariam vero partem, videlicet, quod iudex præcisè aliquem cogi possit ad contestandum litem captis pignoribus, vel alijs iuris remedijs opportunis, & per arrestati onem personæ, inclinarunt Iacob. de Aret. Bal. & Saly. in l. 1. C. de litis contesta. Paul. Castrenf. consulens in contingentia facti consi. 203. in causa vertente coram potestate. Ant. in d. c. 1. de litis contesta. col. pen. Bal. in l. quotiens. ff. de noxa. actio. Affl. in constitu. dilationes. nu. 35. lib. 2. rub. 17. Vrsillus, post Ias. re latum per eum in annotationibus Afflicti in decisio. 191. nu. 8. Rol. a Valle consi. 87. num. 20. volum. 2. & Alex. in d. §. Iulianus. qui adductis pro, & contra in hoc articulo, concurrunt cum ista opinione. Iaco. de Aret. & sequacium, & vocat illam esse communem, prout ponderatis auctoritatibus realiter, & absque dubio aliquo apparet magis vera, magisque communis, vt expresse meminit Corta in memorali. in vers. lites cito expediri. vers. Hinc etiam est. & Afflicti. in præludijs constitutionum in quæst. 12. num. 17. vbi profert magnum verbum in practica, se vidisse multis vicibus bonos iudices reos fugientes, & recusantes litem contestari, compulisse, coegisseque sub pœna aliqua ad litem ipsam contestandum. Et in decisio- nis non fore tutum ab ea quoquo modo discedere, quam sequitur, & communem prædicat Maranta in tracta. iudicio- rum. in 6. par. de litis contestatione in 10. & ultimo memb. nu. 8. fol. paruo 125.

Vbi nu. 9. refert sex effectus vtilissimos ipsius contestatio- nis litis.

Et inter alios effectus ponit vnum valde vtilem, & me- moria commendandum, videlicet, quod contestatio ipsa li- tis constituit in mora, & sic lite contestata, & à tempore litis contestata in contrahibus bonæ fidei vsuræ veniunt, & cur- rere incipiunt, quia ad iudicia bonæ fidei, in quibus ante litis contestationem mora facta non est. l. lite. ff. de vsur. l. 1. C. de

condi. indeb. & l. quoties. C. de condi. ob tur. cau. in quibus locis doct. hoc communiter admittunt, & licet de hac communi mentionem fecerit Corraf. in miscellaneis iuris civilis. lib. 2. c. 7. sub nu. 1. nihilominus ab ea leuiter discedit.

Sed contestans litem cum protestatione animo non contestandi, ob hanc protestationem, tunc non induceretur litis contestatio, & talis protestatio operatur, vt lis aliter non habeatur pro contestata. secundum Bar. & alios omnes in l. 1. de lit. contestatio. Alex. conf. 130. in causa strazarolorum in qua dubitatur. sub num. 16. vol. 4. & Rolan. a Valle in d. conf. 87. nume. 19. qui ostendunt istam esse communem opinionem, & Maranta vbi supra. num. 10. vbi eam limitat, & declarat, & Deci. etiam in cap. cum M. Ferrariensis. num. 88. cum duobus aliis seq. de constit. licet ibi videatur sentire contrarium. Viuius opin. 163.

Per litis contestationem non fit deterior conditio contestantis. l. non solet. ff. de reg. iur. vbi Dec. limitat. Do. a Fin.

Litis ob contestationem non efficitur res litigiosa, si in personam agatur. vt est recepta interpretum opi. iuxta Rom. conf. 270. incip. pro decis. Crau. conf. 279. scripsi alias. Franc. Turz. opin. 104. E. Suarez.

Lite contestata nihil innouari potest.

Fallit vt per Damas. reg. 100. Do. a Fin.

Litis contestatio vbi, & quando necessaria non sit, & econuerso, quibus in causis requiratur. Item quando inducatur & fiat, vel probetur.

CAPVT II.

Litis contestatio in criminalibus non est necessaria, quando reus est contumax, & ex dispositione statutaria habetur pro confesso, etiam quod pars interstet: etiam si iudex ex officio procedat. quia potest iudex ex officio procedere, & interrogare. Cla. d. quest. 45. vers. 1. Bonacoss.

Litis contestatio non est necessaria, quando agitur de restitutione in integrum. Io. Mau. de restit. in integ. c. 139. com. dicit. Villal.

Litis contestatio necessaria non est in causa appellationis. c. per tuas. vbi doct. de appel. quia litis contestatio facta in causa principali sufficit in causa appellationis. secundum Bal. in rub. C. de vsur. & fruc. leg. in auth. hodie. C. de iur. cal. Spec. tit. de lit. contest. §. pen. col. 2. vbi dicit hoc verum parte contumace. per c. interposita. in fi. de appel. & l. fi. §. illud. C. de temp. appel. Bar. in l. 1. C. ne liceat tert. prouoc. & in d. §. illud. secus si in causa principali lis non fuit contestata, nam tunc oportet in causa appellationis contestari. Rot. decis. 297. 143. Mathes. singu. 66. de quo vide Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 189. ff. de acq. poss. Rom. sing. 400. Oldr. conf. 12. Dec. d. c. per tuas. de appel. vbi quid in causa nullitatis, & an in ea requiratur litis contestatio, & concludit quod sic, si de nullitate principaliter agatur. secus si incidenter per viam exceptionis. Bonacoss.

Litis conte. non requiritur, vbi petitur, quem declarari excommunicatum. Fel. in c. cum non ab homine. in §. col. de iudi. Rota in no. decis. 54.

Quod dicitur per exceptionem peremptoriam oppositam non induci lit. conte. c. fi. de lit. conte. in §. limitatur non procedere, si testes super tali exceptione recipiantur, vel de ea probatio offeratur. secundum Bal. & do. Prapo. in c. cum causam, circa prin. extra de appel. Balb. decis. 195.

Litis contestatio requiritur, cum agitur de fœdere matrimonij: nec testes recipi, nec sententia proferri potest sine contest. cum ambo sunt presentes. Couar. in epit. 4. Decretal. c. 8. §. 12. num. 6. commu. dicit ex Deci. in cap. per tuas. de app. licet ipse dicat, quod communis sententia est contra Deci. Imò quod sententia poterit proferri, & testes recipi sine contest. iuxta clem. dispendiosa. de iud. & clem. sape. de verbo. sign. Villal.

Litis contestatio requiritur in omnib. iudicijs possessorijs. ita no. in l. properandum. in prin. C. de iud. per cano. in c. accedens el. extra vt lite non conte. per Bar. in d. §. nihil cõe. & ibi Alex. in 38. & 39. col. & Ias. nu. 165. attestatur hanc esse com. opi. & Alex. in 3. vol. conf. 2. in 2. & 3. col. Nec remitti potest tacite nec expresse. Ang. in §. 1. col. 24. insti. de excep.

Fallit primo in possessorio edicti Carboniani. Io. Cora. in §. nihil commune. vers. expeditis. nu. 32. communem dicit. licet sibi non placeat.

Fallit secundo cum est periculum in mora. Ias. in d. §. nihil

commune. nu. 172. communem dicit. vbi ponit alias duas limitationes, Idem Villal.

Alias fallentias vide per Claud. Marian. in d. §. nihil commune. nu. 58. per Hormanot. Det. in d. §. per Soci. iun. in d. §. hum. 373. Do. a Fin.

In possessorijs iudicijs, etiam in remedio. c. reintegranda. requiritur lit. contest. est com. opi. secundum Alex. in conf. 2. consideratis. vers. dato quod. in d. vol. 3. M. Charia.

Litis contestatio an requiratur in causis summatiis, vide Alex. post Bar. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offic. pro. conf. & leg. Aret. conf. 30. Et quid in renouatione privilegiorum. Dec. in c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inutil. Fel. in cap. olim. de accus. Alexan. conf. 30. vers. præterea & fortius. vol. 2. Vezinus.

Litis contestatio fit per confessionem partis. Fel. in c. olim. de litis contest. nu. 5. communem dicit. B. Villal.

Item & per dubitationem. Alex. post Bart. in l. si debitor. ff. de peri. hered. & ibi dicit Alex. hoc esse contra communem sententiam doct. in l. vnica. C. de litis contest. Et per verbum non credo. Bal. in l. fi. C. qui ad liber. procl. Vez.

Litis contestatio inducitur per verba iuris. vt tibi ius non competit & huiusmodi. Spec. in titu. de litis conte. in princ. vers. sed nunquid per responsonem iuris. Guido. conf. 157. Vezinus.

Litis contest. inducitur siue negetur ius siue factum. sec. Inno. in c. 1. de lit. contest. Spec. eo. titu. in 2. par. §. 1. vers. quid si omitta. & seq. sed non per responsonem ad positiones. d. c. 1. & sec. glo. magnam circa fi. cum Bar. in l. 1. C. eo. secus per responsonem datam per verbum credit, vel non credit, aut nescit ad libellum actoris per c. cum ad sedem. vbi etiam glo. & Pan. ext. de resti. spol. & Bal. in d. c. 1. Balb. decis. 301.

Litis contestatio inducitur per verbum. Tu mentiris. Alex. in l. turpia. ff. de leg. 1. Fel. in c. vnic. de lit. contest. Et quod per responsonem datam positionib. non inducatur litis contest. tenet Bar. in l. vnica. col. ult. C. de litis conte. de quo vide Bal. ibi. contrarium tenet Guid. conf. 157. Vezin.

Litis contestatione inducti effectus non idcirco pereunt, quod iudicij agitatio perempta sit, ac lata a iudicij obseruatione sententia proponatur. commune inquit Anto. Gomez. meus olim iuris doctor in tract. de testa. c. illi. nu. 32. vers. 4. facit. E. Suarez.

Quod si reus respondet libello cum protestatione, quod non intendit litem contestari, an lis sit contestata. Alex. in 4. vol. conf. 130. in ult. col. dicit quod non. Matf. in l. vnica. §. fi. in 7. col. ff. de quest. Et an & quando ex narratione actoris, & responsonem rei inducatur litis contest. vide notabiliter Corn in conf. 332. Vezin.

Protestans de non contestan. litem, si postea respondeat nõ reiterata protest. recedit ab ea. Alexan. in l. non solum. §. morte. in 3. col. in fi. de oper. non. nunc. Istam etiam communem & receptam doct. sententiam, firmat Maran. d. rub. de lit. contest. num. 10. quia ad litis contest. requiritur animus, qui declaratur ex tali protestatione, & quia narrat factum ad instruendum iudicem, vel dicit actori non competere actionem, & tribuens iurisdictionem, & respiciens causæ merita: Tamen non inducitur litis contest. quia vbi negatio pariter respicit iurisdictionem & petitionem, potius interpretanda est ad exclusionem iurisdictionis, quam ad litem contest. Ita tenet Anto. de Butr. Pan. & Soc. c. si clericus. de foro comp. eandem sententiam firmant Bart. & Bal. in l. 1. C. de lit. contest. Inno. Abb. & Feli. c. 1. extra eo. Fran. Aret. d. l. qui in aliena. §. fi. ff. de acq. hered. Alex. in conf. 42. volum. 3. Et ita pronunciari in iudicio Camerae imper. attestatur Mynsing. in obser. 49. Centu. 4. Intellige tamen secundum Doct. communiter, nisi prius iudex iusserit lit. contestari. Namque tunc, cum finis in casu necessario, protestatio nihil releuat. Poterit tamen a iudice cogi, vt pure respondeat. alias contra illum vt contumacem procedetur, quemadmodum frequentius interpretibus placere affirmat Turz. opin. 137. E. Suarez. Mich. Grass. & Vezinus.

Quæro, an probetur lit. contest. si in actis reperiatur scriptum, quod tali die lis sit contestata? Resp. Licet Spec. in tit. de lit. contest. existimet non probari litis contest. per talem scripturam: Tamen eius sententia communi calculo improbara est, vt testatur Alb. de Rosa. in l. sciendum. & ibi Ias. num. 44. ff. de verb. obl. Et contrarium tenet Bar. ibid. & doct. in cap. 1. de lit. contest. Mich. Grassus.

Litis pendentia an & quando inducatur, & eius sit fienda mentio? & num lite pendente possit aliquid innouari?

C A P. III.

Litis pendentia inducitur per solam citationem. hanc esse communem opinionem attestatur Dec. in l. more. ff. de iurisdic. nu. 46.

Fallit in 2. casib. secundum Bapt. a Villa. concl. 131. in litera L. Do. a Fin.

Litis pendentia inducitur etiam per solam citationem, facta eiusdem executione. com. Dec. in l. more. nu. 46. ff. de iurisdic. om. iud. & Alc. in cap. gratum. ext. de of. deleg. Licet Zasius consulendo teneat, quod per litem contestatam non autem citationem lit. pend. inducatur, exordium litis ex lit. contest. existere. tamen ea regula fallit quo ad inducendum vitium litigiosi. Item quo ad inducendam lit. pend. Item quo ad perpetuandam iurisdictionem: quia in illis casibus sola citatio executi sufficit. secun. Bened. Vadu, in suis notatis ad Fel. in ver. Litis exordium. I. Fich.

Limitatur praedicta communis, nisi reus per citationem non fuisset sufficienter instructus de iis rebus super quibus in iudicium esset vocatus. vt per Mynsing. obser. 26. cent. 4. vbi vide etiam quinque alia requisita. Idem.

Litis pendentia inducitur, etiam citatione non exequuta quantum ad actorem. Fel. in c. super literis. in 6. col. de rescrip. Rota in antiquis de dolo & contu. decis. 457.

De quo vide aliquid per Panor. in 1. par. conf. 98.

Alias autem inspicitur tempus citationis, non autem commissionis. Rot. in antiq. decis. 382. tit. de dol. & cont. Vezin.

Litis pendentia non inducitur, vbi libellus contra findicandum, ante tempus producit. Bal. in l. nisi. ff. de tutel. Lud.

Litis pendentia fienda est mentio ad hoc, vt rescriptum valeat. Ias. in l. 2. C. vt lite pend. Barb. in 2. volum. conf. 46. praal. colum. 2. vbi limitat non procedere in causa matrimoniali. adde Fely. in rub. de spon. colum. 6. in fi. Barb. in 3. volum. conf. 20. colum. 2. Per. de Anch. conf. 16. Lud. Rom. conf. 330. Guid. Pap. conf. 38. in fi.

Limita etiam vt per Cor. in 2. vol. conf. 17. col. pen. ver. nec pariter. Vezinus.

Lite pendente nihil est innouari. c. laudabilem. extr. vt lite pend. c. ex conuestione. de rest. spol. cum aliis all. per Barb. in 2. vol. conf. 11. col. 13. Soc. in 2. par. conf. 199. col. 7.

Et si innouet. potest destrui a pos. Aret. in l. vnica. C. vt nemilic. & c.

Limita nisi lite pendente contra debitorem, incipiat ipse debitor effici non soluen. quia poterit obtineri & impetrari captura contra eum. Ias. in l. si ab arbitro. in fi. 2. & in prin. 3. col. ff. qui satis. cog.

Limita etiam in causa matrimoniali, vt in matrimonio nullo: quia licet maritus esset in possessione copulae, tamen potest impediri. Lud. sing. 411.

Innouare autem non dicitur, qui suam continuat pos. gl. in c. non solum. de appel. in 6. Idem.

Litis pendentia causae matrimoniali non induc. litigiosum. Barb. in 2. vol. conf. 46. col. 3. Vezin.

Litis pendentia super possessione, non facit beneficium litigiosum. Cassiodo. vt lit. pend. decis. 4. num. 1. commu. dicit. B. Villal.

Litigiosum, seu litigiosi vitium, an & quando minime incurratur vel inducatur? Litigiosa vero res obligari non potest.

C A P. IIII.

Litigiosum non incurritur, si perempta instantia res alienetur. Fel. not. in c. causam quae. col. vlt. vers. ite declara. de testi. Ias. in l. 2. in fi. 5. col. C. de eden. & in l. cum mota. col. 4. C. de transac. Vezin.

Litigiosum non incurritur, nisi propter litem iudicalem, secus propter extraiudicalem, vt est guerra. ita Paul. de Castr. in 2. vol. conf. 298. alias 296. colum. 4. vers. sed contra praedicta. Idem.

Litigiosum non inducitur per litem pendentiam in causa matrimoniali. Barb. in 2. vol. conf. 46. col. 3. Idem.

Litigiosum non incurritur coram arbitro. Ias. in l. 2. in fi. 5. col. C. de eden. & in l. filius. ff. diui. col. 15. ff. de leg. 1. Idem.

Litigiosum non inducitur nisi quando per litigantes res alienatur. Cur. conf. 72. col. 5. ibi ad aliud q. res fuerit litigiosa. Capo. caut. 34. Nec incurritur per alienationem necessariam. Alex. in l. quanquam. §. 1. de aqua plu. arcen. Bal. in l. alienationes. ff. famil. eriscun. Idem.

Litigiosum non incurritur, quando iudicium est personale. Bal. in 5. par. conf. 142. Lud. Rom. conf. 270.

Litigiosum non incurritur, si soror litigans de parte sua cum fratre, lite pendente det suam partem viro in dotem. gl. & Bal. in l. ante diuisionem. C. de iud. do.

Vitium litigiosi non incurritur, si de rei dominio non agatur. Fely. pulchre in cap. dilecte. colum. 5. de except. al. multa. max. Inn. in cap. cum M. circa fi. de consti. & ita tenet Lud. Roma. conf. 270. & Panor. in 2. parte conf. 110. Calc. conf. 115. col. 3. Dec. in cap. 1. de confir. vtil. vel inuti. col. 2. vers. in glo. 1. & c. dicit, quod questio mora super pos. non inducit litigiosum. Vezin.

Litigiosum non incurritur si fiat venditio, quandounque res deserit esse litigiosa. Guid. conf. 82. Idem.

Litigiosam rem non effici, sed ipsam actionem, quoniam actione personali agitur lite contestata in iudiciis particularibus. probat tex. in l. 1. ff. de litig. l. 2. C. eod. in l. 1. vbi Bal. C. de praescrip. lon. temp. Inn. cap. cum M. de consti. & in c. dilecti. de except. Bald. conf. 40. maritus. lib. 1. & conf. 332. statuto ciuitatis Vincentiae. in fi. lib. 2. Rom. conf. 270. pro decisione. 2. dub. dicens, quod est communis doct. concl. in d. l. 2. C. de litig. actionem effici per litem contestationem litigiosam, non autem rem. quam tamen conclusio intelligit. Guid. Pap. conclus. 479. procedere in actione directa tantum, non autem in utili. & licet Fely. in d. cap. dilecti. de except. in fin. contrarium tenere videatur, tamen a communi non est recedendum. Et vbi quis vellet contra communem instare, & tenere illud concedi posset quo ad alios effectus resultantes ex vitio litigiosi, non autem respectu poenae. secundum Crauet. conf. 279. scripsi alias pro Nicolao. F. Turz.

Litigiosa res obligari non potest. Bal. in l. 1. ff. quae res pign. obl. possunt. Vezin.

Possessionis questio possessionem litigiosam reddit. Curt. iun. conf. 165. nu. 6. com. dicit. Villal. & Vezin.

Litigiosi vitium incurritur, etiam in appellationis causa. Panorm. in 2. part. conf. 3. q. 15. & ibi ponit Panor. quae sit poena litigiosi. Lud. Rom. conf. 270.

Litigiosi vitium non impedit alienationem, quae fit per confiscationem. per casum in l. si constante. §. si. ff. sol. mat. & est limitatio ad totum tit. C. de litig. Balb. decis. 86.

Lites execrari debent. lis inter patrem & filium an esse possit, & quando? & num pupillo sine curatore denuntiari queat? Et mixtim alia ppauc.

C A P. V.

Lites esse execrandas ponit Ias. in l. quidam aestimauerunt. col. 3. ff. si cer. pet. Lud. sing. 411.

Lis inter patrem & filium esse non potest. l. lis. ff. de iud. l. actiones. ff. de actio. l. fin. C. de in ius vocand.

Fallit vt per Marf. sing. 613.

Fallit vt per Mant. sing. 427. Rom. sing. 621.

Fallit in filia agente contra patrem. Bal. Nouel. in tracta. de dote. par. 9. priuileg. 8. nu. 2.

Fallit vt per Curt. iun. in l. qui in potestate. ff. de in ius vocan.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 244.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 8. vt ego notauim in §. hi qui. iust. de oblig. quae ex delicto. nu. 4. Do. a Fin.

An denuntiatio lites possit fieri pupillo sine tutore, quando tutorem non habet? Aret. in conf. 26. tenet quod sic. per l. si dictum. §. si. de eui. Adde Pau. de Cast. in 2. vol. col. 378. alias 380. incip. effectus primi dubij. Vezin.

Si lite inter aliquos pendente reus soluerit creditori summam petitam, vel si actor & creditor cum debitore conuenierit, vt sibi solueretur, vel si aliter creditori soluta sit pecunia, vel res petita. quoniam namvis de expensis nihil dictum sit, poterit creditor expensas petere. dec. cap. Tholosa. quinta. & ita de facto obseruari ibi asserit Aufr. & Guid. Pap. decis. 55. inquit curiam parlamenti ita obseruare. in penis tamen creditor recipiendo sortem principalem sibi praedictat: quia per sortis receptionem poena censetur remissa. Soc. conf. 8. vol. 1. nisi & de poena fuisset protestatum. Vezin.

Com. opin. Tom. iij.

E 3 Litigans

Litigans cum aliquo ut tali, non potest exinde eum im-
probare. Fel. in cap. cum inter priorem. ver. unde generaliter.
de excep. Bar. in l. cum mulier. num. 5. ff. sol. matr. Cap. caut. 71.
Cyn. in l. optimam. C. de contrah. & com. stip. Castr. l. Pompo-
nius. §. rati. ff. de procu. ita dicitur de eo, qui citatur ut tutor.
Castr. in cōf. 12. li. 1. Bal. in §. nouissimè. Insti. de suspe. tu. Bellac.

Litigare quis tenetur per se, maximè in iudicio criminali. l.
fi. C. de procu. c. pastoralis. de iud.

Fallit in 7. casib. ut per Soc. reg. 245. Don. à Fina.

Per litigium ineptum coram iudice competente, vel aptū
coram incompetente, non perpetuantur iura litigantis. not.
Angel. & docto. in l. ei cuius. in versic. planè. ff. de appell. recip.
per ea quæ habentur in l. accusaturus. ff. ad l. Iul. de adult. in
auth. offeratur. C. de lit. contest. in l. interrogatam. C. de liber.
causa. super quo tamen distingue. ut per Bar. in d. l. accusatu-
rus. Balb. decif. 160.

Renunciāns liti debet in expen. condemnari. Ias. in d. §. si-
ne autem alterutra. in princ. al. Bal. in l. postquam liti. col. vlti.
in §. q. C. de pact. & in auth. contra qui propriā. in 2. no. C. de
non nu. pec. Vezinus.

Renunciās, vel cedens liti condemnatur in expensis. Bald. in
l. postquam liti. C. de pact. nisi ex causa renuntiet, quæ de no-
uo superuenit: quia tunc ab expensis excusandus esset. Bal. ubi
supra. Aufre. in dec. Cape. Thol. dec. 5. ut quia videt reus instru-
mentum a parte aduersa productum: quo viso statim cedit li-
ti: tunc enim ab expensis est excusandus. Doct. in l. si quis infi-
ciatus. ff. de pos. Bellac.

DE IUDICE SECVLARI TAM

ordinario, quā delegato, atque etiam
appellationis.

TITVLVS III.

Iudex cui, quando, & quomodo officium suum
impartiri debeat, vel quatenus ex officio suo
possit procedere.

C A P. I.

Iudex non debet impartiri officium suum nisi roga-
tus. communem dicit Apostilla. ad Felyn. in ca. ex
tenore. in fi. vers. ad commodum partis. de rescrip.
P. Fichard.

Iudex an possit irrequisitus officium suum impartiri. Pan.
in 2. par. conf. 112. de quo vide Phi. in cap. per tuas in fin. ex-
tra de appella. & Barba. in 3. vol. conf. 44. in 1. col. Vezin.

Vide tamen eundem Barbat. in d. conf. 44. col. 7. Alex. in l.
4. §. hoc autem iud. in 1. col. de dam. infect. Idem.

Iudex suum officium ad priuatam alicuius utilitatem, si nō
postuletur impartiri, nec debet, nec potest, nisi vel causa pia
sit, vel vertatur absentium fauor, vel litigantis inhabilitas in-
tercedat, ut frequenter placita ostendit latè Viuius lib. 1. opi.
175. E. Suarez.

Iudex non tenetur impartiri officium non postulatum. l. 3.
§. hoc autem iudicium. ff. de dam. infect.

Fallit in 8. casib. in quibus iudex poterit actorem repellere
etiam parte nō opponente, quos ponit Ant. de Tremul. in ad-
di. ad pract. Vberti. de Bonacur. in prælud.

Ampliatur & limitatur in 6. casibus. ut per Rip. in d. §. col. 2.

Fallit in 35. casib. ut per Soc. reg. 18. Don. à Fina.

Iudex non potest motu proprio officium suum ad priuatā
utilitatem impartiri, nisi imploranti. secundum Innocen. in
c. ad nostram. il 2. de iureiur. & in c. in litteris. de restit. spoliat.
Ant. in c. 1. in 1. opposi. de libel. obla. & in ca. sollicitè. de resti-
spol. Bar. & alios in l. dies. §. hoc autem iudicium. ff. de dam.
infect. ubi nu. 37. & sequ. scribit istam esse communem opinio.
quā sequitur Io. Bap. Ferretus conf. 42. nu. 5. vol. 1. Nouellus
in sua pract. crim. in rub. incip. datis defensionib. num. 84. &
sequ. & in tracta. ad defensionem. super rub. exordiente. solet com-
muni sententia. nu. 3. & Aug. Berous in c. 1. nu. 40. de iudiciis.

Et fundatur dicta communis super illo dicto, quod iudex
non supplet de facto, sed de iure tantum. ut habetur in toto ti-
tulo. C. ut quæ defunt aduoca. & not. per gl. in c. bona. de po-
stul. prælat. & ita voluit Bar. in d. §. hoc autem iudicium, per
lillicitas. §. veritas. de offic. præsid. & ita declarat Ant. in d. c.
sollicitè. & in c. 1. de libel. oblat.

Comprobatur secundo loco dicta communis: nam pari
modo videmus, quod stante statuto, quod iudex teneatur causas ter-

minare infra certum tempus sub pœna. hoc sanè intelligitur,
si pars petierit. secundum Butr. & Abb. in c. pen. col. pen. de in-
di. Calde. conf. 3. de pœnis. Pau. de Cast. Alex. & Ias. in l. prope-
randum. in prin. C. de iud. & in l. vniuersa. C. de preci. Impe. of-
feren. col. 2. Beroū in c. licet causam. n. 71. cum aliis sequ. de pb.
ubi refert, & determinat alios casus similes, & Rim. cō. 535. n. 9.

Roboratur etiam, quod statutum, seu lex disponens, ut quis te-
neatur cauere in aliquo actu: aliās non audiatur, intelligere-
tur, si huiusmodi cautio petita esset, secundum Bal. in l. qui cri-
men. col. 2. C. qui accu. non pos. Aret. conf. 136. Castr. nu. 6. &
Ias. in l. vniuersa. C. de preci. Impe. offer. Campegium in tract.
quod stantibus masculis. q. 58. nu. 234. cum aliis sequ. Dec. qui ita
consultuit conf. 607. nu. 2. & sequ. & nu. 7.

Vbi concludit usufructuarium omnium bonorum non præ-
stita cautione de vtēdo arbitrio boni viri facere fructus suos:
casu quo ipsa fideiussio petita non reperiatur, & opinionem
istorum sequuntur Marinus Freccia, in tracta. de representa-
tione instrumenti secundum formam ritus magnæ Curie Vi-
cariæ in 9. par. q. 3. nu. 6. & prudentissimus D. Caraita in ri-
tu 189. Item quod quando contigerit. nu. 5. cum aliis sequ.

Vbi firmat contrarium in casu pragmaticæ, Malitiis homi-
num. disponens debitorem præueniendo creditorem ad effe-
ctum impediendi representationem instrumenti, secundum
formam dicti ritus, non posse audiri, nisi præstita cautione pen-
eum prius, & ante omnia de soluendo debitum in casu succū-
bentiæ, & vncias decem pro pœna, & de se representādo per-
sonaliter in carceribus tempore publicationis in causa, quod ob
omissionem talis fideiussionis primum, & ante omnia etiam
aliter non petita præueniendo nulla esset, & quod ea non obsta-
te ita nulliter facta posset procedi ad liquidationem ipsius in-
strumenti, & profert vtile quippè verbum ibi, quod ita in practi-
ca obseruatur in Regno, prout & nos semper vidimus obser-
uari: quia tex. d. pragma. Malitiis hominum est clarus, & re-
quirit pro forma ipsam cautionem.

Comprobatur vterius, si ex statuto iudex ferre sententiam
tenetur secundum consilium sapientis, & aliter lata non va-
leat, intelligitur si pars consiliū petierit, secundū Butr. in d. c. 2.
de iud. sequit Alex. cōf. 12. col. fi. vol. 2. & Ias. in d. l. vniuersa.

Corroboratur postremo ista communis in iudice, qui te-
neatur infra certum tempus causam cōmittere: nam intelli-
gitur si petatum fuerit. secundum Ang. conf. 140. quæ omnia
fundantur in regula. d. §. hoc autem iudicium.

Confirmatur etiam ubicunque vigeret statutum disponēs
appellationem nullatenus valere, nisi præstita prius cautione
per appellantem: ut tunc omisio fideiussionis non vitiet ap-
pellationem ipsam, nisi peteretur cautio antedicta a parte, ut
decisum extitit in camera imperiali per doctrinam Paul. de
Cast. in l. peto. §. frater in fin. ff. de lega. 2. teste Ioachimo in ob-
seruatione 6. etiam si statutum. centuria 1.

Sed crederem talem decisionem non posse de iure subsiste-
re. Nam statutum requirens aliquid pro forma substantiali:
ob eius omissionem quippè tunc, & inobseruantiam est ipso
iure nullum, quicquid aliter factum fuit. secundum notata per
Alex. & alios communiter in l. 1. ff. de liber. & posthu. Imo stan-
te dispositione huiusmodi statuti tradentis formam, & modū
specificum, & expressum agendi, partes non possunt renun-
ciare, nec consentire quod aliter fieri possit, ut habetur per
Abb. & alios communiter in c. dilecto. de præben. & ibi Ant. &
Ioan. post glo. in versic. clausula. & per Imol. in l. ex facto. in
prin. ff. de vulg. & pup. per Alexand. in d. l. 1. & latè per Felyn.
in c. cum accessissent. in ver. Tertia declaratio. de constit. & in
c. cum dilecta. de rescrip.

Et ista communis ita corroborata. fallit primum in causis
piis, in quibus iudex tenetur supplere, & officium suum non
petitum impartiri. facit l. qui erat hæres. circa princ. ff. famil.
ercisc. & §. si autem hæres. in auth. de eccie. tit. ubi hæres ex pro-
uisione, & officio Episcopi cogitur solvere legata pia omni fal-
cidia vacante. & limitationem istam sequuntur, & tenent Bar.
& communiter Legistæ in d. §. hoc autem iudicium. Anto. de
Butr. in c. bona. il 2. de postula. prælat. & Berous in c. sollicitæ.
nu. 10. de restit. spoliat. & Crauer. conf. 190. quod in presenti
causa sit deponēda puella, nu. 10. ubi nu. 8. & sequ. ampliat hoc
procedere etiam in causis pupillorum, ut ad eorum utilitatē
in aliquibus casibus inibi positus per eū, iudex ex officio sup-
plere queat pro ipsis pupillis, prout alterum quippè casum
ponit etiam Rota Pedemontana decisio. 89. cum mater vidua.
nu. 9. ut iudex in citatione infantis ex officio supplere possit.

Fallit secundo loco in absentibus, pro quibus iudex ex of-
ficio potest officium non imploratū impartiri, & nouas pro-
bationes inducere. ut ampliore. §. 1. C. de appel. & auth. qui
semel. C. quomodo, & quando iudex. & ita concludunt omnes
Cano-

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 36

Canonista communiter in d.c. bonę. & in c. iudicantem. 30. q. ult. & Legista in d. 5. hoc autem iudicium, & istam communē sequitur celebrat, & citat Ripa ibi. nu. 74. & seq.

Quæ quidem procedit, secundum Bar. in d. 5. hoc autem iudicium. in casibus, in quibus index possit peruenire ad sententiam diffinitiuam: aliā secus, ideoq; lite nondum contestata index non posset supplere pro absentibus.

Procedit quoq; dicta communis in absentia legitima. Vnde si absentia litigantis non esset legitima, utique index non posset officium suum non imploratum impartiri, ut per Bald. in d. ampliore. §. 1.

Tertio coarctatur dicta communis non procedere, quando index opponeret contra inhabilitatem personæ comparentis in iudicio. tunc enim index ex suo officio ne frustra laboret, & faciat iudicium frustratorium, & ferat sententiam nullam. tāquā latam cum falso procuratore, potest compellere procuratorem ad exhibendum mandatum, vel ad cauendum de rato, si dubitatur de mandato. secundum glo. in c. 1. in vers. Absentia. de electio. lib. 6. aliā autem poterit eum repellere a limine iudicii, etiam si non opponatur. quam gl. sequitur Bal. in l. licet. C. de procur. & in l. exceptionem. C. de probatio. in auth. auferatur. C. de litis contest. & in l. 2. C. ut quæ defuncti aduoca. Ang. in l. Pomponius. §. rati habitio. ff. de procur. Panor. in c. causam quæ. il. 1. nu. 3. de iudic. & in c. ecclesia. il. 1. ut lit. pendens. in c. 1. & in c. nulli. de appel. Ant. de But. & ibi Barb. in cap. cum M. de constit. Pau. de Cast. & Rom. in l. inter quos. §. si. ff. de damno infect. Sali. & Alex. in d. l. licet. Domini. de Sancto Geminia. in in d. c. causam quæ. Barbatus conf. 36. illud. in fi. & conf. seq. col. 3. vol. 1. & conf. 7. sapienter. col. pen. vol. 2. Alex. conf. 77. visis dubitationibus. nu. 20. vol. 3. Cassa. conf. 68. visis. nu. 38. & Gramma. conf. ciuili. 95. num. 36.

Contra vero glo. prædictam est tex. expressus. secundum Bar. lecturam ibi in d. l. inter quos. §. si. vbi tenet, quod index ex officio non potest opponere contra inhabilitatem personæ comparentis in iudicio. Et ideo Io. de Imo. in d. §. si. nu. 9. reprobatur illam glo. & in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. quia index, secundum eum non debet impartiri officium suum non postulat. d. 5. hoc autem iudicium. & quia in casu præcitato glo. iudicium non erit frustratorium: cum exequutio fieri possit contra falsum procuratorem. ut in l. Plautius. ff. de Procurat. & in l. si se non obtulit. ff. de re iud. glo. in d. l. licet in glo. fin. & dictam glo. in allegato cap. 1. de electio. asserit audacter Felyn. in d. c. causam quæ. nu. 1. communiter reprobari per Doctorem.

Cæterum his parum obstantibus, & aliis, quæ contra glo. illam allegantur, sequor omisso multiloquio, & omni disputatione opinionem d. glo. in d. c. 1. de elect. tanquā magis cōem. quam expresse sequitur Dec. in d. c. causam quæ. nu. 2. & 13. vbi dicit d. glo. magis cōiter approbari. & Rom. conf. 67. viso themate. sub nu. 5. conf. 69. viso quæstionis themate. nu. 11. & conf. 224. visa captura. nu. 5. Gome. in reg. de anna. q. 4. nu. 7. Mar. in pract. cri. §. sequens. sub nu. 36. & conf. 16. inclina. nu. 37. & seq. Ripa in d. 5. hoc autem iudicium. nu. 49. vbi refert in iudicando, & consulendo non esse ab opinione glo. prædictæ recedendum, cum sit magis communiter approbata, & Iacobi. nus de S. Georgio in d. c. licet. nu. 9. & Berous in c. 1. nu. 58. de iudi. & in c. 1. nu. 1. cum aliis seq. de accusat. vbi optima distinctione conatur opiniones istas concordare.

Et dato, quod sententia in casu præmissio esset lata cum falso procuratore per partē, exceptio falsi procuratoris posset opponi quodcumque, etiam post licem contestatam, & latam sententiam. ut per glo. in l. licet. C. de procur. communiter approbatam ibi ab omnibus, & passim ab aliis Doctor. iuris nostri.

Quia nō solum ista exceptio, sed etiam omnis alia exceptio, quæ redderet iudicium retro nullū, posset opponi quodcumque, etiam post sententiam. secundum Doct. communiter in c. in nostra. ext. de procur. & istam sequuntur Moder. & attestantur inibi, & Grammati. in voto 18. nu. 5.

Interpretatur vterius dicta cōis, q; index ex mero officio partibus potest dare, concedere, ac præfigere terminū ad producendos, & examinandos testes. c. licet causam. de probat. vbi Abb. hoc expresse firmavit. & in c. finem litibus. in 1. nota. de dolo & contu. Bar. in l. 1. in 2. not. de dilatio. & Alex. in d. 5. hoc autem iudicium, vbi refert istam sententiam esse communem, dummodo index istud ex causa iusta faciat. verbi gratia, ex negligentia litigantium, præcipueque actoris, cui in primis onus probandi incumbit. lei qui. ff. de probatio.

Et similiter index ex iusta causa potest omnem iuris terminum abbreviare. secundum Bar. in l. 2. ff. de re iud.

Limitatur quoque, & ampliatur prædicta communis regu-

la in multis aliis casibus per Soc. in tract. fallentiarum in reg. 197. & in reg. 200. per Ripam in d. 5. hoc autem iudicium. & August. Beroum in d. c. sollicitē. nu. 7. cum sex aliis seq. quos omitto breuitatē studendo.

Postremo iudex ipse ex suo officio supplere exceptionem posset etiam, vbiq; non foret opposita exceptio, quando inest ipsi actioni, ut verbi gratia in pactis incontinenti appositis. ut concedunt Bar. in l. lecta. ff. si cert. pet. & in l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. & alij communiter in allegatis locis. Secus autem foret, quando non inesset exceptio, sed veniret extrinsecus, ut in pactis appositis ex intervallo. vel in exceptionibus procedentibus, scaturientibusque ex alia æquitate, ut firmat Bar. in locis præmemoratis. & Alex. in l. eum qui. §. qui ita. ff. de verb. oblig. & in l. 1. C. ut quæ defuncti aduoca. vbi refert Doct. contrariæ sententiæ, & ita decisum vidi hisce oculis, pluribus quippe vicibus annis superioribus in sacro Regio consilio Neapolitano in variis, diuersisque causis, ut nunquam prouiderit ex officio, vbi aliquod ius per partes ex incuria ad earū fauorē prætermittum fuerit, prout hoc idem decisum reperio in senatu Delphinali, attestante Quid. Papæ decis. 221. Item dicta die, q; necessario præscriptio opponi debeat: aliā prætermittens eam opponere excluditur a desiderio suo, vbi refert etiam quamplurimos casus similes, in quibus aliquid ad fauorem actoris, vel rei procedens prætermittum, nihil releuare, nec operari. & Tiraquel. etiam in tract. de præscrip. §. 1. glo. 2. vers. Sed quæstionis est. cum vers. seq.

Et de hoc quippe mirandum non est: siquidē index de his quæ petita non sunt iudicare nequit. l. si. C. de fideicom. liber. & no. Alex. conf. 163. viso processu inter Dominā Franciscam uxorem. nu. 5. vol. 2. Berous conf. 89. viso puncto mihi exhibit. nu. 27. vol. 1. vbi hoc ampliat. & Crau. conf. 271. verba statuti Saluiani. nu. 6. vbi firmat etiam per tex. in l. si. §. si. & per notata ibi per Doct. ff. de cond. indeb. quod index non potest in integrum restituere, cum in integrum restitutio petita non est. & hoc idem firmavit ante eum Alex. in d. conf. 163. num. 5. vol. 2. Viuius opi. 418.

Iudex impartitur officium suum etiam non requisitus in causis personarum miserabilium. l. nec quicquam. §. si. ff. de off. pro con. & ibi Bal. & do. Cato. Bar. in l. 4. §. hoc autem. ff. de dam. infec. per l. sancimus. §. 1. C. de administ. tut. idem in aliis casibus ibi per eum enumeratis. Balb. decis. 251.

Officium iudicis non datur contra tertium succedentem scienter in rem violenter affectam. Coras. in l. naturaliter. §. nihil commune. ver. expeditis. nu. 5. aliā 50. ff. de acq. possicom. dicit. Nec etiam affectam ignoranter. ut ibi nu. 53. com. dicit. Bonac. & Vezinus.

Officium iudicis potest implorare timens ab aliquo offendere, ut ipsum compellat ad præstandā cautionē. Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. præsid. l. sanctum. ff. de rerū diui.

Fallit in 9. casib. ut per Fel. in rub. de treuga & pace. nu. 10. Don. a Fin.

Iudex procedens ex officio debet citari ut defendat suam sententiam: quia tenet locum partis, & quia eius interest, ne postea dicatur processisse malo & iniquo animo, vel per imprudentiam, & puniatur. c. venerabilibus. post princip. de senten. excom. potest tamen se sponte offerre defensionī suæ sententiæ. ex cuius aliquali retractatione præiudicium sibi generatur. secundum Abb. in c. dilectus. el. 1. de rescript. pro quo vide not. ad Bar. in l. 1. §. si. ff. ad Turpil. Quibus adde Anchar. & Gemin. in d. cap. venerabilibus. in prin. Et an & quando iudex qui sententiauit, possit se offerre defensionī suæ sententiæ, aliā sit euocandus. vide Bal. in rub. de milit. vafal. qui contu. est. Idem.

Quæro an iudex ex officio suo possit procuratorem compellere ad exhibendum mandatum, vel ad cauendum de rato, si dubitatur de mandato? Respon. in hoc articulo doc. sententiis variant. Nam Imol. in l. inter quos. §. qui alieno. ff. de dam. infec. tenet, q; non possit, tē probans glo. in c. 1. verb. absentia. de elect. lib. 6. & in c. cum in iure peritus. de offi. delega. quia iudex non debet officium suum impartiri non postulat. Et eum sequitur Fel. in c. causam quæ. nu. 1. de iudic. vbi dicit gl. d. verb. absentia. quæ tenet contrarium, communiter esse reprobata. M. Grassus.

Sed in cōtrariam sententiam, quod imo possit iudex ex officio suo, nemine opponente, cogere procuratorem ad exhibendum mandatum, vel cauendum de rato, magis communiter itum est. iuxta glo. d. c. 1. verb. absentia. ne iudiciū reddatur illusorium, & retro nullū, opposita exceptione falsi procuratoris. Hanc opinionem prædictæ gl. sequitur Ang. in l. Pomponius. §. rati habitio. ff. de proc. Pau. de Cast. in d. §. q. alieno. Bal. l. licet. C. de procuratorib. & in auth. offeratur. C. de lit. con-

test. eandem sententiam firmat Ant. de Burr. & ibi Barb. in c. cum M. de consti. Gemi. in c. causam quæ per illum tex. de iud. vbi dicit iudicem posse supplere in his quæ reddunt iudicium retro nullum. & ibidem Dec. nu. 10. & nu. 13. vbi dicit glo. in d. verb. absentia. esse magis communiter approbatam, & sequitur Rom. in conf. 67. nu. 5. eadem opinionem glo. dicit magis communiter approbatam Iaco. de S. Georg. l. licet. nu. 9. C. de proc. subdens ab ea in consulendo & iudicando non esse recedendum. & eam quoque firmat Fran. Rip. l. 4. §. hoc iudiciu. nu. 49. ff. de dam. inf. Maran. in Spe. par. 6. rub. de inquisitione. num. 194. Idem.

Officium iudicis præscribitur spatio 30. ann. gl. in l. sicut. C. de præsc. 30. vel 40. ann. l. querelam. C. de fals.

Fallit in 3. casib. vt per Balb. in trac. præsc. in 4. par. par. prin. in 30. quæstio. prin. Do. a Fin.

Iudex ex suo officio potest rem extimare, & taxare, vbi extimatio, & valor ipsius rei, de qua agebatur, non probaretur. secundum Bar. in l. si quod ex Pamphilia. ff. de leg. 2. & Castr. & ibi Alex. conf. 60. vol. 3. conf. 77. & conf. 172. vol. 6. Castr. conf. 219. vol. 2. Rom. conf. 281. sub nu. 4. Afflic. decif. 38. nu. 7. Corn. conf. 26. vol. 1. & conf. 221. col. 7. vol. 2. & Crau. conf. 218. sub nu. 4. Bar. Salic. col. antep. Curt. in fi. Bologn. nu. 168. & seq. Cagno. nu. 141. & seq. & in l. 1. C. de senten. quæ pro eo quod inter. qui perhibent istam esse communem opinionem, & concludunt omnes Doct. communiter.

Quod licet non extiterit probata quantitas interesse, nihilominus iudex posset arbitrio suo se informare, extimare, & postmodum condemnare reum contentum. & eandem opinionem sequitur etiam, & communem fore testatur Grat. conf. 66. visis. vol. 1. Vnde dicti Moder. præsertim Bolognet. & Cagnolus, vbi supra circa hoc tradunt remedium, & cautellam satis tutam.

Quod actor facta publicatione in causa dicat, & exponat, iudici se probasse (vt credit) eius intentu, & dato, qd non plene probauerit, implorat vestrum officium, vt capta, & habita informatione de valore rei condemnare debeatis reum ipsum in interesse apparenti: & tunc iudex necessario ad partis requisitionem debet, & tenetur se informare, & postmodum condemnare. Sed Rom. in d. conf. 281. sub nu. 4. expresse concludit, quod iudex ex officio proprio, etiam parte non instante, & petente ad extimationem prædictam procedere debet: tamen tutius esset, vt fieret instantia per actorem iudici, tunc n. iudex velit, aut nolit, teneretur se informare de valore præmisso & reum condemnare. Vinus opin. 394.

Iudex ex officio potest procedere super accusatione legitime instituta deficiente accusatore. vt est com. opin. Corset. in addi. ad Revert. Abb. in ver. abolitio. vbi communem dicit. vnde Bart. ad reprimen. verbo, Neglexerit. nu. 5. Bonac.

Originis iudex in alibi gentium delinquentem, & suomet ex officio poterit inquirere. com. pronunciant Did. a Couar. in pract. q. 1. nu. 6. vers. sexto in hoc. Syluan. conf. 103. & qui com. plures commune in dogma asseruantes hinc inde colligit, & praxi receptissimum attestatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 39. vers. sed quæro. Non illum tamen aliis pœnis plectet, quam velis, quas loci, vbi deliquit, statuta indicunt, vel ius commune intelligendas sancit. vt cum aliquam multis receptum affirmat idem Clar. copiosissime hac de materia agens in d. §. vlt. q. 85. vers. tertius est casus. E. Suarez.

Iudex debet quærere innocentiam rei ex officio, & nemine petente. vt est communis opi. de qua Brun. conf. feudali. 69. nu. 2. Bonac.

Iudex æquitatem prospiciat necesse est: & an iuxta eius conscientiam, vel secundum acta & probata iudicare debeat.

CAPVT II.

Iudex æquitatem præ oculis debet habere. l. q. si Ephesi. ff. de eo quod certo loco. c. fin. de trans. l. placet. C. de iudi. quod tamen intellige in æquitate iure informata. c. ex parte. de off. deleg. iudex enim ipsa lege nõ det esse clementior. §. oportet. in auth. de iud. quod facit contra illos qui dicunt se amplecti æquitatem spreta forma iuris, quia non dicitur æquitas, sed potius iniquitas. Panor. in d. c. ex parte. nu. 3. vide per Rom. conf. 149. Bellac.

Iudex iuxta acta, & probata contra eorum conscientiam, quæ ipse vt priuatus nouit, sententiam ferat necesse est. vt magis commune pronunciant Did. a Couar. lib. 1. variarum resolut. c. 1. nu. 6. I. Clar. in pract. §. vlt. q. 8. vers. vlt. & q. 66. vers.

scias autem. & vir multæ doctrinæ, atque eruditionis Nicol. Ant. Grauius in annotat. ad praxim Octauiani Vestrij libr. 3 cap. 1. nu. 7. Io. Fab. instit. quib. mod. tutel. fin. in prin. num. 1. E. Suarez.

Iudex omissa conscientia, secundum acta, & probata pronuntiet. Abb. in c. pastoralis. §. quia vero. de off. deleg. Inn. in c. cum dilecta. de rescr. glo. in l. illicitas. §. veritas. de off. præsid. Marf. sing. 266. Guid. Pap. q. 20. vel 29. Did. a Couar. in tract. variarum resolut. lib. 1. c. 1. nu. 4. vide Mant. sing. 451.

Fallit in 7. casib. secundum Fel. in d. §. quia vero. col. 7.

Fallit in 10. casib. quos no. Lancil. in tract. de off. prælat. in tit. de sent. nu. 16.

Fallit in 10. casib. secundum Bened. Capr. in suo trac. reg. 32. & 10. & reg. 18. Do. a Fin.

Iudicandum est secundum acta & probata. etiam si iudici de veritate aliter priuatim constet. communem dicit Didac. lib. 1. resolut. cap. 1. nu. 6. Imo. in clem. pastoralis. §. quia vero. nu. 49. Clar. d. §. si quæst. 66. vers. iudex. Ias. in §. si minus. in 3. col. instit. de actio. & in l. 2. ff. de in litem iur. addo Gemi. in c. 1. §. si quis. de senten. & re iud. in 6. & Capo. conf. 32. in 8. col. P. Fich.

Iudex iudicare debet in criminalibus secundum acta & probata, etiam si sciat veritatem esse in contrarium. com. dicit Didac. lib. 1. resolut. cap. 1. nu. 9. idque in tantum procedit, vt etiam si ipse tanquam priuatus sciret aliquem esse innocentem, tamen si ex probationibus crederet bona conscientia illum condemnari posse, poterit eum condemnare. ita commune dicit Imo. in clem. pastoralis. §. quia vero. nu. 49. de off. deleg. & c. 1. nu. 13. vers. si autem. Menchiaca. controuers. illust. c. 13. nu. 1. & c. 14. nu. 5. in fi. posset tamen iudex hoc casu instare apud superiorem, vt ipse exoneretur ab huiusmodi iudicio, & causa alteri delegetur: vel potest etiam ipsemet causam alteri delegare. vt com. dicit Imo. in d. §. quia vero. nu. 49. in fi. q. 66. vers. scias autem. Fichar.

Iudex sequendo in iudicando conscientiam ex actis informatam contra propriam priuatam conscientiam, non peccat, vt voluit gl. in c. 1. de off. ord. & Bart. in l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præsid. c. si sacerdos. de off. ord. c. pastoralis. §. quia vero. de off. deleg. vbi Imo. hanc communem dicit, & tamen Bened. Capr. reg. 32. nu. 8. ita communiter secundum Theologos, & canonistas excepto Calderino & D. Ant. teneri asserit id tamen dicit fallere in causa criminali, si non in absoluen-do, saltem in condemnando, quia ibi tractatur de executione irreparabili: quod & D. Nicol. d. c. 1. de off. ord. placet. Similiter fallit in iudice supremo, qui non ligatur iuribus posituis, quare veritatem sequi debet argumento eius quod habetur. in l. 1. in fi. ff. de quæstionib. vt dicit Cyn. l. 1. C. vt quæ defunct. id fallit quoque si contrarium esset planè notorium, aut iudex vt priuatus certissimam haberet conscientiam, quam sequendo acta deponere non posset, quo casu ne contra conscientiam peccet, a iudicando abstinere potius debet, de quibus singulis. num. 9. & seq. vsque ad finem regulæ ipsum consule Capram. Fichard.

Iudex habens conscientiam priuatam & non ex actis informatam, contra reum, etiam si accusator nil probet, non debet eundem absolvere definitiue. prout dicit Bal. in c. pastoralis. §. quia vero. de off. deleg. sed tantu ab obseruatione iudicii secundum D. Ant. in c. 1. de off. ord. quod procedit quando nõ fuisset aliquis terminus ad probandum accusatori assignatus. alias quando fuisset assignatus accusatori terminus probandi, nec probauit, tunc secundum communem tenetur ipsum reu definitiue absolvere. iuxta no. in l. properandam. §. 1. C. de iud. & Imo. in d. cap. 1. de off. ordi. quod ibidem videtur sequi D. Nic. vt refert idem Bened. Capr. reg. 32. nu. 3. & seq.

Iudex vbiunque mouet animum suum ad sententiandum ex præsumptione, debet illam exprimere in sententia. alias iudex appellationis, cui de hoc non constat, videlicet an iuste motus fuerit, & non constat ex actis, poterit sententiam retrahere. ita Alex. in apostil. ad Bar. in l. si qui adulterij. C. de adulter. Quid in causis criminalibus, an & quando causam exprimere debeat. vide doct. in apostil. ad Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam. l. Mallet.

Iudices inferiores & maiores qualiter habeant iudicare, vide per Ias. in auth. hodie. C. de iudic. Bal. & Ias. in §. ex maleficiis. nu. 15. instit. de actio. Hippol. Marfil. in pract. causar. criminal. §. diligenter. nu. 176. Imbert.

ANNOTATIONES PRACTICAE

I Vide ad hanc quæstionem. Guid. Papa. q. 574. & ad eam quæstionem annotationem Petri Matthæi.

Iudex an extra suum territorium sententiam ferre possit, vel de sua iurisdictione cognoscere, si de ea exceptio opponeretur.

CAPVT III.

Quod ordinarius iudex potest iudicare ultra iurisdictionem ordinariam sibi limitatam, si causa maior incidat in causa pertinente ad suam iurisdictionem. l. quoties. C. de iud. l. 1. & 2. de ord. cog. l. 1. C. de ord. iudic.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 4. per Io. Bolog. in l. 2. ff. de iurisd. omnium iudic. nu. 35. Don. à Fina.

Iudex extra territorium suum existens partibus consentientibus sententiam ferre potest, dummodo dominus territorij eum non prohiberet. Bar. in l. ius pluribus. nu. 3. ver. in contrarium videtur. ff. de iust. & iur. & idem Barto. in l. 1. ff. de iud. Et hanc communem opinionem Doct. veriore esse, licet multi reclamauerint, tradunt Ias. in d. l. ius pluribus. num. 10. & Zaz. numero 26. Kirchoy.

Iudex non potest ius dicere supra suam iurisdictionem, hoc tamen dupliciter intelligitur, vt declarat Sebast. Sapia. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 5.

Iudex non potest excedere iurisdictionem suam respectu territorij, quantitatis, & temporis. l. extra territorium, vbi doct. ff. de iurisdic.

Fallit in 17. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. vbi Marf. refert omnes supradictas limitationes.

Fallit in quatuor casibus, vt per Marian. Socin. in cap. fin. de foro competen.

Fallit in 4. casib. vt per Sebast. Sap. in d. l. nu. 1.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 11. à Io. Bolog. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 13. Don. à Fina.

Iudici excedenti metam suæ iurisdictionis impunè non pareretur. l. extra territorium. ff. de iurisd.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. extra territorium. nu. 25. vbi Alex. ponit 5. limitationes, vbi etiam Marf. limitat in multis casib. nu. 36. videas multas conclusiones limitatas per Io. Bolog. in l. final. ff. de iurisdic. numero 42. & numero 45. Don. à Fina.

Iudex in quacunq; parte sui territorij iudicare potest. Calde. in tit. de offi. ord. consi. 2. Old. in consi. 187. Phil. in ca. cum Episcopus. de offic. ordin. in sexto. Angel. in §. item si. in fin. 5. col.

Istud videtur limitari, quando non habet certum tribunal maiorum suorum. per not. per Bar. in l. vbi ceptum. in prin. ff. de iud. Ad quod vide Firmanum. in ver. sententia. vbi §. 2. & Phi. in d. c. cum episcopus. Bellacomb.

Iudex non potest cognoscere de sua iurisdictione, quando contra ipsum iudicem, ad eius iurisdictionem declinandam, opponitur talis exceptio, quæ notaret ipsum iudicem, vt exceptio infamiae, vel alterius criminis, cum esset suspectus, vt est com. opi. Capr. reg. 19. nu. 12. Bonacosi.

Iudex si opponeret exceptio de totali fundamento iurisdictionis, puta quod non sit potestas, aut episcopus, & c. nō potest super eo cognoscere, quia habet affectionem ad causam quodammodo propriam, sicut voluit Innoc. in c. ceterum. de iud. & Bar. in l. ex sententia. ff. de testa. tutel. quos sequitur D. Nic. in c. super eo. de of. & potest. deleg. & ita communiter teneri a Ben. Capr. reg. 19. nu. 17.

Iudex si ad eius iurisdictionem declinandam opponatur ei exceptio talis quæ suggillet, vel lædat ipsius existimationem, & famam, non potest tanquam suspectus de competentia cognoscere iuxta ea quæ not. Ioan. And. in c. pia. de excep. lib. 6. quod voluit Bar. in l. quidam consulebant. ff. de re iudic. & ita contra Inno. in c. cum super. de offi. deleg. Doct. communiter tenere a Ben. Capr. reg. 19. nu. 12.

Iudex non cognoscet de sua iurisdictione, quando exceptio quæ contra iurisdictionem opponitur, pariter concludit in incidenti, sicut & in principali: & si opponatur, quod non possit esse iudex, quia furiosus, aut impubes sit, non potest cognoscere vtrum sit iudex, quemadmodum voluit Bar. in l. qui dam consulebant. ff. de re iud. quod sequitur D. Nic. in c. super est. de offi. deleg. cum quibus communiter Doct. transire dicit Bened. Capr. reg. 19. nu. 16.

De pluribus iudicibus ordinariis, & de duobus processum formantibus contra aliquem de vna eademq; re, vel crimine.

CAP. IIII.

Iudices ordinarij plures licet habeant iurisdictionem, & exercitium in solidum, tamen si omnes simul ceperunt de causa cognoscere, non debet pronunciare vnus sine alio, sed omnes simul debent iudicare. l. si vni. ff. de re iudic.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. col. 3. Don. à Fina.

Ordinarius iudex vnus ex duobus datus in simul potest sententiam interlocutoriam ferre sine alio. glo. communiter approbata secundum Alex. in l. si se nō. ff. de re iud. Bal. in l. cum magistratus. C. quando prouo. non est neces.

Fallit in duobus casibus, quos refert Alex. ibi. Fel. in c. causam matrimonij. de offi. deleg. & in 5. per Capr. regul. 27. idē.

Ordinarij plures siue dentur in spiritualibus, siue in temporalibus iurisdic. videtur data in solidum, vt etiam exercitium. vt patet in l. vna. ff. de offi. cons. & not. in l. si vni. alias, Pomponius. ff. de re iud. c. 2. de arbi. lib. 6. communem refert. Bened. Capr. num. 4.

Ordinarij iudices. Etiam quando sunt plures indices ordinarij in certo loco, vt singuli puta, plures sunt heredes succedentes alicui comiti, vel nobili in iurisdictione, & feudo: quo casu quilibet habet iurisdictionem, & exercitium iurisdictionis in solidum regulariter, secundum Bart. in d. l. si vni. de re iudic. si in maleficiis ipsi omnes habent commodum penarū, seu multarum, vnus solus non poterit iudicare, nisi constet alios nolle, vel non posse. allegat. l. si fundum sub conditione. §. his verbis. ff. de legat. 1. & l. heredes mei. §. fin. ff. ad Trebell. Balb. decis. 19.

Iudices ordinarij plures cōstituti tam in temporalib. quam in spiritualib. habent iurisdictionem & exercitium in solidum, adeo q; quilibet eorū iurisdictionem datam exercere possit. prout vult. glo. in c. prudentiam. de offi. deleg. per capitulum, loquitur 2. q. 3. & c. 1. de iure patron. & l. si libertus. ff. de bonis liber. in fin. & l. via. ff. de feruit. l. si sepulchrū. C. de religiof. l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad l. Falc. quam communiter teneri a Ben. Capr. reg. 27. nu. 4. quod tamen fallit, si iurisdic. ordinaria daretur plurib. non vt singulis. sed vt collegio, quia tunc collegium & non singuli dicuntur habere iurisdictionem. in c. itrefragabili. de officio ordi. vt not. per glo. in c. vt officiū. de heret. lib. 6. vt voluit Innoc. & Io. And. in c. prudentiam. de offi. deleg. & Bar. in l. si vni. alias Pomponius. ff. de re iud. & idē similiter communiter teneri dicit ibidem. nu. 5. idem Bened. Capr. similiter fallit quando aliud reperiretur expresse in iure cautum, vel aliud esset dictum per dantes plures ordinarios. Item si ipsi ordinarij simul inceperint exercere iurisdictionem, vel si procederent circa actum, per quem finiretur eorum iurisdic. aut si daretur vnus ordinarius, vt ex eius persona descenderet ad plures. vt exemplis, ac legibus, siue iuribus declarat ibidem num. seq. Idem Bened. Capr.

Processus factus coram duobus iudicibus de vna re, valet. Ioan. à Ripa in cap. cum M. de consti. numero 99. communem dicit.

Fallit in sententia, quæ si data sit contra aliam non valet secunda, nisi secunda data sit pendente appellatione super prima: quia valet secunda, & inde ventilabitur, quæ illarum iustior sit, idem ibi nu. 200. com. dicit. B. Villal.

Iudices duo qn formant processū inquisitionale contra aliquē, ille præfert, qui præuenit in procedendo. ff. de iudi. l. si quis postea. Quando aut vterq; eodē tpe incipit procedere, reus eligere poterit, quē velit, & alteri opponere nō exceptionem præoccupationis, sed q; cū altero cā pendet, corā quo petet se remitti. secundū Bal. & Sandil. in l. nulli. C. de iud. Balb. deci. 329.

Iudices duo ex trib. selectis, si sententiā tertio absente ferat, quāuis postea latā ab ipsis sniam tertius ille ratā habeat, nihil oīno pfuturū egisse cēsant, ac nulla eiuscemodi snia, prorsus est. vt cōe renuncio. ex Ang. in l. licet. in fi. ff. de iud. Dec. cōf. 434. ad fi. atq; ex aliis, quos citat Seb. i. trac. de nulli. n. 179. E. Suar.

Licet reus possit comparere coram iudice, quem maluerit, si in vno tempore citatur coram diuersis, & ille erit iudex cōpetens, tamen si procurat citationem, nihil ei prodest. Ioan. à Ripa ibi com. dicit. Idem.

Iudices remoti consensu actoris & rei, litteris impetratis siue rescripto possunt dari ultra vnam vel duas dietas, quod communiter teneri, & in practica obseruari refert Bened. Capr. regula 53. nu. 13.

Iudex vnius territorij an, & quando possit, & debeat executioni mandare sententiam alterius iudicis, id requirentis.

C A P. V.

Iudex vnius territorij debet alterius iudic. requirentis sententiam exequi. Ias. in l. properan. §. sin autē reus. C. de iud. Vezin.

Iudex alterius territorij, non potest mittere executioni sententiam ab alio iudice latam, nisi ad literas, & requisitionem illius iudicis, qui sententiam tulit. l. properandū. §. sin autem. C. de iudic.

Fallit in 4. casib. vt per Cagn. in l. cum quædam puella. ff. de iurisd. omn. iud. nu. 33. ver. quarto colligit.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. §. sic autem. nu. 2.

Fallit in 4. casib. secundum Fely. in c. postulasti. de foro cōpe. nu. 21. Don. a Fin.

Fallit in 3. vt per Alex. & Ias. in l. a diuo Pio. §. sententia. ff. de re iud. Don. a Fin.

Iudex requisitus in iuris subsidium per literas alterius iudicis non superioris vt exequatur, non tenetur exequi, si sententia, cuius petitur executio, dicatur iniqua. not. singulariter Inn. in c. 1. ext. de off. ordi. in c. cum in iure. ext. de offic. deleg. sentit Pan. in d. c. 1. & sequitur D. Cato in l. cum quædam. ff. de iurisd. om. iud. Balb. dec. 88.

Iudex requisitus debet esse cautus, vt videat si iudex requirens sit competens, & habuerit potestatem. l. in criminali. vbi Bal. & Cast. C. de iurisd. omn. iud. vide Bar. in l. a diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iud. Ang. in l. si vt proponis. C. de execu. rei iud. Hyppol. sing. 138. Fel. in c. postulasti. col. pen. de fo. comp. cui adde quod quando nullitas est notoria, potest denegare executionem, absque eo quod aliquid rescribat iudici a quo requiritur. secundum Ludo. conf. 51. qui iudex in exequendo sententiam, non tenetur seruare ordinem iudicarium. Inn. in cap. ex ratione. de appella. Bald. in l. 1. C. de iuris & fac. ignor. Et hanc practicum docet Iulius Clar. in l. defendente. ff. quando ex fact. tut. Alexand. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de nou. oper. nuncia. Barto. in l. 1. C. de execu. rei iudic. vide Afflic. tit. quæ sint regal. versicu. bona committent. nume. 15. vbi an, & quado indicatum per ecclesiasticum, teneatur laicus exequi, & an hoc locum habeat in ciuili, cum Bartol. in l. diuus. ff. de custod. reor. loquatur in criminali. vide eundem Barto. in d. l. diuus. in l. non dubium. cod. titu. & in d. l. a diuo Pio. §. 1. Et de ecclesiastico requirente laicum. vide Fely. in cap. cum sit. vers. limita quinto. de foro competen. Calcan. confil. 119. Roman. conf. 51. quem sequitur Ruin. conf. 7. num. 5. lib. 4. vbi si nullitas est euident & notoria, potest denegare executionem. Et quando exhibetur sententia sine processu, dic quod non facit fidem. Ruin. conf. 124. in princip. lib. 5. Ausr. de potest. iudic. secul. & eccl. num. 31. Abb. in c. quoniam contra. de probat. vbi refert quinque opin. adde Bald. in auth. clericus quoque. C. de episcop. & cler. vbi an, & quando iudex requisitus teneatur sequi acta facta coram iudice remittente, vel requirente. Et quid in causa hæresis, vbi ecclesiasticus remittit? vide Salic. in l. ea quidem. num. 19. C. de accus. vbi tenet opinio. Barto. in d. l. diuus. vbi Ang. tenet contrarium. An autem episcopus cui clericus mittitur degradandus, teneatur stare processui laici? Salyc. in d. auth. cler. C. de episcop. & cler. Et quid in causa hæresis si laicus requiratur ab ecclesiastico? Fely. in cap. ad abolendam. de homicid. colum. vlt. tenet contra Bart. in d. l. diuus. in aliis vero delictis etiam mixtis secus. Et adde Bartol. in §. si verò crimen. in auth. de sanct. episcop. vbi tenet eandem opin. quam tenet in d. l. diuus. quem sequitur ibi Angel. sed idem Angel. in d. l. diuus. sequitur Bartol. excepto crimine hæresis. Et an iudex requisitus de exequendo, teneatur sequi iura sui territorij, vel fori iudicis requirentis? Iason in l. a diuo Pio. §. sententiam. de re iudic. licet contrarium decidat Pract. Papien. form. libell. spol. poss. quem sequitur Ripa in capitu. sæpe. colum. vlt. de restitu. spol. vbi in foro Casaris sententia lata in remedio. capitu. reintegranda. intentato, suspenditur per appellationem, quæ alias de iure ciuili in causa possessoria non solet suspendere executionem, iudex laicus non tenetur præstare brachium seculare iudici ecclesiastico, in executione sententia, a qua per clericum fuit appellatum. Alberic. in l. episcopale. C. de episcop. audiend. numero 3. Et quod ecclesiasticus inuocet brachium seculare, & econuerso. text. est in l. episcopale. C. de episcop. & cler. vbi per Doct. Bellacomb.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Vide Guid. Pap. decisio. Delphin. q. 574. Iudicati porro executio fieri debet iuxta stylum eius loci in quo bona sita sunt, et si reus iurisdictioni illi non subsit, quia ex eo quod iudex sententiam exequendam requirit, videtur legibus, & patrijs statutis nolle aduersari, eorumque ordinem amplecti. Regia autem constitutione huiusmodi est executionum praxis in inferioribus iudicibus confessibus. Sententias enim quas ipsi tulere apparitores. idonci exequuntur in ipsis territorij finibus, quæ eidem iurisdictioni subiunguntur, & in quibus rei condemnati morantur, & bonis gaudent. Si vero cause cognitio excutienda sit antequam effectui tradatur sententia, executio mandabitur iudici, qui cognouit de appellatione, & in firmavit, vel confirmavit sententiam. Quod si iudex ad quem, appellatio, causa cognitionem non hauserit, tunc ad primum iudicem spectat executio: quia habetur ac si non esset appellatum. l. fin. §. illud. C. de temp. appel. Auth. si quis litigantiu. C. de episc. audi. l. precipimus. §. in his. de appel. Cum autem condemnatus bonis, & facultatibus caret in territorio indicantis, iusque exequendi incertum sit, tunc iudex rogat, & obtestatur iudices locorum in quibus rei bona sunt sita, vt sinant indicatum exequi. Is per spectata sententia precipit apparitori suo ex postulatam executionem adimplere, ea forma, & ratione, qua solent sententia proprii confessus exequi. Litigantium autem perniciat, si appelletur ab executione. Presidialis iurisdictionis arbitrio, exceptionis & oppositionis cause summa qua fieri poterit diligentia dirimentur.

Iudex laicus, vel secularis an de causa ecclesiastica, seu spiritali, & quando, & quatenus cognoscere queat.

C A P. VI.

Iudex secularis, nec principaliter, nec incidenter potest de causa spiritali cognoscere. no. Doct. in c. cum sit. de foro compe. c. tuam. de ordi. cog. c. lator. qui filij sunt legi. Marf. sing. 70.

Fallit in 11. casib. vt per Ias. in l. quoties. C. de iud. nu. 6. bene verum est, q. clericus in causa ciuili potest reconueniri coram iudice seculari.

Fallit hoc in 10. casib. quos ponit Marian. Soc. in cap. 1. de mut. peti. nu. 24. & nu. 28.

Fallit principalis regula in multis casib. vt per Fely. in d. c. cum sit. nu. 13.

Fallit in 9. casibus. vt per Alexand. in l. Titia. ff. soluto matrimonio.

Fallit vt per Vini. in suis conclusionib. in versiculo iudex. Don. a Fina.

Spiritalium rerum causa, si circa factum ipsum controuertatur, coram ordinario seculari iudice incidenter disceptari, ac determinari poterit: secus si aliquo ipsius iure agatur: vt frequentius doctorum iudicio placitum cum Alex. in l. quoties. C. de iudi. ponit Turzan. opi. 90.

Iudex secularis non potest assignare tempus ad persequendum causam exceptionis propositæ coram eo, de qua per iudicem ecclesiasticum debet cognosci. Nec valet statutum super hoc. Ias. in l. qui pro tribunali. nu. 17. ff. de re iud. commu. dicit. Villalob.

Si quæstio spiritalis incidat in prophanam, iudex secularis de ea cognoscere non potest. c. tuam. ext. de ordi. cog. c. lator. ext. qui fil. sint legi. secundum Barto. in l. 2. ff. de iurisdic. omn. iud. Pau. de Leaz. in cle. 1. de vfur. Archi. in c. plerique. 4. q. 3. & Panor. in c. cum sit generale. ext. de foro comp. & hoc si sit quæstio iuris, si autem facti, tunc bene cognoscet. secundum Bar. & Sandil. in l. omni. C. de sacrosan. eccles. in l. Titia. §. vfuras. ff. de leg. 2. licet Bal. in d. l. omni. contrarium sentiat. Balb. decisio. 363.

Quæstio nudi & meri possessorij super re spiritali potest tractari & cognosci coram iudice laico: quia non censetur spiritalis. secundum gl. & Panor. in c. literas. extra de iuramentum. Innoc. in c. cum dilecti. extra de elect. Archid. & Ioann. And. in c. frequens. extra de restitu. spoli. Secus si habet annexam causam proprietatis. vt in quæstio. matrimoniali & beneficiari. Et tunc procedat contraria opi. Laud. Ioan. de Lign. Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de peti. & pos. §. 1. ver. quid si ego possessorio. & Butr. in d. c. literas. secundum Panorm. ibi. Balb. decisio. 274.

Iudex secularis de & super possessorio beneficiorum, & aliarum

aliarum causarum spiritualium cognoscere potest. secundum opinionem Vincentij, quam recitat Io. Andr. in c. fi. extra de iudi. Quam & alij Doct. Archid. Inn. & Ant. de But. approbaverunt, cum possessorium non sit quid spirituale. Arch. in c. 1. de rest. spol. lib. 6. & Zab. Card. in clem. dispendiosam. de iudic. Et hæc omnia refert Guid. Pap. in decis. Gratiano. in q. 1. nouissime Io. Coras. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 17. ver. hinc denique videmus. ff. de acq. pos. Et ita Doct. communiter concludere inquit Ant. de Petru. in l. 1. in 4. remed. nu. 410. in 2. vol. repe.

Cuius decisionis quoque mentionem facit, & de ea differit in vtranque partem Rol. a Valle. in confi. 23. volentis hanc sententiam tum procedere & locum habere, vbi clericus intertasset remedium reintegranda possessionis beneficii contra laicum, coram iudice seculari: secus vbi laicus vel clericus conueniat clericum pro possessorio beneficii coram laico. in secundo Tom. con. Item an clericus coram iudice laico conueniri possit actione reali indicant Roland. ibidem numero 13. & Myfing. in obseruat. Camera. Obseruat. 22. in 1. Cent. Kirchouius.

Iudex secularis, si in causa incidat matrimonij: in materia facti, potest cognoscere de illa. Couarru. in epito. 4. c. 8. §. 12. nu. 3. ex Ias. in l. quoties. de iud. com. dicit. quam intellige nisi fuerit facta inhibitio per iudicem eccl. Ambr. de Vigna. in c. salubriter. de vsuris. nu. 125.

Amplia istam communem ad quamcunque causam spirituales, dummodo liquere possit summarie, & de plano, sine discussione. Naua. in capitu. cum contingat. de rescript. in 1. remedio literaliter. communem dicit ex Decio. in cap. 1. de iudic. Villalob.

ADDITIONE. Ratio quare iudex laicus cognoscit de causa matrimonij esse poterit, quia tunc fortitur priuilegium causa principalis intentata coram eo, quo ad forum, vt in simili de dote, quæ si principaliter, & de per se petatur, peti debet coram iudice seculari, si autem accessorie ad matrimonium, peti debet coram ecclesia. vt communiter Modern. excepto Dec. & sequen. tenent in authen. quod locum. C. de collat. & M. Anton. Bard. in tracta. de tempor. vti. & contin. in cap. 15. num. fin. I. Fichard.

Iudex laicus de causa vsuraria non potest cognoscere. secundum Bartol. in l. quoties. C. de iudic. quem sequitur vltra alios ibi Alex. & Ias. col. 2. & seq. asserentes istam esse communem opinionem, & omnes Doct. in l. Titia. ff. sol. mat. & Hiero. Gratus confi. 85. inuocato diuino suffragio in presenti causa ad quam nunc accersitus sum. sub num. 7. vol. 3. in regno vero Neapolitano seruatur contrarium per literas Regis Ludouici, & Reginae Ioannæ contra vsurarios, & notant Lallus de Tuscia nu. 2. & alij omnes Scribent. Regnicolæ in constitutione vsurariorum. lib. 1.

Et licet aliqui Doctor. videantur asserere contrarium, vt Principes seculares statuere nequeant super vsuris, seu causis vsurariis: tamen Dec. confi. 170. colum. fina. & Rol. a Valle confi. 96. viso instrumento. num. 50. & seq. volum. 2. consuluerunt contrarium.

Imò de iure communi iudex ecclesiasticus cognoscit de omnibus causis spiritualibus, & ecclesiasticis ad ecclesiā spectantibus, etiam si inter laicos agitentur, prout est in causa vsurarum, causa matrimonij, causa iuramenti, & legitimacionis filiorum, & sic de aliis similibus, siue causa sit principalis, siue emergens. vt est tex. in cap. tuam. de ordi. cogn. & ibi per Abb. & in cap. lator. qui filij sint legit. & Doct. in l. omni notatione. C. de sacrosanct. eccl. & not. etiam Bar. in d. l. quoties. & in l. 2. ff. de iurisd. omni. iudic. & idem tenent Ang. in §. si quis autem pro pecuniaria. in authen. de sanctis Episc. reprobat ibi communiter glo. per ipsum. & per allegatos Doct. quæ aliter sentiebat.

Hinc est, quod iurans falsum coram iudice seculari non potest ab eo puniri, sed ab ecclesiastico. secundum Bald. in l. fin. C. de noui operis nuncia. & in l. cum paruo. in quæst. fina. eodem titu. & ista est communis opinio. teste Boerio in decisio. 35. num. 2. 4. & 5. vbi refert nonnullos Doctor. contrarium asserentes.

Necnon iudex ecclesiasticus cognoscit in causis etiam spiritualibus annexis, vt habetur in c. quanto. de iud. prout est ius patronatus. & diximus supra latè.

Sed opinio præmemorata in principio posita limitatur, vt laicus iudex cognoscere non possit de vsuris permixtis iure Romano. ita Bal. in l. 1. in fi. C. de vsur. & plenius in authen. ad hoc. C. eod. tit. Alios verò casus duos in quibus claudicat eadem communis, discurrit, atque resoluit Rolan. in d. confi. 96. nu. 44. cum aliis seq. Vinius opi. 402.

Iudex si aditus fuerit super absolutione a iuramento in contractu vsurario seu simulato ad effectum, postea agendi super simulatione contractus absolutione obtenta non potest coram alio iudice de simulatione agi, sed coram eodem iudice id petere necesse est. secundum Bal. singulariter in l. ordinarij. C. de rei vendi. cuius doctrina communiter est recepta per omnes Doc. in l. quoties. C. de iudic. & præsertim per Alex. ibid. nu. 4. & ponunt Moder. in rub. extra de iudic. & in rub. C. de eden. vbi omnes vno ore fatentur opinionem Bald. communiter approbatam esse, non obstantibus traditis per Paul. de Cast. d. l. ordinarij. & opinionem ipsam Bal. tanquam communem defendit & tuetur a moribus Dec. in d. rub. de iud. Curt. iun. in præcitata rub. C. de eden. nu. 14. vsque ad nu. 22. Hinc Alex. confi. 58. nu. 7. 8. & 9. vol. 1. dixit q. si coram aliquo iudice sit petita exhibitio alicuius scripturæ vel instrumenti, q. iudex qui fuit aditus in isto præparatorio exhibitionis scripturæ, remanebit iudex in causa principali, & sic in iudicio præparato. F. Vinius opi. 401.

Iudex secularis in crimine mere ecclesiastico, dum iudex ecclesiasticus petit impartiri suum auxilium: non potest se inromittere in processu, sed solum exequi mandatum, secundum canonistas, secus tamen secundum legistas. Alc. in c. perniciosam. de offi. ord. nu. 100. Ias. in l. magistratib. nu. 10. ff. de iurisd. om. iud. com. dicit. Villal.

Nota quod l. 2. tit. 16. par. 7. pragma. 7. videtur approbare opi. canonistarum absque limitatione, dum præcipit, q. condemnati per inquisitores hæreticæ prauitatis, vel per episcopum de hæresi puniantur penis in d. l. contentis. Et nota istā cōem ad intell. 7. tit. 3. lib. 1. ord. & l. 26. tit. 2. lib. 3. vbi disponitur q. iudex ecclesiasticus pro captura laici, vel bonorum secularium inuocet auxilium iudicis secularis. de quo auxilio præstando circa istam l. vide Io. Lupum in rub. C. de donat. §. 48. nu. 17. & Petrum Bellugam in speculo principum. rub. 11. §. tractandū. & Pet. de Anch. in c. quæ. de reg. iur. lib. 6. in 11. q. prin. Et si laicus in præstando auxilium excedit, appellabitur ad iudicem superiorem laici: si præstat auxilium iuris, si vero solum præstat auxilium facti: appellabitur ad superiorem iudicis inuocantis auxilium. vt per Bar. in l. a diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iud. de quo meminit Aufr. in decis. Thol. q. 411. quem vide.

Fallit, nisi pro condemnato esset aliqua præsumptio, vt appellatio, vel similia: quia tunc debet exequi mandatum ecclesiasticum. Alc. ibi nu. 112. com. dic. Villal.

Iudex secularis non prætendit aliquam iurisdictionem ob id, quod iudex ecclesiasticus petit sibi impartiri auxilium brachij secularis. Alc. in c. perniciosam. de offi. ord. nu. 17. communem dicit. B. Villal.

Nota istam communem ad intell. vlti. in curiis Toletanis de anno 1525. & l. 7. tit. 13. lib. 1. ord. & l. 4. titu. 1. lib. 3. ordi. in quibus disponitur, quod iudex ecclesiasticus licet cognoscat de aliquibus casibus inter laicos: tamē facit executionē tam in bonis, quam in personis laicorum, sed per inuocationem auxilij iudex secularis mandabit executioni. de qua l. vide Doct. de Palatios Ruuios. in repet. c. per vestras. de dona. inter vir. & vxor. a col. 192. vsque ad 214. Vnum tamen nota, iuxta illam l. quod si iudex laicus in istis casibus excedit in executione, appellabitur ad iudicem superiorem ipsius iudicis laici, non ad ecclesiasticum. vt eleganter dicit Aufr. in addit. ad dec. Cap. Tholos. q. 411. Villal.

Iudex secularis non tenetur exequi sententiam iudicis ecclesiastici, quando pro condemnato est præsumptio contra sententiam D. M. Alc. in c. perniciosam. nu. 122. de offi. ord. com. dicit. Bonac.

Iudex laicus clericum causa cognita a iudice ecclesiastico actu, & solemniter sacris ordinibus exauctoratum, & degradatum, & sibi traditum vltimo supplicio afficiendum, non tenetur ipsam sententiam executioni mandare, seu executionem facere, nisi inspecto processu iudicis ecclesiastici, atque sententia ipsa iusta reperta. vt voluerunt Bar. Ang. Fulg. Castr. & ceteri omnes communiter in l. magistratib. ff. de iurisd. omni. iudi. Imò. Barba. col. 17. & Alc. nu. 100. in c. 1. de offi. ordi. Fely. in c. ad audientiam. de hære. & Carrerium de hæreticis. nu. 63. qui omnes fatentur istam esse communem opinionem Legistarū. & Io. Bernar. Diaz. in prac. crim. canonica in c. 141. post prin. quam sequitur etiam idem Bar. in l. nō dubium. & in l. diuus. ff. de custo. reor.

In contrariam verò partem, vt iudex secularis nō inspecto aliter dicto processu, seu altero denuo fabricato clericum sibi traditum punire teneatur ob solam, & simplicem inspectionem sententiæ iudicis ecclesiastici, inclinarunt Inn. & Abb. in d. c. 1. nu. 11. & istorum opin. communis apparet Canonistarum,

rum, secundum relata per Alciat. ibi. num. 100. per Igneum in l. 1. §. cum dominus. nu. 41. ff. ad Sylla. & per Iaco. Simancam in practi. enchiridion iudicum violata religionis. tit. 66. de iudicibus secularibus. nu. 2.

Quia in hoc iudex secularis merus executor est. Sed prior sententia Legistarum, verior, communior, tutiorque apparet, atque redditur ex scriptis Barto. & præcatorum Doctor. imò Alciat. vbi supra profert magnum verbum ad propositum se vidisse ex inspectione processus, alias sententiam iudicis ecclesiastici iniustam repertam extitisse, & ob hoc per iudicem laicum non fuisse aliter executioni demandatam: nec mirum hoc est: siquidem infinitis propè vicibus mediante meo patrocinio in variis, & diuersis curiis tam secularibus, quam ecclesiasticis, tam sententiæ ciuiles, quam etiam capitalissime extitere reuocata, & annullata ex eisdem actis, ac nil nouiter productio, seu addito in processu, nec aliter nomino Doctores, qui tam impiè egerunt in proferendo tales sententias iniquas, nullas, & diabolicas: cum non mereantur inter Doctores nominari, tum ob eorum turpem conscientiam, tum etiam ob eorum manifestissimum dedecus, & notoriam infamiam.

Imò me patrocinante paulò ante in causa cuiusdam clerici Aquilani damnati ad priuationem beneficiorum, celebrationis missæ, & ad remigandum per quinquennium, & reuifa eadem sententia postmodum per alium iudicem à summo Pontifice destinatum per viam appellationis extitit ex eisdem actis reuocata, irritata, retractata, & penitus annullata dicta sententia, & pariter iudicem ipsum pro huiusmodi turpissima sententia in expensis condemnatum vidimus.

Vnde damnanda est nimia in iudicando facilitas istorum Doctorum, præsertim si qui prouentus magis, quam veritatem affectantes rebus plerunque suppressis sententiis temere non minus, quam fulmina iaciant, ignorantes quod inquam grauior sit futura aduersus ipsos. Dei Optimi Maximi iustitia, ac tantæ impietatis diuina vltio, nec satis memores comminationis Hieremiæ, qui aduersus eos hisce verbis proclamat. Vah vobis, qui iudicatis terram, quoniam iudicabimini.

Præterea lex diuina talibus maledicit, dicens Esaia 5. Vah qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferitis ab eo, scilicet dando iniquam sententiam pro eo contra pauperem. Item Deuteronomij 27. habetur alia maledictio, vbi dicitur. Maledictus, qui peruertit iudicium aduenæ, pupilli, & viduæ. Similiter ibidem maledictus, qui accipit munera, vt pereunat animam sanguinis innocentis, & dicet omnis populus amen. Nec non eiusdem Esaia 10. Vah qui iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperem, & vim facerent causæ humilium populi mei, vt essent præda viduarum, & pupillorum, quid facietis in die vltionis?

Ideo non nihil advertere debent Principes in eligendo iudices, & assessores, vt scilicet assumatur ad tale officium homo, qui habeat conditiones illas, quæ ponuntur Exodi 8. & quas dictauit ipse Iechro cognatus Moyfi dicens ad eum:

Proinde de omni plebe viros sapientes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & ceterumones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore, hæc ibi: in quibus verbis comprehenduntur, & tanguntur quatuor pulchræ conditiones requisitæ in eo, qui assumitur ad officium iudicandi.

Prima igitur conditio est sapientia, vt de tali possit dici illud, quod canit ecclesia de viro iusto, & trahitur ex prouerbiis Salomonis 14. c. Sapientia requiescit in corde eius, & prudentia in sermone oris illius.

Secunda conditio est timor domini: debet enim bonus iudex magis timere Deum, quam homines, nec propter homines debet deniare à iustitia, cuius tamen contrarium multi faciunt, ne scilicet perdant gratiam maiorum, aut ne incurant indignationem eorum.

Tertia conditio est veritas, quæ triplex est, scilicet vitæ, doctrinæ & iustitiæ. Sed proh dolor, hodie iusta vaticinium. Psal mistæ, Diminutæ sunt veritates, supple triplices prædictæ à filiis hominum, id est à iudicibus malis, qui nec merentur dici filij Dei, sed tantum filij hominum: cum enim Deus sit ipsa veritas infallibilis, & per essentiam dicta, consequens est.

Quod homines mendaces non sint filij eius saltem per imitationem, sed potius filij diaboli, iuxta illud verbum Ambr. & recitatur in c. caute. 22. q. 5. Caute (inquit) fratres mendacium, quia omnes, qui amant mendacium, filij sunt diaboli. Quam quidem communem declarat Clarus vbi supra nō procedere, vbiunque delictum est merè ecclesiasticum.

Et sic si iudex ecclesiasticus condemnaret aliquem tanquā

hæreticum, & eum traderet iudici seculari puniendum, statim per iudicem ipsum secularem nulla diligentia adhibita sententia executioni demandatur, & quæ ita in regio senatu obseruari, & exequi vidit, & de eadem obseruatiâ testatur etiam Iacobus Siman. in dict. pract. tit. 66. numero 3. & obseruatur quotidie, vt aduerterim, sed ab imperitis quippe iudicibus, & parum, aut nihil de salute animæ cogitantibus. Vnde legant pro eorum instructione Paul. 1. ad Timot. 5. asserentem. Testificor coram Deo, & Domino Iesu Christo, & electis Angelis, vt hæc custodias sine præiudicio, nihil agens per aduocationem, per quæ verba apertè demonstrat, quæ oportere.

In iudiciis obeundis, integrum, & incorruptum ad cognitionem accedere, æquumque se præbere litigantibus, ne fiat præiudicium, hoc est, ne quis ad alteram partem propensior ante iudicium sententiam ferat, quam sibi seorsum stillauerit fauor, odium, ira, aut alius quispiam affectus.

Sed ex ipsa re cognita sumens quod rectè pronunciet nihil agens per aduocationem, id est per gratiam, nec in hanc, nec in illam partem declinando. Viuius opi. 396.

Iudex laicus, seu eius familia potest capere clericum deprehensum in crimine, vel rixa, sed non potest illum detinere, imò statim tenetur iudici competenti ecclesiastico præsentare, vt sentiunt Bartol. in l. si quis in seruitute. ff. de fur. Bald. in l. si qua per calumniam. C. de episcop. & clericis. & omnes Canonistæ communiter in cap. cum non ab homine. de iud. vt referunt Moder. ibi.

Et dato quod iudex laicus caperet informationem contra clericum de delicto ab eo commissio: tunc iudex ecclesiasticus non tenetur stare processui iudicis secularis dum sibi remittitur clericus cum dicto processu, & ista est communis opinio Doct. in cap. at si clerici. de iudi. teste Fely. & Mod. in ibi, & Gramat. in cons. criminali 42. & Ruin. cons. 7. vol. 5.

Interpretatur vtique hoc non procedere in clerico capto, repertoque absque habitu clericali ad committendum homicidium, & clericus captus sine habitu tempore homicidij perpetrati dolo, & ex proposito non debet fori privilegio gaudere: ideo non potest aliquo pacto petere remissionem ad iudicem ecclesiasticum, secundum Host. Io. And. & Ant. de Butr. in c. perpendimus. de sent. excommunic. & istam scribit esse communem opin. Boer. decis. 63. nu. 16.

Tamen aduerte, & caue tu iudex secularis sicut ab igne in non te ingerendo, interponendo, ac intromittendo modo aliquo in causis criminalibus clericorum, & aliarum ecclesiasticarum personarum. Nam in Bulla Pij V. lecta in die Cœnæ Domini. anno 1568. excommunicantur, & anathematizantur omnes Magistratus, Senatores, Præsidentes, Auditores, & omnes alij iudices quocunque nomine vocentur, ac Cancellarij, Vicecancellarij, Notarij, Scribæ, ac quicunque executores, omnesque alij quocummodo se intromittentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas ecclesiasticas illas capiendo, processando, & sententias contra illas proferendo, vel exequendo, etiam prætextu quorumcunque privilegiorum a sede Apostolica concessorum quibuscunque Regibus, Ducibus, Principibus, Rebus publicis, Monarchiis, Ciuitatibus, & aliis quibuscunque potentatibus quocunque nomine censeantur, quæ disponit illis in aliquo suffragari non posse, nec debere reuocando prædicta privilegia per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores, & sedem Apostolicam sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac quouis prætextu, vel causa concessa, illaque irrita, & nulla, ac nullius roboris, vel momenti fore ac esse decernendo. Viuius opin. 405.

Iudex Laicus potest punire sacerdotem, Clericumve criminem assassini committentem eo ipso absque actuali, & solenni depositione, & degradatione, & hoc ob criminis immanitatem est proculdubio speciali ratione obseruandum, secundum Lapum, & alios canonistas. in c. 1. de homic. in 6. Hipp. de Marfil. in l. vnica. nu. 107. C. de raptu virg. & in sua practi. in §. diligenter. nu. 160. & in §. examinanda. nu. 25. quorum opinionem sequuntur, & communem esse asseuerant Lamb. in c. 1. de hæret. in 6. nu. 88. Io. Bernar. in prac. crim. in c. 1. idem no. Steph. Auffer. in cle. 1. de offi. ord. reg. 1. fallentia 18. & Gramat. in voto 8. nu. 4. & seq. & hoc videtur iure cautum ob criminis immanitatem, sed in aliis casibus iudex laicus debet esse certus, & de sua iurisdictione non dubitare, quia qualitas, quæ fundat, aut priuat iurisdictionem debet de ea ante omnia constare. l. 2. §. si dubitet. ff. de re iud. vbi Doct. per illum text. ita communiter tenent. & in l. si quis ex aliena. eo. titu. & in cap. super litteris. de rescrip. vt per Gramma. in cons. criminali. nu. 53. & seq. quod reperitur positum in fine suarum decisionum. Viuius opin. 406.

Clericum citatum coram se non comparentem non potest iudex

iudex secularis in expensis tanquam contumacem condemnare. secundum Spec. in tit. de citat. §. i. ver. sed pone quod iudex. Alb. Bald. & communiter Doct. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. per c. at si clerici. extra de iudic. & c. si diligenti. extra de foro compet. & ibi Io. And. & Panor. licet contrarium sentiat gloss. in c. conuenior. 23. q. 8. in l. nullum. C. de testibus. Balb. decis. 153.

Iudex secularis punire potest laicum vulnerantem alium laicum in ecclesia. Bald. in l. si quis in hoc nu. 2. C. de episc. & cler. Licet autem alij contrariam sententiam secuti fuerint, tamen prior sententia communiter est approbata, referente Rolan. a Valle. in cons. 24. nu. 5. & 6. in 2. Tom. vbi ipse nu. 9. valde eleganter explicat illam questionem, an vterque iudex tã ecclesiasticus ratione sacrilegij commissi in ecclesia, quam secularis ratione vulneris respectiue procedere possit. Clar. §. ult. q. 38. ver. vidi etiam. Kirchofius.

Iudex communem opinionem, vel magis communem in iudicando an sequi debeat; vel ab ea recedere possit, & in quantum.

CAP. VII.

Iudex sequi debet communem, vel magis communem opinionem. Innoc. & Doct. in c. 1. & cap. ne innitatis. de consi. l. athletas. vbi Bal. ff. de his qui not. infam.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 17. per Lancil. in tracta. de offic. prator. in titu. de senten. nume. 21. videas late de hoc apud Viui. in suis conclusio. versicu. iudex in iudicando. Don. a Fin.

Iudex in iudicando nō potest recedere a communi opinione. §. 1. Insti. de hære. insti. & l. 3. §. si. ff. de suppl. leg. & l. Barbarius. ff. de offic. prator. Doc. no. in c. nouimus. de verb. sig. Bal. in l. 2. C. de p. iud. qui male iudica. Barba. late in c. ne Romani. de elec. & Ias. in auth. nouissima. col. 6. C. de inoffi. testam. Alex. consi. 23. nu. 2. vol. 6. & Soc. nepos. consi. 189. nu. 74. vol. 2. Cotta in suis memorabilibus in memora. in ver. Opinio. il. 2. Lauren. Sylua. consi. 3. nu. 52. Hieronymus Brixianus in tract. de confinib. c. 58. nu. 14. & Alc. in trac. de præsump. in regu. 1. præsump. §. 1. nu. 2.

Nam, qui contra communem iudicat, censetur propter imperitiam iudicasse. vt dixit Alci. in l. cum prolatis. & ibi Ang. ff. de re iud. Ias. in l. si. col. pen. ff. qui satisf. cog. Cur. iun. consi. 4. col. 30. & cons. 46. nu. 13. & Berous consi. 153. an locatio ad affectum franchandum facta. nu. 19. vol. 1. vbi adiecit istā esse crebriorem opinionem. & dixit Bar. in d. l. 2. C. de p. iud. qui male iudic.

Quod iudicans contra communem opinionem, dicitur facere litem suam, & tenetur in syndicato. quem sequuntur omnes Doctores inibi. Alex. in d. l. cum prolatis. num. 121. & seq. & Ias. in si. lassitudo in dec. 25. Fel. in c. 1. de consi. p. eol. Paris de Puteo in tract. de syndica. in versic. iudicare. col. 4. & seq. & Cataldinus in tract. de syndica. in q. 29. & Berou. in d. col. 153. nu. 19. Et hinc admonet studiosos, ne nouarum opinionum inuentores esse velint Io. Faber in proem. Instit.

Nec est curandum aliquo modo de opinione singulari, vel peregrina alicuius Doctoris, sed sequi debemus communem. secundum Bal. in l. 1. circa si. per illum tex. ff. de senato. Io. Mo. in c. cupientes. de elec. lib. 6. Bar. & Doc. no. in l. si. C. de p. iud. qui male iud. Io. And. & Canonista in c. 1. & in c. ne innitatis. de consi. Ro. consi. 61. Licet mihi magna semper fuit dubitatio. nu. 2. Cur. in repe. l. admonendi. nu. 75. ff. de iure iur. & Cotta in suis memorabilibus in memo. in ver. Opinio. communis. post princ.

Nec est curandum, si contraria opinio esset verior: quia tunc iudex debet iudicare secundum communem, non obstante sententia veriori contraria. secundum Fulg. consi. 33. Io. de Neuz. in sua Sylua nuptiali. lib. 5. nu. 61. 62. 63. & 65. & Alc. & alios Mod. in l. 1. ff. si cer. pet.

Nec est curandum, si Pontifex teneret contra ipsam communem, quia hoc casu iudex communem sequi debet vt per Fel. & alios communiter in d. c. 1. de consi. Host. in c. pastoralis. extra de decim. Marcum Man. in d. c. 1. nu. 110. ext. de consi. Io. Berrach. in trac. de episc. Bolognet. in d. l. 1. sub nu. 42. ff. si cer. pet. & Neuz. in d. Sylua. nuptiali. lib. 5. nu. 25. vbi admittit istā esse communem opinionem.

Hinc est quod iudex non cogitur iudicare, secundum decisiones Rotæ Romanæ.

Imò licet iudici contra eas sententiam proferre: quia deci-

siones istæ non sunt per Pōtificem approbatæ, sed eis tanquā magistralibus decisionibus stari debet secundum Car. in c. pastoralis. de fid. inst. & ita in facti contingentia fuit decisum in Rota Romana. vt refert Cassadorus in decis. 7. nu. 7. in ritu. de præb. & ita etiam tenet Fely. in d. c. pastoralis. Gem. in c. duobus. col. 2. de rescri. lib. 6. in c. neque 9. dist. & in consi. 94. colu. 2. & Rip. in l. 1. ff. si cer. pet.

Sed circa hoc non parum hæsitandum est: quia decisiones Rotæ æquipollent communi opinioni, & per consequens decisio Rotæ est maioris auctoritatis, quā sit communis opinio. vt d. cap. 1. de consi. Imo. & Barba. in c. olim. de lit. contest. & Gomez. in procemio regularum cancellariæ. quæst. 2. & Hier. Cuchalon in addi. ad Dec. alios referens in l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. Tamen rationes istorum parum, aut nihil mouent ad discedendum a prima opinione Card. & sequacium, tanquam magis communi, quam dicebat in iure verissimam, & in practica obseruari Illustris D. Raynald. Ridol. præceptor meus vir singularis memoriæ, & excellentis ingenij, in terpretando publice Perusij d. l. 1. ff. si cer. pet. & de hoc non est valde mirandum.

Quia minima auctoritas Bart. est postponenda auctoritati Dominorum de Rota, saltem in terris Imperij. vt refert Corn. consi. 332. col. 2. vol. 1.

Ex quo auctoritas Barto. est maxima in practica. secundum Alex. in l. si domus. §. si. col. 3. ff. de leg. 1. Butr. in l. 1. ff. de verb. obl. & Ias. in l. quominus. nu. 32. ff. de flumi. & quanta sit auctoritas ipsius Barto. nemo est, qui nesciat. inquit Fulg. consilio 180. & consi. 226. Nec est tutum recedere ab opinione Bar. vt explanauit Pau. de Castr. consi. 353. visis omnibus instrumentis. sep. potius consi. 184. ex facto proponitur, quod testator. ante si. vol. 2.

Et assessores nolunt recedere aliquo pacto ab opinione Bar. in iudicando. secundum Imo. in c. dilecti. de app.

Et auctoritas Bart. in legis defectum ad vnguē obseruatur. secundum Ferd. in rep. l. filiusfamilias. §. diu. nu. 93. ff. de leg. 1. & Caccialupum in trac. de modo studendi. fol. 4.

Imo in Hispania opinio Barto. præfertur cæterorum sententiis.

Quid ergo nos faciemus Itali? curemus eius dicta colere, adorare, & imitari, vt suadet & refert Iason in d. l. admonendi. ff. de iur.

Quia semper habuit veritatem ante oculos, vt concedit idē Ias. in l. certi conditio. col. 12. ff. si cer. pet.

Et quia bonus Bartolista optimus iurista celsendus est, prout publice commemorat Caccial. in d. trac. de modo studendi col. 5. & Rip. in lib. 3. responsorum. c. 2. nu. 12. & fuit supremus Doctor, Et mostro ciò, che può far la lingua nostra. vt testatum reliquit, cum aliis citatis per eum Grammat. consi. crim. 4. nu. 8. Bertran. consi. 218. vidi instrumentum matrimonij. ante fin. volum. 8. & consi. 267. etiam si nobilis & generosus vir. nume. 2. eod. volum. Barbat. consi. 55. nume. 13. posito inter consilia Alexan. volum. 4. Et ipse Barto. pro certo fuit Dux, & illuminator iuris. vt refert Ias. in l. frater a fratre. ff. de condi. indeb. & Bert. vbi supra.

Et quamuis Bar. vbique sit magnæ auctoritatis: tamen plus inextranaganti ad reprimendum. ibi enim procedit per modum gloss. secundum Caccialupum in memorato tractatu de modo studendi. col. pe. & in eis valde mature loquitur. secundum Soc. consi. 275. in causa fratris. col. 3. vol. 2.

Et illæ Glossæ Bartoli sunt meliores. quam text. vt refert Igneus in disputatio. an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem. colum. 35.

Sed reuertendo ad institutum, vnde digressi sumus, bene verum est, quod decisiones Sacri Concilij Neapolitani, quæ proferuntur sub nomine Regis in casibus dubiis, succedunt loco legis, & interpretationis Imperialis. de quo in l. si. C. de legib. vt per Affi. in decis. 169. col. si. incip. in dicta causa. & in decis. 96. fuit in Sacro. sub num. 11. vbi Vrsillus in addi. Maranta in tract. de iudiciis. parte 2. 6. partis princ. actu 2. sub num. 4. Bolognet. in l. 1. sub num. 38. ff. si cer. pet. & doctissimus Dom. Carauita in ritu 190. nu. 6.

Et licet sententia diffinitiuæ, & declaratio; decisioque Papæ, vel Imperatoris, vel Regis, vel alterius supremi Principis ius faciat, vique legis generalis obtineat. §. sed & quod principi. Insti. de iur. natu. gent. & ciu. l. 1. ff. de consi. prin. l. si. vbi Doc. C. de legib. cap. in causis. vbi omnes Scrib. ff. de re iudica. Ang. in l. 1. col. 11. & ibi Alex. col. pen. ff. de feriis. And. de Iser. in §. præterea. de capi. Corrad. in vsib. feud. & Ias. in rubr. ff. de consi. Principum. nu. 5. & Tiraq. in trac. de iure primigeni. q. 40. num. 162.

Imo sententia lata contra prædictam sententiā, decisionē,

Com. V.I. Opin.

& declarationem Principis foret ipso iure nulla, sicut si esset promulgata contra legem, ut fufissimè discurret Imo. & alij in l. apud Iulianum. §. vtrum. ff. ad Trebel. & Ias. in dicta rubr. ff. de constitu. prin. nu. 6.

Tamen hoc non est simpliciter verum, ut sententia diffinitiva, & declaratio Principis habeatur pro lege: sed necesse est probare, & demonstrare, qd talis sententia fuerit lata præsens partibus, secundum Bal. & alios in l. fin. C. de legibus. & Inno. in c. in causis. de re iud. & Comen. conf. 4. in nomine Domini nostri Iesu Christi. in princ.

Et hoc procedit, etiam, vbi hæc principis sententia esset iuris dispositiva, vel declarativa. secundum Bal. in l. 2. C. de lega. & esset fundata sub generali ratione.

Et obtinet etiam locum in sententia diffinitiva, non autem in interlocutoria: quia interlocutoria sententia Principis non servatur pro lege. cap. accedens. de accus. & not. Bald. in auth. si quis. col. penult. de test. & Docto. præsertimque Alexan. prope fin. in l. cum prolatis. ff. de re iud. & Ias. in d. rub. ff. de cost. principum. num. 10.

Vbi hoc limitat non procedere, vbiunque Princeps in ipsa interlocutoria sententia assereret, ut ea haberet vim legis: & ideò tunc sententia lata per iudicem contra sententiam Principis interlocutoriam in simili causa, non foret quippe ipso iure nulla, sed teneret, & valeret, ut in dicta l. cum prolatis, vbi Doctor.

Postremò interpretatur etiam, qd licitum est recedere à sententia Imperatorum, dummodò non sit redacta in corpore iuris. ita Bar. in l. nemo. C. de sent. & interloc. om. iud.

Nec est curandum si ex variis sententiis Docto. dubium resultet: quia tunc standum est communi opinioni per iudicem etiam si ex variis opinionibus ipsis dubium resultaret. c. 2. de statu Monachorum. cap. nouimus. & ibi Antonius. extra de verb. signific. ca. fin. de his quæ fiunt à maior. par. c. iudicis. 3. q. 3. Bal. in c. 1. §. iudices. col. pen. de pace. iura. firmā. & l. 1. in ff. de senator. Alex. conf. 95. visis processibus vol. 3. & cōf. 5. i. col. 2. & vol. 5. Et quāvis Capicius decis. 10. in causa Dominæ, videatur innuere contrarium. tamen Rota Roman. attestante Puteo decis. 233. lib. 3. constanter firmavit, explanavitque decisionem ipsam Capicij non procedere, nec locum fortiri, vbiunque quæstio haberet communem opinionem pro vna parte, quamvis in ea extarent, ac reperirentur variæ Doctorum sententiæ: tunc enim diceretur dubio procul continere ius clarum, & nullatenus altiorē indagine requirere. ut voluit Rota. Roma. præcitata. & Ripa in l. damnum. §. hoc autem iudicium. nu. 107. ff. de dam. infect.

Sed quotiescunque, aduerte, daretur conflictus opinionum, non solum singularis opinio lege expressa conuinceretur, verum etiam per rationes, & argumenta necessaria, & concludentia. ut est text. not. iuncta glo. in cap. 1. de his, quæ fiunt à maiori par.

Imò vbiunque non apparet de communi opinione, vel aliqui Doctores attestantur vnam esse communem, aliæque contrariam: tunc res dicitur dubia propter conflictum opinionum, secundum Soc. in rub. & in l. si fuerit. ff. de rebus dubiis. & Angel. confil. 100. sanctissima. col. 4.

Ideò iudex si tulerit hoc casu sententiam contra communem iure propter conflictum opinionum valet, & tenet, secundum communem opinionem Doctorum in locis supra citatis, quam sequitur in terminis consulendo Gratus cōfil. 77. inuocato diuino suffragio, duo principaliter obiciuntur. nu. 14. & seq. vol. 2. & citat Ripam in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 33. ff. de ver. oblig. igitur tales casus dubios solebat appellare Ias. esse casus pro amico. ut per eum in l. dotis causa. nu. 35. in l. post dotem. nu. 105. ff. sol. matr. & in l. in suis. col. 2. ff. de lib. & posth. tunc enim optimum est habere iudicē propitiū, amicū & fauorabilem, ut concludunt omnes Scriben. communiter examinantes hanc materiam: nā potest eligere, cui ius dicat, hæereque opinioni, quæ sibi placuerit, & sic fauere amico, ut ait etiam glo. in cap. venerabilem. de electio. & Iason. in dicta l. cum prolatis. circa finem. & in l. diem functo. ff. de offic. assesso. colum. 6. Tamen hoc intelligitur cum grano salis. videlicet, de iudice non claudicante. secundum Soci. in capitu. primo. columna 49. de libel. oblatio. & Bald. in ca. ne innitaris. de constit.

Et licet bonum sit habere iudicem fauorabilem, maximè in arbitrarijs. c. consuluit. cū ibi nō. per Abb. & alios de of. deleg. tamen ipse iudex cauere dēt. ne graciosus sit nimis, vel partialis, aut acceptor personarum in arbitrarijs: aliàs peccaret contra propriā conscientiam agens, quia ad gehennam edificaret & incideret quippe absque dubio aliquo in pœnas. c. cū aterni. de re iud. in 6. cū ibi notatis per Io. And. & Moder. Perusi. &

De Iudiciis,

Bal. in l. obferuare. §. proficisci. q. 26. ff. de off. proconf. & leg.

Hinc est, quod si aliquis ex pluribus alicuius legis intellectus magis communis reputaretur, sententia tamen aduersus huiusmodi magis communem lata nō diceretur nulla. ut per Alex. in d. §. duo fratres. cō. 2. 1. & Ias. in d. l. cum prolatis. col. fi.

Et ratio videtur ista. Nam res obscura, & varios intellectus habens, ad decidendum allegari non potest. ut voluit Bal. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & sentit glo. fin. in cap. 1. de consin. 6. & idem Bal. in cap. fi. ext. de const. per illum tex. col. fi.

Imo hoc casu si iudex pronunciat contra dictā legē varios habentem intellectus, quasi putans ob causam hoc facere, sustinebitur sententia. ut inquit rex. in d. l. cum prolatis. quæ tex. ad hoc singularem, secundum intellectum Iacobi de Arc. faciunt ibi Imol. Alex. in prin. Ias. col. fin. post Bar. & tenuit hoc idem Bar. & Bald. post Cy. in l. 2. C. quando prouo. Alex. Ias. & alij in d. §. duo fratres.

Et breuiter concludendo dicas, qd quando magni. & excellentes Doctores sunt in diuersis opinionibus, hæere vni non est peccatum, nec reputatur. ut dicit Inno. in d. cap. ne innitaris. & in c. tuas. de simo. Bal. in l. ab eo. C. quomodo, & quando iudex. Bar. in l. 2. col. 3. de verb. obli. Ang. conf. 65. per habentē potestatem. ante si. vers. Super secundo nunquam consulere at tentari propter varietates opinionum. Caccia. in trac. de tractatio. quæstio. 12. col. 12. nu. 2. & seq. & decis. Neapol. in quæst. 384. circa fin.

Quia duobus amicis in duabus opinionibus contrariis existentibus sanctum est pro veritate pugnare. in qua bonus vir habet habenas. ut ait Bal. conf. 380. aliàs 340. col. 2. volum. 4. & Marius Salomon. in §. responsa prudentum. col. fin. Instit. de iure natu. genti. & ciui.

Et sic ad euitandum periculum mortalis culpæ in iudicando in casu, vbi plurimorum Doctorum opiniones reperiuntur, tria necessario, & diligentissimè veniunt aduertenda, & consideranda, secundum Henricum de Gandano in quolibeto suo.

Primò considerandus est Doctorum status, scilicet quales aliàs inuenti sunt in determinationibus suis: vtrum mendaces vel veraces sint, dubij, secundum maius, & minus, qualis vitæ, scilicet si veritatem amauerint facto vel verbo, qualiter instructi sint de eis, quæ determinarunt: qua affectione moueantur ad decidendum, & qualia consilia dederint amicis, aut cōiunctis suis in simili casu.

Secundò recognoscenda sunt fundamenta eorum, & rationes in sententiando in tali casu, & quorum sunt efficaciores, & exprefiores auctoritates.

Tertia consideranda auditorum conditio est, vtrum scilicet ita habituati, ac virtute præditi sint, qd possint discernere determinationes eorum, vel sic sint simplices, quos oportet fidē alteri adhibere, vtrum vtraque pars Doctorum sit eis æqualiter nota, vel altera tantum: si igitur auditor sit peritus, & nobis statum Doctoris, qui sentiebat contra partem periculosam, habere omnes bonas condiciones præarratas, vel plures, quam alius, & rationes eius efficaciores, & auctoritates exprefiores: tunc itaque si se exponeret periculo in iudicando, mortaliter peccaret, iuxta illud Ecclesiastici 3. Qui amat periculū, peribit in eo: & quia contra dictamen rectæ rationis agere comprobatur. Si verò auditor simplex sit, nec posset discernere inter Doctores, & crederet fidē dignos illos, qui diceret dubiam partem, talis sic se exponens huic periculo utiq; non peccaret mortaliter: quia nō reputat illud periculū, licet sit in rei veritate, nisi esset tale, quod foret de naturali iure, vel regula fidei, quod scire quilibet obligatur: & tunc simplicitas, vel ignorantia, nisi esset inuincibilis non excusaret. Vnde breuiter, & resolutiue cōcludēdū est, qd nemo est in periculo mortalis culpæ, nisi periculo cōtra cōsciētiā se exponat hæc ille.

Nec recedendum est per iudicē ab opinione cōmuni propter sententiam gl. contrariam.

Quia licet opinio glo. videatur cōis, & ab ea in indicando, & consulendo non possit recedi. ut voluit Iacob. Butri. in l. 1. C. qui pro sua iurisd. Bal. in l. cum hæreditas. C. de positi. & in l. penul. C. de pœna iud. qui malè iudic. & in l. quanquam. C. de senten. quæ sine cer. quanti. Castren. confil. 267. vol. 1. Alex. cōfil. 74. & seq. nu. 3. & cōf. 34. vol. 4. Corne. conf. 59. vol. 3. Bal. conf. 300. nu. 11. & seq. vol. 1. conf. 352. nu. 3. vol. 3. & conf. 236 vol. 5. Gozad. conf. 39. nu. 35.

Et licet similiter glo. soleat esse talis, & tantæ auctoritatis, ut omnes aliàs antecellat auctoritates, secundum Bart. in l. vt vim. nu. 8. ff. de iusti. & iu. Abb. in d. cap. 1. de constitut. Zafum. cōfil. 11. nu. 18. Troy. Maluc. in tracta. oblat. in 4. dubio. Bert. conf. 115. nu. 24. vol. 2. & conf. 150. recordor aliàs scripsisse in hac causa. nu. 2. vol. 6. & Stèph. de Feder. in tract. de interpretatione iuris. in fin. Deci. in cap. ad hæc. num. 41. de postu. prælato.

lato. conf. 146. nu. 7. conf. 422. nu. 13. & in d. l. vt vim. nu. 34. vbi similiter Ias. eod. nu. & Claud. Aquen. ibi. & lectu. 1. nu. 34. & Bolog. nu. 86.

Imo opinio Glossæ præfertur communi opinioni. secundū Fely. & Dec. in d. c. 1. de consti. nu. 43. conf. 23. num. 6. & conf. 74. col. fi. & Io. Caphalum conf. 32. nu. 8. vol. 1. Tamen hoc nō est verum simpliciter, vt voluit Bolog. in auth. habita. colu. 41. C. ne filius pro patre. nam effectualiter loquendo non præsumi potest Doctores communiter tenere contra Gl. cuius auctoritatem nouerunt quanta, & qualis sit, nisi haberent legē, vel rationem, per quam conuinceretur: ergo possumus effectualiter concludere, q. opinio communis præferenda est opinioni Gl. ita nō. & firmat Dec. & Bolog. cum aliis relatis per eum in d. l. vt vim. nu. 86. & Io. de Lesnaudiere. in trac. de Doct. in 4. par. q. 47.

Videmus enim iudices, & recte contra opinionem Glo. iudicare quotidie. vt dicit Abb. in c. Capellanus. de fer. & refert Cassad. in decis. 1. nu. 3. in tit. de vsur. & ista omnia moraliter, & pulchre referebat D. Randalus Ridolfius præceptor meus legendo publicē Perusij. l. 1. ff. si cer. pet.

Ideo non est simpliciter credendum opinionē Gl. esse communem, sed vbicunque opinioni Glossæ accedunt tres Doctores, tunc dicitur communis: & est communis realiter, & cū effectū. vt dicit Iacob. Butrig. in l. 1. C. qui pro sua iurisd. Franciscus Coscius in d. cap. 1. num. 26. de consti. & Gratus conf. 75. nu. 22. vol. 2.

Bene verum est, q. propriē illa dicitur communis opinio, quæ plurium Doctorum illustrium, vel grauium testimonio, auctoritateque fōmentatur, ac inuatur, seu quæ habet plures Doctores pro se. l. 1. ver. Et sane crebrior. & ibi Bal. ff. de offic. quæst. & l. diui fratres. ff. de iure patro. iuncto c. nouimus. vbi omnes Canonistæ notant. de ver. sig. Matthes. in trac. opinio. num. Alex. conf. 7. vol. 4. Ias. in l. 2. C. de insti. & substi. colu. 1. Ferratius in cautela 31. Ant. de Prato. in trac. de secund. nupt. fol. 8. col. 3. Hypol. Rimin. conf. 166. magnifica Domi. Ioanna Tarrufa. nu. 9. & conf. seq. nu. 10. & 12. positis inter consilia vltimarum voluntatum. vol. 1. & Alc. in d. trac. de præsum. in regula prima. præsum. 5. 1. sub nu. 3. vbi nu. 8. explicat, q. illi dicuntur Doctores grauiiores, quorum lecturæ, scholia, & scripta sunt frequentiora, & approbatoria. Et sic opinio communis est illa, quam maioris auctoritatis iure consulti sequuntur, et si plures numero, sed non auctoritate pares contrariā teneat. Iob carmen. 5. ff. de testi. Iac. Butr. in l. maiorem. C. de pact. Matth. in trac. de elec. opinio. col. fi. & Natta conf. 130. superioribus annis. nu. 5. vol. 1.

Vnde postquam in Doctorum auctoritates incidimus: duo pulcherrima dicta silentio prætereunda fore non arbitror. Primum quippē est, quod si Doct. incidenter, simpliciter, & perfunctoriē quid dixerit, non augeat modo aliquo numerū aliorum ad constituendum, inducendumq; communem opinionem. ita tradit Alc. parerg. lib. 4. c. 17. Abb. in c. bona. il. 2. sub nu. 30. de postul. prælat. Lauren. Calc. conf. 29. sub nu. 9. Fulg. conf. 101. sub nu. 3. Ias. conf. 151. col. 3. 4. Rol. a Val. conf. 39. Post absolutum cōsiliū. nu. 34. vol. 4. & Ant. Maria Coratius nonnullos alios referens. in trac. de communi opi. Doctorum lib. 1. tit. 6. nu. 1. cum aliis seq. vbi ad lucem adducit istam esse communem opi. cumulatque alios in contrariam partem inclinantes, & denique concordat federe distinctionis opiniones prædictas ponendo tres verissimos casus, in quib. locum facile obtineant vtræque opiniones antedictæ.

Secundū est etiam, q. Doctores, qui referuntur ab alijs, nec eorum dicta in fonte videri possunt, quia eorū profecto monumenta non habentur, non debent aliorum numero cumulari pro constituenda cōi opin. ita Dec. conf. 259. col. 3.

Quapropter sit tibi cordi semper tenere in iudicādo, & cōsulendo communem opinionem, quia iudicare contra communem, esset contra stimulum calcitrare. vt per Crau. confil. 19. nu. 2. & per Antonium Capicium in inuestitura feudali. in tit. feudorum genera. ver. 2. declaratio. circa fi. fol. 239. Siquidē communis opinio ipsa habet vim consuetudinis. secundum Bal. in c. ne innitaris. de constitu.

Nec re decipiat Barbatus communium opinionum oppugnator. teste Tiraq. in trac. de penis temperandis. causa 51. sub nu. 64. & apertius Roderico Suarez in suis allegationib. in l. 1. lib. 3. tit. De las gananzias. nu. 44. & Feli. in c. caterum. colu. 8. de rescrip. vbi ait, q. ipse Barbatus studio impugnandi communes opiniones sapissimē delirauit.

Itidem ego egrē patior etiam id, quod stulte, & fabulariter tanquam futile, & vt somnium protulerunt Butr. in c. tua nos. col. 1. de vsur. Barba. conf. 10. col. fi. vol. 2. & incertus auctor in trac. de crimine læsæ maiestatis. q. 1. nu. 8. inserto inter tra-

ctatus criminales diuersorum. q. 1. num. 8. & Caph. conf. 166 testator. nu. 19. vol. 1. concludendo permittum esse contra communem opinionem iudicare, quæ non habeat casum legis. Cæca est itaque hæc opinio, & sequacium, & penitus inutilis, & quo tendat nescio: labitur enim a veritate omnino in maximam fallaciam, atque insaniam; Vnde meritō, & rationabiliter in contrariam sententiam, videlicet, quod communis attēdatur, vbicunque nulla lege fulcitur, sed solummodo rationē. Inclinarunt Corset. in sing. in ver. Opinio. il. 2. incip. vbi Doct. in aliquo articulo sunt varij. sub nu. 2. Feli. in c. 1. sub nu. 54. & Marc. Mantua. sub nu. 111. & seq. de consti. Soc. conf. 155. præstantissimē. Ias. in l. illam. nu. 10. C. de collat. Ioan. Neuizanus in Sylua nuptiali. lib. 5. nu. 20. cum aliis seq. Purpur. num. 137. & seq. Ioan. Bolognet. sub nume. 42. & alij communiter in l. 1. ff. si cer. pet. & Lancel. Conrad. in lib. de prætor. §. 2. in titul. de sent. in 1. ampliāt. nu. 23.

Et ista opinio tanquā sacrosancta, & irrefragabilis hac quidem ratione comprobari posset. Si quidem non omnes casus sub lege comprehendi possunt. vt inquit lex. in l. neque. ff. de leg. cum plura sint negotia, quam vocabula. vt l. nam natura. ff. de præscrip. verb.

Non possunt quippe omnes articuli sigillatim decidi, sed debet necessario procedi in eis decidendis per rationes, & de similibus ad similia. l. non possunt. ff. de leg. Et sic oportet prudentem soluere nodos, quæstiones, & controuersias, quæ nunquam etiam contingerunt, non solum quippe mediante sciētia, practica, sed etiam speculatiua per subtiles indagaciones, per argumenta, rationes, & similia, & aliis variis modis, secundum regulas iuris, quas decet habere notas.

Et hinc est, secundum Boerium de disciplina scholastica, q. miserimi ingenij est, nolle nisi inuentis vti.

Et propterea rationibus innitendum est, quoniam, vt inquit lex. in l. 1. §. sed quia. C. de vet. iure enucl. & in proœ. sexti. Natura semper nouas depererat edere formas. Quia quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. diuus. ff. de restitu. in integ. & l. de ætate. §. ex causa. de interrog. ad.

Imo denique non solum lege, verum etiam ratione, vel simili possunt omnia decidi, & facit text. in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tur. & in c. secundo requiris. in fi. de appell. vbi sub auctoritate legis potest etiam allegari ratio naturalis, ratione legis, vel simili deficiente. & notat gl. in cap. consuetudo 1. dist. & facit optime tex. in c. de quibus. 22. dist. vbi ponit ad quos sit recurrendum, cum sacrosanctæ scripturæ auctoritas non occurrat, atque etiam ad exempla esse recurrendum. Alias vero rationes adducit ad corroborationem huius opinionis d. Ant. Maria Coratius in trac. de communi Doctorum opinione lib. 2. tit. 9. casu 22. vbi pronūtiat istam opinionem obseruari in practica. sub nu. 12. cum aliis seq. & re ipsa ita vidi eam obseruari in praxi viginti annis me patrocinante in variis causis non leuis quidem momenti in tribunalibus supremis, & aliis inferioribus Regni: alias sequeretur hoc absurdum, quod Doctores illustres, tanquam fatui frustra laborarent in decidendo casus a lege nullatenus decisos, quod dicendum non foret, cum Doctores ipsi tanquam a Spiritu sancto instructi semper demonstrarunt eorum vigilantiam in decidendo casus non aliter decisos a lege ex variis concludentibus rationibus in lege ipsa fundatis, vel ex aliis casibus similibus, vel ex quibuscumque aliis argumentis, & regulis.

Vnde miserrimus mūdus totus esset, nisi iudicandum, & respondendum foret secundum communes opiniones: etiam casum legis non habētes, sed solummodo rationes: Imo omnia scripta Doctorum quantumuis illustrium redderentur penitus frustratoria, & vana. Qualiter enim ex testimonio Pau. Ca. in l. Clodius. ff. de acq. hæc. scientia legalis fuisset augmentata, si ita egissent antiqui, vt nolissent consulere, pronuntiare, & respondere, nisi in casibus decisis a lege.

Quare non immerito opinio Doctorum, vbi deficit lex pro lege ipsa seruanda est: & sic standum est opinioni Doctorum, vbi lex non reperitur. ita Archi. in c. nolite 11. q. 1. Purp. in l. cum quid. nu. 84. ff. si cer. pet. Euerar. in loco a leg. cess. post medium. Fely. in c. 1. nu. 54. ext. de consti. Neuiz. conf. 2. nu. 16. & Ant. de But. Abb. & alij in c. 1. ext. de decim. per tex. ibi. & Angel. etiam in l. si idem cum eodem. ff. de iurisd. om iud. per texum inibi, & tēgimus hoc etiam supra diffusius in Opinio. 197. Doctoratus. nu. 24.

Itaque ego infelix peccator redeundo illuc, vnde non deiecit prius abire, concludo quod similiter præcauendum est et a Zafio tanquam ab igne. in 2. lib. responsorum. c. 1. vbi temere deducit, & probare conatur, quod opiniones communes plerumque falsæ reperiuntur: quia iudices, vt supra docuimus, vt primū vident cōm opi. non ab ea sanctū putāt discēdere.

Imo

Imo ipsas opiniones communes semper in meis omnibus lucubrationibus verissimas reperi. & fundatas in visceribus legis, imo in anima eiusdem legis, & in solidis rationibus: ideo non immerito vere a Spiritu sancto instructus Alciatus religiose more suo, appellat ipsas communes opiniones sacrosanctas in lib. 4. parerg. c. 17.

Et hinc est, quod paria sunt contra legem, vel communem opinionem Doctorum iudicare, & utroque casu censetur sententia ipso iure nulla, ut no. Bar. in d. l. cum prolatis. & ibi Mode. & Ripa in l. dies. §. hoc autem iudicium. nu. 107. ff. de dam. infec. & alij congesti per Io. Neuizan in sylua nuptiali, lib. 5. nu. 71. & Franciscus Coscius in d. c. 1. de consti. num. 27. quamvis ibi Feli. col. fi. videatur tenere contrarium, dum voluit, quod sententia contra communem opinionem Doctorum lata quasi ob expressum iuris errorem non sit nulla. & allegat hoc tenuisse Ang. post Imo. & Doc. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. & huic ultimæ opinioni inheret etiam Cagn. in d. l. 1. ff. si cer. pet. nu. 157. & hoc communiter teneri scribunt Ias. in d. l. cum prolatis. & Gratus in d. consti. 77. sub nu. 14. vol. 2. Et denique ista est veritas ipsa: nam Bar. in d. l. cum prolatis. dum allegatur pro contraria parte affirmatiua, videtur expresse concurrere cum hac ultima sententia communi, ut ibidem explanant, & insimul aduertunt. Alex. nu. 5. & Ias. nu. 12. & ita firmant. Sed Io. Neuizan. in sua Sylua nuptiali, lib. 5. nu. 71. videtur plurimum dubitare de opinione hac, & contra eam quæ plurima fundamenta adducit.

Et in tantum postremo iudex tenetur secundum com. opin. iudicare ex rationibus superius adductis, ut quodammodo sit ponere os in celum; & temerarium quippe ab ea recedere in iudicando, & consulendo, etiam si videretur casus legis in contrarium. ita in specie firmat Alex. in l. si conuenerit. sub nu. 12. de re iud. & præsertim cum ratione non destituamur, secundum eundem ibi.

Nam ut patefacit Alex. in l. Gallus. §. si eius. in 2. no. ff. de libe. & posth. ubi claram habemus decisionem, non est quærendum de ratione.

Et communis opinio adeo habetur pro vera, ut is qui eam in iudicio contenderit, & contra eam litigauerit, sit absque exceptione in expensis condemnandus. ut efficax testimonium est Ant. de But. nu. 21. & Abb. nu. 25. in c. finem litib. de dolo, & contu. Alex. in l. properandum. §. fin autem utraq; C. de iudiciis. & Marc. Ant. Natta conf. 149. verissima fuit conclusio. nu. 7. vol. 1. & Ant. Maria Coratius in trac. de communi opin. Doctorum lib. 2. tit. 10. nu. 1. cum aliis seq. quem pauci sunt dies comperi, & postquam adduxerim præcitatos Doc. comprobantem opinionem istam efficacissimis quidem multis rationibus. Viuius opi. 398.

Communis opinio quæ sit, quæve dicatur, & de auctoritate & viribus eius: ubi & de communi loquendi vsu.

C A P. VIII.

Communis opinio, est probata sententia, de iure non aperto ab omnibus, vel a peritioribus, ut testatur Mari. Salomon. in §. responsa prudentum. Insti. de iur. nat. gent. & ciuil. quem refert & sequitur Neuiz. in sua Sylua nupt. lib. 5. nu. 3. in fi.

Communis opin. illa quoque dicitur, quæ etsi non omnium, tamen plurium illustrium Doct. auctoritate iunatur, & suffragiis approbatur. Ita Ias. in l. re coniuncti. nu. 141. de leg. 3. & in l. 2. C. de insti. & substi. & in consi. ult. vol. 3. Tho. Ferre. cau. 31. & alij passim. Quinimo & eam opinionem pro communi censendam esse asserit Alex. consi. 202. viso themate. circa fin. vol. 7. quæ a Docto. maioris auctoritatis, & ponderis tenetur. Quod tamen diligentiore excussione indiget, quam tu vide apud Mari. Salomo. in §. responsa. insti. de iure natu. gent. & ciuil. ubi elegantissime explicat, quid sit opinio, quomodo distet a veritate, & quando, quomodoque communior censenda sit. Breuiter, ab auctoritate, inquit, si nascitur opinio, quæ admodum a veritate demonstratio. Circa ea igitur versatur opinio secundum Arist. 5. Ethicor. quæ aliter se possunt habere, & de quibus probabiliter dubitari contrahit. Stulti etenim esset dubitare de his, quæ vel lege, vel aperta ratione demonstrantur. Opinio enim si lege vel vera ratione fundatur, tunc non est opinio sed demonstratio. Illa ergo communis opin. definitur, quæ non a lege, neque vera ratione, sed sola vel omnium vel plurium auctoritate subsistit, &c. Et tandem his verbis concludit. Ex quibus omnibus constat illam potiorē par-

tem esse inter dissentientes Doctor. quæ numero & auctoritate præstat. Et quæ inter auctoritates æquales numero præstat, & quæ inter numero pares grauior est: communemque opinionem sic posse definir: esse de iure non aperto, vel ab omnibus probatam sententiam, vel potioribus. Constatque communis opinionis effectus esse magnos: quia ius facit. Et ideo ab eo recedere iudici sine suo periculo non licet, &c. Quæ in hoc communium opinionum pelago pro maiore ipsorum terminorum declaratione operapretium esse duxi annotare. I. Fichard.

Communis opi. si habet intellectum certum legis, licet ille non sit verus in se, nihilominus sequens illam in iudicando, vel extra iudicium non incurrit pœnam legis. Quia communis opinio Doctorum inducit probabilem errorem. Ita dicit Abb. Panor. in c. 1. nu. 24. per iura ibi alleg. de postul. prela. ubi vide etiam Apostil. I. Fich.

Communis opi. est tenenda, nisi opinio particularis fulciatur meliori ratione. Cur. iun. consi. 63. num. 3. & consi. 160. nu. 12. communem dicit, pro qua est tex in l. si quis. de condi. indeb. C. ubi Imperator motus est per rationem minoris partis contra maiorem, & etiam est tex in l. 1. C. de vet. iur. enucl. ver. sed nec. Quare Doctor. imitantur aues: quia quando vna volat, omnes alie sequuntur. Dec. consi. 481. nu. 12. & more pecudum vnum sequuntur. Bell. consi. 59. nu. 12. licet verum sit, quod opinio communis habeat vim consuetudinis. Bal. in c. ne innitatis. de consi. Et nota quod in consi. opinio est illa tenenda quam sequitur consuetudo: Remig. de caritat. subsid. in q. an ecclesia & clerici sint immunes in regn. 240. communem dicit. & vide septem regulas per Stephan. de Phedericis de interpretatione in parte vltima, quarum prima est quod in consi. opinio illa sequenda est, quæ consuetudine est approbata, ut in opi. gl. fi. C. de don. inter vir. & vxor. quam consuetudo approbat: etsi destruat textum.

Secunda, quando non constat de consuetudine, illa est sequenda quæ altero iure comprobatur.

Tertia, cum nec altero iure, nec consuetudine approbatur, illa est sequenda quæ efficacioribus rationibus comprobatur. ex gl. in l. mini me. ff. de legib.

Quarta, si ratio evidens non apparet: quæ tutior est, eligitur. arg. c. athenis de sponsa.

Quinta, illa opinio eligenda est, quæ est fauorabilis, & propter quam res valet, & non pereat. c. si vir. de cogn. spir.

Sexta, quod illa opinio est tenenda, quæ a prudentioribus est approbata. c. in canonis. 19. dist. ut sunt gloss. in iure ciuil. Bal. in l. precib. C. de impub. & inn. & Io. Anto. in iure canonico. Legistis in materia legali, & canonistis in canonica, quia vnusquisque præsumitur peritus in arte sua. l. 1. ff. de ventre in spic. c. proposuisti. de proba.

Septima, illa opinio est tenenda, quæ a pluribus comprobatur. arg. l. quod maior. ff. ad municipa. B. Villal.

Hanc regulam, Adharendum esse communi opinioni, &c. diffusissime tractat Io. Neuizanus in sua Sylua nuptia. lib. 5. statim a principio. ubi refert Ias. in l. 1. §. sublata. ff. ad Treb. dicentem. Quando Doc. dicunt hanc esse communem opinionem, quod hoc sit bonum verbum in practica. Item refert et elegans dictum Bal. in consi. 112. vol. 2. Quod raro bene loquitur, qui contra omnes loquitur. Et Feli. in c. ceterum. de refer. de Barbatia scribit, quod ille studio impugnandi communes opiniones, credens ea via se reddere immortalem, sepius delirauit.

Eandem tamen regulam ipse Neuizanus postea eodem lib. 5. ver. Limita modo prædictam regulam, &c. decem modis limitat quarum limitationum vltima hæc est, quod communis opinio præualeat, siquidem liquide de hoc constet. ut puta si Doctor. attestantur eam esse communem, secus si non sit liquidum, & sint Doct. qui contrariam (quod non raro in hisce Collectaneis reperies,) dicant esse communem: quia tunc propter talem conflictum, res dubia redderetur, ut ibidem latius per ipsum. I. Fichard.

Opinio quæ consuetudine probatur, ceteris omnibus consilientibus præferri debet. commune dicit Remig. de charit. subsid. questio. an ecclesia & clerici sint immunes regu. 240. E. Suarez.

Opinionibus receptis tunc semper adharendum est, cum singularis opinio potiori ratione euidenter, ac liquido non innititur. ut frequens effatum ponunt Dec. consi. 481. nu. 12. Bello. consi. 59. nu. etiam 12. vel cum aliorum sententia consuetudine non probatur. commune inquit Remig. laudatus. nu. supra prox. vel denique cum grauiorum iuris auctorum iudicium alio non tendit. commune affirmat Turz. opin. 160. in fi. quamvis latissime ac perperam, meo quidē animo, content-

dat Viuius lib. 1. opi. 182. Semper ac mordicus cōmunes opi. esse arripiendas. qui etiam illic latius diuagatur circa varias Doc. opi. atque illarum sensum: qua de re nos alibi alia trutinā ac mensura copiosius, & verius. E. Suarez.

Opinio præfertur veritati: plus enim valet opinio quam veritas. l. Barbarius Philippus. ff. de offi. prætor. l. is qui putat. ff. de acq. hæ. l. 1. C. de testa. in c. nuper. ext. de bigam.

Contra de l. 2. §. si sub conditione. ff. pro empt. & §. si rem alienam. instit. de leg. vbi veritas præfertur opinioni: huc accedit tex. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præsid. vbi veritas erroribus non mutatur.

Sol. In his, quæ in solo animo consistunt, vt est aditio hæreditatis: opinio præualeat: in his autem, quæ in facto, veritas præfertur. hanc distinc. ponit Barto. in l. gerit. ff. de acq. hæ. red. Bellon.

Opinio doctorum est probabilis tantum, non necessaria. no. Accurs. in l. 1. C. de leg. Doc. in §. responsa. insti. de iur. nat. gen. & ciuil. Idem.

Opiniones doctorum, quas illi, vel in lectionibus, vel in tractatibus, vel denique in consiliis asseruerunt, quæ sint potiores habendæ, aut præferendæ, maxi. quando doc. vel etiam a seipsis discerpant, non otiosæ quæstionis est. teste Neuiz. in sua Sylua nuptiali. lib. 5. versicu. sed quæro stante varietate, & c. solummodo tamen loquitur de vno eodemque Docto. a seipso in lectionibus & consiliis discrepante. Et respondet, eam potius opi. sequendam esse, quam vel in tractatibus, vel in consiliis Doc. aliquis asseruit. De prima huius responsi parte, nihil video controuerti. quis enim ambigat doctorem, qui ex professo materiam aliquam tractandam, examinandam, & illustrandam, sibi elegit, atque sumit vltro, non omnes ingenij neruos (dummodo sani sit iudicij) intenturum, vt illam quantum omnino potest elaborate ac perfecte absoluat, nec eum quicquid perperam, vnde pro laude vituperium sciat, tradere velle? De posteriore vero illius responsi parte, sane non mediocriter nec immerito, dubitatur, vtrum, videlicet consilia sint lectionibus anteferenda, maiorque fides illis adhibenda, Neuizanus scribit, negari non posse, quin ea, quæ consulendo dicuntur esse magis appensata, & digesta & c. Et video eandem sententiam & Alexan. consi. 85. viso titulo quæstionis. volum. 2. Cur. vol. 2. Cur. sen. consi. 75. in fi. Io. Francisc. Purpurato in l. edita. num. 14. C. de eden. quibusdamque aliis, quos idem Neuiz. allegat, placuisse. Quam nonissime nostra ætate securus est etiā Hennigus Godenus consil. vltimo. num. 207. quod consilium tamen ei falsum adscribitur, & non est illius, sed Domin. Florentij a Vennigen, olim in Palatinatu Cancellarij clarissimi, quod vtrunque multis argumentis euinci potest. Sed vt lectionum dignitatem & fidem tueamur, quid prohibet quæso (arrogantem tamen ingenij ostentationem, & vanam ambitionem, tum in veteribus, etiam bene habentibus, conuellentibus, tum aliis commentatoribus reprehendendis insectandisque excipio) quo minus, etiam legendo, doctores omnia diligenter perpendere, digerere, atque secundum veritatem tradere suis auditoribus possint: adeoque velit etiam? Quis enim professor tam sit impius, vt non pari (si non maiore) cura, fideq; auditorum suorum cœtum intueri ac considerare velit, atq; consulens quæstionem, sibi ad consultandum propositam: maxime cum hic consultorem tantum & iudicem, quem solum persuasum cupit, studetque, ille vero totum auditorium, quod falsis doctrinis imbueret, adeoque inficere, certe inexpiable scelus est, sibi propositum videat? Quasi vero non manifestissimum sit Doct. consulentes, non solum inter sese creber rimè dissentire, verum etiam sæpenumero sibi ipsi contradicere? Nec etiam obscurum est, multum in consulendo affectio ni, amicitia, gratia, ne dicam (quod est quidem sordidissimū, & iurisconsulto, iuris nimirum & iustitiæ Sacerdote, indignissimum) etiam pecuniæ dari? vtinam vero consulentibus omnibus perpetuo versetur ob oculos græcus ille versiculus. *Ἰσθὶς ἀποθῶς ἐστὶν ἡ συμβουλή.* id est, Sacram esse rem consiliū, tunc enim (proculdubio) maiore, quam vulgo sit, religione consulerent, deque iure responderent. Itaque rectiore iudicio, ex vetustioribus And. Siculus, siue Barbatia, & ex recentioribus nostrique seculi iureconsultis, doctissimi quique diuersum senserunt, & lectiones fide digniores cōsiliis (vtpote suspectis) censuerunt Zasius præceptor. c. 7. nume. 11. singul. intel. lib. 1. Hier. Schurpff. consi. 2. num. 18. cent. 2. Quale vero de consiliis Doct. d. Alciari fuerit iudicium. ex c. fi. lib. 12. Parerg. satis apparet, quo in dubium vocatur, an publicæ utilitati conducât Iurisconsultorum responsa. Et ipse post relatam longam Pauli Pici præceptoris sui hac de re dissertationem, tandem ita cōcludit. Quæ a me hic obiter dicta, maioris quidem sunt ponderis, quam vt tam succinctè leui manu tractarentur, sed satis

sit duntaxat attigisse, vt non temere locutum esse Picum ostēderem, studiososque admonerem, vt vllis consiliis certam omnino fidem adhiberent, & c. Et vt finiam, adiciam grauissima verba laudatissimi iureconsulti Aymonis Crauertæ ex ipsius celebri tracta. de antiq. tempo. in 1. par. §. propositum nostrū. principale & c. nu. 48. Reperio, inquit, quod Doctores. legendo magis nituntur veritati, quam consulendo. quia in lectione cessat affectio, & cupiditas æris, cuius libido (heu) quot mortalium animas ad inferos protrahit: in qua ipsa re, minus excusationis habent vt doctores, qui seculi huius bona caduca esse non ignorant, & quod aliis nobis thesaurus apud superiores querendus sit. I. Fich.

Opiniones per distinctiones ad concordiam sunt redigendæ. c. super literis, & ibi. Imo. de rescript. & eorum opinio quæ bene distinguunt præ cæteris tenenda est. secundum Doc. alleg. per Remi. in tit. de dona. in prin. nu. 23. insti. Idem.

Opinio communis excusat iudicem a Syndicatu Corrat. in tract. de comuni opi. in præfatione. num. 28. fol. 7. last. decis. 25. Bar. in l. 2. per illum tex. ff. ad Maced. vbi & Apostil. & vide Ang. in l. cum quidam. ff. de acq. hæ. vbi dicit. Nota tu aduocatē, vel doctorem, vt nunquam contra communes opin. sis pertinax: vide d. Donat. in suo Enchi. lib. 4. ver. Opinio, Sylvanū in tract. de feudo. in 1. q. num. 26. Et communis opi. excusat a delicto & dolo. Dec. consi. 690. num. 6. Et communis & generalis opi. facit censerī aliquid esse licitum, & non est recedendum ab opi. generali & cōi. quia est deseruiendum opi. in eo, quod est possibile, & quod vulgus non debet decipi. Bal. in l. Athletas. ff. de iis, qui no. infra. & opi. secundū quam alias fuit indicatū & decisum collegialiter, est sequenda. Rimi. consil. 224. nu. 20. in 2. Corrat. in suo communium opi. Et illa dicitur com. opin. quando doctores maioris ponderis & auctoritatis sunt pro vna parte, quia non debet attendi numerus. vt dicit Alex. in consi. 202. nu. 6. in vlt. vol. Corrat. fol. 25. & seq. nu. 5. lib. 1. com. opi. tit. 3. frustra igitur membranas implent, qui tot Doct. & tot quotas colligunt. vt per Neuiz. in Sylua nuptial. lib. 5. nec est sequenda opi. nunquam recepta. vt dicit Soc. iun. consi. 128. nu. 48. in vol. alias iudex præsumeretur per imperitiam iudicare. Alex. consi. 134. nu. 14. in 1. vol. Et quando receditur a communi regulā ex causa, opus est, qd causa exprimat & probetur. Dec. consi. 349. nu. 3. Rimi consi. 120. nu. 1. in 1. vol. Et vbi non requiritur communis opi. bonum est habere iudicem propitium, & tunc si iudex tenet eam partem, quam vult, non tenetur in syndicato. Dec. c. canonum. 2. dec. num. 12. de consi. Corat. de comm. opi. & quādo lex habet plures intel lectus, non constituto de communi ad causarum decisionem allegari non solet. Bar. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. & in 1. q. 6. inci. Lucanæ ciuitatis. in 3. par. Et quando communis opinio se habet, quod non imponatur pœna mortis, est maxime amplectenda. d. Io. Bapt. de Rosellis inter consi. crimin. consi. 34. num. 28. & vide consilia subsequētia ad ipsum. Et quando est aliqua opinio approbata in aliquo foro per obseruantia, non debet iudex in tali foro ab ea recedere. etiam quod communis esset in contrarium. ergo fortius cum communis est contra reum, inter consi. crim. consi. 59. num. 28. tomo 2. opinio tamen communis veritati cōtraria, non facit, quod actus sit illicitus, quia hoc est verum, quo ad actum non prohibitiū de iure, in quo superioris decretum non sit necessarium. Rui. consi. 85. num. 12. in 4. volum. & ista est commun. opi. Cur. iun. consi. 63. num. 3. in 1. vol. vbi etiam dicit, quod a sententia Imperatoris recedi potest, si non est clausa in corpore iuris. Et no. quod communis opi. transfert onus probandi in aduersarium. Paris. consi. 160. nu. 52. in 4. volu. quia debet sequi quod communiter practicatur & obseruatur. Rimi. consi. 120. nu. 1. in 1. vol. Barb. consi. 470. nu. 4. in 1. vol. Licet communes opiniones mutari possint temporis cursu. Soc. iun. in consi. 158. num. 70. in 2. vol. plura de communi opinione scribentes vndique. vide tu quoque in reper. consi. Bruni fenda. in ver. opi. communi. Soc. iun. cōsi 177. nu. 11. in 2. vol. & consi. 189. num. 74. opinio autem commu. non est tenenda, si particularis opinio fulciatur melioribus rationib. Cur. iun. consi. 63. num. 3. & consi. 160. nu. 12. in fi. com. dic. Quia sæpe Doc. nostri imitantur aues, quia quādo vna volat, omnes aliæ sequuntur. Deci. consi. 481. nu. 12. & more pecudum, vnum omnes sequuntur. Bello. consi. 59. nu. 12. Bonac.

Opinionem vltimam, quis in dubio semper dicitur approbare, & in ea residere. vt voluit glo. fi. cōmuniter recepta, prout illam ibi ponderant Doctores in l. qui filium. §. Sabinus ff. ad Treb. & Cy. in l. 1. C. de summa Trinita. & Bar. in l. bona fides. ff. de positi. cum concord. vt per Cur. Sen. consi. 44. statuto seu consuetudine. ver. & ideo huic decisioni. Soc. iun. in consi. 46. nu. 19. vol. 4. E. Muscul.

Com. opi. Tom. iij. F Com-

Communis vsus loquendi omni regulā, omniq̃ue constitu-
tioni in exaudiendis sermonibus derogat solus statentur om-
nes. vt ait Mar. Salomo. in repe. l. omnes populi. ff. de iust. & in.
I. Fichard.

In qualibet materia etiam pœnali, & tam odiosa, vel stricti
iuris, quam fauorabili, Communis loquendi vsus est attendē-
dus. vt Docto. communiter voluerē, præsertim Barto. & Alex.
in rub. de noui oper. nunc. & aliis in locis ibi per ipsum Alex.
adductis, hancq̃ue sententiam communem esse refert Zachar.
in apost. ad Abba. in capitu. nonnulli. de rescrip. Quæ tamen
non procederet si statuto caueretur, quod verba statuti pro-
prie sine intelligenda, tūc enim communis hic loquendi vsus
non attenderetur: vt tenet Barto. in l. Labeo. ff. de suppl. lega.
F. Turzan.

Doctores attestanti aliquam opinionem esse communem,
creditur. Doct. in l. de quibus. ff. de legib. Hieron. Alba. cōfi. 5.
nu. 46. licet enim doctores de consuetudine attestanti non cre-
datur, quoniam ea facti sit, in quo vel prudentissimi falli pos-
sunt, vt supra dictum est. in versi. consuetudo. tamen asserenti
aliquam opinionem esse in iure fundatam, aut communem,
ei creditur secundum regulam, vnicuique in arte sua creden-
dum esse. c. vt constitueretur. 50. dist. Et quæ ad hoc congerit
Matth. de Affl. decis. 253. nu. 10. Et quia doctoribus concessa
est potestas iure interpretandi, licet eorum interpretatio pro-
babilis tantum, non autem necessaria sit secundum glo. in l. 1.
C. de legi. Et hoc concludunt etiam Alex. in l. post dotem. nu.
29. ff. sol. matr. atque alij quos supra in dicto verb. cōsuetudo
recensui. Nec admodum controuertitur. Quod ego tamen in-
telligo, si talis doctor sit non solum excellens, sed et integræ,
atque receptæ fidei: non autem qualis And. Barba. cuius alle-
gationibus non est confidendum, vt multi dicunt, quamuis
enim fuerit celeberrimus, tamen doctor cum veritatis obli-
uione, (quo nihil execrabilius est in iurisperito) a quibus-
dam appellatur. De quo multa Nenizanus in d. lib. 5. Sylue nu.
ptia. Calca. cōfi. 1. in prin. Et plura congestit. Iac. Menoch. in
14. remedio. recup. poss. nu. 57. I. Fich.

Opinio vnius doctoris non erronea præualeat communi
opinionī fauore matrimonij. Host. in cap. 2. de cogn. spiritua.
li. Barba. in 1. volum. cōfi. 3. in penult. colum. & cōfi. 6. in 1.
col. Fely. in c. fin. in princ. de re iud. & in rubr. de sponsal. in 6.
col. 5. & in c. 1. in princ. vt lite non contesta. Barbat. in 3. volu.
cōfi. 40. in 4. col. Vez.

Iudex an debeat victum victori in expensis con-
demnare, & num vbi est illi adempta facultas
condemnandi, prohibita etiam auctoritas ab-
soluendi intelligatur, & e contra.

C A P. IX.

Iudex tenetur condemnare victum victori in expen-
sis de iure regni Neapo. vt in constitutio. Diuorum
prouisum erat. & ibi Doc. & in pragma. Temerita-
tem. & de iure etiam communi. Nam tex. in l. pro-
perandum. §. si autem alterutra. C. de iud. arctat iudicem ad
condemnandum victum victori in expensis, ibi, sciant iudices
victum victori in expensis esse condemnandum, & ibi in sum-
mario tex. id omnes Doc. communiter admittant, dū dicunt,
q̃ victus victori debet condemnari in expensis. vt per Bartol.
Ang. Saly. Pau. de Cast. & Iaf.

Hocque intelligitur, & declaratur si petantur dictæ expen-
sæ per partem: si vero non petantur ad hoc non tenetur iu-
dex. vt per allegatos Doct. & per præstantissimum dom. Ca-
rauitam cum aliis aggregatis per eum in ritu. 297. item seruat
ipsa curia in prima causa. sub num. 7. & seq. & per l. dies. §. hoc
autem iudicium. ff. de dam. infec.

Licet hoc possit facere iudex si vellet, id est condemnare vi-
ctum in expensis non petitis. per l. ædiles. §. sciendū. ff. de adil.
edic. ita tenent Dy. & Bar. in d. §. hoc autem iudicium. in 5. q.
Bal. in l. nō quicquid. ff. de iud. Ang. & Rayn. in d. §. si aut alter-
utra. & ibi late Alex. nu. 3. ponunt istam esse com. opi. & Ri-
pa in d. §. hoc autem iudicium. nu. 81. & seq. & ita seruatur in
practica, vt tradit Imo. in l. Paulus. la. 1. col. 2. ff. de re iud.

Et eā similiter sequitur Iaf. multos Doc. citans in l. vniuer-
sam. 4. C. de prec. Imper. offer. & ita obseruatur etiam in Im-
periali camera, maxime quando actor petit ius, & iustitiam
ministrari. teste Ioach. in sing. obser. iudicij Imperialis cam-
eræ. obser. 55. aliquoties. cent. 4. vbi ait hoc idem procedere in
fructibus, interesse, & vsuris, vt iudex possit cōdemnare reum

conuentum in ipsis rebus, etiam auctore non petente, & præ-
sertim si petierit debitam iustitiam ministrari. & ita ibi dedu-
cit extitisse decisum in iudicio antedictæ Imperialis camera,
ex opinione Ant. de But. in c. grauis. de resti. spoi.

Et iudex non solum potest condemnare victum victori in
expensis non petitis si vult, factisque ante litem contestatam,
sed etiam in expensis factis post litem contestatam. secundum
gl. in c. si. de rescrip. Bart. & omnes alios, præsertimque Ripam
in d. §. hoc autem iudicium. nu. 81. & Osta. Vestr. in sua pract.
lib. 8. tit. de secunda, ac tertia sententiis earumque prolatio-
ne, & fructuum, & expensarum cōdemnatione. col. 6. sub vers.
generaliter non transportatis actis. fol. paruo. 134. vbi hoc vi-
liter declarat.

Verum si iudex non condemnat victum victori in expensis
petitis, censetur facere litem suam, & tenetur refarcire de suo.
secundum Bar. in d. §. si autem alterutra. col. fi. & alios Doct.
in d. §. hoc iudicium. & istam sententiam sequuntur. & aiunt
esse communem Moder. in ibi Maranta in trac. iudiciorum. in
6. par. 3. membri. nu. 12. Corset. in singul. suo in versi. index il. 1.
Dom. Caranita in d. ritu 297. nu. 7. vbi ait etiam q̃ de iure re-
gni iudex victum victori tenetur condemnare etiam in expen-
sis non petitis.

Et ampliantur prædicta, q̃ victus victori in expensis peti-
tis per iudicem debeat condemnari, non solum procedere in
causis ciuilibus, verum etiam in criminalibus, secundum com-
munem opinionem omnium Doctorum: quam citat & decla-
rat Hyppol. de Marsil. in sua pract. criminali in §. superest. nu.
1. Soc. iun. cōfi. 36. nu. 14. vol. 2. & Gram. decis. 39. vbi hoc la-
te prosequitur, & refert quoq; ita in magna curia Vicariæ ex-
titisse decisum, & sequitur etiam, & tuetur Io. Anto. de Nigris
in capitulis regni. in c. 216. si de furto, violentia, vel defensione.
nu. 12. 13. 14. & 17. & Ang. de Vbaldis in repetitio. l. si vacan-
tia. nu. 259. & seq. C. de bonis vacantib. lib. 10. & alios complu-
res eiusdem sententiæ cumulat Dominus Caranita celebris
iureconsultus in dicto ritu 297. nu. 4. vbi inhæret opinionī cō-
trariæ, & profert illam esse veriorē, obseruarique in regno
de consuetudine, generalive practica, & ratio est. Nam in cri-
minalibus non venit modo aliquo refectio expensarum. l. nō
ignorat. & ibi Cy. C. de fruc. & lit. expen. & cap. cum dilecti de
dolo, & contuma.

Ampliantur etiam præmissa, vt fiscus quoque possit, & de-
beat in expensis condemnari, vt eas soluere debeat de pro-
prio, vbicunque aliquem indebite vexaret, & in ius vocaret,
vt firmat Grammatic. cum aliis aggregatis per eum decisio.
60. in causa excellentis Comitissæ. nu. 21. & ita de anno 1572.
obtinui in facto in causa reuerendi D. Iacobi Montanarij de
rici Aquilani, qui extiterat tortus, & tormentatus non legiti-
mis iudiciis præcedentibus, & damnatus postmodū ad remi-
gandum per triennium, & ad alias quamplures pœnas perre-
uerendum Vicarium episcopi Aquilani. Attamen commissa
cognitione eiusdem causæ per remedium appellationis reue-
rendissimo episcopo Marficano, ac eius reuerendo Vicario
per sedem Apostolicam, extitit talis sententia tanquam iniu-
stissima reuocata per eundem iudicem delegatum ex eisdem
actis, & damnatus etiam fiscus in expensis mediante meo pa-
trocinio.

Limitantur modo prædicta, nisi litigator haberet iustā cau-
sam litigandi: tunc enim iudex non potest ipsum condemna-
re in expensis petitis, secundum communem opinionem. de
qua attestatur Cagno. in l. in alterius. ff. de reg. iur. num. 19. &
eam sequuntur Canoniste in c. 1. in fi. de electio. in 6. & Legi-
stæ in l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. & Gio. in l. 3. §. si remi-
ss. de legat. 3.

Sed curia Romana, & Sacrum Palatium rarò solet admitte-
re talem iustam causam, & excusationem, & sic indistincto in
omnibus casibus condemnat victum victori in expensis, ex-
cepto vno duntaxat casu, vbicunque quis per sententiam ex
nouiter deductis reuocatam, & non ex eisdem actis modo
succumberet, qui prius in eius fauorem aliam sententiam re-
portasset, vt testatur, & luculenter discurreit Ostauius Ve-
strius vbi supra. & D. meus Robertus Lancellottus in tractatu
de attentatis in 3. par. c. 31. de pœnis attentatorum. num. 131.
cum aliis seq. vbi affabre explicat, & explanat quomodo hoc
procedat.

Item iusta cā litigandi excusat etiam a pœna legali. secun-
dum Gl. in l. ab executione. C. quor. app. non recip. Aret. in
l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. col. 4. Iaf. in d. §. si aut
alterutra. Alex. cōfi. 43. col. 1. vol. 6. & Dec. in l. quod te in vlti-
mo. no. ff. si cer. pet.

Alios vero tres casus, in quibus victus excusatur ab expen-
sis, & in eis condemnari non debet ponit cumulatissime di-
ferenti.

fertissimus d. Anton. Maria Coratus in tract. de communi doctorum opinione lib. 3. tit. 10. de poena contra communem litigantium. Viuius opin. 404.

Iudex condemnans victum victori in aliqua parte, non videtur a contrario sensu in alia parte absolueret. secundum Abba. eleganter in cap. cum inter. de re iud. Corna. consi. 49. vide tur in hac. vol. 2. vbi concludit non valere consequentiam, iudex condemnat aliquem in vna parte, ergo in alia absoluit, quia datur medium. vt per Dec. in c. si duobus. de appellati- nib. Gozad. consi. 1. primo discutiam. & ideo sententia erit nul- la, quia non lata super toto. In hoc iudicio. ff. fam. ercisc. l. dice- re. ff. de arb. gl. in l. 1. C. si aduer. vendit. & late explicat Corna. in d. consi. 49. & ista est communis opi. vt per Mod. in l. 1. ff. de offi. eius, & ita cum ista opinione residebat D. Raynaldus Ro- dulphus Perusinus præceptor meus, sed per nonnullas alias ra- tiones hic non explicatas, dum publice interpretabatur Peru- sij, dictam l. 1. Pono & alium casum, videlicet si iudex in sua dicat, victum victori in expensis, nec adiciat condemnantes: tunc non valet ista sententia respectu expensarum, quasi non continens condemnationem aut absolutionem, seu æquipol- lens, secundum Bart. in l. præses. C. de sent. quem sequitur Bal. in l. errore. C. de testa. Rom. & Nicellus in l. 1. ff. de re iud. & las. in §. curare. num. 55. In l. de actio. vbi multa refert pro vtra- que parte. In contrariam verò sententiam titubanter inclina- uit idem Bar. in l. 1. §. si autem. ff. de hered. instit. Fely. multos Doct. citans in ca. ex parte. de fide instru. & Rip. in l. 1. nu. 22. in §. ff. de re iud. & istam opi. conabatur post Ro. in d. l. 1. ff. de re iud. concordare, ac saluare præcitatus Raynaldus in d. l. 1. videlicet si forent in sententia adiecta illa verba, &c. quæ in ducunt omne quod venit de natura actus iuxta tradita p. Bar. & alios in l. Galus. §. idem credendum. ff. de libe. & posth. Vi- uius opi. 419. & Balb. deci. 420.

Iudex potest quandoque reuocare, emendareve taxa- tionem expensarum. vbi de iuramento in litem affectionis a- geretur, & sic per ipsum iudicem posset fieri huiusmodi reuo- catio, ac moderatio donec, & quousque super quantitate iu- rata ferretur sententia. secundum Paul. Castr. & Salyc. per tex. ibi in l. videamus. §. fin. ff. de in lit. iur. Ioan. de Imol. in ca. si. nu. 38. & omnestam antiquos, quam Moder. in l. actionibus ff. de in lit. iur. vbi etiam Franc. Duar. num. 30. fatetur sic se ha- bere communem opinionem. Viuius opi. 395.

Condemnatio si alicui concessa fuerit, videtur etiam eidem commissa absolutio, & e contra. ca. inferior. & ibi glo. in verb. inferior. di. 21. & in ca. cum inferior. extr. de maior. & obed. & e contra cui prohibetur condemnatio, eidem videtur quoque prohibita absolutio. Fel. c. 3. de re iud. Vnde dubitarunt doct. an hoc vltimum dictum haberet locum in materia correcto- ria, vt qui prohibetur condemnare ex lege noua correcto- ria, videatur etiam prohibitus absolueret. Sed glo. in Clem. 1. in verb. contra eos. de heret. dicit. Quod in materia correctoria hoc non habeat locum, propterea prohibitus condemnare poterit absolueret. Quam Doc. ibi communiter approbarunt: Hinc soluitur illa disputabilis quaestio, si inquisitor hereticæ prauitatis, & ordinarius, vterque in condemnando interuo- nire debeat, an ita etiam in absoluendo, an verò vterque solus possit absolueret? Licet autem Franc. de Acolit. Aret. in rub. n. 3. & Barth. Soc. num. 8. d. gl. in ver. contra eos. ff. de acq. poss. non approbauerint: tamen Dec. in l. nemo qui condemnare. nu. 3. ff. de reg. iur. & las. in l. 3. nu. 9. ver. quid tenendum. ff. de re iud. Quia si tollitur potestas condemnandi, non videtur adempta potestas absoluendi. gl. in d. Clem. 1. verb. contra eos, optime defenderunt. & huius glo. opinionem magis communem esse Ludou. Carrer. in suo tract. de hereticis. c. inci. de cuius inqui- sitoris officio. nu. 9 inquit. Verum Hiero. Cagn. & Card. Alex. in d. c. inferior. refert glo. illam saluari in casu suo specialeque esse vt inquisitor heresis, vt licet inquisitor sine episcopo. cō- demnare non possit, absolueret tamen valeat favore absolu- tionis. vt ipse latius in d. l. nemo qui condemnare. nu. 3. profe- quitur. Quauis non ignoret Marian. Soc. in. referre in d. rub. de acq. poss. nu. 66. Aret. Barth. Soc. & aliorum sententiam vide- ri communem opinionem esse: tamen ipse. nu. 81. ver. pro hoc addit Fel. Dec. & las. auctoritate posse dubitari, quæ sit com- muni opinio, a quorum auctoritate, cum ipse respondeat contrariis argumentis, recedere non videtur. Kirchou. Iudici vbiunque est sublata facultas condemnandi a nouo in re corrigente antiquum, ob hoc non intelligitur eidem pro- hibita auctoritas absoluendi. secundum gl. in cle. 1. ver. con- tra eos de hereticis. cum qua sentiunt omnes Canonistæ com- munitè ibi. & Legistæ in l. 3. de re iud. vt refert Claud. de Sey- sel. in rub. ff. de acq. poss. las. in d. l. 3. num. 5. & Moder. repeten- tes in l. nemo qui condemnare. ff. de reg. iur. vbi Dec. post Bal.

assignat rationem istius communis. In contrariam sententiã quod in materia correctoria prohibita condemnatione, cen- setur prohibita absolutio. inclinauerunt Steph. Vercel. & An- cha. in d. cle. 1. & sequitur Aret. in d. rub. ff. de acq. poss. Bart. Soc. ibi motus tribus fundamentis. vt per eum. & Fel. in d. c. 3. de re iud. vbi ponit istam opinionem Socin. & sequacium esse communem, & cum ea videtur etiam concurrere Rip. in d. l. 3. vbi eam. nu. 8. interpretatur & limitatur non procedere quan- do prohibetur condemnatio favore, & privilegio persone, cō- demnandæ: tunc non censetur prohibita absolutio, ne in odiũ retorqueretur quod fuit inductum in fauorem l. quod favore. C. de legi. & ita procedit text. in l. quoties. C. vbi senatores. & ibi Bal. & Viuius opin. 403.

Quæ iudicis arbitrio determinanda relinquuntur.

C A P. X.

Arbitrio iudicis relinquitur, eiusque arbitrio de- terminari debet, quoties tempus indeterminatũ a lege conceditur, & consequenter tempus, quod a lege indulgeretur soluere debenti miserationis causa, non taxatum, arbitrium censetur, mode- tamine iudicis arbitrio venit. secundum Bartol. Alberic. & alios omnes in l. quod dicimus. ff. de solutio. Cagnolum in l. quod te. num. 88. & seq. ff. si cor. pet. Iacobum Menochium de arbitrariis iudicium quaestionibus. lib. 1. ceteria l. casti. 27. nu. 1. cum aliis seq. vbi refert alias opiniones contrarias. Gl. in §. si instit. de inutilibus stipulatio. & in c. institutum. 27. q. 1. Fa- brum. Aret. Porti. nu. 5. Ozerium. sub nu. 5. & Thob. Non cum ceteris aggregatis per eum. nu. 8. & seq. in §. omnis. instit. de verb. oblig. vbi cum Portio, & reliqua carerua Modernorum obendunt istam esse communem opinionem, limitantque in tribus casibus non procedere, & eandem communem sequi- tur quoque Bar. in l. ita stipulatus. la grande. nu. 34. & seq. ff. de verb. obliga.

Vbi asserit de consuetudine hodie iudices eorum arbitrio statuere super huiusmodi casu terminum decem dierum ad sol- uendum. Sed Gellius lib. 20. cap. 1. in medium affert confessis, seu cōdemnatis de debito cōcessos fore triginta dies ad quæ- rendam pecuniam, intra quos, si solutionem non fecerint con- tractu aris alieni facta est manuum inectio, & neruo, ac com- pedibus vincti sunt.

Et an istud tempus decem dierum sit statutum a lege, vel a iudice, & cuius sit effectus, vide Imo. in l. liber homo. §. decem hodie. ff. de verb. oblig. & Bar. Ruinumque. nu. 11. vtiliter decla- rantes in d. l. ita stipulatus.

Similiterque in iudicis arbitrio residet, ac ab eius mera po- testate, voluntateve pendet an iuramentum in litem actori de- ferat, vel neget. vt voluit glo. in §. præterea. in prin. institut. de acti. & las. in l. actionibus. in 1. not. ff. de in lit. iur.

In contrariam verò partem, videlicet, qd iudex, vbi subest causa deferendi iuramentum, vel concurrentibus requisitis in delatione talis iuramenti necessario tenetur illud deferre, nec potest aliter facere, & sic non habet in eum merum arbitrium secundum Bar. & Alex. in l. videamus. §. deferre. ff. de in litem iuran. Fabrum, & las. renocando sententiam in melius. nu. 3. in dicto §. præterea. Ang. Fulg. Alex. Zafi. Dec. num. 10. & sequi. Franc. Duaren. num. 29. & Bolognetum. nu. 37. in d. l. in actio. & eundem las. in l. admonendi. in 2. lect. col. 9. ver. quid autẽ sit. ff. de iureiur. & ista est vera, communisque opinio, & ob- seruatur in practica, attestantibus præmemoratis Modernis in d. l. in actionibus.

Et hoc iuramentum in litem quoduplex sit, & quando, & qualiter deferatur, vide Maran. fuse explanantem in tract. iudi- ciorum in 6. par. in 9. acti. nu. 16. Viuius opi. 61.

Arbitrio iudicis relinquitur, quæ personæ dicatur dignio- res. secundum glo. Imo. Abb. & Dec. num. 23. in c. sedes apo- stolicæ de rescrip. vbi in medium exposuerunt simul cum mo- dernis omnibus istam esse communem opinionem, & eam se- quitur etiam Spec. in tit. de rescrip. præsentia. §. fin. col. 1. ver. sed quæ sunt personæ digniores.

Item committitur iudicis arbitrio, quæ dicatur causa gra- uis, ardua, vel parua. secundum gl. Barto. & Bald. in auth. nisi breuiore. C. de sent. ex breui. recit. Alexan. consi. 32. col. 2. vo. 1. Ant. Coriet. in tract. de minimis. col. 3. ver. 16. las. in l. admo- nendi. nu. 23. 1. ff. de iureiur. Tiraquel. in repetit. l. si vnquam. in ver. omnia, vel partem aliquam. sub num. 3. C. de reuoca. do- na. Dec. in c. si pro debilitate. nu. 38. & seq. de offi. deleg. & Mar- sil. in l. quaestiois modum. nu. 4. ff. de quaest.

Similiterque in iudicis arbitrio residet, quis dicatur pau- Com. opin. Tom. iij. F. 2 per,

per, vel diues in illis casibus, in quibus hoc non reperitur determinatum, vt concedunt Gl. Bal. Alb. Faber, Saly. Alex. Corne. & Dec. nu. 10. in auth. praterea. C. vnde vir, & vxor. vbi denudat istam esse communem opinionem. & in d. c. sedes apostolica. nu. 25. & consi. 120. col. 2. & sequitur Ang. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisd. cog. Cuman. consi. 131. in prin. Anch. in c. per vestras. col. 5. de dona. inter vir. & vxorem. Abb. & Fely. in c. de accus. & in c. qui testium. de testib. Ruin. consi. 55. nu. 4. vol. 1. Tiraq. cum aliis aggregatis per eum vbi supra. & Ripa in l. si constante. nu. 29. ff. sol. marr. & istam fore communem docuimus etiam infra in opinio. 932. testis propter solam paupertatem.

Necnon arbitrio iudicis declaratur, quæ dicantur personæ miserabiles. vt efficax testimonium est. Ioan. And. in cap. significandis. de offic. deleg. Alex. consi. 17. col. 1. volum. 4. Barb. consi. 3. col. 2. vol. 1. Decan. d. c. sedes apostolica. nu. 28. Marfil. in d. l. quæstionis modum. num. 11. & Ripa in d. l. si constante. numero 30.

Item terminatur iudicis arbitrio, quando aliquid non est a iure decisum. l. 1. vbi Bal. ff. de iure deliber. Ripa in d. l. si constante. nu. 31. & Marfil. in d. l. quæstionis modum. nu. 41. & ista propalat communem regulam fore lat. in l. & si post tres. nu. 6. ff. si quis cautio.

Item relinquitur arbitrio iudicis infra quantum tēpus pignora pro executione sententiæ vendi debeant, vt firmauerunt Gl. Bar. & ceteri omnes. in l. cum proponas. C. de bonis aucto. iudi. pos. Bar. & alij in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. in fec. & Marfil. in d. l. quæstionis modum. nu. 12. & ista est communis opinio, vt latius deduximus infra in opinio. §. 14. pignus pratorium. & communem insinuat etiam Maran. in trac. iudiciorum in 6. par. in ver. contumacia. nu. 12.

Ex aequitate verò ad secundum decretum index procedere nequit, nisi transacto integro anno a die primi decreti, secundum Feli. in c. consultationibus. col. 2. de off. deleg. vbi planum facit hanc communem sententiam fore. in Regno verò Neapol. est statutum tempus trium mensium per pragmatice, relatione. & seq. infra quod index possit peruenire ad secundum decretum. vt cumulatissimè deducit Maranta in loco præcitato.

Item mora semel contracta infra quod tempus purgari possit residet in arbitrio iudicis. secundum Glo. in ver. celeri. Card. Floren. lmo. col. 12. Abb. & ceteros omnes in c. potuit. de loca. Bar. in l. si insulam. in 2. oppo. ff. de ver. ob. Bal. in l. ian. cinus. col. 1. C. de fideiussor. Ang. consi. 312. col. 3. Gl. & omnes in l. & si post tres. in prin. ff. si quis cau. Anch. consi. 42. col. 2. Alex. consi. 14. vol. 2. & Tiraquel. vbi supra cum aliis aggregatis per eum, vbi adducit istam opi. communem esse, & explicatur etiam infra in opin. §. 21. mora purgatio.

Similiter relinquitur arbitrio iudicis quando indicium ad torturam oritur, vel quæ indicia sufficiant ad torturam ipsam. vt concedunt Bar. in l. si. nu. 5. & Marfil. nu. 4. ff. de quæst. Dec. in c. at si clerici. nu. 19. de iudi. & Bal. consi. 95. col. 1. vol. 1. & cōf. 101. eo. vol. Syluester in sua summa. in vers. indicium. sub §. 2. Ioan. Tabienfis in summa Tabiena. in ver. indicium. sub nu. 2. in fi. Bartholomæus Fumus in summa Amilla in ver. tortura. §. 4. Michael Cifuentes in commentariis super leges Tauri in l. 79. in nono dubio. versic. nono dubitatur quæ indicia sunt sufficientia. & idem Dec. in l. magistratib. nu. 10. de iurisd. om. iudicium.

Vbi affirmat etiam in arbitrio iudicis esse, an reuocata cōfessio indicium faciat ad torturam. Aff. quoque in c. 1. nu. 21. ex quib. caus. sen. amit. Grammat. consi. 17. in fi. Ferrati. cautela §. nu. 3. Marfil. in d. l. quæstionis. nu. 38. Crau. consi. 6. nu. 19. Tiraq. in d. ver. omnia. nu. 31. & Bofsius in pract. crim. in titu. de iudicijs. nu. 39.

Sed aduerte quod tale arbitrium debet esse iuri, & æquitati congruum: debet etiam regulari, secundum regulas iuris communis, & municipalis: & intelligitur huiusmodi arbitrium de arbitrio boni viri: & debet denique secundum hoc arbitrium iudicans inclinare in mitiorem partem, attestante Ioā. Ant. de Nigris super c. regni in vitima impressione. in c. 272. si cum sceleratis, & reprobis. sub nu. 29.

Item vtrum indicia sint purgata sufficienter per torturam debet pariter iudicis arbitrio declarari. vt voluit Io. And. in c. contemplatione. de reg. iur. quem sequitur Augustin. in addit. Ang. in trac. maleficiorum. in vers. comparent dicti inquisiti. in prima add.

Item an inquisitus foret repetendus in tormentis, in arbitrio iudicis residet. secundum Bald. in l. 2. C. quod met. causa cui inhaeret Paris de Puteo in trac. syndicatus. fol. 100. col. 2. post medium.

Alios verò casus circiter 62. in quibus statum iudicis arbitrio refert Marfil. in l. quæstionis modum. nu. 1. cum aliis. & plures alios casus congerit Tiraq. in d. l. si vnquam in loco præmemorato. & alium casum satis vtilem ponemus infra in opi. 368. impedimentum. Vinus opi. 61.

Index an cognoscat de delictis extra iurisdictionem suam patris: & quando, & qualiter ad inquisitionem & condemnationem criminum procedat.

CAP. XI.

Index habens merum & mixtum imperium in aliquo loco, potest cognoscere de omni delicto inter subditos suos, nisi in genere illo causarum, in quo aliquis est specialiter electus index, & hoc, quando ex forma concessionis index ordinarius est priuatus iurisdictione in illo genere. Sed si non est priuatus, talis iurisdictione dicitur alteri data addendo eam superiori, & sic vterque erit index. vt est communis opi. de qua Bofsius de foro comp. nu. 2. Bonac.

Index in delicta extra suæ iurisdictionis limites patrata inquirere nequit. commune pronunciant Soc. in la. diuo Pio. §. sententiam Roman. nu. 16. ff. de re iud. latè Vin. lib. 1. opi. 177. & qui latius hanc rem agit, & in originis, ac domicilij, indice secus esse cum receptis sententiis ostendit. I. Cla. in prac. §. ult. q. 39. ver. sed quaro. L. Suarez.

Iudices ordinarij non possunt inquirere, nisi fama præcedente. d. m. Alc. in c. perniciosam. nu. 34. de off. ord. commune dicit. Fallit in iudicibus, qui possunt inquirere non seruato ordine. d. m. Aleia. in d. c. perniciosam. nu. 47. commune dicit. Bonac.

Iudices ordinarij quamuis nisi fama præcedat ad inquisitionem, aggredi nequeunt: tamen qui non seruato ordine poterunt inquirere, idem & absque fama recte riteque inquirunt. communia dicit. Alc. in c. perniciosam. nu. 34. & nu. 37. de off. ordin. E. Suarez.

Index, si videt aliquem maleficium committere, non potest eum punire, sed habet informationes capere, & contra eum procedere, & sibi dare copiam postea processus. Clar. q. 8. ver. sed pone. vbi commune dicit. Et si videt reum delinquere absque testib. non potest eum punire. Sed cautela est, vt amoneatur index a magistratu, & alius eius loco substituat, & tunc ipse poterit esse index testis, & reus plebi. Cyrillus in summa criminali. tit. de quæstionib. §. 6. nu. 1. fol. 154. Bonac.

Index potest de plano & parte non citata informationes capere, & non sedendo pro tribunali super aliquo notorio. Item super infamia. Item super legitimatione personæ. Nec tunc requiritur, quod testes iurent. secundum Butr. in c. in vestra. extra de cohabit. cleric. & mulier. Idem super fama secundum glo. in verbo, de plano. & Innoc. in cap. tua. extra de sponsa. quod ibi sequitur Panorm. quando non tractatur de magno præiudicio, aliter secus. Et idem dominus Constantinus in tractatu de cautelis iudiciorum. in titu. de citatione. §. 8. in fin. Balb. dec. 41.

Index antequam specialiter inquirat, & sic assumat indicia contra reum, debet citari reus de iure communi. vt est communis opi. Cla. q. 11. vers. item quero. Sed de consuetudine non seruatur. si reus comparet, quia testes examinari pro informatione habenda, antequam index formet inquisitionem, absque rei citatione non faciunt indicium ad torturam, & nullam faciunt fidem. quo ad condemnationem, si tamē reus est cum max. bene est. Neque reus est citandus ad formandam inquisitionem. vt ibi. Bonac.

Lex sancimus. C. de iudic. procedit etiam in facto, seu presumpto. contumace. secundum communiter Doctores ibi. Balb. dec. 336.

Index sine accusatore potest procedere contra calumniatorem, idem cum crimen probatur per inquisitionem. secundum communem opinionem. Capr. conclusio 74. numero 9. Bonac.

Index licet neminem regulariter sine accusatore condemnare debeat, tamen inter alias multas fallentias, quando generali inquisitione contra malefactores procedit, & aliquem suspectum ac culpabilem reperiatur, poterit speciali inquisitione contra eundem procedere, & criminis conuictum punire. commune refert Benedic. Capr. regu. 74. num. 9. supra accusator.

Iudex debet omni studio elaborare, vt veritas eruarur, & innocentia rei manifestetur: & num eius promissio de reo liberando, si delictum fateatur, valeat.

CAPVT XII.

Iudex elaborare debet ne veritas opprimatur. l. 2. C. de edend. c. quoniam contra. ibi, ne falsitas veritati præiudicet. ext. de probat. cuius iudicis vel alterius iudicaturi arbitrio si committatur, vt de consilio tertij iudicet, non tenetur necessario sequi consilium, sed tantum illud requirere, secundum communem per Bursa. consi. 90. nume. 51. lib. 1.

Index de iure communi debet omni via, studio ac diligentia, perquirere & inuestigare veritatem, & rei innocentiam, vt est communis opinio. de qua d. Rolan. a Valle in cōf. 47. nu. 9. in 3. vol. & Brun. in cons. feuda. 69. nu. 2. Marf. in l. 1. §. fi. nu. 71. ff. de quast. Arno. soliloquio. 7. 9. & 53. Etia stante statuto excludente omnes exceptiones. Marf. sing. 59. Et si præcedit inquisitio, vel accusatio nulla sequuta contumacia reus nō habetur pro confesso. Marf. consi. 81. nu. 60. Et licet procurator non admittatur pro reo, tamen admitti debet quisquis pro reo, ad allegandum cās absentia, & cās causa, vt est communis opi. Rolan. a Valle vbi supra nu. 17. vbi plura. Vide Marf. singul. 354. vbi inuehit contra iudices legum transgressores. & in repe. rub. de fideiuf. in fi. & in fi. sua practica. vide ad propositū Vitali. de malef. in proem. nu. 9. & seq. Ang. in cons. 309. in fi. Bal. in cons. 277. in 5. vol. Are. consi. 147. Boer. deci. 206. nu. 10. Marf. in pluribus consiliis exaggerans contra iudices, qui innocentiam reorum non inquirunt. vide Moronum de Fide, treuga & pace. q. 185. per totum. Bonac.

Iudex, vt veritatem rerum latitantium eruat, potest pro animi sui arbitratu inculpate promittere impunitatē reo, & quauis alia blandimenta ad id accommodata proponere. vt frequenter placitum assenerat additio ad Dec. in l. ea est natura. nu. 7. ff. de reg. iur. & quicam refert, & non negligēter hanc rem agit Placa. lib. 1. de delict. c. 37. per totum. Non tamen ex confessione sic extorta reum damnare poterit, quæ fuit sententia Imo. consi. 109. quam reputat vnicam, & mirabilem Hipp. in l. 1. §. quastioni. num. 12. ff. de quastionib. & in l. si quis obreperit. nu. 13. ff. ad leg. Corn. de fals. & in prac. §. postquam. nu. 13. asserunt communem Cagn. in d. l. ea est natura. nu. 18. Remig. de immun. eccl. fallen. 26. & qui mordicus illam defendunt, atque alios contraria sentientes referunt, & meritisimo damnant Ant. Gomes. de delict. c. 12. num. 6. & nu. 7. Did. a Couar. lib. 1. resol. c. 2. nu. 16. I. Clar. in prac. §. vit. q. 55. vers. circa secundum. E. Suar.

Promissionem impunitatis reo ad eruendam veritatem iudex facere potest. communis est opi. Clar. q. 55. vers. circa primum, quam tamen damnat Clar. ibi consulens iudicib. ne ea vtantur. Et ex tali promissione extorta, quis non potest damnari ad mortem, si promittens eam impunitatem concedere non valebat, secus si valebat, vt Princeps. Cla. d. q. 55. vers. circa secundum. sed extra ordinem. vt ibi per Clar. Bonac.

Iudex promittens liberationem, impunitatemque delinquenti, si delictum confiteatur, non tenetur huiusmodi promissionem obseruare: Imo ex tali confessione non obstante promissione impunitatis eidem facta potest postea illum cōdemnare, & excusatur. secundum Prapof. Alex. & Domi. de S. Gemi. in c. si quilibet. & c. vtilem. 22. q. 2. Feli. in c. accedens. cl. 2. vt lite non contest. & in c. asserite mihi gladium. de præsum. Dom. post Vgut. & Archi. in c. nos in quemquam. in fi. 2. q. 6. 1. per tex. in c. vtilem. 22. q. 2. & istam ait esse commun. opi. Hierony. Chuchalon in addit. ad Dec. in l. ea est natura. ff. de regu. iur. & Mod. in d. c. asserite mihi gladium. Quæ communis ratio ne non caret: nam iudex ad inuestigandum veritatem potest vti cauillationibus, ac etiam simulare. vt probatur in d. c. asserite mihi. & in c. non enim volebat Deus. 22. q. 2. & propter vtilitatem publicam ad bonum finem permessa est simulatio. d. c. vtilem. Comprobatur quoque secundo loco, & fortius, videlicet quod in malis promissis non expedit fidem obseruari. c. in malis promissis. de regu. iur. lib. 6. Hinc est, quod pacta contra publicam vtilitatem etiam si iuramento vallata sint, minime seruari debent. vt dicit Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. & in l. 1. §. 1. de dolo. Tertio loco comprobatur dicta communis, q. non refert quō veritas habeatur, dummodo habeatur. l. cum seruus. ff. de verb. ob. Postremo fulcitur ista cōis: nā si licet excoriare, torquere, & alia nonnulla in corpore hominis fieri pro veritate habenda, tanto magis blanditiis, & bo-

nis verbis. secundum Arch. in d. c. vtilem. & alios in locis præcitatis, imo iudex potest delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione, quam ab eo, promissa criminis impunitate, extorsit, & de iure id permillum iudici esse absq; vlllo peccato asseruerunt Arch. in d. c. vtilem. Dom. post Archi. in d. c. nos in quemquam. Feli. in præcitatis locis in c. asserite. & in c. accedens. Paris de Puteo in tractatu syndic. c. saluus conductus. & c. de tortura. ver. & aduertendum est. & Catelli. Cota in memorabilibus. in ver. dolum bonum. In contrariam vero partem inclinauerūt complures Doc. videlicet, q. iudex teneatur dictam promissionem, & fidem seruare. Iac. de Belui. in pract. crim. in rub. de qōnib. vbi admonet iudices abstinere a prædictis persuasione in specie: sed generaliter interrogēt quod crimen commiserit. & istam sententiam sequuntur etiā & audacter fatentur esse veriorē Dec. & Cagn. nu. 20. cum aliis seq. in d. l. ea est natura. vbi Hier. Chuchalon in addit. ad Dec. Grā. post alios relatos per eum in q. 3. per totam, quæ reperitur in fine suarū decisionū. & ita Io. de Imo. consi. 109. visa inquisitione, & istam vltimam sententiam videtur secutus Fortunius in l. conuentionum. ff. de pact. in q. illa. an iudex qui promissa impunitate criminis coegit a loco sacro discedere, & secum ire delinquentem, tenetur ei fidem seruare, & c. Sed in ista ambiguitate, & in tot variis interpretum sententiis pro materia resoluenda vnum explicite præmittendum est, q. ex dicta confessione reus minime puniendus est, nisi spe promissionis frustratus in ea perseveret. tenent eleganter Io. de Imo. in d. cōf. 109. Dec. in d. l. ea est natura. circa fi. & in l. vnica. C. de sententia. quæ pro eo quod interest. nu. 25. Marf. in l. 1. nu. 15. ff. de qō. & in sing. 101. & 177. Alc. in l. natura cauillationis fide verb. sig. & Gram. in d. q. 3. Fortunius in d. l. conuentionum. & ibi expressius Duarenus. Iac. de Belui. in allegata prac. crim. in titu. de quastionib. nu. 140. Vbiunque tamen criminis reus confessionem ita exortam reuocauerit, absque aliquo dubio opinor non posse, nec debere ex ea damnari, & ita hanc vltimam opinionem veriorē esse arbitror, quæ placet Pari. de Puteo in tractatu Synd. in c. de tortura. versic. sequitur qō quotidiana. Sed si in confessione frustratus spe promissionis reus perseverauerit, damnari poterit ex mente omnium Doct. cōmuniter, qui quastionem hanc tractauerunt, & ita opiniones supra relata ad concordiam reduci possunt. Viuius opi. 405.

Quæ sint partes iudicis procedentis ex præsumptionibus, & indiciis, vel de re furtiua cognoscentis.

CAP. XIII.

Iudex ex præsumptionibus solum super delicto procedens debet suam sententiam moderari, nec debet reum ad debitam pœnam condemnare. secundum Abb. in c. auditis. de præscr. Bal. in l. si. circa fi. c. de procur. las. in l. cum seruus. nu. 20. C. de ser. fug. & Alex. consi. 2. vol. 7. Cacher.

Iudex ex præsumptionibus violentis, & indiciis indubitatis & vehementissimis non pōt ipse deuenire ad condēnationem ac suam diffinitiuam in cā capitali absque aliis probationibus, & sic huiusmodi indicia non sufficiunt ad pœna corporalis condēnationem, sed solummodo pecuniaria. secundū Gandi. in trac. malef. in rub. de præsum. indubitatis. ex quib. condēnatio sequi possit. Io. And. in addit. Spe. in tit. de proba. §. videntū restat. Bal. in l. 2. C. de his, quæ pœna noīe. in test. & l. eius. §. 1. ff. de testa. vbi hoc idem firman. Fran. de Arēti. & cōs. Pau. Cast. cōf. 197. vol. 2. Ang. in l. 2. ff. de furt. Io. de Imo. in l. si. ff. de hæ. insti. Are. in trac. malef. in ver. fama publica. ver. quæro an vnum. & Mathes. sing. 122. & seq. Io. de Ana. cōf. 59. nu. 2. Ias. in l. seruus fugitiuū. nu. 29. C. de ser. fug. Io. de Imol. Card. Abb. & Feli. in c. asserite. de præsum. & ita consuluit Pau. Cast. d. consi. 197. & Alex. consi. 116. in fi. vol. 3. & consi. 15. vol. 1. & opinionem istorum sequitur quōq; Boer. dec. 164. nu. 6. & sequitur, approbat, & fatetur æquiorē & cōiorē Marfil. in repe. rub. C. de proba. nu. 252. cum aliis seq. Iac. Nouellus. in prac. crim. rubr. de testib. in materia criminali incip. crimina obiecta probanda sunt. nu. 33. & seq. Tiraq. post alios in numeros relatos per eum. in trac. de pœn. temperan. causa 27. num. 2. 10. & 11. vbi eam limitat. & Gramma. in decis. 96. vbi refert q. quidam inquisitus de homicidio in magna curia vicariæ propter indicia vehementissima, & indubitata, fuit in eadem condēnatus ad remigandum per septēnium, & introducta causa istius condēnati per remedium appellationis in sacro regio consilio extitit in eo moderata pœna prædicta, seu sententia magnæ curiæ, & sic fuit cōdēnatus dictus homicida Com. opi. Tom. iij. F 3 in qui-

inquisitus per triennium ad remigandum per sacrum confilium. Et licet multi Doctores asseruerint contrarium quos recensuit Brunus. in tract. de iudiciis. & tortura. in 4. q. 1. par. nu. 13. Mar. in d. rub. de prob. nu. 253. & Boer. in d. decis. 164. nu. 1. cum aliis seq. tamen quicquid isti suadeant, fatuum quidē esset, & inhumanum in actu pratico recedere a dicta communimodō si iudex sententiam ferret ex presumptionibus, certē, & absque dubio aliquo non transiret in rem iudicatam, ut habetur in l. si i. qui adulterij. de adult. secundum communē intellectum, de quo per Fel. post alios. in c. proposuisti. extra de probat. & quae dicantur indicia indubitata, & qualia, & quae sint, late declarant Criminalistae in locis praecitatis. & Mar. in d. rub. de proba. nu. 253. F. Viuius.

Copia indiciorum a iudice dari debet reo. no. in l. is apud. de edend.

Copia inquisitionis & articulorum super fama, & indiciorum dari debet. Ampliatur & limitatur in multis casib. ut per Purp. in l. is apud quem. C. de eden. nu. 11.

Fallit in multis casibus quos colligere potes ex dictis per Mar. Ant. Blan. in praxi. crim. fol. 36. nu. 58.

Fallit in multis casib. quos no. Carier. in praxi. crim. in l. ob seruare. nu. 188. fallit in 4. casib. ut Rip. in d. l. is apud. num. 88.

Fallit in 5. casib. ut per Alex. in d. l. is apud. num. 4. videas de hoc Mar. in prax. crim. §. nunc videndum. nu. 1. & seq.

Iudex malefactorum non potest condemnare reum ad restitutionem, vel ad damna partis, nisi quando illum condemnat per suam propriam confessionem secus si per fictam, ut si ex contumacia condemnaret. nam officium iudicis nō deseruit nisi verā confessioni. com. dic. Rol. conf. 30. nu. 18. Clar. d. lib. 5. §. si q. 2. ver. & hac. P. Fich. & Bonac.

Iudex malefactorum non potest de restitutione rei furtivae cognoscere nisi incidenter, idque siue per modum accusationis, siue per modum inquisitionis procedatur. com. dic. Bos. in tit. de decreto Mediolan. nu. 51. Clar. d. §. si q. 2. ver. & hac. in fin. P. Fichard.

Iudex malefactorum non potest de restitutione rei furtivae cognoscere, nisi incidenter, idque siue per modum accusationis, siue per modum inquisitionis procedatur. ut est com. opin. Clar. q. 2. ver. & hac. in fi. Bosius de Decreto Mediol. num. 31. Bonacosi.

Iudex si non vidit probationes rei, hoc sufficit ad cassari faciendum sententiam pro auctore latam. l. hac autem. post principium, ibi liquereque praeori. ff. quib. ex caus. in pos. eatur. l. properandum. §. & si quidem. ibi, negotij acta, &c. C. de iudic. firmat Alexan. attestatus communem hanc sententiam. conf. 53. quaritur. in fi. lib. 1. F. Tarzan.

Iudex an lege clementior esse debeat, ita ut ab ipsa in puniendo possit recedere, quaeve eius potestas sit in poenis, quae ipsius arbitrio relinquuntur.

CAPVT XIII.

Iudex non debet esse clementior lege, ut est communis opinio, de qua Mar. sing. 182. Fallit ut ibi. Nec debet capi facere quempiam iniuste, alias tanquam libertate spoliatus potest, & debet restitui. Bart. q. 6. nu. 1. Lapsus fuit captus. Bonac.

Iudex ubique lex imponat poenam, ab illa recedere non potest, nec debet. tex. est cum gl. in c. licet. ext. de penis. probatur etiam in l. 1. §. calumniatoribus. ff. de priua. delict. & hoc firmat quoque Iac. Nouellus in trac. ad defensam. in rubr. incip. his haecenus. nu. 44. post alios per eum relatos ibi. facti enim quaestio in arbitrio iudicis est, poenae vero persecutio nō eius voluntati, sed legis auctoritati reservatur: tamen iudex ex causa iusta, seu rationabili potest penas a lege statutas augere vel minuire. tex. est iuncta glo. in l. hodie §. de penis. per quem tex. ita tenet Innoc. in c. ext. de consti. Bar. in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his, qui not. infam. Bal. & Saly. in l. & si feuerior. C. ex quib. caus. infam. irrogatur. Pau. de Cass. conf. 328. vol. 2. Doct. omnes communiter in d. c. 1. ext. de consti. in d. l. hodie. & in d. §. poena grauior. & istam communem sequitur etiam & citat Dec. in c. de causis. num. 94. & seq. de offic. deleg. Pau. Grilandus in trac. de relaxa. carcerum. in 1. rub. q. 6. incip. sexto non omitam. nu. 1. Maranta in tracta. iudiciorum in 4. par. prin. nu. 65. Mar. in l. poena leg. Cornelii. §. sed & si quis. num. 6. ff. ad l. Corn. de falsis. & in sing. 244. Marc. Anto. Blan. in prax. crim. in rub. exordiente. postquam videmur. nu. 91. cum aliis seq. Mod. Ferra. in d. c. 1. de consti. & Iac. Nouel. d.

trac. ad defensam. & huiusmodi arbitrium, seu auctoritatem iudex habet a lege. probatur in l. aut facta. §. si. ff. de poen. & in d. l. hodie. & in praecitato. §. poena grauior. Ratio dicti arbitrij videtur ista, quia delicta cum diuersis circumstantiis, & qualitatibus perpetrantur & quibus crimen ipsum quandoque sit excusabile, quandoque magis atrox, & odiosum, quas circumstantias, & qualitates omnes lex ipsa exprimere non potuit, sed quasdam expressit, ut d. l. aut facta. §. 1. cum 2. seq. ideo de dit iudici istam facultatem, & arbitrium, ut secundum facti contingentiam poenas ipsas arbitrio suo ex causa auget, minuet, vel mutaret. d. §. poena grauior. in d. l. aut facta. §. 1. & super hoc possent exemplificari plures causae, quas congerit Bar. in d. §. poena grauior. & Fel. in d. c. 1. de consti. & in c. accedens. ut lit. non contesta. Primo propter senectutem, vel iuuentutem, propter furorem, vel ebrietatem, propter calorem istum, propter nimiam excellentiam hominis in aliqua arte, vel ingenio, ut dicit Are. in allegato. §. poena grauior. in addi. ad Bart. quae incipit, adde hic, q. iudex. las. in l. 1. ff. de legib. Mar. Ant. Blanc. in praecitata prax. nu. 82. ubi istas causas ponit, & alias quamplures hic non expressas latius ponit, & comprobat. Quotiescunque vero iudex recederet a poenis in iure statutis, debet ex primere causam, secundum Rom. conf. 483. nu. 14. & ibi Mandosin addit. in litera L. & Caesar. Conrad. cum magna caterua Doct. relata per eum in l. diffamari. C. de ingen. manumif. in 10. limitat. nu. 139. usque ad nu. 150. C. de ingen. manumif. ubi admoet. nu. 146. istam esse magis communem opin. & congerit Doctores contrariae sententiae. & an quando recedere possit a poenis statutis a legē, & quando debeat alias redire, & ad quos iudices vide Mod. Hispanos in decis. criminali. in gl. Canonici, vel synodalib. ampliatur ista communis & in tantum extendit vires suas, ut procedat non tantum de iure communi, sed de iure municipalis vel statutaris etiam, ita q. si statutum imponit certā poenam pro aliquo crimine, iudex potest illam ex ea permutare, secundum Bar. in d. §. poena grauior. & in l. si. de receptato. Bal. in d. l. & si feuerior. Abb. in c. 2. de delict. puerorum. Fulg. conf. 124. praesuppositis. Aret. conf. 131. Spiritus sancti gratia. in fi. & in c. at si clerici. §. de adulteriis. de iudi. cum aliis cumulat per Mar. in sing. 244. tu scis illud quod. & ista est magis communis opinio. ut per Dec. in c. de causis. nu. 90. de off. deleg. quam sequitur omnibus fere contrariis respondendo Fulgo. in d. l. & si feuerior. Paul. Grilandus in allega. tracta. de relaxatio. carceratorum. in rubr. q. 6. nu. 8. & seq. & Dec. in d. c. de causis. nu. 97.

Ampliatur postremo dicta communis, ut non solū habeat locum in causis, & poenis minoribus, & extraordinariis, sed et generaliter in omnibus ordinariis, secundum gl. in d. l. hodie. quam sequitur ibi Bar. & in d. l. quid ergo. §. poena. Bal. & Saly. in d. l. & si feuerior. Et istam partem scribit esse communem Ghirladus in allegato trac. de relaxat. carce. in rubr. 1. q. 6. nu. 5. & istam communem limitat in quinque casibus, Fel. in c. 2. §. ad corrigendos. de accusatio. Carrerius vero eam limitat in octo casibus in sua practica criminali. in tract. de homicidio. nu. 7. nu. 123. cum aliis seq. & in tribus aliis limitat Marc. Ant. Blanc. in d. prax. crimin. num. 81. cum aliis sequent. sed istam materiam usque ad nauseam, & ad saturitatem melius, quam alius declarat, & explicat Tiraquel. in tractatu de penis temperandis, aut remittendis per totum illum tractat. Viuius opin. 408.

Iudicis arbitrio debet poena imponi quotiescunque de iure communi non reperitur poena a lege limitata. l. 1. §. effractions. ff. de effractions. l. sanctio legum. ff. de poenis. no. per gloss. & Doct. in l. nemo Martyres. C. de sacrosanc. eccle. & per gl. in c. super his. in ver. arbitrium. ext. de accus. & no. per Alb. & alios in l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his, qui not. infam. & isto casu quando poena est arbitraria potest extendi arbitrium ad mortem, & per consequens iudex potest arbitrari poenā mortis, ut per glo. in §. in summa. instit. de iniur. quam sequuntur Barto. & Angel. in l. sacrilegi capite. ff. ad legem Iul. pecula. Alex. conf. 5. & conf. 62. Signorellus de Homodais conf. 170. Mar. in l. de minore. in princ. ff. de quaest. & Saly. in rubr. C. eod. titu. ubi supponunt dictam gl. communiter approbati, & istam com. citat etiam Maranta in tract. iudiciorum. in 4. par. prin. num. 43. cum aliis seq. Ista verō omnia intellige, videlicet q. non liceat iudici arbitrari de poena mortis, aut aliā poena sanguinis, nisi quando concurrerent qualitates, & circumstantiae quae suaderent talem poenam imponi. ut per Io. de Imo. in cap. ut inquisitionis. de haeret. in 6. & in l. 2. ff. de publi. iudi. distinguendo, ut ibi per eum: & in quantum hoc desiderat criminis magnitudo secundum Bal. in l. 1. in fin. C. de his qui latro. vel aliē. crim. reos occult. nam iudex tenetur attendere facti & personarum qualitatem, & si iudex non suadetibus premis

missis arbitrium extenderet imponendo pœnam sanguinis, posset ab eius arbitrio appellari. vt per Doc. in d. c. super his. Aret. in d. §. in summa. & Marf. in l. quæstionis modum. ff. de quæstionibus. & in prac. crimin. in §. constante. nume. 8. & seq. F. Viuius opin. 417.

Iudex cuius arbitrio aliquo casu pœna est relicta, potest vsque ad pœnam mortis arbitrari. Abb. in c. ex literis. de consti. & in c. 1. de re iud. Bar. in l. ff. vbi pupil. educ. deb.

Fallit in 3. casib. vt per Felin. in c. inquisitionis. in princ. de accus. Don. à Fina.

Iudex in casu, quando pœna committitur iudicis arbitrio potest tunc etiam imponere mortis pœnam, vt est communis opi. Quæ limitatur, quando delicti qualitas, aut circumstantia talis sit, vt de iure communi, vel consuetudine esset pro eo delicto pœna mortis imponenda: aliàs secus. vt est communis opi. Contra autem, quod ipse iudex non possit arbitrari pœnam mortis, communem dixere plures: de quibus Clar. q. 81. vers. sed quæro. vide Graff. in suo communi opin. lib. 2. ca. 6. q. 1. Afflic. decis. Neap. 276. nu. 6. Bonacof.

Iudex an in pœnis arbitrariis possit arbitrium suum ad mortem inclusiue extendere? Respond. variæ sunt in hoc dubio. docto. opin. Cardin. in cap. de causis. de offic. deleg. tenet qd iudex in arbitrariis non possit imponere pœnam mortis naturalis. Eandem opin. tenet Ludou. Roman. in rub. de arbitr. Alexan. in consi. 7. vol. 1. Contrariam tamen opi. tenet Bald. in c. 1. §. iniuria. de pace iur. fir. l. 1. in fin. C. de his qui latro. hanc opi. tenet quoque Bar. in l. fin. in fin. ff. vbi pup. Abb. c. ex literis. de consti. Felin. c. cum te. de re iudic. ibi Abb. quoq; Felin. inquisitionis. in fi. prin. de accus. Mara. dispu. 3. Vbi pro vtraque parte arguit, & tandem hanc dicit esse magis communem. eandem dicit esse magis communem in tracta. de ordin. iud. part. 4. dist. 1. num. 43. Dicit tamen ibi Maran. hanc communem opinionem intelligendam, vt procedat, quando iudici datur arbitrium in pœnis à iure expressis, vt in actione iniuriarum, in qua est statuta pœna corporalis, & pecuniaria ad arbitrium iudicis. Aliàs iudex non potest imponere pœnam mortis, vbi crimen non est capitale. Mich. Grassus.

Iudex licet habeat arbitrium, debet tamen seruare ius commune in maleficiis. vt est com. opin. Clar. q. 31. vers. arbitrio. atque balia. Alba consi. 69. num. 5. & consi. 95. num. 2. Menoch. de arbi. iudi. q. 9. & alibi in eo lib. Et si per statutum habeat arbitrium in aliquo crimine, non tamen debet esse nimis gratiofus, sed pœnam commensurare cum delicto. Castrensis in l. si fugitiui. nu. 12. C. de ser. fugiti. Bonac.

Iudex licet in sui arbitrio commissis liber sit à reg. iur. positiui, non tamen liber est à reg. iur. & æquitatis naturalis, siue iurisdictionis, quod locum habet etiam si verba quantumcumque latissima ipsi iudici committerentur. vt voluit Bartol. in extrauag. ad reprimendum. in ver. videbitur. & D. Anto. in c. 1. de consti. dicens, quod quantumcumque detur liberum arbitrium, nihilominus non poterit de iure lædere partem contra iustitiam, & æquitatem, licet omittere possit solemnitates iuris. vt voluit glo. not. in clem. sæpè. in verb. Defensio. de verbo. signi. & plenius de his per D. Anto. & Imol. d. c. 1. & Bart. d. verb. videbitur. & ita communiter teneri refert ac sequitur Bened. Capr. reg. 18. nu. 33.

Omnis pœna etiam legalis est hodie iudici arbitraria; & quid de pœnis statutorum.

CAPVT XV.

Pœna omnis hodie iudici est arbitraria, etiam qd sit à iure determinata: adeo quod potest eam ex causa minuere, vel augere. tex. & glo. in l. hodie. ff. de pœnis not. Rob. de ord. iud. c. 4. num. 65. & sequē. Alex. consi. 111. num. 3. lib. 1. Apostil. ad text. in l. 1. versic. idcirco causa cognita. ff. de effra. Aret. consi. 58. colum. 5. Marant à in Spec. in 4. parte. in l. iudiciorum. distinct. numer. 65. Quod procedit, etiam si iudex iurauit seruare statuta. teste Roman. consi. 429. & ideo vbi habet arbitrium in mitiorem pœnam inclinare debet. secundum Bald. in auth. sed nouo iure. nu. 18. C. de ser. fug. vbi Capol. num. 50. & quid an pœna commissa arbitrio iudicis, & sic arbitria extendi debeat ad mortem? dic, quod non, nisi ex circumstantiis, neque excedere pœnam solitam. iuxta veriore sententiam per Alex. consi. 13. nu. 15. lib. 7. cum non possint iudices imponere extranea genera pœnarum, de quibus nulla lex meminit. teste Iaso. in l. si quis mihi bona. §. seruus. ff. de acq. hæc. qui iudex quod de minori arbitrari debeat, scribit Alexand. consi. 5. num. 9. lib. 1. Rob. dī

spat. 3. & fac. not. per Iason. in l. cunctos populos. 2. lectu. nu. 70. C. de sum. tri. quas concl. declara. vt per Mathes. singu. 48. sing. 101. Bar. in l. si. fide rer. diui. Fel. in c. ex literis de consti. Neuiz. consi. 75. nu. 7. doct. in §. in summa. instit. de iniur. Boff. tit. de pœnis, quib. adde, quod nunquam in arbitrariis iudex potest imponere pœnam similem pœnæ ordinariæ in simili delicto iuxta gl. vbi Abb. in c. inquisitionis. col. fin. in princ. ver. alioquin. de accus. Rob. de ord. iud. c. 4. post n. 60. ex quo quærunt aliqui, quid si statutum disponat, quod pro insultu sine sanguine puniatur, quis pœna 10. Cum sanguine, maiori pœna arbitrio iudicis, cum cicatrice maxima pœna? & dic, quod maior, & maxima pœna nō potest esse nisi pecuniaria. secundum Ias. in l. stipulationum quædā. nu. 3. ff. de verb. oblig. vbi latius declarat, quid in publicis delictis, in quibus pœna est certa, & determinata à iure? & dic, qd attenditur tempus commissi delicti, non obstante mutatione status personæ. teste Ias. in l. si seruum. nu. 6. ff. si ex noxa. caus. ag. vbi infert ad eum, qui existens sanæ mentis commisit homicidium: postea effectus est furiosus. dicit Ias. quod poterit puniri de homicidio, per tex. in l. diuus. ff. de offi. præsid. distingue tamen, vt latius per eum. d. l. si seruum. vbi quod si in furore commisit non est puniendus, secus cum esset sanæ mentis, saltem ex interuallo. de quo vide, quæ idem scribit in d. l. num. 8. dū quærit, quid quo ad Deum, si quis commiserit peccatū mortale, dum esset sanæ mentis, deinde efficiatur furiosus, & moriatur in furore, quod furor superueniens non liberat à pœna. quas concl. declara. vt latius per eum, cuius contrarium quoad furiosum tenet Suarez. commun. opin. lib. vers. furor. vbi quod furor postea superueniens: pœnam corporis delicto antea perpetrato infligendam extinguit. teste Ias. in l. furiosum. C. qui testat. fa. post. Clar. in pract. §. vlti. q. 60. ver. item quæro. vbi dicunt communem, quam declara. vt per Viu. inter commun. opinio. lib. 6. ver. furiosus. vbi ponit amplia. & limit. Quid de statuto, quod pœnæ duplicentur pro delicto commissio de nocte? & dic, ut per Ias. in l. planē. §. si eadem. nu. 12. ff. de lega. 1. Alex. ad Bar. in l. sanctio legum. nu. 5. & 6. ff. de pœnis. quod quidem statutum de pœnis duplicandis nō habet locum in bonis existentib. in specie, vel in corpore, quia illæ non recipiunt duplicationem, teste Ias. in l. Titia. nu. 34. ff. de verb. oblig. Qui quando plures sunt quantitates pro pœna, an fiat earum summarum cumulatio, vt pena infligatur? & dic, vt per Bart. in l. vbi fideiusor. vbi doct. in apostil. ff. de solu. vbi an, & quando summarum diuersitas faciat videri diuersas sententias, & quando vna vel plures dicantur sententiæ ex quantitatum expressione? vide in locis prædictis vbi plura not. Quid in atrocissimis, & quæ clam committi solent, quid per iudicem agi possit? & dic, quod iura transgredi licet, secundum Rolan. consi. 7. nu. 7. lib. 1. vbi declarat, & melius consi. 33. nu. 20. consi. 70. nu. 25. eodem Hippol. sing. 244. Ias. in §. ex maleficiis. col. 2. instit. de act. cui adde eundem Ias. in l. cum seruus. col. 2. ff. de cond. cau. dat. vbi quædo licitum sit transgredi leges & statuta, & an per pœnam statutariam sublata sit pœna iuris communis? vide doct. ad Bar. in l. 1. ff. vi bono. rauto. vbi quid possit iudex qui iurauit seruare statuta? dic, vt per eos ibi. & in l. si hominem. ff. mand. quod ante possit moderari pœnam in minorem, quam sit imposita à statuto. not. Rom. d. consi. 429. Quid de pœna sanguinis, quando cum pecuniaria commutari possit? & dic vt per Bar. in l. acta. §. de amplianda. ff. de re iud. Afflic. in ca. vnic. §. porro qui dominum. quæ sit prima causa beneficii. amitt. nu. 8. quid de pœna pecuniaria imposita pro delicto commissio per vasallum comitis vel Baronis? & dic, quod non pertinet vasallo, sed fisco superioris, teste Afflic. in ca. 1. §. si quis aliquem. nu. 11. de pace tenen. licet pœnæ sint fructus iurisdictionis, ex not. per Afflic. tit. quæ sint Reg. vers. pœnarum. num. 38. quæ concl. procedit in causis ciuil. vt per Afflic. d. §. si quis aliquem. quando autem pœnæ commutatio fieri possit? vide eundem Afflic. d. tit. quæ sint rega. nu. 29. & quando compositio ibi. num. 17. De qua compositione. vide quæ scribit Luc. de Penna in l. 1. C. de desertor. lib. 10. Ifern. in c. 1. quid sit inuesti. Salyc. C. de mod. mulctæ. quid de mulctæ, & an iudex possit facere gratiam de mulctæ? dic vt per Afflic. d. tit. quæ sint reg. ver. mulctarum. in fi. Qua in re concludit quod non, nisi ratione paupertatis. & ibi, quod in mulctæ locum non habet reg. qui non habet in ære luat in corpore, sed in pœna sic. de qua regula plura not. Ias. in l. si quis id quod. col. 6. ff. de iurisd. omnium iud. Boer. q. 349. col. 7. Fel. in c. ad liberandum. nu. 20 de iudæ. Bellacomb.

Pœnam statuti ex causa possunt minuere Magistratus & iudices, vt est dictum: ex communi opinione. Dec. in cap. de causis. nu. 19. de offi. deleg. Adde, quod adeo est vera hæc communis opi. vt non obstante iuramento, quod ab initio officij

sumunt magistratus, possunt illam statuti pœnam ex cā. permutare, augere, vel minuire. fufius prosequitur Pau. Grillan. in tract. de relaxatione carceratorum. §. 6. nume. 7. tomo 15. causas autem iustas, propter quas iudex potest pœnas alterare, commutare, augere, & diminuere ponit Soc. Senior. in cap. licet. a. nu. 22. vsq. ad fi. & Tiraq. in trac. de pœn.

Fallit, vbi statutum imponeret pœnam ipso iure, vel ipso facto, quia tali casu iudex non habet potestatem per viam alienationis, aggrauationis, & commutationis. Soc. Sen. in cap. 1. num. 5. de sent. ex com. Et quando pœna imponitur a lege, vel statuto alternatiue, electio est iudicis, nisi verba statuti, vel legis dirigerentur ad reum. Abb. in c. crapula. nu. 4. de vi. & hon. cler. com. dicit. vide plura per Bened. de Vado foro Sempro. in Reper. Feli. in vers. electio. in pœnis alternatiue a lege impositis, an detur reo, vel iudici. & Feli. in c. inter ceteras. num. 5. & seq. de rescrip. Et pœna statutaria de terminata. relinquitur arbitrio iudicis, vt possit eam augere & minuire, ex iusta causa, sed cognita causa. vt dicit Bal. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notant. infra. Et no. quod pœna in prœtoris stipulationibus, & iudicialibus est loco interesse, & non exigitur cessante interesse. vt est communis opi. D. Hier. Gabri. consil. 181. nu. 8. Bonac.

Iudex in pœnis ordinariis temperandis ante sententiam si animaduenerit eas iuxta de cā. temperari aut moderari posse, suam poterit sequi consciētiam vel suo duci sensu. iux. not. in l. aut facta. §. si. ff. de pœn. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infra. & in l. etsi seuerior. §. pœna. C. eo. tit. quod sequitur Inn. & Io. And. in c. i. de const. per gl. in c. inquisitionis. de accus. & ita communiter teneri testatur Bened. Cap. reg. 18. nu. 25.

Iudex ex cā. potest pœnam a iure statutam moderari. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui no. infra. Inn. c. qualiter el. 2. de accus. gl. & Bal. in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. latissime videas per Corn. in l. & si seuerior. ex quib. caus. infra.

Fallit in 6. casib. vt per Feli. in d. c. qualiter. colu. 6. & multa subiiciuntur eius potestati postquam est iudex. I. non quicquid. ff. de iud. l. 1. C. quomodo & quando iudex. & sex enumerat Ant. de Trem. in addi. ad prax. Vber. de Bonacur. in tit. de recusat. nu. 4. ver. gratificari. Don. a. Fin.

Pœnas legibus sancitas, ex causa & expressim, immutare iudex potest. commune aiunt Dec. in c. de causis. nu. 94. & seq. de offi. deleg. Pau. Ghirlan. de relax. carcer. rub. 1. q. 6. nu. 1. & Tiraq. qui latissime per limitationes atque ampliaciones de materia differit in tract. de pœn. temper. quod idem prorsus erit in pœnis statuto aliquo indictis. vt frequenter placitū affirmant Are. in c. qualiter & quando. in 2. nu. 24. de accus. Dec. vbi supra. nu. 19. Ghirlan. d. q. 6. nu. 8. & seq. Did. a. Cona. lib. 2. resol. c. 9. nu. 8. Menchiaca controuer. illustr. c. 14. nu. 4. Viuius lib. 1. opi. 165. l. Clar. in prac. §. vlti. q. 85. vers. vltius quæro. Erunt autem causæ ad id idoneæ vel delinquentis ætas, furor, ira, amor, ebrietas, superioris mandatū, metus, vis, aduersarij prouocatio, iustus dolor, nobilitas vel similia, vt diligenter & copiose tradit, cum receptis interpretum sententiis. l. Clar. d. §. vlt. q. 60. per totam. ac Viuius d. opi. 165. E. Suarez.

Iudex propter enormitatem delicti potest iura transgredi, & ista est communis opinio. Clar. in §. 1. versic. sunt etiam. Bonacoff.

Iudex, quando lex ponit pœnam extraordinariam, potest etiam capitale infligere. gl. communiter approbata. in §. in summa. insti. de iniur. Alc. consil. 24. nu. 7. lib. 7. Maran. in pract. fol. 45. nu. 53. Menoch. de arb. iud. Bonac.

Iudici datur potestas parcendi reo contumaci, & expectandi eum, etiam auctore contradicente. Fallit in 2. casib. secundū Feli. in c. consuluit. de offi. deleg. nu. 1. Don. a. Fin.

Delictum ex propria sola confessione, & qualificata punibile, nunquam pœna ordinaria punitur. vt est communis opi. Burf. consil. 77. nu. 18. lib. 1. Bonac.

Iudex originis, seu domicilij an possit cognoscere, & punire subditum de delictis extra territorium commissis, & quando.

C A P. XVI.

Delicta extra territorium commissa per inferiorem a Papa, vel Imperatore puniri non possunt. c. fi. de foro compe.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 87. Don. a. Fin.

Quæro, an iudex domicilij vel originis possit de delicto punire subditum, qui extra eius territorium deliquit? Resp. huius quæstionis aliquam vide resolutionem. c. forum. 3. q. latius

tamen sic poterit distingui, quia quæstio est ardua & mirifice controuersa. aut agitur ad punitionem criminis per viam accusationis, & omnium frequentiori interpretum consensu approbata est ea sententia, quod possit. ita tenet glo. communiter recepta. l. 1. & 2. C. vbi de crimi. agi. vt firmat Did. Coua. prac. q. c. 11. nu. 5. ver. 6. in hoc tract. & est tex. c. fi. extr. de foro compet. Nec tenetur reum remittere ex necessitate ad indicē loci delicti, nisi hoc petatur. ita tenet Bar. Bal. & alij d. l. 1. Abba. d. c. fi. Guid. Pap. q. 102. & hanc sententiam dicit communem Hipp. in prac. §. opportune. aut agitur per viam inquisitionis, & de iure canonico & non est dubiū, quin iudex originis vel domicilij possit punire subditum suum, quia ratione domicilij quis est propriè subditus. c. ex parte. c. dilecti. de foro comp. at de iure ciuili dubitatū est, nonnullis existimantibus iudicē domicilij vel originis posse etiam per inquisitionē cognoscere de crimine per subditū extra territorium commissio, cuius sententiæ auctores sunt Bar. in l. si cui. §. fin. ff. de accusa. per gl. l. relega. §. interdicere. ff. de interdictis. Ioann. Bernar. in prac. criminali. c. 8. Bar. l. sepulchri. ff. de sepult. violat. Eandem firmat Panor. nu. 6. & alij c. cum contingat. Iac. de Belui. c. Romana. §. contrahentes. de for. comp. in 6. nu. 117. Bal. in consil. 313. lib. 5. & l. si. ff. de iurisd. om. iud. Ruin. consil. 84. lib. 4. nu. 9. Et eam dicit esse communem Bolog. consil. 54. quem refert August. Arimi. in addit. ad Ang. de malef. §. hac est quædam inquisitio. ver. quæro an in delictis. Alc. c. 1. nu. 67. de offi. ordin. Aliis vero contrarium asserentibus, nimirum nec iudicem originis, nec domicilij posse inquirere de delicto commissio extra territorium quam sententiam tenet Io. And. in Spe. tit. de comp. iud. Bal. l. 1. C. de ædilit. actio. Hypopol. l. si. ff. de iurisd. om. iud. nu. 137. Gand. in trac. de malef. q. 6. Eam dicit esse magis communem Hipp. in prac. cri. §. constante. nu. 90. Thomas Gram. decis. Neap. 26. Io. Bernar. prac. c. 9. Quia inquisitio pertinet ad publicam vindictam, quæ non videtur competere iudici domicilij, ex eo, quod nulla iniuria illi reipub. facta est, veruntamen priorem sententiam veriolem iudicat Didac. c. 11. nu. 5. M. Grassus.

Delictum extra territorium commissum, per iudicem originis puniri non potest, ex magis communi opinione. Licet alij communiorem asserant. Burf. consil. 59. nu. 2. & 4. & eo magis, si statutum id dicat. communis est opi. Burf. consil. 77. nu. 5. & 6. Bonacoff.

Iudex domicilij & originis potest de delicto punire subditum, qui extra eius territorium deliquit. vt est communis opin. Grass. commu. opi. lib. 2. c. 8. q. 1. contrariam tamen magis communem dicit Nouellus inter consil. crim. consil. 169. tomo 1. & Grammaticus decis. 16. nu. 9. & 10. Vide Rimin. in consil. 439. Boss. de foro compe. in addi. vbi probat magis commu. opin. esse. Corn. consil. 144. in 1. Soc. reg. 87. Asini. inter consil. crim. consil. 108. nu. 4. tomo 2. Bern. Diaz. in prac. crim. cano. c. 8. & c. 9. vbi dicit magis communem quod non possit. Rol. a. Vall. in consil. 19. in 2. qui tenet hanc partem vti communiorem, & magis communem, quod non possit, tenet Tobias Nonius in consil. 98. nu. 1. Nec iudex commissi delicti impedire potest iudicem originis, quo minus contra delinquentem extra territorium procedat. Sylua. consil. 103. nu. 4. in 2. vide Alex. in cōf. 166. in vlt. vol. Bonac.

Delinquens potest non solum a iudice loci vbi deliquit, sed etiam a iudice domicilij sui tempore commissi delicti, puniri. communem dicit Salic. in l. 1. nume. 3. C. vbi de crimi. agi. oport. Gramma. consil. 27. nu. 6. Affli. super tertia par. const. Regni. rub. 55. nu. 18. idque nō solum si reperiatur in loco domicilij, sed etiam si absens sit, tunc enim citari potest. vt com. dic. Abb. in c. fi. nu. 4. de for. compe. Clar. d. §. fi. q. 39. ver. sortitur. P. Richard.

Domicilij iudex omnimodam iurisdictionem exercere potest in subiectum ratione domicilij, si ibi inueniatur & potest iste ibi conueniri coram eo de omnibus: tam de contractibus alibi gestis, quam de re alibi sita, quam etiam de criminibus alibi commissis, & iste forus domicilij est ordinarius, & generalis ad omnia. teste Abb. in c. fi. num. 38. de for. comp. vbi num. 41. dicit, quod si iste est absens: quod nihilominus iudex domicilij poterit eum citare ad omnes actus quam concl. declar. vt latius per eum ibi.

Reus inuentus cum aliqua re subtracta, si res esset mansura in loco vbi inuenitur, potest ibi conueniri, alias ad suum iudicem data satisfatione, remittitur. Boer. dec. 218. nu. 3. & 4. com. mu. dic. Vezin.

Si res mobilis, vel se mouens alicui petatur, quod ibi respondere debet vbi inuenitur: etsi sit bonæ famæ sub fideiussoribus de iudicio fisci, & indicatum solui res sibi tradatur, alias si sit malæ famæ, detinetur cum re, & de re se mouenti. est l. 5. filli.

fil. Et nota dictum aureum Ang. in l. 2. ff. vi bon. rapt. vbi dicit, quod possum & propria auctoritate rocinum meum qui sub-
tractus est furtiue, accipere. de quo per Ias. in conf. 20. vol. 3. in 1. quam communem habui de facto. & pro ista opinione fuit liberatus Ares comes de Pinnero, & vide Petr. Rau. in alpha. aure. in vers. fur. Bonac.

Domicilij iudex & enim etiam absentem, qui alibi gentium deliquit, accusante offenso puniet, & inquisitione suo ex officio contexta prosequi poterit. commune alleuerat Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 39. E. Suarez.

Iudex domicilij, seu originis, non potest cognoscere, nec inquirere de delicto commissio per subditum suum extra territorium. secundum Doctores antiquos, & praesertim Barto. num. 48. & Oldr. in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fide catho. Iac. de Belui. in l. fin. de iurisd. omn. iud. & ibi Guid. de Cu. Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de comp. iud. addi. §. 1. in add. ante quam exeamus. Bal. in l. 1. C. de adil. actio. Saly. in l. fernos. C. ad legem Iul. de vi. Alber. in tracta. de statutis. in 3. part. quaest. 19. seu 36. & hoc plene traditur per Legistas in d. l. fi. & per Gratum in conf. 74. visis, ac consideratis elegantissimis dubiis. num. 2. volum. 2. & per canonistas omnes, praesertimque per Maria Soci. in cap. fi. de foro compe. & ista est magis communis opinio, attestante Socin. in l. a diuo Pio. §. sententiam Romae. num. 16. ff. de re iud. Ang. Aret. conf. 58. num. 2. volum. 2. conf. crim. diuer. Paris. conf. 159. nu. 7. volum. 4. & Marfil. in pract. crim. in §. constante. num. 90. & Grammat. in decis. 26. num. 9. & 11. & alias in contingentia facti ita fuit decisum in sacro regio consilio Neapolitano, vt refert Grammat. in allegata decision. 26. vbi concludit, quod per magnam Curiam vicariae fuit remissus reus ad locum delicti, & pronunciatum iudicem domicilij non posse inquirere de delicto alibi commissio, & ita obseruatur etiam in statu Mediolanensi, attestante Claro in pract. crim. in §. crim. & sic denique doctissime consuluerunt Ioan. Riminal. conf. 32. num. 20. volum. 1. & Rolan. a Valle conf. 19. quaestio ista. nu. 8. cum aliis seq. volum. 2. Et ista communis non modo procedit de iure ciuili, verum etiam canonico, secundum Bald. in l. 1. §. 2. col. pen. ff. de offi. praefect. vrbis. quem sequitur Aug. de Arim. in add. ad Ang. de malef. in verb. hac est quadam inquisitio. fol. 8. & Marfil. in d. l. fi. nu. 140.

Et ideo interpretandum erit statutum disponens iudicem posse de delictis procedere per inquisitionem: nam intelligitur de illis commissis in territorio, non extra. secundum Bald. in d. l. cunctos populos. col. 30. Alex. conf. 3. ponderatis. vol. 1. Iaffred. in decis. 100. & Rui. conf. 84. nu. 9. vol. 4. & quamplurima ad id adducit Marfil. in d. l. fi. nu. 135. cum aliis seq. in pract. crimin. in ver. constante. num. 90. & sequen. & in conf. 14. in praesenti. nu. 9. & seq. in conf. 64. nu. 63. & seq. conf. 121. in causa. nu. 1. & ista communis corroboratur ratione hac: quia dicitur iudex incompetens ratione delicti extra territorium suum commissi.

Imo hoc casu si iudex ille habet reum in carceribus suis teneretur eundem remittere ad iudicem loci commissi delicti. sentit Gloss. in clem. pastoralis. de re iud. & not. omnes Scriben. in authen. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oportet.

Quin etiam secundum Bald. in l. exequutorem condemnatus, vel absolutus in loco domicilij, non prohibetur accusari in loco delicti, vtpote quia de iure delicti est principalis locus, in quo punitio fieri debet: nam ad eum iudex domicilij remissionem facere tenetur, dato quod ipse in cognitione praenisset. authen. si vero criminis. & in corpore, vnde sumitur. C. de adulte. l. si cui. §. ff. eod. tit. & habetur in d. clem. pastoralis. secus quando esset data sententia absolutoria pro accusato, vel inquisito per iudicem delicti: tunc exploratum est de eodem delicto non posse amplius queri coram iudice originis. l. hos accusare. §. iisdem. de accusat. & c. de his. eod. titu. & ista potissimum ratione: siquidem quando quis est condemnatus in vno loco, & facta est executio, vt quia poena sit soluta, non potest amplius contra eum de eodem delicto per alium iudicem procedi. Nam de delicto eiusdem hominis non debet pluries queri. l. licet. §. possumus. ff. nau. caupo. stabula. & ita sentit Bart. in l. sepulchri. ff. de sepul. vi.

Sicut ergo accusatus, qui soluit, non potest in alio foro accusari, ita etiam si sit absolutus in vno tribunali, quando sententia condemnatoria postquam est soluta, habet vim sententiae absolutoriae. l. si quis cum torum. §. plane. de except. rei iudi. Et ista non tantum procedunt, quando quis principaliter fuit accusatus, sed si contra illum etiam fuit processum per viam inquisitionis. secundum Ant. de Butr. Abb. & alios com-

muniter in c. de his. de accusa. Inno. in c. cum dilectus. de electio. Bar. in d. §. iisdem: quia secundum eum inquisitio succedit loco accusationis. per ea quae habentur in l. 2. §. si pub. de adult. & de ista communi attestatur expresse Ruin. in d. conf. 84. nu. 5. volum. 4. Sustinetur quoque dicta communis alia viua ratione per Doct. relatos: quia respublica sua non videtur offensa ob delictum alibi commissum Nam etiam iudex extra territorium suae iurisdictionis nullum habet imperium. vt habetur in d. l. fin. ff. de iurisd. omnium iud. & in cap. fin. de foro compe. & in d. clem. pastoralis. & habetur in l. fi. ff. de of. praefect. vrb.

Et quamuis dicta communis de iure ciuili pariter, & canonico sit verissima, tamen ex generali consuetudine totius Italiae hodie approbata, non est facienda remissio rei ad locum delicti. secundum Barto. in d. l. sepulchri. de sepulc. viola. & Alex. ibi in apostil. & in l. fi. cui. circa finem: ff. de accusatio. & late August. Berons in cap. de his. nu. 29. de accusa. Bossius in pract. crim. tit. de foro competen. vbi meminit inutiliter istam esse communem sententiam. & Cagno. in d. l. fi. nu. 153. ff. de iur. om. iud.

Sed aduerte ne erres: quia Doctores omnes dixerunt contrariam communiter, videlicet delinquentem debere ad iudicem loci delicti remitti, non obstante contraria consuetudine. per tex. in l. 1. vbi Bart. & Docto. C. vbi de crimin. agi oportet. & tenent hoc etiam Iacob. de Belui. & Angel. in §. si vero quis comprehensorum. in authen. vt nulli iudi. collat. 9. Ioan. de Ana. in cap. 1. de rap. Glo. in d. clem. pastoralis. in ver. More. & ibi Ioan. de Imo. Ioan. Fabri. in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oportet. & Cyn. Bar. Bal. Saly. & Ias. in l. 1. C. de summa trinit. & Bal. conf. 205. vol. 4. Capol. conf. 59. Pau. de Castr. conf. 307. de iure communi. in nouis. Fely. in c. licet ratione delicti. col. 1. de foro competen. Folleri. in pract. crim. in ver. Audiantur excusatores. in 1. par. 2. par. num. 80. & abunde Boer. decisio. 29.

Sed retenta communi opinione superius relata, eam interpretor non procedere in fure: qui quidem si commisit furtum Romae deinde cum re fortuna inuenitus est in ciuitate Aquila, vbi sine aliquo dubio potest capi, & condemnari, etiam si ibi nihil possideat. secundum Azo. in summa. C. vbi in rem actio. Bart. Fulgo. & Ange. in l. si abducta. C. de fur. & Barto. in l. si dominium. Bal. in l. vnica colum. 7. C. de confess. & in cap. 1. §. si furtum. de pace iuramen. firmam. & Ang. Aret. in tract. maleficiorum in vers. Ex vestem caelestem. vers. Quid si fur. cum aliis congestis per Marfil. in d. l. fin. nu. 212. ff. de iurisd. omn. iudi. Boer. decisio. 218. nu. 2. & ista est communis opinio, & seruatur in practica, vt attestatur expresse Alber. de Rosa. in l. sed & si suscepit. §. fin. ff. de iud. & in l. fin. C. vbi in rem actio. & Boer. decisio. 13. nu. 47. & in d. decisio. 218. num. 2. & seq. & ita in contingentia facti fuit votatum, & decisum in sacro Regio Consilio Neapolitano, vt meminit Capicius decisio. 104. & fuit decisum etiam, secundum pramemoratam communem in sacro Burdegalensium Seharu, teste Boerio in dict. decisio. 218. num. 5.

Duas alias vero opiniones huic communi contrarias recensuit Boer. ibi: quas tanquam inutiles breuitati studendo omitto.

Claudicat etiam secundo loco eadem communis in principio posita, atque firmata, quod licet iudex originis punire nequeat subditum suum de crimine commissio per eum extra territorium: tamen ubicunque delictum extitisset perpetratum a subdito contra subditum, quamuis extra territorium, & procederetur per viam accusationis, & de iure communi, posset utique tunc iudex ipse originis ad querelam procedere, tanquam competens in praesenti casu ad puniendum delinquentem praedictum. vt est de mente omnium. in dict. l. 1. C. vbi de crimin. agi oportet. & in dict. l. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide catho. Boer. in decisio. 270. sub numero 3. & Roland. a Valle in dict. consil. 19. sub numero 20. Siquidem foret sublata illa altercatio Doctorum in praesenti casu, an per viam inquisitionis procedi posset, de qua per Barto. Bald. & omnes alios in dict. l. cunctos populos. & in cap. vt animarum. de constit. Alexan. consil. 111. ponderatis. volum. 1. & Marfil. conf. 110. & in d. l. fi. colum. 18. de iurisd. omn. iud. & ita me patrocinante in practica quamplurimis quippe vicibus obseruari vidimus. Viuius.

Com. V. I. Opin.

Index originis, seu domicilij an teneatur delinquentem remittere ad iudicem loci, in quo deliquit: & quid si delictum fuit commissum inter duarum ciuitatum confines, vel delinquens persecutus vsq; in alterius ciuitatis territorium.

C A P V T XVII.

Remittere tenetur reum vel delinquentem de iure communi iudex originis vel domicilij, ad iudicem loci in quo delictum commissum est, si ille iudex domicilij requisitus sit a iudice loci delicti ad effectum, vt ibi accusetur & puniatur. communem dicit Capol. conf. crim. 59. Cur. iun. in l. hares absens. §. 1. nu. 5. de iudi. Marian. in c. postulasti. num. 14. de foro compe. practica Conrad. nu. 12. Sapia d. l. hares absens. nu. 10. Arian. in c. ex his. nu. 9. de furt. Si vero non sit petita remissio, non tenetur iudex remittere. communem dicit Did. pract. q. c. 1. nu. 6. Et licet aliqui tenuerint quod iudex requisitus debeat prius cognoscere, an ille qui petitur remitti sit culpabilis de delicto pro quo imputatur, vt refert Capolla conf. 54. tamen illam opinionem praxis non admittit, vt attestatur Didac. in d. q. cap. 1. nu. 8. & contrarium tenent Doct. communiter, vt ait Imo. in l. interdum. §. iidem autem. ver. nota argumentum. ff. de publica. Sed quicquid sit de iure, hodie de consuetudine non sit remissio communiter, vt attestatur Cy. in auth. apud eloquentissimum: in 3. notab. C. de fide instrum. Barto. in l. sepulchri. num. 3. ff. de sepulch. viol. quem refert Abb. conf. 24. num. 1. libr. 7. Grammat. conf. 28. in fi. Pub. super consuet. Aluer. artic. 1. nu. 3. Gandin. de malef. in rub. de citat. facien. num. 8. Bald. conf. 393. & conf. 290. in fin. lib. 2. & conf. 238. lib. 4. & in l. 1. nu. 2. in fin. C. vbi de crim. agi oportet. Vital. de malef. in rub. quid sit accusatio. num. 53. Ias. in l. a diuo Pio. §. 1. nu. 2. ff. de re iud. quem refert pract. Conrad. in limit. 8. Rimi. conf. 7. num. 7. Marfi. in pract. crim. §. opportunè. num. 35. & conf. 32. num. 9. & conf. 99. num. 2. 1. quem refert Rolan. conf. 60. num. 22. lib. 2. Gram. decisio. 26. nu. 3. Berous in cap. de his. num. 29. de accus. Fulg. conf. 149. num. 2. Soci. iun. conf. 76. num. 7. lib. 3. Hoc tamen, quod non fiat remissio, intellige procedere inter illos iudices qui non sunt subditi eiusdem principis. & hæc est communis sententia vtriusque censuræ vt dicit Probus in apostil. ad 10. Monach. in l. inquisitores. num. 8. de heret. in 6. Dicit etiam Chassan. super consuet. Burgun. num. 14. quod hæc sit communis sententia omnium tam iuris ciuillis quam canonici. Et ait Didac. d. cap. 1. nu. 10. quod hæc sententia communi totius orbis Christiani vsu & praxi recepta est. Si tamen iudex requisitus non haberet iurisdictionem procedendi contra illum reum, & ideo neque capiendi, tunc non habet locum remissio. communem dicit glo. in tit. de foro comp. num. 52. & seq. Clarus tamen dicit se semper vidisse contrarium seruari. Præterea obseruandum quod in leuibus delictis non debet fieri remissio. vt communiter teneri dicit Abb. in d. c. fi. nu. 15. de foro comp. que in refert Duennas in reg. 278. in limit. 3. & Didac. pract. quæst. 1. nu. 7. vers. 8. remissioni. Similiter non habet locum remissio, quando ageretur ciuilitè pro crimine, tum enim etiam de iure remissio non est facienda, siue leue, siue grauissimum sit crimen, vt commu. dicit Abb. d. cap. fi. nu. 15. Hæc omnia Clar. d. §. fi. quæst. 38. vers. est autem. cum seq. P. Fichard.

Remissio rei ad iudicem loci, in quo deliquit, de consuetudine totius Italiae non fit aliquo pacto. vt est commu. opin. Clarus quæst. 38. vers. est autem. Abb. in conf. 24. num. 1. in 1. Grassus commun. opinio. lib. 2. cap. quæst. 3. Ant. Gabriell. in suo communium opin. conclusio. 25. lib. 7. Port. communium opin. lib. 4. conclus. 4. Iodocus in Enchiridio criminali. c. 33. Plotus inter consilia criminalia conf. 133. num. 5. Martinus de Laude conf. 40. Plotus ibi in addi. fallit, vt ibi per Plotum d. conf. 133. Capolla conf. crim. 58. num. 1. Vbi de iure communi sit remissio, quando est graue delictum, & reus sit contumax. vt est commu. opin. ibi, vide etiam Iac. de Beluifio in pract. titu. de remissione fienda. Fran. Mar. decisio. Delphina. 176. in 2. par. vbi dicit, quod antequam debeat fieri remissio, quod debet constare de delicto. vt est communis opin. de qua ibi per eum. num. 7. & decis. 179. in 2. par. & decis. 33. i. ca. par. Index ergo originis eum punit. Et hæc quidem remissio non fit inter illos iudices, qui non sunt subiecti eiusdem Principis. Et ideo hortatur Clar. reos, vt delinquentes ipsi in locis finitimis faciant sibi facere saluumconductum. Sed vach qui vult securè viuere sub dictis saluisconductis: quia non est

De Iudiciis,

credendum propriè matri in hoc. Et dicebat ille pontifex, qui fecit saluumconductum. Vix potui te habere cum saluumconductu. vt per Neuiz. in sylua. Et aiebat ille iudex. Veditu che me l'hai saluocondutto. Solus itaque princeps potest facere tales remissiones, vel eius locumtenens. Cla. d. quæstio. 38. vers. sed quid. Nec debet fieri remissio, vbi agitur de leuibus criminibus, vt est commu. opin. Clar. d. quæstio. 38. vers. scias tamen. idem quando agitur de leuibus delictis, etiam ciuilitè, siue de grauibus. vt est communis opin. Clar. ibi. vers. item scias. Remissio tamen omnino est facienda de clerico iudici ecclesiastico. vt est communis opin. Clar. d. quæst. 38. vers. item intelligenda. Suarez vers. remissio. in ver. delinquens. Bonacoss.

Delinquens alibi agens, ad delicti locum tunc omnino remitti nequit, cum vterq; locus & in quo agit, & ad quem remitti postulatur, in eiusdem principis datione non est, vt communem praxim latè testantur Did. Couar. in pract. q. c. 1. nu. 11. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 38. vers. sed certè. & vers. hoc tamè. quem semper in materia cõsule, ac Viuium, qui praxis rerum magistræ, ac gubernatricis non admodum memor, doctorum commenta tractat. lib. 1. opi. 187. E. Suarez.

Quæro, si maleficium sit commissum inter duarum ciuitatum confines, & dubitatur in cuius territorio sit commissum, ad quem spectet cognitio? Respon. Bart. in tract. de iurisdic. omni. iud. num. 14. tenet, quod ratione dubij. vtriusque ciuitatis rector procedere poterit. Idem tenet ipse Bart. in l. iuris peritos. §. cum oriundus. num. 2. ff. de excus. tut. Maria. Soc. eandem tenet opin. vbi dicit ita communiter obseruari in c. postulasti. ver. circa septimum. ext. de foro comp. Adde Bossum in tit. de for. compet. num. 60. & seq. Idem in simili tenet Capol. in tracta. de seruit. rust. prad. in titu. de mari. cap. 26. num. 20. Vbi si delictum erit perpetratum in mare, inter duas ciuitates æque distantes, dicitur perpetratum in confinio, quod est commune vtriusque ciuitatis, ideo ad vtramque pariter spectabit cognitio. Ratio potest esse, quia quando ex delicto perpetrato resultat offensa in plures, tunc tot sunt delicta quot sunt personæ offensæ: & quisque poterit agere in solidum. ita dicit Aret. in conf. 58. num. 2. Alb. in l. iuris peritos. §. 1. ff. de excus. tut. Abb. cap. fin. colum. 2. de for. compet. Soc. in cap. postulasti. num. 7. eod. tit. Bar. & Alb. in l. fin. ff. de iurisdic. omni. iud. Quid de domo sita inter duas parochias? dic vt per Ruin. conf. 59. num. 10. lib. 3. Et quando est incertitudo confinium, quis sit iudex. vide Ant. Butr. & Host. in c. sane. de foro comp. Et quando est maleficium perpetratum in confinibus duarum ciuitatum quis cognoscere debeat. no. Capol. tit. de seruit. vlt. colum. 9. quæst. 18. Quid de gabella posita in confinio duarum ciuitatum, qualiter exigi debeat, vide Bald. in l. pen. C. de cond. insert. Quibus adde Ang. in l. sane. in fin. ff. de iniur. vbi quod si inter duas ciuitates æque distantes committatur delictum in mari, tunc dicitur commissum in confinio quod est commune vtrique ciuitati, & sic pertinet cognitio vtrique: & per præuentionem personalem dicetur præuenta cognitio. Butr. d. c. sane. ver. quæro quid. de foro comp. vbi dicit, quod quando est tale dubium, iudex potest cognoscere an sua sit iurisdic. Et quis habeat intentionem fundatam in his quæ sunt in confinibus. vide Deci. conf. 271. Bart. & Albe. in l. de iure. ff. ad municip. Mich. Grassus. & Vezinus.

Maleficium commissum infra duos confines iurisdictioni separatarum, vterque poterit procedere. com. est opin. Grassus com. opi. lib. 1. c. 2. q. 9. Bonac.

Delinquens si persequatur à familia sui indicis in aliud territorium, & ibi captus fuerit, non debet ab illo iudice qui capturam ordinauit retineri, sed relaxari & dimitti: Ita communem dicit Barbat. conf. 26. in fin. libr. 1. quem refert Boss. in titu. de captura. num. 34. & idem Boss. in titu. de fauoribus defensionis. num. 7. ita etiam practici attestatur Anto. Gomez. capitu. 9. delictor. numero 5. non enim hoc casu attendi debet principium, sed finis: contrarium tamen in facti contingencia decisum fuisse, refert Paris de Puteo de syndicat. capitu. 4. num. 2. Clar. dict. §. fin. quæst. 29. in fin. P. Fichard.

Captus a prosequentibus Biroariis in alieno territorio, a iudice qui commisit capturam non est puniendus, vt est communis opinio Clar. quæstio. 29. vers. vlti. quia attenditur finis rei, & non principium, sed omnino est relaxandus. Bonacoss.

Iudex originis num contra originarium possit inquirere ratione delicti alibi commissi, & qua pena is sit puniendus; & quid de iudice delicti, & de mandante delictum patrari in alio territorio: & quis tandem dicatur vagabundus.

CAPVT XVIII.

Iudex originis contra originarium delinquentem extra territorium per viam inquisitionis procedere non potest, secus per viam accusationis, secundum communem per Rol. consil. 19. nu. 2. l. 2. de qua vide quæ scribunt Guid. Pap. quaestio. 202. Boet. quaest. 270. num. 4. Bar. in l. 1. colum. 17. q. 8. C. de sum. trin. vbi videtur concludere quod ratione prauentionis possit iudex originis punire subditum suum delinquentem in alio territorio. de quo per Neuiz. consil. 68. num. 54. Clar. in pract. §. fi. q. 39. vers. sed quæro. post Alex. consil. 111. lib. 1. Bonac.

Iudex originis non potest contra originarium inquirere ratione delicti extra territorium commissi, ut est magis communis opinio, de qua Tobias Nonius consilio 98. numero 1. Bonac.

Punitur ciuis originarius delinquens in loco originis, vbi forum sortitur absque dubio. pena statuti loci, vbi fecit delictum. Clar. q. 85. in prin. com. dicit. idem si sit forensis ratione commissi delicti, ibi forum sortitur, vbi deliquit. communis est opin. Clar. ibi. Punitur autem iudicis arbitrio forensis extrahens frumentum contra deuetum, inspecta facti, & personarum qualitate, pro eius religione quoties ignorantia forensis esset probabilis. Clar. ibi. & punitur originarius ciuis & subditus pro delicto extra territorium commissi pena statuti loci, vbi deliquit. ut est communis opinio. Clar. ibi. vers. tertius est casus, & per penam statutariam est subiecta pena iuris communis, ut est communis opin. Clar. d. q. 85. vers. debet iudex. Et quando plures pena sunt impositæ per statuta, vel legem, cuius sit electio, an iudicis vel rei. & si verba statuti dirigantur ad iudicem, iudex habet eligere, ut est communis opinio. Aut diriguntur ad reum, ut si dicat statutum qui fecerit tale maleficio soluat decem, & electio est rei. Aut neque ad iudicem, neque ad reum diriguntur, & pena est corporalis vtraque, & si dicat statutum, vel lex pro tertio furto suspendatur, vel decapitetur, & communis est opinio, quod electio sit iudicis. Aut vtraque pena est pecuniaria, si dicit pro furto sit pena decem, vel amittat tertiam partem bonorum mobilium, & communis est, quod electio sit ipsius rei. Aut altera pena est corporalis, altera pecuniaria, & electio est ipsius rei, quæ omnia procedunt, nisi aliud verba legis, aut statuti suadeant. Et stante statuto, quod vulneratus puniatur in centum, quas si non soluerit intra decem dies, amputetur sibi dextera manus, si iste condemnatus non soluerit decem in termino, nihilominus iudex cum poterit punire in centum, omittit penam corporalem, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. sed hic quæro. item stat statutum, quod non comparens ponatur in banno, de quo non eximatur, nisi soluerit mille, quidam vocatus non comparens fuit bannitus, & condemnatus in mille, iste vult stare potius in banno, quam soluere condemnationem, non ideo potest fisci consequi illa mille, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. successiue. Et vbi agitur de imponenda pena alicuius specialis constitutionis, oportet, quod in illo casu verificentur omnes qualitates in ipsa constitutione expressæ alias pena non committitur, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. vbi agitur. & iudex potest ex causa minuere penam ordinariam impositam a iure pro aliquo delicto, siue agatur de pena imponenda per ius commune, ut est communis opin. Clar. ibi. vers. vlt. rursus quæro. siue agatur de pena imposita a statuto, ut est communis opin. Clar. ibi. & hæc procedunt in maioribus magistratibus, ut est com. opin. secus in minoribus, & ante sententiam condemnatoriam, & non post, ut est communis opin. & ex causa, quia iudex in causis criminalibus minorem penam imponens, quam de iure imponere debet, est infamis. l. feruos. C. ad l. iul. de vi pub. & debet puniri eadem pena, qua erat puniendus reus, ut ibi per Clar. q. 85. vers. vlt. rursus quæro. & colligitur ex l. 3. C. ne fan. bapt. reit. in fin. nec est opus exprimere causam in sententia, quare minuitur pena, sed sufficit dicere ex iustis causis animum nostrum mouentibus, & c. ut est communis opin. Clar. ibi. Et quando reus non est capax penæ, iudex potest eam commutare, ideo testis qui falsum dixit, ex statuto manu dextra sit priuandus, si aridam habet manum, vel non

habet, debet commutari pena, ut est communis opin. Clar. ibi vbi etiam dicit, quod gibbosus non potest torqueri, & ideo ei pena commutari debet. Similiter herniosus torqueri non potest, ut ibi. Bonac.

Additio. Quando autem hoc procedat, ut puniri possit in dictis locis, vide dicta per Anto. Rosel. in trac. de indulgen. nu. 248 cum tribus sequent.

Tractatus fuit factus pro aliquo maleficio conficiendo extra territorium alicuius loci per aliquos non originarios loci, neque domicilij, nec aliter subditos, potest puniri in d. loco, in quo fuit factus d. tractatus, ut est com. opin. Clar. q. 38. vers. vidi aliquando. Bonac.

Iudex delicti potest punire delinquentem, licet alias non sit de iurisdictione sua, non secundum ius commune, ut est communis opin. de qua Abb. in c. licet. nu. 24. de foro comp. Non tamen debet iudex exequi condemnationem, si cognoscit reum iniuste condemnatum. Abb. in cap. de cætero. num. 5. de sententia & re iudic. Suarez in verbo, iudex. num. 237. & sequen. Bonac.

Delinquens captus in loco commissi delicti potest puniri, secundum statuta & iura illius loci, est communis opin. relata per Gandin. tit. de pen. num. 16. per Vital. tit. de inquisit. num. 52. in principio, & aliqua ponit Alexand. consil. 166. libro septimo. pro qua vide etiam quæ scribit Bursat. consil. 77. col. 1. lib. 1. Idem.

Iudex delicti condemnat delinquentem, etiam priuando ipsum bonis alicubi existentibus, sed executio realis, hoc est ablatio possessionis sit per iudicem, sub quo bona sita sunt, cap. postulasti. extra de foro compet. vbi Ioan. de Imol. Pan. Melchior Cling. & alij hanc doctrinam iustus prosecuntur. Et ibi attestatur prædictus Io. de Imo. hoc communiter teneri. Propterea scribit Ioan. Berberius: si quis habuerit in diuersis territoriis bona, cui ista applicanda sint, an domino vbi condemnatur, an vero domino vbi sita sunt, si dominus domicilij, vel rerum haberet fisci, tunc bona quæ sunt in loco domicilij, occupari per fiscum domicilij, & non aliunde, quia proprius forus est domicilij, per gl. in c. statutum. §. cum autem. de refer. li. 6. & allegat Barber. l. 3. C. de bon. vacan. libr. 10. Cum fisci territorij occupent bona in suo territorio vacantia, l. tutores. §. hæres. ff. de administ. & peric. tut. l. forma. §. si verò. vbi iurisc. Vlpian. inquit: si verò quis agrum in alia ciuitate habet, in ea ciuitate profiteri debet, in qua ager est. ff. de cens. Et hæc com. esse opin. in viatorio, seu directorio iuris, in 1. par. in rub. de crim. lassa maiest. fol. 4. Kirchoffius.

Mandans in vno loco committi delictum in alio territorio & ibi sit commissum, punitur statuto loci, vbi commisit delictum, non vbi fuit mandatum, ut est communis opinio, de qua Abb. in cap. licet. numero 27. de foro competent. quem refert. Probus in cap. inquisitores numero 5. in fin. libro 6. Pract. Conrad. in princip. Duennas regul. 378. in tertia ampliatio. Plaza. lib. 1. delict. cap. 15. numero 17. Remig. de immun. eccles. in fal. 5. num. 4. & est ratio, quia mandans non tenetur ex mandato, sed ex delicto propter mandatum sequuto. Clar. d. §. fi. q. 38. vers. item quæro. P. Fich.

Ratificans delictum sui causa commissum ab alio, debet puniri in loco in quo fuit commissum, non in quo fuit per eum ratificatum, ut est communis opinio Clar. quaest. 38. vers. sed pone. Idem.

Vagabundi (ut doctores fantur) seu vagi homines dicuntur, qui nullum alicubi certum domicilium vbi habitent habentes, per mundum vagantur. commune aiunt Maria. in ca. vlti. num. 57. de foro comp. Aegidius Boslin in pract. tit. de foro compet. nu. 70. atque ij vbiunque reperirentur, tum accusari, tum puniri delictorum vbiunque gentium admissorum nomine poterant. commune asseuerant. Didac. a Coua. in pra. q. c. 11. num. 7. Inl. Clar. in pract. §. lrim. quaest. 39. ver. cæterum. 1. commune dicit. Bellamer. consilio 11. Probus in Apostil. Ioan. Monach. in cap. inquisitores. num. 5. de heret. in 6. Alber. in l. hæres absens. §. proinde. ff. de iud. numero 2. gloss. in l. fin. C. vbi de crim. agi oportet. Socin. in fallentiis. reg. 87. communem dicens. Clar. vbi supra versicul. sed hic quæro. Vnde bannitus, qui certam sedem non habet, & per mundum vagatur, vagabundus dici potest: alias si habet domicilium, seu habitationem secus est. Clar. ibi versicul. fuit interrogatus. De vagabundo. Nouellus regul. 220. P. Fichard. E. Suarez. & Bonac.

Delinquens alibi agens ad delicti locum tunc omnino remitti nequit, cum vterque locus, in quo agit ad quem remitti postulat in eiusdem principis iurisdictione non est. com. praxim. testatur Didac. Couar. in libr. pract. q. c. 11. nu. 11. Clar. in pract. §. vlt. q. 38. vers. sed cer. Don. a Fina.

Delin-

Delinquens, & in loco delicti, & in loco originis penas dare cogitur, quas eius loci statuta infligunt, ubi delictum perpetratum est commune ait Alc. in c. perniciosam. num. 67. de off. ord. & qui copiose hac de materia agit. Iul. Cla. in pract. §. ult. q. 85. vers. tertius est casus. E. Suarez. & Bonacosi. & Villal. & Don. a Fin.

Iudex competens vel incompetens quis verè dicatur atque sit.

CAPVT XIX.

Iudex per rescriptum falsum deputatus, obiecta falsi rescripti exceptione, non potest de ea cognoscere, an ipsum rescriptum sit falsum, ut de iurisdictione sua. Inno. cap. super eo. de offic. delega. arg. c. sua. de offi. vicarij. & tot. titu. C. si a non compet. iudice. faber enim falsi rescripti, sicut non potuit facere iudicem in principali, ita etiam nec in incidenti. secun. Ioan. Andr. d. cap. super eo. unde quodcumque constabit rescriptum esse falsum, omnia agitata eius vigore nulla declarabuntur, etiam si non appelletur, prout voluerunt in d. cap. super eo. Inn. & Ioan. Andr. arg. eorum quæ notant. in cap. 2. de dilat. quod Bart. & Legistæ communiter in l. prescriptione. C. si contra ius vel utilitatem pub. sequuntur. Idem tenuit Ioan. de Lignano. & D. Floria. in d. cap. super eo. propter dubium dicatur habere iurisdictionem. arg. l. Barbarius. ff. de offi. praet. & esse in quasi possessione iurisdictionis, quod tamè verum esse negat Bened. Capr. regu. 19. num. 49. eod. quod iudex delegatus non utatur sua, sed delegantis iurisdictione. ut d. l. Barbarius. ubi tamen addit quod D. Anto. in dict. cap. super eo. teneat primam opinionem. cum qua ibidem videntur transire Bald. Imo. & D. Nic. & eam expressè tenet idem Bal. in d. l. prescriptione. quam etiam veriore, & communem dicit d. regu. 19. num. 49. idem Bene. Capr. tentans num. seq. praedictorum concordiam, ut si rescriptum sit omnino falsum, quo casu faber illius etiam si voluisset, non potuit dare iurisdictionem, & tunc procedat dictum Inn. & seq. in d. cap. super eo. aut rescribens poterat dare iurisdictionem, sed rescriptum dicitur falsum, ex eo quia falsum expressum vel verum tacitum, siue praetermissum est, & hoc dolose per subreptionem, & tunc procedat opinio eiusdem Inno. in dicto cap. 2. de dilat. & Barto. & sequa. & eo casu licet iudex in eo datus, possit de qualitate precum cognoscere, prout dicitur in dict. capitu. super eo. in fin. tamen facta fide de hoc, non poterit cognoscere de ipso negotio principali. 25. distin. cap. & si legibus. Bened. Capr. ibidem num. 47. vsque ad fin. regu. 19.

Competens iudex est pro crimine iudex loci, in quo fuit commissum, etiam a non subdito. communis opi. Cla. q. 38. in prin. Bonacosi.

Competens iudex est pro delicto commissio, iudex delicti, iudex originis & domicilij. Et possunt procedere ad instantiam partis. & ex officio. communis est opin. Cla. d. q. 38. versic. sed quaro. Bonac.

Competens est iudex in criminalibus vicarius Potestatis deputatus locum tenens a Principe, vel ab ipso Pratore cum auctoritate Principis, & potest punire, & alia facere, quæ sibi in mandatis sunt commissa, aliàs non. ut est communis opinio. Cla. quæstio. 40. vers. 1. idem Vicarius Episcopi ex speciali commissione Episcopi, vel capituli, potest de criminibus cognoscere & punire. ut est communis opin. Cla. ibi. Bonacosi.

Competens iudex non est, si quis alibi furtum fecit, & hic contractet, ubi sit iudex loci contractatio. communis est obferuantia. Cla. q. 38. vers. tu scis. potest tamen sub pena eum eiicere. Bonac.

Iudex incompetens censetur quis etiam pro iniuria sibi illata. ut est communis opinio, de qua Gomez. inter consilia crim. consi. 8. num. 5. per text. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurif. omnium iud. & cap. qualiter & quando. secundo. de accusa. ibi, non tanquam idem sit actor & iudex. quod loquitur de causa inquisitionis. Kircho. in suo communium opin. libr. 2. centuria 5. conclus. 57. Rolan. a Valle consi. 47. num. 6. in 2. volum. Cla. lib. 5. §. fin. quæst. 35. versic. solet etiam. Paris de Puteo in tracta. syndica. §. notorium. Afflic. super constitutione Regni. lib. 3. in constitutione, eos tantum. fol. 187. Natta consil. 294. num. 4. d. m. Alcia. in Pract. titu. de notoriis criminibus. versic. quod verum intelligo. Gandi. de malef. titu. de penis rerum. num. 26. Rolan. a Valle consi. 48. in 2. vol.

Et debet causa in his terminis de facili a Principe committi ut dicit Clar. quæst. 35. vers. solet etiam. Ne ultra demeritum producat pœnalitas. c. mensuram. de pœnit. dist. 1. Bal. consi. 144. in fi. in 2. parte. Bonac.

Competens iudex non est loci confederati iudex pro maleficio commissio in loco confederato, nisi expressè caneatur. Cla. q. 38. vers. successuè. Bonac.

Competens rursus iudex est, si laicus deliquit in ecclesia, ut est com. opi. Cla. d. q. 38. ver. vidi etiam. & non ecclesiasticus iudex. quia ecclesia est de territorio Principis, licet sit locus sacer. Bonacosi.

Competens iudex debet videre si sit competens, quando quis fatetur se deliquisse, sed extra eius territorium, & cognoscere an locus sit suæ iurisdictionis. commu. est opi. Cla. q. 38. ver. ulterius quaro. Bonac.

Competens iudex est prator Mutinensis exercitus, eius qui in militia deliquit, licet exercitus foret in Bononiensi territorio. communis est opin. Cla. d. quæst. 38. vers. quaro etiam. Bonacosi.

Competens iudex etiam dicitur ordinarius, aliàs incompetens ratione pœnæ, si quis falsum deponit coram ipso, quia potest eum punire extra ordinem. communis est opinio. Cla. q. 38. vers. sed quaro. & nihilominus iudex competens eum punire potest pœna ordinaria. Si autem est delegatus Principis potest & ipse extra ordinem similiter punire. aut est delegatus inferioris, & non potest. communis est opin. ut ibi per Clar. Bonacosi.

Sagittam iacens si sit in vno territorio, & laedat illa sagitta aliquem in alio territorio existentem, tunc talis poterit puniri in utroque territorio, erit tamen inter ipsos iudices utriusque territorij locus prauentioni. communem dicit Abb. in c. si. nu. 25. de foro compet. quem refert Pract. Conrad. Alb. in 4. par. primi tempo. quæst. 8. Cla. d. §. fi. quæst. 38. ver. sed pone. P. Richard.

Competens iudex est etiam, qui reum prauenit in capiend. quando plures iudices sunt competentes, & maxime si est competens ratione enormitatis, vel grauitatis delicti. Cla. d. q. 38. vers. ult. Bonac.

Iudex qui pronuntiauit se competentem non potest amplius talem pronuntiationem reuocare. c. significantibus. de offi. deleg. Phil. in c. ex ratione. in 19. col. de app. ubi omnino vide, vide etiam Lud. Rom. sing. 129. Idem.

Adde quod qui pronuntiauit sententiam exequendam non potest reuocare. Bal. in 3. par. consi. 58.

Qui pronuntiauit se incompetentem, potest in expensis condemnare. Fed. consi. 133. & Barb. in 1. volum. consi. 50. in 4. col. Idem.

Licet in dubio litigans coram non suo iudice praesumatur errare. secundum Specu. in titu. de compet. iud. adi. §. 1. vers. sed nunquid, hoc potest limitari, nisi ipsi litiganti esset nota iurisdic. ipsius iudicis. per glo. in l. si tutor petitus. C. de peri. tut. & in l. de tutel. C. de in integ. restit. mi. Balb. decis. 162.

Error enim in substantia, exercitio vel usu iurisdictionis vitiat processum. l. si per errorem. ff. de iurisdic. omnium iudic. gloss. ordin. in l. prima. ff. de iudic. Inno. in 4. colum. Hostien. & Ioan. Andr. in capitu. prudentiam. extra de offi. delega. Et ideo secundum praefatos doctores si sint duo iudices delegati, qui habent exercitium iurisdic. simul, non quilibet insolidum, nisi aliter in commissione sit expressum. dict. cap. prudentiam. & ff. de re iudic. l. duo ex tribus. & si per errorem partes litigent coram altero ex eis, non valet processus: quia erratum est in exercitio iurisdictionis, licet Ange. in dict. l. si per errorem. tenuerit contrarium. Idem si plures ex forma statuti vel consuetudinis legitime sint deputati consules seu iudices in causis mercatorum, vel appellationum. secundum Bald. quem sequitur d. Ambr. in l. 1. ff. de offi. procons. Poterit tamen secundum eum maior pars eorum vno non vocato pronunciare. In dubio autem quando litigatur coram iudice incompetente, praesumitur error. l. verius. ff. de proba. secundum Specu. in titu. de compet. iudic. adi. §. 1. versic. sed nunquid. nisi litiganti esset nota iurisdic. ex vicinitate vel fama in eo loco, ex quibus praesumitur scientia. ut per glo. in l. si tutor petitus. C. de peric. tut. Barto. in l. si cui. §. iisdem. ff. de accus. glo. in cap. 1. extra de postul. pralat. in cap. fina. extra qui mat. accusa. pos. Balb. decisio. 113.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 47

De iudicis suspecti recusationes, & quis, quando, quatenus, quomodo, & a quibus recusari debeat, & possit.

C A P. XX.

Quero, An quilibet iudex possit recusari? Respon. distinguendum est in hac questione. Aut loquimur in iudice delegato, & nullum est dubium, quin possit recusari. tex. est in c. suspicionis. cap. cum speciali. ext. de offi. delega. Aut loquimur in ordinario, & variatum est. Namque glo. l. apertissimi. C. de iud. videtur velle iudicem ordinarium non posse recusari: Verum contraria sententia communiter approbata est. per c. licet. extra de foro comp. vt. firmat Ferrariensis pract. for. declinat. iudi. verb. iudicem suspectum. Quod tamen cum temperamento intelligendum, recusari iudicem ordinarium, idest suspectum haberi & asseri, non in totum remoueri. M. Grass.

In hoc an in totum remoueatut sicut delegatus, dissident ius civile & canonicum. Nam iure canonico etiam ordinarius prorsus remouetur, nec amplius in causa, vt iudicet admittitur, sed causa potius ad superiorem remitti debet: de iure vero civili non tollitur ab eo iurisdicatio, imo poterit ipse de causa cognoscere, adiuncto sibi Episcopo loci, vel alio honesto & integre opinionis viro, vt not. Doct. communiter. auth. si vero. C. de iudic. Idem.

Iudex ordinarius de iure civili recusari non potest. communem & veram sententiam dicit Ias. in l. apertissimi. num. 4. C. de iudi. secus est de iure canonico. vt ibidem latius. num. 5. I. Fich.

Ordinarius licet de iure civili recusari non possit, fallit tamen in casibus, de quibus in l. qui iurisdictioni. ff. de iur. om. iud. vbi docto. & in l. quia poterat. ff. ad Treb. per Abb. in cap. 2. de plus peti. Quid in iudice ordinario, cui datus est adiunctus? & dic, quod non definit esse iudex in solidum. teste Rui. conf. 5. lib. 5. Et iudex super causis suspicionis quid teneatur respondere. not. Spec. titu. de recus. de quo etiam per Aufrer. Et an delegatus vel subdelegatus sine causa legitima expressè probata, vel non probata recusari possit: & an processus post recusationem & appellationem valeat? & quid si post consensum allegetur suspicio, &c. vide Ferretum consilio 66. in matetia autem recusationis vide Burfa. consil. 21. lib. 1. Cacher.

Ordinarius iudex de iure civili non potest in totum, vt suspectus recusari: sed ei dari debet adiunctus propter suspicionem. l. apertissimi. cum glo. iuncta auth. si vero contigerit. C. de iud. Bene facit tex. & ibi Bar. in l. si tutor. ff. de suspect. tuto.

Fallit quando iudex esset mihi suspectus ex eo quod non est verisimile quod esset sibi contrarius, puta quia iam pronunciauit in causa contra me. vt habetur in l. eos. C. de appel. & per Ias. in l. solet. ff. de iurisd. omni. iud. Phi. in d. l. cum speciali. in 6. colum.

Fallit quando ordinarius est inimicus magna inimicitia: quia tunc potest recusari. l. vnic. C. si quacun. pra. potest. per quem tex. dicit ibi not. Bart. quod si iudex est magnus inimicus meus possum eius iurisdictionem declinare protestando quod non procedat contra me: & possum petere me eximium tota familia a sua iurisdictione propter inimicitiam capitallem.

Fallit ratione precedent. aduocationis. l. prator. ff. de iurisd. omni. iud. Item in casu l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omni. iud. Bellac.

Ordinarius posse ex toto recusari de iure canonico certum est. cap. cum speciali. extra de appel. c. licet. & c. si quis. de for. comp. & Ias. in d. l. apertissimi. in 2. col. Idem.

Suspectus allegatur ex causa quilibet iudex ordinarius imperialis etiam delegatus, & hoc de iure civili. secundum magis communem per Burfa. consil. 21. num. 20. lib. 1. vbi quod de iure civili nec causa expressio requiritur: sed satis est, medio iuramento quod ea recusatio calumniose non petitur, iudicem suspectum dicere. iuxta communem ibi relatum. Bonac.

Suspicionem iudicis imperialis & delegati etiam religiosi allegata, nulliter proceditur. secundum magis communem etiam non secuta appellatione; quod procedit de iure civili; secus de iure canonico, quia requiritur appellatio iuxta communem per Burf. consil. 21. num. 21. lib. 1. vbi latius declarat. Idem.

Iudex quilibet ordinarius etiam delegatus de iure civili ex causa suspectus allegatur iuxta magis communem per Burfa. consil. 21. num. 20. lib. 1. Viuius.

Quilibet iudex recusari potest. Ampliatur in 4. casib. vt per Lancel. in tract. de offi. prator. in tit. de excep. vbi ponit 50. causas ob quas iudex potest recusari. alias causas per regulas, & fallentias ponit Bened. Capr. in suo tract. reg. 20. sed sine causa non potest recusari.

Fallit vt per Damas. reg. 33.

Fallit in iudice ordinario qui regulariter non potest recusari. l. si. C. de iurisdic.

Fallit in multis casibus quos ponit Vber. de Bonacu. in sua praxi vbi etiam Aato. de Tremul. in addit. in tit. de recusat. nu. 2. Don. a Fin.

Iudex recusatur ex 37. causis quas congerit Andora in verb. iudex recusatur. Alias recenset Specu. in §. superest. in tit. de iud. deleg. I. Mallet.

Quero, Quo tempore sit proponenda recusatio iudicis? Respon. Regulariter recusatio iudicis proponenda est ante litem contestatam, quia est omnium prima exceptio, quæ ante omnes proponitur. l. si. C. de excep. ne si alia prius opponeretur, videatur in iudicem consentire. Ita tenent Bart. Alex. & omnes Doct. l. quidam consulebant. ff. de re iud. glo. ibi communiter approbata. cap. pastoralis. verb. protestata. de excep. Bar. Ias. & reliqui. l. si conuenerit. ff. de iurisd. omni. iud. Ias. l. apertissimi. nu. 11. C. de iudi. Et hanc asserunt communem esse opi. Arct. & Dec. nu. 24. c. 1. de indic. Fel. in c. inter monasterium. nu. 4. de re iud.

Limita si recusationis causa post litem contestatam perueniret ad notitiam recusantis. Namque tunc post litem contestatam nihilominus opponere posset, praestito huius ignorantia iuramento. argum. text. cap. insinuante. de offi. deleg. ibi gloss. & Panorm. Et hæc limitatio est absque vlla controuersia, quod ad iudicem ordinarium inferiorem, nec mirum, cum iure civili absque vilius causa expressione, solo tantum iuramento praestito, recusatio admittatur, nec requiratur probatio causæ, vt modo diximus. Michael Grassus.

Quero, Quis sit iudex super recusatione? Resp. Quoties iudex recusatur, receptum est non iudicem, qui suspectus habetur, de causa ipsa recusationis cognoscere, sed arbitros a litigantibus electos, qui si pronunciauerint, suspicionem iustam esse, non poterit in causa iudicare. text. est. capitulo cum speciali. in princip. de appel. capitulo si quis contra clericum. de foro comp. cap. iudex ab apostolica. ibi. glo. communiter a Doctoribus recepta. de offic. deleg. in 6. Mich. Grassus.

Vbi iudex opposita fori declinatoria se ingerit contendendo pro sua iurisdictione, ac si esset pars, non potest tanquam suspectus cognoscere, an sua sit iurisdicatio secundum gloss. quæ dicitur singularis in capitulo statutum. in verbo copia. de rescript. in 6. idem quando notorium est, illum non esse iudicem competentem, vel hoc ipse fecit secundum gloss. in cap. super literis. vers. nisi forte. & ibi Panor. extra de rescriptis. habetur in cap. si duobus. per gloss. in verbo, cognouerit. extra de appel. Idem quando exceptio quæ opponitur contra eum, illum notat infamia, seu defectu potestatis iudicandi, vt quia dicitur excommunicatus infamis, vel seruus. secundum Ioan. Andri. in cap. pia. de except. in 6. Butr. & Panor. in d. cap. super literis. Ange. in l. 2. si quis in ius voc. non ier. Barto. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. quicquid contra senserit Inno. in cap. cum super. in 1. colum. extra de offic. delega. idem quando iudex est habiturus commodum sportularum. secundum gloss. quæ dicitur singularis in l. de iure. ff. ad munici. Barto. & Ange. in l. quidam pralle. Possit in hoc attendi qualitas personæ iudicis, & quantitas sportularum, an sit parua, vel magna, vt censetur suspectus vel non. secundum Butr. & Pan. in dict. cap. super literis. idem quando opponitur de totali fundamento sue iurisdictionis, vt quod non est episcopus, vel potestas, seu iudex, aut dominus feudi. secundum Panor. vbi supra. Ange. in d. l. 2. Bart. in lex sententia. ff. de testa. tutel. Inno. in c. ceterum. in secunda glo. ibi, alij dicunt q. non. & ibi Pan. extr. de iudi. id eo si citatus opponat se esse exemptum, iudex de hoc cognoscere non poterit. Inno. & Pan. in c. venerabili. in 3. colum. ext. de cens. idem quando inter duos iudices contenditur de iurisdictione. secundum Ange. & Docto. in d. l. 2. hæc sunt ad limitationem dictæ l. 2. & l. si quis ex aliena. ff. de iudi. Balb. decis. 259.

An autem quando quis recusat iudicem, vt suspectum, sit inferenda causa? gl. est quod non in l. quia poterat. & ibi Bar. Bald.

Bal. & doct. eam seq. de iure civili. ff. ad Treb. Fel. in c. quæ in ecclesiis. in 17. col. de const.

Sed secus de iure canonico, ut ibi per eos. habetur in c. cum speciali. & in c. secundo requiris. de appel. & in c. suspitionis. de off. deleg. & in l. apertissimi. C. de iud. & in dic. cap. de appel. in 6. Bonac.

Quæro, Vtrum in libello recusationis de iure Civili requiratur expressio causæ, quando iudex recusatur? Resp. communiter receptum est, non requiri mentionem causæ, sed satis esse, iudicem ipsum dici suspectum, mediante iuramento, quod ea recusatio calumnie non proponatur. Ita tenet gloss. l. apertissimi. C. de iud. Et hanc opin. asserunt communem esse Abb. c. si quis contra. nu. 12. ext. de foro comp. Aufre. in tract. de recusat. nu. 13. Dec. c. cum speciali. de appel. Lanfr. de Ori. c. quoniam contra. verb. recusationes. de probat. Michael Grassus.

De iure civili causa suspicionis iudicis necessario non est exprimenda vel probanda, sed indubio sufficit iuramentum super suspitione, nisi constaret evidenter suspitionem esse temerariam. Vti si recusaretur delegatus datus de communi partium voluntate. secundum gl. Jac. de Are. Jac. Butr. Ang. & Im. in l. quia poterat. ff. ad Treb. gl. in l. apertissimi. C. de iud. Spe. in tit. de recus. iud. §. qualiter. ver. quidam. Pa. in c. cum speciali. ext. de appell. Idem in casib. in quib. de iure civili potest ordinarius in totum recusari. secundum Bald. in auth. & consequenter. C. de sent. & interl. om. iud. de iure autem cano. causa suspicionis est exprimenda & probanda coram arbitris. d. c. cum speciali. & c. secundo requiris. eo tit. Balb. decis. 236.

Suspicionis causa de iure civili non est alleganda, secus tamen de iure canonico. Ant. de Tremo. in addit. ad Bon. in pra. excep. in rub. de recusa. num. 2. littera B. communem dicit. B. Vill. & Vezinus.

De iure regio sufficit iurare iudicem habere suspectum. l. 1. tit. 5. lib. 3. ordina. per quam corrigitur. l. 7. tit. 4. par. 3. & l. 9. & 10. tit. 6. lib. 1. for. ll. & circa istam legem nota iuncta differentia quam communis nostra ponit inter ius canonicum, & civile, quod processus habitus per iudicem recusatum de iure canonico & civili. quod processus habitus per iudicem recusantem de iure canonico, & cum hac distinctione tollitur communis discrepatio doctorum. quam opin. tenet Bald. in c. cum speciali. de appella. & sequitur Imo. ibi. & Dec. in nu. 9. quem vide. & cum differentia nostræ comm. opin. enacatur aliud dubium, quod Doctores torquet in c. iudex de off. deleg. in 6. & Fel. in c. insinuante. nu. 15. de off. deleg. an recusatio, vel suspicio possit proponi post litem contestatam, vel conclusum in causa, ad cuius decisionem, Barb. in tract. de præstan. Card. in q. 5. par. 2. nu. 6. quod de iure civili cum non requiratur cognitio causæ, in quacunque parte litis proponitur: secus tamen de iur. can. quod nota pro ista litem nota quod sicut iudex potest recusari, ita & notarius causæ, & sufficit iuramentum ad hoc quod teneatur recipere socium. sec. Bal. in c. super questionum articulis. §. verum. de off. deleg. & in l. 1. C. de rela. & gl. in auth. de trien. & semis. §. & quod sepe. & sec. Bal. in d. locis. Facit regula, quod omnis persona quæ potest intervenire in iudicio, potest recusari. sec. Ang. in l. observare. ff. de iudi. & Præpo. in cap. cum speciali. de appell. quæ faciunt ad ampliationem. l. 72. in c. iuris Vail. foli. de 1537. & 70. de Madrid. de anno 1534. & nota quod sufficit, quod unus ex sociis scribat, & alter subscribat. sec. Imo. in c. quoniam contra. de proba. quem sic refert, & sequitur Pan. item nota quod associati, tam iudicis, quam notarii debent esse sine suspitione. ut apparet per d. l. 1. tit. 5. lib. 13. ordi. ibi, *entres si dos fin sopredas* alias possunt recusari, de quo Perigen. in c. statutum. §. auctorem. de rescr. in 4. Item in quantum per d. l. disponitur, quod si non sit alter iudex, vel decuriones, quod iudex recusatus tenetur sibi associare alios homines integræ opinionis, approbata opinione Abb. in d. c. quoniam contra falsam. vbi dicit, quod officium illorum est quasi testium. arg. l. Domitius Labeo. ff. de testa. & ibi Bal. in l. apertissimi. C. de iudi. vbi est materia, & forte dirimatur, quis debet esse cum iudice: multi enim casus de iure civili dirimuntur forte, ut in l. si. C. communia. de leg. gl. in §. pen. in l. de satisfda. tuto. nec est in his casibus fors prohibita, quando enim fortes sunt licite, vide Fel. in c. capitulum S. Crucis. de res. nu. 2. l. & l. in l. huiusmodi. §. si. in fin. ff. de leg. 1. & S. Tho. 2. 2. quæst. 75. art. 8. & Turre Crema. in c. 126. q. 2. Villal.

Omnes causæ quæ repellunt quem a testamento, repellunt etiam a iudicando. ut nota. vult. d. Ant. de Prato. in cons. ultimo posito post cons. Barb. in 1. vol.

Facit quod vult Phi. in d. c. postremo. in 3. col. ibi & ex his tradit. & c. vbi dicit quod Goffredus tradit ibi regulam, quod omnis causa sufficiens ad remouendum procuratorem vel arbitrum,

erit sufficiens ad recusandum iudicem, cum etiam ex faciliiori causa iudex ipse recusetur. ut per gl. in c. insinuante. extra de off. deleg. & hanc regulam dicit ipse. sequitur Spec. in d. §. superest. ad li. & Imo. & Panor. in d. cap. postremo. quod dicit esse menti tenendum. Bellac.

Omnis etiam minima suspicio est iusta causa recusationis iudicis: non sic in teste. gl. ordin. in c. cum R. canonicus. extra de off. deleg. Balb. decis. 111.

Iudex recusatus si procedat, & ex hoc appelletur, dicitur probata causa recusationis. Phi. in c. cum speciali. in 8. col. de app. de quo per eundem in cap. interposita. in 2. colum. de appe. Bonac.

Iudex potest etiam in criminalibus tanquam suspectus recusari. glo. in cap. qualiter & quando. ver. item si ille. de accus. quam dicit communiter approbatam. Card. Alex. in c. de accu. vers. venio ad septimum. 2. quæst. 8. & ita etiam commu. dicit Maria. in d. c. qualiter. num. 78. Clar. d. §. si q. 43. in princ. P. Fichard.

Recusari potest iudex in causis criminalibus. ut est communis opin. Cla. q. 43. in prin. recusari tamen non potest, nisi sit criminofus. commun. est opin. Cla. ibi. ver. item quæro. Et recusatus iudex, quod sit infamis, vel excommunicatus, non potest super ista exceptione cognoscere. ut est communis opin. Clar. ibi. recusari tamen non potest iudex ordinarius in criminalibus. ut est communis opin. de qua D. Olaus decisio. Pedemontana. 16. in princ. Limita ut ibi per eum multipliciter. Bonacoli.

Iudicis recusatio a parte proponi debet, & non a procuratore, nisi ille procurator speciale mandatum ad hoc habuerit. l. non solum. §. si. ff. de procura. Bar. in l. si procurator. ff. de cōdi. indeb. Rebus in commen. in consuit. reg. in tract. de recusa. art. 1. in glo. 1. Bellac.

Iudex datus quando recusatur ut suspectus a parte ex tunc non subsecuta sententia declaratoria per arbitros electos in causis recusationum, non poterit ulterius procedere in causa: & si ita procedat, acta sunt nulla. Ias. cons. 22. lib. 1. vbi quod appellatio & recusatio in hoc periscantur. Alex. cons. 89. lib. 1. Et quod ea recusatio fieri debeat cum causarum inscriptione, ultra doct. in l. apertissimi. & in l. cum speciali. C. de iudic. vbi communiter concludunt quod sic. hoc idem clarius tenet gl. in c. quoniam contra. verb. recusationes. de probat. in c. secundo requiris. verb. coram. de appel. doct. in c. legitima. de appel. in 6. Spec. tit. de recusat. §. qualiter. in prin. sequitur Ioan. Andr. ad Iamranc. d. c. quoniam contra. verb. recusationes. vers. & dicta recusatio. ratio est in c. super eo. de appel. Quid autem si ita fiat, sed ex causis ineptis, aut evidenter calumiosis? Et dic. quod tunc de iure sperni potest, & valet processus factus ad ulteriora. Imo. in c. cum speciali. de appel. quem sequitur Abb. in fi. & Perus. ibi col. 3. vers. queritur. dicens hoc procedere etiam de iure civili, & ita tenere Ang. in l. quia poterat. vbi Alex. col. 2. in fin. ad Treb. nec isto casu itari debet iuramento recusantis. teste Ang. in l. qui restituere. ff. de rei vendic. Alex. in l. qui bona. §. qui damni. enl. 3. ff. de dam. infect. & licet non requiratur expressio causæ, sed solum iuramentum recusantis, ut concluditur per doct. communiter in d. l. apertissimi. id locum non habet quando intentio facientis actum regulatur a causis expressis. & per hoc limitatur regula. l. 1. §. 2. C. de rei vxor. act. Præterea dici potest quod illa opin. ut sufficiat simplex recusatio cum iuramento de iure civili videatur intelligenda secundum terminos. d. l. apertissimi. iuxta not. per Bart. in l. non solum. §. liberationis verba. vers. propterea. ff. de liber. leg. in l. cum quidam. ff. de his quib. ut indig. & sic ut facta recusatione delegati veniantur ad electionem arbitratorum, qui de causa principali cognoscant: secus si de iure canon. & hæc est ratio quare non requiratur causarum expressio, cum arbitri statim cognoscant, non retardatur causarum expeditio, & propterea agenti non infertur præiudicium. ut per Bald. d. l. apertissimi. tamen in subalpina patria delegati statim ad informationes sumendas procedunt cum adiuncto, ut per hoc remouetur suspicio. Et secunda opinio de qua supra. ut sufficiat iuramentum est magis communiter approbata de iure civili. ut per Alex. in d. l. quia poterat. vbi concludit quod de iure civili non requiritur expressio causæ, quo iure bene requiritur quod recusans iuret iudicem habere suspectum. cui adde Barto. in l. vnic. ff. apud eum ad quem appel. & per cuius dicta concludit Abb. in cap. ad hæc. 1. de appel. vbi Dec. in materia recusationis plura not. idem Abb. in c. si quis contra clericum. de foro comp. Et an ordinarius cognoscat de causa recusationis siue suspicionis contra eum obiecta: & quid in delegato: & quid de iure civili vel canonico. vide Bart. in l. 2. in 2. lect. in fi. prin. ff. si quis in ius voc. non ierit. Quod autem de iure civili sufficiat

ciat allegare; dummodo causa sit verisimilis. not. Bald. tit. an apud iudic. vel curiam. nu. 2. circa med. & vide Ferret. conf. 66. lib. 1. Viuius.

Iudex qui alias vt suspectus recusari potest, si tamen non fuerit recusatus, potest procedere valide, & processus coram eodem iudice factus valebit, quoadusque fuerit suspectus declaratus. Bal. & Angel. in l. 2. ff. si quis in ius vocat. Dom. de S. Gemin. in c. iudex. nu. 10. per eum textum. de offi. deleg. in sexto. quos communiter sequuntur doct. vt refert Cap. reg. 19. nu. 42. Balb. dec. 47.

Iudex recusatus, & allegatus vt suspectus ex causa legitima definit esse iudex, & acta facta, seu processus fabricatus coram iudice recusato post recusationem, & allegationem suspicionis est ipso iure nullus. Quia iudex ipse recusatus procedens in causa antequam pronuntiatur sit super dicta recusatione, facit contra iuris normam. vt voluerunt Bartol. & Alexandr. in l. quia poterat. ff. ad Treb. glo. in l. apertissimi in ver. exequutione. C. de iud. & in c. quoties Episc. 2. q. 6. Host. Ioan. And. & Anto. de Butr. in cap. speciali. de appell. Anch. & Gemi. in c. iudex. de offi. deleg. in 6. Abb. in ca. quoniam contra. de prob. Salyc. in d. l. apertissimi. Papien. in forma declin. iurisd. in verb. iudicem suspectum. post princ. Maran. in tract. iudic. in 6. part. 2. actus. de appellatione. nu. 24. fol. par. 167 & in 4. par. distinct. 16. nu. 4. fol. par. 73. Berous in c. significasti. nu. 22. de offi. deleg. & ita consuluit Alex. conf. 89. vol. 1. & Bertran. conf. 15. 1. multum eleganter fuerit deductum. nu. 1. vol. 6. & conf. 13. 1. ex processu agitato. nu. 5. & seq. vol. 8. vbi protulit istam esse magis communem opi. quam sequitur etiam Lap. in alleg. 1. num. 1. cum aliis seq. & d. Quintil. Mandosi. cum aliis aggregatis per eum in addi. ibi, in litera A. vbi similiter predicat istam fore magis communem sententiam, ac ita fuisse non semel iudicatum in Rota Roma.

Ceteras vero opiniones contrarias aliter non recenseo, esto. q. Ioan. Anto. de Nigris in capitulis Regni. in c. 2. 17. prolixitatem. nu. 16. cum aliis seq. conetur eas reducere ad optimam concordiam, & consonantiam sedere distinctionis, & tradit responsum fiendam per iudicem, quando allegaretur suspectus, quæ induceret optimam cautelam, & per eam cessarent contraria.

Et esto etiam, q. antedicta communis obseruetur in practica, tamen interpretatur vt illic non procedere vbiunque recusans ipse post recusationem, & allegationem suspicionum voluntarie compareret, & procederet coram dicto iudice recusato. secundum Abb. in c. suscitatus. de rescrip. & Ioan. Anton. de Nigris in dicto cap. 2. 17. nu. 5. Quod non procederet vbiunque recusans ipse compareret coram antedicto iudice recusato cum necessariis opportunitis protestationib. de non recedendo ab exceptione recusationis, & ab aliis oppositis per eum. vt voluit Bertran. in d. confil. 13. 1. nu. 6. & 102. Anto. de Nigris in d. cap. 2. 17. nu. 5. vbi testatur post Io. And. ita obseruari de facto.

Et memorata communis opinio procedit tam in iudice ordinario, quam in delegato, qui ex iusta causa possunt in totum recusari vt suspecti, praesertimq. de iure canonico. capi. si quis contra clericum. vt ibi Abb. & omnes de foro compet. Marant. in tract. iudiciorum in 4. par. distinct. 5. nu. 4. vbi testatur ita obseruari in regno, prout est text. in Regno. in ritu 265. item si contingat iudicem ordinarium, vel delegatum al legari suspectum, & ibi iuris peritissimus, & summo ingenio praeditus Dominus Caraita. numero 13. & sequent. Viuius opin. 397.

Recusatio iudicis non minus illius iurisdictionem suspendit, quam quauis appellatio rite interposita. commune inquit Ant. de Tremo. in addit. ad Bon. in rubr. de recusat. in fin. Villal. in sua collect. E. Suarez.

Suspensione allegata cum causa contra iudicem ordinarium vt fieri potest secundum communem, illius & suorum officia- lium manus ligantur. iux. communem per Burf. conf. 2. 1. in. 19. lib. 1. de qua per O fasc. decis. 15. vbi ponit reg. cum fall. in ordinario. Bellac.

Sed quid si recusatus vt suspectus procedat, an processus sit ipso iure nullus, an vero veniat annullandus? Bart. in d. l. quia poterat. dicit, quod est ipso iure nullus. de quo vide eundem Bar. in conf. 105. Bald. in 3. par. conf. 43. 1. Paul. de Castr. in 2. vol. conf. 22. Alex. in 1. vol. conf. 89. & in 2. vol. conf. 183. & in 4. vol. conf. 104. doct. in d. l. apertissimi, & in d. ca. suspicionis. Phi. in d. cum speciali. & in c. iudex. in 2. 3. col. de offi. deleg. in 6. Ang. in §. ergo. in fit. de fidei. hared. vide etiam Bal. in l. vni- ca. C. si quacunque praed. potest. Idem.

Processus factus post recusationem iudicis suspecti est ipso iure nullus. (Adde Anton. Gabr. lib. 2. tit. de iudic. conclus. 5.)

Quia iudex recusatus procedens in causa antequam sit pronuntiatus, facit contra iuris ordinem. cap. cum speciali. extra de appellatio. cap. suspicionis. extra de offi. delega. Nam recusatione proposita, ipso iure est recusans exemptus ab eo, & eius iurisdictione. per text. l. 1. C. si quacunque praedit. potest. vbi facta iudicis recusatione omnis eximitur ab eo iurisdic- tio. Bartol. in l. quia poterat. nu. 3. vers. sed quæro. ff. ad se- natu. con. Treb. Angel. Aret. in §. ergo si quidem. numero 2. vers. quærit ibi Bartol. in fit. de fidei. com. hared. Alex. de Imo. in conf. 89. numero 9. & in apostil. in verb. nullus. littera A. in lib. 1. conf. & hanc sententiam communem doct. doctrinam ef- se affirmat Steph.

Recusatione proposita, si iudex ex actis ante recusationem propositam procedit ad sententiam diffinitiuam, licet dica- tur nulla, iudex recusationis, vel appellationis potest dictam sententiam confirmare. Philip. Franc. in additio. ad Ioan. Monachum in capitulo iudex. de offi. delega. libro sexto. nu- mero 3. communem dicit ex Imol. & Ioan. And. in capitulo primo. de confir. vt. vel inuti. & Alexand. in consil. 67. volu- mine sexto. Villalob. Bertran. in consilio 150. numer. 1. in 6. volum. conf. Kirchouius.

Iudicis recusati processus est nullus, cum cognitio transla- ta sit in arbitros. Ang. in l. apertissimi. C. de iud. & ita Doct. communiter concludere refert Philip. Dec. in consil. 175. nu. 2. Kirchouius.

A iudice suspecto potest recedi etiam per viam appellatio- nis, quando suspicio insurgeret ex dolo vero, vel praesumpto de praeterito ipsius iudicis: vt quia monendo vel interloquen- do antea illum grauit. Et hoc casu procedat gl. in ca. quo- ties episcopi. 2. q. 6. dum vult, q. a iudice suspecto possit recedi per viam appellationis, vel etiam recusationis, & ita potest intelligi. c. cum speciali. extra de appellat. non violando di- ctum text. prout dicitur violari, intelligendo prout ibi illum intelligit Innoc. scilicet ex diuersis causis commonitum habe- re remedium recusationis & appellationis: recusationis pro- pter suspicionem: appellationis propter grauiamen: non au- tem ex eadem causa. Si vero insurgeret suspicio ipsius iudi- cis propter aliquam causam, quæ non argueret verum dolum, vel praesumptum de praeterito in ipso iudice. vt in casibus, de quibus per glo. in c. causam. extra de offi. delega. & in c. cu super. eod. tit. & per Spec. in tit. de iudi. delega. §. superest. tunc dici posset competere tantummodo remedium recusationis, non appellationis. Et hoc casu procedat intellectus & opin. Inno. vbi supra quem sequitur Pan. ibi. & quod vult. Spec. in tit. de recusa. iudicis. §. qualiter. in fin. hanc distinctionem, & concordiam opinionum reperio subtiliter inductam. per dom. Constan. in tract. suo de caute. iud. in tit. de recu. iud. §. num. se- cundo loco. in 1. col. Balb. dec. 47.

Recusari iudex potest non solum quando esset solus. vt ca. si quis contra clericum. ext. de for. comp. sed etiam si haberet alios collegas non suspectos in causa. c. causam. de offi. deleg. Phi. in c. postremo. in vltim. col. de appell. add. eundem Phil. in c. cum speciali. in 4. col. ibi. 8. quæri. de appel.

Imo secundum Phi. est tex. no. in c. cum super. de offi. deleg. q. si in causa sunt duo iudices vel plures cum clausula, q. si no omnes, vel quod si ambo licet vno recusato possit alter vel alij soli in causa procedere, tamen si fuit processum in causa vna cum iudice recusato, redderetur totus processus inuani- dus: quia admixtio iudic. recusati habet vitare totum: dato q. alius sine illo procedere potuisset. facit secundum eum ratio. l. scuti. & l. si in tres. ff. de arb. Idem.

Iudicem recusare tertius comparens in iudicio pro suo in- teresse poterit si adsit causa recusationis. nam ex quo pro suo interesse audiri debet c. veniens. 2. de testib. ergo in suis defen- sionibus erit etiam audiendus. arg. c. cum. inter. de exceptata est glo. in c. cum super. de offi. delega. & ibi Panor. Antonius Corsetus in singu. verbo. recusatio. Cachet.

Litem cum iudice habens potest eum recusare. cap. cum su- per. vbi glo. & doct. de offi. delegat. quod procedit etiam si lis finita esset, & iudex fuisset victus: quia odium censetur dura- re, & inimicitia causata ex lite preterita, durare praesumit diu- tius. in c. ad hac. de appella. & adhuc dici posset aduersarius l. cum posteaquam. C. de pag. ibi aduersarius tuus malus victus. Bald. in l. in ipsius. C. famil. eriscund. Rebuff. in tracta. de re- cusat. artic. 9. nu. 22. & non solum iudex ex hoc recusari po- test, sed & illi, qui sunt ex sua cognatione. Ias. in l. apertissimi. C. de iudic.

Iudex repelli potest ratione consanguinitatis. cap. postre- mo, & ibi glo. de appella. durat autem ea consanguinitas vsq. ad gradum succedendi, quo gradu durante quis semper recu- fari potest. glo. & Dec. in d. c. postremo. de appella. vbi tamen index

Iudex æqualiter esset utrique parti consanguineus, non posset repelli, quia par affectio tollit omnem suspicionem. l. non solum. §. de vno. ff. de ritu nup. Bar. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iud. Ias. in l. ex quacunque. nu. 17. ff. si quis in ius voca.

Iudex si est compater alterius partis, vel si leuauerit quem a sacro fonte, potest declarari ut suspectus. Ias. in l. apertissimi. C. de iudi. nu. 7. quod procedit ubi magna familiaritas, vel quod aliud accederet una cum compaternitate: aliàs, secus. Rebus. in commentariis in consti. regias. in tract. de recusatio. art. 9. nu. 29. & asserit Stepha. Aufre. in suo tract. de recusat. vers. 34. se vidisse in curia parlamenti declarari solam compaternitatem non sufficere ad recusandum. idem tenet Boer. deci. 233. & Bene. in rep. c. Raynutius. in verbo, in eodem testamento. 2. num. 29. Bellacom.

Iudex inimicus quamuis fuerit reconciliatus, poterit nihilominus recusari. Rom. sing. 315. in no. in c. per tuas. de simonia. Rebus. in tract. de recusa. art. 9. nu. 19. non enim fidendum est inimico reconciliato. & intellige etiam si sit inimicitia leuis, quæ per coniecturas probari potest. secundum Bal. & Cast. in l. liberi. C. de inoffi. testam. si tamen recusationes propositæ contra iudicem non probentur, poterit de causa cognoscere. Franc. Marc. q. 324. par. 1. Bellacom.

Consultores & assessores iudicum ordinariorum possunt ut suspecti recusari. c. statutum. §. assessorem. de rescrip. in 6. & ita vult Alber. ut referunt moderni. in d. l. apertissimi. Addo Phi. in d. c. cum speciali. in §. de app. Vezin.

Consiliarij, aduocati, & grapharij ex leui causa recusantur, & recusatio contra eos proposita probari potest per solum iuramentum partis. Alex. cons. 104. vers. circa secundam. libr. 5. Boer. dec. 258. nu. 7. & quid de aduocato & procuratore regio. Boer. d. dec. 258. nu. 8. Idem.

Collegium vnius ciuitatis vel collegium iudicum vnius ciuitatis an possit ut suspectum recusari. vide per glo. & docto. max. Feli. in c. 1. ext. de iud. & per Cano. in c. licet ex suscepto. ext. de for. comp. & per legistas max. Ias. in d. l. apertissimi. in 3. col. Alb. in 2. part. stat. q. 101. Vezin.

Doctores vnius ciuitatis an possint omnes allegari suspecti? Alb. in 2. part. sta. q. 101. Idem.

Iudicem mihi suspectum culpa mea non possum recusare. glo. valde not. in c. ut debitus honor. in verbo, minus rationabiliter. ext. de appe. & illam glo. seq. Goffi. & Io. And. ibi. Mouentur, quia ex improbitate sua nemo lucrum assequi debet. l. itaque fullo. ff. de fur. per tex. not. in l. si mulier. ff. quod met. causa. ubi tex. dicit quod si liberta commisit aliquam ingratitude contra patronum, & timens reuocari in seruitutem aliquid det patrono non poterit postea dicere quod hoc fecit per metum, quia ipsa fuit causa illius timoris.

Sed Ant. de But. Pan. & Imo. in d. c. ut debitus. tenent totum contrarium. Mouentur per id quod vult eleganter Inn. in c. cū I. & A. ext. de re iud. ubi dicit, quod testem qui est inimicus meus possem a testifican. repellere, non habita distinctione cuius culpa contra facta sit inimicitia. & per l. nec timorem. §. 1. ff. quod met. cau. ubi dicitur, quod si ego dedi causam edicto, demum timens aliquid soluerim vel promiscrim, potero postea dicere hoc fuisse metu factum, & ista sententia placet contra glo. & Io. And. & ita tenet Phi. d. c. cum speciali. 6. col. addit Imo. in d. c. ut debitus. quod gl. ibi posset defensari, quando iudex etiam mihi suspectus propter friuolam app. quam interposui coram eo. Et superior quia vidit appel. meam friuolam, remisit me ad priorem iudicem. nam eum ex hoc recusare non potero: quia culpa mea hoc processit. Si tamen esset multum iratus contra me, adeo quod propter hoc fuit factus inimicus meus, certe dicit Imo. ibi. quod hoc casu possem eum recusare. pro glo. & Io. And. in d. c. ut debitus honor. posset adduci no. dictum Bar. in l. 1. §. cum quis. ff. de quæst. ubi dicit, quod si cum velles producere Titium in testem contra me, & ego studiose dederim aliam illi Titio, & eum prouocauerim ad iram tamen non potero eum repellere a testificando. quia dolo & culpa mea hoc processit. ad quod Ange. Areti. in rubr. instit. de except. Bellacomb.

Comparens post recusationem videtur approbare recusatum. Alex. in 2. vol. cons. 183. Phi. in c. iudex. in 3. col. vers. 1. no iudex. & c. de off. deleg. in 6. Idem.

Accusans iudicem si post recusationem comparuerit coram illo iudice, si non protestetur de causis recusationum propositis, eis videtur renuntiasse. Bar. in l. a procedente. C. de dilationibus. Rebus. in comment. ad consti. reg. tit. de recusat. art. 6. gl. vnic. nu. 4. Bellac.

Ordinarius iudex probata recusatione contra eum, poterit de consensu partium alteri causam committere, aliàs hoc non posset. & hanc opinionem communem esse asserunt Pan. &

Fely. & de Anchar. in cap. si quis contra de foro compet. & ibi etiam Collectarius. nu. 4. & 5. delegatus autem post propositam recusationem nusquam potest alteri causam committere etiam de partium consensu. c. iudex. de off. deleg. & Pan. in d. c. si quis. Cacher.

Iudex temerè, aut iniquè iudicans, vel procedens, aut pecunia corruptus, aut per imperitiam, quando, & ubi conueniri possit, & qua pœna sit plectendus.

CAPVT XXI.

Iudex iniquæ sententiæ lator, a qua non appellatur, fit, de damno illa sententia illato conueniri poterit. commune inquit Alex. in l. dies cautioni. nu. 1. ff. de dam. infect. Dida. & Couarru. in tract. de sponsal. 2. par. c. 8. §. vlt. nu. 18. Quin generaliter iudex imperite iudicans, ei cuius intererit, arbitrio alterius competentis iudicis tenebitur, ut frequenter placitum renuntiant Aegidius Bosius in pract. tit. de officiali. corrup. nu. 22. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 83. ver. iudex. E. Suarez.

Quæro, an pendente appellatione possit agi contra iudicem, qui sententiam vel nullam vel iniquam dixit, ad expensas litis, damna & interesse? Resp. q. sic ita tenet Bart. in l. 3. §. ex quib. ff. de alie. mut. iud. causa facta. Et idem in quæst. 9. incip. Iudex per imperitiam. Eandem tenet opinionem Alex. l. 4. §. si ff. de dam. infect. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. num. 12. ff. de offi. procon. Et eam dicit esse communem Soci. in cons. 24. nu. 8. & 9. cum seq. vol. 1. Fel. c. pastoralis. §. quia vero. nu. 18. & 19. ext. de offi. deleg. M. Grassus.

Iudices pecuniaria corruptionis damnati, & officium & ius ad officium amittunt, ac legis Iulie repetundarum tenentur, quadruplumque præterea eius, quod acceperunt, euomere coguntur. ut commune testatus rectè explicat Iul. Clarus in pract. §. vlti. quæst. 73. vers. iudex committens baratariam. E. Suarez.

Iudex non potest pro sententia pecuniam recipere. vide Fel. in c. tua nos. de simo. nec valet consuetudo in contrarium. Feli. in c. ad apostolicam. de simo. Bonac.

Iudex, qui facit aliquem iniuste torqueri, capite plectendus est. commu. opi. Cla. §. si. q. 64. in prin. Bonac.

Iudex male iudicans ex imperitia, tenetur ad damna. comm. dicit Bos. in tit. de officialib. corrup. quod firmat etiam Clar. d. §. si. q. 83. ver. iudex. Fich.

Iudex qui operam dedit, ut accusatus. vel inquisitus falso accusaretur, per quod postea innocens ad mortem condemnaretur, punitur pœna capitis. Idem si per pecuniam, vel iracundiam innocentem ad mortem condemnauit. idem si indebitè aliquem ad torturam ponit. Clar. quæst. 68. verbo iudex. Bonac.

Iudex qui iudicauit secundum vnam opinionem, quam plures doctores tenent, punitur in sindicatu, si contraria opinio erat communiter approbata. Secus si neutra, & in dubio, quia tunc iudex non peccat, si in alteram sententiam inclinavit. secundum Imo. in cap. ne innitaris. extra de constitutio. Balb. dec. 15.

Iudex non tenetur in sindicatu, si non reperitur communis opi. & ipse tenet eam partem, quam vult. Ang. in l. cū prolatis. ff. de re iud. Abb. in c. 1. col. 4. de re iud. Bald. in l. fin. C. de pœna iudicis qui male iudica. Alex. in d. l. cum prolatis. communem dicit. Bonac.

Iudex conuentus, licet sententia iniqua transferat in rem iudicatam, potest tamen iudex in sindicatu conueniri. secundum Barto. & Ange. in l. 1. §. quod quis iur. per glo. in verbo noui. Imo. in cap. iape. in glo. sua magna & in fin. ext. de app. Barto. in l. si iudex. ff. de va. & extra ord. cogni. Bald. in l. fina. C. de pœ. iudic. qui ma. iudic. Ang. in l. si filius. ff. de iudic. Balb. dec. 379.

Iudex non excusatur, quin teneatur in sindicatu, si pars appellauit ab eius sententia, & postea deseruit appellationem. ut est communis opin. de qua Goratius de communi opin. libr. 2. tit. 9. num. 27. contrarium est verum, quando habuit opinionem Præceptoris sui, ut ibi per eum. communem dicens. Bonacoff.

Iudex etiam finito sindicatu potest in patria & villa sua, pro male extortis conueniri. secundum Barto. in l. 1. §. 2. ff. ad leg. Iul. repetund. Ang. in l. si filius. ff. de iud. Super quo distingue, ut per Bal. in l. obseruare. in §. proficisci. ff. de offi. procon. confil.

consul. in 4. quæstio. Calderi. in quæstionibus syndicatus. q. 249. Balb. dec. 226.

Error semper & perpetuo est emendandus. secundum communem per Burs. cons. nu. 44. lib. 1. Bellac.

Error est in sententia, dum ad acta erronea se refert. secundum communem per Burs. cons. 74. nu. 83. lib. 1. Idem.

Baratariam committens iudex, priuatur officio, nec dignus est in futurum alio. Couar. in regula peccatum. de reg. iur. libr. 6. Clar. §. si. quæst. 73. Et cogitur restituere ablatum in quadruplum. vt est communis opin. Clar. ibi ver. iudex. Et datum amittit dñs, etiam quod iustam sententiam daret. Nō autem amittit, si quis iudici dederit, vt iustitiam celeriter sibi ministraret, & ideo poterit repetere. & not. quod blandis verbis intrans cameram iudicis, & persuadens vt pro se sententiam ferat, non perdit litem, sed punitur pœna centum aureorū. Clar. ibi, nam persuadere est plusquam compellere. l. 1. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. facit illud Ciceronis. Nihil quidem hoc plus malifacere videtur, qui oratione, quam qui precibus iudicem corrumpit, quod pecunia corrumpere prudentem nemo potest, dicendo autem potest. si tamen pecunia sit data iudici post sententiam, non dicitur barataria. Marf. sing. 190. & not. quod confessio non nocet alteri, etiam in crimine barataria. vt dicit Bal. in cons. 498. ad fi. in 1. vol. & pœna statuta contra aliquid accipientes per Baratariam, videntur instituta contra dantes l. 1. C. de cupressis. lib. 10. Bal. in l. 1. col. 2. C. de calumniato. Bonac.

Quæ iudicis præcepta valeant & ligent, quæve non. Et an præceptum iudicis excuset obedientē.

C A P V T XXII.

Præceptum iudicis nudum à causæ cognitione non valet. no doc. in d. l. 1. ff. si quis ius dicenti.

Fallit in 6. casib. vt per Rip. in l. filiusfa. §. Diui. ff. de leg. 1. nu. 117. Do. a Fin.

Executionem præceptum iudicis sine causæ cognitione, & clausula iustificante, est ipso iure nullum. Est magis communis opin. secundum Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. de off. proconsu. M. Charian.

Iudex à præcepto executiuo etiam citra vllam cognitionē incipere potest: cum clausula tamen iustificante, per quam tale præceptum in vim citationis resoluitur. Est magis communis opin. secundum Ias. ibid. Idem.

Iudex non potest incipere a præcepto executiuo, nisi cum clausula iustificatiua: hanc esse comunem opinionem testatur Ias. in l. nec quicquam. ff. de off. procon.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 6.

Ampliatur & limitatur per Soc. in l. diem functo. de offic. assens. nu. 8. Do. a Fin.

Iudex, si incipit a præcepto executiuo, nisi sit clausula iustificatoria, actus est ipso iure nullus. Ias. in l. nec quicquam. ff. de off. procon. nu. 6. magis com. dicit. Villal.

Mandatum executiuum, nulla præcedente sententia condemnatoria, vel parte non citata, decretum nullum esse dicitur. l. 1. vbi no. C. de execu. rei iud. & l. sed cū nulla. ff. de re iud. Nec verba iudicis dicentis in sententia, visa citatione, & c. probant citationem præcessisse, præsertim si lata fuit parte abiente. vt Bar. & alij voluerunt in auth. si quis in aliquo. C. de eden. Inn. in c. quoniam contra de proba. Bar. & alij in l. 1. ff. quando. appel. sit. & in l. 1. C. de relat. pleniusq; hac in re scribit Alex. in cons. 41. viso processu. in prin. vol. 4. vbi dicit hanc opinionē esse magis communem. F. Turzan.

Præceptum executiuum, cum clausula si senseris te grauatum, dicitur sententia interlocutoria, & valet, sed comparente citato resoluitur in vim simplicis citationis. secundum doct. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de no. ope. nun. Cast. in l. 1. nu. 4. C. de execu. rei iud. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. procon. vbi hanc dicit communem. nu. 5. & 6. Citato autem non comparente præceptum in eius contumaciā firmum remanet, & transit in rem iudicatam, mandaturq; executioni. teste Affl. dec. 167. nu. 4. doct. in d. l. de pupillo. §. meminisse. vbi Rip. nu. 24. qui dicit hanc communē, & potest citatus non obstare tali præcepto in eius possessionem perseuerare. per Dec. cons. 460. col. 3. & 4. Bellon. cons. 18. nu. 24. Paris. cons. 39. col. 2. lib. 1. Capic. dec. 72. & an præceptum iudicis sit sententia definitiva? distingue, vt per Cast. in l. 1. C. de re iud. Quid de præceptis guarentigiatis quæ fiunt per notarios virtute potestatis attributæ ex statuto? & dic, vt p. Ias. in l. error. nu. 25. & seq. C. de iur. & fac. ignor. & quid operetur clausula, si senseris te grauatum, compareas? & dic, vt per Lanfranc. in cap. quoniam

contra. ver. citationes. de proba. Castren. in l. 1. C. de execu. rei iud. post Barto. in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. 2. dec. num. 11. Viuius.

Præceptum iudicis cum clausula. Si senseris re grauatum, compareas, & cetera: habet ex sui natura vim simplicis citationis. ita glo. in cap. ex parte. de verb. sign. l. de pupillo. §. meminisse. & l. non solum. §. sed vt probari. in fi. & ibi Bart. col. 1. Imol. & omnes alij. ff. de ope. nou. nun. Card. in clem. 2. q. 23. de iud. & in cap. 1. de resti. spol. Bal. in l. 2. C. de ser. & in l. actione. col. 2. C. de transact. Bar. in 2. not. & ceteri omnes in l. 1. C. de execu. rei iud.

Quod quippè absque scrupulo aliquo procederet, si mandatum hoc fieret comparenti: aliās haberet vim præcepti, secundum Bal. in rub. C. comminationes, vel epist. col. 1. & in l. peremptorium. ff. de re iud.

Et ideo præceptum hoc, de soluendo, vel de comparendo, si senserit se grauatum, non arctat ad soluendum vllō modo, si citatus compareat. ita Ang. Aret. in sicurare. inst. de act. Bal. in l. ea. C. si manc. ita fu. al. & in c. 1. in tit. de mili. vasal. qui contu. est. Pau. Cast. cons. 183. in causa quæ vertitur coram dominon vicario. vol. 1. Fran. Aret. in l. actione. C. de test. & Inno. in c. tua nos. col. 3. de cohab. cler. & mul.

Vnde præceptum factum cum clausula, si senserit se grauatum compareat, re soluitur per comparitionem in vim simplicis citationis. vt concedunt Bar. & alij omnes in d. l. de pupillo. §. meminisse. ff. de oper. nou. nun. Ang. in l. 1. C. de execu. rei iud. & Ripa in d. §. meminisse. vbi in medium referauit istam esse communem opinionem.

Et tunc stante nullitate ipsius mandati de facto relaxati, si citatus possidebat, non obstante iudicis inhibitione, posset quidem perseuerare in sua possessione, nec ob hoc censeretur innouare, nec spoliare, nec turbare, nec denique facere de facto. secundum Dec. cons. 460. viso. nu. 20. & Io. Bapt. Plotum in l. si quando. nu. 105. C. vnde vi. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Sed si præceptum iustum quippè sit, putā quia citatus non possidebat, & tunc per comparitionem præceptum hoc nullatenus resolveretur in vim simplicis citationis: verum citatus inobediens, etiam si compareat multatur. l. 1. & ibi omnes scrib. ff. si quis iusd. non obtemp. & d. l. de pupillo. §. meminisse. & ibi Cast. & Ripa nu. 25. & Io. Bapt. Plot. in d. l. si quando. sub nu. 105.

Sed tamen in Regno pœna spreti mandati taxatur, reduci- turque ad vnum tarenū, vel duos tarenos pro qualibet vncia. vt meminit Paris de Put. in tract. syndicat. in vers. an potestas. & Gram. cons. ciuili 73. super dubio pridie transmissio. sub nu. 1. Et ego in pract. in Regno, per viginti annos semper vidi ipsam pœnam spreti mandati taxatam ad rationem vnius tarenī pro vncia.

Hincque aduerte vtiliter, quod multa ipsa nullatenus incurritur ad nutum, instantiamque procuratoris Curie, nisi instante parte. Vnde multa hæc nunquam fisco acquiritur, nisi actoris interfit. l. 2. & ibi glo. & omnes alij. ff. si quis in ius voc. non ierit, & Andr. de Ifern. Lallus de Tuscia. num. 19. Affl. sub nu. 30. & ceteri omnes Regnicolæ in cons. In pecuniariis. lib. 2. rub. 29.

Caterum vbicumque præceptum emanatum, relaxatumq; sit sine causæ cognitione, vel absq; clausula iustificatoria foret indubitanter ipso iure nullum: vt planè probatur in l. nec quicquam. §. vbi decretum ff. de off. procon. secundum intellectum. lac. de Aren. qui communis est. cui accedunt Barto. & alij omnes, vt ibi refert Ias. col. 3. & sequitur etiam Castr. cōsi. 321. visis actis, & actatis in captura Thomasi. num. 2. vol. 1. Idemq; probatur etiam in l. 1. C. de execu. rei iud. vbi not. Bart. Bal. Sal. & ceteri omnes concorditer allegantes rationem huiusmodi communis intellectus.

Nam præceptum iudicis ex abrupto, & ex causa non cognita factum, non tenet neq; valet, & vllō vnquam tempore transit in rem iudicatam ita Inn. in c. cum venissent. col. 3. de resti. in integ. Quod de plano quidem procederet. secundum eum ibi, in contentiosis, non autem in voluntariis. & sequitur Bald. in Margin. vers. Mandatum. vers. 1. 1.

Et hinc est, qd post decem dies concessos ad appellandum, ab huiusmodi mandato appellari posset: vt firmarunt omnes Doct. & præsertim Phil. in cap. cessante. de appel. secus vero si mandatum extitisset relaxatū causa cognita: tunc enim transactis decem diebus transiret utique in rem iudicatam, & ei teneretur indubitanter, & omni prorsus exceptione remota parere citatus. vt consuluit Castr. in d. cons. 183. vol. 1.

Itaq; omnia præmissa explanata coarctarentur primo non fortiri locum, vbicumque mandatum factum extitisset causa cognita: Com. opin. Tom. iij. G

cognita: tunc enim illud haberet indubitanter vim sententiae: secundum Spec. de act. & petit. §. 5. exordiente. Petitionib. vers. Ceterum. in fi. Et ideo non mirum est si mandatum relaxatum causa cognita non reuocatur modo aliquo: prout ita vidi semper observari & praticari.

Secundo etiam claudicant praememorata omnia, ut praecceptum de soluendo factum debitori consentienti debitum reuocari non possit: ut concludit Bar. in l. si plures. ff. de accus.

Et hoc praecceptum factum confesso de executione, non autem snia Bar. in l. i. de confes. & Ant. de But. in c. si. col. 4. de confes.

Vtpote quia praecceptum requiritur in confessum, non autem sententia, quae ferri debet partibus litigantibus. Bald. in auth. hoc amplius. col. 1. C. de fideicom.

Et hinc est, quod si praecceptum factum confessio fieret ante causae cognitionem, & consequenter ante lite contestatam: haberet tunc vim interlocutoriam, & non diffinitivam. ut voluit Alex. conf. 50. & conf. 134. super praemisso dubio. nu. 2. & seq. vol. 7. & hoc firmant et gl. in §. illud in vers. Decreto. col. 1. auth. de hered. & Falcid. Abb. in rub. de re iud. col. 5. Fel. in c. quarenti. nu. 7. & 8. de offi. deleg. & Ang. in l. certum. §. si. ff. de confes.

Vbi determinat praecceptum hoc non fore sententiam, vbiunque emanauerit praecceptum iudicis libello non precedente sed quando libellus, & litis contestatio praecederet praecceptum: tunc nimirum istud praecceptum esset sententia interlocutoria, habens vim sententiae diffinitivae. ut efficax testimonium est Ange. in d. §. illud. Bal. in l. hi qui. col. 2. C. de appel. Ant. de Butr. Abb. & alij in rub. de re iud. & Fel. in d. c. quarenti. circa fin.

Attamen aduerte, quod licet contra confessum in causa civili non feratur snia, sed praecceptum, nihilominus tamen hoc intelligitur sane, & cum grano salis de confesso vere, & non ficte.

Fictus enim confessus ille dicitur, qui contumax foret in respondendo positionibus. c. 2. de confes. in 6.

Necnon dicitur etiam contumax ille, qui contumax esset in iurando. secundum Bar. in l. manifeste. ff. de iureiur. in fi.

Vnde in memoratis confessionibus non sufficeret modo aliquo praecceptum, sed exigeretur necessario sententia declaratoria. ut per Bar. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fisci, & in d. l. manifeste. in fi. & Fel. in d. c. quarenti. nu. 8.

Et de hoc mirandum non foret: quoniam contumax in respondendo positionibus, & in iurando, non diceretur ipso iure confessus, hoc est quod habeatur pro confesso ipso iure. ut per Bar. in d. l. manifeste. in fi. Bal. in l. i. C. de confes. col. 2. & Ange. in l. transigere. col. 5. C. de transact.

Postremo explanantur etiam praedicta non obtinere locum in praeccepto de discombrando, quod de iure certe fieri posset: ut firmavit Bar. in l. sicut. §. superuacuum. col. 2. vers. redco ad ordinem. ff. quib. mo. pig. soluit. & Io. de Plat. in l. non cogendum. §. si procuratori. ff. de procur.

Et id mandatum cum executione, & non sententia diffinitiva dicatur: secundum glo. in l. si. §. necessitatem. C. de bon. qua. lib. Bar. in l. i. & in l. non faterur. de confes. & in l. error. de iur. & facti ignoran. & Alex. conf. 10. col. 2. vol. 2.

Concludendum est non posse reuocari. Nam snia discombrationis, seu exfractionis appellari non potest: cum ea executione paratam habeat. ut voluit Bar. in l. i. ff. de fer. Alex. l. 1. & alij in l. i. ff. sol. mat. & Gra. dec. 58. Magnifica Margarita. n. 15.

Idem praecceptum etiam de soluendo pensionem & assitum domus, fundi, vel alterius rei similis, reuocari minime potest: cum decretum ipsum de soluendo pensionem locatori habeat executionem paratam. tex. est aureus in l. Praefes provinciae. ff. de locat. & conduct. vbi iudex ea quae ex locatione debentur sine mora debet executioni demandare. Et ita extitit iudicatum in sacro Consilio in facti contingentia Magnifici Fabij Viuij fratris mei in anno 1561. patrocinante pro eo excellenti D. Nicolao Interueto ciue meo, in causa vertente tunc inter ipsum Fabium, & Io. Vincent. de Colage de Castro Pizoli comitatus Aquila. Viuius opi. 678.

Quaero, an praecceptum iudicis in confessum, sit sententia diffinitiva, vel interlocutoria? resp. quod licet inter doct. sit controversia: communiter tamen in eam itum est sententiam, quod sit sententia. ita tenet Bal. in add. ad Spec. tit. de sent. ver. sed an valeat praecceptum. Ang. §. illud. auth. de her. & falcid. eandem tenet Rip. c. quoniam contra. ver. interlocutiones. ext. de probatio. Fel. c. quarenti. de offi. dele. Et eam dicit esse communem Marant. in Spec. par. ult. c. 1. nu. 28. Mich. Grassi.

Praecceptum iudicis de soluendo factum illi qui confessus est, est interlocutoria sententia, habens tamen vim diffinitivam. l. creditor. §. iussus. ff. de appella. Henricus Boich in c. in literis. de offi. deleg. Guid. Pap. decif. 12. nisi tale praecceptum de soluendo esset latum cum causae cognitione, tunc enim diceretur sententia diffinitiva. Bellac.

Iudicis praecceptum in confessum ut soluat, interlocutoriam esse volunt communiter Doctores. ut dicit Maran. in Spec. par. 6. tit. de sententia. nu. 38. ipse tamen ibi distinguit in hunc modum. Quod iudex aut processit in forma iudicij, & tunc censetur definitiva, aut non processum est iudicialiter, & tunc non sit definitiva. I. Fichard.

Praecceptum de soluendo factum a iudice in confessum non dato libello, sed ad simplicem requisitionem creditoris, est interlocutoria, non diffinitiva. sec. glo. in l. si. in fi. prin. in ver. iudiciali. C. de iudo. imp. Bar. in l. 2. in l. non faterur. ff. de confes. Bal. in l. si. §. necessitate C. de bo. qua. lib. Iac. de Are. in l. 1. procedente. C. de dila. Ang. in l. si debitori. ff. de iud. Et dicitur sententia praeccepti. 2. q. 1. c. nos. & poterit fieri etiam die feriata ob hominum necessitates, & iudice non sedente, & reuocari contrario imperio, secundum eos. Secus si dato libello emanauit confessio: quia tunc non sit praecceptum, sed ferri debet sententia diffinitiva. sec. gl. in d. cap. nos. in §. suscepto. in auth. de exhib. reis. col. 5. in l. proinde. ff. ad leg. Aquil. Iac. Bu. Bar. Ang. docto. praedictos vbi sup. & do. Alexan. in d. l. si debitori. Licet Bal. in l. casu dixerit, tale praecceptum esse diffinitivum in l. error. C. de iur. & fac. igno. & glo. in l. sancimus. C. de admi. tut. dixerit esse tertiam speciem sententiae, tamen communiter tenetur ut supra. Balb. dec. 72.

Praecceptum comminatorium iudicis non valet, si metum taxatum a iure excedat. Bar. in l. i. ff. si quis ius dicenti non obtemp. fallit in 2. casibus. ut per Soc. reg. 301.

Praecceptum, quod aliquid fiat sub aliqua poena, non intelligitur ipso iure, sed videtur quaedam comminatio. ut est com. opi. d. Herculanus de cautione de non offendendo. c. 44. nu. 2. Deci. in regula, factum. §. in poenalibus. ff. de reg. iur. communem dicens. & ibi d. Herculan. ponit practiam, ut quis ipso iure cadat in poenam praeccepti. tu tamen vide Cagn. in l. i. in prin. ff. si quis ius dicen. non obi. nu. 97. & seq. Bonac.

Praecceptum penale debet fieri cum clausula. Si senseris te grauius comparere iustitiae complementum recepturus, & si comparer ille, cui sit praecceptum, praecceptum resoluitur in vim simplicis citationis. Alex. in conf. 143. num. 5. in ult. vol. & est com. opi. ut per Paris. conf. 116. nu. 99. in 1. vol. & conf. 116. nu. 23. eo vol. Bal. in conf. 177. in 3. vol. & ita se habet communis consuetudo, a qua non esse recedendum in iudicando, dicit. Nicellus in tract. glossarum. nu. 337. seu nu. 357. Bonac.

Praecceptum factum sub poena excommunicationis lata sententia, si detentus impedimento non comparet, est excommunicatus. fallit in 3. casibus. secundum Fel. in c. cum super causa. de test. cog. nu. 7. Idem.

Praecceptum factum parte non citata & absente, potest ab ipso iudice reuocari, etiam parte non citata. sec. gl. quae reputatur singularis in l. minor 25. an. in princ. ff. de euctio. Spec. in titu. de primo decreto §. iam de effectu. vers. sed quid si iudex facit quod vult Inn. in cap. querelam. ext. de elect. in §. col. de electione facta absentibus his qui vocari debebant. Balb. decisio. 256.

Si iudex praecipiat alicui, videlicet ut coram eo compareat responsurus super his, super quibus interrogabitur, non valet praecceptum & citatio, propter nimiam generalitatem & incertitudinem secundum Spec. in tit. de citatio. §. 1. ver. item quod in ea. & ibi Io. And. in addi. Bal. in l. filiusfamilias. in §. diui. ff. de lega. 1. domini de Rota in nouis. decisio. 33. in rub. de libel. oblat. Balb. decisio. 211.

Iudicis iussus excusat obedientem. Iac. in l. si quis id quod. in 8. col. ff. de iur. om. iud. & in l. si. ff. qui satis. cog. in 1. col. & in l. si quis maior. in 5. col. C. de transact. vbi per multa fundamenta tenet, quod ille qui non implet transactionem propter iussum iudicis non dicitur periurus. Bal. in l. si. ff. de l. commissi.

Addo Bal. in 4. par. conf. 484. vbi loquitur de iussu superioris Phi. in c. 1. in 2. col. de sepul. in 6. & in regula, quod qs. quae est 24. Alex. post Bar. in l. quanquam. de aqua pluui. arc. Ang. conf. 219. Bal. in l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. Guid. Pap. conf. 31. in ult. col.

Vide tamen Lud. Rom. conf. 352. in 2. col. vers. nec obstat. & conf. 409. in 3. dub. Iudicis licentia tantum excusat in quantum data est non ultra Bal. in l. i. C. ad legem Iuliam de vi. & c. Bella com.

Iudices rescriptis dati, ordinem in rescriptis traditum sequi tenentur, etiam si ea iuri aduersentur. cap. cum dilecta. de rescr. c. de causis. de offi. deleg. iuncta l. nemo. C. de sent. & cap. quoniam contra. de probatio. & not. Docto. in rubr. de rescr. sed iudex ipse non habet iurisdictionem aliquam ante praesentationem rescripti. sec. com. opi. omnium Doct. quam citat & declarat Dec. in c. super eo. num. 24. cum aliis seq. de appel. Viuius.

Omissio facta iudici, quod debeat indicare secundum consilium alterius, valet.

Fallit in 3. casib. vt per Deci. in c. si pro debilitate, nu. 69. de offi. delegat. Don. a Fin.

Index si statuto teneatur ferre sententiam de consilio sapientis, consilium necessario sequi cogitur, iuxta communem per Burs. consi. 90. nu. 44. lib. 1.

Index si forma statuti disponatur, vt teneatur committere causam consilio sapientis, si partes, vel aliqua ipsarum id velit valet & tenet, modo index habeat iurisdictionem & potestatem ab ipsis statuentibus, secus autem si a superiore nisi & is tale statutum confirmasset, quo casu similiter teneretur ad obseruantiam statuti. communem refert Bened. Capr. reg. 28. num. 36. & seq. per id quod habetur in clem. ne Romani. de electionib. & stante tali statuto, si index dicat, pronuncio secundum consilium quod dicit reum absolendum, valebit talis sententia, non solum si consilium redditum sit saper interlocutoria, vt tenuit Io. And. in addi. ad Spec. tit. de excep. §. viso. ver. porro sed etiam si sit redditum super definitiua. vt tenuit Cyn. in l. 1. C. si aduersus liberta. licet Barto. ibidem & Io. And. in dicta additio. aliud voluerit, sed male, cum verba sententiae intelligi debeant secundum mentem consulentis, quae talis fuit vt absolui debeat. arg. c. intelligentia. & c. in ius. de verb. signi. secundum Imol. in c. si pro debilitate. de offi. deleg. cum quo communiter recentiores transire refert Bened. Capr. reg. 208. num. 39. vbi ex Imola monet, tutius esse vt index pronunciet sic, pronuntio secundum formam consilij, & sic absoluo vt in eo continetur. de quibus in l. 1. §. si quis ita ff. de verb. obl. Capra.

Index potest dare priuato licentiam ingrediendi rem propria auctoritate.

Fallit in multis casib. vt per Io. Bolog. in l. iuste possidet. ff. de acq. poss. nu. 76. Don. a Fin.

Quaro, an iudex partibus inuitis, vel altera parte inuita possit in causa concludere? Respon. quod sic, secundum receptam & communem Doct. sentiam. Ita tenet & concludit glo. per omnes reputata singularis in Clemen. sap. verb. conclusionem. de verb. signi. Et eam dicit esse communiter approbatam Hyppol. de Marfil. d. pract. crim. §. seq. nu. 10. dummodo tamen dilationes sufficienter datae sint. Bald. & Mattha. de Afflict. nu. 105. c. 1. in prin. si de inuestitu. inter domi. & vassall. Ias. reper. l. admonendi nu. 152. & in lectu. nu. 52. Mich. Grassus.

Index, vel is cui fit commissio, non se excusat pretextu infamiae, vel alterius inhabilitatis. nec infames. C. de decur. lib. 10. communiter doct. in c. seiscitatus de rescript.

Fallit in 6. casib. vt per Fel. in d. c. col. 3. Don. a fin.

Index debet supplere in accessoriis postquam tulit sententiam, debet tamen illud facere eodem die. l. index. & l. Paulus. ff. de re iud.

Ampliatur & limitatur in 3. casibus per Zas. in d. l. colum. 2. Don. a Fin.

Index non debet contumacem condemnare nisi prius sibi constet contumacia.

Fallit in 2. casib. secundum Felyn. in ca. quoniam contra de pro. nu. 28. Don. a fin.

Pro Iudice & illius sententia praesumitur secundum communem per Burs. consi. 35. nu. 11. lib. 1. l. Mallet.

Index aut Doctor, cui summa causa committitur, & qui in dicaturus est, non debet animi sui fundamenta exprimere. Vt est trita & communis sententia maiorum nostrorum, vt tradunt Io. And. Ant. de Butr. Card. Aret. & alij in c. sicut. de re iud. & fuit opi. Spec. in tit. de sent. §. qualiter. ver. verum. & voluit Bart. quem plerique sequuntur maxime Ias. in l. properandum. §. illo proculdubio. C. de iudic. vnde eam ob causam dicebat Imo. in l. si is, ad quem. ff. de acq. hered. quod fatuus dicitur index qui motiua animi sui in sententia exprimit, idem dixit Abb. in c. ex parte, de concess. prae. Et tenet pro communi opi. Soc. Iun. in consi. 73. nu. 1. vol. 4. E. Musc.

Index simul & semel non potest procedere super declinatoria fori & meritis causae, talis enim repugnantia reddit actum & processum nullum. l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. Areti. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 2. ff. de acq. poss. communem dicit. Bellac.

Index non potest offensum, vel laesum cogere ad querelandum, vel accusandum, vt est communis opinio etiam quod sit haeres Ias. vt est com. opi. Cla. q. 15. ver. item quaro. Bonac.

Index non potest offensum vel laesum cogere ad querelandum, vel accusandum. ita tenet glo. in l. si quis homicidij. in verbo, coges. C. de accus. quae frequenti Doctorum consensu probatur, vt ait Didac. lib. 1. resolu. c. 1. in fi. & licet Bar. in l. in eum. nu. 1. ff. de accus. tenuerit & specialiter in crimine homicidij haeres possit cogi a iudice ad porrigendum querelam suae accusationem de homicidio commissio in personam eius cui successit, tamen contra eum est communis opi. vt attestatur Sali. in d. l. si quis homicidij. nu. 10. Hier. in apostil. ad Ange. de malef. in verbo, & ad querelam. nu. 57. Clar. d. §. fi. q. 15. ver. item quaro. Fichar.

Agere quis compellitur ratione diffamationis, vt est communis opin. de qua Soc. sen. in consi. scripta. nu. 20. de collatione detegen. Bonac.

Iudices in rescriptis dati, ordinem in rescriptis traditum sequi tenentur, etiam si is iuri aduersetur. cap. cum dilectis de rescrip. cap. de causis. de offi. deleg. iuncta l. nemo. C. de sen. & cap. quoniam contra. de probatio. & not. Doct. in rubr. de rescrip.

Sed index ipse non habet iurisdictionem aliquam ante presentationem rescripti. secundum communem opinionem omnium Docto. quam citat, & declarat Deci. in c. super eode. nu. 24. cum aliis seq. de appel. & August. Berous in d. c. de causis. nu. 22. cum aliis seq. Viuius opi. 422.

Index prorogatus ex promissione partium de conueniendo coram eo, cum possit pars poenitere remanet tamen obligata ad interesse, & ipse index poterit de illo cognoscere. Panor. in c. 1. de iud. nu. 2. com. dicit. Villalob.

Declaratoria iudicis etiam in notoriis requiritur, secundum communem per Burs. consi. 43. nu. 25. lib. 1. Bonac.

Sorte, & fortuna, debia dirimuntur. de legat. & notatur factis superque in §. optionis. insit. de leg. l. cum ambo. ff. de iud. vnde in Euangelio, Partiti sunt testamenta mea adinaicem, & miserunt ea in sortem. Io. 9. Psal. 2. glo. in l. si qua. ff. famil. crisc. Villal.

Sorte quid diuinatur. adde Ias. in l. 2. §. ex his. num. 12. ff. de verb. obl. in l. huimodi. §. si is cui. de leg. 1. differentiam inter sortilegium & diuinationem vide per Feder. de Senis consi. 28. sorte autem quid discernendum sit. vide text. in l. sed cum ambo. ff. de iudic. Abb. & Fel. in c. licet. de probat. & ibi Deci. col. pen. Idem.

Index alterum iudicem deliquentem, inter quem, & illum diuina est iurisdictionis administratio. punire nequit, communem pronunciat Fel. in c. prudentiam. nu. 4. de offi. dele. Nic. Ant. Crauati magnae eruditionis vir. lib. 3. c. 9. nu. 20. ad Vestrii et si Rot. perperam aliud censuerit. decis. 154. nunquid si duo in nouis. Clar. q. 38. ver. quaro pone. Suarez & Bonac.

Index in causa dubia potest dicere quod fiant allegationes. Dec. in c. 1. in 1. col. de consi. commu. dicit. Yezin.

Index potest denegare copiam allegationum iuris alteri parti. communis est opinio, quam limitat Roma. sing. 166. & ibi add.

Index vel assessor in sua provincia, vel ciuitate nemo potest esse. l. si. ff. de offi. assesso. & l. si. C. de crim. sacrileg. l. 3. C. de offi. diuer. iud.

Fallit in 5. casib. vt per Iac. de Nigris in l. si eadem. ff. de offi. assess. nu. 7.

Fallit vt per Rimi. in d. l. si eadem. nu. 3.

Ampliatur & limitatur per Purp. in tract. de assesso. num. 11. & seq. Don. a Fin.

Index non potest esse assessor neque iudicare in causa in qua assidet. communis est opinio quam multis modis limitat Purp. in tract. de assessore. nu. 142. Don. a Fin.

Index facit suam litem non condemnando iuxta petita, secundum communem per Burs. consi. 102. nu. 9. lib. 1. & dicit quod index non potest ex eo capite pronuntiare ex quo non est actum licet illud sit in se validum, & victoriam produxisset. c. Abbate sane de re iud. lib. 6. Idem.

Index non potest pronuntiare pro actore super non petitis. Fallit in 5. casib. Hostien. in c. ex conuestione. de rest. spo. c. licet causam. de probat. videas Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. nu. 45. Don. a Fin.

Nullitas notoria super nullitate notoria processus sententiae aut actus iudicarij, potest index pronuntiare parte et absente nec citata. secundum Io. And. Burreg. & Panor. in cap. causam. extra de rescrip. Gemi. in c. sua. in fi. de offi. vica. domi. Caro. in l. solent. ff. de fer. Quod tamen intellige, vt per Panor. vbi supra, licet ibi contrarium teneant Imo. & domi. de Rota, vt refert, & sequitur domi. Prapost. in c. dilecto. in 14. col. extra de appel. Balb. decis. 350.

Index sive magistratus qui ius iniquum statuit eodem iure vti debet. l. hoc edictum. ff. quod quisque iur.

Com. opin. Tom. iij.

G 2

Fallit

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. Do. a Fin.

Iudex qui condemnauit aliquem, si adiecit moderationem per dictionem, saluo, nihil refert, quod in separata oratione hoc fecerit, & hæc quidem est magis commu. opi. Alc. in cōfi. 4. nu. 18. lib. 8. Idem. & Vezin.

Iudex pro bono pacis si sunt duo qui inter se habeant inimicitias, & timeretur ne alter alteri infidetur, potest prohibere ne vnus transeat per domum alterius, vt euitetur occasio malignandi. Bar. in l. quod iussit. ff. de re iud. Ias. in l. curatores. nu. 1. ff. de offi. procurat. Casaris. non quod possit alteri prohibere ne exeat ciuitatem cum illud esset species seruitutis. Ias. ibi. Bellacomb.

Iudex non potest diffinitiuam reuocare. l. quod iussit. ff. de re iud.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 9. a Rip. in d. l. num. 50. sed bene potest diffinitiuam declarare, & interpretari.

Fallit hoc in 4. casib. quos not. Fel. in c. qualiter. el. 1. de accus. Do. a Fin.

Iudex seu potestas conductus ad vnum annum pro certo salario, si mortuus est durante officio, eius hæredes debent habere integrum salarium: hanc opinionem dicit esse communem Ias. in l. diem functo. de off. assess. nu. 36. vbi limitat in 2. casib. Do. a Fin.

Si iudex vel aduocatus eligant opin. quam multi Doct. teneant, licet non sit approbata, an excusentur, vel teneantur, & quid si aduocatus consuluit, & iudex pronuntiauit contra communem? vide Ias. in l. cum prolatis. col. 3. ff. de re iud. Quid quando adest diuersitas opinionum, & ibi dixi, & an excusetur qui secundum opinionem præceptoris consuluit, vel indicauit? dic qd sic. vt per eundem Ias. in l. generaliter. nu. 10. ff. de in ius voc. & vide tex. in l. dicere. §. si. ff. de arbit.

Et vbi opiniones sunt variae, iudex potest adherere cui opi. voluerit, nec tunc tenetur in iudicatu. Dec. in d. cap. 1. col. 1. r. ver. 4. concl. supradicta. & ibidem in 2. lect. in ult. colum. Idem.

Diuerse opiniones sunt hinc inde probabiles, nam iudex qui diuidit rem per medium, quando res est diuisibilis & sunt diuerse opiniones hinc inde probabiles. laude dignus est. Fel. in c. 1. de const. Boer. dec. 42. nu. 59. Dec. cons. 445. per l. & hoc Tiberius. ff. de hæred. instit. Do. a Fin.

Iudex potest & debet supplere circa ea, in quib. pars & aduocati in iure deficiunt. vt in rubro & nigro, vt quæ def. aduo. par. & c.

Ita etiam debet supplere circa ea quæ sunt consuetæ. ita no. doct. in auth. iubemus. ibi moribus & legib. C. de iud.

Quod intellige quando esset consuetudo notoria. ita vult Bal. in l. vni. C. vt quæ def. & potest se tunc informare.

Secus si esset consue. non notoria. quia tunc debet probari per partem. cap. 1. de consti. in 6. l. de quibus. & ibi no. ff. de legibus. Balb.

Iudex etiam parte non opponente, potest repellere actorem, cui obstat legitima præscriptio. no. Doct. in cap. ad aures. de præscr.

Quatuor circa hoc considerat casus Paris. d. cap. ad aures. nu. 6. Don. a Fin.

Iudex si causæ cognitionem interuenisse, aut quidpiã aliud simile affirmet, fidem merebitur. commune pronunciant Soc. cons. 115. circa primam quæstionem in 1. dubio. lib. 1. Viuius latè lib. 1. opi. 184. vbi aliquam multo contrariam arbitratos memorat, quorum opin. vt verior, atq; utilior mihi ma. probatur, sed de illa alibi opportunius, & vberius. E. Suarez.

Absoluerè non debet iudex ream diffinitiuè, quando habet conscientiam contra ream, & accusator non probasset. Sed tantum debet absolvere ab obseruatione præsentis iudicii, quod intellige, quando non fuisset aliquis terminus accusatori assignatus ad probandũ. Sed quando fuit assignatus, & non probauit, tunc communis est opinio, quod iudex debet ipsum ream diffinitiuè absolvere. Cap. reg. 32. num. 33. Bonac.

Iudex tenetur ad obseruantiam statuti, licet non sit in causa per aliquem partium productum. Secus in consuetudine vel reformatione non inclusa in volumine statutorum, secundum Butrig. in l. si. C. quæ sit longa consue. Bal. in l. 1. C. vt quæ def. aduo. 10. Mona. in regula iuris ignorantia. de regu. iur. in 6. Balb. decis. 389.

Iudex qui iurauit seruare statuta, intelligitur de licitis, & honestis iurasse. c. 1. de iureiur. in 6. Fel. in c. ex tenore. de senten. excommu. Barba. in 2. vol. cons. 53. in 2. col. vbi dicit, quod generale iuramentum restringitur ad licita, idem in principe confirmante, nisi faceret motu proprio. Alex. in 5. vol. cons. 41. in fi. Bellacom.

Item intelligitur de validis. per not. per Ias. in l. legata inutiliter. in 2. col. ff. de leg. 1. faciunt not. per Alex. in 1. vol. consi.

59. repetito in 4. vol. consi. 39. intelligitur etiam de præsentibus non de futuris. Alexan. in l. si stipulatus. §. 1. de verbo. oblig. Idem.

Imperitia iudicis, siue assessoris excusat magistratum, sed non ipsum assessorem. not. in l. hoc edicto. ff. quod quisq; iur. Fallit in 2. casib. vt per Ias. ibi. nu. 1.

Fallit in 4. casib. secundum Soc. ibi. nu. 13. Fely. tamen in c. super quæstio. §. verum. de offi. deleg. dicit, qd imperitia assessoris non excusat a pœna iudicis malè iudicantis, sed a pœna retortutionis, & limitat in 3. casib. col. 5. Do. a Fin.

Iudex non potest partes cogere ad exbursandum salarium pro consilio habendo quando hoc facit ad se exonerandum a labore studij, vel ad euitandum maleuolentiam partium, per tex. cum glo. in auth. vt iudi. non expec. fa. ius. in prin. colla. 9. gl. in l. 1. C. de relatio. Secus si hoc faciat propter dubitationem probabilem quam habet in causa. d. l. 1. Et pars quæ instat causam mitti consultori, quia fortè iudex dubitat contra eam, debet in totum soluere sportulas consultoris. Si autem vtraque pars hoc petat, vel iudex habens causam dubiam in iure. communitur soluantur. secundum Bar. in l. si postulauerit. ff. de adu. iudex vero potest reuocare commissioem factam consultori ante habitum consilium, quando commissio est facta voluntarie, non ex necessitate: puta statuti. secundum Bar. in l. 1. ff. nil no. appel. pen. in l. ad iudicem. ff. de appellationi. per illum text. Balb. decis. 222.

Iudex in diem sequentem sententiæ suæ prolationem absq; noua citatione differre iure canonum potest. vt commune testatur Bolog. in l. si finita. §. Iulianus. nu. 102. ff. de dam. infect. quia & iure Caesarum idem procedet vt frequentius placitum attestantur Bolog. vbi supra & qui contrarium verius merito censet, & vsu seruari ait. Iac. Menoch. de arbitra. iud. li. 1. q. 63. nu. 2. E. Suarez.

Iudex quando ius dicit, debet sedere in loco maiorum, alias sententia est ipso iure nulla. arg. l. si vt proponis. C. quomo. & quando iudex. not. doct. in lius pluribus ff. de iust. & iure.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. ius. nu. 2. Do. a Fin.

Locus deputatus de iure communi ad iura reddendum, vt est locus maiorum, potest omitti de consensu partium. secundum Bal. & Sandil. in l. si. ff. de iurisd. om. iud. per l. si vt proponis, præses prouinciæ cum certum locum. C. quomo. & quando iud. Balb. decis. 378.

Iudici, vel testi, dicenti in articulo mortis iniquam protulisse sententiam, vel falsum dixisse testimonium, non creditur. d. m. Alc. in tract. de præsump. reg. 3. præsump. 4. nu. 7. communem dicit. quia morienti creditur ad suum præiudicium, non alterius. Blancus in suo tract. de iudiciis. nu. 303. communem dicit. Bonacoss.

Iudici vel testi dicenti in articulo mortis protulisse iniquam sententiam, vel falsum testimonium, non creditur. Alc. in præsum. reg. 3. præsum. 4. nu. 7. communem dicit. Viuius lib. 1. opi. 381. Villalob.

Fallit 1. in suum præiudicium, & Marc. Ant. in tract. de iudic. nu. 393. communem dicit.

Fallit 2. nisi alias per idoneos testes, vel instrumentum probaretur ex falsis testibus sententiam prolatam. per l. 13. tit. 8. & l. 2. For. ll. & vsque ad quod tempus potest peti, vt sententia reformetur prætextu falsorum testium: vide Henr. in c. licet. dist. 2. num. 3. de probat. vbi distinguit. & facit plura membra. Villalob.

Quæro, An iudex possit punire testem, qui in eius testimonio ferendo crimen commisit? Resp. Aut iudex habet in testem iurisdictionem ordinariam & expeditum est, qd possit. l. nullum. C. de testib. Aut est delegatus, & hoc casu variatum est sententiis, quibusdam existimantib. delegatũ indistinctè quæcunq; posse punire testem in hac specie, pœna extraordinaria, ita tenet Sal. d. l. nullum. Fulg. & Cur. iun. nu. 14. l. 1. §. qui mandata. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. Alij vero contra, nimirum id procedere in delegato principis, non alterius inferioris. Io. And. in add. ad Spec. §. 1. ver. quid de delegato. tit. de testib. Abb. c. 1. de crim. fals. c. præterea. de off. deleg. Et hanc opin. frequentiori iuris vtriusque interpretum calculo receptam esse firmat Ias. d. §. qui mandata. M. Grass.

Si iudex omisit examinare testes super quibusdam articulis, potest examinare eos super articulis omisis etiam post publicationem processus. Spec. titu. de testib. §. nunc videndum.

Fallit in 2. casib. vt per Campeg. in tracta. de testib. conclus. 265. Don. a Fin.

Iudex ex off. potest repellere testem inhabilem. Fel. in c. dilecti. in 3. col. de excep. & in c. nulli. de accus. & in c. cum I. & A. in 3. col. de re iud. Vezin.

Iudex potest & deet repellere exceptiones malitiosas. Barb. in 1. vol. conf. 10. in prin. & in conf. 8. in 9. col. & in conf. 18. in 11. col. & in conf. 43. in 9. col. & in conf. 51. in 31. col. Et in 2. vol. conf. 35. in 10. col. Socin. not. in 2. par. conf. 208. in ult. col. Phi. in c. cum speciali. in 3. col. de app. Alex. in 1. vol. conf. 65. repetito in 2. vol. conf. 41. Fel. in c. de cetero. in 3. col. de re iud. & in c. nullus. de præsump. fac. quod vult in c. licet causam. in fi. 2. col. de prob. Bellac.

Iudex potest repellere actorem ius non habentem. Ias. in 1. vbi pactum. colum. 4. C. de transact. com. dicit. Vezin. Sed an hoc facere teneatur de necessitate. vide Bart. in d. l. vbi pactum. tenentem q. sic. Sed Alex. ibi videtur tenere contrarium. Ias. ibi in 6. col. videtur sequi opi. Bar. vide etiam Fel. in c. exceptionem. extra de excep.

Vide Ang. inst. de excep. in rub. in 17. & 18. col. Idem.

Iudex in ciuilibus causis non potest recedere a conclusione libelli. c. examinata. de iudic. & ibi not. secus in criminalibus. Bal. in l. et si seuerior. C. ex quib. caus. infra. irrog. In causa enim ciuili iudex non debet in aliud condemnare quam petatum sit. l. fi. C. de fidei. liber. nisi ex necessitate rei veniat quod quis in æstimatione condemnandus sit. l. si seruum. ff. de verb. oblig. tunc enim emergit illa æstimatio cum res dari non possit. vt per Bald. ibi.

Iudex, siue magistratus, durante officio, nō potest in ius vocari. l. pars literarum. vbi gl. ff. de iud. c. prohibentur. 2. q. 1. l. in ius vocari. ff. de in ius vocan.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 8. per Ias. in d. l. in ius. Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 249. Do. a Fin.

Iudex preparantis, est iudex iudicij preparati. Cur. iun. cōf. 152. nu. 9. com. dicit. Villal.

Iudex vt quis sit, aut esse possit, an sufficiat annum ante quam iudex esse nequeat iam ceptum esse, an oporteat eum esse completum. vide Bene. Cap. reg. 30. nu. 22. & seq.

Iudici resistere non licet. gl. & doct. in l. vt vim. ff. de iusti. & iur. fallit vt per Coras. sing. incip. offi. el. 2.

Fallit 4. casib. vt per Soc. reg. 442.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. vt vim. nu. 19.

Fallit in 4. casib. quos no. Fel. in c. si quando. de off. deleg. col. 2. & 3. videas Io. Bolog. qui in proposito facit septem conclusiones. in d. l. vt vim. nu. 54. vbi Bar. ponit pulchram distinctionem, & licet iudici vel magistratui sit obtemperandum.

Fallit tamen, vt per Damas. reg. 17. Do. a Fin.

Resistentes iudici. Si consanguinei seu attinentes alicuius appellauerint, aut vnus eorum in casu a iure permissio a sententia contra illum lata in criminali, & iudex velit facere executionem, possunt iudici resistere. sec. Inn. in c. si quando. extr. de of. dele. Bal. in l. addictos. C. de episc. aud. Balb. deci. 257.

Quæro, an magistratui liceat resistere? Resp. pro habenda veritate distinguendo secundum cōem & receptam doct. sententiam. Aut iudex procedit extraiudicialiter de facto contra ius, & tunc cuilibet et priuato licitum est de facto resistere, & indistincte siue grauamen est reparabile, siue irreparabile. l. prohibitum. C. de iure fisci. & tenet Alex. & doct. cōmuniter. l. sed eximendi. §. ite si quis. ff. ne quis eū qui in ius voc. Abb. c. conquerente. de re restit. spol. & in hoc nemo est, qui discrepat, vt dicit Marāta in disput. 1. nu. 114. cum pluribus per eum alleg.

Aut vero iudex procedit iudicialiter, & tunc aut damnum est irreparabile, & tunc licet resistere. ita communiter tenent omnes, & in hoc nullus discrepat, vt firmat idem Maran. d. disput. 1. nu. 35. licet contrariū velit Bal. d. l. vt vim. q. 7. Aut damnum est reparabile, & tunc aut non constat notorie iniquitas, & debet ei obtemperari, quia concessa est appellatio. tex. l. 2. ff. de appe. Bar. & doct. d. l. vt vim. & ibi communē dicit Zoannet. aut euidenter constat de iniustitia, & licet resistere. ita tenet gl. & doct. communiter. teste Zoannet. d. l. vt vim. num. 43. ibi Ias. nu. 19. & Dec. nu. 26. M. Grass.

Iudex in causa propria quis minimē esse potest. l. 1. C. ne quis in sua caus.

Fallit in 9. casib. vt per Soc. reg. 203.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 5. a Soc. reg. 195.

Fallit in 19. casibus. vt per Ias. in l. qui iurisdictioni. ff. de iur. iur. num. 11.

Fallit in 9. casib. vt per Alex. in d. l. qui iurisdictioni. nu. 1. fallit in 10. casib. vt per Bar. in l. generali. C. de decurio. li. 10. fallit vt per Dec. in l. non est singulis. ff. de regu. iur. fallit vt per Marf. singu. 405. fallit in 7. casib. vt per Soc. reg. 34. fallit in 20. casib. vt per Ant. de Tremulis, in addi. ad practicam Vberti de Bonacursi. in rub. 9. quibus modis examen ordinarij iudicis. fo. 54. Matth. de Afflict. limitat in 38. casib. in c. 1. nu. 43. de pace iura. firman. in v. lib. feud.

Ampliatur in 40. casib. & limitatur in 42. ab Ant. Gabr. lib.

5. de acq. poss. conclu. 1. Io. Bolog. in l. vt vim. ff. de iust. & iure, ponit vnā limitationem, & eam ampliatur in 4. casib. & limitat in 7. nu. 96.

Fallit in principe & populo non recognoscente superiorē.

Fallit hoc in 2. casib. vt per Fel. in cap. cum venisset. de iud. Don. a Fin.

Iudex quis esse potest in causa ciuili parte non opponēte. secus in criminali. vt est com. opin. de qua Bene. de Vado foro Sempr. in Repert. Fel. ver. iudex vtrū possit. Bonac.

Iudex potest multare non solum litigantes, sed etiam aduocatos & testes. Bar. in l. 1. §. is videtur. ff. si quis ius dicenti.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur per Ias. in d. §. is videtur. nu. 15. Do. a Fin.

Consulens pro iudice electus, debet conclusiuē loqui absq; iurium & rationum allegatione, vt volunt Io. And. Ant. de But. Card. Imo. & alij magis cōmuniter in c. sicut. de re iud. extra, & secundum Imo. ibi ita cōiter obseruatur. Et ita voluit Ang. Aret. in quodā suo consi. incip. ergo Ang. de Castigl. Aretino, & c. impresso inter consi. Petr. Anch. nu. 212. Quos sic allegando sequitur Soc. iun. consi. 19. num. 1. vol. 4. E. Muscul.

Consilium viri in dignitate positi vbicūq; exigitur, consensus eius, vel auctoritas omnino necessaria est. commune inquit Soc. in l. 2. §. voluntatem. nu. 3. in fi. ff. solu. mat. Quamuis qui cōsilium ab aliquo petere tenetur, generaliter illud sequi cogi non dicatur. vt frequenter placitum ponit latē Dida. a Copar. de spons. 2. par. c. 3. §. 8. nu. 3. & Eman. a Costa in l. cum tale. §. si arbitrato. in limit. 11. a nu. 1. ff. de cond. & demonstr. Crau. consi. 1. E. Suarez.

Iudex non potest compellere partes ad transactionem.

Fallit in 3. casib. quos no. Alex. in l. 1. §. & post operis. ff. de nou. ope. nuntia. nu. 7. Do. a Fin.

Iudex debet pronuntiare secundum partis conventionem. l. si conuenerit. ff. de re iud.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l.

Fallit in 6. casib. vt per Zafi. in d. l. si conuenerit.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. 1. de iud. nu. 10.

Fallit in 3. casib. vt per Alex. in d. l. nu. 1. Do. a Fin.

Iudex debet sequi partium concordiam, quam debet approbare. l. 1. §. & post operis. in prin. ff. de noui ope. nunc. & ibi Ias. l. fin. ff. fami. ercisc. nisi essemus in materia criminali, in qua iudex nō admittit partium conventionem nec concordiam. glo. ibi. quia tunc tractatur de fauore publico: ergo partium concordia nihil operari debet. glo. ibi. item & vbi ageretur de alimentis relictis in vltima voluntate, in quibus etiam si partes sint concordēs, iudex non debet sequi eorum concordiam, sed defuncti iudicium. l. cum hi. ff. de trans. & Ias. in l. 1. §. & post. in prin. ff. de noui ope. nunc. aliās debet sequi partium concordiam. cap. de causis. de offi. & potest. iudi. deleg. & facit consensus partium vt iudex dicatur recte procedere vbi aliās reprehendi posset. Bald. in l. generaliter. C. de episc. & cler.

Iudex facto non potest supplere, sed in iure. sic gl. in c. bene el. 1. de post. pralat. c. ad nostram. el. 2. de iure iur.

Fallit in 17. casib. quos no. Bened. Capr. in suo tract. reg. 17. & regulariter iudex non potest supplere parte non petente.

Fallit in 2. casib. vt per Alex. in l. nō dubitandum. C. vt quæ defunt aduo. vide Cor. refer. 17. casus in quibus iudex potest supplere in l. 1. C. vt quæ defunt aduocat. Do. a Fin.

Iudex etiam q. ei aliquod pro causa debeatur, puta aliqua quota, vel sportula, potest nihilominus de causa cognoscere, nec potest ob id remoueri. secundum communem & veriorē doctorum sententiam quam refert Ias. in l. 2. col. 4. ff. si quis in ius voc. non ierit. vbi tenet contra Barto. in l. 1. ff. ad municip. qui adde Aret. consi. 106. colum. 2. & quæ not. in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. om. iud. Idem.

De iudice delegato, quandovē eius iurisdictioni terminetur, aut expiret, & extinguat, & an prorogari possit.

CAP. XXIII.

I Elegatus iudex fungitur vice delegantis tantum, non autem sua. l. 1. §. h. & l. si prator. ff. de offic. eius cui man. est iurisd. l. solet. ff. de iurisd. om. iud. in c. sanē. de of. & potest. iud. deleg. Bellon.

Delegati iurisdictioni non expirat per delegantis præsentiā, secundū gl. notab. in l. cunctos. C. de meta. lib. 12. quæ allegat ad hoc. §. nulla. in auth. de defen. ciui. quod posset limitari, nisi fuisset delegatus propter absentiam futuram delegantis. nam Com. opin. Tom. iij. G 3 tunc

tunc cum per presentiam eius cesset causa delegationis, consequenter ipsa delegatio. arg. in l. i. in prin. ff. de off. eius, cui mand. est iuris. & §. i. auth. de iudic. Balb. decis. 489.

Delegati iurisdictio non perpetuatur per actum citioris citatione, ut est commissio de citando. & c. Ista est sententia communis contra Bar. ut refert Ias. in l. more. nu. 58. circa med. ff. de iuris. om. iud. Sed per citationem bene perpetuatur. ut ibi, quæ sententia similiter communis est, ut ibid. num. præced. 57. I. Fichar. & Do. a Fin.

Delegati iurisdictio per citationem decretam & emissam dicitur capta geri, ut non expiret ea per mortem delegantis. c. gratum. extra de offic. & potest. iud. deleg. Licet huic decisioni tex. in c. relatum. eo. tit. ob stare videatur. Bart. in l. more maior. nu. 13. ff. de iuris. om. iud. Et hanc sententiam communiter approbatam, & communem opinionem esse, referunt Panor. in d. c. relatum. nu. 4. Ioan. de Imo. nu. 2. in fi. Fel. num. 111. Alex. in d. l. more. nu. 35. Ias. nu. 57. ibi hæc vera & communis sententia est, quod per solam citationem perpetuetur iurisdictio delegati. Et idem Ias. in rub. nu. 1. in fi. C. de in ius voc. & Zas. noster in d. l. more. num. 59. ver. tertia opi. quia citatio est inceptio causæ iudicialis & iudicij. ut ibi latius per Doct. traditur. Kircho.

Iurisdictio delegati an expiret morte delegantis? Resp. Receptum est a Doc. communiter, iurisditionem delegati etiam ad vniuersitatem causarum extingui morte delegantis re adhuc integra. ita tenet Bar. in d. l. more. & ibi Ias. ff. de iuris. om. iud. quem sequuntur omnes Doct. ut refert Ias. d. l. si vni. nu. 9. & est tex. in l. quia. ff. de iuris. om. iud. c. relatum. c. licet. ext. de off. deleg. ampliationes & limitationes, vide per Ias. in d. l. more. Eandem dicit esse communem sententiam Maran. in spec. dist. 5. nu. 56. dicitur autem res adhuc integra, quando nondum facta est citatio. ut probatur per d. c. gratum. & firmat Bar. d. l. & quia. Abb. d. c. relatum. & hanc dicit communem esse sententiam. Maran. d. dist. 5. nu. 56. M. Grass.

Morte delegantis re integra expirat iurisdictio delegata. l. more. ff. de iuris.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 6. per Ias. in d. l. more. nu. 5. Do. a Fin.

Quando delegatio fit alicui sub nomine dignitatis, non extinguitur per mortem illius delegati, sed transit ad eius successorem: sed quando facta est sub nomine proprio, quando censetur facta personæ, eo mortuo, extinguitur, & non transit in successorem in dignitate. gl. in l. tale pactum. §. si. ff. de pact. not. gl. in l. more. ff. de iuris.

Fallit in 6. casib. ut per Ias. in d. l. more. nu. 65. Do. a Fin.

Excommunicatio superueniens in delegatum, non extinguit eius iurisditionem. sed eius exercitium impedit, donec durat ipsa excommunicatio. Phi. in c. si is cui. de off. deleg. in 6. Vezinus.

Delegati cognitio lata sententia terminatur. commune ait Fel. in cap. in literis. de off. deleg. excipe cum mandati formam non seruauit. nam tunc & acta circunducere, & denovo cognitionem ordiri poterit. commune ponunt Fel. in c. qualiter, & quando de accus. Rip. in l. quod iussit. nu. 66. ff. de re iud. E. Suarez.

Delegatus iudex ferens sententiam nullam, dicitur functus officio suo, & necesse est recurri ad delegantem, nisi fuisset nulla, quia non seruasset formam mandati, quo casu iterum posset pronunciare. In eo enim qui alieno iure habet potestatem, indistincte lata semel sententia licet nulla, finitur potestas, præterquam in beneficiis principum, in quib. per actum nullum non expirat potestas delegata. secundum communem opi. ut refert Bene. Cap. reg. 26. nu. 12. & 49. & Don. a Fin.

Delegatus post sententiam latam, non habet cognitionem. Fel. in c. ex literis. de off. deleg. communem dicit.

Fallit primo si non obseruauerit formam mandati: quia et post sententiam potest reuocare acta, & de nouo cognoscere. Fel. in c. qualiter & quando. de accusat. commu. dicit. & Ripa in l. quod iussit. nu. 66. ff. de re iud.

Fallit secundo, quia potest mandare executioni suam sententiam. Panor. in c. significasti. de off. dele. Ant. de Tremo. in addit. ad Bonac. in pract. exce. in rub. de rescr. nu. 4. com. dicit.

Amplia dictam limitationem, non solum quo ad suam sententiam, sed etiam illius, qui vice sua iudicauit. Ias. in l. cum specialis. nu. 5. C. de iudi. communem dicit.

Restringe istam limitationem, & ampliationem in delegato principis: nam delegatus inferioris non potest mandare executioni suam sententiam, tamen admonere & excommunicare potest. Fel. in c. significasti. de off. dele. com. dicit. Vill. & Vez.

Delegatus post sententiam latam, & executioni mandatam ita functus est officio suo, ut non possit se ulterius impedire ante executionem vero functus est quo ad cognitionem. l. si

ut proponis. C. quomodo, & quando iud.

Fallit in 8. casib. quos not. Fel. in c. in literis. col. 1. de off. deleg. fallit in multis casib. ut per Baptista Vill. concl. 2. in litera D. Do. a Fin.

Delegatus post tempus datum ad cognoscendum potest proferre sententiam, si poena est apposta iudici non determinanti. Fel. in c. de causis. de offic. deleg. communem dicit. B. Villal. & Vez. & Do. a Fin.

Delegata iurisdictio potest prorogari de loco ad locum, modo partes consentiant. c. statutum. §. in nullo. de rescrip. libr. 6. quam extra dubium apud omnes communem refert Bened. Capr. in tract. prorog. post concl. 53. nu. 62.

Falsi delegati sententia nulla est, de cuius nullitate non potest delegatus ipse cognoscere: & an delegatus qui se incompetentem iudicem pronuntiavit, possit tale pronuntiatum reuocare.

CAPVT XXV.

Delegati non veri sententia nulla est, licet is, qui delegare potuit, eam ratam habeat. commune effert ex Pau. in l. licet. ff. de iud. Fel. in c. nonnulli. §. sunt & alij. nu. 39. de rescri. Barb. in clem. 1. de sequestr. Guid. Pap. decis. 286. nu. 2. E. Suarez. & Do. a Fin.

Delegatus iudex non potest cognoscere de nullitate suæ sententiæ. l. si ut proponis. C. quomodo, & quando iudex.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 5. a Rip. in l. quod iussit. ff. de iud. nu. 63. Do. a Fin.

Iudex delegatus qui pronuntiavit se non esse competentem, non potest talem interlocutoriam reuocare. per c. significantibus. ext. de off. deleg. in c. iudex. in fi. eo. tit. in 6. & secundum Bal. in l. si ut proponis. la. 1. & l. si præses desertam. C. quomodo & quando iudex. Secus si sit ordinarius vel delegatus ad vniuersitatem causarum. secundum Ang. do. Cato. Sandilia. & communiter Doct. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. Super quo tamen distingue. ut per Bart. in l. quod iussit. ff. de re iud. Primum dictum limita, nisi ab ipsa pronuntiatione fuisset appellatum: quia tunc potest eam reuocare ipse delegatus, cum eius iurisdictio a se non sit abdicata, sed per appellationem suspensa. per c. cum dilectus. el. 3. extra de præb. quem ad hoc ponderant Imo. & Pan. in c. cum cessante extra de appel. Bar. in d. l. 2. col. 7. Balb. decis. 264.

Iudex delegatus in eo potest cognoscere an sit competens vel incompetens. l. si quis ex aliena. ff. de iud. habetur in c. super literis. ext. de rescr. Pone quod pronuntiavit se iudicem competentem, an potero postea eum ut suspectum recusare? videtur quod non, quia ex tali cognitione eius personam approbasse videor per l. sed & si suscepit. ff. de iud. Contrarium decidit Sal. in l. fi. C. de iud. moue. quia ista exceptio incompetentiæ nullo modo tangit negotium prin. sed legitimationem personæ iudicis & ordo iuris & naturæ requirit ut de necessitate prius quærat de essentia vel inessentia rei quam de qualitate. nec vllā. §. si quis absent. ff. de peti. har.

An autem quando pronuntiat se incompetentem possit condemnare in expensis. Barb. in 1. vol. conf. 50. in 4. col. tenet quod sic. per multa quæ alleg. Adde Fed. conf. 133. Idem.

De Papæ, aut Principis delegato, siue ordinario, siue alio, & an recusari possit.

CAPVT XXVI.

Delegatus Papæ cognoscit an sua sit iurisdictio. l. 2. ff. si quis in ius vocatus. l. præscriptione. C. si contra ius. c. super literis. de rescr.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 14. per Fel. in d. c. super literis. col. 10. Do. a Fin.

Fallit in 13. casib. ut per Soc. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius vocatus.

Delegatus principis maior est quolibet ordinario. commune est opinio. ut dicit Purp. in rub. ff. de off. eius. nu. 28. ubi ampliat & limitat. Do. a Fin.

Delegatus duntaxat a principe, seu ante, seu post litis contestationem ius personalis citationis habet. commune testatur Ias. in l. qui iurisditioni. nu. 22. Cur. iun. nu. 18. & 39. in l. 2. de iuris. Do. a Fin. B. Villal.

Delegatus a principe exequenda sententiæ copiam habet. commu.

commu. testatur Ias. in l. si. nu. 5. C. de iud. Feli. nu. 1. Dec. nu. 2. in d. c. significasti. Do. a Fin.

Princeps mandans vel committens aliquid iudici ordinario, non facit ipsum esse iudicem delegatum in eo, sed videtur potius suam iurisdictionem ordinariam excitare: nisi in mandato, vel rescripto sint verba alterantia, augmentia, vel minuentia iurisdictionem ordinariam. sec. glo. fi. in c. hi qui. de prab. in 6. Cano. communiter post Inn. in c. licet in corrigendis. ext. de pff. ord. & legistas in l. sape audiui Casarem. ff. de off. pffid. Balb. decis. 49.

Ordinarius cui commissa est causa, vt procedat summarie & de plano, censetur delegatus. Ias. in l. hoc edicto. §. & post operis. nu. 4. ff. de oper. no. nun. com. dicit. Idem.

Amplia, si in commissione est verbum delego, etiam si non alteraret suam iurisdictionem. Cur. iun. in l. mandata. ff. de off. eius. nu. 5. com. dicit. Idem.

Iudex ordinarius propter simplicem commissionem presumitur delegatus. sec. omnes Doct. communiter in l. ius civile. ff. de iusti. & iur. quam communem declarat Fel. in c. licet. de probat. & in c. eam te. de rescr. imo eo casu ordinarius verè est delegatus, quando eius iurisdictione est alterata. vt no. per Ang. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verb. obl. ibi Alex. Ias. nu. 5. & alij Moder. afferentes istam fore communem opi. & per eundem Ias. & alios in l. ius civile. & Boer. decis. 15. vnde scias, qd vbiq. aliquid additur, vel detrahitur primæ dispositioni iudicis ordinarij, creatur noua dispositio. d. l. 1. §. si quis simpliciter. & d. l. ius civile. Hinc dicebat Ang. & Doct. per illum tex. in d. §. si quis quod si poffitex, vel princeps in commissione, quam facit ordinario iudici addit, vel auget iurisdictionem, facit eum delegatum. Vtilitas (tene menti perpetuo & tenaciter) ex his redundat ista, quia ordinarij non possunt capere salarium. c. statutum. §. pen. de rescr. lib. 6. Sed iudex delegatus potest vtiq. capere species pro visitatione, seu visita processu. d. c. statutum. hoc tenent. & not. omnes Canonistæ communiter in c. cum ab omni specie. de vita & honest. cler. & Legistæ in l. soleat. ff. de offic. pff. & istam commu. sequuntur Moder. ibi & citant. & Boer. decis. 15. num. 1. & ita consuluit Anch. confi. 201. pramittendum est qd sportula soluenda sint, & consignanda iudici ordinario postquam causa extitit sibi specialiter delegata, & quæ ad eius officium spectabat. Similiter redundat ista alia vtilitas ex præcatis qd quando iudicauit tanquam delegatus appellatur ad superiorem. c. licet in corrigendis. de off. ord. & est tex. magistralis in c. cum aliquibus. de rescr. in 6. & sic nulli dubium est ordinarium eiusdem causæ. vt supra docuimus posse constitui delegatum. vt est tex. vltra relata in l. si Prator. ff. de off. eius cui est mand. iurisdic. Vinus opin. 42. 1.

Si princeps in suo rescripto dicat simpliciter, Delegamus tibi talem causam, intelligitur mandasse cognitionem & decisionem. Secus si dicat delegamus tibi talem causam cognoscendam, quia tunc tantum cognitionem mandasse videtur. secundum Barto. & communiter doct. in l. 1. C. si contra ius vel vtili. public. vel per mendacium fue. ali. post. vel impe. Balb. decis. 322.

Delegatus a principe potest de iure civili recusari, vt suspectus, multo fortius de iure canonico. l. apertissimi. C. de iud.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. Do. a Fin.

Delegationis instrumentum registratione facta in actis, probat originale, adeo quod non est amplius opus ipsum producere. Rota decis. 93. de fid. instr.

Ampliat in 2. casib. & limitatur in 3. vt per Fel. in c. cum in iure. de off. deleg. Do. a Fin.

Causa suspicionis contra delegatum allegata coram arbitris cognoscenda est. c. cum speciali & ibi docto. max. Phi. in prin. extr. de app. c. suspicionis. ext. de off. deleg. limitationes vide in c. si contra vnum. de off. deleg. in 6. Idem.

Delegatus ad vniuersitatem causarum non potest vt suspectus recusari. gl. in l. si. C. de iud.

Sed Iaco. But. ibi videtur tenere contrarium, & in hanc partem inclinat Sal. ibi, quia iurisd. delegata etiam ad vniuersitatem causarum est extraordinaria. & ideo facilius tollitur quam ord. ar. l. eius milit. §. militiæ missus. ff. de test. mil. item est odiosa & ideo restringenda. arg. l. cum quidam. ff. de lib. & posth. & pro ista parte fac. quia delegatus a principe habet potestatem subdelegandi. Sic delegatus ad vniuersitatem causarum & tamen potest recusari. vt volunt moderni. in d. l. si. l. Fichard.

De delegato inferioris a Principe, seu ordinarij, & quas Episcopus causas delegare possit.

C A P. XXVII.

N iudex delegatus inferioris a principe possit citare aliquem realiter? Respon. communis & recepta est Doct. sententia, qd non ita tenent Bar. Alex. & communiter Doct. l. 2. ff. de iurisd. omn. iud. Bar. l. plerique. ff. de in ius voc. Communem asserit Maran. in Spec. par. 4. dist. 5. num. 54. Secus est in delegato principis, qui sicut iudex ordinarius, potest aliquem capere. vt communiter teneri firmat idem Maran. ibid. & tenet Bar. auth. qui semel. C. quomodo & quando. Mich. Grassus.

Delegatus inferioris non potest facere citari ream. & sic capi personam inuitam. glo. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. doct. in l. plerique. ff. de in ius vocando. & est communis conclusio.

Fallit vt per Ias. post Rom. in l. 2. col. 2. ff. de iurisd. fallit in 4. casib. vt per Campeg. in tract. de testib. reg. 43. 1. Do. a Fin.

Delegati potestas prorogari non potest. ca. E. & G. de off. delegat.

Fallit in 6. casib. quos not. Fely. in d. c. col. 2. Do. a Fin.

Delegatus inferioris a principe non potest, siue ante, siue post litem contestatam facere citationem personalem. Curt. iun. in d. l. 2. nu. 18. commu. dic. Do. a Fin.

Delegatus inferioris a principe non potest multam indicare. Ang. in cons. 8. Fel. in c. de causis. de off. deleg.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in d. c. de causis.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 85.

Fallit in 5. casib. vt per Alex. in l. omnibus. ff. si quis ius dicenti. nu. 13.

Fallit in 5. casibus. secundum Soc. in d. l. omnibus. num. 20. Do. a Fin.

Delegatus ab eo, qui infra principem sit, non exequitur suam sententiam, quamuis admonitionis, & excommunicationis ius habeat. commune autumat Fel. in c. significasti. de off. deleg. at delegatus a principe, & exequenda sententia copiam habet. commune iuxta Ias. in l. ult. nu. 5. C. de iudic. post Alex. in l. 2. nu. 10. ff. de iurisd. iud. Fel. nu. 1. Dec. nu. 2. in laudato c. significasti. Ant. de Tremol. ad Bonacur. in prac. excep. in rub. de re sit. nu. 4. E. Suarez. & Do. a Fin.

Delegatus inferioris a principe post litem contestatam potest subdelegare tam in civilibus quam in criminalibus. Petr. Nuth. de exeq. mand. Reg. c. 1. communem ait ex glo. in l. vnic. C. qui pro sua iurisd. Villal.

Delegatus ab ordinario potest per nuncium citare, non per edicta. sicut etiam arbitri. l. sed & interpellatur. §. 1. ff. de arbitr. secun. Bar. & communiter doct. in l. sancimus. C. de iudi. quicquid contra senserit Lotha. vt ibi refert Odof. Balb. decis. 339.

Ordinarius delegat ea, quæ specialiter competunt: si se absentat, vel si est infirmus. Ias. in l. quæcunq. nu. 77. ff. de off. eius cui mand. est iurisd. & Alcia. in c. quod sedem. nu. 47. de off. ordinar. commu. dicit.

Dicto ordinarij statuitur, dicentis delegare ex iusta causa. Alc. nu. 17. not. 2. com. dicit. Villal.

De iure regio ordinarius non potest delegare causam in quam venit imponenda poena capitis vel mutilationis membri, vel in causa status, nisi sit absens de mandato Regis. & tunc delegatus cognoscit in causa vsque ad sententiam: & superioret vsque ad aduentum ordinarij qui causam decidat. lib. 18. tit. 4. parte 3. B. Villal.

Delegatus tenetur admittere delegatum collegæ.

Fallit in 5. casib. secundum Fel. in c. coram. de off. deleg. nu. 14. Do. a Fin.

Delegare potest Episcopus causas merè civiles, & ecclesiasticas laicis. c. decernimus. extr. de iud.

Fallit in 5. casib. secun. Rip. in d. c. nu. 34. Do. a Fin.

Ille cui committitur nudum ministerium, non potest delegare. c. si. de off. deleg.

Fallit in 4. casib. quos no. Bene. Capr. in suo tract. reg. 38. nu. 28. Do. a Fin.

Delegatio fieri potest vt bonorum possessio detur. l. madata. §. vt bonorum. ff. de off. eius. vbi Purp. limitat. Do. a Fin.

Delegatio potest fieri vt petat consilium alicuius tertij, etiã si sit delegatus. Fel. in c. si pro debilitate. de off. deleg. communem dicit. B. Villal.

Si ordinarius procedat vt delegatus, vel econtra, per errorem, & partes pariter errent, credendo eum delegatum, cum sit ordinarius, vel econtra, processus est nullus. secundum Comopin. Tom. iij. G 4

cundum Angel. in l. si per errorem. ff. de iurisd. omnium iudic. quod videtur sequi Bal. in l. falsus. C. de fur. in l. eum qui. ff. eo. Mouetur Ang. in l. si seruum. §. si quis iudex. ff. de arbit. Si autē ipse iudex tantum erraret, quia procedit vt delegatus, cum sit ordinarius, tunc valet processus. & hoc casu loquitur Inno. in c. cum ex officij. extra de præscrip. & Bal. in l. i. C. de fur. quod sequuntur Fel. in d. c. cum ex officij. & dom. Cato in d. l. eum qui. Balb. decis. 106.

Potestas ordinaria & delegata possunt in eadem persona, & causa simul concurrere, & exerceri.

Fallit in duob. casib. secundum Paris. in c. cum ex officij. de præscrip. nu. 24. Don. a Fin.

Inferior a Principe non potest sibi vicarium constituere. §. nulla. in auth. de defen. ciui. §. eos. in auth. de mad. princ.

Fallit in 4. casibus. vt per Io. Bolog. in rubr. ff. de offic. eius. nu. 63. Idem.

Delegatus quamuis possit etiam post litem contest. delegatum a se reuocare, trahendo ad se causam, vt ipse cognoscat, non tamen vt alteri committat sine causa legitima. secundū Gul. de Cun. Sal. do. Cato. & Sandilia. ac communiter docto. in l. more. ff. de iurisd. iud. Balb. deci. 390.

Delegatus Papæ, vel Principis, vel ordinarij, an subdelegare possit, & quas omnino causas.

C A P V T XXVIII.

Elegatus principis, vel Papæ potest subdelegare: hanc esse comm. opi. attestatur Ia. de Nig. in l. i. ff. de offic. eius.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 14. a Ias. in l. a iudice. C. de iud. nume. 1. vbi Alexan. limitat in 6. casibus.

Fallit in 5. casibus, secundum Campe. in tracta. de test. reg. 430. videas pulchram distinctionem Bened. Capræ in suo tracta. regu. 29.

Fallit in 3. casibus, vt per Iac. de Nig. in d. l. i. Don. a Fina.

Delegatus Principis vel Papæ, cui est commissæ causa per se ipsum terminanda, non potest eam subdelegare, etiam partibus consentientibus. secundum Ang. & do. Cato. in l. more. ff. de iurisd. omn. iudic. per cap. cum dilecta. extra de rescript. Balb. decis. 59.

Delegatus Principis an possit subdelegare causas meri, & mixti imperij? Resp. q. sic. ita tenet gl. & Bald. l. vni. C. qui pro sua iurisd. Bar. l. i. q. 3. ff. de iurisd. omn. iud. Et hanc esse communem testatur ibi Ias. licet Alex. contrariam prober. Hanc quoque tenet Abb. c. venerabili. de offic. deleg. Et firmat magis communem esse Maran. d. dist. 5. nu. 63. Mich. Grassus.

Delegatus a Principe subdelegari (vt interpretum ore loquar) illa etiam, quæ meri imperij sunt, commune iuxta Felin. nu. 82. Alc. nu. 81. in c. q. sedem. de offic. ordi. Excipe primò, cum commissio verbo præcipimus facta est. commune dicit Fely. in cap. si pro debilitate. de offic. deleg. & in c. eam te. de referi. Curt. iun. in l. i. num. 80. ff. de offic. eius, cui mandat. Excipe secundo, si delegati conscientia onusta sit, commune testatur Soc. cōf. 95. di. 1. Excipe tertio, vt id in criminum causis hanc procedat. commune inquit Alb. in d. l. i. ff. de offic. eius, cui mand. vbi in contrarium ab interpretibus itum frequentius scribit Ias. quos conciliat videndus, Bocr. deci. 6. E. Suarez.

Delegatus principis potest causam meri imperij delegare: hanc esse communem opinionem attestatur Iac. de Nig. in l. i. ff. de offic. eius.

Fallit vt per Ant. Targo. sing. 95.

Fallit in 3. casib. vt per eundem in d. l. videas pulchram distinctionem, quam ponit Bened. Capr. in suo tract. reg. 29.

Fallit in 5. casib. secundum Campe. in tract. de testib. conclu. 430. Don. a Fina.

Delegatus a principe subdelegat etiam quæ meri imperij sunt. commune testatur Fely. nu. 82. Alc. nu. 82. in c. quod sedem. de offic. ordi. Don. a Fina.

Delegatus principis ad causam criminalem potest eam subdelegare. secundum glo. Gul. de Cun. Bar. Bald. & Sandilia. in l. i. C. qui pro sua iurisd. per tex. ibi, nullo causarum habito tract. Et quia princeps, cuius vices tenet, potest tales causas delegare: & quia principis delegatus est maior omni ordinario. cap. studuisti. extra de offic. leg. contrariam opi. tenent Cyn. Pet. Iac. Butr. Salic. in d. l. i. durum esset recedere in iudicando a dicta glo. a tantis docto. approbata. Balb. deci. 342.

Delegatus non potest causas criminales subdelegare, nisi a principe datus esset, iure ciuili. Iure canonico autem potest

eas subdelegare indistincte, nisi electa fuisset industria personæ, quo casu iure Canonico subdelegare eas non posset, licet datus fuisset a principe. Ordinarius quoque inferiori principe causas criminales subdelegare non potest, nisi in casu absentia, vel infirmitatis. communes refert Bened. Capr. regul. 76. nu. 2. 3. 5. & 13.

Delegatus ad vniuersitatem causarum potest subdelegare auctoritatem præstandam in manumissione. Curt. iun. in l. mandata. num. 7. ff. de offic. eius. communem dicit. Don. a Fin. & Villal. & Vezi.

Delegatus ab ordinario non potest subdelegare, nisi ei subdelegandi facultas expresse concessa fuerit. est commun. opi. secundum Ias. in l. a iudice. C. de iud. Don. a Fina.

Licet ordinarius regulariter subdelegare non possit, tamen potest delegare, & alteri committere ea, quæ sunt nudi ministerij vt testium receptionem, & similia. secundum glo. fin. in cle. 1. de offic. deleg. quæ reputatur singularis. Quod procedit secundum Panor. in cap. cum causam. extra de app. & do. Præpo. ibidem, quando iudex ipse prius approbanit capitula, & testes examinandos, alias non. Balb. decis. 212.

Delegatus ordinarij causam subdelegare non potest, etiam lite coram eo contestata. per tex. cum gl. communiter approbata in c. cum causam. extra de appel. tenent communiter Docto. in l. a iudice. C. de iudic. quicquid contra senserit gloss. in verbo lex. ad fi. in l. & quia. ff. de iurisd. omn. iud. in l. legatus, in vna sua solutione. ff. pro off. procons. Balb. deci. 328.

Delegatus ab ordinario non potest subdelegare. l. a iudice. C. de iudi. vbi Cor. limitat in 4. casib.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 8. per Ias. in d. l. a iudice. num. 3.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 7. a Fel. in cap. super quæst. de offic. deleg. Fallit in 6. casib. vt per Soc. in d. l. more. ff. de iurisd. nu. 33. Don. a Fina.

Delegatus potest subdelegare quando est ab ordinario concessa facultas subdelegandi.

Ampliatur & limitatur in multis casibus, vt per Purpu. in l. more. ff. de iurisd. nu. 104. Don. a Fina.

Ordinarius potest dare suo delegato potestatem subdelegandi. Ias. in l. quæcunque. nu. 16. ff. de offic. eius. & in l. a iudice. C. de iudi. nu. 8. Ant. de Trem. in add. ad Bonacur. in pract. excep. in rub. de impe. excu. num. 7. ver. merum imperium. comun. dicunt. Villal.

Amplia istam communem ad ordinarium minimum. Maran. in spe. aure. par. 4. num. 58. commu. dicit ex glo. in l. is cui. de offic. delega. Idem.

Iudex delegatus an possit subdelegare cum potestate subdelegandi? Respon. frequentiori Docto. consensu approbata est ea sententia, q. iudex delegatus etiam principis non possit causam subdelegare cum potestate subdelegandi. vt testatur Alex. in consi. 157. vol. 2. Et tenet idem in rub. ff. de offic. eius. Bal. l. a iudice. ibi. Salicet. & Docto. communiter. C. de iudi. Ias. in l. i. ff. de offic. eius. Eandem sententiam firmat Abb. ca. cum Bertoldus. extra de re iud. Bar. l. solet. ff. de iur. om. iud. Marant. in tract. de ordin. iudic. par. 4. nu. 58.

Sed nunquid quilibet ordinarius id potest? Resp. q. sic, etiā minimus, ita tenet glo. c. is cui. de offic. deleg. lib. 6. Bar. in l. more. Et ibi Alex. nu. 12. dicit hanc esse com. opi. ff. de iurisd. omn. iud. Et eam tenet Fel. c. super quæstionum. §. si verò. ver. fallit quartò. de offic. delega. Mich. Grassus.

Delegatus subdelegandi, ac subcenturiandi ius non habet, si eius industria sit electa. commune fatur Soc. consi. 95. libr. 1. alioquin contestata lite delegatus ab inferiore etiam, quam principe, id ius habet tam in ciuilibus, quam criminalibus causis. vt commune ait Petr. Nun. de execu. manda. regum. ca. 1. videbis tamen quæ supra. vers. delegatus a principe. obseruantur. E. Suarez. & Don. a Fin.

Delegari an possint causæ meri, & mixti imperij; quæve tandem causæ delegabiles, vel nō habeantur, & quando.

C A P V T XXIX.

Meri & mixti imperij causæ delegari non possunt l. solet. in princ. ff. de offic. procō. l. nemo pot. ff. de reg. iur. quia propter magnitudinem causarum, & dignitatem personarum quibus committuntur, censetur electa industria personæ, non potest actus per alium explicari. Ias. in l. i. n. 28. ff. de offic. eius cui manda. est iurisd. sed iure canonico delegari possunt causæ meri

meri vel mixti Imperij. gl. & ibi Pan. nu. 1. in c. quod sedem. ex t. a de offi. iud. ord. gl. & Pan. in c. in archiepiscopatu. nu. 2. ext. de rapt. incend. & viola. eccle. Et Card. Zabar. in cap. 1. in cle. de offi. & potest. iud. deleg. Ias. in d. l. 1. num. 29. vbi ipse plures auctoritates allegat. Et hanc communem opin. Doc. esse scribit consulendo Alex. de Imo. in consi. 106. nume. 21. in 2. lib. consi. Kirchonius.

Causa meri & mixti imperij, & fori potest delegari propter infirmitatem. Ant. de Tremol. ad praet. Bonac. titu. de except. nu. 7. rub. de impetra. excep. qui contra rescri. in vers. profici-sci. commu. dic. Bonac.

Causa meri & mixti imperij delegari non possunt. l. imperium. ff. de iurisd. om. iud. vbi glo.

Fallit in multis casib. quos no. Cagn. in l. 1. ff. de offic. eius. nu. 24. & seq. & Purp. ibi. nu. 512. vsque ad nu. 658. & in d. l. Imperium. nu. 272.

Fallit in 5. casib. quos ponit Soc. reg. 84.

Fallit in 7. casibus. vt per Iason in l. quacunque. ff. de offi. eius. num. 28.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. in d. l. imperium. nu. 46.

Fallit in principe, qui potest delegare causas meri, & mixti imperij.

Ampliatur hoc in 3. casibus. vt per Baptista Villal. conclu. 36. in litera D.

Fallit etiam in ordinario, qui potest causas meri, & mixti imperij delegare ex causa infirmitatis.

Ampliatur hoc & limitatur in 4. casib. per Ias. in d. l. quacunque. nu. 13. Don. a Fin.

Sicut per absentiam causa meri imperij delegari potest, ita etiam propter infirmitatem. hac est communis opinio, vt attestatur Sebast. Sapia in l. 1. ff. de offi. eius.

Fallit vt per eundem ibi. num. 116.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Io. de Nig. in d. l. num. 69. Don. a Fin.

Causa meri imperij delegari propter varias occupationes non possunt, communis est opinio, vt attestatur Sebast. Sapia in d. l. 1. vbi eam limitat.

Fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in d. l. 1. nu. 41.

Fallit in 12. casib. quos ponit Gasp. Valla. l. imperium. nu. 117. vsque ad nu. 138.

Fallit in 4. casib. quos no. Bened. de Bened. concl. 79.

Fallit in 12. casib. vt per Cagno. in d. l. 1. ff. de offi. eius. num. 24. & seq. vbi Cur. iun.

Limitat. in 7. casib. num. 32. vide Rimin. in d. l. 1. num. 36. vbi limitat 12. casib.

Ampliatur & limitatur in multis casib. vt Purpur. in l. 1. ff. de offi. eius. num. 467. Don. a Fin.

Ordinarius non potest delegare ea quae sunt meri & mixti imperij propter multitudinem causarum. hanc esse communem opi. attestatur Cur. iun. in d. l. 1. ff. de offi. eius. nu. 83.

Fallit in 8. casib. vt per Baptista Villa. conclusio. 42. in litera D. Don. a Fin.

Ordinarius non potest delegare ea, quae sunt meri, & mixti imperij, propter multitudinem causarum. idem Curt. iun. in d. l. 1. num. 83. communem dicit. de offi. eius cui manda. est iurisdic.

Fallit prima ampliatio, si in commissione Principis est appositum verbum, praecipimus. Fely. in c. eam te. de rescript. & in c. si pro debilitate. de offi. delegat. Cur. iun. in d. l. 1. nume. 80. communem dicit.

Fallit secundo, si est onerata conscientia delegati: quia non potest subdelegare. Soc. consi. 95. vol. 1. com. dicit.

Fallit tertio, si est electa industria personae delegati. idem Soc. communem dicit.

Fallit quarto, quando delegantur ea, quae sunt concessa in signum supremae potestatis. Cur. iun. in l. 1. de iurisd. om. iud. ff. nu. 8. commu. dicit.

Fallit quinto, in actuali missione in possessionem: quia licet possit subdelegari cognitio de mittendo in possessionem, non tamen ita missio. Cur. iun. in l. 1. de iurisd. om. iudic. ff. nu. 36. commu. dicit.

Amplia istam quintam limitationem ad missionem in possessionem ex primo decreto. Ias. in l. iudicare. nu. 70. ff. de iurisd. om. iud. commu. dicit.

Fallit sexto, quando agitur de remotione actuali tutoris, vt puniatur, quia solus praeses cognoscit, secus tamen ad remotionem ciuilem. Cur. iun. in l. cognitio. nu. 7. ff. de offi. eius cui mand. commu. dicit.

Fallit septimo, in causa criminali. Alb. in l. 1. ff. de offi. eius cui mand. communem dicit. sed Ias. ibi tenet contrariam esse communem. sed Boer. in decis. 6. nu. 8. 9. & 10. concordat opi-

niones dicens, quod tota causa non potest subdelegari, sed articulus causa tantum sic.

Fallit octauo, in subdelegato Principis. Cur. iun. in d. l. 1. de offi. eius. nu. 80. com. dic. Idem.

Ordinarius iudex ob aegritudinis causam, & ea quae sunt meri imperij delegat. commune ait Cur. iun. in l. 1. nu. 81. ff. de offi. eius cui mand. est iur. E. Suarez.

Ordinarius potest causas meri & mixti imperij delegare ex causa infirmitatis, sicut ex causa absentiae. communis est sententia Doc. in l. 1. ff. de offi. eius.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. 1. Don. a Fin.

Delegari hodie possunt de iure canonico omnia, quae sunt meri & mixti imperij delegabilia. vt est communis opi. Vant. de nullitatibus processus. fol. 129. num. 86. Cap. reg. 79. nu. 13. Alcia. in c. quod sedem. de offi. ordi. nume. 82. communem dicens. Ant. de Tremolis in practica Bonacursij. tit. de impe. & excep. quae contra rescrip. fol. 63. in gl. merum. litera A. & communem dicit Pet. Rauen. in suo aureo Alphabeto. in vers. delegatio. Vantius de nullitatibus processus. fol. 153. nu. 50. nisi in commissione dicatur, praecipimus tibi. Feli. in c. cum te. de rescrip. & in c. si pro debilitate. de offi. dele. communem dicens. vel si sit delegatus, cui oneratur conscientia, quia non potest subdelegare. Soc. consi. 95. vol. 1. colu. 3. communem dicit. vel si sit electa industria personae. Socin. ibi communem dicens. Bonacoss.

Delegari possunt hodie ex generali consuetudine indistincte omnes causae meri & mixti imperij, etiam quo ad poenam ultimi supplicij. Clar. q. 40. in prin. de iure canonico etiam. & de iure ciuili per Principem. Bal. in c. decernimus. nu. 18. de iudi. Delegatus autem Principis potest delegare causas criminales. idem in delegato ab inferiore. vt est com. opi. ibi ver. si vero iudex. & ver. in delegato.

Fallit in casu necessitatis propter absentiam iudicis. Paul. de Cast. in l. iudices. nu. 1. C. de fide instrum. Bonaco. & Villal. in versic. delegare.

Delegari quae causae possint, & quae non, distinguendo declarat Bar. in l. nec quicquam. 5. vbi decretum. num. 8. de off. procenf. Don. a Fin.

Vbi causa requirit plenam cognitionem, & decreti interpositionem, non potest delegari. not. Doctor. in l. 2. ff. de officio eius.

Fallit in 2. casib. vt per Iac. de Nig. in d. l. 2. nu. 1.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in l. nec quicquam. ff. de off. procenf. num. 82.

Fallit in 4. casib. secundum Dec. in l. omnia quacunque. ff. de reg. iur. Don. a Fin.

Miscellanea de delegatis.

C A P. XXX.

Delegatus potest sibi eligere locum, vbi ius dicat. Curt. iun. in rubr. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdic. num. 22. commutem dicit. Villal. & Don. a Fin. & E. Suarez.

Iudex delegatus an possit ampliare & minuire tempus, quod datur iudicatis, ex causa? Respond. Vtrum iudex delegatus in sua sententia possit ex causa augere vel diminuire tempus quadrimestre, quod a lege indulgetur iudicatis, sententiis variatum est. Nam quod possit, tenet Raph. Cuman. in l. 2. ff. de re iudic. ex quo enim potest in totum absolueri vel condemnare, potest etiam tempus apponere, cum bonum sit argumentum a re ad tempus. Contrarium vero tenet gloss. quam sequitur Barto. in d. l. 2. qui mouetur ex eo, quia iudex delegatus non potest exequi sententiam suam, sed mandatur executioni per ordinarium. Vnde non potest imponere legem superiorem, hanc sententiam communiter approbatam asserit Ias. ibi. nume. 5. Et eam tenet Maran. in spe. distinct. 5. nume. 44. Et haec est vna differentia inter ordinarium & delegatum. M. Grassus.

Delegatus non potest minuire, nec augere quadrimestre quod datur iudicatis ad soluendum Ias. in l. qui pro tribunali. nu. 5. ff. de re iud. com. dic. Villal. & Suar.

Delegato nec minuendi, nec augendi quadrimestris temporis iudicatis concessi copia est commune ait Ias. in l. qui tribunali. nu. 5. ff. de re iud. Don. a Fin.

Delegati assertioni standum est, hanc esse com. opi. testatur Pau. Oria. in l. 1. ff. de offi. eius.

Fallit in 3. casib. vt per dictum Pau. Oria. in d. l. 1. num. 61. Don. a Fin.

Capi non potest facere quilibet delegatus etiam inferioris a Prin-

Principe, post litem contestatam, vt est communis opinio, de qua las. in l. cui iurisd. nu. 13. ff. de iurid. om. iudic. Limita, vt ibi per eum. nu. 14. & seq. Bonacosi.

Iudex delegatus non potest sibi referuare taxationem expensarum, nec suam sententiam interpretari, secundum Bart. & communiter Doct. in l. ab executore. ff. de appel. per tex. ibi & gl. in verbo, præs. Nisi secundum eos esset talis delegatus, qui posset suam exequi sententiam iuxta no. per gl. in l. a duo Pio. in prin. & §. 1. & ibi Bar. ff. de re iud. Balb. decis. 131.

Delegatus datus sub nomine dignitatis non transit ad successorem quando quis habet dignitatem non nomine proprio. las. in l. more. nu. 65. ff. de iurisd. communem dicit. Don. a fina. & Vilal.

Delegatus non potest mittere in possessionem ex primo decreto. las. in l. iud. nu. 8. ff. de iurisd. om. iud. communem dicit. Villal. & Vezinus.

Delegatus non tenetur citato mittere originale suae commissionis sed satis est tenorem inferre citationi. secundum communem. per tex. in c. 2. & ibi Doct. de dila. refert Min. finge. obserua. 1. Cent. 3. I. Fich.

In delegato habet locum l. Barbarius. ff. de offi. prato.

Fallit in 3. casib. vt per Felyn. inc. sciscitatus. de resc. colu. 4. Don. a fina.

An delegatus possit mulctare. vide ample Angel. in conf. 8. Vezinus.

Delegatus potest coercere impediens suam iurisdictionem. c. quia quæsitum. de off. deleg.

Fallit in 7. casibus secundum Felin. in dict. capit. num. 14. Don. a Fina.

Delegatus meri imperij constitutus ad vltimum recte progreditur suppliciam. communis est opi. Soarez. in verb. delegatus. nu. 38. Clar. q. 40. vers. sed nunquid. Cap. reg. 79. Alc. in c. quod sedem nu. 83. de iudi. Bonacosi. & Don. a Fina.

Delegatus quando est periculum in mora vt in insigni latrone, potest imponere poenam mortis. Cur. Iun. in l. 1. ff. de offi. eius cui mand. est iurisd. nu. 65. communem dicit Alc. Et plus dicit in ca. quod sedem nu. 83. de offi. ordi. esse communem opinionem quod delegato mero imperio in casu in quo delegatio subsistit, delegatus potest procedere ad vltimum supplicium. Villal.

Iudex delegatus impeditis a iure gētium vel positio introductis oppositis, inhabilitatur, & quantumcunq; tolere tur in ipso officio, nihilominus poterit contra eum de ipsis impeditis & eorum quolibet opponi, prout notatur in l. barbarius. ff. de off. præt. & hoc voluit Inn. in c. sciscitatus. de rescip. & ita communiter teneri dicit Bened. Capr. regul. 20. nu. 30. Quod in ordinario locum habere non potest, quia quā diu in offi. toleratur, contra eum non poterit de talibus impeditis opponi. 8 q. 4. c. nonne. & c. cum super. de of. deleg. secundum Inn. Compofel. Io. An. & Pet. d. c. sciscitatus. refert Bened. Capr. ibidem nu. 31.

Delegatus iudex appellationis si pronunciat causam appellationis legitimā, an possit de principali negotio cognoscere, & denique Abbas post antiquiores, in cap. vt debitus. de appel. concludit q. sic: quia dictum negotium accessorie venit ad ipsam appellationis causam, quæ committitur. Et cum in ipsa cā principali etiā accessoria includatur. c. prudentiam. in si. de off. deleg. Ratio tamē illa videtur debitabilis, quia illa accessoria tantum censentur commissa, & veniunt, sine quib. causa expediri, & commissio adimpleri non potest. l. 2. ff. de iurisd. om. iud. nor. in c. preterea. in c. post literis. e. tit. de off. deleg. sed causa principalis nō est necessaria ad causā appellationis, cū sine illa possit ipsa appellatio expediri. Inn. in d. c. vt debitus. alleg. gl. in c. solet. in ver. per superiorem. de sent. ex com. in 6. quæ dicit, q. nec etiam veniunt ea, cum quib. causa facilius expeditur. Dec. tamen in d. c. vt debitus. dicit primam opinionem magis communem. Bellacomb.

Iudex delegatus, cui est commissā causa appellationis an possit absque noua commissione cognoscere de causa principali, si appellatio fuerit iustificata? Resp. Verior. & receptior est sententia, q. sic. tex. c. vt debitus. de app. qui secundum communem intellectum non tantum in iudice ordinario, sed etiā delegato loquitur: vt tenet gl. c. ex tenore. verb. terminetis. de for. comp. Eandem sententiam tenet Ant. de But. Abb. & Imo. d. c. vt debitus. Dec. nu. 23. asserens eam esse communem, post Francum. nu. 43. Eandem dicit esse communem Fel. c. causam quæ, de rescip. lib. 6. licet Francus contrariam sententiam conatus fuerit defendere. Mich. Grassus.

Quando appellatum est ab interlocutoria ante diffinitiuā, & iudex delegatus ad illam causam appellationis pronunciauit bene appellatum, & malè interlocutum, poterit ipse iudex

delegatus etiam de causa principali cognoscere, sicut potest ordinarius. c. vt debitus. ex. de appel. secundum Inno. in d. ca. vt debitus. in gl. in verbo, alioquin. Pan. Butr. & Host. ibi. Quæ opinionem dicit veriore, pro qua est gl. in c. si. §. fi. 2. q. 6. Et hanc sequitur domi. Constantius de Bargis in l. iudex. ff. de re iud. quicquid contra senserint Vincen. ac Fede. de Sen. in suis cons. vt refert Panorm. in d. c. vt debitus. Secunda tamen opinio posset procederet, & saluari secundum Imol. in dicta l. iudex: quando in commissione dixisset, Delego tibi causam appellationis tantum, aliās procederet, quod prius dictum est: secundum præfatos Doctores & domin. præposi. Mediolanens. Card. nunc, & episcopum Alexand. in d. ca. vt debitus. Balb. decis. 22.

Delegati plures si sint dati cum clausula vos vel alter, tunc altero subdelegante, collega non tenetur admittere subdelegatum, etiam absque collega impedito, quocunque etiam impedimento. cap. cum plures. de off. deleg. lib. 6. Si verò sint dati cū clausula, q. si non omnes, vel q. si ambo, & tunc collega subdelegare volens impeditus est perpetuo impedimento, tunc licet subdelegare possit. c. si. de off. deleg. & c. si pro debilitate eo. tit. tamen collega talem subdelegatum similiter non tenebitur admittere, cū purificata sit clausula data tali impotentia. vt voluit glo. in c. coram. de offi. deleg. & ibid. Goff. & Io. And. & ita communiter teneri arg. c. quod super iis de voto. dicit ac sequitur Bened. Capr. reg. 29. nu. 12. & seq.

Vtrum vnus ex pluribus iudicibus delegatis ad vniuersitatem causarum possit sine alio ab initio cognoscere & sententiare? Resp. Controuersum est vtrum quando sunt plures iudices delegati ad vniuersitatem causarum, vnus sine alio a principio possit procedere, nonnullis existimantibus posse, ad similitudinē iudicis ordinarij, cui æquiparatur. gl. Bart. & Doct. l. si vni. ff. de re iudi. & in specie Alex. dicit ibi hanc esse communem opi. Et las. nu. 7. alijs verò contrarium asserentibus ex eo q. sicut alij. delegati, ita quoque delegati ad vniuersitatem causarū habent iurisdictionem iure alieno, & vice delegati funguntur non iure proprio sicut iudices ordinarij. Hæc sententiam firmat Io. de Imo. in c. 1. ext. de off. deleg. & Abb. in c. causam. el. 1. de off. deleg. Sed prior sententia magis obtinuit quia delegati ad vniuersitatem causarū sicut ordinarij habent iurisdictionem & exercitium insolidum, non autem delegati ad vnā vel certas causas. M. Grassus.

Delegati iudices licet habeant iurisdictionem, seu habitū iurisdictionis insolidum, cum ipsa iurisd. sit indiuisibilis 24. q. 1. c. loquimur. tamen, sicut ordinarij non habent insolidum, cum vnus sine alijs eandem exercere vel cognoscere nō possit, sed debent simul cognoscere vt patet ex capit. prudentiam. de offi. deleg. & si aliter fieret, factum non teneret. capit. causam matrimonij. de offi. delega. & c. vno delegatorum. & c. cum causa. eod. tit. l. duo ex tribus. ff. de re iudicat. quod tamen fallit quando dati fuerint delegati ad vniuersitatem causarum quia tunc perinde atque ordinarij iurisdictionem habent insolidum, licet exercere sine fraude non possint, argu. l. 1. §. si. ff. quis & a quo. & hoc voluit glo. in l. si vni. alias incip. Pomponius. ff. de re iud. quam sequitur Bart. ibi. & in l. 1. §. si plures. ff. de exercitor. & Do. Flor. in d. c. prudentiam. cum quibus communiter Doctores asserit transire Bened. Capr. regul. 27. num. 21. & sequē. per ea quæ not. Bal. in l. a iudice. C. de iudic. licet dubitationem ac restrictionem id habere. ibid. Capr. teneat, quem vide. Similiter fallit quando dati essent cum clausula, quod si non omnes, & c. vel cum clausula alternatiua, videlicet, vt omnis, vel duo, vel alter, tunc enim si vnus solus procederet, valeret. glo. in capit. cum plures. de offi. deleg. lib. 6. l. qui res. §. area. in si. ff. de sol. idem Capr. ibid. nu. 25. & seq.

De iudice appellationis, eiusque partibus tum in procedendo, tum in iudicando.

C A P. XXXI.

Appellationis iudicem indistincte nō debere prius cognoscere appellationis articulum, quam principale negotium. Doct. communiter tradunt in ca. vt debitus. de appel. Sed si appellans petierit, vt, omisso appellationis articulo, iudex ipse principale negotium cognoscat, id facere poterit, per text. in cap. cordi. eod. tit. de appel. in 6. & latius per Abb. in d. c. vt debitus. F. Turzan.

Appellationis iudex delegatus, tamē si legitimam appellationis causam pronunciet, de principali adhuc negotio cognoscere, ac decernere potest, vt crebro docto. placitum affirmat.

mat Dec. in c. vt debitus. de appell. Appellationi semper erit deferendum, cum iudex vel in facto, vel in iure dubitare merito poterit, vt commune Doc. enuntiatum asseuerat Collect. in c. vt debitus. in fin. de appel. E. Suarez.

Index ad quem non inhihet iudici a quo, sed prius debet pramittere cognitionem, vtum appellatio sit recipienda, si eam recipit, ex probabili causa, poterit postea inhihere iudici. cap. Romana. de appellat. in 6. Innocen. in cap. dilectus. de rescript.

Fallit in 4. casibus. vt per Felyn. in d. cap. Romana. colu. 9. Don. a Fina.

Iudex semper etiam in casu dubio debet appellationem admittere, alias puniendus esset. l. quoniam. C. de appel. Bald. in l. properandum. §. si autem. C. de iudi. & an sit deferendum appellationi, iudex ad quem de eo debet cognoscere, & non iudex a quo. Bar. in l. i. ff. nihil nouari pen. appell. & si semel iudex appellationem admiserit, aut detulerit ei appellationi, non poterit amplius procedere in ea causa etiam si ea admiserit, nisi si & in quantum. Cor. conf. 305. par. 3. Bellac.

Appellationis iudex in dubio appellationi a diffinitiuam de ferre debet. secundum Spe tit. de appel. §. nunc dicamus. vers. 1. Ias. in l. i. ff. si quis caut. Dec. conf. 283. 39. in c. vt debitus. nu. 23. de app. Are. in c. cordi. in c. si a iudice. de app. in 6. Quam conclu. intellige, vt per Dec. in d. c. vt debitus. nisi essemus in materia in qua regulariter appellatio non admittitur: nam tunc in dubio inhihet. est regula, & non iniuria quidem appellationi deferendum est in re dubia, quia illa est antidotum, contra iniustam sententiam. teste Cur. conf. 163. nu. 8. & est defensio quae datur oppressis aduersus sententiam iudicis. l. i. ff. de appel. c. ad Romanam. 2. q. 6. quibus adde, quod si iudex appellationi non deferat: puniri debet. c. de priore. de app. Ias. in auth. ad hac. num. 3. de iud. Hinc est, quod Apostoli reuerentiales dantur, qui cum in forma conceduntur, & a persona legitima appellatum fuerit, & petantur alij refutatorij, concessi intelliguntur. Qui quidem refutatorij dantur quando frustratoria videtur appellatio, qua in re est animaduertendum: quod si Apostoli petiti fuissent, & non dati: saltem refutatorij, si iudex procederet processus redderetur nullus. c. vt super. in gl. ult. vbi Io. And. de appel. in 6. Aegid. conclu. 15. i. secus si nulliter appelletur, quia tunc iudex Apostolos dare non cogitur. ex no. per Rot. decif. 18. in antiq. quomodo autem. & qua poena puniatur iudex appellationi non deferens. Et dic, quod diuersitas est inter ius Cano. & ciuile. iure enim Cano. si criminalis causa est, iudex deponitur: si vero ciuilis, arbitrarie punitur, iure autem ciuili si criminalis, poena arbitraria, si ciuilis causa erit. 30. libris auri poena afficitur. l. quoniam. C. de appella. Rom. conf. 501. Boer. q. 153. num. 4. & 5. quid si iudex simpliciter appellationem non admittat: sed cum clausula, si & quatenus de iure tenetur, aliter non, an appellatio habeatur pro admissa? Et Roman. d. conf. verba illa, ad iuris dispositionem referenda putat, vt si appellatio admittenda erat, utique admissa habeatur, alias minime. secundum Felyn. in c. cum contingat. col. pen. de off. deleg. Bar. in l. ambitiosa. colu. pen. de dec. ab ord. fac. Bal. in l. edita. col. 17. C. de edend. Marc. decif. 271. vnde cauti iudices appellationes recipiunt cum dicta clausula, si & quatenus, ne eas simpliciter reiiciendo in penam incidant, per quam admissionem cum ea clausula, iurisdictionem a se abdicare censentur, adeo vt processus coram eis fieri nequeat, nec factus valeat. iuxta communem per Roman. d. conf. 501. col. 2. Accedit, quod quando iudex appellationi non deferat, sed illam reiicit, appellans debet esse cautus, vt a tali reiectione appellet, alioqui reiectio, & sententia transirent in rem iudicatam. vt scribit Zabarel. in clem. 1. colu. 3. ver. ex hac glo. de dolo & contum. de qua tamen clausula admissionis appellationis, si & quatenus. vide quae notat Osa. dec. 131. Bellacomb.

Licet index a cuius interlocutoria est appellatum, nec detulit appellationi, possit in causa procedere ante inhibitionem, c. non solum. de appellationib. tamen si debite requisitus non dederit Apostolos, sic procedendo facit processum nullum. c. ab eo. & c. cordi. & ibi notatur. circa princ. de appel. in 6. Nisi per comparitionem appellantis coram iudice a quo, in causa principali esset appellationi renunciatum. c. gratum. ext. de off. deleg. secus si comparuisset, vt doceret de grauamine. c. si a iudice. de appel. in 6. Balb. dec. 448.

Iudex appellationis ab interlocutoria inhihere non debet, nisi prius super appellationis iustitia cognouerit, alias inhibetio nullius erit efficacia. teste Specu. tit. de appel. §. de officio. ver. sed quaeritur. text. in c. Romana. §. si vero. & §. si autem. de appe. in 6. Fely. in c. dilectus. 2. col. pen. de reser. Insuper dicta

inhibitio vt valida sit, parte citata fieri debet. secundum Are. conf. 26. col. pe. ver. causa. secundum conf. 34. col. 3. Alex. conf. 91. col. pen. lib. 2. conf. 9. lib. 4. in l. Titia. in ff. sol. mat. vbi refert communem in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Ias. in l. si opus. nu. 6. ff. de no. ope. nunc. in l. nec quicquam. nu. 3. ff. de off. procons. de qua inhibitione, & an ac quando permessa sit, vide Myring. cent. 3. obser. 87. Bellac.

Iudex appellationis debet seruare modum, terminos, stylum, statuta, & consuetudinem fori iudicis a quo: quia ei succedit vt confirmator, vel infirmator. in authen. vt cum. de appe. cogn. in princ. col. 8. & secundum glo. in c. illud. 12. dist. in no. in rub. extra de consuet. Bal. in tit. de pace constan. §. in causis. in 1. col. in c. ad nostram. extra de appellat. Dom. Preposi. in rub. extra eo. Dom. de Rota in nouissi. decif. 20. in rub. de appell. Balb. decif. 469.

Coram iudice appellationis potest deduci, & probari, quod non fuit deductum, neque probatum in causa princ. no. in c. cum Ioannes. de fi. instr.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 3. a Fely. in d. c. nu. 17. Don. a Fina.

Appellationis iudex potest cogere vt sententia, vel acta edantur sub priuationis poena. comune effatur Ias. in l. is apud quem. nu. 12. C. de eden. E. Suarez.

Iudex qui detulit appellationi, non potest reuocando delationem iurisdictionem reassumere in ea causa, & casu a quo est appellatum. secundum Io. And. & communiter Cano. in c. cum appellationib. de appella. in 6. in clem. sicut. eo. tit. Bal. in l. eos. §. Apostolos. C. de app. d. Preposi. in c. vt debitus. extra eo. Balb. dec. 480.

Iudex super inepto libello si pronunciat, officium iudicis appellationis erit cassare sententiam, tanquam latam super inepto libello, reseruato iure apte agendi. ita Bald. in l. 2. in 14. q. C. de rescin. vend. al. c. cum dilecti. ext. de emp. & vend. refert & sequi. Alex. in 5. vol. conf. 53. fac. quod vult Ias. in d. l. edita. col. 8. & in l. 1. col. 8. ff. eo. & in §. 1. col. 2. in l. insti. de actio. vbi dicit qd iudex, qui videt male actum ex vna causa, tamen ex act. apparet quod potuisset apte agi ex alia, debet reseruare ius apte agendi. Idem.

Nec apta probatio libello inepto suffragatur. Dec. qui multa al. in conf. 83. & ita vult Ias. in d. l. edita. col. 8. & in §. ex maleficiis. col. 15. & in §. curare. col. 4. remissiue tamen. instit. de act. & amplissime. in l. 1. col. 3. cum seq. ff. de offi. asse. aliquid in d. l. 2. C. vt nemo priua.

Adde tamen qd probationes factae super inepto libello non pereunt, imo probant illo postea apte agente. Fely. no. in cap. causam quae. el. 1. col. ult. de testi. Bellac.

Iudex appellationis si confirmat primam sententiam tanquam latam legitime, agatur ex sententia confirmante, & ea exequetur. authent. si quis litigantium. C. de episcop. audi. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pactis. & hanc sententiam communem esse inquit Iason in l. 1. numero 11. ff. de re iudic. Bellacomb.

Quoties appellatur ab interlocutoria, iudex ad quem non debet cognoscere de nullitate ipsius interlocutoriae, sed solu de iustitia ipsius. Innoc. in c. dilecto. de appel. Guid. Pap. conf. 178. nu. 4. Idem.

Sententia si per iudicem appellationis sit confirmata, producit actionem, & ex ea agitur, & non ex prima. Ias. in l. res iudicata. nu. 11. ff. de re iudi. com. dic. Villal.

Fallit, si sententia appellationis, sit confirmata ex desertione primae per lapsum fatalium, cum sit interlocutoria, agitur ex prima. Ias. ibi nu. 4. com. dic. Idem.

Appellationis iudex seu infirmet, seu confirmet, nulla in specie opus habet verbo absoluendi, aut condenandi, vt aiunt commune Turz. opi. 24. Viuius lib. 2. opi. 30. E. Suarez.

De iudice appellato, seu a quo appellatur, & quae sint eius partes.

C A P. XXXII.

Vdex a quo, non debet lapso tempore appellationis, prosequenda, sententiam executioni mandare, nisi citato appellante ad dicendum causam: quare sententia executioni mandari non debeat. l. si contra maiorem. C. de appel. & ibi Bal. & Saly. idem Bald. in l. eos. C. eod. in princip. & Dom. de Rota decif. 422. in nouiss. Bar. in l. 1. ff. nil nouari appel. penden. Panor. in c. ex ratione. ext. de app. vult enim d. l. si contra. constare debere pratori de negligentia in prosequendo appellationem: quod non potest,

test, nisi parte citata, quæ potuit habere impedimenta, quæ al legabit, & excusabunt a negligentia facit l. si. illud. C. de tē-
po. appel. licet Inn. in d. c. ex ratione. & in c. cum super. ext. de
re iud. teneat citationem non fore necessariam in dicto casu,
quando fit executio in rebus adiudicatis per sententiam: se-
cus in aliis. Balb. dec. 465.

Iudex a quo fuit appellatum reiiciens appellationem quæ
interponitur non ab executione, seu re iudicata, sed sententia
debet, puniri triginta auri pondo. tex. est in l. quoniam iudi-
ces. C. de app. vbi Saly. & Doc. no. Vnde debet esse cautus ap-
pellans, etiam si iudex de facto reiiciat appellationem, vt ap-
peller ab huiusmodi reiectione, alioquin reiectio transiret in
rem iud. secundum Card. Zabar. in cle. 1. de dolo & contuma.
Hinc inoleuit practica, quod cauti iudices, a quibus appella-
tur, non reiiciant simpliciter appellationem, ne incidant in
pœnam. d. l. quoniam. Sed quod dicant se admittere appella-
tionem si, & in quantum renentur, & debent de iure & non ali-
ter, nec alio modo, quo casu talis appellatio admittitur, si & in-
quantum, non videtur simpliciter admittitur, sed solummodo in
casu quo de iure admitti debuit. secundum Bald. in l. edita. &
ibi no. alij Doc. C. de edend. Roman. consi. 501. vt declaratio-
nem Ang. consi. 217. in causa accusationis. Socin. iun. consil.
18. visis. num. 14. & seq. volum. 1. His accedit vtiliter, quod iu-
dex a quo propter admissionem appellationis, si & in quan-
tum, censetur a se iurisdictionem abdicare, adeo quod pro-
cessus aliquis coram eo amplius fieri non potest, & factus nō
valet. & istam scribit esse communem opinionem Roma. in d.
consi. 501. vel 401. Viuius opi. 410.

Iudex deferendo appellationi etiam si re integra reuocet
grauamen, non propterea recuperat, neque reassumit iurisdic-
tionem in ea causa abdicatam. secundum Gemin. & Io. And.
in c. cum appellationib. de appel. in 6. & alios communiter
ibi. Bal. in l. eos. §. Apostolos. C. de appellat. & istam opinionē
audacter asseuerant esse communem. Iaffredus in decis. 480.
& Paris. consi. 106. num. 25. vol. 4. & iudex ex quib. rationibus
possit deferre appellationi. vide Prac. Papien. latē declarantē
in forma Apostolorum. §. detuli. num. 2. Declarantur prædicta
per scriben. quod iudex inferior, non habet auctoritatem tol-
lendi appellationem a definitiua, secus ab interlocutoria, &
sic per appellationem ab hac interlocutoria, non suspenditur
iurisdicção iudicis quoad principale negotium, nec tenetur iu-
dex a quo prouocatur, eidem supersedere, vt sentit gl. Barto. &
Ang. in l. si. per illum tex. C. de sent. & interloc. omn. iud. Anto.
Imo. Fran. & Dec. in c. super eo. 1. de appel. & idem Dec. in c.
adhac. 1. & c. bona. eo. tit. quib. in locis scribit hanc esse com-
munem opi. Tamen contrarium tenuerunt omnes Canonistæ
communiter in c. sicut Romana. de rescri. & Barto. reuocando
sententiam in melius in l. 1. §. si. ff. a quib. appel. non licet. nu. 2.
istam communem opinionem sequitur, & citat Rip. in d. c. si-
cut Rom. nu. 20. cum aliis seq.

Limitatur prædicta communis ita declarata non habere lo-
cum, quando vnus iudex ex tribus delegatis detulerit appel-
lationem: tunc enim causa per huiusmodi delationem vnus iu-
dicis non deuoluitur ad superiorem. secundum Bal. in authē.
hodie. C. de appel. quem sequitur Cardin. in clemen. 1. q. 26.
de appella. & Imo. ibi. Domin. in cap. cum appellationibus. §.
1. de appel. in 6. Angel. in l. si cum dotem. §. eo autem tempo-
re. ff. solu. matr. & Peru. in c. fin. q. 7. de constit. & istam senten-
tiam asserit esse communem Dec. in c. cum omnes. nu. 35. de
consti. Viuius opi. 411.

Iudex a quo est appellatum ex vna causa, non potest ab ap-
pellante in alia causa recusari vt suspectus, quia sola penden-
tia appellationis non est sufficiens causa, vt possit recusari.
Causa est in l. 1. ff. de app. & ff. apud eū a quo appellat. est, & c.
Ratio, quia si de nouo grauabit, poterit appellare, vt ibi, vel
recusare eum tunc si maluerit. Sed si vellet probare veritatem
grauaminis, propter quod appellauit coram arbitris, pronun-
ciabitur suspectus. Et ita intelligatur. c. ad hanc. cle. 1. extra de
appel. dum videtur velle posse recusari iudicem a quo est ap-
pellatum. secundum Io. And. quem ibi sequuntur But. Pan. &
cōiter Doc. posteriores. teste eodem Pan. ibi, & etiam Bart. in
d. l. 1. Balb. dec. 46.

Iudex a quo appellatum est post præsentationem literarū
appellationis, non potest ad vltiora procedere, quia per so-
lam præsentationem literarum superioris constat, quod pars vult
illis vti. Dec. consi. 292. Idem.

Iudex a quo fuit appellatum, potest suam defendere senten-
tiam. l. si. C. de offic. vica. de quo habetur. in l. 1. ff. ne vis fiat ei.
Vezinus.

Iudex necessario citandus est vbicunque in causa appella-
tionis, quæ agebatur coram superioribus ex officio proces-

sit. secundum glo. in cap. cum speciali. §. porro. de appellatō.
communiter ab omnibus Doctoribus approbatam inibi. vide
Clar. q. 94. versic. quæro nunc. quam communem sequitur, ci-
tat, & declarat Dec. in d. cap. cum speciali. num. 27. cum aliis
sequentib. vbi an omitta dicta citatione processus sit nullus.
Viuius opi. 413.

Iudex citari debet per superiores ad tuendum honorem
suum, vbicunque ageretur de reuocatione sententiæ ad pœnā
imponendam ipsi iudici qui male iudicauerit: secus vero si
tractaretur de reuocatione simplici ipsius sententiæ, tūc quip-
pe non foret citandus. vt per gl. in c. sacro. de sen. exc. commu-
niter approbatam ab omnibus Canonist. ibi. quam quidem
communem ibi sequitur & commendat Fely. & Boer. in decis.
259. nu. 2. & seq. Viuius opi. 414.

Officialium partes & iura.

C A P. XXXIII.

Officialis electio facta aliter quam more solito, est
nulla. Barbat. in 3. volum. consi. 45. colum. vltima
Bonacoss.

Officialis non potest esse pater incontinenti
post officium filij. Alex. 1. vol. consi. 48. in fi. Idem.

Officialis non potest esse scriba in causis sui officij, nisi in
leuib. vel iurisdictionis voluntariæ. secundum Bal. in l. 1. in
§. huius. ff. de iusti. & iur. Bart. in l. iubemus. in §. sane. C. de sa-
cro. eccl. per illum tex. Balb. decis. 215.

Officialis potest punire familiam suam delinquentem. Iaf.
in l. qui iurisdictioni. colum. 3. ff. de iure om. iud. Vez.

Officiales eas iniurias cognoscent, atque punient, quæ vel
ipsis, vel alicui ex ipsorum familia, seu in eorum officij op-
proprium, seu saltem illorum officij ratione illata sunt, alias
vero nequiquam. commune inquit Alexan. consilio 14. nu-
me. 10. lib. 6. Iul. Clar. in prac. §. vlti. quæst. 35. vers. vlti. Suarez
& Bonac.

Officialis in his casibus in quibus officialis potest punire,
& procedere contra delinquentem in se, vel famulos suos, vt
per Innoc. in c. ex parte. de verb. signific. & Bar. in l. si quis for-
tē. §. 1. ff. de pœn. poterit allegari suspectus. secundum Petr. &
Cy. in l. 1. C. ne quis in sua causa. Io. And. in c. si quis erga. 2. q.
7. Panor. in c. dilectus. de pœ. licet Bald. in d. l. 1. teneat contra-
rium. cuius opinio procedere posset, quando delictum seu
iniuria esset notorium & notoria, concernens officium, & pœ-
na esset a iure taxata, vt tunc non possit recusari: Secus si
pœna non sit a iure taxata, sed arbitraria. vt in prima opinio-
ne, quia posset forte in arbitrando modum excedere. Hanc di-
stinctionem sentit Panorm. in 4. colum. in c. cum venissent. ex-
tra de iud. & in d. c. dilectus. Et illam tenet expresse do. Con-
stan. in trac. de caut. iud. in tit. de recus. iud. in §. nunc secundo
loco. Balb. decis. 44.

Officialis potest exercere officium etiam post tempus, do-
nec alius venerit, & ei debetur salarium pro illo tempore. Lu-
dou. sing. 390. Angel. in §. item si in 5. colum. in tit. de except.
Villalob.

Officialis, si deprehendit aliquem in facinore, & propter
hoc iubet ipsum carcerari, torqueri, vel fustigari in pœnam
istius delicti, talis ex genere pœnæ efficitur infamis, cum ap-
pareat veritas causæ, propter quam fuit tortus, vel fustigatus
vt est commun. opin. Socin. in cap. super his. num. 37. de pœn.
Bonacoss.

Officialis videns rixantes, debet mittere familiam, alias de-
bet deponi. ita Felyn. in c. quantæ. de sentent. excommuni. vbi
omnino vide. & in rubr. de treug. & pac. colu. 3. per Iaf. in §. si
minus. col. 6. & seq. in tit. de actio. & in leum qui res. C. de pro-
cur. Bal. in l. 1. §. quies. ff. de offic. præf. vrb. communem dic.
Vezinus.

Officiales, siue illi, qui funguntur munere publico, non
possunt emere res illorum, seu bona, cuius vel quorum ad-
ministrant. l. si in emptione. §. si. ff. de contrah. emp.

Fallit in multis casibus quos not. Petr. Duenn. regul. 31.
Don. a Fin.

Officialis regulariter durante officio non accusari potest,
nisi esset tale delictum propter quod priuandus esset officio,
& ideo pro barataria & furtis potest officialis etiam durante
officio accusari, non expectato tempore syndicatus. com. dic.
Boss. in tit. de offic. corrup. pecun. nu. 34. Clar. d. lib. 5. §. si. q. 16.
ver. præterea quæro. P. Fich.

Accusari possunt officiales durante officio, si baratariam
commiserunt, & condemnari, & officio priuari, secus si pro de-
lictis, pro quo non essent remouendi ab officio. vt est commu-
nis

nis opin. Clar. q. 16. ver. praterea. idem erit, si officialis foret fur. ibi. Bonac.

Officialis potest conueniri, vt per Alex. in l. principalib. ff. si cer. pet. Fely. in c. legebatur. de maio. & obed. & Ias. in l. 2. ff. de in ius voc. com. dic. Vez.

Officialis si durante tempore sui officij, fuit priuatus officio, & postea reassumptus, cum eisdem pactis reassumptus intelligitur, secundum Bal. in l. si constante. C. de don. ante nup. & in l. etiam. C. de iure dot. quem sequuntur Scrib. omnes communiter in l. diem fundo. ff. de offi. assessor. vbi Modern. audacter mentionem faciunt de ista communi.

Concludunt etiam quod si ciuitas conduxit doctorem cum certo salario pro vno anno, quo finito, rediit domum suam, & demum interpositis pluribus annis reconducatur sine repetitione salarij, intelligitur reconductus sub illo salario, quod prius perceperat, vbi subdunt etiam idem esse in famulo, & similib. F. Vinus opi. 561.

Officialis remotus ab officio propter suam culpam debet tantum habere salarium pro tempore quo seruiuit, non pro futuro tempore quo non seruiuit. Bar. & Ias. in l. diem functo. nu. 45. & 78. ff. de off. assessor. & condemnatus ob dolum in administratione commissum non appellat, secundum Iac. Butr. & Cy. in l. nulli. C. quor. app. Balb.

Officiali de facto procedenti licitum est de facto resistere. Alex. in 2. vol. consi. 144. etiam superiori. Panor. in 2. par. consi. 3. q. 27. in ult. col. Ias. in §. quadrupli. in 1. col. instit. de actio. & in l. vt vim. in 5. col. ff. de iusti. & iur. Ang. in d. §. quadrupli. in 6. colum. facit quod vult ipse Ias. in §. pœnales. in 22. col. in si. instit. de actio. Dec. in c. si quando. in 1. col. de off. deleg. Hyppol. Marfi. in l. 1. in 6. & 7. col. ff. de quæstionib. tex. est in l. defensionis. de iur. fisci. lib. 10. & in l. contra nostra. de excus. & exat. lib. 12. Bonac.

Nec creditur officiali volenti aliquem capere, nisi constet. de potestate in script. Ias. in l. cum proponas. la. 1. C. de pact. & in d. §. quadrupli. col. 2. Bonac.

Non debet vnus official. de facto alterius se impedire. Barba. in 3. vol. consi. 45. col. 3. com. dic. Vez.

Officialis factum non præsumitur deuenisse ad notitiam principis seu domini. Alex. in 1. vol. consi. 84. ibi. Nec prædictis obstat. Vezin.

Officialis absque peccato potest exequi sententiam principis qui absque processu mandat vt aliquis furca suspendatur. Hiero. Cagn. in l. velle. nu. 15. in si. de regi. iur. com. dicit. B. Villal. Suarez & Bonac.

Amplia etiam contra tertium succedentem scienter in rem violenter affectam. Ioann. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. vers. explicitis. nume. 50. ff. de acquir. poss. communem dicit. Idem.

Officialis qui publicos prouentus subtrahit, punitur pœna capitis. Clar. q. 68. ver. officialis.

Officialis qui multa acquisiuit in officio non præsumitur acquisiuisse de bonis fisci, vt est com. opi. Clar. q. 68. ver. officialis. Et quis non dicitur officialis, nisi sit in possessione officij. Bal. consi. 508. in 5. vol. Et not. q. quis debet habere officium a Principe, & non ab aliis. Pau. de Castr. in l. 1. C. de statutis & imag. vbi & de Benderiis, quæ dantur officialibus meminit in signum bene acti officij, de quibus plene per Parid. de Puteo in trac. syndic. in princ. Et not. q. non omnis remotio ab officio designat indignationem remouentis, nisi causa remotio- nis tacitam indignationem contineat. Ang. in l. quod ait. ff. de iis, qui no. infra. Bonac.

Officiales qui acquisiuerunt in officio, recte acquisitum cen- setur, nisi contrarium probetur. vt est commu. opi. Suarez ver- bo officiales. nu. 10. Bonac.

Officialis qui durante officio suo multa acquisiuit, in du- bio non præsumitur de bonis fisci acquisiuisse, nisi aliter li- quido probetur. communem dicit Dec. consi. 6. nu. 2. Bertran. consi. 115. nu. 8. lib. 2. & consi. 151. num. 6. lib. 6. Clar. d. §. si. q. 68. vers. officialis. P. Fich.

Officiales tenentur seruare statuta per eos iurata. in Auth. vt iururan. quod præstatur ab his. Auth. præfides. C. de epis. & cler. Ferrarius cautela. 3. Aff. super constit. in præludiis. q. 12. nu. 8. Et non debent seruare ius commune, nisi in defectum, vt per Occam Ferrar. inter consi. crim. 100. nu. 19. Tom. 2. Alias efficiuntur periuri, & tenentur in syndicato. vt per Occam ibi. & per Pari. de Puteo in trac. syndic. & per alios. Et ita præti- catur vbiq. fallit, vt per Nattam in consi. 19. per totum. fallit vt per Brunum inter consi. feud. consi. 35. nu. 15. 16. 17. 18. & 19. Sed deficientibus statutis Ferrariæ, debet fieri recursus ad ius commune, prout in literis Illustrissimi D. Ducis, ante vo- lumen statutorum, pro quibus vide Barb. consi. 42. col. 2. sub

nu. 7. in 2. vol. & in consi. 13. nu. 6. in 1. vol. Bald. in consi. 348. in 3. par. in si. Gratum consi. seu responso. 11. in 2. vol. Riminald. consi. 9. & consi. 72. in si. in 1. vol. Et quando est contentio inter ius ciuile, attenditur Ferrariæ ius canonicum Zabarella consi. 2. & consi. 20. vbi expressim de Ferrariæ loquitur. Nam delicta secundum statuta loci puniuntur. Brun. consi. feudali inter cō filio crimi. consi. 115. num. 91. An vnus officialis vnus territo- rij possit condemnatum fugientem capere in alieno territo- rio? Responde, q. non. Corn. consi. 159. in 2. vol. Nam vnusquis- que officialis debet esse contentus officio suo. Ias. in consilio 229. nu. 6. in 2. vol. nec extra suum territorium extēditur eius iurisdic. si ff. de iurisd. omn. iud. vbi & Doct. An Vicarius di- catur officialis? Respond. quod sic. Federicus de Senis. consil. 303. nu. 4. Bonac.

Officiales publici non possunt pecuniam ad aliquē vsum deputatam pro utilitate ciuitatis, conuertere ad alium vsum. l. 2. & ibi Ioan. de Plat. & Rebuff. C. de frument. vrb. Rom. lib. 11. I. Fichar.

Officij adipiscendi causa, si sit officium temporale, non li- cet aliquid clam donare, sed si aliqua oblatio fieret palam, & principi, in quo cessat crimen ambitus, vtique liceret. comu- nem dicit Ana. in c. 1. nu. 4. de simo. Si autem oblatio illa fie- ret alteri quam principi, tunc non modo dantes aut offeren- tes aliquid pro officiis, sed etiam ea potentes, puniuntur pœ- na infamiae, & centum aureorum. per textum l. vnic. ff. ad l. lul. de ambit. Clar. d. lib. 5. §. simonia. vers. praterea quæro. P. Fi- char. & Bonac.

Officium duorum quando quis sustinere possit. vide Bart. in l. comperimus. C. de prox. sac. scrin. lib. 12. & l. si consul. ff. de ad op. vbi Doc. in apost. declarant. & quod dicatur officij, & vnde. vide Abb. in c. post cessionem. col. 1. in fin. de probat. Quid de officiali, an & quando durante officio conuenire possit, vide Barto. in l. pars literarum. ff. de iudic. & an quis officio plurium fungi possit. vide Barto. in d. l. comperimus. Cacharanus.

Officium morte finitur, & sic non succedit hæres in officio. Bal. in l. j. C. si quis ignem mi. & c. Vide in ver. executor testij. §. 3. & Bal. in l. si. §. si. C. de bon. quæ lib. notat. quod in officio filij pater non succedit. Bonac.

Magistratus aut iudex ordinarius potest tempore summae necessitatis, aut sauiantis belli ciues compellere ad pecunias reipub. mutuandas, pro alendis exercitibus. ita Gul. & Nicol. Neapolitan. in l. scriniarios. C. de numer. actua. & c. lib. 10. & p- doct. rnam quam referunt Bal. in l. 1. nu. 5. ver. ult. sume. & Si- char. nu. 19. ver. quod est multum notandum ad morem no- stri temporis. C. de oper. liber. Et hoc casu vsuras moderatas recipere potest ciuis aut subditus, qui compulsus fuit mutua- re. Et hanc Doc. sententiam communiter probari satis appa- ret ex iis, quæ no. Pau. de Cast. in l. si quis nec causam. nu. 6. ff. si cer. pet. Laur. de Rodulphis. in trac. de vsur. in 3. par. princ. §. expeditis. vers. in secundo autem principali membro. nu. 24. cum seq. in 16. vol. trac. Io. Crot. in repet. l. nemo potest. nu. 6. ff. de leg. 1. & Vasq. in lib. 1. controuer. illust. c. 6. nu. 7. Et ita de iure respondi, cum casus proximis annis in hac difficultate reip. R. mihi proponeretur. Kirchou.

Magistratus, aut potestas de facto familiæ tenetur quando familia deliquit in officio sibi commissio. l. 1. §. familiæ. ff. de publi. l. 2. ff. furti aduer. nau. si vero extra officium sibi comis- sum delinquat, & sic in facto alieno a suo officio, non tenetur potestas. d. l. 2. l. quoties. in prin. ff. de noxa, hoc autem proce- dit vbi ciuilitate contra potestatem ageretur: secus si crimina- liter: quia tunc non ipse sed delinquens obligaretur. Bal. post gl. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. pro con. Verum si pote- stas exhibeat eum ex cuius facto tenebatur, liberabitur pote- stas. Rom. consi. 11. Bellac.

Magistratus, si quid iniuste facit, officiales sui debent sibi contradicere, & resistere, si possunt, alias tenentur. vt est comm. opi. Cursen. consi. 41. nu. 3. Bonac.

Vicarius potestatis vel alterius principalis officarij Po- test omnia, quæ potest ipse principalis officarius præter mor- tis illationem seu pœnam sanguinis, nam talis pœna non in- telligitur ipsi vicario demandata. secundum gl. in l. aliquando. ff. de off. pro cons. & leg. quam sequuntur ibi Alb. & Bald. & in l. 1. ff. de offeius cui manda. est iurisd. vt etiam refert. & sequi- tur D. Ambr. in d. l. aliquando. Balb.

Substitutus a vicario habente potestatem substituendi poterit ipsi vicario conferre. Rebuff. in trac. nom. in 8. q. nu. 23. Vez.

Electo ad potestariam seu vicariatum ius acquiritur. Ludo. Ro. in consi. 492. Panor. in 1. par. consi. 47. Vide aliquid remis- sue per Phi. in c. quam sit. §. 1. de elec. in 6. Idem Ludonic. in consi. 116.

Potest

Com. V.I. Opin.

Potest tamen reuocari talis electio. Soc. in 1. par. consil. 25. 3. col. vide Alb. in 1. par. q. 132. Et si fuit facta nulliter, vel electus recusat, potest alia electio fieri. Phi. in c. Si electio de elec. in 6. Remissiue Lud. Ro. consil. 216. in fi. Don. a Fin.

Vicarius prætoris licet de causis criminalibus cognoscere possit, non tamen potest reo imponere vitium supplicium, vel mutilationem membri. commu. dicit Albe. in l. placer. nu. 3. C. de pedan. iud. Aug. ad Ang. in verb. hæc est quædam sententia. in fi. gl. in l. 2. C. de offi. eius qui vices alter. Si tamen talis vicarius deputatus sit a principe in locum prætoris mortui vel absentis, tunc utique poterit. vt commu. dicit Marant. in spe. nu. 20. & seq. Bos. in tit. de senten. nu. 22. Clar. lib. 5. §. fin. q. 4. ver. 1. P. Fich.

Si mortuus est præses, qui conduxerat assessores per vnum annum, vel aliud tempus præfinitum alicui officio, & si casus contingit in personam conductoris, tenetur totum salarium residui temporis superextantis, quo non seruierunt soluere ipfis assessoribus. l. sed & addes. §. fin. cum l. seq. & l. qui operas. ff. locat.

Ampliatur in 14. casib. & limitatur in 8. a Io. Bolog. in l. diē functo. ff. de offi. assessor. nu. 70. Don. a Fin.

Assessoris imperiti elector ex iniusta sententia obligabitur, vt communem esse sententiam ait Cur. iun. in rub. nu. 26. ff. de officio cui mand. est iurisd. E. Suarez & Villal.

DE MINORIBVS.

TITVLVS III.

Minor ætas quatenus priuilegiatur: & an minoris 14. annis contractus iuramento valideretur.

CAPVT I.

Minor ætas dicitur magis priuilegiata, quam absentia, vel alia causa, vt signanter docet Bal. in l. in contractibus. in prin. in 3. not. C. de non num. pecu. Quem Cur. sen. in consil. 58. super præmissa dubitatione. ver. 4. principali fundamento, & allegauit, & vltra eum ita voluit Alex. in l. si finita. §. Iulianus. in fi. ff. de dam. infec. & dicit Cur. vbi supra. quod ista opi. est verior, & communior, & eam sequitur Rui. in consil. 199. viso statuto, & c. nu. 5. vol. 1. cum concordantibus ibi Soc. iun. in consil. 46. num. 1. vol. 4. vbi etiam respondet ad contraria, vt ibi per eum. E. Muscul.

Minoris quatuordecim annis contractus non firmatur iuramento, & sic pupillus doli capax nulliter contrahens, etiā quod iurauerit huiusmodi iuramentum contractum non firmat. quia auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendi. non procedit in pupillo doli capace, sed in pubere, & non in impubere. vt voluerunt gl. Pet. de Bellaper. Cy. Butr. Bald. Angel. Odo. Saly. Fulg. & Ias. nu. 10. ibi vbi simul cum aliis scrib. recitant istam esse com. opin. Legistarum, quam sequitur quoq; Fede. de Senis consil. 30. Pau. Cast. in l. qui iurasse. ff. de iureiur. & Alci. in c. cum contingat. nu. 141. de iureiur. vbi profert vtile, & magnum quidem verbum, istorum opin. magis communem fore, atque eam limitat Afflic. cum aliis signatis per eum decis. 32. nu. 3.

Ceterum contrarium asseruit Bar. in d. auth. sacram. puberum. videlicet, quod minor 14. annis, maior autem capacitate obligetur iuramento. & d. auth. sacramenta puberum. habeat locum in pupillo doli capace, vt mediante iuramento tenaciter obligetur quemadmodum si pubes esset, & cum Bar. sen. fere Host. Io. And. & Io. de Imo. & ceteri omnes. in d. c. cum contingat. Archi. in c. quamuis. de pactis. in 6. Panorm. consil. 108. volum. 2. Decius in l. pupillum. ff. de regu. iur. Io. Mau. in trac. de restit. in integrum. c. 12. Salyc. & Pau. Cast. in d. auth. sacramenta puberum. vbi aiunt istorum sententiam procedere de iure canonico, & veriolem præsupponit Alex. in d. l. qui iurasse. & secundum eandem iudicatum fuisse per consilium Neapolitanum. refert Afflic. in dicta decisio. 322. nume. 1. 2. 3. 4. & 5. & in decision. 393. sub nume. 10. ideo ob obseruantiam iuramenti, & fauorem animarum, & propter decisiones sacri consilij Neapolita. quæ sub nomine regis proferuntur, succeduntque loco Imperialis interpretationis, vt posuimus. in prima parte. in opin. index in iudicando. cum hac vltima communi, & verissima canonistarum libenter concurrimus. F. Viuius opi. 508.

Minor 14. annorum, maior autem capacitate: si iurat, obligatur iuramento secundum canonistas. Panorm. in consil. 108.

De iudiciis,

vol. 2. secus tamen, de iure ciuili. Ias. in auth. sacramenta. C. si aduersus vendi. nu. 10. com. dicit. Dec. tamen in l. pupillum. de reg. iur. & Io. Mau. in trac. de restit. in integr. c. 12. dicunt simpliciter obligari iuramento. licet Alci. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 141. dicat magis communem simpliciter non obligari iuramento. Vezin.

Iureiurando non confirmabitur is contractus, quem impubes etiam intellectum, & discretionem habens gesserit: quæuis ipsius iurifurandi absolutio necessaria sit. commune est. fantur Alex. in l. qui iurasse. in prin. ff. de iureiur. Alci. in c. cum contingat. nu. 191. de iureiur. Did. a Coua. in trac. de spon. par. 1. c. 5. §. 1. nu. 3. tametsi Bar. ab eo. Did. relatus contrarium commune dixerit. E. Suarez.

Quæro, certum est minorem sine curatoris auctoritate non obligari, nunquid si minor iuret super contractu, obligetur? Resp. Recepta Docto. sententia est, q. hoc casu iuramentum faciat contractum validum, & tollat beneficium ætatis. ita firmat Ias. auth. sacramenta. C. si aduersus vendi. nume. 6. & nu. 33. Pract. Papien. for. lib. in causa venditionis. verb. & sub eius iuramento.

Amplia hoc etiam locum habere in impubere doli capace. Namque & is cum iuramento obligatur. tex. est c. ex literis. el. 2. de spon. Hanc opi. tenent Bar. Sali. & Doct. d. auth. sacramenta. Pau. de Cast. & Lud. Rom. d. l. is cui bonis. de ver. obli. Eandem dicit esse communem Ias. d. auth. sacramenta. num. 21. & d. l. is cui. nu. 19. & eam tenet Alex. l. qui iurasse. vbi dicit, legistas tenere communiter contrarium. ff. de iureiur. Abb. cōf. 108. vol. 2. Imo. c. cum contingat. 3. memb. prin. de iureiuran. quamuis contrarium teneant multi Doct. relati per Ias. d. auth. sacramenta. nu. 21. & seq.

Amplia secundo, vt procedat etiam in statutis prohibentibus contractum minoris quālitercunque conceptis. ita firmat Ias. Doc. communi calculo asserere. d. auth. sacramenta. nu. 51. Si enim interponatur iuramentum, firmat contractum. Hanc opinio. tenent Sal. & Fulg. d. auth. dicens plures consuluisse contra Barto. Canonistas. Pau. de Cast. ibi. Eam quoque tenent Imo. & Abba. d. c. cum cōtingat. & dicit commu. Alex. consil. 102. incip. visis & ponderatis. vol. 1. & consil. 27. incip. vi so libello. Eandem dicit comm. Fran. de Are. consil. 54. incip. in causa magistri. Licet contrarium velit Bartol. d. auth. sacramenta. in statuto concepto in personam minoris. Michael Grassus.

Sed nunquid supradicta conclusio habet locum, si minor tempore iuramenti non sit certioratus de beneficio restitutionis sibi competente? Respon. in hac q. Docto. sententiis variant. Vna est illorum, qui volunt, quod debeat certiorari. Eā tenet Ioan. de Imo. cap. cum causam. de empt. & vendi. & in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. licet dicat opin. Barto. in pract. & consuetudine approbatam. Hanc dicit de iure veriolem Ias. d. auth. sacramenta. & eam tenet Cardin. elem. penul. de empt. & vendi. & ibi Anto. de Butrig. dicit eam esse communem, quod verum esse potuit tempore suo. Alexan. sibi contrarius. d. l. sciendum.

Alia est sententia illorum, qui tradunt iuramentum firmare contractum, etiam si minor non sit certioratus, & hanc dicit esse communem Alexan. consil. 27. consil. 42 in 1. vol. consil. 132. vol. 5. Eandem firmat magis communem Ias. d. auth. sacramenta. nu. 56. dicens temerarium esse ab ea velle recedere in iudicando & consulendo, & tenet Bar. d. auth. Bald. d. l. 1. C. de reb. credi. Panorm. c. 1. de emp. & vend. Archid. & Io. And. c. 2. de pac. in 6. Bar. & Ang. l. 1. C. de rescin. vend. & l. sciendum. de verbo. oblig. Idem.

Minor ac mulier debet certiorari de suo iure expresse, alias non valet renunciatio. Io. Nic. in addi. Ale. de præsump. reg. 1. præsum. 42. nu. 2. com. dicit.

Restringe istud notabile, & est secunda fallentia ad regulā, si minor obligatur iuramento mediante, quia tunc non requiritur certioratio. Ias. in auth. sacramenta. C. si aduers. vendi. nu. 56. commu. dicit. Villal.

Certioratio non requiritur ad aliqua cū contrahitur cū minore iure mediante. Io. Mau. in trac. de restit. in integ. c. 14. & Ias. in auth. sacram. nu. 56. C. si aduers. vend. com. dicit. Villal.

Minor contrahens & iurans non venire contra, ratione minoris ætatis, si est deceptus vltra dimidium iusti pretij, non præiudicat iurifurandum in beneficio. l. 2. C. de rescind. vendi. sed tantum in beneficio restitutionis in integrum; ratione ætatis. vt volunt glo. in l. sciendum. ff. de verbo. oblig. & glo. in d. c. cum causa. Io. And. Card. Host. in c. cum contingat. de iureiur. Cy. d. l. 2. C. de rescin. vend. Sali. in auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vendi. Bal. in l. si duo patroni. §. Iulianus. ff. de iureiur. & id communiter teneri testatur Bened. Cap. regula 87. nu. 138.

nu. 138. Et tunc quo ad illud remedium d. l. 2. non habet necesse petere absolutionem, quia iuramentum non solum quando specificè in vno interpositum, sed etiam quando generali- ter præstitum est, potius restringendum quam extendendum est, ad hoc, vt minus obliget iurantem. iux. no. in c. ad nostrā. 2. de iureiur. & c. reod. tit. lib. 6. Quare contrahens & iurans non venire contra, ratione læsionis vitra dimidium iusti pre- tij, sibi tantum præiudicabit in remedio dictæ l. 2. & dicti ca- pituli cum causa. sed non in beneficio restitutionis in inte- grum. nam quando quis habet duo remedia, & in vno specia- liter renunciat, non præiudicat sibi in alio. vt tenuit Petr. de Bellapertica. & Io. Andr. & Imo. d. c. cum causa. de emptio. & vendi. vt Salyc. in d. auth. sacramenta puberum. & isto casu sic iurans quo ad beneficium ætatis, non habet necesse petere aliquam a iuramento absolutionem, cum super eo non intel- ligatur iurasse. & hoc similiter communiter teneri refert Be- nedictus Capra reg. 87. num. 141. & num. seq. addit, si minor ra- tione ætatis & læsionis non contrahente iurauit, præiudicat sibi in vtroque, & hoc casu censetur et maior. quare iisdem casibus quibus maior poterit relaxatioem iurisdictioni im- petrare, & eandem facilius consequi. Barto. Salic. dicta auth. sa- cramenta. & Bal. d. 2. & Imo. d. c. cum causa. argu. l. 2. §. sed vi- dendum. de successio. edicto. Sin autem simpliciter iurauit non contrahente, si appareat quod voluerit se restringere ad be- neficium ratione ætatis, tunc tantum sibi præiudicabit quo ad beneficium restitutionis, & non quo ad remedium d. l. 2. vt voluit Salycet. dicta authen. & Imo. d. cap. Barto. & Bal. d. l. 2. argu. l. 1. c. si maior factus. ibidem num. 144. & sequent. Sin non appareat, tunc siue de beneficio fuerit certificatus, siue non, tamen ad evitandum periurium, sibi in vtroque præiudi- casse videtur, & quod satis sit cum in genere facultatem con- trahendi abs se abdicare voluisse. iux. not. in cap. si. de ma- ior. & obediens. & Dom. Nicol. d. c. cum causa. de emptio. & ven- di. vt no. in c. iuuenis. de sponsa. quod tanquam verius com- munit per Moder. teneri etiam in practica. refert Benedic- tus Capr. ibid. nu. 160.

Minoris iuramentum confirmat renunciationem seu dona- tionem per eum factam, etiam quod esset omnium bonorū, & etiam factam per impuberem dummodo doli capacem. se- cundum Corne. consil. 240. lib. 1. Alc. vero consil. 107. num. 11. videtur tenere contrarium vbi ex donatione resuleret enor- mis læsio, puta, si donaret vitra dimidiam bonorum suorum, quia tali casu videtur dolus re ipsa, & hanc opinio. sequitur Rip. respon. 138. & late eam defendit Neuiz. consil. 22. vbi di- cit inferiorem a Papa tali casu posse & debere concedere ab- solutionem a iuramento, & ibi pulchre artic. examinat conclu- dens. num. 40. non posse eum etiam cum auctoritate curato- ris donare, licet donationem minoris iurata valere dicit Soc. consil. 279. visa donatione in princip. non facta mentio- ne de curatore. Quam conclu. declara. vt per Nat. consil. 166. col. 9. consil. 173. 295. & limita vt per Ias. in Lex hoc iure. num. 63. ff. de iusti. & iur. post Alex. consil. 125. lib. 1. Dec. consil. 232. qua in re dixerunt aliqui donationem factam a minore non valere etiam quod appositum sit iudicis decretum, nisi ratam illam habuerit post decem annos, a tempore perfectæ ætatis inter præsentem, post viginti inter absentes. l. si. in fin. C. si ma- ior fac. alie. fac. sine decret. rat. hab. Dec. d. consil. 232. Castr. in l. 2. C. si aduers. don. consil. 342. 468. num. 3. lib. 1. in quo princi- pali articulo vide quæ scribit Nat. d. consil. 173. vbi pulchre q. explicat. cui adde, quod idem Nat. d. consil. 166. colum. 9. citat fin. dicit minorem non posse facere simplicem donationem, nec habere curatorem ad donandum etiam si iuret in contra- ctu, & ibi etiam loquitur in statuto disponente, quod contra- ctus factus cum minore sine auctoritate curatoris nō valeat, etiam si minor iurauerit, declara. vt per eum ibi, vbi, quando & quibus casibus sustineatur minoris contractus, & quando non, pro cuius resolutione dic, quod minor non potest dona- re simplici & absoluta donatione, sed ex causa sic. l. 1. C. si ad- uers. don. l. cum plures. §. cum tutor. ff. de administ. tutor. Nat. d. consil. 295. colum. 2. num. 2. vbi dicit hoc probari per locum a contrario sensu in l. non solum. in l. prædia. C. de præd. mi- nor. inter cæteras autem causas legitimas donandi, est remun- neratio, quia minor remunerare potest, sicut etiam prælatus, tunc enim non læditur: cum tantundem habeat. ex prædictis tamen opin. ea receptior videtur, quod valeat minoris iurata donatio. teste Alexan. d. consil. 125. lib. 1. cum iuramentum mi- noris ætatem suppleat. ex no. per Guido. Pap. q. 35. 494. cuius donationis per minorem factæ inualiditati prospectum le- gitur Antiq. Ducal. Subalpina nostræ patriæ Decretorum di- positione. lib. 3. pag. 63. titu. de donat. venditionibus. & recatis. pro cuius Decreti intelligentia. vide Curt. iun. consil.

141. col. fi. circa fi. vbi inter alia, quod in terminis illius De- creti iuramentum non operatur. Quid in donatione facta per maiorem quando & qua ex causa rescindatur? Dic vt per Aym. consil. 192. col. 2. Bellacom.

ANNOTAT.

Quæ de minoribus dicitur. vide supra titulis de testamentis, & tutoribus.

Minor sine curatore aut cum curatore nunquid in iudicio pro se aut pro alio tanquam procu- rator stare queat: & litigans cum consanguineo, an compromittere cogatur, & legitime ci- tetur, ita vt comparere debeat.

CAP. II.

Inor in iudicio esse non potest sine curatore, vel alio legitimo administratore. l. 1. & 2. C. qui leg. persil. clarum. C. de audio. præstan. Bal. in 3. par- te. consil. 262 & in 5. par. consil. 69. el secundo. Phil. in c. sua nob. in prin. de appel. allega. l. in vniuer. C. qui dare tut. poss. & no. in l. cum & minores. C. si ad- uer. rem iudi. & in l. exigendi. maxime per Alex. col. pen. C. de procur. idem Phil. in c. si. de iud. in 6. Vez.

Minor etiam cum curatore non potest in iudicio stare, sed processus esset nullus. Vantius de nullitatibus processu. 143. nu. 35. Bonac.

Minor potest agere in iudicio possessorio etiam sine audio- ritate curatoris. l. 1. & l. momentanea. C. qui leg. person. ha- bent in iudicio. Caterum defendendo etiam in causa posses- soria non possunt esse in iudicio sine curatoris auctorita- te. Bald. in d. l. momentanea. numero 5. si tamen succumbat, poterit petere restitutionem in integrum. Bald. in dicta l. mo- mentanea.

Minor litigans cum consanguineo compromittere tene- tur absque solemnitatibus, & sic ad compromittendum com- pellit potest stante statuto, quod causæ inter consanguineos debeant compromitti. vt voluerunt expresse, & eleganter An- gel. Pau. Cast. Alex. & Ias. in l. si plures. ff. de pactis. quam legit ipse Ias. in l. & suum. §. hodie. cod. titu. & hoc idem firmarunt optimis quidem rationibus. Bald. Salyc. Are. Pau. Cast. Alexā. & Ias. in l. fina. C. de in integ. restitu. vbi istam opinionem ve- ram esse asseuerat. & licet Barto. consil. 40. queritur an statutū affirmeret, teneatque contrarium, videlicet, quod statutum de compromissis non liget minores, tamen primam sententiam ex relatis auctoritatibus commu. fore non ighoramus, quam sequitur etiam declara. atque ab omnibus contrariis tuetur Marc. Anto. Blanc. in tracta. de compromissis. quæst. 3. num. 39. cum aliis sequen. & pro hac parte commu. consuluit pari- ter doctissime Alexan. consil. 254. volu. 6. & vocauit Rota Bo- noniensis, teste Petro de Benintendis. decisi 20. num. 11. cum aliis sequen. & obtinuit Alex. vt ipse recensuit. in d. l. si plures. F. Viuius opi. 505.

Minor ex cōpromisso in arbitratorem an dicatur lædi vel quando minor compromittit in arbitratorem ex hoc, ita q. possit petere resti. in integ. dic q. non nisi probet quod tem- pore compromissi habeat tales probationes ex quibus po- tuisset obtinere. Nam si arbitrator inique arbitretur, poterit petere reductionem ad arbitrium boni viri. l. societatem. §. ar- bitrorum. ff. pro soc. c. quinta uallis. ext. de iureiu. vide Barbat. in 3. vol. consil. 44. col. 8.

Secus si minor compromittat in arbitrum. quia ex hoc so- lo dicitur lædi, cum dicatur se obligare ad parendum sententiæ arbitri, licet inique. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. ita Bart. in l. si minor 25. an filio. §. 1. ff. de mi. & in consil. 47. incip. nun- quid tutor. Alex. in d. §. si minor. col. ult. & Aug. in consil. 66. & Alb. in l. cum hereditas. ff. ad Treb. Vide tamen Cor. in 4. vol. consil. 119. Bellac.

Arbitri electi si non concordant, si tertius assumatur, non potest ille sine aliis iudicare. Hanc communem opinionem attestatur Port. libro 2. suarum conclus. regul. 13. vbi limitat. Cacheran.

Minor vigintiquinque annis in iudicio pro aliis non pōt esse procurator. c. qui generaliter. §. si. de procu. lib. 6. l. minor. ff. eo. l. exigendi. C. co.

Fallit in 7. casibus vt per Bened. Capr. in suo trac. concl. 61. Dona Fin.

Minor

Com. V. I. Opin.

Minor 25. annorum regulariter non potest esse procurator pro alio in iudicio. cap. qui generaliter. §. fina. de procur. lib. 6. l. minor. ff. eod. titu. glo. in l. exigendi. C. eod. titu. glo. in cap. non iniuste. eod. titu. quod etiam tenent citramonta. maxime Iacob. Butrig. & Barto. d. l. minor. & eam opinionem dicunt approbatam & communem Benedi. Capra reg. 61. nu. 2. quod tamen in iudicio voluntario possessorio in spiritualibus causis fallit, in quibus non tantum pro se, sed etiam pro aliis esse possit, fallit similiter si mandatum suscipiens iurasset non contrauenire vel restitutionem petere, aut quando contra minorem non oppugnaret ætas legitima, aut si ex parte actoris haberet mandatum, quia possit in iudicio ut procurator esse, nec restitueretur dominus si inde laderetur. ut ibidem. numero 3. & sequentibus usque ad finem regulæ videre est, si sibi enim dominus imputare deberet, quod talem elegisset. Capra.

Minor 15. annorum, maior autem 17. annis, licet secundum Hostien. & Ioan. Andr. in cap. non iniusta. de procura. possit esse in iudicio, perea quæ habentur in §. iustis. institui. ex quibus causis manū. qui ex hoc videntur velle, quod iudicium agitatum cum minore procuratore alterius, non sit nullum. iuxta gloss. in l. exigendi. C. de procurat. vbi Barto. idem quoque tenere videtur. & gloss. in l. ita demum. C. eodem titu. de procurato. & ibidem Bald. ut in l. licet. C. eodem. & Petrus de Anchar. in cap. qui generaliter. de procurat. lib. 6. contrarium tamen videntur velle Bartol. & gloss. in l. minor. ff. eodem. ex eo, quia non habet personam legitimam standi in iudicio pro se, ergo multo minus pro alio, unde videtur quod iudicium sit nullum, & exceptio quandoque opponi possit. iuxta no. cap. in nostra. de procura. & hoc tenet in d. cap. non iniuste. Dom. Anton. & Imo. quibus accedit quod no. Bartol. in l. filiusfamilias. §. Veterani. ff. de procura. idem tenet Dominicus in cap. qui generaliter. de procura. lib. 6. & ita communiter teneri. refert per Modernos Benedi. Capra. regul. 61. num. 9. & 10.

Minor quando citatur, an censeatur citari ut legitime compareat, licet expresse non dicatur in citatorio. vide glo. in l. si minor. ff. de bon. auctor. iudic. possid. vbi quod sic. de quo plura not. Alexan. in l. si ex legati causa. ff. de verbo. oblig. & Docto. in apostil. ad Barto. in l. i. C. qui petant tuto. vbi Bald. & an minor possit petere declarari processum nullum nondum lata sententia? Dic ut per Castr. in l. cum & minores. C. si aduers. rem iudic. vbi quod acta sunt in pendenti. per l. non eo minus. C. de procuratorib. posse tamen minorem id petere: litigantem autem cum eo, non, ex quo dubitatur quando fuerit expensæ in causa contra minorem in qua acta sunt nulla, quis ipsorum veniat in expensis condemnandus. vide Cyn. & Bal. vbi Docto. in apostil. ad Barto. in d. l. i. C. qui petant tuto. tex. in l. propterandum. §. fin. C. de iudic. & faciunt not. in l. fancimus. §. sed & si quis. C. de administr. tutor. Quod autem agens contra minorem debeat petere ut sibi provideatur de tutore vel curatore. no. Barto. in l. i. C. de iur. reipubl. alias sibi imputet si iudicium non tenet, quia videtur contra tex. in l. i. C. qui petant tuto. Et quod valeat iudicium cum adulto curatore non habente. tex. est in l. acta. §. fina. ff. de re iudic. tex. in l. contra pupillum. eodem titu. vbi Barto. & Castr. & l. si curatore. C. de in integrum restitutio. & an gesta per minorem valeant. vide Barto. in l. neque. C. de procur. Roman. consil. 318. Socin. consil. 235. Curt. iun. consil. 168. facit l. 2. C. si aduers. donatio. & intellige text. d. l. si curatorem. procedere in personali obligatione. gloss. in l. i. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. in l. i. de nouat. sed quo ad realem secus, nisi de cetero interveniente. l. i. & toto titu. ff. de rebus eor. & C. de præd. minor. Bald. in l. certi. C. locat. quæst. 8. las. in l. si constante. colum. 32. ff. soluto matrim. post Barto. ibi. nisi iuramentum interuenerit. authent. sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & quod in iudicio interuenire non possit minor non habens curatorem. no. gl. in d. l. si curatorem. vbi quod non valent acta. & si habet curatorem, an tunc ipse solus in iudicio interuenire debeat. vide de rex. in §. fina. institui. de curat. vbi constituit actorem. l. neque tutores. C. de procurat. l. penul. C. si aduers. rem iudic. l. curatorem. & l. in vniuersis. C. qui dare tutor. l. i. §. in causis. ff. de admin. tuto. Alex. consil. 122. lib. 1. Ad prædictam autem conclusionem. quod agens contra minorem, debeat petere prouideri de tutore, aut curatore, adde Docto. in l. i. C. de in integrum restitut. qui tutor vel curator defensionem promittere debet. iuxta text. in l. fina. §. penult. C. de administr. tuto. Alex. consil. 163. lib. 1. Bellac.

De iudiciis,

Minoris rerum venditio & alienatio per eum facta, vel tutorem aut curatorem eius, nunquid valeat; & si is rem malè venditam, recuperare cum fructibus voluerit, an possit, & quomodo. Item an minori currat præscriptio: & num minor ætas præsumatur, & quomodo probetur. Et quid de adulto.

C A P. III.

Minores non magis alienandi copiam habent, cum actio illis ad rem solis conuenit, quam cum iam dominium rei assequuti sunt. commune aiunt Tiraq. de retract. §. 1. glo. 7. nu. 17. Ant. Gomez. de retract. c. 10. Arius Pinel. in rub. par. 1. nu. 33. & in l. 1. par. 3. C. de bon. mater. E. Suarez.

Minor non potest vendere bona immobilia sine decreto & sine iusta causa. l. magis puto. §. ne passim. cum similibus. ff. de rebus eorum. Pau. de Castr. in 2. volum. consil. 215. Socin. in 2. par. consil. 254. colum. 1. Imo si interueniat decretum ex abrupto non valet. Lud. Roman. consil. 321. Barb. in 1. vol. consil. 40. col. 5. & eod. volu. consil. 1. col. 40. Corn. in consil. 98. & in 3. vol. consil. 3. col. pen.

Idem in procuratore minoris, quia non potest vendere sine iusta causa, & sine decreto. ita Angel. in consil. 50. Corne. in 3. vol. consil. 189.

Limita nisi procurator esset constitutus cum iuramento ad vendendum & inrandum, quia tunc valeret venditio. ita in terminis vult Soc. in 2. par. consil. 239. col. 3. & seq.

Sublimita in syndico, quia omnino requiritur decretum. Cor. in d. consil. 189.

Venditio facta per minorem de bonis immobilibus non seruatis solemnitatibus a iure requisitis. non valet. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eo. gl. l. si quidem. C. de præd. min. & no. Rol. consil. 7. nume. 16. & 17. lib. 3. vbi quod stante statuto quod quis in 18. anno habeatur pro maiore 25. non tamen intelligitur habilitatus, quantum ad alienationem bonorum immobil. sine decreto. Si tamen appareat pretium quod recepit, conuersum fuisse in ipsius minoris vtilitatem, ut quia ipse minor debita aut alia onera exoluit, & tunc minor non poterit rem ipsam recuperare, nisi pretium quod recepit, & quod in suam vtilitatem expositum est, restituat. l. si pretium. & ibi Bal. C. de præd. min. In dubio tamen non præsumitur pretium versum in vtilitatem minoris. Anch. consil. 338. Bellac.

Alienatio rerum minorum facta a tutore, vel curatore, non valet sine causæ cognitione. l. non solum. & l. seq. C. de præd. min. l. si ad resoluendam. C. de præd. min. l. i. §. 1. ff. de reb. eor. nec etiam sine decreto.

Fallit ut per Mars. sing. 498.

Fallit in 42. casibus. ut per Vigel. in commen. 6. anni. in 2. par. tit. de rebus minorum. lib. 18. fol. 530.

Fallit in 5. casibus. quos no. Jas. in l. mandata. ff. de off. eius. nu. 3. & seq. Don. a. Fin.

Alienationis prohibitio facta a lege impedit dominij translationem. l. generaliter. C. de sec. nup. & ibi Nicolaus. parte 2. nu. 48. quia factum contra legem est ipso iure nullum. l. no. d. bium. C. de legib. Vez.

Alienationis prohibitio cum hypotheca speciali illius rei, facit quod alienatio non valeat, quod non faceret generalis. Anton. de Fan. in tracta. de pign. in 2. parte. num. 5. communem dicit.

Fallit in contractu locationis, quod si res est locata cum prohibitione locationis, etiam si sit generalis, tamen non valet alienatio in præiudicium locationis. Idem Fanus. nume. 6. memb. 1. communem dicit. quæ tamen valeret, si alienatio non esset prohibita, etiam si facta esset specialis hypotheca rei locatæ, si offeratur. Fanus ibi. nume. 6. communem dicit. B. Villalob.

Minor, vel alius debitor qui bona non seruatis seruandis alienata cum fructibus vult recuperare, an teneatur pecuniā debitam cum legitimo interesse restituere creditori? Dicit quod sic secundum Osa. dec. 160. per tex. in l. vtere. & l. si prædium. C. de præd. min. quas leges declara. ut per eum ibi. Minor vbi contraxit si vult venire contra contractum, qui est nullus, aduersarius debet probare pecuniam versam in vtilitatem minoris: si verò contractus ex se non est nullus, sed minor petit eum rescindi fauore minoris ætatis, tunc minor debet probare pretium non fuisse versum in eius vtilitatem, & se non factum

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 57

cum locupletiore. l. penult. C. si aduers. credit. debet enim quisque probare fundamentum suae intentionis. Socin. consi. 115. nume. 13. par. 1. Salyc. in l. si praediorum. C. de praed. min. Bellacomb.

Minori non currit hodie praescriptio decem vel viginti annorum. l. si. C. in quibus causis.

Fallit in 6. casib. vt per Balb. in dicto tract. in 6. par. col. 16. Don. a Fin.

Minori currit praescriptio inchoata contra maiorem. Cur. consi. 82. col. 4. de quo vide in versic. praescripto. §. 160. cum sequen. Vezin.

Minori etiam pupillo currit praescriptio conuentionalis procedens ex contractu defuncti, sicut cucurisset contra defunctum, sine spe restitutionis. l. Aemilius. ff. de mil. ea quae a patre. C. de rest. mino. no. Doc. in l. si. C. in quibus causis.

Ampliatur, & limitatur in 3. casib. per Balb. in trac. praes. in 6. par. prin. col. 12. Don. a Fin.

Minori etiam pupillo currit praescriptio legalis inchoata cum defuncto, sed non datur restitutio. l. 1. C. si aduers. vsuca.

Ampliatur, & limitatur. vt per Balb. in d. trac. in 6. par. col. 13. Don. a Fin.

Maiores aut minor quis non praesumetur quare illi qui se fundat in aetate alienius incumbit onus probandi eam aetatem. l. si minorem. C. de in integ. resti. mino. Corn. consi. 68. nu. 13. 1. vol. quod verum est vbi principaliter aetas allegatur. Abb. in c. vlt. de praescri. Azo. in sum. de proba. Secus si allegaretur actus includens aetatem accessorie ad sui utilitatem: quia tunc actu probato praesumetur aetas idonea ad ipsum actum. c. in praesentia. de proba. & ibi Panor. & quamuis alias ex praeterito in praesens praesumatur. l. siue possidetis. C. de proba.

Fallit tamen in his quae ipso tempore variatur, prout est aetas. l. Spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tut. de Anch. in reg. semel malus. de reg. iur. Feli. in d. c. in praesentia. num. 28. in his autem quae tempore non mutantur, licite arguitur de praeterito in praesens. Feli. in c. scribebam de praesum. si quis tamen tutorem, vel curatorem habuerit, praesumendum erit eum minorem esse. Corn. consi. 98. nu. 2. in prin.

Non tamen minor aetas plene probatur probando quod quis habuit curatorem in eo tempore. Rebuff. in commen. in consi. regias. in tit. de resti. art. 1. in glo. 3. nu. 3. est quidem verum, quod quis litigando cum curatore minoris, iuris praesumptio eum reputat minorem. Si tamen probaretur maioritas ea datione curatoris redderetur nulla. Bald. in l. principales. §. quod obseruari. num. 10. C. de iureiuran. propter cal. quare quis debet esse cautus ne litiget cum curatore alicuius: quia per hoc videtur eum minorem approbare: ita Bald. ibi, & quamuis onus probandi aetatem incumbat ei qui se fundat in aetate, tamen is qui adducit decretum iudicis pro se, per quod apparet ei datum fuisse curatorem vt minori, & tunc erit praesumptio quod fuerit minor & onus probandi in contrarium incumbet aduersario. Alexand. consilio 147. in 7. volumine. Turzan.

Minor an probetur per dationem curatoris. Alex. in 1. vol. consi. 2. 1. dicit quod sic, contra illum, ad cuius instantiam datus fuit curator, non contra alios. Vide Imo. consi. 23.

Facit quod vult Alex. in 4. vol. consi. 25. ibi, nec etiam obstat. & Bal. in l. iure nostro. §. propter litem. in 5. nota. de testa. tut. ipse tamen Alex. in 2. vol. consi. 85. col. 2. ibi, & bene facit. tenet indistincte quod probetur minor per dationem curatoris cum decreto. Turzan.

Adultus habens curatorem non poterit res suas immobiles sine curatoris auctoritate, & decreto iudicis alienare. l. lex quae tutores. C. de admin. tuto. tamen adultus in testamento quod potest facere sine curatoris auctoritate, poterit dare licentiam suis executoribus alienandi res suas immobiles sine curatore & iudicis licentia. Bald. in l. pradium. C. quando decret. opus non est. Bald. in l. 1. ff. de reb. eor. l. si frater. C. qui testa. fac. pos. Bellac.

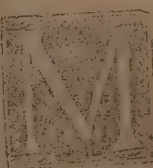
Adultus curatore carens iuramentum deferre potest. Ita in specie post alios affirmat Iason in quibusdam opinionem communiter approbatam esse in l. iusiurandum. §. pupillus. versicu. quid autem esset, si adultus non haberet curatorem. ff. de iureiuran. De qua quaestione multum scribit Roland. a Valle in consilio 54. in princip. & sequentib. in 2. tom. consil. Kirchouius.

Adultus sine curatore non potest procuratorem constituere. no. in l. neque tutores. C. de procur.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 3. Don. a Fin.

Minoris sine curatore in delictis spontanea vel extorta confessio nunquid ei noceat. Et au minor delinquens debeat puniri statuto de homicidio, aut ordinaria poena, vel etiam cum sit factus maior. Et num possit pro debito carcerari.

C A P. IIII.

Minor confitens sponte, seu in tortura coram iudice aliquod delictum commisit sine curatore ad litem, sibi non obest, nec obstat aliquo modo, & sic confessio in delictis minori corato re carenti non noceret, cum iudicium nullum appareat, ideo stante quod iudicium legitime fundatum non sit, sequitur ergo confessionem ipsam non nocere, ac nullam, irritamque esse. secundum Cyn. & Alber. in d. l. Clarum. Bak. consi. 310. vol. 1. Affl. in consi. t. Obscuritatem. nu. 6. & seq. lib. 2. rub. 40. & in decis. 208. nu. 2. & ibi Casar Virgilius in additionibus. nu. 1. & seq. Ang. in trac. maleficiorum. in verb. Comparuerit inquisiti. vers. nec non sis cautus. Marti consi. 26. num. 9. Rol. a Valle. consi. 31. nu. 8. vol. 1. & ista est communis opinio, vt constat ex relatis. & est tex. in consi. Minorum, vbi optime Affl. nu. 12. lib. 2. rub. 38.

Sed hoc non procederet in criminalibus atrocioribus commissis per ipsum minorem dolose, quia tunc ei non subueniretur per restitutionem in integrum aduersus confessionem factam absque datione, seu confessione de curatore. l. auxilium. §. in delictis. & ibi Bar. ff. de min. & dicta constitutio. minorum iura. & ibi Affl. nu. 7.

Vbi nu. 9. hoc interpretatur vtiliter, procedere in facto principali, non autem in emergenti ab ipsa causa principali. Et quod ipse minor in huiusmodi casu, & aduersum suam confessionem sine aliquo curatore emanatam, non restituatur. voluit Virgilius in add. Affl. in decis. 208. nu. 3. & in decis. 287. sub num. 7. & seq. in quibus locis meminit ita extitisse iudicatum in magna curia Vicariae, in Regia camera Summaria, & in Sacro Regio Consilio, licet postmodum in istis supremis tribunalibus sententia magna curiae prolata contra ipsum minorem extitisset moderata, & reformata. Viuius opi. 504.

Minor non debet puniri statuto de homicidio, sed aut legali, aut pecuniarie. vt est communis opinio de qua Gram. decis. Neapol. 23. nu. 12. & per totum. Tiraquellus de poen. temper. causa 44. nu. 47. Arnonus commentario 11. Marti in prac. crim. §. quoniam. num. 96. Rolan. a Valle in consi. 68. num. 3. in 2. vol. Folle. in prac. crim. canonica. tit. & si confes. nu. 95. vbi etiam declarat tex. in lauxilium. §. in delictis. ff. de minorib. Menochius de arbitrio iudicis. casu 329. Dominus Chacheran. decis. 60. Placa Epitome delict. c. 32. num. 10. vbi fusissime. Zaccardus in rubr. C. qui admitti. nume. 23. post Alexand. & alios per eum citatos, vbi dicit se obtinuisse in minore 25. annis, qui fuit punitus in poena arbitraria, & mitiori, quam a statuto Ferrariensi sit posita. Et ita etiam consuluit Rolan. a Valle. in consi. 78. per totum. in 3. volum. Asinius inter consil. crim. consi. 110. tom. 2. Anto. Gomez. titu. de delictis. num. 63. ad fi. fol. 336. tom. 3. cap. 1. Riminaldus nouissimus inter consil. crim. consi. 135. Caccialupus inter consil. crim. consi. 92. tom. 1. Duē nas reg. 259. Folle. in prac. crim. canonica. pag. 395. n. 17. Gād. in tract. malefic. titu. de homicidiariis. num. 23. Cagnol. in l. fere. ff. de regul. iur. Grammaticus voto 14. num. 2. & per totum. Arc. consi. 70. ad fin. & obligatur iudex ad hoc. vt ibi per Grammat. d. decis. 23. Paulus Ghirlan. in tract. de relaxa. carcera. q. 8. num. 7. Rolan. a Valle in consi. 51. num. 41. ad fin. in 1. vol. Carer. in prac. crim. in §. circa. nu. 5. fol. 99. Etiam si minor geminasset delictum. Gratus responsio. 52. in 2. vol. Dec. & ceteri. d. l. fere. Firma. in reperto. vers. sacrilegus punitur vbi dicit, quod ratione aetatis in Capitolio Romano fecit punire minorem in membri mutilatione propter minorem aetatem. Marti sing. 628. Capola cautela 2. nu. 15. Rom. sing. 77. d. m. Alcia. disputation. lib. 1. c. 17. vbi poena exilis est in minore delinquente. Frā. Marc. decis. 792. Corn. consi. 105. in 4. vol. Nouel. reg. 101. nam statutum puniendo delictum, generaliter loquens non vendicat sibi locum totaliter in minoribus, etiam doli a pacib. vt per Soc. Sen. in c. 1. nu. 3. de sententia excom.

Fallit de rigore iuris, vbi poena est ipso iure imposita, quia minor doli capax debet puniri statuto, nec iudex in sua potestatem poenam alleviare. vt ibi per Soc. nu. 4. & seq. Nec opus est curatore minori in delictis. Cla. in q. 55. ver. vlt. vide omnino. D. Iosephum Ludonic. in decis. Perusin. 13. nu. 10. vbi commu-

nem obseruauit opinionem. Et index maleficiorum potest dare curatorem liti criminaliter mouenda coram eo, non autem potest dare curatorem generalem. ut credit Bal. in l. solemus. §. latrunculator ff. de iudiciis, & communis se habet opinio omnium secundum Marfil. in l. de minore. nu. 55. §. de quaest. fol. 77. Quod in his quæ fiunt ad ordinem iudicij, non valeat factum a minore. sine tutore, vel curatore: in his autem, quæ pertinent in inquisitione veritatis valeat factum sine illis. Nec etiam est necessaria in criminalibus curatoris auctoritas minori in confessione legitime extorta, secus in spontanea, quæ emanat in forma iudicij. Et potest torqueri adultus, & stabitur eius confessioni absque curatore. ut per Bal. in l. auxilium ff. de minoribus. Si tamen minor in tortura, ex responsione, vel confessione esset laesus, restituitur laeso. conf. 133. num. 1. in 1. volum. & per totum. & consil. 183. 2. volum. & si minor absque aliqua probatione erroris & lationis in causa criminali confitetur delictum, de quo non constat aliter, quam per confessionem debet restitui. Alexand. in consilio 116. libro 3. Angel. in l. certum. §. in pupillo. ff. de confessis. in vers. & ideo dicitur. quod dictum dicit nota. Alex. in l. nam & post ea §. si minor. colum. penult. ff. de iureiur. alias autem sententia lata contra minorem indefensum, & absque curatore, est ipso iure nulla. laeso. in consilio 19. nu. 1. volum. 3. Vantius de nullitatib. process. fol. 142. num. 28. Marfil. consil. 445. & not. quod testes dicendo aliquem esse minorem, possunt reddere rationem ex aspectu. Bal. in consilio 220. in 4. vol. Bonac.

Minor nunquam poena ordinaria punitur, secundum communem per Bur. consil. 77. nu. 19. lib. 1.

Minor delinquens non potest puniri postea effectus maior Marfil. in l. de minore. col. ult. de quaest. all. glo. in l. sciant. C. de leg. hered. Vezinus.

Minor non potest pro debito carcerari. secundum Bal. in l. num. 24. qui bon. ced. pos. quem sequitur. fac. de S. Georg. in l. nec impubes. nu. 3. ff. de i. ius voc. Chassan. in consue. Burg. in tit. des rentes. rub. §. 2. nu. 14. pro qua est gl. in l. 3. §. sed vtrum ff. de minor. & ita tenet Ang. in l. repetit. nemo carcerem. C. de de extract. tribut. lib. 10. & Roma. consil. 20. nu. 4. contra vero gloss. prædictam expressè tenet Barto. in tract. de carcerib. nu. 6. ubi dicit quod ista gl. communiter reprobatur idem. Bart. in l. si filio. ff. sol. matr. docto. in l. si filius. ff. de procur. Bal. post Cy. in l. alio. C. quod cum eo. Marfil. in sua pract. cri. in §. attingat. nu. 69. & ita communiter teneri firmat Caccialup. in tracta de debitore suspecto. & fugituo. q. 5. nu. 8. ubi dicit d. glo. in d. §. sed vtrum. habere locum, & posse saluari quandoque minor esset filiusfamilias: nam tunc non potest pro debito carcerari, quem sequitur Parisi. super hac dist. consil. 94. nu. 1. vol. 1. Item posset saluari d. gloss. ubicunque minor ipse contraxisset absque tutoris, vel curatoris auctoritate tunc quippe etiam representato instrumento contra eum secundum formam ritus magnæ Curie Vicariæ minimè carcerari posset. Si vero debitum contractum foret, & instrumentum celebratum cum ipso minore cum auctoritate dictorum tutoris vel curatoris, hoc casu etiam appositum, & allegata minoritate nihil ei prodesset, & veniret de persona arrestandus, & carcerandus. secundum D. Caranitam cum alijs coarceuaris per eum, in ritu 166. num. 2. cum alijs seq. Viuius opi. 502.

Pupillus doli capax, aut pubes, vel pubertati proximus, an possit iuramento obligari.

CAPVT V.

Pupillus & pubes potest iuramento obligari, & inuolabiliter tenetur obseruare, quod iuramento promissit, alias est perius. ut est communis opinio de qua Abb. consil. 39. nu. 1. vol. 1. Bonac.

Quæro vtrum. auth. sacramenta puberum. C. si adue. ven. quæ vult, quod iuramentum prestitum a pubere in contractu nullo, quia non interuenit decretum iudicis confirmat contractum, vendicet sibi locum in pupillo doli capace iurante ut eius contractus nullus confirmetur iuramento, ac si esset prestitum a pubere? Resp. Doctores in hoc dubio sententiis variant. gl. in d. auth. tenet negatiuam: quia auth. loquitur de pubere iurante & non de impubere. Hanc opi. sequitur Pet. de Bellap. Cy. & Iac. de But. Bulgar. & Odo. Pau. de Cast. & Sal. in l. qui iurasse. ff. de iureiur. Ang. d. auth. ibi Rapha. Ful. gl. §. item sacra. ibi Bald. Aluar. & Prapof. Fede. de Sen. in cōf. 3. incip. minor. 25. an. Pau. de Cast. cōf. 215. incip. si non intercesserit iuramentum Bal. in l. pactum. 1. col. C. de collat.

Contrariam opi. tenuit Bar. in d. auth. ubi dicit Doct. com-

muniter asserere, quod si impubes est maior infante, proximus pubertati, ita quod in eo casu delictum tunc obligatur ex iuramento. Eandem opi. tenet Sal. & Pau. de cast. d. auth. dicentes quod præcedens opi. procedat de iure civili, sed de iure canonico locum habeat opi. Bar. Hanc quoque sententiam firmanr Can. Host. fo. And. d. c. cum cōtingat. Arch. c. quamuis. de pac. in 6. fo. de Imo. d. c. cum cōtingat. Alex. l. qui iurasse. ff. de iureiur. Vbi dicit opi. Bar. esse communem & veriolem, cum propter fauorem animarum, tum quia in materia iuramenti standum est iuri canonico. Eandem opi. dicit esse veriolem, & ita pronunciatum Matth. de Afflict. decis. 393. nu. 10. Hanc opinionem tenet quoque Ludo. Roma. l. is cui bonis. ff. de verbo. oblig. And. de Hered. §. item sacramenta. Abb. Sic. in consil. 125. incip. illud in effectu de iure quæritur. Matth. de Afflict. §. item sacramenta. M. Grass.

Sed quæro circa hoc dubium, quis propriè dicatur doli capax? Resp. Doc. in cle. i. de homic. & c. i. de delict. puer. dicunt, quod ille dicitur doli capax, qui proximus dicitur pubertati, qui annum decimum & dimidium peregerit, si sit masculus: femina vero proxima est pubertati, si nonum annum cum dimidio compleuerit. ita tenet glo. not. in §. pupillus. ver. infantia. in sit. de inuti. stipul. & in l. pupillum. ff. de reg. iur. Quas esse communiter approbatas, asserit las. in l. properandum. §. & si quidem. C. de iud. Soc. l. i. in §. adispiscimur. ff. de acq. poss. Angel. Arc. d. §. pupillus. Hiero. Cagno. nu. 2. ibi Dec. d. l. pupillum. contrarium verò tenet Io. Ign. in l. exicipiuntur. nu. 35. ff. ad Sillan. quod scilicet in quibuscunque actibus is proximus pubertati dicatur, cui ad ætatem perfectam sex tantum menses deficiunt, licet Bald. d. l. exicipiuntur. velit id procedere, quo ad delicta, quem sequitur las. auth. sacramenta puberum. nu. 15. si aduer. ven. Sed Io. Fab. d. §. pupillus. & Salic. l. impunitas. C. de poen. Io. de Anan. c. i. nu. 4. de delict. puer. existimant, quod arbitrio iudicis sit relinquendum, quis dicatur proximus pubertati, qui id arbitratum ex discretionè pueri, & alijs circumstantiis contingentibus. Idem tenet Anto. de But. c. attestaciones. de despons. impu. Abb. & Prapof. c. continebatur. eo. titu. Dec. d. l. pupillum. Quod tamen intelligit Couar. epit. de spons. in 2. par. c. 5. nu. 5. quod index ante illam ætatem definitæ cōi. opi. scilicet decem annos cum dimidio in masculo, non possit imponere arbitrium suum, nisi maximis adducatur coniecturis imo raro, & cautissimè id facere debet. M. Grass.

Pupillus pubertati proximus iureiurando. obligatur. commune. aiunt Dec. in l. pupillum. nu. 3. ff. de reg. iur. Io. Dil. de art. testan. cau. 5. nu. 2. Ant. Gomez. de contract. c. 14. nu. 18. vers. q. extende. sed contrariam opi. affirmat magis com. And. Alc. a quo fo. in c. cum contingat. nu. 144 de iureiur. eaque de re late alibi. E. Suarez.

In actibus pupilli interuenire an debeat tutoris auctoritas in ipso negotio gerendo, vel possit postea ex intervallo adhiberi.

CAPVT VI.

Varo, certum est in actibus pupilli tutoris auctoritatem requiri, an auctoritas debeat interuenire in ipso negotio vel actu, qui a pupillo geritur, an postea ex intervallo? Respo. hoc expeditum est, & clarum per tex. §. tutor autem. Insti. de auctoritate tutorum. ubi dicitur in

ipso actu præstandam esse auctoritatē. Ratio est, quia auctoritas ista requiritur pro forma & solemnitate actus. ad integrandam personam pupilli, unde formaliter quoque in ipso actu debet præstari in ipso actu, quia a forma recedi non potest Rapha. Cuma. l. si quis mihi. §. iussum. & ibi las. ff. de acq. hered. Hanc opinionem tenent Cyn. Bar. Bal. Sal. Pau. de Cast. & oēs doc. in l. si. §. necessitate. C. de bon. quæ lib. & Fel. & oēs doc. post gl. c. edoceri. de rescrip. Dec. c. cum accessissent. dicens eam esse cōem, de consil. & consil. 172. Eandem tenet Bal. c. cum consuetudinis. extr. de consue. Arch. c. quidam 18. q. 2. Inn. Io. And. & Domi. c. i. de reb. eccle. non. alie. Alex. l. i. §. fuit quæsitum. ff. ad Treb. ubi dicit ita sentire omnes doct. Eandem tenet Petr. de Anch. consil. 337. incip. de efficacia. M. Grass.

Sed quid si tutor auctoritatem præstet postea statim, an talis auctoritas immediate post interposita valeat? Resp. glo. d. §. Tutor autem. dicit quod sic, & eam opin. gl. communiter approbatam esse testatur ibi post alios Aldobr. nu. 22. glo. ver. post tempus. & doct. in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hare. dicitur enim inesse, & in ipso negotio fieri, quod immediate sequitur, antequam ad alios actus extraneos diuertatur. Eandem opinionem

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 58

opinionem tenet Ias. l. lecta. per tex. ibi. ff. si cer. pet. Spe. in tit. de satisfda. §. viso. ver. deberet autem praestari. Idem.

Item quæro, an in auctoritate præstanda sufficiat simplex cōsensus tutoris, an vero formaliter debeat interponi pro verba, auctoritatem interpono? Resp. Ang. d. §. iussum. dicit, quod formaliter debeant interuenire verba auctoritatis. & esse de mente Inn. in c. cum consuetudinis. ext. de consuet. Eandem opinionem Bal. in l. si. §. necessitate. C. de bo. quæ lib. referens Archid. c. quidam. 18. q. 2. idem Bald. d. c. cum consuetudinis. ibi. Innocen. & Anto. de Butr. Hanc dicit magis communem Ias. dicit. §. iussum. nume. 13. licet ipse inclinet in contrariam partem.

Contrariam opinionem, quæ sufficit consensus sine formalitate verborum, tenent Imo. Pau. de Cast. Alex. & Are. d. §. iussum. Abb. c. 2. de pac. Signo. de Homod. in consi. 192. vbi dicit, quod in auctoritate præstanda tutor, vel curador debet loqui, dicendo, approbo, agnosco, vel æquipollens, & hæc sententia verior est, quæ probatur per text. d. §. tutor autem. dum dicitur ibi, id est, probare debet quod geritur, prout declarat hæc verba Iul. Cla. ipse in l. etiam. ff. eo. quocumque igitur verbo voluntatem & consensum declaret, sufficit, nec enim refert quid ex æquipollentibus fiat. Et expresse probatur in l. 3. ff. eo. dum dicitur, cum se probare dicit. Sed priorē dicit communē Franc. Are. l. gerit. nu. 7. ff. de acq. hæ. vide Syluest. Aldob. §. tutor autem. instit. de auct. tut. Tiraq. in legib. Connu. gl. 3. in prin. vsq; ad nu. 16. Idem.

Taciturnitas & præsentia in iis quæ respiciunt præiudiciū tertij, cuius ad nos spectat cura & sollicitudo, non inducit cōsensum. l. 3. C. de auct. tuto. vbi tex. & gl. secundum gl. & Bar. l. quæ dotis. ff. sol. mat. cū quo ceteros transire asserit Benedi. Capra reg. 56. nu. 54. quod procedit secundum eūdem ibidē, nisi taciturnitas longo tempore duraret, quia tunc videretur consentire. l. qui in aliena. ff. de acq. hæ. & l. filius. C. de pet. hæ. re. Bar. in l. gerit. in fi. ff. eo. tit. idq; obtinet etiam si fieret actus qui contradicendo poterat impediri. l. sicuti. ff. de arbi. l. tunc autem. ff. de re iud. refert Bened. ibid. nu. 55.

Pupillus nunquid hæreditatem adire possit sine auctoritate tutoris.

C A P. VII.

Væro, Quomodo pupillus solus institutus dato ei tutore in testamento, possit hæreditatem adire, cum tutela locum non habeat, nisi adita hæreditate, & hæreditas non possit adiri sine tutore? Resp. qd videtur insolubilis. in qua variæ fuerunt Doc. opinio nes. gl. in l. si nemo. ff. de testa. tute. dicit, quod pupillo debeat dari curator ad adeundam hæreditatem, quam opinionem gl. sequitur Spe. tit. de tutor. in prin. & ibi Io. And. in addi. dicit ita in practica seruari, licet a quibusdam reprobetur, & recte, nullo enim modo potest dari curator ad adeundam hæreditatem. per textum expressum. l. cum in vna. in fine. ff. de appellationibus.

Alia est opinio gl. in §. sed & si testamento. insti. de Attil. tu. ro. quod scilicet iudex surrogatur in locum tutoris, cuius auctoritate adeat, cum hic nondum sit tutor, non confirmato testamento. idem dicit glo. d. l. si nemo. & ponit Specu. d. titu. de tut. in prin. & refert Io. Fab. Ang. Plat. d. §. sed & si. Ias. & Albe. d. l. si nemo. Hanc dicit esse communem Dec. l. bonorum. C. qui admit. in vtraque lect.

Alia fuit opinio Dyn. quod cum tutor testamento tantum suis detur, confirmato testamento beneficio & potentia suitatis, tutela consequenter quoque sit confirmata, & ita tutor de iure auctoritatem suam præstare possit. Et hæc opinionem dicit communiter probari Alb. d. l. si nemo. Eam quoque sequitur Ioan. Fab. d. §. sed & si. Cyn. l. 2. C. de testa. tut. Bal. l. 1. eo. titu. vbi dicit, quod opi. Dyn. est ipsa veritas. & in d. l. si nemo. Nouissime gl. in d. l. si nemo. aliter sentit, scilicet vt detur tutor Attilianus, cuius officium expiret statim adita hæreditate. Hanc opinionem refert Ioan. And. in addi. ad Specul. vbi supra. & eam dicit vbiq; locorum obseruari Angel. dicto §. sed & si. & tutorem esse, & quod magis practicatur, & eandem seruari, & tutiorem esse dicit ibidem Iason quod verum est, licet opinio Dyn. sit satis æqua. dicit tamen Bald. quod secundum qualitates locorum seruentur remedia prædicta. M. Grassus.

Quæro, an pupillus possit adire hæreditatem lucrosam sine auctoritate tutoris? Resp. Quidam Doc. distinguunt inter hæreditatem locuplerem, siue lucrosam & opulentam. Paul. de

Cast. l. more. & l. pupillus. ibi Alex. ff. de acq. hæ. videlicet, quod si cet pupillus sine tutoris auctor. lucrosam hæreditatem adire non possit, tamen opulentam adire non prohibetur. Hæc opi. sequitur Soc. in consi. 8. ver. secundo principaliter. libro 4. Dec. consi. 33. in ip. pro resolutione. nu. 20.

Contrariam opi. quod indistincte nec opulentam hæreditatem possit adire sine tutore pupillus tenent Cy. Bal. & Saly. quod fauore. C. de le gib. Bal. l. potuit. C. de iure delib. ibi. Ias. si quis mihi §. si seruus. nu. 8. ff. de acq. hæ. & in l. more. vbi dicit ita tenere Doc. communiter. & in l. pupillus. ff. eo. de acq. hæ. pupillus enim potest intelligere causam suæ aditionis: Ideoque fauorabiliter ei concessum est, vt sufficiat scientia ipsius tutoris. vt no. in d. l. pupillus. ff. de acq. hæ. quæ ratio militat etiā in opulenta hæreditate, & ita licet cesset ratio l. more. nec scilicet vllum damnum sentiat, tamen hæc remanet, & per hæc corruit fundamentum Pau. Cast. & aliorum. Eandem opinionem tenent Bald. Ang. & Saly. l. mutuum. ff. de acqui. hered. Raph. Cuman. d. l. pupillus si fari. & Doc. §. neque. insti. de auct. tut. M. Grassus.

Pupillo vel infante decedente hæreditate non adita, licet eius hæres possit restitui aduersus aditionē omissam ex clausula generali, si qua iusta causa esse videbitur, &c. cum in articulo mortis læsus fuerit per l. Pantoni. ff. de acq. hæ. illud tamen procedit si tutori nulla possit imputari negligentia, alias beneficium d. restitutionis cessabit, cum nō subsit æquitas, cuius ratione restitutio datur. l. 1. ff. de integ. rest. cumq; plene hæredi minoris contra eius tutorem alias consuli possit. Pau. de Cast. in l. si. C. si aduer. vend. pign. Et hanc receptam Docto. sententiam esse ex multis auctoribus vltiori adiecta probatione probat Rol. a Valle. consi. 10. nume. 18. cum seq. 2. Tom. consi. Kirchouius.

Pupillus ex propria significatione vocabuli, nō dicitur decedere intestatus, secus tamen ex communi vsu loquēdi. Boe. in consue. Bitu. rub. des. coutumes concernans les testaments. §. 4. comm. dicit ex Bar. consi. 138. B. Vilal.

Pupillus tutore carens admittit curatorem, & an sine tutore in iudicio esse possit.

C A P. VIII.

Pupillo non habenti tutore, pōt ad litem curator de cerni. l. curator. & ibi gl. ff. de tut. & cur. dat. ab his. sumpto argum. a contrario sensu. Balb. dec. 124.

Pupillo carente tutore poterit interim dari curator ad negotia & ad lites. l. si impuberi. & l. curator. ff. de tuto. & cura. datis ab his. Bal. in l. contra iuris ciuilibus regulas. ff. de pac. Vezin.

Quæro, an pupillus possit esse in iudicio sine tutore? Resp. communis opi. est, quod pupillus non possit esse in iudicio ciuili sine tutore, cum non habeat legitimam personam. Ideoque si habet tutorem, cum eo debet iudicium agi, id est, eo auctore, vel si non habet, debent citari coniuncti eius, alias solius pupilli contumacia non attenditur. Hanc opinionem tenent Alex. & Doc. communiter. ff. de in ius voc. l. neque impuberes. l. si ex legati. cum l. seq. ff. de ver. ob. ibi Ias. & Io. de Imo. in l. contra pupillum. ff. de re iudi. & hanc esse communem opi. testatur Aldobr. §. neque tamen. nu. 27. Insti. de auct. tut.

Limita tamen hanc communem, vt non procedat si quid actum, vel pronunciatum sit in fauorem pupilli. hæc enim valent. Rō est, quia pupillus quo ad acquirendum & quo ad fauorabiliter gesta, hēt integram & legitimam personam. vt est tex. clarus. l. non eo minus. C. de procu. & ibi no. Bar. Bal. Saly. Ias. & Doc. ponderantes. gl. in l. neque tutores. C. eo. tit.

Idem dic in causa criminali, quod pupillus sine tutore in iudicio stare non possit. per tex. expressum in l. clarum. vbi nō. omnes Doc. C. de auct. præstan. Idem.

Sed quid in adulto siue minore. 25. annis? Resp. Quidā Nic. de Mara. quem refert Cyn. d. l. clarum. distinguit inter ea, quæ pertinent ad solemnitatem iudicij, & ea, quæ tendunt ad veritatis indaginem. Primo casu vult, adultum sine curatoris auctoritate non admitti, quia non habet legitimam & integram personam. Secundo casu dicit non attendi personæ inhabilitatem. Hanc opi. approbat Io. And. in addi. ad Specul. tit. de confes. §. sequitur. ver. secundo loquitur. Ang. l. certum. §. in pupillo. ff. de confes.

Contraria vero opinio placuit communiter Docto. quod scilicet adultus sine curatoris auctoritate admittatur in iudicio nullo modo, siue loquamur in his, quæ solemnitatem iudicij respiciunt, vt est litis contestatio, siue rei veritatem. per text. Com. opi. Tom. iiii. H. 2. d. l.

d. l. clarum. Quæ enim statuta sunt in pupillo, locum habent in adulto curatorem habente. Hanc opinionem tenet Bar. d. §. in pupillo. & linter omnes. §. recte. ff. de fur. cuius doctrinā communiter approbatam firmat Aug. Arim. in addi. ad Ang. tra. & malef. verb. comparuerunt d. Inquisiti, & consentitur totum. nu. 13. eam quoque tenet Ang. ibi. nu. 12. Alb. de Rosa. & Raph. Fulg. Sali. d. l. clarum. vbi Raph. dicit eam opi. esse tutiorem, & sequuntur ibi Mod. & in d. §. in pupillo. Azo. in summa de aucto. præstand.

Ex his patet responsio ad q. An adultus sine curatoris auctoritate in iudicio possit iuramentum deferre? namque glo. in l. iurandum. §. pupillus. ff. de iureiur. decidit, q. non debet admitti, si habet curatorem, quam opinionem gl. tanquam vetriore communiter approbatam esse dicit Ias. d. §. pupillus. nu. 11. per supradicta. excepto eo, quod dicit adultum habentem curatorem, si sine curatore deferat iuramentum, habere restitutionem in integrum. Namq. in hoc Doct. communiter tenent contrarium. Bar. Alb. de Rosa. Bald. Saly. Fulg. vt firmat Ias. ibi in d. §. pupillus. nu. 12. Secus vero est, si adultus non habet curatorem, quia tunc iuramentum deferre potest, & hæc est magis communis opinio. vt testatur Ias. d. §. pupillus. nu. 12. & si lædatur, habet in integrum restitutionem. Adultus enim carens curatore potest omnia facere, quæ potest maior: & tamen si lædatur, debet restitui. M. Grass.

Si pupillus cum auctoritate tutoris constituit procuratorem secundum formam. l. neque. C. de procu. solus tutor illum poterit reuocare. secundum Dy. in l. si quis mancipium. §. si pupillus. ff. de instito. per l. si epistolam. ff. de acq. har. facit quod vult Inn. in c. ad hæc. ext. de testi. de procuratore constituto a monasterio cum consensu abbatis, vt abbas solus illum possit reuocare. ita etiam tenet Bar. in l. actor. ff. rem rat. hab. quia solus tutor habet exercitium actionum. Balb. dec. 100.

Pupillus sine auctoritate tutoris an possit societatem contrahere. Præfertur aliis creditoribus in bonis tutoris sui, curatoris, procuratoris, &c. Maior factus & matre ad secundas nuptias: cōuolante agit rationibus. Non habet vocem in actibus vniuersitatis.

CAP. V. IX.

Pupillus sine tutoris auctoritate intra 14. annū non potest contrahere societate. vt hñ in l. 1. C. pro socio. & no. Capr. confi. 17. nu. 3. quia quicquid videt, & quicquid audit, ignorat. l. si. circ. si. ff. rem pup. sal. fore. l. si. ff. de iur. & facti igno. & l. 2. ad si. C. de fal. mon. & hoc habet locum non solum in societate expressa, verum & tacita. vt deducit Crau. confi. 286. nu. 1. idque interpretatur & limitatur non procedere ubicunque pupillus post finitam ætatem pupillarem ratificaret talem societatem. tunc enim validatur societas ista interueniente ratihabitione. secundū Bal. in addi. ad Bar. trac. de duob. fratrib. simul hab. quem sequitur Alex. confi. 49. vol. 1. & Crau. d. confi. 286. nu. 2.

Amplia primum istam conclusionem ita declaratā, quod pupillus ipse minime potest facere testamentum. l. qua ætate. ff. de testa. imo nec pupillus miles potest testari. vt est text. mirabilis, & formalis in l. si. C. de test. mili. per quem tex. determinauit eleganter & docte Ang. in l. si quæramus. ff. de testa. qd si statutum disponat, quod pupillus possit facere testamentum, huiusmodi statutum non valeat. per d. l. si. & cum sequitur ibi Io. de Imo. licet aliter dixerit Bar. ibi, & male. & malitia, quo ad hoc non supplet ætatem, adeo quod pupillus etiā doli capax, non potest condere testamentum. l. si. C. de restitu. mino. & ibi per Doc. & per Barb. c. Raynutius. de testam. istud procedit, etiam si pupillus velit ad pias cās testari. vt per Bar. in l. 1. q. 2. C. de sacros. eccl. Ias. in l. rescripta. C. de precib. imp. offer. & Dec. post alios ibi congestos per eum in l. pupillum. nu. 5. ff. de reg. iur. & istam ait esse communem opin. Abbas in rub. nu. 9. de testa. & Iul. Clar. cum aliis signatis per eum in §. testamentum. q. 5. Sed hoc fallit, quando pupillus doli capax ex Principis licentia, seu indulgentia faceret testamentū, quippe quod Princeps pupillo doli capaci potest dare, pariter ac concedere testamenti factionem. vt per Bar. in l. si quæramus. ff. de testam. Alex. in memorata. l. si. cum allegatis per Ias. in d. l. rescripta. in si. & Dec. d. l. pupillum. circa si. ff. de reg. iur.

Fallit etiam quotiescunque pupillus doli capax, in euentu mortis, donando disponeret de bonis suis sub conditione, si ipse decesserit in pupillari ætate, & similiter confirmaret talē

dispositionem iuramento, tunc quidem exploratum est talē dispositionem valere. vt per Bar. Alex. ceterosq. Doct. l. qui in ralle. ff. de iureiur. & Ias. post Bar. in auth. sacramenta puerum. C. si aduer. ven. & ista est communis opi. vt scribit Dec. d. l. pupillum. Quæ profecto communis comprobatur ista ratio, quoniam astringitur etiam talis impubes religione iuramenti. l. si. ff. de lib. cau. c. paruuli. 22. q. 5. Abb. cōf. 108. lib. 2. Barba. c. quia ingredientib. de testa. & Pau. Cast. confi. 212. lib. 1.

Ampliat secundum loco, quod pupillus neque potest esse notarius. secundum Bal. d. l. impuberem. ff. de fals. in princi. & Dec. l. 2. §. item impuberes. nu. 9. ff. de reg. iur.

Ampliat tertio quod impubes neque iudex esse potest. l. cum prætor. §. non autem. ff. de iudic. & no. Maran. tra. & iudicio. 6. par. nu. 98. & Dec. in l. femina. §. item impuberes. nu. 2. ff. de reg. iur.

Ampliat quarto, quod pupillus ipse regulariter accusare non potest propter carentiam rationis, & intellectus. vt l. 1. & 2. ff. de accus. no. Bar. l. 2. §. pupillus. in princi. & in l. qui accusare. nu. 4. ff. de accus. ideo accusatio facta ab isto pupillo, & ab aliis personis inhabilibus, est nulla si excipiat. vt p. Bart. in l. 1. §. accusationem. ff. ad Turp. Alex. in l. in prouinciali. §. si. ff. de noui oper. nunc. Are. in c. 1. de iudic. vbi Abb. Imo. & Sali. in l. clarum. C. de aucto. præsta. Sed hoc fallit non habere locum in adulto, & minore viginti annis: tunc licet sit minor 25. potest accusare. vt voluit Bar. in l. 1. ff. de accus. cuius opin. asserit esse communem Abb. & Aug. Berous in c. 1. de accusa. nu. 50. & seq. vbi eam comprobant optimis rationib.

Fallit etiam quod pupilli accusatio non est prohibita in crimine læsæ maiestatis, adulterij & defraudatæ annonæ. secū dū Ang. in trac. de malef. in ver. & ad querelam Titij. nu. 39.

Ampliat quinto quod pupillus minimè habet legitimā personam standi in iudicio. vt late per Abb. in capit. fina. de confes.

Ampliat sexto & vltimo loco, quod pupillus & infans, qui caret omni intellectu, vt quia sit duorum vel trium anno. non potest cum auctoritate tutoris acquirere possessionem, nam furioso æquiparatur. l. 1. ff. de bon. pos. infan. fur. mu. Ratio est, quia cum omnino careat intellectu, non potest per tutorem suppleri. l. sed & si manere. ff. de precar. idemque videtur concludendum in furioso, qui non potest cum auctoritate curatoris, sed debet ipse solus tutor, siue solus curator gerere, & acquirere possessionem. Si autem sit pupillus, qui non careat omnino intellectu, vel infans, vt quia sit 5. vel 6. anno. & per consequens fari & loqui possit, tunc iste bene potest acquirere possessionem cum tutoris auctoritate, quia habet aliqualem intellectum, qui potest per tutorem suppleri. ita loquitur. l. quamuis. §. infans. ff. de acq. pos. & ad hoc bene facit tex. §. pupillus. insti. de inutil. stip. & ista opin. communiter tenetur per Bar. Ang. Imo. Rom. Pau. de Cast. & Moder. in l. 1. ff. de acq. pos. & ita etiam tenet Pau. de Cast. l. pupillus. per glo. ibi. ff. de acq. har. & lasat. test. de communi. in l. 1. §. 1. nu. 17. ff. de acq. pos. Sed aduerte, quod pupillus p. ubertati proximis sine tutore capere, apprehendereque possessionem possit, quando esset perfecti intellectus. l. 1. §. adipsi. & ibi Bart. & reliqui omnes. ff. de acq. pos. & Cassian. Put. decis. 18. de re sit. spol. Viuius opi. 677.

Pupillus præfertur aliis creditoribus in bonis sui tutoris, procuratoris, curatoris & gestoris negotiorum. l. dabimus. §. si negotiorum. ff. de priui. credit. & hoc priuilegium ipsis pupillis competit, & non eorum hæredib. d. l. dabimus. Contra aut alias personas quæ non obligantur ratione alicuius administrationis, non habent pupilli tale priuilegium. Corn. confi. 67. in 1. vol. Bellac.

Pupillus maior factus semper poterit agere rationibus matre conuolante ad secundas nuptias, male redditis, quamuis tutor in eius locum successus fateatur eas bene redditas. l. qui filium. ff. de mili. testa. modicus tamen defectus in reddendis rationibus non vitietur. l. quamuis. ff. de condi. & demon. Bal. in l. 1. C. si aduer. sol. & confessio adulti quod ratio sit reddita non sufficit, cum aliud sit rationem reddere, & aliud confiteri redditam esse. Soc. confi. 92. in 4. par. Bellac.

Pupillus & etiam eius mater non admittuntur ad iuramentum in litem. Tutores vero & curatores sic volentes, non inuiti. l. videamus. in prin. ff. de in lit. iuran. Bonac.

Pupillus non habet vocem in actibus vniuersitatum cum non habeat perfectū sensum, & neque tutor pro pupillo possit admitti ita Bal. in l. si plures. in secunda lectura. ff. de pact. Bonacoff.

Index potest arbitrari, apud quem pupilla sponsa educetur. c. cum locum. ext. de spon. de quo latius per Alex. in 5. vol. confi. 161. in si. Idem.

Miscellanea de minoribus, & pupillis.

C A P. X.

Minor 18. maior autem 14. annorum, ab alio quā a principe iudex dari non potest, etiam si partes consentiant. vt probatur secundum gloss. in c. cum vigesimo. de offi. deleg. quam communiter approbatam affirmant Capra reg. 3. l. nu. 13. contra gloss. in l. cum prator. §. non autem. ff. de iudi. & l. quidam consulebāt. ff. de re iudic. Sin a principe detur, aliud erit, vt ibid. nu. 14. dicit, quo casu non sufficeret annus ultra quatuordecim, iam coeptus iuxta l. ad rempubl. ff. de munerib. & honor. sed requiritur vt sit completus iuxta c. cum in cunctis. de elec. c. ad nostram. de reg. iur. c. significatum. c. idemnitati. in prin. de elect. lib. 6. c. vnico. de etat. & qualita. idque secundum Archi. & D. Eloria. regulariter verum est, nisi contrarium reperiretur in iure expressum, aut fauor aliud suaderet, quia quando de fauore agitur, annus coeptus habetur pro completo, nisi aliud iure reperiretur expressum. vt voluit gloss. mag. in l. 3. §. minorem ff. de minorib. Bellac.

Minores quin ab alio ementes pacto rei vendendæ obligentur, nihil prohibet, vt receptius ait accurate doctor meus Ar. Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 53. C. de bonis mater. æquius & vtilius affirmat idem Pinellus. in l. 2. par. 1. c. 3. nu. 1. ad fi. C. de rescin. vendit. E. Suarez.

Minor licet non possit diuidere, nec ad diuisionem socium vel cohæredem prouocare. l. si pupillorum. de reb. eor. l. pen. C. de prædijs mino. id tamen fallit inter alia quando ipsi minori diuisionem facere expediret, puta si socium haberet rixosum & contumeliosum. l. iubemus. 2. & ibidem Bar. C. de sacrosan. eccl. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. ibidem nume. 19. Similiter fallit, si res communis ipsi minori foret damnosa. Cy. Bar. & Bal. d. l. iubemus. quod etiam communiter teneri. ibid. nu. 20. refert idem Bened. Capr.

Similiter fallit in fructibus quos indistincte diuidere potest, secundum Barro. d. l. iubemus. & Bal. in l. 1. ff. de rebus eorum. & id quoque communiter teneri refert. ibidem nume. 21. Bened. Capr.

Minor an possit cedere actiones? vide Bartol. in l. non potest. ff. de aucto. tut. & Doct. in l. 1. §. fuit quaesitum. ff. ad Treb. Bonacoss.

Quitatio facta per minorem, non valet. Bartol. confil. 162. Idem.

Minor non auditur ab exceptione fori, quam in tempore non opposuit. Iason in l. eleganter. §. 1. col. 2. ff. de condi. indeb. Bonacoss.

Minor potest fideiube. pro alio cum iuramento. Ias. in l. 1. col. 3. ff. si quis in ius voc.

Secus sine iur. Ias. in l. de die. §. si seruus. in fin. ff. qui satisf. cog. Idem.

Minori non currit tempus ad soluen. collectas, & si forent facta proclamata, q̄ res incidant in commissum, si non soluta tur collecta, restituitur minor. Alex. in 5. vol. confil. 31. col. 1.

Facit quod vult Fran. Crem. sing. 29. Bonac. Et minor restit. si fuit in mora. Alex. in 5. vol. confil. 141. col. vlt. in princ. Idem.

Minor rem suam repetens, potest accumulare in eodem libello, officium iudicis rescindens, & actionem rescissoriam, dicendo hoc modo. Puto me restitui per officium iudicis, & postmodum restitutione mihi concessa, talem cōdemnari ad reddendam vel restituendam talem rem. &c. Hanc magis communi dicit Ias. in §. rursus. insti. de act. Hipp. Rimi. in §. fi. nu. 83. Insti. quib. alie. non licet. I. Fich.

Minori cōtrahitur mora absque interpellat. Ias. in §. ex maleficiis. col. 9. insti. de act. idem in ecclesia. vt ibi per eum. Alex. in 2. vol. confil. 7. col. 3. Lud. sing. 116. vbi ampliat idem effe in pijs causis. Char.

Minores si quempiam contractum sibi vtilem, & conducibilem non rite tamen nec solemniter gesserint, nihil egisse videbuntur. quippe quia nullus erit eiusmodi cōtractus quantumuis illis expediat. vt cōe renuncio ex Ias. in l. cum ij. §. eā. nu. 2. ff. de transac. & in l. contra iuris. in fi. principij. ff. de pac. Fel. in c. causam. nu. 8. de iudi. Tiraq. de iure marit. gl. 8. nu. 56. cum duob. seq. Poterunt tamen illum, iis etiam inuitis, quibus cum contraxerunt, statutis ritibus circumsepire. vel frequenter placitum pono ex Ias. vbi supra. Tiraq. d. gl. 8. nu. 92. Arius Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 32. C. de bon. mater. quamuis perperam contractum id genus a principio valere affirmauerit Accurs. in d. §. eam. & illum cōplures sint sequuti. vt constat ex Corf. in sing. vers. puni. ex Iason in §. actionum. nume. 43. insti. de

actio. Tiraq. vbi supra. nu. 62. E. Suarez.

Minor non potest approbare contractum contra formam statui initum, licet cederet in eius vtilitatem. secundum communem per Ias. in l. cum hi. §. eam transactionē. nu. 2. ff. de transac. teste Barf. confil. 82. nu. 21. lib. 1. O. Ias. dec. 166. nu. 13.

Minor an possit ratificare cum auctoritate curatoris. Ias. in l. si procurator. circa fi. ff. de condi. indeb. tenet q̄ sic. cum dist. quam facit Bar. ibi, quem vide.

Auctoritas propinquorum in contractibus minorum quādo ex statuto requiruntur, intelligitur de auctoritate virorū, & non foeminarum. Ias. l. tres fratres. nu. 14. ff. de pac. l. 1. in fi. & ibi Bal. ff. de leg. Bellac.

Minor non habet vocem in consilio, nec in electione, nec in constitutione iudicis. Bar. in l. de pupillo. in pria. ff. de nou. ope. nunc. Bal. in l. exigendi. C. de procu. Ias. in d. l. de pupillo. nu. 4. vbi hanc opinionem communem esse asserit. ff. de noui ope. nunc. Villal. in vers. minor. in suis communibus opin. & Ias. in l. maiorem. col. vlt. ff. de pac. Bal. in l. administrantes. §. fi. ff. de excus. tut. Alex. in l. Lucius §. Imperator. ad municip. vide tamen Alex. in l. spurij. ff. de decur. Suarez.

Mulier minor habens curatorem, non potest dotem sibi constituere sine auctoritate curatoris, & iudicis decreto. l. quæro. l. siue generalis. ff. de iure dotium. l. lex quæ tutores. vbi gloss. C. de administ. tutor. si vero non habeat curatorem, potest sibi sine eo dotem constituere, dummodo non excessiuam. l. 1. a contra. sensu. C. si aduers. dot. ita tenet Cur. iun. confil. 168. nu. 17. & seq. Cast. in d. l. 1. si aduers. dot. & tamen vtroque casu in immobilibus requiritur decretum iudicis. vt ibi per Curt. Bellac.

Auctoritas propinquorū exacta in mulieris, seu gestis, seu contractibus, seu vltimis voluntatibus a propinquis in suam ipsorummet vtilitatem non potest interponi. commune ait Io. Dilec. de art. testan. caut. 2. nu. 4. E. Suarez.

Minores cura vel tutela liberati, non possunt locationem ab ipsorum tutore vel curatore factam improbare. vt commune asseuerare ausim ex Alex. in l. si filio. §. si vir. ff. sol. mat. Soci. confil. 125. nu. 6. lib. 1. Did. a Couarru. lib. 2. resol. c. 15. nu. 5. in med. & nu. 6. in prin. E. Suarez.

DE IN INTEGRVM
restitutione.

TITVLVS V.

Minores 25. annorum quando, quomodo, & aduersus quæ in integrū restituantur: & quæ enormis & enormissima eorum lesio dicatur.

C A P V T I.

Minor 25. annorum de omnibus gestis per eum, dū est minor habet restitutionem. Ias. in l. si quis suus. C. de rep. & abst. in hær. nu. 6. com. dicit. & subiungit, q̄ postquam quis est effectus maior 25. anno. olim infra annum adhuc vtilem hodie infra quadriennium. & sic infra seu vsque ad 29. annos habet in integ. resti. l. doli mali. ver. diuersum. ff. de nouat.

Tamen si elapsis 25. ann. aliquid faciat intra illos 4. annos, non restit. in integ. d. l. doli. ver. diuersum.

Sed in d. l. si. C. de repud. hær. est casus sing. secundū Docto. vt ipse Ias. refert, q̄ non solum si suus repudauerit hær. patris infra 25. ann. sed etiam si post infra illos 4. anno. q̄ adhuc potest reuocare. sicut si repudiasset in fra 25. ann. vt ibi latius per eum. B. Villal.

Amplia, etiam si per legem, aut statutum reputetur maior, nihilominus restituitur. Lud. Ro. confil. 96. nu. 2. com. dicit.

Nota istam comm. ad intel. l. 47. Tau. quæ disponit, q̄ filius matrimonium contrahendo sit emancipatus, & liberatus a patria potestate.

Fallit primo, si sciens se læsum, iurat, non pōt contrahere et prætenu enormissimæ læsionis. Cor. iun. cōf. 44. com. dicit.

Fallit in doctore minore, si dicit esse læsum. Boe. decis. 350. nu. 6. com. dicit. quia intelligitur si dicit se læsum in allegatio ne iuris: secus tamen, si in aliis lædeterur circa bona quæ tanquam vere philosophantes contemnunt. l. in honorib. §. philosophis. ff. de vaca. & excus. mune. Idem.

Restitutionem petens tanquā minor, debet probare quod existens minor, & intra annos 25. fecit actum, quem petit vt rescindatur. l. si. C. de temp. in integ. rest. peten. ob id debet ille Com. opi. Tom. iij. H 3 minor

minor probare, q̄ minor contraxit. l. si minorem. & l. minori-
bus. C. de in integ. resti. min. Rebut. in tit. de resti. art. 1. in gl. 3.
nu. 2. Neque enim restituitur quis de his quæ gessit post 25.
annos, licet sit in eo quadriennio petendi restitutionem. Rebut.
in eo. tit. ar. 2. in fi. Bellac.

Minor resti. in integ. aduersus donationem iuramentum in qua
non fuit certioratus de benefic. resti. in integ. Dyn. conf. 5. co-
munem dicit. Vezin.

Minor restituitur in integ. aduersus mutuum, quia præs-
umitur consumpsisse. Mathes. no. 58.

Restitutio in integrum competit etiam ratione lucri. l. ait
prator. §. si. ff. de mino. & in c. constitutus. vbi Abb. in 6. no. ex-
tra. de in integ. resti.

Limitatur non procedere, si tale lucrum cum iniuria, & dā-
no consideretur. Nam quando restitutio est concedenda, etiā
si de lucro agatur, necesse est, ut tale lucrum fecerit absq; prae-
iudicio alterius. prout declarant Ang. Pap. de Cast. Raph. Cu-
ma. & Rom. in l. cum quidam. in prin. ff. de acq. her. Vbi etiam
idem tenent Alex. ver. limitatur hoc tamen hoc. Arc. ver. nec
tamen intelligo. & las. 1. no. in princ. ver. limita nisi illud. Et
hoc est commune dictum, nemine contradicente. ut attesta-
tur Soc. iun. conf. 46. nu. 43. in 4. vol. E. Muscul.

Restitutio in integrum & ob res minimas minori concede-
tur. ut verius & receptius asserunt Arius Pinel. in l. 2. par. 1. c.
1. nu. 26. C. de rescin. ven. Did. a Couar. lib. 1. variarum. resol. c.
3. nu. 11. Eman. a Costa. in l. Gallus. §. & quid si tantum. 2. par.
nu. 77. cum seq. ff. de lib. & posth. Quæ si in iis minori indalge-
tur, quæ indiuidua & coniuncta sunt, ad consortes dilatur.
commune ponit Mauric. de resti. in integ. c. 185. Præbentur
autem omnis restitutio regi, quæ minori conceditur. commu-
ne pronuntiat Boer. decil. 265. num. 2. Quin & regine quoque
indalgebitur. ut iudicatum attestatur Luc. de Pen. in l. cubicu-
larios de proxi. sac. cubic. lib. 12. Et cuius etiam reipublice,
cuius vrbi atque etiam castro popularib. ita referto, ut suis
administratores regatur, proculdubio largietur. commune
ponunt Rom. conf. 423. pro pleniori. lib. 3. Dec. conf. 42. in fi.
Turz. opi. 141. & amicus noster Nic. Anto. Grauat. ad Vestriū.
lib. 8. c. 3. nu. 22 qui vero restitutionem in integ. iure minoris
desiderat, allegare ac probare debet se vel propria facilitate,
vel aduersarij dolo læsum esse, at quod adhuc in ra restitutio-
nis tempus sit, nec allegare necesse habet. commune dicunt
Io. Nic. in addi. ad Alc. de præsum. reg. 1. præsum. 42. Eman. a
Costa in l. si ex cautione. post limit. ult. nu. 3. C. de non num. pe-
cu. Viuius lib. 1. opin. 215. Huic porro restitutionis beneficio
minor minori in ætate renunciare nequit, ad maiorem ætatē
productus nulla re id facere prohibetur. commune ait Pan. in
c. si diligenti. de foro compe. Suarez.

Minor an restituatur aduersus dolum præsumptum. Bar. in
l. minor. ff. de minorib. Bal. in l. 1. §. si in fi. ff. de eden. vbi decla-
rat quid sit dolus verus & præsumptus, & quando minor in
eo restituatur. vide etiam las. in d. l. §. si. & Bar. in l. 1. §. nuncia-
tio. ff. de noui ope. punc. & an aduersus dolum præsumptum
succurratur minori. vide Bar. in l. vbi exigitur. ff. de eden. Et
quod minor non restituatur aduersus dolum præsumptū de
futuro, prout in casu productionis testium post didicita testi-
ficata. no. Cast. in d. l. 1. §. editiones. in fin. ff. de eden. vide quæ
scribit Abba. in cap. auditis. 8. not. extra. de in integ. restit. Bellacomb.

Minor restituatur ad rem quæ fuit maiorum suorum, etiam
non data alia læsione. Barba. in 1. vol. conf. 27. col. 17. & in 2.
vol. conf. 18. in 3. col. Alex. conf. 67. vol. 5. vide Cur. confil. 58.
col. 2. Idem.

Quæro, an minor conuentus ex contractu paterno restitua-
tur aduersus moram contractam per ipsum ex iuxta ignoran-
tia? Resp. quod sic, sicut etiam maiores ex clausula generali re-
stitui consueuerunt. ita tenet Specul. titu. de emphyt. §. nunc
aliqua. q. 15. & 16. quem sequitur post relatas omnium opi-
niones las. l. 2. C. de iure emph. Et hanc dicit communem opi-
nionem Gramma. decil. 52. nu. 5. cum pluribus per eum alleg.
M. Grassus.

Restitutio in integrum datur minori aduersus præscriptio-
nem 40. ann. & quæ restitutio ex capite ignorantie concedi-
tur nedum minori sed maiori aduersus eam præscriptionem
40. ann. secundum magis communem per Rol. conf. 72. nu. 46.
48. lib. 3. & conf. 68. col. 4. eodem vbi ponit declarationem no-
tab. nu. 21. & 22. vbi quod in casibus in quib. conceditur resti-
tutio minori, in eisdē conceditur vniuersitati & villæ, secun-
dum communem ibi. Quid in ecclesia? & dic. quod restituatur
etiam aduersus præscriptionem 40. ann. secundum commu-
nem d. conf. 68. nu. 24. 26. 27. vbi quod præscriptio quadrage-
naria non nocet illi qui impedimento iuris vel facti agere nō

potuit, de quo vide quæ scribit Rom. conf. 123. col. 4. in fi. de
conf. 166. col. pe. in prin. nu. 12. Quid in ecclesia? vide ibi col.
fi. vbi quid de vna ecclesia an aduersus aliam ecclesiam resti-
tutione in integ. vti possit? Distingue, ut per eum d. conf. 166.
123. co. fin. vbi an post quadriennium ad restitutionem daci
deatur restitutio? quod repetit etiam conf. 369. nu. 22. aliqua
ponit Felian. c. 1. post nu. 9. de præscr. Hipp. sing. 161. Quibus
adde, quod ignorantia aduersus quem præscriptio longi tēpo-
ris cūcurrit, datur in integ. resti. secundum Ro. conf. 477. col.
fi. quæ concl. procedit etiam in ecclesiis & hospitalibus, quæ
regulariter, nec solum ex capite ignorantie restituuntur, teste
eodem Rom. conf. 123. nu. 3. conf. 407. nu. 2. Nunquid aut ec-
clesia, seu hospitale post lapsum quadriennij a tempore præ-
scriptionis decursa excludatur a dicta restitutione? dic. ut p
eundem Rom. conf. 407. col. 2. nu. 6. cōf. 123. ante nu. 3. verfic.
quinimo. conf. 166. post nu. 12. las. in l. 2. nu. 49. C. de iur. em-
phy. Boer. q. 39. col. 5. in prin. & vide tex. in c. 1. de in integ. re-
sti. lib. 6. in l. vlt. C. de in integ. resti. Bellac.

Minores ob rem vilis venditam, non ad ipsam rem omni-
nino auocandam restituuntur, sed ad resarciendum pretij ia-
duram, setque ex in specie aduersario optio, nū rem, nū præ-
tij reliquum prestare malit. ut frequenter placitum renuncio
ex Gozad. conf. 44. nu. 14. Ar. Pinel. in l. 2. par. 2. c. 3. nu. 2. in fi.
C. de rescin. vend. atque ex iis quos ipsi laudant. E. Suarez.

Minor restituatur aduersus sententiam. Soc. in 2. par. confil.
242. in prin. Vezin.

Minor restituatur si aduersus eum sit iudicatum. l. 42. ff. de
minor.

Fallit in 4. casib. ut per Vigel. in commento 7. anni. lib. 49.
ff. c. 4. causa 17. fol. 223. Dona Fin.

Minor resti. in integ. aduersus lapsum instantie. Soc. in 2.
par. confil. 299. communem dicit. Vezin.

Minor publicatis attestacionibus restitui debet, ut testes
produci possint. Bar. in l. 1. §. nunciatio. ff. de noui oper. nunc.

Fallit in 3. casib. quos no. Soc. reg. 15. 1. fallit in multis casib.
quos no. Ruy. in l. 1. §. nunciatio. nu. 171. fallit in 3. casibus per
Alex. in d. §. nunciatio. nu. 12. Dona Fin.

Minor petens se restitui contra, & aduersus aliquem actū
iudicalem, vel extraiudicalem, tenetur necessario probare se
minorem, læsumque ad causam, quam quippe si defendisset,
foueret bonam causam. secundum Bar. in l. nam & postea. §. si
minor. ff. de iureiur. quem sequitur Pan. Cast. conf. 181. vol. 2.
Alex. conf. 55. in fi. conf. 149. viso processu inter Michaelē Do-
mini. nu. 16. vol. 5. conf. 21. vol. 1. Panor. conf. 77. in 2. dub. vol.
2. Barb. in c. in præsentia. nu. 104. de proba. Capel. Tholof. in q.
52. & 99. Corn. conf. 181. vol. 2. & omnes Scribentes commu-
niter in d. §. si minor. de qua communi faciunt mentionē oēs
ferē Doc. inibi. & Boer. decil. 79. nu. 6. & est tex. in constitutio.
minorum iura. & ibi Ass. nu. 3. & seq. lib. 2. rub. 38. Et ratio hu-
iusmodi communis videtur ista, quia quilibet tenetur pro-
bare quod est fundamentum suæ intentionis, alias reus absol-
uitur. ut per Pappal. in l. si quis maior. in 1. notab. C. de transac.
& Corset. in sing. in vers. qualis. & Fel. in c. examinata. de in-
di. las. & Dec. in l. qui se patris. col. 1. C. unde libe. & clarius in
l. si emancipati. col. 2. C. de collat. Gozad. conf. 68. nu. 5. & Fel.
in c. in præsentia. de proba. in glo. in verb. Secunda. Et hoc q̄
quilibet teneatur probare id, quod est fundamentum suæ in-
tentionis, intelligi debet siue illud sit factum affirmatiuum,
siue negatiuum. la. stor. C. de proba. & lilla. & seq. vbi Barro. &
ali j ff. de verbo obligat. Inno. in c. in his de accus. & Bertran.
conf. 58. multa sunt propter quæ vniuersitas. nu. 3. volum. 6.
Viuius opi. 503.

An sit necesse probare q̄ læsio processerit dolo aduersarij,
vel facilitate ipsius minoris? dic q̄ sic. per l. verum. §. sciendū.
cum §. seq. ff. de mino. & ibi habetur per Bar. modus libellandi
in petit resti. in integ. & per eundem. in l. minor autem magi-
stratus. ff. de min. & in d. l. si. C. de in integ. resti. vbi dicit q̄ nō
procederet libellus, licet agens diceret se minorem & læsum
si non exprimat quod sui facilitate. vel dolo aduersarij est læ-
sus. per suprascriptos. Cur. iun. conf. 6. col. 15. Burf. conf. 27. num.
17. lib. 1. in vers. læsio.

Sed Io. de Imo. in c. constitutus. de resti. in integ. & in c. 1.
eo. tit. dicit communem opinionem esse, q̄ sufficit allegare in
libello q̄ tempore contractus erat minor, & q̄ sui facilitate
sit læsus, non q̄ eam facilitate teneatur probare cum ea re-
sultet ex iuris præsumptione. l. 1. ff. de mino. & ex læsione satis
& dolus & facilitas re ipsa colligitur. l. si quis cum aliter. ff. de
ver. obl. & ita in curiis Francie obseruari asserit Rebut. in eo
trac. de resti. art. 2. gl. 3. nu. 27. Bonac.

Et si aduersarius vult dicere quod non fuit læsus facilitate
sua, vel dolo aduersarij, vel quod non est intra tempora pe-
tendi

tendi restit. habet hoc probare ipse excipiens secundum Alex. qui plura allega. in d. §. si minor. & plenius in d. l. si vbi tenet procedere libellum eo ipso quod allegat se minorem & laesum: sed declarari debet reo petente. de quo etiam vide Ana. conf. 48. & Barb. in 4. vol. conf. 79. Idem.

Restitutio in integrum concessa minori ad probandum proderit etiam maiori in negotio quod habent commune etiam post publicatas attestations: secus si negotium esset separatum. l. 1. C. si vnus ex plurib. Soc. conf. 110. num. 6. vol. 4. Idem restituto minore super vno capitulo probationis, & maior restituetur. Soc. ibid. nu. 2. Bellac.

4 Restitutio concessa minori in iis, quae sunt indiuidua, & conexa, ad consortes extenditur. Io. Mau. de resti. in integ. c. 185. com. dicit. Villal.

Restitutio in integrum concessa minoribus non tollitur per statutum quod sententia arbitri non deberet reduci ad arbitrium boni viri quin minores non possint vti laesi petere rescissionem laudi. Bal. in l. si minor. §. si minores. ff. de minor. & in cōf. 208. in 1. vol. & cōf. 187. in 2. vol. conf. Pulchre Pan. in conf. 31. ver. statutum autem curig. in 2. par. conf. Et hanc communem opi. appellat cum pluribus adductis auctoritatibus. Mar. Soc. iun. in conf. 48. nu. 55. in 1. par. conf. Kircho.

Aduersus alium quam qui cum minore gessit, in integrum restitutio danda non est. l. 14. ff. de min. Don. a Fin.

Fallit in 5. casibus, vt per Vigel. in commento 9. anni. c. 4. lib. 49. ff. q. 6. fol. 255. Idem.

5 Restitutio in integrum minori tantum laeso competit.

Fallit in 8. casibus, vt per Vigel. in commento 7. ann. lib. 49. ff. c. 4. q. 5. fol. 252. Don. a Fin.

Minor rescriptum impetrans in quo dicit se minorem, & laesum vel deceptum ultra dimidiam, si probet se minorem & laesum, quamuis non probet se laesum ultra dimidiam, debet obtinere. l. 1. ff. de mino. & ibi coniuncta in disiunctam resolutur. Rebuff. in commen. in constit. regias in praef. de rescript. nu. 57. maior autem debet probare laesionem ultra dimidiam. l. 2. C. de rescin. vendi. Rebuff. ibi. neque enim requiritur enorme damnum in restitut. minoris: imo leui damno restituendus est, quod curiae obseruant: sed non pro minima vel leui causa. Rebuff. in tit. de restit. art. 1. in glo. 1. nu. 11. & in actibus etiam iudicialibus minor poterit petere restitutionem etiam si actus ille gestus fuerit praesente tutore vel curatore, dum tamen minor ille deceptus fuerit. Boe. decis. 79. num. 5. Bellacomb.

Laesione enormissima data minor contrahere potest, iuxta veriore, & magis communem per Burf. conf. 75. nu. 5. lib. 1. vbi loquitur de filia quae renuntiavit, de qua etiam plura no. Rol. conf. 7. nu. 43. lib. 3. Bellac.

Laesio enormis dicitur quando aliquis in sexta parte quantitatis debita laesus fuerit secundum Bar. in l. societatem §. arbitrorum. vers. pro declaratione. nu. 25. ff. pro socio. cuius sententiam & alij Doct. sequuntur. Lanfr. de Orian. in tract. de arbitris. in vltim. par. q. 14. in 3. vol. trac. Raph. Cuman. in conf. 50. nu. 4. circa fi. ver. ad id autem quod quaeritur an debeat induci ad arbitrium boni viri. Alij Doct. vero arbitrati sunt, quod hoc, cum non sit a l. determinatum, arg. l. 1. ff. de iure deliber. arbitrio iudicantis committendum sit. Bal. in l. cum antea. nu. 4. & 5. C. de arbit. gloss. in verb. definierit. circa fin. in §. pretium. vbi Ang. Are. num. 7. explicat. in l. de empt. & vendi. Panor. in c. Quintanallis. nu. 33. de iureiur. Et licet ibi ab ipso varia Doctorum sententia recensentur, tandem tamen in hac sententia persistit. Et has duas enumeratas principales opiniones magis a Doct. communiter approbari serbunt cum pluribus adductis auctoritatibus Philip. Dec. in consilio 39. nu. 7. & Thom. Ferrar. in tract. cautel. caut. 8. Et secundum hanc secundam opi. tanquam communior iudicandum esse consulendo tradit Socin. iun. in consil. 48. num. 22. in 1. parte conf. vbi & ipse plures auctoritates allegat. Kirchoius, & M. Char.

6 Laesio enormis & enormissima quae dicatur vide Soc. cōf. 266. lib. 2. Dec. conf. 45. 180. 380. Paris. conf. 12. nu. 80. lib. 1. Cas. si od. decis. 1. de empt. & vend. Nat. conf. 207. col. 2. Rol. conf. 7. nu. 55. lib. 3. vbi secundum magis communem dicit hoc committi iudicis arbitrio, secundum vero aliam opi. laesio dicitur, quando est in 6. par. vt per Rol. ibi d. conf. vbi num. 52. dicit quod vbi datur enormis laesio, quis audiri debet, non obstante, quod iurasset omnia & singula vera esse, quae omnia declara. vt latius per Rol. vbi supra. Bellac.

Minor restit. in integ. aduersus delationem iur. & agere potest actione prima. & si contra eum de iur. excipiat, poterit replicari praehabita tamen in integ. restit. eo tamen modo, & intra illa tempora sicut si principaliter in integ. rest. petisset.

Inam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. & ibi Doct. max. Alex. qui ita symmat. d. §. Cachet.

Qualiter autem minor probet se laesum ex delatione iuramenti. vide Bart. in d. §. si minor. vbi dicit quod probantes se habere per testes vel instrumenta, probant laesionem. de quo vide ibi latius per Alex. qui in vlt. col. alleg. infinitas remissiones. Bonacoll.

An autem ex eo, quod minor non app. dicatur laesus Alex. post alios. in d. §. si minor. dicit quod non. nisi doceat se habere aliquid propter quod in causa appellat. deberet vincere. adde Alex. in 5. vol. conf. 55. in fi. & conf. 115. in fi.

Secus si excluderetur, a prosequut. app. quia eo ipso tunc diceretur laesus. Alex. in d. conf. 115. in fi. Idem.

Minor iurans non priuatur beneficio restitutionis in integrum quando de eo non fuerit certioratus. cum in illa aetate dicatur infirmi consilij, & multis captionibus suppositus, non debet de facili beneficio sibi concessio priuari, cum illius per se non fuerit capax, sed ignorans: nam iuri ignorato non dicitur quis renunciare. l. mater decedens. ff. de inoff. testa. & per alias rationes quas recenset Dy. in conf. 5. cuius sententia refert Cy. in l. 2. nu. 6. ver. sexto quaeritur in minore. C. de rescin. vend. & inter alia argumenta eo quoque Dyn. & Cy. vtuntur. Sicut mulier renuncians S. C. Velleia. sibi non prauidet, nisi de eo fuerit certior facta l. si. C. ad S. C. Velleian. ita etiam minor si renunciauerit beneficio restitutionis sine precedente admonitione aut certioratione, non dicitur sibi prauidere, quia de eo quod ignorauerit non videtur cogitatum. vt Dy. in d. conf. 5. in d. l. 2. latius cum pluribus allegatis rationibus tradiderunt. Et hanc com. opi. Doc. appellat Ant. de Butr. in c. pen. extra de contrah. empt. & vend. quae quidem tempore illius, laesione referente, communis fuit, sed iam amplius non est. in l. sciendum. nu. 33. ff. de ver. ob. alij Doct. propterea voluerunt non requiri certiorationem. Bar. in anth. sacramenta puberum. nu. 16. & 17. & ibi addit in verb. consilij contrarium. litera F. allegans plures concordantes auctoritates. C. si adue. vend. Pan. in c. cum eam. nu. 12. ext. de emp. & vend. Fel. in c. ex rescripto. nu. 16. ext. de iureiur. alias auctoritates pro sententia Bar. recenset Alex. de Imo. in d. l. sciendum. vers. iuxta hoc quaerit Bar. nu. 34. cum seq. vbi ipse. nu. 35. & 36. inquit. com. practica obseruare sententiam Barto. quam & ipse propter auctoritatem iuramenti ita obseruaret, licet Dy. in puncto iuris sententia sustineri possit. Et in conf. 42. nu. 9. & 10. in fi. dicit ipse hanc magis comunem opinionem esse, quam approbat communis stylus & obseruantia in lib. 1. Et hanc sententiam Bar. non requiri certiorationem, Alex. in conf. 127. in fi. in 2. lib. veriore appellat, quam consulendo & legendo sequi solitus fuerit. idem dicit Alex. in conf. 80. nu. 15. in fi. in lib. 5. cōf. Et ita consulendo & iudicando tenendum esse voluit laes. in d. l. sciendum. nu. 34. Bal. aut. in d. l. 2. in 9. q. nu. 12. distinguendum putat, aut minor iurauit interueniente auctoritate curatoris, tunc Bar. suam retinendam, quia scientia curatoris reputatur scientia adulti. l. pupillus. ff. de acq. ha. Aut minor iurauit non interueniente auctoritate curatoris, in eo casu sententiam Dy. approbandam esse. Sed istam distinctionem coiter non admittit, refert laes. in d. l. sciendum. d. nu. 34. ver. Maria. Soc. iun. in d. conf. 48. nu. 38 scribit non facile decerni posse quod sit coior in hac doctrina sententia, cum Doc. varie loquantur. Quorum diuersas sententias etiam Arelata. indicat in anno. & add. suis. ad tra. sta. Alcia. de praesump. in 1. reg. princip. praesump. 42. Propterea ipse Soc. in saepe alleg. conf. addit. quando in iuramento esset expressum, quod non velit venire contra iuramentum ratione aetatis minoris, illud sufficere. secundum Bar. & alios vt non requireretur certioratio, sed quando simpliciter minor iurasset, non exprimendo ratione minoris aetatis, voluit Dyni sententiam veram & magis comunem esse, quia eo casu nihil dictum fuit per quod aliquo modo appareret cogitatum de beneficio minoris aetatis & ita voluisse Bart. in d. auth. sacramenta puberum. prout illum declarat And. Barb. in conf. 53. nu. 20. ver. & si quispiam obstinatius vellet insistere. in 2. vol. conf. Caterum Barto. sententia communiori voto approbatur. prout eum Doct. communiter in d. l. sciendum intellexerunt. Pau. de Cast. in conf. 8. ver. sed breuiter his non obstantibus. in 2. par. conf. Alex. de Imo. in conf. 27. nu. 4. vol. 1. conf. Auffre. in add. ad decisio. Tholosa. q. 37. quia cum iuramentum faciat eum maiorem, non creditur ignorare tale beneficium sibi competere, vel vere sibi non competit: nam habetur pro maiori quo ad discretionem & intellectum Socin. iun. in d. l. sciendum. nu. 39. licet Aposti. huiusmodi sententias falsas, nec apud Gallicos in vsu receptas esse crediderit, in suis marginalibus add. ad conf. Alex. in verb. certioratione. litera B. in d. conf. 27. & in d. conf. 42. in verb. iuramentum. litera C.

& remissiue in d. conf. 80. in verb. iuramentum. in litera. A. in 5. vol. consil. de qua decisione videatur ea quæ cumulatæ sunt per Ia. Philip. Port. in lib. 4. suarum conclusionum. conclu. 33. Kirchoius.

- 7 Minor si enormiter læsus esset, an posset petere absolutio- nem a iuramento, petiturus in integrum restitutionem, multi- doc. voluerunt eum petere non posse. Bursi. conf. 75. nu. 5. lib. 1. vbi quod maior excluditur ex veriori & magis communi ibi relata. Est com. opin. sec. Deci. conf. 45. quod supra naturæ. in prin. M. Char. Philip. Dec. in conf. 3. nu. 2. & in conf. 86. nu. 6. Et hanc communem opin. appellat Marian. Socy. lun. in conf. 144. nu. 3. 4. cum pluribus adductis auctoritatib. in 1. par. conf. Kirchoius.

Minor 25. annis si hæres ab aliquo institutus hæreditate nõ adita decesserit, tanquam eo ipso læsus restitutionis beneficiũ ad hæredes transmittit. commune dicit Ant. Gomez. de testa. c. 9. nu. ult. E. Suarez.

Minor ubi deliquit non dolo, puta si omittendo deliquit quia est ob culpam restituitur. vt est communis opin. de qua Menochius conf. 100. nu. 182. Bonac.

- 8 Si minor confessus est maleficium, poterit ex hoc solo re- restitui in integrum, si aliter de veritate non constet. quia sua interest ita nõ fuisse confessum. ita nõ vult Ang. in l. certũ. §. in pupillo. ff. de confe. per no. per gl. in c. 2. de rest. in integ. in 6. & ibi dicit Angel. quod ita intelligit l. si ex causa. §. nunc viden- dum. ff. de mino. & ita vult Alex. in 3. volum. conf. 116. & Iaso. ff. de iureiur. l. nam & postea. §. si minor. col. 2. & in l. error. col. 2. C. de iu. & fac. ig. Corn. col. 4. conf. 198. ver. quod & vult Ang. & c. vide in ver. confe. erronea. ver. limita quinto. Petr. Gerar. singul. 67.

Vide tamẽ Hipp. in l. 1. in 8. requisito. alias col. 5. ff. de quæst. & in §. si quis ultro. in fi. ea. l.

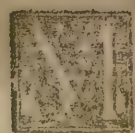
Adde quod quando minor aduersus suam confessionem habet probare de læsione, sufficit probare per vnum testem quia eo ipso quod apparet quod habet vnum testem, & sic ha- beat præsumptionem pro se, est læsus, si illi præsumptioni de- rogauit per illam confessionem. ita Bald. not. in l. vnica. C. de confe. refert & sequi. Alexand. in d. §. si minor. circa ult. colum. Vezinus.

ANNOTATIONES PRACTICAE

- 1 Vide Ioseph. Ludouic. decis. Lucen. 52. nu. 45. post Alex. consil. 67. numero. 2. libro. 5. vbi minor restituitur in integrum aduersus alienationem domus paternæ factam per administratores, tanquam enormiter læsus.
- 2 Adde eundem viuium decisionum Regni Napol. nouissimæ in lu- cem editarum. decis. 86. nu. 12.
- 3 Quod minor restituatur aduersus sententiam & omisam pro- bationem, & contumaciam, vide Verallum inter nouissimas decisio- nes Rot. Rom. decis. 50. part. 3. nu. 3. Sed an restitutus aduersus pro- nunciationem positionum in contumaciam factam, teneatur soluere expensas vel solutas repetere possit, vide late per Thessaur. decis. Pedemon. 9. per totum, vbi plura de restitutione minorum.
- 4 Adde Afflict. decision. 213. & ibi Casarem Vrsillum late di- ua gantem.
- 5 Quod minoritas sine læsione non sufficiat ad restitutionem in integrum, tractat Affli. decis. 211. & plura de restitutione in inte- grum idem & Vrsill. ad eum decis. 208. 210. 212. & 213. aliisque pluribus.
- 6 Læso enormis & enormissima quomodo consideranda pulchre per Ioseph. Ludouic. decis. Lucen. 27. a nu. 33. usque ad 38. vbi in materia Laudi loquitur.
- 7 Vide ad materiã Afflictũ decis. 322. & ibi Vrsil. in addi. ann. 2.
- 8 Quando minor delictum confessus in iudicio, veniat restituendus in integrum, ac etiam in atrocioribus, vide eundem Afflictũ & ibi Vrsill. decis. 208.

Minores aduersus quæ, & quare non restituantur.

C A P. II.

Inori iureiurando se maiorem asserens in aliquo cõ- tractu, non potest petere rescissionem contractus beneficio restitutionis in integrum: & suo men- dacio puniendus est. l. si alterius. C. si minor se ma- ior dixit. quæ lex excludit eum iurantem se maiorem a bene- ficio restitutionis, vt non possit allegare nullitatem contractus. poterit quidem allegare contractum nullum ratione solem- nitatis omisæ, si forte ex statuto aliqua requiratur, vel ex alio

iure quod maioribus potest competere. d. l. si alterius. Ludouic. Roman. consil. 12. Petr. de Beninter. decisio. 47. Viuius libro 1. opinio. 296. Roman. conf. 12. alleg. Io. And. in addi. ad Spec. Bellacomb.

Minor, qui cum se enormissimè lædi noscet restitutioni ni- hilominus cum iureiurando renuntiavit, nec absolutionem a iuramento, nec in integrum restitutionem impetrabit. com- mune aiunt Curt. Iuni. consilio 44. Viuius libro 1. opinio. 221. E. Suarez.

Minor non restit. in integ. quando iurauit non venire con- tra contractum ratione minoris ætatis, vel alia ratione Ias. in l. sciendum. col. 12. cum seq. ff. de verb. oblig. Vezinus.

Restitutio in integrum non datur minori quando stipula- tio vel contractus incepit a defuncto, & minor succedit ma- iori cum quo nihil est gestum, ibi non consideratur persona minoris, sed maioris a quo initium habuit. Bart. & alij in l. 2. C. si aduer. ven. pig. & in l. fin. in quibus caus. resti. in integ. non est necess. Io. Hannibal. in l. post contractum. nu. 146. vers. Sed aduerte, quia ex quo sumus in tempore conuentionali. & cal- legans tex l. Aemilius. ff. de minor. Quam sententiam commu- nem opin. doct. esse testantur. Iason. conf. 226. in 2. vol. & Rol- a Valle in consil. 10. nu. 14. cum seq. Kirchoius.

Minor non restituitur in integrum quando successit maio- ri pro facto cum ipso maiori celebrato. l. Aemilius. & ibi do- ct. ff. de minorib. Bonac.

Sed an tunc restituatur ex clau. generali, si qua mihi iusta causa. Bar. Ang. Pau. de Cast. & Alex. in l. cum filius. §. in hac ff. de ver. obl. tenent & sic. vide not. Curtium. in conf. 58. vbi dicit istud procedere quando reus conuenitur, & possidet, & vti- tur iure defensionis & consequenter minor hæres possidens fundum conuentus poterit impetrare beneficium restitutio- nis in integr. ex capite ignorantie, quia non est in eius facul- tate quando conueniatur. secus in minore non possidente, & agente: quia nõ auditur ex clausula generali ad peten. resti. in integr. vt ibi subtiliter per eum, quem vide. idem.

Minor succedens maiori, licet circa gesta per authorẽ eius maiorem, vel cursum temporis ab eodem præstituti, non resti- tuatur ratione minoris ætatis: Tamen ex capite ignorantie re- stitui poterit ex generali illa clausula. Si qua mihi iusta causa videbitur. ita in simili voluit Bar. in l. 2. C. si aduer. vend. pign. & in l. cum filius fami. §. in hac. ff. de verb. oblig. vbi etiam vide- tur sequi & multum not. Io. de Imo. & Soc. Sen. & Ias. dicentes quod ita communiter tenetur.

Et licet hæc opinio non videatur communis, quia multi an- tiqui & moderni contra eam tenuerint, quos refert Soc. Iun. conf. 46. sub num. 35. vol. 4. Tamen in d. consil. 46. dicit quod prædicta opinio videatur verior, & magis communiter rece- pra, & quod ex hoc iudex non debeat terreri hanc nostram opinionem sequi, quia quis tenetur iudicare secundum opi- nionem veriore, & melioribus rationibus munitam etiam si contraria opi. esset magis communis. vt ibi per eum in d. con- sil. 46. nu. 6. & 35. E. Museul.

Minori ex accidenti læso non succuritur, sed tunc demum cum læso resultet ex solo contractu. l. nõ videtur. C. de in- teg. restitui. l. de fideicommissio. & ibi Ias. in fi. C. de transactio. Vezinus.

Minores nec aduersus pecuniam fortuito perditã restituuntur, vt commune inquit Ioan. Mauric. de resti. in integr. capit. 175. Nec aduersus ordinariam actionis redhibitoria, & quan- to minoris præscriptionem, nec aduersus triennalem instan- tia, cursum, nec denique in lapsum inuentarij conficiendi tẽ- pus restitutionem vllam obtinebunt. quemadmodum rece- ptum ponit Turzan. opi. 125. Nec item rursus restituentur, si se non aduersum ituros contractui gesto vel generaliter iuraue- rint. commune asseuerant Aymon Crauet. consil. 7. Turzanus opin. 132. & opin. 109. Et si aliud auxilium præter restitutio- nem non obstante eo iureiurando intentare queant. commu- nem dicit Alciat. in c. cum contingat. nu. 162. de iureiur. Alio- quin & in minimis rebus imploratam restitutionis opem adi- piscuntur: vt verius ac receptius contra aliquam multos me- rito profitentur duo mihi non pœnitendi doctores Ar. Pinel. atque Emanuel a Costa. ille in l. 2. par. 1. ca. 1. num. 26. C. de re- scind. vend. hic in l. Gallus. §. & quid si tantum. par. 2. num. 77. cum seq. ff. de liber. & posth. Quin & aduersus fœneratores re- stituentur, ni mutuum fœnebre in eorum rem versum probe- tur. vt frequens esse interpretum dogma constituo ex Alex. in l. ciuitas. nu. 11. ff. si cer. pet. Dec. in l. singularia. num. 2. l. ff. illo eod. tit. Rip. in l. 1. §. si is qui bona. nu. 12. ff. de pigno. Soc. conf. 115. lib. 1. E. Suarez. & Villal.

Restitutio ad prosequendam appellationem non datur minori nisi de læsione probetur. l. verum. §. item non restitui- tur

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 61

tur. ff. de minor. 25. ann. l. nam postea. §. si minor & ibi Bar. nu. 6. ff. de iureiur. Bart. l. fin. in fi. C. de in integ. resti. Phil. Deci in consi. 436. nu. 5. Misling. centur. 4. obser. 17. imo requiritur probatio lationis, & non sufficit solus temporis lapsus, secundum Bart. in l. nam postea. §. si minor. nu. 6. ff. de iureiur. O fasc. decisio. 158. num. 9. quam Bar. doct. declarat Rolan. consi. 10. num. 15. lib. 4. quæ concl. procedit, siue petat se restitui ad appellandum, siue ad approbandum. & ita fuisse iudicatum refert idem d. decis. col. fi. Quam sententiam tanquam commutatus explicarunt Ias. in d. §. si minor. & Rol. a Valle in consi. 53. num. 42. 43. 44. & 45. in 2. Tom. consi. post. Crauet. in consi. 179. nu. 8. Kirchouius.

Minor non restituitur aduersus emancipat. paternam. Bald. in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bon. quæ lib. Idem.

Certioratio nulla requiritur ad hoc vt minor excludatur a beneficio restitutionis in integ. sed nec specialis renunciatio. Est magis commu. opin. secundum Alexan. consi. 27. viso libello. ver. & quia ubi iuramentum. volum. 1. quoniam iuramentum habet vim certiorationis. secundum eundem. M. Charian.

Minor aduersus delictum non restituitur. l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de minor.

Fallit vt per Ant. Trigo. sing. 52.

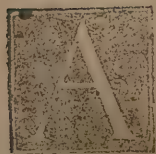
Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commento 7. anni. c. 4. causa 4. excep. 2. fol. 232. Do. a Fin.

Minori nunquam subuenitur per restitutionem in integru, quando deliquit ex animo, idest dolose, siue loquatur in adultero, siue in pupillo, qui est plenè doli capax: vt est communis opi. Rolan. a Val. in consi. 78. nu. 5. Alex. in 1. vol. consi. 105. col. 5. Ang. in §. si quis agens. colum. 7. inst. de actio. puniuntur tamen poena extraordinaria. Rol. a Val. in d. consi. 78. & ista est communis opi. vt ibi per eum. nu. 12. Fallit propter sceleris immanitatem, quia minores & pupilli puniuntur. Nouell. reg. 45. & in reg. 173. nu. 3. Bonac.

Ad materiam huius capituli vide quæ supra capite proximo dicta & annotata sunt.

Quibus ex causis maiores in integrum restituantur.

C A P V T III.

Assentia, vel alia iusta causa cum ignorantia concedit maiori 25. annorum restitutionem in integrum. secundum communem per Bursa. consi. 61. num. 7. lib. 1. post Alexan. consi. 163. num. 3. lib. 2. Bonacofi.

Restituitur maior etiam ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, ex capite ignorantie aduersus prescriptionem longissimi temporis. secundum magis communem per Bursa. consi. 26. num. 34. lib. 1. vide supra titu. de restit. aduers. vsucap. Idem.

Restitutio in integru ex ignorantia probabili, etiam maioribus concedenda est: secundum glo. fi. & ceteros, præsertimque Ias. in l. 2. C. de iur. emphy. Spec. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. q. 15. & seq. Bar. in l. Acemilius. col. 2. de minorib. Deci. consi. 564. nu. 19. Fel. in c. vigilanti. col. 2. de præscri. Afflic. deci. 37. in prin. & 39. per totam. Bar. ceterosque communiter in l. cum filius. §. in hac. col. 1. ff. de verb. oblig. Crau. consi. 204. nu. 22. & consi. 225. nu. 7. Rui. consi. 139. nu. 14. & 17. vol. 2. consi. 26. nu. 19. & 32. vol. 3. & Balb. in tract. de præscri. in 4. part. 5. part. prin. q. 29. vbi cum aliis copiose relatis per eum perhibet istam communem opinionem fore, & Grammat. quoque decis. 52. num. 5. & seq. Et sic non tantum minoribus, ex iusta ignorantia, verum etiam maioribus, vt supra docuimus, ipsa in integrum restitutio ex clausula generali venit concedenda. Viuius opin. 690.

Restitutio autem ista debet peti intra quadriennium, & terminari. l. supernacuum. C. de temp. in integ. resti. & currit a tempore lationis completæ, completa maiori ætate, vel postquam cessauit impedimentum, & sic finita prescriptione, antequam tamen non currit quadriennium. Balb. ibi. nu. 27. communem dicit. Idem Vezinus.

Quadriennium licet sit assignatum ad petendam restitutionem post completam lationem: tamen si latio sit per minus tempus, restitutio est postulanda post lapsum illius temporis: vt sunt 10. dies ad appellandum, intra illud tempus debet peti: vel si per vnum diem fuerit impeditus causa reipubli-

ca, restitutio est petenda intra illum diem. Balb. in d. q. r. num. 28. communem dicit. Idem.

Tempus istud quadriennij licet sit in prosecutione continuum: tamen a principio est vtile, & sic non currit nisi a tempore scientie, vel potentie petitionis. Balb. tract. de præscri. in 6. par. quæst. 1. casu 22. num. 28. in fi. communem dicit. B. Villal.

Additio. Quia ergo quadriennium non currit nisi a die scientie, vt dicit etiam Ang. in l. a sententia. §. si quis. num. 1. ff. de app. ideo dicitur vtile a principio, & ex post facto continuum, quam opin. etiam secutus fuit M. Ant. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. cap. 3. Sub nu. 7. licet aliqui etiam teneant quod probabiliter ignorans poterit petere restitutionem, etiam post centum ann. quod videtur mirabile, vt ibi per eum. I. Fich.

Fallit in ecclesia, quia semper tempus est vniforme, idest quadriennium, licet latio sit minoris temporis. Idem in eod. nu. 28. in fi. communem dicit. Villal.

Tempus quadriennij ad petendum restitutionem currit a tempore finitæ prescriptionis cum præscribitur contra nunc maiorem, qui tempore inchoatæ prescriptionis minor erat. Io. Maur. de rest. in integ. c. 44. com. dicit. Villal.

Restitutio in integrum etiam post decursum quatuor annorum spacium, si enormissima latio arguatur concedi debet commune fatur Soc. consi. 266. in causa. lib. 2. Et simul atque petita restitutio est, sententia executionem impedit. commune inquit Ias. in l. qui se obtulit. §. condemnatum. num. 23. ff. de re iud. amicus noster Crau. ad Vestr. lib. 8. cap. 3. num. 25. E. Suarez.

Restitutionem in integrum post quadriennium non competere, regulare est. c. 1. & c. 3. de in integ. rest. lib. 6.

Fallit tamen vbi adest enormissima latio, quia tunc siue ecclesia, siue minor sit, qui taliter latus sit restituitur lapsu quadriennij non obstante. glo. est in d. c. 1. de in integ. rest. quam Soc. dicit communiter approbatam in consi. 226. in causa. lib. 2. vbi videas quando dicatur enormissima latio. quod consilium, prout affirmavit mihi dominus meus reuerendus, & excellentissimus Ant. Augustinus, apostolici causarum palatii ex primatibus auditor meritisimus tempore suo Rota sequuta fuit, & obseruat. Addi potest Roman. consil. 123. circa princ. num. 5. Alexan. vero consi. 30. ponderatis. libro 5. inquit, quod post quadriennium non datur restitutio aduersus rem iudicatam etiam si de latione constet, potes tu intelligere pro concordia, nisi latio sit enormissima, quia tunc secus, vt per Socin. & Roma. allegatis consiliis. Franc. Turzan.

Tempus quadriennij ad petendam restitutionem in integ. a iure præfixum locum habet tam in ecclesia, quam minore, & repub. & in omnibus vniforme est & secundum commune ex æquo omnibus competit. refte Afflic. dec. 175. Quod quidem quadriennium a principio vtile est, quia a die scientie currere incipit. secundum Dec. consi. 42. in fi. Boer. q. 39. nu. 7. Bellon. consi. 46. nu. 15. Sed hanc restitutionem ex capite ignorantie. post 40. annos intra quadriennium tantum ecclesia & pauperibus competere dicunt, reiecta aliquorum opinione contraria quæ prior opi. verior est per deci. Boer. & Bellon. vbi supra. illud tamen non est prætermittendum quod quadriennium ad petendam in integ. restitutionem aduersus tres sententias vel omittas probationes a die vltimæ sententie computari debet. secundum Capel. Tholos. q. 54. 55. Cassiod. de in integ. rest. decis. 2. Bellacom.

Restitutio ex capite ignorantie post 40. an. intra quadriennium competit ecclesia, & pauperibus, reiecta opinione Alex. dicentis quod post centum annos. Boer. dec. 39. nu. 7. & Bello. consi. 46. nu. 15. com. dicit. B. Villal.

Restitutio in integrum infra quadriennium peti, & finiri debet. in tit. C. de temp. in integ. rest. l. fi. C. de repu.

Fallit in 6. casib. quos no. Diaz reg. 653.

Fallit vt per Franc. Turz. conclusio. 109. vbi dicit communem opinionem esse, quod post quadriennium non competit.

Fallit in multis casib. vt per Vigel. in commento 7. anni. lib. 49. ff. c. 1. q. 5. fol. 186. Do. a Fin.

Aliarum causarum iudices competentes etiam in integru restituere possunt. l. 16. §. fi. ff. de mino. 25. annis.

Fallit in 7. casib. vt per Vigel. in commen. 7. anni. c. 4. lib. 49. ff. q. 7. fol. 256. Idem.

Tempus intra quod causa restitutionis est terminanda, semper est vniforme, idest quadriennium a die petite restitutionis. idem nu. 28. commu. dicit. Villal.

Dubium est in iure coram quo iudice sit petenda restitutio in

in integrum ad aliquem contractum rescindendum. Sed in regno Franciæ est in electione impetrantis obtinere regias literas quæ dirigi poterunt vel coram iudice domicilij defensoris, vel coram iudice in cuius territorio res sita est, dummodo iudex ad quem literæ diriguntur, sit iudex regius. Rebu. in com. in const. reg. in tract. de resc. contract. art. 1. in glo. 3. 1. nu. 13. Bellacom.

In integrum restitutio peti potest intra quadriennium post 25. annum completum. l. si. C. de tempo. in integ. restit.

Fallit in 8. casibus, vt per Vigel. in commento 7. anni. vbi supra questio. 12. fol. 259. & vide cap. 5. questio. 7. fol. 284. Don. a Fina.

Vbi & quando ex capite ignorantia aduersus prescriptionem quis in integrum restituatur.

C A P. IIII.

Ille contra quem legitime est prescriptum, restituitur ex capite ignorantia. est communis opinio secundum Alexan. conf. 77. volum. 6. Goza. conf. 56. circa primum. nu. 11. Alex. conf. 171. & 84. vol. 1.

Fallit in 7. casibus. vt per Fel. in cap. vigilanti. de prescri. num. 3. Idem.

Restitutio in integrum ex capite iustæ ignorantia datur contra prescriptionem 30. ann. Hanc communem esse testantur multi. Soc. Matt. Affl. Dec. Balbus. Boer. Alex. Hier. Gratus. Tiraq. Couar. Ay. Crau. Arius Pinel. Io. Dilect. qui omnes hanc esse communem dicunt. vt eos refert Ferd. Vasquius illu. contro. lib. 2. c. 75. statim post prin. I. Fichar.

Vtrum vero talis restitutio, ex eodem capite detur etiam contra prescriptionem quadragenariam, non mediocriter controuertitur. Quod concedenda sit, communem esse opin. dicunt Alexandrinus Felinus. Balbus, Boer. Alexan. Aymon Crauetta.

Contrariam autem opinionem tenuerunt fere omnes prædicti doc. (sibi ipsis contrarij.) Ex quibus Soc. Patruus & Alexandrinus hanc dicunt communem idem dicunt Apostill. Socinus, Nepos, Gomefius, Galiaula, & Ioan. Dilectus. prout eos refert Vasquius in d. c. 75. Imo ex illis Alexandrinus & Craue. post alios, obierunt etiam contra centenariam prescriptionem, talem restitutionem esse concedendam in illis casibus, in quibus currit centum annorum prescriptio contra ecclesiam vel fidei, vel ciuitatem &c.

Ipsæ autem Vasquius ibidem ita concludit.

Quid dicendum? Et sanè longè verior est in puncto iuris opinio partis negativæ, in omnibus quatuor casibus præmissis, vt in prescriptione longi temporis, decem, vel 20. an. & in prescriptione centum annorum, cesset restitutio, postquam eę prescriptiones legitime explete fuerunt, ne prescriptio iam perfecta, infecta reddatur, &c. Et ibidem multas pro hac conclusione rationes affert. B. Villal.

Amplia ad testes de nouo repertos, Ias. in d. l. Imperatores. nu. 10. com. dicit, quoniam communem intellige ex vniuersitate, ecclesia ac minorum in aliis fiat regula in contrarium, de qua per Ias. d. l. Imperatores, vbi ponit regulam, & limitationes Restitutio est necessaria, quando petiti sententiam retractant ex eo quod sunt lata ex falsis probationibus, licet sit tunc exceptio falsitatis. Ias. in d. l. diuus Adrianus. nu. 8. ff. de re iud. communem dicit.

Nota primò quod hæc exceptio, vel actio falsitatis, est proponenda intra quadriennium, quod datur ad restitutionem in integrum petendam. Ias. ibi num. 30. magis commu. dicit. Idem.

Nota secundo, quod ad hoc quod competat restitutio, sufficit probare falsitatem testium sine eo quod probet corruptelam, nisi perens ad vtrumque adstringatur probandum. Ias. ibi nu. 18. com. dicit.

Amplia, si vtrumque imponatur diuersa oratione, vel quando vnum non qualificat alterum, vt si dicatur, actor produxit testes falsos, & corruptos, non tenetur ad vtrumque probandum. Ias. ibi nu. 22. com. dicit. Idem.

Licet aduersus prescriptionem 30. annorum, ex causa concedatur restitutio, tamen aduersus 40. annorum prescriptionem nunquam conceditur indistincte. Est com. opin. secundum Dec. in conf. 29. vol. 1. Charian.

Fallit in Ecclesia, cui etiam contra prescriptionem 40. annorum conceditur restitutio in integrum. Est commu. opin. secundum Alex. in conf. 168. viso thumate. vol. 2. & Dec. in d. conf. 29. in princip. & in conf. 36. vers. tertio & ultimo, vbi

dicat magis communem. Idem.

Restitutio ex capite ignorantia, datur contra prescriptionem 30. ann. Bertr. conf. 15. volum. 1. nu. 42. & Cur. iun. conf. 57. num. 3. & Balb. tract. de prescri. in 4. par. 4. par. prin. q. 29. com. munem dicunt.

Limita tam in prescriptione quadragenaria, quam in alia, si restitutio in integrum petatur pro consequendo lucro. Ias. in l. possideri. §. Labeo. num. 14. de acquir. possess. ff. com. dicit. Idem.

Nota primò, quod hoc quadriennium intra quod restitutio est postulanda, incipit currere a tempore lationis, & impletæ prescriptionis. Balbus de prescri. in 5. part. quest. 2. commu. dicit.

Nota secundo, quod hoc quadriennium non currit per vitam prælati alienantis. Idem Balb. ibi com. dicit. Idem.

L. bene a Zenone. C. de quadri. prescri. & eius dispositio habet etiam locum in inferioribus principibus non recognoscentibus superiorem. ita pulchrè tradit cõsulendo Ias. in conf. 227. ver. 11. facit. 2. volu. licet multi alij doct. hoc non concedant. Barth. Socin. in conf. 46. nu. 22. in 4. vol. Pan. in conf. 3. nu. 8. in 2. par. tamen priorem sententiam commu. esse scribunt Philip. Dec. in conf. 357. nu. 1. circa fi. & Rola Valle in conf. 29. nu. 17. in 1. tom. Sed Dec. in eo. conf. nu. 7. sententiam communem non amplecti videtur per auctoritates ibi adductas, quam doctrinam quoque Nicol. Bellon. in conf. 51. breuiter & eruditè explicat. Kirchouius.

Restitutio non conceditur aduersus prescriptionem quadraginta annorum. communis est opin. secundum Dec. conf. 375. & conf. 29.

Fallit vt per Matth. in suis concl. ver. restit. concl. 2. Idem.

Restitutio in integrum non conceditur priuato aduersus prescriptionem 40. anno. est commu. opin. secundum Deci. conf. 375. iuridicam esse. circa fin. & latè conf. 29. & pro tenui. Secus tamen est in ecclesia, quoniam illa restituitur. M. Charian.

Restitutionem in integrum aduersus prescriptionem longissimi temporis, etiam 40. ann. concedi ex capite ignorantia, ex illa clausula, Si qua iusta causa esse videbitur, multi doct. voluerunt, ad hanc decisionem allegantes Barto. in l. 1. §. si quis autem propter. ff. de itin. actuque priua. doct. in clem. 1. de restit. in integ. per tex. illius clem. vbi generaliter dicitur, quod etiam aduersus lapsum temporis in integrum restitutio peti potest. Lud. Rom. in conf. 166. num. 12. Quorum sententiam comunem & veriore esse inquit Alex. de Imo. in conf. 169. num. 15. vers. non obstat. in 2. lib. & in conf. 116. in lib. 5. conf. appellat hanc communem conclusionem, à qua in iudicando non esset recedendum. Sed alij contrariam sententiam sequuntur, quod ad 40. an. quos refert Bartholom. Soc. in l. filius familias. §. in hac. nu. 10. addens se sæpe ita consultum vidisse per doctissimos viros. vbi Apostillator in ver. sapius illorum doct. consilia meminit. ff. de verb. obli. Et hanc sententiam communem doct. opinionem esse testantur Philip. Deci. in conf. 375. num. 5. vers. & vltius ista conclusio. & se refert ad conf. 29. vbi ipse eandem sententiam latius tradiderat. & ibi Apostilla. in verb. concludo. Et Marian. Socin. iun. in conf. 76. num. 102. vers. & primo dico, addens, & hanc veriore, & quam idem in conf. 174. num. 32. in 2. part. se solitum defendere, & ita pluries contra Alex. consuluisse, in alia tamen prescriptione 30. ann. vel minori, si contra ignorantem interuenisset, omnes fere consentire, dari posse in integrum restitutionem, refert. Et hanc sententiam ipse Alex. sequitur in conf. 151. num. 8 & 9. vbi Apostillat. in verb. attamen. in d. 2. lib. conf. Vide Soci. iun. conf. 37. num. 5. volum. 4. conf. 1. 76. num. 102. conf. 145. num. 77. 78. 79. vol. 1. & addit quod hanc opinionem tenent infra scripti Moderni, videlicet Bertr. conf. 139. cum supponatur. 2. volum. ex primis, & in conf. 203. punctus questionis. num. 4 & 5. 2. volum. in nouis Paris. conf. 23. prima in huiusmodi. num. 221. 1. vol. Igneus in l. 3. §. si conditioni. nu. 126. ff. ad Syllan. Alex. in conf. 56. circa dubitationes. ad fi. vbi post Dec. dicit quod est com. opin. & Tiraq. in tract. de vtroque retract. Car. 234. nu. 37. 38. & 39. Et ante omnes istos ita videtur tenere Ias. in conf. 209. vera vt arbitror. vol. 2. Hæc refert Soc. iun. d. conf. 37. nu. 5. vol. 4. Kirchouius, & E. Muscul.

Restitutio in integrum ex capite ignorantia, datur etiam contra prescriptionem 20. an. Est vera & com. opi. secundum Goza. conf. 56. circa primum. num. 11. post Alex. conf. 171. & conf. 84. vol. 1. & conf. 116. vol. 5. Charian.

Restitutio ex ignorantia capite aduersus 30. an. prescriptionem concedi proculdubio debet. commune affirmant Alex. conf. 77. lib. 6. Bertr. conf. 15. nu. 42. lib. 1. Goza. d. conf. 56. num. 11. Curt.

11. Curt. iun. conf. 57. num. 3. Balb. de præscrip. 4. par. 4. par. q. 29. Quamuis contrarium commune perperam affirmet Soci. conf. 2. vers. prætera. lib. 3. Sed & post 40. ann. spatia ecclesiæ ac pauperibus conueniet. commune inquit Boer. decis. 39. nu. 7. Bell. conf. 46. nu. 15. E. Suarez.

Restitutio non datur aduersus cursum temporis, cuius initij memoria non est in contrarium, secundum comunem per Rol. conf. 59. post nu. 17. & seq. lib. 4. item non datur rest. aduersus præsump. iuris & de iure, quæ non admittit probationem in contrarium, ut est in præscriptione immemoriali. Rolan. d. conf. nu. 20. & aliis nu. seq. vsq; ad nu. 26. ubi latius prosequitur declarando, & d. nu. 26. ubi quod rest. in integ. non conceditur auctori aduersus præscriptionem immemorialem, secus in reo conuenio, ut ibi. Bellacom.

Restitutio in præscriptione conuentionali, non datur ex clausula illa, si qua mihi iusta causa videtur, ex capite ignorantie. Hoc aperto ore firmavit Curt. sen. in conf. 58. super præmissa dubitatione, vers. sed præmissis omnibus. vsque ad fin. ubi ad hoc facit quinque pulchra fundamenta, & in eis in effectu respondet omnibus contrariis, & ita etiam sequitur pro veriore opinione. Hier. Cagn. in l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. in 1. lect. in quaest. 16 sub num. 125. cum 4. seq. Et licet idem doct. in 2. lect. eiusdem l. num. 1. contrarium teneat asserendo, ita magis communiter tenet: tamen verior videtur opinio supra posita: ut dicit Socin. iun. in conf. 45. num. 3. vol. 4. remittens ibi se ad Curt. sen. in d. conf. 58. E. Muscul.

Restitutionem in integrum ex capite ignorantie aduersus canonem non solum dari, secundum magis comunem opin. pluribus allegatis auctoritatib. consulendo scribit Soci. iun. in conf. 70. num. 23. vers. ultimo probatur. in 1. part. conf. Kirchoius.

Non soluenti canonem, propter probabilem ignorantiam, mediante restitutionis beneficio succurritur. gio. est commu. approbata in l. 2. C. de iure emphy. secundum Dec. in conf. 58. in fi. Hier. Cagn. in reg. qui in alterius. ff. de reg. iur. nu. 6. com. dicit. ubi vide bonam distinctionem, vide in litera C. num. 70. Villalob.

Ille qui habet probabilem ignorantiam alicuius instrumenti puta quia successit in ius alterius, potest post sententiam quæ transiit in rem iudicatam petere restitutionem in integrum ex clausula generali, si qua mihi iusta causa videbitur, de qua in l. 1. ff. ex quibus causis maiores.

Fallit in 3. casibus vr per Curt. iun. in l. sub prætextu. C. de transact. nu. 5. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

De materia restitutionis aduersus præscript. vide Thessaur. deci. Pedem. 133. & 134. per totum, & Afflic. decis. 329. per tot. & ibi Ursil. & quod restitutio detur ex capite ignorantie etiam post 100. annos, pro crebriori sententia refert Vinius in decis. Regni Neap. notissime editis. decis. 263. sub nu. 9.

Quibus, & quando, & quare restitutio ad appellandum concedatur.

CAPUT V.

Restitutio temporis appellanti. Licet propter impedimentum contingens appellanti in secundo anno, non detur tertius annus, poterit tamen ei succurri beneficio restitutionis in integrum aduersus lapsum secundi anni ex clausula generali, si qua mihi iusta causa, de qua in l. 1. in fi. ff. ex quibus cau. maio. Quæ restitutio tanquam remedium extraordinarium non videtur in tali casu remota, secundum gl. & Sal. in auth. ei qui. C. de tempo. app. Roma. & Nicol. in l. 2. ff. de re iud. per l. 1. §. questum. ff. de separa. in l. planè. in fi. de peti. hare. q. imò succurratur appellanti de iure communi in casu præmissis, videtur casus in c. ex ratione. extra de appel. sed ille textus ibi, præiudicium generari, intelligi debet ope restitutionis in integrum, secundum Roma. vt supra. & Pan. ibi, Archi. 2. quaest. 6. ad fin. nisi secundum eos impedimentum processerit facto iudicis, vel fuerit de partium consensu supercessum, quia tunc ipso iure tempus non currit, nec opus est restitutione. clem. quando. de app. & sec. glo. d. cap. ex ratione. & in authen. ei qui. Balb. decis. 478.

Absens ex causa reipublicæ restituitur ad appellandum. teste Afflic. decis. 175. Aret. conf. 160. nu. 7. ubi dicunt communem, pro qua vide doct. in l. 1. §. ult. ff. quando app. sit Ias. in l.

1. §. si procurator. num. 13. si quis ius dic. non obten. ubi reg. tradit. cum limit. Quid autem probare teneatur minor petens se restitui contra appellationem omisam ad restitutionem impetrandam? dic. vt per Mising. cent. 4. obser. 17. & 19. ubi q. restitutio in integ. transit tam in heredem, quam vniuersales successores, & an restituatur minor se maiorem asserens, vide per eundem d. centu. obser. 20. & 21. ubi q. minor contra quasque sententias restituitur, modo læsionis cognitio præcedat, & de ea appareat, & ibi an plena cognitio requiratur vel summaria sufficiat. Bellacom.

Absentib. causa reipublicæ non ita fauetur, sicut minorib. quia minores restituuntur ad integram causam: absentes autem solum ad appellandum. Tiraq. de vtroque retract. lignagier. §. 3. gl. 4. nu. 46. commu. dicit. I. B. Villal.

Additio. Distinguas. Aut absens defensus fuit & vera est opin. communis, Ias. in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. & Ias. conf. 159. vol. 2. quod etiam facit pro intellectu. d. l. 1. ro. & 18. de d. Ias. meminit Tiraq. in d. §. 3. gl. 4. nu. 50. Io. Eich. Amplia istam communem quod in tantum est vera: quod et si currat longior præscriptio: nihilominus competit restitutio infra quadriennium. Tiraq. ibi nu. 47. communem dicit. I. B. Villalob.

Nota tamen q. licet in hoc magis fauetur minoribus absentibus, tamen milites absentes causa reipublicæ restituantur ipso iure: minores autem subueniuntur petitione restitutionis. Bar. & alij in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. & Ias. conf. 159. vol. 2. quod etiam facit pro intellectu. d. l. 1. ro. & 18. de d. Ias. meminit Tiraq. in d. §. 3. gl. 4. nu. 50. Io. Eich.

Amplia istam communem quod in tantum est vera: quod et si currat longior præscriptio: nihilominus competit restitutio infra quadriennium. Tiraq. ibi nu. 47. communem dicit. I. B. Villalob.

Absenti reipub. causa restitutio ad appellandum conceditur: vt communem esse opinionem ait Aret. conf. 160. nu. 6. late Tiraq. de retract. lign. §. 3. gl. 4. nu. 46. amicus noster Nic. Anto. Gra. ad Vestrum lib. 8. c. 3. num. 20. efficeretque huiusmodi restitutio vt absentie, impedimentive tempus de medio submouetur vt receptum asserit Balb. de præscr. par. 6. §. 1. casu 22. nu. 26. peti tamen ea debet infra quatuor annorum spacium ab eo tempore auspiciaturum, quo vel læsio in maiori arate complebitur vel impedimentum euauerit. vt frequens doctorum enuntiaturum fatur. idem Balb. eodem in loco num. 27. nec oberit si longissima antea current præscriptio. vt communem sententiam enuntiat Tiraq. d. §. 3. glo. 4. num. 40. Suarez.

Restituitur ad appellandum reipublicæ causa absens, vt frequenter placitum auit Aret. conf. 160. nu. 7. Curt. iun. conf. 60. nu. etiam 7. Cuius quidem restitutionis effectus is est, vt & absentie, & impedimenti tempus de medio auferatur. commune inquit Balb. de præscr. par. 6. §. 1. casu 22. nu. 26. & vide quæ superius obseruo. ver. absens. E. Suarez.

Absens causa reipublicæ restituitur ad appellandum. Fran. Aret. conf. 160. nu. 7. commu. dicit. Io. Bapt. Villal.

Additio. Ratio est, quia absens ex causa probabili, voluntarie non dicitur absens. Rebus. in tract. de priuileg. scholar. priuileg. 77. num. 2. & ob tale impedimentum non currit tempus. gl. in verb. post dationem. cle. sape. §. & quia. de verb. sig. Vultur in l. si finita. §. Iulianus. nu. 88. ff. de dam. inf. Si vero partim causa Reipublicæ, partimque ex sua causa propria fuerit absens, considerabitur quod principaliter obseruabat. per l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. & in terminis. Ias. in l. non solum. §. si cum iure. nu. 2. ff. de no. oper. nun. glo. in verb. negotij. in l. non verè. ff. ex quibus cau. ma. & Tiraq. de retract. muni. §. 30. in gl. 1. num. 6. Si autem dubium fuerit, præsumitur suum principale motiuum fuisse pro suo facto priuato. vt not. Bal. in c. dilecti. num. 4. de app. Vnde voluntaria absentia dicitur, quæ restitutionem impedire videtur. Paris. conf. 99. Adr. nume. 11. & seq. volum. 4. & tex. in l. & qui data. ff. ex quibus caus. ma. Sed an, & quando, & quomodo absentia excuset, & quæ sit causa ad restituend. & an absentia vel presentia præsumatur, & quando incipiat currere tempus. per Bero. in cap. 1. ubi per plures. num. 1. de in int. restit. Tiraq. in eo. tract. §. 35. in glo. 3. nu. 1. & an semper restitutio executionem impediatur, aliqua per M. Anto. Bard. Senen. in tract. de temp. vtili & continuo. c. 5. num. 1. & 2.

Con-

Concordat cum hac l. communi. l. 10. tit. 23. par. 3. & cum hac l. & cum communi concordat. l. si. C. de restit. mil. quae videtur limitari per his qui reipublica causa. ff. ex quib. causa. cum absens dimisit procuratorem, qui illum indefensum reliquit: quia tunc non restituitur, quod plane est contra tex. in l. sed et si per praeatorem. §. hanc clausula. ff. eo. quas leges concordat glo. dicens l. is qui. habere locum, quando procurator est soluendo, alteram autem cum non sit soluendo. quam solutionem Ioan. Mau. in tract. de restit. in integ. cap. 352. repellit. Et concludit, quod si absens dimisit procuratorem idoneam qui non appellavit, restituitur: si autem non erat idoneus non restituitur: quas solutiones nostra communis opinio & Aret. non tenent, alias dicunt indistincte restitui. & ultra id videtur innuere, quod si dimisit procuratorem, non sit necessaria restitutio: sed quod oportet appellare intra x. dies post aduentum, ut aliquid ob reipublicam tribuatur, cum generaliter dominus qui propter negligentiam procuratoris fuit grauatus in non appellando, si procurator est non soluendo, restituitur, ut appellet. secundum glo. Bart. in l. 1. §. si in ver. audiatur. ff. quando appel. fit. & Fulg. in l. unica. §. si procurator. ff. si quis ius dic. non obtemperat. Sal. in auth. hodie. C. de appel. quos refert Ias. in d. §. si procurat. num. 13. vbi ponit reg. & limi. Et nota omnes istas opiniones usque ad num. 8. pro intellectu. d. l. 10. & l. 18. tit. 29. par. 3. & 6. Ioan. Mau. a cap. 332. usque ad cap. 352. pro intellectu dictarum legum. Io. Fich.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Adde quod restitutio aduersus tempus datum ad appellationem introducendam, impedimento per iuramentum probato conceditur. Franc. Marc. decis. Delph. 283. nu. 3. in 1. par. A quo autem indice petenda sit restitutio aduersus temporis appellandi lapsum, vel etiam aduersus lapsum fatalium. Idem Marc. decisio. Delph. 56. parte 2.

In integrum restitutio nunquid per procuratorem petatur: & vtrum vniuersitates, villae, & castra restitutionem habeant.

CAP. VI.

Restitutio in integrum non potest peti procuratorem, nisi habeat speciale mandatum. l. illud. §. 1. ff. de minor. fallit ut per Aluif. de Albertis sing. 255. Do. a fin.

Procurator specialis requiritur ad petendum restitutionem in integrum, postquam sententia transit in rem iudicatam. Panor. in c. suscitata. de restit. in integ. nu. 5. communem dicit. Villal.

Mandatum speciale requiritur ad petendum restitutionem in integrum. l. illud. §. si talis. ff. de minor. cap. coram. extra de restit. in integ. Et hoc quando petitur principaliter, ut quando petitur contra contractum, vel contra sententiam que transit in rem iudicatam, secus si incidenter. Barto. in d. l. illud. §. si talis. num. 3. Pan. in d. cap. coram. & in cap. suscitata. vbi num. 5. affirmat hanc esse docto. communem opin. Cassiodorus decis. de procuratorib. & Didac. in lib. 1. variarum resolutionum. c. 6. Ad postulandum in integrum restitutionem an sit necessarium mandatum. Quae tamen sententia intelligitur in mandato sufficere, si dictum fuerit: constituo talem procuratorem ad petendum restitutionem in integrum, contra quamcumque personam licet in eo non diceretur, in tali causa, & contra talem. Et hanc sententiam communem receptam testantur Didac. in d. c. 6. & Rol. a Val. in cons. 26. nu. 19. in 2. tom. cons. Kirchovius.

Procurator sine speciali mandato potest petere restitutionem in integrum incidenter, licet non principaliter, secundum Bar. in l. cum procurator. §. dominus. ff. de oper. noui num. Bal. in l. 1. C. etiam per procuratorem causam in integ. restit. agi pos. per l. si. C. vbi & apud quem iuncta ibi glo. & per not. in c. suscitata. extra de in integ. restit. Rolan. cons. 26. nu. 1. & 7. lib. 2. Balb. decis. 248.

Beneficium restitutionis in integrum etiam ciuitati, & castro, & vniuersitati hominum, quae per suos administratores regi solet, conceditur. est com. opi. secundum Ro. in cons. 323. pro pleniori. vers. secundo videndum. Charian.

Quaeritur, vtrum vniuersitas ad petendam restitutionem in integ. si laesa est in tempore minori quadriennio, habeat quadriennium? Resp. Magna est disceptatio legistarum & cano-

nistarum. Docto. legistae tenent, quod non detur quadriennium, sed tantum tempus, quantum fuit quod induxit elationem. Eam opin. tenet Dyn. §. rursus. insti. de actio. Iacob. de Aren. l. quod tempore. C. de testa. milit. Idem expresse tenet Bart. & Bald. interdum. ff. de mino. & d. l. quod tempore. licet contrarium velit. Iab. hostibus. §. sed quod. colum. 7. ff. ex quibus caus. maior. vbi plenissime. Et tenet quod sit speciale in ecclesia, ut detur quadriennium ad petendam in integ. restit. aduersus minus tempus quadriennio, sed in minore aliud est. De vniuersitate vero nihil dicit. Eandem opi. tenet Paul. de Castr. l. 1. & d. l. quod tempore. C. de restit. milit. Iac. de Bur. d. rursus. secundum Ias. ibi, qui dicit, quod ipse non recedet ab opinione Bulgari, qui idem tenuit. Inno. cap. dilecto. de verb. sign. Contrariam opinionem, quod scilicet tempus quadriennij, quod datur ad petendam restitutionem in integ. est uniforme, siue laico. sit respectu contractus, siue respectu sententiae, siue respectu temporis. ultra quadriennium, siue minus quadriennio, tenuit Piacent. Martinus, Odo. Guid. de Sum. Pont. de B. lapert. Cyn. Albe. de Rosa. in d. l. superuacua. C. de temp. in integ. restit. qui dicit, quod ista opinio est approbata de canonico. clem. 1. de restit. in integ. Idem voluit Ioan. Andr. ibi in glo. & Pau. de Leazar. quod ista opinio est approbata: Cardina. Floren. ibi dicens, quod iure non probatur, quod restit. in integ. debeat peti intra tantum tempus, quod non sit remedium impeditum. Vnde dicit, quod committere. c. de n. intelligatur, quod sufficit proponere restitutionem in integ. intra quadriennium. Hanc opin. tenet quoque. Faber. d. §. rursus. Et Paul. de Castr. l. diuortio. §. non solum. ff. solu. matr. dicens. quod opinio Martini communiter approbatur. Eandem opin. tenet Petr. Anch. cap. 1. de restit. in integ. glo. 6. dicens, quod licet magna sit altercatio inter legistas, tamen hodie ista quaestio sit decisa per dictam clem. 1. Mich. Grassus.

Vniuersitas seu communitas an restituatur iure speciali, vide Calcan. cons. 43. in fin. & cons. seq. An obligetur iuramento, & possit restitui in integrum aduersus illud: vide Bal. in l. generaliter. in prin. C. de reb. cred. & iure iur. Bart. l. reipublica. C. ex quibus caus. maior. Ias. in auth. sacramenta. col. 14. C. si aduersus vendit. Qualiter autem citetur. Bald. in amhen. sed cum testator. Cad leg. Falc. Barto. in l. 1. C. de iure reipub. lib. 10. & in l. 1. ff. de alb. scrib. Et qualiter possit vniuersitas ob delictum puniri in vniuerso, vel in particulari, & pro quibus delictis. Castr. in l. sicut municipum. §. 1. ff. quod cuiusque vniuersitatis nom. Et qualiter probetur quod communiter damnum dederit, & quando confessio syndici noceat vniuersitati, & qualiter probetur possessio communitatis. Dec. cons. 221. Et quando vniuersitas puniri possit ex delicto aliquorum, vel ex delicto collegialiter. conclusio. vide Ruin. cons. 107. lib. 2. Et quando dicatur delinquere vniuersitas in actu momentaneo ad hoc ut in vniuerso puniri possit: & quid in actu successiuo, ut in bello, vel in rebellionem: vide Soci. in l. 1. §. fin. ff. de acq. poss. Et quando vniuersitas puniri possit poena criminis laesa maiest. Alex. cons. 13. lib. 6. vbi quod condempnata vniuersitate singuli puniri possunt. Soc. d. l. 1. §. municipes. de acq. poss. Et qualiter delinquat & puniatur vniuersitas. Alb. in l. iurum. §. 1. ff. quod met. caus. Et quando singuli de vniuersitate puniri possint ob delictum vniuersitatis vel administratorum. nota. Albe. in l. ob semper. §. 1. ff. quod vi aut clam. Et qualiter per contractum vel delictum obligetur vniuersitas. no. Curt. ien. cons. ult. in fi. lib. 2. Et quando possit dici delictum per vniuersitatem ut possit puniri. idem Curt. ien. cons. 174. & 175. lib. 2. Et qualiter procedatur in tali delicto. Bal. in tit. de pace Constant. verb. damna. Et an per actus subsecutos possit vniuersitas ratificare delictum ut teneatur. Feli. in cap. cum omnes. vers. sexta declaratio. de constit. in c. dilectus. el. 2. circa fin. de simo. post Anch. cons. 253. & 158. Qualiter autem compareat vniuersitas etiam in causa civili, seu respondeat positionibus. Luc. de Pen. in l. fi. vbi Io. de Plat. C. de re milit. lib. 12. Et dic quod in crimine laesa maiest. puniatur vniuersitas, licet regulariter, secus in ceteris delictis. Afflitu. quae sint regal. vers. & bona committentium. num. 52. Sal. d. l. 1. C. de seditios. Et an possit vniuersitas se congregare sine licentia superioris. vide Bart. in l. nulli. quod cuiusque vniuers. no. in l. actor. ff. rem rat. hab. Dec. in cap. significant. de appel. Brun. cons. 29. Fel. in cap. edoceri. de rescript. Ayin. consil. 4. Balacombo.

Vniuersitates, villae & castra habent restitutionem in integrum, sicut haber resp. ciuitatis. Ita voluerunt Bald. num. 2. in fin. Sali. num. 3. & Pau. de Castr. circa fi. in l. Respublica. C. quib. ex cau. maio. in inte. rest. Licet autem Accur. in verb. respub. ibid. contrarium sententiam amplectatur, & Bart. sec. Iaco. de But.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 63

Butrio. inter villas magnas & paruas distinguat, tamen prior sententia communiter approbatur. Ita consulendo scribit Phil Corn. in consi. 148. num. 9. & 10. in 1. vol. consi. Sequitur & hanc sententiam Rolan. a Valle. in consi. 90. nu. 27. in 1. To. consi. Kirchouius.

Quibus ex clausulis restitutio in integrum detur; & nunquid transmittatur. Item quibus & aduersus quos competat.

CAPVT VII.

Restitutio regulariter conceditur ex clausula, si qua mihi iusta causa. de qua in l. 1. in fi. ff. ex quib. causis maiores.

Fallit vt per Cagn. in l. 2. C. de pact. inter empto. & vendito. nu. 218. & seq. Idem.

Restitutio in integrum ex clausula generali datur contra sententiam ex scriptura de nouo reperta. Cur. iun. consi. 18. nu. 1. communem dicit, quam intellige in reo, non autem actore, & vide Boer. decisio. 307. & Iaso. in l. imperatores. num. 6. ff. de re iud. Villal.

Nec hæc alia restitutio relegato iuste illam postulanti dene ganda est. commune inquit idem Cur. consi. 182. nu. 13. omnis tamen in integrum restitutio in pœnis flet. commune effert Mauric. de restit. c. 152. vbi autem postulata in integ. restitutio est, sententiæ executionem remorabitur. commune dicunt Paris. consi. 100. nu. 18. lib. 1. Bellon. consi. 18. nu. 22. Did. à Couar. in pract. q. c. 25. nu. 7. amicus noster Grauat. ad Vestriū lib. 8. c. 3. nu. 25. Nec initium antea capiet restitutionis in integrum petendæ tempus quam a scientiæ die, quamuis antea centum anni præterfluxerint. commune affirmant Dec. consi. 36. Io. Dilect. de arte testand. tit. 1. caut. 1. Viuius lib. 1. opinio. 146. Suarez.

Restitutio in integrum transmittitur ad heredem hæredis impeditum ex aliqua causa non adire hæreditatem sibi delatam Rub. consi. 57. nu. 2. com. dicit. Villal.

Amplia, ad heredem ab intestato. Io. Mau. de resti. in integ. c. 288. com. dicit. Idem.

Restitutio in integ. ad adeundā hereditatē non aditā, cōpetit tantum absenti causa reipublicæ seu ex alia causa legitima exclusio tempore vel morte, id est impedimento infirmitatis, secundum communem per Burfa consi. 60. num. 5. lib. 1. Adde Alex. consi. 210. circa fi. vol. 2. Soci. consi. 242. col. 1. vol. 1. Alex. consi. 21. vol. 1. Bellacomb.

Cognati & affines prodigi, cui petierāt interdicti bonis, posunt aduersus eius contractum restitutionem petere, etiam eo contradicente. l. patri. §. 1. ff. de mino. Balb. decis. 137.

Qui cum pupilo falso tutore authore contraxit, vel aliquid aliud gessit, in integrum restitutio competit d. l. 1. §. 1. & fi. ff. quod falso tutore.

Fallit in 6. casib. vt per Vigel. in commento 6. anni in 2. parte lib. 18. ff. c. 7. q. 1. post regulam 3. cap. de repli. general. reg. 4. fol. 561.

Restitutio cōceditur si eius qui legationis nomine abest, ius sit læsum. l. 8. ff. ex quibus causis.

Fallit in duobus casibus vt per Vigel. vbi supra causa 5. Don. a Fina.

Restitutio conceditur ei qui in seruitute fuit, si eius ius læsum sit. l. 1. ff. ex quibus causis.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. vbi supra causa 9. fol. 275. & 11. vbi ponit 7. limitationes.

Restitutio conceditur si propter absentiam aduersarij ius alicuius læsum sit l. 1. ff. eo.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. vbi supra causa 12.

Restitutio conceditur si aduersarium inuitum in ius vocare non licet. l. 26. §. ait prætor. ff. eo.

Fallit in duobus casibus, vt per Vigel. vbi supra causa 18. Idem.

Restitutio conceditur si causa magistratus alicuius ius læsum sit. l. 26. §. ait prætor. ff. ex quibus causis.

Fallit in 4. casib. vt per Vigel. vbi supra caus. 19. Idem.

Restitutio conceditur si absentis ius sit læsum. l. 1. ff. ex quibus causis.

Fallit in 10. casib. vt per Vigel. in commento 7. anni. lib. 49. ff. c. 5. q. 3. fol. 267. Don. a Fin.

Restitutio conceditur si eius qui metus causa abest, ius læsum sit d. l. 1. ff. ex quibus causis.

Fallit in duobus casibus vt Vigel. vbi supra causa 2. fol. 271. Idem.

Restitutio conceditur si eius qui reipubl. causa ab fuit ius læsum sit.

Fallit in multis casibus vt per Vigel. vbi supra causa tertia. fol. 271. Idem.

Restitutio conceditur si ius absentis militis sit læsum. l. pen. ff. ex quib. causis.

Fallit, vt per Vigel. vbi supra causa 4. Idem.

Monetam prohibitam expendens forensis ob proclama, vel statutum loci, non incurrit in pœnam ipsius, & potest forensis aduersus tale proclama petere restitutionem in integrum ex capite probabilis ignorantie, ex clausula generali si qua mihi iusta causa esse videbitur. vt est vera & communis conclusio. Cur. iun. in consi. 37. num. 45. & sequen. in 3. volu. Bonacoss.

Extraneus læsus Licet forensis contrahendo in certo loco ligetur statutis & consuetudinibus loci, per ea quæ habentur in l. venditor. §. si constat. ff. communia prædio. per Innocen. & Ioan. Andr. in rub. de cens. si tamen lædatur, poterit petere restitutionem in integrum propter ignorantiam eorum. secundum Innocen. & Ioan. Andr. in rub. extra de consuetud. Balb. decis. 376.

Relegato debet restitutio concedi. Curt. iun. consi. 182. nu. 13. commu. dicit. Villal.

Rusticus ad hoc quod possit petere restitutionem contra contractum initum contra ius, deberet saltem consulere duos iurisperitos, & non sufficit vnum. Ioan. Mauric. in tracta. de restitutio. in integrum. cap. 78. communem dicit. B. Villalob. & Bonacoss.

Quaro, Vtrum petitio restitutionis in integrum impediatur executionem sententiæ? Respon. quod sic tex. est l. vnica. C. de restitu. in integ. postul. Inn. gl. Abb. & omnes. c. suscitata. de in integ. restit. Barto. l. defendente. ff. de auctor. tut. & l. si prætor. §. Marcellus. in fin. ff. de iud. Eandem tenent sententiam Imol. Cum. & Alex. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. vbi Ias. num. 26. & Ripa nu. 30. fatentur hanc esse communem, & tenet Bal. in consi. 358. vol. 3. Soc. consi. 109. vol. 4. Paul. Paris. consi. 109. col. vii. lib. 4. Rota decis. 446. in nouis. Robert. Marant. de ordine indic. part. 6. cap. de execut. senten. num. 58. Rota decisio. 379. in nouis. Mich. Grassus.

Restitutio in causa criminali peti potest contra sententiam & processum, licet non contra crimen. Bal. in l. si operis. C. de pœnis. Bonac.

Restitutio in integrum cessat in executionibus pœnarum, Mauric. c. 152. com. dicit. Vezin.

An autem resti. in integ. sit principaliter vel incidenter petenda dic quod principaliter l. in honorarijs. ver. sed cum rescissa. ff. de actio. & obl. & ita not. Bald. & Paul. de Castr. & Alexan. in dict. §. si minor. vbi per hoc dicunt limitari. dict. §. si minor. Bonac.

Miscellanea de restitutione in integrum,

CAPVT VIII.

Restitutio in integrum potest delegari indistincte. Ias. in l. nec quicquam. nu. 82. ff. de offic. procōs. com. dicit. Villal.

Restitutio, quando competit non ratione minoris etatis, sed tantum ex æquitate, de qua in illa clausula, si qua mihi iusta causa videbitur. quia non datur in priuilegium per sonæ, sed tantum ex illa æquitate, non potest dari vbi cessat æquitas, puta, quia aliunde potest ius suum consequi. vt post alios, quos allegat Ruin. in consi. 119. videtur fortasse prima facie. nume. 21. volum. 5. & est insignis doctrina Bart. communiter approbata in l. Aemilius. ff. de minor. Quam & Socin. Iunio. in consi. 46. nu. 47. volum. 4. refert & sequitur. Eman. Muscul.

Restitutio in integrum cessat in actionibus in quibus quis est approbatus: quia non est verissimile quod ille qui est diligens, & industrius, fuerit læsus sua facilitate. l. 1. C. q. & aduersus quos. tamen posset probari in contrarium vt recedatur ab eo verissimili. vt ibi per Bal. Vezin.

Restitutio in integrum non competit, doctori minori viginti quinque annis, propter peritiam & probatam industriam eius vt vult gl. & Bal. l. 1. C. qui. & aduersus quos. Allegando enim facilitatem, dicit turpitudinem suam. l. 2. §. Seruius autem Sulpitius. ff. de orig. iur. hoc tenet domi. Cato. in l. 1. ff. quod quis iur. Boer. decis. 350. Balb. decis. 369.

Restitutio in integ. non competit hæredibus substitutis: quia culpa tutoris non fuit adita hæreditas pupillo delata, secundum com. per Burf. consi. 8. nu. 4. lib. 1. Bonacoss.

Restitu-

Com. V. I. Opin.

Restitutio in integrum non admittitur, quando in contractu venditionis vel donationis esset iuramentum appositum. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. unde illa auth. etiam procedit in contractu venditionis & donationis. glo. ibid. in verbo, contractus. Quam communiter approbatam esse inquit Bartholom. Soci. in consi. 279. num. 1. in 2. vol. & consi. 53. num. 29. in 4. volum. & Rolan. a Valle in consi. 59. num. 6. in 1. Tom. consi. ubi ipse num. 4. post Craue. in consi. 7. num. 2. & in consi. 151. num. 6. in 1. part. consi. egregie tradit. minorem, quando est latus ultra dimidiam iusti pretij, non posse agere restitutione in integrum, sed remedio. l. 2. C. de rescin. vend. agendum esse, quando solum esset latus in precio, secus si in re, quia tunc agere poterit, ut ad rem restituatur. Kirchouius.

Restitutio in vna causa concessa circa eandem rem non potest iterum postulari, nec est concedenda. Io. Mau. de restit. in integ. c. 258. commu. dicit.

Nota istam communem ad intellectum. l. 18. in ordine de Madrid. ubi prohibentur minores restitui. secundo, ad opponendum, & excipiendum in causa, quod illa prohibitio extenditur ad totam causam, etiam causae appellationis. Villal.

Restitutio in integrum cessat in executionibus poenarum. Mauritius de resti. in integ. c. 152. com. dicit. Bonac.

Restitutio non trahitur ad ius plene quæsitum. communis est opinio quam limitat in 2. casib. Io. Bolog. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. nu. 213.

Fallit in 5. casibus, quos not. Soci. in d. §. in hac. num. 6. Don. a Fin.

Restitutio non tollit iura alteri not. quæsita. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth.

Fallit in 3. casib. quos not. Fortu. in §. quid si tantum. num. 236. Do. a Fin.

Restitui non debent prioribus dominis bona ab hostibus capta, & recuperata: hanc opinionem cum vnica limitatione ponit Herman. Detus in l. 1. ff. de acquir. posses. num. 5. Don. a Fin.

DE PROCURATORIBVS.

TITVLVS VI.

Quid per procuratorem agi potest; quem nemo cogitur constituere; & qui eum ordinare, vel mittere nequeunt, aut non tenentur.

CAP. I.

Per procuratorem id possumus agere quod per nosmetipsos. l. 1. §. vsus. ff. de procu.

Fallit in 3. casib. ut per Paris. in consi. 121. nu. 1.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 8. per Maria. Soc. in tract. de citatio. actio. nu. 25.

Fallit ut per Man. sing. 324. & sing. 491.

Ampliatur & limitatur per Anro. de Tremul. in addit. ad pract. Vbert. de Bonacur. in tit. de excep. & benef. nu. 3. ver. assistente. Do. a Fin.

Procuratorem autem constituere nemo cogitur. cap. querelam. de procurat. glo. in c. intelleximus. de iud. vers. conueniri. ubi quod excommunicatus procuratorem constituere non cogitur, & licet Cald. ibi contrarium voluerit. cum glo. tamen omnes conueniunt & illam sequuntur. Turzan.

Absens & impeditus non tenetur in causis arduis mittere procuratorem. Bar. in l. idemque. ff. pro soc. Bal. in l. 2. §. si quis in iudicio. nu. 3. vers. tu vero aliquantulum. ff. si quis caut. in iud. sisten. & in l. 1. §. vsus. ver. sed reuoco in dubium. ff. de procur. lab eo. num. 7. ver. quæro vtrum absens. C. quomodo. & quando iud. Alex. de Imo. in l. recusare. §. si quis alio. ver. sed Io. de Imo. ff. ad Senatuscon. Treb. & hanc communem conclusionem Docto. esse inquit Ias. in d. §. si quis in iudicio. nu. 13. ver. retenta tamen communi conclusione. & Mod. Paris. in consi. 19. nu. 23. in Tom. 1. consi. Kirchouius.

Procuratorem non valens constituere, excusatur. probatur per multa iura, in quibus semper consideratur, quod quis possit procuratorem constituere, ad hoc, ut contra eum procedatur, vel iudicetur, uti contumacem, vel in aliquo, eius intentio repellatur: ut est l. Papin. ibi potuerit adire per procuratorem. ff. de minor. & in l. sed & si per prætorem. §. 1. ibi, quia potuit procuratorem relinquere. ff. ex quib. caus. maio. & utrobique dicit Bar. idem dicitur. c. bonæ. post medium, ibi, secure po-

De Iudiciis,

tuisset procuratorem constituere. de elect. & c. cum dilecti. circa medium, ibi, & dirigere potuerat responsalem: de dol. & contu. prout hæc, & alia iura considerant in suis consi. Doct. Patanini collegij ostendentes, quod ita communiter tenetur. Et ultra allegatos per eos, ita firmat Bellamer. in c. querelam. in 3. q. de procur. inquit enim, in absenti ex causa non probabili, ut quando ex culpa sua id euenit, & in quibusdam aliis casibus, certum est, quod tenetur mittere procuratorem si potest. ut per eum: Si igitur non potest, secus erit secundum eum, ut inquit Soc. iun. in consi. 38. nu. 10. vol. 4. allegans Soc. sen. patrum suum in solemni suo tract. de citatio. nu. 57. in fin. & num. 60. ponentem huius dicti rationem. Nam si non potest, & c. E. Muscul.

Coniuncta persona ante litem contestatam non potest procuratorem constituere. secundum Rom. consi. 241. col. ult. quando autem & quib. casib. admittatur persona coniuncta, vide Bar. in l. patri pro filio. ff. de minor. Charian.

Minor an possit procuratorem constituere. doct. maxime Ias. in l. neque tutores. C. de procur. tenent quod non. & ita tenet Bald. in 1. part. consi. 176. & sequen. ubi communem dicit. Licet contrarium teneat Alexan. in 2. volum. consi. 123. Charian.

Sed an cum iuramento possit procuratorem constituere Bal. in dictis consiliis, tenet quod non, multis rationibus, & fundamentis.

In contrarium est veritas. nam in omnia casib. in quib. solus adultus habet legitimam personam standi in iud. in illis potest constituere. procu. ad iudicia. l. 4. §. 1. ff. rem rat. hab. ita Ias. post Bar. & alios in d. l. neque tutores. ubi alia al. cui addere. expressam, de quo ipse non meminit in l. sed si vnus. §. idem Iul. ff. de iniur. & ita vult Ang. in terminis. in consi. 143. in prin. & Fel. in c. intelleximus. col. 3. de iud. Soc. in 2. par. consi. 239. in fi. 3. col. Phil. d. c. fi. de iud. in 6.

Procuratorem mittere non tenetur impeditus morbo, vel alio iusto impedimento. l. 2. ubi gl. & Bar. ff. si quis cautio. glo. in l. quæsitus. ff. de iud.

Fallit in 6. casib. ut per Zafi. in d. l. quæsitus. ff. de re iud. col. 2. Don. a Fin.

Procuratore litem contestante, an is vel dominus principalis sit citandus, & num. reuocatus ceñleatur per mortem ipsius domini.

CAPVT II.

Procurator si litem contestatus fuerit, non dominus, sed ipse citandus est, at si neuter contestatus est, vterque citari potest. Maria. Soc. in tract. de citatione. vers. quinto principaliter. q. 4.

Fallit ut per Franc. Turz. concl. 121. Do. a Fin.

Procurator litem contestando, cum dominus litis effectus sit, ipse tunc non autem dominus citandus esset: & si aliter fieret processus non valeret. secundum Abb. Fcly. & alios in c. 2. de test. Bart. in l. procuratoribus. C. de procurat. Bald. in l. si quando. in 6. quæst. C. de testib. Soci. in c. veniens. in 2. quæst. princ. de accus. Ioan. Bapt. Ferret. consi. 83. deducitur prima nullitas. nu. 3. volum. 1. & Boer. cum magna Doctorum ceterua telata per eum in decis. 285. num. 1. cum aliis seq. ubi ad lucem adducit istam esse communem opinionem: cui accedit etiam Marant. in tract. de iudi. in 4. par. prin. 16. dist. sub nu. 35. licet contrarium obseruetur de iure canonico, attestante Vant. in tract. de nullitatibus. in tit. de nullitate ex defectu citationis, & vnde, ac quibus modis regulariter proueniat. sub num. 85. & seq. ubi plane deducit ita obseruari in Curia Romana, præterquam in foro capitolino, quamuis tutius fore asserat. ibi ad euitandum Doctorum controuersias, ut ambo citarentur procurator, & dominus, & ita semper obseruari in causis meorum clientulorum, taliter quod nunquam (Deo annuente) audiui exceptionem aliquam propositam contra sententias promulgatas, in quibus dominus, & procurator fuerint citati.

Nam procurator post litem contestatam cogitur præcisè causam persequi. ita Barto. & Paul. Castr. in l. mutari. ff. de procu.

Imo procurator post litem contestatam cum ipso posset contradicere domino, ne liti se immisceret. secundum Bar. in l. procuratoribus. C. de procu. ubi concludit contrarium, si dominus patiatur procurator comparere ad litem, & nullatenus contradicat: tunc nempe valeret processus. teste Bart. & Alex. in l. furioso. ff. de re iud. & Abb. in c. in nomine Domini. col. fi. de

de test. & est tex. expressus. & ibi glo. in ver. post litem. in c. si quidem. de procurat. in 6.

Sed hoc non procederet, ubicunque procurator constitutus reperiretur absens: nam procuratore à loco iudicij absente, vel impedito, post litem contestationem, posset & deberet tunc absque dubio aliquo citari dominus. ita Gemi. in cap. siquidem. §. secus. de procu. in 6. Marant. in d. distin. 16. sub num. 35. Vant. in d. titu. de nullitate ex defectu citationis, & vnde, & quibus modis regulariter proueniat. sub num. 85.

Claudicatque hoc etiam quotiescunque dominus, & procurator essent effecti domini instantia, ex quo cum utroque eorum extitisset formatus processus, tunc enim uterque, vel alter tantum arbitrio iudicis citari ad sententiam posset. secundum Bald. in l. 1. colum. 3. C. de senten. & interlo. omni. iud. cui consulendo inhaeret Ioan. Bapt. Ferret. in d. confi. 83. num. 5.

Benè tamen verum est, qd regulariter post lit. contestationem factam cum procuratore, ipse tanquam dominus litem deberet citari non autem dominus: & si citaretur fortè tunc ipse dominus, minimè gentili valeret actus factus cum domino contumace. vt firmarunt Bar. in d. l. procuratoribus. C. de procur. Bal. in l. 1. C. de sent. col. 2. & Alex. in l. furioso. col. 3. ff. de re iud. Vinius opin. 652.

Procurator citandus est & non dominus principalis, quando ipse procurator, & non dominus litem fuit contestatus. sed si procurator non fuit litem contestatus, tunc uterq; ipsorum citari potest, ex sententia Maria. Soci. in tract. suo de citatio. quinto principali art. q. 4. cuius opi. approbat tanquam communem, & a nemine improbatam. Boer. q. 285. qui illam limitat ex mente Bal. in c. in nomine domini. ver. quæro nunquid. extra de testib. non procedere quando procurator esset absens, vel aliter impeditus, siue etiam iam se nolle cõparere declarasset, quia casibus istis dominus, etiam qd non ipse, sed procurator litem contestatus fuerit, & procuratorem constituendo se a comparendi onere ex legis consilio exoneravit. l. 1. §. vsus. ff. de proc. cum inuitus comparere non teneatur. l. 1. C. eod. de procur. c. 1. extr. de iud. citari poterit, & iudicium valebit. Concordat Fel cum Bal. in d. c. in nomine domini. nu. 33. de testi. & ibi Petrus, & in c. si quem. de procurat. in 6 vbi etiam habes de tacita, & expressa reuocatione, & an & quando procurator inuitus reuocari, vel non reuocari possit. F. Turz.

Si autem procurator citatus vel assignatus per contumaciam, venire neglexerit, adhuc poterit dominus appellare, maxime si procurator non sit soluendo. secundum Bar. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dic. non obtem. in l. 1. in fi. ff. quando ap. fit. Sali. in l. 3. C. quomodo & quando in. circa fi. Inn. Bu. & Pan. in c. 1. extra vt lite non contest. in 5. colum. Nisi dominus sciens citationem procuratoris comparere neglexerit, quo casu procedat opinio contraria. Ang. in d. §. si procurator. secundum cano. vbi supra. Balb. decis. 158.

Procurator citandus. Si principalis citatus in principio causæ comparuit per procuratorem legitime constitutum, qui litem inchoauit, & ex p. citetur idem principalis ad aliquem articulum, vel actum in ipsa causa. non tenetur comparere, quia a principio constituendo procuratorem, videtur animum suum declarasse, quod procuratorem litigare volebat & esse in iudicio. ideo debet procurator citari non dominus, alias actus & sententia est nullus & nulla. secundum do. Lamb. de Rampo. & Bar. in l. 1. C. de sent. & interloc. om. iudic. & in procuratorib. C. de procur. & ibi Bal. & Pan. in c. dilectus. extra de proc. quod limitatur secundum Barto. in l. quamuis. ff. de dam. infect. nisi procurator non defenderet, quia tunc dominus posset citari, idem si citaretur dominus tanquam melius instructus, putà ad respondendum positionibus & ad similia, per notata in c. 1. de iudic. in 6. & in l. fi. C. de procur. & hanc limitationem tradit do. Constan. in tract. de caute. iud. in tit. de cita. §. 7. circa prin. Bald. decis. 43.

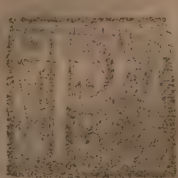
Procurator semel constitutus, & qui in vim mandati iam in iudicio est litem contestatus per mortem domini non censetur reuocatus, nec expirat illius potestas. l. nulla. C. de procur. Oldra. conf. 130. nu. 3. Si tamen procurator alterum substituens moriatur, per mortem illius substituents expirat potestas substituti. Oldrad. ibi. Verum ea l. nulla, ex stylo curiæ non habet locum quia hæres defuncti vocandus est. Boer. decis. 285. num. 7. Bonacosi.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Adde Ant. Gabriel. lib. 2 tit. de procurat. concl. 2. & 3. plenissime, & emendatè.

Procurator ad iudicia an, & quando possit alium substituere, & lris dominus efficiatur, & num eius contumacia domino noceat, & in quibus.

C A P. III.

Procurator ad iudicia constitutus, non potest ante litem contestatam alium substituere. l. quod quis. C. de procu. & regulariter procurator procuratorem substituere non potest. l. ne quis sibi. ff. de procu.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 3 19.

Fallit vt per Franc. Turz. conci. 37.

Contrariam regulam, quod imo potest substituere, facit Fel. yn. in c. quoniam. §. ceterum. de off. deleg. nu. 1. & seq. vbi ampliat & limitat.

Fallit in 9. casibus, vt per Ias. in d. l. quod quis. num. 1. vbi Alexan. limitat in 4. casibus. num. 1. sed post litem contestatam potest.

Fallit in 2. casib. secundum Alex. ibi. nu. 4. Do. a Fin.

Procurator ad lites, & causas constitutus, ante litem contestationem substituere non potest. l. quod quis. C. de procur. c. 1. §. 1. eod. tit. in 6. limitatur tamen ista conclusio per Alex. in d. l. quod quis. quadrupliciter, primo quando queritur de persona ipsius constituti, videlicet an sit procurator, necne. Quia in istius disceptationis articulo poterit alium substituere, quia tunc censetur illa causa esse propria ipsius constituti ad lites. gl. in l. licet. C. eod. tit. de proc. Secundo in procuratore rei, qui satisfecit iudi. sol. qui immediatè post satisfactionem est effectus dominus litem. l. Titius. ff. eodem. quod intelligitur secundum Bal. Sal. & Ias. quo ad præiudicium suum, non autè domini. & subdit, quod aut loquimur de procuratore, qui cum mandato comparuit tanquam procurator rei, & tunc ante litem contest. non potest substituere. l. neque. C. eo. tit. de proc. aut loquimur de eo, qui sine mandato comparuit, quo casu contra eum debet fieri executio. l. Plautius. ff. eo. & tunc potest substituere. d. l. Titius. & ibi Bar. & Ioan. And. in c. 1. extra eod. tertio casu fallit, vbi est constitutus ad excipiendum tantum, quia tunc poterit incontinenti substituere, ex quo su per exceptione lis non contestatur. vt per Bal. in l. si procuratorem. §. 1. ff. mand. quarto, in causis, in quibus lis non contestatur. ad Bar. in lab. executore. §. si. ff. de appel. & in l. nulla. C. eo. tit. de procur. F. Turz.

Procurator dominus litem, Etiam per primum actum contradicitorium, quem in iudicio facit procurator interueniens post litem contestatam, cum principali, efficitur dominus litem, & instantia trāsit de domino in procuratorem, qd hoc ideo poterit alium substituere. secundum Pet. Cy. Bal. & communiter doct. in l. nihil. & in l. nulla. C. de proc. licet secundum ipsum Bal. contrarium senserit Bar. in d. l. nihil. & Archid. in c. 3. de proc. in 6. tangitur aliquid per gl. in cap. querelam. extra de election. Primam etiam tenent Do. de Rota in nouis. dec. 125. in rub. de proc. Balb. decis. 485.

Procurator quando actum gerit procuratorio nomine, qui actus conuenit sibi procuratori, & ipsum solum tangit, tunc tenetur: quia videtur suam fidem astrinxisse, prout promissio rati, & indicatum solui, & sic tenetur ipse procurator. l. si procurator meus. §. si. l. sed & hæ. §. prator. ff. de procur. Soci. confi. 154. nu. 15. par. 2.

Procurator si mittatur, vt compareat, & non comparet dominus dicitur contumax. Cur. iun. in d. §. si procurator nu. 2. com. dicit Bar. ibi. Vill. & Vezin.

Procurator verè contumax licet non admittatur ad appellandum, non præiudicat domino, quin possit appellare. Curt. iun. in l. vnic. §. si procurator. ff. si quis ius dicen. non obtem. nu. 12. com. dicit ex Bar. ibi. Vezin.

Contumacia procuratoris nocet domino, vt possit sententia lata contra ipsum procuratorem citatum & contumacem, qui non appellauit, executioni mandari contra ipsum dominum, si lis sit cum procuratore ipso contestata, vel causa erat, in qua lis non contestatur. per casum in l. 3. nuncta glo. 1. cum alia glo. magna ibi. C. quomodo & quando iud. & secundum Inno. in c. 1. extra vt lite non contesta. in versic. Item ad hunc articulum. Quia imputatur domino, qui talem elegit, nisi procurator personaliter apprehensus per collusionem omisisset comparere, vel dolose, & dominus appellasset, prout potest eo casu. vt dictum est supra in decisione incipiente, citatus. Balb. decis. 169.

Com. V. I. Opin.

Procurator ad causas nunquid infamis, vel inhabilis constitui possit: & an ille queat compromittere, vel causam, aut iurisdictionem prorogare, vel in animam domini de calumnia iurare.

C A P. IIII.

In famis potest constitui procurator ad causas. l. 2. C. de dignit. lib. 12. §. si. inst. de excep.

Fallit ut per Franc. Turz. concl. 85.

Fallit ut per Aluif. de Alber. sing. 47. Do. a Fin.

Procuratorem ad causas infamem constitui posse civilis iuris censura non prohibet. not. Doct. in l. 2. C. de dignitatib. lib. 12. & est tex. in §. ult. inst. de excep. Limitatur tamen hæc conclusio. ut per Bal. in l. Cassius. ff. de senator. & in l. milites. §. sed & ignominia. num. 1. ff. de excusat. tut. iure autem pontificio hoc prohiberi probat glo. in cap. cum deputati. extra de iudic. & in c. Imperatorum. de iuramen. calum. & firmat Speculat. tit. de procur. §. 1. vers. item quod est infamis. sequitur tanquam commune dictum Alex. imo. in l. reum criminis. C. de procur. E. Turz.

Procurator inhabilis constitui potest ad procurationis officium cum potestate substituendi personam habilem.

Fallit in multis casibus, quos colligere potes ex distinctione quam ponit Bart. Socy. in l. 1. §. item acquirimus. ff. de acq. poss. num. 5. fallit si est excommunicatus, nam ille non potest alium substituere.

Fallit in 2. casib. ut per Fel. in c. post cessionem. num. 36. de proba. Don. a Fin.

Procurator constitutus ad agendum sicut non potest transigere, ita non potest tacere compromissum in arbitratorem, quia censetur quedam transactio. Bal. Sal. Pau. in l. transactio. nis. C. de transact. Fallit ut per Ias. in d. l. Do. a Fin.

Procurator sine speciali mandato compromittere non potest. De hoc est tex. in c. per tuas. ibi Abb. in 2. notab. & Doct. communiter de arbitr. l. procurator. ff. de proc. Et firmat Dec. conf. 60. in prin. Socy. 18. vers. & ad compromittendum. vol. 1. Mich. Grassus.

Sed nunquid hoc habet locum in compromisso ex necessitate legis vel statuti? Resp. q. non, sed magis placuit, procuratorem statim statuto vel lege, q. causa compromittatur, etiam si sine speciali mandato compromittere possit. ita firmat Alex. & communiter Moder. in l. si plures. ff. de pact. & in l. præses. C. de transact. Et hanc esse communem opi. testatur Robert. Maran. in spe. par. 4. dist. 14. nu. 4. Idem.

Procurator causam prorogare non potest de tempore in tempus. com. est opi. c. cum olim. de off. deleg.

Fallit in 4. casib. quos no. Bened. Cap. in d. tract. conclu. 64. Don. a Fin.

Procurator licet secundum gl. in c. cum olim Abb. de offic. deleg. possit prorogare causam de tempore ad tempus, contra-rium tamen verius est, iuxta communem opinionem, ut voluit Goffred. d. c. olim. & ibidem Abb. & Inn. in c. de causis. de off. deleg. quod & Bar. voluit videri in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de verb. oblig. d. Nic. d. c. cum olim. quod procedit nisi procurator haberet generale mandatum cum libera administratione, & potestate, aut si talis prorogatio esset parvi præiudicii, nisi fieret in commodum domini, aut si dominus scivit prorogationem factam, nec contradiceret, iis enim casibus prorogatio de tempore ad tempus procederet, ut refert Bene. Capr. reg. 64. nu. 6. & seq.

Procurator non potest sine speciali mandato aut generali cum libera iurisdictionem prorogare. secundum gl. & Panor. in c. cum olim Abb. de off. deleg. Ang. in l. 2. in prin. ff. de iudic. per dictum cap. l. in. in cap. de causis. extra de offic. deleg. Balb. decis. 66.

Procurator an possit iurare de calumnia in animam domini? Resp. q. possit & proprio nomine in animam suam, & alieno in animam domini, si habeat speciale mandatum. secundum communem & receptam doct. sententiam, ut firmat Marant. in spec. aduoca. rub. de iura. cal. num. 8. Et tenet Bar. l. 2. §. si. C. de iuram. cal. nec sufficit generale mandatum, quia generali mandato non venit delictum, & ita tale mandatum non obligaret dominum procuratorem iurante in causa iniusta, & ita est insufficiens. Mich. Grassus.

De Iudiciis,

Procurator an & quando appellare teneatur, & appellationem prosequi.

C A P. V.

Procurator tenetur appellare. l. inuitus. C. de proc. c. non iniuste. eo. tit. vide Corn. in d. l. inuitus. ubi distinguit.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 7. a Bene. Capra in d. tract. conclu. 65. Do. a Fin.

Procurator siue generaliter ad omnes causas, siue ad vnam litem persequendam constitutus sit, a sententia contra se lata tenetur appellare. l. inuitus. & ibidem gl. & Bar. C. de procuratoribus. quod regulariter atque communiter procedere dicit Benedictus Capra reg. 65. num. 7. & 27. alias tenebitur domino actione mandati ad interesse. iuxta l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mandati. l. liberto. §. fin. ff. de neg. gestis. Aut domino denuntiare, se in causa succubuisse, ad hoc ut ipse possit appellare. nam hoc casu si non appellet, modò denunciet, excusabitur. alterutrum enim tenetur facere, etiam si dominus resciverit eum succubuisse. ut est textus & gl. in d. c. non iniuste. vers. vel potest dici. ut tenet Ioan. Andr. & communiter teneri secundum d. Nicolaum ibidem, refert Bened. ibidem num. 14. quod etiam procedit licet ex actis constet fouere malam causam, quia tutius sit ut appellet vel denuntiet. quod communiter teneri. num. 15. asserit idem Benedictus: quod verum est in procuratore ad totam causam, non autem ad certum aliquem actum constituto. ibidem num. seq. idem obtinet in defensore, negotiorum generali gestore, & actore, &c. Capra.

Procurator, qui ad aliquam causam simpliciter constituitur, & in ea succumbit, appellationem ritè interponere tenetur, quamuis illam prosequi non cogatur: at qui ad omnes causas tam verentes, quam futuras expressim procurator creatur, appellationem tum interponere, tum sectari obligatus est, ut cum multis receptum affirmat Turzan. opinio 93. Quæ intelliges de sententia litem finient. nam interlocutionum appellationes indistinctè prosequi tenebitur, si locus in quo retractari debent, remotus non erit. comune ait Ias. in l. inuitus. nume. 4. C. de procur. Quin & cum intra decem dies procurator hand appellat, domino nocet. commune inquit re-ritè moderatus Zaf. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dicent. E. Suarez.

Procurator non tenetur appellationem prosequi. c. non iniuste. de appell. l. si actor. C. eo.

Fallit in 4. casibus, quos not. Ias. l. inuitus. C. de procurat. numero 4.

Fallit ut per Dec. in l. inuitus. ff. de reg. iur.

Fallit ut not. Franc. Turz. concl. 93. Do. a Fin.

Procurator simplex victus appellare tenetur? & posse colligitur ex glo. l. si. ff. an per alium caus. Sed an prosequi teneatur. dicit gl. q. lis est sub iudice. Alex. in l. inuitus. C. de procur. cum gl. ibi in verb. extendere. allegat l. si actor. C. de appell. dicit illum esse bonum textum pro opinione, quæ habet, quod actor & pari ratione procurator constitutus ad vnam causam, non tenetur causam appellationis prosequi, & hanc magis communem fatetur, & sequitur idem Alex. in d. l. inuitus. C. de procur. per tex. in d. l. si actor. & in d. l. inuitus. in ver. nec eandem & est tex. apertus in c. non iniuste. in fi. eo. titu. extra de procu. nisi esset constitutus generaliter ad omnes causas præ-sentes, & futuras: & sic sequitur Bar. qui ibi hoc decidit dicens ita intelligi debere. tex. in d. l. si. ff. an per alium cau. appel. sub-dens, q. in dubio non intelligitur constitutus ad futuras, sed ad præ-sentes tantum. & in hoc etiam magis communiter cõ-uenire doct. cum quibus est gl. in l. omnium. ff. eo. de proc. & in l. damni. §. si is qui vnas ædes. vers. non augeri. ff. de dam. in-fec. E. Turz.

Procurator ad certum actum tantum datus, puta ad recipiendam libellum, vel audiendam sententiam, non tenetur appellare, quia eius mandatum eoque non se extendit vno enim concessio, aliud prohibitum censetur. l. maritus. C. de proc. secundum Goff. 10. And. & d. Nicolaum in c. non iniuste. de proc. idem est in defensore, qui non ad plenam causam, sed duntaxat ad allegandam absentiam admissus fuit. iuxta l. liberto. §. si. ff. de neg. gest. secundum Bar. in l. inuitus. in 2. lect. de procur. & vtrumque communiter receptum affirmat Bene. Capr. reg. 65. nu. 17. & seq.

Procurator licet appellare teneatur, non tamen appellationem prosequi tenetur a sententia definitiva, secus ab interlocutoria, nisi alias interlocutoria esset tractanda in loco remoto. Ias.

to. Iaf. in l. inuitus. nu. 4. C. de procu. communem dicit. vide in verb. aduocatus. Villal.

Et tenet Bar. Bal. Sal. Iaf. & communiter doct. in l. inuitus. C. de procur. quam tamē ibidem limitat quatuor modis. Iaf. nu. 4. l. Fich. doct. in l. inuitus. C. de procur. canonist. in c. non iniuste. eo. tit. vbi Imo. cōem dicit. quemadmodum refert Bened. reg. 65. nu. 30. iux. l. si actor. C. de appella. Quod tamen fallit, si in sua fide suscepisset causam ad fi. vsq; prosequendi, aut nisi ad vtramq; instantiam fuisset constitutus, aut nisi generaliter ad omnes causas, aut in rem suam constitutus fuisset, aut nisi ab interlocutoria appellatum esset, aut si consuetudine aliter obtinisset, iis enim casibus appellationem prosequi procurator teneretur. vt ibid. nu. 3. i. & seq. recenset idem Bened.

Procurator licet in appellatione ab interlocutoria etiam si ad vnam tantum causam datus sit, tenetur appellationē prosequi, cum veniat incidenter ad ipsam causam principalem. l. ad rem mobilē. & l. ad legatum. ff. de procu. & in l. procurator in fi. prin. ff. de ope. nou. nun. c. non iniuste. de procur. id tñ fallit, si causa deberet tractari in loco remoto, quia tunc procurator ne abstrahatur à propriis negotiis, nō tenetur prosequi causam appellationis. arg. l. sancimus. C. de aduoca. diuer. iud. secundum Fulg. & Sal. in l. inuitus. C. de proc. idem tenuit Io. And. post Imo in d. c. non iniuste. de proc. & ita similiter passim receptum esse asserit Bene. Capr. reg. 65. nu. 36. & 37.

Procurator eo casu quo non tenetur appellationem interpositam prosequi, neq; potest eam si vellet prosequi vt procurator, sed vt quilibet alius, de nouo potest admitti, secundum gl. & Bar. in l. si actor. C. de appel. vnde si velit interuenire pro reo, pro quo fuit procurator, poterit interuenire satisfado de iudicato soluendo. l. minor. ff. de proc. Sin pro actore, tunc si est coniuncta persona, poterit appellationem prosequi cauendo de rato. prout voluit Barto. d. l. si actor. & ita communiter Cy. Rayn. & Doct. in l. inuitus. C. de proc. tenere asserunt Bene. Capr. reg. 65. nu. 42. & 40.

Procurator intra decem dies si non appellat, domino praesudicat. com. dicit Zas. in l. vnic. §. si procurator. ff. si quis ius dic. addit tamen Sed habet suam moderationem, & c. l. Fich.

Procurator constitutus ad agendum defendendum, ac appellandum, censetur constitutus etiam ad secundam appellationem. sec. Petr. & Bal. in l. nihil. C. de procur. & in l. inuitus. in fi. C. eodem. Balb. decis. 483.

Procurator non potest expresse renunciare appellationi a se interposita, licet sit dominus litis, sed tacite sic, non protequando appellationem. secundum Ang. & Imo. in lab. executore. in §. si procurator. ff. de appel. & ibido. Nicel. idem Ang. in l. bonorum. ff. rem ra. hab. quicquid contradixerit Ray. sec. Ang. vbi supra. Balb. decis. 135.

Procurator regulariter appellare non tenetur, cum in dubio pro sententia praesumatur: & propterea in dubio si non appellauit, sibi non imputatur. doct. in l. inuitus. C. de procur. & hanc communem sententiam esse dicit Rol. a Valle in confi. 10. in fi. in 2. To. confi. Quam tamen sententiam latius declarant. Alex. de Imo. in d. l. inuitus. nu. 10. cum seq. & Iaf. num. 3. cum seq. Kirchonius.

Procurator si ob paupertatem in scriptis non appellauerit, excusatur, cū non potuerit soluere aduocato & scriptori, nec arctatur ad appellandum viua voce, cum sit in sua electione. secundum gl. & Host. in c. non iniuste. de procur. & ibid. Goff. & D. Nicol. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 65. nu. 23. idem si ob iustum metum iudicis, partis, vel statuti appellanti imponentis poenam, non appellauit, quia similiter excusabitur secundum gl. & Host. d. c. non iniuste. & D. Nico. in c. fi. de appel. idque communiter teneri asserit ibid. num. 24. Bened. idem si infirmitate impeditus non appellauit. Host. d. c. non iniuste. licet aurem ob paupertatem, metum, ac infirmitatem, ob omittam appellationem excusatur procurator, ita quoque ob non factam ex tali impedimento denuntiationem excusari posse videbitur. vt ibid. num. 27. ex l. illud. ff. ad leg. Aquil. Bene. Capr.

De procuratoris mandato, eiusque acceptione, obseruantia, probatione, & vsu.

C A P V T V I.

Mandatum procuratoris est praeipuum iudicij fundamentum, cuius defectus etiam reiectis expensis non suppletur. Quo defectu opposito, nullius roboris est iudicium, etiam si ab initio reus oppone-
re tacuerit. teste Vant. de nullit. c. 1. i. nu. 59. vbi q̄ ea exceptio

defectus mandati quodcumq; opponi potest secundum cōmunem de qua ibi, & ideo cautela docent doct. statim in procuratore opponere, quia si non opponatur, gesta per procuratorem valebunt. licet verē mandatum habuisset. licet in iud. non productum, teste Catel. vers. procu. generalis. Spec. tit. de procur. §. 1. vers. sed si receptum erat. Alex. in confi. 78 col. 2. lib. 5. Rip. in c. cum M. Ferrar. nu. 137. de confi. Accedit, q̄ processus agitatus per procuratorem de cuius mandato non apparet, est nullus. ex not. per Rip. Resp. 149. nu. 5. Rol. confi. 71. nu. 4. libr. 1. qui de procurat. veniente a longinquis: producente instrumentum mandati, & ostendente creditum principalis sui, & Dic. vt per Iaf. concl. 403. Bar. in l. vulgo. ff. de admitt. tut. vbi quod habens instrumenta causae admittitur cum cautione rati. Cur. in l. 2. col. 1. i. nu. 76. C. de eden.

Mandatum expresse acceptari debet, alias procurator quis dici non potest. l. filius. l. mi. §. inuitus. ff. de procur. & hoc de iure ciuili, licet secus de iure cano. quo tacite acceptari sufficit, cle. 1. de procur. no. Aegid. decis. 576. & ideo antequam mandatum acceptet, alium procuratorem cōstituere non potest. Rot. decis. 145. procur. in no. Accedit q̄ procur. ad iudicia constituto ante litem contestatam regulariter substituere nō permittitur, quam Reg. limita nouem modis. vt per Iaf. in l. quod quis. nu. 1. C. de procur. doc. in c. 1. eod. tit. lib. 5. Ana. confi. 96. col. 2. ver. constat. cui adde, q̄ procur. postquam substit. amplius procur. non remanet. teste Fel. in c. literis. col. 3. vers. vide Bal. de offi. dele. quia potestas translata est in substitutum. gl. in cap. 1. vers. substituendi. de procur. in 6. Rot. decis. 146. in no. quam concl. intellige, nisi habuisset mādatum substituēdi atque etiam reuocandi, onusque in se assumendi. Rot. decis. 184. si proc. in no. Qui substitutus per litem contestationem, ob quā ipius dominus est effectus, substituere etiam potest. Rot. deci. 122. 146. in no. Iaf. in l. nihil. & in l. nulla. C. de procu. Quinimo si ab alio lis fuerit contestata, deinde merita causae substitutus tractauerit: dominus litis efficitur, & substituere poterit. Ang. clem. saepe. de verb. sign. vbi in causis summaris litis contestatio non requiritur, & nihilominus procuratori per merita causae facto domino litis substituere permittitur. quā sententia, explosa opin. Bart. approbatur. ex not. per Iaf. in d. l. nihil. nu. 1. Bellacom.

Procurator diligenter fines mandati custodire tenetur. l. diligenter. ff. mand. Quod late declarat Iaf. in l. 1. num. 37. ff. de offi. eius in l. si mora. num. 25. ff. solu. matti. in l. 1. §. si procurator. num. 3. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & l. si quis mihi bona. §. sed quid. ff. de acq. hered. sed quocumque procurator, tutor, vel curator promitteret nomine proprio tantum, & vltra nomen officij indubitanter obligarentur, quoniam praesumuntur egressi officij, naturam: proinde ex huiusmodi obligatione perpetuo tenentur. l. procurator qui de cuius ne. ff. de procu. vbi Bart. fatetur esse vnum ex casibus in quibus stamus certe, & cum eo sentiunt ceteri communiter ibi, vt omnes Doct. testantur in dicto loco. Soc. confi. 2. vol. 2. F. Viui.

Procurator si mandati formam, ac fines sciente domino egrediatur, domino ipsi proculdubio nocebit, atsi nullū mandatum praecessit, tantumque domini & scientia & taciturnitas proponatur, longe aliud ius erit, communia inquit late & diligenter Ar. Pin. in l. 2. par. 2. num. 12. C. de rescin. vend. quod nos in confi. quodam pro domina Gratia a Nafsi. multifariam impigre declaramus. E. Suarez.

Procuratorem fines mandati egredientem, qui scit, nec contradicit, videtur cōsentire, & ratum habere. gl. in c. cum olim. & ibid. d. Nicol. Host. Io. And. d. Floria. & Imo. & communiter Doct. de offi. deleg. vbi Im. id quoque ad extra iudiciales actus extendit. per l. fi. C. quod cum eo. vt refert Bened. Capr. regu. 55. num. 2. & seq.

2 Procuratoris mandatum plene probari debet. cōmune inquit Iaf. in l. cautio. nu. 1. i. ver. in ea. C. de procu. & Nic. Ant. Granat. ad Veltrium lib. 4. c. 5. nu. 24. & seq. Ac si de eo nō constet, gesta ab illo omnia nullius sunt momenti: vt commune affirmant Alex. in l. licet. nu. 1. C. de procur. Balb. dec. 348. nu. 7. probari tamen testibus poterit. commune profitentur. Iaf. in d. l. cautio. nu. 7. Boer. decis. 180. num. 1. Balb. decis. 190. & vide quae scripsi superius. ver. mandatum. E. Suarez.

3 Mandatum procuratoris probari potest per testes: hac esse communem opi. attestatur Iaf. in l. 1. C. de procu.

Fallit in 5. casib. vt per Iaf. in d. l. Do. a Fin.

Procuratoris mandatum potest probari per testes. Balb. decis. 90. Boe. decis. 181. nu. 1. gl. & Pan. in c. 1. de procur. glo. in l. maritus. C. eod. Bart. Balb. Ang. & communiter doct. in l. non solum. §. qui alieno. ff. eo. Iaf. de pro. C. in l. 1. nu. 7. communem dicit, quia in re aliqua probanda parem vim habent testes & instrumenta. l. in exercendis. C. de fid. instr. hac tamen superior Com. opin. Tom. iij. I rior

rior regula non procedit in probando mandatum ad pecuniam recipiendam. nam cum ille teneatur facere securitatem soluenti, debet in primis ostendere suum mandatum per instrumentum publicum. Bal. in l. falsus. num. 27. C. de fur. & per Cor. & Ias. in d. l. 1. & Boer. decis. 281. nu. 2. Villal. & Vezin.

Procurator de cuius mandato dubitatur admittitur cum cautione rati. l. cautio rati. C. de procu.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 14. per Ias. in d. l. cautio nu. & cautionem prestare tenetur.

Fallit in 20. casib. vt per Soc. reg. 318.

Fallit etiam in procuratore rei, qui etiam quod de mandato dubitetur non tenetur cauere de rato.

Fallit in 2. casib. vt per Bened. Capr. in suo tracta. regul. 60. Don. a fin.

Vbi certum est procuratorem non habere mandatum, non admittitur cu cautione rati. doct. in d. l. cautio rati. C. de proc.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 4. Don. a fin.

Procurator rei etiam q. de mandato dubitetur, non tenetur cauere de rato. not. in d. l. cautio rati. C. de procur. l. postea. de compensa. l. non cogendum §. si. de procur.

Fallit in 2. casibus vt per Bened. Capr. in suo tracta. conclus. 60. Don. a fin.

Procurator protestari potest nomi. domini, nec requiritur speciale mandatum. Bar. in l. 1. ff. de lib. agno.

Fallit vt per Fel. in c. cum M. de consti. col. 21. vbi Rip. limitat in 2. casibus nu. 136. Don. a Fin.

4 Etiam vbi exigitur mandatum speciale, & de mandato dubitatur. admittitur cautio de rato. l. illud §. quod si de speciali. ff. de minor. Quod forte non procederet in eo, qui dicit se habere mandatum ad recipiendum, vel exequendum sententiam secundum gl. magist. circa si. in l. Pöpon. §. rati. ff. de procu. in l. non solum §. qui alieno. eo. tit. Cyn. in l. 1. C. eo. licet Bar. in l. si sine §. cum autem. ff. rem rat. hab. teneat contra dictas. gl. super quo vide d. Alex. limitantem in d. l. 1. Balb. decis. 54.

Procurator dubium, habens mandatum, volens admitti tenetur satisfare de rato, alias iure repellitur. l. 1. vbi doct. C. de procur. Capic. decis. 1. quam concl. intellige locum non habere, vbi speciale mandatum requiritur. teste Host. in summa. tit. de procur. num. 12. Quos casus speciale mandatum exigentes ponit Specu. titu. de procura. §. ratione. Ange. instit. de his per quos ag. pos. post prin. Alexan. conf. 189. lib. 7. Dec. conf. 20. & ideo dixit Ias. in l. licet. num. 4. C. de procur. falsum dici procuratorem tamen generale mandatum haberet, si causam speciale mandatum requirentem agat. illud autem quod dicitur, habentem dubium mandatum, admittendum esse cum cautione rati, limita non procedere in causa matrimoniali. secundum Paris. conf. 61. nu. 6. lib. 3. & in alio casu, vt per Hippo. sing. 245. debet enim de mandato edocere: ne iudicium reddatur inuolidum. ex not. per Bar. & docto. in l. licet. C. de procur. Abb. in c. in nostra. de procur. Alexand. conf. 74. lib. 5. Quamuis in odium procuratorum eo casu, saltem per expendentem iudicium non redderetur nullum. Alexan. in l. si se non obtulit. in prin. de re iudicat. not. in l. Plautius. de procur. per gl. in l. si expressim. ff. de appel. Aegid. decis. 39. Ias. concl. 234. 437. & sic melius erit procuratorium ostendere Barto. in l. 1. §. vsus. ff. de procurat. in l. 1. §. si nemo. ff. quod cuiusq. vniuer. Ias. in l. fancimus. nu. 6. C. de iudi. in l. de pupillo. §. qui procuratorio. 4. not. de oper. noui nunciat. Barto. in l. non solum. §. qui alieno. de procur. & hanc communem dicit Iaso. in l. cautio. num. 11. C. eod. tit. procuratorem secundum repellendum, si de mandato non constet cuius personam statim legitimam non docto. d. l. licet. in c. in nostra. de procur. etiam in omni iudicio quantumuis summario per Ias. in Rub. C. qui admitti. cuius potestas a die recepti mandati transfertur, ita vt ante notitiam gesta sint nulla, veluti a falso procurat. facta, licet a domino constitutus esset, ea ratione, quia de mandato sibi non constabat, secundum communem per Alex. in dicta l. licet. num. 1. Villalob. inter communes opiniones versic. procura. Boer. q. 274. q. 348. vbi nu. 7. limitat in beneficiis. Bellac.

Mandatum procuratoris pro quo etiam ignorante principalis promittit de iudicio fisci, & iudicatum soluendo, vt fit communiter in instrumentis mandatorum, non expirat morte mandantis, etiam ante lit. contest. per l. si defunctus. ff. de procur. & secundum glo. in verbo. cogi. ibi idem si pro absente. in clem. 1. de procur. & ibi do. Card. 18. q. Ange. Bal. & do. Sandilia. in d. l. si defunctus. do. Alex. in l. nulla. C. eo. tit. vbi post. Bal. tradit, formam sententiae in tali casu. Pan. in c. mandato. ext. de procurator. Bertachi. in verb. procurator renouatur. Balb. decis. 278.

Procurator excedens mandatum non obligat dominum nisi sciens. Fallit in 4. casib. secundum Felin. in c. cum olim. de offi. deleg. num. 9. Don. a Fin.

Clausula quae communiter poni solet in mandatis procuratoris. l. quod dominus releuat procuratorem ab omni onere satisfaciendi, an aliquid operetur? Resp. secundum communem & receptam doc. sententiam talem clausulam multum operari, & releuare procuratorem, quando dominus est soluendo, & possidet immobilia, alias si non est soluendo, ex quo dominus non est fideiussor idoneus, talis clausula nihil operatur, ita tenet Bar. in Rub. ff. iudica. solui. Ange. & Ias. in l. si filius. ff. qui. sat. cog. Et hanc dicit esse communem opi. Maran. d. par. 6. memb. 8. num. 11. M. Grass.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Nisi enim procurator produxerit mandatum, in causa procedi minime potest. quae de materia plenius ac exactius disputantem lege D. Ioseph. Ludouic. de procu. concl. 3.
- 2 Mandatum enim non praesumitur neque ob ipsam temporis diuturnitatem, vt per Anto. Gab. lib. 2. tit. de procurat. conclus. 2.
- 3 Quomodo procuratoris mandatum probari debet plenissime describit D. Ioseph. Ludouic. de mandat. conclus. 2.
- 4 De mandato speciali vide copiose eundem Do. Ioseph. Ludouic. de mandat. conclus. 1.

De procuratore generali cum libera, & ab eo gestis.

CAP. VII.

Procurator generalis cum libera equiparatur procuratori speciali. l. procurator cum libera. ff. de procurator.

Fallit in duobus casibus vt per Curtium innot. in l. si quis §. si procurator. ff. quod quisque iur. num. 13. Don. a fin.

Procurator generalis cum libera potest expedire omnes casus & causas in quibus etiam speciale mandatum requiritur, teste Bal. in l. illud. circa si. de mino. Ias. in l. indebita. circa med. ff. de cond. indeb. & equiparantur. l. rescriptum. §. 1. plerumque ff. de pactis. & ibi Bald. Alexan. & Ias. vide Alex. conf. 133. vol. 6. Franc. Marc. deci. 693. cui adde quod speciale mandatum & generale cum libera equiparantur tam in contractibus quam in iudiciis, ex not. per Catel. ver. procurator generalis, Seb. Vattius de nullit. c. 1. nu. 87. vbi quod generale mandatum cum libera sufficit etiam in casibus speciale mandatum requirentibus. Ias. conclus. 52. Quid de facto vel dicto procur. habentem liberam sine speciali mandato, vel rati habitatione? & dic quod non potest facere cadere dominum in aliquod quod sapiat, damnum delictum, vel poenam. l. si procur. ff. de cond. indeb. l. creditor. §. Lucius. ff. mand. l. 3. §. 1. quod quisque iur. l. 1. §. quoties. ff. de vi & vi arm. potest tamen obligare & hypothecare virtute d. clausula libera potestatis, teste Alex. conf. 118. colum. fina. num. 24. lib. 5. & etiam alienare. l. procur. totorum & l. procur. cui generaliter. ff. de procu. quam concl. declara, vt per Rebus. in pract. benef. par. 1. c. 21. nu. 30. vbi quod procur. cum libera potest facere quae sub mandato generaliter continentur. d. l. procur. totorum & l. procur. dicitur autem procur. constitutus cum libera, nedum per expressionem verbi libera: sed per alia multa verba equipolentia, qualia sunt illa, quod facere possit quicquid ipse dominus faceret, si praesens esset, ex not. per Bart. in d. l. procur. cui. nu. 3. Abb. in c. petitio. post nu. 2. extra eo. & in c. si. nu. 18. ext. de dila. per tex. in d. l. creditor. §. Lucius ff. mand. Quae omnia declara, vt per Moron. tract. de fide & pace. quest. 13. parte 1. Agm. conf. 262. col. si. Dec. conf. 430. Alexan. conf. 44. lib. 2. quid si in mandato dicatur, quod procur. possit facere omnia quae posset facere dominus, si praesens esset, an dicatur habere mandatum cum libera? & dic quod sic, per Ias. in l. quae acta. nu. 22. ff. de offi. procur. Cas. Reg. autem quae habet quod tantum operatur mandatum generale cum libera quantum si esset mandatum speciale, intellige, quantum ad contrahendum, & ea quae respiciunt administrationem rerum domini, sed in his quae sunt extra administrationem, illa parificatio non procedit, secundum Ias. in l. si quis iniquum. §. si procurator. nu. 13. ff. quod quisque iur. Procurator tamen quantumuis generalis, & habens mandatum generale, non potest tamen interuenire in casibus in quibus requiritur mandatum speciale. glo. in l. si quis mihi bona. in verbo, specialiter. ff. de acquiren. hered. Alexan. conf. 133. nu. 2. volum. 6. procurator autem generalis cum libera bene potest interuenire in actibus in quibus requiritur mandatum speciale. Domi. de Sancto Germiniano in c. qui ad agendum. §. procurator. de procura. in 6. Bal.

Bald. in l. & nocere. ff. de pact. & in l. illud. §. i. in fi. de minor. in quibus locis ita concluditur, quod in casibus in quibus requiritur speciale mandatum, sufficit mandatum generale cum libera. Bellacom.

Libera administratio concessa videtur, quando dicitur, quod procurator possit facere quicquid posset ipse dominus. commu. dicit. Hipp. in §. i. nu. 132. insti. quibus alien. licet vel non. B. Villalob.

Procurator quantumcunque generali mandato creatus, nunquam quidquam ex illius mandati viribus agere poterit, quod vel illicitum sit, vel mandantem alicui poenae obnoxium reddat, ut frequenter placitum renuncio ex Ias. a nu. 5. atque aliis plerisque omnibus interpretibus. in l. si procurator. ff. de cond. indeb. Dec. in l. alterius circumuentione. ff. de reg. iur. Fel. in c. 1. a nu. 8. ut lit. non contest. Cur. iun. conf. 149. num. 9. Franc. Turz. opi. 66. Non tamen idcirco verum erit condemnari debere procuratorem in eius litis expensis, quam non inculpate, nec absque dolo instituit, quia cum principali causa aliud longe diuersum agatur, nec quidquam de procuratoris culpa, vel dolo tractetur, succedit Iurisconsulti doctrina in l. de qua re. ff. de iudic. essetque per quam iniquum si procurator antequam ea de re audiretur, ac defenderetur, tanquam culpa ac doli conuictus in expensis iudicari posset, vel non iudicatus ex tacita ipsius sententiae virtute expensarum executioni obnoxius fieret. c. 1. cum simil. de caus. propr. Quamuis contrarium existimauerit Bar. & Alex. nu. 7. vers. praeterea. in l. 4. ff. de re iud. Sal. in l. non est ignotum. C. de administ. tut. Pan. in c. 1. ut lit. non contest. atque alij frequentius, teste Ias. in l. procurator. nu. 13. ff. de cond. indeb. contra quos alibi latius, & opportunius differetur, illorumque opin. vel praxis ipsa rerum optima doctrix abiurauit, quemadmodum Ias. ibi aduersus, testatur in d. l. 4. nu. 13. & in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius dicent. non obtem. Suarez.

Generalis procurator non potest apponere manum, nec impedire ea, quae specialiter alicui commissa fuerunt. fallit ut not. Cur. iun. in l. si hominem. ff. mand. nu. 1. Idem.

Gesta per procuratorem generalem etiam in causis requiruntur speciale mandatum, dominus ratificare potest. Alex. conf. 78. nu. 16. vol. 5. Archid. cap. qui ad agendum. de procur. lib. 6. Vezinus.

Procurator qui est constitutus ad talem & talem actum, deinde subiicitur clausula, quod promissit habere rata quaecunque gesta per eum, an per talem generalitatem dicatur habere mandatum cum libera ad omnes causas & actus? & dic. quod illa verba nihil operantur, teste Ias. in l. quae acta. nu. 2. ff. de offi. procur. Cels. de mandato autem generali cum libera vide eundem Ias. in l. contra iuris. §. si filius. ff. de pact. in l. indebitam. circa med. ff. de cond. indeb. & vide quae scribit pract. Pap. for. Respons. rei. vers. Simon. Bellac.

Procurator, qui ad certum aliquem actum constituitur, non ideo maiori facultate praeditus intelligitur, quod postea mandato inferantur verba illa generalia, quod constituens promissit habere rata omnia gesta per illum procuratorem. At si dicatur, quod procurator possit facere omnia quae praesens dominus posset, cum libera mandatum habere censetur. communia ponit Ias. in l. quae acta. nu. 21. & nu. 22. de offi. procur. Caesar. E. Suarez.

De procuratore ad exigendum, recipiendum vendendum, & denique ad omnia negotia constituto: & quid de procuratore ex longinqua regione cum mandato veniente.

C A P V T VIII.

Quaro, an procurator habens mandatum ad exigendum, possit recipere? Resp. variant doct. Nam Specu. tit. de procu. §. ut autem. vers. verum ut ad euitandas, existimat non posse. idem firmat Rom. l. non solum. ff. sol. mat.

Contraria vero sententia communiter recepta est, quod scilicet procurator habens mandatum ad exigendum, possit indistincte quoque solutionem recipere. ut firmat Ias. in d. l. non solum. nu. 17. Verba. n. intelligi debent secundum intentionem proferentis, & secundum qualitatem personae. ita tenent Bar. & doct. d. l. non solum. & late. l. hoc iure. ff. de solu. & in specie ibi Alex. Bal. & Ang. in l. nam & nocere. ff. de pact. M. Grassus.

Procurator datus ad exigendum, potest recipere solutionem a sponte solvente. Rau. in alpha. Aure. in ver. procurator. in fi. magis com. dicit. Villal.

Procurator constitutus ad recipiendum numerationem pecuniae si in instrumento non fuit scriptum quod recepit, sed quod fuit confessus se recepisse, non praedicit domino, nec contra eum ex tali confessione agi poterit, nisi numeratio probetur: hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. 2. §. si. ff. si cer. pet. Ampliatur in vno casu & limitatur in 3. per Ias. in d. §. si nu. 20. Don. a Fin.

Procurator, qui solutionis recipiendae facultatem habet cum clausula, ut in praedictis, & circa illa liberam administrationem obtineat, dilationem solutionis debitoribus summo iure largietur. commune inquit Alex. in l. pactum curatoris. C. de pact. & qui recte distribuit Francisc. Turz. opin. 82. E. Suarez.

Procurator accipiendo pecuniam expressae fidei suae quando astrinxit ad eam reddendam, tenetur etiam finito officio ad eam pecuniam exoluendam, cum ad id se obligauerit. l. si pupilli. §. 1. ff. de neg. nest. & ibi Bar. & hanc opin. communem esse asserit conf. 144. nu. 8. vol. 1. Bonac.

Procurator constitutus ad agendum, & exigendum non potest recipere voluntarias solutiones. l. non solum. ff. sol. mat. l. 2. C. eo. fallit per Ber. Gramma. in l. falsis. no. 11. Do. a Fin.

Procurator terminum debitori soluendi prorogare potest, si ei data est facultas recipiendi solutionem cum clausula, quod in praedictis, & circa ea liberam habeat administrationem.

Fallit ut not. Fran. Turz. concl. 16. & videas contrariam opinionem limitatam ab eodem, concl. 82. Do. a Fin.

Procurator constitutus ad recipiendum pecuniam mutuo, constitendo habuisse in instrumento, nec aliter apparendo realem numerationem esse factam, non obligaret ob hoc dominum, & sic eius confessio non grauaret dominum, ut teneretur mutuum ipsum restituere, & ex huiusmodi confessione durante biennio, & post biennium conueniri non posset aliquo modo. secundum Bar. in l. 2. §. mutui autem datione. nu. 6. ff. si cer. pet. Ias. nu. 20. Dec. nu. 14. & Bolognietum. nu. 44. cum aliis seq. in §. creditum. eiusdem l. 2. qui ostendunt istam esse communem opinionem: quam late tuetur Bolognietus ibi, & ita consuluit Mart. Lauden. conf. 50, cui se subscriperunt nonnulli Illustres doctores, & sequitur etiam ibi in addit. Ioan. Maria de Plotis. nu. 26. & communem dicit.

Necnon procurator habens etiam mandatum simpliciter a domino ad aliquid vendendum, tunc profecto per constitutum, precarium, vel per alium actum factum possessionem transferre nequiret modo aliquo. ut concedit Bar. in l. 1. ff. de acq. pos. cui ibi omnes alij inhaerent vnanimiter, & concorditer. secus vero ubicunque ille procurator haberet quippe ad constituendum speciale mandatum. ut ample explicat, atque declarat Tiraq. in tract. de consti. poss. Viuius opi. 645.

Procurator ad vendendum constitutus, vel ad donandum poterit pro obseruatione contentorum instrumento bona domini obligare, licet hoc non habebat in mandatis specialiter. Bald. in l. si. nu. 3. C. de quadrienn. praescriptio. & est additio super Barto. in l. solutum. §. fin. in verbo, quod in mandato. ff. de pigno. a etio.

Procurator ad rem certam vendendam creatus nisi mandato forma venditionis ac precij quantitas explicetur, non poterit suas vices alij demandare. commune pono ex Alex. & Ias. in l. quod quis. C. de proc. Ias. in l. 1. ad fin. ff. de off. proc. Cels. E. Suarez.

Procurator ad negotia potest indistincte, & quodocunque alium substituere. l. si procuratorem. §. si quis mandauerit. ff. mand.

Fallit in 10 casibus, ut per Ias. in l. quod quis. C. de procur. nu. 2. Do. a Fin.

Procurator ad negotia generaliter ad omnia constitutus quodocunque etiam in praedictum domini substituere potest, per d. l. si procuratorem. & l. cuicunque. in fi. cum seq. ff. de insti. & l. 1. §. magistrum. ff. de exercit. Specialiter autem constitutus regulariter substituere non potest ubicunque certa, & limitata forma in mandato non existit. puta, fuit constitutus ad vendendum fundum non designato, nec limitato pretio, quo casu videtur electa industria personae l. in vfucapione. §. 1. ver. item adiiciendum. & ibi Bar. de diuer. & temp. praescri. & in l. 1. in fi. ff. de offi. procu. Cels. si vero constitutus est cum certa & limitata forma iuxta tex. in c. si cui. de offi. deleg. in 6. primo responso. substituere potest. secundum ipsum Alex. in d. l. quod quis. C. de procur. vbi latius videre poteris. F. Turz.

Nuntius non potest alium substituere. Fel. in c. cum dilecta. in 9. col. du. rescrip. Alex. in l. quod quis in 3. colum. C. de procura. al. Bal. in l. si procuratorem. §. 1. in reportatis antiquis. ff. mand. Vezin.

Fideiubere promittens, & ad id procurator constitutus, potest reauitiare beneficio ordinis, & beneficio cedendarum: Com. opin. Tom. iiii. I 2 quia

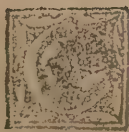
quia ita fieri consuetum est: & quæ sunt de consuetudine veniunt in generali mandato. l. si prius. §. placuit. vbi Bart. ff. de aqua pluvia arcē. Io. Nic. l. generaliter. nu. 67. C. de secun. nup. Pan. c. 1. vt lite nou eontest. Bellac.

Procurator accedens de partibus valde remotis in aliquod iudicium cum instrumento mandati, petensque creditum sui principalis, atque exhibens mandatum ipsum in iudicio prædicto, licet aduersarius excipiendo opponeret de procuratore incognito, ac non esse illum in mandato descriptum, nihilominus præsumitur. sec. Cy. Bal. & Sal. in l. si qua per calumniā. C. de epis. & cler. Ang. in l. comparationes in fi. C. de fid. instru. Abb. in c. coram. de offi. deleg. Imo. in cle. 1. de procur. Fe. in c. 2. de testib. Alc. in tract. de præsump. reg. 1. præsum. 33. num. 2. & Marf. cum aliis accumulatis per eum. in l. si quis ne quæstio. nu. 143. ff. de quæst. & ista est commu. opin. præcipueque ad præsumptionem inducendā pro producente, vt onus probandi transferatur in aduersarium opponentem nō esse illum, de quo in mandato fit assertio. quamuis Felin d. c. coram. ab hac communi sententia, & verissima recedere non erubescat. F. Viuius opi. 646.

Procurator ex longinqua regione cum mandato accedens, si is est negetur, qui in mandato continetur, fundatam pro se præsumptionem habebit, & contrarij probandi onus aduersario incumbet. commune ponit Viuius lib. 2. opi. 239. Sed & illius mandatum quā testibus, quā scriptis ritē, ac rectē, probabitur. commune aiūt Iaf. in l. 1. nu. 7. ad fi. & nu. 8. C. de procurat. Boer. dec. 271. nu. 1. Bal. decis. 116. Nec quicquam oberit si constitutus procurator infamiz arguatur: quia licet infamem creari procuratorem ad causas, auctoritas iuris Pontificij inhibeat; tamen nulla Casarei constitutio interdicat. commune ponit cum Alex. Turz. opi. 85. Imo, si rem ad viuum, rescemus, nullo iure id vetari reperiemus. quæ de re multa apud Marquard. de Iudæis. 2. par. c. 7. nu. 3. & num. 4. ac nu. 12. plura apud nos alibi. Vbi autem procurator litem semel contestatus fuerit, non amplius absque causæ cognitione reuocari ab ipso litis domino poterit, si nolit aduersarius, quantumvis ipsemet procurator velit. vt comprobata omnia calculis conclusionem, & attestatur, & non immerito impugnatur, grauis profectō, & aentus iuris interpret Ronchegallus in l. 2. nu. 87. ff. de duobus reis. Nemo tamen vel excommunicatus procuratorem à principio constituere cogitur. commune ait Turz. 126. B. Suarez.

Coniuncta persona, maritus, socius, & amicus, an pro coniuncto, vxore, socio, & amico ad comparandum, & agendum in iudicio, vel extra, admittantur, & quando.

CAP. V. T. IX.

Coniunctus pro coniuncto procuratorio nomine interveniens & non consuntorio, si non habeat mandatum, non admittitur, licet caueat de rato, secundum Salyc. & communiter doct. in l. 1. colum. prima. C. de procurat. & ibi dominus Sandilia. Balb. decisio. 415.

Coniuncta persona admittitur in iudicio ad agendum sine mandato. l. sed & hæ personæ. ff. de procur. fallit, si contra personam æque coniunctam. secundum Pet. in l. exigendi. C. de procur. vt refert & sequitur Bal. in d. l. sed & hæ. & appellatur in hoc casu coniuncta persona vsque ad quartum gradum: & etiā transuersales dicuntur vsq; ad eum gradum. Alex. conf. 4. num. 9. vol. 2. per l. petitionem. §. egredientem. C. de aduo. diuer. iudi. Bal. & Salic. in l. exigendi. C. de procur. coniuncta tamen persona non admittitur in his in quibus requiritur mandatum speciale l. patri pro filio. & l. illud. §. 1. ff. de minor. Iaf. in d. l. exigendi. nu. 9. C. de procur. quare coniunctæ personæ solui non potest, cum ad solutionem recipiendam requiratur speciale mandatum. l. vero procuratori. ff. de sol. Alex. in eo conf. non poterit etiam deferre iuramentum coniuncta persona, cum in delatione iuramenti requiratur mandatum speciale. l. nec filius. C. de reb. cred. & ibi Bald. & Iaf. in d. l. exigendi. secundum communem per Bursat. conf. 21. nu. 1. & 2. lib. 1. vbi num. 5. quod nec ad constituendum procuratorem ante litem contestatam pro illa vel alia minore. & Doct. dicentes cōiunpro alio admitti, limitant, nisi alius sit minor & procuratores, curatores vel tutores habeat, teste Iaf. in l. exigendi. num. 2. & 9. C. de procu. & sic minor habens curatorem, & alias personas legitimas, non potest defendi per fratrem nomine il-

lius, vt i coniunctam personam comparentem. Bursat. d. conf. nu. 5. Bellacom.

Coniunctus etsi admittatur pro coniuncto in prophanis: non tamen procuratorem ante litem contestatam constitutete potest, teste Iaf. in l. quod quis. 7. fall. C. de procurat. Rot. decis. 677. 731. in antiq. 420. in no. nec etiam locum sibi vendicat, vt coniunctus pro coniuncto in iudicio compareat, in his quæ speciale mandatum requirunt. prohibente lege, vt l. patri pro filio. l. illud. §. 1. ff. de minor. Socin. conf. 120. 2. dub. lib. 1. Iaf. in l. exigendi. 4. fall. nu. 9. C. de procurat. vbi ponit. 17. limit. in quibus coniunctus pro coniuncto absque mandato non admittitur. pro quibus vide etiam Guid. Pap. quæst. 526. Rip. in c. cum M. Ferrariensis. nu. 60. de constit. doct. in c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescrip. Cassia. decis. 40. nu. 5. super reg. cancel. qui limitat in beneficiali. quod autem dicitur de coniuncta persona, vt possit agere sine mandato cum cautione rati. dic idem esse in litis consorte. l. 2. C. de consor. eiusdem litis. Fel. & Rip. in d. c. cum M. Ferrarien. de constit. ille nu. 8. hic 53. vbi quinque modis limitant, pro quibus vide Bellon. conf. 26. nu. 5. Turzan.

De iure regio habes tex. in c. 1. de procur. quod coniuncta persona qua non excedit quartum gradum: & maritus pro vxore, & socius pro socio, & cohæres pro cohærede, & alij, de quibus in d. l. cū cautione admittuntur de rato, tam ad agendum, quam ad defendendum. Extraneus autem solum admittitur ad defendendum cum dicta cautione. Et circa d. l. 10. nota vnum. qd si a principio egit sine mandato, & lis est contestata, non petita cautione, qd amplius per reum nō potest peti cautio. quod videtur contra l. licet. C. de procurat. cum excoptio falsi procuratoris possit opponi etiam post litem contestat. vt concludit Alex. ibi, cum reddat iudicium retro nullum, sed tamen pro concordia dic, quod d. l. 10. loquitur, cum coniunctus agit pro coniuncto, & concordat cum l. Pomponius. §. si ff. de procurat. gl. in c. 1. de procurat. de quo per Bolog. in add. ad Io. de Ana. conf. 104. post Cyn. in l. inuitus. C. de procurat. Lex autem licet. loquitur in extraneo agente sine mandato. de materia falsi procuratoris, vide Io. de Ana. conf. 95. & Bolog. in addit.

Nota etiam, qd licet maritus possit agere pro vxore sine mandato, tamen si semel mandatum recepit, amplius non potest agere sine mandato. Iaf. in l. maritus. C. de procu. num. 8. communem dicit. I. Fich.

Quæro, Nunquid coniuncta persona admittatur ad exigendum, & recipiendum? Resp. communiter in eam itum est sententiam, coniunctam personam admitti quidem ad agendum pro coniuncto, non autem ad exigendum. Ita tenet gl. in l. hoc iure. ff. de solu. quam in hoc communiter approbatam esse dicit Iaf. l. 2. in §. voluntatem. nu. 16. ff. sol. matr. M. Grass.

Si quis procuratori, tutori, curatori, vel id genus personis solutionis recipiendæ à debitore facultatē dederit cū clausula, qd in prædictis, & circa ea liberam habeant administrationem, & in his quoq; vt terminum seu dilationem debitori concessam prorogare possint, concessisse censetur. vt voluit Bart. in l. qui Romæ §. Callimachus. de verb. obl. cuius opi. a ceteris doctorib. communiter approbati attestatur Alex. in l. pactum curatoris. C. d. pact. tamen aduerte quia Bar. ibi tres casus ponit. Primus est, cum quis constituit procuratorem in aliqua causa illi specificata & expressa, videlicet constituo N. Procuratorem meum in tali causa, quā habeo, vel habere intendo, cum, siue contra N. cōcedens illi liberam & generalem in prædictis administrationem, & tunc illud, quod importat libere & generalis administrationis concessio, quo ad omnia iuxta l. procurator cui libera. ff. de procur. illud idem importat adiecta ad certam speciem vel causam. l. si duo. ff. de administ. tuto. c. qui ad agendum. eo. tit. in 6. secundus, quando constituitur procurator ad agendum, & defendendum, libellum dandum, litem contestandum, & c. cum clausula, dans in prædictis liberam administrationem, tunc tali procuratori non est concessa libera administratio causæ, sed solum instantiæ, vt ipsa verba sonant, & tunc non potest transigere, & consequenter dilationem ad soluendum prorogare, sed solum super instantia conuenire, & pacisci poterit. Tertius casus est, quando constituitur in causa, quam cōstituens habet, seu habiturus est cum N. causa aliter non expressa, & isto casu verbum causa, impropriatur, & de necessitate refertur ad instantiam quæ est de futuro, & non ad ius, quod est de præsentī: & merito super causa pacisci, nec aliter conuenire, nec dilationem prorogare poterit. ex qua casuum positione constat. Alex. in d. l. pactum. C. de pact. minus indistinctē loquutum fuisse, & de dist. Bar. non eo tunc meminisse. F. Turz.

Gl. in l. licet. C. de proc. in verb. inueniatur. ibi, probare, & c. voluit

voluit quod si exceptio falsi procuratoris, veluti tu non es procurator, post litis cōteitatio. differatur, ex tali mora transferatur onus probandi in negantem, & opponentem, illam tamen reprobant Guid. de Suza. Cy. Franc. Tig. & Bar. tenentes contrarium, videlicet ipsum procuratorem allegantem se habere mandatum teneri illud probare per tex. in l. actor. C. de prob. & l. asseueratio. C. de non nu. pec. cum quibus conuenire videtur Imo. in c. quoniam contra. de probatio. & ibi Abb. Alex. tamen dicit glo. veriolem, & cum ea transit, cum qua concordare dicit aliam gl. in l. Pomponius. §. rati. ff. eod. & ibi Ang. Bal. quoque Sal. Fulg. & Castr. in d. l. licet. transeunt cum gl. Limitat tamen hanc opin. idem Castr. non habere locum, vbi reus condemnatus ad impediendum executionem sententia contra eum lata opponeret, quod hactenus procurator non habebat mandatum, quia tunc, cum non dicatur opponi ad impediendum processum causae, cum iam sit finitus. sibi nō incumbit onus probandi q̄ esset falsus procurator, sed ipsi actori q̄ mandatum haberet. secus tamen quando opponitur ad impediendū processum. & nihil allegat, ac propterea Alex. ibi hoc dictum paruipendit dicens, q̄ leges supra allegatae videntur, si diligenter considerentur, etiam procedere in casu su isto, hac ratione quia dominus petendo executionem sententiae latae ad eius fauorem cum falso procuratore, videtur habere ratum quod idem assertus procurator gessit, & hoc facere posse, & isto modo sententiam alias nullam cōualidare, per gl. quam dicit magis cōmuniter approbatam in l. si mater. §. iure. ff. de excep. re. iud. & applaudit Bar. dicenti in d. l. licet. q̄ quando declaratum esset procuratorem esse legitimum vel approbatum fuisset instrumentum mandati. si postmodū in persecutione litis opponatur exceptio falsi procuratoris, incumbat onus probandi opponenti. vide latius ad praedicta omnia per Alex. in d. l. licet. F. Turz.

Amicus nō potest agere pro amico sine mandato. l. tutori. ff. de neg. gest. Alex. in l. exigendi. C. de procur. in l. i. §. lex Falc. ff. ad leg. Falc. Ias. vero in d. l. exigendi. asserit, q̄ in puncto iuris posset sustineri contraria opinio, & intelligit quod amicus admittatur pro amico quotiescunque est coniunctus maxima amicitia. Fel. tamen in c. coram. de offi. deleg. Alex. & Moder. in d. l. exigendi. Rip. in c. cum M. Ferrariensis. nu. 61. de constit. & Blancus in tract. de compromissis. in 3. q. num. 48. vers. amicus. attestatur cōmunem opi. esse, amicum nō admitti pro amico ad agendum absque mandato. Hoc verō, scilicet quod amicus non admittatur pro amico sine mandato, fallit, cum cauet de rato, sicut coniunctus pro coniuncto. secundum Tiraque. post alios congestos per eum in tract. de pēnis temperandis, aut remittendis. in causa 23. nu. 34. Guliel. de Cun. in l. sed & hæ. ff. de procur. licet ibi Fulg. intelligat hoc de amico coniuncto maxima amicitia, de quo per Rom. singu. 656. & per Bar. in l. non solum. §. qui alieno. num. 1. Alex. in addit. ad eum. ff. de procuratoribus. & ibi per Alex. vbi dicit quod amicus agit interdicto recuperandæ. l. i. C. si per vim. vel alio modo. & per eundem, in l. cum alienam. C. de leg. & in l. exigendi. de proc. & per Fely. in d. c. coram. & Marcum Mantua in suis apoph. theg. apoph. theg. 75. interpretatur etiam hoc non procedere de iure municipali, nam stante statuto exorbitante, disponenteque coniunctos, seu affines agere sine mandato pro consanguineis, extēditur ad amicos. vt not. Guliel. de Cun. in d. l. sed & hæ. in prin. Dyn. Salic. in d. l. exigendi. Bar. in d. §. qui alieno Spec. in tit. de aduo. §. obicitur. vers. est quartus ordo. & Ioan. And. in c. si. de postulan. Et de hoc mirandum non est, quia summa amicitia, & familiaritas nihil a sanguinis coniunctione differt, & hinc fit, vt quemadmodum propinquo legatum, & in testamento minus solemniter relictum debetur, ita etiam amico debeatur. l. cum allegas. C. de castren. pecu. libr. 12. gl. pen. in c. 2. de test. in §. Ioan. And. in c. fin. de postul. gl. & Abb. in c. requisisti. de test. Cyn. Sal. Alex. & Ias. in d. l. exigendi. Bal. in l. vt vim. q. 5. & seq. ff. de iust. & iur. Barbatus confi. 22. col. 2. & confi. 75. col. 4. vol. 4. Doct. in leam quam. C. de fideicom. Mathæ. sing. 41. Fely. in c. quoniam Abbas. col. 3. de offic. deleg. Marfil. singu. 351. & l. in testamento. & ibi gloss. ff. de fideicom. liber.

Et licet, vt supra ostendimus, quod coniunctus pro coniuncto in causis prophanis audiatur absque mandato, prout obseruatur etiā in sacro Rotæ auditorio Roma. attestante Octauiano Vestrio in sua pract. lib. 3. in rub. seu tit. duplex in iudiciis personarum species. nihilominus in beneficialibus, aliisq; spiritualibus causis quis tanquā coniuncta persona sine mandato aliter non auditur. secundum Rotam Rom. decis. 42. in causa de procu. in nouis, & ita obseruatur in practica in eodem sacro Rotæ auditorio, vt indicat Octauianus Vestrius vbi supra. Viuius opin. 48.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Maritus enim dicitur uxoris procurator, ac legitimus administrator, vt copiose dixerit D. Ioseph. Lidon. de procurator. concl. 1.

Procurator, vel syndicus, seu actor vniuersitatis, aut ciuitatis num. offendorem accusare & prosequi teneatur, & succumbens appellare.

C A P. X.

Procurator, seu syndicus vniuersitatis tenetur, & debet accusare, vel querelas proponere contra offendores suae dominæ. & principalis proprio nomine ad vtilitatem Vniuersitatis. & non nomine Vniuersitatis. secundum Bart. in l. 2. §. 1. ff. de acc. & Doct. omnes in l. 1. C. qui accu. non poss. & Ange. Aret. in tract. malefi. in vers. Et ad querelam Titij infrascripti. num. 20. & ista est communis opinio, attestante ibi August. in addi. & Ioan. And. in c. dilectus. de simo.

Sed aduerte q̄ quando vniuersitas vellet querelare, vel accusare criminaliter, requireretur necessario, q̄ tunc in mādato forent expressa omnia ea, de quibus intenderetur querelare cum omnibus solemnitatibus legis libellorum. ff. de accu. & cum omnibus, & singulis solemnitatibus, quae requirerentur in libello criminali, alias mandatum non valeret: vt consuluat Ro. conf. 60. mandatum mihi ostensum insufficiens. cui inhæret eruditissimus, & grauissimus d. Petr. Follerius in pract. cri. ver. Audiantur exceptiones proponendæ per reos. nu. 63.

Caterum arbitror q̄ opinio hæc falsissima sit. Nam procurator habens generale mandatum ad opponendum crimina, & defectus. potest illa opponere, quamuis in mandato specificata non fuerint: & consequenter in procuratore constituto in causis criminalibus, & in eius mandato non requiritur expressio personarum contra quas veniat querelandum, & proponendum querelas: nec requiritur expressio causæ, seu causarum super quibus accusandum sit: vt firmanere Spec. in titu. de procur. in §. 1. sub nu. 14. & seq. vers. Sed nunquid sufficit habere mandatum. Bal. in l. vnica. C. etiam per procur. Rota Roma. decis. 254. procurator habens mandatum in nouis. & Im. in clem. 2. de procur. vbi admonet illam esse communem opinionem: Et mediante huiusmodi communi superioribus annis iudicaui vt consultor assumptus in causa excellentis D. Petri de Santillano Hispano, vertente coram Magnificis dominis indicatoribus ciuitatis nostræ, contra doctrinam Romani præmemorata. Et sic etiam iudicaui contra eandem doctrinam Romani de mense Nouembris 1574. in causa Excess. d. Iosue Scorpionis mihi commissæ per magnificos dominos indicadores ciuitatis Ducalis. Viuius opi. 650.

Actor vniuersitatis, vel syndicus si in causa succubuerit, perinde atque procurator, defensor, atq; negotiorum gestor prouocare tenetur. l. si actor. & ibidem gl. in verbo, possunt. C. de appel. quod solemniter & communiter teneri asserit Bene. Cap. reg. 65. nu. 11. vide infra in verbo, Procurator. vbi inuenies, quod procurator qui tenetur de omnis, teneatur etiam appellationem prosequi perinde atque generalis negotiorum gestor, vt voluit Ioannes Andreas in capitulo, non iniuste. de procurat. & illam communiter teneri refert ibid. Capr. nu. 33. Bened. Capra.

Procuratoris excommunicati constitutio an teneat, & valeat: & nunquid procurator exceptionem excommunicationis obicere possit contra aliquem.

C A P. V. T. XI.

Constitutio procuratoris excommunicati ipso iure est nulla sine ope exceptionis. c. post cessionem. de probat.

Fallit in 3. casibus secundum Fely. in d. capit. num. 36. Don. a Fin.

Excommunicati constitutio peocuratoris non tenet, & potest exceptione repelli procurator. Sed ipso iure non inficit actum, & gesta per ipsum: sed requiritur exceptio, vt est communis opi. Soci. in d. e. sacris. nu. 416. & seq. de sent. excom. & idem si tempore constitutionis non erat excommunicatus.

Com. opin. Tom. iij.

I 3

sed

sed tempore acceptationis mandati erat excommunicatus, ut est commu. opi. de qua ibi nu. 419. Bonac. Fel. in c. post cessionem. in 4. col. ibi 1. conc. extra de prob. Phi. in c. 1. in fi. de offi. vic. in 6. Charian.

Gesta per substitutum excommunicati sunt nulla. Phil. in d. c. 1. de offi. vic. in 6. Lud. sing. 626. Vezin.

Procuratoris excommunicati constitutio non valet ipso iure à principio: ita quod opus tunc aliter non est, quod procurator iste reiciatur exceptione aliqua: ut suadet communis schola omnium in iure Scribentium, pro cuius veritate, & testimonio plura effundit. Abb. Fel. & Dec. in c. post cessionem. nu. 50. cum aliis seq. de probat.

Et de hoc utique mirandum non est. Nam procuratorem constituens, si sciebat eum excommunicatum, sibi imputandum esset, qui talem elegisset incapacem, & legibus exofum: ut in d. c. post cessionem. sed si ignorabat, posset certe agere contra procuratorem ad interesse, cum ingressisset se officio sibi interdicto a iure. ita Abb. in c. consultit. de procurat.

Et ratio est, quia paritur ignorantia, & non scientia. l. fideiul. for. ff. mand. & l. si fundum. ff. de euct.

Et quamquam gesta per procuratorem excommunicatum a principio tempore mandati non valent etiam parte non opponente, ut firmiter omnes indifferenter in d. cap. post cessionem. & praesertim ibi Dec. nu. 60. tamen si procurator postea excommunicatus sit, & pars de excommunicatione hac ita subsecuta nullatenus opponeret, gesta per ipsum procuratorem, tunc absque dubio aliquo valerent, atque tenerent. ita Crescen. decis. 223. Maranta in tract. de iud. in 4. par. principali. 16. dist. nu. 24.

Et eo sane casu ignorantia praesumeretur, indicio meo, nisi scientia probaretur. l. verius. cum ibi not. ff. de prob. & in c. ad audientiam nostram. extra de rescrip.

Et sic ignorantiam allegans non tenetur eam utique probare. l. si. C. de sponsa. & not. Alex. in l. 2. col. 6. ff. sol. mat.

Ceterum ubicunque procurator ipse excommunicatus habens potestatem in mandato substituendi eo casu, quo valeret eius constitutio, posset indubitanter facere substitutionem: si vero ipso iure inhabilis foret, substitutio nequaquam valeret, & vana, inutilis, & frustratoria redderetur: ut per gl. in clem. si religiosus. de proc. Bar. Alex. & alios omnes in l. 1. §. item acquiritur. ff. de acq. pos. & Canonistas communiter in d. c. post cessionem, & potissimum ibi Dec. nu. 62.

Imo nulliter constitutus si ageret ut talis, licet haberet aliud validum, bonumque mandatum, nihil ageret. ita Moheda. decis. 101. Prout hoc idem procederet etiam ubicunque substitueret idem procurator vigore mandati nulli: tunc enim vigore istius invalidi mandati, cum bonum haberet mandatum, penitus incassum, & inaniter ageret. secundum Moheda. decis. 204. Ant. August. decis. 3. & 349. & Card. Put. decis. 9. de procur.

Et licet excommunicatus procurator constitui nequeat ex allegatis, nihilominus tamen excommunicatus ipse potest ad negotia sua procuratorem constituere. ut concedunt Inn. in c. cum dilectus. in gl. sua. in ver. suspensio. de consue. Bal. in Marg. in ver. excommunicatus. vers. 9. & Doct. in c. cum dilecti. de do. lo. & centu. Vitis opi. 631.

Procurator non potest obicere exceptionem excommunicationis contra aliquem, nisi habeat mandatum speciale ad hoc. per theoricam Inn. in c. super his. ext. de accu. vult. Bal. in eius repertorio, incipiente Abb. in verb. procurator. & procurator ad litem constitutus potest ante lit. contest. reuocari, licet reuocatio non venerit in notitiam iudicis, vel aduersarij. secundum Inn. in c. ex infirmatione. in prin. ext. de proc. Bal. vbi supra. gl. tamen & Pan. in d. c. de in mandato. co. tit. & Bar. in l. 1. C. de satisf. dando. tenent contrarium, nisi mandatum esset generale, & factum extra iudicium, & procurator nondum intrasset iudicium cum aliqua certa persona: quo casu posset procedere prima opi. secundum eos. Balb. dec. 206.

De gestis a falso procuratore, & an aliquando teneant, seu reconualescant.

C A P. XII.

Est a falso procuratore est ipso iure nullum. l. licet. C. de proc. Fallit in multis casibus. ut per Ber. Grammatam in l. fallus. C. de procur. nu. 3. Don. a Fin.

Gesta a falso procuratore reconualescant per ratificationem domini. communis est opin. in l. si tutor. C. in quib. caus. in integ. restit. non est necess. Doct. in l. licet. C. de proc.

Fallit in 6. casibus. ut per Ant. de Tremol. in addit. ad practie. Vbert. de Bonacur. in tit. de excep. & benef. nu. 2. vers. ratificavit. Don. a Fin.

Procuratoris falsi gesta non possunt post defectum mandati appositum rata haberi. commune autem affirmare ex Ang. in §. item si. insti. de excep. l. si in l. licet. nu. 10. C. de proc. Fel. in c. causam. nu. 9. de iud. Balb. decis. 348. nu. 7. Antea vero & quævis domino sunt, recte valideque dominus confirmat: communem inquit idem Ias. ac Fel. vbi supra. & liberaliter Seb. Vant. de nullit. nu. 112. magis commune cum Alex. testificatur. Fran. Turz. opi. 92. E. Suarez.

Gestum per falsum procuratorem in adiutorio principis, non potest per dominum ratificari propter detestabile vitium obreptionis in eo auditorio commissum. per c. 41. ex parte decani. in ver. quia vero. extra. de rescrip. & ibi Inn. Per falsum autem nuncium gestum indistincte ratificari non potest. l. multum. & ibi Cy. circa fi. C. si quis alteri. Balb. decis. 205.

Si dominus seiat causam agitari per falsum procuratorem, nec contradicat. sibi praedictant gesta secundum Inn. in c. ex parte decani. ext. de rescrip. Bal. in l. in causa. §. sed hoc ita. ff. de procur. dicit hoc procedere in procuratore actoris. per gl. in l. quo enim. ff. rem. ra. hab. in §. 1. quæ parificat sententiam rationi: non in procuratore rei, ut non fiat executio in dominum, sed in procuratorem falsum, nisi in subsidium procuratore non existente soluendo. per auth. qua in provincia. C. vbi de cri. agi. oport. Balb. decis. 276.

Procurator constitutus a domino, & sibi non confecto de mandato, gesta per eum tanquam per falsum procuratorem, non valent. Alex. in l. licet. de procurat. C. nu. 1. Balb. dec. 348. nu. 7. communem dicit. vbi d. Balb. limitat in beneficialibus. Villal. & Vezin.

Falsus procurator exigendo sine mandato, committit furum. l. fallus. C. de fur. Ang. & Aug. vbi supra. in pen. col.

Iudicium agitatum cum falso procuratore valet, quo ad eius praedictum: nam ex eo obligatur. l. Plantius. ff. de procurat. l. 4. ff. de re iudic. tenet Inn. in c. prudentiam. de off. delega. ibi, item non obstat. Balb. decis. 234.

Dominus potest ratificare sententiam latam in fauore falsi procuratoris. Ias. in l. licet. de procuratorib. nu. 10. communem dicit.

Amplia etiam ad sententiam latam in fauorem collegij, vel vniuersitatis agentis sine auctoritate superioris: quia superior potest ratificare. Fran. de Aret. c. causam quæ. de iudi. num. 34. communem dicit. Bell.

A N N O T A T.

Adde Ant. Gabr. lib. 2. tit. de procurat. concl. 4.

De procuratoris reuocatione, & ab eo reuocato, ac certiorato gestis.

C A P. XIII.

Reuocatio procuratoris. Et si si constitutus procurator in mandato promiserit & iurauerit non reuocare, potest illum reuocare. secundum gl. in c. si. de proc. in 6. Bart. in l. cum precario. ff. de prec. Balb. decis. 499.

Reuocatio procuratoris nisi patiat iudici intimetur, dominum non releuat quo minus ex gestis procuratoris abs se reuocati & certiorati teneatur. ut cõter receptum refert Bene. Cap. reg. 58. nu. 3. & seq. & nu. 29. & nu. 24 dicit reuocationem infirmis non aliter valere, quæ si publice ac palam in loco, vbi praepositus est tabernaculo, fiat, ut similiter cõter teneri ibid. refert. Cap.

Procuratoris reuocatio iudici tantum intimata ignorante aduersario, postea gesta ipso iure reddit nulla, quia iudex sciens ferret sententiam contra personam non legitimam. gl. in l. vna. C. de satisf. vbi Bar. & Doct. & gl. in l. si procurator. 2. ff. de procur. & ita cõter teneri dicit Bene. reg. 59. nu. 35. arg. c. si duobus. de appell. aliis si peruenisset ad notitiam aduersarij, ope exceptionis fungi possunt. d. l. vnic. C. de satisf. vbi gl. & Bar. Cap.

Procurator si reuocetur, pars aduersa debet certiorari. c. ex parte decani. vbi Pan. & alij, de rescrip. Doct. in cle. 1. de renun. l. mandatum. C. mand. Ias. in l. si precunia. §. si seruus. in prin. ff. de eod. causa data. & nullis reuocatio debet etiam procuratori intimari: aliis ea reuocatio non valeret. l. si mandasset. ff. manda. & hoc siue talis procurator esset in iudicio siue extra iudicium. Fel. in d. c. ex parte decani. de rescrip. & c. mandato. de procurat. alioquin gesta per eum procuratorem valerent quoad usque: reuocatio mandati illi fuerit intimata. Inn. in c. quidam. de renun. Fel. in eo. c. ex parte. nu. 7. per clem. 1. de renun. Bellac.

Procurator iudicialis, vel extrajudicialis non censetur reuocatus nisi nota sibi fuerit reuocatio. c. ex parte decani. de rescrip. c. mandato. de procurat. l. si mandassem. ff. mand.

Ampliat in vno casu, & limitatur in 11. a Fel. in d. cap. ex parte decani. Do. a Fin.

Procuratoris reuocatio in his quæ requirunt perseverantiam

etiam cōsensus, nec sine iussu præsantis domini fortiri possunt effectum, siue imitetur & perueniat ad notitiam partis siue nō, semper impedit actum. gl. & Rayn. de Fargiis in clem. vna. de renun. Imo. in c. ex parte. Decani. de rescrip. l. quod nostrū, de regu. iuris. cap. fin. de procu. lib. 6. l. si pœnituit. ff. de diuor. vbi secundum Bal. ponderari debet præsentiā consensus, & nō domini præsentiā, quæ loco cum sit circumscripta, nō potest esse vbiq̃ue, quemadmodum mens & animus, idq̃ue communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 59. nu. 20. quod tamen nu. 24. fallere dicit in resignante beneficiorum reuocato mandato, propter superioris reuerentiam, quæ ea ratione illudetur. quod verum esse & communiter teneri. d. cle. vna. de renun. ciat. ibid. nu. 32. dicit Capr.

Procuratoris reuocati & certiorati gesta. quamdiu iudex vel aduersarius reuocationem ignoret, valent & tenent, & domino præiudicant. l. vna. C. de satisf. & ibid. Bar. l. si procuratorem. 2. ff. de procur. gl. in c. mandato. eo. tit. l. dispensatori. l. eius. ff. de sol. s. recte. instit. de mandato. gl. Inn. & Imo. in d. c. mandato. de procuratoribus. & ita communiter teneri asserit Bened. Capr. regu. 58. num. 3. quod etiam procedit si iudex vel pars aliter quā per viam intimationis reuocationem rescuerit ab ipso domino, vt vult Gōffred. Hostien. & Io. Andr. de mandato, quod communiter teneri secundum d. Ant. ibid. nu. 4. & 29. refert ibidem Bened. Capr. idq̃ue contra regu. cap. eum qui certus de regu. iur. lib. 6. adhibita tamen Bar. distinctione. l. quidam. s. ex quo. ff. de administratione tut. quam communiter ibidem receptam dicit Benedictus, quoniam non ad notificandum tantum, sed etiam ad incitandum, vel prohibendum requiritur intimatio siue denunciatio, quo casu sola scientia non sufficit. l. denuntiāse. ff. de adulte. idq̃ue obtinet siue reuocatio post, vel ante litis cōtestationem fiat, & communiter teneri argumento. c. translatō. de constitu. & gl. in cap. nostra. de procurator. quæ videtur velle quod licet procurator non fuisset ingressus iudicium, tamen reuocatio debuisset peruenire ad aduersarium, quod verum est, & similiter communiter tenetur, quando notitia mandati peruenisset ad aduersarium. secundum gl. notabilem, & communiter approbatam in cap. 2. de procurat. lib. 6. secus si talis notitia ad eum peruenisset, refert ibidem num. 12. & seq. Benedict. quam similiter communem esse ibidem refert. fallunt prædicta nec procedunt in procuratore generali ad causas vel ad negotia, non solum respectu causarum, vel negotiorum, sed etiam personarum & tribunalium, quia satis est quod ipse procurator certioratur, excusatur enim & ab onere intimandi releuatur ob incertitudinem & contrahenti vel colligenti cum eo consulitur. quia poterit agere contra ipsum procuratorem reuocatum, & reuocationem occultatam. l. falso procuratore. ff. de cond. ob cau. l. Plautius. ff. de proc. c. per tuos. de arbitris. quod voluit Martinus Sillimannus, quem refert & sequitur Guliel. de Monte Laudano in clem. vnica. de renuntiatio. & Bar. in l. vnica. de satisf. & do. Nic. in rub. de procu. cum quibus, ceteros transire refert Bene. Cap. ibi. nu. 17. reg. 59. nu. 2.

Procuratoris reuocati & certiorati gesta licet domino non præiudicant. gl. in c. insinuatione. & in c. in nostra. de proc. tamen si dominus post reuocationē gesta tacite vel expresse rata haberet, quod facere pōt, etiam post snām latam in fauorē vel contra procuratorem, in sui præiudicium valeret & tenerent. l. 3. s. falsus. ff. rem ratā hab. l. licet. ff. de iudi. l. sēpe. ff. de re iud. gl. in l. si mater. s. hoc iure. ff. de excep. rei iudic. idq̃; etiā inuito & contradicente aduersario, vt approbant Bar. Bald. & Ang. in d. l. licet. & Imo. in d. l. sēpe. idq̃ue communiter teneri contra vltimontanos asserit Bene. Cap. reg. 58. num. 22.

Procurator reuocatus, & certioratus dicitur falsus, & ideo gestum ab eo est nullum. l. cum quis. in prin. s. l. l. si cum Cornelius ff. de solu. j. eius qui in prouincia. ff. si cer. pet.

Fallit in 2. casib. vt per Ber. Grammat. in d. l. falsus.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 8. per Bene. Cap. in suo tract. cōcl. 58. sed gestum a procuratore reuocato ipso procuratore, iudice, & aduersario ignorante valent & tenent.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 7. a Bened. Cap. in suo tract. concl. 59. Do. a Fin.

Procurator ad resignandum ex causa permutationis etiam cum iuramento, potest reuocari. Boer. decis. 207. nu. 2. comm. dicit. Villalob.

Gesta per procuratorem reuocatum & certioratū licet regulariter non valeant, nec domino præiudicent. c. ex insinuatione. c. in nostra. de pc. id tamen fallit si eiusmodi reuocationem ignorasset iudex vel aduersarius, aut si aliter quā per viā insinuationis rescuissent, vt cōmuniter adhibita tamen Bar. distinctione, teneri refert Bened. Cap. reg. 58. nu. 3. & regu. 59. nu. 2. 3. & 6. quod tamen fallit, si per procuratorem, iudicem,

vel aduersarium malitiose fieret quominus intimatio ad eos vel alterutrum eorum perueniret. & ita communiter teneri refert ibid. nu. 10. Et si soli iudici non etiam parti certioratum esset, gesta post reuocationem ipso iure nulla essent. quia iudex scientiæ contra personam non legitimam sententiam tulisse diceretur. Si autem soli parti, tunc ope exceptionis gesta infringerentur, & id similiter communiter teneri refert ibid. nu. 35. Cap. vide de his allegationibus infra procurator.

De procuratorio instrumento.

CAPVT XIIII.

Procuratorium si habet clausulam q̃ procurator possit facere omnia ea, quæ possit dominus, si fuisset præsens, censetur habere mandatum cum libera. Ias. in l. quæ acta. nu. 2. de offi. proconsul. ff. commu. dicit. Villal.

Procuratorium si dicat. quod constituens promisit ratum, quicquid legitime factum sit, est nullum. Ias. in d. l. quæ acta. nu. 23. com. dicit. Villal.

Procuratorium mandatum non solum per expressam cōfessionem mandati & procurationis, sed etiam per traditionem instrumenti inducitur. Nam eo ipso quod quis compareret in iudicio tanquam procurator, & producit instrumentū, præsuntur ex eo procurator, vt admittatur saltem cum cautione de rato. Bar. in l. vulgo obseruatur. in fi. ff. de admin. & peric. tut. & in l. 3. s. causa. nu. 2. ff. de Carbo. edict. Bal. in l. si qua per calumniam. in fi. C. de epis. & cler. & Pau. de Castt. in l. Memoria marito. nu. 3. sol. ma. Quamuis Bal. sententiam contrariam in l. 1. nu. 11. ff. de proc. amplectatur: tamen Bar. & aliorum magis communiter approbatur. Io. de Imo. Fel. & alij in c. coram ext. de offi. & potest. iud. deleg. Ias. in d. l. 1. num. 11. C. de proc. Marant. in repet. l. si actor. nu. 2. C. cod. & Rola Val. in cōf. 46. nu. 6. in 2. Tom. conf. Kirchouius.

Per traditionem actorum vel iurium quis censetur constitutus procurator, & tanquam procurator admittitur, saltem cum cautione de rato. Est communis opinio secundum Hip. in l. si quis ne quæstio. versic. & dixit. Bald. ff. de quæst. M. Charian.

Procuratorium exemplatum manu ipsius notarij, qui ipsum confecit, facit fidem, non tamen alterius, etiam si notarius dicat in instrumento donationis, vel alterius contractus, quod Petrus nomine Petri, & de eius mandato, quod ipse vidit, non creditur, nisi totus tenor sit insertus de verbo ad verbum auctoritate iudicis. Boer. decis. 281. nu. 3. communem dicit. Villal. & Vezin.

Si totus tenor instrumenti in actis iudicialibus inferatur, creditur, & facit fidem. Boer. decis. 281. nu. 9. com. dicit.

Amplia si de mandato iudicis in extrajudicialibus inferatur totus tenor in alio instrumento publico. Boer. ibi nu. 23. communem dicit.

Amplia secundo, si per notarium sit insertus totus tenor in alio instrumento de consensu partium, facit fidem. Boer. ibi nu. 23. com. dicit. Villal.

Instrumentum ostendens, & cautionem offerens, admittitur sine mandato. vt frequenter placitum inquit Fel. in cap. coram. de offi. deleg. Ias. in l. cautio. nu. 12. C. de procurat. Alc. de præsump. reg. 1. præsump. 33. & vide infra ver. mandatum. E. Suarez.

Instrumentum, si inueniatur penes aliquem, cum cautione admittitur sine mādato. Fel. in c. coram. de offi. de leg. quem refert Alc. in tract. præsump. reg. 1. præsump. 33. com. dicit. & Ias. in l. cautio. de procura. C. nu. 12. B. Villal. & Vezin.

Nota istam com. ad ampli. l. 10. tit. 5. par. 3. & l. 2. tit. 10. lib. 3. For. legib. Idem.

Procuratoris, atque etiam notarij officium quale.

CAPVT XV.

Procuratoris, ac notarij officium vilissimum est, & similiter non publicum, sed priuatum discernitur. s. fi. & ibi latē Aret. inst. de except. & Chassan. conf. 64. nu. 34. & probatur expresse in l. si quis procuratorem. & ibi Bart. C. de decur. lib. 10.

Sed hoc fallit in procuratore Principis: quia esse procuratorem Principis est dignitas, & officium nobile. In nemo præfectus. C. de dignit. lib. 12. per quem tex. ita concludit Roma. sing. 814. tu habes quod officium procuratoris, & Nicolaus Pignola. cum alijs signatis ibi per eum in additionibus.

Merito procurator ipse illud quod acquirit mediante officio. Com. opin. Tom. iij. 14. ficio

ficio suo procurationis non dicitur, nec dici potest peculium quasi castrense, sed aduentitium. Ita voluit Bal. & Aret. in l. fori. C. de aduoc. diuersi iud. & Bald. in l. cum oportet. col. pen. C. de bon. quæ lib. quorum opinio commun. emasserunt esse docto. passim præsertimq; Rimin. in §. i. instit. per quas pers. ius nobis acqui. nu. 61. & seq. licet ipse ibi per pulcherrima fundamenta conetur suadere contrarium, & ante eum ibi Port. nu. 4. & Ioan. Faber nu. 1. & seq. & Ange. Are. in §. fi. nu. 4. instit. de mil. testam. Et quod notarij habeant peculium quasi castrense text. est luncta Gl. in l. fi. C. de inoffic. testam. Franc. in c. licet. §. quamuis de sepult. in 6. Guid. Papæ deci. 90. similiter. & Capel. Tholos. decis. 10. & ibi Aufrer. in addit. qui ad lucem adducit istam sententiam magis communem fore.

Sed autumarem huiusmodi opinionem posse facile sustineri in Regno: cum officiū procuratoris, & notarij vile in ipso regno nullatenus quidem sit: sed ipsi procuratores, & notarij inter nobiles connumerari consueuerunt. vt hoc enodate, aperteque probatur in prag. 1. exordiente. Officiū notariatus in antiquis. in tit. de notariis, ibi quandoque pro rebus, quæ Præposito per notarios electo tractandæ videntur pro honore eorum officij congregentur semel singulo semestri in ciuitate Neapolis, & in præsentia vnus ex iudicibus Magne Curie Vicariæ, & in aliis locis in præsentia Capitanei, vel Assessoris, & inter eos proponant de eis, quæ ad honestatem eorum officij pertinent.

Et eo magis dicuntur notarij nobiles in Regno, cum in eo per constit. incip. præsent. in fi. in 3. lib. in tit. de honore militari. notarius creari nequeat modo aliquo, qui villanus, angarius, bastardus, aut deniquæ spurius sit.

Imo notarius non creatur in Regno, nisi vtique sit idoneus in sua facultate, & officio notariatus, fidelis Regis, & bonis moribus ornatus.

Imo etiā in approbatione notarij in regno coram iudice delegato interuenire consueuerunt Doctores, qui tanquam testes deponere solent, atque tenentur, veritate duce, Titium re peritum fuisse idoneum, & peritum in his omnibus quæ pertinent ad officium notarij, alias non cõstito de bona fama, qualitate, & conditione, de ætate legitima, de peritia, & fidelitate erga regem ipsius notarij, & quod sit immunis a quolibet etiā minimo crimine, & quod ortus sit ex legitimo matrimonio, non conceduntur per Illustrem d. Protonotarium, Præsidentemque Sacri Consilij priuilegia notariatus.

Et postremo notarius in Regno antequam incipiat exercere officium tabellionatus tenetur pro forma, & necessario iurare exercere fideliter officium suum: prout de iure huiusmodi iuramentum in principio sui officij notarius præstare tenetur c. ad audientiam, & ibi Docto. de præscrip. & c. ego N. de iureiur. & Spec. de fide instr. §. 3.

Et quamuis regulariter notariatus dignitas nimirum non sit, sed quoddam munus. l. fin. in prin. & ibi glo. C. qui milit. nō poss. lib. 12. & l. vniuersas. C. de dign. lib. 12. & Bar. not. in l. 1. C. de mand. princ. & in consi. incip. Ser. Io. de Cast. Diruti, Abb. in cap. venerabilem. col. 2. de elect. Bart. & Alex. in l. eadem. ff. ad legem Iul. reple.

Et de hoc certe mirandum non est vt pote quia notarius regulariter potest esse infamis, vt instit. de except. in fin. & Ange. consi. 284. præmittit ad euidenciam. vbi firmat spurios creari posse tabelliones, & iumenta conficere, nihilominus tamē cum in Regno infames, & spurij notarij creari nequeant: sequitur vt notariatus dubio procul dignitas sit.

Nam clericus, vel monachus quamuis in dignitate constituti dicantur, & nobiles merito nuncupentur: tamen possunt esse notarij inquisitoris, & sic in causa hæresis, & tenentur iurare fideliter se gerere, possuntq; etiam licet recipere mercedē ab inquisito. Clem. 1. §. notarij. & ibi Card. de hæret. & c. vt officium. de hæret. lib. 6. Bart. in l. seruus. ff. de testa. & Bald. in l. si quis. col. 1. C. de testib.

Et hinc est, quod notarius dicitur fieri iudex ordinarius statim, quod creatur notarius. ita glo. & Paul. Castren. in l. 1. ff. de iud. Crauet. consi. 196. & si ab undē. nu. 7. & Mantua etiam cõfil. 25. in facto proponitur. nu. 11. & Inno. in c. cum a nobis. de testib. vbi concludit qd de iuri communi notarij dicuntur iudices, & qd similiter habent voluntariam iurisdictionem, cuius vigore præcipiunt quarentigiam.

Vnde non mirum est si notarios ipsos merito, & rationabiliter nobiles appellarunt Alciat. in l. mercis appellatione. ff. de verb. signifi. Tiraq. in tract. de nobilitate. c. 30. sub nu. 9. & Illustris dom. Iacob. Menoc. cum aliis signatis per eum. in consi. 18. proposita iuris consultatio. nu. 17.

Prout etiam nobiles reputantur notarij in patria mea Aquilana. Nam in ea reperitur venerabile, antiquissimum, & celebre

rimum collegium notariorū verè patriæ inter alia decus perpetuum, in quo collegialiter, continuèque resident ferè quadraginta notarij magna quidem virtute præditi, & defensores causarum: adeo quod exclamari potest o felix & plusquam felix Aquilana Ciuitas præclarissima, & tutorum ciuium splendore, rerum vsu, & omni virtutum genere illustrata. Vnde in ipso nunquam satis laudato, incõtaminatoque collegio creatur quolibet semestri Rector, in eoque reperitur etiam, atque conseruatur scripturarum omnium ciuiliū Curie ipsius Ciuitatis archiuum per duos deputatos notarios: intantum qd processus ciuiles in illo archiuo vt thesaurus custodiuntur. Necnon in eodem collegio eliguntur tres Actuarij singulis sex mensibus, qui assidere debeant in Curia Aquilana in officio actuariatus ciuiliū causarum, spectante ab immemorabili, tempore ad illudmet collegium.

Vnde cum notarij de ipso collegio tanquam idonei, & periti assideant ad banchum iuris, videntur sine scrupulo aliquo habere dignitatem. vt constanter firmavit Alex. consi. 80. sub nu. 2. & seq. vol. 2. Marfi. sing. 273. in fi. & d. Menoch. cum ceteris aggregatis per eum in d. consi. 18. nu. 18.

Et denique in eodem collegio vinitur tali nobilitate, sinceritate & exemplo, vt plerique ex ipsis notariis non solum versentur in officio notariatus maxima cum fidelitate, sed in tuendis causis ciuilibus & criminalibus etiam, tanquam strenui defensores in iudicijs sese quotidie ostendunt taliter quod in celebratione instrumentorum, in actitando, & in defendendo inter primarios notarios, & procuratores Regni merito connumerari possent. Et eo magis cum hac nostra tempestate nouerim quamplures propè notarios in ipsomet collegio insignis quippè eruditionis, & potissimum Ioan. Baptist. Philaurum, qui ita præclaris animi dotibus mirificè ornatus apparebat, vt in arte poetica fons eloquentiæ vberimus nuncupabatur: prout testantur sua complurima carmina admiranda in variis, diuersisque materiis edita, & aliæ etiam suæ locubratiōnes, elatè in soluta oratione compositæ; ac etiam Marcum Antonium Stellam, qui non modo in tuendis clientibus erat potens opere, & sermone, sed etiam tempore belli armis vacabat prout doctorem militum alias creatum per Catholicam Maiestatem fuisse exploratissima res extat. Et denique noui, & hisce oculis vidi Ioannem Dominicum Viuium patruū meū recolendæ memoriæ, Vespasianum Grasiā, Ioan. Chrysostomum de Labareto, Paulum Fossam, & Paulum Verterium accuratissimos defensores causarum ciuiliū, & criminalium erga suos clientes. Viuius opi. 647.

Procuratores exercentes officium procurationis in curiis supremis, & in curiis senescalium in Francia, & procuratores etiam principis dicuntur exercere officium nobile Chassan. consi. 64. num. 34. Non possunt autem procuratores testes esse contra eorum clientulos nisi in defectum, l. fi. de testib. Franc. Marc. Dec. 383. in 2. par. Imbert.

Miscellanea de procuratoribus.

CAPVT XVI.

Procurator faciens actum simplici ter: intelligitur facere procuratorio nomine, quæ concl. li. miratur procedere quando fecit mentionem mandati procuratoris, & officij, alias si nihil diceretur, secus esset, quia præsumeretur potius suo nomine fecisse. teste Ias. in l. post dotem. num. 72. & seq. ff. solut. matr. vbi infert ad plura notabil. in Prac. pro qua vide quæ idem scribit in l. 1. §. nuntiatio. nu. 3. & 4. ff. de oper. noui nunc. cui adde, quod illa verba, procuratorio nomine talis necessario non sunt adiicienda, ex not. per Bart. in l. si procurator. ff. de procur. Declara, vt per Ias. in l. si procurator. ff. si quis caut. in l. rescriptum §. fi. ff. de pact. vbi docet formā concl. quam debet facere procurator in libellis & petitionib. & in d. l. post dotē. nu. 72. & seq. ff. solut. ma. de quo etiā per Prac. Pap. for. libel. rei ven. nu. 8. Bellac.

Contractus quotiens contēplatione procuratoris celebratur, tunc procurator contrahendo, obligatur etiam proprio nomine vel etiam si contractus celebratus sit domini contēplatione. & procuratoris, gloss. & Bald. in l. si pupilli. §. 1. ff. de nogo. gest. l. eius qui. ff. si certum petat. Socin. consi. 154. nu. 11. vol. 2. Bellac.

Procurator cōtrahēs procuratorio nomine, qui ad observationem se obligat: proprio nomine, tenetur semper: quia ad id videtur suam fidem astrinxisse. l. procurator. ff. de procu. Socin. consi. 154. nu. 7. vol. 2. idem si obligat se, suos hæredes: & bona, tenetur proprio nomine: nam ex quo fecit mentionem hæredum,

hæredum, excedit fines sui officij. Soc. confi. 154. vol. 2. num. 9.
Bellacomb. Curator contraxit licet non dixerit

Domini nomine si procurator contraxit, licet non dixerit se obligari nomine procuratorio, non propterea tenetur suo nomine secundum Bar. in l. post mortem. §. tutor. versic. idem in procuratore. ff. quando ex facto tutoris. Boer. decis. 274. num. 2. quod si expresse suo & procuratorio nomine se obligaverit, tunc etiam nomine teneretur suo. Boer. ibi. Cachet.

Procurator constitutus per dominum absque ratificatione ante gestorum, non poterit postea a domino tanquam falsus accusari: mandatum enim superueniens operatur confirmationem eorum quæ ante acta fuerunt. Ias. in l. Iulianus. nu. 3. ff. qui satisd. cog. Alex. confi. 112. vol. 5. Bellac.

Procurator ex sua promissione, an & quando obligetur distinguendo. declarat Bar. in l. procurator. qui pro euictione. ff. de procu. Don. a Fin.

Ea quæ per procuratorem fieri non possunt, si tamen fiant & nihil opponatur a parte, valebunt. Bar. in l. post mortem. §. 1. in ff. de adopt.

Procuratoris gesta nihil valent, si is nesciat se procuratorem constitutum. Doc. in l. licet. C. de procu.

Fallit vt per Rom. fing. 661.

Fallit vt per Marf. fing. 637. Don. a Fin.

Per procuratorem acquiritur nobis possessio. l. i. §. per pro
curatorem. ff. de acq. pos.

Fallit in multis casib. vt per Soc. in d. §. i. nu. i.

Procurator non potest petere salarium sibi constitui iudicis officio. *gl. in l. 1. §. aduocatus. ff. de variis, & extraord. cog. vbi etiam Bar.*

Fallit vt per Port.lib.1.concl.31. Idem.

Procurator non potest petere salarij in causa propria
potest tamen per modum interesse, & damni. secundum Bart
& communiter Doc. in l. fi. C. de fru. & lit. expen. & in l. propo-
randum. §. fin autem alterutra. C. de iudi. & vide supra aduoca-
tus. nu. 60. I. Fich.

Quando reus vult reconuenire auctorem, non incontinenti sed in futurum, procurator auctoris tenetur satisfacere quod in causa futura defendet dominum in causa reconuentionis, & hoc procedit, quando reus non habet iura sua in promptu quibus possit de presenti reconuenire procuratorem, tunc debet ei satisfacere: secus, si possit reconuenire de presenti, & nollet. Est communis opinio secundum Iacobum in l. actionem. C. de procura. M. Char. & Villal.

Procurator, plurium nomine nec suam, nec suorum iniuri vendicantium constitutus accusationem iure prosequetur, licet ipsemet constituens reo id opponente nequeat. vt frequenter scriptorib. probatum ait Are. in c. olim. nu. 10. de accusationibus. E. Suarez.

Procurator contra procuratorem, an & quando agere possit. declarat Bar. distinguendo in l. qui proprie. §. si duob. ff. de procur. Don. a Fin.

Procuratores quæ ex causis aliorum solícite procuratis quæ
runt, non castrensium peculij, sed adventitij vicem, ac rationibus
subeunt commune inquit Rímin. contrarium ipse rectissimè
astruens. in §. 1. nume. 61. & seq. insti. per quas personas nobis
acq. quicquid illum carpat Franc. Viuius, commune quoque
illud attestatus. lib. 1. opi. 299. E. Suarez.

Procurator mandato accepto a domino ad aliquid age-
 dum extra locum, si incidit in latrones, aut infirmatus fu-
 rit, damna quæ ob id passus est, non imputabit domino. p.
 l. inter causas. §. non omnia. ff. mandat. cap. cum pro causa.
 ibi Panor. nu. 4. de procur. secus in socio. qui imputat dam-
 na ratione societatis passus est. l. cum duob. §. damno. ff. p.
 soc. & Panor. d. loco. Bellac.

Procurator constitutus ad agendum, & ad defendendum constitutus intelligitur. l. servum quoque. §. fi. ff. de procu. c. iudicii. & c. non licet. de regu. iur. in 6. c. prudentiam. de m. petito.

Fallit in 4. casibus quos not. Benedi^{ct}. Capr. in suo tract.
conclu. 62.

Procurator etiam quod habeat mandatum ad agendu
& defendendum contra aliquem in certa causa, in ea im
trare non potest.

Ampliat in 7. casib. & limitatur in 8. a Fely. in cap. fun
alij. de rescrip. nu. 1. Don. a Fin.

Procurator pro quo dominus satisfecit, licet precise
teneatur defendere dominum, & ne quidem si ipse pro-
curator satisfecerit de indicato soluendo vtrunque & ob rem
defensam committitur stipulatio & domino tenetur ad
teresse. l. non cogendum. ff. de procur. §. mandatum. institui-
t mandata. & no. per Inn. in c. constitutis. de procur. tamen si

minus praesente & non contradicente procuratore satisfecisset praecise defendere teneretur. glo. & Bar. in l. filiusfamilias. §. si. ff. de procur. gl. in cle. 1. & ita Paulus de Leazaris. Zenzel. & Stephan. eo. tit. gl. & Bar. in l. sed & ha. §. praetor. ff. eo. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 63. nu. 2. idem est, si suscepisset procuracionem litis periturae, quia tunc cogetur litem contestari. secundum Io. Andr. in c. accedens. de procur. & Doc. in d. cle. 1. eo. tit. iuxta tex. & gl. in l. mutus. §. si. l. metus. l. sed etiam. ff. eo. tit. & id communiter quoque teneri. ibid. nu. si. refert. Bened.

Præcuratoris constitutio facta ad causam iam cœptâ operatur rarefactionem eorum quæ gesta fuerant per ipsum præcuratorem priusquam mandatum susciperet. Alex. conf. 112. in 5. vol. Ias. in l. Julianus. ff. qui satis. cog. Bellac.

Si procurator me præfente & tacente facit vnum, vel duos
actus præiudiciales non videor approbare. arg. l. filius fa. §. in-
uitus. ff. de procur.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bolog. in l. quæ dotis. ff. sol. matr.
nu. 144. Don. a Fin.

Licet procurator qui litigauit, non patiat executionem
sententiæ, poterit tamen conueniri ex stipulatione & promif-
fione fua de iudicatum foluendo. per l. fi procurator meus. in
fi. ff. de procu. Nam fic fatisfacundo procurator intelligitur fe
liti offerre, & patitur executionem fententiæ. l. Plautius. fecun-
dum verum intellectum. ff. eo. & fecundum do. Nicol. in l. 4.
actor. ff. de re iud. Balb. dec. 437.

D E M O N S T R A T I O N S.

TITVLVS VII.

In mandatis quid diligenter inspiciendum ac seruandum, quæve in eis veniant.

C A P. I.

M Andati fines diligenter custodiendi sunt. l. diligen-
ter. ff. mand. l. si procurator. C. de procur. l. i. §. i gi-
tur. ff. de exerci. c. cum dilecta. extra de rescript. &
c. examinata. ext. de confir. vtil. vel inutil. Lud. Ro.
confi. 461. Ias. in l. transac. C. de transac. Alex. in 4 vol. confi. 1.
col. 1. Marfil. sing. 265. Bolog. confi. 6. col. 5. in fi. Crem. singul.
150. dicit. quod si capitaneus praelietur contra manda. licet
vincat debet decapitari. limitat nisi ex noua, & iusta causa
ita praelietur.

Fallit in 11. casibus quos not. Iason in d. l. si procurator.
nume. 7.

Ampliatum in vno casu, & limitatur in 12. a Lancello. in
trac. de decur. nu. 75.

Limita vt per Alex. in 5. vol. confi. 84. in principi. vbi dicit, qd si quis habuit a me mandatum limitatum, & postea me sciens te & patiente incipit porrigere manus ultra limites mandati, videor prorogare potestatem sibi datam.

Limita vt per Ias. in l. fi. col. 4. ibi ad idem facit tex. not. C. qui admitti. vbi dicit quod habens mand. ad agnosc. bo. pos. potest hered. adire.

Adde etiam quod qui pinguius mandatum implet, dicitur feruare formam. Alexan. & Iaf. in d. l. si procurator. num. 5. Iaf. in l. puberem. C. de iure deliberan. & in l. qui quartam. ff. de lega. 1.

Mandati tenor ꝓ in effectu seruetur, licet non in sua forma superficiali, sufficit. Ita. l. si quis mihi bona. §. pe. nu. 4. ff. de acq. hære. & in l. qui quartam. ff. de leg. 1. *Ve.*

An sufficiat mandatum seruari per æquipollens. Alex. in 2. vol. confi. 2. in prin. & confi. 25. in fi. Feli. in c. causam quæ: de re iudi. las. in l. transac. C. de transac. Don. a Fin.

In mādato veniunt ea sine quibus mand. expediri non potest. cap. præterea. & ibi Feli. de off. deleg. de quo habetur aliquid per eundem. in c. causam quæ. in col. 2. de re iudic. & per Lud. Rom. in consi. 461.

Non valet mandatum, in quo constituens promittit habere ratum quicquid per suum procuratorem legitime gestum extiterit. secundum Specu. in titu. de procur. §. ratione autem ver. item excipitur. Goffred. in c. fina. de dilationib. Bald. in l. procuratorem. ff. de procur. in rub. extra eo. col. 4. glo. in c. relatio. 2. l. q. 1. quia constituens semper opponeret non esse legitime factum, & sic res esset semper dubia, & sic non valet. Balb. decis. 440.

Mandatum qui suscepit, mandati ob latam, leuem, ac leui
firmam

Com. V. I. Opin.

simam culpam tenebitur commune ait Porc. in §. ult. nu. 1. ad fi. instit. mand. Si autem forma ac fines mandati sciente & patiente domino egredietur, illi proculdubio oberit, ut commune renuncio ex Alexan. in l. sape. num. 87. ff. de re iudica. & consi. 84. lib. 5. Ias. in l. si quis iniquum. §. si procurator. num. 5. ff. quod quisque iur. Felyn. in cap. cum olim. de offic. deleg. & in cap. 4. num. 12. ut lite non contestat. Deci. consil. 672. num. 2. E. Suarez.

Qui tenetur aliquid facere, & mandat alij quod faciat, si non facit, non excusatur. Bald. in l. si procurat. §. si tutores. ff. manda. Vezin.

Qui debet actum expedire consilio alterius, si illud omittit, actus est nullus, quasi non seruata forma mandati. not. in c. ex parte. de constit.

Fallit in 3. casib. ut per Fely. in d. c. ex parte. Don. a Fin.

Si mandatarius aut procurator rem emat maiori pretio quam sibi mandatum fuisset, illud plus quod exposuit, repetere, poterit per viam excipiendi, per quandam æquitatem. l. naturaliter. ff. de condi. indebit. quia si plus emit, non fuit in culpa cum minoris non potuerit comparasse. Iason in d. l. naturaliter. & ibi etiam Angel. Paul. de Castr. tamen consilio 157. volum. 2. simpliciter dicit non repetere nisi iuxta mandatum. Vezinus.

Mandatum procuræ proba. per literas mandant. Phil. in c. si significauit. de app. Card. in cle. 1. in 1. no. de procur. & in cle. 1. ver. nos itaque. in 6. not. de inreiu.

Et an notarius possit scribere mandatum per quod constituit suos procura. Phi. in regula. cum quid. quæ est 84. vers. 6. iuxta. Bonac.

Mandatum num probari queat, & an & quando reuocatum intelligatur, vel mandantis morte finiatur & extinguatur?

C A P V T II.

Mandatum regulariter potest probari non solum per instrumenta, verum etiam per literas domini etiam ad iudices missas. secundum Gloss. & omnes Doct. in l. 1. C. de satisfdan. potest similiter probari per testes. ut voluit Gloss. in l. matitus. C. de procu. Gl. & Panorm. in c. 1. extra de procur. Azo. in summa. de manda. prin. Bar. Bal. Ang. & ceteri communiter in l. non solum. §. qui alieno. ff. de procura. Iaffred. decis. 190. vbi attestatur expresse istam esse communem opinionem. & Alex. etiam consi. 149. viso processu inter Michaellem Dominici. num. 15. vol. 5. & Boerius decis. 281. nu. 1. & sequitur, declarat, & limitat Marf. in repe. rub. C. de probat. num. 38. cum aliis seq. & Iason in l. 1. C. de procuratoribus. num. 6. & sequen. vbi reuocit alias contrarias opiniones. & Natta consi. 420. quamuis in controuersia vertente. num. 15. vol. 2. in quibus locis concludunt antedicti Doct. hoc procedere in mandato priuati, non autem principis.

Ampliat istud dictum commune non solum procedere in mandato, sed etiam in reuocatione ipsius, quæ quidem reuocatio potest probari per vnum testem cum delatione proprii iuramenti. secundum doctrinam Io. And. in c. pro causa. de procu. quæ obseruatur quotidie in practica. ut asserit, & fatetur Cors. in sing. in ver. mandatum.

Et limitatur quoque præmissa communis per Ias. in 5. casibus. in d. l. 1. nu. 9. Viuius opi. 476.

Mandatum procuratoris intelligitur ipso iure reuocatum mutatione conditionis eius in deterius, puta si banhitus efficiatur, vel prodigus. l. cum quis. vbi Bar. l. si cum Cornelius. ff. de solutionib.

Ampliat, & limitatur in 4. casibus, ut per Ias. in l. rogasti. §. si fugitiuus. si cer. pet.

Fallit in 4. casib. per Soc. in d. §. si fugitiuus. vbi Purpur. nu. 12. late insitit. Don. a Fin.

Mandatum extinguatur morte mandantis. l. mandatum. C. manda.

Fallit in 2. casib. ut per Creme. sing. 143.

Fallit in 10. casib. ut per Soc. reg. 254.

Fallit in sex casibus, ut per Dec. in d. §. placebat. l. eius qui in prouincia. si certum petatur. vide congestos per Alph. collecta. 205.

Fallit in 3. casib. quos ponit Marf. sing. 44.

Fallit in 8. casib. ut per Ias. in d. l. eius qui in prouincia. §. placebat. ff. si cer. pet. nu. 1. & seq.

Fallit in 5. casib. quos no. Fel. in c. relatum. de off. dele. nu. 1.

De ludiciis,

Fallit in 10. casib. ut per Soc. reg. 254.

Fallit in 6. casibus, ut per Dec. in d. l. eius qui in prouincia. §. placebat.

Ampliat in 5. casib. & limitatur in 12. per Anto. Gabr. in lib. 2. de procura. conclus. 3. & in illis casibus in quibus mandatum morte extinguitur, potest per hæredem reuocari.

Fallit in 3. casibus, ut per Alex. in l. fundi venditor. ff. de acquir. posses. & etiam mandatum iurisdictionis extinguitur morte mandantis.

Fallit in 3. casibus, ut per Benedictū Capr. in suo tracta. regula 37. eodem modo mandatum iurisdictionis expirat morte mandatarij.

Fallit ut per Ant. Trigo. sing. 81.

Ampliat idem procedere quando dubitatur an viuat. tex. est in l. libera. ff. de peculio.

Fallit in multis casib. ut per Rimi. in d. l. eius qui. num. 12. & seq. vbi Corn. ponit 7. limitationes. nu. 6.

Fallit in 2. casibus quos not. Benedict. Capr. vbi supra reg. 57. Don. a Fin.

Re non integra morte non finitur mādatur. d. l. mandatu.

Ampliat in 9. casibus. & limitatur in duobus ab Antonio Gabr. libro 2. de procura. conclusio. 3. & in casibus, in quibus mandatum morte non extinguitur, potest per hæredem recusari.

Fallit in 3. casibus, ut per Alex. in l. fundi venditor. ff. de acquir. posses. Idem.

Mandatum necessarium non reuocatur morte mandantis. l. fundi. §. item si amicus. ff. de acquir. posses. communis est opinio. ut testatur Iason in l. eius qui. §. quas vero. ff. si certum petat. num. 8.

Fallit in 3. casib. ut per Ias. in d. §. quas vero. nu. 8. ver. tenendo ergo communem. Don. a Fin.

Mandatum quod est necessitatis, non reuocatur morte mandantis. l. fundi. §. item si amicus. ff. de acquir. posses. & ibi Bart. c. si super gratia. de offi. deleg. in 6. facit. l. mortuo iudice. cum ibi no. per Doctor. ff. de iudic. ideo executor, cui a superiore iniunctum est, ut in possessionem mittat, vel certum aliquid faciat, poterit exequi mortuo mandante, seu eius officio finito. Balb. decis. 57.

In mandato generali quid cadat, includatur, & subintelligatur.

C A P. III.

Mandatum generale, quo quis procurator constituitur, si in eo casus aliquis speciale mandatum exigens excipiat (ut verbi gratia, ne iurandum procurator præstet) ceteros omnes casus, in quibus speciale mandatum requireretur, & qui alias comprehensi non essent, comprehendet. commune aiunt Cagno. in l. 1. nu. 30. & num. 33. ff. de regu. iur. Euerard. in Topicis. argumento. 3. Viuius lib. 1. opin. 208. Quin & alioquin regulariter mandatum completetur id speciale absque quo frustra generale foret. commune inquit Curt. iun. in l. 2. num. 43. ff. de iurisdic. omn. iudic. Em. Suarez.

In mandato quantumcunque generali nunquam intelligitur mandatum procuratori, quod indebitum reciperet, aut illicitum faciat. l. si procurator. ff. de condi. indeb. gl. 2. in c. dilecto. vbi Inn. no. de præben.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 8. a Ias. in d. l. si procurator. nu. 4. & seq. Don. a Fin.

Mandatum illicitum in generali mandato, vel promissione, unquam videtur mandari. Carauita inter consi. criminalia. consi. 116. nu. 27. Tom. 2. vbi etiam. nu. 28. dicit, quod mandatis illicitis non est parendum etiam Papæ. ut est communis opin. Bonacoss.

Mandato generali delictum vel dolus non includitur. l. creditor. §. Lucius. ff. mand. Rom. consi. 60. num. 2. consi. 30. nu. 8. consi. 241. num. 11. Alex. consi. 139. nu. 3. lib. 4. Dec. in l. si quis iniquum. §. si procu. ff. quod quisque iur. Rom. consi. 74. post prin. Dec. consi. 493. post num. 10. potest tamen habens generale mandatum ea facere quæ dominus solitus est. teste Bar. in l. solutum. §. sed si procurator. l. vel vniuersorum. ff. de pig. act. Doc. in apostil. ad Abb. in c. 1. post nu. 28. ut lit. non contesta. & eodem modo quo ad præiudicialia. l. qui semisses. §. quasi. ff. de vsur. Rom. consi. 114. 2. dub. consi. 94. col. fi. Alex. d. l. vel vniuersorum. Ias. in l. si procurator. col. pen. vbi Bar. col. 2. num. 6. vbi in apostil. datur reg. ff. de cōdi. indeb. in l. certi cōditio.

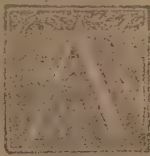
dictio. §. si nummos. col. 3. ff. si cer. pet. Dec. cons. 441. nu. 12. & seq. Cagno. in l. semper in stipulationib. nu. 10. de reg. iur. Roma. sing. 10. qui proc. potest mutua pecuniam secundum regionis consuetudinem ad cambia recipere. teste Rom. d. cons. 94. ante fin. Fel. in c. cum M. Ferrar. col. 4. ver. & hinc est de cō. si. in c. ex literis. col. 6. de fid. instru. Rui. cons. 93. num. 5. lib. 5. quid si constituo procuratorem generalem ad omnia? & dic, qd no comprehenduntur quæ speciale mandatum exigunt. ex not. per Cagnol. in l. 1. nu. 36. & seq. de reg. iur. sed si constituam procuratorem ad omnia, excepto quod iuramentum deferre non possit, sicque excipio vnam causam de requirendo speciale mandatum, ea exceptio regulam declarat, & ampliat, vt etiam includantur alia quæ mandatum speciale exigunt. ex not. per doct. in c. qui ad agendum. de procurat. lib. 6. mandatum enim generale speciale comprehendit sine quo mandatum generale inutile redderetur. Curt. iun. in l. 2. nu. 43. de iur. omni. iud. vbi dicit communem. in quo generali mandato non intelligitur data facultas mandatario vt ex facto vel delicto suo mandante in pecuniam incidere faciat, nisi dictum sit. l. si procurator. §. Cel. sus. de condi. indeb. & d. l. si procurator. i. respons. vbi Iaso. de clarat & ponit reg. quam ampliat procedere etiam si dominus iurasset. in generali procur. non venire contra factum procur. quia iuramentum cum sit quid spirituale, debet restringi ad licita & honesta. gl. in l. non videtur. §. qui iussu. de reg. iur. a quo iuramento illicita exceptuantur. l. eos. §. 1. C. de iur. & ad prædicta de generali mandato plurā not. Bar. & alij in l. i. b.emus nullam. C. de sacrosanct. eccles. Alexand. cons. 105. col. fina. lib. 3. Iaso. cons. 2042. i. 18. libro 1. & in d. l. si procurator. Nat. cons. 445. numero 2. item non includitur potestas donandi. l. contra iuris. §. si. ff. de pact. cap. si. de offic. vic. in 6. Alexand. consil. 22. lib. 1. Brun. consil. 108. neque potest procurator generalis carcerari facere debitorem ad hoc obligatum. Alex. cōf. 133. lib. 6. quid si in mandato legatur data potestas procu. ad faciendum oēs actus, & c. ad quos actus extendatur. vide Paris. cōf. 45. num. 36. lib. 1. Ias. in l. 1. nume. 24. ff. si quis in ius voc. nō ier. Qua in materia. adde, qd procur. generalis ad omnes causas presentes & futuras non solum potest appellare, sed etiam appellacionem prosequi, teste Roman. consil. 43. nu. 10. lib. 1. post Barto. in l. inuitus. colum. 1. C. de procu. & dic quod mandatum quamuis generale, non comprehendit visi causas quarū exercitium competit constituenti ex iure quo constituit. iuxta not. per Sebast. de nullit. cap. 1. i. hunc. 77. 91. vbi quod procur. generalis agens in causa quæ requirat speciale mandatum, dicitur falsus procur. Ias. in l. licet. nume. 1. C. de procur. cui adde, quod mandatum generale vt iam dixi, comprehendit speciale sine quo mandatum generale redderetur inutile. secundum communem per Cur. iun. in l. 2. nu. 43. de iurisd. om. iud. accedit quod habens generale mandatum non posset iurandū deferre. l. alias. ff. de iureiuran. nota. Imber. in Enchirid. iur. gall. vers. procurat. Quas concl. declara, vt per Moron. de fide & pace. q. 13. nu. 18. 19. & seq. quid de causis beneficiis. an in generali mandato includantur? & dic, quod sic, per Rot. decis. 375. licet in contrarium habetur deci. 789. in antiq. per Lap. alleg. 69. Quid in pto. cur. generali ad omnes causas: an intelligatur etiam ad futuras constitutus? & distingue, vt per Sebast. de nullit. c. 1. i. nu. 97. & seq. Fel. in c. relatum. 6. dist. de offi. deleg. doct. ad Barto. in l. damni. infecti. §. si is qui ita. §. futuras causas. ff. de damno infecti. cuius auctoritate Rota determinauit mandatum ad omnes & singulas causas, futuras etiam comprehendere. quas cōcl. declara, vt per Aret. in §. praterea. col. 2. i. inst. de excep. Paris. consil. 43. num. 14. lib. 4. Rip. respons. 45. in prin. tex. in litem ad litem. ff. de procurat. relendum tamen scrupulum solent tabelliones in mandatis addere clausulam in omnibus causis motis & mouendis actiue aut passiue coram quouis indice eccle. vel seculari. quid si in mandato dicatur, quod procur. possit omnia facere quæ posset dominus principalis? & dic quod per illa verba non posset procur. donare, vel alienare: sed intelligitur quod possit facere secundum naturam officij. teste Ias. in l. 1. §. si procurator. nu. 20. ff. si quis ius dic non obtemp. quid si dicatur, constituo procuratorem generaliter, & ad omnia, & postea dicatur, etiam si essent alia quæ requirerent speciale mandatum? Dic, quod ea verba nō sufficiunt, vt dicatur habere mandatum in causis requirentibus speciale mandatum ex præalleg. F. Vinus.

Mandatum generale sufficit ad petendam in integrum restitutionem.

Fallit vt per Rom. sing. 126. Dona fina.

Mandatum generale cum libera qui habere dicuntur, & num aequipolleat speciali? et in quibus casibus speciale mandatum requiratur.

CAPVT IIII.

Administratores publici dicuntur habere mandatum generale cum libera. præf. prouincia. C. de transact. Dona fina.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. l. præf. nu. 7. & seq.

Mandatum generale cum libera aequiparatur habenti speciale mandatum, & consequenter paria sunt habere mandatum generale cum libera, & habere speciale. atque indiuiduum mandatum secundum Ias. Pau. Castren. num. 4. & alios in l. procurator cui libera. ff. de procurat. Alexand. consil. 44. nu. 2. volum. 2. & in l. procurator. num. 2. ff. de procur. & Berous in q. 34. si procurator. nu. 9. & seq.

Sed hoc procedit circa concurrentiam actus, qui specialiter reperitur expresse in mandato puta si cōstitutio procuratoris ad talem actum, videlicet ad rem cum libera, vtique posset huiusmodi procurator tunc de se hoc transigere, & consequenter facere ea, quæ mandatum speciale requirunt: quod si cere non posset, si illa clausula non adesset, reus est circa alia non expressa in mandato. exemplo, Constituo procuratorem ad talem, & talem actum, puta ad agendum, & defendendum & generaliter ad omnia alia, & cetera, non per hoc censetur habere mandatum cum libera ad omnes alias causas non expressas, sed circa alias tantum expressas. text. est in capit. qui ad agendum. de procur. libro 6. not. Barol. in l. qui Romæ. §. Calimachus. ff. de verbo. obligatio. in d. l. procurator cui libera. ff. de procu. Ferrar. in sua præf. Papien. in forma libelli responsionis rei conuenti. super ver. Simonius Spelra procurator. sub nu. 7. Et ita obseruatur in præf. teste Cyno, & Alex. in l. quæ actus. de offic. procur. Cast. quos refert, & sequitur ibi Ias. nu. 21. asserens istam esse eōdem conclusionem; & ita concludit Bal. consil. 371. viso tenore ipsorum dictorum instrumentorum mandati, & donationis facti. nu. 1. & seq. volum. 4. & Berous in d. q. 34. nu. 11.

Aduerte etiam, quod idem est habere mandatum plenum, & mandatum cum libera. Et sic illa clausula cum pleno mandato, importat vt libera. secundum Gloss. Barto. Pau. Castren. Alexand. Iaso. & alios in d. l. si procurator, præf. quæ ibi Cardin. Aibannum in lucub. ad Partol. Fejn. cum ceteris allegatis per eum in cap. nonnulli. §. sunt & alij. num. 3. de rescript. & Hippolytum Riminal. in §. 1. institutio. qui aliena. licet vel non. nu. 130. cum aliis sequen. vbi ponit alios casus in quibus videtur concedi libera ipsa administratio; & ista est communis & sacrosancta opinio.

Et licet Berous in quaestio. 20. pater filium suum constituit procuratorem. numero 5. asserat contrariam sententiam similiter communem, & aduertat ab ea in iudicando non esse recedendum, post Antio. in c. si. de dilat. videlicet, quod mentio nata clausula cum pleno mandato non idem operetur, quod clausula cum libera.

Tamen noli recedere ob hoc a prima opinione, tanquam magis tuta magis vera reali, & communi: quam sequitur etiam tanquam communem idem Berous reuocando iudicium in melius. consilio 23. quid iuris sit in casu proposito. nu. 8. cum aliis seq. volum. 3.

Sed redeundo ad institutum nostrum concludo, quod habens generale mandatum, etiam cum clausula de rato, compromittere non potest, ceterum requiritur ad id speciale mandatum, & sic mandatum ipsum speciale necessarium quippe foret in transactione, & compromisso, nec satis esset clausula generalis, quæ promitteret Dominus quicquid actum a procuratore fuerit, se ratum habiturum. capitulo causam. de iuramen. calum. capitulo per tuas. de arbit. & l. mandato generali. ff. de procura. & l. transactionis. Cōd. de transactio. Socin. consilio 18. prosequendo ordinem volum. 1. Lanfran. de Orianio in tractat. de arbit. parte tertia. quaestio. tertia Gloss. & Doctores in c. ex parte Decani de rescriptio. & in capit. contingit de transactio. Rom. in l. prouinciali. §. primo. de oper. noui nunc. Barto. in l. 1. ff. de offic. procur. Cyn. Bald. & alij in l. si procurator ad vnam speciem. C. de procura. Gemin. in cap. qui ad agendum de procur. in 6. per text. ibi, & Ias. consil. 134. nu. 2. vol. 4.

Sed hoc non vtique locum obtineret in procuratore cum libera, & generali administratione: quia ille dubio procul compromit-

promittere posset. d. l. transactionis. & ita firmant Glo. & omnes Legistæ. in l. si procurator. ff. de condi. indeb. & Bartol. & Mod. in d. l. qui Romæ. §. Callimachus. & Canonistæ. in d. cap. qui ad agendum. & Celsus Hugo conf. 124. vulgaris est determinatio iuris. sub nu. 6. vbi refert ita hoc decisum apparere etiam per leges Hispaniæ. Viuius opi. 474.

Vbi exigitur mandatum speciale, regulariter sufficit generale cum libera: quod speciali æquiparatur. ff. de procurato. l. procur. cui libera. & l. iusiurandum quod ex conventionē. §. si. ff. de iureiur. & secundum Bal. in l. illud. §. i. ff. de mino. Ange. Arc. insti. per quas perso. no. acqui. circa priac. Nec obstat c. qui ad agendum. de procur. in 6. & cle. 2. eo. tit. quia ibi non interuenit libera. Balb. dec. 52.

Mandatum speciale, quis dicitur habere quando est constitutus procurator ad alienandum, licet non dicatur in mandato, specialiter constituo te procuratorem ad alienandum istam rem, vel illam. est com. opi. secū. Alex. in conf. 189. viso statuto. ver. 4. probatur. vol. 7. M. Chær.

Mandatum speciale requiritur ad acceptandum beneficiū nomine alicuius: & non sufficit generale, licet non requiratur specialis beneficii expressio, sed sufficit generalis. Couar. Resolut. lib. 3. cap. 16. communem dicit ex Panorm. in cap. accedens. el. secundo. de præben. & Docto. in c. si tibi de præben. & nota vnum singulare quod est contra Panorm. in d. cap. accedens. quod si aliquis acceptat beneficium nomine absentis sine mandato, & postea principalis acceptet, valet acceptatio a die acceptationis primæ suo nomine factæ. idem Couar. ibi communem dicit ex Dec. in l. qui non prohibet. num. 7. ff. de reg. iur. B. Villal.

Casus in quibus requiritur speciale mand. vide per Alexā. remissiue. in l. de pup. alias in l. in provinciali. §. qui procur. ff. de ope. no. nunc. & per Ang. Arc. in rub. insti. de his per quos agere pos. Spe. in tit. de procu. ver. item quod licet habeat, & c. Phil. in c. qui ad agendum. §. si. de procur. in 6. vbi enumerat. 38. casus. Vezinus.

Mandatum, an & quando præsumatur, vel minime?

CAPUT V.

Mandatum in ciuilibus, & criminalibus an præsumatur durare. Ias. in §. sequens. col. 7. Insti. de act. ali. quid in l. i. col. 7. C. de serui. fugi. & in l. sancimus. col. 1. C. de testa.

Mandatum ex sola temporis diuturnitate & patientia non præsumi per multi tenent. & communem dicit Bal. in trac. præscri. i. par. 3. par. prin. in 10. q. I. Fich.

Contrariam vero opinionem receptiorem scribit Ferdin. Vasq. lib. illust. contr. 2. c. 62. nu. 1. Fich.

Mandatum nunquam præsumitur per mille annos. Bal. in l. 2. C. si ex falsis. instr. Cagnol. in l. Velleia. de reg. iur. & in l. i. vbi Saly. C. de reb. alie. non alie. Alex. in l. sciendum. colum. 4. ff. de ver. ob. Burfa. conf. 24. nu. 28. lib. 1. Balb. trac. de præscr. i. par. 3. par. prin. q. 10.

Fallit in 3. casibus. quos not. Bartol. Romul. in d. l. sciendum. num. 119.

Fallit in 2. casib. vt per Fely. in c. sicut. de re iud.

Ampliatur in 4. casib. a Viuius in suis concl. vers. mandatū.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 20. a Port. lib. 4. suarū concl. reg. 29. Don. a Fin.

Mandatum interuenisse haud præsumitur, percurso etiam mille annorum spatio. vt ait frequenter placitum Cagnol. in l. velle. num. 16. 18. & 19. ff. de regu. iur. magis commune affirmat quamplurimos in id doctores congerens Ioan. Ceph. Ferrarien. conf. 65. nu. 16. Excipe, nisi causa parui momenti vertantur. commune enūciat Gozad. conf. 96. nu. 11. Sed quod generaliter semper tanto annorum cursu præterlapso mandatum interuenisse præsumatur, asserunt commune Bologn. in l. i. num. 58. C. qui admit. Socin. iun. conf. 139. num. 10. lib. 3. & alij. quos refert, atque immerito amplectitur Viuius lib. 1. opin. 207. Obseruabis tamen ac memoriz perpetuo commendabis, quod si semel mandatum intercessit, illius vi, res geri præsumitur, quamuis post magnum temporis interuallū geratur. commune dicit Alc. in trac. de præsump. reg. 2. præsump. 23. nu. 12. E. Suarez.

Actus præsumitur ex vi mandati etiam si post longum tempus adimpleatur. Alc. in trac. de præsum. reg. 2. præsum. 24. nu. 4. commu. dicit. Villal.

Diuturnitas temporis facit præsumi mandatum quod erat necessarium ad ipsum actum præcessisse. l. filiusfamilias. C. de

pet. heredi. Ias. hoc asserit. in l. bonorum. num. 15. C. qui admit. ad bonor. posses. & hoc procedit vbi effemus in tali actu, quem quis verisimiliter sine mandato non susciperet. Deci. conf. 36. num. 8. & præsumptio mandati inducitur ex diuturnitate temporis triginta annorum, sicuti & alia qualibet solemnitas extrinseca, quæ ex cursu illius temporis inducitur. Curt. senior conf. 76. nume. 3. & Boer. decisio. 28. & Dec. consilio 409. & 341. communem dicit Bursat. consil. 24. num. 20. & 21. Bellac.

Mandatum ad compromittendum, emendum, vendendum, & similia, præsumitur etiam post spatium decursum mille annorum. Vnde ex defectu huiusmodi mandati. vsque ad mille annos non potest dici sententia nulla, si de mandato non constet: quia præsumitur ex maxima diuturnitate temporis interuenisse. vt voluit Bald. conf. 327. vol. 1. quem sequitur Pau. Cast. conf. 84. visa facti narratione circa si. volum. 1. Dec. conf. 281. num. 17. conf. 409. & conf. 36. colu. 3. Ias. in l. sciendum. col. 8. ff. de verb. oblig. & in l. i. C. qui admitti. Cur. sen. conf. 77. Natta conf. 341. recte, & sancte videtur fuisse iudicatum. nu. 2. vol. 2. Bertr. conf. 244. viso instrumento concessionis immunitatis. nu. 3. vol. 4. & conf. 58. multa sunt propter quæ vniuersitas. num. 1. vol. 6. Boer. decisio. 281. num. 17. Riminal. in d. l. i. nu. 28. Zuccardus, & Bolognetus ibi. nu. 58. vbi scribit istam esse communem opinionem. Sebastia. Vant. in tract. de nullitatib. in rub. quibus modis sententiæ nullæ defen. num. 28. fol. par. 465. Balbus in trac. de præscrip. & Soc. iun. conf. 139. nu. 10. vol. 3. vbi ait hodie fortasse hanc sententiam esse communem, & ita in facti contingentia consuluit, seu determinauit Rota Romana. teste Castodoro decisio. 3. per totam. in tit. de procuratoribus.

In contrariam verò partem, videlicet, quod mandatum de quo non constat, non præsumatur, nisi per partem aduersam probetur. inclinauit idem Bald. titubantur. & sibi contrarius. in l. i. C. de rebus alienis non alienan. & in l. 2. C. si ex falso instrument. post princip. & in l. qui fundum. ff. de vsucap. quem sequitur Salycet. in dicta l. i. C. de reb. alien. non alienan. Alexan. in d. l. sciendum. col. 4. in l. qui in aliena. col. 2. ff. de acqui. hare. in conf. 1. col. pen. vol. 4. & conf. 191. col. 2. vol. 6. Veronen. conf. 26. colum. 6. decisio. Neapolit. in decisio. 345. colum. 3. & in decisio. 348. colum. 4. Felin. in cap. sicut. de re iudic. Gratus conf. 85. inuocato diuino suffragio in præsentī causā ad quam nunc accessit sum. nume. 13. volum. 2. Ias. sibi contrarius. conf. 140. col. 2. vol. 4. Dec. conf. 215. col. 2. Bertach. in i. par. sui repertoriij. in verb. diu. vers. antepenul. Cur. sen. conf. 49. colum. 5. & 18. Craui. conf. 317. col. 1. Gozad. conf. 94. nu. 48. & conf. 96. num. 11. Paris. conf. 47. nume. 38. vol. 1. Horm. Detus in l. 4. §. Cato. num. 235. ff. de verbo. obliga. Curt. iun. in tracta. feudorum. q. 1. colum. 2. Marfil. sing. 323. Albertus Brunus conf. 95. nu. 3. Iac. Leonardus. conf. 96. nu. 15. & seq. posito inter consil. Feudalia Alberti Bruni, Laurentius Syluanus. conf. 35. nu. 51. Gram. decisio. 303. nu. 83. vbi ait attestaturq; istā esse communem opinionem. Soc. nepos. conf. 56. nu. 5. vol. 1. & Ioan. Ceph. conf. 65. nu. 16. vol. 1. vbi fatetur magis communem fore. & August. Berō. conf. 104. illud in præsentī causā. num. 7. §. 13. & 15. vol. 3. vbi eam consulendo limitat in duobus vtilibus casibus. & Feli. quoque. in c. sicut. col. 19. vers. sexto aduerte. ext. de re iudi.

Sed in isto opinioum conflictu, & tam ambiguus iuris nostri interpretum sententiis mihi profecto sequendam fore constitui primam partem affirmatiuam, tanquam magis equam, & communem, ex quo inhæret Rot. Rom. quæ videtur iurestabilis auctoritatis.

Et opinio hæc ita retenta ampliatur primum, vt procedat etiam in compromisso, vt sicut præsumitur in sententia antiqua in dubio præcessisse mandatum, eodem modo præsumatur etiam præcessisse compromissum, & eius solemnitas in antiquis. Et sic clarum est laudum antiquum præsumi in dubio latum præcedente ipso compromisso. secundum Imol. in cap. cum in iure peritus. de offic. deleg. Hostien. Ioan. Andr. & ceteros omnes Canonistas. in c. Albericus. de test. Felin. in dicto cap. sicut. nu. 12. Bald. in consil. exordiente. quia ex privilegio. Ang. Alex. Ioan. de Imo. Raph. & Ias. in d. l. sciendum. vbi admittit istam esse communem opi. & sequitur etiam Augustinus Berous in d. conf. 104. num. 14. & tuetur quoque comprobatur, & copiose, vtiliterque declarat Marcus Antonius Blanchus in tract. de compromissis. in 9. quæstio. de effectu sententiæ. num. 11.

Ampliatur etiam secundo loco habere locum in mandato similiter de custodiendo, quod ex antiquitate temporis præsumatur, seu ex diuturnitate custodiæ præcedentis. secundum Bar. & Alex. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. de adulter. Afflict. iu.

in præcitata decis. 345. col. 5. Bertach. in 2. part. sui repertorij. in verb. mandatum qualiter. ver. 7.

Ampliatur tertio, quod non solum præsumitur mādātum ex antiquitate temporis, verum etiam ratificatio ipsius mandati. vt per Bertach. in d. reperto. in 1. par. in ver. 3. Soc. consil. 46. col. 2. vol. 3. & August. Beroum in prælibato. cons. 104. nu. 11. vol. 3. Dec. cons. 299. col. 2. Gozad. cons. 11. post alios ibi per eum cōgestos. & Soc. nepotem. cons. supracitato. 139. nu. 14. & cons. 146. nu. 14. vol. 3.

Quod intelligit, & moderatur Ias. cons. 140. col. 3. volum. 4. procedere, quando ageretur de modico præiudicio, secus si de magno: tunc enim præsumitur ratificatio ex antiquitate temporis, nisi concurrat alia præsumptio.

Quarto ampliatur etiam, vt procedat, quando appareret productionem mandati esse factam, vel cessante productione litem cum aliquo tanquam procuratore fuisse contestatam: hoc enim casu pro mandato præsumeretur. secundum Imo. in d. l. sciendum. col. 5. quem refert. sequiturque Gozad. consil. 96. colum. fi. & ita consuluit Aug. Berous in d. cons. 104. num. 23. cum aliis seq.

Quinto ampliatur etiam habere locum in soluente pensio nem nomine alieno, ad quam verisimiliter quis non accederet sine mandato, cum verisimile haudquaquam sit, quod procurator velit iactare suum. secundum Rotam Romanam dec. 23. in antiquis. quam sequitur Soc. Sen. cons. 46. col. 2. libro 3. Dec. cons. 36. col. 5. & cons. 42. col. pe. & in l. 1. col. 4. C. qui admitti. Gozad. d. cons. 11. col. 4. Cur. sen. d. cons. 77. col. 4. Grat. cons. 142. inuocato diuino suffragio, decreueram in præsentia causa nil scribere. nu. 28. vol. 2. & Soc. iun. cons. 139. vol. 3. nu. 10. & sequenti. & Marc. Anto. Blanc. in tracta. de compromissis. q. 9. de effectu sententiæ. sub nu. 11. sub ver. non obstant adducta in contrarium.

Sexto loco ampliatur, quando in sententia, aut alio instrumento antiquo fieret mentio de ipso mandato, seu compromisso: quia tunc videtur probari propter antiquitatem temporis, & per consequens eo casu antiquitas fidem, & auctoritatem dat instrumento enunciati compromissum, seu mandatum, alias secus. secundum Dec. cons. 36. col. 5. quem sequitur Gozad. d. cons. 110. col. 4. & Purpur. in auth. si quis in aliquo documento. in fi. C. de eden. Cagno. in l. velle non creditur. nu. 20. ff. de reg. iur. Grat. in d. cons. 142. & Marc. Blancus in dicto tract. de compromissis. q. 9. de effectu sententiæ. sub num. 11. ver. secundo casu quando sumus in nouis, vbi explicat hoc de plano procedere, quando nominatio ipsa reperiretur facta per arbitrum in sententia partibus præsentibus, & non contradicentibus. Viuius opi. 475.

Miscellanea de mandatis.

C A P. VI.

Mandato reuocato, iudice vel aduersario ignorante, per procuratorem gesta tenent ac præiudicant domino, etiam si aliunde quam per viam intimationis a domino iudex vel aduersarius reuocationem factam rescisset. quod communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 58. nu. 3. & seq. & reg. 59. nu. 23. & seq.

Consortis eiusdem litis potest agere pro consorte sine mandato præstita satisfatione. gl. in c. cum M. de consti. gl. in c. cū dilecti. de dolo, & contum. facit. l. si petitor. de iudic. l. 2. C. de confor. eius lit.

Fallit in 4. casib. vt per Feli. in d. c. cum M. nu. 19.

Fallit in 4. casib. quos no. Bernar. de Luca. reg. 131.

Fallit in quinque casibus. vt per Rip. in d. c. cum M. nu. 53. Don. a Fina.

Coniuncta persona admittitur sine mandato ad agendum pro coniuncto. lexigendi. C. de procur.

Ampliatur in 4. casibus. & limitatur in 17. a Ias. in d. l. exigendi. num. 3.

Fallit in 11. casib. vt per Alex. in d. l. nu. 4. & 17.

Fallit in 5. casibus. vt per Felin. in c. coram. num. 3. de offic. delegat.

Fallit in 4. casibus. vt per Pet. Duen. reg. 123.

Fallit vt per Rip. in d. cap. cum M. de constitu. numero 60. Don. a Fina.

Mandatum non exigitur proponendis absentia causis. vt commune placitum attestatur Præpos. in c. si quando. 2. q. 6. nu. 21. nisi vt procurator absentem velit quis defendere: quip petunc secus est. commune pronunciat Ias. in l. si is qui. nu. 7. C. qui testa. fac. pōs. E. Suarez.

Mandatum quando certum est quem non habere, non ad-

mittitur, licet velit cauere. fallit in causa capitali. l. non tantū. ff. de appel. item fallit in causa liberali. l. benignius. ff. de liber. caus. item fallit quando carens mandato est de coniunctis. l. sed & hæ. ff. de procu. ita Doct. in apostil. ad Bar. in l. si pupilli. §. si. ff. de neg. gest. Bellac.

Mandatum ab eis, qui se procuratores dicunt, exhiberi iudices suapte sponte, ac parte non petente præcipere nequeunt. commune ait Feli. in c. causam. nu. 5. de iudi. & qui merito cū nonnullis dissentit Nicolaus Ant. Grauat. lib. 4. cap. 5. nu. 22. & 23. ad Vestrium, intellige tamen ac perpetuo memineris, quod is absque mandato etiam recte agat, penes quem obligationis instrumenta erunt, si præterea cautionem de rato præstet. vt frequenter placitum affirmant Ias. in l. cautio. nu. 12. C. de procur. Alciat. de præsump. regula 1. præsump. 33. Nicolaus Anton. Granatius. d. c. 5. nu. 30. & vide supra ver. cautio. E. Suarez.

Mandatum a marito vxoris causam agente tum demū peti potest, cum semel illud recepit. commune dicit Ias. in l. maritus. nu. 8. C. de procur. Ab amicis vero amicorum causas actu ris, & si generaliter exigatur. vt commune asseuerant Rip. in c. cum M. nu. 61. de consti. Blanc. in trac. de compromissis. in 3. q. nu. 48. ver. amicus. Tamen si de rato amici cauerint, non exigitur. commune ponit Viuius lib. 1. opin. 29. cuius contrarium verius ac probabilius alibi ipse ostendo. Quin & filiis ex dam nato coitu susceptis, si pro patre velint agere, mandatum necessarium est vt commune effatur Ias. in l. exigendi. nu. 9. C. de procur. E. Suarez.

DE FVRIOSIS, ET PRODIGIS.

T I T V L V S VIII.

Furioso, & prodigo iudex prouidet de tutore vel curatore; ipsique prodigo administrationem interdicit. Et quid de contractu prodigi, sine auctoritate curatoris iuramento firmato? Curator autem furiosi prodigi, & similium an definat curator esse, defectu deficiente? & num eorum res præscribi possunt?

C A P. I.

Iudex potest nemine perente dare tutorem furioso & prodigo. Ias. in l. is cui bonis. ff. de ver. ob. in 3. col. M. Grass.

Prodigus, & furiosus in omnibus & per omnia non conueniunt, quia furioso statim per legem est interdicta administratio, sed prodigo etiam notorie & manifeste non interdicitur administratio per legem, sed per iudicem. secundum glo. in l. 1. de curat. furio. & gl. Bar. Ang. & Pau. de Cast. in l. is, cui bonis. ff. de ver. ob. Dyn. Bar. Bal. Ang. & Imo. in l. is qui. de testa. & ista est communis opi. vt per Mod. in dictis locis. & Boer. decis. 33. num. 35. & seq. & diximus supra. Bene verum est quod prodigus & furiosus æquiparantur pupillo. secundum Bar. in l. Imperator. res. ff. de re iudi. & Feli. in c. cum non liceat. nu. 9. de præsc. vbi hoc late probat. Viuius.

Prodigo non interdicitur administrationem lex sed iudex. 1. Iulianus. ff. de cura. furio. l. patri pro filio. ff. de minor. propterea in prodigo etiam notorio requiritur sententia declaratoria. Bar. in l. is, cui bonis interdictum. nu. 1. Pau. de Castr. num. 4. ff. de ver. obl. Et hanc sententiam Doct. communem opinio nem esse inquit Alex. de Imo. ibi. nu. 7. ver. tamen primam opinionem Ias. nu. 9. ver. Et ista est communis opin. Licet alij multi contrariam sententiam amplexi fuerint, quos ibidem recensent Alex. & Ias. 10. Fabri in §. furiosi. nu. 2. Insti. de curat. tamen magis communis sententia est in contrarium. Bal. in l. vnica. nu. 24. ver. modo circa personam confitentis quare. C. de confes. Nic. Boer. in decis. suis. q. 33. num. 37. in 1. par. Aldobrand. in d. §. furiosi. nu. 7. Kirchou.

Prodigus citandus est in datione curatoris. secundū Ang. Pau. de Cast. Alex. Imo. & Mod. in l. is, cui bonis. ff. de ver. ob. & ista opinio est com. vt audacter asserit Clau. Aquen. ibidem. & Cag. in l. furiosi. circa fi. ff. de reg. iur. & in praxi obseruari asseuerat ibi in additio. ad Dec. apostil. In contrariam vero sententiam inclinavit Dec. cons. 274. & in d. l. furiosi. & Hiero. Chuca lon. ibi in addi. & Ruy. cons. 89. nu. 13. & seq. vol. 5. & Vasq. in trac. de succel. proces. lib. 1. §. 1. nu. 3.

Quicquid

Quicquid isti tamen dicant, suadeantque, non ob hoc discedendum arbitror ab opinione affirmativa, quæ videtur communis, observaturque in practica (vt supra docuimus) & omnibus fere fundamentis Dec. & auctorum quam optime respondet Aque. in d. l. is cui bonis. & Cagn. vbi supra. & ei iuharet quoque Tiraq. in tracta. res inter alios ast. limita. 41. fol. par. 24. & Ripa in d. l. is cui bonis. num. 26. & seq. Et ita vidi iudicari in facti contingencia in Sacro Consilio in anno 1559. in causa Magnifici Alexandri Iacobi Antonij Saluati ciuis nichi cum aliquibus de oppido Luculi Comitatus Aquilæ me patrocinante. F. Viuius.

Quæro, an prodigo adulto detur curator vt adulto, an vero vt prodigo? Respon. gl. l. 1. C. de cur. fur. dicit, quod si quis sit minor & prodigus, curator non possit dari vt prodigo, sed vt adulto. Idem dicit Bar. l. si curatorem. C. de in integ. restitu. min. Quod tamen intellige, vt prius interdicatur prodigo bonorum administratio, & postea detur curator vt minori non vt prodigo. Et hoc propter inconueniens, quod alias inde infurgeret, si enim daretur vt adulto curator, obligaretur naturaliter, quod est contra l. is cui bonis. ff. de verb. obl. Hoc autem cessat si prius interdicta sit administratio. ita tenent Bar. & Doc. relati per Alex. qui dicit hanc esse comm. opi. in d. l. is cui bonis. M. Grass.

Sed quæro circa hoc, an sufficiat, quod sit declaratus prodigus, sine interdicto, an verò requiratur, quod ei sit interdicta administratio a iudice? Respon. Bald. l. 1. ff. de cur. fur. dicit, quod satis est, si declaratur prodigus absque interdicto, & hanc opinionem communiter approbatam dicit Aret. d. l. is cui. Idem.

Quæro, Si iudex interdicat alicui administrationem vt prodigo, qui reuera non est prodigus, an valeat interdictio, & curatoris datio? Respon. in hac q. diuersæ sunt opiniones. Nam aliqui simpliciter dicunt, quod non valeat. gl. d. l. is cui. & in l. si putas. ibi Cy. C. de pet. hær. gl. l. 3. C. quando prouoc. nō est neces. Hanc opinionem tenent Rayne. Ang. Imo. & Alex. d. l. is cui. & ibi Ias. qui dicit eam esse communem. & in puncto iuris veriore. nu. 14. Eandem tenet Io. Fab. d. §. furiosus instit. de curato.

Alij vero distinguunt, ant error est expressus in sententia, & non valet, aut non est expressus, & valet. Dyn. quem refert Ias. d. l. is cui.

Alij verò aliter sentiunt, videlicet, quod licet reuera non sit prodigus: tamen propter auctoritatem iudicis interdicentis, valet interdictio. Et hanc opi. dicit Ias. in d. l. is cui. ff. de verb. oblig. esse magis communem, & ab ea non esse recedendum, adhibita tamen distinctione Bar. ibi, & eam tenet gl. l. si ab eo. de vsucap. §. item prodigus. instit. quibus non est permillum facere testa. & in d. l. Seia. & sequitur Cuman. d. l. is cui. dicens eam magis communem. Alex. sibi contrarius. conf. 182. vol. 5. incip. super eo. de quo. Idem.

Sed nunquid prodigus, si iuret in contractu celebrato sine curatoris auctoritate, obligetur, & teneatur ad iuramenti obseruantiam? Resp. communis & recepta Doc. opin. est, quod nō, ita tenet Bar. d. l. is cui. Feder. de Sen. conf. 46. incip. minor 25. annis. Hanc dicit communē esse Alex. d. l. is cui bonis. & Ias. nu. 18. & eam tenet Bald. conf. 260. incip. Guli. adultus. Licet contrarium teneant Ant. & But. c. cum contingat. 1. membr. principali. ext. de iureiur. Ludo. Rom. & Aret. d. l. is cui bonis. M. Grass.

Prodigus, qui contractum iurauit in foro contentioso, nō obstante tali iuramento aliter non obligatur: & sic huiusmodi contractus non firmatur iuramento: secundum communē opinionem, quam quidem communem aiunt Alex. & Ias. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. & Alciat. in cap. cum contingat. de iureiur. licet ibi. & male Anto. & Imo. sentiant contrarium. & Roman. etiam. & Aret. in d. l. is cui bonis. eodem spiritu ducti, sed ipsam communem cum aliis relatis per eam attestatur, sequitur, & tueretur doctissime Ripa in d. l. is cui bonis. num. 57. & seq. Viuius.

Quæro, an curator furiosi, prodigi & similium definat statim ipso iure, deficiente defectu? Respon. quod sic, & est expeditum per tex. l. 1. de cur. fur. Hanc opinionem sequuntur Iacob. de Aren. Bar. & Docto. communiter in d. l. is cui bonis. vt refert Aldobrand. §. & furiosus. num. 20. instit. de cur. quod verum est, dummodo constet, & notorium sit, ipsos sanam mentem recuperasse, alias necessaria est sententia declaratoria secundum Docto. communiter vbi supra. dicit tamen Rip. ibidem. quod definat cura statim ante declarationem, si probari possit ad sanitatem ipsum rediisse, & valent acta per eum ante, & requiritur sententia non ad finiendam curam, sed ad tollendam suspensionem ex interdicta administratione or-

tam, & ad probationem inducendam, quod & mihi placet Mich. Grassus.

Prodigus rediens ad sanos mores, ipso iure desinit esse sub cura absque iudicis facto, & præsertim vbicunque notorium sit eum pristinam sanitatem recuperasse: alias opus est sententia declaratoria. secundum Iac. de Are. & Bar. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. & Felim. c. Rodolphus. nu. 37. de rescri. quorum opinionem sequuntur assensantes esse magis communē Ias. ibidem. nu. 16. & Hieron. Butigella. nu. 33. & Ripa. nu. 41. Dec. cont. 274. vbo decreto Balæ supremi magistratus Senarum. sub nu. 1. & Iaffred. dec. 62. & Doc. post Bal. in l. 1. C. de curat. furio. per text. ibi.

Et hoc idem dicendum est in furioso qui ipso iure desinit esse furiosus postquam ad bonam frugem, & ad sanos peruenit mores. d. l. 1. C. de cur. fur. & ibi Bal. post Pet. de Bellaper. & in l. humanitatis. & ibi Doct. C. de impube. & Guido Papa decif. 260.

Hoc intelligens procedere, quando biennio, aut triennio post sitit prodigus, & discretus: quicquid voluerit Barto. in d. l. is cui bonis. quem plures Docto. ibidem sequuntur. & Dec. confilio 274. colum. 2. nihilominus dicta Barto. opinio verior & communis videtur per d. l. 1. C. de curio. fin. vt referunt Scriben. in dicta l. is cui bonis. & præsertim ibi Ripa. num. 43. Viuius.

Prodigi ac furiosi res præscribi non possunt, & sic seruantur illæ, & contra eos non currit præscriptio aliquo modo, secundum Gl. in l. 2. C. de curato. fur. quæ concludit. quod l. fina. C. in quib. caus. in integ. restitu. non est neces. disponens quod hodie res minorum non præscribuntur, procedat quoque in furiosis, & prodigis. & illam Gl. sequitur Bartol. in l. 1. ff. de bon. posses. infan. Bald. in l. infantis. quæst. 3. C. qui admitt. & in d. l. fina. in 1. q. & ibi Cast. in princip. & Bald. in d. l. 2. vbi dicta gl. extendit ad omnia beneficia minoribus competentia, & cum ea concurrunt ceteri omnes ibi, & in effectu huiusmodi opinio non habet contradictorem, & est communis. Viuius.

Notorie prodigo an sit ipso iure bonis interdictum sine facto iudicis? & num is possit contrahere & alienare, antequam sibi a iudice interdicatur?

CAPVT II.

Notorie prodigo non intelligitur interdicta administratio sine facto iudicis. secundum gl. Bart. Bal. Ang. & Imo. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. licet gl. in l. is cui lege. ff. de testa. & ibi Pet. teneat contrarium. Nec secundum præfatos Docto. sufficit fieri proclama ex parte iudicis, ne quis contrahat cum tali, vt dicatur facta interdictio a iudice, cum exigatur causa cognitio. l. interlocutio. & l. præses. C. commin. vel epist. Balb. decif. 310.

Prodigo etiam notorio non est ipso iure per legem bonis interdictum, sed requiritur interdictio vel sententia iudicis declaratoria. secundum Bar. Bal. & Pau. de Cast. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. Imo. in l. is cui. de testa. & Bar. in l. tutores. per illum tex. in ff. de admin. tut. & istam opi. scribit esse communem Boer. decif. 3. nu. 37. Alex. Pau. de Cast. Aret. in d. l. is cui bonis. quos refert Ias. ibi, & de dicta communi auctoritate mentionem fecit etiam Hier. Butigella. ibidem. nu. 2. & vbi late ea declarat. & Fabia. de Monte. in tract. de empt. & vendi. in 4. q. prin. 2. seu ff. q. nu. 30. & seq. vbi sequitur atque tueretur. & Ripa etiam in d. l. is cui bonis. num. 4. & sequen. de verbo. oblig. F. Viuius.

Sed hic occurrit pulchrum dubium. Notum est, prodigum facta interdictione ipso iure esse sub cura agnatorum. §. furio. ff. ibi gl. insti. de cur. an notorie & manifeste prodigo ipso iure quoque interdicta sit administratio, ita vt contrahere, obligare & alienare non possit? Resp. gl. l. is cui lege. ff. de testa. tenet quod sic, eam sequitur Petr. de Bellaper. Imo. & Raph. Cuman. Et dicit in puncto iuris sustentabilem esse Alex. l. is cui bonis. ff. de ver. obl. Eandem opinionem sequitur Io. Fab. d. §. furiosus. Fede. de Sen. conf. 31. incip. minor. 25. ann. Et eam dicit æquam & rationi consentaneam Bal. conf. 259. incip. queritur, vtrum iuramentum notorie prodigi.

Contrariam tamen opinionem, q. lex non interdicat ad administrationem, sed iudex, tenent communiter Docto. post gl. d. l. is cui bonis. Bar. Bald. Ang. & Pau. de Cast. Bar. Bal. Ang. d. l. is cui

cui lege. & Imo. ff. de testa. Bal. c. ex parte. de consue. Et quod hæc sit communis opi. dicit Pan. de Cast. Alex. & Aret. d. l. is cui bonis. & Ias. qui dicit eam esse veriore. Eandem dicit in prac. seruandam Io. de Imo. vbi supra. Eandem dicit communem Rip. d. l. is cui bonis. 3. no. licet ipse videatur contrarium sentire. Cuius tamen rationes facile possunt infringi. Namq; licet prodigus non obligetur naturaliter, sicut adultus habes curatorem. d. l. is cui bonis. Tamen hoc verum est. post interdictionem non ante, vt ibi dicitur. Præterea licet cura prodigi dicatur legitima: tamen nihil attinet hoc ad interdictionem bonorum. Namque verum est, quod lex ipso iure, facta interdictione deferat curam agnatis, hoc tamen non extenditur ad interdictionem. Nec obstat. l. i. ff. de cur. fur. ibi. Lege 12. tabu. prodigo interdicitur administratio. quia intelligitur lege, hoc est, auctoritate legis, vt ibi glo.

Hanc communem opinionem limita, nisi manifeste prodigus contraheret in vsum manifestæ prodigalitatis, quia ille contractus non valeret, etiam non facta interdictione. Ita tenent Bar. & Doc. d. l. is cui bonis. & ibi Ias. dicit hanc esse communem opi. nu. 10. & eam tenet Bal. d. c. ex parte. ext. de consue. M. Grassus.

Prodigus notorie & manifeste potest alienare, antequam sibi interdicator a iudice. hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. is cui bonis. fide ver. ob.

Fallit in duobus casibus. secundum Ias. in d. l. is cui bonis. Don. a Fin.

Prodigus quantumcunque notorius, potest contrahere & alienare antequam sibi a iudice interdicator, & sic ante inhibitiones factas, ne quis cum illo contrahat, quis poterit contrahere. Bar. Bal. & alij. in l. is cui bonis. ff. de ver. ob. & eam conclusionem communem esse asserit Ias. nu. 9. Anto. de Tremol. in addit. ad Bonacur. in pract. in rub. quib. mod. suo nomin. num. 7. adde Alex. in d. l. is cui bonis. & Aufer. in addit. ad q. Capel. Tholosan. 362. & per Boer. in consuet. Bituri. §. 8. in fin. nisi ille talis prodigus actum fecisset, siue contractum in vsum manifestæ prodigalitatis: quia tunc ille contractus non teneret, quamuis factus fuerit ante inhibitiones factas a iudice. l. si quis cum sciret. ff. de vscapio pro empto. & ibi Bar. & alij. & Ias. in ea. l. is cui. nu. 10. & Boer. decif. 23. num. 79. Et cessante prodigalitate cessat prohibitio, & absque sententia. vt per Rip. in d. l. is cui bonis. quam intellige quando notorium est prodigalitate cessare. Tiraq. tract. cessante causa. verb. interdictionis. causa. nu. 120. commu. dicit ex Bar. Pan. Alex. Aret. in d. l. is cui bonis. Bellac.

Prodigus quantumcunque notorius, potest contrahere, & alienare antequam bonis interdicator. Ant. de Tremo. in add. ad Bonac. in pract. exceptio. in rub. quib. mod. suo nomi. nu. 7. communem dicit. Contrariam imo quod non possit contrahere, nec administrare. dicit communem Ant. Nico. in concor. gl. concor. 70. seu tamen primam affirmat communem Alex. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. & Aufer. in addit. ad q. Capel. Tholos. 362. & ista est magis communis. vt Boer. in consuet. Bitur. §. 8. in fi. & cum hac concord. l. y. tit. 11. par. 5. & secundum hanc communem intellige, quam habes in verbo iuramentum. & cessante prodigalitate, cessat prohibitio, & absque sententia. Io. de Rip. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. quam intellige, quando est notorium prodigalitate cessare. Tiraq. tract. cessante causa. in verb. interdictionis causa. nume. 120. communem dicit ex Bart. Paul. Alex. Aret. in d. l. is cui bonis. Villalob.

Prodigus notorius, ac manifestus potest contrahere, obligare, & alienare antequam sibi expresse interdicator a iudice administratio bonorum, & sic prodigus ipse notorie ante interdictionem bonorum administrationem contrahere valet. secundum glo. Bar. Bal. Ang. Pau. Cast. & Roman. in l. is cui bonis. ff. de ver. obl. Bal. in c. ex parte. de consue. Imo. Anch. & ceteros omnes Canonistas. in c. secundo. de testam. Bar. Bald. Ang. Imo. & Aret. in l. is cui lege. ff. de testam. & ista est communis opinio. vt referunt Castren. Alexand. Aret. & Ias. d. l. is cui bonis. & magis communem inquit Boer. in consuet. Bitur. §. 8. in fi. & Aufer. in addit. ad q. Tholos. 362. & apostil. in addit. ad Dec. in l. furiosi. super litera E. ff. de reg. iur. & ipsam communem opinionem tanquam sacrosandam sequuntur etiam, citant, & limitant Ias. nu. 9. & seq. & Rip. nu. 4. cum aliis seq. in d. l. is cui bonis. Ideo optime, atque tutissime quidem agerent consanguinei ipsius prodigi, si statim post incursum prodigalitate recurrerent ad iudicem impetrando in fauorē dicti prodigi prohibitionem administrationis bonorum per ipsum aliter non faciendæ, ne in paruo tempore totam eius substantiam dissipet diu congregatam, & postmodum ad magnam miseriam, & inconuenientiam deueniat in sui, & to-

tius familiæ præiudicium. Vinus.

Prodigus notorius, si ante interdictionem contrahat potest eius curator aduersus illos contractus restituui. l. patri pro filio. 1. resp. de minor. sed loquitur in prodigo minore. & ideo si istam causam alleg. iste prodigus est restituendus. alias secus. l. 1. & l. necnon. §. prætor. ff. ex quibus causis maior. no. Roman. sing. 226. Quid in prodigo etiam notorio, an requiratur sententia iudicis declaratoria? & dic, vt per Barto. in l. is cui bonis. de ver. obl. Capel. Tholos. q. 362. præterquam in minore prodigo. per glo. d. l. patri. Boc. q. 23. Quam conclusio. declara. vt per Ripa. d. l. is cui bonis. num. 36. Capel. Tholos. d. q. 362. Quid. Pap. q. 260. Prac. Bonacur. tit. quibus mod. suo no. ciu. nu. 7. & qui prodigus in datione curatoris citari debet. iuxta tradita per Doc. communiter in d. l. is cui bonis. Cagn. in l. furiosi. circa fin. de reg. iur. & ita in prac. obseruari dicunt Doct. in apostil. ad Dec. ibi, quamuis ipse contrarium teneat. consi. 274. col. fi. cui Docto. respondent. in d. l. furiosi. Quid de prodigo notorio redeunte ad sanos mores, an desinat esse sub cura ipso iure absque facto iudicis, & dic, q. aliqui dicunt q. sic idem dicentes esse in furioso, qui ad sanos mores peruenit. de quo habetur per Guido. Pap. q. 260. vbi declarat hoc procedere quando per longum tēpus stetit prudens, & quieuit. de quo vide quæ scribunt Doc. in d. l. is cui bonis. per l. 1. C. de cur. fur. Guid. d. q. 260.

Prodigo delinquentē, quid iuris.

CAP. III.

Prodigus licet equiparetur furioso in omnibus, nō tamen in delictis. Hiero. Cagn. in l. furiosi. nu. 13. ff. de reg. iur. com. dicit. B. Villal.

Quare, an prodigus obligetur delinquendo? Rip. commu. sententia est, q. sic, ita firmat Iaso. d. l. is cui bonis nu. 17. Namque prodigus quod non obligetur in contractibus, introductum est in eius fauorem, ne bona dilapidet, sed delinquens non est fauore dignus. Eam tenet Bar. l. si quis in tantam. C. vnde vi. M. Grass.

Prodigus a bonis capeffendis exactus, pœnas nihilominus ob delicta instar cuiusvis luet. commune aiunt Cagno. in l. furiosi. num. 13. ff. de reg. iur. Ant. Gomez. de delict. c. 1. num. 75. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 60. ver. vlt. quæro. Quamuis aliquin tum remediis, tum prærogatiuis, tum priuilegiis omnibus fruatur, quæ vel in furiosos vel in minores annis conferuntur. vt frequenter placitum constat ex Alex. ac Iacob. a Sæcto Georg. in l. si curatorem habens. C. de restitutio. in integrum. Alex. & Ias. in l. Imperatores. ff. de re iudic. Alex. in l. Centurio. nu. 13. ff. de vulg. Ias. in l. is cui bonis. ff. de ver. oblig. Peli. in c. pastoralis. de iudic. Bolog. in rub. num. 6. ff. si cer. pet. Ant. Gomez. de contract. c. 13. nume. 30. Quin & substitutio quasi pupillaris illi recte possit fieri. quemadmodum comune, ac magis commune dogma asserit idem Ant. Gomez. de testam. c. 6. E. Suarez.

Prodigus delinquens postquam ei bonis interdictum fuit, puniri ob tale delictum commissum nō potest, & sic ad mortem naturalem propter facinus commissum damnari nequit aliquo pacto post bonorum interdictionem. secundum communem opinionem relatam post apostillam ad Dec. in l. furiosi. super litera A. ff. de reg. iur.

In contrariam vero sententiam videlicet, vt prodigus ipse delinquendo habeat pœnas a lege definitas, sicut quilibet alius delinquens inclinare Gloss. Bart. nu. 14. Bal. num. 7. & Saly. nu. 3. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. Tiraq. post leges cō nub. Gl. 3. nu. 147. Bar. nu. 6. Ripa. nu. 53. & seq. & Ias. nu. 17. in l. is cui bonis. ff. de verbo. obl. vbi firmat istorum opinionem communem fore.

Adeo quod prodigus ipse, etiam ad mortem condemnari posset. vt voluerunt Bal. in l. furiosum, circa fi. C. qui testa. face. pos. Ang. in l. Fulcinius. §. adeo. ff. ex quib. cau. maio. Arc. in d. l. is cui bonis. in fi. Dec. nu. 6. & Cagn. nu. 13. in d. l. furiosi. vbi scribit istam esse communem opinionem.

Et quomodo probetur quem esse prodigum, & de modo articulandi quod quis dicatur prodigus. docet Dec. cōf. 274. viso decreto Baliz. nu. 4. & Guido. Pap. in sing. 869. si non fuerit appellatum.

Et quis dicatur prodigus, & quotuplex sit prodigalitas. ostendit Ias. nu. 2. & Rip. nu. 2. & seq. in d. l. is cui bonis. & Dec. in d. consi. 274. nu. 2. Vinus.

Instantiæ præfixum tempus, an & quando prorogari possit, vel nequeat? necnon & de ea mixtum pauca aliqua.

CAPVT VNICVM.

Instantia triennalis quia est inducta fauore publico, non potest de consensu partium prorogari. glo. in l. 2. §. sed si iudex. ff. de iudic. hanc esse communem opi. testatur Ias. in d. l. properandum. nu. 19. & seq. Don. a Fin.

Tempus instantiæ causæ principalis a iure vel statuto præfixum prorogari non potest partium consensu. secundum gl. & Doct. communiter. in l. properandum. glo. in verbo, triennij. C. de iudic. in l. 2. ff. de re iud. Alex. consi. 24. vol. 4. cum sit principaliter fauore publico inducta, ut sit liti finis, cui partes renunciare non possunt. l. ius publicum. ff. de pac. l. 2. §. sed quia. C. de iuram. calum. Idem in instantia causæ appellacionis. secundum Bart. in auth. si tamen. C. de tempor. app. Bal. in l. centurio. circa si. ff. de vulg. & pup. lo. And. Pan. & Do. Prapof. in c. ex ratione. extra de app. Spec. eod. titu. §. nunc breuiter. vers. licet autem detur annus & seq. Roman. & Nic. in l. 2. de re iudic. licet contrarium teneat ipse Bald. in extrau. de pace constan. in verbo. in causis. in auth. ei qui. & in fi. C. de temp. app. per dictam auth. si tamen. & cle. quadin. de app. quæ iura secundum præfatos Doct. loquuntur non de prorogatione ultra tempus instantiæ, sed de suspensione cursus temporis instantiæ, dum partes consentiant nolle litigare. Balb. decis. 426.

Iudex quando præfigitur tempus instantiæ terminandæ a iure communi, non potest causam vel actum sine vtriusque partis consensu expedire, post tempus iure non valet, quod p ipsum iudicem sit post tale tempus. l. properandum. §. 1. C. de iud. quia perempta instantia, per ipsum iudicem acta sunt nulla. l. 1. ff. ind. solui. vnde sententia postea lata reperitur sine instantia, & ideo non valet. l. prolatam. C. de sent. nec corrigitur dispositio d. l. properandum. per c. venerabilis. de iud. non datur aduersarij dolo alijve legitimis impedimētis, quæ ibidem & ciurgantium. de reg. iur. lib. 6. considerantur. vnde contraria opinio destruitur, quod si recte consideretur. in d. c. venerabilis. tenent innoc. Philip. Gofred. Ioan. And. & Petr. de Anehar. ita vti. secundum Bened. Capram. comm. dicitur. reg. 25. nu. 15. & 19.

Causa terminan. infra duos menses, quando delegat. tales duo menses habent vim termini dati ad probandum adeo q actore non probante, reus absolue. diff. ita Barto. l. admonendi. circa 3. col. de iure iur. & in l. si de meis. §. si. ff. de arbi. allega. Innoc. c. super eo. el. 2. de appel. & d. Fran. de Cur. in d. l. admonendi. in 35. col. all. Spe. in tit. de sent. prola. §. nunc videndum. vers. illud. Raph. Folg. dicit in d. l. admonendi. q. nunquam potuit obtinere secundum istam opi. Bar. Pau. de Cast. ibid. q. ista qd fuit in ciuitate Papien. & q. Bal. consulunt secundum opin. Bar. sed non potuit obtinere. quia omnes consulerunt contra riam. Tandem tamen concludit esse tenendam. opi. Bart. cum limita. si coram delegato fuit lis contestata: alioquin ad diff. non posset perueniri. l. si. §. illud. C. de temp. app. & eo. tit. vt lite non contest. de quo vide latissime Curt. in d. l. admonendi. in 35. 36. & 37 col. Bellac.

Per absolutoriani ab obseruatione iudicij non expirat iurisdic. iudi. delegati ita no. vult Inn. in c. consuluit. de offic. deleg. & sequitur ibi Pan. Idem.

Inferior a principe an possit delegare causam, cum præfixione certi temporis puta duorum mensium. Cyn. de pito. in d. l. properandum. §. sin autem vtraque. videtur velle q. no. Cō trarium tenet expresse Bal. in d. §. sin autem vtraque. per no. in c. si pro debilitate. de off. deleg. Et lapso illo tempore ipsi delegato præfixo, delegans cognoscat de causa ex eisdem actionibus. & sic soluitur iudex quo ad delegatum non autē quo ad partem. & ita intelligitur. l. iudicatum solui. ff. de iud. & ista sententia Bal. placet. per no. in cap. de causis. extra de off. delega. Bellacomb.

Gesta post terminum, seu instantiam, non valent Bald. in l. scire oportet. §. consensus. ff. de excus. tut. P. And.

Consensu vtriusque partis potest soli instantiæ renunciari. est contra commun. opi. Bar. secundum Alex. in consil. 22. viso

instrumento. ver. & licet Bart. volum. 1. item licet iuri de futuro renuncian non possit l. si ita scriptum. §. si sub condictione. ff. de leg. 2. l. is qui hæres. & l. qui super sit. ff. de acq. hæredi. tamen talis renunciatio facta in iudic. valet. gl. 1. in plurium. in fi. ff. de acqu. hæred. & glo. in l. 1. ff. de curat. bon. dan. Ias. in d. l. pacta nouissima. vbi etiam alleg. Barto. & alios. in l. 1. C. de pact. Char.

Instantiæ cursum in causa appellacionis impedit compromissum inter aliquos factum. & donec durat tempus compromissi tempus instantiæ non currit. Ias. in l. properandum. nu. 23. in prin. C. de iud. per auth. si tamen. C. de tempo. app. nusquam enim currit tempus ei qui semper litigat. Bal. in d. l. properandum. nu. 5. Vezinus.

Ille qui obtinuit in prima instantia, si in causa appellacionis succumbat, non intelligitur propter primam sententiam habuisse iustam causam litigandi, vt euitet condemnationem expensarum, quando ex eisdem actis succumbit. secundum glo. in cap. iuris ignorantia. de reg. iur. in 6. luno. & Hostien. in c. finem litibus. extra de dolo & contumac. Bar. in l. properandum. §. sin autem. C. de iudic. qui omnes ita intelligunt, & limitant glo. in l. generaliter. §. sin autem. C. de rebus creditis. Vezinus.

Sed vt instantia ipsa cœpta cum defuncto transferatur in heredem, debet necessario de nouo citari hæres. vt comparcat ad declarandum si sit filius, & hæres, & ad videndum translationem, & transfusionem iudicij in eum faciendam: qua citatione expedita, & notificata hæredi, iudex profert decretum, q. iudicium in eum transferatur, & ita procedit ad vltiora in causa vsque ad sententiam vno verbo repetendo omnia acta, & actitata superioris agitati iudicij, nec instituitur nouus processus cum hærede: secundum Barto. in l. Lucius. §. rogatus. ff. ad Trebel. & ita seruatur in magna Curia vicariæ, & in omnibus aliis curiis, attestante Camerita in rit. 234. nume. 6. & sic multoties vidi obseruari. & præticari, in curia nostra Aquilana. Sed contrarium ait obseruari in Camera Imperiali Ioachimus d. obseruatione 85. nume. 2. quod sententia lata pro mortuo non sit nulla, verum pro valida habeatur, & confito de morte principalis postlatam sententiam transfertur iudicium, & instantia in heredem, & sublineatur sententia ipsa. Viuius opi. 700.

Instantia perempta non preuenit acta quoad effectus, qui non recipiunt instantiam, sed veniunt extrinsece, iusque, & causam respiciunt, vt vitium malæ fidei & litigiosit. l. fina. C. de præf. 30. anno.

Fallit vt per Cagn. & Rimin. in l. 2. C. de edend. num. 119. & per Feli. in c. causa quæ. col. si. de testib. & per Purp. in d. l. num. 113. Don. a Fin.

Instantia de iure canonico non perit secundum com. opi. doct. Feli. in c. venerabilis. in prin. de iudi. Ias. in d. l. properandum. C. de iud. col. si.

Fallit in 2. casib. quos not. Feli. in d. c. venerabilis. in prin. Don. a Fin.

Licet reus absoluator ab instantia iudicij, tamen super iure actoris pronunciari debet.

Fallit in 3. casib. vt per Feli. in cap. examinata. de iudi. nu. 1. Don. a Fina.

DE DILATIONIBVS.

TITVLVS X.

Dilationes in iudicijs secularibus qualiter sint dandæ: & num sint arbitrariæ, ita vt possint per iudicem reuocari, mutari, prorogari, abbreviari, & quando?

CAP. I.

Dilationes in secularibus siue prophanis dari debet secundum iuris ordinem, qui est, vt prius dentur actori, deinde reo, cui onus probandi non incumbit, nisi postquam actor suam probauit intentionem. l. si quis. C. de excep. secus in beneficialibus, in quibus dilationes actori, & reo sunt communes, adeo vt si vni parti detur dilatio, prodest & alteri. l. petenda. C. de tempo. in integrum restitutio. Feli. in cap. prudentiam. colum. 1. de offic. delegat. Alexan. in authen. iubemus in principi. C. de iud. vbi limitat, nisi alter dilatione vti noluerit. Sed dilationi concessæ quis renunciare in præiudicium alterius partis non potest. quæ conclusio proce-

procedit quotiescunque eam iure communi meruit: secus si iure speciali beneficio restit. in integr. vt no. Tiraq. de vtroque retrac. §. 36. ad fi. tit. nu. 27. prædictam autem opi. quod communis sit dilatio, adeo vt in aduersarij præiudicium renūtiari non possit communem dicit Ias. in l. 1. nu. 54. ff. de adopt. Quo vero ad dilationem beneficio restitutionis concessam vel iure speciali: dixerunt aliqui renūtiari non posse in præiudicium. Doc. in d. l. petenda. Tiraq. loco supra alleg.

Quam communem opi. limita, nisi re integra dilationi renūtiatum esset. vt per Lanfr. c. quoniam contra. vers. dilatio- nes. nu. 8. de proba. Quæ dilatio regulariter intelligitur conti- nua, diesque feriati currunt. l. siue pars. in fi. C. de dila. Bal. in l. 1. C. de fer. Marc. Delph. q. 35. intellige, nisi feriæ totam dilatio- nem vel ipsius maiorem partem absorberent. Bal. in l. si quan- do. q. 4. C. de testi. Lanfr. d. c. Quoniam. vers. dilatio- nes. colu. 2. prædictis, accedit, quod omnis probatoria dilatio de iure est peremptoria, & vnica, vt semel tantum dari possit. teste Alex. in l. si. i. no. ff. de fer. Abb. in c. licet. 4. not. de proba. Felin. in c. pastoralis. col. 1. de excep. quæ Reg. limitatur. vt per Ias. d. l. si. & in l. oratione. ff. de fer. primo, si in prima dilatione iustum esset impedimentum, & nouæ superuenissent probationes: tunc secunda concedi debet dilatio. vt ibi. & in l. 1. C. de dilat. vbi Saly. & Abb. in c. 1. eo. tit. & in c. pastoralis. de except. & ideo reprehenduntur iudices qui sine causæ cognitione & causa le- gitima dilationem prorogant, vel nouam concedunt. Quæ se- cunda dilatio nisi causâ cognita concedi non potest, etiam si primam iudex coarctasset. secundum communem per Rip. in l. 2. nu. 32. ff. de re iudic. licet facilius prorogetur ipsa dilatio quam noua concedatur. teste Spec. de dilat. §. nunc videamus. vers. & sunt hæc. ea ratione, quia eadem censetur. l. sed si ma- nente. ff. de precar. Are. in l. filius a patre. 3. not. ff. de lib. & post- hum. Quod aliqui limitant non procedere in odiosis. secun- dum Bal. in l. si a te. C. de pac. inter emp. Quibus etiam conue- nire videntur quæ Alex. no. in l. 4. in prin. ff. de dam. infect. et si hoc reprehendat idem Alexan. in d. l. vlt. de feriis. quia iudex absque causa dilationem probatoriam prorogare non pōt. p- tex. in d. l. 1. in fi. C. de dilat. sed dato quod vera esset opin. vt absque causa prorogari possit, intelligitur tamen, antequam prioris dilationis tempus elapsum esset. Bal. in cap. de causis. col. 2. vbi Dec de offi. deleg. Bal. conf. 34. lib. 4. Chass. conf. 41. in fi. cum prorogatio sit prioris termini quædam coniunctio, qui si elapsus fuerit, nulla prorogatio stare potest, quia non entis nullæ sunt qualitates. l. eius. ff. si cer. pet. Quare cautela est. vt in dilatione proroganda fiat protestatio dissensus. teste Bar. in l. 1. C. de rela. qua protestatione stando, dilatio nec secu- tæ probationes valebunt. ex not. per Alex. & Ias. d. l. vlti. Bald. conf. 33. col. fi. lib. 5. Quæ conclusiones fortius procedunt in causis summariis, in quibus dilationes abbreviari debent. cle. sape de ver. sig. Abb. in c. cum sit. de app. Alex. & Doct. in l. 2. de re iudi. Bellac.

2 Dilationes secundum communem opinionem arbitrarie sunt, & possunt restringi, præcipue quando conceduntur a lege, sine præiudicatione termini certi. Bar. in l. 1. Alberic. in l. siue pars. nu. 3. C. de dila. Maran. in trac. de ord. iud. par. 6. de dilat. §. tertius actus. nu. 15. & 16. quam differentiam Alex. de Imo. Ias. & Zas. in l. 2. ff. de re iud. adductis variis opinionibus Doc. latius prosequuntur, sed hanc communem esse testatur Octa- nianus Cacheranus in Dec. Sena. Pedemontani. dec. 22. nu. 13. Kirchonius.

3 Dilatio data a lege cum ministerio iudicis potest a iudice abbreviari. no. in l. 1. C. de requir. reis.

Fallit in 5. casib. vt per Bar. Soc. in l. qui pro tribunali. ff. de re iudic.

Dilatio data a lege sine ministerio iudicis non potest alte- rari. d. l. 1. C. de requir. reis.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 34. in addit. fallit in 6. casib. vt per Soc. in l. qui pro tribunali. nu. 16. ff. de re iud. Fel. tamen in c. cum sit Romana. de appel. facit regulam contrariam, quod omnis dilatio legalis mutari potest per iudicem ex causa.

Fallit in 8. casib. vt ibi per eum.

Fallit in 8. casib. vt per Rip. in l. qui pro tribunali. ff. de re iud. num. 15.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 48. in addit. Don. a Fin.

Coarctatio dilationis a iure concessa sine iudicis ministe- rio, non valet si sit facta in causa.

Fallit vt per Ripam in d. l. qui pro tribunali. numero 27. Don. a Fin.

Dilationem assignata a lege, siue cū ministerio iudicis, siue sine eo, iudex non potest abbreviare vel prorogare: nisi aliud inueniatur in lege expressum, vel quando tēpus datur a lege, supplendo defectum iudicis. Ias. in l. qui pro tribunali. nu. 22.

de re iudi. com. dic. B. Villal. & E. Suarez.

Additio. Ista dilationes & aliæ, siue a lege, siue ab homine data, an & quando prorogari & abbreviari possunt, & de tpe decē dierum ad appellandum aliqua per Marc. Ant. Bard. in trac. de tempore vti. & contin. in c. 3. nu. 4. & seq. Nota istam cōem ad intellec. l. 1. tit. 3. lib. 3. ord. quæ loquitur in contesta- tione. & l. 1. & 4. de terminis iudicij. & l. 2. tit. 6. de declinatoria proponenda, & probanda. & de aliis terminis ad d. l. positus.

Dilatio per iudicem data potest ab eo commutari, reuoca- ri, vel abbreviari. Balb. decis. 328. com. dicit.

Intellige hanc communem, nisi ille cui fuit facta dilatio in- cepisset vti illa. vt per eundem Balb. quam nota pro intelle- ctu. l. 2. tit. 15. par. 3. Villal.

4 Dilatio a iudice data potest ab eo mutari, abbreviando vel prorogando ex causa, vel reuocari. secundum Doct. cōmuni- ter in l. si. ff. de fer. cum sit interlocutoria: nisi assignatus iam cepisset vti dilatione, incipiendo agere id, ad quod est assi- gnatus. secundum Doc. ibi. & no. in l. quod iussit. ff. de re iudi. in l. arbitro. ff. qui satis. cog. & per D. Præpos. in c. cum sit Ro- mana. in 3. col. ext. de app. Balb. decis. 237.

Dilatio a iudice indulta ab eodem & contrahi, & mutari, & reuocari potest. cōe inquit Beluif. decis. 233. E. Suar.

Dilatio legis vel iudicis data per dictionem inclusiuam, puta ad aliquid faciendum vsque ad octo dies, non extendi- tur ad diem vltiorem, et si vltima illarum dierum sit feriata, secundum Bal. in l. 2. circa fin. ff. si quis in ius voc. non icrit. in gl. in verbo, feriatus. & ibi dom. Cato per l. 2. in fi. C. de temp. app. & no. in c. cum dilecti. ext. de dolo & contum. secus quan- do sine tali dictione, puta statuendo terminum octo dierum ad sic faciendum: quia tunc fiet prorogatio ad diem sequen- tem. l. 2. ff. si quis cau. Sed dictum c. cum dilecti. potius vide- tur contrariari, quia loquitur per dictionem, vsque, & dies vl- tima termini erit feriata, & tamen fuit expectatum vltra ter- minum. Balb. decis. 237.

A N N O T. P R A C.

- 1 De probatoria, & expectatoria dilationibus, & quomodo diffe- rant, vide apud Pet. de Benint. decis. 45. vbi plura de dilationibus reiterandis reperies.
- 2 Adde Vinium decis. Regni Neap. 11. nu. 9.
- 3 Dilationes legales, & statutaria arctari ne an augeri queant, vide Fran. Mar. decis. Delph. 37. per tot. & de dilatione probatoria. dec. 36. in prima parte.
- 4 Adde Nicol. Boer. q. 294. per tot. vbi copiose de proroganda di- latione.

Quot dilationes in causa pecuniaria per iudicem dari possunt, quæ nam peremptoriae censeantur, & quoties dentur probatoria. Dilatio autem secunda quando, & quibus in causis & iudiciis danda sit.

C A P. II.

1 **I**udex non pōt dare in causis pecuniariis nisi vnā dilationem. l. ne pecuniariis. ff. de feriis.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 26. & si da- ret esset ipso iure nulla.

Fallit in 10. casib. quos no. Ias. in d. l. nu. 35. Don. a Fin.

Dilatio peremptoria, seu dilatoria non potest dari, nisi se- mel. l. 1. vbi Bar. C. de dilat. l. si. vbi Alex. & Doc. ff. de feriis.

Fallit in 10. casib. vt per Ias. in d. l. fi. ff. de feriis.

Fallit in 8. casib. vt per Maran. in trac. de ord. iud. in 6. part. in rub. de dilat. nu. 5. Don. a Fin.

2 Dilatio quæ datur ad probandum dicitur esse perempto- ria. Bar. in l. 1. C. de dilat. l. si. ff. de feriis.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 7. a Ias. d. l. fi. nu. 27.

Ampliatur & limitatur in 7. casib. per Fran. Nic. in c. quo- niam contra. in gl. in verbo. dilatio. nu. 15. de prob. D. a Fina.

Quæro, vtrum dilatio, quæ datur ad probandum, sit perem- ptoria? Resp. q. sic, & hæc est communis opin. vt firmat Hiero. de Monte in trac. de finib. c. 49. nu. 4.

Et hæc cōclusio adeo procedit, vt licet in assignatione ter- mini non apponatur verbum peremptorie, tamen subintelli- gatur ex iuris dispositione. ita tenet Bar. in l. 1. C. de dila. Alex. & Doc. communiter. l. si. ff. de feriis. teste Marant. d. rubric. de dilat. nu. 2. par. 6. Eandem sententiam firmat Bar. l. si finita. §. Iulianus. & ibi Alex. num. 12. ff. de damno infect. Ias. l. 2. num. 36. ff. de re iud. Ias. l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 51. ff. de verb. Com. opi. Tom. iiii. K obl.

Com. V. I. Opin.

oblig. Fel. c. pastoralis. nu. 2. extra de except. Spec. titu. de dila. §. 1. nu. 3. & §. videndum. nu. 7. Franc. Niconit. ca. quoniam contra. in glo. verb. dilationes. num. 15. extra de probationib. M. Grassus.

Qualibet dilatio censetur esse peremptoria. l. pecuniariis. ff. de feriis.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 6. per Ias. in d. l. nu. 6. Don. a. Fina.

Quæro, quoties detur dilatio probatoria? Resp. q. non datur nisi semel. ita est tex. in l. 1. C. de dila. & ibi Bar. & l. fin. ibi, Alex. & Doc. communiter. ff. de feriis. vt firmat Pet. a. Duen. in reg. 200. Hier. de Mon. d. trac. de finibus. Maran. in Spe. 6. par. Rub. de dilat. cum simil. per eum alleg.

Hanc conclusionem limita. vt non procedat, quando extat iustum impedimentum in prima dilatione. Nam potest dari secunda. ita tenet gl. 1. ibi, vt vero dic. in d. l. fi. quam communiter approbatam dicit Ias. ibi. nu. 33. & nu. 36. Et ibi qualiter hoc procedat. Marant. d. Rub. de dilat. nu. 5.

Secundo limita non procedere, quando iudex daret secundam dilationem præsentem parte vtraque, & non contradicente. Namque tunc censetur data de voluntate ambarum partium, & valet, secus si pars contradicat. ita tenet Bal. d. l. fin. & ibi Alex. & Doc. communiter. vt refert Maran. d. rub. de dilat. nu. 12. adeo vt probationes infra eam receptæ non valeant, idem dicit Bal. in consi. 33. col. fi. vol. 5. & Doc. d. l. fi.

Limita tertio, quando ius aduersarij non est factum deterius, & omnia sunt in integro statu. Namque tunc iudex posset concedere secundam dilationem absque alio impedimento, vel alia legitima causa. ita tenet Bar. d. l. fi. Spe. tit. de dilat. §. nunc videamus. ver. sed nunquid post lapsum tempus & sequuntur omnes Moderni, vt firmat Ias. d. l. fi. nu. 38. licet ipse teneat contrarium. M. Grass.

Dilatio secunda non potest dari, nisi causa cognita etiam si iudex coarctauerit primam. Communem testatur Ripa in l. 1. nu. 32. de re iudi. Villal.

Quæro, an secunda dilatio, quæ datur propter impedimentum, vel aliam iustam causam, detur ad quoscunque testes producidos? Respon. quod non, sed eos tantum, quos in prima dilatione pars produxisset, nisi fuisset impedita. Ita tenet Bartol. in l. admonendi. num. 2. ibi Bal. in l. et. num. 4. Salycet. & Doc. in l. 1. de dilat. Et hæc sententia communis & verior est, licet contrarium, sed minus recte. teneat Ias. in repe. l. admonendi. nu. 11. M. Grass.

Dilationes in iudiciis criminalibus dandæ sunt duæ accusatori, & tres reo. per tex. in l. fin. ff. de feriis. & licet textus ille videatur loqui in causis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, vt procedat in quibuscunque causis criminalibus. secundum gl. magnam. ibidem quam communiter obseruari dicit Bal. in ea. l. fi. in vltimis verbis ita etiam de consuetudine obseruari communem attestantur. ibidem Ang. nu. 1. & Pau. Cast. nu. 3. Alex. nu. 22. Ias. nu. 50. secundum Canonistas autem materia dilationum est in arbitrio iudicis. vt dicit communem Alex. in l. 2. nu. 8. ff. de re iudic. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 48. ver. quæro. P. Fich.

In criminalibus non potest de iure iudex statuere reo vnâ dilationem & peremptoriam pro tribus. secundum Cyn. in l. 1. C. de requi. reis. Bald. in l. non sunt liberi. ff. de statu homin. Rom. & Nicol. in l. 2. ff. de re iudi. item quando proceditur ad annotationem bonorum. secundum Cy. vbi supra. Et si velit citari clericus, qui non reperitur in suo beneficio, nec scitur vbi habitet. secundum Ioan. And. & Butr. in rubr. de cler. non residen. idem si velit moueri clericus, vt a negotiationibus desistat ad finem, vt alias annuat privilegium clericale. secundum gl. in cle. 1. de vita & honest. cler. idem in casu c. 1. de milit. val. qui contum. est. in vlt. scd. secundum gl. ibi in verbo, tertiam. & c. de illicita. 24. q. 3. vbi videtur expressum, quod in criminalibus possit fieri vna citatio pro omnibus loquitur secundum Rom. vbi supra quando ab initio crimen est manifestum, alias procedat dicta conclusio. Etiam speciale est in sententia excommunicationis, vt possit fieri vna monitio pro omnibus. c. constitutionem. de sent. excom. in 6. secundum Roman. vbi supra Spec. tamen titu. de citatio. §. nunc de temporam. in fi. Inn. in c. ad petitionem. extra de accusationib. Bal. in d. l. 1. & in l. 2. C. vt intra cert. tem. videntur tenere contra id, quod supra in prin. dictum est. vt refert & sequitur cum limitatione Fely. in c. cum sit Romana. in 2. col. extra de app. Balb. decif. 428.

Dilationes in criminalibus sunt arbitrariæ iudici. vt est communis opi. Clar. q. 48. ver. quæro. quot. Etiam in crimine adulterij. Et ipsæ dilationes sunt communes vtrique patri. vt est communis opi. Clar. in ver. cetera. Menoch. de arbitrio iudi.

De Iudiciis,

cis. casu 52. Et hoc secundum canonistas. Alias duæ accusatori, tres reo dantur dilationes. Bonac.

ANNOTAT. PRAC.

1 Dilationem in causis pecuniarijs non nisi vnâ dari, tenet Franc. Marc. decif. superius citata 36.

2 Dilationes ad probandum datae, sunt omnes peremptoriae de iure communi. ita Capic. decif. 81. in decif. Neap. & Franc. Marc. dec. 124. nu. 2. & ibi addi in 2. par.

Adde quæ ad præcedens caput annotata sunt, ex citatorum ibi decisionibus, in quibus etiam de multis quæ ad istud spectant.

Miscellanea de dilationibus.

C A P. III.

Dilatio non nisi parti petenti danda. l. 1. C. de dila. & ibi Bar. Bald. Sali. & Cast. nisi esset dilatio data ad abbreviandas lites. nam tunc eam dilationem posset iudex dare, sed non ad probandum. Bar. in l. 4. §. hoc iudicium. ff. de dam. infect. & quod dilatio a iudice petenda est. dicit Boer. communiter teneri. decif. 294. Vez.

Dilatio potest dari absenti, & non petenti. no. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. infec. nu. 60.

Fallit in 5. casibus. vt per Ripam. in d. §. hoc autem. nu. 60. Don. a. Fin.

Dilatio æque reo ac actori est concedenda, tamē actor ea dilatione vti poterit, & probare quod sibi expediet. Bartol. & Bal. in l. petenda. C. de temp. in integ. resti. peten. Vez.

Dilationem reo concessa actor vti potest. teste Spe. tit. de dila. §. vlt. ver. in summa. Quam concl. intellige, vt per eum, nisi dolus interuenisset, nam qui dolose agit, vt puta, ne in loco examinaretur, remissoria aut prorogationis termini participes esse non debet, alias dolus ei prodesset: sed si fraude careret, vtiq. ipsius rei dilatione vteretur. secundum Bar. Cast. Alex. & Ias. in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. no. nunc. Aff. decifio. 110. nu. 6. qua in materia adde, quod dilationes concessæ partibus præsentibus & consentientibus non possunt altera parte inuita, sola iudicis auctoritate prorogari. ex no. per Roman. cons. 226. post prin. Dec. in c. significante. 4. no. de app. Boer. q. 294. nu. 10. quid quando pp partis subterfugia: alia, intra dilationem sibi incumbenda non probauit? quomodo ei succurrendum sit, quid in causa ordinaria, quid in summaria? vel extra ordinaria, & quid actor sit petens tertiam vel quartam dilationem? & vide Rom. d. cons. 226. col. 2. & pen. vbi docet prac. no. quod scilicet iurabit, se in nulla negligentia versatum, & harum probationum notitiam ad eum nouiter deuenisse, de quo plura no. Boer. q. 352. col. 2. Vez.

1 Dilatio, quæ ab alterutro reorum impetratur, alteri quoq. ita prodest, vt in illius præiudicium renuntiari nequeat. commune inquit Ias. in l. 1. nu. 51. ff. de adopt. Bal. in l. petenda. nu. 6. C. de temp. in integ. resti. petend. & qui multa hinc inde adducunt Tiraq. de vtroq. retrac. §. 36. nu. 27. Ant. Grauat. ad Vestrium. lib. 5. c. 4. nu. 6. E. Suarez.

Dilatio concessa super principali, censetur concessa, super accessorio. l. cum soluendæ. vbi Bartol. ff. de distra. pigno. Bellon.

Dilationis causa cessante debet etiam cessare dilatio. Quæ conclusio procedit tam in contractib. quam in vltimis voluntatib. teste Alex. consi. 34. num. 6. lib. 2. vbi Doct. in apost. hoc confirmant. Et quod dicitur dilationem concessam vni ex litigatorib. communem esse, dic hoc verum esse, nisi pars quæ vult vti tali dilatione repunciauerit omnibus probationibus. ita Ias. in l. si arrogator. post nu. 55. ff. de adopt. Quod autem dilationes ita sint moderandæ quod non transeat instantia assignata a lege, vel statuto, vel ab homine. no. Alex. ad Bar. in l. 2. nu. 22. ff. de app. recip. Bellac.

Absentia aduocati est iusta causa dandi dilationem. glo. in c. 1. in verbo aduocatus. vt lite non contest. gl. in l. emancipatus. C. de repu. bon. pos.

Fallit in 4. casib. vt per Dec. in d. l. nu. 3. Don. a. Fin.

Quinquennalis dilatio debitori concessa, siquidem ab eo præstetur fideiussio, valet effectualiter, & confirmatur per satisfactionem subsequenter. communem dicit Bal. in l. vniuersa. C. de precib. Imp. offe. refert & sequitur Matth. de Aff. dec. 378. in prin. I. Fich.

Dilationem pendente nihil innouandum est. c. 1. & c. præterea. vbi gl. ext. de dilat.

Fallit

Fallit in 20. casibus. vt per Socin. regal. 93.

Ampliatur in 3. & limitatur in 18. per Anto. Gabri. in libro secundo de dilat.

Fallit in mult. casib. quos not. Alex. in l. qui pro tribunali. ff. de de re iud. nu. 21. Don. a fina.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

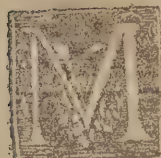
De renūciatione dilationis an pars quæ obtinuit illi renūciare possit in preiudiciū alterius partis cui ex eadem est ius quesitum produ- cendi testes adde hic citatum Boer. d. q. 352.

DE MVLTANDI MODO.

TITVLVS. XI.

Mulctare an & qui delegatus possit? Quando & quibus multa sit irroganda. Item de multa geminata, & cui multa applicantur.

CAP. VNICVM.

Mulctare delegatus non pot. l. 2. §. fin. ff. de iudic. & approbatur cōmuniter per scribētes, vt per Ale. in l. vnic. & ibi Ias. ff. si quis ius dicent non obte- pe. Pau. Cast. in d. l. 2. §. vlt. ff. de iud. Fel. Dec. c. de causis. de of. deleg. nisi a delegante hoc sit sibi cō- cessum, & cōmissū quod possit mulctare. d. §. si. Bar. in l. si qua pœna. ff. de verb. sign. nisi a Principe esset delegatus: nam tunc bene posset mulctare. Ias. in l. omnib. nu. 20. ff. si quis ius dicen. non obtempe. vide pe Alex. in d. l. vnic. & canonist. in dict. cap. de causis. Bellac.

Delegatus principis multam imponere potest, secundū sententiam Doct. communiter approbatam, referentib. Pano. nu. 12. Fel. nu. 9. & Phil. Dec. nu. 13. ver. successiue. Abb. quarit an legatus mulctare possit. in c. 4. inci. de causis. ext. de of. dele- gat. Licet alii aliter censuerint, tamen prior sentētia receptior est. Alex. & Imo. in l. vni. nu. 13. & 14. ver. extra. gl. & ver. 2. fallit Ias. nu. 20. ver. limita tamen istam conclusionem, nisi sit delega- tus principis. & Cagnol. nu. 58. volentes indistincte recipi, non considerato eo, quod multi fuerint in ea sententia delegatum principis de iure civili regulariter non posse mulctare per l. 2. arguendo a specialib. C. de sportu. cum in causa delegata ma- ior sit quocunque ordinario. c. sane. ext. de offi. & potest iud. dele. Sed tamen delegatus principis maiorem, aut non ita gra- uem multam imponere non posset quam imponeret ordina- rius. l. eos. C. de mō mulctar. & Alex. de Imo. in rub. nu. 8. ver. 4. per l. 2. ff. de off. eius cui mandat. est iuris. Atque hanc commu- nem doct. sententiam esse referunt Gas. Valasc. in l. imperium. nu. 221. ver. vlt. pro complemento. ff. de iurisd. omn. iudic. in 1. vol. repe. & Rol. a Valle in consil. 47. nu. 74. in 2. Tom. con. idq; etiam de iure canonico procedit, quamuis Deci. contrariam sententiam defendat in d. c. 4. incip. de causis. nu. 13. Illius ta- men rationibus bene respondet Cagn. post alios in d. l. vni. nu. 58. Non obstante eo, multas & aliquas differentias delegatio- nis inter ius canonicū & civile recepras, esse, cum quo ad im- positionem multa non reperiatur constituta differentia. Id circo a iure civili, perspicue determinante recedere non est in- tegrum, per c. 1. & 2. & quæ ibi a Doct. not. ext. de noui oper. nunciat. Kirchoius.

Delegatus ex maioribus magistratibus potest minuire pœ- nam reo delicti. vt est communis opi. Dec. in c. de causis. nu. 18. de offi. deleg. Bonac.

Delegatus Papæ vel principis ad vnam, vel certas causas po- test contumaciam mulctare. c. de causis. extr. de offic. deleg. & ibi Butr. & Panor. cap. pastoralis. circa si ibi puniat, iuncta gl. ordinaria ibid extra eo. Inno. & Host. in c. 1. co. tit. Secus in de legato inferioris, secundum glo in l. si. C. de modo multa. Bar. in l. 1. ff. si quis ius dicenti non obtempe. nisi, in casu l. 2. C. de sport. & ibi ipse delegatus inferioris nō posset aliter suam iurisdictionem defendere. secundum Pano. in d. c. & Angel. in d. l. 1. Licet. Inno. & Panorm. vbi supra voluerint etiam delegatum inferioris posse mulctare, sed non tantam multam imponere sicut delegatus a Papa. Delegatus autem ad vniuersitatem cau- sarum bene potest mulctare extra dictos duos casus licet sit ab inferiore, secundum glo. communiter approbatam in d. l. 2. cum sit adinstar ordinarij. in xta glo. in l. fin. C. de iudic. in cap. cum causam. in verb. delegatus. in fin. extra de appella. in l. po- ponius. in §. si vni. ff. de re iudic. Balb. decis. 155.

1. Multa non irrogatur nisi ob veram contumaciam, nam fi- ctus contumax mulctari non potest Bar. in l. vnic. §. si. incip. hoc iudiciū. nu. 4. ver. & hoc dicebat. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Et dicit ibi Alex. de Imo. nu. 11. & 12. ita communiter doct. asserere. Idem inquit Maran. in tract. de ord. iud. in 6. par. de contuma. nu. 9. & in tit. de appe. in 2. actū. nu. 277. ver. illa er go. Cagnol. d. l. vnic. §. si. nu. 20. pulchrè & copiosè per multas adductas allegationes Rol. a Valle. in consil. 47. nu. 16. 17. 18. cum seq. & nu. 62. in 2. Tom. consil. Kirchoius.

Mulctari quispiam illicite non debet, quamuis inobediens fuerit, mandatis principis non paruerit, nisi prius ipse ad fa- ciendam exculationem & defensionem citatus fuerit, quare mulctari non debeat; vel ad videndum talem sibi pœnam im- poni vigore mandati & præcepti spreti. l. 2. §. 1. ff. si quis in ius voc. Bart. in d. l. vnic. nu. 13. ver. sed quæro. Cagn. ibid. in §. is non videtur nu. 23. Hipp. de mars. in l. de vnoquoque. nu. 123. ff. de re iud. & in sua præ criminal. in §. examinanda. nu. 34. in fi. §. illius. Rol. a Valle in consil. 39. nu. 33. ver. reditur. in 1. & in consil. 47. nu. 43. vbi ipse dicit hanc doct. communem senten- tiam esse. in 2. Tom. consil. Kirchoius. ceter. 5. cōcl. 70. num. 125. l. 2. cōmunem opinionē dicēs. Rol. a Valle in cōf. 47. nu. 43. in 2. vol. Et magis communem cicit Nicellus in tract. de cōcor. gl. nu. 325. & Rol. a Valle ibi num. 49. allegat Ifern. dicē- tem, qd iudices debēt cessare ab excessiuis multis, & psuasioni- bus, quas faciunt principi, vt capiant non bona subditorū, quia hoc esset facere auaritiæ causa. Et subdit Rol. num. 53. qd multa insolita iniusta non est substantabilis, vt per Angel. in l. fina. C. de cano. largi. lib. 10. Cagn. in l. 1. in prin. num. 21. ff. si quis ius dicen. non ob. Bertach. in reper. in ver. multa. ver. 22. Riminal. consil. 270. nu. 46. vbi etiam dicit, quod multas vltra modum sibi a iure concessum, condemnatur in duplam, pro- premodum excessiuum. Et dicitur multa insolita, quando est facta contra stylum curiæ & contra determinationem iuris Roland. dicto. consilio. 39. nu. 52. & seq. Ethæc quidem nullita- tis exceptio quandocunque opponi potest, & impedit execu- nem, vt est communis opinio de qua Gallus in consil. 21. nu. 4. Bonacoss.

Mulctari non potest quis sine noua citatione. vt est commu- nis opi. de qua Nicellus de concor. glossarum. nu. 325. Tom. 1. Bonacoss.

Quotiescunque ob cessationem vel non factum debet quis incidere in penam multa nunquam pœna committitur, nisi monitione vel intetpellatione præmissa est dictum Innoc. in c. extirpanda. §. quia vero. de concess. præb. communiter ap- prob. secundum Deci. consil. 37. in causa rigorosa. ver. secun- da ratio, quia statutum. vol. 1. Chærian.

Multa geminata. Quando officialis vno contextu multi- plicat impositionem multe nō omnes exigi possunt, sed vna tantum, scilicet maior per quam videtur a minori recedete l. eos. C. de modo multæ. secun. Specul. in tit. de contuma. §. nunc dicamus ver. sed pone iudex. Alberi. in 2. part. stat. q. 34. exor- dien. §. q. Quod enim vno contextu sit, vnum factum reputa- tur. l. quod ait. §. si. ff. de adul. l. illud. §. si. ff. ad leg. Aquil. gl. in l. si conuenerit. la. 1. ff. de pig. actio. Et si pareatur vltimo præce- pto pœnali, non debet pro aliis præceptis inobseruatis mul- ctari. sec. Spec. vbi supra in ver. sed quid si iste paruit. Balb. decis. 214. Multa aut bannum non imponi debet in aliquem pro ficta contumacia, vt quia fuit citatus ad domum, vel per proclamā sec. Bal. do. Cato. & communiter doct. in l. 1. §. si. ff. si quis ius di. nō optemp. & bannū dicitur multa. gl. in l. præ- ses. C. de suspe. tut. ad hæc faciunt no. per doct. in auth. qui se- mel. C. quomodo & quādo iud. in l. si. ff. de in integ. resti. Balb. decis. 37.

Restore aut potestate condemnato cum suis consiliariis in aliqua summa, ipse potestas exoluet dimidiam, & consiliarij aliam dimidiam. l. quoniam. & ibi Salicet. per eum text. C. de appel. Bonacoss.

2. Multa & pœnæ applicantur domino Bar. in l. si. ff. sol. mat. Bal. in l. 1. C. de fruc. & litis expen. Ang. in l. si constāte. §. quo- tiens. ff. sol. matr. Lud. Roma. in consil. 70. in vlt. cōf. Alex. in l. di- uortio. §. si fundum in pen. col. ff. sol. matr. Vezinus.

Pœna, quæ debetur ratione delicti commissi, pertinet ad primum iudicem seu primarium, non ad secundum. Boerius decis. 5. nu. 2. communem dicit. B. Villal.

Soluere delinquens pœnam pecuniariam fisco, vel parti ap- plicandam, in foro conscientiæ non tenetur, vt est commun. opi. Cla. q. 80. ver. sed hic. sed bene in foro conscientiæ tenetur resarciri damnum eo delicto parti illatum. plura ibi Clar. vide eum. Bonacoss.

ANNOTAT. PRAC.

1. Quod multa non declaretur nisi quis sit in vera contumacia. tenet Franc. Marc. quest. Delph. 74. in 2. par. & ibi vide addi. & quādo hęc remittatur, vide eundem q. 206. in 1. par.
2. Multa pecuniaria cui applicanda, vide eundem Marc. q. Delph. 15. & ibi alia de multis. & q. 506. in 2. par. vbi quæ dicatur modica multa.

DE ARBITRIS, ARBITRATORIBUS,
arbitrijs, & compromissis, necnon de
reductione ad arbitrium boni viri.

TITVLVS XII.

Arbitrium quid, & an & quando arbitri sententiæ standum sit, quamque etiam vim habeat, & actionem producat.

CAP. I.

Arbitrium est sententia vel laudum latum ab ipsis arbitris, compromissum vero est conuētio partium remittētium aliquib. arbitris eorum negotium. Io. And. in Spe. in tit. de arbi. §. arbit. in verb. quosdam. Bellac.

Vulgaris conclusio est arbitri sententiæ, etiā si iniqua sit, standum esse. ita probat tex. l. diem proferre. §. stat. ff. de arbi. & tex. l. qualem. eo. tit. Hanc dicit esse com. opi. Rober. Maran. in Spe. par. 6. rub. de app. nu. 259.

Limita hanc conclusionem procedere in arbitro voluntario, secus in statutorio. Nam ab eius sententia appellatur ex dispositione iuris, cum multum assimiletur iudici ordinario. secundum no. per Doct. l. fi. C. de iudic. Hanc opinionem tenet gl. c. 2. iudicib. 2. q. 6. gl. in c. ab arbitris. de off. deleg. Hanc opi. sequuntur Bar. Sali. Ias. & Iac. de S. G. in d. l. fi. & ibi Are. qui dicit, quod hęc est verior & com. opi. Et eam tenet Ias. §. omniū nu. 1. i. inst. de act. & est verissima opinio licet contrarium teneat Ant. de But. c. cum dilectus. de arbi.

Secundo limita, vt non procedat, quando scientia arbitri continet errorem expressum. ita tenet Bar. Alex. Ias. & Doc. in l. cum prolatis. ff. de re iudi. Et dicit Ias. quod hanc sententiā tenent omnes post Inn. in c. P. & G. ext. de off. deleg. Feli. in c. 1. nu. 6. de re iud. Eandem tenent omnes Mode. in l. qui Romę. §. duo fratres. ff. de ver. ob. Ant. de But. c. quinquaginta. num. 42. de iureiu. Bellac.

Compromissum si fiat cum clausula quod stet in laudo, pœna soluta, vel cum clausula rato manente pacto, vel simili, tunc secundum gl. c. dilecti. de arbit. standum est sententiæ vel laudo, etiā si pœna soluta fuisset, quod procedit siue homologatio expressa, siue tacita interueniat. iux. gl. in l. 2. ff. de arbit. l. cum antea. & ibid. Odoff. & Azo. C. de arbi. quos sequitur Cy. ibid. & Bal. in l. ait prator. ff. de re iud. & Imo. in d. c. dilecti filij. quorum opinionem contra Iac. Baldum, Martinum de Fa no. & Iac. de Rauē. tanquam communiter sequendam. asserit Bened. Cap. reg. 71. nu. 9. & Villal. in ver. arbitri.

Sententiæ arbitri paretur metu pœnæ. l. 1. C. de arbit. l. non distinguemus. §. 1. ff. de arbi. vel metu infri. si illud interuenerit. c. 2. & c. per tuas. de arbit. non quod iurim sit de necessitate, sed si illud interpositum sit ad actus confirmationem, valebit arbitramentum et sine pœna, si partes se subscripserint sniæ, vel si non appellauerint post decem dies, quia tacite tunc videtur sententiam homologare. Spe. in tit. de arbi. §. arbit. & ibi.

Arbitrorum cum pœna, vel sine pœna audiendorum sententiæ post homologationem, vt doctorum sermo est, tacitæ vel expressæ producit actionem. vt frequenter placitum iuris canonici consultis attestatur Alex. in l. ait prator. in prin. nu. 3. ff. de re iudic. ac mihi vir amicissimus & doctissimus Nico. Ant. Graua. ad Vestr. c. 2. lib. 3. nu. 6. E. Suarez.

Sententia arbitri homologata ex compromisso, rato manente pacto, producit actionem in factum. Ias. in l. ait prator. nu. 12. ff. de re iudi. com. dic. Villal.

Sententia arbitramentalis quæ transiit in rem iudicatam a partibus homologata debet obseruari. Cur. iun. conf. 177. nu. 13. com. dicit. Vezi & Villal.

Qui laudum arbitratoris homologauit (quia promiserat

in compromisso homologare cum iuramento, & sub pœna) si postea contraheniat laudo probabiliter dici potest eum excusari a pœnis. l. si quis maior. C. de transact. quasi non libere & sponte homologauerit. vt requirit d. l. sed metu iuramenti, & pœnæ, qui excludit libertatem. l. Titia. ff. de verb. oblig. cap. gemma. extra de sponsal. & quia etiam si compulsio ad pactum vel transactionem esset iusta, puta ex forma statuti, non habet locum si contraheniat pœnæ dictæ. l. secundum Bart. & communiter Doc. ibi, quia est pœnalis, & venit stricte & proprie intelligenda, vbi est voluntas libera, non autem coacta quouis modo, quæ proprie voluntas non dicitur. c. cum locum. extra de recept. arbit. quibus tamen contradicit Albe. de Rosa. dicto §. arbitratorum. versicu. item quæro, an renunciari possit. concludens siue re ipsa, siue arbitratoris dolo iniquum sit, a laudo reclamari posse iuramento & renunciatione non obstantibus.

Laudum latum præsentibus partibus, & non contradicentibus valet, etiam si non appareat de compromisso, dum tamē appareat illud fuisse latum ipsis partibus præsentibus: nam sustentatur ipsum Laudum in vim cuiusdam taciti compromissi. Ita Socin. conf. 104. num. 4. part. 4. communem dicit. Vezin.

Reductio ad arb. boni viri ex laudo: coram ordinario peti debet. secundum communem per Rob. Mar. de ord. iud. actu. ult. nu. 126. pro qua vide quæ scribit Rol. conf. 76. nu. 33. lib. 1. conf. 26. nu. 30. lib. 2. vbi quod ea reductio ad arbitrium boni viri examinari & diffiniri debet coram ordinario rei vel superiore arbitratoris. ibi. nu. 34. Sed intra quantum tempus ea reclamatio ex laudo proponi debeat. Alex. conf. 103. col. 1. lib. 5. 13. col. 1. lib. 2. Paris. conf. 45. nu. 1. 1. nu. 65. lib. 1. quæ autem facultatem habeat iudex reductionis ad arbitrium boni viri? Dic, vt per Rol. d. conf. 76. nu. 48. Dec. in c. dilecto. col. pen. de app. Aff. decis. 51. Quid in iudice vel arbitratore ecclesiastico? & vide Rom. conf. 173. 265. 299. Ias. in l. imperium. col. 3. ff. de iurisd. om. iud. Bellac.

Sententia arbitri lata per pecuniam tenet ipso iure. l. ita de mum. cum glo. 1. circa fi. ff. de arbi. glo. in c. cum ab omni. extr. de vita, & honest. cle. Secus in sententia iudicis. l. venales. cum glo. in verbo, infirmas. C. quando prouoc. non est ne. Balb. decis. 165.

Sententia arbitratorum eo compromisso electorum quo illis summa indulgetur facultas, appositis omnibus verborum cautelis, semper nihilominus reductioni ad arbitrium boni viri obnoxia intelligitur. commune inquit Dec. conf. 11. ver. quarto principaliter. & conf. 36. circa mediū. & conf. 60. Bar. & Doc. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. & neq. partes possent expresse compromittere, quod non liceat redire ad arbitrium boni viri, & neque cum iuramento renunciari posset, vt non liceat redire ad boni viri arbitrium. l. si libertus. ff. de ope. lib. & hanc opi. commu. esse asserit Ias. in l. quidam cū filium. nu. 22. ff. de ver. ob. quod procedit vbi esset enormis læsio, alias bene liceret cum iuramento illi reductioni renunciare. Bal. ibi, debet tamen intra triginta annos proponi reductionis petitio. commune affirmat Dec. d. conf. 39. E. Suar. & Vezinus.

Arbitratorum sententia ante annos 30. nec parit actionem, nec finem adipiscitur, quin & intra illos semper boni viri arbitrium iure desiderabitur. commune aiunt Dec. conf. 39. nu. 6. Rip. in c. 2. nu. 5. de rest. habet tamen magnam præsumptionem. vt commune aiunt Dec. in c. quoniam contra. num. 184. probat Viuius lib. 1. opi. 261. E. Suarez. Est com. opi. cont. Spe. secundum Alex. conf. 173. in causa & lite. vol. 6. M. C. Io. de Rip. in c. 1. de resc. nu. 5. & Dec. conf. 39. num. 60. communem dicit. non intelligas istam communem in arbitris iuris. quia a sniæ istorum appellatur intra decem dies. per l. fi. tit. 4. par. 3. B. Vil. in ver. arbitratorum.

Arbitramentalis sententia non debet executioni mandari pendente reductione ad arbitrium boni viri: quia reductio habet instar appellationis. sec. Bal. in repe. l. tale. §. qui prouocauit. ff. de pac. in 22. q. & do. Cato. ibidem. faciunt no. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. in l. non distinguemus. §. arbit. ff. de arbi. Balb. decis. 461.

Arbitrorum sententia, seu vt doctorum vulgus fatur, laudum, non transit in rem iudicatam decurso anni spacio. vt commune inquit Alex. conf. 13. lib. 1. vbi quod sententia arbitri homologata parit actionem sicut sententia iudicis Turz. opi. 158. E. Suarez.

Etiā si per annum steteris, quod a laudo non reclames, non propterea transit in rem iudicatam ex sententia Bart. & aliorum. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. Bal. in l. si ver. quæro vsque ad quantum tempus. C. de contrahen. empt. Bal.

Bal. & Ang. in l. ficut. C. de præscrip. 30. vel 40. annor. Butr. in c. Quintanalis. de iureiur. & hanc tanquam communem sequitur Alex. conf. 237. visis processibus. lib. 2. sequendo ordinem primi. F. Turzā.

AN NOTATIONES PRACTICAE.

De arbitris accommodate differentem cum ciuilitur tum canonicè vide P. Gregorium lib. 4. partitio. iuris canonici. titu. de arbitris, & arbitratoribus.

Arbiter an ab ipso latam sententiam retractare queat, ab eaque appellari possit.

CAP. II.

Arbiter postquam tulit sententiam, non potest amplius eam retractare. Spe. in titu. de arbi. & arbitrato. §. sequitur. nume. 62. Cyn. in l. si diuersa. C. de transact.

Fallit in 3. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 59. Don. a Fin. A sententia arbitri non licet appellare. l. diem proferre. §. fari. ff. de arbi. & l. qualem. eo. tit. Fallit in 3. casib. quos no. Crot. in l. nemo potest. ff. de lega. 1. nu. 40.

Fallit in 13. casib. vt per Soc. reg. 17. Fallit in 3. casib. vt per Pet. Duen. reg. 57. Fallit in 5. casib. vt per Cur. iun. in l. si quis in conscribendo. C. de pac. nu. 11. Don. a Fin.

A sententia arbitri ex necessitate statuti, vel præcepto iudicis electi appellatur. l. si & ibi Bar. & cōter Doct. C. de iudi. in fi. Et sic emptor victus per talis arbitri sententiā poterit agere contra venditorem de euictione, quod alias non posset. l. si dictum. §. si compromiserō. ff. de euict. quod probat ille text. ibi, nulla enim necessitate cogente id feci, a contrario sensu iuncta gl. Balb. dec. 467.

Appellari a sententia arbitri an possit. Doc. inter se nō conueniunt. Bar. in l. arbitro. nu. 6. ff. qui satis. cog. l. nemo pōt. nu. 13. 14. & 15. ff. de leg. 1. in l. 1. nu. 2. & 3. C. de recept. arbi. Nā in illis casib. in quibus oritur hodie actio iuxta l. cum antea. & l. ne in arbitris. C. de arbi. voluit Bar. admittere appellationem. Et huius sniam Pau. de Ca. in d. l. arbitro. nu. 4. approbat. Ita refert Alex. de Imo. in d. l. nemo potest. nu. 56. Propterea Io. Frā. a Ripa eius decisio nō illam rōnem reiecta explicatione las. esse. cur non appellaretur, voluit, quia sententia arbitri nullū parit iuris effectum: nam nō producit actionem. in d. l. nemo. nu. 90. Sed com. opi. in contrarium esse contra Bart. per multas rōnes, & fundamenta duo illi recēiores interpretes Alex. de Imo. & las. de May. referunt in d. l. arbitro. nu. 9. & in d. l. ne mo. nu. 19. & las. ibid. nu. 56. cum seq. Licet de iure canonico appellare liceat, cum de æquitate canonica, omnis quocunq; oppressus appellare possit. c. ad Romanam. & gl. in c. a iudicibus. t. q. 6. Bal. in d. l. 1. nu. 1. ver. tertio oppono. Pau. de Castan. l. nam & postea. §. si minor. nu. 9. ver. nō. sic compromittēdo. ff. de iureiur. Alex. de Imo. in d. l. nemo. num. 21. ver. item iuxta prædicta. per multas auctoritates ibi ab eo relatas, dicens ibi dem hanc cōem Doc. esse opi. & in practica feruari. Hoc etiā affirmant Rip. in d. l. nemo. nu. 9. ver. quinto fallit Marc. Ant. Blanc. in trac. de compromiss. in 10. q. de app. & redu. ad arbi. bo. viri. nu. 9. qui exacte hanc disput. cognoscere voluerit. videat Alex. & las. in d. locis. & Pan. in c. cum dilecti. nu. 17. ext. de arbi. & Rob. Mar. in trac. de ori. in par. 6. princ. c. de appel. nu. 250. cum seq. Nec nō d. Blancum in d. trac. de compromiss. d. 10. q. de app. vbi ipsi & materiam explicant, atque infinitas auctoritates allegarunt. Kirchou.

A sententia arbitri cui processus in suprema curia pēdens, committitur, appellabitur ad ipsam supremam curiam. secundum Rebus in com. in const. reg. in rub. de arbitris. art. 1. in gl. 10. nu. 45. & 6. Bellac.

Arbitri sententia non citata parte prolata num te neat.

CAPVT. III.

Arbiter debet arbitrium suum ferre partibus citatis. l. nam ita diuis. ff. de adop. l. de vnoquoque. ff. de re iudi. c. ex ratione. de appel.

Fallit in 7. casib. vt per Zas. in l. si quis arbitratu. ff. de verb. obl. nu. 33.

Arbitri snia prolata non citata parte, non tenet, nec valet et si compromisso dictum fuerit, q̄ arbiter ferre sententiā ipsam possit, absentibus partibus. sec. Spe. in tit. de arb. in §. excipitur. in 1. quem sequitur Io. de Imo. in c. cum dilectus. ext. de arbi. & Alex. in l. si quis arbitratu. ff. de ver. ob. & Felin. in c. olim. de re iud. Istorum opinionem scribit Boer. decis. 283. nu. 38. non habere dubitationem aliquam. Sed hoc limitatur nō procedere, si in compromisso essent adiecta illa verba, q̄ arbitri possent laudare, ferre q; sniam partibus absentib. & non citatis, tunc enim bene valebit snia, non citatis partibus. secundum Gul. de Cun. in l. episcopale. vlt. q. C. de epis. aud. quē sequitur Bal. in l. si qui ex consensu. eo. tit. Pau. Cast. Alex. Soc. & las. in 3. q. in d. l. si quis arbitratu. & opinionem istorū Boer. fatetur esse cōem in d. decis. 283. nu. 34. cum 4. seq. cōtra Bar. in d. l. si quis arbitratu. contrarium asseuerantem. num. 7. & in practica refert obseruari Marf. in sing. 173. sunt quotidie compromissa. Istam partem sequitur et consulendo Bal. conf. 262. in Christi noie, nunquid arbiter. vbi. 1. Barb. conf. 18. num. 17. vol. 1. Io. de Imo. cōf. vlt. & Io. de Ana. conf. 83. visis his. Anch. conf. 270. & Rom. conf. 61. vbi cōcludit, q̄ Pitis seruatur dicta opinio Gul. de Cun. & sequacium, & cōem prædictam intelligunt præcitati Doc. procedere, si partes audite fuerūt plene super discussione contentorum in compromisso, tūc certe in prolacione sententiæ nō requiratur præsentia partis, nec alia citatio, secus si partes audite non fuerint. Vinus opi. 1708.

Ex arbitri sententia an committatur stipulatio, & euictioni locus sit.

CAPVT. IIII.

Sententia arbitri compromissarij non cōmit. stip. de euictione. l. si dictum. §. si compromissero. ff. de euic. Ang. in §. 1. in 3. col. insti. de act. & in §. actionum. col. 12. eo. tit.

Ampla quando emptor detulit in m. Crem. sing. 114.

Limita nisi emptor coactus a sta. sic disponente compromitteret, vt si statutum dicit q̄ causa compromittatur, tunc enim bene committitur stipulatio. sec. Doc. in d. §. si compromissero. & vult Bal. in l. 1. C. de peric. & commo. rei vend. Pan. in 2. par. conf. 72. in fi.

Sublimita quando apparet in act. q̄ partes assidue vigore statuti compromiserunt alias secus secundum Sal. notabiliter in l. si. C. de iud. quod nō in prac.

Item limita, nisi emptor velit ostendere venditorem non habere bonum ius in re, quia poterit agere ad sim. p. um. Are. vbi supra all. Bal. in l. libera. C. de sent. tamen dicit, quod multum repugnat tex. in d. §. si compromissero. sed ipse Are. in l. si. C. de in integ. rest. m. seq. indistincte opi. Bal.

Limita quoque nisi compromissum fuerit in venditorem. Lud. Ro. sing. 402. Fran. Crem. sing. 30.

Limita etiam d. §. si compromissero. Nisi dica. quoquo modo res euindatur: quia tunc debetur euictio per nō. per gl. in l. cū poena. ff. de arb. & per Bal. & Alex. in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. Adde Alex. in 3. vol. conf. 4. Bar. in 1. vol. cōf. 39. in 8. & 9. col. & in 2. vol. conf. 23. in 1. col. fiant nō. per Fely. in c. lator. de homi. vbi aliquid ponit de dictione, quous modo, & quoquo modo. & ita etiam vult Alex. in l. excep. ff. de fidelit. Cap. cau. 97. Ang. in §. fin. insti. de empt. & vend. & in §. actionum. n. 12. col. de actio.

Ante euictionem ius nō competit emptori. Alex. in 5. vol. conf. 106. in pria. Bellac.

Euictioni locus non est q̄ per sententiam arbitratorum res euincitur, & neque tunc promittens de euictione tenebitur. l. si dictum. §. si compromissero. ff. de euict. Verum si promittens promiserit de euictione quocunq; eueniente, tenebitur tūc de ipsa euictione propter ea verba, quocunq; Bald. in d. §. si compromissero. & Bal. in l. cum filius. §. euictis ff. de leg. 2.

Miscellanea de arbitratorum sententiis.

CAPVT. V.

Arbiter qui protulerunt sniam contra formam eorū commissionis, nō dñr functi eorum officio. l. quid tamen. de arbi. Pau. Ca. conf. 103. 1. par. & Bar. in l. si vt proponis. in princ. num. 11. C. q̄o & q̄ index. Spe. tit. de arbi. §. excipitur. Io. de Imo. c. dilectus. de arbit. & hoc procedit vbi arbitri nō obseruauerunt formā commissam, quo casu nō expiraret eorū mandatū: quia non sunt eo vfi, & Com. opi. Tom. iij. K res

res censetur integra. quod si formam iuris non seruassent in decidendo, & tunc appellandum esset. Bal. ibid. neque possunt arbitri interpretari obscuritatem si qua sit in eorum sententiis, nisi a partibus illis data fuerit hac potestas in compromisso. Alex. consi. 18. in 7. vol. Vinius.

Iniquitas autem seu enormis læsio laudi dicitur, quando reperitur facta læsio, saltem in 6. par. debitæ quantitatis. Vel est in arbitrio iudicis, cum non sit a lege determinatum. Istæ sunt duæ principales Doc. opiniones magis communes. secundum Dec. in consi. 39. iuridicam. in fi. vol. 1. Char.

Læsio non consideratur in compromisso super lite, nisi inspecta æstimatione dubij euentus litis, & ultra dimidiam quantitatis quam experti homines pro iure, & causa illius communiter darent, quod probatione difficillimum putat Bursa. qui & communem negatiuamq; de iure veriore refert. cōs. 114. nu. 33. lib. 1. Bonac.

A sententia arbitratoris petitur reductio ad arbitrium boni viri, stante enormi læsione. l. societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. l. si libertus. la 2. ff. de leg. 2.

Ampliatur in 15. casib. & limitatur in multis per Por. lib. 4. suarum conclusio reg. 8. Don. a Fin.

Quæro, si in tres vel plures fuit compromissum, an valeat sententia, vel arbitrium, vno absente? resp. de iure ciuili expediri non valere. ita probat tex. litem si vnus. §. fina. ff. de recept. arbit. secus de iure canon. Namque maior pars potest procedere ad sententiam tertio absente, & valet arbitrii. text. est expressus. c. fi. de arbi. in 6. M. Graff.

Sententia lata per arbitros cum clausula arbitratorum, & arbitratorum si pronunciant tanquam arbitri, & arbitratores, censetur prolata tanquam ab arbitratorib. Io. de Rip. in lib. 2. respon. c. 2. nu. 5. com. dic. Villal.

Sententia potest proferri de consensu partium per iudicem ordinarium, arbitrum autem non potest. Ias. in l. si conuenerit. de re iud. nu. 7. ff. commu. dicit, quam intellige, si a partib. non sit homologata, secus tamen, cum pariat actionem in factum. Bard. l. si conuenerit. Vezin.

Debet etiam condemnari in expen. ille qui succumbit coram arbitro. vt vult Ias. in d. §. siue autem. in prin. Vez.

Arbiter sententiam non potest ferre de nocte. §. sedebunt. in auth. de iud. col. 6. Bal. in lin. eqs. C. de app. gl. in §. 2. instit. de verb. obli.

Fallit in 3. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 58. Don. a Fin.

Arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum. l. 1. ff. de arb.

Fallit in 31. casib. quos no. Soc. reg. 27. videas Lanf. in trac. de arbi. in 3. col. ver. arbitrium. Don. a Fin.

Compromissum facere an quis cogi possit, & in ordinarium an recte fiat; deque eo facto in arbitrum, & arbitratorem.

C A P. VI.

Compromissum non cogitur quis facere de iure communi, & si cogatur a iudice, nihil valet. l. furti. §. qui iussu. vbi Bar. de his qui no. infra. Bart. in l. congruit. ff. de off. præsid.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in l. quidam existimauerunt. ff. si cer. pet. Fallit in 7. casib. vt per Felin. in rubr. de treug. & pace. Don. a Fina.

Affines cogi possunt per statutum ad compromittendum. quod statutum validum est. vt tenet Bal. in §. quib. prima consi. C. Ias. in l. 1. nu. 6. ff. de legi.

Ampliatur in 7. casib. & limitatur in 18. a Re. Duen. reg. 36. & compromissum, qd fit per statutum dicitur esse cohoratatum.

Fallit in 8. casib. secundum Io. Bolog. in l. si quis maior. C. de transac. nu. 46. Don. a Fin.

Affines vbi statuto ad compromissa adiguntur, socer ac gener, quorum affinitas iam vxoris morte dirempta est, cogendi ad id non censentur. vt commune aiunt Alex. in l. non tantum. nu. 27. ff. de re iud. Crot. in trac. de testib. in 2. q. 6. princi. Blancus de compromis. q. 3. nu. 23. & seq. quemadmodum nec nouerca, & priuignus ad id constringentur. vt frequenter placitum attestantur Alex. consi. 207. ad fi. lib. 5. Blanc. vbi supra. nu. 28. E. Suarez.

Compromisso facto in amicos ex forma statuti inter affines, vel in aliquo casu disponentis compromitti debere, si electi non concordauerint, iterum & pluries compromittendum est, quia non vñ satisfactum menti statuentium, donec sequutum sit concordium. secundum Bald. in l. fideicommissa. §. si quis alicui. 10. ff. de leg. 3. in l. prætor. §. hæc vox. ff. de edendo,

Roman. in l. prætor. §. hæc autem. ff. de oper. nou. nunc. Balb. decis. 127.

Compromissum fieri potest simpliciter in totum sine ap- positione diei & termini. l. sed si compromissum sine die. ff. de arbit. c. Quintauallis. & ibi Bal. de iureiu. & tunc arbitrorum potestas perpetuo durat, nec triennio terminatur, nisi lis coram eis fuisset contestata. Alex. Soc. & Ias. in l. si quis arbitratur. ff. de ver. ob. Beilac.

Compromissum in ordinarium tanquam arbitratorem in re recteque fiet. commune inquit Præpos. in cap. infantes. 3. q. 7. Don. a Fin.

Non potest de iure ciuili compromitti in iudicem tanquam in arbitrium, sed tanquam in arbitratorem potest. per l. si in seruum. §. si quis index. cum gl. ff. de arbi. secus de iure canon. per tex. cum gl. in c. cum tempore. ext. de arbit. & ibi Pan. & communiter can. Ina in c. ex par. in gl. ordi. eo. tit. Spe. in tit. de arbitro & arbitra. §. potest. ver. in iudicem. Ang. in l. 1. §. & post operis. ff. de ope. nou. nun. Sed cum inter canon. reperiantur varia & contraria opinionones in locis præallegatis circa hoc, & sit clara decisio de iure ciuili in d. §. si quis index. illi videretur standum in vtroque foro. iuxta theoricam cano. in cap. 1. extra de ope. noui nunc. & legistatum. in l. per hanc. C. de tempo. app. Balb. decis. 411.

Compromitti in ordinarium tanquam in arbitratorem potest. Præpos. in c. infames. 3. q. 7. communem dicit. & si compromittatur in ordinarium, tanquam in arbitrum, sententia erit nulla, cum sit inhabilis. Segu. in l. 1. §. si vir. nu. 160. de acq. pol. ff. quæ faciunt ad intellectum. l. si in ordi. de Madrid. in prag. vbi mandatur executio fieri sententiæ arbitri, quæ est intelligenda, si alias arbiter erat habilis. vt not. Bar. in l. 2. §. prætor. ff. qui satisda. cog. Et idem est determinatum in sententia arbitratorum. per l. 8. in curiis de Madrid. anno 1542. Et nota qd licet sit verum qd de iure communi iudices possint esse arbitratores, vt hic patet. & in gl. in l. sed & si seruum. §. si quis index. ff. de arbit. & comprobatur in l. 24. tit. 4. par. 3. sed per l. 9. tit. de correctoriis. est prohibitum, vt in se non recipiant arbitramentum. Nota etiam qd licet per dictas ordinationes non possit opponi exceptio aliqua: tamen exceptio qd compromissum non valuit, vel nouationis, vel contrarij laudi potest opponi. Bal. in l. si cam. nu. 4. C. de execu. rei iudi. Item nota, qd licet dispositum in d. l. solum habeat locum super iis, super quibus fuit compromissum non alias, laudum post homologatum non valet. vt per Bal. in §. fina. de pace constan. in vñ. feud. al. legant. c. examinata. de confir. vti. vel inuti. tamen arbiter pro bono pacis, potest apponere manum et ad non deducta in compromisso. vt per plura deducit Corf. sing. in verb. arbiter. Nota et aliud ad intellec. illius. l. quod licet ad hoc qd habeat executionem paratam, requiritur quod deducatur compromissum, & sententia, ac alia contenta in illa. l. qd limitatur, si alias sententia fuit lata presentibus partibus & non contradicentibus, quia tunc sufficit solum sententiam producere, vt mandetur executioni. vt per Alex. in consi. 84. nu. 3. & 4. vol. 4. Not. aliud quod licet data sit potestas arbitris ad prorogandum terminum compromissi, tamen prorogatio debet intimari partibus. vt no. Dec. consi. 36. nu. 2. quam communem dicit. Vbi etiam dicit, qd licet arbitri possint procedere partibus absentibus. nihilominus partes sunt citandæ, alias sententia est nulla. vbi vide plura de nullitate compromissi. B. Villal.

Super articulo iuris emergente in causa, stante causa coram ordinario, potest compromitti in arbitrum gl. reputatur singul. in l. pe. in verbo, suam. C. de pac. vbi notabiliter dicit Bar. per illum text. iuncta glo. Quod stante statuto, quod de questionibus inter affines compromittatur, erit compromittendum, etiam in articulo emergente in causa principali. Balb. decis. 177.

Compromissum, vt de iure tantum iudicari debeat, intelligi debet de iure municipali, vel consuetudinario, de quo in loco, non autem solum de iure communi Romanorum. Ita in terminis concludit Carol. Ruin. in consi. 4. inci. quoniam proponitur, quod testamentum & c. num. 10. 11. & 12. 2. volu. vbi alleg. Bal. in no. Anto. de Butr. Abb. Rom. & modernos Perusinos, respondens etiam ad auctoritates contrarias dicendo, qd ita se habeat communis opinio. vt per eum. Idem voluit Soc. iun. consi. 94. num. 20. volum. 4. cum dicit, sed hanc opinionem nedum communem, & veram, sed etiam indubitatum putare & non parum admirari de iis, qui contrarium tenuerint. E. Muscul.

Compromissum factum in arbitros, vel arbitratores data eis potestate pronunciandi de iure tantum, intelligitur non solum de iure communi, sed etiam statutorio, vel consuetudinario. Pau. de Cast. in l. præscriptione. C. si contra ius, vel vtili. pub.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 76

pub. ista est communis opin. secundum Ias. in d. l. præscriptio ne. & ibi limitat in 2. casibus. colum. 6. sed si pronunciauit cō tra ius, an sententia sit nulla. videas Port. libro 3. suarum con- clus. regu. 39.

Amplia tur & limitatur prin. regula. in 5. casib. vt per Diaz. reg. 102. Don. a Fin.

Compromissum in arbitrum, & arbitratorem, in dubio præ sumitur, processisse vt arbitrator. Alc. in trac. de præsu. reg. 3. præsum. 35. in fi. com. dicit. B. Villal. & E. Suarez.

Compromissum si in arbitrum & arbitratorem factum proponitur, vt ab arbitratore decisa in dubio præsumitur. commune ait Alciat. de præsumpt. regu. 3. præsump. 15. in fi. Don. a Fin.

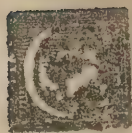
Compromissum factum in arbitrum, vel arbitratorem post sententiam quæ transiit in rem iudicatam valet, si in ea ap- ponatur clausula obstante sententia. Bal. & Alex. in l. si diuer- sa. C. de transac.

Fallit vt per Ias. in d. l. col. fi. Don. a Fin.

Compromittendi ius non est, quibus alienandi facultas non est. cōe assero ex Ias. in l. ult. nu. 129. C. de iure emph. Dec. consi. 44. Capic. decis. 93. nu. 3. Soc. Nep. consi. 77. nu. 77. lib. 1. Marc. Blanc. de compromis. 4. par. nu. 28. Paris. consi. 85. nu. 15. lib. 3. Tiraq. de iur. marit. gl. 5. nu. 262. cū seq. Vnde illud haud erit rectori, seu præfidi ecclesiæ, super eiusdem ecclesiæ, rebus absque capituli consensu. vt commune affirmant Soc. consi. 18. in fi. Turz. opi. 77. & opi. 161. E. Suarez. & Don. a Fin.

Cōpromissi, & potestatis arbitri prorogatio, cui, quando, & quomodo competat.

C A P V T VII.

Compromissi prorogatio debet partibus intimari, alias non valet sententia arbitramentalis. Est cō- munis opi. secundum Bal. & Dec. consi. 39. iuridi- cam. in prin. M. Chær.

Arbiter, cui est data simpliciter potestas prorogandi cō promissum, potest illud prorogare partibus non citatis. secū- dum Bal. in l. i. C. de sent. ex breuic. recit. Rom. & Nicellus. in l. 2. ff. de re iud. per l. diem proferre. in prin. ff. de arbi. Est tamē secundum Bal. in l. eos. §. Apostolos. C. de app. parti talis pro- rogatio intimanda, alias iudex diceretur dolose procedere. & suum laudem partes nō astringeret, nam præfixio termini quæ potest alteri nocere, est illi intimanda. cle. 1. de appel. l. 2. C. de decur. libro 10. Si autem sit data potestas prorogandi pluries, poterit fieri prorogatio tantum bis. l. vbi numerus. ff. de testi. l. libertas. §. post annos. ff. de manu. testa. Si vero plu- ries & pluries prorogandi potestas data sit, intelligetur de quatuor vicibus: quia dictio pluralis geminata intelligitur de quatuor. no. Bar. in l. gemina arbor. ff. arbo. fur. cas. Si dicatur plurimis vicibus, intelligitur de tribus prorogationibus pro- pter naturam superlatiui. per glo. quæ reputatur singularis in verbo, plurimorum. in §. & quod sæpe. in auth. de trien. & se- mis. colla. 3. Balb. dec. 419.

Prorogatio termini non solum expresse, sed & tacite in cō promisso fieri potest intra terminum: tacite inquam procedē do coram arbitris: cum mens partium in hoc sit attendenda. Boer. decis. 283. Adde glo. & Innoc. in c. P. & G. de offic. deleg. Bella com.

Si in compromisso dicatur, quod arbiter & arbitrator pos- sint procedere, & terminum de quo in compromisso pro- rogare, præsentibus & absentibus partibus, & ipse arbitrator ab- sentibus partibus prorogauerit terminum, & demum iudica- uit parte non citata, valebit prorogatio, & sententia. per text. in l. diem proferre. §. si quis litigatorum. ff. de arbit. Et ita dum casus accidisset, dicitur consuluisse collegium Mediolani pro- pter potestatem in compromisso datam arbitratori proce- dendi & prorogandi absentibus partibus. per l. non distin- guemus. §. fina. cum l. sequenti. & ibi bona gloss. ff. de arbit. li- cet Bald. tenuerit non valere prorogationem vel sententiam, nisi intercesserit saltem intimatio, quando absentibus parti- bus processum est. in l. eos. §. Apostolos. C. de appel. & idem Specul. in titu. de arbitris. §. excipitur. versicu. sed pone quod actum sit. Quando in compromisso fuit tantum dictū, quod possit pronunciarī partibus absentibus, nec fuit additum, & non citatis. alias procedat prima opinio. & sequitur Innoc. in cap. cum dilectus. extra de arbit. dominus Alexand. in l. si quis arbitratus. in 8. colum. ff. de verbo. oblig. Sed bomi. Cato in d. §. vbi decretum. concordat dictas opiniones, vt prima procedat, quando iudex ante prorogationem cognouerit de

meritis causæ partibus præsentibus, alias procedat secunda. Balb. decis. 33.

Prorogatio potestatis arbitri, perinde atque cuiuslibet alię iurisdictionis, licet arbiter nō tam iurisdictionem quam no- tionem habeat, potest prorogari, cum dependeat ex cōsensu partium. com. dicit. Bened. Cap. in trac. prorogationis statim post conclus. siue reg. 53. posito nu. 40.

Arbitri potestas perinde est atque iurisdicatio, licet ipse iu- risdictionem non, sed tanquam notionem habeat. l. ait præ- tor. ff. de re iud. potest prorogari, cum dependeat ex consensu partium. & voluit gl. & Inn. in c. P. & G. de offi. deleg. & ita cō muniter teneri refert Bened. Cap. in trac. materiæ prorogatio- nis, statim post reg. 53. posito. nu. 42.

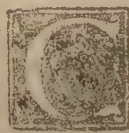
Arbiter, vt non potest arbitrari, vt iterum in eius personā, vel in aliam, causa committatur completo tempore primi cō promissi, nec etiam durante ipso compromisso, seu infra ter- minum compromissi is terminus a partibus prorogetur. vt in l. non distinguemus. §. quæsitum. & in §. fi. de arbi. & notat Boer. decis. 284. nu. 25. & ita consuluit in simili casu Ang. cōsi. 231. punctus talis est, duo compromiserunt in duos arbitros de omnibus litibus.

Et ita similiter idem arbiter arbitrari nequiret, vt altera ex partibus, quæ iterum, & de nouo compromittere, seu terminū prorogare recusaret, talem pœnam patiatur, quia quæ per ip- sum arbitrum per modum dispositionis fieri non potuit, nec pariter per pœnæ impositionem. vt concedunt Ange. Paul. de Cast. Alex. nu. 6. & ceteri omnes. in l. Seius. & Augerius. ff. ad legem Falcid. idem Pau. Cast. & Cuma. in l. si quis sub condi- tione. ff. de condi. insti. Ias. consi. 40. vol. 1. & Boer. in d. decis. 283. sub nu. 25. & ista est communis opinio. secundum præme- moratos Doct.

Qui omnes eandem communem vnanimiter, & concorditer ampliant, vt procedat quoque si arbitri ipsi arbitrantur ita asserendo, & laudando condemno te in centrum, si nō pro- rogaueris, vel iterum non compromiseris: nam tunc idem est. & sic illud, quod prohibitum est, nec per modum disposi- tionis, nec per modum pœnalitatis, nec per modum condi- tionis, nec per modum etiam absolutionis fieri potest. Vi- uius opin. 64.

Compromissum, an & quando annulletur, & eua- nescat, vel non.

C A P V III.

Compromissum annullatur per mortem alterius cō promittentium, vnde non transit ad hæredes. c. fi. de arbi. l. diem proferre. §. 1. & l. si interpellatur. de arbit.

Ampliat in 5. casib. & limitatur in 4. per Pet. Duen. regu. 128. Don. a Fin.

Cōis est conclusio, Compromissum annullari p mortē alte- rius ex cōpromittentib. Ita est tex. in c. fi. de arbi. & l. diē pro- ferre. §. 1. ff. eo. Et firmat Bar. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vul- ga. & pup. Lanfr. de Oria. in trac. de arbi. 3. q. 4. q. prin. Bapt. de S. Blas. in suo trac. q. 2. Mari. Soc. in cōsi. 66. nu. 10. vol. 1. M. Graf.

Sed quæro nunquid hæc conclusio procedat, si alter ex cō- promittentibus sit mortuus ciuilitè? Resp. q. sic. Ita tenet Ba- ptist. de S. Blasio in d. trac. q. 53. Aegid. Bellamer. d. c. si. num. 1. dummodo tamen eius bona sint publicata, seu confiscata. Io. de Imo. d. c. si. nu. 7. Bar. l. si quis arbitratus. in fi. nu. 14. ff. de ver- ob. vbi loquitur in compromisso facto in arbitratore, q. diffi- cilis soluitur, quā compromissum in arbitrum. Et est sequun- tur ibi Alex. Ias. & Soc. asserentes hanc esse com. opi. Idem.

Compromissum si fecerunt Titius, & Sempronius in arbi- tratorem annullatur, si alter ex compromittentib. ipsis est bā- nitus, & bona banniti sunt publicata, seu confiscata. sec. Rom. Alex. Ias. & Soc. in l. si quis arbitratus. ff. de ver. ob. vbi scribunt istam opinionem cōem fore. & sequitur Baptist. de S. Blasio, in trac. de arbit. q. 53. Marc. Ant. Blanc. in trac. de compromissis. q. 7. nu. 6. & Pet. de Benintendis. dec. 21. nu. 21. licet ibi recitet in Rota Bononiensi decisum extitisse bannitum vigore statu- ti de compromissis faciendis inter affines compromissum pe- tere posse, & in hanc partem per rōnes ibi assignatas rationa- biliter Rotam inclinasse facile dignoscitur. F. Viu. opi. 118.

Compromissum alterutrius compromittentis proscriptio- ne euanesceat. commune ait Baptist. de S. Blasio. de arbit. q. 53. Blanc. de compro. q. 7. nu. 6. Don. a Fin.

Quæro, cōpromissum est pro vna parte, si vnus ex illis mo- riatur, & res sit indiuidua, an etiam finiatur compromissum?

Com. opi. Tom. iij. K 4 Resp.

Resp. q. sic; & ita tenet Alb. Galleo. tra&. de arbi. Et hanc sententiam sequitur & firmat Ioan. Andr. in addi. ad Spec. tit. de arbit. §. finitur. nu. 2. Et tenet gl. in d. l. diem proferre. §. i. verb. morte. Quam ibi sequuntur Bar. Bald. & Doc. hanc opinio. tenet quoque Ang. de Perus. conf. 248. nu. 1. Et eam dicit communem Maria. Soc. Iun. conf. 66. nu. 13. vol. 1. M. Grassi.

Si pendentes cōpromisso vnus ex compromittentibus, vel vna ex partibus moriatur, acta iam facta coram arbitris. valebunt etiam contra hāeres ipsarum partium ita vt ad ea quae iam facta sunt, teneat compromissum; non autem quod extendatur, vt in eo compromisso ad hanc teneantur amplius procedere. c. presente. de arbit. l. penul. C. de arbit. non enim extenditur compromissum ad hāeres compromittentium, nisi hoc in eo exprimat c. si. de arbit. l. diem proferre. §. i. de arbit. Specul. in tit. de arbit. §. deferre. nu. 1. & Panor. in c. si. nu. 5. de arbit.

Compromissum mortuo vno ex compromittentibus, transfit ad eius hāeres, & consequenter durat compromissum ipsum, atque arbitrandi facultas post mortem vnus ex cōpromittentibus, etiam si arbitrator super contractu perficiendo. assumptus foret, puta vendo fundum quanti Titius arbitrabitur. secundum Alex. Soc. Ias. & alios in l. si quis arbitratur. ff. de verbo. obliga. qui omnes ibi perhibent istam esse communem opinionem contra Bar. Ruin. nu. 37. & sequaces inibi contrarium asserentes. Et licet Petr. Duenas sentiat contrarium, & ponat pro regula cum ampliacionibus, & limitationibus in regula. 128. compromissum annullatur. quod compromissum ipsum post mortem vnus compromittentium non transeat ad hāeres, & sic annulletur, & expiret, nihilominus in decisiuis caue ne discedas a mentionata communi tanquam tutissima & verissima.

Quae quidem vtiliter limitatur non procedere in compromisso facto sub nomine dignitatis nam tunc compromissum nō transiret ad successorem in dignitate. Et consequenter compromissum factum in Rege seu praelato sub nomine dignitatis, tunc hęc auctoritas non competit eo mortuo successor. secundum Bal. col. 7. & Afflict. in c. 1. colum. 13. qui seu dar. poss. Bar. in l. qui liberis. §. hęc verba. ff. de vulg. & pupil. Couar. in c. requisisti. sub nu. 5. de testam. An. Barb. nu. 39. & seq. & Deci. in c. quoniam Abb. nu. 86. & seq. de offi. deleg. vbi late alios eiusdem sententiae referendo, ostendit istam esse commun. opinio. Vinius opin. 116.

Compromissum quando, & quomodo dicatur Transactio, ac transactioni, & compensationi equiparetur eoque pendente an alter alterum conuenire possit.

CAPVT IX.

Compromissum secuto laudo dicitur transactio saltem largo modo. secundum Barto. in l. furti. §. qui iussu. ff. de his qui no. in fa. Perus. in c. ex ratione. numero 29. de appel. Ias. in auth. si vero contingerit. in fi. C. de iud. conf. 12. num. 2. libr. 1. vbi quod sicut exceptio transactionis est exceptio litis finitae; ita est in arbitramento, maxime vbi laudū est ratificatum. Anton. in dispu. incip. Cum c. laicus. quem sequitur Cacialup. tra&. de transact. quæst. 3. vbi in tali arbitramento dicendum est idem quod in transactione vera Dec. conf. 60. colum. 3. conf. 298. col. 3. ex quo sequitur q. in tali transactione seu laudo homologato non habet locum dispositio. l. 2. C. de rescind. vendit. prout in transactione dicit Alexan. in l. si quis cum aliter. col. 3. vbi Iaso. col. 15. ff. de verb. oblig. Alexand. conf. 42. col. 5. lib. 1. vbi dicit hanc. com. opin. sequitur Dec. conf. 216. Cacher.

Compromissum & transactio equiparantur. commune ait Alex. conf. 22. nu. 3. lib. 1. & conf. 119. nu. 3. lib. 2. Alciat. in l. cū te. nu. 4. C. de transact. Don. a fin.

Compromissum, & compensatio equiparantur. commune aio ex Alex. conf. 22. nu. 3. li. 1. & conf. 119. nu. 3. lib. 2. Lanfr. de arbitr. 3. par. nu. 3. lib. 3. tra&. Alci. in l. cum te. nu. 4. C. de transact. E. Suarez.

Pœna l. si quis maior. C. de transact. non habet locum in compromisso etiam iurato facta a parte inuita ex necessitate statuti vel iudicis. Est communis opinio, secundum Iason. in conf. 12. allegata. ver. nec huic fundamento. vol. 1. Idem. vers. compromissum.

Restitutioni in integrum aduersus lāsonem renunciari potest in compromisso. secundum magis communem per Bursi.

conf. 114. nu. 31. lib. 1. Bonac.

Compromisso iurato pendente alter ex compromittentibus non poterit alterum conuenire: & si fecerit, obstaret exceptio litis pendente coram arbitris, quae coram ordinario poterit allegari. Paul. Cast. & Ias. in l. pecuniam. ff. si cert. petat. eo enim casu tale compromissum habet efficaciam ratione iuramenti, & demum ex sententia arbitratorum orietur actio, & exceptio. l. ne in arbitris. & ibi doct. C. de arbit. secus autem si non esset iuratum, & neque esset statutum validans sententias arbitratorum; tunc enim non obstaret talis exceptio litis pendente. Pau. Cast. vbi supra Bellacomb.

De arbitratorum cognitione & potestate; & nū iudex ordinarius de iure ciuili arbiter esse possit.

CAPVT X.

Arbitrum cum vel ab homine vel lege seligitur, atq; in illum causa confertur, non id circo remota cognitio, sed remissa subtilitas censetur. vt commune aiunt Catald. de syndic. q. 109. & Amad. de syndic. etiam num. 145. quin iudices vbi aliquid pro arbitrio statuere possunt, a iuris communis finitionibus non iuste recedent, nisi quo ad procedendi modum. vt commune effantur Alban. in 3. parte statuto. quæstio. 32. num. 1. Iul. Clar. in practi. §. vlt. q. 3. i. ver. arbitrio atque baiia. & quæstio. 83. versic. scias etiam E. Suarez.

Si arbitria partibus sine appositione diei, & termini, & sic simpliciter sint electi, eorum potestas perpetuo durat, & neq; triennio terminatur, nisi lis coram ipsis fuisset contestata. quia post litis contestationem instantia triennio periret. ita concludunt Alex. Soc. & Ias. in l. si quis arbitratur. ff. de verbo. obliga. & tunc cōsultatur partibus, vt adeant iudicem ad hoc vt præfigatur terminus ipsis arbitris ad compromissum dicendum. Boer. decis. 285. num. 9.

Arbitri ciuili iure nequeunt esse ordinarij iudices. vt cōmune ait Dec. in l. et si prator. notab. 3. ff. de offi. eius Lanfran. de arb. §. hactenus. ver. 3. poterunt tamē esse arbitratores, atq; amici compositores, vt ponit commune Vinius vtrunque iure pōtificum ex recepta doctorum opinione licere asserens, libro 1. opin. 183. Suarez.

Iudex ordinarius regulariter de iure ciuili non potest esse arbiter. tex. in l. prator. ff. de tuto. & curat. datis ab his. & in l. sed & si seruum. §. si quis iudex de arbi. vbi hoc tenuerunt constanter Bar. Bald. Alberi. & alij communiter. Glo. & Alex. in l. 1. §. & post operis. in 1. not. ff. de noui ope. nun. Host. in summa de arb. in §. secundum. vers. Sed nunquid. Azo. in summa cod. tit. colu. 2. Lanfran. in loco præcitato, & Deci. in l. & si prator. 3. not. ff. de offi. eius.

Ista vero communis, aduerte, quia procedit de iure ciuili, sed de iure pontificio reperitur sancitum, ac dispositum contrarium: quod quidem iure canonico iudex ordinarius potest esse arbiter. c. cum tempore. de arbi. & melior text. in c. ex parte eod. tit. & hoc firmant Inno. in c. innotuit, & in exposita de arbit. Glo. in c. a iudicib. 2. q. 6. Glo. Gemin. & Præposi. in §. sed si quis iudex. 3. q. 7. Ang. conf. 218. visa narratione facti pñcti, ac etiam viso testamento. colu. 1. Alexand. in d. §. & post operis in 1. nota. Imo. Butr. Cardi. Henricus Boic. in d. c. cum tempore. vbi Abb. Imo. simul, cum Cardin. aiunt istam esse commun. opi. & hoc idem tenet Bart. & alij in d. §. si quis iudex. & omnes Canonistae in d. c. exposita. istarum vero opinionum ferē omnes Doct. præallegati exprimunt seruandam esse quamlibet in foro suo: cum in his nō versetur peccati causa, & vtraque seruari potest secundum assertionem omnium scribentium vtriusque censuræ, & per nota. in capit. primo. de noui oper. nuncia.

Sed prima opinio Cæsarea interpretatur primum, quod licet non possit fieri compromissum in iudicem ordinarium, tamen potest committi causa tanquam in arbitratorem, & amicabilem compositorem. vt deducit Salycet. in l. si quis ex consensu. C. de epis. aud. & ibi Odofred. Cyn. & Bartol. & Bald. ac omnes communiter post Glo. in d. §. si quis iudex. licet contrarium sentiant, & male Iac. de Rau. Petr. & Cyn. vt refert Salycet. vbi supra.

Secundo etiam claudicat dicta communis de iure ciuili in Principe, in quem potest compromitti similiter, vt in arbitrum, & q. plus est, potest partes compellere vt in eum compromittant, etiam tanquam in arbitratorem, vt in c. cū inter. de elect. not. Cato in rub. ff. de arbit. Io. And. in c. venerabilem. de elect. Alex. in d. §. & post operis. nu. 7.

Imo

Imo iudex quoque potest compellere partes litigantes ad compromittendum, stante diuturna, & intricata lite, & ambiguis probationibus. vt in terminis tenet Pat. de Cast. in l. quidam extimauerunt. ff. si cert. pet. Abb. in c. si. extr. de maior. & obed. in 4. not. in c. cum pridem. col. fin. de pact. & Dec. conf. 125. col. 3. cum aliis, quæ late congerit Fel. in rub. de treuga & pace. col. 2. & Dec. conf. 445.

Et hoc, quod iudex cogere queat partes ad concordiam, vel transactionem procedit etiam si timeretur de rixa, & non aliter. vt efficax testimonium est Ang. in §. 1. colla. 9. in auth. vt liti. iur. Alex. in l. æquissimum. de usufr. & Bal. in l. cum affirmes. C. de liber. causa. quia iudex non debet studere ad concordiam, nisi ex urgente causa. secundum Bal. & Saly. in l. transigere. C. de transact. & Alex. in d. l. æquissimum. & in l. 1. §. & post operis. ff. de ope. nou. nun.

Et quemadmodum iudex ex causa potest cogere partes ad compromissum, & ad transactionem, ita pariformiter posset cogere partes ipsas ad pacem, si diu durauerit inimicitia inter eas. cap. placuit. 90. dist. Ant. de But. in c. de mutu pet. Ioan. And. in addi. Spec. de pig. in §. sequitur. vers. Quid si timeo, & Alexan. in l. qui bona. §. si quis. ff. de damn. infect. & in d. §. & post operis.

Necnon iudex ipse cogere etiam posset partes ad pacem, si ex inimicitia reipublicæ posset præiudicium inferri. teste Bal. in d. l. cum affirmes. & Bar. in l. furti. §. qui iussu. ff. de infra. Sed hoc nunquam obseruari, prouideri; vidi per iudices ordinarios, etiam necessitate urgente, verum potius per Principem: cum Princeps ipse inuitus partibus illas cogere queat ad pacem, vt concedit Alex. in l. quidam ætimauerunt. si cert. pet. Ant. & Im. in c. 1. de mutu. peti. & Io. And. in d. c. venerabilem. de elect. Viuius opi. 424.

Arbitri de iure civili num. minores esse possint; deque arbitris statutariis, iuridicis, & de voluntate partium electis.

CAP. XI.

Arbitri esse possunt iure civili maiores 18. annis. & pontificum definitionibus nequeunt. communia ponit late Viuius libro 2. opin. 179. E. Suarez.

Minores 25. annis, & maiores 18. arbitri esse possunt de voluntate partium si vellent: secus si nollent: & sic ad assumendum arbitrium inuiti compelli nequirent aliquo modo, secundum glo. & omnes Legistas vno ore. in l. quidam consulebant. ff. de re iud. per tex. ibi. vbi Alexan. recitat istam esse commu. opin. Legistarum. & Aret. in §. pen. num. 17. in §. de excep.

In contrarium vero partem, videlicet, quod minor 20. annis arbitri esse non possint, & eius sententia non valeat, inclinauerunt gl. Abb. & ceteri omnes canonistæ communiter in c. cum vigesimum. de of. deleg. Spec. in tit. de arbitr. §. potest. vers. item minor. Host. in sum. de arb. §. 2. Ale. & Io. de Imo. in d. l. quidam. Lanfr. in tract. de arbitr. §. haftenus. & Bapt. de S. Blasio in tract. de arbi. q. 9. & opi. istam canonistarum inquit veriore esse. Alex. in d. l. quidam. & Marcus Ant. Blanc. in tract. de compromissis. q. 2. nu. 22. par. 35. vbi eam sequitur, declarat, & denique ab omnibus contrariis verissimis responsionibus suis tutam derelinquit, ideo eidem tanquam tutiori ac veriori libenter inhaeremus. F. Viuius opi. 506.

Arbitri ex statuti forma additi magis delegatorum iudicium normis censentur, quam ordinariorum, ac proinde si diuersas tulerint sententias, aditus superior vtramlibet earum confirmabit, vt commune aiunt Ias. in l. duo iudices. num. 4. ff. de re iud. Blanc. de compromissis. q. 6. num. 4. Marquard. de Iudici. 52. par. c. 6. nu. 25. E. Suarez.

Arbitri statutarij habent iurisdictionem delegatam, & sic isti arbitri sunt iudices delegati. vt firmauerunt Bar. Bald. in 7. nota. & Saly. in 3. nota. in l. si. C. de iudic. per tex. ibi. Aret. in l. nemo potest. col. antep. ff. de leg. 1. Octavianus Vestrius in sua præf. in rub. seu tit. iudicium quinque partibus constare. post prin. lib. 3. fol. paruo 32. & Ias. in l. duo iudices. col. 3. ff. de re iud. vbi planum facit istam esse communem opinionem, & indubitatum ait Aret. vbi supra, & veram propalat Maranta in tract. iudiciorum. in 4. par. dist. 6. nu. 13. & ei accedunt complures alij doct. signati per Marcum Ant. Blancum in tract. de compromissis. quæst. 6. num. 4. vbi similiter supponit communem esse, quamuis ipse male, precipitanterque plura glomerando longa disputatione concludat contrarium, videlicet ar-

bitros prædictos statuarios esse.

Et isti arbitri dicuntur arbitri iuris. vt declarat Franc. in c. cum speciali. nu. 3. de appel.

Cum arbitri ipsi iuris, vel necessarij dicantur, qui auctoritate legis, vel canonis eliguntur, & eliguntur utique in casibus expressis tantum, vt ponit Abb. in c. pastoralis. in prin. extra de rescrip. vbi enumerat aliquos casus, & discurrit simul cum Felino col. 1. ibidem, an eligi possint arbitri prædicti iuris in aliis casibus similibus. Viuius opi. 68.

Quæro, an arbitri habens potestatem terminandi causam de iure, possit pronunciare secundum consuetudinem? Resp. quod sic. & ista est communis & recepta Doct. sententia, vt firmat Aldobr. §. ius autem. num. 5. in §. de iure natur. gent. & ciui. & Abb. in rub. ext. de consuet. Eandem firmat Bald. l. illa institutio. ff. de hered. instituen. Ioan. And. in addi. ad Spec. tit. de arbi. §. excipitur. Et eam dicit magis communem. Ias. l. præscrip. C. si contra ius vel vtilit. publ. ita tenet glo. in proem. cle. in princ. verb. iuris. Vbi sub nomine iuris comprehendit quodcunque tam statutarium, quam alterius speciei. Hanc opin. tenet Ant. de Butr. cap. quinquauallis. num. 49. de iure iur. Abb. in proem. clem. in prin. & in cap. cum venissent. nu. 4. de eo qui mit. in poss. & in c. Cumana. nu. 11. de elect. Preposit. c. ius generale. num. 8. dist. 1. & hanc opin. dicit esse communem. Ias. l. præscriptione. num. 20. C. si cont. ius vel vtil. pub. & eam tenet in l. omnes populi. l. 1. num. 3. & 2. lect. num. 19. Et ibi eandem dicit esse communem Crot. 1. not. Baptif. de S. Seuer. Dec. c. licet causam. num. 20. de proba. Eandem dicit esse communem Claud. de Seyssel. ius pluribus. num. 4. & ibi tenet Parli. de Cast. ff. de iust. & iur. Licet nonnulli doct. teneant contrarium, relati per Rochum Curt. Rub. de consuet. quæst. 5. nu. 50. Mich. Grassus.

Arbitri ad pronunciandum secundum iura potest, & debet pronunciare secundum statuta & consuetudines. cap. 1. vt lite pendente.

Fallit in 5. casib. quos ponit Roc. de Cur. in rub. de consuet. in 6. q. nu. 50. Do. a Fin.

Arbitri de consensu partium electi, potest sententiam, seu laudem proferre summarie, simpliciter, & de plano, si partes ipsæ hoc voluerint, & arbitri posset de voluntate litigantium procedere simpliciter, de plano, & iuris ordine prætermisso. secundum gl. in c. si. in ver. illustrium. de re iudic. in 6. Abb. in c. 1. de libelli oblatio. Bar. in auth. offeratur in si. C. de litis contest. Fel. num. 6. & August. Beroum nu. 44. cum aliis aggregatis per eum in c. de causis. de offi. deleg. Crotum. sub nu. 7. & Annibal. nu. 128. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. & ista est vera, & communis opin. vt constat ex præcitatis auctoritatibus, & aliis signatis per Beroum vbi supra.

Sed hoc utique limitatur non procedere in iudice ordinario: nam partes inter se conuenire nequeunt, quod iudex in causa procedat summarie, simpliciter, de plano, & omissis solemnitatibus iudicialibus, & consequenter forma iudicij non potest immutari de ipsarum partium voluntate, & consensu in totum, nec in partem, ita vt simpliciter, & de plano procedatur. secundum glo. in cle. sape in ver. necessario. de verb. signif. & in c. si. de senten. & re iudic. lib. 6. Ioan. Andr. & ceteros omnes in c. 1. de libelli oblatio. Bar. in d. auth. offeratur. nu. 13. & in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. Alex. nu. 8. Crotum nu. 7. Annibalemque nu. 124. in d. l. nemo potest. qui perhibent istam esse communem opinionem contra glo. in l. quoties de priuileg. scholar. lib. 1. 2. contrarium asseuerantem, & eandem communem sequitur quoque, atque limitat in aliquibus casibus Berous in d. cap. de causis. num. 30. cum aliis sequentibus. Viuius opin. 65.

Arbitri electi si non concordant, si tertius assumatur, potest ille sine aliis iudicare. hanc esse magis communem attestatur Port. lib. 2. suarum concl. reg. 13. vbi limitat. Do. a Fin.

Arbitri, an arbitrator nunquid in dubio quis censetur electus.

CAP. XII.

Arbitri quis in dubio censetur electus, non autem arbitrator. secundum Anto. de Butr. Ioan. de Imol. & alios omnes in cap. quinquauallis. de iure iur. & Baptif. de Sancto Blasio in tracta. de arbitr. & arbitra. in 4. quæstio. principali. vers. 4. quæro.

Sed arbitri, & arbitrator laudando, in dubio censetur laudare, vt arbitrator, adeo quod recurri posset tunc ad boni viri arbi-

arbitrium. ut per Canonistas in d. c. quinquaginta. & Corn. cōfi. 177. hac re alias consului. nu. 37. vol. 2.

Et dicitur arbiter, ubique; exprimitur in compromisso, & tunc profecto erit arbiter, non autem arbitrator, siquidem a verborum propria significatione non est recedendum. l. item arbiter. ff. de lega. 3. & notatur in l. si de meis. §. recepisse. ff. arbitris.

Est bene verum, quod quando eligeretur quis in arbitrum, & arbitratorem, tunc quippe talis electus si eligeret viam ordinariam, iudicialiter procedendo, ut iudex, hoc casu arbiter absque dubio aliquo diceretur, iudicareque ut iudex deberet, secundum Bart. Saly. & alios in l. societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. Innoc. & ceteros omnes in d. cap. quinquaginta. & Corne. cōfi. 251. in hac consultatione illud ante omnia constat. sub num. 5. vol. 3. Si verò non apprehenderet electus ipse viam ordinariam iudicij, verum procederet amicabiliter inter partes, prætermittenda qualibet iuris solemnitate, tunc arbitrator equidem esset. ita glo. & Bart. in l. in lege. ff. de iud. & in tracta. de arbitr. Abb. Imo. & alij in d. cap. quinquaginta. Raph. Cum. cōfi. 7. colum. 1. cum alijs seq. Corne. in d. cōfi. 251. sub num. 5. Bapt. de Sancto Blasio in tracta. de arbitr. & arbitra. q. 4. ver. 6. & Lanfran. de Oriano in eodem tract. de arbitr. q. 1. vlt. q. 1.

Diciturque arbiter etiam, secundum Inno. & alios in d. cap. quinquaginta. ille qui eligitur ut iudex, scilicet, ut procedat seruato in substantialibus iuris ordine. l. 1. ff. de arbitr. & notat etiam eleganter Corne. in d. cōfi. 177. sub num. 33. volum. 2.

Ceterum arbitrator tunc quis dicitur, quando assumitur super contractu, a quoque extrajudiciali, non autem super lite, ut concedunt Abb. Io. de Imo. & ceteri omnes in d. c. quinquaginta. Bar. in d. l. societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. & Corn. copiose in d. cōfi. 177. sub nu. 33. vol. 2.

Et consequenter arbitrator ille est, qui communiter super contractu assumitur, ut firman. Ioan. de Imo. in d. c. quinquaginta. Bapt. de S. Blasio in tracta. de arbitr. & arbitra. in 4. q. prin. ver. 4. quarto. Spec. in tit. de arbitr. §. 1. ver. est autem differentia. Bar. in l. 1. §. & post operis. de ope. noui nun. & Lanfr. de Oriano in tract. de arbitr. in prin.

Et sic eligitur etiam arbitrator super diffinitione contractus. l. si. C. de contrah. emp. & l. si merces. & l. si in lege. ff. locat. Bal. in addi. Spec. in tit. de arbitr. col. 1. ver. eligitur. & Bar. in d. l. societatem. §. arbitratorum. ubi concludit, quod dicitur assumi arbitrator super contractu transactionis perficiendæ super lite, & sequitur Corn. in d. cōfi. 177. sub nu. 33. similiterque eligitur arbitrator ipse super testamento, secundum Bal. in addi. Spec. in d. tit. de arbitr. ver. eligitur.

Necnon magis in specie ostendo, quod arbitrator dicitur, quotiescunque; aliquis eligitur ad æstimandum melioramenta, vel operas, vel partes societatis, & similia. ita Abb. nu. 7. & Io. de Imo. nu. 6. & seq. in d. c. quinquaginta. per text. in d. l. fin. C. de contrah. emp.

Idem arbitrator dicitur quoque ubique; partes promississent, ut ille posset procedere de iure, & de facto. ut firman. omnes Canonistæ vnanimitè, & concorditer in d. cap. quinquaginta.

Postremo tunc etiam arbitrator dicitur, quando partes promississent stare, ac acquiescere eius voluntati. secundum Bald. in l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbitr. Ant. de But. & Io. de Imo. nu. 10. in dic. quinquaginta.

Et inde est, quod arbitratoris electi potestas super contractu perficiendo, post mortem contrahentium, vel alicuius eorum non extinguitur modo aliquo. secundum Io. Andr. & omnes communiter in c. si. de arbitr. Rom. & Alex. in l. si quis arbitrator. ff. de verbo. oblig. contra Bar. ibi contrarium asseuerantem. Viuius opin. 66.

Miscellanea de arbitris.

CAP. XIII.

Is coram arbitris non est contestanda. l. rem non nouam. §. patroni. C. de iudi. Bald. in l. 1. C. de liti. contesta. Ias. in l. si vnus. in prin. num. 5. ff. de pact. Vezinus.

Arbiter qui cepit causam cognoscere cogitur inuitus procedere. l. pen. ubi Bar. ff. de vaca. & excus. mun. Item quando fuit electus a duobus arbitris discordantibus: quia tunc cogitur acceptare. gl. & Bar. in litem si vnus. §. si. ff. de arbit. Item pariter in arbitratore qui acceptauit. gl. & Bar. in l. si. ff. de contrah.

emp. l. 3. §. tametsi. ff. de arb. & ibi docto. Item arbiter iuris qui datur a l. ut est tex. in l. cum speciali. C. de iudi. Bar. & doc. in l. 2. C. de prox. sacr. scrip. Et dic. quod arbiter non cogitur iudicare nisi pœna in compromisso sit adiecta. l. non distinguemus. in prin. ff. de arbit. Bellac.

Arbitri & arbitratores, vel testamento, vel conuentione electi arbitrari non coguntur, nisi officium agnouerint. commune autumat Alexand. in l. 1. nume. 4. ff. de leg. libro 1. E Suarez.

Arbiter per quem stetit, quin intra tempus compromissi causa fuerit decisa, compelli potest ut iterum in se compromissum recipiat, per casum qui reputatur singularis, in l. si qua alia. §. si. ff. de arbit. & secundum Nicol. in l. 2. de re iudic. Balb. decis. 434.

Arbiter cum clausulis amplissimis solum potest hærere in sexta par. Curt. iun. cōfi. 77. num. 4. & cōfi. 126. nu. 13. commune dicit.

Amplia quod potestas etiam amplissima data arbitris, non facit quin pro enormi læsione non possit peti reductio laudi. Dec. cōfi. 39. commune dicit. Villal.

Additio. In præsentia materia Bar. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro soc. dixit quod enormis læsiō vsque ad sextam partem totius quod petitur, dicitur. Quæ opin. communiter non tenetur, quia iudicis arbitrio relinquitur. gl. in ver. definitio. rit. in §. pretium. instit. de empt. & vendit. Cyn. in l. fin. C. de contrahen. empt. Rain. in repet. l. si libertus. ff. de ope. lib. & Bald. in l. in prin. C. si aduer. vend. pig. cum alijs. Et similiter circa reductionem. Barto. in d. §. arbitratorum. tenet quod causa reductoria infra biennium petatur. Quæ opin. non seruatur, licet in totum non approbet, quia durat 30. annis. l. sicut. C. de præscr. 30. anno. & Bald. in l. fin. C. de contrahen. emp. I. Eich.

Nota quod si in compromisso sit renunciatum appellationi, & reductioni ad arbitrium boni viri: talis renuntiatio non valet. Curt. iun. cōfi. 76. nume. 4. commune dicit. B. Villal.

Arbiter vel arbitrator excedens fines mandati, retractatur talis excessus. Curt. iunior cōfi. 79. num. 2. commune dicit. Villal.

Arbitri absque cessione non quærunt alteri, ut commune ait Pan. in proc. decretal. nu. 23. E Suarez.

Arbiter de causa restitutionis in integrum non potest cognoscere. l. fin. C. ubi, & apud quos. cap. penul. de restit. in integr.

Fallit in 4. casib. quos no. Bapt. de S. Blasio in tract. de arbit. & arbit. q. 20. in 2. vol. Do. a Fin.

Arbiter an propter contumaciam possit denegare audientiam? vide Ias. in l. sancimus. in 1. col. de indic.

Multas extēssiones ad d. l. sancimus. vide ibi per Ias. qui etiā ponit multas limitationes.

Primo limitat, nisi contumax incontinenti compareret: quia purgaret contumaciam. ita dicit sentire glo. in l. & si post tres. ff. si quis cas. & hoc sequitur ipse Ias. contra Bal. in d. l. & si post tres. & Pau. de Cast. in d. l. sancimus.

Secundo limitat, quando citatus non comparuit, eo quia fuit impeditus sine sui culpa. secundum Bald. in d. l. & si post tres. & dicit esse text. in d. l. sancimus. ibi, mala conscientia abfuerit.

Tertio limitat, quando citatus personaliter, vel ad domum, fuit citatus tali tempore, quod potuisset in termino comparere, si voluisset. l. ex consensu. §. si. ff. de app. alias non dicitur malam conscientiam habere, prout requirit d. l. sancimus. in si. secundum Sal. ibi in vlt. col. Idem.

Arbiter regulariter non admittitur ad testificandum in pertinentibus ad causam, in qua iudicauit. not. Doct. in c. non sine. de arbit. Bar. in l. ne arbitris. C. eo.

Ampliatur in 4. casibus, & limitatur in 9. ut per Steph. Aufferrij in tracta. de reprob. test. in litera A. in ver. arbiter. Don. a Fin.

Arbiter testis esse potest ubique; ei data esset potestas per partes litigantes procedendi cum scriptis, & sine scriptis. quia partes ipsæ cōsentunt velle, quod simplici relationi, & dicto ipsius arbitri credatur, ac stetur dictis testium, & actis, secundum Barto. in authen. nisi breuiiores. in fin. C. de sent. ex breuic. recit. Ange. in repet. l. sciendum. ff. de verbo. oblig. Abb. in cap. quoniam contra. in cap. post cessionem. & in c. ex literis. de probatio. Paul. Cast. in l. ne in arbitris. C. de arbitris. Anto. in cap. cum ad sedem de restit. spol. & in d. cap. quoniam contra. Rom. singu. 52. & Ioan. de Amleis cōfi. 31. nu. 18. & seq. ubi exprimit istam communem & veriorē opinionem.

In contrariam veto partem inclinavit Rom. titubanter in d. l. sciendū. circa fi. Ang. sibi contrarius in d. auth. nisi breuior. res. & Ant. parum sibi constans in c. quinquaginta. de iureiur. & ibi Ioā. de Ino. quoniam secundum eos ob hoc daretur modus q̄ quis nunquam in causa reductionis obtineret, & expriment dictum Bar. esse periculosum, illaqueareq; animam ad peccandum, ac præbere materiam fabricandi falsam. & istam vltimam sententiam sequitur, & latissime tueretur Barb. in d. c. ex literis. nu. 22. & seq. vbi meminit aliās in facti contingentia perperam, & pueriliter consuluisse pro opinione Bart. tamen circumducta altercatione, cum temporis angustia premar, sequor ipsam Bart. & sequacium opinionem, tanquam magis communem, cui inhaeret pariter August. Berous in d. c. quoniam contra. nu. 29. cum 7. alijs seq. vbi dicit communem, & limitat in duobus, & mirandam ait Alex. in d. l. sciendū. nu. 25. Item arbitrator posset esse testis, vbiunque non quereretur de iustitia, seu iniustitia, æquitate, seu iniquitate laudi, seu de iis ex quibus sibi laus posset adscribi, vel vituperium. vt concedit consulendo Bertrand. conf. 152. sub nu. 13. & seq. vol. 8. Viuius opin. 67.

Arbiter, qui electus est ad audiendum, computa aliquorū, si demum in testem producat ab vno ipsorum, standum erit dicto illius, & demum cum iuramento suppletuo poterit ferri sententia in vtilitatem illius pro quo ille arbiter deposuit. Chass. conf. 37. nu. 4. Bar. in auth. nisi breuior. c. de sent. ex breui. recit. Bellac.

Arbiter vnus e tribus electis si mortem obeat euanesceat compromissum. vt ponit receptum. Cur. iun. conf. 79. nu. 1. Viuius lib. 1. op. 328. Villal. & E. Suarez.

Arbitri, seu iudicis morte expirat compromissum. l. diem proferre. §. i. iuncta gl. ibi, & l. Sed & si interpellatur. vbi glo. ff. de arbi. & hoc procedit in vno solo arbitro electo. Amplia dictam conclusionem, q̄ si ex tribus arbitris qui necessario eliguntur ex forma statuti vnus decedat, finitur compromissum, nec duo superstites poterunt sententiam ferre. c. vno delegatorum. vbi Host. Io. And. & ceteri canonistæ communiter no. & Bar. Pau. de Cast. Alex. Ias. aliique omnes in l. duo ex tribus. ff. de re iud. hoc verò de plano procedit in arbitris statutariis qui sunt arbitri iuris, & sunt ordinarij iudices, de quibus facit mentionem. tex. in c. præsentata. de testib. & Barb. in d. c. vno deleg. Viuius opi. 117.

Arbitratores electi quam potestatem habeant, & qui, & a quibus, & circa quæ eligi possunt.

C A P V T XIII.

Arbitratores electi a personis sine assignatione termini, possunt semper procedere: quia officium eorum perpetuo durat, & post litem contestatam & ante. Alex. & Ias. in l. si quis arbitratu. ff. de verbo. oblig. posset tamen iudex ordinarius ad partium requisitionem præfigere ipsis arbitris terminum ad terminandum negotium illud intra certum tempus. Boer dec. 283. nu. 8. & 9. eorum tamen sententia non producit effectum, nec actionem nisi post triginta annos. secund. Io. de Rip. c. 2. de rescrip. & Dec. conf. 39. nu. 60. Bellacom.

Arbitrator potest in totū alteram partium absolvere nullo dato vel retento. per text. cum Barto. in l. q̄ si Ephesi. ff. de eo quod cer. loco. Balb. decis. 263.

Arbitratores earum solum spiritualium causarum ritè oprantur. de quibus fieri transactio potest. commune ponit Didac. a Couarru. de spons. 2. part. cap. 7. §. vlti. num. 2. E. Suarez.

Compromitti possunt in laicum arbitratorem causæ ecclesiasticæ etiam spirituales. secundum Hostien. & Ioan. Andr. in c. si de rerum permut. Roma. conf. 172. pro decisione. ante fin. Io. de Imo. in c. decernimus. de iud. Fel. in c. cum sit. num. 3. de for. compet. Rui. conf. 66. quia dubia. num. 11. volum. 4. Anch. conf. 34. & 98. Alex. conf. 91. col. 1. vol. 2. & in l. quoties. num. 5. C. de iud. & ibi etiam Ias. col. pen. vers. quid autem. de alia spirituali. & Dec. cumulatissime in c. 2. nu. 4. de iudicijs, vbi vocat istam opinionem communem esse. Et idem firmat Hierony. Gratus conf. 87. nu. 10. vol. 1. & Moder. Bononien. in cap. contingit. de arbitris.

Sed opinio hæc communis limitatur primò non procedere in arbitro, nam compromissum de re merè spirituali factum in laicum, tanquam arbitrum, non valet neq; tenet. vt firmarunt Anch. in d. conf. 34. Alex. in locis præcitatis. & Guid. Papæ conf. 144. circa processum diffinitum. nu. 4.

Siquidem compromissum ipsum in laicum de causa spirituali, fieri non potest absq; auctoritate Summi Pontificis, secundum gl. in ver. Spiritualibus. & omnes alios communiter in d. c. contingit. & Host. in summa de arbit.

Limitatur itidem secundo loco eadem communis locum non obtinere, vbiunque in compromisso facto de re spirituali clericus associatur laico, tunc quippe compromissum hoc facit laicum ipsum capax illius actus, quem solus exercere nequiret. tex. est sing. in c. per tuas. de arbit.

Et sic inutile habilitatur per vtile. vt concludit Abbas ibi in 4. notab.

Ex quo infertur, quòd inhabilis toleratur perabilem textus est, & ibi Abb. in cap. cum 1, & A, in vltimo notab. de re iudic.

Vbi admissio inhabilium testium non vitiat processum, seu sententiam, ex quo per habiliū dicta potest facile sustineri. Quia vtile per inutile non vitatur, siquidem separabile hoc quippe discernitur regula vtile de regu. iur. in 6. & hoc voluit idem Abb. in simili in cap. si. in vltimo not. de procur. & optimè facit quòd decidit text. glo. & Ancha. in clem. religiosus. de procur. & tex. in l. si communem. si quemadmodum. serui. amit. quem magnificat Bart. in l. præcipimus. §. eodem obseruando. C. de appel. Bald. in c. 1. qui. mod. feud. amit. Card. in cap. Ioannes. de testa. Abb. in c. cum dilectus. & in c. si. de iure patris. Lap. & Ancha. in cap. vnico. eodem titu. lib. 6. & Federic. de Senis conf. 163.

Et sic compromissum per clericum factum in clericum, & laicum, validum est propter clericum. vt discurret, & probat Barthol. Soc. conf. 168. in prius. circa fin. vol. 4. & faciunt no. per Fel. in c. 2. de iud.

Tertio interpretatur etiam prælibata communis non habere locum in prælato, cum compromissum in ipsum prælatum de re ecclesiastica fieri queat, cāquam in arbitrum. ita Abb. & omnes vnanimiter in c. cum olim. de rescrip.

Et vt in arbitratorem etiam. secundum Spec. in tit. de arbit. §. si. Ioan. And. in c. insuper. de test. & Oldra. in conf. 156. primum quantur.

Vbi ex communi opinione Scribentium concludit etiam. sub nume. 1. quòd Episcopus in casibus suæ ecclesiæ iudex esse possit.

Quarto limitatur quoque communis præmemorata, vt compromissum in laicum de causa electionis fieri nequeat modo aliquo. secundum Innoc. in d. cap. contingit. in fin. de arbit. & Bald. in Mar. in vers. compromissum. vers. 3. Viuius opin. 120.

Compromissum ecclesiasticæ, atque adeo spiritualis causæ, quin in sacris non initiatum fiat, nihil vetat. commune dicunt Dec. in c. 2. nu. 4. de iudic. Gra. conf. 87. num. 10. lib. 1. E. Suar. & Do. a Fin.

Compromitti possunt in laicum arbitratorem causæ ecclesiasticæ, etiam spirituales. secundum Host. & Ioan. Andr. in cap. fin. de rerum permut. Rom. conf. 290. Ancha. conf. 23. & 97. Alex. conf. 111. volum. 2. & in l. quoties. C. de iudic. & Dec. cum alijs citatis per eum. in cap. 2. nu. 4. de iudicijs. vbi dicit istam opinionem communem esse. & idem firmat Hierony. Gratus conf. 87. num. 10. volum. 1. & Moderni Bononien. in c. contingit. de arbit. F. Viuius. & Vezin. Roma. conf. 173. 299. & quòd possit tenet Ancha. conf. 34. num. 6. conf. 98. Roma. d. conf. 173. ante fi. Alex. in l. quoties. num. 5. C. de iudic. conf. 91. colum. 1. lib. 2. conf. 75. volum. 1. Fel. in cap. cum sit. num. 3. de for. comp. Rui. conf. 66. nu. 11. libr. 4. quòdque de re spirituali in arbitratorem etiam laicum, compromitti possit. not. Ias. d. l. quoties. col. pen. vers. quid autem, & est communis opin. teste Dec. in c. 2. 2. not. de iudic. Grat. conf. 87. num. 10. libr. 1. S. Blas. tract. de arb. q. 17.

Compromissum factum de rebus merè temporalibus, ac civilibus ecclesiæ in laicum, necessario non requirit consensum auctoritatemque episcopi. secundum glo. in ver. spiritualibus. post prin. in c. contingit interdum. de arbitris: cum qua sentiunt omnes Doctores ibi, præsertimque Aug. Berous. num. 33. & seq. & num. 26. vbi deducit istam opinionem communem esse. F. Viuius opin. 119.

Compromittere autem clerico permissum non est de re ecclesiastica, nisi ad sui præiudicium. teste Roma. conf. 175. nu. 3. Qui enim alienare potest, neque etiam potest compromittere, iuxta tradita per eundem conf. 369. num. 18. Deci. conf. 39. num. 4. conf. 44. colum. 2. 445. num. 27. Grat. conf. 155. nu. 20. lib. 2. quò fit, vt de rebus ecclesiasticis absque superiorum licentia compromitti non possit. Roma. d. conf. 175. num. 3. Rob. de ord. iud. 14. dist. cap. 18. num. 5. De quo articulo an Rector, vel prælatus absque capituli consensu: ac superioris auctoritate

toritate de iure possit compromittere super rebus ecclesiis, praesertim illis, quae citra capituli consensum superioris auctoritatem alienari non possunt vide Socinū consilio 18. columna 14. libro primo. Abba. in capitulo cum tempore. de arb. Turzan. inter commun. opin. libr. versu. vbi videtur concludere magis communem opinionem esse illorum qui tenent partem negativam.

Arbitrator propter superuenientem excommunicationem non definit esse arbitrator, & sic non obstante excommunicatione ipsa possit arbitrari. secundum Barto. & alias in l. si quis arbitratus. ff. de verbo. oblig. & ista est communis opinio ut in medium reservavit Alex. Soc. Iason, Ruinus. nume. 35. & seq. & ceteri omnes ibi.

In contrariam vero partem inclinaverunt, videlicet, quod excommunicatus non possit esse arbitrator. Ioan. Andr. in ca. dolo facit. de reg. iur. lib. 6. Alber. in l. in condemnatione. §. fin. ff. de regulis iuris. Abba. in capit. quinquaginta. in 19. differentia de iureiuran. & Imol. in d. l. si quis arbitratus: sed quicquid Doctor. isti fabulentur, atque suadeant, caue tanquam ab igne, ne recedas in actu pratico a praememorata commun. tanquam sacrosanctissima, quam ampliant utiliter, & limitant scriben. in d. l. si quis arbitratus.

Sed ipse excommunicatus non potest esse arbiter, secundū gloss. Gulielm. Odofred. & alios omnes in l. Padius. ff. de receptis. arbit. Ioan. Andr. in regul. dolo. de regulis iuris in 6. Spec. in titul. de arbitris. in §. differt. nu. 10. Abba. in c. ad probandum per text. ibi. nu. 2. de re iudic. Hosti. in c. dilectus. de arbitris. Gemina. in cap. de cernimus. num. 7. de sentent. excommunicatione. Marcum Anto. Blancum in tract. de compromissis q. 2. nu. 9. Alex. Soc. & alios in d. l. si quis arbitratus. & Pet. Duennas fertiliter in reg. 269. excommunicatus non potest esse arbiter, qui omnes promulgant istam esse communem, & limitant in tribus casibus Marcus Anto. Blancus, & Pet. Duennas in locis praecitatis. Vinus opin. 62.

Arbitrator effectus exul a ciuitate, qui vulgo dicitur bannitus, non definit ob hoc esse arbitrator, & consequenter durante exilio ipso, seu banno possit arbitrari. secundum Dyn. in l. cū pater. §. hereditatem. in l. primo. ff. de leg. 2. & Bart. in l. si quis arbitratus. in 7. q. ff. de verbo. oblig. vbi omnes cum sententia hac transeunt: & expriment communem esse, prout communis discernitur, & sacrosanctissima.

Quae quidem comprobatur per dictum Bald. in l. id quod pauperibus. in 3. q. C. de Episc. & cleric. dum concludit, quod executor testamentarius ob bannum non desinat posse exequi quod sequitur Bapt. de Sancto Blasio in tractat. de arbit. in 8. quaestio.

Vbi annexit etiam, quod quis dum est bannitus possit eligi arbitrator, & concedit etiam Lanfran. in tract. de arbit. in 7. q. 2. part. Vinus opin. 63.

Arbitratores non coguntur eligere tertium in casu discordiae. Deci. in capit. cum speciali. de appella. num. 7. communem dicit.

De iure regio arbitratores non possunt compelli: tamen partes & arbitratores per ordinarium possunt compelli ad eligendum tertium: si non sit data potestas arbitratoribus, ut eligat tertium, sed si data est sibi potestas ad petitionem cuiusq; partis possunt compelli. B. Villa.

A persona arbitratoris electi per partes postea non arbitratu non receditur, ut eatur ad arbitrium boni viri & sic iudicis & consequenter extinguitur compromissum & stipulatio annullatur. l. si. C. de contrah. emp. l. si merces. ff. locat.

Fallit in 7. casibus quos not. Iaso. in l. si quis arbitratus. ff. de verbo. oblig. nu. 7.

Fallit in 2. casib. secundum Soc. Iun. in d. l. si quis arbitratus. nu. 21. Don. a fin.

Reductio ad arbitrium boni viri, coram quo iudice, & intra quantum tempus sit petenda.

CAPVT XV.

Varo, Coram quo iudice debeat peti reductio ad arbitrium boni viri? Resp. In hoc artic. varie loquuti sunt doct. nonnullis existimantib. qd iudex appellationis a laudo debeat esse superior pronunciantis laudum, & non actoris aut rei: ita tenet Ludo. Roma. cons. 265. ex quo non reductio ad arbitrium boni viri habet se ad instar appellationis, sicut a sententia iudicis recurritur ad superiorem iudi-

cantis, ita quoque ad superiorem laudantis recurrendum est: alii vero contra censuerunt iudicem competentem reductionis esse iudicem rei seu conuenti. qui alias fuisset iudex causae principalis. ita tenet Barto. in dicto. §. arbitratorum. Et sequitur pract. Papien. in form. libel. quo agit ad poenam ex compromisso. Alex. in cons. 131. in prin. vol. 2. eandem sententiam firmat. Soc. in cons. 18. vol. 1. Abb. d. c. quinquaginta. de iureiur. Et hanc dicit videri magis communem Marant. in Specul. par. 6. Rub. de appel. nu. 14. Et tenet Pau. de Cast. l. cum hi. §. transactio. ff. de transact. M. Grassus.

Reductio ad arbitrium boni viri, est petenda, vel appellatio est proponenda coram iudice ordinario illius, contra quem sententia arbitri vel arbitratoris est prolata. Bar. in l. societate §. arbitratorum. nu. 19. ver. contrarium puto. ff. pro socio. Ioan. Pet. de Ferrar. in sua pract. in forma libelli quo agitur ad poenam ex compromisso. in verb. nec reductio. Calder. in cons. 5. num. 2. de arbit. Ioan. de Imo. in cap. quinquaginta. num. 54. ver. circa quartum. Panorm. nu. 39. versic. sed dubitatur. ext. de iureiur. Alex. cons. 131. vol. 2. quem refert Coua. in resol. lib. 2. c. 12. in prin. communem dicit, & hanc communem limitat Panorm. in d. c. quinquaginta. de iureiur. quando ex forma statuti, sententia arbitri, vel arbitratoris potest mandari executio, quae opinio facit multum ad intellectum l. vit. ord. de Madrid. & l. 8. de anno 1539. & in compilatione noua tit. 4. lib. 3. l. 1. ord. sed tamen contra opinio. Panorm. tenet Paul. in l. 2. C. vbi & apud quem. & alij quos refert. d. Coua. in d. c. 12. in verbo, 1. etenim quem vide quia ipse contra opin. Pan. se resoluit de iure regio per l. 23. tit. 4. est sublata hac controuersia, quae disponitur quod per iudicem ordinarij vbi sententia est prolata, tractetur de reductione, ibi, de les. Iuxta del tal lugar do acaeciere. Et ad hoc notat illam. l. Nunius de exequen. mand. regul. cap. 1. nu. 19. Licet alij contrariam sententiam sequantur Lud. Rom. in cons. 265. & Matth. de Affict. in decis. sacri cons. Neap. in decis. 1. per multas aliorum doct. auctoritates & rationes ibi allegatas. Tamen priorem sententiam veram, & communem conclusionem esse inquit Alex. de Imo. in d. cons. 131. num. 1. in lib. 2. consiliorum Meminit & huius sententiae Rol. a Valle in cons. 76. nu. 33. in 1. Tom. consiliorum. Probat & hanc apostillator in suis annotationibus marginalib. ad cons. Alex. in verb. ordinarij in d. cons. 131. Et secundum hanc sententiam in Camera Imperia iudicatum esse annotat Mynfinger. in obserua. iud. Imper. Camer. in secunda Centur. obserua. 61. vbi ipse & plures aliorum doct. auctoritates allegat. De qua multum disputat in vtramque partem Didac. Couar. in lib. 2. variat. resolu. c. 12. incip. an a iudice qui ut bonus vir arbitratur liceat appellare. Villa. & Kirchouius.

Quando iudex aut arbitrator est persona secularis vel ecclesiastica: ad quem petatur reductio? & dic. ut per Roma. consilio 173. 265. colum. 1. 299. quid si reducentes fuerint persona mixta, quia unus clericus alter laicus, dic. quod clericus trahet laicum, & reductio petetur ad iudicem ecclesiasticum, secundum Saycet. post Bald. in l. praecipimus. ante fine. C. de appellatio. Mathel. singul. 144. lat. in l. imperium. colum. 3. de iurisd. omnia. iud. Rob. de ordi. iud. 1. 1. dist. num. 18. de quo vide Rom. d. cons. 173.

Qua in re aduertendum dicunt aliqui, quod istud procederet si teneretur illa opi. quod reductio peti debeat coram superiore arbitratoris, quae opi. ab aliquibus dicitur reprobat, dicendum igitur, hoc non procedere in petitione reductionis: sed in appellatione, adeo quod ad superiorem clerici non laici appellandum sit quia clericus & laicus simul de causa cognouerunt. teste Rob. vbi sup. nu. 20. de quo vide Iaso. in l. testamenta oia. in fi. C. de testa. dixit tamen Rom. d. cons. 265. col. 2. quia petitur reductio: illam peti debere ad superiorem arbitratoris laudantis, & quo ad appellationem non debere inspicere personam litigantis, sed iudicis a quo, & idē procedere in reductionem, resolvendo tñ. Dic. quod imo peti debet coram eo qui iudex causae fuisset, si de ea compromissum non esset, teste Bart. in l. societatem. §. arbitratorum. nu. 19. & seq. ff. pro socio. iuxta distinctionem pract. Pap. for. lib. ex compromisso. versu. nec reductio. nu. 5. quam dicit commu. Alex. cons. 131. in prin. lib. 2. Soc. cons. 18. nu. 3. lib. 1. Ruin. cons. 7. lib. 4. 61. post nu. 4. lib. 5. Rob. de ordi. iud. 2. actu principali. vlti. par. nu. 126. vbi dicitur magis communem, in quam videtur inclinare Affict. decisio. 51. quem alleg. minsig. centur. 2. obser. 61. dum quaerit de reductione ad arbitrium boni viri, coram quo iudice petenda sit, & refert Roman. dicto consilio 265. qui censet petendam coram eo, qui est iudex arbitratoris, ad instar appellationis. contrariam vero opi. receptam fuisse in camera scilicet eundem esse ad iudicem rei, qui scilicet esset futurus iudex: causae si actor voluisset in iudicio litigare, ut latius per eum ibi. Bellae. Quaro

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 79

Quæro, intra quantum tempus possit peti reductio ad arbitrium boni viri a laudo arbitratorum? Resp. in hac quæst. variantibus sententiis disputatum est, prout refert pro & contra Abb. Sicul. in c. quinquauallis. de iureiur. Verum communi & crebriori calculo ea approbata est sententia, quod possit haberi recursus ad arbitrium boni viri intra annos 30. quibus elapsis laudum transit in rem iudicatam. vt concludit prædictus Abb. Sicul. d. c. quinquauallis. Et hanc sententiam firmat Barto. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. Baptista. de S. Blasio in tract. different. inter arbitrum & arbitratores. q. 84. Eandem sententiam sequitur Soc. in conf. 220. vol. 2. Ang. in conf. 314. in prin. vbi dicit esse ius personale, ideoque non nisi 10. annorum spacio præscribi. Alex. conf. 95. vol. 2. col. fi. Dec. conf. 39. cum pluribus per eum allega. vbi dicit hanc esse communem opinionem, & ita iudicatum esse testatur Matthæ. de Afflict. decis. 132. M. Grassus.

Reductio ad arbitrium boni viri in laudo potest peti vsque ad 30. annos. Præpo. in c. a iudicibus. 2. q. 9. & Balb. de præscri. in 4. par. 4. princ. quæst. 33. communem dicunt. Nota tamen verbum Nunij in alpha. hispano. de leg. re. in litera in verbo, aluedriadores, quod l. fin. titulo part. 3. quæ disponit quod a sententia arbitri est appellandum infra decem dies, habet locum in arbitris. & no. Salic. in arbitratoribus, quod nota, & vide illum. B. Villal.

Reductioni ad arbitrium boni viri an per compromittentes renunciari possit.

CAPVT XVI.

Appellationi, reclamationi, nullitatis dictioni, & reductioni ad arbitrium boni viri compromittentes renunciari posse, voluerunt Bar. Bal. & Salic. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. Cast. conf. 254. alias 261. visis compromisso, laudo, puncto, & aliis per tex. in l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de recep. arb. quibus tamen contradicit Alb. de Rosa. d. §. arbitratorum. vers. item quæro, an renunciari possit, concludens, siue re ipsa, siue arbitratoris dolo iniquum sit, a laudo reclamari posse iuramento & renunciatione non obstantibus. vt plenè per ipsum in l. si quis arbitratus Lucij. vers. item quæro nunquid renunciari possit. ff. de verb. oblig. & in l. non videtur fraudare. ff. de reg. iur. Idem concludit Dyn. in c. scienti. de reg. iur. lib. 6. Cast. conf. 123. vers. 2. videndum est. in no. impress. Spec. in tit. de arbit. §. sequitur. vers. quid si compromissum. & ibi Io. And. in verb. viri. latè Cap. Tolos. decis. 267. & Guid. Pap. quæst. 519. & latissimè Boer. decis. 284. num. 18. vers. sed Paulus de Castri. & hoc communiter teneri affirmat ipse Albe. d. §. arbitratorum, prout etiam refert idem Boer. vbi supra. Panor. in cap. quinquauallis. de iureiur. Bart. in l. si societatem. §. arbitratorum. ff. pro socio. per nullam enim cautelam verborum fieri potest, quominus petatur reductio, si laudum iniquum fuerit propter enormem læsionem, & hanc opinionem communem esse asserit Dec. conf. 60. nu. 2. & hoc procedit, siue ante laudum quis promiserit seruare quod dicitur ab arbitris, & demum laudum illud latum ratificauerit, siue post. Dec. in eo conf. Rom. conf. 90. col. 2. post prin. Alex. conf. 131. num. 12. lib. 2. 39. num. 6. 353. in prin. 587. ad fin. 632. col. 2. Curt. iun. conf. 79. ante fin. & est communis opi. per Abb. in c. quinquauallis. col. 15. & seq. de iureiur. Iaf. de arb. part. vlt. quæst. 14. Burf. conf. 99. nu. 11. & 12. lib. 1. Quod si læsio dimidium non excederet, cessaret recursus. vt ibi per Deci. & si laudum excedat fines compromissi, erit nullum, adeo quod non poterit ratificari. Dec. conf. 11. num. 2. & Soc. conf. 87. in 3. vol. sed licet non possit ratificari vt valeat in vim laudi, quando illud est nullum, poterit tamen ratificari vt valeat in vim transactionis. Soc. conf. 105. in 4. volum. & Roma. conf. 175. & Corne. conf. 125. part. 2. Quod si tale laudum non esset nullum, & fuerit ratificatum a partibus, dicitur res iudicata. Socin. conf. 101. in 3. parte. F. Turzan.

Quæro, an non obstante renunciatione admittatur petitio reductionis contra laudum iuratum, an vero requiratur absolutio a iuramento? Resp. Hæc quæstio mirifice controuersa est tam apud antiquos, quam modernos, vt per Spec. titu. de arbit. §. sequitur. vers. item quid si compromissum. Et Bart. d. §. arbitratorum. Verum pro concordia conclusiue dicendum est. secundum communem receptamq; Docto. sententiam quod si læsio inferatur in parua quantitate, valet renuntiatio, nec potest peti reductio. arg. l. ait prætor. §. quæsitum. ff. de mino. Sin vero inferatur læsio in magna quantitate, & ita si læsio est enor-

mis, vel enormissima, tunc renunciatio non valet, etiam si sit iuramento vallata, quia habet in se conditionem, si ex ea non inferatur læsio magna, & semper iuramentum intelligitur, si æquè arbitratus fuerit arbitrator. Præterea enormissima læsio non præsumitur cognita, & iuramentum non extenditur ultra intentionem iurantis, nec supplet consensum, unde non obstat iuramentum ita tenet Alexan. in conf. 131. volum. 2. Dec. conf. 11. vers. tertio principaliter. & conf. 60. Soci. conf. 220. volum. 2. & conf. 104. colum. 4. volum. 4. præd. Pap. in fur. libel. quo agit. ad pœ ex compromiss. verb. nec reductio. Et hanc dicit esse communem opinionem. Marant. d. rub. de appel. num. 115. Et quod a tali iuramento non petitur absolutio, ex quo periurium non detegitur, vbi iuramentum non extendit se ad illud, Firmat quoque Ange. conf. 172. Mich. Grassus.

Pone, factum est compromissum, in quo partes promiserunt expressè stare laudo arbitri, & non petere reductionem sub certa pœna. Certum est, talem promissionem intelligi, si arbiter iustè, & æquè arbitratus fuerit, si pars petat reductionem, & ille coram quo petita est reductio, decidat laudum esse æquè latum, altera pars petat pœnam, quæro, an in isto iudicio, in quo petitur pœna, possit pars denuo probare de iniquitate laudi, non obstante, quod confirmatum sit per iudicem reductionis? Resp. licet in hoc varie disputatum sit, vt per Iaf. in l. Iulianus. ff. de verbo. oblig. vbi quatuor refert opiniones: Tandem tamen præualuit Bar. opinio in l. Iulianus. ff. de condi. indeb. quam communi calculo vtriusq; iuris interpretum approbatam esse firmat Iaf. ibi. aut enim secundum eum iudex reductionis confirmauit laudum arbitri, quia iustum & æquum est, & tunc si agatur ad pœnam, pars a qua petitur, non poterit amplius probare, quia directò veniret contra sententiam reductionis. aut iudex reductionis absoluit reum simpliciter nulla causa expressa, vel confirmauit laudum arbitri, quæ pars aduersa non potuit probare de iniquitate, & tunc quando petitur pœna, poterit probare de iniquitate, quia tunc non deuenitur contra sententiam. Hanc opinionem tenet idem Bar. in l. lex diuerso. §. 1. de rei vend. Bal. sibi contrarius in l. qui cum tutoribus. in prin. ff. de tract. Ang. d. l. Iulianus. & Raph. Fulg. Imo. Pau. de Cast. communiter Moderni in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. oblig. Pan. in c. quinquauallis. de iureiur. Mich. Grassus.

Additio. In materia compromissi dicit Bar. in l. 3. §. tamen si. in fi. ff. de arb. quod si in compromisso arbitratoris appositæ sint hæc verba eligendo eum vt bonum virum. impeditur reductio ad arbitrium boni viri. quæ opinio non est tuta, quia Iac. But. in l. cum antea. C. de arbi. & ibi Bal. Bene. nu. 3. dicit, quod communiter seruatur quod non obstante quacunque capela verborum, potest propter enormem læsionem reductio peti ad arbitrium boni viri, per rationes ibi positas. Nota etiam alium errorem Bar. in eadem materia. in auth. nisi breuiore. in fi. C. de sen. ex breui. recit. vbi creditur dicto arbitratoris si in compromisso appositæ est clausula. quod in scriptis, & sine scriptis procedere possit. Quæ opinio communiter non seruatur, vt not. Cy. & Bal. in l. ne in arbitris. vbi etiam Bart. C. de arbit. & cano. in c. cum a nobis. de restit. & in c. statuentes. 2. q. 6. nisi saluam. Bart. dicas, quod credatur arbitratoribus in his, quæ sunt parui præiudicii, alias sequeretur absurdum, quod posset adire iudicem dicen. plene fuit coram me probatum. & nunquam eius opin. placuit Ang. quæ semper sibi visa fuit periculosa, vt in d. authen. nisi breuiore. num. 3. Similiter alius error in dicta materia compromissi. vt in l. qui Romæ. §. duo fratres. circa princip. ff. de verbo. oblig. & ante Barto. etiam dic, quod succumbens in causa reductoria indistinctè tenetur ad pœnam in compromisso appositam. Quæ opi. communiter reprobat. vt per Bald. in l. si iudex. nume. 2. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. & alij maxime Ange. in d. §. duo fratres. num. 3. dicens quod idem Barto. consuluit contrarium. I. Fich.

Reductio ad arbitrium boni viri nunquam tollitur per aliquam verborum cautelam, appositam in compromisso, quando arguitur dolus ex proposito arbitri, & data eius magna iniquitate ex enormissima læsione, vt est communis practica aduocatorum. de qua Dec. conf. 587. num. 11. Bald. conf. 380. in 1. vol. num. 1. Præpo. in cap. a iudicibus. 2. q. 6. communem dicit. Charianus in suo communium opin. in vers. compromissum. communem dicit, & communem dicit Dec. conf. 39. circa fi. vol. 1. nu. 60. Ripa in c. 2. de rescrip. num. 5. Balbus in trac. præscrip. in 4. par. quartæ partis. q. 33. communem dicit. Alex. in conf. 133. nu. 4. in 6. vol. Etiam quod in compromisso sit iuratum. Curt. iun. in conf. 79. nu. 4. communem dicit, & communem dicit Cagn. in l. 2. nu. 88. & 89. C. de rescin. vend. etiam non obstante

obstante statuto nostro Ferrariense de compromissis. Deci. conf. 587. nu. 11. Ab ipso tamen laudo non datur appellatio ob id. Abb. conf. 77. col. fi. vers. circa primam. communem dicens. Bonac.

Non est verisimile, quod compromittentes hoc voluerint, ut eos arbitri vel arbitrator enormiter laederet. Bal. in l. cum antea. nu. 3. C. de arbi. Io. Petr. Ferra. in sua pract. in foro libel. quod agitur ad poenam ex compromisso. in verb. nec reductio peti ad arbitrium boni viri. nu. 3. & hanc esse communem opi. & obseruantiam, quod per nullam cautelam verborum appositorum in compromisso, fieri possit, quo minus petatur reductio. secundum veterem impres. Hanc quoque sequitur & communem dicit Dec. in conf. 11. nu. 6. & ibi apostil. in verb. nulla. & in conf. 39. nu. 6. & 7. & in conf. 533. nu. 1. Nico. Boe. in suis dec. q. 284. num. 18. D. Vitalis de Camban. in tract. clausula. in clausula reductioni ad arbitrium boni viri possit renunciari. pag. lib. mei 63 r. & Phil. Dec. in cap. ad hac. 20. num. 30. & ibi Moder. in verb. consilui. ext. de appel. nec non. Did. Couar. in 2. rub. par. nu. 14. ver. hinc etiam procedit. extra de testa. in 1. Tom. Kirchouius.

Reductione ad arbitrium boni viri pendente, possit fieri executio laudi? & dic. ut per Abb. in c. quinquauallis. col. 20. de iureiur. Bar. & Soci. in l. Iulianus. la. 1. ff. de cod. & demon. quod procedit in laudo arbitri, de quo loquitur tex. in l. cum antea. C. de arb. qui tex. non habet locum in arbitratore. ut per doc. ibi, & Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. in quo laudo arbitratoris suspenditur semper executio, quia est inftar contractus. Cacher.

D E S E N T E N T I I S.

T I T V L V S XIII.

Sententia appellatione quid veniat, quidve intelligatur, & ut perfecta sententia dicatur, quid in primis necessario opus habeat

C A P. I.

Sententia appellatione venit de proprio significato omnis sententia, siue civilis, siue criminalis sit: ut discunt, & firmant communiter Docto. in rub. ff. de re iud.

Ceterum appellatione sententia intelligitur profecto in dubio de diffinitiva, & non de interlocutoria: & sic in potiori significato, nisi sequatur absurditas. ita gl. in ver. Sententia. in l. 1. §. biduum. ff. quando appel. sit. & in clem. 1. de re iudi. & in c. cum olim. de testib. & in l. quod iussit. per textum ibi. ff. de re iudi. Card. in cap. cum olim de caus. poss. & propriet. & in cap. venientes. de iureiur. Dominicus in cap. cum appellationibus friuolis. §. si vero. de appel. in 6. & in cap. adeo. in 2. respons. in fi. co. tit. Abb. in c. si. de sequestr. poss. & fruc. & in c. causam matrimonij, vbi alij omnes vnanimiter, & concorditer, de offic. deleg. & Barba. in cap. cum dilectus. col. 18. de ord. cogn. & facit etiam tex. in l. quid ergo. §. quæsitum. & ibi Bal. & alij. ff. de his qui no. in fa.

Et hinc non ab re inferebat primo Card. in c. ut debitus. in fi. de appella. statutum prohibens appellare a sententia, intelligi a diffinitiva, non autem ab interlocutoria, vbi refert quoque ita consuluisse Bald. in Ciuitate Pistorij, & sequitur etiam Philip. de Perusio post Abb. in c. pastoralis in 6. q. de appell. & Præpos. in 2. col. Fel. in c. causam quæ. nu. 27. de rescrip. Dec. in l. si. nu. 25. C. de pact. & Rip. in rub. nu. 4. de re iudicata. Siquidem verbum hoc. Sententia, proprie conuenit diffinitivæ, non autem interlocutoria. secundum Rom. in l. stipulationem. nu. 10. ff. de verb. oblig.

Inferebatque ex his etiam secundò vtiliter equidem Bar. in l. dicere. ff. de arbit. statutum arctans arbitrum ad finiendū causam intra mensem, intelligi debere per sententiam diffinitivā: & ideo non sufficeret tunc absolueri partes ab obseruatione iudicij: ut per Bar. in l. generali. C. de decurio. lib. 10. & Bald. in l. ad iussurandum & ad pecunias. §. si. ff. de iureiur.

Tertiò inferebat quoque Bald. in l. 1. C. ne lice. ter. prouoc. statutum disponens sententiam proferri non debere sine consilio sapientis, intelligi de diffinitiva, non autem de interlocutoria, cui inhaeret Roma. in l. si quis mihi bona. §. pen. ff. de acqu. hered.

Quartò inferebat etiam ex allegatis, Bald. in addit. ad Specul. in titu. de senten. prolat. col. 2. statutum disponens

de sententiis debere solui gabellam, intelligi de sententiis diffinitivis: ut de eis debeat solui gabella, non autem de interlocutoriis.

Quintò itidem infertur per Guil. de Cun. & Bald. in l. si ex causa. §. nunc videndum. ff. de minori. eundemque Bal. in l. 1. ff. de offic. præto. & in l. post sententia. col. 2. C. de senten. statutum iubens a sententiis non posse appellari, intelligi a diffinitivis tantum.

Sed isthæ opinio, quæ appellatione sententiæ veniat diffinitiva tantum, ita illustrata limitatur primo loco. si materia fauorabilis quippe sit: tunc enim sententiæ appellatione veniet etiam sententia interlocutoria. secundum Iaso. in l. si constante. nu. 79. ff. solu. matrimonio.

Claudicatque secundo loco etiam eadem opinio, vbiunque militaret, concurreretque maior ratio, vel eadem in interlocutoria, quæ militaret in diffinitiva: tunc utique intelligeretur etiam de interlocutoria: præsertimque vbi materia indifferens foret ad interlocutoriam, & diffinitivam. ita Alexan. conf. 50. visis actis causæ agitata. nu. 12. vol. 2. Card. Put. decis. 21. & Corn. conf. 204. nu. 2. vol. 2. vbi innuere videtur istam esse approbatam opinionem vniuersaliter ab omnibus. Viuius opin. 719.

Sententiæ appellatione in dubio intelligimus de diffinitiva, non de interlocutoria simplici. l. 1. §. quod in sententiis, iuncta gloss. ff. quando appellari sit. & secundum glo. in l. 1. C. sent. rescin. non pos. in c. cum olim. extr. de testi. Imo. & Alex. in rub. ff. de re iudi. Fel. in rub. ext. eo. Ideo sententia ab obseruatione iudicij non excusat iudicem, qui ex statuto tenebatur ferre sententiam intra certum tempus. secundum Bart. in l. generali. C. de decurio. lib. 10. & Nicol. in d. rub. de re iudic. quia sibi de causâ non liquebat. per notz. in l. properandum. §. 1. C. de iudic. Nec statutum loquens de appellatione a diffinitiva, habet locum in appellatione ab interlocutoria, præsertim non habente vim diffinitivæ. secundum Paul. de Castr. consil. 23. incip. Vilo puncto: ut refert & sequitur dominus Præpos. in cap. pastoralis. in 5. colum. ext. de appella. Balb. decis. 424.

Sententia ut perfecta esse, ac suis omnibus numeris constare intelligatur, expletumque iudicis officium existimetur, necesse cum primis est absoluendi, vel condemnandi verbum illi inseratur, alioquin nec verba illa sufficient, lata, data, &c. ut frequenter placitum inquit Alex. conf. 118. omnis. num. 12. lib. 3. nec sententia ipsa aliquid valebit. commune scribit Ias. in l. errore. nu. 3. C. de testamentis. E. Suarez.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quid sit sententia in genere, quid item diffinitiva, quid interlocutoria sententia, quid res iudicata, copiose explicat Rebuff. tract. de sententijs executorijs, in præfat. num. 2. 3. 4. 5. 6. 7. in commentarijs ad constitutiones reg. vbi & leges regias huic materiæ accommodatas explicat tanta diligentia, ut lector inde eas facile colligere possit.

Quando autem nomine sententiæ concipiatur, diffinitiva explicat idem Rebuff. eod. opere, tractatu, ut contractus testamenta. &c. Gallicis concipiuntur verbis. glo. 7.

In sententia nunquid expressio causæ requiratur.

C A P. II.

Sententia diffinitiva civilis, causæ expressionem non requirit, secus in criminali. secundum Iodoc. prac. cri. c. 55. nu. 10. de quo vide Bar. & Bal. in l. in summa. ff. de re iud. Ias. de Oria. tracta. interloq. & appel. nu. 77. & seq. quia in q. in absolutoria sententia inferi causam dixit Bar. in l. 2. §. Senatus censuit. ff. de iure fisci. Quibus autem sententiis causæ exprimi debeat, ponit idem Barto. in l. properandum. §. illo procul. num. 3. C. de iudi. prac. Bar. tit. de sent. q. 1. pract. Pap. for. sent. diff. ver. relaxandus. nu. 4. postea Abb. in c. exam. nu. 8. de iudi. licet Corn. conf. 79. col. 1. lib. 3. dixerit, quod iudex prudens causam in sua sententia non exprimit. ut etiam per Anch. conf. 208. col. 2. nu. 8. & in criminalib. vide tex. in l. 2. §. ignominia. ff. de his qui no. in fam. Cur. in l. 1. colum. 6. in fi. ff. si cer. pet. plura not. Paris. conf. 102. lib. 1. Ias. concl. 300. Ias. in l. 1. num. 47. ff. de eden. & an iudex mutando poenam legis, causam in sententia exprimere debeat? Dic. ut per Mising. cent. 2. obser. 30. Bellac.

Iudex non tenetur exprimere causam in sententia. c. sicut. de re iud. & l. in summa. ff. eo. tit. & ita tenet gl. in l. si me & Titu. ff. de excep. rei iud. imò eam exprimendo fatuus censetur. l. 2.

1.2. §. ignominia. ff. de his qui no. infa. no. glo. in l. properandum. §. illo. C. de iudi. & habetur per Ioan. And. & alios in d. c. sicut & per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. & Papien. in sua practi. in forma sententiæ definitiue in gl. relaxandum. num. 4. & Corne. conf. 345. nu. 3. volum. 1. & conf. 89. num. 1. volum. 3. tamen si ipse iudex causam ineptam exprimeret, dicta sententia penitus vitaretur. secundum Feli. in c. cum ordinem. extra de reacr. Inno. & alios Doct. communiter in c. in præsentia. de renunciat. & in l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. & istam opinionem communem sequitur, & citat Cur. iun. in l. 1. num. 33. ff. si cert. pet. Ratio istius communis videtur hæc, quia iudex releuatur a iure ab expressione causæ in sententia, illud est propter præsumptionem iuris, quæ est pro ipso iudice. d. cap. in præsentia. & l. 2. C. de offi. ciui. iud. quem quidem tex. ad hoc singularem & meliorem de iure dicit Barba. in tract. de præstan. Card. in 1. quæst. 1. partis. Sed quando exprimit causam in sententia, quæ sit inepta, aut minus legitima, tunc sumus in casu claro, quod iudex malè iudicauit, & sic cessat præsumptio in re clara, quæ est pro iudice. l. continuus. §. cum ita. ff. de verb. obli. Aduerte etiam hic, quod quando iudex asserit in sententia probatum fuisse aliquid per duos testes se referendo expressè ad acta, tunc si constaret de errore ipsius iudicis esset nulla. secundum communem opinionem omnium Doct. quam citat, & sequitur Dec. in c. quoniam contra. nu. 158. de proba. & Mod. ibi.

Limitatur primò ista communis ex no. per Anto. de But. in c. per tuas. extra qui filij sint legit. vbi per illum tex. concludit, quod si ad ferendam sententiam iudex ex duabus causis moueatur, quarum vna ad causam faciat, altera minime, sustinebitur sententia ex ea faciente ad causam, vbi alias redderetur nulla, si vna tantum ratio fuisset expressa. c. ex parte. & c. dilectus. de concess. præben. & hoc idem sequitur Inn. in d. cap. in præsentia. Imo. in l. si plagij. & in l. quod dicitur. ff. de verb. obli. Anto. & Abb. in c. 1. & c. cum inter. de re iud. Alex. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. & in l. si is ad quem. post Roma. ff. de acq. hæred. cum aliis concord. de quibus per eum. & Mod. in dictis locis.

Limitatur secundo loco præcitata communis per doctrinam Iacob. Butrig. l. 2. §. ignominia. ff. de his qui notan. infa. vbi voluit, quod si iudex expressit falsam causam in sententia, per quam sententia reddebatur nulla, cum adiectione dictionis maxime, sustinebitur sententia, quoniam ad illam causam duntaxat non censetur iudex se adstrinxisse, & istam doctrinam sequitur Abb. in c. sicut. de re iudi. & in cap. ex parte. Astensis. circa fin. de concessio. præben. & c. tum ex literis. de rest. spolia. & Alex. in d. §. duo fratres. & hoc dictum Iac. Butr. procedit, quando ex actis apparet de alia legitima causa: tunc enim iudex exprimendo causam falsam appositam dictione maxime, verisimiliter ad illam causam legitimam, quam non expressit, respexisse videtur. & ita declarat Domi. in c. venerabilem. §. si. de sen. exc. in 6. & in c. in tantum. circa fi. 2. i. dist. Imo. & d. Ant. in c. ex parte. de renunt. & in c. ab excommunicato. de reacr. & Rom. in l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. & istam scribit esse communem opinionem. Ruyn. conf. 63. nu. 15. vol. 1. F. Viuius opi. 399.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quibus verbis proferri debeat sententia explicat Guid. Pap. q. 67. & ad eand. q. Ranchin. Francisc. Marc. decis. 410.

Sententiam an vitiet falsa causa in ea expressa, & quid si veræ & falsæ causæ pariter exprimantur.

CAPVT III.

SI in sententia exprimantur plures causæ, quarum aliquæ sint falsæ, aliquæ veræ: non vitietur sententia propter causas falsas: sed sustinetur propter veras. secundum Inn. Ioan. And. & Pano. in c. in præsentia. extra. de renunciatio. eundem Panor. in c. cum inter. in 2. col. in penultimo notabili. extr. de re iudicata. Imol. in l. si plagij. ff. de verb. oblig. facit l. si ex falsis. C. de transact. idem si omnes causæ expressæ essent falsæ, & iudex dixisset his & aliis causis, & c. vel esset vsus verbis, præsertim, præcipuè, vel aliis includentibus alias causas, quam expressas, dummodo ex processu possit apparere de aliqua legitima causa: alias secus, cum iudex non possit moueri, nisi ex causis contentis in processu. l. illicitas. §. veritas. ff. de off. præsid. secun. Pan. vbi supra.

& est de mente Bal. in repet. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infa. col. 10. & in l. 1. C. de condi. indeb. Feli. tamen in c. sicut. extr. de re iudica. tenet tunc sententiam valere, licet ex actis non appareant de legitima causa: quod improbant Rom. in l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. Butr. in d. c. in præsentia. & do. Præpositus in cap. dilecto. col. 8. extr. de appellat. Balb. decis. 300.

Sententia lata ex causa falsa valet mero iure. glo. & Barto. in l. si is ad quem. ff. de acquiren. hæredit. vide pulchram distinctionem quam ponit Anto. de Tremul. in addi. ad pract. Vbert. de Bonacur. in titu. de except. & benefi. nume. 3. versi. vel errore.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. si is ad quem. nu. 13.

Fallit in 3. casib. quos not. Maria. Soc. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. nu. 68.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. sicut. de re iud. nu. 30. multos casus considerat Crot. in d. §. duo fratres. nu. 7.

Fallit in 5. casibus. secundum Alexand. in dict. §. nume. 36. Don. a Fin.

Sententiam non vitiat falsa causa expressa in ea, nisi per appellationem, vel alio remedio rescindatur. gl. in l. si is ad quem. ff. de acq. hæred. Ang. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & causam non est necessarium exprimere.

Fallit in multis casibus, secundum Felyn. in cap. sicut. de re iudic.

Fallit in 7. casib. vt per Fel. in c. sicut. de re iudic. col. 10. & iudex non tenetur causam in sententia exprimere.

Fallit in 16. casib. vt per Soc. regu. 296. videas Franc. Turza. concl. 86. vbi dicit quod communis est opin. quod sententia propter deprehensum errorem non est nulla, nisi error in ea expressus sit. Viuius in suis conclusionibus. in vers. iudex non tenetur. Ripa vero in §. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. facit regulam contrariam, & ampliatur in 3. casib. & limitatur in 3. Do. a Fin.

Sententia diffinitiuata lata ex falsa causa, valet mero iure, licet sit iniusta. l. 1. §. item cum contra sacras constitutiones. ff. quæ senten. sine appel. rescindan. leg. cum putarem. ff. familiar. ercisc. doc. in l. si prætor. §. Marcel. ff. de iud. & in l. Diuus. ff. de re iud. Bar. Soc. in l. qui agnitis. ff. de excep. & in l. iustè possidet. nu. 6. ff. de acq. poss. propterea restitutionis remedium quo ad retractationem necessarium est. d. l. diuus. & ibi doc. ff. de re iud. quam sententiam communem esse ibi doct. testantur. Et Syluest. Aldobran. in §. si quis autem. nume. 8. & 13. cum seq. insti. de excus. tuto. vel curat. quamuis ipse putet per d. l. qui agnitis. defendi posse in sententia non opus esse restitutione. cum cognita rei veritate nõ detur rei iudicatæ exceptio, quæ daretur ante restitutionem, si mero iure valeret. Adde l. 1. & 2. C. si ex falsis instr. Præterea cum ideo subsistat rei iudicatæ auctoritas, quia lex præsumit ei veritatem inesse. l. ingenuum. ff. de statu hom. l. res iudicata. ff. de reg. iur. detecta autem veritate rei & falsitate instrumentorum iam enervatum sit fundamentum d. præsumptionis. cum nihil magis repugnet veritati quam falsitas, quæ est veri immutatio, sequitur quod sententia ipsa vitietur ex vitio intrinseco, quod inest ipsi sententiæ, ideo non est necessaria restitutio, quæ solet reparare ea quæ accidunt rei & sententiæ, non quæ insunt. vt patet in l. 1. ff. de in integr. restit. & hoc est de mente gloss. in l. si fideiuss. §. in omnibus. in verb. cessat. in fin. ff. mandati. & per alia nonnulla, quæ & similia argumenta ante illum. Ias. in repet. l. admonendi. num. 10. & Ioan. Corr. ibid. in §. incipien. species. facti. nume. 22. & Zas. noster. in dict. l. Diuus Adrian. nume. 6. 7. 8. & 9. & dict. l. qui agnitis, nume. 6. cum sequen. Item idem Zas. in libro 1. sing. respon. cap. 13. incip. sententiæ transactionesque super instrumentis datas, sine in integrum restitutione rescindantur. adduxerunt: tamen sententia communis a plerisque docto. pluribus optimis & bonis argumentis defenditur. gloss. in verb. denegandam. in d. l. si prætor. §. Marcellus. & ibi docto. in dict. l. admonendi. & in dict. l. Diuus. & ibi maxime Ias. nume. 7. & in dict. l. qui agnitis. Abb. in cap. cum venera. sub num. 41. Dec. nume. 31. & 32. ext. de excep. quorum argumenta ibi quilibet per se videre poterit. Kirchouius.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Sententiarum rescindendarum formam in Gallia explicat Rebuff. opere citato. tractat. de magistris artificio. articu. 2. glo. vnic.

Sententia diffinitiva num proferri debeat in scriptis, vel sine, & an parte absente, vel presente, & nunquid per ipsum iudicem reuocari possit.

CAPUT IIII.

Sententia diffinitiva in scriptis proferri, recitarique debet: interlocutoria vero valet sine scriptis, sed postea debet in scriptis redigi: ut per glo. & alios omnes, & praesertim Beronum, num. 206. in c. quoniam contra de probat. & per Legistas in l. in. C. de senten. ex breuic. recitan. & in l. ff. de appell. Ant. Corf. in sing. in ver. Sententia. *il. d. c. mo.* Alex. in l. iust. possidet. num. 12. ff. de acq. poss. ubi in medium referat istam esse communem opin. Ias. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. col. 14. ff. de offi. procons. & Marant. in tract. de iud. in 6. par. 3. part. nu. 12. super i. adu. Et hoc id. in sancitum reperitur in Regno, q. sententia diffinitiva in scriptis redigi debeant, ut habetur in constit. incip. Ab omnibus Regni nostri, ubi Afflict. nu. 5.

Vnde necessarium prius scribi debent sententiae diffinitivae, & postmodum publicari, legi, & recitari. c. fi. de re iud. in 6. & l. 2. C. de sent. ex breuic. recit. Et si forte ordo iste prauertetur: & sic si verbotenus sententiae diffinitivae profereretur, & postea scriberentur: illae tunc non valerent, nec sustineri possent modo aliquo. teste Spec. in rit. de sent. §. iuxta. ver. Non valet. nu. 12. & d. Carait. cum aliis aggregatis per eum in ritu 37. nu. 2. ubi videtur innuere etiam sub nu. 5. sententias quoque interlocutorias in scriptis recitandas esse: prout ita semper vidi in practica obseruari.

Sed de partium consensu ista solemnitas remitti quidem posset, & consequenter fieri, pacisci; inter eas, ut sententia etiam diffinitiva sine scriptis proferatur. l. quotiens. ubi glo. C. de priuileg. schol. lib. 10. Bar. & alij. & Ant. Corf. in d. sing. in ver. Sententia. el. 10. post prin.

Et licet sententia merè interlocutoria non requirat aliter scripturam, ex communi opinione recitata per Alex. in d. iust. possidet. nu. 12. & Beron. in d. c. quoniam contra. sub nu. 206. cui inhæret etiam Afflict. d. consil. ab omnibus Regni nostri. sub nu. 5. & Rom. sing. 5. quod sententia. ubi concludit sententiam super incidenti sine scriptis proferri posse.

Tamen in interlocutoria habente vim diffinitivae indubitanter perfectio requiruntur solemnitates scripturae. secundum gl. in c. fi. de elect. in 6. & Alex. in d. iust. possidet. nu. 14.

Vnde sententia nullatenus valeret si de ea notarius rogatus non fuisset. l. cum sententiam. C. de sent. ubi Doct. omnes. Bar. & Bal. in l. 1. C. de sent. ex breuic. recitan. & Spec. in tit. de sent. §. ut autem. col. 8. vers. Notarius.

Et hinc est, q. si in sententia diffinitiva non forent appposita illa verba: in his scriptis pronunciamus: tunc ea, utiq; non valeret: quia illud pro forma requireretur. secundum Ange. in l. error. C. de test. & in l. fi. C. de sēt. ex breuic. recit. & aliquos alios Doc. variis in locis iuris nostri. per tex. in auth. hoc inter. §. nisi forte. C. de testa. & in l. contra. C. de fid. instr. qui affirmare finiam aliter latam non valere. arg. tex. in l. 2. & ult. C. de sent. ex breuic. recit. Sed in contrarium extat veritas: sufficit enim si finia ipsa in scriptis proferatur. per tex. in l. cum antiquitas. §. fi. C. de testa. & ita firmat gl. in c. fi. in ver. Illustrium. de re iudi. in 6. ad quam se remittit Bar. tangens hanc questionem. in §. fit tibi quoque. nu. 5. in auth. de mand. Prin. & sequitur etiam Spec. in tit. de sent. §. iuxta. ver. non valet etiam. & d. Carait. in d. ritu. sub nu. 8. Et dum superiorib. annis per hanc doctrinā sic iudicatum religiosè quidem extitisset per doctissimum, & iustissimum d. Perusium Circium iureconsultum Terræ Montis Regalis, dum tunc reperiebatur meritis Gubernator in Ciuit. Ducali, & appellatum esset a tali sententia, ita & taliter promulgata, ea non obstantibus istis friuolis, & nullius momenti exceptionibus, fuit eo tempore per iudicem ad quē approbata, & meritò confirmata.

Et de hoc sincere mirandum non est: Nam appellatio, seu libellus appellatorius valet, & tenet, sustineturq; etiam si in eod. dictum: expressumq; non sit per appellantem, & in his scriptis prouocat, & c. secund. Spec. de appel. §. 1. vers. Et notabiliter.

Et quanquā notarius debeat necessariò esse rogatus de sententia: nihilominus tñ, ubicūq; in finia non adesset, lecta, lata, & recitata fuit ipsa sententia, tunc foret nulla, & penitus inuallida: quidem actarius tenetur de necessitate asserere in calce scriptis sententiae, lecta, lata, & recitata fuit tali die, mense, & anno, curia sedente pro tribunali, & c. alias si assereret lata fuit sententia, ex quo non appareret fuisse lectam, nequaquam va-

leret, neq; sustineri posset: ut cōcedit Bar. in l. 3. in fi. C. de sent. ex breuic. recit. & Carait. in dicto ritu 37. num. 8. ubi assignat rationem, plurimumque exornat praesentem materiam, illam extricando, & explanando. Et ita vidi in causa maximi momenti annullatam sententiam in anno 1574. candide quidē per d. Capitaneum Regiae Terrae Ciuitatis Regalis provinciae Aprutij, de consilio Excellentis d. Persij Circij ex defectu lectae, latae, quae non reperiebatur in ipsa sententia.

Bene tamen verum est, sententiam fuisse latam probari per verba. Lecta, & publica, appositā per notarium in fine sententiae. ita Card. Put. decis. 356.

Nam sententia dicitur lata absq; dubio aliquo, quando in ea requireretur verbum publicata: secundum Chrisant. de cessione 167.

Ceterum ubicūq; notarius scripisset, apposuissetq; in calce sententiae lectam latam, & re ipsa non extitisset ea recitata, & lecta: posset utiq; tunc probari contrarium per negatiuam coarctatam loco, & tempore. ut voluit Bar. in l. 2. C. de erro. aduoc. & Carait. in d. ritu 37. sub nu. 8. Vin. opin. 720.

Sententia diffinitiva lata parte absente nec citata, aut procuratore, nihil valet. glo. in l. nec quicquam. ff. de offi. procons. & legat. interlocutoria tamen ferri potest absente parte, & ea non vocata. Bal. in l. fi. C. de sent. ex breuic. recit. Ias. in d. l. nec quicquam. nu. 21. & 22. quod locum habet ubi interlocutoria esset parui vel modici praedicti: alias autem si esset praedicti, proferenda esset parte praesente aut citata. Bar. & doct. in d. l. nec quicquam. & hanc communem opinionem tenendam esse asserit Ias. in ea l. nec quicquam. nu. 22. Bellac.

Scripturam in sententia de necessitate requiri. not. doc. l. 1. & per tot. C. de sent. ex breuic. recit. Bar. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi. procons. & si in ea reperiretur dictio abbreviata, & c. non posset fieri extensio. secundum Ias. in repet. l. Gallus. §. idem creden. nu. 7. ff. de lib. & posth. ex quibus autem nulla reddatur sententia: vide per Alex. consil. 123. lib. 2. Quid quando ex breuitate temporis? & dic. ut per Ias. consil. 22. lib. 1. Dec. consil. 295. col. ult. ubi declarat, & casus in quibus in sententia scriptura non requiritur, vide per glo. in §. sancimus. in gl. magna. in auth. de exhib. reis. in auth. ut cle. apud proprios episc. in auth. ut iud. sine quoquo suffra. §. necessitatem. ver. in non scripto. Do. a Fin.

Sententia est ferenda parte praesente, & instante.

Fallit in 3. casib. ut per Lancil. in tract. de pratore. in titu. de sent. nu. 32. ver. dum autem. Do. a Fin.

Valet sententia lata utraque parte praesente, licet neutra institerit tunc ius dici. Secus si altera partium tantum fuit praesens, nisi esset lata pro actore, qui semel in libello petiit reum condemnari. secundum Bal. in l. 1. C. ut quae defuncti aduocat. Ang. in l. quamuis. C. de adulte. Balb. decis. 409.

Sententia diffinitiva reuocari non potest a iudice. l. Paulus. & l. iudex. de re iud. l. moris. & l. sed enim. & l. diui fratres. ff. de poenis.

Fallit in 12. casib. ut per Prapo. in c. cum cessante. de appel.

Fallit in 8. casib. ut per Fel. in c. qualiter. de accusat.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 22. a Lancil. in tract. de offic. prator. in tit. de sent.

Ampliatur idem procedere in arbitro, qui nec potest retrahere sententiam per se latam. limitatur haec ampliatio in 3. casib. ut per Petr. Duen. reg. 59. Do. a Fin.

Deueniri non potest ad diffinitivam lite non contestata. c. tua. ut lite non contest.

Fallit in vno casu, & limitatio sublimitatur in 3. per Fel. in d. cap. Idem.

Tempus soluendi condemnationem a sententia diffinitiva a qua fuit appellatum incipit currere si fuerit confirmatum a tempore secundae sententiae per l. 2. C. de usuris reuendi. agit enim semper ex sententia confirmante, & non ex confirmata. Ias. in l. si se non obtulit. §. si quis. nu. 4. ff. de re iudi. Vezinus.

Sententia lata in causa summaria, ubi ordo iuris non seruatur, non est mera diffinitiva.

Fallit ut colligitur ex distinctione quam ponit Dec. in limperium. ff. de iurisd. nu. 22. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1 Diffinitiva autem sententia an praesumatur iuste lata, vide amplissime per Ant. Gabr. lib. 2. tit. de senten. concl. 6.

2 Quomodo in sententijs necessaria sit scriptura, & num prius scripto exarari an voce proferri debeat sententia, explicat Nico. Boer. decis. 259. num. 10.

Sententia quo tempore, quovè loco sit ferenda; & num ipso iudicis ore pronunciarì debeat, solemniaq; requisita, in ea interuenisse psumatur.

C A P. V.

Sententia debet ferri de die, & si feratur de nocte, non valet. §. sedebunt. in auth. de iud. not. in l. non minorem. C. de transf.

Fallit in 7. casib. vt per Ias. in l. more Romano. ff. de feriis. num. 12.

Fallit in 9. casib. quos no. Lancil. in tract. de offi. præt. in tit. de senten. nu. 41.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 359.

Fallit in 5. casib. vt per Fely. in cap. consuluit. de offi. deleg. num. 18.

Fallit in 8. casib. vt per Ant. Nicol. in tract. de concord. glo. concord. 2. i. qui tractatus est in 1. vol. tract.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in l. non minorem. C. de transact. num. 3.

Ampliatur idem procedere in arbitro qui non potest sententiam de nocte proferre.

Fallit hæc ampliatio in 3. casibus, vt per Pet. Duen. regu. 58. Don. a Fin.

Sententia lata de nocte, quasi extra tempus statutum a lege prolata, & quando potestas iudicis suspensa videtur, non valet. secundum glo. Barto. Abb. Bald. Ange. Paul. Castr. Alex. & Ias. qui asseruit opinionem istam esse communem. in l. non minorem. C. de transact. & in l. more. vbi glo. & alij. ff. de fer. & Ias. in decif. 412. vbi scribit quoque istorum sententiam esse communem. & sequitur præct. Papien. in form. senten. diffin. §. 1. num. 37 glo. Ang. & omnes in §. omnis. in l. de verb. oblig. vbi ipse Ang. inquit opinionem præmissam Barto. seruandam fore, & quod recedens ab ea litem suam faceret, & inquit communem, declarat & sequitur pariter subtilissimus & celeberrimus in legendo, & consulendo hac tempestate D. Thobias Nonius Perusinus in d. §. omnis. num. 22. & seq. & Maranta in tract. iudiciorum in 6. par. 3. & vltimæ partis. in 1. act. nu. 92. & Canens. in pragmat. 20. odia, quæ inter coniunctos. nu. 60. vbi cum aliis citatis per eum ampliatur hoc procedere etiam in laudo per arbitros prolato de nocte. Sed utique non procederet in sententia arbitratoris assumpti de iure & de facto: quæ cum sit quadam transactio, prolata de nocte valet, & tenet. secundum Præct. Papien. in forma sent. diffinit. §. 1. nu. 37. Paul. Castr. in d. l. more. in fi. & Marc. Ant. Blanc. in tract. de compromiss. quæst. 1. nu. 26. In contrariam vero partem inclinavit Hostien. in summa de iudic. §. qualiter. & glo. & Burr. in c. consuluit. extra de offi. deleg. quorum opinio procederet absque dubio, quando ambæ partes essent præsentēs, & non contradicerent. quando vltima dies instantiæ & iurisdictionis expiratura esset, aut quando accederet expressus partium consensus, siue quando iudex negotiorum multitudine impeditus, de die pronunciare non potuisset, aut quando consuetudo in loco vigeret, vt nocturno tempore sententia feratur: & sic in omnib. istis casibus prædicta Hostien. opinio procederet, & sententia lata de nocte valeret & teneret, prout communiter declarant doct. in locis præcitatis, & Canoniste in d. c. consuluit. vbi Fel. Io. And. in addi. Spec. de sent. §. iusta. in vers. de nocte. Ias. in d. l. non minorem. & Ias. in d. decif. 412. vbi nominat de ista communi, & prædictas limitationes, seu declarationes, & alias quamplures posuit vberius, vtilius, ac distinctius quam alius, quem hucusque viderim D. Thob. in d. §. omnis. Et aduerte ad præmissorum declarationem, quod nox dicitur, quando tenebræ sunt super terram. adeo quod homo de facili non cognoscitur. c. si perfodiens. extra de homic. quem tex. ad hoc citat Ang. in l. 1. C. de custo. reo. declarat Bal. in d. l. more. in prin. & refert Dec. consil. 354. in casu in fi. Et aduerte etiam, quod quando sententia ipsa fertur de nocte in dictis casibus, tria luminaria adesse debent. secundum Bart. Ang. & omnes in d. §. omnis, & ego tam in causis civilibus, quam in criminalibus. multoties in regno dum eram iudex, impeditus de die, nocte protuli sententias, tribus tamen luminaribus accessis, & ita vidi obseruari multis vicib. me patrocinate. Quamuis iudices non teneantur, nec cogi aliquo modo possint ad pronuntiandum de nocte de iure communi, nam magistratibus temporibus vespertinis in publicum esse non conuenit. l. 2. §. deinde cum esset. ff. de orig. iur. sed causas audientes matutino, mox meridie, & demum vespere, idest, ante noctem sedere debent. §. sedebunt. auth. de iudic. & hoc idem in regno sanctum reperio in constitutione baiulos, disponente, & omnes

omnes iudices a mane vsq; ad vespertas, præter necessarias horas comestionis, & somni sui copiam omnibus præstare teneantur. Et quanquam sententia noctu ferri nequeat, nihilominus tamen noctu ab ea appellari posset. secundum Bald. in auth. hodie. C. de appell. sicut etiam die feriata potest similiter appellatio interponi. l. 1. & ibi Barto. C. de feriis. & l. diuus. circa fin. ff. eod. titu. Viuius opin. 703. & Balb. decif. 412.

Omnis actus extrajudicialis potest de nocte fieri. l. non minorem. C. de transf. & in specie vult Ias. in l. non solum. §. morte. in 27. col. ff. de ope. nou. nun. Dec. in c. consuluit. in 3. col. de off. deleg. Vezinus.

Quæro, Vbi sententia sit ferenda? Resp. sec. communem & receptam doct. opin. sententiam esse ferendam in loco solito iudicij. de hoc est tex. in l. cum sententiam. C. de sent. & q. hæc sit com. opi. firmat Ias. in l. pen. per illum tex. ff. de iustit. & iur. Maran. in spec. par. 3. prin. c. 1. nu. 71.

Limita hanc communem concl. vt non habeat locum in iudice appellationis, namq; his in omni loco honesto potest sententiam proferre. ita sentit gl. in d. l. cum sententiâ. & ibi doct. communiter, vt firmat Robert. Maran. in spec. d. par. 3. c. 1. nu. 81. Mich. Grassus.

Si iudex iudicaret in loco non vfitato more maiorum, & in quo non esset salua eius maiestas, sententia non valet. l. sententiam. C. de sen.

Fallit in 4. casib. vt per Corn. in l. si vt proponis. C. quom. & quando iudex.

Fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in l. pen. & si. ff. de iusti. & iur. nu. 30. Do. a Fin.

Sententia licet sit pronuntianda in loco maiorum, tamen propter necessitatem eminentem, potest proferri super turrim. Ias. in l. & ab antiquis. C. de testam. commun. dicit. Villal.

Iudex si probabiliter vim vereretur, aut alia immineret necessitas, tum ipse in causa necessitatis vel imminentis timoris, ex turri posset ferre sententiam, vel in æquo sedens iudicare. ita gl. est notabilis in verb. recitauit. in l. 1. C. de sen. ex breu. recit. Licet ibi Bart. num. 3. contrarium sentiat sed pro glo. est com. opin. Vdal. Zas. in l. pen. nu. 24. ff. de iust. & iur. in tomo 1. Kirchouius.

Sententia tempore pronuntiationis ab ipso iudice legi debet. c. fin. de re iud. in 6. Bal. in l. hac consultissima. C. qui testa. facere pos. vbi Bal. limitat in 2. casib. Dom. in d. c. si. limitat in 3. casib. Do. a Fin.

Sententia quamuis ipso iudicis ore pronunciarì debeat, tamen generali Italiæ consuetudine illam notarius recitat, ac iudex subiungit: Ita absoluo, vel ita condemno. vt attestatur Vital. de malef. in rub. de pœn. condemnat. num. 26. Iul. Clar. in præct. §. vlt. q. 93. in prin. Quin & iudicis subscriptione sententiam vallari sufficit, tamen non eiusdem manu exaretur. commune inquit Eman. a Costa in l. si ex caurione. vers. 2. species. C. de non num. pec. E. Suarez.

Si plures sint, qui debent iudicare, omnes debent loqui & pronunciare: nec sufficit vno loquente, alios esse præsentēs; si taceant. secundum gl. in l. cum magistratus. C. quando prouocare non est necesse, & in l. tunc autem. alias incipit, si vni. & ibi Bar. ff. de re iud. & ita communiter tenetur reprobata. gl. in l. sicuti. ff. de arbitr. per textum ibi in fi. Quæ tamen gl. secundum doct. vbi supra potest procedere, & saluari in arbitris. Sufficit tamen secundum eundem Bar. vbi supra, si vno legente & pronunciante ceteri expressè dicant, se consentire tali pronuntiationi. Balb. decif. 18.

Solemnia requisita non præsumuntur interuenisse ex temporis diuturnitate, quando ex inspectione instrumenti apparet ea non interuenisse: aliàs secus. l. si filius. C. de petit. har. l. sciendum. ff. de verb. obli. Alex. consil. 1. vol. 4. Ias. l. bonorum. nu. 15. C. qui admit. Dec. tamen consil. 598. nu. 7. inquit talem præsumptionem, quæ est, q. non reperitur in instrumento, tolli ex contraria præsumptione, quæ oritur ratione antiquitatis, vt per Fel. in c. sicut. de re iud. in vers. ita vt hoc sit verissimum. quod ratione antiquitatis omnia semper præsumuntur acta solemniter. Bellac.

Solemnitas sententiæ præsumitur, quando partes fuerunt præsentēs. Aym. in 2. part. in verbo, sed ista limitatio. num. 15. communem dicit. Villal.

Peruersio ordinis causæ ad causam, non vitiat ipso iure sententiam. glo. 1. 1. C. de appel. est com. opi. sec. Soc. consil. 98. iustif. iudex. vol. 4. Chariau.

Com. V. I. Opin.

Sentētia tam diffinitiuā, quā interlocutoria num
valeat, seu nulla sit, si parte non citata feratur: &
quid de Principis sententia.

C A P V T VI.

Sententia diffinitiuā vel interlocutoria, parte cuius
interest non citata, est nulla. Anto. de Tremol. ad
praet. Bonac. in praelud. except. nu. 17. in fi. comm.
dicit. Villal. & Vezin.

Sententia nulla lata pro non citato, licet secundum com-
munem & veriore opinionem contra gl. in l. properandum.
§. si autem. in verb. contradictionem. C. de iud. ab eo ratificari
non possit. secundum gl. in l. quæsitum. & ibid. Bar. ff. de re iud.

Sententia non potest ferri parte non citata, & per conse-
quens lata non præiudicat. secundum docto. in l. de vnoquo-
que. ff. de re iudi. vbi Marf. & Doct. in l. nec quicquam. vbi Ias.
nu. 20. de offic. Procon. & legati, & Bernard. de Luco in regu.
673. per tex. in c. Deus omnipotēs. 2. q. 1. & in c. 1. de caus. pos.
& proprie. quia citatio est fundamentum iudicij. vt inquit Spe.
in tit. de citatio. in prin. Abb. & alij in c. quoniam contra fal-
sam. in verb. citationes. de proba. & ibi tradit Dec. & dicit Bar.
in l. prolatam. C. de senten. & interlo. omnium iudi. post Anti-
quos per eum relatos, quod citatio dicitur de substantia iudi-
cij saltem eo respectu, quia ea omissa sententia contra absen-
tem non citatum erit nullius momenti. & cum Bar. transeunt
omnes communiter ibi. Ampliatur primo ista conclusio, vt
in tantum procedat, qd si sententia fuerit lata contra absente
non citatum, non valeat, nec teneat, etiam quando esset lata
in fauorem absentis non citati. vt voluit Saly. glo. & Bart. in l.
ea quæ. C. quomodo, & quando iudex. & in l. furioso. ff. de re
iud. vbi Alex. nu. 3. scribit istam esse communem opinionem,
& Ias. in d. l. nec quicquam. nu. 48. quam ipse limitat non pro-
cedere in sententia diffinitiuā, secus in interlocutoria lata in
fauorem absentis non citati. Ampliatur secundo loco quod
sententia, omissa citatione, etiam a principe lata, dicitur nulla,
vt in l. fi. in prin. cum glo. 2. C. de legib. tenet Bald. ibi. Alexan.
conf. 1. alias consulti. lib. 7. Socin. in tract. de citatio. in 7. art.
prin. Marf. in l. de vnoquoque. vbi hoc plurimum declarat. nu.
13. cum aliis multis seq. & Ias. in d. l. nec quicquam. num. 29.
vbi refert docto. contrarium asserentes. Ratio istius amplia-
tionis videtur ista, quippe negans citationem videtur negare
defensionem, quæ cum naturalis sit, & iure naturali conceda-
tur. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. auferri nemini debet, vt est text.
in clem. pastoralis. §. ceterum. de re iudica. & ita tenet Bald. in
l. cum fratrem. in fin. C. de iis quibus, vt indignis. Alex. conf. 5.
vol. 2. num. 2. Ias. in l. 2. quam legit cum l. 1. C. quando libellus
Principi datus. & in l. rescriptum. in 2. nota. ff. de pact. Imo ci-
tatio ipsa dicitur adinuenta de iure diuino. Nam etiam Deus
omnipotens, cui omnia secreta sunt clara, non prius Adam
damnauit, quā citasset, quando dixit: Adam, vbi es? vt legi-
tur Genes. c. 3. & ita dixit Bart. in extranag. ad repri. in verb.
& figura. Soci. in præallegato tract. de citatio. in 2. articu. Abb.
in cap. cum olim. de re iudi. & Curt. sen. conf. 49. num. 92. vbi
alios allegat. Ampliatur tertio hoc habere locum, non solum
in sententia diffinitiuā, verum etiam in interlocutoria requi-
rente causæ cognitionem, & afferente parti non modicum præ-
iudicium, in qua quidem sententia requiritur, vt feratur par-
tibus præsentibus. & legitime citatis: secus autem si sit parui
præiudicij. l. a procedente. C. de dilat. tenet & declarat Bart. in
in d. l. nec quicquam. §. vbi decretum. Ang. Imo. Pau. de Castr.
& Marf. num. 4. & seq. in d. l. de vnoquoque. Bart. Imo. & Alex.
in d. l. si opus. ff. de oper. nou. nunt. & Ias. in d. l. nec quicquam.
vbi num. 23. ait istam esse communem opinionem. & Ruyn.
conf. 69. num. 6. vol. 5. quia causæ cognitio est de iure diuino.
secundum Abb. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. & Dec.
conf. 264. reuocatur. Aduerte tamen quod in interlocutoria
sententia non solum requiritur citatio, verum etiam perem-
ptorium. secundum Hieron. Tortum in quodam suo consilio,
quod refert & citat Marf. in d. l. de vnoquoque. nu. 6. Ampliatur
quarto, quod etiam sententia diffinitiuā videtur nulla, si pars
citetur ad audiendam iudicis voluntatem, quia requiritur ci-
tatio ad audiendam sententiam, secundum Rotam Roma. in
decisio. 342. in nouis. Istud autem procedit etiam in causis
summarij. vt per glo. & docto. in clem. sæpe. de verbo. sign. &
Ferretum conf. 59. alias 95. nu. 3. Ampliatur quinto loco, qd
quando domino fuit facta citatio ad audiendam sententiam
in casu quo iudicium fuerit agitatum cum eius procuratore,
tunc sententia ipsa domino non comparente non valeat. vt per
Bar. in l. mutari. circa fi. ff. de procur. & in l. procurator. C. eod.

De Iudiciis,

tit. canonistæ omnes, in c. in nomine Domini, de testibus. &
Alex. in l. furioso. num. 7. ff. de re iud. Ampliatur sexto, qd si reo
fuerit citatio facta septima die mensis April. & lata fuerit per
iudicem sententia die 13. eiusdem mensis in fauorem actoris
sine alia citatione rei condemnati, tunc ex defectu istius cita-
tionis omittitur sententia redditur nulla, non obstante præcedē-
ti citatione facta pro alia die. l. fi. §. si. cum ibi nota. ff. quod vi,
aut clam. & no. & declarat Ruyn. conf. 136. nu. 1. vol. 5. Ampli-
atur prædicta vltimo loco, qd non valet statutum quod senten-
tia possit ferri parte non citata. secundum Bal. in l. 1. C. quomo-
do & quando iudex. per d. clem. pastoralis. & idem tenet Soc.
conf. 164. vbi bulla Bonifacij. vol. 2. Ant. & Io. de Imo. in d. cle.
pastoralis. & Barthol. Soc. conf. 7. nu. 14. posito, ac inserto in-
ter conf. feudalia Albert. Brun. & Curt. iun. conf. 170. nu. 21. &
istam conclusionem ita & taliter ampliatam limitat in 19. ca-
sibus. Ias. d. l. nec quicquam. nu. 23. Eandem regulam limitat in
aliis 19. modis. Fran. Niconitius in c. quoniam contra falsam.
de probat. in ver. citationes. nu. 54. vsq; ad nu. 97. eandemmet
regulam limitat Ant. Nicel. 115. modis in concordantiis. glo.
concordan. 52. nu. 224. vsque ad nu. 371. & in repet. c. testium.
& in c. 2. de testib. F. Viuius opin. 709.

Sententia non valet, si iudex pronunciat antequam nūcius
missus ad citandum fecerit relationem, licet post sententiam
referat se ante sententiam citasse ad audiendum sententiam.
secundum Bar. in l. hæc autem. §. 1. ff. quib. caus. in poss. eat. Inn.
in c. cum contingat. in glo. sua. in verb. iustè. & in cap. pruden-
tiam. ext. de of. deleg. Bart. in l. multum. ff. de cond. & demonst.
Balb. decis. 499.

Sententia qua aliquis venit declarandus aliquam poenam
incurrisse, citationem exigit. gl. in cle. præfenti. de censib.

Fallit in 3. casibus. vt per Fel. in c. cum non ab homine. de iud.
& in c. parrochianos. de senten. excom. & in cap. Rodolphus.
de res. Do. a Fin.

Dominus qui litigauit per procuratorem, si sit citatus ad
audiendam sententiam, vel alium actum iudicarium, & fuit
contumax, non valet sententia lata. Bar. in l. furioso. ff. de iud.
Abb. in c. 2. de test.

Fallit in 2. casibus. quos no. Ias. in d. l. furioso. Do. a Fin.

Sententia tenet non citatis eis, de quorum interesse secun-
dario agitur: contra eos tamen non exequitur. secundum co-
munem per Burf. conf. 203. nu. 19. lib. 2. Idem.

Sententia lata contra hæredem nocebit substituto, & fidei-
commissariis & legatariis, non citatis. Bar. Ang. Imo. & Alex.
in l. filiusfam. §. Diui. ff. de leg. 1.

Fallit in 2. casibus. vt per Crotum in d. §. Diui. num. 42. ver. ex-
planando tamen. fallit in 2. casibus. secundum Soc. in d. §. Diui.
nu. 137. fallit in 5. casibus. secundum Alex. in l. si seruus. ff. de leg.
1. Do. a Fin.

Sententia lata contra institutum nocet substituto etiā non
citato. lex contractu. ff. de re iud. Barto. in l. in diem. ff. de aqua
pluu. arc. Dec. conf. 342. nu. 7. Vezin.

Fideicommissarius vniuersalis etiā non citatus, lata con-
tra hæredes sententia læditur. commune asserit Rip. in l. filius-
fam. §. diui. n. 59. ff. de leg. 1. pbant Pau. & Alex. n. 2. in l. si patroni.
§. vlt. ff. ad Treb. Ale. in l. sepe. n. 16. ff. de re iud. Dec. conf. 34. Suar.

Sententia lata contra reum, aut contra vnum ex tutoribus,
aut contra vnum ex correis, non nocet alteri fideiussori, aut
contutori, aut correo, qui non fuit citatus in ea causa. l. fin. C.
de fidei. Soc. conf. 283. nu. 13. & 14. par. 2. idem in laudo quod
latum contra principalem non nocet fideiussori. Deci. conf.
400. in fi. & neq; nocent acta ibi facta ipsi fideiussori non cita-
to. Corn. conf. 211. in 3. vol. nu. 6. Vezin.

Sententia in casu falsi lata inter partes non nocet notario
non vocato, nec audito in ea falsitate. secundum Fel. in c. cum
Ioannes Eremita. de fide instr. Boer. decis. 117. num. 17. Vezin.

Quæro, an sententia interlocutoria requirat citationem par-
tis? resp. qd secundum magis communem, & veram doct. sen-
tentiam, si sententia interlocutoria sit præiudicialis parti, re-
quiratur citatio partis, alias nihil valet: secus si sit modici
præiudicij. ita tenent Bar. & omnes doct. in l. nec quicquam. ff.
de of. procons. & ibi Ias. dicit hanc esse magis com. opi. Eandē
tenent Bar. Imo. & doct. in l. si opus. ff. de nou. ope. nun.

Limita hanc communem concl. vt non procedat, quando
partes sunt præsentis in iudicio, namq; tunc etiā inuitis par-
tibus, quæcunq; sententia potest præferri etiā diffinitiuā sine
citatione. ita est tex. qui probat in l. de vnoquoque. verb. præsen-
tib. de re iud. vbi tenent hanc sententiam. Ang. Im. & Alex. Et
qd ista sit commu. opi. firmat Ias. d. l. nec quicquam. nu. 26. quā
tamen intellige & declara vt per eum. M. Grass.

In interlocutoria, quæ continet aliquid dari, vel fieri a
parte parti, est pars citanda. l. de vnoquoque. ff. de re iud. l. ad
perem-

peremptorium. ff. de iud. Si autem continet factum iudicis tantum, aut ex eo, datur pars, & debet citari. l. a procedente. C. de dilat. aut non legitur, ut quia iudex committit aliquem citari: vel proogat terminum, & tunc non requiritur partis citatio. l. die proferre. in prin. ff. de arbit. l. cum clericis. C. de episc. & cler. & ibi per glo. & Doct. Ita distinguunt Iac. Butr. & Bar. in d. §. vbi decretum. Baib. decis. 35.

Sententia ad hoc ut valeat, citatio peremptoria requiritur. 1. peremptorias. C. senten. rescin. non poss. & l. cessante. C. quo. & quando iud.

Fallit in 27. casib. ut per Soc. reg. 352.

Fallit in 115. casib. quos refert Diaz reg. 673.

Fallit in 19. casib. ut per Ias. in l. nec quicquam. ff. de off. pro con. nu. 23.

Ampliatur idem procedere in sententia arbitratoris.

Fallit tamen hac ampliatio in 10. casib. ut per Ias. in l. si quis arbitratus. ff. de verb. oblig. nu. 22. vbi Zasius limitat in 7. casib. num. 33.

Fallit ut per Franc. Viuium in suis conclu. ver. sententia, vbi ampliat & limitat. Don. a Fin.

Sententia etiam lata a principe sine partis citatione, non valet. gl. in l. si. & ibi Bal. C. de legib. tex. in cle. pastoralis. de re iud. c. 2. de caus. pos. & proprietatis.

Fallit in 2. casib. ut per Ias. in l. quod principi. ff. de constitu. princ. nu. 9. Don. a Fin.

Sententia Principis absque citatione, non valet de iure canonico. tex. in cle. pastoralis. in verb. Caterum. de re iud. quia citatio ipsa a iure naturali prouenit, & est vera species defensionis; itaque nullo pacto etiam per Principem ea omitti potest. ut per Abb. in c. 1. de causa pos. & propriet. Pet. Philipp. Corn. in c. cum olim de re iud. Aret. conf. 165. sicut Ioan. Soc. conf. suo incip. sapennumero. quod est positum inter consilia Fran. de Cur. & est 20. in ordine. col. 9. & seq. vbi vult post alios relatos per eum, sententiam declaratoriam non adhibita citatione esse nullam. & huiusmodi opinionem sequitur etiam tamquam communem Marantam in tra. de iud. in 7. par. prin. num. 3. Soc. conf. 12. col. 2. nu. 1. & Sebast. Vant. in tra. de nullit. in tit. quis possit dicere. & c. & Fortunius in l. Gallus. §. quid. col. 137. & latissime And. Tirac. cum aliis fere innumeris signatis per eum, in tractatu res inter alios acta limitat. 6. fo. paruo 14. & Octavianus Vestrius in sua pract. lib. 3. in rubr. seu tit. iudicium nostrum multiplex in specie, & plures eius defensiones. col. 3. fol. paruo 31.

Ista vero communis limitatur non procedere de iure civili. l. fin. C. de legib. us. vbi apparet sententiam Principis absque citatione valere. & not. Lud. Rom. conf. 349 in 2. dubio, circa finem, allegans. l. Lucius. ff. de euict. & l. item si verberatum. ff. de rei vendic. Et ideo Alex. conf. 87. visis codicilis colum. 9. lib. 2. dicit quod quando apparet Principem omnino voluisse aliqui prauidicare, non oportet citare illum, ex quo actus eo inito poterat expediri. quod etiam tenet Lud. Rom. conf. 212. quo ad primu. & Moder. Canonista in d. c. cum olim. col. 5. sequitur etiam Philip. Dec. conf. 191. in causa. nu. 6. & 8. & conf. 269. consultus ab illustri. col. si. & Soc. conf. 4. lib. 3. nu. 14.

Et confirmatur praedicta conclusio. Nam Princeps de absoluta potestate potest procedere etiam parte non citata. secundum Io. And. in addi. Spec. in tit. de senten. §. iusto. versic. est et nulla. & c. 1. de caus. pos. & prop. & in c. inter quatuor. vbi Ias. Imo. & Abb. de maio. & obed. cum aliis cumulatis per Alex. in l. de vnoquoque. ff. de re iud. col. pen. & per Soc. in d. col. 20. col. 3. & conf. 21. col. 10. & per Fely. in d. c. cum olim. col. 10. & seq.

Et licet ibi videatur concludere, quod processus factus etiam de plenitudine potestatis contra non citatum non valeat; tamen in versicu. recipiunt ista. concludit, & tenet valere in casibus in quibus potest omitti citatio; qui ponuntur per Alex. in d. l. de vnoquoque, & per Marian. Socin. in tra. de citat. fo. 24. Et opinionem istam, quod princeps de plenitudine potestatis possit procedere, & facere actum validum absque partis citatione, firmavit quoque per plura argumenta, & rationes. disputando Marfi. in rep. l. de vnoquoque. nu. 12. vsq; ad nu. 23. ff. de re iud.

Ego vero concludo posse a Principe citationem tolli, quae iure humano post conclusionem causae necessaria est ad sententiam pronunciandam: & isto quippe primo casu nulla est alleganda defensio, & ideo potius ea citatio est iuris positui & humani, quam naturalis: quemadmodum in specie tradit elegantissime Afflict. in decis. 283. & Maranta in tra. iudiciorum in 6. par. nu. 10. folio paruo 107. vbi explicant, quod omnes sententiae Sacri Regij Consilij Neapolitani proferuntur post conclusionem ipsam in causa absque citatione, & tenent tanquam latae sub nomine Regis, & Principis, & ita seruatur etiam in camera imperiali, attestante Ioachimo in obseru. 71. centuria 3.

vbi ait ipsam cameram consuetam esse proferre sententiam sine prauiua citatione, vbi interuenerit prima citatio generalis ad omnes, & singulos actus, & ad totam causam.

Secundo casu similiter constat Principem posse tollere citationem in his actibus, quos ipse agere potest libere absque iniuria, etiam sine causa, & in alterius prauidicium; nec enim citatio tunc impedire potest liberam voluntatem Principis, quae expressè tenuerunt Soc. conf. 164. vol. 2. & alij, quos refert & sequitur Crauet. conf. 5. col. 11.

Coarctatur etiam secundo loco praemissa communis opinio quod sententia Principis requirat citationem regulariter locum obtinere, nisi in casu in quo proferretur sententia contra rebelles ecclesiae: tunc quippe non requiritur citatio in promulgatione ipsius sententiae; secundum Io. Andr. in c. cum olim. de re iud. in nouel. arg. illius tex. & de hoc tripudiat, & facit festum Bald. in proemio seu. in princ. fol. 4.

Sed aduerte utiliter, ne erres, quod ex auctoritate, & testimonio Inno. in c. 1. de lit. contest. de nullitate processus facti, & fabricati coram Principe non seruato iuris ordine, opponi non potest: quia permittens coram se aliter procedi, videtur dispensare. & idem not. Io. in c. institutus. 25. q. 1. ad quod optime facit quod not. Specul. in tit. de sent. §. iuxta propositiones. versic. non valet etiam si esset lata. & quod not. in l. omnium. C. de test. Et ita stabilitum quoque reperio in Regno, quod a sententia Sacri Regij Consilij Neapol. tanquam a supremo tribunali emissa, dici de nullitate nequeant modo aliquo; prout ita sententia extat in pragmatica quinta emanata in an. 1545. incipiente, quam plurimum. in tit. de officio Sacri Regij Consilij. vbi disponitur, quod allegantes, proponentesque nullitates non subfinites aduersus ipsius Sacri Consilij sententiam, incurrere penam duarum vnciarum, si causa citra mille ducatos dignoscitur. Si vero ultra mille ducatos, poenam quindecim vnciarum, & pragmatica isthac reperitur interpretata, explicata, & declarata tempore Illustrissimi Don Perasanni Vice-regis, ut in ibi vbertim indicatur.

Et hinc haud oblitus sum vidisse hisce oculis sapennumero aliquos Doctores regnicolas intelligentissimos, atque doctissimos accedentes aliquando ad ciuitatem Neapolis, patrociniū praestitisse in causis arduis exagitatis in ipso Sacro Consilio, & succubuisse: & incognitam habentes praesentem regiam pragmaticam improvide, insipide, & negligenter dixisse de nullitate sententiae eiusdem Sacri Consilij, & statim media nte arrestatione personae soluisse integram poenam ipsius pragmatice. Viuius opinio. 710.

Error in sententia, siue expressus, siue tacitus, sit aut ex actis deprehendatur an sententiam ipsam nullam reddat: & nunquid sententia probet acta iudicij precessisse.

CAPVT. VII.

Sententia si relata sit ad acta in quibus sit error, non valet

Fallit in 2. casibus, ut per Dec. in l. 1. C. de errore calculi. nu. 11. Don. a Fin.

Sententia lata per errorem expressum habita relatione ad acta est ipso iure nulla. est mag. commu. opinio. secundum Alex. in confil. 123. discussis. versic. tamen quo ad propositum. volum. 1. Charian.

Sententia in qua non est expressus error iuris, sed tacite colligitur ex relatione ad acta, non vitiatur secundum communem conclusionem. per l. praes. ff. de re iud. gloss. & doct. in l. 2. C. quam prouoc. non est necess. Alexan. confilio 59. num. 11. in 3. volum.

Error elicited ex actis non reddit sententiam nullam ideo non impedit transitum in rem iudicatam. glo. Abba. & alij in cap. inter ceteras. de re iud.

Fallit in 9. casib. ut per Fel. in d. c. nu. 2.

Fallit ut per Deci. in l. prima. ff. de erro. calculi. numero 11. Don. a Fin.

Error in sententia, siue expressus sit siue deprehendatur ex actis. utroque casu sententia iudicis ut sit nulla, esse volunt Iac. de Raue. Pet. Cyn. in l. ex diuerso. §. si. ff. sol. mat. mouentur hac ratione, quod sententia semper ad acta referatur, & sic, si error sit in actis, pariter & in sententia expressus censeatur. allegat tex. in c. cum ad sedem. de resti. spol. & in l. 2. C. de sent. quae sine certa quantitate. prof. gl. & Doc. in l. si quis. ibi. per eos exhibendum. ff. de excep. re. iud. & alia de quib. ibi per eos, & inter cetera referunt

Com. opi. Tom. iij.

L 2

Com. V. I. Opin.

runt Rotam hanc opin. sequi decis. 405. & dicunt incipere, dubitatur utrum auditor. quam tamen in lib. meo etiam diligenter singulis sic (ut aiunt) incipientibus visis non inueni, reperio tamē gl. l. vnic. C. de error. calcu. quā secundum vnum intellectum firmat contrarium; scilicet quod nisi error sit in sententia expressus, valeat. quam sequuntur Ang. & Sali. Alex. vero ab Im. sequitur distinctionem Bar. ibi dicentis, aut in sententia est expressus error, & tunc sententia est ipso iure nulla. l. 2. C. qñ prouo. non est neces. l. 1. ff. quā sent. sine appellatione resc. Aut non est expressus error in sententia, sed apparet ex actis, & tunc subdistinguit: aut sententia est lata per relationem ad illa acta. in quib. est error, & videtur expressus in sententia. d. l. 2. C. de sen. quā sine cer. quant. profē. & l. ait prator. §. 1. ff. de re iud. aut est lata simpliciter, & eo casu dicit aduertendum, quā quādā sunt acta, ad quā sententia necessariō refertur, ut libellus. l. vt fundus. ff. cōi diui. similiter snā lata in causa appellationis, quā de necessitate ad primam snā refertur, quam index approbat, vel improbat. l. eos qui, prima C. de appellat. & tali casu si in libello, vel in snā est expressus error, snā secūda simpliciter lata videretur erronea, & errorem contineret. & merito esset nulla. d. l. 1. ff. quā snā sine appellatione rescin. & isto casu posset esse vera opinio Iacobi de Rauenna. Si vero error apparet in aliis actis, tunc non redditur sententia nulla. & sic intelligitur opinio glo. in d. l. vnic. C. de error. cal. & d. l. 1. ff. quā sententia sine appellatione rescin. & l. præs. ff. de re iud. Opinionem tamen illam, quod nisi sit expressus error in sententia non est nulla, approbat idē Alex. in d. l. 1. C. de erro. cal. pro qua allegat tex. in d. lex diuerso. §. si. ff. sol. mat. & l. posthumus. §. si quis ex iis. ff. de inof. testa. & l. si expressim. a contrario. ff. de appellat. Bar. & Ang. in d. l. 1. in prin. ff. quā sent. si appellat. rescin. Bart. & Imo. in d. lex diuerso. Butr. in c. ab excommunicato. de sententia excommunicatio. in 6. & quā ipse Alex. latē dixit in l. cum prolatis. ff. de re iudic. ex quibus omnibus videtur communior. F. Turz.

Si iudex in sententia refert se expressē ad acta, & ex illis apparet de errore ipsius iudicis: vitatur sententia & est nulla. Quia quemadmodum error expressus in sententia illa vitat, & nullam ipso iure reddit. l. si expressim. ff. de app. l. 2. C. quando prouocare non est neces. c. 1. de re iud. ita quando error deprehenditur ex actis, ad quā fit relatio, cum hāc parificentur. arg. tex. in l. ait prator. §. 1. ff. de re iud. & l. pen. C. de sent. quā sine cer. quant. & l. institutio talis. ff. de cond. inst. firmat Bar. in l. vnic. C. de errore. Calc. Abb. in c. quoniam contra. de proba. hancq; veram & magis com. conclu. testatur Alex. conf. 123. discussis. nu. 4. lib. 1. Inn. tamen in c. in præsentia. de renun. distinguit, quod aut iudex expressē se refert ad acta, in quib. error deprehenditur, & tunc vera est. com. aut non expressē se retulit ad illa, & tunc secus, quia fortassis iudex ex alio fuit motus, quod non apparet ex actis, hancque dist. sequitur Abb. in c. inter cetera. de re iud. F. Turz.

Quāro, an sententia referens se ad acta nihil probantia valeat, si non fuerit appellatum? Resp. In hoc articulo varie locuti sunt doct. Quidam sentiunt, quod talis sententia nō sit ipso iure nulla. Ita firmat Inn. in d. c. quoniam contra falsam. Bal. l. prolatam. C. de sen. & interl. & in l. 1. C. de erro. Calc. l. 1. C. de ind. vidui. Abb. c. inter cetera. de re iud. Math. de Affl. cū multis per eum alleg. decis. 28. nu. 3. & seq.

Contrariam sententiā, q̄ talis sententia sit ipso iure nulla, & consequenter non transeat in rem iudicatam, quamuis nō sit appellatum, tenet idē Inn. in c. cum Bert. & ibi Ant. de Butr. de re iud. Ant. de Bu. Imo. & Aret. d. c. quoniam contra. Et hāc opi. dicit esse communem. Alex. l. si is ad quem. ff. de acq. hær. Eandem dicit esse communem. Matth. de Affl. deci. 47. nu. 3. & eam tenet Io. de Imo. lex diuerso. §. si. ff. sol. mat. Eandem dicit esse magis communem. Alex. in conf. 123. incip. discussis hætitationibus. vol. 1. Et eam tenet Host. c. sicut nobis. de re iud. Et hāc quidem procedunt, quando iudex expressē in sententia se refert ad acta. Mich. Grass.

Sed quid si sententia non refert se ad acta, sed tamē ex actis apparet esse iniquam, quo casu sententia dicitur lata contra ius litigatoris? Resp. in hoc articulo magna fuit controuersia inter doct. Quidam existimant sententiam esse nullam, si apparet ex actis iudicem male iudicasse. Hanc opi. tenent Iaco. de Rauenn. Petr. de Bellaper. l. 1. C. de error. Calc. Rot. decis. 335. incip. fuit dubitatum. Eandem sententiam firmat Abb. c. cum inter. de re iud. cap. quoniam contra. de prob. Card. cle. 1. §. fin. de foro comp.

Contrariam opi. q̄ talis snā non sit nulla, tenet Bald. in l. 1. C. de error. calc. Alex. l. rei iudicata. §. fin. ff. sol. mat. Fel. c. inter ceteras. de re iud. Eandem tenet Bal. l. 1. C. ne filius patre. Et eā dicit esse magis communem. Alex. de Imo. in l. præs. ff. de re

De iudiciis,

iud. quem refert Matth. de Affl. decis. 28. nu. 8. Eandem dicit esse com. opi. idem Matth. de Affl. decis. 47. nu. 4. Idem.

Quāro, an valeat sententia iudicis, referentis se ad certam quantitatem, de qua liquet in certo instrumento, non tamen in actis productis? Resp. Inn. in c. venerabilis. ext. de excep. concludit per tex. ibi, dum dicit per auth. scripta, q̄ sic. eandē sententiam firmat Bal. l. 1. C. de sent. ex breui. recit. Alex. sibi contrarius in l. ait prator. §. si iudex. de re iudic. M. Grass.

Sed in contrariam partem magis communiter itum est, q̄ scilicet talis sententia non valeat, si instrumentum in iudicio, vel instantia illa productum non sit. Hanc opi. tenet Io. Andr. in addi. ad Spec. tit. de sent. prola. §. qualiter. ver. quid si iudex. Io. de Im. c. cum venerabilis. de excep. Eandem tenet Ro. l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. Et eam dicit esse communē. Alex. in conf. 53. incip. quāritur an stante nullitate. vol. 5. & in conf. 109. incip. viso processu causā vertentis. Et hanc dicit esse veriorem & communiorē. Ias. d. §. si iudex. nu. 19. Idem.

Sententia ad aliud quā ad acta pro eius certitudine se referre non potest. ut est com. opi. de qua Vantius de nullitatib. process. fo. 228. nu. 103. Nisi illa acta essent falsa, quia sententia non valeret. ut est com. opi. ibi nu. 129. Idem.

Quāro, an sententia probet acta iudicij præcessisse & processum? Resp. q̄ non probat, nisi transiisset in rem iudicatā, quia tunc habet præsumptionem iuris pro se, quo ad rectitudinem processus, & instantiam. Ita tenet gl. in c. quoniam contra. extr. de prob. quā sequuntur ibi Inn. Ant. de Butr. & doct. Inn. c. bonæ memoriæ. ext. de elect. Spec. tit. de sent. & re iud. §. si. vers. in summa. Rota decis. 417. & dec. 296. Fed. de Sen. conf. 165. siue sententia lata sit parte præsentē, siue cōtumaciter absente. Ant. de Butr. d. c. quoniam. Spec. tit. de sent. prola. §. ut autem. Praet. Papien. form. sent. definit. verb. visaq; litis contest. Imo. & Rom. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Imo. c. cum in iure. de off. deleg. Vbi dicit hanc esse communē opin. quem refert Th. Gram. decis. 24. num. 5. Ratio, quia non appellans videtur approbare sententiam, & per consequens omnia ex eadē consequentia, vnde verbis ipsius cuncta acta narrantibus stādum est, & omnia legitime interuenisse præsumendum est. Eadem opi. tenet Bertr. conf. 232. vol. 3. incip. addendo eleganter. Vbi dicit, q̄ multi sunt doctissimi, & magnæ auctoritatis, qui huius sententia stipulantur, quod pro sententia præsumatur, quā transiit in rem iudicatam, siue lata fuerit de præsentē, siue non: siue in præsentē, siue in absentē, & cōtumacem verum vel fictum. Et eam dicit communem idem Imo. in d. c. quoniam. & in c. in præsentia. de renun. Rom. in l. sciendum. ff. de verbo. obl. idem consuluit Cur. sen. conf. 65. Idem.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Fuse hanc materiam explicat & ad praxim accommodatē. Anto. Gabriel. trakt. de sententijs. lib. 2. concl. 7. Rebuff. loco citato de sententijs executorijs.

Sententia interlocutoria qualiter proferri debeat, an transeat in rem iudicatam: & quā nam sententia interlocutoria dicantur.

CAPVT VIII.

Sententia interlocutoria debet in scriptis proferri. gl. communiter approbata in c. si. de re iud. in 6. vide Mantua. sing. 695.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. nec quicquam. ff. de off. procons. nu. 59. Do. a Fin.

Sententia interlocutoria de necessitate non debet in scriptis proferri. Ias. in l. nec quicquam. num. 59. de off. procons. com. dicit. Villal.

Quāro, an sententia interlocutoria debeat proferri in scriptis? Resp. communis & vera conclusio est, q̄ necessariō non sit in scriptis ferenda: licet postea debeat in scriptis redigi, ita tenet gl. in c. quoniam contra. verb. interlocutiones. Et hanc opi. sequitur Bar. in l. 2. C. de sent. ex breui. recit. Ang. & Imo. in l. 1. §. libelli. ff. de appel. Et hanc dicit esse com. opin. Ias. d. l. nec quicquam nu. 59. cum seq. de off. procons. Et in hoc differt a sententia diffinitua, quā non valet, nisi in scriptis feratur, & descripti recitatione. tex. l. si. C. de sent. ex breui. recit. & est communis secundum præfatos doct.

Amplia hanc cōem, vt etiam de partium consensu sententia diffinitua sine scriptis lata non valeat. ita tenet gl. c. si. verb. illustrium. de re iud. in 6. gl. §. sicubi. auth. de mand. prin. Et ita cōmuniter firmat Ias. d. l. nec quicquam. nu. 67. M. Grass.

Senten-

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 83

Sententia interlocutoria, quo ad partes, transit in rem iudicatam, quo ad iudicem tamen non, quin possit reuocari. Prep. in c. 12. q. 1. & Ias. in l. quod iussit. nu. 46. ff. de re iud. com. dicit. B. Villal. & Vezin.

De iure regio, iudex habet terminum trium dierum ad illam reuocandam, & si ab eo fuerit appellatum, vsq; quo deueniat ad iudicem ad quem l. 3. tit. 2. lib. 2. For. II. & de hoc loquitur l. 3. & 5. tit. 13. & l. 1. tit. 15. lib. 2. For. II. Idem.

Amplia etiam si contingat aliquod factum, potest reuocari. Ias. ibi nu. 23. com. dicit.

Amplia secundo, quod intantum est vera, q; si pars in prosecutione appellationis fecerat expensas, non sunt refarcienda. Ias. ibi nu. 9. com. dicit.

Fallit in interlocutoria, in qua iudex pronuntiauit se esse iudicem, quia per eum non potest reuocari. Ias. ibi, nu. 9. communem dicit.

Fallit secundo in interlocutoria bis confirmata. gl. in cle. fi. in ver. super ea. de appel. sec. Spec. & Car. ibi. & Aufre. in addi. ad Dec. Capel. Tol. 181. quia tunc per iudicem, nec per partes potest reuocari. Et vide Alex. conf. 99. vol. 5. Idem.

Sententia quæ super alterius sententiæ executione fertur, interlocutoria vice ac numero habetur. commune ponit Fran. Viuius lib. 1. op. 157. in fin. tametsi contrarium verius, meo quidem iudicio fit: vt etiam arbitratus est. Iac. But. in l. ab execute. ff. de appel. E. Suarez.

Sententia lata super expensis, dicitur interlocutoria. gl. in l. quod iussit. ff. de re iud.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. Do. a Fin.

Sententia lata super appellatione ab interlocutoria est respectu partium interlocutoria, licet respectu iudicis dicatur diffinitiva, si pronuntiatur contra appellantem, & remittatur negotium diffiniendum iudici à quo. secundum Bal. in auth. hodie. C. de iura. calumnia. Balb. decis. 219.

Sententia super ineptitudine libelli est interlocutoria: casus est singularis. sec. Rom. in l. metum. §. sed quod prætor. ff. q; metus causa. & secundum Nicel. in rubr. ff. de re iud. idem in sententia super recusatione iudicis. sec. Archid. & Io. And. in c. iudex ab apostolic. de offic. deleg. in 6. Nicel. vbi supra, idem in sententia super desertione appellationis, licet habeat vim diffinitivæ. sec. Inn. in c. auditis. extra. de procu. Ang. in l. imperium. ff. de iurisd. om. iud. Bal. in l. 2. C. de episc. audien. Rom. & Nicell. in d. rubr. quod admittunt domini de Rota in nouiss. dec. 432. super rubri. de re iudic. vt habeat vim diffinitivæ, quando est appellatum a diffinitiva, vel a sententia lata super exceptione peremptoria. secus si ab alio grauamine illato ante diffinitivam. Balb. dec. 421.

Sententia lata super executione sententiæ est interlocutoria. secundum communiter doct. in l. ab executione. C. quorū appellat. licet Iac. But. ibi teneat esse diffinitivam. idem in sententia excoicationis. secund. Spec. in tit. de sent. §. species. ver. sententia autem excoicationis. gl. But. & Pan. in c. sacrosan. de sen. excom. Fel. in rub. extr. de re iudic. Rom. & Nicel. in rub. ff. eo. idem secundum eos, vbi supra in sententia lata super exceptione peremptoria, licet habeat vim diffinitivæ, vt etiā vult Bal. in l. pen. C. de sent. ex breuic. recitan. & in sententia super incidenti secundum eos. & Spec. in d. §. in prin. Nec in ea requiritur scriptura. per l. defendente. in verbo, facias iudicata. & in verbo, responsum habes. ff. de auth. tuto. secundum Bal. in d. l. pen. idem in snia primi vel secundi decreti. secundum Bart. in l. si finita. §. si forte. ff. de dam. infect. Rom. & Nicel. vbi supr. allegat gl. in l. præsent. §. si hoc facere. gl. magna. in fin. C. de his qui ad eccles. confug. Licet sententia secundi decreti habeat vim diffinitivæ, & possit dici mixta. secundum Bal. in l. per hanc. circa fi. C. de tempo. appella. & dom. Præpo. in c. cum cessante. 9. col. extra de appella. Balb. dec. 422.

ANNOT. PRAC.

Adde ad rem hic infra. cap. 30. locupletiss.

De sententiis condemnatoriis, vel absolutoriis, & quas obligationes, vel exceptiones pariant.

CAPVT IX.

Sententia condemnatoria lata contra excipientem, non parit exceptionem rei iudicatæ in alio iudicio intentato ad diuersum finem.

Fallit vt per Rip. in d. §. duo fratres. nu. 27. Do. a Fin.

Quæro, an sententia condemnatoria producat vtramque

obligationem naturalem, & ciuilem? Resp. quoad ciuilem, nullus est qui dubitat. vt testatur Ias. in l. Iulianus verum debitorem. nu. 23. ff. de cond. ind. deb.

Sed an naturalem producat, inter doctores est cōtrouersia, communis tamen & vera sententia est, q; sententia condemnatoria producat obligationem tum ciuilem, tum naturalem, vt relatis plurib. opi. firmat Ias. d. l. Iulianus. nu. 23. Quæ communis sententia tamen intelligenda est, de naturali obligatione impropria, quæ scilicet nascitur ex illa naturali æquitate, quæ vult, vt patriæ magistratui. & sic sententiæ iudicis obediamus habet enim sententia secun. doc. communiter. d. l. Iulianus, duo capita, ex quibus oritur, consensum nempe, & æquitatem naturalem in genere. M. Grass.

Sententia absolutoria tollit ipso iure ciuilem obligationem. no. gl. in l. Iulianus verum debitorem. ff. de cond. ind.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. d. l. nu. 26. Do. a Fin.

Sententia absolutoria non tollit nec elidit naturalem obligationem. gl. & doct. in d. l. Iulianus verum debitorem.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 26. vers. alia est regula. Do. a Fin.

Sententia absolutoria à iudicij obseruatione propter libelli ineptitudinem vel actoris absentiam, magis est interlocutoria, quàm diffinitiva. c. ad dissoluendum. ext. de despon. impu. ibi Panor. & Bar. in l. Titia. ff. de accusa. secus si absolueretur, quia actor non probauit. secundum glo. cap. de his. extr. eod. Balb. decis. 262.

Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij, licet sit interlocutoria, habet tamen vim diffinitivæ. Coua. in reso. lib. 1. cap. 8. com. dicit. ex Rebuff. l. quod iussit. num. 48. ff. de re iud. Idem.

Idem ante illos dixit Fely. in cap. Examinata in fin. de iud. l. Richard.

Sententia absolutoria lata in petitorio, & per quam reus fuit declaratus dominus, non parit exceptionem rei iudicatæ in possessionis recuperandæ, est hæc commun. opin. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss.

Fallit in 15. casib. vt per Alex. quorū quosdam ponit Horm. Det. in d. §. nu. 12. ver. 2. concl. Do. a Fin.

Absolutoria lata in primo iudicio quando paret exceptionem rei iudicatæ in secundo, & condemnatoria lata in secundo parit reo præiud. in primo, concursus non admittitur. hanc esse communem opinionem attestatur Horm. Det. in d. §. nihil commune. num. 28. ver. tertia conclusio. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Quot autem modis sententia hæc absolutoria ab asseruatione iudicij considerari soleat, vide per D. Ioseph. Lud. tract. de sent. concl. vnica. fusius vero totam hanc questionem disputatam a Borgnino Canalciano vide decis. 7. nu. 12. & sequen. & Florentia decisam anno 1566. eiusdem decisionis. nu. 29.

Sententia lata a iudice dicente, se pronunciari, prout in consilio sapientis, vel se condemnari, si probatum est, num valeat.

CAP. X.

Sententia in qua dicit iudex, pronuncio pro vt in consilio valet. Alex. Aret. in l. 1. §. 1. ff. de verb. obli. doct. in l. 1. §. 1. C. si aduersus libertatem.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in c. cum venerabilis. de exceptio. fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 87. in addi. fallit in 4. casib. secund. Crot. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. nu. 6. fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. si pro debilitate. de offic. deleg. nu. 11. Do. a Fin.

Sententia, qua iudex simpliciter pronunciauit, prout in consilio sapientis, seu consultoris continetur, qui in eo retulerat Titium condemnandum, valet, & tenet propter relationem factā ad illud consilium. sec. Pet. Cy. & Bal. in l. 1. C. si aduer. lib. Ang. in l. qui se dicit. ff. de iud. Abb. & Dec. in c. cum venerabilis. de exceptio. nu. 142. & Maran. in tract. de iud. in 6. par. 3. par. nu. 126. super primo actu, in quib. locis recitant istam esse communem opi. Hoc vero limitatur non procedere ubicunq; iudex diceret in sententia pronuncio in omnibus & per omnia, sicut pronunciauit talis iudex in tali causa, tunc profectò huiusmodi sententia non valeret aliquo pacto, si quidem certificatio nulla sit per relationem ad acta eiusdē instantiæ. sec. Ang. & Imo. in l. si conuenerit. ff. de re iud. Spec. in tit. de sent. prola. §. qualiter. ver. sed si iudex. vbi pariter Io. And. in add. hoc firmat Com. opin. Tom. iij. L 3 mat

Com. V. l. Opin.

mat Ang. & Ias. in §. curare. nu. 37. inst. de actio. vbi scribit istā esse com. opi. Fallitq; similiter pramissa communis non habere locum, quando iudex formaliter assereret, pronuncio absolutiōnem, vt in consilio: hoc enim casu, cum iudex ipse futuri temporis verbis vtatur non valet sententia. sec. Bar. in d. l. i. C. si aduer. lib. & Dec. in d. c. cum venerabilis. vbi nu. 144. pręsupponit istam esse commu. opi. quam sequitur Vantius in tract. de nullitatib. in tit. de nullitate ex defectu process. nu. 91. sed si iudex diceret in sententia: condemno, si est probatum: aliter absoluo. hoc casu absq; dubio valet sententia ista. sec. Ang. in d. §. curare. & ibi Ias. nu. 30. qui explicat opin. hanc com. fore. F. Viuius opin. 705.

Quæro, Si iudex in sententia sua dicat, pronuncio prout in tali consilio continetur: An videatur condemnasse, si consultor in suo consilio condemnandum esse cōsuluit? Resp. Videtur dicendum q; non, quia in sententia pro forma requiritur verbum condemno, vel absoluo, alias sententia ipso iure nulla est. Contraria tamen opinio communiter approbata est, vt firmat Alex. in l. i. ff. de re iud. Rober. Marand. par. 6. c. 1. num. 126. intentio enim iudicis hæc fuit, vt condemnaret, relata ad consilium sapientis. Vnde ita debet interpretari, vt actus potius valeat, quam pereat. Et ita tenet Ang. in cons. 250. incip. domina. M. Grass.

Si consultor dicat in consilio, aliquem fore condemnandū, vel absoluendum, & iudex in sententia dicat: pronuncio secundum formam consilij, non valet sententia. secundum glo. in l. i. in verbo, admittit, ad finem. iuncta gl. in l. si. C. si aduer. libe. & ibidem Bar. Spec. in tit. de excep. §. viso. ver. porro in Italia. ibi, ego puto, & c. & ibi Io. And. in addit. idem sentit Bald. in l. solent. ff. de offi. procon. Imo in c. si pro debilitate. ext. de offi. deleg. Fede. de Senis cons. 204. do. Prępo. in c. dilecto. extr. de appell. Sal. post Iac. But. in d. l. licet contrarium ibidem senserint Pet. Cy. ac Bal. & Ang. in l. qui se dicit suis nummis. ff. de iudic. Pan. & Fel. in c. cum venerabilis. ext. de excep. Quorum opinio secundum Spec. vbi supra, posset procedere in inrerlocutoria, non in diffinitiva. Balb. decis. 1.

Sententia, in qua iudex, si probatum est condemnat, alioquin absoluit, proculdubio valet, firmaque omnino est. commune inquit Ias. in §. curare. nu. 39. insti. de act. Et illa professio feruari necessariō debet, quæ in consulenti consilio continetur lata est. commune ait Marant. de ordin. iud. 6. par. 3. par. num. 126. super 1. actu. Quod tamen ita demum processurum intelliges, si notum iudici consilium illud iam sit: secus vero si vel adhuc literis mandatum non sit, vel saltem iudici non innotuerit. commune affirmat Dec. in c. cum venerab. nu. 144. de excep. E. Suarez.

Subsequens iudex an ex coniecturis interpretari possit sui prædecessoris sententiam: ex qua plus inferri non debet, quam necessitas postulet: sententiæ enim sunt strictè interpretandæ.

C A P. XI.

Iudex succedens in officio potest interpretari sententiam sui prædecessoris ex coniecturis, & aliis quæ percipere potest ex agitis coram prædecessore. secundum Bart. Ang. Imo. & alios Doc. communiter in lab. exco. ff. de appella. secus vero si ipse successor vellet interpretari dictam sententiam suo sensu mero. secundum Imo. ibi, saluantem contrariam opinionem Bal. in l. 2. C. de sen. ex breui. recitan. & istam communem celebrant, sequuntur & citant Doc. in d. lab. exco. & similiter iudex succedens in officio potest exequi sententiam absq; mandato sui prædecessoris, quia videtur idem iudex. vt per Bar. in l. a diuo Pio. §. sententiam Romæ. ff. de re iud. cuius opinionem communiter sequuntur Doct. vt per Soc. ibi num. 16. Amplia hoc intantum procedere, q; iudex etiam alterius tribunalis habet facultatem sententiam alterius iudicis exequendi. vbi cum que ad ipsum pertineret executio ista de iure communi, seu statuario, secus vero, nisi haberet huiusmodi executionē de iure communi, vel municipali, quoniam tunc non posset sine literis iudicantis. vt per Bar. & omnes in d. §. sententiam Romæ, vbi Soc. alios referens scribit nu. 17. & seq. istam esse communem opin. & his occurrit congruenter hic, quod sententia lata super executione sententiæ est interlocutoria. secundum Doc. communiter in lab. executione. C. quorum appell. vt per Ripam in l. quod iussit. nu. 43. ff. de re iud. licet Iac. Butr. in d. lab. executione. & malè teneat dictam sententiam esse diffinitivam.

De iudicijs,

nam. F. Viuius opin. 400. & Balb. decis. 132.

Sententia declarari ex coniecturis, si quæ sint ab eo iudice poterit, qui ipsius latori successerit: quamuis alioquin absque illis nequeat. commune ponit Franc. Viuius lib. 1. opinio. 158. E. Suarez.

Ex sententia plus inferri non debet, quam ex ea necessariō inferatur. per tex. in l. si quis à liberis. §. si vel parens. ff. de libe. agnos. verba enim sententiæ intelligi debent prout sonant, & strictè, nec extendi ad intellectum quem ex lata significatione habere possent. l. i. C. si plures vna sent. cuius rei exemplū ponit Ofas. decis. 64. vbi post plura dicit, q; verba sententiæ restringuntur, & limitantur ex actis. quam conclus. declara. vt latius per eum: vbi quod & sententia includit in se ea, quæ ex actis desumi possunt. Bellac.

Sententiæ verba strictè sunt intelligenda. Curt. iun. cons. 74. com. dicit. Villal. & Vezin.

Sententia lata inter alios an tertio præiudicet: & quid si feratur contra principalem, an noccat fideiussori: quæ tandem sententia ius generale faciat contra omnes.

C A P. V. T. XII.

Sententia inter alios non nocet quoad plenū præiudicium. secundum magis communem per Burf. cons. 203. nu. 23. lib. 2. Bonac.

Sententia enim regulariter ius facit inter partes. l. ingenuum. ff. de stat. hom. c. cum inter. de re iud. doc. in cap. quoniam contra. de probatio.

Fallit vt per Dec. in l. res iudicata. ff. de reg. iur. fallit in 9. casib. vt per Soci. regu. 365. & an sententia super ætate lata faciat ius, distinguendo declarat Bart. in l. de ætate. de mino. nu. 16. Do. a Fin.

Sententia lata contra vnum, tertio non præiudicat. l. i. & per totum tit. C. res inter alios.

Fallit vt no. Matth. no. 26. vbi Gab. Saray ponit nouem, quæ requiruntur ad hoc, vt præiudicet. Do. a Fin.

Sententia lata contra principalem, non habet locum contra fideiussorem.

Fallit vt per Franc. Turz. concl. 140. Do. a Fin.

Sententia super meritis, vel debito lata contra principalem, non nocet fideiussori contractus: & hoc casu iura loquuntur, non autem in sententia excussionis tantum. secundum omnes, de quo per Burf. cons. 203. nu. 5. lib. 2. Bonac.

Sententia super legitimo statu facit ius quoad omnes. Bal. in l. ingenuum. num. 6. ff. de statu hom. Ioan. Fab. in §. præiudiciales. nu. 17. cū seq. Insti. de act. doct. in c. causam. 2. ext. qui filij sint legit. Et hanc sententiam communem esse refert Zas. in l. sape. nu. 65. ff. de re iud. Et quomodo hoc intelligatur in allegatis locis, doct. satis copiose declararunt. Kirch.

Sententia principis facit ius generale. §. sed quod princip. inst. de iur. natur.

Fallit in 5. casib. vt per Fel. in c. in causis. de re iud. sed quando est lata in contumaciam non facit ius quo ad alios.

Fallit in 5. casib. secundum Fel. in c. cum Berthold. de re iud. Don. a Fin.

AN NOTATIONES PRACTICAE.

Ita indicatum a Ioseph. Ludouic. in Rot. Luc. scribit Borgninus Canalcanus decis. 45. nu. 70.

Sententia num sit ferenda contra dominum, vel contra procuratorem, præsertim mortuo domino, & an valeat sententia pro falso procuratore lata.

C A P. XIII.

Sententia an ferri debeat contra dominum, vel procuratorem? Dic, vt per Bart. in l. Quæcunque. ff. de act. & ob. in l. furioso. ff. de re iud. in l. i. C. de sent. & interloq. col. pen. & antep. Barto. in l. stipul. ista. §. si stipul. alicui. nu. 2. de verbo. oblig. in l. si procuratori præsentis. eod. tit. tex. in l. si ideo. §. i. ff. de euc. Bart. in l. stipulatio ista. §. pen. colum. 3. in prin. vbi Ias. nu. 12. de verb. obli. in auth. vt omnes obed. iud. prouin. §. i. col. fi. Abb. lare in c. querelam. col. 3. in fi. col. seq. extr. de elec. pulchrè Rob. de ord. iud. c. 53.

c. 53. nu. 108. vbi quod si quis litigat. per procuratorem, & facta litis contestatione, moritur dominus, sententia contra procuratorem ferri potest, quia procurator effectus est dominus litis, & debet iudex dicere, condemnamus talem procuratorem quodam filij defuncti procurato. nomine haredum, vel eorum ad quos ea res pertinet. eodem modo quando lis agitata esset cum procuratore, & iudex ferret sententiam in personam domini, nam non valet. per tex. in l. i. C. de sent. in quo articulo distinguitur, vt per Tremol. ad Pract. Bonacur. tit. de imped. exec. & caus. null. post nu. 14. ver. vel quia condemnauit.

Quæro, an sententia possit ferri contra procuratorem mortuo domino post litem contestatam? Resp. quod sic, quia effectus est dominus litis, ideoque non extinguatur mandatum morte principalis. M. Grassi.

Sed dubium est, qualiter ferenda aut concipienda sit sententia: quia si mortui fiat mentio, videtur sententia non valere, per tex. in l. in summa. §. fi. & quæ ibi not. doct. ff. de re iud. Resp. in hoc communiter approbata. est snia Alex. in l. nulla. C. de procur. secundum quam iudex ita pronuntiabit. Condemno talē procuratorem quondam Titij defuncti, procuratorio nomine haredum, vel eorum ad quos res illa pertinet. Et talis sententia valet. Hanc esse communem & receptam sententiam testatur Robert. Maran. in Spec. 6. par. Rubr. de sent. nu. 108. Idem.

Siue sententia sit lata pro falso procuratore siue contra, potest per dominum ratificari. secundum Bar. in l. fin. autem. ff. de aqua plu. arcen. per illum tex. & per l. fi. C. ad Macedo. & c. cura. de iure patr. & secundum gl. Bar. & communiter doct. citramontanos in l. si mater. §. hoc iure. ff. de excep. rei iud. do. de Rota. decisio. 459. & do. Præpos. in c. dilecto. col. 47. ext. de appel. & pro hoc. l. licet. ff. de iudic. l. 3. §. falsus. ff. rem rat. hab. licet domini docto. vltimam. tuerint contrarium, quando pro falso procuratore lata est sententia: nam tunc dicunt non posse ratificari ad præiudicium partis. per gl. notab. in l. si indebitum. §. i. ff. rat. hab. & in l. si necessitate. C. de bon. quæ liber. & quia quod est nullum, non potest ratificari. c. auditis. extra de elect. nota. per gl. & Inn. in c. prudentiam. ext. de offi. deleg. Prima opinio videtur communior, quoniam in casu præmissio validitas actus pendet a mera voluntate ratificantis, nec voluntas exigitur pro forma: ideo subsequens ratificatio valdat. insi. de testa. milit. §. pen. & ita etiam intelligitur dictum c. cura. idem quodocumque talis voluntas tendit ad bene esse, seu ad extensionem præiudicij ratificantis. & ita loquitur. d. l. fin. autem. & ibi Bal. & domini de Rota, vbi supra, & glo. in d. §. hoc iure. Si autem voluntas ratificantis exigitur pro forma & substantia actus, tunc ratificatio subsequens non validat, & eo casu procedit glo. in d. §. necessitate. & opin. vltimam. & etiam quando sententia esset lata in fauorem falsi procuratoris, & contra partem absentem, licet citatam ad instantiam falsi procuratoris. nam tunc cum citatio non tenuerit, nec sententia tanquam lata in absentem non legitime citatū, ratificatio non validat in præiudicium absentis. secundum Ang. in d. l. licet. & facit gl. in d. c. prudentiam, dum ponderat, quod duo ex tribus delegatis processerunt contra absentem, & sequendo primam opinionem in casu suo, saltem valebit snia in vim pacti. per l. 2. C. communia vtriusq. iudi. Balb. deci. 255.

Sententia lata pro falso procuratore valet, & tenet, & sic potest ratificari. Bar. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de excep. rei iudic. Fallit in 9. casib. vt per Soc. reg. 86. in add.

Fallit in 12. casibus, vt per Fel. in cap. causam. de iud. nu. 12. Don. a Fin.

Sententiam, vel processum in fauore falsi procuratoris, dominus potest ratificare. siue maior aut minor. Ias. in l. licet. de procurat. C. nu. 10. communem dicit. Turzan.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Hanc questionem disputatam, & decisam in suprema Burdegallens. curia in causa cuiusdam Ioannis Biennem, contra Gulielmum Ronx, & Stephanū Ronseam; vide apud Nicol. Boer. decis. 285.

Sententia num probari possit per testes, vel a contumace reprobari.

CAPVT XIII.

Ententia per testes probari potest. secundum dominos de Rota. decisio. 409. in nouis. per cap. Albericus. de testibus, quando scilicet allegatur sententiam latam fuisse, & instrumentum sententiae deperditum: & hoc casu sunt duo probanda, nempe tenor sententiae, & illius amissio; & licet sententia sine scriptura ferri

non possit per eum titulum. de sent. ex breu. recitan. tamen non omnia in quibus requiritur scriptura, per scripturam sunt probanda. Cōp. in c. 1. de elec. in 6. & dñi de Rota in ea. deci. acta. n. iudiciaria in quibus scriptura est de substantia iudicij per testes non possunt probari, nisi probetur q scriptura, facta fuit deperdita. Cor. conf. 69. nu. 13. i. vol. Alex. conf. 59. nu. 2. in 7. vol. & conf. 7. in 3. vol. Bellac.

Sententia lata in causa matrimoniali potest probari per testes. Fel. in d. rub. col. vlt. al. c. Alber. & ibi glo. & In. ext. de testi. Regulariter enim contra, quia debet probari per acta. c. fi. de re iud. in 6. cum concord. Vezin.

Sententia etiam criminalis reprobari potest per contumacem, qui est admissus ad nouas defensiones per Principem. vt est commu. opin. Cla. q. 94. vers. est etiam. Idem Bonac.

Sententiae, an & quæ transeant in rem iudicatam, vel non transeant.

CAPVT XV.

Ententia regulariter transit in rem iudicatam. l. i. & per totum titulum. ff. de re iud.

Fallit in 22. casib. vt per Iacob. Pet. in d. l. admonendi. nu. 50. Do. a Fin.

Sententia in causa beneficii lata in rem iudicatam transit. c. olim. extra de dolo, & contu.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 363. Do. a Fin.

Sententia iniqua lata ab ordinario valet, & transit in rem iudicatam. vt per doct. omnes in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. & huiusmodi transitus facit iustum quod forsan erat iniustum. l. res iudicata. ff. de re iud. & l. ingenuum. ff. de stat. ho.

Et dicit Bal. in c. in praesentia. de probat. quod res iudicata falsum mutat in verum. & sequitur profuse Neuiz. in Sylua nuptiali. lib. 9. nu. 110.

Et Cur. iun. conf. 23. sub nu. 8. vbi ponit alios effectus dictae sententiae, quæ transitum facit in rem iudicatam.

Imo non valet rescriptum principis contra sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, nisi constet de expressa mente rescribentis. secundum Dec. nu. 3. & Cagno. sub nu. 6. in l. res iudicata. ff. de reg. iur. & tractat Ias. in l. iustitia. ff. de iusti. & iure. conf. 47. vol. 3. & Cæsar Vrsil. in add. Afflic. in decis. 79. nu. 5.

Sed sententia iniqua lata a delegato cum clausula, iustitiam facias. non valet, nec transit in rem iudicatam. secundum Host. & Odo. Card. Portuen. qui dicunt, q Gaspar, & Io. de Caid. & Ioan. de Lignano fuerunt huius sententiae: vt ponunt Bald. & Cast. in l. ius plurib. ff. de iustit. & iur. Nā vt inquit Bal. in l. i. C. de appel. actus factus aduersus ordinem hominis, ipso iure non valet: secus si ordo erat a iure: ponit Ias. in d. §. duo fratres. & Barb. videtur sequi in c. prudentiam. col. 12. de offi. deleg. & Gomes. in §. item si quis in fraudem. num. 7. inst. de actio. Vnde Domini de Rota decis. 26. sub rub. de re iud. & decis. 8. & deci. 22. sub rub. de senten. ex com. in nouis, volunt, quod licet sententia lata ab homine contra iuris dispositionem valeat. secundum glo. in c. in summa. 2. q. 1. nihilominus. Iud verum est si ab ordinario: nam si a delegato non valet. & sequitur Barb. in c. literis. de offi. deleg. & fuit de intentione Inno. & Imo. in cap. Pisanis. de rest. pol.

Sequitur ergo quod talis clausula in rescripto, iustitiam facias, utilis est contra iniquam sententiam.

In contrariam vero partem, quod iniqua sententia lata a delegato valeat: inclinant Cardin. & Abb. in cap. fi. de præb. & dicunt fuisse de mente Inno. in d. cap. prudentiam. qui non loquitur de hac clausula, sed de simili, si tibi constiterit. Fel. in d. cap. literis, ait istam esse communem opinionem. & in cap. causam quæ. de re iudic. dicit idem damnando Host. & Dominos de Rota.

Et aduerte ad intelligentiam præmissorum, quod præsumitur pro sententia ipsa, quæ transiit in rem iudicatam. Et q in rem iudicatam transitum facere dicitur, vbiq; non foret appellatum, vel appellatio deserta esset, vt tradit cum aliis relatis per eum. Dec. in c. quoniam contra. nu. 138. de probat. & d. l. res iudicata. nu. 1. ff. de reg. iur. Grat. conf. 40. nu. 24. & cōf. 77. nu. 12. vol. 2. & Io. Baptista Ferret. conf. 51 nu. 23. vol. 1.

Sed prædictam conclusionem, quod præsumatur pro sententia, quæ transiit in rem iudicatam, limitat atq; declarat pluribus modis idem Dec. in c. quoniam contra. nu. 172. cum aliis seq. Viuius opin. 713.

Sententia lata ex præsumptionibus nunquam transit in rem iudicatam, quin possit ex contrariis probationibus, vel præsumptionibus meliorib. retractari: vt est text. singul. in l. si qui Com. opin. Tom. iij. L 4 adul-

Com. V. I. Opin.

adulterij. C. de adulte. secundum communem intellectum, de quo per Fel. post alios in c. proposuisti. de prob. quem quidē intellectum approbant etiam Iacob. Butrig. Ang. & alij in d. l. si qui adulterij. Vinus opin. 707.

Sententia lata ex probationibus præsumptiuis vel privilegiatis, nunquam transit in rem iudicatam, sed potest quando cunque comperta veritate reuocari. est communis opin. secundum Cor. in conf. 55. visis. circa si. ver. & primo allegatur. vol. 3. M. Charian.

Sententia lata ex probationibus privilegiatis, nunquam transit in rem iud. Inn. in c. tua. de cohabit. cler. & mulie. Angel. in l. 1. C. quæ sen. res. non poss.

Fallit ut notat. Ias. in l. admonendi. ff. de iureiurand. Do. na. a. Fina.

Sententia in rem iudicatam, nunquam transit si ex privilegiatis probationibus lata sit. commune inquit Cor. conf. 55. visis. lib. 3. Io. de Amicis conf. 102. nu. 4. Nec item vnquam rei iudicata. viris. inquit sententia, quæ ex periti alicuius artis testimonio dicta est. commune affirmant addit Pan. in c. fraternitatis. de frigid. & malef. Gram. conf. ciuil. 118. nu. 2. Cagno. in l. consilij. nu. 3. 2. ff. de reg. iur. Io. de Amicis d. conf. 102. nu. 5. & qui id eleganter constringit, ac multos generaliter contrarium asserentes laudat Pinel. in l. 2. capitul. vltim. num. 6. C. de rescind. vendit. Nec item sententia ex ipsis actis euidenter iniqua, in rem iudicatam vnquam veniet. commune ait Curtius Inniōr consilio 124. num. 14. nec item quæ ex sapientis consilio dicta est. commune inquit Dec. consilio. 278. non leuis. in fin. E. Suarez.

Sententia lata ex probationibus privilegiatis, sicuti si fertur ex testimonio partis aduersæ in supplementum semiplene probationis, & in multis aliis casibus, quod est contra omnibus. C. de testib. cum similibus nunquam transit in rem iudic. in tantum quod perpetuo, semperque apparētibus veris probationibus, reuocari potest. fec. Inn. in c. tua nos. ext. de cohabit. cler. & mulie. Bar. Rom. Alex. Iaso. & omnes in l. admonendi. ff. de iureiur. Ang. in l. sub specie. C. de re iudi. Ant. Imol. caterosque Cano. in ca. proposuisti. de prob. Panor. in c. ex tuarum. de purg. cano. Deci. in c. proposuisti. nu. 44. & Io. de ami. consil. 102. nume. 4. vbi exprimit istam esse communē sententiam: & sequitur ac limitat Marant. in tracta. iudiciorum, in 6. part. in primo actu. nume. 145. vbi nume. 130. cum aliis seq. refert 24. casus, in quibus sententia non transit in rem iudicatam. Frā. Vinus opin. 703.

Sententia lata ad consilium sapientis, nunquam transit in rem iudicatam. est commun. opin. secundum Dec. in conf. 278. non leuis. in fi. Charia.

Sententia lata de consilio alicuius Doctoris, vel sapientis seu iurisperiti, nunquam transit in rem iudicatam, & potest semper retractari vbiunque appareret consilium alterius iurisperiti æquius, ac rectius sentientis. secundum Anto. Butr. Abb. & alios. in c. proposuisti. de Probat. Bal. in c. pen. eod. tit. Ang. in l. quod si nolit. §. mancipium. ff. de edil. edic. Rom. in l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acq. hered. & conf. 228. pro plena discussione. nu. 16. Alex. in l. ab hostibus. col. 3. ff. solut. matr. Iaso. in rub. ff. de iureiur. in fi. & in l. si conuenerit. nu. 2. 1. ff. de re iud. Ruin. conf. 34. num. 1. vol. 5. vbi hoc ampliat procedere etiam si a dicta sententia fuisset appellatum, & appellatio postmodum deserta fuisset ob non prosecutionem factam infra legitima tempora. Et eandem opinionem Anto. Butr. & aliorum sequitur quoque Marsil. in sing. 427. plures sunt casus. & in practic. crim. §. ordine. nu. 4. Maranta in tract. iudiciorum. in vlti. parte 6. part. incipient. decisoria iudicij tribus membris distincta, senten. appellatione, & executione. nu. 130. fol. par. 159. Dec. etiam conf. 278. nu. 7. & Corlet. in repert. Pan. in vers. sententia lata per dicta peritorum. qui ostendunt istam esse communem opinionem.

Et sic, si extaret statutum quod sententia deberet ferri cum consilio, relatione seu dicto consultoris vel sapientis, ut reperitur fere vbiq; , vel etiam si de partium voluntate extitisset commissā causa consilio alicuius iurisperiti: tunc ab huiusmodi sententia non tantum appellari posset, verum etiam si appellatum foret sententia: hæc nunquam transiret in rem iudicatam; imo quodcunque si appareret consilium alterius Doctoris peritoris in contrarium factum, secundum communem opinionem præmissam, posset absque dubio aliquo retractari.

Alios vero casus circiter 23. & omnes quidem vtilissimos, in quibus sententia non transeat in rem iudicatam, ponit Marant. in d. 6. par. vltimæ par. sui tract. de iudicijs. num. 130. cum aliis multis sequen.

Sed aduerte quod causa debet exprimi in consilio prædicto

De iudicijs,

sapientis, & consultoris: ut voluit Abb. in c. sicut nobis. extra de re iud. in fi. qui mouetur hac concludenti ratione.

Nam iudex non tenetur præcisè sequi consilium sapientis, ut tradit Bar. in l. 1. §. si plures. col. 3. & seq. ff. de exercit. & late Fely. in c. ex parte. de constit. Lucas de Penna in l. omnes iudices. col. 7. cum aliis seq. C. de decur. lib. 10. Dec. cum aliis signatis per eum in c. si pro debilitate. nu. 9. de offi. deleg. & Bart. in l. si conuenerit. ff. de re iud.

Vbi etiam ait, quod non excusatur iudex in syndicato propter consiliū sapientis, & ibi Alex. col. penult. & seq. & Iaso. col. pen. & seq. nisi statutum, vel commissio expresse dicat debere iudicari secundum tale consilium: ut ibi per ipsos Barto. & Alex. & Ias. per Comen. conf. 55. duo habentes. & Dec. in d. c. pro debilitate. Ideo ut iudex bene discernat, an consilium sit iuri consonum, videtur necessarium exprimere iura, & rationes, quibus mouetur consultor. Et hanc opinionem sequitur Fel. in d. c. sicut nobis. nu. 12.

In contrariam vero partem, quod in consilio sapientis non sit exprimenda causa, & quod satis sit consultori referre votū suum sine allegationibus, inclinavit Spec. in tit. de requis. consilij. num. 11. & idem esse de iure asserit. Corn. conf. 323. in prin. volum. 4. & idem videtur concludere. Io. And. in d. c. sicut nobis. distinguens tamen vtrum consilium sapientis petitum fuerit per iudicem, an vero per litigatores, & ita seruatur hodie nis temporibus, quod consilium sapientis non debeat continere causas, idest allegationes & facti & iuris. & hoc non ab re cum passim extēsit statuta disponentia, quod Iudex teneatur præcisè sequi consilium consultoris ut per Bart. & Alex. & Ias. in d. l. si conuenerit. & ita obseruatur in Regno Neapol. cū omnes iudices, seu gubernatores Regij habeant assessores, votū quorum, & consilium sequi necessario, secundum formam eorum commissionis tenentur.

Imo Barones eiusdem regni debent, & tenentur in eorum iurisdictionibus deputare capitaneos, assessores, & iudices secundarum causarum. ut alias in Sacro Regio. Consilio Neap. decisum extitit: teste Marino Freccia super feudis fol. 23. nu. 3. & sic de stylo, & consuetudine, seu potius de iure Regni, assessores & consultores in Regno ipso non exprimunt, aliter causam in eorum votis, seu consilijs, nec ex necessitate, nec ex vrbantate, & ita obseruari quindecim annis continuis in causis ferè infinitis mihi commissis per varios, & diuersos Barones Regni, seu per eorum officiales.

Et hinc penitus fatuos, & infelices vocare audeo, plerosq; ex vassallis Baronum Regni, qui committendo se beneficio naturæ, & non cogendo consultores eis destinatos, & deputatos ad præstandum cautionem de parendo syndicato, & de reddendo rationem votorum in causis ciuilibus, & criminalibus per eos proferendorum, in maxima quippe ægestate viuunt; & consultores ipsi æqualiter triumphant, siue retractentur, & annullentur ex eisdem actis eorum vota, siue cōfirmentur. ideo excalesco quodammodo aliquando in istos vassallos, videntes quod Regij assessores præstant iuramentum, & idoneam cautionem de parendo syndicato in fine officij; & nihilominus dormientes, & nil curantes de propria perniciē, & iactura sinūt consultores ipsos in libertate perseuerare, abiq; spe aliqua reddendi rationem, nisi in die iudicij, a quo igitur dignetur mediāte sua pietate, & infinita misericordia præseruare, & liberare nos Agnus immaculatus, & mundus Dominus noster Iesus Christus, qui cum patre, & spiritu sancto viuunt, & regnant in secula, seculorum. Vinus opi. 711.

Si statutum dicit, quod iudex non possit ferre sententiam sine consilio sapientis, & lata fuerit sententia sine consilio, non valet.

Fallit ut per Alex. in l. si quis mihi, §. si coram. ff. de acq. hered. num. 6. Do. a. Fina.

Sententia ex peritorum iudicio lata nunquam transit in rem iudicatam. secundum communem: licet permulti contra sentiant, de qua per Burs. conf. 184. nu. 4. lib. 2.

Sententia ex testimonio periti in arte, nunquam transit in rem iudicatam. Hier. Cagno. in l. consilij. de reg. iuris. ff. nu. 32. com. nu. dicit. Addit. ad Pano. in c. fraternit. de frigid. & maleficiat. Villal. & Vezinus.

Sententia expertorum peritorumq; in arte ut sunt, Medici, obstetrices, æstimatores, & similes qui de crudelitate iurant, & non de veritate, nunquam transit in rem iudicatam, ita q; perpetuo ab ea potest appellari, ac pōt retractari, reuocariq; ipsa sententia post tempus datum ad appellandum, si superueniret dictum aliorum magis peritorum, qui contrarium dicerent, quod prædicti imperite æstimauerunt, & iudicauerunt, secundum Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de homicid. §. si. versi. sed pone Bal. in l. si ab hostibus. §. si vir. ff. sol. matr. Ang. in l. quod si mancipium

cipium. ff. de edil. edict. Ant. & omnes in c. proposuisti. de probatio. Ias. in l. admonendi. ff. de iureiur. Barb. & Dec. nu. 42. cū aliis seq. in d. c. proposuisti. Maran. in tract. iudiciorum. in 6. par. in 1. act. nu. 13. alias 141. & Mar. in l. 1. in fin. alias §. si quis vltro. ff. de q. nu. 55. vbi scribunt istam esse communem opi. & ita consuluit Io. de Anic. conf. 102. vbi nu. 4. pariter dicit istam communem sententiam fore, prout asseruit quoq; Gram. conf. ciuili 118. nu. 2. & Cag. in reg. consilij. ff. de reg. iu. nu. 32. sed si appellatio interposita extitisset ab hac sententia expertorum, vtiq; curreret, & periret instantia appellationis vnius anni circulo, quemadmodū in ceteris iudiciis, & posset ipsa sententia exequi. vt in c. ex ratione. de appel. & ita cōsuluit Gram. in d. conf. ciuili 118. item interpretatur dicta cōmunis non habere locum, vbiunque experti assumpti foret accedente antbarum partium consensu, tunc quippe sententia istorum retractari nequit. sec. Ias. in d. l. admonendi. & Maran. vbi supra. F. Vinus opi. 704.

Sententia lata in causa matrimoniali non transit in rem iudicatam. c. lator. c. consang. ext. de re iud. & c. tenor. eo. titu. c. fraternitatis. de frig. & maf. Fely. in rub. de spon. in fin. 5. colum. Barba. in 2. volum. cons. 46. in 1. colum. in princ. Ias. in l. ait prator. §. iurari. in 1. col. ff. de iureiuran. in l. causas. in 1. col. C. de transac.

Limita nisi lata sit in fauorem matrimonij: quia tunc transit in rem iudicatam. Fely. in d. cap. lator. in 3. colum. Ludou. Roman. cons. 367.

Limita etiam in sponsalibus de futuro, quia sententia transit in rem iudicatam. Fely. in c. 2. in 4. col. de spons.

Limita praterea, quia licet in causa matrimoniali, & similibus sententia non transeat in rem iudicatam. Tamen non potest post decem dies appellari. Philip. in c. directe. in vlti. colu. in princ. de appel.

Limita insuper nisi sententia fuerit bis confirmata: quia tunc transit in rem iudicatam. gl. in d. c. fraternitatis. ver. fornicatio. in fi. quam sequitur But. in d. c. tenor. in pen. col. Pan. in c. ad reprimendam. in 3. col. de off. ordi. & in d. c. fraternitatis. ver. vlt. ponderab. Fely. in c. qualiter & quando. el. 1. in 6. colum. in prin. de accus.

Licet Ant. de But. in d. c. fraternitatis. & Imo. in cle. 1. de re iud. non sequantur. d. gl. quasi semper militet ratio. d. c. lator. scilicet ne matrimonia dissoluantur.

Limita etiam quia lata sententia potest alter coniugum nubere. Pau. de Cast. in 2. vol. cons. 266. Don. a fin.

Sententia lata in causa matrimonij, quando ageretur de eius fœdere, & substantia, licet nunquam transeat in rem iudicatam quoad veritatem, & merita causæ, secundum communionem opinionem gl. & omnium scrib. vt in c. lator. de re iudic. citatam per Cur. iun. cons. 170. habita diligenti. nu. 26. & per Mantuam sub nu. 26. in c. ex literis. de in integ. rest. & Beroum. sub nu. 27.

Nihilominus communis ista non procederet aliter in sententia prolata in fauorem matrimonij, quæ vtiq; faceret transitum in rem iudicatam, vt per Hostien. Zabara. in d. cap. literis. in 5. not. Angel. colum. 3. in quæstione proposita. circa fin. Fely. in d. cap. lator. col. 3. Marfil. in pract. crim. in §. ordine. nume. 8. & Mantuam. in d. cap. ex literis. num. 28. Vinus opin. 712.

Sententiæ nullæ nō transeunt in iudicatam, nec executioni mandantur. secundum communem per Bursat. cons. 220. num. 16. lib. 2. Bonac.

Sententia lata super contractu vsurario, nunquam transit in rem iudicatam propter periculum animæ, licet non sit appellatum, vel deferta appellatione in principali. vt est cōmunis opi. de qua Ias. in cons. 21. nume. 1. in 1. vol. & Maranta in Speculō. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Quid sit res iudicata, & quando sit, explicat Rebuff. trac. de sentent. executiis. in prefat. nu. 7. & 8. Differentiam inter sententiā & rem iudicatam. nu. 9. & 10. Quid iudicati nomine contineatur. num. 11. Quando item sententia transire dicatur in rem iudicatam. num. 14. Denique an sententia dici possit res iudicata. nu. 15. omnia secundum consuetudines Curiarum regni Gallie præsertim.
2. Vide & Borgninum Caualecanum. decis. 45. nume. 12. Vbi quæ sententia transire dicatur in rem iudicatam, ab illo decisum esse scribit in causa quorundam Rubini, & Ricalcij anno 1581.

Sententia, quæ transiit in rem iudicatam, an habeat præsumptionem pro se, vel impugnari possit.

CAPVT XVII.

Sententia iudicis, quæ transiit in rem iudicatam habet præsumptionem pro se, siue lata fuerit in præsentem, siue in absentem, & contumacem verum, vel fictum. secundum Spe. lo. And. in §. vt autem. de senten. prol. Ioan. Cald. & Abb. in c. quoniam contra. de proba. & alios communiter ibi. Marcum Antonium Blanchum in tr. & de compromissis. q. 9. de effectu sententiæ. nu. 10. Imo. & Ant. de Butr. in c. in præsentia. de renunc. vbi subdit ipse Imo. hanc esse communem opinionem & in c. cum in iure. de off. deleg. col. 12. & in c. in præsentia. de renunc. & latissime Rom. in l. sciendum. col. 24. ff. de verb. obli. Grammat. decis. 24. num. 5. & 13. & Moder. in d. c. quoniam contra. Et ratio est, quia sententia postquam transiit in rem iudicatam cuiuscunque iudicis fuerit, habetur pro veritate. l. res iudicata. ff. de re iud. c. cum inter. de re iud. & ex ea resultat præsumptio iuris & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, nisi propter confessionem partis. vt no. Bar. in l. Iulianus verum debitorem. ff. de condi. indeb. & Bald. in l. filium quem habentem. C. fam. ercisc. & in l. cum quis. C. de iur. & fact. igno. & Cap. in caut. 23.

Et præsertim hoc procedit, vbiunque sententia quæ transiit in rem iudicatam, lata esset non de recenti, sed de antiquo, vel longinquo, & tunc præsumitur pro sententia etiam si in ea non esset facta mentio solemnium, aut actorum. secundū Host. in c. cum inter. de re iud. Inn. in c. cum in iure. de off. deleg. Bar. & Cur. iun. in l. admonendi. nu. 250. ff. de iureiur. & Are. cons. 36. col. fi.

Pau. vero Cast. sibi parum constans. cons. 76. col. 2. lib. 2. tenuit contrarium, vbi ait, quod non præsumitur pro sententia. in antiquis, et quo ad acta, nisi de eis fiat mentio in sententia. idem voluit Bald. cons. 204. col. 2. volum. 3. idemque videtur tenere Alex. cons. 123. col. 2. vol. 2. Sed prima opinio Innoc. videtur magis communis. vt scribit Curt. iun. in d. l. admonendi. num. 250.

Et prædictis accedit vtiliter, quod antiquum tempus, quod ad hoc, dicitur viginti annorum. argumento. cap. cum venerabilis. de except. & facit toto titu. C. de præscript. long. tempor. 10. vel 20. annorum. & ita tenet Calder. in d. c. quoniam contra. quem sequitur Abba. cons. 61. col. penul. lib. 1. & Calca. cons. 8. col. 4.

Sed opinio istorum mihi parum satisfacit, ex quo alteram sententiam huic de directio contrariam reperio, & forsitan verior, quæ in præmissis tempus dicitur antiquum, quando post latam sententiam esset lapsus biennium. vt tradit Bal. in l. vnica. C. ne lic. in vna. eademq; causa ter. pronoc. post Host. in d. c. in præsentia. idemque voluit Ioan. Andr. in nouella. Ang. in l. quæcunque. §. fi. ff. de publ. Bal. in c. 1. de milite vasa. qui contumax est. Berrach. in 3. par. sui repert. in ver. Sententia præsumitur. ante fi. Alex. in l. fi. illud. ff. quando appellat. sit. in add. ad Bar. ante fin. & Gramma. post alios relatos ibi per eum. in decis. 24. num. 7. & sequen. subdens ibi istam esse verissimam opinionem.

In contrariam vero partem, videtur inclinare Bald. in d. c. 1. citans Inn. in c. Albericus. ext. de testib. & idem Bal. in c. 1. quo tempore miles, quod imo requiratur, vt sit lata sententia ipsa multum de antiquo. Ceterum neutram ex istis duab. opinionibus sequor: cum ambæ erroneæ appareant, vt infra apertissime ostenditur.

Tertiam opinionem circa præmissa reperio quod ad hoc, vt dicatur sententia antiqua, sufficit tempus decem annorum: secundum Host. in d. c. Alber. quem sequitur Ang. in d. c. quoniam contra. Alex. cons. 123. col. 2. lib. 2. Gozad. cons. 130. vel 137. col. fi. & Veronen. cons. 26. col. 4.

Quarta etiam asseritur sententia, quod antiquum tempus circa hoc tunc dicatur, quando fluxi, elapsique discernantur centum anni, quæ communiter per Doct. approbatur, attestante Dec. consil. 321. colum. 3. Alexan. in l. cum aliquibus. C. de iure deliberan. & Marco Antonio Blanco in dicto tracta. de compromissis. in 9. quæstio. de effectu sententiæ. sub num. 11. versic. 1. casu.

Quintam vltimo loco reperio opinionem, iudicio meo, magis tutam & æquam, & sequendam fore suadeo: quæ quidē est ista, quod totum hoc committi, & relinqui debeat iudicis arbitrio.

Com. V. I. Opin.

arbitrio, quando sententia ipsa dicatur lata de antiquo, ut pro ea presumatur, etiam in ea non facta mentione solemni, & actorum, & istam opinionem sequitur, & tenet Io. Cald. in d. c. in presentia. Alex. conf. 219. col. 4. lib. 6. conf. 17. col. 4. lib. 4. Are. conf. 36. col. fi. & istam ponit esse communem opinionem August. Ber. in d. c. quoniam contra. nu. 252. & alij Mod. ibi, qui quidem iudex varie arbitrari posset secundum qualitates iudicum, qui pronunciarunt.

Quia magis absque dubio presumetur pro sententia unius iudicis maioris, quam inferioris in dubio. l. i. ff. de offi. pref. prae. not. Bald. in l. tutores. ff. de confirm. tuto. Ias. in l. pacta nouissima. in 3. notab. C. de pact. & in rubric. C. qui admitt. col. 2.

Et hoc procedit, quando iudicis maioris qualitas non esset nota iudici arbitranti: si enim manifesta esset, & iudicem sciret imperitum, precipitem, aut minus integre, arbitrium eius, considerabit tempus longius, quam in iudice recto, integro, perito aequo, & inculpato. Vbi vero tempus exactum esset ann. 30. illud sine dubio videtur sufficere. secundum Veronē. conf. 63. col. 2.

Ampliatur praedicta communis, quod sicut pro sententia praesumitur, ita pro laudo praesumendum est secundum Alex. in l. sciendum. ff. de verbor. oblig. Bald. in l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbitr. & Doctor. in capitu. quoniam contra falsam. de proba.

Quod procedit de plano in laudo arbitratoris, ut habeat praesumptionem pro se, secundum communem opinionem omnium Scriben. quam celebrat, & citat Dec. in d. cap. quoniam contra. num. 184. Lanfranc. de Oriano. Paris. & Berous ibidem.

Similiter hoc procedit in laudo, quod in dubio pro eo praesumitur etiam pendente reductione ad arbitrium boni viri: ut concludunt omnes indifferenter. in d. c. quoniam contra. praesertimq; Dec. ibi. nu. 186.

Ampliatur quoque ista communis, quae habet, quod praesumatur pro sententia, quae transiit in rem iudicatam, non solum procedit in sententia, verum etiam in quolibet decreto iudicis: imo Doc. in d. c. quoniam communiter conveniunt quod praesumatur adhibitum causa cognita, etiam quod in specie non exprimantur solemnitas requisita ad ipsum actum, super quo decretum interponitur. & loquuntur Doct. etiam in actu, in quo tales solemnitates remitti non poterant, ut in alienatione bonorum ecclesiae, vel minoris, & ista exempla, & alia similia ponunt Doc. in l. cum hi. §. si praetor. ff. de transact. vbi Bal. & Pau. de Cast.

Idem antedicta communis, quod praesumatur pro sententia, postquam transiit in rem iudicatam, ampliatur etiam si poenam iuris alteratam esse reperiremus. ut tradit Dec. in c. consuluit. ad fi. de appel. post Bar. in l. quid ergo. §. poena grauior. de infam. col. 11.

Sic etiam praesumitur pro rectitudine processus, siue sit fabricatus contra praesentem, & non reluctantem, siue etiam contumacem verum, vel fictum. ut per Fely. copiose, qui hanc dicit esse communem opinionem. in d. cap. quoniam contra. col. 16. vers. quarta conclusio. vbi quoque quod qui vult dicere solemnitates non fuisse seruatas, producat acta, & c.

Quod tamen limita, ut non procedat, quando fuisset lata sententia, & fabricatus processus contra absentem, de cuius contumacia non appareat, ut quia non constet de citatione, vel aliis ad contumaciam necessariis. ita in terminis Cor. cos. 17. vol. 1. litera L. & seq. Et ita habui in facto in curia nostra seculari, & obtinui de anno 1570. existente iudice d. Thoma de Sico de ciuitate Campaniae, viro summi ingenij, & ita et obtinui superioribus annis in Regia Aprutina Audientia, dum erat ibi Auditor dignissimus, & celebratissimus do. Leonardus Anfantus Neapolitanus.

Et aduerte, quod executio rei iudicatae, & sic postquam sententia transiit in rem iudicatam, spectat, & pertinet ad eundem iudicem qui sententiam promulgauit, & sic ad primum iudicem a quo, vbiunque infra legitima statuta tempora non appelletur, vel interposita appellatio non prosequatur, secundum Bar. Bal. & alios in l. si contra. C. de app. & l. praecipimus. §. officiis. C. eo. & Marat. qui ponit hoc pro regula cum 4. limit. in trac. indi. in 6. par. actu 3. & ult. nu. 2. cum aliis seq. fol. par. 193. & sequitur et nonnihilq; declarat Osta. Vestr. in sua prac. lib. 8. tit. seu rub. de executione rei iudicatae, expensarum taxatione, & fructuum liquidatione. versic. Si dices. fol. par. 153. vbi praedicat istam esse communem theoricam. Viuius opin. 699.

Sententia lata pro maiori contra minorem ex falsis testib. aut probationibus, est ipso iure nulla, & non est necessaria re-

De Iudiciis,

stitutio. Ias. in l. si is ad quem. ff. de acq. har. communem dicit Si tamen proferatur contra maiorem, non est ipso iure nulla, sed cum beneficio restitutionis in integrum petito intra quadriennium, sec. magis communem opin. ut attestatur Ant. de Tremo. in addi. Bonac. in rub. de excep. & ben. nu. 3. in versic. vel instrumenta. Villal.

Nota istam communem ad intell. l. i. tit. 26. par. 3. & est maximi effectus, quia si esset ipso iure nulla, deberet nullitas proponi intra 60. dies a tempore latae sententiae. per l. e. tit. 15. lib. 3. ord. Sed cum requiratur restitutio, sufficit quod proponatur infra quadriennium, quod no. Et circa istam l. nota dictum notabile Balbi in trac. de praescri. in 4. par. 4. par. q. 52. n. 4. cum seq. vbi dicit, quod si apparet de nullitate, manifeste in perpetuum potest dici de nullitate, secus tamen, quia non durat nisi per 30. annos. Idem.

Sententia in vna parte inualida quando sunt plura capitula, non est in totum inualida Ant. Nic. in concor. glo. concor. 55. com. dicit. Villalob. & Vez.

Sententiam nullam ex turpitudine iudicis non potest iudex qui protulit, corrigere, nec aliter pronuntiare. Pan. in c. oportet. nu. 6. de accul. com. dic. Idem.

1 Sententia iniusta, quae transiit in rem iudicatam, si hoc constet per confessionem partis, vel si id sit notorium, condemnatus restituitur, non obstante re iudicata. Alc. c. nouit. de iudi. nu. 46. commu. dicit. Et potest etiam retractari per Euangelicam denuntiationem. Cur. iun. in conf. 104. nu. 4. com. dic. & vide Boer. dec. 306. Idem.

2 Sententia postquam transiit in rem iudicatam, praesumitur pro rectitudine processus, siue lata sit de recenti, siue non, siue in praesentem, siue in absentem contumacem, verum vel fictum. ita referunt per multas auctoritates Io. de Imo. c. in presentia. nu. 34. 35. & 36. ext. de renun. & c. cum in iure. num. 30. & 31. ext. de off. deleg. & Alex. de Imo. in l. sciendum. num. 21. ff. de ver. ob. & Alex. de Imo. conf. 22. lib. 2. volentes hanc sententiam communiter receptam esse, non obstante eo quod Bar. contrariam sententiam veriore esse voluerit. in auth. si quis in aliquo. nu. 13. C. de eden. idem Bar. in l. i. nu. 5. C. de relat. cuius communem doctrinam esse scribit Fran. Cur. d. authen. si quis in aliquo. nu. 13. ver. ex his infert etiam. & idem Curt. in addi. suis ad lec. Alex. d. l. sciendum. litera I. sed Imo. & Alex. sententiam sequuntur alij Doc. Feli. c. quoniam contra. num. 31. ver. 4. concl. ext. de prob. vbi ipse multas auctoritates aliorum Doc. adducit, additq; hanc sententiam cōiter receptam esse Pan. conf. 73. nu. 2. lib. 1. Lud. Rom. conf. 334. nu. 7. & 8. Alex. de Imo. conf. 123. lib. 2. quorum sententias Ang. Are. conciliare voluit in §. si. nu. 9. Insti. de fideius. Kirchou.

3 Sententia quae transiit in rem iudicatam, praesumitur iuste lata. c. semper. de re iudica. l. res iudicata. de reg. iur. quod procedit quo ad eas personas inter quas fuerat lata sententia, sed non quo ad tertium: quia is comparere poterit, & impedire eius executionem, & requiritur noua causa cognitio. la diuo Pio. §. si super rebos. §. si post. ff. de re iudic. Soc. conf. 158. nu. 12. vol. 2. Bellac.

Sententia quae transiit in rem iudicatam non potest impugnari ex eisdem actis. Cur. iun. conf. 92. num. 6. communem dicit. Idem.

Fallit si appareat epidenter iniqua ex eisdem actis, quia nunquam transiit in rem iudicatam. Cur. iun. conf. 124. num. 14. com. dicit. & est ipso iure nulla. Ias. in l. errore. nu. 11. C. de testam. com. dic. Villalob. & Vez.

ANNOTAT. PRAE.

- 1 Ita saepe in curia Gratiopolitana decisum scribit Guid. Pap. q. 388. Quamuis porro de iure sententia lata contra ins partis possit reparari & retractari, si tamen erronea appareat, & aequitas suadeat. per c. cum inter. de sent. & re iud. Tamen hodie ab ea sententia etiam si esset nulla esset appellandum a die notitiae, alioqui per viam nullitatis non exciperetur quis agendo. ita Rebuff. in suis commentis. ad constit. reg. in procem. in glo. 5. nu. 87. & in tit. de arbit. l. gl. 11. nu. 4. ita quod Rubrica illa quando pronocare non est necesse non habeat locum in Regno Galliae quia semper est appellandum, ut ait eo loco Rebuff. a fortiori ergo erit appellandum vbi nulla est nullitas, quamuis sententia possit dici iniqua respectu iuris unius ex litigantibus. quare hec Guidonis decisio hodie non procedit, quia pars quae ita est laesa a tali sententia etiam si nulla, appellare debet.
- 2 Adde ad hanc materiam fusi, & emendate Anto. Gabr. lib. 2. tit. de sent. concl. 4.
- 3 An sententia quae transiit in rem iudicatam praesumi debeat iusta disputat idem Anto. Gabr. lib. 2. tit. citato. conclu. 5. Borginus Canalicus, decis. 14. nu. 10.

In sententijs criminalibus quæ seruanda sunt vt valeant.

C A P. XVII.

Sententiam legere non tenetur iudex in criminalibus. sed de consuetudine notarius eam legit. Et ita obseruatur. Clar. §. fi. q. 93. in prin. Rochus de Curte in tract. de consuetudine. num. 150. vbi dicit q. communiter ita faciunt omnes iudices. Nec tenetur iudex in sententia exprimere causam, vt est com. opi. Cla. ibi. ver. fuit aliquando. & si est p. tens reus: sufficeret dicere condemnamus quia legitime se non defendit. Absoluimus, quia legitime se defendit. Vel quia contumax, condemnamus, &c. Cla. d. q. 93. ver. fuit aliquando. & tenet sententia, condemnno in centum, quæ si non soluat, amputetur sibi manus. Et ita de consuetudine obseruatur. Cla. d. q. 93. ver. quæro nunquid. & si iudex condemnauit aliquem in maiori summa, quā dicat statutum, sententia est nulla, & iudex qui male iudicauit, tenebitur versus Rempublicam ad interesse. Cla. d. q. 93. ver. quæro. & sententia, condemnno Titium ex tali causa in centum, saluo & reseruat, quod si esset condemnatio in plus, vel minus quam statutū dicit, ex nunc eam reduco ad debitam quantitatem. Cla. ibid. vbi dicit non ita seruari. & apponit clausula in ipsa sententia. & in omnibus & per omnia, iuxta formam statutorum superinde disponentium. vt est communis opin. Clar. ibi. ver. sed pone. Bonacoss.

Sententia criminalis est nulla iuris ordine non seruato: quod est quando nulla præcessit denuntiatio, accusatio, vel inquisitio l. 2. 3. & 4. C. de sen. ex breui. recitan. l. si feriatis. ff. de feriis. Et præsertim etiam si quis non fuit citatus, & datus sibi terminus ad se defendendum, & statutus sibi terminus peremptorius, & alia deficiunt de quibus Plotus inter cons. criminalia, cons. 3. nu. 19. communem opi. dicens. Bos. tit. quomodo procedatur per præcepta. colu. 2. Rol. a Valle in consil. 47. num. 44. & 45. in 2. vol. alias esset facere iniustitiam. Bal. in cap. 1. in §. seu furtum. in 5. colum. de pace iura. firman. in v. sibus feudo. Marfil. consil. 27. num. 20. in 1. lib. Clar. quæst. 5. ver. scias etiam vbi vide omnino. Bonac.

Sententia in criminalibus debet esse absolutoria, hoc modo, Nam si reus probat innocentiam suam, aliter quam per torturam, absoluitur diffinitiuè neque amplius potest inquietari, etiam si noua superueniant indicia. Si vero per torturam, vel si non adsunt indicia sufficientia ad torturam, vel ad imponendum aliquā pœnā extra ordinariam, absoluit reus non diffinitiuè, sed stantibus rebus prout stant. & si superueniant noua indicia, proceditur adhuc super crimine, non obstante d. sententia. Clar. q. 62. & 57. Et in formanda pronuntiatione diligenter sunt consideranda verba legis super qua fundatur pronuntiatio. Vnde quando iudices pronuntiant secundum statuta terrarum. Verba statuti debent apponi in ipsa sententia, vt est text. quem ad hoc notat. ibi Bald. in l. qui se dicit. ff. de iudiciis. Bonac.

Sententia criminalis lata contra aliquem in loco commissi delicti, non facit fidem in loco originis vel domicilij, vt sit executioni mittenda, quando est lata per iudicem alterius territorij, prorsus a iurisdictione illa separati. vt est commun. opin. Facit tamen indicium contra eum, ita q. etiam non confitto de delicto potest procedi. vt est com. opin. Cla. §. fi. q. 38. ver. sed pone. Idem.

Sententia lata contra absentem in criminalibus etiam est nulla. vt est communis opinio. Menochi. consilio 100. numero 278. Bonac.

Sententiæ criminali debet adesse reus. & ita quotidie practicatur, vt dicit Blanc. fol. 18. num. 40. & debet apponi practica quæ se habet, quod debeat caput amputari, ita quod anima separaretur a corpore. Felin. in capit. ex literis. numero 22. de constit. Idem.

Sententia criminalis, lata ex consilio peritorum, non transit in rem iudicatam, & sic potest retrahari; vt si vultus sit lathale, vel non. Corsetus in repertorio Abbatis, in ver. senten. num. 4. sed an pro sententia capitali presumatur. vide per Cor. consil. 278. vol. 4. Idem.

Sententia lata per iudicem criminalem contra aliquem ad furcas, cum restitutione bonorum raptorum, damnorum & interesse, secundum communem valet, & tenet. D. Rol. a Valle in consil. 30. nu. 1. in 2. vol. Bonac.

Sententia capitalis si vigore statuti contra aliquem lata sit in casu tamen quo neque a iure communi, neque ipso statu

to bonorum publicatio imponitur, tunc ex tali sententia non venit confiscatio in consequentiam communem dicit Bos. in tit. Banniti quid amittant. num. 11. Clar. d. §. fi. q. 78. ver. sed pone. Bonac. & P. Fichar.

Sententia deportationis solum aufert ea, quæ in fiscum trāsferuntur. l. ea sola. ff. de regul. iur. vbi Deci. limitat in 2. casib. Don. a Fina.

Sententia declaratoria requiritur semper, vt pœna ipso iure infligatur. vt est communis opinio. Burla. consil. 77. num. 22. Bonacoss.

Sententia declaratoria opus est, crimen (scilicet) esse commissum. vt est communis verior & magis recepta opin. de qua Menoch. consil. 99. nu. 168. distinguit tamen, vt per Bal. in liube mus. nu. 7. C. de sacrosanct. eccle. vbi ponit vtrum pœna intelligatur infligta ipso iure, an vero requiratur sententia iudicis. vi de etiam omnino D. Hiero. Gabriel. in consil. 51. nu. 36. Moro. in tract. de fide, treuga & pace. q. 31. nu. 4. & q. 33. per totum. & q. 36. & vide Appostillan. ad consilium Paul. de Cast. consil. 3. litera. E. in 3. vol. & per eundem Castr. in l. decuriones. C. ex quib. cau. infra. irroga. in pœnis itaque quæ ipso iure per legē imponuntur, requiritur sententia declaratoria. text. est sec. Ias. in l. si quis iniquum. §. quod autem ait. ff. quod quisque. nu. 4. qui ita declarat omnes leges tam ciuiles, quam canonicas, in c. cum secundum §. si. de hære. in 6. & subdit Ias. ibi nu. 3. q. pœna tituli, quod quisque iuris. imponitur ipso iure. vt est communis opi. sed iudex non arctatur pronunciare super crimine, quia satis est, quod pronunciet reum sic fecisse, vel non fecisse crimen vide d. Hier. a Monte. q. 11. nu. 15. & seq. & moris pronuntiandi est iudicis opi. Si enim pronunciauit simpliciter reū commississe illud delictū, de quo agitur, statim venit imponenda pœna. Si vero simpliciter imponit pœnam, satis videtur pronuntiare super delicto. vt per Abb. in c. veritatis. nu. 14. de dolo & contuma. & in c. inter dilectos. nu. 12. de excessib. prelato. vbi dicit quod pœna, quando imponitur alicui ipso facto, nō requiritur, quod apponatur in sententia condenatoria. & ista verba habeantur pro conuictio & confesso, denotant per sententiam. Fel. in ca. Rodolphus. num. 27. de resc. & de decreto, seu statuto, q. quis non respondens positionib. habeatur pro confesso, vel habeantur pro confessis, quod requiratur sententia declaratoria. vide per Siluanum in consil. 100. in 2. vol. & si dicat statutum ipso iure, non requiritur sententia nisi declaratoria. d. Hier. Gab. in consil. 196. nu. 1. & seq. Riminaldus nouissimus in consil. 72. num. 136. & seq. vbi dicit, quod non requirit sententia declaratoria, quando statutum aliter vult. vide Ant. Gabriellum in suo communium concl. lib. 7. concl. 12. vbi ampliat & limitat. Anna. consil. 21. nu. 4. vbi dicit, quod declaratoria opus est, etiam si quis cōsteatur contenta in inquisitione fore & esse vera. sed contrarium tenet Burl. consil. 77. nu. 24. & dicit communem. & not. q. nullus homicida, adulter, falsator moneretur, aut alius cōmittens publicum crimen, est infamis infamia iuris, nisi lata sententia licet sit infamis infamia facti, vt per Ang. in l. 1. §. 1. ff. de infamibus. Bonacoss.

Absoluto, quia non commisit crimen, obstat exceptio rei iudicata, secundum communem opinionem de qua Bos. tit. de sentent. nu. 77. Alias fecus. vt ibi, vide Paris. consil. 150. num. 24. in 4. volum. Bonac.

Sententiam suam iam latam, nunquid possit iudex corrigere, seu reuocare: & an per nouas probationes, vel instrumenta de nouo reperia sententia possit in secundo iudicio reuocari.

C A P. XVIII.

Iudex postquam in causa pronunciauit, & sententiam pro perfecta habuit, vt potè, quia per verbū condemnno vel absoluo, aut æquipollens pronunciauit: quo casu dicitur habuisse senten. pro perfecta: vt not. glo. & ibi Bart. in l. actorum. & in l. postquam iudex de re iud. in l. moris. §. ista fere. ff. de pœn. & in l. 1. in princip. ad Turp. illam amplius, corrigere, nec emendare potest: quia statim senten. recitata, desinit esse iudex, præterquam in accessoriis. ex doct. Gul. de Curt. in l. quia arbit. ff. de arbit. secus si pro perfecta eam nondum habuit. argu. tex. in l. contractus. C. de fid. instr. & not. per glo. in d. l. actorum. vbi Pau. Castr. & in d. l. iudex postquam. vbi etiam Bar. de re iud. Nec ad solam sententiæ perfectionem solum illa verba, videlicet, lata, data, &c. sufficiunt, sed dicta verba condemnno, vel absoluo requiruntur, sec. gl. quā Alex. in cōs. 118. nu. 12. lib. 3. alleg. & dicit esse com. appro-

Com. V.I. Opin.

approbatam. in c. fi. in ver. illuserunt. de re iud. in 6. quæ tamē est in ver. sen. F. Turzan.

Iudex ordinarius lata sententia, licet nulla, si ab ea est appellatum, non potest eam reuocare vel emendare. Si vero non fuerit appellatum, & nulla sit, ob turpitudinem, & sordes ipsius iudicis, tunc similiter non ipse, sed superior reformat sententiam, prout communiter tenent Legistæ per l. absentē. C. de accus. vt plenius ibidem notatur & refert Bened. Capr. reg. 26. nu. 18. aut fuit nulla non alia de causa, quam ex turpitudine ac sordibus iudicis, & tunc poterit iudex ordinarius iterū pronunciare, & definire causam. l. præses. C. quomodo & quādo iudex. vt voluit Inn. in c. de causis. de off. deleg. vt secundū Ant. ibidem communiter tenent Legistæ, de quo tamen vt dicit Bened. Capr. reg. 26. nu. 19. dubitari possit. nam licet Iaco. de Aren. & post eum Cyn. in d. l. si vt proponis. C. quomo. & quand. iudex, hoc tenuerunt, tamen alij Legistæ aliud tenent. vt voluit Bar. in d. l. si vt proponis. & in l. si expressum. ff. de ap. pel. Bellacom.

Ordinarius sententiam abs se nulliter latam a qua fuit appellatum, non potest reuocare, aut emendare, quam etiam si appellatum non sit, & nulla fuerit ob turpitudinem & sordes suas, similiter non poterit emendare, sed superior: prout cōiter tenent Legistæ, secus erit si nulla sit alia de causa, quam ex sordibus & turpitudine, quia tunc ordinarius poterit suam sententiam reformare. vt communiter teneri refert Benedict. Capr. reg. 26. nu. 18. & 19.

Quæro, an iudex possit reuocare sententiam interlocutoriam? Resp. q. sic, & de hoc est tex. in l. quod iussit. ff. de re iud. & ibi communiter teneri firmat Ias. in prin. Et dicit præf. Papien. in for. sent. interloc. sup. incompet. iudi. quod veritas est secundum omnes Doct. tam Legistas, quam Canonistas, q. sententia interlocutoria possit reuocari omni casu, si interueniat causæ cognitio, nisi sit talis, qua lata finiatur officium iudicis: vt quia iudex pronunciat se non esse iudicem competentem, siue sententia interlocutoria contineat aliquid dari, vel fieri: siue decisionem alicuius articuli incidentis vel emergentis. Et hanc esse communem opinionem firmat idem Ias. d. l. q. iussit. nu. 23. Et ita intelligenda est communis Doct. opinio, quæ vult interlocutoriam, quæ habet vim definitiuæ, reuocari non posse, vt procedat in illis, quæ non sperant aliam sententiam post se. Aliæ namque, quæ dantur in medio processu, quæ sperant diffinitiuam post se, reuocari possunt. Alex. d. l. quod iussit. Maran. d. par. 3. c. 1. nu. 46. & 52. Vbi dicit supra d. conclusionem esse communem.

Amplia communem opinionem, vt procedat, etiam si post interlocutoriam factæ essent expensæ per partem. Namque nihilominus potest reuocari etiam non refutis expensis parti. ita probat tex. in cap. cum cessante. de appel. & ibi tenent Hostien. Ioan. Andr. & Doct. communiter. Hanc dicit esse communem opinionem Alex. d. l. quod iussit. limi. 5. & Ias. num. 9. M. Grassus.

Sententia retractatur citra remedium appellationis in 15. casib. quos refert Cato Sach. in l. admonendi. ff. de iur. iuran. & retractatur per instrumenta de nouo reperta.

Fallit in 15. casib. quos no. Iac. Pet. de Prolomeis in d. l. admonendi. nu. 18. Don. a Fin.

Iudex suam interlocutoriam potest tantum bis reuocare regulariter. secundum gl. in verbo, super ea. in cle. fi. de appel. Bar. in l. quod iussit. ff. de re iud. Bal. & do. Præpos. in cap. cum cessante. ext. de app. Balb. dec. 194.

Iudex postquam protulit sententiam, non potest aliquid addere. Alex. ample in 1. vol. consi. 90.

Limita quo ad expensas in quib. eadem die supplere pōt. l. Paulus. la. 1. ff. de re iud. Alex. in d. consi. 90.

Idem si reuocauit attentata, quia poterit postea cōdemnare in expens. Rota in no. decis. 13. Idem.

Bene verum est, quod iudex potest declarare suam sententiam. capitu. qualiter, & quando. de accusa. vbi Felin. limitat. in 4. casibus.

Fallit vt no. Fran. Turz. concl. 64. Idem.

Sententia non retractatur ob nouas probationes, seu instrumenta de nouo reperta. l. sub specie. C. de re iud. l. imperatores. ff. eod.

Fallit in 13. casib. vt per Soc. reg. 361.

Fallit in 18. casibus. vt per Francisc. Curt. in l. admonendi. nume. 21.

Fallit in 7. casib. vt per Io. de Prato. in d. l. nu. 13.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 7. a Felin. in c. inter monasterium. de re iud. nu. 10.

Fallit in 4. casibus. vt per Ioan. Bologn. in d. l. admonendi. num. 30. contrariam regulam, videlicet quod sententia retra-

De Iudiciis,

Actur per instrumenta de nouo reperta, facit Iacob. Petr. de Prolo. in d. l. admonendi. nume. 17. vbi limitat in 15. casibus. Don. a Fin.

Sententia ob instrumenta de nouo reperta, quorum usus in primo iudicio certam ob causam impeditus est, retractari poterit. commune pono ex Ias. in l. Imperatores. nu. 6. ff. de re iudic. And. Alcia. in l. sub prætextu. C. de transact. Quod si nulla iusta impediti causa ostendatur, nec instrumentis de nouo repertis, nec etiam testamento vel aliqua alia vltima voluntate de nouo eruta, atque inuenta rescindetur. sic enim dicitur etat vera & frequentius recepta Accur. doctrina. l. 3. §. item si ipse. ver. euicerit. ff. si cui plu s quam. per l. Falc. a qua stant eodem in loco antiquiores iuris proceres. & Alexan. in d. l. Imperatores. num. 1. Ias. in l. non minorem. num. 1. C. de transactio. Quamuis perperam aliud autumarint Roman. sing. 95. Iason sibi aduersus. in laudata. l. Imperatores. nume. 2. Felin. in cap. suborta. num. 1. r. de re iud. & illud cum Alex. in d. l. sub prætextu. nu. 6. magis commune posuerit Fran. Turz. vir alioquin magna diligentie laude dignus. opi. 84. qua etiam de re latius alibi. E. Suarez.

Sententia lata contra priuatum, a qua non est appellatum, & sic transiit in rem iudicatam, non retractatur prætextu instrumentorum de nouo repertorum. l. sub specie. C. de re iud. l. sub prætextu. C. de transac.

Fallit in 5. casib. quos no. Ias. in l. Imperatores. ff. de re iud. nu. 1. vlt. que ad nu. 8. * Don. a Fin.

Sententiæ quæ regulariter valeant, teneant, præiudicent, & noceant parti, vel tertio; & an transferant dominium.

C A P. XIX.

Sententia lata regulariter est valida. l. 1. & per totum titu. ff. de re iudic. & in dubio iusta præsumitur lata.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 362.

Fallit in 63. casibus. in quibus sententia redditur nulla. vt per Lancil. in tract. de prætor. in tit. de sent. nu. 42. & seq.

Fallit in multis casibus. vt per Baptist. a Villal. conclus. 26. Don. a Fin.

Sententia lata contra ius partis valet, ac facit ius irreuocabile, quando partes non possunt appellare, sed si possunt appellare, reuocabile. l. res iudicata. ff. de reg. iur. l. ab eo. C. quō, & quando iudex.

Fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. in l. pe. & fi. ff. de iust. & iur. re. nu. 22. Don. a Fin.

Sententia lata pro pupillo, qui fuit in iudicio sine tutore, valet, secundum gl. in verbo, aduersus. communiter approbatam. in l. 1. C. qui legit. person. l. non eo minus. C. de procura. quicquid contra senserint domini Doctor. Ultramon. in d. l. 1. Balb. decis. 343.

Sententia lata contra communem opin. mero iure valet, propter conflictum opinionum. est commun. opinionis. secundum Ias. in l. cum prolatis. de re iudica. sequitur Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in oppos. Barto. de verbor. obligatio. Charian.

Sententia in causa dotis etiam incerta valet & tenet. Ripa in rub. ff. sol. matr. com. dicit. Vezin.

In iudiciis vniuersalibus valet sententia incerta, respectu rerum, sed si fiat postea liquidatio in executione. est com. opi. sec. Are. consi. 110. clarissime. M. Char.

Nota circa l. 1. tit. 3. lib. 3. ordin. quæ loquitur de non contestanti infra nouennium. & l. 5. tit. 16. lib. etiam 3. ord. de citato ad audiendum sententiam, quod contumacia in d. legib. debet esse vera, adeo, vt non sufficiat ficta. vt per Bart. in l. si se non obtulit. §. condemnatum. ff. de re iudic. & Ias. bi num. 32. item nota circa d. l. 1. quod requiritur, quod dicta petitio sit proposita in iudicio parte præsentē, vel procuratore suo vt per Anto. in c. 2. de dilat. & Panorm. in cap. fin. de iudic. & in tantum operatur ficta confessio in d. l. 1. quod pars non admittitur ad probandum contrarium. vt per Ias. in l. error. C. de iur. & fact. ignor. nume. 6. & 7. reprehendentem Alex. tenentem contrarium. de quo per Franc. de Aretin. consil. 146. vlt. consultatione.

Nota etiam, quod licet per d. l. non requiratur sententia, sed hoc est intelligendum verum quo ad ipsum fictum consistentem, secus quo ad suum heredem, quia tunc requiritur sententia. secundum Bal. in l. 2. C. de eden. quia confessio ficta heredi non præiudicat. vt tenet Bar. in l. 1. ff. de priua. delict. veritē quæro,

quæro, dixi, nota etiam, quod dicta confessio dicitur iudicialis & solemnis. vt tenet Aret. in c. at si clerici. num. 21. de iudi. ex Cyn. & Bal. in l. quoniam. ff. de iis qui not. infam. & de materia istius. l. vide Hypp. sing. 27. & Alex. in addi. ad Bart. in l. transigere. C. de transac. circa tamen l. 5. tit. 16. vide l. 3. tit. 22. par. 3. & l. 9. tit. 23. par. ead. & quod Doc. tractant, maxime Io. de Imo. in l. ex consensu. ff. de app. & in l. diuus. ff. de in integr. resti. & gl. in cle. vnic. de dolo & contu. in glo. fin. vbi dicitur, qd non dicitur contumax, nisi pars comparuerit ad accusandam contumaciam. & vide Bal. in l. falsus. C. de fur. & Alex. in l. contumacia. ff. de re iud. Villal.

Maiores successorem non damno afficit sententia in antecefforem lata, commune inquit Soc. confi. 181. nu. 93. lib. 1. magis commune affirmat Dec. confi. 445. num. 19. & Aymo Crau. confi. 197. num. 7. Sed contrarium verius & communius ostendit diligenter & operose Pinel. in l. 1. par. 3. nu. 48. C. de bon. mater. Bellac.

Sententia lata contra prælaturum particularem pro ecclesia agentem eo casu præiudicabit ecclesie. l. eum qui. §. in populo. ff. de iure iur. Doc. in c. cum olim. extr. de restib.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 366. Don. a Fin.

Sententia lata contra vasallos, sciente domino præiudicat domino quantum ad possessionem, non quo ad proprietatem. Fely. in cap. cum super. num. 12. de re iudic. commun. dicit. Villal.

Sententia lata in causa alicuius pedagij inter certos mercatores & muliones, & exactorem seu dominum alicuius pedagij in vtilitatem exactoris, nocebit non solum illis qui sunt in causa, sed & aliis qui non erant in iudicio: nam vbi semel constitit de institutione pedagij, aliquo iusto titulo, tunc talis sententia semel lata faciet ius quo ad omnes alios transire. sec. Guid. Pap. dec. 549. dum tamen nō appareat collusum fuisse inter partes. ita Guido. Pap. dec. iam dicta. qui ita decisum fuisse attestatur. Bellac.

Sententia lata contra absentem præsumitur lata magis ratione contumacie, quam ex eo quod iustam causam habuerit. l. si ideo. ff. de iur. c.

Fallit in 5. casibus. secundum Feli. in c. cum Bertol. de re iudic. colum. 8.

Fallit in multis casibus, vt per Porra in l. 1. suarum conclusi. reg. 6. Don. a Fin.

Quæro, an valeat sententia lata pro absente non contumace? Respond. gloss. l. properandum. §. si autem reus. verb. contradictionem. & §. si autem alterutra. verb. victori. tenet quod sic.

Sed negatiua sententia communiter approbata est, vt firmat Raph. Cuma. & Alex. l. furioso. ff. de re iud. & ibi Ias. nu. 3. Eandem dicit esse communem idem Ias. l. nec quicquam. nu. 48. ff. de off. procons. Ex quo enim deficit citatio, quæ est de forma substantiali sententiæ; sententia pro absente nō citato lata æque non valet in eius fauorem, ac si contra absentem nō citatum esset prolata. M. Grass.

Sententia lata contra heredem præiudicat legatariis & fideicommissis. l. Papinianus. §. si ex causa. ff. de inoff. test. notatur in l. si patroni. §. si ad Treb. & ibi Bar. Alex. & Cast. dato etiam quod fideicommissarius non fuerit citatus. ita Pau. Castren. ibi. Dec. confi. 342. nu. 7. & lex præsumit, quod ille ad quem cā principaliter spectabat, erit diligens ad causam ipsam sustinendam. Dec. ibi. & Alexan. confi. 119. num. 35. in 6. vol. & consil. 123. 1. volum.

Fallit in tribus casibus qui ponuntur in l. si seruus pluriū. §. 1. de leg. 1. & ibi Ias. Bellac.

Quæro, An sententia lata contra heredem præiudicet, & noceat legatariis? Resp. in hoc variæ sunt Doct. sententiæ. Aliqui dicunt distinguendum esse. An sententia lata sit contra heredem contumacem vel colludentem, & tunc ipso iure absque necessitate appellationis, minime præiudicet legatariis, quin non obstante exceptione rei iudicatæ, possint agere ad legata aduersus victorem ipsum, an vero lata sit ob iniuriam & culpam ipsius hæredis, qui iudicem ad inique pronunciandum prouocauit, nec deinde, cum potuisset a sententia appellare, & tunc noceat legatariis ad hoc ne possint victorem conuenire, quia tutus est exceptione rei iudicatæ. & hæc fuit opinio Barto. in l. si seruus plurium. §. si hæreditatis. ff. de lega. 1. quam sequuntur ibi Iacob. de Aren. Alber. nu. 5. Cuman. lect. 2. & Ias. qui dicit cum Barto. communiter transire alios.

Ratio differentie allegatur, quia in primo casu hæres versatur in dolo, ideoque propter dolum hæredis subuenitur legatariis etiam contra victorem, in secundo vero tantum est in culpa, atque ob id contra heredem quidem, non autem

aduersus victorem subuenitur. Quidam vero existimant contra Bar. etiam hoc ultimo casu, quando hæres fuit in culpa, nec appellauit cum potuisset, sententiam latam inique legatariis ipso iure non nocere absque vlla necessitate appellandi, sicut in præced. glo. ibi, verb. non nocebit. 2. intellectu. Imo. Pau. de Cast. Cuman. lect. 1. Alex. & Are. ideoque agere possunt aduersus victorem, & dicere vim, & potestatem testamenti non obstante exceptione rei iudicatæ.

At quicquid sit hæc Doct. controuersia optimo distinctionis moderamine tollitur, vt sententia lata contra heredem, qui fuit in culpa, quia non appellauit, cum potuisset, legatariis noceat ne possint agere contra victorem, si scilicet ab ea intra tempus legitimum a die scientiæ non appellauerint: qd si vero legitime appellauerint, tunc agant quoque aduersus victorem, vt sententia lata per iudicem appellationis reuocetur. ita tenet gl. d. §. si hereditatis. verb. non nocebit. in 1. intellectu. & ibi sequitur Cuman. lect. 1. & eam sententiam frequentiori Doc. calculo approbatam esse firmat Alex. l. sæpe. num. 83. ff. de re iud. M. Grass.

Sententia data ex falso instrumento licet non teneat, ex falso tamen iuramento data ipso iure tenet. vt est commun. opinio. de qua Vantius de nullitat. process. folio 237. numero 139. Idem.

Sententia lata prætextu falsorum testium, mero iure valet, & tenet. glo. in cap. licet. de probatio. Bartol. in l. Diuus. ff. de re iudicata.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. Diuus. nu. 1.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 36.

Fallit in 4. casibus. vt per Felin. in cap. licet causam. de proba. num. 70.

Fallit in multis casib. vt per Alex. in d. l. Diuus. ff. de re iudic. communis tamen est opinio, quod non valeat. vt attestatur Fran. Turz. concl. 78. & licet non valeat, tamen contra eam datur restitutio in integ.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. Diuus.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 367. Don. a Fin.

Sententia, quæ vel per aduersarij confessionem inique obtentata probatur, vel sic re esse liquido constat, restitutione condemnato indulta infringetur. commune inquit Alci. in c. nouit. nu. 46. de re iudic. vel per piam, ac religiosam denuntiationem retractabitur. commune fatur Cur. iun. confi. 104. nu. 4. quæ apprimis conferunt ad ea, quæ supra obseruauimus. nu. 50. ver. denique. E. Suarez. & Bonac.

Sententia qua nullum fuisse testamentum contra heredem pronūciatur, & iis quibus aliquid legatur, nocet. cōe ponunt Alex. & qui illum laudat Ant. de Trem. in addi. ad Bon. in rub. de except. & bon. nu. 5. ver. nota autem nono. ac Villal. in sua collec. Viuius.

Sententia lata contra heredem, per quam est pronūciatū testamentum nullum, præiudicat legatariis. Alex. in l. sæpe. ff. de re iudic. magis communem dicit. vt refert Ant. de Trem. in addi. ad Bonac. in prac. excep. in rub. de excep. & Bened. nu. 5. in verbo, nota autem nono. Villal.

Per sententiam acquiritur dominium directum, hanc opinionem dicit esse communem Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. vbi limitat. nu. 45. videas pulchram Bar. distinctionem in d. l. ex hoc iure. nu. 6. Don. a Fin.

Sententia transfert dominium in rei vendicatione, & sic Titius agens rei vendicatione contra Mæuium, & per iniuriā iudicis dominus declaratus sit: tunc utiq; in eū transiret dominium eius rei, de qua ageretur. secundum glo. Dyn. Iacob. de Are. Guil. Rayne. Oldrad. Ias. nu. 43. & alios in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Cy. & Iac. de Are. in l. 1. C. communia vtriusque iud. gl. Bar. Imo. Alex. Ang. & reliquos communiter in l. Pomponius. §. si instit. ff. de acquir. poss. glo. in §. fin. Instit. de offic. iudic. Calder. & Cardin. in cap. proposuit per text. ibi, de concess. præben. & ista est commun. opin. secundum plerisque ex citatis Scriben. & venit amplectenda tanquam verissima, non obstante quod aliqui tenuerint contrarium: Viuius opin. 701.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

1. Quid de sententia lata contra absentem præsumendum sit explicat copiose Anton. Gabriel. libro 2. titulo de sentent. conclusione 3.

Sententię nullitas quousque opponi queat.

CAPVT XX.

Nullitas sententię perpetuo opponi potest vsque ad 30. annos, licet ab ea appellatum non fuerit, aut appellatio ipsa deserta sit. secundum glossam in c. vnde queritur. 35. q. 9. Bald. in l. scire oportet. §. si. ff. de excus. tut. in l. data opera. C. qui accus. non poss. & in c. sape. de appel. Ang. in l. sicut. C. de præscr. 30. vel 40. ann. Alex. consi. 59. vol. 4. Soc. consi. 10. vol. 4. Ias. in l. 2. in fi. prin. ff. de feriis. & consi. 21. vol. 1. & Corne. consi. 302. vol. 1. Et hoc quod nullitas vsque ad 30. annos possit proponi, & allegari, & non ultra: procedit quotiescunque non vertitur periculum animę, alias posset perpetuo agi. vt declarat Spec. intit. de senten. §. iuxta. in fi. Bal. in d. l. data opera. Saly. in l. si præses. C. quomodo & quando iud. Card. in cle. 1. q. 14. de re iud. & Philip. in c. dilecto. de appel. Et hinc colliguntur, proueniantque complures utilissimi effectus, qui cum practicis non parua admodum utilitatis quotidie esse possint, eos ponere constituimus: primus igitur effectus hic adducitur iste, quod nullitate opposita in iudicio incidenter per modum exceptionis summarie non requirentis, altiore indaginem ad impediendam executionem sententię, tunc quippe absque dubio aliquo executio ipsa inipeditur. vt voluerunt Bar. Alex. Ias. & Ripa post alios in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Bald. in l. ab executione. nu. 7. C. quorum app. non recipiuntur. Afflict. decis. 283. diu est. & Vantius cum ceteris citatis per eum. in tract. de nullitatibus. in c. quot & quibus modis nullitas proponi possit. nu. 32. vbi scribit istam esse communem opinionem. Secundus effectus quoque adducendus, non minoris utilitatis primo iudicabitur, & videtur iste, quod ea, quę fuerunt attentata pendente lite super nullitate sunt reuocanda ante omnia, secundum Bart. in l. 1. nu. 8. C. quando prouocare non est necesse. quem sequuti sunt Pau. Cast. & Alex. in d. §. condemnatum Saly. in l. 1. C. ne liceat tertio prouoc. & Ias. in l. 1. nu. 1. C. de bon. pos. secundum tabu. Contrarium vero asseruerunt Innoc. & Bal. in c. cum in iure. de off. deleg. videlicet, attentata pendente nullitate non esse ante omnia reuocanda, licet nihil debeat nouari pendente nullitate. idemque voluit Ang. & Imo. in l. §. condemnatum. Rota in decis. 280. in nouis. Vitalis in tract. clausularum. cap. nullitate pendente. & Francus in d. c. dilecto. q. 10. vbi ait opinionem istam esse veram, tametsi prior sententia Bar. mihi communis videatur, ac frequentiori suffragio interpretantium probata, idcirco reor eam tutiorem esse, & seruandam fore. Adducitur modo etiā tertius effectus. verum pro eius resolutione adnotandum est, quomodo nullitas principaliter, aut incidenter in iudicio tractetur, si quidem hoc passim practicis contingit. Nullitas igitur, vt iste tertius effectus demonstratur, dicitur incidenter tractata, vbiunque condemnatus simpliciter appellauit: tunc etenim deserta appellatione ipsa, poterit iterum causa nullitatis non obstante desertione proponi. sec. Bar. nu. 10. & Imo. nu. 16. in l. si expressim. ff. de app. Pano. num. 9. & Francus q. 53. alias 58. in d. c. dilecto. & Soc. in d. consi. 10. & quoque omnes fatentur, nec de hoc quisquam hactenus dubitauit. Principaliter vero nullitas proposita dignoscitur, vbiunque dico sententiam nullam esse & si qua est appellatio: tunc istam nullitatem principaliter non incidenter deductam fore voluerunt Bar. nu. 3. & Imo. in d. l. si expressim. Iaco. Butr. in l. 1. C. quando prouoc. non est necess. Anch. in cle. 1. de app. Ias. in l. 1. ff. de iusti. & iure. & in l. Titiz textores. §. 1. ff. de leg. 1. & Franc. in d. c. dilecto. q. 48. & 58. quorum opinio communis est. teste Dec. ibi. Alex. consi. 2. vol. 3. num. 14. & Sebastianus Vantio in d. c. quot & quibus modis nullitas proponi possit. nu. 12. vbi explicat alios modos, quibus nullitatis causa principaliter in iudicium deducitur, habetque hoc effectum istum maximi momenti, quod quando nullitas simul cum appellatione principaliter proponitur, & deseratur appellatio, tunc appellatio ne ipsa deserta non est vterius locus prosequendi nullitatem, quasi sit vna ac eadem instantia nullitatis, & appellationis. secundum Innocen. in d. cap. sape. Bald. in l. qui testamento. ff. de excusatio. tuto. Cuman. in d. l. si expressim. Salycet. in d. l. 1. C. quando prouoc. non est necessar. & ita in causa sua propria consuluit Ioan. de Amicis. consil. 6. nume. 29. cum aliis sequen. vbi nume. 35. præsupponit istam esse communem opinionem.

Contrariam vero sententiam, quod in casu hoc non sit præclusa via nullitatem ipsam probandi, & prosequendi, tenuere Barto. in d. l. si expressim. num. 10. & ibi Imo. nume. 16.

Abb. num. 9. & Franc. q. 58. in d. c. dilecto. Alber. Brun. in consi. 50. num. 8. vltimę impressionis. Socin. in d. consi. 10. & Grammat. consi. ciuili 164. vbi profert hoc magnum & vtile verbu, ita obtinuisse in sacro regio consilio Neap. & istam opinionem sequitur quoque Natt. consi. 217. alias 307. num. 3. cum aliis sequen. & Couar. in sua pract. c. 24. circa fin. vbi inquit communem sibi apparere, & ita his diebus in facto obtinui. ideo huic vltimę sententię tanquam communi inhæreo. F. Viuius opin. 551.

De nullitate dici potest vsque ad 30. annos. quando tamē per modum agendi directę ac principaliter deduceretur. teste Alex. consi. 59. lib. 4. Dec. consi. 8. colu. pen. Quam conclus. intellige procedere, vbi non verteretur animę periculum, alias perpetuo agi posset. iuxta no. per Saly. in l. si præses. C. quomodo, & quando iudex. item intellige, nisi ipso iure actus gestus nullus esset roboris: nam tunc perpetuo etiam ipsa nullitas durat. ex regu. quę ab initio. ff. de regu. iur. in c. non firmatur. extra eo. rursus. si per modum exceptionis nullitas proponeretur: similiter nec temporis cursus præfinitus esset. secundū Alex. consi. 82. col. 4. lib. 3. Sebast. Vantius de nullit. quoties & intra quod temp. nu. 8. Quibus adde, quod nullitatis cognitione pendente principale appellationis negotium conquiescit. l. contra maiores. C. de inoff. test. quam conclus. limita. vt per Bal. ibi. nisi temere nullitas deducta esset. ex no. per Alex. consi. 68. col. vlti. lib. 7. Hypp. sing. 152. Seb. de nullit. vbi supra. num. 12. Bellacomb.

Nullitas sententię potest semper & indistincte adduci. cle. 1. de re iud. c. licet. de prob. c. cum venerabilis. de except. Bart. in l. diuus. ff. de re iud. in l. qui agnitis. de excep. & in l. si expressim. cum sim. de app. Pan. in 2. par. consi. 55. in 2. dub. Ias. in l. 1. in 3. col. Ang. Are. in 1. vol. consiliorum. Barb. consi. vlt. in 4. col. vbi dicit, quod nullitas in criminalib. potest in quacunque parte iudicij allegari. Et idem in ciuilibus tenet Phil. in c. dilecto. in 13. colum. de appel. & Alexan. in 5. volu. consi. 47. in fin.

Limita nisi quis renunciaffet nullitati. Pau. de Cas. in 2. vol. consi. 73. Idem.

Nullitatem sententię proponens ex vna causa, poterit etiā aliam omnem nullitatis causam prosequi, ne sententia confirmetur. teste Abb. consi. 97. lib. 1. Alex. consi. 147. lib. 6. si tamē libellus nullitatis causęque prosecutio generalis fuisset: & sententia generalis subsecuta, obstatet exceptio nullitatis non specificē deductę. secundum Franc. in c. dilecto q. 14. de app. in qua q. nullitatis. dic, quod super nullitate notoria pronuntiat, etiam parte non peten. nec lite contestata. iuxta tradita per Mysing cen. 1. obser. 20. vbi ita sapius in camera fuisse iudicatum asserit. Quo autem nullitas & iniquitas simul in iudicium deducantur, & an simultaneo processu expediri debeant? vide eundē cent. 4. obser. 63. & an nullitate in iudicium deducta inhiberi possit per superiorem iudicem inferiori. impediaturque executio? Dic, vt per eum cent. prædicta obser. 64. Bellacomb.

Quando iudex per inquisitionem procedit in casu a iure vel statuto non permisso, potest reus quodcumque allegare nullitatem processus & sententię, quia cum iudex tunc non possit supplere vices accusatoris, deficit vna ex personis substantialibus iudiciorum. secundum Iacob. Butr. & Bald. in l. licet. C. de procur. eundem Bald. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ier. in l. fina. C. de excep. in l. 1. §. sublata. in 2. col. ff. ad Trebel. Fel. in cap. inter monasterium. 7. colum. extra de re iudicata. Balb. decis. 318.

Nullitas sententię quę prætenditur reformari ex eisdem actis. est petenda coram iudice ipsius actus. gl. in l. 4. C. de accusa. aut principaliter prætenditur pronunciari nulla, & tunc datur optio grauato: nisi allegentur sordes ipsius iudicis. Fel. in cap. per tuas. de sentent. excommun. commun. dicit. B. Villalob.

Nota istam communem ad intell. 2. tit. 28. par. 3. & l. 2. titu. 15. lib. 3. ordin. in qua assignatur tempus 60. dierum ad dicendum de nullitate, de iure tamen communi, in actore durat vsque ad tempus actionis, & in reo in perpetuum. Ias. in l. data opera. ff. de fideius. quem refert Anto. de Trem. in addit. ad Bon. in pract. excep. de impe. execut. num. 18. in verbo perpetuum. Vnum tamen nota, quod si appellatio est interposita ex causa probabili, quod nullitas potest opponi etiam finito processu appellationis, tamen causa erat improbabilis, non potest opponi. secundum Bald. in l. contra maiores. C. de inoff. testam. & sic est intelligendum dictum Pau. Cast. in consi. 288. volum. 1. num. 3. Item nota quod licet nullitas sit enides, quę de iure ciuili potest in perpetuum proponi. vt per Balb. tract. de præscr. in 4. par. 4. par. q. 32. tamen cum in d. l. si taxatum

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 88

tum tempus ad dicendum de nullitate, etiam si sit euident: nō potest dici de nullitate post illud tempus. vt eleganter traditur per Alex. in consi. 105. vol. 5. nu. 4. & quæ per plura confirmat. Item nota & tene menti, qd si iudex admisit nullitatem post illud tempus, cum alias nō debeat admittere, debet pronuntiare super nullitate. vt per gl. & ibi Pan. & Feli. in ca. cum contingat. de offi. deleg. Villal.

Additio. Nullitatem ipso iure parit inhabilitas iudicis, vel partium a iure natura causata: prout furor, surditas, infantia, & sim. licet per aliquem non sit opposita. Seb. Vant. in tracta. de nullit. sent. in c. ex defectu iurisdictionis ordi. nu. 36. communem dicit.

Licet per verba quantumcunque præcisa & prægnantia, prohibitum sit opponi de nullitate sententiæ, tamen nunquā excluditur excep. nullitatis, quæ ex defectu potestatis, & iurisdictionis causatur glo. est commu. approb. in clem. 1. in glo. fin. de seq. pos. & fruc. sec. Dec. in consi. 8. viso puncto. in prin. volum. 1. M. Char.

AN NOT AT. PRAC.

De hac materia vide Gomezium Leonium, Decisionum centuria facto. 6. num. 2. Porro hæc trita est differentia inter Arresta lata a supremis curijs, & sententias latas ab inferioribus: quia ab horum sententijs semper appellandum est: & pendente appellatione a diffinitua nihil innouandum est, per eum titulum. Nihil innouari pendente appellat. & neque remedio nullitatis rescindi posset, cum essent viæ nullitatis. vt plene Philiber. Bugnonius in libello des Loix abrogees. At contra arresta prouidentur partibus, aut per supplicationem ciuilem, aut per propositionem erroris facti, aut per restitutionem in integrum in causis publicis: Et interim executio Arresti suspendi non debet etiam sine cautione, & ita vsu receptum esse scribit Rebuff. ad constitut. reg. in præmio. glo. 5. num. 43. Et contra huiusmodi arresta non opponitur nullitas. vt expresse tenet Benedict. in verbis, si absque liberis. in materia de fideicom. substit. nume 50. & inquit ibi per ordinationes regias prohibitum esse contra arresta per viam venire nullitatis: & hodie in requisitis ciuilibus proponitur dolus partis. ita Rebuff. in tract. de litter. ciuilib. articu. ynic. in glo. 2. in princip. Nullitas autem sententiæ quæ in executione proponitur, illius executionem non impedit, si de illa non constet in promptu, vt per Ias. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. & id plene attestatur, dictus Bugnonius loco citato, arti. 119. libro 3. Vbi tenet Arresta non renouari per viam nullitatis, aut contrarietatis, sed per propositionem erroris quæ intra annum proponi debet, vt fuse explicat Rebuff. ad constitutiones Regias tractatu de supplicationibus. articu. 7. Glo. 2.

Quorum iudicum sententiæ sint nullæ, & quando.

C A P. XXI.

Sententia nullius momenti prorsus ipso iure erit, si ab eo tanquam a iudice, aut tanquam a delegato lata sit, qui nec iudex nec delegatus reuera sit, nec proderit: obstat itque quidquam quod is, qui iurisdictionem alteri concedere vel delegare potest, illam postea ratam habuerit. commune aio ex Guid. Pap. decis. 286. num. 2. Georg. in clement. sape. versic. mandato. de re iudi. Barb. in clem. 1. de sequest. poss. Fel. in c. nonnulli. §. sunt & alij. in prin. num. 49. de rescrip. item secundo, sententia nulla ipso iure habenda erit, si a duobus iudicibus feratur, cum & tres creati essent, & tertius abesset, nec quidquam officiet quod tertius ille postea præsens eam confirmet. commune renuncio. ex Angel. in l. licet. in fine. ff. de iudic. Deci. consil. 434. in fin. Sebast. Vant. de nullita. num. 176.

Tertio, nulla penitus sententiæ erit, si eo non citato feratur, cuius interest. commune pronunciant Ant. de Tremo. in addit. ad Bon. in prælud. except. num. 17. in fine. Villalob. in sua collectio.

Quarto, nulla iure ipso sententiæ est, quæ vel non inspectis rei probationibus lata est. vt commune effatum asserit Alex. consi. 53. quæritur. in fi. lib. 1. Vel quam non perspectis actis latam esse constat. commune scribit Ant. de Tremo. in addit. ad Bon. in rub. de impedimen. execut. nu. 17. in ver. alij casus. vers. quid autem de publicatione.

Quinto, nec nomen sententiæ, nedum vires consequetur sententiæ, quæ expresso facti errore innitetur, vel manifestum, & liquidum errorum continebit. vt frequenter placitum renuncio ex Feli. in c. quoniam contra. num. 6. de proba. Sebast.

Vant. de nullit. num. 126. Quamobrem si se ad acta nihil probantia retulerit, nulla ipso iure erit quod in specie commune enunciatum dicunt Alex. consi. 123. discussis. num. 4. lib. 1. Ias. in l. si is ad quem. num. 2. ff. de acq. haredi. Dec. in cap. quoniam contra. num. 158. de probatio. Item consequenter nulla etiam ipso iure erit, si se ad instrumentum in processu nōquā adductum referat. quod rursus in specie commune profite-tur Iason in l. prætor. §. si iudex. num. 19. ff. de re iudic. Rursus etiam consequenter vel a fortiori nulla omnino sententiæ erit, se ad probationes referens, in quibus contrarium reperitur. commune testantur Alex. consi. 127. nu. 7. lib. 1. Alex. num. 11. Ias. num. 2. in l. si is ad quem. ff. de acq. hær. Fely. in c. inter cætera. num. 2. in fi. de re iud. Soc. consi. 99. nu. 13. lib. 3. Matth. de Afflict. decis. 47. nu. 3. Sexto, nulla ipso iure sententiæ erit, quæ per errorem iuris in illam expressum feretur, quod si error in ipsamet non exprimitur, valebit quidem, sed appellatione rescindi poterit. commune affirmo ex Ias. in l. cum pro latis. num. 7. & in l. præses. num. 3. ff. de re iud. & in l. pen. num. 6. ff. de iustitia & iur. & in l. si is ad quem. 2. nu. 16. ff. de acq. hær. Marant. de ordin. iud. par. 4. num. 5. & par. 6. a num. 117. late Sebast. Vant. de nullit. a num. 118. Septimo, nulla erit sententiæ, quæ ex falsa causa contra minorem dicitur. commune profert Ias. in d. l. si is ad quem. nu. 14. ff. de acq. hær. Octauo vires, nullumque pondus sententiæ fortietur, in qua iudex causam ineptam expressit, quamuis nullam rationē iudex exprimere teneatur. commune asserunt Cur. iun. in l. 1. num. 33. ff. si cer. pet. Franc. Viuius lib. 1. opi. 156. Quod tamen non procedet, si iudex in reddenda causa verbo, maxime, vsus sit, & alia legitima causa per pensis actis elucescat, alioquin etenim se-eus. commune testificatur Carol. Ruin. consi. 63. lib. 1. nu. 16.

Nono, nullum robur, nullumque momentum sententiæ inest, quæ post finitam instantiam fertur. commune ponit Viu. d. lib. 1. opin. 262. Decimo, sententiæ, in qua quis la maiorem multam damnatur, quam statuto fanciatur, ea fini nullas vires habet, qui statam summam supergreditur. commune in-quiunt Io. de Cane mortuo. consi. 33. nu. 2. inter consi. crimin. Inlius Clar. in prac. §. ult. q. 93. ver. quæro si iudex. Vndecimo, nihil sententiæ valet, in qua quis peritorum ex parte damnatur, ex alia nec absoluit, nec condemnat. commune ait Fran. Viu. lib. 1. opi. 176. cum Corne. Gozad. & aliis. Duodecimo, nulla erit sententiæ ob iudicis turpitudinem, vt nec amplius corrigi, nec amplius aliter a iudice pronunciari possit. commune enunciant Panor. in c. cum oporteat. nu. 6. de accus. Tertiodecimo, nulla prorsus erit sententiæ si noctu feretur. commune in-quiunt, contrarium consuetudine plerisque in locis seruari attestantes Ias. in l. non minorem. num. 3. C. de transac. Sebast. Vantius de nullitat. titu. de nullitate sententiæ ex defectu iurisd. num. 132. Soci. in tract. fallen. regu. 359. fallen. 2. ac Iaco. Menochius. qui in arbitris secure contrarium probat. de arbit. iudic. lib. 1. q. 62. nu. 1. Denique (non enim latius in hanc rem nunc spatium lubet) sententiæ iure ipso nulla erit, si euidenter iniqua ostendatur. vt receptum interpretum dogma ponunt Fely. num. 26. Dec. num. 26. Lanfr. in prin. rep. num. 41. in c. quoniam contra. de probat. idem Felyn. in c. inter cæteras. vers. 6. declaratio. & vers. 2. declaratio. de re iud. Grat. huiusmodi nullitatem, & post tres sententias conformes admittendā asserens. consi. 72. lib. 2. & qui complures laudat Nico. Anton. Graua. ad Vest lib. 4. cap. 4. num. 26. quamuis contrarium longe verius iure sit, vt latissime alibi demonstro, & vt constanter existimauit Bald. quem sequitur Felin. sibi aduersus in ca. per tuas. num. 4. ad fi. de senten. excommu. asserit idem luculenter Ang. in l. 1. C. de re iudic. & quamquam dubitet, tamen hoc magis probat Cur. in l. si diuersa. num. 13. C. de transac. sed nos, vt diximus, hæc alibi vberime. Notandum porro est, & memoriæ diligenter commendandum, quod sententiæ simpliciter confirmans sententiam ipso iure nullam, & ipsa quoque iure ipso nulla est. vt commune ausim constituere ex Iaso. ac Dec. in ver. 3. conclusio. in l. vna. C. de error calcul. Feli. in c. ea quæ ver. merito. de re iudi. Sebast. Vant. de nullita. nume. 131. Notandum rursus hac in materia est, & memoriæ tenaciter in scribendum, qd snia euidenter ac notorie, vt Docto. fantur, nulla, nec etiam post duas alias conformes penitus sententiæ executioni mandabitur, sed nulla semper dici, nulla semper declarari poterit. commune asserunt Bernard. consi. 83. lib. 1. Marianus in consil. 45. Aymon Crauet. consi. 3. & consi. 104. Gra. consi. 72. & consi. 80. & consi. 85. lib. 2. Paris. consi. 98. lib. 3. rō autem ea est, quam nos in elucubratissimo consilio pro Salomone Darderio cōtra Baptistam Lambertum duabus sententiis iure nullis innitentem copiosius attulimus, quia huiusce generis sententiæ improprie, ac falso sententiæ dicuntur, cum reuera nec ipsum nomen, nedum effectum sententiarum ali-
quem

Com. V. I. Opin.

quem habere intelligantur. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. l. non putavit. §. non quævis. ff. de bon. poss. contra. tab. tradit late Fel. in c. ex tenore. nu. 4. de rescript. conferunt ad idem tex. in l. 2. ff. de aucto. tut. in l. quoribus. qui satisf. cog. in l. si quis aliquid. §. testamentum. ff. de poen. in l. si aut nullum. C. de legit. hæred. Sed & notandum denique in hac eadem materia valde est, ac menti serio insculpendum, quod sententia nulla ipsarum partium consensu nequit conualescere, quamvis pacti instar viresumat. commune ait Paul. in l. 1. num. 7. C. qui pro sua iurisdic. E. Suarez.

Sententia lata ab vno ex delegatis est nulla. l. cum magistra tu. C. quando prouo. non est necesse.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 355. Don. a Fin.

I Sententia iudicum delegatorum, quibus semper iniungitur vt iustitiam faciant, non ideo nulla erit, quia iniqua sit. commune affirmant Fel. in cap. causam quæ. de re iudic. & qui aliquam multos in contrarium profectos diligenter refert Fran. Turz. opin. 156. cuius discordia veritas ex iis pendet, quæ supra proxime posui, veris denique, & alibi vberius a nobis excutiuntur. E. Suarez.

Scribit Iaso. in §. bone fidei. col. mihi. 3. nu. 6. q. si sententia iudicis, siue iudicum delegatorum sit iniqua, erit quoque nulla, nec potest esse iniqua, quin sit etiam nulla: ea, inquit, ratione, quia illis mandatur, vt iustitiam faciant. si igitur iniquam ferant sententiam, mandatum non adimplent, veram contra illius formam pronuntiant, consequenter nulliter. cap. cum dilecta. de rescript. cum aliis vulg. quæ Ias. sententia alio sic corroborari potest medio: si compromissum fiat in aliquem seu aliquos ea lege, q. de iure tantum decident, & definiant, si quidem arbitri contra ius pronuntiet, laudum erit nullum. l. non distinguemus. §. si. ff. de recept. arb. Bartolin l. diem proferre. §. stari. ff. eo. Aret. conf. 68. ver. 3. ostenditur. Corn. conf. 177. lib. 2. ergo. E. Suarez.

Idem dicendum in iudice delegato, cui mandatur, vt pronuntiet, secundum ius. sed contra Iaso. dictum inuehitur, & tenet Felyn. capit. in causam quæ. de re iud. sequitur Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. & breuitatis sectator, & amator, verusque leg. interpret. Buttr. Asten. conf. 69. versic. 7. ipse delegatus: Pro opinione vero Ias. tenet Corne. consilio 177. numme. 27. libro 2. Ita demum si expresse mandatum sit iudici delegato, quod prout de iure pronuntiet, sequitur Oldra. consilio 93. Magister ordinis, versic. & sic cum iustas causas. consilio 265. orta materia. Barba. capit. prudentiam, & capit. in literis. de officio delega. Felin. tamen vbi supra dicit illam opin. commun. sed dici potest quod Iaso. & Sequa. opin. procedere possit, quando dispositiue demandaretur, quod de iure pronuntiaret, & non sub verbis illis generalibus, iustitiam faciat, quia tunc, licet demandatum sit quod tacite inest, illa tamen dispositiua expressio aliquid operari debet, iuxta text. l. si quando. ff. de lega. 1. & in cap. si Papa. de priuileg. in 6. cum simil. & pro hac declaratione seruit dictum Bar. in d. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbit. Abb. d. c. cum dilecta. de rescript. Ful. conf. 11. F. Turzan.

Iudex delegatus si sententiam nullam tulerit, non poterit amplius cognoscere, aut se intromittere, quia semel functus est officio. l. qualem. in fi. ff. de arbitris. sed recurritur ad superiorem qui eum dedit, iuxta l. si vt proponis. 1. C. quomodo & quando iudex. prout voluit Innoc. & Ioan. Andr. in d. capi. de causis, de officio deleg. quod communiter teneri dicit Bened. Capr. regul. 26. nu. 12.

Fallit tamen si fuisset nulla, ex eo quod non seruasset formam mandati, quia tali casu iterum potuit pronuntiare. prout voluit Bald. & post eum Dom. Nicol. in dicto. cap. de causis. per l. quid tamen de arbitris. Similiter fallit quando talis sententia nulla fuisset lata super causa matrimoniali, vel benefici. quo casu delegatus sententiam nullam potest renocare, emendare aut aliam dare, si ex sententia euidenter deprehenditur iniquitas. prout voluerunt Domini de Rota decis. 341. quæ incipit. Item dubitatur ibidem. nu. seq. & nume. 49. dicit communem non procedere, præterquam in beneficiis principum. F. Turz.

Sententia lata per ordinarium qui per errorem iudicat, vt delegatus cum non est, nulla dicitur. Bar. in l. 1. C. qui pro sua gl. in c. ex literis. de offi. deleg.

Fallit in 4. casib. vt per Fel. in c. cum ex officij. de præscript. nu. 28. Don. a Fina.

Sententia a non suo iudice lata non valet. l. si. C. si a non cōpet. iud.

Fallit in 13. casib. vt per Sebast. Sap. in fi. ff. de iurisd. omnium iud. Don. a Fin.

De iudiciis,

ANNOTATIONES PRACTICAE.

I Nunquid vero sententia iudicis iniqua sit ipso iure nulla habes plenissime & emendate apud Ant. Gabrie. lib. 2. tit. de senten. conclus. 10. & nos supra diximus ad caput 16. ex consuetudine Curiarum Gallie.

Quæ nam sententia sint ipso iure nullæ, minimeque validæ.

CAP. V. T. XXII.

Sententia in qua exprimitur iuris error est nulla ipso iure. hanc esse communem opinionem tradit Franc. Turz. concl. 139. Don. a Fina.

Sententia prolata non viso processu, est ipso iure nulla, si constat. Ant. de Trem. in addi. ad Bona. in præcept. excep. rubr. de impe. execut. num. 17. in verb. alij casus. versic. quid autem de publicatione testium. com. dicit. Villal. & Vezinus.

Sententia lata non visis actis, & causæ cognitione non precedente, est nulla, vt est communior & verior sententia Van. de nullitatibus processu. fol. 214. nu. 36. Bonac.

Sententia lata non visis actis, vel sine præuia causæ cognitione, est ipso iure nulla. hanc esse communem opinionem attestatur Fran. Turz. conclus. 133.

Fallit in 6. casib. vt per Fel. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. col. 6. de constitut.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur per Dec. in l. is apud quæ. C. de edendo. nu. 34. Don. a Fin.

Sententia lata contra non citatum, est ipso iure nulla. Clem. pastoralis. §. ceterum. & ibi tradunt doct. de re iudic. & probatur in c. nuper. de decim. & ita per illum text. firmat Socin. in suo solemn. tracta. de citat. in septimo artic. ver. 4. procedit vt eum allegat Socin. iunior in consil. 76. num. 32. volum. 4. E. Muscul.

Sententia lata contra citatum extra territorium citantis existentem, nulla est ipso iure; cum defensio auferri de iure non debeat. Clem. pastoralis. de re iud. Bald. in l. omnes. §. si vero col. 2. C. de episc. & cleric. Lanfr. in c. quoniam contra. in ver. Citationes. nu. 25. & ibi apostil. in litera A. de proba. & Arctin. con. 165. sicut Ioannes scripsit. col. 12.

Nam defensionem Princeps tollere non potest. d. Cle. pastoralis. Gram. voto 30. nu. 9. cum aliis seq. Marf. in sing. 288. Abb. in c. in prin. de rescript. & in c. in causis, de re iud. vbi concludit, quod nec per legem nec per Principem defensio ipsa tolli posset in criminalibus, quantumcunque quis esset excommunicatus, seu criminofus. per c. cum inter de excep. vbi idem Abb. & in c. dilecti. eod. tit. col. pen.

Hocque amplificatur vtiliter primum procedere, etiam in causa hæreticæ prauitatis, vt ipsi hæretico tunc tradenda profecto sit copia indiciorum contra eum existentium ad suam se purgandi, & defendendi. ita Paris. conf. 2. nu. 155. vol. 4.

Imo reo etiam in facto notorio defensiones iuris minime tolluntur. vt voluit Inno. in c. statuimus. de offi. deleg.

Vnde inquisitor vllatenus defensiones, & exceptiones reo competentes tollere nequiret: secundum Archid. & alios omnes in c. exhibita. de iud. Spe. de notorio crimine. §. 1. & Carra. in tract. de hæreticis. nu. 82.

Et sic quomocunque reus se tueri, defendereque voluerit admitteatur: vt firmat Bar. in extrauag. ad reprimendum. in ver. Sequentia.

Nam defensio non debet alicui tolli. l. 3. §. si ad diem. ff. de re milit. l. pen. C. de temp. in integ. restitu. pet. & cap. cum inter. de exceptio.

Quod vendicat quidem sibi locum, & verum est etiã si procedi posset sine iuris solemnitate: & sic quantumcunque iudex haberet arbitrium ex forma statuti in huiusmodi casu, non tamen posset denegare defensiones. teste Bar. in l. filius. ff. de donat. & in l. 1. ff. de test. milit. Gand. in tract. maleficiorum ver. Itaque quæro nunquid potestas, qui habet arbitrium. & Alex. conf. 65. habita super contentis. col. 1. & seq. vol. 1.

Siquidem si iudex haberet arbitrium in procedendo, quod regulari absque dubio aliquo deberet secundum iuris regulas: adhuc teneretur tradere in presenti casu copiam inquisitionis reo cum cōpetenti termino ad purgandum indicia, & ad se defendendum. vt voluit Alex. in d. conf. 65. & Natta ibi in add. & est textus in Regno in ca. incip. Ab illo inchoandum fore penitus prouidetes. vbi disponitur, positos in carceribus in suis defensionibus plene audiendos.

Sed si hereticus vocaretur ad informandum per inquisito- rem super crimine heresis patrato per eum: tunc nempe debe- ret excommunicari; & si per anni circulum in excommunicatio- ne persisteret, velut hereticus puniendus foret. c. cum contu- macia de heret. in 6. & notat Gundissal. in trac. de hereticis. q. 12. nu. 3. & seq. vbi vtiliter hoc explicat, & declarat.

Secundo ampliatur quoque praemissa conclusio, procede- re etiam in crimine laesae maiestatis humanae. Nam, in hoc cri- mine non solum defensiones auferri nequeunt, sed vnicuique etiam debet dari terminus ad se defendendum, & indiciorum copia, vt per Alex. nu. 4. Ias. num. 1. & Dec. nu. 14. in l. is apud quem. C. de eden. Affl. dec. 391. Boiss. in prac. crim. tit. de indi. & confid. Ant. Tort. nu. 74. cum aliis seq. Paris. in d. conf. 2. vol. 4. & Rip. in d. l. is apud quem. nu. 8. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem.

Ampliatur itidem eadem conclusio tertio loco intantum sortiri locū, vt non solum copia concedenda esset indiciorū, sed et cōpetens terminus ad illa purgāda. vt concedit Boiss. in loco praecitato. Bal. Alex. & Cag. nu. 8. cū aliis congestis per eū in d. l. is apud quē. Quid de Suzar. in trac. de indicis & tor- tura. nu. 62. & seq. Pau. de Eleaz. in commento. c. granis. col. fi. ext. de depos. & Gand. in d. trac. maleficiorū. in ver. Nūquid tor- quēdus sit audiēdus. & ita obseruatur & practicitur in regno.

Et si tunc nō cōcederetur defensio, seu copia inquisitionis, appellandum esset. teste Ripa in d. l. is apud quem sub nu. 8.

Istaque inquisitionis copia reo tradenda venit cōpleta in- quisiōne, & emanata prius responsione, & depositione eius- dem rei super inquisitione formata contra eum. secundum Ruin. conf. 7. colu. 2. vol. 5. prout ita hodie de consuetudine obseruatur in practica.

Ampliatur quarto similiter antesignata conclusio, vt dari debeat reo copia indiciorum, & receptorū corā eum, etiā q̄ imminet periculum subornationis: sicut quando admittun- tur testes post didicita testificata. iuxta c. fraternitatis. ext. de testib. & illa copia traditur magnis, & paruis, & omni generi personarum. vt firmat Boiss. in loco praecitato. nu. 75.

Postremo amplificatur etiā praememorata conclusio, quod sponte confesso, minime esset deneganda ad probandum de- fensio de iure suo, suaq̄ innocentia. ita Gand. in trac. malefi- ciorum. in tit. de quaest. in ver. Si confessus dicat se errasse, per tex. in l. 1. §. si quis vtro. ff. de quaest.

Siquidem defensio & probatio fieri posset vsque ad senten- tiam. §. si quis iure in. C. de reb. credi. & l. indicia. C. de probat. Bal. in l. bonae fidei. col. 3. C. de reb. cred. & in l. fi. col. 1. C. de pro- bat. & Anch. conf. 22. vtrum confessio contra iniustum. col. 3. quamuis & male quidem Lallus de Tuscia in consil. Hij qui de lenib. nu. 13. per textum in c. postquam. lib. 6. asseueret con- trarium, videlicet confessum crimen coram inquisitore pu- niri, condemnariq̄ posse, non aliter ei tradita copia capitu- lorum & inquisitionis.

Et hinc est, quod si reus in tormentis fateretur crimen, & il- lud postmodū vltro solutus vinculis & catenis, & in sua liber- tate positus, ratificaret die sequenti extra tormenta in ban- cho iuris: tunc iudex teneretur ei stabilire terminum, saltem duorum dierum ad producendas omnes, & quasunque de- fensiones competentes aduersus suam confessionem, vt vn- diq̄; scaturire queat eius innocentia, casu quo innocens sit. vt p̄ Affl. & alios Regnicolas in consil. Si damna. & Maran. in tra- cta. iudiciorum. in 6. par. in 14. actu de quaestione, quae duplici nomine admittitur, in quibus locum illa habeat, & quo ordi- ne ad illam perueniatur. nu. 15.

Ceterum isthac conclusio ita explanata, amplificataque, li- mitatur primo locū non obtinere in insigni maleficio, & hoc quando adeo insigne esset, quod redactum esset ad notoriū, & manifestum. vt exprimit Boiss. in loco praecitato. num. 76. & de insigni latrone. vide per Affl. in d. dec. 391. nu. 10.

Limitatur etiam secundo locum non sortiri in reperto in flagranti crimine: cum contra notorium criminofum, delin- quentemque nulla defensio eadere possit. d. l. 3. §. si ad diem. ff. de re milit. Abb. & Fely. in c. causam. el. 1. nu. 5. de iudi. Gram- mat. dec. 36. nu. 50. cum aliis seq. & nu. 80. & Foller. in pract. crim. in ver. Itē q̄ fuit captus in flagranti crimine. nu. 1. & seq. Et ita obseruari vidi in patria mea, in anno 1578. dum quidā assassinus incognitus & aduena, cum duobus scoppettis par- uulis, tunc impiē degrassatus, aggressusq̄; esset Paschalem Ma- rianum Aquilanum, qui cū euasisset tam maximū vitā suā discrimen Dei benignitate, coepit strenue quidem ipsum assas- sinum fugam arripientem, duxitq̄; statim ad publicum carce- rem, eoq̄; sine cunctatione torto, atque tormentato, vt nego- tium atrocissimum, & notorium quidem exigebat, fassusq̄; cri- mine cū suis circūstantiis extitit in ipsa Ciui. Aquil. suspensus.

Et licuit quippe ipsi Paschali hoc agere, ac praedictū assassi- num capere, cum quilibet, ad quem spectat, repertū in flagran- ti crimine capere possit, illumq̄; pariter ducere ad iudicē loci commissi criminis. tex. est in l. raptos. C. de epis. & de And. de Iser. in 4. no. & ceteri Regnicolae in consil. Iustitiarj non per calendas. Bar. in l. si quis in seruitute. col. 2. per illum text. ff. de furtis. Bern. de Plotis. conf. 133. Hercules. nu. 21. inter cōf. crim. in fol. lib. 1. & Foller. in d. verfi. item quod fuit captus in flagranti. nu. 3. vbi hoc ampliat locum sortiri et in quolibet extraneo, vt is, quamuis ad eum non spectet praesens captura, valeat ipsum reum capere in flagranti crimine repertum, atq̄; postmodum ita captum ad publicum carcerem adducere. & est tex. in c. Regni exordiente. Amplius nulli priuato liceat. vbi disponitur licere cuiq̄; priuato capere publicum delin- quentē & eum pūtare in carceribus, vel transmittere ad supe- riores infra duos dies: alias incurreret priuati carceris poenā.

Imo hoc precedit quoq̄; in debitore, vt is capi queat a pri- uato si fugam arriperet, & nō haberet in loco vnde posset sibi satisfieri. arg. l. ait prator §. si debitore. ff. de his quae in fraud. Et sic captura propria auctoritate creditoris fieri posset, vbi- cumque debitor esset in fuga. d. l. ait prator. §. si debitorem. & ibi Bar. & Pet. a Plaza cum magna cathena Doctorum relata per eum in epito. causarum criminalium. c. 34. sub nu. 14.

Quodque adeo verum est, vt vēdicet sibi locum non solum in debitore laico, sed etiam in clerico, vt is fugiendo pro debi- to capi possit sine metu excommunicationis: secundum Ab- ba. col. 2. & 5. & alios omnes. in c. cum non ab homine. de iud. Io. And. & Abb. in c. 2. de pig. Inn. in gl. sua in ver. pralatorū. & ceteros oēs in c. vt famz. de sent. exc. gl. in c. ius gentium. 1. dist. & Doc. in c. nullus. C. de iud. & in c. olim. el. 1. de rest. spol.

Sed debitor ita captus, per creditore debet statim duci ad iudicem. teste Bar. in l. 2. ff. de fer. & in d. §. si debitorem. & Bal. in addi. Spe. de renunc. vers. pen.

Limitatur tertio eadem conclusio etiam locum non obti- nere modo aliquo, vbicunque extaret stylus, vel consuetudo contraria, vt inquisito copia indiciorum, & terminus ad de- fendendum dari non debeat. ita Rot. dec. 11. colum. fi. Afflic. d. dec. 391. num. 5. & dec. 135. Quidam Venetus. nu. 3. & Pa- risiensi. 44. vol. 1.

Claudicatque postremo antedicta conclusio, quādo copia indiciorum petita non foret, tūc. n. iudex posset indubitanter deuenire ad torturam nulla data copia. secundum Rip. in d. l. apud quem num. 9. quod declarat ibi vtiliter Dec. cum aliis Moder. Viuius opi. 717.

Sententia lata pro mortuo non valet, pariter nec decretum in eius fauorem interpositum. secundum Bar. & communiter Doc. in l. in summa. §. si ff. de re iud. Reprobata gl. ibi, quae visa est tenere contrarium. Balb. dec. 27.

Nec sententia lata pro mortuo valet, vt ex communi opi- nione tradit Ioachimus in obseru. 85. nu. 1. centu. 1. Imo tunc sententia ipsa etiam contra heredem, & contra procuratore defuncti nihil operabitur: ideo talis sententia exequi nequi- ret modo aliquo contra heredem. l. in summa. §. si. ff. de re iud. & ibi Doc. Pet. Andor.

Sententia contra mortuū prolata tempore ipsius sentētia, est ipso iure nulla, licet postmodum illa per viuum tueatur, atque defendatur. tex. est in l. in summa. §. si. ff. de re iudi. & ibi Doc. & in l. pen. ff. quae senten. sine app. rescin. Capicius dec. 1. sub nu. 26. Vantius in trac. de nullitatib. in rub. seu tit. de nul- lit. sen. ex defectu iurisd. & vnde, ac quibus modis proueniat, tam in iudice ordinario, quam delegato. nu. 106. & Sebast. Me- dices cum aliis aggregatis per eum in trac. mors omnia sol- uit. in 2. par. concl. 101. nu. 285.

Imo intantum procedit, veraq̄; apparet isthac conclusio, vt si snia ipsa lata pro mortuo ad eius fauorem promulgata esset, minime valeret, neq̄; teneretur vt efficax testimonium est Bar. in d. l. in summa. §. si. Alex. in l. si decesserit. ff. qui satisf. cog. nu. 5. Vant. in loco praecitato, Hugo Celsus. cōf. 73. Titius. sub nu. 41. Maran. in tra. c. iudiciorum. in 6. par. 3. partis. nu. 103. & Jaffr. dec. 27. sententia lata vbi planum facit istam esse comm. opin. contra gl. in d. l. in summa. §. si.

Imo similiter sententia lata pro mortuo in causa beneficia- li esset nulla, etiam quod daretur ignorantia iuris. ita Cardin. Put. dec. 186.

Sed sententia hac ita amplificata non procederet, vbicun- que sententia pro defuncto lata extitisset publicata, atq̄; pro- lata a iudice ignorante mortem: tunc enim illa prodesset sub- rogato in locum mortui. ita Bald. eleganter in l. 1. §. 1. in fin. C. de cadu. tollen.

Alias vero duas limitationes, in quibus sententia lata in fa- uorem, vel contra defunctum valeat, recensuit Vant. in d. trac. Com. opin. Tom. iij. M de

Com. V. I. Opin.

de nullit. senten. ex defectu iurisdic. & unde, sub numero 106. Viuius opin. 716.

Sententia autē lata contra infirmitate detentum, si quidē a iudice ignorante mero iure tenet, & valet, sed datur condemnatio in integrum restitutio: si vero a iudice sciente, est ipso iure nulla. (Vel generalius, sententia lata contra contumacem, necessario impedimento detentum: mero iure valet, si ab ignorante sed restitutione rescinditur: si a sciente, est ipso iure nulla) est com. opin. sec. Ias. in l. 2. §. si quis in iudicio. in §. not. ff. si quis caut. Charian.

Sententia lata contra infirmantem, vel alio iusto impedimento impeditum hoc sciente iudice, est nulla. si autem ignorabat iudex, valet sed restituitur. secundum Bar. in l. quāsitum. ff. de re iud. & l. 2. ff. de appella. recip. Et est consilium, q. citatus mittat excusatorem ad nunciandum iudici infirmitatem vel impedimentum. secundum Bar. vbi supra. Nisi fama esset vel notorium de ipsa infirmitate, vel impedimento: quia tunc non requiritur dicta nunciatio. per tex in c. illud extr. de clerici. excom. mini. gl. in l. si tutor petitus. C. de peti. tut. Et vult Imo. in d. l. quāsitum. Balb. decis. 16.

Quæro, An sententia lata super inepto libello, ex quo scilicet non possit legitimè colligi actio, sit ipso iure nulla? Resp. quod sic. Ita tenet glo. in princ. Instit. de verb. obli. secundum quam cōmuniter approbatam firmat Maran. in d. par. 6. Rub. de sent. nu. 67. & eam opinionem tenet Abba. in c. cum dilecti. extra. de empt. & vend. Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure. Ex quo enim talis libellus non valet etiam parte non opponente imo potest de ineptitudine opponi post sententiam, apparet sententiam esse nullam. M. Grassus.

Sententia lata super inepto libello est nulla. Alex. in 2. vol. consi. 137. Ias. in l. vinum. in fi. ff. si cert. pet. Nec potest reformari. Ang. in §. appellantur. col. 7. instit. de except. & in col. 25. Bellac.

Sententia lata super libello inepto non valet. gl. in prin. Instit. de act. in prin. Bald. in l. actor. C. de reb. cred. Bald. in l. hoc iure. ff. de iust. & iur.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in l. si patronis. ff. de iure iur.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 368. Don. a Fina.

Sententia precipitanter lata, & tam breui tempore quo verisimiliter acta maturè videri non potuerunt, est nulla. secundum Bart. & Bal. in l. 2. C. de eden. in l. 2. C. de sent. ex breui reci. Bar. in l. prolatam. C. de sent. in fi. per ca. tum ex literis. extr. de integ. restit. Butr. in c. ecclesia sancta Maria. extr. de consi. do. Prapof. in c. dilecto. 7. col. ext. de app. nisi secundū Fulg. esset lata partibus presentibus & consentientibus, quasi tunc præsūmitur causæ cognitio præcessisse. Balb. deci. 357.

Sententia est nulla, quæ pendente dilatione fertur, quia dilatio pendente termino non currit. teste Ias. consi. 10. lib. 1. in l. qui pro tribunali. nu. 37. ff. de re iud. Vant. de nullit. ex defect. iurisd. ord. nu. 157. Quam concl. limita nisi causa ob quam dilatio concessa fuit cessaret, aut iudex eam reuocasset quia tunc iudicis officium non cōquiesceret. sec. Bal. in c. 2. de dila. Alex. consi. 34. in fi. lib. 2. Tiraq. tract. caus. cess. par. 1. nu. 74. finge iudicem alicui tempus ad comparandum vel respondendum positionibus præfixisse: ille vero statim comparuit & respondit, tunc iudex non aliter expectato termino dictorum trium die rum ad vltiora, iure procedere potest, cum finita sit causa dilationis. teste Bar. & alijs in l. a filia. §. alumnus. ad Treb. Rom. cōf. 503. col. 3. ver. moueor. idem erit quando iudex dilationem reuocat. ex not. per Aret. l. si quis hæres. 2. ff. de acq. hæ. quam tamen reuocare posse intellige causa deficient. vt per Io. And. ad Spec. tit. de dilat. §. 1. ver. probatoria. Quæ omnia limita, vt per Ias. d. l. qui pro tribunali. q. vlt. vbi reg. negatiuam tradit; q. penden. dilatione nihila iudice est innouandum, quam etiam plurib. modis limitat. Viuius.

Sententia post peremptam instantiam lata dicitur esse nulla. vt docto. communiter tradiderunt in l. properandum. C. de iudic. & in cap. de causis. de off. deleg. Io. And. in addit. ad Spē. in tit. de iud. deleg. §. testi. ver. quid si statuto. & Bald. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offi. procon. & lega. & in ca. ex ratione, de appell. cuius rei illa est ratio, quia lapsa instantia perinde firma remanet prima sententia, ac si nūquā appellatū fuisset. l. 2. in fi. §. illud. C. de temp. appe. l. si contra. C. de appel. & d. cle. pen. sicque huiusmodi sententia lata censeretur a non suo iudice. cap. at si clerici. de iudi. & toto titulo. C. si a non cōpe. iud fuer. Pet. And.

Sententia lata per iudicem finita instantia, est nulla. secundum Bal. in obseruare. §. proficisci. in 3. q. ff. de off. procon. & in c. l. si de inuest. inter domi. & vasa. lis ori. in vbi. feud. & in l. properandum. col. 3. de iudicijs. Abb. in c. venerabilis. de iud. Fely. post eundem Abb. in ca. de causis. de of. deleg. Ro. consi.

De Iudicijs,

425. & 427. Paul. de Cast. consi. 324. videtur dicendū. Facit tex. in auth. ei qui. C. de temp. appe. Gram. consi. ciuili 165. nu. 4. & firmat Paris de Put. in tract. syndic. in ver. Sententia. in prin. vbi dicit instantiæ lapsū non suppleri per c. detestantes in Regno. & ista est com. opi. vt per Moder. ind. c. de causis. Idē.

Quid de sententia lata cū procuratore reuocato: an sit nulla? & dic, vt per Rom. consi. 367. nu. 10. vbi videtur cōcluder quod non, nisi plura concurrant de quibus ibi. Quid si procurator decedat ante causæ diffinitionem, an possit sententia ferri in personam domini causæ? & Guid. Pap. quæsti. 86. concludit quod sic. de quo vide quæ scribit Ias. in l. nulla C. de procur. sed si ambo sint mortui, & procurator & dominus. distinguere, aut ex eisdem actis constet de morte, & tunc nō fertur sententia in personam mortui, sed citantur hæreses: si verò nō cōstet, tunc si proferatur sententia valet Quid de executione sententiæ: an contra procuratorem litis exequi possit? & dic quod non sicut nec cōtra tutorem, curatorem & similes, nisi esset procurator in rem suam. de quo vide quæ habetur per pract. Pap. for. exec. sentent. per Bar. in l. 1. C. de senten.

Quid si procurator litē fuerit cōtestatus; & dominus litis effectus; an valebit sententia lata cū domino; absente procuratore? & dic quod sic; & si dominus aliqua agat quæ cōcernat ordinē litis procuratore domino litis effecto non vocato, nō valebūt; secus si aliqua agat cōcernētia litis. decisionem. secundū Aufr. ad Capel. Tolos. quæsti. 102. Quid quando filius fuit admissus ad defen. patrem absentem cōtra quem erat lis contest. finito processu: an iudex debebit proferre sententiam condemnatoriam contra patrem an verò cōtra filium? & dic q. contra filium. secundum veriorē sententiam, per Ias. in l. exi-gendi. nu. 22. C. de proc. vbi vide rationes not. prædictas autē principales conclu. intellige, & declara, vt per Abb. d. c. quarelam. col. 4. & seq. de elec. Bellacomb.

1 Sententia lata contra ius partis, est ipso iure nulla, quando error est in sententia expressus. gl. in l. ius pluribus. ff. de iust. & iure contrariam regulam cum suis ampliationibus & limitationibus ponit Io. Bolog. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obli. nu. 95.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Ias. in d. l. ius. nu. 3. videas Io. Bolo. qui ponit plures cōclusiones in d. l. ius pluribus. nu. 15. Don. a Fina.

Sententia lata contra statutū particulare loci est nulla, sec. Bald. in l. 2. C. quando prouoc. non est necess. Bar. in l. cum pro latis. ff. de re iud. dummodo sit inclusū in volumine statutorum. alias secus. idē Guido de Susa. in suis quæstionibus statutorū. in 3. col. & Fel. in c. 1. ext. de re iud. Balb. decis. 166.

Sententia lata contra notorium facti non est nulla, sed debet retractari. l. fina. C. ne filius pro patre. l. ciues. de appellat.

Fallit in 3. casib. vt per Fel. in c. per tuas. col. 2. de sent. excō. nu. 5. Don. a Fina.

Falsa causa notoria in sententia illam nullam facit. vt est communis opinio Bursa consi. 99. nu. 28. Bonacoss.

Sententia contra sententiam non valet, & nulla est cum secunda sine nouo processu, & noua instantia lata reperiat. l. 1. C. quan. prouoc. non est necesse.

Fallit in 14. casib. vt per Soci. reg. 353.

Fallit in 16. casib. vt per Fel. in ca. inter monasterium. de re iud. nu. 21. Don. a Fin.

Sententia contra carceratum, vel sub quauis alia custodia, seu cautione: puta de se presentando alibi, est nulla. vt est com. opin. de qua Vantius de nullitatib. process. fol. 105. num. 161. Bonacoss.

Sententia si appareat lata, & non appareat lata parte instāte, est ipso iure nulla Barto. in l. C. vt quæ desunt aduo. Ang. & Imo. in l. de vnoquoque. ff. de re iud.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in l. properandum. §. & si quidem. col. 1. de iud. Don. a Fin.

2 Sententia vnius testimonio lata est nulla, quamuis testimonium sit legitimū. c. licet vniuersis. & c. licet ex quadā. de testi.

Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 423.

Fallit in 6. casib. vt per Io. de Platea, in l. semel. num. 3. C. de re milita. lib. 12.

Fallit in 22. casib. quos nō. Bonif. de Vital. in trac. maleficiorum. in tit. de proba.

Fallit in 30. casib. vt per Spec. in tit. de testi. §. restat. num. 7. Dona a Fin.

Sententia lata per iudicem pecunia corruptum, est ipso iure nulla. l. venales. C. quando. prouoc. non est necesse.

Fallit in 2. casibus. vt per Soc. reg. 356.

Fallit in 3. casibus. vt per Fel. in ca. tua nos. de simo. num. 4. Don. a Fin.

Sententia per falsos testes, vel falsas allegationes, seu instrumenta.

strumenta lata est nulla. vt est com. opi. de qua Vārius de nul. lita. proceff. fol. 235. nu. 132. Limita. vt ibi per eum. Idem.

Sententia lata sub conditione non valet, sed ab ea debet appellari. l. 1. §. biduum. ff. quando appellandum sit. Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 369.

Fallit in 8. casib. vt per Port. lib. 4. suarum concl. reg. 9. Fallit in 3. casib. vt per Alex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. nu. 19.

Fallit vt per Damasc. reg. 124. Don. a Fin.

Sententia sub conditione intrinseca futurum respiciens, que incontinenti verificari nequit, nulla est. secundum communem de qua per Bur. consi. 219. nu. 2. lib. 2. Bonac.

Sententia sub conditione intrinseca, qua futurum negotium respiciat, & sit in potestate partis exequi, nec incontinenti purificetur, pro non lata habetur, ex doctrina Alex. in l. qui Roma. §. Augerius. nu. 6. ff. de verb. obliga. Casuren. in l. cōtinuus. cod. tit. Ant. Gabriel. lib. 2. commun. conclus. tit. de senten. cōclus. 1. nu. 17. & 21. communem & veriore post alios nuncupat. Osa. decis. Pedemon. 146. nu. 1. cum seq. de quo per Bur. fat. consi. 155. nu. 8. lib. 2. Bellac.

Quando iudex velo leuato tulit sententiam, redditur ipso iure nulla. Barb. in 2. vol. consi. 27 in 2. col. Ias. in l. nec quicquā §. vbi decretum. in 15. col. in fi. de off. procon.

Amplia etiā in interloq. Alex. in terminis in 1. vol. consi. 33. Et vide in simili not. Barb. inter consi. Alex. in 4c. ol. consi. 123. col. 8. ver. quoniam plus dicunt Bolog. consi. 36. col. 2. Idem.

Sententia est nulla, si lata est extra territorium ius dicentis. l. 2. §. sed si iudex. ff. de iud.

Ampliat in 3. casib. & limitatur in 8. ab Anto. de Tremul. in add. pra. Vbert. de Bonacur. de impe. execu. nu. 15. ver. ratione temporis. Don. a Fina.

Sententia lata contra absentem per falsas probationes do. lo presentis inductas, quas iudex fuit sequutus, est nulla. vt est com. opin. Soci. in c. super eo. nu. 30. de crimine falsi. sententia requiritur, vt bona per fiscoi apprehendantur, qua tamen fieri potest mortuo haeretico. vt est com. opin. Bur. consi. 43. num. 24. seu num. 2. Bonacoss.

Sententia contra maiorem absentem contumacem per doli & falsas probationes producētis lata, est nulla: praesertim si iudex secutus fuerit probationes huiusmodi. vt probatur in l. si prator. §. Marcel. & ibi gl. Barto. & alij de iudic. Abb. in c. cum venerabilis, de except. & plenius in c. licet causam. de probat. probatur etiam in l. qui agnitis eo. tit. de except. faciunt. l. 1. 2. & 3. C. si ex fals. instr. & q. notatur in l. quarela. C. de fals. Ioan. Andr. in d. c. licet causam, hancq. opinionem secutus est Soci. consi. 18. in 1. parte. Villal.

Sententia lata contra impuberē indefensum, est nulla. l. cū & minores. & ibi per doct. C. si aduers. rem iud. & l. acta. §. si. ff. de re iud. & ibi etiam tradunt doct. cum concordant. vt per Dec. in consi. 411. visis his. nu. 4. Et dixit Ang. in l. 1. super glo. 1. C. qui petat. vel curat Et non solum in ciuilibus procedit, verū etiam in criminalibus. vt docet Bar. quem alij sequuntur in l. contra pupillum. in ver. quaro quid in criminali. ff. de re iud. Et allegat tex. in l. clarum. C. de auctor. pra. Et ibi etiam docto. idem volunt. Soc. in. in consi. 1. num. 80. volum. 4. com. affirmat. E. Muscul.

Quaro, an sententia lata contra minorem indefensum, valeat mero iure? Resp. q. non, sed est ipso iure nulla, de hoc est textus in l. cū & minores. C. si aduers. rem indicatam. l. cōtra pupillum. ibi Bart. & Alex. & doct. communiter. ff. de re iudic. Iaso. l. si is ad quem num. 14. ff. de acquir. hered. & hoc est indubitatum. Mich. Grassus.

Sententia lata contra minorem indefensum, tutorem vel curatorem legitimum non habentem, non valet in ciuilibus; secus vero si ea prolata esset ad eius fauorem: tūc nempe absq; controuersia aliqua valeret, & teneret: secundum gloss. & omnes alios in l. 1. C. qui legit. person. Spec. de arbit. §. si. ver. per. Bal. in l. cum & minorem. quāst. 5. C. si aduers. rem iudi. gl. Bart. & ceteros omnes in l. non eo minus. C. de procurat. gloss. Bald. & reliquos in l. si tutor. C. in quibus cau. in integ. restit. non est necess. Nattā consi. 541. scripsi alias nu. 18. vol. 3. Bero. consi. 102. nu. 1. vol. 3. Iaffed. decis. 343. sententia lata pro pupillo. vbi planum facit istam esse communem opinionem, & Marant. etiam in tract. iudiciorum in 6. par. 3. vel vltimae part. nu. 105. & seq. vbi eam limitat non procedere in furioso: nam sententia etiam ad eius fauorem promulgata minimē valet.

Ano isthaec communis in tantum procedit, & amplificatur, quod si minor haberet tutorem, & ille non adimpleuisset solemnia requisita, & sic de iure adimplenda: tunc si proferetur sententia contra pupillum, esset utique nulla: secus autē si in fauorem. ita gloss. in d. l. si tutor. & ibi Bal. & Paul. Cast.

Ampliat secundum eadem communis obtinere locum etiam in sententia lata per falsos testes contra minorem: tunc ea censetur nepe ipso iure nulla fauore minoris aetatis. l. 1. C. si ex fals. instrum. Canonicae communiter hoc firmant in c. ab excommunicato. de rescript. & Legistae in l. Diuus Adrian. ff. de re iudic. vbi Ias. nume. 5. meminit de communi & similiter affirmat idem esse si huiusmodi sententia esset lata contra ecclesiam.

Et licet sententia lata contra minores indefensos non valeat; nihilominus tamen hoc de plano, & sine scrupulo aliquo procederet in prima instantia: secus vero in sententia lata in causa appellationis: vt per Bar. in l. alienam. C. de procur. Bald. in l. praes. C. quomodo, & quando. & Alex. in l. contra pupillum. nu. 6. ff. de re iud.

Clauiculae etiam secundo loco eadem communis, vbiunque sententia hac ratificata foret. Nam sententia pro, vel contra minorem promulgata posset indubitanter per eum ratificari. Ita. Fel. in c. causam. ei. 1. feb. nu. 6. cum aliis seq. de iudi. & Bertr. consi. 30. ex themate mihi traditae consultationis. nu. 1. vol. 1. 2. partis. vbi planē deducit istam esse communem opinionem. Viuius opi. 718.

Sententia lata contra minorem sine auctoritate curatoris. est ipso iure nulla. l. cum & vos minores. C. si aduersus rem iudic. l. acta. §. contra indefensos. ff. de re iud.

Ampliat in 4. casib. & limitatur in 4. per Anto. de Tremul. in add. ad pra. Vbert. de Bonacur. in tit. de imped. execu. nu. 14. ver. contra minorem vide distinctionem quam ponit Cor. in l. non eo minus. C. de procu. Don. a Fina.

Sed quaro nunquid valeat sententia, si pro minore lata sit? Resp. q. sic, & de hoc est tex. in l. non eo minus. ibi Alex. & omnes doctores. C. de procuratoribus Alex. in l. furioso. ff. de re iudic. Et quod hac sit communis opinio, firmat Rober. Marant. d. 6. par. Rub. de sent. nu. 106. M Grassus.

Sententia lata pro minore sine auctoritate curatoris valet. Ampliat & limitatur per Ant. de Tremul. in add. ad pra. Vbert. de Bona. in tit. de imped. execu. nu. 14. ver. contra minorem. Don. a Fina.

Iudicata contra minorem absque curatore, nullius sunt momenti. dicta. l. cum & minores. C. si aduers. rem iudic. l. si praes. C. quomodo & quando iud. l. acta. §. fina. ff. de re iud. & ibi Alexand.

Amplia etiam si sit doct. Bal. in l. sed & milites. §. qui autē. ff. de excus. tut.

Amplia siue iudicium sit ciuile sine criminale. Dyn. in cōfi. 38. Bar. in l. contra pupillum. ff. de re iud. Corn. in 4. vol. consil. 198. Alber. in 4. par. q. 84.

Et propterea quando proceditur criminaliter contra minorem, est ei de curatore prouiden. Ang. Atet. in tract. malefic. in versic. comparent dicti inquisiti & consentitur totū. col. 5. Bolog. in consi. 36. col. 2. & latius in consi. 37. col. 6. in fi. Hyppol. in l. 1. in §. requisito. ff. de quēst. Ang. in §. penes. col. 7. de act. Guid. consi. 130. Bellac.

Et cum minore defenso valet iudicium. d. l. cum & minores Socin. in 2. par. consi. 242. in prin.

Sufficiens tamen si minori sit datus procurator legitime constitutus. Mar. in l. de minore. col. 10. in fi. ff. de quēst.

Et pater non est legitimus curator fili emancipati. Bald. in d. §. qui autem. Nec etiam non emancipati. Bald. in l. amicifimos. §. Lucius. ff. de excu. tut.

Limita etiam in minore intellectu carente: & idem in furioso. Alex. in l. furioso. ff. de re iud. Idem.

Pro minore autem valet sententia. l. non eo minus. C. de procurat. glo. in d. l. 1. C. qui leg. perso. Pan. in 2. par. consi. 45. in fi. Anna. cōf. 93. Alex. vol. 2. cōf. 3. circa. fi. & consi. 59. & in d. l. non eo minus. vbi idem dicit in ecclesia. & idem vult Ias. in d. l. non eo minus. Ang. in §. 1. instit. de aucto. tut. Idem.

Et in tutore minus legitime administrante, est glo. not. in l. si tutor. C. in quib. caus. in integ. restit. quam alleg. Corn. in 4. vol. consi. 164. in prin. Barb. in 3. vol. consi. 91. max. col. 3. in cā spirituali contra minorem contumacem valet. Bal. in c. 1. col. pen. vers. sed contra adultum. de mil. vas. qui contu. est Spec. in tit. de confessionib. §. sequi. in prin.

Istud limita, secundū aliquos, nisi oppona. de nullitate, quia tunc non valet sententia lata pro minore. allegatur Bal. in ca. 1. col. 5. de rescrip.

Limita etiam quando acta sunt fauorabilia minori: secus in dubio. Corn. nu. 4. vol. consi. 164. Idem.

Sententia lata post lapsum triennij. & sic post finitam instā tiam est ipso iure nulla. hac esse communem opinionem attestatur Ias. in l. properandum. C. de iud.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 26. Commun opin. Tom. iij. M 2 Fallit

Com.V.I.Opin.

Fallit in 4. casib. vt per Fely. in c. venerabilis. de iudi. nu. 25.

Don.a Fin.

Sententia nulla approbata pacto, nullo respectu regulatur vt sententia, sed vt pactum quod est utile.

Fallit in 4. casib. secundum Fely. in c. significasti. de fo. compet. nu. 10. Do.a Fin.

4 Sententia quæ nulla est, per partes ratificari non potest, ad hoc scilicet vt valeat vt sententia, possunt tamen partes eam sententiam quæ nulla est, ratificare, vt valeat in vim pacti: & valebit vt pactum. gl. approbata. in l. 2. C. com. vtrius. iud. Bar. in l. licet. C. de iudi. & oportet quod de consensu, ratificatione, & illius sententiæ approbatione facta per partes, constet per contractum. Corn. confi. 125. par. 2. Bellac.

Laudum, seu sententia lata a iudice incompetente, & sic nulla, quomodocunque sit, licet regulariter non valeat, potest tamen partium consensu confirmari. Sed aduerte quod hoc casu non valeret sententia ipsa in vim sententiæ, cæterum in vim pacti, vt est tex. cum gl. communiter approbata in l. 2. C. com. vtr. iud. quam sequitur Rom. confi. 173. in fi. & confi. 175. nu. 4. Aff. dec. 117. promissio. in fi. & Calar Vrsillus in ad di. ibi. nu. 1. & Dec. confi. 475 in causa. col. pe. & in c. ex parte. il. 2. nu. 72. de offi. deleg. & in c. significante. sub nu. 17. & seq. de appel. & Soc. confi. 220. visis compromisso. num. 3. vol. 2. Viuius opin. 702.

Sententia nulla, quia lata die feriata ob necessitates hominum non potest per partes confirmari, aut ratificari tacite vel expresse: quia talis nullitas, puenit ex defectu iurisdictionis & solemnitatis substantialis, cuius suppletio & confirmatio in voluntate ratificantis non est. secundum Cy. l. cum antea. C. de arb. Bal. & Pan. in c. prudentiam. ext. de offi. delega. & per theoricam Inn. ibi. in ver. Item non est contra. insti. de test. mili. & ibi, sed respondemus. contra facit l. 2. C. com. vtrius. iudi. Balb. dec. 253.

Sententia quando est nulla, quia est defectus in sententia, seu in concernentib. sententiam ipsam, & non in reliquis substantialib. ipsius processus, tunc iudex appellationis illam reformare potest. Alex. de Imo. confi. 53. nu. 1. lib. 5. Dec. in rubr. ext. de app. nu. 12. ver. 2. Abb. hic concludit. Aym. Crau. confi. 140. nu. 8. quam opinio. communem esse inquit Rol. a Valle. confi. 41. nu. 40. to. 1. Kirchou.

Sententia lata contra ius, non valet. l. 1. & 2. quando prouocare non est necesse. l. si expressim. de app.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur per Io. Bolog. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de ver. ob. nu. 93.

Fallit in 16. casib. vt per Soc. reg. 35.

Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 5. ab Ant. Gabr. lib. 2. de sent. concl. 7.

Ampliatur & limitatur in 7. casib. & limitatur in 12. a Feli. in c. sententia. de sent. Don.a Fin.

Sententia si non appareat esse latam & promulgatam non valet. Bal. in l. fideicommissa. §. quoties. ff. de leg. 3. & nisi de his appareat, dicitur talis sententia imperfecta, si non appareat quod fuerit lata & lecta. Dec. confi. 458. Vez.

Sententia referens se ad aliquod instrumentum quod non est in processu, non valet, secus tamen si est in processu. Ias. in l. ait prator. §. si iudex. nu. 19. ff. de re iud. com. dicit. quia ad alia acta iure potest se referre. Sebast. Vant. de defectu processu. & solemn. nu. 105. com. dicit. Villal.

Amplia etiam, si iudex sit informatus de dicto instrumento, non tamen producto in iudicio. Couar. resol. lib. 1. c. 1. nu. 9. com. dicit ex Are. in c. 3. de accus. nu. 14. Idem.

Sententia debet ferri super toto eo quod petitur, alias non valet. l. in hoc iudicio. ff. fam. ercisc. l. etiam. ff. de min.

Fallit in 14. casibus. vt per Fely. in cap. cum inter. de iudic. Don.a Fin.

Sententia lata pro absente non contumace, non valet. Ias. in l. nec quicquid. ff. de offi. proconf. & in l. furioso. nu. 3. de re iudic. ff. com. dicit. Villal. & Vez.

Amplia istam communem etiam si sit lata in fauorem furiosi, vel absentis qui non potuit citari. Fran. de Are. in c. causam quæ. de iudi. nu. 23. ex Ant. ibi & ex gl. in l. furioso. & in l. quasitum. ff. de re iud. Idem.

Sententia lata post tempus præfixum a statuto non valet. Doc. in c. de causis. de offi. deleg.

Fallit in 3. casib. vt per Feli. in d. c. nu. 13. Don.a Fin.

ANNOT. PRAE.

1 Quid si sit lata in fauorem illius cui de iure nulla actio compete-
bat, an sit ipso iure nulla. vide Ant. Gabr. lib. 2. tit. de sentent. con-
clusionem 8.

2 Sententia nulla testibus lata, nullisque testium probabilis an in-

De Iudiciis,

dicanda nulla, vide egregie eundem Gabr. lib. 2. tit. de sentent. con-
clu. 9. Guid. Papæ q. 586 porro Francisci Regis Christianissimi ordi-
natione. art. 86. anno 1539. causa ciuiles testium publicationem ne-
cessario requirunt in omnibus tribunalibus præterquam in Senatu
Parisiensi, & alijs, ob eas potissimum rationes quas refert Rebuff.
trast. de public. attestat.

3 Sententia an ferri possit sub conditione vide fufissime Ant. Ga-
briel. lib. 2. tit. de sent. concl. 1.

4 Et ad hanc materiam ex ætate Ant. Gabriel. d. lib. 2. tit. de senten-
conclus. 2.

Sententiæ executio qua forma quove ordine
fienda est.

C A P. XXIII.

Executio sententiæ qualiter fieri debeat. vide Bar. &
Doctor in l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudicata.
Vezinus.

Quæro, Quis sit ordo, & forma executionis? Re-
spon. de hoc est tex. in la diuo Pio. ff. de re iud. l. 1. C. de execu-
re iud. & tradit gl. in c. pastoralis. §. quia vero. de off. delega. Et
no. communem conclu. quod prius debent capi bona mobi-
lia minus damno facta tenet gl. in d. la diuo Pio. in verb. ani-
malia. quam dicit communiter approbatam ibi Ias. nu. 10. Li-
cet Raph. Cum velit in electione creditoris esse, capere de qui-
bus ipse velit. M. Grass.

Sed quæro, An executio, facta non seruato ordine. d. la di-
uo Pio. sit ipso iure nulla? Resp. Bar. in d. §. in venditione. tenet
q. non, quem sequuntur Io. And. & Ant. de But. in c. quoniam
frequenter. §. si ext. vt lite non contest. Abb. c. quod ad consul-
tationem. de re iud. Et hanc esse magis com. opi. firmat Ias. d.
§. in venditione. nu. 19. Licet ipse amplectatur contrariam opi.
quam etiam tenet ibi Alex. & Imo. & hæc videtur verior, vt
scilicet dicamus iureconsultum ibi ponere formam, a qua re-
cedi non debet, ne nimis grauetur debitor. Hanc opinionem
tenet quoque Feli. d. c. q. ad consultationem. Maran. par. 6. Rub.
de execut. & ita iudicatum refert Matth. de Affi. & decis. 356.
M. Grassus.

Pro executione an si nõ seruetur forma. la diuo Pio. §. in exe-
ff. de re iud. retracte. adiudicatio. scilicet via resti. in integ. vide
Cor. vol. 4. confi. 92 & confi. 185. Ang. confi. 47. Vez.

Executio est nulla, si ordo excedatur in ea. la diuo Pio. §. in
venditione. ff. de re iud.

Fallit vt per Port. in lib. 5. reg. 11. Don.a Fin.

Executio aliter facta atque in §. in venditione. la diuo Pio.
ff. de re iudic. instituitur. valet, atque inuolabiliter stat. vt
commune interpretum placitum ait ad illum. §. Ias. num. 18.
E. Suarez.

Executio pro debito pecuniario, non seruata forma. la di-
uo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. an valeat, scilicet, vt primo
mobilia, deinde immobilia capiantur & alias vt ibi & dic. vt
per Ias. d. §. num. 10. & communem opin. esse, valere, secundum
Ias. ibi. sed ea communis procedit in causis in quibus sola fa-
cti veritate proceditur, tunc enim executio minime reuoca-
tur, licet ordo non seruetur. teste Bal. in c. tuæ. vt lit. non con-
test. Rom. in l. non solum. §. sed vt probari. ff. de ope. nou. nunc.
Ias. loco supra alleg. Idem.

Executio facta, nõ seruato ordine, vt primo mobilia, & po-
stea immobilia, ac deinceps persona capiat, valet. Ia. sin. l. a
diuo Pio. §. in venditione. de re iud. nu. 18. communem dicit
licet sibi non placet.

Nota istam communem ad intel. l. 4. tit. 8. lib. 3. in ordin. Et
nota dictum solemnne Ang. in l. fi. C. de edic. diui Adu. super gl.
in verb. dispositionib. & Cur. iun. ibi. nu. 65. dicentium contra-
ctum per testes probatum habere executionem paratam. licet
Bar. & Alex. in l. 1. in fin. ff. de his quæ in testa. delen. & Paul. de
Cast. in l. nostram. C. de testa. teneat contrarium: quas opinio-
nes concordat Bello. in confi. 22. nu. 9. dicens opinionem Ang.
procedere, quando contractus est cancellatus, vel deperditus:
& testes deponunt de tenore instrumenti, & dictum testium re-
diguntur in scriptis: alias aut secus cū in scriptis dicta testium nõ
rediguntur. ratio est, quia dicta testium faciunt notorium, sicut
instrumentum. iuxta tex. in c. significanti. de testib. & hoc vide-
tur de mente Petri & Baldi in dictis locis. Villal.

Ordo in executione iudicati etiam circa bona mobilia de
iure communi debet seruari, vt primo capiat, quod minus
debitori nocet. sec. gl. cum Bar. in l. a diuo Pio. §. in venditione.
ff. de re iud. Et si talis ordo peruertatur, non tenet sic gestum.
sec. Imo. ibi. Feli. in c. q. ad consultatio. ext. eo. aut saltē poterit
appel-

appellari. sec. Panor. ibi. Bal. in auth. sed hodie. C. de act. & obli. But. in c. quoniam. §. si. ext. vt lit. non contest. Balb. decis. 14.

Ordo iuris in executione sententiae traditus, in causis non seruatur. sec. gl. mag. in l. 1. cir. si. C. de iud. Jan. in c. ex ratione. ext. de app. nisi in ordine inducto circa executionem iudicati. de quo in l. a diuo Pio. ff. de re iud. Balb. dec. 178.

Pro executione sententiae possunt multa remedia simul intentari. Ias. in l. nulli. in 3. col. C. de iud. fac. quod vult Phil. in c. dilect. in 1. col. de app. vbi dicit, quod bona carcerati capi possunt pro executione. Alex. in 4. vol. conf. 130. in 4. col. ver. fac. quod in simili. Cor. in 4. vol. conf. 108. in si. fac. quod vult Bal. in l. 2. in si. C. de testa. mili. Mar. in l. vnus. §. custodia. in 6. col. ff. de quaest. fac. quod vult Cor. in 4. vol. conf. 166. ver. fac. Alex. in l. 4. §. si ex conuentione. in prin. ff. de re iud. in l. haeres. §. quod si stipulator. ff. de fideiuf.

Dicit tamen Alex. vol. 2. conf. 159. circa si. q. captura committi non debet, non facta excussione in bonis. & ita tenet in l. a diuo Pio. §. in venditione. in 2. add. de re iud. Vez.

Executionem sententiae petere officio iudicis melius est, quam via actionis: ratio est, quia tunc nec libellus, nec litis contestatio requiruntur, secus quando iure actionis peteretur. iux. no. per Alex. conf. 50. col. 3. lib. 2. Iser. in constit. reg. Neapol. dilationes. Caterum qui executionem petit, sententiam & acta exhibere tenetur, nisi transactum esset biennium, quia tunc sola sententiae productio sufficeret. vt per Bald. in l. 1. C. ne lic. ter. prouoc. quae quidem executio sententiae dicitur causa summaria. l. a diuo Pio. §. si super rebus. vbi Doc. ff. de re iud. Bar. in l. 1. lib. col. penul. C. de agric. & cens. lib. 1. 1. quod intellige, vt per Bal. in l. 1. §. is non videtur. prope si. ff. si quis iud. non obtem. locum habere quando contra executionem nulla opponitur exceptio. Bellac.

Sententia executioni mandari potest per eum iudicem qui vel ipsius latori successerit, vel statuto, iure, aut consuetudine sententiis exequendis praefectus sit, quamuis nulla ad id litterae proponantur. vt coe inquit Soc. in l. a diuo Pio. §. sententiam Romae. nu. 17. & seq. ff. de re iud. quem laudat Viuius d. lib. 1. opi. c. 7. & qui latius aliquantulo loquuntur, Aegid. Bos. in prac. tit. de for. compe. nu. 87. I. Clar. in prac. §. vlt. q. 96. ver. item quaro. E. Suarez.

Petens executionem sententiae per alium iudicem prolatam, si venerit, sine literis iudicis qui sententiam protulit, repelli debet. Bal. Alb. Pau. de Cast. in l. episcopale. C. de epis. aud.

Fallit in 2. casib. vt per Cagn. in l. cum quaedam puella. C. de iurisd. nu. 33. ver. 3. Don. a Fin.

Exeq. sententiae debet fieri per iudicem alterius territorij ad requisitionem eius qui iudicauit. l. a diuo Pio. §. sententiam. & ibi Doc. de re iud.

Limita, si sententia lata sit secundum ius commune: secus si secundum statuta. Alex. in d. §. sententiam. in 5. col. ver. 2. limit. Hypp. sing. 138. Vezin.

Executio sententiae, an possit fieri die feriata in fauore hominum. vide Alex. in l. 1. §. nunciatio. de ope. no. nunc. qui refert Bar. ibi. & in aliis loc. tenere quod sic. vide tamen ibi per eum. & per Fede. conf. 144. Et quod possit fieri. tenet Alex. in 4. vol. conf. 130. in 1. col. Vez.

Intra triginta annos arrestum exequi poterit. Doc. in c. plerumque. de rescri. & in l. si. C. de preci. impe. offe. & ita in praxi obseruari asserit Rebus. in comm. ad constit. regias. tit. de lite. ciuil. in gl. vlt. nu. 3. Bellac.

In executione sententiae seruanda sunt statuta loci vbi petitur executio. Rom. conf. 243. Vez.

Sententia nulla, non debet exequi etiam in criminalib. vt est com. opi. Clar. q. 94. ver. scias autem. & est nulla lata contra mortuum. l. pe. ff. quae sententiae sine appel. rescin. Capolla conf. crim. 59. nu. 3. Bonac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Tanta diligentia Rebuffus materiam de sententiarum executione persequitur ad constit. Reg. tract. de senten. executione. vt frustra hic quicquam addere indicari possit.

Sententia an exequi possit, parte non citata.

C A P V T. XXIII.

In executione sententiae, debet pars citari. Bal. & Sal. in l. si contra maiorem. C. de appel. quia super dubio, an appellatio sit deserta, est opus causae cogniti. ergo pars citari. l. in causae. §. causa cogn. ff. de minor. & ita vult Bar. in l. 1. ff. nil no. app. pen. ad dictum Inn. in

c. ex ratione. de app. responde, quod procedit quando executio est liquida: alias secus. de quo etiam vide Bal. in l. 1. C. de iur. & fact. igno. per Cano. in c. de cetero. vbi Felin. de re iudi. & per Ias. in l. 1. in 5. col. C. de iud. Barb. in 4. vol. conf. 37. col. 1. Card. conf. 32. in si. Alex. in l. a diuo Pio. §. in venditione. in 11. addi. de re iud. Vez.

Executio sententiae non potest fieri sine citatione, siue fiat in bonis, siue in persona, quia vbicunque absenti potest competere aliqua defensio, semper ille citari debet etiam in notoriis. c. si. de offi. deleg. in 6. Inn. in c. tua. de cohab. cler. Constan. in ordin. reg. art. 120. Maran. de iud. 6. part. in 3. actu. nu. 16. & seq. Viuius opi. 94. E. Suarez.

Quaro, an citatio partis requiratur in executione sententiae? respon. q. sic l. 1. ibi, si ceperis conueniri. C. de iur. & fact. ign. Bar. Alexan. Ias. & Doc. l. a diuo Pio. §. in venditione. & ibi Vinc. de Hercul. nu. 32. ff. de re iud. Rō est, quia aliter pars potest ladi propter multas exceptiones, quas opponere poterit. Gl. & Doc. d. l. 1. Matth. de Aff. in consti. Neap. lib. 2. rub. 17. nu. 15. M. Grass.

Sed nunquid indistincte in omni executione requiratur citatio? respon. Cy. lab executione. C. quor. app. non recip. tenet quod sic, siue executio fiat in actione personali, siue in reali, propter identitatem rationis. & hanc sententiam sequitur Imo. d. §. in venditione. & ibi Alex. qui dicit, quod haec opin. est verior. & Ias. nu. 9.

Contrarium tamen tenet Bar. d. §. in venditione. nu. 2. q. in reali, quando fit executio in eadem re, in qua facta est condemnatio, & quando in personali agitur ad speciem extantem, non requiratur citatio, alias secus. Et haec opin. est magis com. vt firmitat Ias. d. §. in venditione. nu. 9. Mihi tamen placet opin. Cyn. quae nititur aequitate, quam etiam tenet Soc. in trac. de dilat. art. 7. q. 19. & est magis tuta.

Amplia hanc concl. procedere etiam post desertionem appellationis. si pars intra tempus non fuit prosequuta appellationem, & sic remansit deserta. ita tenet Barto. l. 1. in si. ff. nil nou. ap. pen. Bal. & Doc. commuiter in l. si contra. C. de app. vt testatur Maria. in Spe. par. 6. Rubr. de execu. nu. 16. & sequitur Dec. conf. 97. nu. 2. Matth. de Aff. consti. Neap. lib. 2. Rubr. 17. nu. 20. alias si pars in executione non fuerit citata, non valet executio. vide dec. Neap. 358. M. Grass.

In omni executione per iudicem citari debet pars cum termino congruo, etiam quando in eadem specie facienda est executio. vt voluit Cy. Imo. Alex. & Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione. nu. 9. ff. de re iud.

Fallit in 3. casib. quos no. Lancil. in tract. de prae. in tit. de execu. nu. 3.

Fallit in multis casib. secundum Fely. in c. ex ratione. de appel. nu. 8. Don. a Fin.

Executio vbi fit in rebus adiudicatis per sententiam, non est necessaria citatio victi. l. qui restituere. ff. de rei vdi. & ff. ne vis fiat ei. l. si quis missum. & secundum Inn. c. ex ratione. ext. de app. Bal. in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. Secus quando in condemnatione venit genus, vel quantitas, vel res quae restitui debet, non extaret, ita quod pro executione caperentur aliae res, secundum ordinem. §. in venditione. in l. a diuo Pio. ff. de re iud. secundum Bar. ibi. in glo. in verb. praedictio. Bal. in d. l. 1. Inno. in c. cum super. ext. de re iudi. & eo casu procedat opin. Cyn. in lab. executione. C. quor. app. in 1. q. & Roffr. in l. meminerint. C. vnde vi. volentium citationem esse necessariam. Balb. decis. 180.

Executio autem vel tenuta seu alius actus iudicis in quo processit de facto parte non citata, vbi erat citanda, potest ab eo reuocari parte non citata, & sine causae cognitione. secundum gl. in c. excommunicatos. 11. q. 3. in l. minor. & ibi dom. Alex. ff. de enic. in l. 1. in verb. infirmabitur. ff. de fer. Bald. in l. si pacto quo poenam. C. de pac. in l. post sententiam. in vlti. fol. C. de sent. Bar. in l. 2. C. de fer. Balb. dec. 354.

Executio simplex, si mandetur fieri, non requiritur citatio: si est facienda in eadem re quae adiudicata est, secus autem in alia. Dec. in c. ex ratione. nu. 17. com. dicit. de appel. vbi ponit duas limitationes. B. Villal.

Executio rei iudicatae, nec pignoratium fieri potest super bobus, aratris, ceterisque instrumentis rusticorum. l. executores. C. quae res pig. da. poss. & no. Andr. de Iser. & alij Docto. in c. 1. §. agriculatores. de statut. & consue. quae cont. lib. eccl. in feud. & Maran. in trac. de iudiciis. in 6. par. in 3. & vltimo actu prin. nu. 31. fol. paruo 196. Tamen in rei veritate, & secundum corticem verborum. d. l. executores. ille tex. loquitur duntaxat de bobus, & instrumentis agrorum tributariarum, ne solutio tributi retardetur: nihilominus secundum Bar. communiterque omnes Docto. vbi supra. idem esset dicendum si mentionata Com. opi. Tom. iij. M. 3 pra-

prædianō essent tributaria quia si cessaret ratio solutionis tributorum militaret quippe alia ratio, scilicet ne sterilitas fructuum damno esset reipublicæ. argumen. l. i. §. de eo opere. ff. de aqua plu. arcen. & ne segetes cœlesti prouisione concessæ pereant. l. 2. C. de fruct. & lit. exp. Hoc idem videtur hodie statutum in Regno Neapol. ut habetur in c. 156. incip. constitutioni boues, & cetera. excepti duobus casibus relatis ibi per tex. & talia prohibita capi, si capiatur, possunt impune propria auctoritate recuperari per partem a manu executorum, secundum Ias. conf. 20. pro liberatione. vol. 3. tex. in l. defensionis. & l. prohibitum, & ibi glo. C. de iure fisci. lib. 10.

Sed interpretatur ista omnia non habere locum pro debito fiscali. tunc enim si debitor non esset soluendo, vel non reperirentur alia bona pro executione facienda, possent isto casu capi boues, & alia instrumenta aratoria: & hoc videtur expresse sancitum in c. Regni exordiente, pridem contra insolentiam. in princ. dictorum capitulorum.

Limitatur etiam antedicta, quando præmissæ bestiarum aratoria, & alia prohibita capi pro executione ex forma iuris communis, & cap. Regni, capiuntur non loco pignoris, nec simplicis executionis, sed ut vendantur, maxime ad hastam, vel detur insolutum, & pro executione sententiæ, vel crediti, ut alia bona colantur, tunc enim hæc impune fieri poterunt. secundum Ruin. conf. 130. ad dubiam. nu. 9. vol. 1.

Coarctantur etiam postremo iam posita, in subsidium, ubi non sunt alia bona, id est quando executores non inuenerunt alia bona sufficientia pro faciendâ integra executione crediti, nisi fecissent executionem in bestiis aratoriis, & aliis prohibitis: tunc enim præmissa prohibita pignorari, possunt capi pro executione crediti non obstante lege cōmuni, & statuto quolibet contrario. secundū glo. in d. l. executores. & ibi doct. Pet. Gerard. in sing. 35. dictum est. & Ripa in tracta. de peste, rubr. de præseruat. remed. nu. 221. Specul. in tit. de primo, & secundo decreto. §. restat. Andr. de Ifern. & omnes Scriben. Regnicolæ in constit. ab officialibus. & in constitu. quilibet.

Contrarium vero asseruerunt, & male, Petrus de Ballapert. Cyn. & Saly. in d. l. executores, & Negusantius in trac. de pign. in 2. par. nu. 48. quæ omnia latissime cumulantur per Iulium Ferret. in tract. de gabellis, & publicanis, inserto inter sua consilia. nu. 525. cum aliis seq. ubi ponit alias limitationes, & Ioa. Anton. de Nigris etiam in d. cap. pridem contra insolentiam, nu. 1. cum aliis seq. Viuius opin. 267.

Sententiæ, quæ in rem transiit iudicaram standum est, & pro dicto eius processu præsumitur siue de presenti, siue de antiquis & siue in presentem, siue absentem lata sit. Inn. & Imol. qui asserunt hanc communem in c. cum in iure peritus. de off. deleg. Fel. in c. quoniam contra. vers. quarta conclusio. & vers. 3. conclusio. de probationibus. Turzan.

Sententiæ executio nunquid fieri possit contra tertium possessorem; & an is eam valeat impedire.

CAP. XXV.

Sententia contra tertium possessorem non mandatur executioni. Bal. in l. i. C. quo. leg.

Fallit ut per Socyn. reg. 135. Don. a Fin.

Executio sententiæ fieri non potest contra tertium possessorem. secundum doct. in l. a diuo Pio. §. si super. rebus. ubi glo. & Bar. ff. de re iud. Dec. conf. 187. 198. col. 4. in fin. Quid de sententiâ lata contra reū principalem, an possit mādari executioni contra emptorē rei litigiosæ? & dic, ut per Neuiz. conf. 20. nu. 13. Dec. d. conf. 187. col. si. docto. in l. fin. C. de litig. quid quando agitur de executione iuris realis, & tertius possessor habet causam ab eo contra quem principaliter oritur? distingue ut per Neuiz. d. conf. ubi ponit tres casus not. vsque ad nu. 14. Quod autem executio sententiæ lata in actione personalis fieri non possit contra tertium possessorem: siue ceperit possidere ante litem contestatam, siue post quandocunque ante executionem, & siue condemnatus deserit dolo possidere siue non scribit Rol. conf. 5. nu. 8. lib. 2. ubi ampliat conclus. procedere etiam si res fuisset alienata pendente lite per debitorem in fraudem creditoris, quia si feratur sententia in fauorem creditoris super actione personali; non tamen mittetur executioni contra tertium possessorem in quem res translata est, sed contra eum agen. erit reuocatoria: probando fraudem debitoris qui alienauit. teste Rol. d. conf. 5. nu. 10. not. doct. in d. §. si super. rebus. Bar. in l. si quis missum. §. iud. ff. de dam. infect. Quid de sententiâ lata contra cedentem siue alienantē, an mā-

detur executioni contra tertium possidentem illas res? & dic ut per Abb. in c. si. nu. 8. de alie. iud. mut. cau. fac. Bellac.

Executio sententiæ lata in actione personali, non potest fieri contra tertium possessorem siue ceperit ante litem motā possidere, siue post quandocunque ante executionem, & siue condemnatus dolo deserit possidere, siue non. Bar. & alij doct. in l. a diuo Pio. §. si super. reb. ff. de re iud. quia executio facta in bonis a tertio possessis, non citato, nullum iuris ordinem habet & quod ea non iure ordinario, sed per iudicem reuocari debeat, consulendo scribit Petr. de Anch. in conf. 292. Referunt & alij, Aymon Craue. in conf. 235. nu. 2. in 2. par. & Rol. a Valle conf. 5. addens nu. 9. hanc communem Doct. conclusionem esse, in 2. Tom. conf. Kirchouius.

Sententiæ executionem impedit tertius, si in promptu doceat de iure suo secundum Panorm. in cap. veniens 2. de testib. quo casu si is pro quo executio fieri debet, præstet cautionem de restituendo rem illi tertio, casu quo ille vincet, fieret & continuaretur ea executio, & neque impediri posset. Felia. in d. c. veniens. & adhuc ille tertius eijciatur si demonstratur a parte aduersa eum scinisse causam eam agi. tunc enim non audiendus esset, alias in promptu ille tertius veniens, docens de suo iure, audietur, alioqui sine præiudicio illius tertij fiet executio contra condemnatum. c. super. de sent. & re iud. plene Boer. decif. 79. in prin. Bellac.

Quæro, An tertius possit impedire executionem sententiæ inter alios lata? Resp. Circa hanc passum in varias per doc. itū est sententia: pro clariori igitur declaratione distinguendum est: Aut sit executio sententiæ lata in actione reali, aut personali primo casu, aut victus possidet rem duobus simul petentibus & tunc qui prius vicerit, obtinebit in executionis iudicio, præstita tamen cautione victo de eum defendendo contra tertium ita probat tex. expressus in l. i. a quo. cum l. seq. ff. de rei vendic. l. cum idē. ff. de pet. her. per quæ iura, ita tenet Bar. Alex. Ias. & doct. l. a diuo Pio. §. si super. rebus. ff. de re iud. Bart. d. l. cum idem. & l. si alienam rem. ff. de sol. Abb. Ant. de But. Card. Fely. nu. 7. Aret. & alij. c. veniens. el. 2. de testib. Inn. c. cum super. nu. 4. Fel. nu. 11. de re iud. Si vero tertius post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam, capit agere contra victum, vel opposuit se executioni, non auditur, sed mandatur executioni sententiæ contra possessorem in re petita, etiam sine vlla cautione. ita tenent Inn. Imo. Ant. de But. & Fel. d. c. veniens. nu. 8. & Aret. ibi. nu. 3. dicit hanc esse com. opin. & quod omnes sequantur firmat Fel. nu. 9. Eandē sententiam firmat Ang. Aret. a sententia. ff. de app. Alex. & Ias. d. §. si super. reb. gl. d. c. cum super. verb. interpolat.

Aut tertius se opponens possidet, & tunc dubio procul audiendus est, & impedit executionem. Ratio, quia hic tertius rei petitiæ possessor nondum fuit victus ab eo, qui petit executionem: alioquin non fieret executio contra victum sed contra ipsum tertium qui nusquam litigauit, nec victus fuit. sicut probatur in d. c. cum super. & d. §. si super. rebus. & l. ob maritorum. C. de vxor. pro marito. Facit regula, Res inter alios acta, aliis non nocet. l. sape. de re iud. Ita tenet Imol. l. a sententia. in prin. ff. de app. quam sequitur Alex. & doct. communiter. d. §. si super. reb. Pet. a Duen. in tract. regul. reg. 274. limit. 2.

Aut res quæ a duobus petitur, vacat, & tunc admittitur opponens se ad impediendam executionem, si velit docere, quod eius intersit possessionem victori non tradi: quia facilius eam obtinebit vacantem, quam si fuerit alteri tradita. tex. in d. c. veniens. ubi tenet Inn. & omnes doct. Bar. Alex. & Ias. d. §. si super. reb. Fel. & doct. d. c. cum super. & hanc esse communem sententiam firmat Did. a Coru. in lib. pract. q. c. 16. nu. 3.

Secundo casu principali, quando lis est super actione personali & sententia executioni mandanda in rebus, quas victor asserit esse debitoris condemnati, si tertius volens impedire executionem, non possidet, & vult probare se dominum esse illarum rerum, impeditur executio. tex. l. a diuo Pio §. si super. reb. ibi gl. verb. fiat. Bar. & omnes doct. communiter. ff. de re iud. Inn. & doct. in d. c. veniens. Sin vero tertius ille possidet, sufficit quod alleget possessionem ad impediendam executionem quoad possessionem, quam obtinet etiam si non dixerit se dominum, & victor velit probare dominium esse apud debitorem victum. ita tenet Bar. & doct. communiter. teste Ias. nam. 9. & Zas. d. §. si super. Fab. l. i. C. de priuileg. fisc. Abb. d. c. cum super.

Prædicta omnia ego vera esse iudico in iis casibus, quibus sententia lata inter alios aliis non præiudicat, nec iure nocet, vel nocere quidem potest, & nocet, tertius tamen potuit appellare & appellauit. Secus vero in iis casibus, quibus sententia nocet tertio quoad plenum præiudicium ex natura causæ, vel ratione scientiæ, aut alio pacto, & tertius appellare non potest. Namque tunc quoque quo ad tertium transiit sententia in rem iudicatam, ideoque executio impediri nequit, per ea quæ

quæ no. Doc. communiter d. l. sape. ff. de re iudic. & in specie vbi interuenisset scientia tertij, dicit hanc esse cõmun. opin. Alex. d. §. si super reb. nu. 24. per tex. c. quãuis. de re iud. Anto. de But. Pan. & Fely. d. c. veniens. el. 2. de testib. quos refert & sequitur Pet. a Duen. trac. reg. 274. limit. 1. M. Grass.

Quæro, Quid probare debeat tertius, volens impedire executionem sententiæ inter alios latæ? Respon. frequentissimo omnium consensu traditum est, eum, qui velit impedire sententiæ executionem, docere debere summam, & intra breue tempus ius contradicendi, causam, scilicet, quod damnum patitur ex illius sententiæ executione. ita probat tex. c. veniens. el. 2. de testib. ibi no. Panor. & Fely. l. a diuo Pio. §. si super reb. ibi Doct. ff. de re iud. & ista est communis opinio. vt testatur Did. Couar. in lib. prac. q. c. 16. num. 1. & tenet Felin. c. præterea. col. pen. de testib. cogen. Quod tamen ita intelligi debet, vt sufficiat, semiplena probatio, nec requiratur plena probatio. vt firmat Inn. & omnes Doc. d. c. veniens. vbi Feli. ita communiter a Doc. nostris receptum esse dicit. nu. 13. & d. c. cum super. nu. 16. de re iud. M. Grass.

Sed quæro, quid si adfit suspicio calumniæ, an sit admittendus tertius opponens se executioni? Respon. quod non. cap. suscitata. de in integ. restit. & tenent glo. Abb. Felyn. & Dec. c. super eo. de offi. deleg. ver. tenebit. Felyn. cap. fin. de calum. Card. Fely. num. 10. d. c. veniens. el. 2. de testib. Card. clement. 1. q. 4. de re iudic. quorum opin. communis est. teste Couar. d. c. 16. M. Grass.

Quæro, An tertius possit impedire trium sententiarum executionem, ex causa nullitatis? Respon. Doct. sententiis variant, nonnullis existimantibus non posse, quæ sententia est Guliel. & Barb. clem. 1. de re iud. quam etiam sequitur ibi Zenzel. & Imo. eo casu, quando tertius ille fuit certus de omnib. tribus sententiis, alias vero vbi nullam scientiam habuit duarum sententiarum, censuerunt nullitatis exceptionem admitti, ad impediendam executionem a tertio.

Contrariam opi. q. s. indistincte exceptio nullitatis per tertium obiecta impediatur trium sententiarum executionem. frequentiori calculo approbarunt interpretes. Io. And. d. clem. 1. verb. contra se. Card. q. 4. Fely. c. veniens. 2. nu. 1. ext. de testib. Dec. c. sua. num. 10. de app. Alex. & Ias. l. a diuo Pio. §. si super reb. ff. de re iud. Rot. dec. 441. in antiq. Rom. sing. 291. Fel. c. qualiter. 1. nu. 3. vbi dicit ita tenere Doct. communiter de accus. c. cum super. nu. 18. de re iud. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullitate, vbi asserit hanc esse cõm. quã ego indubitanter veram iudicò, quoties sententiæ nec ex natura causæ, nec ratione scientiæ tertio nocent etiam scienti: secus vero esse arbitror, quando tertio sententia nocet vt tertio, & ea ex causa appellatio interdicitur, quod probatur ex ratione. d. cle. 1. M. Grass.

Quando fit executio super re aliqua de quâ fuit lata sententia: dic, quod ea executio a tertio se opponente impediri non potest, si ei de indemnitate caueatur. l. is a quo. & l. sequē. ff. de rei vend. Bar. in l. a diuo Pio. §. si super reb. nu. 2. vbi Ias. nu. 17. ff. de re iud. quod quidem locum habet etiam in beneficiis. teste Fely. in c. veniens. 2. nu. 7. de testib. necnon in feudilibus. ex no. per Affl. in c. Imperialem. §. præterea inter duos. Num. 67. de prohib. alien. per Feder. & c. si duo. num. 33. de pace tenen. qua in re distingue. vt per Myfing. cent. 3. obseru. 73. nam inquit ipse, aut in re vacante fit executio: & tertius contradicitor illam impedit. tex. in c. veniens. de testib. aut fit executio in re per alium possessa, & tunc tertij cõtradictione nõ obstante fieri potest executio. l. is a quo. de rei vend. si tamen victor cautionem de restituendo præstabit, si tertium obtinere contingat, aut condemnatio in vna re facta est, & in alia fit executio, & tunc tertius executionem impedit. Bart. d. §. si super reb. I. Ludouic.

Executio si fit super re, super qua cognitio præcessit, & lata est sententia, tunc non impeditur executio, sed tertio se opponente cauetur de indemnitate. l. is a quo fundus. & l. seq. ff. de peti. hæred.

Fallit vt per Anto. de Tremul. in addi. ad prac. Vber. de Bonac. in tit. de imped. execu. nu. 9. ver. controuersia mouetur. & nu. 12. ver. si actione reali. ponit Bar. distinctionem. & limitat quælibet capita.

Fallit in 2. casib. secundum Ias. in l. a diuo Pio. §. super reb. ff. de re iud. nu. 17.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. per Pet. Duen. reg. 273. & per Diaz. reg. 266.

Fallit in multis casib. secundum Fely. in c. veniens. de test. num. 10. Don. a Fin.

Sententiæ executionem an impediatur exceptio nullitatis.

CAPVT. XXVI.

Verò, vtrum sententiæ executio impediatur nullitatis exceptione? Respon. q. sic, dummodo summarie & statim probari possit nullitas. l. a diuo Pio. §. si super reb. ff. de re iud. Bar. & omnes. l. 4. §. condē natum. ff. de re iud. Fran. c. dilecto. de app. Doc. l. si. C. si ex fals. instru. Bal. l. ab executione. nu. 7. C. quor. app. non reci. Matth. de Affl. dec. Neap. 283. & hanc dicit esse cõmun. opi. Alex. cõf. 33. nu. 9. lib. 1. Sebast. Vant. de nullita. c. quot. & quibus mod. nullitas proponi possit. nu. 32. Alex. Ias. & Mod. d. §. condemnatum. & præsertim Ripa. M. Grass.

Sed quid, si sint tres conformes sententiæ nunquid nullitatis exceptio impedit executionem? Respon. Receptior est opinio, non impediri trium sententiarum conformium executionem. tex. est in Clement. 1. de re iud. & firmant omnes Doct. præsertim Alex. Ias. & apertius Ripa dic. §. cõdemnatum. nu. 14. & sequen.

Amplia prædictam cõclusionem, vt procedat etiam in criminalib. Namq; non obstante nullitatis exceptione tres conformes sententiæ executioni mandandæ sunt. ita firmat gl. cõmuni consensu approbata. d. Clem. 1. verb. quamuis.

Amplia secundo, vt obtineat quoque in tribus sententiis interlocutoriis. ita tenet. d. glo. communiter approbata. vt firmat Alex. rub. ff. de re iud. Abb. c. causam matrimonij. de off. deleg. Eandem sententiã tenet Rot. dec. 113. in nouis. & Fely. rub. de re iudic.

Limita prædictam communem cõclusionem, vt admittenda sit nullitatis exceptio aduersus tres sententias cõformes, quoties nullitas ipsa notoria est, & euidentis ex actis. ita tenet Old. cõf. 106. Card. d. Clem. 1. Dom. cõf. 24. & cõf. 95. col. 1. Eandem sententiam firmat Fran. c. dilecto. de app. Bal. l. 1. C. ne lice. tertio prouo. Im. l. de pupillo. §. qui opus. ff. de ope. no. nun. Corn. cõf. 204. lib. 2. Ias. cõf. 44. lib. 3. Curt. sen. cõf. 59. col. 6. Aym. Crau. cõf. 3. col. 1. Io. ab Amic. cõf. 128. & eã dicit com. Rip. d. §. condemnatum. & tenet ibi. Alex. & Ias.

Secundo limita, vt non habeat locum in tertio opponente nullitatis exceptionem. Namq; impeditur executio. ita tenet Io. And. d. Clem. 1. in gl. verb. contra se. & ibi Card. q. 4. Feli. c. cum super. de re iud. nu. 28. & c. qualiter. el. 1. num. 3. vbi dicit hanc esse com. opin. c. veniens. el. 2. ext. de testib. Alex. & Ias. d. l. a diuo Pio. §. si super reb. ff. de re iud. Eandem dicit esse cõmun. Sebast. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullit. & sequitur Dec. c. sua. nu. 10. de app. Rot. dec. 441. in antiq. Roma. sing. 291. Quam sententiam ego indistincte veram puto, quoties sententiæ tertio vel ex natura causæ, vel ratione scientiæ non nocent, licet contrarium velint Barb. Zenzeli. & Imo. d. Clem. 1. M. Grass.

Executio sententiæ impeditur ex nullitate notoria resultante ex actis, etiam si tres conformes essent sententiæ. Sali. in l. 1. C. ne liceat. 3. prouoc.

Fallit in 3. casib. quos no. Port. lib. 1. suarum conclu. reg. 32. Don. a Fin.

Executio sententiæ statim facienda est post tres conformes quacunque nullitatis exceptione, nõ obstante. cle. 1. de re iud.

Ampliatur in 8. casib. & limitatur in 16. a Port. lib. 4. regul. 25. Don. a Fin.

Executione sententiæ impedit exceptio nullitatis, quæ põt incontinenti probari. Bar. quem sequuntur omnes in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. & Zas. in d. §.

Fallit in 7. casib. vt per Alex. in d. §. num. 5. & seq. vbi ponit aliam regulam. & limitat in 6. casib. in quib. licet exceptio requiratur altiore indagine, impedit executionem sniæ, exceptio nullitatis, quæ requirit altiore indagine non impedit executionem sententiæ. Bart. in d. §. condemnatum. facit tex. in c. sciscitata. de in integ. resti.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. §. col. 4. vbi etiam Zas. ponit 3. fallen. Don. a Fin.

Si de nullitate principaliter agitur, impeditur executio sententiæ: secus si de nullitate opp. per viam exceptionis. Dec. in cõf. 103. post Pau. de Cast. in auth. quæ supplicatio. C. de preci. impe. offe.

Fac. quod vult Alex. in 5. vol. cõf. 83. circa fi.

Et quod nullitas impediatur executionem tenet Alex. in 1. vol. cõf. 33. in fi. Et si prima sententia sit confirmata. Card. in cõf. 71.

Nullitas incidenter puta per modum exceptionis proposita regulariter si fuerit in promptu, executionem impedire consuevit. Multas auctoritates ad hanc sententiam allegat Sebast. Vant. in tract. de nullit. sent. in rub. quot. & quib. modis nullitas in iudicio proponi, & super ea libellus & sententia concipi & formari possit. nu. 32. Et hanc doctrinam communem Doc. sententiam esse asserit Alex. de Imo. in consil. 33. nu. 9. in lib. 1. & facit mentionem ipse huius decisionis in consil. 85. nu. 8. in 2. lib. Et quod ea limitetur tradiderunt idem Alex. in consil. 83. nu. 8. & 9. in 5. lib. consil. & post eum Apostill. in d. consil. 33. in verbo, executionem. Kirchou.

Sententia, quæ irretractabile damnum infligit, si nulla dicatur, non antea executioni mandabitur, quam illius vires diligenter excutiantur, tametsi altiori indagine opus sit. commune inquit Ias. in l. 3. §. si seruus. nu. 9. ff. de acq. pos. Iuli. Clar. in prac. §. ult. q. 94. ver. scias autem. Viuius.

Nullitas principaliter deducta coram superiore agendo non impedit executionem sententiæ. secundum Ang. & Imo. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Inn. in c. cum in iure. gl. 1. ibi, alij dicunt, & forte melius. ext. de offi. deleg. Spec. in tit. de libel. concep. §. nunc videndum. in fi. Io. And. in addi. ad Spec. tit. de litis contes. §. quoniam. ver. quid de causa nullitatis. D. de Rota dec. 284. in nouis. in rub. de re iud. licet Cuneus in d. §. condemnatum. tenuerit contrarium. Prima verior, nisi forte nullitas esset euident, per ea quæ dicuntur in sequenti decisione. Et nisi in trib. casib. quos ponit d. Præpos. in c. dilecto. col. 34. ext. de app. Balb. dec. 470.

Executio sententiæ latæ contra defunctum, an fieri possit contra hæredem, & quid quando hæres ipse est condemnatus.

CAPVT XXVII.

Executio potest fieri in hæredem mortuo testatore. l. vii. C. vt act. ab hæred.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 3. a Petr. Duen. reg. 277. Don. a Fin.

Executio vel tenuta data super bonis in quibus fuit cognitum in causa contra defunctum, contra hæredem dari non debet absque citatione. secundum Inn. Feli. Are. & alios in cap. quia. de iud. Alex. in l. a diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iud. Ang. in repe. l. 1. nu. 28. & seq. C. de iud. Bellac.

Executionem sententiæ latæ contra defunctum exequi posse contra hæredem vniuersalem condemnati, eo citato, communiter a Doc. traditur. Inn. in c. quia. quem Abb. nu. 9. cum seq. & Fely. nu. 4. ext. de iudi. sequuntur. Papien. prac. in forma execu. sent. diffi. in §. sapiens. nu. 26. verfi. quæro. an sententia. Alex. de Imo. in l. oratione. nu. 2. ff. de feriis. & idem Alex. in l. a diuo Pio. in §. in venditione. nu. 34. ver. secundo fallit quando peteretur executio non contra condemnatum, sed contra eius successorem, quia tunc semper requiritur citatio. ff. de re iud. Quam tamen conclusionem, & sententiam commun. in executione sententiæ latæ contra defunctum, in interdicto retinenda, non procedere tradit Ant. Capic. in 1. decis. nu. 14. & eam cum eo temperamento accipiendam esse, quando prius facta esset discussio & probatio, quis sit hæres. ex notatis eorum quæ per Doc. in l. postulante. ff. ad Trebel. annotata sunt, consulendo scribit Rol. a Valle. in consil. 21. nu. 8. 9. 10. §. quib. tamen non obstantib. in to. 1. vbi ipse & rationes pulchras, & multas auctoritates Doc. deducit. Kirchou.

Condemnatus vt hæres in executione sententiæ poterit allegare, qd est hæres cum beneficio inuentarij, licet in toto processu non allegauerit, & si talis hæres beneficio inuentarij soluerit, & demum constet bona defuncti non sufficere pro ex soluendis omnib. creditorib. poterit contra eum agere cui integre soluit, vt sibi pro rata satisfaciatur. Io. Fab. in §. extraneus. nu. 7. Insti. de hære. quali. Bellac.

Sententiæ executionem quando euitet condemnatus ad soluendum; & quid de quadrimestre miserationis causa illi concessio.

CAPVT XXVIII.

Condemnatus ad soluendum non euitat executionem dato, qd velit fideiubere, vel pignora dare. l. si se non obtulit. §. ait prætor. ff. de re iud.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. vt per Ripam in d. §. ait prætor. nu. 4. Don. a Fin.

Condemnatus habet quatuor menses ad soluendum miserationis causa indultus. l. 2. & 3. in prin. C. de vsur. rei iudic. & cap. quærenti. & ibi Gloss. & Felyn. num. 2. de offic. & potest. iudi. deleg. Bar. in l. 2. C. de vsur. rei iudic. Alexand. in l. 2. ff. de iureiur.

Sed aduerte, qd ipse condemnatus tenetur, & debet a principio cauere quod soluet transactis prædictis quatuor mensib. aliter potest statim personæ alter cap. vt decedit Bar. & Angel. in l. si debitor. in fi. per illum tex. ff. de iudic. & Ias. hoc pro singulari commendat. in l. si arrogator. col. fi. ff. de adopt. & in l. 2. in fi. ff. de re iudi. & Fely. in c. quod ad consultationem. sub nu. 9. de re iud. vbi hoc explanat, atque limitat procedere in dilatione miserationis causa a lege elargita, & concessa, non autem in aliis dilationib. ex conuentione priuata, & ex alijs quibuscunque pactis, & contractib. prouenientib.

Ceterum hoc non procedit in condemnatis ex maleficio, seu ex quocunque crimine, quib. regulariter non conceditur, neq. competit dilatio quadrimestris ad soluendum, etiam si in sententia in causa ista criminali, quis esset ad poenam pecuniariam, & pecuniariter damnatus. sec. Gl. Bar. & Fulg. in l. si videtur. ff. de re iud. & in addi. Spe. in tit. de sententia, & re iud. col. 9. in ver. Tertio fideiussit. Alex. nu. 18. & seq. & Ias. nu. 16. & seq. in l. debitorib. ff. de re iudi. vbi scribit istam esse magis communem opinionem.

Item ipsa dilatio quadrimestris ad soluendum iudicatis a lege concessa, cessaret et si facilis esset solutio iudicati condemnato. d. l. debitorib. in prin. veluti, si locupletissimus scenerator in modicam summam damnatus foret. secundum Cy. Alber. de Ros. & Iac. Are. in l. vnica. §. exactio. C. de rei. vx. acti. Fely. in d. c. quod ad consultationem. sub nu. 9. & seq. Are. Ripam. & alios communiter in l. ita stipulatus. ff. de verb. obl. & Nicol. Pignola in addit. Rom. in sing. 465. vbi tollit argumenta ipsius Romani, ibi contrarium, & male asseuerantis.

Et regulam hanc, quod condemnatis soleant a lege miserationis causa concedi quatuor menses ad soluendum, ita declaratam, & limitatam, limitat etiam Fely. in d. c. quærenti. nu. 2. in septem alijs casib. & Alex. limitat in 4. casib. in d. l. debitoribus. nu. 10. & vide Lancel. limitantem in 7. alijs casib. in trac. de off. prætor. in causis ciuilib. §. 2. in titu. de execu. sent. nu. 11. & seq. Viuius opi. 124. & Don. a Fin.

In petenda sententiæ executione an libellus requiratur; quando illius executio impediri potest, ad quem spectet executio eius, & an sententiæ contra procuratorem, vel contra principalem latæ, executio fieri possit contra dominum, vel contra fideiussorem.

CAP. XXIX.

Pro executione sententiæ, requira. libellus? vide ample, Alex. in l. intra dies. de re iud. Vez.

Quæro, an in iudicio, quo petitur executio sententiæ, requiratur libellus, & ordo iudiciarius? respond. quod si agatur actione ex snia descendente, tunc requiri libellum, & ceteros actus iudiciales: secus si imploratur officium iudicis, quia tunc sufficit summaria petitio. ita tenet Spe. tit. de execut. sent. §. qualiter in prin. Bar. & Doct. l. intra dies. ff. de re iud. & nouiter constitut. Imper. Carol. V. August. 3. par. art. 48. hanc dicit esse commun. opin. Imo. d. l. intra dies. subdens ab ea non esse tutum recedere. eandem dicit ibi com. Raph. Cuma. & in prac. seruandam. & Alexan. cum multis per eum alleg. M. Grass.

Executioni moram refert restitutio in integrum, & si maiorem indaginem desideret. vt receptum profert Ias. in l. si se obtulit. §. condemnatum. nu. 27. ff. de re iud. E. Suarez.

Executionem impedit restitutio in integrum: etsi requiratur altiore indaginem. Ias. in l. si se obtulit. §. condemnatum. nu. 27. ff. de re iudi. com. dicit. Villalob.

Additio. Limita nisi restitutio petatur post tres sententias conformes, seu post duas sententias, si per statutum sufficiant duę. Limita secundo nisi calumniose petatur. vt addidi supra in ver. exceptio. I. Fich.

Causa restitutionis in integrum aduersus sententiam indiffinete impedit illius executionem. l. 1. & per tot. titu. C. de integ. rest. postul. & est com. opi.

Fallit in 3. casib. quos no. Ant. de Tremul. in addi. ad præf. Vber. de Bona. in tit. de imped. execu. num. 4. verficu. secundo. Don. a Fin.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 93

Sententiæ executio suspenditur ex appellatione, omisso medio facta secundum communem, de qua per Barf. conf. 225. nu. 200. lib. 2. Bonac.

Executio sententiæ fieri non debet durante tempore dato ad appellandum. gl. in l. vnica. nil nouar. appellatio. penden. te. gl. in c. non solum de appel. lib. 6.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 7. a Fely. Fran. in d. c. non solum. nu. 7.

Fallit in 17. casib. vt per Spec. in tit. de exec. sententiæ. §. postremo. nu. 1. Do. a Fin.

Et quis mandare debeat executioni sententiæ a qua appellatur? Distingue vt per Bar. in l. præcipimus. §. officiis. C. de appel. & ibi quid in criminalib. Bellac.

Executio sententiæ spectat ad iudicem appellationis. no. in l. a diuo Pio. ff. de iud.

Fallit in 3. casib. secundum Alex. in d. l. nu. 20. Do. a Fin.

Executio sententiæ latæ contra procur. an debeat fieri contra dominum, an contra procuratorem? vide tex. glo. Bart. & Alex. in l. 4. in prin. ff. de re iud. Vezi.

Si pro executione sententiæ agatur contra procura. & ipse nõ opponat, an procedat iudicium executiuum contra eum. vide Alex. in l. 4. §. si ex conuentione. vbi Imo. hoc relinquit cogitan. de re iud. Vezi.

Executio sententiæ latæ contra procur. in rem suam, fit contra ipsum procur. l. Plautius. ff. de procur. d. l. 4. in prin. sed an eo casu possit fieri contra dominum? vide Alex. in d. l. 4. circa 4. col. Vezin.

Sententia lata contra procuratorem offerentem se liti sine mandato traditur executioni contra eum. l. 4. ff. de re iudic. l. Plautius. ff. de procu.

Fallit in 2. casib. vt per Rom. Alex. & Ias. in d. l. 4. Do. a Fin.

Executio sententiæ latæ contra principalem, non fit contra fideiussorem contractus non citatum. secundum magis communem per Barf. conf. 203. nu. 15. lib. 2. Bonac.

Sententia contra principalem lata non habet executionem paratam contra fideiussorem contractus, in fideiussore vero iudicij secus. sec. glo. in c. 1. de iniur. & dam. dat. in 6. in ver. prægrauatur. & Barto. in l. 1. ff. iud. sol. sed agi debet ordine iudicario seruato actione ex stipulatu. & quomodo agendum sit. docet Imo. in c. peruenit. de fideiussore. qui opinionem gl. & Bar. vbi supra communem dicit. Turza.

Exec. sententiæ latæ contra principalem fit contra fideiussorem. Alb. in 3. par. q. 25. Vezi.

Executio iudicati contra principalem, fieri potest in fideiussorem de iudicatum soluendo, absq; nouo processu. secundum glo. in verbo, soluere. in l. vlt. C. de vsur. rei iud. bene facit tex. in l. 1. ff. iud. sol. & in d. l. vlt. dñ vtitur verbo, statim, & vtrōbique tenet Bar. Iac. de Aret. in l. si quis pro eo. §. nummos. ff. de fideiuss. Guil. de Cun. in l. 2. in fi. & seq. ff. qui satisd. cog. Secus in fideiussore contractus, & extra iudicium. secundum Bar. vbi supra. & Spec. in tit. de exec. §. sequitur. ver. sed nunquid sententia. Io. And. in c. 1. de iniur. in 6. & Guil. vbi supra primum dictum limitatur, quando stipulatio iudicatu est solui in iudicio interposita, aliàs secus. secundum Bar. in d. l. 1. arg. l. 2. C. de execu. rei iud. & l. minor. 25. an. cui fideicommissum. ff. de minor. quasi tunc non fit liquidum iudici. Fideiussor vero qui iudicatum soluit, prout promiserat in iudicio, habebit executionem paratam & sine libello cōtra principalem. secundum Bar. in locis præalleg. Balb. decis. 136.

Executio potest fieri contra fideiussorem pendente lite contra reum. Bald. in l. fin. num. 2. ff. de fideiuss. glo. in l. creditor. ff. mand.

Fallit in 4. casib. quos not. Petr. Dñen. reg. 276. Do. a Fin.

Pendente executione contra ptinc. potest fieri exeq. contra fideiuss. & e contra. Alex. in l. hæres. §. quod si stip. de fideiuss. & in l. 1. ff. iud. sol. Vezi.

Sententia lata super executione sententiæ, qualis sit: & de sententiæ executore.

C A P V T. XXX.

Ententia lata super executione sententiæ est interlocutoria: secundum communem scholam omniū in iure scribentium in l. ab executione. C. quorum appel. non recip. Bal. in l. auctori. ff. de reb. cred. Pau. Cast. conf. 335. Ang. & Alex. in l. 5. in prin. ff. de verbo. oblig. & eundem Alex. conf. 50. vol. 2. & Marantam in tract. iudiciorū. in 6. par. in 1. actu de decisoriis iudicij tribus membris distinctis, sententia, appellatione, & executione. nu. 25. Ripam in l.

quod iussit. num. 44. ff. de re iud. & Iaffred. decis. 422. Sententia lata. in prin. vbi meminit de communi opinione: licet Iac. But. in d. l. ab executione. & Rom. in rub. ff. de re iud. & malè quidem asseruerint diffinitiuam esse.

Necnon sententia excommunicationis dicitur etiam interlocutoria. vt firmanunt Spec. in tit. de senten. §. species. ver. Sententia autem excommunicationis. gl. Ant. de But. & Abb. in c. sacro. de sent. excom. Rom. & Nicel. in rub. ff. de re iudi. Ias. nu. 8. & Ripa. sub nu. 14. in 7. ampliatur in d. l. quod iussit. Maranta in d. 1. actu. nu. 40. & Fel. in rub. col. 9. extra de re iud. & ista est communis omnium opinio.

Sed sententia ipsa excommunicationis nunquā profectō transiret in rem iudicatam c. ad reprimendam. de offic. ord. & ibi glo. in ver. Suspendatur, & Philip. in cap. qua fronte. de appell. nisi ad præsumptionem iustitiæ: cum post decem dies præsumatur pro ea, vt sic excommunicato incumbat onus probandi de iniustitia d. cap. ad reprimendam, & c. de sacro: de sent. excom. & doct. præsertimque Sicul. colum. pen. in c. conlanguinei. de iud.

Et sententia tunc in re iudicatam transiisse dicitur, vbi cūque appellatum non foret a die notitiæ ipsius sententiæ infra decem dies: tunc siquidem, & non ante haberet effectum sententiæ. c. ad consultationem. & ibi Doct. de re iudic. auth. hodie. vbi Cyn. & alij. C. de appel. & c. concertationi. de appel. in 6. Ang. conf. 302. nu. 4. Guid. Pap. in tract. de appel. num. 69. & Cephal. conf. 135. nu. 33. vol. 2.

Similiterque sententia super exceptione peremptoria prolata, censetur etiam interlocutoria: secundum antesignatos Doct. licet habeat vim diffinitiuæ. vt concludit quoque Bal. in l. pen. C. de sent. ex breui. recitan.

Idemque videmus in sententia super incidenti, vel emergenti promulgata, vt ea interlocutoria quippe sit: secundum eosdem Doct. in locis præcitatis. Ioan. Bapt. Feret. conf. 273. volum. 2. num. 1. Spec. in d. §. species. in prin. & Ripam in d. l. quod iussit. num. 14. in 5. ampliatur. vbi ad lucem adducit istam esse com. opin.

Sed quotiescunque lata foret sententia super vno articulo substantiali quo ad negotium principale, diceretur indubitanter habere vim diffinitiuæ. textus est sing. cum glo. in c. intra vtile. de min. Bal. in l. 1. C. quando prouo. non est neces. glo. in clem. si. de app. & Alex. in d. l. 5. ff. de ver. obl.

Itidem sententia super appellatione ab interlocutoria, dicitur etiam interlocutoria. vt voluit Pau. Castr. conf. 26. cuius opinio pcederet indiscriminatim habito respectu ad partes: sed habito respectu ad personam iudicis, dicitur diffinitiuæ. secundum Bal. in auth. hoc sacramentum, aliàs hodie, in ver. Ista opinio præsupponit. C. de iur. calum.

Itē sententia etiam primi, vel secūdi decreti interlocutoria dicitur. vt firmare Bar. in l. si finita. §. si fortē. ff. de dam. infect. Ias. in d. l. quod iussit. num. 7. Rom. & Nic. in d. rub. ff. de re iud. vbi allegat glo. in l. præsentis. §. si hoc facere. C. de his qui ad eccles. confug. licet ipsa sententia secūdi decreti habeat vim diffinitiuæ, & facillē mixta dici posset. teste Bal. in l. per hanc in fi. C. de temp. appel. & Præpos. in cap. cum cessante. extra de app. colum. 9.

Vnde quotiescunq; interlocutoria haberet vim diffinitiuæ, vt diffinitiuā iudicaretur, haberetq; eius naturam. ita Alex. in d. l. 5. ff. de ver. oblig. col. 2. Dec. in c. peruenit. il. 2. col. fi. de appella. & Crau. conf. 273. nu. 2. & 4. & veniret tunc absq; dubio aliquo appellatione diffinitiuæ, vt ab vtraque eodem modo appelleretur. secundum Ant. de Butr. Abb. Io. And. & alios in c. peruenit. de appell.

Postremo præceptum de soluendo dicitur quoque interlocutoria, & potest indubitanter ad beneplacitum reuocari. ita Ang. Pet. de Suz. & alij in l. si deb. ff. de iud. & Rom. in d. rub. ff. de re iud.

Et quamuis præceptum hoc vim diffinitiuæ habeat: tamen si id causa non cognita, & absque vlla iuris solemnitate fieret, retrahari facillē, & contrario imperio posset: vt concludit Ang. in d. l. si debitori. Dec. in c. cum cessante. col. 3. de appell. Maranta in d. 1. actu. nu. 27. & Crau. conf. 273. nu. 4.

Vltimo loco condemnatio expensarum, seu sententia lata super eis dicitur quoq; interlocutoria, si ea fieret in progressu causæ ante sententiam: eo enim casu posset iudex illas expensas taxare in ipsa causæ progressione: vt firmat & probat Ias. in d. l. quod iussit. nu. 4. secus vero si fieret condemnatio hæc vnā cum sententiā diffinitiuā: tunc nempe censeretur pars ipsius sententiæ. secundum Ang. in l. qui agnitis. ff. de excep. Philip. in d. c. cum cessante. col. antep. Fel. in d. rub. de re iud. col. 9. & Marant. in d. 1. actu. nu. 36. vbi prorumpit istam esse communem distinctionem.

Demum

Demum etiam sententia ab observatione iudicij est similiter interlocutoria: vt determinat affabrè Maranta in d. l. actu. cum alijs aggregatis per eum ibi. sed re ipsa non dicitur merè interlocutoria, & licet ab ea appellare. ita Crescen. dec. 132. & Gomef. decis. 83. & sic in causis variorum clientulorum infinitis propè vicibus obtinui in practica.

Caterum sententia etiam, qua pronuntiatur non posse tertio appellari, interlocutoria est, diffinitivæ vim habens: vt tradit Ioan. Monachus in c. cupientes. in glo. magna. incip. & ita est canon. de elec. lib. 6. licet autem diffinitivæ vim habeat: & ad hoc vt valeat appellatio debet in appellatione exprimi causa: secundum eum notabiliter quod menti renendum esse dicit. Bald. in l. vnica. colum. 3. in prin. num. 6. C. ne liceat tertio pronoc.

Vbi Sal. col. 2. nu. 11. ver. Quæro an sententia. Fel. in c. quoad consultationem. col. 13. de re iud. vbi exprimit istam opinionem veriore esse. & Capicius etiã decis. 1. nu. 20. & seq. & in d. c. cupientes. Io. Monach. subdebat, omnes sententijs processum impediens interlocutorias esse, & qd ab interlocutoria non appellatur, nisi ratione grauaminis.

Et ideo non grauatus a iudice non appellat, unde nec de nouo iustificare potest suam appellationem, quem referendo sequitur Bald. in d. l. vnica. post nu. 6. vers. ibidem ait. Viu. opi. 714.

Sententiæ executor incidenter per viam exceptionis poterit de nullitate sententiæ cognoscere: sed non principaliter: ratione enim incidentij augetur iurisdic. l. quoties. C. de iudic. Bal. in l. aduersus. C. si aduer. rem iudic. & Soc. conf. 83. in 4. vol. & vbi patens est nullitas, & quæ ex actis facillè ostenditur, inferior poterit cognoscere de tali nullitate. Salic. ibi, & Soc. in eo conf. nu. 23. Bellac.

Et in materia, an executor possit cognosce. de excep. opposita contra sententiam? dic vt per Bar. & Alex. in l. a diuo Pio. in prin. de re iud. Pan. & Fel. in d. c. de cetero. & per Fel. in cap. fi. in 5. col. de præsump. Alex. in d. l. a diuo Pio. in 3. add in c. fi. cum seq. Vez.

Executor nudus, si est maior iudice priori, potest recipere omnes exceptiones infringentes sententiam. Ias. conf. 9. vol. 5. communem dicit. Vez. & Villal.

Executor merus non potest assignare possessionem impetranti velo leuato, & sine partis citatione. secundum Inno. in sua gl. in verbo, per portarium. in c. cum olim. ext. de priuileg. facit l. meminerint. C. vnde vi. & quod vult Bar. in repet. l. 3. C. de pigno. Balb. dec. 325.

Propositio erroris non impedit arresti executionem, & hoc tam de iure, quam ex ordinationibus regijs, secundum Bart. Bald. & Salic. in authen. quæ supplicatio. C. de precib. imp. offer. & ibi etiam Ioan. Faber. & Boer. decis. 52. num. 4. I. Fichard.

De executione sententiæ in criminalibus, & capitalibus, & quomodo fienda.

C A P. XXXI.

Sententia in criminalibus statim mittenda est executioni. l. qui cum reis. ff. de penis. Fel. in c. quærenti. de offi. deleg.

Fallit in 12. casibus, vt per Fel. in d. c. quærenti. Fallit in 2. casib. vt per Ias. in l. debitoribus. ff. de re iudicat. Don. a Fin.

Sententia in criminalibus causis lata, quamuis ante decem dies appellationi præstitutos executioni tradi non debeat, tamen generali consuetudine contrarium obseruabitur. vt attestantur Marian. in repet. cap. qualiter. & quando. num. 267. de accusatio. & qui copiosius hac de re agit Iulius Clar. in pract. §. vlti. quæstio. 96. Differetur tamen absque dubio criminalis sententiæ executio, & cum damnatus rationes alicui eas postulanti redditurus est, & cum accusatio ab eodem in alium orsa ad finem perducenda adhuc erit, & cum ad poenitentiam adigendus monitionibus proponeretur, & cum grauida mulier corporis supplicium luere alioquin debet. vt frequenter placita attestatur, & accuratè explicat Iulius Clarus in pract. §. vlti. quæst. 97. per totam. Differetur item rursus, si de damnati innocentia aliunde postea constiterit. commune affirmant Anto. Gom. de delict. cap. 8. num. 4. Iulius Clar. in d. §. vlti. q. 98. ver. sed nunquid. E. Suarez, & Bonac.

Executio sententiæ criminalis impeditur in 8. casib. quos enumerat Blanc. in praxi crimi. fol. 154. multos alios casus

enumerati Marfil. in praxi crimin. in §. opportunè. nume. 1. Don. a Fina.

Sententia capitalis non debet statim executioni mandari, sed debent expectari decem dies a iure communi concessi ad appellandum. communem dicit Paris de Put. de syndicat. nu. 11. Fel. in c. quærenti. nu. 3. de offi. deleg. quem refert Didacus pract. quæst. 23. nu. 4. Bosl. in tit. de appellatio. nu. 4. Sed quid sit de iure, contrarium seruatur de consuetudine. vt attestatur Bar. in l. qui vltimo. in fi. ff. de poen. Paris de Puteo in loco allegato. Diaz regu. 110. Pract. Foller. nu. 5. Cla. d. §. fi. q. 96. in prin. P. Fichar. & Bonac.

Executio sententiæ capitalis debet differri per biduum, vel aliud breue tempus, vt reddat reus rationem mercaturæ, negotiationis, administrationis, vel huiusmodi. Cla. quæst. 97. in prin. Item vt accusatio de aliquo per reum facta cognoscatur. vt est com. opi. Cla. ibi ver. est etiam. item differtur executio, si reus nolit poenitere, & peccata sua confiteri. Cla. ibi. Item differtur executio, si mulier sit prægnans. Clar. ibi vers. differtur etiam. item differtur executio sententiæ capitalis diebus feriatis in honorem Dei, vel sanctorum, licet quandoque propter enormissimum crimen possit exequi. vt est commu. opi. Clar. ibi ver. quæro etiam. Regulariter autem non debent iudices differre executionem sententiæ capitalis. vt ibi per Clarum. ver. Regulariter. Bonac.

Executio sententiæ capitalis differenda est, quando reus alium de aliquo crimine accusasset, donec iudicium accusationis ab eo coeptæ perficiatur. communem dicit Imo. in l. is qui reus. nu. 24. ff. de pub. iud. Ang. ibid. nu. 17. in fi. Cla. tamen putat difficile posse obtineri in practica. in d. §. fi. q. 97. ver. est etiam. P. Fich. & Bonac.

Executio sententiæ capitalis differenda est, quando officialis cui a principe mandatum esset aliquem decapitari vel suspendi, videret illud mandatum principis esse iniustum, debet enim tunc principi rescribere. com. dicit Carrer. in pract. crim. nu. 110. Cla. d. q. 97. ver. item est differenda. P. Fichar.

Executio sententiæ capitalis impeditur, si condemnatus aufugiendo e manibus satellitum, amplectetur sacerdotem portantem sacram eucharistiam. com. dicit Gom. in §. poenales. nu. 50. inst. de act. idq; contra gl. in c. quæsitum. 13. q. 2. Item impeditur executio, si condemnatus dicat se ante commissum delictum fecisse votum de ingrediendo in religionem, tunc enim super hoc standum est eius iuramento. com. dicit Viuius in com. opin. in vers. ordo ecclesiasticus. & Plaza lib. 1. delict. c. 35. nu. 6. Item impeditur si condemnatus obuium haberet Cardinalem, qui imponeret pileum suum cardinalitij ipsi reo. com. dicit d. Gom. in d. §. poenales. nu. 50. inst. de act. Item impeditur, si post condemnationem appareret de innocentia rei. com. dicit Marf. pract. cri. §. opportunè. nu. 7. Gram. conf. crim. 16. nu. 23. Hoc tamen casu iudex non debet reum absolvere, cum enim sententia lata iam functus sit officio suo, nihil amplius potest, sed debet supersedere & principi rescribere. ita com. dicit Ant. Gom. c. 8. delict. nu. 4. Hæc omnia Clar. d. §. fi. q. 98. per totum. P. Fichar.

Executor sententiæ criminalis, si videt eam iniustam, an debeat exequi. Ang. in l. a diuo Pio. in prin. dicit quod non. & ibi Alex. in fi. com. de re iud. Vezin.

Vide tamen Ias. in §. si minus. in 6. col. inst. de actio.

Et adde quod executio sententiæ principis per iram lata, est per 30. dies differen. Iaco. de S. Geor. in tracta. feu. in verbo princeps. vers. 34. al. gl. in c. cum apud. 11. q. 3. Addo Alex. in l. debitoribus. in 3. col. de re iud. Idem.

Sententia capitalis quæstionis, aut membri mutilationis executio contra mulierem prægnantem, differenda est donec pepererit, & adhuc post partum debent expectari quadraginta dies. in quibus se malè habet mulier propter partum: quia posset mori mulier metu supplicij. propter debilitatem. glo. & Bar. in l. prægnantis. de poenis. ff. Bald. in l. inperator. ff. de statu hom. Hipp. de Marf. in pract. caus. crim. super verbo, nunc videndum. nu. 47. & 48. Vezin.

Si princeps mandat aliquem puniri grauiori poena, quam deberet ex lege vel consuetudine, iudex lata sententia debet executionem differre per 30. dies, ac si Princeps illam tulisset. l. si vendicari. C. de poen. & secundum Nicel. in l. 1. ff. de re iud. quia interim Princeps poterit vti misericordia, quæ illi bene conuenit. l. imperialis. C. de nup. l. fi. C. de do. inter vir. & vxor. Balb. decis. 425.

Tempus executionis causarum criminalium est in iudicis arbitrio. Boer. dec. 45. ibi nu. 7. com. dicit. Villal.

Quæro, an iudex in sententia possit tempus executionis a iudicium ex causa prorogare vel minuire? respond. qd in iudice ordinario hoc est expeditum. per tex. l. 2. ff. de re iud. & qd ista

ista sit commun. opinio. firmat Iaso. ibi in princip. & num. 6. M. Grassus.

Sed controuersia est inter doc. nunquid delegatus possit illud tempus prorogare vel minuere. communiter tamen in eam itum est sententiam, quod non possit. vt testatur Iaso. in d. l. 2. num. 5. & num. 9. quia iudicaret de re, quæ non est suæ iurisdictionis, & imposeret legem suo superiori quod fieri nequit. secundum notat. per Bartol. & doct. ibi communiter M. Grassus.

An autem exec. sententiæ criminalis fieri debeat ante decennium? vide Fely. in c. 2. de re iud. & adde vnum not. verbū. pereundem. in c. nonnulli. in 20. col. de rescrip. vbi dicitur qd si damnatus est aliquis utilis rei pub. debet supersederi ab exec. & consuli princeps. Vide clar. §. fi. lib. 5. q. 96. in prin.

Et quod non debeat deferri, tenet Calde. in tit. de sent. & re iud. cons. 1. alias 196.

Alias autem non est curan. de appel. condemnati, sed debet fieri execu. ita Bal. in 4. part. cons. 99. Idem.

Exequi etiam debet sententia, si Bannitus condemnatus in contumaciam veniat in fortiam iudicis, qui eum condemnauit. Et quidem statim. Et faciat iudex bannitum recognoscere bannum, & fateri se esse illummet, qui in ipso banno est. nominatus. postea exequatur sententiam. communis est opin. Clar. §. fi. q. 96. ver. quæro. Et si negat se esse illummet. de quo in ipso banno, poterit iudex torquere, vt confiteatur se esse descriptū in banno. Et ista est communis practica. Et si peteret se admitte ad nouam defensionem, non esset audiendus, stante statuto quod contumax habeatur pro confesso. Clar. d. q. 96. ver. sed nunquid, vide tamen eundem Clar. in d. §. fi. q. 44. vers. quæro nunc. vbi Principis gratia potest admitti ad nouas defensiones. & d. q. 96. vers. Sed pone. Et bannitus per vim ductus ad territorium iudicis, qui eum bannit, cum esset extra territorium potest exequi sententia condemnatoria. Clar. d. q. 96. ver. Sed quid si bannitus. Et ideo non debent confidere banniti extra territorium bannientis. vt ibi per Clarum. Bonacoss.

Exequi debet laicus sententiam iudicis ecclesiastici contra reum per eum sibi remissum, & condemnatum in crimine, quod spectat ad ipsum ecclesiasticum: Alias secus, vt est communis opi. Clar. d. q. 96. ver. quid etiam. Et ideo inquisitor, vel alius ecclesiasticus, qui tradit hæreticum ad curiam secularē, debet sententiam indilate exequi, cū tale crimen sit merè ecclesiasticum. vt est commun. opi. Secus si esset crimen merum, vel mixtum seculare quia nō tenetur exequi sed deberet prius de eo cognoscere laicus iudex, vt est communis opi. Clar. ibi. vers. quæro etiā in si. Et iudex vnius territorij non potest sententiam exequi condemnatoriam, & remissionem de reo factam, nisi esset ambo iudices sub vno territorio, & subditi ambo eiusdē principis, quia vnus potest exequi sententiā alterius, sed etiam a seipso, si videt, quod executionem mereatur. vt est commun. opin. Clar. d. q. 96. ver. item quæro. Bonac.

Executio sententiæ criminalis fit hoc modo. Si reus est in carceribus, & sententia condemnatoria sit pecuniaria, reus detinetur in carceribus, vsq; quo fuerit soluta condemnatio nec relaxatur, etiam si præstetur, idonea cautio nec reus habet quadrimestre tempus ad soluendum. communis est opin. Clar. quæst. 95. in prin. Sed statim debet soluere, vel intra aliud modicum tempus iudicis arbitrio. vt ibi. Et si tenetur de barratione bonorum prouidet. Si vero est extra carceres, si in principio præstitit fideiussorem de soluendo iudicatum vocatur si fideiussor, qui eum consignet, qui non dimittitur donec soluat. Si autem præstitit fideiussorē de soluendo iudicato, vocatur fideiussor vt soluat, & contra eum si non soluit cōceditur executio. Et contra ipsum fideiussorem de iudicato soluendo potest fieri executio, sine nouo processu. vt est communis opin. Clar. q. 95. in prin. Sed si reus non est in carceribus, neque sub fideiussore. sequuta condemnatione, statim conceditur contra eius personam, & contra eius bona executio personalis, & realis &c. Et ita hodie seruatur. Et qui non habet in ære, luat in persona. Clar. ibi. ver. Sed quid vel committatur pœna. Quod non procedit in Officialib. ad Sydicatum, quia detinentur in carcerib. Et si data sit fideiussio in principio vel postea astringitur. d. fideiussio. Clar. ibi ver. Et scias. vbi communem dicit. Et si pars aduersa cui aliqua portio condēnationis venit soluenda, vellet quod potius reus corporaliter esset plectendus, cū non esset soluendo, non debet iudex in hoc obsequi, sed debet reum detinere in carcerib. Clar. d. quæst. 95. ver. sed quæro. Nec potest reus non soluendo cedere bonis, sed corporaliter luere debet, vt est communis opi. Clar. d. q. 95. ver. sed pone. Et si reus, deficiat in vno nummo, etiam debet luere in corpus, vt est communis opin. Clar. d. q. 95. ver. quæro quid si iste. Et si sit soluendo reus, malit tamen eligere pœnam corporalem, quā

pecuniariam, non debet audiri. Clar. d. q. 95. ver. quæro etiam Sed si esset multa fisco debita, non esset necesse propter paupertatem illā commutare in pœnam corporalem, sed potest iudex illam diminuire, & etiam remittere. Et ista est communis opin. confitito tamen prius de paupertate. Et fit etiam cōpositio, nō minus quarta parte totius multæ. Et condemnatio, licet diuidi debeat inter fisco & partem aduersam ipsius rei, debet tamen prius fisco persolui tota. Et ille, qui admittitur ad partem, debet ire ad fisco, & suam petere partem. Et ita de consuetudine obseruatur Clar. q. 95. ver. solet etiam. Sententia capitalis executioni statim mittitur, cum ab ea non datur appellatio ex hodierna consuetudine. Clar. d. quæst. 96 in prin. Bonacoss.

Executio sententiæ capitalis, fit hoc modo. Antequam reus criminis ducatur ad patibulum, vel mortē, ei intimatur mors & exhortatur a sacerdote, vt confiteatur & communicet, & pœnitentiam agat suorum peccatorū, & sacramenta ecclesiæ suscipiat. Et hæc est laudabilis consuetudo. Clar. q. 99. in prin. & differtur in diem sequentem executio sententiæ criminalis, quando reus suscepit sacramentum Eucharistiæ Clar. ver. sed quæro. Extrema autem vñtio non debet dari capitaliter condemnatis. & ita practicatur, & obseruatur, & pro executione facienda, nō existēte carnifice, potest vilis persona cogi, vt sit carnifex. vt est communis opin. Clar. d. q. 99. vers. sed pone. & expensa in executione capitali facienda, debet fieri a fisco, vel communitate. Clar. ibi. vers. quæro hic. Et debet fieri executio in loco solito. Nisi esset publicus grassator, & latro famosus, quia in loco delicti fieri debet. Clar. ibi ver. item quæro. Et licet quis lege vel statuto deberet comburi, prout in crimine hæresis, & sodomie, & falsi, debet prius reus strāgulari, & postea comburi, propter animam: & ne in desperationem inducatur reus. Clar. ibi ver. vnum tamen. Bonac.

Executio capitalis non fit animali irrationali, qui hominē occideret, vel aliud ageret, nisi propter atrocitatem delicti, puta, si cum animali coitum fecisset, &c. Clar. d. q. 99. vers. quæro etiam. vide tamen Chassan. cons. 1. Cla. etiam vers. non est. & si quis foret condemnatus plurib. cōdemnationib. pecuniariis, esset facienda executio pro omnib. nisi vna aliam tolleret. idē si essent corporales, vel incompatibiles, quia iudicis arbitrio in vna deberet fieri electio cum quis nisi semel possit mori. vt est communis opin. Clar. quæstio. 99. ver. vlt. quæro, vt latius. Bonacoss.

De sententiis, & eorum executione miscellanea.

CAPVT XXXII.

Pro sententia præsumitur. Abb. in c. quoniam contra. de probat. Rom. in l. sciendum. ff. de verb. obl. Fallit vt per Lanfr. de Orian. sing. 57. Ampliatur & limitatur per Port. in lib. 3. suarū conclu. reg. 42. videas Fel. in d. c. quoniam contra. vbi ponit regulas, & limitationes nu. 37.

Fallit in 5. casib. vt per Paris. in d. c. nu. 104.

Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 362. Don. a Fin.

Si iudex in sententia dicat: reseruo iudicare de fructibus, quia non de eis liquet, poterit super eis alia die iudicare, sec. Spec. in tit. de dispu. & alleg. §. fi. ver. quid si de fructibus. & Io. And. ibi in add. gl. cum Bar. in l. terminato. C. de fru. & lit. exp. licet contrarium teneant. Sal. ibi, & Angel. in l. Paulus. ff. de re iud. allegans Inn. in c. cum dilectus. extra de dolo & contumacia. Balb. decis. 430.

Verba quæ in sententiis ponuntur a iudice, scilicet, visa citatione, viso libello, & cætera quæ ibi inserta sunt, non probant libellum vel citationem fuisse nisi de illis aliter appareat. Bar. in l. ff. quando appel. fit. & in l. 1. C. de fide instrum. Hippol. de Marfil. in pract. caus. crimin. in verbo. quoniam nume. 19. Bellacomb.

Sententia debet esse conformis libello. l. vt fundus. ff. commun. diui. c. licet de fimo.

Fallit in 13. casib. vt per Soc. reg. 357.

Fallit in 7. casib. vt per Io. de Vico Mercato in l. edita. C. de edendo. nu. 27.

Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per Dec. in l. vinum. ff. si cert. petat. nu. 25.

Fallit in 31. casib. secundum Felyn. in cap. licet Heli. de simon. num. 18.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 9. per Io. Bologn. in l. vinum. ff. si cert. pet. nu. 70. Don. a Fin.

Iudicis sententia inualida non excusat a pœna statuti simpliciter

pliciter loquentis de intrante in rem alienam. Ias. libi num. 24. com. dicit. Villal. & Vezin.

Sententia, a qua appellatum non est, quæque in rem iudicatã transiit, magno præiudicio, ac multa præsumptione munitur, siue illa de præsentibus, siue iam olim lata sit, & siue in præsentem, siue in absentem dicta proponatur. commune pronunciant Imol. in c. cum in iure peritus. de offic. deleg. Alex. consi. 25. viso processu. ad med. lib. 6. Felin. in c. quoniam contra. ver. 4. conclusio. de probat. latè Did. a Couar. in trac. de spõs. c. vlt. §. vlt. nu. 12. ver ex quibus ac F. Viuius lib. 1. opin. 261. Si tamen inique lata fuerit, & aliquis illa scienter ac prudenter vtatur, mortifero peccato se irretiet. commune affirmat Did. a Couar. d. §. vlt. nu. 19. E. Suarez. & Charian.

Sententia a qua non est appellatum, vel appellatio est nulla habet præsumptionem pro se taliter quod contrarium probari non potest.

Fallit in 3. casib. vt per Paris. in d. c. quoniam contra. de probat. Don. a Fin.

Sententia etiam quæ in actione reali fertur, iudicati actionem producit. vt communiter doctores probari inquit Ripa. in l. miles. §. iudicari. nu. 6. ff. de re iud. Quod si ab ea prouocabitur, ac deinde confirmata fuerit, non iam illa, quæ confirmata est sed quæ confirmat, actionem pariet commune testantur Ias. nu. 11. Rip. nu. 15. in l. 1. ff. de re iud. amicus noster Nicol. Grauatius ad Vestrium. lib. 8. c. vlt. num. 31. Nec tamen idcirco pristina vel obligatio vel actio extinguitur. commune dicit Porc. in §. præterea. nu. 5. Instit. quib. mod. toll. oblig. E. Suarez.

Sententia super interesse certa esse debet.

Fallit in duobus casib. vt per Purp. in l. certi conditio. ff. si cert. pet. nu. 104. Don. a Fin.

Dies indultus a lege miserationis gratia, non impedit natiuitatem, neq; exercitium actionis. Io. Franc. a Ripa in l. intra dies. in prin. ff. de re iud. dicit hanc opinionem communiter receptam. B. Vil.

Additio. Diem termini aliqui in terminum computari tenuerunt, aliqui vero contrarium. Attenta autem varia opinio. Cas. Contar. in l. diffamari. in q. 14. nu. 92. magis communem dicit non computari. quod amplius ac limita, vt per Tiraq. de retract. munic. in §. 1. glof. 11. nu. 20. vsque ad fin. & tetigit etiam Marc. Anton. Bard. in tract. de tempo. vti. & contin. in c. 3. sub nu. 1. I. Fich.

Sententia indiuidua est, licet continet res diuiduas, quod receptissimum refert Hieronym. Gabriel. consil. 56. numero 1. & 9. de quo videre Burfat. consilio 219. numero 11. libro 2. Bonacoff.

Non est licitum allegare sententiam pro se latam esse iniustam. not. in l. si seruus plurium. §. si hæreditatis. ff. de lega. 1. vbi Ias. limitat in 2. casib. nu. 4. Don. a Fin.

Pauper si vel præsumptione, ac præiudicio aliquo polleat, vel aliqua sententia victor iam euaserit, tum ex bonis, quæ petit, alimenta consequetur, tum ad eam litem omnino perficiendam sumptus atque expensas a diuite aduersario statim excedet. vt frequens interpretum placitum constituo ex Guid. Papæ, decis. 561. in princ. Rip. l. 2. nu. 3. ff. de re iud. Alciat. regu. 3. præsumpt. 2. num. 9. & nu. 10. Rebus. tom. 1. ad constitutiones Gallic. tit. de sen. provisional. num. 103. Palat. Ruu. in repet. ca. per vestras. §. 39. de donat. inter vir. & vxor. Boer. decisio. 329. E. Suarez.

Sententia requiritur si lex per verba futuri temporis loquatur, glo. in l. criminali. C. de iurisd. glo. in authen. habita. C. ne filius pro patre.

Fallit in 10. casib. vt per Soc. reg. 360. Don. a Fin.

Sententia quamuis ex partium consensu a iudice ferri possit, tamen ab arbitrio non potest. commune dicit Ias. in l. si cõuenerit. nu. 7. de re iud. E. Suarez.

Sententia iniqua per quam fuit confirmatum laudum arbitra toris, facit efficaciter pœnam committi. docto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblib.

Fallit in 5. casib. vt per Ripa. in d. §. duo fratres. numero 13. Don. a Fina.

Sententia generalis lata super petitione generali si prosecutio fuit specialis ope replicationis ad prosecuta restringitur. l. licet iudice. C. de iud.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. Don. a Fin.

Sententia continens certam dispositionem, licet adijciatur (prout hætenus solum est) illa verba non faciunt cõditionem, nec oportet aliquid probare quando petitur executio. Curtius iunior consil. 79. alias. num. 3. commun. dicit. Villalob. & Vezin.

Sententia lata per plures arbitros electos quorum vnus cõ-

demnauit in. 15. alius in 10. alius in 5. prauallet illa quæ minorem summam continet. l. diem præferre. §. si plures. de arbi. c. 1. eo. tit. lib. 6.

Fallit in 3. casib. vt per Soci. reg. 370. Don. a Fin.

Sententia lata super principali videtur reicere exceptiones non compensabiles cum ea, compensabiles tamen remanent in suo robore. Abbas. in cap. suborta. de re iud. Paul. in l. quod in diem. de compensat.

Fallit in 8. casib. vt per Fel. in d. c. suborta. Don. a Fina.

Partes contra arresta habet triplex remedium: primo propositionem erroris, quando scilicet pars allegat errorem facti interuenisse in eo arresto: & quod per errorem facti ita fuit iudicatum. & tunc rescriptum a principe obtineri debet, vbi error proponitur, & appellantur literæ regiæ in propositione erroris facti & non iuris quia error iuris non posset allegari. vt per Rebus. in tract. de lit. ciui. artic. 1. in glo. 2. nu. 58. Secundo supplicationem ciuilem, de qua per ipsum Rebus. in eo loco. num. 43. & tertio beneficium restitutionis in integrum. vt per Rebus. in eo. tit. nu. 3. 4. 5. Bellac.

Executio contra omnes, & in omnibus fieri potest. Maranta in speculo aur. in vltima parte in vltimo actu iudicii. numero 28.

Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 47. per Lancil. in tract. de prætor. in tit. de execut. sen. nu. 13. Don. a Fin.

Executio contra omnes, & in omnibus rebus potest regulariter fieri nisi expresse reperiatur prohibitum. per reglam. l. ab ea. ff. de probatio. & in l. mutus. §. cum queritur. ff. de procurator.

Fallit in 14. casibus quos notat Petr. Duen. regula 275. Don. a Fin.

Executionis via non proceditur, antequam omnia liquido constent. vt cõmune pronuncio ex Boer. decis. 52. num. 8. Anton. Capic. decis. 17. Aym. Craue. cons. 231. atque ex aliis, quos ipsi laudant. E. Suarez.

Nomen debitoris mei potest capi pro executione sententiæ. not. in d. l. a diuo Pio. §. si quoque.

Fallit in 3. casib. vt per Alex. in d. §. nu. 2. Don. a Fin.

Contra executionem non admittuntur except. requirentes altiore indaginem. Bar. & docto. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. cum aliis al. per Alex. vol. 4. consi. 94. in 2. col. & in 5. vol. consi. 83. ver. cofirman. prædicta Lud. Rom. cons. 23. Vide tamen not. Lud. Rom. consi. 244. in fi. Vezin.

Executio vna quando aliam impedit, vel non: vide Ias. in l. 2. in princ. ff. si quis ius dicent. nõ obtempe. Ripa in l. 4. §. exconentione. ff. de re iud. Dic qd contra debitorem executio in bonis non impedit executionem in persona. Ias. consi. 9. colum. 13. consi. 11. lib. 1. & d. l. 1. & vide quæ idem scribit in l. nul. li. eolum. 3. C. de iudic. post Barto. in l. 1. col. fina. C. quomodo & quando iudex. & in l. consentaneum. num. 17. eod. tit. Et an pro executione sententiæ diuersi iudices adiri possint? Dic vt per eundem Iason. consil. 9. & consil. 28. colum. fina. libro 1. Bellacomb.

Si quæstioni & causæ summariæ vt est executio iudicati, in eidit alia quæstio non summaria, vt est quæstio proprietatis, tamen debet quæstio non summarie decidi, sicut principalis. secundum doct. communiter in l. a diuo Pio. §. si post additum. ff. de re iud. Balb. decis. 29.

Inuare alium nec iure Cæsarum, nec iure Pontificum in foris excutiendo quæpiam tenetur. vt frequenter placitum affirmant Dec. nu. 4. & Chuchalon ad illum in l. culpa caret. ff. de reg. iur. Francisc. Cason. & qui eum cum aliis refert, Viuius lib. 1. opin. 33. quam etiam in rem videto quæ superius obseruo ver. Defendere. E. Suarez.

Executio in fundo dotali non fit pro debito vxoris contra cõto post matrimonium. gl. in l. quinq; legib. ff. de bon. damn. Bal. in l. 2. q. vlt. C. ne vxor pro marito. vbi quod nec etiam pro debito communi inter virum & vxorem. Pro debito vero contra cõto ante matrimonium talis executio fieri potest. quia bona dicuntur ære alieno deducto. Guid. Pap. q. 447. & vide Bal. No uel. in tract. dot. part. 7. 18. priuileg. lib. 5.

Fallit prima conclusio in primo dicto quando interuenisset iuramentum. ex c. cum contingat. de iureiur. not. Cagno. in l. fi. nu. 253. C. de pactis. in l. 2. nu. 62. C. de rescind. vend. Bellac.

Executioni si per statutum mandetur scriptura priuata cuius, intelligitur etiam si per alium scribatur. Pyrrus in consuet. Aurel. de executio. instr. c. 21. communem dicit ex Ang. l. cum antiquitas. C. de testam.

Nota ad intellect. l. vlt. in curiis de Madrid de 1534. anno, quæ loquitur de apocha recognita. Vezinus.

Maiores iurisdictionis est executio, quam pronuntiatio. Fallit in 3. casib. vt per Purp. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 65. Idem. Executio

Executio non potest fieri pro debito vniuersitatis contra vnum insolidum. Bar. in l. si se non obtulit. ff. de re iud.

Fallit in 5. casibus. secundum Ripam in d. §. colum. 6. nu. 34. Do. a Fin.

Sententia lata contra filium in bonis aduentitiis in praiudicium patris, non potest mandari executioni. l. si condemnatus. §. si. ff. de noxa.

Fallit in 2. casibus. vt per Soc. reg. 358. Do. a Fin.

Executio sententiae non potest parti iudici committi. Ias. in l. iuste. 4. col. ff. de acq. poss. vide tamen Alex. ibi. & in l. miles. §. qui iudicati. de re iud. Vezin.

Fructus feudi capi possunt pro exeq. sententiae quando non extant alia bona. Alexan. in l. commodis. ff. de re iudi. Vezinus.

Et quae in executione sententiae capi non possunt, si offerantur, tamen capi non debent. Mar. in l. vnus. §. seruus. ff. de quaestio. Vezin.

Sententia in correum lata non exequitur contra alterum. secundum communem per Burfat. consi. 176. num. 66. libr. 2. Idem.

Sententia lata per falsas scripturas non potest exequi, & contra eam potest opponi exceptio falsi. vt est com. opin. de qua Soc. in c. super eod. nu. 6. de crimine falsi. Bonac.

Executionem sententiae petens debet producere acta causae ultra sententiam, nisi esset lata partibus praesentibus, & non contradicentibus, vel nisi post biennium: quia tunc pro sententia quae transiit in rem iudicatam, & pro rectitudine processus praesumitur. teste Alex. in apostil. ad Bar. in l. 3. ff. quando appel. sit. Bellac.

DE APPELLATIONIBVS.

TITVLVS. XIII.

Appellatio quid sit, quid operetur, vel non, quibus causis interponatur, & an, & quando, & per quem admitti debeat.

CAPVT I.

Appellationem non esse actionem, vel exceptionem, sed officium iudicis. dicit Barto. in l. 1. §. solent. ff. quando appel. sit. de quo vide quae scribit Ias. in l. arbitro. colum. 2. in §. & col. seq. ff. qui satisf. cogan.

Diffinitionem autem appellationis vide per Abb. in rubr. col. 1. extra de appel. vbi dicit, quod diffinitio Bar. in l. 1. ff. de appel. non est ampl. Bellac.

Appellatio reducit causam ad illum pristinum statum, in quo erat post lit. contest. Maran. in Spe. Aureo de ordi. iudic. par. 4. dist. 6. n. 16. com. dicit. B. Villal.

Additio. Ideo Capic. in deci. 28. in causa magnifici. nu. 6. dixit, quod quae opponi debent in causa principali ante litem contestatam, non possunt opponi in causa appellationis: & condemnatus in prima instantia, pendente secunda, non potest solvere ad effectum evitandi quadruplum, vel aliam penam vt in ciuilib. interesse, nec potest moram purgare, nisi forte libellus alternatiuus esset. vt tradit M. Ant. Bard. in tract. de tēp. vti. & cont. in c. 3. nu. 3. l. Fich.

Appellare licet regulariter in maioribus, & minoribus, in ciuilibus, & criminalibus. l. & in maioribus. C. de appel. l. non tantum. & l. si. §. iustus. ff. eo.

Fallit in 101. casibus. quos refert Anton. Nicel. in concor. glo. in concor. 6.

Fallit in 32. casibus. quos refert Soc. reg. 24.

Fallit in 32. casibus. secundum Mar. in l. 1. C. de rap. virg. numero 138.

Fallit in 80. casibus, quos refert Lancillotus in tract. de off. prat. in causis ciuilibus. §. 2. de appellat. num. 7. & seq. in causa criminali.

Fallit in 22. casibus. secundum Carrer in praxi crim. l. obseruare. nu. 43. vsque ad nu. 101. Do. a Fin.

Appellatio admittitur semper, nisi specialiter sit iure prohibita. secundum glo. in l. qui restituere. ff. de rei vendica. quae singularis est. teste Franco in rub. de appella. colum. 5. & eam commendat Bald. in l. vnica. colum. 2. C. si de momen. poss. & in c. pastoralis. colum. 3. de appellat. & Deci. in c. Romana. de appellat. Iacob. Manch. in patrocinio. 25. appellationem interpositam. num. 1. Lanfran. in c. quoniam contra. de proba.

c. 10. de interlocutoriis, & appellationibus. sub nu. 60. & Crau. consi. 203. num. 24.

Ideo in criminalibus appellatio admittenda est. secundum Barto. in l. qui ultimo supplicio. ff. de poen. & opi. hanc demonstrant communem esse Boil. in sua pract. in tit. de app. num. 4. Fel. in cap. quarenti. de offic. deleg. Abb. & ceteri omnes in c. 2. de iud.

Quodque admittunt inibi procedere etiam in crimine laesa maiestatis humanae, cum & in eo admittenda sit appellatio. vt voluit glo. & ibi Aretin. in l. Pantoni. §. rei perduellionis. ff. de acquir. hered. Deci. in d. cap. cum sit Romana. §. fin. Carerius in pract. crimi. in princ. num. 85. cum duobus aliis sequen. & Boil. in d. pract. crimin. in titu. de app. sub nume. 1. & sequen. vbi perhibet opinionem istam veriore fore. & ita consuluit Roland. a Valle consi. 73. si vidissem, per totum. volum. 3. & idem firmavit Amanellus etiam in sing. 3. And. de Iser. colum. 9. & Afflict. nu. 42. in cap. 1. in titu. quae sint regal. & Hierony. Gigas in tracta. de crimine laesa maiestatis. q. 13. vbi vocat eandem opinionem equiorem, limitatque in trib. casibus. & denique ex memoratis auctoritatibus istam esse communem sententiam apertissime discernes. Vinus opin. 55.

Et si appellatio admitti non debuerit, vel super ea procedi, quia sententia transierat in rem iud. vel alio respectu erat exequenda: si tamen de facto fuit recepta per iudicem ad quem, & coram eo est per partes processum in causa ipsius appellationis, poterit ipse iudex cognoscere, & pronuntiare super ipsa appellatione, & de iustitia sententiae. secundum Innoc. singulariter in cap. cum dilecta. extra de rescript. in cap. cum Bestoldus. extra de re iud. quem sequuntur But. & Imo. in d. c. cum dilecta. Panorm. in cap. cum contingat. extra de offic. deleg. in 2. col. Bald. in l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. praesid. Rom. in l. admonendi. vers. 9. fallit. ff. de iureiur. Fely. in cap. inter ceteras. extr. de re iud. Item si fuerit per iudicem admissa probatio, quae non debebat admitti parte tacente, nec contradicente, puta quia post dilationem ad probandum, vel contra iuramentum, aut formam statuti, tamen valebit probatio. secundum Bald. in l. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. & ibi d. Alex. in 3. col. Bal. & Sal. in l. si. C. de non num. pec. Bar. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. Panorm. in d. c. cum contingat. Balb. decis. 244.

Appellatio fieri simpliciter potest ad competentem iudicem, vt commune inquit Maran. de ordin. iudi. par. 6. nu. 120. quin, & facta alternatim valebit, vt receptum ait Fel. in c. 2. nu. 2. de appellatio. intellige tamen, si intra 10. dies appellationibus praestitutos palam fiat, qui iudex prouocetur, vt commune asseuerat Alex. consi. 79. nu. 5. lib. 7. Suarez.

Appellationi nunquam esse per iudicem deferendum, nisi cui denter sibi constet illam esse admittendam, voluit Io. And. in cap. ad Rom. 2. quast. 6. Innoc. autem in cap. pastoralis. de offic. deleg. tenet appellationi semper esse deferendum, vbicunque iudex in iure, vel in facto merito potest dubitare. hancque opinionem communem esse testatur Collecta. in c. vt debitus. de appel. F. Turz.

Non admittenda appellatione a iudice, a quo iudex ad quem summarie habet cognoscere, an fuerit admittenda. secundum Hostien. & Innoc. in cap. pastoralis. extra de offic. deleg. Barto. in l. ei cuius. alias, sciendum. ff. de appella. recip. Imo etiam parte absente potest procedi ad talem cognitionem. secundum Innoc. vbi supra in glo. suspendatur. ad fin. & glo. in l. 1. C. quorum appel. quae videtur dicere requiri plenam probationem. Intelligitur de plena probatione, quoad summariam cognitionem, non autem quo ad ordinariam, seu quo ad ordinem iudicij. secundum Bartol. vbi supra. Balb. decisio. 444.

Appellatio non valet in his, quae dilationem non capiunt.

Fallit vt per Damas. reg. 73. Do. a Fin.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

Tractatu integro persequitur Rebuffus materiam appellationum, variaque eiusdem iura regia, & pragmatica, quae hoc titulo repetere actum agere lector indicabit, eo itaque loci omnes fere communes opiniones Doctorum de Appellationibus, aut suppremarum Curiarum Decisionibus probatas, aut reiectas lector inueniet; aut nullo aut exiguo labore tomo tertio commentariorum ad constitutiones regias.

Appel-

Com. V. I. Opin.

Appellatio coram quo, & quomodo, & quibus
verbis formata, valeat.

C A P. II.

Ppellatio, cum copia iudicis non potest haberi, necesse est, quod fiat coram honestis viris, saltem coram vno viro honesto, & tabellione, & testibus. Præpo. in c. si iustus metus. num. 8. de appell. communem dicit. B. Villal. & Vez.

Et hoc, cum protestatione de absentia, aut alio impedimento iudicis. c. si. & ibi scrib. communiter de appell. etiam si fiat coram simplici sacerdote. refert M. Ant. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 3. nu. 2. I. Fichar.

Nota istam communem ad intel. l. 2. tit. 23. par. 3.

Appellatio per quæcunq; verba formari potest, teste Grat. conf. 100. nu. 3. lib. 1. intellige dummodo apta sint, & ad id ordinata, nec repugnet intentio. idem d. conf. nu. 38. Quid de appellatione conditionali, an & quando valeat, vel vbi illatum iam fuit grauamen, & petatur renocari, aliàs appellet, vel petatur aliquid fieri de nouo, & si non fiat, vel non concedatur, appellet? vide tex. vbi Innoc. & Ioan. And. in c. significauerunt. de testibus. vbi etiam Imo. & Abb. Quid de appellatione geminata, & quid si appellatum fuit in voce, saluo iure appellandi in scriptis: & postea etiam in scriptis appelletur, quid operetur, & quot appellationes censeantur? not. Bart. & doct. in l. cum procurator. §. si dominus. ff. de noui oper. nuntiat. Bellac.

Appellatio sub his verbis, appello ad competentem iudicem, valet.

Ampliatur & limitatur, vt per Bapt. a Villal. concl. 115. Don. a Fina.

Appellatio sub his verbis, appello ad competentem iudicem, valet. Rober. Maran. de ord. iud. par. 6. nu. 120. communē dicit ex Barto. in l. 1. §. si quis. verific. quæro quid si aliquis. ff. de appellat.

Amplia ad appellationem alternatiuam. Fel. in c. 11. nu. 2. vbi latissimē de appell. com. dicit.

Intellige istas communes, si certioreretur, ad quē appellet intra decem dies, qui dantur ad appellandum. Alex. in conf. 79. in causa. nu. 5. vol. 7. commu. dicit. Villal.

Appellans, consilium est, vt dicat simpliciter, appello: vel appello ad iudicem competentem, & sufficit. secundum Bar. & Imo. in l. 1. §. si quis in appellatione. ff. de appellationib. Spec. eo. tit. §. nunc tractemus. verū sed quid si quis simpliciter dicit. Bal. in l. apertissimi. circa med. C. de iud. per glo. in l. cum proponas. C. de bonis autho. iudi. poss. & ibi Ang. & Salic. Idem Ang. & Im. in l. qui Roma. §. pen. ff. de verb. obl. tenetur tamen secundum Spa. vbi supra, sic appellans declarare intra tempus appellationis interponēda de quo intellexerit, aliàs non procederet appellatio. & secundum domi. Præpos. in cap. dilecti. col. 8. extra de appellationibus. per glo. in cap. si is cui. de offi. deleg. in 6. licet Panorm. in cap. 2. in c. vt debitus. extra de appellationibus. teneat contrarium prædictæ decisionis. Communiter tamen tenetur secundum præfatos Doctores, quod præfixi in principio, maximē de iure ciuili, vt procedat talis appellatio, licet non fiat declaratio, vt supra, & secundum dominos de Rota decis. 213. in nouissimis. rubrica, de appellationibus. Balb. decis. 454.

Appellatio huiusmodi, appello saluo iure dicendi de nullitate, censetur conditionalis, scilicet quatenus sententia sit aliqua. teste Alex. conf. 19. col. 5. lib. 4. Idem est si diceretur. Dico sententiam nullam, & si qua est, appello, qui appellandi modus in praxi recipitur. secundum Bart. in l. si expressim. ff. de appell. Fran. in c. dilecto. q. 2. extra eod. tit. Sed an tunc nullitas cum appellatione cumulata intelligatur principaliter, vel ne in iudicio deducta? & dic. quod princ. secundum receptionem sententiam, per Alex. conf. 2. nu. 13. lib. 3. Dec. d. c. dilecto. nu. 7. Seb. Vant. de nullit. c. 6. quot & quib. mod. nu. 10. & seq. Alex. d. conf. 2. col. si. conf. 59. lib. 3. quem plenē examinat Ias. in l. Titiz textores. §. nihil. de leg. 1. Euer. libro arg. loco a natura copulæ. col. 2. pro quo vide quæ scribit Dec. in l. nemo ex his. nu. 2. vbi Cagno. nu. 1. ff. de reg. iur. Alex. conf. 230. lib. 6. vbi docet iudicem appellationis quomodo pronuntiare debeat eo casu, quando quis dicit, dico sententiā nullam, & si qua est, appello. Quibus adde, quod nullitas cum appellatione denoluitur, in diffinitiuā, non autē in interlocutoria. iuxta not. per doct. in c. vt debitus. & cap. Romanā. de appell. Guid. Pap. tract. appell. q. 67. quod quando appellatur a diffinitiuā,

De iudiciis,

tunc ad iudicem appel. etiam nullitas tacitē deducitur, adeoque super vtraque cognoscere potest. teste Guid. Pap. decis. 46. Bart. d. l. si expressim. col. pen. l. 1. C. quando pronoc. Alex. conf. 179. lib. 2. Dec. conf. 275. Abb. in c. cum Ioan. in fi. de fid. instr. Bellac.

Si appellatum sit per hæc verba, prout magis communiter fieri solet: videlicet, Dico sententiam nullam, & si qua est pello, intelligitur deducta nullitas æquē principaliter, non autem incidenter. Est verior & commu. opin. contra glof. & Salyc. secund. Alexan. in conf. 3. consideratis ver. & ceter. volum. 3. M. Char.

Appellatio nunquid in scriptis, aut viua voce fit
fienda.

C A P. V. T. III.

Ppellatio ab interlocutoria non potest fieri viua voce, sed in scriptis: a diffinitiuā tamen sic, dummodo fiat incontinenti. Maranta ibi. nu. 124. commu. dicit ex Corneo. conf. 95. vol. 4. & Bal. in litigato. ribus. C. de appell. Vezin.

Incontinenti, in hoc casu dicitur, dum iudex sedet pro tribunali, non se diuertens ad actus extraneos, etiam si per totū diem stet in foro pro tribunali. Maran. in d. tract. de ordin. iud. par. 6. nu. 25. commu. dicit. quem videas. B. Villal.

Simile in teste, qui debet incontinenti dictum suum corrigere, quia intelligitur antequam a presentia examinantis discedat, & quid si nō diuerterit? Abb. Bal. Fel. in c. praterea. de test. cog. Si verō testis notæ fidei, & auctoritatis fuerit, poterit se corrigere vsq; ad publicationem. per M. Ant. Bar. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 11. nu. 2. cum trib. seq. prout etiam in testamento. vt ibi per eum. I. Fich.

Nota istas communes ad intel. l. 2. tit. 23. par. 3. & l. 5. titu. 16. libro 3. ordi. & nota quod licet per d. l. 5. contumax non appellet: potest tamen tertius pro suo interesse appellare. Barto. in l. 1. §. interdum. verificu. quæro Imperatoris qui appel. non licet. Et not. l. 3. titu. 2. lib. 6. ord. quod citatus non dicitur contumax, etsi compareat coram iudice in secunda hora, licet sit citatus ad primam, si solitus est ius redere etiam in secunda. Idem.

Quando dicatur incontinenti vel ex intervallo interponi appellatio, inter Doct. diuersæ sunt opiniones, quas refert Bal. in d. l. litigatorius C. de apella. Verior tamen & communior est sententia, quod incontinenti dicitur appellatio, donec iudex sedet adhuc pro tribunali, licet etiam ad alios actus iudiciales pcesserit. Secus si ad alios actus penitus extraneos qui fiunt extra iudicium diuerterit. ita tenet Spe. in tit. de appell. §. qualiter. & ibi Andr. in add. verb. diuerterit. & ita intelligi debent Doct. licet non ita clarē loquuti sint. Bar. in d. l. litigato. rib. vbi dicit etiam incontinenti fieri, licet iudex diuerterit ad extraneos actus, puta iudiciales, quia processit ad alias causas expediendas. Idem Bar. in l. 1. §. libelli. de appell. Bal. in l. diuus. ff. de integ. restit. Hanc opinionem communiter approbatā firmat Dec. c. si iustus. de appell. Gem. & Doct. in d. c. cordi. eam quoque sequitur Lanfr. de Oria. in repēt. c. quoniam contra. verb. interlocutiones & appellat. verific. sequitur aliqua videre. ext. de probat. M. Grass.

Qui statim viua voce appellauit, si intra decendium etiam in scriptis appellet, poterit prosequi vtram velit, & vtramque simul, quia geminare appellationem non nocet. secundum Inn. in c. dilecto. cir. fin. extra de appell. Ioan. And. in c. bonæ. eo. tit. in nouella. Bald. in l. 3. C. de appell. in c. 1. quo tempore miles. in vrb. seu. & Albe. in l. pacta nouissima. C. de pact. Et secunda operatur quo ad differendum tempus appellationis prosequendæ, non quo ad sententiæ rescissionem, & denolutionem: quia in his duobus prima iam operata est. secundū Bal. vbi supra. licet Bar. in l. cum procurator. §. dominus. & Im. in l. 1. §. libelli. ff. de appell. sentiant secundam nil operari. quod procedit quo ad dictos duos effectus tantum. Idem sentit d. Præpo. in rub. & in c. sua. extra de appell. col. 29. in dicta rub. Balb. decis. 456.

Appellatio, quæ viua voce ita fit, vt appellans referret appellationem in scriptis interponendam. tunc demum secunde postea scriptis exarata præferetur, cum valuit: secus si nullius ponderis extiterit. commune aiunt recte explicantes Marant. in praxi 6. par. ver. appellatio. nu. 125. Amicus noster Grauat. ad Vestrium lib. 7. c. 3. nu. 62. Suarez.

Appellatio ad hoc vt valeat, in scriptis fieri debet. no. in l. 1. §. libelli. ff. de appella.

Fallit in 3. casib. quos not. Soc. reg. 19. & non dicitur appellare

Iare in scriptis, qui appellat viua voce, deinde per notariū facit redigi in scriptis. hoc dicit Ias. in l. 2. ff. de edendo. vbi limitat in 2. calib. nu. 10. Idem.

Non sufficit quando debet in scriptis appellare, facere scribi appellationem, & dictare in actis: nec ex hoc videtur in scriptis appellatum sed debet appellatio in scriptis tradi notario, secundum Barto. in l. Gaius. §. idem credendum. ff. de liber. & posthum. Angel. in l. quæcunque. ff. de public. in l. 1. Bal. in additio. ad Specutitu. de appellationibus. §. 1. col. 12. Balb. decis. 457.

Quæro vtrum appellatio semper debeat in scriptis fieri, an vero sufficiat, quod viua voce interponatur? Respon. quod in hoc articulo solet distingui secundum communem & receptam Docto. opinionem inter appellationem ab interlocutoria & diffinitua.

Primo casu appellationem indistincte in casibus a iure permissis fieri debere in scriptis communiter receptū est de quo tex. est expressus, qui probat. in c. cordi nobis. de appe. in 6. Et hanc esse communem opinionem tam Canonistarum, quam Legistarum firmat Dec. in c. vt debitis. de appell. Pau. de Cast. in cons. 270. in prin. vol. 2. Rom. cons. 41. & eam tenet Bal. in l. patris. & filij. ff. de vulg. & pupil. Ferr. pract. for. appel. ab interloc. verb. causis & rationibus.

Secundo casu placuit appellationem etiam viua voce fieri posse, incontinenti non ex intervallo, quia tunc in scriptis interponenda est, ad hoc vt valeat. Ita probat tex. in l. 1. & 2. ff. de appell. & in l. litigatoribus. & ibi glo. Bar. Bald. & omnes. C. eo. tit. vt refert Corn. con. 95. & cons. 96. vol. 4. Ferr. pract. for. appel. a diffinitua. in prin. M. Grass.

Appellandum est in scriptis ab interlocutoria de iure Canon. & civili iuxta veriore sententiam teste O fasc. decis. 6. nu. 5. vbi dicit, qd si aliquis fuerit primo grauatus & appellauit in scriptis, Deinde iterato grauatus appellat & dicat appello prout in scriptum primæ appellationis quam produco & peto actis inferi, non dicetur appellasse in scriptis propter formam quæ requiritur in appellatione. ex no. per Fel. in c. inter ceteras. col. 2. de re iudicat. & ideo cum quæstio esset in facto in causa appellat. in qua de erat appellatio, allegabat ab aduocato in hæc verba, si quis apud Acta prouocari. censet: debet dicere appello: & id sufficit, tum ex forma iuris communis l. 2. ff. de appell. tum etiam ex forma Ducal. decret. patriæ Subalpina, quæ forma ad vnguem seruanda est. l. cū ij. §. si prator. ff. de transf. Neuz. consi. 77. num. 2. Deci. consi. 36. num. 5. alias nihil agitur. Dec. cons. 532. nu. 5. & hic nulla legitur appellatio ergo pro non appellante est pronuntiandus, nec prolunt illa verba relativa ad scedulam, quia in formis non admittitur æquipollens. l. qui per salutem. de iureiur. Quinimo illud clarum est in iure quod quando requiritur appellatio scripta cum insertione causarum. Si quis semel non appellauerit a capite. 2. grauamine non potest dicere appello ex causis de quibus in eadem scedula supra producta. Felin. in capic. cum venerabilis. colum. 15. extra de exceptio. Alexand. consilio 126. num. 11. libro sexto. O fasc. dicta decis. 6. num. 6. & sequen. Quibus adde, quod licet quando appellatur ab interlocutoria debeant causæ grauaminum nominatim exprimi, quod si appellans, eas exprimat per relationem ad aliud satis est. secundum Alex. consi. 80. colum. 4. in prin. num. 9. libro 1. & dict. consi. 126. lib. 6. Bellacomb.

Sed pone quod aliquis appellat viua voce, cum protestatione, de appellando in scriptis: & deinde appellat in scriptis, nūquid valebit prima vel secunda appellatio? Respon. quod non obstante controuersia Docto. in l. cum procurator. §. si dominus. ff. de operis noui nunciatio. magis communis & verior est sententia, quod prima appellatio valet, a qua etiam incipit currere tempus prosequendi eam. vt testatur Ioan. Imol. in d. §. si dominus: & Paul. de Cast. in consi. 7. volum. 1. licet contrarium teneat cum Alex. in dict. §. si dominus. Eandem opinionem vt veriore sequitur Dec. in c. tua nobis. de appella. Roman. consilio. 41. Abb. in capi. dilecto de appellat. dummodo tamen prima appellatio valuit, secus si fuit inualida, vt quia viua voce ab interlocutoria appellatum est. Namque tunc valet secunda in scriptis facta, & tempus prosequendi a die secundæ appellationis incipit currere. Mich. Grassus.

Appellans salua facultate appellandi in scriptis potest vti ea appellatione quæ sibi vibebitur. vt not. Grat. consi. 122. nu. 1. lib. 1. & vide Bar. & doct. in l. cum procurator. §. si dominus. ff. de nou. oper. nun. Bellac.

Appellatio prima est prosequenda, & num tertio appellare liceat.

CAPVT IIII.

Appellatio prima est prosequenda.

Ampliat, & limitatur per Baptista. à Villa. concl. 118. in litera A. Don. a Fina.

Appellatio prima est prosequenda. Maranta par. 6. nu. 132. communem dicit ex Bart. in l. cum procurator. §. si dominus ff. de nou. oper. nun.

Amplia, si secunda sit in scriptis, & prima fuerit viua voce incontinenti a sententia diffinitua facta. Idem Maranta communem dicit ex Bart. in d. §. si dominus. & Pau. consi. 7. vol. 1. & consilio. 270. & Ludouic. Rom. consi. 41. in presenti. nu. 2. Pan. in c. dilecto. de appel. licet Alexand. in dicto. §. si dominus. tenet contrarium.

Limita nisi prima appellatio esset inualida, quia tunc secunda valida possit adherere appellans. ita Minsing. obser. 7. centur. prima. vbi dicit hoc communiter Doctor. tenere, in d. l. cum procurator. §. si dominus, & c. Si enim quis pluries appellauit, tum in ipsius stat arbitrio, quam velit persequi: vna tamen electa, ceteræ concidunt. Idem Mins. obser. 61. centu. 2. Io. Fich.

Fatale tertium etsi de iure nulli competat, tamen pauperi impedito appellationis causam in primo & secundo fatali sequi, & terminare paupertatis intuitu, indulgetur implorata restitutione in integrum ex generali clausula pratoris, si qua mihi iusta causa, & c. communem esse testatur Dec. consi. 436. & refert & sequitur Corn. Benincas. in tract. de pauper. 9. 6. Speciali. 3. nu. 18. I. Fich.

Appellare tertio non licet. l. vnica. C. ne liceat in vna, & eadem. causa. vide Mar. in l. extra territorium. nu. 49. de iurisd. & in l. vnica. C. de rap. virg. nu. 160.

Ampliat in 2. casib. & limitatur in 5. à Dec. in c. tua nobis nu. 13. de appellat.

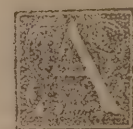
Fallit in 2. casib. vt per Soc. reg. 328.

Fallit si tertius vult appellare pro reo condemnato in criminalibus, quia tunc potest.

Ampliat ista limitatio in 6. casib. & limitatur in 2. per Fel. in c. cum super de re iud. nu. 2. Don. a Fina.

Appellationis tempora, & eius prosequendæ sunt seruanda, quandoque, & cui currant, vel non.

CAP. V.

Appellationis tempora a iure communi statuta seruanda sunt, etiam in causis feud. com. Clarus. §. feudum. q. 91. P. Fich.

Terminus 10. dierum ad appellandum etiā partium voluntate, & iudicis consensu prorogari non potest. teste Bal. in auth. ei qui. col. si. ver. quæro nunquid. C. de temp. appell. in auth. hodie. C. de appel. vbi qd si sententia ex partium consensu in cā appell. post. 10. dies interposita, proferatur est nulla, secundum Doct. in l. 2. ff. de re iud. Abb. consi. 77. libr. 2. Fel. in c. pen. col. 5. de iudi. ratio est, quia terminus decendij ad appellandum, a lege præfigitur: quia terminus quando datur a lege, siue sine iudicis ministerio, siue cum eo: a iudice prorogari, aut abbreviari nequit etiam ex causa, nisi aliter a lege expressum reperiatur. iuxta tradita per Iaso. & alios in l. qui pro tribunali. numero. 2. ff. de re iud. vbi dicunt communem opin. Qui terminus 10. dierum currit a die scientiæ, alias etiā si per annum & ultra quis stetit absque scientia vel noticia, ei non esset præclusa via. iuxta glo. in c. ab eo de appell. in 6. Doct. in auth. hodie. C. eod. Alex. consi. 89. nu. 11. nu. 12. consil. 169. col. vlt. in fil. lib. 2. Aym. consi. 66. de quo, & a quo tempore decendium ad appellandum currere incipiat, dic. vt per Minsing. centur. 2. obser. 2. Bellac.

Contumacia expressa & dolosa procuratoris in veniendo, aut appellando, non tollit beneficium appellandi principali infra decem dies post scientiam. secundum Bart. Sandilia & Cato. in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius di. non obtemp. Barto. & An. Nicellum in l. 1. §. si. ff. quando appell. sit. Nam dolus procuratoris colludentis domino non nocet. ff. de excep. do. l. si procurator. Licet contra senserit Inn. in ca. 1. extra vt lite non contest. Balb. decis. 597.

Graumamen quando est successuum, vt quando quis detinetur continuè in carceribus tempus appellandi nunquam currit,

rit, cum semper grauetur. Bal. in l. 2. C. de episc. aud. Ias. in l. Prætor ait. §. si aliquando. nu. 9. ff. de nou. ope. nun. per tex. in c. ex parte 1. de appel. Vezinus.

Tempus appellandi currit minori, si fuit defensus, & tutor eius vel curator interfuit sententiæ. & ita secundum Bar. in l. fi. C. si aduers. rem iud. procedit glo. ibi, & in §. pupillis. in auth. de hæred. & falc. quæ allegat casum de hoc in §. 1. in authen. de appel. & intra quæ tempora. Secus si fuit indefensus, & tunc procedat opin. Iac. But. qui tenuit tempus ipso iure non currere. per l. fi. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necessaria. Habebit tamen primo casu remedium restitutionis in integrum ad totam causam seu ad appellandum. secundum docto. in d. l. fi. C. si aduers. rem iudic. Balb. decis. 319.

Minori currit tempus ad appel. vel prosequendum appellationem, ad confectionem inuentarij, & in præscript. statutaria. Ias. in l. properan. §. illo proculdubio. C. de iud. Vezin.

Appellans tenetur infra 30. dies apostolos petere, de quo est tex. in l. iudicibus. C. de appel. Vezin.

Quæro, quando incipiat currere illud tempus? Resp. Doc. in hac quæst. sententiis variant, Quidam existimant, qd currat à die latæ sententiæ isti 30. dies. Et hæc sententia probatur per tex. expressum in d. l. iudicibus.

Contrarium tenet Hostien. c. 1. de appell. in 6. quod scilicet currant à die appellationis interpositæ. Sed prima opinio magis communiter approbata est, dummodo appellas habuerit notitiam sententiæ latæ. iuxta tex. d. l. iudicibus. Alias si ignorauit sententiam latam à tempore scientiæ, tantum currunt isti 30. dies, sicut & tempus ipsum appellationis interponendæ iuxta auth. hodie. & quæ ibi no. gl. & Bar. Et hæc opinio verior, & æquior, & menti legum consona. Quomodo enim dici potest ignorantem per 30. dies lapsum esse tempus petendi Apostolos, cui tempus appellandi lapsum non est. Hanc opinionem dicit esse magis communem. Maran. par. 6. Rub. de app. num. 309. & tenet Rot. dec. 29. M. Grassi.

Appellationis interpositæ apostolos, seu dimissorios libellos intra triginta dies à scientia sententiæ latæ numerandos peti oportet. commune aiunt Marant. in praxi 6. par. vers. appellatio. nu. 209. Nicolaus Ant. Granat. ad Vestrum lib. 7. cap. 3. nu. 65. E. Suarez.

Assignatus recipere. Apostolos super appellatione intra certos dies, non tenetur omni die illorum dierum comparere sed sufficit comparere una ex ipsis diebus, & repetat Apostolos. secund. gl. in verb. infra in cle. 2. de app. D. Præpo. in c. personas. col. 7. ext. eo. nec est in termino per ipsum iudicem prorogato ad idem secund. do. de Rota dec. 410. in nouis. Balb. dec. 203.

Tempus 30. dierum petendorum Apostolorum, currit scientiæ latam suam, statim a tempore scientiæ, magis cõis, & æqua est opi. secun. Maran. in spec. in 6. par. iudi. nu. 290. I. Fichard.

Appellanti certum terminum iudex statuere potest ad recipiendum Apostolos, & terminum iuris abbreviare, adeo qd si die præstituta apostolos non receperit, vel petierit, & protestatus fuerit, appellatio erit deserta, non alias expectato lapsu 30. dierum, cum iudex à quo, hunc terminum moderari possit. clem. quauis. de appel. Aegid. concl. 152. & sic stat. concl. in dicem abbreviare posse terminum iuris ad recipiendum apostolos. Quid dicendum, an possit iudex à quo appellanti terminum ad prosequendum appellationem præfigere? & dic qd sic, eodẽ contextu, sed non ex interuallo. de quo vide Doct. in c. cum sit Romana. c. sepe. de appel. tex. & gl. in l. præses. §. 1. vbi Bar. ff. eo. tit. in l. 1. de libel. dimis. Franc. in c. personas. de app. Quibus adde, qd appellatio remanet deserta, si intra terminum a iudice præfixum ad eam prosequendam aliquid non fit quod à desertione excuset. c. personas. vbi doct. ext. de appel. & vide Fed. de Sen. conf. 27. Bellac.

Dies assignationis termini, non computatur in termino. secundum magis communem per Ias. in l. 1. col. pen. ver. pro clara. ff. si quis cautionib. Guid. Pap. q. 270. De quo vide quæ scribit Seb. Vant. de nullit. c. 9. nu. 160. Bal. in l. eos. §. si autem. C. de appel. quid quado vltima dies termini cadit in diem feriata? & dic qd debemus inspicere præcedentem non feriata non sequentem, & sic comparere eo die, secund. Cast. in l. 2. nu. 2. nu. 6. C. de appel. vbi nu. 3. qd quando quis cõparet vltima die termini non est necessaria partis citatio: secus si intra terminum. Prædictam autem concl. de citatione, vt quis compareat tali die, & sic de termino in quo: vel in tra talem diem, & sic de termino intra quem, & dies vltima reperitur feriata, declara, vt per Cast. ibi d. l. 2. in fi. vbi si dicatur, compareas intra 10. dies, & vltima dies sit feriata, debes comparere die præcedenti non feriata ex iuribus ibi allegatis. Vezinus.

Dies assignata per iudicem ad aliquid agendum in iudicio, tota cedit, & sic iudex vsq; ad vltimam horam dici iudicialis

expectare debet. teste Bart. in l. liber homo. §. decem. ff. de ver. obl. Quid quando dies termini cadit in diem feriata? Quid de vltima die instantiæ, & quando iurisdic. delegati expirat in die feriata? dic vt per Bar. in l. 2. C. de temp. appellat. Idem.

Appellans potest dicere tempus finiendæ appellationis, incipere currere à die appellationis, in scriptis interpositæ, & non ante, licet prius viva voce appellauerit. Est magis communis opinio secun. Alex. in conf. 82. viso processu. circa fi. vol. 6. Math. Charian.

Annus qui datur, & ex causa biennium ad prosequendum, appellationem, dicitur ad inchoandum processum, & appellationem exercendam. Guid. Papæ conf. 73. in princ. commu. dicit. B. Villal.

Etiam idem Guid. in sing. 215. primum fatale, vbi est de tertio anno, & Fran. Marc. in deci. 1184. nu. 26. & seq. Et an & qd concedatur secundus & tertius annus, aliqua per M. Anto. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in c. 6. per totum. I. Fich. Concord. cum l. 3. tit. 16. lib. 3. ord. Et nota circa istam l. qd si post terminum istius legis sententia proferatur pro appellante, est ipso iure nulla. secundum Bal. in l. superuacua. C. de tẽp. in integ. restit. nu. 3. quem refert gl. in l. 8. tit. 19. par. 6. Et nota etiam circa d. l. in fin. vers. y si por colpa del, & c. ficare de lo librar pague las costas y daños a las partes quod verbu est intelligendum, si cum instantia partis, & protestatione necessaria post conclusum in causa petatur à partibus: alias snia remanet deserta. de quo vide Philip. Franc. in c. ex ratione. i. de appel. & Præposi. nu. 36. & vide quæ habes infra in verbo, instantia. & vide et in verbo, Appellatio. nu. 23. vbi tractatur de impedimentis, quæ impediunt appellationem prosequi. I. Fich.

Appellationi prosequendæ præscriptum biennij a iure tempus, nec expressus partium consensus ampliabit, ac profert. vt commune aiunt Dec. in auth. si tamen. nu. 83. & seq. C. de tẽp. ap. Maran. de iud. 6. par. 3. par. in actu 2. nu. 25. Nic. Ant. Granat. ad Vestrum lib. 7. c. vlt. nu. 42. nec aliter biennium ad appellationem prosequendam conceditur, quam si in primo anno diligentiam a se adhibitam fuisse appellans probauerit. commune ponit idem vir elegantioris doctrinæ, Nicol. Ant. Grauat. vbi supra ad Vestrum lib. 2. c. 5. nu. 7. E. Suarez.

Appellationis prosequendæ tempus à iure statutum, nõ potest de consensu partium, etiam expresso prorogari. maxime secundum Bar. in auth. si tamen. C. de temp. app. Abb. in c. ex ratione. de appella. vbi Dec. num. 33. & seq. asseuerat istam esse communem opinionem: idemque voluit, firmanitque gl. Bart. & ceteri in l. properandum. C. de iudic. Ioan. And. in add. Spec. in tit. de appellationi. §. nunc breuiter. vers. licet autem. Rom. conf. 174. in fi. Alex. conf. 24. circa fi. vol. 4. Mathe. fil. sing. 24. & sententiam istorum scribit communem esse Maranta in tract. de iudi. in 6. par. part. 3. in secundo actu. nu. 225. cum alijs seq. vbi male disputando post alios multos signatos pet eum sustinet contrariam partem. & Lanfran. in c. quoniam contra. de probatio. in c. 10. de interlocutoriis, & appellatio. num. 52. F. Viuius opin. 58.

Appellationis prosequendæ terminus ultra biennium, an partes prorogare vel abbreviare possint? Dic, quod expresse non possunt, secundum communem, tacite vero sic: vt puta, si causam compromitteret, per Doc. in l. properandum. in prin. C. de iudi. Rom. conf. 174. Boer. q. 283. Rob. de ord. iud. part. 6. vee. appellatio. nu. 225. Quam concl. intellige in tempore prosequendæ appellationis, secus in tempore appellandi intra decennium, teste Rob. vbi supra. nu. 230. quæ prorogatio nec etiam iuramento facta valeret, quia soli principi spectat eam facere. secundum Capic. decis. 111. 165. 206. Boer. q. 248. Guid. Pap. q. 38. in fi. Vezinus.

Appellationis prosequendæ terminus non currit pendente compromisso, nec agenti super attentatis. teste Anch. conf. 284. Rot. decis. 7. de appel. vel si appellans sit infirmus, aliasve impeditus, qui si per testes impedimentum probare nequit stabitur eius iuramento. secundum Rot. decis. 25. eod. tit. de app. Quod autem dicitur de compromisso limita, habere locum quando in arbitros esset compromissum, secus si in arbitratores, tunc enim compromisso non obstante currunt tempora appellationis. Anch. d. conf. 284. quod vero de attentatis dicitur, intellige procedere nisi ob calumniam attentata propoli ta fuissent. ex not. per Abb. & Fel. in c. ex ratione. de app. Alex. conf. 43. lib. 3. vbi qd causa instantia labitur quando ob calumniam super nullitate actorum agitur. Bellac.

Per compromissum factum in arbitratorem suspenditur tempus appellationis prosequendæ, sicut & in arbitrum. secundum Rom. & Nicel. in l. 2. ff. de re iud. per clem. quandiu. de appel. & in auth. si tamen. C. de temp. appel. & quia eadem est ratio in vitroque, licet Petr. de Anch. conf. 274. determinauerit contrarium,

trarium, cuius opinionem ipse Roma, vbi supra pluribus motiis confutat. Balb. decis. 479.

Appellans quid probare debeat, vt ei biennium ad prosequendam appellationem concedatur: vide Doct. in c. ex ratione. de appel. in auth. ei qui offeratur. C. de temp. appel. & dic non aliter appellanti ad prosequendam appellationem biennium concedi debere, nisi in primo anno diligentiam a se adhibita fuisse probauerit: si vero iudex in culpa fuerit quin causa finiatur: tunc necessariam esse protestationem, alias in iudice negligentia non presumitur. teste Alex. conf. 64. lib. 1. 64. li. 6. Afflic. deci. 11. col. fi. Fel. in c. causam. de proba. quo casu, nec semel tantum protestari sufficit: nisi cum nil in causa aliud remaneat, quam pronuntiatum dicere. ex not. per Parid. de Syndic. verb. instantia. vers. dicit constitutio in fi. qua in re dixerunt aliqui per Rotam determinatum fuisse: sufficere loco protestationis impedimentum probare, vt testis est Gomes. reg. de anal. posses. q. 76. Quibus adde quæ scribit Ofas. decisio. 12. num. 6. & seq. vbi post plura concludit vnicam protestationem seu interpellationem sufficere, declarando tamen vt ibi per eum, pro quo vide cautel. quam tradit Rol. de ord. iudi. c. 54. num. 230. & quæ ponit Fel. in cap. ex literis. colum. 6. ante nu. 9. de constit. Bellac.

Appellatione vso, & illam prosequi principis causa impedito, non currit primi anni tempus. vt commune ait Dec. in c. ex ratione. nu. 6. de appel. at si iudicis inferioris ratione fuerit impeditus, conceditur illi alter annus, vt commune asserit & idem Decius & eodem in loco. nu. 7. nec ea in specie impedimentum, aut impediens attestari opus erit. vt commune fatetur Cagno. in l. in omnibus. nu. 15. ff. de reg. iur. E. Suarez.

Appellationis instantia non currit impedito ipso iure. §. hoc quoque. in auth. vt spon. larg.

Fallit in 7. casib. quos no. Soc. reg. 18. in addi. Do. a Fin.

Appellanti impedito persequi suam appellationem per principem, non currit tempus primi anni. Dec. in c. ex ratione. nu. 6. de appella. communem dicit. Idem.

Impedito facto inferioris iudicis, conceditur secundus annus. Dec. in d. c. ex ratione. nu. 6. commu. dicit. Idem.

Impeditus in secundo anno, restituitur solum ad tempus, in quo durauit impedimentum. idem ibi, nu. 12. communem dicit. Idem.

Nota qd impeditus etiam ex facto iudicis, ad hoc qd restituitur, vel concedatur secundus annus, non requiritur qd ipse protestetur. Hiero. Cagno. in l. in omnib. ff. de reg. iur. nu. 15. communem dicit. Et ne putes contrariari huic communi quæ posita sunt in verbo, Annus, supra: illud est quando stat per partes quod non petit, & protestetur cum instantia. hic autem non stat per partes, sed solum per iudicem. Et nota omnes istas opinionio. communes ad intel. & ampliationem, & limita. l. 3. tit. 16. lib. 3. ord. de qua in d. nu. 3. B. Vill.

De impedimento ad appel. & persequen. tradit M. Anto. Bard. in tract. de tempo. vti. & contin. in c. 4. per totum. vbi de impedimento ex facto appellati, ex facto Principis seu iudicis, ex facto appellati ex facto appellantis, & appellati simul, & ex facto tertij prouenientis, & an & quando tale tempus currat. I. Fichard.

Appellatio tum iudicialis, tum extraiudicialis, an suspendat attentata, & num sententiam extinguat, vel suspendat.

CAP. VI.

Appellationem iudicalem, qui subsequuntur conatus, & (vt doct. fantur) attentata reuocari omnino debent, at quæ appellationi extra iudicium interpositæ accesserunt, tantum retractantur quatenus appellationem ipsam infestant. vt commune affirmat Dec. in c. bonæ. nu. 18. de appella. E. Suarez.

Appellatio tam iudicialis, quam extraiudicialis, non suspendit factum de præterito. Dec. in c. bonæ. nu. 17. de appell. communem dicit, & sic intelligitur. c. constitutis. de appella. B. Villalob.

Appellatio tum iudicialis tum extraiudicialis non suspendit quæ semel facta sunt. vt commune infit Dec. in c. bonæ. nu. 17. de appel. & si quæ post appellationem iudicalem innouata sunt, omnia reuocentur, quæ post extraiudicalem ea solum retractentur, quæ contra ipsam appellationem fiunt. commune ait idem Dec. & mihi amicissimus Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium, lib. 3. c. 7. nu. 5. E. Suarez.

Appellatio suspendit sententiam. c. venientes. de iureiuran.

l. fi. C. sent. res. non pos. l. si quis iusiurandum. de reb. cred.

Ampliat & limitatur in 5. casib. per Rip. in l. 1. ff. de re iud. col. 2. & 3. Do. a Fin.

Appellatio ratione præsentis temporis habita sententiam extinguit, ac futuri temporis inspectione eam modo suspendit. vt frequenti doctorum calculo receptum ait Ant. de Trem. ad Bonacur. in pract. excep. in rub. de imp. exec. nu. 1. E. Suar.

Appellatio, inspecto præsentis statu, extinguit sententiam: sed futuro considerato, solum suspendit. Ant. de Trem. in add. ad Bonacur. in pract. exceptionum. in rub. de impe. execu. num. 1. commu. dicit. Villal. & Vezin. & Don. a Fin.

Fallit in executione, vel mandato de exequendo, quia non suspendit, nec extinguit, ad hoc qd executio impediatur. Alc. in l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. oblig. commu. dicit, tamen valet appellatio, vt in simili de possessione. lo. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 8. ff. de acquir. poss. & sic debet intelligi Oria. in c. quoniam contra falsam. de prob. in verbo, interloutiones. & Soc. in tract. fallen. in verbo, appellatio. reg. 2. & Alex. conf. 95. nu. 5.

Nota istam communem ad intellectum. l. 16. styli.

Fallit etiam prima in casib. expressis in l. 11. tit. 16. li. 3. ord. & in l. 16. & 13. & 14. tit. 23. par. 3. & in aliis casib. quos enarrat Nic. in concor. glo. concor. 6. vbi ponit 12. casus, in quibus non habet locum appellatio, quem vide. Et nota qd per d. l. 16. euacuatur vnum, quod quotidie torquet Doctores: an in criminalibus, in quibus condemnatus non admittitur appellas, sit necessarium qd sit conuictus & confessus, vel si vnum sufficit. d. l. declarat vnum tamen sufficere ibi, por que los testigos o por su donocimiento, cum ad veritatem disiunctiuæ sufficiat qd vna pars sit vera. vt tradunt doct. in c. inter cæteras. de rescrip. B. Villal. & Vezinus.

Appellatio incerta, conditionalis, alternatiua, & simplex vel generalis nullo expresso iudicis nomine, an valeat: & num de commissis facultati iudicum appelletur.

CAP. VII.

Appellatio incerta non valet. Bald. in l. appellatione. C. de appella.

Fallit in 2. casib. quos no. Soc. reg. 15. in addi. fallit in 3. casib. quos no. Lancil. in tract. de offi. Prætor. in causis civilibus. §. 2. de appel. nu. 38. Ampliat in 3. casib. & limitatur in 3. per Fel. in c. inter cætera. de appella. nu. 6. Don. a Fin.

Appellatio conditionalis, an & quando valeat & sustineatur: & qd non valeat, videtur tex. in l. non quemadmodum. ff. de iudi. cum tractus futuri temporis non spectet ad iudicem: & actus huiusmodi non recipiant diē neq; conditionem. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. in 6. Doct. in d. l. non quemadmodum. Bar. in l. admonendi. col. 1. in prin. ff. de iure iur. tex. in l. 1. §. bi. duum. vbi Bar. Alber. & Ang. ff. quando appell. sit. tex. in l. iudex posteaquam. ff. de re iur. Bal. in l. cum iudex. & ibi pulchrè Salic. C. de senten. Cast. in l. 1. C. de senten. quæ sine cert. quant. & in l. petenda. C. de temp. in integ. restit. Spec. tit. de senten. §. 1. Dec. in c. præterea. 2. nu. 7. extra de appell. Fely. in c. cum contingat. de offi. deleg. glo. & doct. in l. item eorum. §. sed si ita. ff. quod cuius. vniuer. nom. Bellac.

Appellatio alternatiua, puta appello ad Archiepiscopum, vel ad Papam, & copulatiua valet dummodo appellans intra tempora appellationis interponenda declaret, coram quo iudice prosequi vult. secundum glo. magnam, circa finem, in c. si is cui. de offi. deleg. in 6. quæ loquitur de alternatiua. Spec. tit. de app. §. nunc tractemus. ver. quid si dicat. Ang. in l. 1. §. si quis. ff. eo. Bal. & Ang. in l. cum proponas. C. de bonis autho. iud. possid. Do. Præpo. in c. dilecti. circa finem, extra de appel. Domini tamen de Rotæ decis. 213. in nouis. tenent valere talem appellationem, licet intra decennium non fiat dicta declaratio. Balb. decis. 449.

Quæro, an valeat appellatio simpliciter & generaliter facta nomine iudicis proprio non expresso, ad quem appellatur. Respon. quod sic. & ista est communis opinio, quæ fundatur in l. 2. ff. de appel. vt testatur Rober. Maran. in Spe. par. 6. Rubr. de appella. nu. 120. & eam tenet Bar. in l. 1. §. si quis. ff. de appel. Abb. cap. inter cætera. ext. eod. Eandem dicit esse communem opinionem. Ias. in l. qui Romæ. §. Seia. num. 8. ff. de verb. oblig. Mich. Grassus.

Appellans aut vnum, vel alium iudicem, quem ex his eligat Com. opin. Tom. iij. N infra

infra decem dies declarare debet. not. Inn. in c. his qui de offi. deleg. lib. 6. Idem.

In commissis facultati iudicis non appellatur.

Fallit ut per Fely. in cap. exceptionem. de exceptio. nume.

3. 5. & 6. Don. a Fin.

Appellari potest a iudice si in commissis arbitrio suo partem lādīt, aut grauat. glo. in c. 1. super his. de accus. Bart. in l. si qua poena. ff. de verb. signi.

Ampliatur in vno casu, & limitatur in 6. per Fely. in d. c. super his. Don. a Fin.

Appellare non licet a iudicibus, quos communi consensu partes sibi elegerint. c. a iudicib. 2. q. 6. I. Bellon. Tolos.

Appellare non licet a iudice non impartiente officium suum non postulat. Communem inquit Ripa in l. 4. §. hoc iudicium. nu. 87. ff. de dam. infect. B. Villal.

Quæro, Si partes consentiant, ut iudex sententiam ferat secundum consilium sapientis, an nihilominus permessa sit appellatio? Respon. q. sic, ita tenet Bar. in l. si cōenerit. ff. de re iud. & ibi Alex. dicit hanc esse communem opinionem, & tenet idē Bart. in l. ex consensu. ff. de appella. Solus enim consensus non tollit remedium appellationis, nisi expressa interuenerit renunciatio. Idem.

Appellatio iuste fit si iudex reiicit legitimam exceptionem dummodo probetur veritas causæ appell. c. ex parte. de appe.

Fallit in 8. casibus, quos notat. Socin. regul. 16. in additio. Don. a Fina.

Probationem asserens in peremptoriis exceptionibus, ex quibus quis appellauit per hoc non iustificatur appellatio, nisi causa appellationis probetur. d. c. ex parte. de appellat.

Fallit in 9. casibus, quos notat. Socin. regul. 73. in additio. Don. a Fina.

Appellatio ab interlocutoria num interponi, atq; iustificari possit: & an causa exprimi debeat.

C A P. VIII.

Interlocutoria non licet appellare, l. ante sententiā ff. de appell. recip. l. ante sententiā. C. quo. appel.

Fallit ut per Gui. Pap. decis. 75. & decis. 436. n. 3. i. fallit in 5. casib. ut per Soc. reg. 25. fallit in 15. casib. ut per Prepo. in c. sollicitudinem. nu. 18. de appe. vide Rom. sing. 774.

Fallit in 2. casib. ut per Lancil. in trac. de pret. §. 2. in tit. de sent. nu. 12. de appellatione ab interlocutoria latē videas apud Matth. in no. 39. vbi add. Fallit ut per Ema. in thesa. recep. sen. in litera A. nu. 211.

Fallit in 14. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 52. Don. a Fina.

Appellari nequit a sententia interlocutoria de iure ciuili, secundum Bart. Paul. Castr. ceterosq; communiter per tex. ibi in l. 2. ff. de appell. reci. Gl. Bar. & Ang. in l. si. C. de sēt. & interlo. omnium iud. Bar. & Bal. in l. 2. C. de episc. audient. Marant. in trac. iudiciorū. in 6. par. 3. par. actu. 2. nu. 292. & Io. de Amicis conf. 128. nu. 2. vbi explanat istam esse communem opi. legistarum, & ponit hoc pro regula cum tribus limitationibus Lanfran. in c. qm̄ contra. de prob. in c. 10. de interlocutoriis, & appella. nu. 68. & Petr. Duen. cum 14. fallentiis in regula 52. appellari a sententia interlocutoria, & cum vna limitatione Ferrar. in sua pract. Papi. in forma appellatio. ab interlo. in §. fuisse.

Ceterum eandem regulam limito ultra alios etiam, q. appellare similiter liceat a sententia absolutoria, ab obseruatione iudicij, quia non est mera interlocutoria, sed mixta, ita Crescen. decis. 182. & Com. decis. 1. & 83.

Et decisionem hanc iudicio meo crederem posse de plano procedere, vbiunque per ipsā absolutoriam ab obseruatione iudicij imponeretur perpetuū sientū, tunc enim illa haberet dubio procul vim diffinitiuē. secundū Bald. in auth. qui semel. col. 4. in casu illius auth. C. quomodo & quando iudex.

Nec obtinere posset etiam locum in casu Bart. in l. Titia. ff. de accus. & Ias. col. pen. in l. proponendum §. & si quidem. C. de iudic. asserentium reum soluentem debitum, pendēte iudicio, nō absolui tūc diffinitiuē, sed nempe absolui ab obseruatione iudicij, quæ absolutio habebit vim diffinitiuā.

Et denique pcedere quoque posset in alijs casibus positjs, & expressis per Philip. in c. cum cessante col. fin. de appell. vbi explicat quando huiusmodi absolutoria possit esse diffinitiuā.

In ceteris autē omnibus casibus generaliter, & indistincte procedi vltatenus non posse, hac ratione suadeo, & demōstro: nam regulariter absolutoria ipsa ab obseruatione iudicij dicitur interlocutoria, cum non diffiniat negotium principale, secundum Bal. in l. properandum §. & si quidem, & in d. auth.

qui semel. col. fi. & glo. in l. & harum. ff. si ser. vend. Io. de Imol. & alios. in c. examinata. de iud.

Et Spec. de offi. iudi. §. de feruit. vers. quid si opponens, vbi concludit, q. si reus absolutus ab obseruatione iudicij propter ineptam actionem propositam contra eum, quod tunc absolutoria ipsa sententia dicitur interlocutoria.

De iure vero canonico contrarium sancitū reperitur, appellaturq; ab interlocutoria, ut voluit Bartol. in l. 1. §. fin. ff. a quib. appel. non licet. Berous in quæst. familiaribus q. 52. nu. 9. Maranta vbi supra. & omnes canonistæ communiter in c. si cut Roma. de rescrip. vbi Ripa num. 20. cum alijs seq. indicat istam esse canonistarum opinionem.

Imo appellari ab interlocutoria ad summum etiam pontificem potest. cap. de appellationibus. de appellat. Ioan. Crot. conf. 87. num. 14.

Necnon ab interlocutoria Vicarij appellari potest ad Episcopum. ita Card. Puteus decis. 15. de appel.

Et similiter ab interlocutorijs Vicarij foranei ad Episcopū vel Archiepiscopum appellare licet, secundum Mohed. a. deci. 133. & Gomefi. decis. 1. & 27.

Sed retenta prima opinione de iure ciuili aduerte quod appellari minime debet, ac permittitur ab interlocutoria quocumque grauamen illatum per appellationem a diffinitiuā reparari posset, ut firmauerunt Cy. Pau. Castr. & ceteri oēs in l. post sententiā. C. de sent. & interlo. omn. iud. Bal. Ang. Salyc. Paul. Castr. Fulgos. & Ias. & omnes in arbitrio ff. qui satisf. cogan Bar. Imol. Pau. Castr. aliq; omnes concorditer in d. l. 2. de appell. recip. & Io. de Amicis in d. conf. 128. nu. 4. & seq. vbi ita consuluit, nunciavitq; istorum opinionem communem esse ac nullum profecto habere contradicteorem. tamē reperio Petrum de Bennintēdis decis. 40. simul cum Bal. alijsque signatis per eum asserere, & concludere expresse contrarium. Viuius opin. 52.

Licet regula sit, quod iure ciuili ab interlocutoria non appellatur, teste Bar. in l. pen. C. quor. appel. in l. 2. & 3. ff. de appell. reci. secus tamen est iure can. ut debitus. vbi Dec. 4. not. & in c. super eo. 2. in 2. not. de appe. Aug. conf. 107. 115. Guid. Pap. q. 436. nu. 72. 85. Quæ quidem Reg. de iure ciuili perpetua nō est teste eodem Guid. q. 10. & 75. præsertim quando appellatur a carcere vel tortura quando grauamen est irreparabile. d. l. 2. de appe. recip. no. Doct. in l. quod iussit. ff. de re iud. Item quando interlocutoria negotij substantiam tangit: ut puta, si quis minor aut maior pronuntietur, aut prodigus aliasve inhabilis. l. intra utile. ff. de mino. Dec. in l. is cui bonis. ff. de verb. obl. Item admittitur appellatio quando interlocutoria lata est super legitimatione personæ. ex not. per Ias. in l. arbitrio. col. 3. ff. qui satisf. cog. Bal. in marg. vers. appellatio. q. 8. Rursus quādo iudex pronunciat probationes aut testes admittendos non esse, secundum Corn. conf. 35. in prin. lib. 1. Item quando interlocutoria executionem meretur, veluti si partes ad arbitros eligendos cogerentur. Barb. conf. 305. col. pen. lib. 3. similiter quando quis se iudicem competentem vel incompetentem pronuntiat. c. significantibus. de off. deleg. Abb. in c. super eo. 1. not. de appell. Saly. in l. pe. C. quor. appel. Guid. Pap. q. 10. Mising. cent. 3. obse. 35. Ias. in d. l. quod iussit. nu. 25. 26. vbi dicit esse communem opi. quam limitant locum habere in iudice deleg. secus in ordinario, cui hanc interlocutoriam reuocare permittitur, ex doct. Bald. in l. si præses. 1. opp. of. C. quomodo & quando iud. sed quia dubia est hæc limitatio. vide Fel. in d. c. significantibus. & Ias. d. l. quod iussit. vbi in 1. & 2. col. 10. ponit fall. in quib. interlocutoria reuocari non potest. Item quādo sententia interlocutoria fertur ab obseruatione iudicij: nā & si sit interlocutoria, reuocari tamen non potest, cum habeat vim diffinitiuē, secundum cōem per Didac. Resol. lib. 1. c. 1. nu. 8. & illis ferme casib. appellare in scriptis & cas exprime oportet, ex Guid. vbi supra, nec viua voce ab interlocutoria appellare licet vti in diffinitiuā, secundū cōem per Corn. conf. 95. lib. 4. ex Bar. & alijs in l. litigatoribus. C. de appe. Sed an appellas a simplici interlocutoria de nullitate agere possit? vide Guid. Pap. q. 436. nu. 80. Pract. Pap. for. appel. ab interlocutoria. ver. fuisse. Verum hæc appellatio ab interlocutoria regulatur ex primis actis, non autem ex nouis cognoscitur, an iuste vel ne interposita fuerit. Clem. appellanti. de appe. Bar. in l. ait prator. nu. 4. ff. de min. Aisliet. decis. 79. hæc tamen. reg. plures recipit exceptiones per Doct. in d. Clem. appellanti. Soc. Reg. 22. Oldrad. conf. 130. nu. 13. Roma. sing. 278. Quibus addē, q. generalis appellatio ab interlocutoria non admittitur. Clem. appellanti. de appella. sed grauamina causæ exprimi debent, alias appellatio nullius esset efficacis. cap. cordi nobis. de appellatio. in 6. Bar. in l. 4. ff. de appella. recip. & hoc regulare est, teste Fran. in c. 3. & c. ut debitus. q. 14. extra de appell. vbi quætor

tuor docet fall. inter quas illa est, quando interlocutoria habet vim diffinitiuæ, quod tunc causæ expressio non requiritur. ex not. per Dec. ibi in fi. Fel. in c. quod ad consultationem. de re iud. Rationem autē cur causæ sint exprimendæ, vide apud Rom. conf. 324. Bellac.

Appellatio ab interlocutoria non potest iustificari ex nouis dictis, nisi ex primis. clem. appellan. de appel. Bar. in l. eius qui. nu. 8. de appel.

Fallit in 7. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 47. fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 22. Do. a Fin.

Appellatio ab interlocutoria potest iustificari ex nouis allegationibus & probationibus, quādo allegatio vel exceptio de nouo habet ortum ex facto aduersarij. vt in l. siue manifestus. §. tēdiu. ff. de cond. furt. vel quando de nouo superuenit ad notitiam appellantis. secundum Bal. in l. inuitus. 4. col. C. de procur. Item quando interlocutoria est lata contra absentē. secundum Bart. in l. ait Prator. §. permittitur. ff. de minoribus. Item quando infert grauamen irreparabile per appellationē a diffinitiuā, vt in l. 2. ff. de appell. recipien. Idem in interlocutoria secundi Decreti, vel banni. secundum Bar. Bal. & Sal. in l. per hanc. C. de temp. appell. Domi. de Rota in nouis deci. 89. Et quando iudex a quo, corā quo erat oblata probatio, non admittat probationem, vel non patiatur acta scribi coram eo, vel deneget copiam requisitam ab appellante. secundum Bal. in d. l. per hanc. Nicel. in l. eius. ff. de appell. recip. & in allegationibus iuris. secundum eundem Bal. vbi supra. Hæc sunt ad limitationem clem. appellanti. de appella. Balb. deci. 442.

Quando appellatur ab interlocutoria, licet iudex a quo possit procedere, nisi fuerit sibi inhibitu, istud tamē locum non habet in interlocutoria lata super tortura, vel alibi, vbi non posset reparari per diffinitiuam. teste Bal. in l. generaliter. §. sed iuramento. C. de iureiur. Quibus autem casibus ab interlocutoria appellari possit. not. Bar. in l. arbitro. ff. qui satis. co. gan. quæ appellatio ab interlocutoria regulariter non suspendit iurisdictionem iudicis a quo. Sed limita vt per Fel. in c. dilectus. el. 2. de rescrip. colum. vlt. Et quid vbi est certa scientia, vel clausula irritum. vide tex. in clem. 1. de concess. præben. vbi Card. not. Alex. conf. 97. lib. 5. vbi quando admittitur appellatio, si & quatenus, & cum clausula irritum. & ibi q. vna est conditionalis: & an alia sit pura. Et de intellectu c. non solum. de appel. in 6. vide Alex. conf. 89. lib. 1. Et quod dicitur supra de clausula irritatiua, dic quod habet locum quando non est facta præsentatio literarum admissiois appellationis, & inhibitionis. Bellac.

Appellans ab interlocutoria, causam in specie exprimere debet. glo. & doct. in c. 1. de appel. in 6. l. 3. §. 1. ff. eo.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 16. fallit vt per Matth. not. 123. Do. a Fin.

In appellatione ab interlocutoria sufficit expressio causarum, vel causæ grauaminis, vt ex actis, siue per relationem ad acta. secund. Paul. de Leaz. & Lap. in clem. appellanti. de app. faciunt not. per Inn. in c. fi. de ope. no. nunc. Card. tamen & Imo. in d. cle. Io. And. in c. peruenit. lo. 2. extr. de ap. Gem. in c. cord. eo. tit. in 6. Ang. in l. 1. ff. de lib. & posth. & Bal. in repetitio. l. edita. C. de eden. tenent. contrariū. de quo plenē per domi. Præpos. in c. vt debitus. extra. de app. & per dominos de Rota in nouis. deci. 7. Balb. deci. 208.

Licet quando appellatur ab interlocutoria, debeant causæ grauaminū nominatim exprimi, si appellans exprimat eas per relationem ad aliud, satis est. vt no. Alex. cōf. 80. col. 4. nu. 9. lib. 1. de quo vide quæ idem scribit conf. 126. lib. 6. Doct. in apostil. ad Bar. in l. eius qui. nu. 2. ff. de app. recip. Bellac.

Appellatio autem extraiudicialis facta iudici requirit expressionem causæ, vel probabilis coniecturæ: secus tamen, si fiat parti. Panor. in c. cum sit Rom. nu. 10. de appella. communem dicit. B. Villal. & Vezin.

Appellatio extra iudicium facta, iudicis, vel causæ expressionem vel probabilem coniecturam exigit: secus facta parti commune inquit Pan. in c. cum sit Romana. nu. 10. de appella. & vir magnæ doctrinæ. Nic. Ant. Grauat. ad Vestrium lib. 3. c. 7. nu. 3. E. Suarez.

Appellari ab interlocutoria de non exequendo non potest. Fely. in cap. quod ad consultationem. vers. a pronuntiatione. de senten. & re iudic. Deci. in cap. nouit. 4. notab. de app. Crau. conf. 273. nobilis nomine commissarij. hancque sequitur sententiam tanquam a Doctore. communiter obseruatam Alex. quem etiam ipse refert conf. 93. visis processib. lib. 2. Idē.

Appellatio ab interlocutione de non exequendo non debet admitti: vt frequens interpretum placitum enunciant Alex. conf. 95. lib. 1. Fel. in c. quod ad consultationem. de sent. & re iud. Dec. in c. nouit. notab. 4. de appel. Crau. conf. 273. vt

nec ab alia interlocutione, cuius damnum irreparabile nō sit. commune ait latē Viuius lib. 2. 17. si autem erit irreparabile atque etiam successuum, & post præstitutum appellationib. tempus ab interlocutione iure appellabitur. commune ponit meus iuris doctor Arius Pinel. in l. 2. par. 2. c. 1. nu. 27. in fi. C. de rescin. vend. quin & cum quis se iudicem competentem, vel non petentem pronunciat, ab interlocutione ritē, ac rectē eom appellabitur. commune aiunt Ias. in l. quod iussit. nu. 25. & seq. ff. de re iud. Nic. Ant. Grau. qui plures species diligenter congerit ad Vestrium lib. 3. cap. 10. num. 6. quod tamen intelliges in iudice delegato, secus in ordinario. iuxta eosdem. E. Suarez.

Appellans ab interlocutoria non est amplius citandus, hæc opinionem cum vnica limitatione ponit Ias. in l. qui Romæ. §. Seiz. ff. de verb. oblig. nu. 27. Do. a Fin.

Etiā in appellatione ab interlocutoria, si pars est præsens, debet lis contestari, sicut diffinitiuā. Est magis com. sec. Aret. in conf. 20. in quæst. circa fin. nu. 5. Matth. Charia.

Appellare ne liceat a principis sententia, & a iudicis diffinitiuā, seu ab ea quæ transiit in rem iudicatam.

CAPVT IX.

Sententia principis non appellatur, nisi ad alterius relationem pronuntiatio facta fuisset. l. 1. ff. a quib. appella. non licet.

Fallit in 3. casib. secundum Port. in lib. 4. suarum concl. reg. 15. Do. a Fin.

Appellare non licet a sententia Principis, Senatus, vel Præfecti pratorio. l. 1. ff. a quibus appel. non licet. l. præfecti. ff. de minor. Guid. Papa in suis decis. q. 50. Supplicare & reclamare tamen ab ea licebit. l. si quis aduersus. auth. quæ supplicatio. C. de precib. imp. off. Hypp. de Marf. in sing. 647. gl. in ver. supplicauit. & Doct. in c. ex literis. 1. de rest. in integr. Propterea inquit ibi Abb. quod in omni materia legis, rescripti, vel instrumenti, vbi non liceret appellare, semper sit licitum supplicare, cum sint diuersa remedia appellatio & supplicatio. Et hanc communem opin. esse Doct. inquit Phil. Dec. in l. fin. nu. 50. C. de edict. diui Adr. toll. & Rol. a Val. in conf. 94. nu. 4. in 1. tom. Kirchou.

Appellari potest a diffinitiuā etiam ex hac sola causa, vt non probatum probetur, & non allegatum allegetur, licet attentis agitatis sententia non sit iniqua. secundum gl. in l. creditor. §. iussus. ff. de appella. Bar. in l. 1. §. quæsitum. eo. tit. in l. ait Prator. §. permittitur. ff. de minorib. Bal. in l. eos. C. de appel. d. Præpo. & Fel. in rub. ext. eod. probatur in l. non tantum. ff. eod. in l. 2. C. quorum appel. Non tamen per hoc poterit appellans aliquid noui petere, quod in primo iudicio petitiū non sit, etsi possit noua allegare circa petita. secundum Pan. & Fely. in c. significauerunt. ext. de exceptionib. quod est nota. ad limitationem. l. per hanc. C. de tempo. appella. Balb. deci. 542.

Quando appellatur a diffinitiuā, iudex appellationis debet querere de omni causa, ex qua potest dici sententia iniusta. l. eos. C. de appellat. Innoc. in cap. dilecto filio. de appellat. & potest appellans dicere sententiam iniustam & nullam, & poterit quibuscunq. modis defendere suam appellationem. l. scio. in fi. de appe. Inn. in d. c. dilecto. quinimo & discuti poterit de grauamine illato ex iam lata interlocutoria, licet ab ea non fuerit appellatum. Sal. in l. generaliter. nu. 5. C. de reb. cred. post ibi. Idem.

Appellatio a diffinitiuā potest sustineri ex nouis causis, & ex nouis probationibus. l. per hanc. C. de temp. appell. l. eos. §. si quid autem. C. de appellat.

Fallit in 4. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 48. Do. a Fin.

Appellans a sententia diffinitiuā, causam appellationis allegare non tenetur. l. 2. §. 1. ff. de appella. no. in l. ante sententiā. C. quorum appella. non recip.

Fallit in 4. casib. quos no. Soc. reg. 14. Do. a Fin.

Appellatio a sententia litem finienti, & absq. scripto rectē fit, dummodo incontinenti fiat ab interlocutione scripta fit oportet, vt commune scribit Maran. de ord. iud. par. 6. nu. 256. dicitur autem incontinenti facta, si iudex pro tribunali sedēs, nondum se ad actus extraneos diuerterit, & si totum diem in foro pro tribunali sederit. vt commune testificatur idem Maran. eodem in loco. E. Suarez.

Si sententia transiit in rem iudicatam non appellatur ab ea, nec supplicatur, vt no. in auth. supplicare. C. vt lit. pendente. fallit vt per Mantuam sing. 356. & 357. Do. a Fin.

Com opin. Tom. iij. N. 2 Appel-

Com. V. l. Opin.

Appellari licet non possit à sententia quæ transiit in rem iudicatam, poterit tamen dici de nullitate. Spec. tit. de appel. §. iuxta. in fi. Soc. conf. 10. col. fi. lib. 4. Rolan. conf. 83. nu. 16. li. 1. fallit quando nullitas etiam est notoria stante forma decreti præfigentis tempus decem dierum ad appellandum, & dicendum de nullitate. vt per Rolan. vbi supra. de quo vide quæ scribunt Alex. conf. 105. col. 2. lib. 5. conf. 125. col. 3. lib. 7. Paris. conf. 95. col. 4. in fi. lib. 1. Idem.

Appellare etiam quando sententia transiit in rem iudicatam, potest tertius pro suo interesse intra 10. dies a tempore sententiæ. secundum Bar. Ang. communiter Docto. in l. ab ex- cutore. in §. alio. ff. de appellatio. per illum tex. Butr. Panor. ac Fel. in c. cum super. extra de re iudi. Bar. in la. sententiæ. in princ. & in §. hæres. ff. de appella. Balb. decis. 134.

ANNOTAT. PRAC.

Vide ad rem plenius Anto. Gabriel lib. 2. tit. de appella. concl. 5.

An appellari possit à sententia electi de partiū vo-
luntate, vel iudicis recursus: & an, & quando
supplicare licitum sit.

C A P. X.

Sententia lata de consilio electi de partium volunta-
te potest appellari. secundum Bar. & alios omnes cō-
muniter in l. si conuenerit. ff. de re iud. & in l. 1. §. quæ-
situm. ff. de appella. Panor. Fel. & ceteros omnes in c. causam
quæ. in prin. extra de re iud. Balb. decis. 453.

Imò isthæc sententia secundum consilium sapientis pro-
mulgata, nunquam vtiq; transiret in rem iudicatam. c. bidoū.
2. q. 6. Ant. de But. & Imo. in rub. de homicid. idem Butrius in
c. proposuisti. ext. de probat. Bar. in l. ab arbitro. & ibi Alber. de
Ros. col. 1. ff. qui satisd. cog. Alex. in l. si ab hostibus. col. 14. ff.
solu. mat. Fran. Aret. conf. 110. Clarissime. col. fi. Rom. consu-
lendo conf. 228. pro plena discussione. nu. 16. & in l. cum qui-
dam. §. quod dicitur. ff. de acq. hære. Rui. conf. 34. visis. num. 1.
vol. 5. las. in l. admonendi. in 1. lect. nu. 47. & in 2. lect. nu. 41. ff.
de iureiur. Marfi. in sing. 427. plures sunt casus. Maran. in tract.
iudiciorum. in vlt. par. 6. part. iudic. nu. 130. & in 2. actu princ.
vlt. partis iud. nu. 103. Mantua conf. 125. visis. nu. 11. Afflict. de-
cis. 33. postquam. nu. 6. & in constit. iuris peritorum. in fi. Dec.
conf. 278. non leuis. in fi. vbi commemorat istam esse cōmu-
nem opinionem. & Corse. etiam in repert. Panor. in ver. Sēten-
tia lata per dicta peritorum.

Et hinc est, quod sententia prolata secundum consilium sa-
pientis ex forma statuti, vel de partium voluntate, posset ni-
mirum retractari, & reuocari quodcumque, si superueniret
Doctor magis peritus, qui contrarium consuleret: cum talis
sententia nusquam transiret in rem iudicatam. secundū Alex.
in d. l. si ab hostibus. col. 3. cui inhæret extollendo præsentem
eius assertionem Gerard. in sing. 20. Sicut non valet.

Subdens ibi. nu. 5. q. in huiusmodi casu supplicans Princi-
pi, vt retractetur sententia, quæ non transierit in rem iudica-
tam, non careret impetratis, nec incurreret infamiam.

Imò Princeps derogare posset etiam sententiæ, quæ transi-
tum fecisset in rem iudicatam: cum illud ius quæsitum verè sit
de iure ciuili, teste Bal. in l. fi. col. 2. C. sent. rescin. non poss. Pau.
Castren. in l. cum hæres. ff. de acq. poss. & Ang. in l. Lucius.
ff. de equit.

Et tunc constare deberet præcisè de eius mente, aliàs non
intelligeretur illi derogare voluisse. d. l. fi. & ibi glo. C. senten.
rescin. non poss. l. 2. in fi. C. vt lit. pend. & c. exposita. de arb.

Nec sufficeret q. Princeps diceret non obstante sententia:
nam potuisset intelligere de sententia, quæ nondum transitū
fecisset in rem iudicatam: sed opus fuisset, quod mentionem
fecisset de ipso transitu in rem iudicatam: præsertimq; si sen-
tentia esset interlocutoria: siquidem tunc huiusmodi sen-
tentia traheret ad se executionem sine aliquo alio nouo iudi-
cis facto. secundum glo. & alios in cap. pastoralis. de appel. &
Alex. conf. 94. in causa, & lite vertente. vol. 2.

Sed ipsi sententiæ quæ transiret in rem iudicatam, primo
stadium foret, donec contrarium probaretur. ita Sicul. in c. te-
nor. col. fi. de re iud. & Nat. cunf. 540. ex pluribus. nu. 17. vol. 3.

Vbi concludit elegantem sententiam nullam, teneri ad ex-
hibendum acta, & pariter ostendendum nullitatem proposi-
tam; aliàs non apparentibus nullitatibus ex eisdem actis, se-
cundum eum, aliosq; congestos per eum præsumeretur pro
sententia, non tantum quo ad rectitudinem, verum & quo ad

De Iudiciis,

rititudi. etiam: & non modo si ea lata sit in præsentem, sed in
contumacem etiam. & sequitur quoque Rolan. cum aliis ag-
gregatis per eum conf. 83. videtur prima facie dicendum. sub
nu. 14. vol. 1. & est communis opinio de qua testantur Imol.
in c. cum in iure. col. 12. de offi. deleg. Fel. in c. quoniam con-
tra. col. 15. de prob. Aegid. concl. 86. sententia. Sebast. Vantius
post istos de communi etiam attestans in tract. de nullit. sent.
in tit. a quo & quib. mod. ante nu. 8. vbi alios allegat. Et de ob-
seruantia in curia Romana testatur Io. And. in c. in præsentia.
de renun. prout idem obseruatur in Sacro Consilio, in magna
Curia Vicariæ, in ceterisq; omnibus supremis tribunalib. Re-
gni, in quibus facta instantia pro executione sententiæ post
præsentationem processus, tum ratione sententiæ habentis ex
sui natura executionem paratam: tum etiā alterius cunctun-
que sententiæ transitum facientis in rem iudicatam, alleganti
nullitates in ipsis Regiis tribunalibus consueuerit concedi ali-
qua breuis dilatio ad proponendum nullitates: & illis propo-
sitis, & non releuantibus. militantibusq; in iure & in facto,
executioni demandatur sententia.

Vtpote quia sententia postquam transiisset in rem iudica-
tam, omnia in ea acta solemniter præsumerentur. teste Innoc.
in c. cum in iure. de offi. deleg. & in c. quoniam contra. de pro-
bat. Paul. Castren. conf. 202. col. penul. vol. 2. & Caphal. conf.
241. nu. 2. volum. 2.

Imò sententia ipsa transitum faciens in rem iudicatam in-
duceret dubio procul notorium. l. emptorem. & ibi glo. ff. de
act. emp. & in c. si. de cohab. cler. & mulierum.

Imò etiam sententia hæc, quæ in rem iudicatam transue-
rit, induceret quoq; præsumptionem iuris, & de iure adeo q.
contraria probatio nullatenus admitteretur. Afflictus referes
plura Alexandri consilia. decis. 13. Vertitur dubium. nu. 28. &
sententia contra eam lata, esset indubitanter quidem nulla, &
inualida. l. 1. C. quando prouoc. nō est necess. & toto tit. C. sen-
ten. rescin. non poss. c. in præsentia. de renunc. & c. sicut. & cin-
ter monasterium. de re iud.

Tanti denique est roboris res iudicata, ne singulare hoc di-
ctum prætermittam, q. & si per clem. vt calumniis. de re iudi.
constitutum sit, contra tres sententias conformes nullitatis
exceptionem opponi non posse quin executioni demanden-
tur: tamen si reus bina sententia succubuerit in causa, quæ in
rem iudicatam transierit, tunc non audietur vterius sententiæ
nullitatem obiciens. vt egregiè admodū tradit Petr. de Fer-
rar. in forma executionis sententiæ diffinitiuæ. col. 1. fol. 56. di-
cens esse valde no. Sicut enim pro tribus illis iudiciis. qui tres
sententias tulerunt, præsumitur. c. in præsentia. de renuntia. l.
1. C. de iurisd. om. iud. ita pro duabus, quarum vltima in rem iu-
dicatam transiit ob iudicati præsumptionem, & efficaciam. Et
secundum istam singularem doctrinam indicatū fuit in ardua
causa vniuersitatis Collis Brinconij intus Ciuitatem Aquilæ
ex vna, & Francum de Tostis ex altera, super pasculatione de-
fensæ Collis prædicti. Et sententia ad fauorem Vniuersitatis
prolata extitit, per Magnificum, & Excellentem D. Hierony-
mum de Pace de Neapoli, tunc indicem, & assessorem in dicta
Ciuitate, de anno 1568. negotio bene, ac mature discussio.

Aduocatus autem, qui sententiam ipsam pro Vniuersitate
reportauit, fuit D. Iosephus de Rusticis de Aquila. I. C. ingenij
subtilitate, maximaq; eruditione clarissimus, vt eius insignia
monumenta testantur, fundatori doctrina, nitidoque dicen-
di genere conscripta, adeoq; illustria, quod alterius Papiniani
aut Scæuolæ responsa existimes: eiusque redditum celeberrim-
um consilium inspexi, incipiens: Executioni rei iudicatæ,
vbi inter cetera Alexandro de Imo. cōf. 77. in causa. col. 5. post
num. 12. lib. 2. responsum affert, & in vers. Et sententias dictas,
quando sententiæ conformes dicantur magistraliter declarat.
Vnius opin. 715.

Appellari an possit a sententia iudicis recursus? & dicq.
non. secundum Rom. conf. 27. col. 2. & conf. 261. in princ. Abb.
in c. venerabilis. nu. 40. de iureiur. conf. 2. col. 2. conf. 38. col. 3.
lib. 1. Pract. Pap. for. lib. ad compromissum. vers. nec reductio.
col. fi. & hæc opin. verior existimatur, licet aliqui contrarium
voluerint, vt Baptista à S. Blasio tract. de arb. q. pen. Distingue
tamen. vt per Rom. d. conf. 261. col. 2. vers. tertia fuit. vbi alleg.
Bal. in l. vnica. C. de his quæ poen. no. q. aut iudex recursus gra-
uat in modico: & tunc ab eius sententia non appellatur, aut
enormiter, & secus. quam opin. sequitur Rom. ibi & inde Alex.
conf. 106. nu. 6. nu. 15. lib. 3. Boer. q. 284. col. 9. & seq. Soc. regu.
24. appellatio. 15. fall. De quo vide etiam Bal. in rub. C. de ap-
pel. vers. Sed nunquid iure Cano. Rom. d. conf. 27. ver. aut di-
ctum fuit quod vt arbitrator, q. appellari non possit. Nā aut
arbitrator lædit in modico, & eius sententiæ standum est, aut
enormiter lædit, & tunc non appellatur, sed petitur reductio
ad

ad arbitrium boni viri sequitur Rom. conf. 265. Ias. in l. nemo potest. l. lect. nu. 65. de leg. 1. & est commu. opin. per Abb. conf. 77. col. ult. lib. 2. in fi. de appel. col. 22. nu. 101. cuius dicta transcribit Soc. reg. 24. appellat. l. 1. fall. Vezin.

Supplicare licitum est a sententia in casib. in quib. non est licitum appellare ab ea. gl. in c. ex literis. de rest. in integ. fallit vt per Marf. sing. 356. fallit in 5. casib. vt per Ias. in authen. quæ supplicatio. Cod. de precib. imp. offer. Do. a Fin.

Supplicationis instantia regulatur secundum instantiam appellationis. ita voluit gl. in l. vnic. in verb. post successione iudicis. cir. fi. C. de sen. præfecti prætorio. & ibi hoc annotat Bal. nu. 2. Sal. nu. 5. & idem Sal. in l. fi. s. cui consentaneum. nu. 5. C. de temp. & repa. appella. Bal. in tract. statu. in verb. statuere statuarij. nu. 6. ver. statutum quod permittit recurri contra aliquam sententiam, ille recursus debet regulari secundum quod regularetur appellatio, quantum ad tempus exercitij & terminationis eius. Hyp. de Marf. sing. 88. & Nico. Boer. in suis decis. q. 247. nu. 9. in fi. Licet autem Lanfr. de Oria. post Spec. aliter de iure responderit in tract. de arbit. in ult. par. q. 21. num. 53. com. opi. esse contra allegatam gl. in d. l. 1. Quod instantia supplicationis duret tanto tempore, quanto durat causa principalis: tamen pulchrè consulendo scribit, primam sententiam communiori voto approbatam esse, per rationes & auctoritates doct. ibi adductas. Rol. a Val. in conf. 94. nu. 22. cum seq. in 1. to. conf. Kirchouius.

Appellari, vel supplicari nunquid possit a sententia lata super possessorio, quovē iure, & quando.

C A P. XI.

Appellare à sententia lata super possessorio de iure civili non permittitur. l. 1. C. si de momentanea pos. fuerit app.

Fallit in 5. casib. quos no. Soc. reg. 18. & vltra cū limitat tripliciter Diaz. reg. 36. fallit in 21. casib. quos no. Ant. Nicel. in tract. de conc. gl. & vltra supradictas limitationes, videas quinque per Pet. Duen. reg. 44. fallit vt per Baptist. a Vill. concl. 13. in litera A. Idem.

A sententia in possessorio lata, non appellatur. commu. dic. Alc. conf. 386. in prin. Et idem esse dicendum de quolibet articulo in causa possessorij occurrenti. In fine tamen eiusdem conf. dicit q. posset hoc casu dici de nullitate. Et quod ita concludant omnes in l. 1. C. si de momen. posses. Vezin.

Appellatur de iure canonico à possessorio, non autem de iure civili. Cur. iun. conf. 168. nu. 39. communem dicit. Ripa c. 1. nu. 3. de rest. spol. quam intellige quod non appellatur, idest, appellatio executionem non impedit: tamen bene procedit appellatio. Ioan. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 8. ff. de acquir. posses. in antelud. repet. Tholof. B. Villal. & Vezinus, & Suarez.

Bar. in l. 2. ff. de app. recip. dia. q. etiam de iure civili à possessorio appellatur quamvis executioni sententia mittatur. Quæ opin. communiter non tenetur. vt per Bal. in l. 2. C. si de momen. posses. fuer. appel. Idem.

De iure regio si sunt dea conformes sententia in iudicio possessorio, non appellatur. lib. 18. in ord. de Madrid.

Idem dicit Maranta in suo specu. par. 6. vers. secundus actus principalis. nu. 194. vbi etiam dicit magis communem esse, vt limitetur illud, appellare non posse in possessorio, & c. quo ad effectum retardandæ executionis. Appellatio enim procedit quidem, & operatur vt causa deuoluatur ad superiorem, sed interim executio latæ sententiæ non impeditur. Et subiungit ita seruari in practica. Nec enim verum est simpliciter, causam possessorij esse modici præiudicij, maxime quando agitur de perdenda possessione, vt pulchrè declarat Ioan. Cora. in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 26. ff. de acquir. posses. Et plenius atque notabilius Maran. in d. vers. secundus actus. num. 301. l. Fich.

Appellatio si est lata super possessorio, cum de iure possessorio agatur, non admittitur. l. vnic. C. si de momen. posses. fuerit appell. Phil. Dec. in conf. 26. & in l. 1. nu. 6. de bon. posses. sec. tab. & in l. fi. nu. 49. C. de edict. diui Adria. tollen. idq. procedere in omni possessorio scribit Maran. in tract. de ord. iud. par. 6. tit. de appel. nu. 294. vers. 16. limita. addens tamē communem conclusionem esse, q. intelligatur ad effectum retardandæ executionis. Sed cum satis abunde cum multis adductis auctoritatibus a Francis. Viuiō in lib. 7. commun. opin. in vers. appellatio. & d. Fichar. in addit. commu. opin. Baptist. a Villalobos, in vers. appellatur. num. 131. scriptum sit, nihil

aliud addo, nisi quod hanc conclusionem plenius explicari recentiores Didac. in suis pract. quæst. cap. 23. num. 8. & Octavian. Cacharan. in decis. Sena. Redemont. decis. 25. licet Moder. Paris. illam sententiam post alios multos Doct. cum non sit iure prohibitum, ne a sententia lata super possessorio appellatur. d. l. 1. ibi. Et si appellatio interposita fuerit, tamen lata sententia sortitur effectum, retinendam esse voluerit, & hanc veritatem esse addiderit in addit. ad conf. Decij. in d. conf. 28. in verb. permittit. allegans consilium elegas, & illam materiā bene explicans. Ias. in conf. 188. incip. redemptoris nostri. in 2. volum. Kirchouius.

A sententia lata super mero possessorio, de iure civili indistincte non appellatur. est com. opin. cont. Bar. & Ang. fer. Dec. in conf. 28. vol. 1. & sec. Alex. conf. 2. in fi. vol. 3.

Fallit si iudex appellationem admiserit, quia poterit reus obtinere. sec. Alex. ibidem. M. Chæria.

Appellari potest a sententia lata in mero possessorio, etiam de iure civili, quando per petitorium non posset esse consultu possidenti, seu detinenti aliter, quam per retentionem, vt in casu l. qui exceptionem. §. si pars. ff. de cond. indeb. secundum Bar. Ang. & Doct. in l. 2. ff. de appella. reci. quia tunc agitur de magno præiudicio, & l. 1. C. si de momen. posses. secundum eos procedit, vbi victus aliquo remedio petitorio potest possessionem reuocare. Idem quando iniquitas & causa appellandi esset euident. & in promptu. secundum Guil. de Cuneo in l. fi. ex causa. §. nunc videndum. ff. de minoribus. Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in d. l. 1. do. Præposit. in cap. dilecto. col. 29. extra de appel. De iure autem canonico appellatur indubitanter a tali sententia. vt per Ioan. Andr. & communiter Canonist. in c. pastoralis. ext. de officio delegati. Innoc. in c. significantibus. extra de operis noui nunciatio. est text. in c. ex conuestione. extra de restitutio. spoliatorum. Balb. decisio. 445.

Quæro, an appellare permittum sit à sententia lata super possessorio? Resp. quod non ita probat tex. in l. 1. C. si de momen. posses. fuer. appel. & cap. fin. §. de possessione. quæst. 6. siue sit possessorium adipiscendæ, siue retinendæ, siue recuperandæ. tex. est in cap. ex conuestione. de restitu. spolia. & tenet Bar. in l. 2. num. 3. ff. de appella. recip. Hanc opinionem dicit esse veram, & communem August. Bero. quæst. 52. num. 8. Tirac. in tract. de morte. 6. par. declarat. 6. nu. 5. Vant. in tract. de nullit. rubr. 4. nu. 34. Catel. Cotta in memorab. iuris. verb. appellare. Soci. reg. 18.

Hanc communem conclusionem limita procedere, vt non possit appellari ad effectum retardandæ executionis: secus quo ad deuoluendum negotium coram iudice ad quem, & ita intelligi debet tex. d. l. 1. prout ibi not. Bart. & Bald. licet contrarium velit Dec. in conf. 28. Hanc dicit esse magis communem opinionem Rober. Marant. in Spec. par. 6. Rubr. de appella. nu. 294. & tenet Matthæ. de Afflic. vbi dicit ita iudicatum. in decis. 77. num. 8.

Predica omnia limita procedere in causis modici præiudicij, namque ibi non suspenditur executio, secus vbi maximum veritur præiudicium. Ita sentit Pardo. Jul. 1. R. de appellat. recip. Deci. conf. 28. Ang. l. & Dec. d. l. 1. C. si de momen. posses. Vbi communiter Doct. fundant se in modicitate præiudicij, quia scilicet sententia super possessorio parit modicum præiudiciū, ex quo grauamen potest reparari super petitorio. & hæc opinio est æquissima. ita firmit Marant. d. Specu. par. 6. Rubr. de appella. num. 301. Mich. Grassus.

Appellatio admittitur in omnibus possessorijs, secundum communem Doct. sententiam, de iure canonico. per text. in clemen. vnica, & ibi Card. in 1. opposi. de caus. posses. & propr. Frid. Senen. in conf. 76. incip. Domino auditori. Alexan. de Imo. in conf. 99. vers. & præsuppono primo. in 5. volum. conf. Sed de iure civili secundum communem opin. secus l. vnica. C. si de momen. pos. fuer. appella. cap. ex quæstione. ext. de restit. spol. Ias. in conf. 60. num. 5. 1. volum. & conf. 187. in 2. volum. Phil. Dec. in l. 1. nu. 6. C. de bon. posses. secundum tab. & Rolan. a Valle in conf. 38. nu. 13. in 2. Tom. Kirchouius.

Appellatio vbi ex natura causæ in possessorio est prohibita, pariter etiam prohibita videtur supplicatio. Io. de Imo. in conf. 142. Phil. Dec. in l. fi. num. 50. C. de edicto diui Adria. tol. Nam non potest appellari in causa possessorij, q. præiudiciū reparari potest in petitorio. & ista ratio etiā militat in supplicatione. licet Pau. de Castr. in d. l. fi. num. 16. contrariam sententiam sequatur. præcedentem tamen obseruandam esse inquit Phil. Dec. in d. num. 50. Nam qui non potest appellare à sententia quæ transiit in rem iudicatam, pariter aduersus eā Com. opin. Tom. iij. N 3 sup.

supplicare non potest, cum in vanum impetratum videatur, quicquid dicitur contra sententiam quæ tranſiit in rem iudicatam. l. i. vbi glo. & doct. C. vt lite pend. Hanc tamen opinionem tanquam magis approbatam ſequitur Rolan. a Valle in conf. 38. verſ. quibus tamen non obſtantibus. nu. 10. cum ſeq. in 2. Tom. Kirchoſius.

Appellari poteſt a ſententia lata in poſſeſſorio, in quo etiã tractatur de amiſſione proprietatis, aut de pœna, vt in remedio. l. ſi quis in rãtã. C. vnde vi. ſeu alicuius ſtatuti imponen- tis pœnam in caſu poſſeſſorio ultra reſtitutionem poſſeſſio- nis, aut ſatiffactionem de non turbando de cætero. vt eſt com- muniter per iſtam patriam, etiã de iure ciuili. ſecundum gl. communiter approbatam in l. momentanea. C. vnde vi. ad fi. & hoc quantum concernit proprietatem vel pœnam in eo quod poſſeſſionem concernit, non poteſt appellari. ſecundum Cyn. in l. i. C. ſi de moment. poſſeſ. fuer. appella. in l. incerti. C. de interdict. per dictam l. i. & l. quiſquis. C. quorum appel. cū gl. ibi in verbo, mittantur. & ſecundum eam in eadem ſenten- tia fuerunt Pileus, & Petr. non poterit tamen de iure ciuili in tali cauſa, appellari ab interlocutoria lata ante diffinitiuam: quia cum à diffinitiuâ poſſit appellari, poterit illud grauamẽ in ea reſparari, iuxta doctrinam Bar. in l. 2. ff. de appel. recipi. Balb. deciſ. 477.

Appellatio admittenda non eſt a ſententia lata ſuper iudi- cio poſſeſſorio ad iſpſcendã, quo ad effectum ſuſpenſionis. l. vnica. C. ſi de moment. poſſeſ. fuerit appella. ſed admitti de- bet quoad cauſæ deuolutionem. ſecundum Bar. in l. 2. ff. de ap- pel. recip. num. 6. Ange. confi. 107. Panorm. in cap. cum ad ſe- dem. de reſtit. ſpol. nu. 30. Spec. in tit. de appel. §. in quibus. ver- ſexto non appellatur. Auſer. in Capella Tholoſana deciſ. vlti. Bal. in l. 2. nu. 22. C. de epiſco. audien. Archid. in c. de poſſeſſio- ne. 2. q. 6. Cyn. Bar. Bal. Ang. Alber. & alios omnes in d. l. vnica. Corn. confi. 190. vol. 1. Dec. confi. 28. Ripam in c. ſape. nu. 3. de reſtit. ſpolia. & Pariſ. confi. 108. nu. 20. vol. 1. & opinionem iſtã in practica receptam eſſe meminit Afflic. deciſ. 269. & in lib. conſtitutio. regni. in tit. de proba. in appellationibus. in rubri- ca, iuriſperitorum. col. 3. & communem ait Maranta in pract. iudiciorum. in 6. par. cap. de appellatione. num. 294. & Pariſ. in d. confi. 108. nu. 20. & procedit de iure ciuili, ſecundum om- nes præmemoratos Doct. & ponit pro regula cum viginti li- mitationibus. Ioan. Anto. de Nigris ſuper capitulis regni in cap. 6. incip. ſubditorum. à num. 106. vſque ad nu. 127. & com- munem exprimit poſt alios aggregatos per eum, & ponit etiã pro regula cum quinque limitationibus Petr. Duennas in regula 44. appellare a ſententia ſuper poſſeſſorio. Octavianus Veſtrius in ſua pract. lib. 7. tit. de appellatione, apoſtoliſ, ac eiſdem appellationis proſecutione. colum. 5. verſic. addo alios caſus, Octavianus Cacheranus deciſio. 25. mortuo in- teſtato. ſub nu. 9. cum aliis ſeq. & Vrſillus in addit. Afflic. in deciſio. 269.

De iure verò canonico à ſententia lata in poſſeſſorio po- teſt appellari, & admittitur appellatio quo ad vtrunque effe- ctum ſuſpenſionis, & deuolutionis, clemen. 1. & ibi glo. Cardi. & omnes alij Canoniſtæ de ſequeſtr. poſ. & fruct. glo. in d. c. cū ad ſedem. Bal. confi. 126. vol. 3. & Spec. & Io. And. in addit. in tit. de appella. §. 2. verſic. ſexto. Federic. de Sen. confi. 77. & iſta eſt communis opin. teſte Abb. in d. c. cum ad ſedem. Dec. in diſt. confi. 28. Ripa in d. c. ſape. nu. 3. Io. Anto. de Nigris cum aliis fertiliter congeſtis per eum in d. c. ſubditorum. ſub num. 106. Neguſ. in tract. de pignoribus in 8. par. in primo membro. nu. 3. & Hieron. Grato in conſilio vltimo, requeſitus. num. 9. cum aliis ſeq. volum. 2. vbi ita conſuluit, & Caſare Contardo in re- petit. l. vnic. C. ſi de momentanea poſſeſ. fuer. appella. in 3. limit. vbi etiã hanc opinionem communem de iure canonico ampliãt, & limitat.

Sed prima opinio negatiua de iure ciuili videtur magis communis, & magis tuta, vt ad lucem adducit. Rol. a Valle confi. 38. num. 13. & confi. 77. num. 9. 14. & ſeq. volum. 2. Hieron. Gabriellius confi. 35. Terentius. nu. 1. & ſeq. vol. 1. & Petr. da Benintendis deciſ. 17. vbi poſt longam diſceputationem fa- tetur ita deciſum in Rota Bononien. & in Rot. Roman. ſic ſap- iſſimẽ concludum ſimiliter extitiſſe, reſert Horatius Mando- ſius in addit. Romani confi. 324. in litera A, vbi annectit etiã hoc ſeruari hodie in omnibus terris eccleſiæ propter conſti- tutionem Aegidianam.

Siquidem Aegid. Card. Marchiæ legatus ſtatuit, in poſſeſſo- riis non licere appellare, reducendo ius canonicum ad ius ciuile. Vnde ſummi Pontifices non ſunt dedignati, ſecundum varietatem temporum imitari Imperatorum iura, vt a ſenten- tia lata in terris eccleſiæ in poſſeſſorio ſuper re prophana pro- pter iſtam Aegidianam, & in aliis de iure ciuili minime ap-

pelletur, etiã ſi condemnetur reus in fructibus, & expenſis. ita Creſcen. deciſ. 120.

Sed iſta ampliatio non videtur tuta, nam licet in cauſa mo- mentanea poſſeſſionis appellandũ non ſit, nihilominus hoc verum foret, quando de poſſeſſione ipſa indicaretur: ſecus au- tem ſi condemneretur quis ad intereſſe ratione poſſeſſionis non reſtitutæ, ſeu turbatæ, vt firmat Bar. in l. creditor. §. iuſſus. ff. de appella. cui accedit ibi Alex. in apoſtil. ad eundẽ Bart. & Ioan. de Amicis confi. 148. & ita iudicauit Sacrum conſilium Neapol. teſte Afflic. deciſio. 77. fuit ſatis excitatum. ſub num. 8. & ſeq.

Quia quo ad iſta accessoria, & ſic quo ad condemnationẽ fructuum, & expenſarum, & intereſſe, valet appellatio etiã de iure ciuili, atque ſuſpenditur executio. ſecundum Bal. col. 11. & alios omnes in l. i. C. ſi de moment. poſſeſ. fue. appella. & Bar. in d. l. creditor. §. iuſſus. in fi. Rol. a Valle. confi. 77. nu. 13. vol. 2. & Virginium de Boccatis in conſtitutione Aegidiana. nu. 113. cum aliis ſeq. & Hieron. Gabriellius in d. confi. 35. ſub nu. 1. & ſeq. Et ita ſolent obſeruare DD. de Rota Roma. qui conſue- uere admittere appellatio nem quo ad fructus, & expenſas in iudicio ipſo poſſeſſorio, & illam denegare quo ad poſſeſſio- nem, atteſtante Anto. Auguſt. in repet. ſub §. 1. de appel. pro- hibita. Sed hoc quippe non procederet in fructibus penden- tibus, nam fructus pendentes tempore ſententiæ habentur pro parte rei, & ſoli, vt explicat & concludit Hier. Gabriellius in d. confi. 35. ſub nu. 1. & ſeq. & conſequenter tunc executio non obſtante appellatione, in iudicio prædicto poſſeſſorio, relaxatur in re ſpoliata, & in fructibus ipſis pendentibus, ſe- cundum Anto. Auguſt. in loco præcitato, & Afflic. in dicta deciſio. 77. in fine.

Cæterum opinio præmemorata communis ita ampliata, claudicat primo non habere locum, vbicunq; aliquid con- tineretur in ſententia, propter quod liceat appellare tũc pro- ſectò nõ foret locus Aegidianæ. ita Car. Put. deciſ. 7. de Aegid. Secundo etiã coarctatur eadem opinio, vt non defendatur quis, aut tueatur clipeo Aegidiane, ſi ſententia reuocari queat ex eiſdem actis. ſecundum Card. Puteum. deciſ. 4. de Aegidia. & Virginium de Boccatis in conſtitutione Aegidiana. num. 139. cum aliis ſeq. vbi quamplurima non minutẽ diſfundit in perſcrutanda veritate prædictarum deciſionum.

Et hinc eſt, quod vbicunq; in ſacro cõſilio Neap. cauſa re- uidetur ex eiſdem actis, nunquam ſacrum Conſilium prædi- ctum declarat appellationem deſertam, ſed procedit ad expe- ditionem cauſæ, non obſtante appellationis deſertione, pro- nuntiatq; benẽ, vel malẽ iudicatum. teſte Afflic. deciſ. 79. in cauſa appellationis, & deciſ. 243. Nardus. ſub num. 4. & ſeq. Et hinc facile colligitur falſum fore, quod aſſueuere Goza. confi. 50. num. 4. & Auſer. in d. Capella Tholoſana deciſ. vlti. & Petr. de Benintendis deciſ. 79. nu. 1. 6. & ſeq. conſtanter affirmantes iure canonico appellationem à ſententia lata in iudicio poſ- ſeſſorio non habere effectum ſuſpenſiuum, ſed deuolutiuum tantum, quia contrarium probatur in d. clem. vnica, ſeu pri- ma, vbi Imol. colum. fin. poſt Lupum hoc ipſum aſſeuerant, & Gratus in d. confi. vltimo. num. 16. cum aliis ſeq. vbi ita con- ſuluit: nec Doct. ab eis citati hoc voluerunt, nec probauerunt quod ipſis adſcribitur, alioquin nulla foret differentia inter ius canonicum & ciuile: quam tamen omnes conſtituerunt, & præſerim Ioan. Coraſ. in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 8. ff. de acq. poſſeſ.

Item a ſententia lata ſuper dote appellari nequit quod ad ef- fectum retardandi ipſius ſententiæ executionem, ſiue mulier agat pro dote, ſeu vir ad dotẽ promiſſam pro ſuſtinendis ma- trimonij oneribus, & ſic ſententia ipſa dotis in fauorem mu- lieris, vel viri promulgata habet paratam eſſe executionem. ſecun- dum Bal. Nouel. ſacundẽ in tract. de dote. in 9. parte, priuileg. 7. Afflic. deciſ. 271. ſub num. 1. ver. item & in dote, & Vrſillum in addit. ibi. ſub nu. 3. & Io. Lupi in repet. c. per veſtras. §. 15. nu. 5. & ſeq. de don. inter vir. & vxor. & ita obtinui in factio de menſe Octobris 1573. in cauſa propria, mota, & agitata contra ma- gnificum Iacobum Caſella, coram D. Ioan. Baptiſta Marche- ſio de Ciuitate Ducale meritis. tunc auditore ſereniſſ. Margari- ta de Austria, & iudice ſecundarum cauſarum ciuitatis no- ſtræ, & iuriſperitiſſimo, & ſummo ingenio prædito.

Et ratio antedictæ opinionis aſſignari poſſet iſta: nã in cau- ſa dotis, quæ pia eſt, proceditur ſummariẽ, & de plano, & in ea termini, atque dilationes abbreviari, & coarctari debent per iudicem, vt celeriter terminari queat, ſecundum Rom. in auth. ſimiliter. in 9. ſpeciali. C. ad legem Falc. Bal. & Salic. in l. vlt. C. de ſenten. quæ ſine cert. quant. Imo. in l. 2. per tex. ibi. ff. de re iud. Barba. confi. 87. prope eſt dominus. col. 5. vol. 4. Calc. confi. 13. pro parte negatiua. col. 4. Bertran. confi. 244. viſo proceſſu. nu. 12.

num. 12. lib. 1. Corn. conf. 15. 1. sub nu. 9. volum. 1. Glo. Barto. & omnes alios concorditer in l. 1. ff. sol. matr. Bertr. conf. 94. reli-
ctum in piam causam. nu. 11. volum. 1. primę partis. & Ceph-
alum conf. 13. nume. 19. volum. 2. & ista est communis opi-
nio attestante Marino Preccia in tractat. de representa. instru-
menti secundum formam ritus magnę curiæ vicarię in 12.
part. quęstio. 2. num. 10. Ripa in d. l. 1. solut. matrim. nu. 44. &
10. Lupi in d. 5. 15. nu. 6.

Et quamuis dilaciones, vt supra in causa dotis coarctari de-
beant, nihilominus quantum ad libellum, & alia substantialia
iudicij, debet ordinatę procedi. vt firmare Bar. in l. si cōstan-
te. quęst. 6. tertię partis. ff. sol. matr. Bald. Ang. & Franc. Aret.
in d. l. 1. eo. tit. Bal. in l. 3. per tex. ibi. C. de dot. promiss. & Tiraq.
in tracta. de vtroque tetract. 5. 1. gl. 14. nu. 98. licet super hoc di-
stinguat Ripa in d. l. 1. sub nu. 44.

Secundo eadem opinio posset comprobari, quia in causa
ipsa dotis proceditur etiam die feriata. vt concedunt Bal. An-
gel. Imol. Pau. Castr. & Franc. Aret. & Rip. in d. l. 1. num. 46. vbi
similiter Alex. col. 3. videtur super hoc distinguere.

Tertio roboratur sententia prædicta, nam causa dotis est
magis fauorabilis, quam causa alimentorum secundum Ab-
ba. conf. 115. & Cy. in l. non omni. C. de administ. tut. & quod
dotis causa sit fauorabilior, quam causa alimentorum, vel sal-
tem æque fauorabilis, firmaverunt etiam Bar. & Bal. in legatū
C. de cond. inser.

Et hinc, est quod quemadmodum non appellatur a senten-
tia super dote soluenda, lata quo ad effectum suspensiuum, ita
etiam per appellationem non impeditur ac retardatur execu-
tio sententię latę super solutione futurorum alimentorū. Et
sic causa alimentorum minimę gentium appellabilis est respe-
ctu futurorum alimentorum, quo ad effectum prædictum su-
spensiuum. secundum Ioan. And. in addit. Spec. in tit. de appe-
l. ver. in quibus. super ver. aliorum. Bar. in tract. de alimentis. nu.
47. Aretin. conf. 97. col. 3. Bald. in l. si instituta. §. in officio so-
2. ff. de inoffic. test. Bald. Nohe. in tracta. de dot. 7. specialit. in
9. par. Ias. & Dec. in l. de alimentis. C. de transact. Tiraq. de pri-
uileg. p. causę priuileg. 153. & Albe. in l. pen. in ff. de his qui sunt
sui, vel alien. iuris, vbi in medium exposuit istam esse magis
communem opinionem, & ita iudicauit in facti contingen-
tia Rota Ro. attestante Caputaquense decisi 18. lib. 1.

Et isthęc communis sententia procedit quippe de plano.
vbiunque ageretur de alimentis futuris non autem de alime-
tis præteritis. vt hoc vniuersimodum omnes præmemorati Docto-
res expressissimę concedunt.

Et licet validissimum sit argumentum de dote ad alimen-
ta nisi contrarium expresse a iure caueatur, iuxta notata in l.
ob as C. de præd. min. nihilominus maior ratio est dotis, quā
alimentorum. vt concedunt Cyn. in l. 1. C. de alien. liber. Abb.
in c. peruenit. extr. de arbitr. Alex. in l. Ceterio. col. 1. ff. de vul.
& pup. Nicol. Euerar. in sua Centuria. loco 29.

Quarto sustinenda est eadē opinio, quia dos ipsa onera ma-
trimoni sustinere debet. & dotis fructus. ff. de iur. dot. & l. pro
oneribus. C. eod. tit. cum vulgarib. & quamuis aliqui ple-
bei, & rustici expellant a domo uxores, ob non solutionē do-
tis promissę debito & cōgruo tempore, tamen melius, tutius.
& honestius esset præstare alimenta intuitu pietatis vxoribus.
iuxta l. Nefennius. de neg. gest. & interim agere pro dote pro-
missa, & procurare sententiam proferri in eorum fauorem, cū
statim nō obstante appellationē executioni demādari possit.

Quinto fulciri posset quod causa dotis dicitur pia verē, &
proprie, & simpliciter secundū Bal. in l. 1. col. 16. C. de sacros.
eccl. & Ioan. Bapt. de sancto Blasio in tract. de priuileg. dot. in pri-
uilegio 206. & propterea ibi infert de legato dotis, falcidiā de
trahi non debere, tanquam de legato ad piam causā, auth. si-
militer. C. ad leg. Falcid. & hoc idem videtur firmare etiā Bal.
in l. cum is §. si mulier. de cond. & demonst. vbi infert, legatum
pro virginibus maritandis dici pium, & non pati falcidiā, &
causam dotis esse causam piam. voluit etiā Soc. conf. 29. 1. col.
6. vol. 1. & Hiero. Alba. conf. 39. magnifice, & illustis domine.
hum. 2. & est text. in cap. donare in tit. qualiter olim feud. asse.
pos. æquiparans dotem & piam causā, & multa alia congerit
ad hanc rem Nicol. Euerar. in locis legalib. in loco de dote ad
piam causam. sed Dec. conf. 72. asseruit contrarium, quod hoc
procedat largę, & improprie: nisi quādo detur dos pro pau-
pere puella, seu pro ea, quę quāuis pauper non sit, tamen eius
dignitate inspecta, nō potest nubere pari. Et sic ob paupertate-
tem causa dotis pia dicitur, vt l. cum his §. si in ea. ff. de condi.
indeb. quem text. ita communiter interpretantur, & intelligūt
scribere præferrimq; Ias. ibi. Rom. in d. auth. similiter. col. 3. Ioan.
Campegius in tract. de dote. in 9. q. primę par. Dec. conf. 120.
& pro tenui. nu. 4. Bal. Nou. in tract. de dote in 5. par. princi-

pali, nu. 2. & Boe. decis. 94. & text. est, & Ripa in d. l. 1. sub n. 46.

Sexto facit ad corroboracionem opinionis prædictę, nam
causa dotis & causa studij æquiparantur. secundū Bar. Alex.
Ias. nu. 3. & alios omnes in d. l. 1.

Quemadmodum in causa dotis non appellatur ad effectū
retardandi executionem sententię, ita etiā a sententia lata
in causa studiorum appellari nequit. vt voluit eleganter Nat-
ta conf. 210. legatum factum per nobilem. nu. 8. & seq. vol. 1.

Septimo ad confirmacionem eiusdem opinionis congruē-
ter adduci posset, qd licet super te presēti essēt opiniones hinc
inde prout non sunt, nihilominus in dubio amplectēda venit
opinio prælibata. quę fauet doti: & eo magis, cum non appa-
reat cōmuniter reprobatā, & sic in dubio pro causa dotis est
iudicandum, quamuis pro ea essent pauciores opin. docto. se-
cundum Abb. in c. fi. de re iud. Soc. conf. 111. in fin. vol. 3. Ce-
phalum conf. 298. nu. 19. vol. 2. Bar. in d. l. 1. sol. matr. nu. 4. cum
quo omnes cōmuniter transeūt, teste Ias. ibi, sub nu. 1. & Imo.
col. 4. & qd ista sit communis opinio, aperit Negus. in tract. de
pign. in 4. membro 11. par. nu. 111.

Alios vērō casus, in quibus appellatio iure phibeatur, & om-
nes ipsos casus, in quibus non liceat appellare, poterit lector
colligere ex Spec. qui cōplures ponit in tit. de appel. §. in qui-
bus. & Ferrar. in sua præf. Papiensi in forma appellationis a
sententia diffinitiuā. in prin. nu. 9. Lanfran. in repet. c. quoniam
contra. de proba. in c. 10. de interloc. & appel. nu. 60. Socini in
tract. fallentiarū reg. 24. per totam, Nicellus in concordia glof-
farum, concordia 6. Marfi. in l. vnica. nu. 156. cum aliis seq. C.
de raptu virginū. Maranta in tract. de iudiciis in 6. par. cap. de
appellatio. nu. 269. & doct. omnes in ca. pastoralis. §. præterea.
de offic. deleg. in c. non solum de appel. in 6. & in c. qua fron-
te de appel. Glo. summa 11. q. 6. & Bertachinus in suo reperto-
rio in ver. appellatio a sententia possessorij realiter non valet
& Virginus de Boccatis in constitutione Egidiana. nu. 190
vsque ad numerum 210. vbi recensuit decem & septem casus, in
quibus appellare licet. Viuius opin. 57.

Possidens contra quem est lata snia, & appellauit, non dici-
tur innouare, si possessionem suam continuet. secundum Ioā.
And. in c. non solū. de appel. in 6. Alb. in l. 1. ff. nil nouari ap. pē-
den. in prin. Ang. in l. ei cuius. ff. de app. reci. domini. Præpos. in
c. cū teneamur. in prin. ext. de app. per illum tex. & c. 1. extr. vt
lite pend. c. cum persona. §. pe. de priuileg. in 6. Balb. deci. 447.

Appellare ne liceat a sententia arbitri; & quid de
reductione laudi ad arbitrium boni viri.

CAPVT XII.

Appellare a sententia arbitri non licet. l. 1. C. de ar-
bit. l. diem proferre. §. statim. ff. cod.

Fallit in 13. casib. secundum Soc. reg. 17. Fallit in 4.
casib. secundum Pet. Duen. reg. 57. Fallit in 4.
casib. secundum Soc. in l. arbitro. ff. qui satisf. cog.
nu. 15. Fallit in 6. casib. vt. per Ripam in l. nemo potest. ff. de le-
gat. 1. nu. 90. Don. a Fin.

Appellari non potest a sententia arbitri, nec reclamari, nec
reduci ad boni viri arbitrium de iure ciuili, etiam in casibus,
in quibus oritur actio ex compromisso: & sic ab arbitris ipsis,
qui compromisso iure perfectō, & partium voluntate adeun-
tur appellari non potest. l. 1. C. de arbitr. vbi Bal. & Imo. Aret.
Alex. nu. 19. Ias. nu. 56. in 1. lectura, ceteriq; omnes in l. nemo
potest. ff. de leg. 1. qui ad lucem adducunt istam esse comunē
opinionem contra Bart. ibi contrarium asseruantem, & Ma-
ranta etiam in tract. iudiciorum. in 6. par. in c. de appel. num.
259. fol. parno 184.

Imo generalius traditum est a iudicib. quos communis cō-
sensu elegerit prouocari non posse. cap. a iudicibus. 2. q. 6.

Et appellatio a sententia arbitri ideo non valet, quia non
est senten. ex quo ex ea non nascitur actio in factum. Cardin.
in cle. 1. q. 7. de appell.

Sed limitatur primo hæc communis sententia non procedere
de iure canonico, nam eo iure a sententia arbitri licet appel-
lare. secundum Glo. in d. cap. iudicibus. Host. & Anron. in cap.
quintuallis. de iure iur. Anch. in clem. sape de verb. signi. Glo.
Ho. Io. And. & Abb. in c. 2. de arb. Bal. & Sal. in d. l. 1. & Alex. cū
aliis multis aggregatis per eum in d. l. nemo potest. nu. 21. vbi
prodidit istam esse commu. opi. atque in practica obseruari.
Limitatur etiam secundo non habere locum in sententia ar-
bitrorū iuris, electorumq; ex forma, ac necessitate legis, præce-
pto iudicis vel statuti inter cōiunctos, a qua potest appellari.
secundum Glo. & Doct. & Alex. in l. arbitro in ver. appellare. ff.
qui satisf. cog. Bar. in l. 1. C. de nouo codice componendo. & in
Com. opin. Tom. iij.

l. fi. in 11. not. C. de iud. Io. de Imo. in l. i. circa fi. ff. sol. mat. Pau. Castr. in l. a diuo Pio. in prin. ff. de re iud. Ant. in d. c. quinta-uallis. Old. conf. 16. Domi. de Sancto Gem. in c. ab arbitro. q. 6. de offi. deleg. Ang. in l. apertissimi. C. de iud. Maran. in loco præcitato. nu. 261. & seq. vbi docet practicam Regni Neap. Circa hoc, & huic opinioni inhæret etiam Iaffred. in decis. 467. vbi narravit, ita per Doct. communiter teneri.

Alias vero limitationes vtilissimas ponit, & discurrit Bertachi. in suo repert. in vers. appellatio ab arbitro, vel à sententia arbitri iuris non valet, & Io. Thierry. Lingonensis in scholiis ibi. Viuius opi. 53.

Appellari ab arbitris & si iure ciuili nequeat, tamen & eodem iure ab arbitris ex necessitate lectis, & ab omnibus generaliter arbitris iure canonum appellari licebit, illud commune ait Iaffred. decis. 467. hoc attestatur receptum Alex. in l. nemo potest. nu. 21. ff. de leg. lib. 1. E. Suarez.

Pars condemnata volens post decennium reducere laudū ad arbitrium boni viri: an contineatur sub statuto de causa reductionis ad arb. boni viri? & dic quod sic, quia regula nō valenti agere seu reductionem non peteret, terminus non currit, locum habet: nisi pars condemnata dederit sibi casum impotentia, aut non volendi reducere, tunc enim impotentia tanquam sua culpa causata ei non prodest, quum terminus currat. ita Rom. conf. 9. vbi concludit partem condemnatam statuti termino obstan. reductionem petere non posse, ex quo dedit sibi casum impotentia, aut intra dictum tempus nō valendi reducere. quam concl. declara. vt latius per eum. d. conf. vbi dicit, partem condemnatam à reductione exclusam esse, quia post latum laudum terminum petiit ad satisfaciendum contentis in laudo. ex not. per Bal. in l. ad solutionem. C. de re iudi. Bellac.

Reductio intra quantum tempus peti debeat? & dic, vt per Rom. conf. 27. col. 2. vbi inquit, aut dictum fuit, qd vt arbitratore declarare deberent: & tunc eorum declaratio reduci potest ad arbitrium boni viri, dum tamen reducatur dictū laudum intra decennium. ex no. per præct. Pap. for. lib. ex cōpromisso. vers. nec reductio. nu. 2.

Contrarium tenet Old. conf. 156. 4. dub. Bar. in l. societate. §. arbitrorum. ff. pro soc. Bal. in l. fi. col. 5. vers. quæro vsque ad quod tempus. C. de contrah. emp. Ang. conf. 315. Fel. in c. quoniam contra. col. 19. vers. verum est. de proba. & hanc communem dicit Io. de Ana. conf. 16. nu. 12. Alex. conf. 95. col. fi. lib. 2. conf. 183. nu. 3. li. 6. Dec. conf. 39. col. pen. ad fi. conf. 587. in fi. Rob. de ord. iud. vlt. par. 2. act. nu. 122. & magis communem refert Soc. conf. 220. col. 3. lib. 2. Afflict. decis. 132. & quam communem opin. quod peti possit ea reductio vsque ad 30. annos. intellige, & declara. vt per Alex. d. conf. 95. lib. 2. conf. 183. nu. 3. lib. 6. vbi doct. in Apostil. Dec. d. conf. 39. col. pen. circa fi. dūmodo intra annum pars sit conquesta. Fel. in c. quod ad consultationem. col. fi. in fi. de re iud. De quo, & quis aduindus sit iudex in tali reductione. vide Rob. d. tract. c. 54. nu. 126. & seq. vbi concludit quod ordinarius. Idem.

Appellari nunquid possit ab executionis sententia, seu ab executore, & etiam in notoriis.

C A P. XIII.

QUARO an possit appellari a sententia de exequendo? Resp. in hac q. Bar. sibi contrarius est. Namque in l. ab executione. C. quo. app. non recip. existimat appellationē admittendam esse. At diuersum sentit in l. ab executore. ff. de appel. quod scilicet appellari nō possit. Hanc dicit esse communem Corn. in conf. 71. vol. 1. & eam firmat vt veram decis. Neap. 34. Ant. Capi. Grat. conf. 16. vol. 2. Ruin. conf. 80. vol. 5. Eandem dicit esse communem. Alex. in conf. 95. vol. 2. & firmat Spec. tit. de exec. sent. §. pen. vers. sed secundum. Mich. Grassus.

Appellari non potest a pronuntiatione iudicis de exequendo, sicut nec ab ipsa executione. glo. in l. fi. cum exceptione. §. hæc autem. ff. quod metus causa. hanc esse communem opin. attestatur Alex. conf. 236. fallit in 3. casib. secundum Fel. in c. quod ad consultationem. de re iud. col. 8. Do. a Fin.

Appellare ab executore permillum non est. l. ab executione. C. quorum appel. non recip. l. ab executore. ff. de appel.

Fallit in 5. casib. quos no. Soc. reg. 26. & ultra eum limitat in 38. casib. Pet. Dnen. reg. 41. Do. a Fin.

Appellari ab executore nō potest aliquo modo. vt l. ab executione. C. quorum appel. non recipi. & in l. ab executore, & ibi Bar. ff. de appella. & hoc pro regula ponit Soc. in tract. fal-

len. in reg. 26. cum 5. limitationibus, & Pet. Duennas in regu. 41. appellare ab executore permillum non est. cum 8. fallētis & limitat etiam Bertachi. in suo reper. in ver. appellatio ab executione. vers. 1. & Maran. in tract. iudiciorum in 6. par. 3. partis. in 2. act. nu. 248. & licet appellari nequeat ab executione, nihilominus à pronuntiatione, sententiæ iudicis de exequendo appellatio permilla est. secundum glo. Bar. Iaco. But. & Ang. in d. l. ab executione. vbi attestatur ita in practica seruari, & sequitur ibidem Salic. exprimens istam esse communem opinionem, & Lanfran. in c. quoniam contra. de probat. in c. 10. de interlocutoriis, & appellatio. sub nu. 69. & sententiæ huic inhæret quoque glo. & Ray. in d. l. ab executore. & Specu. in titu. de appellatio. §. quibus. vers. 5. Bar. in l. fi. cum exceptione. §. huic autem. in fin. ff. quod met. caus. Abb. in cap. 36. in prin. & Augustinus Berous q. 131. latis pluribus sententiis conformibus. nu. 3. & Iaffredus decis. 341. executor recusari. In contrariam verò partem, videlicet qd a sententia de exequendo appellari non possit, inclinauere Odofred. Cyn. Bart. contra morem suum sibi contrarius. Bal. & Imo. in d. l. ab executore. Gui. de Suz. & Fulg. in d. l. ab executione. Alex. conf. 95. col. 2. vol. 2. & Dec. in c. nouit. nume. 6. de appell. & Cor. conf. 71. nu. 20. vol. 1. in quibus locis fatentur istam esse magis communem sententiam. Cæterum explosa istorum opinione refideo cum prima glo. aliorumque opinione, quæ realiter communis est, seruaturque in praxi, teste Lanfran. loco de quo supra, & Alex. conf. 113. col. fi. vol. 5. & ita consuluit, obtinuitque Florentiæ Syluester Aldobrandi. prout ipse testatur in addit. Decij in d. c. nouit. in litera A. Viuius opi. 54.

Appellatio executionem, vel exequendi mandatum non remoratur. commune ait Alc. in l. i. §. si quis ita. ff. de verb. obli. E. Suarez.

Appellari licet non possit ab executione. l. ab executione. C. quorum appellationes. l. ab executore. ff. de app. illud tamen fallit in sententia lata de exequendo vel non exequendo. ita voluit gl. in verb. ab executione. in d. l. ab executione. Et huius gl. sententiam communem esse, & seruari inquit Lanfran. de Oria. in repet. c. quoniam. c. 10. de interloc. & appel. nu. 60. ver. poterit tamen appellari. & Barth. Soc. in tract. fallent. regu. 24. incip. appellatio in qualibet causa permilla est. nu. 2. vers. fallit in executione. Sed contrariam sententiam, scilicet, appellari à sententia executionis. siue de exequendo non licere. multi alij Doct. eamque magis communem opinionem esse voluerunt. Alex. de Imo. conf. 95. nu. 4. ver. quod autem sententia in 2. lib. Petr. Phil. Cor. in cōf. 71. nu. 20. in fi. in 1. vol. cōf. Phil. Dec. in c. nouit. nu. 4. extra. de appel. Rol. a Valle in cōf. 43. num. 5. in 1. tom. cōf. Kirchou.

Appellatio in notoriis non admittitur. c. cum sit Romana. & c. peruenit & c. consuluit. de appel.

Fallit in multis casib. quos no. Carrer. in praxi crim. l. obseruare. in prin. nu. 44. Do. a Fin.

Licet in notoriis non admittatur appellatio in criminalib. cap. cum sit Romana. cap. peruenit. & cap. consuluit. extra de appell. illud limitatur, nisi quando tale notorium haberet aliquas probabiles excusationes, vt potest habere iuxta not. in cap. 1. de offic. delega. in 6. & per Inn. in c. vestra. de cohabit. clet. & mul. vt quia ille, qui interfecit hominem in conspectu populi, dicat se fecisse ad sui defensionem, vel quod erat ban-nitus, quem ex forma statuti licebat occidere: quia tunc debet admitti eius appellatio. secundum Panorm. & do. Prapo. in d. c. consuluit. Nicol. in l. creditor. §. iussus. ff. eo. & notatur in iuribus prædictis. Balb. decis. 450.

A N N O T. P R A C.

An possit appellari a sententia in exequendo iure communi vide Anto. Gabriel. lib. 2. tit. de appellatio. concl. 4.

Appellatio ad Principem seu maiorem, vel ad summum Pontificem, nunquid admittatur, & valeat.

C A P. XIII.

Appellatio ad principem omisso medio, regulariter non admittitur. l. Imperatores. ff. de appel. c. dilecti. el. 2. de appellat.

Fallit in 14. casib. quos no. Soc. reg. 23. appellandum enim est gradatim.

Fallit vt per Damas. reg. 74. Do. a Fin.

Si appelletur ad maiorem omisso medio, valet appellatio, non tamen quo ad effectum deuoluendi cognitionem ad ipsum maiorem, secundum gl. & Doc. in l. i. §. si quis in appellatione. ff. de appel. primum potest limitari secundum Barto. ibi, nisi maior esset omnino incompetens, aut saltem ratione dissimilitudinis potestatis, ut quia a iudice laico ad ecclesiasticum appellaret: quia nulla esset appellatio. Balb. dec. 455.

Communis & vera est conclusio, Ad summum Pontificem appellari posse omisso medio. c. ad Romanam. 2. q. 6. Doc. c. dilecti. de appellat. ut testatur Couarr. pract. quest. cap. 4. numero 9. regulariter vero appellatio omisso medio permessa non est. Villalob.

Sed quæro, nunquid appellationis remittenda sit cā, quoties permessa non est, si id non petatur? Resp. Diuersæ sunt sententia. Namque Imo. quem sequitur Dec. in d. c. dilecti. existimat remittendam esse causam ad illud medium tribunal, quod in iuste fuerat omisum. Villal.

Contrariam vero sententiam, quod imò appellatio omisso medio proposita, causæ cognitionem deuoluit, etiam hoc casu, ubi nihil fuerit appositum. tenet gl. communiter recepta d. c. dilecti. ut testantur ibi Imo. & Dec. & tenet Rota decis. 387. in nouis. Idem.

Si vnus ex tribus iudicibus delegatis appellationi detulerit, licet alij non detulerint, causa tamen ad sedem apostolicam deuoluitur, idque fieri dicitur ob sedis ipsius reuerentiam, & hoc ex dominorum sacri apostolici causarum palatij sententia. de qua Rota dec. 22. incip. no. q. si vnus. de app. in antiq. arg. c. si duob. de app. & c. si a sede. de præb. in 6. Communis tamen Doc. sententia est in contrarium. ut tenuit Bal. in auth. hodie. ver. sed quid si appellauit. C. de appel. Perus. in c. si. q. 7. de const. Ang. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. sol. mat. Card. in cle. i. q. 26. & ibi Imo. de app. & facit tex. in d. clem. i. ibi, coram ipsis, vel maiori pars ipsorum. & late Doc. in c. cum app. §. i. ver. sed quid si erant. de app. in 6. F. T.

Quæro, Ad quem appelletur a sententia subdelegati? Resp. Bar. in l. i. §. i. ff. quis & a quo appellet. distinguit inter ius civile & canonicum, & inter delegatum a principe & ab inferiori. Sed hæc eius distinctio communiter reprobata est. ut testatur Maran. in Spe. par. 4. dist. 5. nu. 27. & verior opinio est, quod si delegatus subdelegat totam causam indistincte, tam de iure civili quam canonico, appelletur ad primum delegantem. ita probat tex. c. super questionum. §. porro. de offi. deleg. Si vero non subdelegat totam causam, sed partem sibi reservat, tunc appellatur ad subdelegantem proximum. Hanc opinionem tenent Dec. Abb. & Doct. communiter in c. dilecti. de appel. & in d. §. porro. ut firmat Marant. dist. 5. nu. 27. & in part. 6. Rub. de appel. nu. 375. M. Grass.

Appellare ad Papam a subdelegato non in totum minime licet, sed ad delegantem. no. in c. super questionum. §. porro. de offi. delegat.

Fallit in 8. casib. quos no. Fel. in d. c. col. 5. nu. 2. Don. a Fin.

Appellare nunquid potest verus, aut fictus contumax: & quid de carcerato, vel carcerando.

C A P. XV.

Appellare non potest contumax verus. l. ex consensu. §. cum qui. de appel.

Fallit in 4. casib. ut per Soc. reg. 73. fallit ut no. Car. rarius in repetit. d. legis obseruare. nu. 59. Don. a Fin.

Appellare non potest verus contumax, siue sit procurator, siue principalis. l. ex consensu. §. si. ff. de appel. l. & post editum. §. si. ubi Bal. & Castr. ff. de iudi. Grat. conf. 100. nu. 9. lib. 1. Quæ conclusio procedit indistincte siue fuerit contumax ad processum agendum, siue ad sententiam audiendam. Grat. dicto conf. num. 10. Vezin.

Contumax fictus auditur appellans. l. & peremptorium. §. si. ff. de iud. l. ab eo. C. quom. & quando iudex.

Fallit ut no. Soc. reg. 74. Do. a Fin.

In causa appel. in curiis supremis, ubi appellans est contumax, & appellatus comparet accusans contumaciam, illi appellato datur congedium contra appellantem contumacem, saluo si compareat intra tempus statutum: quo elapso si non comparuerit, expeditur ipsum congedium sed actuarium, seu grapharium, per quod congedium declarabitur appellans contumax, & dicetur bene iudicatum, & male appellatum, ipsum appellantem in expensis condemnando erga appellatum, & in emenda erga Regem. Auditur tamen ipse appellans se compareat antequam congedium expeditum fuerit, & parti

traditum, refusus expensis. Ita Ioann. Imbertus in sua practica causarum forensium. in 2. lib. in capit. comme on pourra proceder a contumacier le defaillant es causes d'appel. Idem.

Carceratus semper poterit appellare, licet a principio non appellauerit a præcepto de eo capiendo, nec a captura. Bal. l. 2. C. de epis. audient. Hypp. Marfil. in præc. causar. crim. verb. ordine. num. 5. Vezinus.

Carcerandus non appellat, si se ad carceres videt duci. communis est opin. Clar. §. si. q. 46. ver. sed quid. Bonac.

An appellari possit a futuro grauamine; & num. causæ grauaminis in appellatione sint exprimenda, & qualiter.

C A P. V. XVI.

Appellari non potest a iudice, vel a futuro grauamine antequam sit illatum. Inn. in c. significauerunt. de testib. & in c. dilecto. de app.

Fallit in 4. casib. quos not. Fely. in c. ut debitus. de appellat. colum. 6. aliam fallentiam ponit Diaz. regula 42. Don. a Fin.

Appellari non potest a futuro grauamine, & appellatio taliter interposita valet, si non admittantur exceptiones, vel similia, ex nunc, & cetera appello: quia nondum illato grauamine, non licet appellare: & quamuis contrarium videatur tenere Panor. in c. significauerunt. de testi. tamen veritas est. & com. opi. contra eum. ut per Doc. in c. 2. ut lit. non contest. & fertiliter per Cor. conf. 80. vol. 1. Vbi an, & quando etiam censetur appellationi renunciatum.

Et an a superseffione in causa possit appellari.

Et an a formatione processus, & inquisitionis planum facit Viuius opi. 54.

Quæro, An in appellatione causæ grauaminis sint exprimenda in specie, vel sufficiat generaliter fieri eius mentionem? Resp. secundum communem & receptam Doct. sententiam, quod in appellatione a sententia definitiua non requiritur causæ expressio, sed sufficit, quod appellans generaliter dicat se esse grauatum. Ita probat tex. in d. l. 2. C. de app. & tenet gl. & Doc. c. cum in ecclesia. ext. eo. titu. Secus in appellatione ab interlocutoria, quia expresse & specialiter sunt nominanda causæ grauaminis, alias non valet. tex. est expressus. in c. ut debitus. ibi, coram eodem iudice causa probabili appel. expofita. ext. de app. quam opinionem ibi communiter sequi firmat Rober. Marant. in Spe. par. 6. Rub. de app. nu. 141. Eandem opinionem tenet Gemin. per tex. ibi. c. cordi nobis. de appel. lib. 6. Abb. & Doc. d. c. cum in ecclesia. Soc. conf. 45. vol. 1. Bal. in l. minorib. C. de his quib. ut indig. & probat tex. in cle. appellanti. & ibi Doc. de app. Ferr. præc. for. app. ab interl. verb. causis & rationib. M. Grass.

Et licet appellans a certo grauamine soleat in libello appellationis addere generalem clausulam, & a quocunque grauamine ex actis resultante, non tamen auditur nisi super expresso, & quamuis alia videantur expressa saltem per relationem ad acta: hæc tamen relatiua expressio non est a lege recepta. secundum Fran. in c. consuluit. col. 2. de appel. Soc. conf. 45. col. 4. lib. 1. Bellac.

Causæ autem appel. & grauaminum in libello sunt exprimenda, alias appellatio est nulla. quæ concl. fallit in casu Bal. in l. minorib. C. de his quib. ut indig. & in l. per hanc. C. de rep. app. Fran. d. c. ut debitus. q. 11. Idem.

In habentibus causam successiuam, ex quibus grauamen iteratur, potest qui a principio non appellauit, appellare quā docunque. secundum Angel. de Aret. in la sententia. §. si hæres. ff. de appel. in 1. col. in §. æque. Instit. de actio. in 9. col. in vers. 7. & vlti. & c. Anch. in clem. causam. de elect. in notabilib. Balb. decis. 11.

Appellare an sit permissum a iuramenti necessarij delatione, vel in litem, vel a condemnatione expensarum.

C A P. XVII.

Iuramenti necessarij delatione, qua non continetur simul vel absolutio, vel condemnatio, appellare non licet, cum talis sententia sit solummodo interlo. ex qua nec actio, nec exceptio possit oriri, sed adhuc diffinitiua expectetur. Ita post Bar. Antesignanū tenent Alex.

Com. V. J. Opin.

Alex. Salicet. Rapha. Fulgo. Iaso. multos ibi alios allegans. & communiter docto. l. in actionib. ff. de in lit. iur. & Innoc. cap. fina. in fin. eod. titu. cum quo ibidem ceteri canonistæ. Ioan. Andr. Ant. Butr. Hostien. Cardin. Alexan. Ioan. de Anna. & Io. de Imo. transeunt. I. Fich.

Quæro, Vtrum a iuramento in litem appellare permissum sit Respon. quod non. ita tenet Bar. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. quem sequuntur ibi. Docto. communiter, teste ibi Iaso. in fi. qui tamen dicit id procedere de iure ciuili, secus de iure canonico. Eandem sententiam firmat Inn. Ant. de Butr. & Inol. in c. fi. ext. quod met. cau. Robert. Marant. in Spec. part. 6. Rub. de appell. nu. 339. Mich. Grassus.

Ab omnia expen. condemnatione potest appellari, secundum Angel. & Imol. in l. fi. fin. ff. de appell. nisi victus appellauerit: quia tunc victor non potest appellare propter omisam condemnationem expen. cum in causa appellationis sui aduersarij possit prosequi grauamen expen. l. fin. C. quorum appell. quod non procederet, quando iudex a quo absoluit victum ab expensis, & quando victus tantum appellat in partibus contra se facientibus: nam tunc victor debet appellare respectu expen. nec procedit d. l. fin. secundum Imo. & Fel. in c. significauerunt. extr. de excep. Panorm. in c. cum. Ioannes. col. ult. extra de fid. instru. primum etiam tenent Domini de Rota in nouis. decis. 356. Balb. decis. 458.

Appellatus ab expensis excusatur, quando appellans obtinet ex nouis, pductis quæ fecit in articulo apponere. Bal. in l. eos. §. cautione. C. de appell. Bar. in l. fi. ff. de re iud. Rebus. in com. in const. reg. in tract. de appell. art. 9. nu. 36. Idem si appellatus ex nouis obtineat, appellans ab expensis excusabitur. quare si ex nouis sententia aut confirmetur, aut infirmetur, debet fieri expensarum compensatio. quod si ex eisdem met actis reuocetur, aut confirmetur, & tunc reuocabitur aut confirmabitur cum expensis. ita Lud. Gomez. in reg. cancellarij, in tit. de annuali posses. quaest. 1. Bellac.

Victor non appellat ab expensis, sed obtinet de ipsis coram eo ad quem victus appellauit. l. fina. C. quando prouoca. non est necesse.

Fallit in 4 casibus quos not. Felyn. in cap. significauerunt. de exceptio.

Fallit in 3. casibus, vt per Socyn. regula. 97. in additio. Do nat. a Fina.

Appellatio vnus tum in ciuilibus, tum in criminalibus, an profit consortibus.

C A P. XVIII.

Appellatio vnus in criminalibus prodest etiam correis. com. dicit Aug. ad Angel. de malef. in verbo, presente Caio. nu. 33. Clar. d. §. fi. q. 94. vers. quæro nunquid. P. Fichard. & Bonac.

Appellatio interposita per vnum ex condemnatis, non suspendit quo ad alios. quod intelligitur nisi omnium eadem esset causa defensionis. gl. 1. & 2. C. si vnus ex plur. appella. Bal. ibi in rubr. & Iaso. in l. minoribus. C. de his quibus vt indign. Bellac.

Vbi plures eadem sententia sunt condemnati in causa ciuili, licet eadem sit causa defensionis omnibus, tamen appellatio & victoria vnus qui appellauit, non prodest ceteris, qui tacite. vel expresse acquiescerunt sententiæ est notabilis limitatio, quæ sumitur ex gl. in l. 3. §. penulti. in vltima solutio. ff. de appellat. ad l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus nam acquiescendo sententiæ videtur a remedio appellationis recedere. l. tale. §. qui prouocauit. & ibi gl. ff. de pact. tenet Felyn. in capit. cum super. secunda colum. extra de re iudicata. Balb. decis. 460.

Consortes autem eiusdem litis pro consorte agere potest. Fel. in c. cum M. Ferrar. col. 3. de const. Et hoc potest pro scientibus. vel ignorantibus. secus eis inuitis. l. si petito. vbi gl. & doct. ff. de iud. Et ad l. 1. C. de consor. eiusd. lit. ad l. 1. & 2. C. si vnus ex pluribus appell. & facit l. ex parte. ff. famil. erisc. Boerius con filio 45. Bellacomb.

Appellationem pro aliis & clerici in criminum causis recte interponent. vt commune ponunt Aug. ad Angel. de malef. ver. presente dicto Caio. nu. 5. Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 94. vers. sed an etiam clericus. E. Suarez.

De iudiciis,

Nunquid appellatione pendente possit aliquid innouari.

C A P. V. T. XIX.

Appellatione pendente nihil est innouandum. l. appellatione. C. de appellatio. l. 1. C. nihil innouari appella. pendente.

Ampliatur vt per Aluif. de Alb. sing. 172. & 173.

Fallit in 5. casibus vt per Soc. reg. 21.

Fallit in 7. casibus vt per Anto. Cor. in sing. incip. appellation. Roma. sing. 163.

Fallit in 23. casibus, quos not. Per. Duen. reg. 42.

Fallit in 23. casibus, quos not. Lancel. in tract. de off. præt. in causis ciuilib. scilicet. 2. in tit. de appell.

Fallit in multis casibus, vt per Ripam in l. prima. ff. de re iudicat. num. 10.

Fallit in 22. casibus, in secundo. actu princip. in vltim. parte princip. num. 163.

Fallit in duobus, vt per Dec. in l. pendente. C. de bono. poss. secundum tab. in prin.

Fallit in tribus casibus, vt per Socin. regula. 17. in additio. Dona. a Fina.

Regula est appellatione pendente nihil innouandum esse. ff. nil. no. ap. pen. secus si factum fuerit remedio attentatorum statim reuocandum ca. non solum, de appell. in 6. l. appellatio. C. eod. tit. Quod intellige, si appellatio esset legitima: aliter si inualida declaratur, quia tunc attentata non reuocantur, teste Aegid. concl. 239. Item nec attentata reuocantur, quando appellatio est deserta, Aegid. concl. 420. Quæ reg. plures patitur exceptiones, vt per Soc. reg. 21. Rom. sing. 161. Catel. vers. appellatione. Paris. consi. 28. nu. 22. & seq. lib. 4. Duen. regu. 42. Rob. de ord. iud. 6. par. ver. appellatio. nu. 163. & seq. sed si attentata per viam attentatorum reuocari non possunt, via tamen ordinaria nullitatis reuocari possunt, secundum Fran. in c. cõsuluit. 2. cap. sape. colum. 10. de appell. & etiam iudicis officio reuocari possunt, ex notat per Aegid. concl. 623. quæ attentata vt reuocentur, necesse est appellationem iudici & aduersario notificatam esse: alias si iudex ignoret, non reuocantur innouata de quo per Rob. de ord. iud. par. 6. ver. appellatio. nu. 392. vbi locum habet in appellatione iudiciali, non autem in extraiudiciali, in qua attentata reuocantur, etiam si appellatio non fuerit notificata. quod intellige, vt in extraiudiciali attentata solum ea reuocentur. quæ sunt contra appellationem, secus in attentatis post appellationem iudicialem, quæ simpliciter reuocantur, secundum communem per Deci. in c. bonæ. num. 15. 12. differentia. de appell. Quod quidem remedium attentatorum adeo priuilegiatum est, vt contra agentem reuocari attentata ex communicationis exceptio opponi non possit, secundum Dec. consi. 200. colum. vlti. Robert. vbi supra ver. appellatio. num. 393. nec etiam exceptio proprietatis, teste Card. d. c. bonæ. colum. 3. nec exceptio spoliij. Afflict. decis. 98. num. 4. vbi nu. 3. dicit quod donec pendet causa attentatorum, non potest procedi in negotio principali. vt per Fran. d. c. bonæ. cui adde, quod & si multa extent priuilegia attentata tamen nisi parte citata, reuocari non possunt, teste Fran. ibi, & Deci. d. consi. 200. Accedit quod attentatorum remedium contra tertium locum non habet, si tamen tertius ipse innouans a parte contradicente causam habuerit, attentata per ipsum reuocantur. teste Afflict. decis. 354. nu. 20. vbi idem censet, si non a parte, sed a iudice causam habuisset. quod & Fran. docet in d. c. bonæ. colum. 3. de appellatio. & sic fallit d. conc. quod attentatorum remedium non habet locum contra tertium. Duobus autem modis attentata reuocari posse docent doct. vno scilicet iud. officium principaliter implorando: altero accessorie appellationem prosequendo. Afflict. d. decis. 351. Quæ attentata quando non reuocentur, ponit Fran. in c. dilecto. 3. col. 2. de appell. Afflict. decis. 98. in fi. & plura in materia not. Abb. in cap. tua. in fi. & in d. c. bonæ. de appellatio. in c. ex parte. colum. penul. de rescript. vbi tamen forma præcedentibus attentatis, & per Afflict. d. decis. 351. num. 2. vbi quod attentatorum iudicium est summarium. Quæ attentata an prius diluenda sint, quam negotium principale idem Afflict. docet de cis. 98. nu. 3. decis. 131. vbi concludit, causam attentatorum non impedire quo minus in causa principali procedi possit. Quod & conforme est Subalpina patriæ Ducal. decretis lib. 3. ca. 33 pro quo vide etiam Guid. Pap. q. 212. & seq. 436. num. 12. 90. & 111. Min. sig. cent. 1. obser. 26. cent. 3. obser. 33. vbi an attentatorum iudiciu suspendat causam principalem? an sine causa principali expediri valeat? de quo per Alex. consi. 99. colum. 3. lib. 5. Qua in re, etiam notandum, est quod is qui appellatione pendente

pendente attentauit, tenetur fructus restituere, etiam medio tempore perceptos a die interpositæ appellationis. fecit. in Card. in d. c. bonæ. col. 3. cui concludi conuenire videtur, quod appellans si aliquid attentet appellatione pendente, conuenitur eam deferere. teste Mysing. cent. 2. obser. 50. Bellac.

Quæro, An pendente appellatione ab interlocutoria, sint ligatæ manus iudicis, ita ut vterius procedere non possit? Resp. secundum receptam Doc. sententiam, quod non possit procedere vterius, quando ei per superiorem facta est inhibitiō. Ita est tex. in c. non solum. de app. in 6. Alias secus. ut no. in l. intra utile. & ibi Bar. ff. de minor. Bar. in l. eius qui. ff. de app. re. cip. Ang. in consi. 217.

Hanc commu. conclusionem intellige procedere, dummodo inhibitiō fuerit legitime interposita, & cum causæ cogitatione, & parte citata, alias non valet. Ita tenet Fel. c. dilectus. el. 2. de rescri. Gemi. c. Romana. §. si vero. & §. si autem. per illū rex. de app. lib. 6. Et hanc dicit esse communem opin. Alex. in l. Titia. ff. sol. mat. & in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. & eam tenet consulendo in consi. 91. vol. 2. & in consi. 9. Fran. Areti. consi. 20. & consi. 33. M. Grassi.

Pendente appellatione ab interlocutoria, potest iudex procedere.

Fallit in 3. casib. ut per Lancillot. vbi supra nū. 23.

Appellatione ab interlocutoria pendente, potest iudex ipsam interlocutoriam reuocare, & sic se de causa principali impetire. cap. cum cessante. extra de appell. est glo. quæ reputatur singularis. in cap. ecclesia vestra. el. secundo. in verbo, adijcere. circa med. extra de elec. Nisi iam esset inhibitiō per iudicē ad quem: quia tunc reuocare non potest, cum ex eo negotium censeatur perfectē ad superiorem reuolutum. secundum Doctores in l. 1. in principio. ff. nil noua. appel. penden. Balb. dec. 459. Bellac.

Appellationis causa pendente, si feratur sententia qua pronuntietur appellatio deserta, ab ea appellari potest. secundū Franc. in c. ex ratione. colum. 23. de appell. sed appell. euitandæ causa, cautius est, ut iudex a quo, absque alia iudicis ad quem pronuntiatione, sententiam exequatur. Fran. d. c. col. ante penul. in fi. Bal. consi. 390. lib. 3. Ang. consi. 140. Rob. de ordi. iudi. 6. par. vers. app. num. 190. Quis autem iudex pronuntiare debeat appellationē desertam: vel a quo, vel ad quem? & dic, quod si ex non prosecutione deserta sit appellatio, & iudex ad quem nunquam aditus fuerit: iudex a quo suam exequatur sententiam, sine alia pronuntiatione, ne præbeatur materia appellandi, tamen si super desertione pronuntiare veller: non erit inutile, quia appellantem in expensis condemnabit. Abb. in c. sappe. col. 3. de app. si vero iudex ad quem aditus fuerit, & coram eo appellatio introducta, tunc ad eum spectabit pronuntiatio, teste Alex. & alii in l. præses. ff. de re iud. Fel. in c. ex par. col. 6. de rescri. hoc tamen casu, quando sententia confirmatur ex desertione primæ, per lapsum fatalium non ageretur ex ipsa sententia confirmante, cum sit interlocutoria, neque actionē parit, sed ex prima ageretur. secundum communem per laso. in l. res iudicata. nu. 14. ff. de re iud. in l. a diuo Pio. in prin. nu. 26. vbi Alex. nu. 20. eo. tit. Secus quando, aliter quam ex c. desertionis prior sententia per iudicem app. confirmatur, nam tunc ex illa confirmante, non ex confirmata ageretur. las. d. l. res iudicata. nu. 15. vbi dicit communem, quam sequitur Rip. ibi nu. 15. qua in re illud notandum est, non esse necessariū, quod a parte de ipsa desertione opponatur, cum iudex ex officio, appellationem desertam esse pronuntiare possit & debeat. ut per Franc. d. c. ex ratione. col. 20. ver. quo ad secundum. Quibus adde, quod licet sententia super desertione appel. vel causæ, vel quod non liceat tertio prouocare, sit interlocutoria. habet tamen vim diffinitivæ. secundum Bal. in l. 2. col. pe. in fi. C. de epis. aud. & ab ea appellari potest teste Corn. consi. 14262. lib. 4. quando autem, ac quibus ex causis appellatio censeatur deserta, dic, ut per Mysing. cent. 3. obser. 22. & in specie, an sententia super desertione app. sit interlocutoria vel diffinitiva, scribit idem Mysing. d. cent. 3. obseru. 36. vbi distinguit. & Guid. Pap. q. 11. & 12. Bellac.

Appellatione pendente non præsumitur pro processu, nec pro sententia, & ideo satis erit appellanti introducere appellationem interpositam, eamque & apostolos petitos intra legitima tempora, ac ipsam sententiam a qua appellatum fuit, exhibere. secundum Dec. consi. 295. num. 2. Quapropter diligens & cautus sit appellans, ut intra fatalia procuret causam terminari: alias appellatio erit deserta, & firma remanebit prima sententia, pro qua tunc præsumetur. teste Osa. dec. 13. col. si. post nu. 4. vbi post plura, inquit, faveor tamen quod si sententia qua producitur, appareat lata iam lapso biennio: tunc pro ea præsumitur sine actis. c. cum inter. & c. sicut. de re iud.

Quo casu cautus esse debet appellans, ut fidē faciat de actis, si ex eis poterit intentio rem suam posse iustificari, quam opin. dicit seruari. senatu. Qua in re, mihi placet præc. quæ docet Dec. in c. cum in ecclesia. 2. not. de appell. vbi quod appellans tria probare debet, primo se appellasse, secundo ex causa legitima, tertio intra tempus. Bellac.

Appellatione pendente non præsumitur pro sententia, nec pro processu. c. quoniam contra. & quæ ibi tractantur. ext. de proba. c. cū inter. in fi. a contrario sensu. extra de re iud. Quia virtus sententiæ extinguatur vel suspenditur per appellationem. l. 1. in fi. ad S. C. Turp. c. venientes. tex. de iure in. Fel. in d. c. quoniam contra. nu. 21. ver. prima conclusio. Et licet Io. de Imo. in c. in præsentia. per illum tex. de renunt. nū. 4. voluerit, quod semper deberet præsumi pro iudice & sententia: tamē communis sententia est in contrarium, referentib. Pano. ibi. nu. 19. ver. hæc communis Doc. concl. Dec. nu. 32. ver. in gl. fi. 1. concl. vbi ipse Dec. nonnulla fundamenta, quæ pro Imo. sententia faciunt, adducit. Kirchou.

Appellatione pendente possessor molestari non debet, quod si fiat, restitutio ante omnia fieri debet. teste Dec. consil. 97. Et innouans appellatione pendente priuatur beneficio appellationis. Neuizan. consi. 37. post num. 10. vers. 3. moueor. Bellacomb.

Appellans, si innouet aliquid appellatione pendente, priuatur beneficio appellationis, & in causa principali procedi poterit appellatione non obstante. Ita notabiliter Io. And. in c. non solum. de appell. in 6. in gl. mag. ver. vnum scias. Angel. & Nicel. in l. ei cuius. ff. de appe. recip. Innoc. in c. ex part. 2. col. extra de rescri. sentit quod si appellans spoliatur post appellationem victorem, videtur appellationi renunciare. Faciunt notata per Doct. in c. an sit. & in cap. cum teneamur. extra de appell. Balb. dec. 443.

Appellatione pendente nunquid ante omnia sint reuocanda attentata, & innouata.

CAPVT XX.

Attentata, & innouata pendente appellatione ante omnia reuocanda sunt. lex illo. & l. mini me. C. de app. & l. 1. ff. nil nouari app. penden. & cap. bonæ memoriæ. & cap. an sit. de app. & hæc regula videtur cōmunis vtriusque iuris, attestante Deci. consil. 220. in casu proposito agam paucis. sub num. 1. & Francisco Herculano in tract. de attentatis appellatione pendente. c. 30. num. 1. & omnium latissime d. meo Roberto Lancilloto in suo fertili trac. de attentatis, & innouatis. in 2. par. c. 12. de attent. appellat. pend. nu. 78. cum aliis seq. qui licet hunc citauerit locum, tamen (diuino afflante spiritu) tanquam fons legum vberimus exornauit ita mirabiliter præsentem regulam, ut quilibet eius sitim in ea facile explere queat.

Item attentata pendente appellatione sunt omnino reuocanda per iudicem ad quem. secundum Io. Andr. Gemi. nu. 4. Franc. nu. 2. & alios communiter in c. non solum. per text. ibi, de app. lib. 6. & d. Robertum Lancillotum in d. tracta. de attentatis, & innouatis. in 3. par. c. 27. de iudice, & per quem attentata reuocantur. nu. 34. cum aliis seq. qui et si ibi secunde attestetur de communi opinione, allegetque benigne hunc eundem locum: nihilominus ipsam communem similiter ex propria officina, & ex sudore vultus sui vtiliter in praxi declarat, & interpretatur.

Imo iudex a quo posset reuocare etiam, quæ ab eodem, vel a partibus nouata fuerint appellatione pendente. tex. est in c. cum teneamur. de appellat. vbi Præpo. & Dec. in c. sollicitudinem. eod. tit.

Item ampliatur etiam secundo præmissa regula, ut non modo reuocanda veniant ante omnia attentata post appellationem interpositam, sed etiam innouata ante appellationē, & post sententiam, intra tamen tempus datum ad appellandum. tex. est in d. c. non solum. quem celebrat Franc. & ceteri omnes ibi, & ait esse incognitum legistis Corset. in singul. in ver. appellatio in prin. idemque probat tex. in l. & post. ff. de transactio. gloss. in l. ex iudiciorum. ff. de accusatio. in ver. sequuta. quam dixerunt singularem Bal. in c. quarenti. de offic. deleg. Castren. in l. eius qui §. si cui. & l. sequenti. ff. de testam. & Alexan. in l. 3. §. si seruus. ff. de acquir. pos. vbi eam attestatur esse cunctis Doctorum suffragiis receptam, prout hoc idem in medium exposuit vbertim dom. Robertus Lancillotus in d. tract. de attentatis, & innouatis. in 2. par. c. 11. de attent. pend.

den. tempore ad appellandum. numero 14. cum ceteris sequentibus. ubi similiter allegat presentem locum munifice more suo, & illammet communem illustrare conatur rationibus, & auctoritatibus.

Et hoc non caret ratione; cum attentata pendente tempore ad appellandum sint nulla. d. c. non solum. & l. 1. & ibi not. Bart. nil. noua. appellatio. pendens. & Dec. in l. 1. in princ. C. de bon. posses. secundum tabul. etiam si iudicialiter, & iudicis auctoritate attentata fuerint. ut asseruerunt plures Doctores, quos refert Dec. cons. 200. circa prin. & viam attentati exponit, id est nullitatis, Abb. in c. bona. nu. 9. de appel.

Imo etiam collatio facta infra tempus datum ad appellandum, & sic intra decem dies post sententiam priuatoriam, si potuit appellari, licet postea non appellatum sit, est nulla. ita Ioan. Paul. decisio. 78. Moheda. decisio. 150. & Anton. August. decisio. 3. & 166.

Et hoc remedium attentatorum potest deduci, etiam per viam exceptionis. replicationis & Philip. Fran. in c. dilecti. nu. 9. de appellatio. Sed hoc habet locum in causis civilibus. secus vero in criminalibus, nam infra decem dies concessos ad appellandum exequi sententia capitalis per iudicem contra reum condemnatum potest, quando appellatum non est per ipsum reum secundum Bar. in l. non tantum. ff. de appellatio. & Guiliel. de Cu. Per. & Bal. in l. addictos. C. de epis. audien. ubi Cast. ait ita seruari de consuetudine, & apertius post alios signatos per eum praestantissimus Dominus Follerius in pract. crimin. in ver. poenis debitis feriantur. nu. 5.

Et idem videtur sentire in bannito, videlicet, quod impune infra tempus datum ad appellandum interfici minime possit, Spec. in tit. de executio sententiae. Roma. Socin. & Ias. in l. 3. §. si seruus. ff. de aequ. poss. Bar. & Bal. in l. addictos. C. de appel. & Marcus Antonius Blancus in pract. crimin. in rubric. incipie. ignorantia an excuset a delicto. num. 108. & 111. cum aliis sequentibus. post alios: cōgestos per eum, ubi recitat istam opinionem esse magis communem; & magis veram, & d. Lancelotus etiam in d. c. l. 1. nu. 21. qui dum alioquin ibi allegasset locum hunc tanquam corruptum, & deprauatum, & hac deprauatio eius spiritum turbasset, ut cessaret eius admiratio huic errori potius alieno, quam meo obuiare decreui: & addidi negatiuam, quae incursore tempore impulsionis fuerat praetermissa.

Tertio ampliatur, quod attentata reuocanda sunt etiam de ferta causa appellationis ordinarietamen, & dato libello, sec. Doct. in c. cum venisset, Francum in d. c. non solum; & in c. saepe de appella. in 6. Lapum in allegatio. 1. & Rotam decis. 130. in nouis, & Petrum de Bennintendis decisio. 40. num. 3. ubi praedicat istam esse communem opinionem, atque refert alios contrariae opinionis auctores.

Et huic copinionem contra communem videlicet, ut appellatione deserta non dicatur attentari accedit etiam Card. Puteus. decis. 1. tit. ut lite pendente nihil innouetur, & in decis. 2. de appellat. ubi constanter firmare videtur, quod deserta appellatione quis non attentet ingrediendo possessionem, sed videatur nulliter agere, ceterum in regno semper in praxi merito vidi observari communem praememoratam tanquam verissimam, & sacrosanctissimam.

Quarto ampliatur, quod attentatorum reuocatio fieri debeat, etiam si obiciatur appellati notorius defectus iuris in negotio principali, etiam in causa quae super beneficio tractatur, secundum Ant. & Francum in 7. differentia in d. c. bona memoria. & Dec. in c. ex parte. l. 2. col. li. de rescript. tex. in c. si constituit. de accusat.

Vnde eadem ratione, imo fortiori idem concludunt, atque firmiter scriben. omnes in rebus prophanis, & temporalibus, ut scribit Alex. cons. 99. vol. 3. nu. 9. ubi Apostolla meminit istam fore communem opinionem, & diligentissimus do. Vrsinus cumulatissime etiam in addi. Afflic. in decis. 98. nu. 3. ubi hoc vtiliter ampliatur.

In contrariam vero partem inclinavit Afflic. post alios aggregatos per eum d. decis. 98. sub nu. 6. & in decis. 352. quida Cubiceruix sub nu. 5. quam quippe tanquam tutiorem in decis. suis amplecti semper non erubescerem.

Quia licet aliter de iure statutum sit, ut ostensum est ex communi opinione antedicta, nihilominus sacrum regium consilium Neap. recognoscens quandoq; manifestissimas calumnias, atque iniustitias postulantium ipsorum attentatorum reuocationem, fretum regia potestate reuocare non solet in praesenti casu attentata ipsa prout euenerat in casibus dictarum decisio. 98. & 352.

Sed ubi hic tractaretur super ecclesiastico beneficio, contrarium similiter tenere Rota deci. 55. in nouis, & decis. 14. & decis. 348. in antiquis, Oldr. cons. 1. Imo. in d. c. bona memo-

ria. col. 3. & videtur verior opinio contra primam sententiam Ant. & sequacium superius relatum.

Cum beneficium ecclesiasticum possideri nequeat sine canonica collatione, & necessarium sit aliquo colore saltem canonici tituli possessionem iustificari. iuxta Glo. illam celebratissimam in cle. vnica, de causa poss. & propriet.

Quarto ampliatur etiam antedicta regula, quod attentata veniant in totum reuocanda, & purganda, nec sufficit cedere & deponere cum oblatione, sed sunt necessario liquidanda. ita Ant. August. decis. 3. & 707.

Imo hoc intantum procedit, ut attentata ipsa in primis, & ante omnia reuocanda, atque purganda similiter veniant, etiam usque ad minimum obolum antequam progrediatur ad rei iudicata anterioris in spolio executionem. secundum Rot. deci. 2. de restitut. spoliat. post medium, & Ripam in l. naturaliter. §. nihil commune. num. 50. ff. de acquir. posses. per textum expressum in cap. non solum. de appellatio. lib. 6. ubi disponitur, quod innouata ita penitus reuocari debeant, ut nihil inde impurgatum remaneat.

Et hinc est, quod appellatione pendente innouatio facta non solum retractatur, atque reuocatur quo ad possessionem, sed etiam quo ad fructus interim perceptos. cap. bona memoriae & ibi Doctor. & praesertim Bald. Cardin. & Philipp. de appell. Franciscus Herculanus in tract. de attentatis appellatione pendente. in tit. de attentatis reuocandis c. 30. nu. 12. & aliis seq. & d. Robert. Lancellotus in tract. de attentatis. in 3. par. c. 3. de poen. attentatorum. numero 20. cum ceteris sequentibus ubi ponit hoc pro regula, cum aliquibus utilissimis ampliationibus & limitationibus.

Et attentans ipse post renouationem attentatorum ad fructus praedictos ita duriter tenetur, quod impensis propriis fructus perceptos per eum deferre obnoxius sit ad domum illius contra quem fuerit attentatum. ita Bald. firmat eleganter in dict. cap. bona memoriae. & ibi etiam Franc. & Ruin. cons. 75. nu. 4. volum. 5.

Necnon innouatio facta circa accessoria, similiter retractatur cum appellatio suspendat negotium principale, & accessorium. c. dilecti. & ibi Philip. & alij omnes de appel. & Rota decis. 363. & hoc insurrexit.

Sexto amplificatur eadem communis regula, ut attentans condemnari debeat etiam in expensis, etsi reuocentur attentata ex officio. ita Rota decisio. 1. alias 13. si iudex ut lite pendens. in nouis. Lancellotus in d. cap. 3. num. 112. & sequen. & Crescen. decis. 180.

Si quidem ex mero officio suo iudex potest attentata reuocare, etiam quod de interesse partis reuocationem petentis aliter non constaret. secundum Rotam decisio. 4. ut lite pendens. in nouis. & decis. 5. in antiquis eod. titul. & Castadorum decis. 3. de restit. spoliat.

Septimo ampliatur itidem regula praememorata, ut in causa etiam attentatorum procedi queat sine alia commissione, si committatur causa super beneficio, vel spolio, & incidentibus. ita Moheda. decis. 100.

Sed in Regno Neap. mos est iuri consentaneus, in quo ceduntur literae inhibitoriales, cum expresso penali mandato contra iudices a quibus, & partibus attentantibus reducendi omnia innouata, & attentata appellatione pendente, ad pristinum statum suum, & sic mediantibus ipsis literis impetratis inhibitorialibus in sacro Regio. concilio in regia Camera Summaria, in magna curia Vicaria, & in omnibus prouinciis ipsius regni iugis Audientiis, in primis, & ante omnia absque scrupulo aliquo utcumque innouata post interpositam appellationem, seu infra tempus ad appellandum statutum a iure reuocantur, reducunturque ad pristinum: & optime quidem agunt iudices appellationis, quorum maiestas attendendo fuit offensa, ita exequi & providere. per textum in c. sollicitudinem. circa medium, ibi, nam ad officium eius. extra de appellatio.

Nam iudex postquam semel pronunciauit, siue male, siue bene, fundus est officio suo. l. iudex postea qua. ff. de re iudicata. Et eo ipso, quod ad superiorem iudicem quis appellat iurisdicatio ne per inferioris suspenditur & silet. c. venientes. de iure iur. & no. Lap. allegat. 2. nu. 1. & Fran. in c. si a iudice. post prin. de appe. lib. 6.

Et eo magis cum ipsa appellatio in omnibus eximat appellantem. secundum Rotam decis. 15. in antiquis. tit. de appell.

Et sic suspensa, & ligata iurisdictione iudicis a quo per appellationem. c. dilectus filius. de rescript. ubi Butr. in 1. notab. appellatione pendente nihil potest per eum innouari & interim tenetur ab executione supersedere. l. 1. ubi glo. & Bar. ff. nil noua. pendens. appel. & Ias. cons. 187. col. 7. volum. 2.

Imo appellationis remedio extinguitur pronunciatum. l. 1. in fi.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 103

in fin. ff. ad Turpil. l. 2. ff. de poen. contra. & l. furt. ff. de his qui not. infra. quia suspenditur. vt supra conclusum ex tat. & quod appellatio de iure civili extinguat, de iure vero canonico suspendat pronuntiatum, secundum discurret intelligentissimus Dom. Quintilianus Mandosius in tractatu commissio. in com. mis. 20. quaest. 3.

Vnde merito tunc nulla erit terminorum obseruatio necessaria, cum non requiratur modo aliquo libellus, nec litis contestatio in ipsa reuocatione attentatorum. secundum Bald. col. 2. & Saly. col. 3. in l. appellatione. C. de app. glo. in clem. 2. in princip. vt lit. pendens. & rub. ff. de inter. act. Franc. in d. c. dilecti. col. 2. de app. & Io. And. & alios communiter omnes in c. cum teneamur. de appel.

Et licet in curia Romana non soleant concedi literae inhibitoriales, nisi eidem constaret per exhibitionem sententiae, & appellationis, esse appellationem ipsam ad se deuolutam, attestante Rota in deci. 11. fuit dubitatum in nouis. & Io. And. in c. Romana. §. si vero. de app. in 6. dum ibi asseuerat cautos appellantes solitos esse ferre secum sententiam, & appellationem, quas ostendunt iudici ad quem, vt appellationem ad eum deuolutam fore constet.

Tamen in regno Neapolit. in regiis tribunalibus concedi consuevere literae ipsae inhibitoriales in forma a sententiis diffinitiuis ad simplicem nutum partis succumbentis, non aliter per eam producta sententia, & appellatione.

Octauo ampliatur quoque regula praedicta, vt nec contra commissionem attentatorum veniat iterum citandus absens, sed solummodo procurator. vt per Cardin. Puteum decisio. 33. de iudic. & decisio. 20. vt lit. pendens. nihil innouetur. & de attentatis. Et posset procedi etiam per contradictiones, vt per eundem ibi.

Nono extendit vires suas regulas praelibata, vt attentata etiam per actorem post commissionem per eum impetrata veniant reuocanda, vt in cle. 2. vt lite pend. & hoc fortius in actore, quam in reo locum obtineret, prout ita decisum extitit in Rota dec. 75. in nouis.

Decimo ampliatur etiam, vt attentati via similiter competat contra tertium, qui in re attentata successit, vt explicant, & firman. Fran. & alij omnes. in c. vt teneamur. & Dec. & ceteri in c. bonae. de app. & sic appellatione pendente, facta innouatio reuocari debet, etiam per remedium attentati contra tertium possessorem in rem habentem titulum, & bonam fidem c. ex parte. de test. quod vtique procedit, locumque obtinet etiam si successor non habuerit causam a iudice, vel a partibus innouantibus. vt ibi singulariter notatur.

Postremo ampliatur memorata regula, vt attentata nullitate pendente reuocari similiter debeant. secundum Abb. in c. accedens. vt lit. contest. Bar. in l. 1. col. 3. C. quando prouoc. non est neces. Bal. in auth. quae supplicatio. in versi. iuxta hoc format C. de preci. imper. offe. & in l. 3. col. fina. C. de app. & Cardin. per textum ibi in clem. 1. §. fin. de sequestr. poss. & Innoc. & Imo. in cap. ex insinuatione. extra de procur. Saly. in l. 1. C. ne liceat tertio prouocare. Pau. de Castr. & Alexan. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. Couarruias in sua pract. cap. 24. num. 6. & Afflic. decisio. 98. pulchrum est dubium. nu. 4. Et licet aliqui Docto. videantur inclinare in contrariam partem, tamen eorum opiniones videtur ad facilem consonantiam, & concordiam foedere distinctionis reducere Francisc. Herculanus in dicto tractatu de attentatis appellatione pendente. cap. 30. num. 46.

Alias vero ampliationes circiter 219. ad eandem regulam vtiliter tradit Francisc. Herculanus in d. tract. de attentatis appellatione pendente. cap. 30. a num. 3. vsque ad num. 219. & 21. alias fallentias facunde discurret, & resoluit Dom. Robertus Lancellotus in d. tract. de attentatis. in 2. par. cap. 12. in 1. ampliat. cum aliis sequen.

Ceterum limitatur regula praedicta ita ampliata primo non procedere, vt attentata, & innouata reuocanda non sint ante omnia in casibus illis, in quibus appellatio iure non est admittenda. vt voluit Glof. communiter approbata in d. cap. non solum. in versi. casib. Inno. in c. pastoralis. nu. 3. de offic. deleg. Bald. in cap. sancimus. col. 1. quo tempore. miles. in vrbibus feudorum. & Petrus Duennas in regu. 42. appellatione pendente. num. 10.

Vbi ipsam communem limitat, atque declarat, ac praelibatam regulam limitat quoque Corsetus in sing. incip. appellatio, il primo. in 7. casibus. & Socin. in regu. 21. & in 23. aliis casibus limitat Duennas in d. regu. 42. per totam. atque limitat etiam. 53. aliis modis dom. Robertus Lancellotus in d. 2. par. cap. 12. limit. 1. cum ceteris seq. & in 228. limitat. postremo Francisc. Herculanus in d. tract. de attentatis appellatione pen-

dente. c. 31. nu. 1. cum aliis omnibus sequentibus.

Secundo claudicat etiam eadem praelibata regula, vbiunque in commissione iudicis per principem foret appositae clausula procedendi appellatione remota, tunc quippe clausula haec facit, operaturque vt non possint gesta postea reuocari tanquam attentata, si appellatio friuola sit. ita Anton. August. decisio. 3. & 100. & Bellamer. decisio. 18. & in c. pastoralis. num. 6. de appel.

Sed aduerte ne ignorentur principia, seu veri, necessariique termini praesentis regulae, quod hic ponendi, annectendique necessario veniunt aliqui casus, in quibus quis attentare, vel non attentare dicatur. Et primo nota, quod quaelibet inhibito Rotae Romanae sprete causat attentata. secundum Fab. decisione 53.

Secundo lite pendente is dicitur innouare, & attentare qui sua possessione alio modo, quam antea vtendo, facit aliquid illicitum, vel dolosum in praediciu partem. Glo. est, cum qua Canonistae omnes vnanimiter, & concorditer pertranseunt in c. non solum. de app. in 6.

Tertio non me praeterit, quod resignatarius colligantis possessionem capiens ex titulo non apostolico videtur attentare. ita Ant. August. decisio. 143. & 781. sed subrogatus gratiose non attentat modo aliquo. vt efficax huius veritatis testimonium est Moheda. decisio. 292. & 327.

Quarto possessio capta vigore sententiae a qua appellatum extat, dicitur attentata, & venit sequestranda. teste Ant. August. decisio. 1. & 9.

Quinto si post tres sententias ex quacunque commissione quamuis parti, non autem iudici inhibitu sit, tamen si quid postea fiat attentatur. ita Anto. August. decisio. 3. & 377. & Cardin. Puteus decisio. 2. titu. vt lite pendente nihil innouetur, & de attentatis.

Sexto attentata per non procuratorem debent reuocari statim, quod de eis habuerit notitiam principalis. secundum Cardin. Puteum decisio. 6. vt lite pendente nihil innouetur, & de attentatis. & Peregri. dec. 91.

Imo, etiam inhibito attentata per assertum procuratorem inducit, & causat attentata. vt per Card. Puteum decisio. 25. vt lite pendente nihil innouetur, & de attentatis. & Anto. August. decisio. 3. & 309.

Septimo aduerte etiam, quod possessio capta vigore brachij secularis pendente lite super restitutione in integrum gratiosa non dicitur attentata. Anton. August. decisio. 3. & 738. Viuius opin. 77.

Et si per comparitionem coram iudice a quo post appellationem renunciatum sit appellationi, tamen iudex ad quem poterit de attentatis post appellationem cognoscere in via nullitatis. secundum Io. And. & Imo. in c. cum venissent. secundum vnum intellectum. ext. de eo qui mitt. in posses. sicut nec per desertionem appellationis attentata post appellationem reconvalescunt. Balb. dec. 385.

Attentatorum reuocationis via est magis privilegiata quam fit interdictum possessorum recuperandae: quia per attestationem offenditur lex, pars, iudex. quoniam licet exceptio, quod notorius est defectus proprietatis, obstat agenti recuperandae, secus tamen erit quando quis petit reuocari attentata: quia non repellitur quamuis obiciatur quod notorie constet de non iure petentis. & in possessorio requiritur libellus, & litis contestatio: secus in reuocatione attentatorum: quia sufficit quod fiat officio iudicis. teste Alex. consil. 99. colu. 3. in prin. lib. 5. vbi Docto. in apostil. dicunt, quod opin. Alex. practicatur, & quod non auditur allegans non ius: imo etiam si attentans vincat in principali, adhuc pro forma reuocantur attentata, quod etiam confirmat Dec. consil. 103. colum. 1. in prin. quem vide etiam consil. 220. Differentiam autem inter appellationem iudicalem & extraiudicalem in materia attentatorum. vide per Rolan. de ordi. iudic. 6. par. tit. de appel. num. 390. & seq. Et an attentata pendente causa nullitatis debeant reuocari, sicut attentata pendente appellatione, dic vt per Cast. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. vbi videtur tenere contra Barto. in l. 1. num. 18. C. quando prouoc. non est necess. Bellacom.

Attentata post appellationem altero de duob. modis possunt reparari per iudicem ad quem: vno modo via ordinaria, prosequendo appellationem vna cum attentatorum reparatione. Dom. de S. Gemin. in c. non solum. in prin. num. 3. de appel. in 6. & eo casu sicuti insimul conclusum fuit, ita & insimul omnia terminari debent, nisi in libello dicatur, & petatur, quod ante omnia petit ius sibi fieri super attentatis. Io. And. & de Sanct. Gemin. in d. c. non solum. tutius tamen est vt separatim petatur attentatorum reparatio antequam ad vltiora

Com. V. J. Opin.

teriora procedatur: alioquin vtrumque vna sententia terminandum erit. Phil. Dec. in c. consuluit. de appel. Altero modo via extraordinaria, vt cum petitur fieri reparatio attentatorum prosequendo solum per implorationem officij iudicis reuocationem ipsorum attentatorum. & hac via facilius expeditur & facilius appellanti succurritur. Gemin. loco quo supra. Pan. in c. ex par. 2. nu. 9. de rescri. & licet ad iudicē appellationis pertineat cognoscere de viribus appellationis, tamē ratione accessorij ad ipsum etiam pertinet cognoscere de attentatis quæ post appellationem superneniunt. d. c. non solū. per l. cum ex causa. ff. de app. Inn. in c. dilecta. ver. solue. de excep. & hoc modo procedēdo non discusso articulo appell. fieri dēt attentatorum reparatio. Gemin. in d. c. non solū. Deci. in d. c. consuluit. & quando proceditur per implorationem officij iudicis, qui petit reparationem attentatorum a diffinitiva, dēt probare sententiā diffinitivā & appellationē a diffinitiva, & attentata. Bal. in l. appellatione. in princ. C. de app. & neq; requiritur quod deducatur iustitia appellationis. Ioan. And. & Gemin. in d. c. non solum. & his tribus probatis obtinebit, si ille appellans veniat per implorationem officij iudicis. Gemin. ibi in prin. Bellac.

Attentata post appellationem a diffinitiva etiam ante inhibitiones debent reparari per iudicem ad quē. c. non solum. de app. in 6. quod procedit vbi appellatione esset iusta, quod si esset deserta vel manifestē frivola, attentata non essent reparanda. Rebuff. in consti. reg. in tract. de app. art. 19. in gl. 2. nu. 19. & 20. Guid. Papæ, q. 213. in si. idem Guid. Papæ consti. 4. nu. 3. & consti. 69. num. 12. Specul. de app. §. 2. & domini de Rota decisio. 1. in nouis. attentata verō facta a diffinitiva post inhibitiones debent indistinctē reparari. de Anch. in eo cap. non solum. versic. si vero. attentata autē post appellationem ab interlocutoria, & post inhibitiones factas reparari debent. d. c. non solum. facta autē ante inhibitiones: post appellationē ab interlocutoria, tunc debēt reparari vbi appellatione esset iusta: quia si iniusta, non essent reparanda ea attentata Rebuff. in illis commentar. art. 1. nu. 103. & in tract. de euoc. Pan. in c. super quæstionum. §. si nu. 26. de offi. & potesta. deleg. quare ea attentata quæ facta sunt ante inhibitiones ab interlocutoria an sint reparanda an non, pēdet a futuro euentu: quia si appellatione est iusta, reuocabuntur: si vero iniusta, non reuocabuntur. Ita Panor. ibi. Idem.

Expediti iuris est, attentata pēdente appellatione esse reuocanda. l. ex illo. l. minime. C. de app. Sed quæro, nunquid etiā attentata non tantum post appellationem propositam, sed et ante ipsam, & post suā intra tēpus datum ad appellandum reuocanda sint. Respon. Receptior opinio est, quod sic, quam probat tex. c. non solum. de app. in 6. quē ibi no. Fran. & Docto. communiter, & tenet gl. lex iudiciorum. verbo. secuta. ff. de accus. quā sequitur tanquam singularem Bald. c. quarenti. de offi. deleg. Et eam dicit esse communē Alex. d. 13. §. si seruus. ff. de acq. poss. & tenet Pau. de Cast. l. eius qui. §. si cui. de testam. Bellacom.

Attentata post appellationē iudiciāle sunt omnino reuocanda, post appellationem autē extraiudiciāle, reuocantur solum ea, quæ sunt contra appellationem. Phil. Franc. in c. 1. in prin. extra de app. Dec. in c. bonæ. nu. 18. de app. com. dicit. B. Villal & Fichard.

Quæro, Vtrum reuocatio attentatorum possit fieri, si appellanti obiciatur notorius defectus iuris in principali causa? Respon. Licet certatum sit in hac quæstione variantibus sententiis, tamē obtinuit illorum sententiā, qui volunt fieri reuocationem. vt firmat Alex. consti. 99. num. 9. & ibi in addi. Et hac opinio procedit quidem in prophanis. Dubium igitur est, nūquid et obtinere debeat in causa super beneficio ecclesiastico? & existimat Anto. de Butt. & Francus in c. bonæ memoriæ. de app. reuocationem admittendam esse, non obstante hoc defectu. Idem firmat Dec. cap. ex parte. el. secundo. de rescrip. Vtrum frequētius in contrariam itum est sententiam. per gloss. Clement. vnic. de causa posses. & propriet. quæ vult necenarium esse aliquo colore, saltem canonici tituli possessionem iustificare. Hanc sententiā tenet Rota in decis. 55. in nouis. & decis. 14. decis. 348. in antiq. Abba. cap. ex literis. de restitutio. spoliato. Et hanc opinio. glo. communem esse firmat Rubeus consti. ult. colum. 2. Bellam. consil. 10. Casiod. decis. 4. & 8. de restitutio. spolia. & tenet Oldrad. consil. 1. Et hanc posteriorem opinionem multi quoque volunt procedere in prophanis: quo ad hoc vt non fiat reuocatio in fauorem partis, sed vt iudex rem de qua controuersia est, subiciat sequestro, vt annotauit Matthæus de Afflictis in decisione 98. & 352. Mich. Grassus.

Quæro virerius, quid dicendum sit in iis casibus, in quibus

De iudiciis,

iure non conceditur appellatio? Respon. Expeditum est reuocationem non concedi. ita est tex. expressus. c. non solum. ibi glo. verb. casib. communiter approbata. de appel. lib. 6. ex quo enim tunc appellatio non suspendit effectum sententiæ, bene potest iudex innouare. Innoc. c. pastoralis. de offi. deleg. Bal. c. lancimus. quo temp. miles. toto tit. C. quor. app. non recip. Rob. Maran. de ordin. iud. par. 6. c. de app. nu. 172. Mich. Grassus.

Quæro, Nunquid pendente appellatione ab interlocutoria attentata sint reuocanda? Respon. Expeditum est per text. in capitu. non solum. de appel. in 6. quod decisum est attentata non reuocari antequam iustificata fuerit ipsa appellatio per probationem causæ. Et in hoc differt appellatio a diffinitiva ab appellatione ab interlocutoria: hæc enim statim suspendit iurisdictionem iudicis a quo prouocatur, absque iustificatione causæ, ad effectum reuocandi attentata, illa vero minime. Idem.

Sed quæro, An probata causa vera appellationis ab interlocutoria suspendatur iurisdictione iudicis ad effectum reuocandi, etiam attentata super negotio principali? Respon. Aut in interlocutoria, fuit lata in articulo non conexo principali quæstioni, & non suspenditur iurisdictione iudicis, quo ad principale negotium, nec tenetur iudex, a quo prouocatur eidē superferre: Aut interlocutoria fuit lata in articulo conexo causæ principali, & tunc suspenditur iurisdictione etiam quo ad causam principalem. ita tenent Ant. de But. Imo. & Dec. c. super eod. de app. & c. ad hæc. el. 1. c. bonæ. eod. titu. vbi Dec. asserit hanc sententiā esse communem. Licet contrarium quoque velit Panor. in prima par. distinctionis, nimirum ibi quoque appellationem habere effectum suspensiuum, quo ad negotiū principale. d. c. super eo.

Limita prædictam conclusionem quæ vult attentata pendente appellatione ab interlocutoria nō reuocari, donec causa probeatur, vt non procedat quando innouata sunt, postquam fuit iudici inhibitu per superiorem. tex. est in d. cap. non solum. quæ inhibitiō tamen debet esse canonica, vt scilicet fiat præuia causæ cognitione, & parte ad hoc citata. secundum Innoc. & Fely. num. 14. cap. dilectus. 2. de rescrip. Specu. titu. de appel. §. de officio. versic. sed quæritur. Domi. & Franc. dicto cap. non solum. Rota decis. 412. in nouis. Hanc dicit esse communem sententiā Alex. l. Titia. in si. ff. soluto matrimonio. Mich. Grassus.

Quæro, Vtrum attentata pendente appellatione extraiudiciali sint reuocanda? Respon. quod non, sed pendent ex futuro euentu, quia reuocantur, cum probata fuerit vera causa appellandi sicut in appellatione ab interlocutoria. Ita tenet gl. communi interpretum consensu probata. d. c. non solū. & hanc sententiā firmat Abb. c. cum nobis. de elec. Franc. Præpos. qui dicit eam esse communem. & ceteri. in c. bonæ memoriæ. de app. Guid. Papæ consti. 138. licet Abb. & Doc. existimēt in appellatione extraiudiciali ad reuocationem attentatorum sufficere, appellatum esse ex causa verisimili & probabili. Mich. Grassus.

Appellans tutius facit, item ante contestatam, in causa appellationis petere reuocationem attentatorum per iudicem a quo post appellationem, ne alias videatur renunciare priuilegio attentati. secundum Spec. tit. de app. §. nouissime. versic. sed pone, petij. Arch. in c. non solum. eo. tit. in 6. quod nō placet Ioan. And. ibi. & Pet. de Anch. ac Ang. in l. ei cuius. ff. de app. recip. & do. de Rota decis. 60. in nouis. vt refert. do. Præpos. in c. dilecti. extra de app. limitans istam secundam opinionem per quatuor fallentias notabiles. Nam attentato illicito probato, debet illud per iudicis appellationis merum officium in pristinum statum reduci. secundum Angel. vbi supra etiam & pendente iudicio super huiusmodi reuocatione non currit fatale tempus. secundum Do. de Rota in nouis. decis. 105. ideo vtile est appellanti, ante omnia ipsam reuocationem petere, vt supra. Balb. decis. 476.

Appellationi in causis criminalibus, an sit deferendum.

C A P V T. XXI.

Appellationi in causa criminali non est deferendum, quando reus confessus & conuictus est, idque non solum in quinque illis criminibus, nempe homicidij, yeneficij, adulterij, maleficij, & vis publicæ, de quibus Docto. communiter concordant in l. 2. C. quorum appel. non recip. vt attestatur Igneus. in l. & si certus. in prin. nu. 19. ff. ad Syllanian. sed etiam generaliter in omnib. alijs. vt attestatur Imo. in l. si. §. iustus. nu. 8. ff. de

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 104

ff. de appel. Butrig. in tract. de notorio. ar. 4. num. 56. Duennas regu. 156. in fi. Dec. in c. cum speciali. §. porro. num. 4. de app. Et licet reus fuerit confessus tantum, & non conuictus, nihilominus si confessionem illam non renouauerit, non deferatur appellationi, sed potest iuste morte tradi. communem dicit Didac in q. 23. ver. 2. concl. Bal. in l. 1. nu. 10. versic. in tridū autem. C. ne ex delict. defunct. quem refert Aug. ad Angel. de malef. in verb. presente Caio. nu. 21. & apostil. ad decis. Tholo. fa. 176. & hoc procedit tam de iure ciuili quam canonico. cōmunem attestatur Boff. in tit. de app. nu. 27. Bal. tamen in l. 2. C. quorum app. non recip. nu. 11. dicit quod ad hoc vt possit reuocari appellatio, requiratur verumque, vt scilicet confessus, & conuictus sit, & hanc dicit communem opinionem Antonius Gomez. c. 13. delict. num. 31. etiam si ageretur de crimine laice maiestatis refert Suarez in suis repet. nu. 5. in fi. Clar. d. lib. 5. §. fi. q. 94. in princ. P. Fich. & Bonac.

Manifeste conuictus non appellat. secundum gl. & Bar. in l. addictos. C. de appel. in notoriis enim non admittitur appellatio. c. Romana. §. si autem. de app. in 6. vult Bal. in l. 2. circa med. C. quorum app. Secus in non manifeste conuicto, vel in confesso tantum, quia potest appellare, si in appellatione dicat se confessum per errorem, vel aliam causam legitimam contra confessionem alleget. secundum Ioan. Andr. in d. c. Romana. Ang. & Alb. in d. l. 2. est de mente gl. in verbo, vel alio modo. in c. cum speciali. §. porro. de app. Bar. in l. creditor. §. iussus. ff. eod. Balb. decis. 462.

Conuictus legitimis probationibus, ac spōte proprio ore confessus, condemnatus non auditur appellans. l. obseruare. C. quor. app. labstinentum. C. eo.

Fallit in 8. casib. quos no. Pet. Duen. reg. 156.

Fallit in 7. casibus. vt per Carrerium in repet. l. obseruare. C. quorum appellatio. non recip. in praxi. crim. num. 1. & seq. Don. a Fina.

Appellare confessus & conuictus non potest. 2. q. 6. c. sunt quorum. l. 2. C. quorum appel. non recip. idque procedit non tantum in ciuilibus, sed etiam in criminalibus. iux. no. in glo. d. l. 2. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. in tractatione notarij. post reg. 65. posito. 4. memb. num. 113. nisi allegaret aliquam iustam causam contra ipsam confessionem & probationem, quo casu in arbitrio iudicis relinquitur an deferatur appellationi, vel procedatur ad executionem. glo. d. l. 2. & in lege abstinentum. C. quorum appel. non recipiuntur. Bened. Capr.

Appellans confessus sponte, etiam si testibus conuictus non sit, nec in ciuilibus, nec in criminalibus. regulariter auditur, & sic ad appellandum non admittitur aliquo modo. text. est in c. cum speciali. §. porro. & in c. Romana. §. si autem. de appell. in 6. vbi Io. And. Dom. Francus. Abb. & ceteri communiter in d. §. porro. Capella Tholosana. & ibi Aufre. nu. 176. Cor. conf. 159. num. 2. volu. 1. quorum sententia communis est, de consuetudine quoque obseruatur. teste Carrerio in prac. crim. in prin. nu. 17. In contrariam vero partem inclinare gl. in d. §. porro. & plerique alij tenentes admittendam esse appellationem eius, quia propria tantum confessione damnatus fuerit: sed opinio hac procederet, iudicio meo, si causa in ista expressim fuerit in appellatione dicta, tunc enim est admittenda appellatio. gl. est in d. §. si autem. in ver. mandatur. cum qua transeunt ibi omnes. & Dec. in cap. 3. & in c. consiluit. in 1. de appellat. notat Barto. in l. a sententia. ff. de appel. Cum an. conf. 60. & Lanfran. in clemen. dispendiosam. de iudic. Vbi vero error, seu alia iusta causa in appellatione non allegaretur, tunc quippe procederet prima opinio communis, & iudex non obstaate appellatione simpliciter interposita, sententem exequi posset. vt clarius, & latius prosequitur Follerius in practi. crimin. in versic. pœnis debitis feriantur. sub nume. 6.

Et quamuis confessus appellare nequeat, tamen confessus ipse posset dubio procul opponere de nullitate processus. ita Angel. in l. si vacantia. col. 10. versic. de vno artic. C. de bonis vacan. lib. 10. & licet Barto. in l. si confessus. de custod. reor. & Bal. in l. mercalem. de condi. ob. turp. cau. & in l. 2. C. de re iud. & in l. quod mulier. solu. matr. sentiant contrarium, nihilominus in regno semper vidimus obseruari opinionem Ang. tanquam tutissimam, & verissimam.

Necnon confessus valeret quoque opponere de iniustitia manifestissima processus, quæ quidem iniustitia euidenter equiparatur nullitati. c. inter ceteras. de sentent. & re iudica. vbi etiam Abba. Fely. & ceteri omnes. Bald. in l. 1. C. quæ sententia rescin. non poss. Pau. de Castr. in l. seruo inuito. §. cum prætor ad Trebel. Imo, & Fely. nume. 40. in c. quoniam contra. de proba. Alexan. conf. 77. num. 3. vol. 3. & conf. 39. num. 25. vol.

8. Afflic. decis. 39. num. 5. Perus. in c. dilecto. q. 55. de app. Alciat. in tract. de præsump. regu. 3. præsump. 9. num. 25. & Deci. conf. 8. nume. 5.

Et de hoc mirandum quippe non esset, siquidem, ubicunq; iniustitia foret notoria, tunc absque dubio aliquo recederetur a regulis iuris communis. ita Dec. fecundè. in l. vt vim. nu. 26. ff. de iusti. & iur.

Imo concludo, quod ab omnium sententia etiam Principis appellari posset, ubicunq; sententia ipsa contineret manifestam iniquitatem. secundum Perus. in rubric. colum. 3. de appellatio.

Imo etiam a iure, quod sententia notorie iniqua, est similiter nulla. text. est in d. c. inter ceteras.

Et denique sententia ipsa manifestissime iniqua nunquam transit in rem iudicatam. secundum Abba. in c. suborta. de re iud. But. in c. suam. de pœn. Card. in clem. 1. §. pe. de foro competen. & in clem. 2. §. rursus. de re iud. Marfin. prac. crim. in §. ordine. nu. 15. & Ias. in l. de periurio. de in lit. iur.

Et hinc est, quod si reus confiteretur in iudicio se Titium occidisse, non posset utique tunc vllō modo ad pœnam mortis condemnari, nisi de corpore occisi constaret. vt firmat Angel. in l. certum. in princip. de confes. & Bal. l. in cap. at si clerici. de iudic. & isto nempe casu si condemnaretur confessus ex allegatis, & ex notoria iniustitia, posset appellare. Viuius opinio. §. 1.

Appellans conuictus, simul & confessus tam in criminalibus, quam in ciuilibus non auditur, nec a iudice, qui sententiam pronunciauit, nec ab eo, ad quem pronunciatum est. l. 2. & ibi glo. Bar. & oēs. C. quor. app. nō recip. Aret. in trac. maleficiorum. in ver. presente Caio. Gl. Abb. nu. 5. Prapof. nu. 7. Francus. n. 5. & ceteri. in c. cum speciali. §. porro. de app. vbi Dec. in medium referauit istam eadē comm. opi. cui accedunt etiam Dyn. Bar. Imo. & Are. qui pariter docet. communem fore in l. creditor. §. iussus. ff. de app. latred. decis. 451. & cumulatissime tradit Carrer. in practi. crim. in princ. & ponit pro regula cum octo limit. Petr. Duennas in reg. 156. conuictus legitimis probationibus. & sequitur Boff. quoque in sua prac. in tit. de app. nu. 27.

Sed opinio hac communis de plano nempè procederet, locumq; obtineret in atrociorib. criminibus, tunc enim reus voce propria sponte confessus, & testibus plene conuictus appellans non audiretur, verum post latam sententiam incontinenti, & immediate fieret quippe executio. vt d. l. 2. C. quorum appel. non recip. & l. fina. C. de custo. reor. & l. custodias. ff. de publi. iudic.

Imo si reus ipse post sententiam latam vellet incontinenti appellare, non utique audiretur vllō modo, atque eius appellatio tanquam calumniosa penitus rejiceretur, vt disponitur in d. l. 2. vbi determinatur, quod homicida, veneficus, maleficus, adulter, & is qui manifestam violentiam intulisse probatur, si voce utique propria confessus sit sponte crimen, & testibus plene conuictus reperitur, non auditur appellans, præsertimque in c. libus, & criminibus expreis.

Et aduerte vtiliter hic, quod hoc ampliat Gl. & Bal. in præcitata. l. 2. procedere etiam in aliis minoribus criminibus. extra illa quæ sunt ibi expressa, vt reus appellare tunc non possit, & si forte appellauerit, non erit iudicium audiendus. & licet in præmemorati. l. 2. ita But. sentiat contrarium, tamen Bal. inibi accuratissime tollit omnia eius fundamenta.

Ceterum ista communis opinio, ita explanata, procederet equidem duobus concurrentibus, vt appellandi remedium tollatur. primum itaque erit, quod reus sit testibus plene conuictus, qui luce clariorem probationem ostendant. secundum vero erit, quod sponte, suapteque natura id in reus absq; impedimento aliquo confessus fuerit. istis enim, vel ipsorum altero deficiente, non denegatur vllō pacto appellatio, vt firmant Gl. Bal. & alij vniuersim. & concorditer omnes in allegata. l. 2. Viuius opi. §. 50.

Confessus & conuictus non appellat. Nam quando reus est sponte confessus & conuictus, vel delictum est notorium, pōt iudex sententiam exequi, appellatione interposita non obsta te, & si aliter facit peccat. Et ita est communis opi. de qua Rolan. a Valle in conf. 73. nu. 26. vide omnino Pet. Duen. regula 156. Clar. q. 66. Bonac.

Quæro, an sponte confessus audiat appellans? Respō. q. non, ita probat text. in l. obseruare curabis. C. quor. app. non recip. Et hanc opi. tenet gl. c. quicunque. 2. q. 6. c. cum speciali. §. porro. de app. in 6. Et ibi tenet Abb. nu. 5. Prapof. nu. 7. Frā. nu. 5. Eandem opi. firmat Bar. in l. creditor. §. iussus. nu. 2. ff. de app. Rom. sing. 625. Et eam dicit esse communem Ant. de Bu. in trac. de notorio. art. 4. nu. 56. M. Grass.

Sed

Sed quæro, An hoc tantummodo habeat locum in criminibus in d.l.observare.enumeratis? Resp. Diverſæ ſunt ſententiæ.Nam Cyn.in d.l.exiſtimat quod ſic, & dicit hanc ſententiam ſibi videri æquiorẽ,& eam magis ſibi placere.dicit Alberic. ibi. numero 2. & ante eos tenuit Azo in ſumma illius titu.& eam dicit de rigore iuris veram Imo.in dicto §. iuſſus. numero 8.

Contrariam tamen ſententiam dicit communem idẽ Ant. de But in d.trac.de notor.art.4.nu.56. Eandem dicit eſſe cõmunem Io.de Imo.d. §. iuſſus. Idem.

Iudici ſubijcere quæſtionibus & tormentis reum legitime conuictum,ad effectum,vt reus confiteatur ore proprio delictum,ac appareat vere conuictum,& confeſſum, & tandem appellare nequeat,ſibi licitum non eſt aliquo modo ſecundũ Angel.& Ioannem Igneum in l.& ſi certus. ff. ad Syllan. Auguſt. Ariminẽ.in additionibus ad Angel.in tracta. de malefic.in verſic. fama publica. Andreas de Iſernia in conſtitutionibus Neapol.in titu. de homicid.& damnis clandestinis. nu. 33. quorum quidem opinio communis eſt. vt fatentur eam amplectendo Marſil.in l.1.nu.2. ff. de quæſt.in conſilio § 1. nu.5 1.& in præctica crimina. §. nunc videndum. nu.25. & Carrerius in præct.crimin.in princ.nu.188. & eidem ſententiæ videtur inhære Bald.in l. qui ſententiam. C. de pœn. vt re cenſuit Cur.in tract. de iudiciis,& tortura. quæſt. 5. nu.16. In contrariam vero partem,videlicet quod Iudex conuictum plenis probationibus torquere poſſit,vt habita confeſſione oris ſui appellatio admittenda non ſit,ſacere valeat, & ſibi licitum permiſſumque ſit.inclinavit Bal. titubanter in l. obſervare. nu.9. C. quorum appel. non recip. & in l.1. nu.9. C. de iuram. calum. & Gramma. in voto primo. Sed opinio iſtorum falſa eſt, imo manifeſte iniqua cenſetur, nam tormentis locus non eſt, vbi delictum aliis probationibus apparet. Cæterum tunc demum iudices iis vti debent, cum aliis probationibus crimen non probatur. tex. eſt in l. diuus Pius. & l. edictum. ff. de quæſt. & cap. illi qui. §. q.5. Gloſſ. in ſumma. 15. q.6. & hoc voluerunt Docto. omnes communiter vtriuſque cenſuræ præfertimque Gandinus in tract. malefic. rubr. de quæſt. in princ. Aret. in tract. maleficiorum. in verſi. fama publica. q.2. Pau. in l. ſi quis in hoc. C. de epiſ. & cler. Alber. in l. 2. C. quorum appellat. non recip. Franc. Brunus in tracta. de iudiciis, & tortura. q.5. ver.6. & Carrerius in præct.crim. in princip. nu. 188. Sed bene verum eſt poſſe per iudicẽ torqueri conuictum te ſtibus, ad detegendos ſocios, & participes criminis in caſibus in quibus poſſe interrogari de ſociis criminis ſecundum omnes Docto. præcitatos. & ita quotidie obſervatur in præct. F. Viuius opin. 56.

Foriudicatus non poſſe appellare, & ei denegatur deſenſio.

Fallit vt not. Carrer. in præct.crimin. in princip. nume. 73. Don. a Fin.

Condemnatus ex præſumptione iuris, & de iure non appellat. Bal. in l. ſi qui adulterij. C. de adult.

Fallit in multis caſib. quos no. Carrer. in d. præxi crim. nume. 54. Don. a Fin.

Appellari non poſſe a declaratoria ſententia torturæ.

Fallit vt no. Carrer. in præxi crim. l. obſervare. nu. 188. verſi. item antea non debet torqueri. Don. a Fin.

Index, vel ſimilis officialis condemnatus in ſyndicatu ob dolum commiſſum intuitu officij, non poſſe appellare. vt per Iacob. Butr. Cyn. & Barro. & alios communiter in l. nulli. C. quorum appellat. & Specu. in §. in quibus. in titu. de appellatio. & in regno etiam ſententia promulgata contra officialem in ſyndicatu habet executionem paratam, & ob appellationem non retardatur exequutio ipſius ſententiæ, præſtita cautione de reſtituendo in caſu retractationis per eum in cuius fauorem ſententia præmemorata exequuta fuerit. vt eſt tex. in pragmatica 38. Regiæ dignitati. Sed vbiunque officialis iſte eſſet iniuſte condemnatus in ſyndicatu de commiſſis, vel omiſſis in adminiſtratione officij, poſſe ſupplicare ad ſuperiores, & ſupplicatio non erit ſibi prohibita, ſicut appellatio. l. fin. C. vt lite penden. auth. quæ ſupplicatio. C. de precib. Impe. offer. cum ibi no. per Doc. & ita ſervatur in præxi in terris eccleſiæ. vt refert Gramma. alios citans in deciſ. 35. nu. 4. Viuius opi. 423. & Balb. dec. 468.

Appellatione interpoſita, ſi moriatur reus antequam damnetur, nõ conſiſcantur eius bona, ſecus ſi ſit damnatus antequam moriatur. vt eſt communis opinio Suarez. ver. appellatione. no. 228. Bonac.

Appellationi renuntiare, vel eam deferere nunquid appellans poſſit, quando ve renuntiaſſe videatur; & num appellatus, inuito appellante, illius appellatione vti queat.

C A P. XXII.

Appellans poſſe renuntiare, & reuerti ad iudicẽ a quo c. interpoſita. §. ille denique. de app. Fallit in 10. caſib. quos no. ibi Præpoſ. numero 7. Don. a Fin.

Appellationi renuntiare videtur continuans iudiciũ coram iudice a quo. no. in c. gratum. de off. deleg.

Fallit in 20. caſibus. quos not. Felyn. in dicto cap. nume. 9. Don. a Fin.

Renuntians appellationi non videtur nullitati renuntiaſſe. eſt com. opi. ſecun. Dec. conſi. 533. vt refert Sebaſt. Vant. in tract. nullit. In minori editione. I. Fich.

Appellationi interpoſitæ licet videatur renuntiare recipies terminum, non tamen in terponendæ. Inn. in c. quod ad conſultationem. de re iud. Imo. in l. 4. §. ſi quis condemnatus. ff. de re iudic. hanc dicit eſſe communem opinionem Felyn. in d. c. quod ad conſultationem. licet Ang. in l. cum ex cauſa. de appellat. reprobet.

Fallit in 2. caſib. vt per Feli. vbi ſupra. & appellationi renuntiare videtur, qui coram iudice a quo aliquid agitauerit. l. ſed & ſi. de iud. l. 3. §. falſus. ff. rem ratam haberi.

Fallit in 5. caſib. quos no. Soc. reg. 25.

Fallit in 15. caſib. vt per Purp. in c. ſollicitudinem. nu. 18. de appel. Don. a Fin.

Appellatio deferri non poſſe, cum alterius partis intereſt illius perſecutio. vt commune inquit Gomez de Trien. quæſt. 54. verſic. hinc voluit, eritque prima perſequenda appellatio, vt commune effatur Marant. de ordin. iudic. parte 6. nume. 132. Em. Suarez.

Appellans non poſſe deferere appellationem ſi appellati intereſt, vt appellationem perſequatur, & ſic eo inuito non poſſe renuntiare appellationi Gomez de Trienna. q. 54. ver. volun. com. dicit. B. Villal.

Appellationis renunciatio in compromiſſo poſita, non habet locum in inſigni læſione. vt commune dicit Cur. iun. cõſi. 79. nu. 4. E. Suarez.

Appellans in cauſa criminali non poſſe ſuæ appellationi renuntiare, vbi eſt quæſtio de morte naturali vel ciuili, vel de membri mutilatione, & hoc ſiue appellatio ab ipſo condemnato interpoſita ſit, ſiue a tertio pro ipſo condemnato. Ang. in tract. malef. verſi. præſente dicto Caio. Rebuf. in comment. in conſtit. regias. in trac. de app. ar. 15. in glo. 1. nu. 23. contra Bar. in l. qui vltimo. in ſi. ff. de pœn. per l. non tantum. ff. de ap. pel. non enim auditur perire volens. d. l. non tantum. in ciuili autem cauſa ante decem dies poſſe appellans ſuæ appellationi renuntiare, etiam inuito appellato, cum appellatus de regni conſuetudine non inuenerit appellatione appellantis. Rebuf. loco quo ſupra. in gl. 2. nu. 17. poſt vero decem dies non poſſe renuntiare inuito appellato. Bellac.

Appellatus non poſſe appellantem inuitũ cogere ad proſequendum ſuam appellationem, niſi in vltimo menſe anni dati ad proſequendum, ſeu tale tempus ei diminuerẽ. ſecundum Archid. in c. Romana. §. qualiter. verſic. porro. de appel. in 6. Ioan. Andr. & Butrig. in cap. oblata. extra eod. & ibi Pan. in penul. notab. Spec. eo. tit. §. nunc breuiter. verſic. item pone, præfixus. alias in §. qualiter. circa fin. domi. de Rota deciſione 290 in rubrica de appellationibus in nouiſſi. do. Præpoſitus. in cap. perſonas. vlt. col. extra de appellationib. poſt Federic. conſi. 303. licet Iac. Butr. & Iaco. de Belu. quos refert & ſequitur Salic. in auth. ei qui. C. de tempor. appellat. teneat contrarium. Balb. deciſ. 474.

Appellatus non poſſe præfigere terminum appellanti, ſicut poſſe appellans ſibi præfigere. Pan. in c. perſonas. nu. 6. de appel. comm. dic. B. Villal. & Vezin.

Appellatus inuito appellatẽ poſſe vti appellatione ipſius appellantis, & eam proſequi. c. 1. de app. in 6. l. ſina. C. quando prouoc. non eſt neceſ. Bar. in l. ſi quis libellos. C. de app. Alex. conſi. 36. nu. 15. in 4. vol.

Appellationi aduerſarij aduerſarius adhæreſcere poterit, dummodo intra decem dies id agat, quod ſcilicet communis vtrique parti habeatur. commune ponit amicus noſter Nicolaus Antonius Grauat. ad Veſtrium. libro 7. cap. 3. nume. 49. Em. Suarez.

Appel-

Appellationi aduersarij qui vult adhaerere. hoc intra decem dies agere debet: Ratio est, quia appellatio communis est. teste Fran. in c. direct. col. pen. concl. 5. de appell. cui appellationi intra decem dies adhaerendum esse dixit Alexan. conf. 101. 125. lib. 2. glo. doct. in c. vt circa. §. alioquin. ver. adhaerentes de ele. in 6. Bal. in auth. hodie. col. 2. C. de appell. Guid. Papæ. q. 13. 78. 436. Felin. in c. super. in fi. de re iud. & est communis, adeo vt postquam appellationi appellatus adhaerit: nō possit appellans eo inuito suæ appellationi renuntiare iuxta tradita per Doc. in l. omnem honorem. C. quando prouoc. nō est necess. Purp. in l. postquam lit. nu. 112. C. de pac. Tiraq. de vtroque retract. ad fi. titu. §. 36. nu. 25. & hanc commu. dicit Gome. de trien. pos. q. 54. ver. hinc voluit. de quo vide quæ scribit Prepos. in c. interposita. §. ille denique. nu. 7. de appell. vbi 10. tradit limit. ad Reg. illius tex. q. appellans renuntiare potest suæ appellationi. Bellac.

Appellationi alterius ad hoc vt quis possit adhaerere pro suo interesse, requiritur q. intra decem dies datos ad appellandum ratificet appellationem. Bald. in auth. hodie. ad fin. C. de appell. Et illud quod dicitur, appellansem non posse renuntiare in præiudiciū eorū qui adhaerere possunt: adde quod idē sequitur & confirmat Alex. in apostil. ad Bar. in l. si prolusorio §. sed & agere. post nu. 2. ff. de appell. Quid de appellato? dic q. potest vti appellatione partis, tanquam communi. l. si in prin. C. de appell. per hanc. C. de temp. appell. & eo inuito. Alex. conf. 36. nu. 21. lib. 4. etiam si appellans ipsi appellationi renuntiauerit. Aymo confil. 80. nu. 10. Bellac.

ANNOTATIONES PRACTICAE.

- 1 Appellans quo modo renunciare possit & redire ad iudicē a quo, vide Anto. Gabriel plene & emendate lib. 2. tit. de appellationibus. conclus. 2.
- 2 Facit quoque ad hanc rem idem Anton. Gabriel lib. 2. de appellationibus. conclus. 3.

Appellatio deserta omnino euanesceat, & quando deserta esse dicatur.

CAPVT XXIII.

Appellatio ea amplius non dicitur, quæ fuit deserta: quinimo censetur ac si appellatum non esset. ca. licet. de sent. excom. in 6. Aegid. decis. 207. adeo vt si appellat. temporibus elapsis sententia in principali negotio proferatur, sit ipso iure nulla. Ancha. confil. 345. Alex. confil. 59. lib.

4. 64. 82. lib. 6. 79. lib. 7. 137. lib. 2. Afflict. decis. 283. num. 4. Dec. confil. 34. in fi. Quot autem modis dicatur appellatio deserta: & quis dicatur desertionis effectus, nota. Guid. Pap. confil. 77. & an deserta appellatione: nullitas deserta dicatur, vide doct. in l. si expressim. de appell. vbi Barto. nullitatem minimē concidere sustinet, cui contradicit Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. pro quorum conciliatione: plura ponit Mising. cent. 2. obseru. 77. vbi distinguit inter nullitatem incidēter, vel principaliter propositam vt si appellatio & nullitas simul proponantur: appellatione deserta, nullitas quoque accessoria pereat. secundum Bald. sententiam alias secus pro opin. Barto. Sed inde non inferitur, quin in alio nouo iudicio nullitas intra 30. annos principaliter deduci possit, nā eo casu prædicta ratio accessoriæ cessat de qua scribit, Guido. Pap. confil. 10. confil. 185. pulchrē Neuiz. confil. 41. nu. 38. Accedit quod appellatio & nullitas simul cumulari possunt secundum communem per Franc. in c. dilecto. q. 21. de appell. Imol. in l. si expressim. ff. de appell. Rot. decis. 145. in antiq. Sed an appellatione prohibita nullitas etiam prohibita intelligatur? dic quod non, secundum communem, cum hæc duo quædam sint iuris subsidia adinuicem separata, iuxta no. per Guid. Pap. q. 38. Cur. sen. confil. 59. nu. 10. Alex. confil. 186. lib. 2. Hyp. sing. 473. Cur. iun. confil. 104. nu. 4. Deci. confil. 49. num. 2. confil. 533. vbi dicit communem, quam intellige, quando seorsum & principaliter ab ipsa appellatione nullitas proponitur: secus si appellationi mista fuerit: quia tunc nullitas prohibita censetur ea ratione, quia effectu inest ipsi appellationi. Bal. in l. eos. §. ne temere. C. de appellat. Fel. in c. si autem. col. 4. de rescri. Sebast. Vant. de nullit. c. 4. tit. quis possit dicere de nullitat. num. 36. Verum appellare prohibitus officium iudicis implorare poterit, quod nunquam exclusum censetur. teste Rom. confil. 325. Abb. in c. ex parte. 2. de offi. deleg. Soc. confil. 39. lib. 4. Ias. in l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. in l. vbi pactum. C. de transa. Hip. in practi. §. opportune. nu. 52. Gram. decis. 35. nu. 4. Bellac.

Quæro, an per lapsum anni dicatur deserta appellatio, ita

vt Iudex indistincte possit sententiam exequi, si aliter non cōstat tibi de impedimento? Respond. q. non, sed debet expectari, vt labatur secundus annus. Ita est tex. in auth. ei qui appellat. C. de temp. appe. & in Clem. sicut, de appell. Hanc opinio nem tenet expressē Barto. in d. auth. ei qui. & in l. 1. ff. nil. not. appell. pend. Dec. post Abb. in c. ex ratione. de appell. Bal. in l. eos. C. eod. tit. Et eam dicit esse communem Rober. Marant. in Spec. par. 6. rubr. de appell. nu. 220. licet ipse teneat contrarium q. scilicet elapso anno, si nō constat de impedimento aliquo, possit statim sententiam exequi, parte tamen citata, per d. ca. sicut cuius opinio mihi quoque satis probatur atq; puto quoque id esse de mente Doct. qui tenent communem: quod licet debeat expectari lapsus biennij, si tamen velit possit citari appellans. ad docendū de impedimento, & si non docuerit, sententiam exequi. M. Grassus.

Sed quæro, Nunquid ipse appellans iu primo anno debeat protestari de impedimento, ad hoc vt restituatur? Respō. vera & communis conclusio est, q. quando stat per iudicem tunc debet protestari, ita firmat Alex. in confil. 19. vol. 2. & Doc. cōmuniter in d. c. ex ratione. & in l. properandum §. si autem. C. de iud. licet tutius sit, vt semper protestetur. teste Dec. d. ca. ex ratione. Mich. Grassus.

Quæro an deserta appellatione censetur deserta quoque nullitas. cū appellatione simul in iudiciū principaliter deducta? Resp. Variatum est sententiis, nōnullis existimantibus deserta appellatione nō esse vltius locū prosequendi nullitatem, hanc sententiam tenet Inno. in c. sape, de appellat. Bald. l. qui testamento. ff. de excus. tutor. Salycet. l. 1. C. quando pronon. non est necess. Cuna. l. si expressim. ff. de appell. Aliis vero. contrarium asserentibus, ex quo nullitas non restringitur his limitibus, quibus appellatio censetur iure restricta. vt no. Bar. l. quidā in suo. ff. de cond. insti. Hanc sententiam tenet Bal. l. si expressim. nu. 10. & Imol. nu. 16. Abb. c. dilecto nume. 9. ibi Francus q. 58. de appell. Socin. confil. 10. col. fi. lib. 4. Et hanc opinionem commu. esse firmat. Didac. Couar. pract. quæst. cap. 25. & tenet Ferrariensis pract. forma appell. a sentent. definit. verb. & in quantum sit aliqua. Mich. Grassus.

Appellatione deserta sententia habetur pro veritate, & est exequenda. l. si. §. illud. iuncta glo. & auth. ei qui. C. de tempor. appell. scribit Neuiz. confil. 36. nu. 11. Et an deserta causa appellationis, vel illi renuntiato, dicatur deserta nullitas? vide Neuiz. confil. 41. nu. 38. Cagno. in l. 2. nu. 279. C. de pact. int. empt. Ias. in l. Titæ textores. §. nihil. col. 1. ff. de lega. 1. Nat. confil. 217. nu. 4. Sebast. Vant. de nullit. cap. 6. nu. 38. Idem.

Appellatio non debet pronuntiari deserta per iudicē a quo ex solo lapsu anni, sed requiritur quod labatur biennium. Marant. nu. 220. magis communem dicit ex Barto. in auth. ei qui appell. C. de tempor. appell. B. Villal.

Si appellans non censetur iudicem a quo termino præfixo de introductione appellationis, appellatio non est deserta, sed poterit ipse iudex exequi sententiam: nec retractabitur, in viam attentati executio, sed vt iniusta renocabitur, si appellans obtinuerit, secundum dominos de Rota in nouis deci. 97. incipiente si iudex. Butr. in cap. ex infirmatione. extra de appell. Card. in clem. 1. col. 7. eo. tit. Fed. de Senis confil. 27. incipien. punctus talis est domi. Præpo. in c. personas. extra de appellatio. Balb. decis. 30.

Appellans, si die assignata per iudicem a quo ad audiendā responsum super admisione vel reiectione appellationis non comparuerit: dic, q. appellatio dicitur deserta, per text. in clem. quamuis rigor. §. verum. de app. teste O fasc. decis. 7. post nu. 3. declarando vt ibi per eum, secundum quam vltiam rigorosam opi. dicit fuisse iudicatum per Senatū. Et an censetur deserta appellatio per lapsum primi fatalis, licet appellans & appellatus causam prosecuti sint: & intra secundum fatale iudex appellationis sententiam protulerit? & dic quod nō secundum O fasc. decis. 28. post. num. 4. licet num. 13. loquendo in terminis iuris cōmunis putet contrariā opi. veriore, per text. in l. 1. §. illud. C. de temp. appellatio. in clemen. sicut de appell. Bellac.

Appellans finito tempore prosequitur. Licet finito tempore instantie causæ appellationis, non possint partes procedere coram iudice ad quam. clemen. si appellationem. de appellatio. tamen appellato ante tale tempus finitam prosequente poterit appellans etiam prosequi & finire, etiam finito tali tempore, secundum Roma. & Nicol. l. 2. ff. de re iudica. per ca. 2. de rescrip. do. Anto. de Butri. in cap. sape. extra de appella. & tunc appellans ex persona appellati prosequens, consequitur q. non haberet ex sua: secundum Butri. vbi supra, & Panormit. in cap. ex parte in 2. col. de rescrip. do. Præpos. in ca. personas. in vlt. col. extra de appellat. argum. l. petenda. C. de tempo. in in. Com. opi. Tom. iij. Q. teg.

reg. resti. petend. & l. si post mortem. §. si ff. de bon. posses. contra tabu. & eius quod vult Inno. in c. ex conquestione. extra de resti. spol. Plus dixit Rom. in d. l. 2. quod appellans ex persona sua poterit prosequi, & finire post tale tempus finitum, quando eo durante incipit prosequi. Et clemen. prædicta. secundum eum debet intelligi, quando ante tale tempus prosequenda finitum, & eo durante nullus comparuit. Et pro hac opinione quam sequitur Nicel. in d. l. 2. facit. C. de temp. app. auth. ei qui. vers. neutro. dum dicit. neutro occurrente sententia firma permanet. Balb. dec. 473.

De appellationibus miscellanea.

CAP. XXIII.

Appellatio iusta non tollitur a principe. c. qui scit. 2. quæst. 6.

Fallit in 5. casib. quos not. Petr. Duen. regu. 43. Don. a Fina.

Si iudex ad quem absque cognitione saltem summaria appellationem statim recipiat, potest ab eo appellari, & fortius si concedat inhibitorias. secundum Bar. in l. i. in fi. C. quorū appel. facit c. Romana. §. si vero vocatus. de app. in 6. & quod no. Spe. eo. tit. §. de officio. ver. sed quæritur. Nisi ipsi iudici cōstaret per exhibitionem sententiæ & appellationis, esse appellationem ad se deuolutam. secundum d. de Rot. in nouissi. de cis. l. i. inci. fuit dubitatum. quod est de mente Io. And. in d. §. si vero. dum dicit. q. cauti appellantes portant secum sententiam & appellationem, quas ostendunt iudici ad quem, ut cōstet appellationem ad eum deuolutam. Balb. dec. 466.

Appellat quando quis salua nullitate, an tūc iudex ad quē possit super nullitate pronunciare, vide A lex. conf. 59. lib. 4. Et si nullitas deducta fuerit cum appellatione: dic quod operatur deuolutionem non solum causæ nullitatis, sed etiam ipsius negotij principalis. Calcān. conf. 16. num. 51. De qua materia nullitatis. vide quæ scribit Abb. in c. dilecto. de app. Imo. in l. si expressim. ff. de app. Et an possit iudex nullitatis reuocare attentata in præiudicium appellationis. vide Alex. conf. 2. col. fi. lib. 3. Et an cā nullitatis deuoluat totam causam ad iudicem, ut causa appellationis? not. Bar. in l. si vt proponis. C. quomodo & quando iud. Et an nulliter gesta peti possint cōfirmari ex nouiter deducendis. Rom. conf. 158. & 281. Alex. in l. si finita. in prin. ff. de damn. infec. & conf. 79. lib. 2. Et an dici possit de nullitate sententiæ quæ fuit confirmata. Rom. cōfi. 378. Et quando quis petit sniam infirmari? dic q. concernit non solum nullitatem, sed etiam iniquitatem. teste Ias. in l. i. in prin. ff. de fer. Quando vero iudex ad quem, si petatur, possit & debeat reformare sniam, & in qua parte sit reformanda, vide Doc. in apostil. ad Bar. d. l. si vt proponis. Alex. conf. 53. lib. 2. Pract. Papiens. form. appel. a senten. diffi. ver. fuisse. & esse nullam. Dec. post alios in rubr. ext. de app. nu. 12. Alex. in l. si tibi. C. de Carbon. edic. Abb. conf. 191. in fi. & in c. cum cessante. vbi Doc. ext. de appel. Ias. in l. a diuo Pio. §. in venditione. col. 3. ff. de rei iudi. in l. si pacto. in §. notab. C. de pac. Cur. iun. conf. 127. Aym. conf. 154. Bellac.

Quando non nascitur actio, tunc non potest appellari de iure communi. l. i. C. de arbit.

Fallit in 8. casib. vt per Io. Bolog. in l. nemo potest. ff. de leg. 1. num. 168. Idem.

Tertij appellantis pro suo interesse victoria prodest etiam victo. l. i. & 2. C. si vnus ex plurib. c. vna sententia. de appel.

Fallit in 8. casibus. vt per Felin. in d. c. cum super. de re iudi. col. 1. & 2. Idem.

Appellare licet quis non possit ab excommunicatione, potest tamen a pronuntiatione. gl. in c. cupientes. §. quod si per viginti. de elec. lib. 6.

Fallit in 4. casib. vt per Fely. in c. parrochiani. de sent. excō. Don. a Fina.

Quæro, vtrum in causa appellationis possint de nouo testes produci super iisdem articulis? Resp. an hoc articulo magnus est doctorum vtriusque iuris canonici & ciuili. pro duplici sententia rationes varias adducunt, cōflictus. Namque communis canonistarum opinio est, quod testes produci possint super nouis articulis descendentibus a veteribus, non autem super iisdem, vel directo contrariis propter timorē subornationis. Ita est tex. in cle. 2. ext. de testib. Hanc opi. tenent Abb. & Feli. c. fraternitatis. & ibi Maria. Socin. art. 6. & 9. ext. de testib. Barb. d. cle. 2. vbi de communi testantur. Et eam sequitur Bar. in l. per hanc. nu. 4. C. de temp. app. idem Bart. in auth. atqui semel. C. de proba. Alex. consulendo in conf. 58. vol. 2. & conf. 84. nu. 4. & concludunt prædicti Doct. decisio-

nem d. cle. 2. in vtroque foro obseruandam esse pp generalitatem rationis eius. Et maxime, cum hic articulus de iure ciuili sit dubius, quo casu canonibus, si iniis expresse statutum est, standum esse in vtroque foro, communiter traditum est.

Contrariam opinionem, q. s. dispositio. d. cle. 2. non habeat locum in foro ciuili. tenent Doc. ciuili. scientiæ. post gl. in d. l. per hanc. & d. auth. at qui semel. verb. productione. vbi dicit sic de cōsuetudine seruari. gl. c. fraternitatis. verbo, nouis. quæ dicit ita seruari in foro seculari. Eandem opi. tenet Spec. de teste. §. satis vtiliter. ver. 12. Lanfr. d. c. quoniam. verb. testium. pract. Pap. for. opp. con. test. verb. suntque publicati. Brunatius. in insti. rer. iud. rub. de prouoc. & app. nu. 36. Cy. Bal. Ang. & Doc. communiter. d. l. per hanc. Cur. l. admonendi. nu. 35. & seq. ff. de iureiu. Vbi indubitanter asserit hanc esse communē opi. & ita iudicari in sacro imperiali consilio firmat Mysing. in obser. cent. 1. obser. 41. M. Grass.

In cā appellationis et antequam sit in cā conclusum non pōt fieri reconuentio, cum facta non fuerit in cā principali, quia quod excluditur per litis contestationē in primo iudicio, non potest amplius repræsentari in causa appellationis. Ita demum. & ibi Ias. C. de proc. & est decisio Capellæ Tholos. decis. 93. & ibi Aufrer. & Bald. in l. per hanc. C. de tempo. appel. Vezinus.

Arrestum retractari poterit ex omni causa quæ sufficiens esset ad appellandum: & in his casibus literæ ciuiles obtineri poterunt, & neque debent denegari. Spe. in tit. de sent. §. fin. ver. item retractabitur. per c. vt debitus honos. de app. ita Rebus. in eo tract. de lite. ciui. in fi.

Appellatus si ita interrogatus dicat sententiam pro se latam fuisse, sed se illam non habere, poterit iudex pronunciare, quod si aliquo tempore apparuerit, illa sit casta, & vana: dicit esse communem opinionem Purp. in l. is apud quem. C. de edendo.

Fallit in 8. casib. vt per eundem in d. l. nu. 453.

Ampliatur in 4. casib. & limitatur in 3. per Felin. in c. G. perpetuus. de fide instr. nu. 6. Don. a Fin.

Cautela est, vt quando appellans non potest habere copiā sententiæ, petat interrogari victorem, an in eius fauorem sit lata sententia, qui si respondeat quod sic, sufficiat appellanti, si nolit respondere, imponetur ei silentium. secundum Inn. in c. G. perpetuus ext. de fide instr. Balb. dec. 446.

Appellatum bene sufficit pronunciare si præcessit absolutoria, vt intelligatur reus condemnatus. gloss. in l. præses. C. de sent. Bar. in l. eos. C. de app. vbi dicit hanc esse com. opi.

Fallit in 2. casib. vt per Feli. & Abb. in c. cum causam. de re iud. Don. a Fin.

Quando in aliquo delicto remouetur appellatio, non intelligitur remota, nisi prius constet de ipso delicto. Ideo ab interlocutoris dum discutitur de tali delicto potest appellari, non a diffinitiuā. secundum But. & Imo. in c. pastoralis. ext. de appel. Arch. lo. And. & Gemi. in c. vt inquisitionis. de hare. in 6. facit l. non ignorat. cum gl. & Bar. C. qui accus. non poss. & quod tradit Bar. in l. i. §. 2. ff. quod vi aut clam. Balb. dec. 464.

Appellatio statuto tolli nequit. vt commune effatur Anto. Nicel. in concor. gl. 6. in fi. quod & de inferiorum statutis exaudiendum, asserit commune Rip. in c. i. nu. 45. de rescript. & denique consuetudine atque vsu generali antiquarum attestatur Iul. Clar. in pract. §. vlt. q. 94. versic. caterum. E. Suarez. & Don. a Fid.

Appellare a statuto iniquo non permittitur. Bar. in l. fin. ff. de app. recip. fallit vt per Soc. reg. 20. fallit etiam si statutū factum est in odium particularis personæ, quoniam tunc licet appellare. hoc ampliatur in 6. casib. & limitatur in 6. a Petro Duen. reg. 46. Don. a Fin.

Appellare a pœna legis, vel statuti non licet. gl. communiter approbata. in c. cupientes. §. quod si per viginti. de elec. l. i. ne ex delicto defuncti.

Fallit, vt no. Feli. in c. cum omnes. de consti. nu. 5.

Fallit vt per Carrerium in praxi crim. l. obserua. num. 38. Don. a Fin.

Si statuto loci, vt est in Cherio, caueatur, q. qui semel a sententia appellauit, non possit iterum appellare, & lata snia a qua fuit appellatum, iudex appellationis pronunciauerit sententiam nullam, & et illā reformauit, a tali reformatione iterum poterit appellari: quia dictum statutū loquens de snia debet intelligi de valida, non de nulla, quæ non est snia. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. sec. Cun. & Nicel. ibi, facit quod tradit Bar. in l. 3. §. 1. ff. quod vi aut clam. Balb. dec. 472.

Qui non appellat a sententia, videtur ipsam confirmare. l. fi. quæ sent. sine certa quan. l. i. C. de postul.

Fallit vt per Marf. sing. 487. Don. a Fin.

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 106

Appellari potest a sententia lata in crimine læsa maiestatis, quando quis fuisset Dux alicuius factionis, idest proditio nis, vt est communis opi. Boff. tit. de appel. nu. 2. nisi expresse sit prohibita, vt est communis opi. Suarez ver. appellatio. nu. 191. nisi quis sit conuictus, vel confessus, & confessione nunquam retractauerit, vt est communis opinio ibi. nume. 192. item fallit, nisi crimen innotescat, vt est communis opin. ibi. num. 193. Bonacoss.

Qui prior appellat prior agit. l. qui prior appellat. de iud. Fallit vt colligitur ex distinctione quam facit Barto. in d. l. Don. a Fina.

ANNOT. P. R. A. C.

In causa appellationis, quis debeat probare vel acta producere, an appellatus an appellans, vide fusissime differentem Anto. Gabr. lib. 2. tit. de appel. conclus. 5.

DE LITIVM SVMPITIBVS, ET expensis.

TITVLVS XV.

Expensæ victoriæ debentur, & de earum petitione, condemnatione, & taxatione.

CAP. I.

Expensæ tam ante litem contestatam, quam post, officio iudicis petuntur. gl. & Doc. in c. finē litib. ext. de dolo, & contu. facit text. in l. terminato. C. de fruct. & litium expens.

Fallit in 2. casibus. vt per Soc. reg. 140. Don. a Fina.

Iudex pro animi sui sententia reum damnare, vel non damnare pot ad sumptus ante litis contestationē expensas refundendos, si nulla eam in rem petitio proponatur, quod longe secus est erogatis a lite contestata expensis. quippe quia in illis nec supplicatio exigitur, nec iudicis arbitrio quidpiā permittitur. cōe ait Ant. de Tremo. in addi. ad Bon. in prac. de recus. nu. 4. ver. rectificari. Villal. in sua collecta. E. Suarez.

Iudex, si nō vult, non tenetur condemnare reū in expensis factis ante lit. contest. nisi petantur, factis tamen post lit. cōt. etsi non petantur, tenetur condemnare. Ant. de Tremo. in additio. ad Bonacur. in prac. excep. de recusat. nu. 4. in verbo ratificare. commu. dicit. Villal.

Nota istam communem ad intel. l. 6. tit. 13. lib. 3. For. l. & l. 25. l. stil. & vide quæ habes infra. in verbo reus. Villal.

Expensarum condemnatio in quibus casib. fiat ante litis contestationē. ponit Spe. 30. casus in tit. de expen. §. si ante litis contestationem. nu. 6. vsque ad nu. 12. Don. a Fin.

Quæro, quo iure debeantur expensæ? Resp. aut expensæ debentur rōne victoriæ, & tunc siue fuerint factæ ante litem cōtestatam siue post, debentur officio iudicis, aut vero debentur rōne contumaciæ, & tunc si ante litis contestationem sunt, iure actionis debentur: si postea factæ fuerint, officio iudicis. secundum communem & receptam Doc. sententiam. in d. c. finem litib. teste Rip. d. l. 4. §. hoc autem iudicium. nu. 32. & ex his patet intellectus gl. magnæ. in d. c. asseuerantis expensas factas ante litem contestatam iure actionis deberi. M. Grass.

Victus victori in expensis condemnatur. l. si. C. de fruct. & lit. expensis. gl. in c. finem litib. de dolo & contuma. Bar. in l. si postulauerit. in prin. & §. si. de adult.

Fallit vt per Matth. sing. 81. vbi Gabr. Saray. ponit alteram limitationem.

Fallit vt per Mant. sing. 485. in sing. 545.

Ampliatur in 19. casib. & limitatur in 31. per Lancillotum in tract. de off. p. tato. in causis crim. in titu. de sent. diffinitiu. crimin. num. 5.

Ampliatur vt per Viuium in suis conclusio. in ver. iudex tenetur. fallit in 5. casib. vt per Mar. in l. patrē. vel marit. ff. de q.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur & sublimitatur in 9. Ias. in l. properandum. §. si autem. C. de iud.

Fallit vt per Fran. Turz. conclu. 101.

Fallit vt per Damaf. concl. 140. Don. a Fin.

Expensæ victoriæ debentur. l. properandum. §. siue autem alterutra. C. de iud. c. calumniam. de pœn. c. finem litib. de dolo, & contu. Bal. conf. 271. vol. 1. Vez.

Sed an hæc regula locum habeat in interlocutoria? Spec. in tit. de expen. §. nunc viden. ver. sed nūquid. determinat q uod

fic. & Bar. in l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expen. Bal. Ang. Sali. & Alex. in d. §. siue autem alterutra. Bal. in l. sancimus. C. de iud. Imo si hoc esset omisum, posset iudex in quacunque parte iudicij supplere. ita dicit Inn. in c. sæpe. ext. de except. Bald. Sali. & Doc. in d. l. sancimus.

Limita tamen nisi illa interlocutoria esset lata super mero iuris articulo: tunc. n. victus non debet in expen. condemnari. ita Cy. in l. Polla. C. de his quib. vt ind. Bal. in l. si. C. quando prouoc. non est necesse.

Limita et, quia iudex in interlocutoria potest expensas in fine lit. referuare. ita vult Io. And. & Ant. de But. in c. 1. de seq. pos. & fruct. & Bal. in c. 1. circa si ext. de cau. pos. & propr. Feli. in c. significauerunt. in 6. col. de excep. Phil. post Pan. in c. sæpe. de app. addo Alexan. in l. Paulus. la. 1. ff. de re iud. fac. quod vult Phil. in c. 1. in vlt. no. de resti. spol. in 6. Vez.

Nota etiam quod facta condemnatione expen. in interlocutoria taxatio illar. referuari potest, imo debet, si de illis ad præsens constare non videatur. per no. in d. c. finem litibus. & per Bar. in lab. executore. ff. de app. Idem.

Et semel facta taxatio reuocari potest. Ias. in l. 1. in 2. col. C. de iudic. Idem.

Sed nunquid regula d. §. siue autem alterutra. cum simi. locum habeat in cau. app. Doc. ibi dicunt quod sic, si appellas succubuit ex eisdem actis. Idem.

Expensas victum victori resarcire iudex iubere necessario debet, si petita sint, alias & si possit, non tenetur. communia renunciant Alex. & Ias. nu. 3. in l. properandum. §. si autem. C. de iud. idque procedit tum in civilibus causis, tum in criminalibus. vt commune inquit Hyppol. in prac. §. superest. nu. 1. Viuius lib. 1. opi. 111. latius I. Clar. in prac. §. vltim. q. 62. vers. sed nunquid. Alioquin litem de illis suam iudex faciet. quemadmodum frequenter placitum affirmant Maran. de iud. 6. par. 3. memb. nu. 12. Viuius vbi supra. Limita, nisi reus iustam litigandi causam habuisset. vt affirmat receptum Cagn. in l. qui in alterius. nu. 25. ff. de reg. iur. Quam habuisse videbitur si, cum vnum testem produxisset, per iurandum non sibi, sed parti aduersæ delatum, succubuerit. comune ponit Viuius d. lib. 1. opi. 425. vel si peritorum iudicio fultus, litem suscepit, ac tractauerit. quemadmodum receptum aio ex Ias. post alios. nu. 8. in l. properandum. §. si autem alterutra. C. de iud. Alc. de præsum. reg. 1. præsum. §. 1. in fi. Paris. conf. 7. in fin. lib. 3. Tiraq. in trac. de pœn. legum, & c. causa. fi. nu. 108. & seq. Ruin. conf. 102. nu. 7. lib. 3. ac lac. Menoc. elegantis doctrina viro. de recup. poss. nu. 27. E. Suarez.

Victus regulariter victori condemnatur in expensis. c. Calumniam. ext. de pœn. in antiq. c. fi. de maior. & obed. c. finem litib. de dolo & contu. auth. generaliter. C. de epis. & clei. l. properandum. §. si autem alterutra. C. de iud. Fallit vbi quis habuit iustam cām litigandi, vt in locis præfatis not. & in l. qui solitum. §. et. ff. de leg. 2. quæ cā præsumitur, vbicunque est iuratum ab initio de calumnia. glo. in d. c. finem litib. rōne illa, q. verisimile non quempiam propriæ salutis immemorem. cap. sancimus. l. q. 7. facit tex. in c. sacro. ext. de sent. excō. quem d. gl. allegat. quæ quidem fallentia in Ro. Cu. præsertim in sacro apostolico cārū palatio non vendicat sibi locum, cum semper per indistincte Reuerendi patres dñi auditores victum victori in expensis condemnent. teste Cassadot. dec. 13. nu. 2. tit. de referi. & tpe meo sic obseruari vidi, & licet hoc admodū triuū sit, illud tamen inter loca ista cōia, & hoc in loco vbi infra dicendum in materia expensarum paulo infra non absōnū putauit, cum aliquando ea, quæ in triualib locis habentur, et sæpissime visa, & iterū atq; iterum perlecta subiungam, colloca re, adeo a memoria excidant, q. nisi cum aliqua tps contritione mentis effectus repetuntur. Quæ in materia an valeat conuentio, siue pactū inter cōtrahentes stipulatione vallatū, quo agitur, vt in euentu q. vnus, vel alter contraheniat promissis, & cōuentis, vel alias illa non obseruet, alteri contrahēti dāna, & expensas reficere teneatur, ac de illis simplici verbo vel iūro stare promissit. in qua qōne reperio quod Bar. in l. fin. nu. 41. ff. de prato. stipul. respondet affirmatiuē, cum hac tamen distinctione aut ille in cuius fauorem facta fuit stipulatio nondū super expensarum & damnorū quantitate declarauit: & tunc non adeo obligatur ex tali pacto, quin reuocare ante declarationē possit voluntatē in pactū collatā. allegat tex. in l. si quis iusiurandū detulerit. C. de reb. credit. & argu. a fortiori, vt ibi per eū, aut iam declarauit, & isto casu valeat declaratio, si tamen iniqua, & excessiua, siue immoderata fuerit eius declaratio, ad boni viri arbitrium reduci negotium peti poterit. per tex. in l. si libertus. cl. 2. ff. de ope. liber. & not. in l. pe. ff. de arbi. & in l. si cum ea. C. de dor. promiss. per alia per ipsum citata. Spec. vero in tit. de proba. §. videndum. ver. quid si

Com. opi. Tom. iij.

O 2

vbi

vbi dicitur, tenet quod tali conventionem non obstante, iudex nihilominus per iuramentum iam in causa praestitum, vel de nouo praestandum interrogabit actorem super expensarum quantitate, allegat tex. in d. l. properandum. §. in autem ex gestis. de iudic. & alias probationes admittit, & sic sentit conventionem huiusmodi non valere. Eandem opi. tenet Cy. in l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cler. commun. s. tamen est cum Bar. & Dy. in d. l. si ff. de prae. stip. q. valeat. vt per Ias. & Alb. in d. l. iusiurand. q. ex conventionem. ff. de iureiur. pro qua vide Alex. consi. 37. alias secundum aliam impressionem 179. iud. viso, & opportune discusso. & seq. in princ. lib. 2. qui dicit op. Ray. in d. l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cler. tenet op. q. si actor modum in taxando expensas excoerit, iudex taxare poterit aequissimas. & eam sequitur. Ista tamen conventionem multipliciter impugnat Ias. in d. l. iusiurandum, quod ex conventionem, & tandem defendit cum duabus limitationibus, quarum prima est, q. non procedat in tutore: quia si talem fecerit conventionem, non valebit. Altera q. non ita valeat. C. de uentio: quin ante declarationem reuocari possit ex dictis Bart. in d. l. si ff. de prae. stipu. Alex. tamen in consi. 130. difficultas: in fi. lib. 1. dicit quod communis opin. est contra Bar. ad hoc. Sed ipse Ias. adhuc Bar. cum modificatione tamen, videlicet, si superuenerit noua causa iusta, & rationabilis reuocandi iuramentum, puta, quod ille cuius dicto suo iuramento fuit promissum fuit, effectus sit vnus Ribaldus, alias noua non superueniente causa allegata, & probata non posset reuocari. argu. si cum Cornelius ff. de solut. secundum Ang. Imo. & Cuias. in d. l. si ff. de prae. stip. & Alex. in d. l. iusiurandum, quod ex conventionem. & ita alias iudicatum fuisse & sapientissime consultus respondisse, & quod sic iudicaret, & rationem tenetum contrarium videlicet, conventionem non valere ex eo quod inuitet ad peritium, confutat idem Bar. d. l. si. dicens quod reuocatio ad arbitrium boni viri in casu excessus per actorem in taxando commissi, illam destruit. Ego autem ultra eos pro communi moueor alia ratione. certum quidem est pacta, quae neque dolo villo contrahentium, & paciscentium sunt neque legibus aut constitutionibus, vel etiam bonis moribus obuiant, nec repugnant, licitaque, & honesta, valere. Iuris gentium. §. prae. ait. ff. de pact. l. pacta. quae contra leges. C. eo. c. 1. eo. tit. in 6. c. si ext. eo. Sed pactum & conventio, de qua loquimur est huiusmodi, ergo seruanda. d. §. prae. ait. facit reg. quae ab initio sunt voluntatis, ex post reducuntur ad necessitatem. l. si vt certo. ff. commo. l. licet. cum similib. C. de act. & ob. nec ratio illa, quod ex tali conventionem & pacto inuitetur quis ad peritium, & sic ad delinquendum, obstat mihi, quia q. quis velit delinquere lex non praesumit. l. 2. C. de offi. ciuil. iud. vulgar. merito. ff. pro soc. cum si. & cum peritius Deum habeat victorem propter iusiurandi, & religionis contemptum, & cum propriam peierando laetatur conscientiam. l. iusiurandi. C. de reb. cred. non praesumitur quis propriae salutis immemor. d. c. fancinus. l. q. 7. & consequenter, quod peierare velit, fateor, tamen & mihi placet, quod si perpenderet magnus excessus, patens & discretus ex qualitate personae illius cuius iuramento ex conventionem standum esset, q. tunc iudex moderari posset. iuxta not. l. si quando. C. vnde vi. & reducere ad moderatas, & rationabiles expen. de quibus in d. l. properandum. §. si autem alterutra. C. de iud. cum isto casu appareat, quod velit delinquere, & detegatur dolus, qui semper in generali dispositione, etiam si in simplicem alterius voluntatem conuertatur, exceptus in dubio intelligitur. l. creditor. §. Lucius. ff. inand. Barto. d. l. si in fi. & l. si quis arbitrari. ff. de verbo. oblig. & haec sufficiant pro us quae nunc in q. proposita succurrunt. Sed adhuc instari posset contra hanc meam rationem. l. si. C. de pact. & no. ibi. & in l. pactum quod do tali eod. tit. & c. 2. de concess. prob. vbi quod pactum de futura successione, & hereditate viuentis improbat. quod ideo est, quia inducit votum captandae mortis: & bonis morib. aduersatur, & tamen nec isto casu ex generalitate regulae, quae sumitur ex d. l. 2. C. de off. ciuil. iud. & l. merito. ff. pro soc. non esset praesumendum, quod paciscentes in mortem illius, de cuius hereditate agitur conspirare velint: & consequenter pactum non deberet improbari, prout improbat: sed responderi posset arbitror q. in terminis principalis quaestionis nostrae ideo valet pactum de stando iuramento paciscentis super expensarum, & damnorum quantitate, quia sic paciscendo, & consentiendo tali iuramento, religionem, & fidem illius approbare videtur, & merito, quod dicto iuramento iurans declarauit, impugnare non potest, etiam quod sit testis in propria causa. adde Bal. in l. parentes. C. de testib. Anch. in c. nulli licere. de electio. in 6. Imo in c. cum venerabilis. de excep. & quae abunde dixit Aym. Cra. consi. 100. incip. Titius & Seius. in fi. Ar. in pacto de futu-

ra successione, & viuentis hereditate inter duos vel plures in scio eo, super cuius hereditate paciscitur, facto cessaturatio praemissa, hinc est quod tex. in d. l. si. C. de pact. subiungit, nisi forte is, de cuius hereditate pactum est, consentum suum eis accommodauerit, & usque ad extremum vitae spaciari perseuerauerit, tunc enim sublata acerbissima spe, licebit eis illo sciente, & patiente pactiones seruare, & sic probat ibi text. q. consensus abstergit praesumptionem voti captandae mortis, ea inquam ratione, quod ex tali consensu visus sit, vt dixi, si dem, & religionem paciscentium approbare, & ex consensu sic approbantis cum iuris praesumptione praedicta, cessat illa praesumptio, quod in mortem eius de cuius hereditate paciscitur machinari velint, cum vna praesumptio tollat aliam. vulgar. l. durus. ff. de integ. ressit. cum similib. P. Turz.

Quid autem si ego obtinui in causa principali, & aduersarius obtinuit in causa app. dic quod ego. debeo in expen. condemnari. Ita Sal. in l. generaliter. §. 1. C. de re. cre. de quo latius in d. c. finem litibus. & per doct. maxime Alex. & Ias. in d. §. autem in m. s. col. Rota in No. c. nel. 251.

Limita nisi succumberem ex nouis probationibus. secundum Alex. vol. 2. consi. 172. de quo etiam vide Ang. Are. in §. haec tenet omnia in pen. col. Insti. de poena temer. litigan. Rota in d. concl. 251. Idem.

Quod vero dicitur, q. victor qui habuit primam sententiam pro se, succumbens postea in causa appellationis, non debeat in expensis condemnari factis in causa appellationis, quasi propter primam sententiam habuerit iustam & tolerabilem.

Quaero, vtrum condemnatio expensarum possit fieri, vbi quis fuerit victus per interlocutoriam sententiam? Resp. Receptor opinio est, iudicem etiam in ipsa sententia interlocutoria posse condemnare victum in expensis, non expectata definitiva, ita tenet gl. ibi, Pan. & doct. cap. finem litibus, de dolo & cont. Bal. Sal. & Pan. de Ca. l. fancinus. C. de iud. & hanc dicit esse communem Ias. l. properandum. §. si autem alterutra. Licet iudex si velit, condemnationem expensarum possit differre ad definitiuam sententiam. Mich. Grassus.

Quid si vincam in interloc. & expensas habuerim, deinde in d. l. succumbam, fuerimq. in expensis condemnatus, an teneam illas expensas restituere? Bar. in l. si pignore. ff. de pig. ad. dicit q. non de quo per eundem in l. damni. §. cum pariter. ff. de damno. fecit per Bal. in d. l. non ignoret. Alex. in l. si patroni. §. qui fidei. C. de Treb. & p. Ias. in d. §. siue aut. in 7. col. Bellac.

ANNOTAT. PRAC.

Praxim totius huius tituli vide fuisse explicatam, & ad eam citata iura Regis Galliarum vide apud Rebuff. in Commentariis ad constitutiones regias, tractatu de expensis damno & interesse quae facile ad singula vnius tituli capita reuocare licet.

Expensarum condemnatio in criminalibus num veniat.

C A P V T II.

QUaero, an in causis criminalibus victus victori cõdemnetur in expensis? Resp. q. sic, ita probat text. l. si. C. de fruc. & lit. exp. & tenet gl. c. finem litibus. de dolo & cont. Et hanc sententiam firmat Bar. in l. i. in fi. prin. ff. ad Turp. & in l. si postulat perit. in prin. & §. si. ff. de adul. Spe. tit. de expen. §. si. ver. ex praemissis. ibi, si verò sit criminalis. eandem sententiam firmat Ang. §. haec autem. Insti. de poen. teme. litig. Ab. d. cap. finem litibus. & Bal. l. qui crimen. C. qui accus. non poss. Et hanc dicit esse communem opinionem Hyppol. de Marf. prac. crim. §. super. ff. nu. 1. Mich. Grassus.

Vtrum in criminalibus sit fienda condem. expensarum? videtur quod non. per tex. in l. non ignoret. ibi legibus constitutum. C. de fruc. & lit. expen. & ita tenebat ibi Iac. Butr.

Tu hic contrarium per l. si. illo co. tit. & per l. qui crimē. C. qui accus. non poss. & videt expresse probari in c. accedens. in fi. de accus. de quo et per Inn. & cano. in c. cū oporteat. de accus. & in c. cū dilecti. de dolo & contum. Bart. in l. i. ff. ad Turp. Sal. in d. l. q. crimen. Ang. Are. in tract. malef. in ver. Nec nō ad querelā. ver. succumbens. & istā partē tenendo, responde ad d. l. nō ignoret. q. hoc nō negat. de quo et vide Alex. q. plures all. remissiones in d. l. ad Turp. Fel. in d. c. accedens. in 3. col. Ias. in d. §. siue aut. in 7. col. vbi dicit istud esse verū, siue pcedat per accusationē, siue denūciationē, siue p inquisitionē. fac. qd vult Bar. in l. cū satis. ver. Non q. moderator. C. de agric. & cen. lib. 1. vbi dicit, q. accusans tenetur ad expensas accusato absoluto. Marf. in l. patre. in 3. col. ff. de q. Bal. in l. seueriter. C. de excus. tuto. Et quod iudex inquirēs teneat ad expensas, ultra praemissa

missa tenet Alex. in d. l. i. ad Turp. all. inter cetera. Cy. & Bal. in l. seueriter. C. de excus. tut. de quo etiam habetur per Angel. Aret. in d. trac. malefic. in ver. hęc est quadam inquisi. in 19. col. per Fely. in d. c. accedens. in 3. col. Barb. in 1. vol. conf. 47. in 1. col. per Ias. vbi supra all. multa quę omitto.

Ampliat ibi Ias. quia et instigator debet in expensis condemnari. all. Bar. in d. l. i. §. incidit. per illū text. & l. senatus. ff. ad Tut. addo Ang. in d. ver. nec non ad querelam. in prin. fac. quod vult Bal. in l. i. §. si curatores in sum. ff. de mag. conue.

Limita nisi pręcessissent legitima iudicia, propter quę iudex formasset inquisitionem: quia tunc iudex non tenetur, dato q̄ reus absoluitur. all. Bal. in l. i. in 4. col. mihi in 2. col. C. qui accus. nō pos. & in l. sancimus. in 13. q. C. de iudi. Bella.

Inquisitus tenetur ad expensas factas ante sententiam nō post gl. in c. ad aures. de simo.

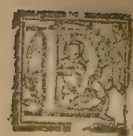
Vide tamen Phi. in c. vt officium. de hęc. in 6. vbi dicit, q̄ inquisitus non tenetur soluere notario scribenti acta. Idem.

Victus victori etiam in criminalib. condemnatur in expensis, quando est in vera calumnia, vt quia scit aliquē innocentem, secus si est in pręsumpta calumnia. idem, si iudex procedit ex officio, & per inquisitionē nisi ad instigationem alicuius, quia si instigator succumbit, debet in expensis condemnari, & idem in procurante, vel promouente. Clar. q. 92. vers. sed nunquid. Grassus lib. 2. communium opi. c. 22. q. 1. com. dic.

Io. de Amic. in conf. 3. r. nu. 1. com. dicit. Ber. Diaz. in prac. cri. canonica. c. vlt. & reg. 20. communem dicit. Soc. nepos conf. 36. nu. 14. in secundo. Suarez in eius Thesauro. in ver. expensarum. nu. 225. & com. dicit Bar. in l. i. nu. 13. ff. ad Turpilia. & ibi per apostil. Nicel. de concordia glossarum. nu. 214. communem dicit. Marf. sing. 207. vbi ponit fallentias. d. Hier. Gabr. in conf. 19. per totum. Marf. 36. num. 1. in princ. communem dicit. a qua in consulendo & iudicando dicit non recedendum. Quando autem excusatur, vel non excusatur victus ab expensis. Ber. Diaz. reg. 274. Anto. Gabr. in suo communium opi. tit. de expensis. conclusionē 1. lib. 2. Feli. in c. accedens. de accus. num. 3. & si extat itatutum quod victus condemnatur in expensis, tunc non obstante iusta causa litigandi debet cōdemnari in expensis. vt est communis opi. de qua Marf. in pra. cri. crim. in §. opportunē. num. 43. & in l. patre vel marito. nu. 18. ff. de q̄. vbi communem dicit. Franc. Mari. decis. 776. in 1. par. & 191. in 2. par. decis. Tholes. 41. & in statuto Ferrar. ita dicit per Saly. Fely. in c. inter monasterium. in fin. de senten. & re iud. licet magis communem opi. dicat d. Iosephus Ludo. decis. Perus. 52. num. 3. esse in contrarium, etiam stante dicto statuto in eo, qui habet iustam causam litigandi. vide omnino Alban. d. conf. 5. & Nouellum reg. 235. contrarium. Ferraria post varias allegatio. quod stante dicto statuto omnino sit victus condemnandus in expensis, etiam quod habeat iustam causam litigandi fuisse conclusum dicit Marf. conf. 37. nu. 10. & hoc idem repetit in conf. 44. ad fi. idem est in instigatore calumnioso. vt per Clarum vbi supra. sunt tamen quidam, qui in forma iudicij non instigant, sed conscientiam iudicis informant, quos sutores appellamus, accedunt. n. ad auriculam iudicis in secreto, & alios diffamant de criminibus, & maleficiis, & isti semper incurrunt in pœnam stellionatus, & possunt extra ordinē puniri. vt dicit Ang. in l. ob hęc verba. ff. de iis qui no. iasa. & no. etiam quod innocens nō debet nec in sumptibus, nec in aliquo vexari ac grauari. vt dicit Bal. in l. 2. in fi. C. de iis, qui latrones occiderunt. quem ad hoc adducit d. Rolan. a Valle. in conf. 17. nu. 5. vol. 3. & decis. Perus. 52. & dicit Alba. d. conf. 5. quod lata sententia criminali absolutoria non est amplius tractandum de expensis, quādo veniunt officio iudicis, si de eis fuit facta condemnatio, nec iudex potest sibi reservationem facere. valet enim solum reservatio taxationis, si facta tamen fuisset expressa condemnatio. & est com. opi. Alba. d. conf. 5. au. 6. Bonac.

Ab expensarum condemnatione, an excuset succumbentem iuramentum suppletium, vel calumnię.

C A P. III.

Xpensa non debentur, quando quis obtinet iuramento delato in supplementum. Bald. in authent. generaliter. C. de episcop. & cler. secus autem si quis vinceret ex iuramento iudiciali: quia tunc omnes expensas consequi deberet. Rebuff. in com. in constit. regi. in trac. de expen. artic. 1. num. 119. sed hoc non seruari in curiis. ita inquit Rebuff. quia qui victus est etiam in vim iu-

ramenti suppletorii, in expensis est cōdemnandus. vt ibi per Rebuff. Bellacom,

Per vnum testem actor probans semiplene & succumbens, quia non ipsi actori, sed reo est delatum iuramentum, nō condemnatur in expensis, quasi per illum testem videatur habuisse iustam litigandi causam verisimiliter credendo, q̄ sibi deferretur iuramentum. sec. Io. And. Pet. de Anch. Butr. & cōter omnes canonistas in c. finem litib. ext. de dolo & contu. Bal. in l. 1. C. de aduoc. diuers. iud. Alex. in l. properandum. §. finem reus. C. de iudicis. quam quidem communem sequuntur, & attestantur Doc. passim & pręsertim in pręcitato c. finem litib. & Mod. in repe. legis admonendi. ff. de iureiu. & ista communis procedit, secundum pręcitatos Doctores. quando testis productus per actorem erat omni exceptione maior, alias secus. Viuius opi. 944.

Semiplene etiam probante actore per vnum testem, & delato iuramento suppletorio non debet succumbens in expen. cōdē. ita Bal. sing. in d. auth. generaliter. arg. l. eum qui. in princ. ff. de iur. refer. & sequi. d. Fran. de Cur. vbi supra. Viuius.

Faciunt no. per Feli. in c. cū fortius. in 1. col. de calum. vbi ponit pręmissa. & addit idem esse in eo qui audiuit a fide dignis. addo Pe. de Anch. in cōf. 248. Ias. in d. §. siue aut. in 3. col. in fi. ibi 4. concl. vbi al. multa maxime Alexan. in 4. vol. conf. 108. inci. vso themate. & istis adde Ale. in 2. vol. cōf. 122 in fi.

Limita nisi probatio semiplene facta habeatur pro nulla. ita Bal. in d. auth. generaliter. & sic isto casu nedū reus nō deberet in expen. cōdem. quinimo condemnandus est actor.

Idem dicitur in iusta cā, qui habet opinionem & conf. Doctoris pro se. ita Pet. de Anch. in Cle. ne Romani. de elec. vt refert Alex. in d. §. siue aut. Feli. in c. de quarta. in 8. col. de pręsc. Ias. in d. §. siue autem. in 3. col. Marf. vbi supra. in 7. col. Idem.

Idem, vbi opinio Doct. scribentium esset pro vna parte, nisi communis opi. esset in contrarium. ita Alex. & Ias. vbi supra allegant multa quę vide.

Idem si aliter de bona fide litigantis constat: vt quia forte erat persona religiosa, de qua non erat verisimile, quod iniuste peteret. Doct. vbi supra. addo Feli. in c. super his. in vltim. colum. de accus.

Idē si aliquis succedat in ius alterius, & reperiat in scrinio patris instrumentum obligationis contra aliquem non cancellatum, tamen debitum erat solutum, & agat, dicetur in iusta cā, donec sibi constet de solutione. l. qui in alterius. ff. de reg. iur. ita Imo. in c. finem litib. de dolo, & contu.

Idem in eo qui sequutus fuit opinionem sui pręceptoris. ita Oldr. in l. quęritum. §. 1. ff. de fund. inst. Pan. in c. 1. in 7. col. de postul. pręla.

Limita quando ille pręceptor esset doctissimus. per no. in c. cum beatissimus. 24. q. 1.

Item limita nisi esset doctor, qui consueuisset tenere opiniones insolitas, quia contra talem est pręsump. ignorantia. ita Bal. in l. ff. C. de pœna iud. qui mal. rudic.

Adde quod si quis haberet consilia Doct. valentium, ultra aduocatos, dicitur habuisse iustam causam. ita Ang. in l. terminato. C. de fruct. & lit. expen.

Imo plus dicit Alex. in 2. vol. conf. 184. q̄ credens iuris peritis etiam male consulentibus, dicitur habere iustam causam erroris. Sed istud non credo verum, per prox. dict. & p̄ ea quę vult Feli. in d. c. super his. in fi. & in c. per tuas. de simo. vbi dicit, quod tunc consilia docto. excusant quando sunt valentes scientia, & conscientia. Idem.

Idem quando testes extraiudicialiter se iactabant, quod deponerent in fauorem alicuius, quamuis postea contrarium deponant, ille dicitur in iusta causa. ita Io. And. in c. 1. in fin. de elec. in 6. Bal. in l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expen. Alex. & Ias. in d. §. siue autem. in 4. col. Feli. in c. cum fortius. in 1. col. de calum. Pet. de Anch. conf. 248. Phi. in d. cap. 1. in fi. de elect. in 6. Idem in eo qui audiuit a personis fidedignis. Bar. in l. 1. in prin. ff. ad Turp. Alex. & Ias. vbi supra. Feli. & Pet. de Ancha. in loco pręal. Idem in eo qui litigauit ob pudorem suum seruandū Ias. vbi supra. al. Bar. in l. quę omnia. §. 1. in 3. no. ff. de procu. Idem in eo qui ratione partis plus debito petita litigat super toto. Ias. vbi supra.

No. tamen quod Bal. in d. l. generaliter. §. 1. C. de reb. cred. & in l. edita. in rep. Padu. & in l. 1. C. de aduoc. diuers. iud. & in d. auth. generaliter. dicit, q̄ quando dicatur esse iusta causa litigandi. committitur iudicantis arbit. vt proba. in authent. de iud. §. oportet. col. 6. Intellige dūmodo iudex qui non condemnat in expensis, exprimat causam propter quam non condemnat. per no. per Alex. post alios. vbi supra. Feli. in c. sicut. in 8. col. de re iud. & ibi in 9. col. ponit an tūc sententia sit nulla, si non exprimit causam propter quam non condemnat. de quō etiam

Com. V. I. Opin.

per Ias. vbi supra in 4. col. In dubio autem victus, non præsuntur habere iustam causam litigandi. secundum Doct. in d. §. siue autem gl. in d. auth. generaliter. Io. And. in d. c. 1. §. si. de elec. in 6. Viuius.

An autem iuramentum calumniæ excuset ab expens. vide Alex. post alios. in d. §. siue autem. vbi dicit quod non, quando ex act. apparet quod ille qui iurauit de cal. nō habuit iustā causam litigandi. de quo vide Ias. ibi in §. col. & eundē Alex. & in l. ait prator. ff. de iureiur. Viuius.

Expensarum condemnatio contra succumbentem fienda est, etiam si de calumnia iurauerit in ciuilibus causis. gl. & Doct. in c. finem litibus. extr. de dolo & contum. leum quem temere. de iudi.

Fallit in 5. casib. vt per Soc. reg. 139. Don. a Fin.

Quæro, an iuramentum calumniæ excuset a condemnatio ne expensarum? Resp. in hac q. Doc. sententiis variant. Namque aliqui existimant excusari quem ab expensis. gl. d. c. finē litib. & gl. in l. qui solidum. §. etiam. verb. litib. ff. de leg. 2. & sequitur Bar. Brixienf. post glo. in c. in primis. 2. q. 1. Iaco. Butr. quem refert Bar. in l. properandum. §. fin autem. C. de iudic.

Alij vero contra senserunt, iuramentum calumniæ non excusare a condemnatione expensarum. Bar. in auth. generaliter. C. de epis. & cle. & d. §. fin autem. & ibi Sali. & Doc. & in l. non ignorat. C. de fruc. & lit. expen. Eandem sententiam firmanant Bal. & Oldr. d. auth. generaliter. Ant. de But. Imo. & Abb. d. c. finem litib. Et eam dicit esse communem Lanfr. de Oria. c. quoniam contra. ver. expensarum. nu. 8. de proba. Eandem dicit esse communem Hier. de Monte. in trac. de finib. c. 45. nu. 12. Et tenet prac. Ferrar. for. lib. act. real. Mara. in Spe. 6. par. Rub. de iuramento calum. nu. 12.

Possent tamen hæ opiniones conciliari per doctrinā Ang. de Perus. §. oportet. auth. de iudic. vt iuramentum excuset ab expensis debitis ratione præsumptæ calumniæ secundum primam opinionem, nisi de calumnia partis notorie cōstet. Bar. l. 1. C. ad Turp. non autem ab expensis ratione contumaciæ. l. sancimus. C. de iudi. vel temeritatis. & ita loquitur communis. iuramentum enim calumniæ nihil habet commune cum contumacia vel temeritate. M. Grass.

Expensæ quæ, & quando repeti, & refici possunt, & debent; quæve non.

C A P V T I I I I.

Expensæ termino transacto negotij peti nō possunt, nisi in fine de his mentio expressa habita sit. l. terminato. C. de fruc. & litium expens.

Fallit in 6. casibus. secundum Socin. regul. 138. Don. a Fina.

Expensæ factæ pro aliquo contra eius expressam voluntatem repeti non possunt, etiam si in sui utilitatē vertantur. l. si. C. de neg. gest. l. si propter. ff. mand. Bar. in l. quāuis. ff. sol. mat. Fallit in 6. casib. vt per Soc. reg. 137. Don. a Fin.

Expensæ quas quis facit in aduocatis, & id in quo quis dā nificatur ex eo, q. a negotiis auocatur, repetere pōt. teste Bar. in l. si procurator. ff. rem rat. hab. pro quo vide Franc. Perus. in c. statutum. §. si. de rescr. in 6. vbi concludit, q. testi non debentur pro operib. suis cui adde eundem Bar. in l. vnic. §. hoc iudicium. ff. si quis ius dic. non obtēp. vbi distinguit inter expensas quæ veniunt ratione victoriæ, & quæ ratione cōtumaciæ. & ibi Ias. post alios Doc. qui declarat dicta Bar. in d. l. si procurator. Spe. tit. de expen. §. si. ver. quid si victor. Abb. in c. finē litib. de dolo & contum. Bar. in l. non ignoret. C. de fruc. & lit. expens. tex. in §. hæc autem omnia. ver. damnum & expen. Inst. de pæn. temer. litig. Bar. in l. 1. de alien. iud. mu. cau. fact. maxime vbi promissio est in instrumento de soluendo expensas & interesse, & de stando dicto creditoris. vt per Bar. in l. si. ff. de prator. stipul. Ias. in l. iusurandum quod ex cōuentione. in prin. ff. de iureiur. quas autem expensas quis repetat. vide Alex. conf. 37. col. 8 lib. 2. Et q. in expensis ratione victoriæ non veniant nisi expensæ litis. tex. est vbi Cast. in d. l. non ignoret. non aut secundum eū veniunt damna & interesse, vt si propter litem reliquisset prædia, vel artificium. Cas. vbi supra. Ias. d. §. hoc iudicium. vbi declarant verba. Bar. in d. l. si procurator. & ibi col. 3. dicit, q. & si in expensis ratione victoriæ nō veniāt dāna passa in reb. veniunt tamen ea quæ rōne personæ quis passus fuit: vt si erat artifex, qui ratione personæ debebat tantū lucrari. Accedit q. in expensis debitis deducuntur, quas quis domi fecisset. teste Guid. Pap. q. 625. vbi dicit hoc procedere de iure, contrarium tamen seruari ex stylo iudiciorū &

De iudiciis,

curiarū. illud aut quod dicitur de iure, locum non hēt quādo quis ex artificio in domo vixisset: quia tunc tales expensæ nō deducuntur. Abb. in d. c. finem. de do. & contu. quæ omnia de clara, vt per Doc. in trac. expens. Bellac.

Ascendentes, an & quando repetant expensas a descendētib. distinguendo declarat Bar. in l. Nefennius. nu. ff. de neg. gest. Don. a Fina.

Expensæ retardati processus reficiendæ sunt. l. non ignoret. & ibi Doc. C. de fruc. & litis expen. Idem.

Et cum tales expensæ retardati processus æquiparentur cōtumacialib. vt dicit Bar. in l. 1. ff. de alie. iud. mu. causa fac. debent incont. refici. l. sancimus. C. de iud.

Fac. quod vult Bal. in l. generaliter. §. his de præsentib. C. de reb. cred. vbi dicit, q. quando quis succumbit in vno articulo causæ, & condemna. in expensis illius interlocutoriæ, tenetur illas expensas statim reficere, nō expectata diffinitina. de quo per Alex. in d. l. generaliter. §. sed iuramento. qui all. gl. ibi. & Bal. in l. 1. C. de sent. quæ sine cer. quant.

Addo Fel. notabiliter in c. qualiter & quādo. el. 1. in 11. col. de accu. vbi dicit, quod si iudex reuocat interlocutoriam, dēt condemnare in expensis, & tales expensæ ante omnia debent refici. & latius idem. vult in c. ad audientiam. el. 2. in 11. col. de rescr. & in c. significauerunt. in 4. col. de testi. Ias. in l. error. in 1. col. C. de iur. & fac. igno. F. Turzan.

Expensarum refectio reo fieri debet a mutante, vel emendante: hanc opi. dic. esse communem Franc. Purp. in l. edita. C. de edendo.

Fallit in 4. casibus. secundum Purpur. in d. l. num. 75. & 302. Don. a Fina.

Expensæ per hæredem grauatum factæ in litigando pro finendis iuribus hæreditariis, an detrahendæ sint de fideicomisso? & dic. q. sic, & non compensantur cum fructibus. secundum Campeg. inter confi. Grat. confi. 9. nu. 17. lib. 2. Bal. cōfi. 255. lib. 2. Bal. & Doc. in l. si. §. in computatione. vers. in alias causas. C. de iud. lib. vbi Bal. in 3. no. vide tamen ipsum Bald. confi. 271. Aloisius. lib. 1. in antiq. Ang. conf. 245. col. 3. Oldr. conf. 27. 38. Rub. Alex. conf. 131. Soc. iun. conf. vlt. nu. 40. lib. 1. Quid de expen. factis per hæredem cum beneficio inuentarij in litigando cum legatariis & creditorib. hæreditariis, an veniant detrahendæ, tanquam expensæ necessariæ? de quib. in d. §. in computatione. & sic an minuant hæreditatem? & dic. q. communis opi. est contra Bal. secundum opi. Ang. Cast. Alex. & Ias. teste Aemili. conf. 15. & licet ipse attentauerit eam opi. procedere etiam si succubuit: quando litigauit cum creditoribus, nihilominus in iudicando non est recedend. ab opi. Angeli, qui solet appellari doctor iudicum. secundum Chassan. conf. 53. & ita audio iudicatum fuisse in Rota Florentina, qua in materia videntur facere, quæ scribit Rol. confi. 28. com. 30. lib. 1. Bellacom.

Expensæ factæ pro conseruandis rebus sunt restituendæ.

Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 2. a Rip. in l. vbi pure. §. qui in distrahendis. ff. ad Treb. nu. 1. & an, & quando expensæ sunt repetendæ? distinguendo declarat Bar. in l. in fundo. nu. 4. ff. de rei vend. Don. a Fin.

Expensas litis, & alimenta, seu victus petenti bona paterna sibi restitui debere, agentique querela testamenti inofficiosi reus subministrare debet, & sic concurrentibus tribus requisitis, videlicet actorem esse filium, vel nepotem, auctoremque pauperem fore, & primam sniam in eius fauorem reportasse aduersus reum, ipsi actori sumptus litis, & alimenta mediante officio iudicis prouideri debent, soluenda ac præstanda tamen per dictum reum. secundum glo. Barto. Alber. Ang. Castren. & Fulg. in l. si instituto. §. de inofficiofo. ff. de inoff. vbi per tex. ibi Alc. in trac. de præsum. reg. 3. præsump. 9. num. 8. & istorum opinio communis est. secundum Io. Caph. cum alijs relatis per eum. confi. 127. num. 10. & 12. vol. 1. Sed nulla sententia, concurrentibus tamen duobus alijs saltem requisitis prædictis, prouidendum fore de litis sumptibus, & alimentis consuluat doctissime Io. Caph. in d. confi. 127. nu. 10. vbi congerit alios eiusdem sententiæ, qui in alijs curiis in præsentia su mentionem fecerunt prouidisse de expensis litis.

Item vxori litiganti cum viro pro exactione dotis, quādo mulier non habeat nisi dorem, maritus interim subministrare tenetur expensas litis vna cum alimentis. secundum Imo. Abb. Fel. & alios communiter in c. ex parte. extr. de accus. Aff. decil. 10. & 152. Soc. confi. 286. vol. 2. Host. in summa tit. de accus. quis possit. Spe. in tit. de inquisitio. §. si. ver. quid si matrimonium. Io. Lup. in repe. c. per vestras. §. 39. amplia. 8. Bq. decil. 325. nu. 2. Alc. in d. præsump. 9. sub nu. 10. & Cornelium Berin casum. in tracta. de paupertate. q. 7. secundo speciali. num. 4. & sequen.

Alios

Alios vero casus, in quibus reus auctori litiganti secum, teneatur litis expensas simul cum victu suppeditare, ponit Doctores in d. c. ex parte. & plerique ex relatis Doct. in locis præcitatis. & Boer. decis. 303. nu. 4. & d. Cornelius Benincasius in d. trac. de paupertate. q. 7. i. speciali. nu. 11. & 2. speciali eiusdē 7. q. nu. 4. cum aliis seq. & Cæsar Vrsillus in add. Aff. in d. dec. 10. per totam. Viuius opin. 268.

Ab expensis num, & quando excuset iusta litigandi causa.

C A P. V.

IXpensis condemnationem non patitur victus, quando habet iustam causam litigandi. Marfil. in l. patre, vel marito. de q.

Fallit vt per Mant. sing. 237.

Fallit in 3. casib. secundum Marfil. in d. l. col. 4.

Fallit vt per Ias. in l. properandum. §. si autem. C. de iudic. col. 2. videas Diaz. reg. 174. Don. a Fin.

Quæro, quid si litigans habuit iustam causam litigandi, nunquid nihilominus victus condemnabitur? Resp. q. non, ita probat tex. l. qui solidum. §. etiam. ff. de leg. 2. & ibi omnes. eandē sententiam firmat gl. communiter recepta. c. finem litib. & d. §. si autem. & ibi tractat Ias. gl. in auth. de iudicibus. §. oportet. collat. 6. c. 1. de elec. in 6. Et eam firmat communem esse Panor. c. calumniam. de pœn.

Sed nunquid hoc etiam procedit in causa appellationis? Resp. licet gl. in d. c. finem litib. velit in causa appellationis iustam causam non excusare a condemnatione expensarum: tamen contraria sententia frequentius approbata est per Doc. ibidem Abbate firmante. M. Grass.

Sed quid dicendum stante statuto, vel lege municipali, vt victus victori condēnetur in expensis? Resp. Variæ sunt Doc. sententiæ. Nam quidam existimant, eum qui iustam causam litigandi habet, nihilominus condemnandum esse. gl. §. fancimus. quam ibi no. Ang. auth. de exhib. reis. Bar. l. 3. §. si rem. ff. de leg. 3. Cremen. sing. 121. Corf. in sing. verb. pœna. & eam sententiam dicit esse com. Hypp. sing. 107. & in præc. cri. §. opportune. nu. 43. Lud. Gomez. c. 1. nu. 218. de consti. in 6. idq; ideo vt statutum aliquod operetur ultra ius commune.

Contrarium contra Bar. assenerat Mathæ. nu. 80. Alex. d. l. properandum. §. si autem. C. de iud. ibi Ias. Bald. l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. Apostillat. ad consilia Alex. 183. lib. 5. vbi volunt communem opinionem tunc denum procedere posse, quoties statutum condemnans victum in expensis, dirigit verba in ipsum iudicem, sed inducit quandam obligationem ipsius victi, vt victus teneatur victori ad expensas, vel victor a victo petat expensas. Namq; tunc victor nō obstante iusta causa poterit petere expensas a victo, etiam si iudex omiserit condemnationem. quæ sententia mihi verior videtur, & si auctoritates numerentur, contraria opinio forte non erit communis. M. Grass.

Iusta causa litigandi excusat ab expen. l. qui solidum §. 1. & ibi gl. ff. de leg. 2. gl. & Doc. in d. l. non ignoret. omnes Doc. maxime Ias. in d. §. siue aut alterutra. in 1. col. & ibi dicit, q. iusta cā litigandi excusat ab omni pœna iuris & canonis. & a pœna cōpromissi. al. multa maxime Alex. in consi. 174. incip. opportunē. quod mihi est in 2. vol. consi. 32. al. etiam eundem Alex. consi. 261. incip. titulus quæstionis. quod mihi est in 2. vol. consi. 119. addo Alex. in 4. vol. consi. 115. in ult. col.

Limita nisi expensæ essent promissæ per stipulationē, quia tunc iusta cā litigandi non excusat. ita gl. sing. in §. oportet. in auth. de iud. quam sequi. Bal. in l. eos. §. cautione. C. de appell. Sal. & Doc. maxime Alex. & Ias. in d. §. siue aut. in quibus loc. multa allegant. addo Alex. in 2. vol. consi. 37. in fi. & in 3. vol. consi. 34. in fi. & in 4. vol. consi. 34. in fi. & Ias. in l. 1. §. hoc iud. ff. si quis iud. non obrep. Alex. in 2. vol. cōf. 119. in pe. col. Marfil. in l. patre. in 5. col. ff. de q. Phi. in c. 1. §. adiciētes. de elec. in 6.

Amplius vult singulariter Sal. in d. §. siue autem alterutra. quod licet iudex absoluat victum ab expen. non tamen intel. ligetur absoluisse ab istis promissis, quæ debentur iure actionis in quo Alex. ibi. dicit attendendam esse formā libelli. vide ibi pereum.

Limita etiam quando esset statutum, q. victus victori debeat in expen. condemnari: quia tunc iusta cā litigandi non excusat. ita Ang. no. in l. non solū. in fi. ff. de rei vendi. Alex. in 3. vol. consi. 34. in fi. Ias. qui plura al. in d. §. siue aut alterutra. in 1. & 2. col. vbi multa pro & contra. de quo et vide Barba. in 1. vol. consi. 12. in 8. col. & consi. 18. in fi. & in 2. vol. consi. 50. in 5. col. & eundem Ias. in §. actionum. in 10. col. instit. de actio.

Alex. in 5. vol. consi. 183. in fi. Marfil. vbi supra in 6. col. Albe. in 2. par. q. 191. Crem. sing. 120.

Limita quoq; in expen. contumaciæ a quib. iusta causa nō excusat. ita Spe. in tit. de expen. §. 1. ver. hoc autem certum est. Doc. maxime Alex. & Ias. in d. §. siue autem. in 3. col.

Limitat & 4. Ias. vbi supra quando succumbit in interlocutoria, quia indistincte debet condemnari. vide latius per eū.

Limita vltius procedere in causa princip. secus in causa app. quia debet fieri condem. expen. Marfil. vbi supra in 7. col.

Item limita nisi requiratur plena vel legitima probatio, quia tunc proban. per vnum testem non excusaretur ab expē. Phi. in c. 1. §. adiciētes. de elec. in 6.

Limitat 5. in sportulis. quas aduersarius tenetur restituere, siue habuerit iustam causam litigandi, siue non. al. Bal. in l. fi. in ult. col. C. de fruc. & li. expen. dicit tamē. Bal. q. istud procedit de consuetudine quarundam ciuitatum, sed non de iure. vt est gl. sing. in §. tripli. insti. de actio. Viuius..

Si quis pro parte temporis, habuit iustam causam litigandi, & pro parte non, an excusetur ab aliquibus expensis? vide Alex. & Ias. in 5. col. vbi supra. & Fel. in c. 2. in 3. col. ext. de cal.

Quid autem si pro parte obtinuit, & pro parte succubuit. vide Doc. vbi supra. & est concl. quod fiet hinc inde compensatio. de quo etiam per Alex. in 2. vol. consi. 172. Bellac.

Quando expensæ petuntur ex promissione, iusta causa litigandi ab eis non excusat. secundum gl. quæ dicitur singularis. in §. oportet. in auth. de iudi. nisi conuentus in principali absolueretur. secundum Bal. in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. in 2. col. quod est no. cum in instrumentis cōiter promittatur expen. reficere cum dampnis & interesse. Balb. deci. 312.

Hæres illius qui non habuit iustam causam litigandi, debet in expen. condemnari. Ias. vbi supra. al. Bal. in l. si pater. C. si pend. app. mors interue. Idem.

Iustam causam litigandi, quando autem dicatur quis habere, dic q. ille qui probauit intentionem suam per duos testes reprobatos non ratione dicti, sed quia infames, & hmoi. ita Spe. in tit. de calum. in fi. al. l. qui cum maior. §. fi. ff. de bo. lib. refert & sequi. Bal. in auth. generaliter. C. de episc. & cler. & in l. 1. C. de aduo. diu. iud. Cur. in l. admonendi. in 119. col. ff. de iureiur. Ias. in §. præal. siue autem. in 4. col.

Quod intellige verum, nisi aliqua suspicio esset contra personam quæ tales testes produxisset: quia talis suspicio elideret præsumptionem pro eo facientem. ita Bald. in d. authen. generaliter. Idem.

In expensis an condemnari possit contumax, & quomodo.

C A P. V. T. VI.

Iudex non debet condemnare contumacem in expensis, nisi prius constet sibi de contumacia.

Fallit in 2. casib. vt per Marfil. in d. l. patre. nu. 44. vbi latissime tractat materiā expensarū. D. a Fin.

Antequam iudex faciat condemnationem expensarum rōne contu. debet sibi de contumacia constare. text. nota. & ibi Bar. in l. hæc autem. §. 1. in ver. liquere prætori. ff. quib. ex cau. Fel. in c. quoniam contra. in 7. col. de proba. Vezin.

Nullo tamen petente potest facere iudex condem. expensarum ratione contu. quia ad eius officium spectat propulsare contu. ita Bal. in d. l. fancimus. Idem.

Ex prima citatione non potest procedi ad pœnam contumaciæ, potest tamen procedi ad condemnationem expensarum quas fecit pars præsens.

Fallit in 3. casib. vt per Marfil. in l. patre, vel marito. ff. de qō. num. 42. Don. a Fin.

An contumax possit condemn. in expensis sine noua citatione? omnes Doc. in d. l. fancimus. maxime Ias. in 3. col. in 2. q. tenent quod sic.

Limitat Ias. quod in citatione esset apposita comminatio, quod si non comparuerit, procedetur ad vltiora: secus si fuisset simpliciter citatus, & fuisset contumax.

Subdit Ias. quod licet Doc. communiter ita teneant, nec inueniat contrarium tenentem, ipse tamen tenet contra. Doct. quod imo sit necessaria citatio. vide ibi per eum. Vez.

Item quærit, an a condemnatione expensarū, quæ fit rōne contumaciæ, possit appellari? & concludit quod sic, si compareat ante condemnationem expensarum. vt ibi per eum. Idē.

Sed quid si tempore condemnationis contumax erat absens: tempore tamen taxationis expensarum erat præsens. poteritne appellare? Bal. in d. l. fancimus. dicit quod non a condemnatione, sed bene poterit appellare a taxatione.

Com. opi. Tom. iiii. O 14 Quid

Quid si aliquis fuit citatus tribus citationibus. & in 1. & 2. non comparuit, sed solum in tertia? an teneatur ad expensas 1. & 2. citationis. Doc. in d. l. sancimus. tenent quod sic. & Ias. ibi in 5. col. in 6. q. allegat multa. Addo Fely. in c. 2. de accus. Idem.

Quærit insuper Ias. an contumax solutis expensis admittatur ad opponen. contra processum iam factum? & distinguit notabiliter. vide eum. Idem.

Vtrum ista condemnatio expensarum contu. possit peti post sententiam? Bal. in d. l. sancimus. dicit quod non. Idem.

Si quis condemnatus fuerit ex interlocutoria in expensis erga aliquem propter aliquam contumaciam, & ipsas expensas soluerit, demum obtinuit in diffinitiva, facta etiam condemnatione in expensis: quæritur an victus in diffinitiva debeat etiam soluere expensas quas habuit ex interlocutoria? Bar. in l. si pignore. i. resp. nu. 2. ff. de pign. act. dicit quod non. vbi Doc. Mod. in apostil. declarant hoc non habere locum, quando in sententia diffinitiva apponitur clausula, victu victori. & c. in quibus neutra partium interlocutorie exitit condemnata: prout solet excel. Taurinen. Ducalis Senatus apponere. & vide quæ scribit Nat. conf. 120. col. 7. in prin. Cap. Thol. q. 222. Rota dec. 405. in nouis. Bellac.

Licet contra contumacem ex primo decreto sit facta missio in possessionem, est tamen in expensis condemnandus: quam condemnationem expensarum iudex tunc facere potest absque ulteriori citatione, si autem differret, debet iterato eum citare. secundum communiter Doc. in l. sancimus. C. de iudi. quod hodie est declaratum in §. si vero. in auth. de duob. reis. & in c. quoniam frequenter. ext. vt lit. non contest. ad præmissa facit. l. nullum. cum gl. C. de testi. Balb. dec. 338.

Expensæ contumaciales debentur in qualibet parte iudicij. l. sancimus. C. de iud. Don. a Fin.

Expensæ contu. peti possunt quodcumque ante diffinitivam. per no. per Inn. in c. sape. vbi etiam Phi. in 12. col. de appell. habetur per Feli. in d. c. quoniam contra. in 7. col. Vez.

Si contumax moriatur, eius hæres non potest condemnari in expensis illius contumaciæ. Alex. in l. si eum hominē. in prin. de fideiuss. Idem.

Expensæ contumaciales non repetuntur licet contumax vincat, & pars aduersa condemnatur in expensis. Bar. in l. si pignore. in prin. ff. de pig. act. Ias. in l. properandum. §. si autem. nu. 20. C. de iudic.

Contumax non auditur nisi resectis expensis. Fely. in c. 2. de accus. all. multa. Ias. & Doc. in d. l. sancimus.

Addit Ias. quod etiam si velit rescire expensas, adhuc non auditur, nisi satisfecerit de iud. fisci. & de obseruatione iudicij. §. si vero. in auth. de exhi. reis. tex. clarior. in c. j. de do. & cōtu. in 6.

Item secundum eum potest iudicis officio mulctari. l. 1. §. si. vbi Bar. ff. si quis ius dicen. non obtemper.

Item potest contra eum perueniri ad primum & secundum decretum. auth. ei qui. C. de bo. auct. iud. pos. cum sim. Idem.

Contumaci denegari debet audientia, donec soluat expensas. d. l. sancimus. & ibi Doc. maxime Ias. col. 1. fac. gl. in l. sed & si per prætorem. §. sed si decreto. ff. ex quib. cau. maio.

Et intelligit Ias. non solum in illa causa, sed & in omni alia quam habet etiam cum aliis personis coram eodem iudice. all. Bal. in l. consentaneū. C. quomodo & quando iud. ex in 5. col. in ver. deinde ad euidētiā præmitto. & in c. si. de mutuis petit. & in c. cum venisset. in 3. col. de iud. & in c. grauis. in 7. col. de resti. spol. Idem.

Quæ autem & quales expensæ debeant resciri ratione contumaciæ? Vide Ias. in d. l. sancimus. in 3. col. in 1. q. Vez.

Vtrum ad hoc vt contumax de cætero audiat, sufficiat oblatio verbalis expensarum? Ias. in d. l. sancimus. col. 4. in 3. q. dicit, quod si sint liquidæ & taxatæ, requiritur realis oblatio: alias suffi. verbalis cum satisfactione. all. multa. Addo Barb. in 2. vol. conf. 36. in 17. col. in prin. Eundem Ias. in l. 1. in 1. col. ff. qui satisf. cog. & in l. quod te. in 3. col. ff. si cer. per.

Quærit etiam ibi Ias. in 4. q. an illa. l. solum habeat locum in vero contumace? vide ibi per eum. Vez.

Ab expensarum condemnatione qui excusantur, quive non.

CAP. VII.

Actor plus debito petierit, non debet reus in aliquibus expensis condemnari: sed actor sic pro ea rata, pro qua plus debito petiit, quia propter plus debito petiit, licuit reo negare totum. vt no. in c. presentium. de testi. in 6. ita Doc. in d. §. siue autem.

vbi Ias. in 7. col. subdit ibi Alex. post Saly. in l. vnic. C. de plus petit. quod si actor dolose plus debito petiit, & reus petiit eum priuari iure suo. iux. d. l. vnicam. tunc quia actor in totum subcumbit, condemnabitur in omnibus expensis.

Limita nisi in libello sit clau. salvo iure superflui. vt dixi in fra in verbo plus debito petens. §. 1. Bellac.

Appellans non condemnatur in expensis & emenda, vbi pronuntiatur in parte bene iudicatum, & in parte male iudicatum, tunc enim hinc inde fieri debet expensarum compensatio. c. Raynntius. & c. Raynaldus. de testa. c. cum Ioannes. de fide instru. Bar. in auth. hodie. C. de iudi. Constan. in ordinat. reg. art. 118. Bellac.

Consilium doctissimi viri excusat ab expensis partē. Curt. conf. 19. nu. 4. com. dicit. B. Villal. & Vez.

Debitor sine die si convenitur non monitus, non soluit expensas si confitetur. Feli. in c. licet Hely. in 2. col. de simo. latius in c. quoniam contra. in 7. col. de proba. Ias. in §. sic itaq; in 9. col. de act. & in l. certi conditio. in 2. col. ff. si cert. pet. & in l. si. Labeo. in 1. col. eo. tit. & in d. §. siue autem. in prin. 5. col. Marf. in d. l. patre. in 8. col. de q. Pano. in c. 2. de accus. Lud. sing. 396. Ang. in §. sic itaque. in 6. col. insti. de act.

Vbi autem est appositus dies, non requiritur monitio: & teneatur ad expensas. Feli. vbi supra. Marf. vbi supra in 9. col.

Item quando fuisset interpellatus. Capol. cau. 84.

Cui autem incumbat onus probandi interuenisse extrajudicialem interpellationem. Lud. sing. 397. dicit, quod reo.

Sed in apostilla ibi allegatur Fely. tenere contrarium. in c. quoniam contra. in 8. col. de proba. Idem.

Expensarum absolutio in iudicio intelligitur de expensis, quæ debentur officio iudicis, in lite. expensæ autem quæ debentur iure actionis, semper peti poterunt. Sali. in l. properandum. §. si autem. C. de iudi. Ias. in l. omnib. §. hoc iudicium. ff. si quis ius dicenti. Bellac.

Quando iudex absoluit condemnatum in principali ab expensis, debet exprimere causam, quare absoluit ab expen. nec sufficit si dicat, bonis moti respectibus, & c. alias sententia est nulla tanquam habens iuris errorem. secundum Salic. & Sandil. in auth. nouo iure. C. de iudi. per illū tex. ibi, declarat, & c. & in §. oportet. in auth. de iud. Io. And. in c. finem. ext. de dolo & contu. Butr. in c. examinata. ext. de iud. Licet Pan. ibi teneat contrarium. Nam qui sub genere dicit, nō declarat. l. ita fidei. ff. de in. ff. & cum Pano. tenet Feli. in c. sicut. in 12. col. ext. de re iudi. Balb. dec. 340.

Renuntians petitorio debet in expensis condemnari. not. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. vbi Io. Bolo. ampliat & limitat. nu. 46.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 2. per Rip. in §. nihil commune. nu. 115. Don. a Fin.

Ille qui detulit iuramentum, debet in expen. condemnari. glo. in l. generaliter. C. de iureiur. Ias. in l. eum qui. in 2. col. verbi. 4. not. ff. illo. eod. titu. & in d. §. siue autem. in 4. col. ibi, et autem aduerte. Idem.

Sed nunquid ille qui differt producere instrumentum tituli, debeat in expensis condemnari? Dic quod sic. secundum Guil. de Cun. Bal. & Doc. in l. cogi. C. de peti. hæ. per d. l. non ignoret. de quo per Feli. in c. exceptionem. in 14. col. de excep. & in c. de cætero. in 3. col. de re iudi. & in c. ad audientiam. el. 2. in 10. & 11. col. de rescrip. Bellac.

Idem in clerico differente producere instrumentum clericale. Fel. in d. c. exceptionē. in prin. Marf. ample in l. patre. in 16. col. ff. de quæst. Phil. in c. 1. in 3. col. de rescrip. in 6. Idem.

Condemnatio expensarum quæ fit ratione alicuius articuli, non debet extendi nisi solum ad expensas factas circa illū articulum, non autem ad expensas factas alia de causa. Phil. per illum tex. in c. 1. §. si quis ig. in prin. de excep. in 6. Bellac.

Quæro, vtrum iudex teneatur condemnare in expensis, quæ non petuntur? Resp. quod non: ita tenet gl. cōiter recepta. c. si ext. de rescrip. vt notant Abb. & Fel. c. significauerunt. de excep. Ias. l. vniuersa. C. de preci. imper. offer. & Alex. & Ias. d. §. si autem alterutra. nu. 30. Hypp. sing. 684. M. Grassi.

An autem iudex debeat condemnare in expen. si non sint petite? dic quod aut loquimur in factis post litem conte. & tunc potest condemnare. l. adiles. §. item scien. ff. de adi. edic. & ita volunt Dy. & Bar. in l. 4. §. hoc aut iud. ff. de dam. infe. non ramen tenetur iudex hoc facere nisi velit. vt volunt cōiter Doc. contra Sal. ibi. in d. §. siue aut, & c. aut loquimur in factis ante litem cōte. & tunc gl. in d. c. finē litib. tenet, quod nō possit condemnare, si non sit petitū. de quo vide latius. in d. §. siue autē. & Fede. in conf. 139. Fel. in d. c. significauerunt. de excep. Phi. in d. c. sape in 14. col. de app. Ang. & Ias. in §. 1. in 24. & 25. col. Insti. de act. fac. quod vult Barb. in 3. vol. conf. 90. in 5. col. Vez.

Adde

Et vniuer. iudiciorum politia. Locus XI. 109

Adde tamen q̄ expensæ dicuntur petita, si actor in libello requirat secundum se ferri sententiam. ita no. Ias. in l. vinum. in fi. 17. & in prin. 18. col. ff. si cer. pet. & in d. 5. siue autem alterutra. in 10. col. Idem.

Adde etiam q̄ expensæ peti possunt per totam illam diem, qua iudex iudicauit. ita no. Ias. in d. 5. siue autem al. Bal. in add. Spec. in tit. de expen. ver. possunt expensæ non petita. & dicit esse glo. in l. terminato. & ibi Bar. C. de fruc. & lit. expen. quod dicit esse menti tenen. Idem.

Expensarum condemnatio dicitur interlocutoria quando fit ante diffinitiuam in processu causæ, secus si fiat cum diffinitiuam. secundum communem per Rober. Maran. de ord. iud. 6. par. c. 53. nu. 36.

Quæro, an condemnatio expensarum dicatur interlocutoria, vel diffinitiuam? resp. communis & vera concl. est. q̄ si condemnatio expensarum fiat in processu causæ ante sententiam diffinitiuam, tunc est interlocutoria: secus si fiat cum sententia diffinitiuam: quia tunc censetur pars sententiæ diffinitiuæ. ita tenet Fel. rub. extr. de re iud. Ang. l. qui agnitis. ff. de excep. & hac esse commu. opin. firmat Marant. in specul. d. part. ult. ca. 1. nu. 36. Mich. Grassus.

Expensarum condemnatio non datur post diffinitiuam sententiam: taxatio tamen reservari potest.

C A P. VIII.

Ost diffinitiuam sententiam de sumptibus lit. tractan. non est l. terminato. vbi materia. C. de fruc. & lit. expen.

Limita nisi suppleat eadem die. l. Paulus. ff. de re iud. c. cum appellationibus friuolis. de app. in 6. & qualiter tunc accipiatur dies, vide

Bal. in d. l. terminato.

Idem in arbitro si eius potestas durabat. Sal. & doct. in d. l. terminato.

Limita nisi expensæ essent promissæ, & sic deberentur iure actionis: nam etiam lata sententia qua transiisset in rem iudicatam, poterunt peti tales expensæ, licet de eis nulla facta fuerit mentio in diffinitiuam. ita eleganter Bald. & doct. in d. l. terminato. per no. per glo. in l. si mulier. §. si rem. de lega. 3. & in l. non solum. ff. de rei vend. & in §. oportet. in auth. de iud. quod est quotidianum in practica. addo Fel. in c. significauerunt in 2. col. de excep.

Limitabat etiam præceptor meus D. Iacobinus de S. Geor. in d. l. terminato. in questione facti, vbi fuisset factum sequestum de mercibus, quæ propterea vendi non poterant: ut sublato sequestro possit agi ad interesse. all. quoddam consil. Bald. incip. quidam mercator. Bellac.

Iudex in sententia diffinitiuam non potest aliquo pacto sibi reservare in futurum condemnationem, vel absolutionem expensarum. secundum Lanfr. in c. quoniam contra. de probat. in c. 2. de expensis. nu. 6. cum aliis relatis per Celsum in addi. ibi, & taxationem sic, secundum Cyn. & omnes communiter in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & Bal. in auth. generaliter. C. de epis. & cler. & ita statutum est in Regno Neapolitano per pragm. exordientem temeritatem litigantium. licet Bar. & male post gl. in d. l. terminato. senserit contrarium. & Octavi. Vestr. etiam in sua pract. lib. 8. tit. de secunda, ac tertia sententiis, earumq; probatione, ac fructuum, & expensarum condemnatione. col. 7. ver. & quamvis supra dixerint. fol. par. 135. ibi refert aliquos casus, in quib. iudex post laram sententiam, potest de expensis cognoscere, & de ista communi attestantur Moder. inibi, & Lanfran. in d. c. 2. de expen. nu. 6. & Ioachim. in obserua. 45. & si iudex. cent. 1. vbi meminit eam observari in camera Imperiali, reiecta præmemorata opin. Bar.

Secus verò videtur in interlocutoria: nam per eam non definit esse iudex, ita sentit Fel. in c. significauerunt. col. 7. ext. de excep. & Ioachi. in d. obserua. 45. vbi exprimit istam esse communem opinionem.

Hoc idem etiam dicendum est in delegato, qui quidem non potest sibi reservare taxationem expensarum, nec suam sententiam interpretari. secundum Bar. & communiter Scribentes in lab. executore. ff. de app. per tex. ibi & glo. in ver. preces. nisi secundum præcitatos Doct. talis delegatus esset, qui utiq; posset exequi sententiam. iux. no. per glo. in la. diuo Pio. in princ. & §. 1. & ibi Bar. ff. de re iud.

Quia delegatus à Principe nō solum de iure canonico potest suam sententiam exequi. c. significasti. & c. quærenti. de of.

deleg. sed etiam de iure civili. l. fi. C. de iud. & ita tenent Doct. in d. la. diuo Pio. & Soc. alios referens ibi, vbi asseuerat istam esse communem opinionem.

Sed aduerte, q̄ ipse iudex delegatus vbicunque citat reum, debet, & tenetur in literis, & citatione ponere copiam suæ commissionis, seu rescripti. secundum Bart. & omnes alios communiter in l. 2. ff. si quis in ius vocatus non iuerit. & ita feruatur vbique in pract. quotidie. Tamen quando delegatus nō faceret inseri in citatione sua copiam commissionis, citatus non teneretur aliquo modo comparere. siquidem huiusmodi citatio non arctaret citatum. text. est in cap. præterea. de dil. glo. in cap. si episcopus. & ibi Arch. 2. quæst. 2. & illustr. d. Card. Alban. in d. l. 2. num. 18. vbi deducit istam esse comm. opin. & Apostilla ad Fel. in c. cum in iure in litera B. vbi dictam communem in vno casu tantum vtilissimè limitat in fine dictæ additionis.

Et quemadmodum iudex in sententia sibi reservare nequit condemnationem, vel absolutionem expensarum, ita iudex ipse similiter non potest sibi reservare condemnationem fructuum in sua sententia. vt voluit Bal. in l. terminato. col. 1. C. de fruc. & lit. expen. vbi firmat etiam hoc verum esse, siue sibi liqueat, siue non: sed taxa tionem eorum sic. si sibi non liqueat. Viuius opin. 407.

Iudex expensarum taxationem potest in sententia reservare, condemnationem tamen earum expensarum non potest. sibi reservare. l. terminato. & ibi cuius & doct. C. de fruc. & lit. expen. Misng. obseruat. 45. centu. 1. quia per condemnationem rei principalis, functus est iudex suo officio. & ideo non potest postea ad eas expensas condemnare. l. Paulus. ff. de re iud. Rebus. in com. in constit. regias. in tract. de expen. dam. & interesse. art. 5. in gl. vnic. nu. 11. ideo praxis inuenit, vt iudex sibi referuet eam expensarum taxationem, & nisi referuet eas expensas taxandas, non posset demum eas taxare, cum esset functus suo officio. Lucas de Pen. in l. 3. de sum. recupe. libr. 10. & Rebus. in eo. loco suo. Bellac.

Iudex qui sibi reservauit taxationem expen. non poterit damna taxare, licet fuerint in libello petita: quia expensarum nomine non continentur damna. cap. in nostra. extr. de iniur. secundum Bald. in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. Balb. decis. 281.

Sed nunquid in taxatione expensarum debeat pars citari? Dic q̄ sic. secundum Bal. in d. l. terminato. quia agitur de eius præiudicio: ergo debet audiri. §. oportet. in auth. de iud. & vul. l. de vnoquoque. cum similib. ff. de re iudic. Bellac.

Et in taxatione debet pars citari: non tamen debet citari fideiussor de iudicato soluen. Marfi. in l. patre. in 17. col. de q. Vezinus.

Miscellanea de litium sumptibus & expensis.

C A P. IX.

Appellatione expensarum veniunt legitimæ & moderatæ expensæ. Alex. in 4. vol. consil. 77. in 1. add. in fi. Addo Bal. in l. 2. ff. vbi pup. edu. deb. vbi dicit quod debent admitti expensæ rationabiles, alia reprobantur. Bellac.

Nunquid autem appellatione expensarum veniant damna quæ supportantur propter absentiam, vt quia prædia sua remanserunt inculta, & huiusmodi? Sal. in d. l. non ignoret. tenet q̄ non. de quo vide Ias. in l. 1. §. hoc iud. in 3. col. ff. si quis iudic. & in d. 5. siue autem alterutra. Bellac.

Expensæ itineris, & alia quæ sunt in hospitibus, possunt peti iudicis officio. ita not. doct. in d. l. non ignoret. in ver. dispensatis. C. de fruc. & litis expen.

Limita, quia debet deduci, quod in domo propria fuisset expositurus. l. sed si lege. §. qui autem. ff. de peti. hared. Ias. in d. 5. siue autem. in 6. colum. Alex. in 2. volum. consil. 37. in ult. col. Bellac.

Quid si litigator fuit in itinere spoliatus, nunquid in condemnatione expensarum veniat istud damnum? gl. in d. c. finem litibus, dicit q̄ non, per ea quæ habentur in l. inter causas. §. non omnia. ff. mand. & ista sententia placet, licet Albe. in d. l. terminato. videat. inclinare in opi. contrariam. Idem.

Quid de expensis instrumenti mandati? Sal. in d. l. terminato. tenet quod omnino debeantur. Idem.

Sed quid de expensa facta in instrumento debiti? Bal. in d. l. non ignoret. distinguit notabiliter, dicens, q̄ si debitor fuit in mora, tenetur: alias non. Sal. autem ibi intelligit dictum Bald. procedere, quando debitor conuentus vsq; a principio obtulit se paratum soluere: tunc enim est bene fienda distinc. Bald. per

Commu. V. I. Opinio.

per no. in l. si reus paratus. ff. de procu. Sed si debitor litigauit, indistincte tenebitur: quia ex hoc apparet quod fuit necesse creditorem habere instrumentum obligationis & illud producere. & ista videtur veritas, de quo etiam vide Alex. in l. Aristo. ff. de acq. hered. Fel. in c. nouit. in fi. de ind. & in c. accedens. el. 1. in 1. col. vt lite non conte. Barb. in 2. vol. conf. 7. in 6. col. & Ias. in §. sic itaque. in 9. col. insti. de actionib. Idem.

Ille etiam qui obtinuit in causa, non debet habere nisi expensas quas facere debebat. l. de officio. & ibi Alex. ff. vbi pup. edu. deb. fac. quod vult Ias. in l. si. §. in computa. in prin. 2. col. C. de iur. delib. vbi dicit, quod non veniant expensae nisi rationabiles. secundum Bar. per illum tex. in l. quae sub conditione. ff. de cond. & demon. Idem.

Quid de aduocato, qui in suamet causa consuluit, an debeat habere expensas? Bar. in l. stipulatus es opus. ff. de fideiuf. dicit quod non, quando non veniunt nisi sumptus litis: sed vbi venirent damna & interesse, secus esset: vt quia dum consulebat in causa sua, non poterat intendere aliis causis. & ita transeunt Ang. & Imo. ibi.

Sed Bal. & Sal. in l. si. C. de fruc. et lit. expensis. dicunt contrarium, vide Ias. in d. §. siue autem. in 6. col.

Et idem dicunt in eo, qui habuit aduocatum gratis. vt ibi per eos, maxime Ias. vbi supra. Idem.

Subiungit Ias. idem esse, si notarius causa, noluit recipere salarium ob reuerentiam partis quae obtinuit: quia tunc aduersarius non tenetur. all. Ang. in d. l. si.

Limita praemissa, nisi victor habuerit gratiam expensarum in remunerationem beneficii praeteriti, vel futuri: quia tunc debet fieri condemn. expensarum: ita doct. in locis praecal. al. Spe. in tit. de expen. §. si. ver. quid si victor. Io. And. in d. c. finem litib. & ibi Panor. & Bal. & Ang. in d. l. si.

Valet pactum de stando super expensis dicto part. maxime cum iuramento. Alex. in 2. vol. conf. 37. in pen. & vlt. colum. Vezinus.

Potest tamen taxa reuocari, si fuit male taxatum. doct. in l. videamus. §. deferre. maxime Alex. in 2. col. ff. de in litem iurando. Ias. in d. §. siue autem. in prin. 9. col. doct. in c. si. quod met. causa. Idem.

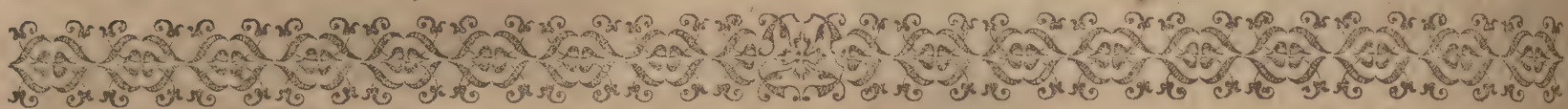
An index qui pronuntiat se incompetentem, possit in expensas condemnare? vide Fed. conf. 133. Bellac.

Expensae factae in litigando, per iuramentum probantur. l. sancimus. C. de iudi. Hyppol. de Marf. in rep. rub. de probatio. vers. rursus. Vezin.

Index debet habere a potestate seu vica. expensas victus et eundo & redeundo. Ias. in l. si non sortem. §. libertus. col. 11. ff. de cond. ind. Vezin.

Index per inquisitionem indebitè procedens, si de hoc constet etiam ex processu, tenetur parti ad interesse, damna, & expen. l. seueriter. & ibi Cyn. C. de excus. tut. Bal. in auth. generaliter. C. de epis. & cler. cir. fi. in l. non ignoret. C. de fruct. & lit. expens. Balb. decif. 400.

VNDECIMI LOCI FINIS.

SYNTAGMATIS

COMMVNIVM OPINIONVM

SIVE RECEPTARVM V. I. SENTENTIARVM,

In locos communes per titulos & capita distinctos.

MISCELLANEA.

LOCVS DVODECIMVS.

DE VERBORVM SIGNIFICATIONE.

TITVLVS PRIMVS.

CONCLUSIO I.

ARGVMENTVM.

Filiorum appellatione nepotes continentur.

Appellatione filiorum etiam nepotes continentur. l. liberorum. vers. sed & Papyrus. ff. de verb. sign. l. filij. eo. tit. l. iusta. eo. tit. l. Senatus. con. ff. de rit. nup. glo. in c. 2. de verb. sign. l. filium habeo. vbi Bart. Bald. & Ang. ff. ad Maced. Barb. in conf. 55. volum. 2. & in confil. 63. volum. 2.

Maxime quando est eadem ratio in nepote prout in filio. Paris. conf. 78. vol. 2. prout dicitur inferius.

Contrarium Maria. iun. in conf. 108. vol. 2.

Declaro, quia hoc procedit per interpretationem non ex propria verbi significatione. Dy. & Barba. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Sal. in l. 2. q. 21. C. de iure emphy. Io. Fab. in §. si. insti. qui testa. tut. dari poss. Cor. in conf. 90. vol. 3. Alex. in conf. 36. volum. 6. & in conf. 17. volum. 5. & in conf. 125. eo. volum. 5. Chass. in conf. 53. & in consue. Burgun. Maria. iun. in conf. 116. vol. 1. & conf. 108. vol. 2. Cor. in conf. 304. volum. 3. & in conf. 182. vol. 2.

Soc. in conf. 152. in prima subscriptione: vbi dicit quod ista est communis omnium opinio. & in secunda subscriptione. idem tenet Bald. in l. maximum vitium. vers. ex praedi-

cis. C. de lib. prate. & in l. Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posth. & in l. Titius. cod. titu. & in l. filium. in 2. not. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. Pet. de Anch. in repet. cap. 1. de consti. Ioan. Andr. in c. ad extirpandas. de fil. presby. Deci. in conf. 95. in 2. dubio. & in conf. 545. Cor. in conf. 207. vol. 2. Bal. in repe. l. in suis. ff. de lib. & posth. Abb. in c. ad extirpandas. de fil. presby. hoc voluit dicere gl. in verb. liberorum. in cle. 1. de baptismo. gl. in l. filij. ff. de ver. sign. gl. in l. sed & milites. Cide excus. tut. Bar. in l. alimenta. in fi. prin. ff. de alim. & cibar. leg. Cur. iun. in conf. 57. post Ias. in l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iud. Goza. in conf. 36.

Contrarium, quod sit ex propria significatione, tenet Barba. in conf. 10. vol. 2. & idem tenuit Iac. Butr. vt per Bal. in d. l. maximum vitium. C. de lib. prate. & idem voluit etiam gl. in §. si. insti. qui testa. tut. dar. poss.

Tertio amplia, vt hoc procedat in dispositione testatoris fauorabili facta erga filios, in qua nepotes continentur, per tex. in l. Lucius. la. fi. ff. de hare. insti. & ponit Bart. in d. l. liberorum. Ang. & Imo. in l. Lucius. la. fi. ff. de hare. insti. idem tenet Ang. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. Old. in conf. 269. inci. thema, siue tenor facti. Anto. de Butr. in cap. in quibusdam. de poen. Pet. de Anch. in clem. 1. de baptis. Card. Flor. in c. 2. de verb. sign. & in rubrica, de paren. qui fil. occid. Alex. in conf. 9. vol. 1. vbi dicit istam communem opin. & in conf. 5. vol. 3. & conf. 26. eodem volum. Soci. in conf. 14. vol. 1. Ias. in d. §. instituens. Capra in conf. 22. Curt. iun. in conf. 113. & conf. 22. vbi dicit istam opin. Bart. communiter teneri. & in conf. 116. Ias. in l. de quibus. ff. de legib. Soc. in conf. 249. Alex. in conf. 37. volum. 6. & in conf. 122. volum. 4. Deci. in conf. 391. vbi dicit istam opinionem communiter approbati. Corn. in confil. 207. volum. 2. Barb. in conf. 10. vol. 2. & ibi dicit istam communem opi. Rom. in conf. 148. Bald. in conf. 32. vol.

De verborum significatione. Locus XII. 110

32. vol. 4. & in consi. 362. eo. vol. 4. & in consi. 364. eod. volum. & in consi. 313. eo. vol. 4. & in consi. 13. vol. 3. & in l. i. C. de condi. infer. Iaso. in consi. 52. vol. 3. Io. Anto. Alexand. in consi. 28. Bert. in consi. 77. vol. 2. Goza. qui dicit istam communem opinionem in consi. 4. & in consi. 59. Cur. Senior. in consi. 45. versi. pramissis omnibus. Maria. Iun. in consi. 125. vol. 1. & consilio 146. vol. 2. & consi. 149. num. 3. vbi dicit hanc magis communem opi. Rui. consi. 101. vol. 2.

Contrarium tenuerunt Franc. Accur. consulendo. And. de Pis. & Rayn. Cy. Iac. de Aren. Bald. & Imol. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. vbi etiam Are. idem tenet. & idem tenet Bal. in repe. l. in suis. ff. de lib. & posth. Bal. i. quisquis. C. ad l. iul. ma. iest. Cor. in consi. 199. vol. 2. & in consi. 132. vol. 1. & in consi. 148. vol. 3. Socin. vbi dicit istam partem communem in consi. 104. vol. 3. & in consi. 73. vol. 4. Dec. in consi. 95. in secundo dubio. Alb. de Resa. in secunda parte statutorum. q. 106. Signorol. Homod. in consi. 247. Dec. in consi. 345. & in consi. 667. in fi. Roma. in consi. 438. in ultimo dubio. Corn. in consilio 182. vol. 2. & in consi. 190. vol. 4. & in consi. 230. volum. 3. Socin. in consi. 152. in secunda subscriptio. ad illud consilium, & similiter in 7. subscriptione. Aret. in consi. 145. Alexand. in consi. 1. vol. 1. Cur. Iun. in consi. 135. & in consi. 111. Ioan. Anton. Alexand. in consi. 144. vbi dicit istam magis communem opin. In quam etiam partem inclinat Corn. in consi. 304. vol. 3. Alciat. in l. liberorum. ff. de verbo. signifi. Bertran. in consi. 209. vol. 3. Zas. in consi. 7. vol. 1. Gual. caute. 4. in tit. de substitutio. Gozad. in consi. 36. Bert. in consilio 104. vol. 2. Pau. de Cast. in consilio. 97. inci. ne improprie. volum. 2. Ang. Arc. in §. fi. Institut. qui testa. tut. dari. poss.

Pro concordia harum opinionum dici potest q. si agitur de successione aui vel patris, & tunc quia nepos admittitur ad successionem vna cum patruo, appellatione filiorum veniunt nepotes: si vero ageretur de successione aliorum transfuersalium patruo excepto, tunc appellatione filiorum nepotes non continerentur: quia semper in dubio testator presumitur voluisse uti iure communi ita Aret. in consi. 145. quem sequitur Curt. Iun. in consi. 75. nu. 5.

Sed tenendo primam opi. magis communem, ex illa inferitur, ut in substitutione fideicommissaria, in qua inuitatur filij, veniunt nepotes: ita loquitur Marian. Iunior in consilio. 114. & in consi. 115. volum. 1. & in consilio 146. volum. 2. Berous quaestio. 112.

Contrarium tenet Mant. in consi. 275.

Et tenendo illam primam opi. Limita, nisi ipsi filij sint grauati, quia tunc grauatis filijs non conferuntur grauati nepotes. Cur. Iun. in consi. 111. Dec. in consi. 85. in 2. dubio. & Curt. Iun. in consi. 135. Ioan. Anton. Alex. in consi. 144. Guald. caute. 4. de substit. Paris. in consi. 31. volum. 2. nam quando ex dispositione testatoris resultat incommodum, appellatione filiorum non continentur nepotes. Ruin. consi. 131. volum. 2. & dicitur in §. limit.

Contrarium Cur. Iun. in consi. 116. Ioan. Anto. Alexand. in consi. 28. Dec. in consi. 391. Paris. consi. 60. vol. 2. & consi. 61. volum. 2. & consi. 17. vol. 3.

Sed quando agitur de substitutione fideicommissaria pasciua, etiam si agatur de grauamine si vocantur filij ad substitutionem fideicommissariam, videntur vocati nepotes. Paris. consi. 78. & consi. 87. volum. 2. & consi. 89. eod. vol. & consi. 14. & consi. 41. vol. 3. & consi. 7. num. 19. & num. 37. eodem vol.

Quodeo magis videtur procedere quando illa substitutio fideicommissaria possit importare tam commodum, quam etiam incommodum. ut per Paris. in consi. 51. nu. 37. vol. 3.

Secundo amplia, etiam si verbum filij, appositum sit per modum causae, vel conditionis, & dispositio contineat filiorum fauorem, vel commodum, & hoc siue in dispositione testatoris, siue in dispositione legis: ut per Bartol. in d. l. liberorum. Card. in cap. 2. de verb. signi. Pe. de Ancha. in clem. 1. de baptis. Ang. Areti. in §. fi. Insti. qui. test. tut. dari. poss.

Tertio amplia, quia in dispositione legis vbi dispositio continet filij fauorem, & tertij odium, sed principaliter fauorem filijs, tunc lex loquens in filijs nepotes comprehendit. Bartol. in d. l. liberorum. ff. de verbo. signifi. Cardin. in d. cap. 2. de verbo. signifi. Pet. de Ancha. in clem. 1. de baptis. Ang. Areti. in §. fi. Insti. qui. test. tut. dari. poss.

Quod amplia etiam si sit dispositio legis correctoria. Roman. consi. 129. Abba. in consi. 25. volum. 1. Barba. in consi. 10. volum. 2.

Limita, si dispositio contineret odium tertij, sine filij fauore; ut in statuto q. pater teneatur soluere condemnationem pro filio, dicit Bald. in l. penul. C. ad Macedo. Alexand. in consi. 56. volum. 5.

Quarto amplia in beneficiis principum, quia in eis fit larga interpretatio, & ideo appellatione filiorum veniunt nepotes. Bartol. in d. l. liberorum. Car. in d. c. 2. de verborum signifi. Pet. de Ancha. in d. clem. 1. de baptis. Iaso. in l. de quibus. ff. de legib. Petr. de Anchar. in cap. 1. dum tractat de interpretatione statutorum. ver. 3. principaliter. Alex. in consi. 17. volum. 5. Fel. ex mente Petr. de Ancha. & Barba. in c. causam, quae. de rescrip. Ruin. consi. 227. vol. 1.

Quinto amplia in feudis, in quibus appellatione filiorum veniunt nepotes. Bald. in cap. 1. de alie. feud. post. glo. 1. in §. 1. in verbo, reuertitur ad dominum. & ibi Mart. de Laud. in ver. & si clientulus. la. de Bel. & Aluarot. ibi Bal. etiam in cap. quae in ecclesiis. de constit. Alex. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. Pet. de Anch. in ca. canonum statuta. in 14. q. principali. in materia interpretationis declaratoria. in versi. sed quando verbum filij ponitur. de consi. Alexand. in consi. 122. volum. 4. & in consi. 17. volum. 5. Iaso. in l. de quibus. ff. de legib. & in l. si extraneus. ff. de cōdi. causa dat. & in d. §. instituēs.

Idem sentit Bartol. in d. l. liberorum. versi. quare quid in rescripto principis. Alexan. in consi. 26. volum. 5. qui dicit, q. in feudis appellatione filiorum veniunt omnes descendentes. Trig. sing. 19. Paris. in consi. 20. vol. 1. Ruin. consi. 45. vol. 1. & consi. 203. vol. 2. & consi. 195. vol. 3. & consi. 167. vol. 5.

Contrarium, quod imo in feudis appellatione filiorum non veniant nepotes, tenuit Salicet. in l. 2. quaestio. 21. C. de inre emphyt. Imo. in l. quod dicitur. ff. de verbo. obliga. vbi dicit q. quando pater stipulatur filiis in actu, qui filiis potest conuenire ut filiis, & filiis ut haeredibus, tunc appellatione filiorum non veniunt nepotes. Alex. in consi. 204. vol. 2. Fel. in c. per tuas. de proba. Roch. in cap. fin. secundum parvam impressionem. ver. & hoc facit. de consue.

Concordat Curt. Iun. in tract. de feu. in 2. part. quod in feudo concesso a principe habeat locum prima opinio, in feudo concesso ab inferiore procedat secunda opi.

Sexto amplia, etiam stante statuto, quod stante filio masculino, filia femina excludatur, nam non modo filius excludet filiam, sed etiam nepos ex filio masculino excludet filiam. hoc tenuit Iac. Butr. in sua dispositio. quem sequitur Bar. in l. libero. ff. de verbo. signifi. Card. in cap. 2. de verbo. signifi. Petr. de Ancha. in clem. 1. de baptis. Bald. in l. 2. in fi. C. de in ius voc. & ibi Salicet. & Pau. de Cast. Ioan. Andr. in add. Specu. super rubr. de success. ab intesta. Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. prate. Salicet. Petr. de Anchar. in repet. c. canonum statuta. de consi. Chass. in consuetu. Burg. Ias. in l. 2. C. de in ius vocan. & ibi Dec. vbi dicit istam esse communem opinionem. Fulgo. in consi. 78. Pau. de Cast. in consi. 40. volum. 2. Georg. Nat. in cap. quamuis. de pactis in 6. Cur. Iun. in consi. 111. Pau. de Cast. in l. maximum vitium. C. de lib. prate. Fulg. in l. de quib. & Ias. ibi vbi hanc dicit communem opinionem. ff. de legib. Socin. in consilio feudali. inter lecturas. alias in consi. 252. Ruin. in §. & quid si tantum in l. Gallus. ff. de lib. & posth. Roma. in consi. 129. in fi. Soc. in consi. 30. volum. 1. licet dicat aliquos tenere contrarium. Chass. in consi. 53. Hippol. in singul. 303. Matth. de Aulsi. super consi. alias in rubrica. de success. filio. num. 64. Roch. in c. fi. de consue. Brun. in tract. q. stant. masc. alias in 12. articulo. in 16. q. vbi late examinat. q. & limit. Paris. consi. 85. vol. 2. & consi. 52. vol. 3. Aimo. in consi. 155. Gram. consi. 26. vol. 1. & consi. 44. vol. 1. Ruin. consi. 12. vol. 1. & consi. 179. vol. 2. & consi. 25. vol. 3. & consi. 31. vbi declarat. vol. 3. & consi. 62. vol. 3. & consi. 66. vol. 2. & consi. 143. vol. 3. & consi. 58. vol. 5. Tiraq. de iur. primo genit. q. 40. nu. 46. glo. consue. Turouen.

Contrarium vero, q. nepos non excludat filiam, tenuit Bald. in l. si vero. §. de viro. in fi. ff. solut. matrimo. & in l. sed & milites. ff. de excu. tut. Christoph. Porc. in §. fi. Institut. qui testam. tut. dari. poss. Idem videtur tenere Imo. in d. l. si vero. ff. sol. mat. Aret. in consi. 164. Dec. in consi. 315. & in consi. 511. in fine & in consi. 441. in fin. & in consi. 625. & in consi. 588.

Et sicut filius & nepos excludunt filiam, ut supra dictum est ita etiam excludunt neptem ex filia: ut not. Bart. in consi. 133. Pau. de Cast. in l. maximum vitium. C. de lib. prater. & Bald. & Imo. in d. §. de viro. ff. solut. mat. Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. prater. & in l. quod vero. ff. de leg. Dec. in l. 2. C. de in ius voc. Georg. Nat. in c. quamuis. de pac. in 6. Dec. in consilio 634. Roch. in c. fi. de consue. Brun. in tract. quod stante masc. in 22. articulo. in 14. q. Lauren. in §. ceterum. Insti. de legi. agn. luc. ces. Rui. consi. 47. vol. 3.

Neptis autem ex filio masculino non excludit filiam testatoris, Bar. in d. l. liberorum. ver. quare, pone retento eodem themate. ff. de verb. signi. Bal. in l. Gallus. §. instituens. in fi. ff. de liber. & posthu. Sal. in l. 2. C. de in ius voc. Soci. in consi. 153. vbi declarat. & in consi. 296. Aret. in consi. 111. Dec. in consi. 309. Cassan.

Com. V. l. Opin.

Chassan. in consue. Burg. Matthæ. de Affict. super Const. Brun. in tract. quod stant. masc. Marian. Socin. iun. in consi. 1. vol. 1. Ruin. consi. 162. volum. 2. Tiraquel. de iur. primogeni. c. 13. nu. 6. Gramma. decif. 63.

Succesſiue quæritur an ſicut in hoc caſu neptis ex filia excluditur, ita nepos maſculus ex ſcœmina excludatur. & Barto. in §. videndum. in l. 2. ff. ad Tert. & in l. liberorum. verſ. quid ſi filia dotata. ff. de verbo. ſignifi. tenet. quod etiam nepos maſculus excludatur. idem voluit Bald. in l. maximum vitium. C. de lib. præter. Iaſ. in l. 1. C. de ſucceſ. edic. Pet. de Anch. in clem. 1. de bapt. Nicol. de Matt. & Cyn. in l. 1. C. quæ ſit lōg. conſue. Roma. in conſi. 40. And. de Iſer. in c. 1. de nat. ſuc. feud. Sal. in l. maximum vitium. in fi. C. de lib. præter. & ibi Corn. Ang. in §. ſed neque. in authen. de trien. & ſemiſ. Salyc. in l. 2. C. de in ius vocan. & in lillud. C. de ſac. ſan. eccl. in fi. Soc. in conſi. 63. vol. 3. Bal. in conſi. 171. in fi. vol. 2. Brun. in tract. de ſtatu. in 6. argu. verſ. 1. quæro. Corn. in conſi. 234. vol. 4. Iaſ. in conſi. 41. vol. 2. Lauren. in §. cæterum. Inſti. de leg. agnat. ſuc. Aret. in l. Gallus. §. nunc de lege. ff. de lib. & poſth. in fi. Iaſ. in l. qui ſe patris. C. unde libe. Io. Ant. Alex. in conſi. 16. Georg. Nat. in c. quamuis de pact. in 6.

Et facit, nam ſtante emphyteuſi recepta pro ſe, ſuiſque filiis maſculis, non venit nepos maſculus ex filia. Spec. in tit. de emphy. §. nunc aliqua. verſic. 146. Ruin. conſi. 22. volum. 3. & conſi. 47. volum. 3.

Contrarium q̄ non excludatur nepos maſculus ex filia, tenuit Fran. Tigrini, in conſi. inci. ſuper q. quæ oritur. Bald. in l. ſancimus. in fin. C. de inoffic. teſtam. Angel. in l. de quibus. ff. de legibus. ſentit hoc Barto. in conſi. 133. Cap. in conſi. 137.

Eſt verum, quod Bald. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. diſtinguebat, quod aut filia fuerat patri ſupreſtes, & tunc nepos excluderetur, aut prædeceſſerat, & tunc nepos non excludatur, quam diſtinctionem videtur ſequi Alexan. in conſi. 75. volum. 1.

Tamen illam reprobat Georg. Nat. in d. c. quamuis. de pactis. in 6.

Pau. vero de Caſt. in l. qui ſuperſtitis. in fi. ff. de acq. hære. diſtinguebat alio modo, quia aut dos filię fuerat per patrē recuperata, & tunc nepos excludatur, aut fuerat recuperata per filium, & tunc filius excludatur, & iſtam diſtinctionem ſequitur etiam Alex. in d. conſi. 75. vol. 1.

Sed etiam eſt non modica dubitatio inter Docto. vtrum ſi ſtante filio maſculo excluditur filia teſtatoris, ita excludatur neptis ex filio maſculo. Cy. in d. l. 1. C. quæ ſit lon. conſue. tenet quod neptis ex filio excludatur, & idem voluit Bal. in l. quod vero. ff. de legib. & Raph. Fulgo. Alex. Rimi. Iaſ. Dec. Pau. de Caſt. ibi, Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. late Iaſ. in conſi. 221. vol. 2. Georg. Nat. in c. quamuis. de pac. in 6. & dicit Curt. Sen. in conſi. 9. quod nepos maſculus excludet neptem ſcœminam ex maſculo, allegat Pau. de Caſt. in quodā conſilio quod non inuenio. Brun. in tract. q̄ ſtant. maſcu. & in 12. art. in 16. q. vbi iſtam dicit communem. Marian. Iun. conſi. 268. vol. 2. Ruin. conſi. 150. vol. 2.

Contrarium tenuit Bal. in d. l. 2. C. de in ius vocan. ſequitur Pet. de Anch. in repe. c. canonum ſtatuta. verſ. his igitur quinq; membris de conſtit. Soc. in conſi. 30. Alex. in conſi. 49. vol. 3. Soc. in conſi. 132. vol. 3. Pariſ. conſi. 41. vol. 3. Ruin. conſi. 143. vol. 2. & conſi. 161. vol. 2. & conſi. 19. vol. 3. Tiraq. de iur. primoge. q. 14. nu. 4 & 5.

Sed ſi nepos extaret ex filio maſculo, & nepos ex filia ſcœmina, & extaret etiam ſtatutum vt ſtatutibus filiis maſculis filia dotata non ſuccedat, proculdubio nepos ex maſculo excluderet nepotem ex ſcœmina. Ita tenet Bar. in l. liberorū. verſ. culo, quæro, pone aliquis dec. ſit. ff. de verbo. ſignifi. Bal. in l. maximum vitium. C. de liber. præter. Brun. in tract. quod ſtan. maſcul. in 16. q.

Septimo amplia, vt etiam in aliis ſtatutis, quæ non continent odium principaliter, appellatione filij veniat nepos. Cæpo. in conſi. ciui. 7. Ang. Aret. in §. ſi. inſti. qui teſta. tut. da. poſſ. Rom. in conſi. 129. Ang. in conſi. 88. Bal. in l. filium habeo. ff. ad Maced. Ruin. conſi. 63. vol. 3.

Contrarium Bal. in l. quiſquis. C. ad l. Iul. maieſt. Corne. in conſi. 132. vol. 1.

Tertio limita, niſi ſtatutum eſſet correctorium iuris cōis, vt per Chaff. in conſue. Burg. §. 11. nu. 8.

Item limita vt per Ruin. conſi. 8. vol. 3. quando contineret odium irrationabile.

Octauo amplia, nam ſemper vbi poteſt ex coniecturis apparere, quod diſponens ſenſerit de nepotibus, tunc proculdubio ſemper appellatione filiorum nepotes continentur. Aret. in conſi. 145. Cur. iun. in conſi. 111. Bal. in l. 1. C. de his, qui an-

te aper. tab. Soc. in conſi. 152. Cur. iun. in conſi. 114. & in conſi. 116. pariſ. conſi. 78. vol. 2.

Amplia, etiam ſi filij eſſent nominati nominibus propriis. Bald. in l. 1. C. de his, qui ante aper. tab. Cur. iun. conſi. 113.

Nono amplia, quia appellatione filij nepos continetur, qñ alias ſequeretur ſeparatio, vel aliquid iniquum, vel inhumanum emergeret. Barto. in l. liberorum. per illum tex. ff. de verbo. ſignifi. & per l. vxorem. §. concubinæ. ff. de leg. 3. & ibi Bar. no. refert & ſequitur Pet. de Anch. in clem. 1. de bapt. Car. in c. 2. de verbo. ſignifi. Idem tenet Bal. in l. Gallus. §. inſtituens. ff. de liber. & poſthum. Sign. de Homod. in conſi. 247. in fin. Socin. in conſi. 73. vol. 4. & in conſi. 152. vol. 1. Alex. in conſi. 5. vol. 3. in l. ſed ſi hac. §. liberos. ff. de in ius vocan. Curt. iun. in conſi. 9. & in conſi. 3. num. 8. vbi dicit communem opi. Alex. in conſi. 37. volum. 6. in reſpon. ad octauum argumen. Chaffan. in conſilio 13. num. 16.

Et idē quando alias eſſet odium irrationabile, tenuit Ruin. conſi. 8. volum. 5.

Decimo amplia, quia ſi verba conferuntur in certum futurum euentum, & eo tempore non reperiatur filius, ſed nepos, vt actus valeat, & diſpoſitio operetur, tunc appellatione filij nepos continetur. Imo. in l. Gallus. §. inſtituens. & ibi Alexan. Socin. & Iaſ. & Claud. ff. de liber. & poſthum. Corne. in conſi. 207. vol. 2. Ang. Aret. in §. ſi. inſti. qui teſta. tut. da. poſſ. Alex. in conſi. 9. vol. 1. & in conſi. 5. vol. 3. & in conſi. 26. vol. 3. Deci. in conſi. 391. Cur. iun. in conſi. 139. vbi dicit iſtud communiter teneri per Doc. & in conſi. 161. Alex. in conſi. 37. vol. 6. Curt. iun. in conſi. 57. Guald. in 4. cautel. de ſubſtit. Gozad. conſi. 36. & conſi. 59. Bertr. in conſi. 77. vol. 2. Pariſ. conſi. 78. volum. 2. & conſi. 51. vol. 3. Marian. iun. in conſi. 114. num. 3. vbi dicit communem opinionem. & in conſi. 116. num. 13. vol. 1. Dec. in conſi. 391. Gozad. in conſi. 4. num. 13. & num. 31. vbi dicit communem opinio.

Contrarium tenet Roman. in conſi. 438. in vltimo dubio. Aret. in conſi. 145. Dec. in conſi. 95. in 2. dubio. Socin. in conſilio 73. num. 19. volum. 4. vbi dicit opinionem Imol. non eſſe communem.

XI. Amplia, quando filius fuit conſideratus in diſpoſitione ratione agnationis, ſeu familiæ, quia tunc etiam nepos cōtinetur filij appellatione. Io. And. in addi. Spec. ſuper rubr. de ſucceſ. ab inteſt. Salice. in l. maximum vitium. C. de libe. præter. Imo. in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolo. matrim. Fulgoſ. in conſi. 78. Georg. Nat. in cap. quamuis. de pact. in 6. Paul. de Caſt. in conſi. 40. volum. 2. Iaſ. in l. de quibus. ff. de legibus. Curt. iun. in conſi. 111. Gozad. in conſi. 59. Pariſ. conſi. 85. vol. 2. Marian. iun. in conſi. 19. & in conſi. 116. num. 13. vbi dicit omnes ita tenere. volum. 1.

Et propterea dicitur, quod ſi perſona filij ſit conſiderata propter aliquam qualitatem, quæ etiam in perſona nepotis concurrat, appellatione filij ſemper nepos continetur. Paul. de Caſt. in l. filium habeo. ff. ad Maced.

Amplia, nam quando a teſtatore eſt cōſiderata ratio agnationis, diſpoſitio non ſolum ad primos duos gradus liberorum, ſed etiam ad alios poſt illos extenditur. vt per Pe. de Ancha. in conſi. 26. Bert. conſi. 30. vol. 1. in nouis.

XII. Amplia, quando auus nepotem filium nominare cōſueuiſſet. Bar. in l. alimenta. in fi. ff. de alim. & cib. lega. Rom. in l. ſi vero. §. de viro. in 33. alias 36. fallen. ff. ſolu. matrim. & in conſilio 438. in fin. Iaſ. in l. Gallus. §. inſtituens. ff. de libe. & poſth. Ang. Aret. in §. ſi. inſti. qui teſta. tut. da. poſſ. Socin. in conſi. 152. in 4. ſubſcript.

Iaſ. in l. ſi pater. C. de hæredit. inſtitu. vbi hoc dictum limita, niſi auus eodem tempore etiam filium haberet, quia tunc appellando filium intelligeretur potius de vero filio, quam de nepote.

XIII. Amplia, nam vt actus valeat, & non pereat, appellatione filij venit nepos. Bald. in d. l. Gallus. §. inſtituens. ff. de liber. & poſthum. Corn. in conſi. 207. volum. 2. Socin. in conſi. 73. num. 19. volum. 4.

XIII. Amplia, vt etiam appellatione filiarum veniant omnes deſcendentes ſcœminæ. Iun. in c. ſi vero. cl. 1. in fi. de ſen. excom. Bal. in Margarita. in verbo maior.

XV. Amplia, quia non modo veniunt nepotes, ſed etiam pronepotes. Bar. in l. 1. §. ſi quis. ff. de ſuis & legit. Pariſ. in conſi. 52. vol. 2. Aym. in conſi. 155. vbi declarat.

XVI. Amplia, etiam ſi dictum ſit de filiis ex ſuo corpore natis, nam adhuc etiam venirent nepotes. Bertrā. in conſi. 157. volum. 1. Ruin. conſi. 203. vol. 2. & conſi. 63. volum. 3. Vide infra in limitatione 13.

Primo limita, quia in titulis appellatione filiorum non veniunt nepotes. l. quid ſi nepotes. ff. de teſta. tut. & ibi Bar. in l. præcedenti.

cedenti. & Bald. in d. l. quid si nepotes. glo. in l. iusta. ff. de verb. sign. Bald. in l. liberorum. ff. de verbo. sign. Card. in cap. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Curt. iun. in conf. 121. est etiam tex. in §. fin. insti. qui testa. tut. dar. poss. Alexan. in conf. 36. volum. 6.

Vtrum autem hoc sit ex eo, quia in ultimis voluntatibus appellatione filiorum non veniat nepos, secundum vnam opi. vel ex eo, quia tutela respectu tutoris est onus. ut dicit Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign. vide supra. Doct. alleg. in 1. amplia. pro vna vel altera parte.

Amplia, ut etiam legis dispositio in tutelis loquens de filiis non comprehendat nepotes. 1. sed & milites. §. 1. ff. de excusat. tut. Bart. in d. l. liberorum. Alex. in conf. 37. vol. 6.

Secundo limita, in parte exheredante filium, quia tunc filij appellatio non comprehendit nepotem. glo. in l. filij. ff. de verb. sign. Bart. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Card. in c. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Ant. de But. in c. quibusdam. de pœn. Alex. in conf. 140. vol. 6.

Contrarium sentit Curt. iun. in conf. 11.

Tertio limita, nam in legato facto de alicuius persona vna cum filiis, non veniunt nepotes, quando non sequeretur dura separatio. l. liberorum. §. sed Papyrius. ff. de ver. sig. l. vxorem. §. concubina. ff. de leg. 3. vbi gl. Bar. in d. l. liberorum. Card. in c. 2. de ver. sig. Petr. de Anch. in clem. 1. de baptis.

Quarto limita, nam vbi in dispositione filius ponitur per modum causæ, vel conditionis, & dispositio nō respiciat filij cōmodū, nisi in dispositione testatoris simus. siue simus in dispositione legis, tunc appellatione filij non cōprehenditur nepos: ita declarat Bar. in l. liberorum. de verb. sign. Card. in c. 2. de ver. sig. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Bal. in c. 1. §. & quia. qui feud. dar. poss. Goz. in conf. 36.

Quinto limita, nā in dispositione legis, vbi dispositio continet odium filiorum, appellatione filiorum non veniunt nepotes. ita tenet Bar. in d. l. liberorum. ff. de verb. sign. per l. patri. ff. de adult. cū l. seq. per l. lege lul. §. hoc capite. ff. de rit. nup. Card. in c. 2. de ver. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. glo. in c. apostolica. in glo. 1. 8. q. 1. Io. And. & Abb. in c. ad extirpandas. de fil. presby. Bal. in c. 1. §. & quia. qui feud. dar. poss. Bald. in l. pœn. C. ad Maced. cuius dictum sequitur Hip. in l. infans. ff. ad l. Corn. de ficar. Ang. in l. Titius. in prin. ff. de lib. & posth. in l. etiam. ff. solu. matr. Alexan. in conf. 56. vol. 5. & in conf. 140. vol. 6. Christoph. Porc. in §. fin. insti. qui testa. tut. dar. poss. Dec. in conf. 95. Alexan. in conf. 37. volum. 6. Guald. in 4. caute. de subfili.

Prout etiam in dispositione pœnali appellatione filiorum non veniunt nepotes. Ruin. in conf. 127. vol. 2.

Sublimitat tamen hoc Curt. iun. in conf. 111. quando dispositio esset vno respectu odiosa, tamen alio respectu contineret dispositionem fauorabilem. ut quando agitur de fœminis excludendis per masculos fauore agnationis. ut ibi p. eū.

Sed contra hanc sublimitationem est decisio. Bal. in conf. 362. vol. 4. incip. opiniones variaz.

Contrarium tamen in principali limitatione tenuit glo. in d. cap. ad extirpandas. de fil. presby. quæ dispositionem excludentem filios a successione in beneficiis paternis attulit etiam nepotes comprehendere. & illa opin. communiter approbatur. ut ibi per Abb. idem videtur velle. Bal. in l. quisquis. C. ad l. lul. maieft.

Et ideo Affli. super conf. rub. de arm. nu. 32. dicebat q. omnis constitutio contra ius, dum loquitur de filiis non comprehendit nepotes.

Sexto limita, nam licet in dispositione legis, regulariter filij appellatione veniat nepos, fallit, vbi lex vterius procedit restringendo suam dispositionem ad liberos primi gradus. l. iubemus. §. 1. C. ad Trebel. & ibi per Docto. Bald. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Card. in c. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Christoph. Porc. in §. fin. insti. qui testa. tut. dar. poss.

Septimo limita, nam appellatione filij venit nepos, nisi in filio insit aliqua qualitas, quæ non inest in nepote, propter quam qualitatē filij sit locus dispositioni, quia tunc nepos non venit. l. fi. C. de natu. lib. Bart. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Car. in d. c. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in cap. 1. de Bapt. Bal. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posthum. Christoph. Porc. in §. fin. qui testa. tut. dar. poss. in fi. Alexan. in conf. 4. vol. 4. Chailan. in conf. 12. Io. Ant. Alex. conf. 22. in fi. Corn. in conf. 23. vol. 4. Soc. in l. cum auus. ver. primus casus. ff. de condi. & demon. Hypp. in sing. 303. Zas. in conf. 7. vol. 1. Bru. in tract. quod stant. mascul. ver. & 1. quæro statutum prædictum. vbi declarat.

Octauo limita in privilegiis, in quibus filiorum appellatio

ne non veniunt nepotes. Bar. in d. l. liberorum. ff. de ver. sig. per l. sed & milites. ff. de excusat. tut. & ibi nō. Bal. Spec. in tit. de succ. ab intest. ver. quid si aliquis decedit. Bald. in l. iubemus. §. fin. in summario. C. ad Treb. Alex. in l. etiam. ff. solu. matr. Cardin. in c. 2. de verb. signifi. Petr. de Ancha. in clem. 1. de bapt. Deci. Neapol. 21. in nouis.

Fallit, quando ex tali privilegio nullus laderetur. ut per Alex. in l. etiam. ff. solu. matr. Bal. in l. maximum. vitium. C. de liber. præter.

Nono limita in contractibus in quibus appellatione filiorum non veniunt nepotes. Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Card. in c. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Ale. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. & in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. las. in d. §. instituens. Sal. in l. 2. q. 2. r. C. de iure emph. Io. Cald. in conf. 11. in titu. de locat. Imo. in c. potuit. in fin. de locat. Alexan. conf. 11. vol. 3. Alex. in conf. 17. volum. 5. & conf. 125. volum. 5. Trigo. sing. 19. Chailan. in conf. 33. Maria. iun. conf. 108. vol. 2. Ruin. conf. 13. vol. 1. & conf. 33. vol. 1. & conf. 203. nu. 22. vol. 2. Paris. in conf. 20. nu. 14. & num. 23. vol. 1.

Ex hoc autem infertur, quod in emphyteosi habita pro se, & filiis non veniunt nepotes. Imo. in l. cum vir. ff. de condi. & demon. Sal. in l. 2. in 2. q. C. de iur. emphy. & Imo. in l. quod dicitur. ff. de iur. obl. Ant. de But. in c. quibusdam. de pœn. Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. Ioan. Cald. in conf. 11. in titu. de locat. Alexan. in conf. 17. volum. 5. & in conf. 61. vol. 1. & in conf. 128. eod. volum. 1. hoc etiam sentit Imo. in cap. potuit. in fi. de locat. tenet expressè Ial. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posthum. Feli. in cap. per tuas. de probat. Alex. in conf. 11. vol. 3.

Contrarium sentit Bal. in d. l. cum vir. ut ponderat ibi Imo. ut per Bert. in conf. 50. vol. 2.

Tenendo primam opinionem communem, amplia etiam procedere in donatione: ut per Marian. iun. in conf. 108. volum. 2.

Sublimita quando pater fuisset stipulatus filiis nō ut filiis, sed ut hæredibus, quo casu non solum venirent nepotes, sed etiam extranei. ut per Im. in l. quod dicitur. ff. de ver. obl. Bertr. in conf. 50. nu. 4. vol. 2. in nouis.

Decimo limita ut conclusio habeat locum in nepotib. natis, secus in nascituris, quia appellatione filiorum non veniunt nepotes nascituri, sed tantum nati, sicuti dispositio de liberis habet tantum locum in natis. Alex. in conf. 184. vol. 2. Cor. in conf. 199. volum. 2. Soci. in conf. 75. volum. 3. Dec. in conf. 95. Cor. in conf. 290. in fi. vol. 4. Soci. in conf. 52. in 2. 3. 4. 5. & vltima subscriptione. Goz. in conf. 36. Paris. in conf. 20. volum. 3.

Contrarium in casu, quando testator, vel alius disponens contulit verba in certum futurum euentum: tenuit Curt. iun. in conf. 111. Ioan. Ant. Alexan. in conf. 8. & conf. 228. Maria. iun. in conf. 172. volum. 2. Rui. conf. 118. volum. 2. & conf. 123. volum. 2.

Sublimita primam opi. non habere locum in contractibus. Bar. in litem præter. ff. de ius. & legit. Rui. in conf. 35. num. 14. vol. 1. & in conf. 127. eo. vol.

Secundo sublimita quando dispositio loqueretur de filiis natis, & nascituris. Ruin. post alios in dict. conf. 35. num. 14. volum. 1.

Tertio sublimita, quia licet nepotes non sint nati, tamen sufficit si fuerint saltem concepti tempore testamenti, vel tempore mortis testatoris. ut tradit Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in glo. 6. num. 85.

XI. Limita, quando filij sunt nominati nominibus propriis, tunc enim non veniunt nepotes. Bart. in l. Gallus. §. instituens. ff. de lib. & posth. Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Card. in c. 2. de verb. sign. Petr. de Anch. in clem. 1. de bapt. Curt. iun. conf. 121. Ia. de Beluis. in auth. de resti. fideic. Adex. in conf. 37. vol. 6. Curt. iun. in conf. 57. num. 2. vbi dicit communem opi. & in conf. 114. num. 5. vbi idem dicit. Gozad. in conf. 4. & in conf. 29. & in conf. 36. Bert. conf. 104. vol. 2. Paris. conf. 20. vol. 3. Aim. in conf. 98. Ruin. conf. 117. volum. 2. & conf. 120. volum. 2. & conf. 79. volum. 2. & conf. 121. volum. 3. & conf. 129. volum. 3.

Vbi etiam ampliat, quando testator loquitur de filiis nascituris. & conf. 133. vol. 3. & conf. 136. vol. 3. Maria. iun. in conf. 149. nu. 7. volum. 2.

Contrarium in filiis nascituris tenet Paris. in conf. 52. nu. 22. volum. 3. Maria. iun. in conf. 146. num. 10. ver. idem etiam. firmat. vol. 2.

XII. Limita quando dispositio esset verificata in filio, tunc non extenderetur ad nepotem. Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign.

Commun. V. l. Opin.

signi. Alexan. conf. 105. vol. 1. & conf. 111. vol. 3. Dec. in conf. 95. Gozad. conf. 36. Bertr. conf. 23. vol. 1. & in conf. 166. vol. 1. & conf. 14. vol. 2. Paris. conf. 20. vol. 3. Rui. conf. 132. vol. 3. Curt. Iun. in conf. 113. Corn. in conf. 290. vol. 4.

Vel si posset verificari, vt quia tempore, quo cedit dies, extat filius, & nepos, nam cum possit verificari in filio non verificatur in nepote. Ang. Aretin. in §. fi. Inst. qui test. tut. dar. pos. Cor. in conf. 131. vol. 3. conf. 307. vol. 1. Goza. conf. 36. Paris. in conf. 31. vol. 2. & conf. 86. & conf. 87. vol. 2. Ruin. conf. 78. volum. 2. & conf. 92. vol. 2. & conf. 203. volum. 2. vbi declarat. & conf. 132. vol. 3. Cur. iun. conf. 57. ver. præterea ad aliud. Imo si tempore dispositionis factæ testator habebat filios, nō censetur sensisse de nepotibus, secundum alios. vt per Bald. in l. Gallus §. instituēs. ff. de lib. & posth. Soc. cōf. 152. & cōf. 73. vol. 4. Alex. in conf. 9. vol. 1. Corn. in conf. 207. vol. 2. & conf. 290. vol. 4. Marian. iun. conf. 149. in fi. vol. 2. 10. Fab. & Angel. Aret. in §. fin. Insti. qui testa. tut. dar. pos. Iaso. in l. si pater. nu. 3. C. de hæret. institut. Alex. conf. 37. num. 17. versic. non obstat alia ratio. volum. 6.

Contrarium sentit Maria. Iun. in conf. 146. vol. 2.

Tenendo principalem limitationem, Amplia vt non solum habeat locum si dispositio sit verificata, sed etiam si possibile est vt possit verificari. Ruin. in conf. 8. nu. 8. vol. 5.

Declara principalem limitationem habere locum quando simpliciter fuisset facta mentio de filiis, secus quando essent verba denotantia tractum successuum: vel quia dictū fuisset de posteris. ita declarat Rui. conf. 117. nu. 19. vol. 2.

XII. Limita, si dictum sit de filiis natis ex filio, quia tunc non veniunt nepotes ex filia. Bar. in l. Gallus §. instituens. ff. de lib. & posth. & conf. 133. Cor. in conf. 199. vol. 2. Alex. in cōf. 56. vol. 5. Rapha. in d. §. instituens. & ibi. Alex.

Contrarium, q̄mo etiam si dictū sit de filiis natis ex filio veniant nepotes ex filia. tenuit Ang. & Imo. in l. Lucius ff. de hære. insti. Bal. in l. 1. C. de conditio. insert. Bar. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Bald. in c. 1. §. filia verò. in fi. de suc. feud. & in conf. 19. vol. 5. & in conf. 13. vol. 3. Ias. in d. §. instituens. Rom. in conf. 148. Capra in conf. 22. Cor. in conf. 207. vol. 2. & cōf. 290. volum. 4. Cur. iun. in conf. 113. Socy. in conf. 51. vol. 4. & in conf. 14. volum. 1. Bertr. in conf. 157. volum. 1. Ruin. conf. 203. vol. 2. & conf. 63. volum. 3.

XIII. Limita in prohibitione alienationis facta filiis, in qua non comprehenduntur nepotes. ita Dy. Ray. & Bar. in l. filiū. fa. §. diui. ff. de leg. 1. per tex. in §. nos igitur. in auth. de rest. fideic. Cy. Bal. & Sal. in l. voluntas. C. de fideicom. in fi. sequitur Imo. in d. §. diui. tenet glo. & Ang. in d. §. nos igitur. in auth. de rest. fideic. Alex. & Ias. in d. §. diui. in 1. & 2. lect. idē tenet Bart. in l. Lucius. §. 1. ff. de leg. 3. Bal. in l. quisquis. C. ad l. Iul. mai. Socy. in reg. 274. Dec. in conf. 182. Alex. in cōf. 56. vol. 5. & conf. 140. vol. 6. & in conf. 1. vol. 1. Cur. in cōf. 135. Soc. in conf. 773. vol. 4. Dec. in conf. 95. Ias. in l. Gallus. in §. instituens. ff. de lib. & posth. Ale. in cōf. 5. in fi. vol. 3. & cōf. 59. eō. vol. 3. Cur. iun. in cōf. 43. Soc. in cōf. 43. vol. 3. Ro. in cōf. 457. Alex. in cōf. 37. vol. 6. & cōf. 36. vol. 3. Paris. in cōf. 32. vol. 1. & cōf. 31. vol. 2. & cōf. 92. vol. 2. & cōf. 1. & conf. 7. & in conf. 50. vol. 3. Mant. conf. 144. Maria. Iun. conf. 163. vol. 2. Rui. conf. 101. vol. 1. & conf. 108. vol. 2. & conf. 109. vol. 2. & cōf. 112. vol. 2. & conf. 117. vol. 2. & conf. 124. vol. 2. & conf. 127. vol. 2. & conf. 130. vol. 2. & cōf. 13. vol. 2. & conf. 134. vol. 3. & conf. 171. vol. 3.

Sublimita si fuisset facta prohibitio alienationis ea ratione vt bona perpetuo in familia remanerent, quia tunc etiā ad nepotes extenderetur. Rom. conf. 462. Soc. in conf. 44. volum. 3. Cur. iun. in conf. 43. nu. 11. Paris. in conf. 32. nu. 36. vol. 1. & in conf. 92. nu. 51. vol. 2. & in conf. 1. nu. 38. & conf. 7. nu. 18. & in conf. 50. in fi. vol. 3. & in conf. 52. nu. 20. eō. vol.

Amplia istam decimam quartam limitationem, vt nec appellatione filiorum in prohibitione alienationis veniant pronepotes, vel proneptes. Rui. conf. 30. vol. 2.

Contrarium sentit Iac. de Bellouisin tit. de restit. fideicom. vt ponderat ibi Bart. voluit etiam Io. Crot. in rep. §. diui. ff. de leg. 1. lo. Ant. Alex. in conf. 1.

XV. Limita, quando idem disponens, vt diuersa accepisset in eadem dispositione verbum filios, & verbum liberos, quia ex hoc deprehenditur, q̄ accepit verbum filios, tantummodo pro filiis primi gradus. ita tenet Cor. in conf. 304. vol. 3. Socy. in conf. 152. vol. 1. idem dicit Cor. in conf. 90. vol. 3.

Et idem quando posuisset, vt diuersa verbum, filios, & nepotes. Goz. in conf. 29. & conf. 30. Paris. conf. 86. vol. 2. Maria. Iun. conf. 168. vol. 2. Rui. conf. 141. vol. 2.

XVI. Limita, quando si fieret ista interpretatio, vt appellatione filiorū veniāt nepotes, fieret alteri piudiciū. Bal. in l. sed & milites. ff. de exc. tu. in l. 2. C. de bo. mat. Ale. in l. et. ff. sol. ma.

XVII. Limita, quando filij essent nominati nominib. propriis, & postea dictum esset, si dicti filij mei. Alexan. conf. 140. vol. 6. Dec. in conf. 291. Zas. in conf. 7. vol. 1. Goz. in conf. 29. Rui. conf. 117. vol. 2. & con. 181. vol. 2.

Et idem si dictū sit, si dicti filij sui. Mari. Iun. in cōf. 163. vol. 2.

Et idem si dictum esset, q̄ succederent alij superstites Ruin. conf. 181. volum. 2.

XVIII. Limita, quādo si fieret ista extēsiō, vt appellatione filiorū venirēt nepotes, filij ipsi remanerēt grauati per fideic. restituere ipsis nepotib. Pau. de Cast. in conf. 97. vol. 2. Dec. in conf. 95. & in conf. 567. in fi. Corn. in conf. 182. vol. 2. & conf. 199. vol. 2. Curt. Iun. conf. 112. Maria. Iun. in conf. 111. vol. 1. vide supra in prima amplia.

XIX. Limita in extraneo disponēte erga extraneum, & eius filios, nam tunc non veniunt nepotes appellatione filiorum. secundum Fran. Accursij, qui ita consuluit, prout refert Cyn. & Bald. in d. §. instituens.

Tamen ista distinctio non est vera, nec tenetur per Doct. vt per Alex. in conf. 37. volum. 6.

XX. Limita, quando ex communi vsu loquendi aliter filij, & aliter nepotes appellarentur. l. quid si nepotes. ff. de test. tu. §. fi. Insti. qui test. tuto. dar. pos. not. Iaco. Butr. in 1. conf. Digestorum. Ant. de But. in proēm. Decretal. in princ. Zas. in 7. conf. vol. 1. Bertran in conf. 219. vol. 3.

Et hoc declara, si modo iste communis vsus loquendi legitime probetur. vt declarat Alex. in conf. 37. vol. 7. & per Rui. conf. 63. volum. 8.

Contrarium Mant. conf. 198.

Tenendo limitationem sublimita, nisi aliter de mente testator appareret, vt per Maria. conf. 146. vol. 2.

XXI. Limita, quādo discretiue testator esset locutus de filiis & nepotibus in eadē dispositione. Goz. ad conf. 4. Paris. conf. 86. vol. 2. Rui. conf. 131. vol. 2. vt fuit dictum supra in 15. limit.

XXII. Limita, quando dictum esset de filiis primi gradus, quia non veniunt nepotes, vt per Chassa. conf. 53.

XXIII. Limita, quādo non esset eadem ratio in nepote, quæ in filio. Chassan. in conf. 53.

XXIII. Limita, quando si appellatione filij veniret nepos, sequeretur odium alterius: & ideo stante statuto, q̄ pater teneatur pro filio, non tenebitur pro nepote. Bal. in l. si qua. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Calcan. in conf. 1. Ruin. conf. 101. vol. 3. & conf. 8. Paris. conf. 86. vol. 5.

XXV. Limita, nam conditio, si sine filiis decesserit, non operatur, vt propterea ita dicantur nepotes inclusi, vt ex hoc dicantur vocati. vt per Paris. conf. 87. vol. 2.

XXVI. Limita, quando dictum esset de filiis superuuentibus, quia tunc appellatione filiorum non veniunt nepotes. Marian. Iun. in conf. 133. nu. 2. vol. 1.

XXVII. Limita, in priuilegiis tertii præiudicium conuenientibus. Ruin. conf. 227. vol. 1.

XXVIII. Limita, nā appellatione filiorū nō veniunt nepotes, quando lex quæ de filiis loquitur, disponit, q̄ illa dispositio ad alias personas non trahatur. Ruin. conf. 31. vol. 3.

XXIX. Limita, nam tunc appellatione filiorum veniunt nepotes, quando nepotes tenent primum locum, & non alius Rui. conf. 8. volum. 5.

CONCLUSIO II.

ARGUMENTVM.

Hæredis appellatione venit tam suus, quā extraneus.

Erbum hæres, regulariter verificatur in quolibet hærede, id est tam in hærede sanguinis, quā etiam in extraneo: ad hoc allegatur tex. in l. sciendum. ff. de verbo. sign. qui tex. non probat, quia tantum probat appellatione hæredis venire hæredes non modo primi, sed vterioris gradus.

Ad idem allegatur tex. in l. in annalibus. C. de lega. qui etiā tex. secundum Dec. in c. in præsentia. de probat. non probat nisi illud idem, q̄ probat text. in d. l. sciendum. sed iudicio meo dum tex. in d. l. in annalibus. dicit illud verbum continere omnes hæredes, probat regulam, nam si contineretur omnis hæres, ergo etiam extraneus, qui etiam hæres dicitur.

Istam regulam ponit Bart. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posth. quem sequitur ibi Bald. Ang. Imo. Paul. de Cast. Aret. Alex. Iason, Claud. Soc.

Et vltra ipsos hanc regulam ponit Inn. in rub. de iure patr. Bal. in c. 1. in fi. prin. de eo, qui sibi, & hæredibus suis. Ang. cōf. 305. Imo. in conf. 21. in fin. Socy. in conf. 257. Alex. conf. 36. vol. 3.

volum.3. Bald. in l. fi. in 7. oppos. C. de hered. insti.

Hac et opi. tenet Spe. in tit. de emphy. §. nunc aliqua. ver. 113. Idem ponit Abb. in c. in presentia. post Ant. de Butr. ibi. & ibi Dec. de prob. & ibi Imo. Alex. in conf. 56. vol. 2. Imo. in c. potuit. de loca. Alex. in conf. 189. vol. 2. Imo. in l. quod dicitur. ff. de verb. obl. & ibi Alex. Sal. in l. 2. in 22. q. C. de iure emphyt. Corn. in conf. 272. volum. 4. Maria. in conf. 182. volum. 2. Ruin. in conf. 188. volum. 2. Tiraq. de retract. conuen. §. 1. in glo. 6. num. 26.

Primo amplia, etiam si dictum sit de hærede suo in materia transmissibili ad omnem hæredem. Ita Spe. in tit. de emphy. §. nunc aliqua. in ver. 113. Barto. in d. §. etiam si parente. Alex. in cōf. 19. ver. 3. cōfirmatur. vol. 2. Dec. in c. in presentia. de prob. Ias. in §. etiam si parente. nu. 11. & istud fuit de mente Abb. in c. presentia. ver. si autem concessio fieret. de proba. Imo. in c. potuit. de loca. Alex. in conf. 189. vol. 2. Imo. in l. quod dicitur. ff. de verb. obl. & ibi Alex. vbi dicit istam communem opi. Sal. in l. 2. C. de iure emphy.

Contrarium tenuit Vber. de Bobio, vt refert Io. And. in addi. Spe. in tit. de emphy. in §. nunc aliqua. ver. 113.

Secundo amplia, etiam si conditio adiecta repugnet, si modo res sui natura sit transmissibilis ad omnes hæredes. Ita Bar. in d. l. Gallus. §. etiam si parente. in respon. ad l. in annalibus, C. de leg. & ibi Bal. Soc. ver. 4. cōclusio. & licet ista solutio Bar. ad l. in annalibus, reprobetur, vt per Alex. in d. §. etiam. & ibi Ias. & per Ias. latissime in d. l. in annalibus. tamen dictum in se est verum, vt per Aret. in d. §. etiam.

Primo limita, si sit facta mentio de hærede alicuius viuensis, quia cum viuens non habeat hæredem, respectu successionis, debet intelligi de hærede sanguinis. Ita Bart. ibi, in d. §. etiam. Pau. de Cast. Soc. Ias. Are. Albe. & Imo. ff. de lib. & posth. Soc. conf. 57. vol. 3. Paris. in conf. 31. vol. 2.

Secundo limita, si verbum hæres, profertur in materia, quæ sui natura non est transmissibilis, nisi ad descendentes. Ita Bar. in d. §. etiam si parente. & Bal. Pau. de Cast. Alex. Aret. Soci. Ias. nu. 15. & Claud. ff. de lib. & posth. Ant. de Butr. in d. c. in presentia. Abb. Imo. Dec. & ibi Fel. de proba. Bal. in l. etiam. in fi. vbi dicit istam communem opi. ff. sol. mat. idem Bal. in c. 1. in 8. not. de alie. feu. in l. 1. in 48. q. ff. de rer. diuis. sentit Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de ope. liber. Spe. in §. nunc aliqua. ver. 113. in tit. de emphy. Cald. in conf. 15. de ver. sig. & Bal. in l. liberti, libertæque. C. de ope. liber.

Idem tenet Imo. in d. l. etiam, vbi dicit hoc communiter teneri per Docto. ff. solu. matr. Ioan. de Plat. in l. 1. C. si imperia. liberal. soc. lib. 10. Alexan. in conf. 17. volum. 5. Soc. in conf. 19. volum. 1. Corne. in conf. 272. volum. 4. Soci. in conf. 57. volum. 3. Marian. iun. in conf. 76. num. 2. volum. 1. Ruin. in conf. 68. volum. 5.

Dec. loquens in materia feudali, in conf. 516. nu. 10. vbi dicit communem opinionem.

Contrarium Cy. in l. liberti, libertæque. ver. vnde facit ad quæst. C. de oper. libert.

Sublimita hanc limita. si in dispositione adiecta fuerit dictio, quibuscunq; nam tunc in ea etiam extranei comprehenduntur, vt dicitur infra in 4. conclusio. hoc eo. tit.

Secundo Sublimita, in feudo in quo non præstaretur seruitium personale, sed census pecuniarius: quod cum non retineat naturam veri feudi, ideo transit ad quemlibet hæredem etiam extraneum. Aret. in l. Gallus. §. etiam si parente. & ibi Soc. & Ias. nu. 20. & Clau. ff. de lib. & posth.

Tertio limita, quando resultaret absurdum, iniquum, vel impossibile, vel quid repugnans voluntati disponentis. Ita Bar. in d. §. etiam. & ibi Bal. Pau. de Cast. Soc. Ias. Ant. de Butr. in d. c. in presentia. & Abb. ibi & Dec. de prob. Ang. in cōf. 303. Alex. conf. 36. vol. 3. & conf. 49. vol. 6. Imo. in conf. 21. Paris. in d. c. in presentia. nu. 103. de proba.

Absurdum autem videtur sequi si conditio, si grauatus decesserit sine hærede, intelligeretur de hærede successionis, & non de hærede sanguinis, cum conditio semper esset extitura: quia semper quis decedit cū hærede successionis, ita procedit tex. in l. ex facto. §. fin. ff. ad Treb. & ibi hoc no. Bald. & Bar. in d. §. etiam. Bal. Pau. de Cast. So. Ab. in d. c. in presentia. & Dec. Ang. in conf. 266. in prin. & in l. 1. in prin. C. si imperia. liber. lib. 10. Cum. in conf. 125. in prin. Ias. in d. §. etiam. Aret. in c. in presentia. de prob. Cor. conf. 272. vol. 4. Imo. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig. & ibi Alex. Paris. conf. 89. vol. 2.

Amplia idem esse, si dictum sit de legitimo hærede, in substitutione conditionali. Guido Papæ q. 457.

Contra voluntatem autem disponentis esset, vt appellatione hæredis veniret extraneus, prout in casu q. Ricar. Malum. quam ponit Barto. in d. §. etiam si parente. nam si substitutio

fit facta, Titio instituto, de Caio, & eius hæredib. sub conditione, si decesserit Titius institutus sine liberis. quo casu extranei hæredes Titij non faciunt deficere conditionem substitutionis: eodem modo non est verisimile, vt quando testator inuitauit Caium, & eius hæredes ad substitutionem, q. voluerit vocare extraneos hæredes Caij, & fuit opinio recitata per Io. And. in addi. Spe. super rub. de test. in fi. sequitur Bal. in §. etiam & Raph. Cum. Pau. de Cast. Are. qui dicit communem; Soc. qui idem dicit. & Ias. qui idem dicit. & Raph. Cum. in l. ex facto. §. fi. ff. ad Treb. Raph. Fulg. in l. generaliter. C. de instit. & substit. in l. cum acutissimi. C. de fideic. Alex. conf. 93. vol. 3. & conf. 125. volum. 5. Cor. in conf. 275. volum. 4. Fulg. in conf. 17. in 2. dubio. Alex. conf. 37. ver. pro hoc ultimo facit. volum. 6. Soc. in conf. 12. volum. 3. Alexan. in conf. 139. volum. 6. Ruin. conf. 42. volum. 2.

Contrarium Ang. in d. §. etiam. & ibi Imo. Alex. & Claud. licet dicat alteram partem communem. Corn. in conf. 273. vol. 4. Deci. in conf. 294. vbi dicit maxime hanc opin. procedere quando dictum est, omnem hæredem.

Tenendo primam opi. quæ est communis, Limita secundū Paul. de Cast. in d. §. etiam. quando quis esset grauatus post mortem adiecta illa conditione, si decesserit sine liberis, sed tantummodo simpliciter facta sit substitutio post mortem, & non sit talis, in cuius persona conditio liberorum subintelligatur, prout in fratrem: nam tunc extranei hæredes substituti venirent tanquam vocati ad substitutionem, ex quo cessat ratio prædilectionis, in qua fundatur præcedens limitatio. Et licet ipse Paul. de Cast. non plenè firmet, tamen Aret. magis præcisè renet istam opi. quam ibi Soc. sequitur & Claud.

Prout etiam esset contra voluntatem testatoris, quando si verbum hæres, pro omni hærede etiam extraneo acciperetur, descendentes testatoris excluderetur ab extraneis, quod quidem repugnare videtur voluntati ipsius testatoris. arg. tex. in l. cum acutissimi. C. de fideic. in l. cum auus. ff. de condi. & demon. & istam conclusionem firmavit Alex. in conf. 105. ver. comprobatur. vol. 1. & conf. 37. ver. pro hoc ultimo facit. vol. 6. Ang. in conf. 305. in fi. Alex. conf. 36. volum. 3. & in conf. 49. volum. 6. Socin. in conf. 249. ver. sed huic obiectioni respondetur. uer. secunda difficultas. Idem fuit de mente Bart. in sua quæstio. in d. §. etiam. dum confirmat opinionem Richard. Malumbr. & idem uoluit Alciat. in l. hæredis appellatio. ff. de uerb. signi.

Et idem generaliter, quando si uerbum hæres acciperetur pro hærede iure successionis, sequeretur quod minus dilectus præferretur magis dilecto. Bald. in cap. 1. de natura suc. feud. & ponit Alexan. in d. conf. 93. uolum. 3. & conf. 105. uol. 1. uer. comprobatur.

Tertia est coniectura, quando primo testator in testamento declarauit, quales deberent esse personæ, ad quas bona sua peruenire uolebat, nam si in prohibitione postea alienationis dixerit, quia uolebat deuenire ad hæredes suos, intelligitur de talibus hæredibus sensisse, de quibus supra in alia parte testamenti fuerat loquutus, ut per Soc. in d. conf. 249. uer. sed huic obiectioni. & in conf. 57. uol. 3.

Quarta est coniectura, quando communis usus loquendi se haberet, ut uerbum hæres, pro descendenti acciperetur, ut dicit Bar. in conf. 52. incip. Salumbene. Bal. in conf. 325. in 4. parte, inci. uiso testamento Io. & in conf. 201. in fi. uol. 4. Soc. in d. conf. 249. uer. si aliquando & secundo. Imo. in conf. 21. uer. sed aduertendum. Dec. in conf. 38. Ias. in d. §. etiam si parente. uer. tamen tu aduerte.

Quarto limita, nam in substitutione appellatione hæredis uenit tantum hæres sanguinis. Ita Spe. in tit. de testa. §. in primis. uer. fi. & in tit. de emphy. §. nunc aliqua. uer. 113. quem sequitur Bald. in c. 1. de natu. suc. feud. in c. si pater. de testa. in 7. & in conf. 268. inci. proponitur, q. Manfredinus uol. 5. & in conf. 283. uolum. 2. & in conf. 49. uol. 3. Alex. in conf. 36. uer. ad prædicta. uolum. 3. & in conf. 49. uolum. 6. licet non plenè firmet. & in conf. 105. uer. sic. comprobatur. uolum. 1. Guido Papæ. quæst. 557. & decisio. 591. Chassan. in conf. 67. num. 20. Ruin. conf. 110. uolum. 2. & 174. ubi declarat. uolum. 2. & confilio. 158. uolum. 3.

Contrarium Pau. de Cast. in d. §. etiam. Aret. Alexan. Soc. in conf. 249. uer. sed huic obiectioni. Cor. in conf. 272. uol. 4. Cur. sen. in conf. 46. Maria. iun. in conf. 168. uol. 2. Soc. in conf. 57. uol. 3. habet dictum Spe. pro dubio.

Tenendo limitationem tanquam communem eam amplia, quia si hæres sanguinis fuisset hæres etiam in re certa institutus, ueniret proculdubio appellatione hæredis. Imo. in l. ex facto. uer. item attende secundo. ibi, ad prædicta facit. ff. de hæredib. insti. Guido Papæ q. 458.

Commu. V. I. Opinio.

Quinto limita, nisi dictum sit de hæredibus masculis, ut uidere potes in seq. conclusione.

Sexto limita, si dictum sit, q hæreditas uadat de hærede in hæredem. Paris. conf. 55. uol. 2.

Septimo limita, stante communi usu, q intelligatur de descendentes. Maria iun. in conf. 158. uol. 2. ut dictum est supra in quarta coniectura.

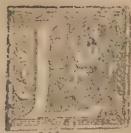
Octauo limita, quia in statuto exclusiuo fœminarum, uerbum hæres masculus, de descendentes tantummodo intelligitur. ut per Brun. post alios in tracta. quod stant. masc. in 12. art. in 33. quæst.

An eo casu quo appellatione hæredum ueniunt descendentes, necesse sit q descendentes sint hæredes, uide in sequenti conclusione.

CONCLUSIO III.

ARGUMENTVM.

Hæredis masculi appellatione in materia transitoria ad extraneos, an ueniat extraneus.

Icet in precedenti conclusione dictum fuerit, quod in materia transitoria ad extraneos hæredes appellatione hæredis ueniat etiam extraneus, tamen hoc non habet locum, quando dictum est de hæredibus masculis: tunc enim extraneus non comprehenditur, ita tenent Bal. Pau. de Cast. & Raph. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posth. Alex. conf. 195. volum. 1. las. conf. 118. volum. 4. Deci. in cap. in presentia. num. 49. ver. in ea. glo. ibi. de probatio. & conf. 395. Grat. conf. 55. volum. 1. Maria. iun. conf. 137. volum. 1. Gual. caut. 10. de acqui. hære. Ruin. conf. 122. vol. 1. & conf. 108. volum. 3. Bertr. conf. 23. vol. 1. Paris. conf. 55. volum. 2.

Contrarium uoluit Soci. in d. l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de lib. & posth.

Sed stante prima communi opinione dubitant Doctores. an necesse sit, ut filij, siue liberi sint hæredes, vel satis sit illos esse tantummodo descendentes, & in hoc casu quamplures ita distinguunt: nam aut dispositio est facta de liberis hæredibus, & tunc utraque qualitas requiritur, uidelicet & q sint descendentes, & q sint etiam hæredes. Ita Pau. de Cast. in l. ex facto. §. si quis autem. in fi. ff. ad Treb. quem sequitur Soc. in l. si filius qui patri. ff. de vulg. & pup. las. in l. si non sororem. §. libertus. ff. de condi. inde. Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. Imo. & Alex. in l. quod dicitur. cum plurib. seq. ff. de verb. obl. Alex. conf. 10. volum. 3. las. in l. si quis id quod. in 2. sublimitatione. ff. de iur. om. in. Guid. Pap. in sig. 95. l. 10. Crot. in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 68. ver. secundus casus est. ff. de verbo. oblig. Ferr. caut. 37. Afflic. super Const. in tit. de success. nob. num. 68.

Si uero in dispositione simpliciter sit facta mentio de hæredibus masculis, & tunc non requiritur q ipsi descendentes sint hæredes. Alex. in l. ex facto. §. si quis autem. & ibi Claud. in fi. ff. ad Treb. las. in conf. 8. volum. 3. Crem. in sig. 14. Bertr. conf. 42. volum. 3.

Et propterea Dec. conf. 305. tenet, quod si in inuestitura dicatur pro se, & hæredibus ex se descendentes utriusque sexus, non dicatur feudum hæreditarium, & idem tenet las. conf. 118. vers. nec obstat. volum. 4. Corne. conf. 100. volum. 4. & idem in emphyteusi dicit Bero. qui istam communem opinio. affirmat. quæstio. 17. Maria. iun. conf. 72. num. 25. & sequen. volum. 1.

Contrariam opi. ut etiam si dictum sit de hæredibus masculis, requiratur, q filij sint hæredes, sentit Bar. in l. ut iurifurandi §. si liberi. ff. de op. libe. & Bal. in tit. an agnati, vel filij, & pro ista opi. uidetur casus in cap. 1. iunctis iis. quæ ponit ibi la. de Belui. Aluar. & Card. in tit. de eo, qui sibi & hære suis.

Vbi tex. loquitur de eo, qui sibi, & hæredibus masculis fuit stipulatus, & tamen concludunt ibi Doct. feudum esse hæreditarium, ita ut non possit transire in descendentes, nisi sint hæredes. & hanc opi. tenet etiam Pau. de Cast. in l. Gallus. §. etiam si parente. ver. sed an requiritur. & ibi Aret. ff. de libe. & posth. Pau. de Cast. conf. 77. in fi. vol. 1. Alex. in conf. 16. vol. 5. & conf. 28. eod. volum. Capol. in conf. ciui. 3. l. 1. Ant. Alex. in conf. 18.

Afflic. decis. 140. ubi dicit ita sepe fuisse iudicatum, licet ipse contrarium teneat. & dec. 195. num. 7. ubi hanc dicit communem opinio. & decis. 240. num. 10. & super const. reg. in tit. de pœn. contu. in consti. inci. si quis post litem. nu. 17. Cur. conf. 138. Dec. conf. 308. nu. 9. Lofred. conf. 1. ubi latissimè. & conf.

46. Socy. conf. 50. vol. 3. Cur. in tracta. feu. in 1. par. in 8. q. prin. ver. 4. sub hac prima. Aimo conf. 197. num. 5. qui hanc dicit communem opinio. Grat. conf. 56. vol. 1. & in conf. 4. eo. vol. Maria. iun. conf. 58. vol. 2. Paris. conf. 33. num. 162. & sequen. vol. 1. & conf. 48. vol. 4. Rui. conf. 174. vol. 2. Bertr. conf. 18. vol. 1. in antiq. & ita etiam ego obtinui in Rota causa Tarui. fina feudi coram R. D. Joanne Clerici.

Tenendo hanc ultimam opi. tanquam magis communem, ex illa inferitur, ut si in inuestitura dicatur pro se, & hæredibus, illud dicatur feudum hæreditarium. Lofr. in conf. 14. num. 38. Grat. conf. 4. num. 42. vol. 1. qui hanc dicit communem opinio. Ruin. conf. 1. num. 12. vol. 1.

Et idem si dictum sit pro filiis hæredibus. Rui. conf. 15. vol. 1. & conf. 212. eo. vol. & conf. 102. nu. 3. vol. 1. Paris. conf. 43. nu. 10. vol. 4. ubi hanc dicit communem opi.

Primò amplia, idem esse, si facta sit Titio concessio, & hæredibus ex suo corpore legitime descendentes. Affli. deci. 40. & dec. 240. nu. 9. & seq. & super Const. Reg. in tit. de succ. nob. nu. 68. Paris. conf. 4. nu. 33. vol. 1. Lofred. conf. 46. nu. 11.

Limita, si dictum esset in inuestitura, cōcedimus tibi & hæredibus ex tuo corpore legitime descendentes, ita q maior natus præferatur minori, & masculus præferatur fœminæ quia tunc erit feudum ex pacto, & providentia, nō autem erit feudum hæreditarium, ut declarat Afflic. super Const. in tit. de success. nob. num. 69.

Secundò amplia, quia dicitur feudum hæreditarium, etiam si dictum sit, pro hæredibus & successoribus. Paris. conf. 2. vol. 1. & conf. 3. vol. 1. & conf. 4. vol. 1. & conf. 126. nu. 23. vol. 1.

Limita, quia si fiat mentio de hæredibus & successoribus in clausulis accessoriis, vel executiuis, tunc non diceretur feudum hæreditarium, ut declarat Paris. conf. 5. nu. 5. vol. 1.

Secundò limita, quia per ista uerba, hæredibus, & successoribus non constituitur simpliciter, & in distincte feudum hæreditarium. Paris. conf. 23. num. 172. volum. 1. & conf. 65. num. 10. volum. 3.

Secus autem si dicatur pro se, & hæredibus, quibuscunque: quia tunc simpliciter dicitur feudum hæreditarium. Marian. iun. conf. 72. num. 22. & seq. vol. 1. ubi hanc dicit communem opinio. & conf. 114. num. 9. vol. 2.

Tertiò amplia, quia idem est si dictum sit de hæredibus, & successoribus utriusque sexus. Lofred. conf. 1. num. 114. & pluribus sequentibus.

Quartò amplia idem esse, quando feudum recipitur pro se, & eius hæredibus legitimis, & successoribus. And. de l. sen. c. 1. in princ. & in §. hoc quoque. de success. feud. las. in prælo. feu. Franc. Cur. in conf. 82. Dec. conf. 78. & conf. 124. nu. 4. Fran. conf. 10. Paris. conf. 16. num. 12. ubi dicit communem. vol. 1. & conf. 65. num. 7. vol. 3.

Contrarium tenet Gozad. post alios ibi per eum allegatos in conf. 20. nu. 30. qui hanc dicit communem opinio.

Quintò amplia, quia etiam si feudum receptum sit pro se, & filiis, & hæredibus masculis, & fœminis, ac etiam pro hæredibus extraneis, nihilominus est feudum hæreditarium. Marian. iun. conf. 110. nu. 10. vol. 2. ubi dicit communem.

Sextò amplia, quia in d. bio feudum semper debet præsumi hæreditarium, non autem ex pacto, & providentia. Lald. & alij, in cap. 1. in tit. an agnati, vel filij. Cuna. in conf. 167. Alexand. conf. 26. volum. 5. Brun. conf. 80. Ruin. conf. 17. num. 3. volum. primo.

Contrarium tenet Mart. Laud. in c. 1. §. hoc quoque. ver. aut feudum non est hæreditarium. de suc. feud. & ibi And. de l. sen. quos refert Paris. conf. 23. nu. 134. vol. 1.

Limita principaliter, quia etiam casu quo necessarium sit quod descendens sit hæres, nihilominus sufficit, quod institutus in re certa. Pau. de Cast. in l. Gallus. §. etiam si parente. versicu. item in eo casu. ff. de libe. & posthum. Guido Papæ quæstio. 458.

Secundò limita, quando feudum receptum esset tantummodo pro se, & filiis, seu descendentes, quia tunc esset feudum ex pacto, & providentia, non autem hæreditarium. And. de l. sen. in c. 1. §. hoc quoque in tit. de suc. feud. & in c. 1. in princ. in tit. an agn. vel fil. Alex. conf. 50. vol. 4. & conf. 128. volum. 5. Paris. in conf. 5. nu. 2. & seq. vol. 1.

Tertiò limita, quando feudum esset receptum pro se, & suis de domo sua. Marian. iunior in conf. 103. num. 32. & sequen. volum. 2.

Quartò limita, quando dictum esset, pro se suisque hæredibus, filiis, & liberis utriusque sexus ex eo, & eius hæredibus, filiis, & liberis utriusque sexus, prout tradit Mari. iun. conf. 72. nu. 27. vers. potest & aliis modis, vol. 1.

Quintò limita, quia feudum potest esse hæreditarium quo ad quid,

ad quid, & quo ad quid non hereditarium. ut tradit Paris. in consi. 23. nu. 175. & seq. nu. 186. vol. 1.

Sexto limita, si dictum sit pro se, heredibus liberis vel descendens, quia quo ad liberos erit feudum hereditarium, & quo ad descendentes, qui sunt alternativè vocati, non erit feudum hereditarium. ut not. Rui. consi. 118. vers. sed istis non obstantibus. volum. 1.

CONCLUSIO. IIII.

ARGUMENTVM.

Hereditum appellatione propter dictionem quibuscunque, venit extraneus etiam in materia non transitoria ad heredes.

IN materia sui natura non transitoria ad heredes extraneos, si tamen dispositio loquitur de heredibus quibuscunque, etiam extranei heredes veniunt. Ita tenet Bald. in l. 1. in 34. questio. ff. de rer. diuis. in capit. Imperialem. vers. sed quid si concessum est feudum. de prohib. feu. alie. per Feder. Alex. in l. si patroni. ff. ad Treb. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. & in consi. 7. vol. 7. & consi. 95. eod. vol. in l. Gallus. in §. etiam si parente. ff. de lib. & posth. Roma. in l. id tempus. §. 1. de vsuc. Roma. & Alexand. in l. etiam si solutus. ff. de verb. obl. Abb. in consi. 3. in 3. dubio. vol. 2. Ias. in prælud. feu. & in l. si fideiussor. §. prætor ait. ff. qui satisd. cogant. in l. quædam. §. nihil. ff. de eden. in l. 2. C. de iure emphy. in consi. 17. vol. 3. & consi. 55. vol. 3. & consi. 115. vol. 4. & consi. 118. eod. vol.

Claud. in l. Gallus. §. etiam si parente. num. 19. ubi dicit communem opin. ff. de lib. & posth. Barb. in repe. 4. cum acutissimi. C. de fideicom. Ioan. Ant. Alexan. in consi. 110. Fely. in cap. in præsentia. de prob. Cur. Iun. in consi. 1. & consi. 32. & in consi. 48. & istam dicit communem idem Curt. Iun. in tract. feud. in 3. parte. & in 4. parte. Soc. in consi. 266. Dec. in consi. 436. Alex. in consi. 30. volum. 5. dec. Neap. 386. in antiqu. Fely. in cap. quia. V. de iudi. & in cap. in præsentia. de proba. Bru. in consi. 9. & in consi. 10. & in consi. 39. Soc. in consi. 237. Gozad. in consi. 8. Bert. in consi. 46. uol. 3. & in consi. 207. vol. 3. Affi. super Constit. Paris. consi. 9. volum. 1. & consi. 23. ubi dicit istam communem vol. 1. & consi. 71. vol. 3. ubi dicit istam communem. Grat. qui dicit istam communem in consi. 128. vol. 2. & consi. 163. vol. 2. Maria. Iun. consi. 103. ubi dicit communem. vol. 2. Rui. consi. 123. volum. 2.

Primo amplia, quia veniunt etiam filie feminae. ut per Rui. consi. 16. vol. 1. ubi etiam dicit, quod Bald. in c. Imperialem. non contrariatur dictis in §. donare. ubi tenuit contrarium.

Secundo amplia, nam nedom feminae, sed descendentes ex eis veniunt. Rui. consi. 39. & consi. 134. vol. 1. & consi. 149. vol. 2. & consi. 150. vol. 2. & consi. 188. vol. 2. & consi. 47. volum. 3. & consi. 105. uol. 3. & 41. uol. 5. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in glo. 7. nu. 21. & seq. ubi dicit propter istam distinctionem veniunt ea quæ alias non veniunt.

Tercio amplia, quia per istam dictionem quibuscunque, venit etiam singularis successor. Alexand. in l. etiam si solutus. matrimo. Abb. in consi. 3. in 3. dubio. volum. 2. Ias. in prælud. feu. vers. 3. limitat. & consi. 89. volum. 3. Grat. in consi. 35. num. 4. & sequen. volum. 1.

Tenendo istam opinionem tanquam magis comunem, primo declara, nam sub isto verbo, quorumcunque, veniunt ea, quæ sunt de iure communi, non quæ sunt de iure speciali, vel ex privilegio. Rui. in consi. 105. uol. 3.

Secundo Declara, nam restringitur istud verbum, quando agitur de tertij præiudicio. Rui. in consi. 105. uol. 3.

Tercio declara, quia clausula quibuscunque, non augeat, ut extendatur dispositio ad ea quæ sunt diuersæ speciei in materia stricte interpretanda. Rui. consi. 103. uol. 3.

Contrariam sententiam, quod etiam stante clausula, heredibus quibuscunque, non censeantur vocati extranei in materia alias ad heredes non transitoria, tenuit Bald. in capitu. 1. §. donare. qualiter olim feud. alie. pot. Bald. in l. cum uirum. in fin. C. de fideicom. Alexand. in consi. 50. in primo uolum. Mart. de Laud. in d. §. donare. Iacob. de S. Geor. in tracta. feud. in verbo. quibuscunque. Aret. & Socy. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de liberis & posthum. Dec. in capitulo in præsentia. de proba. & in consi. 171. & consi. 193. Corn. in consi. 199. volum. secundum. Ioan. Anto. Alexan. in consi. 90. Barb. in consi. 64. uolum. 1. in rub. de feud. Chassa. in consue. Burgun. Gozad. in consi. 26.

De clausula, quibuscunque aliis. uide Fely. in c. sedes. de rescri. & in cap. postulasti. eo. tit. & uide latè per Tiraq. de retract.

lignag. §. 1. in gl. 7. nu. 20. usque ad numerum 28.

Et de uerbo quocunque, uide Paris. in consi. 92. uol. 1. Rui. in consi. 77. uol. 2.

CONCLUSIO V.

ARGUMENTVM.

Dictio taxatiua adiecta in personam auctoris, an personam heredis excludat.

Non parum dubitationis habet articulus ille, an taxatiua dictio adiecta personæ auctoris, ipsius heredis personam excludat, nam quod heredis personam excludat, uidetur text. in l. non solum. la. 2. in §. tale ff. de lib. leg. Bart. in l. qui futurum. §. 1. uer. aut poterat habere. ff. de pact. Bald. in l. qui se patris. uer. si aut pronunciat, & præmittit. C. unde lib. Bar. in l. si sic stipulatus. uer. fallit si esset appositum. ff. de uerb. obl. Alex. in l. stipulatio. in prin. uer. 3. in uer. sed si. & ibi Aret. uer. sed illa iura. ff. de uerb. obl. Rui. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. uer. 4. fallit. Idem uoluit glo. in c. 1. §. omnes. in gl. mag. uer. e contra prima ratio. si de feu. fue. controu. Bal. in c. ad audientiam. el. 2. uer. sed nunquid stipendium. de rescri. Aret. in l. hæres in omne. uer. idem credit si promittat. ff. de acq. hæz.

Rui. consi. 53. ubi dicit istam communem. uer. nec etiam dicta promissio. & uer. unde quamuis. & consi. 184. uer. sic. non obstat etiam. uol. 1. & consi. 41. uer. sic. postremo non obstat. uolum. 1. & consi. 42. uer. sic. sed præmissis non obstantibus. uolum. 1. & uidetur sentire hanc opi. Ang. in d. l. si sic stipulatus, la grande, in fina. uer. ff. de uerb. obl. Et istam op. uidetur tenere Roch. in trac. iuris patri. in uerbo, ipse, uel is a quo. in 33. quæ. sed circa hanc quæst. Lamber. in tract. iur. patro. in 6. art. 2. quæst. principalis 2. part. primi lib. uer. aut est facta reseruat. per fundatorem.

Contrarium probat tex in l. necessarias. §. de uendendo. ff. de pig. act. Bald. in l. si. in fin. uer. sed pone. C. de act. emp. Rom. in l. stipulatio ista. in 4. no. uer. 4. quid si uendo. & ibi Ias. uer. sic. 4. not. ff. de uerb. obl. Alex. consi. 18. uer. sic. per quem text. uer. si pro hoc etiam facit. uol. 5. Dec. in l. hæredem. uer. si & qui promittit. Ias. in l. si tibi. §. si quis. uer. sic. aduerte tamen. ff. de pact. & in l. 2. §. item si in facto. uer. hinc est quod si promittit. ff. de uerb. obl. Goz. consi. 60. uer. unde sicut obligatio. Rom. in rub. de arb. uer. scias tamen. Alex. consi. 118. num. 11. uer. per quem tex. uol. 6. Bertach. in tract. gabel. in 1. par. in 12. quæst. Item uerum est. Barb. in c. si. uer. sed pone quod promittit. de emp. & ued. Cur. Sen. in consi. 76. uer. plus. Fabia. de Mont. in tract. de emp. & uend. in 6. parte prin. uer. si. circa 19. mebrum. Ias. in l. 1. uer. 4. lim. ff. si quis ius dicen. non obtemp. Ang. Aret. in §. actionum uer. quid si promittit. Inst. de act. Dec. consi. 262. uer. si etiam quod tantum. & consi. 281. uer. si ad maiorem tamen cautela. Roma. in l. hæres in omne. uer. imo plus notabiliter uoluit. ff. de acq. hæz. Calcan. in consi. 18. uer. cum ad hoc. Ias. in l. si sic stipulatus. la grande. uer. 2. quia quælibet cõuentio. ff. de uerb. obl. Corn. consi. 69. uer. & procedit etiam. uolum. 3. & consi. 2. uer. si. his tamen non obstantibus. volum. 4. Aimo de antiquo tempo. in 4. parte, num. 69. Rui. consi. 7. uer. si. sicut ergo. uol. 1. Gramm. consi. ciui. 71.

Pro concordia opi dixit Rui. consi. 94. uer. nec obft. uol. 1. quod aut quis promittit de facto suo tantum in contractu, in quo quis tenetur etiam de facto extranei, & tunc dictio taxatiua personam heredis non excludat: si autem dictio taxatiua fuit adiecta in contractu, in quo quis de facto extranei non tenetur, & tunc, ne taxatiua uideatur superflue appositum, persona heredis excludatur.

CONCLUSIO VI.

ARGUMENTVM.

Masculinum concipit femininum.

St uulgare dictum, ut masculinum à lege prolatum, etiam femininum concipiat. tex. est in l. 1. ff. de uerb. sign. & in l. pronuntiatio ff. e. in l. si ita. in prin. ff. de leg. 2. in l. qui duos. ff. de leg. 3. in l. si quis id, quod ubi Alb. Pau. de Castr. & Ias. ff. de iur. om. iud. & in l. ait prætor. ff. de iureiuran. Ad idem est tex. in l. hæc satisfactio. ff. de adop. & in l. 1. §. ait prætor. ubi Bal. ff. de consi. pecu. & in l. 1. §. de eo. ff. de pec. Ad idem est tex. in l. si quis in tantum iunctis Com. opin. Tom. iiij. P notatis

Commun. V. I. Opin.

notatis ibi per glos. magn. C. unde vi. vbi Bartol. in 1. quæstio. & Bal. & Sal. i. q. post Odo. i. q. gl. i. c. generali in gl. in ver. vniuersos. de elect. in 6. glos. in clem. 1. de sepult. & in l. cum proponas. C. de transactio. Bartol. in l. 1. ff. de verbo. signific. & in l. 1. §. sed & si incertum. ff. de vent. in poss. mit. Abba. in cap. 1. de baptis. Alex. in l. iuste possidet. ff. de acquiren. poss. Corn. conf. 82. vol. 2. & conf. 335. volum. 1. & conf. 232. volum. 3. & conf. 1. volum. 4. Fel. in cap. de monialibus. de sen. excommu. Betr. in conf. 9. volum. 3.

Ratio est, quia inter masculum & feminam non est constituenda differentia. ut dicit tex. in l. maximum vitium. C. de liber. prate. cum concordantib.

Et propterea inferitur, ut fratris appellatione veniat etiam soror, prout est tex. in l. tres fratres. ff. de pact. & ibi glo. 1. not. vbi etiam Bal. Angel. Pau. de Cast. & Ias. & est text. in l. fratres. C. de inof. testam. iunctis notatis per Ful. in conf. 71. & est tex. in l. Lucius. ff. famil. ereisc.

Declarat, ut hoc procedat in dispositione legis, non autem in dispositione hominis. Rui. conf. 124. vol. 3. & sentit Angel. in conf. 289. sed an sit verum, dicetur inferius.

Primo amplia ut conclusio procedat etiam in dispositione penali, & odiosa. ut not. Pau. de Cast. Alberic. & Ias. in l. si quis id quod. per illum text. ff. de iurisd. omni. iud. glo. in c. generali. de elect. in 6. & est tex. in c. si quis suadente. 17. quæstio. 4. iuncto tex. in c. mulieres. de sentent. excommunicatio. glo. in clem. 1. de sepul. vbi etiam Imo. glo. si. in l. cum proponas. C. de transact. Cyn. post Odo. in l. quicunque. C. de seru. fugi. vbi etiam Sal. gl. & Doct. in l. si quis in tantam. C. unde vi. Specu. in tit. de disput. & alle. aduoc. §. post hoc autem. Bart. in l. 1. §. sed si incertum. ff. de ven. in poss. mit. Anch. in c. generali. de elect. in 6. Ang. Aret. in §. si. Instit. qui testa. tut. dar. pos. Corn. conf. 11. volum. 1. Calcan. conf. 1. Hippol. in l. si quis viduam. ff. de q. & in l. 1. C. de rapt. vir. Ias. in conf. 142. volum. 2. & in l. Gallus. in prin. in 1. lectu. & in 2. lectu. ff. de lib. & posth. Dec. in l. femina. ff. de reg. iur. Chassan. in consuetud. Burg. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 203. & seq.

Contrarium tenet Alex. in conf. 335. volum. 1. Soci. in regu. 255. in 4. limit.

Tenendo primam opinionem tãquam magis communem eam declarat, ut habeat locum, quotiescunque odium esset rationabile, secus quando esset irrationabile. prout dicitur in limitationibus.

Secundo amplia, istud procedere in ultim. voluntatib. l. seruus legatus. in prin. & in §. sed si pueri. ff. de leg. 3. in l. qui dubs. ff. eod. in l. inter stuprum. §. si. ff. de adult. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Specu. in tit. de disp. & alle. §. post hoc autem. Odo. & Salic. in d. l. quicunque. C. de seru. fug. Bartol. in l. Plautius. ff. de aur. & argen. legat. Ancharan. in capit. generali. & ibi Domi. de elect. in 6. Rom. in conf. 148. Cuma. in conf. 166. Cor. in conf. 68. volum. 4. Soc. in conf. 55. vol. 3. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iud. & in l. tres fratres. ff. de pact. & conf. 142. vol. 2. Deci. in l. femina. ff. de regul. iur. Paris. conf. 41. volum. 3. Ruin. conf. 115. volum. 3. Tiraquel de retract. lignag. §. 1. in glos. 9. numero 219.

Prout etiam idem videmus in substitutione facta si quis decesserit sine filiis, quãtã in filiis masculis, quam in feminis verificatur. ut not. 10. Andr. Ant. de But. & alij. in cap. Rayn. de testa. Pet. de Anch. conf. 110. Alex. conf. 55. in fi. vol. 3. Soc. conf. 55. vol. 3. Calc. conf. 47. Dec. in conf. 15. Paris. conf. 18. vol. 2. & conf. 41. vol. 3. & conf. 52. vol. 3. Grat. conf. 53. & conf. 54. volum. 2. Marian. Iunior conf. 158. & conf. 168. volum. 2. Ruin. conf. 93. vol. 2. & in conf. 242. & conf. 146. vol. 2. & conf. 152. vol. 2. & conf. 115. vol. 3. & conf. 124. eo. vol.

Ex predictis inferitur, quod appellatione fratris venit soror in ultima voluntate. ut est tex. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de lega. 3. & in l. Lucius. §. Maui. el. 2. vbi glo. & Barto. ff. ad Treb. & no. Ang. Pau. de Cast. & Ias. in d. l. tres fratres. ff. de pact. & ponit Fulgo. conf. 71. inci. Mulier.

Ex quibus apparet conclusionem supra firmatam fratris appellatione sororem non venire in dispositione hominis, de iure non procedere prout tenet etiam Alexand. conf. 84. volum. 4. & conf. 14. & conf. 48. volum. 4. Dec. in l. femina. ff. de regul. iur.

Limita hanc principalem Ampliationem, ut in ultimis voluntatibus masculinum concipiat femininum, nam hoc non habet locum in dispositione odiosa, ut puta in exheredatione. tex. est in l. 1. §. sed si incertum. ff. de vent. in poss. mit. & ibi gl. & not. gl. in l. si ita scriptum. & ibi Bar. ff. de leg. 2. Specu. in tit. de disput. & alleg. §. post hoc autem. ver. vel ibi masculinum. Bart. in l. 1. ff. de verb. signi. & idem Bar. in conf. 54. incip. Ange. Maria. Odo. Fred. in l. quicunque. C. de seru. fug. Archi. in ca. si quis

suadente. 17. quæstio. 4. Imol. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Ias. in l. si quis id quod. in 3. limita. ff. de iur. om. iud. & in l. tres fratres. 4. limitat. ff. de pact. & in l. Gallus. in 1. lect. ff. de lib. & posth. Cuma. in conf. 166. Ang. Aret. in §. si. Instit. qui testa. tuto. dar. pos. Signoro. Homod. conf. 172.

Quinimo ex hoc inferit Bart. ut in fideicommissio iniuncto masculis non comprehendatur femina. in conf. 54. refer. & sequitur Corn. in conf. 233. vol. 3.

Secundo limita, quia ex verisimili mente testatoris masculinum non concipit femininum. Paris. conf. 41. num. 14. & seq. vol. 3. Maria. Iun. conf. 90. nu. 17. vol. 1.

Tertio limita, quando masculinum esset in dispositione testatoris pluries replicatum, quia tunc femininum non comprehendit. Soc. in conf. 100. vol. 4. Dec. in l. femina. ff. de reg. iur. Grat. conf. 65. nu. 2. vol. 2. conf. 68. nu. 18. vol. 2. & propterea quando in vna parte testamenti qualitas masculinitatis est expressa, intelligitur etiam in sequenti repetita. Maria. Iun. in conf. 90. num. 16. & seq. vol. 1.

Contra hanc limit. tenet Signo. Homod. in conf. 172.

Tertio amplia idem esse in rescriptis, in quibus masculinum concipit femininum, & propterea in illa clausula, & quidam alij etiam feminam continentur. Spec. in tit. de rescri. presen. §. si. ver. sed quæritur utrum. Archid. in c. si quis suadente. 17. q. 4. Ioan. Andr. in ca. cum in multis. vbi etiam Dom. de rescri. in 6. Dom. in c. generali. ver. 4. casu. de elect. in 6. Abb. in c. significauit. & ibi etiam apost. de rescri. Cõposte. in ca. sedes. eo. tit. Imo. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Ang. Aret. in §. si. Instit. qui rest. tuto. dar. pos. Ias. in l. si quis id quod. in 5. amplia. ff. de iur. om. iud. & in l. Gallus. in 1. lect. & in 2. lect. ff. de lib. & posth. & cõs. 142. vol. 2. Dec. in l. femina. ff. de regu. iur. Paris. in conf. 20. vol. 1. Tiraq. de retract. ligna. §. 1. in gl. 9. nu. 185. & nu. 204.

Contrarium Gomesin. c. 2. de rescri. in 6.

Quarto amplia, idem esse in privilegiis, in quibus masculinum femininum comprehendit. Bal. in c. ad audientiam. el. 1. ver. quæro nunquid de rescri. Do. in c. generali in 3. casu. de elect. in 6. Archi. in c. si quis suadente. 17. q. 4. Ias. in l. Gallus. in 1. lectu. & in 2. lectu. ff. de lib. & posth. & conf. 147. vol. 2. & in l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. Hip. in sing. 536. Dec. in l. femina. ff. de reg. iur. Rui. conf. 145. vol. 3. Tiraq. de retract. ligna. §. 1. in gl. 9. num. 184.

Contrarium in privilegiis contra ius commune, prout in privilegiis immunitatis tenet gl. in l. si ita scriptum. ff. de lega. 2. vbi Imo. ver. vlt. Car. in cõs. 135. Ang. Aret. in §. si. Instit. qui rest. tut. dar. pos. Alexan. in l. quia tale. ff. solu. mat. Signor. Homod. in conf. 172. Dec. conf. 478.

Et in privilegiis alteri præiudicialib. q. femina non contineatur, tenuit Dom. in c. generali. ver. si. in tertio casu. de elect. in 6. Dec. in conf. 454.

Declarat, quia prima opinio debet intelligi in beneficiis principum, ut tantummodo in eorum præiudicium ea sint interpretanda, ut masculinum concipiat femininum. Ita declarat Barba. conf. 57. vol. 2. Corn. conf. 177. vol. 4. Dec. conf. 468.

Sed tamen contra istam declarationem videtur obstar, quia etiam in beneficiis, & gratiis alteri non præiudicialibus, vbi puta in facultate legitimandi cõtessa Comiti Palatino, sub masculino non continetur femininum, prout consulu. Signoro. Homod. in conf. 186. quem refert & sequitur Card. Alex. in c. per venerabile §. quod autem. qui fil. sint legiti. Ias. in l. 2. ff. de verb. obi. Dec. conf. 453. Cur. conf. 9.

Quinto amplia, ut etiam in sententiis iudicis masculinum femininum contineat. Archi. in ca. si quis suadente. 17. q. 4. Alex. conf. 1. vol. 5. Alb. in l. quicunque. ver. si. & prædicta C. de seru. fug. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. gl. 9. nu. 210.

Contrarium tenet Dec. in l. femina. ff. de regul. iur. Cur. in tract. feud. in 3. par. Imo. in l. si ita. ff. de leg. 2. vbi dicit, quod in sententiis masculinum non concipit femininum: secus autem in statuto facto a iudice secundum ius commune, vel præter, quod concipit femininum. & istud sequitur Aret. in §. si. Instit. qui testa. tut. dar. pos.

Sexto amplia, quia conclusio procedit etiam in materia correctoria, ut est gl. in l. Gallus in prin. in verbo. neptis. quam ibi ad hoc ponderat Raph. Cuma. & ibi Galiaul. nu. 34. ff. de lib. & posth. & ibi Ias. in 2. lect. Ias. in l. si quis id, quid. ff. de iur. om. iud. & conf. 142. vol. 2. Fran. Cur. conf. 102. Tiraq. de retract. lignag. in §. 1. in gl. 9. nu. 218.

Contrarium tenet Ale. in d. l. Gallus. Corn. conf. 13. vol. 2. & cõs. 271. vol. 4. & conf. 191. vol. 4. conf. 222. vol. 3. & cõs. 248. eo. vol. Alex. conf. 29. vol. 3. & conf. 153. vol. 7. Soc. in reg. 255. in 9. limitatione. Dec. in l. femina. ff. de regu. iur.

Septimo amplia, quia procedit conclusio etiam si dispones trãseat de singulari ad plurale, ut quia dicat filio, & filiis, ut est.

est tex. in l. quisquis. & in l. Herennius. ff. de verb. sig. Signo. Homod. conf. 172. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurif. om. iud. & in l. tres fratres. ff. de pact.

Octauo amplia, vt hoc habeat locum etiam in statutis, in quibus masculinum concipit fœmininum, quando dispositio est fauorabilis, secus si sit odiosa. ita declarat Arch. post Hostie. in capit. si quis suadente. 17. quæstio. 4. Pet. de Anch. in conf. 112. Domi. in capitu. generali. de elect. in 6. Host. in cap. Raynal. de testa. Cuma. in conf. 84. Card. in clem. 1. de sepultu. Bal. Nouel. inter conf. Corn. 15. vol. 1. Alexan. conf. 84. vol. 4. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. Ruin. conf. 15. volum. 3. & in conf. 94. volum. 3.

Contrarium, quod in statutis masculinum contineat fœmininum etiam in materia odiosa virtute passiuæ interpretationis, dummodo statutum non contineat odium irrationabile, tenet Imo. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Arety. in §. fi. Instit. qui testa. tut. dar. pos. Cyn. in l. quicunque. C. de seru. fug. & in l. 1. q. antepe. C. qua sit long. consue. Bart. in l. iura. in fi. ff. de legib. & in l. 1. in fi. ff. de pact. & est gl. in cle. 1. de sepul. Paul. de Cast. & Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurif. om. iud. glo. fin. in l. cum proponas. C. de transac. Ang. in conf. 289. Saly. in l. 2. C. de noxal. act. Card. in clem. 1. de elect. Fulg. conf. 203. in fi. Ias. in l. Gallus. in 2. lect. & in 1. lect. ff. de lib. & posthum. Bald. in l. in multis. ff. de statu homi. & in l. sed & Iul. §. hoc senatus. ff. ad Maced. Roman. in conf. 98. in fin. Bald. Imo. Pau. de Cast. Roman. & Alex. in l. si constante. §. fin. ff. solut. matri. Hipp. in sing. 39. Bolog. in conf. 60. Cur. conf. 9. Goz. conf. 44. Marian. Iun. conf. 3. volum. 2.

Et hinc est, qd statuta excludentia fœminas propter masculos fauore agnationis, ex quo odium est rationabile, concipiunt etiam fœmininum. Rui. conf. 65. uol. 3. Tiraq. de retract. ligna. §. 1. in gl. 9. nu. 230. & seq.

Ex quibus inferitur, vt in statutis fratris appellatione veniat soror. Bal. in conf. 47. vol. 3. Alex. conf. 84. vol. 4. Bolog. in conf. 60. Cur. in conf. 9.

Quod est intelligendum quando adesset eadem ratio, secus si diuersa, prout declarat Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Contra hanc octauam ampliacionem, qd in statutis masculinum non concipiat fœmininum. tenet Card. in clem. 1. de sepult. Host. in c. Raynald. de testa. Ancha. in repe. ca. canonum statuta. in 14. q. de conf. Cuma. in conf. 266. Barba. conf. 50. volum. 3. Signoro. Homod. conf. 220. num. 4. Corne. conf. 224. volum. 2. & conf. 13. eo. vol. Soc. in reg. 255. in 3. fal. Capra in conf. 62. Alexand. conf. 234. volum. 6. & conf. 135. volum. 1. & conf. 24. volum. 2. & conf. 84. volum. 4. & conf. 29. volum. 3. Capol. conf. 26.

Et propterea dicebat Pau. de Cast. in conf. 119. volu. 1. qd in statutis appellatione fratris non venit soror. & idē tenet Cor. conf. 94. volum. 2. Capra in conf. 62. Georg. Natta in capitu. quamuis. de pact. in 6.

Tenendo istam partem, Limita eam non procedere in statutis ecclesiasticis, in quibus indistincte masculinum concipit fœmininum. Arch. in c. si quis suadente. 17. quæst. 4. Card. in clem. 1. de sepult. Host. in cap. Raynald. de testa. Dom. in c. generali. de elect. in 6.

Secundo limita, vt ista opi. procedat, qd appellatione fratris non continetur soror; quando ipsemet trater vel filius masculus fratris cum ea concurreret, secus si concurrat neptis. dec. Neap. 21. num. 10. in nou.

Sed circa hanc ampliacionem, teneas primam opi. vt in statutis non continentibus odium irrationabile masculinū concipiat fœmininum. quæ opin. est magis communis, vt apparet ex supra allegatis.

Quam opin. Amplia, etiam si in loco ad sunt statuta ad literam intelligenda. vt ponit Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. in glo. 9. numero 203.

Nono amplia, etiam si masculinum esset prolatum per verbum, si quis. vt tradunt Docto. & maxime Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurif. om. iud. Rebuf. in tract. nomi. in 8. quæstio. ver. 5. quæro.

Decimo amplia, vt istud procedat etiam in tutelis, vt dicit Maria. Iun. conf. 168. vol. 2.

XI. Amplia, vt conclusio habeat locum etiam in charitativo subsidio. vt tradit Fulg. conf. 121. in 1. dubio.

Primo limita hanc conclusionē, quia masculinum nō concipit fœmininum ex propria significatione, sed per extensionem, & interpretationem, aut propter rationis identitatem. vt est tex. in l. pronuntiatio. in verbo, porrigitur. ff. de verb. signifi. & est tex. in l. pen. in fi. C. de præpo. sac. cubi. lib. 12. & in l. cum adoptiuis. ver. quæ in filio. C. de adop. no. glo. Dyn. & Bart. in l. 1. ff. de verb. sig. Ia. But. in l. si quis in tantam. C. vnde

vi. vbi etiam Bart. Spec. in tit. de dispu. & alleg. §. post hoc autē, ver. vel vbi masculinum. Bar. in l. liberorum. uer. 2. principaliter. ff. de verb. signi. Cyn. Ang. & Saly. in l. quicunque. C. de seru. fug. Bal. in l. si. C. de hered. instit. & in l. 1. ff. de pecu. Imola in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Angel. Arety. in §. fin. Instit. qui testa. tut. dar. pos. Arch. in capit. si quis suadente. 17. quæstio. 4. Car. in clem. 1. de elect. & in c. Quintauallis. de iureiu. Abb. in conf. 36. vol. 1. Fulg. conf. 18. & conf. 63. & conf. 34. Cuma. in conf. 166. Corn. in conf. 14. vol. 2. & conf. 222. vol. 2. & conf. 224. vol. 2. & conf. 202. vol. 3. & conf. 325. volu. 1. & conf. 96. vol. 3. & conf. 271. vol. 1. & conf. 138. vol. 2. & conf. 275. volu. 4. Alexand. in conf. 45. volum. 7. & conf. 61. volu. 1. & conf. 29. volu. 3. & conf. 234. volum. 6. Socyn. in conf. 90. volum. 1. & conf. 73. volum. 4. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. & conf. 453. Grat. conf. 54. volum. 2. & conf. 64. volum. 2. & conf. 68. volum. 2. Ruin. conf. 15. volum. 3. Maria. Iun. conf. 168. volum. 2. & conf. 170. eod. vol.

Tiraq. de retract. ligna. §. 1. in gl. 9. nu. 178. Cur. Iun. in conf. 162. nu. 13. vbi dicit communem opi.

Contrarium, qd istud proueniat ex virtute comprehensua, non extensua, tenet Pet. de Anch. conf. 112. Bal. in l. si. in 14. q. de hare. inst. Ang. conf. 289. Georg. Natta in c. quamuis. de pact. in 6. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 223.

Et qd istud sit ex proprio significato, tenet Ale. conf. 48. vol. 4. & conf. 49. vol. 4. & conf. 84. uol. 4. & conf. 125. uol. 5. Maria. Iun. in conf. 30. num. 44. uol. 1. & conf. 104. uol. 2. & conf. 158. num. 34. eod. vol.

Sublimita primam opinio. magis communem habere locū quando verba sonāt sub nomine masculino, vt mulus, equus, filius, & idem si dicatur, si quis filius, si quis seruus, prout declarat Card. in clem. 1. de elect. & Alex. conf. 135. uol. 1.

Secus si verba cantarent sub nomine communi, vt homo & idem si dicatur si quis homo: quia tunc masculinum ex propria significatione fœmininum comprehenderet. Bart. in d. l. 1. ff. de verb. sig. & in l. si quis in tantam. C. vnde ui. Ancha. in c. generali. de elect. in 6. Dec. in d. l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Contrarium in hoc uoluit Im. in l. si ita. ff. de leg. 2. Are. in §. fi. Instit. qui testa. tut. dar. pos.

Declara primam opin. nam quādo in dispositione dictum sit, si quis, ad hoc vt ex proprietate sermonis comprehendatur etiam fœmininum, debet adiungi verbum, quod ex sui natura tam masculinum quam fœminam comprehendat. vt tradit Bart. in d. l. 1. ff. de verb. sig. & in l. si quis in tantam. C. vnde vi. & in l. 1. ff. de pecu. Pet. de Anch. in c. generali. de elect. in 6. & ibi Dom. Bal. in l. Gallus. in prin. ff. de lib. & posth. Sal. in l. quicunque. C. de seru. fugit. Card. in cle. 1. in 3. q. de elect. Corn. in conf. 13. vol. 2. Alex. in conf. 234. uol. 6.

Et tenendo istam opin. quam dicit communem Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. illam declara, & intellige habere locum quando adesset eadem ratio inter masculinum, & fœminā glo. prag. sanct.

Sed stante rationis diuersitate etiam sub signo, vel uerbo, si quis, fœmina non comprehenditur, non quia verbum non sit sui natura aptum continere, sed quia in dispositione legis indefinita non æquipollet vniuersali. ita declarat Bart. in l. 1. in fi. ff. de pecul. & Are. conf. 39. Dec. in d. l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Sed contra primum dictum, qd verbum, si quis, stans simpliciter, comprehendat fœmininam ex proprietate sermonis. tenuit Fulgo. in d. l. quicunque. C. de seru. fugit. & hanc opinionem tenuerunt consulendo Ioan. de Lig. & Card. & Saly. & Ioan. de Fantu. vt refert, & sequitur Corn. in conf. 275. vol. 4. & conf. 222. volum. 3. Imo. in l. si ita scriptum. ff. de lega. 2. Arety. in §. fin. Instit. qui testamen. tuto. dar. possunt. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur.

Sublimita, nisi testator voluerit conseruare agnationē, quia tunc masculinum non concipit fœmininum, vt not. Socyn. in conf. 73. volum. 4. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. in glo. 9. nu. 194. & dicitur inferius.

Secundo limita principaliter, quando diuersa ratio militaret in masculo, & diuersa in fœmina, quia tunc masculinū non comprehendit fœmininum. ita declarat Barto. in l. 1. ff. de ver. sign. & in l. quis in tantam. C. vnde vi. & in l. 1. ff. de pecu. Bal. in l. seruus. C. com. de suc. & in l. in multis. ff. de statu ho. & cōsil. 202. vol. 1. Sal. in l. quicunque. C. de seru. fug. Angel. conf. 67. Imo. in l. si ita scriptum. ff. de leg. 2. Are. in §. fi. Instit. qui testa. tut. dar. pos. Arc. in c. si quis suadente. 17. q. 4. Car. in cle. 1. de elec. Pau. de Eleaz. Anchar. & Domin. in capitulo generali. de electio. in 6. Ias. in l. si quis id quod in prima limitatio. ff. de iur. om. iud. Fulg. conf. 121. Corn. in conf. 224. volum. 2. & conf. 74. in fi. vol. 1. & conf. 13. vol. 2. & conf. 202. volu. 3. & confil. 199. vol. 2. in conf. 1. vol. 2. & conf. 14. vol. 2. & conf. 83. vol. 1. & Com. opi. Tom. iij. P. 2. conf.

Commu. V. I. Opinio.

conf. 172. vol. 4. & conf. 137. vol. 2. & conf. 94. vol. 2. & confil. 156. eod. vol. & conf. 49. vol. 4. & conf. 21. vol. 1. & conf. 102. vol. 4. Alex. conf. 135. vol. 1. & conf. 80. vol. 1. & conf. 24. vol. 2. & conf. 234. vol. 6. & conf. 45. vol. 7. Barb. conf. 50. volum. 4. Sign. Homo. conf. 172. Capra conf. 62. in fin. Arety. conf. 50. Soc. in reg. 255. in 6. fal. & conf. 63. vol. 3. Calc. conf. 48. Dec. in l. fœminæ. ff. de regu. iur. & conf. 453. Cur. conf. 40. & conf. 9. Brun. in tract. quod stant. mascul. in 13. q. vers. mouetur ex doctrina Bar. Hipp. in sing. 20. Goz. conf. 89. Maria. Iun. conf. 21. nu. 89. & seq. vol. 1. & conf. 25. vol. 1. & conf. 168. vol. 2. Tiraqu. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 195. & seq.

Et propterea infertur, vt si statutum in contrahibus mulierum, vel minorum exigit consensum proximorum, non poterit interuenire consensus fœminarum, cum fœminæ sint imbecillioris consilij, & sic cum diuersa sit ratio, in hoc casu masculinum non concipit fœmininum. ita Bal. in l. 1. C. de eden. & in l. fin. vbi etiam Ang. C. de verb. sign. Bald. in conf. 21. vol. 1. Ang. conf. 191. Corn. conf. 234. vol. 2. & conf. 74. vol. 1. & conf. 156. vol. 2. & conf. 151. vol. 4. & conf. 316. vol. 1. Maria. Iun. conf. 1. nu. 104. vol. 1.

Limita, quia hoc non habet locum, quando statutum requireret præsentiam proximorum, quia tunc venirent etiam fœminæ. Maria. Iun. conf. 41. nu. 14. vol. 1.

Secundo infertur, vt in feudo recepto pro se, & filiis non veniant fœminæ, ex quo fœminæ ad feuda non admittuntur. C. 1. §. filia. de suc. feu. & ita declarat Pau. de Cast. & Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius vocan. Ias. in l. si quis id quod. in l. limit. ff. de iurisd. omn. iud. Maria. Iun. conf. 1. qui loquitur in emphyteusi, num. 117. vol. 1. Ruin. conf. 45. num. 27. vol. 1. Maria. Iun. conf. 168. nu. 80. vol. 2.

Limita, quia hoc non procedit in feudo ligio, in quo etiam fœminæ de consuetudine admittuntur. Marian. Iun. conf. 77. num. 22. volum. 1.

Tertio infertur, q̄ quando testator voluit consulere conferuationi familiæ, appellatione filiorum non veniunt fœminæ. Socy. conf. 73. volum. 4. Paris. conf. 57. Maria. Iun. in conf. 1. num. 118. vol. 1. & conf. 119. vol. 1. & conf. 168. num. 84. vol. 2. Grat. conf. 53. uol. 2. Rui. conf. 146. uol. 2. Tiraque. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 134.

Quarto infertur, vt in officiis, in quibus requiritur maturitas iudicij, quæ in fœminis non reperitur, masculinū non contineat fœmininum. Specu. in titu. de dispu. & alleg. §. post hoc versic. uel ibi masculinum. Arch. in cap. si quis suadente. 17. quæst. 4. Pet. de Anch. in cap. generali. de elect. in 6. Bal. in cap. ad audientiam. el. 1. de rescrip. Sal. in l. quicunque. C. de fer. fugit. Ias. in l. tres fratres in 8. limitatione. ff. de pact. & in d. l. si quis id quod. in 4. limitatione. Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. Tiraq. de leg. connub.

Quinto generaliter infertur, vt quando ex communi consuetudine qualitas rei magis conuenit masculo, quam fœminæ, tunc masculinum non concipit fœmininum. vt no. Guido Pa. in singu. 522.

Tertio limita principalem conclusionem, si. lex, uel alia dispositio, quæ alias continere posset fœmininum sub masculino, loquatur discretiue, id est de per se in masculo, & de per se in fœmina, tunc enim masculinum non concipit fœmininū, ex quo expressum facit cessare tacitū. l. si ita. ff. de li. & posthum. l. Clemens patronus. ff. de hære. instit. Bald. in l. in multis ff. de statu ho. Ias. in l. si quis id quod. in 3. limitatione. ff. de iurisd. omn. iud. & in l. tres fratres. in 7. limit. ff. de pact. Soc. in regula 255. in 7. limi. & conf. 63. vol. 3. Dec. in c. significatum. de præb. Gomez. in §. penales. Instit. de act. Maria. Iun. conf. 1. nu. 37. uol. 1. & conf. 3. vbi declarat. & conf. 114. nu. 19. & confil. 128. nu. 30. uol. 2. Rui. conf. 22. uol. 3.

Declara, nam quādo in eadem dispositione apparet, quod vbi disponens voluit comprehendere fœminas, illas specificè expressit: si tamen postea in alia oratione eiusdem dispositionis ponat verbum masculini generis, tunc sub masculino non comprehenditur fœmininum, etiam si alias comprehenderetur. Corn. confil. 49. in princip. volum. quarto. & conf. 271. & confil. 307. volum. 4. Alexand. conf. 45. volum. 7. & confil. 234. volum. septimo.

Quarto limita, nam quando lex disponit in materia odiosa, odio irrationabili, tunc masculinum non concipit fœmininum. vt est tex. in l. quisquis. §. filiarum. C. ad l. Iul. maieft. ponit Barco. in l. 1. ff. de verbo. significa. & in l. si quis in tantam. C. vnde ui. Bald. in l. quicunque. & ibi Ang. in princip. & Saly. C. de fer. fug. Pe. de Anch. in c. generali. de elect. in 6. & ibi Do. Ias. in d. l. si quis id quod. in 6. lim. & in l. Gallus. in 2. lect. ff. de lib. & posth. Cor. in cōf. 13. uol. 2. & conf. 224. eod. volum. & conf. 335. volum. 1. & conf. 271. uolum. 3. & conf. 26. uol. 3. conf. 95.

volum. 2. & conf. 90. vol. 3. & conf. 82. vol. 4. Alex. in conf. 45. volum. 7. & conf. 84. vol. 4. & conf. 80. vol. 1. & conf. 234. vol. 6. Barb. conf. 50. vol. 4. Signo. Homod. in conf. 173. Calca. conf. 48. Hippol. singul. 317. Dec. in d. l. fœminæ. & conf. 64. Marian. Iun. conf. 1. nu. 108. volum. 1. & conf. 10. & conf. 23. numero 41. volum. 1. Ruin. conf. 103. nu. 15. volum. 3. & conf. 22. num. 14. volum. 2. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. in glo. 9. num. 186. & plurib. seq.

Ex limitatione infertur, vt stante statuto, q̄ agnati excludat cognatos, sub illo capite agnatorum non comprehenduntur fœminæ agnatæ. Corn. conf. 13. vol. 2. & conf. 224. eod. volum. & conf. 335. vol. 2. 10. de Anna. in conf. 4. in 2. dubio Brun. in tracta. quod stant. mascul. in 5. art. in 13. q. Paris. confil. 47. vol. 3. Maria. Iun. in conf. 1. nu. 115. volum. 1. & conf. 30. vol. 1. & conf. 9. & conf. 10. vol. 2.

Secundo infertur vt stante statuto quod frater excludat matrem, tamen mater non excludetur per sorore. Alex. conf. 45. vol. 4. & conf. 132. vol. 8.

Et idem est, quia exclusa matre per patrem a statuto non erit exclusa propter amitam. Cor. conf. 12. vol. 1. Brun. in tract. q̄ stant. masc. in loco supra citato. Maria. Iun. in conf. 1. num. 104. vol. 1. Tiraq. de retract. lign. §. 1. in gl. 9. nu. 188.

Tertio infertur, vt stante statuto, q̄ patrū excludat auunculum, non censetur virtute statuti exclusa matertera. Cor. conf. 271. vol. 4. Tiraq. in loco supra citato. nu. 188.

Quarto infertur, vt excluso auo materno non dicatur exclusa auia. Bald. in l. quicunque. C. de fern. fugit. Corn. conf. 82. volum. 4. & conf. 271. eo. vol. Alex. conf. 95. vol. 7. Grat. conf. 26. volum. 1. & conf. 38. eodem volum. Tiraquel. in loco supra citato. num. 187.

Et idem si statutum excludat a successione ani paterni, non tamen excludit a successione auia. Paris. conf. 49. vol. 3. Grat. in conf. 27. nu. 60. volum. 1. Maria. Iun. conf. 23. vol. 1.

Et propterea quando statutum dicit, vt coniuncti & proximiores excludant fœminas, tunc sub verbo coniunctorum vel proximiorum, non veniunt fœminæ Bru. in tracta. quod stant. masc. in 5. art. in 13. quæst.

Quinto infertur, vt statutum loquens de successione pasciua masculorum, non habeat locum in successione pasciua fœminarum. Cor. conf. 271. vol. 4.

Et propterea si statutum excludit a successione fratris, non videtur excludere a successione sororis. Capra conf. 62. in 4. dubio. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 188.

Contrarium in hoc voluit Brun. in tract. q̄ stant. masc. in 5. artic. in 13. q. vbi dicit non esse recedendum ab opinione Lauren. qui contrarium tenebat in §. ceterū. Inst. de leg. agna. suc. qui tenet, vt statutum excludens dotatam a fratre excludat etiam dotatam a sorore. & idem tenet And. de Iser. in ca. 1. de nat. successio. feud. i.

Tenendo primam opi. videmus etiam, q̄ statutum, vt coniuncti ex latere patris excludant matrem non operatur, vt fœminæ coniunctæ ex latere patris excludant matrem. Maria. Iun. conf. 23. vol. 1. & conf. 9. vol. 2.

Contrarium idem Maria. Iun. conf. 10. vol. 2. Sicuti etiam dicimus, q̄ statutum excludens matrem a successione filij non censetur eam excludere a successione filia. Arch. in c. si quis suadente. 17. quæst. 4. clarius Dom. in c. generali. de elec. in 6. Alex. conf. 234. vol. 7. & conf. 45. vol. 7. Curt. Sen. conf. 9. Brun. in tract. q̄ stant. masc. in 5. art. 13. q. Tiraq. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 189.

Prout etiam facit, quia statutum excludens fœminas propter agnatos, non excludit eas propter agnatas. Ange. conf. 281. Brun. in tract. q̄ stant. masc. in 12. art. in 9. q. Paris. confil. 47. vol. 3. Maria. Iun. conf. 23. vol. 1.

Et statutum præferens primogenitum secundogenito non præfert filiam primogenitam filia secundogenita. Bal. in l. oēs populi. ver. 3. quæro. ff. de iust. & iur. Brun. in tract. q̄ stant. mascul. in 5. art. in 13. q. & de his omnibus plenius dicitur infra. in tit. de stat. in 7. conclus.

Sed tamen dubitatur pro declaratione istius quartæ limitationis quando dicatur statutū continere exclusionem odiosā odio irrationabili: & certum est, q̄ qñ fœminæ, quibus legitima debetur, prout filia mater, & aliæ personæ ascendentes vel descendentes excluduntur propter masculos, tunc illa dispositio sit odiosa odio irrationabili: sed qñ transuersales, quibus non est debita successio excluduntur, tunc illa dispositio non dicitur odiosa odio irrationabili, ita declarat Corn. conf. 96. vol. 3. & conf. 13. vol. 2. & conf. 95. vol. 2. & conf. 224. eod. vol. Contrarium sentit idem Corn. confil. 97. volum. 3. & confil. 94. volum. 2.

Limita primam op. quæ est magis communis, vt procedat tantum

tantummodo in capite exclusiuo, non autem in capite exclusiuo. Cor. consi. 95. vol. 2. & consi. 133. eo. vol. Maria. Iun. consi. 10. num. 18. volum. 1. & consi. 1. nu. 107. & consi. 23. nu. 2. ubi hanc dicit communem. opi. eo. vol.

Quinto principaliter limita, si legis dispositio esset pœnalis, & correctoria, quia tunc in ea masculinum fœmininū non comprehendit. ita declarat Ias. in l. si quis id quod. in 7. limit. ff. de iur. om. iud.

Quinimo istud procedit etiam si dispositio esset tantummodo correctoria. secundum Paris. consi. 94. vol. 3. vide circa hanc limitationem supra in 6. Ampliatione.

Sexto limita, nā stāte statuto, q̄ stantib. masculis fœminā nō succedat, tūc dispō loquēs in genere masculino i materia successione non continet fœmininū: ita Alexan. in consi. 127. vol. 1. alias in consi. 14. vol. 4. & in l. Gall. §. 1. in fin. ff. de libe. & posthum. & in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. Pau. de Cast. consi. 410. vol. 2. Soc. in reg. 225. in 2. limit. & consi. 1. vol. 4. & consi. 73. eod. vol. Barb. in repet. rubricā. C. qui adm. & in cap. Ray. de testa. & in repet. l. cum accuratissimi. C. de fideico. Ias. in l. tres fratres. in 6. limit. ff. de pac. & in l. si quis id quod. in 8. limit. ff. de iur. om. iud. Georg. Natta in ca. quamuis. de pac. in 6. Cor. consi. 197. vol. 1. Dec. consi. 545. Cur. consi. 52. & consi. 116. Hipp. sing. 317. Felyn. in c. ius genera. 1. dist. Brun. in tract. pro stan. masculin in 5. art. in 12. q. Goz. consi. 45. consi. 59. & consi. 89. Paris. consi. 48. vol. 2. & consi. 57. eo. vol. Maria. Iun. consi. 1. num. 113. & consi. 104. vol. 1. & consi. 168. vol. 2. Grat. consi. 53. vol. 2. & consi. 54. & consi. 56. eod. volum. Ruin. consi. 168. volum. 2. & consi. 36. volum. 3.

Limita, quando etiam stante statuto prædicto fœmina non excluderetur, ut puta si masculus esset incapax ad successionem, quia esset deportatus. Rui. consi. 154. nu. 5. vol. 2.

Septimo limita, quando ex coniecturis apparet de contraria voluntate disponentis. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. not. Bart. in l. si ff. ad Treb. & videtur sentire idem Barto. in l. 1. ff. de verbo. sign. dum allegat tex. in d. §. quæsitum. Sal. & Ang. in l. quicunque. C. de ser. fut. Cum. consi. 117. Signorol. Homod. consi. 172. Ias. in l. si quis id quod. in 9. limit. & in l. tres fratres. in 2. limitatione. & in 9. limitatione. & in consi. 149. volum. 2. Alex. consi. 14. vol. 4. Guido Pap. q. 506. Hipp. in sing. 317. Calc. consi. 48. Cur. consi. 40. Dec. in l. fœminā. ff. de reg. iur. Paris. consi. 57. vol. 2. & consi. 41. vol. 3. & consi. 49. eod. vol. Marian. Iun. consi. 114. num. 18. vol. 1.

Amplia, quia idem est in dispositione statuti, quando sumi potest contraria coniectura voluntati statuentium. Maria. Iun. consi. 1. nu. 101. vol. 1.

Et facit quod dictum est supra in quarto lib. in tit. de sub. sit. in secunda conclusione.

Octavo limita, quando testator in prima parte testamenti dixisset de filiis masculis, quia si postea in alia parte loquatur simpliciter de filiis, intelligitur tantummodo de masculis, prout iam diximus supra in quarto lib. in tit. de testamen. in 10. conclusio.

Nono limita, si masculinum exprimitur qualificatē, ut puta quia dispositio loquatur de religioso, vel de monacho. nam tunc non comprehenditur monialis, & sic masculinū non concipit fœmininū. Dom. in c. generali. de elect. in 6. Car. in cle. 1. de elect. & in cle. eos. in fi. de consan. & affi. Bal. in l. quicunque. C. de ser. fug. Alex. consi. 135. vol. 1. Cepol. consi. 26. Soc. in reg. 255. in 5. limit. apostil. ad Bart. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. qui loquuntur in materia odiosa, & pœnali.

Et idem etiam in materia non odiosa, sed fauorabili, quod non comprehendatur fœmininū, tenuit Bald. in l. tres fratres. ff. de pact. in prima lect. ubi Albe. in fin. & Ias. Anchar. in repet. canonum statuta. in versicu. sed hic queritur. de constitutu. Alexand. consi. 14. volum. 4. Barbā. consi. 50. volum. 4. glo. prag. san. &.

Et dicit Felyn. in capitu. veniens. de simo. quod statutum loquens de fratribus minoribus, non comprehendit moniales tertij ordinis.

Contra hanc limit. tenet Fulg. consi. 121. & Rayner. de Forliu. in d. l. tres fratres. Dec. in l. fœminā. ff. de reg. iur. Abb. in c. de monialib. & ibi Fel. de senten. excom. qui tenent q̄ appellatione monachorum veniunt moniales.

Decimo limita in contractibus, in quibus masculinum non continet fœmininū. Archid. in capitulo, si quis suadente. 17. questione 4. Bald. in l. Gallus. ff. de libe. & posthu. in princip. Imo. in l. si ita. ff. de leg. 2. Aret. in §. fin. Instit. qui test. tut. dari. pos. Rom. in consi. 35. Cuma. in consi. 166. Imo. in c. potuit. de locat. & in consi. 38. Roman. in l. 2. ff. de verbo. obli. in l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius voc. Alex. in consi. 61. vol. 1. & in consi. 204. ubi dicit istam esse cōem opi. vol. 2. &

consi. 113. vol. 2. & consi. 125. vol. 5. & consi. 11. vol. 3. & consi. 1. vol. 5. & in l. 2. §. liberos. ff. de in ius voc. in l. si extraneus. ff. de condi. cau. dat. in l. quod dicitur. ff. de ver. ob. lat. nouel. inter consi. Cor. consi. 11. vol. 1. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurid. om. iud. ubi dicit istam partem communem. & in l. Gallus. in 2. lect. ff. de libe. & posthu. in consi. 115. vol. 1. Soc. in reg. 255. in 1. limit. Felyn. in c. quoniam. de simo. Hypp. in sing. 191. Corn. in consi. 74. in fi. vol. 1. & in consi. 233. vol. 4. & consi. 199. vol. 2. & in consi. 233. vol. 4. & consi. 1. vol. 2. & consi. 211. vol. 3. Soc. in consi. 42. vol. 3. Gozad. in consi. 20. Grat. consi. 54. vol. 2. & in consi. 514. vol. 2. Ruin. consi. 36. vol. 1. gl. consue. Turon. Bertran. in consi. 46. in fi. vol. 1. in antiq. late Tiraq. de retra. lignag. §. 1. in gl. 11. nu. 181.

Contrarium sentit Bar. in l. 1. ff. de verb. sig. ubi nullam facit differentiam inter contractus, & ultimas voluntates. & idem clare voluit Bal. in l. 2. C. de iure emphy.

Quod in concessione emphyteusis facta a priuato sub masculinō fœmininū comprehenditur. Idem tenet Salic. in d. l. 2. in 17. q. C. de iure emph. Imo. in l. quod dicitur. ff. de ver. ob. Et propterea Dom. in d. c. generali. de elec. in 6. non facit differentiam inter contractus, & ultimas voluntates. & hoc q̄ in contractibus masculinum concipiat fœmininū. tenuit Ang. in consi. suo 118. incip. Auia pro nepte. Et propterea ista limit. reprobatur Ale. in consi. 1. vol. 5. & Dec. in d. l. fœminā. ff. de reg. iur.

Tenendo primam opi. tanquam magis communem, ex ea inferitur, quod in emphyteusi recepta pro filiis, appellatione filiorum non veniunt filia. Marian. Iun. consi. 168. nu. 79. ubi idem dicit in feudis. & tradit Fel. in c. cum M. Ferrariensis. uer. & hinc est etiam. de consi.

Limita, nam ita demum in emphyteusi recepta pro se, & filiis, non venit fœmina, quando masculi præferuntur fœminis in successione uigore statuti, nam quando fœminā pariter admittuntur ad successionem una cum masculis, tunc etiam fœminā pariter uidentur uocata. Bartol. in l. ut iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liberto. Imol. in capitu. potuit. in fine. de loca.

Secundo limita, quando emphyteusis est recepta ab eo, qui non habet nisi unicam filiam & est in tali ætate constitutus, in qua non potest alios filios suscipere, quo casu emphyteusis recepta pro se, & filiis extenditur etiam ad illam fœminam. Hippo. in l. 1. §. si seruus. ff. de quæstio.

Limita illam conclusionem, quod in feudo recepto non venit fœmina pluribus modis congestis per Cur. in tract. feud. in 2. par. prin. ad quem breuitatis causa me remitto.

Tenendo igitur primam opinionem tanquam magis communem in hac principali limitatione.

Sublimita, ut illa locum habeat, quando dictum esset de filiis secus si dictum sit de liberis. nam tunc etiam in contractibus verbum, liberis, filias comprehenderet. Ancha. consi. 135. sentit Bal. & clare sequitur Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. Alexan. consi. 80. vol. 1. Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. om. iud. Gozad. consi. 20. Ruin. consi. 158. vol. 2. & consi. 114. vol. 3. Grat. consi. 64. vol. 2.

Contrarium sentit Alex. consi. 61. vol. 1. & expressè contrarium tenet Dec. in l. fœminā. ff. de reg. iur.

Secundo sublimita, quando sequeretur absurdum, si in contractu masculinum & fœmininū non containeret. Alex. in l. sed si hac. §. liberos. ff. de in ius voc. & consi. 61. vol. 1. Dec. in d. l. fœminā. Ruin. consi. 114. vol. 3.

Tertio sublimita, nisi in contractu dictum esset de filiis, & hæredibus, nam tunc veniunt fœminā, declarat Alex. in d. §. liberos. & Ias. in d. l. si quis id quod. & consi. 115. vol. 1. Dec. consi. 32. Gozad. consi. 20. Rui. consi. 178. vol. 2. & consi. 43. vol. 3. & consi. 51. eo. vol.

Quarto sublimita, nisi essemus in contractibus bonæ fidei, qui non ita stricte interpretantur, prout contractus stricti iuris. ita colligitur ex notatis per Cuma. in consi. 166.

Contrarium tenet Iaso. in dict. l. si quis id quod. & ista videtur verior.

Quinto sublimita in contractu donationis, in qua cum fiat lata interpretatio masculinum concipit fœmininū, ita Ias. in d. l. si quis id quod. Cor. consi. 177. vol. 4. Dec. in d. l. fœminā. & consi. 32. Paris. in consi. 20. vol. 1. glo. consuetud. Turon.

contrarium sentit idem Cor. consi. 199. ver. circa alieuationes. volum. 2.

Sexto sublimita, quando verba masculini generis in contractibus proferrentur a muliere, quia tunc venirent fœmina, ex quo non est credendum, quod ipsa proprium sexum odio habuerit. Gozad. consi. 71. & consi. 79. in fi.

Septimo sublimita, qua limitatio habet locum, qñ ista interpretatio, ut masculinum non concipiat fœmininū, tendit

in odium illius, cui imputatur, quare legem apertius non dixit, iuxta tex. in l. veteribus. ff. de pact. secus si tenderet in eius fauorem: quia tunc ad eius incommodum & damnum etiam in contractibus masculinum conciperet femininum. Cor. in cōfil. 171. vol. 3. & conf. 177. vol. 4.

Octauo sublimita, nisi dato quod essemus in contractibus, tamen materia esset fauorabilis, quia tunc etiam in contractibus masculinum contineret femininum. vt per Ias. in consil. 95. volum. 1.

Nono sublimita, nisi esset consuetudo loci in contractu illo feminas admittere. Imo. in c. potuit. de loca. Ias. in l. vt liberis. C. de colla. in l. certi conditio. §. si nunnios. ff. si cer. pe.

XI. Limita principaliter, si ista interpretatio redunderet contra ecclesiam, tunc enim masculinum femininum non continet in praeiudicium ecclesiae. ita declarat Ias. in d. l. si quis id quod. ff. de iurisd. omni. iud. dicens se ita consuluisset. Addo quod istam opin. sentit expresse Bald. in l. 2. C. de iur. emphy. & Ale. sequitur in consil. 61. vol. 1.

Vbi dicit Bald. quod in emphyteusi ecclesiastica masculinum non concipit femininum, ne sequatur odium, scilicet exclusio ecclesiae, contra quam non fit interpretatio, vt masculinum concipiat femininum.

Nec dicatur, quod Bal. loquitur in contractibus, in quibus secundum communem conclusionem masculinum non concipit femininum: quia respondetur, quod Baldus tenuit contrarium, quod in contractibus & maxime in emphyteusi priuati masculinum contineat femininum. vt ibi ponit in d. l. 2. in loco paulo inferiori, & ponderat Alex. in d. consil. 61. vol. 1. quod Bald. ita tenuerit in d. l. 2. & in consil. 1. vol. 5. vnde Bal. qui loquitur in ecclesia, voluit sub masculino non concipi femininum in contractibus, ne sequatur odiosa exclusio ecclesiae, secus in contractibus cum priuatis factis, in quibus masculinum conciperet femininum. & sic Bal. proprie probat istam limit. prout etiam rō, in qua fundatur Baldi intentio probat istam limit. expresse.

Contrarium tamen tenuit Dec. in d. l. feminæ. ff. de reg. iur. Rui. consil. 182. vol. 2.

Declara primam opi. maxime locum habere, si sub eadem dispositione in qua fit substitutio, si quis sine filiis decedat, femina fuerit expresse exclusa. Gtat. in consil. 56. nu. 7. vol. 2.

XII. Limita, nisi lex vel statutum loqueretur per verbum vir, nam tunc nunquam masculinum contineret femininum secundum Bal. in c. licet vniuersis. de testib. facit tex. & ibi notant Alb. Bar. Cy. & Ang. in l. 1. in ver. virorum. ff. de legib. & facit tex. & ibi no. Bal. in l. scripturas. in verbo, virorum. C. qui por. in pig. hab. Ponit Ias. in d. l. si quis id. qd. ff. de iur. om. iud. gl. prag. sanct.

Et idem dictum sit de filiis masculis, quia tunc feminæ non veniunt. Abb. in consil. 36. vol. 1.

Et propterea dicunt Host. & Io. And. in c. Rainaldus. de testa. quod si facta sit substitutio, si quis decesserit sine filiis masculis, femina non facit deficere condemnationem. & idem, quod appellatione liberorum masculorum non veniant nepotes ex filia, dicit Spec. in tit. de emphyteus. §. nunc aliqua. vers. 146. Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sac. san. eccl. tenet Ang. & Ale. in d. l. sed si hac. in §. liberos. ff. de in ius voc. & Alex. & Ias. in l. Gallus. in §. nunc de lege. & ibi Ias. ff. de lib. & posth. & istam limit. ad regulam, quod quando dictum est de filiis masculis, non veniant feminæ, ponit And. de But. in consil. 46. incip. recte decisum est, & ponit Ias. in d. l. si quis id. quod. ff. de iur. om. iud. Io. de Ana. in consil. 22. Dec. in d. l. feminæ. de reg. iur.

XIII. Limita, in dictis testium, in quibus sub masculino non continetur femininum. per Alex. in consil. 181. vol. 1. latē Tirag. de retract. lignag. §. 1. in gl. 9. nu. 145.

XIII. Limita, quando masculinum, & femininum sunt eiusdem nominis, vt filius, filia, secus, si diuersi nominis, vt frater, soror, ita dicit Caprin. in consil. 62. in fin. Cor. in consil. 271. vol. 4.

Sed contra istam limitationem videtur casus formalis in l. tres fratres. ff. de pact. & idem nonnulli voluerunt dicere, quod ista limitatio procedit, vbi verbum frater, profertur in singulari, secus si in plurali. & ita procedit tex. in d. l. tres fratres. Et istam responsionem ponit in d. l. tres fratres. Pau. de Cast. Ale. in consil. 84. vol. 4. Sed nec ista responsio est bona, quia est contra tex. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de leg. 3. & in l. Lucius. §. Mania. ff. ad Treb. & ponit Ias. in d. l. tres fratres. ff. de pact. & contra eam tenet Imo. in l. si ita. ff. de leg. 2.

XV. Limita, quando præmissum esset de filiis masculis, & postea dispositio diceret infra scriptos, vel dictos, quia intelligitur infra scriptos, id est, filios masculos. vt per Franc. Curt. in consil. 116. & Cor. in consil. 101. vol. 4.

Idem si diceret, vt supra, & supra dictum esset de masculis. Alex. in consil. 48. vol. 4.

XVI. Limita, vbi secundum communem usum loquendi di-

uerso nomine masculus, & diuerso femina nuncuparetur, quia tunc sub masculino femininum non continetur. ita declarat Fulg. in consil. 34. Alexand. in consil. 84. volum. 4. Abb. in consil. 36. in fin. volum. primo. Geor. Natt. in capitu. quamuis. de pact. in 6.

XVII. Limita, quando si masculinum conciperet femininum, sequeretur absurdum. vt declarat Pet. de Ancha. in repe. cap. canonum statuta. in 14. quæstio. princ. de constit. refert, & sequitur Alexand. in consil. 45. vol. 7. Brun. in tract. quod stant. masc. in 5. art. in 13. quæstio.

XVIII. Limita, quando si masculinum conciperet femininum, sequerentur plures improbationes, quia tunc masculinum non continet femininum, ita tenet Abb. in consil. 36. in fin. volum. 1. vers. 3. facit. Cor. in consil. 271. vol. 4. vers. item pro vna correctione. & in consil. 223. vol. 3.

XIX. Limita, quando masculus profertur sub nomine proprio, quia tunc masculinum non concipit femininum. Bart. in l. 1. ff. de verborum significa. Dom. in c. generali. de elect. in 6. Card. in cle. 1. de elect. Ang. in l. quicumque. C. de ser. fugit. Soc. in reg. 255. in 8. limi. Dec. in l. feminæ. ff. de reg. iur.

Idem si nominatis filiis nomine proprio diceret testator, si dicti filij, vt per Mari. iun. in consil. 110. vol. 1.

Limita, nisi masculinum sub nomine proprio poneretur in lege decedente ius generale. vt no. Dyn. in c. quod alicui. de regul. iur. in 6. per Pet. de Ancha. in d. c. generali. de elect. in 6. Sal. in l. quicumque. C. de ser. fugit.

XX. Limita e contra femininum non concipit masculinum. vt per Dec. in c. cam in cunctis, in prin. de electio.

XXI. Limita quando de femineo sexu facta esset specialis prouisio, quia tunc non venit sub masculino. glo. prag. sanctio. Brun. in tract. quod stant. masc. in 5. artic. in 8. quæst. vide supra in 3. Limitatione.

XXII. Limita quando adest statutum, vt statuta intelligantur, prout iacent, & ad literam, Mari. Soc. iun. in consil. 1. num. 102. vol. 1. & consil. 23. vol. 1.

XXIII. Limita, quando ageretur de excludenda matre à lucrosa filij successionem. Marian. iun. in consilio 23. num. 45. volum. primo.

XXIII. Limita, nam ratione contrarietatis euitanda masculinum non concipit femininum. Rui. consil. 103. vol. 3.

CONCLUSIO. VII.

ARGUMENTVM.

Iura & actiones an veniant appellatione mobilium, vel immobilium, vel dicantur tertia species.

Liqui voluerunt, prout videtur esse magis communis opin. vt iura, & actiones dicantur tertia species, & non veniant appellatione bonorum mobilium vel immobilium. per text. in l. à diuo pio. §. in venditione. ff. de re iud. in l. quam Tuberonis. §. fin. ff. de pec. in l. vnica. §. ex actio. iuncta gloss. in verbo, in corporalibus. C. de rei vxor. act. in l. bene à Zenone. in §. & nemo audeat. C. de quadr. præf. Guid. de Sūza. in 4. quæst. per eum disputata, incip. pone, quæst. de facto statutum dicit Spec. in titu. de fruc. & interesse. §. 1. vers. 2. quæritur. & ibi Ioan. Andr. Barto. in l. potest. ff. de aut. tut. in l. mouentium. ff. de verbo. signifi. in repet. l. si arrogator. ff. de adopt. & in consil. 50. & consil. 234. & in l. Centurio. ff. de vulga. & pupil. in d. l. quam Tuberonis. §. fin. ff. de pecu. Idem tenet Gul. de Cui. in l. 1. ff. de stat. hom. Bald. in l. si constante. §. si bona, & ibi Angel. Imo. & Alexand. ff. solut. matr. Abb. in capitu. nulli. de reb. eccl. non alien. & ibi Imo. & Barba. Alexand. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. vbi dicit istam communem opinio. & Alexand. in apost. ad Barto. in l. potest. ff. de aut. tuto. & in l. mouentium. ff. de verbo. signifi. in rub. C. de iure filij in filib. 10. Raph. Fulg. in l. 1. C. si aduers. transac. & in l. quam Tuberonis. §. fin. ff. de pec. & ibi etiam Bald. Alex. in consil. 109. vol. 4. Guid. Pap. q. 291. 341. & 499. Deci. Tholos. & ibi apost. dec. 315. Guido Pap. in quæst. 52. & 215. Gual. cau. 9. de leg. Bert. in consil. 190. volum. 1. & in consil. 277. volum. 3. & consil. 34. volum. 2. Paris. in consil. 67. vbi ampliat, & limitat. & consil. 96. volum. 2. Maria. Iun. consil. 115. volum. 1. Mant. in consil. 261. Maria. Iun. consil. 79. volum. 2. Rui. in consil. 136. volum. 1. Maria. Iun. consil. 79. volum. 2. Rui. in consil. 128. volum. 1. & consil. 115. volum. 3. & consil. 139. volum. 5. Angel. in authen. de non alien. §. 1. in 2. lect. Bald. in capitu. 1. in fin. princip. de pac. tenen. Ias. qui dicit consulendo ita tenuisse in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerbo. obliga. Purpu. in l. ex conuentione. C. de pact. Alb. in tract. stat. in 3. parte

par. quæst. 13. Oldr. in consi. 219. inci. factum tale est dominus Rex. Card. in consi. 66. & in consi. 72. & clem. 1. in 10. quæst. vbi etiam Paul. de Eleaz. de reb. eccl. non alie. Rom. in consi. 509. Imo. & Dom. in cap. 2. de reb. eccl. non alie. in 6. Maria. in tracta. obla. Alexand. consi. 31. & consi. 45. vol. 1. & in consi. 125. eo. volum. 1. & in consi. 68. volum. 6. & in consi. 244. volum. 6. & in consi. 53. vol. 3. Soc. in consi. 101. & in consi. 175. Cor. consi. 104. volum. 2. & consi. 173. vol. 3. & in consi. 236. vol. 4. & in consi. 6. volum. 4. Lap. alleg. 92. Dec. in consi. 237. Guido Papæ quæst. 489. & 341. Aluaro. in capit. 1. §. 1. de feud. cogni. Brun. in tracta. q. stant. mascu. in 12. quæst. Ias. in consi. 5. volum. 3. vbi testatur hanc esse communem opin.

Amplia, etiam si dictum sit mobilium, & immobilium quorumcunque. Paris. in consi. 25. vol. 2.

Secunda fuit opinio, nam aliqui voluerunt, q. aut actio, & ius competebar ad aliquid mobile, & censetur actio, & ius quid mobile: si autem competebar ad aliquid immobile, censetur ius, & actio quid immobile. Ita glo. in l. 1. C. si aduers. transac. in glo. fi. & glo. in auth. de no. alie. in glo. in verbo, numeranda. Bart. in l. si sic. §. ff. de lega. 1. & ibi Ang. Dyn. in l. potest. ff. de auto. tut. Chassa. in consue. Burg. Brun. in tracta. quod stan. mascu. in 26. q. Bal. in auth. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccl. Soc. in consi. 101. & in consi. 175. Alex. in consi. 109. vol. 4. Maria. Iun. in consi. 97. vol. 2.

Contrarium tenet Dy. in consi. 8. Paris. consi. 94. vol. 2.

Ista tamen prima opinio saluari potest, quando necesse, esset q. actio connumeraretur inter vnā, vel alteram speciem, & sic inter res mobiles, vel immobiles, quia tunc actio si competebar ad immobile, iudicatur immobilis: si datur ad mobile, iudicatur mobilis: ita declarat. Bar. in l. mouentium. ff. de verbo. sign. in l. potest. ff. de auto. tut. in l. 1. C. si aduers. transac. Bart. in consi. 50. & hoc est. quod voluit dicere Bal. in capit. 1. in fin. prin. de pac. tenend. & in cap. 1. §. 1. de feud. cog. Rom. in consi. 509. Card. in consi. 72. Imo. & Dom. in cap. 2. de reb. eccl. non alie. in 6. Maria. in tracta. obla. Socy. in consi. 101. vol. 1. Alexan. in la. diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudi. & consi. 31. vol. 1. & consi. 125. vol. 1. Ang. in l. si constante. §. si bona. ff. sol. matr. Abb. & Imo. in c. nulli. de reb. eccl. non alien. 10. Crót. in l. stipulatio hoc modo concepta ff. de verb. oblig. Card. Alex. in c. 1. §. 1. de feud. cogni. apostil. ad deci. Tholo. deci. 315. Guido Papæ in q. 52. Bertr. in consi. 190. vol. 1.

Limitat istam conclus. Bal. in c. 1. §. 1. de feud. cogni. procedere tantummodo in dispositione legis, quia in hominis dispositione, nunquam appellatione mobilium vel immobilium venit actio.

Limitat etiam. 2. Roma. in consi. 509. ex mente Lap. allega. 91. in fin. quando actio daretur ad pecuniam in genere, quia cum genus non sit quid mobile, actio competens ad pecuniam in genere non dicitur quid mobile, nec potest prout quid mobile considerari.

Tertia fuit opinio, q. actio, & ius connumerentur inter immobilia, & istam opi. ponit glo. in l. mouentium. ff. de verb. signifi. & in l. si. in glo. pen. C. in quib. cau. in inte. rest. non est nec. la. de Bel. in auth. de non alie.

Quæ opinio potest procedere in iuribus seruiturum, quæ coherent rebus immobilibus. Imo. in c. nulli. de reb. eccl. non alie. Maria. in trac. obla. alias nec etiam ex communi viū loquendi actio potest inter mobilia connumerari. vt no. Fely. in procem. Decret. ex mente Ioan. And. in addi. ad Specu. in titu. de fruct. & interesse. in §. 1.

Et an actio connumeretur inter mobilia, vel immobilia, vide ad longum per Tiraq. de retract. lignag. in §. 1. in glo. 7. in princ. vsq. ad numerum 36. vbi pluribus modis declarat, ad quem me remitto.

Et nota, q. iura & actiones non circumscribuntur loco, vt dicit Rui. consi. 155. vol. 3. Tiraq. de retract. lignag. §. 36. in glo. 3. nu. 14. & seq. vbi plura cumulat.

CONCLUSIO VIII.

ARGUMENTVM.

Annui redditus veniunt appellatione immobilium.

Annui autem redditus iuxta communem conclusionem connumerantur inter immobilia. cle. exiui. §. cunque annui redditus. de verbo. signifi. l. iubemus. la. 2. & ibi Bal. no. in prin. C. de sacro. san. eccl. & in §. 1. in auth. de non alie. ibi, ciuiles annonas. & ibi glo. & Ang. & in l. hac edictali. §. his illud. ibi, annonarum quæ que ciuiliū. & ibi glo. Cyn. & Bald. C. de sec. nup. Bal. in cap.

1. in fin. prin. de pac. tenend. Bald. in l. 1. C. de suffrag. Fed. de Seni. consi. 12. Rom. consi. 187. Imo in c. nulli. de reb. eccl. no. alie. in c. 2. eo. tit. in 6. in cle. 1. eo. tit. Gem. in consi. 40. Dec. in ca. in presentia. num. 70. de probat. vbi dicit q. ideo annui redditus per fratres minores acquiri non possunt. Chassa. in consue. Burg. Guido Papæ in sing. 296. Bert. in consi. 176. volum. 2. & in consi. 276. volum. 3. Brun. in tracta. quod stant. mascu. in 26. quæstio. Tiraq. qui declarat, de retract. lign. §. primo, in gl. 6. num. 3. & sequen.

Quam conclusionem limitat Barto. in l. sciendum. in princip. num. 10. ff. qui satisd. cog. & Bald. in c. 1. de controuer. inter vasa. & epis. quādo annuus redditus debetur de re immobili, secus si de re mobili.

Contrarium autem tenet Card. Alex. in c. 1. §. 1. de feu. cog. & Claud. in tract. feu. in rub. quæ res in feud. dar. poss.

Secundo limitat Fede. de Sen. in cōs. 12. si modo annui redditus deberentur in perpetuum, seu ad longum tempus. sequitur Bal. in l. privilegia. C. de sac. san. eccl. & in c. 1. de controuer. inter vasa. & episcopum. in letiam. C. de execn. rei iudi. Dom. in c. 2. de reb. eccl. non alie. in 6. Ange. & Alex. in l. si constante. §. si bona. ff. sol. matr. Alex. in apostil. ad Bart. in l. mouentium. ff. de verb. sig. Paris. in consi. 56. nu. 15. vol. 3. Ruin. in consi. 52. vol. 2. Maria. in tra. obl. vbi sublimitat nisi esset eadem ratio prohibitionis, etiam in annuo redditu breui duraturo.

Tertio limitat Bald. in c. 1. §. 1. de cog. feud. in letiam. C. de execn. rei iudi. vt istud procedat, quando debetur actione reali, seu mixta, secus si personali. & idem dicit Arct. consi. 10. Barba. in l. sed si ex stipulatu. vers. add. etiam. ff. de verb. obl. Rui. consi. 82. volum. 2.

Contrarium Maria. in tract. oblat.

Alia fuit opinio Abb. in c. nulli. de reb. eccl. non alie. vt in annis redditibus fiat eadem distinctio, prout in iurib. & actionibus, quia si per se considerentur, censentur tertia species, ratione autem adiuncti reputantur, prout id ad quod competent, & istam distinctionem sequitur Maria. in tract. obl. Alex. in apostil. ad Bar. in d. l. mouentium. ff. de ver. signi.

Et nota, quia licet incorporalia reputentur inter immobilia. Ripa in 3. respon. lib. 2.

Tamen credita montium non reputantur inter immobilia, vt tradit Rui. in consi. 82. volum. 2. & hæc erit quarta limi. huius conclusionis.

CONCLUSIO IX.

ARGUMENTVM.

Persona loquentis non venit in generali sermone.

Regulariter in generali sermone non venit persona loquentis. l. Paulus. §. fin. & ibi glo. & Barto. ff. de pig. l. inquisitio. vbi Bald. & Saly. C. de sol. Alb. post alios in l. frater à fratre. ff. de condit. indeb. num. 16. Imola. in clem. 2. de iureiurand. Ruin. consi. 89. volum. 1. consi. 42. uolum. 4. & consi. 43. eodem uol. Gram. consi. 3. post deci. num. 13. & sequen.

Amplia, quia si quis promisit aliquē defendere contra omnes homines, non solum non tenetur illum defendere contra se ipsum, sed etiam non tenetur illum defendere contra proprios filios, vel proprios parentes, & similiter stante etiam eadem promissione non tenetur quis accommodare arcē contra filios, vel parentes. Alberi. in l. frater à fratre. ff. de cond. inde. nu. 16. sentit Abb. in c. petitio. ff. de iureiur. Hip. in l. 1. §. si ferius. el. 2. ff. de quæst. Ruin. in consi. 42. num. 15. & consi. 44. nu. 18. uolum. 4. Bald. in l. cum accutissimi. C. de fideicom. Imol. post alios in clem. 1. de iureiur.

Limita in uasallo, qui si iurauit dominum defendere contra omnem personam, tenetur illum defendere contra quascunque personas. Bald. in capitu. imperialem. de prohib. feud. alie. per Feder. Alber. in d. l. frater à fratre. num. 16. ff. de conditio. indebit.

Primo limita, ut conclusio principalis locum habeat quādo gratuito procedit dispositio, secus, quando ex contractu præambulo. Ita Cyn. Albe. & Saly. in d. l. inquisitio. Barto. in l. 1. in fin. ff. de senat.

Secundo limita, nā in generali sermone uenit psona, ad quā sermo dirigit. gl. Iac. But. in d. l. inquisitio. & ibi Bal. C. de solut.

Contrarium Arch. in c. deinde. 26. di. Dec. in l. 3. §. si procurator. nu. 20. ff. quod quisq. iur.

Tertio limita, si alias dispositio nō posset operari. Hip. in l. 1. §. si seruus. el. 2. ff. de qst. post Bar. in l. si qs legauerit. el. 1. ff. de leg. 1. Ias. in l. admonēdi. in l. lect. n. 40. ff. de iureiur. Fab. & Mōt.

Com. opi. Tom. iij.

P. 4 in tract.

in tract. emptio. & venditio. in 6. q. nu. 20.

Quarto limita, quando identitas rationis suaderet, vt etiā persona loquentis contineri deberet. vt no. Sal. in d. l. inquisitione. Abb. in c. petitio. de iur. iur.

CONCLUSIO X.

ARGUMENTVM.

Pertinentiarum appellatione quid contineatur.

Odores communiter concludunt vt pertinentiæ appellentur, quæ vel ex statuto, vel ex consuetudine accedunt rei, de cuius pertinentiis agitur. Inn. in c. cum ad sedem. vers. dic. q. pertinentiarum nomine & ibi Io. Andr. ver. pertinentiarum autem nomine. Ant. de But. vers. oppono q. non procedat & Abb. ver. sed nunc quarto. & Card. Ancha. & Imo. ver. item aduerte. & Collectar. nu. 9. de rest. spol. Bal. conf. 468. ver. istis ergo. vol. 3. & conf. 420. ver. istis ergo. vol. 1. & conf. 455. ver. istis ergo. vol. 5. Oldr. cōf. 10. in prin. Spē in tit. de relig. dō. ver. qualiter autem. & ibi Io. Andr. in add. Abb. conf. 62. ver. 2. principa liter. vol. 2. pract. Pap. in libel. actio real. in verbo cum pertinentiis suis. Soc. in reg. 295. in prin. & cōf. 47. ver. sed iterum. Dec. conf. 516. ver. & sicut domi. Maria. iun. conf. 160. nu. 33. vol. 2.

Amplia, quia sub nomine pertinentiarum veniunt omnia, quæ pleno iure pertinent. vt dicit Cardin. conf. 47. vers. ad aliud respond.

Et propterea sub nomine pertinentiarum ecclesiæ venit cura populi. vt dicit Cald. in conf. 6. de verbo. signi.

Secundo amplia etiam si accedant rei nedum iure communi, sed etiam iure speciali. Host. in c. cum ad sedem. ver. verūta. men si ecclesiæ. & ibi Card. & Imo. ver. item aduerte. de rest. spol. Barb. conf. 57. ver. & ideo cum Inno. vol. 4.

Contrarium tenuit Inn. in d. c. cum ad sedem. vers. nomine pertinentiarum.

Sed dic pro concordia, q. in hoc casu attendenda est tā qualitas personarum, quam etiam qualitas petitionis in libello factæ. vt post Io. Andr. in d. c. cum ad sedem. declarat Abba. ibi, vers. sed tunc vero. & Anto. de Butr. ver. sed dubium est.

Prout etiam ex subscripta possessione declaratur quid veniat sub nomine pertinentiarum, Parisi. consilio 3. numero 10. & seq. vol. 3.

Primo limita quia conclusio procedit in petitorio, nam in possessorio nomine pertinentiarum veniunt etiam quæ nec de consuetudine, nec etiam ex statuto sunt deputata ad illum effectum, cum in possessorio veniant etiā damna, & iniuriæ. Inno. in c. cum ad sedem. vers. hæc habent locum. & Host. ver. & habent hæc locū. & Io. Andr. ver. & hñt hæc locū. & Card. ver. item procedunt. Abb. ver. & habent hæc locum. & Collect. nu. 9. de rest. spol.

Ex quibus inferitur ad illam q. an dominus Castri qui habebat in dicto Castro nedum iurisdictionem sed etiam certa bona particularia, tradendo & concedendo Castrum cum pertinentiis, censeatur concessisse. & tradidisse etiam bona particularia. in qua q. Imo. in l. 3. & ibi Alex. ver. circa istam quæstionem. ff. de acq. pos. tenent bona particularia non venire in cōcessionem. & idem tenet Alex. conf. 222. in fin. vol. 3. & cōf. 14. vol. 6. Aret. conf. 15. Affli. in v. lib. feud. in tit. de Capit. qui cur. vend. nu. 8. l. f. in l. f. ver. vide etiam de conf. Prin. Ruin. conf. 45. vol. 1. Marian. iun. conf. 160. nu. 32. vol. 1.

Et ista opinio absque difficultate videtur procedere, quando Dominus Castri illa bona particularia non eodem iure cū castro possidebat, sed diuerso Aret. in l. 3. ver. adde etiam. ff. de acq. pos. Maria. iun. conf. 160. nu. 32. vol. 2.

Vel quando disponens de Castro non erat ipse dominus terrarum, ac possessionum particularium, vt considerat Aret. consilio 15.

Contra principalem conclusionem, quod etiam bona particularia videantur concessa, tenuit Bald. in c. 1. ver. modo id quaritur. de capi. qui cur. vendid. Corn. conf. 321. ver. pro dec. vol. 4. Aret. in l. 3. ff. de acq. pos. Affli. in d. c. 1. nu. 52. & ibi Aluar. ver. aut concessit castrum. & Prepos. Alex. ver. quarto ab extra, in tit. de cap. qui cur. vendid. l. f. in l. quo minus. num. 20. ff. de flumini. Barb. conf. 57. ver. & ideo cū Inn. vol. 4. Dec. conf. 516. ver. & sic domina. & conf. 517. ver. & dato q. esset. Marian. iun. conf. 106. nu. 3. vol. 2.

Pro concordia sequi potest distinctio Aret. in l. 3. de acqu. pos. quam sequitur Marian. iun. conf. 160. nu. 32. vol. 2. vt quādo bona eodem iure dominus possideret, tunc censeantur cōcessa. secus quando diuerso iure ea acquisiuisset.

Limita primam opinionem quando ex consuetudine, terra, & possessiones particulares accederent ipsi Castro, quia tunc venirent si ad ipsum disponentem spectarent. Inno. in c. cum ad sedem. de rest. spol. Bald. conf. 468. vol. 3. & conf. 445. vol. 5. Soc. conf. 47. vol. 1.

Secundo limita, nisi dictum esset vltra perrinentias, etiam in ra ad Castrum pertinentia. Alex. in apostil. ad Bar. in l. quominus. ff. de flum. Aret. conf. 15. ver. 3. præmitto.

Tertio limita, nisi ex coniecturis aliud apparet, puta si ex qualitate pretij argui posset, vt etiā Molendina, vel aliæ res particulares videntur comprehensæ sub concessione Castri cum pertinentiis. Imo. in l. 3. in fin. & ibi Aret. ff. de acq. pos. Alex. conf. 222. in fi. vol. 6. conf. 14. vol. 7. Affli. in tit. de capi. qui cur. vend. nu. 8. in v. lib. feud.

Sed tenendo aliam opi. vt res particulares veniat sub nomine pertinentiarum.

Primo limita, nisi ex qualitate pretij aliud colligi posset prout proxime dictum est in præcedenti limitatione contrariæ conclusionis.

Secundo limita, nisi post specificatas res particulares adijceretur verbum pertinentiarum. Quo casu aliæ res particulares non expressæ in concessione non venirent. vt dicit Soc. cōf. 47. ver. sed pro solutione est. vol. 1.

DE JURISDICTIONE.

TITVLVS. II.

Iurisdictio quid, & num in eius concessione veniat merum & mixtum imperium, deque habentibus eam.

CAP. I.

Iurisdictio est potestas de publico introducta cum necessitate ius dicendi, atque æquitatem statuendi. vt communiter placuisse inter pretribus scripsit Alci. in cap. quod sedem. nu. 34. de offic. ord. Bald. in l. 1. & in l. imperium. ff. de iur. omn. iud. B. Villalob.

Ac si generaliter illa alicui concedatur, vel demandetur, merum, & mixtum imperium concessum, seu demandatum exaudietur commune profert idem Alciat. eodem in loco num. 38. Nec illa demandantis morte iurisdicatio abolebitur, si vel contestatio litis, vel citatio vel saltem aliquod de citatione mandatum interuenerat. quemadmodum frequenter placitum testificatur Tarz. opi. 97. & opi. 128. E. Suarez.

Habens merum imperium, potest imponere poenam mortis, si delicti qualitas hoc exigit. l. imperium. ibi, animaduerte di in facinorosos homines. ff. de iurisd. omp. iudi. Iac. in tracta. feu. in ver. cum mero. & in 1. col. Vezinus

Merum & mixtum imperium habens potest in quacunque parte suæ iurisdictionis iudicare. vt not. per Panorm. in 2. parte. conf. 51.

Et ad materiam l. extra territorium. ff. de iurisd. om. iud. vide Pan. de Cast. in 2. vol. conf. 320. alias 318. Idem.

Merum & mixtum imperium, de iure ciuili est indelegabile, l. 1. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. secus de iure canonico: quia potest delegari. gl. communiter approbata, in cap. quod sedem. ext. de off. iud. ord. Bellon.

An autem habens merum imperium possit dare licentiam tollendi corpora suspensor. ad furcas. text. est not. quod non. in l. 2. C. de cada. puni. Iaco. in tract. feud. in vers. cum mero: colum 3. cum licentia iudic. tolli possunt. Mar. in l. f. colum. 7. de quæstio. Idem.

Vtrum habens merum imperium, debeat succedere homini suo, sine leg. hærede decendenti. Bal. in l. 1. C. de hæred. decurio. videtur velle quod sic. subdit tamen ibi Bald. quod tales subditi poterunt de eorum bonis testari: quia sunt ingenui, nisi consuetudo haberet contrarium.

Videtur tamen dicendum contrarium, videlicet quod dominus loci non debeat succedere subdito suo, nisi demum de ficientibus, liberis, parentibus, propinquis, & coniuge. l. 1. C. vnde vir. & vx. & l. vitrico. & l. affinita. C. com. de suc. faciunt no. per Bar. & Ang. in l. 1. C. de bo. vac. lib. ro. vbi dicunt, quod tale ius succedendi subdit. non competit, nisi ex consuet. vel priuilegio. & ita dicit Ang. temperari dictum Bal. in d. l. 1. & ita vult Iaco. vbi supra in 4. col. ibi, sed an iste nobilis. Idem.

Pone quod ex priuilegio dominus habeat ius succedendi subditis.

ditis. Quidam subditus habens domicilium in territorio ipsius domini, decessit, & habebat quoddam nomen debitoris in alieno territorio: utrum dictus dominus succedat in illo nomine debitoris? videtur quod non per no. per Bar. & Doct. l. cunctos populos. C. de sum. trin. & fide cath. Idem.

Quid si extet statutum vel consue. quod decedenti ab intestato succedat ecclesia: an condito testamento, & hærede repudiante hæred. aditam, an admittatur. ecclesia. Bart. in l. i. ff. de suis & leg. tenet quod non. seq. Ruin. in l. Gallus. §. & quid si tantum. col. 33. de lib. & posthu.

In contrarium fac. quod vult Bal. in l. mercatores. C. de com. & merca. vbi dicit, quod bona mob. concernunt personam illius cuius sunt. Immobilia vero concernunt territorium, vbi sunt situata. & licet nomina debitorum sint species de per se. l. a dno Pio. §. i. ff. de re iud. cum sim. tamen si actio personalis competat ad mo. nom. deb. computa. inter mo. secus econtra. ita vult gl. & Bar. in l. potest. ff. de auctor. tuto & gl. in ver. connumeranda. §. i. in auth. de non alie. no. per gl. & Doct. in l. i. C. si aduers. transac.

Furcarum erectio est signum meri imperij. secundum Bal. in l. i. C. ut ne. licet. sine iud. aucto. al. præd. sig. impo. & in l. a procuratore. C. manda. & in c. i. in titu. quid sit inuest. de quo habetur per Ang. in l. arboribus. §. de illo. ff. de usufruc. iacob. vbi infra proxim.

Misio in perpetuum carcerem est meri imperij gradus maioris. Doc. in l. imperium. ff. de iurisd.

Fallit in 4. casibus. vt per Gasp. Valla. in dicta l. imperium. num. 97. Don. a Fin.

Merum imperium habent senatores, & patritij. Doct. in d. l. imperium.

Fallit in 2. casibus. vt per Gasp. Valla. in d. l. imperium.

Qui præst. vniuersitati facienti ciuitatem tantum de iure communi non habet imperium merum vel mixtum.

Fallit in multis casibus. vt per Purp. in l. imperium. ff. de iurisd. nu. 131. Don. a Fina.

Bonorum possessio non est mixti imperij. Curt. iun. in l. i. num. 32. ff. de iurisd. omn. iudic. communem dicit. Villal. & Suarez.

Bonorum possessio potest delegari. idem ibi communem dicit.

Quæro vterius an habens merum & mixtum imperium possit a subditis petere adiutorium, quando dat nuptui filium vel quando ducit uxorem? Bal. in c. i. §. similiter. in titu. de capitulis Conrad. dicit quod non. nisi esset specialis consuetudo. & ita vult Pau. de Cast. in l. neminem. C. de sacrosan. eccle. bene faciunt no. per Bal. in tract. de pace constan. in verfi. pactiones. vbi dicit. quod indebita seruitia præsumuntur per metum extorta. alleg. Io. And. in Nouel. in c. i. de præscrip. in 6. Et idem Bald. in cap. i. in titu. qua. vas. iur. deb. fidel. dicit. quod noua iuramenta a subditis extorta præsumuntur impressura. Bellac.

Vbi autem esset consuetudo tenerentur subditi. vt vult Bal. in d. §. similiter. bene fac. quod no. Spe. in tit. de feu. §. quoniã. ver. & no. quod vasalli comitum. & Io. de Mars. in tit. quibus mod. feu. amit. ver. erunt etiam. & Io. Raynaud. in c. imperialem. §. in super. ver. quæro de filia maritanda. in tit. de prohib. alien. feud. per Feder. vbi dicit. quod nedum vasalli, sed etiam subditi debent adiuuare & contribuere in dota. & in nuptiis. secundum consuetudinem & iure proba. in l. mater. secundum Cy. C. de iur. dot. & in §. illud. in auth. vt lic. ma. & auz. & ita vult Alex. in 2. vol. consi. 35. Idem.

Iurisdicção, ac merum mixtumque imperium an præscribantur.

C A P V T II.

Iurisdicção de iure civili præscribitur spacio longi temporis, videlicet decem annis inter præsentis. & 20. inter absentes.

Exigitur tamen scientia, & patientia illius contra quem præscribitur, quæ hæt vim tituli. l. 2. C. de ser. & aqua. l. si. C. de long. temp. præscrip.

Fallit in 5. casibus. vt per Maria. Socin. in c. cum contingat. de foro comp. col. 10. Don. a Fin.

Iurisdicção potest præscribi, per ea quæ habentur in l. i. ff. de emen. lib. & in l. viros. C. de diuer. offi. lib. 12. Imo. in c. cum contingat. in fin. de foro comp. dicit hanc esse communem sententiam. de quo habetur per Bar. in l. i. in ff. de aqua plu. arcen. & in l. i. ff. de dam. infec. Adde Bal. ample in 5. par. cõs.

116. Requiritur tamen scientia & patientia superioris. Alexã. not. vol. 5. consi. 16. in 3. col. verfic. in super. respondeo. & consi. 94. eodem volum.

Fallit in 5. casibus. vt per Maria. Socin. in c. cum contingat. de foro comp. Don. a Fina.

Quæro an merum imperium possit acquiri prescriptione, seu consuetudine? Bal. in l. imperium. in 2. lect. ff. de iurisd. om. iud. tenet quod sic. idem vult Imo. in c. cum contingat. extra de foro comp. per l. i. C. de emanci. lib. & l. viros. C. de diuer. offi. lib. 12. de quo vide ample Iason. in d. l. imperium. in 9. & 10. col. vbi post multa facit conclu. quod merum imperium potest per præscrip. acquiri.

Limitat non procedere in his, quæ competunt principi in signum supremæ potestatis, vel in signum vniuersalis recognitionis. nam talia nunquam possunt contra principem præscribi. l. comperit. & ibi Bal. C. de præscri. 30. ann. & alia multa quæ allega.

Secundo limitat procedere, in eo qui habet castrum vel territorium, vt ille possit præscribere quantum ad sibi subditos tantum: secus quo ad alios. alleg. Butr. in d. cap. cum contingat. M. Grassus.

Merum & mixtum imperium non præscribitur, & iurisdicção, nisi tanto tempore, cuius memoria hominum non est in contrarium. Cur. iun. consi. 174. num. 157. communem dicit. Licet præscribi possit. Bellonus consi. 46. num. 1. communem dicit. Bonacoff.

Iurisdictionis appellatione quid veniat: deque iurisdictione duobus aut pluribus concessa, vel demandata.

C A P V T III.

Iurisdictionis appellatione non tantum comprehenditur ordinaria, sed etiam delegata.

Fallit in 4. casibus. quos no. Cur. iun. in rubr. ff. de iurisd. nu. 4. vbi Purp. facit contrariam regulam, & eam limitat in 4. casibus. nu. 33. Don. a Fin.

Appellatione iurisdictionis venit ordinaria non delegata, & simplex, non illa quæ comprehendit merum imperium. no. Doc. in rub. ff. de iurisd.

Fallit in 3. casibus. vt per Io. Bolog. in d. rub. nu. 43.

Fallit in 2. casibus. vt per Sebast. Sap. in l. i. ff. de offi. eius. nu. 59. Don. a Fina.

Iurisdicção coheret personæ, & habetur in territorio ad instar dominij. Cur. iun. in l. i. de iurisd. omn. iud. ff. nu. 102. communem dicit. Vezin.

Si iurisdicção est apud duos, qui diuidant administrationem, inter se, & vnus delinquit in administratione alteri tributa, puniri non potest ab alio, quia cum iurisdicção sit indiuisibilis apud quemlibet in solidum, par in parem non habet imperium. ista est com. opi.

Fallit in 4. casibus. quos no. Sebast. Sapia. in l. imperium. ff. de iurisd. nu. 186. ver. ex supradictis. Don. a Fin.

Si vnus ex dominis vel consortibus castri vel villæ delinquat, ibi alius condominus vel consors potest eum punire quasi delinquendo ibi se tacite submiserit secundum Guil. & Ang. in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. Sali. & d. Ambros. ibi per c. in Archiepiscopatu. ext. de rapto. c. fi. ext. de fo. com. pe. & est communis opin. secundum eos Quicquid ipse Guil. visus sit tenere contrarium in l. si. ff. de rer. diuis. vt refert & sequitur d. Car. in d. l. est receptum. dicens tunc adeundum esse superiorem. Balb. dec. 116.

Iurisdicção, si duobus in solidum competat, & habeat exercitium iurisdictionis in aliquo castro: vno ex eis delinquente alius non cognoscit de delicto. Feli. in c. prudentiam. nu. 5. de off. deleg. com. dic. Villal.

Iurisdicção si datur pluribus ordinariis, data videtur in solidum, adeo quod quilibet poterit eam iurisdictionem exercere. gloss. & communiter Doctor. in cap. prudentiam. de offic. delegat.

Fallit in 5. casibus. vt per Benedic. Cap. in suo tract. reg. 27. Don. a Fina.

Iurisdicção ordinaria si ad vnum officium pluribus competit vt singulis, quilibet videtur habere potestatem in solidum per gl. in l. si vni. alias. Pomp. lib. 37. ad edictum scribit. in verbo. proferre. quam ibi Bar. sequitur. ff. de re iud.

Hoc communiter approbati scribunt Alex. de Imo. ibid. & Phi. Dec. in c. prudentiam. nu. 9. ver. secunda concl. extr. de offi. deleg. per tex. in l. i. ff. de off. consul. Qui licet loquatur in iurisdicção

Com. V. l. Opin.

iurisdictione voluntaria, idem tamen videtur in contentio-
sa. Bal. in l. fi. C. de auto. prest. & Sali. in l. cum magistratus. C.
quando prouoc. non est necesse. Et pro hac conclusione face-
re addit Dec. tex. c. fi. ext. de sent. & re iud. vbi si ordinarij iudi-
ces proferunt contrarias sententias, praualeat illa quæ fauo-
rabilior est, quod non videtur alia ratione, nisi quia in solidū
habent singuli potestatem, & vtrique deberet valere, sed pro-
pter in contrarietatem fauorabilior eligitur. quam doctrinā
Dec. post Pan. & alios ibi latius declarat. Kirchoy.

Iurisdicatio si datur pluribus delegatis, quilibet non poterit
eam iurisdictionem exercere. c. vno delegatorum. & cap. cum
causa. de offic. deleg.

Fallit in 3. casib. vt per Bened. Cap. in d. trac. reg. 27. nu. 19.
Don. a Fin.

Iurisdicatio delegata non expirat, si post delegationem ex-
communicetur delegans, cum habeat adhuc iurisdictionē, li-
cet impediatur tunc eius exercitium. secundum glo. no. in c.
1. de offi. vic. in 6. & Doc. communiter in l. more. & seq. ff. de iu-
risd. om. iud. Balb. dec. 365.

Iurisdictionem mandatam morte mandantis re integra
evanescere, & expirare certum est. probatur ista regula, & cō-
clusio ex tex. in c. relatum. & in c. iuratum. in c. licet vndique.
de offi. deleg. cum gl. & no. per Doc. & in §. recte. instit. de mā-
da. Sed vis est scire, quando dicatur res non integra ad hoc,
vt ipsa iurisdicatio perpetuata, & non expirasse dicatur. Et ha-
bemus gl. in l. & quia. in ver. ante, quam ff. de iurisd. om. iudic.
quæ concludit, quod per litis contestationem tantum dicitur
perpetuari. cū qua gl. fuit Iac. But. & Azo. ibi dicit, quod pro
ista opi. est tex. ad literam in d. c. relatum. de offi. deleg. quem
tex. cū alias Bononiæ super hoc esset contentio, & idem Azo
aduocatus pro vna parte tenuisset opi. d. gl. fuit, & que allega-
tus tex. in c. gratum. eod. tit. vbi expresse dicitur quod sufficit
sola citatio ad iurisdictionē perpetuandam, remansit confu-
sus. Concludunt itaque Bart. & alij communiter contrarium
in d. l. & quia. id est sufficere solam citationem ad perpetuan-
dam iurisdictionem, & vt res non dicatur integra, & morte
delegantis mandatum non expiret. Pro qua opi. ultra text. in
d. c. gratum. est tex. in c. fi. de offi. leg. ibi, superiori citatione fa-
cta non præcessit arg. a contrario sensu. & facit tex. in l. si po-
steaquam. ff. de iud. & quod no. Bar. & alij post eum in l. si plu-
ribus. ff. de leg. 1. vbi quod quando queritur de præuentione
quo ad exercitium iurisdictionis, dicitur præuenisse ille, a quo ci-
tatio emanauit, & cum d. communi transit Ias. in d. l. & quia.
& Are. in d. §. recte. instit. de manda. & Ang. prout refert Ias.
vbi supra dicit, q. hanc obseruat consuetudo. quinimo Barto.
in d. l. & quia. concludit, sufficere ad perpetuandam iurisdic-
tionem delegati, sola commissio de citando, facta nuntio per ip-
sum delegatum, quoniam commissio est actus iurisdictiona-
lis. §. si. instit. de pœna tem. litig. Barb. in d. c. relatum & in ter-
minis probat gl. in c. ne aliqui. in ver. incepta. vbi q. per quē-
libet actum iudicalem citra citationem perpetuatur iurisdic-
tio. de hare. in 6. ponderat pro hoc tex. in d. l. & quia. ibi, ge-
ri cœperit. pro quo est tex. similis in d. c. licet vndique. de offi.
deleg. vide per Bar. & latius Ias. in d. l. & quia. quam legit in l.
more. quæ est l. præcedens. ff. de iurisd. om. iud. habes an com-
missio, siue præceptum factū per iudicem nuntio de immitte-
do aliquem in possessionem, vel de capiendo aliquem, morte
iudicis committentis expiret, & concludit, q. vbi tale præce-
ptum, vel aliud quodlibet est factum, prauia causa cognitio-
ne, est perpetuum & transit ad iudicis successore, & potest de
illius commissione, absque ulteriori partis citatione per ip-
sum nuntium, cui primus iudex commisit, exequi. recte ad
Ias. ibi. quia plura vtilia, & in practica contingentia habes, q.
quando princeps confirmat actum inualidū, & quando actū,
quem putabat extare, qui tamen non extat, & quando confir-
mat statuta alicuius ciuitatis, & quādo privilegium aliquod
conferatur dare de nouo, & quādo non, & tradit, quod licet
quis foriatur forum in loco contractus. l. haeres absens. §. si.
de iudic. & cap. Romana. §. contrahentes. de foro compet. si
tamen contractus in vno loco celebratus, in alio confirme-
tur, non propterea conueniri poterit in loco confirmationis.
F. Turza.

Mandatum iurisdictionis generale, puta ad cās & iustitiā
ministrandam in tali prouincia, vel loco non probatur per te-
stes, sed per instrumentum, vel literas authenticas probatorias
mandati, secundum quas probari debet: secus si sit spāle ad
aliquam cām vel actum. secundum Ray. Alb. & Bal. in d. §. vbi
decretum. & ibi do. Cato per l. 1. C. de mand. princ. & §. quia
vero. in auth. vt litigan. iurent. Primum, limitari non pōt secū-
dum Spe. in tit. de probat. §. pe. ver. quid de auditoribus. nisi fa-
ciliter posset haberi copia principis vel iudicis delegantis

vel mandantis, vt quia est in ciuitate illa: quia tūc poterit pro-
bari per testes. Si autē longe absit, requiritur scriptura, vt præ-
dictū est. Ita etiam sentit Bal. in l. aliquando. ff. de off. pro con.
in quarto quæsito. Secundum etiam limitatur secundū Bald.
vbi supra non procedere, quando opponitur in principio li-
tis contra talem mandatum speciale. Balb. dec. 31.

Iurisdictionem ordinariam, & delegatam habens, si proce-
dat simpliciter, videtur procedere principaliter ex delegata.
Io. And. in c. si postquam. de elec. in 6.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. vt per Felin. in c. cum ex
officij. de præscri. col. 12. nu. 35. Don. a Fin.

Nunquid iurisdicatio videatur concessa, concessio
territorio, & è conuerso: & an iurisdictione ge-
neraliter concessa, merum & mixtum imperiū
concessum censeatur, & num specialis iurisdic-
tionis concessio præiudicet generali.

C A P. IIII.

Princes concedendo alicui vniuersum territorium
videtur concedere iurisdictionem.

Ampliatur & limitatur in multis casib. vt per
Purp. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 160. Don. a Fin.

Iurisdicatio videtur concessa concessio territorio. hanc esse
com. opi. attestatur Cur. iun. in l. 1. ff. de iurisd. nu. 103.

Fallit vt per Baptist. a Villal. conclusio. 168. in litera I. Do.
a Fin.

Concessa iurisdictione non censetur concessum imperiū.

Fallit in 3. casib. vt per Purp. in l. imperium. ff. de iurisdic-
tio. nu. 65. Don. a Fin.

Iurisdictione concessa in genere per aliquam dispositio-
nem, censetur concessum merum & mixtum imperiū. hanc
esse communem opinionem. attestatur Alci. in l. quod sedem.
de off. de leg. num. 38.

Fallit vt not. Bapt. a Villal. concl. 163. in litera I. Ias. tamen
in l. imperium. ff. de iurisd. facit regulam contrariam, q. nō in-
telligitur concessum imperiū & hæc regula limitatur in 5.
casib. per Io. Bolog. in d. l. imperium. nu. 43. Don. a Fin.

Iurisdictione concessa in genere per aliquam dispositionē
censetur concessum merum ac mixtum imperiū. Alci. c. quod
sedem. de offi. ord. nu. 38. com. dicit.

Fallit, si demandetur iurisdicatio iudici simpliciter, quia tūc
non comprehenditur merum, ac mixtum imperiū, Curtius
Iun. in l. 1. ff. de offic. eius. cui mand. est iurisd. num. 23. com. dicit.
B. Villalob.

Salice. l. placet. C. de pe. iud. Ang. in l. imperium. ff. de iurisd.
om. iud. Bald. cap. quarto de iudiciis. & hanc dicit esse com-
munem. opin. Curt. iun. nu. 42. in d. l. imperium. & l. 1. ff. de offi.
eius. cui mand. est iurisd. nu. 53. & Alexan. ibi. nu. 66. Aliis con-
trarium & verius asserentibus, nimirum concessa simpliciter
iurisdictione, concessa videri etiam merum, & mixtum impe-
riū. ita tenet Abb. in c. quod sedem. de offi. ord. dūmodo nō
subsistat aliqua ratio, quæ suadeat strictam iurisdictionis inter-
pretationem. per tex. §. iusiurandi. auth. de defensor. ciuit. iun.
glo. communiter recepta, & ibi Bar. d. l. imperium. Hanc quo-
que sententiam firmat Alex. consi. 35. libr. 4 & in d. l. 1. ff. de offi.
eius. cui mand. est iurisdic. Et eam dicunt communē esse Dec.
d. l. imperium. nu. 27. Alc. d. cap. quod sedem. nu. 38. Ias. d. l. im-
perium. nu. 12. M. Grassi. Bar. in l. imperium. in 3. quæstio. nu. 4.
ff. de iurisdic. om. iudic. idcirco si a principe alicui conceda-
tur simpliciter iurisdicatio in loco etiam merum imperiū cō-
cessum videtur, quia beneficia principis latē debent in terpre-
tari. l. fi. ff. de constit. princ. & ibi not. Bald. nu. 3. ver. item nota
quod si princeps donat mihi iurisdictionem alicuius Castri,
videtur mihi omnem iurisdictionem donare quia est nomen
generis, & omnes redditus causarum ciuiliū & criminalium
pertinent ad me. & Oldrad. in cons. 252. incip. ad quæstio. ver.
mihi autem Oldrado verius videretur. Alex. de Imol. in consi.
35. num. 1. libro 4. consi. Philip. Dec. in capit. licet causam. nu-
mero 1. vers. sed his non obstantib. extr. de proba. & in d. l. im-
perium. num. 26. vbi ipse Ias. perstringit contrariam sententiā
approbantem, per quatuor fundamenta ab ipso ibid. nu. 11.
12. & 13. relata. Quamuis Ias. priorem sententiam ab omnib. ap-
probari. num. 11. ver. tu aduerte. dixerit. quam & communem
multi Doc. appellarunt. Dec. d. l. imperium. nu. 27. Alc. in c. qd
sedem. nu. 27. ver. puto contrariā opinionē quæ est magis cō-
munis esse veriore. & num. 28. ver. stat ergo firma cōclusio. Et
hanc communem esse post multos allegatos Docto. quoque
Rol.

Rol. a Valle. cōf. 42. nu. 16. cum seq. in 2. vol. con. Quāuis Zas. noster. in d. l. imperium. nu. 48. putauerit cōtrariam assertio- nem quod iurisdictione concessa merum & mixtum impe- rium non veniant, nisi princeps largissimam vel omnimodā iurisdictionem largiretur, veriore esse. De qua faciunt men- tionem moderni in consuet. Paris. §. 1. glo. 5. nu. 48. & in suis addi. ad consi. Alex. in d. consi. 35. in ver. large. litera D. & in addi. ad lect. Dec. in d. c. licet causam. verb. aliud. litera A. me- minit nouissime Valsq. Menchacen. in lib. 1. controuer. illust. c. 3. nu. 9. ver. tertio colligitur. Sed Feli. distinguendum esse in hoc casu arbitratus est. Aut Imperator vel Princeps cōcedit alicui locum cum iurisdictione per viam donationis & inue- stiturā, tunc comprehenditur eo casu merum & mixtum im- perium. l. 1. §. cum vrbem. ff. de offi. præfeti vrb. Si vero prin- cept cōcedit alicui iurisdictionem nō per modū donationis vel inuestiturā, sed vt exerceat magistratum, tunc non com- prehenditur hoc casu merum & mixtum imperium, nisi dice- retur, omnimodam vel plenissimam iurisdictionem conferi- mus. in d. c. quod sedem. cir. fi. ver. cogitabam. duos casus. Cu- ius distinctionem refert Iasper Valascus in d. l. imperium. nu. 38. ver. item addo. Quam sequi videntur communiter Moder- ni Riminal. Cur. Aquens. Taurin. & Portuga. referente Hiero. Cagnol. ibi. nu. 91. 92. & 93. Caterum priorem sententiam ma- gis Doc. approbare ex eorum scriptis liquet. Alex. de Imo. in l. 1. nu. 2. ff. de offi. eius. cui manda. est iurisd. Io. Bapt. in d. l. im- perium. nu. 6. ver. tertio quæro. Valsq. nu. 34. ver. circa tertiā quæstionem Bartoli. Purpur. nu. 61. Papiens. præct. in for. libel. in act. confessoria pro sequit. in ver. plenam & omnimodam iurisd. nu. 1. ver. ad propositum. nu. 2. ver. per hoc autem. Quā quoque approbat Did. in suis præct. q. c. 1. q. ult. ver. 2. ibi cō- ceditur. & ver. tertio & quarto regulaciter. qui omnino viden- dus est, cum ipse illam materiam bonis adductis distinationi- bus explicauerit. Kirchou.

Iurisdicō specialis concessa alicui non derogat generali iurisdictioni, & sic per specialem attributionem factam iuri- dictioni delegatā in quāuis causa, non censetur ob hoc dimi- nuta, seu adempta potestas ordinario maiori iudici, atque ge- neraliori, quominus circa idem re integrā iurisdicō specia- lis intelligeretur attributa, & concessa cumulatiuē, non autē priuatiue. secundum Bar. & Arc. per illam tex. in l. 1. ff. de offi. præfeti vrbis. Anch. consi. 264. colum. pen. Roma. consi. 393. num. 1. cum aliis seq. vbi hoc ponit pro regula, & illam pro- bat ponendo nouem casus, seu decisiones similes, & sequitur etiam Dec. consi. 3. num. 3. Gratus consi. 71. num. 11. & 26. vo- lum. 2. Dec. in fi. & Cagno. num. 18. in l. in toto iure. ff. de reg. iuris. Afflic. in c. 1. in l. uor. qui feud. dare poss. Io. Baptist. Fer- retus consi. 142. num. 12. vol. 1. & Ias. cum cæteris aggregatis per eum in l. quod in rerum. §. si quis post. num. 5. cum aliis se- quentib. ff. de lega. 1. vbi profertur istam esse magis commu- nem opinionem.

Sed opinio hæc non procederet, vbiunque appareret ex mente concedentis iurisdictionem ipsam inferiori priuatiue concessam esse, tunc quippe iudex superior in huiusmodi iurisdictione, & in causis concessis inferiori priuatiue tamē, in- tromittere se nequiret ali quo pacto. secundum Fely. cum aliis relatis per eum, qui tradit, & approbat istam limitationem in c. cætrum. nu. 4. de iudi. & ita consuluit Roma. consi. 393. sub num. 10. cum aliis seq. & ita determinauit Sacrum Regiū Con- silium Neapolitanum teste Afflic. veritatis fidelissimo asser- tore decis. 41. quidam medicus. & sequitur etiam Ioann. Ba- ptista Ferretus in d. consi. 142. num. 15. qui meminit istam esse communem opinionem. Alias vero limitationes refert Fely. in d. c. cætrum. & in c. pastoralis. col. 1. & seq. de offi. or- din. Viuius opin. 435.

Iurisdictionis in castro, & castri per Principē con- cessione quid veniat.

C A P. V.

Iurisdictionem in castro si princeps alicui contule- rit an videatur contulisse merum & mixtum im- perium. De hac decisione variæ & discrepantes Docto. fuerunt sententiæ. Bal. in c. quanto. nu. 7. de iudi. inquit: Si committerem tibi omnem iurisdictionem, quod non committeretur merum imperium, quia illud ver- bum, omnem, prædicatur de pluribus differentibus specie, nō pluribus differentibus numero: ista enim suprema requirunt suprenum, id est, speciale mandatum. Propterea Abba. in cap. quod sedem. de off. ordin. voluit dispositionem loquentē de

iurisdictione, in dubio intelligendam esse, de minima, nisi ad- dita sit dictio, omnimoda. per glo. in cle. vnica. in verb. omni- modam. de foro compe. communis tamen opin. Docto. est in contrarium. Io. Pet. de Ferrar. Papien. in sua præct. in forma li- belli. pro actione confessoria. pro serui. in verb. plenam & om- nimodam. nu. 2. Feli. d. c. quod sedem. nu. 4. Alex. de Imo. in l. 1. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. & in consi. 35. num. 1. & seq. in vol. 4. consi. Et hanc communem Doct. sententiam esse, adductis argumentis in vtranque partem, & limitationibus. dicit And. Alcia. in d. c. quod sedem. ver. sed hic successiue cō- tingit dubitari. nu. 26. cum seq. Quam tamen Moderni. Paris. admittere nolunt in suis commen. in consue. Paris. §. 1. glo. 5. ver. declaro primō, vt nedum transferatur simplex iurisdic- tio, sed etiam merum & mixtum imperium, & maxime si cō- cessio fiat a principe. nu. 48. Et hanc quæstionem latius expli- cat Valsq. Menchacensis. lib. 1. controuer. illust. num. 9. ver. ter- tio colligitur ex superioribus. Alci. quoque ad allegatam gl. in ver. omnimodam. nu. 27. in dicta cle. bene respondet, quia illa dictio ibi non videtur appposita, vt includatur merum im- perium, quod etiam sine illa fuisset inclusum, sed ad declaran- das qualitates ipsius iurisdictionis, vt ostenderetur, quod eo- dem modo & forma, qua solebant episcopi cognoscere in diocesi sua, ita etiam cognoscerent, quando sunt expulsi in propinqua ciuitate.

Concesso castro, cui nulla adhæret iurisdicō, nec merum nec mixtum imperium an censeatur translatā iurisdicō? Re- spon. q. nō, sed remanet castrum sub iurisdictione ciuitatis vel comitatus, cui adhæret. censeturque quo ad proprietatem absque iurisdictione concessum. Bal. l. a procuratore. C. mād. & Rub. ff. de re. diuiso. consi. 238. lib. 4. Oldr. consi. 176. Rom. consi. 444. & hanc dicit esse communem opi. Cur. iunior. l. 1. col. vlti. ff. de iurisd. omn. iudic. & tenet Ias. consi. 146. libro 2. sequitur Didac. præct. quæstio. capitulo 1. versic. 10. M. Graf. & I. Fichard.

Quæro, Vtrum concessio castro, territorium & iurisdicō, quæ castro annexa sub dominio disponentis erant tempore concessionis, data censeantur? Resp. & communis & recepta est Doc. sententia, quod sic. ita tenet Bal. in c. 1. de capit. qui cur. v. nd. & l. cum multa. C. de bonis quæ liber. Pau. de Castr. consi. 406. col. 2. lib. 2. Eandem sententiam firmat Bart. l. inter eos. ff. de acq. rer. dom. Host. Io. And. & Inn. c. cum ad sedem. de restit. spol. c. ex literis. de iure patro. Et eam dicit esse com- munem Didac. Couar. præct. q. c. 2. cōcl. 9. Cur. iun. ibi. nu. 103. commu. dicit. M. Grass.

De iure regio, si constet ex verbis, principem velle transfer- re iurisdictionem, transfert, alias non, & in principe leges cla- re sunt, sed in alio inferiore a principe communis habebit lo- cum. & quid dictum est princeps si velit, quod possit iurisdic- tionem concedere, & velle videtur cum exprimit: tamē hoc intellige non in iurisdictione suprema, quæ datur in signum vniuersalis recognitionis, quia hæc Rex non potest a se abdi- care. vt late per Thomam Gram. in vot. 26. & per me in recol- lectis iurisdictionis. nu. 6. & 7.

Fallit, si non sit concessum totum, sed pars. idem ibi. num. 106. commu. dicit. Villal.

Castrum in se habet iurisdictionem, & eam in se continet. Inn. in c. ex literis. nu. 2. de iure patr. & ibi Panor. Inno. in c. cū ad sedem. de restit. spol. & vult Ludo. Rom. quod castrum, vil- la, & similia in se continent iurisdictionem. Adde Bart. in l. 1. ff. de off. præfec. vrb. Guid. Pap. consi. 88. in prin. Vez.

Totalis iurisdictionis possessio an tradatur, vel ac- quiratur sine exercitio saltem in vnico actu: & quid de iurisdictione, quæ tribuitur in certo aliquo, & determinato casu, vel quantitate.

C A P. VI.

Iurisdictionis possessio non videtur tradita per ap- prehensionem possessionis rerum, vel castri, etiā de voluntate domini, sine exercitio. Ant. Gomez. ibi. num. 42. Communem dicit. ex Bar. in d. l. 3. pro quo dicit esse. tex. in argumen. l. quoties. la 2. ff. de seruit. Villalob.

Iurisdicō totalis acquiritur per vnicum actū iurisdicō- nis, de voluntate domini: tamen ex propria voluntate non acquiritur, nisi in illo actu. Anto. Gomez. in l. 45. Tau. nu. 37. communem dicit ex Bar. in l. 3. ff. de acq. pos. Bar. in l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actuque priua. Et Alex. remissi- ue

Commun. V. I. Opin.

uē in l. restituta. in princ. ff. ad Treb. & in l. cum de in rem ver
so. col. 2. ff. de usu. Vezin.

Possessio iurisdictionis etiam per vnicum actum exercitij
iurisdictionis quæri solet. Bar. in l. i. §. hoc interdictum. ff. de
iti. act. q. priu. Chass. in com. in cōsue. Burg. in tit. des iudices.
in rub. nu. 104. Vez.

Per acquisitionem quasi pos. iurisdictionis in vna specie
non probatur quasi possessio iurisdictionis in altera. Feli. in
c. licet causam. in 4. col. de prob. Alex. in 2. vot. conf. 68. in pe.
col. ibi hoc probatur. Corn. conf. 142. in 1. vol. & in verbo præ
scrip. §. 150. Don. a Fin.

Nota etiam quod si ille qui prætendit habere iurisdictionem
faciat fundamentum super ritu habito a principe, tunc
exercendo vnum actum iurisdictionalem, intelligitur retine
re possessionem seu quasi in omnib. Secus si faciat fundamē
tū super præscriptione, quia licet præscripserit circa aliquos
actus, non tamen sequitur quod præscripserit circa alios. ita
vult Barto. in dicto §. si quis hoc interdicto. & faciunt no. per
Felin. d. cap. licet causam. ad quod etiam vide Bald. in 1. parte
conf. 359. Don. a Fin.

Iurisdicō vbiunque alicui tribuitur in certo & determi
nato casu non procedit libellus corā illo productus nisi nar
retur, ille casus in quo iurisdicō est attributa. ita Ioan. And.
in cap. cum sit generale. de foro compe. Ang. in conf. 6 & cō
silio 27. Alex. in 4. vol. conf. 32. Arc. in conf. 64. in 5. col. Feli.
in cap. licet causam. in 1. col. de proba. Barba. in 1. vol. conf.
15. in 7. col. & conf. 44. in 6. col. & in 2. vol. conf. 17. in 3. colu.
& ita in terminis vult Ias. in l. 1. in 2. col. ff. de eden. Barb. in 3.
vol. conf. 56. in 3. col.

Facit quod vult Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 315. alias 313.
incip. ad confirmationem. vbi dicit, quod processus quē quis
est habiturus coram delegato, debet esse talis quod compre
hendatur sub verbis rescripti, alias non valet. alleg. Inno. in c.
super literis. de rescrip.

Facit etiam quod vult Ias. in l. 2. in 7. colu. in fin. ff. si quis in
ius voc. vbi dicit quod ad hoc vt citatio non ardeat citatum
sufficit q. non concludat ipsum regulariter non esse subiectū,
licet aliquo casu speciali possit esse subiectus. alleg. But. in c.
fin. in ult. col. de dila. Bellac.

Addo etiam bene facere quod vult Pau. de Cast. in 2. volu.
conf. 328. alias 326. incip. vide dicēdo. vbi dicit, quod quo
tiescunq; per l. nouam datur iudici aliqua iurisdicō sub cer
to modo & forma quam iurisdicō. ipse prius non habebat,
quicquid sit illa forma non seruata, est ipso iure nullum. alle
g. in cle. 1. de iure patro.

Et quando negatur qualitas tribuens iurisdicō. iudici ec
clesiastico, puta rem esse ecclesiæ, non potest cognoscere in
causa. Barb. in 1. vol. conf. 50. in prin. Alex. in 5. vol. conf. 1. in
3. col. an autem stetut narrat. pro tribuen. iurisd. vide no. Cor.
conf. 141. & quod stetut si non negentur. tenet Barb. in 3. vo
lu. conf. 56.

Iurisdictionem habens solum in certo casu, non potest co
gnoscere nisi constituto per informationem summariam, cum
casus ille contingens cadat sub sua iurisdictione: alias nihil
valet quod agitur. Curt. iun. conf. 124. nume. 6. communem
dicit. Vezinus.

Iurisdictionem iudex habens limitatam vsque ad certam
quantitatem puta in causis vsque ad centum, petita re valo
ris centum tempore petitionis, si pendente lite eius valor
creuerit, poterit de causa cognoscere & iudicare: quia in
crementum estimationis non habet excludere iurisdictionem
in tali casu. secundum Guilielm. & Bartol. in l. si idem
cum eodem. ff. de iurisd. omnium iudic. per l. ampliorem.
in §. fina. & ibi Salycet. C. de appellat. idem secundum Doct.
in d. l. si idem.

Idem in actione crescente propter inficiationem, quia de
bet attendi principium petitionis. litem veniunt. §. cum præ
diximus. ff. de peticio. hared. facit gloss. in l. certi condicō. in
prin. ff. si certum petatur. tenent Angel. in l. qui tabulas. ff.
de iur. & Panorm. in cap. cum inter. ad finem. extra de re
iudicata. Ex quibus potest fieri talis conclusio, quod limi
tatio iurisdictionis non trahitur ad incrementum, sed ad
principium: nisi incrementum etiam a principio in peti
tione comprehenderetur, vt in actionibus arbitrariis, in
quibus ex iudicis officio potest interesse excedere id quod
petitum est. secundum Guilielm. & Angel. in dicta l. si idem.
Balb. decis. 94.

Iurisdicō, & officium iudicis sunt diuersa, per
citationem autem dicitur coepta, præuenta,
firmata, ac perpetuata: & quid, si de iurisdicō
ne citantis iudicis dubitatur.

C A P. VI.

Iurisdicō, & officium iudicis sunt diuersa. Curt.
iun. in rub. de iurisd. omn. iudic. nu. 21. commu.
dicit. Villalob.

Iurisdicō agi coepta dicitur per citationem,
secundum veram & magis communem conclusionem Do
ctorum vtriusque censuræ. Nec sufficeret actus citerior, nec re
quitur ulterior. Ant. de Tremolis ad præ. Bonacur. in glos.
delegans. litera D. tit. de impe. excep. Bonac.

Iurisdicō præuenitur per citationem. Rom. conf. 112. nu.
4. com. dicit. Villal.

Et est aduertendum quo ad hoc quod iudicium dicatur
coeptum, vt ibi causa finiatur. vt in l. vbi captum. ff. de iud. re
quiritur quod citatio sit executā. Ad perpetuandam tamen
iurisdictionem iudicis delegati, tunc sufficit mandatum de
citando, & non executum. secundum Host. Io. Panor. Petr. de
Anch. in c. si. de offi. deleg. & Bal. & Ant. Gaufr. & Henri. in c. li
cet. de offi. deleg. Feli. & Dec. in c. gratum. eo. tit. Bar. & Fran.
Curt. iun. in l. & quia. de iurisd. omn. iudic. dec. Cap. Tholos. q.
340. d. de Rota in antiquissimis. de off. deleg. decis. 1. Et hæc
est magis com. opi. vt per Pet. Raven. in comp. iur. de offi. leg.
in si. licet aliud dicat Imo. in d. c. si. & Alex. & Ias. in l. more. de
iurisd. omn. iudic. ff. qui dicunt communem sententiam esse q.
non perpetuetur: præcipue Ias. num. 58. De iure autem regio
per litem contestationem perpetuatur iurisdicō. l. 21. titu. 4.
par. 3. Et nota quod secundum ius ciuile, perpetuatur per so
lam citationem executam, & hæc est communis opin. de qua
per Ias. in d. l. more. De iure regio requiritur litem cōtestatio.
l. 21. iure canonico sufficit mandatum de citando, et si non
sit executum, quam dicit magis communem dictus Raven.
sed ad hoc quod iurisdicō præueniatur sufficit citatio exe
cuta. per l. 12. tit. 7. par. 3. Et not. ad intellectum istius legis di
ctum solemne. Soc. in conf. 42. nu. 3 quia tunc dicitur præue
ta iurisdicō per citationem, quando pars comparet ad ter
minum citationis, vel si non comparet, & actor accusat con
tumaciam: alias non per l. properandum. §. 1. de iudic. C. ibi
contumaciam accusante. B. Villal.

Ex actu enim nullo non inducitur præuentio iurisd. secun
dum Arch. 2. q. 6. in c. non ita. per l. si quis postea. ff. de iud. & l.
1. C. ne de sta. defunc. Angel. in d. l. si quis. Nec per citationem,
quando citatus fuit contumax in comparando: & tunc pot
vterque index procedere secundum Ang. ibi per l. euidenter.
ff. de excep. rei iudi. Balb. decis. 71.

Iudicium firmari, & iurisdictionem perpetuari per primā
etiam vnicam citationem firmat glo. in verbo. citationes. in
clemen. 1. de re iudic. & in clemen. 2. in verb. citatio. vt lite pen
den. & ibi quod sufficit quo ad perpetuandam iurisdictionem
emanasse, licet non fuerit exequuta. Præpos. cap. non ita. 2. q.
6. communem dicit. secus tamen quo ad inducendam litem pe
dentiam, quia quo ad hoc requiritur quod sit exequuta. d.
cle. 2. adde quod solum sufficiat decretum, & emanatio cita
tionis respectu actoris, quo ad inducendum litem pend.
tum, vt si aliquid attentet ipse actor post decretum citatio
nis, ante illius executionem veniat per viam attentatorum
reuocari. Rot. in antiquis. decis. 227. & in nouis. decis. 75. & vl
tra gl. præd. in cle. præallegatis. habet aliam gl. in c. proposui
sti. de foro compe. & ibi licet Petr. contrarium teneat. Abba.
tamen glo. sequitur dicens modernos istam communiter te
nere. F. Turzan.

In ordinatoriis iudicij attenditur locus iudicij: in deciso
riis vero attenditur consuetudo loci litigantium. Est commu
nis opinio secundum Alex. conf. 217. versic. sed si queratur.
vol. 7. M. Charian.

Citatio etiam sola perpetuat iurisdicō. iudicis delegati, nec
requiritur litem contestatio. Quod autem hoc procedat etiā
de iure ciuili, communiter teneri attestatur Ias. in l. & quia. ff.
de iurisd. omn. iud. vt eum allegat Alcia. in c. gratum. extr. de
offi. deleg. Nec tamen per eam inducitur litem pendentia, nisi
reus fuerit per eam instructus, de quibus rebus in iudicium
trahatur. Sic decissum fuit in iudicio cameræ Imper. vt testa
tur Mynsing. obser. 26. cent. 4. vbi vide etiam quinque alia re
quisita. I. Fichar.

Quando dubitatur de iurisdictione iudicis citantis, ipse
potest

potest cognoscere an sua sit iurisdicção, siue ad eum spectet commodum sportularum, siue non. c. pastoralis. & c. super literis. de rescr. l. præscriptione. C. si contra ius.

Fallit in 10. casib. quos no. Ias. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius vocatus. nu. 18. Don. a. Fin.

Quando dubium est de iurisdicçãoe iudicis citantis, citatus in dubio tenetur comparere. l. si quis ex aliena. ff. de iud.

Fallit in 3. casib. quos no. Ias. in l. ex quacunque. num. 37. ff. si quis in ius vocatus. Don. a. Fin.

Iurisdiccionem prorogare, quid sit, & an, & quando, & per quos iurisdicção, siue ordinaria, siue delegata, tam in spiritualibus, quam in civilibus, atque etiam in criminalibus prorogari possit, vel non possit, & num per comparationem inducatur, aut presumatur, aut reuocetur.

CAPVT VIII.

Prorogare iurisdiccionem idem est, quod augere, extendereque qualitatē, seu potentiam rei, de qua fit procatio: vt facile colligitur. ex tex. in c. P. & G. de off. deleg. & in l. 1. & 2. ff. de iud. & facit et tex. in c. significasti. de foro competen. & tradit Specu. in titu. de dila. §. nunc videndum. §. hic sunt. & Inn. in c. prudentiam. de off. deleg.

Et hinc est, quod per prorogationem non alteratur primus actus, imo censetur id quod prorogatur cum eo, quod primo erat. vt no. Doct. & Dec. in c. de causis. de off. deleg. & Cast. confi. 359. si consideremus tenorem prorogationis. vol. 1. sed potius extenditur. vt firmat gloss. in l. interuenientes. ff. ad municip.

Vnde infero ex prædictis, quod si coram incompetenti iudice, non vetito de crimine, inquisitus confessus delictū fuisset, ex huiusmodi quippe confessione damnari nequiret vllō modo, etiam quod iudex ille alias cognitionem criminalium causarum haberet. siquidem in iudicio inquisitionis iurisdicção iudicis incompetētis nunquam prorogatur: & sic vbi proceditur per inquisitionem ex mero officio, non habet locum prorogatio ipsius iurisdiccionis. vt firmat Bald. in l. 1. C. ad l. Cornel. de fidei. & in l. 1. in fin. C. vbi de crimine agi oportet. quem sequuntur Socin. Sen. in cap. significasti. in §. articu. princip. q. 8. de foro compe. Berous in c. at si clerici. num. 40. de iud. Nell. in tract. de bannitis. in 2. q. 2. part. primi temporis. fol. par. 10. Soc. confi. 108. in pposito statuto in fi. vol. 4. vbi etiam admonet opi. hanc communem fore: prout ei inheret quoque illust. Dom. Pet. Calaphatus præceptor & promotor meus in l. 1. nu. 86. cum alijs seq. ff. de iud. vbi aperte demonstrat eandem sententiam magis veram magisque communem esse.

Et de hoc non est quippe mirandum. Nam statutum disponens, quod iudex excedere nequeat iurisdiccionem suam, similiter operatur, vt iurisdicção prorogari non possit, etiam si iudex se competentem pronunciaret, ne appellaretur, vt tradit Dec. confi. 18. vso puncto. col. 2. & seq. & in l. si. nu. 17. ff. de iurisd. omn. iud. l. 1. nu. 16. & Curt. iun. nu. 22. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ier. Vinus opi. 672.

Iurisdicção siue ordinaria sit, siue delegata, potest prorogari de re ad rem, siue de causa ad causam. iuxta. c. cum olim. de off. deleg. l. de qua re. ff. de iud. & gl. in c. P. & G. de off. delega. Quod procedere & communiter teneri dicit Bened. Capra in tract. prorogationis. statim post concl. siue regulam 53. post nu. 49. quando talis iurisdicção prorogaretur ad rem, seu cām similem, quia ad dissimilem non procederet prorogatio. vti ibidem latius exemplis explicatur, quia de ciuili ad criminalem vel contra, idem de causis mercantiæ ad alias causas dissimiles non procederet prorogatio. vt voluit Imo. in cap. de causis. de off. deleg. & Io. And. in d. c. P. & G. accedit id quod no. Cy. in l. 1. C. de iurisd. om. iud. & l. testamētum. C. de testa. Bened. ibid. nu. 50. & 55.

Iurisdicção ordinaria licet possit de persona ad personam prorogari. iuxta. l. 1. & 2. ff. de iud. Delegata tamen et ad vniuersitatem causarum contra. gl. d. l. 1. vt cunque quasi ordinaria censeretur posset iuxta tex. d. c. P. & G. in distinde loquentem ad alias personas prorogari non potest, quod secundum Do. Nico. ibidem communiter teneri asserit Bened. Cap. in dicto tract. prorogationis. num. 59. quod verum est, nisi delegata iurisdicção siue ad vnam siue ad vniuersitatem causarum prorogaretur ad personas quas contingeret illa causa, licet nō es-

sent in rescripto expressa, puta, si ageretur de iure prelationis in aliqua re, quia tantum ad tales personas fieri possit prorogatio. vt voluit Bal. in l. si qui ex consensu. C. de episc. aud. arg. l. si suspecta. ff. de inoff. testa. l. a sententia. ff. de app. & ibid. nu. seq. refert Cap.

Iurisdiccionem de casu ad casum siue sub certa conditione ante conditionis illius euentum non posse prorogari. communiter contra Inn. in c. prudentiam. de off. dele. teneri affirmat. ibi. nu. 55. Bened. Cap. cum ante euentum conditionis iudex nullam habeat iurisdiccionem ant habitum, aut actum siue exercitium iurisdiccionis. arg. l. cadere diem. ff. de ver. sig. sec. Imo. in d. c. P. & G.

Iurisdicção delegata licet possit prorogari de loco ad locum dummodo partes expresse consentiant. vt est text. in c. statutum. §. in nullo. de rescrip. lib. 6. nisi esset concessa ex privilegio cum limitatione, quo casu ultra limites ipsius privilegij prorogari non possit. secundum Host. Io. And. Imo. & D. Nic. in c. excommunicatus. de off. legat. tamen ordinaria iurisdicção de loco suæ iurisdiccionis ad locum alterius iurisdiccionis seu territorij, vt videlicet ordinarius ibi cognoscat, fieri non potest, quia ibidem ordinarius habetur pro persona priuata. argum. l. 3. ff. de off. præsid. vt voluit Iac. Butr. l. 1. C. de iurisd. om. iud. & Bar. in l. 1. ff. de iud. quod communiter teneri per cap. excommunicatis. de off. leg. & ibidem Dom. Nico. refert Bened. Cap. in d. tract. de prorogatione. num. 62. quod secundum Bal. in l. si qui ex consensu. C. de episc. audien. procedit si iudex alterius iurisdiccionis id sciret ac prohiberet, alias si non prohiberet, secus esset. Prorogatio ordinariæ iurisdiccionis quoque de loco in quo ordinarius solitus erat habere tribunal ad alium locum existentem intra suam iurisdiccionem fieri potest. argumento l. si cum dies. §. arbiter. ff. de arbitris. l. si vt proponis. C. quomodo, & quando iudex. Bened. Capr. ibid.

Iurisdiccionis prorogatio non solum in spiritualibus modo in habentem similem iurisdiccionem fiat. c. P. & G. de off. dele. sed etiam in crim. etiam si sunt meri & mixti imperij, dummodo similiter fiat in habentem similem iurisdiccionem, ac imperium, procedit. l. vnic. C. vbi de crim. l. 1. C. de iurisd. om. iud. & hoc voluit Inn. in c. de causis. de off. deleg. & ita communiter teneri refert. d. trac. prorogationis. post regulam 53. post nu. 78. idem Capr. dicens. ibid. nu. 77. id procedere tantum quo ad præiudicium prorogantis, non autem quo ad præiudicium reipub. vel proprii iudicis, cum eorum non possit fieri prorogatio. secundum Guliel. in d. l. vnic. & Bald. in l. si qui ex consensu. C. de episc. aud. vt refert ac sequitur d. Nico. in d. c. P. & G. Pau de Cal. in l. 1. ff. de iud. nu. 20. Sapia. nu. 39. Cur. iun. nu. 37. Cagnum 46. idque tam tacite quam expresse. vt commu. dicit. Are. c. ad petitionem. nu. 15. de accus. Intellige quo ad præiudiciū partis, non autem reipublicæ vel iudicium, & dummodo ille iudex in quem fit prorogatio, etiam alias haberet iurisdiccionem in similibus causis criminalibus alias secus. com. d. Abb. in c. si diligenti. nu. 14. de foro comp. Imo. in c. P. & G. nu. 48. de off. deleg. Si tamē per inquisitionē ex mero officio procedatur, non habet locum prorogatio. communem dicit Socin. consilio 108. num. 21. lib. 4. Petrus Calefatus inter confi. crim. diuers. confi. 102. num. 4. lib. 1. & confi. 93. num. 25. lib. 2. Clar. d. §. fina. quæst. 42. in fi. P. Fichard. in vers. iurisdicção.

Iurisdicção potest etiam in criminalibus prorogari. vt est communis opinio. Et tacite & expresse. vt est communis opinio, quo scilicet ad præiudicium partis, non autem Reipublicæ, vel iudicium, & dummodo ille iudex, in quem fit prorogatio etiam alias haberet iurisdiccionem in similibus causis criminalibus. alias secus. communis est opinio. Si tamen per inquisitionem ex mero officio procedatur, non habet locum prorogatio. vt est communis opin. Clar. quæstio. 42. in fin. Bonacoss.

Prorogatio iurisdiccionis fit ex pacto. l. 1. & 2. de iud.

Fallit vt per Soc. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. num. 1. & pactum de proroganda iurisdicçãoe factum in præsentia iudicis est irrevocabile.

Fallit in tribus casibus. vt per Feli. in cap. de quo vult. de iudi. nu. 10. Don. a. Fin.

Si iurisdicção iudicis non sui sit prorogata de comuni consensu vtriusque partis, habet locum pœnitentia vsque ad litis contest. c. 1. secundum communem intellectum. ext. de iud. l. si conuenerit. ff. de iurisd.

Fallit in 10. casib. vt per Ias. in d. l. si conuenerit. nu. 1. D. a. Fi.

Iurisdicção ordinaria respectu certi generis nō potest prorogari ad diuersas causas, & dissimiles expressas. Abb. in c. ceterum. de iud. Don. a. Fin.

Adue-

Com. V. I. Opin.

Aduent possunt prorogare iurisdictionem illius, qui illam exercet inter subditos. Ias. in l. testamenta. nu. 1. C. de testam. communem dicit licet illam non possint prorogare ultra suam iurisdictionem, ut in consiliis mercatorum, qui cognoscunt de causis mercantiz. Ultra illos casus etiam mercatores non prorogant, ut per Iaso. ibi, quam communem dicit. B. Villal. & Suarez.

Prorogantes iurisd. episcopi tenentur stare eius iudicio si eum sponte elegerunt. l. si qui ex consensu. & ibi Bal. in princ. C. de epis. aud. Vez.

Laicus non potest prorogare iurisdictionem iudicis ecclesiastici delegati, prout est vicarius foraneus qui non dicitur ordinarius sed delegatus. Cyn. & Castr. in l. si qui ex. C. de epis. aud. Abb. in c. si quis contra clericum. de for. compe. no. in clem. & si principalis. de rescrip. potest tamen dici yno respectu ordinarius, cum sit deputatus ad vniuersitatem causarum. iuxta not. in l. cum prator. ff. de iudic. glo. in c. cum causam. de app. gl. & Abb. in c. 1. de offi. deleg. Bar. & Doct. in l. 1. ff. de iud. Vezinus.

Laici regulariter prorogare possunt iurisdictionem alterius iudicis non sui, sine consensu superioris eorum. l. 1. & 2. de iud. l. episcopale. C. de epis. aud.

Fallit in 4. casib. ut per Ias. in l. 1. §. & post operis. ff. de nou. oper. nunc. nu. 11.

Fallit in 4. casibus. ut per Bened. Capr. in suo tracta. prorogationis. numero 18. folio 757. vbi videas de materia prorogationis.

Fallit in 5. casib. ut per Feli. in c. significasti. de foro compe. num. 2. Don. a Fina.

Prorogare iurisdictionem non sui iudicis, potest laicus in habentem consimilem iurisdictionem, ut in habentem merum mixtumque imperium. Pan. in c. cum sit. de foro compe. nu. 12. com. dicit. B. Villal. & Vez.

Fallit, quando in ciuitate est diuisa iurdictio per quaterios, quia homines vnius quaterij non possunt prorogare iurisdictionem iudicis alterius quaterij. Ias. in l. si per errorem. nu. 7. ff. de iurisd. om. iud. com. dicit. Idem.

Iurdictio per vasallos prorogari non potest inuito domino. Doc. in c. ceterum. de iud.

Fallit in 5. casib. ut per Dec. reg. 52. in add. Don. a Fina.

Dominus feudi cognoscit inter vasallos, nec potest fieri prorogatio. Feli. in c. ceterum. de iud.

Fallit in 13. casib. ut per Feli. in d. c. ceterum. nu. 13.

Fallit in 3. casib. ut per Maria. Soc. in c. ex transmissa. de for. compe. Don. a Fina.

Prorogatio non habet locum vbi per inquisitionem ex merito officio proceditur. communis est opin. de qua Calefac. in consi. 102. nume. 4. in 1. lib. Clar. q. 42. Alias secus. ut est com. opi. ut ibi fusi per Clar. Bonac.

Prorogatio iurisdictionis non potest fieri causa inquisitionis, cum non adsit actor & reus, & sic personae necessariae ad prorogationem. Bald. in l. 1. C. vbi de crim. agi. opor. Nellus in trac. de bannitis. in 2. par. primi temporis. q. 11. Soc. consi. 108. in fi. in 4. vol. vbi commu. dicit. Idem.

L. si conuenerit. ff. de iurisd. om. iudic. non habet locum, quando iudex, cuius iurdictio est prorogata, erat praesens, & prorogationem acceptauit. secundum Cyn. Guiliel. Angel. & communiter Doc. ibi, & Cano. in c. 1. ext. de iud. item quando pactio illa esset iurata. c. nouit. de iud. c. ad nostram & c. et si Christus. ext. de iureiur. item quando renunciatum esset fori priuilegio. secundum gl. Alb. & Bal. in d. l. si conuenerit. item quando iurdictio prorogatur tacite delinquendo. Authen. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi. opor. l. nullum. C. de testib. c. si de for. comp. Et quando paciscens promisit ibi soluere, l. in foro & loco iudicis prorogati. l. contraxisse. ff. de act. & ob. secundum Ang. Alb. & Bar. vbi supra idem secundum Angel. ibi si prorogatio sit facta iudice sedente pro tribunali, licet non acceptauerit. Balb. dec. 48.

Prorogatio iurisdictionis non inducitur per comparitionem rei coram iudice incompetente per inquisitionem procedente. Ita notabiliter Bald. in l. 1. C. ad leg. Corne. de Sicar. Balbus decif. 159.

Mandatum speciale requiritur ad prorogationem alieni iudicis secundum Ang. in auth. hodie. C. de app. Rom. consil. 48. Inn. in c. cum olim. de off. deleg. Vez.

Error impedit prorogationem iurisdictionis. l. si per errorem. ff. de iurisd. om. iud.

Fallit in 6. casibus, secundum Socin. in dicta l. si per errorem. vbi Ias.

Ampliat in quatuor casibus. & limitat in sex. vbi etiam Zasius.

Ampliat in 7. casib. & limitat in 4. nu. 106. Don. a Fina. Prorogatio iurisdictionis in dubio. secundum communem opinionem praesumitur, sed ignorantia. per regulam. l. verius. ff. de proba. & ita communiter a Doc. concludi inquit Ias. in l. si per errorem. nu. 10. ff. de iurisd. Quamuis ipse sententiam contrariam amplectatur, cuius meminit quoque Pet. Io. Anch. in suis quaest. q. 5. nu. 7. in 1. par. Kirchou.

Prorogationis reuocatio. Rusticus, mulier & miles possunt tacitam iudicis prorogationem factam litigando coram eo reuocare, etiam usque ad sententiam. secundum Spe. in tit. de compe. iudic. adi. §. 1. veris. sed nunquid. Ang. l. si. C. de except. faciunt not. in l. 1. C. de iuris & fact. ignoran. Et quilibet alius etiam post litem contestatam si superuenerit iusta causa reuocandi. secundum But. & Imo. in cap. 1. extra de iud. faciunt no. in l. apertissimi. C. eod. sequitur d. Cato. in d. l. si conuenerit. Balb. decif. 110.

Miscellanea de iurisdictione.

CAPVT IX.

Siquis declinauit iurisdictionem iudicis, quod nolebat coram eo litigare, postea comparuit coram eo, & aliquos fecit actus non repetita protestatione. communis est opinio quod videtur recedere a protestatione.

Fallit ut per Fran. Cur. in l. pacta nouissima. C. de pac. num. 26. ver. tertio infert. Don. a Fina.

Iurisdictionis causae officio mercenario expediuntur deseruienti actioni ad priuata vtilitatem. Alcia. in c. quod sedet. de off. ordi. nu. 66. Villal.

Pater habens iurisdictionem mistam cum aliis rebus diuidendis inter filios, potest eligere vnum ad iurisdictionem exercendam. Io. Duran. in arte testandi. tit. 1. cau. 8. nu. 5. communem dicit. Villal.

Iurdictio ex quibus probetur. Soc. consi. 187. par. 2. Alex. consi. 43. vol. 1. & consi. 23. vol. 5. & consi. 35. vol. 4. Feli. cum Bertholdus. de re iud. Vez.

Quaero, Vtrum iudices electi a populo, & a domino confirmati habeant iurisdictionem a populo vel domino? Resp. Communis & vera est conclusio, quod habeant ab ipso confirmante. ita probat tex. §. iusiurandum. auth. de defen. ciuit. Et eam tenet expresse Bal. c. ad haec. de alio. cum omne. num. 22. de consti. Ang. d. auth. §. de cetero. Alex. l. 1. ff. de iurisd. om. iudic. vbi Dec. col. si. dicit esse communem. M. Grass.

Iurisdictionis prohibitio quod ius non reddatur, & quod quis non audiatur, intellige ipso iure. & non valet si contra fiat, etiam quod in processu non opponatur. Est com. opi. contra Card. secundum Dec. consi. 275. in causa quae luce. in prin. ver. sed praedictis. Vez.

Iurisd. iudicis extra suum territorium non extenditur. l. fin. ff. de iurisd. om. iud.

Fallit in 14. casibus. ut per Cagnol. in dicta l. fina. nume. 12. & sequentibus.

Fallit in multis casibus, ut per Rim. in d. l. extra territorium. nu. 3. & seq. Don. a Fina.

Iurdictio voluntaria non terminatur territorio, ideo extra exerceri potest. l. 1. ff. de off. proc. gl. in l. extra territorium. ff. de iurisd. om. iud.

Fallit in 3. casib. ut per Soc. reg. 211. Don. a Fina.

Magistratus in iis, quae sunt voluntariae iurisdictionis, non potest alteri se submittere. Ioann. Imo. in l. est receptum. nume. 8. ff. de iurisd. om. iudic. magis communem dicit. Villalob.

Maiores potest se submittere minori vel aequali in iurisdictione contentiosa: secus in voluntaria, quam per se potest exercere, ut est in comite legitimare filios suos, vel in consule emanipare filios suos apud seipsum, vel donationem insinuare, quam ipse facit. secundum gl. quae reputatur singularis quam sequuntur Guil. Ang. Alb. & communiter Docto. in l. est receptum. ff. de iurisd. om. iud. licet Rayn. & Dy. ibi tuerint contrarium. per l. etiam. in §. fina. de manu. vind. & quasi facilius fiat prorogatio in iurisdictione voluntaria, quam in contentiosa. argum. l. 1. & 2. ff. de offic. proconsul. & lega. Et tenendo primam opinionem potest esse ratio differentiae: quia in contentiosa submissio minoris vel aequalis est necessaria de honestate, puta quando litigatur cum subdito, secus in voluntaria. Balb. dec. 114.

Multare est iurisdictionis. ut est communis opin. Legistarum & Canonistarum. de qua Ias. in l. 1. nu. 16. ff. de iurisd. om. iudic. Bonac.

Et no. quod qui non habet iurisdictionem, mulctare nō potest. Ias. in l. 1. in prin. nu. 15. ff. de in ius voc. vel si quis ius dicens. non obt. Boss. in prac. cri. tit. de mulctis. Et quidem cōtentiosam. ut probat Rimi. conf. 270. nu. 17. vbi & Cagn. vbi supra num. 44. Menoch. de arbitrio iudicis. q. 74. nu. 13. vbi communem opi. dicit num. 8. subdit ibi nu. 9. quod solis magistratibus conceditur ius mulctandi. Et ille dicitur magistratum non habere, qui extra ordinem ius dicit. Et iurisdicō est meri imperij. Et ideo officiali principis non conceditur, nisi expresse appareat in actis. ut ibi per Menoch. nu. 12. Et hęc quidem est communis opinio. de qua Rimi. d. conf. 270. Et procurator Caesaris, vel fisci mulctare non potest. d. Benedictus. Plotus inter conf. crim. conf. 3. num. 3. Et delegatus Principis non potest mulctare, nisi vsque ad sex solidos. Neujzan. in conf. 61. num. 46. Io. Bapt. Castellione. in addit. ad Dicitio. Alber. in ver. Mulcta. Kirchouius. de communi opin. Centuria. 5. concl. 37. Et nisi aliter suam iurisdictionem exercere possit. Ias. d. l. 1. nu. 18. & mulcta, vltra quam iudex potest, est ipso iure nulla. in addit. ad Abb. in c. de causis. nu. 12. litera H. de off. deleg. Et quid sit mulcta, tradit Abb. ibi. Rolandus d. conf. 47. & seq. in 2. vol. Plotus d. conf. 3. Monta. in tract. de appellib. 1. c. vlt. nu. 92. vbi dicit, quod mulcta debet respondere delicto, & non grauior irrogari debet, quam admissi facinoris ferat quantitas, & ideo modus adhibetur secundum magistratratum auctoritatem. Et mulctare verbum est pecuniariter punire. ut ibi per Monta. nu. 95. vnde si mulcta est excessiua, nulla est sententia. & dici potest nulla absque appellatione. Nat. conf. 594. nu. 4. & Cagn. vbi supra. nu. 21. Et ita praticari dicit ipse Cagnol. Et in causa appellationis a declaratione pronarum pronunciatum vidisse asserit bene processum, & male appellatum, moderando tamen taxam condemnationis ad talem summam, quę sibi videtur congrua, & honesta, & potest appellari in his, quę iudicis arbitrio committuntur, si male arbitretur, ut ibi latius per Cagn. nu. 22. Et no. quod mulcta non, infamat. Specu. tit. de sent. in §. 2. ver. 7. nu. 8. & plura alia de mulcta congerit Soc. Sen. in c. ea, quę. num. 1. & in discursu ibi. de pēnis. Bonac.

DE FINIUM, TERMINORVM, ET limitum iuribus.

TITVLVS III.

Fines quomodo probentur.

CAP. I.

Confines quomodo probentur. vide Guidon. Pap. q. 193. quā in materia dixit Dec. conf. 517. col. fin. q. quicquid est intra confines comitatus, pręsumitur de comitatu. Agens autem ad prędium, debet probare de identitate saltem per duo confinia. secundum cōmunem per Rolan. conf. 67. num. 4. lib. 2. cui Adde, quod licet duo confinia sufficiant ad probationem identitatis: fallit tamen, quando in instrumento essent descripta quatuor, quorum duo conueniunt rei petitz: & alia non, cuius tamen contrarium ponit idem Rol. d. conf. 67. nume. 18. 19. probantur autem confinia ex pluribus instrumentis priuatorum. quia infargit communis opin. quod ita sit. teste Dec. conf. 42. col. 9. post med. Confines autē agri, quomodo probentur? & dic, ut per Nat. conf. 235. col. 9. & seq. conf. 314. col. 2. Cast. in l. fi. in nomine. C. de testamen. Paris. conf. 58. nu. 25. lib. 3. Alexan. d. l. fi. in nomine. colum. 1. in fin. & licet instrumenta inter priuatos confecta non probent confines. glo. fi. in l. cum aliquis. C. de iure deliber.

Fallit tamen vbi agitur de probatione finium antiquorū, quia tunc probantur secundum Nat. d. conf. 235. col. 4. circa med. Adde gl. in l. prędij. §. Titio. de leg. 3. l. optimam. C. de contrah. stipula. gl. c. cum causam. de proba. gl. in c. cum olim. 1. de censib. gl. in c. si Papa. de priuileg. in 6. vide Imo. Roma. & Alex. in l. sciendum. de verb. obli. qua in materia finium antiquorum, vide Affl. decis. 23. 83. & dic, quod confinia probantur etiam per verba enunciativa etiam propter aliud prolata. teste Abb. in cap. cum olim. nym. 14. de cens. & plura not. Dec. conf. 146 post nu. 14. vbi an & quomodo ex verbis enunciativis probentur confines? cuius rei prac. docet idem Dec. conf. 109. Bonac.

Sed hic quæro. Quando dicatur antiquum vel antiquissimum? Varię sunt opiniones, vna fuit Anto. de But. in cap. veniens. el. 1. de testib. quod scilicet requiratur 40. anno. spaciū,

eum sequitur Barb. conf. 17. inci. pręclare. col. 26. vol. 1. Bart. Chass. conf. 15. nu. 19.

Alia fuit quorundam opinio tenentium, quod iudicis arbitrio relinquatur, quando dicatur antiquum tempus in materia probationis. Eam opinionem tenet Host. cap. illud. de pręsump. Alex. conf. 4. & conf. 187. vol. 2. idem voluit Socin. consilio 22. Matth. de Affl. decis. 84. nu. 7. Ang. instit. de vsuca. in princ. num. 6.

Alia fuit opinio tenentium, q. requiratur tempus 100. annorum metam excedens. Inn. in c. veniens. ext. de verb. sig. quā dicunt communem esse Alexan. & alij. l. cum aliquis. C. de iur. delib. decis. Tholof. 4. 39. Alex. conf. 7. incip. viso themate. in fi. vol. 1. conf. 73. incip. viso themate. nu. 9. vol. 3. conf. 104. nu. 8. & 9. vol. 7. Cur. Sen. conf. 83. nu. 24. Soc. conf. 39. nu. 7. vol. 1. Bertr. conf. 107. vol. 1. conf. 411. nu. 6. vol. eod. Carol. Ruin. conf. 17. nu. 3. vol. 3. Ias. conf. 81. num. 3. conf. 104. nu. 6. vol. 1. conf. 148. num. 8. vol. 4. Dec. c. cum dilecti. num. 18. de app. conf. 321. col. 4. & conf. 13. nu. 8. vbi dicunt 100. ann. spacium quod vitę longę hominis terminus est, requiri, ut imperfecta probatio in antiquis plene probet. & ita communiter teneri. A qua opinione non est recedendum. Eam quoq. tenet Hipp. l. de minore. §. plurium. nu. 65. ff. de qd. Crau. con. 146. in cip. respondi. nu. 3. vol. 1.

Limitatur hęc communis. ut per Crau. de antiq. temp. par. 1. in prin. nu. 5. M. Grassi.

Quæro. Vtrum verba enunciativa in pluribus instrumentis publicis antiquissimis inter alios scripta, plene probent confinia, dominiū, & possessionem? Respon. Bar. l. cum aliquis. C. de iure deliber. dicit confinia non probari per verba enunciativa scripta in instrumentis, veluti si in iis continetur actum in tali loco, in domo talis, per hoc enim non probatur talem domum esse in tali plebanatu. vel secundum Paul. de Cast. ibi & Abb. in conf. 62. nu. 2. vol. 2. inducerent tantum vehementem pręsumptionem.

Cōtrariam opinionem, q. videlicet verba enunciativa in pluribus instrumentis antiquissimis inter alios scripta in quibus enunciat, aliquem locum esse de iurisdictione, vel diocesi, vel districtu, plene probent non solum confinia, sed etiam dominiū & possessionem rerum particularium, notat gl. c. si Papa. verb. prolata. de priuileg. in 6. Abb. c. cum olim. ibi gloss. verb. instrumenta. de censib. c. super eod. nym. 3. de paro. Abb. Feli. & Dec. c. cum causam. de proba. Barba. conf. 17. inci. pręclare. col. 22. 26. conf. 6. volum. 2. & c. ex literis. in fi. de proba. Guid. Pap. in conf. 88. nu. 2. Corn. conf. 333. incip. C. nu. 9. vol. 1. Soc. conf. 65. nu. 7. & conf. 88. & cōfi. 166. vol. 1. Ias. cōfi. 81. nu. 2. cōfi. 114. nu. 5. vol. 1. Dec. cōfi. 42. nu. 7. cōfi. 428. num. 26. vol. 1. Aym. Crau. cōfi. 54. incip. quæritur. nume. 11. vol. 1. & in trac. de antiq. temp. par. 1. in prin. nu. 7. Paris de Put. c. quia in materia. de finib. feu. Bal. d. l. cum aliquis. quem sequuntur Salic. Alex. Ias. admonendi. nu. 244. ff. de iure in. Soc. conf. 187. nu. 5. vol. 2. Hiero. de Mont. tit. de finib. vbi communem asserit post Aym. Crau. vbi sup. c. 60. nu. 3. & limitat hanc communem, ut non procedat, quando agitur de probandis. confiniibus nouis, quo casu vera est, & saluatur opinio Bart. ita tenet Alex. Bal. Salic. & Ias. d. l. cum aliquis. Ias. conf. 65. num. 1. vol. 3. M. Grassi.

Confinia quę sunt, & reperiuntur descripta in aliquo instrumento per verba enunciativa, non probant nisi inter contrahentes. gl. in l. optimam. C. de contrah. & commit. stipul. & hęc est communis opinio & cōclusio. quod instrumenta probant inter personas inter quas instrumentum cōficitur, & tantum quo ad earum pręiudiciū, cum notarius de earum cōsensu illud dicatur apposuisse. d. l. optimam. & quę ibi notantur, & aliis personis quę non sunt ibi descriptę ea verba non possunt pręiudicare, nisi essent instrumenta de antiquo, quę mentionem faciant de confinibus, vel de plebe, vel de territorio, probant enim instrumenta quę sunt de antiquo. Bald. & Salic. in l. cum aliquis. C. de iur. delib. & ibi etiam Ias. & Felin. in c. cum causam. de proba. dum tamen sint plura instrumenta antiqua quę facerent communem opinionem, quę in anti-sufficerent. gl. & Doc. in d. l. cum aliquis. Alex. conf. 89. nu. 2. in 5. vol. Bellac.

Vtrum catastum probet cōfinia? Resp. in hac q. distinguitur, Aut catastum producit vna cum solutione, & facit probationem, quia per impositionem census & collectarum deprehenditur, q. locus soluens collectas sit de territorio illius loci, cui soluitur. Ita tenet Alex. cōfi. 35. incip. viso processu. nu. 4. vol. 4. Bal. l. 3. C. de nat. lib. Corne. cōfi. 333. vol. 1. num. 6. Aut catastum de per se producit sine solutione, & non probat. Felic. cum causam. num. 2. ext. de proba. Aymo. Crau. de antiq. temp. 1. par. ver. quarto limitatur. num. 71. & quod

Commu. V. I. Opinio.

quod catastum non probat de per se dominium, vel possessionem contra eos, qui scriptura catastri non consenserunt, neque interfuerunt. tenet Bald. in l. si pater. C. de actio. emptio. & in l. si solemnibus. C. de rei vend. Aex. consi. 62. nu. 16. vol. 7. consi. 75. incip. viso processu. nu. 11. vol. 6. Lanfranc. cap. quoniam contra. verb. testium. nu. 165. de proba. & hanc esse communem opinionem attestatur Paris. consi. 104. in fi. volum. 1. & Roin. consi. 275. Barb. tamen dicit, catastum siue æstimum, si fuerit repertum apud egregias personas, iunctis aliis adminiculis, probare confines. consi. 17. vel. 2. & consi. 6. vol. eodem. M. Grassus.

Quæro, Vtrum literæ in lapidibus terminorum scriptæ probent confinia? Respon. Fel. in c. cum causam. extra. de probat. nu. 8. & 27. dicit quod tales scripturæ in lapidibus sculptæ, nõ probent, sed adminiculentur, vbi agitur de graui præiudicio, dato quod essemus in factò antiquissimo. & ita doct. communiter tenere. Idem voluit Abb. c. cū causam. nu. 1. vbi dicit, q scripturæ in columna vel lapide credatur, & facere probationem plenā in iis, quæ non tendunt in alicuius præiudiciū, in aliis vero adminiculari secundum loci qualitatem, vbi reperiuntur & secundum præiudicij quantitatem.

Contrariam partem, quod scilicet ita credatur scripturis in lapidibus, sicut scripturis publicis, & quod confinia per eas probentur, tenet Guid. Pap. q. 193. in verb. sexto. Pau. de Castr. l. si a furioso. in fin. C. de testa. Corn. consi. 171. incip. videtur in hoc. nu. 10. vol. 1. consi. 333. nu. 5. eod. vol. consi. 162. nu. 6. vol. 3. Lauren. Calc. consi. 9. nu. 7. Et hæc mihi verior videtur, quia ex quo in lapidibus terminorum scriptura reperitur, & ita ordinatum esse præsumitur. Mic. Grassus.

An privilegia antiqua probent iurisdictionem & eius fines? Resp. Bal. Rub. C. de empt. & vendi. tenet, quod sic. Idem voluit Soc. consi. 187. num. 6. vol. 2. & Aret. consi. 42. in princ. vbi dicit omnes Doc. communiter ita tenere, & dicit, quod præsumptio & probatio resultabit, vt quicquid in antiquis privilegio continetur, sit de finibus illius. cuius sunt fines in illo descripti. M. Grass.

Confinia duo probant identitatem. teste Alex. consil. 133. col. 3. nu. 5. lib. 1. Burf. consi. 80. nu. 3. lib. 1. Bar. in l. demonstratio. q. 7. de condi. & demon. & satis est quod per duas demonstrationes habeant limitem l. forma. in prin. de cens. Bart. in l. demonstratio falsa. q. 7. de condi. & demon. gl. d. l. forma. ver. vicinos. Bar. in l. cum pater. §. fina. de leg. 2. vbi quod venditio fundi valet: quando est certus, licet fines omittantur a notario. quod nota, quia euenit casus, in quo maritus recognouit mille ab vxore pro dote, item iugera 29. & tanta quāta sunt, sita in finib. Mediolanens. sub eorum coherētia. quæ ibi pro expressis habeantur, vxore petente iugera prædicta: hæres dixit non teneri, quia non constat maritum habere aliqua prædia in agro Mediolanensi. in qua q. post plura, dictum fuit, eā decidi posse ex dictis Suarez. lib. com. opi. ver. legatum. Mayner. in l. semper in obscuris. nu. 9. de reg. iur. Villal. inter com. opi. lib. ver. legatū. vbi quod legata domo, si nullam testator habeat: legatum est elusorium. In principali autem materia probationis confinium, vide Alex. consi. 89. nu. 6. consi. 159. col. 2. lib. 5. Paris. consi. 104. lib. 1. quid de identitate, & quomodo ea probetur. vide sing. præc. quam docet Cast. in l. 1. C. si vnus ex plus app. Bellac.

Terminos amouentes qua pœna puniantur. An fines præscribantur. Agrimensor ob falsam relationem iudici factā ad quid teneatur. In iudicio finalium quæstionum qualiter procedendum.

C A P V T II.

Terminos prædiorum, vel domorum amouens scienter, ac dolo malo, finium occupandorum gratia, si est persona nobilis relegatur ad tempus, si vilis fustigatur, & ad biennium relegatur. l. 2. ff. de ter. mo. Cyn. Bal. Sali. & Alb. in l. 1. C. de accus. Abb. & Barb. in c. ex literis. de proba. Iodocus Damhouderius in Enchiridio sub rub. de translatione limitum, vbi aut illos terminos amoueret quis cā offuscandi eos, puniret pœna arbitraria. l. si. circ. ff. de ter. mo. Abb. in d. c. ex literis. Sali. in l. 1. de acc. Vbi vero quis amouit terminos dolo malo, puta vt lapides cōfinales furetur, vel vt vicinis negotiū facessat non tamen mouit eos occupandi confinia nec aio litis confinium suscitandi in suum commodum, nec ea offuscādi, puniuntur pœna 50. aureorum. l. si. in prin. ff. de ter. mo. Sal. in d. l. 1.

Abb. in d. c. ex literis. Fel. in c. quia iudicante. de præscrip. Iodocus in d. rub. de translat. limit. & ita restringitur ipsa l. si. & ista est com. opin. sec. Dec. in d. c. ex literis. in fi. Vbi autem qs amouit terminos nesciens illos esse terminos, dolo tamen id egit, puta vt lapides cōfinales furetur, si est vilis persona, caditur verberib. l. 2. ff. de ter. mo. si est nobilis, punitur pœna arbitraria. sec. Abb. in d. c. ex literis. Fel. in d. c. quia iudicante. vel saltem tenetur furti. vt per Sal. in d. l. 1. & terminos seu limites intellige quæuis signa, siue subsignacula, quæ agros adinuicē separant, siue lapides, siue pali, siue arbores, siue fossata esset. vt per Iodocum in præcitata rub. de translat. limitū. in fi. gl. & doct. in d. l. si. Nam terminus proprie est signum, quo ager ab agro diuiditur: de quo facit mentionem Ouid. lib. Pastorum.

Omnis erit sine te lipigiosus ager.

Et licet peti possit terminos ipsos amotos reponi debere in loco vnde amoti extiterint, etiā post triginta annos, si possessio retēta quidem sit vsq; ad locum, de quo termini fuerint amoti: secund. Cyn. in l. fin. C. fin. regun. & Floria. in l. 1. in fi. ff. eo. tit. Nihilominus tamen isthæc actio finium regundorum vbiq; intentaretur post terminos turbatos, & amotos, vtique non concederetur modo aliquo, etiam domino, nisi ipse possideat, seu possederit: & nisi hoc probaret. vt voluit Bal. in d. l. si. C. fin. regun. Alex. in add. ad Bar. in l. sed et si loci. §. sed si quis. ff. fin. regun. & August. Bero. consi. 77. viso processu vna cum attestationibus. vol. 3.

Vnde stante variatione confinium, duo necessario concurrere debent, vt actor obtinere possit. Vnum requisitum est, vt debeat articulari, atque probari insimul de variatione ipsa: & sic, q confines temporis circulo extiterint mutati. secundum Bar. in l. demonstratio. col. 3. ff. de cond. & demon. Afflic. deci. 23. & ibi Casar Vrsill. in add. nu. 10. & Iaco. Menoch. consi. 21. est mea quidem sententia. circa fi. vol. 1.

Quomodo ergo (ne incidas in labyrinthum erroris) articulandum, capitulandumq; sit in causa, vbiq; mutati extant confines, tradit veram normam Bar. in l. 1. C. si vnus ex plurib. appellauerit. Hieron. de Monte Brixiano in tracta. de finibus regendis. c. 47. nu. 4. cum aliis seq. & Bosius etiam cum aliis congestis per eum, in præc. crim. in tit. de principe, & privilegiis eius. nu. 274.

Et propter terminos amotos quid ab agente, & quid a reo probandum sit in actione finium regundorum resoluit, & demonstrat Bero. d. consi. 77. nu. 10. vol. 3.

Alterum verò requisitum illud est, vt articulari, & probari etiā debeat identitas rei, quæ quidem dilucidè censetur probata, probatis & verificatis saltem duob. confinib. ita Soc. consi. 89. nu. 1. vol. 1. & Casar. Vrsill. in add. Affl. in d. deci. 23. nu. 11. vbi nu. 12. assignat rationem hanc, q in rebus, seu corporibus pluralitas præsumitur, nisi probetur identitas; exarauitq; post alios aggregatos post eum istam esse communem omnium sententiam, de qua amplè meminimus supra in opin. 108. Cōducens equum. nu. 3. lib. 1. atque dem Vrsill. ibi ipsam communem limitauit non procedere in actibus hominum, & sic in testamentis, & sententiis, & aliis similib.

Tum quia non præsumitur aliter pluralitas nominum, ob id quod præsumitur identitas corporis probata identitate nominis: ita Bal. consi. 70. cum appareat. vol. 4. Vnde vbiq; testator legaret aliquid Marutiæ talis parochiæ, si tunc accederet aliqua mulier illius parochiæ nomine Marutia, peteretq; legatum: illi tunc deberetur dubio procul legatum ipsum, nec audiretur tunc hæres opponens tu non es illa Marutia, probes te esse illam. ita Bar. in l. si quis seruum. §. si inter duos. ff. de leg. 2. & Ias. consi. 114. col. 5. vol. 1.

Tum etiam quia identitas rerum probanda venit per duas demonstrationes. vt habetur in l. demonstratio. ff. de cond. & demon. & c. auditis. de præscr.

Et ista identitas rei in præsentī casu, ita aperte debet articulari, & probari, vt faciliè appareat, quod locus, & res præsens sit, illamet in specie, quæ controuertitur, & non alia in genere: & sic debet probari identitas ipsa per cōfinia & alias demonstrationes. vt firmat docendo normam articulandi, & probandi in casu hoc. Deci. consi. 91. & diligenter pro tenui mea facultate. circa fin. & Crau. consi. 112. in causa magistri Iordani. nu. 3. Viuius opin. 870.

Quæro, an fines præscribantur? Resp. Quod fines si sint limitati, siue priuatarum rerum secularium vel Ecclesiarum, siue publicarum rerum aut dignitatum Ecclesiasticarum & temporalium, nunquam præscribi possint. Ita tenet Abb. in c. super eo. in fi. de parro. vbi subdit, principes seculares male facere, qui quotidie aliorum territoria cum graui animarum præiudicio occupant. Idem tenet Card. Zab. cle. parrochialis. ver. vt illud. nu. 4. de re iud. Ias. §. quædam actiones. nu. 38. in fi. de

de actio. Paris de Put. c. at si fines. nu. 9. de finib. feud. Io. Leci-
rier tract. de primog. q. 4. nu. 2. lib. 2. tom. 7. Laurent. Calcan. in
conf. 90. inci. quia ista quæstio. nu. 6. vbi dicit qd id ideo, quia
diuisio regnorum, territorium & diocesum spectat ad solum
Papam, vel principem, & eis sunt reseruata in signum vniuer-
salis iurisdictionis, imperij, & actus. Ideoq; priuatorum posses-
sio nihil operatur contra illud, quod statutum & ordinatum a
principe fuit, & contra illud præscribi non poterit. Eandem
opin. tenet Guid. Pap. conf. 88. nu. 5. vbi dicit Doctor. commu-
niter in ea residere sententia. M. Grassus.

Agrimenfor, qui in iudicio & iudicis commissione falsam
& non iuridicam, dolose & lata culpa confecit relationem, re-
cta via tenetur omne damnum reficere. Floria. in l. i. ff. si mensor
falsum modum dixerit. per l. si duobus. §. i. vbi glo. no. ff. eo. ti.
quod dicit not. quia vidit de facto. refert sic Fel. in c. quia iudi-
cante. col. 1. nu. 2. de præscr. Ang. de Aresin §. quædam. insti. de
actio. col. fi. quem casum valde notabilem dicit, & se in facto
vidisse dicit Ias. in d. §. quædam. col. fi. facit l. qui nomine. ff. de
falsis. Ias. in §. item si quis postulante. num. 12. col. 12. insti. de
actio. d. Hierony. a Monte in suo tract. de finib. c. 33. nam dicit
Dominus, Leuitici 19. in fi. nolite facere iniquum aliquid in iu-
dicio, in regula, in pondere, in mensura, statera, & aqua sint
pondera, iustus modus, æquusq; sextarius, &c. de quo Lucas
de Penna in l. modios. C. de suscept. & archa. lib. 10. col. 2. circa
prin. Et dicit Dominus ea mensura &c. Bonac.

Quæro qualiter in iudicio finalium quæstionum proceda-
tur? Resp. Abb. in c. ex literis nu. 9. extra de proba. ponit præ-
cticam siue modum procedendi, vt scilicet iudex primo co-
gnoscat de possessione: secundo de proprietate: tertio, Agri-
menforem mittat: quarto, per suam sententiam terminos sta-
tuat. Habet enim iudex potestatem de nouo terminos statuen-
di, sed euidentioribus signis, vt euitentur scandala & tollendo
de fundo alterius, ac dando alteri, faciendo tamen ei pecuniã
refundere. l. 2. & 3. ff. fin. regun.

Alios duos modos tradit idem Abb. in c. quia iudicæ. nu.
9. extra de præscr. Vnus est vt deposita quetela iudex inquirat
quis possideat & quantum, deinde videat circa proprietatem
quantum debeat quilibet habere, & hac informatione habita-
vadat cum agrimenforib. vel agrimenforem mittat partibus
citatis, ac iniungat, vt circa probationem habitam agri men-
suret, vnicuique assignando quod suum est, & terminos figat,
& postmodum pronunciet, illos obseruandos fore in futurum.
Hanc opinionem tenet Bal. l. si quis. nu. 2. C. fi. regun. Ang. §. quæ-
dam. nu. 12. Ias. nu. 78. insti. de actio. Fel. d. c. quia iudicante. nu.
3. Hanc communem dicit esse & certiore. Hier. de Mont. tra-
cta. de finib. c. 30. nu. 6. Secundus modus est vt iudex habita in-
formatione, pronunciet terminos esse ponendos, secundum in-
formationem vel probationem habitam. M. Grass.

DE SERVITVTIBVS ET AQUA, ET de molendinis.

TITVLVS IIII.

Servituti iura alia sunt negativa alia affirmatiua: &
nunquid semper in proprio solo ædificare, mo-
lendum struere, vel castrum erigere liceat.

CAPVT I.

Vra quædam sunt negativa, vt seruitus altius non
tollendi. ius non eundi ad molendinum: quædam
sunt iura affirmatiua, vt seruitus aquæ ducendæ,
itineris, atq; prospectus, ius præsentandi, eligendi
& similia. In iuribus verò negatiuis communis Docto. conclu-
sio est, explicante Franc. de Ripa in c. cum ecclesia Sutrina. nu.
50. extra de caus. pos. & proprie. qd actus præsumantur semper
fieri iure facultatis, nisi volens facere actum, fuerit prohibitus
prohibitioni acquieuerit. Quia tunc si a die prohibitionis ef-
fent elapsa tempora legitima ad præscriptionem causandam,
possent compelli, ne alij accederent ad molendinum, cum na-
tura horum iurium consistat in actu prohibitorio. Bald. in l. 1.
nu. 8. C. de ser. & aqua. Pan. in c. significante. nu. 1. ext. de app.
Rol. a Val. in conf. 9. nu. 17. & in conf. 22. nu. 34. in 2. To. conf.
Kirchouius.

Facere etiam in priuato non licet, quando illud sit principa-
liter vt alteri noceat, & sic ad alterius æmulationem. Bald. in
rub. ff. de rerum diuis. l. 1. §. denique. vbi Bart. ff. de aqua plu. ar-
cen. Ias. in l. quominus. nu. 22. ff. de flumi. Vnde licet permitta-

tur cuilibet ædificare vsque ad calum, per altius. C. de serui-
& aqua. tamen si quis vellet ædificare vt alteri officiat, hoc
non liceret. per d. l. 1. §. denique. & Ias. in d. l. quominus. num.
23. Bellac.

Ædificare in sua area, ac solo quis potest, & in eo opus fa-
cere, etiam quod vicino noceat, dummodo animo nocendi
non faciat. l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arcen. & si ex hoc ædi-
ficio vicini ruat, non tepetur ædificans, vt probatur in l. flu-
minum. §. fin. ff. de dam. infect. imo si ædificium istud aliquo
tractu temporis præbuerit vicino inuamen, & postmodum ve-
lit dominus amouere alicuius suæ commoditatis, & interesse
gratia, nihil sibi imputandum est. secundum gl. in d. l. fluminum.
§. si. & sic ædificans in istis casibus non teneretur de damno
infecto aliquo modo, & licet in hoc, & circa hoc stipulatio in-
terponi non debeat, tamen si interposita fuerit, & ædificans se
obligasset sponte, ex certa eius scientia, & non per errorem ali-
quem, & sic sciens non teneri ad damnum refarciendum tene-
ri voluit, tenetur & tenaciter obligatur. secundum gl. Dyn. Iac.
de Aret. & Bar. in d. l. fluminum. §. si. & Corn. cōf. 282. nu. 5. vol.
4. vbi recitat istorum opin. esse communem. & suadet sequendam
fore. F. Viuius opi. 234.

Quæro, nunquid in solo proprio liceat ædificare castrum.
vel fortalitium? habetur per Inn. in c. Pisanis. de rest. spol. & per
Iasonem, & nouissimos in l. ex hoc iure. in 1. col. cum seq. ff. de
iusti. & iure. & concludunt qd sic, nisi fiat ad æmulationem al-
terius. ad quod Ias. adduc. multa not. Addo Lud. Rom. in conf.
52. vbi dicit, quod licet in solo ædificari, permittatur. tamen
fallit si fiat animo alteri nocendi.

Addo etiam Fel. in c. cum accessissent. in ult. col. de const. &
in c. consuluit. de inde. in quibus locis vult, quod possit castrum
reædificari, nisi fiat in alterius iniuriam. Habetur etiam de ma-
teria per Ias. in l. 2. C. ne fis. vel res publica. & in l. de pupillo. §.
meminisse. in ult. col. ff. de ope. no. nun. & in l. quominus. in 5.
col. ff. de flu. Bellac.

No. quod in re mea possum ædificare & operari, licet vsus
alterius incommodetur. ita Ias. in d. l. quominus. in 16. col. al.
Bar. ibi in 11. q. in fi. vbi dicit, qd si ædificium vicini, per meum
non destruitur, nec in se incommodatur, quamuis vicinus mi-
nus percipiet ex agro suo, & sic minus lucretur, de hoc non
est curandum. Idem.

Ad idem al. Bal. in l. vnica. in 13. opp. C. de sent. quæ pro eo.
vbi dicit, qd si molendinum inferius est prius ædificatum, non
potest ædificari aliud superius per quod auferatur inferiori
commodum naturale, id est, commodum aquæ, quæ est com-
munis, vel publica: sed bene potest auferri commodum con-
cursus molentium. al. etiam Bal. in 2. vol. conf. 129. incip. qua-
tuor sunt. vbi dicit, qd si tu habes domum vel hospitium, ex
quo multa lucraris, & ego facio aliud hospitium iuxta te, ta-
men nihil immitto in tuo, licet postea pauciores homines ve-
niant ad tuum hospitium, per hoc tamen non habes ius pro-
hibendi. & sic dicit ipse, vnus Cerdo non prohibet aliū: nec
vnus miles obstat quin etiam alius stipendia quærat: quia
dona ingenij & fortunæ omnibus patent, & omnibus sunt
communia. fac. quod fortius vult idem Ias. in d. l. quominus.
in 7. col. ibi, quinto principaliter. & Ange. in l. quidam §. finā.
ad Trebel.

Addo fortius, quod in re propria potest ædificari, etiam si
seruitus viæ debeatur alteri, dummodo via non impediatur.
ita Socin. in 1. parte conf. 105. & sequenti, & latius in confil.
141. in quibus locis allegat. l. si eo loco. ff. si serui. vend. & alia
multa. Idem.

Ædificare castrum ad æmulationem priuati, nulli est lici-
tum. Boer. decis. 320. num. 9. communem dicit. Vezin.

Quid si castrum, vel aliud ædificium sit per sententiam vel
pactum dirutum, an possit reædificari? Bal. in 1. par. conf. 65.
determinat qd non. addo Ias. in l. Nam & postea. §. si petitor. in
2. col. ff. de iureiur. vbi al. multa quæ omitto. & Phil. in c. com-
missa. §. porro. de elect. in 6. & in c. 1. §. & quia. de vsu. in 6. vide
Alex. in l. 1. §. si quis ædificium. de oper. no. nun.

Et in materia, an prohibitus facere, prohibeatur reficere. vi-
de Iason. in d. l. ius autem. in 3. col. & in d. l. quominus. in 12.
col. vbi dicit quod non. al. multa iura. vide ibi per eum Panor.
in c. per tuas. de dona.

An autem muri possint fieri circa oppidum sine licetia prin-
cipis. vide Bar. in l. opus nouum. ff. de oper. publ. Bellac.

Ædificatio areæ, in quâ stillicidium cadat, iure permittitur, si
vel casure stillicidij seruitus non impediatur. cōe inquit Soc.
conf. 141. lib. 1. C. epol. de seruit. stillicidij. q. 7. nu. 7. vel eius ca-
sus ab ædificante excipiat. cōe doc. placitum scribit Bel. cōf.
51. nu. 5. iuxta communem per Bart. conf. 111. nu. 15. lib. 1. ex
gl. in l. seruitutes. q. in superficie. §. si seruitus. ff. de seruitu. ad
Com. opin. Tom. iij. cuius

Commu. V. I. Opinio.

cuius seruitutis stillicidii præc. vide plura per eundem d. cōsi. per tot. & ædificans ipse stillicidium recipiat. secundū gl. Bar. Odof. Flor. & omnes in l. seruitutes. §. si. ff. de seruit. vrb. præd. quorum opinionem inquit cōem Sali. conf. 141. Bello. conf. 61. nu. 5. communem dicit ex gl. & Bar. in l. seruitutes. ff. de seruit. & Soci. conf. 141. cæterum absque dubio aliquo procederet communis ista, vbi recipiens stillicidium, ædificaret citra, & non vltra, cum nullum ius competat vicino citra stillicidium. vt declarant Do. omnes in locis præmissis, & est tex. in d. §. si. Et aduerte qd ædificans iuxta murum alterius debet relinquere vnum pedem. per l. si. ff. si. reg. sed vnde capiendus ac sumendus sit pes ab ipso muro, seu a loco, vbi cadit stillicidium, & in hoc iudicio meo inspicienda foret consuetudo civitat'is: cum consuetudo quemcunque actum regulet. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edict. Dec. in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iuris. Fel. in c. 1. de probatio. & ita arguit Cæpolla in d. tract. seruit. in c. de solo, & area. num. 2. sed vbi cessaret consuetudo, & res iuri communi decidenda est, pes sumendus foret è muro, non autem a stillicidio, præcipueq; vbi area, in qua stillicidium cadit, esset illius recipientis, ynde concludendum est, quod in re sua quilibet est moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mandati. ideo ei licebit intra locum, vbi cadit stillicidium ædificare, & aduerte similiter quod d. l. si. ff. si. reg. procedit tam in prædiis vrbanis, quam rusticis, vt late concludit Cæpolla in d. tract. seruit. in cap. de pariete, & muro. nu. 2. vbi dicit ita seruari. & Natta conf. 277. num. 1. vol. 2. F. Viuius, & B. Villal. in vers. ædificare. Vezinus. E. Suarez. in vers. ædificatio. & in vers. stillicidij. & in vers. seruitutis. communem dicunt.

Area Titij ad tritrandum messes non habens ventum, nisi ab vna parte, si in illa parte suus vicinus velit ædificare, posset illum prohibere. tex. est singularis. secundum gl. Cy. Bar. Bald. & Alber. in l. si. C. de seruit. & aqua. Cæpo. in tract. de serui. vrb. præd. cap. 39. num. 3. & Ange. in l. Imperatores. de seruit. vrb. præd. Ias. in lex hoc iure. nu. 14. ff. de iusti. & iur. & Io. de Imo. in l. si prius. ff. de noui oper. nuncia. Coras. in miscellan. lib. 3. c. 24. num. 4. Imo plus quando area non posset habere ventum ad tritrandum, nisi ab vno latere, seu parte, tunc quippe vicinus minimè posset in illa parte, licet sua interesset, ædificando tollere, impedireque ventum, quamuis nulla debita reperiatur seruitus. vt per Vgonem, Alberi. & Salyc. in d. l. si. & Boer. decis. 322. nu. 12. vbi istorum opinionem approbat, & recitat esse communem, & approbat, pariter Cæp. in loco, de quo supra. F. Viuius opin. 69.

Priuato in muris alicuius villæ non licet fenestram facere, aut quid aliud construere sine licentia domini. Guid. Papæ decis. 587. Boer. decis. 232. Vezin.

In muro communi per vnum ex sociis inuito alio fenestra fieri non potest. l. in re communi. & ibi Ang. ff. de seru. vrb. prædior. Bar. & Bal. in l. altius. C. de serui. & aqua. Bar. & Bal. in l. si iter. ff. de serui. vrb. præd. Vezin.

Nec fieri potest in alio loco diuersa etiam in proprio muro, quando vna tantum concessa est. Cæpol. in tit. de seruitu. vrb. præd. c. 30. §. q.

Item fieri non potest, si fiat solum ad æmulationem vicini. Hippoly. sing. 154. vide Ang. Aret. in tit. in instit. de leg. fus. Canin. toll. Idem.

In communi autem, an liceat aliquid facere, per quod vsus alterius incommodetur: Vide Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 196. & Iasonem in d. lex hoc iure. in 2. col. & in l. r. in si. C. qui test. fa. possunt. & in l. ius autem. in 4. col. ff. de iust. & iur. in quibus locis dicit de duobus fratribus habentibus castrum commune, vt vnus expulsus non possit ad æmulationem alterius vendere partem suam. & idem dicit de fratribus habentibus turrim communem. quæ pro parte erat lignea, vt vnus non possit formam veterem immutare, alio inuito.

Addo Bal. in 1. par. conf. 215. & in 3. parte. conf. 152. in quibus locis vult, qd in re communi non possit inuito socio quid fieri contra veterem formam. & quod melior sit cōditio prohibentis: in propria autem possit ædificari, dummodo non sit ad alterius æmulationem.

Et qd ad æmulat. non possit, tenet etiā Hyp. sing. 154. Bellac.

Vnum etiam addo, qd in dubio non præsumitur quis facere ad æmulationem alterius. ita notabiliter vult Ias. in d. l. ex hoc iure. in 2. col. allegat Bal. in litem lapilli. in 2. col. ff. de rerum diuis. & idem vult ipse Ias. in d. l. quominus. in prin. 7. col. vbi etiam al. gl. Bar. & doct. in l. fluminum. §. si. ff. de dam. infec. & Imo. in l. si in meo. de aqua plu. ar. facit quod vult Cor. in 4. vol. conf. 282. ver. tamen his. Ang. insti. de l. Fu. Can. tol. in si.

Vide tamen Alex. in 2. vol. col. 174. ibi, tertio probatur. Lud. Ro. conf. 52. in si.

Domus quæ non nocet vsui publico, quamuis ædificetur in loco publico, non debet tolli nec destrui, ne vrbs ruinis deformetur: sed pro solo & illius æstimatione dabit pecunias reipublicæ, si ille nemine prohibente ædificauerit. l. 2. §. si quis nemine. ff. ne quid in loco publico. l. 1. & ibi Iaco. Rebuf. de diuersis præd. lib. 12. C. & Petr. Rebuf. in rep. l. vnic. in gl. 1. num. 135. C. de senten. quæ pro eo quod. Bellac.

In publico ædificans sine Principis permissione, & sic non legitime, & iuste, non facit suum, quia non iure ædificat: cum licentiam non habuerit a Principe, iuxta tradita per doct. magis communiter in l. fluminum. ff. de dam. infec. Villal.

Aedificium factum in re dotali, non cedit solo: quāuis medietas expensarum sit alterius coniugis. Boer. in consue. Bitu. in reg. des consuet. des mariages. §. 2. communem dicit ex Ias. in l. senatus. §. Marcellus. ff. de leg. 1. Villal. & Suarez.

Quādo vna res, vel dispositio alteri æquiparatur, quidquid plus est in re, ad quam fit æquiparatio, adicitur rei æquiparata: ipsi vero ad quam fit æquiparatio, nihil accedit. Est communis opin. cum Bar. in l. 1. ff. de leg. 1. secundum Dec. in cōf. 46. viso puncto. in si. vol. 1. M. Chærian.

Aedificatio, quæ prospectum in religiosorum, vel vestalium virginum hortos præbet, non est licita. vt commune prodit Boer. decis. 320. nu. 9. E. Suarez.

Seruitutis titulus an præsumatur, in quos & quomodo transeat, & nūquid probationem admittat. Deque seruitute continua & discontinua, & num præscribatur.

CAPVT II.

Seruitus non præsumitur, quia quælibet res in sui origine est ab initio libera. l. altius. & l. si in ædibus. C. de seruitu. & aqua.

Fallit in 2. casibus. quos no. Ias. in l. si prius. ff. de oper. noui nunc. nu. 40. Do. a Fin.

Ius seruitutis tam actiue, quam passiue transit ad eum, ad quem transit fundus. l. antep. ff. de seru. rust. præd. l. via constitui. §. si fundus. eo. tit.

Fallit in 4. casibus. quos no. Lancilo. Galia. in l. 2. §. item si in facto. ff. de verb. oblig. Do. a Fin.

Seruitus imposita si sit alicui rei, ad quemcunque res ipsa deuenierit, transit ea res cum suo onere, & cum ea seruitute. l. & in prouinciali. & ibi Bal. in prin. C. de seru. & aqua. l. via constitui. §. si fundus. ff. de seru. rust. præd. Ias. in l. is qui opus. nu. 6. ff. de noui oper. nuntia. sed si ea seruitus esset promissa non transiret in successorem rei, & neque talis promissio afficeret singularem successorem. l. vlt. ff. de contrah. empt. Bal. in d. l. & in prouinciali. Ias. in d. l. is cui opus. & seruitus imposita sequitur in prædium. Florianus d. l. cū fundo. ff. de seru. rust. prædiorum. Bellacomb.

Seruitutis titulus præsumptiue probatur ex possessione decennali inter præsentis, cum scientia & patientia domini, ex quibus seruitus acquiritur, iuxta magis communem per Bursam. conf. 78. nu. 22. lib. 1. vbi loquitur etiam in seruitutibus discontinuis. Bonac.

Seruitutis probatio inducitur ex causa habili allegata, & probato tempore. Præpos. in c. quia cognouimus. 10. q. 3. communem dicit. Villal. & Vezin.

Seruitutis titulum a domino habens, licet non possit probare per instrumenta, ac testes, potest tamen illum titulum probare ex longa possessione: vnde in casu isto allegans ad probandum titulum pro coniectura tituli se usum fuisse illa seruitute domino sciente, & patiente 10. vel 20. ann. debet obtinere in causa. secundum gl. & Floria. in l. seruitutes. ff. de serui. Inn. & Abb. in c. si diligenti. de præscr. Inn. Ant. & Abb. in si. in c. peruenit. de cens. glo. Bart. Fulg. & Flor. l. cum de in rem verso. ff. de vsur. Barto. in sua disput. exordiente quædam mulier. Ang. Aret. in §. aque. insti. de actio. Bart. & Imo. in l. 1. §. si. ff. de aqua pluuiæ arc. & Pan. Cast. in d. l. seruitutes. vbi scribit istam esse communem opinionem Legistarum, & canonistarum, quos omnes refert Fel. in c. de quarta. de præscr. & idem firmat Cæpo. in cautela 108. incip. in præscribenda seruitute. F. Viuius opin. 723.

Titulus ex sola patientia, absq; alia præstatione, in ijs quæ sunt modici præiudicii, vt in inducenda seruitute cum longo tempore & allegatione tituli, licet sit seruitus discontinua præsumitur. Balb. ibidem com. dicit. & in concl. 2. B. Villal.

Seruitutis, quæ vel continua, vel discontinua (vt vulgo fan-

di mos est) censeretur, allegatus titulus, ac proposita iusta aliqua illius causa idonee probabitur, si quis se illa usum inter presentes per decem ann. inter absentes per transfum 20. ann. curriculum ostendat. vt est celebris Accursij auctoritas in l. seruitutes, 14. in versu. certam. prope ff. de seruit. quam communiter interpretibus probari constat ex Bar. nu. 4. Ful. nu. 3. ad eandem l. & Pau. Cast. in l. si filius. C. de per. hered. & in l. quam Tuberonis, §. 1. nu. 3. ff. de pecu. lmo. in l. in fin. ff. de aqua plu. arc. testificanturque illam frequenter placitam Alex. consi. 79. circa primum dubium. lib. 5. Felian. c. de quarta. nu. 41. de prescr. Balb. de prescr. 2. par. 4. par. prin. in princ. nu. 3. Did. a Couar. lib. 1. resol. c. 17. nu. 11. ver. & siquid. Quae tamen opi. de iure falsa proflus est, si verum erit seruitutes reales, & vt sermo est, discontinuas, tempore hominum memoriam supergresso duntaxat praescribi, quauis tunc nulla ad id vel scientia, vel domini patientia exigatur. quod commune affirmant Ias. in l. Imperium. nu. 2. ff. de iurisd. om. iudi. idem Ias. nu. 76. Rip. nu. 4. in l. 1. ff. de acquir. pos. Feli. d. c. de quarta. Balb. d. 2. par. 4. par. q. 1. Didac. a Couard. c. 17. nu. 11. Cur. iun. consi. 274. nu. 28. & 38. vt non iniuria ab illo frequenter placito descuerint relati a Bar. d. nu. 4. Flor. nu. 36. Pau. nu. 9. in eadem l. seruitutes. Alex. nu. 19. Ias. nu. 45. in l. qui in aliena. ff. de aeq. hare. & j. quos citat Balb. in d. trac. 1. par. 3. par. q. 10. nu. 10. a quibus stat etiam Zas. ex recentiorib. in l. 1. nu. 8. ff. de ser. Sed quidquid illi dicant, cum longe verius sit ex solida Iurifconsultorum doctrina oē seruitutum genus statis temporibus praescribi, vt alibi vberime demonstro, verior absque dubio, & incunctabilis superior recepta sententia cēseri debet. E. Suarez. ex Burs. consi. 87. nu. 22. lib. 1.

Seruitutes habentes causam continuam, quae ad eorum usum non requirunt continuum factum hominis, licet a principio requirant, praescribuntur inter praesentes per 10. ann. & inter absentes per 20. ann. Balb. de prescr. par. 2. par. 4. q. 1. cō. dicit. Seruitutes autem habentes causam continuam, licet naturaliter sint discontinuae, quibus potest quis vti quando voluerit, vt est itineris, vel via, perduntur per 10. ann. inter praesentes, & per viginti inter absentes. si tamen habent causam discontinuam: videlicet hebdomadarum, vel dierum ex forma constitutionis perduntur per 20. anno. tam inter praesentes, quam absentes. Balb. 3. par. 4. par. q. 1. nu. 1. com. dicit. Viuius.

Limita istam vltimam communem opi. in seruitutib. personalib. in quibus non considerantur interualla temporis: nec distinctio praedicta. Balb. ibi q. 6. com. dicit. Idem.

Seruitus habens causam continuam, praescribitur per 10. annos inter praesentes, & 20. inter absentes. l. si quis diuturno. ff. de serui. vendicetur.

Fallit in multis casib. quos no. Feli. in c. de quarta. de prescr. nu. 49. Fallit in 3. casib. vt per Paris. in d. c. de quarta. nu. 20. Don. a Fin.

Seruitus discontinua requirens factum hominis constituitur, praescribitur, & probatur allegato titulo seruitutis, ac probata possessione decennali inter praesentes, & vicennali inter absentes, & praesumitur titulus allegatus licet aliter non probetur, cum scientia & patientia aduersarij. Balb. tracta. de prescr. in 2. par. 4. par. q. 1. communem dicit. nu. 3. & in nu. redi cit, quod requiritur etiam fides, & dicit etiam communem contrariam. Imo quod in istis seruitutibus habentibus causam discontinuam, requiratur tantum tempus de cuius initio non sit memoria in contrarium. Cur. iun. in consi. 174. nu. 28. & 38. dicit communem approbat gl. la grande in l. si de serui. ff. Sed tamen dictam communem opi. gl. intellige, vt in hac communem, quando adest titulus ad praescribendum, de quo per d. Balb. ibi vbi vide alias limitationes ad regulam dictae glo. Villal. & Vez. nu. 5.

Seruitus, vel ea, quae habent causam discontinuam, non praescribuntur, nisi per tantum tempus, de cuius initio non est memoria in contrarium, etiam contra scientem. Cur. iun. consi. 178. nu. 28. & 38. com. dicit. & in verbo, praescripto. Villal.

Seruitus quae causam discontinuam habet, ad hoc vt praescribatur, requiritur tantum tempus, cuius initij memoria non extet. l. hoc iure. §. ductus aque. ff. de aqua quot. & acti. Cur. iun. consi. 174. nu. 17. com. dic.

Fallit vt no. Soc. reg. 373. Fallit in 5. casib. quos no. Paris. in c. de quarta. de prescr. nu. 22. Don. a Fin. & Vez.

Seruitus habens causam discontinuam non acquiritur per praescriptionem. l. seruitutes. la 3. ff. de serui. Bart. & alij. in l. 1. §. si ff. de aqua plu. arc. fallit in 3. casib. vt per Feli. in c. de quarta. nu. 41. de prescr. Don. a Fin.

Seruitus aqueductus est realis discontinua & praescribitur longo tempore inter praesentes probata scientia aduersarij, & actibus a seruitute prouenientibus tam contra facientem,

quam contra patientem. secundum communem per Bursae. consi. 87. nu. 29. lib. 1.

Praescriptio seruitutis aquae ducendae, viae, & aliarum similium seruitutum continuarum impletur annis decem inter praesentes, & viginti inter absentes etiam sine titulo in seruitute continua, & sic seruitutes ipsae continuae viuapiuntur decennio inter praesentes, & 20. inter absentes. l. si quis diuturno. ff. si fer. vend. & ita voluerunt Ang. Arc. col. 7. versu. quae ro quanto tempore. & Io. Faber. nu. 17. in §. aequae insti. de aq. Fel. & alij. cgl. 15. in c. de quarta ext. de prescr. & notatur etiam in l. si aquam. C. de serui. & aqua. & ista est communis opinio. secundum Corasium in miscellaneis iuris ciuilib. lib. 5. c. 5. nu. 1. cum alijs seq.

Imo ampliatur hoc, quod etiam in seruitute discontinua sufficiat allegare titulum, cum de prauidicio agatur: & sic allegans titulum ipsum seruitutis discontinuae, atque probans de usu, vel quasi possessione seruitutis decem anno. inter praesentes, & 20. inter absentes, sciente & patiente aduersario: quae tunc titulus allegatus praesumitur etiam si non probetur, & seruitus ipsa discontinua praescriberetur ex curriculum praedicto. secundum gl. & Bar. Flor. Cast. & alios in l. seruitutes. C. de serui. gl. Pet. But. Bar. Bal. Fulg. & Flor. in l. cum de in rem vetso. ff. de vsur. Sal. Alex. & Dec. in l. si certis annis. C. de pact. Albe. in l. 2. C. de seru. & aqua. Tiraq. cum alijs aggregatis per eū in trac. de prescr. §. 1. glo. 4. ver. & haec quidem satis fol. paruo 24 vbi etiam refert Doc. contrarij sententia. Mart. Carrat. cō. filio 1. nu. 9. vbi Franc. Marian. Plotus in addit. super litera F. Balbus in trac. de prescr. par. 2. par. prin. nu. 3. & Crau. cō. 226. num. 1. cum alijs sequ. vbi istam opinionem late probat, & omnes memorati Moder. perhibent esse communem tam Legistarum, quam Canonistarum, & obseruari in practica, & ab ea non fore recedendum, aduertit Mart. Carratus in dicto consi. 1. num. 9.

Et aduerte, quod praescriptio ipsa seruitutis incipit currere a tempore quo praescribens incipit vti iure ipsius seruitutis aduersario sciente, & incipit possidere per primum, ac vnicū actum, secundum Ang. Arc. col. 7. ver. quae ro quando dicatur: & Io. Fab. nu. 19. in d. §. aequae. Viuius opi. 627.

Seruitus de non edificando molendinum, praescribitur a tempore praescriptionis aliorum habentium molendina. Iac. de S. Georg. in trac. de feudis. in verbo. molendino. nu. 5. com. dicit. Villal.

Seruitus de non edificando molendinum non praescribitur nisi per tantum tempus cuius memoria hominum non est in contrarium, etiam contra scientem. Cur. iun. consi. 174. nu. 28. & 38. com. dicit. Vez.

Praescribitur seruitus personalis per 30. ann. idem ibi. q. 16. nu. 1. com. dicit. Villal.

Si promissor solidae seruitutis decessit relictis pluribus heredibus, non potest vnus constituere seruitutem in fundo cōmuni, nisi alijs consentientibus. Est communis opi. secundum Ias. in l. 2. §. ex his. ver. 5. de ver. ob. Charian.

Seruitus viae praestandae, aquae ducendae, ligna cedendi, equum pascendi, metallum effodiendi, nunquid immutari aut tolli possit,

C A P V T III.

Scinus debet viam praestare per suum fundum si per viam publicam non possit commodè transiri. gl. & Bal. in l. per agrum. C. de serui. & aqua. gl. in c. omnis. 1. dist. & facit. l. si locus. §. si. ff. quemad. serui. amit. Guid. Pap. consi. 92. Vez.

Seruitus viae, quae semel assignata est, immutari poterit, si via aequae commoda alibi praestetur. commune inquit Socin. consi. 141. nu. 4. lib. 1. E. Suarez.

Benemerita autem ius agendi non praestantia, non gignit naturalem obligationem, vt commune ait meus iuris doctor Ari. Pinel. in l. 1. par. 3. ver. hae aut. C. de bo. matern. E. Suar.

Seruitus aquae ducendae est indiuidua. l. stipulationes. & ibi Doc. & Ias. nu. 13. ff. de ver. oblig. commoditas tamen potest inter plures diuidi in temporibus & mensuris. l. Lucio. in fi. & l. seq. ff. de aqua plu. arcen. gl. in l. si partem. ff. de serui. rusti. praedio. quia quaelibet seruitus respectu commoditatis est diuidua. l. via. §. 1. ff. de serui. Ias. in d. l. stipulationes. num. 13. Bellacomb.

Aqua in qua priuatus ius habet non potest a solito cursu diuertere. l. 2. ad fi. C. ad l. Aquil. & ibi Bal. & Sal. ad hoc notant eam legem. ad idem facit. l. praes. & l. si manifeste. C. de ser. Com. opi. Tom. iij. 2. uit.

Commun. V. I. Opin.

uit. & aqua. Ias. in l. quominus. ff. de flumi. nu. 95. Vezin.

Aqua an postquam est in meo, possim de ea facere quod volo. Bal. in l. 4. C. de serui. & aqua. determinat qd sic. & est tex. in l. 1. §. permittitur. & in l. Lucio. ff. de aqua quotid. & esti. de quo habetur per Ias. in d. l. quominus. in 17. col. ubi 12. quærit. Bar. & in l. rescripta. ver. 2. no. regulam de prec. impe. offe. & in l. 2. in pe. & ult. col. ff. sol. mat. & per Bal. in 1. par. consilio 109. & in 3. par. consi. 57. Idem.

Fodere in suo fundo, & apertere venam aquæ quæ decurrebat & erat in fundo vicini, in fundum proprium quis potest dummodo hoc faciat ut sibi proficiat, & non ut noceat suo vicino. l. si tibi. C. de ser. & aqua. & ibi Pau. Cast. l. 1. §. denique. ff. de aqua plu. arc. Vez.

Aqua de flumine publico non navigabili, ut est Rhenus Bononiæ, ingreditur flumen navigabile secundum Padum licite ducitur, & diuertere potest, dummodo postea restituatur, & remittatur in flumen navigabile, & sic ex quo cessat interesse navigantium, & usus eiusdem fluminis navigabilis non læditur: quia aqua ipsa ducta ex flumine publico restituitur in flumen navigabile, hoc prohibitum non est. sec. Bar. in l. quominus. nu. 1. ff. de flumi. Alex. consi. 192. vol. 2. Corn. consi. 268. vol. 4. Cur. Sen. consi. 33. alias. 34. nu. 2. ubi meminit istam opinionem esse communem, & idem fatetur. Ripa. in d. l. quominus. nu. 17. & eam sequitur ibi Ias. nu. 15. Capol. in trac. serui. rusti. prædio. in tit. de serui. aqua ductus. c. 4. num. 39. & seq. & Spe. in tit. de cau. pos. & proprie. §. quia vero. vers. 6. autem. & Aegidius Bossius in præc. crim. in tit. de aquis, & fluminibus. num. 7. alias 35. Imo Corn. in d. consi. 297. circa finem istam communem ampliat, ut etiam ex flumine navigabili licitum sit aquam ducere dummodo reuertatur postea in alveum suum, & sequitur, ac approbat Ripa. in d. l. quominus. nu. 17. Amplificaturque etiam antedicta communis, ut unusquisque ex rivulis quoque possit, & licitum sit aquas ducere, ac derivare ad eius prædia: ut concedit Bertrand. cum aliis aggregatis per eum. consi. 158. præratio. insolitorum servitiorum. nu. 5. volum. 6.

Et ratio posset assignari isthæc, siquidem aqua ex sua natura ad inferiorem fundum descendere debet. in summa. in prin. ff. de aqua plu. arcen. & Ioan. Caph. consi. 130. num. 6. vol. 1. Sed si aqua per se sine aliquo facto, & usu hominis semper ad inferiora loca, ut consuevit, descenderit, non propterea aliquod ius servitutis inferior fundus adversus superiorem acquisivit. l. solent. & ibi Glo. ff. de off. pro con. & legat. & notant Bar. Capol. in trac. de serui. & aqua. in 4. & 8. q. pri. Doct. omnes in l. 1. C. de serui. & aqua. & in cap. possessionis. 17. q. 1. Ias. in d. l. quominus. nu. 170. & Paris. consi. 112. nu. 29. & seq. vol. 1. Vinus opi. 39.

Aquam ducere ad meum molendinum ex flumine publico si possum, potero demum eam aquam ducere quo voluero: nec teneor facere gratiam vicino meo habenti molendinum in parte inferiori. Bal. in l. aquam. in prin. C. de serui. & aq. Dec. consi. 373. Idem.

Servitus, vel ius piscandi, vel secandi ligna ex nemore, vel pascendi pecora in pratis alienis, est personale. idem Cora. ibi. nu. 208. dicit. Vital.

Hominibus alicuius castri vel civitatis si concessum sit ut possint capere, vel scindere ligna aliquo nemore, quamvis demum multi alij eo deuenerint, & eum locum inhabitauerint, poterunt tamen omnes lignum capere. l. forma. §. quamquam. ff. de censibus. Boer. dec. 213. nu. 12. facit. l. 1. & quæ ibi notat Ioan. de Platea. de privileg. corporator. v. bis Roma. li. 11. C. Idem.

Pro equo pascendo potest capi herba in quantum potest pro tendi brachium. c. fi. & ibi Andr. de Isen. in tit. de pace tené. Capol. in tit. de seruit. pasc. q. 4. Ludo. sing. 231. Vezin.

Quæro, an valeat consuetudo, quod quis possit ligna incidere, vel animalia pasculari intra limites alicuius territorij vel agri? Respō. quod sic, ita communiter asserere firmat Abb. c. dilecti filij nu. 7. de arbit. dummodo consuetudo non sit violenta. Eandem opi. tenet Paris. in consi. 27. nu. 3. vol. 1. Dec. consilio 550. Eandem tenet Bertr. consi. 255. nu. 7. vol. 1. & consi. 7. nu. 4. vol. 4. M. Grassi.

Pone quidam priuatus habet vnum prædium in monte, & ibi sunt venæ subterraneæ, ubi reperiuntur metalla. Quidam vult talia metalla fodere, dominus prædij prohibet, quæritur quid iuris? & videtur qd dominus possit prohibere quia sicut quicquid est supra illud prædium usque ad cælum est illius priuati, cuius est fundus. l. altius. C. de serui. & aqua. ita quicquid est inferius, debet pertinere ad ipsum dominum fundi. hinc est quod licitum est mihi fodere in fundo meo, & auferre commodum vicino quod habiturus esset de fundo meo,

dummodo non tangam fundum vicini. l. fluminum. §. fin. & l. Proculus. ff. de dam. inf. c.

Contrarium tenet Pau. de Cast. in l. diuortio. §. si vir. ff. solu. matr. ubi dicit consuluisse, quod cuilibet licet sub terra fodere, ad perquirendum metalla, sine læsione tamen superficiæ. al. tex. cum gl. in l. quodam. & in l. cuncti. C. de metal. lib. 11. & respondet ad contraria.

Sed contra istam opi. d. Ias. in d. tract. in ver. & cum argentifodinis. al. tex. in c. 1. in ver. argentario. & in ver. salinarum. in tit. quæ sint rega.

Tandem dicit, qd d. Flor. de S. Pet. in l. sed si inter duos. alias in l. quissimum. §. inde est quæ situm. ff. de usufru. dicit, quod quædo ista metalla auri vel argenti reperiuntur in fundis priuatorum, pertinent ad ipsos qui sunt domini fundorum, sed si reperiuntur in fundis publicis pertinent ad principem. d. c. 1. quæ sint reg.

Dominus Mar. de Lau. in d. c. 1. videtur idem velle, dicens qd si salinæ reperiuntur in publico spectant ad principem, alias secus, & pro ista opi. ipse Ias. allegat text. in l. 3. in fin. ff. de rebus eorum.

Tu in hac materia adde Pau. de Cast. in 1. volum. consi. 351. incip. commodum dictæ venæ & in 2. vol. consi. 5. consi. 95. & consi. 178. cum seq. ubi multa ponit in materia. vide etiam Imo. consi. 87. Bellac.

Miscellanea de Molendinis.

CAPVT IIII.

Molendinum æquiparatur prædio rustico potius quam urbano. Bal. in l. certi iuris. nu. 7. C. loc. Dec. consi. 262. Vez.

Omne molendinum præsumitur liberum, & allodialæ. sic & qualibet alia res præsumitur libera & allodialis. Ias. in d. l. quominus. in 37. col. Bellac.

Nunquid liceat auctoritate iurisgen. facere molendinum in flumine publico non navigabili. vide Bar. in d. l. quominus. in 2. q. ubi concludit quod sic, & licet Pau. de Cast. in l. fluminum. ff. de dam. infec. videatur hoc limitare, quædo quis vult construere super aquam, ut cum cathenis, secus si in solo. Attamen Ias. ubi supra. in 8. colu. multis fundamentis sequitur indistincte opi. Bar. Bellac.

Molendini opus, seu aquæ ductus. incipiens ædificare, ac præoccupare, licet illud non perfecerit, ac compleuerit, censetur ius sibi acquisiuisse, ut possit prohibere alium construere volentem aliud molendinum, seu opus, & sic isto casu potior videtur causa, & conditio præoccupantis, & sola operis inchoatione acquiritur ei ius, ob quod aliis præferatur. secundum Bar. in l. quominus. nu. 10. cum duob. seq. ff. de flumi. Bal. in l. item lapilli. in 4. q. ff. de rerum diui. Cap. in trac. serui. rusti. præd. in tit. de serui. aqua ductus. c. 4. nu. 44. & seq. Ias. nu. 54. & Rip. nu. 47. cum aliis seq. ubi aiunt istam opi. esse communem, & eam late declarant, & in aliquibus casibus limitant. F. Vinus opi. 511.

Dominus non potest cogere suos subditos venire ad suum furnum, vel molendinum, nec possit hoc inducere statuto, nec valet. Cona. ibi. §. 4. nu. 7. communem dicit ex Soc. c. 66. 272. vol. 1. & si valeret, tamen non ligaret Clericos, vel Ecclesiam. Idem ibidem communem ait. ver. hanc. et si promittatur. ex Ias. in l. quominus q. 25. nu. 15. ff. de flumi. P. Fich.

Quid si dominus habeat molendinum, & homines longissimo tempore cui us initij memoria non extat in contrarium, semper iuerunt ad dictum molendinum, & alius velit construere aliud molendinum: nunquid possit prohiberi. text. videtur quod sic. in c. significante. in princ. & ibi Cano. ext. de app. & ibi Bal. no. ex illo tex. quod potest præscribi quod ciues non possint ire ad molendinum non in meo molendino: & qd non possit aliud construere in meum præiudicium. & idem in repe. l. de quib. ff. de legib. ubi dicit valere consuetudinem, quod omnes volentes molere, teneantur venire ad meum molendinum.

Præterea antiqua consue. non debet in præiud. tertij immutari. ut habetur. in l. si manifeste. C. de serui. & aqua.

Insuper hoc confirmatur ex doctrina Bar. in l. quominus. in 1. q. ff. de flu. ubi vult, qd qui habet molendinum tanto tempore, cuius initij, &c. certe habet licite. l. hoc iure. §. ductus aqua. ff. de aqua quot. & esti. ergo cum habeat illud molendinum licite, potest prohibere alium volentem facere aliud. ita vult Bar. in d. l. quominus. & remissive. in l. 1. §. sed & si. ff. de aqua plu. arc. Limitatur tamen secundum eos ista conclusio nisi

nisi volens edificare nouum molendinum, fuisset à me prohibitus, & acquieuisset per tempus aptum ad præscriptionem complendam: tunc bene acquireretur mihi ius prohibendi. per not. per gl. ord. in l. qui luminibus. ff. de ferui. vrb. præd. & per not. per gl. & doct. in d. cap. Abbate Sancti Syluani. ext. de ver. sign. & per not. in l. si quis diuturno. ff. si ferui uen. & in l. hæc autem iura. ff. de ferui. vrb. præd. faciunt not. in l. 2. C. de ferui. & aqua. & in c. ad audientiam. ext. de præscr. & ita expresse, volunt doc. max. Pan. in d. c. significante. & idem Pan. in c. si in fi. de rest. spo. & in d. c. Abbate sancti Syluani. Addit ad istam q. Ias. vbi supra. not. dictum Bald. in l. item lapilli. in 3. q. ff. de rer. diuis. vbi querit Bal. nūquid aliquis præscribere possit, vt ipse solus habeat molendinum, ita q. alius non possit aliud facere: & dicit videri q. sic. per l. si quisquam. ff. de diuer. & temp. præscr. & dicit hoc esse verum, si prohibuit alios facere, & illi acquieuerunt nam à tempore inhibet. incipit currere tempus præscriptionis, & sine prohibitione acquiri non potest, & pro hoc infert, q. tali modo possit acquiri ius in præiudicium aliorum.

Et istud ampliat Pan. in d. c. Abbate Sancti Syluani. & refert Ias. vbi supra. etiam si prohibitio esset facta extraiudicialiter, & etiam si ei sit obtemperatum pro bono pacis.

Limita etiam nisi principaliter construeretur aliud molendinum ad iniuriam alterius. Alex. in 2. vol. cons. 174.

Nūquid autem dominus possit ordinare, quod nemo vadat ad molendum nisi ad sua molendina? videtur q. sic, q. dominus potest suis subditis munera indicere: item in iuramento fidelitatis continetur, q. subditus dominum suum exaltabit quantum poterit. glo. in c. 1. in tit. qua. vas. in deb. fide.

Sed contrarium est verius: quia ire ad molendum est libera potestatis. ar. l. viam publ. ff. de via. pub. præterea capitula fidelitatis sunt determinata. c. 1. in tit. de for. fidel. & c. 1. in tit. qua. vasa. iura. deb. fide. sed in illis non includi istud igitur, & c. ar. l. cum prætor. cum similib. ff. de iudic. Bellac.

Insuper in homagiis nulla debet induci nouitas. vt vult Spe. in tit. de feu. §. quoniam. ver. ego tali iuro. & est tex. in l. cū satis. §. caueant. C. de agr. & cens. lib. 1. denique cum subdito præcipitur, q. vadat ad molendum in tali molendino ab omnibus aliis prohibetur. cum ita legatum sit Titio. ff. de cōd. & demon. sed hoc etiam per pactum fieri non potest. l. pen. ff. de pact. igitur. & ita in terminis tenet Soc. in 2. vol. cons. 272. vbi multa al. quæ omitto. Idem.

Sed quid si subditi fuerunt longissimo tempore ad molendum domini, nūquid in futurum cogi poterunt? concluditur quod non: quia in his quæ sunt meræ facultatis non inducitur consuetudo, nec præscrip. vt dixi in ver. præscrip. §. 35. ver. Adde pariter. & ita in terminis vult Pan. in c. quoniam. nu. 7. de vit. & honest. cler. & in c. ex parte Astenfis. nu. 7. de concess. præb. in c. Abbate. de verb. sign. Limita tamen nisi subditi fuissent prohibiti ire ad alia molendina, & prohibitioni acquieuisset per longum tempus. Fel. in reterminis. in c. pastoralis. in 3. col. extr. de off. ord. & in c. cum accessissent. in fi. com. ext. de cons. & Phi. de Peru. in c. significante. in 1. col. ext. de appel. Idem.

Molendinum si quis habuerit in aliqua villa, & nonnulli homines illius. vel alterius villæ, iam longissimo tempore iuerint ad molendum in eo molendino, non tamen in futurum eos ad molendum compellere potest: cum in his quæ sunt facultatis non cadat præscriptio. Hæc autem sententia non procedit quando interuenisset prohibitio, & volentes ire ad alia molendina fuissent prohibiti, & prohibitioni acquieuisset per longissimum tempus sufficiens ad præscriptionem perficiendam, quia tunc bene acquiratur ius prohibendi, vt possit in futurum cogere eos ad molendum. Pan. in c. significante. nu. 1. extra de appel. Et hanc scribentium commu. opin. esse asserunt Balb. in tract. de præscr. in 4. par. §. prin. in 5. q. ver. hanc cōclusionē limita, nisi interuenisset prohibitio. nu. 3. lac. de S. Geor. in tract. feuda. in verb. & cū molendinis. nu. 5. ver. & hanc cōclusionem limitabis procedere. & Ro. la Val. in cons. 22. nu. 34. in 2. tom. Kirchouius.

Sed pone, q. conueni cum domino, vt teneatur moli facere granum pro me & familia mea omni anno pro decē, & tempore conuentionis non habebam nisi duos filios. In processu autem temporis aucta fuit familia mea: an dominus teneatur moli facere omnib. de familia eodem pretio? videtur q. sic, quia ista nomina vniuersalia, vt est familia, recipiunt augmentum & etiam diminutionem. l. pen. cum gl. ff. de fun. instr. & l. peculium. ff. de leg. 2. fac. l. si seruitus. ff. de ser. vrb. præd. vbi habetur, q. seruitus imposita luminibus, intelligitur tam de præsentib. quam futuris. præterea inspicere debet quod euenire potest. l. si quis domum. §. 1. ff. loca. not. in l. inter stipulantem.

§. sacram. ff. de verborum obligatio.

Idem videt tenere Alb. in l. Rutilia Polla. ff. de contrah. emp. vbi dicit, q. si cōduxit molendinum in quo erant quatuor rotæ cum pacto de soluendo decē saccos grani pro qualibet rota, si postea faciam construi nouam rotam, in illo molendino nihil tenebor soluere. vide tamen Ias. tenentem contrarium in d. l. quominus. in 29. col. ibi. quæro 23. facit quod vult idem Alb. in auth. hoc ius porrectum. in ver. unam aliam pulchram q. C. de sac. san. eccl. vbi dicit, quod si paterfam. conuenit vt suum praecum molendinario, & creuerit familia, tenetur molendinarius molere pro illa summa, & sic decidit hanc q. in terminis hypoth. sing. 134.

In contrarium est tex. in l. non modus. C. de ferui. & aqua. præterea verba in dubio debent intelligi secundum tempus contractus. d. l. Rutilia Polla. fac. l. si ita ff. de aur. & arg. leg. Et ad istud bene facit quod volunt Dinus & Alb. in l. cui fundus. ff. de cond. & demon. vbi dicit, q. si concessum est alicui, quod possit in silua incidere ligna pro se, & familia sua: & eius familia creuerit, tamen inter omnes non poterunt incidere, nisi quantum tempore conuentionis.

Dic q. potest distinguere, aut promissio est facta sub nomine vniuersali, vt pro me & mea familia, & tunc locum habeat i. opin. vt etiam vult Pet. de Anch. in c. quanto. ext. de cens. & Pan. in d. c. quanto. de cens.

Aut est facta sub nomine particulari, vt pro me, & duobus filiis meis, & tunc limitata conuentio limitatum pariet effectum. l. in agris. cum si. ff. de acq. rer. domi.

Aut est facta sub nomine indiffinito, vt pro me & filiis meis. & isto casu intelligitur de filiis, qui erant tempore contractus, non autem de alijs. d. l. Rutilia. faciunt not. per Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. & ita intelligatur 2. op.

Aut est facta sub nomine generali, vt pro me & omnib. liberis meis: & tunc aut est facta ad certum tempus, & intelligitur de liberis qui pro tempore reperirentur. quia partes cogitare poterant hunc casum euenire posse. per not. per Bar. in d. §. sacram. & quia verba generalia debent generaliter intelligi. l. 1. §. & generaliter. ff. de leg. præstan. Aut est facta in perpetuum, & tunc idem.

Aut est facta simpliciter proximo anno, & tunc pro illo anno non augebitur, nec diminuetur. secus pro alijs. l. ite. quærit. §. qui impleto. locati. Idem.

Præmissa intellige, quando familia creuit per natiuitatem. secus si per aliquod accidens: puta quia ille cui est facta promissio, habuit aliquam dignitatem, pp. quam oportet eum amplius habere familiam. iux. §. cogitatio. in ver. largioris. in auth. vt iud. sine. quoquo fuisse. nā tunc talis augmentatio nō debet nocere promissori. per no. in l. sed si lege. §. quod autem. ff. de peti. hæred. hanc distinctionem ita fere formaliter ponit d. Iacobinus in d. tract. in verb. & cum molendinis.

Addo Alex. in 2. vol. cons. 178. vbi multa not. adducit pro & contra. & tandem videtur facere præmissam decisionem, & distinctionem al. infinita iura. habetur etiam aliquid per Fel. in c. si in ult. col. ext. de cons. & per Ias. in l. si in 1. col. cum seq. C. de ver. sig. & in d. l. quominus. in 28. & 29. col. vbi dicit, q. talis conuentio non trahitur ad futuram familiam, & q. ista pars est aquior, & esset in iudican. tenenda quamuis alia in stricto iure possit defendi, intellige etiam quando filij postea nati habitarent cum patre: alijs secus. ita Ias. in d. l. si in 2. col. vbi dicit, quod illa dicitur proprie familia, quando simul habitant. Idem.

Querit etiam ibi Ias. quid si archiepiscopus extra ciuitatē habet aliqua molendina: similiter etiam communitas, in eodem flumine habet alia molendina: homines possunt ire ad molendum quo volunt: communitas facit nouum statutum, quod homines qui irent extra ciuitatem causa molendi tenerentur soluere in ingressum portæ certum datum, nisi irent ad molendina communis, & ideo molendina archiepiscopi patiebantur damnum: queritur an valeat tale statutum? alle. Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in 1. q. ext. de cons. cum toto collegio Bonon. tenuisse q. non, alleg. etiam eundem Petr. de Anch. in cons. 13. incip. super dubio transmissio. & in cons. 145. incip. optimis rationib. & cons. 193. incip. pro communi re. idē dicit consuluisse Gasp. Cal. cuius cons. est 12. inter cons. Pet. de Anch. & hanc partem dicit tenere. Pan. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ. in 2. col. de cons. & Alex. cons. 352. incip. visa facti narrat. quod est in 2. vol. cons. 120.

Tu dic, quod illud cons. Petri, q. incipit optimis rationib. est secundum ordinem meum 155. Aliud vero q. incipit pro communi re. est 298. & alijs incipit, in territorio. & c.

Et adde q. hanc partem tenet Fel. in c. cum omnes. in 2. col. de cons. & in c. nouerint. extra de sent. excom.

Com. opin. Tom. iij.

Q 3

Con.

Commu. V. l. Opinio.

Cōtrarium in casu isto dicit ibi Ias. consiluisse Bal. & illud consil. est 1. inter consil. Pet. de Anch. vbi Bal. moue. optimis fundament. & dicit hanc partem etiam tenuisse Io. Cald. in consil. 2. 1. posito in tit. de consil. Ipse tamen Iaso. dicit, quod licet passus sit dubius, tamen tenet primā op. quam confirmat pulchro fundamento. vide ibi per eum. Bellac.

Item querit Iaso. vbi supra de pulchra q. Tres habent molendinum comune, duo ex eis inuito tertio locant molendinum pro 3. saccis frumenti in anno. Tertius vult plus de parte sua, puta 15. vel vult tenere partem suam molendini pro se, queritur quid iuris? & dicit quod ista q. format Bal. in c. 1. §. si quis de manso. in fin. in tit. de contro. inue. & determinat, quod tertius non tenetur stare illi pretio quia quando aliquid est comune pluribus vt singulis, tunc factum a maiori parte non praiudicat minori. l. per fundū. ff. de serui. rusti. præd. fecus in his quæ sunt communia pluribus, vt vniuersi. l. quod maior. cum similib. ff. ad munic. & subiungit Bald. quod ille tertius poterit retinere pro se nō impediens. tamen alios in locat. Subiungit tamen ibi Ias. quod si illud molendinum consuevit locari, videtur quod iudex debeat cogere illum tertium stare locationi factæ per illos duos, dommodo sit facta iusta mercede. al. Bal. in l. 1. in fi. C. qui testa. fac. pos. vbi tenet, quod si duo habent hospitium commune, quod consueuerit locari, & vnus vult locare, alius non, certe præferetur ille qui vult locare attenda. consue. al. no. per glo. in l. arboribus. §. usufructuarius. ff. de usufr. & dicit Ias. quod ista 2. opi. videtur verior. Tamen quod idem Bal. videtur aliter determinare in ca. cum omnes. in 1. 1. col. de consil. vbi querit, an vnus socius possit locare domum quæ est cōmanis pro indiuiso altero socio inuito? & tenet quod si consuevit locari poterit partem suam pro indiuiso locare socio requisito: si vero non est consueta locari, & tunc secus. Vide ibi per eum. Idem.

Habens molendinum in parte inferiori non potest prohibere molendinum fieri in parte superiori, & hoc in priuato flumine. secundum commune de qua in l. fluminum. §. fin. & l. Proculus. ff. de dam. in fec. Bar. in l. quominus. ff. de flumi. Sali. post glo. in l. si manifeste. C. de seruitut. & aq. Dec. consil. 373. nu. 3. Ias. in ea l. quominus. nu. 2. 1. & ibi inquit eam opinionē communem esse. Vezin.

Molendinum habens in parte inferiori fluminis vtrum possit impedire volentem facere molendinum in parte superiori ipsius? tunc distinguendum est. secundum omnes Doct. communiter. in l. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden. & in l. si manifeste. C. de ser. aut flumen illud super quo molendinū est edificatum priuatum est, aut publicum: si priuatum est vtriusque partis, & hoc casu si vna pars vult de nouo suo molendinum edificare, vt sibi principaliter commodum afferat, & profit, & quippe tunc potest licite ipsum facere in suo, absque impedimento alterius partis molendinum habentis in parte inferiori, & sic ea innuit: si vero vult construere molendinum vt noceat principaliter parti prædictæ, quæ præuenit in edificando, & hoc casu, absque dubio non potest, nec audiendus est. quando vero flumen est publicum, eo casu, vel dicta pars in parte inferiori molendinū habens licite illud edificauit, & tunc altera pars volens construere nouum molendinum audienda non est, imo potest licite suum aduersarium impedire in vsu dicti noui molendini ne sibi auferatur, ac diuinatur lucrum, & emolumentum ipsius aquæ ductus præoccupati. aut d. pars habens molendinum in parte inferiori illicite edificauit, & tunc non posset impedire alteram partē volentem nouum molendinum construere in parte superiori dicti fluminis. sec. Dy. Old. Ray. Bal. nu. 2. Ias. nu. 2. 1. & Ripam. nu. 26. cum aliis seq. in l. quominus. ff. de flumi. vbi explicant istam esse veram, & communem opi. & eandem sequitur, & citat Papien. in sua præc. in for. lib. in actio. confes. nu. 7. & seq. Ruin. consil. 191. nu. 3. vol. 1. & consil. 98. nu. 12. vol. 4. cum aliis relatis per eum, & Cur. Sen. consil. 33. nu. 2. & seq. & declarat, & late interpretatur Ripa. in d. l. quominus. nu. 23. cum aliis seq. Affl. dec. 388. sed quænam sint flumina publica, & quæ priuata, & quot species fluminum reperiantur. vide Ias. declarantem. in d. l. quominus. nu. 37. & Rip. nu. 1. & Cur. Sen. in d. cōf. 33. nu. 1. & Capol. in trac. serui. rusti. præd. in tit. de flumin. c. 31. nu. 1. cum aliis seq. & in c. seq. F. Viuius opi. 5. 10.

An valeat pactum, per eum qui habet molendinum inferius ne liceat superiori in fundo suo facere molendinū? Bald. in l. pen. ff. de pac. tenet quod sic. refert & sequitur Ias. in d. l. quominus. in 7. col. ibi, septimo. vbi dicit bene facere, quod vult Bart. ibi in 14. q. vbi vult, quod valet pactum factum per habentem molendinum inferius, ne liceat superiori in suo aquam retinere. l. 1. §. si quis hoc concesserit. ff. de aqua quoti. & æsti. Bellac.

Nemo potest facere molendinum vel clusam, in fundo alieno, vel in aqua aliena, etiam Comes vel Rex. c. cum olim Abbas. in prin. ext. de offi. deleg. & ibi Bal. refert & sequi. Ias. in d. l. quominus. in 9. col. ibi vltimo. vbi etiam all. Bald. in rubr. de off. deleg. in 7. col. & si fiat cedit lucro domini soli. all. Bald. in d. c. cum olim. Idem.

Quid si quis vult edificare molendinum ita q. meum impediatur, quo mihi succurratur. Vide Bar. in d. l. quominus. in 4. q. & ibi Ias. in 9. & 10. col. Idem.

Sed quid si duo habent molendina iuxta flumen, & in tempore aqua non sufficiat. dic quod illud quod est prius constitutum in tempore, erit prius in iure. si autem eodem tempore, tunc illud quod est altius habebit primam vtilitatem. Ias. vbi supra in 12. col. alleg. Bal. in l. si plures. in 1. q. C. de condi. infer. Idem.

Quid si ad plures pertinet molendinum, vel aliud ædificiū, quod impetu aquæ, vel aliter destructum est, & vnus vult reficere alter vero non vult, vel differt reparare. qualiter succurratur volenti reparare. vide Bart. in d. l. quominus. in 17. q. & ibi Ias. in 23. col.

Appellatione molendinorum quid veniat. Vide Bar. in d. l. quominus. in 19. q. & ibi Ias. in 24. col. Vez.

Et an molendinum, veniat appellatione pertinentiarū, vt si princeps concedat castrum cum pertinentiis, an veniat molendinum. Bal. in c. 1. in tit. de cap. qui eum vend. ponit hanc q. & latius Ias. in d. l. quominus. in 25. col. ibi. Quæro 20. vbi concludit quod sic. Corn. in 4. vol. consil. 32. 1. Idem.

Licentia habita a Principe de constituendo molendinū, in flumine publico navigabili an extendatur ad molendinum prius illicite, & sine licentia fabricatum. Ias. ponit hæc q. in d. l. quominus. in 26. col. ibi. Quæro 27. & adducit multa pro & contra. decidit quod talis licentia extendatur ad iam factum.

Quid si ecclesia concessit alicui quod in flumine ecclesiæ edificaret molendinum sub annuo censu, & postea molendinum sit destructum, an conductor molendini possit cogi ad reficiendum & soluendum censum? vide Ias. in d. l. quominus. in 30. col. ibi. Quæro 24.

Sed quid si habeo molendinum emphyteuticum, & illud est in totum destructum, demum a me refectū, an possit dominus illud vt emphyteuticum repetere. Ias. vbi supra in 31. col. ibi, quid autem si habeo. al. remissius Bar. in l. hoc iure. §. si aquam. in fi. ff. de aqua quot. & æsti.

Quid autem si quis conduxit molendinum destructum, cum pacto quod ipsum reparare teneatur. An si reparauit, & postea destructum sit, teneatur iterum reparare, & soluere pensionem? Bald. in l. licet. in quarta quæst. C. loc. tenet quod non. sed q. debeat ei fieri remissio mercedis. per l. fideicommissa. §. si quis ita. ff. de lega. 3. fac. regula. l. Boues. §. hoc sermone. ff. de verbo. significat.

Limitat tamen Bald. vbi supra nisi promiserit redaptare, & redaptatum manutene. tunc enim tene. redaptare quotiens opus est. l. inter castellanum. ff. de arb. refert & sequi. Ias. in d. l. quominus. in 31. col. ibi quid autem si aliquis. Bellac.

Quid si quis promisit mihi manutene. clusam molendini arbitrio meo: Ego postea cedo alteri molendinum, an tale arbitrium transeat ad emptorem? Ias. in d. l. quominus. in 36. col. multa hinc inde adduc. & nihil firmare videtur. Bellac.

DE BONIS ET ANNUIS redditibus.

TITVLVS V.

Bona in dubio qualia, & cuius præsumantur. Et inter quæ bona redditus censeantur.

CAP. VNICVM.

Bona in dubio præsumuntur libera & allodialia, vt est doct. Io. And. & aliorum in c. nimis. de iureiur. & post eum Bal. in c. ceterum. in fi. de iud. Alex. in consil. 129. ponderatis iis. in princ. lib. 1. cum concordantibus. vt per Dec. in consil. 75. magnificus do. Bonifacius nu. 25. 1. vol. & in consil. 115. incip. in facto præsupponuntur. nu. 3. 1. 2. vol. & in consil. 424. incip. proponitur quod magnificus. nu. 7. & 8. Tradit Alc. in trac. de præsump. in 2. reg. in 3. præsum. Et cōe dogma ponit Soc. iun. in consil. 1. nu. 24. & 29. & in consil. 90. nu. 4. vol. 4. Et qui dicit seruitutem, debet probare. l. altius. & l. si in ædib. & ibi Bal. C. de serui. & aqua.

Bona

Bona omnia præsumuntur libera & allodialia, nisi contrarium probetur. secundum communem per eundem Burf. con. fil. 10. nu. 12. lib. 1. quam conclusionem declara vt per eundem con. 46. nu. 8. 9. 23. & 26. eo lib. & nu. 27. vbi ponit qd petens bona feudalìa quæ mixta sint cum allodialib. succumbit, nisi sciat distinguere feudalìa ab aliis. & ibid. num. 29. quando, & quo casu bona iudicanda sint non feudalìa. & nu. 29. qd si bona feudalìa per spatium 40. anno. libera & allodialia reputentur, præscribuntur vt libera contra dominum. ex magis communi ibid. notata. d. nu. 29. Idem.

Bona quæ sunt intra fines prouinciæ, siue ciuitatis, præsumuntur esse illius cuius est prouincia, vel ciuitas. Abb. in c. si diligenti. de præf. fallit vt per Por. in d. lib. 5. reg. 12. D. a Fin.

Redditus annui (non perpetui) inter mobilia censentur, communior est, vt apparet ex allegatis per Nic. Boer. con. 3. nu. 7. Quæ tamen sane intelligenda sunt, nepe redditibus ad modicum tempus, vtpote ad quatuor, aut quinque annos (ita loquitur Boerius) duraturis. Non ergo ex hac cõsequitur, Censui redimibiles, ob id quod quouis anno redimi possint, ipsos quoq; inter mobilia computandos esse. Et si enim possibile sit, vt vel altero vel secundo anno redimantur, tamẽ perinde possibile est, vt centum annis non redimantur, (cuius multa extant exempla.) cum tamen redimendi facultas quæcunque competat, si in instr. venditionis (prout in talib. redimibilibus censibus, vel pensionib. est moris) appositæ fuerit. Cum ergo tempus redemptioni non certum, sed plane incertum, adeoq; indefinitum fuerit appositum, talis census perperus censetur. l. iuris peritos. vbi notat. ff. de excus. tut. sufficit igitur incertum esse, sitne futurum aliquid, an non, vt perpetuum in dubio censetur. ita scribit Tiraq. lib. 2. de retract. §. 2. gl. 1. nu. 39. per l. sufficit. & ibi Iac. in 2. no. ff. de cõd. indeb. & subiungit. Ex qua oēs illud vbiq; assumunt, dubia & incerta interpretati præsumi; perpetua, & c. cum multis ibi alleg. & firmat idẽ Tiraq. in eo trac. lib. 1. gl. 14. nu. 120. l. Fich.

Redditus, seu census annui si perpetui sint, computantur & connumerantur inter bona immobilia. secundum Bald. in l. hac edictali. §. his illud. col. 2. C. de sec. nup. & in auth. ingressi num. 19. & in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. per l. si. ff. quor. bono. Aff. in trac. de iur. protomis. in prin. num. 6. & Rola Valle con. 54. nu. 6. & 28. vol. 2. Bellon. con. 23. proponitur in facto qd anno 1513. nu. 9. & Menoch. con. 29. non parum subfisti in hac cã. nu. 16. vol. 1. quia de huiusmodi redditu perpetuo, seu ad longum tempus super re immobili. d. l. hac edictali. §. his illud. in ver. immobilium. & liabemus nulli. in ver. Annuas ciuiles. C. de sacrosan. eccl. & ibi Doct. Et ita intelligitur etiam Clem. exiui de paradiso §. cumq; annui redditus. de ver. sig. vt per Fede. de Senis. con. 12. Fratres prædicatores. & ista est concors, & communis Doc. sententia, vt per Tiraq. in trac. de vtroq; retract. §. 1. gl. 6. nu. 3. Ant. Gabr. in suis conclusionib. in tit. de ver. sig. conclusi. 8. & Benedictum Bouium in trac. de censib. art. 5.

Si vero ipsi annui redditus essent temporales ad modicum tempus duraturi: tunc profecto connumerarentur inter bona mobilia, & venirent appellatione mobilium, vt firmare Bald. in d. §. his illud. Tiraq. in d. trac. de retract. §. 1. gl. 6. nu. 7. & in glo. 14. nu. 10. Ant. Gabr. in d. concl. 8. limit. 2. nu. 3. Barb. cõf. 22. col. 3. lib. 3. Cassan. super consue. Burgundia. fol. 203. rub. 5. §. 1. sub nu. 4. Iac. Menoc. de arbitrariis. lib. 2. centur. 3. casu 233. & insignis Dominus meus Follerius in trac. de centibus fol. 163. nu. 32. & Aff. in d. trac. de iure prothomis. in prin. ci. sub nume. 6. & ista est communis opinio. vt per Bened. Boui. art. 15. in fin. trac. de censib. & ita consuluit Boer. in con. 2. & ultimo. col. 3. & seq. ver. Venio ad tertium, an præfata mater, posito post lecturam Dy. de reg. iur. in fi. Et ita vidi similiter consultum in istis propriis terminis. de præfati mense Aprilis 1573. & doctissime, & copiosissime quidem per disertum, & doctum d. Valentem Carlutium de Ciuitate Ducali vti fratrem colendissimum, super quadam controuersia vertente inter monasterium, seu hospitale S. Hieronymi de eadẽ Ciuitate Ducali, & Magnificam D. Martham, olim vxorẽ Capitanei Pandulphi: cui consilio a partibus ipsis requisitus, tamquam optimis iuribus, & realissimis fundamentis vallato me subscripsi, vna cum præclarissimo Do. Marco Antonio Burghensi Senensi Sacre Aulæ consistorialis aduocato decano, & ita iudex præfentis causæ Reuerendissimus D. Pamphilius Pyrotta Episcopus Ciuitatis Ducalis iudicauit, mediante diffinitiuâ sententia promulgata sub die 13. mensis Nouembris 1574. ad fauorem prædictæ Dominæ Marthæ, quod census super quib. cõtrouertebatur, pertinebant ad ipsam D. Marthã, cui omnia bona mobilia donata fuerant.

Item pecuniæ quæ ponuntur in montibus, connumerantur etiam inter prædicta bona mobilia. vt per Rui. con. 82. vol. 2. & Ant. Gab. in d. concl. 8. in fi.

Necnon pecuniæ destinatae ad emendum fundum vel redditum, computantur quoque inter bona mobilia: secundum magis communem opinionem citatam, & relatam per Boer. dec. 209. Tiraq. in trac. de retract. §. 1. glo. 7. nu. 103. & 106. & Ant. Gab. in suis concl. in tit. de præf. concl. 12. nu. 19. per illum frem D. Hippolytum Riminal. con. 56. nu. 81. vol. 1. Soc. iu. con. 120. nu. 18. vol. 1. & Pinel. in l. 1. par. 2. nu. 44. C. de bonis mat. & per Ang. de Clauasio in sua summa Angelica. in verb. alienatio. nu. 6. ver. Vtrum pecunia. vbi limitat cõem istam.

Similiterque in legato mobilium veniunt etiam pecuniæ. Spe. in tit. de fruc. & inter. ver. Sed pone prælatos. Dec. con. 381. & Tiraq. testatur istam esse communem opinionem in d. trac. de retract. §. 1. gl. 7. nu. 105. per tex. in auth. de nuptiis. §. & quia parum & Doc. in l. ea demum. C. de collat.

Itidem animalia sunt etiam mobilia. l. 1. & seq. C. de verbo. sig. Tiraq. in d. §. 1. gl. 7. nu. 118. & Dec. in d. con. 381.

Et licet boues aratorij similiter inter mobilia bona computentur. vt per Bal. & Sali. in l. 1. C. de ser. fug. nihilominus censentur instrumenta fundi.

Et ideo fundo legato veniunt ipsi boues, tanquam instrumentum, si in fundo erant & ad eum cultiuandum parati. l. ite si fundus. §. seminarios. ff. de vsufr. vbi Ang. & Flo. & no. Barth. Capol. in trac. de serui. in tit. de vsufruc. & Bertachi. in suo reperi. in ver. bos.

Et hinc ego dicebam in facti contingentia, quod si resignati episcopatum in manibus Papæ, fuerint donata spolia & bona, & c. quod non poterit amouere de episcopatu boues aratorios. qui censentur instrumentum fundorũ, pro quibus cultiuandis empti fuerant. arg. d. §. seminarios. & quod ibi notatur Nam beneficiatus, & episcopus æquiparantur vsufructuario. vt per gl. in c. præfati. de off. ordi. in 6. in ver. reservari. Et sicuti vsufructuarius præfertur hæredi in bobus aratoriis: ita & in casu proposito successor præfertur illi, qui renunciavit. Et ad hoc bene facit tex. in c. nulli liceat. 12. q. 2. in ver. reservari. cum ibi notatis per Arch. Nam animal deputatum ad vtilitatem ecclesiæ, sanctum sanctorum efficitur.

Sed in specie præmissa census, de quibus supra longo sermone pertractauimus, & multiplici contentione disputauimus, concludendum est, non comprehendendi sub donatione de qua agitur: nam tunc dubitatur, vtrum sub mobilibus, an sub immobilibus contineantur, quando necesse est census, & annuos redditus huiusmodi speciei, vel mobilium, vel immobilium applicari. quo nempe casu vera, & communis distinctio est, vt quando sunt impositi super aliqua re stabili, tamen si redimi possint a domino rei cui inhaerent, applicentur speciei immobilium: quia coherencia facit, vt habeantur in omnib. pro immobilibus. Bal. in c. 1. col. 2. num. 5. de contr. int. vasa. & epis. & in c. 1. §. sciendum. de feudi cogn. vbi etiam Aluaro. num. 5. Alber. Alex. & Soc. in l. sciendum. in prin. qui satisd. cõgan. & propterea datur pro eis remedium etiam possessorij. vt ait Bal. & alij Doc. prædicti, quamuis pro iuribus incorporeis non detur. l. si. ff. quor. bonor. Quando autem nõ sunt super aliqua re stabili impositi, sed debentur solum ratione obligationis personalis: tunc si sint duraturi ad modicum tempus, applicantur speciei mobilium: & in his potest procedere con. Boerij 3. & notatur a Cassan. in consuet. Burgun. rub. 5. §. 1. des rentes vidues. qui loquuntur in dispositionibus, in quibus necesse est, census spẽi mobilium, vel immobilium applicare, non autem in eis, quæ subsistunt per se absque eo, quod census comprehendant. Si vero sint perpetui, vel ad longum tempus, applicantur speciei mobilium. Clem. exiui de paradiso. de ver. sig. & §. hac ergo. auth. de non alien. Fede. de Senis con. 12. Abb. in c. nulli. de reb. eccl. non alien. nume. 9. Marian. Soc. Sen. in trac. de oblat. in 8. libel. num. 5. Sed si dispositio sit huiusmodi, quæ per se subsistat absque eo, quod comprehendat census, & iura: tunc vtrique dispositio loquens de mobilibus, clarum est, quod nunquam comprehendit annuos redditus cuiuscunque generis sint: quia tangi nequeunt, nec videri, & consequenter nec moueri. Caterum si loquatur de immobilibus, & mobilibus, vel de immobilibus tantum: tunc de eo controuertunt Doctores, vtrum contineantur appellatione immobilium, vel potius intelligantur non comprehendendi, sed manere extra dispositionem in tertia specie iurium, & actionum, & eo casu, quo concluditur, eos non contineri sub immobilibus, receptissimum est nõ venire in dispositionem, at cessare dispositionem in ipsis, tanquam in tertia specie. Et ita intelligendi sunt omnes, qui in dispositione, quæ per se subsistit, scribunt census appellatione immobilium non contineri.

ri, videlicet, q̄ non contineantur sub immobilibus, sed neque etiam sub mobilibus, verum remaneant sub tertia specie extra dispositionem: nam asserere hoc casu illos comprehendi sub specie mobilium, est absurdissimum, & contra leges ipsas, & omnium Doctorum mentem in d. c. nulli. & in d. c. r. §. sciendum. & in d. l. sciendum in prin. qui satisd. cog. & aliis in locis signatis per Tirac. de retract. consan. §. 1. gl. 6. nu. 3. & seq.

Et licet aliqui Doctores per transcursum in eis casibus, in quibus dispositio per se subsistebat absque eo, q̄ comprehenderet census, & de eo dubitabatur, vtrūmi continerentur sub immobilibus, scripserint contineri sub mobilibus, vt Barbat. conf. 22. vol. 3. tamen eorum mens fuit ostendere, q̄ non continebantur sub immobilibus: quia de hoc querebatur, non autem decidere, quid comprehenderetur sub mobilibus, quod iuri repugnat. Nec enim refert, quod pecunia etiam emptioni parata, contineatur sub mobilibus: quoniam hæc pecunia tangi, & videri potest, sed census longe distant a pecunia, videriq; & tangi nequeunt. Idcirco quando dispositio subsistit absque eo, quod census comprehendat, faciunt tertiam speciem, si qua ratio persuadet, ne sub immobilibus contineantur. Viuius opin. 683.

DE BONORVM DIVISIONE.

TITVLVS VI.

Bonorum diuisio per patrē inter filios quā habet vim. An testator diuisionem prohibere possit. Quomodo ea sit facienda inter fratres cohæredes. Num ab ea reclamari queat, & per ipsam substitutioni vel fideicommissio, an renuntiatum videatur.

CAP. I.

Diuisio patris inter filios habet vim vltimę voluntatis, & non simplicis donationis. Bar. in l. si filia. §. si pater. ff. fam. ercisc. Quid si iurata? vide Dec. conf. 86. Soc. conf. 33. lib. 2. & conf. 4. conf. 58. 107. lib. 3. Corne. conf. 228. lib. 4. Alex. conf. 28. col. pen. lib. 3. in l. pactum quod dotalli. C. de collat. Et an reuocari possit, quando est iurata. Ruin. conf. 96. lib. 5. quid quando est sine iuramento. Ruin. consilio 187. lib. 2. vbi q̄ non potest reuocari. Cuius contrarium tenet Paris. conf. 24. nu. 60. conf. 26. 34. lib. 2. Afflic. post Bald. in §. itē sacramenta. in gl. 3. post 7. no. tit. de pa. iura. firm. Crat. conf. 24. lib. 2. Quibus adde, q̄ vbi adest iuramentum, ea renocari non potest: vt no. Jac. de S. Seuerin. & Cagn. in l. frater a fratre. ff. de cond. indeb. quia patria potestas non est cognita de iure naturali & diuino. Dec. conf. 414. nu. 12. & 17. conf. 63. 1. nu. 5. & 688. Alex. conf. 8. col. 2. lib. 2. Soc. conf. 91. vers. sed pro certo. lib. 1. vbi dicit communem opi. Cephal. conf. 61. nu. 21. Rol. conf. 77. in prin. lib. 1. Paris. conf. 33. lib. 3. Quę omnia latē etiā examinat Osa. decis. 125. nu. 4. 5. & 6. & vide Rol. conf. 34. nu. 69. lib. 4. post Abb. conf. 66. lib. 6. Deci. conf. 475. nu. 21. Paris. cōf. 126. nu. 103. lib. 2. Nat. conf. 273. & 474. Dilect. de arte rest. titu. 3. c. 2. Bellacomb.

Pater quoties diuidit bona sua inter suos liberos, in testamento, si demum vna res euincatur ab vno ipsorum filiorum, non habebit locum euictio. l. cum pater. §. euictis. ff. de lega. 2. Bal. in l. si familia. nu. 3. C. fam. ercisc. si tamen hæreditas diuidatur a testatore per portiones & partes, seu per fundos qui totam hæreditatem absorbeant, tunc nil obstat, quominus euictio alteri cohæredi debeat, saltem op̄ exceptionis, cū non teneretur restituere partem cohæredi nisi & ipse aliam partē ad fauorem alterius redimat. ita procedit tex. in l. cum pater. §. euictis. ff. de lega. 2. communem per F. Bursatum conf. 6. nu. 18. lib. 1. Bonac.

Diuisionem non potest prohibere testator. Curt. iun. conf. 112. nu. 2. com. dicit. commune dicit Cur. iun. conf. 112. nu. 1. quod intellige, vt simpliciter facta ea prohibitio procedere non possit, nam ad certum vsque tempus, vel ad alicuius personę vitam, prohiberi, atque interdici poterit. commune affirmant Grat. conf. 66. num. 24. lib. 2. Iul. Clar. de test. q. 67. vers. quæro, an testator. E. Suarez. in vers. diuisio, & Villal. in vers. diuisionem.

Comunio aut ad tempus per testatorem potest præcipi, sed non in perpetuum, cū nemo inuitus cogatur stare in comunione. l. C. commu. vtriusque iud. l. si non sortem. §. si centum. ff. de cond. indeb. & ibi Ias. post Pau. Castr. & alios. Boer.

decis. 87. concludit ita teneri communiter: & poterit tamen non obstante ea prohibitionē fieri diuisio inter eos cohæredes, quæ de cōsensu hæredum fieri poterit, etiam si ad tempus. ea prohibitio mandata fuerit, & comunio ad tempus. Dec. conf. 547. nu. 2. & Boer. ea dec. aut etiam fieri poterit ea diuisio ex aliqua iusta causa. Dec. conf. 349. Bellac.

Diuisio licet sit inter aliquos prohibita ex præcepto testatoris nō tamen illi dicuntur prohibiti diuidere fructus bonorum communium, quia illa diuisio intelligitur quo ad dominium, non autem quo ad fructus, & ius fruendi prohibita. Et hanc veram & communem opinionem docto. esse inquit Soc. iun. in conf. 79. nu. 6. in 1. par. & Rol. a Val. in conf. 80. nu. 33. in 1. tom. conf. Kirchouius.

Diuisio inter fratres cohæredes quomodo facienda sit, tres Doct. sententię inueniuntur: alij dixerunt maiorem natu diuidere, minorem eligere, arg. c. 1. extra de parroch. Guid. Pap. in suis dec. Gratianop. q. 289. Alij vero voluerunt, dissidentibus fratrib. iudicē diuidere oportere. §. si familia. & §. si inst. de offic. iud. Pan. in d. c. 1. nu. 4. ver. ego tamen non puto. Alij autem dixerunt sorti hoc esse committendum: & hæc est communis opin. Legistarum referente Ias. in l. 1. nu. 39. ff. si cer. pet. & in l. si duobus. nu. 7. C. communia de lega. Primam probant Aemilius Ferretus in 1. respon. suor. conf. Myling. in suis obseruat. Camera. obser. 37. in 4. Centu. addens, allectores Camera in iudicando illam approbasse. & pulchrē Hieron. Schürpf. in conf. 71. nu. 1. in 1. Centu. pluribus argumentis hanc sententiam defendere constituit. Guid. Pap. decis. 289. licet de iure secundum sanioerem opinionem maior natu deberet eligere. Ias. in l. 1. ff. si cer. pet. de consuetudine tamen iunior eligit, vt per Guliel. Bened. in verbo, in eodem testa. nu. 21. in rep. cap. Rainu. de testa. improbat tamen Bar. in l. 1. C. de iis qui se deferunt. lib. 10. quod exceptis casibus in quibus id pro priuilegio concederetur, verum est, quia Bar. ibi non loquitur de minore 25. an. sed minore ratione ætatis, relatione scilicet facta ad maiorem natu. quod communiter teneri refert Bene. Capr. reg. 109. nu. 16. Tertiā & communem nobiles in Ducatu Megapolensi semper obseruauerunt. Kirchouius. Speculans in pract. artis notarię in form. instrumen. duorum frat. fol. par. 283. copiose Ias. in l. 1. nu. 39. ff. si cer. pet. & in l. si duobus. nu. 7. C. commu. de leg. Rip. in l. 1. nu. 70. ff. si cer. pet. Ias. in l. 1. ff. si cer. pet. idem latissime in §. quædam insti. de actio. M. Charia. in vers. volentibus.

In contrarium facit tex. cum gl. in verbo, minor, in c. extra de parroch. Balb. decis. 266. & Villal.

Idem Ias. in l. 1. nu. 36. ff. si cer. pet. plenius tractat, & refert Legistas communiter hanc primam opinionem (quę origina liter fuit Bar. in l. 1. C. quando. & qb. 4. pars. lib. 10.) tenere. Canonistas autem cōiter tenere contrariam: quod ino maiore neatur diuisionem facere, & iunior habere electionem, in qua videtur etiam ipse Ias. licet dicat hunc passum esse in magna dubitatione) residere. Hanc quætionem tractat plenē idem Ias. in §. omnes autem. nu. 62. cum seq. inst. de actio. vbi expresse dicit, tenendam esse opinionem Canonistarum, & c. Declarat tamen eam notabiliter ibidem. Nempe quod maior hic non capiatur ratione temporis vel ætatis, sed administrationis, scilicet qui diutius administravit, hoc dicit probare text. in c. 1. de parroch. & quod hoc ibidem expresse notant Host. 10. And. Ant. Bur. & Abb. pro hac consulerunt Aem. Ferre. conf. 1. & dicit Myling. obser. 37. cen. 4. quod ista posterior opinio seruetur in Camer. I. Fich. vers. diuif. & E. Suarez.

In diuisione quæ fit inter fratres, debet restitui dos illi fratri qui est vxoratus, & ipse cauere aliis q̄ pro illa amplius non molestabuntur. l. si filia. §. 1. ff. fam. ercisc. Intellige tamen si probauerit eam dotem versam fuisse in reb. communib. Spec. in tit. de iudic. §. sequitur videre. nu. 8. & hanc opinionem communem esse, & secundum eam se consuluisse refert Cypol. cōf. 49. nu. 7. quod si ea dos a patre fuisset recepta nomine filij, esset in primis ea dos detrahenda de bonis communibus. vt per Spec. vbi supra. Et an diuisio seu instrumentum diuisionis dicatur titulus, & probet dominium, vel possessionem diuidentiu, vide Alex. conf. 137. col. pen. lib. 2. & conf. seq. Quid de diuisione sponte facta cum eo qui putabatur cohæres, & non erat? & quod diuisio non præiudicet, etiam si sit facta per errorem iuris, vide Doct. in appostil. ad Bart. in l. cū putarem. ff. fam. erciscun. Dec. conf. 206. Vezin.

Laudimium non debetur ex diuisione facta inter fratres vel inter cohæredes. Bald. in l. & ideo. ff. de cond. furti. Guid. Pap. q. 411. Boer. in commen. in consue. Bituri. in tit. de consuetudine feu. §. 7. in gl. & licet. vers. ex quibus. talis enim diuisio dicitur necessaria ex qua nullum debetur laudimium. Boer. ibi. Bellacomb.

Diuisio si petatur reformari non ex eo quod non potuit fieri, sed ex eo quod altera pars minus recepit, diuisio in totum non dissoluitur, sed arbitrio iudicis tollitur latio, vel in alia re ad arbitrium non latio. Lud. Gozad. consil. 44. nu. 15. communem ait. ex Bartol. Bald. docto. in l. i. C. communi diuid. Villal. & E. Suarez.

Diuisio familie, in qua quis vltra dimidium capus est, obnoxia fit remedio l. 2. C. de rescind. vendit. & si iusti pretij explendi electio decipienti non concedatur. commune ait Fulgosin. l. maioribus. C. commu. vtriusq. iudi. & qui latet in vtraque partem doctorum scripta exhaurit Arius Pinellus ad illam l. 2. parte 2. capit. i. num. 1. prout notatur in d. l. 2. C. de rescind. vendit. & ibidem per Bald. vt in l. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. & ibidem per Bart. qui ibidem vult, quod etiam locum habeat in stipulatione qua non nouadi animo interponitur contractui bona fidei. vt refert Bened. Capra regula 87. num. 87. E. Suarez.

Diuisione, vel transactione bonorum substitutioni, aut fideicommissi non videtur renunciatum. l. cum pater. §. hereditatem. in 2. & ibi Barto. & alij. ff. de leg. 2. l. qui eum tutoribus. ff. de transact. Boer. decis. 147. in prin. & num. 10. & ibi ex plurimum sententia asserit hanc opinionem communem esse. Pau. Cast. idem tenet in l. tres fratres. ff. de pact. etiam si esset facta diuisio cum pacto de non veniendo contra talem diuisionem. Boer. ibi quia ius illud fideicommissi seu substitutionis dependet de futuro, & iuri de futuro non videtur per diuisionem renunciatum nisi in ipsa diuisione specialis mentio facta esset ipsius iuris de futuro. plenè Boer. in eo loco, num. 12. & 13. Cur. Iun. consil. 49. num. 12. & ante eum Dec. consil. 243. num. 2. communem inquirunt. Villalob. & E. Suarez. in ver. diuisio.

Est communis opi. contra Angelum secundum Alex. consil. 167. visis. vol. 7. Adde Dec. consil. 79. diligenter viso. vers. venio ad secundum. volu. 1. ubi dicit magis communem. M. Char. vers. Fideicommissum.

Est communis opin. secundum Decium consil. 267. non excedit, in prin. & eundem in consil. 79. vol. 1. Tamen Dec. ibidem limitat communem opinionem procedere in fideicommissio de futuro, quod nondum erat purificatum. secus tamen in fideicommissio iam purificato: quia in eo non procedit communis opin. Adde Dec. consil. 79. vol. 1. Cor. consil. 102. licet in hoc. volu. 4. Dec. consil. 243. vt clarior. uers. venio ad secundum. vol. 1. M. Charian. in uers. per simplicem diuisionem.

Diuisio bonorum latis verbis & clausulis generalibus, ac multum pręgnantibus facta operatur fideicommissi renunciationem secundum communem per Burf. consil. 86. nu. 12. & 13. lib. 1. Quę conclusio procedit data scientia fideicommissi, iuxta communem per eundem consil. 12. nu. 45. eo lib. quo casu fideicommissi remissio inducitur, pro quo vide quę idē scribit consil. 64. nu. 28. & 34. vbi q. diuisione simplici fideicommissio renunciatum non intelligitur, secundum magis communem ibi, nisi adsint dictę clausulę generaliter pręgnantes & alia de quib. ibi vbi plura not. in materia. pro quā vide quę scribit Rol. consil. 34. colum. 19. & 20. lib. 4. vbi est locus proprius Bonacoss.

Diuisio aliās inualida iuramento confirmatur. Communem dicit Durand. in ar. testam. cit. 3. nu. 2. I. Fiehar.

Bonorum diuisio, quando & ex quibus pręsumatur facta, & num. minor cohæres ad eam faciendam maiorem vrgere possit. Conuentio de non diuidendo rem communem, de iure non valet.

C A P V T II.

Diuisio ex possessione pacifica 10. ann. apud vnum solum existente, in re aliās communi, pręsumitur facta. Est communis opinio secundum Dec. consil. 79. in fi. vol. 1. Vel sic.

Diuisio ex possessione diutina 20. annor. alicuius partis rei communis, & sustentatione onerum dictę rei in solidum pręsumitur. glo. communiter approbata in l. penul. C. commun. diuid. Est communis opin. secundum Alex. in consil. 139. viso. in fi. vol. 2. M. Charian.

Illud quod dicitur in l. si creditores. C. de pact. quod per receptionem partis inducitur tacita diuisio, procedit quando recipiens solutionem, recepit illam partem non simpliciter, sed tanquam partem spectantem ad soluentem, seu pro persona soluentis: secus tamen, si simpliciter dictam partem, & viri-

lem recipisset, quia non induceretur diuisio. Est cōmunis opinio secundum Alexand. in consil. 178. viso processu. volu. 7. M. Charian. vers. diuisio.

Diuisionem autem vrgere aut ad eam socium vel cohæredem maiorem prouocare, licet minor non possit. l. si pupillo. ff. de rebus eorum. l. pen. C. de pradiis minorum, id tamen nisi ipse ad eam prouocet aut ei eandem facere expediat, & communio damnosa sit, aut nisi fructus diuidere velit: quod facere potest. l. 1. gl. d. l. pen. & Bart. in l. iubemus. & ibidem Cyn. & Bal. C. de sacrosanct. eccles. Bal. in l. 1. ff. de rebus eorum. & id communiter teneri refert reg. 109. nu. 19. Bened. Capra.

Diuisio dicitur confirmata, vel saltem inducitur pręsumptio diuisionis tacite factę inter fratres. per cursum. 15. anno. post maiorem ætatem. quibus bona fuerint pro diuiso possessa. text. est in l. pen. & ibi glo. communiter approbata. C. commun. diuidun. prout Bald. ibi declarat. Et vltra etiam opinio. glo. in d. l. pen. Prout ibi declarant Docto. procedit, quando diuisio inter fratres erat æquis portionibus facta, seu pro æquis portionibus bona fuerint per longum tempus pro diuiso possessa. vt tradit Nic. Boer. in decis. 58. an vnus, vel duo ex cohæredibus, num. 3. Et commune dogma constituit Socin. Iun. in consil. 30. nu. 34. in fi. vol. 4. E. Muscul. Boer. decis. 58. Ias. consil. 127. vol. 1. communem dicunt. Et istud diu. intelligitur per decennium. vt post Alex. communem etiam dicit Steph. Bertra. consil. 344. vol. 1. per l. si cum. §. Aristo. ff. qui & a quib. Rip. in c. sepe. nu. 2. in fi. de restit. spol. Ias. consil. 127. lib. 1. Boer. dec. 58. gl. in l. si maior. C. commu. diuidun. & ibi Bald. Paul. Castren. & Saly. & eam opinionem communem esse asserit. Boer. dec. 58. nu. 3. pręsumitur enim bonorum diuisio facta inter fratres & consortes quando æquis portionibus possederunt bona pro diuiso. verum contra talem iuris pręsumptionem admittitur probatio in contrariū. Ias. in l. si certis annis. nu. 15. C. de pact. Limita si esset inæqualitas possessionis. Balbus de pręscri. par. 3. q. 10. nu. 45. communē dicit. Ale. consil. 96. vol. 2. & Deci. consil. 79. nu. 3. E. Suarez. in ver. diuisio.

Nota tamen, & intellige dictas leges, nisi alias vnus fratrum per 30. annos possideret. vt est glo. notab. iuncto tex. in §. 1. de perpet. & temp. actio. inst. quam gl. in d. l. 8. Suarez. a num. 38. vsque in finem per plura comprobat: dicens, q. verbum, perpetuo, positum in dispositione non transcendit 30. annos, vbi dicit q. licet filio non currat tempus ad se immiscendum in hereditate paterna per i. licet. C. de iure deliber. currit tamē tempus 30. anno. Et hanc opin. dicit magis communem num. 40. vers. intellige, ad quod accedit dictum Ang. & Bart. in l. si quis decurio. C. de decur. lib. 1. q. pręscriptio quadragenaria non censetur exclusa per constitutionem omniem pręscriptionem excludentem. quod etiam tenet Ang. in l. 1. ff. de concu. quem refert Curt. Iun. consil. 158. num. 13. quod est etiam ex mente d. l. 5. ord. & l. 2. fori. iuncta l. 2. tit. 29. par. 3. quia in d. l. 5. sunt æquiparata res furtiue, & per l. 2. 1. res furtiue pręscribitur per 30. annos, & sic res fratrum: cum de æquiparatis idem sit iudicium. glo. in c. si postquam. de elect. in 6. Ang. in §. 1. in prin. inst. de legi. paren. tute. no. 3. per tex. in l. si quis seruo. C. de fur. & ibi glo. Bart. & docto. quod etiam corroboratur per gl. in c. sollicit. de restit. spol. Balbus in pręscrip. in 4. part. q. 24. vbi dicitur, quod remedium canonis redintegranda, competit perpetuo, per gl. dicitur non excedere 30. annos, & Balbus dicit communem opinionem. Villal.

Diuisio alicuius partis in aliquo fundo non determinato latere quando est fienda, talis diuisio proportionabiliter, & ad valorem & bonitatem rei fieri debet. Bart. Bald. & alij in l. si ex falsis. C. de transactio. nec enim esset iustum, quod quis fundū haberet ab eo latere qui est fertilis, & alius ab eo latere qui est infertilis: quare in omnibus ea consideratio bonitatis & valoris est habenda. Boer. decis. 46. nu. 8. Bellacomb.

Conuentio de non diuidendo rem communem de iure nō valet. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. commu. diuid. secus si ad certum tempus fieret talis conuentio. Alexand. consil. 13. num. 1. in 2. vol. Bart. & Alex. in d. §. si conueniat. & iuramentum interpositum de non contrahendo tali pacto in perpetuum non valet. c. si. de pact. in 6. Alex. in d. §. si conueniat. & si fiat conuentio de viuendo in communi, & de non diuidendo bona vsque ad certum tēpus licet valeat. tamen si vnus ex sociis exeperit esse rixosus, & molestus alteri socio poterit ille socius etiam ante tempus contrahere ipsi pacto, & petere diuisionem ante tempus. l. si conuenerit, & ibi Barto. ff. pro socio. & Bald. in l. iubemus. C. de sacrosanct. eccles. Alex. consil. 13. num. 4. in 2. vol. Idem.

DE OPERIS NOVI NUNCIATIONE.

TITVLVS VII.

Qui & quomodo nouum opus nunciare possunt,
ita vt valeat & liget, & qui non. Item contra
quos nunciari possit, vel inutiliter nuncietur.
Et num causa in nunciatione exprimi debeat,
& nunciatus ad fideiussionem admittatur.

CAPVT VNICVM.

Nunciatus qui possidet, non habet necesse adire iudi-
cem nec in nunciatione, nec in prosecutione. hac
regulam ponit Ruin. & eam limitat in 3. casib. in l.
1. §. nunciatio ff. de nou. op. nunc. nu. 17. Idem.

Dominus alicuius rei, potest propria autoritate destruere
ædificium quod quis fecit in suo solo, & quod ab ipso domi-
no possidebatur. l. quemadmodum. §. 1. ff. ad l. Aquil. quod ta-
men habet locum si ille solus in solidum possideret: nam si ab
alio, qui pariter possideat, constructum esset ædificium, tunc il-
le dominus non posset illud propria autoritate destruere. Bart.
in l. 1. §. nunciatio. ff. de ope. nou. nunci. Florianus in d. l. quem-
admodum. & Dec. conf. 221. Bellac.

Quis non potest tollere propria autoritate opus factum. l.
de pupillo §. opus. ff. de no. ope. hanc regulam facit Bar. in l. 1.
§. nunc. ff. de nou. ope. nunc.

Fallit vt per Ruy. in d. §. nunciatio. nu. 27. vbi Ias. facit regulam
contrariam, etiam eam limitat in 3. casib. & vbi nunciatio est
facta per eum modum, per quem possessio non amittitur, pos-
sum propria autoritate ædificatum in fundo à me possedito,
tollere. fallit in 4. quos no. Horma. Detan l. 1. §. nunciatio. ff. de
nou. ope. nunc. nu. 4. Don. à Fina.

Nunciatio noui operis facta per eum, qui non habet ius nun-
ciandi, ligat, & nocet iuste ædificantibus. l. 1. §. sed si is. ff. eo. l. Præ-
tor ait. ff. eo. d. c. 2. extra eo. Don. à Fina.

Nunciatio noui operis facta per eum qui ius non habet li-
gat. Ias. notabiliter in l. 1. in 1. col. ff. de op. nou. nunc. Ad eod. qd ædi-
ficatū debet demoliri. d. l. 1. in prin. & in §. sed si is. & in l. præ-
tor ait. in prin. eo. tit. & in c. 2. extra eo. Ias. in d. l. 1. in prin.

Limita nisi esset certum nunciantem nullum ius habere. Ias.
ibi in 2. col. & latius in 5. col. vbi allegatur Bar. in conf. 64. Ale.
in 3. vol. conf. 107. in fi. Barb. in 4. vol. conf. 52. in 3. col.

Limita etiam nisi periculum esset in mora. l. de pupillo §. si
quis riuos. eod. tit. vbi glo. quæ declarat quando dicatur peri-
culum in mora.

Limita quoque nisi nunciatus sit super iure prin. litem con-
stat. ita Ias. vbi supra, in 2. col. al. Bal. in 1. par. conf. 113. Et ad-
ducit simile de spoliato qui non est restituendus, si litem super
prin. contestetur. c. 1. de rest. spol.

Limita pariter nisi ædificans fuisset admissus ad proban. de
iure suo de quo constaret. quod Ias. quatuor mediis confirmat.
faciunt quæ late accumulauit in tracta. sta. statuto. Sub rub.
actor forensis.

Limita insuper nisi nunciatus sit excommunicatus. Ias. in d.
l. 1. in 3. colum.

Limita præterea, nisi nunciatio fieret seorsum ab opere. pu-
ta ad domum nunciati. d. l. de pupillo §. nunciationem. Ias. vbi
supra. in 3. col. ibi Additio limitatur etiam, & c.

Limita demum, nisi nuncianti grande sit damnum & modi-
cum eius qui nunciat. Ias. in d. l. de pupillo §. si quis riuos. in fi.
& in l. quominus in 16. col. ff. de flu. Cacher.

Nunciatio noui operis facta auctore prætoris, vt non ædifi-
cet Titius, etiam si esset iniuste facta, nocet, & ligat ædificantes,
vt teneantur desistere ab opere iuste cæpto etiam in suo, & si
non obtemperat nunciationi, debet postea ædificatum demo-
liri, & destrui sumptibus ædificantis. sec. Ias. in l. 1. num. 1. vbi
etiam Barto Paul de Cast. & alij doct. communiter. ff. de nou.
oper. nunc. & est text. in l. Prætor ait. in princip. eod. tit. & in c.
1. & 2. extra. de nou. ope. nuncia. vbi text. glo. Abb. Sicu. Hor-
man. Detus in d. l. 1. num. 24. Quæ quidem communis ampli-
atur etiam procedere, si nunciatio, ac prohibitio prætoris esset
alternatiue facta, vt non ædifices, vel venias responsurus. se-
cundum Barto. in l. de pupillo §. meminisse. ff. de noui oper.
nuncia. cum quo sentiunt omnes ibi communiter, vt attesta-
tur expresse Rip. ibi num. 19. Sed communis præmissa ita am-
pliata fallit, quotiescunque esset nunciatum nouum opus sim-
plici verbo, quia tunc nunciatus nouum opus amittit faculta-
tem demolendi opus propria autoritate sibi à iure concef-

sa. vt concludit Bartol. & alij in l. prima. §. nunciatio. ff. de nou.
oper. nuncia. Quod quippe ibid Bartol. intelligit cum grano
salis, non habere locum quando incontinenti nunciatus recu-
perauit possessionem propria autoritate, quam amiserat
per nunciationem verbalem: secus verò foret, si diuerneret ad
extraneos actus. & cum limitatione hac transeunt omnes do-
cto. communiter ibi, teste Rip. in memorato §. meminisse. nu.
36. & sequen. Fallit etiam secundo, quando ille cui fuit nun-
ciatum, nouum opus ne faciat etiam in suo, seu solo à se pos-
sedito, offerat se paratum satisfacere de opere demoliendo in ca-
su succumbentiæ; tunc certè per ipsam satisfactionem præsti-
tam tollitur nunciatio, & ille cui est nunciatum poterit perse-
queri in opere. text. est in l. Prætor §. deinde. & §. sequen. & in
l. de pupillo §. is cui. vbi tex. & Barto. & docto. ff. de nou. oper.
nunc. tamen ille qui nunciavit, poterit replicare. Sed hodie in-
oleuit practica, qd superdeatur per tres menses, & tunc volens
ædificare tenetur ab opere cæpto supersedere per tres menses,
non obstantè ipsa fideiussione oblata, vel data, sed non acce-
ptata per nunciatē, etiam quod nunciatus interim nullū ius
sic prohibendi doceat se habere, donec de iuribus partium co-
gnoscat, seu intra quos nunciatus possit iura sua probare,
quibus elapsis data ipsa fideiussione, potest in opere perseue-
rare, vbi nunciatus nihil probauerit. vt per Barto. & Docto. in
d. l. prætor §. si quis paratus. glo. Sal. & scriben. communiter in
l. prima. C. de nou. oper. nuncia. per illum text. & in capit. pen.
& fin. de nou. oper. nuncia. vbi tex. Abb. & omnes. & istam fa-
cit esse communem opinio. Ias. in d. l. 1. num. 19. ff. de nou. ope.
nunc. Ferrar. in sua pract. Papien. in for. lib. in actio. noui oper.
ante aliquam remissionem. num. 3. Ruyn. in repe. d. l. 1. num.
124. & Herman. Detus Floren. ibid. num. 23. & sequen. Contra-
rium verò doctissime consuluit Grammat. conf. civil. 73. su-
per dubio pridie transmissio, per totum, videlicet, quod mada-
tum super nunciatione noui operis reo comparente resoluat-
ur, & resolui debeat in vim simplicis citationis: demonstra-
uitq; ibidem cum opinione hac omnes Doctores communiter
transire, & obseruari in curia Romana. & ita ego sapissime iu-
dicaui, & vidimus iudicari in facti contingentia à diuersis, &
variis iudicibus me patrocinante per iam dicta, & alia cōplu-
ra, quæ breuitati studendo omitto. Licet Io de Amicis, & male
in d. conf. 35. nu. 12. & seq. contrarium asseueret.

Tertiò claudicat quoque ante dicta communis, vt in nun-
ciatione noui operis necessario sit causa exprimenda si petat-
ur à parte: alias nunciatio tanquam illegitima posset sperni,
& procedi in opere, siue ædificio: vt firman. Spec. in tit. de pro-
cur. §. fin. ver. sed nunquid sufficit. Practicus Papiensis in 2. li-
bello de suspe. iud. vlt. vers. in fi. & Bart. in 2. quæst. Ias. num. 9. &
Socin. iun. num. 150. in d. l. 1. ff. de oper. nou. nunc. vbi asseuerat
ferè omnes vnanimiter ita tenere, referens solum Commesem
in contrariam sententiam inclinare. & ita secundum commu-
nem hanc opinionem sæpe obtinui in praxi, & vidi iudicari in
quamplurimis causis.

Quartò claudicat similiter eadem communis opinio in prin-
cipio posita, vbi nunciatus offerret iudicium per ho-
die constat, hodie agatur, & versa vice nunciatus recusaret, sper-
neretq; venire ad iudicium: tunc quippe remitteretur nuncia-
tio, & posset nunciatus ædificare, quæadmodum si satisfatio-
nem obtulisset. vt concludunt Barto. in l. prætor ait. §. si quis
paratus. & Pau. Cast. & Ias. sub num. 4. & sequen. in gl. in versic.
satisficere. in §. siue autem, in dicta l. prætor ait. ff. de operis no-
ui nuncia.

Quinto coarctatur communis præmorata, quod vbi nunci-
atio foret euidenter iniqua, vt tunc absque dubio aliquo
sperni posset, idest quando constaret, appareretq; de non iure
nunciantis. secundum Spec. in tit. de oper. noui nunc. §. sed nū-
quid in fi. & Abb. Sicul. in cap. 1. de nou. oper. nunc. & Barto. in
prin. & omnes alios communiter per textum ibi, in d. l. 1. ff. de
oper. nou. nunc. & in §. nunciatio eiusdem legis, & in l. de pupil-
lo §. si quis riuos. eod. tit.

Est bene verum, quod nunciatio noui operis posset dubio
procul fieri à non possidente. vt concedunt glo. Bart. Alex. &
ceteri omnes vnanimiter, & concorditer in d. l. de pupillo §.
meminisse. ff. de nou. ope. nunc. & Rom. Io. de Imo. Alex. & alij
in d. l. 1. §. 1. eo. tit. Viuius opi. 554.

Nouum opus non denūciatur, nisi ab habente potestatem.
Ias. in l. hoc ædicto. nu. 2. ff. eo. com. dicit. Vezinus.

Item nec inquilinus, aut colonus etiam procuratorio nomi-
ne non denūciatur. Ias. in prouinciali. §. si ego. num. 5. ff. eo. d.
com. dicit. Villal. & Vezinus.

Item nec minor, etiam maior octodecim ann. etiam ex cau-
sa reipublicæ, & cum autoritate curatoris non nunciat. Ias. in
l. de pupillo nu. 3. ff. eo. com. dicit. Idem.

Item nec forensis, quando edificatur in publico, nisi edificetur in via. Ias. in l. in provinciali. §. si in publico. nu. 1. ff. eo. com. dicit. Idem.

Item non denuntiatur pretori sed protestatur contra eum, cum lis non possit ei moueri. Ias. in dicta. l. de pupillo. §. si quis ipsi pretori. numero 1. ff. eod. communem dicit. Idem.

Nota q. nouum opus potest nuntiari contra vicinum edificantem in suo solo, si sibi non prodest, & alteri nocet. Ias. in dicta. l. de pupillo. §. meminisse. nume. 9. ff. eodem communem dicit. Idem.

Nouum opus si denuncietur, superseditur per tres menses etiam si offeratur satisfactio: cum denuncians dicit, hodie constat, hodie agatur. Ias. in l. hoc adit. num. 19. ff. de noui ope. nun. com. dicit, licet ipse teneat quod indistincte, siue dicat, siue non, debet per tres menses supersedere. Idem.

Nuntiatio debet fieri impersonaliter, ad hoc ut liget quoscunque. Alex. in d. §. meminisse. in 1. col. Ang. in §. preterea. in 6. col. de actio. Idem.

Nuntiatio fieri debet in opere, & sic in re ipsa. d. §. nuntiationem. vbi doct. maxime Ias. in 1. col. Cache.

Nuntiatio no. ope. potest fieri die feriata in honorem Dei. l. 1. §. nun. & ibi doct. max. Alex. de oper. no. nun. idem Alex. in l. de pupillo. §. nuntiationem. col. 2. eo. tit. Quando dominus ignorauit nuntiationem, & operarij prosequuti sunt in opere, debet demolitio fieri sumptibus operarij. Alex. in d. §. nuntiationem in 3. col. De protestatione, vide Alex. in d. l. de pup. §. si quis ipsi pretori.

Et in si. com. ponit an sufficiat probare fuisse factam protestationem coram vno. Idem.

Nunciari in opere nouum opus, potest etiam nemine presente: sed tamen non praedicitur domino nisi deuenit ad eius notitiam. Ias. in l. de pupillo. §. nuntiationem. ff. de nou. oper. nun. nu. 5. com. dicit. B. Villal. & Vezinus.

Amplius ad denuntiationem facta domino extra opus, quia ei praedicitur. Ias. in d. l. de pupillo. §. si quis forte. nu. 3. communem dicit. Idem.

Nuntiatio si fieret in loco, vbi nemo penitus reperiatur, & tenet absque dubio aliquo, & dominus non teneretur ad aliquid, nisi post eius scientiam, secundum glo. communiter ab omnibus approbatam. in ver. factum. in l. de pupillo. §. nuntiationem. & ibi Ias. ff. de noui oper. nun. cum qua concurrunt ibi Pau. Cast. & Roman. in legi. & etiam in addi. suis nouis. Pau. Castren. in l. 1. §. nuntiatione. eod. tit. & quamuis Alex. in d. §. nuntiationem dubitet de veritate memoratae glossae, asserens passum esse dubium, nihilominus commun. opin. est cum ipsa glossa, a qua in actu practico, secundum eum, tutum non fore recedere, & sic effectualiter cum ea residet. Francisc. Viuius opin. 53.

Nuntiatio fieri permittitur aduersus absentes, etiam inuitos, & ignorantes, tex. est l. 1. §. nuntiatione. in fi. ff. de noui oper. nun. & ipsa nuntiatio facta contra absentes, seu ignorantes valet, & ligat eos, quoad effectum patientiae praestanda per eos in demolitione facienda; nihilominus ratione ignorantiae & absentiae eis in hoc subuenitur, ut demoliri, facere expensis suis propriis non teneantur, sed expensis ipsius nuntiantis, si vellet opus demoliri ut sentiunt glo. Barto. Ang. Paul. Cast. Raphael. Imol. Rom. Alex. & reliqui omnes, & ut ita dixerim totus mundus, in dicto. §. nuntiatione. Francisc. Viuius opin. 52.

In nuntiatione debet nunciatus dicere causam, quia edificetur in solo suo vel a se possessio, vel contra seruitutem domui debitam in cuius quasi pos. est, alias posset sperni. Bar. in d. l. 1. in 7. quaestio. & in d. consi. 64. de quo tamen latius per Ias. ibi in 7. & 8. col. & per Alex. ibi. Cacher.

Causa in nuntiatione non debet exprimi. commun. est opi. in l. 1. ff. de noui ope. nun.

Fallit in 3. casib. quos not. Ruin. d. l. nu. 58.

Fallit ut per Horma. Det. in d. l. 1. nu. 11. vers. secunda. conclusio.

Fallit in 4. casib. quos no. Mar. Soc. iun. in d. l. 1. nu. 143.

Fallit & fallentia sublimitur in 3. casib. ut per Io. Bolog. in d. l. 1. nu. 94. Don. a. Fin.

Causa in nuntiatione apposita, in interdico demolitorio probari non debet. communis est opinio, ut dicit Ioan. Bolog. in l. 1. ff. de noui oper. nuntiatione. vbi limitat in tribus casibus. nu. 96.

Fallit in 6. casibus quos notat. Ias. in l. 1. nu. 3. ff. de nou. ope.

Fallit in 3. casib. quos not. Plot. in rep. l. si quando. C. vnde vi. nu. 121.

Ampliat, & limitatur per Viuium in suis concl. ver. nuntiatione. Don. a. Fin.

Procurator nuntians nouum opus, debet facere mentionem sui officii, id est, dicere uti procurator. Barto. Alex. & doct. in d. §. nuntiatione. in 3. col. Idem.

Nuntiatione est in rem, ideo afficit successorem etiam singularem. l. si vbi Ias. ff. eo. Cacher.

De viribus praecipi in materia nuntiationis noui operis vide Bar. cons. 80. aliquas differentias inter interdico noui operis nun. quod vi aut clam. vide per Alex. in l. 1. §. hoc autem edictum. ff. eo. in 1. col. Idem.

Nunciante haeres non tenetur ad impensas restorationis operis, quia in tali restitutione versatur pena, & in pena haeres non succedit. l. pen. ff. eo. l. 1. ff. de priuat. delict.

Fallit in 3. casibus quos not. Anton. Rub. in d. §. morte. Dona. a. Fin.

Haeres nunciante non tenetur ad impensam demolitionis. Ias. in l. pen. ff. eo.

Limitat Ias. in successore praetati. Chachera.

Nuntiatione facta fabris, etiam absente domino & ignorante in opere praedicitur. Idem Ias. in d. l. de pupillo. nu. 6. & in §. si quis magis com. dicit. Vezinus.

Operarij, seu laboratores, ut fantur interpretes, quibus rite enuntiatur, ne agrum colant, si aliter fecerunt, & ad omne damnum, & ad poenam tenebuntur. commune pronunciat Deci. in l. velle. nu. 3. ff. de reg. iur. E. Suarez.

Operarij excusantur fabricando vel operando aliquid in re alterius ex mandato conducentis. gl. in l. rem. §. tignum. in fi. ff. de rei vendic. quam in hoc communiter approbari dicit Soc. cons. 4. nu. 23. lib. 4. & Ias. in l. de pupillo. §. nuntiationem. nu. 7. ff. de nou. oper. nuntia. hanc etiam communem dicit Bosl. in tit. de mandat. ad homicid. nu. 12. si tamen illis esset facta denunciatio siue protestatio, ut ab opere desisterent, eo casu non excusarentur. commune dicit Deci. in l. velle non creditur. nu. 3. ff. de regul. iur. similiter non essent excusandi si de nocte accessissent ad laborandum, vel actum clandestine fecissent. commun. attestatur Plot. in repet. l. si quando. nu. 790. Clarus d. §. si quaestio 60. vers. solet dubitari. circa princ. P. Eichard.

An edificatum tam iniuste quam iniuste, sprete nuntiatione debeat demoliri. Ias. in d. stip. ff. eo. Cacher.

Nuntiatione non potest sperni nisi sit impetrata remissio. l. 1. ff. de nou. oper. nun.

Fallit in 6. casibus, ut per Ioannem Bolog. in d. l. 1. nu. 6. Dona. a. Fin.

Nuntiatione remitti debet quando est valida praestita satisfactio. de demoliendo. communis est opinio ut per Io. Bolog. in l. 1. ff. de nou. oper. nun.

Fallit in 2. casib. ut per Io. Bolog. ibi. nu. 141. Idem.

Praestita satisfactio sit remissio nuntiationis: & edificans potest in edificando procedere. l. praetor. §. deinde. & §. seq. & l. de pupillo. §. si is cui. ff. eo.

Limita nisi nuntians cui offertur satisfactio, dicat, hodie constat, hodie agatur: quia tunc differtur edificium per tres menses. sec. Ias. in d. l. 1. in 11. col. al. glo. in l. 1. C. de oper. nou. nunt. & alla multa. Imo tenet quod licet illa verba non dicantur, debeat tamen differri per tres menses, etiam quauis data fuerit satisfactio de opere de moliendo. Cacher.

Licet nunciatus satisfecerit de opere demoliendo, si nunciatus non acceptauit, sed dixit, paratus sum de iuribus meis deducere, & probare per modo constat, modo agatur, non potest ipse nuntiatum prosequi in opere, sed debet cessare per tres menses, alias iniuste edificat, & interim edificatum est demoliendum. casus est in cap. significantibus. iuncta glo. in verbo, incontinenti. & in verbo, interloquendo, & in c. fi. ext. de ope. no. nun. vbi circa hac glo. loquitur magistraliter & in l. 1. C. eo. tit. alias est l. fi. C. de adifi. priua. vbi etiam glo. in verbo, impedimentum, quod est ad limitationem & intellectum iurum dicentium nuntiatum post accusationem posse licite edificare. Balb. decis. 496.

Nouum non dicitur aliquid post annum Panor. in c. fin. de priuil. Et quid dicatur nouum, vide Card. in cle. fin. in 2. quaest. de penis. Vide etiam Alex. in rub. de ope. no. nun. col. 14. circa fin. E. Suarez.

Per nuntiationem factam solo verbo perditur poss. d. l. de pupillo. §. meminisse. & ibi Alex. in prin. com. Cacher.

Morte nuntiantis extinguitur nuntiatione. l. non solum. §. morte. ff. de nou. oper. nun.

Fallit in 3. casib. quos not. Anto. Rub. in d. §. morte. nu. 22. Dona. a. Fin.

Com. V. I. Opin.

DE IVRE ACCRESCENDI

TITVLVS VIII

Ius accrescendi in quibus & quando locum habeat, vel non habeat. & an per testatorem prohiberi possit, & ad hæredes transmittatur.

CAPVT VNICVM.

In contractibus non habet locum ius accrescendi. l. si mihi & Titio. ff. de verb. oblig.

Fallit in 6. casib. vt per Ioan. Bolog. in d. l. re coniuncti. nu. 407.

Fallit in 6. casib. quos ponit Crot. in d. l. re coniuncti. nu. 138.

Fallit in 9. casibus quos ponit Ias. in dict. l. si mihi & Titio. numero 5.

Fallit in 6. casib. secundum Socin. reg. 214.

Fallit in 5. casib. vt per Rip. in d. l. re coniuncti. nu. 224.

Fallit in 10. casibus vt per Alexand. in d. l. si mihi & Titio. Dona. a. Fin.

Ius accrescendi in contractibus diuiduis non habet locum: quare si pactum de retrouendendo tribus factum fuerit, & vnus eorum sit exclusus aliquo modo, alii duo non possunt agere: quare ille emptor non potest cogi reuendere, nisi si omnibus consentientibus, & neque est locus iuri accrescendi. Socin. consi. 16. nu. 9. & 10. in 4. parte. Ias. in l. si Titio & Mauius. ff. de verbo. obli. nu. 5. in contractibus autem ac iuribus indiuiduis, ius non decrescendi locum habet. Socin. ibi. num. 27. ob id cum quis pluribus scit rem tradi, cum talis obligatio sit indiuidua, si vnus ex illis sit exclusus a iure reuendendi, tale ius accrescit cæteris Soci. ibi. nu. 26.

Ius accrescendi, vel non decrescendi competit in indiuiduis etiam in contractibus. Roch. in versu. ius. quæst. 6. nu. 10. de iure patro. com. dicit. B. Villal.

In contractu emphyteutico non habet locum ius accrescendi. not. docto. in l. si mihi ac Titio ff. de verb. obli.

Fallit in 4. casib. vt per Corn. in l. quoties. C. quando non peten. par. nu. 18.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 10. Dona. a. Fin.

Ius accrescendi non habet locum in feudis: hanc opinionem relatis pluribus tenet Io. Bolog. in l. i. C. quando non peten. par. vbi limitat. in 3. casib. nu. 57. & seq.

Fallit in 5. casib. vt per Io. Bolog. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. num. 349. Dona. a. Fin.

Ius accrescendi non habet locum in successione feudorum regulariter, quia feudum est contractus, & in contractibus non habet locum ius accrescendi. communem dicit Clarus. in 5. feudum. quæstio. 77. in feudis tamen a Principe simul concessis, habet locum ius accrescendi. Clar. in d. q. 77. versu. Sed certe credo. Per. Fich.

Ius accrescendi habet locum in feudo concesso a Principe. Ias. in l. si mihi & Titio. ff. de verb. obli. commu. dicit Sed magis communem ait contrariam addi. ad Alex. consi. 30. in versu. accrescendi. B. Villal.

Ius accrescendi non habet locum in feudis ab inferioribus principe concessis. Communioem dicit Franc. Cur. in tract. Pud. in 2. par. prin. in 3. quæst. Zasius in Epito. feud. in titu. de fesu ccess. in 6. fallent. I. Fich.

Ius accrescendi non habet locum in feudis. vt est tex. in ca. 1. de benef. fratr. & in capitu. 1. de successio. fratr. ibi. quod ita intelligendum est, cum concordantibus per Socin. iunior. in consilio 92. numero 6. volom. 4. vbi dicit, quod hæc sit vera, & communis conclusio Docto. allegans inter alios Zasium in suo tractatu de feud. versicu. 21. & Curt. iunior in tracta. feudorum. versicu. primus effectus. versic. sic ergo aduertendum est. Eman. Muscul.

Ius accrescendi non habet locum in feudo nouo. Paul. de Castr. in 2. vol. consi. 158.

Et in materia, an in feudo habeat locum ius accrescendi, vide Præpos. in c. 119. & 9a. in 4. col. in tit. qui feud. dar. pos. Curt. in tract. feu. in 2. par. in Rub. an in feud. habeat locum.

Ius accrescendi habet locum in feudo nouo quando Princeps inuestiuit vel de antiquo. Curtius in consilio 49. in 24. colum. Idem.

Ius accrescendi potest per testatorem prohiberi. d. l. vnic. vbi Corn. limitat in 3. casib. nu. 41. Dona. a. Fin.

Testator non potest prohibere ius accrescendi. communem

dicat Alex. in l. si quis priore. ff. ad Trebel. & in l. hæres. C. de heredib. instit. Durand. vbi supra de art. testan. titu. 6. cautel. 15. Contrariam, imo quod potest, tenet Ias. consi. 8. vol. 3. & dicit magis communem. Pro concordia vide Anto. Nicel. in concord. 194. Sed melius vide per Cur. iun. consi. 12. a nu. 5. vsque in fin. vbi concludit, quod quando testator fecit duo testamenta, vnum solemne, & aliud minus solemne, tunc bene potest prohibere ius accrescendi, & sic procedit doctrina Bar. in l. si quis priore Et quod hæc est communis opinio, & nulli dubia. Sed quando est vnicum testamentum, procedit contraria eiusdem Barto. in l. quoties. §. si. de hered. institu. quem vide. Vezinus. & Villal.

Ius accrescendi in hereditate vniuersali vel substitutione, directa, non potest per testatorem prohiberi Cur. notabiliter in con. 74. in 3. col. Villal.

Testator an possit prohibere ius accrescendi. vide Bart. in l. penul. ff. de iniur. rupt. aliquid per Philip. in c. si pater. in 15. col. de testa. in 6. Cur. iun. consi. 10. Crotus in d. l. re coniuncti. in 16. col. de leg. 3. Vide vnam pulchram quæstionem pro leg. filiorum, quorum vnus est exheredatus per Alexand. in l. plane. §. si duobus. in 3. & 4. colum. de legat. 1. & in l. huiusmodi. §. Titio. ff. eo.

Testator instituendo filias suas in centum pro qualibet, vel legando suis filiabus centum pro qualibet, videtur ea centum singulis & cuilibet legare, & eo modo cessabit ius accrescendi inter eas: & ideo si vna earum moriatur, pars sua aliis non accrescet propter eam particulam pro qualibet, quia partes pro diuiso sunt separate, & cuilibet ea summa relicta est. huiusmodi. §. quibus ita, & ibi Ias. num. 31. ff. de leg. 1. & 2. Dona. a. Fin.

Ius enim accrescendi non habet locum, quando est facta discretio per testatorem. Finl. consi. 114. Idem.

Ius accrescendi est ad hæredes transmissibile quia plus competet portioni quam personæ: ius autem substitutionis, quia competit personæ non est transmissibile. l. si ex pluribus. ff. de suis & legit. hered.

Ius accrescendi transmittitur ad hæredes. l. si ex pluribus. ff. de suis & legit. l. hæc scriptura. ff. de cond. & demonst. l. vnicap. §. his ita. C. de cadu. toll. Etiam si sit additum cum substitutione pupill. qui patri hæres qui tex. est singul. secundum Bar. ibi. ff. de acquir. hered. l. Idem.

Si instituantur tres hæredes, & grauatur vnus restituere fundum alicui ille non habet nisi tertiam illius fundi. Franc.

Cremen. sing. 10. alleg. text. in l. si fundum sub conditione. §. si libertus. de leg. 1. com. p. 1. vbi dicitur non potest.

Transmissio ex iure deliberandi modo locum habet, cum hæres transmissurus se sciuisse hæredem institutum probatur. commune inquit Ant. Gomez. de testa. c. 19. nu. 53. Nullus autem cuius, & ex quocumque capite transmissioni locus est in hereditate, vel legatis, ac fideicommissis, vel quibuscumque substitutionibus quæ a conditione pendent. communia pronuntiat idem Anto. Gomez. eodem c. nu. 49. E. Suarez.

Hæredes duo instituti, alter purè alter sub conditione, quæ pendente interim ille qui purè institutus est, habet totam hereditatem, & illius administrationem in totum. glo. Bart. & Ias. in l. plane. §. si coniunctim. nu. 13. & 19. ff. de lega. 1. & quæ opinio ibi placet Alexandro. ver. quamuis tamen. Licet demum Ias. in si. videatur reprobare. quod si tantum vnus esset hæres sub conditione, tunc dandus esset curator hereditati, vt bona interim administret. l. si quis instituat hæres. ff. de hered. insti. Ita Ias. in eod. §. si coniunctim. I. Fich.

Si testator hæredem vniuersalem instituerit in suo testamento, & quendam alium in re particulari, recusante hærede vniuersali totum accrescit hæredi in re particulari per ius accrescendi: & hoc siue sit filius siue extraneus, qui in re particulari sit institutus. Bar. in l. ex factis. & in l. quoties. ff. de hered. insti. in l. 1. §. si ex fundo. ff. de hære. insti. & ibi inquit, eam esse com. opi. & quam approbat Bened. in rep. cap. Raynautius. in verb. mortuo: infra. nu. 270. vbi inquit, eam opinionem veriorē esse & communem. Idem Ias. in l. quoties nu. 6. C. de hered. insti. succedunt enim illi eodem iure cum sint instituti, vt per Ias. ibi.

Instituens vnum hæredem in bonis quæ habet in hac ciuitate, & alium in bonis quæ habet Nemausi, & vnus eorum præmoriatur testatori, alter hæres per ius accrescendi efficitur hæres omnium bonorum: quia diuisio bonorum non inducit diuersitatem patrimonij in priuato homine; cuius vnus tamen potest esse patrimonium. I. iuris peritos. §. cum oriundus. ff. de excusat. alias testator videretur pro parte testatus, & pro parte intestatus. decessisse: quod ius non admittit. Ius nostrum. ff. de regul. iur. Rom. cons. 8. quæ refert Bene. in verb. cætera. nu. 11. in rep. d. c. Rayn.

Accrescendi ius tum locus nullus est cum portionis defectus hæredis culpæ, delictive adscribitur. vt communem opinionem

nionem esse renunciat Anton. Gomez. de testa. cap. 10. nu. 30. Suarez. & Don. à Fina.

Ius accrescendi non habet locum post aditam heredi. in proprietate. l. 1. in fi. de usufruct. accresc. Idem.

Secus in usufructu. Ang. conf. 153. Vide in materia, Ange. in §. finitur. Institut. de usufruct.

Portio hereditaria accrescit cum onere. l. 1. §. his ita. C. de cadu. tollen. fallit in 2. casib. vt per Ioan. Bolog. vbi supra nu. 361. Don. à Fina.

Accrescendi ius in hereditatis emptorem, aut alium non generatim succedentem non transit, tamen si in legatis honestatos transeat, commune ponunt Ias. num. 106. Rip. num. 90. Poli. nume. 44. Crot. nume. 44. in l. re coniuncti. ff. de lega. lib. 3. Suarez. & à Fina.

Coniuncti legaliter in hereditatibus habent ius accrescendi. l. si seruus communis ab extero. ff. de acquir. hered. l. si duobus. ff. de bono. posses. contratabul.

Fallit in 3. casib. quos not. Ripa in d. l. re coniuncti. nu. 209. vbi Io. Bolog. limitat in 3. casib. nu. 387. Don. à Fina.

Dotis nomine si testator dixerit Margaretæ & Catarinæ, relinquo & assigno cuilibet earum mille aureos, licet sint coniunctæ verbis, tamen ex quo erant omnino vocatæ ad diuersas res, quia partes assignatæ fuerant, quæ ad oculum ostendi potuerunt, non dabitur locus iuri accrescendi, si vna ex illis mortua fuerit. Item si pater reliquerit mille nomine dotis pro qua libet filiarum. Ita inquit Barto. l. huiusmodi. §. quib. ita. num. 2. dicens. Testator instituit filias suas in centum pro qualibet, certè inter eas non est locus iuri accrescendi, quia separata quantitas assignatur cuilibet. Cuius sententiam reliqui Doc. ibi. Bald. Raph. Cum. nu. 3. vers. vnde dicit. Bart. & Pau. de Cast. communiter approbant. & idem Bart. in l. re coniuncti. nu. 23. vers. 2. quæro nunquid inter coniunctos verbis tantum, sit ius accrescendi? ff. de leg. 3. Io. de Imol. qui filiabus. §. si quis ita. nu. 1. ff. de leg. & fidei. Alex. de Mo. in cons. 55. num. 3. in lib. 2. Et hanc sententiam commune esse dicunt Ias. in l. re coniuncti. nu. 104. vers. ex ista fallentia. & Bar. Romuleius. num. 92. vers. ex istis dictis Bartoli. Kirchouius.

Si portio deficit post acquisitionem, cessat ius accrescendi. l. 1. §. penult. ff. de aqua plu. arcen. laqua. §. si. ff. de usufruct. accrescen. fallit in 8. casib. vt per Ioan. Bolog. in d. l. re coniuncti. numero 342.

Fallit in 5. casibus, vt per Cornæum in l. quoties. C. quando non peten. par. nu. 16.

Fallit in 5. casib. quos not. Crotus in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. numero 81.

Fallit in 9. casibus. vt per Ias. in d. l. num. 222. & ibi Ripa limitat etiam in 9. casib. nu. 156.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. reg. 69. in addit. Don. à Fina.

Ius accrescendi alia parte deficiente locum habet. l. re coniuncti. ff. de leg. 3. l. 1. de usufruct. accresc.

Fallit in 2. casib. quos not. Soc. reg. 213.

Fallit in 4. casibus, vt per Rip. in dicta l. re coniuncti. nume. 183. Don. à Fina.

Is qui non admittitur ad partem, nec admitti speratur, non facit partem, & ideo non impedit ius accrescendi. l. planè. §. si duobus. ff. de leg. 1. vide Corn. in l. vnic. §. in primo. num. 3. C. de cadu. tollen.

Fallit in 6. casibus, quos not. Crotus in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. num. 63. Idem.

Renunciatio filia partem facit, licet ipsa non admittatur ad partem, & idcirco eius portio remanet & accrescit heredi, cui pater prouidisse videtur. communiorum dicit Guid. Papa decis. 295. vt refert Mins. obs. 22. centur. 4. L. Eichard.

Ius accrescendi habet locum in instituto in re certa. Ias. in l. quotiens. nu. 7. C. de hered. instit. Lud. Rom. cons. 81. Etiam si sit dictio tantum. Barbat. in 3. vol. cons. 71. in 3. colum. in fin. & sequen. Contrarium tenet Cur. iun. cons. 12. in secunda. & 3. colum. Villal.

Quæro, Vtrum instituto in re certa competat ius accrescendi? Respondeo quod sic, ita tenent Barto. Bald. Ang. & Imol. l. ex facto. ff. de heredib. institu. Bart. Salycet. & recentiores in l. quoties. num. 6. C. eodem titu. & ibi Ias. num. 7. dicit hanc esse commun. opinionem, quæ tenenda est, licet contrarium teneat ibi Fulgos. & ceteri. idque ne testator pro parte decedat testatus, pro parte intestatus.

Amplia, vt hæc conclusio adeo vera sit, vt si institutus in re certa, agnoscat rem, & eo mortuo cohæres eius vniuersalis repudiauerit, ad heredem transmittat ius accrescendi. ita tenet Barto. d. l. quoties. & ibi Salic. Alexan. & Ias. qui communem dicit esse opinionem. num. 7. Alex. in cons. 58. incip. habita super narratis in themate. vol. 3. vbi dicit se istam opinionem & le-

gendo & consulendo secutum esse. Mich. Grassus.

Quid si institutus mortuus sit ignorante testatore, an particulariter institutus admittatur per ius accrescendi? vide Ias. post Barto. in l. seruo. ff. de conditio. indebit. vbi tenet quod sic. Idem.

Ius accrescendi impeditur per dationem substituti vulgaris. l. 2. §. si duo. ff. de bonor. posses. secundum tabul. Angel. in l. penult. C. de impub. & aliis substitut.

Substitutio vulgaris impedit ius accrescendi.

Fallit vt per Cor. in l. testameto. C. de impub. nu. 2. Do. à Fina. Ius accrescendi an impediatur per tacitam substitutionem. Ias. in l. vnic. in 12. colum. C. quando non petent. part. & in l. fin. in 4. col. C. de hered. instit.

Per substitutum enim impeditur Ias. in l. cum proponas. in 6. col. C. de hered. instit.

Substitutio valida tollit ius accrescendi. l. 2. §. si duo. ff. de bonor. posses. secundum tabul. ampliatur & limitatur. vt per Cagno. in l. vnic. C. quando non peten. part. nu. 55.

Ampliatur & limitatur in 2. casib. per Rip. in l. heredes. ff. de vulg. nu. 181. fallit in 3. casib. quos not. Lancil. in d. l. re coniuncti. nu. 58. fallit in multis casib. quos not. infra in ver. substitutio. 1. concl. ampliatur & limitatur in 3. casib. vt per Io. Bolog. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. nu. 287. Don. à Fina.

Ius accrescendi habet locum in vltimis voluntatibus. d. l. re coniuncti. ampliatur in 4. casib. vt per Cagno. in l. vnic. C. quæ do non peten. part. nu. 9.

Fallit in 13. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 173. fallit in 4. casib. vt per Rip. in d. l. re coniuncti. nu. 140. Don. à Fina.

Ius accrescendi habet locum in fideicommissis vniuersalibus Barba. in cons. 53.

Inter succedentes diuerso iure non habet locum ius accrescendi. l. sed cum patrono. in princip. ff. de bonor. posses. Ias. in d. l. vnic. in 6. colum.

Inter succedentes diuerso iure non habet locum ius accrescendi. communis est opinio. vt testatur Cagno. in l. vnic. C. quæ do non per. partes. vbi limitat in 5. casib. nu. 62. vbi Curt. iun. limitat in 5. casib. nu. 13. Don. à Fina.

Ius accrescendi impedit successorium edictum. not. doctores. in d. l. vnic. C. quando non petent. par.

Fallit in 2. casibus vt per Sebastia. Sap. in d. l. vnic. nume. 47. Don. à Fina.

In legatis inter coniunctos legali coniunctione non habet locum ius accrescendi. l. & Proculo. ff. de leg. 2.

Fallit in 3. casibus quos notat Ripa in d. l. re coniuncti. nu. 203. Idem.

Ius accrescendi, habet locum si fiat legatum duobus neptibus, pro ipsis maritandis. vna ipsarum moriente in ætate pup. Bald. in 3. part. cons. 161. Villal.

Quid si testator legat filiabus centum pro qualibet? dic qd non erit locus iuri accrescendi. Angel. in §. vel singul. Institut. de pupill. substitut. alleg. tex. & Bart. in l. huiusmodi. §. quibus ita. ff. de leg. 1. Villal.

Pars legati facti duobus, quorum vnus est incapax, debetur fisco, non autem socio capaci, cui non accrescit pars indigni. Bart. in l. si Titio. per illum text. ff. de leg. 2.

Si relinquatur filio naturali plus quam possit per existentiam legitimorum, accrescit legitimis, nisi naturalis habet coniunctum. quia præfertur coniunctus per ius accrescendi, quod est potentius. vt vult singul. Alexand. in lex affe. circa fin. ad l. falcid. Idem.

Legatario non accrescunt quæ acquiruntur ex re legata, an te aditam hereditatem Petr. Rauen. in alpha. aur. in verbo legatum, communem dicit.

Concord cum hac communi à contrario sensu l. 37. titu. 9. parte 6. Et quædo res relicta pluribus accrescit aliis, vide l. 35 eodem titulo.

Amplia, etiam ad legitimam, quia postquam alicui est assignata, non accrescit illi sed patri, vel heredi. Curt. senior cons. 84. num. 3. contra Bald. in c. cum M. Ferrariensis. de const. communem dicit. Idem. Villal.

In legitima filiorum habet locum ius accrescendi. est communis opin. secun. Ias. in l. re coniuncti. ver. tamen aliam partem. ff. de leg. 3. esse magis com. dicit Alex. in l. planè. §. si duob. nu. 5. in fi. de leg. 1. Soc. iun. cons. 25. casus iste. nu. 13. vol. 1.

Quando seruo communi legatur aliquid, ius accrescendi non habet locum inter dominos. l. & Proculo. ff. de leg. 2. fallit in 3. casib. vt per Io. Bolog. vbi supra nu. 383. Don. à Fina.

Si testator soluat in vita sua legatum factum in testamento iure institutionis heredi particulari, si moriatur testator, & hæ res vniuersalis repudiatur, an habeat locum ius accrescendi? Pau. de Cast. in 2. vol. cons. 736. Idem.

Com. V. l. Opin.

Ius accrescendi non habet locum in alimentis. Panormit. in 2. par. consi. 78. in fi. Et vide rationem. per Ias. in l. qui quar tam. §. ii. quis vnam ff. de leg. 1. Bald. in l. dominus. §. per fideicom. ff. de usufruct.

Ius accrescendi non habet locum, nisi portio ipso iure deficiat. Ias. non cum limita. in l. si duo patroni. in 3. & 4. colum. ff. de iureiur.

Ius accrescendi cessat ubi alimenta sunt duobus relicta ex quibusdam pradiis, & vnus eorum moriatur vel recuset accipere partem suam alimentorum, quia ea pars ad proprietarium venit l. dominus. §. per fideicommissum. ff. de usufruct. Ias. in l. si mora. nu. 7. ff. solut. matr. Idem.

Ius accrescendi non habet locum ubi est coniunctio verba lis, si subest disunctio legalis. Fulg. in d. consi. 114.

Illud quod habeo per ius accrescendi, dicor habere ex iure meo. tex. & Bald. in l. si mihi & tibi. de leg. 1. & in l. si in testamento ubi etiam Angel. & Imol. de vulg. & papi. vide Alex. in d. l. si mihi & tibi.

Ius accrescendi non impeditur per dictionem taxatiua. Ias. in l. 1. in 1. col. C. de testa. mui. subdit Ias. quod dictio ita tamen quae est limitatiua, impedit ius accrescendi. Vide tamen in contrarium Barba. in d. consi. 71. & supra eo. §. 6. M. Grassus.

Ius accrescendi locum habet etiam in donatione causa mortis commun. dicit. Ias. Crot. & Rip. in l. re coniuncti. de leg. 1. Quos sequitur Rimin. in tit. de dona. in princip. num. 660. in fine. Io. Fich.

Ius non decrescendi accrescit inuitis. l. si cui res, & l. neminem. ff. de leg. 2.

Fallit in 2. casib. vt per Io. Bolog. in l. re coniuncti. ff. de leg. 3. nu. 355. Don. a Fin.

Sola tamen naturalis obligatio non impedit ius accrescendi. Ias. in l. hac consult. §. ex imperfecto. in 4. colum. C. de testament. Idem.

Ius accrescendi impeditur quando prohibetur plus petere. Barb. in 3. vol. consi. 71. maxime in 8. col.

Prohibitus vitra petere quam reliquerit testator, an cum bona conscientia possit retinere per ius accrescendi? & c. vide Philip. in d. c. si pater. in 15. col. de testa. in 6. vbi dicit, quod in foro conscientiae quicquid sit contra voluntatem testatoris, non potest salua conscientia retineri.

DE IURE TVM AGENDI AD supplementum legitimae, tum adeundi hereditatem. & tum offerendi aut redimendi.

TITVLVS IX.

Agendi ius ad legitimae supplementum an filius transmittat & num. prescribatur.

CAPVT I.

 Vs petendi supplementum legitimae filius transmittit ad quoscunque heredes si filius priusquam legitimam suam habuerit, vel eam petierit, aut eius supplementum moriatur. competit enim illud ius per totum supplementum legitimae ex beneficio. l. omnimodo. C. de inoff. testa. & sic actione personali, quae actio ad quoscunque heredes transmittitur sicut, & qualibet actio personalis. l. 1. C. si cert. petat. Ias. in l. si certus. C. de inoff. testa. bened. in verbo mo. tuo. nu. 110. Vezinus.

Et not. q. ius petendi supplementum legitimae etiam non agnatum, transmittitur. Ias. in l. emancipata. C. qui admit. alleg. multa, maxime Alex. consi. 55. vol. 2. Vezinus.

Ius agendi ad supplementum. Nota circa hoc verbum ius, q. Bar. in l. si quis filium in fi. C. de inoff. testa. & in consi. 14. an ius agendi tenet, q. ius agendi ad supplementum legitimae quinquennio praescribitur, sicut eodem tempore finitur querela testamenti loco cuius dicit succedere tale ius agendi ad supplementum. Quae opi. communiter reprobat. vt per Bal. in athen. presbyteros. num. 1. C. de episcop. & cleric. & in d. l. si quis filium. num. 6. Angel. in l. Papinianus. §. si conditioni. nu. 3. ff. de inoff. testa. vbi contra opin. Bar. dicit sapius consuluisse & obtinuisse, cum dicta actio durat annis 30. & in l. omnimodo. num. 6. C. eo. tit. & Salic. in d. l. si quis filium. numero 8. & Ias. nu. 5. cum multis alijs, de quib. fere in omnibus additionibus, in locis, & haec est communis opin. secundum eos. Si vis autem saluare Bar. vide alleg. in dictis additio. seu apostillis. & Fran. Crem. in sing. 128. & ibi apostil. Villal.

Iuri agendi ad legitimae supplementum, vel ipsam legiti-

nam, praescribitur 30. ann. secundum comunio rem teste Io. chi. Minus. obser. 72. cen. 2. l. si quis filium. §. si. ff. de inoff. testa. & haec est cois & approbata opi. vt refert Ias. in d. l. si quis filium. & l. si eum. §. qui iniuriarum. nu. 19. ff. si quis caut. non enim succedit hoc ius petendi supplementum legitimae in locum quare la. patet, cum hoc inductum sit ad sustinendum testm. d. l. si quis filium. quod testm. ipsa querela subuertebat Ias. ibi. Io. Fich.

Ius petendi, vel agendi ad supplementum legitimae, siue ipsa legitima non praescribitur. minori triginta annorum curiculo. secundum Doctores omnes comuniter in l. si quis filium. §. de inoff. testa. Vigli in §. sed haec ita. nu. 2. Insti. de inoff. testa. Anto. Gomez. de test. c. 11. nu. 23. veripulchrum tamen. & ante eos Barb. de praescript. part. 4. q. 29. licet Bar. consi. 14. tuerit contraria opinionem, quam omnes Doctores varijs in locis magis communiter damnarunt, vt refert attestaturq. post alios ibi relatos per eum Boer. dec. 250. nu. 1. & seq. Io. Baptista. Castello. in additio. ad Franc. Crem. in sing. 128. anti qua est querela, Ripa in l. si. nu. 235. C. de reuoc. don. Bert. consi. 23. viso processu dudum cepto. n. 5. & consi. 187. viso casu. nu. 1. vol. 6. Gozad. consi. 56. nu. 7. & Gram. decif. 103. nu. 46. Bal. consi. 315. par. 4. Pau. Cast. consi. 109. incip. dubia de quibus. lib. 1. repetito consi. 124. vol. 2. Alex. consi. 128. vol. 1. consi. 8. vol. 3. Bened. consi. 40. & consi. 78. Cald. tit. de testam. consi. 17. alias. 345. & sequitur quoq. cum alijs signatis per eum, & comunem esse docet Io. Bapt. Boui. in tract. de statu. vrb. praescribitur cont. omnes credit. Gl. 19. nu. 57. & Ioachim. in singularib. obseruationibus iudicijs Imperialis camera. centu. 2. obseruatione 72. quamuis Bar. vbi refert istam quaestione alias occurrisse in camera ipsa, ac Dominos mentionatam opinionem affirmasse, non solum veram esse in supplemento legitimae, sed etiam in ipsa legitima iure naturali debita filio, & declarat Bert. consi. 8. pro faciliore declaratione intentionis. nu. 1. cum alijs seq. vol. 8. vbi etiam firmat.

Quod incipit currere praescriptio ipsius legitimae a libertate. Et aduerte q. concederetur aduersus ipsam praescriptionem, & antedictum tempus lapsum triginta annorum, in integrum restitutio ex qualibet iusta causa, vt consuluit Bert. consi. 28. cum prouido viro. col. 8. Vinius opin. 458.

Adeunda hereditatis iuri, num. & quanto tempore praescribatur.

CAP. II.

 Denuda hereditatis iuri praescribitur triginta annorum spatio, vt commune testat Barb. de praescript. 4. par. quarta part. principal. 29. q. filij tamen ex capite tantum vnde liberi, ea triginta annorum exceptione excluduntur, non vero vnde legitimi, nisi intra alios triginta annos, vt commune dicit Alex. consi. 80. lib. 2. & late Anton. Gomez. de testam. c. 9. nu. 19. quin nec extraneis ex ignorantia restitutio negabitur, vt commune ajunt Soci in l. cum filius. §. in hac. ff. de verbo. obi. Dec. consi. 204. E. Suarez.

Ius adeundi hereditatem extraneo competens praescribitur spatio 30. anno. glo. in l. quando. la. 1. ff. de acq. hered. vbi Bart. Bal. & Paul. de Cast.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 5. a Port. lib. 3. reg. 34. Don. a Fina.

Iuri adeundi vel immiscendi praescribitur spatio 30. vel 40. annorum. Est com. opin. secund. Ias. in consi. 19. pro excutienda. per tot. vol. 1. Idem.

Ius immiscendi, praescribitur spatio 30. ann. glo. in l. licet. C. de iure delib. glo. in l. vnica. C. quando non petent. partes.

Fallit in 5. casib. quos not. Por. d. lib. 3. reg. 35. Don. a Fin.

Offerendi seu redimendi ius an, & quanto tempore praescribi possit.

CAP. III.

 Rescribitur ius offerendi saltem spatio 30. ann. cois est opinio vt refert Arét. in §. actionum. Insti. de act.

Fallit in 3. casib. quos no. Por. li. 3. suar. col. reg. 32.

Fallit vt per Bapt. a Villal. concl. 179. in litera I. Don. a Fin.

Iuri offerendi seu redimendi per praescriptionem 30. anno. praescribi posse, probatur p. tex. in l. cu. notissimi. C. de praescript. 30. vel 40. anno. vbi expresse dicitur, ius quod competit secundo, creditori in hypotheca vel pignore, contra priorem creditorem praescribi 30. annis, cum ius redimendi seu offerendi sit ius, Ergo praescribi potest 30. annis. l. sicut. l. omnes. C. eod. Hanc

Hanc commu. opin. esset inquit Hier. Schurpf. in consi. 41. ver. item quarto. nume. 7. in 1. cen. & in consi. 88. num. 9. in 2. centu. Kirchonius.

Quaro, an iuri offerendi debitum, & recuperandi pignus à creditore contra debitorem præscribatur? Resp. Magna est in hoc articulo Doctorum controuersia, nonnullis existimantibus præscriptioni locum esse gl. l. cum notissimi. §. 1. C. de præscrip. 30. vel 40. annorum. Azó in sum. super l. qui potest. de regu. iuris. Angel. §. actionum. Instit. de actio. Et eam dicit communioem & verioem Balb. in tract. de præscrip. 4. par. 5. partis princip. quæst. 2. Schrader. in consi. 32. inter consi. doct. Ger. manor. vol. 1. nu. 79.

Contrariam opinionem firmanunt Glossatores & Doctor. antiqui relati per Bart. d. l. cum notissimi §. 1. Schrad. d. consi. num. 27. & opinionem d. glo. communiter reprobata esse dicit Pau. de Cast. in l. si rem §. omnis ff. de pign. act. Et eam opinionem dicit communem Henning God. consi. vlti. Conrad. Paul. in tract. de vsur. rub. an iuri offerendi præscribatur. Et hæc opinio videtur mihi æquior. Mich. Grassus.

Quaro, an iuri offerendi, seu redimendi, quod venditori cõpetit ex pacto, vt ipse, vel sui hæredes oblata pecunia rem venditam quandoque ad se redimant, possit præscribi? Resp. quæstio est ardua, & apud Docto. mirificè controuersa. Nonnullis existimantibus hoc casu præscriptioni locum non esse, propter malam fidem emptoris, qui scit à se rem equinci posse. c. possessor. de regu. iur. in 6. quos refert & sequitur Fabian. de Mõte in tract. suo. de emp. & vend. Horum etiam sententiã vti æquioem, & conscientia minus periculosam sequendam consuluit Alciat. noster in l. petens. C. de pact. & secundum hanc etiam in iudicio camera Imperialis pronunciari tradit Mynsing. in suis obseruat. maximè si hoc actum sit, vt semper, vel quandoque, vel in perpetuum redire fas sit.

Verum ab hac sententiã à recentioribus crebriori calculo in contrariam itum est, vt indistinctè 30. an. præscriptioni locus sit in iure redimendi rem tali pacto venditam, & quidem ex eo potissimum fundamento, qd præscriptio 30. vel 40. anno. generaliter aduersus omnes actiones introducta sit, & quidem odio negligentia non petetis, ac ne perpetuo in incerto essent rerum dominia, idque publicæ utilitatis gratia. ita tenet omnes Moderni, & in specie Ias. in d. l. petens. nu. 10. non obstante etiam clausula, absque vlla præscriptione, vel dictione quãdocunque in perpetuum, qd iis, quæ in fauorem publicum introducta sunt, renunciare nemini facile permittitur, & dictiones istæ ad præscriptionis præfinita tempus restringendæ sunt. ita consuluit Bald. in consi. 303. incip. ad euidentiã præmittendum. vol. 1. Pe. de Anch. in consi. 132. Signor. de Homod. consi. 189. Ioan. Fabr. l. cum notissimi. C. de præsc. 30. vel 40. ann. Tiraq. tract. de vtroq; retract. §. 1. glo. 2. num. 7. Eandem sententiã refert & sequitur Dec. d. l. petens. Ang. in consi. 55. & eam tanquam verioem & communioem, & in iudicando & consulendo sequendam tenet Fran. Balb. in tract. suo præscr. 3. quæstio. 4. part. 5. prin. Lud. Gozad. in repe. l. 2. nu. 48. C. de pac. int. emp. & vend. Vdalr. Zaf. in consi. 12. puncto 3. dubitationis versiam verò ne cui. nu. 75. Hier. Schurpf. in consi. suo 99. & consi. 70. per totum. Sed quamuis hæc sit magis communis sententia, Ego tamen à prima tanquam æquiore, & conscientia minus scrupulosa in iudicando non arbitror esse recedendũ. Mich. Graf.

DE IURIS ET FACTI IGNORANTIA, de quæ superuenienti iure.

TITVLVS X.

In iure errans, in qua culpa teneatur; & num excusetur a mala fide? Item iuris error cui & quando noceat, & quibus non; & quid de errore facti.

C A P V T I.

Errans in iure censetur in lata culpa. l. late culpa. ff. de verborum signific. l. imperitia. ff. de regu. iur. l. 1. §. hac actio. ff. si mens. fal. mo. dix.

Et ideo videtur malè loqui Bald. in capitu. 1. §. indices. in titu. de pace iura. firm. in lib. seu. vbi dicit, quod in doctore error iuris est dolus saltem præsumptus: nam hoc non est verum, quia solum censetur in lata culpa. Bonac.

Iuris quilibet error à mala fide errantem excusat, vt frequenter placitum ponit Arius Pinel. doctor vtriusque iuris eminētissimus in authen. nisi triennale. num. 1. C. de bon. mater. &

est communis opin. Soarez. ver. iuris. num. 344. Bonac.

Quin & idem iuris error ad fructuum acquisitionem sufficit. vt commune inquit Curt. Sen. consil. 71. num. 14. Curt. Iun. consi. 6. late Did. à Couar. lib. 1. resol. c. 3. nu. 8. Viuius lib. 1. op. 153. & qui aliter sese re habere verius ac latissimè docet. Arius Pinel. in l. 2. part. 2. c. 4. num. 3. cum sequent. de rescind. vend. à quo sto. E. Suarez.

Et communis opinio secundum Curt. in consi. 28. in causa vertente inter nobiles de Rodolphis. vol. 1. M. Charian.

Error iuris non inducit bonam fidem, sed potius malam in vsucapione, vel præscriptione longi temporis, l. nunquam in vsucap. in princip. de vsucap. gloss. Barto. & doct. in l. Celsus, ff. de vsucap.

Fallit in 5. casibus secundum Fely. in c. de quarta. num. 26. de præsc.

Fallit in 6. casibus, secundum Francis. Balb. in d. l. Celsus. in 1. parte. in 4. nu. 17. Don. à Fina.

Error iuris nihil officit consuetudini, licet officiat simplici præscrip. ita dicit Bal. in l. rem non nouam. in glo. super versic. tract. C. de iud. alleg. l. 3. in fi. ff. de sup. leg.

Nunquid autem error iuris vel facti noceat vsucapere volenti? vide Angel. in l. venditioni. C. de vsucapio. pro emptio. Idem.

Error iuris nocet mulieribus quando potuerunt consulere peritiores. l. diuus. ff. de tutor. & curator. l. §. si quando. ff. de mag. conue.

Fallit in 2. casibus secundum Ias. in l. iuris. C. qui admitti. nu. 4. Don. à Fina.

Error iuris non nocet illi qui consuluit peritiores, & habuit malum consilium. Bar. in l. bonorum. ff. de bon. pos. sequuntur omnes doctores in d. l. iuris. C. qui admitti.

Fallit in 4. casibus secundum Ias. in d. l. iuris. nu. 9. Do. à Fina.

Rusticis errantibus in iure regulariter parcitur. l. cum indebito. ff. de prob.

Fallit in 4. casibus secundum Soc. reg. 349. Don. à Fina.

Error facti ante finitum negotium potest reuocari, non autem post. l. non fatetur. vbi Bart. ff. de conf. l. error facti. C. de iuris & facti. igno.

Fallit in 7. casibus. vt per Soc. reg. 64. & 69.

Fallit in 5. casibus. vt per Ias. in d. l. error facti. nu. 1. Do. à Fin.

Error facti alieni excusat ab omni culpa. communis est opi. Gabriel. consi. 172. nu. 28. Bonacoff.

Error seu imperitia num a dolo excuset? quomodo probatur: & an error in materia, in nomine proprio, aut appellatiuo, & in cognomine viciet & noceat.

C A P. II.

Error siue imperitia excusat à dolo. etiam si sit error iuris. l. 3. §. si quis ignorans. ff. ad Silla. not. glo. in l. plagij. la. 2. C. ad l. Flauiam de plag. nam ignorare ius non est dolus, sed lata culpa. l. late. ff. de verborum significat.

Fallit in 3. casibus secundum Soc. in l. si quis id quod. ff. de iurisdic. num. 16. vbi Alexand. ponit duas limitationes. num. 6. Don. à Fina.

Ignorantia tanquam quid dependens ab animo, probatur per solum iuramentum partis. c. nulli. in fin. de electione in 6. Hippoly. de mar. in rep. rub. de prob. vers. & vltra præmissa. Ias. in §. sed ista. nu. 88. de actio. & Dec. consi. 452. nu. 25. & ibi tenet in dubio ignorantiam præsumi, per l. verius. ff. de prob. nisi appareat de sciētia. Bal. cõf. 82. lib. 1. Ale. cõf. 164. vol. 5. Do. à Fin.

Error probatur probando rem aliter se habere. l. sed & si me putem. cum ibi not. ff. de condit. indeb. Bald. in quarta parte consi. 263. & in prima parte. consi. 99. Paul. de Castr. in 2. volu. consi. 80. Alex. in 1. vol. consi. 102. & in 3. vol. consi. 69. & in 5. volu. consi. 168. Bened. de Peru. in consi. 10. in 2. & 5. col. Bart. in l. non fatetur. in pen. col. ver. Si vero in facto proprio. ff. de conf. Ias. in §. si quis agens. institut. de actio. vbi dicit, quod vbi tracta. de damno vitam in facto proprio toleratur ignorantia. idē vult Alexan. in 5. volu. consi. 164. Calde. in titu. de confe. consi. 1. alias consi. 149. Don. à Fina.

Error in materia viciat contractum bonæ fidei. l. si sterilis, §. quamuis. ff. de actio. empti. l. cum ab eo. §. fin. ff. de contrahen. emptio.

Fallit in 2. casibus, quos not. Ias. in l. si id quod aurum. ff. de verb. obl. nu. 5. Don. à Fina.

Error in nomine proprio, vel pronomine, vel cognomine non

Com. V. l. Opin.

non viciat si de corpore constat: l. si in nomine. C. de testam.

Fallit in 5. casib. vt per Ias. in d. l. si in nomine. nu. 1. & seq.

Fallit vt per Ias. in d. l. si in nomine. C. de testam.

Fallit in 2. casib. secundum Soci. reg. 119.

Fallit in vno casu, vt per Guil. de Petra secta, sing. 90.

Fallit in 3. casib. secundum Guiliel. Ponta. in d. l. si quis in fundi vocabulo. nu. 1. de leg. 1. vbi Rip. ampliat in 8. casib. & limitat in 3. nu. 1.

Fallit in 4. casibus vt per Port. & Ias. in §. si quis in nomine instit. de legat.

Fallit in 3. casib. secundum Alex. in d. l. si quis in fundi vocabulo. nu. 1. Don. a Fina.

Error in nomine appellatiuo viciat. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. si quis. nu. 26.

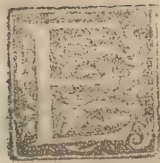
Fallit in 7. casib. secundum Socin. reg. 120.

Fallit in 5. casib. secundum Alex. in d. l. si quis in fundi vocabulo. nu. 6. Don. a Fina.

Error nominis proprii vel appellatiui an noceat l. si in nomine. & ibi Ias. idem Pomponius §. pen. de rei vendic. C. de testa. & l. in venditionibus. ff. de contrahend. empt. l. his verb. §. si. ff. de hered. instit. l. demonstratio falsa. in prin. ff. de conditio. & demon. Rota in No. concl. 133. Vez.

Error post litem contestatam num sit corrigendus? ex actis elicitus, an reddat sententiam nullam? contra interlocutoriam an proponatur? Intellectus l. error. ff. de iur. & fac. ignor. Errans an consentiat. Error communis facit ius. Et vt in iuris vel rei priuatione incurratur, quid requiritur.

CAPVT III.

Error post litem contestatam corrigi potest probato de errore, quod procedit etiam si fuerit datus terminus ad deliberandum: quia etiam in deliberando potest quis errare. l. error. C. de iuris & facti ignor. & sic ratione erroris possum emendare libellum etiam lite contestata probando errorem. Bald. in l. iusiurandum & ad pecunias. in princip. ff. de iureiur. ante veto litem contestatam error corrigi potest etiam non docto de errore, seu non probando errorem, possum eum reuocare. Bald. ibi & Ias. in l. error. num. 38. C. de iuris & facti ignoran. Bonacosi.

Error elicitus ex actis non reddit sententiam nullam, ideo non impedit transitum in rem iudicatam. gl. Abbas, & alij in c. inter ceteras. de iud. Don. a Fina.

Error contra arrestum interlocutorium non proponitur, nec ad hoc gratia conceditur: quia grauamen in diffinitiuam reparari poterit secundum Ausrer. in decis. Capel. Tholos. decis. 479. Rebus. in tit. de suppli. seu errore propo. in praefa. q. 9. & in artic. 1. in glo. 12. & talis supplicatio a principe non conceditur. vt ibi per Rebus. Bonacosi.

Lex error. ff. de iuris & fac. igno. non procedit, quando vtraque pars tractat de damno evitando. secundum glo. singularem, secundum Rayn. in d. l. si fideiusor. §. non male. ff. manda. Balb. decis. 374.

Errans non consentit. l. si per errorem. ff. de iuris. omni. iud. l. 2. ff. de iud. l. sed hoc ita. ff. de aqua plu. arc. l. cum testamentum. C. de iur. & fac. igno. faciunt not. per Alex. in 5. vol. conf. 9 in 3. col. ver. aut dictus Iulius.

Vt per Ias. in §. item si quis el primo. in 12. col. insti. de acti. alleg. Bal. in l. vnica. in 20. col. C. de confes. Alexan. in d. l. si per errorem. in 1. limita. Don. a fin.

Errans non consentit. l. si per errorem. ff. de iuris. omni. iud. l. 2. ff. de iud. l. non idcirco. C. de iuris. & fac. igno. l. sed hoc ita. ff. de aqua plu. arcend. l. nihil consensui. §. non videtur. ff. de regul. iuris.

Fallit in 5. casib. secundum Alexand. in d. l. si per errorem. Dona. a Fina.

Error communis facit ius. l. Barbarius Philippus. ff. de off. prato. l. 1. C. de testa. l. 3. in fi. ff. de supelle. legat.

Ampliat in 9. casib. & limitatur in 20. a Port. li. 2. suarum conclu. reg. 11. Do. a Fina.

Priuationo iuris vel rei alicuius, vt incurratur, etiam si lex dicat ipso iure, tamen requiritur quod dominus declararet, vel rem incidisse in communium, vtque hoc etiam perat. Et tertio subsequatur sententia declaratoria. vt late probat Tiraq. in l.

si vnquam, in verbo reuertatur. nu. 10. 11. & seq. C. de reuo. do. Et similiter copiose Rimi. in §. 1. nu. 21. & multis seq. Insti. de don. vbi nu. 31. 32. & 33. declarat qd tali sententia no priuatio vel etiam poena decernitur, sed tantummodo declaratur, qd tale delictum fuerit commissum: tunc enim poena sequitur a iure. secundum glo. Bar. in Rapud delatorem. ff. de iure fisci. Itaque iudex declarabit donatarium. Exempli gratia, vitium ingratitudinis incidisse, proindeque donationem esse reuocatam, & quatenus opus sit eam reuocare, condemnando donatarium ad relaxandam liberè rem sibi donatam, ipsi donatori, &c. l. f.

Ius superueniens cui, quando & quomodo proficit.

CAPVT IIII.

Vs superueniens auctori meo, an mihi proficit? Bart. & doc. in l. rem alienam. ff. de pign. act. de quo est tex. in l. a Titio. ff. de rei vend. & lapud Celsum. §. si a Titio. ff. de except. doli. & qd proficit, tenet Alex. in 5. vol. conf. 1. in 9. colum. in fi. Corn. in 4. volum. conf. 79. vers. & quando superuenit ius. Vezinus.

Ius superueniens auctori, an ei proficit? vide Bart. in l. si mandauero. ff. man. & in l. si mulier. ff. solu. matri. & in l. rei iud. in 2. col. eo. tit. Ias. remissiue in prin. Insti. de act. in fi. com. & aliqd per eum in l. si prius. in 6. col. ff. de ope. no. nun. & pulchre per eum in §. omnium. in 12. & 13. col. Insti. de actio. vbi conclud. qd si actor in libello petiit absolute se declarari dominum, no expressa causa prodest tale ius superueniens. c. abbate sanè. de rei iud. in sexto.

Si vero petiit ex causa specifica, tunc si superuenit ius ex causa praterito proderit, alias non. vide Alex. in 5. vol. conf. 160. in vlt. colum. Bonac.

Et quod ius superueniens ex causa de praterito proficit, tenet Alex. in 5. vol. conf. 127. in 1. col.

Notat tamen ibi Ias. qd illud quod dicitur de causa de praterito procedit quando causa agitur coram iudice ord. secus si ageretur coram delegato. al. Bal. in l. prescriptione. C. si contra ius. in 8. q.

Subiungit tamen Ias. esse viden. Lud. Rom. tenentem contrarium in l. si Titius. ff. de verb. obl. Idem.

Ius post litem contestatam superueniens auctori ex causa de praterito, sibi prodest, ita vt sequi debeat sententia in sua utilitatem. c. Abbate sanè de rei iud. in 6. Alex. conf. 176. vol. 2. Ias. in §. omnium. de act. nu. 63. secus si ius superueniat ex causa de presenti. d. c. Abbate sanè & Ias. in d. §. omnium. Vezin.

Ius superueniens post conclusum in causa non prodest. Alex. in d. conf. 150. in vlt. col. Don. a Fin.

Quid in iure superueniente, reo an ei proficit? Alex. late in d. l. si mulier. & Ias. vbi sup. Idem.

Ius superueniens non requirit nouum libellum. Alex. in l. non potest. ff. de iud. Vezinus.

DE DVOBUS REIS TVM DEBENDI, tum credendi.

TITVLVS XI.

Si duo aut plures sint rei debendi principaliter obligati, & in solidum conueniuntur, quid iuris? & quid si ex duobus aut pluribus reis credendi, vnus tantum contra debitorem agat, aut exigar.

CAP. I.

Quando plures principaliter se obligant, eadem semper firma manet obligationis qualitas, adeo vt omnes sint in obligatione vt principales, licet ad vnum tantum eorum pecunia peruenerit. l. si non in solidum. C. si cert. pet. est quidem verum, qd ij ad quos pecunia non peruenerit, poterunt implorare, vt eorum sumptibus actio dirigatur contra eum ad quem peruenerit pecunia. Bar. in l. 3. vbi duo. ff. de duob. reis. per tex. in l. 1. §. vnde queritur. ff. de com. mo. sunt autem plures rei debendi quando plures in solidum obligantur. l. reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. reis. Rom. 114. nu. 3. Bellac.

Si sint plures rei debendi in solidum, & creditor ab vno forum recipiat partem suam eum tangentem, & recipiat eum soluentem suo nomine, & ex summa principali, his interuenientibus.

nientibus creditor eam partem accipiendo videtur suum debitum diuississe inter eos debitores pro rata, ita vt non possit nisi à quolibet partem petere. l. si creditores. C. de pact. nisi creditor eam partem accipiendo saluo iure quod non intendit si bi per hoc præiudicare. alias autem si partem aliquam accipiat, non quæ quemlibet tangeret, non induceretur diuisio debiti. glo. in l. inter eos. in verbo. solut. ff. de fideius. vel si simpliciter creditor accipiat vnam partem ex debito, non sibi præiudicat: quia ea solutio ita simpliciter facta, videtur esse facta ad diminuendum cumulum debiti, & non ad inducendam debiti diuisionem. Ias. in d. l. si creditor. Inducitur etiam diuisio debiti per petitionem virilis portionis factam à creditore cōtra vnū ex debitoribus & correis debendi. l. liberum. C. de fideius. Ias. in l. si ex toto. §. si ita scriptum. ff. de lega. 1. diuisio etiam inducitur si creditor omnes debitores simpliciter conueniat. Alex. in d. §. si ita scriptum. Bellac.

Si plures qui tenebantur, & sunt conuenti in solidum fuerint simpliciter condemnati ad vnam quantitatem, licet sententia diuidat summam, poterit tamen eorum quilibet in solidum prima actione quæ durat, conueniri, secundum communem opin. doct. in l. 1. C. de iud. licet contrariū ibi tenuerit Fulgo. subtilib. motiuis. cuius opin. secundum doct. ibi procedere posset, quando actor plures condemnari petisset, non adiecta diuisione in solidum. Balb. decis. 327.

Creditor agens contra vnum ex correis debendi in solidum, & qui inter se habent beneficium diuisionis, & partem debiti recepit ab vno eorum: non prohibetur propterea agere contra alium correum pro eo quod non recepit, etiam primo contra quem egerat non discusso, & etiam eo non reperto nō soluendo. l. si ex toto. §. 1. ff. de leg. 1. & l. fin. C. de fideic. & Paul. de Castr. consil. 391. 1. part. & quando sunt duo correi credendi, vnus ex illis habet actionem in solidum contra quemlibet ex correis. Ang. in prin. de duobus reis. in Instit. Vezinus.

Acceptilatio vni ex pluribus correis expressim singulariter indulta aliis correis nec oberit, nec proderit, vt magis frequenter placitum affirmat elegantis doctrinæ, atque eruditionis vir egregius, & mihi multis nominib. obseruandus Io. Ronchengallus in l. 2. nu. 1. ff. de duob. reis. Suarez.

Diuisio non inducitur ex petitione, & solutione partis debiti ab vno ex correis debendi receptæ. non expresso quod petebatur, & soluebatur pro virili. Balbus decisio. 789. communem dicit. Villalob. & Vezin.

Quando sunt duo correi debendi, si causa propter quam se obligant, pertinet ad vtrumque, censentur inter se fideiubere, & quilibet pro sua rata tenetur. quod si causa propter quam se obligantur, spectaret ad alterum eorum tantum, alter ad quem negotium non pertinet, dicitur fideiubere pro eo ad quem negotium pertinet in solidum. Bart. in l. reos. ff. de duob. reis. Cor. consil. 316. 4. vol. num. 2. Roman. consil. 114. Est quidem verum quod respectu conditionis omnes dicuntur principales in obligatione: licet ad vnum pecunia peruenerit, & hi ad quos pecunia non peruenerit, potuerunt implorare vt eorum sumptib. actio dirigatur contra eum ad quem peruenerit pecunia. Ro. ibi & hoc quando principaliter & in solidum simul sunt obligati. Quod si causa obligationis ad vnum tantum spectaret, & alter ad quem causa non spectat totum soluisset, reperet totum quod soluit ab altero. Cor. in eo consil. nu. 2. & consil. 12. 4. part. vel si vnus ex eis correis cōuentus fuerit in vno iudicio eo pendente sine in causa principali siue in causa appelli. poterit & alter correus etiam conueniri. Ang. in §. duo. num. 12. Instit. de duob. reis. Bellac.

Si duo sint correi debendi, & renunciauerint diuisioni, tunc contra quemlibet eorum executio in solidum fieri poterit. authen. hoc ita. C. de duob. reis. Rebuffus in tracta. de literis obligatoriis. art. 2. in glof. 1. num. 33. quod si non renunciarent, qui libet solum pro sua parte teneretur. d. authen. hoc ita. & Rebuffus in eo loco. Idem.

Creditor agere potest contra duos correos debendi in solidum conueniendi quemlibet in solidum, cum protestatione tamen quod vnica solutio sufficiat. Alex. consil. 37. num. 8. vol. 2. & quamuis non apposta fuerit, subiungetur tamen ex natura cōtractus, & ex natura causæ. Ang. in §. duo. de duob. reis quod si contra vnum solum egerit, poterit etiam eo iudicio pendente alterum conuenire. Ang. ibi. Bellac.

Rei duo debendi hodie in solidum non obligantur, sed pro parte conueniuntur, nisi renunciauerint beneficio diuidendarum actionum. authen. hoc ita. & ibi glo. C. de duobus reis. Vezinus.

Quoties sunt duo rei credendi, vnus creditor ex illis poterit in solidum petere à debitore id quod ille debet, ita vt ille debitor nihil possit opponere de parte alterius creditoris. l. 2. ff.

de duob. reis. l. si vnus. in prin. ff. de pactis. & ibid. Ias. & neque hoc correctum est in correis credendi. Bart. in d. l. 2. & in iudicio vnus ex correis credendi potest agere contra debitorem Alex. in d. l. si vnus. Bellacomb.

Duo rei credendi si sint ex causa lucrosa, & alter quidpiam exegerit, alteri illud haud communicabit. vt commune ponit Paul. in l. Titio, aut Seio. post princip. ff. de leg. lib. 2. qua in re insigniter hallucinatur Mant. in l. frater à fratre. num. 196. ff. de condict. indeb. Suarez.

Correus credendi qui à debitore exigit, tenetur alteri correo communicare. l. qui hominem. §. 1. ff. de sol. l. 3. §. 1. ff. de duobus reis.

Factum vel dolus vnus ex reis credendi sociis nocet alteri socio quamuis non fuerit in aliquo dolo. com. est concl. & probatur in l. si duo rei. ff. si quis caut.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. Don. a Fina.

Reus debendi excipiendo, an videatur confiteri intentionem aduersarij? & quid si, exceptionem suam etiam dubie probauerit? Eoque soluente solutionis exceptio prodest quoque fideiussoribus eius. Nec illi prohibetur pluribus vti defensionibus: & num is fauorabilior sit actore & quando.

C A P. II.

Reus excipiendo non videtur confiteri intentionem aduersarij, secundum magis communem & veriorē doct. sententiam. capi. exceptionem obiciens. de reg. iur. in 6. vbi dicitur, exceptionem obiciens non videtur intentionem aduersarij confiteri. l. non vtiq. ff. de except. vbi dicitur: non vtiq. estimatur confiteri de intentione aduersarij cum quo agitur, qui exceptione vtitur. igitur acceptatio actoris non debet hoc operari, cum virtus exceptionis hoc non dicat. Nam exceptio dicta est quasi quædam exclusio, quæ opponi actioni cuiusque rei solet, ad excludendum id, quod in intentionem condemnationemve deductum est. l. 2. ff. de except. item per text. expressum in capitu. cum venerabilis. ext. de except. vbi exceptio fuit acceptata, & tamen non inducitur confessio eius quod de necessitate exceptio videretur excludere. Præterea exceptio inducitur ad excludendum actorem. d. l. 2. ergo non debet operari augmentum intentionis actoris. l. legata inutiliter. ff. de adim. legat. Porro si ille qui excipit censeatur tacite confiteri, sequeretur quod per exceptionis obiectum induceretur litis contestatio. Quia litis contestatio inducitur per negationem vel confessionem tacitam vel expressam. capit. cum causam. & ibi notatur per doct. extr. de prob. & declarat Bart. in l. 1. C. de litis contest. ergo & antecedens. Hinc Bald. scribit in l. per hanc. num. 1. in fin. C. de temp. appel. quod illud quod ponit actor, dicitur assertio, & differt ab exceptione rei. Quia reus excipiendo nihil asserit. Et idem Bald. in addit. ad Specu. in tit. de accus. in 4. col. in vers. qui excipiendo tenet, quod qui excipiendo aliquid dicit, non tamē vnquā intelligitur illud fateri.

Non refragatur, quod confessio ante litem contestatam in iudicio facta non minus operetur, quam si post litis contestationem facta esset. confessio namque ad sui validitatem, non requirit litis contestationem, aut telam iudicij. vt inquit Inn. in c. qualiter & quando. 2. extra de accusat. quem allegant & sequuntur Pan. & reliqui canonistæ. in c. at si clerici de iudic. & c. ex parte. extra. de confess. Quia illud dictum Inn. huc ratione excep. propositæ transferri non potest. ita illud ipsum intellegit Pan. in d. c. ex parte. nu. 15. vers. ego dictum hoc intelligo. extra de confessis. & latius in d. c. cum venerabilis. nu. 26. quia cum regula, exceptionem. & c. & d. l. non vtiq. indistincte loquantur, ergo simpliciter sunt intelligendæ. & sic nisi actor probaret intentionem suam, reus absolueretur. l. siquidem. & quod ibi notatur. C. de excep. ita quoque scribit consulendo Ale. de Imol. in consil. 159. nu. 1. 2. & 3. in 6. vol. consil. & hanc doctrinā communiter approbari scribunt doct. in l. decem stipulatus. ff. de verb. oblig. Quare non opus est de isto articulo, licet plures dari possint solutiones, prout referunt doct. in d. c. ex parte. & præclare Dec. in c. at si clerici. quando non habeat sua substantialia. extr. de iud. vltius disputare. Nam præclare Bal. inquit. quod nunquam reus videatur confiteri, licet actor velit inhaerere exceptioni, cum quia voluntas agētis nihil disponit in voluntate excipientis, quæ est pimere & negare intentionem sui

Commu. V. I. Opinio.

sui aduersarij: tum quia adhesio actoris non potest mutare naturam exceptionis. l. alia causa. C. de his quibus ut indig. & hac sententiam communem doct. opi. esse eamque veram. scribit Dec. in d. c. cum venerabilis. num. 19. ver. & ita ex omnib. supra dictis Kirchouius.

Reus exceptionem suam probans dubie etiam si actor probauerit plenè, est absolueundus, quando dubia probatio est talis, quæ potest facere actum licitum. Ias. in l. non solum. §. sciendum. nu. 6. de nou. oper. nun. ff. com. dicit. Villalobos.

Reo solvente fideiusoribus quoque prodest solutionis exceptio. §. item si reus. Insti. quib. mod. tollitur oblig. l. 84. de solu. fallit in 2. casib. vt per Vigel. in commento 2. anni. c. 7. fol. 160. & in commento 7. c. 11. Don. a Fina.

Reus non prohibetur vt pluribus defensionibus etiã contrariis, vbi conditionaliter proponuntur, vt si reus dicat. Nego me debere, & si appareat, allego pactum de non petendo, aut solutionem vel si dicat. Nego me hominem occidisse, & si appareat, dico me id fecisse ad meam defensionem. & ea cautela vtuntur hodie aduocati. Dec. in reg. nemo pluribus. ff. de reg. iur. Bellac.

Reus est fauorabilior auctore. l. fauorabiliores. ff. de regu. iur.

Fallit in 3. casib. vt per Pet. Girard. sing. 11. nu. 10.

Ampliatur & limitatur in 2. casibus per Dec. in d. l. videas Dyn. in c. cum sunt. de reg. iur. Don. a Fina.

In sententiando magis fatetur reo, quam auctori. gl. in c. cum ad sedem. de restit. spol. gl. in c. cum sint partium. & cap. contra reum. de reg. iur. doct. commu. in l. de die. ff. qui satisfd. cog.

Fallit in 3. casibus. vt per Rimi. in l. de die. ff. qui satisfd. cog. num. primo.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. versic. capio vltimum memb. vbi Soc. limitat in 2. casib. Don. a Fina.

Circa autem materia causa pariter fauetur auctori, & reo. docto. commu. in d. l. de die. fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 2. versic. capio secundum membrum. Don. a Fina.

Reo in decisoriis magis fauet quam auctori. l. Arianus. ff. de actionib. & obl. l. fauorabiliores. ff. de regu. iur. idem ergo videtur in probationibus a quibus decisio causæ dependet, quia auctore non probante reus absolvitur. l. qui accusare. C. de ede. l. lege Iunia Petronia. quæ est 24. ff. de manumiss. vbi quod dicitur de sententia pariter habet locum in testib. & probationibus. Nam probationes respiciunt decisionem causæ. Bald. in l. cum magistratus. nu. 6. C. quando prouocare non est necesse. Alex. in l. de die. nu. 1. & 2. Ias. nu. 3. ver. & in omnibus causis, in quibus præfertur quis in sententia, similiter præfertur in probationib. ff. qui satisfd. cog. Phil. Dec. in l. non est nouum. nu. 2. vers. sed animaduertendum est. C. de edend. & in d. l. fauorabiliores. nu. 5. & hanc communem scriptionem sententiam esse testatur ibid. nu. 5. Hiero. Cag. Licet Ias. in d. l. non est nouum. vers. ista nihil valet, contrariam sententiam tanquam communem amplectatur. Kirchouius.

Reus debendi num & quando teneatur instrumenta sua auctori edere, vel fisco in civili causa: In criminali enim neutiquam tenetur.

C A P. III.

Reus non tenetur edere auctori. l. 1. C. de eden. l. qui accusare C. eo.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in multis per Purp. in d. l. 1. num. 4.

Fallit in 3. casib. vt per Baptista Villa. concl. 16. in littera E.

Fallit in 5. casib. vt per Alex. in d. l. 1. nu. 8.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. in l. & quæ a Dino. C. de edend.

Fallit in 18. casib. secundum Alex. in l. ea quæ. C. de ede. n. 6.

Fallit vt per Purp. in d. l. ea quæ. nu. 6.

Fallit in multis casib. vt per Cor. in d. l. 1. C. de edend. num. 1. & sequen. Don. a Fina.

Reus non tenetur regulariter, edere instrumenta ad fundandam intentionem auctoris l. 1. & fi. C. de eden. Fel. amplè in c. in 4. col. cum seq. de prob. Alex. in 1. vol. conf. §. 8. Vezi.

Quid in mercatoribus an teneatur edere librum rationum Fel. vbi supra in 5. 6. & 7. col. q. sic.

Limitat quando ex statuto. vel consue. probant, alias secus videat in verbo mercator. Idem.

Sua instrumenta reus auctori non cogitur edere ad intentionem eius fundandam ita Bar. & omnes alij vnanimiter, & concorditer in l. 1. C. de eden. vbi Ripa. nu. 5. & Cagno. nu. 24. cum aliis seq. vbi hoc non nihil exornat, & probat aliquibus ratio-

nib. accuratissime quidem. & Dec. in c. ex epistolæ. nu. 47. cum aliis seq. de prob. vbi ponit pro cõ regula cum complurib. ampliatio. & limitatio. & Claud. de Seifel. et in l. fi. C. de eden. Sed isthæ regula non vendicaret primo locum in causa dotis, alimenterum, matrimonij, ppiæ causæ libertatis, & similiu: in quibus nempe reus edere tenetur ad intentionem auctoris fundandam: vt per Abb. in d. c. ex epistolæ, aliosque communiter variis in locis iuris nostri, quos numerat Alex. in d. l. 1. in 3. fallen. & Dec. in d. c. ex epistolæ. nu. 74. vbi mentionem facit aperte de ista communi, & Ias. etiam; & alij, præsertimque Rip. sub. nu. 13. & seq. in d. l. 1.

Secundo itidem claudicat eadem regula in ecclesia, cui edendum est a reo pro eius intentione probanda: ex eo quod fisco æquiparatur. l. fi. C. de sacrosan. eccl. & not. Dec. post. Bal. Abb. ceterosque communiter in d. c. ex epistolæ. nu. 66. & Ripa in l. 1. nu. 13. vbi meminit de præsentī cõmuni opinione: licet inutiliter equidem videatur contrariā partē sustinere, & tueri.

Tertio loco restringitur etiam assignata regula non sortiri locum, quando iudex vellet ex officio reum cogere ad edendū auctori: si quidem ex causa. potest. vt firmat Rota decis. 218. in nouis, Cagnol. in d. l. 1. n. 29. & ibi Rip. quoque; sub nu. 6. cum aliis seq. Inno. in d. c. ex epistolæ. dummodo actor iuret se non petere hoc a iudice animo calumniandi. cum quo sentit ibi Dec. nu. 136. post alios communiter & dummodo actor allegans causam in præsentī casu subesse, eam probet, seu assignet. ita Cagno. in d. l. 1. sub nu. 29. & seq. vbi Bolog. nu. 20. & seq. & num. 36. cum aliis sequen. & Ripa num. 6. cum ceteris seq. causas ipsas ponit sigillatim, ex quibus reus teneatur edere auctori ad fundandam eius intentionem.

Et consequenter concludo ex allegatis etiam reum per iudicem ex officio ad exhibendum iura compelli posse, dummodo sint propria, vel communia; vel facientia ad causam: vt voluit Caput A quen. decis. 180. lib. 1. Viui. opi. 836.

Reus auctori ex causa, quando iudex ex officio eum ad agendum cogere vellet; edere instrumenta tenebitur. domini de Rot. in decis. 213. incip. licet pars actrix in rubr. de fide instr. in nouis. Inn. & Ant. de But. in c. iuxta, de proba consulendo scribit Lud. Rom. in consi. 398. incip. vt clarior resulter decis. nu. 4. Alex. de Imo. in l. fi. nu. 22. ver. 16. fallit. C. de edend. Deci. in d. c. l. 1. nu. 3. Ias. ver. in d. l. fi. n. 3. limita etiã Hippol. de Marf. in l. de minore. §. tormental. nu. 33. ff. de quæst. Licet Pan. & alij de hac decis. dubitent in d. c. 1. nu. 23. vers. sed nūquid iudex ex officio. fmo Francide Acolt. Aretin d. l. fi. nu. 3. & Bar. Soty. in l. qui accusare. nu. 5. in fin. C. de eden. Tamen hanc communem scriptionem opinionem esse referunt to. Franc. Purpurat. in d. l. fi. nu. 39. ver. 13. fallit. & Mart. Mantua. in d. c. 1. nu. 40. vers. 5. limitatur extra, de probat Kirchouius.

Reus auctori ad fundandam replicationem eius instrumenta edere tenetur. Bar. in l. fi. nu. 2. ver. 3. q. reus edat. C. de eden. Quoniam sicut actor edere tenetur reo ad fundandam exceptionem, ita æquum est in replicatione auctoris. vt idem faciat reus ipse, cum replicatio nihil aliud sit, quam quædam exceptio exceptionis. l. 2. ff. de excep. doct. in ca. 2. extr. eo. Licet multi alij doct. referente Alex. de Imo. in d. l. fi. nu. 25. ver. sed Azo. cõtrariam sententiã approbauerint moti potissimū, quia replicatio est eiusdē naturæ cuius est actio. l. quæ sitū §. fi. & ibi not. ff. de pech. l. si pactum cum glo. C. de excep. sed Bart. sententiã cõiter approbatam, eamque cõmunem doct. opi. esse annotat Phil. Dec. in d. c. l. nu. 34. ver. 7. fallit & nu. 39. ver. & ex rationibus. Marc. Man. nu. 30. vbi ipse tamen Azo. ver. sententiã sequitur. & ante eos Bal. ibid. nu. 12. ver. communis opin. est, q. debeat fieri editio. quia replicatio est exceptionis exceptio, & auctor in replicando est quodammodo reus. Kirchouius.

Reus tenetur edere fisco. l. 2. §. diuus Pius. ff. de iure fisci. l. nec quisque. ff. de edendo.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur a Iaso. in l. nec quicquam ff. de edendo.

Fallit in 4. casib. vt per Io. Bologn. in l. fi. C. de eden. num. 37 sed acta criminalia non debent edi fisco ab eo de cuius crimine agitur.

Fallit in 2. casib. vt per Petr. Duen. reg. 4. videas Bartand. in praxi. cri. reg. 11. Don. a fin.

Reus in causa civili fisco instrumenta edere tenetur, etiam ad eius intentionem fundandā. Et hanc communem concludo. esse inquit Dec. in l. is apud quem. nu. 40. & in l. fi. nu. 12. C. de eden. refert quoque Hier. de Monte. in tra. de fi. regen. ca. 82. nu. 4. Quam sententiã latius declarat. Dec. in c. 1. nu. 13. ver. 1. de proba. vt non habeat locum in fisco agente, vbi ex speciali priuilegio reus propria instrumenta edere tenetur. l. ne quisquam. alias, senatus censuit. vbi Bar. & alij de edend. & nouissime Mantua. in c. 1. nu. 32. Kirchouius.

Edere autem

Edere autē reus iura, & instrumenta in causis criminalibus, nec fisco tenetur. commune ait Dec. in l. 2. nu. 41. C. de edē. seu causa sit capitalis seu pecuniaria, vt frequenter placitum testantur Rip. & Bos. quos laudat Iul. Clar. in prac. §. ult. q. 27. vers. sed hic incidenter. In causis autem civilibus generaliter, ac regulariter edere instrumenta reus actori ad suā intentionis instructionem non cogitur. commune dicit Rip. in l. 1. nu. 11. & in leg. is apud quem. num. 32. C. de eden. Excipe pisi vel pius, facervē locus aliquis agat, vel quivis alius matrimonij causam tractet, communia facit idem Rip. in illa leg. 1. nu. 13. Excipe iterum nisi reus vel mercator sit, vel eius conditionis, homo, qui rationū librū necessariū cōfecerit, conficiatvē, vt receptum scribit Ias. in l. 1. nu. 55. C. de eden. Excipe tertio, nisi de vsuris, vel causa vsurās respiciente contra vsurarios agatur. commune ait Dec. in cap. ex epistolā. num. 101. cum sequē. de probat. Actor vero instrumenta, & rationes reo cogitur edere ad fidem suis exceptionibus faciendam. vt cōmunē ponit Ias. in l. 1. & quā a diuo. num. 1. C. de eden. Intellige porro, ac perpetuo memineris quōd hāc instrumentorum editio fit iudicis officio, non actionis iure. vt frequens dogma enūciat Rip. in allegat. l. 1. nu. 20. C. de eden. & quōd edere eam duntaxat instrumenti, testamenti, statuti, alteriusve cuiuspiam scripturæ partem quid cogi potest, quā ad causam ac ius petentis faciat, non vero integrum instrumentum, testamentum vel aliud scripturæ genus. vt cum Boer. q. 352. atq; aliis commune ponit Franc. Turza. opi. 123. Suarez. & P. Fichard.

Miscellanea de reis debendi vel credendi.

C A P V T IIII.

Reus conuentus non dicitur liti se offerre, nisi interrogatus respondeat se possidere. Quia litem contestando per negationē videtur. negare quicquid in libello narratur idēst agentem esse hāredem & se possessorem. glo. in l. is quise obtulit §. possideret. ff. de rei vend. Ita egregie declarant Barto. ibidem inquiring Non dici quem se offerre defensionī rei, licet litiget, nisi interrogatus respondeat se possidere. Bald. in l. cogi possessorum. num. 13. vers. vltius quāritur. C. de petit. hāred. Pan. in c. examinata. nu. 11. vers. vltimo induco. extra. de iud. & Fel. in c. aduersario tuo. num. 3. vers. dum subdit Abb. extra. de excep. Quam sententiam communiter approbatam esse dicunt Bart. Soc. in l. si a te. §. si quis. nu. 5. ff. de except. rei iud. & Rol. à Valle. in consi. 56. nu. 1. in 2. To. consi. Kirchouius.

Reus si negaret se possidere, quando tractaretur de ipsius incommodo, licet probaretur eum prius possedisse, non tamē prāsumeretur hodie possidere, adeo vt possit condemnari ad restitutionem veræ possessionis. secun. glo. & doct. in l. siue possidetis. C. de prob. & in l. non ignorabit. C. ad exhib. Et hanc sententiam communem, & omnium docto. conclusionem esse scribit consulendo Alexand. de Imol. in consi. 137. nu. 20. vers. sed licet probatum. in 2. lib. consi. sed de huius doctrinæ & conclusionis veritate, & limitationibus eiusdem videantur ea quæ annotata sunt ab Alcia. in tract. de præsumpt. in 2. regu. prin. præsumpt. 21. Kirchouius.

Reus conuentus actione rei vendicationis si post litē contestatam per eum steterit, vt non possit rem petitam restituere, dicitur dolo facere, & tenetur ac si rem petitam posset restituere, prout tempore litis contesta. l. qui petitorio. ff. de rei vend. & ibi Barto. & Alexand. consi. 12. in 7. volum. 1. quod Celsus in princ. & ibi doct. ff. de excep. Fel. in c. aduersario. de excep. nu. 2. per l. qua dote. & l. semper. de reg. iur. Ias. in §. omniū. nu. 73. de actio. Vezin.

Reus dicitur necessarius ille ad quē expresse dirigitur actio, vel specialiter vocatur ad iudicium. Felyn in capitu. cum inter priorem. de exceptio. vbi limitat in tribus casibus. colum. 7. Don. à Fina.

Per satisfationem de iudicio fisci, quam ex necessitate prāstat reus, seu per alium actum quem facit ex necessitate & iussu iudicis, puta, quia soluit sportulas, non videtur in iudicem consentire, vel inducitur prorogatio. secundum Innoce. quem sequitur Felyn. in capitu. inter monasterium. extr. de re iud. & ibi Bald. in prima. colum. Arch. 4. quæstio. 4. in capitu. nullus. Ang. in l. sed si suscepit. ff. de iudi. Bart. in l. si conuenerit. ff. de iurisd. omn. iud. Bald. in l. 2. C. de bon. auto. iudic. possid. & in authen. offeratur. C. de lit. contesta. vbi est casus ad hoc. Balb. decis. 90.

Reus opponens se in iudicio, cum clausula, quod per actus, quos facit, non videatur prorogare iurisdictionem, non intel-

ligitur prorogare iurisdictionem. Ioan. de Ripa. in capitu. cum M. nu. 99. de consi. commun. dicit. Et vide in verbo protesta-

tio. num. 277. Villal.

Reus licet absoluat ab instantia iudicij, tamen debet pronuncari super iure actoris. Fel. in cap. examinata. de iudi. col. 1. vbi limitat in 2. Don. à Fina.

Reus in exceptione est actor. quod intellige, quantum ad onus probandi. sicut enim actor probat intentionem suam, ita reus suam exceptionem. l. 1. ff. de exceptio. & in l. exceptionib. ff. de proba. Bellon.

Reus conuentus opponens exceptionem solutionis, vel pacti de non petendo, vel excipiens conditionaliter, non per hoc videtur fateri debitum præcessisse. gl. doct. in l. Iulianus verum debitorem. ff. de cond. indeb.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 15. Don. à Fina.

Si reus vel debitor sit absolutus eo quod non sit debitor, tunc non potest actor probare debitum, & venire contra sententiam. Bart. in d. l. Iulianus.

Fallit in 3. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 21. Don. à Fin.

Reus si in termino comparuit, & licentiatus a iudice recessit, non est contumax. docto. in l. qui ante calendas. ff. de verbor. obligat.

Fallit in 2. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 5. Don. à Fin.

Si reus citatus comparuit in primo, & secundo termino dilationis, actor non, sed postea non comparuit in tertio termino eiusdem dilationis, vbi actor comparuit, tamen reus non dicitur esse contumax, sed bene ipse actor. hanc conclu. cum 4. limit. ponit Ias. in d. l. qui ante. num. 6. ff. de verbo. obligatio. Don. à Fina.

Reus si actor est contumax, & nihil probat, absoluitur diffinitive, quando tempus est assignatum ad probandum, si autem nullum tempus est assignatum, absoluitur ab instantia. Ias. in l. properandum. §. etsi quidem. num. 15. C. de iudi. communem dicit. B. Villalob.

Amplia istam communem in tantum esse veram, quod absolutus reus, quia actor non probauit, amplius de delicto illo non potest accusari, nec per actorem, nec per alium. Couar. in resolu. capit. 1. lib. 1. num. 8. communem dicit. ex doct. in l. qui de crimine. C. de accus. Idem.

Reo non debet dari terminus ad respondendum super facto proprio, etiam si petat tempus deliberandi. com. dicit August. ad Ang. de malefic. in vers. comparuerunt. num. 6. vt illum refert pract. Conrad. num. 2. Et licet Alex. in l. 1. nu. 6. de edend. dicat cōtrariam communem esse tamen prior illa seruatur de consuetudine. vt testatur Sal. in auth. offeratur. num. 6. C. de litē conte. Cast. ibid. nu. 5. & 11. vt refert pract. Conrad. nu. 5. Amer. de syndic. num. 184. Clar. d. q. 45. vers. sed hic quæro. P. Fichard. & Bonac. & E. Suarez.

Reus tenetur subministrare expensas litis actori, petenti vniuersam hereditatem vel eius partem. l. si instituta. ff. de inof. testam. l. fin. vers. si aliqua alia facultas esse non poterit. C. de ord. cognit. Et hanc communem docto. sententiam esse scribant Didac. in capitu. 6. num. 6. pract. quæst. tom. 1. Io. Capha. in consi. 127. num. 10. in lib. 1. vbi ipse plures docto. autoritates adducit. Licet Boer. referat se non vidisse id seruari. in consi. 303. in 2. par. decis. tamen priorem sententiam communem calculo approbatam esse satis liquet ex scriptis Guidonis Papæ. decis. 561. in suis decis. Gratianop. d. And. Alcia. præsumpt. 9. in reg. 3. in tract. de præsump. Aymon. Crauet. in consi. 164. in 1. part. consi. Kirchouius.

Reus debet in expensis condemnari, si succumbat, etiam si sententia sit interlocutoria. Ias. in l. properandum. §. siue autem nu. 19. commu. dicit.

Fallit, nisi iustam habuit causam litigandi. Hiero. Cagn. in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. nu. 25. com. dicit.

Concor. cum l. 7. tit. 22. par. 3. per quam declaratur l. 39. tit. 2. & l. 8. tit. 3. par. ea. & l. 6. tit. 13. lib. 2. For. ll. & vide quæ habes in vers. iudex. Idem.

Reus iustis de causis litigans non condemnatur in expensis, vt frequenter placitum inquit Cagn. in l. qui in ius. num. 25. ff. de regu. iuris. & vide quæ superius obseruo. vers. expensæ E Suarez.

Expensæ rei, qui absolutus est ab instantia propter absentiam actoris, sunt deducendæ de expensis actoris sententiæ definitiue. Ias. in l. properandum. §. etsi quidem. num. 21. C. de iudic. communem dicit. B. Villal.

Com. V. l. Opin.

DE CONDICTIONE INDEBITI, ob turpem causam.

TITVLVS XII.

Indebitè solutum an, & quando, & per quos repeti queat, indebiti condictione: Et num ei renunciarì possit.

C A P. I.

Indebitum solutum repeti potest. l. 1. ff. de cond. indeb. fallit vt per Aluif. de Alb. sing. 134. & si est minor restituitur. vide distinctionem positam per Cor. in l. indebito. C. si aduer. sol. fallit regula vt per Corn. in l. 1. ff. si cert. pet. Don. a Fina.

Pro indebito soluto indebiti tantum conditio datur. fallit in multis casib. vt per Vigel. vbi supra c. 8. fol. 296.

Indebiti conditio competit, si alius quam qui debet, soluit. l. 19. §. 1. ff. de conditio. indebi. fallit in 5. casib. vt per Vigel. in com. 7. anni. c. 7. causa 8. lib. 49. ff. fol. 304. Don. a Fina.

Si bis idem debitum fuerit solutum, quod posteriori loco solutum est, tanquam indebitum est condicendum. l. 26. in prin. ff. de condit. indeb. fallit in 2. casib. vt per Vigel. vbi supra regu. 8. fol. 294. Don. a Fina.

Si plus quam debetur solutum sit, conditio indebiti competit. l. 19. §. 1. ff. de cond. indebi.

Fallit in 3. casib. vt per Vigel. in commen. vbi supra. causa 15. fol. 308. Idem.

Si plus debito solutum sit, non totum condicatur, sed id quod amplius solutum est. l. 26. §. item Marcellus. ff. de cond. indebi.

Fallit in 2. casibus. vt per Vigel. vbi supra. questio. 5. regu. 2. fol. 291. Don. a Fina.

Indebiti repetitio datur si alij quam cui debetur solutum est. l. 65. §. 1. ff. de cond. indeb.

Fallit in 5. casibus vt per Vigel. vbi supra cau. 11. fol. 305.

Si ante diem debiti venientem solutio facta sit, conditio indebiti competit. l. 16. ff. de cond. indebi. fallit in 5. casibus vt per Vigel. vbi supra causa 18. fol. 309. Idem.

Tutus exceptione fauorabili, quocunque errore soluens, repetit. l. qui exceptionem. ff. de condictione indebiti.

Fallit in 36. casibus vt per Vigel. in commento 7. anni. capi. 8. lib. 49. ff. ca. 8. fol. 310.

Fallit vt per Ias. in d. l. qui exceptionem. nu. 2. Idem.

Solutio partis stipulationis iuxta l. 2. §. & harum. ff. de verb. obligat. repetitur condictione indebiti. Alcia. d. l. nu. 52. com. dicit. Vezinus.

Soluens ignoranter, non obstante renunciatione, potest intentare condictionem indebiti. prout determinat Barto. in l. 1. §. idem quasi. ff. de condit. indebi. Nam cum ipse crederet, se verum debitorem putabat sibi etiam non competere condictionem indebiti, & ideo quo errore ductus soluit, eodem errore tali condictioni renunciauit, non renunciaturus verosimiliter, si sciisset illam sibi competere, cum nemo praesumitur vel le iactare suum. l. cum de indebito. ff. de prob. Non ergo valet dicta renunctio, nisi a sciente fiat. l. Campanus. ff. de ope. liber. Et licet plerique teneant contra Barto. tamen opi. Bar. defendit ibi Ias. dicens, quod sit magis communiter recepta, eaque pluribus rationib. comprobatur, vt per eum. & hanc opi. refert. & sequitur Soc. Iun. in consi. 20. nu. 28. in fi. vol. 4. cum concordantibus ibidem per eum. E. Muscul.

Error soluti repetitionem non impedit antidotalis, vt doctores fantur, vel remunerandi obligatio. vt commune aiunt Ias. in lex hoc iure. num. 74. ff. de iustit. & iur. & in l. 1. num. 12. ff. de condit. indebi. Dec. in capit. ad nostram. de probatio. insignis Pinellus in l. 1. par. 3. C. de bon. maternis. Et si contrarium perperam moliantur Fortun. in l. 1. §. ius naturale. nu. 65. cum sequen. ff. de iustit. & iure. Zas. lib. 1. respon. 63. num. 22. Did. a Couar. in c. cum in offic. nu. 10. de testa. cuius argumentis alibi diligenter satisfacimus. E. Suarez.

Creditore succedente debitori confunditur actio hypothecaria l. debitori. C. de pact. Io. Cora. in l. frater a fratre. nu. 20. ff. de cond. indebi. com. dicit. Villal. & Vezin.

Fallit in 10. casibus. vt per Vigel. in commen. 2. anni. cap. 20. & in commento 7. anni. c. 18. num. 2. ponit 9. limitat. Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 4. per Purpu. in d. l. debitori. num. 11. & sequen.

Fallit in multis casib. quos not. Francisc. Curt. in d. l. debitori. numero. 2.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. vbi Alex. ampliat in vno casu, & limitat in 4.

Fallit in 2. casib. per Ias. in l. frater a fratre. ff. de condit. indebi. Ampliatur in 5. casib. & limitatur in 4. a Per. Duen. reg. 18.

Fallit in multis casibus vt per Dec. in d. l. debitori. vbi etiam Soc. limitat in 3. casibus nu. 3. Don. a Fina.

Donatione in solutum facta a iudice pro maiori summa quam sit ipsum debitum, talis datio in solutum in totum vitatur, quod procedit etiam si in aliquo minimo non sit debitum. l. si non sortem. §. si centum. ff. de cond. indebi. & ibi Bar. & Ias. nu. 20. & Ias. in l. si is ad quem. nu. 17. ff. de acq. har. Idem.

Debitum ciuile tantum quocunque errore soluitur, semper repetitur vt in obligatione literarum confessiones mutuae sub spe futurae numerationis, ex qua nascitur ante biennium sola ciuilis obligatio. Alexand. num. 30. & alij recentiores in l. 1. ff. de conditio. indebi. Ias. in l. cum quis. num. 5. C. de iuris & facti igno. com. dicit. B. Villal.

Benemerita soluto per errorem repetendo non sunt impedimento, vt receptum asseuerant Ias. in lex hoc iure. num. 74. de iust. & iure. & in l. 1. num. 12. ff. de condit. indebi. Dec. in c. ad nostram. de probat. Did. a Couar. in capit. cum in officiis. num. 10. de testa. & vir non penitendae autoritatis Arius Pinellus in l. 1. part. 3. ver. probatur. 4. & versic. infertur 24. C. de bonis mater. E. Suarez.

Tantum restitui debet quanti valuit res indebi. soluta.

Fallit in 3. casib. per Vigel. vbi supra q. 5. reg. 5. fol. 292.

Solutum nomine poenae tanquam indebitum repeti non potest. l. quod a quocunque. ff. de reg. iur.

Fallit vt per Dec. in d. l. Idem.

Debitor alternatiuus si vtrunque per errorem soluerit, vno perempto, quod superest, non repetit. l. cum is qui. ff. de conditio. indebi.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. cum is. nu. 3. Idem.

Tutus exceptione odiosa, si soluat, non repetit. d. l. qui exceptionem.

Fallit in 3. casib. quos not. Ias. in d. l. nu. 1. ver. extra gl. Idem.

Qui soluit scienter indebitum falso procuratori, ab eo non repetit, quia censetur donare. l. cuius per errorem. ff. de reg. iur.

Fallit in 4. casibus quos not. Ias. in l. si procuratori falso. ff. de cond. causa dat. num. 4.

Fallit in 4. casib. vt per Alex. in d. l. nu. 8. Idem.

Renunciatio specialiter condictioni indebiti, sine causa & omni legum auxilio, non tamen propterea impeditur solutum per errorem repetere, quia promissio, vel renunciatio erronea non praedicitur. est magis co. opi. cum Bar. secun. Ias. in l. fina. §. item questum. per illum text. ff. de conditio. indebi. M. Charian.

Qui nam & quando turpitudinem suam allegantes, audiuntur, & repetunt.

C A P. II.

Turpitudinem propriam allegans in his quae concernunt peccatum, & sic animae periculum auditur, per ea quae habentur in capitu. tertio loco. de praesumpt. & cap. ex tenore. & ibidem per glo. de concess. praeb. & in cap. lator. c. consanguinei. de re iudi. glo. in capit. inter dilectos. de donat. quod communiter teneri asserit Bened. Cap. regula. 23. num. 2. idem obtinet si quis alleget turpitudinem suam in his quae concernunt fauorem ecclesiarum, quia tunc allegans eandem auditur. iuxta. ca. cum super. de confess. unde Neratius. & l. sequen. ff. ad l. Aquil. & c. si quis presbyterorum. de reb. eccl. non alie. 35. questio. 9. capit. quod quis commisit. glo. in d. capit. inter dilectos. & ita communiter teneri ibidem num. 3. affirmat idem Bened. Cap. Quod tamen vtroque secus habet, si quis ad proprium modum contra alium principaliter agendo, & ius agendi fundando super turpitudine, id tentaret: quo casu allegans suam ipsius turpitudinem non audietur. d. c. inter dilectos. & d. c. ex tenore. & per totum tit. ff. & C. de cond. ob tur. cau. d. Ant. in c. cum super. de concess. praeb. Barto. in l. iur. iurandum. §. si ff. de iure iur. cum quibus ceteros doct. communiter transire testatur ibid. nu. 4. idem Bened. Capra.

Meretrix an possit petere quod sibi promissum est. Bart. in l. 3. ff. de condit. ob turpem causam. Ias. in l. generaliter. de verbor. oblig. Vezinus.

DE RESCINDENDA VENDITIONE.

TITVLVS XIII.

Rescissionem contractus petenti parti quid incumbar. Contractus nominati an & quando rescindantur? & quid de contractibus venditionis, in quo quis ultra dimidium iusti pretij deceptus laeditur. Quare ita laesus dicatur quantum iustum rei pretium extimetur; & cui remedium l. 2. C. de rescinden. venditio. & quando competat, latissime.

CAPVT VNICVM.

Contractus si ab alterutra parte aut rescindi, aut nullus dici potest, integrum, & liberum est parti alteri petere ab illa. num contractui velit stare, nec ne? commune aio ex lasin §. actionum. num. 42. Insti. de actio. & in transactioe finita. ad fin. C. de transact. Anto. Gomez. de contract. c. 2. nu. 21. non tamen id in pupillo procedet, vt nec facta declaratio restitutionem illius in integrum impedit. commune dicit Pinelus meus, & doctor, & alter parens in l. 1. par. 3. nu. 35. 36. C. de bon. mater. E. Suarez. Rescindi petens aliquem contractum: debet precium restituere. auth. qui res iam dictas. C. de sacros. eccles. l. 1. C. si seru. ext. l. 2. C. de fur. l. bonafides. ff. de act. emp. §. si. titu. de iis qui feud. dar. pos. vbi Bal. c. 1. §. 1. vbi glo. tit. per quos fiat inuest. vbi limitatur, quando emptor est bonafidei. simile in l. ait prator. §. si. ff. de mino. vbi restituit & restituitur. & l. quod si minor. §. Scauola. eo. tit. Quibus adde not. per doct. in l. si cum militari. C. de rest. milit. & dic. quod rescissoria primo competit, si proponatur restitutio in integrum. l. in causa. la. 1. §. interdum. ff. de minor. l. necnon. §. penul. & si. ff. ex quibus caus. maior. vbi glo. Bonacoss.

Contractus nominati non rescinduntur propter causam non subsecutam, nec ex non implemento ex parte alterius ex partibus contrahentibus. Ita condicione. C. de rescind. vendi. Corn. consi. 25. in 2. vol. non enim reuocatur contractus nominatus propter non obseruantiam: sed tunc ad implementum agendum est l. si. ff. de condi. ob causam. Corn. consi. 102. nu. 22. in 2. volum. sed nec ex penitentia reuocatur contractus nominatus. vt ibi per Corn. & consi. 121. 1. vol. & ibi inquit, quod contra non obseruantem pacta seu contractum agi possit ad obseruantiam contractus, seu ad interesse: vnde ibi infert, qd contractus societatis non debet rescindi, quamuis alter ex sociis non impleuerit contractum ex sua parte, cum ad id possit cogi. Verum contra agentem ex contractu poterit opponi, quod agens non obseruauerit contractum ex sua parte. Ita Corneus ibi, & sic in contractibus nominatis cessat condicio ob causam, sed causa non secuta agitur actione ex eo contractu ad pacti obseruantiam. Corn. con. 208. in 1. vol. num. 2. Eman. Suarez.

Contractus nominatus ob impedimentum non subsequutum, tum demum rescinditur, cum id, cuius expletio defecit, contractui causam dedit. commune interpretum placitum attestantur Alex. nu. 8. laso. in l. ult. ff. de condi. ob caus. Alex. in l. petens. nu. 13. & ibi plenius Cur. num. 27. C. de pact. latissime Arius Pin. in 2. par. rub. c. 2. nu. 19. C. de rescind. vend. quib. adde Corn. consi. 101. & consi. 121. nu. 2. lib. 1. & consi. 102. num. 21. lib. 2. Bal. Nouel. de dote. 6. par. prius. 50. Soc. consi. 26. lib. 4. Matth. de afflic. decis. 280. E. Suarez.

Contractus venditionis in quo quis ultra dimidium iusti precij decipitur, vtrunque circa precium naturaliter liceat contrahentibus se decipere. l. item si precio. §. quemadmodum. ff. locati, etiam si in vno nummo ultra dimidium iusti precij deceptus vel restituito precio, vel ad supplementum iusti precij, arbitrio decepti ex contractu illo agitur. l. 2. C. de resc. vend. & ibidem gloss. cum qua ibidem communiter resident Bar. Bal. Salyc. Ang. communiter Doctor. contra Petrum & Cy. refert Bened. Capr. regul. 87. numero 62. idque obtinet in omnibus contractibus bonae fidei. & ita communiter teneri ex Bartol. & aliis ibidem num. 73. 74. 75. refert. Bened. Capra; vide infra remedium.

Venditio ultra dimidium iusti pretij facta non valet. l. 2. C. de rescind. venditio. vbi Doctor. Bal. consi. 108 & 386. volum. 1. S. Bernardinus protector noster, in sermonibus suis de Euan-

gelio aeterno. in sermon. 35. artic. 1. sub capit. 2. & Corn. consi. 56. consiluit 66. circa. & 201. visis. vol. tertio: & consi. 284. copiose. volum. 4.

Sed hoc non procederet, quando venditio facta esset ad publicum incantum, & sic ad subhastationem. secundum Angel. in l. 1. Cod. de praescriptio. 30. anno. & in repet. l. sciendum, colum. 6. ff. de verborum obligatio. & Afflictum in tractatu de iure protomiseos. in §. 2. sub nume. 19. fol. par. 47. & Angel. consi. 142. Tutor pupilli. qui ad restitutionem dotis maternae tenebatur. in fin. vbi consiluit in notabili casu. qd si tutor vendidisset bona stabilia pupilli necessitate urgente: & interuenientibus publicis subhastationibus, secundum formam iuris, ac iudicis etiam decreto, plus offerenti: tunc equidem si reperirentur dicta bona plus valere, quam vendita essent, tutor illud plus, quod valebant ipsa bona subhastata, compelli non posset ad refarciendum de suo.

In contrariam vero partem, videlicet quod remedium d. l. 2. habeat etiam locum in re vendita ad subhastationem, inelinauerunt Bartol. in d. l. 1. C. de praescriptio. triginta anno. Roma. & ceteri omnes in l. si quis cum aliter ff. de verb. obligatio. Socy. in tracta. fallen. in regul. 436. incip. Venditio ultra dimidium. num. 3. Marfil. in rep. l. fin. num. 47. ff. de iurisd. omni. iud. & istorum opinionem fatentur esse magis communem. Alex. consi. 117. circa si. volum. 7. Crauet consi. 29. numero 4. & Modet. in d. l. 2. & Franc. Turzanus in suis Opinionibus communibus. Opin. 152. quamuis.

Fallitque regula praemissa in altero casu radito per S. Bernardinum in d. serm. 35. artic. 1. cap. 2. post princip. & in vnde cim aliis casib. quos eleganter proposuit Soci. in d. regu. 436. per totam. Viuius opi. 1017.

Vendens rem valentem decem pro quatuor, deceptus censetur ultra dimidium iusti pretij in vno tantum nummo: & ob excessum vnius nummi ultra dimidium praedictam, sibi totum ac integrum iustum pretium supplendum foret: secundum Glo. in ver. Dimidium. Abba. in 2. nota. & ceteros in cap. cum causa. extr. de emptio. & venditio. Bald. q. 12. Salycet. colum. 1. Paul. Castr. nu. 2. & seq. & Cagnolus, nu. 137. in l. 2. C. de rescind. vend. Anchar. in repet. c. canonum statuta. colum. fin. de constit. Capol. in tract. de simulatione contractuum. nu. 28. & seq. & Sanctum Bernardinum Protectorem nostrum in sermone de Evangelio aeterno in sermon. 34. artic. 2. sub cap. 1. & sermo. 35. arti. 1. cap. 2. Abbas Ant. Burg. & August. Beroum sub nu. 16. in cap. cum dilecti. de empt. & vendit. vbi perhibet istorum opinionem communem esse idemque fatetur Tiraq. in tract. de iud. in reb. exiguis ferendo. in 50. limit. cui inhaeret quoque Ioachimus in obserua. 73. centuria 4. vbi testatur ita pluries in Camera Imperiali iudicatum fuisse.

Quod voluit Cagnolus etiam in d. l. 2. vbi num. 54. & 137. ampliat procedere similiter in emptore decepto ultra dimidium iusti pretij, cui competit quoque remedium. d. l. 2. & affirmat istam esse communem opinionem, & sequitur quoque S. Bernardinus in d. sermo. 34. artic. 2. sub cap. 1. in quo casu inquam, traditur exemplum per Docto. verbi gratia, quod valet res empti decem, & emptor soluit sexdecim, quo casu ipse emptor deceptus est in sex, quae sunt plusquam pars dimidia, quae est quinque ideoque potest agere ad recuperandum pretij, quod plus dimidia iusti pretij dederat, vt supra ostendimus ex opinione communi: quia ultra dimidium iusti pretij deceptus est. Viuius opi. 1015.

Laesus ultra iusti pretij dimidium is emptor dicetur, qui re decem nummos valentem pro decem ac sex emerit, vel aliquid amplius erogauerit. At venditor tunc ultra dimidium iusti pretij existimabitur, cum rem illius valoris atque indicatio nis pro quatuor nummis, vel minoris eam vendiderit, commune ponunt Fabia. de empt. & vend. q. 8. Anton. Gomez. de contract. c. 2. nu. 22. Arius Pinel. omnino hanc in rem videntus ad l. 2. C. de rescind. vend. E. Suarez.

Laesus ultra iusti pretij dimidium remedio l. 2. C. de rescind. vendi. contra ipsum laesorem vti debet, tametsi ille rem prius in alium alienauerit. Contra tertium etenim possessorem non aliter nec alias actionem ullam habebit, quam si tertius ille, vel rem ex aliqua lucrosa causa consequutus fuerit vel pretio ultra iusti dimidium viliori comparauerit, & laesor soluendo non sit. Quippe quia si aut laesor soluendo sit, quamvis tertius rem donatione nactus proponitur, laeso contra ipsum nulla erit actio, aut si soluendo quidem laesor non sit, sed tertius ex titulo aliquo oneroso, & iusto pretio, rem quaesierit, nullus item aditus remedio illius l. 2. patefcet, communia copiose & eleganter in elucubratis commentariis ad eand. l. 2. doctor meus Arius Pinelus 2. part. capit. 2. num. 29. 30. cum seq. E. Suarez.

Commu. V. I. Opinio.

Ultra dimidiam iusti pretii, vbicunque venditor deceptus extet, ex æquitate. l. 2. C. de rescin. vend. secundum Bald. ibi, & cumulatissime Iac. Philip. Port. seu potius Anto. Gabri. in suis conclusio. concl. 36. in princip. lib. 1. & Arius Pinel. in d. l. 2. in 1. 1. par. num. 22. & sequent. & ipsi, & eius hæredi succurritur, vt vel restituito pretio res ei reddatur, vel suppleatur pretium ipsum.

Quia venditio non valet, si venditor extitisset deceptus ultra dimidiam iusti pretij, ita gl. in §. pretium. in ver. diffinierit, in fi. in fit. de empt. & vend.

Imo isthac regula, seu conclusio est adeo in visceribus iuris fundata, & radicata, vt ea procedat, & amplificetur primo sortiri locum etiam in contractu societatis. ita Cagnol. in dicta l. secunda. in tertia quæstio. numero 61. verfic. In contractu societatis.

Secundo ampliatur quoq; vt remedium d. l. 2. locum obtineat similiter in compromisso, etiam quod compromissum ipsum approbassent partes. secundum Dec. consilio 60. col. 3. vbi arguit de compromisso ad transactionem, & Marant. in tractatu. de iudic. in 4. parte distinctio. 14. numero 8. Anton. Gabriel. in d. conclusio. 36. in 1. ampliatur. & Mynsing in singul. obser. cent. 1. obseruat. 33.

Tertio propagat extenditque radices suas eadem regula, vt ea non solum procedat in venditore sed in emptore etiam cum re ipsa militer eadem ratio. vt per Doct. in dicta l. 2. & Abbas in capit. cum causa, & in capit. cum dilecti. de emptio. & venditio.

Quarto amplificatur etiam quod non potest dari cautela in materia. d. l. 2. nec iuramenti nec renunciationis, vt non competat remedium. dicta l. 2. quando sumus in enormi læsione. ita Decius consi. 108. & Maria. Soc. Iun. consi. 98. vol. 2.

Quinto ampliatur similiter istamet regula non tantum procedere in contractu emptionis, & venditionis, verum etiam in omnibus contractibus bonæ fidei, vel bonæ fidei naturam habentibus. vt efficax testimonium est Bartol. in dicta l. 2. numero 5. & Ioan. de Imol. ibi, qui in medium referunt istam esse communem opinionem. & Iaso. quoque in l. si quis cum aliter. num. 18. ff. de verborum obligationi. Bart. in l. 3. C. commu. vtriusque iud. Rom. consi. 423. nu. 2. & Anton. Gabri. in d. conclusio. 36. in 2. ampliatur.

Et ita alias in facti contingentia superioribus annis obtinui in magna Curia Vicariæ, existente tunc causæ commissario D. Scipione Pansa, quæ sententia fuit postmodum confirmata in Sacro Consilio, existente eo tempore ipsius causæ commissario Illustri Domin. Casare Virello, ad fauorem Vniuersitatis oppidi Pratorij Comitatus Aquilæ, contra Baronem eiusdem castri, qui locauerat baiulationem ipsius castri prædictæ Vniuersitati ultra dimidiam iusti, solique affictus. qui quidem contractus locationis, & conductionis, ex allegata, & ostensa læsione, mediantibus ipsis duabus sententiis extitit merito rescissus, & annullatus. Et quoniam petitio præmemorata Vniuersitatis continebat duo capita: vnum equidem, quod rescinderetur conductio quæ durabat per decennium eiusdem baiulationis, & alterum, quod annullaretur etiam altera conductio eiusdem rei similiter per decennium facta quæ transacta re ipsa erat, & penitus completa, in qua itidem constabat de læsione ultra dimidiam. Sed eadem magna Curia Vicariæ omisit tunc secundum caput petitionis, prouidendo, & sententiando solummodo super rescissione primi capitis ipsius conductionis, quæ durabat. vnde adhuc pendet talis lis, & casus omisus, & instatur pro sententiæ promulgatione in huiusmodi casu ad fauorem antedictæ Vniuersitatis. & eo magis cum pro ista parte, & sic pro Vniuersitate ita alias consuluit, & obtinuit coram grauissimis Senatoribus, Arius Pinel. vt ipse refert, contra Dec. consi. 583. in fi. in d. l. 2. in 1. part. c. 3. nu. 18.

Et de hoc mirandum non est. Nam omnes Docto. congesti per Ant. Gabr. in d. conclusio. 36. in 8. ampliatis affirmantes dictam l. 2. locum obtinere in ipsa locatione, loquuntur generaliter, & indistincte, tam in locatione completa, quam non completa.

Cæterum d. l. 2. ita amplificata claudicat primo, quando quis damnatus foret vendere ex vltima voluntate: secundum Bal. in l. Imperator. §. si centum. ff. de leg. 2.

Quod quidem interpretatur necessario, & cum grano salis procedere, si taxauerit certum pretium, alias secus. l. si fideiusor. §. meminisse. ff. de legatis 1. Alex. in d. l. si quis cum aliter, nu. 2. & Socin. in regula 436. limitatione 7.

Secundo limitatur antedicta l. 2. vbicunq; venditio extitisset ad publicum incantum facta. ita Angel. in repet. l. sciendum. ff. de verborum obligatio. quem refert Alexand. in dicta l. si

quis cum aliter. numero 16. Lancelot. Decius in l. fideiusor. §. meminisse. colum. 3. ff. de leg. 3. & Fabian. in tracta. de empt. & vendit. colum. 77.

In contrariam vero partem, videlicet, quod venditio, quando facta sit ad publicum incantum, & sic per subhastationem, sortitur locum præmemorata lex 2. inclinavit merito quidem Bar. in l. 1. C. de præscrip. 30. annorum. Gomez. decis. 65. lib. 1. & Rom. in d. l. si quis cum aliter. & Alex. etiam ibi, vbi in hærendo communiter huic opinioni, perhibet eam magis veram, magisque communem esse: prout hoc idem asseuerat ipsemet Alex. consi. 117. viso & ponderato processu causæ vertentis. nu. 11. vol. 7. & Anto. Gabriel. cum aliis aggregatis per eum. in d. conclusio. 36. limit. 3.

Tertio restringitur vtiliter prænotata l. 2. non procedere, quando venditio facta foret cum decreto iudicis. ita. Bart. in l. 1. C. de præd. decur. lib. 10. Alexand. in d. l. si quis cum aliter. num. 15. Socin. in regul. 436. in 2. limit. & Anton. Gabriel. cum magna caterua Doct. relata per eum. in d. conclusio. 36. in 2. limit. vbi commemorat istam esse communem opinionem, licet & male contrarium affirmauerit Roma. & Imol. in d. l. si quis cum aliter.

Quarto non sortitur aliter locum d. l. 2. in transactione. vt per Socin. in d. regul. 436. limit. 8. Glo. Imo. 10. Andr. Anchar. & alios omnes in capit. cum causa. de emptione & venditio. & alios complures aggregatos. per Alexand. in dicta l. si quis cum aliter. numero 8. in fin. vbi ad lucem adducit istam opinionem tutiorem fore, & communem inibi iuratur Cum. & Aretinus. & amplè etiam Anton. Gabriel. in dicto conclusio. 36. in 8. limitatio. & sequitur quoque Bald. in rubric. extra de transactio.

In contrariam vero opinionem, videlicet, quod d. l. 2. locum obtineat in transactione ipsa, inclinavit Bartol. ibi. & in d. l. si quis cum aliter. Abba. in dicto cap. cum causam. nu. 8. Fabian. de Monte. Sani. in d. tract. de empt. & vend. in 8. quæst. vbi non obscure deducit illam æquam esse: & communem appertissime demonstrat Alexand. consi. 118. nu. 5. vol. 7. Dec. consi. 479. & in l. cum te. C. de transact. & magis communem cumulatissime Arius Pinel. in d. l. 2. in 1. part. cap. 4. num. 12. cum aliis seq. quam quidem limitat post Bal. in l. si ff. de cond. obtur. can. Capic. decis. 159. In causa magnificorum. num. 45. & Pinel. in d. c. 4. nu. 16.

Quinto non extendit aliter vires, radicesq; suas d. l. 2. vbicunque quis tradidit rem pro tanto pretio, & quod plus valet, asseruit donare, & potissimum si sciebat ipsius rei venditæ valorem. vt per Bart. in d. l. si quis cum aliter. & in d. l. 2. cui innititur non vulgari quidem ancora Bal. ibi. & Imol. in cap. cum contingat. de iureiur. licet Roma. in d. l. si quis cum aliter relinquat hoc indecisum, & Alex. tradat optimam, & tutissimam distinctionem.

Sexto limitatur etiam dicta l. 2. quando in instrumento non solum expressit, & declarauit venditor quod illud, quod plus valet donabat, siue quantitas sit parua, siue magna, sed etiam si excedat dimidiam iusti prætij, sponte & ex certa scientia dedit, donauit, & renunciauit beneficio eiusdem. l. secundæ. vt voluit Barto. vbi supra. & Aretinus. in §. actio. num. Instituta. de actio.

Sed tamen Bal. in d. l. secunda. non admittit hoc simpliciter cæterum concludit, quod bis asserendo venditor quod illud plus donabat, vt tunc cesset remedium d. l. secundæ secus si semel. quam refert Felyn. in capit. si cautio. num. 39. extra de fide instrument.

Septimo, iuramentum excludit quoque iurantem maiorem viginti quinque annis a remedio. d. l. secundæ. secundum Glo. Bart. nu. 9. Bald. nu. 12. Saly. in 10. quæst. Alber. nu. 9. Cast. num. 10. & cæteri omnes ibi. Alex. consi. 42. colum. 4. volum. 1. Corn. consi. 189. colum. quarta. num. 13. cum aliis sequen. vbi prorumpit istam esse communem opinionem Deci. etiam consi. 60. in fi. Gozad. consi. 32. nu. 13. Crauer. consi. 11. Tria principaliter. nu. 11. & consi. 114. Ioanna. nu. 9. & Arius Pinel. in d. l. 2. in 3. parte c. 1. nu. 1.

Quod vtiliter declara non sortiri locum, vbicunque maior esset deceptus in magno excessu ultra dimidiam: quia tunc obtenta impetrataque prius absolutione a iuramento, permittitur rescissio contractus ex remedio. dicta l. 2. vt potè quia ob enormissimam læsionem dicitur re ipsa dolus adesse iuxta l. si superstiti. in fin. C. de dol. & consequenter iuramentum non operatur effectum suum. vt amplè alios adducens, tradit Decius consi. 180. colum. 4. & 6. vbi commemorat istam esse communem opinionem. Socin. Iun. consi. 144. prosequendo ordinem. nu. 38. vol. 1. & Cassad. asserens ita in Rota Roma. obseruari, in decis. vnica, in tit. de empt. & vendit. & sic iudicatum in

in Consilio Granatensi, recensuit Couarr. lib. 2. resolutionum. cap. 4. nume. 5. & tradunt Modern. præsertimque Cagno. num. 98. cum sequent. ibi alios allegat in dicta l. secunda. & Arius Pinell. in 3. part. c. 1. nu. 7. cum alijs seq. vbi docet istam esse magis communem opinionem.

Octauo claudicat non procedere in adiudicatione facta in solutum creditori per iudicem de suo credito. ita Bald. in l. ordo. C. de execut. rei iudic. per textum in l. a Diuo Pio §. si pignora. ff. de re iudic. & concurret Alexand. in dicta l. si quis cum aliter. num. 18. in fin. licet contrarium affirmauerit Oldrad. confi. 36. Sed Alexand. in loco præcitato accurate quidem conciliat opiniones, videlicet, quod opinio Oldrad. in adiudicatione facta extra iudicium. Bald. vero loquatur in ea adiudicatione, quæ fit in iudicio, & tandem Alexand. ipse tenet cum Bald. in memorato loco.

Nono minime procedit d. l. secunda, vbi cuncte venditio facta extitisset minus dimidia iusti pretij, cum hac conditione adiecta, quod si pretium conuentum non solueretur certo tempore, suppleatur iustum pretium. ita limitat Bald. in capit. 1. qual. dom. propr. priu. per rationem assignatam ibi per eum quem refert Alexand. in dicta lege si quis cum aliter. nu. 19.

Decimo d. l. secunda locum obtinet, quando venditor nesciret, & penitus ignoraret qualitatem rei venditæ, & ex hoc extitisset deceptus ab emptore: secus vero si sciret valorem ipsius rei, & de ea veram cognitionem haberet. Nam hoc casu res tanti valet, quanti vendi potest. ut per Barto. in l. pretia rerum. ff. ad legem Falcid. & l. seruus. §. quid si pendente. ff. de condi. furt. Dec. confi. 583. num. primo. & sequent. vbi ponit modum veramque normam probandi scientiam. Et modum normamque itidem probandi ignorantiam, affabre docent Aret. & Faber. institut. quib. ex caus. manum. non lic. & Barto. & alij in d. l. si quis cum aliter.

Vnde merito practicam dicta l. 2. & qualiter petitio in ea fieri debeat, quidque continere, ostendit lepidè quidem Bart. ibi. nume. 16. vbi affirmat, quod libellus debeat concludere alternativè, scilicet, peto emptorem mihi condemnari, ut dictam rem reddat, vel pretium suppleat iustum, & hoc quando venditor esset deceptus, ut ageret contra emptorem. Sed totum oppositum versa vice concludendum venit, vbi cuncte deceptus foret emptor, & ageret contra venditorem. ut determinat Bartol. in dicta l. secunda. numero 16. in fine. Et pro remedio dicta legis secundæ, vide Missing. in cent. secunda obseruat. 42.

Et pro intellectu eiusdem, vide Aret. in §. actionum, num. 17. institutio. de actio. vbi habes formam conceptionis verborum, ut quis beneficio istius l. secundæ excludatur, & apud Barto. etiam in dicta l. si equo. ff. de lega. primo. & in l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel.

Vndecimo limitatur quoque eadem lex secunda non procedere in permutatione beneficiorum, ut eo casu remedium dicta l. 2. cesset omnino, etiam si alter ex permutationibus ultra dimidiam reddituum sui beneficii læsus extet. ut consuluit in propriis terminis Dec. confi. 210. cum alijs aggregatis per Arium Pinell. in dicta l. secunda. in prima parte. capit. 3. num. 16. vbi ad lucem adducit istam esse communem opinionem, & ita in facti contingentia de præsentis anno 1580. ex varijs rationibus, & autoritatibus hic non expressis respondi. ad fauorem Reuerendi Iurisperiti Domin. Iacobi Viuij, contra Reuerendum Domin. Archipresbyterum sancti Petri de Poppleto de Aquila, in permutatione beneficiorum facta inter eos.

Et quoniam in præsentis materia semper controuertitur, & tractatur de iusto, & vero rei pretio: prout discurret vbertim quidem Couarru. in tractat. variarum resolut. lib. secundo cap. 3. ideo non intempestiue aduertendum est, quod res vendita dicitur re ipsa minus valere ratione oneris adiuncti ipsi rei ita Abb. in capit. in aliquibus. in 2. notab. de decim. & Dec. confi. 167. col. 2. & confi. 308.

Necnon valor rei dicitur etiam minor ratione mali vicini: secundum Iason. in l. 1. §. si hæres. in 3. notab. ff. ad Trebellia. Et ratio est: nam habens malum vicinum, videtur dubio procul habere malum matutinum. teste Salomone in Prouerb. capit. 25. & Afflict. in tractatu de iure protomiseos. in §. tertio nume. 2. in fin. & Francisc. Petrarca de remedijs aduersæ fortune, vbi vocat vicinos graues, molestos, iniucundos, odiosos, atque incommodos. & denique sic discurret, & prorumpit. Si penitus ab hac peste vis absolui, in solitudine te reconde. Sic enim res habet, ut vbi est maior locorum vicinitas, ibi maiorem videas distantiam animorum. rara sine iurgiis, & rancore vicinia est. Et versa vice, bonus vicinus reputatur alter frater ipse, ut colligitur in dicto capitulo 2. Prouerbiorum Salo-

monis. Vnde secundum Cicer. in orationibus, laudanda est, vel etiam amanda vicinitas, retinens veterem illum officij morem, non in fuscata maleuolentia, non assueta mendacijs, non fucata, non fallax, non erudita artificio simulationis, vel suburbano, vel urbano. Etenim etiam est grauius spoliari fortunis, quam non augeri dignitate. Itaque vicini debent sibi inuicem facere bonam viciniam. l. Imperatores. & ibi Flor. de ser. ruit. præd.

Imò quoque res dicitur minus valere ratione difficultatis in exigendo. l. per diuersas. C. manda. de quibus Ias. in d. l. 1. §. si hæres. nu. 6. Soc. confi. 57. nu. 49. lib. 4. Grauet. confi. 145. num. 9. & Górad. confi. 15. Viuius opi. 1047.

Læsus ultra iusti pretij dimidium, non minus intentabit remedium l. 2. C. de rescin. vend. si res in cuius contractu iacturam fecit, mobilis sit, quam si immobilis. commune ait Pinell. ad eandem l. 2. par. 2. c. 2. nu. 17. vbi aliquot iuris interpretes allegat aliter consuetudine seruari affirmantes. E. Suar.

Vbi cuncte re ipsa apparet Læsis & iniquitas licet per contrahentes iuratum sit non contrahere, tamen tale iuramentum debet relaxari, & contractus potest rescindi. Et est commun. opinio. secundum Dec. confi. 349. consuluit. versi. 2. principaliter. Math. Charian.

Pretium iustum rei alicuius illud est quantum capiunt eius rei redditus in 20. annis, est textus in §. si vero aliquis, & ibi glo. in authen. de non alienan. & Ias. in l. si fundum. nume. 5. ff. de legat. primo.

Contractus loco etiam tunc agi potest, cum ad illius rescissionem disceptatur, commune asserit Did. a. Couarru. lib. 1. resolut. capit. 4. nume. 1. per text. in l. in contractibus. §. in omni. C. de non numer. pecun. licet contrarium non præpostero genio affirmauerint Bald. & Paul. in l. 2. C. vbi, & apud quem. ducti eodem tex. & qui illos sequuntur Ias. in l. qui loco. ff. de conditio. indeb. Dec. in rub. lec. 1. in prin. de iudi. sed ea de re alibi latius. E. Suarez.

Remedium l. 2. de rescind. venditio. & vtrum deceptus ultra dimidium iusti pretij etiam si in vno tantum nummo ultra deceptus sit, ex contractu, vel ad rescissionem contractus precio restituto uel ad precij iusti supplementum agat, non tantum in emptio. & venditio. iuxta communem, sed etiã in quibuscunque bonæ fidei contractibus locum habet, secundum glo. in d. l. 2. & Barto. ibidem argumento. l. in contractibus. C. ex quibus causis maior. & l. maioribus. C. com. vtriusque iud. glo. in capit. cum dilecti. de emptio. & vendit. & ita communiter quoque teneri refert Bened. reg. 87. num. 62. 73. & sequen. quod verum est, nisi sciisset læsus non plus valere, aut nisi renunciasset beneficio d. l. 2. aut quod plus valeret donasset: qua de re vide ibidem num. 95. & sequen. Debet autem in remedio alternativè concludi, ut contractus rescindatur, & sic res alienata restituatur, vel ut suppleatur iustum precium, ut tenent Hostien. & Ioan. andr. d. c. cum dilecti. & glo. in c. cum causa. de empt. & vendit. & sequitur ibidem d. ant. & hanc opinionem cum vtrumque sit in obligatione, communiter canonistas approbare refert ibidem. nu. 111. Bened. Capr. In foro autem civili seruanda est glo. l. 2. C. de rescind. uend. quæ nult simpliciter peti restitutionem rei, & sic rescissionem contractus, quod tantum est in obligatione & precium suppleri in facultate solutionis. quam opinionem tenuit Cyn & Bald. & ibidem communiter legistæ, ut refert Bened. ibidem nu. 113. licet melius dicat ut in utroque foro secundum Bart. alternativè concludatur. in d. l. 2. C. de rescind. uend. Capra.

L. 2. C. de rescind. uenditio. in omnibus bonæ fidei contractibus locum habet, etsi in stricti iuris conuentionibus fiescat, ut commune interpretum placitum esse constat ex Iaso. in l. de quibus. num. 29. ff. de legibus. & in l. si quis cum aliter, num. 18. ff. de verbo. obligat. l. 3. & ibi glo. Barto. & Bald. Cod. communia utriusque iudic. Dec. confi. 210. Quamquam contrarium uerius & receptius arbitretur Arius Pinellus, cū quo sum, ad eandem legem secundum. parte. l. c. 3. nu. 5. & nu. 6. Habet item locum in uenditionibus sub hasta (ut infans uulguis balbutit) ad incantum factis commune asserunt Rebuff. secundum tomo. nu. 38. latissime Arius Pinellus dicta par. 2. c. 2. cui ad de Alex. magis commune id affirmantem confi. 117. nu. 8. li. 7. Obmutescet tamē, ac nullum prorsus locum habebit hæc lex. 2. C. de rescind. uendi. cum eius remedio expressim renuncietur. ut commune affirmant Carol. Ruin. confi. 16. lib. 4. Didac. a. Couarruias lib. 2. variarum resolut. capit. 4. uel cum iniurandum appositum est nullo modo contractui contrauentum iri, uel omnino contractum seruatum iri, ut frequenter placitum inquit Cremenf. numero 175. Cagnol. questio. 8. numero. 91. Arius Pinellus parte tertia. capit. primo num. 1. ad hanc eandem l. & idem Cag. rursus in l. si quis maior. nu. 36. C.

Com. opi. Tom. iij. R 4 de tran-

Com. V. I. Opin.

de transac. Aymon. Crau. conf. 138. nu. 3. E. Suarez.

Læsus ultra iusti pretij dimidium eo in contractu quem nō ipse sed eius procurator suo nomine gesserit, beneficio l. 2. C. de rescind. vendit. proculdubio frui poterit. vt frequens interpretam placitum impigre ostendit insignis Pinel. ad eandem l. 2. part. 2. c. 1. nu. 15. & c. 2. nu. 2. At si quis rem suam non ipse vendiderit, sed alteri consenserit vt vendat, atq; ultra statim pretij dimidium læsus fuerit, remedium illius l. secunda, intentare non poterit: quamuis venditor ipse, hoc est, cui venditio commissa est, eo vti absq; dubio possit. commune cū multis effatur idem Pinelus d. par. 2. c. 2. nu. 2. E. Suarez.

Venditor dans, tradens, donans, & donare intendens emptori illud quod plus valebat res alienata ac vendita, potest optimo iure venditionem sub prætextu deceptionis ultra dimidiam iusti pretij rescindere, si constet ignorauisse valorem illius rei alienatæ. secundum Guliel. de Cug. in l. si tibi decem. in princ. ff. de pactis. Azo. in summa de rescind. vend. Bart. in l. 2. C. de rescind. vend. & in l. si quis cum aliter. ff. de verbo. obli. Bald. Alexand. Iacob. de Sanct. Geor. & Ias. in l. & si post tres. ff. si quis cautio. secus verò si sciebat valorem rei venditæ ipse venditor, tunc enim perdit omnino, remedium dictæ l. 2. nec venditio per læsum ultra dimidiam iusti pretij rescindi potest. & ista fuit distinctio Barto. d. l. si quis cum aliter. in 11. quæsti. cum quo sentiunt omnes doctor. communiter ibidem, & in præcitata l. secunda. vbi Moder. sequuntur & attestantur dicta communem. & Boer. decis. 142. sed nonnulli doctor. tenuerunt contrarium, quorum rationes latè prosequitur Abb. in capit. cum contingat. de iureiuran. & in capitu. Quintapallis. eodem ritu. vbi refert Bald. dicere communiter in practica obseruari quod non obitante quacumque verborum cautela ob enormem læsionem peti posset reductio ad arbitrium boni viri, tamen non esset tutum à prædicta communi discedere aliquo pacto, quia difficile foret contra eam obtinere in practica. quā sequitur etiam, citat & limitat Cagno. in d. l. secunda. nu. 129. & seq. Viuius opin. 1023.

Iudicis decretum, seu autoritas non impedit, nec remouetur auxilium l. 2. C. de rescind. vendit. vt magis commune pronunciat Dec. conf. 210. num. 8. ver. 3. contra Bar. opinionem in l. 1. de præd. decurio. sine decreto nō alie. Pano. in c. cum causa. de empt. & vend. & ibi additio in verbo, pro qua opinione. Io. de Platea & alij in d. l. 1. de prædiis decu. Sed verius atq; equius & vtilitati publicæ magis coniunctum contrarium est, quod frequenter placitum asserunt Rebus. in 2. tom. ad leges Gall. num. 40. Ant. Gomez. de contract. c. 2. nu. 3. & magis commune recenset Arius Pinellus meus olim iuris doctor, ad illam l. 2. par. c. 2. nu. 18. E. Suarez.

Index debet deputare exploratores, siue æstimatores duos ad probandum valorem rerum in omni casu, etiam in casu. l. 2. C. de rescind. vend. & ad probandum damni quantitatem, & æstimationem, qui quidem æstimatores ipsa omnia æstimare debet, & referre iudici. secundum Bar. num. 20. Bal. Pau. de Cast. Saly. & omnes in d. l. 2. vbi Cagnolus nu. 258. scribit istam esse communem opin. & seruari in practica quotidie, & illi æstimatores prius iurare debent, de æstimando bona fide, sine fraude. text. est. & glo. Barto. Bald. & scriben. omnes communiter in l. hac edictali. §. his illud. C. de secun. nup. & hoc idem firmat idem Barto. in l. Theopompus. nu. 7. de dote præleg. in progm. Digestorum, vnde periti, qui quotidie adsumuntur in causarum definitionibus, vt secundum artis peritiam proprium iudicium declarent, iurati respondere tenentur. text. & ibi doct. in capit. fraternitatis de frigidis & malef. Alex. & alij in capit. proposuisti. de proba. Dec. Ias. in repet. admonendi. nu. 237. ff. de iureiur. Crotus in tracta. de testibus. in 7. part. vbi asseuerat audacter istam esse communem opin. & hoc iuramentum quandoque ad æstimationem peritorum, quandoque ad veritatem pertinet, præsertimque quando rei veritas percipi potest ex peritia artis, vt ex agrimensoribus, sicuti opinatur Bal. in d. proce. Digestorum. & in d. §. his illud. & Dec. alios referens in d. capi. proposuisti. & ita istam materiam pulchrè declarabat Raynaldus, Rodolphus Perusinus præceptor meus in acutissimis interpretationibus suis, dum interpretabatur Perusij maxima cum laude dictam l. admonendi. His accedit congruenter, quod citari debent partes quando index vel æstimatores proficiuntur ad videndum locum, vel rem pro æstimatione faciendam, secundum Barto. in d. l. Theopompus. & Cagnolus. in d. l. 2. num. 262. & nota vterius quod etiam post didiscita testificata mitti possunt ipsi æstimatores, & exploratores ad æstimandum. secundum Bald. eleganter in d. l. secunda. vbi Cagnolus. num. 205. Viuius opi. 412.

Expensas & melioramenta, vt Doctores fantur, is tenetur restituere. qui remedio l. 2. C. de rescind. vend. rem retro acci-

pit, vt frequentibus Doctorum suffragiis exceptum indicat Arius Pinellus ad illam l. 2. part. 2. c. 3. nu. 1. cum seq. E. Suarez.

Meliori rei reddendæ impenso sumptus restituere is tenebitur, qui l. 2. C. de rescind. vend. rem ipsam voluerit abducere, vt frequenter placitum latè ostendit doctor meus Arius Pinel. ad illam eandem l. part. 2. c. 3. nu. 1. cum seq. E. Suarez.

In remedio l. 2. C. de rescind. vend. supplementum pretij nō est in obligatione, sed in facultate rei, ex illo remedio conueni. est commun. opi. cum gl. secundum Saly. in d. l. 2. in 14. q. C. de rescind. vend. & satis probatur in tex. M. Chærian.

Lex 2. C. de rescind. vend. non habet locum in transactione. Magis communem dicit Alex. conf. 118. vol. 7. & conf. 42. vol. 1. & ita iudicatum fuisse refert Rebus. in comment. ad constitutiones. regias. tit. de resciss. contract. art. vnic. nu. 18. & 19. contrariam, imò, quod habeat, dicit communem Fabianus in tracta. de empt. & vend. q. 48. prin. & hanc dicit magis communem Dec. conf. 479. & conf. 203. nu. 4. vbi dat concordiam assignatam à Corneo. conf. 27. lib. 4. dicens vel excessus ultra dimidiā est modicus. & procedit prima. vel excessus est maximus & procedit 2. opin. quam not. & vide eundem Dec. conf. 216. per totum. vbi alleg. Corn. conf. 166. uol. 1. adde Curt. lun. conf. 53. & cum hac distinctione transit Apostil. in addit. ad Alex. in d. conf. in verbo communem. nu. 11. Paris. conf. 96. nu. 65. 66. vol. 1. Crau. conf. 192. nu. 3. Soc. lun. conf. 129. nu. 48. vol. 1. conf. 98. vol. 2. & conf. 25. nu. 22. uol. 4. Villal.

Nota, quod ad hoc quod remedium d. l. 2. competat emptori, sufficit quod læsio excedat dimidium pretium rei emptæ, q. si pretium rei emptæ non excedat centum, & ipse dedit quinquaginta vnum supra centum, habet locum remedium d. l. Di da. Couar. lib. 2. relol. c. 3. nu. 8. communem dicit.

Concor. l. 4. tit. 7. lib. 3. ordi. repro. l. 16. tit. 11. par. 4. quæ videbatur innuere, q. pretium rei emptæ deberet excedere in duplum, vt si valebat centum quod pretium esset ducenta & plus & iuxta d. l. 4. nota quod restituens non tenetur ad fructus, & hoc potius ex cōsuetudine quàm ex iure. vt per Ros. 4. par. de lib. rub. de actione ciuili quanto minoris. de qua per d. Couar. nu. 9. & intellige d. communem 81. & sequentem in media læsione, secus in enormissima quæ etiam iuramentum facit cessare. 7. num. & vide Calca. conf. 25. nu. 27. & ex glo. in cap. si de restit. in integ. lib. 6. Idem.

L. 2. remedium. de rescind. vendit. non habet locum quando in contractu venditionis iuramentum interuenerit. glo. in verbo iudicis. in d. l. 2. quam Scribentes ibi communiter approbant. Alexand. de Imol. in conf. 42. num. 9. in 1. lib. & conf. 127. num. 2. in 2. lib. consilior. Et hanc communem conclusionem doctor appellat Socin. seni. in conf. 136. num. 10. in 1. volum. & repetit ipse idem conf. 155. in ordi. num. 14. in 2. volu. & in conf. 48. num. 10. in 4. vol. consil. Ias. in conf. 76. nu. 2. dicit etiā ita communiter doctor. concludere in 1. volum. Et hanc opinionem doctor. communem sententiam esse scribunt Crauet. in conf. 114. num. 9. in 1. parte. & Roland. à Valle in conf. 59. num. 8. in 1. Tomo conf. Quare si minor simpliciter iurasset non contrauenire contractui ratione minoris ætatis, eo casu iuramentum non tolleret dispositionem d. l. 2. Secus quando quis iurasset non contrauenire ratione minoris ætatis, aut alia quacumque causa quia tunc sicut maior excluditur à beneficio ipsius legis, ita & minor, qui modo præmissio iurauit. Bart. num. 10. 11. & 12. & alij doctor. in d. l. 2. & gloss. in uerbo, restituerent. ibi. Sed quid dices, & scribentes in capitu. cum causa. extra de empt. & venditio. Dec. in conf. 349. num. 6. & hanc doctrinam commun. opin. Docto. esse scribit Socin. lun. nepos in conf. 48. num. 19. in 1. par. conf. vbi ipse Carol. Ruin. ita quoque de iure respondisse. cuius conf. ipse & Dec. subscripserant. Quam doctrinam latius explicant Crauet. conf. 7. 118. num. 9. 238. num. 3. in 1. part. & Roland. à Valle in d. conf. 59. nu. 18. cum sequen. Kirchouius.

Venditio iurata cum clausula prægnanti, ex certa scientia, & aliis apponi solitis in contractu venditionis: casu quo in ea nota, venditor esset læsus ultra dimidiam iusti pretij, vtrique non possit rescindi. secundum Barto. num. 14. & 16. Bald. quæstio. 4. num. 7. Saly. quæstio. 7. num. 11. Pau. de Cast. nu. 7. & omnes in l. 2. C. de rescind. venditio. vbi Moder. præsertimque Cagno. num. 124. attestantur hanc esse communem opinionem. & Cassadorus decis. vnica. in tit. de emptio. & venditio. vbi ponit istam esse communem sententiam omnium Docto. vtriusque censuræ. & constat etiam hanc esse communem ex congestis per Barba. conf. 55. num. 20. volum. 2. & conf. 41. num. 3. eod. vol. & Boer. decis. 142.

Quia ubicunque quis non ignorans, sed sciens se læsum esse ex contractu ultra dimidiam, etiam in magno excessu, dicta l. secunda. remedium habere non dicitur, cum non detur scienti verum

verum rei valorem, secundum docto. pramemoratos. Alexan. conf. 125. col. 5. vol. 1. Dec. conf. 583. col. 1. admonentem istam esse communem opinionem, & Rolan. a Val. conf. 59. nu. 10. cum aliis seq. vol. 1.

Scienti enim, & volenti dolus non infertur. l. cum donationis. C. de donat. neque ex proposito, neque re ipsa. vt voluit Socin. conf. 42. col. 2. lib. 4. & sequitur Rolan. in d. conf. 59. sub num. 13.

Nihilominus Rota Roma. in contingentia facti voluit contrarium, & dictam communem reprobavit: vt refert Castadorus in dicta decis. vnica, quæ quidem auctoritas Rotæ videtur verior, & æquior, eamque casu, veniente in iudicando, & consulendo constanter amplecterer, per argumenta, & rationes relatas per Abb. in cap. Quintauallis. col. 15. de iureiur. & Castadorum in d. decis. vnica per totam, & Arium Pinellum in d. l. 2. C. de rescin. vend. in 1. part. c. 2. nu. 10. cum aliis seq. Viuius opin. 1022.

L. 2. C. de rescin. vend. non habet locum in contractu locationis & conductionis ad modicum tempus. Masuer. in no. de emptio. vers. item pro re mobili. & hoc de consuetudine receptum esse asserit Rebus. in constit. reg. in tit. de rescis. contractu. artic. vnico in glo. 15. nu. 5. qui inquit ibi Masuerij opinionem in praxi seruari. Nec d. l. 2. in rebus mobilibus habet locum, nisi qui deceptus est esset minor: nam tunc minor deceptus posset agere eo remedio. l. 2. vt per Rebuffum in eo loco. nu. 34. fallit hæc regula, quando illa res mobilis esse pretiosa, & magni valoris: nam tunc decepto competeret illud remedium. l. 2. vt ibi per Rebus. nu. 36. & adde quod dominus directus ad censum perpetuum rem aliquam transferendo, non poterit agere eo remedio illius. l. 2. tanquam deceptus ultra dimidium, & neque emphyteuta audiretur ad petendam diminutionem census tanquam deceptus ultra dimidium. Masuer. in tit. de loca. §. item si dominus tradendo. Nec etiam habet locum d. l. 2. in contractu emphyteuticario, vt dominus directus tanquam deceptus possit contractum rescindere vel censum annum augere contra emphyteutam. l. si quis auctoritate. prope fin. C. de om. agr. deferr. lib. 11. Adde Gualt. Bened. in repetit. cap. Rainutius. in verb. & vigotem. nume. 932. & 935. Bellac.

L. 2. C. de rescin. ven. remedium non datur venditori scienti verum valorem rei suæ, etiam si sit deceptus ultra dimidiam iusti pretij. Bar. ibid. nu. 14. ver. quarto. & Sal. nu. 11. ver. septimo. Bal. nu. 8. ver. quarto. & Sal. nu. 11. ver. septimo. Alex. de Imo. in conf. 125. nu. 7. in 1. lib. Bar. & doct. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Boer. decis. 142. num. 6. Et ita communiter à doct. concludi referunt idem Alex. in cōf. 127. nu. 1. in 2. vol. Dec. in conf. 583. nu. 1. Rolan. Val. in conf. 59. nu. 10. & 11. in 1. Tom. conf. Kirchouius.

Venditor ignorans rei valorem, & cum dubium sit & incertum an venditor sciat, an vero ignoret rei valorem quando vendit, donando in contractu maiorem rei valorem, audietur nihilominus, si demum veniat remedio legis secundæ. C. de rescind. vend. Nam quamuis in dubio quis præsumatur scire rei valorem, & vires suarum rerum. per l. quisquis. C. de rescin. vend. & ibi Salic. tamen talis præsumptio tollitur per aliam præsumptionem, quæ habet, quod nemo præsumitur iactare suum. l. cum de indebito. ff. de proba. & in dubio donatio non præsumitur. l. si cum aurum. ff. de solu. & quod fortior præsumptio tollat aliam, & minus fortem præsumptionem. c. literis. de præsump. Et procedit hæc regula atque decisio, vbi vendens simpliciter maiorem rei valorem donaret. Bar. in l. si quis cum aliter. ff. de verb. oblig. Boer. decis. 142. nu. 6. Bellac.

Lafus ultra dimidium iusti pretij remedio. l. 2. C. de rescin. vend. vt non poterit, si verum rei pretium non ignorasse probabitur. commune ponunt Paris. conf. 128. nu. 36. lib. 1. Marc. Mant. lib. 1. locorum c. 7. Did. a Couar. lib. 2. resolut. c. 4. nu. 2. & numerosa doctorum phalanx quam in speciem censet Arius Pinel. ad illam eand. l. 1. artic. 1. c. 2. nu. 10. ac Viuius lib. 1. opin. 430. & 431. licet Pinel. vbi supra cordatè in contrarium discedat. Nec item remedio illius legis fruatur qui illi expressim renunciauerit vel iurauerit contractui aduersum non iri, vt inferius obseruo vers. l. 2. Nec item cum res iam ad tertium possessorem deuenit, qui vel rem ex onerosa causa adeptus sit, vel gratuito ab illo consequutus, qui sit soluendo. vt frequens doctorum placitum constituunt Did. a Couar. libr. 2. resolut. c. 3. nu. 10. Arius Pinellus ad eand. l. par. 2. c. 1. nu. 30. Suarez.

Vendens scienter rem intra dimidiam iusti pretij, non potest quasi deceptus legis beneficium implorare, vt vel pretij suppleatur, vel rescindatur venditio. secundum Rom. conf. 475. nu. 4. Alex. conf. 27. post nu. 4. conf. 125. nu. 7. lib. 1. conf. 14. nu. 23. lib. 6. Ias. in l. si quis cum aliter. nu. 17. de verb. oblig. Deci.

conf. 583. Cur. iun. conf. 141. nu. 16. Aym. conf. 151. nu. 25. Soc. conf. 48. nu. 4. lib. 4. Quibus adde, remedium l. 2. C. de rescind. ven. non habere locum in transactione, iuxta tradita per Ias. in l. 1. col. 3. C. de pact. & in l. pacta nouissima. col. 3. eo. tit. de quo vide eundem in d. l. si quis cum aliter: procedere autem dispositionem d. l. 2. etiam quando interuenit decretum iudicis, dicit Abb. in c. cum causam. de emp. & vend. quia licet eo casu cesset præsumptio fraudis probari tamē potest fraus, teste eodem Abb. in d. c. cum causam. de emp. & vend. quia licet eo casu cesset præsumptio fraudis probari tamen potest fraus, teste eodem Abb. in d. cap. cum causam. colum. 2. Dec. conf. 210. colum. 1. num. 3. num. 7. Quid in contractu iurato: an ex capite enormis lisionis rescindi possit remedio d. l. 2. & dic, vt per Ofa. dec. 41. vbi plura de maiore & minore iurante non contrahente, & ibi an hæres venire possit contra factum defuncti iuratum in casu & materia de quibus ibi, vbi latius declarat. Bellacom.

Nota, quod renuntians specialiter remedio d. l. 2. non potest iterare remedium. d. l. Couar. in c. 4. nu. 1. communem dicit ex Bar. & Ias. in l. si quis cum aliter. ad fi. ff. de verb. oblig. & Ias. num. 22. Villalob.

Amplia in sciente verum valorem rei, & pretium, etiam si non renuntiet, non competit ei dictum remedium. Couar. in d. c. 4. nu. 2. communem dicit ex Dec. conf. 583.

Nota circa d. l. 2. quod res est in obligatione: & pretium in solutione. secundum gl. communiter approbatam in d. l. 2. quam communem dicit Couarra. in d. c. 4. nu. 4. ex Apostillat. in consu. Paris. tit. 1. §. 22. nu. 42. Idem.

L. 2. C. de rescin. ven. an habeat locum in datione in solutu. Dec. conf. 368. in prin. & quid si fuerint plures res venditæ, & in vna ad hæc lēio? Dic vt per Dec. cōf. 41. & 216. vbi vide præticam rescind. vend. cui adde Paris. conf. 96. lib. 1. Quid de testibus deponentibus de lēione? dic vt per Fel. in c. licet causam. col. 5. de probat. Et qualis debeat esse testis depositio super rei valore? vide Alexan. conf. 109. lib. 4. post Barto. in l. si filiusfamil. §. si quid alicui. de leg. 1. Et an per estimum commune probetur valor rei? vide Bar. 10. de Platea & alios in l. si. C. de præd. nauicul. lib. 11. vbi concludunt quod sic. Et an probetur per testes & qualiter in hoc debeant deponere, vt concludant, vide ibi. Quid quando deponunt de diuerso pretio, an tunc dicantur contrarij. vide Bar. in l. testator. §. qui indiuisam. de leg. 2. Et dic quod vbi non est probatus valor rei, iudex potest ex officio de eo sumere informationes. Bart. in l. si quid ex Pamphila. de leg. 2. Et hæc duo vicia Bar. alleg. Ang. in d. l. si. C. de præd. nauicul. Et dic quod res æstimatur habito respectu ad redditum & eius rei qualitatem. l. si quos. C. de rescin. vend. Et estimu quomodo fiat secundum ultramontanos & citramontanos not. Alb. in d. l. si quos. & est tex. vbi doct. in d. l. si. Et quæ inspicere & considerari debeant in estimu ciuitatis habendo, vide Alber. in l. omnes. C. de operib. publ. Bar. & doct. in l. pro locis. C. de anno. & tribut. lib. 10. Et an remedium lēionis competat contra tertium possessorem, vel singularem successorem? Dic quod Bal. & Salic. in d. l. 2. C. de rescin. ven. videntur concludere quod non: quos sequitur Ias. in l. 1. §. si hæres percepto. ff. ad Trebell. pro quo vide Alex. conf. 92. col. 3. lib. 1. Ruin. conf. 32. lib. 1. Bellac.

DE EO QVOD INTEREST.

TITVLVS XIII.

Interesse intrinsecum aut extrinsecum in quibus cadat, vel non; & quomodo probetur. Item quado lucri cessantis ratio habeatur; & qui illud petere possunt.

CAPVT VNICVM.

Non habetur ratio interesse extrinseci. l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. emp.

Fallit in 3. casib. vt per Cagn. in rub. C. de senten. quæ pro eo quod interest. num. 22. & in l. vnica. C. eo. nu. 106. Do. a Fin.

Interesse extrinsecu de tritico, vino, & similibus non debetur, quia creditor intrinsecum interesse pretij consequi posset, & sic si penes aliquem deposuisset aliquam frumenti quantitatem determinatam, seu mensuratam, quam decreueram certo die pro canone fundi emphyteutici soluere, & adueniente tempore, cum repeto ille mihi non restituit, ob quod a iure emphy-

emphyteutico cado: tunc iste non tenetur mihi refarcire damnum hoc caducitatis, quia est interesse extrinsecum, quod equidem de critico, & similibus non debetur: cum creditor intrinsecum consequi pretij possit, ut voluerunt omnes Doct. communiter in l. nummis ff. de iur. iuran. ut ipsam communem sequitur & citat ibi Ias. nu. 4 & Zas. nu. 8. & Iacob. Renal. in l. 1. c. 6. fol. 107. cum sequentibus. C. de sent. quæ pro eo quod, &c. Viuius opin. 389.

Quando agitur propter malefactum ignoranter, non venit interesse extrinsecum. l. cum plures. §. seruum. ff. locat.

Fallit in multis casibus quos no. Sebast. Sap. in l. 1. C. de sent. quæ pro eo quod interest. nu. 61. Do. a Fin.

Interesse intrinsecum in his, in quibus cadit, non potest habere locum: interesse extrinsecum: quoniam creditor altero contentus esse debet, ut si haberet intrinsecum interesse, consequi nequireret etiam extrinsecum. secundum Bart. in l. 1. C. de senten. quæ pro eo quod. cuius opinionem sequitur, & refert communem esse, Rebuff. ubi cum aliis relatis per eum. nu. 418. Beringerius Paulacus ibidem nu. 120. & Sebast. Sap. nu. 42. per tex. in l. si sterilis. §. cum per venditorem. ff. de actio. emp. ubi deciditur, quod habens triticum die terminata a die mora tenetur, quanti plurimi valuerit triticum ipsum prestare, & sic interesse intrinsecum pretij. Si vero a die mora passum per creditorem sit damnum ob frumentum non consignatum, quia ferui fame perierint, quod interesse extrinsecum dicitur: si quidem extrinsecus provenit, non tenetur debitor ex huiusmodi mora hoc extrinsecum feruorum interesse fame peremptorum emendare, seu refarcire. secundum tex. ibi, quia nunquam illa duo interesse intrinsecum, & extrinsecum concurrunt, secundum Ias. nu. 3. Zas. nu. 8. & seq. & alios omnes Moder. in l. si nummis. ff. de iur. iuran. Viuius opi. 390.

Interesse solui potest inuito actore, cum favore rei introducta sit talis solutio. l. stipulationes non diuiduntur §. Celsus. ff. de verb. oblig.

Fallit in §. casibus. ut per Soc. reg. 193.

Interesse per solum iuramentum probatur, si aliter probari non potest. & si quando. C. unde vi. glos. in cap. qualiter. de accu.

Fallit in 2. casibus. ut per Soc. reg. 190.

Fallit in multis casibus, ut per Plot. in dict. l. si quando. Don. a Fina.

Interesse probatur contra dolosum per iuramentum communis est opin. in l. vnie. C. de sent. quæ pro eo quod interest. ubi Cagn. limitat in 3. casibus. nu. 127. Do. a Fin.

Coniecturis probatur interesse, & per iudicem poterit ex coniecturis taxari. Bart. in l. non ignorat. C. de fructu. & liti. expensis. Alex. conf. 189. nu. 11. vol. 6. & hoc quando directo probari non posset. Ang. in §. non solum. inst. de verb. oblig. & Rebuff. in rep. l. vnica. C. de sententiis quæ pro eo quod interest. in verbo, subtilitatem. nu. 16. & 79. Bellac.

Interesse lucri cessantis iudex ex suo officio debet æstimare. Bart. in l. 1. de colo. Illyricen. lib. 11. C. & refert Ias. in l. 3. & 5. nu. 8. ff. de eo quod cer. loco. Vezin.

Non habetur ratio lucri cessantis, quando lucrum est extrinsecum. not. in d. l. 1. C. de sent. quæ pro eo.

Fallit in 4. casibus. ut per Sebast. Sap. in d. l. 1. nu. 90. & seq. & interesse lucri cessantis potest peti etiam de iure cano.

Fallit in 4. casibus. ut per Fel. in d. c. cum venerabilis. de excep. col. 2. nu. 5. Do. a Fin.

Iure antiquo & nouissimo, venit lacrum cum damno in interesse, dum tamen alias lucrum sit certum, secus ubi fuerit incertum. l. quatenus. ff. de reg. iur.

Fallit in 6. casibus, secundum Igne. in d. l. quatenus. num. 18. Don. a Fin.

Lucrum cessans is demum petere potest, qui negotiari adsoler. commune scribunt. Burl. conf. 72. num. 8. lib. 1. praxim eius docet. conf. 68. num. 11. 29. 31. eo. lib. Soc. conf. 156. lib. 1. Dec. conf. 3. Rebuff. in l. vna. num. 60. C. de senten. quæ pro eo quod interest. quamuis aliud longe diuersum solida iuris ratio dicet, constituat, ac præcipiat ex l. sterilis. §. cum per venditorem. ff. de act. empt. ut non de nihilo titubauerit. Dec. d. conf. & æstuet idem Dec. in c. cum venerabilis. nam. 14. de excep. atque aliter omnino in empt. oculatus censuerit Andr. Ale. in d. l. vnica. nu. 79. & num. 80. C. de sent. quæ pro eo quod interest. verum ea de re copiosius alibi. intellige tamen ac perpetuo menti inculpe, ut huiusmodi lucrum peti possit, non solum satis esse eum, qui illud poscit, negotiari consueuisse, sed & necessario probandum esse tantundem verò similiter lucrari alioquin potuisse, quantundem petit. Commune asserunt Ias. in l. 3. §. vlti. ff. de eo quod certo loco. Did. a Coua. lib. 3. variarum. cap. 4. num. 2. ver. 1. deducitur, & qui copio-

fius praxim tradit. Atque id duntaxat ad primum lucrum, quod alias creditor facere potuisset, non & ad alia deinceps quæ consequi probabiliter posset, humaniter cum multis constringit Stracha de contrac. merca. 5. par. num. 3. & seq. quamuis Cag. non semel aliud verius esse, & nec vno anno lucro huiusce generis petitionem circumscribi asseueranter contendat. E. Suarez.

Non sufficit ab initio interesse, quando ex post facto definit. l. si §. 1. ff. ad l. Rod. de iact.

Fallit in 3. casibus. quos no. Ias. in l. si quis quenquam. §. illud. ff. si quis cautio. nu. 3. distinguit Bar. in l. qui autem §. illud. ff. si quis caut. Do. a Fin.

DE RENUNTIATIONIBVS.

TITVLVS. XV.

Renuntiare non intelligitur iuri, quod ignoratur.
Et quid de renuntiatione omnium iurium, vel generaliter, & indefinite facta, aut simpliciter & in vno tantum.

CAPVTLVS. I.

Renuntiasse quis non intelligitur iuri quod ignorat. l. mater decedens. ff. de iust. test. Ias. in l. Stichus. §. item quæsitum. nu. 3. ff. de cond. indeb. & renuntiatio iurata simpliciter facta intelligitur rebus sic se habent, prout sunt. l. fin. ff. qui satisd. cog. Ias. in l. eius qui. §. quod si stipulatus. post num. 11. ff. si cert. peti. ubi ponit q. notab. de filia renuntiaræ, quam conclud. de renuntiatione, declara. ut per Ias. in l. 1. ff. de condi. indeb. Bellac.

Renuntians in utilitatem alicuius omnibus iuribus & bonis, quæ quis habet, vel sperat habere, talis renuntiatio intelligitur facta ex causa de presenti, & ideo si haberet postea ius ex successione ab intestato, non noceret talis renuntiatio. Bart. & Ias. in l. qui cum tutoribus suis. ff. de transact. & sic renuntiatio facta omni iuri quod quis habet, vel sperat habere, intelligitur de causa de presenti, & ad causam de presenti est referenda, & non ad causam, quæ postmodum potest superuenire. Cagno. in l. 1. C. de pact. ubi limitat in 2. casibus. nu. 80. idem Bar. in l. si post emancipationem. §. 1. ff. de lib. leg. si tamen dictum sit, quod renunciat omni iuri quod habet, vel sperat habere: ex omni causa de futuro, tunc talis renunciatio & in futurum noceret. Bar. in l. 1. C. de pact. & ibi Cagn. Ias. in d. l. qui cum tutoribus. nu. 3. Bellacom.

Renunciatio facta per diuidentes de omni iure, quod habent, vel habere sperant in bonis alterius, in partem obuenientis, non includit fideicommissum futurum inter ignorantes.

Ampliatur & limitatur per Soc. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. oblig. nu. 121. M. Charian.

Renunciatio facta de non contrahendo generaliter occasione fideicommissi, vel substitutionis cuiuscunque, vel alterius iuris presentis, vel futuri ex testamento, vel ab intestato, non præiudicat in fideicommissio conditionali inter ignorantes. Ita est doctrina Bart. magis communiter approbata in l. qui Romæ §. duo fratres. in §. q. ff. de verb. obl. Et licet Ang. & quidam alij aliter dixerint, tamen cum Bart. est communi opinio, ut ibi per Ias. & Soc. iun. ut refert ipsemet Soc. iun. in conf. 20. nu. 28. vol. 4. E. Muscul.

Renunciatio generalis & indefinita, non comprehendit ius fideicommissi futuri. est com. opi. sec. Soc. in conf. 25. quoniam in præcedenti. vol. 2. & Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in §. q. Bar. in ff. de verb. obl. per tex. in l. & vno. §. 1. de accep. & l. si ita scripisset. de leg. 2. M. Charian.

Renunciatio quantumvis generalis, & quamuis ad plura possit se habere: tamen si causa in ea exprimitur, talis causa regulat causatum, & eam qualiter restringit. c. cum cessante. de appel. & ibi Inn. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure pat. c. effectus rerum ex causis colligantur. voluntas. & ibi Bal. & docto. C. de fideic. Soc. conf. 24. nu. 11. in 1. vol. E. Suarez.

Renunciatio, ut odiosa est restringenda, ut non extendatur nisi ad expressa: nec renunciatio respectu vnus iuris præiudicat quo ad alia, quæ non veniunt in consequentiam. secundum communem per Burl. conf. 32. nu. 40. 48. lib. 1. ubi latius declarat. Bonac.

Renuntiatione simplici ipso iure an extinguatur ius vel actio

actio alicui competens sine facto suo, puta ex dispositione legis vel statuti, aut ex testamento: dic vt per doct. in apostil. ad Bar. in l. Pomponius scribit. ff. de neg. gest. Vezin.

Per simplicem renunciationem factam in absentia partis, non potest ius de futuro remitti. glo. in l. conditionis. C. de pact.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 15. Do. a. Fin.

Renuntiatio in vno, non inducit exclusionem in alio. l. si domus. ff. de ser. vrb. prae. not. Ias. in l. nec is. §. haeres. ff. de acq. haered. post Rom. consi. 40. in princ. consi. 132. in fi. consi. 168. in prin. Quae renuntiatio non praedicitur petendo ius iam renunciatum, ob nonam superuenientem causam. teste Rom. d. consi. 168. nu. 2. vbi de muliere petenda fraternam successionem, quae iam prius paternae renunciauerat. qua in materia adde, quod renuntiatio renuncianti non officit, data enormi laesione. & ideo sicut in casu. c. Quamuis. de pact. in 6. excluditur dolus, ita etiam quando enormiter quis reperiretur laesus, quae ex magna laesione dolus praesumitur, & tali casu, nedum minor, sed etiam maior contrauenire potest, non obstante iuramento: adeo quod non est necessaria absolutio, quia talis enormis lesio excepta est a iuramento, quod procedat, etiam si quis promissit non contrauenire aliqua ratione, vel causa. vt per Curt. iun. cōs. 141. col. 2. vbi quod iuramentum non tollit enormi laesione propter quam dolus repleta causatur, qui quidē appellatur dolus praesumptus, qui dicitur proprie dolus, ex not. per Rol. consi. 96. col. fi. in fi. lib. 3. Quid de renunciante cum iuramento an comprehendat casus insolitos & incogitatos? & dic quod non, secundum communem per Alex. consi. 28. col. pen. lib. 1. consi. 16. lib. 2. vbi quod generalis renuntiatio non firmatur iuramento: licet in hoc distinguat. Ias. in l. sed & si quis. §. quæsitum. col. fi. num. 42. ff. si quis caut. neque etiam remittitur ius futuri fideicommissi, teste Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. q. 5. de verb. obl. Regulam autem quod quis possit renunciare iuri in sui fauorem introducto, limita vt per Archid. in c. quam periculosum. col. 2. nu. 6. nu. 7. q. 1.

Quid de renunciatione exceptionum? & vide pract. Bonacur. tit. de imped. & excep. quæ contra rescrip. nu. 16.

Quid de electione iuris incompetentiæ? an per eam videatur renunciatum iuri quod quis ignorabat sibi competere? & dic quod non. secundum Afflic. decis. 53. nu. 3. vbi loquitur in materia mutationis actionis.

Quid de eo qui renunciavit omni iuris & legum auxilio sibi competenti? & dic, talem generalem renunciationem ad excep. cedendarum excludendam non extendi, ex not. per Alex. consi. 196. ante fi. lib. 5. Dec. consi. 99. nu. 3. consi. 104. col. 2. 446. post prin. Hypo. in rub. num. 29. de fideiuss. licet non loquatur quando renunciatum est omni iuris auxilio, nam eo casu videtur potius sentire contrarium d. rub. nu. 35. & pro affirmatiua opi. stat. Affl. decis. 182. nu. 10. num. 13. Dec. consi. 28. nu. 6. in l. si in princ. ff. si cer. petat. in cap. ex parte 2. num. 7. de officio deleg. Soc. consi. 200. colum. penult. & seq. Neguz. tract. pig. 3. memb. 5. parte prin. nu. 24. Corn. consi. 5. lib. 2. licet contrarium, quod scilicet, ex vi illius generalis clausulae, renunciavit omni legum auxilio. videatur renunciatum beneficio cedendarum: cui renunciari posse scribit Rom. consi. 472. col. 2. circa med. glo. in l. nisi hic actum. ff. de pact. cuius clausula effectus, plures enumerat Rol. consi. 13. a. num. 6. vsque ad 20. lib. 1. post Ias. in l. plerique nu. 29. & 34. ff. de in ius voc. qua in re faciunt quæ idem Ias. scribit in l. 1. nu. 11. vsque ad 24. ff. si quis in ius voc. non ier. quod quando in renunciationibus, & aliis actibus requiruntur clausulae, & verba generalia, vel specialia, quid de generali vel speciali renunciatione, & vide eundem in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. vbi num. 6. ponit limit. ad illum tex. q. generalis renuntiatio non valet, verum est quoad exceptiones futuras, secus quoad praeteritas: quam concl. declara, vt latius per eum ibi, vbi num. 16. dicit, q. ad hoc vt renuntiatio valeat, non solum debet esse specialis, sed etiam singularis, idem Ias. in l. 1. nu. 10. & seq. ff. de cond. indeb. & faciunt quæ de liberatione generali scribit Tiraq. inter reg. iur. lib. 3. vers. causa legis. vers. & ideo.

Quid quando aliquis, puta minor, renunciat beneficio minoris ætatis, & restitutionis, in integ. & omni alij iuris, & legum auxilio, cum iuramento per illa verba quibus videatur renunciatum? & dic vt per Bar. in auth. matri & auiæ. C. quando mul. tutel. of. fung. poss. Nat. consi. 145. col. 3. in fi. & col. seq. in prin. & ibi quod renuntiatio iurata nunquam extenditur ad casus, ad quos non iurata non extenderetur. Bar. d. l. sed & si qs. §. quæsitum. in fi. vbi Bal. Ang. & alij. Nat. d. consi. num. 8. vbi quod illud quod dicitur, iuramentum habere vim specialis dispositionis. l. cum pater. §. filius matrem. de leg. 2. intelligitur in iis in quibus consentitur, secus in aliis. & d. consi. num.

9. vbi quod renuntiatio generalis qua renunciatur omni iuris & legum auxilio, pertinet ad omnia, cum salua ratione recti sermonis aliter fieri non possit, cuius renunciationis virtutem, & sic 14. effectus enumerat Rol. de dote. q. 42.

Quid quando quis approbat omnia contenta in aliquo instrumento cum iuramento, promittens non contrauenire? & dic vt per Rip. respons. 147. colum. fi. in fi. per Ias. in l. 1. ff. de cond. indeb. & de prædicta clausula, renunciavit omni iuris & legum auxilio. vide Catel. vers. clausula general. Dec. consi. 27. Rolan d. quæst. 42. num. 10. & seq. Ofasc. decis. 91. num. 18. pulchrè Gabriel. com. opi. lib. 6. tit. de reg. iur. concl. 4. post Ias. in l. 1. ff. de cond. indeb. in l. Stichus. §. item quæsitum, eodem titu. Viuius.

Renuntiatio etiam iureiurando munita casus insolitos, & incogitatos non complectitur. communem inquit Alex. consi. 28. lib. 1. Vezin.

Renunciare legi interdicens cum iureiurando, quibus poterit. commune prodit Ripa in l. qui Romæ. §. duo fratres. nu. 73. ff. de verb. oblig. post Alex. in l. si conitante. §. quoties. ff. sol. matri. E. Suarez.

Renunciari posse legi prohibitiua, cum iuramento ex communi tradidit Rip. in l. qui Romæ. §. duo fratres. num. 73. ff. de verb. oblig. Alex. in l. si conitante. §. quoties. ff. sol. matr. quam concl. declara, vt per Rol. cōs. 98. nu. 13. nu. 41. 42. lib. 1. pro quæ vide etiam quæ scribit pract. Pap. for. respon. rei. ver. saluis. nu. 17. Bellacom.

Quæro, si iurans renunciare, postea renunciet cum iuramento, an valeat secunda renuntiatio? Resp. communiter recepta est ea sententia, non valere secundum iuramentum, & per consequens secundam renunciationem. ita est glo. in c. licet mulieres. de iureiur. lib. 6. quam sequitur Imo. in c. cum conringat. & c. 1. de iureiur. & eam dicit communiter approbatam esse. Maran. disput. 10. num. 53. Hanc opinionem quoq. firmat Alex. in l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. obli. & Bar. in l. si qs. pro eo. ff. de fideiuss. M. Grassi.

Renunciatio filiae, etiam minoris, de omnibus bonis paternis & maternis, an & quando valeat, vel minimè? & num talis renuntiatio trahatur ad bona fratris?

CAPYT II.

Renunciatio facta per filiam de omnibus bonis paternis & maternis iuramento firmata, valet extantibus masculis. c. quamuis pactum. de pactis. in 6. non extantibus autem filiis masculis non excluderetur filia a successione. quamuis renunciauerit, quia non est verisimile, & neque praesumendum est, patrem propter filias aliam voluisse deicere, quare succedet ea filia vna cum aliis sororibus. conferendo quæ accepit Chas. consi. 3. in fi. Bellac.

Renunciatio filiae etiam minoris 25. annis, pro modico accepto de bonis paternis & maternis cum iuramento valet, si non sit enormissima laesio, nec de dolo constet, secundum communem: sed si maior etiā enormissimè laesa, sustineretur, iuxta veriore per Burf. consi. 75. num. 1. num. 5. lib. 1. Bonacoss.

Laesio autem enormissima requiritur, vel excessiua ultra triplum, vel quadruplum iustae portionis debitæ, vt filia contra iuratum renunciationem veniat. secundum communem per Burf. consi. 75. nu. 4. lib. 2. licet alias sola laesio enormis sufficeret. secundum aliam communem per eundem Burf. consi. 27. nu. 17. lib. 1. Idem.

Renunciatio per filiam facta in contractu matrimonij de bonis paternis, aut maternis, seu quitantia patri facta, & firmata iuramento, nocet non solum sibi, sed & eius filiis, non solum natis, sed & nascituris: quādo scilicet mater moritur post mortem patris & filij veniunt ex iure materno, & ex illius persona: tunc enim filij non audirentur contra talem renunciationem maternam. glo. in c. quamuis pactum. de pac. in 6. Si vero venirent filij ex eorum persona, & stent fratres eorum matris, non possunt venire illi filij. quia admittuntur fratres ad fororismatris filiorum per ius accrescendi: contra verò alios qui sunt in gradu remotiores audirentur illi filij, atque reciperentur. Quod si mater esset mortua suo patre vivente, quæ decessit relictis liberis & suo patre, tunc talis renuntiatio a matre facta non noceret suis filiis: quinimo suo auo patri eorum matris nepotes reperirentur, & ex eorum persona tanquam nepotes

potes poterunt venire ad bona aui, sublata earum matre de medio. l. Gallus. in prin. ff. de liber. & posthu. Bened. in rep. ca. Raynūtius. in verbo, duas habens uxores. num. 280. & est additio super Bart. in verbo, tangit. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hered. & hanc communem opinionem esse asserit Alex. in l. pactum quod. ver. i. C. de colla. & Steph. Bertr. conf. 138. i. vol. & Anto. Rubens. Alex. conf. 12. nu. 12. Bellac.

L. si vnquam. C. de reuoc. dona. non habet locum in renunciatione facta per filiam in manibus sui patris pro sua dote, nec filij deum suscepti poterunt venire contra talem renunciationem, quando filij veniunt ut heredes matris, quæ renunciat. Alex. conf. 29. nu. 10. in 3. vol. M. Char.

Filia si pro dote quæ sibi debetur in bonis paternis aut maternis, renunciauerit bonis paternis aut maternis, & sic si filia pro vna dote renunciauerit successioni plurium, talis filia dicitur ladi, & poterit obtrahere rescriptum ad eam renunciationem rescindendam. Decius conf. 379. nu. 14. excepta enim hereditate paterna, ex cuius bonis filia habuit dotem, nulla suberat causa renunciandi aliis successioneibus. vbi per Decium, & Petrum de Anchar. conf. 39. & Dec. conf. 181. Idem.

Quæro, utrum si filia nupta renunciat bonis paternis, maternis & fraternis, ista renunciatio noceat filiis suis heredibus, quo ad hoc ut excludantur a successione? Respo. Articulus est valde dubius, unde pro concordia distinguendum puto. Aut mater moritur post eum de cuius hereditate queritur, & nulum est dubium, filios eius heredes a successione excludi, ita notant omnes doctores in l. pactum. C. de colla. & in l. qui superstitis. ff. de acquir. hered. ut firmat Rober. Maran. in disput. 10. num. 40.

Aut vero moritur ante eum, de cuius hereditate agitur, & non obstat filiis renunciatio, siue loquamur de bonis paternis, maternis, siue fraternis, & in successione bonorum paternorum. dicit hanc esse magis communem opinionem. Alex. in d. l. pactum. Maran. d. disput. 10. num. 42. ex quo filij isti veniunt ad successione ex persona propria, & non ex persona matris, antequam cessante. C. de legit. hered. ita tenent Barto. Imo. Pau. Cast. Fran. de Arer. & communiter doctores in l. qui superstitis. ff. de acquir. hered. Ideoque matris renunciatio eis obstat non debet, dummodo dos conferatur. Licet contrarium hoc casu velit Lud. Ro. in d. l. qui superstitis. eo, quia filia renunciat propter dotem quam habet a patre, quo casu recipit illam in locum suæ legitimæ, & proportionis debita, & dicit se contentam sua parte, unde iniquum esset, filiis idem bis deberi. Eandem dicit esse communem in bonis maternis & fraternis, idem Maran. d. disput. 10. num. 13. & num. 48. & hoc casu non habet locum ratio dotis receptæ allegata per Rom. M. Grassus in verb. renunciatio.

Renunciatio filiarum viuo patre defunctæ, nepotibus indistincte non præiudicat. est com. opin. teste Dec. in conf. 181. satis nota. M. Charian.

Quæro, an filia renunciens bonis paternis extantibus masculis, succedat fratri mortuo sine liberis, etiam in bonis paternis, non obstante renunciatione? Respo. communiter ea approbata est sententia, quod possit, siue sit sola, siue cum aliis fratribus vel sororibus. ut firmat Alexand. & communiter doctores in l. i. §. veteres. ff. de acquir. posses. Paul. de Cast. l. Paul. respondet. §. fin. ff. de acquir. hered. Lucas de Pen. l. i. C. quand. & quib. pars debeat. Bal. l. pactum. C. de colla. & hanc dicit esse communem Rober. Maran. disputa. 10. nu. 16. Postquam enim hereditas per fratrem adita est, non amplius dicuntur bona paterna, sed sunt ipsius fratris propria, & certum est, filiam renunciantem bonis paternis, non videri renunciasse bonis fraternis, secundum doctores in locis alleg. Et ita iudicatum esse in consilio Neap. firmat Matthæ. Afflic. decis. 178. num. 4. Michel Grassus in verb. renunciatio.

Quæro, Nunquid talis filia quæ renunciauit bonis paternis, si pater decedat relicta dicta filia & nepte ex filio premortuo, non obstante renunciatione possit patri succedere, an vero excludatur per neptem? Respo. secundum communem & receptam doct. sententiam, filiam non excludi propter renunciationem factam, existente nepte ex filio, quando filius mortuus est ante patrem, quia renunciatio ista facta est in fauorem masculorum. Vnde sublata causa, scilicet, existentia masculorum, tollitur quoque effectus renunciationis, non obstante nepte, in qua non est qualitas masculina, licet secus sit in nepote ex filio. Ita tenent Bart. in l. liberorum. ff. de verb. sign. Fulg. Alex. & Ias. in l. i. C. de in ius voc. vbi communiter reprobata esse dicunt opinionem Baldi ibid. qui contrarium tenet. Eandem sententiam firmat Pau. de Cast. in conf. 47. incip. proponitur. vol. 1. Et eam dicit communem Soc. in conf. 296. vol. 2. col. penult. Hanc sententiam firmat Gram. decis. 63. per totum. vbi nu. 15. dicit opinionem Bar. esse adharendum per multas autoritates.

Sin vero filius superuiuat, & mortuo patre demum decedat relicta ex se filia & sorore, sine dubio soror excluditur a nepte, ex quo filio iam quæsitum est ius hereditatis, quod in filiam deuoluitur, & soror perpetuo exclusa censetur, secundum doct. communiter supra alleg. M. Grassus in verb. renunciatio.

Quæro, an filia renunciens bonis paternis, cum pacto, quod non velit amplius quicquam petere, videatur renunciasse legitimæ? Respo. licet in hoc articulo sit controuersia. Tamen crebriori calculo in eam itum est sententiam, filiam, quæ dotata a patre renunciauit bonis paternis, in ampla forma de non petendo ulterius quicquam, non intelligi renunciasse legitimæ, per illam generalem renunciationem, nisi expresse fiat mentio legitimæ, tex. est de hoc in l. si quando. §. generaliter. & ibi omnes doctores & in specie Bald. & Paul. de Cast. C. de inof. testa. Guil. de Can. Bal. & Ang. in l. de his. de trans. Alex. in conf. 69. incip. Pet. de Rodolph. vol. 1. l. d. l. de his asserens esse communem opin. & in d. l. si quando. per illum tex. vbi sub generali dispositione non comprehenditur legitima, nisi specialis de ea fiat mentio, & ita iudicatum esse testatur Matth. de Afflic. decis. 178. num. 3. Eandem dicit esse communem Tho. Gram. decis. 57. num. 26. Soc. in conf. 30. vol. 1. Alex. conf. 180. & sequens. vol. 5 & quod ita omnes tenent doctores. firmat Maran. d. disput. 10. nu. 19. & sequitur Paul. de Cast. in conf. 73. vol. 1. & pro hac conclusione est tex. in §. ceterum. ut cum de app. cog. quem allegat ad hoc Gram. decis. 102. nu. 115.

Hæc conclusio adeo vera est, ut etiam filia, cui pater aliquid legauit pro sua legitima, cum hoc, quod nihil aliud petere possit, etiam si simpliciter acceperit illud legatum, non tamen ex hoc sibi præiudicat, quo minus possit petere supplementum legitimæ aut dotis, loco illius. ita tenent Bal. & Paul. de Cast. l. i. & doct. d. §. generaliter. & in l. omnimodo. C. de inof. testa. & firmat Alex. in conf. 68. vol. 1. l. d. l. de his. Alex. in conf. 89. col. 1. vol. 4. Soc. in conf. 1. col. 1. vol. 4. & quod ita communiter tenent doctores. dicit Maran. d. disput. 10. nu. 19. & quod etiam si pater prohibuisset filiam plus petere posse, non tamen intelligatur prohibuisse legitimam. dicit omnes doctores. ita concludere Gram. decis. 57. nu. idem. Ibid.

Renunciens omnibus bonis paternis & maternis, non censetur renunciare bonis fraternis. nec talis renunciatio trahitur ad bona fratris. Bart. expresse in l. 2. §. illud. ff. de hered. vel actione vendi nam cum alia sint bona paterna, alia bona materna, & alia bona fraterna. ergo renunciatio facta in aliquibus bonis, non trahetur ad alia bona Guido Papæ deci. 23. i. & conf. 16. & Chassan. conf. 39. nu. 16. Bellacomb.

Renunciatio filiarum futuræ successionis paternæ, vel maternæ hereditatis, & etiam iuramento firmata, num & quando valeat? & quid si hereditas sit etiam quæsitæ.

C A P V T III.

Renunciatio filiarum futuræ successionis iuramento firmata valet. c. quamuis pactum. de pact. in 6. ea tamen rescindi poterit, si in ea dolus, metus, aut lasio enormissima interuenerit, vel per remedium l. 2. C. de rescind. vendit. si lasio adfuerit, vel per actionem de dolo, si dolus interuenerit. Iuramentum enim civilem & æquum recipit interpretationem, ne quis immoderate lædatur. l. si liber. ff. de oper. liber. Bened. in capit. Raynūtius. in verbo, duas habens. num. 264. vide Boer. decis. 10. num. 10. & intelligitur enormiter ladi ipsa filia, si pro vna dote renunciaret hereditati patris, & matris & fratrum. Dec. conf. 550. & 379. & 180. & sic si renunciet pro vna dote pluribus hereditatibus, poterit tali renunciationi contrahere, quia per hoc videtur læsa. Deci. in conf. 379. Bellacomb.

Filia quæ renunciauit successioni paternæ aut maternæ, excludetur a successione patris aut matris cui renunciauit, ita ut ab intestato succedere non possit. Guido Pap. decis. 295. quod procedit quando persona superest quæ ex præsumpta mente patris vel matris testantis excludat renunciantem. alias non excludetur illa filia renuncians. Dec. conf. 553. Bal. conf. 372. lib. 3. Boer. decis. 304. nu. 2. Alex. conf. 29. vol. 3. alias noceret filie talis renunciatio. Alex. d. conf. 29. vol. 3. poterit tamen filia renuncians a patre vel a matre hæres institui, & tunc succedet ex testa. Bened. in c. Raynūtius. verbo, duas habens num. 288. pater enim faciendo eam filiam hæredem, censetur iuramentum remisisse. Guid. Pap. decis. 599. verum ea filia a petitione sue legitimæ non excludetur per eam quitantiam. Steph. Bert. conf. 63. num. 6. i. vol. Contrarium tamen quod scilicet legitimæ renuncians

nunciasset dicatur, & ab ea non secus quam ab alia bonorum parte excludatur, voluit Soc. consi. 50. nu. 1. vol. 2. & communem dicit Ias. in l. si quando. §. si. C. de inoff. testa. & consi. 207. vol. 2. Dec. consi. 18. vide Tiraq. in præfat. l. si vnquam. nu. 144. C. de renoc. dona. Bellac.

Filia dotata mediante renunciatio paterna successioni, non potest demum patri succedere & eius portio hæredi patris cui facta est renunciatio, acquireretur. Bened. in c. Raynuitus. in verbo, duas habens. nu. 26. & sic portio illius penes patris hæredem remanebit. Boer. dec. 104. nu. 16. nisi in tali renuntiatione interuenisset dolus, metus, aut læsio enormissima. quia tunc à iuramento relaxari posset. Bened. eo loco. nu. 264. & ea renunciatio rescindi poterit, vel per remedium l. 2. C. de rescin. vend. vel per actionem de dolo si iuramentum interuenierit. vt per Bened. d. d. nu. 264. Bellac.

Filius vel filia renunciatio, & quittans successioni paternæ vel maternæ, si demum in testamento illius cui renunciatur præteratur, non poterit demum dicere testamentum nullum. Guid. Pap. decisio. 598. Bened. in verbo, duas habens. num. 261. in repet. cap. Raynuitus. neque enim pater tenebatur de ea mentionem facere, postquam suæ successioni renunciauerat, ac si fuisset mortua. Bart. in l. 1. §. qui habebat. ff. de bono. posses. contra tabu. sed & neque filij ex ea filia poterunt conqueri contra tale testamentum ipsa viuente. Guid. Pap. ibi. Idem.

Renunciatio facta per filiam de hereditate patris cum iuramento, si ea parente viuente decesserit, non nocet nepotibus. Bar. in l. qui superstitis. nu. 3. ff. de acq. hæ. Bald. in l. pact. dotali. nu. 2. C. de collat. & ibid. Alex. num. 7. vers. extra glo. & Dec. nu. 18. testantur hanc sententiam communem esse, licet idem Dec. in consi. 181. nu. 3. contrariam sententiam communem opinionem doct. appellauerit: tamen recentiores doct. priorem sententiam tanquam communem sequuntur. Gozadi. in consi. 75. colum. pen. in fi. dicens, quod Dec. in d. consi. 181. consuluerit contra communem. Aym. Craue. in consi. 84. num. 5. inquit, quod in practica seruaretur quod renuntiatio non noceret. & Rol. a Valle in consi. 11. num. 7. in 1. vol. Kirchouius.

Renunciatio hereditatis iam quæsitæ facta etiam in contractu matrimonij, & etiam in maiore 25. annis reuocatur per superuenientiam liberorum: per l. si vnquam. C. de renocan. donationib. & ibi Tiraq. num. 174. quæ res locum habet in donatione hereditatis iam quæsitæ. Moderni in tracta. de donationib. factis. numero 41. illa tamen lex non habet locum in renuntiatione quam mater facit secundum dispositionem cap. quamuis pactum. de pactis lib. 6. quia videtur facta ex causa, & propter dotem constitutam: & non habet etiam locum in donatione ob causam. Dec. consi. 181. & Alex. consi. 29. nu. 9. par. 3. Bellac.

Renunciatio facta a filio, vel a filia in manibus patris, aut matris, tam de bonis patris adhuc viuents, quam de bonis matris iam defunctæ, & quæ bona iam fuerant filiis quæsitæ tempore illius renuntiationis, poterit rescindi respectu bonorum maternorum, & non quo ad bona paternæ: & hoc quia ea filia in bonis paternis tempore illius renuntiationis nullum ius habebat. l. 1. §. si impuberis. ff. de colla. bono. Quare iuri quærendo: potuit ea filia renunciare, etiam sine solemnitate, in repudiatione enim & renuntiatione iuris quærendi, solemnitates non sunt requisitæ. l. si. §. si. de rep. hæ. facit lex ait Prator. §. sed si hereditatem. ff. de mino. vbi minori in iure iam quæsito succurritur, sed non in lucro captando. Facit, quia vbi vitatur alienatio, non tamen vitatur repudiatio iuris quærendi. l. qui autem. ff. de his quæ in fraudem creditor. & Rube. Alex. consi. 12. num. 6. & cum in bonis maternis iam ea filia ius habebat, & quod illi iam erat quæsitum: quare non debet tenere talis renunciatio, & hac læsione probata. Alex. in eo consi. nu. 7. & 9. nisi tamen in ea renuntiatione facta de bonis paternis nondum quæsitis, dolus metus, & læsio enormissima interuenisset: quo casu metu probato, aut dolo, aut læsione, rescindi posset ea renunciatio. vt ibi per Rubeum Alexandr. Bellac.

Per renuntiationem successioni paternæ, filia non excluditur, quin petat quod pater perdidit per transitum ad secunda vota iure ita disponente: quod ius petendi id quod pater perdidit per transitum ad secunda vota, defertur liberis primi matrimonij. l. fœminæ. C. de secund. nup. Guil. Ben. in rep. c. Raynuitus. in verbo, duas. num. 288. & Deci. consi. 346. & consilio 206. Bellacomb.

Filia quæ quitaui, facit partem & numerum liberorum, licet ad partem aliquam non debeat admitti: & ea pars hæredi patris cui renunciatur, cedit, & venit in lucrum hæredis patris

aut matris, cui facta erat ea renunciatio. Guid. Pap. dec. 599. & hanc opinionem magis communem esse, & iuxta eam fuisse indicatum, asserit ipse Guid. Pap. dec. 295. & Boer. dec. 104. & idem de filia a successione exclusa per statutum asserit Corne. consi. 199. nu. 7. 1. vol.

Renunciatio generalis iuramento firmata, an quicquam operetur circa legitimam, ita vt ei renunciatum intelligatur. Deque renuntiatione non acceptata.

CAPVT IIII.

Renunciatio generalis cum iuramento operatur circa legitimam. Io. de Rip. de leg. lib. 1. c. 6. nu. 8. com. dicit. B. Villah.

Amplia ad renuntiationem bonorum paternorum cum iuramento. idem ibi, nu. 13. com. dicit contrarium Boer. dec. 3. num. 7. sed tene primam quia plures sunt qui tenent eam, vt per Coua. in re. lec. d. c. quamuis. de pact. pat. 3. §. 2. nu. 2. Idem.

Filius quamuis renunciet omni successioni etiam generaliter, in tali generali renuntiatione, non intelligitur fuisse legitimam renunciaturam, nec iuri petendi supplementum legitimæ, nisi de ipsa legitima in ipsa renuntiatione fuisset facta expressa mentio. l. si quando. §. si. C. de inoff. testamento. & ibi Ias. infert, si frater alteri fratri vel sorori assignet fundum pro sua legitima, quamuis illa dicat se contentam, & promittat nihil amplius petere: quod nihilominus poterit suæ legitimæ supplementum petere, nisi expressè dictum fuerit, quod nec supplementum petet. Bal. & alij in eo. §. si. & neque etiam filius per talem renuntiationem videtur substitutioni de se factæ renunciassè. Dec. consi. 26. in prin. & Bertachinus in verbo, substitutio. Bellacomb.

Renunciatio legitimæ, nunquam in generali renuntiatione includitur, secundum communem per Burf. consi. 102. nu. 12. lib. 1. Bonacosi.

Sed quid si filia renunciatur cum iuramento, nunquid talis renunciatio extenditur ad legitimam? Resp. Magna est controuersia apud doct. in hac q. vt per Tho. Gram. in dec. 101. & seq. & in dec. 57. Tamen magis crebriori calculo in eam itum est sententiam, filiam dotatam à patre si renunciatur, virtute talis iuramenti non excludi a legitima. ita firmat Ias. in d. l. de his. ff. de transact. Ang. §. cum autem. in fi. inst. de inoff. test. Are. l. 1. §. si quis ita. nu. 7. ff. de verb. obli. & in l. qui superstitis. ff. de acq. hæ. vbi talis renunciatio non extenditur ad legitimam. Guid. Pap. q. 93. Gul. Bened. c. Raynuitus. verb. in eodem testamento. nu. 200. de testa. Chassa. in consuet. Burgun. tit. des successions. ver. limita 6. ver. & facit pro hoc tex. & in filia dotata, etiam stante iuramento, dicit hanc esse communem opi. Boer. dec. 3. nu. 7. vol. 1. Licet enim iuramentum faciat actum valere omni meliori modo quo potest. Tamen non operatur, vt extendi possit ad id, de quo specialis mentio fieri debet, iuxta præfatos doct. & ita iudicatum esse firmat Matth. Affl. dec. 178. nu. 3. Licet ibi tantum loquatur in simplici renuntiatione, verum doct. per eum allegati loquuntur in iurata. ita quoq; decisum refert Guid. Pap. dec. 427. & consulendo sequitur Barba. in consi. 55. vol. 2. vbi subdit, quod iuramentum non supplet vim clausulæ specialis. Gram. dec. 101. nu. 6. & 89. M. Grassus in verb. renunciatio.

Legitima renunciatio mater, non propterea ius petendi eam nepotibus aufertur, & per consequens non obstante matris renuntiatione, nepos filia præmorta dotata ex propria persona sua in bonis sui aui materni, legitimam petere potest. secundum Bal. in l. pactum dotali. C. de colla. & in l. si. C. de pact. & idem voluit Imo. in l. qui superstitis. ff. de acq. hæ. qui hoc pacto limitat, & restringit dictum Bar. ibi, quando in vita patris filia moreretur, sequitur etiam Are. & Pau. Cast. ibidem, & istorum sententiam refert esse communem. Rip. in singularibus responsis in tit. de legib. & longa consuetudine. c. 6. num. 3. & Gram. dec. 57. nu. 39. F. Viuius.

Legitimam portionem modo accipere, & bona cætera repudiare nequit filius: aut ex ampliore summa, aut ex asse institutus, vt frequenter placitum constituo ex Alexan. & Ias. in l. 1. ff. de acq. hæ. Alex. rursus in l. quia poterat. in fi. ff. ad Senat. Trebel. Ang. in §. ult. insti. de hæ. qual. & disse. Idem.

Renunciatio non acceptata, non nocet renuncianti. Ias. in l. postquam lit. C. de pactis. Hippo. de Mars. in pract. causarum crimi-

Com. V. I. Opin.

crimina in verbo, postquam. nu. 28. & in l. de vnoquoque. nu. 157. ff. de re iudic. Bonac.

Renunciatio non nocet renuncianti, si per partem non fuerit acceptata: is enim qui verba aduersarij non acceptat, non potest se ex illis iurare. Bald. in l. 2. C. de repud. har. Rebu. in concordatis in titu. de reg. acceptatione. in glo. vnica. Bellacomb.

Acceptatio renunciationis vel confessionis ad hoc vt proficit acceptanti, debet fieri eomet tempore quo fit ea confessio vel renunciatio, & non fieri debet ex intervallo. glo. in l. confensu. ff. de actio. & obl. Panor. in cap. dilectus. de spons. Hippol. de Marfil. in pract. caus. crimin. in verbo, postquam. num. 29. & Rebuff. in concord. in rubr. de regia acceptatione. in fi. Bellacomb.

Renuncians liti mota intelligitur renunciare non solum instantiæ, sed causæ, & iuri principali. l. postquam liti. C. de pact.

Fallit in 4. casib. vt per Ias. in d. l. nu. 1. vbi etiam Dec. limitat in 4. casib. nu. 2.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 3. per Ioan. Bolog. in l. postquam liti. C. de pact. nu. 17. Do. a Fin.

DE MERCATORIBVS ET rationum libris, atque errore calculi.

TITVLVS XVI.

Mercator quando quis dicatur, & an & quando
lucrum cessans vel interesse a moroso debito-
re licite petat.

CAPVT I.

Mercator pro vna mercantia vel duabus non dicitur quis: Sed ex frequentia mercantiarum. ita dicit Bar. in l. legatis seruis. ff. de leg. 3. De quo vide Alex. in rub. ff. in 2. col. in addit. Aret. in conf. 29. in 7. & 8. col. Fel. remissiuè in proce. de ere. in 15. colum. & in c. cum l. & A. in ult. col. de re iud. Pau. de Cast. in 2. vol. conf. 102. vbi alleg. decisiones pro & contra, & non decidit. Vide etiam Ias. in l. si quis ex argentariis. §. rationum. ff. de eden. & in l. scrinarios. C. de testam. mil. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. colum. 8. ff. de oper. noui nunc. Adde Gem. quem nemo alleg. in cap. vnico. de vita & honest. cler. in 6. Corn. in 3. volum. conf. 33. alleg. Bald. in rubr. C. de conf. pecu. circa fin. Phil. in d. cap. vnico. Ang. in proce. insti. vers. cumque. & insti. quod cum eo. §. 1. Bald. in l. 1. ff. de tributor. Bellacomb.

Et dicit Ias. vbi supra quod ad hoc, vt mercator descriptus in matricula mercatorum gaudeat eorum priuilegiis, nõ sufficit quod artem exerceat: imo requiritur, quod habeat maiorem partem fortunarum suarum in mercantia seu negotiatione illa. alleg. Bar. in l. semper. §. negotiatio. per illum tex. ff. de iure immu. & in rub. C. de nauicul. lib. 1. & Alex. in 2. vol. conf. 51. Alex. tamen ibi non ponit istud: sed in 4. volum. conf. 108. Idem.

Requiritur etiam quod talem mercantiam exerceat per se, non per factores. alleg. Bar. per illum tex. in l. si in vers. per se metipso. ff. de offi. att. & Aret. in d. l. scrinarios. quod dicit esse not. contra mercatores nostri temporis: quanquam, secundum eum Alex. in l. diem functo. ff. de offi. asse. respondeat ad d. l. si duob. modis, de quibus ibi per eum. Adde Barb. in 1. vol. conf. 58. in 2. col. vbi dicit, quod priuilegium mercatori concessum, intelligitur si effectualiter mercantiam exerceat. & idè vult in 2. vol. conf. 13. in 9. col. ad quod vide Alex. in l. semper. §. negotiatio. de iure immu. Idem.

Mercator, vel solitus mercari, an & quando lucrum cessans a moroso debitore licite petat? Dic vt per Burf. conf. 68. nu. 11. lib. 1. Bonac.

Mercatori neque alij. antequam debitor suus sit morosus in solutione, vel restitutione pecuniæ sibi debita, puta si dilationem ad soluendum vel restituendum debitori concesserit, ad aliquod interesse pacisci licet, etiam quod mercator in loco mutui facti tantum fuisset verisimiliter lucraturus: quia etiam solito negotiari, non congruit ante moram de aliquo interesse pacisci, neque illud sibi debetur. ex doct. Aret. conf. 9. dub. 3. Dec. in c. cum venerabilis. de excep. in conf. 116. in fi. conf. 441. ad fi. hac fretus ratione, quia si sibi non debetur ante moram, nec in pactum deduci potest, sic quoque arguit ipse Dec.

conf. 119. ver. in oppositum ibi, quia demum rem. & hanc fecutus opin. communem affirmat idem Aret. conf. 152. viso rheinate. dubio 2. & conf. 157. visis diligenter. ad fi. licet enim Dec. contrarium (forsan de dicto Aret. non recordatus) sequutus fuerit conf. 117. ver. non obstant quædam responsiones, ab auctoritate tamen Aretini non videtur recedendum, quem etiam sequitur Crau. conf. 87. incip. Sempronius, subdit tamen ipse Decius loco præallegato se putare, quod habito respectu ad interesse verisimile, puta in casu. l. curabit. C. de actio. empti. certa quantitas promitti & de ea conueniri licite potest, cum tunc de vero interesse appareat, & si communi contingentia inspecta, & fundo vendito. tot fructus percipiuntur, qui valent decem plus tamen & minus, secundum varietatem temporis, illa promissio a principio facta iuxta illa decem, parum plus vel minus non videtur illicita: quia ad fructus & interesse commensuratur, & videtur facta quædam transactio, futuro euentu inspecto, ad submouendum probationis difficultatem. pro quo allegat tex. quem dicit bonum in l. si ff. de præto. stipul. fatetur quoque nu. 14. sententiam illam doct. qui tenuerunt interesse teneri, & peti posse, communem, quam tamen iure non bene probari inquit, eo qd tale interesse dicitur extra rem, de qua nulla ratio habetur etiam si consistat in damno: allegat tex. in l. si sterilis. §. cum per venditorem. de act. emp. F. Turz.

Inter mercatores quid minimè liceat allegare, quomodo procedendum, & quid nam seruandum. Deque eorum ballis, & mercibus non prohibitis, si cum prohibitis portentur, quid iuris.

CAP. II.

Inter mercatores non est licitum allegare quod nõ interuenit solemnis stipulatio, sed nudu pactum: quia eis esset verecundia. ita Barto. in l. Quintus Mutius. ff. manda. Alex. in 3. volum. conf. 41. Fel. in c. in i. col. extra. de pac. Bart. & doct. maxime Ias. in l. iustif. gent. §. sed cum nulla. in 2. col. vers. 2. fallit. ff. de pact. Idem Ias. in l. lecta. in 9. colum. ff. si cert. pet. Soci. in rub. ff. de verb. oblig. char. 89. num. 3.

An possit allegari quod nõ interuenit consensus paternus. Barba. in 3. volum. conf. 86. in 1. & 2. colum. tenet quod non. E. Suarez.

Inter mercatores fit nouatio pacto nudo. Soc. in l. q. vltim. fructum. ff. de verb. obl. nu. 3. Vezin.

Mercatorum in causis, controuersis, ac disceptationibus æquitas non iuris rigor inspicitur, ac sequi debet, vt frequenter placitum constituo ex iis, quos laudant Dec. in l. in omnibus quidem. ff. de reg. iur. Bertr. conf. 149. lib. 3. Paris. conf. 82. num. 20. & conf. 89. nu. 4. lib. 1. Straccha, qui id eleganter, ac verè explicat, de mercat. tit. quomodo in causis mercat. nu. 1. cum sequen. E. Suarez.

Æquitas inter mercatores seruanda est. Barto. in l. si fideiussor. §. quædam. ff. mand. Bald. in 3. part. conf. 170. Curt. conf. 7. Barb. in 4. volum. conf. 35. in 1. colum. communem dicit. Vezinus.

Mercatorum statuta inter eos seruanda sunt, non quo ad alios. Barb. in 3. vol. conf. 29. in 2. & 3. col. Vezin.

Ballæ mercatorum cognoscuntur ad signa. Bald. in authen. dos. data. in 1. colum. C. de don. ante nup. Et præsumuntur eorum quorum sunt signacula: vt ibi. & sequitur Prapo. Medio. in c. vt nostrum. in 2. colum. vers. not. ex tex. ibi, sigilli, & c. de appel. & in c. significauit. in 1. colum. eod. tit. & in c. 1. in 2. col. in tit. quid sit inue. vbi dicit, quod per signum cognoscitur signatum. Corn. conf. 227. vers. ex signis enim iudicatur, & c. E. Suarez.

Si vehantur ballæ plurimum mercatorum, & vna casu fortuito perdat, an periculum sit commune, si non sunt socij. Bal. notabiliter in 5. par. conf. 78 tenet qd non, nisi omnes essent signata vno signaculo. Idem.

Si merces non prohibita portentur com illicitis, & prohibitis, omnes merces tam prohibita, quam non prohibita confiscari debent tam portantis quam alterius, si ille fuerit sciens & consentiens: alias merces illius qui non est consentiens non essent confiscanda. l. citem ferro. §. dominus. ff. de publi. & vesti. & hanc opinionem communem esse asserit Boer. decis. 178. num. 25. Bart. & Sal. in l. cum proponas. C. de nauti. fœnore. Guid. Pap. decisio. 172. vide Alb. in 2. par. statut. q. 4. numero 5. Iul. Clar. in practi. §. vltim. questio. 82. statut. 7. vers.

verf. vlt. E. Suarez & Vezinus.

Confiscari non potest naus, si merces prohibita deferantur in naui infcio domino naus, vt est, communis opi. de qua D. Ioseph. Ludouic. decis. Perus. 3. r. nu. 7. Bonac.

Mulio portans res meas super mulo suo, si non soluat pedagium, non confiscantur res meas, sed ipse mulio prastat ipsarum rerum estimationem secundum Bar. in l. fi. C. de nau. non excus. lib. 1. r. de quo per Alex. in l. cotem ferro. §. dominus. ff. de public. & in l. r. C. vt nemo priuat. & Cum. consi. 5. incip. nauta quidam. Vezinus.

Merces saluas in aliquem portum vel locum quando pacisci & stipulari liceat. Ias. in l. in illa stipulatione. nu. 2. ff. de verborum oblig. Vezinus.

Mercatores an & quando libros rationum suarum in iudicio edere teneantur? Deque rationibus male redditis.

C A P V T III.

Mercatores nostri temporis, an ad similitudinem argentariorum rationum suarum codices, etiam ad fundandam intentionem actoris exhibere teneantur. magna est dubitatio inter doct. sed communis doct. opinio est eos teneri. Bart. in l. 1. nu. 5.

Ang. de Perus. num. 1. Salic. nu. 9. Alex. de Imo. nu. 10. Bart. Soc. nu. 14. Ripa num. 8. C. de eden. Bar. in l. quadam nu. 2. Alber. in l. 1. §. editiones. nu. 5. ff. de eden. Pan. in c. 1. nu. 8. ext. de proba. horum praprium & principale fundamentum consistit super consuetudine scribendi rationes per mercatores, a qua omnis dispositio regulatur, & secundum eam iudicatur, & actus qui celebratur factus intelligitur. Nam cum mercatores nostri temporis libros rationum faciant, & teneant propter consuetudinem sic faciendi, contrahentes secum mandare illis censentur, quod ita faciant, vt fieri consuetum est, sicque rationes scribant. Eapropter concurrente huiusmodi tacito mandato, & interesse, ac utilitate contrahentium cogi debent edere, quemadmodum olim argentarij. l. si quis ex argentariis. §. pertinere ff. de eden. Licet multi alij doct. reclamauerint, per rationes & fundamenta non contemnenda, quae referunt Ias. in d. l. 1. nu. 15. Dec. num. 18. & idem Dec. in d. c. 1. nu. 27. verum communis, Soc. d. num. 9. Dec. d. nu. 18. & d. num. 27. attestantibus est in contrarium, a qua communi tanquam aqua, & rationabili, vt in lucem veniat veritas. l. 2. l. iustum. l. non est nouum. C. de eden. recedi non debet, quae aequitas maxime inter mercatores & in curia ipsorum obseruanda est. Ioan. Maria. Riminald. in d. l. 1. & Cagn. d. num. 88. in fi. Kirchoius Bald. autem Fulgo. Paul. Cast. Ias. & omnes fere recentiores contra sentiunt. Ita scribit Alc. in l. 1. nu. 14. (vbi & ipse hanc posteriorem opinionem sequitur) C. de eden. B. Villal.

Editionem ab argentario, notario, mercatore, & similibus actione aut iure actionis in factum fieri oportere, Alex. de Im. existimauit in l. 1. nu. 8. C. de edendo. tum quod ex edicto regulariter actio in factum datur. l. si in prin. ff. de eo per quem factum erit. tum quod verba edicti partem ipsam respiciunt. l. prator. in prin. ff. de eden. Sed sententiam contrariam communiter Doct. approbarunt, quia d. l. 1. And. Alciato ibidem referente. num. 30. & 31. ostendit persecutione seu officio iudicis id expe diris, sic & lex ait ad officium iudicis pertinere, vt exploret rationes defuncti, iubeatque ab eo edi replicationis adiunanda causa. l. pen. §. si. ff. ad l. Falc. nam & prator in edicto, causa, inquit cognita edi iubebo. l. si quis ex argentariis. §. prator. ff. de edend. quae verba ad iudicem referuntur. Merito igitur communi sententia existimatum est officio iudicis id explicari, censuitque Bart. l. 4. §. Cato. ff. de verb. oblig. id officium non mere in personam, sed quantum sit ad singularem successorem instar cuiusdam rei vendicationis inductum esse. Et hanc Doct. commu. opi. esse testantur Salic. in d. l. 1. nu. 5. Bart. Soc. num. 13. Dec. num. 20. licet ipse ibidem Alex. sententiam sequatur, & in cap. 1. nu. 61. ver. 2. principaliter quaritur, extra de prob. Ioan. Maria. Ryminal. in l. 1. nu. 9. Ioan. Francis. Purpura. num. 28. Rip. nu. 20. in fi. copiose & late Hier. Cagn. num. 89. Kirch.

Mercatores nostri temporis qui libros conficiunt, coguntur edere libros ad instantiam creditorum, iuxta communem per Burf. consi. 39. num. 3. lib. 1. Straccha de mercat. 2. part. num. 70. Suarez.

Mercatores, & artifices nostri temporis tenentur edere libros in iudicio. no. Doct. in l. 1. C. de eden.

Fallit in quatuor casibus, vt per Felin. in cap. ex epistola,

verbis. de prob. numero 24. Don. a Fina.

Ratio enim a quoque reddenda est, qui rebus alterius se immiscuit & earum administrationi, siue ille, vt tutor gerit, vel vt curator, aut alius gerens illius negotia. l. 2. in fin. ff. de neg. gest. Corn. consi. 24. in fi. vol. 1. Procurator etiam ad id tenetur. l. idem quod. §. 1. & l. in mandato. ff. mand. siue etiam sit filius, siue socius. l. quadam. de edendo. Soci. consi. 24. num. 37. 1. volum. Bellacom.

Rationes qui alicui reddere tenentur, illarum libros in primis ipsi reddere cogetur. vt est communis resolutio. Bartol. per illum tex. in l. vlt. §. 1. ff. de lib. leg. docet idem Bar. ac Paul. in l. cum seruus. in prin. ff. de cond. & demon. idem Bar. in l. 1. §. quod de frumentaria. ff. de administ. rerum ad ciuit. pertinent. & in l. 1. §. officio ff. de tut. & rat. distra. late Deci. consi. 178. & 192. Chas. in consuet. Bui. rub. 6. §. nu. 1. procedetque illud non tantum in seruis, vel in socio. ib. aut factorib. vt Imo. & Cum. existimant in d. l. cum seruus. sed & in quibusuis aliis personis. vt diligenter tradit Soc. in quamuis. ver. postremo. ff. de condi. & demonst. ac. Dec. vbi supra veriorque ac receptior ea est opin. si qui rationes illas reddit, nihil damni ex libris penes se non retentis passurus videatur. Rationum autem liber ex parte improbari non poterit. quem admodum frequenter placitum ponit Francis. Viuius lib. 1. opi. 259. cum Corn. consi. 8. lib. 4. E. Suarez.

Edere librum rationis tenetur Notarius, Argentarius, vel alij qui ex necessitate officij tenentur conficere librum. Ias. in l. 1. nu. 55. C. de eden. Vzin.

Rationes, vel instrumenta edere non cogitur inuitus, sed tertius apud quem reperiuntur. glo. in l. in fraudem. §. nec instrumenta. ff. de iure fisci.

Fallit in 7. casib. vt per Dec. in c. 1. de probationib. nu. 273. Don. a Fin.

Non enim possum petere editionem instrumenti, vel rationem ab eo inuito, qui non scripsit me mandante, not. docto. in l. quae a diuo. C. de eden.

Fallit in 6. casib. vt per Soc. in d. l. in fi.

Fallit in 9. casib. vt per Fel. in c. ex epistola. de probat. num. 23. Don. a Fin.

Rationes illegitime, & male redditae, non dicuntur redditae, & iterum sunt reddendae. non putauit. §. non quauis. ff. de bono. posse. contra tab. Soc. consi. 159. lib. 2. q. si plene & sufficienter redditae sint, non erunt iterum reddendae. & dicuntur vere redditae, quando data & accepta relata fuerunt. Soci. consi. 92. in 4. vol. Charianus.

Rationes non fuisse plene & legitime redditae alleganti, incumbit onus probandi. teste Rol. consi. 49. num. 50. lib. 1. Quae conclusio fallit, quando quis tenetur ad factum, & exhibitionem librorum: quia tunc confessio sola non sufficit. Rolan. consi. num. 49. & sequen. practicam autem conficiendi rationes ab officialibus publicis, vide per Barto. in l. 2. C. de nauicul. lib. 1. r. & an ratio semel reddita, iterum reddi debeat, vide per Aym. consi. 238. & quae no. Bart. in l. 2. C. de iure fisci. lib. 10. Bellacom.

Liber rationum an plenè probet, & pro quibus, & contra quos?

C A P V T IIII.

Varo, An liber rationum plene probet? Resp. Communis & recepta est doc. scilicet librum negotiatoris alicuius plenam fidem facere contra scribentem. l. quadam. §. nummularios. ff. de eden. vbi gl. Bar. & doct. not. Bar. & Doct. l. admonendi. nu. 27. Moder. in consue. Paris. tit. 1. §. 5. num. 18. dummodo si dubitetur de scribente probetur vel per testes, vel per solam etiam literarum comparisonem. vt voluit in d. l. admonendi. num. 29. quem sequuntur ibi Doct. communiter, teste Did. Couar. lib. pract. q. cap. 22. num. 8. Pro scribente vero liber rationum non probat plene. l. exemplo. C. de probat. Hanc sententiam firmat glo. d. c. 2. & ibi Fel. de fide instrum. & clem. 1. §. 1. verb. rationum. de vsur. Et dicit esse communem post Bar. & Doct. in d. l. admonendi. Alex. Ias. Curt. iun. & Ioan. Oldendor. in tract. de actionib. classe. 1. actio. 8. sed vel semiplenam probationem concurrentibus aliis adminiculis, vel praesumptionem tantum inducit. Bart. d. l. admonendi. num. 27. Ias. reper. num. 111. Cur. 38. Rip. 114. Fel. d. c. 2. num. 21. Dec. num. 16.

Limitatur praedicta conclusio, vt etiam pro scribente plene probet, quando consuetudine inductum est, vt libris negotiatorum

Commun. V. I. Opin.

ziatorum priuatis credatur. Namque id ex iusta causa fieri posse communiter traditum est. Bald. Saly. d. l. exemplo. C. de probat. Dec. cap. 1. num. 29. extra co. tit. idem annotauit Ioan. Oldendor. asserens ita communiter teneri d. actio 8. circa fin. M. Grassus.

Limitat 1. Fely. nisi liber contineret aliquid dependens mere a voluntate scribentis. vt si scripsit sex expendisse animo repetendi. creditur q. animo repetendi fecerit.

Limitat 2. nisi ex qualitate & quantitate rei de qua in libro fit mentio. verisimiliter posset presumi pro libro: vt si scripsit expendisse in alimentis, & pro doctrina pueri: quia talia non fiunt sine expensa. Barb. in 2. vol. cōf. 62. in 2. col. cum seq. Cor. in 4. vol. cōf. 81. vers. tamen est aduertendum. Barba. in 4. vol. cōf. 46. in 9. col. Ang. in §. si. inst. de act. Ang. in §. actionum. in 19. col. de act.

Secus si minuta ascenderent ad magnam summam. Barba. in 2. volum. cōf. 16. in 5. colum. Fac. quod vult Bald. in 1. par. cōf. 350.

Limitat 3. nisi esset lib. defuncti, qui valde laudabiliter vixisset: quia tunc fac. aliqualem presumptionem cum aliis adminiculis. imo etiam pro viuento, quando non esset immoderata quantitas. Secus in magna quantitate. alleg. Bal. in e. iurauit. de prob.

Limitat 4. nisi scriptura libri, quæ est pro scribente, sit connexa ei quæ adducitur contra scribentem: nam tunc si aduersarius vult stari libro contra scribentem, stabitur etiam pro scribente, nec valeret protestatio quod vult stare libro in parte, & partibus pro se tantum facientibus. vide ibi per eum. Bellacomb.

Liber rationum probat contra scribentem. Bar. in l. nuda ratio. de dona. col. 2. & in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi Ias. latissime. col. 46. Burf. cōf. 39. nu. 34. lib. 1. communem dicit Fel. c. 2. de fid. instr.

Fallit in 8. casib. vt per Fran. Cur. in l. 1. C. de edend. nu. 2. vbi Io. de Vico Mercato etiam limitat. nu. 8.

Fallit vt per Purpur. in d. l. admonendi. num. 188. vbi etiam ampliat.

Fallit in 8. casib. vt per Lanf. de Oria. in d. l. admonendi. nu. 33. vbi videas Rip. qui ampliat in 4. casib. nu. 117.

Fallit in 6. casibus, vt per Fely. in cap. scripta. num. 29. de fide instrum.

Fallit in 6. casibus, vt per Ioan. Bolog. in d. l. 1. num. 17. Don. a Fin.

Liber rationum non probat pro scribente. l. exemplo. C. de prob. & ad hoc vt probet debet habere diem & consulem. l. 1. §. rationes. ff. de edendo.

Fallit vt per Marf. sing. 429.

Fallit vt per Purp. in d. l. admonendi. nu. 190.

Ampliat in vno casu & limitatur in 6. a Ripa in l. admonendi. ff. de iureiur. nume. 121. vbi Ias. limitat in 6. casibus. numero 81.

Fallit in 6. casibus, vt per Fel. in cap. scripta. de fide instrum. numero 23.

Fallit in 4. casib. vt per Io. de Vico Mercato. in l. 1. C. de edendo. nu. 15. Idem.

Libri mercatorum probant contra scribentes. l. quædam. §. nummularios. cum gl. ff. de eden. Ias. in d. repe. in 58. col. non tamen pro scribente in præiudicium tertij, & in notabili summa. Burf. cōf. 119. nu. 33. lib. 1. de quo vide Rol. cōf. 91. lib. 1. Quod tamen fallit in 3. casib. vt per Purp. in l. admonendi. nu. 208. de iureiur. Do. a Fin.

Ampliat ibi Ias. etiam si sit scriptum aliena manu. alleg. infinita. adde benefacere tex. in l. diuus Claudius. in vers. item senatus. ff. de fal.

Ampliat etiam ibi Ias. in 59. col. procedere, licet liber mercatorum non habeat diem. alleg. Io. And. in duob. locis. & dicit alibi non legisse. Idem.

Mercatorum liber in magnis summis probationem ipsis haud suppeditat. com. dicit Aym. Crau. de antiq. tempo. parte 1. vers. vidimus & abunde. num. 3. Si tamen ex partium consensu confectus fuerit, & contra tertium quemlibet semiplenam probationem dabit. commune effert & idem, & ibid. num. 29. E. Suarez. & Villal.

Liber mercatorum probat pro scribente semiplene, non tamen in præiudicium tertij & in notabili summa. Burf. cōf. 119. num. 33. lib. 1. communem dicit. de qua vide Rolan. cōf. 91. lib. 1.

Fallit in 3. casib. vt per Purp. in d. l. admonendi. nu. 208.

Liber mercatorum non probat plene pro tertio.

Fallit in 3. casib. vt per Purp. in d. l. admonendi. nu. 210. vide in fin. vlt. conclu.

Libri mercatorum defunctorum faciunt semiplenam probationem. Bar. in l. admonendi. ver. circa 2. & ibi Pau. de Castr. ff. de iureiur. Alex. in 2. vol. cōf. 62. Soci. in 2. parte. cōf. 161. ibi, nec ob. si dicatur. Fel. in cap. 2. in 6. col. de fide instrum. Barb. in 3. volum. cōf. 27. in 2. col. Fulg. inter cōf. Imo. cōf. pen. in 5. colum. Vezinus.

Libri autem mercatoris viuentis non probant pro ipso. Ias. in l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. & in d. l. admonendi. lect. in 20. colum. & in repe. in 66. col. in si. cum seq. fac. quod vult Alex. in 2. vol. cōf. 134. ibi, præterea posito. Vezinus.

Liber rationum an fidem faciat inter socios, vide ample Alex. in 2. vol. cōf. 186. aliquid per Fel. in d. c. 2. in 8. col. Et qd libris massariorum non subscriptis non credatur, tenet Bal. in l. Imperator. ff. de sta. ho. Alex. in d. cōf. 186. Ias. in d. repe. in 67. col. videtur tenere contrariū. Et quod credatur, tenet Alex. in 2. vol. cōf. 130. col. 1. Vezinus.

Libro alicuius creditoris in quo continetur debiti facta solutio per debitorem suum, statuitur, & tali libro creditoris datur plena fides contra ipsum creditorem. l. quædam. §. nummularios. cum glo. magna. ff. de eden. Bar. in l. nuda ratio. ff. de don. Fran. Marc. decis. 520. communem dicunt. Vezin.

Liber rationum pro tertio & contra tertium non valet. doct. in cap. scripta. de fide instrum. vbi Fel. limitat in 2. casib. nu. 31.

Liber an presumatur verus verificatis pluribus partitis ipsius. vide Ant. Gab. in lib. 1. de præsump. concl. 5. Idem.

Librum rationum approbans in vno capitulo, non intelligitur in alio capite separato approbare. Bar. in l. quædam. §. nummularios. ff. de eden. Dec. cōf. 217. Bellac.

Scribens in aliquo libro se debitorem esse alterius, licet ille sit absens, sibi nocet, & statuit illius scripturæ & suo libro, contra se scribentem. l. nuda. & ibi Bar. ff. de dona. Cast. in l. Publica. §. Titius ff. de po. nu. 6. Vezin.

Exempla librorum non probant pro scribente in præiudicium tertij: secundum communem per Burf. cōf. 119. nu. 33. lib. 1. Bonacoss.

Liber continens plures partitas veras presumitur verus, & non falsus. Ant. Gabriel. in suo communium opi. lib. 1. tit. de præsump. concl. 5. communem dicit. Bonacoss.

Libris mercatorum vbi fides integra statuto habetur (quæ proculdubio haberi discrete, ac prudenter potest, vt receptum ait Crau. de antiq. temp. par. 1. nu. 27.) & extra statuentium ditionem haberi debet. commune inquit Crau. vbi supra. nu. 9. tamen id statutum ad alia non proferetur, quam ad illa, quæ ad mercium genus quas mercator libri conscriptor profiteatur, spectauerint. vt asserunt commune Andr. Alc. in l. age. C. de transact. Vinus nonnulla alia ad hanc eandem rem notabilia memorans lib. 1. opinione 309. E. Suarez.

Nota, quod si de consensu partis mercator in suo libro scripsit contractum, facit pro tertio, contra tertium semiplenam probationem. Idem ibi nu. 29. communem dicit. Villal.

In rationibus reddendis, si error calculi interueniat, vel presumatur, quid iuris.

C A P. V.

Error computationum allegari semper potest, atque emendari perpetuo debet, & si rationes sæpe sapius initæ proponantur, vt probat text. expressus in l. vna. ibi, veritati non asserre. præiudicium, & ibi, sæpe computatis. C. de error. calc. & est receptissima sententia. ex Bar. Ang. Pau. Ias. & Deci. nu. 2. ad illam l. ex glo. in l. 2. C. de iure fisc. lib. 10. Alex. cōf. 135. nu. 7. lib. 6. Soc. cōf. 91. nu. 8. lib. 4. Paris. cōf. vlti. nu. 26. & nu. 27. lib. 1. Ias. cōf. 210. lib. 2. Didac. a Castil. in l. 28. Tauri. Est autem in promptu ratio. quippe quia errantis nulla est voluntas. vt in reg. nihil con sensui. atque inibi Dec. & alij, & in l. si per errorem. vbi Alex. in prin. Ias. ff. de iurisdic. om. iud. Luc. de Penna in l. 3. C. de castr. pecu. lib. 12. E. Suarez.

Error in calculis, atque aliis rebus generaliter eo ipso interuenisse presumitur, q. veritas in contrarium ostenditur, vt frequens doctorum placitum renuncio ex gl. & doct. in l. de ата. te. §. vlt. ff. de interrog. actio. Alex. cōf. 69. nu. 3. lib. 3. & cōf. 145. nu. 7. lib. 6. Ias. per tex. illum post alios interpretes in l. si post diuisionem. nu. 3. C. de iur. & facti igno. Luc. de Pen. in l. 3. C. de castr. pecu. E. Suarez.

In causa appellationis error calculi deduci potest, siue ille error deductus fuerit in causa principali, siue non, nisi super eo errore deducto in prima instantia, & non obstante allegatione iudicatum fuisset, & a tali sententia non fuisset appellatum.

tum vel nisi super eo transactum fuisset l. 1. C. de errore calculi aliàs deduci poterit. Rom. consi. 346. Paul. Castr. consi. 19. & 36. part. 2. ex modico tamen errore, calculus non vitiatur. l. quamvis ff. de cond. & demon. & Ias. in l. 1. C. de errore calculi. Bellac.

Calculi error an possit post sententiam in causa appellationis allegari. vide Pau. de Cast. in 2. vol. consi. 36. Ana. consi. 6. habetur in l. vnica. C. de erro. cal. Lud. Roma. consi. 346. in 2. col. & seq. Bellac.

Error calculi non potest ultra triginta annos allegari. l. calculi. ff. de adm. rer. ad ciui. perti. Idem.

Calculus ex commissione iudicis prolatus a perito cui iuramentum assertium deferitur, exequi debet. secundum communem per Bur. consi. 105. nu. 9. lib. 1. vbi q. contra assignatos in debitores per calculationem iuridicam procedi debet. ex not. per Bar. in l. 2. nu. 6. C. de iur. fisc. lib. 10. Paris. consi. 96. lib. 1. Neuiz. consi. 94. nu. 17. & 18. Bonacoss.

Calculatio & redditio rationum licet ratione erroris retractari possit: secus tamen est quando ultra calculationem interuenit pactum vel transactio de stando calculo: quia tunc retractari non potest. Rol. consi. 49. nu. 46. 65. lib. 1. gl. in l. 3. §. 1. de contrar. iudic. tur. pro quo vide Soc. consi. 159. col. 3. consi. 190. col. 3. consi. 92. col. 4. lib. 4. Dec. consi. 100. col. fi. in fi. Corn. consi. 62. lib. 4. Et an & quando possit: vide Paris. consi. 89. lib. 1. Et an sententia lata super rationib. seu computationib. valeat sine citatione, & an reuocari possit? vide Bar. in l. 2. C. de iur. fis. lib. 10. Cui adde quod error calculi computationis factæ cū fisco, vel eius agentibus, vsque ad 30. annos de errore opponi potest. Bar. d. l. 2. Quid quando vult reuocare respectu gratiæ factæ in calculando: & quando presentat quis iudici tales rationes vt assignatam condemnet, an requiratur partis citatio? dic vt per Bar. & doct. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de off. procon. & leg. & faciunt quæ idem Bart. not. in l. 2. §. quod de frumentaria. ff. de administ. rer. ad ciuit. perti. An autem computatio, seu calculatio facta habeat executionem paratam? vide tex. in l. instar. C. de iur. fis. lib. 10. Et quid opere tur computatio legitime facta: & qualiter, ac intra quod tempus contraheniri possit? vide Bar. in l. non vtique. §. quod de frumentaria. ff. de administ. rer. ad ciuitat. perti. Dec. consi. 90. doct. in l. 1. C. de error. calculi. Et quod princeps possit cogere subditos ad reddendum rationem administrationis rerum communitalis. not. Quid. Pap. quæst. pen. num. 5. & a quo eligantur calculatores, vide Bart. in l. 2. C. de vsur. & fruct. leg. Bellacom.

Quid si cum calculo interuenit quitatio an iterum peti possit quod calculetur. vide Iasonem in d. l. vnica. C. de error. calculi. Bonacoss.

Quid si quis in iud. negauit calculum, an possit postea allegare errorem calculi, vide not. Paul. in d. consi. 36. quod all. Ias. in d. l. vnica. licet alio. nu.

DE INEVNDA SOCIETATE.

TITVLVS. XVII.

Societas vel simplex, vel generalis; tam expresse quam tacite contrahitur: & quæ in tacita omnium bonorum societate veniunt.

CAPVT I.

Societas solo consensu contrahitur, & solo consensu destrahitur. l. tandiu. C. pro socio. l. actione. §. dicimus ff. eo. l. qui admitti & plene. & l. ita 3. ff. pro socio. Alex. consi. 77. vol. 4. fallit in 3. casib. quos ego notauit in §. manet autem. inst. de societate. Do a Fin.

Societas omnium bonorum recte contrahitur. l. 1. ff. pro socio. ampliatur, & limitatur in vno casu, quem ego notauit in §. 1. in l. not. inst. de societate. Do a Fin.

Societas omnium bonorum non solum expresse, sed & tacite, ritè, recteq; contrahitur, commune inquit Soc. consi. 291 in prin. lib. 2. Ias. consi. 21. & consi. 3. vol. 3. Non tamen idcirco inter fratres contracta censebitur, quod hæreditas paterna inter illos indiuisa persisterit, commune ponit Ias. consi. 5. factum sic se habet. in prin. Tu tamen vide, quæ alibi ea de re scribo. E. Suar.

Societatis expresse & tacite, nulla est differentia data paritate terminorum, Licet nonnulli voluerint, inter societatem expressam & tacitam differentiam esse, quia in expressa veniunt

omnia vdecunque quæ sita, & in tacita solum quæ proueniunt ex quæstu. l. coiri societatem. cum l. seq. ff. pro socio. l. si fratres parentum. secundum veterem impressionem. l. cum ductus. §. socium vniuersa. & ibi gl. in verbo, socium omnium. allegans l. 3. §. 1. ff. eo. Alex. de Imo. in consi. 76. nu. 8. & in subscript. 3. nu. 18. in 4. vol. tamen sententia communior, referente Dec. est in contrarium, quia ita tacita sicut expressa in omnibus bonis contrahi potest societas, cum solo consensu contrahatur. l. consensu. ff. de act. & oblig. cumque taciti & expressi par sit virtus. l. cum quid. ff. si cer. pet. Bar. in l. si patruus. nu. 10. C. com. vtriusque iudic. Dec. in rub. nu. 17. cum seq. C. qui test. facere poss. & in consi. 68. nu. 2. & in consi. 548. nu. 5. cum seq. quorum sententiam quoque referunt Rol. a Val. in consi. 91. nu. 28. in 1. tom. & Crau. in consi. 26. nu. 5. in 1. par. consi. sed Moder. approbant d. gl. in §. socium vniuersa. in verb. socium omnium. & aliorum sententia, in suis addit. marg. ad consi. Alex. in verbo expresse. in d. consi. 76. & iidem Moder. in addit. ad consi. Decij in verb. tacite. in consi. 66. vbi ipse plures aliorum docto. auctoritates adducit. Kirchowius.

Societas omnium bonorum tacita, secundum communem sententiam, complectitur omnia vdecunque quæ sita. Vnde vbi appareret quod essent socij omnium bonorum, eadem per omnia dicenda essent in fratribus quæ dicerentur in sociis extraneis. Quia inter eos omnia prospera & aduer. communia sunt. Ita scribit Bal. in l. si patruus. nu. 11. C. communia vtriusque iudicij. Quare quando sunt socij omnium bonorum, si filia essent elocanda, de communibus bonis impensa fierent. Et hanc communem doct. sententiam esse post multas adductas auctoritates inquit Phil. Dec. in consi. 66. nu. 4. vers. & ita ex prædictis omnibus apparet. & in consi. 68. nu. 2. vers. & ex prædictis videtur. Licet autem Spe. in tit. de iud. §. sequitur. nu. 7. 8. & 11. vers. quid si vnus ex fratribus. contrariam sententiã amplectatur: tamen huius sententiam in casu præsentis adiecta declaratione Bal. in d. l. si patruus. nu. 11. & Dec. in d. consi. 66. nu. 3. in fi. non admittunt. sed Ias. Spec. & aliorum plurium docto. quorum auctoritates ipse adducit in auth. quod locum. nu. 6. sententiam sequitur, & illam magis communem esse arbitrat. C. de collat. de quæ decisione multa scribit Rol. a Vall. sequens sententiam Baldi & Decij tanquam communior in d. consi. 91. nu. 30. & 31. cum seq. in 1. To. consi. Non obstante eo quod societas omnium bonorum nunquam intelligatur esse contracta, nisi specialiter expresse hoc actum sit. l. 3. §. 1. & l. si societatem vniuersorum. ff. pro socio. Quid. Papæ consi. 28. nu. 10. in 4. col. tacite etiam contrahi posse asserit Corn. consi. 61. in 1. vol. & neque inducitur societas omnium bonorum per ea verba, quod debeant viuere communiter. Deci. consi. 442. tenet etiam Dec. consi. 66. societatem omnium bonorum tacite contrahi posse. & intelligitur tacite societatem omnium bonorum fuisse contractam, quando aliqui simul inhabitant & communiter fructus omnes in communi reponunt, & infimul sunt participes lucri & quæstus & damni. vt ibi per Decium & consilio 68. Dicit tamen Ias. veritatem esse in contrarium, cum societas vniuersalis possit etiam tacite contrahi. secundum communem & veram doct. conclusionem in consil. 3. vers. tenendo istam opinionem. in 3. volum. consi. Cæterum de ea sententia dotationis filiarum, an ea inter socios omnium bonorum de communi fieri possit, multi dubitarunt, & Io. Petr. de Ferrar. inquit in sua pract. in forma libel. in causa societatis. in verb. vdecunque quæ sita. num. 3. si alter ex sociis haberet filiam nubilem, an poterit ipsam dotare de rebus communibus? dic quod non, nisi super hoc pactum intercesserit speciale, etiamsi sint socij omnium bonorum. l. si socius pro filio. ff. pro socio. Bartho. Soc. in consi. 291. num. 3. vers. primo quod socius. vbi ipse hanc sententiam communem esse scribit in 2. vol. consi. eleganter & erudite Moder. in suis addit. ad consi. Alexan. de Imo. in consi. 154. in verb. ergo. in lib. 2. consi. Kirchowius.

In societate tacita seu simpliciter vel generaliter concepta, ea solum sunt communicanda, quæ ex quæstu eorum veniunt, & sic lucra tamen personalia veniunt communicanda. l. coiri societatem. & ibi Bald. ff. pro soc. & in l. si patruus. C. com. vtriusque iud. l. socium. §. 1. ff. pro socio. Guid. Papæ consi. 20. num. 10. Corn. consi. 319. nu. 7. & 8. vol. 4. nec in tali societate contracta tacite venit hæreditas, quæ alicui obuenit pendente societate. Alex. consi. 76. num. 9. in 4. vol. Bellacomb.

Sociorum bona omnia ex generali societate communicata intelliguntur, nedum præsentia, sed etiam futura, exceptis bonis quæ ex inhonesta ac turpi causa acquisita sunt, teste Rom. consi. 106. nu. 2. Bal. consi. 65. in prin. lib. 5. Ro. consi. 168. post nu. 3. Alex. consi. 77. vlt. dub. lib. 5. hæc tamen est differentia Com. opin. Tom. iij. S inquit

Inquit Rom. d. consi. 106. quod ex contractu societatis generali, presentium rerum corporalium dominium sine traditione transit in alterum ex sociis. l. 1. §. in societate. ff. pro soc. in corporalium, autem rerum, aut earum quæ post celebratam societatem acquisita sunt, dominium sine traditione non transfertur. l. ea vero. l. si societatem. l. si quis societatem. ff. co. tit. de quo vide quæ scribit idem Rom. d. consi. 168. col. 2. Adde videndum Corn. consi. 187. nu. 2. vol. 2. consi. 310. nu. 3. vol. 4. Alex. consi. 43. vol. 2. Bellac.

Societas quando & inter quos tacite contracta presumatur.

C A P V T II.

Societas tacite presumetur contracta ex diutina cohabitatione, & ex ratione adinuicem non reddita. Barto. in l. Titium & Maunum. §. altero. ff. de administ. tuto. Deci. consil. 21. Intellige tamen dummodo tria concurrant, nempe quod insimul cum hereditate indiuisa post patris mortem vixerint, & quod omnia lucra inter se communicauerint, eo quod superlucratur ad inuicem, rationem non reddiderint, & ex his probatis sufficienter, sequetur tacitam societatem inter aliquos contractam fuisse. Bald. in dicta l. Titium. §. altero. Bald. in l. si patruus. C. commu. vtriusque iudi. Alciat. in tracta. præsump. regu. 1. præsump. 25. in princip. communem dicit, bonorum enim communicatio & continuatio in communione, communisque habitatio vtriusque familiae & fructuum ex possessionibus communicatio, & expensarum circa res & personas, & ratio nusquam reddita inter eos, communicatioque lucrorum, ex his omnibus videtur societas contracta. de Ancha. consi. 303. hæc enim non possunt fieri citra ius & nomen societatis: & hæc declarant animum eius contrahendæ. Bellacomb.

Societas omnium bonorum inter fratres tacite contracta presumitur ex diuturna eorum habitatione simul cum hereditate indiuisa post mortem patris, & lucris communicatis inter eos, & ex ratione adinuicem non reddita. vt voluerunt Barto. in l. Titium. §. altero. num. 5. ff. de admin. tut. Castr. consi. 349. volum. 1. Petr. de Vbal. in tracta. de duobus fratribus, & aliis sociis. in 3. part. princ. nume. 20. fol. par. 10. Corne. consi. 24. volum. 4. Cap. consi. ciuili 40. Iaf. in l. 1. C. qui testam. fac. poss. Dec. consi. 2. consil. 66. & consi. 86. Crauet. consi. 159. nume. 1. & 3. Gerar. sing. 99. num. 2. Alciat. in tract. præsump. in regul. 1. præsump. 2. vbi prædicat istam communem opinionem, & Petrus Duennas quoque in regula. 3. Ludo. Roma. consi. 191. num. 4. & ibi d. Horat. Mandos. in addit. in litera D. & Martinus Carratus consi. 34. nu. 1. cum aliis seq. & Franc. Maria de Plotis in addit. ibi num. 10 & consi. 59. num. 1.

Sed ubicunque frater commorando in communione (vt supra) emerit fundum pro se & fratribus, & solueret pretium: tunc quippe præsumeretur in dubio emisse de sua pecunia, & sic si alter frater vellet partem ipsius prædij empti, posset repetere partem pretij. secundum Bar. in l. si patruus. col. 2. C. communia vtriusque iud. eundemque Bar. Bald. Ang. Fulgo. Castren. & Salyc. in l. cum proponas. C. pro socio. per textum ibi. Ludo. Roma. in singu. 400. consi. 3. & consi. 291. col. 2. Abb. Panorm. consi. 46. in fin. vol. 1. Alex. consi. 78. vol. 2. Philip. Dec. consi. 21. col. pen. & consi. 348. col. 2. & consi. 442. in fin. Boer. decif. 214. Augustinum Beroum in quæstionibus suis. quæst. 46. num. 3. Nateam consi. 94. nu. 10. vol. 1. Andr. Tiraquel. in tract. de ytroque retract in fin. totius operis. nu. 87. Laurentium Syluanum. consi. 86. contra fratres de Mussa facit. nume. 1. volum. 2. Martinum Carratum consil. 33. per totum & Petrum Duennam in d. regul. 3. & ista est veritas, & communis opinio.

In contrariam verò partem, videlicet, quod frater emens nomine suo & fratrum, emisse presumatur de bonis communibus, communique pecunia: inclinatur Spec. in titu. de iudic. §. sequitur. ver. vt autem. Cyn. in l. cum duobus. §. si frater. ff. pro socio. Anchara. in consil. 149. plura dubia. in fi. & consi. 302. materia de qua quæritur in 4. dubio. & Bal. titubanter in l. cum oportet. col. 3. C. de bonis quæ liber. & Laurent. Syluan. in dicto consi. 86. sub num. 5. cum aliis sequen. vbi ita consuluit, admonuit istam sententiam veriorē esse, responsūque dedit contrariis: sed eius suasionēs parum mouent ad discedendum a prædicta communi, quæ verissima, & sacrosancta apparet.

Ceterum quotiescunque frater emerit aliqua bona proprio nomine & postea in catastro communis illa describi faceret tanquam communia cæteris fratribus, sibi præiudicium inferret, & præsumeretur ex hoc dominium pro parte translatum in alteros fratres, præcipueq; si alij fratres pro eorū rata soluerent collectas. secundum Ludouic. Rom. consi. 291. nu. 7. & singu. 433. Paul. Castr. in l. scriniarios. C. de testamen. milit. Alexan. consi. 147. in fine, volum. 5. & consi. 182. colum. 2. volum. 7. Iaf. in l. decem. colum. 8. ff. de verborum obligationibus. Philip. Decius consi. 146. colum. 6. Alcia. in tract. de præsump. regu. 3. præsump. 17. nume. 3. Joan. Anto. de Nigris in capitulis Regni in cap. Porrecta culmini. nume. 35. & sequen. & Horat. Mandos. in addit. Roma. in dicto consi. 291. in litera I. Viuius opin. 728.

Fratres omnes maiores natu, quorum neuter mortuo patre negociatur, quamuis indiuisam hereditatem paternam possideant communiter, tamen non censetur inter eos contracta societas.

Fallit in 2. casib. secundum Iaf. in l. quanquam. C. qui test. fa. pos. nu. 7. Do. a Fin.

Quando fratres non sunt omnes maiores, sed alter eorum est pupillus, alter maior, mortuo patre, inter eos non est contracta societas. l. vt in conditionib. ff. pro socio. Ampliatur in vno casu, & limitatur in 4. per Iaf. in l. quanquam. C. qui test. fa. pos. nu. 6. Do. a Fin.

Fratres qui post patris mortem simul remanent, non per hoc dicuntur facere vnā familiam: quinimo plures faciunt & diuisim collectæ ipsis imponi debent. Bart. l. Titium. §. altero. ff. de adm. tutor. fac. in tit. de duob. fratrib. de nouo benefic. inuestit. in visib. feudor. Alber. de Rosa. in l. cum ratio. §. si plures ff. de bonis damna. Boer. decif. 212. num. 4. communem dicunt. Vezinus.

Societas ex communicatione fructuum non presumitur. Salic. in l. si patruus. C. commu. vtriusque iudi. Deci. consi. 425. & neque inducitur societas bonorum ex eo quod debeant viuere communiter. Deci. consilio 442. num. 25. & 32. Vezinus.

Societas presumitur renouata inter auunculum, & filios fratris præmortui continuando in eadem societate, vt si duo fratres insimul societatem inierint, & vno eorum mortuo alter superstes continuat cum filiis fratris societatem, eo casu censetur renouata ea societas, ac si pater eorum filiorum viueret. Bal. in l. si patruus. C. communia vtriusque iudic. Alexan. consi. 132. in 5. vol. circa principium. quod procedit vbi patruus eandem solitam negotiationem continuasset, alias nō, vt ibi per Alex. Vezinus.

Popillus num societatem contrahat sine tutore?

Quæ pacta in contractu societatis apposita valeant, vel non, quando vè societas vel rupta intelligatur, vel morte finiatur.

C A P. III.

Pupillus sine tutoris auctoritate infra quatuordecim annos non potest contrahere societatem. l. 1. C. pro soci.

Ampliatur in 6. casib. & ampliationes limitantur per Viuium in suis conclu. in ver. pupillus sine tutoris. Don. a Fin.

Non valet pactum continens inæqualitatem in contractu societatis. communis est conclusio in l. si paciscenda. C. de pact. vbi Purpur. limitat in 4. casibus. nume. 25. & sequen. Don. a Fin.

In societate partes æquales esse debent. l. si non fuerint. ff. pro socio. nec debet vnus plus lucri percipere quam alter, nec valet pactum quod partes sint inæquales in his qui in societate inuituntur. d. l. si non fuerint. & l. si paciscenda. & ibi Purpur. nu. 25. & seq. C. de pact. limitat in 4. casibus. & sic partes lucri & damni debent esse æquales. quod procedit vbi capitale est æquale, quod si capitale esset inæquale, & partes lucri & damni poterunt etiam esse inæquales, & proportionabiles ad portiones capitales. Bal. in l. 1. in 4. quæst. & ibi Sal. in 7. q. C. pro soc. Cor. consi. 98. num. 4. in 4. volum. habenda est enim consideratio, quod qui plus contulit in societate, plus consequi debet. Soc. consi. 265. nu. 6. par. 2. & Cor. consi. 24. in 1. vol. Bellacomb.

Conuentio inita inter aliquos vt stent perpetuò in communione, & vt non possint bona communia diuidere, non valet

valet nisi iuramento firmata sit. l. si conuenerit. ff. pro socio. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. commu. diui. Ias. in l. si non sortem. §. si centum. num. 6. ff. de condit. indeb. Vezinus.

Verba in contractu societatis apposita, scilicet q̄ habeant viuere communiter, & stare in communione, significant quod omnes fructus communiter, & æqualiter percipiantur, ita vt nec attendatur quod alter habeat maiorem familiam quam alter. l. si. §. Lucius. ff. pro socio. Soc. conf. 73. nu. 14. vol. 3. Bart. in l. Quintus. ff. de ann. lega. Bellac.

Si societas inter aliquos contracta fuerit per triennium dato q̄ fuerit pecunia & conuentum vt durante triennio repeti non possit: si eo triennio pendente alter ex sociis moriatur, hæredes illius eam pecuniam quæ ad defunctum pertinebat poterunt repetere: quia cessante causa dilationis, & ea dilatio debet cessare. l. a filia. §. fin. ff. ad Trebel. Anch. conf. 344. & Dec. conf. 213. Alex. conf. 54. vol. 2. Vezin.

Societas intelligitur rupta quando socij separatim agere ceperint, ita vt quilibet negotietur separatim. l. itaque. ff. pro socio. Alberic. de Rosat. in l. si maior. C. commu. diui. Boer. dec. 58. Vezinus.

Societas morte vnus ex sociis extinguitur. l. 4. & l. rerum. §. si. & l. cum duobus. §. societatem. ff. eo. fallit vt ego notau. in §. si. insti. de societ. in præfenti notab. Do. a Fin.

Sociis quid in commune vel priuatim incumbat, & de iuribus eorum. Et quid de dantibus animalia in socidam, vel pecuniam mercatoribus ad partem lucri vel damni.

C A P V T III.

S

Ocij debent librum rationum inter se conficere de his quæ sunt inter eos, & de his quæ dant & accipiunt. l. quædam. in prin. ff. de eden. Bal. in rub. de fide instr. vers. sequitur de scripturis, & tenentur ipsi socij rationem reddere de ipsis fructibus: & debet reddi ratio arbitrio boni viri. per l. Thais sororem. ff. de fidei. liber. Curt. conf. 196. in 3. vol. & quilibet socius administrans tenetur rationem reddere de administratis per actionem pro socio, quæ est actio generalis. Alex. conf. 132. in 5. vol. Bar. conf. 39. nu. 18. vol. 2. & conf. 180. Bellac.

Socius si non negotiauit pecuniam secundum conuentionem societatis, tenetur ad interesse, & contra eum pote st iurari in litem. l. si quis societatem. & l. si fratres. §. si quis societatem. ff. pro soc.

Fallit in 3. casib. quos no. Plot. in rep. l. si quando. C. vnde vi. nu. 497. Don. a Fin.

Socius præpositus negotiationi ipsius societatis si fuerit in culpa accipiendo non idoneum nomen debitoris ab initio: id sui ipsius damno & periculo adscribitur. l. litis. §. si pecuniæ. ff. de neg. gest. l. si remunerandi. §. apud Iulianum. ff. mand. iuncta gl. ver. periculo. socius enim socio culpæ nomine tenetur. eo casu, quo in propriis rebus eum non esset verisimile committere. l. socius socio. ff. pro soc. §. si. insti. eo. Quid autem dicendum sit de impensis voluntariis per ipsum socium factis, & non in necessariam ipsius societatis expeditiam, an ipsi societati imputari debeant? vel ipsi tertio socio? & dic, quod ob sumptus nulla cogente necessitate, sed voluntariè factos, contra socios actionem nõ habet. lex duobus. ff. de neg. gest. Rom. conf. 475. col. si. in fi. conf. 416. vlt. dub. vbi querit an expensæ per vnum ex fratribus factæ in alimentis socij: ei soli, vel communioni imputari debeant? & concludit quod sibi, idem Rom. d. conf. 475. Aym. conf. 129. nu. 10. Bellac.

Socius, qui industriam ac laborem pecuniæ, quam alter cõfert, præstat partem sortis postea deperditæ alteri non refarciat. commune pronunciat, ac rectè exponit Did. a Couar. lib. 3. resolut. c. 2. nu. 2. E. Suarez.

Socius itinerando causa societatis si damnum aliquod fuerit passus, vt quia a latronibus fuit spoliatus, vel aliud damnum passus est (intellige sine sui culpa) tale damnum societati est imputandum, & non sibi soli. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. Roma. in l. si pecuniam. §. si seruum. num. 19. ff. de cond. causa data. Alex. conf. 133. in fi. volum. 2. Rom. conf. 145. Bellac. Bald. in d. §. damna. vel si exercendo negotia societatis fuerit vulneratus, nam expensis societatis expensæ omnes exolui debent, quæ fient circa curam illius. l. socium. §. si. cum l. seq. ff. pro socio.

Socius non tenetur de casu fortuito, nisi culpa præcedat ca-

sum. Bar. in l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. Societas autem quomodo præsumatur inter fratres, vide Ias. in l. i. nu. 6. C. qui testa. fac. poss. Aym. Craue. conf. 26. nu. 3. & conf. 159. in prin. declara vt per docto. in apostil. ad Bart. in l. si fratres. §. idem Papinianus. nu. 3. ff. pro socio. & an & quando societas transeat ad hæredes, vel pacisci possit vt transeat. Deci. conf. 213. Ias. conf. 2. & 3. lib. 3. conf. 100. li. 4. Bar. in ladeo autem. ff. pro socio. Bellac.

Si vnus ex sociis inter quos non erat contracta expressa societas omnium bonorum pacto expresso, q̄ emptiones fierent communiter, rem aliquam emerit, ille eam rem emptam aliis ttenetur facis communicare. l. actione. §. si in rem. ff. pro soc. & eo pacto cessante teneretur solum pecuniam communicare pro qua communicanda datur actio ad pretium: res tamẽ empta remanet ipsius socij ementis. l. si vnus. §. i. ff. pro soc. Guid. Pap. cõf. 29. nu. 12. in societate autem omnium bonorum vniuersali si vnus ex sociis aliquid emerit etiam proprio nomine illud tenetur sociis omnibus communicare. Ias. in l. si socius. ff. si cert. petat. Bald. in l. si vt proponis. C. de rei vendi. & hoc in societate vniuersali contracta expressè vel tacitè. Bal. in d. l. si vt proponis. in fi. Corn. conf. 61. in fi. i. vol. & Ias. in ead. l. si sociis. Kirchouius.

Socius omnium bonorum habet mandatum ad alienandũ partem socij. l. si socius. ff. si cert. pet.

Fallit in multis casibus. vt per Soci. d. l. si socius. Do. a Fin.

Is qui emit rem aliquam, & soluit, præsumendum erit soluentem de sua pecunia soluere, & non ex communi. l. si defunctus. C. arbit. tute. Bal. & alij in l. 2. C. pro socio. Bar. in l. si patrus. C. communia vtriusque iudic. Dec. conf. 34. nu. 4. & cõf. 21. nu. 10. Corn. conf. 277. vol. 1. & ita communiter teneri asserit Alex. conf. 134. in fi. in 5. vol. & ea acquisita erunt acquirentis. Alex. ibid. Vezinus.

Si sint duo habentes fundum communem, & alter velit vt fundus colatur & seminetur, alter autem recuset, Si alter eum fundum coluerit, & seminauerit totum suis expensis, non tenebitur alteri respondere de fructibus. Salycet. in l. iubemus. C. de sacrosanct. eccles. & Ias. in l. quominus. numero 162. ff. de flumi. & in l. serui electione. num. 9. ff. de lega. 1. Idem.

Habentes rem communem, vt singuli non possunt super illud disponere, nisi omnes consentiant.

Fallit in 6. casib. secundum Soc. in c. cum omnes. de consi. nu. 22. Don. a Fin.

Socij duo, aut duo fratres si habeant rem communem, seu domum, fundum, aut quid aliud pro indiuiso, & alter eorum domum ipsam inhabitauerit, & alter non: ille qui inhabitauit, non tenetur alteri, confocio soluere aliquam pensionem pro sua parte, cum ille iam vfus sit re communis ad vsum destinatum. Lucas de Penn. in l. in his. de prædiis & omnibus rebus nauicul. lib. 11. C. Ias. in l. serui electione. nu. 17. ff. de leg. 1. per l. Sabinus. ff. com. diui. & in l. quominus. nu. 161. ff. de fluminib. per l. sæpe. de re iudic. Et si duo sint socij habentes syluam caduam, & alter voluerit cadere arbores pro suo vsu, & alter non, hoc poterit facere inuito socio: cum ea re vtatur ad vsum destinatum ipsius filij. l. arboribus. §. nauis. ff. de vsu. Ias. in l. iurisperitium. §. hodie. num. 7. ff. de pact. Vezinus.

Socius vnus fundi ex pluribus quod non possit agere contra debitorem fundi insolidum, sine mandata, est opi. Bar. in l. eandem. in prin. in 7. quæst. ff. de duo. reis. & eam communiter per omnes ibidem teneri, testatur Alex. in l. si vnus. in princ. nu. 2. & 4. ff. de pact. & ibidem etiam Ias. nu. 2. in fi. eam dicit com. B. Villal.

Socij duo, aut fratres insimul habitantes si vnus illorum habeat filios qui multum operantur, alter vero nullos habeat: in diuisione bonorum aut aliàs, ratio operarum ipsorum filio. erit habenda. Alex. conf. 99. num. 2. & 4. in 2. vol. & si quis habeat plures filios non laborantes, poterit compelli ad hoc vt deducatur expensæ: & quæ expensæ eorum filiorum qui non laborant debet deduci, vt per Corne. consil. 122. in 2. volum. Bellac.

Si alter socius reficiat sua impensa rem communem, & sibi non restituatur pars impensarum cum vsuris, ei acquiritur ipso iure dominium partis alterius socij negligentis. l. si vt proponis. C. de ædific. priuat. l. cum duobus. §. idem responder. ff. pro soc. Ang. in §. sequens. Inst. de act.

Fallit in 4. casib. quos no. Ias. in l. quominus. ff. de flumi. nu. 109. Don. a Fin.

Si vnus scholaris qui contraxit societatem cum alio velit recedere, ac alium sui loco ponere, an possit? dic quod sic secundum Pan. in c. inter dilectos. de fide instru. & idem tenet Com. opin. Tom. iij. S. 2. Bal.

Com. V. l. Opin.

Bal. in l. nemo. C. loca. de quo vide Fel. in d. c. inter dilectos. in 12. col. C. qui test. fac. poss. Vezinus.

Socij à sociis compelli possunt, ut in communi domo conductorem idoneum accipiant, quemadmodum frequenter placitum ait Ias. in l. quanquam. num. 24. C. qui test. facere poss. E. Suarez.

Socius non testificatur pro socio in concernentib. societatem, in aliis sic. Ange. & dominus Cato in l. sed si quis. in §. si duo. ff. si quis cautionib. Balb. decis. 349.

Socius non potest invito socio meretricem ducere ad domum. gl. not. in l. non aliter. ff. de usu & habita. gl. & Ang. in l. si pendentes. §. 1. ff. de usufruct. & Ang. Arer. in §. 1. insti. de usu & habita. Vezinus.

Animali dato pastori in sociam, si dominus animalis illius retinuerit dominium, eo animali deperdito, domini erit periculum. l. pignus. C. de pigno. actio. nisi dolus aut culpa pastoris interueniat. quod si animal æstimatum datum sit non quidem ea æstimatione, quæ faciat emptionem, tunc si pereat animal, periculum commune erit. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio. & sic talis deperditio respicit domini & pastoris periculum. nam cum utilitas communis sit & domini & pastoris, ergo & periculum commune erit. quod si animalia vendita fuissent, totum periculum ad ipsum pastorem pertineret. Bald. in d. l. si pascenda. & ibi Salycet. & Paul. Castren. C. de pact. Bellac.

Quando dubium versatur an tradens pecora & suscipiens pro custodia, & fetuum diuisione societatem inire voluerunt, præsumitur contractus innominatus & non societas contracta. commu. est opi. in l. si paciscenda. C. de pact. vbi Purp. limitat in 2. casib. nu. 51. Do. a Fin.

Qui simpliciter dant pecuniam mercatoribus ad partem lucri & damni, non possunt petere rationem reddi ante annu finitum. Bar. in l. neminem. C. de suscep. & arcar. lib. 10. Alex. in l. 1. C. pro socio. Ias. in §. sequens. in fi. 8. col. inst. de actio. Ludo. sing. 120. Bar. in l. Lucius. ff. pro soc. Ias. in l. 1. C. de error. calcul. Ang. inst. pro socio. in fi. prin.

Et licite datur pecunia ad partem lucri, nisi a principio sit conuentum de aliqua quantitate. Alex. in 3. vol. conf. 80.

Sed ipse Ias. in l. nummis. in fin. ff. de in litem iurando. dicit Bar. male dicere, quia imo potest quodcumque peti ratio arbitrio boni viri. al. Bar. in l. Mutius scribit. ff. pro socio. & idem vult in l. vnica. in 1. col. C. de erro. cal.

Et mercator allegans casum tenetur probare. Bar. in l. 2. C. de naufr. lib. 11. E. Suarez.

Fratres qui defuncti patris hæreditatem in commune tenent, an societatem contraxisse censcantur? Et quid si vnus ex illis habet filios laborantes, aut lucrantes ad communem utilitatem? seu aliquid acquirat, patre vel mortuo vel viuente? Frater autem diues tenetur alere fratrem aut sororem inopem. Et an fratris ex filio nepotes excludant substitutum a fratre?

C A P V T. V.

Fratres retinendo patris hæreditatem iam defuncti in communi, per hoc non censentur societatem contraxisse. l. ex parte. §. si filius. ff. famil. ercisc. & in l. cum duobus. §. si fratres ff. pro socio. Ias. in l. quam. nu. 5. C. qui test. fac. poss. Vezin.

Fratres qui patre mortuo stant in communione bonorum paternorum, si vnus ex illis habet filios qui tota die laborat, & lucratur, & omne lucrum exponit in comuni, vel in communi laborant: alter autem frater nullos filios habet: tempore diuisionis debet haberi ratio illarum operarum quas filij exposuerunt, & quibus filiis imprimis exolui debet. l. si. §. si quis. ff. de don. inter vir. & vxor. Alex. conf. 99. nu. 2. in 2. volum. Pau. Cast. & Ias. in l. vt nemini. nu. 6. C. de collat. idem dicendum in duobus rusticis sociis, quorum alter habet familiam aptam ad laborandum, alter vero non, & interim per longum tempus ita bona ea administrata sunt, certè tempore diuisionis debet haberi ratio dictarum operarum, quas filij exposuerunt. ita Alex. ibi num. 2. & num. 4. & debet ille qui habet filios plus de lucro percipere, quia etiam plus operarum ille exposuit: & hoc arbitrio boni viri, iuxta verisimilem qualitatem operarum. Bal. in l. si patruus. C. commu. vtri. iud. Paul. Cast. & Ias. in l. vt nemini. circa finem. C. de collat.

Qualitas enim in aliqua dispositione allegata, est probanda: alias agens succumberet. l. 3. §. docere. ff. de vi bonor. r. pro. Deci. confil. 3. Et neque sufficeret actum probare sine illa qualitate. Rebuffus in concordatis. in titu. de colla. §. cum vero. in glos. in verbo, deponentes. & Alexan. confil. 172. in 2. volum.

Acquisita per vnum ex fratribus, simul post mortem patris habitantibus, præsumuntur acquisita de communi. l. si fratres. ff. pro soc. Spec. in tit. de iud. §. sequitur videre de communibus. Bart. in l. Titium. §. altero. ff. de administrat. tuto. nume. 5. Bal. in l. si patruus. C. com. vtri. iud. Ias. in l. 1. C. qui test. fac. poss.

Fallit in 4. casib. vt per Alcia. in tract. præsump. in 1. regu. præsump. 25. & vltra Alcia. vnam ponit fallen. Petr. Duen. reg. 3. Do. a Fin.

Acquisita ab vno ex fratribus patre mortuo, & qui post mortem patris tenuit bona paterna cum altero fratre indiuisa, præsumuntur esse acquisita & empta ex pecunia ipsius fratris acquirentis, & non ex bonis patris: hoc tamen præsupposito quod ipse frater acquirens post mortem patris fuerit industrius, & qui ex sua industria potuerit acquirere aliunde, quam ex bonis patris, licet ipse acquirens ea bona paterna cum aliis fratribus indiuisa habuerit. per l. si defunctus. C. arbit. tutelæ. quare ea acquisita non venient cum aliis fratribus communicanda: tenebitur tamen ille frater acquirens de bonis paternis per eum administratis rationem reddere. Guid. Pap. confil. 104. nu. 2. Alex. confil. 137. in 5. vol.

Acquisita ab vno ex fratribus patre viuente, qui in familia residebat ipsius patris, & qui frater bona ipsius patris gubernabat, ipso patre permittente, præsumuntur esse acquisita ex bonis paternis. glo. in l. cum oportet super verbo, ex eius substantia. C. de bon. quæ lib. quam ibi sequitur Faber. & idem Faber in §. 1. insti. per quas person. nob. acquir. nisi contrarium probetur, vt per Ioan. Fab. in illis locis. & eo casu incumberet onus probandi ipsi fratri, quod scilicet illud acquisiuit ex sua industria. & non ex patris substantia. Bart. in l. Titium & Manium. §. altero. ff. de administ. tut. Guid. Pap. confil. 104. & pretia rerum acquisitarum ponenda erunt in communione: quia ea acquisita, & si sint acquisita nomine ipsius filij, erunt quidem sua, sed pretium erit communicandum. l. si patruus. C. com. vtri. iud. & Guid. Pap. vbi supra. Bellac.

Acquisitorum nomine veniunt ea tantum, quæ laboribus & industria parantur, non autem legata, donationes, vel alia gratuito obuinentia. idq; communiter receptum testatur Io. Pitt. Angelber. super consuet. Aur. tit. de societ. inter vir. & vx. cap. 2. Do. a Fin.

Acquisibile privilegio est acquisibile consuetudine. cum contingat. de for. compe.

Fallit in 4. casibus. secundum Feli. in d. cap. cum contingat. Idem.

Diuisio inter fratres præsumitur si diu fuerint separati. & vnusquisque partem possidens, hanc esse com. opin. attestatur Boer. decis. 58. Ias. confil. 127. vol. 1.

Fallit vt per Baptist. a Villalob. conclusio. 83. in litera D. Do. a Fin.

Frater tenetur alere suum fratrem, & sororem pauperem, quando frater est diues, & alter pauper. Bar. in l. 1. C. de alen. lib. & Bar. in l. si quis a liberis. nu. 13. ff. de lib. agnosc. & Salic. in d. l. 1. Ias. in auth. res quæ. nu. 10. C. commu. de leg. & fideic. Boer. deci. 129. com. dicit. Vezin.

Frater instituens suum fratrem hæredem, & si decedat sine liberis ex se natis, talem substituit: si demum frater hæres moriatur sine filiis, relictis tamen nepotibus ex suo filio iam præmortuo tales nepotes excludunt substitutum. Iason post alios in l. Gallus. §. instituens. nume. 22. ff. de liber. & posthum. Decius confil. 391. nume. 3. & Alexand. confil. 5. in 3. col. frater autem instituens fratrem suum, & filios fratris in hæreditatem illius testatoris admittentur & fratres, & eius filij in simul, & non ordine successiuo. frater tamen habebit dimidiam hæreditatis, & eius filij etiam dimidiam Anchar. in cap. Raynaldus. de testamentis. Iason in l. Gallus. §. quidam recte. num. 22. 23. & 24. ff. de libe. & posthum. Idem si testator hæredi instituto substituat suum fratrem, & filios eius d fratris, & succedet frater ex vna parte, & eius filij ex alia. Alex. confil. 22. num. 6. part. 3. & Soci. confil. 51. num. 14. part. 5. Bellacob.

DE RATIHABITIONE.

TITVLVS XVIII.

Ratihabitio quæ & qualis sit: & num retrotrahatur & mandato æquiparetur?

CAPVT I.

Ratihabitiones quæ, & qualiter sint, declarat Bar. distinguendo in l. Pomponius. ff. de neg. gest. D. a Fin. Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur. Bar. in l. obseruand. in fi. ff. de offi. procons. cui adde Bal. in d. l. obseruare. in fi. Fel. in c. sicut tuis. de simon. vbi ponit regulam cum fallent. Bar. in l. aliena res. ff. de pig. act. Dec. in l. pen. C. ad Maced. quæ lex non procedit vbi requiritur ætus pro forma. quia ratihabitio non æquiparatur mandato. Bal. in l. executor. vers. sed quid notarius. C. de execu. rei iud. sequitur Dec. in l. semper qui non prohibet. nu. 17. ff. de reg. iur. 2. q. 1. c. in primis. & 3. q. 6. c. hæc quippe. quia possunt substantialia rei ex plenitudine potestatis mutare. l. vnic. in prin. C. de rei vxor. actio. sec. Inn. & D. Nico. in c. prudentiam. de offi. deleg. quod communiter teneri refert idem Bened. d. reg. 54. nu. 33. & 41. etiam in maleficiis. idem reg. 8. nu. 69. & seq.

Ratihabitio mandato æquiparatur l. fi. C. ad Mace. l. licet. de iud. l. si pecuniam. C. de neg. gest. c. ratihabitionem. de regu. iur. in 6.

Fallit vt per Marf. sing. 184.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in 6. a Dec. in l. semper. de regu. iuris.

Fallit in 9. casib. secun. Fel. in c. sicut tuis. de simo. nu. 7. & an idem sit in delictis, videas conclusionem limitatam apud Car. in praxi crim. in §. circa. nu. 180. vsque ad finem. Don. a Fin.

Ratihabitio etiam in delictis mandato comparatur. l. 3. §. si procura. & ibi Ang. ff. quod quisq; iur. l. 1. §. si eum. ff. de vi. & vi. ar. c. pe. de sent. exc. in 6. & ratihabitio debet fieri intra tempus actus gerendi, aliàs non validat actum. l. pen. & ibi Bar. ff. rem ra. ha. operatur et ratihabitio quoadq; mandatum ad sequentem actum. l. si quis mihi bona. §. sed quid si mādauerit. ver. aut quid si petitam. ff. de acq. hære. & ibi Bart. Balb. decis. 126.

Ratihabitio ad hoc vt possit operari, idest retrotrahi, & mandato comparari, requiruntur extrema habilia, videlicet tempus quo actus est gestus, & tempus ratihabitionis, put. determinauit Ricardus Malumbræ in quadam disputatione, de qua per Io. And. in c. sine culpa. de reg. iur. lib. 6. & in Mercurialibus, & plenius per Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. & in l. bonorum. ff. rem ratam haberi. gl. Io. And. d. Ant. & docto. in c. 1. de conuerf. infidel. sicut refert Bened. Capr. regu. 54. nu. 60. dicens eos ita communiter concludere quemadmodum in infante & furioso dilucida interualla habente. ac similibus, in quibus non cadit delictum si eorum nomine tempore infantie vel furoris delictum committeretur per eosdem, illud postquam infans maior factus est, vel furiosus ad metem redierit, ratum habere non possit, ita post mortem mariti in ipsius mortem non potuisse machinari nec quo ad machinationem ratum habere vxorem furem. c. si quis viuente. 31. q. 1. quo ad decisionem multorum casuum dicit ibid. notandum vide quoq; reg. 70. nu. 72. vbi simile quoddam ponit. Capra.

Ratihabitio quo ad retractationem nihil agit aut operatur, quando fuit solū defectus executionis seu exercitij iurisdictionis in actu, cum in habitu adesset, & si proconsul antequam prouinciam introisset, mandasset, & delegasset causam. tunc enim nihil agit, si postquam ingressus est dationem illā ratam habeat, de officio proconsul. quod secundum glo. in c. ratihabitio. de reg. iur. lib. 6. communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 54. in fi.

Consensus accessorius an & quando operetur, & æquiparetur mandato. no. idem Bal. in l. 1. col. pe. ver. extra quæritur. C. qui admit. vbi quod aliud est mandatum, aliud ratificatio. & quando aliquid requiritur pro forma, quod non sufficiat per æquipollens adimpleri. no. Aret. in l. qui ante calendas. col. fi. de verb. oblig. Bal. in d. l. executorem. vbi alleg. l. quid ergo. in prin. ff. de his qui not. inf. & quando conditio retrotrahatur. no. Dec. in l. contractus ff. de reg. iur. & in d. l. semper qui non prohibet, & quid quando extrema non sunt habilia, vide quæ habentur in l. bonorum. ff. rem rat. hab. & quando res non est integra, an tunc ratihabitio retrotrahatur. not. Cor. cōf. 110. littera L. M. N. lib. 2. & cons. 172. littera X. Afflic. deci. 300. vbi retrotrahitur etiam qd extrema non sint habilia, contra tex. d. l. bonorum. ff. rem rat. hab. & an ratihabitio confirmet actum

prout ex nunc, vel prout ex tunc. vide Dec. in d. l. semper qui non prohibet. & cons. 366. 367. & 643. Alex. cons. 70. lib. 5. & an partes possint actum nullum ratificare. Quid de sententia nulla, an illam conualidare possint, & quis sit effectus ex tali eorum consensu. Bal. in l. eum qui. ff. de iurisd. om. iud. Dec. d. cōf. 367. vbi vult quod possit ratificari, non vt valeat. prout ex tunc sed put ex nunc. Et quid de sententia nulla, an possit consensu partium confirmari. vide Bar. in l. 1. ff. de fer. Quæ omnia declarata, vt per eundem Bar. in d. l. obseruare. & an possim ratificare quod meo nomine gestum non est, & quando ac quo casu. vide Bar. vbi doct. in apostil. in l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg. gest. & dic quod possum in mei præiudicium. teste Imo. in c. cum super. nu. 7. de re iud. Bellac.

Ratum quis habere num possit quod suo nomine gestum non est: vel ratum aliquid haberi in alterius damnum, & tertij præiudicium? sequens ratificatio actum inualidum confirmat, & quando & quatenus sit necessaria. Ius autem ratificandi non transit in fiscum.

CAPVT II.

Ratum habere non possum quod meo nomine gestum non est: at si quod meo nomine gestum est ratum habeam, ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparabitur, & perinde obligat ac si mandassem. vt dicit Dy. in c. ratum. & c. ratihabitionem. de reg. iur. lib. 6. cum quo reliquos transire refert Bened. Cap. reg. 53. nu. 2. idq; procedere comuniter refert in iudiciis & contractib. vel quasi, & vltimis voluntatibus, ibidem nu. 7. 8. & seq. fallentias vide ibidem nu. 17. & seq. Pater enim & dominus etiam in præiudicium suum sine suo consensu facta rata habere possunt, & princeps, vel Papa similiter sententiam non suo nomine nulliter latam ratificare possunt. Imo quilibet actum non tam ratione formæ quam contemptus nullū, ratum habere potest. Hæres quoq; iura quæ sine agnitione defuncti transmittuntur, rata habere potest. Successor prælati quoque ratum habere potest: multas alias fallentias vide ibidem per tot. reg. nu. 17. 23. 29. 30. 34. 44. 47. 55. 60. & seq. licet autem verius vt detur in delictis perpetratis sine iussu aut mandato, ratihabitionem non mereri pœnam, sic nec mandans tenetur de mandato, quoties principalis aliàs erat facturus. vt no. lac. But. in l. 1. §. 1. ff. de eo per quem fact. quia tunc mandatum nec opem nec causam dedit delicto, tamē communis opinio est in contrarium, secundum Bal. in l. obseruare. §. si. ff. de offic. procons. quam Dyn. Card. Zenel. in c. ratificatio. de regu. iur. lib. 6. & Io. And. & gl. in c. quam sit. de electio. lib. 6. tenere refert Bened. Capr. ibid. nu. 14.

Ratum quis habere non potest, quod suo nomine non est gestum, & ratihabitio retrotrahitur. c. ratum. de reg. iur. & mandato æquiparatur.

Fallit in multis casibus, vt per Corne. in l. si cum seruum. ff. si cert. pet. nu. 3.

Fallit vt per Dy. in c. ratum de reg. iur.

Fallit in 23. casib. quos no. Bene. Capr. in suo tract. regu. 54. vbi latissime tractat materiam ratihabitionis.

Fallit vt per Dy. in c. ratihabitionem. de reg. iur.

Fallit vt per Damas. regu. 116. vide Deci. in l. semper qui. ff. de regul. iuris. num. 6. vers. secundum dictum. Do. a Fin.

Ratum fieri habere aliquid in alterius damnum non potest commune aiunt Deci. cons. 248. num. 5. Curt. iun. cons. 76. num. 6. Sed & nec illud, quod tuo nomine gestum est, ratum eo tempore habere poteris, quo amplius geri ipsum non poterat. commune pronunciat Anto. Gomez. l. 45. Taur. num. 53. in delictis præterea, vt nullus ratihabitioni locus sit, necesse est tum delictum eius nomine admissum esse. a quo ratum habeatur. vt commune inquit Aret. cons. 163. num. 3. circa primum, tum etiam vt eius generis delictum sit: vt ad alterius offensionem, non ad illud suscipientis libidinem patratum intelligi debeat. commune affirmat Iul. Clarus in practi. §. vltim. quæstio. 87. ver. vlti. Nihil autem ratihabitionem prohibet, aut remoratur illius absentia, cui tanquam profuturus actus probatur. commune aiunt Craue. de antiquit. tempor. part. 1. num. 123. ver. absenti. Viuius lib. 1. opin. 3. E. Suarez.

Ratificatio non potest fieri in præiudicium tertij, & hanc communem attestantur Cur. iun. cons. 76. nu. 6. fallit vt per Baptistam a Villal. concl. 1. Bonac.

Com. opi. Tom. iij.

S 3

Ratifi-

Com. V. l. Opin.

Ratificatio non potest fieri in præiudicium tertij. Cur. iun. conf. 76. nu. 6. & Dec. conf. 247. nu. 5. com. dicunt.

Fallit in emptione rei alienæ facta cum bona fide, si res pereat, potest dominus rei ratificare, cum damno emptoris. l. 5. tit. 5. par. 6. B. Villal. & Vezin.

Ratihabitio non trahitur retro in præiudicium iuris iam quæsitæ alicui tertio. Bar. & Pau. Cast. in l. bonorum. ff. rem ratam habet. Dec. conf. 226. Cur. iun. conf. 76. nu. 6. & Dec. conf. 247. nu. 5. communem dicunt. Villal.

Confirmatio etsi facta ex certa scientia, non censetur confirmatū inualidum cū præiudicio tertij. Io. de Ripa de leg. lib. 1. resp. 2. nu. 6. commu. dicit. Quid de confirmatione quam facit princeps iurando? dic q tale iuramentum porrigitur ad licita, & ad ea extenditur. Abb. in c. put nobis. col. 2. de dol. & cont. Et confirmatio principis ex certa scientia, & plenitudine potestatis, non solum corroborat actū confirmatū, sed ulterius se extēdit. Rui. cōf. 109. nu. 6. lib. 4. Et clausula nō obstante, an porrigatur ad ea q sunt valida, & plura de ipsa clausula vide per Fel. in c. causam quæ. col. 12. de rescrip. Et de confirmatione cum aliqua reservatione. vide Ang. in l. oēs. C. de præscr. 30. vel 40. ann. Bal. in l. si. C. de temp. appe. Villal. & Vez.

Ratificatio actum inualidum confirmat sequens quando validitas actus pendet a nudo consensu ratificantis. ita Io. de Imo. in c. 1. num. 3. de eo quod metus causa, quinimo & actus nullus per tacitum consensum potest ratificari. Pan. in eo. c. 1. communem dicit. Vezinus.

Ratificatio resultans ex diuersis actibus in genere probari potest: ideo testes singulares sufficiunt. secundum communē per Burs. conf. 33. nu. 25. lib. 1. Bonac.

Ratificatio non est necessaria ubi agitur de nouo iure acquisito conseruando, sed sufficit dicti iuris vera approbatio, quæ fieri potest etiam donante mortuo. secundum communē per Burs. conf. 33. nu. 3. lib. 1. Bonac.

Ratificandi ius non transit in fiscum, sicut nec ius declinandi voluntatem, transit in heredem. nec in fiscum, ut est communis opi. de qua Plotus inter consi. crimin. consi. 130. tom. 1. Bonacoff.

Ratificare quis potest suo nomine gestum, in quo speciale mandatum requirebatur. item a falso vel cum falso procuratore gestum. Ratificatio autem an fieri possit parte absente? & an de actu nullo in fauorem tertij? Item quæ solemnitas in ratificationis actu requiratur, & intra quod tempus, & quō tempore ratificatio est fienda. Ratificat pater bonorum agnitionem per filium factam.

C A P. III.

Actum nomine suo gestum, quis potest ratificare, in quo requiritur speciale mandatum: ratificatio. n. potest etiam locum habere in actibus in quibus mandatum speciale necessarium est. Ias. in l. si quis mihi. §. iussum. num. 36. ff. de acqui. hered. Alex. consi. 133. nu. 8. vol. 6. ubi autem præcedit mandatum. ratificatio non est necessaria. Cor. consi. 190. r. vol. & potest fieri ratificatio etiam absente parte. Barto. in l. Pomponius. ff. de neg. gest. Alexan. consi. 136. volum. 6. & potest quis ratificare gesta per falsum procuratorem etiam inuito aduersario. Steph. Ber. consi. 189. par. 2. Bellacōm.

Ratificare potest dominus gestum a falso procuratore, vel cum falso procuratore. not. in l. licet. C. de procu.

Fallit in 3. casib. ut per Rom. sing. 686.

Fallit in 13. casib. ut per Ias. in d. l. nu. 10. vers. pro cuius intelligentia. Do. a Fin.

Gesta per falsum procuratorem, vel per non habentē mandatum per dominum ratihaberi possunt, ita quod valeant. l. licet. ff. de iudic. fallit in 5. casib. quos no. Soc. reg. 165. fallit in 13. casib. quos no. Ias. in l. licet. C. de procur. Do. a Fin.

Absente parte ratificatio actus fieri potest, & absenti prodest, quia pendet duntaxat a voluntate ratificantis, licet ex huiusmodi ratificatione ratificans obligetur, ubi certē præsentia partis non requiritur aliquo pacto, secundū Cy. in l. si in fraudem. in fi. C. si in frau. patr. ubi refert hoc Idem tenere. Iaco. de Are. & Petr. eandemq; opi. tenet & sequitur Bar. in l. Pomponius. nu. 1. ff. de neg. gest. & in l. quo enim. §. rem habere. in fi. ff. rem rat. hab. Alex. consi. 126. in fi. vol. 5. Deci. consi. 281. & 297.

& in l. semper qui nō prohibet. nu. 10. ff. de reg. iur. Io. de Ania. consi. 85. & ista est commu. opin. prout scribit Crau. in tract. de antiquitate temporum. in 1. par. num. 123. in ver. ab lens. Sed quando actus tendit principaliter ad obligandum facientem actum, & tunc talis ratificatio fieri debet in præsentia eius cui acquiritur. Soc. cōf. 105. in 4. vol. neq; enim possum declarare nec ratificare aliquid parte absente, ut ex mea declaratione aut ratificatione alteri parti ius quæatur. & in ratificatione requiritur illa forma quæ requiritur in actu principali. Dec. conf. 532. & circa hoc posset in medium proferri vnum exemplum dictæ communi consonum in approbatione testamenti facta per filium præteritum, quæ absque dubio aliquo, prodest heredi instituto etiam absenti, siquidem actus approbationis (ut supra docuimus) dependet a sola voluntate approbantis. exemplum hoc refert Ang. in §. si verò expressim. in auth. de here. & fal. duo alia exempla similia, ac prædictæ communi opinioni concernentia refert Barto. in d. l. Pomponius. nu. 1. F. Viuius opi. 680.

Ratificatio actus nomine alterius gesti non requiritur, ubi ex dicto contractu merum commodum illi resultat. secundum communem per Burs. conf. 118. nu. 4. lib. 1. Bonac.

Actus nullus propter defectum alicuius solemnitatis requisitæ in fauorem certæ & determinatæ personæ, & quæ illius fauorem respicit vel propter aliquod impedimentum quod perpetuo non durat, poterit de eiusdem consensu superuenienti ratificari & confirmari. secundum doctrinam Bart. in l. 1. §. sed filius. ff. de leg. 3. l. 1. & 2. C. si maior factus. Actus verò nullus propter defectum formæ vel solemnitatis, quæ non respicit fauorem certæ personæ, non poterit validari ex consensu superuenienti. Inno. in cap. dudum. de rebus eccles. non alienan. vel etiam actus qui nullus est propter aliquod impedimentum quod continuò durat. non potest per nouum consensum ratificari. Rom. consi. 54. Actus tamen qui nullus est, potest ratificari ut valeat prout nunc a tempore ratificationis. Dec. consi. 367. nu. 4.

Solemnitas quæ requiritur in actu principali requiritur, & in ratificatione ipsius actus. l. si ut proponis. C. de nup. l. nuptiæ. ff. de ritu nup. Deci. consi. 536. Nam contractus ratificatio appellatur quasi contractus quod ratificans obligatur ad non contraveniendum contractui ratificato. Rom. consi. 12. num. 6. Bellac.

Ratificatio debet fieri infra tempus quo res fieri debet. l. bonorum. ff. rem ratam haberi.

Fallit in 2. casib. quos not. Sebast. Sapia in l. bonorum. C. qui admitti. nu. 82.

Fallit in 6. casib. quos not. Dec. in l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur. Do. a Fin.

Ratificatio debet fieri illo tempore, quo actus principalis debet fieri, & sic tempore habili ad hoc ut valeat. Ant. Gom. in l. 45. Tau. nu. 53. com. dicit. Villal.

Ratificatio, quæ fit tempore, quo actus nihil operatur propter lapsum temporis non valet, quia inuenit obstaculum in medio, quod quippè impedit, ne tempora, seu extrema coniungantur, secundum doctrinam Bal. in l. si. C. ad Maced. communiter approbatam ibi a Docto. & ab Alexan. cum cæteris citatis per eum in l. 1. C. qui admit. & a Gomefio in regu. cancellariæ super regu. de annali possessore. q. 46. in prin. ubi meminit de ista communi sententia, & sic ratificatio ipsa debet fieri tempore habili, ad hoc ut valeat. ut per Doct. præcitatos. Viuius opin. 681.

Ratificatio agnationis bonorum possessionis per filium facta & tacita & expressa potest a patre fieri.

Fallit in multis casib. quos colligere potes ex Cag. in l. 1. C. qui admitti. nu. 60. & seq. Do. a Fin.

Rationem administrationis ab aliquo exigens videtur ratificare gesta per eum qui administravit. Dec. in reg. qui non prohibet. de reg. iuris. nu. 9. Bellac.

Maiores factus an ratificare possit a se gestum in minore ætate? vel venditionem a tutore suo factam sine decreto?

C A P. IIIL.

Maiores factus actum factum in minori ætate potest ratificare. Bald. in 1. part. consi. 47. siue tacite siue expresse, ratificet eod. titu. si maior factus. ra. habuit. ita Bald. ibi. adde Alex. in 5. volum. consi. 117. ubi dicit, quod maior factus tacendo per quinquennium videtur ratifi-

ratificare. adde in terminis Det. de Anch. in consi. 242. circa. fin. ubi dicit quod maior factus possidendo res datas incambium dicitur ratificare contractum matris. de quo etiam habetur per Lauren. Calca. in consi. 21. in fi.

Sublimita, nisi contractus esset nullus ratione solemnitatis omissa. quia tunc ratihabitio non habet conualidare contractum. ita not. Barb. in 1. vol. consi. 8. adde Lud. Rom. consi. 12. & consi. 54.

Fac. quod vult Ant. de But. consi. 45. ibi. & 1. non ob. praescriptio iuris. ubi dicit, quod ille qui contra iura mercatus est, & sic est mala fidei, non potest se iuvare illo titu. C. si maior fac. & c. Et ad materiam. tit. si maior fac. & c. vide not. Cor. in 2. vol. consi. 36. & in 3. vol. consi. 207. & Barb. in 3. vol. consi. 70. max. in col. 3. & in 4. vol. consi. 15. in fi. Imo. consi. 98. in fi. Lud. Rom. consi. 12. Turzan.

Venditionem bonorum minoris a tutore sine decreto facta maior factus potest approbare & ratificare. 1. 2. C. si maior factus rem. Ro. consi. 54. communem dicit. Vezinus.

Ratificatio autem, acceptilatio vel remissio, aut donatio a minoribus ad utilitatem curatorum, tutorum, aut aliorum ad ministrorum facta, vel inter viuos, vel in ultima voluntate non valet. ut est ordinatio regis, de qua per Rebus. in consi. regias. in tractatu de donat. & aliis dispositionibus. in arti. 1. nu. 3. quod etiam procedit & in cessione quae non valet facta ab ipsis minoribus in utilitatem ipsorum tutorum aut curatorum, ut ibi per Rebus. in glo. 2. nu. 3. nisi illa donatio, remissio, acceptilatio, aut cessione fieret ab ipsis minoribus. finita cura, ut per Rebus. in eo loco in glo. 9. nu. 10. vel si minor qui ita fecit eam remissionem, factus maior viginti quinque annis eam approbaverit. l. si. C. si maior factus. ut ibi per Rebus. nu. 9. vel nisi talis remissio fieret post rationes redditas & reliqua praestita. Rebus. ibi nu. 2. alij tamen contractus inter eos fieri possunt, dum tamen fiant palam, & in praesentia alterius tutoris. l. non existimo. ff. de admi. tut. l. cum ipse. ff. de contrahen. empt. & Rebus. in eo loco. nu. 4. Bellacomb.

Ratificatio an, & quando praesumatur, consensum-que inducat?

CAPUT V.

Ratificatio ex non improbatione contractus & longo tempore praesumitur, & ex eo, quod est verisimile. secundum communem per Burs. consi. 118. nu. 24. lib. 1. Bonac.

Ratificatio per scientiam inducitur. secundum communem & sufficit ut in genere constet, quae scientia praesumitur ex cohabitatione, conjunctione sanguinis, & notabilitate contractus, licet testes singulares non sufficiant. secundum communem per Burs. consi. 118. nu. 11. 12. lib. 1. Bonac.

Sciens, & tacens actum geri suo nomine, videtur illum ratum habere. l. saepe. ff. de re iudic. glo. in capitu. cum olim. de offic. deleg.

Fallit in 13. casibus quos not. Bened. Capr. in dicto tracta. regu. 55. Dona. a Fina.

Scientia autem patientiae coniuncta, tunc demum consensus norat, cum res, quae geritur, me nolente geri nequit. ut est Accursij doctrina in l. Caius. ff. de pign. actio. crebrius probata iusta Corn. Ias. num. 1. Curt. iun. num. 2. in l. cum proponas. 1. C. de pact. Alex. in l. saepe. ff. de re iud. 10. Crot. in l. filiusfama. §. diu. num. 148. ff. de legat. 1. Carol. Rui. in l. 4. §. Cato. num. 169. ff. de verb. oblig. Quin & mandati formam ac fines generaliter profert, & dilatat: quamvis mandatum de nouo non inducat, ut verius ac receptius contra complures cum quamplurimis ponit Arius Pinelus in l. 2. part. 2. cap. 1. num. 18. C. de rescinden. vendit. E. Suarez.

Ratihabitio & consensus ratione conjunctionis concurrente scientia & patientia eius, cuius negotium geritur, praesumitur. argu. l. si servus. ff. de dona. inter virum & uxorem. secundum glo. in lege qui paritur. ff. mandati. & Barto. in d. l. quae dotis. ff. solut. matrim. lege non solum. §. qui alieno. ff. de procu. & ita communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 55. num. 20 Barto. in l. inuitus. C. de procu. similiter si alius actus concurrat cum scientia & patientia, praesumitur. de quo infra in verbo Taciturnitas. idem reg. 56. nu. 3. 1.

Taciturnitas & patientia coniuncta alij actui sine contradictione aut protestatione, inducit consensum & ratihabitio- nem. secundum Imol. in capitu. cum olim. de officio delega. & Barto. in l. quo enim §. Iulianus. ff. rem ratam haberi. Rot. de cis. 320. incipit. Item si impetrans, & ita communiter teneri testatur ibi Capr. numero 30.

Praesens ac tacens si praecesserit actus sine contractus, de cuius natura ad illud quod fit eo praesente & tacente tenebatur, habetur pro consentiente. l. 3. C. de acqui. posses. & ibi. glo. Bar. Bal. Sal. & communiter legista. & Bart. in d. l. quae dotis. ff. solu. mat. refert Ben. Capr. reg. 56. nu. 30.

Praesens ac tacens actui qui per coniunctum fit, censetur fieri de eius consensu, nisi protestetur. ut communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 55. nu. 20. & reg. 56. nu. 3. 1. & seq.

Praesentia & taciturnitas in iis quae respiciunt praedictum tertij, cuius ad nos cura & sollicitudo spectat, non inducit consensum, similiter communem etiam in actibus qui contradicendo impediri poterant, nisi taciturnitas longo tempore duceretur, quia tunc videretur consentire. ut refert Bene. Capr. de reg. 56. nu. 54. & seq.

Praesentia taciturnitati adiuncta in iis actibus, qui super re mea me inuito geri possunt, consensum nec praesert, nec inducit. at in iis, quae me adueriante impedirentur, secus erit. ut frequenter placitum constituo ex Alex. & Ias. in l. quae dotis. ff. solut. matr. Alex. in l. saepe. ff. de re iud. Cor. Ias. nu. 11. Cur. in num. 1. in l. cum proponas. 1. C. de pact. Ias. in l. si fundum per fideicom. num. 7. ff. de leg. lib. 1. Ias. rursus ad Port. in §. praeterea. num. 14. ad fin. Instit. quibus modis patr. pot. sol. Ioan. Crot. in l. filiusfama. §. diu. nu. 169. ff. de leg. lib. 1. Car. Rui. in l. 4. §. Cato. nu. 169. ff. de verb. oblig. E. Suarez.

Praesentia & taciturnitas mea quando fit actus in re mea, qui me inuito fieri possit, imò ne quidem subscriptio mea tanquam testis ad illum actum, mihi praedictabit. ut communiter teneri refert Bened. Capr. reg. 56. nu. 15. & 47.

Tacens ac praesens, licet quando alienaretur res sibi obligata ex taciturnitate, censetur pignoris remissionem facere, & consentire. l. si hypothecae. C. de remisi. pigno. & ibidem gloss. argum. l. fideiusor. 2. §. pater. ff. de pign. & ibidem bona glo. & glo. in l. Caius. ff. de pigno. actio. & glo. in l. saepe. ff. de re iudic. tamen quando alienaretur res sua, id est fieret actus qui in re eius fieri possit se inuito, praesentia & taciturnitas eius, ut ne quidem subscriptio vel testis non praedictaret. argumento d. l. saepe. §. cur autem. ff. de re iudic. secundum d. d. gl. communiter approbatas. ut tenet Barto. in l. quae dotis. ff. solut. matrimo. d. Nic. in capitu. nonne. de praesumpt. refert Capr. regu. 56. nume. 15. & 47.

Tacens ac praesens in imponenda servitute, non censetur consentire. l. inuitum. ff. de servit. urban. praed. secundum glo. in capitu. is qui tacet. de regu. iur. lib. 6. & glo. in l. si filiusfama. ff. de procur. idque communiter probari refert Bened. Capr. reg. 56. nume. 38.

Taciturnitas in dispensatione habilitatis prima, reddit secundam subreptitiam. Cur. lun. consi. 29. nu. 9. commun. dicit. B. Villalob. & Vezinus.

Consentiens tacite non debet sibi praedictare si prohibere non poterat, ne actus fieret, iuxta communem doctrinam d. 80. Bald. Salic. & aliorum maxime Ias. in l. cum proponas. la. 1. C. de pact. Quicquid ibi in contrarium dixerit glo. quae communiter reprobat. ut ibi per Burs. ad quem etiam se remittit Soc. Iun. consi. 52. nu. 8. vol. 4. E. Muscul.

Expressi & taciti, an sit par virtus? Barb. in 2. volum. consi. 40. in 6. & 7. colum. docto. maxime Ias. in l. cum quid. ff. si cert. petita. faciunt quae habentur per eundem Ias. in l. stipul. §. habet in 1. colum. ff. de oper. nou. nuncia. fac. etiam quod vult Bald. in l. cum te. C. quod met. causa. In contrarium faciunt quae habentur per eundem Ias. in l. 3. §. fin. in princip. ff. de condi. caus. dat. ubi ponit exempla quae multa possum aliquo tacente, quae non possum eo expresse contradicente. Et istam regulam, quae sit par virtus taciti & expressi, limitat Alex. consi. 59. volu. 3. & in l. 1. in prin. ff. de verb. oblig. & Ias. in l. cum ex filio. §. filio im- puberi. ff. de vulg. & pup. Bellac.

Expresse vitiato non vitiatur tacitum, quando non est par ratio vitiandi. Alex. in l. 1. §. nunciatio. colu. 9. ff. de oper. noui nunciat. Idem.

Expresse si vitiatur, & quod verbis enuncietur, & quod eui- dentibus signis colligitur, commune dicit Ias. in l. praetor ait. num. 5. ff. de noui oper. nuncia. Villal. in sua collect. E. Suar.

Expresse si vitiatur, tum demum id, quod tacite eo conti- netur, labem ac vitium facit, cum vel non aequè principale est, vel consistere per seipsum nequit: sed sic ad illum est affectum, ut pars aliqua subiecta, aut consequutio, aut appendix. com- mune effert Ant. Gomez de testam. c. 3. nu. 3. in prin. & in versi. nec obstat. & nu. 3. vers. 2. facit. E. Suarez.

DE NEGOTIIS GESTIS.

TITVLVS XIX.

Negotiorum gestor munus & potestas.

CAP. VNICVM.

Negotiorum gestor potest infra annum petere inue-
stituram. Bal. in c. i. in tit. quo. temp. mil. refert Fel.
in c. cum M. in 16. col. de constit. Alex. in l. si seruū.
§. i. col. ult. de verb. obl. Vezin.

Si non admisisti neg. gestorem meum volentem ingredi
posse meam, mihi acqui. interd. vnde vi. Fel. vbi supra. al. Bal. in
q. accusatus de vi, & c. col. 13. vers. quid autem dicemus. vbi al. l.
prohibere. ff. quod vi aut clam. Vezin.

Negotiorum gestor potest facere protestationem incitatio-
riam debitori, vt soluat domino, & constituit eum in mora,
non tamen si incitat vt sibi soluat. Ioan. a Ripa in c. cum M.
Ferra. de const. num. 41. com. dicit Alex. in l. si seruū §. i. col.
ult. de verb. obl. Ang. in §. i. in l. de obl. quæ ex quasi contra-
ctu. B. Villal.

Negotiorum gestor non oblig. pro mutuo ei facto nomine
domini. Cor. in 3. vol. conf. 223.

Negotiorum gestor qui vniuersaliter procurat negotia ali-
cuius, cum de non gestis teneatur, non minus quam procura-
tor, Syndicus, atque defensor, a sententia contra se lata non
solum tenetur appellare. l. si pupilli. ff. de neg. gest. idque secun-
dum Nicol. in glo. c. non iniuste. eo. tit. communiter teneri re-
fert Bened. Capr. regu. 65. num. 10. sed etiam appellationem
prosequi Ioan. And. Ant. & Imo. in cap. non iniuste. de proc. &
id similiter communiter receptum ibidem numero 33. asse-
rit Capra.

Pater vel dominus, si liber homo negotia gesserit peculia-
ria filij vel serui contemplatione, per sequentem rationem habito-
nem tenetur ad id tamen, ad quod prius quoque tenebatur,
puta ad peculij quantitatem. l. si pupilli. §. sed si ego. ff. de neg.
gest. sec. gl. in c. ratum de reg. iur. lib. 6. cum quæ communiter
doc. transire refert Bene. Capr. reg. 54. nu. 6. id quod verum est,
cum pater vel dominus ratum haberet contractum non vt pa-
ter vel dominus, sed vt alius, vel vt pater, vel dominus & alius,
vt si dubitaretur qualiter ratum habuerit. Differt enim cum
pater vel dominus facit aliquid vt pater, vel dominus vel vt
pater vel dominus tanquam alius. l. si pater. §. qui duos. ff. de
opt. legat. sec. Dy. Card. & Zenzel. Zabarel. in d. c. ratum. cum
quibus ceteros sentire, refert ibi. nu. 2. idem Capr. alias enim
pater & dominus contractum filij etiam non suo nomine fa-
ctum, ratum habere possunt, & obligantur in solidum, idque
communiter teneri ex Dy. Car. Zanzel. d. c. ratum. refert ibid.
nu. 17. & 24. idem Capra.

Negotiorum gestor repetit expensas factas in custodia rei.
Barb. in 4. vol. conf. 46. col. 1. & seq. max. in 3. & 4. 5. fac. quod
vult in eo. 4. vol. conf. 71. maxime. in 3. col. Vezin.

DE METV GESTIS.

TITVLVS XX.

Metu gesti actus, & contractus etiam iuramento
firmati, an & quando rescindantur? & quid si
metu reuerentiali gesti sint?

CAPVT I.

Metu omnes actus gesti regulariter annullantur ope
exceptionis, iuxta magis communem, quæ conclu-
sio fallit in matrimonio tam carnali, quam spiri-
tuali: quia ipso iure rescinditur secundum commu-
nem per Burd. d. conf. 72. nu. 19. lib. 1. Bonac.

Si per metum fiat aliquis actus, tenet actus licet rescindatur
Martinus Naua. in rele. c. accepta. de rest. spol. oppo. 5. num. 8.
communem dicit.

Amplia istam communem ad renunciationem beneficij fa-
ctam per metum. idem Naua. ibi commu. dicit. idem Vill.

Contractus metu initus non est nullus ipso iure, sed cau-
sat rescissionem per actionem quod metus causa: secus est in
contractu dotis, qui proculdubio si fieret per metum, esset nul-
lus ipso iure. l. pen. ff. quod metus causa. quod est speciale in do-

te, & procedit d. l. pen. etiam si per stipulationem expressam
dos promitteretur. vt sentit glo. & communiter scriben. in c. 2.
quod metus causa. licet Bar. & male senserit contrarium in d.
l. penul. cuius opinionem vltra alios communiter impugnac
Bald. Nonellus in tract. de dote. in 6. par. 39. privilegio: & de
ista communi attestantur Doctores in variis locis iuris nostri,
& Moder. in d. cap. 2. & in d. l. pen. His accedit quod metus re-
uerentialis non presumitur, vt eo mediante actus rescindi pos-
sit, præsertimque in marito respectu vxoris, in prelato respectu
Episcopi, in patre respectu filiarum: & in cæteris his similibus, vt
voluit Inno. in cap. causam matrimonij. de offi. delega. quem
sequitur ibi Bald. Card. Abb. & Archi. Barto. & alij in l. in-
terpositas. C. de transactio. & ista est magis communis opinio
de qua attestantur Moder. in præcitatis locis. Accedit simili-
ter prædictis, quod metus reuerentialis, concurrente maxima
læsione, sufficeret quippe ad rescidendum contractum, quia
alias sola præsentia, & reuerentia viri non sufficeret, vt per Bar.
elegantem in d. l. interpositas. & in l. ad inuidiam C. quod met.
caus. & scribentes omnes post Innoc. in dicto cap. causam ma-
rimonij. ista est communis opinio teste Curt seniore in dict. l.
interpositas. Probatio autem istius metus remittitur iudicis
arbitrio. vt per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. ff. de
noui ope. nunciat. glo. Inno. in cap. cum dilectus. quod met.
caus. & glo. & communiter omnes docto. in d. l. interpositas.
F. Viuius opi. 165.

Metus contractum, qui illo gestus, actusve est, non reddit
nullum, etsi rescissioni obnoxium faciat. commune asserit Mar-
tin. Nauar. in rele. c. accepta. opposit. 5. nu. 8. de resti. spol. Ex-
cipe, nisi si dotis vel per stipulationem promissa contractus
sit commune effatur Bal. Nouel. de dote. 6. par. priui. 36. Viui.
lib. 1. opi. 57. E. Suarez.

Sed quid si ille, cum quo contrahitur nullum metum intul-
it, an contractus sit rescindendus. Pau. de Castr. in l. si per im-
pressionem. C. quod met. caus. quem refert ibi Alex. tenet q. nō
quia secundum eum cum illa loquatur de inferente metum,
seu impressionem & contrahente, non debet extendi vltra ter-
minos in quibus loquitur. Et quod non debeat rescindi, vide-
tur rex. apertus in l. metum. la grande. §. sed licet. ff. quod met.
caus. vbi deciditur, quod metus per alium illatus non extendi-
tur ad contractum cum alio celebratum, & hoc etiam tenet
glo. in l. 2. C. si quis aliq. test. prohi.

Facit l. nam & Seruius. ff. de neg. gest. vbi valet promissio fa-
cta per incarcerationem tertio vt redimatur a carceribus. Et ita
vult Lud. Roma. in conf. 316. & Alex. per multa quæ alle. in 5.
vol. conf. 127. col. 1.

Contrarium videtur verius, & ita recte intuenti vult Paul.
de Cast. & post eum Alex. in d. l. si per impressionem. & de hoc
videtur rex. apertus in l. vlti. C. quod metus caus. quam Alex.
sic summat, quilibet contractus metu potentis celebratus ve-
nit rescindendus. de quo etiam est tex. in l. non interest illo
eo. tit. Idem.

Et tenenti istam partem, potest responderi ad contraria, &
primo ad d. §. sed licet. & ad d. l. nam & Seruius. quod non lo-
quantur in metu illato ad contrahen. sed loquuntur in pro-
missione facta tertio: ergo, & c. Idem.

Metus reuerentialis, hoc est, qui ex mariti, vel patris, vel
domini obseruatione, atque cultu proficiscitur, non est ido-
neus ad contractus rescissionem, vt frequenter placitum
pono ex Alexan. in l. interpositas. num. 5. C. de transact. Al-
cia. in cap. cum contingat. num. 1. de iure iue. Did. a Couarde
spon. 2. part. cap. 3. §. 6. a num. 3. Viuius lib. 1. opin. 213. Ex-
cipe nisi si minæ præcesserint: commune ponit Soci. consil.
261. lib. 2. excipe 2. nisi insignis inde læsio emergat. commune
inquit Areti. consil. 24. quod iudicis arbitrio metietur. quem
admodum vt commune scribit Viui. dict. libr. 1. opin. 57. in
fine. Suarez.

Metus reuerentialis præcedentibus minis est sufficiens ad
annullandum contractum matrimonij. Soci. consil. 261. vol. 2.
Couar. in epitom. 4. lib. Decret. c. 3. §. 6. par. 2. num. 4. commu-
nem dicit. Villal.

Limita, nisi cum timore reuerentiali enormis læsio accedat:
quia non requiruntur minæ. Couarru. ibi & Aret. in consil. 24.
com. dicit. Idem.

Limita secundo, in professione, quia metus reuerentialis
sufficit. Ias. conf. 3. vol. 1. & Couar. vbi supra. com. dicit. licet
sibi non placeat, cum tanta libertas requiratur in matrimo-
nio carnali, quam in spirituali.

Limita tertio, in precib. importunis sine minis. Matthe. de
Afflic. in decis. 69. communem dicit. Idem.

Contractus dotis per metum initus an sit ipso iure nullus?
Respon. q. licet contractus metu initus non sit nullus ipso
iure,

iure, sed rescindatur per actionem, quod metus causa. Tamen speciale est in dote, ut si per metum promittatur etiam per expressam stipulationem, non valeat ipso iure, de quo est tex. expressus in l. si mulier. ff. q. met. cau. Et ita tenent glo. Inn. & Docto. communiter c. 2. ext. q. met. cau. & ibi Abb. ut attestatur Bald. Nouel. in tra&. de dote. part. 6. priuile. 39. Eandem dicit esse communem Gram. decis. 103. num. 98. Et eam tenent Docto. omnes relati per Bald. d. loco. Licet contrarium voluerit Barto. d. l. si mulier. quod scilicet si per expressam stipulationem dos promittatur, valeat ipso iure, cuius opinio communiter reprobatur, secundum prefatos Docto. M. Grassus.

Metus reuerentialis est sufficiens ad non causandam presumptionem iuris, & de iure ex copula superuenienti. Præpo. in c. is. qui fidem despon. com. dicit. Bonac.

Metus reuerentialis mariti, non est potens ad faciendum q. contractus rescindatur. Alc. in c. cum contingat. de iureiur. nu. 1. com. dicit. B. Villal.

Quæro. an iuramentum vi & metu extortum sit ipso iure nullum, an verò requiratur absolutio, ad hoc ut cōtraueniens non possit dici peritius? Respon. Magnus est in hoc articulo utriusque iuris interpretum conflictus. Namque communis est assertio Legistarum, quod tale iuramentum sit ipso iure nullum, ut firmiter Cyn. Barto. Pau. de Cast. Saly. & Docto. communiter in auth. sacramenta. C. si aduer. vend. ut firmiter ibi Ias. & Matth. de Afflic. decis. 263.

Contraria sententia, q. tale iuramentum de iure obliget, iure canonico & à Docto. communiter recepta est. Et hanc tenet Archid. cap. quamuis. de pact. lib. 6. lo. And. c. si verò. de iureiur. Inno. c. venerabilis. de elect. existimantes, q. nō possit propria auctoritate sperni, sed debet peti absolutio. Couar. trac. de sponsalib. par. 2. c. 3. §. 5. num. 2. Idem tenet glo. c. auctoritate. 15. q. 6. lo. de Imo. c. cum contingat. 2. col. ext. de iureiur. Sal. d. auth. sacramenta. Et huic opi. standum etiam in foro ciuili, ex quo sumus in materia concernente peccatum, quo casu seruandum est ius Canonicum & non Ciuile, licet secundū opi. communem Legistarum pronunciatum sit in consilio Neapolitano d. decis. 263. quam etiam sequitur Raph. Cum. conf. 180. incip. videtur prima fronte. Franc. Zabarel. conf. 127. inci. & fuit quæstio Regis. M. Grass.

Ad hoc ut quis audiatur contra iuramentum metu præstitum requiritur, quod sit metus qui cadat in constantem virū. ita Panor. in cap. cum dilecti. colu. vlti. quod met. cau. alleg. c. si verò. ext. de iureiur. de quo etiam vide Fel. in c. peruenit. ext. de iureiuran.

In muliere autem attenditur metus qui cadat in constantem mulierem. Lud. sing. 226.

Metus qui potest cadere in constantem virum, est excommunicatio. Rom. conf. 369. com. dicit. B. Villal.

Metus, an & quando, & quomodo purgetur, & tollatur.

C A P V T II.

Metus licet a principio interueniat: tamen per actum voluntarium purgatur, si ex intervallo postmodū interuenit, & tempore, quo nō durabat metus, nec eius causa, ut dicit text. in l. 2. vbi Barto. & omnes scribentes comm. accumulantes multa. C. quod met. cau. l. pari. conf. 76. nu. 12. vol. 4. vbi fufius. Bonacoss.

Metus suspicio tollitur per ratificationem actus subsequenti. l. pen. ff. de condic. ob turp. causam. l. 2. C. quod met. cau. c. si eo. tit. ut est com. opi. de qua Soc. Iun. conf. 77. num. 10. & 62. vol. 1. Bonacoss.

Metus purgatur per solutionem spontaneam subsecutam. l. pen. ff. de cond. ob turp. causam. & l. 2. C. quod me. causa. Alex. in 5. vol. conf. 127. col. 1. Panor. in c. si. de rap. & in c. super hoc nu. 43. de renun. communem dicit. Vezinus.

Limita procedere in soluto, secus in soluendo: quia ratio dictorum iurium est, quia tunc præsumitur donatum. ista præsumpta donatio cadit in soluto non in residuo. Iaso. format istam quæstio. in d. l. penul. & dicit quod iura magis inclinant in contrarium.

Sed pro ista limitatione facit quod vult ipse Ias. in l. 2. in fi. C. de fideicom. vbi habetur q. hæres soluens scienter vnum legatum ex inutili testamento, sibi non præiudicat in aliis. & dicit ibi Ias. idem esse in tempore. vide per eum. Facit quod not. vult Rota in no. concl. 233.

Limitat Ias. dictam regulā procedere quando ageretur act. quod metus causa vel condic. ob turp. causam, tunc potest oppo-

ni, quod metus est purgatus per solutionem spontaneam.

Secus vbi ageretur aliquo remedio possessorio seu interdicto recuperandæ: quia cum spoliatus ante omnia sit restituendus, non posset opponi iusta exceptio purgationis c. 2. & ibi no. Bal. de rest. spol. cum aliis quæ alleg. 1. Fich.

Limitat etiam in solutione quæ tendit in præiud. soluentis: secus est in receptione pretij, quæ tendit in fauorem: nam per eam quis non videtur contractum approbare, unde si per metum vendidi tibi fundum, & tradidi, postea ex intervallo recepi pretium, ista receptio non purgat metum præcedentem, quia videtur facta ut magis sit cautum. all. Bart. Ang. Ful. & Pau. de Cast. ibi post Inn. in c. super hoc. de renun. & glo. in l. 4. & ibi Bart. & docto. C. quod met. cau. secus esset vbi nulla vis vel metus præcississet, ut in filio exheredato recipiente legatum sibi factum, quia sibi præiudicat in querela. l. si. ff. de inof. test. Idem.

Limitat quoque, quando tempore factæ solutionis cessabat metus, tamen suberat necessitas stat. disponent. quod contra instrumentum publicum non possit opponi exceptio doli, nec metus: quia soluere tunc dicitur necessitate stat. nec dicitur purgatus metus. al. multa max. Bal. in l. omnem. in fi. C. ad Tertul. vbi dicit, quod sta. semper loquitur, semper terret, & continuum infert timorem. facit quod vult Barto. in l. illicitas. in prin. ff. de offi. præsi. & ita vult Bald. in d. l. 2. in fin. vbi dicit, q. tunc videtur soluere, ut se liberet ne carceretur. Hip. singu. 89. facit quod vult Imo. conf. 144. Idem.

Limitat insuper, quando duraret eadem causa metus, ut donec durat tyrannus qui me impulit metu ad promittendum. alleg. c. 1. & ibi Inno. extra quod met. cau. Inn. & alios in c. causam matrimonij. extra de offi. deleg. Bart. & docto. ibi & in d. l. 2. quod met. cau. & refert Barto. de facto dixisse, cum maritus egregie verberasset uxorem, quia recusabat consentire contra eum, si postea ex intervallo consentiat, donec durat idem matrimonium, semper censetur idem metus durare. per tex. optimum in c. accedens. de conuer. coniu. alleg. multa alia maxi. Cyn. in l. 2. C. quod me. cau. vbi vult, quod si semel officialis mihi metum intulit, adhuc dicor eum timere, licet nō sim in eius conspectu si adhuc est in officio. & sequi. Bald. in l. nouissimè. ff. quod fal. tut. auct. & Alex. conf. 366. quod mihi est in 3. volu. conf. 1. adde Barb. in 1. vol. conf. 42. col. 3. & conf. 54. col. 17. & in 2. vol. conf. vlt. col. 12. Fel. in c. cum M. Ferrar. colu. 10. de constit. Alex. in 2. vol. conf. 144. & in 3. volu. conf. 100. repetito in 4. vol. conf. 47 ibi quantum autem. Cald. in tit. quod me. causa. conf. 1. alias 108. Calca. conf. 112. Idem.

Fac. quod vult Alex. in 3. vol. conf. 52. in fin. vbi dicit, quod confessio incarcerati præsumitur facta per metum. Barb. in 4. vol. conf. 70. col. 2. Idem.

Et talis coactio probatur per coniecturas. Alexan. in 3. vol. conf. 99. repetito in eo vol. conf. vlt. vers. accedit probatio. & istud conf. est etiam in 1. vol. conf. 48.

Si tamen sit repositus in libertate, non præsumitur metus, si reiterat confessionem. Alex. in l. quæstionis. ff. de q. Idem.

Limitat insuper, ut procedat quando solutio sit ex intervallo post coactionem, secus si tempore coactionis, uel modicum post, quia quæ incontinenti fiunt, censentur inesse. l. lecta. ff. si cert. pet. all. Bart. & docto. ibi. & in d. l. 2. C. quod me. cau. & alia infinita. maxi. Alex. in 3. vol. conf. 99. & confirmat multis pulchris similibus. adde Alex. in 5. vol. conf. 156. col. 3. Idem.

Et pro hoc facit, quia metus præsumitur durare. ut vult Angel. in l. ad inuidiam. C. quod metus causa. maxi. si incontinenti fiat protestatio, quod metu contraxit. ut vult Alex. in 3. vol. conf. 100. repetito in 4. vol. conf. 47. in fin. idem vult in 5. vol. conf. 156. colum. penult. Corn. in 2. vol. conf. 41. col. 2. Panor. in c. 1. quod met. caus.

Subdit ibi Ias. pro alia limitatione quod omnis modica præsumptio suffic. ad tollen. prædictam præsumptionē, quod spontanea solutio purget metum. all. Abb. not. in c. ad audientiam. ante si. quod met. caus. Idem.

Sed quid si fiat contractus per metum, & simpliciter confirmetur per superiorem, an talis confirmatio purget metum, adeo q. contractus valeat Bal. in l. 2. ff. de reb. eo. videtur tenere quod sic. all. Inn. in c. 1. de confir. vtil. vel inutil.

In contrarium fac. quod vult eleganter Bart. in l. auctoritatem. C. unde vi. vbi dicit, q. cōfirmatio emanata super eo quod fuit vi extortum, non valet. fac. l. 1. C. de fun. limit. lib. 1. & l. 2. C. de fun. patr. quæ iura alleg. Alex. in d. l. auctoritatem. vbi & alleg. remissiuè auctoritates doctor. adde q. ita in terminis tenet Barbat. in 1. volum. conf. 41. colum. 5. & conf. 64. colu. 14. Mich. Grassus.

Metus semel illatus mulieri per maritum, aut alteri per alterum, non videtur purgatus quamdiu manet ille metus & causa illius ex qua metus ille subsistebat. & nec ex intervallo censetur

Com. V. l. Opin.

cenfetur purgatus. Bar. in l. fi ob turpem causam. ff. de cond. ob turp. caus. ob id talis metus vxori illatus a suo marito pendente ipso matrimonio nusquam videtur purgatus. Bal. in l. 2. C. de eo quod metus causa. & Panor. in c. 1. de eo quod met. cau. & Corn. conf. 41. par. 2. & Dec. conf. 219. num. 7. Bellac.

Vbi aliqua promissio facta fuerit metu, & ex aliquo intervallo solutio facta fuerit, per talem solutionem ille metus non precedens non purgatur, dummodo tempore solutionis sit ea dem causa metus, quæ erat tempore promissionis: nam si libere facta fuisset talis solutio, purgatus esset precedens metus, per l. 2. C. de eo quod met. caus. Alexan. conf. 1. in 3. vol. & cofil. 16. nu. 3. eod. vol.

Quis iustus metus dicatur, quæue incutiant illum.

CAPVT III.

Metus reuerentialis paternus dicitur iustus. Barb. late in 1. vol. conf. 61. maxime in col. 3. vbi ampliat, etiam si non probetur de minis. Vezin. De quo tamen an probetur metus eo ipso quod est pater, vel maritus erga vxorem. vide Bar. in l. ad inuidiam. C. quod met. cau. Alex. in l. fi cum dotem. §. eo autem tempore. col. 4. ff. sol. mat. & in l. quæ dotis. in 9. & 10. col. eo. tit. & Ias post Ang. in §. quadrupli. in 9. & 10. col. instit. de act. & in l. pactum. col. ult. circa fi. C. de collat. vbi dicit, quod presumitur metus reuerentialis in patre & marito secundum gloss. & Bart. in l. 1. §. quæ oneranda. ff. qua. rer. act. non dat. Imo secundum eum presumitur metus reuerentialis etiam in fratre, qui est maior natus & gubernat maiorem. secundum Franc. de Aret. in conf. 24. incip. quatuor dubia. Adde Socin. in 2. par. conf. 263. col. 3. barb. in 4. vol. conf. 38. col. ult. Dec. in c. causam matrimonij. col. 2. & seq. de offic. deleg. Philip. in c. quamvis. de pact. in 6. & Pan. in c. fi. qui cler. vel. vouen. 10. Eich.

Preces instantissimæ superioris inducunt iustum metum. Barb. in 3. vol. conf. 20. col. 3. & vol. 4. conf. 45. col. 5. Calca. conf. 119. col. 5. contrarium tenet. Pan. in c. cum inter. R. de elect. Vezin.

Vt autem sola presentia superioris cui reuerentia debetur causet iustum metum, adeo quod contractus seu consensus rescindi possit, vide ample Dec. in c. causam matrimonij. col. 2. & seq. de offic. deleg. Pan. in c. cum dilectus. num. 7. quod me cau. Vide aliquid per Pan. in c. fi. qui cler. vel. vouen. Idem.

Armorum terror dicitur iustus metus, etiam quæ habentes arma non fuerint vsi illis armis, & sic absque percussione, vel comminatione. l. 3. §. qui armati. ff. de vi & vi arma. & ibi hoc notat doc. cum aliis alleg. per Alex. conf. 156. vol. 5. & conf. 99. vol. 3. non enim requiritur ad hoc vt dicatur iustus metus vt quis exspectet se primo vulnerari, aut cruciari, quia tunc non esset metus, sed cruciatus. Alex. conf. 98. nu. 3. in 3. vol. item iustus metus inducitur ex ordinationibus & præcepto poenali. Dec. cofil. 463. num. 22. Item dicitur iustus metus si inferantur minæ capitales ab eo qui potens erat ad mandandum minas exequi. l. metum. C. quod met. causa. cum aliis all. per Alex. in d. conf. 156. Angel. conf. 215. Bar. in l. de pupillo §. si quis ipsi pratori. ff. de oper. noui nunc. cum aliis allegatis. per Felin. in cap. afferre. col. ult. de præsumpt. Pau. de Castr. in 2. vol. conf. 177. Alex. in d. §. si quis ipsi pratori. collum. 4. Bellacomb.

Metum iustum non incutit gens armata, nisi sit coram principe, vel officiali solito tyrannice in suos non obediens sentire, secundum cõem per Bar. conf. 72. nu. 38. neque sola dignitas alicuius iustum metum incutit. d. conf. nu. 40. Bonacoss.

Iustus metus est timor amissionis rerum. Barb. vbi supra alleg. glo. in l. aduocati. C. de adu. diu. iud. quæ vult quæ pecunia est vita hominis. Pan. in cap. 2. quod met. causa. Fac. quod vult Bal. in auth. quod mater. C. de reuo. donat. Bonac.

Idem dic. in amissione magni lucri, vel honoris. vide Philip. c. vnico, circa fi. quod met. cau. in 6. Idem.

Excommunicationis, licet iniusta, metus, & dicitur & ducitur iustus metus, atque in virum constantem cadens, vt commune ponunt Roma. conf. 369. & qui eleganter declarat Didac. a Couarru. de spons. 2. parte. cap. 3. §. 4. num. 12. glo. in c. cum dilectus. quod met. cau. Barb. conf. 30. col. 2. & seq. vol. 3. Secus in excommunicatione cominata: Philip. c. vnico. circa fin. quod met. cau. in 6. E. Suarez. Contra tenet Bonac.

Metus illatus consanguineis dicitur iustus. Rota in Nouis dec. 463. Ias. in l. 1. col. 2. C. de indic. vidui. col. & in l. de pupillo. §. si quis ipsi pratori. in 9. & 10. col. ff. de ope. no. nun. Philip. in c. ciant. de elec. in 6. Phil. in d. c. vnico. quod me. causa. circa fi. Alex. in d. §. si quis ipsi pratori. col. 6. Bellacomb.

Metus iustus dicitur, quando quis occupat fortalitia. Bar. in tra. & tyrannidis. in 6. q. arg. c. pisanis. de resti. spo. Vez.

Soluens timore statuti, dicitur habere iustum metum. Curt. Iun. conf. 126. nu. 4. commu. dicit. Villal. & Bonac.

Quæ metum non inducunt, imo excludunt, ita vt cesset, & minime præsumipossit.

CAPVT IIII.

Etum iustum presentia superioris cui reuerentia debetur, non causet, ita quod consensus præstitus ab eo qui reuerentiam debet rescindi possit. Est com. opi. secundum Dec. in c. causam matrimonij. extr. de offic. deleg. M. Charian.

Non dicitur iustus metus eo quod quis rem magni valoris pro modico remiserit. l. interpositas. & ibi doct. max. Ias. C. de transactio.

Limita, nisi quis remittere minimo pretio rem magni valoris tyrano: quia per ista duo bene præsumeretur metus alii. Bal. l. decernimus C. de sac. san. eccle.

Et subiicit quod in proban. metu multum statum iudicis arbitrio. secundum gl. & Bal. ibi. Bonac.

Metum excludit presentia patris, vel propinquorum vel amicorum. Hieronimus Cagni. in regula, in omnibus. ff. de regul. iuris. num. 8. communem dicit Bert. in l. transact. C. de transactio. & ibi Ias. & in §. quadrupli. col. 9. instit. de acti. Barb. in 2. par. cofil. 59. col. 5. Curt. conf. 43. col. 5. & 6. Ang. in d. §. quadrupli. col. 4. Vezinus.

Et idem dicunt si interuenit presentia, & decretum iudicis. vt vult Cur. in d. conf. 43. in princ. 6. col. al. Bar. in l. frater & fratre. ff. de con. indeb. & alia multa. adde. Barb. in 2. vol. conf. 53. col. 7. Pet. Gerar. sing. 57. Idem.

Facit quod vult Barb. in 4. vol. conf. 45. col. 11. vbi dicit quod factum coram superiore præsumitur iustum.

Limita nisi probaretur minas vel verbera præcessisse: quia tunc presentia amicorum, nihil operatur ita no. vult. Imo in c. causam matrimonij. extr. de offic. deleg. refert & sequi. Barb. conf. 61. col. 5. lib. 1.

Limita etiam quando amici non essent potentes ad resistendum. Ang. in conf. 215. Idem.

An autem protestatio facta per vxorem in absentia mariti aliquid operetur. Barba. in d. consilio. 61. colum. 5. libr. 1. tenet quod sic alle. g. Card. in dicto capit. causam matrimonij. Petrus Gerard. singul. 81. Contrarium tenet Fel. in c. cum M. Ferrarient. col. 22. de consili. adde. Angel. in conf. 218. Dec. in d. c. causam matrimonij. col. 2. in fi. Idem.

Et quod debeat fieri protestatio quod per metum ita aliquid sit. alias autem præsumatur sponte factum. vide Alex. in 5. vol. conf. 146. col. ult. Idem.

Presentia amicorum aut consanguineorum facit cessare præsumptionem metus reuerentialis, per Barto. in l. fin. ff. si quis alique. testat. prohib. quod qualiter procedat, vide per Iaso. in l. transactio. C. de transact. alias metus reuerentialis prætextu actus rescindi possit. l. 1. §. quæ oneranda. ff. quarum re. act. no. dat. Cacharan.

Presentia mariti vel alterius cui debetur reuerentia, non inducit suspicionem, quo ad impediendam liberam testandi facultatem, vel similem actum, nisi minæ præcessissent vel verbera. l. si patre cogente. ff. de ritu nupt. l. ad inuidiam, & ibi Bar. C. de eo quod met. caus. Alex. conf. 101. in 3. vol. dom. Alci. in c. cum contingat. nu. 1. de iureiur. com. dicit. Bonacoss.

Reuerentia siue dignitas & coniunctio sanguinis quæ habet reuerentiam, sola non inducit dissensum ex taciturnitate, vt communiter teneri refert Benedi. Capra regul. 56. nu. 33. & 37. nec sola dignitas aut reuerentia est causa inducendi actionem, quod metus causa, Bartol. in l. metum. C. quod met. causa. Eman. Suarez.

Metus non præsumitur ex eo, quod donatio sit facta alicui in eius castro. Alex. in 2. vol. conf. 157. col. 3.

Facit quod vult in 3. volum. conf. 16. colum. 3. ibi nec obli. Idem.

Metus illatus per familiam alicuius potentis, non præsumitur de voluntate domini. Bald. in l. ad inuidiam. C. quod met. causa. Idem.

Paria sunt, quid fieri coactum, vel metu coactionis. Bald. in l. nouissimè. in prin. ff. quod fal. tut. auct. & in 1. parte cofil. 223. & in 4. parte. conf. 475. Ias. in l. 2. C. de transact. & in d. l. pe. col. 3. alleg. multa no. Barb. vol. 4. conf. 70. col. 2. Ang. instit. de excep. in princip. col. ult. Fac. quod vult Alex. in 3. vol. conf. 99. re. petito.

petito in eo. volu. conf. ult. ibi, accedit. vbi vult quod solus timor violentiæ inferendæ dicatur iustus metus ad infirmandam electionem tanquam metu factam. alleg. glo. in c. bonæ. el. 1. in verb. metuebat. ext. de elect. subiungit quod suffic. subesse cām propter quam timere debemus futuram violentiam. alleg. Innocen. in ca. cum a nobis. olim. per glo. ibi eod. tit. Et ita vult Alexan. in 3. volum. conf. repetito in 4. volum. conf. 47. ibi, terea secundum. & in 5. volum. conf. 156. colum. vltim. vers. & non requi. Faciunt multa accumulata per Hipp. in l. r. col. 10. ff. de quæstio. & in l. quæstionis. colum. 4 eod. tit. & Corfe. sing. in vers. metus. Bellac.

Metus, & dolus nullo pacto præsumuntur, nisi probentur, tex. est in l. interpositas. C. de transactio. vbi Bald. Aret. & alij Doct. hinc est quod metus reuerentialis non est sufficiens ad rescindendum contractum ex eo, quia dicatur initus inter virum & uxorem patrem & filium prælatum & clericum, vel dominum & seruum, seu alios quibus debetur reuerentia nisi præcedant verbera, vel minæ: & ita probentur. secundum Bart. in l. 1. §. quæ oneranda. vbi etiam Bolog. Alexan. & alij in apostil. ad Bar. ff. quarum, rer. actio. Ripa. in 3. lib. respons. sub rub. de do. & gra. per si. reuo. in respon. 15. num. 8. Inno. Bald. Card. Zaba. Abb. Sicu. Anch. Fel. & alij omnes scriben. in cap. causam matrimonij. de offic. delega. & ista est communis opinio teste Francisco de Accoltis Are. in d. l. interpositas. Boer. decis. 100. nu. 11. & seq. & doct. præcitati: & similiter sola præsentia patris non causat iustum metum ad rescindendum contractum vel matrimonium carnale, vel spirituale filiarum secundum communem opi. omnium doct. in locis allegatis, quam sequitur & refert Cagnol. in l. in omnibus causis pro facto. num. 8. ff. de reg. iur. sed vbiunque esset probatus metus iste ex quo Titius amisit bona sua statim debet iuramento Titij de quantitate, & æstimatione bonorum contra illum qui intulit metum. secundum Abba. Panorm. & alios scriben. in cap. si. ext. q. metus causa, & Boer. decis. 55.

Et aduerte q. quinque metus genera reperiuntur, quæ vtiliter ac latè tractantur per Zasium in §. quadrupli. nu. 10. Instit. de actio. Viuius opi. 500.

Metus an, & quando & quomodo probetur?

C A P V T V.

Metus indicij & coniecturis iudicis arbitrio probatur, secundum communem per Burf. conf. 72. nu. 13. lib. 1. & ibi nu. 32. q. iudex determinat q. sit metus cadens in constantem virum, secundum communem ibi relatā. cui adde, quod iudicis arbitrio statuit, an sit vel ne, probatus metus. ex communi per eundem dicto conf. numero 17. qui metus licet in actu non interueniat, sed ante, illum tamen rescindit ex communi. per Burf. conf. 72. nu. 26.

Et protestatio incontinenti facta, probat metum durare. Alexan. in 3. volum. conf. 100. repetito in 4. volum. conf. 47. in fine. Vezinus.

Protestatio ob metum potentioris fieri potest etiam clandestine, & nihilominus valet talis clandestina protestatio. Philip. Deci. l. in omnibus causis. ff. de regul. iuris. Et idem consil. 219. num. 2. Bart. Socin. conf. 262. num. 5. & 9. volum. 2. Host. & Abb. c. pastoralis. §. 1. de offi. deleg. Et idem Abb. in c. cum M. nu. 19. & ibi plura alleg. per Seb. Sapia. ver. Metus. & c. de const. Quod si nec clandestine protestari commode posset, propter eundem metum (forte alicuius potentis principis) tunc potest postea probare talē metum & actui contravenire. secundum Ias. in l. qui aliena. §. Celsus. num. 46. ff. de acquir. hæredi. Ioan. Fichard.

Protestatio ob metum facta non est reiteranda, nec per actum sequentem dicitur metus purgatus. Fel. in c. cum M. Ferr. col. 22. de constit. communem dicit. Vezin.

An sufficiat probare per testes fuisse protestatum corā vno vide in simili Alex. in l. de pupillo §. si quis ipsi prætori. in fi. de ope. no. nun. Vezinus.

Protestatio sola non probat metum: sed requiritur probatio metus Io. a Rip. nu. 92. com. dicit. contrariam imo q. protestatio sola præcedens, probet metum. tenet glo. in cap. clarius. 32. q. 2. & doct. communiter in c. 1. quod met. cau. sed pro concordia dic: aut actus pendet a voluntate solius protestantis, & tunc protestatio præcedens probat metum, vt tenet Bart. & doct. communiter in l. qui in aliena. §. si. ff. de acquir. hære. aut actus pendet a voluntate duorum. & tunc si protestatio fiat in ipso actu, parte præsentē, probat metum: aut ante actum, &

non probat. hæc Ioan. a Rip. in d. nu. 92. B. Vill.

Metus autem aut iustitiæ denegatio non probatur per iuramentum. secundum Rebuff. in concord. tit. de friuol. appe. §. si quis vero. ver. derogatur. Bellac.

Metus in matrimonio non probatur per vnum testem. d. m. Alciat. tract. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 7. nu. 6. com. dicit. Bonacoff.

Matrimonium metu contractum, est nullum. Ias. in l. 1. C. si quis aliq. te. proh. al. c. Abbas. extra. quod met. causa. & capit. cum locum. & c. veniens. de spons. Et idem vult in l. pacta nouissima in 4. col. C. de pact. vbi dicit quod adeo est nullum, q. non est necesse q. rescindatur per actionem quod met. causa. all. glo. in l. 1. in fi. ff. de aucto. tuto. & in l. cum mulier. §. si dos metu. ff. quod met. cau. & Bal. in cons. scismatis. posito post rubricam. C. si quis aliq. te. proh. Idem etiam vult ipse Ias. in l. interpositas. in 1. col. ibi fallit in matrimonio. C. de transact. vbi etiam all. Titia. in prin. ff. de verb. obl.

Adde Alex. in 3. vol. conf. 99. repetito in eodem vol. consil. ult. & ibi ponit qualiter probetur metus. Et idem & latius profequitur in d. 3. vol. conf. 100. repetito in 4. vol. conf. 47. & latè Barb. in 1. vol. consil. 45. & consil. 54. in 6. col. & seq. Adde q. illud consil. Alexan. est etiam repetitum in 4. volum. conf. 48. idem vult in 5. vol. conf. 156. Oldr. in consil. 35. Panorm. in d. c. veniens el. 2. Bellac.

Testibus duobus de metu deponentibus magis creditur, quam centum deponentibus de spontanea voluntate, & sic potius creditur, duobus testibus affirmantibus metum in actu illatum fuisse, quam centum dicentibus libere actum gestum. secundum Inno. & omnes Canonistas in c. super hoc. de renunc. cia. Bal. in l. obseruare. §. proficisci. in 8. q. ff. de off. procon. Angel. in l. si quis ad se fundum. C. unde vi. Abb. in c. 1. de his quæ vi, metusve causa fiunt, Alex. reddentem rationem, consil. 156. viso processu inter Appolloniam. nu. 3. vol. 5. Corf. in singul. in ver. Mille testes. consulentem ab hac opinione non esse recedendum in iudicando. quam communem esse inquit Dec. in c. si. col. fi. de app. & pater appertissime quoq; istam fore communē sententiam ex congestis per Paris. consil. 138. nu. 8. vol. 4. Alciat. in tract. de præsumpt. in reg. 3. præsumpt. 7. num. 4. & per Neui. zan. in Sylua nupt. lib. 2. sub. num. 120. Couar. de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 3. nu. 10.

Metu quis fecisse videtur si facit vt euitet pœnam. Areti in l. siue. C. de neg. gest. Idem.

Metus allegari non potest per eum qui illius causa fuit. l. si mulier. ff. quod met. cau. Vezin.

Metus mortis est timere crudelitatem hominis potentis. l. 3. ff. de don. cau. mor. ita vult Bal. in rub. extr. de eo quod met. cau. refert & sequi. Barb. in d. consil. 61. col. 6. Vezinus.

DE EVICTIONIBUS.

TITVLVS XXI.

Venditor de natura contractus & venditionis nunquid de euictione teneatur Et quid si dixerit se nolle teneri de euictione nisi pro facto suo tantum habetq; euictio locum in donatione, & cum hæreditas a testatore diuiditur.

C A P V T I.

Vlgaris conclusio est, quod venditor ex natura contractus tenetur de euictione ad interesse. tex. est in l. non dubitatur. C. de euict. & l. venditor. ff. eo. tit. Vezinus.

Venditor ex natura contractus tenetur de euictione, etiam si hoc non sit expressum in contractu. l. non dubitatur. C. de euictio. verum si conueniat cum emptore quod venditor nō teneatur de euictione, re demum euicta: non posset quidem agi de euictione, sed agitur ad pretium ad quod reddendum venditor cogi poterit. l. emptorem. §. si. ff. de actio. empti. & Aufre. in deci. Capel. Tholo. quæst. 36. Rebuff. in ea l. vnica. C. de senten. in gl. 1. nu. 5. Bellac.

Euictio in contractibus innominatis venit tacite etiam si nihil sit actum inter partes: & per cōsequens euictio ita est de natura in contractibus innominatis; sicuti & in nominatis. l. iurisgentium. in prin. ff. de pact. gl. in l. pacta. ff. de contra. emp. Ias. in d. l. iurisgentium. nu. 3. in prin. Vezin.

De natura venditionis est, vt venditor teneatur de euictione

Commu. V. I. Opinio.

ne respectu sui, & pro facto autorum suorum. tex. l. emptorem. §. qui autem. vbi glo. versic. omnes. ff. de actio. empt. quem allegat O fasc. decis. 48. num. 5. vbi quærit, an bonis alicuius publicatis, & eorum publicatione facta, cum generali promissione euictionis, si contingat principis rescripto bonorum restitutionis: an emptor agere possit de euictione? & ibi post plura concludit quod sic, quæ autem actio competat contra venditorem re euicta? vide Mising. cen. 1. obser. 54. vbi inter alia dicit, quod ad facti molestationem promittens euictionem non tenetur, actio autem de euictione non prius competit, quam res sit ablata, nisi dolus interuenerit. secund. eundem d. centu. obser. 56. Quid quando promittitur euictio, quomodocumque; & qualitercunque rem euinci contingat? & dic, vt per doct. in apost. ad l. cum poena ff. de arb. Ang. §. fin. Inst. de emp. & faciunt quæ idem O fasc. scribit d. decis. 48. num. 8. vbi promissio de conseruando & præstando aliquem indemnem ab omnibus contradictionibus, operatur, vt quocumque modo quis de euictione teneatur, de quo vide quæ ponit Crem. sing. 158. vbi latius declarat, quid de venden. & promittente pro suo dato & facto tantum? & dic, vt per Barto. in l. si seruus. num. 3. ff. de cond. fur. Alex. consi. 18. colum. fin. post med. lib. 5. vbi docto. in apostil. Deci. consi. 281. colum. pen. & fin. in princip. & post med. 2. respons. Quid de promissione de defendendo? & dic, qd intelligitur de iusta defensione, non de violenta, quæ conclus. fallit in principe. teste Mising. cent. 2. obser. 19. quibus omnibus. adde, quod venditor non tenetur releuare emptorem, quando citra iudicalem cognitionem res ei auferitur de facto iuxta not. per Rol. consi. 45. colum. pen. & fin. num. 19. lib. 3. quod autem promittens defendere de iure & de facto, non intelligatur de violentia, scribit idem Rol. d. consi. num. 2. vbi latius declarat, & ibi nume. 16, quid de venditore suscipiente, in se casum fortuitum? & post plura concludit venditorem in casu de quo ibi, non teneri ad releuationem requisitam, occasione diminutionis redditus cuiusdam rei locatæ per cameram ducalē, quæ idem operatur ac si per principem facta esset iuxta tradita. per Alcia. consi. 117. num. 15. quia stat iuris dispositio, quod casus fortuitus post perfectam venditionem spectat ad emptorem. l. 1. C. de periculo. & commod. rei vend. Bellac.

Si venditor dicat, nolle teneri de euict. nisi pro facto suo tantum, tenebitur tamen etiam pro facto sui auctoris. Cremens. singul. 31.

Limita in auctore singulari. Crem. sing. 157. Idem.

Venditor promittens factam suam tantum in venditione, si tractu temporis res empta euinceretur ex facto sui autoris, tunc profecto teneretur ipse venditor de euictione, & sic de facto suorum autorum, prædecessorum & hæredum teneretur, quoniam per dictionem huiusmodi taxatiuam non videtur factum autoris excludi. secundum glo. in verb. interest. Bart. Bal. Sal. Pau. Cast. & cæteros. in l. si seruus. la. 2. ff. de condit. furtina. & ibi etiam Alexand. in addit. ad Barto. Cyn. Bald. & Sal. in l. fin. C. de actio. empt. Aret. in §. fin. Instit. de emp. & vend. Ancha. consi. 83. in nomine Domini, amen. Pau. Cast. Ias. nume. 9. & Roman. in l. stipulatio ista. ff. de verbo. obliga. vbi meminit istam esse communem opinionem quam sequitur quoque post alios signatos per eam Boer. decis. 67. num. 3. cum aliis sequē. vbi deducit istam esse communem sententiam. limitat, & ait ita in Burdegalsensium senatu decisum extitisse, & licet ob dictionem taxatiuam in his verbis promitto pro facto & dato meo, tantum operetur, vt venditor de euictione extranei non teneatur. non facit tamen quominus teneatur pretium restituere, vt consuluit pater veritatis Alex. consil. 188. si vendo, & hoc perpetuo disce ad practicam, si quidem multi dicerent oppositum. Francisc. Viuius opin. 1019.

Not. quod quamuis venditor dicat emptori nolle teneri de euictione, nihilominus tenetur. l. emptorem. ff. de actio. empti. §. ibidem. vbi dicit, quod tene. ad pretij restitutionem. Bal. in l. 1. C. de pericu. & commo. rei vend. Ang. in §. fin. Instit. de empt. & venditio.

Cautela tamen est, vt dica. quod non vult teneri de euict. nec ad pretij restituti. vt volunt docto. in l. in emptionibus. ff. de pact. Bal. in d. l. 1. Capo. cau. 97. Bal. in d. §. ibidem.

Limita tamen nisi dicatur, quod non vult teneri ex tali causa expressa, vel tali persona: tunc enim re euicta pro illa causa, vel ab illa persona, non tene. ad pretij restitutionem. glo. no. in l. qui libertat. ff. de euic. Lud. sing. 382. Bald. in d. l. 1. Angel. in §. actionum. in 12. col. Insti. de actio.

Euictio locum habet quando hereditas diuiditur per testatorem, si vni ex cohæredibus euincatur pars sua: secus in prælegato. secundum communem per Burfat. consilio. septimo. numero 19. lib. primo. vel quando diuiditur hereditas per institutos cum euictio competit, iuxta communem ibi relatum;

quam latius declarat vt per eum ibi. Bonac.

Euictio locum habet in donatione propter merita. secundum communem per Burf. consi. 31. nu. 5. lib. 1.

Donator de euictione tenetur. glo. Bart. & docto. communiter. l. Arist. §. fin. ff. de euictio. latè videas Anto. Trigo. singul. 21. Fallit vt not. Viuius in suis conclu. in ver. donatio, vbi cumque incipit à promissione.

Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit exceptio. Don. à Fina.

Euictio contra venditorem, quando locum habeat: & re euicta, ad quid venditor teneatur.

C A P. II.

Euictio contra venditorem locum habebit, si res vendita euincatur. l. 1. & l. super empti. C. de euictio. sed si non rei pars, sed solum agatur de seruitute, quæ petitur ab aliquo super re vendita, non agitur tunc de euictione, sed solum actione quanto minoris. l. quoties. ff. de ædilit. edicto. quod procedit vbi quis ignorans seruitutē venderet. quod si quis sciens eam seruitutem vendiderit fundum liberum, vel dixerit vendendo, vendo fundum vti optimus & maximus est, & illis casibus vendens tenebitur ad omne interesse nomine seruitutum. l. cum venderet. ff. de contrah. emptio. glo. in d. l. quoties. Azo in summa. C. de euictio. glo. in l. quo ad seruitutes. in verbo. si tacita. ff. de euictio. Bellac.

Euictio debetur si res feudalī vendita euincatur. Alexan. in 4. vol. consi. 109. in 1. col. ibi pro prædicta opi. Idem.

Seruitute reali euicta, an venditor teneatur quanti minoris? vide Ias. in l. stipulatio ista. §. si quis. col. 5. ff. de verb. ob. vbi tenet quod sic. vide ibi per eum. Vezin.

Venditor licet re per sententiam euicta regulariter emptori de euictione tenetur. l. qui rem. l. non dubitatur. C. de euict. id tamen inter alia fallit, quando emptor, vel omnino non, vel non debito tempore, venditori denunciasset. glo. in cap. si venditori. de emp. & vend. l. emptor fundi. & laudatore. C. de euict. debitum autem tempus est, vt conuentus qui oneroso titulo rem habet, ante conclusionem causæ principalis vel appellationis, cum adhuc omnia iura eadem salua sunt, denunciaret venditori, qui autem lucratiuo titulo rem detinet, id facere tenetur ante litis contestationem, ad hoc, vt de euictione agere possit contra donatorem. Barto. & Dynus l. si concubinam. §. si hæres. ff. de legat. 3. Ioan. Andr. in capitu. si. de empt. & vend. Cyn. in l. quoniam. C. de euict. quod quidem verum est, nisi remissa sit, vt passim fit in instrumentis denunciandi necessitas. iuxta l. Herennius. ff. de euict. aut nisi venditor sciuiisset, tunc enim denunciare non tenetur. glo. in l. emp. C. de euict. verum ad finem certificandi, quia qui certus est, amplius certiorari non debet. l. in fin. ff. de acti. empt. tamen ad alium finem, puta, vt veniat ad defendendum & producendum probationes omnino venditori denunciandum est. vt voluit Barto. in l. denunciasset. §. quid tamen. ff. de adult. & in l. non solum. §. morte. ff. de noui oper. nunciat. idem cum Bald. & Ang. in l. si procuratorem absentem. ff. de proc. & Petrus Flor. & Anto. capitu. si. de empt. & vend. per l. si parentes. l. cum successores. C. de euict. l. si rem. §. fin. ff. de cod. titu. & ita communiter teneri refert Bened. Cap. reg. 87. num. 227. vt verius esse dicit, aut nisi venditor & emptor in eodem iudicio essent simul conuenti, ab eo qui rem euicit, tunc enim & si emptor venditori aliter non denunciauerit, superatus tamen agere poterit de euictione contra venditorē. secundum glo. singularem in l. si dictum. §. si præsentē in verbo. possit. ff. de euict. quam sequitur Bald. in l. fin. C. de vsur. rei iudic. & in l. si libera. C. de senten. & interlocut. omnium indi. & cum ea communiter doct. transire asserit Bened. Capr. reg. 87. nu. 228. aut nisi venditor ultro ad defensionem veniret, vel iurasset defendere, quia nec tunc denunciatione opus, & ea omissa re euicta, venditor conueniri potest. vt videtur velle Io. And. & Ant. Imo. & d. Nicol. in c. breui. de iure iurando. & Spe. in tit. de Aduocato. §. 1. vers. Quid si is qui iurauit. quod postremum tamē secundum glo. d. c. breui. & in c. cupientes. §. si vero. de elect. lib. 6. in verbo contempserit. non videtur verum in nostro casu iuramentum nihil addat contractui, sed contractum roboret, vt intelligatur secundum naturam contractus. l. fin. C. de non num. pecu. quod ita praticari & communiter obseruari refert ibid. Bene. Cap. nu. 231.

Euictionis iure, qui re euicta teneretur, re non euicta ad sumptus omnes atque expensas in comparanda victoria positas tenetur, tametsi is, qui egit, ob iudicis imperitiam illas non sit assequutus: modo nec solemnīs denunciatio defuerit, nec vel

vel illas non petierit, vel culpa aliqua per eum steterit quo minus a victo victor ipse sumptus illos extorqueret. vt commune ac magis commune placitū recensent Ang. Aret. in §. actio num. nu. 27. instit. de act. Alex. & Ias. in l. venditores. ff. de verb. obl. & latius Ant. Gomez. de contracti. c. 2. nu. 46. ver. sed his non obstantibus. E. Suarez.

Re euicta ad quid teneatur venditor. vide Ludo. Rom. conf. 169. vbi dicit, q. tenetur restituere pretium, & omnem expensam factam pro melioratione rei.

Et cuius temporis debea euictio, seu cuius temporis consideretur valor rei, vide Bar. in l. Titius cum decederet. ff. de acti. emp. vbi dicit, quod inspicitur tempus quo res euincitur.

Sed Calca. in confi. 14. in §. col. dicit q. consideratur valor qui erat tempore contractus. all. l. bonitat. ff. de euict. & l. ex mille. §. pen. eod. tit.

Vide etiam Lud. Roman. confi. 169. vbi dicit, quod venditor tenetur restituere pretium, & omnem expensam factam in melioratione rei.

Contra confi. Ludo. videtur casus in d. l. Titius. in fi. cum l. sequenti, de actio empt. vbi habetur quod quando melioratio contingit facto emptoris interesse non potest excedere duplū quo res valuit tempore contractus. Vezin.

Venditor qui tenetur de euictione non tenetur ad sumptus in lite factos nisi a die motæ litis contra eum venditorem: tenetur enim emptor notificare litem motam ipsi venditori, et si alias certus sit, & eum interpellare vt defendat. l. cum successores. C. de euictionib. & hāc communem opinionem esse asserit Corn. confi. 255. in 3. vol. & ibi alias venditor per pactum non teneretur de euict. teneretur tamen ad pretij restitutionem. Corn. confi. 226. vol. 2. & Deci. confi. 64. nu. 2. Bellac.

Euictio quando & quibus minime debeatur.

C A P V T III.

Enditor nolens de euictione teneri, ad pretij restitutionem tenetur. l. emptor. §. ibidem. ff. de actio emptio.

Fallit in 4. casibus. quos notat Socin. reg. 437. Don. a Fina.

Venditor non tenetur de euictione, nec de pretio, quando emptor sciebat rem alteri esse obligatam. Lud. de Gozad. confi. 24. nu. 7. com. dicit. Vezin.

Euictio non debe. vbi princeps de facto emptorem expellit. l. Lucius ff. de euic. l. fi. C. de act. empt. Dec. in terminis, conf. 74. in 3. col. Panor. in c. fi. nu. 7. de emp. & vend. Bellac.

Euictio non debetur, vbi per contumaciam emptor condēnatur. l. si ideo. ff. de euic. Felyn. in c. cum Bertoldus. in 7. col. de re iur. Etiam si venditori fuerit lis denunciata. vt vult Deci. in d. confi. 74. all. Bal. in l. 1. in 4. col. ver. vlt. opp. C. de peric. & cōmo. rei vend. Panorm. vbi supra. Cremen. sing. 87. Angel. in d. §. actionum. in 12. col. Bellac.

De quo vide latius Fely. in d. c. cum Bertoldus. Idem.

Euictio non debetur, si in ludo venditum euincatur. Iaso. in l. iurigen. §. prator ait. in 1. col. ff. de pactis.

Sciens rem suam vendi non euincit. Ludo. Roma. confil. 87. Donat. a Fina.

Si aliquid vendatur in ludo, & postea euincatur, non est locus euictioni. l. si. §. 1. ff. qua. re. ac. non datur.

Intellige quando venditur collusori: alias secus. ita Bar. in d. l. si quis cum sciret. ff. pro emptor. Ias. in d. §. prator ait. in 1. col. in l. iurigen. ff. de pact. Pan. in d. c. clerici. Vezin.

Euictio non debetur per eum qui transigendo dimittit rem apud aduersarium. Cremen. sing. 130. Idem.

Euictio non debetur quando per imprudentiam iudex malē iudicauit. l. si per imprudentiam ff. eo. Angel. in §. actio. in 12. col. Instit. de act.

Nec quando est violentia. l. si. & ibi Bald. C. de actio. emp.

Sed quid si promissit venditor defendere de iure & de facto, an tunc teneatur? Alex. in l. stipulatio ista, habere lice. in fi. de verb. obl. tenet q. non. vide Bal. in l. fi. C. de act. empt. Ang. in §. fi. Instit. de emp. & vend. & in d. §. actionum. in 13. col. Vezinus.

Euictio non debe. per primum venditorem, quando res tran- sivit per plures manus, & ei facta non fuit. Ang. in §. actionum. in 10. col. de actio. Idem.

Ex venditione vniuersitatis re singulari euicta, euictio non debe. l. si fundo vendito. & ibi Bal. ff. de euic.

Euictio non debe. pro re particulari a venditore hared. l. 1. C. de euictio. Vezin.

Quaro an executor & victor teneatur de euictione rei vendi- tæ? Resp. q. non, sed periculum spectat ad emptorem, ita tenet

gl. d. l. a diuo Pio. §. si post. additū. verb. periculum. quam com- muniter approbatam dicit Ias. ibi nu. 3. quia tamen ipse habet regressum contra debitorem condemnatum, cui profuit solu- tio, & qui fuit leberatus per solutionem pignorum, effectus pe- riculi euictionis est ipsius debitoris condemnati. M. Grass.

Quid pro legato, an debeatur euictio? text. est quod non. in l. cum pater. §. euict. de leg. 2. gl. in d. l. scimus. habetur in l. si do- mus. §. de euict. de leg. 1. scilicet quando legatur species simpli- citer: secus si legatum est in genere. vt late per Ias. in d. §. hares. Ang. in §. non solum. Instit. de legato.

Fallit quando legatum est pro legitima. secundum Bal. Sali. & doct. maxime. Ias. in d. l. scimus.

Fallit etiam quando legatur res quæ est ecclesiæ: quia ea euic- ta non debe. euictio. Pan. in secunda parte. consilio 45. Idem.

Hares si tradit rem alienam legatam legatario, non tenetur de euictione. glo. & Bar. in l. si domus. §. de euictione. & l. qui cō- cubinam. §. si hares. ff. de leg. 2.

Fallit in 4. casibus. vt per Vigel. in commento 5. anni cap. 2. regul. quarta. fol. 10.

Fallit in 6. casib. quos no Ben. Capr. reg. 107.

Euictio licet regulariter in re aliena legata, tradita & euicta contra haredem locum non habeat. glo. & Bar. in l. si domus. §. de euictione. ff. de leg. 1. Cy. Bar. & Bald. in l. cum alienam. C. de leg. Anch. & Imola in cap. filius. de testam. id tamen.

Fallit, nisi legentur res alienæ in genere ex natura seu quali- tate ipsius rei. l. qui concubinam. §. si hares. ff. de leg. 3. & ibidē glo. & Bar. quia tunc hares euinceretur, tenebitur hares de euic- tione, quia obligatus in genere tenetur facere rem accipien- tis. l. si a substituto. §. hares. ff. de legat. 1. l. ex empto. ff. de actio. empti. quod verum esse, & communiter teneri refert Benedic. Capr. reg. 107. num. 3. vt autem legatarius de euictione agere possit contra haredem, in casibus quibus ei id permittitur nē cesse est ei denunciet litem motam ante a se contestatam, quia non tam de damno vitando, quam lucro captando tractatur. secundum glo. in l. si rem §. final. ff. de euictio. & glo. iunct. text. l. qui concubinam. §. si hares. ff. de leg. 3. & ibidem Dyn. & Bar. Cyn. in l. emptor. C. de euic. quod communiter teneri refert. d. reg. 87. nu. 25. idem. Capr.

Euictio non competit ementi scienter rem furtiuam. l. si in emptione. §. si emptor. ff. de euic. & in emente scienter fundum dotalem. vide Bal. in l. si pradium. C. de iure dotium.

Quid in emente rem subiectam fideicom. vide notabiliter Cor. in 3. vol. confi. 2. Vezin.

Animal meum si ab armigeris a me ablatum fuerit, & postea illud reperiatur in manibus tertij, potero ego illud recuperare, licet non dicam nominatim a quo animal illud fuerit ablatum Boer. decis. 218. nu. 5. & sufficet q. probem ablatum a me fuisse impersonaliter. Ias. in §. quadrup. nu. 48. de actio. Bellac.

Quid si duo iudicem permutent bona, & paciscan. inuicem quod nolunt de euic. teneri, imò quilibet in se periculum sus- cipit: an re ab vno euicta tenea. alter de euict. dic quod non, nec ad restitu. rei quam habuit. gl. sing. & ibi doct. in l. si fami- lia. in glo. mag. vers. Sic ergo. C. fam. ercisc. quam pro sing. all. Bald. in l. non dubitatur. C. de euict. & sequi. Ias. in l. si pater. C. de inof. test. Idem.

Euicta re per sententiam a iudice non suo, sed per proroga- tionem effecto latam, venditor similiter emptori de euictione non tenetur. iuxta gl. & Bar. in l. si dictum. §. si compromi- fero. ff. de euictionib. in verb. nulla necessitate cogente. cum quib. doctores communiter transire refert Benedic. Capra, regula 87. num. 246.

Euictio an debeatur pro re donata? Bart. in l. si pro re ff. de euict. tenet quod non. Et istud vult clarius Ias. in l. scimus. in 2. col. C. in off. test. all. l. Aristo. §. 1. & ibi gl. & Bar. ff. de don. & glo. in l. 1. C. de iur. dot. scilicet quando incipit a traditione, secus si a promissione. vt latius per eundem Ias. in l. si a substi- tuto. §. hares. ff. de leg. 1. vide Panormit in cap. fi. de emptio. & vend. Alex. aliquid. in l. 1. §. si vir. in 4. col. in fin. de acquir. poss. & in l. quod. vxoreo tit. Idem in donatione facta a patre filio. Ias. in §. fuerat. in 9. col. Instit. de actio. Cor. in 2. vol. conf. 141. Ang. in d. §. fuerat. in 7. col. loqui. in dote data an pro ea debea. euictio.

Fallit in re donata pro legitima. ita Ias. in d. l. scimus. per illum text. nisi secundum eum euictio procederet culpa filij. l. si per imprudentiam. & l. si dictum. §. si compromi- fero. ff. de euict. & per alia quæ adducit.

Fallit etiam in donatione renumeratoria. Ale. in 3. vol. confi. 47. vbi confirmantur prædicta.

Fallit quoque si donator obligauerat rem donatam. ita mi- rabiliter Corn. in 3. volum. confil. 42. ver. Nec obstant adducta. Idem.

Commun. V. I. Opin.

De euictione an teneatur venditor cui non fuit ab emptore denunciata lis sibi mota super re emptoria: quandoque, & quomodo talis denunciatio sit facienda.

C A P. IIII.

Emptori non tenetur venditor de euictione, quæ non fuit denunciata, etiam si sciat litem moueri. Alex. in l. 2. §. voluntatem. num. 12. ff. soluto matrimonio. & Ioan. de Ripa. in capit. cum M. Ferrari. de constit. nume. 166. & Petr. Rauenn. in alfab. aureo in verbo vendere: communem dicit. & Rauenna ponit duas limitationes. Deci. consi. 74. Villal.

Amplia idem fore & cum venditor nullum defendendi ius habet. commune effert. Dec. consi. 74.

Nota istam communem cum sequentibus ampliationib. ad intellectionem. & ampliationem l. 32. tit. 5. par. 5. & l. 7. titu. 10. For. lib. 3. Et vide l. 36. titu. 5. part. 5. ubi ponit casus, in quibus venditor non tenetur de euictione. Et vide l. 2. tit. 8. part. 5. de conductore impedito vti. & frui re locata.

Amplia primo, quod non solum requiritur, quod denunciaret litem esse motam emptori venditori: sed etiam tenetur offerre libellum. & citationem in authentica forma. Io. de Ripa in d. c. cum M. de constit. nu. 163. com. dicit.

De iure regio emptor tenetur saltem ante publicationem denunciare venditori: alias non tenetur venditor. l. 32. titu. 5. part. 5.

Item non solum requiritur quod denunciaret litem esse motam. sed requiritur etiam quod protestetur quod veniat ad litem recipiendam. Rip. ibi nu. 165. com. dicit.

Nota quod si absente venditore, emptor protestetur, quod non potest venditorem inuenire ad faciendam denunciationem: hæc protestatio eum non adiuvat, si veniente venditore non denunciaret. quia videtur à protestatione recessisse. Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. nu. 4. ff. de nou. ope. nunc. communem dicit. Villal.

Venditor sciens litem motam emptori, non tenetur de euictione, nisi sibi per emptorem fuerit facta denunciatio. Est cõ. opin. secund. Ias. l. 2. §. voluntatem versic. tenendo tamen conclusionem. ff. solut. matr.

Limitatur, vt ibi per eum, nisi in instrumẽto iurasset venditor, defendere emptorem: quia tunc venditor sciens litem motam tenetur etiam non facta denunciatione, propter stimulum iuramenti: quia iuramentum constituit iuramentum in mora, ipso iure, sine alia denunciatione, secundum eundem Ias. latissimè. l. quod te. ff. si cer. per. M. Charian.

Venditor, licet certò sciat litem motam fuisse contra emptorem rei sibi venditæ: nihilominus non tenetur de euictione ob huiusmodi scientiam, nisi emptor nunciaret sibi litem motam. secundum Barto. in l. non solum. §. morte. ff. de operi. nou. nunc. Specu. Ioan. And. & Anchar. in capi. fin. de empti. & vend. in fin. Barto. Bald. & Ang. per illum tex. in l. qui absentem. ff. de procur. Bald. consi. 279. volum. 3. Pau. Cast. consi. 308. col. penult. visis, & ponderatis. volum. 1. Corn. consi. 6. nu. 4. & consi. 231. num. 10. volum. 2. Nattam consi. 38. num. 5. volum. 1. Soci. Iun. consi. 4. num. 34. volum. 2. Ioan. de Amicis consi. 145. nu. 6. Rimina. consi. 147. num. 3. volum. 1. & consi. 274. vol. 2. Curt. Iun. consi. 104. num. 1. Bellonum consi. 50. & Bertran. consi. 12. volum. 4. Alex. num. 12. & Ias. nu. 26. & sequent. in l. 2. §. voluntatem. ff. solu. matr. qui dicunt hanc esse communem opinionem. & Rip. ibi num. 17. & idem Ripa in cap. cum M. Ferrar. nu. 166. de constit. & Dec. consi. 74. colum. fin. Quam communem limitat Ripa ubi supra in 8. casibus. à nu. 18. vsque ad num. 28. Viuius opin. 1027.

Sed quæro, An emptor, si conueniatur, venditor denunciare debeat, vt assistat liti ad effectum, vt teneatur de euictione? Resp. Diuersæ in hoc articulo sunt sententiæ. Nam gl. in l. emptor. C. de euic. tenet, quod non teneatur, & eam sequitur ibi Cyn. & Imol. in l. non solum. §. morte. ff. de operi. noui nunci. & in capitu. fin. num. 3. de emp. Dyn. reg. eum qui. de regu. iur. lib. 6. Et hanc dicit esse veriore sententiam Barb. d. capitu. fin. numero 4.

Sed hæc glo. opin. communiter reprobata, & in eam itũ sententiam, quod emptor teneatur litem denunciare venditori, ad effectum, vt possit contra eum habere recursum de euictione. ita tenet Barto. in l. denunciaffe. §. quid tamen. ff. de adul. & in l. nomen. C. quæ res pig. obli. pos. d. l. non solum. §. morte. l. empti. C. de euic. Eandem sententiam amplectitur Ioan. And.

Ant. de But. Ancha. Card. Abb. & Ant. de Burgos. d. capitu. fin. Rom. & docto. d. §. morte. & in specie ibi Alexan. dicit eam esse communem. num. 12. & in consi. 24. num. 5. volum. 4. Ant. Rub. d. §. morte. nu. 182. & ibi Claud. de Seyfel. num. 95. Ias. num. 39. Eandem dicit esse communem idem Ias. l. 2. §. voluntatem. nu. 26. ff. solut. matr. Petr. de Rauenn. in Alfab. aureo. verb. vendere. M. Grassus.

Quæro ulterius, an sola sufficiat denunciatio, vt teneatur de euictione venditor? Respon. communis est sententia, quod nõ sufficit simplex denunciatio, nisi ostendatur copia libelli, est enim hæc denunciatio citatoria, scilicet vt veniat venditor ad aliquid faciendum, quo casu non sufficit emptori dicere venditori, sibi litem esse motam, sed debet eum certiorare ostendendo copiam libelli, & requirere vt veniat ad defendendum, alias denunciatio venditorem non astringeret. ita pulchrè declarat Barto. in d. §. morte. & in l. empti. C. de euic. Card. clem. causam. ver. idem quoque in fin. per illum text. de elect. Eandem sententiam firmat. Ang. & Ioan. de Imo. in l. in executione. §. in solidum. ff. de verbo. obliga. Bal. & Sal. in d. l. empti. Alex. d. §. morte. Et eam dicit esse communem cum cæteris Modernis Fel. in capitu. cum M. Ferrariensis. de constitu. nume. 63. Eandem dicit esse communem Anto. Rub. d. §. morte. nu. 674. & ibi Clau. de Seyfel. nu. 93. Ias. num. 38. & eam tenet Barb. d. c. fin. num. 5. Licet contrarium teneat Rom. d. §. morte. nu. 12. per glo. d. Clem. causam. in gloss. fin. Verum eius sententia parum curanda est, quia est contra casum. d. Clem. versicu. Mich. Grassus.

Venditori debet fieri denunciatio litis, & interpellatio ad defendendum. vel liti assistent. Fely. amplè in capitu. cum M. Ferrari. in 19. & 20. colum. de constit. & in cap. cum contingat. in quarta colum. de rescript. Angel. in consi. 176. & sequenti. de quo vide latè Ias. in l. non solum. §. morte. in 25. colu. ff. de oper. nou. nunc. in quibus locis latè disputant, an sufficiat sola denunciatio litis, an verò requiratur interpellatio ad assistent. liti, & de defendendo. in quo communior opinio esse videtur, quod interpellatio ad assistent. & defendendum. saltem per æquipollentia verba. de quo per Alex. in d. §. morte. in 12. col. & sequentibus. habetur aliquid per eundem. in l. in executione. §. in solidum. de verbo. obl. Ange. in §. actionum. in 10. col. de actio. in quibus locis etiam ponitur an sit danda copia citationis & libelli.

Limita nisi notoriè constaret nullam defensionem competere in re euicta: quia tunc non requiritur intimatio, nec interpellatio. Ita Fel. in c. cum olim. in 7. col. de re iud. all. Imo. in c. si. de emp. & vend. Addo Alex. in 3. vol. consi. 67. & in d. §. morte. in 14. col. cum seq.

Quando denunc. fit hæredibus auctoris. vide Angel. in d. §. actionem. in 10. col. Bellac.

An autem venditori scienti litem esse motam debeat fieri denunciatio? Bart. in l. denunciaffe. ff. de adul. & in d. §. morte. tenet quod sic. & in l. 2. §. si. ff. solut. matr. ubi Alex. in 4. & Ias. in vlti. colum. Fel. in cap. cum M. Ferrariensis. in 20. col. de constitutionib. & aliquid in c. si autem. in 3. col. de rescript. & in ca. cum contingat. in 4. col. eodem titu. Panor. in 2. part. consi. 49. Dec. notabiliter. in consi. 74. Pano. in c. si. nu. 9. de emp. & vend. Ang. in d. §. actionum. in 11. col.

Limita nisi esset iuratum: quia scienti aliter non denunciatur propter iur. ita Alexan. in d. l. 2. §. fin. solut. matr. ubi multa adduc. quæ vide.

Limita etiam quando constat de iure euicent. quia tunc non est necessaria denunciatio. ita Alexand. in 3. volum. consi. 67. quod all. Fely. licet alio numero. in capi. cum Bertoldus. in 10. colum. de re iud.

Limita præterea, nisi sit pactum de non denuncia. litem. v2 let enim tale pactum. Bal. in l. 1. C. de peric. & commo. rei vend. Ang. in l. emptor. C. de euic.

Limita pariter, quando venditor est præsens: quia alia denunciatio non requiritur. Ita Dec. consi. 102. all. glo. in l. si dictum. §. si præsentem. ff. de euic. quam approbat Bald. in l. libera. in princip. C. de senten. & c. & in l. fin. §. primo. C. de vsur. rei iudic. & Alexand. in d. l. 2. §. si. solut. matr. Addo Alex. in d. §. morte. in 15. col. Idem.

Quid si venditor sit absens? vide Barto. & Ias. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. in fin. 6. & in princip. 7. colum. de oper. nou. nunciat. ubi dicunt, quod tunc sufficit denunciatio facta ad domum. eo tamen reuerso debet ei reiterari. de quo etiam per Alexand. ibi in 2. & tertia. colum. Angel. in d. §. actionem. in 10. colum.

Limita quoque in minore: quia sufficit qualitercunque venditor sit certus absque alia denunciatione. ita Aret. in consi. 26. col. 5. all. Bal. in l. 1. C. de peric. & commo. rei vend. subic. tamen verba formalia. de quo tamen dicto sum dubius pro nunc. Idè. Quando

Quando autem debeat fieri ista denunci. vide Panor. in 2. parte consi. 45. vbi dicit, quod debet fieri à princip. ante litem contest. all. tex. in l. qui concubinam. §. si hæres. de leg. 3. & ibi Barto. & Cyn. in l. emptor. C. de euic. & glo. in l. si rem. §. fin. ff. eodem. Idem.

Denunciatio quæ fieri debet ab emptore venditori, qui de euictione tenetur, non intelligitur simpliciter fieri ad hunc finem, vt venditor sciat, sed vt aliquid faciat, & incitetur, puta ad suscipiendam litem, & defensionem. Igitur nõ sufficit, quod venditor aliundè habeat notitiam dictæ litis, sed requiritur necessario, quod ei fiat denunciatio per emptorem: alias non tenetur de euictione, nec ad expensas: quia non præsumitur emptorem fuisse condemnatum propter malum ius, sed propter ignorantiam iuris venditori competentis. Est communis opinio secundum Dec. in consi. 74. vol. 1. M. Gharian.

Denunciatio fieri debet hæredibus venditoris qui tenebatur de euictione, vt veniant ad defendendum: & omnibus hæredibus ea denunciatio fieri debet, alias contra eos non posset haberi regressus. Paul. Castr. in l. in executione. in prin. nu. 9. ff. de verbo. obliga. aut saltem contra eum cui denunciatio non fuit facta non haberetur regressus. Vezinus.

Sed an venditor possit defendere rem petitam, & suscipere in se iudicium inuito auctore? vide Bart. in consi. 219. incip. Agitur contra Thiolum. vbi conclu. q. non animo nouandi: secus autem tanquam procu. in rem suam. de quo etiam vide Bart. in disputat. incipiente, Pisana ciuitat. consilium decreuit. Ang. Aret. inst. de excep. in rub. in 13. & 14. col. Fulg. consi. 185. Fel. in c. quamuis. in 2. col. de re iud. quibus omnibus addo Feder. consi. 261. Bal. in l. 1. C. vbi in rem actio. Idem.

Et est cautela quando venditor venit animo nouandi iudi. vt protefferis quod aliquo modo non intendis nouare actionem suam intentatam, vel ius tuum competens contra emptorem conuentum. quinimo intendis contra ipsum prosequi, vt vult Ang. in d. rub. in 8. col.

Contra quem tunc fieri debeat exeq. vide in simili. Guid. Pap. consi. 24. Idem.

De euictione quando, quomodo, & per quos agendum. Aliaq; mixtim.

CAPVT V.

DE euictione agi non potest, nisi sit facta executio. Alex. in 3. vol. consi. 4. præal. fac. tex. & ibi Ias. in 1. col. in l. 1. ff. de re. permut. Bellacomb. Fidei. autem soluen. potest age. Ang. in §. si quid autem. Insti. de fideiuf.

Nec dicitur res euicta, si per hypothecariam auocatur. Soc. in 2. parte consi. 199. in quinta. colum. Ang. in §. actionum. in 12. colum. Institu. de actio. dicit, quod si euincta. sola pos. non age. de euic. nisi aliter in instrumento dica. Bal. in l. 3. ff. de acti. empt. Idem.

Euicta re per sententiam arbitri emptor contra venditorem de euictione non rectè agit. l. si dictum. §. si compromiserò. ff. de euict. nisi compromissum eius voluntate aut ex necessitate fieret, puta ex forma statuti vel alio iure, ad hoc fuisset coactus emptor. quia cessante ratione d. §. si compromiserò. emptor perdens causam coram arbitro necessario agitatam, rectè agit contra venditorem de euictione. vt voluit d. Petrus. & d. Flori. & Imo. in capitu. fin. de emptio. & venditione. iuxta not. in l. si fideiussor. §. si necessario. ff. qui satisfac. cogantur. l. fin. C. de iudic. capitu. ab arbitris. de offic. deleg. lib. 6. & idem volunt Barto. & Bald. in dicto. §. si compromiserò. & ita communiter teneri refert Benedictus Capra reg. 87. nu. 244.

Si vendidi tibi rem, & de euictione promisi, tu postea istam rem alij donasti, & donatario res fuit euicta: tu emptor nõ potes agere de euictione contra venditorem, quia tua non interest, ex quo donatario non teneris de euictione. not. in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verb. oblig.

Fallit in 2. casibus, quos not. Ias. in d. §. qui fundum. num. 11. & sequen. Don. à Fina.

Quid si primo emptori de euictione cum pœna promissum sit, & res euincatur à secundo emptore, an primus emptor pos sit contra eius auctorem agere? vide not. Alex. in 2. vol. consil. 67. Idem.

Pro euictione contra auctorem auctoris nõ competit actio personalis nisi cedatur. Bald. in l. prima. in fin. C. de iure dotium. Idem.

Euictionis iud. cbram. quo agitan. sit vide Corn. in quarto. volum. consil. 79. in vltim. dubio, vbi tenet, quod debet agita-

ri coram iudice emptoris. Panor. in capit. fin. num. 8. de empti- & vendi. Idem.

Quid si clericus sit auctor? vide Ang. Instit. de excep. in rub. in 9. colum. Idem.

Quæro, vtrum clericus venditor, autor laudatus possit declinare forum emptoris ex sua persona, an vero teneatur ibi emptorem defendere? Respon. Hæc quæstio apud docto. valdè fuit controuersa, & vtraque opinio maximis nititur autoritatibus. Namque nonnulli existimarunt, clericum euictionarium posse declinare forum iudicis laici. ita tenet Ang. in l. venditor. de iudic. quem sequitur Ang. Aret. in §. actionum. Inst. de actio. vbi dicit, q. ita seruatur de consuetudine. Eandem opinionem sequitur Anto. Capyc. in decis. 197. Specu. titu. de primo & secundo decreto. §. restat. versic. quid si dominus. & vers. quia clericus. Ang. & Pau. de Cast. in d. l. venditor. Imo. in l. non solum. §. quod vulgo. de vsucapio.

Alij vero contra censuerunt, quod imo clericus non possit ex persona sua forum emptoris declinare, sed teneatur defendere emptorem in foro ipsius emptoris. ita tenent Bald. & Fulgofius in d. l. venditor. & ibi Alber. de Rosat. & Florianus de sanct. Petr. Bald. in authen. clericus. C. de episcopis & clericis. Eandem sententiam firmit Maran. in Specul. part. 6. rub. de laudatione. Et eam multum sibi placere dicit Gram. decis. 21. nu. 8. maximè cum maioribus autoritatibus fulciatur. Eandem dicit esse communem Soc. in consi. 91. volum. 3. quem refert Capycius dict. decis. 197. num. 7. cum pluribus per eum allegatis. Eandem dicit quoque communem Imol. d. §. quod vulgo. clericus venditor venit solum ad defendendum emptorem, contra quem institutum est iudicium, vnde non potest dici, eum conueniri coram iudice laico, ad hoc vt possit forum declinare. M. Grassus.

Causa euictionis pendente non tenetur venditor ad sumptus litis. Bal. in l. cum testamento. C. de testa. manu. Idem.

Nota quod statut dicto emptoris super præmiss. ar. eorum quæ habentur in authen. Nouo iure. C. de iud. & l. si quando. C. vnde vi. & per Imo. in c. si. quod met. causa. Bonacoff.

Et quod talis promissio de stan. dicto emptoris, &c. valeat, tenet Dyn. in l. si. ff. de prætor. stipu. & Ioan. And. in add. Specu. in titu. de proba. §. viden. restat. vers. Sed quid. & c. vbi refert ita tenet. Alber. Pap. in l. 2. ff. de in litè iur. per illam l. & per id quod habetur in l. 3. §. si. ff. de eo quod cer. lo. & vult Bald. in l. si quis in conscriben. C. de episcop. & cleri. & in tit. de pa. iur. fir. §. itè sacram. & in l. 1. C. de re. cred. moder. post Ang. in l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verbo. obliga. Ang. in l. ab executore. ff. de appe. pro quo fac. quod vult Inno. in c. Sanè. & in c. veniens. de renunc. de eo qui commisit se gratia & misericordie alicuius. Addo Ana. in d. consi. 31. & Alex. in 2. vol. consi. 67. & Crotum in l. nemo potest. in 23. col. de leg. 1. Idem.

Tale tamen pactum non transit ad hæredem. vt vult. Ias. in l. si. in si. ff. ne quis eum. Idem.

Eo ipso, quod fuit venditor requisitus vt liti assisteret, & fuit constitutus in mora. per ea quæ habentur in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verbo obligat. & in l. fideiussor. in princip. ff. de fideiuss. ergo tenetur ad pœnam, & omne damnum & interesse. per id quod habetur in casu valde not. in l. Lucius. ff. de ac. emptio. & istud tenent Petr. de Ancha. & Imo. in capitu. fin. extra de emptio. & venditio. vbi concludunt, quod licet non pos sit agi ex clausula de euict. ex quo res non fuit euicta, tamen potest agi ex clausula ob rem non defensam. max. stante clausula, rato manente pacto. l. qui fidem. ff. de transact. de qua q. habetur in l. prima. C. de euic. per Barto. in d. l. venditores. & in d. l. si procuratorem absentem. per Ana. & Bolog. in consil. 31. Panor. in d. c. si. in si.

Non tamen tene. in se litem assumere, sed solum assistere, & exhibere instrumenta & testes. Alex. in d. l. venditores, de verb. obliga. Bonacoff.

Venditor non habet prælationem. Rip. l. si ventri. §. in bonis ff. de priuil. cred. com. dicit. L. Fich.

Qui euincit, vel vendicat rem suam, ppsessori pretiũ quod aliis soluit, offerre non videtur. vt mancipium. C. de rei. vend.

Fallit in 3. casib. vt per Soc. reg. 439. Dona. à Fina.

Vbi autem non imminet euictio, non est præstandus fideiussor. Lud. Roman. consi. 8. in fin. Angel. in §. actionum. in 9. colum. de actio.

Et in materia vide Soc. in 2. part. consi. 108. in vlt. colum. vbi dicit, quod si solum opponatur quod euictio imminet in limine contractus, nec opponens petat se absolui, potest ferri sententia conditionalis contra reum, si præstetur dicta cautio, vt ibi per eum quem vide.

Item fallit si lis fuit procurata. Angel. in d. §. actionem. in 9. columna.

DE DEPOSITO CVM VOLUNTATIO
tum iudiciali.

TITVLVS XXII.

Depositum, quomodo & quando censetur: & an
depositi instrumentum executionem paratam
habeat? Et quid de deposito iudiciali.

CAPVT I.

Depositum pecuniæ numeratæ censeri debet iuxta
mutui regulas, tametsi magis depositum, quam
mutuum sit. communia pronuntiat Eman. à Co-
sta. in l. si ex cautione. limita 2. nume. 4. C. de non
num. pec. non tamen admittet exceptionem non
numeratæ pecun. vt commune ponit idem Costa. & eodem in
loco. E. Suarez.

Pecunia consignata simpliciter censetur depositum. glo. in
l. cum sponsa. §. 1. ver. condendandus. ff. de pos. fallit. vt no. Port.
in li. 5. reg. 2. Don. à Fina.

Depositum, nec precarium in re propria fieri potest. l. qui
rem. ff. de pos.

Fallit in 2. casibus. quos not. Dec. in l. neque pignus. versic.
secundo no ff. de reg. iur. Don. à fina.

Depositum instrumentum habet executionem paratam, sicut
res indicata: quare depositarius sine dilatione compellendus
est ad restitutionem, nec potest obicere compensationem. l. si
quis. & ibi Barto. & reliqui Docto. C. de positi. Bal. in cons. 384.
num. 2. versic. sequitur videre de exceptione compensationis:
in 2. volum. Ang. Aret. in §. præterea & is. num. 4. Instit. quib.
mod. re contrah. oblig. Pan. & alij in capit. bona fides. num. 6.
assignant optimas rationes: quod propterea hoc priuilegium in-
troducitur sit, ne in fraudem allegaretur compensatio causa
differendi restitutionem depositi, & sic ne contractus depositi;
qui multum innititur bonæ fidei, redundaret in perfidiam. ext.
depositi. Alex. de Imo. in l. ait prætor. §. si iudex. num. 4. ff. de re
iudic. Ant. de Canario in tracta. de execut. instrum. nu. 17. vers.
septimò quero. in 5. volum. tracta. idque probatur expresse per
verba textus d. l. si quis. ibi, reddere illicò modis omnibus com-
pellatur. & ibi quam celerrimè & quam ocysimè Et hæc com-
munem Docto. sententiam esse scribit consulendo Rola. à Val-
le. in cons. 17. num. 1. in 1. Tom. cons. quam non procedere in
deposito confessato, cum priuilegia veri & actualis depositi
non habeant in eo locum, quia quando non apparet de depo-
sito per numerationem, sed per solam confessionem, non pro-
cedunt leges dicentes, causam depositi in hoc esse priuilegia-
tam, vt non admittatur exceptio compensationis, Docto. tradi-
derint. Ita in specie voluit Bald. in d. cons. 384. circa fin. Barth.
Soc. in cons. 143. num. 15. versic. confirmantur prædicta. in 1.
volum. addition ad Bar. in verb. executionem paratam. in d. l. si
quis. Licet multi alij contrariam sententiam sequantur, & ap-
probent. Quia in deposito irregulari locum habent priuilegia
depositi regularis. Docto. in l. 2. ff. si certum pet. & tradit co-
piously per multa egregia fundamenta Rolan. à Valle. in d. cons.
17. num. 6. cum seq. Kitch. not. in d. cons. 17. num. 6.

Depositum instrumentum habet executionem paratam. l. pe.
C. de pos. not. Rol. cons. 17. num. 1. lib. 1. cuius cōtractum adeo
favorabilem esse dicunt docto. vt mereatur executionem, sicut
sententia vel confessio facta in iudicio, vel iuramentum con-
uentionale aut iudiciale. Quæ conclusio intelligitur quando
depositum est quodammodo notorium: vt quia de eo appa-
ret per publicum instrumentum, vel est scriptura publica atte-
stationum testium, alias non haberet executionem: quia requi-
rerentur libellus, litis contestatio, & similia, quæ ponit Mathe-
fil. sing. 5. Bart. & Ang. in d. l. pen. Bellac.

Depositum iudiciale fieri debet penes eligendum per iudi-
cem. docto. in l. acceptam. C. de vsur. Alexan. cons. 75. colum. fi.
in princip. lib. 7. Curt. lun. cons. 28. colum. 2. Rol. cons. 63. nu.
3. & 32. lib. 1. Item fieri debet parte præsentem vel citata. Castr. &
alij in d. l. acceptam. Alexand. in l. si mora. ff. solut. matr. item vt
sit validum, requiritur quod pecunia coram testibus. realiter nu-
meretur. Rol. d. cons. 63. num. 24. Cur. d. cons. 28. vbi ponit om-
nia fere requisita vt depositum dicatur rite factum: quod qui-
dem depositum redditur nullum quando depositarius illud non
fatetur, nec se obligat ad eius restitutionem. teste Rol. d. cons.
63. num. 33. lib. 1. Ias. cons. 9. colum. pen. versic. 4. lib. 1. Quæ au-
tem exceptione depositum retineri possit, nec deponeti resti-

tui. scribit Anch. cons. 360. Et quando depositarius teneatur
de dolo & lata culpa. vide Roma. Ang. 262. quid de confesio-
ne depositi recepti facta parti obtenta. Dic qd præiudicat con-
fessum exigi possit, vt not. Crem. sing. 105. Bald. in l. deside-
rium. C. de pos. & in rub. C. res inter alios. in fi. Fel. in c. examina-
ta. col. 2. de iudic. Idem.

Depositum an compensationem admittat? num
sequestrari possit? & an & quando reddatur nul-
lum? Item ad quid & de quo depositarius te-
neatur.

CAPVT II.

Ompensatio admittitur in deposito de expensis fa-
ctis in ipso deposito. glo. communiter approbata
secundum Fulg. in l. si plures. ff. de pos. com. dicit.
B. Villal.

Contrarium est determinatum de iure regio. per l. 10. titu.
3. part. 5. Idem.

Compensatio admittitur in alio contractu præter deposi-
tum: dum tamen de facili possit liquidari, quod relinquitur
arbitrio iudicis. Ias. in d. §. in bonæ fidei. num. 78. insti. de actio.
Idem.

De iure regio est sublatum arbitrium iudicis, quippe qui ta-
xatus est terminus decem dierum ad istam liquidationem fa-
ciendam. per l. 20. tit. 14. par. 5. Idem.

Res deposita an possit propter suspectum debitorem de fu-
ga sequestrari. vide Ias. in l. si fideiussor. §. fin. colum. 3. ff. qui
satisdar. cogan. vbi dicit quod gloss. in l. penul. C. de pos. tenet
quod sic. & tamen ipse Ias. contrarium sustinet, vt ibi per eum.

Si monachus fecerit depositum, potest ei restitui sine licen-
tia abbatis. Bal. in l. quod seruus. ff. de pos. Vezin.

Depositum redditur nullum, quando depositarius illud nõ
fatetur, nec ad illius restitutionem se obligat. docto. in l. acce-
ptam. C. de vsur. & consulendo scribit Ias. in cons. 9. nu. 15. ver.
quarto, quod talis depositio sit nulla. in 1. volu. cons. ita om-
nes docto. indifferenter concludere, repetit hoc quoque & la-
tius explicat Roland. à Valle. in cons. 63. num. 33. in 1. Tom.
cons. Kirchouius.

Depositarius de ea ipsa re, quam accepit, restituenda, tene-
tur. l. 1. ff. de actio. & obligat.

Fallit vt per Mantu. in sing. 333. & 422. Ampliatur in 3. cas-
ibus, & limitatur in 4. quos ego notauim in §. præterea. inst. qui-
bus modis re contrah. obligat nu. 2. Don. à Fin.

Depositarius de dolo duntaxat tenetur vt l. si vt certo. §. nunc
videndum. ff. commod. & §. præterea. instit. quib. mod. re con-
trahat. oblig. l. contractus. ff. de regu. iur. Sed aduerte, quia non
solum de dolo, verum de lata culpa etiam tenetur l. 1. C. de po-
sit. & per glo. in capit. fin. in versic. culpa. extra de pos. & in d. §.
præterea. in ver. dolo. & tradit Bald. cons. 218 præmittendum
est. lib. 5. quoniam dictio illa tantum, non excludit latam cul-
pam. l. 1. §. 1. ff. si mens. fal. modum dixit. inferri etiam potest quod
depositarius de leui, & leuissima culpa nullo pacto teneatur,
vt in principio posuimus. Conclusio hæc procedit quando de
positum factum sit gratia deponentis, quia nulla utilitas eius
versatur, apud quem deponitur, ideo solus dolus præstat, vt
dicit tex. in d. §. nunc videndum. secus ergo, si factum sit depo-
situm contemplatione depositarij, tunc quippe de leuissima
culpa tenetur. l. si quis nec causam. in princip. & ibi Purp. am-
pliat & limitat in 16. casibus. ff. si cert. pet. secundum communem
intellectum, de quo latè scripsit Dec. ibi. Eodem modo si de-
positarius obtulit se, de leuissima culpa obligatur secundum
glo. in l. contractus. vbi Dec. ff. de regu. iur. per l. 1. §. sape. ff. de
pos. quia eius occasione, qui rogauit, contractus videtur cele-
brari. l. si gratuitam. §. margaritas. ff. de præscr. verb. Istam scri-
bit esse communem opinionem. Barb. in cap. bona fides. num.
3. de de pos. licet ipse in contrarium ponderet tex. ibi in æqui-
paratione, quam facit de eo, qui se obtulit, & de eo, qui pecu-
niam pro custodia recipit: quem vide ibi. quia firmat quod quan-
do quis se obtulit, videatur contractus celebratus gratia reci-
pientis tantum. Si vero depositum factum sit occasione vtriul-
que, depositarius de dolo, lata, & leui culpa teneatur secundum
distinctionem, quæ habetur in d. §. nunc videndum. & latius hoc
tradit Barto. in l. quod Neua. & Abb. post alios in c. 1. de depo-
sito. Viuius opi. 192.

Fallit in 5. casibus in quibus tenetur etiam si nullum dolum com-
misit, quos notauit. Don. à Fin. in d. §. præterea.

Si aliquis deposuit penes hospitem fardellum clausum, & sigillatum vel cistam, aut valisiam clausam, & sigillatam, & red datur dissigillata, & aperta, cum ex hoc arguatur dolus hospitis, & sit difficultas probationis de rebus, quæ in ea erant, statur iuramento eius, quicquid deposuit, hanc esse communem opinionem attestatur Ias. in l. in actionibus. ff. de in litem iurando.

Fallit in septem. casibus. quos not. Plot. in repe. l. si quando C. unde vi. num. 390. & sequen.

Fallit in 3. casibus. vt per Ias. in dicta lege. in actionibus. num. 41. Don. à Fina.

Depositarius qui recipit aliquid pro deposito vel qui se ob tulit, tenetur etiam de leni culpa. Panor. in capitu. bona fides. num. 3. de deposit. communem dicit Vezinus in Aerario communium opi. isto ver. Barb. in d. capit. bona fides. nu. 3. Bonac. & Villa.

Culpa leuissima est, quando depositarius rem depositam in camera clausa cum cadenatio non tentauit, an esset bene clausa. vt est communis opinio Curt. Iun. consi. 256. num. 11. volu. 3. Bonac.

Depositum, accipientis gratia dūtaxat celebratum, sic eius periculo est, vt de leuissima culpa teneatur, non verò vt & casus fortuitos iste præstet, quemadmodum commune interpretum dogma constituere ausim iuxta Ias. num. 25. Purpu. num. 20. in l. cum quid. ff. si cert. pēta. Porpu. rursus à num. 17. in l. ro. gasti. ff. illo eodem. tit. Pano. in capit. 2. nu. 3. de deposit. & si Accur. aliter censuerit in d. l. cum quid. in ver. periculo. atq; cum inibi sequantur Aret. in fi. Dec. Alc. à nu. 14. Zas. lib. 1. sing. intellectum c. nu. 23. à quibus sum. E. Suarez.

Casum allegans, vel rem sibi restitui petens, teneatur probare dolum interuenisse, vel latiore culpam, siue latam culpam. vt est communis opin. Curt. Iun. in consi. 270. num. 19. in 3. vol. vbi & alia ad rem. Et qui dicit casum, vel culpam, debet probare, vt est communis opi. ibi. nu. 20. & quidem perspicuis argumentis probare debet dolum, vel culpam, vt est communis opi. Curt. ibi. nu. 23. Bonac.

Depositarius non habet actionem furtiuam, sed deponens. no. in l. falsus procurator. C. de furt.

Fallit in trib. casibus. vt per Ber. Clarus in d. l. falsus. nu. 16. Don. à Fina.

Depositarius vtens re deposita committit furtum.

Fallit in 2. casibus. quos not. Plot. in repet. l. si quando. C. unde vi. num. 420. Idem.

DE SERVIS AC FAMVLIS.

TITVLVS XXIII.

Seruus acquirit domino ignoranti, atque etiam inuito. Item de seruorum munere, iuribus, ac pœna si delinquant. Erquid de Plagiariis.

CAP. I.

Seruus acquirit domino etiam inuito. l. etiam inuitis. ff. de acquir. rer. domi. l. seruus vetante. ff. de verbor. obligat.

Fallit in 3. casibus. vt per Marc. Mantua. in singu. decimo quinto.

Fallit in 7. casibus. vt per Vigel. in commento 3. anni. capitu. 2. reg. 56. fol. 96. Et de seruo communi tract. in reg. 4. & ponit 6. fallentias, & regu. 6. quinto tractat de seruo in quo habemus vsumfructum.

Fallit in 3. casibus. secundum Ias. in d. l. seruus vetante. nu. 1. vsque ad fi. Don. à Fina.

Seruus acquirit domino ignoranti ex causa peculiari possessionem & vscapiendi conditionem. Sed ex causa peculiarilicet acquirat possessionem, non tamen conditionem vscapiendi. Ias. in l. 1. §. item acquiramus. num. 5. ff. de acquir. pos. & in §. per seruum. nu. 8. communem dicit. B. Villalob.

Seruo, qui stipulatus est, recte ac iure regulariter soluitur. commune inquit doctor meus Emanuel a Costa in l. si ex cautione. ver. tua. nu. 6. C. de non num. pec. E. Suarez.

Seruo vel filiofamilias qui fecit contractum, solui potest. l. quod seruus. ff. de pos. & ibi Bart. l. seruus. ff. de solut. tamen seruus non potest dare dilationem ad soluendum sicut nec procurator, nec filius, qui etiam non possunt facere pactum de nō soluendo. Ias. in l. seruus. C. de pact. Vezinus.

Seruus extra causam peculiare nec ciuilitur, nec quo ad ob-

ligationis naturalis effectus naturaliter obligatur. commune dicit Porc. in §. præterea. nu. 3. instit. quib. mod. tolli. oblig. Nec vnquam in pecuniariam pœnam condemnari potest, quemadmodum frequenter placitum inquit Plac. de delict. lib. 1. nu. 18. & qui eum, cum aliis laudat Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 80. ver. item quæro. E. Suarez.

Seruus non potest condemnari in pœnam pecuniariam. com. dicit Sali. in l. 2. nu. 4. C. de accusat. & licet Bart. in l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusat. teneat contrarium, tamen eius opinio communiter reprobatur. vt dicit Greg. Lopes in l. ro. in litera L. quem refert & sequitur Plaz. li. 1. delictorum. nu. 18. in fi. P. Fieh. & Cla. q. 80. Bonacosi.

Seruus & absque causa intra modum à domino impune verberari potest. commune ait Porc. in §. sed hoc tempore. ad glo. ver. cognita. nu. 6. Instit. de iis qui sunt sui, vel alie. iur. Et si cum autoritate ac iussu domini flagitia vel atrocità patrauerit, leuiori pœna plectetur commune affirmat Did. à Cou. despons. 2. par. c. 4. §. 4. nu. 7. E. Suarez.

Seruus qui cum domino se immiscuit, punitur morte. Cla. q. 68. versic. seruus. Bonac.

Seruus institutus hæres, videtur institutus cum libertate. §. i. Instit. de hered. instit.

Fallit in 2. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. c. 4. lib. 19. ff. caus. 2. fol. 657.

Fallit in 4. casibus. vt per Alex. in l. quidam. C. de impub. & aliis substit. nu. 2. Don. à Fina.

Seruus si matrimonium cum libera muliere contraxerit, ac dominus cum id sciret, vel consenserit, vel non contradixerit, & mulieri conditionem serui ignoranti non se dominum esse nunciauerit, libertatem ipso facto consequentur. At si vel mulier statum serui non ignorauit, vel dominus ipsi illum exposuit, matrimonium quidem valebat, sed seruus libertatem non adipiscetur. commune late ponit Did. à Couar. de spons. 2. par. c. 3. §. 7. nu. 1. qua in re grauiter hallucinantur Ang. & qui eum sequitur Ias. ad Porc. addit. in prin. inst. de nup. E. Suarez.

Mortuo liberto, in bonis eius succedit patronus. l. liberto. ff. de bonis liber.

Fallit in 12. casibus. vt per Vigel. in commento 6. anni. in 2. par. lib. 20. ff. c. 7. fol. 909. & fol. 928. q. 4. Don. à Fina.

Mortuo autem patrono, liberis eius successio datur in bonis liberti. l. 2. in prin. ff. de bonis liber.

Fallit in 18. casibus. vt per Vige. in commento 6. anni. in 2. par. lib. 20. ff. c. 7. q. 3. fol. 920. Don. à Fina.

Libertorum successio etsi patronorum posteris in infinitum deferatur: tamen eorundem à latere cognatis vsque ad quintum gradum modo competit. commune dicit Porc. in §. ult. Instit. de suc. lib. E. Suarez.

Seruum alienum, qui subtrahit animo celandi domino dicitur Plagiarius, alias si tantum sibi vult habere, non dicitur plagiarius. vt est communis opin. vt per Bart. in l. non statim. ff. ad l. Flauiam de plagiariis. Bonac.

Plagiarius autem punitur pœna capitis. l. quoniam. & l. fi. C. ad leg. Flauiam de plag. intellige tamen de eo qui solitus sit talia committere. Nam si non solitus sit committere, tunc distinguendum est: aut enim habuit animum celandi, & adhuc punitur ultimo supplicio: aut non habuit animum celandi, & mitius puniendus est. & hanc opin. communiter teneri ait Bart. in l. pen. in princ. ff. ad l. Flauiam de plag. quem refert Anan. in capitu. 1. num. 4. de furtis. Clarus d. §. fin. quæstio. 68. versic. plagiarius. P. Fichard.

Famulus quicquid domini scientis occasione agit, ex illius voluntate egisse creditur. Item de famulorum operibus, mercede, furtis, & iuribus, & num pro debito famuli dominus teneatur?

CAPVT. II.

Famulus quicquid domini scientis occasione agit, ex illius voluntate egisse creditur. comune ait Cur. Sen. consi. 41. num. 10. & Gram. consi. cri. 8. at si quæ delinquat domino inscio, vel prohibere nequeunt, dominum non obligabit. vt commune efferunt Cagnol. in l. culpa caret. nu. 13. ff. de reg. iur. & qui hanc materiam recte disferit. I. Clar. in pract. §. ult. q. 86. in prin. E. Suarez.

Famulus de mandato domini tenetur præstare operas alteri, quas sibi exhibere tenetur. l. opere in rerum. ff. de ope. li. homines. & l. vxori. §. Serapium. ff. de vscuf. leg.

Fallit in 3. casibus. vt per Pet. Duer. reg. 303. Don. à Fina. Com. opi. Tom. iij. T Famu-

Com. V. l. Opin.

Famulus utrum sit pascendus à domino tempore infirmitatis, vide Bart. in l. si cum dotem. §. si autem. ff. sol. ma. & in l. in rebus. ff. commod. & in l. legatis. ff. de alimen. & cibis. leg. Alex. in l. diuortio. §. si. ff. sol. mat. in quibus locis effectualiter distinguunt inter magnam & modicam impensam. vide Pan. in c. 1. de cler. agro. pro op. quod sic, fac. quod vult Ange. consi. 217. circa si dum al. l. cum hermes. & c. Vezin.

Famulus seruans pro mercede valetudine impeditus operas promissas prestare, salarium pro eo tempore, & sic durante infirmitate habere non debet, secundum glo. & Bar. in l. opera. ff. de usufr. leg. & Bar. in l. si vno. §. item cum quidā. ff. loc. Bal. in l. liberti. C. de op. lib. Ant. de But. Anch. & Imo. in c. propter sterilitatem. ext. locat. Pan. in c. lnu. 6. de cleric. agro. & Pau. Cast. in d. §. itē cum quidam. vbi dicit q. merces dicitur esse pretium operæ, merito si opera non præstatur merces non debetur, quæ est correlatiua. arg. l. bona fides. ff. de actio. emp. & ob hoc concludit Bal. in d. l. liberti. quod non laboranti salarium non debetur. & Alex. inquit in d. §. item cum quidam. in addi. ad Bar. q. promissio salarii illam tacitam conditionem habet, si operas præstabit. Sed opinio istorū videlicet, q. famulus proportionabiliter pro rara temporis operarum præstatarum per eum debeat consequi salarium, videtur nimis periculosa, cum pro vtraq. parte allegentur vrgentissima fundamenta, vt vix veritas dignosci possit vt refert Ias. in l. diem functo. ff. de offi. assess. & Barb. in d. c. propter sterilitatem. nu. 25. vbi per multa iura inclinatur in hanc partem contrariam, q. pro tempore infirmitatis famulo salarium debeat, & in huiusmodi sententiam inclinarunt quoq. originaliter gl. in d. §. item cum quidam. & in l. laboribus. §. illi. ff. de usufr. Inn. in d. c. propter sterilitatem Io. And. & Host. in sum. de loca. §. quæ actiones. vers. quid autē. & Azo in summa. C. de loca. gl. & Port. in §. apum. nu. 1. i. inst. de rer. diu. tamen prima opinio glo. Barto. & sequacium est communis, secundum Abb. in c. 1. de cler. agro. nu. 9. & Curt. Sen. in d. l. diem functo. ait quoque q. de rigore iuris communis opi. est, q. infirmus famulus non debeat habere salarium deperditi temporis. licet de æquitate salarium consequatur pro tempore quo operas præstitit, quamquam ipse de hac com. opi. dubitet. per tex. in l. cum hæres. §. Stichus. ff. de statulib. vbi quos curamus nobis seruire dicuntur, at ego non recedo ob talē suasionem, & alias quāplures, quæ frustra in medium adduci possent à communi præmissa, quam in practica millies obseruari vidi, & est verior de iure. teste Io. de Imol. in d. c. propter sterilitatem. cum ei inhæreat etiam Cagnolus, in d. l. diem functo. nu. 215. & Bolog. nu. 72. F. Viuius opin. 275.

Famulus si promissit seruire per annum, & aliquo tempore fuit infirmus, an teneatur supplere? gl. in c. si propter tua. de re scr. in 6. dicit q. non. vt l. cum hæres. §. Stichus si heredi. ff. de stat. lib. faciunt quæ habentur per Ias. in l. si ita stip. in 4. colu. ff. de verb. oblig. Vezin.

Sed quid si famulus discedat ante annum, an debeat habere salarium præteriti temporis Bar. in d. §. item cum quidā. tenet q. non, contrarium tenet Bal. in l. 2. C. loca & in l. diem. vers. sed pone. eo. tit. vt refert Ias. in d. l. diem defuncto. in vlt. col. vbi dicit, q. licet de rigore iuris nullum debeat habere salarium, tamen attenda æquitate debet habere præteriti temporis: nisi domini multum interesset propter recessum famuli. & ita sequitur ipse Ias. Quid autē si recedat ex inimicitia, seu alia iusta cā non affectata? vide in simili Bal. in 2. par. consi. 35. Vezin.

Quid si fuit receptus vnus famulus à trib. dominis, & vnus recedit an debeat famulus habere tantum salarium à duobus, quantum à tribus. Bar. & Lan. Dec. in d. l. Seio. cōcludunt quod non. Ias. in l. quominus. in 29. col. ff. de sumi. Idem.

Famuli scholarium, & clericorum gaudent priuilegio ipsoq. rum docto. in auth. habita C. ne fil. pro patre.

Ampliatur in 2. casib. & limitatur in vno à Pont. Rub. in trac. de priuileg. schola. priuileg. 160. nu. 1. Don. a Fina.

Famulus intra triennium salarium à domino petere debet, alias post tres annos non auditur. hanc regulam cum 12. limit. ponit Petr. Duen. reg. 306. Don. a Fina.

Famulus si aufugit à domo domini, & certæ res reperiuntur deperditæ, quæ ad dominum pertinebant, videtur ex hoc præsumptio contra famulū qui aufugit, q. f. eas res furto subtraxerit. gl. in §. si. in aut. de exhi. reis. Fel. in c. nullus. n. 5. de psu. Vez.

Famulus qui aufugit a domino præsumitur res domini deperditas furto subtraxisse, & in hoc casu fuga famuli faciet probationem contra eum seruum, quod scilicet aufugiendo, res sui domini subtraxerit. gl. in §. si verò. in 3. in verbo, factam & ibi Ang. de exhib. reis. in authenticis. Hipp. de Marfil. in rub. de probatio. ver. item alius est casus, in quo fuga facit probationem in famulo fugiente. Bar. in l. si quis ex argentariis. §. penult. ff. de edend. Alex. consi. 146. vol. 6. Bellac.

Furtum si ab eo vel famulo, vel seruo fiat, qui rem deferendam ad aliquem suscepit, siue famulus seruusve rem illam mittentis sit, seu rem accepturi, si eius tamen fuit conditionis, vt similia negotia transigere soleret, furti damnum ille patietur ad quem res mittebatur, non verò qui rem mittebat. vt commune ponit Ant. Gomez. de contract. c. 6. nu. 3. Excipe nisi res illa, quæ reportanda committitur, ac furto intercipitur, pecunia sit, aut res aliqua, quam in genere deberet eius missor. vt frequenter placitum dico ex Paul. Cast. & Alex. ad Bar. in l. ar. gentum. ff. commod. Bal. & Sal. in l. si is cui. C. de furt. Ias. in l. 1. ff. de eo per quem factum erit. Ant. Gomez. d. c. 7. & si æquitas, atq. ipsa utilitas iusti propè mater & æqui, refragari videatur. verum ea de re alibi vberius. Excipe 2. nisi si expressim cōuentum esset vt aliquis nominatim declaratus vel ipsemet debitor rem apportaret. vt probat luculenter text. in l. cum qui. §. vlti. cum l. sequenti. ff. commod. & ponit receptum Gomez. vbi supra. Idem.

Famulus qui hodie furatur vnā rem pauci valoris, & cras aliam, & alio die aliam, debet suspēdi. Ang. Aret. vbi sup. in 17. col. al. Bal. in l. pe. C. de fur. Adde Fel. in c. at si clerici. §. de adulteriis. in vlt. col. de iud. fac. quod vult ipse Fel. in c. Ad abolendam. de hære. & Barb. in 1. vol. consi. 1. in 6. col. & in 2. volum. consi. 1. in 12. col. & in vlt. col. & Ias. in §. ex maleficiis. in 2. col. Inst. de actio. Vide tamen Alex. in 4. vol. consi. 1. 10. in fi.

De delicto aut commisso per suum famulū. Bar. in l. nec id. ff. de incend. rui. & Bal. in l. 1. C. de episc. & cleric. Ias. in rubr. C. de seruis fugitiuis. nu. 15. & ibi Dec.

Dominus non tenetur pro delictis famulorum comm. dicit Curt. in l. 1. nu. 13. C. de seru. fugit. non enim debet culpa seruorum vel quomodocūque subditorum nociua esse domino, vt communem dicit ibidem Curt. Intellige nisi dominus teneat in domo viros notorie scelestos. ita totam iuris scholam sentire dicit Plaza. lib. 1. delict. c. 14. nu. 1. & 3. Tenebitur tamen dominus, si famulus eius occasione vel eo sciante aliquid faciat, quia censetur fecisse eius voluntatem. commu. dicit Curt. Sen. consi. 41. nu. 10. Gram. consi. crim. 8. de delictis verò quæ famulus facit domino inscio, & prohibere non valente, dominus non tenetur. com. dicit Cagnol. in l. culpa caret. nu. 13. de regu. iur. Clar. d. §. si. q. 86. ver. hinc infertur. P. Fichard.

Dominus regulariter non tenetur de his delictis, quæ facit filius vel aliquis de domo & familia inscio ipso, vel prohibere non valente, vt est communis opin. de qua Corn. in consil. 40. lib. 1. Cagn. in l. culpa caret. nu. 13. ff. de regu. iur. sequitur Cla. q. 86. in prin. limita vt per Clar. ibi. Bonacoss.

Dominus tenetur pro facto serui, si ex illo facto commodū sentit, alias non. vt est communis & recepta doctorum sententia. de qua Menoch. in consi. 53. nu. 15. Bonacoss.

Dominus pro seruo, pater pro filio. Abbas pro monacho ciuitas pro ciue, pro interesse proprio ad iudicem venire, & defendere potest, communis est opin. Rol. a Valle in consi. 47. nu. 32. in 3. vol. Bonacoss.

Dominus qui dixit famulo, vade & non redeas domum, nisi sentiam aliquid de illo negotio, si famulus occidit, vel vulnerauit aliquem, præsumitur fecisse mandato domini. text. est in c. ex literis. de excessi. prælat. & ibi Abb. num. 3. Ang. & Imo. in l. si quis mihi bona. §. si quis mandauerit. ff. de acq. hæred. Aug. de Arim. in Addi. ad Ang. de maleficiis in vers. Sempronium. 21. q. num. 42. & est communis opi. teste Augustino ibi. & per Apostollantes ad consi. 29. nu. 25. Pau. de Cast. Bonac.

DE CESSIONE BONORVM.

TITVLVS. XXIII.

Cedens bonis num a debito liberetur, ita vt incarcerationi minimè possit? Et quid si renunciauerit cessionis beneficio, iuramento etiam adhibito? Item in bonorum cessione quid veniat, quid cedenti incumbat.

CAPVT I.

Cessione bonorum quis a debito liberatur. l. 2. & per tot. tit. C. qui bon. ced. poss.

Fallit in 4. casib. vt per Bened. Caprā concl. 78. nu. 22. Fallit vt not. Ant. de Tremul. in addi. ad præf. cam Vbert. de Bona. in tit. de imp. exe. num. 10. vers. fecerit cessionem. Fallit in 8. casib. vt per Soc. reg. 20. & regu. 46. Ampliat in 3. casib. & fallit in 28. fallit in 15. casib. quos not. Vige. in cōmento

mento 2. anni. c. 22. fol. 408. Fallit in 8. casib. vt per eundem in com. 7. anni. c. 30. fol. 168. Don. a Fina.

Debitor cedens bonis non potest carcerari. l. 1. C. qui bon. ced. possunt. glo. in cap. lator. de pign. quam communiter approbatam refert Bened. Capr. reg. 75. nu. 26. cui beneficio iuxta benigniorem & magis communem vt ibid. nu. 29. idem Capr. asserit, renunciari non potest. Don. a Fina.

Cedens bonis etiam si renouauerit beneficio cessionis carcerari non potest. l. 1. C. qui bonis ced. poss. prout voluit gloss. communiter approbata in cap. lator. de pign. quia huic beneficio secundum benigniorem, & magis communem doctorum sententiam renunciari non potest, vt cuncte contraria opinio videatur de iure verior. Specul. in tit. de renunciatione & conclus. §. 1. vers. item est beneficium. quare etiam secundum Flor. in d. cap. lator. magis communis erit sequenda, quam tenuit Richard. Malum. vt refert & sequitur Bart. in l. 1. alia. §. eleganter. ff. fol. matr. & Bald. d. l. 1. quod verum est, nisi cedens dissipasset omnia bona in fraudem, aut si sciens se non soluendo debitum contraxisset, quia tunc tenet renouatio. vt refert ibidem ex Bart. Bened. Capr. reg. 75. nu. 26. & 29. Bellac.

Cessionem bonorum renunciari non potest. Bal. post Richard. Malum. in l. alia. §. eleganter. ff. fol. matr. & ibi Bartol. Cyn. teste Bal. in l. 1. C. qui bonis cedere poss. & ibi Sal. canon. in c. Odoardus. ext. de solu. Iaco. de Beluifo. in auth. de fideiuss. §. quod autem. Licet Iaco. de Arena, & Angel. in dicto §. eleganter. tenuerint contrarium. Quorum opinio secundum Bart. vbi supra procedere posset in duobus casibus, scilicet, quando tempore contractus debitor sciebat se non esse soluendo, per l. penul. vbi casus notabilis. ff. de iure dot. Et quando debitor in fraudem creditorum dissipasset bona, in fide his que in fraudem credit. Et generaliter vbiunque debitum descendit ex delicto, vel dolo, secundum canon. in cap. olim. el. 2. de restitu. spoliat. teste Panorm. in d. capit. Odoardus. vbi dicit hoc sentire. glo. Balb. decis. 4.

Cessionem bonorum nec enim iureiurando utiliter renunciatur, quippe quia in id frequentius itum a doctoribus autor est Alci. in c. cum contingat. num. 69. de iureiuran. E. Suarez. & Don. a Fina.

Renouatio cessionis bonorum facta, iuxta benigniorem & magis communem doct. sententiam, non tenet, nisi debitor dissipasset omnia bona in fraudem creditorum, aut nisi contra xisset sciens se non esse soluendo, & illud tacuisset. l. 1. ff. que in fraudem credit. l. pen. ff. de iure dot. vt refert & sequitur Bened. Capr. reg. 75. nu. 26. & 29.

Debitor obligans se ad carceres, renuncians cessionem bonorum, est contra bonos mores talis obligatio. Alci. in c. cum contingat. de iureiuran. num. 69. communem dicit. Bonacosi. & Vezin. & Turzanus.

Additio. Hoc quod debitor per obligationis renouationem, & pactum non possit cedere bonis, cum sit contra bonos mores, limita in pluribus casibus. vt per Soc. in tract. fallent. in Fallen. 342. pactum. l. Fich.

Cedens bonis non tenetur nisi in quantum facere potest. vt Instit. de act. §. cum quoq.

Fallit in 4. casib. vt per Soc. in tract. fall. reg. 17. Don. a Fina.

Ei qui habet beneficium, ne conueniatur ultra quam facere potest, est dimittendum tantum de iure patrimonio, quod eius fructus illum possint sustentare, per casum singularem cum Barto. in lege qui bonis. ff. de cessione. bonorum. Balb. decis. 174.

Cedenti bonis, nec vestes necessariae, nec artis instrumenta, quibus victum comparat, auferri possunt. com. ponit Did. a Couarrub. 3. resolut. cap. 1. num. 5. ad ff. cui addit Fab. in §. ult. nu. 10. instit. de act. quae tamen ab illius herede postea extorqueri poterunt. vt decernit Bal. frequentius receptus in l. 1. nu. 29. C. de iur. fisc. lib. 10. E. Suarez, & Don. a Fina.

Debitor fisci, vel communitalis, admittitur ad cessionem bonorum per casum in §. item si quis. Instit. de societ. iuncta ibi glo. vult Angel. in l. 1. ff. qui bon. ced. poss. per l. nemo. C. de exac. trib. lib. 10. nisi sit debitor propter munera, seu onera ciuili. per l. propter honorem. C. de cess. bon. licet Bart. in d. l. 1. in dist. teneat non admitti. Balb. decis. 187.

De iure Regio debitor cedit bonis, & ponitur in manu creditoris, vt illi seruiat per tempus debiti. vt in l. 2. ti. 8. lib. 3. For. ll. & l. 5. tit. 13. lib. 5. ord. vbi reformantur ll. For. & l. 4. tit. 3. par. et si sunt alij creditores, ille cui traditur tenetur ligare eum cum circulo fericeo grosso vt dignum, & debitor tenetur portare eum super loram vestimenti. vt habetur in pragma. 82. Idem videtur faciendum in poena pecuniaria imponenda propter delictum. vt est l. 105. styli. quam legem intellige in pecunia applicanda parti ex furto, vt fuit determinatum in curiis Vallis Olet. anno do-

miel 15. Non tamen in aliis delictis. Poterit tamen index moderare poenam, si est pauper. per l. 3. tit. 22. par. 5. quam intellige in multa, secus in poena. vt per Ias. in l. si quis. nu. 28. ff. de iur. om. iud. vbi de hac mater. vide Panorm. in c. nisi specialis. de off. deleg. quod intellige nisi poenalia statuta loco poenae vt in habente monet. fallas: quia si non habet centum marabetinos, erit in vinculis per annum. l. 1. lib. 3. tit. 19. For. ll. Condemnatus in expensis litis, debet carcerari si non habet unde soluat. l. 99. & 148. styli. nisi alias erit salarium aduocati quod remittitur amore Dei, si non habet unde soluat. Nota qd sicut creditor tenetur prestare alimenta carcerato, ita & cessionarius. Segu. in l. si ex legari. nu. 94. ff. de verb. obl. B. Villal.

Cedens bonis sufficit quod eos creditores faciat citari qui iam cum eo litigant, & nihilominus talis cessio aliis creditoribus etiam non vocatis nocebit, dummodo cedens eisdem non vocatis debitum fateatur. Sal. in l. 1. C. qui bon. ced. poss. Guid. Pap. confi. 125. nu. 8. Bellac.

Cessionem bonorum quando locus non sit, ita vt cedere volens ad eius beneficium adiutur.

C A P. II.

 Cedens bonis non liberatur obligatione naturali, nec ciuili, sed competit exceptio. Ant. de Trono. in additio. ad bona. in pract. exceptio. rub. de iurpe. e. cap. quae contra resp. nu. 10. in ver. fecerit. communem dicit. E. Suarez. Villalob. & Vezin. & Do. a Fina.

Nota istam communem ad intellectum. l. 1. tit. 5. par. 5. vide in verbo Condemnatus. B. Villal.

Debitor non potest cedere bonis, quando creditor renouat iuri ciuili illum carcerari faciendi, secundum doctrinam Bal. in l. 1. nu. 17. C. qui bon. ced. poss. communiter receptam, ac approbatam a Scriben. ibi, quam sequatur etiam Io. Faber. & Ias. in §. si. nu. 17. in l. de act. & de ista communi opinione attestantur omnes Doctores in praecitatis locis. Et ratio huiusmodi communis sententiae assignatur isthac per Bal. in d. l. 1. quia ratio carceris cessat, qua cessante beneficium bonis cedendi, cessare debet.

Item cessiones bonorum concessae in Regno etiam cum regia decretatione, non admittuntur, si debita contracta appareant infra annum. vt disponitur in pragmatice 2. Regni de cessione bonorum. tit. incip. Per quanto siamo informati di molte persone.

Similiterque cessiones, & moratoria tam impetrata, quam impetranda per inquilinos, colonos, seu censuarios, & alios debitores Neapolitanorum in Sacro Regio. Collaterali Concilio Neap. non admittuntur aliquo modo contra Neapolitanos ipsos, vt in pragmatice 1. de cessione bonorum, exordiente Rege gl. Magnifici. Eletti di questa Città di Napoli. Viui. opi. 180. & Do. a Fina.

Debitor cessionis bonorum beneficio redditur indignus, indicans partem bonorum, & partem occultans. secundum gl. & Bar. in l. pen. ff. de cess. bon. Bal. & alios doct. communiter in l. 1. C. eo. tit. Ang. & Ias. in §. si. insti. de act. Vnde si iste debitor fuerit conuictus qd partes bonorum non indicasset ex malignitate, & dolo, tunc (vt superius docuimus) est repellendus omni modo ab huiusmodi beneficio cessionis bonorum. text. est in l. si. ff. quae in frau. cred. secundum lecturam Bart. communiter ad probatam ibi, & idem tenet Bar. & alij Doct. in l. alia. §. eleganter. ff. fol. matr. & Bal. in l. 1. C. qui bon. ced. poss. quos Doctores referunt, & sequuntur Alex. & Pau. de Castr. in d. §. eleganter. Et hoc idem reperitur sancitum de iure regni in Pragmatica incip. Don Petrus de Tolleto Marchio Villafranca. vbi habetur, quod volens cedere bonis, debet omnia bona sua, & iura indicare, & in actis insinuare creditoribus instatibus, & debitam quantitatem ipsorum iurium, & bonorum profiteri, vbi Io. Francis. Scalionis apostillans dictam pragmatice, num. 2. & 4. declarat hanc materiam. Et in tantum hoc procedit, quod si cedens bonis seruauerit sibi vnū denarium, cessio ipsa non valeret, prout scribit Bald. in l. fin. col. 2. versic. quare quid si cedens bonis. C. qui bono. ced. poss. Sed vbiunque debitor errore, seu bona fide non indicasset bona omnia sua creditoribus, vel modica esset res, quae non fuit demonstrata, non perdit propterea beneficium ob hoc cessionis bonorum. secundum Bald. in l. fin. §. cum igitur. C. de iure deliberan. F. Viuius opin. 181.

Cessionem bonorum locus non est, cum bona a debitore fraude alienata reuocari nequeant, vt commune autumo ex Ias. in §. vlt. nu. 6 & 18. insti. de actio. Fel. num. 67. Dec. num. 3. incip. Com. opin. Tom. iij. T 2 quae

quæ in ecclesiasticis de consuet. Segura in vol. repet. Tiraq. in l. si
vnuquam. vers. bona. num. 59. C. de reuoc. don. Nec cum credi-
tor iuri renuntiat, quod habet debitoras in carcerem detru-
dendi. vt commune ponit Viuius opinione 91. Nec cum de-
bitor bonorum suorum partem detexit, partem dolo texisse,
ac celasse probatur. vt asserit commune item Viuius opin.
92. Nec cum quis ob iniuriam in pecuniariam poenam multa-
tur commune in fit Did. a Couarr. lib. 2. resolut. cap. 1. num. 8.
Nec generaliter in obligationibus ex crimine descendit.
vt frequenter placitum affirmant Alber. in rub. num. 14. C. qui
bon. ced. Iul. Clar. in pract. §. ult. q. 95. vers. sed pone. E. Suarez.
& Don. a Fin.

Quæro, si debitor negat debitum, & creditor probauit, ac la-
ta est sententia, an post sententiam debitor possit cedere bo-
nis? Resp. glo. in l. 1. verb. iudicati. C. qui bonis ced. pos. tenet,
quod post sententiam debitor detruditur in carcerem, si non
appellauit. Hanc sequitur Aret. in §. si. inst. de act. vbi dicit, de-
bitorem posse bonis cedere, si a sententia sit appellatum, er-
go secus si non appellauit. contrariam opinionem, quod videli-
cet etiam post sententiam admittatur ad beneficium cefsio-
nis bonorum condemnatus, videtur tenere Bar. in l. pen. ff. qui
bonis ced. pos. & ibi Ang. qui dicit, ante debitum liquidatum
non auditur volens cedere bonis, sed liquidare per agnitionem
factam in iudicio, vel extra, vel per sententiam. Idem tenet
Cyn. d. l. 1. & Azo. in sum. eo. tit. Eandem opinionem expresse
tenet Sal. in d. l. 1. & Azo. in sum. eo. tit. Eandem opinionem ex-
presse tenet Sal. in d. l. 1. vers. iuxta hoc moneo aliqua dubia.
Lud. Gomez. in glo. ad reg. Cancellaria. in reg. de subro. colli-
tig. quæst. 1. ver. & ista quæ dicta sunt. & eam tenet Alber. de
Rosa. d. l. 1. dicens communiter per omnes reprobari opinio-
nem gl. ibi tenentis contrarium. Vide supra. §. debitor qui ne-
gasset. Mich. Grassus.

Debitor qui negasset debitum, & per sententiam condem-
natus fuisset. & postquam est condemnatus confiteretur de-
bitum, non debet ad cefsionem bonorum admitti. glo. in l. 1.
in verb. iudicati. C. qui bo. cedere poss. Bald. ibid. vers. sed hic
quæritur. nu. 1. Ang. Aret. in §. fin. ver. quæro quid si a princi-
pio negauit. num. 5. Ias. num. 16. ver. 7. supra scripta regula. in-
stit. de act. & Bart. Soc. in tracta. fallent. in verb. cedens bonis.
num. 16. ver. fallit quando debitor a principio negasset debi-
tum. Sed alij contrariam sententiam tanquam magis commu-
niter approbatam sequuntur. Salicet. in d. l. 1. ver. contrarium
videtur verius. nu. 3. & ante illum Bar. in l. pen. num. 1. ver. alius
modus agnoscendi est in iudicio. vt confitendo in iudicio, vel
patiundo se condemnari. ff. de cels. bo. & in hanc sententiam
iudicatum esse in consi. Neap. refert Matth. de Afflict. in decis.
facri consi. Neap. decis. 379. num. 4. sequuntur & alij, Philip. Dec.
in l. nemo ex his. nu. 7. Hieron. Cagno. nu. 7. ver. pariter debitor.
vbi & ipse addit hanc communem esse. ff. de reg. iur. Licet au-
tem hanc decisionem falsam esse, nec iure probari Moder. Pa-
ris. voluerit in d. l. nemo ex his. verb. decisio. & in 1. par. Com-
ment. in consuet. Paris. §. 30. num. 5. & ibi ipse multos casus in
quib. negans puniatur, recenser, vti si falsus negauerit pa-
tronum, si fideiusor negauerit se fideiusor, item si debitor
negauerit scripturam esse de manu sua: & si quis negauerit se
socium esse, nec non hæres, qui negauerit rem legatam esse he-
reditariam: præterea si filiusfamilias negauerit se esse in pote-
state patris. Et conuentus reali negauerit se possidere, &c. &
eius generis plures, de quibus mentionem facit Gul. Mayne-
rius in d. l. nemo ex his: Tamen sententia Bartoli, Salicet, &
Decij, communiori calculo approbatur. Ita consulendo scri-
bit Rol. a Val. in consi. 7. vbi ille in vtramque partem de hac
decisione disputat in 2. Tom. consi. Kircho.

Quæro, an debitor admittendus sit ad beneficium cefsionis
bonorum, qui habuit dilationem quinquennalem? Resp. glo.
in l. cum solito. in fi. C. qui bon. ced. pos. tenet q. non. Hanc gl.
sequitur Cyn. & Bat. Ang. d. l. fin. Vitalis in claus. suis char. 193.
Et eam communiter sequi omnes Doct. in d. l. cum solito. & l.
alia. §. eleganter. ff. sol. matr. affirmat Matth. de Afflict. decis.
Neap. 378. num. 2. Præterquam in eo, quod dicit, quod tunc
debitor creditoribus datur lacerandus, namq. in hoc glo. illa
communiter damnatur. vt ibi per eum. Mich. Grassus, & I. Fi-
cgar. & Do. a Fin.

Cefsio bonorum in criminalibus fieri non potest. Sed qui
non potest soluere, iuat in corpus communis est. Capol. consi.
6. nu. 3. Bonacosi.

Debitor ex delicto non potest cedere bonis: sed tunc lo-
cum habet regula, qui non habet in ære iuat in corpore. Sa-
licet. in l. 1. C. qui bonis cedere poss. & hanc communem
opinio. esse sequendam asserit Capol. in suis consiliis. consil.
9. Vezinus.

Cefsio bonorum non habet locum vbi ex delicto imponi-
tur poena pecuniaria. l. si quis id quod. ff. de iurisdicio.

Fallit in quatuor casibus, vt per Iasonem in d. l. si quis id
quod. Do. a Fin.

Cedere volens bonis condemnatus ad pecuniam soluenda
ex actione iniuriarum contra ipsum intentata, non debet ad-
mitti ipse reus ad dictum beneficium cefsionis bonorum: sed
isthæc poena debet conuerti in corporalem. vt per Doct. in l. 1.
qui bonis ced. possunt. per Zasum in §. fin. sub num. 5. & seq.
instit. de actio. & luculenter per Nattam consi. 361. num. 9. vol.
2. & per Couarruiam in tract. variarum resolutionum. lib. 2.
cap. 1. num. 8. & ista conclusio videtur probari per tex. expres-
sum in l. sed & si vnus. §. si ante. ff. de iniuriis, vbi seruus fuerat
condemnatus ad certam poenam actione iniuriarum, domi-
nus poterat soluendo redimere seruum vnum ab iniuria: & ni-
hilominus tradidit illum illum seruum verberandum, & fuit
liberatus. Et hoc simpliciter procedit de plano, si antedictus
condemnatus non posset totā summā soluere super qua exti-
terat condemnatus, excepto vno denario, secundū communem
opinionem omnium docto. quam sequitur, commendat, & ci-
tat Gomez. in §. poenales. num. 38. insti. de actio. & Boer. de-
cis. 349. num. 8. Viuius opi. 91.

Miscellanea de bonorum cefsione cedentibus, &
cessionariis.

C A P. III.

Cefsio regulariter permittitur. l. 2. C. ne liceat po-
tenti.

Fallit in 12. casib. quos no. Anto. de Tremul. in
addit. ad practi. Vber. de Bona in tit. de imped. exe-
cu. num. 10. versicu. fecerit cefsionem.

Fallit vt per Aluif. de Alber. sing. 88.

Fallit in 9. casib. vt per Soc. reg. 48. & in l. si cuique. C. ne li-
ceat. vbi etiam Ias. vide Thesau. recep. sentent. in litera C. con-
clusio. 72. Do. a Fin.

Cefsio donationis causa facta, si summam quingentorum
aureorum excederit, non minus insinuatione eg. est, quam
quælibet donatio. commune ait Curt. iunior consi. 126 ad fin.
E. Suarez.

Cefsio ex causa donationis non insinuata, est nulla. Curtius
iun. consi. 126. num. 14. communem dicit. B. Villal. & Vezinus.
& Do. a Fin.

Cefsio alicuius debiti magni si facta sit, requiritur insinu-
atio. sicut in donatione simplici. communem dicit Clar. Sen. §.
donatio. q. 16. vers. Idemque. P. Fich.

Ius redimendi an cedi possit, in vtramque partem eleganter
explicat Rol. a Val. in consi. 82. in 2. vol. col. ex cuius explica-
tione satis liquet nu. 14. cum seq. id cedi posse. vbi ipse quoq.
& alia quæ cedi possint, recenser. Kircho. iun.

Cefsio post licentiam contestatam fieri non potest: vt multoties
decisum fuisse refert Rebus. in comment. in consi. reg. in tra-
ctatu de cefsio. actio. in gl. 4. in fi. Bellac.

Cedens non potest esse testis pro cefsionario: communem
dicit Lanfranc. in repet. c. quoniam. in vers. testium deposicio-
nes. de probat. I. Fich. & Do. a Fina.

Cedere actiones potentioribus non licet. vt in rubri. ff. de
alien. iud. mut. causa facri. & per totum titu. C. ne licet potent.
Ampliatur in 6. casib. & limitatur in 10. a Petr. Duen. regu. 88.
Ampliatur in 3. casib. & limitatur in 4. secundum Ias. in l. 1. C.
ne liceat potent. videas Soc. reg. 88. Idem.

Cefsio facta per laicum clerico, præsumitur in dubio esse si-
mulata. secundum glo. in capitu. 2. extra. de alien. iud. mu. cau-
sa fact. quam ibi sequitur Ioannes Andr. dum in quadam apo-
stilla super text. se refert ad eam. Idem firmiter Petr. Cyn. &
Baldus in l. qui stipendia. C. de procurat. Licet Panor. in dicto
capitu. secundo. distinguat, an cefsio sit ex titulo oneroso, an
lucratiuo. Sed gloss. predicta loquitur indistincte. quam se-
quitur Specul. in titu. de cefsio. §. primo. versicu. quarto præsu-
mitur. Hostien. in summa de alien. iudic. §. an actio. versicu.
item præsumitur. Vbi ex consuetudine clerici trahunt laicos
in foro suo vt est communiter, secus si coram iudice laici. Balb.
decis. 87.

Cefsionis instrumentum, si dicat ex causa donationis, probe
ne meritis & seruitiis, an cefsionarius debeat probare meri-
ta? Dic quod non, quia in instrumeto cefsionis requiritur titu-
lus, qui ibi est titulus donationis, & ideo non requiritur pro-
batio meritorum. secundum Bal. in l. 2. col. 2. cir. fi. C. ne lic. pot.
vbi quot modis cefsio impugnari possit, sed an cedens contra
debito-

debitorem cessum agere possit: & ad quem spectet cessi nominis periculum? dic vt per Olfac. decisio. 62. & an cessio iurium duobus fieri possit? distigue vt per eundem decisio. 63. Bellac.

Cessio quando nō est facta ex causa onerosa, exceptio quæ obstat cedenti, indistincte obstat cessionario. Est communis opinio secundum Alex. in l. si cum dotem. §. si patri. ff. sol. matr. & Dec. in consi. 59. licet in causa. circa finem. Matt. Chærian. & Don. à Fina.

Cedentis confessio seu liberatio facta post cessionem, non nocet cessionario. secundum veriorē sententiam per Olfac. decisio. 45. sed distigue, vt latius per eum ibi, post num. 4. versic. ego tamen. Bellac.

Cessionarius vt fantur interpretes proprie creditor dicitur, vt commune asserunt Dec. lec. 1. in fin. Niger circa fin. Rodolphus. & Bolog. ad finem in l. 1. ff. si certum petat. late Viuius lib. 1. opin. 34. quocirca prærogatiuis, ac priuilegiis omnib. instrum. quod illi cessum est, fruatur commune ait latē idem Viuius lib. 2. opin. 266. non tamen iis potietur prærogatiuis, quæ cedenti ipsi competunt, vt commune assero ex Bald. l. per diuersas. num. 21. C. mand. Alex. in l. si post diuortium ff. solut. matri. Iac. à Sanct. Geor. in l. vna. nu. 39. C. ne liceat poten. quibus addo tex. in lex pluribus. ff. de administ. tuto. Nec item iis quæ ipsimet cessionario alias competere ratione fori. vt commune ponunt Guid. Pap. decisio. 273. Iaffred. in prin. centur. decisio. 87. nisi si is qui cessit, esset parens. vt receptum innuit Rebus. in priuileg. schol. 177. lib. 2. tract. E. Suarez. & Don. à Fina.

Cessionarius dicitur proprie esse creditor. secundum Iaco. But. in l. 1. ff. si cert. pet. quem sequuntur communiter doct. ibi. de hac communi opinio. meminit Socin. consi. 27. num. septimo. volum. secundo: & ita consuluit Roman. consil. 142. quod cessionarius. in princip. & consi. 202. non est dubium. mouentur præfati doct. ad sic concludendum per l. 2. C. de dona. vbi appellatur debitor cessionarij ille, cui nomen cessum fuit. Si militer facit, quia priuilegia concessa principali, conceduntur etiam cessionario. l. secunda. in fi. C. de priuileg. fisci & cessionarius ipse dicitur dominus. vt per Bald. in leos. §. fin. C. de appellationibus. & ad hoc etiam facit, quod scribit Bal. in l. si sic. ff. de leg. 1. vt tradit ibi Alexand. Ista communem sequitur, citatque Dec. l. lect. in fin. & secunda. lect. num. 99. Niger. in d. l. 1. ff. si cert. petat. circa fin. quam late ventilat Veronen. in l. creditores. quæstio. 4. ff. de verbo. signifi. alias C. de pigno. & latissime disputabat ad vtranque partem Præceptor meus acutissimus Raynaldus Rodolphus Pernsinus, dum interpretabatur d. l. 1. vbi assererat istam communem non carere difficultate, propter quamplurima in contrarium allegata per doct. passim, quæ omnia more suo subtiliter, & doctē fœdere distinctionis concordare conabatur, prout etiam concordat Alc. Bolognetus, & ceteri Mod. ibi circa fi. Ista autem communis interpretatur non procedere, quando principalis creditor esset excommunicatus, & alij cederet suam actionem. tunc enim exceptio excommunicationis cedenti obstat, sed non obstant cessionario. vt pulchrè deducit, & concludit Anto. Galefius in tracta. de formulis obligationis cameralis formu. de persona petente executionem. num. tertio. & sequent. F. Viuius opinio. 92.

Cessionarius intentans directam, debet ante lit. contestat. fidem facere de cessione, quia videtur agere procuratorio nomine alterius, hoc ideo ante omnia tenetur personam suam legitimare. Secus si vtilem, quia nomine proprio agit, licet petitio originem sumat ex persona cedentis. Ideo tunc cessio respicit iustitiam causæ, non legitimationem personæ. Et sufficit fidem facere de cessione post lit. contestat. & in tempore probatorio. secundum Barto. Bald. & Salic. in l. qui stipendia. C. de procu. & ipsum Barto. post Iacob. Butr. in l. 1. C. de acti. & obligat. in quæst. fin. licet Bald. in dicto l. qui stipendia. in fi. commenti, videatur tenere esse dandam copiam cessionis conuenito ante lit. contestat. quando in libello de ea fit mentio, nisi iuret se tunc non posse edere. Quando autem intelligatur intentasse directam, & quando vtilem, declarant Barto. Bald. & Sal. vbi supra. Et opinio Bald. nunc relata, posset procedere, quando fit in libello mentio cessionis limitatiuæ, seu relatiuæ, & se ad eam referendo: secus si simpliciter asseritiuæ, per theoricam Bart. in l. edita. C. de edend. Balb. decisio. 45.

Cessionarius agens suo nomine, non tenetur a principio facere fidem de cessione. Communiter ita teneri dicit Alexan. in l. Aristo. ff. de acquir. hered. refert Dec. consi. 311. nu. 1. B. Vilal. & Dona. à Fina.

Cessionarius intentare potest nomine cedentis etiam directas ad sui fauorem. secundum communem per Burf. consi. 55. nu. 25. lib. 1. Bonac.

Si cessionarius non seruet cedenti conuenta & promissa, potest cedens renouare cessionem, & actionibus prioribus experiri, & rem cessam vendicare, etiam si intercesserit vnus de tribus casibus, de quibus in l. 3. C. de noua. secundum Bal. Sali. & do. Ambro. in l. pacto successorum. per illum tex. C. de pact. Ad idem videtur casus in l. 1. C. de dona. quæ sub modo in l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. in c. peruenit. el. 1. ext. de iureiu. & est limitatio ad d. l. 3. Balb. decisio. 176.

DE VECTIGALIBVS, ET commissis.

TITVLVS XXV.

Vectigalia noua quis imponat; quæ si non soluantur, an & quando merces incidant in commissum: & pro quibus rebus solui debeant, & vbi deq; eorum conductoribus.

CAPVT I.

Vectigalia noua imponuntur à solo principe, aut per concessionem factam ab ipso: quia ea potestas est de reſeruatis ipsi principi. l. vectigalia. cum l. sequ. C. noua vecti. imponi non posse. Ias. in l. de quibus num. 45. ff. de legi. cap. super quibusdam. §. præterea. de verbor. sign. & si sint imposita, solui non debent. per d. l. vecti. illud ergo ius exigendi vectigal acquiritur ex concessione principis vel ex consuetudine tanti temporis cuius memoria in contrarium non extet. d. §. præterea. c. super quibusdā. de verb. sig. Sal. in d. l. vectigalia nu. 4. quod tempus etiam sufficeret ad acquirendam consuetudinem inducendi vectigalia, pedagia seu salinaria & similia. d. §. præterea. & Ias. in d. l. de quib. nu. 45. Bella.

Vectigalia licet princeps possit imponere, non tamen inferior, qui superiorem recognoscit. Cu. iu. cons. 74. nu. 1. cō. dicit. B. Villa. nisi hoc habeat ex pacto vel consuetudine illius loci. Clar. §. feudum q. 21. magis communem dicit. P. Fichard.

Ex consuetudine temporis non memorabilis, ius colligendi vectigalis acquiritur, etiam incōio principe vel magistratu. Est magis communis opin. secundum Alex. in consi. 6. viso the matē. vol. 1. M. Chærian.

Portans merces & transiens per locum vbi debetur pedagium, si non soluerit dictum pedagium, confiscantur tam merces pro quibus debetur pedagium, quam aliæ pro quibus non debebatur pedagium. Boer. decisio. 178. nu. 26. vna cum animalibus eas merces deferentibus. quæ opinio per ordinationes regias approbatur. vt ibi per Boeri. Si tamē animal illud esset aliquis ignorantis, non confiscaretur. l. cotem. §. dominus. ff. de publi. & ibi gl. & Boeri. in ea decisio. nu. 28. Si tamen iurauerit portans dictas merces, se nesciuisse aliquod pedagium seu gabellam ibi solui, excusabitur. Hippol. de Marf. in repet. rubr. de probat. Abb. consi. 35. Bellac.

Merces ob non solutionem Pedagogij incidit in commissum, & dominium transit in pedagogiarium. Non tamen transit possessio earum, nisi interuenerit factum hominis, id est iudicis sententia competētis, vt auferatur possessio. cōmunis. est opinio. de qua Rol. à Valle in consi. 42. nu. 5. in 3. vol. Et vbi facta est professio mercium, sed non solutio, res non incidit in commissum, sed tantum quis liberatur soluēdo duplum eius, quod alias solui consuetum erat. vt est communis opin. Rol. à Valle. ibi nu. 8. in 3. vol. Bonacoss.

Legatum negotiatio non est, vt si vectigal de quacunque negotiatione solui iubeatur, & exsolui debeat. commune inquit Stracch. de mercat. part. prima. num. octauo. Nec item pars testamenti existimanda est, sed inter illius accessoria ponendum. vt frequenter placitum ait Pontanus in rub. num. 6. ff. de lega. 1. E. Suarez.

Gabella aut pedagium non debet solui pro rebus quas quis portat ad suum proprium vsum. l. vniuersi. C. de vecti. & commissi. nec scholares pro libris quos secum portant, tenentur ad gabellam soluendam, aut pedagium. Ias. in §. si quis ad opus. nu. 9. l. certa. ff. de leg. 1. & statuit iuramento ipsius eas res portantis quod eas res portat pro suo vfu. gl. in clem. fi. in verbo, negotiandi. de decimis. Bal. in l. cum proponas. C. de nauti. feno. Ias. in d. §. si quis. & vbi gabella est soluenda, debet solui ab emptore, & non à venditore, nisi aliter statutum sit. l. debet. ff. de adil. edict. decisio. Capel. Tholos. Bellac.

Gabella in loco contractus, & vbi contractus fuit celebratus, solui debet. cum Gabella sit onus consecutiuum ipsius Com. opi. Tom. iij. T 3 contra-

Com. V. l. Opin.

contractus. per Alex. consi. 5. in 3. vol. Propterea si quis vendat rem in ciuitate Florentia. ibi Gabella debet solui. Bald. in l. 1. vers. 5. quarto. C. de contrahen. empt. & in l. magis puto. §. illud. ff. de rebus eorum. Dec. consi. 457. & modo soluta sit in loco contractus, non debet solui in alio loco. vt ibi per Decium, & quæ Gabella per emptorem solui debet. Rom. singu. 582. & Alex. consi. 5. in 3. vol. Bonac.

Conductores vestigialium si tempore conductionis lucrum aliquod consequuti fuerint, tenentur post tempus conductionis reconducere, si tanti procuratores fisci non possent alij locare. l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. nisi finita conductione subesset pestis, aut bellum, vel timor belli. Boer. decis. 249. in prin. Idem.

Si emptor gabellarum, vel pedagiorum, vel conductor gabellarum decesserit, relicta vxore usufructuaria omnium suorum bonorum, debentur ipsi vxori redditus gabellarum, quos redditus tanquam usufructuaria ipsa vxor poterit exigere firma ipsa durante, prestita tamen cautione de restituendo id quod exactum erit finito usufructu. Bal. in l. prima. C. de usu. Bened. in repet. capit. Raynuitius. de testa. in verbo, cetera bona. num. 31. Idem.

Conductor quicunque seu partiarius, seu pecuniam pendens vestigialibus, & rei oneribus est obnoxius, si fructus ex illa percipiat. commune autumo ex Paul. consi. 451. in fin. lib. 1. laso. consilio. 109. ad fin. libr. 1. & latè, ac luculenter Ario Pinel. in l. 1. par. 2. num. 72. ver. 10. ampliatur & vers. limita. 2. C. de bon. mater. E. Suarez.

Conductores vestigialium vel pedagiorum possunt petere diminutionem mercedis, & quæ diminutio illis fieri debet propter bellum, aut pestem, vel propter belli timorem: ex quo talis contractus est locatio, quæ certo pretio facta fuit soluendo singulis annis. l. si vno. in princip. ff. loca. Barto. in l. cotem ferro. §. qui maximos. ff. de publi. & quod in tali locatione vestigialium sit facienda remissio, probatur ex d. l. si vno. & ibi Bal. & Sali. Guid. Pap. decis. 249. lo. de Ripa. in tract. de peste. 2. part. num. 37. Bellac.

Quando ex contractu gesto inter aliquos est ius quæsitum gabellario, licet partes contractui renuncient, non propterea minus ius debetur gabellario cui ius iam quæsitum est ex ipso contractu. l. si ff. de consti. pecu. Bal. in l. si constante. vers. quod si de contractu. C. de dona. ante nupt. Idem.

Vestigial fisci non debet locari pro minori spatio triennij. l. penes. C. de vestig. & commiss. ibi Bal. & Sal. Boer. decis. 249. in prin. communem dicit. Vezinus.

Collectam quis imponere possit, & quis eam subire, exponere, & soluere debeat vel non.

C A P. II.

Collectam imponere princeps tantum potest, non autem vniuersitas, nisi pro salario medici, & simil. secundum communem per Bursat. consi. 16. num. 29. lib. 1. post Osa. decis. 95. num. 9. ad Collectas an venditor vel possessor prædij teneatur, vide per Barto. in l. incola. ff. ad municip. vbi docto. in apostil. plura not. quibus add. Curt. Iun. consi. 42. Cast. in l. imperatores. ff. de publica. Hieron. Gigant. tracta. pension. quæstio. 39. vbi num. 11. & 12. de pensionario, cui debetur pensio super beneficio, vel pro decima, an iis casibus agi possit contra possessorem, vel contra priorem qui ad id tenebatur? Et quod possessor solus sit conueniendus. tex. est in §. coges. in fi. in authen. de mandat. princ. Ruin. consi. 111. num. 14. lib. 5. vbi etiam an res ipsa obligata sit pro collectis. Bellac.

Collectam quis subire & exponere debet, eo in loco vbi quis possidet bona. Quod adeo generale est, vt ratione receptæ consuetudinis per Italiam imponantur collectæ etiam forensibus in loco vbi prædia possident. Barto. in l. vnica. num. vigesimo octauo. C. de mulieribus & in quo loco. lib. decimo. Bald. in l. etiam. num. decimo quinto cum sequen. C. de execu. rei iudica. Alexan. in consi. 52. num. 5. in lib. 5. las. consi. 83. ver. item generalis consuetudo per totam Italiam. in 3. volu. consi. vbi ipse plures autoritates adducit. Dec. consi. 684. num. 10. Marian. Soci. Iun. in consi. 49. nu. 26. in 1. volum. Aymon Crauet. in consi. 111. nu. 10. Et hanc esse veram & communem conclusionem firmat. Curt. Iun. in consi. 6. An autem ea differentia procederet, quando collecta imponeretur secundum estimum latè disputauit Rol. à Val. in consi. 32. nu. 14.

Collecta bonis & rebus imposita, licet alias onus mixtum dicatur, vt tamen mere realis ac patrimonialis iudicatur: &

bona allibrata, seu in catastro posita velut tributaria censentur, secundum communem per Bursat. consi. 10. num. decimo. lib. primo.

Consuetudo obtenta facit, vt etiam forenses collectari possint de bonis sub ipsius collectantis iurisdictione sitis. Veram & communem esse conclusionem dicit Curt. Iun. consi. 6. & sequen. num. 1. refert & sequitur Rolan. à Valle. consi. 6. num. 32. lib. 1. licet aliud sit de iure communi, vt notauit supra. in ver. collectari. I. Fich.

Additio. Consuetudo an verificetur in vna vice, vel duabus, vel pluribus vicibus, & an in feudis vel aliis consuetudinibus. Præposit. in tit. qui feud. dare poss. num. 27. in vsib. feud. & aliqua per M. Anto. Bard. in tract. de temp. vti. & contin. in capit. 14. num. 8. vbi videtur facere differentiam inter solitum & consuetum. Idem.

Collectæ & onera forensibus possidentibus qualiter imponantur: & quæ onera? vide Soc. consi. 129. lib. 1. Dec. consi. 284. & 694. Et an & quando possit alibi habitans collectari pro bonis sitis in loco suæ originis, vel alterius loci, ita vt in loco bonorum sitorum collectari non possit? Soc. & Dec. vbi supra. & vide quæ scribit Barto. in l. rescripto. §. sciendum. ff. de muneribus & honor. Et an & quando collecta dicatur munus patrimoniale, vel dicatur imponi principaliter personæ pro rebus? Dec. dicto. consi. 694. & 358. an pro bonis alibi sitis, & positis extra iurisdictionem statuentium collectari possit. vide Ruin. consi. 195. in princip. lib. secundo. & hoc verum, nisi alibi, & in loco bonorum fiat libra & subeat ibi onera. Barto. in l. vnica. C. de mulieribus & in quo loc. quem sequitur Ruin. consi. 111. lib. 5. quia tunc præfertur locus vbi sunt bona. vt ibi per eum: vbi examinat an & quando collecta forensibus imponi possit? Et an credi debeat doctoribus attestantibus de consuetudine Italia, circa hoc: vbi concludit pro negatiua: licet contrarium teneat consi. 126. in princip. lib. quarto quando autem forenses teneantur ad onera ratione bonorum. vide Alberi. in rubric. colum. 7. ff. de muner. & honor. Quibus omnibus adde quæ scribit Alexand. consi. 52. lib. 5. vbi pulchre in apostil. Dec. dicto consi. 358. Aym. consi. 111. colum. 3. Nat. consi. 218. Roland. consi. 66. num. 26. lib. primo. Dic quod collecta regulariter forensibus imponi non potest. teste Neuizan. consi. 66. numero. 16.

Fallit primò, nisi sit consuetudo contraria, vt ibi num. 20. vel esset imposita rebus. puta pro quolibet modio. Neuiz. dicto. consi. num. 33. declara vt per Bursat. consi. 16. num. 31. 33. & 36. lib. 1. Bellac.

Collectari forenses non possunt de suis possessionibus nisi in proprio territorio vbi collectantur de bonis etiam alibi sitis. Hoc omnes tenere dicit Barto. in l. libertus. §. sola. ff. ad municip. & similiter omnes ita tenere dicit Corn. consi. 23. incip. videtur. num. 3. vol. 1.

Hanc conclusionem de iure veram esse dicit etiam Rolan. à Valle consi. 32. num. 8. lib. 1. & Marc. Anto. Natta consi. 60. nu. 7. & sequen. vbi adducit ex Salic. in l. neminem. C. de sacrosan. eccl. rationem naturalem (quam scribit semper sibi placuisse) nempe, quod propterea ratione rerum possessorum non teneantur forenses subire onera, quia nec honores, nec commodum loci percipiunt, ergo nec collectis grauari debent: & allegat hoc in terminis decidentem Calder. consi. 6. quidam ciues. Imo. sub tit. de cens. Istam opinionem idem Natta similiter in multis sequen. suis consiliis, quotiescunque hic punctus incidit, constanter tenet.

Nuper reperi, quod prædictam conclusionem Iaco. Philip. Portius quoque sequitur, & magis communem dicit. lib. 5. conclus. 3. conclusione, per complures ibidem, in princip. allegatas auctoritates. Bellac.

Collecta quoties imponitur hominibus vnius villæ, vt vni ex ciuibz debitum exoluatur, cui ciuitas tenebatur vel vt ei damnum emendetur: eo collecta debet imponi omnibus ciuibz, etiam illi cui debitum exoluendum est, vt etiam ille pro sua parte teneatur ad contribuendum, & sua parte collectæ deducta, reliquum illi exoluendum erit. l. ab omnib. §. si Titio. & ibi Pau. Cast. ff. de leg. 1. Idem.

Ciuis nouus non tenetur collectas impositas pro debitis veteribus. Brunus de augmento. conclusione quinta, limitatione decima, communem dicit. B. Villal. E. Suarez.

Ad collectas soluendas tenentur illi qui possident pro suo, & faciunt fructus suos, vt maritus, qui ad ea onera tenetur pro rebus dotalibus, cum ille fructus percipiat. l. neque. ff. de impen. in reb. dota. fact. & neque poterit maritus id quod soluit nomine collectarum recipere ab vxore, nec à suis hæredibus solut. matrimo. Alex. consi. 4. numero 2. in 5. volu. Emphyteuta etiam & usufructuarius, & similes pro suo possidentes, & qui

qui possidendo faciunt fructus suos tenentur ad eas collectas soluendas. l. si pendentes. §. si quid cloac. ff. de usufr. l. 2. C. de iur. emphyt. l. quaro. ff. de usufr. lega. Colonius autem qui non possidet, non tenetur ad collectas, & si eas soluerit, repetet quod soluit a domino. d. §. si quid cloacarij. Alex. conf. 35. nu. 11. in 4. vol. Bellacom.

Emphyteuta tenetur soluere collectas, & sic publicas functiones seu onera rei pu. l. hi penes quos. cum glo. & ibi Bart. C. de agri. & cens. lib. 11. Bal. in l. 1. & ibi Ias. in 7. colum. C. de iure emphy. allegat l. si pendentes. §. si quid cloacarij. ff. de usufr. allegat etiam in l. 2. in ver. publicatum functionum. & ibi Salic. in 2. not. eod. titu. de iure emphy. & dicit omnino esse videndum. And. de Iser. in cap. 1. in ver. & plaustrorum. in titu. quæ sint reg. idem tenet Clar. §. emphyteusis. quæst. 46. & ipse Iason in d. l. 2. in 1. col. de iur. emph. allegat multa quæ omitto.

Idem in terminis vult Socin. in 1. part. consil. 119. vbi dicit, q. tale onus soluendi collectam, spectat ad possessores habentes maximum ius in re, percipientes fructus. al. l. fin. vbi dicit esse casum. C. sine cen. vel reliqui. & ibi glo. Barto. & Doct. Allegat alia multa max. text. & ibi Bald. in cap. 1. in titu. per quos fiat inuesti. & istud confirmat duodecim similibus seu mediis. idem repetit in 2. volum. consil. 217. idem vult Lud. Rom. consil. 73.

Istud etiam tenet Alexan. in 1. volum. consil. 101. in 4. col. ibi ergo si appareat, & expressius in 4. vol. consil. 35. in 3. col. & in 5. vol. consil. 4.

Idem in terminis vult d. Franc. de Cur. qui infinita iura al. in consil. 36. & Alexan. in l. pen. §. fin. ff. de lega. 3. quæ incip. his verbis.

Limita tamen vt non procedat in emphyteuta ecclesiæ cum enim talia bona sint pro pensione obligata, & pro eis census quolibet anno soluatur, non debet pro eis collecta præstari. ne duplici onere grauentur. ita dicit eleg. Barto. in l. priuata. per illum text. C. de excus. mu. libr. 10. Refert Ias. in d. l. 1. in 7. colum. C. de iure emphy. vbi dicit vide omnino And. de Iser. in cap. 1. in titu. quæ sint reg. in vfi. seu. qui tenet contra Bar.

Idem vult ipse Ias. in authen. quas actiones. in vlt. colum. C. de sacrosan. eccles. vbi etiam refert Barto. dict. l. priuata. dicentem, quod istud de consue. non seruat. Perusij. Addo quod illud dictum Barto. allegat in simili Socin. in 2. part. consilio 302. in 2. colum. ibi. Ad idem l. priuata. fac. quod vult Barba. in 3. volum. consilio 1. in 4. colum. vbi dicit, quod pro eadem re non tenetur quis soluere duplicem gabellam. Parpal. in repet. l. placet. in 21. colum. C. de sacrosan. eccles.

Ego autem tenerem contra istam limitationem: tum quod Bart. in d. l. priuata. dicit, quod de consue. non seruatur tum quod And. de Iser. tenet contrarium in loco præallega. tum etiam quod Alex. in d. consil. 101. in 4. colum. videtur sequi expressè And. de Iser.

Et contra istam limitationem adduco in terminis Frede. de senis consilio 111. in 4. colum. vtriusq. item quæritur an rustici. vbi dicit quod coloni ecclesiæ tenentur ad collectas. idem vult Felin. in cap. ecclesia sanctæ M. in 36. colum. ext. de consil. & idem vult in authen. sed periculum. C. sine cen. vel reliq.

Adduco etiam Bald. in 3. part. consil. 31. vbi etiam tenet quod colonus tenetur ad collectas, licet prædia sint ecclesiæ. Adduco etiam Cardin. in clemen. 1. in 22. quæst. de deci. & Panorm. in 1. part. consil. 9. in quibus locis tenent quod colonus ecclesiæ teneatur ad decimas. fac. etiam quod vult Gemin. in cap. quanquam. de cens. in 6. & ibi Phi. Card. consilio 88. vide etiam Panorm. in cap. ex parte. ext. de decimis. Bellacom.

Si res data in emphyteusim reuertatur ad dominum directum per consolidationem, nullatenus dominus directus tenebitur ad talliarum solutionem, ad quam emphyteuta tenebatur, quia iure emptoris resoluta resoluitur & ius alterius. l. lex vectigali fundo. ff. de pign. quoties enim res data in emphyteusim redit ad dominum directum iure directi dominij, dominus directus eam rem eo casu recipiendo non tenetur ad aliqua onera, ad quæ perantea emphyteuta tenebatur, & si iure commissi, vel iure prælationis dominus directus rem ipsam receperit. Quod si dominus directus eam rem datam in emphyteusim habuerit alio titulo quam iure dominij directi, vt quia eam rem emit, aut alio titulo habuerit, & tunc teneret seruitus semel imposita, & ad eam exoluendam dominus directus teneretur. l. traditio. §. 1. ff. de acquiren. rer. domi. Guil. Bene. in repet. cap. Raynutius. in verbo, & uxorem.

num. 561. & Guid. Pap. decisio. 575. Bellacom.

Collecta debet taxari & exigi secundum facultates. l. fancimus. & ibi glo. & Bald. C. de aduoc. diuer. iudi. & id fit per as & libram & pro modo facultatum. Lucas de Pen. in rubr. de anno. & tribu. lib. 10. C. nisi esset collecta quæ imponeretur pro muris ædificandis, vel pro salariis magistratuum, vel aliorum officialium: quo casu collecta imponi potest per capita, per eum titulum de annonis. ita Lucas de Pen. in l. si. in quæst. 11. & 12. de quibus muneribus & præsta. lib. 10. C. & ibi Ioan. de Platea. & in l. 1. nume. 81. de apo. publi. libro 10. C. & Barto. in l. 4. §. actor municipum. ff. de re iudic. fiet etiam impositio per capita si causa impositionis respiciat ipsas personas. Ias. in dict. §. 1. illius l. si se non obtulit. quæ est l. 4. Bellacom.

Collecta est soluenda in loco in cuius est iurisdictione: quia per impositionem & exactiorem collectarum deprehenditur soluentem esse de eo territorio seu iurisdictione illius civitatis cui soluit ipsas collectas. §. si quis ex qualibet. in authen. quibus mod. natu. effi. sui. & Alexan. consil. 35. numero 3. in 4. volum. Bonac.

Consuetudo collectandi licet contra ius commune, valet, maxime si sit inmemorabilis, quæ habet vim tituli. secundum communem per Burf. consil. 16. nu. 14. lib. 1. Bonac.

Qui ad publicas functiones & onera teneantur, vel ab eis sint exempti. Deque publicis exactoribus collectarum, pedagiorum, &c.

C A P. III.

D publicas functiones & publicas utilitates omnes tenentur qui expressa lege non inveniuntur immunes. l. omne territorium. de cens. lib. 10. C. per eum titulum de immu. nemini conce. & l. omne. C. sine censu vel reli. & iuxta illud Ezechiel. omnis populus tenebitur provinciis. Lucas de Pen. in l. agros. ver.

tertiò quæritur de fundis limitroph. Bellac.

Exemptus ab oneribus per principem ex causa remunerationis per verba geminata, non tenetur etiam ad onera indicta ex causa publicæ utilitatis, & necessitatis. secundum communem per Burf. consil. 16. nu. 57. lib. 1. Bonac.

Nobiles quamvis pro eorum bonis mobilibus sint exempti: non tamen a contributione quæ fit pro reparatione pontium & viarum, & pro illis reparationibus debent nobiles, & clerici cum plebeiis contribuere, & insimul pro expensis quæ fiunt pro patriæ defensione aduersus hostium incursus. In nullus. de cursu pub. lib. 12. C. primum probatur per l. ad instructiones. C. de sacrosan. eccl. Ita vt nec longa consuetudine eximi possint. Franc. Marc. decisione 101. in 1. parte. Vezinus.

A Vectigalibus immunis, si semel & pluries soluat, propterea non videtur renunciare privilegio. Bart. in l. 1. & 2. & ibi glo. ff. de priuileg. veteran. nec præiudicat sibi quo ad futuras solutiones, sed solum in eo quod est solutum. Cyn. & Salic. in l. voluntariè. C. de excu. tut. Sed requiritur quod solutio fuerit facta saltem per 30. ann. vt eleganter prosequitur Alex. de Imo. in consilio 193. libro 2. & consilio 33. num. 2. libro 5. Guid. Pap. decisio. 387. Ioan. de Platea & Luc. de Pen. in l. 2. de his qui spont. mun. Et hanc communem magis opin. esse, quod ad tollendum privilegium requiratur tempus 30. anno, quando quæstio in his, quæ reiterationem recipiunt vertitur, secus tamen quando quis passus est se describi in libro debentium soluere collectas, & alia gravamina & soluit, & appellauit. tradit Lud. de Gozad. in consil. 93. nu. 9. ver. non obstant contraria. l. 1. §. si quis. ff. quando appel. sit. Io. de Plat. in l. 2. de his qui spont. mun. subeunt. Kircho.

Conuenti, quod non soluantur onera patrimonialia per exemptum a communitate data pecunia non valet. secundum communem per Burf. consil. 16. nu. 18. lib. 1. post Osasc. decisio. 95. nu. 43. & seq. Bonac.

Onerum vel collectarum exemptio, vel non solutio etiam realium præscribitur cum titulo ac spatio 40. ann. ex communem per Burf. d. consil. 16. nu. 40. & 41. Bonac.

Onera imponenda pro expeditione Cæsareæ Maiest. per patrimonium, & sic per viam collectarum sunt imponenda. secundum communem per Burf. consil. 16. nu. 21. lib. 1. ex Deci. consil. 39. nu. 15. Bonac.

Vectigalis exemptio an transeat ad emptorem. vide Alexan. post

xan. post Bart. in l. licitatio. §. fina. ff. de publica. & in l. quia tale. in 2. colum. ff. sol. matr. in quibus loc. dicunt quod non. Vezinus.

Emptor qui emit rem a tertio, & cuius bona sunt pro tallis & tributis obligata, non tenebitur pro tallis & tributis debitis ex aliis rebus ipsius vendentis: sed solum pro tallis & tributis ipsius rei emptæ. non enim talis emptio afficit totum patrimonium emptoris, ut scilicet fiscus possit illam rem emptam pro omnibus tallis debitis ex aliis bonis venditoris distrahere: tenebitur tamen emptor pro tallis ex ea re quam emit, & pro modo rei emptæ soluere. l. hi qui de præd. & aliis rebus. l. ff. C. de debit. ciui. lib. 10. Ioan. de Platea in d. l. in his. de præd. & aliis rebus nauicular. Bal. in l. 2. C. sine censu vel reli. & de Platea in d. l. ff. de debito. ciui. num. 3. libr. 10. C. Bellac.

Onera realia concomitantur possidentem rem ipsam, licet ecclesiam. iuxta communem per Burf. consi. 16. num. 11. lib. 1. Bonacoff.

Nobiles pro agris quos tenent, & quos non habent in feudum, etiam si sunt milites militantes, coguntur præstare tributa pro illis, & tenentur cum aliis contribuere. l. priuata. & l. pen. de excusa. mun. lib. 10. C. nobiles enim eo solo quod sunt nobiles, non sunt immunes a præstatione collectarum & fiscalium munerum. Lucas de Penna in l. agros. de fundis limitro. lib. 10. C. Bellac.

Si nobilis aut alius quispiam per antea solitus erat colligere pedagia a transeuntibus per pontem aliquem, qui aliquo casu destructus est, si demum pons ille reficiatur, poterit semper peti illud pedagium sicuti consuetum fuerat per antea. Subrogatur enim ille pons in locum veteris pontis. Ias. in l. si eum. §. qui iniuriarum. numer. vigesimo. ff. si quis caut. Bald. in l. si plures. C. de condit. insert. Vezinus.

Recipiens pedagia tenetur ad reparationem viarum & pontium. & tenetur saluare soluentem in persona & bonis intra suum territorium: ex his enim causis introducta sunt pedagia. Hostien. in summa in tit. de censu. Guid. Pap. consi. 65. in princ. Vezinus.

Pedagij vel vestigialis exactio quæ competit priuato ex Principis concessione, vel priuilegio, vel consuetudine tollitur spatio decem annorum. argum. l. 1. C. de iur. di. glo. & Barto. in l. falso. C. de diuer. rescrip. Guid. Pap. consi. 56. in fin. Vezinus.

Exactores publici qui exigunt pecunias a debitoribus non debent eam in florenos redigere, nec florenos in pecuniam per l. vnica. de auri publici persecutoribus. libr. 10. C. & ibi Bart. & alij ex quo datur intelligi quod pecuniam quam illi exactores recipiunt, debent eam reddere in specie, in qua eam pecuniam receperunt, cum tantummodo eius pecunie custodiam habeant, & in depositum eam suspiciant, & neque possunt officiales talem pecuniam publicam mutuo dare, nec etiam eam pecuniam in eorum vtilitatem conuvertere. l. 1. & ibi Barto. & alij de his qui ex publ. ratio. & in l. 2. d. libro. 11. C. & Deci. consilio 477. alias 472. num. 9. & hæc procedunt vbi exactor ille incontinenti tenetur pecuniam fisco restituere: tunc enim non potest pecuniam dare mutuo, cum eam teneatur ad votum principis reddere. & ita ea l. 1. de auri publ. intelligitur. & sic ad eam pecuniam exactam reddendam in specie videntur obligari: secus si ad tempus illis permissum sit eam custodire & reddere ad tempus: quia tunc possunt eam pecuniam dare mutuo. Deci. consi. 6. Bellac.

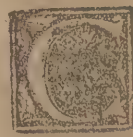
Exactor publicus potest collectam pauperi remittere, secundum glo. in l. omnes. la prima. C. de anno. & tribu. libr. 10. sentit Bald. in l. etiam. C. de execu. rei iudic. Roma. & Nicel. in l. 1. §. actor. ff. de rei iudic. per l. si bene. ff. de usu. l. si seruos. in fin. ff. de pign. act. l. damni. in princ. ff. de dam. infect. vbi dicit Iurisconsultus, quod honestus modus est seruandus, non autem cuiusque luxuria immoderata sequenda. Balb. decif. 436.

Exigens pecuniam publicam iniuste tenetur in quadruplo. Alex. consi. 206. vol. 2. col. fi. Vezin.

Laicus exigens collectas a clericis prohibitas, excommunicatur. Capra reg. 96. num. 76. communem dicit. Si monitus non desistat, sufficit vnica monitio pro omnibus. secundum communem opinionem cum termino habili. ibi. Capra nu. 79. & nu. 81. Bonacoff.

Represalia quomodo, vbi, & contra quos concedantur.

C A P V T IIII.

Api pro represaliis mercatores dum sunt in loco nundinarum non possunt: sed bene dum sunt in itinere eundo & redeundo. Franc. Marc. decif. 415. communem dicit. Vezin.

Represalia possunt concedi contra clericum debitorem, Guid. Pap. decif. 34. communem dicit. B. Villal.

Captus & exactus pro represaliis, concessis ex facto vel delicto alterius, potest repetere illud quod soluit, & damna & interesse supportata ab eo, cuius occasione represalia emanarunt. Est communis opin. secundum Ias. in l. 2. §. fin. vers. extra glo. de verbo. obliga. per reg. text. dict. §. fin. quod quando quis condemnatur ex delicto alterius, & cogitur soluere, potest repetere ab eo cuius facto condemnatus est. M. Charian.

Fallit, nisi tales represalia fuissent iniuste & indebite concessæ, respectu alicuius, sine tamen culpa ipsius: quia talis nihil tenetur rescire. Ias. & alij do. ibi, per tex. in l. si per imprudentiam. ff. de eui. Idem.

Represalia si sint concessæ contra Perusinos, poterit capi Perusinus, non habitans Perusij, si per se, vel alium subeant onera Perusij, alias secus: ut est communis opin. de qua Petr. Rauen. in suo alph. aur. ver. represalia. Bonac.

Represalia concessæ contra alios ciues, puta Genuenses vel Florentinos propter denegatam iustitiam, non habent locum contra Genuenses & Florentinos alibi habitantes, quando fuit denegata iustitia: quia illis culpa imputari non potest. Est com. opin. secundum Dec. in consi. 35. viso puncto. circa med. M. Charian.

D E M U T A T I O N E N O M I N I S.

T I T V L V S XXVI.

Per nomen quisque dignoscitur. Quæ nomina imponenda sunt. Ponuntur verò ad beneplacitum: & num possint mutari? Et quid de errore nominis vel cognominis?

C A P V T V N I C V M.

Per nomen quisque dignoscitur. Ange. in §. generaliter. Inst. de leg. Vezin.

Pulchra nomina imponenda sunt. Ias. in l. 1. in 2. lect. C. de sum. trin. Fel. in proce. decr. col. 12. Hyp. in l. 1. col. 16. ff. de quasit. Etiam si magno pretio deberent comparari. Ias. in l. 1. col. 3. ff. de l. & in rub. ff. sol. matr. col. 4.

Bonum enim est habere pulchrum nomen. & per contrarium, turpe malum est. gl. in l. facta. §. si in danda. ff. ad Trebel. Phi. in proce. 6. adde Bal. in rub. ff. sol. matr. vbi in addit. alleg. Plutarchus. Petr. Gerar. sing. 75. Vezin.

Nomina propria imponuntur ad beneplacitum. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1.

Et mutari possunt quodcumque nomina ipsa. Cum nomen suum mutare cuilibet liberum quippe sit. l. vnica. C. de mu. nom. Nihil enim mali est honesti hominis nomen assumere. l. facta. §. si in danda. ff. ad Trebel. cessante tamen fraude. & sic ista nominum mutatio liberis hominibus impunè censetur permissa, dum tamen fiat sine fraude. ut supra. l. 1. cum ibi not. C. de mut. nom. & firmat Bald. in l. 1. C. quæ res ven. non poss. Sebastianus Brant, in expositionibus titularum iuris ciuiliis, & canonici, super titulo de mu. nom. Felyn. post alios in proemio Gregoriano. num. 35. & in proemio sexti. Franciscus Marci decif. 211. num. 3. in 1. par. Bossius in practica crim. in tit. de mutatione nominis. Ripa in d. l. si quis in fundi. nu. 16. ff. de leg. 1. gl. in l. 2. C. de cõst. pec. & in d. l. si quis, vbi eam sequuntur omnes Doct. & sequitur quoque Alex. & innotat esse communem, in rub. nu. 7. ff. sol. matr. & Bonifacius de Vital. in tract. malefic. in rub. de pœna mutantis sibi nomē. nu. 1. cum aliis seq. fol. 35.

Vbi declarat quando liceat mutare sibi nomen, & quando, & quomodo puniatur nomen proprium, prænomen, & agnomen sibi mutans dolose, vel in fraudem, & notant etiā Doct. per

per tex. ibi in l. 1. C. de muta. nomi. Bal. in l. constit. Cod. Barr. in l. constit. digestorum. §. nos vero, & in l. falsi nominis. ff. de fals. & ibi etiam Alex. in d. §. nos vero.

Attamen hoc limitatur non procedere in notario, qui non potest mutare sibi nomen. ita Bald. & Francisc. de Padua in prima constit. Cod. colum. 11. & per Fely. in cap. ea quæ. de simo.

Sed aliquando mutatur cognomen, seu potius assumitur illud ex aliquo felici euentu. ut refert Valerius Maximus. libro 7. de Publico Valerio, quod ad id plebem semper dilexit, ut merito Publicola nominatus exiit. Et narrat idem Valerius libro 3. de Scripione Africano, ut eo accusato de pecunia apud Senatū responsum hoc ad sui defensionē dedisse testatur. Cum totam Africam potestati vestræ subicerem, nihil ex ea quod meum diceretur, præter cognomen retinui, non me inquit Africani, neque fratrem meum Asiaticum avaros reddiderunt: nam uterque nostrum magis invidia nominis, quam pecunia locuples est. Et pro hac re apertum testimonium est id, quod dicit Petro Dominus Matthæi 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, &c. hic mutato nomine Simeonis, eum nomine Petri vocauit, quæ res sine magno misterio contingere non potuit. Nunquam enim Deus nomen nouum alicui homini imposuit: quem non magnis donasset beneficiis, & ad altam quandam extulisset dignitatem. Sic enim in veteri Testamento. Genes. 17. Abraham, & Sarra quos facturus erat in gentem magnam, & ex quibus Christus secundum carnem propagandus erat, nomen a Deo tribuitur nouum. Sic etiam Iacob. Gen. 32. quoniam fortis fuerat contra Deum mutato nomine Iacob, vocatus est Israel, Et ad nouum testamentum accedamus Marci 3. Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius vocauit Christus Boanerges, hoc est filios tonitru. hos autem duos fratres quantum præ ceteris Apostolis, post Petrum extulerit, ipsa Evangelica historia apertissime docet. Nam Matthæi 17. hos duos simul cum Petro assumpsit in testes suæ gloriosæ transfigurationis. hos Lucæ 8. solos permisit intrare domum Laili Archisynagogi, cum illius filiam suscitare voluit. Et quum Matth. 26. passione sua instante oraret, hos etiam assumpsit secum, ut vel inde conicere possimus non sine causa istis noua illum tribuisse nomina.

Ideoque bonum est habere bonum nomen. C. de summa trinit. & fide cathol. l. 1. §. hanc enim legem, & notat Neuius in Sylua nuptiali. libro 4. sub numero 126. & vide gloss. in proem. Clem. & Prouerb. 22. Hinc Accurs. Glossator extollebat nomen suum, ex eo quod occurrit contra tenebras iuris ciuilibus, ut ipse inquit in l. facta. §. si in dāda. ff. ad Treb.

Et hinc quoque est, quod ex bono nomine oritur bona præsumptio, & e conuerso, ex turpi nomine oritur sinistra suspicio. secundum Card. & alios in cap. grauis. ext. de depof. Cagnolus in præmio digestorum in §. nos vero. sub nume. 180. Fabium Monteleonem in præf. super quatuor litteris arbitralibus in titu. malum nomen habentes, an mereantur dictarum litterarum imperium num. 2. & sequen. fol. 50. & Clarissimum d. Thobiam Nonium Perusinum, virum nusquam satis laudatum. instit. in titu. quibus modis re contrah. oblig. num. 41. quia nonnulli modica fidei credunt illud fuisse inpositum ex inspiratione diuina, & sic sæpe euitant tales, sicut experientia docuit.

Et hinc refert Ioan. And. in c. cum secundum Apostolum, de præben. uxorem suam Milaniam dixisse quod etiam si nomina deberent emi, deberent capi pulchra, & bona inter pulchra nomina, post nomina Apostolorum, possent poni illa, de quibus in cap. 3. & in cap. tanta. de simo. & per Fely. in proem. decretalium, in vers. Gregorius. colum. 8. & per Ang. Aret. in tract. malef. vers. fama publica. colum. 26. & similia. *Quali recita frā sabba nelli sue ricordi nel ricordo 114. oue aduertisce gli padri & madri, a porre a lor figliuoli nome di Santi, & Sante, accio nelle calamità possano ricorrere a loro per soccorso: & biasma quelli padri, che pongono nomi di gentili, & pagani, di bestie, & altri nomi corrotti, & stroppiati a lor figliuoli. Il qual capitolo mai si douerebbe leuare di mano di padri, & madri, a fine che con la lettione de si bello, & utile discorso non fussino scarsi di porre nomi de Santi a loro figliuoli.* Et ideo Card. in c. cum secundum, de præben. inuehitur contra illos, qui turpia progenitorum nomina repetunt. & quod cauere debeamus a nomine turpi, tenet glo. in l. aut facta. §. danda. ff. ad Trebel. l. asin d. rub. ff. sol. matr. col. 4. Dec. in c. 1. col. 12. de iudi. & Fabius Monteleo in d. tit. malum nomen. nu. 9.

Imo quod peius est secundum Franc. Brun. in tract. malef. de indic. & tort. fol. 15. col. 3. post Io. And. relatum ibi per eum.

quando inter torquendos reperiretur vnus habens turpe nomen, ut puta *spex quoce, Scalabrino, Falamiscia, Battaglia, Garbuglio, Pericosa, racasso, Cane, Mastino, Tranarico* & similia nomina: tunc incipi deberet ab eo, qui esset eiusmodi nominis. & hoc refert, approbat, & sequitur Martinus in tract. crim. in §. expedita. num. 32. Cagnolus. in d. §. nos vero. sub num. 180. & Carreus post alios, quamplures conuictos percussit in illa præf. crimin. in l. obseruare curabis. nu. 183. Bart. in l. 1. in præf. ff. de quæst. Canoniz. in cap. grauis. de depof. & Abbas in dicto cap. cum secundum. col. 2. & Afflicam constit. si diuina clandestina. nu. 76. lib. 1. rub. 27.

Alium etiam effectum magnum impia nomina secum ferunt, ut si quis deponeret res suas penes turpe nomen habentem, & eas perderet, sibi imputandum foret, qui de illo confidere ausus sit. ut voluerunt Ioan. Andr. Card. & Imol. in dicto cap. grauis.

Et nomen turpe est demum tantæ infamiae, quod si Iudæus effectus Christianus retineret nomen Iudaicum, ac eo uteretur post baptismum assumptum, argueret abique dubio retentionem effectus, & ipse Iudaismus approbare censeretur, ut voluit ita consulendo Crauet. consi. 72. num. 13. & seq.

Et aduerte hic vltimo loco, quod quando fit inquisitio contra aliquem, debet poni nomen, agnomen, & cognomen delinquentis, & re inquisiti, ne corruant inquisitio ipsa, citationes, & banna ex ea prouenientia. secundum Angel. Aret. in dicto tract. malef. in vertice. Caium Sempronij. in principio. num. primo. cum alijs sequen. vbi hoc limitat, & optime declarat.

Sed si forte ignoretur nomen occisi, tunc nempè absque dubio aliquo inquisitio formata contra homicidam valeret, & teneat. ita Glo. in libellorum. 2. q. 8. Bal. Ang. Imo. & alij omnes in l. quoties. §. si quis nomen. de hered. insti. Ang. Aret. Instit. de actio. in §. quadrupli. vers. Quarto inducitur, & l. si cum exceptione. §. in hac. quod met. cau.

Vnde tam in libello, quam in instrumento celebrando per notarium, & in alijs rebus publicis, atque priuatis requireretur expressio nominis proprii, cognominis, & patriæ, ut Gregorius Martini de Aquila. ut voluerunt Bald. colum. 1. Cast. Alex. col. 1. l. 1. col. 1. & ceteri omnes communiter, in l. hac consulti. C. qui testam. face. poss. Bald. in l. demonstratio. l. 1. q. 7. ff. de cond. & demonst. & Cagnolus cum alijs aggregatis per eum. in d. §. nos vero. nu. 182. cum tribus seq. vbi affirmat istam esse communem sententiam.

Et quatenus superius docuimus, quod nomina assumuntur ad placitum, dic etiam, quod sicut nomen: ita & insignia, vel arma quis assumere potest, & imponere rebus suis. secundum Panor. & alios communiter. in capitu. dilecta. de excess. prælat. & Alexan. in l. 1. sub num. 2. C. ut nemo priuatus. vbi meminit de hac communi. & Frater Ang. de Clauasio etiam in sua summa Angelica in vers. Insignia. in prin. Syluester in eius summa in vers. Insignia. post prin. & Summa Tabiena in vers. Insignia in princip.

Et quod licitum sit vti insigniis, & armis alienis, dum tamen non tendat in alterius præiudicium. tenet etiam Bart. in tract. de insign. & armis. & Bald. in l. 1. quæ res vend. possunt. Ang. de Clauasio, Syluester, & Tabienis in locis præallegatis. Sed insignia dignitatis si non habet illam dignitatem assumere non posset: alias esset falsarius. Icos. & quod ibi not. ff. de fals. facit c. 1. de cleric. non ordi. hinc vides insignibus, velibus, & ornamentis Papæ, teneretur capitali poena. Nam secundum Hostien. in c. antiq. de priuileg. panni rubei, & frena, atque calcæia deaurata, & ornamenta simili. sunt insignia Papæ, & sic legati, cum intra mare proficisceretur. Vnde laicis licitum non est modo aliquo deferre huiusmodi deaurata, nec pro persona, nec pro equis: quia talia sunt Principis ornamenta, quibus priuati non debent sub poena capitis. l. 2. C. de vestib. holob. & deaur. lib. 1. & hanc rationem sequitur tex. in l. remperent. cod. titu. Viuius opin. 540.

Nomina propria sunt mutabilia, appellatiua immutabilia. l. si quis in fundi vocabulo. & ibi not. de legat. primo. Philip. vbi supra. Idem.

Nominis mutatio non prodest. Felyn. in capitu. in tantum. de simo. Idem.

Nominis mutatio, si in alterius fraudem non fiat, licita, & ac permessa liberis hominibus, est. commune dicunt Alexand. in rubric. nume. septimo. ff. solut. matrimon. Bonifac. de Vit. in tract. malef. in rubric. poena mutantium sibi nomen. num. 1. E. Suárez.

Error proprii nominis vel cognominis eius contra quem fit commissio illam non vitiat. Rota in conclus. 133. de quo habetur aliquid per Phil. c. si. de for. compet. in 6. Fac, quod vult Hyp.

Commun. V. I. Opin.

Hyp. sing. 144. vbi dicit, quod error nominis appellatiui non vitiat bannum. Vezinus.

Error nominis proprii, vel appe. non vitiat, dummodo de corpore constet. et habetur in iuribus alleg. per doct. in locis praealleg. & Petr. Gerard. sing. 90. Ang. in d. §. si quis in nomine. instit. de legat.

Limitat Petr. Gerard. vbi supra in baptizante: quia si credat baptizare masculum imponens nomen Petrus, & sit filia, non erit baptizata.

Item limita in errore sui proprii nominis. Alex. in l. si in nomine. de verb. oblig. Lud. Rom. conf. 179.

Item in errore nominis sui filij. Alex. vbi supra nisi filius esset editus & educatus absente patre. Idem.

Error in nomine appellatiuo vitiat, nisi res ad oculum demonstretur. Alex. in l. huiusmodi. in fi. de verb. oblig.

Assumptio speciali nominis non facit generale nomen amittere. ita no. Bar. in l. Alexandrinis. C. de decurio. li. 10. fac. l. iurisgen §. quod fere. ff. de pact. Idem.

Propriorum nominum interpretatio pertinacibus est relinquenda. Ias. in §. sic itaque. col. 1. de actio. fac. quod vult Fel. in c. quanto. de praeump. Alex. in rub. de ope. no. nuñc. col. 14. circa fi. Bal. in rub. de no. C. compo. col. 1. Idem.

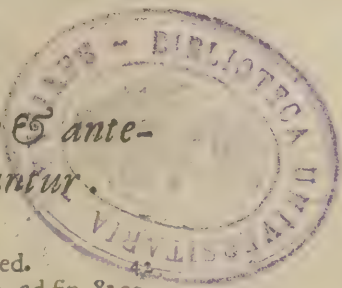
LOCI DVODECIMI ET VLTIMI FINIS.

INDEX RERVM

AC MATRIARVM

NOTABILIVM.

Qua in totius operis Communium Opinionum quatuor Tomis continentur: Vbi priore & antecedenti numero Tomus ipse, secundo columna, & columna situs, tertio folium, designantur.

A.

- 1 B B A S an Episcopus iurisdictione habeat in suos monachos delinquentes: Et num ipse solus, sine concursu monachi, possit hereditatem vel legatum illi delatum agnoscere, vel repudiare. col. 1. titu. 9. cap. 1. per totum. fol. 87
- 3 Ablatiui absoluti resoluuntur in conditionem. colu. 1. in prin. 53
- 3 Abolitio generalis delictorum ex decreto vel statuto non comprehendit crimen falsi. col. 3. circa princ. 92
- 3 Abolitio secuta per transactionem, vel mortem accusatoris potest iudex prosequi accusationem. col. 3. ad fi. 128
- 3 Abortui qui causam praestitit, praegnantem mulierem percutiens, quae poena puniendus sit. col. 2. sub princ. 137
- 3 Abstrahens literas Principis vel iustitiae falsum committit: quid de notario radente aliquid in instrumento. col. ult. sub prin. 106
- 3 Absens, an & quando possit propter crimen, quod ipsi imputatur, pro confesso, & convicto haberi, atque damnari: & si post sententiam capiatur, an audiendus sit. col. 3. cap. 9. 131
- 1 Absens clericus a sua ecclesia praesumit ex proposito abesse. col. 3. in pr. 88
- 2 Absens quando dicatur remissive. col. 1. ad fi. 46
- 3 Absente reo potest pro eo excusator comparere. col. 1. c. 19. 97
- 2 Absentia in materia aliqua, & praesentia alicuius quando praesumatur. col. 4. in med. 51
- 2 Absentiam rei excusare volens an teneatur fideiubere vel satisfare, & quid si defensionem susceperit. col. 2. in med. 48
- 2 Absentiam allegans super illo solo articulo satisfare tenetur. col. 4. in principio. 47
- 2 Absenti fieri potest actionum cessio, & illi prodest pactum liberatorium etiam tacitum, alias autem pactum non prodest absenti. col. 1. sub principio. 52
- Absenti donatio tacita acquiritur, & quid de expressa an facta absenti valeat, praeter causam, postumo seu primo nascituro filio. ibid.
- 2 Absenti aduersario non prodest renunciatio litis, & causa nisi secuta ratificatione. col. 2. in fin. 51
- 2 Absenti fratri non acquiritur emphyteusis stipulata a fratre nomine ipsius absentis nisi ratificauerit. col. 2. in fin. 51
- 2 Absenti fisco poena conuenta pro parte, in instrumento pacis, illi non acquiritur, nisi notario vel iudice pro illo stipulante. col. 2. in fin. 51
- 2 Absenti beneficium collatum sibi non acquiritur ante habitam notitiam, & praesentationem litterarum & acceptationem, idem in beneficio ciuilitatis, & legitimis, & familiaritatis Papae, idem in concessione feudi, & privilegio. col. 2. in fin. & col. 3. in prin. 51
- 2 Absentia curia collatum beneficium vacans in curia, si extra curiam moriatur antequam illud acceptauerit, vacare in curia adhuc dicitur. col. 3. sub princ. 51
- Absenti collatum beneficium non potest reuocari ante absentis acceptationem, conferens enim suo consensu saltem naturaliter se obligauit, quamuis absenti non queratur ante acceptationem. ibid. in med.
- Absenti facta donatio reuocari non potest ante acceptationem, quia donans obligatur naturaliter, & ideo impeditur repetitio. ibid.
- 2 Absentis in fauorem facta renunciatio valet in praesudicium renunciantis, non autem absentis donec sibi fuerit notificata. col. 3. in fin. 51
- 2 Absentis donatarii tacita ratificatio sufficit ad roborandam donationem. col. 3. in fin. 51
- 3 Absentis rei innocentiam num. quilibet allegare, & causas absentiae proponere possit absque mandato. col. 3. in prin. 133
- 1 Absolutio ab excommunicatione siue verè, siue ad cautelam petatur plene de hac. col. ult. cap. 1. per tot. 136
- 1 Absolutio probatur per depositionem poenitentiarum, circa fi. col. 1. 137
- 1 Absoluti potest mulier excommunicata ab episcopo, cum non teneatur ire pro absolutione ad sedem apostolicam. col. 2. in prin. & ad med. 137
- 1 Absolutio ab excommunicatione quibusdam casibus est deneganda, remissive. col. 2. ante fi. 101
- 4 Absolutio iuramenti ad effectum agendi non requirit citationem, sed ad effectum dissoluendi contractum in toto sic. col. 2. sub prin. 13
- 1 Absolutionem a iuramento num. quis possit petere, deque ipsa a iuramento absolutione varia etiam ac praecleara multa, mixtim posita. col. 1. titu. 22. c. unico. per tot. 125
- 4 Absolutus ideo quia non commisit crimen an inueter exceptione rei iudicata. col. 2. sub med. 86
- 1 Abstinencia, & ieiunium sunt remedium contra vitium fornicationis. col. 1. in med. 100
- 2 Acceptatio donationis absenti facta fieri debet in praesentia partis, aut in illius absentia coram notario ac testibus viuentem donatorem, aut intra quatuor menses post mortem donantis, in regno Galliae. col. 2. in principio. 52
- 4 Acceptatio renunciationis vel confessionis ad hoc vt profit acceptanti debet fieri eodem tempore quo fit ea confessio, vel renuntiatio. colu. 3. in prin. 135
- 2 Accessorium extincto principali extinguitur si principale est extinctum iur-

- re communi, secus si iure speciali vel singulari. col. 2. sub med. 42
- 3 Accrescendi ius an prohiberi possit per testatorem. colu. 2. ad fin. & colu. 3. 31
- 4 Accrescendi ius in quibus, quando, & inter quos locum habeat vel non & an per testatorem prohiberi possit, & ad haeredes transmittatur. col. 3. a prin. per tot. cap. 126
- 1 Accusatio & inquisitio criminum tolluntur spatio 20. annorum. col. 3. post med. 108
- 3 Accusatio & maleficiorum denunciatio de quibus. col. 1. tit. 10. 128
- Accusatio quid sit. Quando fieri aut institui debeat. An tollatur, & euanescat, impediatur, & mutari liceat: & quid si non probetur, quid denique accusatione pendente. ibid. c. 1.
- Accusare nemo cogi potest, & num. de certo crimine absolutus, queat iterum accusari: mortuoque reo, vel accusationis abolitione sequuta per transactionem, an accusatio procedat. col. 2. c. 2. ibid.
- 3 Accusare qui possunt. ibid. col. 3. c. 3. Qui minimè possunt, & quare. colu. 1. cap. 4. 129
- Accusare quilibet de populo quando potest: & num. plures vnum accusare queant in eodem libello, aut plures ab vno, a multis accusari. ibid. col. 3. cap. 5.
- Accusationis libellus quid continere debeat, quidve in eo exprimi. ibidem col. 4. cap. 6.
- 3 Denunciare maleficia qui debeant, aut possint, & num. denunciator ad expensas teneatur, si denunciatio legitima non est. col. 2. c. 7. 130
- Sine accusatione an aliquis damnetur. Item & ad quae accusator vel inquisitor, vel instigator teneatur. ibid. col. 3. c. 8.
- 3 De accusatore in probatione deficiente, quid praesumendum, & quando is a calumnia, & eius poena releuetur, qualisve poena in eum maneat, deq; non idoneo, vel infami, vel mortuo accusatore. col. 1. c. 9. 131
- Sine accusatione, an & quando quis per viam inquisitionis a iudice damnari possit. ibid. col. 2. c. 10.
- 3 De accusationibus miscellanea. col. 3. c. 13. 132
- 3 Accusatio in scriptis facienda est. col. 1. post med. contra ibid. de nouo institui potest si accusator praeruaricauit. ibid. paulo post. 128
- Accusationes tot sunt quot in accusatione delicta continentur. ibidem sub med.
- Accusator det in accusatione aestimationem damni rei apponere. ibi. paulo post.
- Accusatio aggrauat opinionem accusati licet absolutus fuerit. ibid. col. 2. sub med.
- Accusatus accusatorem suum accusare pendente accusatione non potest. ibid. absolutus potest. ibid. col. 4. in fin.
- 3 Accusatori potest iudex assignare terminum infra quem habeat accusare, alias postea non audiat. col. 3. in prin. 138
- 3 Accusatio facta a personis prohibitis parte non opponente procederet, & valeret processus. col. 2. in fin. 129
- 3 Accusari prohibiti non repelluntur hodie, quia iudex procedit ex officio. col. 3. in prin. 129
- 3 Accusatore existente cessat inquisitio. col. 4. in prin. 130
- Accusator an possit de falso accusari. ibid. paulo post: An incidat in turpilianum. ibid.
- 3 Accusans in accusatione deficiens talionis poena puniendus venit. colu. 4. iux. med. & post. 130
- Accusator, inquisitor, instigator, seu sollicitator an teneatur de calumnia, & ad expensas ibid. sub med.
- 3 Accusatoris appellatione venit proprie is, qui agit criminaliter. colu. 2. sub med. 131
- 2 Accusare verbum, & accusatio habent se ad iudicium ciuile, & criminale, in dubio tamen ad criminale. col. 4. sub med. 86
- 2 Accusator transgens super crimine etiam in casibus permissis incidit in poenam Turpiliani, & punitur non vt praeruaricator, sed vt desistens. col. 4. in med. 16
- Accusatus aut inquisitus, vt possit condemnari quae requirantur. v. in versico. condemnari vt quis possit.
- 2 Acquisita per adulterium concubinatum, vel Sodomiam non sunt restituenda, sed de consilio elargiri debent pauperibus. col. 4. sub med. 7
- 2 Acquisitorum alia est causa alia acquirendorum, & acquisita facilius retinemus quam de nouo acquiramus. col. 4. in fin. 120
- 4 Acta contumacia reuerso edicta sunt facta eo per contumaciam absente cum termino opponendi. col. 3. ad fi. 8
- 4 Acta iudicialia omnia opem testium exigunt, & an facta coram incompetenti iudice ratificari possint, & quando, & quid de factis in iudicio summario, & an facta in vno iudicio fidem faciant in alio, vel inter diuersas personas, & quid de actis inter alios. col. 2. a med. ad fin. & col. 3. vsque ad med. et col. 4. in med. 8
- 4 Acta tametsi praesumptione muniuntur contrariis tamen probationibus recte impugnantur. col. 3. in med. 3
- 4 Acta vel sententiam edere potest compelli pars appellata per iudicem: appellationis sub poena priuationis. col. 3. in fin. 8
- 4 Acta contra seipsum edere regulariter quis non tenetur contra quem criminaliter agitur quando editio ab aduersario postulat. col. 4. in principio. 8

I N D E X .

- 4 Acta facta in causa ciuili non faciunt fidem in criminalibus, nisi in casibus.col.4. sub princ. 8
- Acta pereunt perempta instantia. nisi in casibus. ibid. in med.
- 4 Acta ordinaria iudicij coram iudice, an & quando fidem faciant, vel non.col.4. sub med. 8
- 4 Acta coram arbitris facta scribenda sunt, aliter non valent, neque probant.col.4. ad fin. 8
- Acta coram arbitris faciunt fidem coram iudice inter easdem partes, qualitercunque finiantur compromissum. ibid.
- 2 Acta curie per notarium scripta an requirant testes adhiberi, & quid in sententiis diffinitiuis, aut interlocutoriis, & an per testes probari possint acta iudicij, & quot testibus reprobari scripturæ iudicum, & quid in actis iudicialibus, an testes de necessitate requirantur, & adhiberi debeant.col.2. a med. ad fin. 68
- Acta, instrumenta, probationes, scripturas iudicij, subtrahens, aut falsificans, vide in ver. falsum in causa.
- 4 Actio ciuilis an impediatur exceptione in causa criminali, quo tempore præscribatur etiam ex crimine originem trahens.col.4. sub med. ad fin. 3
- Actio criminalis seu accusatio, vel etiam inquisitio, an & quando tollatur præscriptione. ibid. in fin.
- Actio poenalis ex delicto, an & quando transeat in hæredem. ibi.
- Actio ad res soli si extero cedatur, cedens in quam poenam incidat. ibid.
- 4 Actio ad vindictam dicitur quotiens contra eum poenalis datur actio. ibi. col.4. in fin. 3
- Actio ciuilis & criminalis an possint eodem in libello cumulari, & quando ibid. & col.1. in prin. 4
- 4 Actio furti pro re minima datur, & non de dolo actio, & quare. colum. 1. ad med. 4
- 4 Actio confessoria & negatoria quando competant pro seruitutibus rusticis, & vrbis, & an pro aliis iuribus incorporeis, & vt competat quid requiratur.col.1. ad fin. 4
- Actio vtilis absenti, quando acquiratur, an si concurrat cum directa, & teneant ad eundem finem, illi præferatur.col.2. in prin. ibid.
- Actio rescisoria quando in iudicium possit deduci. ibid.
- Actio reuocatoria quando intentari possit contra tertium possessorem rei alienatæ in fraudem. ibid.
- Actio vt tertio quærat quid fieri oporteat. ibid.
- 4 Actio ex stipulatu competens marito habet naturam bonæ fidei, competens aut extraneo ad dotem restituendam est stricti iuris.col.2. ad med. 4
- Actio negotiorum gestorum datur filio qui soluit ex sua pecunia paternis creditoribus, contra patris hæredes. ibid.
- Actio negotiorum gestorum non datur cum negotium inuito domino gestum est quamuis vtiliter. ibid. sub med.
- Actio negotiorum gestorum vtilis acquiritur possessori malæ fidei, postquam soluit de suo ante litem contestationem. ibi.
- 4 Actio ex Trebelliano ex fideicommissio quando competat.col.2. in fin. 4
- Actio communi diuidendo quanto tempore præscribatur. ibid.
- Actio rei vindicationis, & vt possidetis, an fiat contraria. ibid. col.3. in prin.
- Actio quæ datur defuncto, an & quando detur illius hæredi. ibi.
- 4 Actiones ex contractu seu iurisdictionum, seu iuris ciuilis enascentes, an tolli a principe queant.col.2. in med. 4
- Actiones dativæ an transmittantur ad hæredes. ibi. ad fin.
- Actiones contrariæ quæ electione tollantur, an in eodem, vel in diuersis libellis admittantur. ibid. in fin.
- 1 Actio confessoria competit etiam pro iure patronatus.col.2. post med. 108
- 4 Actio vnde oriatur, nascatur, & quando extinguatur, & actionis, vel actionum, & iurium nomine, quid comprehendatur, aut veniat, quam bonorum speciem constituent, quando sub generali hypotheca, vel obligatione comprehendantur etiam tacita, quando & quomodo extinguatur actio, quando ad extinctam detur regressus, quando actio proposita censeatur, & quid quando a statuto denegatur actio, & an index possit præfigere terminum iactanti se habere actionem ad illam proponendam, alias amplius non audiri eum decernere.col.1. & 2. per tot. vsque ad med. 2. & 3
- 4 Actio hypothecaria pro quibus rebus competat, an illa agere possit, qui actionem personalem intentauit, an cedi possit, quæ competit tacite mulieri pro dote, quando effectum fortitur, an personalis de dote, & hypothecaria simul, & eo d. libello intentari possint, vt contra tertium intentari queat an requiratur excussio, quo tempore præscribatur.col.2. a med. vsque ad med. 2. & 4
- 4 Actio pignoratitia directa, quando nascatur, & competat debitori ad luen dum pignus.col.4. a med. 2
- Actio de dote quando filia competat, & an vxori competens viro vergente ad inopiam cedi possit, an tacita tollatur per expressam, quando detur soluto matrimonio hæredi mariti, & quo tempore actioni, de dote præscribatur. ibi. ad fin.
- 4 Actio personalis an pro legatis competat & quando, an feudum sequatur, velsemper ambulet cum persona, quando in ea possit reuocari tenuta bonorum ex primo decreto, an simul cum hypothecaria possit intentari, & an etiam plures, & dissimiles personales cumulari queant, & an vnam personalis cum mala fide præscribatur, & quid in hoc de iure canonico.col.1. a princ. & 2. vsque ad fin. 3
- 4 Actio redhibitoria, & c. quando daret, quot & ex quibus causis emptori competat, & quando, quo tempore præscribatur, seu extinguatur, & ad illam excludendam an sufficiat protestatio sub generalitate verborum, & q. animal est in omnibus morbosum, & q. aliter non vult teneri venditor: An illa extincta remaneat adhuc in anno iudicio obligatio, & an curat contra minorem illius præscriptio. colum. 4. a fin. vsque ad 4. in prin. 3
- 4 Actio quanto minoris, & redhibitoria competunt etiam contra illum qui bona fide contractum fecit, & quando possit intentari, quanto minoris, quando expiret, & quando contra minorem curat.col.3. sub prin. & vsque ad fin. 3
- 4 Actio euictionis quando procedat, & emptori competat, & quando regula quem de euictione tenet actio, & c. procedat.col.4. in med. 3
- 1 Actio ex stipulatu, quæ competit mulieri pro restitutione dotis est bonæ fidei, non si comperat extraneo.col.4. circa princ. 211
- 4 Actio petitionis hereditatis realis licet sit, est tamen bonæ fidei, fructus, quando in ea sint petendi, an detur contra titulo possidentem, an hereditatis petitioni competat longi temporis præscriptio ex persona possidentium pro hærede, & quanto tempore illi præscribatur, pro quibus rebus detur, quomodo formetur in ea libellus, & an iudicium particulare
- fileat, donec finita fuerit quæstio petitionis hereditatis, & alia de materia.col.4. in fin. & col.1. per tot. & col.2. sub prin. 5. & 6
- 4 Actio publiciana, quæ & qualis, qua ratione competat, & quid requiratur, etiam vero domino, vel cui competat, quæ & quotuplex libellandi forma in ea, & an libellus alternatiue formatus procedat.col.4. a med. & col.1. per tot. & col.2. vsque ad med. 4. & 5
- 4 Actio Seruiana, seu interdictum Saluianum, cui competat, pro qua re, vtile Saluianum mere possessorium est.col.2. a med. 5
- 4 Actio institoria datur contra negotiationi præpositum, & quæ probanda sint, vt teneatur.col.4. in med. 5
- 4 Actio realis puta rei vindicatio quando intentatur potest opponi exceptio, tu non es dominus, & an & quando ea agens ex pluribus causis sit audiendus, & quid si prius nulla causa expressa, postea in prosecutione vna demonstrauerit.col.2. in fin. & col.3. in prin. 7
- 2 Actio ex l. si quis argentum. §. si. C. de donat. proficiscens, dicitur conditio ex lege illa.col.2. in fin. 50
- 1 Actio non datur soluto matrimonio hæredi mariti, ex pacto mulieris in contractu dotis facto, quod satisfaceret creditoribus habentibus hypothecata prædia data in dotem.col.1. in med. 204
- 2 Actio a statuto denegata accusatio quoque denegata censetur. colum. 3. post princ. 129
- 3 Actiones de delicto descendentes an transeant ad hæredes. colum. 1. circa med. & finem. 137
- 2 Actiones, & iura nõ solum sub expressa, sed & sub tacita bonorum hypotheca intelliguntur obligata.col.4. in med. 39
- 4 Actiones & iura an veniant appellatione mobilium, vel immobilium, vel dicantur tercia species.col.4. a med. per tot. concl. 7. 115
- 2 Actiones omnes inuentæ sunt de iure ciuili.col.1. sub med. 2
- 4 Actionis naturam, nec exercitium non impedit dies indultus a lege mitigationis causa.col.3. in med. 94
- 4 Actionum cumulatio diuersarum, ex eodem tamen fonte nascentium, vel causa, seu facto, & ad diuersa tendentium, in eodem libello an admittatur, & vbi admittitur, vnus libellus, & instantia requiritur. col.2. in fin. & per tot. 5
- 4 Actionum cumulationis, emendationis, & mutationis de materia, videre missiue.col.4. in prin. 5
- 4 Actionum plurium ad idem competentium vnā eligere, an actor teneatur.col.4. sub prin. 5
- 4 Actor intentans accusationem criminalem petens reum condemnari, poterit incidenter petere damnum restitui, & se indemnem seruari.col.3. in fine. 7
- Actor habens viles actiones si concurrat cum habente directas, ad eundem effectum tendentes, quis præferendus. ibid.
- Actor si in libello expresserit diem contractus, & testes dixerint se non recordari de die, nihilominus probant. ibid.
- 4 Actor reo instrumenta sua edere, an & quando teneatur, & ad quid, & an totam copiam, vel partem instrumenti edere satis sit.col.2. a med. & col.1. vsque ad med. 6
- 4 Actor si non probat, quomodo reus absoluitur, & quando, & quid si actor probauerit suam intentionem, reus autem suam exceptionem minime, & quid si reus per vnum tantum testem probauerit, & reus absoluitur, quis in expensis condemnandus.col.3. ad fin. & col.4. vsque ad med. 6
- 4 Actor qui vult agere prius debet adimplere quod sibi incumbit. colum. 4. in med. 6
- 4 Actor an sequatur forum rei in reali actione, & quid si reus habeat diuersa fora.col.4. a med. & col.1. & 2. vsque ad fin. 6. & 7
- 4 Actor nunquid procuratorem constituere ad futuras lites, & iusto impedimento detentus procuratorem mittere possit.col.1. ad fin. & col.2. in princip. 8
- 4 Actorine an reo in decisionis magis fauendum, & quando illis reus edere teneatur.col.3. in med. & ad fin. & per tot. cap. 3. 129
- 1 Actori an reo fauendum in lite.col.2. nu. 21. 68
- 1 Actori ne an reo sit magis fauendum.col.4. circa princ. 117
- 4 Actorum editio a principio petitur principaliter a notario, vel argentario, iudicis officio nobili.col.3. sub med. 8
- 4 Actorum notarius seu commissarius potest ex iusta causa, vt suspectus recusari, eligi autem debet per iudicem, & non per partem. colum. 2. sub princip. 19
- 4 Actorum editio quæ petitur ad fundandam intentionem agentis lata sententia peti non potest.col.3. in fin. 8
- Actorum siue indiciorum copia an reo sit danda. v. ver. Reo dari debet.
- 4 Actum aliquem qui impugnatur ex eo non poterit se iuuare in eo iudicio, secus in alio.col.3. sub med. 8
- 2 Actum facere præsumitur tanquam officialis, qui in ipso mentionem facit de officio.col.3. in prin. 66
- 4 Actum inuolidum confirmat ratificatio sequens, quando validitas actus pender a nudo consensu ratificantis.col.3. ad med. 139
- 1 Actus declaratorius non requirit illam solemnitatem, quam actus dispositiuus.col.3. in prin. 133
- 3 Actus duo quoties celebrantur eodem die, & loco, & coram eisdem testibus, vnus ex eis videretur celebratus contemplatione alterius. col. vlt. iux. med. 14
- 1 Actus factus a maiori parte expulsa propter partialitatem vel sectam, non valet.col.2. nu. 38. 46
- 1 Actus, in quolibet actu requiritur potestas, & voluntas agentis. nu. 23. 4
- 1 Actus non viciatur ex defectu eorum, quæ in eo apponuntur, ad bene effectum. 9
- 3 Actus inter viuos, etsi nulli sunt, inducunt legati reuocationem.col.3. iux. fin. secus in vltimis voluntatibus. ibid. 51
- 4 Actus iudicialis debet fieri expensis eius, qui procurat, & instat, vt fiat.col.4. in fin. 8
- 4 Actus nullus in fauorem tertij, an & quando possit ratificari, vbi alia de actus ratificatione.col.3. in fin. & col.4. ad med. 139
- 4 Actus nullus non est in consideratione, & aliud validum destruere non potest, & quando valeat vt valere potest, & an mandandus executioni, & an ex actu nullo aliqua oriatur obligatio, & an conuallidari vel ex confessione vel ex nouo consensu, vel prorogari possit, vel rumpi, vel confirmari, vel reiterari.col.1. a pr. ad finem. 9
- 4 Actus simulatus an noceat futuris creditoribus.col.1. in fin. 9
- 4 Actus non præiudicat non citatis.col.2. sub prin. 9
- 4 Actus metu gesti etiam iuramento firmati, an & quando rescindantur, & quid 9

I N D E X.

- quid si metu reuerentiali gesti sint.col.3.in fi. 140
- 3 Actus quories de sui natura est licitus,ex actu nullo poena imponitur.col.4.post med. 112
- 3 Ademptio seu reuocatio legatorum.col.3.c.22. 51
- 3 Adeunda hereditatis facultas ius censetur.col.2.circa med. 85
- 3 Adicione hereditatis confunditur actio quæ dabatur heredi contra testatorem.col.3.post med. ibid.
- 4 Adeunda hereditatis iuri nû,& quanto tpe præscribatur.col.4.in med.127
- 3 Aditio hereditatis. vide in ver.Hæres.retrotrahitur ad tempus mortis testatoris.col.3.post med. 85
- 3 Adicione hereditatis non facta omne ius testamēti soluitur.col.1.in med.& col.seq.in med. 85
- 1 Adiuncti ratione consequitur quis ex persona alterius, quod ex sua non posset.col.2.nu.39. 69
- 4 Administrationis rationem ab aliquo exigens videtur ratificare gesta per eum qui administravit.col.4.in fi. 139
- 1 Administrator ciuitatis.col.2.in fi.& 3.in prin. 155
- 2 Adoptiuus filius an succedat in feudo, & quid in arrogato, & an habenda consideratio,& facienda distinctio vetustatis aut nouitatis feudi.col.2.in med. 95
- 3 Aduentitia hodie non conferuntur, sicut nec castrensia vel quasi castrensia.col.vlt.iux.fi. 69
- 1 Adulterium facit separari coniuges tantum quoad thorum.colum.4.prope med. 212
- 3 Adulterium,de adulteriis,stupro,incestu,sodomia,damnato coitu, & concubinato.col.vlt.tit.6. 109
- Adulterium quid,quandove,& per quem committatur,vel non ibid.cap.1.
- 3 Adulterij causa cuius sit fori:Adulteram vxorem an maritus propria auctoritate expellere possit, & quando illud indulgisse videatur,vel ipse læno reputetur: lænonum poena qualis.col.2.c.2. 110
- An inuito fornicario possit alter coniugum religionem profiteri,vel vxor maritum suum de adulterio accusare:Adulterij transactio non valet,neque mulier adultera dicitur,si alteri nubat, credens maritum decessisse.& quando col.3.c.3. ibid.
- Adulterium quomodo probetur.col.4.c.4. ibid.
- 3 Propter adulterium an matrimonia retractentur.col.1.c.5. 111
- 3 Vxorem aut filiam in adulterio deprehensam, & adulterum ipsum an maritus,aut pater possit interficere,vel interfici mandare, & quo iure, & quid si repperit adulter sit clericus.col.1.c.6. 112
- Adultera mulier qua poena puniatur,& an dotem amittat.Item an mulier meretrix esse præsumatur,& quomodo probetur.col.2.c.7. ibid.
- 3 Adulterij poena est de iure diuino, & humano, & qualis.col.1.c.8. 114
- 3 Adulterium est grauissimum crimen.col.3.circa med. 114
- Adulterium maritus ægrè fert, & molestius quam filij mortem.col.3.in med. ibid.
- Vir autem magis dicitur peccare quam mulier.col.1.sub prin. 115
- Adulterium an probetur per confessionem mulieris adulteratæ.remissiue.col.3.post med. ibid.
- Pro unico:adulterio puniendus est, is qui pluries cum vna adulterium commisit.paulo post. ibid.
- 1 Aduocationis officium dignum est atque laudabile.col.2.in prin. 138
- 4 Aduocationis officium de iure diuino est, exemplo Christi Saluatoris qui aduocati munus pro salute humani generis subiit.col.1.ad fi. 32
- 1 Aduocati multa possunt animarum suarum pericula incurrere.colum.4.num.14. 67
- 3 Aduocati an dentur a iudice incarceratis.col.4.in fi. 133
- 4 Aduocati defensio quatenus se extendat,& qualis esse debeat, & quid de promittēte defendere de iure,& de facto, & quid si aduocatus alterius partis rationibus instructus,se ad alteram partem transferat,& an aduocatus iurare de calumnia teneatur,& quid si bannitum defenderit an incadat in poenam a statuto impositam opem ferentibus.colu.3.a med.& 2.vsq. ad med. 31
- 4 Aduocati cōfessio qñ a parte reuocari possit,& quousque.col.4.in med.31
- 4 Aduocati æquiparantur confessoribus,quia eis veritas coactè dicitur, & neuter secreta pandere debet sui principalis.& col.1.in fi. 32
- Aduocati testificari contra clientulos cogi an possint, & an ad alteram partem ab vna se transferre.in med.& col.2.in prin. ibid.
- 1 Aduocato si non satisfat,non potest bene studere.col.3.sub nu. 11. 67
- 1 Aduocatum bonum melius est habere quam iudicem bonum.col.3.in fi.57
- 4 Aduocatus an compelli possit ad delegationem sibi factam suscipiendā, & an litigantibus consulere, & subeundum officium aduocationis, & præstandum suum patrocinium,& quando salarium petere,& quantum & quousque,& an causam iniustam sibi cognitam deferere, vel clientē, non soluentem salarium,relinquere possit.col.4.a med. & colum. 1.per tot. 31-32
- 1 Aduocatus & iudex veritatē semper ante oculos habere tenetur.nu.48. 2
- 1 Aduocati non curant de his quæ non faciunt bursum hydropicā.nu.63. 8
- 1 Aduocati parti contrariæ impediri non possunt. nu. 37. Iniustam causam defendentes peccant mortaliter,& tenentur ad restitutionē.ibid.nu.39.
- 1 Aduocatus subtilis facit malam causam apparere bonam.col.vlt.an.fi. 57
- 4 Aduocatus & procurator de quota litis an pacisci possint, & quid si super vel de re non litigiosa.col.3.in prin. 31
- 4 Aduocatus & procurator,quando & quantum salarium petere possint, & alia ad materiam.per plura capita,& infra doctores. 30.& 31
- 1 Aduocatus iuuenis confusor est sapissimè litium.col.vlt.nu.6. 49
- 1 Aduocatus multum sollicitus in causa præsumitur omnia mala cogitare.col.vlt.in fi.& bonus aduocatus nouit omnia mala.ibid.& col.1.vbi alia quedam de aduocatis. 57.& 58
- 1 Aer temperatus multum confert ingenio.col.2.nu.47. 55
- 4 Edificare in proprio solo,molendinum struere,vel castrū erigere nunquid semper liceat.col.2.in prin.& per tot. 121
- 4 Edificare aream in quam stilicidium cadat quando iure permittatur.col.2.in fin. 121
- 4 Edificium factum in re dotali non cedit solo quamuis medietas expensarum sit alterius coniugis.col.4.sub prin. 121
- Edificans in publico sine principis permissione,& sic non legitime,& iuste, non facit suum.ibid.col.4.in prin. 121
- 4 Edificatio quæ prospectum in religiosorum vel vestalium uirginū hortos præbet non est licita.col.4.sub prin. 121
- 4 Edificare molendinum si quis vult ita quod meū impediat, quomodo mihi succurratur.col.4.in prin. 123
- 2 Edificia ciuitatum dirui prohibentur,imò diruta refici iubentur,quia.Reip. interest urbem ruinis non deformari.col.4.sub med. 55
- 4 Egidianæ constitutioni quoad appellationem in possessorio quādo locus non sit.col.4.in med. 99
- 4 Emulationis alterius causa quid facere in dubio quis non præsumitur.col.3.in fi. 121
- 1 Equalitas inter liberos seruanda,& alia de æqualitate,& inæqualitate.col.1.per tot. 168
- 4 Equiparatorum si quid plus est in illo ad quod fit æquiparatio,adiicitur æquiparato,ipsi vero ad quod fit,nihil adiicitur.col.4.sub prin. 121
- 4 Equitas inter mercatores seruanda est.col.4.ad fi. 135
- 2 Equitas in genere,& æquitas inclusa in corpore iuris.col.3.in pr. 25
- 3 Es alienum tenetur soluere hæres,& non usufructuarius.col.1.ad fi. 80
- 2 Estimatione rei in faciendā,an & quando tempus moræ sit attendendū.col.1.sub pr. 27
- 2 Estimatio emptionem præ se fert in dubio, modo pretium re dignum sit, & correspondeat rei alias non,& quando æstimatio fundi dati in dotē emptionem faciat præsumi.col.1.ad fi. 33
- 2 Estimatio rei venditæ fieri debet secundum valorem currentem tempore solutionis,vel tempore quo res nascitur.col.3.in fi. 38
- 4 Etas idonea ad actum præsumitur, actu ipso probato, si actus allegatur includens accessoria ætatem.col.1.ad med. 57
- 3 Affectionis par causa facit cessare omnem suspensionem.col.4.in med. 166
- 3 Affectus,& conatus,siue attentatum in delictis,an & quando,& quomodo puniatur.col.3.c.10. 91
- 2 Affectus puniuntur in atrociorib. licet nō sequatur effectus.col.3.sub med.89
- 1 Affinitas ipsa per solum coitum contrahitur.col.2.prope med. 173
- 1 Affinitas dissoluitur per mortem alterius coniugum.col.vlt.in prin. 174
- 4 Agendi ius ad legitimæ supplementum an filius transmittat et num præscribatur.col.3.a med.per tot.cap. 127
- 4 Agens ex numeratione causa mutui,& probans de confessione tantum,an obtinere debeat,& quid si agat de mutuo.col.3.ad med. 7
- Agens contra filium ex debito paterno necesse habet allegare filium esse heredem,& illud probare.ibid in med.
- Agens ad supplementum legitimæ potest petere fructus legitimæ.ibid.
- Agens ex contractu videtur illum approbare, et si ex conditionali debet probare conditionem purificatam.ibid.ad a.
- 4 Agens ad poenam debet probare se prius contractum ad impleuisse pro parte sua.col.4.in prin. 7
- 3 Agentes & consentientes pari poena puniuntur.col.3.sub med. 139
- 4 Agere ciuilit, & criminaliter quis non potest.col.4.in prin. 7
- 4 Agere criminaliter absoluto iudicio ciuili potest actor esse eadem causa, vel econtra.col.3.in fi. 7
- 4 Agere compellitur quis ratione diffamationis,& iactantiæ.col.2.sub pr.50
- 4 Agere & comparere,& defendere an possit coniuncta persona,puta maritus,socius,& amicus,pro coniuncta,puta vxore,socio,& amico, in iudicio vel extra sine mandato,& num admittantur,& quando.colu. 3. sub med.& per tot cap. 66
- 3 Aggressor an teneatur aufugere.col.2.circa prin.& col.seq.in prin. vide in ualor. 99
- 3 Agnatio non potest conseruari per foeminas.col.1.in med.Quomodo probetur.ibid.paulo post. 79
- 3 Agnationis conseruandæ ratio,nisi exprimatur non censetur in statuto exclusiuo foeminarum vnica.col.1.post med. 79
- 2 Agnati consanguinei foeminas excludunt in feudo antiquo, stante statuto exclusiuo foeminarum.col.4.sub med. 70
- 3 Agnatorum,cognatorum,fratris,& c.successio.col.3.c.10.& seq. 78
- 3 Agnatorum in fauorem facta dispositio siue statutaria,siue vltimæ voluntatis non comprehendit foeminas agnatas.col.2.in prin. 79
- 4 Agnitionis bonorum possessionis per filium factæ ratificatio,& tacite,& expresse potest a patre fieri,nisi in casibus.col.4.ad fi. 139
- 1 Agricultura magis necessaria quam medicina.col.2.ante med. 61
- Agriculturam priuilegia.ibid.remissiue.
- 3 Agrimenfor. de quo remissiue.col.4.cir.prin. 108
- 4 Agrimenfor ob falsam relationem iudici factam ad quid teneatur.col.1.sub prin. 121
- 1 Albericus de Rosate.col.1.in prin. 54
- 1 Alexander dicitur lucerna ardens,cathedra iuris ciuilis,& aureus doctor.col.4.nu.27. 52
- 1 Alienandi causa potest esse duplex vtilis,& necessaria.col.2.post med. 74
- 2 Alienare dominus directus rem emphyteuticam in præiudicium emphyteutæ,vel legare aut donare,an possint.col.1.in med. 111
- 3 Alienare prohibitus an testari queat,& num qui regulariter testamētum facere nequeunt,possint saltem testari ad pias causas,vel codicillari.col.1.cap.22. 18
- 2 Alienari prohibita quando veniant in generali obligatione bonorum.col.1.in fi. 5
- 3 Alienatio cum in externos statuto prohibetur, non ea prohibita censetur, q a testatore fieri iubetur.col.1.in prin.vbi vide quia est contra com. 63
- Alienatione prohibita,non intelligitur prohibita alienatio necessaria. ibi circa prin. Alienandi facultate alicui concessa per testatorem,prout sibi placuerit,non propterea absoluta alienandi potestas concessa intelligitur,sed debet ea referri ad arbitrium boni viri,ita scilicet vt sine causa ille non possit alienare.ibid.col.3.circa princ. Alienationis prohibitio facta in contractibus,& sic per pactum inter viuos, si quis contrafaciat, non impedit translationem dominij.ibid.in med.
- 3 Alienatum in fraudem restitui debet.col.vlt.circa prin. 63
- Ad alienationem reuocandam annus tantummodo datur.ibid.
- Alienatio feudi quādo permissa sit vasallo. vide infra feudū per discursum.
- 2 Alienatio permilla inter viuos, an per testamentum permilla censetur.col.3.sub pr & vide infr.feudū alienandi inter viuos. 81
- 2 Alienatio rei suæ non potest impediri per pactum,quod hac de re non valet.col.2.sub med. 13
- 4 Alienatio rerum minoris facta a tutore vel curatore,sine causæ cognitione,an & quando valeat.col.4.in med. 56
- 3 Alienatio rerum minoris,& bonorum immobilium per eum facta sine decreto,& sine iusta causa, an valeat, & quid si interuenient decretum ex abrupto.col.4.a prin. 56
- 4 Alienatio prohibita.col.1.tit.7.per tot. 61
- Testatoris prohibitio de non alienando filiis facta,qualis extimanda sit,& an ad nepotes extendatur.ibid.c.1.

I N D E X.

- A**lienationis prohibitio alicuius contemplatione, & illi quidem utilis facta seu ratione vestita omnino valet: secus vero si nuda sit. *ibid.* col. 3. cap. 3.
- F**ilius alienare prohibitus, an vendere vel permutare possit, & quousque, & ad quos personalis seu nominata prohibitio transeat. *ibidem* col. 2. cap. 1.
- A**lienationis prohibitio, quando fideicommissum absolute inducat, vel no: & an fideicommissarii presentia in alienatione rei fideicommissio subiecta, ille praedictet, & quatenus. *ibid.* col. 4. cap. 4.
- 3 **A**lienari res prohibita, an aliquando, & quibus de causis alienari possit: & quid de re subiecta restitutioni ad certum diem, vel sub conditione. col. 1. cap. 5. 62
- 3 **A**lienationis prohibitio extra familiam, seu certum genus personarum, vel in exteris. *ibid.* col. 2. cap. 6. de alienatione prohibita miscellanea. col. 2. cap. 7. 63
- 3 **A**lienationis prohibitio licet strictè facta haeredi per verba personalia, extenditur tamen ob rationem appositam conservandae agnationis. col. 2. in fin. & col. seq. 61
- A**lienationis prohibitio facta sine causa non valet. *ibid.* col. 3. sub. princip. & etiam facta cum causa creditoribus non nocet. *ibid.* col. 4. in prin. prohibitio ratio comprobatur & extenditur etiam in correctorijs prohibitionem. *ibid.* circa prin. 62
- 3 **A**lienationem bonorum pupillaris substitutio non impedit. *ibid.* col. 1. circa prin. 62
- A**lienari non potest res subiecta restitutioni ob necessitatem provenientem ex delicto prohibentis. *ibid.* col. 1. in fin. 62
- 3 **A**lienationis prohibitio nihil vetat, quin veniant bona mobilia quae afferuari nequeunt. col. 2. in med. 62
- 3 **A**lienationis extra familiam simplex prohibitio, non inducit absolute fideicommissum, sed facta demum in extraneos alienatione, illud efflorescit. col. 3. ad fin. 62
- 3 **A**lienationis prohibitio in bonis perpetuo familiae relictis non est impedimento, quin eorum bonorum causam immediate nactus ab haerede, illam longissimo tempore usufruat. col. 3. in fin. 62
- A**lienationis prohibitio extra familiam est per alienationem extra certum personarum genus. *ibid.* col. 4. circa med. 62
- 3 **A**lienatione aut venditione prohibita, censetur, & prohibita locatio ad longum tempus. col. 4. circa prin. & feudum & in emphyteosim dario. *ibid.* post med. 72
- 4 **A**lienationis prohibitio facta a lege impedit dominij translationem, & est ipso iure nulla. col. 4. ad fin. 56
- 4 **A**lienationis prohibitio cum hypotheca speciali illius rei, facit quod alienatio non valeat, quod secus in generali, & quid in prohibitione locationis. col. 4. in fin. 56
- 2 **A**lienationis appellatio an contineatur pignus, in statutis odiosis, & penalis, & quid si res sit pignorat pro tanto quantum valet. *ibid.* col. 2. in med. 83
- 1 **A**lienationis prohibitio facta in forensi. col. 2. cap. 14. per tot. 175
- 4 **A**lienata bona recuperare si minor vel alius debitor velit cum fructibus, an teneatur pecuniam debitam cum interesse restituere creditori. col. 4. in fin. 56
- 3 **A**lienatio & suo nomine si quis frater emat an praesumatur emisse de pecunia propria. col. 1. circa prin. 151
- 3 **A**limenta accipere vxor potest aliquando sine haerede. col. 3. iux. fin. & col. 1. in prin. 47-48
- 3 **A**limenta filio naturali non tenetur praestare fideicommissarius ad quem pater defunctus gravatus tenebatur, pro fructibus perceptis pro portione sua. col. 3. post med. 60
- 3 **A**limenta legata. col. 1. iux. fin. 45
- A**limenta praestari in domo minus graue est quam extra domum. *ibid.* in fine. col. 45
- A**limentorum causa tunc demum pia dicitur, cum pauperi legantur. *ibid.* col. 2. in med. 48
- 3 **A**limenta praestanda secundum aestimationem iudicis habito respectu ad vitam usufructuarij, data satisfactione de longiori vel breviori vita. col. 1. in prin. 48
- A**limenta debita filiis. vide in ver. pater.
- 1 **A**limenta praestare obligatus medicinas quoque praestare tenetur. *ibid.* col. 3. circa med. Vbi quae veniant alimentorum appellatione. 217
- 3 **A**limenta possunt denegari ex quibus causis potest quis exhaereditarij. col. 3. in prin. 87
- 2 **A**liud pro alio, quando invito creditore solui possit. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 29
- 1 **A**lleganda iura non sunt semper. col. 4. per tot. 57
- 3 **A**llegans falsas leges an incidat in falsum. col. vlt. in fin. 106
- 4 **A**llegans propriam turpitudinem, quis & quando audiat. col. 4. in fine. 130
- 1 **A**lleganti incumbit onus probandi. col. 2. in fine, & col. sequent. in prin. 171
- 1 **A**llegare scripturam aut henticam sufficit, si legem, vel rationem non habeamus. col. 4. in fin. 50
- 3 **A**llegare multa non est honor, & de pluribus sufficit unam bonam legem allegare. col. 4. in prin. 127
- 4 **A**llegari a partibus in iudicio debet consuetudo vel factum quantumvis notorium, alias iudex supplere non potest. col. 3. in med. 33
- 1 **A**llegari possunt philosophi & sacra scriptura in causis. col. 3. sub prin. 71
- 3 **A**llocutio ad aures non facit indicium contra mandantem nisi fuerit secreta, concurrat inimicitia capitalis, & incontinenti sit securum homicidium. col. 2. sub med. & col. 4. ad fin. 103
- 2 **A**lloiales dicuntur fructus rei feudalis a fundo separati. col. 2. sub princip. 84
- 3 **A**lloialis res potius an feudalis, vel emphyteutica praesumatur. col. 4. ad fi. & col. 1. in prin. 75-76
- 1 **A**lternatiue loquens, qualis sermo ex illis duobus censetur approbatus. col. 2. in med. nu. 2. 48
- 2 **A**lternatiue locorum, & rerum in obligationibus cuius sit electio creditoris an debitoris. col. 3. sub med. 29
- A**lternatiue in obligationibus soluendi aut eligendi cuius sit electio, & quando solvens per errorem aliquam rem ex alternatiue debitis possit illam repetere. *ibid.* ad fin. 29
- 2 **A**lternatiue stipulans sibi aut filio aut extraneo solui, filius & extraneus dicuntur adiecti solutioni non obligationi. col. 3. ad fin. 29
- 4 **A**mbiguitas ubique consistit in iure propter significatum verborum interpretatio qualiter in libellis fieri debeat, & quid si in facto consistat. col. 3. ad fin. 11
- 3 **A**micitia quam habet iudex cum reo facit, quod possit poenam remittere, quando poena est arbitraria. col. vlt. post med. 137
- 1 **A**missio instrumentorum probatur iuramento. col. 2. in fin. & col. sequent. in prin. 124
- 4 **A**missionis rerum timor an sit iustus metus. col. 3. in fin. 141
- 3 **A**mor excusat a poena ordinaria, & mitius punitur, qui propter amorem delinquit. col. 1. in prin. 138
- 3 **A**moris liciti ardor idem operatur, quod clausula codicillaris. col. 1. post med. & in fine. 21
- 3 **A**natomi exercenda causa cadauera damnatorum conceduntur. col. 1. post med. 140
- 1 **A**nima totum corpus nostrum animat. col. 4. nu. 7. 72
- 4 **A**nimal meum si ab armigeris a me ablatum fuerit, & postea reperitur in manibus tertij, an & quomodo possim illud recuperare. col. 2. sub med. 143
- 2 **A**nimal venditum si moriatur infra triduum praesumitur, quod tempore venditionis fuisset morbosum. col. 3. in fin. 38
- 4 **A**nimali dato pastori in socidam si dominus illius retinuerit dominium, eo animali deperdito domini erit periculum. col. 3. sub prin. 138
- 3 **A**nima separata non beata per se nihil cognoscunt eorum quae sunt in hoc seculo. col. 1. sub med. & col. seq. de animabus separatis. 73
- 3 **A**nimo consistentia probantur per iuramentum. col. 2. circa med. & col. 1. sub princip. 152. & 156
- 3 **A**nimus cum non appareat difficilis est probationis, nec testes quicquam deponere possunt de his, quae ab animo dependent. col. 1. post med. 133
- 3 **A**nimus dicentis seu percutientis ex quibus praesumi possit. col. 4. capit. 6. 150
- 3 **A**nimus nugis, & ludo aliquando relaxandus. col. 4. circa prin. 126
- 3 **A**nni tempora per quatuor qualitates distinguuntur. col. 1. sub prin. 180
- 2 **A**nno relicto frumenti quantitas vel mensura ecclesiae super aliquo fundo, an talis fundus possit sine ecclesiae consensu alienari. col. 1. ad med. 111
- 4 **A**nui redditus non perpetui an inter mobilia censeantur, quid si sint perpetui, vel temporales ad modicum tempus duraturi, & verum sub donatione comprehendantur. col. 1. & 2. & per tot. cap. 124
- 4 **A**nui redditus an veniant appellatione immobilium. col. 1. in fin. & per tot. concl. 8. 116
- 3 **A**nui redditus, & Annum legatum. col. 4. cap. 13. 45
- 4 **A**nus coeptus habetur pro completo quando de fauore agitur, nisi aliud iure reperitur expressum. col. 1. sub prin. 59
- 1 **A**nus inceptus an habeatur pro completo. col. 1. post prin. 187
- 2 **A**nnum cum quid promittitur quo tempore peti possit, & ubi pretium annuum, vel menstruum pro fructibus in contractu constituitur, locatio est, etiam si verbo venditionis ipsi contrahentes vsi fuerint. col. 4. sub fine. 4
- 2 **A**ntiqui praestantiores modernis. num. 11. & cur. num. 13. fal. num. 18. & doctiores. num. 12. eorum opinio praefertur opinioni modernorum. *ibid.* nu. 14. fal. nu. 15. Non potuerunt omnia videre. *ibid.* nu. 16. 67
- A**ntiquum illud appellatur, quod est venerabilius. *ibid.* nu. 19.
- A**ntiquus in auctoritate aequiparatur multitudini modernorum, & alia quaedam. *ibid.* nu. 20. & 27.
- 1 **A**ntiqui non potuerunt ita veritatem inuestigare sicut moderni. col. 1. sub num. 9. 50
- 1 **A**ntiqui & Moderni. col. 4. nu. 5. & seq. 49
- 3 **A**ntiquis scripturis, quando standum sit, & quae antiqua instrumenta dicantur. col. 3. in med. 194
- 3 **A**ntiquitas delicti an a poena excuset. col. 1. cap. 4. 138
- 3 **A**ntiquitas dicitur annorum centum. col. vlt. in fi. 155
- 4 **A**ntiquum tempus, quod dicatur in sententia ut dici possit de antiquo lata. col. 2. in med. 85
- A**ntiquum Vetus antiquum.
- 1 **A**pocha sola excepta, in omnibus aliis scripturis priuatis simplex literarum comparatio plene probat. col. 3. in prin. 152
- 1 **A**pocha. vide in ver. scriptura priuata. & col. 3. cap. 8. per tot. 153
- 1 **A**postata dicitur clericus secularis habitum dimittens, si sit beneficiatus. col. 1. ad prin. 101
- 1 **A**postata non minus ad poenitentiam admittetur quam haereticos crimine obstrictus. col. 2. ad fin. 113
- 4 **A**postoli seu dimissorii libelli intra 30. dies a scientia sententiae latae numerandos peti oportet, & assignatus intra certos dies ad accipiendum non tenetur omni die comparere. col. 3. sub med. 96
- 4 **A**postoli reuerentiales, & rescriptorij quando dentur a Iudice a quo & qualiter concessi intelligantur, & quando non cogatur iudex dare. col. 1. in med. 54
- 4 **A**ppellans, finito tempore instantiae, quamvis non possit procedere, appellato tamen prosequente ante finitum tempus poterit, & ipse prosequi, & finire. col. 2. in fin. 105
- 4 **A**ppellans qua cautela uti debeat si non potest habere copiam sententiae. col. 4. in med. 105
- 4 **A**ppellans tutius facit, litem ante contestatam in causa appellationis, petere reuocationem attentatorum per iudicem a quo post appellationem. col. 4. ad fin. 103
- 4 **A**ppellantis tertij pro suo interesse victoria prodest etiam victo, & quando non. col. 3. ad fin. 105
- 4 **A**ppellare ab excommunicatione licet quis non possit, poterit tamen a pronuntiatione. col. 3. in fi. 105
- 4 **A**ppellare a statuto iniquo an & quando permissum. col. 4. in fi. 105
- 4 **A**ppellare a poena legis vel statuti, an & quando liceat. col. 4. in fi. 105
- 4 **A**ppellare iterum si per statutum prohibeatur intelligi debet a sententia valida non de nulla. col. 4. in fi. 105
- 4 **A**ppellare potest quis a sententia lata in crimine laesae maiestatis, quando quis fuisset dux alicuius factionis vel proditoris. col. 1. in prin. 106
- 4 **A**ppellare nunquid potest verus aut fictus contumax, & quid de carcerato vel carcerando. col. 1. ad fi. & col. 2. in prin. 101
- 4 **A**ppellare a futuro grauamine an quis possit, & num causae grauaminis in appellatione sint exprimendae, & qualiter. col. 2. a princip. per tot. capit. 101
- 4 **A**ppellare an sit licitum a iuramenti necessarij delatione, vel in litem, vel a condemn-

I N D E X.

- condemnatione expensarum. colum. 2. in fin. 101
- 3 appellare sapius an liceat intra decem dies. col. 4. post med. 147
- appellatio interponitur coram indice a quo ibid. in fin.
- 4 appellare non potest index vel similis officialis condemnatus in iudicatu ob dolum commissum intuitu officij. col. 3. ad fi. 104
- 4 appellari non potest de iure communi quando non nascitur actio. col. 3. ad fin. 105
- 4 appellat quando quis salua nullitate, an super nullitate index ad quem pos- sit pronunciare. col. 3. ad med. 105
- 7 appellatio ab eo quod maior pars fecit non admittitur. col. 1. nu. 6. 47
- 3 appellatio ab interlocutoria expressio causæ nominatim requiritur pro forma. col. 3. sub prin. 98
- 1 appellatio in dubio admittendi. col. 1. post prin. 70
- 1 appellatio, supplicatio, & recursus an, & quando per statutum tolli possunt. col. 2. cap. 13. per tot. 174
- 4 appellatio an statuto tolli possit. col. 4. sub med. 105
- 4 appellatio si remouetur in aliquo delicto, non intelligitur remota nisi prius constet de ipso delicto, ideoque interim dum discutitur potest ab inter- locutoris appellari. col. 4. sub med. 105
- 4 appellatio vnius tum in ciuilibus tum in criminalibus an prosit cõfortibus. col. 3. sub med. & per tot. cap. 105
- 4 appellatio deserta omnino euanesceat, & quando deserta esse dicatur. col. 1. in med. & per tot. cap. 105
- 4 appellatio iusta non tollitur a principe, & an a statuto tolli possit. col. 3. sub prin. & col. 4. ad fin. 105
- 3 appellatio vnius ex sociis licet prosit omnibus aliis, tamen si sententia re- tractetur ex restitutione minoris habentis rem communem, nõ prodest aliis. col. 2. circa prin. 147
- 4 appellatio deserta omnino euanesceat, & quando deserta esse dicatur, an per lapsum anni, & an de impedimento protestari debeat ad hoc vt resti- tuatur appellans, & an deserta appellatione dicatur deserta nullitas, & vt sit deserta appellatio an requiratur, quod habetur biennium. col. 1. a med. per tot. cap. 105
- 4 appellatio iusta non tollitur a principe col. 3. sub prin. 105
- 4 appellatio in causa momentaneæ possessionis an admittenda vigore Ae- gidianæ constitutionis, quando quis condemnatur ad interesse, vel fru- ctus, & expensas ratione possessionis. col. 4. in prin. 99
- 4 appellatio a sententia lata super dote quoad effectum retardandi ipsius sententiæ executionem, an admittenda. colum. 4. in fin. & colum. 1. in princip. 79. & 100
- 4 appellatio a sententia lata super solutione futurorum alimentorum, an ad- mittenda, & quid in causa studiorum. col. 1. ad med. & col. 2. in prin. 100
- 4 appellatio quibus in casib. iure prohibita sit, remissum. col. 2. ad med. 100
- 4 appellatio a sententia arbitri, an & quatenus licito, & quid de reductione laudi ad arbitrium boni viri. col. 2. a med. per tot. cap. 100
- 4 appellatio a sententia executionis seu ab executore, & etiam in notoriis, an admittenda. col. 3. in fi. & per tot. cap. 100
- 4 appellatio ad Principem seu maiorem vel ad summum Pontificem, nun- quid admittatur, & valeat omisso medio, & quid quoad effectum deuol- uendi cognitionem ad ipsum maiorem. col. 4. in fi. & per tot. cap. 100
- 4 Appellatio quid sit, quid operetur, vel non, quibus causis interponatur, & an & quando & per quem admitti debeat. col. 1. & per tot. cap. 95
- 4 appellatio coram quo, & quomodo, & quibus verbis formata valeat. col. 3. a princ. per tot. cap. 95
- 4 appellatio nunquid in scriptis, aut viua voce sit fienda, & an incontinenti, & quando incontinenti intelligatur, vel ex interuallo fieri. colum. 4. a princ. per tot. cap. 95
- 4 appellatio prima est prosequenda, & nunquid tertio appellare liceat. col. 2. princ. ad med. 96
- 4 appellatio tum iudicialis tum extrajudicialis an suspendat attentata, & quæ alia non, & num sententiam extinguat, vel suspendat. colum. 1. in fin. & per tot. cap. 97
- 4 appellatio incerta, conditionalis, alternatiua, & simplex, vel generalis, nul- lo expresso iudicis nomine, vel ad vnum, aut alium quem eliget, an va- leat. col. 2. a med. ad fin. 97
- 1 appellatio an valeat in commissis facultati, & arbitrio iudicis, vel ab illo, quem de communi consensu partes elegerunt, vel fide consilio sapientis, vt index sententiam ferat contenerunt. col. 3. in prin. 97
- appellatio an iuste fiat quando index reiecit exceptionem legitimam, sub prin. & ad med. ibid.
- 4 appellatio ab interlocutoria num interponi atque iustificari, & quando possit, & an causa exprimi debeat. col. 3. in med. & per tot. cap. 97
- 4 appellatio ab interlocutoria, an requiratur litis contestationem. colum. 2. sub prin. 98
- 4 appellatio an licita a principis sententia, & a iudicis diffinitiuam, seu ab ea quæ transiit in rem iudicatam, & ex qua causa, & quid hoc casu index appellationis agere debeat. col. 2. a med. per tot. cap. 98
- appellatio a diffinitiuam quomodo sustineatur, ad quid appellans non teneat- ur, an sine scriptis recte appellatur.
- 4 appellatio tertij a sententia quæ transiit in rem iudicatam admittitur pro suo interesse, & quando. col. 3. in prin. 98
- 4 appellatio a sententia electi de partium voluntate, vel iudicis recursus, an li- cita sit. col. 3. a med. per tot. cap. 98
- 4 appellatio vel supplicatio a sententia lata super possessorio an admittenda quoue iure, & quando. col. 1. a med. per tot. cap. 99
- 4 appellationem si statim recipiat index ad quem absque causæ cognitione, poterat ab eo appellari. col. 3. sub prin. 105
- 3 appellatione pendente ab interlocutoria index ante inhibitionem vsque ad diffinitiuam procedere potest. col. 3. sub prin. 158
- 4 appellatione interposita si moriatur reus antequam damnetur non confis- cantur eius bona. col. 3. in fin. 104
- 4 Appellatione pendente nunquid possit aliquid innouari, & frab interlocuto- ria an sint legata manus iudicis, ita vt vltius procedere non possit. col. 3. in prin. col. 1. in prin. 101. & 102
- 4 Appellatione pendente si proferatur sententia, qua dicatur appellatio de- ierta ab ea appellari potest. col. 1. in med. 102
- Appellatione pendente an præsumatur pro processu, vel sententia. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. ibid.
- Appellatione pendente possessor molestari non debet. ibid. sub prin.
- Appellatione pendente si appellans aliquid innouet, priuatur beneficio ap- pellationis. ibid. ad med.
- 4 Appellatione pendente nunquid ante omnia sint reuocanda attentata, & innouata, & quando, & quid si tractetur super beneficio ecclesiastico, & quando quis attentare dicatur, & quot modis attentata reparari possint, & per quem iudicem, & quid pendente appellatione ab interlocutoria, vel extrajudiciali. col. 2. in med. & per tot. cap. 102
- 4 Appellationi in causis criminalibus an sit deferendum, & quid in confesso, & conuictis, & an de nullitate processus opponere possit, & de quibus aliis. col. 4. in fi. & col. 2. & per tot. cap. 103. & 104
- 4 Appellationi renunciare vel eam deferere nunquid appellans possit, quan- doue renuntiasse videatur, etiam appellatus inuito appellante illius ap- pellatione vt queat, & quid de tertio pro suo interesse. colum. 4. a princ. per tot. cap. 104
- 4 Appellationis in causa super iisdem articulis, an testes de nouo produci possint, an reconuentio fieri possit, & quis debeat in ea probare, vel acta producere. col. 3. in fin. & col. 4. sub prin. & col. 1. sub prin. 105. & 106.
- 3 Appellationis instantia loco instantiæ principalis subrogatur. colum. 3. in fin. 104
- 4 Appellationis index a diffinitiuam an semper in dubio debeat deferre appel- lationi, alias qualiter puniendus. colum. 1. ad med. & inde index ap- pellationis. 54
- 4 Appellationis tempora, & eius prosequenda sunt, seruanda, quandoue, & cui currant, vel non, & an terminum partes prorogare, vel abbreviare possunt. col. 2. a med. per tot. cap. 96
- 4 Appellatiui vel proprii nominis error an noceat. col. 3. sub prin. 128
- 4 Appellatum bene sufficit pronunciare si præcessit absolutoria, vt intelli- gatur reus condemnatus. col. 4. in med. 105
- 1 Appellatum quando fuit a pluribus delegatis apostolicis, & maior pars nõ deferat, præuoluit dilatio minoris propter reuerentiam summi Pontifi- cis. col. 4. nu. 2. 45
- 4 Appellatus interrogatus, si dicat sententiam pro se latam esse, sed eam non habere, quid index agere debeat. col. 4. in med. 105
- 4 Aqua in qua priuatus ius habet non potest a solito cursu diuertere, & an postquam aqua est in meo, possim de ea facere quod volo, an auertere vnâ aqua quæ erat in fundo vicini in fundum proprium an quis pos- sit, & an aqua de flumine publico non nauigabili ingrediens nauigabile diuertere possit, & nunquid aquam ducere possim quo voluerõ si ex flu- mine publico ad meum molendinum ducere possim. col. 2. in fi. & col. 3. vique ad fin. 122
- 4 Aquæ ductus seruitus est realis discontinua, & præscribitur longo tempore inter presentes, & quando, & quomodo. col. 1. in fi. & num immutari, auc- tolli possit. ibid. col. 2. in fin. 122
- 4 Arbitr in procedendo eligens sibi vnam viam, an aliis renunciaſſe videa- tur. col. 4. in fi. 8
- 4 Arbitr retractare sententiam a se latam, an & quando possit vel non. col. 4. ad fin. 80
- 4 Arbitr vel arbitrator (de istis varia) si fines mandati exceſſerunt, retracta- tur talis exceſſus, absque ceſſione non quarunt alteri, de causa restitutio- nis in integrum, an & quando cognoscere possint, an propter contuma- ciam possint denegare audientiam, & quando, an admittatur ad testifi- candum in pertinentibus ad causam, in qua iudicantur, & quando testes esse possint, & quid de arbitro electo ad audiendum computa aliquo- rum, & quid si ex tribus electis arbitris, vñs mortem obierit, an euaneſcat compromissum, & morte arbitri finiatur. colum. 4. a med. & col. 1. vſque ad med. 77. & 78
- 4 Arbitr an ab ipſo latam sententiam retractare queat, ab eaque appellari possit, & an prolata sententia arbitri parte non citata teneat, & an ex ea committatur stipulatio, & euictioni locus sit, & quid statuto disponen- te vt causæ compromittantur. col. 1. & 2. per tot. 75
- 4 Arbitr potestatem, & notionem non diſſimilem cuiuslibet aliæ iurisdic- tionis, & ita potest prorogari. col. 2. in prin. 76
- 4 Arbitr arbitrari nequit, vt completo tempore iterum sibi committatur, & prorogetur terminus, nec in huius obseruantiam poenam apponere. col. 2. sub prin. 76
- 4 Arbitr cum vel ab homine vel lege ſeligitur atque in illius arbitriũ cauſa conſertur, non ideo remota cognitio, ſed remiſſa ſubtilitas ceuſetur. col. 4. sub prin. 76
- 4 Arbitr ſi a partibus ſiue appoſitione diei, & termini, ſimpliciter ſit ele- ctus, illius potestas perpetuo durat, & quid ſi coram ipſo lis fuerit con- teſtata, & quomodo partibus conſulatur. col. 4. ad med. 76
- 4 Arbitr eſſe index ordinarius de iure ciuili nam poſſit, & quid de iure ca- nonico, ſeu Pontificio, & an arbitrator, & quid in Principe. colum. 4. a med. 76
- 4 Arbitr habens facultatem terminandi cauſam de iure, an poterit ſe- cundum conſuetudinem, vel ſtatutum pronunciare. col. 2. sub prin. 77
- Arbitr de conſenſu partium electus, an & quando poſſit ſententiam proferre ſummariè ſimpliciter, & de plano & iuris ordine prætermiſſo. ibid. in med.
- 4 Arbitr an arbitrator nunquid in dubio quis ceſſetur electus, & quid ſi qſ in arbitrum & arbitratores, & quomodo vnus ab alio diſcernatur, & quibus in cauſis & negotiis. col. 2. in fi. & 3. vſque ad fi. 77
- 4 Arbitr qui coepit cauſam cognoscere, cogitur inuitus procedere, & quan- do alias inuitus cogatur acceptare, iudicare, & arbitrari, & compelli, vt iterum in ſe compromiſſum recipiat. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 77
- 4 Arbitrariis in poenis index arbitrium ſuum extendere vique ad mortem incluſiue, an poſſit, & in arbitrariis quid ſeruare debeat, columnam 1. in medio. 44
- 4 Arbitratores electi quam potestatem habeant, & qui & a quibus, & circa quæ eligi poſſint. colum. 1. a med. per tot. cap. An autem illorum facul- tas ſi ſuper contractu aſſumpti ſint morte contrahentium, vel alterius extingatur. col. 3. ad fi. 77. & 78
- 4 Arbitratoris a ſententia petitur reductio ad arbitrium boni viri ſtante enormi læſione, & quando ſecus, & quæ dicatur enormis læſio in laudis, & quando conſideretur læſio in compromiſſo ſuper lite, & qualis. col. 3. sub prin. 75
- 4 Arbitratores electi potestas quæ ſit, & quis, & a quibus, & circa quæ eligi poſſint arbitratores, & an in arbitratores laicum cauſæ eccleſiaſticae compromitti poſſint, & quid de re mere ſpirituali, & quid ſi clericus af- ſocietur laico, & an in arbitrum laicum, & quando ad hoc requiratur conſenſus Episcopii, vt de rebus eccleſiaſticis fieri poſſit compromiſſum, & an per ſuperuenientem excommunicationem deſinat eſſe arbitrator, & quid ſi fuerit factus erat a ciuitate ſeu bannitus, & an arbitratores co- Index commu. opin. a 3 gantur

I N D E X.

- ganur eligere tertium, & an ab arbitratore non arbitrate iri possit ad arbitrium boni viri. col. 1. a med. per tot. cap. 78
- 4 Arbitratoris laudum an habeat presumptionem pro se, etiam pendente reductione ad arbitrium boni viri. col. 3. in med. 85
- 2 Arbitratu promittentis promissa dote, tenet promissio etiam non secuto arbitratu, sed boni viri arbitrio definitur. col. 3. sub med. 9
- 4 Arbitri de iure ciuili minores esse possint, & maiores 18. annis, & an valeat eorum sententia, & an inuiti compelli possint ad assumendum arbitrium, & discrepant Canonistae a Legistis. col. 1. in med. 77
- Arbitri statuarij habent iurisdictionem delegatam, & quid si diuersas pro-
tulerint sententias, & isti arbitri iuris dicuntur, & qua ratione. ibid. in fin.
& col. 2. in prin.
- Arbitri electi si non concordant, & tertius assumatur, poterit ille sine aliis
iudicare. col. 2. in fin. ibid.
- 4 Arbitri qui protulerunt sententiam contra formam leorum commissionis
non dicuntur functi officio suo, & res integra censetur, quod si formam
iuris non seruauerunt in decidendo tunc appellandum esse, an autem inter-
pretari obscuritatem, si qua sit in eorum sententiis possint, an sententiam
ferre de nocte, si fuerint electi cum clausula arbitratorum, & arbitrorum,
& pronuntiant tanquam arbitri, & arbitratores, tanquam ab arbitratori-
bus lata sententia regulabitur, & quid si in tres vel plures fuerit com-
promissum, an vno absente lata sustinebitur, & an qui coram arbitris
succumbit debeat condemnari in expensis, & an arbitri sententiam de
consensu, vel sine consensu partium proferre possint. colum. 2. in fin. &
col. 3. vsque ad med. 75
- 4 Arbitrio iudicis quae remittantur & determinanda relinquuntur, & quale
huiusmodi arbitrium esse debeat. col. 2. post princ. & per tot. cap. 42
- 4 Arbitrium alicuius cum vel ab homine, vel a lege seligitur, atque in illum
causa conferatur, non ideo remota cognitio, sed remissa subtilitas tan-
tum censetur. col. 4. sub princ. 76
- 1 Arbitrium propinquorum circa dotem, non debet esse minus legitimum. col.
4. in prin. 209
- 4 Arbitrium quid, & an & quando arbitri sententiae standum sit, quamque
etiam vim habeat, & actionem producat, & an & quando valeat, si non
apparet de compromisso, & reductionis petitio ad arbitrium boni viri
coram quo peti debeat, & intra quod tempus, & quid in arbitratore ec-
clesiastico, & nunquid reductio huiusmodi semper proponi possit, non
obstantibus quibuscunque cautelis, & renunciationibus, & an transeat in
rem iudicatam aliquo tempore, an pendente reductione debeat exe-
cutioni mandari. col. 3. a med. & per tot. cap. 74
- 1 Arbitrium semper significat bonum & equum. fo. 63. colum. 3. circa med. &
quomodo debeat regulari. ibid. & fo. 66. col. 3. sub nu. 122.
- 1 Archidiaconus, qui est Archidiaconus, & Canonicus in eadem ecclesia du-
plicem vocem habet in electionibus, ut Archidiaconus, & ut Canonicus,
& debet obtinere duplices distributiones. col. 4. post med. 90
- 1 Archidiaconus super 6. col. 2. post med. 51
- 3 Archiepiscopus in certis duxat casibus habet iurisdictionem in suos suf-
fraganeos. col. ult. circa princ. 74
- 1 Archiuij publici scriptura. col. 1. post med. 154
- 1 Aretinus col. ult. in fin. & col. 1. in prin. 56. & 57.
- 2 Argenti massa debitor poterit argenti in forma pecuniae redactum sol-
uere. col. 3. ad fin. 29
- 1 Argumenta seu fundamenta quando sunt hinc inde indisolubilia, pro qua
parte est standum. col. 3. post princ. 58
- 1 Argumentum ab auctoritate diuina vel humana in virtute dei est fortissi-
mum, si solum ab humana debilitatum. col. 2. in prin. 62
- 3 Argumentum a contrario sensu in poenalis, & ad conclusionem iuris
non tenet. col. 3. iux. fin. 142
- 3 Argumentum a contrario sensu, & in legibus, & in testamentis, & in con-
tractibus cum bonae fidei, tum stricti iuris valde procedit. columna 3. in
prin. 19
- 1 Argumentum a contrario sensu. col. 1. in prin. 147
- 1 Argumentum de alimentis ad dotem valet, & tenet. col. 4. in prin. 210
- 2 Argumentum de fisco ad ecclesiam, & de ciuitate ad ecclesiam an valeat.
col. 4. ad fin. 34
- 1 Arma si prohibeantur portare, non censetur prohibitus cultellus. colum. 1.
prope fin. 183
- 1 Arma & litterae viri dignior. col. 3. in prin. vbi remissive. 56
- 4 Armoreum terror dicitur iustus metus, etiam quod habentes arma non fue-
rint vsu illis armis. col. 3. in med. 141
- 4 Arresta seu sententiae supremorum iudicum quibus remedijs impugnari
queant, & qua via aduersus illas succurri possit. col. 4. in prin. 94
- 3 Arrestari quis potest pro debito fisci. col. 2. in prin. 134
- 4 Arrestum retractari potest ex omni causa, quae sufficiens esset ad appellan-
dum. col. 4. sub princ. 105
- Arrestum v. in ver. carcer.
- 1 Arrha sponsalitia quid valeant, & operentur. col. 4. cap. 2. per tot. 194
- 1 Arrhas acceptas tantum amittunt, quia contractu recedunt. colum. 1.
in med. 195
- 1 Ars, quam quisque non erit artem in ea se exerceat. col. 3. in prin. 49
- 4 Articuli in admissione an pars citanda, an post conclusionem in cau-
sa adici possint, quid si impertinentes tanquam pertinentes admiserit
iudex, & qui impertinentes dicuntur, cui eam debeant, siue ipsi testes an
probere super eisdem in causa appellationis testes quando recipiantur,
& quando seu quando respondere illis liceat. columna 1. a fin. ad med.
colum. 2. 12
- 1 Assassini in perpetratum a clerico. col. 1. in med. 95
- 3 Assassinus quis dicatur, & quando impune offendi possit, deque assassinio
ipso. col. ult. cap. 4. 100
- 3 Ascendentes vnde descendentes, non succedunt descendentes in feudis.
col. 3. in prin. 76
- 3 Ascendentes quis instituere non tenetur, quando sunt descendentes. col. 2.
in prin. 77
- 3 Assertioni alicuius quando standum, vel non standum sit, ut probationem
inducat, vel non: & num verba enuntiatiua probent, & quando. col.
vlt. cap. 17. 155
- 2 Assertioni impuici alicuius cuiuscunque sit dignitatis de mandato sibi fa-
cto a principe non creditur. col. 3. in med. 68
- 1 Assiduitas reddit ingenia grossa acuta. nu. 40. 7
- 1 Assiduitas in literis multum prodest, & ea deficiente non praesumitur quis
in eis eminens. col. 1. nu. 44. 55
- 4 Assumptio nominis specialis non facit generale nomen amittere. colum. 4.
in prin. 149
- 4 Attentare vel non attentare, quot & quibus in casibus, quis dicatur, & enu-
merantur. col. 2. sub princ. 103
- 4 Attentata duobus modis renocari possunt officio iudicis principaliter, vel
accessorie intentato. col. 4. in fin. 101
- 4 Attentata & innouata pendente appellatione nunquid ante omnia sint re-
uocanda. col. 2. a med. per tot. cap. 102
- 1 Attentata non habent locum in causa matrimonij, sed totum dependet ex
futuro euentu. col. 2. in prin. 199
- 1 Attentata si reuocentur ex communicationis exceptio opponi non potest.
col. 3. sub princ. 132
- 4 Attentatorum remedium potest deduci etiam per viam exceptionis, repli-
cationis, &c. col. 3. sub princ. 104
- Attentatum vide affectus.
- 3 Attestationes non publicatae etiam inter easdem personas coram alio iu-
dice non probant. col. 2. in prin. 156
- 1 Auarus non praesumitur fidelis. 63
- 1 Auctores potius numerare, quam sententias ponderare saepe decipit igno-
rantes. num. 11. 1
- 1 Auctoritas doctorum probabilis est non necessaria. nu. 21. 1
- 3 Auctoritas docto. nulla lege vel ratione munita nihil operatur. nu. 13. 3
- Auctoritas, id est confirmatio. ibid. nu. 14.
- Auctoritas docto. quid. col. 4. nu. 6. ibid.
- 1 Auctoritas docto. maior & minor quomodo consideretur, & cognosca-
tur. tit. 5. per tot. 6
- 3 Auctores vulgo recepti fidem in causis faciunt, ac praesertim si de eorum
professione tractetur. col. 3. in prin. 156
- 4 Auctoritas propinquorum quando per statum requiritur in contracti-
bus minorum, intelligitur de auctoritate virorum, & non foeminarum.
col. 2. in prin. 59
- 4 Auctoritas propinquorum exacta in mulierum, seu gestis, seu contractibus,
seu vltimis voluntatibus, a propinquis in suam ipsorummet utilitatem,
non potest interponi. col. 2. ad med. 59
- 2 Audiendi non sunt, quorum non interest, nec eorum voces recipienda. col.
2. sub princ. 63
- 1 Auferre & conferre, maior potestas desideratur in auferendo, quam in
conferendo. col. 2. circa princ. 97
- Augustinus V. Hieronymus.
- 3 Aurifex qui facit aurum vel argentum de minori liga quam sit conuentum
incidit in falsum. col. ult. sub med. 106
- 3 Aurora diluculum seu crepusculum, cui magis attribuenda, diei ac nocti.
col. 3. sub princ. 180
- 3 Aurum & argentum legatum. fol. 50. col. 3. cap. 19. Pecunia seu moneta te-
stamento legata eo valore solui debet, quo testamenti tempore, non quo
solutionis tempore censetur. fol. 50. col. 3. iux. fin. Pecunia mutare po-
test princeps solus. ibid. Pecunia legata quae est apud aliquem, nuquid
possit solui alia quam legata. ibid. & alia multa de pecunia legata.
- 2 Aurum de palliola perquirens in ripa fluminis, nihil ob id tenetur Principi
dare, nec deferre in monetam propinquam. col. 2. sub med. 130
- 3 Auctoritate propria potest quis rem alienam furari aequiualem, quando
rem suam occupatam ab aduersario opulente, & potenti, aliter habere
non potest. col. 3. in prin. 165
- 3 Auth. bona damnatorum. C. de bon. dam. quando procedat. columna 2.
post med. 145
- 3 Auth. de exhib. reis. §. quoniam vero ad clementiam non corrigitur per §.
quin vero legem dudum posuimus. auth. vlt. lic. mat. & auz. colum. vlti-
post med. 76
- 3 Auth. minoris debita. C. qui dare tuto. vel curat pos. col. 1. sub med. 11
- 3 Auth. res quae. C. commun. de lega. col. 2. circa med. 62
- 2 Authen. sacramenta puberum dispositio an habeat locum in donat. col. 1.
sub princ. 61
- 3 Auius an & quando ceteros praecedat in successione neptis vel nepotis ab
intestato. col. 3. cap. 3. 76
- 3 Auius ex vincto suo praemortuo, si habeat quinque nepotes, an legitima erit
triens vel semis. col. 2. iux. med. 67
- 1 Azo, col. 2. ante med. 51

B

- 1 **B**aptismi virtus & efficacia: & num paruulis, in vtero matris existen-
tibus communicatum valeat: aut aliquid remittat ex foro iudi-
ciali: deque vino admisto sanguini post consecrationem. titu. 19. cap.
vincto. 112
- 1 Bald. amulatione Bart tantum subtilizauit, quod se ipsum fregit. col. 1. sub
nu. 28. fol. 53.
- 1 Baldus. col. 1. post med. 52
- 3 Baldi opinionem sequi, & secundum eam iudicare maxime si contradic-
tem non habet tutum & irreprehensibile est iudici. col. 2. ad fin. vbi vide
de Baldo, & col. seq. vbi comparat eum Bart. 166
- 4 Bulla mercatorem cognoscunt ad signa, et si vehatur ballae plurium mer-
corum, & vna casu fortuito perdat, an periculum sit commune si non
sunt locij. col. 4. in fin. 135
- 3 Bannitam mulierem stante statuto, quod banniti offendi possint, non licet
adulterare. col. vlt. in prin. 115
- 3 Bannito an liceat se contra aggressorem suum defendere, stante statuto
quod banniti possint impune offendi. colum. 1. in fin. & colum. sequen-
in princip. 132
- 1 Bannitum non sufficit inuenisse, nisi apprehendatur. col. 1. in med. 183
- 3 Bannitus accusari potest pro alio delicto bannitus sit puniri, & potest pe-
tere saluum conductum pro primo banno, & de secundo se defendere.
col. 4. in prin. 192
- 1 Bannitus est transfuga, & hostis ciuitatis. col. 1. in fin. 184
- 1 Bannitam mulierem, eamque praegnantem occidens tenetur de homici-
dio col. 3. sub med. 184
- 3 Bannitus est omnium successionum capax, quae illi deferuntur. col. 3. circa
princip. 88
- 1 Bannitus extra territorium bannientis captus debet relaxari. col. 4. pro-
pe med. 184
- 2 Bannitus in tre, & persona, habetur pro mortuo. fol. 87. col. 1. circa med. &
col. 3. in prin. 88
- Bannitus

I N D E X.

- 1 Bannitus qui communi opinione, pro non bannito habetur, an possit impune occidi. col. 1. nu. 10. 47
- 1 Bannitus quod non receperit, quod non adiuvetur nec eum eo quisquam alloquatur, quod non possit ad civitatem reuerri, quod in iudicio non audiat, quod habeatur pro confesso, quod possit impune offendi, & occidi, quod qui eum capere remuneretur, & similia statutum, quando, quomodo, & in quibus locum habeat, valeat, & sit seruandum. col. 2. cap. 24. per tot. 183
- 4 Bannitus vigore statuti de compromissis faciendis inter affines, potest petere compromissum. col. 2. in fin. 76
- 3 Bannum præsuntur venisse ad omnium notitiam. col. 4. post med. 149
- 1 Bannum viciatur, si per errorem tabellionis non expleatur in libro communi per tabellionem deputato. col. 3. in prin. 185
- 4 Bannum seu multa profecta contumacia nemini imponi debet in aliquem ut quia fuit citatus ad domum vel per proclama. col. 2. ad fi. 74
- Bannum dicitur multa. ibid.
- 3 Bannum de ijs qui in banno constituti sunt, & eorum bonis. col. 3. tit. 15. 145
- Banni hodierna poena cui antiquarum legum poenæ aequiparetur. capitulo 1. ibid.
- Banniti an possint bona acquirere, aut bonorum successionis sint capaces in territorio bannientis. cap. 2. ibid.
- Bannitus qui potest impune offendi, an priuatur beneficijs iuris communis etiam quoad bona & c. & quid si alibi viuens, eo vi pertrahatur, ubi proscriptus est. col. 4. cap. 3. ibid.
- 3 Banniti ex contumacia num infames censentur possitque ne bannitustestificari, testari aut eligere. col. 1. cap. 4. 146
- Bannitus an possit impune occidi, seita per statutum, vel per consuetudinem permittatur, & num etiam extra territorium, ex quo bannitus est, & quid si proditori occidatur, vel gratia a Principe iam habita sed nondum in albo registrata deque bannitis captis, & eos capientibus aut occidentibus. col. 2. cap. 5. ibid.
- 3 Bannitus qui ex sententia mori, aut impune occidi potest, num appellatione interposita, aut nullitatis vicio sententia obiecto, trucidari queat, & quid pendente questione, quod bannum altiore indaginem requirat. col. 1. cap. 6. 147
- Bannitus restituitur vel per gratiam Principis, vel ex iustitia, & ad quæ bona restituantur. cap. 7. ibid.
- 3 Bannitus nunquid possit proscribi ac banniri. ibid. col. 4. cap. 8. de ijs qui in banno constituti sunt, & eorum bonis miscellanea. col. 1. cap. 8. 148
- 3 Bannitus dicitur testabilis actiue, & passiue, quoad ea quæ spectant ad ius commune, sed non quoad ea, quæ concernunt statuta, & consuetudines loci a quo fuit bannitus. col. 1. sub prin. vbi & lim. 146
- Bannitus ex forma statuti licet habeatur pro confesso, non tamen sequitur quod semper sit condemnandus, si ex defectu inquisitionis veniret absolueudus. iuxta fin. ibid.
- Bannitus contumax an ex sola contumacia dicatur bannitus ex maleficio. col. 3. in prin. ibid.
- Bannum non viciat demonstratio falsa. col. 4. propè fin. ibid.
- 3 Bannitum non potest etiam ex causa restituere Princeps pro damnis illatis parti, seu pro poena concernente interesse priuatum. colum. 2. sub med. 147
- Banniti bona possunt dilapidari. col. 4. sub prin. ibid.
- 4 Baratariam committere iudex quando dicatur, & qua poena multetur, & quid si post sententiam pecunia iudici data sit an dicatur barataria. col. 1. sub prin. 49
- 4 Barbaria communium opinionum oppugnator, & in eo sese fatigando sepius delirauit. col. 1. in fin. 40
- 1 Barbatias. col. vlt. in fine. 52
- 4 Bartoli auctoritas quanta sit, & an & quando illius opinionem iudices sequi debeant, & quæ illius scripta maioris sint ponderis. colum. 2. ad med. 39
- 2 Bartoli opinio sequenda nec tutum est ab ea recedere, & Assessores nolunt ab opinione illius recedere. col. 1. sub prin. 21
- 1 Bartolus. col. 4. sub prin. 51
- 3 Bartolus in toto corpore iuris civilis ferè semper, & vt plurimum vere nec mendose locutus fuit: nihilominus aliquibus in locis p auissimis tamen errauit. col. 3. sub med. 133
- 1 Beatum id non dicitur in quo quid mali reperitur. col. 4. nu. 28. 43
- 2 Bellum iniustum quinque modis dicitur, vide remissive. col. 3. in fin. 98
- 3 Benefacere nemo compellitur. col. 2. in med. 27
- 1 Beneficia an ab excommunicato possint conferri. col. 1. in prin. 86
- 1 Beneficia in dubio censentur realia. col. 4. in med. 88
- 1 Beneficia quando vacare dicantur, vel non & si vacant cui debeantur: successorque in beneficio ad quid teneatur deque tituli defectu. col. 3. cap. 3. per tot. 89
- 1 Beneficia omnia etiam simplicia regulariter requirunt residentiam. col. 1. in med. 90
- 1 Beneficij fructuum valorem impetrans, non tenetur probare, quod satis est si dicat, verum valorem expressisse. col. 2. post princ. 90
- Beneficij successor an teneatur ad debita, in med. col. ibid.
- Beneficij possessio est colocanda per agentem possessorio recuperanda vel titulo vel alio modo, in med. & ibi alia de spoliatis beneficio. ibid.
- 1 Beneficium secundum, curatum, dignitatem, vel personatum obtinens sine dispensatione peccat mortaliter, & alia quædam. col. 3. iux. prin. in annot. nu. 2. vbi an plura beneficia tenere liceat. 90
- Beneficia Principum vide in verbo priuilegia.
- 4 Beneficia Principum late interpretanda, & in ijs filiorum appellatione veniunt nepotes. col. 2. in prin. 110
- 1 Beneficiarij aliqui dicuntur habentes administrationem, aliqui verò non sed simpliciter & personaliter. & beneficiarius est quid mediū inter vsuarium, & usufructuatum. col. 3. ad fi. & col. seq. 93
- 1 Beneficij alicuius collatio, cuius electio vel presentatio pertinet ad patronos, non potest fieri per superiorem sine consensu patronorum. col. 1. & seq. tit. 4. per tot. & col. 3. in med. 109
- 1 Beneficij institutio, collatio, opermutatio, & rennnciatio. colum. 1. titu. 4. per tot. 109
- 1 Beneficij collatio quando sit nulla, & in quos facta minime teneat, & quid de duabus collationibus de eodem beneficio factis: Num ius conferendi laico præferatur, & per vnum collationis actum possessio probetur. beneficia patrimonialia sunt realiter ecclesiastica. successio in beneficijs libus an sit admittenda. Renunciatio beneficium in manibus prælati an possit penigere, & quando. col. 2. tit. 11. cap. 1. per tot. 88
- 3 Beneficij diligentius querendus est, quam pecuniæ creditor, huic enim reddendum, & quantum accepi, & si reddidi solutus sum, ac liber; at illi plus soluendum est, & nihilominus relata gratia cohæremus. col. 2. in prin. 73
- Nemo debet se opponere illi a quo recepit beneficium. ibid.
- 1 Beneficij de iure patronatus laicorum institutio, aut collatio, permutatio, & renunciatio, quando, quomodo, & a quibus facta minime valeat. Itē de presentatione miscellanea quædam. col. 1. cap. 4. per tot. 109
- 1 Beneficio renunciari non potest absque superioris licentia. colum. 4. ante med. 89
- 4 Beneficiorum in permutatione an remedium. l. 2. C. de rescindenda venditione cesset. col. 1. sub med. 132
- 1 Beneficiorum permutatio, an & quando, & quomodo fieri liceat, vel non. col. 4. in fi. c. 2. per tot. 88
- 1 Beneficium ecclesiasticum collatum a prælato non potest ex causa aliqua ingratitudinis reuocari. col. 2. post med. 86
- 1 Beneficium datur propter officium. col. 1. in annot. sub nu. 2. 93
- 1 Beneficium non datur sine fructibus. col. 4. post med. 87
- Beneficiorum redditus, & præbendarum fructus an capi possint, & dari creditorebus. ibid. col. 3. ad fi. & seq. ante fi.
- 1 Beneficium retinere non potest, qui officium dicere nequit, quia beneficium datur propter officium. col. 3. post princ. 88
- 4 Benemerita ius agendi non præstantia, non gignunt naturalem obligationem. col. 2. in fin. 122
- 2 Benemerita qualia esse debeant, & quomodo probanda: vt valeat eorum causa facta donatio inter virum, & uxorem, vel patrem & filium. col. 3. sub med. & ad fin. 75
- 1 Benigne agendum est quibusdam casibus in dubio. col. 3. ad fin. & col. seq. & per col. anteced. 69
- 1 Bigamorum poena quæ, & quis propriè bigamus dicatur. col. 4. cap. 7. per tot. 102
- 4 Blanditiæ verborum non minorem imo maiorem habent vim in persuadendo ad corrumpendum iudicis, vel alicuius animam, quam pecunia. col. 1. sub prin. 49
- 3 Blasphemia aliquando est peccatum veniale. col. 2. in prin. 163
- 1 Blasphemia quid, & quæ nam eius poena. Ab ebrio autem emissæ est mitius punienda. col. vlt. tit. 28. c. vnic. per tot. 131
- 3 Bona dicuntur deducto ære alieno. col. 1. sub med. 47
- 4 Bona diuersis in locis sita eiusdem regni, quibus legibus, vel iudicum sententijs sint obnoxia. col. 3. sub prin. 4
- 3 Bona eorum qui sibi mortem conscuerunt ad quem pertineant. col. 3. c. 3. per tot. 100
- 4 Bona in dubio qualia, & cuius præsumantur, & inter quæ bona redditus censentur. col. 4. in fi. 113
- 3 Bona nostra. Ius in spe non dicitur esse in bonis nostris. col. vlt. ad fi. 27
- 1 Bona nostra quæ dicantur de iure, & non de conscientia. col. 3. in prin. vbi remissive. 66
- 3 Bona per delinquentem alienata post vel ante delictum, an & quando veniant confiscanda, & confiscata cui spectent & alia. col. 1. c. 2. 144
- Et an omnia restituantur siue per gratiam, siue per iustitiam. colum. 1. ad finem. 145
- 3 Bona quæ iam in tertium fuerunt alienata non recuperat a Principe restituta. col. 2. circa prin. & per tot. 147
- 2 Bona restitutioni subiecta an veniant in generali bonorum obligatione, & quid de feudalibus, emphyteuticis, mercibus venalibus, & prohibitis alienari. col. 1. sub fin. & col. 2. sub prin. 5
- 3 Bona quæ nam veniant in restitutione fideicommissi. c. 10. per tot. 60
- 3 Bonis paternis renunciatis intelligitur renunciare etiam emphyteusi. col. vlt. iux. med. 84
- 2 Bona fides præsumitur, & de ea constare dicitur vbiconque interuenit longa possessio, vel adessent probabiles coniecturæ iustæ possessionis. col. 4. in prin. 123
- 2 Bona fides in præscriptionibus quatenus operetur, vt valeat, & num præsumatur. col. 4. in med. & per totum cap. & vide infra præscriptio. 130
- 4 Bonæ fidei in contractibus omnibus, l. 2. C. de rescin. vend. locum habet, et si in contractibus stricti iuris filescat. col. 2. in fi. 132
- 4 Bonæ fidei possessor post cursum 30. aut 40. annorum acquirit vile dominium, secus malæ fidei possessor, qui solam exceptionem. col. 4. in fin. & fol. 5. col. 1. in prin. 4
- 4 Bonis paternis, & maternis omnibus renunciatis non censetur renunciare frater. col. 4. in med. 134
- 3 Bonitas aut bona fama est probanda. col. 4. in prin. 153
- Bonorum cessio, de cedente bonis, & alia ad materiam. vide infra. Cessio bonorum.
- 3 Bonorum atque rerum pro defensione, an quem liceat occidere. colum. 4. per tot. 99
- Nam bona, & res vitæ æquiparantur. ibid.
- 4 Bonorum diuisio per patrem inter filios facta quam vim habeat. col. 3. in med. 124
- 4 Bonorum diuisione vel transactione an videatur renunciatarum substitutio: ni aut fidei commisso. col. 1. sub prin. 125
- 4 Bonorum diuisio quando & ex quibus præsumatur facta, & num minor cohæres ad eam faciendam minorem vrgere possit. col. 1. in fin. 125
- 2 Bonorum possessio non est mixti imperij, ac delegari pot, unde liberi non transit ad descendentes, an transmittatur non agnita bonorum possessio, pupillus an possit sine tutore agnoscere; Si hæres iure ciuili, de iure prætorio agnoscat, an dicatur propriè hæres, ante aditam hæreditatem accepta an rescindat testamentum, contra tabulas locum successorio edicto an faciat, hac perita non potest perire secundum tabulas, quibus datur contra tabulas quando datur unde liberi; Negligentia filij in petenda an præiudicat patri; An illius agnitio fieri debeat coram iudice; An hodie sit necessaria. col. 2. a med. & col. 3. per tot. 127
- 2 Bonorum possessio litis agnoscenda gratia, an etiam hodie emancipato rite exheredato, necessaria sit. col. 3. in fi. 127
- 1 Bos senior grauius figit pedem. col. 1. in prin. 50
- 4 Butrij opinio de communi opinione reprobatur, quod contra communem quæ non habeat casum legis, iudicare liceat. col. 1. in fi. & 2. in prin. 40

C.

3 C Adauer damnatorum an suspēdi debeat de furca, an sepeliri, an de eo fieri anatomia. col. 1. circa med. 140.

Index commu. opin.

Cad u-

I N D E X.

- 1 Caducitas in emphyteuticis contra quos transeat; detur intentetur declaretur, & per quem quandoque incuratur, vel remissa censeatur, & cum dominus possit ex se post declaratam caducitatem expellere emphyteutam, & an valeat pactum quod emphyteus non cadat in commissum, & de aliis similib. fo. 112. col. 4. per tot. & col. 1. 2. & 3. 113.
- 2 Caducitatem remittere videtur dominus qui post incursum recipit adhuc canonem ab emphyteuta, & renouare emphyteusum censetur. col. 4. sub princ. 103
- 3 Caducitatem ad euitandam & plenariam liberationem consequendam requiritur copulatio quod fiat oblatio, depositio, & consignatio canonis, & an oblatio sufficiat, & an subueniatur mulieri vel rustico qui illa huiusmodi facere nesciuerunt. col. 1. sub med. 104
- 1 Calamus solus adiunat legistam. col. 3. post med. 51
- 4 Calculi error si in rationibus reddendis interueniat vel praesumatur, quid iuris, & alia ad materiam. col. 4. in fi. & per tot. c. 5. 136
- 3 Calicem dare vouens qualem teneatur dare. col. 4. iux. med. 50
- 3 Calumniatoris status non erit appellandus, qui non probauerit, in dubio tamen bene praesumitur calumniari, nisi ex actis appareat, vel nisi ex aliquibus praesumptionibus a tali calumnia excusetur. col. 4. circa princ. & col. 1. 130 131
- 1 Calumniari videtur qui in casu certo consilium requirit. col. 2. in prin. 181
- 1 Camporis scriptura contra alium fidem non facit. col. 2. iux. med. 154
- 1 Canones sequimur in spiritualibus. col. vlt. circa prin. 198
- 3 Canonibus standum est ubi agitur de peccato. co. 3. sub med. 111
- 1 Canonica scia reliquas oēs antecedit excepta theologia. col. 1. post med. 62
- 2 Canonici iuris subiectum dignius esse dicitur quam ciuilib. & legum, ideoque concurrentibus illis, a canonibus est inchoandum. col. 4. in prin. 9
- 1 Canonico in foro proceditur de æquitate, & inter simplicem loquelam, & aliam ius canonicum non constituit differentiam, & ius canonicum dicitur diuinum. ibid.
- 1 Canonista Legista, & Theologi. col. 2. in prin. 59
- 1 Canonici esse non debet sine praebenda: ex duobus in eadem ecclesia receptis canonicis, quis nam ad primo vacaturam praebendam admittendus, & quid de praebendis ipsis. col. 3. tit. 10. cap. 1. per tot. & alia de canonicis. 87
- 1 Canonicorum capituli sede vacante, vel sine episcopi consensu, quamquam sit auctoritas, atque potestas in rebus statuendis atque expediendis. col. 1. c. 2. per tot. 88
- 1 Capella potest errare ecclesia non. col. 1. post med. 53
- 2 Capi iniuste faciens, & indebite detinens aliquem qua poena puniatur. col. 4. sub fin. 22
- 3 Capi an quis possit in domo sua, vel aliena, vel locata. col. 1. & 2. per tot. Et ibi plura de captura. 135
- 4 Capi an quis possit a priuatis repertus in flagranti crimine, & nunquid debitor suspectus de fuga a creditore. col. 2. a prin. 89
- 1 Capitali crimine quoties mors intelligitur, addi solet clausula (vltimi supplicij) col. 4. iux. princ. 127
- 1 Capituli sententiae executio differtur multis ex causis. col. 4. ad fi. 79
- 1 Capituli canonicorum v. Canonicorum capituli capitulum nusquam fungitur vice episcopi collationibus praebendarum aut aliorum beneficiorum. col. 1. post prin. 88
- 1 Capitulum quomodo possit committere vices suas in certo actu aliquibus de capitulo. col. 1. nu. 34. 46
- 1 Capitulum succedit in iurisdictione compellendi, licet non succedat in ministerio conferendi. col. 1. post princ. 84
- 1 Capitulum sede episcopali vacante in iurisdictionalibus succedit in locum Episcopi. col. 1. cir. fi. 84
- 4 Cap. pastoralis de exceptionibus non solum habet locum in dilatoriis, sed etiam in peremptoriis exceptionibus. col. 3. ad fi. 24
- 2 Cap. 1. an agnatus vel filius in visibus feudorum, dispositio locum habet solummodo in feudo haereditario, vel simpliciter recepto. colum. 3. sub med. 87
- 2 Cap. potuit extra de locato. quod de emphyteusi loquitur, non debet extendi ad feudum, & solum procedit in emphyteusi ecclesiae, non laicorum. col. 1. in med. 116
- 2 Cap. potuit. de locato. extra priuans ipso iure emphyteutam non soluentem canonem, an procedat in feudo pro quo annua penio debet. col. 1. ad fi. 89
- 2 Caprarius seu pastor qui tenetur ad custodiam animalium, non liberatur portando pelles animalium quae dicit mortua esse, nisi probet etiam casum fortitum. col. 1. ad fi. 20
- 1 Captura quoad episcopum. col. 4. ante fi. & col. 2. circa med. 82-83
- 3 Captura potest fieri habita prius aequali informatione per iudicem, & aliud est de diuite, & nobili, aliud de paupere, & ignobili ac vili persona in similibus causis dicendum est. col. 1. sub prin. & sub med. & col. seq. Vbi quaeritur an possit inchoare iudex a captura. 134
- 1 Captura v. in ver. carcer. 44
- 1 Caput ecclesiae a Petro Apost. sumpsit originem. col. 2. nu. 42. 44
- 1 Caput orbis dicitur ubi est ecclesia. col. 3. nu. 49. 44
- 1 Caput ecclesiae tam dicitur Petrus quam Christus. col. 1. nu. 70. 45
- 1 Capita duo diuersa in vna eademque re admittuntur. nu. 73. ibid.
- 3 Carceratus fugiens, si denuo esset incarceratus etiam inuitus non est propter illam fugam condemnandus. col. 2. in med. 132
- 3 Carceratus seu positus in carceribus testis esse non potest. col. 2. sub prin. 174
- 3 Carceratus testis esse non potest. col. 2. sub med. 93
- 3 Carceres ad perpetuos damnatos si laicus sit perdit testamenti factionem. col. 2. in med. 139
- 3 Carcer de custodia reorum, & priuatis carceribus. col. 1. tit. 12. 134
- 1 Carcer non est inuentus ad poenam, sed ad custodiam: diciturque species torturae, & afferre damnum irreparabile. Carcerum autem custodia pertinet ad Principem, & nisi priuati carcerem alicui exercere liceat. c. 1. ibid.
- 1 Carceri addici quo auctore, & per quos, & quando quis debeat in criminalibus. col. 2. cap. 1. ibid.
- 3 Carcerari ob causas pecuniarias, num quis possit, & ubi & quando eum capere liceat, vel non. Pro debito autem carceratus, debet a suo creditore alii, si ipse vnde se alar minime habeat. col. 1. c. 3. 135
- 1 In carceris detrudi an mulieres vnquam possint. col. 3. c. 4. ibid.
- 1 Carceribus detentus, quis & quando praestitis fideiussoribus relaxari possit. col. 4. c. 5. ibid.
- 3 Carceri mancipato, vel in arresto detento num sine licentia superioris recedere liceat. Item an delinquens a carcere fugiens, pro confesso, & conuicto habeatur, & quid de se eximente de manibus latellum, vel de eo

- qui est carceribus ad mortem damnatum, vel pro debito detentum, vel iniuste captum liberauerit. col. 1. c. 6. 136
- 1 Carcerum custos nunquid, & quatenus teneatur ob fugam in carcere detenti, item contra quem is agere debet pro expensis factis ab incarceratione, & quae nam poena in eum sit constituta si mulierem carceratam carnaliter cognouerit: deque iis qui in carceribus infirmantur, aut moriuntur. ibid. col. 3. per tot. De custodia reorum & priuatis carceribus. miscellanea. col. 4. per tot. ibid.
- 3 Carcerum priuatum exercens punitur poena capitis. col. 1. post med. 134
- 1 Carceris custos potest pro expensis carceratum in carcere retinere, vsque quo fuerit satisfactus. ibid. col. 2. post med. & col. 3. post med. 136
- 1 Carceratur clerici, si reperti sint in flagranti, a iudice laico, vt suo statim tradantur iudici. col. 4. in fi. ibid.
- 3 Carceratus si moriatur, custos carceris debet ante mortem medicos adhibere, & inde extrahi instrumentum, quod talis carceratus est mortuus ex morte naturali. col. 3. circa med. 136
- 1 Semel ex carceratus non debet amplius ex carcerari. ibid. ad fin. & possunt carcerari contrahere absque egressu. ibid. & col. seq. in prin.
- 3 Cardinales habent priuilegium, vt si condemnatus ad mortem dicatur ad supplicium, & ei fiat obuiam Cardinalis ipse & pileum apposuerit in capite eius non potest exequi sententia eius. col. 2. circa prin. 141
- 3 Cardinalis offendere licitum est p. defensione sui corporis. col. 4. iux. me. 101
- 1 Cardinales quomodo sede vacante representare dicantur caput ecclesiae. col. 1. nu. 15. 47
- 1 Cardinalis non episcopus possit cognoscere de causa criminali clerici ratione sui tituli sibi subiecti. col. 2. in prin. 97
- 1 Cardinalium maior pars, quando caput representet, potestque Cardinalis impetrare a Papa licentiam testandi, & Cardinalem offendens incidit in crimen laesae maiestatis. Conuincitur denique testibus duobus Cardinalibus. col. 3. tit. 6. c. vnic. per tot. 82
- 3 Castrans seipsum punitur poena mortis. col. 1. post med. 139
- 2 Castrum custodias debet duplicare de nocte castellanus, alias posset ei impuniti, nec de castro exire debet etiam pro dando subsidium toti ciuitati. col. 3. sub prin. 74
- 2 Castrum obfessionem esse sciendam per inimicos qui videt castellanus non propterea debet recedere, sed viriliter se defendere, alias est puniendus, si tamen inimici iam inuassent castrum potest recedere. col. 3. in prin. 74
- 2 Castrum dominus ad impensam custodie castrum tenetur non autem subditi, & si mulier habet partem tenetur pro parte. col. 1. in fi. 74
- 2 Castrum custodes si inter se diuidant custodias nocturnas, & castrum capiatur, illi qui ea hora poterant dormire non tenentur. col. 2. in med. 74
- 2 Castrum & iurisdictionis si sint duo vel plures domini, & vnus eorum delinquat an poterit ab alio puniri, & quid si vnus vendat iura sua alieni subdito, an poterit iste emens ab aliis puniri, & quid si diuisis castris puta comitatus contingat vnum delinquere in territorio alterius, & an hoc casu censeatur diuisa iurisdic. vel tantum illius exercitum. col. 2. a prin. ad med. 79
- 2 Castrum custodes imponere quod ab eo tenetur in feudum an possit princeps belli tempore. col. 1. ad fi. 74
- 1 Castrum legato. vide in ver. legato castrum.
- 4 castrum concessio cui nulla adharet iurisdic. nec merum nec mixtum an censeatur translati iurisdic. fol. 118. col. 2. ad med. & quid si territorij, & iurisdic. annexa castrum sub domino disponentis erant tempore concessionis. ibid.
- 4 castrum in se habet iurisdictionem, & eam in se continet. col. 2. ad fi. 118
- 4 castrum erigere in proprio solo nunquid semper liceat, & quid si fuerit dirutum per sententiam an liceat reaedificare. col. 2. sub prin. & ad fi. 118
- 2 castrum cum omnibus pertinentiis quae sunt in territorio concessum in feudum, bona an praesumantur feudalia vel allodialia, quae sunt in dicto territorio. col. 1. in med. 74
- 2 castrum tenere in feudum recognoscens, an intelligatur recognouisse iurisdictionem & territorium. col. 1. in med. 74
- 1 castrum cui committitur protectioni an dicatur habere iurisdictionem illius. ibid.
- 2 castrum capere quod ab eo tenetur in feudum potest princeps tempore belli inuito vasallo, & illud fortificare, repetere tamen impensam a vasallo po stea non debet. col. 1. ad fi. 73
- 2 castrum si debet restitui alicui ad tempus, an impensa facta medio tempore pro custodia illius castrum possit repeti. col. 2. in prin. 74
- 2 castrum retinere potest sibi quis donec ei restituatur expensa facta per recuperationem illius. col. 2. in prin. 74
- 1 castrum possidere dicitur princeps ad cuius instantiam ponitur castellanus. ibid.
- 2 castrum qui habet in custodiam a Principe an debeat credere literis generalibus principis per quas mandat castrum relaxari, vel recipere signa specialia. col. 2. sub med. 74
- 2 castrum eximere potest princeps a ciuitate quae sit rebellis. col. 3. sub prin. 74
- 2 castrum qui promittit commodare contra omnem personam, an teneatur commodare contra seipsum. col. 3. ad med. 74
- 2 castrum an dicatur habere pertinentias, & an iurisdic. dicatur esse de pertinentiis castrum. col. 3. in med. 74
- 2 castrum per vim occupanti confirmatio est nulla. col. 3. in med. 74
- 2 castrum ubi est concessum cum iuribus & pertinentiis an veniant molendina, & huiusmodi. col. 3. in med. & col. 4. in med. 74
- 2 castrum ubi occupatur ab aliquo, libellus est dandus contra occupatorem coram suo superiore. col. 3. in med. 74
- 2 castrum ad custodiendum an domini terrarum possint cogere homines. col. 3. sub med. 74
- 4 casum allegas vel re sibi restitui petens qd teneat probare. col. 1. ad med. 145
- 2 casus fortuiti qui sint ad quos conductos seu empror teneatur, & an ad solutos tantum vel et insolitos, & qui soliti et insoliti dicantur, et quoniam non expressi veniant cum expressis. col. 4. in fi. et col. 1. et 2. per tot. et col. 3. in prin. 117. 118
- 2 casus fortuitus non est ascribendus culpa debitoris. col. 2. sub med. 2
- 1 casus iure non decus relinquitur arbitrio iudicis. col. 3. nu. 88. et similia requirenda. ibid. 63
- 1 casus legis est illud, qd scriptum est in terminis de quo quaerit. col. 4. in prin. 57
- 3 casus non expressus habendus est regulariter pro omisso. col. 2. sub prin. 32
- 4 catastro an probet confinia. col. 2. in fi. 120
- 2 cauere ubi quis tenetur ad aliquid consequendum sufficit illi fideiussorem offerre. col. 2. ad med. 48
- 3 caupo aut stipularius recipiendo furem non puniuntur. col. 1. cir. pr. vide Hopes. 105

I N D E X

- 1 *Causa alienandi potest esse duplex necessaria, & utilis. colum. 2. post med.* 74
- 3 *Causa civilis causa criminalis, quæ. col. 4. circa prin.* 92
- 3 *Causa in sententia expressa inepta viciat sententiam, idem in libello. col. 3. in fi.* 45
- 3 *Causa per quæ potest filius in testamento iuste exheredari non sufficiens ad repellendum eum ab intestato à legitima successione. col. 2. iux. fin.* 77
- 3 *Causa proxima, & non remota attendi debet. col. 1. circa med.* 84
- 4 *Causa summaria de sui natura, quando potest ordinarie agitari quid in illis summarie decidendus requiratur, & quid excludatur siue sufficiat, & an probatio per iuramentum, vel semiplena, & quæ causa dicatur magna, quæve modica, & an cā vnus porcelli. col. 4. in fi. & col. 1. vsq; ad fi.* 28, 29
- 1 *Causa privilegij cessante cessat, & privilegium. col. 2. post med.* 111
- 4 *Causa non perditur propter falsitatem, quæ in instrumentis, vel testib. committitur. col. 3. sub prin.* 29
- 4 *Causa in prosecutione debet declarari licet in actione reali generalis causa admittatur. col. 3. in med.* 29
- 4 *Causæ interueniens tertius, audiri debet in statu in quo ea reperitur, & quid si veniat virtutē clausulæ omnesque alios interesse putantes in rescripta appositæ, & quid si tertius compareat didicisti attestacionibus an possit alios testes producere, & an postquam sententia transiit in iudicatum possit appellare. col. 3. a med.* 29
- 4 *Causæ ubi committuntur sola facti virtute inspecta possunt ab articulis. inchoari. colum. 4. in prin.* 29
- 3 *Causæ diuisio fieri non debet. col. 2. post med.* 92
- 1 *Causæ magnæ civilis criminalibus æquiparantur. col. 3. circa med.* 122
- 1 *Causæ victoriarum promittere cuiquam est temerarium. col. 1. sub nu. 108.* 65
- 3 *Causam, an & quando amittat acta falsificans. col. 1. cap. 4.* 108
- 3 *Causam damni dans damnum dedisse videtur. col. 3. sub med.* 113
- 1 *Cautela est cautio deceptionis cū diligenti attentione col. 2. post med.* 61
- 4 *Cautela pro venditore ne teneatur de evictione. col. 3. in fi.* 142
- 2 *Cautio iuratoria loco fideiussionis subrogatur, & per eum præstanda est qui obligatus ad dandum fideiussorem non reperit. col. 1. in med.* 48
- 2 *Cautio de non offendendo regulariter omnibus dari debet ubi causa subest, & quando duratura sit iudex arbitrat. col. 3. in prin.* 48
- 2 *Cautio de non offendendo cum poenæ adiectione non habet locum cum ex noua causa seu rixa offenditur quis, nec cum non liquet quis prius offenderit. col. 3. sub prin. & med.* 48
- 2 *Cautio de non offendendo præstanda est, etiam si pars petens causam dederit inimicitia: ea autem præstita si non seruetur tunc pars prior læsa potest non seruantes cautionem impune offendere, etiam si appositæ esset clausula, quod poena toties quoties committatur. col. 3. sub med.* 48
- 2 *Cautio de non offendendo debet præstari a carcerato antequam relaxetur, nec iudex in hoc debet interponere officium suum nisi petatur, quod tamen non seruatur, & debet præstari cum idoneo fideiussore etiam si sit diues, quod si pauper non inuenerit debet potius eici de ciuitate, durat autem dicta cautio arbitrio iudicis. alias 30. diebus tantum, colum. 3. a med. ad fin.* 48
- 2 *Cautio an intelligatur cum fideiussore, vel sufficiat generalis bonorum hypotheca, & quæ cautio idonea intelligatur, & quid si cautio sit præstanda de consilio sapientis simpliciter non adiecto, idonea, sufficiens, vel similis, an teneatur præstare fideiussorem, vel pignus, & possit sapiens ita arbitrari. col. 2. in med.* 48
- 3 *Cautionem delegatis, vel fideicommissis præstandis, an testator possit remittere. col. 4. cap. 8.* 43
- 1 *Cautionem ad nudam obligatus tenetur promittere sub poena, & quibus in casibus poena huiusmodi inferatur. col. 4. in fi. & col. 1. in prin.* 47, 48
- 3 *Cautionem quam debet præstare usufructuarius, de vtendo rebus arbitrio boni viri, testator remittere non potest. col. 2. sub med.* 48
- 4 *Cedens bonis num a debito liberetur ita, vt incarcerationi minime possit, & quid si renunciauerit cessionis beneficio iuramento etiam adhibito. Itē in cessione bonorum quid veniat quidve cedenti incumbat. colum. 4. in fin. et per tot. cap. 1.* 145
- 3 *Cedere debent maioribus minores. col. 1. sub prin.* 119
- 1 *Celeritas, & ira duo ad bene consulendum contraria. col. 1. in prin.* 65
- 1 *Celeritas, quandoq; præualer virtuti in rebus bellicis. col. 1. nu. 108.* 65
- 1 *Census in cuius constitutione, quæ nam requirantur. col. 4. per tot.* 129
- 2 *Census ob non solutionem an priuatur quis censu ipso, & quid si fuerit appositum iuramentum in contractu censuali. col. 4. ad fi.* 114
- 2 *Census aliter quam per scripturam probari non potest. col. 4. sub fi.* 4
- 3 *Censu legato dominum illius rei non est legatum, ex qua re census debetur. col. 4. circa med.* 45
- 2 *Census quid ab emphyteusi differat, & dicitur contractus censualis, quando transfertur omne ius referuato solo censo, & quid si concedatur res in emphyteusim cum omni iure, pro annuo censo, an sit censualis, vel emphyteuticarius vel quis in dubio contractus præsumatur, & quid si dicatur cōcedo in emphyteusim vel censum. col. 3. in prin. sub med. & ad fi.* 99
- 4 *Census annui siue redditus an inter bona mobilia, vel immobilia connumerentur. col. 1. in med.* 124
- 3 *Ceram corruptam cum incorrupta miscens, non dicitur committere falsum. col. vlt. in fin.* 106
- 1 *Certandum est iuribus, & non iniuris. col. 4. in prin.* 61
- 3 *Cessante causa post effectū consumatū non cessat effectus. col. vlt. in fi.* 76
- 4 *Cessionis bonorum, quando locus non sit, ita vt cedere volens ad eius beneficium admittatur, vel non. col. 2. a med. per tot. cap. 2.* 146
- 4 *Cessio bonorum regulariter permittitur, quando insinuatione egeat, quæ iura cedi possint, quando cessio fieri non possit an cedere actiones potērioribus liceat an cedens possit esse testis pro cessionario, quid de cessione facta per laicum clerico, quid si dicatur pro benemeritis cessit, & alia in materia cessionis cessionarij, ac cedentis. col. 4. a med. per tot. c. 3.* 146
- 4 *Cessio cessionis simulata nunquid præsumatur si pretium non correspondet actioni. col. 4. in fi.* 2
- 1 *Cessionarium, quem esse, debet apparere. col. 1. in fi. & col. seq.* 176
- 1 *Charitatis subsidia ab Archidiacono, vel alio inferiore prælato imponi minime possunt. col. 2. post med.* 86
- 1 *Charitatum subsidium de quo. col. 4. ad fin.* 84
- 1 *Charitatum subsidij si postuletur consilij capituli requiratur. col. 2. in prin.* 88
- 3 *Charitarum iudus, vide iudus. & col. 3. circa prin.* 125
- 1 *Chirographum. V. in ver. Apocha.*
- 1 *Christianus Papæ subiiciendus, & qua ratione, quid æstimare is debeat de constitutionibus ecclesiasticis, & maiorū præceptis. Et an liceat ei iuramentum a iudicis, vel infidelibus accipere, vel contra eos testimonium ferre. col. 4. tit. 3. c. vnico per tot.* 74

- 1 *Christus dicitur caput vniuersale, & militantis, & triumphantis ecclesiæ. col. 3. nu. 47. Et secundum interiorem influxum gratiæ. nu. 48. & caput orbis. nu. 49. 51 & 52.* 44
- 1 *Christus quomodo pluries nos per parabolas variis nominibus nuncupauit. ibid. col. 3. nu. 56.*
- 1 *Christi oues quales. col. 4. nu. 68.* 44
- 1 *Christi successor dicitur caput mysticum. col. 1. nu. 71.* 45
- 1 *Christianus subiiciendo se Pontifici, semper excipit subiectionem, & fidem in Christum. col. 1. nu. 76.* 45
- 1 *Christus cur & quomodo vniuersalis ecclesiæ tum militantis, tum triumphantis caput dicatur. col. 3. in fine & 4.* 72
- 1 *Ciceronis quædam attributa. col. 3. in prin.* 61
- 3 *Cingari puniuntur furto. col. 1. circa prin.* 105
- 4 *Citari personaliter an quis debeat vel ad domum, tam in civilibus, quam in criminalibus. col. 1. a pr. per tot.* 14
- 4 *Citari quis debeat, quandoque partis citatio requiratur, vel necessaria non sit. col. 1. in fi. & per tot. cap.* 14
- 4 *Citari pars aduersa ad videndum iurare testes an & quando debeat. col. 3. sub prin.* 16
- 1 *Citari aliquem si quis faciat simpliciter, eo ipso persona eius habilitata censetur. ibid.*
- 2 *Citatio ambigua est, quando nuncius refert se citasse, prout habet in mandatis. col. 3. in prin.* 45
- 3 *Citatio carcerati, banniti, & sine causa & alia. col. 4. post med.* 136
- 3 *Citatio quibusdam casibus, non requiritur in testium productione. col. 4. per tot. regulariter requiritur. col. 3. circa prin.* 158. & 161.
- 3 *Citatio notoriè nulla nō astringit citatū ad cōparēdū. col. 2. circa med.* 98
- 4 *Citatio trina, an & quando requiratur, vt contumax reputetur aliquis. col. 1. in med.* 18
- 1 *Citatio ne ad suam noticiam perueniat, qui data opera facit, dicitur verus contumax, ac si dixisset nolo venire. ibid. sub med.*
- 4 *Citatio quid sit, quo iure inducta, an tolli possit, an & quando, & quid sine citatione fieri possit, & factum valeat. Cuius auctoritate est faciendū, vt valida sit, an iudex subditum suum extra territorium citare possit, an ex cōmissione iudicis facta præsumatur, citatio fieri ne debeat psonaliter, vel ad domum sufficiat, tam in civilibus, quam in criminalibus, quādoque citatus dicatur, aut præsumatur, & quid de citato detento in captiuitate, vt personaliter compareat, & citandus ubi perquiri debeat. col. 1. a med. & col. 2. in med.* 13. & 14
- 3 *Citatio cuius auctoritate faciendū, vt valida sit. col. 3. ad fin. Et an præsumatur facta de mandato iudicis. ibid. col. 4. in med.* 13
- 4 *Citatio quando requiratur vel necessaria non sit, & quid si fiat ubi non requiritur, an actus iustinebitur. col. 3. a fin. & col. 4. per tot. & colum. 1. & 2. vsque ad med.* 14. & 15
- 4 *Citatio vnica peremptoria an satis sit etiam in criminalibus, & vt intelligatur peremptoria quid requiratur. col. 3. a med. ad fin.* 15
- 4 *Citatio non legitime, riteque facta inualida, atq; nulla, quid causet an proficiat agenti, vel obstat citato, an conuallidetur per comparationem, & an perpetuet iurisdictionem. col. 3. a fi. vsq; ad col. 4. in med.* 15
- 4 *Citatio per proclamata, seu per edicta, an fieri possit, & qñ. col. 4. a med.* 15
- 4 *Citatio prima ad omnes actus, & ad sententiam, an sufficiat, & generalis ad totam causam. col. 1. per tot.* 16
- 1 *Citatio in scriptis & eius copia parti fieri & dari an debeat. col. 2. ibid.*
- 4 *Citatio sine die, nullog; præfinito tempore vel die feriata facta, an valeat. col. 2. per tot.* 16
- 4 *Citatio verbalis non est actus iudicialis, nec indiget causæ cognitione, & ideo fieri potest in ecclesiis. col. 2. in fi.* 16
- 4 *Citatio prima quando a procuratore incipere possit. col. 1. sub prin.* 16
- 1 *Citatio domini qui dedit procuratorem ad causam, non reddit ipsum contumacem. ibid. col. 2. in fin.*
- 4 *Citatio ad respondendum inquisitioni infra tres dies dum pendet, potest interim reus delicti capi, quod vt euitet, debet præstare cautionem de comparando. col. 2. in fi. & 3. in prin.* 16
- 4 *Citatio in criminalibus continere debet horam qua citatus compareat. col. 3. in prin.* 16
- 1 *Citatio sub poena confiscationis bonorum, fieri non debet, nec est in usu. ibid. in med.*
- 4 *Citatio inquisitionis tenorem continere de necessitate an debeat. colum. 3. in med.* 16
- 1 *Citatio absentium in personam amicorum, non requiritur sed ad domum sufficit. ibid.*
- 1 *Citatio corā iudice nō suo facta si sit, & nihil oppositū valebit, pcessus. ibi.*
- 1 *Citatio in sententia arbitratoris requiritur, aut præsentia partiū. ibi. ad fin.*
- 4 *Citatio præsentis in iudicio an necessaria sit. col. 3. in fi.* 16
- 1 *Citatio in voluntatem citati, si sua putauerit interesse valet. ibid.*
- 4 *Citatio illius, cuius interest etiam in iurifuraudi abolitione, & quauis simplici habilitatione requiritur, secus si in consequentiam illius tantum interest. col. 3. in fin.* 16
- 1 *Citatio cum clausula si sua putauerit, interesse dicitur conditionalis. ibid.*
- 4 *Citatio non probatur, nec præsumitur, ex eo quod notarius causæ scripserit quod quis citatus fuerit. col. 4. in prin.* 16
- 4 *Citatione iurisdictione quando dicatur præsentia, firmata, ac perpetuata, & quid si dubitetur de iurisdictione citantis. col. 4. a prin. per tot.* 118
- 1 *Citatione partis opus est in examinatione testium. col. 3. per tot. & ibid. citandus procurator, an dominus.* 157
- 2 *Citatus coram duobus iudicibus aequalibus habet electionem cōparendi corā quo voluerit, qd si corā neutro compareat, dñ in vtroq; contumax, nec habebit exceptionē se ad alterū tribunal fuisse tractū. col. 1. sub prin.* 18
- 2 *Citatus quando est dubium de iurisdictione citantis an debeat comparere ad allegandum declinatoriam, & distinguitur an sit ordinarius generalis iudex ille, vel singularis. col. 2. in fi.* 86
- 4 *Citatus aliquis quando dicatur, aut præsumatur, an quando comparet in iudicio. col. 2. in med.* 14
- 4 *Citatus ad locum non tutum, vel pro die feriata, vel ad instantiam excommunicati, an teneatur comparere. col. 2. in med.* 14
- 4 *Citatus qui comparere non tenetur, an debeat mittere procuratorem. col. 3. sub prin.* 14
- 1 *Citatus respondens se nolle comparere an sit amplius citandus. ibid.*
- 1 *Citatus sub comminatione quod alia habebitur pro confesso, non ideo pro vna contumacia perdet causam. ibid. in med.*
- 4 *Citatus nō cōparēs qñ fuit impeditus qd probare debeat. col. 3. in med.* 14

I N D E X.

- Citatus a duobus iudicibus eodē tēpore, coram quo comparere debeat. ibi.**
- 4 Citandus procurator an sit vel litis dominus, si procurator ipse tantum litem contestatus est. col. 1. in fin.** 15
- 4 Citandus est forensis reus prout forenses citari debent, & idē de vagabundo. col. 2. in prin.** 15
- 4 Citatio etiam in notoriis requiritur. col. 2. sub prin.** 15
- 4 Citatio unica, & vnus defectus sufficit in expensarum condemnatione. col. 1. in fin.** 16
- 4 Citationis defectus an exequutionem sententię nullam reddat item, & an sententiam arbitrorum. col. 2. a med. & col. 3. sub prin.** 15
- 4 Citatio an presumatur interuēnisse vbi de illa non est facta intentio. col. 3. ad med.** 15
- 4 Citatio an in exequutione sententię requiratur. col. 2. a med.** 15
- 1 Citatus ad domum presumitur sciuisse citationem. col. 4. ad fin.** 132
- 1 Ciuitas vide in vers. vniuersitas. ciuitatum iura, & quę. colum. 2. titu. 7. capi. 1. per tot.** 155
- 2 Ciuitas obfessa potest se dare sine domini consensu quando non est spes defendendi se. col. 3. sub prin.** 74
- 1 Ciuitas vniuersa, idest principalis ciuitati. col. 1. sub nu. 18.** 47
- 1 Claritas propria legis, & lex obscura non allegatur ad decisionem causarum. nu. 20.** 1
- 2 Clausula generalis concepta verbis generalibus, non obstat agenti ex alia causa quam ea super qua principaliter agebatur, nec refertur ad incogitata. et an referatur ad omnia expressa vel specificata. colum. 1. in fin. & col. 2. in prin.** 16
- 4 Clausula in mandato procuratorio, vt in prædictis, & circa illa liberam administrationem obtineat, an inferat facultatem prorogandi dilationes debitoribus ad soluendum. col. 2. in prin.** 66
- 4 Clausula in mandato procuratorio, quod dominus releuat procuratorem ab omni onere satisfaciendi, quid operetur. col. 4. in prin.** 65
- 3 Clausula omnium, & quoruncumque bonorum maxime potens est, vt generaliter comprehendat etiam bona, quę alias aliqua ratione non comprehenderentur. col. 1. post prin. & col. vlt. in fin.** 47
- 1 Clausula omni meliori modo in testamento apostata quid operetur. col. 1. post med.** 232
- 3 Clausula (pro se & hæredibus vtriusque sexus) tantum de descendentiis intelligitur. col. 1. post med.** 13
- 1 Clausula-Nego narrata prout narratur. col. 3. in prin.** 153
- 3 Clausula onerosa non refertur ad omnia sed ad vltimum tantum. col. 2. sub med.** 50
- 4 Clausula saluo iure addendi, &c. posita in libello, an efficiat vt post litem contestatam, emendari &c. possit. col. 1. ad fin.** 11
- 4 Clausula saluo iure calculi, vel saluo errore calculi posita in libello an reddat libellum incertum, & quid si apponatur in obligatione ex causa copulorum, an per eam suspendatur executio donec conclusa finitrationes col. 4. in prin.** 11
- 3 Clausula vendit, tradit, cessit, & concessit, est eiusdem naturę, & virtutis cuius est constituti, sed illa clausula sola licentia apprehendi possessionem importatur, nisi res sit præsens, nam transfertur realis, & actualis possessio. col. 1. ad fin.** 124
- 1 Clausula aliquando potius ex stylo tabellionum adiectę censetur, quam ex voluntate contrahentium. col. 2. post med.** 171
- 3 Clausulę codicillares vel testamentarię. col. 1. cap. 2.** 20
- 3 Clausulę afferentis testatorem substituere vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum effectus. col. vlt. circa med. & col. 1. in prin.** 2021
- Clausulę appositi in testamento (omni meliori modo quo potest) effectus. ibid. d. col. 1. iux. med.**
- 1 Clausulę apponi solite in pontificiis bullis. col. 3. circa prin.** 161
- 3 Clausulę instrumentis multę apponuntur ex ceruice notariorum. col. 4. in prin.** 65
- 3 Clausulę Non se astringens &c. saluo iure &c. deducens &c. quam vim habeant remissiue. col. 2. in med.** 89
- 1 Clausula derogatoria quis vti possit, & quid ipsa, atque etiam clausula ex certa scientia, & appellatione remota, & si sine liberis decedat, & prouisio quod quoties, & eatenus quatenus &c. operentur & valeant. col. 3. cap. 6. per tot.** 152
- 1 Clausulę motu proprio, si pars vti voluerit inobedientes compescendo, sine præiudicio venientium ab intestato, sub pactis, & conditionibus infra scriptis, constituti, Rato manente pacto, quod tenores, &c. Non aliter nec alio modo, omni mulieri modo, habita licentia, si qua mihi iusta causa, impertinentes & insolite, eorum operentur effectus. colum. 1. cap. 7. per tot.** 153
- 1 Clerici negociante, ludentes, venatores, militantes, constituti procuratores, feudi capaces, fugitiui, absentes causa studiorum. col. 3. & 4. per tot.** 102
- 3 Clerici vt ludant latrunculorum seu scacorum ludo quādam seruare debent. col. 1. per tot.** 126
- 1 Clerici matrimonium contrahere non possunt, & si contrahunt quam pœnam incurrant. col. 4. cap. 9. per tot.** 97
- 1 Clerici adulteri, aut concubinarij, quānam in eos sit pœna. colum. 2. cap. 10. per tot.** 98
- 1 Clerici fornicarij, & nocturna polutio. col. 4. c. 1. per tot.** 98
- 1 Clerici coniugati. col. 2. cap. 12. per tot.** 100
- 1 Clerici habitu & tonsuram minime deferentes, Et quid si deferendo delinquant, vel postea reassumunt. col. 3. cap. 13. per tot.** 100
- 1 Clerici excommunicati: Et an illi excommunicentur, & quando, qui eos percutiunt, vel iniuriis afficiunt. col. 1. cap. 14. per tot.** 101
- 1 Clerici nunquid testari possint, & quando. col. 4. cap. 15. per tot.** 101
- 1 Clerici & eorum bona an teneantur ad collectas, munera, onera, & contributiones laice. um. col. 1. cap. 16. per tot.** 102
- 1 de Clericis Miscellanea. col. 3. cap. 17. per tot.** 102
- 1 Clericorum appellatione in fauorabilibus veniunt canonici, & dignitates, in odiosis minime. col. 2. in prin.** 91
- 2 Clerici notariatus officium an exercere possint seu aliquod honestum artificium, vt victum quarant, quibus non suppetit ex sacerdotio. col. 4. ad fin. & col. 1. per tot.** 67. & 68
- 1 Clerici scholares habent priuilegium quod habeantur pro residentibus. col. 2. prope fin.** 149
- 1 Clerici appellatione venit etiam insignitus prima tonsura. colum. 4. circa prin.** 94
- Clericus a creditore conuentus si non habeat vnde soluat. quid agendum. ibid. An carcerari possit pro debito pecuniario. ibid. in med. col.**
- 1 Clericus licet per principem fuerit ad aliquod officium seculare admissus, & in ipso officio aliquid deliquerit, non tamen poterit a seculari iudice puniri. col. 4. post med.** 94
- Clericus datus fideiussor coram iudice temporali, non potest priuilegio fori renunciare. ibid. post med.**
- 1 Clericus potest conuinci testibus secularibus, & si agitur ciuilitate lata sententia quid agendum. col. 3. circa prin. Aduersus clericos qui admittantur testes. ibid.**
- Clericus potest torqueri. ibid. in med. col.**
- 1 Clericus quomodo fiat incorrigibilis. col. 4. ad fin. princ.** 93
- Clericus deponens falsum in testem productus. ibid. post med.**
- 1 Clericus periurus biennij tempore a communione repellitur. colum. 1. circa prin. & alias pœnas. ibid.** 96
- 1 Clerici trahentes clericos coram iudice laico perdunt causam per sententiam non ipso iure. col. 4. circa prin.** 96
- Clericus citatus coram laico an teneatur comparere. ibid. col. 1. post prin.**
- 1 Clericorum priuilegium triplex. remissiue. col. 4. post med.** 93
- 1 Clericum percutiens in habitu laicali incedentem qui ignoratur clericus, non est excommunicatus. col. 4. in med.** 133
- 1 Clericus in quantum facere potest solum conueniendus. col. 3. ad fin.** 91
- Clericus debitor aufugiens capi potest a creditore. ibid.**
- 3 Clericus accusans de crimine vbi sanguinis ingeritur pœna efficitur irregularis. fallit si protestetur quod non intendit agere ad vindictam corporalem. col. vlt. sub med.** 128
- Clericus non incedens in habitu & tonsura non gaudet priuilegio, in statu ducis Sabaudię. ibid. in med. col.**
- Clericus potest a laico puniri, si turbet eius iurisdictionem. ibid. post med.**
- Clericus non potest renunciare exceptioni, quod non teneatur comparere coram iudice seculari in criminalibus. ibid. colum. 1. in fin. & colum. seq. in prin.**
- 1 Clericus quando dicatur in fraudem fori ordines suscipere. col. 3. per tot. & colum. seq.** 96
- 1 Clericus qui episcopum calumniatus est. col. 2. post med.** 97
- 1 Clericus si committat delictum cuius sit fori. colum. 3. ad fin. & colum. seq. per tot.** 100
- 1 Clericus si agat contra laicum etiam coram iudice seculari in iudicio in decisiuis seruabitur lex canonica. col. 2. circa prin.** 101
- 1 Clericum offendens quibus casibus non censetur excommunicatus. col. 3. circa fin.** 101
- 1 Clericus in dubio presumitur acquisiuisse bona sua intuitu ecclesię. col. 4. post med. & ibi limit.** 101
- 3 Clericus degradatus licet amittat priuilegia clericalia, non tamen characterem, vnde conficeret corpus Christi. col. 3. circa prin.** 141
- 1 Clericus celebrans si inuaderetur, posset omittere celebrationem, & si se tuendo occideret aggressorem ipsum, posset incontinenti reuerti ad altare, & sacrificium, remque diuinam perficere. col. 3. post med.** 181
- 1 Clericus coniugatus duobus casibus exceptis habetur pro laico. colum. 3. in prin.** 84
- 1 Clericus an quis sit nec ne ad iudicem Ecclesiasticum spectat cognitio. col. 1. ad med.** 141
- 1 Clericus habet omnia priuilegia concessa militibus armatis militię. colum. 4. in fin.** 101
- 1 Clericus non potest renunciare beneficio absque sui superioris licentia. colum. 4. in med.** 89
- 1 Clericus per perseuerantiam triennem in censuris non censetur priuatus ipso iure, & absque alia sententia declaratoria suis beneficiis. col. 2. iux. prin. Vnde beneficio suo ipso facto priuatus, non poterit se spoliatum allegare. ibid.** 134
- 3 Clericus reuera non potest dici subditus illius principis, in cuius terra natus est. col. 4. in prin. & sub med.** 93
- 3 Clericus reperiens in adulterio cum filia, a patre an percuti possit. circa pœnam. cap. si quis suadente. 17 q. 4. col. 2. sub prin.** 112
- 1 Clericus si inueniatur in flagranti delicto, potest capi a familia potestatis. col. 1. in fin. & col. seq. in prin. Item a priuato. ibid. & de vi atque iniuriis, potest cognoscere Princeps. ibid. Et an capi possit a iudice seculari. col. 2. post med.** 95
- 1 Clericus patrimonium habens, an & quando, & quatenus de bonis, ac fructibus ecclesię viuere possit, & num de acquisitis ex beneficij prouentibus restari queat. col. 2. tit. 13. cap. 1. per tot.** 91
- 1 Clericus vbi nam residere teneatur, & quid si eo non resideat. colum. 2. cap. 2. per tot.** 92
- 1 Clericus an usufructuarius potius quam vsuarius sit de bonis, & fructibus ecclesię, & cui distributiones quotidianę, & quomodo debeantur. col. 2. cap. 3. per tot.** 93
- 1 Clerici an & quando, & quousque in ciuilibus exempti sint a iurisdictione laicorum. col. 4. cap. 4. per tot.** 93
- 1 Clerici in criminalibus nunquid iudici laico subiiciantur, & quibus in casibus, & quando. col. 2. cap. 5. per tot.** 95
- 1 Clericus factus post commissum delictum, an euitet iudicium seculare. col. 2. cap. 6. per tot.** 96
- 1 Clericus delinquens, an & quando, & qualiter degradandus est, & quomodo sit degradatio, quidue importet. col. 4. c. 6. per tot.** 96
- 1 Clericus depositus nunquid iudici seculari tradi possit, & quibus maleficiis beneficio suspendi, vel priuari debeat, quidue depositio operetur. col. 2. cap. 8. per tot.** 97
- 1 Clericus quod possidet post beneficij impetrationem in dubio presumitur esse ecclesię. col. 2. in fin. & col. seq. in prin. vbi hoc declaratur.** 91
- 1 Clericus ex redditibus sui beneficij ecclesiastici ultra honestum victum sibi quicquam attribuere non potest. col. 3. post med. & de reliquo quid faciendum. ibid. & si emit prædium ex ecclesię fructibus prædium est ecclesię. ibid. col. 4. in prin. quemadmodum si ex pecunia ecclesię emisset, & præsumitur facta in fraudem si in instrumento faciat apponi nomen alterius. ibid.** 91
- Clerici prætermittentes horas canonicas. col. 2. per tot. hi prouocant iram dei contra populum. ibid. in fin.**
- 1 Clericus absens an beneficio priuari debeat. col. 3. in fin. & seq. & an sit citandus. ibid. col. 4. in prin.** 92
- 1 Clerico non licet vagari. col. 2. in prin. & col. vlt. in med.**
- Clericus an possit deferuire per vicarium. ibid. col. vlt. in fin. & colum. 1. in prin.** 93
- 1 Clerici etiam de quotidianis distributionibus testari possunt. col. 3. an. fi. 93. Clerici**

I N D E X.

- Clerici beneficiarii. V. Beneficarii.
- 1 Clerici possunt distribuere de bonis ecclesie moderate. col. quarta circa princip. 93
- 3 Codicilli in quibus daretur, vel adimeretur de nouo legatum esset. solemnis dispositio. col. 2. circa prin. 86
- 3 Codicillis prohiberi potest trebellianica. col. 2. in prin. ibid.
- 3 Codicillis nunquid hereditas dari, vel adimi possit. col. 1. c. 18. 86
- 3 Codicillus aequiualet testamento, & quæ in testamento requiruntur, seruari debent etiam in codicillis. col. ult. c. 1. 19
- 3 De clausula codicillari, & aliis testamentariis. col. 1. c. 2. 20
- 1 Cæcorum sunt perfectiora fantasmata. col. 3. post med. 71
- 4 Cæpisse non videtur, qui per exceptionem a petitione remouetur, & quando secus. col. 2. in med. 27
- 4 Cogere ad concordiam vel transactionem seu compromissum, vel etiam ad pacem, an & quando princeps vel iudex partes ipsas possit. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. vsque ad med. 76. 77
- 3 Cogitatio sola non facit, ut quis puniri possit. col. 4. circa prin. 139
- 1 Cogitationes posteris non possunt auferri. col. 4. nu. 4. 48
- 1 Cognitione. v. scientia.
- Coitus damnatus. vide adulterium.
- 3 Coitus damnatus quis dicatur, quandoque, & qua poena puniatur, deque duabus mulieribus se ad inuicem subagitantibus. col. 4. c. 12. 117
- Collatio beneficii. vide beneficii collatio.
- 3 Collatio quando locum habeat. col. ult. c. 6. 69
- 4 Collectam quis imponere possit, & quis eam subire, exponere, & soluere debeat vel non, & qualiter, & quomodo taxari, & exigi, & quo in loco solui. col. 3. a med. per tot. c. 2. 147
- 4 Collectandi consuetudo licet contra ius commune, valet, maxime si sit immemorabilis. col. 2. sub prin. 148
- 4 Collectarum vel onerum exceptio vel non solutio etiam realium, præscribitur cum titulo ac spatio 40. annorum. col. 2. in fi. 148
- 1 Collectores communium opinionum nulla laude dignos esse. nu. 10. 1
- Collegium. vide in. ver. vniuersitas.
- 1 Collegij sententia collegialiter est proferenda. col. 3. nu. 9. 42
- 1 Collegium an possit relidere in vno, & quomodo. col. 1. nu. 22. 46
- Collegium si aliquid fecerit, cum minori parte, an & quomodo possit a maiori parte extra collegium ratificari. ibidem num. 24. vide etiam in veri. electio.
- Collegium volens condere statutum non generale, sed derogans iuri singularium personarum debet adesse consensus omnium non maioris partis. nu. 31. ibid.
- 4 Colludentes in iudicio contra partem, vel subrahentes probationem causam amittunt. col. 4. sub med. 33
- 2 Coloni in fundo suo manere debent, nec ad alios transire, & fugitui, reuocandi sunt ad sua prædia. col. 2. in med. 119
- 2 Coloni propter quam sterilitatem remissionem pensionis vel mercedis consequi debeant, & quæ sterilitas consideranda. col. 3. per tot. & col. 4. vsque ad med. 119
- 1 Coloni clericorum, & ecclesiarum sunt, vti ecclesie, & clerici exempti. col. 2. in prin. v. in fi. d. col. 79
- 1 Coloni non prodest priuilegium non soluendi decimas. colum. 3. in medio. 111
- Et hoc si tale priuilegium sit personale non reale. ibid.
- 2 Colono quid incumbat, & colono quis stare teneatur vel non, & suscipies colonus terram colendam ad certam quotam fructuum, quid possit deducere. col. 4. in fi. & col. 1. sub med. 118. 119
- 2 Colono propter sterilitatem an & quatenus pensio sit remittenda, & an ipse agens ad remissionem mercedis probare debeat sterilitatem. col. 2. ad fi. & col. 4. in prin. 119
- 2 Colonorum plures species, & quorum ex iis, res illata, & innecta in prædium rusticum fiat tacite domino obligata. col. 1. in med. & fi. & col. 2. vsque ad med. 119
- 2 Colonorum filij an eiusdem conditionis sint, cuius sunt parentes. col. 2. sub med. 119
- 1 Colonus pactum de non expellendo colonum ecclesie operatur quod non possit statim expelli intra biennium. col. 4. in prin. 80
- 2 Colonus deferere culturam fundi quando possit, & quando etiam inquilinus. col. 2. in fi. 116
- 1 Comedere permittitur cum paganis non tamen cum iudeis. columna 1. in fine. 138
- 2 Commissoria legis pactum in contractu emptionis non est reprobatum, in pignoris autem sic, & quando sustineri possit & permittum sit in pignoris. col. 2. sub med. & ad fi. 41
- 1 Communio in Ecclesia catholica triplex. col. 2. sub prin. 132
- 3 Communio in perpetua vsque sententia non potest testator disponere in testamento. col. 1. iux. med. 68
- Communitas. vide in verbo. vniuersitas.
- 4 Communis opinio quæ sit, quæue dicatur, cuius auctoritatis ac ponderis, quando & quæ in iudicando sequenda, & particulari præferenda, & quid in causa matrimonij, & illius fauore, & an doctores attestanti de communis sit credendum. colum. 3. ad fi. & 4. per tot. et colum. 3. sub princip. et in med. 40. 41
- 1 Communis opinio æquiparatur legi, et eius vim sortitur. nu. 30. 5
- Communis opinio tanquam ius est seruanda nu. 31. ibid.
- Communis opinio venit in lituro de lege loquente. nu. 32. ibid.
- Communis opinio habet vim consuetudinis. nu. 33. ibid.
- Communis opinio. vide opinio communis.
- 1 Communis opinio ergo falsa. nu. 2. 1
- 1 Communis opinio quid. nu. 1. 6. et 20. 3
- Communis opinio procedit tantum in quaestione dubia. ibid. num. 3. contra nu. 11. et seq.
- Communis opinio constat ex numero, et auctoritate Doct. ibid. nu. 12. et in c. seq. col. 4. per totum. ibid.
- Communis introducta. col. 4. nu. 3. ibid.
- 1 Communis præsumitur vera, et pro veritate habetur. nu. 4. 4
- Communis opinio hodie est maximi præiudicij. nu. 16. ibid.
- Communis, verba, probata, et recepta quid significant apud Docto. nu. 18. ibidem.
- Communis a quor constituitur. ibid. nu. 19. et nu. 13.
- 1 Communis opinio potest habere contra se magis communem. nu. 1. 5
- Magis communis opinio quomodo cognoscatur. nu. 3. ibid.
- Communes opiniones efficiuntur per adhesionem complurium doctorum quævis temporibus. ibid. nu. 4.
- Communes opiniones in scholis nasci, crescere, & interire. nu. 6. ibid.
- Communium opinionum collectores nulla laude dignos esse. nu. 10. ibi.
- 2 Quod omnes vel maior pars credit pro recitare habetur, & communis opinio dicitur. nu. 26. 2
- Communis opinio consulendo, & iudicando seruanda. nu. 27. ibid.
- Communem opinionem si iudex sequatur excusabitur in iudicatu. numero. 28. ibid.
- Contra communem iudicans facit litem suam. nu. 29. ibid.
- Communem tanquam legem imperare, vetare, permittere, ac punire. nu. 34. ibid.
- Communis opinio non est adeo æquiparata legi quin sit inferior lege. numero. 35. 36. 37. ibid.
- Communis superueniens tanquam posterior non tollit priorem communem contrariam, nec prior ex eo, quod non tollatur attenditur. numero. 36. 37. ibid.
- Communis, & magis communis in nihilo differunt, nisi, quod magis communis seruatur. nu. 38. ibid.
- Communis opinio præsumitur vera. nu. 41. ibid.
- Magis communis superueniens non annullat poenitus communem contrariam, & quando id procedit. numero. 39. 40. & quare. numero. 41. & sequenti. ibid.
- Magis communis opinio maiori numero, & auctoritate doctorum fulcitur, quam communis. nu. 44. ibid.
- Magis communis non tollit gesta tempore communis contrarie. numero. 46. ibid.
- Communis opinio plura affert commoda. nu. 53. ibid.
- 1 Magis communis opinio, quæ sit. nu. 4. per totum. 5
- Comparatio literarum. Vide in verbo literis.
- 3 Comparere pro reo potest excusator aliquis. col. 1. c. 19. 97
- 1 Compensans quodammodo agit, & petit. col. 1. post prin. 135
- 1 Compensatio an post iuramentum excludatur remissio. col. 3. ad fi. 123
- 4 Compensatio, quando in deposito admittatur, & in alio contractu. col. 4. a prin. per tot. 144
- 4 Compensatio, an & quando fiat ipso iure, vel opponi debeat, an debito iurato ad non iuratum admittatur, aduersus quos opponi non debeat, & in vel de quibus rebus, & negotiis, An appositæ tollat ipso iure debitum, & an contra contractum iuratum opponi possit, & numquid illi renunciari, a quibus opponi possit, & contra quos, ea appositæ quando admittatur liquidatio, An & quando compensandi animo præsumatur, quid relictum, vel creditori datum, An in omnibus contractibus locum habeat, & quæ veniant in compensationem. col. 1. a med. vsq; ad col. 1. in med. 26. 27
- 3 Compensandi animo relictum non videtur legatum, quod in illum conferatur, qui voluntate legantis, antea creditor effectus est: tamen si, quod in eum qui vel iure, vel consuetudine creditor est, conferatur, compensandi animo relinqui censetur. col. 4. ad fi. 54
- 3 Compensatione tolluntur delicta. col. 4. in prin. 111
- 2 Compositiones quæ fieri solent cum Principibus, vel eorum fisco, de delictis commissis, non possunt tollere poenam, quæ parti debetur, & qualiter sint faciendæ, & quæ sint in eis consideranda, & quibus casibus valeant, & de compositionibus prælatorum. col. 4. a med. vsq; ad fin. 16
- 3 Comprehensa virtualiter an dicantur comprehendi sub litera. colum. 1. ad med. 195
- 3 Compromissum impedit prohibitio alienationis. col. 2. in fi. 63
- 1 Compromissum si fieri debeat propter statutum. col. ult. c. 12. per tot. 172
- 1 Compromissum facere seu concordare quibus casibus quis cogi possit remissio. col. 4. post med. 67
- 4 Compromissum facere an quis cogi possit, & an in ordinarium recte fiat, tanquam in arbitrium vel tanquam in arbitratorem, & an super articulo emergente in causa coram ordinario vertente compromitti possit in arbitrium. col. 3. a med. & col. 4. vsq; ad fi. & col. 1. in prin. 75. 77
- Compromissum factum, ut de iure tantum iudicari debeat intelligitur tam de iure statutorio municipalis, & consuetudinario, quam communis. in fine. ibid.
- 4 Compromissum in arbitrium, & arbitratorem factum si fuerit, in dubio processit tanquam arbitratum iudicabitur, quando aut post sententiam, quæ transiit in rem iudicatam factum, valeat. col. 1. in prin. 76
- Compromissum facere ius non est quibus alienandi facultas non est, & an præsul seu rector ecclesie sine consensu capituli super ecclesie rebus. sub prin. ibid.
- 4 Compromissum prorogare ac potestatem arbitrio prorogandi dare, cui, quando, & quomodo competat, & an tacite fiat prorogatio, an debeat partibus inuicem, & partes citari oporteat, & quid si ad sententiam ferendam procedi velit per arbitrium partibus non citatis. col. 1. a med. ad fi. 76
- 4 Compromissum, an & quando annuletur, & euasceat vel non, an per mortem vnus ex compromittentibus, & an per mortem ciuilem, & quid si res sit indiuidua, & an acta iam facta ante mortem valebunt contra hæredes, & an ad illos transeat compromissum. col. 2. a med. & col. 3. in prin. 76
- Compromissum factum sub nomine dignitatis in aliquem puta regem vel prælatum an transeat in successorem in dignitate. col. 3. in med. ibid.
- 4 Compromissum quando, & quomodo dicatur transactio, ac transactio, & compensationi æquiparetur, eoque pendente an alter alterum conuenire possit. col. 3. in fin. 76
- conatus. vide affectus.
- 1 Conatus an sit puniendus collige ex dictis. in colum. 3. ad fin. & colum. seq. in princip. 82
- 1 Conatus non punitur, nisi sequatur effectus. col. 3. prope fin. 185
- 2 Concessio alicui pro se filiis, & hæredibus, non requirit concursum vtriusque qualitatibus in re transitoria ad extraneos, secus in feudo & emphyteu. si. col. 3. in fin. 64
- 2 Contractus vnde, & quid sit, deque eius forma, & nunquid transeat ad hæredes. col. 1. sub med. & per tot. 2
- 2 Contractus est iuris gentium. col. 1. sub med. 2
- 2 Contractus quis sit ex verbis, & denominatione contrahentium dignoscitur. col. 1. sub med. 2
- Contractus in re dubia formam ac iuris effectus ex mente, & proposito contrahentium assumit. ibid.
- 2 Contractus celebrari dies an & quando testibus probari queat, & eorum verba quomodo interpretanda, & quando in ipsis contractibus statim obli-

I N D E X.

- obligatio, & actio cedat, col. 4. sub prin. 4
- Contractus ad alicuius arbitrium relatus quando valeat, ibid. sub med. 4
- Contractus cum monacho. Item cum monasterio contractus, ut quis alatur ad vitam dando 50. an. licitus, ibid. 4
- Contractus innominatus do ut facias, & stricti iuris, non admittit remedium. l. 2. C. de rescinden. vend. & quam exceptionem admittat, col. 4. sub med. 4
- Contractus emphyteuticarius quomodo probetur, col. 4. sub fin. 4
- Contractus perfectus an dicatur ubi scriptura ex mente contrahentium requiritur, nec fuit adhibita, col. 2. in fi. 3
- Contractus in scriptis fieri, ut dicatur oportet ut id expresse a partibus dictum sit, quod aliter non valeat, col. 2. sub fin. & col. 3. sub prin. 3
- Contraria opinio quod id non requiratur communior, & usu recepta, ibi. col. 3. sub prin. 3
- Contractus sub modo in ius, non vitatur modo non impleto, nisi interveniente culpa implere debetis, col. 3. sub prin. 3
- Contractus nullus defectu solemnitatum a statuto requisitorum iuramento firmatur, col. 1. sub fin. 3
- Contractus nullus causatus etiam errore iuris, excusat a mala fide, & dolo, col. 2. sub prin. 3
- Contractus factus, tanquam communiter licitus licet in veritate contrarius ei resistens, excusat a poena criminali, sed non spirituali, col. 2. sub prin. & col. 4. sub prin. 3
- Contractus bonae fidei cui dolus dat causam, nullus est ipso iure, col. 2. sub med. 3
- Contractus ab ebriis celebrati, non valent, ut nec ab infantibus, aut furiosis, col. 2. sub med. 3
- Contractus quomodocunque nulli, iudicantur validi in Gallis, donec literis Regis nulli & invalidi declarantur, col. 3. sub med. 3
- Contractus quando & qualiter usurarius habendus, col. 3. sub med. & per tot. 3
- Contractus praesumitur usurarius ex pacto de ferrendo cum modicitate pretij, magis communis est, multis tamen tertium requiruntibus, quod quis sit solitus scenerari, ibid. 3
- Contractus probatur usurarius ex praesumptionibus, & coniecturis, & probationibus quae alias essent insufficientes. 3
- Contractus usurarius ut sit, oportet ut in pactum deducta sit usura, col. 3. sub fin. 3
- Et quae requirantur ut sit usurarius contractus, ibid. col. 4. in prin. 3
- Contractus usurarius omnium pessimus, qui Stoch, & Bistoch, dicitur, & & qualis sit, col. 4. sub prin. 3
- Contractus, & obligationes regulariter ad haeredes transeunt, licet de haeredibus non sit facta mentio, col. 2. sub med. 2
- Contractus celebratus pro se & filiis, & haeredibus non comprehendit extraneos haeredes, col. 2. sub fin. 2
- Contractus Principum obligant successores, ibid. 2
- Contractus etiam in ultimis voluntatibus possunt celebrari, ibid. 2
- Contractus plures quando dicantur, licet sub eadem stipulatione comprehensi, col. 2. sub fin. 2
- Contractus simulatus non firmatur iuramento, col. 1. sub med. 2
- Contractus simulatus si ipsum concernit praedictum contrahentium potest opponi exceptio simulationis, secus si tertij, ibid. 2
- Contractus simulati plures coniectura, col. 1. sub med. 3
- Contractus simulati arguendi & probandi praxes, ibi. remissive. 3
- Contractus nullus atque inutilis quando habendus, col. 1. prima. ad finem, & per tot. 4
- Contractus nullus non est contractus, & nullitas excusat a commissio, ibid. 4
- Contractus in rei veritate usurarius, communiter tamen licitus existimatur, in dubio iudicandus est licitus, col. 4. sub prin. & eod. fol. 3. col. 2. sub prin. 3
- Contractus in dubio non praesumitur usurarius, col. 4. sub med. & ibi fallentia, 3
- Contractus usurarius a debitore convento allegatus, quando causet inhibitionem ab ecclesiastico iudice obtineri, col. 4. sub med. 3
- Contractus usurarij qui iudicantur, & de eorum rescindendorum praxi remissive, col. 4. sub med. 3
- Contractus simulatus non potest dici cum adest iuramentum assertorium, nec illi contraveniri potest, quando adest promissum iuramentum, col. 3. sub fin. 3
- Contractus innominati qui dicantur, col. 4. sub fi. & per tot. 3
- Contractus innominati corresponsivi non a conventionibus, sed ab impleto denominantur, ibid. 3
- Contractus innominati non corresponsivi, an admittant penitentiam, col. 4. sub fin. 3
- Et quid de contractibus nominatis, ibid. & fol. 4. col. 1. in prin. 3
- Contractus innominatus qualiter rescindatur, & quando revocari possit, col. 1. sub prin. 4
- Et quid stipulatio in contractibus innominatis operetur, ibid. in med. 4
- Contractus contra formam statuti iuratus, etiam si utilis minori, non potest ab ipso approbari, col. 2. sub med. 2
- Contrahens cui acquiritur ex contractu debet acceptare illum cum pactis & clausulis appositis, col. 2. sub fin. 2
- Contrahens cum ecclesia debet probare pecuniam versam in eius utilitatem, col. 4. post prin. 60
- Contrahentes in dubio ad statuta ad consuetudines se referre existimandi sunt, col. 2. sub med. 2
- Contrahentium mens ac propositum, ex nomine quod contraeui expressim contrahentes indiderunt, elucescit, col. 1. sub med. 2
- Contrahentium mens si per inspicienda, col. 2. nu. 20. 68
- Contrahentium dispositio regulatur secundum ius commune, vel municipale si addit, col. 1. sub fin. 2
- Contractuum qualitates, accidentia, & rerum illis comprehensarum probatio, improbatione, in alterum contrahentium conferri possunt, col. 4. in prin. 4
- Contradictio vnius sufficit ad vitandum unionem factam sine causa, col. 4. num. 15. 45
- Contradictio maioris partis impedit id quod faciendum est a maiori parte eiusdem, col. 1. nu. 53. 46
- Contrarietas in iure non est admittenda, imo patris superfluum, col. 4. in princip. 147
- Contrarietas in doctor. nu. 71. & seqq. 8
1. contrarium, ex duobus contrariis sit optimum temperamentum, col. 1. sub num. 30. 53
3. contumacia ipsa non est delictum, col. 3. sub prin. 158
- Dicitur tamen inobediens, & infidelis, post med. 158
- Est excommunicandus, an priuandus beneficio, & an puniendus, & quibus modis committatur, ibid. in fi. Vbi remissive. 158
3. contumacia vera non dicitur, et si facta sit citatio ad domum, vel in valvis ecclesiae, nisi probetur notitia citationis, col. 1. ad fi. 132
- Contumax verus non potest appellare, ibid. 132
3. contumacia non est malefium, nec infamia, & consistit in omittendo non in male agendo, col. 2. in prin. 146
4. contumacia quid dicatur & proprie quid sit, & an in iudicio accusari debeat, nunquid illius mora purgari possit, & num. procuratoris contumacia domino noceat, col. 4. a med. & col. 1. vsque ad med. 16. 17
4. contumacialis sententiae formula, & quae clausula in illa inferi debeant, col. 4. ad fi. 17
- contumacialis ex sententia condemnatus non est infamis, & patriam potest statim non amittere, secus si ex famosi criminis causa in fin. 17
3. contumax de iure communi non potest a iudice haberi pro confesso & convicto, col. 3. in fi. & col. seq. in prin. & per tot. secus de consuetudine, ibidem. 17
1. contumax non auditur allegans litem pendentiam, col. 1. post med. 95
2. contumax vasallus ut dicatur debet esse ter citatus, nec una pro tribus sufficit citatio cum peremptorio, col. 3. in fin. & col. 4. in prin. 92
4. contumax ut quis censetur quot citationes requirantur, & quis sit verus, & fidei contumax, an fidei contumax audiat appellare, & quando verus, quando audiantur quid de contumace in respondendo, & quando contumax possit mulctari in amissione cause, quando in expensis condemnatur, & eas rescire debeat, an contra illum absentem possit iudex ex officio testes examinare, & an & quando excommunicari possit, col. 1. a med. & col. 2. per tot. cap. 17
- contumax quando & quomodo condemnari, mulctari, & quot, & quibus penis puniri possit, & an de nouo sit citandus, col. 3. & col. 4. vsque ad med. 17
4. contumax quomodo sit citandus, remissive, col. 4. sub med. 17
1. conueniens aliquem coram aliquo iudice, non poterit de iure coram alio iudice de eadem re cum conuenire, col. 1. ante med. ubi vide plene de hoc. 95
1. conuentio dat legem contractui, & vltima priori derogat, & facta contra substantiam contractus facit conuentionem in alium contractum transire ubi significatio verborum patitur, col. 1. in fi. & col. 2. in princip. 13
4. conuentio de non diuidendo rem communem, an valeat, col. 2. in fi. & col. 4. in fin. 125. 137
2. conuenit verbum vel promitto, in instrumentis quid inferant, col. 2. in med. 7
1. coniunctus agens pro coniuncto potest iurare de calumnia sine mandato, col. 1. ad fin. 119
3. coniunctus reus, col. 1. in fi. & seq. 133
- copia iudiciorum siue actorum an reo sit danda, v. ver. Deo dari debet. 194
1. copula an praesumatur si sponfus dormiat cum sponsa, col. 3. ad fin. 194
1. copula praesumitur ex pernoctatione viri, & mulieris in lecto, col. 1. post med. 496
- corpore viciatus quis dicatur, col. 3. post prin. 95
3. corpus vultus praesumitur nisi pluralitas probetur, col. 3. in principio. 53
3. corpus liberum estimationem non recipit, col. 3. ad fi. 113
1. corpus. In dubio capimus partem tutiorem pro corpore, col. 3. ad finem. 69
1. correctio legis non inducitur ex identitate rationis, col. 1. in prin. 167
1. correctio monachi claustralis an pertineat ad abbatem an vero ad episcopum, col. 3. c. 6. per tot. 105
1. correlatiuorum num. iudicium sit idem, col. 2. ad fi. 147
1. corrigere se melius est quam expectare, ut ab alio corrigatur, col. 1. ad finem. 58
1. corruptus iudicem, per tot. & praesertim, col. 3. & 4. 64
3. corruptus testes vel falsificans instrumenta, non perdit causam, col. 3. sub med. 176
- corruptus libros archiui publici comprehenditur sub poena, l. si quis, ff. de iurisd. om. iud. 61
1. corruptibilia, De quibus non habetur scientia, col. 3. in prin. 161
- corruptibilia sunt omnia quae sub coelo sunt. 161
3. confiteri an censetur veniam delicti petens coram iudice, & quid si extrajudicialiter, & quid de eo qui gratiae & clementiae principis se submittit an tunc renuntiare videatur, col. 4. sub prin. 199
3. confrontatio testium, col. 1. ad fi. 162
1. coniectura mens non extenditur de vna persona ad aliam, col. 3. post med. 166
3. coniectura legitima faciunt euidentem probationem, col. 4. circa principio. 149
3. coniectura quae fideicommissum esse conditionale constituunt, col. 4. cap. 7. 57
4. coniuncta persona pro coniuncto ad comparandum, & agendo in iudicio vel extra, & ad exigendum, & recipiendum, sine mandato, an & quando admittatur, col. 3. sub med. 73
1. coniuncti intelliguntur ratione sanguinis, col. 2. in prin. 37
2. connexitas operatur ut vnitatis censetur, & connexorum idem est iudicium, col. 3. sub prin. 69
1. connexitas an aliquid operetur in causis diuiduis, col. 2. nu. 43. 69
1. In connexis delictis seu condemnatoria non extenditur de vno ad alium, col. 2. nu. 41. 69
- connexitatis virtute in dubio an procedat sententia arbitri contra duos quorum vnus est clericus, & alius laicus, nu. 41. 69
1. connexorum idem est iudicium, col. 2. in prin. limita. per seq. 79
3. consanguineorum successio, col. 2. c. 12. 79
1. conscientiae in foro an sint seruandae leges, Et quod in praescriptione, iure accrescendi, fraude gabellae, & simil. col. 2. in fi. & col. seq. in prin. vbi remissive. 66
4. consensus accessorius, an & quando operetur, & equiparetur mandato, col. 1. in fi. 139
3. consensus in proprium commodum non est praestandus, col. 2. in fi. 14
- conuen-

I N D E X.

- 3 Consensus patris debet in ipso met contractu donationis interuenire, non post.col.3.in fi. 14
- Consensus autem de sui natura potest interuenire, & adhiberi ex post fa- & o, & etiam tacite.col.4.in prin. ibid.
- 1 Consensus importatur solummodo per verbum consentio, & non aliter, nec alio modo.col.2.propè fin. 152
- Consentire plus est in indiuiduo quam nominatim. ibid.
- 1 Consensus omnium requiritur, si illi qui consentire debent sint eiusdem gra- dus.col.4.nu.166. 45
- 1 Consensus ipse tam nutu, & facto, quam verbis declaratur. colum. tertia. circa princ. 213
- 2 Consensus alicuius ad actum requisitus sufficit quod ante vel post interue- niat.col.2.sub fin. 3
- 2 Consensus patris in donatione causa mortis quam filius facere vult expres- sus requiritur, & non solum propter patris præiudicium, sed etiam ad integrandam personam filij, & sic ad solemnizandum actum.col.3.in fi.54
- 4 Consensum quis accommodare non potest ad proprium commodum.col. 1.ad fin. 160
- 4 Consentiens tacite non debet sibi præiudicare, si prohibere non poterat. col.2.sub med. 146
- 1 Consilij Principum sunt illustres.col.1.nu.37. 54
- 1 Consiliorum conformitas parit salutem.col.3.nu.4.præsumitur facilius pro consilio collegij, quam consiliis particularibus.ibid.nu.7. 41
- 4 Consilio alterius qui factum expedire debet si consilium omiserit, actum nullum facit.col.3.in prin. 69
- 4 Consilium sapientis an præcise sequi iudex teneatur quando ferre senten- tiam debet secundum illud.col.4.in prin. 84
- 1 Consilium mutare in melius est laudabile imo necessarium. nume. 24. & seq.& 28. 10
- 4 Consilium vbiunque exigitur iuri alicuius in dignitate constituti, consen- sus eius & auctoritas omnino necessaria est.col.2.in med. 51
- 4 Consilium petere qui ab aliquo tenetur, an ideo dicatur coactus illud se- qui.col.2.in med. 51
- Constitutiones, vide in verbo leges.
- 2 Constituti clausula, & clausula vendit, tradit, cessit, & concessit, sunt eiusde naturæ, & virtutis.col.1 sub med. 124
- Constituti pactum transfert naturalem possessionem, & ciuilem, non autem actualem.ibid.in med.
- 2 Constitutum operatur non solum in obligatione generali omnium bono- rum, circa præsentia, sed etiam quo ad futura bona, & constituto ap- posito in instrumento cum generali hypotheca, potest creditor venire contra tertium possessorem non facta excussione.col.3.in pr. 122
- Constitutum interuenire debet si distrahat venditio, in quo vendens cõ- stituit se nomine emptoris possidere.ibid.
- Constitutum donantis & possidentis in fauorem primi donatarij præfertur actuali donationi secundo donatario factæ.ibid.
- 2 Constitutum qui allegat, & in eo nititur, probare debet constituentem pos- sidere tempore constituti, & quomodo procedat. colum. 3. ad med. & col.1.a med. 122. & 124
- 2 Constitutum qualiter & quando possessionem transferat. col.1.in fi.& col. 2.per tot.& col.3.usque ad med. 122
- 4 Consuetudo antiqua in præiudicium tertij non debet immutari. colum. 4. in fine. 122
- 3 Consuetudo vltima inspicienda.col.1.post med. 88
- 3 Consuetudo per testes singulares an præbetur. col.1.in prin. 184
- 3 Consuetudo est stricti iuris, unde probatio eius de certo loco nihil infert de alio.col.4.iux. fin. 131
- 3 Consuetudo mala peccatum non excusat, imo grauat.col.1.iux. fin. 127
- 1 Consuetudo.col.2.nu.64.& seq. 57
- 1 Consuetudo quid sit, cuius arbitrio æstimeretur, quo iure, quanto tempore, & per quot annos, & quales actus inducatur.col.1.tit.9.cap.1.per tot. In consuetudine inducenda an requiratur principis vel superioris scientia, & qui eam inducere possint.col.1.cap.2.per tot. 190. & 191.
- Consuetudo contra præcepta moralia iuris diuini, contra ius naturæ, con- tra ius canonicum, & legem positiuam nunquid indici possit, & quid si ea lege sit approbata, vel reprobata.col.2.cap.3.per tot. Ad consuetudi- nem probandam, quæ requirantur, quæ eam eneruent, atque tollant. col.4.cap.4.per tot. ibid.
- 1 Consuetudo nunquid obtineri debeat in contradictorio iudicio, vt indu- catur.col.3.cap.5.per tot. 192
- 1 Consuetudo quæ non valeat, quæve teneat, & nunquid præscribatur, & ex- tendatur.col.1.cap.6.per tot. de consuetudine miscellanea. ibid.col.3.cap. 7. per tot. 193
- 1 Consuetudo in scriptis redacta non perdit vires suas.col.3.prope med. 192
- 1 Consuetudo quoties est localis non ligat forenses, nisi subditos. colum. 2. prope fin. 193
- 1 Consuetudo etiam iurata pluries non valet contra commu. opin. præsertim in negotiis ecclesiarum.col.1.nu.13. 47
- Consuetudo seu statutum vt duæ partes ad minus debeant concordare, non valet, sed semper præualere debet dispositum a maiori parte. ibid.nu.14.
- 1 Consuetudinem mulieres inducere non possunt.col.3.post princ. 229
- 1 Consuetudo an possit induci ab vna parte populi.col.3.post med. 155
- 1 Consulere habentes de rebus dubiis quid debeant animaduertere. colum. fin. in fine. 64
- 4 Continua & discontinua seruitus, quando, & quomodo probetur, & præ- scribatur.col.4.in fi.& col.1.per tot. 121. & 122
- 1 Contractus substantia in alterius ex contrahentibus voluntatem conferri non potest.col. vlt.in prin. 169
- 1 Contractus celebratus, publicatus, ac initus in ecclesia valet, & tenet, & nul- lus reddi non potest.col.1. circa med. & an. fin. 80
- 3 Contractus fieri ac confici potest in vltima voluntate, nec recipit naturam vltimæ voluntatis, sed seruat naturam suam, & erit contractus inter vi- uos.col.3.iux. med. 19
- 1 Contractus cum ecclesia sine solemnibus est nullus, si ecclesia dicat de nul- litate aliàs non.col.1.in prin. v. ecclesia declarare. 75
- 4 Contractus rescissionem petenti parti quid incumbat, & an & quando no- minati rescindantur, & quid de contractu venditionis, in quo quis vl- tra dimidium iusti pretij deceptus læditur, & alia ad materiam. l.2. C. de rescind. vend.col.1.a princ. per tot. cap. vnicum. 131
- 4 Contractus in loco etiam tunc agi potest cum ad illius rescissionem disce- pratur. colum. secunda. ad princip. 132
- 2 Contractus præcariz dicitur innominatus, & quid sit, & quomodo fiat. col.1.sub fin. & col.2.in prin. 4
- Contractus inter patrem, & filium in potestate iuramento confirmatur. col.1.in fi. & col.2.in prin. 115
- 4 Contractus metu initi etiam iuramento firmatus, an & quando rescin- dantur, & quid si metu reuerentiali getti sint. colum. tertia in fin. & per tot. cap. 1. 140
- 2 Contractus naturæ cuius sit, attendi debet ad id quo magis participat.col. 1.sub fin. 2
- 1 Contractus simulatus.col.4.per tot. 116
- 2 Contractus originalis causa si alia appareat, quam venditionis species, præ- sumitur simulatus.col.3.in med. 2
- Et quod ista duo non sufficiant sed requiratur cõsuetudo fenerandi. ibid.
- Contraria opinio quod duo sufficiant. ibid. in fi. & col.1.sub med.
- 2 Contractus tempore quod demonstratur illud venir in contractu. colum. 3. sub fin. 38
- 2 Contractus secundum consuetudinem loci ipsius contractus, vel pretium mutatur.col.1.ad med. 43
- 2 Contractus natura magis attenditur, quam verba ipsius contractus. colum. 4. sub fin. 4
- 1 Concilia quomodo terminent quæstiones.col.4.nu.14. 46
- Concilium vide in ver. vniuersitas.
- 4 Conclusio in causam fit de substantia iudicij, & an post conclusum in causa aliquid produci queat, & an probatio per confessionem partis ad- mittenda, & interrogatoria fieri.col.1.ad fi. 29
- 2 Conclusio actus in contractibus attenditur, quia multa tractantur, quæ no- concluntur.col.1.sub fin. 2
- 1 Concordari homines difficiles ad concordiam.col.1.sub nu.13. 47
- 1 Concordia potest suaderi non imperari. col.3. in fine. limita remissiuè. vt ibid. post med. d. colum. 67
- 3 Concubina concubens cum presbytero dicitur committere simplicè for- nicationem.col.2.ad princ. 118
- Concubina an donari possit a milite vel clerico causa remunerationis. ibid. paulo post.
- 1 Concubina clerici a quo sit priuanda.col.1.in fi. & col. seq. in prin. 99
- 3 Concubina habens cum vxore est infamis infamia facti.col.2.post med. 129
- Concubinatus, vide adulterium.
- 3 Concubinatus crimen num de iure ciuili permittatur, & ad quem iudicem hodie spectet eius cognitio. col.1.cap.13. 118
- 1 Concubinatus vltra annum cõtinuatus facit quem præsumi de mala fide, & non ante.col.1.iux. med. 133
- 1 Concubinatus quomodo probetur.col.4.iux. princ. 229
- 3 Condemnari vt quis possit definitiue requiritur vnum de tribus, scilicet qd sit sponte confessus, vel quod sit testibus necessario, vel præsumptiuè cõ- cludentibus conuictus præsumptione iuris, id est a iure approbata, vel qd cõuictus sit iudiciis indubitatis, & quæ faciant præsumptione iuris, & de iure, cõtra qua non admittitur probatio in contrariu.col.2.circa prin. 133
- Condemnatio ad mortem, vide sententiam passi.
- 4 Condemnatio si alicui commissæ fuerit, videtur etiam commissæ absolu- tio, & è contra si alterum prohibeatur, & quando ista procedant.col.1. a med. 42
- Condemnatis ad soluendum datur quadrimestre tempus, & etiam iudicis arbitrio relinquunt.col.4.sub princ. 29
- 4 Condemnatus in expensis ex interlocutoria propter contumaciam si eas soluerit, & postea obtinuerit in definitiuâ facta condemnatione in ex- pensis, an victus in definitiuâ debeat vtriusque condemnationis expen- sas solvere.col.3. sub prin. 108
- 4 Condemnatus habet quatuor menses ad soluendum miserationis causa in- dultos, & quid in condemnato ex maleficio.col.4.a prin. ad med. 92
- 3 Condemnatus per iudicem ecclesiasticum de delicto mixto potest iterum conueniri per iudicem secularem.col. vlt. post med. 141
- 4 Conditio indebiti an quando & per quos repeti queat indebite solu- tum, & num ei renunciari possit.col.3.a prin. per tot. cap. 1. 130
- 3 Conditio seu qualitas appositæ in legato factõ vni, quando intelligatur re- petita in legato factõ alteri.col.2. sub med. vbi remissiuè. 50
- 3 Conditio in hæreditate retrahitur.col.2.ad fin. 86
- 3 Conditionem sufficit semel defecisse.col.4.in med. & semel fuisse adimple- tam.col.3 sub med. 39. & 50
- 1 Conditio debet adimpleri in forma specifica.col. vlt. ad fin. 145
- 1 Conditio casualis differt a potestatiua.col.4.circa med. 84
- 3 Conditionale ius non transmittitur ad hæredes.col.4.circa prin. 27
- 3 Conditionalis substitutio.col.4.c.21. 39
- 2 Conditionem & qualitatem illius cum quo quis contrahit præsumitur sci- re, alias dicitur esse in culpa si se non informat.col.1.in prin. 39
- 3 Conditione complexi, nec vocati, nec tacite instituti censentur. col.4. cir- ca princ. & per tot. 53
- Conditionis remissione remittitur, & fideicommissum.col.3.sub med. 57
- 1 Conditiones extrinsecæ non intelliguntur, sed exprimuntur.col.2.nu.31.53
- 1 Conditioes in lege non subintelliguntur, sed exprimuntur. colum. secun- da num. 31. 53
- 3 Conditiones omnes infertæ tam legatis, quam quibuscunque aliis relictis, & vltimis voluntatibus, atque etiam contractibus.col.4.c.23. Item quo- duplex sit conditio, per quæ verba inducatur, & alia multa per tot. cap. 52
- Conditio sæpe est subintelligenda, si non apponatur. ibid. in med.
- 1 Conducens domum certo pretio, si reconducatur illam sine expressione pre- tij, intelligitur conducere eodem pretio, quo antea cõduxerat.col.1. post princ. idem de famulo. ibid. post med. 227
- 4 Conducens molendinum destructum cum pacto de reparando, si repara- uit, & rursus destruat an iterum reparare teneatur.col.4.in med. 123
- 2 Conductio ad longum tempus dicitur alienatio, & alienatione prohibita, censetur etiam huiusmodi conductio prohibita.col.3.sub princ. 118
- 2 Conductio ad longum tempus a successore in maiori an seruari debeat col.3.in med. 118
- 2 Conductitij operarij, fabri & alij laborâtes nomine alieno an possint accu- sari, & quando, & an puniri possint, tanquam turbatores, & quid si fiat eis protestatio, ne agrum colant.col.4.a med. ad fin. 119
- 2 conductio ab emptione ex quo diiudicatur, & an valeat nulla certa mer- cedis mentione facta, & eo casu quantum pro ea dandum erit. colum. 1. a med. ad fin. 116
- conductio, & precarium non possunt concurrere in eadem re & eod. tem- pore ratione contrarietatis. in fin. ibid.

I N D E X.

- conductionis, & locationis instrumento an probetur dominium. *ibid.*
2. conductor restituere possessionem locatori prius debet quam litigare de proprietate, potest tamen opponere exceptionem possessionis a se obtentam ante conductionem, & quando questionem dominij seu proprietatis mouere possit. *column. 1. in fin. & column. 2. in princip. & vsque ad finem.* 116
2. conductor, an & quando possit a contractu conductionis recedere. *column. 2. in fin.* 116
2. conductor fundi sub certa quantitate fructuum, si nulli percipiantur quomodo & ad quid tenebitur. *col. 2. in fin.* 116
2. conductor expendere etiam modice non tenetur in ea quae ultra conductionis tempus sunt duratura. *col. 3. in prin.* 116
- conductor rerum fractu aut perditu facilius praestare debet exactissimam diligentiam. *ibid.*
2. conductor, an & quando & per quem expelli possit vel non. *col. 3. sub prin. & per tot. cap.* 116
2. conductor, quando compellatur per tertium specialem successorem dimittere rem sibi locatam. *col. 2. in fin.* 115
2. conductor domus si finita locatione vult recedere, debet id notificare locatori, & portare clauas, alioquin semper tenebitur ad pensionem. *col. 4. ad med.* 115
2. conductor an & quando petere, & obtinere mercedis remissionem queat vel non, & an pro modico damno. *col. 2. sub med. & in fin. & col. 3. per tot. & col. 3. vsq; ad med.* 117
2. conductor adium si incendium contingat an teneatur dominoedium, nec non vicino de culpa. *col. 4. ad med.* 117
2. conductor an teneatur de casu fortuito vel duntaxat de dolo, culpa lata, & leni, & quid si susceperit in se generaliter periculum cum iuramento, & quid si renunciauerit omni legum, & iuris auxilio. *col. 2. per tot.* 118
2. conductor ad longum tempus an tributis ac rerum oneribus sit obnoxius, & an postquam rem sterilem ad culturam redegit, & meliorauit, possit petere se a domino inuestiri in emphyteusim, & quis dicatur conductor ad longum tempus. *col. 3. a med. ad fin.* 118
2. conductor propter augmentum fructuum, quando ad maiorem pensionem teneatur, & quid de conductoribus gabellarum, dohanarum, molendinorum, ac similibus. *col. 4. in med.* 118
2. conductor rei suae an perdat dominium, & quid si scienter, vel ignoranter, & an etiam possessionem perdat. *col. 4. sub prin.* 118
2. conductor secundus, quando & quomodo praefatur primo conductori. *col. 1. ad fin.* 34
2. conductor possidere naturaliter dicitur rem sibi locatam. *column. 1. sub princip.* 84
1. conductor licet non teneatur ad solutionem pensionis ob sterilitatem tamen tenebitur si non soluerit decimam. *col. 3. sub prin.* 111
4. conductor quicunque seu partiaris seu pecuniam pendens, an vectigalibus & rei oneribus sit obnoxius. *col. 3. sub prin.* 147
4. conductores vectigalium si tempore conductionis lucrum aliquod consecuti fuerint, quando teneantur post tempus conductionis reconducere. *col. 3. in prin. & possint petere diminutionem mercedis, & quae illis fieri debeat. ibid. in med.* 147
2. conductores duo vnius domus si sint, & alter discedat alter vero totam domum inhabitet an tenebitur ad integram pensionem. *column. quarta. sub med.* 117
2. conductori vbi & quando remissio pensionis minime fieri debeat, & quid si acceperit rem aequis casibus, & fortuitis suppositam, vel suo resigno, & fortunis, & quid si susceperit periculum casuum fortuitorum, an ad insolitos teneatur. *col. 4. in fin. & per tot. cap.* 117
2. conductoris culpa casum euenisse praesumitur. *col. 4. in fin.* 117
4. confessio dotis receptae facta a marito constante matrimonio, idem operatur, quod dos vere numerata, & an valeat, & in cuius praedictum. *col. 1. ad fin.* 22
4. confessio mutui in publico instrumento, quando probet veram numerationem. *col. 3. in fin.* 21
4. confessio geminata in quocumque contractu, & causa impedit exceptionem non numeratae pecuniae. *col. 4. in med.* 21
- confessio recepti si numeratum esse non constat facta ex causa donationis censetur. *in fin.* *ibid.*
4. confessio quando obicit exceptioni non numeratae pecuniae vel dotis vide. *col. 3. & 4. per tot.* 21
3. confessio, & conuictio sunt diuersa, & ad poenam capitalem infigendam sufficit sola confessio sponte facta. *col. 2. circa med.* 133
3. confessio facta in articulo mortis. *col. 3. circa prin.* 166
3. confessio facta defuncti, quae ex contumacia oritur an transeat ad haereditatem, & sibi noceat. *col. 3. circa prin.* 80
- Non facit in alia causa, sed in illa tantum. paulo post. *ibid.*
2. confessio liberationis absente parte facta valet & plene probat. *col. 2. sub med.* 30
3. confessio num sit proprie probatio, vel probationis species: & an admittatur contra iuris praesumptionem. *col. 3. cap. 10.* 152
3. confessio an profiti confitenti adinuendam poenam, quando is prius negauerit. *col. 4. in med.* 199
3. confessio qualificata delicti quid operetur & an possit pro parte sine qualitatibus acceptari, & quid si confessus habeat praesumptionem contra se. *col. 1. a prin. ad med.* 200
3. confessio metu tormentorum facta, vel per torturam, an & quando praedictet confitenti, & quid si postea ratificata, & quid si nulla praecesserint indicia, vel non sufficiant, & iudex ita torturam inferens ad quid teneatur. *column. 1. in fine, & column. 2. per tot. & column. prima. a prin. per tot.* 200, 207
- confessio in tormentis, & metu tormentorum a pari procedunt. *ibid. col. 3. in princip.* 200
3. confessio extrajudicialis tam in criminalibus, quam in civilibus, cuius, & quanti sit ponderis, & praedicti rei confitenti, parte etiam ipsa praesente, vel absente: & quid de iure canonico, & sit in terris subiectis ecclesiae, & quid si facta sit ad liberandum debitorem, & quid si de aliquo delicto, & si concurrat infamia, & an de delicto facta possit reuocari, ut emittetur tortura. *col. 3. a prin. per tot. cap.* 200
3. confessio absente parte facta quot & quibus testibus probetur, & an per testes singulares, & quam fidem faciat. *col. 3. in med.* 200
- confessio non acceptata an praedictet confitenti. *col. 4. in med.* *ibid.*
3. confessio & sententia siue res iudicata in effectu sunt paria, & quando non.
- column. prima. sub princip.
3. confessio per errorem emissam contrariis probationibus refelli an possit, & quando reuocari. *col. 1. a prin. ad fin.* 202
3. confessio minoris sine curatore a iudice dato facta vel in civilibus, vel in criminalibus an valeat. *col. 1. in fin. & 2. in prin.* 202
3. confessio procuratoris, tutoris, curatoris, &c. an, & quando praedictet domino pupillo vel adulto, &c. *col. 2. a prin. per tot. & column. 1. sub princip.* 202, 203
3. confessio sine causa emanata, vel in libello supplicatorio tacite etiam facta, vel in quocumque contractu geminata, vel vnius actus conditionalis confessio, vel de credulitate emissam, cuius sit vis, & ponderis. *column. 3. in prin. & per tot. cap.* 202
3. confessio geminata ut dicatur & effectum geminatio operetur requiritur ut sit facta pluries & diuersis temporibus. *col. 3. in fin.* 202
- confessio conditionalis seu qualificata vnius actus, quando pro parte acceptari vel non possit. *in fin.* *ibid.*
3. confessio de mutuo vel in publico contractu aut in priuata scriptura, cuius sit valoris, & momenti. *col. 4. sub med.* 202
3. confessio de credulitate ita praedictet sicut confessio de veritate. *col. 4. ad med.* 202
3. confessio mariti de dote recepta cuius sit valoris, & momenti. *col. 4. in fin. & col. 1. ad fin.* 202, 203
3. confessio recepti ex alia causa quam ex mutuo statim nocet: & si nuncupatum non constat de actuali numeratione, facta ex causa donationis censetur. *col. 1. in prin.* 203
- confessio ad liberandum facta inter absentes an valeat in vim pacti liberationis, & an requirat causam. *in med.* *ibid.*
3. confessio de dote recepta quid operetur, an firmetur iuramento ita ut opponi non possit exceptio non numeratae dotis, & an facta constante matrimonio praesumatur in fraudem legis, & animo donandi, & an noceat creditoribus. *col. 1. in fin. & 2. in prin.* 203
3. confessio suspecta de fraude est, quae fit inter personas inter quas est prohibita donatio. *col. 2. in prin.* 203
- confessio facta per patrem se habuisse pecuniam a filio in potestate, an & quando valeat. *ibid.*
- confessio testatoris in vltima voluntate quae fidem faciat, & quae sit irreuocabilis, ad med. *ibid.*
- confessio facta defuncti an transeat in haereditatem, & illi noceat. *in med. ibid.*
- confessio laborantis in extremis, an & quando attendenda, & an in culpa ratio offensi in mortis articulo faciat indicium. *ibid.*
- confessio aegrotantis multum operatur & nocet confitenti. *ibid.*
1. confessio praetati, quod talis res alienatur pro soluendis debitis non sufficit, quia aperte debet de debitis constare. *col. 3. post med.* 74
3. confessio propria, & qualificata facit poenam ordinariam cessare. *col. vlt. sub med.* 137
3. confessio propria in delictis an noceat. *col. 1. post med. per tot.* 163
2. confessio recepti vbi non constat de actuali numeratione praesumitur ex causa donationis facta. *col. 1. in med.* 64
3. confessio ut praedictet quomodo fieri debeat. *col. 4. iux. med.* 160
3. confessio iudicialis cum in civilibus tum in criminalibus, quam vim habeat quidve in confitentem operetur, & quid de confessione clerici coram iudice seculari, & an & quando reuocari valeat confessio iudicialis, & quid si non redacta in scriptis, & si sine testibus facta sit. *col. 3. ad fin. & per tot. cap.* 197
3. Confessio iudicialis coram incompetenti iudice facta nunquid, & quantum valeat cum in civilibus, tum in criminalibus, & quid de confessione coram iudice habita in non tribunali loco seu non iudicii. *col. 3. a prin. & per tot. cap.* 198
3. Confessio pro iudicato est, & in confitentes nullae sunt partes iudicis, nisi in condemnando, & confessio contra confitentem probat plerumque mille testes pro se. *col. 4. ad fin.* 198
3. Confessio spontanea vnica sufficit facta iudici etiam accusatore absente in criminalibus, etiam absque metu tormentorum, & nullis praecedentibus indicibus, & eorum non data copia, & etiam data nullitate processus, etiam sine ratificatione, nec requirit perseuerantiam nec potest reuocari, quod secus si in tormentis. *col. 4. in fin. & col. 1. a prin. vsq; ad fin.* 198, 199
3. Confessio spontanea non validat processum nullum ratione iurisdictionis deficientis. *col. 1. ad fin.* 199
- Confessio vbi prius non constat de delicto non est sufficiens ad condemnationem, & quando seu quomodo procedat. *ibid.*
- Confessio non verisimilis non admittitur, nec eivcredendum, sed testibus. *col. 2. sub prin.* *ibid.*
3. Confessio rei extorta iudicis officio, vel blanditiis, & promissionibus, nunquid valeat. *col. 2. in fin. & col. 3. in prin.* 199
3. Confessio rei delicti an conualidet processum nullum, ut ita eo non obstante possit condemnari, & quae tutor via a iudice capienda. *column. 3. ad med. & fin.* 199
3. Confessio socij in criminibus, an & quando sit sufficiens indicium ad torturam. *ibid.*
3. Confessio contra praesumptionem iuris, quando admittatur. *column. 1. in fine.* 204
3. Confessio per interrogationem factam parti an probet, & an facta coram minore magistratu sufficiat coram maiori ad quem, An in ea quis cogatur perseuerare. *col. 1. in fin. & 2. sub prin.* 204
3. Confessio partis, quando probet contra confitentem, & per quos, & quot testes probetur, An iurata reuocari possit, ac An Confessio principalis noceat fideiussori, inter easdem personas facta an semper praedictet, An filij confessio praedictet patri, Dubiam declarare potest confitens, facta super inordinato processu an valeat, & quando serui de facto domini noceat domino, facta in vna retrahitur ad consequentia, facta per aliquem praedictet habenti causam ab eo, facta sub spe futurae causae aequiparatur facta sub spe numerationis. *col. 2. a med. ad fin.* 204
3. Confessio facta de mille si est, & solutio particulae puta 50. ostendatur, an in reliquis solutio facta probetur. *col. 3. in prin.* 204
- Confessio furiosorum, & dementium nulla est. *ibid.*
- Confessio Consulium, vel Syndicorum vniuersitatis nocet vniuersitati, quae ex ea poterit condemnari. *ibid.*
3. Confessio cum aliquo adiuncto facta an ex parte probari, vel improbari valeat, & ponitur exemplum. *col. 3. sub prin.* 204
- Confessio coniugum dicentium affinitatem praecessisse inter ipsos, an sit attendenda, ad med. *ibid.*
- confes-

I N D E X.

- Confessio ficta an infamet in criminalibus. in med. ibid.
 Confessio in carcere facta, an & quando valeat. sub med. ibid.
 Confessio mandatarij contra mandantem, quando faciat inditium. ibid.
 3 Confessio tacita per pacem factam resultans, quando indicium faciat. col. 3. ad fin. 204
 Confessio notorium, an & quando inducat. ibid.
 1 Confessio peccatorum cui, & quomodo facienda: & num per sacerdotem reuelari possit, aut debeat, & si reuelatur an prober: potestque sacerdos de magnis etiam criminibus absolvere: & quid de poenitentia. colum. 2. tit. 20. c. vnico. per tot. 112
 1 Confessio facta sacerdoti non debet releuari, & si releuet nulla fides adhibenda. in fin. & col. 3. per tot. 112
 1 Confessionem laicus potest reuelare etiam si non reuelare promissit cū iuramento, si producat in testem. col. 4. circa med. 112
 1 Confessionem mulieris laicus audiens in necessitate, non posset postea cū ea matrimonium contrahere. col. 2. circa prin. 113
 3 Confessus de se super conscientijs aliorum interrogari non debet, nisi ob immanitatem criminis. col. 4. in prin. 199
 3 Confessus de se, non creditur super crimine alieno. col. 3. in fi. 199
 3 Confessus, & conuictus legitimis probationibus condemnatus an possit appellare, idem si sponte confessus, & in confessione perseverans non reuocet illam. col. 2. sub prin. 199
 Confessus reuocare confessionem volens prætextu erroris quem vult probare, an sit audiendus. in med. ibid.
 Confessus habetur, & pro confesso qui seipsum occidit, & quando, & quid operetur huiusmodi confessio. sub med. ibid.
 Confessus & pro confesso habetur testis qui falsum deposuit si postea citatus non comparet. ibid.
 3 Confessus & pro confesso habetur qui delatorem suum corrumpit, & quando non. col. 2. sub med. 199
 3 Confessus sponte in iudicio si postea iterum neget an possit cogi per torturam ad perseverandum. col. 2. in med. 198
 3 Confessus & pro confesso, an & quando habeatur volens positionibus respondere. col. 2. ad fi. 203
 3 Confessus se debitorem alicuius in aliqua summa pro resto, potest cogi ad soluendum, quia huiusmodi confessio habet in se causam. colum. 3. in med. 204
 Confessus crimen de quo excipitur contra eum, an sit ordinarie puniendus. sub med. ibid.
 3 Confessus se occidisse talem potest allegare pro defensione illum fuisse bannitum, furem vel adulterum deprehensum. col. 3. ad fi. 204
 3 Confessus an & quando pro iudicato habeatur, vbi an simpliciter vel non fuerit confessus. col. 4. in fi. 201
 3 Confessus in tormentis crimen an de aliis delictis interrogari possit. col. 2. sub prin. 207
 3 Confessio per questionem extorta, vt valeat, quid requiratur. col. 1. a prin. per tot. & 2. in prin. 207
 3 Confessus sponte reus mitius punitur, quam probationibus conuictus, & paritur sponte confitenti, & an id hodie per iudices obseruetur. col. 4. in med. 199
 Confessus postea qui semel negauit mitius an sit puniendus. ibid.
 Confessus crimen regulariter poenam non patitur: secus si per sententiam fuerit condemnatus, & quomodo non procedat, in fi. ibid.
 3 Confessus homicidium seu delictum, sed defensionis causa, ea non probata, vel qualiter delicti confessus qualiter puniendus. col. 4. in fi. & col. 1. sub med. 119. 200
 4 Confines quomodo probentur, & quando probent. colum. 1. in med. & col. 2. ad fin. 120
 4 Confinita quæ sunt, & si reperiuntur descripta in aliquo instrumento per verba enunciatiua, quando probent. col. 2. ad fi. 120
 4 Confinita duo probant identitatem, & an si omittantur in venditione fundi valeat venditio. col. 3. in med. 120
 4 Confirmatio etsi facta ex certa scientia, non censetur confirmatum inualidum cum præiudicio tertij. col. 3. in prin. 139
 3 Confiscatio bonorum de qua. col. 4. ad fi. tit. 14. 142
 3 Confiscatio bonorum quibus ex criminibus veniat, quorūcumque bonorū confiscantur de quæ fisci successione, & hæreditatis adeunda ratione. ibi. cap. 1. Bona per delinquentem alienata post, vel ante delictum, an & quando veniant confiscanda, & confiscata, cui spectent: & num confiscatio trahatur ad bona quæ sita, vel delata post confiscationis sententiam. col. 1. capit. 2. 144
 Quæ & quorum bona in confiscatione non veniunt, & quando. colum. 3. cap. 3. ibid. Duplex est confiscatio ordinaria, & extraordinaria. fol. 143 col. 2. iux. med. Miscellanea de confiscatione bonorum. colum. prima. capit. 4. 145
 4 Confiscari non potest nauis si merces prohibita deferantur in ea inscio domino. col. 1. in prin. 136
 3 Confiteri debitum an censeatur qui solutionem allegat, & quando. col. 3. in med. 204
 3 Confiteri an & quando dicatur qui tacer in criminalibus. col. 1. ad fi. 204
 3 Confiteri an videatur qui liti renunciat. col. 2. in fi. 204
 4 Credendi ex duobus aut pluribus reis si vnus tantum contra debitorem agat, aut exigar quid iuris. col. 1. in fi. & 2. in prin. 129
 1 Credendum an sit cuiuslibet in arte sua, vt platonij, & aristoteli in his, quæ ad Philosophiā, Galeno, & Hipocrati, quæ ad medicinam, Poetis quoad Poeticam artem pertinent. col. 2. in fin. & in prin. 69
 2 Creditor priorem hypothecam, & prælationem habens, an possit agere contra posteriorem creditorem cui soluta est pecunia per debitorem, etiam consumpta bona fide pecunia. col. 4. sub med. 27
 2 Creditor comparens in executione, quæ sit per alium creditorem excipiendo, & docendo de prioritare suæ hypothecæ, etiam qui nullā adhuc obriuerit sententiam, poterit consequi sibi assignari bona retinenda loco pignoris. col. 4. ad fin. 27
 2 Creditor reuocatoria agere non potest contra illos in quos bona sunt alienata, nisi prius excussio præcedat. col. 4. ad fi. 27
 2 Creditor prior præfertur posteriori, & quando non. colum. quarta. in fine. 27
 2 Creditor posterior præfertur dotis confessioni, quam fraude factam aliqua constet coniectura, Potest offerre priori creditori suum creditum, & liberare pignus ab ipso, & suam confirmare hypothecam. colum. 1. sub princip. 28
 2 Creditor illi, qui dedit semen ad seminandum præfertur anterioribus, ad semen ipsum percipiendum. col. 1. sub prin. 28
 2 Creditor habens generalem hypothecam quibus in casibus præferatur, vel postponatur. col. 1. in med. 28
 2 Creditor ex mercedum venditione an potior sit in re vendita alijs creditoribus si debitor non est soluendo, & quid de mercibus emptis ex pecunia mutuata. col. 1. sub med. 28
 2 Creditor qui pecuniam mutuo dedit ad rei alicuius expressè emptionem, præfertur, quantum ad actionem personalem creditori, etiam cui iam tradita foret, vel qui expressam haberet hypothecam. col. 1. ad fi. & col. 2. in prin. idem in re ex sacri vel pij alicuius loci pecuniis empta. Secus si non expressè ex pecunia mutuata res empta sit. ibid. in fin. & colum. 2. in princip. 28
 2 Creditor qui mutauit ad certam negotiationem, præfertur alijs creditoribus. col. 2. sub prin. 28
 3 Creditor potest furtiue accipere propria autoritate rem sui debitoris quando non potest ob aduersarij potentiam aliter suum recuperare. col. 3. circa prin. 105
 3 Creditor si leget debitori, & contra. col. vlt. & col. 1. 50. 51
 2 Creditor generalem hypothecam habens, non potest facere executionem super re, quæ est alteri specialiter hypothecata, si modo per illam generalem sibi satisfieri possit, alias posset contra specialiter hypothecata exequi. col. 4. in med. 27
 2 Creditor an impedire possit ne sepeliatur, vel apud se retinere, cadauer creditoris sui, donec sibi satisfiat. col. 4. sub prin. & med. 28
 2 Creditor non potest agere aduersus sui debitoris debitorem. colum. quarta ad finem. 28
 2 Creditor prorogando terminum suo debitori censetur prorogare vna cū visuris, & interesse. col. 4. ad fin. 28
 2 Creditor non potest petere, vt debitor qui impetrauit quinquennale dilationem, ea pendente garniat. col. 4. ad fin. 28
 2 Creditor missus in possessionem ex primo decreto, tenetur stare colono. col. 1. in prin. 29
 2 Creditor pro fundo emphyteutico sibi obligato an possit soluere canonem. col. 1. in prin. 29
 2 Creditor si apud plures possessores reperiat bona obligata sibi, extare, poterit agere contra quemlibet in solidum, & quemlibet eligere poterit, & quando id procedat. col. 1. sub prin. 29
 2 Creditor ad hoc vt possit habere regressum contra fideiussores vel tertios possessores, requiritur non solum denunciatio in actis, quod non iuenit bona debitoris, sed etiam pronuntiatio iudicis. col. 1. ad med. 29
 2 Creditor tenetur fideiussori soluendi cedere actionem personalem vel hypothecariam. col. 1. sub med. 29
 2 Creditor cui fuit promissum certa die soluere, vel dare pignus, adueniente die, potest precise cogere debitorem ad soluendum. colum. prima sub med. 29
 2 Creditor si in iudicio prober se mutuasse frumentum alicui, & non prober quantitatem, super ea stabitur iuramento creditoris, iunctis quibusdam coniecturis, & idem in pecunia. col. 1. in med. 29
 2 Creditor qui quis promissit ad tempus certem bladum vel vinum, vel quid aliud quod tempore deteriorari possit, non cogitur illud ante tempus recipere. col. 1. sub med. 29
 2 Creditor confessus in diuersis scripturis se decem recepisse talis confessio de diuersis quantitatibus intelligitur. col. 1. ad fin. 29
 2 Creditor qui fuit sollicitus, & diligens non potest ad collationem compelli per alios creditores. col. 1. in fi. 29
 2 Creditor quo in loco solutionem recipere tenetur, & an partem debiti seu vnum pro alio recipere inuitus cogi possit, & quid de creditoribus hæreditariis. col. 2. in med. 28
 2 Creditor vbi non est expressus locus solutionis tenetur mittere ad domum debitoris, alias si fuerit expressus locus non tenetur alibi solutionem recipere. col. 2. sub med. 28
 2 Creditor, & debitor si sint diuersi fori, & soluendum est aliquid pro aliqua re sita in territorio creditoris, tenetur debitor ibi soluere, pro alio autem debito, creditor, hoc casu tenetur mittere ad debitorem, & ipsum interpellare. col. 2. ad fi. 28
 2 Creditor partem debiti, quando recipere teneatur vel non. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 28
 2 Creditor mercator vel solitus mercari lucrum cessans a moroso debitore licite petit, & quando alias procedat. colum. prima. in fine. & colum. 2. in princip. 29
 2 Creditor partis confessatæ solutionem accipere tenetur nisi in casibus. col. 3. in prin. 28
 2 Creditor dicitur ille qui est cessionarius. col. 2. sub prin. 28
 2 Creditor inuitus, quando teneatur aliud pro alio recipere. colum. tertia. sub princip. 28
 2 Creditor recipiens solutionem ab vno ex pluribus in solidum obligatis pro sua parte tantum, non potest amplius a singulis solidum exigere, sed diuisisse creditum censetur, & hæc quando procedant. colum. 3. sub princip. & med. 28
 2 Creditor agens contra filium pro debito paterno, an teneatur allegare, & probare illum esse heredem. col. 3. ad fi. 28
 2 Creditor succedens debitori an & quando causet confusionem actionis hypothecariæ vel alterius. col. 2. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 28
 2 Creditor quis proprie dicatur, & an conditionalis, vel cui ex delicto, vel legato debetur, & creditor dicitur cui aliquid debetur ex quacunque causa. col. 1. a med. ad fin. 27
 2 Creditor quando a debitore petere possit sibi fieri debiti instrumentum, & an cogere illum ad id possit, & etiam cum clausula guarantee. col. 2. sub princip. 27
 2 Creditor si reddat debitori instrumentum debiti an & quando intelligatur debitum remisisse, & an eo casu debitor habeat exceptionem taciti pacti. col. 2. ad med. 27
 2 Creditor petens executionem instrumenti contra fideiorem non habet necesse docere de principali credito. col. 2. sub med. 27
 2 Creditor non potest ante terminum petere pecuniam sibi debitam, nisi in casibus, alias inducitur duplicantur, nisi in casibus, nec cogi poterit ante tempus recipere, nisi vt ibi remittitur. col. 2. ad fi. 27
 2 Creditor petendo sortem principalem in iudicio non sibi præiudicat in visuris, dan. nis, interesse nec in alijs accessorijs, secus recipiendo sortem simpliciter. col. 2. sub fi. 27
 creditor

I N D E X.

- 2 creditor modicum tempus scilicet decem dierum, expectare cogitur ad recipiendam solutionem, & non debet venire cum sacco paratus. colum. 2. sub fin. 27
- 2 creditor quodnam ius habeat in pignore, & an, uti possit retentione etiam in vero debito. col. 3. sub prin. 27
- 2 creditor vendens pignus non tenetur de evictione, vendere autem potest servatis servandis, & ubi vendidit, & nondum recepit pretium, poterit cedere debitori actionem contra emptorem, periculo tamen sui venditoris. col. 3. sub prin. 27
- 2 creditor cui datum est in pignus fundus habens annexum ius patronatus beneficii, an possit presentare. col. 3. sub med. 27
- 2 creditor consentiendo pignus vendi per debitorem censetur remittere ius pignoris. col. 2. sub med. 27
- 2 creditor habens rem meam pignoratam eam mihi simpliciter legando, censetur tantum legare mihi liberationem pignoris, non remissionem debiti. col. 3. sub med. 27
- 2 creditor rem debitoris meliorem eligere, nec pignoratam vendere potest, sed mediocrem arbitrio boni viri. col. 3. ad fi. 27
- 2 creditor cui debitor obligavit omnia bona sua cum constitutione precarii, & constituti dando licentiam capiendi propria auctoritate possessionem, poterit agere contra quemcunque possessorem nulla facta excusatione remedio. l. fi. C. de acq. poss. col. 3. in fi. 27
- 2 creditor quomodo procedere ad venditionem pignoris executor ad distractionem debeant. col. 4. in prin. 27
- 2 creditor prior cui solum est, an possit transferre ius quod habet in pignore, & hypotheca in solutem, ita ut illi solvens in iis succedat. colum. 3. sub med. 27
- 2 creditores qui sunt certi in aliquo actu perficiendo debent nominatim citari, incerti autem per proclamationem. col. 4. ad fin. 28
- 2 Creditores privilegiati eiusdem tituli in actionibus personalibus concurrunt, nulla habita ratione prioritatis. col. 4. in fi. 28
- 2 creditores agentes contra emptorem sponte iudicium suscipientem si postea agant contra venditorem repellentur, exceptione taciti pacti. col. 1. sub prin. 29
- 2 creditores hereditarii an teneantur accipere in solutum bona ab herede cum beneficio inventarii, vel eis tradenda seu vendenda, & p. etiam solvendum, & quæ concurrere debeant in venditione huiusmodi. colum. 3. sub med. 28
- 2 creditores hereditarii qui debent convenire heredem, si agant contra emptorem hereditatis, videntur tacite fecisse pactum de non petendo ab illo, & sic non poterunt amplius ab illo petere ibid. ad fin.
- 3 creditores tantum agere possunt ad revocandam donationem. colum. ult. in prin. 63
- 3 creditores omnes citandi in confectione inventarii, & quomodo. colum. 2. circa prin. 81
- 3 creditores hereditarii, aut legatarii non possunt heredem convenire pendente termino ad confectionem inventarii. col. 4. circa prin. 81
- 3 creditores unius territorij, & dominij prorsus separati, non possunt agere contra fiscum alterius territorij, & dominij prorsus separati, cui bona sunt confiscata. col. 4. post med. 183
- 3 creditori consilium datur, ut si suus debitor non exeat de domo, suadeat iudici ad faciendum ei preceptum sub poena applicanda fisco, quo casu posset extrahi de domo, & capi. col. 1. post med. 135
- 3 creditori an solui possit ante tempus remissionis. col. 1. sub med. 46
- 2 Creditori probanti duobus testibus nume rationem pecuniæ, sed non de summa, & aliis de summa aliqua petiat iuramentum deferetur. colum. 1. ad fin. 29
- 1 creditoris intentio non est fundata contra filium, ex eo quod non abstulit. col. 4. in fi. 28
- 2 creditoris in præiudicium alienatio bonorum non potest per testatorem prohiberi. col. 1. ad fin. 29
- 2 creditorum in fraudem facta alienatio non tenet. col. 1. ad fi. 29
- 2 creditorum maior pars si paciscatur cum herede debitoris futuro de quota parte debiti remittenda, & accesserit Prætoris decretum, præiudicat cæteris creditoribus. col. 3. ad fi. 28
- 1 creditorum, ut scilicet iuramento. col. 2. c. 19. per tot. 108
- 1 credulitas, v. opinio & credulitas.
- 3 crimen publicum & priuatum quando dicatur. col. 3. sub prin. 129
- 1 criminales causæ licet expediantur per accusationem, dicuntur tamen expediri per officium iudicis. ibid. post med.
- 3 crimina sunt punienda, nec de iure canonico præscribuntur, & quid de deprehensio in flagranti crimine. col. 3. cap. 12. 92
- 1 crimen publicum quod dicatur, & an socius criminis indicium faciat contra correos. ibid. col. 4. cap. 13. ibid.
- 2 crimen læsæ maiestatis contra quos, per quos, & quando committatur. col. 3. cap. 14. 93
- 3 Criminis læsæ maiestatis poenam qui, quando, & qualem incurrant, & quæ illa sit. col. 1. cap. 15. 94
- 3 de criminalibus causis, & iudiciis. col. 3. cap. 16. 95. Excusator an & quando pro reo comparens sit admittendus. col. 1. cap. 19. 97. Quæ in criminibus excusent, & qui rei sint excusandi, quivè non. ibid. col. 3. c. 20. de notoriis criminibus, & delictis, ac primo quod duplex, & quid notorium sit, & num proponi debeat, licet ab onere probandi releuet. ibid. col. 4. c. 21. In notoriis criminibus, & delictis qualiter & quomodo sit procedendum, quæve observanda veniunt. col. 3. c. 22. 98
- 3 criminofum in domo receptum, quilibet capere potest, & eum ibi per viginti horas detinere, ut interim delictum iudici patefaciat. col. 3. in spr. 92
- 3 crimina, vide delicta, de quibus loco & col. 3.
- 3 criminibus poena est infligenda, nam hoc reipublicæ interest. colum. 1. in princip. 137
- 1 criminum alia merè ecclesiastica alia mixta, & in eis datur electio actori coram quo malit convenire. col. 3. in prin. 127
- 1 crux remedium contra fornicationis vitia. colum. 4. per tot. & ibi alia de cruce. 99
- 1 culpa lata, vide dolus.
- 3 culpa lata, quando dolo æquiparetur. col. 4. post med. 127
- 3 culpa levis vel levisissima in omittendo suscepta ad refarciendum damnum datum non obligat, quamvis in faciendo admissa ad id obstringat. col. 1. in prin. 128
- 1 culpa generaliter sumptæ quinque esse species, remissionem. ibid.
- 3 culpa lata in criminibus, non æquiparatur dolo. col. 4. post med. 138
- 4 cumulatio plurium ac diuersarum actionum an permittatur in eodem libello, & quando. col. 2. in fin. & per tot. cap. 5
- 1 curator vide in ver. Tutor.
- 3 curator ad litem datus tenetur promittere defensionem. col. 1. cap. 12. per tot. ubi alia quædam de curatore ad litem dato, & qui dicitur habere liberam bonorum administrationem.
- 2 custodes mitti possunt a domino prædij ad videndum quid agat colonus, & unus sociorum pro suo interesse puta in Pedagio. colum. prima. ad finem. 74
- 2 custodiam qui habet tenetur de suo reficere expensas si labi rem permittat. col. 1. in fi. 74
- 2 custodiam super campanili inuito prælato tempore guerræ an possit minus temporalis habens iurisdictionem in loco ponere. col. 1. in fi. 74
- 2 custodiam qui præstare debet alicuius rei, ratione officij, publici, vel privati tenetur docere non solum de morte seu amissione rei, sed etiam debet probare casum. col. 2. sub fin. 20
- 1 custodia reorum. vide in ver. carceri.
- 3 custodi alleganti se non potuisse custodire res alienas, ut proprias incumbit probatio col. 3. sub prin. 156
- 2 cultos carceris tenetur probare casum fortuitum si carceratus aufugerit, nec illi sufficit docere aufugisse. col. 2. sub fin. 20
- 3 cultos rei furto subtractæ an possit torqueri sine indicij. colum. secunda, ad finem. 104
- 4 culpa levisissima quæ & quando dicatur in deposito. col. 1. sub prin. 145

D

- 3 **D**amnatur nemo sine accusatore. col. 3. ad fin. col. 2. c. 10. 130. 131
- 1 Damni causam dans damnum dedisse videtur. col. 3. sub med. 113
- 3 Damnum & interesse in quolibet genere violentiæ probatur per iuramentum. col. 1. circa med. 100
- 1 Damnum emergens ex contractu matrimonij, non potest peti, nisi dolose pars se habeat. col. 2. in prin. 199
- 1 Damnum passis ut eorum stet iuramento. colum. secunda. capit. 19. per tot. 180
- 3 Dat nemo quod non habet. col. 4. in fi. 27
- 1 Datis tempus in rescriptis attenditur. col. ult. post med. 149
- 2 Datio in solutum alia necessaria alia voluntaria, & quo respectu dicatur qualibet voluntaria. col. 3. in prin. & col. 1. in prin. 30. 31
- 2 Datio in solutum alicuius rei iudicis auctoritate revocari non poterit etiam si debitor pretium obtulerit. col. 4. in prin. 23
- 4 Datio in solutum a iudice facta pro maiori summa quam sit ipsum debitum in totum vitatur. col. 4. in prin. 130
- 1 Datio in solutum appellatur, quando creditori debitor dat rem aliquam sponte pro aliquo debito. col. 4. post med. 170
- 4 Datio in solutum creditori de aliqua re facta, debitor non admittitur ulterius ad soluendum. col. 3. sub prin. 30
- 1 Datio in solutum nominis debitoris sufficit licet cessus non soluerit. ibid.
- 2 Datio in solutum cum iudicis auctoritate servatis servandis revocari non potest, etiam si, cum sit per executionem, non præcesserit subactio, & hæc procedunt modo iusta sit & ab ea appellatum non fuerit. colum. 3. sub med. 30
- 2 Datio in solutum de re aliqua servatis solemnibus, præcludit viam iuri offerendi, habet enim vim sententiæ diffinitivæ. col. 3. sub med. 30
- 2 Datio in solutum facta per debitorem creditori pro maiori summa per errorem, an valida & firma, aut in totum vitetur ac nulla sit. colum. 3. ad finem. 30
- 2 Datio in solutum an admittat remedium l. 2. C. de rescind. vend. col. 3. ad med. & col. 4. sub prin. 30
- 2 Datio in solutum non præsumitur fœneratitia ex modicitate pretij, similis tamen est venditioni, & dici potest venditio, & an in ea habeat locum ius retractus, & ius congrui. col. 4. a med. ad fin. 30
- 2 Datio in solutum an nulla reddatur si fiat in plus etiam vno obolo, ultra verum creditum, & an de datione in solutum solvatur laudimium. col. 1. in prin. 31
- 4 Debendi rei duo aut plures si sint principaliter obligati, & in solidum conveniuntur, quid iuris. col. 4. ad fin. 128
- 4 Debendi reus an excipiendo videatur confiteri intentionem adversarij, & quid si exceptionem suam etiam dubie probaverit, eoque solente an solutionis exceptio profit quoque fideiussoribus eius, & num illi prohibetur uti pluribus defensionibus, & favorabilior sit actore, & quando. col. 2. a prin. per tot. cap. 2. 129
- 4 Debendi reus num, & quando teneatur instrumenta sua actori edere, vel fisco in civili causa, cum in criminali non teneatur. col. 3. ad fi. & per tot. cap. & alia mixtim tot. cap. seq. 129. 130
- 1 Debitioibus in iudicio quare favendum. col. 1. nu. 33. 69
- 2 Debiti remissio non inducitur per diuturnitatem temporis vel taciturnitatem, nisi concurrant coniunctio sanguinis, & calculatio rationis sæpe inter eos facta abique vlla mentione de debito, vel nisi sola taciturnitas & temporis diuturnitas sit sufficiens ad præscriptionem. colum. secunda, ad finem. 19
- 2 Debitor quantitatatis, vel generis quid, quando, cui, & quomodo soluendo liberabitur. col. 3. in prin. 19
- 1 Debitor quantitatatis aliud pro alio soluere non potest. ibid. & debitor quantitatatis, vel generis soluendo alij quam cui debet non liberatur. ibid. col. 4. sub med. nisi coactus per vim soluere fuerit alicui potenti, si probet præceptum poenale sibi factum. col. 3. sub prin. ibid.
- 2 Debitor quantitatatis certæ soluendo partem creditori volenti liberatur in parte sed debitor in quantitate non liquida potest offerre certam quantitatem, & dare fideiussorem de residuo si contulerit plus debere. col. 3. sub med. 19
- 1 Debitor quantitatatis etiam perempta quantitate casu fortuito non liberatur, & quomodo & quando procedat. ibid. col. 4. sub med. & colum. 1. sub prin. 20
- 1 Debitor quantitatatis necessarius si leger speciem non videtur compensandi animo legare. ibid. col. 1. sub med. 20
- 2 Debitor quantitatatis vel generis an liberetur per casum fortuitum, & an debitor generis re aliqua perempta liberetur, & de quo genere, & quando intelligatur. col. 1. in prin. 20
- 2 Debitor ad factum præcise compelli potest. col. 1. in fi. 23
- 2 Debitor excommunicari ad petitionem creditoris potest. col. 1. in fi. 21
- Debitor

I N D E X.

- 1 Debitor cui cessionarius notificauit ne cedenti soluat, si ei soluerit, nihilominus liberabitur. col. 2. in prin. 23
- Debitor licet creditori suo contra suum debitorem actionem cedat nihilominus ab eo exigi poterit. ibid.
- Debitor an & quando teneatur soluere facturam instrumenti leuati. ibid.
- Debitor si de voluntate creditoris promiserit tertio soluere, liberatur a creditore. ibid.
- 2 Debitor necessarius quando aliquid relinquit in testamento creditori, est locus compensationi. col. 2. sub med. 23
- Debitor liberatur, si soluat Ciuitati, vel Tiranno, quando creditoris bona sunt confiscata. ibid.
- 2 Debitor constitutus se precario nomine creditoris possidere omnia sua, siquid postea alienarit, poterit creditor alienata reuocare etiam sine discussione. col. 2. in med. 23
- Debitor etiam inuitus cogi poterit suscipere alium creditorem, sed e contra mutare debitorem creditor non compellitur. in fi. ibid.
- Debitor probandæ obligationis causa compelli poterit cautionem exhibere, etiam si de nouo nihil contigerit. ibid.
- Debitor litteras accipiens creditoris sine protestatione, fatetur debitum. col. 2. in fi. ibid.
- Debitor liberatur si ex seruo factus sit libertus. ibid.
- 2 Debitor si constetur partem debiti, & partem neget, cogatur creditor partem confessam accipere. col. 3. in prin. 23
- 2 Debitor vendicans rem alienatam non seruatis seruandis, tenetur soluere debitum cum legitimis vris. col. 3. sub pr. 23
- 2 Debitor penes quem instrumentum debiti reperitur, & dicat se soluisse, an & quando liberatus & soluisse præsumatur. col. 3. sub med. 23
- 2 Debitor simpliciter soluens, nec cautionis, nec dati chyrographi fidem videtur agnoscere. col. 3. sub med. 23
- Debitor in præiudicium creditorum nihil de debito poterit disponere. ibid.
- 2 Debitor absolutus per sententiā eo quia non sit debitor, non poterit actor amplius probare debitum. col. 3. sub med. 23
- 2 Debitor soluendo legitimo administratori, quando liberetur, vel non. col. 3. sub med. 23
- 2 Debitor spoliatus a iudice nulliter, siue iudex procedat, vt priuatus, siue alio modo ante omnia restitui debet. col. 3. sub med. 23
- 2 Debitor alternatiue, vel in genere ad dandum aliquid obligatus, quomodo & quid præstando liberetur. Et quid de eo qui ad certum tempus, vel certum, aut pignus, vel alternatiue ex stipulatione. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 23
- Debitor ad dandum aliquid in genere præstando partem non liberatur, nec in totum, nec in illa parte, in obligato. tamen alternatiue dando partem, cessat contra ipsum exercitium actionis. col. 2. sub med. ibid.
- 2 Debitor an liberetur si quis pro ipso promiserit, item quando debitor promittit quod per ipsum vel talem soluetur, quomodo talis ille acceptus censeatur. col. 2. ad fi. 48
- 3 Debitor si leget creditori, & contra. col. vlt. & col. 1. 50. & 51
- 1 Debitor suspectus de fuga ad ecclesiam confugiens potest ab ea extrahi. col. 4. in prin. 80
- 3 Debitor debitoris fisci potest fauore fisci compelli ad soluendum pendente dilatione sibi competente. col. 2. iux. med. 145
- 1 Debitor aufugiens capi potest. col. 3. ad fi. 94
- 2 Debitor non liberatur ex eo quod quis constituat se soluturum quod ipse debitor creditori debet. col. 4. ad fi. 49
- 2 Debitor in diem si per errorem ante diem soluit, non potest repetere medij temporis vsum. col. 2. ad fi. & prius col. 3. in fi. 29. & 20
- 4 Debitor obligare se ad carceres & renūciare cessionem bonorum, an recte possit, vt valeat talis obligatio. col. 1. sub med. Et quando admittendus sit, vel non ad cessionem. ibid. col. 2. a med. per tot. c. 2. & inde sup. c. 1. 46
- 2 Debitor in diem quando soluere teneatur, ante diem non tenetur, nisi sit debitor fisci. col. 2. sub med. 29
- 2 Debitor ante diem soluere poterit, vbi tempus sui gratia ad solutionem fuerit adiectum. col. 2. sub med. 29
- 2 Debitor promittens cum iuramento soluere decem infra mensem, sub poena excommunicationis, prorogato sibi in termino tantum soluens, non dicitur periurus vel excommunicatus. col. 2. in fin. & col. 4. in prin. 29. & 20
- 2 Debitor debitoris obligans se per constitutum vel nudum pactum, non efficit, vt debitor principalis liberetur, nec fit nouatio. col. 3. sub fi. 23
- 2 Debitor vendens rem mobilem quam prius specialiter obligauit creditori, furtum committit. col. 3. sub fi. 23
- 2 Debitorum remissio generalis non comprehendit res testatori debitas, aut actiones in res illi competentes. col. 3. ad fi. 23
- 2 Debitor ex pluribus causis, & in diuersis summis soluens aliquam summam potest in solutione declarare ex qua causa soluat, alias facultas declarandi spectat ad creditorem si modo incontinenti declarauerit. col. 3. sub prin. 29
- 2 Debitor in alternatiuis summarum, vel rerum, quam rem ad summam velit soluere potest eligere, & quando ac quomodo procedat. col. 3. sub me. 29
- 2 Debitor pecuniæ, pecunia interim mutata, vel aucta, seu deteriorata, aut diminuta, quidnam soluendo liberabitur: & dic soluendo antiquam, sed quomodo istud intelligendum. col. 1. sub med. 18
- Debitor quantitatis in certa moneta quæ reproba facta est constitutione principis, ad quid teneatur. col. 3. sub fi. ibid.
- 2 Debitor pecuniæ morosus tenetur ad lucrum cessans. col. 1. in med. 19
- Debitor pecuniæ vel massæ certi metalli, non satisfacit soluendo pecuniam alterius metalli. ibid.
- Debitor pecuniarum certæ summæ non satisfacit soluendo pecuniā eiusdem conditionis ad pondus, vel eiusdem valoris publice constituti ad numerum. ibid.
- 2 Debitor tenetur ad bonitatem intrinsecam pecuniæ secundum quod erat tempore contractus. col. 1. sub pr. 19
- 2 Debitor soluens rem alienam creditori in solutum recipienti extinguit obligationem etiā fideiussoris, & quomodo procedat. col. 3. in med. 19
- 2 Debitor in diem si periurium incurrerit vel ex temporis lapsu, vel quia ex creditoris interpellatione constitutus sit in mora, an absolutionem a iuramento perere possit. col. 3. sub med. 19
- 2 Debitor moratoriam dilationem seu quinquennale impetrans a Principe, an & quando fideiubere teneatur. col. 3. in med. & per tot. 21
- 2 Debitor in diem non est propriè debitor, pendente conditione capi non potest, nisi sit de fuga suspectus, etiam per coniecturas. Ante diem conuentus nisi opposuerit exceptionem dilationis, poterit condemnari adueniente die. Si ad soluendum autem ante diem soluerit per errorem, non repetit

- medij temporis vsum. col. 3. in med. & fi. & col. 4. sub fi. 20
- Debitor in diem, vel sub conditione, an ante diei aduentum possit per creditorem per conditionem, vt die præfixa adueniente soluat. col. 4. sub me. ibid.
- 2 Debitor in diem vel conditionem non cogitur cauere, nec fideiussorem dare, nisi in casibus. & c. col. 4. sub med. 20
- Debitor infra mensem soluere promittens, cum iuramento sub poena excommunicationis non dicitur periurus seu excommunicatus prorogato sibi termino, & infra illud soluens. in prin. ibid.
- Debitor par caponum soluere obligatus singulis annis an conueniri possit interdito possessorio. sub med. ibid.
- 2 Debitor sine die conuentus priusquam moneatur extraiudicialiter, si constitatur, non dicitur in mora, nec in expensis venit condemnandus. col. 3. sub fin. 20
- Debitor intra biennium recte condicere poterit suam cautionem a creditore qui pecuniæ numerationem ipsi factam non probat, & eum ad perfectam liberationem astringet. col. 4. in med. ibid.
- Debitor quomodo ante tempus soluere possit. col. 3. in fi. ibid.
- 2 Debitor ex causa mutui non indigens ea pecunia, potest illammet creditori etiam inuito reddere. col. 4. in fi. 20
- 2 Debitor capi an & quomodo possit ex propria creditoris auctoritate, vel iudicis iussu ante diei aduentum, & quod non regulariter, nisi sit fugitiuus, item si aufugiat cum pecunia, vel re creditoris poterit ab eo capi, & ad iudicem duci, & hoc etiam si clericus. col. 1. in fi. & col. 3. in prin. & col. 4. etiam in prin. & ad med. 22
- 2 Debitor suspectus de fuga, vt capi possit, oportet suspicionem non ad fuisse tempore contracti debiti, sed post contractum superuenisse, & an sufficiat ad suspicionem probandam iuramentum creditoris, vel testes requirantur. Item requiritur quod fiat plena fides de debito. col. 3. a med. & col. 4. vsque ad med. 22
- 2 Debitor speciei an & quando teneatur de periculo & interitu rei, vbi quod sit, post moram, sed quid si peritura fuisset penes creditorem, diuersæ doctorum opiniones. col. 1. & 2. a med. ad fi. 20
- 2 Debitor re perempta post moram liberatur offerendo æstimationem, tenetur tamen ad interesse, si quod ex aduerso legi timere prætendat creditorem, ante autem moram debitor speciei per interitum rei liberatur præscriptis verbis, seu de dolo. col. 2. a prin. ad fi. 20
- 2 Debitor speciei ex natura contractus de casu fortuito non tenetur. col. 2. in fi. 2
- 2 Debitor speciei pena adiecta si tpe promissa non dederit ad penam tenetur, excusatur tamen a pena per superuenientem difficultatem, istudque in debitorum quantitatis procedit, & hæc nisi difficultas iam inesset tempore contractus. col. 3. sub prin. 20
- 2 Debitor vini post moram tenetur ad æstimationem quantiplurimi a tempore moræ valuit, & vinum vetus qui debet satisfacit si nouum dederit, arbitrio tamen iudicis. col. 3. sub med. 2
- 2 Debitor quo in loco sit conueniendus: An in loco contractus, si solutio sit alibi destinata. col. 2. in fi. 17
- Debitor si renunciauit fori priuilegio in contractibus, remissio de loco ad locum fieri potest. col. 3. sub med. ibid.
- 2 Debitor qui se submisit foro loci contractus renunciando expresse foro domicilij, an remitti debeat, & quid si apud tribunal loci contractus, præstito iussu promiserit se responsurum absque alia renunciatione, & an debitor in loco destinata solutionis possit conueniri si ibi non reperitur, & quando possit conueniri in alio loco, quam in quo promiserit, quod si non soluerit, vbi promisit quasi contra contumacem & dolum agi poterit ad interesse, quod solo iussu creditoris probabitur, debitor autem soluens indebitum in certo loco, illud potest in quocunque loco repetere, & an fortiaur fori in loco distractus, & quibus aliis casibus vbi quæ & quomodo debitor fori fortiaur. col. 3. sub fi. & col. 4. vsque ad fi. 17
- 2 Debitor non suspectus de fuga capi siue carcerari regulariter non debet, nisi debitum sit ex crimine, aut in iudicio condemnatus non soluerit, aut facta discussione soluendo non reperitur, istud tamen vltimum non procedit in clerico, muliere, debitor in domo existente, vel bonis cedente, qui carcerari non debent. col. 4. a med. ad fi. 22
- Debitor captus & incarceratus non seruato iuris ordine, si appareat quod vere debitor sit non retractatur eius captura. ibid. col. 1. sub prin. 23
- 2 Debitor non habens, vnde soluat regulariter in corpus suum debet, nisi in casibus. col. 1. sub prin. 23
- Debitor non potest per pactum se obligare ad carceres, si in termino non soluerit, & si hæc obligatio ad carceres esset iussu firmata. in med. ibid.
- 2 Debitor morosus exactus in iniuriam creditoris, seu coactus soluere per errorem ac merum, an liberetur. col. 2. ad fi. 30
- 2 Debitorem in mora ad constituendum an & quomodo, & qualis interpellatio requiratur. col. 3. a med. & col. 4. per tot. col. 1. & 2. vsque ad fi. 24. & 25
- 2 Debitorem occultans an teneatur pro eo, & qui receperit in domo aliquem an exhibere teneatur. col. 2. in prin. 29
- 2 Debitorem si probauero esse meum aliquem, sed non in qua summa, statuitur iuramento de summa ex coniecturis. col. 3. in fi. 23
- 2 Debitores duo si sint, & testator mandat vni iura cedi, videtur eum liberare. col. 4. sub med. 23
- 2 Debitori qui debitum constituitur decem dierum spatium ad soluendum indulgetur. col. 1. in fi. 23
- 2 Debitori exceptiones opponenti ad impediendam executionem contra seipsum, creditor fideiussorem de re restituenda cum accessoriis præstando, procedi ad executionem obtinebit. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 30
- 3 Debitorum nomina non comprehenduntur sub mobilium legato. col. 4. sub med. 54
- 3 Debitorum nomina tertia species censetur, quæ nec mobilium, nec immobilium appellatione venit. col. 4. circa prin. 42
- 2 Debitum multis de causis deberi potest, quod dicat constare: quomodo probetur, an augeatur auctis rebus, vel personis oneratis, aut eius remissio seu scriptio inducat per taciturnitatem, vel diuturnitatem temporis. col. 2. sub med. & per tot. 19
- Debitum probatur per diuturnam solutionem, & de eo tunc dicitur constare, quando de eo apparet per sententiam. col. 2. sub med. ibid.
- 2 Debitum siue onus rei vel personæ promissum, non augeatur auctis rebus vel personis quibus debetur, & an diminuat diminutis personis quibus aliquid relinquitur, seu debetur, vel diminuat, aut perimatur obligatio diminutis personis oneratis. col. 2. sub med. 19
- 2 Debitum in genere nunquam petit in specie: tamen perit col. 4. in fi. 19
- 2 Debitum non dicitur quod venit officio iudicis, quia officium iudicis nullam præsupponit obligationem. col. 3. in fi. 23
- 3 Debitum, pro debito an quis possit carcerari. col. 1. c. 3. 135

I N D E X.

- 4 Debitum ciuile tantum quocunque errore soluatur semper repetitur.col.
4.sub princ. 130
- 2 Debitum sibi qui nequit consequi per viam iuris,tunc poterit sibi quomo-
dolibet satisfacere,dummodo sine scandalo.col.2.sub princ. 126
- 1 Debitum cōfiteri nō cēsetur qui solutionē allegat se fecisse.col.1.sub pri.32
- 2 Debitum simpliciter soluens nec cautionis, nec dati chyrographi fidem
videtur agnoscere.col.1.sub med. 32
- 2 Debitum a duobus solum in solidum, a postterius soluente condicatur,
quod amplius solum est.col.1.sub med. 32
- 1 Debitum soluere pro debitore inuito,& enim liberare quilibet potest, ac
etiam soluere creditori inuito, qui recusans oblatum a debitore con-
uento repellitur.col.1.sub med. 32
- 3 Decennium dicitur longum tempus.col.4.circa prin.Et infra decennium
dicitur modicum tempus.ibid.iux.med. 72
- 4 Deceptum an quis in arte quam proficitur se possit allegare,vt doctor in
omittendo in allegationibus,& mercator in actibus mercantiz,& sic
allegantes turpitudinem suam.col.4 in fi.& col.1 in prin. 29.& 30
- 1 Decimæ quo sint iure introductæ,ex quibus fructibus,& an integræ de-
beantur,& num præscribi possint in totum vel in partem.col.1.titu.18.
cap.1.per tot. 110
- 1 Decimæ in cuius sint dominio: Episcopus num eas soluere debeat,& an
laico infeudare liceat,laici, vel etiam si sint Reges num eas donare pos-
sint,aut de vno in alium transferre:Et an Pontifex ab earum præsta-
tione per priuilegium eximat.col.3.c.2.per tot. 110
- 1 Consuetudo non soluendi decimas, vel super decimas disponens, quid
operetur.col.2.cap.3.per tot. 111
- 1 Decimarum quota non decimæ ipsæ præscribuntur.col.3 an.med. 110
- 1 Decimarum super solutione transactio seu compositio facta per præla-
tum cum aliquibus clericis debentibus decimas, non ligat successorē:
sed durat tantummodo in vita transigentis, nisi facta sit cum auctori-
tate superioris.col.4 in fi. 110
- 1 Decimis pro futuris si detur domus quæ chasmate pereat decimæ de no-
uo exigi possunt.col.2.circa princ. 111
- 1 Decimarum solutio multa adfert bona.col.3.circa prin. 111
- De decimarum materia remissiuè.col.4.circa med. ibid.
- 1 Decimæ poterant dari in feudum olim,hodie non.col.1.in fi. & col.1.
in prin. 73.& 74
- 4 Decisiones Rotæ Romanæ cuius sint,& quantæ auctoritatis, an æquipol-
leant communi opinioni,an iudex illas sequi debeat in iudicando,&
qd de decisionibus consilij Neapolitani,an vim legis habeant,& quan-
do.col.1.in fin.& 2.in fi. 39
- 1 Decisiones quæ sunt in terminis sunt securiores.col.1.in prin. 60
- 1 Decisiones variæ.col.1.sub med. 57
- 2 Declarandi voluntatem facultas an & quomodo transeat ad hæredes.
col.2.sub princ. 22
- 4 Declaratio libelli,non est mutatio,& an libellus possit ab hæredibus pro-
ponentis declarari.col.2.sub princ. 11
- Declaratorius actus.v.Actus declaratorius.
- 4 Decrescendi seu non decrescendi ius accrescit inuitis.col.3.sub princ. 127
- 1 Decreto iniuncto an sit parendum.col.1.nu.50. 71
- 1 Decreto interposito ab Episcopo in actu alienationis rei Ecclesiasticæ,
non poterit iudex inferior cōcedere restitutionem in integrum aduer-
sus illum contractum.col.4.an.med. 80
- 2 Decretum nulliter interpositum per excommunicatum, vbi non require-
batur,reddat actum nullum.col.3.in fi. 45
- 1 Decretum iudicis inualidum non excusat quem a pœna.col.1.in fi. 183
- 4 Defendere promittens aliquem ad quid teneatur,& quid si de facto,&
iure defendere promiserit.col.3.sub med. 31
- 4 Defendere quando & quatenus teneatur princeps illos quos recipit in
protectione sua.col.3.in med. 31
- 1 Defendere se vnicuique licet etiā aduersus ecclesiasticū.col.3 in med.82
- 3 Defensio in causis criminalibus,an tolli queat, seu denegari,& quando,&
quibus,& num ei renunciari possit.col.2.cap.12. 131
- 4 Defensio non debet alicui tolli,& iudex,nec Princeps tollere possunt de-
fensiones, nec etiam in causa hæreticæ prauitatis:nec in facto etiam
notorio.col.4.ad med.& quibus in aliis casibus. 88
- 3 Defensionem pollicitus non teneatur armis defendere. col.3. iux.med. Et
defensionibus nemo potest renunciare.ibid.in med. 132
- 3 Defensiones pro ræo multæ.col.4.per tot. 133
- 3 Defensionis causa honoris sui,vitæ, rerum, bonorum, an liceat quem in-
terficere.col.1.c.1.& cap.6.vbi plura de defensione. 99.& 101
- 4 Defensionis terminus & inditiorum copia an cuiquam denegari de-
beat,& quando sic,vel non.col.1.a prin. per tot. 89
- 2 Defensor idoneus nemo pro alio est sine fideiussione, etiam si sit locuple-
tissimus.col.3.in fi. & col.4.in prin. 47
- 4 Defensor qui ad allegandum causam absentia tantum admittitur, an te-
neatur appellare.col.3.in fi. 34
- 4 Defensor vnus articuli,& non totius causæ absentis, an teneatur satisfac-
ere,& quid si non petatur,& quid si interueniret post litem contestatā.
col.3.in fi.& col.4.in prin. 31
- 3 Defuncti memoriam accusandi,& damnandi ius præscribitur quinquen-
nio.col.1.in med. 94
- 1 Defunctus si reputauerit hæredem ab intestato indignum,& intestatus
decesserit, ipse hæres succedet perinde ac si fuisset institutus, non ob-
stante reputatione defuncti.col.1.iux.princ. 164
- 1 Degradare nō pōt actualiter,aut verbaliter Epō inferior.col.3.ad fi.105
- 1 Degradatio quocunque sit,quidue importet.col.4.c.7.per tot. 96
- 3 Degradatio non amouet characteres de anima.col.3.in med. 141
- 1 Degradatio tollit priuilegium clericale.col.4.ad fi. 97
- 4 Delegari an possint causæ meri & mixti imperij,queuē tandem causæ de-
legabiles vel non habeantur,& quando,& quid de iure canonico,&
quid de general iconfuetudine,& quid quoad pœnam vltimi supplicij.
col.4.in fi.& per tot.cap. 52
- 4 Delegati potestas prorogari,an & quando possit vel non.col.2.sub pr.52
- 4 Delegat iudices licet habeat iurisdictionem, seu illius habitum in solidū,
non tamen habent sicut ordinarij,quia vnus sine alio exercere nequit,
nisi sint ad vniuersitatem causarum dati.col.4.sub med. 53
- 4 delegatio facta sub nomine dignitatis non transit ad successorē,quādo
quis habeat dignitatem non nomine proprio.col.3.sub princ. 53
- 2 delegatio dicitur, quando aliquis dat debitorem suum vel expromissorē,
etiam non debitorem per quem delegatus liberetur.col.3.sub princ. 32
- 4 delegatio fieri potest,vt bonorum possessio detur,item vt quis petat con-
siliū alicuius tertij,etiam si sit delegatus.col.2.in fi. 52
- 4 delegationis instrumentum registratione facta in actis non est amplius
producendum, sed ex eo probatur originale.col.1.ad fi. 52
- 4 delegatus iudex vbicunque citat reum debet & tenetur in litteris,& cita-
tione ponere copiam suæ commissiois seu rescripti.col.2.in prin. 109
- 2 Delegatus debitor exceptiones quas aduersus delegantem habuit credi-
tori cui delegatus est agenti opponere non potest.col.1 sub prin. 31
- 1 delegatus esse censetur iudex ille ordinarius si in commissione alicu-
ius causæ,quam Princeps facit ordinario aliquid addat, vel detrahat iu-
risdictioni ordinariæ.col.2.in fi. 144
- 4 delegatus potest sibi eligere locum vbi ius dicat, An possit ampliari, vel
minuere tempus, quod datur iudicatis, ex causa, An illius assertioni
standum sit, An possit capi facere post litem contestatam, an reserua-
re sibi taxationem expensarum, ac suam sententiam interpretari, an
mittere in possessionem ex primo decreto, an multare, an coercere
impedientem suam iurisdictionem, An & quando ad vltimum suppli-
cium progredi & quando periculum est in mora imponere pœnam
mortis.col.2.a med. 53
- 4 delegatus originale suæ commissiois citato mittere nō tenetur, sed suf-
ficat tenorem inferere citationi.col.3.sub princ. 4
- 4 delegatus inhabitatur oppositis illi impedimentis de iure gentium, vel
positiuo introductis.col.3.in med. 53
- delegatus iudex appellationis, si pronunciat causam appellationis legiti-
mam,an possit de principali negotio cognoscere absq; noua commis-
sione.ad fi.& col.4.in fi. ibid.
- 4 delegatus ex pluribus datis cum clausula,vos,vel alter, non tenetur ad-
mittere subdelegatum collegæ,& quid si cum clausula, quod si non
omnes.colum.4 sub princ. 53
- 4 delegatus vnus ex pluribus ad vniuersitatem causarum, an & quādo pos-
sit sine alio ab initio cognoscere.col. 53
- 5 delegatus falsus si profert sententiam,nulla est omnino licet is qui delega-
re illum potuit,eam ratam habeat.col.4.sub princ. 51
- 4 delegatus iudex an possit cognoscere de nullitate suæ sententiæ & an cum
se incompetentem pronunciauit, possit tale pronunciatum reuocare,
ac condemnare in expensis, Et quid si se competentem pronunciauit,
an poterit postea vt suspectus recusari.col.4.in med.& per tot.cap. 51
- 4 delegatus Papæ ant Principis cognoscit an sua sit iurisdicctio,& quando
non, maior est quolibet ordinatio, Ius personalis citationis habet,&
exequendæ sententiæ copiam, si in delegatione princeps dixerit delega-
mus tibi causam talem, intelligitur mandasse cognitionem & decisio-
nem, Potest a Principe delegatus, recusari vt suspectus, de vtroque iure
nisi in casibus suspitionis causa coram arbitris cognoscenda, delega-
tionis instrumentum in actis registratione facta amplius non est pro-
ducendū sed ex eo probatur originale.col.4.in fi. & col.1.p tot. 51.& 52
- 4 delegatus ad vniuersitatem causarū nunquid possit, vt suspectus recusari,
& an illius iurisdicctio facilius tollatur quam ordinariæ.col.1.in fi. 52
- 4 delegatus inferioris a Principe an possit citare aliquem realiter,& capi
facere,& an multam indicere,an exequi suam possit sententiam, vel
admonitionis & excommunicationis ius habeat, an & quando possit
subdelegare,& an per edicta citare, an teneatur admittere delegatum
collegæ,& quando delegatum a se reuocare valeat. colum.2.in prin.
& med.& col.3.sub princ. 52
- 4 delegatus Principis vel ordinarij an subdelegare possit, & quas omnino
causas,& quid de delegato ad vniuersitatem causarum,& an subdele-
gatus possit subdelegare cum potestate subdelegandi, & quid si sit in-
dustria personæ electa.col.3.a med & per tot.cap. 52
- 1 deliberatio in exercitu a maiori parte valet.col.2.nu.21. 43
- 1 deliberatio in iudiciis quid operetur.col.1.nu.107. 65
- 1 delictorum votis iura non fauent.col.3.in fi. 55
- 4 delicta puniuntur secundum statuta loci.col.1.in prin. 55
- delicta, vide, crimina.
- 3 delicta qualia sint, quot modis committantur, & de eis participare quis
possit.col.3.cap.1. 88
- 3 delictum an præsumatur, vel instrumētis aut sententia probetur, vel qua-
litas eius sit probanda, si accusationi adiecta fuerit.col.1.c.2. 89
- delicta publica quæ sint, quæuē priuata, aut atrociora aut grauiora, vel leuiora,&
an præscribantur.col.2.cap.3. ibid.
- delicta quidnam aggrauet, pluraque delicta committens, vel delinquere
assuetus, vel post delicti confessionem mortuus, quomodo puniantur.
col.3.cap.4. ibid.
- 3 delinquendi occasio dari non debet, delicto autem obuiare num quis tre-
neatur.ibid.col.4.cap.5. Sciens & tacens delictum committendum, an
puniri debeat.col.2.cap.9. In delictis affectus,& conatus, siue attentati,
an & quando, & quomodo puniatur.ibid.col.3.cap.10. 91
- 3 de delictis miscellanea.col.2.c.11. 92
- 3 delictum non præsumitur, de quo prius constare debet, antequam iudex
criminaliter procedat.col.3.post med. 88
- delicti criminis,& peccati differentia remissiuè.col.4. post med. ibid.
- delictum quod committitur faciendo grauius est, quam omittendo, pau-
lo post.ibid.
- 3 delicta omnia de iure canonico sunt publica.col.3.in prin. Præscribun-
tur per 20. annos.ibid.col.3.iux.med. 89
- 3 delictum clam factum an magis puniatur quam palam factum. colum.2.
sub princ. 92
- 3 delictum a multitidine commissum, si principalis delinquens certo sciri
nequit, puniri non debet, imo omnes debent absolui.col.3. sub med. An
sit locus pœnitentiæ in delictis.col.1.in fi. 104
- 3 delictorum æqualitas pœnarum æqualitatem desiderat.col.1.iux.med.140
- delictum probandi duplex est modus vi.in ver.probandi.
- 1 delictum factum a maiori parte non dī factum ab omnib.col.1.nu.23.46
- 1 delictum non est præsumendum.col.3.in prin. 88
- 4 delictum hominis non debet pluries in quæstionem reuocari, & quando
a diuersis iudicibus de delicto cognosci possit, & reus remitti de vno
ad alium iudicem.col.1.in fi.& 2.in prin. 45
- 4 delictum puniri nunquam pœna ordinaria ex propria sola confessione
manifestatum.col.3.ad fi. 44
- 4 delictum puniri potest non solum a iudice loci, vbi constituitur, sed etiam
a iudice domicilij committentis, tempore commissi. col.4.ad fi. 44
- 1 dementis, & mentecapri matrimonium.col.2. per tot. 198
- 1 demon nec ipse pōt cognoscere cogitationes hominis.col.3.sub nu.3.72

I N D E X.

- 1 Dæmon quotidie discit. colu. 2. in fi. 56
- 3 Denunciare maleficia, qui debeant, aut possint: & num denunciator ad ex-
pensas teneatur, si denunciatio legitima non est. col. 2. c. 7. 130
- Denunciare maleficia. Vide accusare, siue Accusatio.
- 3 Denunciatio ubi pro fama requiritur non sufficit scientia. colum. tertia. cir-
ca princip. 91
- 4 Denunciatio litis ab emptore venditori facienda, quâdo, & quomodo sit
& alia in materia. col. 3. a pr. per tot. c. 143
- 1 Denunciationis ecclesiasticæ remedium, an & quando contra tutum exce-
ptione rei iudicatæ locum habeat, denunciatio autem euagelica in præ-
latis est de præcepto, non requirit trinam monitionem: & qui eam face-
re possunt. col. 2. ti. vlt. c. vnico per tot. 141
- 1 Depositio ab officio non eximit à voto continentie. col. 4. ad fi. 97
- 3 Depositio & interrogatio testium in quavis causa. col. 1. c. 7. 163
- 1 Depositioni verisimili debet iudex adherere. col. 4. nu. 124. 65
- 4 Depositum quomodo, & quando censetur, & an depositi instrumentum
executione paratâ habeat, & quid de deposito iudiciali. col. 3. a pr. 144
- 4 Depositum an compensationem admittat, num sequestrari possit, & an &
quando reddatur nullum. Item ad quid, & de quo depositarius teneatur
& alia. col. 4. a prin. per tot. c. 2. 144
- 3 Deprehensus in flagranti crimine quis dicatur, & alia quædâ. col. 3. c. 12. 92
- 3 Descendentes ascendentibus, & contra, qui, quando, & qualiter succedant.
col. 2. c. 12. 76
- 3 Detinere an quis aliquem possit cum sit priuata persona. colum. 1. ad fi. 134
- 2 Deuolutio feudi spectat ad dominum qui præstare potest consensum alic-
nationi. col. 3. in fi. 83
- 1 Deus vt mundum creauit, ita & semper eum rexit, & regit. colum. 3. in
princip. 72
- Deus ex iis, quæ in vereri testamento statuerat, nonnulla mutauit in no-
uo. nu. 2. ibid.
- Deus sæpè reuelat minori, quod celat maiori. nu. 4. ibid.
- 1 Deus quos coniunxit homo non separet. col. 2. circa pr. 199
- 1 Deus sæpissime reuelauit minorib. qd abscondit maiorib. col. 1. nu. 10. 50.
- 1 Deus solus scrutator cordium est, potest tamen per indicia præsumi vo-
luntas, & intentio alicuius an sit recta vel non. col. 1. nu. 16. 68
- 1 Dialectica, & logica. col. 4. nu. 83. 62
- 1 Dicendo ratio dicitur posita in medio quodam, & in communi hominū
vfu versari. col. 3. nu. 4. 47
- 1 Dictio multa seu plura in duobus verificatur. nu. 11. 5
- 2 Dicto creditoris stare promittens debitor circa expensas facta, per ipsum
declaratione soluere tenetur. col. 4. sub med. 23
- 3 Dies adiecta conditioni negatiue suspendit executionem actus purificati
vfu; ad vltimum momentum illius diei. col. 1. in pr. 53
- 2 Dies adiecta solutioni in dubio censetur appositâ in fauorē debitoris, &
tunc ante diem soluere poterit secus non. col. 2. sub med. 29
- Dies adiecta solutioni gratia vtriusq; debitoris, & creditoris, debitor non
poterit soluere ante euentum diei. ad fi. ibid.
- 3 Dies artificialis habet duodecim horas non æquales, & quō. col. 3. in fi. 180
- 2 Die certa soluere qui iurauit an possit purgare moram, vt poenam euitet.
col. 3. sub prin. 29
- 3 Dies criminis aut cōtractus an apponēdus in libello. col. 1. p. to. & in fi. 130
- 4 Dies assignata per iudicem ad aliquid agendum in iudicio tota cedit. col.
3. in fin. 96
- 2 Dies interpellat pro homine, & constituit in mora, idem de die tacita in-
ducta a lege. col. 1. sub med. & ad fi. 25
- 2 Dies incerta ubi est appositâ non constituitur quis in mora absq; inter-
pellatione. col. 2. sub pr. & col. 2. in fi. 25, 26
- 2 Dies solutionis fiendæ in certo loco non interpellat pro homine nec debi-
torem in mora constituit, quando creditor, & debitor sunt diuersi fori,
nec accessit ea die creditor ad locum destinatæ solutionis pro recipien-
do: & an sit necesse deponere debitum poenæ tertium, & quid si debi-
tum sit respectu alicuius rei puta pro canone. col. 4. ad fi. 17
- 4 Dies termini an computetur in termino controuersa quæstio, & hinc in-
de communis opinio col. 3. in med. & col. 3. in fi. 94, 96
- 1 Dieta duplex. col. 1. circa prin. 178
- 3 Diffamatio loco accusationis succedit. col. 3. in pr. 131
- 2 Difficultas soluendi non excusat debitorem à mora, nisi in casibus vt ibi
remissive. col. 1. sub pr. vfu; ad med. 21
- 3 Dignitas non est membrum, sed membri pars. col. 1. iux. fi. 92
- 4 Digniores psonæ, quæ dicantur, relinquunt arbitrio iudicis. col. 2. in fi. 42
- Dignitas. V. Nobilitati.
- 4 Dilatio regulariter continua intelligitur diesq; feriat currunt, nisi totam
dilationem, vel maiorem partem absorberent. col. 1. in pr. 73
- 4 Dilatio si vni parti detur prodest & alteri, & vtriq; communis est, & an il-
li vna pars in præiudicium alterius partis renunciare possit, & quid si re
integra. col. 4. in fi. & col. 1. in pr. 72, 73
- Dilatio probatoria alia, alia expectatoria, & quomodo differant. col. 2. in
med. ibid.
- 4 Dilatio secunda, quando, & quib. in causis, & iudiciis danda sit. colum. 3.
ad med. 73
- 4 Dilatio nō nisi parti perēti danda, & an absenti nō perēti. col. 4. sub pr. 73
- Dilatio æquē reo ac actori est concedēda, & alteri cōcessa, alter vti pote-
rit, & qñ nō, & an alter in alterius præiudiciū renūciare possit. in me. ibi.
Dilatio concessa super principali censetur cōcessa sup accessorio. ad fi. ibi.
Dilatio cessare debet cessante causâ dilationis, & quando procedat. ibid.
Dilatio vt concedatur est iusta cā absentia aduocati, & quando non. ibid.
- 4 Dilatio quinquennalis debitori concessa, confirmatur per satisfactionem
sequentem. col. 4. in fi. 73
- Dilatio cum pendet an aliquid sit innouandum, & quando procedat vel
non. ibid. & col. 1. in prin. 74
- 7 Dilationē a lege vel principe habēs tenet interim satisfacere. col. 3. ad pr. 144
- 4 Dilationes ita sunt moderandæ, quod non transeat instantia assignata a le-
ge, vel statuto, vel ab homine. col. 4. in fi. 73
- 4 Dilationes in iudicijs secularibus qualiter sint dandæ, & nū sint arbitrariæ
siue a lege siue ab homine datæ, ita vt possint per iudicē reuocari, muta-
ri, prorogari, abbreviari, & quâdo, an dilatio regulariter intelligat cō-
tinua, vt dies feriat currant, & an dilatio per dictionem inclusiuam da-
ta puta vfu; ad octo dies extendatur ad vltiorem si vltima illarum sit
feriata. col. 4. in fi. & per tot. c. 72
- 4 Dilationes in causa pecuniaria, quot per iudicem dari possint, quānā perē-
ptoriæ censeant, & quoties dentur probatoriæ: quid in iudicijs criminali-
- lib. & quot in ipsis dandæ sint, & an vna perēptoria pro trib. & an sint,
in istis, arbitrarij iudici, & cōes vtriq; parti. col. 2. a me. & col. 4. in pr. 73
- Dilationes ad probandum datæ, sunt omnes peremptoriæ de iure commu-
ni. col. 4. in prin. ibid.
- 1 Discere semper cupimus, & nunquam saturamur. col. 2. ante fi. 56
- 1 Disciplina omnis in dies perficitur, vel peruertitur. nu. 9. 1
- 3 Discretio est mater asinorū, & alia qdâ de discretionē. col. 4. circa me. 88
- 2 Discretioni, & conscientie alicuius remissum, importat boni viri arbitriū.
col. 3. sub prin. 9
- Discurio bonorum debitoris, quando faciendâ sit vide infra verbo excuf-
sio, ad longum.
- 1 Dispensare in quibus dicatur Papa. col. 4. c. 4. per tot. 81
- 1 Dispensare non potest Papa, vt clericus non teneatur ad officium. colu. 3.
in med. ubi annot. 92
- 1 Dispensatio Principis valet. col. 3. in prin. 144
- 1 Dispensationem si canon concedat personaliter, ex hoc videtur concessa
dispensatio etiam in delictis grauioribus adulterio. col. 2. post pr. 84.
- Dispensatio non extenditur ad casum maiorem, vel habentem maiorem
rationem. ibid. Dispensare est facilius, quā constitutionem tollere. in
med. & col. seq. alia de dispensatione. ibid.
- 3 Distributiones ab executoribus inter pauperes faciendæ, vel ad alias pias
causas. col. vlt. cap. 5. 75
- 1 Distributiones quotidianæ, cui, & quō debeantur. col. 3. per tot. 93
- 3 Distributum per verbum, quodlibet, tribuit actum cuiuslibet in solidum. col.
2. iux. med. 25
- 3 Districus seu iurisdictionis mentionem priuilegijs Principum facientibus
standum est. col. 3. in med. 194
- 1 Diues litigans cum paupere an teneatur ei expensas ad litigandum mini-
strare. col. 4. nu. 32. 68
- 1 Diuisio animi legentis incitat mentē intelligentis præparat. nu. 54. 2
- 3 Diuisio an inducat fideicommissi remissionem. col. 2. circa pr. 36
- 4 Diuisio bonorū inter patrem, & filios, quam habeat vim, diuisio nemq; an
testator prohibere possit, quâdo ea sit faciendâ inter fratres cohæredes,
num ab ea reclamari queat, & per ipsam substitutioni, vel fideicommis-
so an renunciatum videatur, & quando, & ea inualida an iuramento fir-
metur. col. 3. a med. per tot. c. 124
- 4 Diuisio bonorum, quando & ex quibus præsumatur facta, & num minor
cohæres ad eam faciendam maiorem virgere possit, & an de non diui-
dendo rem communem conuentio valeat. col. 1. in fi. & per tot. c. 125
- 2 Diuisio dignitatem, & dominium minuit, & ad destructionem deducit,
quamuis ad diuisionem rei communis quilibet possit prouocare de iu-
re communi, & quid in feudis. col. 1. in med. & col. 2. ad fi. 79
- 2 Diuisio feudi dignitatem habentis, vel non habentis, vt sunt inferiora, an
diuidi possint. col. 1. a med. & per tot. c. & vide infra verb. feuda. 79
- 1 Diuisio paterna in testamento habetur loco institutionis. col. 2. in pr. 232
- 3 Diuisionem ad tempus non autem in perpetuum testator potest prohibe-
re. col. 1. in med. 68
- 3 Diuisione hæreditatis facta inter hæredes an fideicommissio conditionali
censetur renunciatum. col. 3. cap. 8. & de quibusdâ verbis apponi solitis
in huiusmodi diuisionibus. col. 1. & seq. 58, 59
- 2 Diuisionis contractus est innominatus, & diuisio potest dici transactio.
col. 2. sub med. 4
- Diuitiæ vide paupertas.
- 3 Diuortij sententia lata propter adulterium vxoris, & vir fornicetur, cogi-
tur vxorem in consortium coniugale admittere. col. 1. sub med. 131
- Diuortio soluitur matrimonium, & repudio sponsalia. col. 3. prope fi. 199
- 2 Diu stetit in obligatione fideiussor, vt dicatur relinquatur arbitrio iudi-
cis. col. 2. sub prin. 43
- 1 Doceri nemo debet dedignari a quocunq; col. 3. in med. 71
- 4 Doctor & aduocatus an esse possit annorū. 17. & an restituendus sit si se al-
legaret deceptum in allegationib. iuris omittens aliqd. col. 4. in fin. 29
- 4 Doctor tam leges quā nō leges, iteq; scolares fauore publicæ vtilitatis, an
possint expellere fabros de suis officinis iux. eorum domos malleantes.
col. 1. sub prin. 30
- 3 Doctor gerens se pro doctore falsum committit. col. vlt. post med. 106
- 1 Doctor erras in obiter dictis. n. 3. fo. 9. Doctoris opinio corruit sublato fun-
damēto. n. 15. fol. 10. Doctori in tractatu, lectura, & simil. licet variare,
& an in consilijs. nu. 19. 21. 22. 23. 30. 31. & seq. Doctor diuersis tempori-
bus sententiam mutans non dicitur sibi contrariari. nu. 29. Doctor non
potest in eadem causâ pro vtraq; parte consulere. nu. 34. 35. 36. 40. & seq.
fol. 10. Doctor potest cogi consulere pro iustitia. nu. 38. ibi. Doctoris cō-
trarii firmata opinio in lectura præfertur firmatæ in consilio. num. 44.
contr. nu. 54. cum seq. & 58. fol. nu. 59. 60. 61.
- 4 Doctoratus an sit dignitas, & an doctores legum atq; artium sint in digni-
tate constituti, & quid de spurij, & naturalibus an doctorari possint, &
an doctores torqueri possint, & quid stante consuetudine in con-
trarium. col. 4. ad med. 29
- 4 Doctores, & aduocati si moriantur an sibi debitum salarium transmittant
ad hæredes, & nunquid possint de quota litis pacisci. col. 1. ad fi. & col.
2. & per tot. cap. 31
- 1 Doctores sequendo commu. opin. imitantur aues. col. 3. nu. 1. 47
- 4 Doctores & aduocati sportulas seu salarium petere an possint, quantumue
& quando, & quid de clerico aduocato, & an pacta de quota litis valeat
inter ipsos & clientes, & quid si propriam conduxerint causam, & quid
de aduocatis Sathanica doctrina vtētib. ac falacijs, & quid de procu-
ratoribus, & causidicis. col. 2. a med. & 3. & 4. per to. & col. 1. in pr. 30. 31
- 4 Doctorum auctoritas in cōi opinione constituenda qualiter ponderanda,
& quæ sequenda in iudicanda ubi est diuersitas. col. 1. a med. 30
- 1 Doctrina, & disciplina omnis a iunioribus in dies perficit. col. 1. post pr. 90
- 1 Doctores quādoq; tanquā aues aut oues loquunt aliorū dicta. nu. 4. fol. 1.
- Doctorū auctoritas probabilis non necessaria. nu. 21. ibi. ex auctoritate do-
ctorū oritur præsumptio veritatis, quæ est pro cōmuni. nu. 43. fol. 2. Do-
ctorū auctoritas. V. auctoritas, doctori creditur propter auctoritatē. col. 4.
nu. 5. fol. 3. Doctor psumitur peritus. ibid. Doctores dicuntur testes iuris
nu. 7. fol. 4. In eadem quæst. de cōi dicentes possunt veritatē dicere. nu. 2.
fol. 5. Doctor quisq; licet infirmâ suam habet auctoritatē. nu. 20. ibi. Do-
ctores qui maioris qui minoris sint auctoritatis iudicis relinquuntur arbi-
trio. nu. 7. fol. 6. Doctrina eo maior arguitur quo longius transactum est
tempus nu. 8. ibid. Doctorum tres gradus distinguuntur, & qui in istis cō-
tineantur. nu. 22. & seq. fol. 7. Doctor qui plura scripsit maioris est aucto-
ritatis. nu. 39. 41. 43. 7

I N D E X.

- 1 Doctor plenè tractans aliquam materiam, nume. 43. Et cuius scripta sunt approbatoria, nu. 44. Doctores actu legentes vel aduocantes, nu. 47. f. 8
- Doctor ordinatus peritus, præsumitur, nu. 48. Et est maioris auctoritatis, nu. 50. Dicitur excellens si defendat magnas causas, & habeat bonos scholares, nu. 51. Nobilitatur per scholares, & clientes, nu. 53. Et valde ei prodest in docendo scholares, & defendendo clientes, nu. 55. & nu. 56. 57. & seqq. Et si habeat magnum salariū, nu. 60. 64. & seqq. Doctor nō varius præsumitur valde bonus, nu. 68. & 69. ibid.
- 1 Doctoris contrarietas arguit nequitiam quādam, nu. 70. & seqq. Doctrina maior vnde magis arguatur, nu. 73. & seqq. Qui doct. faciant opinionem, & numerum in communi opinione, nu. 1. & per tot. tit. 9
- 3 Doctoris dictum intelligendum est secundum legem quam allegat, col. 4. sub med. 9
- 1 Doctoris dicto attestanti de cōsuetudine an sit credendū, col. 2. cir. pr. 192
- 1 Doctori aut iudici melius erat non cognoscere viam iustitiæ, quam post agnitionem retrorsum conuerti, col. 4. in princ. 63
- 4 Doctorum auctoritas an sit probabilis tantum, vel etiam necessaria, & quomodo dictum doctoris intelligi debeat, col. 4. ad fi. 29
- 4 Doctorum collegium suspectum allegari an possit, col. 1. in fi. & an doctores omnes vnius ciuitatis, & quid de consilio, ibid. ante. 30
- 1 Dolum excusant quæcunque excusationes, vel præsumptiones etiam iniustæ, col. 3. circa princ. 183
- 4 Dolum an excuset error seu imperitia, col. 2. sub med. 128
- 4 Dolum scienti & volenti non infertur, nec ex proposito, neque re ipsa, col. 1. in princ. 133
- 4 Dolum & metus nullo pacto præsumuntur nisi probentur, col. 1. in pr. 142
- 3 Dolum futurum circa administrationem ipsius tutelæ per testatorem tutori, ac curatori, remitti non potest, col. 1. sub med. 71
- 3 Dolum de futuro remitti non potest, col. 4. in med. princ. 11
- 1 Dolum in materia homicidij sumitur pro animo occidendi, col. 1. prope med. 185
- 1 Dolum non fit volenti & consentienti, col. 1. in med. 130
- 1 Dolum non præsumitur, nisi probetur, col. 2. sub princ. 120
- 1 Dolum Monachorum inducentium aliquem ad ingrediendum Monasterium, non vitiat ingressum, & cui bona illius acquiratur, col. 2. sub me. 3
- 2 Dolum dans causam contractui bonæ fidei a tercio adhibitus non vitiat contractum, sed deceptus agere potest contra terciu de dolo ad interesse, col. 2. sub med. 3
- 1 Dolum præsumitur in eo qui non facit id, ad quod scit, aut scire debet, se teneri ratione officij, col. 2. circa med. 118
- 3 Dolum præsumitur in delictis, fallit vt col. 2. circa princ. 92
- 1 Dolum velatus, vt qui includitur sub metu, dans causam contractui bonæ fidei, non vitiat contractum, col. 2. sub med. 3
- 2 Dolum in spiritualibus pro bono habetur, & contractum non vitiat, col. 2. sub med. 3
- 2 Dolum non vitiat contractum, si dolo deceptus velit nihilominus contractum valere, col. 2. sub med. 3
- 3 Dolum quando reddit contractum nullum, & cum a lege requiritur, qualis esse, vel à quo probari debet, colum. 2. cap. 1. A dolo quanquam excusent, & quid de lata culpa, col. 3. cap. 2. Dolum regulariter est probandus, col. 2. iux. med. 127
- Dolum vbi non est, ibi delictum esse non potest, ibid. post med. Dolum aliquando subintelligitur etiam si de eo nulla sit facta mentio, sub med. & ad fi. ibid.
- 3 Dolum duplex re ipsa tantum, & re & consilio. Et quando dolo lata culpa æquiparetur, col. 3. in princ. 127
- Dolum excusat quælibet causa, ibid. Dolum alius verus alius præsumptus, potest remitti si sit præteritus, post med. ibid. dolum quando requiritur ad inueniendam poenam, non sufficit lata culpa, col. 4. in med. ibid.
- 3 domicilium an quis ibi constituisse præsumatur, vbi per decennium habitauit, col. 4. cap. 6. 150
- 4 domicilium habere quis dicitur in loco, in quo habet animum perpetuò morandi, col. 1. in med. 7
- domicilium eligere forensis, cogitur in aliquo loco, quando litigat, ibid.
- 4 domicilij iudex in subiectum suum ratione domicilij habet, & exercere potest omnimodam iurisdictionem, & poterit is coram illo conveniri de omnibus contractibus alibi gestis, quam de re adhibita, ac de criminibus alibi commissis, col. 4. in fi. 44
- 4 domicilij in loco condemnatus, vel absolutus, non prohibetur accusari in loco delicti, & ad iudicem loci delicti remittere debet ille, & quid si absolutus soluerit, col. 1. ad fi. 45
- 1 domicilium mutare censetur is qui recedit de loco, seu de propriis larib. cū rebus suis, & familia, col. 1. in princ. vbi alia quædam de domicilio, 170
- 1 domicilia plura habens vbi citandus, col. 4. nu. 3. 1. 43
- 1 dominia, & regna an sufficienter probentur per commu. opin. colum. 1. numero 5. 47
- 1 dominia, & iurisdictiones esse non possunt apud saracenos, colum. 1. in med. 129
- 1 dominium est de iure gentium, col. 3. in fin. 142
- 2 dominium ex contractu cum principe celebrato transfertur sine traditione, col. 1. in princ. 52
- 2 dominium & possessio transfertur statim in absentem donatarium secuta rati habitatione, col. 4. in princ. 51
- 2 dominium non transfertur sine traditione, nisi in Ecclesiam, vel Ciuitatem, vel nisi ex contractu Principis, col. 4. in fi. & col. 1. in princ. 36. & 37
- 2 dominium non transfertur ex contractu simulato, col. 1. ad fi. 37
- 2 dominium per donationem causa mortis recta via non transit in donatarium, nisi in casibus, col. 4. ad fi. 54
- 4 dominium rei alicuius probatur non solum per instrumenta, sed etiam per testes, col. 4. in med. 4
- 2 dominium quid, quotuplex, & quot & quibus modis probetur, vel censeatur, & quis ad id probandum non teneatur, an dominium in corporeis censeatur, quomodo, & per quæ pronomina significetur. Vnde fit an iurisdictionem, vel ciuilem, per quos, & quando, & quomodo acquiratur, vel amittatur, & quando & qualiter transferatur vel non, col. 1. a med. & col. 2. ad fi. 128. & 129
- 2 dominium alteri quæsitum auferre sine causa, an & quando possit Princeps, & an rei meæ dominium per rescriptum aut a ciuitate, vel vniuersitate sine causa mihi auferri queat, col. 2. ad med. 128
- 2 dominium nisi ex vna causa contingere non potest, & quando ex pluribus, col. 4. in princ. 128
- dominium illius an præferatur, cui prius res fuit tradita, quando eadē res venditur, vel donatur pluribus in solutum, ibid. sub princ.
- 2 dominium quando, & qualiter traditione, vel sine traditione, vel aliā, transferatur vel non, col. 4. a med. & col. 1. & 2. vsque ad fi. 228. & 129
- 2 dominium rei legatæ, quando in legatarium transeat, & a quo tempore, col. 1. a med. 129
- 2 dominium rerum dotalium soluto matrimonio, quando transeat in vxorem, col. 2. sub princ. 129
- dominium transferri an impediatur pactum de non alienando in contractu appositum, sub med. ibid.
- dominium directum quo tempore præscribatur, ibid.
- 3 dominium plenè probatur per famam in antiquis, col. 1. circa princ. 154
- 3 dominium rei legatæ an ipso iure in legatarium transferatur, col. 4. c. 2. 41
- 2 dominus erga vassallum ad quæ teneatur, an defendere ipsum, vt e contra, & an possit ipso inuito dominium directum pignori obligare, & an cogatur mutare vassallum, & vassallus dominum, & an iterum tradere possessionem inuestito, qua ex interuallo cadere illi contigit quæ fuerit ad dominum reuerla: Et an teneatur illi tradere vacuam possessionem, vel liberetur præstando interesse quodocunque fecit inuestiturā abusiuam & impropiam: Et an debeat iurare vassallo fidelitatem, vt vassallus ipse domino, col. 1. sub princ. & col. 2. sub med. 99
- 2 dominus quem offendit vassallus, si viuens non querelauit an transferat ius querelandi ad hæredes, col. 1. sub princ. 99
- 2 dominus recipiens a vassallo seruitium post ingratitudinem an censeatur remittere, col. 1. ad med. 99
- 2 dominus a vassallis per vim extraxisse seruitium, præsumitur quolibet anno præstandum, nisi probauit voluntariam præstationem, colum. 1. ad med. 99
- 2 dominus decimarum an possit apponere custodes pro suo interesse, col. 1. in med. 99
- 2 dominus hominem suum delinquentem in alieno territorio, an teneatur tradere iudici illius territorij, & an possit delinquens capi in alieno territorio, col. 1. in med. 99
- 2 dominus habens omnimodam iuri dictionem in loco, an possit accedere ad locum illum cum gentibus armatis inuitis vassallis, col. 2. in princ. 99
- 2 dominus feudi si decesserit relictis tribus filiis, an illorum vnus sine aliis possit exercere iurisdictionem, col. 2. sub princ. 99
- 2 dominus vnus feudi ex pluribus puta fratribus, si vendiderit partem suam vni fidei seu vassallo, is emptor habebitur pro domino quoad alios, nō quoad condominos vendentis, col. 2. in med. 99
- 2 dominus feudi habens furcas in fundo, an vendendo fundum illum cum iuribus intelligatur vendidisse iurisdictionem, col. 2. in med. 99
- 4 domino etiam inuito & ignoranti seruus acquirit, colum. 1. ad med. per tot. cap. 1. 145
- 4 dominus pro debito vel delicto famuli, an & quando tenetur, col. 2. in fi. & per tot. cap. 2. 145
- 2 dominus semel semper præsumitur dominus, & qui est dominus semel, nō potest amplius effici, nisi in casibus, col. 1. in med. 130
- dominus soli est dominus ædificij super positi, nisi in casibus, in fi. ibid.
- 2 domini in solidum eiusdem rei an plures esse possint, & qñ, col. 1. ad fi. 130
- 1 dominum qui se simpliciter affirmat, si probet sibi utile dominium competere non succumbet, idem si se usufructuarium, secus si se proprietarium, col. 1. in fi. 130
- 3 dominus semel probatus an semper præsumatur dominus, col. 4. c. 6. 150
- 2 domo vendita cum vtensilibus & aliis mobilibus in ea existentibus, an & quando debeatur integrum laudimium, col. 3. sub pr. 37
- 3 domum alterius ad perquirendas res furto subtractas cum auctoritate iudicis, quis potest ingredi, col. 2. ad med. 106
- 1 domus appellatione venit etiam porticus ipsius domus, colum. vlti. circa med. 181
- 2 domus priuati destrui potest, vt ciuitas fiat pulchrior, col. 4. sub med. 35
- 3 domus pro agnatione accipitur, col. 1. post med. 31
- 3 domus sua cuique est tutissimum refugium, col. 1. iux. med. 135
- 2 donans alicui ad suum vsum & fundum, domum, vel quid aliud, videatur proprietatem donasse, idque tam in contractibus quam vltimis voluntatibus, col. 2. ad fi. 164
- 2 donans si contra donatarium agat, quod non obseruauerit pacta conuenta nec alimentauerit ipsum, donatarius vero asserat se obseruasse conuenta, huic incumbit onus probandi, alias donatio teuocabitur ob ingratitudinem, col. 3. sub princ. 64
- 2 donans pater filio, potest renunciare beneficio, 1. si vnquam, C. de reuoc. don. quod mero fauore patris inductum est, col. 4. in princ. 58
- 2 donare qui nequit, nec gratis remittere potest, & qui potest donare non prohibetur vendere, col. 2. sub pr. & col. 3. sub med. 64
- 2 donare tutor an possit bona pupilli, col. 3. sub med. 64
- 2 donare non potest filius familias quamuis habeat liberam administrationem, col. 2. ad fi. 64
- 2 donare an possint mutus & surdus a natura, & quid de simpliciter mutis, col. 2. in med. 64
- 2 donare mulierem est quoddam miraculum, col. 2. in fi. 64
- 2 donare videtur qui sciens se nihil debere per stipulationem se obligat, col. 2. sub princ. 6
- 2 donata res filia a patre, quamuis a filio euincatur, non habet locum euictionis, col. 4. in princ. 58
- 2 donata per consanguineum viri, ipse sponsæ, quæruntur marito, nisi aliter de voluntate donantis appareat, vel etiam aliter ferat consuetudo, col. 4. sub princ. 56
- 2 donata sponsæ per consanguineos sponsi, soluto matrimonio sunt hæredes mariti, & non sponsæ, col. 4. in fi. 56
- 2 donata vxori contemplatione viri, & iocalia quæ dantur a consanguineis viri, an per transitum ad secunda vota vxor priuetur illorum proprietate, col. 4. in fi. 56
- 2 donatarius cui factum fuit constitutum præfertur illi, cui postea realis traditio fuit facta, col. 1. ad fi. 34
- 2 donatarij præsentia cum taciturnitate consensum inducit, & donationis validitatem, col. 2. in princ. 64
- 2 donatarius omnium bonorum si donator non sit soluendo, vel si nullus hæres reperiat, an tenebitur creditoribus donatoris, col. 3. ad fi. Et quid de donatario mediæ partis bonorum, col. 3. in fi. & col. 4. in pr. 60
- 2 donatio an iuramento conualidetur quæ facta sit sine solemnitatibus a iure vel statuto requisitis, & quid de donatione inter patrem & filium in

I N D E X.

- in potestate existentem. colum. 4. a med. ad fin. 60
- 2 Donatio iurata an infringatur ex defectu infinuacionis, & an de reuocabili, sui natura irrevocabilis fiat ob iuramentum de non contrahendo. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. 60. & 61
- 2 Donatio iurata an rescindatur prætextu enormis læsionis, atq; admittat dispositionem. auth. sacramenta puberum. C. si aduers. vend. colum. 1. sub princ. 61
- 1 Donatio causa mortis hodie fieri potest nudo pacto. col. 2. in fi. 171
- 2 Donatio causa dotis facta a patre filio, & facta causa studij, an a pari procedant. col. 3. in med. 57
- 1 Donatio facta favore matrimonij propter ingratitudinem non reuocatur. col. 3. prope fin. 203
- 2 Donatio an sit vel mutuum, vel quis contractus præsumatur, si Mæuius petens a Titio pecuniam mutuo, Titius ex causa donationis illi numeret. col. 1. in med. 64
- 2 Donatio facta in testamento præsentem donatario, vel absente alio pro eo acceptante, vel eo mortuo, an valeat, & quid si alias facta inualida reperitur postea in testamento confirmata, ex quo actu sustinebitur, & quid si fiat in penam mutationis testamenti, an firmetur hoc casu iuramento. col. 1. a med. ad fin. 64
- 2 Donatio inter virum & uxorem resoluitur per mortem donatarij præmorientis ante donatorem, & quid si iuramentum accesserit, vide, donatio inter coniuges, & an conuertatur in causa caduci. col. 2. ad fi. 56
- 2 Donatio inter virum & uxorem facta ob refectionem ædium quæ incendio consumptæ fuerunt, valet. col. 4. in med. 55
- 2 Donatio inter virum & uxorem habet conditionem tacitam, si donans prædecesserit. col. 2. sub princ. 56
- 2 Donatio inter virum & uxorem confirmatur morte donantis, si interuenierit traditio vera vel ficta alias non. col. 2. in med. 56
- 2 Donatio inter coniuges, licet intra 500. aureos confirmetur morte, tamē si est ultra, non confirmabitur pro aliqua parte. col. 2. in med. 56
- Donatio inter coniuges confirmata per mortem donantis, retrahitur ad tempus donationis factæ, quo ad fructus perceptos, sed nō respectu domini. ibid.
- 2 Donatio inter coniuges resoluitur per mortem donatarij præcedentis donatori, & quid si iuramentum accessisset. col. 2. ad fi. 56
- Donatio inter coniuges intra annum contractus matrimonij non valet, post annum, si filij superueniant, etiam non valet, nisi in quinto bonorum secundum leges Hispan. ibid.
- 2 Donatio inter coniuges reciproca confirmatur morte etiam sine traditione. col. 3. sub princ. 56
- 2 Donatio propter nuptias constituitur ipso iure, & si constituta non est constante matrimonio, eo soluto, ut constituitur, nec peti, nec obtineri debet, sed ut aliquo tempore constituitur differtur iam est, maritus autem ad id cogi potest, ab uxore conditione. authen. dos data. C. de don. ante nup. col. 3. sub med. 55
- Donatio propter nuptias, si est inæqualis doti non valet. ibid. in fi.
- 1 Donatio facta ob causam futuri matrimonij, censetur esse facta ob causam finalem, facta vero ob causam iā contracti, censetur facta ob causam impulsuam. col. 3. in fi. 56
- 2 Donatio inter virum, & uxorem an iuramento firmetur. col. 2. in med. & fi. col. 3. in prin. col. 4. in fi. & col. 1. per tot. 55. & 56
- 2 Donatio inter virum & uxorem fieri nequit, quamuis omnes alij contractus fieri inter eos possint. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 55
- 2 Donatio inter virum & uxorem ex causa seruiciorum & benemeritorum ad ratam præstitorum, & non ultra, valet, quæ tamen probentur aliter quam per confessionem, & assertionem ipsorum, vel etiam quam per iuramentum assertorium. col. 3. in med. 55
- 2 Donatio inter virum & uxorem reciproca valet si incontinenti vnus donatio alterius, donationem sequatur, quia neuter in illa læditur. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 55
- 2 Donatio inter virum & uxorem facta de iure patronatus valet, quia donatarius ex eo non fit locupletior. col. 4. sub princ. 55
- 2 Donatio inter virum & uxorem facta ob recompensationem inæqualitatis alterius eorum valet. col. 4. in med. 55
- 2 Donatio inter patrem & filium excedens legitimam summam, an confirmetur morte donantis infra summam legitimam. col. 4. in med. 58
- 1 Donatio inter patrem & filium non valet. col. ult. ad fi. 167
- 2 Donatio patris facta filio in potestate existenti ob causam meritum, tribus concurrentibus sustinetur, quod de ipsis meritis fiat mentio in specie, & quod instrumento inferantur in specie, & demum quod per donatarium probentur, & de illis verè constet, Secundo quod talia merita sint æquivalentia rei donatæ, Tertio quod non sint obsequialia ad quæ filius alias tenetur, sed sint officialia, vel artificialia procedentia ex superabundanti charitate. col. 1. sub med. & col. 2. a med. ad fi. 57
- 2 Donatio patris facta filio in potestate existenti remuneratoria, morte confirmatur, si pater perseverauerit in ea voluntate, & si non interuenierint tria requisita ad illam conualidandam. col. 1. ad fi. ibid.
- Donatio patris facta filio, confirmatur morte patris, atq; etiam emancipatione filij, si modo traditio etiam facta interuenierit, alias secus. ibid. & col. 4. in med.
- 2 Donatio patris facta filio confirmatur iuramento. col. 2. sub princ. & col. 3. in fi. & col. 4. a med. 57
- Donatio patris facta filio simpliciter non est illi imputanda in legitimam nisi tempore donationis id dictum sit. ibid. in med.
- 2 Donatio patris filio in potestate existenti facta de remissione vsusfructus in bonis aduentitijs filij, statim valet, & an donatio facta causa studij valeat. col. 3. ad med. & col. 3. in prin. 57. & 58
- 2 Donatio patris Regis, aut alterius Principis, filio in potestate existenti facta, si Princeps habeat legis condendæ facultatem in terris suis, valet & tenet, etiam si excesserit 500. aureos. col. 3. in med. 57
- 2 Donatio patris facta filio in eius potestate existenti inducit obligationem naturalem. col. 4. in med. 57
- 2 Donatio facta simpliciter per patrem filio in potestate, mortuo patre, nō confertur, ex quo non valet, nisi sit iurata, vel alias eiusmodi, quæ statim valeat col. 1. per tot. 58
- 2 Donatio simplex facta filio emancipato, confertur aliis in potestate existentibus, & an aliis emancipatis col. 2. in prin. 58
- 2 Donatio filio facta in premium emancipationis, an & quando imputetur filio in legitimam. col. 2. sub princ. 58
- 2 Donatio filio a patre facta, quæ non valet, validabitur tamen per emancipationem. colum. secunda in med. 58
- 2 Donatio filio adoptato per adoptantem in emancipatione facta, cum tamen adoptio esset nulla, an valeat. col. 1. in med. 58
- 2 Donatio filio facta valida, an illi imputetur in legitimam, vel quid si legitimam impleat, an conferri debeat. col. 2. a med. ad fi. 58
- 2 Donatio ob causam in filium a patre facta imputatur in legitimam, & quid de donatione causa studiorum. col. 3. in prin. & in fi. 58
- 2 Donatio inofficiosa facta a patre vni ex filiis, siue sit in officiosa re, siue re & consilio simul, an reuocetur vsque ad legitimam aliorum, & quid si pater velit minuire legitimam filiorum per titulum lucratiuum, vel onerosum puta venditionis. col. 3. a med. ad fin. 58
- 2 Donatio causa studij a patre filio in potestate existenti facta an valeat, & an irrevocabiliter. col. 3. ad med. & col. 3. in fi. 57. & 58
- 2 Donatio seu legatum spurio factum valet, secus nato ex damnato coitu, nisi eius matri relinqueretur. col. 4. sub princ. 58
- 2 Donatio causa mortis non admittit dispositionem. c. quanquam. de vsuris. lib. 6. nisi in casibus ibi remissis. col. 1. in fi. 54
- 2 Donatio causa mortis non est, sed inter viuos si quis dixerit alteri præsentem, & acceptanti, lego & dono tibi fundum licet admixtum fuerit verbum lego, cum verbo dono. col. 1. in fi. 54
- 2 Donatio nunquid in dubio præsumatur, & quando, & quid quando verba possint trahi in alium sensum, & quid in donatione inter viuos, & an propter solam consanguinitatem, vel si concurrant diuturnitas temporis, & ratio sæpius calculata, & quid si dicatur tolle pecuniam, & sit magna, seu parua quantitas, & quando compensatio potius præsumatur. col. 4. in fi. & col. 1. vsque ad med. 63. & 64.
- 2 Donatio causa mortis, & inter virum & uxorem conuertuntur in causam caduci, quando donatarius præmoritur donanti etiam si sint iuramento firmata. col. 2. ad fi. 56
- 2 Donatio patris facta filio in potestate an & quando valeat, seu confirmetur, & quid de facta filio emancipato, & an eis in legitimam imputari, vel reuocari possit col. 1. in prin. & per tot. 57
- Donatio patris facta filio in potestate existenti simpliciter iure civili regulariter est prohibita, secus si fiat ob causam, ut ob benemerita, vel remunerationem, modo merita probentur, aliter quæ per patris assertionem. ibid. in prin. & med. & col. 3. ad fi. & col. 4. per tot. ubi quid apud Hispanos sancitum sit.
- 3 Donatio omnium bonorum suorum facit deprehendi animum, & præmeditationem ad homicidium. col. 3. in prin. 100
- 3 Donatio remuneratoria non potest donatio proprie dici. col. 1. ad fi. 73
- 2 Donatio permissa si sit, non intelligitur permissa donatio cā mortis, nec data licentia donandi poterit quis donare cā mortis. col. 3. ad med. 81
- 1 Donatio per Imperatorem alicui priuato facta sine infinuacione ultra 500. aureos valet, & tenet. col. 4. post med. 141
- 2 Donatio facta concubina, seu meretrici valet, non tantum quo ad exceptionem, sed & quoad actionem, valet item legatum, & quid si exheredatis fratribus, & quid si cum ea matrimonium contrahi non posset, & quid in clericis, & in militibus, & quid si a clerico pro beneficiis præstitis, & quid in concubina aduocati, & an firmetur iuramento, & quid e conuerso, an donatio a concubina, seu meretrice facta clerico, militi, seu aduocato. col. 2. a med. & col. 3. vsque ad fi. 63
- 2 Donatio a Principe facta de terris suis, subditis inuitis an valeat, & an facta de re alterius conualidetur quadriennio elapso, adeo ut dominus rei amplius non audiatur, & quid de donatione facta ambasciatoribus, cuius contemplatione facta præsumatur. col. 3. in fi. & col. 4. sub med. 63
- 2 Donatio simulata, & facta in fraudem non valet, nec firmatur iuramento. col. 3. in prin. 55
- 2 Donatio tacita absenti acquiritur, expressa autem non valet, nisi posthumo fiat, vel filio primo nascituro. col. 4. in med. & fi. 51
- 2 Donatio absenti facta, nō valet, nisi stipuletur notarius, nec ratificari exinde posset, potest autem reuocari, antequam acceptetur, & confirmatur morte donantis, etiam si non sit ratificata. col. 4. sub med. 51
- 2 Donatio inter viuos, vel causa mortis absenti facta quando valeat, vel nō, & quando reuocari possit, vel donantem pœnitere. col. 4. ad fi. & prius col. 1. & 2. & col. 1. per tot. 51. & 52
- 2 Donatio ob merita, seu causam, an egeat infinuacione, an sit proprie donatio, & an proprie contractus nominatus, vel innominatus, an obliget donantem de euictione, an in ea habeat locum dispositio. l. si vnquam. C. de reuocan. don. an reuocetur ob ingratitudinem, & quid de facta a Principe, & in ea habeat locum. l. si quis argentum. C. de don. An credatur assertioni donantis patris aut alterius donare prohibiti, vel alterius donatarij, & quid in eo qui non est prohibitus donare, & an pariat obligationem euictionis, & obliget donatorem, ultra quam facere possit, & an valeat in eo quod superegreditur merita, an præsumatur facta ob merita, si merita appareant, quando sit facta simpliciter absq; vlla meritorum expressione, & alias an simplex an vero remuneratoria præsumatur, an nudo pacto hodie perficiatur. col. 4. a med. ad fi. col. 1. per tot. & col. 2. vsque ad me. 58. & 59
- 2 Donatio an feudum sit, si in inuestitura apponantur verba, propter merita donamus. col. 2. in med. 59
- 2 Donatio est de sui natura contractus irrevocabilis, nominatus, tam olim quam hodie secundum vnam opinionem; dicitur perfecta postquā res promissa est, ut donator ad tradendum obligetur, nec reuocari queat, nec quicquam ex ea immutari, potest tamen alteri obligari res donata antequam tradatur. col. 1. a med. ad fi. 50
- 2 Donatio vbi incipit a promissione donator de euictione tenetur secundū vnam opin. nisi in casibus de quibus ibi. col. 1. in fi. & col. 2. vsq; ad fi. 50
- Donatio vbi incipit a traditione donator non tenetur de euictione etiā si facta sit traditio per constitutum. ibid. col. 2. in med.
- Donatio vbi est remuneratoria donator tenetur de euictione licet a traditione inceperit. ibid. sub med.
- 2 Donatio a traditione incipiens si in ea euictio promissa fuerit, vel per stipulationem, vel nudo pacto, an donator de euictione teneatur, vel si generalibus verbis promissa fuerit, vel donator promiserit pro suo dato vel facto, dicitur enim de euictione promississe. col. 2. ad fin. & 4. sub princ. 50
- 2 Donatio licet non sit vallata stipulatione vel traditione, sed nudo pacto, tamen agitur præcipue ad pias causas ex ea, per l. si quis argentum. §. fi. C. de don. col. 2. in fi. & col. 3. vsque ad fi. vbi plures ampliationes, & casus quibus procedit, vel non, dispositio d. l. si quis argentum. 50
- Donatio aliud est, aliud pactum de donando. ibid. col. 3. in fi.

I N D E X.

- 2 Donatio quæ meto facta constat si pacto nudo conficiatur obligatione non pariet, secus si quid mixti secum habuerit. col. 3. sub prin. 50
- Donatio locum non facit. l. 2. C. de rescind. vend. ibid.
- Donatio pacto nudo effecta non ex se, sed ex constitutione l. si quis argenti. C. de donat. conditionem gignit. ibid.
- 2 Donatio si incipit a traditione donator non tenetur de euictione nisi malitiose donauerit, & quid donatario ignotante, vel sciente rem alienam col. 4. sub prin. 50
- 2 Donatio verbis de futuro concepta dabo, vel donabo, vel promitto me donaturum aut dare, parit actionem, contra Alciatum, & Emanuelem à Costa. col. 4. in med. 50
- Donatio verbis generalibus, & assentatoriis concepta, ut puta promitto non solum eam rem, sed & quicquid tibi videbitur, non obligat. ibid.
- 2 Donatio præsumpta cum, quis sine causa promittit an valeat, & actionem pariat. col. 4. in med. 50
- 2 Donatio fieri debet præsentis alias non valet nisi interueniat nuncius, vel epistola specialiter ad hoc destinatus. col. 1. sub prin. 51
- 2 Donatio facta in testamento, & in ipso actu testandi, absente parte cui fit, nemine pro ea acceptante, non valet in vim donationis, sed fideicommissi sic, & poterit reuocari. col. 1. in med. 51
- Donatio absenti facta usque adeo nulla est, ut etiam nihil proficiat ei nanciscendi rei donatæ possessione: & qd si ecclesiæ aut pio loco facta sit. ibi.
- Donatio absenti nomine a notario stipulata ius ei in quem confertur non tribuit nisi post eiusdem ab eod. acceptationem, ante quam poterit reuocari, & quid si donatarius antequam acceptauerit decesserit. in med. & ad fin. ibid.
- 2 Donatio facta absenti interueniente notario pro absente acceptante valet, nec illi obstat reuocatio facta priusquam fuerit acceptata, quia nihilominus poterit ratificari, & valebit prior etiam si in alium fuerit res translata. col. 1. in fin. 51
- 2 Donatio facta absenti, notario pro eo stipulante ratificata præualet alteri donationi factæ alicui acceptanti, & etiam non secuta ratificatione modo fuerit cum clausula constituti, bona donata irrevocabiliter absenti acquiruntur. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 51
- 2 Donatio absenti, & ignorantis stipulata a notario, non est donatio ex parte absenti, & ignorantis, & an aliquod ius queratur, aut ratificatione col. 2. per tot. 51
- 2 Donatio absenti eo mortuo ante acceptationem evanescit, & huiusmodi facultas ratificandi non transit ad hæredes. col. 4. in prin. 51
- 2 Donatio per superuenientiam liberorum an reuocari possit, & qn, & an cuiuslibet partis bonorum, vel cuiuscunq; rei particularis, & quid de re minima, & An per legitimationem liberorum, quæ fit per subsequens matri moniū, & quid si facta sit vni ex liberis, & quid si in constitutione dotis, & tempore contractus matrimonij fiat donatio, & quid si iuramento firmata sit, & an dominium transtatum ante nuptiarum huiusmodi reuertatur ipso iure, & donatio huiusmodi etiam reuocetur ipso iure, & quid si facta fuerit ecclesiæ, & quid in donatione remuneratoria, vel ob eam, & quid si donator tpe donationis de liberis cogitasset, & an du ret reuocatio si filius natus post illam, viuo patre decedat, An aut etiam reuocetur si legitimentur filij suscepti post donationem, & quid si nati tempore donationis, & quid si legitimentur post mortem donantis, & quid si pater tempore donationis filium habeat, & post factam donationem alios suscipiat, & An donator pater possit renunciare dispositioni l. si nunquā. C. de reuo. dona. in præiudicium filiorum. col. 1. a med. ad fi. & col. 2. 3. & 4. per tot. col. 1. per tot. & col. 2. vsq; ad med. 61. 62
- 2 Donatio propter ingratitudinem an reuocetur, etiam si donator promiserit non reuocare ex quacunq; causa vel ingratitudine futura, & ex quot & quibus causis ingratitudinis reuocari possit: & an purgatio moræ admittatur per donatarium non adimplentem pacta donationi appositā: & quid in donatione ob eam, vel remuneratoria, vel facta ecclesiæ, vel quid in collatione seu renunciatione beneficii in alterius fauorem facta, item quid in donatione facta filio primogenito donatore in vita conquerente aut non: & an transmittatur ad hæredes reuocatio donationis ex huiusmodi causis. col. 2. a med. & col. 3. & 4. per tot. 62
- 2 Donatio an ob alias similes aut maiores causas, quam ingratitudinis iure scriptas reuocari possit, & quæ sint causæ huiusmodi. col. 1. per tot. & col. 2. in prin. 63
- 2 Donatio in testamento facta si per partem acceptata fuerit non reuocabitur quamuis testamentum reuocatum sit, secus si parte absente cui donatur, & nemine pro ipsa acceptante. col. 1. in med. 63
- 2 Donatio inter viuos vera potest in testamento celebrari sicut alij contractus: & ita pure sicuti sub conditione. col. 1. in med. 53
- 2 Donatio reciproca, & vicissitudinaria non eget insinuatione etiam quod excedat quingentos aureos. col. 1. in fi. 53
- 2 Donatio non indiget insinuatione etiam si quingentos aureos excedat, quando soluta gabella non ascendit, & an iuramento confirmata, insinuanda sit, & quid si iuramentum tenderet in præiudicium tertij: aut ex ter statum inuadens donationem non insinuatam, & quid in donatione ob causam, col. 2. per tot. & col. 3. in prin. 53
- 2 Donatio facta inter viuos per patrem filio, non imputatur ei in legitimam nisi expresse dictū sit, præsertim illa quæ statim valet, ut remuneratoria, vel in præmiū enācpationis, quæ autē nō statim valet, sed morte confirmant, cū habeant vium relictū in legitimā computabunt. col. 3. ad fin. 53
- 2 Donatio inter viuos in dubio præsumitur esse, fac etiā si fiat mentio mortis, quando donans promittit non reuocare, alias autem facta mortis mentione, intelligitur causa mortis donatio: & de differentia inter has. col. 4. in med. 53.
- 2 Donatio facta ab infirmo non facta mentione mortis censetur inter viuos, etiam si sit in articulo mortis, & verisimile sit de morte illum cogitasse. col. 4. in med. 53
- 2 Donatio inter viuos habitura effectum post mortem sub conditione si donans decesserit sine liberis, valet. col. 4. sub med. 53
- 2 Donatio habens clausulam, quæ omnia & singula promittit attendere obseruare, & non contrariare, &c. non ideo dicitur fieri transitus ad donationem inter viuos. col. 4. ad fin. 53
- 2 Donatio causa mortis regulariter valet, quo ad sui contexturam, contractui par habetur, quoad vires, & effecta ultimæ voluntati confertur, quoad confirmationem contractui, idem cum ad modum, & ordinationem idest dum in esse deducitur, sed in esse deducta quoad effectū, & efficaciam censetur ultima voluntas. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. 53. 54
- 2 Donatio causa mortis, ut valeret olim requirebatur stipulatio, hodie saltē pactum nudum, eoq; perficitur, & præsentia donatarij cum taciturnitate consensum inducit ad ipsius donationis validitatem. col. 1. in med. & col. 2. in med. 54
- 2 Donatio causa mortis censetur si in ea metio mortis facta sit, & simul colata sit in tempus mortis. col. 1. ad fi. & col. 2. vsq; ad med. 54
- 2 Donatio causa mortis nullū sibi adiici onus patitur. col. 2. ad fi. 54
- 2 Donatio ut causa mortis facta si ob numeri testium defectum ita valere non potest, sed sic ut inter viuos, sumenda est interpretatio ut actus valeat, quod donare voluerit inter viuos. col. 2. in fin. 54
- 2 Donatio ut causa mortis facta si donator validam semper futuram ac stabilem promittit, censetur inter viuos, etiam si alioquin inualida futura sit, modo illa verba de non reuocando, &c. ponantur in dispositione principali non verò in instrumenti fine. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 54
- 2 Donatio causa mortis ad hæredes donatarij non transmittitur, & ideo si in ea fiat mentio hæredū, inter viuos censenda erit col. 3. sub prin. 54
- 2 Donatio causa mortis non exigit hæredis aditionem, sed morte confirmatis perficitur. col. 3. in med. 54
- 2 Donatio causa mortis fieri non potest ab eo qui testari non potest, nec a filio familias absq; expresso consensu patris saltē in genere, nec tñ cum patris consensu illi donare pōt nisi iudice auctore. col. 3. in med. & fi. 54
- 2 Donatio causa mortis fieri non potest a muliere stante statuto, quod non possint contrahere sine consensu propinquorum, secundum vnam opinionem, contrarium alij. col. 4. sub prin. 54
- Donatio causa mortis, & testamentum iudicij calore duobus testibus adhibitis si coram iudice infirmetur sustinebitur. in med. ibid.
- 2 Donatio causa mortis a cæco an fieri possit. col. 4. ad fi. 54
- Donatio causa mortis inter coniuges facta non valet. ibid.
- 2 Donatio causa mortis quibus casibus valeat vel non. col. 3. & per tot. 54
- 2 Donatio causa mortis minime vitatur conditionibus impossibilibus, aut turpibus. col. 4. in fi. 54
- 2 Donatio causa mortis an reuocetur tacita voluntate, vel cōualecentia donantis vel per poenitentiam: & quid si promiserit donans non reuocare: & an reuocata censetur ex alienatione voluntaria sicut legatum. col. 4. in fi. & col. 1. vsq; ad med. & col. 3. in med. 54. 55
- 2 Donatio causa mortis reuocata non censetur quamuis donans suā mutauerit voluntatem, si tamen postea contingat illum absq; hæredibus ab intestato, vel ex testamento decedere. col. 3. in med. & col. 1. sub me. 54. 55
- Donatio causa mortis ex consuetudine Gallie generali qualiter in praxi obseruetur. ad fin. ibid.
- 2 Donatio atq; omnis lucrosus contractus recte refertur in arbitrium illius cui confertur. col. 2. sub prin. 64
- 2 Donatio actionis seu eius, quod sibi debetur, an & quando valeat. col. 2. in med. 64
- 2 Donatio vel alius contractus in dispositionibus contra ius, non venit appellatione, venditionis, secus si est conformis iuri. col. 2. sub med. 64
- 2 Donatio vrbis Romæ facta per Constantinum Syluestro, facta fuit cum consensu Populi Romani, & qui validam negat hæreticus dici potest. col. 2. ad fin. 64
- 2 Donatio facta ecclesiæ valida sit. col. 2. ad fi. 64
- 2 Donatio facta per auum nepoti censetur aduentitia, & non acquiritur patri, quia nepotis contemplatione data censetur. col. 2. in fi. quando autem secus. ibid. col. 3. in prin. 64
- 2 Donatio facta per nuncium, ut valeat necesse est eligatur specialiter in eam rem nuncius. col. 3. ad med. 64
- 2 Donatio facta per criminofum post crimen contractum ante sententiam condemnatoriam, quando valeat. col. 3. in med. 64
- 2 Donatio facta pauperibus non valet nisi quis ibi præsens sit, qui pro eis donationes recipiat. col. 3. in med. 64
- 2 Donatio de re ecclesiæ facta non valet, nisi in casibus ut ibi. col. 3. in med. 64
- 2 Donatio hæreditatis non valet, quia hæreditatis verbum nihil excludit. col. 3. ad fin. 64
- 2 Donatio facta alicui, & eius liberis, vel descendentes videtur facta ordine successiuo. col. 3. ad fin. 64
- 2 Donatio facta pro se filiis, & hæredibus, comprehendit hæredes etiam extraneos. col. 3. in fin. 64
- 2 Donatio efficitur caduca præmoriēte donatario ante donatorem, & sic nulla. col. 3. ad fin. 64
- 2 Donatio non dicitur ex hoc simulata, quod donans semper perseuerauerit in possessione, & quomodo intelligendum col. 3. sub prin. 64
- 2 Donatio sub conditione facta an sit propria donatio, & quid si conditio respiciat commodum donantis, vel solum futurū euentū. col. 2. sub med. 59
- 2 Donatio sub conditione ut casu aliquo eueniente res donata in alium perueniat, an illi alij non agnoscanti & absq; cessione vtilem conditionem vel rei vendicationem pariat, & nunquid reuocari possit, vel in illius tertij absenti præiudicium pactum huiusmodi conditionis remitti. col. 2. in fi. & 3. vsque ad med. 59
- 2 Donatio sub conditione turpi aut impossibili etiam a traditione concepta non subsistit. col. 3. in med. 59
- 2 Donatio ubi est perfecta, conditiones, seu pacta aliqua postea non admittit. col. 3. 59
- 2 Donatio sub modo an ob defectum modi resoluitur ipso iure, & an necessaria sit interpellatio, ut donatarius cadat ob modū non impletū, & qd ubi modus est finalis, & an in eo admittat morę purga. col. 2. in fi. 59
- 2 Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum necnon mobilium & immobilium an valeat, & quid de donante illorū medietate, & qd si donatio omnium bonorū præsentium, & futurorū sit facta ecclesiæ aut piz causa, an teneatur donanti alimenta subministrare, & qd si fuerit appositum precarium. col. 3. in fi. & col. 4. per tot. & col. 1. sub prin. 59. 60
- 2 Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum retento usufructu aut aliqua re certa de qua disponere possit donans, an & quando valeat. col. 1. sub prin. & in med. 60
- 1 Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorū an valeat, qn est adhibita stipulatio, vel an suffineat per clausulam omni meliori modo quo ad bona præsentia, & quid si fuerit facta cum oneribus, & honoribus, deducto ære alieno, & solutis debitis quæ ascendat quasi ad valorem bonorū & quid de iure regio Hispaniam. col. 1. a med. ad fi. & col. 2. in prin. 60
- 2 Donatio omnium bonorū pñsentium, & futurorū, an cōprehēdat iura & actiones, an firmet ius, qd si fiat ob eam dotis, qd si ab usurario manifeste, an cōprehēdat rem debitam donatori ex fideicommissio. col. 2. a prin. per tot. & col. 3. vsque ad fin. 60

I N D E X.

- 1 Donatio de fundo trium iugerum, & donatio de iugeribus, quid differat, & quid comprehendat. col. 4. ad med. 60
- 2 Donatio excedens summam quingentorum aureorum carens insinuatione, & si non valeat, tamen si iuramento confirmata fuerit, etiam in excessu valebit, hodie autem facta computatione valoris aurei hodierni permitti videtur usque ad octingentos, imo etiam intra mille aureos. col. 2. a med. ad fi. & col. 4. sub princ. 52
- 2 Donatio remuneratoria absq; insinuatione valet, quia est potius quedam compensatio. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 52
- 2 Donatio sine insinuatione quæ valeat, an iuramento firmata, an facta ecclesiæ vel pio loco, vel pro redemptione captiuorum. col. 3. a princ. ad fin. & col. 4. sub princ. & col. 1. 52. & 53
- 2 Donatio quingentos aureos supergressa adeo insinuatione indiget, vt quamuis tot fieri donationes dicatur, quot summæ quingentorum erunt, aut insinuationi expresse renunciatum sit, nihilominus sine ea non teneat, & quid si iuramento fuerit confirmata & aliis modis facta. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. & med. 52
- 2 Donatio intra 500. aureos an sine insinuatione vitietur in excessu, etiam si sit iurata, & cautela ad eam sustinendam remissive. colum. 4. in medio. 52
- 2 Donatio facta favore matrimonij, vel in tractatu matrimonij est insinuanda in Regno Galliarum, vti & generaliter omnes donationes, etiam remuneratoriæ. col. 4. ad fi. 52
- 2 Donatio facta in testamento non est insinuanda, nec quæ sit coram iudice. col. 4. ad fi. 52
- 2 Donationis ad quantitatem indicandam, inspicitur quantitas bonorum existentium tempore mortis donatoris. col. 1. in prin. 53
- 2 Donator medietatis bonorum poterit vnam de rebus donatis in solidum alienare, etiam inuito donatario. col. 4. sub princ. 61
- 2 Donator habet privilegium, vt non ab eo exigatur vltra quam facere potest, habita ratione, ne egeat, hocque si ex mera liberalitate fuerit facta donatio, secus si ob causam, & cui onus probandi incumbat donatori non superesse ne egeat. col. 4. in fi. 50
- 4 Donator de iustione, an & quando teneatur. col. 4. in prin. 142
- 1 Donatio intellectum nubilat, & offuscatur. col. 4. nu. 52. 55
- 1 Dos an succedat loco legitimæ. col. 3. in med. 162
- 3 Dos censetur data loco legitimæ. col. 4. ad fi. & omnes qualitates habet legitimæ. ibid. 40
- 1 Dos confessata an præiudicet creditoribus. col. 4. in prin. & prope fin. & fol. seq. col. 1. 223
- 3 Dos an confiscetur. col. 3. in prin. 143
- 3 Dos legata. col. 4. cap. 7. Quod excedit veram mensuram dotis non potest viuente marito ab heredibus auocari. col. 1. ad fi. 48. & 49
- Dotis legatum filia spuria factum tenet. ibid.
- Dote non soluta, & maritus legat dotes vxori, an possit ipsa agere contra hæredes mariti. iux. fi. col. 2. ibid.
- 3 Dos in dubio præsumitur data ab auo contemplatione filij. vt propterea vti profectitia in legitimam imputari debeat. col. 1. iux. med. 69
- Dotare neptem auus tenetur, nisi cum filius est diues. ibid. paulo post.
- 3 Dos potest denegari ex quibus causis potest quis exheredari. colum. 3. in prin. 87
- 3 Dos dicitur parua quando non sufficit ad alimoniam vxoris. colum. vlti. in fine. 76
- Dos vide in verbo maritus.
- 1 Dos vide in ver. maritus de iure dotium. col. 2. tit. 3. fol. 203. Dos quid & quando propriè dicatur. Item de dotis constitutione, & instrumentis, & an dos vitietur, seu reuocari possit. ibid. tit. 1. per tot. Dotis dominus, & rerum dotalium legitimus administrator, an maritus sit. ibid. col. 3. cap. 2. In dote num maritus priuetur beneficio, ne teneatur, plusquam possit deducto ne egeat: & quid si neget se maritum, solutoque matrimonio, an dotis dominium in viduam transferatur. col. 1. cap. 3. fol. 204. In lucro dotis per maritum consequendo ex forma statuti, quid potius attendendum sit, an statutum, seu consuetudo domicilij ipsius mariti, vel vxoris, seu iuris communis dispositio. ibid. cap. 4. Dote integram, vel eius tantum partem, an & quando maritus, aut sponsus, vxori, aut sponsæ supernuens lucretur. ibid. col. 3. cap. 5.
- Dotis non solutæ, vsuræ, vel dotis fructus, an debeantur. ibid. colum. 4. capitu. 6.
- 1 Dotare filiam num pater teneatur, & cogi possit. colum. 1. c. 7. fol. 205. Et quid si filia sit diues, aut iam nupta, aut præter eius voluntatem nubens. ibid. colum. 2. cap. 8. In dote quando pater filiam instituere potest, quâdovè dotata filia dicatur, & an pater filiam dotando, de suo dotare censetur. ibid. colum. 4. cap. 9.
- 1 Dotare filiam an mater teneatur, & quando, & quid de auo paterno erga neptem, & de fratre erga sororem. colum. 1. cap. 10. fol. 206. Patrem vel matrem propriam vel communem in dotem assignantes, an illam donare censentur. colum. 2. cap. 11. per tot. de dote promissa. ibid. col. 4. cap. 12. per tot. de muliere seu sponsa seipsam dotante, seu dote promittente, & an de rebus dotalibus mulier elemosinam facere possit, marito non assente. col. 3. cap. 13. 207
- 1 De dotis receptæ vel numeratæ confessione. ibid. col. 4. cap. 14. De rerum dotalium tam mobilium, quam immobilium alienatione, & de illarum æstimatione: & an bona prohibita alienari, vel fideicommissis subiecta dari possint pro dote, vel dotis restitutione. colum. 2. cap. 15. per tot. 208
- 1 Dos an & quando imputetur in legitimam. col. 2. cap. 16. per tot. 209
- Dos competens quando dicatur: & an si minor legitima sit data, supplementum peti possit. ibid. colum. 4. cap. 17.
- 1 De dotium privilegiis: & præsertim an dos confessata habeat dotis privilegia, & quando. col. 1. cap. 18. 210
- De dotis augmento. ibid. col. 3. cap. 19. De dote profectitia, & aduentitia, & cui reddi debeat, restitutionis casu adueniente. ibid. colum. 4. cap. 20.
- 1 De dotis repetendæ actione, & cui nam competat. col. 3. cap. 21. 211
- 1 Dotis causa qualis sit, quæve dicatur, vel censetur. col. 1. cap. 22. 212
- Dotis favore num omnia bona tum patris, tum mariti, sint tacite obligata. ibid. col. 2. cap. 23.
- Dotis repetitio an mulieri, seu vxori, & quando competat: & num illi opponi possit compensatio. ibid. col. 3. cap. 24.
- De dote a marito restituta constante matrimonio. col. 1. cap. 25. In dotis repetitione, seu restitutione quæ veniant, & vbi est dos exigenda. ibid. col. 2. cap. 26.
- Dotis restitutioni an locus sit marito, vel socero ad inopiam vergente.

- ibid. colum. 3. capit. 27.
- 1 Doris ad repetitionem an & quando possit mulier agere contra tertios possessores, si maritus vergat ad inopiam. col. 1. cap. 27. 214
- Dos in pecunia consistens, quando per hæredes mariti sit viduæ restitutionenda, & quid si consistat in immobilibus, & an dotis restitutione pendente, viduam alere defuncti hæredes teneantur. ibid. colum. 3. cap. 29. Quando & quibus casibus vidua sibi præiudicet in repetitione dotis, vel eam omnino amittat. colum. 1. cap. 30. fol. 215. Vestes quotidianæ, iocalia, aliaque res sponte donatæ, nunquid soluto matrimonio per mortem viri, viduæ debeantur. colum. 4. cap. 31. de iure dotium miscellanea. col. 1. cap. 32. 215. & 216
- 1 Dotem tanquam extranei promittere dicuntur frater, mater, patruus. col. 2. in fine. 206
- 1 Dos sine matrimonio esse non potest. col. vlt. post med. 206
- Dote promissa non soluta, an agi possit ad interesse. col. 2. in prin. 207
- 1 Dos filia concessa excedens legitimam filiorum dotantis, quandiu durat matrimonium, non potest a marito reuocari respectu eius quod excedit. col. 3. circa princ. 211
- 1 Dotare filiam quæ effecta est Christiana an iudæi teneantur. colum. 1. in fine princ. 139
- 3 Dotem an amittat adultera mulier. col. 2. cap. 7. 112
- 3 Dotem non exactam non tenetur compensare filia in falcidiam, & iuben tepatre. col. 1. in prin. 67
- 1 Dotem mulier habere dicitur ex sola promissione. col. vlti. ad med. 168
- 2 Dotis non solutæ interesse petere quando possint vir & vxor onera matrimonij sustinentes, plures casus, vide remissive tamen. columna 2. in fine. 24
- 1 Dotis lucrum non venit communicandum per maritum cum fratribus, cum sit aduentitium. col. vlt. in fi. 168
- 1 Dos confiscata. col. 2. ad fi. 169
- Dos data in primo matrimonio, an intelligatur in secundo repetita. ibid. col. 3. circa princ. 169
- 1 Dotis causa in statuto generaliter disponente comprehendendi non dicitur. col. vlt. circa princ. & col. 1. prope fi. 169. & 170
- 3 Dotis aut donationis propter nuptias ex causa, potest alienari res prohibita alienari, aut fideicommissis subiecta. col. 1. cap. 5. 62
- 4 Dotis & studij causa æquiparatur, & in illa præceditur summarie, & quomodo aliter, & an in illis appellatio admittenda. colum. 2. in prin. & col. 4. in fin. 10. & 99
- 1 Dotis periculum ad ipsam mulierem semper pertinet. colum. 2. prope med. 216
- Dos in primo matrimonio constituta, an in secundo censetur repetita. ibid. in med.
- 3 Dubia in re certam dare sententiam indecens est. col. 3. sub med. 113
- 1 Dubia verba in contractibus contra illum qui se in & ex illis fundat interpretantur. col. vlt. sub princ. 75
- 1 Dubio stante in causa iudex debet benigniorem amplecti viam. colum. 3. num. 45. 69
- 1 Dubio stante diuersis viis vtendum, diuersis causis exigentibus. colum. 4. num. 47. 69
- 3 Dubitare in iure etiam claro sapientis est. nu. 16. 3
- 1 Dubitationes mouere facilius quam soluere. col. 1. in fi. 62
- 1 Dubium. Casus multi, quibus in dubio benigne agendum est. col. 3. ad fin. & col. seqq. & per coll. anteceden. 69
- 1 Dubium rationabile & circa legem difficilem, quandoque iudicem excusat a decisione iudiciali. colum. 2. num. 6. In dubiis opinionibus standum est saniori, & sanctiori. ibid. colum. 3. num. 7. & qua minus læditur ius commune, & per quam reddimus ad ius antiquum. colum. 3. numero 23. 68
- 2 Duces, Marchiones, & Comites perpetuo inuestiti censentur Princeps in Ducatu, Marchionatu, & Comitatu, & omnia possunt in subditos suos, quæ potest imperator in orbe, & quid in alio Principe, qui exercuit iura imperij per tempus de cuius initio non est memoria in contrarium. col. 3. in fi. 77
- 2 Duces, Marchiones, & Comites, & alij huiusmodi habentes iurisdictionem in personis sibi subditas quemadmodum obligant seipsos per contractum cum subditis, ita obligant successores suos. colum. 3. in fin. & col. 4. in prin. 77
- 1 Duces Mediolani, Mantuæ, Urbini, Ferrariæ, qualem habeant potestatem col. 1. ad fin. 142
- 3 Duellum, vide ludus. col. vlt. c. 4. 126
- 2 Duobus rem vendens procurator incidit in poenam falsi, non dominus. col. 4. ad med. 36
- 1 Duo capita diuersa in vna, eademque re admittuntur. col. 1. nu. 73. 45

E

- 3 E Brietas an excuset a poena. col. 1. cap. 4. 138
- 3 E Brius an teneatur ex delicto. colum. 3. in fin. vbi remissive. & col. sequen. 97
- 1 Ebrius & ebrius contractus an teneat, & alia quedam. colum. secunda. prope fin. 198
- 1 Ecclesia est mater omnium fidelium, & quibus, & quando, & quomodo vel legataria, vel donataria, vel fideicommissaria ab intestato succedat bonis autem temporalibus inhiare non debet. tit. 4. capit. primo. per totum. 73
- 1 Ecclesiæ legatum de qua Ecclesia sit intelligendum. ibid. sub nu. 2. & 3. An donatio omnium bonorum presentium, & futurorum in ecclesiam collata valeat. ibid. nu. 4.
- 1 Ecclesia, ad Ecclesiam confugientes. col. 3. in med. 79
- 1 Ecclesia an teneatur ad collectas, taleas, & alia v. col. 3. per tot. 102
- 1 Ecclesia si teneat ipsa, vel ab alia ecclesia, vel a priuato rem in emphyteusim, an incidat in commissum. col. 3. cap. 7. per tot. Et alia quedam miscellanea de emphyteusi, & emphyteuta ecclesiæ. ibid. colum. 4. cap. 8. per tot. 77
- 1 Ecclesia an prescriptionem patiat, & restituatur in integrum, & quibus casibus, & contra quos, & nunquid vna contra aliam ecclesiam præscribat. col. 1. cap. 9. per tot. 78
- 1 Ecclesia ad quæ onera, tributa, subsidia, &c. teneatur, vel non. & an eius exemptione gaudeant eius subditi, seu coloni, laici, vel eius bona ementes. col. 3. cap. 10. per tot. 78

I N D E X.

- 1 Ecclesia declarare compellitur humi stet contractui, quem aut irritum aut nullum potest dicere. col. 1. in prin. 75
- 1 Ecclesia si succedat priuato aduersus, quem fuerat inchoata præscriptio, pro tempore præterito vitur iure priuati. col. 3. in prin. 73
- 3 Ecclesia nemini suum gremium claudit. col. 3. iux. med. 111
- 1 Ecclesia fideicommissaria non subiacer detractioni ialcidie. col. 3. in prin. 73
- 1 Ecclesia datur restitutio in quibus casibus, & contra quos. colum. 2. per tot. 78
- 1 Ecclesia res, & bona confiscari non possunt. colum. prima. post medium. 75
- 1 Ecclesia res an, & quando, & quomodo in emphyteusim concedi valeat. col. 2. cap. 5. per tot. 75
- 1 Ecclesia emphyteusis cui & qualiter concedatur, & qui in ea succedant, & ad quos transeat. col. 1. c. 6. per tot. 76
- 1 Ecclesia immunitas seu exemptio concessa an extendatur ad homines subditos ecclesie. col. 2. in princip. & an ad hospitalia. ibid. quid de emptore rei ecclesie. ibid. 79
- 1 Ecclesia vacantis bona. col. 4. circa med. 80
- 1 Ecclesia res male alienatas successor potest reuocare. col. 1. post prin. 75
- 1 Ecclesia res, an in perpetuam emphyteusim concedi possint. colum. 2. cap. 5. per tot. 75
- 1 Ecclesia fauor est vt magis emphyteusis, quam census præsumatur. col. 1. in fin. ibid.
- 1 Ecclesia redditus etiam laicis possunt locari. col. 1. in prin. 76
- 1 Ecclesia præiudicare an possit prælatus. colum. prima. circa med. vbi & annot. 86
- Ecclesia iniuriam factam an possit remittere prælatus. post med. & ibi annot. ibid.
- 3 Ecclesia in damnum delictum personæ redundare non debet. colum. 1. circa med. 92
- 1 Ecclesia res, an & quando, & per quos, & quibus solemnitatibus seruatis vel non seruatis alienari possint. col. 3. cap. 2. per tot. 73
- 1 Ecclesia res si reperirentur alienatæ, puta laicis datæ, vel concessæ, vt ecclesiam defenderent, valeret alienatio. col. 4. in fin. 73
- 1 Ecclesia res alienandi iusta causa, quæ. col. 1. post prin. 74
- Ecclesiasticæ res 56. casibus possunt alienari regulariter sine solemnitate, remissiuè. col. 1. in fin. earum alienatio duo copulatiuè requirit solemnitatem, & iustâ causâ. ibid. col. 2. post med. solemnitates in illis requisiti tas consuetudo non poterit antiquare. ibid. col. 2. ante finem. & col. 3. in prin. & in med. de rebus ecclesie non fit compromissum. ibid. col. 3. in fin. & col. seq. in prin. ibid.
- Ecclesia manus mortua dicitur. col. 1. sub prin. ibid.
- 1 Ecclesia pecuniam surripient, & alia Miscellanea de ecclesia. colum. 3. capitu. 12. per tot. vt de effractoribus ecclesiarum, de alienatione facta in ecclesiam sine traditione, de ecclesia hærede spoliata, Vacante, & col legiaria. ibid. ecclesia nunquam claudit gremium redempti non condemnatur in poenam sanguinis, obligatur ex pacto retrovendendi, præiudicat in quærendis non in quæstis, Agit contra prælatum patientem rem ecclesie præscribi potest temper opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, & alias. ibid.
- 1 Ecclesiarum seu templorum fundatio, reparatio, dotatio, immunitas, violatio, reconciliatio qualis, & de oratoriis publicis, & priuatis. col. 3. capitu. 11. per tot. 79
- 1 Ecclesiarum appellatione non veniunt monasteria, vel alia pia loca. col. 2. in princip. 80
- 1 Ecclesiarum immunitate non gaudentes. col. 3. ad fi. & col. 4. in prin. Hæc immunitas an profit his qui in ipsa ecclesia delinquent. ibi. vide in ver. immunitas. 79
- 1 Ecclesiastica res, quæ solet dari in emphyteusim potest concedi absq; solemnitate. col. 3. in prin. 76
- 1 Ecclesiastica emphyteusi finita per tertiam generationem cognati assistentes in tertio gradu petentes renouationem inuestituræ, debent præferri omnibus extraneis, & si denegetur poterit a denegatione appellare. col. ult. in prin. 77
- Ecclesia emphyteuticum prædium ad se reuersum alteri tradere non constituitur, si vult illud pro se retinere. ibid.
- 1 Ecclesiasticarum rerum contractus, non seruatis solemnitatibus est nullus, & cui reclamare illumque reuocare liceat. col. 1. in prin. 75
- 4 Edere actori instrumenta sua vel fisco in ciuili causa num, & quando reus debendi teneatur. col. 3. in fi. per tot. cap. 129
- 4 Edere reus iura, & instrumenta in causis criminalibus, nec fisco teneatur. col. 1. in prin. 130
- 4 Edere sententiam, vel acta potest compelli pars appellata per iudicem appellationis sub poena priuationis. col. 3. in fi. 88
- 4 Editio actorum ciuiliū, & criminalium, quando ab aduersario postulatur regulariter quis non tenetur edere contra seipsum contra quem criminaliter agitur. col. 4. in prin. 88
- 4 Editio instrumentorum fit non iure actionis, sed officio iudicis, & editio fieri debet in omni causa. colum. 3. sub princip. vbi & de editionis materia. 6
- 3 Effusio importat magnam quantitatem sanguinis. colum. tertia. in principio. 92
- 3 Electio seu optio legata. col. 1. capitu. 21. vbi plura concernentia materiam electionis. 51
- 1 Electio est debitoris in alternatiuis. col. 2. in med. 185
- 3 Electio in legato qualis esse debeat. col. 3. circa med. 45
- 1 Electio quot modis fiat, deque ea mixtim varia, & quam plurima. col. 3. tit. 12. cap. vnico per tot. 90
- 1 Electio an possit fieri a maiori parte collegij, vel ab omnibus, quando vnus recessit ex necessitate cum licentia. col. 1. nu. 26. 46
- Electio per inspirationem, non potest fieri etiam per maiorem partem. ibid. nu. 27. eligendus extraneus in capitulo, collegio, vel vniuersitate quibus suffragiis acceptari possit. nu. 28. ibid.
- 4 Electio ad Potestariam seu vicariam an ius acquiratur, & an reuocari possit huiusmodi electio, & quid si fuit facta nulliter, vel electus recusat. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 55
- 4 Elector imperiti Alesoris ex iniusta sententia sua obligabitur. colum. 3. sub princip. 55
- 1 Electus ad distribuendum bona pauperibus, an in casu necessitatis possit pro se retinere. col. 2. nu. 48. 55
- 1 Electus si sit vnus extra capitulum ab omnibus vel maiori parte capituli, & electus alius de capitulo ab vno vel minori parte capituli, qualis præualeat electio. col. 4. nu. 19. 46
- 2 Eligendi facultatem habens si decesserit priusquam eligat ad hæredes trāmittit, non sic facultatem declarandi, quia est personalissima, quomodo tamen istud vltimum intelligatur. col. 2. sub prin. 22
- 1 Eludere alterum non debet esse in potestate alterius. colum. quarta. sub med. 4
- 1 Emancipatio liberorum col. 1. cap. 11. 220
- 2 Emens granum, vel similia debet ducere suis sumptibus. columna. 1. in med. 39
- 2 Emens pro mandante rem pro viginti, cum pro decem emere in mandatis habuisset, non repetit nisi decem. col. 1. sub med. 39
- 2 Emens ab eo qui vendit alieno nomine non confitit de mandato reddi- tur in mala fide. col. 3. sub prin. 33
- 2 Emens scienter rem alienā an possit agere ad interesse. col. 3. ad med. 33
- 2 Emens rem aliquam alteri obligatam, quam meliorauit, præferetur in ea creditori soluendo iuxta ipsius rei æstimationem, & an si euincatur ab ipso liberetur præstando primum æstimationem. colum. 3. sub med. & fin. 33
- 1 Emens rem alienam tenetur restituere domino nisi probet quo iure emerit, vel nisi præscripserit. col. 3. ad med. 33
- 2 Emens a transeunte equum furto subtrahit cum cautela Capolæ decima, non est securus. col. 3. ad fin. 33
- 2 Emens rem furtiuam, vt puniri possit, requiritur quod id fecerit animo lucrandi, si vero emens sit bona fama, non laborat contra ipsum suspicio sed præsumitur ipso pretio emisse. col. 3. in fin. 33
- 2 Emens a filio familias sciens rem surreptam etiam patri, furti tenetur. col. 3. ad fin. 33
- 2 Emens a fisco rem alienam, vt fisci statim est securus, & prætendens ius, agat contra fiscum, secus si fiscus vendiderit tanquam vacantem, quæ non vacabat. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 33
- 2 Emens a fisco, vel causam habens a fisco, vel Principe non potest post quadriennium molestari. col. 4. sub prin. 33
- 2 Emens scienter rem alienam si credit vendentem habuisse mandatum a domino, dicitur esse in bona fide. col. 4. sub prin. 33
- 2 Emere compelli possunt homines frumentum, quod ciuitas habet superfluum. col. 4. sub prin. 31
- 2 Emptor an, quando, & qualiter agere possit ad rem venditam sibi tradendam, & an illi fides pretio habeatur. col. 4. sub med. 33
- 2 Emptor agens ad rem tradendam obtinebit etiam non soluto pretio, nisi a parte opponatur, nec habet opus emptor pretium offerre si non petatur. col. 4. in med. & fin. 33
- 2 Emptor in genere tenetur facere pretium venditoris rei ipsius in genere, non sic venditor rem venditam facere emptoris, sed ea euicta tenetur ad speciem. col. 1. sub prin. 34
- 2 Emptor rei vniuersitatis non tenetur probare precium in vtilitatem vniuersitatis fuisse versum. col. 1. sub prin. 34
- 2 Emptor recusat iuste soluere pretium, quando imminet euictio in limine contractus, nisi venditor fideiussorem præstet. col. 1. sub prin. 34
- 2 Emphyteusim, & feudum si sint deuoluta ob extinctam lineam inuestiti, qui ad illa obtinendum a domino præferri debeant, propinquiore inuestiti, an extranei. col. 4. in med. vide infra, vasallus si defunctus. 82
- 3 Emphyteusim pater vni ex filiis prælegare non potest. col. 4. sub med. 54
- 2 Emphyteusis domino quantitas certa vt præstetur pro primo ingressu a principio, non est de illius contractus substantia seu forma. colum. 4. in fin. 99
- 2 Emphyteusis a patre recepta, vel alicui concessa pro se, & filiis suis, ordine successiuo stipulata censetur, & an hoc casu possint filij repudiare hereditatē paternam & emphyteusim retinere, & an per dictionem (suis) comprehendantur tantum in potestate existentes, an etiam emancipati, & an veniat nepos ex filia, & an filij naturales tantum, & quid in adoptionis, & an nepotes, & an si pro se, & filiis masculis, veniant nepotes masculi ex filia. col. 1. per tot. & col. 2. vsq; ad med. col. 4. in fi. 100
- 2 Emphyteusis recepta a patre pro se, & filiis, & hæredibus non transit ad filium nisi sit hæres. col. 2. in med. 100
- 2 Emphyteusis pro se, & filiis masculis, quando est concessa an possit vnus ex filiis donare partem suam in præiudicium fratrum suorum. colum. 2. in med. 100
- 2 Emphyteusis pro se, & filiis si sit accepta an pater possit vni filiorum tantum illam assignare, ceteris exclusis, & an transeat ad filios si non sint hæredes patris. col. 2. in fi. 100
- 2 Emphyteusis pro se, & filiis suis masculis, an comprehendat nepotes masculos ex filia, & quid si pro se, & descenditibus virilis sexus, & quid si pro se, & masculis & vna foemina, & habeat duas, an incertitudo vitiet, & quid si ex duobus filiis relictis quorum vnus sine liberis decedat an accrescat alteri fratri, & quid si pro se, & filiis masculis, & foeminis, stante statuto excludente foeminas a successione propter existentiam masculorum. col. 2. sub prin. & in fi. & col. 3. sub prin. med. & fi. 100
- 2 Emphyteusis pro se, & filiis descenditibus, si vnus ex filiis cessauit in solutione canonis per triennium, & res cecidit in commissum talis caducitas obest, aliis vocatis ex tenore primæ inuestituræ. col. 3. in prin. 100
- 2 Emphyteusis de sui natura est transitoria etiam ad foeminas, itemq; hæreditaria mixta, accepta vero pro se, & filiis, non veniunt foemina, & masculinum non comprehendit foemininū. col. 3. in fi. & col. 4. sub med. 110
- 2 Emphyteusis concepta pro se, filiis, & nepotibus, an nondum nati comprehendantur, & quid si pro se, & filiis fratribus, & quid si pro se, & liberis per lineam masculinam descenditibus & quid si pro se, & filiis legitimis, & qd si pro se, & filiis spuris, & quid si pro se filiis, & hæredibus, & quid si pro se, & liberis, an veniant foemina filia, & nepotes ex filia. col. 4. in prin. ad fin. & col. 1. in prin. & med. 100. 101
- 2 Emphyteusis accepta pro se, & hæredibus dicitur hæreditaria, & quid si pro se, & hæredibus quibuscunque, an veniant etiam legatarij in feudo, & an pro se, & hæredibus, ad foeminas spectabit, & quid si pro se, & legitimis hæredibus, vel pro se, & hæredibus simpliciter, an extranei veniant. col. 1. a med. ad fi. & col. 2. in prin. 101
- 2 Emphyteusis ab ecclesia concessa alicui, & hæredibus suis, an ad extraneos hæredes transeat, opinio hinc inde communis, sed magis, negatiua, & consuetudine obseruata. col. 2. in med. & ad fin. 101
- 2 Emphyteusis pro se, filiis, & nepotibus, nunquid possit in totū vni filio prælegari, et quid si vni ex filiis nō nominato relinquat ad quem pertinebit et quid

I N D E X.

- & quid si addiderit, pro se filiis, nepotibus & hæredibus, & an intelligatur ordine successiuo, & an tunc filius fratris præmortui concurrat cum patruo. col. 2. in fi. col. 3. in prin. & in fi. & col. 4. in med. 101
- 1 Emphyteusis accepta pro se, & fratre suo, mortuo fratre ante ratificationem, an pro ea parte finiatur. col. 4. in med. 101
- 2 Emphyteusis concessa priuato, an comprehendat naturales. colum. 4. sub med. 101
- 3 Emphyteusis concessa vsque in tertiam generationem, an recipientem contineat in numero: & an nepotes, & pronepotes, & an de re sterili facta eo modo nihilominus sit perpetua: & quid si vsque in quartam generationem. col. 4. in fi. 101
- 2 Emphyteusis foeminae concessa a principio in qua fit mentio de filij, an veniant postea foeminae. col. 1. in prin. 102
- 2 Emphyteusis alicui concessa pro se, & quibus dederit, an ad extraneos transeat. col. 1. sub prin. 102
- 2 Emphyteusis concessa sub certa pensione alicui tertio de fructibus soluenda si deuoluatur, an teneatur dominus illi in perpetuum. colum. 1. sub princ. 102
- 2 Emphyteusis in plures simpliciter collata, singulis pro virili portione cessetur elargita. col. 1. ad med. 102
- 2 Emphyteusis ad feudum argumentatio quando valeat, & econuerso. col. 2. a med. 104
- 2 Emphyteusis canonem per alium soluens emphyteuta, & non ipse, an incidat in commissum, & an dominus ab alio recipere teneatur. col. 2. in fin. 104
- Et quid si quis occupans rem emphyteuticam solueret suo nomine, non emphyteuta. col. 3. sub prin. ibid.
- 1 Emphyteusis pro se, & filiis concepta an pater non soluendo canonem possit præiudicare filiis, & an in dotem filiae dare vel aliter de ea disponere. col. 3. sub prin. ad med. 104
- 1 Emphyteusis quid significet, qualis sit contractus, quando propriè dicatur, an contractus nominatus, an subiaceat constitutioni. l. 2. C. de rescin. vend. an requiratur de substantia scripturam, an finita per generationem intelligatur facta renouatio, quid differat a censu. col. 2. ad fin. & col. 3. vsque ad med. 99
- 2 Emphyteusis concessa pro se, filiis, & nepotibus, intelligitur ordine successiuo, idem in feudo, & emphyteusi ecclesiastica. colum. 4. in principio. 96
- 1 Emphyteusis hæreditaria an imputetur in legitimam, an pertineat ad filium in re certa institutum, an sequatur hæreditatem, & veniat cum ipsa restituenda. col. 4. sub prin. 114
- 1 Emphyteusis an iisdem finitionibus metienda sit quibus feudum, & de vno ad alterum an valeat argumentum. col. 4. sub med. 114
- 2 Emphyteusis in re propria constituta confessio, non infert dominij iacturam. col. 1. sub prin. 115
- 2 Emphyteusis emptor nisi se expresse ad pensionem obligauerit, non cogetur illam soluere. col. 1. sub prin. 115
- 2 Emphyteusis laicorum ad monasterium, & quoscunque transsit: & quid si emphyteuta ingrediatur monasterium. col. 1. ad med. 115
- 2 Emphyteusis in concessione an transferatur vtile dominium sine traditione. col. 4. in fi. 114
- 3 Emphyteusis, & feudum retineri possunt a filiis paternam hæreditatem repudiantibus. col. 3. ad fi. quod bene intellige, vt ibi. 84
- 2 Emphyteusis instrumentum, an probet directum dominium, & an illud emphyteuta ostendere teneatur domino. col. 4. in med. 99
- 1 Emphyteusis pro se & filiis suis, concessa, an ad filios simul con patre pertineat vel veniant ordine successiuo. col. 2. sub med. 102
- 2 Emphyteusis concessa pro se, & filiis suis masculis, pariter vtrique admittuntur ad eam nisi in contrarium sit consuetudo, aliud tamen in feudo. col. 2. ad fi. 102
- 2 Emphyteusis an, quando, & quousque ius accrescendi admittat, & quid in nouiter concessa vel iam effecta paterna. col. 2. in fi. & col. 3. vsque ad fin. 102
- 1 Emphyteusis non venit in fideicommissum. col. 4. post prin. 75
- 2 Emphyteusis pro se suisque liberis suscepta an renunciata censeatur a filio qui patris bonis simpliciter renunciavit. col. 1. sub pr. 101
- 2 Emphyteusis pro se, & filiis acquisita, an ad filias peruenire possit, & an ad nepotes. col. 1. sub prin. 101
- 2 Emphyteusis rei propriae ab alio accepta, an sibi domino accipienti in dominio præiudicet. col. 1. in med. 102
- 2 Emphyteusis concessio si nulla sit ratione longioris temporis, vel alicuius rei, an in totum vitietur vel pro parte. col. 1. in med. 102
- 2 Emphyteusis simpliciter accepta, nulla facta mentione de filiis, nec de hæredibus, quos comprehendat, & quomodo procedat remissiuè. col. 1. sub med. 102
- 2 Emphyteusis concessio dicitur alienatio, & in eo discrepat a feudo, & locatione. col. 4. sub prin. 83
- 3 Emphyteusis venit sub appellatione bonorum. col. ult. iux. med. 84
- Emphyteusis in rebus ecclesiæ v. ver. Ecclesiæ, vel Ecclesiæ.
- 1 Emphyteusis non proprie dicitur alienatio. col. 2. an fin. 75
- 2 Emphyteusis non æstimata, sicut datur per filiam sine assensu domini in dotem, ita donari poterit propter nuptias. col. 1. sub prin. 83
- 2 Emphyteusis ad feudum, an & quando argumentum procedat, & è contra, & an similes contractus sint. col. 4. in med. vide infra feudi, & vassallus. 82
- Emphyteusis seu emphyteutica bona, & alia obnoxia an veniant in generali obligatione, vel mandato. vide infra. verb. feudalia bona.
- 1 Emphyteusis in dubio præsumitur pro filiis recepta. col. 1. iux. fi. 76
- 1 Emphyteusis priuati si sit concessa tali lege, vt non transeat ad extraneum, si bona emphyteutæ confiscentur, non transeat ad fiscum. col. 1. in prin. 76
- Emphyteusis non potest vni ex filiis a patre prælegari. post prin. ibid.
- 1 Emphyteusis concessa pro se & filiis, non facta mentione de hæredibus, non comprehendit foeminas. col. 2. iux. med. 76
- Emphyteusis a patre accepta pro se, & filiis, & hæredibus, non potest succedere filiis, nisi sit hæres. in med. ibid.
- Emphyteusis per patrem acquisita pro se, & filiis a priuato, acquiritur filiis vt hæredibus. in med. ibid.
- 1 Emphyteusis si originem sortiatur a foemina hoc modo pro se, & filiis, includuntur foeminae. col. 3. sub prin. in annot. 77
- 2 Emphyteusis ecclesiæ bonorum vtile dominium subiicitur statutis laicorum, & potest collectari per laicos, & idem in feudalibus. colum. 4. ad fin. 106
- 2 Emphyteusis finita per generationem quando est, descendentes emphyteuta an possint petere confirmationem, & quid si dominus denegauerit, & quid si ecclesiæ velit pro se retinere, & quid re integra vel non, & quid si dominus patitur emphyteutæ successores possidere an intelligatur facta renouatio, & infra quantum temporis descendentes renouationem petere debeant. colum. 1. & 2. per totum. & 3. vsque ad medium. 107
- 1 Emphyteusis ecclesiastica si personarum aut legitimum modum, aut conditionem iustā egreditur, ea fini, qua potest, valet, illa, qua nequit, eueritur. col. 4. post prin. 77
- 1 Emphyteusis ecclesiastica non potest alienari nisi quatuor casibus remissiuè. col. 4. post prin. 77
- 1 Emphyteusis quam non constat alias fuisse ecclesiæ, ad extraneos, & monasteria transit, sin minus extranei hæredes non admittuntur. ibidem in med. col. 4. An transeat ad extraneos. ibid. in med. An computetur in legitimam, & veniat in fideicommissum inter filios. ibid. circa med. d. col. 4. An rem propriam vt ecclesiæ in emphyteusim accipiat, valeat. ibid. Nec iura ciuilia loquentia de emphyteusi habent locum in emphyteusi ecclesiastica. col. 1. post med. 77
- 2 Emphyteuta tenetur ad solutionem canonis conditione ex lege Zenoniana. col. 3. in fi. 102
- 2 Emphyteuta cessans a solutione canonis per triennium, an & quando vel plene vel partim priuetur iure suo, & an si per annum, & quid si ignoret rem esse emphyteuticam, & an propria auctoritate dominus illum possit expellere, & quid si tempore quo cessauit nō possidebat, & quid si in vno nummo deficiat in solutione, & quid si ex pluribus vnus nō soluit an omnes coniuncti in illa cadant, quid si dominus noluerit vt cadat in commissum res, & quid si propter guerram non potuit agrum colere, & an si per tres annos posteriores soluit, an per anteriores soluisse præsumatur. col. 3. in fi. & colum. 4. per totam. & col. 1. & 2. per totam. 103
- 2 Emphyteuta ecclesiæ cessans per biennium a solutione canonis, cadit a iure suo, priuati vero emphyteuta per triennium, & quid si iurauerint, an statim cadant non soluendo, statim. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. & in fin. 102. 103
- 2 Emphyteuta canonem non soluens quando cadat a iure suo, & quid si tenetur solum ad vnum nummum, & non soluerit: & quid si sub poena soluere promiserit. col. 4. in fi. & col. 1. & 2. per tot. 102. 103
- 2 Emphyteuta an & quando possit testari de re ecclesiastica in filiorum præiudicium, vel in ea hæredem instituere, eam legare vel in dotem filiae concedere vel donare, vel permutare irrequisito domino. col. 4. ad fin. & col. 2. & 3. per tot. 110. 111
- 2 Emphyteuta ius suum an donare possit absque consensu domini, & an eadem sit ratio donandi & vendendi, & an denunciare domino, & quādo debeat, & nunquid donatarius possit accipere possessionem sine licentia domini. col. 2. per tot. & col. 3. vsque ad fi. 111
- 2 Emphyteuta qui rem emphyteuticam legauit, si postea dominium directum acquirat, an illud censeatur legasse. col. 1. in med. 111
- 2 Emphyteuta cessans in solutione per triennium an cadat a iure suo, & quādo in emphyteuta ecclesiæ sufficiat cursus sex mensium, & an teneatur emphyteuta ostendere domino instrumentum emphyteuticum, & quid si fateretur emphyteusim, sed negat se habere instrumentum. col. 4. in principio. & sub med. 99
- 2 Emphyteuta non soluens canonem tempore & modo congruo an simul cum re cadat etiam a fructibus rei emphyteuticæ, & a quo tempore, & an etiam cadat a iure francandi & luendi, & quid in re accensata sub annuo censu. col. 3. a prin. vsque ad med. 103
- 2 Emphyteuta ob non solum canonem an cadat ipso iure, vel requiratur sententia declaratoria, & an propria auctoritate dominus possit possessionem ingredi, vel ei necessaria sit auctoritas iudicis. col. 3. a med. ad fin. 103
- 2 Emphyteuta si cessauit a solutione canonis per tempus requisitum, an dominus possit alium inuēire non monito nec citato primo emphyteuta. col. 4. in fi. 103
- 2 Emphyteuta si decesserit duobus relictis hæredibus quorum vnus partem canonis soluit alter non, an tota res committatur. columna 3. sub medium. 104
- 2 Et quid econuerso defuncto domino relictis duobus hæredibus si vni solvatur non alteri an in totum cadat res in commissum. colum. 4. in medium. 104
- 2 Emphyteuta non soluens quia dominus sine hærede decessit, vel quia iacet hæreditas, an cadat. col. 4. in med. 104
- 2 Emphyteuta in carceribus detentus qui ideo non soluit, an cadat a re emphyteutica, & quid si per mundum vagatur relicto procuratore a quo non vult dominus recipere canonem, propter dubium mortis. colum. 4. ad fin. 104
- 2 Emphyteuta si probet se tribus annis proximè præteritis soluisse, an per antea soluisse præsumatur. col. 4. in fin. & colum. 1. sub princ. & sub med. 104. 105.
- 2 Emphyteuta, & non dominus tenetur probare soluisse canonem, licet negatio domini sit fundamentum suæ intentionis. col. 1. sub prin. 105
- 2 Emphyteuta solutionem canonis probare poterit etiam per testes, & quot testes sint ad hoc necessarij. col. 1. ad fi. 105
- 2 Emphyteuta an teneatur portare canonem soluendum ad dominum, an verò dominus teneatur mittere ad illum accipiendum, et quid in decimis. Et quid si dominus mutet habitationem, vel fuerit bannitus, et cuius sumptibus debeat portari pensio. col. 2. a prin. ad med. 105
- 2 Emphyteuta an possit inuito domino pro multis annis soluere canonem, et quid si cum omni interesse domini, et quid si pro tribus annis tantum. col. 2. sub med. et in fi. et col. 3. sub prin. 105
- 2 Emphyteuta in qua pecunia, seu moneta soluere canonem teneatur si fuerit alterata vel mutata a tempore contractus. col. 3. in med. 105
- 2 Emphyteuta qui cessauit in solutione canonis an possit moram purgare. col. 3. a med. ad fi. et col. 4. vsque ad med. 105
- 2 Emphyteuta non soluens canonem per quadraginta annos, an dicatur præscripsisse, ita vt utatur sit a pensione soluenda, et quid si quis soluit pensiones pro fundo, tanquam emphyteutico qui non sit an præscribat vtile dominium seu ius emphyteuticarium. col. 4. in fi. 195
- 2 Emphyteuta soluere canonem quo tempore teneatur quando non fuit dictum.

- dictum. colum. 1. in med. 104
- E** mphyteuta, quem dominus noluit cadere ob non solutionem canonis, an dominus possit ab ea voluntate discedere, & poenitere. colum. 1. in prin. 104
- 2 Emphyteuta usufructum, & servitutem super re emphyteutica, an & quatenus constituere possit. col. 3. in med. 107
- 2 Emphyteuta obsterilitatem vel lesionem, pensionis remissionem quibus in casibus obtinere debeat, & quid propter bellum, vel belli suspitionem, & quid tempore treguarum, & qualiter huiusmodi sterilitas sit metienda, & an etiam ob magnam vbertatem fructuum teneatur ad augmentum pensionis, & quid si impediatur cultuare terram propter guerram vel alios casus fortuitos, & quid si chasmate vel corrosione fluminis res diminuta sit, vel in totum perierit, & quantum esse debeat, illud quod remanet, ut ad totum canonem teneatur. colum. 3. a med. & col. 4. per tot. col. 1. & 2. usque ad med. 107. 108
- 3 Emphyteuta alienans rem emphyteuticam sine consensu domini, an & quando cadat a iure suo, & quid si non tradiderit, & quid si parte suam alteri emphyteuta alienaverit, & quid in emphyteuta ad longum tempus non in perpetuum, & quid si appositum fuerit pactum quod alienare possit, sine consensu domini, an valeat, & quid si dictum sit, qd possit cuicumque alienare an intelligatur cum consensu domini vel sine, & quid si alienet cum protestatione, salvo, & reservato, & c. vel sine preiudicio, & c. vel alia, & quid si alienata tradiderit per constitutum, & quid si alienata rem redemerit, & quid si alienatio nulliter facta sit, & quid si domino presente alienaverit, & an respectu partis alienatae possit toto priuari, & quid si offerat domino venalem rem alienata, & quid si post alienandi licentiam obtentam steterit per annum ad vendendum, & quid si emphyteusis concessio concepta sit pro se, & quibus dare voluerit, & quid de melioramentis, & an in potentiores possit alienari quando est alienabilis, & quid si mulier, rusticus, vel miles emphyteuta alienaverit, & quid si alienaverit cum pacto legis commissoriae, vel adiectionis in diem, & resolutus fuerit contractus per eventum conditionis, an poenam euitet, & quid si cum consensu domini vendidit, sine tamen illo novum emphyteutam in possessionem induxit, & quid si promiserit solum de vendendo, & quid si vendiderit sub conditione, si domini consensus interuenerit, & an cadat ex causis domino ipso nolente eum cadere, & an ipso iure vel opus sit declaratoria. col. 2. a med. & col. 2. usque ad med. 108. & 110
- 2 Emphyteuta vxoris si vult rem emphyteuticam alienare an debeat denunciare marito. col. 1. ad med. & fi. 110
- 3 Emphyteuta plurium an in alienatione requirere debeat consensum duorum habentium maiorem partem, vel sufficiat vnus. columna 1. sub med. 110
- 2 Emphyteuta perpetuus remoueri non debet licet alius meliorem offerat conditionem, et quid in colono ecclesiae, et conductore rei inutilis postea meliorata. col. 4. in fi. et col. 1. in prin. 114. 115
- 2 Emphyteuta si negat se emphyteutam, et conuincatur de mendacio an cadat a iure suo. col. 1. in prin. 115
- Emphyteuta ecclesiae potest donare saluo iure ecclesiae. ibid. post med. et alienare eodem modo. Quae si conferatur in aliquem, et eius filios, vni ex filiis a patre non potest donari aut praelegari. ibid. cir. fin. 115
- 2 Emphyteuta ecclesiae an teneatur stare colono. col. 4. ad fin. 77
- Qui si conueniatur pro utili dominio non potest nominare in iudicio ecclesiam. in fi. ibid.
- 2 Si differt soluere, et citatus differt per sex menses, priuatur iure suo non expectato biennio. col. 1. in prin. 78
- Potest alienare irrequisito domino de iure speciali. in prin. ibid.
- Potest purgare moram infra tempus arbitrio iudicis. in prin. ibid.
- Emphyteusi an noceat praelatus. v. ver. praelatus.
- 2 Res solita in emphyteusim vel feudum concedi si reuertatur ad ecclesiam, ecclesia possit illam concedere absque solemnitate auctoritateque superioris. col. 1. circa med. 78
- Et etiam si concessio in emphyteusim facta per ecclesiam esset nulla, quod nihilominus debetur pensio. post med. ibid.
- 2 Emphyteuta deteriore reddens emphyteusim an expelli possit, et an possit sylvam emphyteuticam extirpare, et qualis deterioratio consideranda, an arbores frugiferas cadere, et an pratum reducere ad culturam. col. 3. per tot. 106
- 2 Emphyteuta dimittere seu renunciare emphyteusim inuito domino an possit, ut a pensione liberetur, et an renunciatio patris praedictet filiis. col. 4. a prin. ad med. 106
- 2 Emphyteuta ad tributa, et onera pro rebus emphyteuticis an teneatur, et quid si magna fuerint collecta. col. 4. sub med. 106
- 2 Emphyteuta qui tenetur ad partem fructuum, ad quos fructus teneatur. col. 4. in fi. 106
- 3 Emphyteuta bonis confiscatis. col. 1. post pr. 144
- 2 Emphyteutica bona an possint pro aliis commutari, vel inter emphyteutas distribui inconsulto, et irrequisito domino, et si de eis orta lis fuerit an litigans emphyteuta transigere possit sine consensu domini, et iuramentum aduersario deferre, vel causam compromittere, et nunquid emphyteutica rei seruitus imponi possit. col. 3. in fi. et col. 4. per tot. et col. 1. usque ad med. 111. 112
- 2 Emphyteutica re alienata per quem, et quibus casibus laudimium solui debeat, et cui, et cuius aestimationis si res pauci valoris data sit in emphyteusim, fuerit tamen valde aucta, et quid si detur in dotem, et quid si diuidatur et an de promissione de vendendo, et item de venditione sequuta, et quid de retrovenditione virtute pacti ita conuenti facta, et quid si sub nomine pignoris tacite actio de venditione, et quid si pro tanto quantum valet pignorata sit, et quid si sub conditione contractus fiat. col. 1. a med. col. 2. per tot. et col. 3. usque ad med. 112
- 2 Emphyteutica bona an ueniant in obligatione generali omnium bonorum. col. 1. sub fi. 5
- 4 Emphyteutica bona per saluanum interdictum obtinebit mulier dotem repetens modo tempore adiudicationis assensus domini interueniat. col. 2. ad fi. 5
- 2 Emphyteutica re an cada ipso iure emphyteuta vel requiratur quod dominus declaret, et an illum dominus propria auctoritate expellere possit, et intrare in re emphyteutica. columna 3. a principio ad medium. 113
- 2 Emphyteutica pro re promittens sub poena soluere canonem, an, quando ad verumque teneatur, & dominus etiam, vel an vtranque possit petere. col. 3. a med. ad fin. 113

- re. col. 3. a med. ad fin. 113
- 2 Emphyteutica re ad dominum deuoluta nunquid melioramenta vel acquisita perdantur per emphyteutam, & ad quem pertineant, & an sicut emphyteuta nihil potest alienare de emphyteusi sine domini consensu, ita nec dominus ipse dominium directum sine denunciatione illi facta. col. 4. in prin. & per tot. cap. 113
- 2 Emphyteutica in re facta melioramenta potest dominus retinere soluendo quod ex leuatione habiturus esset emphyteuta, & quando possit dicta melioramenta sibi retinere emphyteuta, & alios sumptus necessario factos. col. 4. in med. 113
- 1 Emphyteutica res duos dominos habet, alterum directum, alterum utile. col. 1. nu. 77. 45
- 2 Emphyteutica res quando praesumatur vel probetur esse, & quantum temporis requiratur ad causandam praesumptionem, & an potius emphyteusis quam census praesumatur in dubio. colum. 3. a principio. per totum. 114
- 2 Emphyteutica in causa iudex competens est, is in cuius territorio bona sita sunt. col. 4. in prin. 114
- 2 Emphyteutica bona an dicantur haereditaria, & an allodialia dici possint, & an veniant in generali confiscatione bonorum, & quid in emphyteusi concessa ab ecclesia. col. 4. sub princ. & med. & colum. 1. sub med. 114. 115
- 2 Emphyteutica bona an teneatur ostendere dominus emphyteuta pro quibus soluitur, & e conuerso emphyteuta exhibere domino instrumentum emphyteuticum. col. 1. ad fi. 115
- 2 Emphyteutica vel ut censualis res an praescripta censetur per solutionem quadraginta annis factam. col. 1. sub pr. 106
- 2 Emphyteutica res nunquid possit diuidi irrequisito vel non consentiente domino directo, & an alienari, & an ista pariter procedant. col. 1. ad fi. & col. 2. per tot. 106
- 2 Emphyteutica rei alienationi per longam patientiam an praesumatur dominus consensisse. col. 3. in fi. 109
- 2 Emphyteutica res an & quando per emphyteutam in emphyteusim vel in feudum concedi, vel locari, vel vendum, fruendum, aut in solum dari, vel obligari, vel pignoriari sine consensu domini possint, & an in generali obligatione bonorum veniant, & quis domini consensus ad id impetrare teneatur, & laudimium, & gabellas soluere, venditor ne vel emptor. colum. 2. in fin. & colum. 3. per totum. & colum. 4. usque ad med. 109
- 2 Emphyteuticarius contractus an praesumatur, si quis tanquam emphyteuta canonem soluat per decem vel 30. annos, & an soluens acquirat ius personale pro se, haereditibus, & successoribus, & an in futurum possit quis compelli ad soluendum qui per tantum tempus soluerit. col. 4. sub med. & col. 1. a prin. usque ad fi. 105. 106
- 2 Emphyteuticus contractus praesumitur atque etiam praescribitur spatio 30. aut 40. annorum, & praesumitur perpetuus si non appareat quod sit concessa emphyteusis ad tempus, sic de feudali, seu liuellario contractu. col. 3. in med. 99
- 2 Empta res de pecunia aliena nomine proprio ementis cuius sit, an ipsius ementis vel illius cuius est pecunia. col. 2. sub prin. 33
- 2 Empta res de pecunia ecclesiae ab administratore ipsius, dominium rei acquiritur ecclesiae, non ementi, secus si de pecunia militis, pupilli aut minoris. col. 2. sub prin. & med. 33
- 2 Empta res ex pecunia minoris a suo administratore, vel pupilli a suo tutore est ipsius pupilli vel minoris, & vendicabit si volet, alias pecuniam repetet. col. 2. ad fi. 33
- 2 Empta res a marito nomine vxoris, ipsique marito tradita possessio, in dominio mariti censetur, & nomen vxoris simulate appositum. col. 2. in fi. & col. 3. in pr. 33
- 2 Empta res, per seruum tuum per me bona fide possessum, & peculio tuo, & mihi tradita, a te condicetur. col. 3. in prin. 33
- 2 Emptio rei suae siue a sciente siue ab ignorante facta, non valet. colum. 1. in med. 33
- 2 Emptio quando esse intelligatur, quomodo probetur vel praesumatur, & emptionis, & venditionis nomine qui contractus comprehendantur. col. 4. ad fi. 32
- 2 Emptio intelligitur ubi sit mentio de pretio, si tamen pretium sit condignum rei. col. 4. in fi. 32
- 2 Emptio non est, sed contractus innominatus si in contractu interueniat pretium pro re certa, & apponatur verbum dare ex parte eius qui obligatur ad speciem. col. 1. in prin. 33
- 2 Emptio nulla erit si in hunc modum concipiatur, empti tibi res esto pro iusto pretio, vel quod inter nos statuerit, seu quod postea declarabitur, & quando valere his modis possit. col. 1. sub pr. 33
- 2 Emptio non praesumitur simulata, si venditor remanet in possessione, respondendo de fructibus. col. 1. sub med. 33
- 2 Emptio vera censetur cum res aliqua aestimata pro re alia datur, contrarium tamen, ut ibi. col. 1. sub med. 33
- 2 Emptionis & venditionis appellatione comprehenditur omnis contractus per quem dominium transfertur. col. 1. in fi. 32
- 2 Emptionis contractus probatur si per testes probetur talem contractum illius rei initum fuisse, & conclusum, quamuis de quantitate pretij non probetur. col. 1. ad med. 33
- 4 Emptor qui emit rem a tertio, & cuius bona sunt pro taliis, & tributis obligata, non tenetur pro taliis, & tributis debitis ex aliis rebus ipsius venditoris, sed tantum rei emptae. col. 3. in pr. 148
- 2 Emptor qui possessionem rei emptae est adeptus, praefertur alteri emptori etiam qui prius emisit. col. 1. sub med. 34
- 2 Emptor primus cui factum fuit constitutum praefertur secundo cui postea realis traditio facta fuit. col. 1. ad fi. 34
- 2 Emptor qui nullos fructus percipit neque percipere potuit ex re emptae, ut quia sterilis vel alia de causa, non tenetur ad vsuras pretij non solui, secus si perceperit. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 34
- 2 Emptor ad tributa, & onera rebus ipsis imposita non solum praesentia, & futura, sed etiam praeterita tenetur, quamuis contraria pacta cum venditore inierit. col. 2. in med. 34
- 2 Emptor, an et quando agat de euictione contra venditorem, et quando is de euictione emptori, et ad litis expensas teneatur. columna secunda ad fin. 34
- 2 Emptor non agit de euictione, qui non nunciauit venditori, licet moueri, licet venditor sciuerit. col. 3. in pr. 34
- Emptor

I N D E X.

- 2 Emptor non tenetur stare colono, nisi pacto appposito in locatione quod ea durante res locata non possit in alium alienari, & si contra fiat sit nulla, & pro observantia res sit specialiter obligata: & an habeat locum in emptore non habente plenum ius in re, ut non teneatur stare, colono, aut etiam in fundo ecclesie vendito, & quid quando bona locantis sunt sub speciali vel generali hypotheca obligata. colum. 4. a med. ad fin. 34
- 2 Emptor hereditatis non cogitur respondere creditoribus hereditariis. col. 3. in med. 38
- 1 Emptor rei ecclesie non gaudet immunitate gabelle, licet ecclesia gauderet. col. 2. sub prin. 79
- 1 Emptor non tenetur respondere positionibus dominum concernentibus si per extraneum producantur. col. 2. in med. 123
- 1 Emptor non cogitur perficere emptionem si amplior domus pars exusta sit. col. 3. sub nu. 2. 1. 43
- 2 Emptor in causa evictionis tenetur denunciare venditori ut liti assistat, nec satisfacit denunciare litem motam, nisi ostendat libellum in forma publica. col. 3. sub prin. 34
- 2 Emptor denunciatus venditori, non tenetur illi dare copiam libelli, nec tamen ei sufficit denunciare litem sibi motam super re vendita, nisi incitet eum ut assistat. col. 3. sub med. 34
- 2 Emptor agere nequit de evictione ante sententiam. columna 3. ad medium. 34
- Emptor appellare a sententia an teneatur, ut de evictione possit agere. ibidem. 34
- 2 Emptor a venditore expensas repetere an possit quas in lite pro re sibi vendita fecit, quando obtinuit vel succubuit. col. 3. ad fin. & colum. 4. in prin. 34
- 2 Emptor qui in prima instantia non vocavit suum venditorem super evictione, an possit in alia id facere. col. 4. sub pr. 34
- 1 Emptum ex pecunia mea non est meum, fide mentis. colum. 1. prope finem. 231
- 1 Entia volunt bene disponi. col. 4. in prin. 56
- 1 Episcopatus quo fit iure. Item episcopus cui datur, & an si electus tantum erit, pro episcopo habeatur. Num is territorium habere dicatur in dominio Principis secularis. Vbi & quando possit esse iudex, aut causas delegare: An statuere possit in preiudicium inferiorum, & in criminibus communis fori laicos carceri mancipare, aut punire, aut contra ius canonicum facere, & quid de suspecto episcopo. col. 4. titu. 7. cap. 1. per tot. 82
- 1 Episcopus habet contra abbates intentionem fundatam, & iurisdictionem, & correctionem in regulares. col. 2. cir. fi. 83
- 1 Episcopi consensus qui debet intervenire in donatione iuris patronatus potest intervenire post donationem factam. col. 1. in fi. 108
- 1 Episcopus per communem opin. probatur. col. 1. nu. 4. 47
- Episcopus non tenetur pro malefactis eius vicarij, qui communi opin. tempore electionis erat bonus. nu. 12. ibid.
- 1 Episcopus non habet territorium, vel iurisdictionem temporalem, unde non potest habere officiales armatos. col. 4. ad fi. 140
- 4 Episcopus delegare causas mere civiles, & ecclesiasticas laicas, an & quomodo possit. col. 2. ad fi. 52
- 1 Episcopus an possit alienare de rebus mensae suae episcopalis. col. ultim. in med. & col. ult. in fi. 73. 74
- 1 Episcopus ante consecrationem non habet potestatem conferendi ordinem vel auferendi. col. 2. circa pr. 79
- 1 Episcopum an abbas habeat in monachos potestatem. colu. 3. & 4. per tot. 105
- 1 Episcopus sine causa per Papam non potest suo episcopatu priuari. col. 2. circa fi. & col. seq. in pr. 81
- 1 Episcopus si sit suspectus non potest eius Vicarius, ut suspectus delegari, nisi causa suspicionis in utroque concurrat. col. 4. cir. med. 82
- 3 Episcopus an habeatur legitimus testamenti executor, & qui nam alius, quine non. col. 3. c. 1. 74
- 3 Episcopus an in adulterio, & minoribus dispenset. col. 2. in fi. 100
- 3 Episcopus in dubio uti non est datus exequutor, ipse est ultimae voluntatis. col. 2. iux. med. 51
- 1 Episcopus quod possit, quidve non, sine consensu aut inconsulto suo capitulo. col. 4. c. 2. per tot. 83
- 1 Episcopo an dispensare permittatur, & in quibus, & quatenus. col. 2. cap. 3. per tot. 84
- 1 Episcopus an iudicem laicum, & alios exemptos excommunicare queat, & in monachos iurisdictionem exercere: & num. charitativum subsidium petere possit, & fiscum habere. col. 4. c. 4. per tot. 84
- 1 De Episcopis & praetatis miscellanea. col. 4. c. 6. 85
- Episcopi Vicarius. v. Vicarius Episcopi.
- 1 Episcopus an abbas iurisdictionem habeat in suos monachos delinquentes. col. 1. tit. 9. c. 1. per tot. 87
- 3 Equipollens. Non refert quid ex equipollentibus fiat. columna 1. sub medium. 59
- 1 Equitas & rigor. col. 3. nu. 68. 58
- 4 Equo pro pascendo potest capi herba in quantum potest protendi brachium. col. 3. in fi. 122
- 2 Equo vendito debetur, & sella & frenum, & alia ornamenta ipsius equi, etiam quae erant parata tempore venditionis. columna tertia. ad finem. fol. 38.
- 2 Equus locatus scolari in repentinum morbum incideas relictus hospiti, si moriatur, cuius sit periculo & quid si infra triduum a tempore locationis, & quid probare debeat conductor, ut non teneatur. col. 4. sub med. 115
- 1 Errans in commu. opi. excusatur. col. 1. nu. 1. 47
- 4 Errans in iure in qua culpa teneatur, & num. excusetur a mala fide. col. 1. in fin. 128
- An consentiat. col. 3. ad fi. ibid. 129
- 1 Errare melius est cum multis quam benedicere cum paucis. colum. 3. sub num. 22. 43
- 4 Error nominis proprii vel appellativi non vitiat dummodo de corpore constet, & error in nomine appellativo vitiat nisi res ad oculum demonstretur. col. 3. in prin. & 4. in pr. 149
- 4 Error iuris cur, & quando noceat, & quibus non, & quid de errore facti. col. 1. in fi. & col. 2. vsq. ad med. 128
- 4 Error seu imperitia num. a dolo excuset, quomodo probetur, & an error in materia, in nomine proprio aut appellativo, & in cognomine viciet & noceat. col. 2. a med. per tot. c. 2. 128
- 4 Error post litem contestatam num. sit corrigendus, ex actis elicitis an redat sententiam nullam, contra interlocutoriam an proponatur. colu. 3. ad med. 128
- 4 Error communis facit ius, & ut in iuris, vel rei privatione incurratur, quid requiritur. col. 3. in fi. 128
- 1 Error vel in nomine vel in substantia an vitiet colum. ultima. circa principium. 149
- 1 Error in qualitate personae non vitiat actum. col. 1. prope med. 198
- 1 Error in principiis seu fundamentis totam massam corrumpit. colum. 3. num. 81. 62
- 4 Error in substantia, exercitio, vel usu iurisdictionis vitiat processum, & praesumitur in dubio error, quando litigatur coram iudice incompetente. col. 4. ad fin. 46
- 4 Error semper, & perpetuo est emendandus col. 1. in pr. 49
- Error est in sententia, dum ad acta erronea se refert. ibid.
- 4 Error soluti repetitionem non impedit antidotalis, vel remunerandi obligatio. col. 3. in fi. 130
- 4 Error calculi si interveniat, vel praesumatur in rationibus reddendis quid iuris. col. 4. ad fi. & per tot. c. Esculenta V. Munera. 136
- 3 Aestimatio an debeatur finito usufructu rerum mobilium. colum. prima. post med. 47
- 3 Aestimatio est in solutione, quando legatur quota bonorum. colum. 3. sub med. 43
- 3 Aetas debet probari per fundantem se in ea. col. 2. post med. 153
- Aetas idonea praesumitur. col. 3. post prin. ibid.
- 2 Et, copulativa posita in clausula (masculis, & foeminis) in investitura feudali copulat verbum, & non sensum, & potius censetur appositae in vim ordinis, ut exantibus masculis foeminae non succedant, secus in emphiteusi. col. 1. ad med. & fin. 101
- 3 Eucharistia, Eucharistiae sacramentum non est ad mortem damnatis denegandum, & confugientes ad sacerdotem portantem illam immunes sunt. col. 1. ad fi. & col. seq. 141
- 3 Eucharistia, delinquens si confugiat ad sacerdotem portantem sacram eucharistiam gaudet immunitate ac si ad ecclesiam confugisset. colum. 2. in med. 92
- 2 Evictio si imminet in limine contractus venditionis, ipse venditor tenetur fideiussores dare generaliter pro qualibet evictione, nisi constet actionem nullo modo competere mouenti litem. colum. prima. sub med. 34
- 4 Evictio habet locum in donatione, & cum hereditas a testatore diuiditur, & nunquid venditor de natura contractus, & venditionis de ea teneatur, & quid si dixerit se nolle teneri nisi pro facto suo tantum. col. 2. ad fi. & per tot. c. 1. 142
- 4 Evictio contra venditorem, quando locum habeat, & re evicta ad quid venditor teneatur. col. 4. a pr. per tot. c. 142
- 4 Evictio quando, & quibus minime debeat, & an de evictione venditor cui non fuit ab emptore denunciata lis sibi mota super re empta, teneatur, quandoque, & quomodo talis denunciatio sit facienda, & de evictione, quando, quomodo, & per quos agendum, aliaque mixtim. col. 1. a med. per tot. c. 3. 4. & 5. 143
- 2 Evictionem promississe dicitur qui pro suo dato, & facto promissit. colum. 2. in fin. 50
- 4 Evictioni quando locus sit ex sententia arbitratorum, & an committatur ex arbitri sententia stipulatio, & nunquid ante evictionem ius competat emptori. col. 2. a med. ad fi. 75
- 2 Evictionis nomine promittens pro aliquo non potest agere, ut liberetur etiam si dui steterit in eo contractu, & quare. col. 2. ad fi. 9
- 3 Evidens dicitur, quod etiam ex coniecturis apparet. col. 1. post med. non tamen dicitur evidenter expressum. ibid. 99
- 1 Evidens quid dicitur per coniecturas. col. 3. circa med. 120
- 1 Evidentiae rei probatio nunquam excludenda. col. 2. circa med. 180
- 4 Exactores publici qui exigunt pecunias a debitoribus non debent eam in florenos redigere, nec florenos in pecuniam, & possunt collectam pauperi remittere, & exigentes pecuniam publicam iniuste tenentur in quadruplo, & laicus exigens a clericis collectas prohibitas excommunicatur si monitus non desistat. col. 3. a med. 148
- Examinatio rei V. Rei examinatio.
- 3 Examinatio testium pertinet ad iudicem. colum. ult. c. 5. 6. vbi de examinatione plura. 160
- 4 Ex equipollentibus factum, uti verum factum dicitur. colum. quarta. numero 60. 44
- 4 Exceptio contra libellum, quod sit obscurus, & incertus debet opponi ante litem contestatam vel in ipsa contestatione ac etiam post si ignoretur competere. col. 3. sub prin. 11
- 3 Exceptio debet esse de regula quomodo intelligendum. colum. tertia. post med. 111
- Exceptio rei debendi, vide infra reus debendi, & supra debendi.
- 4 Exceptio restitutionis in integrum, quando vel non impediat executionem sententiae. col. 3. in med. 20
- 4 Exceptio nullitatis contra laudum, quando opponatur, & quid operetur. col. 3. ad fi. 20
- 4 Exceptio non numeratae pecuniae, quando competat, quibus, & contra quem, quae illam impediant, vel non, an in scriptis proponenda, & infra quod tempus, an illi renunciari possit, & quando, & an cum iuramento, an opponi possit contra confessionem propriam factam in contentio-fu iudicio, & quid contra voluntariam. An in alio contractu, quam Mutui locum habeat, quando & quo casu opponi debeat, & an & quando post biennium possit, An a minore qui iuravit opponi valeat, & quid si facta sit in ultima voluntate, vel in transactione, et quid si debitor coepit solvere, et An opponi possit extra iudicium, et quando non possit opponi, et quid in herede debitoris, etiam pupillo, et quid de aequitate canonica an opponi possit post biennium, et quid si omisa fuerit per debitorem an per illius creditorem opponi poterit, An per iuramentum assertorium veritatis de praeterito, impediatur opponi, et an per confessionem geminam, et An illam mercatores possint opponere. colu. 4. post pr. et per tot. c. 20
- 4 Exceptio non numeratae dotis, quando et infra quantum tempus opponi possit a marito, et an sibi competat, quando confessus fuit se habuisse dotem

- dorem ab alio quam ab vxore, vel eius patre. colum. 1. a princ. per tot. cap. 22
- 4 Exceptio solutionis iam factæ quando opponi possit, & an qui illam opponit, vel pacti de non petendo, an videatur fateri debitum. col. 2. a med. ad fi. 22
- 4 Exceptio soluti vel non soluti pretij vel non adimpleti contractus impediunt processum ac litis ingressum, & quid si non opponatur, & an opponi possint post sententiam, & in executione, & ea proposita an saltē oblatio pretij sit probanda, & quæ oblatio sufficiat. col. 3. a princ. vsque ad fin. 22
- 4 Exceptio rei non traditæ vel liberè non traditæ, an & quando possit opponi, & an in executione, & an obstat agenti ad pretium. columna 3. ad fin. 22
- 4 Exceptio rei iudicatæ quando agenti obstat, impedit litis ingressum, an sit litis finitæ, aduersus quem datur, quando non obstat, & quid in iudicio summario, & quid si agatur ex noua causa, & an semper competat. col. 3. in fi. & per tot. c. 22
- 4 Exceptio declinatoria fori, & iudicis incompetentiæ vel recusationis quæ do, & an semper opponi possit, & quid si aliqua dilatoria ante fuerit opposita, vel simul, & semel opponatur, & an super exceptione incompetentiæ sit pronunciandum expresse antequam procedatur super principali, & quando exceptio recusationis opponenda sit etiam post litem contestatam, & quando nec etiam ante, non opponatur, & an remotis seu sublati exceptionibus hæc incompetentiæ censeatur sublata. col. 4. in fi. & per tot. c. 22
- 4 Exceptio contra iudicem quod sit consanguineus ideo non possit esse iudex, si non opponatur, valet iudicium. col. 2. in pr. 23
- Exceptio suspicionis iudicis quando opponi possit, & quid si orta sit suspicio post conclusionem in causa. ibid.
- 4 Exceptio usurariæ prauitatis contra sententiam super instrumento contractus usurarij opposita quomodo impediatur executionem, & an iudex ecclesiasticus hac de causa adiri possit, & absolutio a iuramento peti debeat. col. 2. in med. 23
- 4 Exceptio excommunicationis, quando & contra quem possit opponi, & coram quo iudice, an coram temporali, & quid si quis iurasset non opponere. col. 2. in med. & fi. 23
- 4 Exceptio periurij an impediatur litis ingressum, & processum ad vltiora, & est litis finitæ. col. 2. in fi. 23
- 4 Exceptio criminis, quando & contra quem opponatur, & quid in materia beneficii, an contra illum cui iam est collatum beneficium. col. 3. sub princ. 23
- Exceptio sonans in delictum quæ necessario non infert, non obstat electo. in med. ibid.
- Exceptio adulterij contra mulierem repetentem dorem, nullo temporis cursu tollitur. ibid.
- 4 Exceptio doli quando competat, si quis id petat quod statim restitutus est & an illi tantum obstat qui dolum admisit, & an perpetuo duret in defectum non numeratæ pecuniæ exceptionis post biennium, an datur plebeio contra positum in dignitate, & an sit perpetua, & illi vlla præscriptio obstat. col. 3. a med. ad fi. c. 23
- 4 Exceptio quid, qualis esse debet, an in scriptis, & actis redigenda, an infra certum tempus proponenda, cui competat seu denegetur, in quos transeat, & quando firmet regulam vel non. colum. 1. per tot. & 2. vsque ad med. 18
- 4 Exceptio excussionis est de apicibus iuris, & tamen opponi potest coram arbitro, ac vbi proceditur summarie. col. 1. in pr. 25
- 4 Exceptio litis pendentiæ ante litem contestatam opponenda est, & lite pendente innouata redduntur nulla, & ea tacita rescriptum impetratum est nullum. col. 2. in prin. 25
- Exceptio litis pendentiæ est dilatoria, & nisi in initio litis opponatur non impedit iudicium. ibid.
- 4 Exceptio litis finitæ impedit litis contestationem, & sic ante litis contestationem, & post etiam opponi potest tum ad impediendum processum, tum ad perimendum ius actoris, & quomodo procedat, & quare litis finitæ dicatur. col. 2. a med. 25
- Exceptio litem perimens etiam post sententiam opponi potest, & quomodo. in fi. ibid.
- Exceptio impediens litis ingressum vbi opponitur non est respondendum interrogatoriis, & quæ dicantur exceptiones huiusmodi. in med. ibid.
- 4 Exceptio tituli siue titulo possideo est peremptoria, & vsque ad sententiam opponi potest. col. 1. a princ. 25
- 4 Exceptio præscriptionis per arbitrium acquiritur si sit cum bona fide præscriptio, impedit litis contestationem, & opponi debet contra actionem a parte aduersa propositam. col. 1. ad fi. 25
- 4 Exceptio ordinis peruersi ante litis contestationem opponi debet, & quæ do peruersi ordinis viciet processum. col. 3. in pr. 25
- 3 Exceptio tu non potes accusare impedit litis ingressum. columna 1. sub med. 129
- 4 Exceptio inuentarij non confecti quando impediatur litem contestari, an possit opponi post sententiam. col. 4. a princ. ad fi. 23
- 4 Exceptio fideiussionis non præstitæ an possit post litem contestatam opponi, & quando. col. 1. sub pr. 24
- 4 Exceptio opposita per possidentem hæreditatem hæredi agenti petitione hæreditatis vel familiaris eriscundæ iudicio (quod sit indignus petens) an aliquid opponenti ipsi sit pro futura. col. 1. ad med. 24
- 4 Exceptio pacti de non petendo, an & quando inducatur ex receptione partis debiti facta ab vno ex pluribus in solidum obligatis, & an hæc exceptio impediatur litis ingressum. col. 1. ad fi. 24
- Exceptio transactionis est litis finitæ, & impedit litis ingressum. ibid.
- Exceptio præsumptionis est litis finitæ si offeratur incontinenti probatio. ibidem.
- 4 Exceptio iurifuradi delati, & præstiti a parte parti, est litis finitæ, & ideo litis ingressum impedit, & transit contra singularem successorem rei pro qua iuratum est. col. 1. in fi. & col. 2. in pr. 24
- Exceptio deductionis expensarum quæ in re vendita factæ sunt, opponi poterit post sententiam latam in rei vindicatione, quamuis in principali non fuerit opposita. col. 2. sub pr. ibid.
- Exceptio tua non interest an impediatur litis ingressum. ibid. Et quando opponatur. in med. ibid.
- Exceptio tibi ius non competit. impedit litem contestari. in med. ibid.
- Exceptio tu non es dominus an possit opponi agenti rei vindicatione,
- per habentem causam ab eo. ibid. col. 2. in med. 24
- Exceptio illegitimitatis personæ, quando & per quem opponi possit. ibidem. 24
- Exceptio tu non es, vel non potes esse, vel es falsus procurator, quando & quousque opponi possint. col. 2. ad fi. 24
- 4 Exceptio dilatoria seu moræ opponitur ad impediendum processum, & ea non opposita in causa principali non opponitur in causa appellatio nis, & an semper opponi debeat ante litem contestatam, dilatoria vel peremptoria, & quid de dilatoria, tu non es procurator, proponens autem dilatoriam quando videatur, aut non in iudicem consentire. col. 2. in fi. & col. 3. per tot. 24
- 4 Exceptio moratoria opponi poterit a debitoribus debitoris contra ipsum qui illam aduersus suos creditores impetravit, & an qui moratoriam impetravit debeat præstare cautionem creditori, & an huiusmodi exceptio præiudicet credito iurato. col. 4. in pr. 24
- 4 Exceptio Macedoniani contra quem, quando, & quibus competat, & illa non obstante an habeat locum remedium denunciationis. colum. 4. a princ. 24
- 4 Exceptio excussionis non factæ quando sit opponenda, & an non obstante renunciatione opponi possit, est dilatoria, & est in specie opponenda, nec sufficit sub generalitate opponere. col. 4. a princ. ad fin. 24
- 4 Exceptio ineptitudinis libelli potest quodcumque opponi, & reddit processum retro nullum, & opposita contra partem libelli, non suspendit aliam. col. 3. sub pr. 25
- Exceptio loci non tuti, seu loci suspecti an proponi ab eo possit qui mandatum non habet, et si non sit opposita a princ. poterit tamen ex post facto opponi. in med. ibid.
- Exceptio quod metus causa an detur aduersus hæredes, & alias contra quem, est annalis. sub med. ibid.
- Exceptio simulationis an possit renunciari, & quod non. in fi. ibid.
- Exceptio ne fiat in præiudicium quando & quibus casibus procedat. ibidem.
- 4 Exceptio contra testes facta an impediatur ipsorum examinationem, & quando faciendæ huiusmodi oppositiones, & quid si opponatur quod testes sunt corrupti. col. 3. in fi. 25
- Exceptio quod quis licite bannitum occiderit vel offenderit, impedit litis contestationem. ibid.
- 4 Exceptio calumniosa per iudicem repellenda est, & an id de necessitate facere debeat, & quid si tantum suspicatur de calumnia. col. 3. in fin. & col. 4. in pr. 25
- 4 Exceptio peremptoria potest opponi etiam post sententiam si agatur prima actione, & an contra executorem post rem iudicatam, an tendat ad impugnandam sententiam vel moderandam, & coram quo iudice an appellatio sit probanda, & an probata ideo dicatur quod quis eam reiecit a iudice probaturum se offert. col. 4. ad fi. 25
- 4 Exceptio iuristerti, quæ & quando admittatur, & an feudi possessor possit de iure tertij opponere. colum. 4. in fin. & colum. 1. in principio. 25. 26.
- 4 Exceptio compensationis opponi potest etiam in executione, & est efficax, & quando admittatur compensatio & procedat exceptio. col. 1. a med. 26
- 4 Exceptio resultans ex natura contractus, & actionis propositæ, quando censeatur ipso iure probata, & an a iudice suppleri debeat, si a parte non opponatur. col. 1. in med. & ad fi. 27
- Exceptio requirens altiorē indaginem, & quæ alias opponi non potest licite opponitur quando opponens offert se incontinenti probaturum. ibid.
- 4 Exceptio proposita in vno iudicio ad vnum finem ad alium finem in executione vel alia instantia proponi potest. col. 1. ad fi. 27
- Exceptio in vno inducit inclusionem omnium aliorum casuum sub regula, & quando istud verum sit. in fi. ibid.
- Exceptio quæ illis qui contraxerunt obstat, eadem & successoribus eorum obstat. col. 2. in pr. ibid.
- Exceptio acquiritur reo, actore renunciente liti, & quando non. ibid.
- 4 Exceptio ad processum obiecta, & litis finitæ debet si reus in ea non se fundat per excipientem probari. col. 2. sub pr. 27
- Exceptio reuocandi domum coram quo iudice opponi possit. in med. ibid.
- Exceptio quæ obstat cedenti bannito, vt non audiat, non obstat cessione. in med. ibid.
- Exceptio iuris nouiter cogniti an possit opponi post conclusionem in causa. ibid.
- Exceptio lucrosa quando admittat replicationem damni. ad fin. ibid.
- 4 Exceptio legitima si contra testem opponatur licet statim per iudicē sit admittenda, illius tamen probata in tempus disputationis differtur. col. 2. in fin. 27
- 4 Exceptio quo ad te liberæ ædes habeo, quando procedat. colum. 3. sub princ. 27
- 4 Exceptio notoria quantumuis sit, aliquo tamen modo in iudicio est deducenda. col. 3. sub med. 27
- Exceptio pacis fractæ etiam post sententiam opponitur. ibid.
- Exceptio quod quis potuit licite occidi, opponitur ad processum, & eum impedit. ibid.
- Exceptio generali sub regula quando comprehensa esse intelligatur. ibid.
- 4 Exceptio litis finitæ, & alia impediens litem contestari, quomodo opponenda. col. 3. in med. 19
- Exceptio quæ superuenit post litem contestatam potest opponi post, & tantundem operatur ad fi. ibid.
- Exceptio vtrum incontinenti probari possit, an vero non, est arbitrio iudicis definiendum. in fi. ibid.
- 4 Exceptio generalis siue obscura non releuat si modo opponatur. col. 4. in princ. 19
- Exceptio ex pacto nudo quando de iure ciuili oriatur. ibid.
- 4 Exceptio per quam persona actoris vt rei excluditur a processu, semper impedit processum. col. 1. sub pr. 19
- 4 Exceptio domini, agenti possessorio retinendæ vtrum obstat, & contra eo agentem admittatur, & quid agenti adipiscendæ, aut recuperandæ, & quid agenti interdicto vnde vi. col. 4. a med. & col. 3. sub pr. 19. 20
- Exceptio spoliationis, an in qualibet cā opponi possit, & an impediatur litis ingressum, an suspendat petitorium, & repellat etiam quemcumque tertium possessorem. ibid.
- 4 Exceptio nullitatis sententiæ, vel alterius, quando impediatur illius executionem,

I N D E X.

cutionem, & quid si rescripto vel statuto prohibeatur opponi: & colu.
 2. ad fi. 20
 4 Exceptio nullitatis ex defectu iurisdictionis, & ratione incompetentiæ,
 non censetur sublata exceptionibus omnibus per statutum sublatis. col.
 3. in fi. & 4. in prin. 20
 Exceptio nullitatis propriè non est exceptio. col. 4. in prin. ibid.
 Exceptio nullitatis resultans ex actis iisdem an impediat executionem iudi-
 cati ex tribus sententiis conformibus. sub pr. ibid.
 4 Exceptio admittitur ubi aliter periculum reparari nequit, reicitur vero si
 iudex ad ulteriora procedat, & an tunc sit appellandum. col. 3. in fin.
 & 4. in prin. 18
 4 Exceptio non infert intensiois aduersæ probationem. col. 3. in fin. ad
 finem. 18
 4 Exceptiones dilatoriae sunt in limine iudicij opponendæ. col. 3. in fin. ad
 finem. 18
 4 Exceptiones ubi generaliter excluduntur per statutum, an & quando ex-
 cludatur officium iudicis, & quid si certæ in specie tollantur an ceteræ
 similes censentur sublata, & an per statutum etiam legitimæ sicuti fri-
 uolæ censentur exclusæ. col. 4. in med. 18
 4 Exceptiones plures, an & quando opponi possint, & quid si sint variæ, aut
 contrariæ. col. 4. in fi. 18
 4 Exceptiones personales an transeant ad alios, & an fideiussoribus, & man-
 datoribus. col. 1. in prin. 19
 Exceptiones quæ altiore requirunt indaginem an admittantur in causis
 summaris, & an impedire possint processum. in med. ibid.
 4 Exceptiones in totum perimentes ius agentis, vel executio nem sententiæ
 impediens, an & quando opponi possint. col. 1. ad med. & per tot.
 cap. 19
 4 Exceptiones quænam impediunt litis ingressum. col. 3. 2. princip. ad
 med. 19
 Exceptiones peremptoriæ nunquid opponi possint ante litem contestatâ
 adimpediendum litis ingressum. in fi. ibid.
 4 Exceptiones provenientes ex pacto incontinenti appposito contractui, li-
 cet non opponantur sunt a iudice habendæ in consideratione. col. 4.
 in prin. 19
 4 Exceptiones multæ contra possessorium recuperandæ opponi possunt pu-
 ta renunciationis suorum iurium post spoliationem, pacti & trans-
 actionis, itemque dominij si de eo constet per publicum instrumentum.
 col. 1. ad med. 20
 4 Exceptiones quæ diligenter atque accurate excuti debent, in possessionis
 iudicio non admittuntur. col. 3. in med. 27
 4 Exceptiones inhabilitatis personæ nusquam tolluntur quin semper oppo-
 ni debeant contra agentem. col. 1. sub prin. 27
 4 Clausula saluis aliis exceptionibus habet effectum clausula non se astrin-
 gens, & quid de clausula, & omnes ex his descendentes, & quid opere-
 tur. col. 3. in med. 27
 1 Exceptionis dilatoriae reiectio non reddit processum nullum, si non ap-
 pelletur. col. 3. in prin. 150
 4 Excipiens contra rescriptum, quod non faciat mentionem de primo, de-
 bet etiam ab expressa, vel tacita reiectione appellare. col. 3. in prin. ad
 finem. 27
 4 Excipiens contra personas testium debet specificare locum, & tempus cõ-
 missi delicti, & circumstantias, & non simpliciter proponere, quod sint
 infames, periuri, &c. col. 2. ad fi. 27
 Excipiens contra testem, quod sit infamis, & periurus, satisfacit si probet
 de causa infamiæ, vel delicti. ibid.
 Excipiens contra testem de crimine, si non probet tenetur actione iniu-
 riarum. in fi. ibid.
 4 Excipiens an fateatur, vel aduersæ partis probationem intensiois indu-
 cat, & qua cautela reus vti debeat in excipiendo. col. 2. ad fin. & 2. vsque
 ad finem. 18
 4 Excipiens satis habet narrare factum, iureq; petit declarari exceptionem
 sibi competere. col. 3. in fi. 18
 1 Excommunicare possunt prælati habentes iurisdictionem fori conten-
 tiosi. col. 1. post pr. 86
 Nec modo delegatus, sed etiam laicus, si priuilegium apostolicum acce-
 dat potest excommunicare. col. 3. in prin. ibid.
 1 Excommunicatio etiam per literas fieri potest. col. 4. in med. 84
 1 Excommunicatio quænam dictio sit, quid lædat, & quomodo feratur,
 quandoque præuiam monitionem non requirat. col. 2. capitu. primo.
 per tot. 29
 Excommunicationis sententia ex falsa, vel iniusta aut iniqua causa num
 teneat, & ubi de ea incurrenda agitur, fictiones locum non habent, ne-
 que in suspensio potest esse, debetque probari infra certum tempus. col.
 vlti. c. 2. per tot. ibid.
 2 In excommunicatione per annum manens, & persistens, quid incurrat, &
 qualis existimetur. col. 1. c. 3. per tot. 133
 Excommunicationem qui incurrit, An & quando excommunicatus sit
 vitandus. col. vlti. c. 4. per tot. ibid.
 1 Excommunicatus an possit beneficium conferre, vel alium eligere, aut ipse
 impetrare, aut ad beneficia eligi, & an testis esse queat, & acta ab eo
 ex officio gesta nunquid valeant. col. 2. c. 5. per tot. 134
 Excommunicatus an possit esse arbiter, vel arbitrator, & an sententia ab
 ipso lata valeat. Item num possit ipse in iudicio agere, vel se defende-
 re, aut in integrum restitutionem petere, si spoliatur, aut appellare, &
 similia. col. 4. c. 6. per tot. ibid.
 1 Ab Excommunicato occulto seu tolerato gesta nunquid valeant. col. 3.
 c. 7. per tot. 135
 1 Excommunicatus nunquid verè censetur is, qui se talem futurum obliga-
 uerit, impromissum soluat, & an pro debito excommunicari quis pos-
 sit, possitque excommunicatus contrahere vel distrahere. col. 2. cap. 8.
 per tot. 136
 1 Excommunicatio ad tempus lapsu temporis nõ tollitur, sed necessaria est
 deinde absolutio. col. 1. circa pr. 133
 Excommunicationis sententia etiam appellatione deserta non transit in
 rem iudicatam. ibid.
 1 Excommunicatus ob contumaciam conuentus de crimine, & in excom-
 munitatoria per annum perseverans conuictus censetur de eo crimi-
 ne. col. 1. ad fi. 133
 1 Excommunicatus quomodo quis probetur, & an excommunicationis ti-
 mor causet iustum metum, ita vt factum ipsius timore veniat rescinden-

dum. col. 2. secunda. iuxta. fin. 133
 Excommunicatio, & declaratio excommunicationis differunt. col. 3.
 iuxta prin. ibid.
 Excommunicatio non præcedente monitione lata non est nulla, sed iniu-
 sta, sicut & absolutio. post prin. ibid.
 Excommunicato non fit iniuria dum fugitur. ibid.
 Excommunicatus semel semper talis præsumitur, quatenus de solutione
 non probauerit. col. 3. ad med. ibid.
 Ab excommunicationis sententia ab homine lata, & a pontifice confir-
 mata nemo absoluit nisi Pontifex. circa med. ibid.
 1 Excommunicationis nullæ, aut iniustæ effectus remissive. col. 3. in fin. ad
 finem. 133
 1 Excommunicatio vtunque iniuste lata sit deficiente causa, & culpa ipsius
 excommunicati non est contemnenda, imo si quis eam contempserit,
 peccati mortalis poena afficitur. col. 3. in fi. 133
 1 Excommunicatus iniuste non priuatur suffragiis ecclesiæ. col. 3. in prin. ad
 finem. 133
 1 Excommunicatus publicè debet, & priuatim, & publicè euitari, si occultè
 priuatim tantum. col. 1. post pr. 134
 1 Excommunicatus ab absolute obtenta potest agere pro iniuria, sibi tem-
 pore excommunicationis illata. col. 2. post med. 135
 Excommunicatio non suspenditur appellatione interposita. col. 2. in
 finem. ibid.
 Excommunicatus est in manibus diaboli. col. 3. in fi. ibid.
 1 Excommunicatio maxima omnium poena. col. 1. in prin. ubi eius penæ
 quædam enumerantur. 136
 Excommunicatus pro debito quamuis non satisfecerit debet absolui. col.
 2. post prin. ibid.
 1 Excommunicatus in vno loco est excommunicatus quocunque vadat.
 col. 3. in fi. prin. 137
 4 Excommunicationis licet iniusta metus, & ducitur iustus atq;
 in virum constantem cadens. col. 3. in fi. 141
 4 Excommunicatus an possit esse arbiter, & an arbitrator superueniente ex-
 communicatione desinat esse arbitrator, vel ea non obstante arbitrari
 possit. col. 3. sub pr. 78
 1 Excommunicatus in iudicio agere nequit, licet se defendere possit. col. 3. in
 prin. 132
 1 Excommunicatus est infamis. col. 3. post med. 132
 1 Excommunicatus vt quis fiat loquens cum excommunicato quinque re-
 quiruntur. col. 1. in med. 101
 1 Excommunicatus maiori excommunicatione, an & quando infamis re-
 putetur: suntque etiam schismatici excommunicati, & qui alij ipso iure
 pro excommunicatis habeantur. col. 2. c. 9. per tot. 136
 Excommunicatus ab vno, num alius absoluat, & qui absolue excommu-
 nicatum possunt, quive non. col. 3. c. 10. per tot. ibid.
 De absolute ab excommunicatione. col. 4. c. 11. per tot. ibid.
 1 Miscellanea de excommunicatione, & excommunicatis. col. 2. cap. 12.
 per tot. 137
 1 Excommunicatio duplex maior, & minor. col. 2. post med. 132
 3 Excusantia delictum. col. 3. c. 20. 97
 3 Excusator, an & quando pro reo comparens sit admittendus. col. 1. c.
 capitu. 19. 97
 4 Excusio in bonis principalis debitoris, quod fiat an requiratur, vt hypo-
 thecaria intentari possit contra tertios possessores. col. 4. in prin. ad
 finem. 2
 2 Excusio antequam ad fideiussorem deueniatur prius contra principalem
 debitorem fieri requiritur, & etiam contra fiscum cui bona fuerunt ap-
 plicata. col. 2. in med. 44
 2 Excusio contra omnes debitores in solidum facienda est antequam ad
 possessionem bonorum fideiussoris perueniatur, vel ad illius personam.
 col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 44
 2 Excusio non requiritur, quando constat notoriè debitorem non esse solu-
 endo, & huiusmodi notorium probandum, & pronunciandum est. col.
 3. sub pr. & med. 44
 2 Excusio in bonis debitoris, quando & quibus in casibus cesset, vt deueni-
 ri possit contra fideiussorem recta via. col. 3. & 4. per totas, et col. 1. vs-
 que ad med. 44. 45
 2 Excusio requiritur contra principalem, et illius fideiussorem priusquam
 contra tertium possessorem agi possit, nisi iam lite cepta contra debi-
 torem ipse alienauerit. col. 1. ad fi. 45
 2 Excusio non solum requiritur nuntij publici relationem factam in actis, sed
 etiam super ipsa pronunciari eam legitimè factam fuisse, et an requira-
 tur sententia declaratoria, principalem non esse soluendo. col. 1. in fi. et
 2. in prin. 45
 2 Excusio requiritur etiam in dote antequam deueniatur ad tertios posses-
 sores, qui etiam sunt citandi, et pronuntiatio iudicis super ea fieri, requi-
 ritur etiam fieri contra maritum vergentem ad inopiam. col. 2. in med. ad
 finem. 45
 2 Excusio, quando facienda est an fideiussor aut tertius possessor citandus
 sit, et quid si sint certi, vel incerti. col. 2. in fi. et col. 3. in prin. 45
 Excusio quam formam, et solemnitates requirat. col. 3. per tot. ibid.
 Excusio minus legitimè facta eo casu quo non requiritur valet. col. 3.
 ad finem. ibid.
 2 Excusio an fieri debeat in bonis domicilij si in loco iudicij debitor nihil
 possidet. col. 4. ad med. 45
 2 Excusio regulariter præcedere debet, quando agitur hypothecaria con-
 tra tertios, fieri etiam potest pendente iudicio contra ipsos intentato.
 col. 4. in med. 45
 2 Excusio mortuo principali debitore prius facienda est contra hæredes,
 qui si non sint, contra hæreditatem iacentem dato illi caratøre. col. 2.
 in fin. 45
 2 Excusio bonorum est de apicibus iuris, non requiritur, quando procedi
 debet summarie, sine strepitu, et figura iudicij, nec quando agitur con-
 tra nomen debitoris obligatum, quando debitor est absens, nec si lite
 pendente super re hypothecata debitor alienauit rem, nec quando agi-
 tur Saluiano interdicto, aut remedio. l. fi. C. de acq. posses. nec vbiq;
 quis principaliter se obligat pro alio, et quid si renunciatum fuerit. col.
 1. am ed. ad fi. et col. 2. per tot. 46
 2 Excusio, vt rursus fiat potest tertius bonorum debitoris possessor petere,
 si superuenerint bona debitori post illius excusationem. col. 2. in fin. et
 col. 3. in prin. 46

Excusio

I N D E X.

Excussio facta per vnum ex creditoribus prodest aliis. colum. 3. in principio.	45
Excussio beneficii adhuc habet constituens se pro alio principalem. col. 2. sub prin.	45
Excussio beneficii amittit emens scientes rem alteri hypothecari. col. 4. in med.	45
Excussio beneficii, an & quando renunciari possit. columna 2. in medio.	46
Excussione non facta contra alios coheredes, an possit agi hypothecaria contra vnum coheredem cui fundus obligatus, creditori fuit adiudicatus. col. 3. in fi.	49
Excussio exceptio si non admittatur tacite, vel expresse debet appellari, alias tenet iudicium, & si pronuncietur non esse agendum contra possessorem non facta excussione, potest a tali pronuntiatione appellari. col. 4. in prin.	45
Excussio solemnitas cessat vbi notorium est debitorem principalem non esse soluendo. col. 4. sub pr.	45
Executio rei iudicatae, nec pignoratitio fieri potest super bobus, aratris ceterisque instrumentis rusticorum, & quando non procedat. col. 2. in fin. & col. 3. vsque ad med.	91
Executio sententiae capitalis defectus multis ex causis. columna 4. ad fin.	79
Executio seu bonorum apprehensio non fiet pendente accusatione, nec interdicitur bonorum administratio ipsi accusato. columna 2. sub principio.	128
Executio sententiae quando fit per alium quam per eum qui sententiam tulit. col. 4. cir. prin.	140
Executio (& de hac varia) contra omnes, & in omnibus fieri potest, nisi expresse prohibuitur reperiatur, non tamen fit antequam omnia liquida constent. An pro executione sententiae nomen debitoris capi possit. Quae exceptiones contra executionem admittantur, Vna quando aliam impedit, In fundo dotali, an fieri possit pro debito uxoris contracto post matrimonium, Maioris iurisdictionis est executio sententiae quam pronuntiatio. An contra vnum in solidum fieri possit pro debito vniuersitatis. colum. 4. a principio. per totum. & colum. 1. in principio.	94-95
Executio sententiae, an & quomodo fieri debeat si bannitus condemnatus in contumaciam veniat in fortiam iudicis, qui eum condemnauit. col. 1. sub prin. & vide infra sententia.	94
Exequutor in dubio censetur datus episcopus col. 2. iux. med.	51
Exequutor testamenti potest agere contra heredem, vt fiat executio, & habere bona. col. 1. circa med.	76
Exequutor testamenti legitimus an habeatur episcopus, & quinam alius, quive non. col. 3. c. 1.	74
Exequutor testamenti in testamento deputatus. col. 1. c. 2.	75
Si fit datiuus. col. 2. c. 3.	ibid.
Exequutores testamentorum generales, & ad quid teneantur. columna 3. cap. 4.	ibid.
De distributione ab exequutoribus inter pauperes facienda, vel ad pias causas. col. vlt. c. 5.	ibid.
Exequutores testamenti nunquid vendere, & alienare possint, nonnullaque alia mixtim posita. c. 6.	ibid.
Si per negligentiam exequutoris executio deuoluitur ad episcopum, debet episcopus exequi de consilio illius, cuius consilium tenebatur requirere exequutor. col. vlt. in pr.	74
Exequutores generales siue vniuersales loco heredis habentur. col. 3. sub prin.	75
Tenantur reddere rationes heredibus praesentibus legatariis, cum eorum interfit. in med.	ibid.
Exequutoribus currit annus, non tantum a die monitionis, sed a die sententiae, & potentiae exequendi. col. 3. iux. fi.	ibid.
Exequutor an possit coniunctos suos pauperes eligere, & in eos distribuere, & an possit distribuere in plures pauperes an in vnum tantum. col. vlt. cir. prin.	75
Executioni vel distributioni interuenire potest haeres, etiamsi nolit exequutor. col. vlt. sub med.	ibid.
Exequutor an habeat actionem ad exigendum relictum. colum. 1. in principio.	76
Exempla magnorum virorum sequenda. col. 3. sub nu. 3.	49
Exemplis non est indicandum. col. 1. nu. 62.	57
Exemptio vectigalis an transeat ad emptorem, & alia de exemptione functionum, & onerum publicorum. col. 2. a med.	148
Exemptio ab oneribus ex causa remunerationis concessa a principe reuocari nequit, vel infringi. col. 4. post pr.	143
Exequi qualiter debeat iudex. col. 4. nu. 49.	70
Exercitatio arguit maximam doctrinam. nu. 45.	7
Exercitium. Sine exercitio perditur nomen. col. 2. post med.	63
Exercitor qui pecuniam domini credidit cedendo sibi actiones quando liberetur. col. 4. sub med.	5
Exheredatio liberorum vel institutio de quibus. col. 3. c. 20.	86
Quot, & quibus causis filius exheredari potest, & qualiter, & quando. col. 4. c. 21.	ibid.
Exheredatus filius an successione priuetur in feudis hereditariis. col. 3. cap. 22.	87
Exheredari nunquid possit filius furiosus, pupillus doli capax, infans, impubes, posthumus, & filia impudica, vel patre minime volente, contrahens matrimonium. col. vlt. c. 23.	ibid.
De exheredatione miscellanea. col. 2. c. 24.	88
Exheredari possunt nepotes sine causa. colum. 1. circa princip. vbi tamen vide.	87
Exheredatio adempta videtur si filius sit patri reconciliatus. col. 2. post medium.	ibid.
Exheredationis causas probandi onus incumbit heredi. col. 1. post med. & col. seq. sub prin. & col. 4. in prin. vbi fal	87
Exheredationis causa remittitur si filius viuo patre ante testamentum poenitentiam egisset. col. 4. post med. & col. 1. & seq.	87-88
Exheredato filio etiam iuste, cum quid relictum est in testamento, datur actio pro supplemento legitimae non pro parte hereditatis. col. 2. iuxta finem.	ibid.
Exheredatio patris facta per filium siue in potestate siue emancipatum. col. 3. & 4. cir. prin.	ibid.

Exheredari possunt ascendentes a descendantibus sex tantum ex causis. ibidem.	
Exheredatio facta in principio testamenti ante gradus, sicut trahitur ad omnes gradus sequentes, & ita facta in fine trahitur ad omnes praecedentes.	ibid.
Exilium est poena capitis. col. 1. per tot.	137
Exilium. vide in ver. bannum. nam idem sunt bannum & exilium. col. 3. in prin.	145
Eximens captum a manibus familiae siue militum iustitiae qua poena pleatur. col. 1. in pr.	94
Eximens aliquem de manibus satellitum aut iustitiae. colum. 1. cap. 6. per totum.	136
Aut eximens captum pro debito, aut e carceribus.	ibid.
Exorbitantia recipiunt extensionem de casu ad casum in materia fauorabili. col. 3. iux. med.	164
Exorbitantia qualiter possint dici fauorabilia remissive. colum. 3. post prin.	70
Expensae. Ad expensas, & de calumnia an teneantur accusator, inquisitor, instigator, seu sollicitator. col. 4. iux. fi.	130
Expensae. Quando actor, & reus probantur tantum semiplene, si iudex deferat iuramentum alteri eorum suppletium succumbens non condemnatur in expensis. col. 1. sub pr.	122
Expensae rei qui absolutus est ab instantia propter absentiam actoris sunt deducendae de expensis actoris. colum. 2. in fin. & alia de expensis vide reus.	130
Expensae quae & quando repeti, & refici possint, & debeant, quae non, & qui, & a quibus repetant. col. 3. a med. per tot. c. 4.	107
Expensae per heredem grauatum factae an detrahendae de fideicommissio & quae ibi. & col. 4. in med.	107
Expensae factae pro conseruandis rebus sunt restituendae. sub med.	ibid.
Expensae litis, & alimenta quando reus actori pauperi, seu maritus uxori litiganti, vel alij aliis subministrare teneantur. ibidem. in fin. & col. 1. in prin.	108
Expensae (& de his varia) itineris, & aliae quae sunt in hospitibus, an & quando & quae peti possint, & quid de expensis instrumenti mandati, vel factis in instrumento debiti, & quid de aduocato qui in suamet causa consuluit, vel de eo qui habuit aduocatum gratis, & quid si notarius causa noluerit recipere salarium ob reuerentiam partis quae obtinuit, & an valeat pactum de stando dicto partis super expensis. col. 3. ad fin. & per tot. cap.	109
Expensae factae in litigando per iuramentum probantur. columna 4. sub prin.	109
Expensae victoriae debentur, & quid in interlocutoria, & vtrum tam ante litem contestatam quam post, officio iudicis peti possint, & an iudex ex animi sui sententia possit reum ad illas damnare, & quibus in casibus ante litem contestationem, & quid in causa appellationis, & quando non procedat vt victus victori in expensis condemnetur, & quid in criminalibus an condemnatione expensarum veniat. col. 1. a med. per tot. cap. 1. & 2.	106
Expensarum a condemnatione an iuramentum suppletium vel calumniae, excuset succumbentem, & quae aliae causa. col. 1. in fi. & per totum cap. 3.	107
Num & quando iusta litigandi causa. col. 1. a pr. per tot. c. 3.	108
An & quomodo in expensis condemnari possit cotumax, & ab ipsa appellare, & an si solutus expensis admittatur ad opponendum contra processum iam factum, an condemnatio expensarum possit peti post sententiam. ibid. col. 2. a med. & col. 3. in prin.	108
Expensarum a condemnatione qui excusantur quive non, & quae causa excuset, & an iudex condemnare debeat in expensas, si non sint petita, & quando petita intelligantur, & quo tempore peti debeant. col. 3. in fi. & per tot. c. 7.	108
Expensarum condemnatio an dicatur interlocutoria, & quando. ibid. col. 1. in prin.	109
Expensarum absolutio in iudicio intelligitur de expensis quae debentur officio iudicis in lite, expensae autem quae debeantur iure actionis semper peti poterunt. col. 4. ad med.	108
Expensarum condemnatio an fieri debeat, quando non fuerunt petita. col. 4. in fi.	108
Expensarum absolutio quando fit per iudicem pro eo quem condemnauit in principali, debet exprimi causa quare absoluat. columna 4. in medio.	108
Expensarum condemnatio non datur post diffinitiuam sententiam, taxatio tamen referuari potest, & quid si fuissent promissa, & quid in interlocutoria. col. 1. a med. per tot. cap.	109
Expensarum taxatio post diffinitiuam referuari a iudice potest, & an etiam damnorum taxatio, & quid in delegato, & an in taxatione debeat paritari. col. 1. a med. per tot. cap.	109
Expensarum appellatione quae veniant, & an damna. col. 2. sub med.	109
Expensarum taxa reuocari potest si fuit male taxatum. colum. 4. in principio.	109
Expensarum condemnationem an possit facere iudex qui pronunciat se incompetentem. col. 4. sub prin.	109
Expensarum circa dotem factarum deductio non videtur remissa per maritum, qui simpliciter uxori legauit dotem. col. 2. iux. fi.	49
Expensas, damna, & ad interese parti tenetur iudex, qui indebite per inquisitionem processit, si de hoc ex actis constet. columna 4. sub principio.	109
Expensas victus etiam eundo, & redeundo debet iudex habere a potestate, vel vicario. col. 4. sub pr.	109
Expensas & melioramenta is tenetur restituere qui remedio. l. 2. C. de rescin. vend. rem retro accipit. col. 3. in fi.	132
Expensas quas clerici erogauerit de proprio patrimonio in beneficio, si is intestatus decedat, poterit eius haeres repetere. col. 4. post med. & in med. col. vbi facile datur pro expensis retentio.	89
Expensis petentis fieri debet quod fieri petitur in iudicio, & quando expensis vtriusque partis fieri debeat. col. 2. in med.	33
Expertis & senioribus non minus inharendum sine demonstratione quae demonstrationibus ipsis. col. 1. post prin.	51
Expertorum in arte probatio. v. peritorum. Partes non sunt citandae ad videndum iurare, vel ad depositionem illius, qui de arte deponit. col. 3. in prin. vbi limit.	155

I N D E X.

- 1 Expilator punitur extra ordinem arbitrio iudicis citra sanguinem. col. 3. in prin. 186
- 4 Expressi & taciti an sit par virtus, & an vitiato expresso, vitietur tacitum quando non est par ratio vitiandi, & alia de his. col. 2. ad fi. 140
- 3 Expressio eius quod tacite inest, nihil operatur. col. 1. iux. fi. 54
- 3 Extensio fit etiam in correctorijs, vbi tractatur de favore publico. col. 3. post med. 138
- Extensio quando permittitur. Vide in verbo, leges & statuta. & in verbo, in legibus, & statutis.
- 1 Extractio frumentorum animalium, &c. col. 3. c. 17. per tot. 177
- 4 Extraneus appellatione hæredum propter dictionem quibuscunque, an veniat etiam in materia non transitoria ad hærede. col. 1. sub princ. per tot. concl. 4. 113
- 3 Extremis probatis an medium probatum præsumatur. columna 1. post med. 151

F.

- F**abri. Vide operarij.
- 4 Facere aliquid in priuato solo non licet, quando illud sit principaliter, vt alteri noceat, & sic ad alterius æmulationem. columna 1. in fine. 121
 - 2 Facere qui non potest quando possit facienti consentire. colum. 4. in medio. 9
 - Facere permittens videtur iam factum confirmare. sub fi. ibid.
 - Facere promittens intelligitur infra tempus congruum. ibid.
 - 2 Facere capellam hæredes grauati, vel quid huiusmodi quilibet in solidum tenetur. col. 3. in med. 9
 - 2 Facere de nouo an dicatur qui actum rescit. col. 2. sub fi. 9
 - 2 Facere videtur qui per alium facit. col. 2. in fi. 92
 - 1 Facta propter homines in ventos effunduntur. col. fi. in fi. 47
 - 1 Facta sunt fortiora ad declarandum mentem quam verba, quæ sæpe proferuntur contra intentionem proferentis. col. 1. sub med. 68
 - 4 Facti alieni error excusat ab omni culpa, & facti error ante finitum negotium potest reuocari. col. 2. in med. 128
 - 2 Facti ex variatione etiam modica totum ius variatur, & ex facto ius oritur, ex facto ipso, prius non bene cognito recte consulere nõ possumus. col. 2. sub fin. 9
 - 2 Factores seu insitores qui se scribunt debitores non propterea conueniri poterunt nomine proprio, nisi se proprio nomine obligauerint. col. 4. sub prin. 23
 - 2 Facto vbi opus est verba non sufficiunt. col. 1. in med. 9
 - 2 Facto non minus quam verbis datur voluntas intelligi. columna 1. sub med. 9
 - 2 Factum non venit præcise ex obligatione præstandum, sed solutione interesse liberatio quaritur, & hoc iure Casareo, secus iure canonico, ite secus si appositum fuerit iuramentum. col. 1. in med. 9
 - Factum suum qui præstare tenetur duntaxat, ne quis turbetur, suorum etiam successorum factum præstabit. sub fi. ibid.
 - 2 Factum contra suum venire quis potest ex causa superuenienti, Item fauore Reip. item facto sub nullo. col. 1. ad fi. 9
 - 2 Factum nisi probetur non præsumitur, nisi in consuetis, vel si in scriptura apponatur aliquod verbum quod necessariò factum includat. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 9
 - 2 Factum de facto, debet de facto reuocari, etiam a successore in officio, sed citata parte, factum autem legitime ex nouo euentu non debet retractari. col. 2. sub prin. & med. 9
 - Factum attendi non debet, sed quod fieri debuit. in med. ibid.
 - Factum censetur quod de proximo est fiendum. ibid.
 - 3 Factum defuncti quando hæres implere teneatur. col. 3. c. 1. 79
 - 1 Factum contra prohibitionem legis non valet etiam si sit factum a maiori parte. col. 3. nu. 7. 46
 - Factum a maiori parte collegij quod valeat quomodo istud sit intelligendum. col. 4. nu. 15. ibid.
 - Factum a medietate capituli cum consensu episcopi, an dicatur factum a maiori parte. nu. 18. ibid.
 - 4 Factum contra suum proprium venire an possit pater, & agere ad bona filij a se alienata. col. 3. in fi. 4
 - 1 Factum. Ad quod quis præcise obligatur iuramento, & sententia. col. vlti. circa med. & col. 1. ante fi. 113. 114
 - 1 Factum a maiori an omnibus præiudicet. col. 4. nu. 19. 45
 - 1 Factum. ex facto ius oritur, & in facto etiam prudentissimi errant. col. 1. circa fin. & ibi alia quædam de facto. 66
 - Factum ex æquipoleutibus. V. Ex æquipotentibus.
 - 3 Factum testatoris, in eo quod deficit, potest suppleri per iudicem, sed factum iudicis per alium non suppletur. col. 1. in prin. 3
 - 4 Factum vel dolus vnius ex reis credendi sociis, nocet alteri socio quamuis non fuerit in aliquo dolo. col. 2. in pr. 129
 - Falcidia vide in verbo Trebellianica. Et in verbo legitima.
 - 3 Falcidiæ appellatio porrigitur ad Trebellianicam. col. vlt. circa med. vide col. 1. in med. vbi remissum. 64. 67
 - 1 Fallentia omnes sunt fundata in æquitate. col. 1. in med. 60
 - 2 Falsificare instrumentum etiam iniustum an liceat. colum. 2. in med. 63
 - 3 Falsi crimen non comprehendit abolitio delictorum generalis. col. 3. circa princ. 92
 - 1 Falsitatem ad probandam sola non sufficit comparatio literarum. col. 2. in fine. 152
 - 3 Falsum de falsis. col. 3. tit. 4. 106
 - Falsum quid, quot modis sumatur, & quando, quomodo, & a quibus committitur, vel eius crimen euitetur, & effugiatur. c. 1. ibid.
 - 3 Falsi pena quæ, & qui de ea teneantur, & qualiter puniantur. columna 1. cap. 1. 107
 - Falsum an & quando minime puniatur, & eius crimen eleuetur, ita vt de falso quis non teneatur. col. 3. c. 3. ibid.
 - 3 Falsum in causa, vel circa causam, & causæ scripturas aut instrumenta committens, an & quando causam perdat. col. 1. c. 4. 108
 - In falsi crimine an suspicio per veritatem habeatur, de quæ falsi accusatione, & inquisitione, & alijs mixtis. col. 3. c. 5. ibid.
 - 3 Falsi probatio debet esse necessaria, nec coniecturis indicijve nititur. col. 3. & 4. ad fi. 106
 - 3 Falsificans pondera vel mensuras. col. 2. sub med. 107

- Falsitas tripliciter puniri potest. nam pro instrumento falso potest quis puniri, quia fecerit, quia fieri fecerit, & quia illo vsus fuerit. col. 2. in fine. ibid.
- Si quis etiam celer instrumentum. ibid.
- Falsum commissum circa scripturam quæ de se non probat non punitur. ibid. col. 3. sub med. & col. 1. in pr. 108
- Falsum non admittitur quod admixtum habet aliquid veritatis. iuxta fin. ibidem.
- 3 Falsitate detecta reuocari potest quicquid factum est ad falsam aduersarij assertionem. col. 2. in fi. 108
 - Falsitas in accessorijs non vitiat principale. col. 3. in pr. ibid.
 - Falsis literis aut referipto vtens est puniendus, nisi doceat de suo autore, & suam innocentiam purget. col. 3. cir. med. ibid.
 - Falsum quomodo & quando committere notarius dicatur. vide infra ver. notarius.
 - 2 Falsum an committatur in priuata scriptura, & an eam falsificans puniatur de falso, & an etiam in instrumento nulliter facto. columna 2. ad fin. 67
 - 1 Fama æquipolet verbis enunciatiuis emissis in priuilegijs Papæ, & illa nõ probant ergo, &c. col. 2. post med. 82
 - 1 Fama, & commu. opi quid sit. col. 1. in fi. 48
 - 3 Fama in antiquis inducit iuris præsumptionem, & quando. col. 1. sub medio. 107
 - 3 Fama nunquid plene probet, vel non: quandoque, & in quibus. columna 4. cap. 13. 153
 - 3 Fama deducenda est per cautum aduocatum super vnoquoque articulo. col. 2. in fi. 154
 - In fama probanda quid testes deponere debeant, & an probetur per testes singulares. col. 3. c. 14. ibid.
 - 3 Fama siue bona, siue mala sit, quid operetur in criminalibus, & quando faciat indicium ad torturam. col. 3. a prin. & per tot. cap. 208
 - 3 Fama non præcedente si non opponatur valet inquisitio. colum. 2. in principio. 209
 - 3 Famæ periculum æquiparatur periculo vitæ pro qua debemus ipsam vitam profundere. col. 3. ad fi. 99
 - 3 Famam suam qui negligit est crudelis. col. vlt. sub med. 126
 - 3 Familiæ relictum fideicommissum. col. 2. c. 4. 56
 - 3 Familiæ prohibita alienatio non egreditur quartum gradum. col. 2. iuxta med. vide ibid. col. 2. c. 6. 61. 62
 - 3 Familiæ dignitas diuitijs conseruatur. col. 2. cir. pr. 31
 - Familiares priuilegiati. V. priuilegiati familiares.
 - 3 Famis necessitate furans an puniatur. col. 1. c. 3. & ibid. quædo dicatur necessitas extrema famis. col. 2. ad med. 105
 - 3 Famosi libelli. v. iniuria. col. 2. c. 13. 124
 - 1 Famuli quando gaudeant priuilegio domini. col. 1. ad fi. vide in verbo seruitores. 96
 - 3 Famuli, per famulos an præsumatur factum delictum. colum. 2. iuxta medio. 92
 - 4 Famulus quicquid domini scientis occasione agit ex illius voluntate egisse censetur, Item de famulorum operibus, mercede, furtis, & iuribus, & num pro debito famuli dominus teneatur, & alia. col. 2. in fi. & per tot. cap. 2. 145
 - 4 Fauorabilior est reus actore, & quando procedat, & e contra. col. 3. sub prin. 129
 - 1 Fauorabilior quæ causa sit filiorumne, an ecclesiæ, an reipublicæ. col. 3. in fi. & seq. 78
 - Fauendum tamen non est cum alterius iniuria. col. 2. in principio. ibid.
 - 1 Faure quod vnius inductum est non debet in eius odium redundare. col. 2. ad fin. 151
 - 1 Felinus. col. 3. sub prin. 51
 - 2 Feloniam ad probandam quot testes requirantur, & an omni exceptione maiores. col. 2. sub pr. 91
 - 1 Feriarum tempore qui actus iudicialis fieri, quæque causæ expediri possunt: Aliaque de feriis mixtis posita. fo. 109 titu. 17. c. vnic. per tot. col. 3. & ibid. feriarum institutione, & earum renunciatione. col. 3. in med.
 - 2 Feuda an eisdem regulis censeantur quibus emphyteuses, & an argui possit de vno ad alterum, & dicta in feudo procedant in emphyteusi, & quid si dicta sint contra ius. col. 3. in fin. & col. 4. in princip. & med. 75
 - 2 Feuda subiiciuntur constitutioni. l. 2. C. de rescind. vendi. col. 4. sub prin. 75
 - 2 Feuda ecclesiastica regulantur etiam secundum iura feudorum. col. 4. sub prin. 75
 - 2 Feuda an possint consistere in redditibus annuis, & quid in molendinis. col. 1. ad med. 76
 - 2 Feuda dignitatum, vt Marchionatus, Comitatus, & Ducatus, vel Regia, sunt indiuidua, nisi in casibus, & quid in his quæ non habent dignitatē annexam, & quid si sit feudum iurisdictionis absque dignitate Ducatus, Marchionatus, vel Comitatus. col. 3. a med. ad fi. & col. 4. per tot. & col. 2. sub med. 79. 80
 - 2 Feuda diuidi possunt quæ non habent dignitatem annexam, sed sunt inferiora, & an vassallus sine domini consensu possit feudum diuidere, & quid si omnes consortes consentiant, & quid si totum feudum assignatur vni ex consortibus integraliter de communi omnium consensu, & quid si fieret in fraudem domini: & quid si ex consuetudine, vel statuto, vel priuilegio principis feudum esset factum diuisibile, & quid si per aliquos cōsortes peteretur diuidi consentientes domino feudi, vel quid si feuda sint solita diuidi a tempore immemorabili, vel dubium esset ne partes ad arma deueniant & quid in Italia, & Alemania obseruetur, & quid si de diuidenda tantum administratione, seu vsu agatur nõ de substantia feudi, & an hoc procedat ad requisitionem vnius tantum, & quibus modis huiusmodi diuisio fieri possit: & quid si consortes discordant in exercitio iurisdictionis. colum. 4. a med. & colum. 2. per totum. 79. 80.
 - 2 Feudalia bona vel alias obnoxia, vt ecclesiæ, emphyteutica, vel subiecta fideicommissis, an veniant in generali mandato, in obligatione generali, vel vniuersali fideicommissis. colum. 3. in fin. & colum. 1. in medio. 81. 83
 - 3 Feudalia regulantur secundum ius commune, vbi non est specialis circa ea dispositio. col. 2. iux. med. 79
 - 2 Feudali in re melioramenta facta an pertineant ad dominum, feudi vassalli culpa ad dominum deuoluta, & quid si sine culpa, & an dominus reneatur ad æstimationem eorum si velit ea retinere, & an hæres vassalli teneatur

I N D E X.

- teneatur illa cum fructibus perceptis compensare, & quomodo sint melioramenta huiusmodi æstimanda, & cuius temporis habenda ratio: & cuius status rei, & quæ melioramenta sint in consideratione, & an ad extraneos hæredes transeant, ac fiscum: & si non effectualiter solvantur an infisti possit in re feudali, & qualiter in executione sup. ipsi prouideri debeat, an valor illorum probandus, & liquidandus ad retardandam executionem, & plura alia de melioramentis, col. 4. a pr. per tot. & col. 1. vsq; ad fi. 92 93
- 2 Feudali in causa quis sit iudex, & ad quem sit appellandum, & quid si contentio sit inter duos comites aut Barones alias Capitaneos, & quid si inter alios vassallos mediate imperio subiectos. columna secunda. sub med. 56
- 2 Feudalia sententia appellari an possit: & an a sententia Parium, & quæ tēpora obseruanda, col. 4. in med. 91
- 2 Feudali re ius priuandi vassallum nunquid ad hæredes domini transeat, col. 1. in fi. 92
- 2 Feudali in re vsufructum constituere an possit vassallus alteri inscio domino, vel absq; illius consensu, vel constituere annuos redditus in re feudali, vel vendere fructus rerum feudalium pro tempore, quo feudum apud eum remanet, vel ad certum tempus: vel seruitutem imponere, in sui tātum, vel etiam domini præiudicium, col. 1. sub med. & col. 2. per tot. & 3. sub prin. 84
- 2 Feudali in re seruitutes acquisitæ, vel alia quæcunq; iura inseparabilia, ad dominum directum pertinet, non ad hæredes vassalli ad quos feudum non transit, col. 3. in prin. 84
- 2 Feudali vel emphyteuticario in contractu constitutum operatur tantum fictæ, & improprie, adeo quod res non habeatur pro tradita realiter col. 1. sub prin. 81
- 2 Feudali in materia hæredis appellatione an filius solum, vel etiam extraneus comprehendatur, & quid in materia non transitoria nisi ad filios, aut ad extraneos, col. 1. in fi. 98
- 2 Feudalis rei fructus a solo separati, & res mobiles in castro feudali existentes an dicantur esse feudales, col. 3. sub med. 74
- 2 Feudalis res in dubio non creditur, sed allodialis, item nec emphyteutica, quia omne prædium a qualibet seruitute liberum censetur, col. 4. in med. & fi. col. 1. sub prin. 75 76
- 2 Feudalis res probatur esse per famam in antiquis, col. 1. in pr. 76
- 2 Feudalia non veniunt in obligatione generali sine assensu domini, col. 1. in fin. 5
- 2 Feudalibus in bonis filij, nunquid vsufructum habeat pater, & quid si feudum sit acquisitum a Principe, vel acquisitum in castris virtute armorū, & quid si sit feudum dignitatis cohærens persone feudatarij, col. 2. in prin. 97
- 2 Feudali in causa iudex competens inter vassallos mediate imperio subiectos, est dominus feudi: & quid si sit certum vtrumque esse vassallum eiusdem, & non de toto feudo contentio sit, & quid si vnus sit vassallus tantum de aliquo feudo, & quæstio sit de alio, & quid si dubitetur quis litigantium sit vassallus, & ambo prætendant nouam inuestituram alicuius feudi, & quid si dominus possit præterdere interesse: & quid si vterque dicat esse feudum antiquum, & ad se spectare: & quid si producant diuersos inuestitores: & quid si inter vassallum, & alium non vassallum: & quid si inter conuassallos, sed pro re nontangente feudum: & quid si dominus feudi coacte inuestituit: & quid si controuersia dependeret a virtute iuramenti, & quid si vassallus sit miserabilis persona: & quid si ex consuetudine, vel ex privilegio, sit prouisum de certo iudice, & quid si dominus noller iusticiam facere inter vassallos, quibus remediis. effert illis succursum: & an dominus laicus inter vassallos clericos, col. 1. sub med. & col. 2. vsq; ad med. 86
- 2 Feudali in controuersia cognoscenda & definienda quomodo procedi debeat, quo in loco debeat dominus feudi, qui sit iudex competens federe, an his sit contestanda, ordo iudiciarius obseruandus, libellus porrigendus, & an exigatur iuramentum calumniæ, quis conficiet acta, quid si agatur causa possessorij inter vassallos an dominus feudi sit iudex, & qd si contra dominum cognoscentem opponatur declinatoria, & conuentus neget se vassallum an dominus cognoscat an sua sit iurisdictio, & an iurisdictio domini sit ordinaria vel delegata, & an sententia lata super feudo contra vassallum noceat agnatis, & quid si ipsis ignorantibus, & an præiudicet hominibus castri lata inter duos cōtendentes, & dñō pronuntiantē ad quem sit appellandum, & quid si vassallus sit inuestitus de feudo cum mero mixto imperio, & omnimoda iurisditione, ad quem appellabitur a sententia sui potestatis: & an tempora appellandi de iure communi stabilita sint seruanda, & quid quando ad imperatorem appellatur, col. 2. a med. & col. 3. vsq; ad med. 86
- 2 Feudali in contentione inter dominum, & vassallum agitanda quis iudex sit competens, & si agatur super amissione feudi, vel super violentia facta per dominum vassallo in dicto feudo, & quid si dominus feudi non recognoscat superiorem, & si vassallus se vassallum afferat dominus vero neget; & quid si pares sint minores litigantibus, & quid quando pares nollent cognoscere, vel non auderent, & quando ad Papam possit recurrī: & quid si dominus extorqueret seruitia indebita a vassallo, & ultra modum: & quid si tractaretur de feudo constituendo, & quid si pares deberent produci in testes, & quid si vassallus neget se fuisse inuestitum, & quid si non agatur conditione ex lege feudali, & ad quem iudicē debeat appellari, col. 3. a med. ad fi. & col. 4. in pr. 86
- 2 Feudalium rerum probatio ad quem spectet, & quid de pertinentiis quis probare tenebitur: & quid si vassallus dicat dominum appossuisse in renouatione feudi pacta insolita: & quid si sit contentio inter filiam defuncti, & agnatos, an bona sint feudalia, an agnati erunt legitimi contradictores si velint probare ne filia in possessionem mittatur, & quid si possiderent, vel non dicta bona, col. 4. a med. ad finem. & col. 1. in princip. 85 86
- 2 Feudalium rerum possessio filix datur, vel forori instituta non obstante contradicctione agnatorum, col. 3. ad med. 87
- 2 Feuda singularia, quæ sunt pura in regno Apuliæ sunt in directo dominio Regis quamuis Regnum illud sit feudum, col. 2. ad med. 72
- 2 Feudatarij duplici onere non sunt grauandi, & si pro feudis præstant seruitia cogi non possunt ad contribuendum in collectas cum aliis, & ad quæ alia teneantur, col. 2. in prin. 98
- 2 Feudi alienatio facta a vassallo, quæ ex aliquo capite nulla, & inualida sit, an causæ priuationem feudi, & faciat rem committi: & quid de facta si ne consensu domini, vel eo interposito, & an requiratur consensus expressus, & an præcedere debeat alienationem, & nunquid dominus per suum consensum sibi præiudicet in directo dominio, & cuius consensus requiratur domini mediati vel immediati, & ut vassallus priuetur feudo per alienationem, an necesse sit ut deuenierit ad actum traditionis, & quid si per constitutum, col. 1. a med. per tot. & col. 2. in princip. & in med. 81
- 2 Feudi alienatio permessa an videatur sine alia licentia domini, si in inuestitura ad sint verba, pro te & quibus dederis, & quid in emphyteusi, & quid si apposita sint verba, & cui ius dabis, & an per huiusmodi verba dominus videatur remississe laudimium, col. 2. a med. ad fin. & col. 3. in princip. 81
- 2 Feudi inuestitura verba, pro te, & quibus dederis, non solum operantur licentiam alienandi irrequisito domino, sed & plus, quod ille in quem facta erit alienatio, retinebit illam rem liberam, & expeditam, & tantquam allodiam, non autem iure feudi, col. 3. in prin. 81
- 2 Feudi alienatione an cōsensu omnium dominorum requiratur, & an per lapsum decennij præsumatur consensus interuenisse, & an in alienatione feudi noui sufficiat consensus domini, vel etiam filiorum vassalli, col. 3. sub prin. 81
- 2 Feudi alienandi inter viuos licentia si fuerit a domino data vassallo, an poterit alienare in vltima voluntate, & si donandi, an donare poterit causa mortis, col. 3. ad med. 81
- 2 Feudi alienati repetitio seu reuocatio cui maxime competat, domino an agnatis vassalli: & an filius vel agnatus hæres alienatoris sine consensu suo, & quid si feudum sit ex pacto, & prouidentia, vel hæreditarium legitime seu illegitime alienatum, & quid si sit simpliciter hæreditarium, vel etiam mixtum, & sit vel non sit confectum inuentarium, & quis præferendus, in reuocatione feudi legitime alienati filius an agnatus: & quid si filij sint concepti, & nati post alienationem, & quis ex pluribus æquali linea coniunctis vassallo, & an feudum amissum liberi possint repetere: & an exclusus a feudi alienatione spatio 30. annorum possit illud repetere etiam ab extraneo: & quid veniat in feudi repetitionem an incrementa, & quod feudo accessit, & an reuocans alienationem teneatur restituere pretium, col. 2. a princip. per tot. & col. prima per tot. 84 85
- 2 Feudi natura pendet a tenore inuestituræ, secundum, quam Princeps, qui libere, & absolute de feudo disponere potest concedit ipsum, col. 2. in med. 72
- 2 Feudi franci natura, & an per viam testamenti vel contractus in extraneum transferri possit, & alterari illius natura, col. 2. secunda. sub med. 72
- 2 Feudi propriæ naturæ repugnat annui census solutio, onus reale denotans sed sapit naturam emphyteusis tantum, col. 3. in prin. 72
- 2 Feudi recognitio per errorem facta an noceat posteris, & quid si fiat aliter quam more solito, vel debito, & hoc in feudo antiquo, col. 3. ad finem. 73
- 2 Feudi super obligatione seu alienatione assensus domini super sorte principali non extenditur ad damna, & potest interuenire ante contractum in contractu, & post contractum, & assensus præstitus super contractu nullo non retrahitur ad diem obligationis, sed ipsius dati assensus, col. 1. sub med. 83
- 2 Feudi de successione contententibus patruo et nepote ex filio primogenito, quis præferendus, & quid si patruus sit maior natu, & in possessione feudi, col. 1. sub pr. 86
- 2 Feudi quæstio si inter dominum, & vassallum est agitanda est propriè feudalis, cui competat cognitio, & quid si inter vassallos, & quis modus seruandus, quando est quæstio inter dominum, & vassallum, pro electione parium, col. 1. in fin. & col. 2. quarta. in princip. col. 1. in fin. 85 86
- 2 Feudi ad emphyteusim argumentum, & e contra, quando procedat, & dictum in vno habeat locum in alio, & in quibus sint similes contractus feudi, & emphyteusis, col. 4. in med. 82
- 2 Feudi dominus, an et quando sit iudex inter ipsos vassallos, & quid si conuentus neget se esse vassallum, & quid si dominus sit laicus, & vassalli clerici, & an vassalli de feudo litigantes possint prorogare iurisdictionem alterius, quam domini sine ipsius licentia, columna quarta. in med. & fine. 85
- 2 Feudi dominus an possit quærelam intentare contra hæredes vassalli, qui commisit feloniam, sed mortuus est prius quam dominus contra eum quærelam institueret, col. 2. sub prin. 91
- 2 Feudi dominus an attingatur vassallo sicut, & vassallus ipsi ut ille amittat directum sicut, & vassallus vtilè dominium ob feloniam, & quid inter dominum emphyteusis, & emphyteutam, col. 2. in fin. & col. 3. in princip. 114
- 2 Feudi confiscatio an fiat propter delictum domini vel firma remaneant feuda, & an vassalli remaneant, col. 3. in prin. 114
- 2 Feudi alienatio licite fieri potest per vassallum irrequisito domino, si in proximiores fiat, & feudum sit antiquum aut paternum, facta autem in remotionem agnatum si proximior taceat per annum penitus excluditur, si in extraneum, tunc ut proximior excludatur requiritur cursus saltem 30. annorum, & an facta in remotiorem, proximior consentiente, præiudicet medijs agnatis non consentientibus, col. 4. quarta. in principio, & medio. & fol. 82. columna secunda. sub med. vsq; ad finem. 81
- 2 Feudi alienatio permessa est vassallo ex causa pia de æquitate canonica, itemque in vtilitatem domini, non tamen eo inscio, in monasterium autem non, etiam si ingrediatur illud vassallus. ibid.
- Item feudum francum liberum, & honorificium potest alienari domino irrequisito si dicatur saluæ iure domini. ibid.
- Item diuidendo licite alienatur inter conuassallos, & an propter necessitatem possit alienari, & an vassallum, qui alienauit excuset titulus alienationis a prædecessore domini factæ, col. 4. a med. vsq; ad finem. 81
- 2 Feudi commoditates vassallus alienare potest, & tenebit alienatio vita illius durante, col. 1. in prin. 82
- 2 Feudi alienatio absque patroni consensu non antea vassallo domino est quam postquam traditio secuta est, quod si post alienationem & traditionem factam vassallus illud recuperet non ideo euitabit poenam, col. 1. sub prin. 82
- 2 Feudi alienationi an possit contrauenire hæres cū beneficio inueterarij, & quid si sit ex pacto & prouidentia, & quid si concessum cum clausula, & quid-

I N D E X.

- & quibus iura tua concedere volueris, vel & habituris causam a te. col. 1. in med. 82
- 2 Feudi alienatio sine consensu domini an ex consuetudine licita fiat, & valeat huiusmodi consuetudo. col. 1. in pr. 82
- 2 Feudi alienatio sine consensu domini facta an causet priuationem ipso iure, vel requiratur sententia, seu declaratio. col. 1. sub pr. 82
- 2 Feudi usufructum an maritus uxori relinquere possit, & in bonis feudibus, & quid de alimentis. col. 3. in med. 88
- 2 Feudi usufructum an debeat habere mulier siue vxor relicta usufructuaria, & quid de gabellis, & datis. col. 3. in med. 88
- 2 Feudi in successione nunquid habeat locum ius accrescendi, & quando, & quid in feudo pluribus concesso ab Imperatore, & quid in feudis ab inferioribus a Principe concessis. colum. 3. ad finem. & col. 4. a princip. vsque ad finem. 88
- 2 Feudis in regalibus seu dignitatibus admittuntur successores vsque ad centesimum gradum, in aliis feudis vsque ad septimum tantum, in aliis successioneibus vsque ad decimum gradum. col. 4. post pr. 93
- 2 Feudorum libri compilatio, & per quem, & quando, illius fides, & auctoritas, iura & consuetudines feudales, & an allegari possint ad decisionem aliarum causarum non feudaliu, an sit authenticus ita vt possit allegari ad decidendas causas. An liget Gallos: An in illis sit licitum arguere a contrario sensu, & an illis obnoxia sit ecclesia, & personae ecclesiasticae, & quatenus procedant de iure canonico, & dicuntur consuetudines non ius scriptum, consuetudo autem locorum in feudis attenditur. col. 1. & 2. ad fi. & col. 4. per tot. & col. 1. in pr. 69. 70
- 2 Feudorum dignitatum pura ducatus Marchionatus, & comitatus, & huiusmodi, in successioneibus, est attendenda consuetudo, vt primogenitus succedat. col. 4. in prin. 93
- 2 Feudorum possessores tributa atque onera pro rebus debita ex fructibus, quos percipiunt soluere tenentur. col. 2. sub prin. 98
- 2 Feudo pro consequendo actio quae competat, ane conditio ex lege, & consuetudine, vel utilis rei vendicatio. col. 4. in med. 85
- 3 Feudorum hereditarium successione an filius exheredatus priuetur. col. 3. cap. 22. 87
- De feudo testari non potest vasallus. col. 3. post med. ibid.
- Si tamen feudum sit hereditarium, pater sine dubio potest in testamento praelegare vni filiorum, cum in tali feudo quis non possit succedere nisi sit haeres. ibid.
- Feudum hereditarium ex communi forma inuestiturae, tibi, & tuis haeredibus ex tuo corpore legitime descendentes, in persona descendenti constitui potest. col. 4. circa pr. ibid.
- 2 Feudo priuari non debet postea licet superueniant masculi Matertera ad feudum admissa propter defectum masculorum. columna, secunda. ad finem. 96
- 2 Feudo priuatur filius nec in eo succedit si iuste exheredatus est, & an succedat in feudum aui, & excludatur a successione collateralium. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 96
- 2 Feudo an succedat institutus in re certa filius cum alijs aequaliter. col. 3. in princip. 96
- 2 Feudo an succedat filius emancipatus. col. 3. in pr. 96
- 2 Feudo an succedat nepos ex filio praedefuncto cum patris, quemadmodum in allodialibus, & quid quando tractatur de successione transfusali: & quid si de successione patris, vel auunculi, seu amiae, vel matertera. col. 3. a med. ad fi. 96
- 3 Feudo legato, nec aestimatio, quidem feudi debetur. col. 4. ad fi. 54
- 2 Feudo priuandus, quando & quibus de causis sit vasallus: & an ex alia causa quam ex expressis, quae sit similis, vel maior illis, & ibi quam plurimae enumerantur. colum. 4. ad finem. & per tot. & columna. prima. & 2. per tot. 88. 89. 90
- 2 Feudo priuatus seu deiectus, quando fuit vasallus quibuscumque de causis cui acquiratur, vel reuertatur, an domino directo, vel agnatis, vel dampnum passio seu offensa, & quando agnatis, qui agnati ad illud sint admittendi & cuius gradus, & quid quando priuatur per culpam respicientem dominum offensam, & quid si fuerit contumax non associando dominum, interpellatus, & quid si culpa domini incideret in casum amissionis, & quid si priuatur ex alia causa, quam iniuria seu culpa non respiciente personam domini, & quid quando ob alienationem irrequisito domino factam, vel ob non petitam inuestituram, vel propter imperfectionem ipsius vasalli, vel clericaturam superuenientem. col. 3. & 4. per tot. & col. 1. sub principio. 90. 91
- 2 Feudo an filius aut haeres priuandus sit propter delictum patris, aut defuncti. col. 1. in med. 91
- 2 Feudo priuari vasallus non potest sine causa, vel si non adsit culpa, & an Princeps id possit ex potestatis plenitudine. col. 2. a med. ad fi. 92
- 2 Feudo priuandus nunquid veniat vasallus per sententiam, & petente domino, & cum declaratoria, an vero sit ipso iure ob non petitam inuestituram. col. 3. in prin. 92
- 2 Feudo priuandus quibus ex causis seu culpis non veniat vasallus: & quid si ob praclare merita concessum sit propter ingratitudinem non reuocatur feudum, nec propter delictum domini publicatur ius vasallagij, nec si non praestiterit vasallus pensionem per biennium, vel triennium, quam pro feudo praestare debet, cadit feudo, vt sit in emphyteusi, nec si purgauerit moram celeriter ante litem contestatam super commissio, nec si sit inhabilis ad pugnandum non adiuvans dominum, aut fugiens de praedio, nec si in dominum deliquit per metum: nec ex contractu nullo: nec occidens seipsum: nec contumax nisi ter monitus fuerit: nec toto feudo si contra vnum ex pluribus dominis delinquat: nec si iusto metu ductus amicitiam cum inimicis domini contraxerit. col. 3. per tot. 92
- 2 Feudo an poterit Princeps siue alius dominus per superiorem priuari si monitus a subditis non desistat ab iniusta exactioe. colum. secunda. in fine. 91
- 2 Feudo an priuari debeat dominus alienans subditos suos, contra iuris dispositionem. col. 3. in pr. 91
- 2 Feudo si priuetur dominus propter aliquam culpam cui applicabitur feudum, an vasallo. col. 3. sub prin. 91
- 2 Feudum quibus modis amittatur, & finiatur, & quid si vasallus efficiatur monachus, & quid si fuit concessum alicui ad vtendum fruendum. col. 3. ad med. 91
- 2 Feudum transferens vt liberam rem in ecclesiam dominus an amittat vile dominium, ita vt consolidetur cum directo ad fauorem ecclesiae. colum. 3. sub princip. 91
- 2 Feudum non amittit in debitis officijs praestandis per duos tresue annos defes. col. 2. in fi. & col. 3. in fi. 93. 99
- 2 Feudum confiscatis, seu publicatis, bonis vasalli, an veniat in confiscatione, & quando, & quid si sit feudum transitorium ad haeredes extraneos, quid si ex causa laesae maiestatis, & quid de feudo haeretici. col. 3. in fi. 93
- 2 Feudum foemineum concessum pro se suisque filiis, an filiae foeminae obtinere possint, & quid si agatur inter neptem ex filia, & nepotem ex filio. col. 1. in prin. 102
- 2 Feudum pro anima legari an possit, & an saltem debeat aestimatio. col. 2. a med. ad fin. 88
- 1 Feudum an diuidi possit cum consensu omnium, vel maioris partis. colum. 4. num. 17. 45
- 1 Feudum receptum pro se, & filiis an patet possit alienare, aut vni ex filiis relinquere. col. 2. per tot. 168
- 1 Feudum habere possunt personae inhabiles vt. col. 2. sub med. 185
- 3 Feudum & emphyteusis retineri possunt a filiis patris hereditatem repudiantibus. colum. tertia ad finem, vbi vide quomodo hoc sit intelligendum. 84
- 3 Feudum, in feudis ascendentes non succedunt descendentes. colum. 3. in principio. 76
- 3 Feudum rebellis confiscari non potest, nec debet fisco applicari in prauiudicium domini directi. col. 1. iux. fi. 143
- 2 Feudum in dotem dari, vel constitui an possit sine consensu domini, aut alias obligari, & an possit dari in aestimatum, & an mulier, quae habet possit sibi in dotem constituere in aestimatum, & an dari possit propter nuptias, & quid de emphyteusi. col. 4. in fin. & col. 1. in prin. 82. 83
- 2 Feudum pignori, vel in solum dari irrequisito domino eoq; non assentiente an vasallo liceat, & quid si non tradiderit, & quid si pro necessitatibus ex causa feudi incumbentes, & quid in fructibus, et quid si domino suo pignori dederit: et an creditor cui fuit pignorum possit exercere iurisdictionem in homines, et an feudum hereditarium possit in solum dari: et an feudum ipsum, vel commoditas poterit creditori ad iudicari in executione sententiae, et quid si vasallus nihil aliud haberet. col. 1. in fi. et col. 2. vsq; ad fin. 83
- 2 Feudum acquirens frater, vel socius, communicare fratribus aut sociis non tenetur, fructus tamen erunt communes durante societate aut communione. col. 1. sub pr. 80
- 2 Feudum alienare siue domini consensu vasallo non licet, et an tacitus consensus sufficiat puta si praesens sit et contradicere possit, et quid si feudum sit antiquum aut paternum, et fiat alienatio in proximiorum agnatum, et quid in feudo nouo, et an talis alienatio possit longissimo tempore praescribi, et quid in parte feudi, et an sufficiat consensus ex intervallo adhiberi. col. 3. a pr. per tot. et col. 4. in pr. 80
- 2 Feudum alienans vasallus si protestetur se alienare salvo, et reseruat domino consensu, vel salvo iure directi domini, vel salvo iure domini, et non aliter, vel, et non aliter, nec alio modo, et quid si sequuta sit traditio, an excusetur a poena, et quid si res sine difficultate possit haberi pro non alienata: et quid si dicat vendo si et in quantum de iure possum, vel, si domino placuerit, vel salvo semper beneplacito, et non aliter, nec alio modo: vel si dominus non reuocauerit, alias sit res inempta. columna quarta a principio ad finem. et colum. prima vsque ad med. 81
- 2 Feudum alienandi in talem si dominus licentiam dederit, an poterit in alium alienari. col. 1. in med. 81
- 2 Feudum alienatum per vasallum etiam cum consensu domini directi, non domino, sed agnatis aperitur qui illud petere poterit saltem post mortem alienantis. col. 1. in med. 98
- 2 Feudum si datum sit pro masculis cum foeminis, vel masculis, et foeminis, quomodo et quando ad foeminas pertineat, et quid si pro se, et filiis, et haeredibus, et quid si pro se, et filiis, vel liberis nulla haeredum mentione facta. col. 1. in med. 98
- 2 Feudum, mutus, surdus, et foemina alias incapaces, consequi possunt illud, quod statutum aliquid patranti detulerit si id peregerint. colum. prima ad finem. 98
- 2 Feudum ita concessum concedo tibi tale castrum in feudo, transit ad haeredes eos tantum qui alias ex natura feudi succedunt. colum. prima in fine. 98
- 2 Feudum hereditarium, & feudum ex pacto & providentia non differunt in effectu cum in eo quis non succedat nec etiam filius nisi sit haeres. colum. 2. in prin. 98
- 2 Feudum ex successione regulariter non peruenit ad fideicommissarium, secus in feudo simpliciter, & absolute hereditario. columna prima in medio. 98
- 2 Feudum concessum pro se & filiis, & haeredibus obtinere volens, sufficit quod sit haeres primi inuestiti, nec quod sit haeres vasalli ultimo defuncti requiritur, idq; etiam in feudo ex providentia. col. 1. in fi. 98
- 2 Feudum relinqui, & de eo testari pro anima, si est perpetuum, & per alium possit pro eo seruitium praestari, an queat: & quid si sit feudum francum & liberum, & quid si simul cum vasallo transfret ad ecclesiam. col. 3. in prin. 87
- Feudum legari an possit vel mortis causa donari sine consensu domini, vel an legatario debeat aestimatio, & quid si fuit legatum ecclesiae. ibid.
- 2 Feudum improprium non comprehenditur in dispositione exorbitanti, quae de feudo tractat. col. 3. ad fi. 87
- 2 Feudum totum vni praelegare, vel plus de eo assignare an possit pater plures habens filios, & quid in emphyteusi. col. 3. in fi. & col. 4. per tot. & col. 2. ad med. 87. 88
- 2 Feudum an veniat in restitutione fideicommissi, & quid de emphyteusi ecclesiastica. col. 1. in pr. 88
- 1 Feudum an veniat in petitione hereditatis, & quid in conventionione, & sententia de diuidenda hereditate. col. 1. sub pr. 88
- 2 Feudum an computetur filio in legitimam, & quid si rescriptum sit pro se & liberis. col. 1. in med. 88
- 2 Feudum Ducatus, vel Marchionatus ab Imperatore concessum an veniat in dispositione testatoris, vt de illis testari possit. columna prima, in fine. 88
- 2 Feudum decimarum, quod solitum sit laicis infundari, potest praelatus alteri laico in feudum concedere. columna secunda, in med. 75
- 2 Feudum deuolutum ad ecclesiam, si ecclesia velit potest retinere nec cuiquam de nouo concedere. col. 2. in fi. 75
- 2 Feudum ecclesiae deuolutum per annalem possessionem, ita mensse applicatur

I N D E X.

- eatur, vt de cetero amplius infundari nequeat. columna tertia. sub princip. 75
- 2 Feudum ciuitatis vel castris vacantis per Papam, vel Principem in feudum concessum perinde, vt etiam alia quolibet beneficia venit laicissime interpretandum, ita vt etiam si expressum non sit veniant tam iurisdicção quam castra, pagi, & villa, quæ illi subsunt. colum. 4. sub princip. 74
- 2 Feudum concedere potest Prælati vel alienare etiam res Ecclesiæ, sine consensu capituli ob magnam necessitatem. columna quarta. sub princip. 74
- 2 Feudum concedens Princeps per verbum donamus, vel alio simili importante donationem, erit libera donatio. col. 4. ad fi. 74
- 1 Feudum quid sit, an vsusfructus vel vtile dominium in eo transferatur, an dominus qui concessit possit cognoscere de primis causis rusticorum sub castro puta concessio habitantium, quid si transferatur directæ & vtilis actio, an erit feudalis concessio. col. 1. vsque ad med. 70
- Feudum vnde dicatur, & an argumentum ab etimologia procedat. in med. ibid.
- Feudum alienari poterit, si verba huiusmodi, dedit, &c. ad habendum, &c. posita fuerint in verbis dispositiuis inuestituræ, secus si in executiuis. ad fin. ibid.
- Feudum in quot & quales species diuidatur, & an in duas tantum secundum Curtium, Proprium videlicet & improprium, & sub proprio quæ contineantur. ibid.
- Feudum regale, seu dignitatis, & non regale, nec dignitatis quomodo dicatur, & quibus concurrentibus. in fi. ibid.
- 2 Feudum nouum, & antiquum, & paternum, quod dicatur & de effectibus, ad cognoscendum quale ex his sit, & quid si dicatur quod concedit iure antiqui & paterni, cuius naturam sequatur noui vel antiqui. Et quid si finita generatione fiat renouatio, & quid si Princeps vel alius qui potest libere disponere cum illis verbis, iure antiqui, concedat, & quid in Prælati. col. 2. vsque ad fi. 70
- Feudum rectum quoruplici respectu seu quot modis dicatur. ad finem. ibidem.
- Feudum hæreditarium quando dicatur, & an quando pro se & hæredibus conceditur. ibid. & col. 2. in prin. 71
- 2 Feudum proueniens ex pacto & prouidentia concedentis quando pro se & liberis, & de effectibus, an sit huiusmodi vel dicatur hæreditarium. col. 2. in fin. 70
- Feudum ligium vt dicatur quæ & quot requirantur, & de effectibus. ibid. in fi. & col. 3. sub prin. & col. 1. sub prin. 72
- 2 Feudum improprium quas contineat species. col. 3. sub prin. 70
- 2 Feudum francum siue liberum, quomodo constituitur, & quibus concurrentibus, & qui sint illius effectus, in eo ecclesia succedit, vasallus de eo testari potest, illi non potest renunciari, potest alienari irrequisito domino salvo tamen iure suo. col. 3. in med. 70
- Feudum non rectum species feudi improprij. ibid.
- Feudum habitatoris quod appellatur personale, non transit ad hæredes accipientis. ibid.
- Feudum soldatæ etiam species feudi improprij. ad fi. ibid.
- 1 Feudum in dubio præsumitur antiquum, nõ autem nouum, & quid si Prælati aliquem de feudo inuestiens antiquum esse asserat, an stabitur huiusmodi confessioni. col. 3. in fi. 70
- 2 Feudum antiquum datur hæredi primi inuestiti, licet non sit hæres vltimus, quod si diuidatur inter fratres, & cuilibet fiat inuestitura, an dicatur nouum feudum, & an ad illud admittantur agnati vltra septimum gradum, etiam vsque ad centesimum, quid si agnatus partem antiqui feudi in alium transferat, quando inuestitura intra annum petenda sit ab illo agnato, qui acquisiuit. Et quid si feudum antiquum renouetur vasallo, an definat esse antiquum: vel illi remittatur telonia. col. 4. in med. & in fi. 70
- 2 Feudum antiquum habens vasallus si illud tanquam nouum a domino recipiat, an sibi soli vel etiam filiis & agnatis præiudicium afferat. col. 4. in med. 70
- 3 Feudum nouum iure antiqui concessum, an assumat naturam, & qualitatem antiqui: & quid si apponatur clausula, iure antiqui, auiti, & paterni feudi. An autem feudum nouum ad transuersales pertineat, & in eo habeat locum ius accrescendi. colum. 4. in fine. & colum. 1. vsque ad finem. 70 & 71
- 2 Feudum paternum an sit transitorium ad omnem hæredem etiam Monasterium: & an ad illud deuolutum ob delictum patris in committendo per alienationem filij admittantur. col. 1. in fi. 71
- 2 Feudum maternum, vel foemineum si sit, scilicet ab initio concessum vni foeminae quando foeminae admittantur, foemineum etiam dicitur, si processit a foemina. col. 1. in fi. 71
- 2 Feudum quod veniat ad foeminas vel natos ex foeminis dominus directus feudi potest respectu iuris sui & interesse consentire. columna 1. sub med. 73
- 2 Feudum alienare in agnatorum præiudicium an vasallo liceat etiam cum consensu domini: & quid si feudum antiquum sine consensu proximioris agnati vasallus refutaret in manibus domini: & quid si proximiores sint hæredes alienantis, & alia illius bona possiderent, & inuentarium non confecissent, & an præiudicet huiusmodi alienatio filio proximioris agnati consentientis. colum. prima. ad finem. & colum. 2. per tot. 82
- 2 Feudum alienare seu donare pro parte sua frater ex tribus, ingrediens monasterium, alteri fratri an possit, ita, vt donatarius habeat solus, an spectabit ad ambos, si sit feudum antiquum. columna tertia, in principio. 82
- 2 Feudum alienare an possit vasallus in præiudicium agnatorum, quod sit liberum, concessum pro se, & quibus dederit, & an in quascunque personas. col. 3. sub prin. 82
- 2 Feudum constituere nunquid possit quilibet etiam priuatus, & quid in rustico. col. 3. ad fi. 82
- 2 Feudum alienare inuitis vasallis an dominus possit, vel feudi possessorium ius in alium transferre, & quid si ditionem suam vniuersam vna alienet. col. 3. in fin. 82
- 2 Feudum alienare libere poterit dominus immediatus seu prælatus, quod sibi per mortem sui vasalli apertum fuit, non obstante, quod iurauerit se inconsulto supremo domino non alienaturum, si id sibi, vel ecclesiæ viderit expedire. col. 4. sub pr. 82
- 2 Feudum non transit ad filium vasalli, qui propter delictum in domino commissum eo fuit priuatus, nisi ex gratia illi dominus concesserit. colum. 4. sub prin. 82
- Feudum si alienauerit irrequisito domino vasallus, si sit nouum reuertitur ad dominum, si verò antiquum, aperitur filiis, & agnatis, alia tamen opinio in feudo antiquo. ibid. col. 3. in med. 81
- 2 Feudum sub infundatum si deuoluatur spectat ad primum dominum, pro ut illius consensus in alienatione rei subinfundatæ requiritur, & ad immediatum spectabit si delictum in personam eiusdem secundi domini committatur. col. 3. in med. 81
- 2 Feudum alienatum per vasallum vendicat dominus directus immediatus vt allodialle, non autem dominus mediatum. col. 3. sub med. 81
- 2 Feudum alienans vasallus si apponat clausulam, habita licentia, & non aliter, &c. non cadit ab ipso: & si alienat domino sciente, & tacente videtur habere consensum domini. col. 3. sub med. 81
- 2 Feudum alienans pro parte feudatarius, cadit solum ab ea parte non a tota re, & quando hoc procedat. col. 3. ad fi. 81
- 2 Feudum renunciare inuito domino vasallus an possit, & quid si feudum sit francum siue ligium, rectum, & simplex: & an vnus filiorum possit in præiudicium fratrum donare partem suam, & quid si vasallus refutet feudum antiquum in manibus domini, an præiudicabit agnatis, & an dominus possit cogere vasallos ad reuertendum ad deferatam iurisdicçãoem, & habitandum locum quem deferuerunt, si seruitia præstare tenebantur. colum. quarta. in fine. & columna prima. per tot. 86. 87
- 2 Feudum vel emphyteusim renunciens vasallus nunquam admittitur donec supersint de comprehensis in prima inuestitura, nisi ad effectum, vt non deuoluatur, & non præiudicat agnatis ipse renunciando, nec liberatur a præstatione seruitij, nec propterea poterit postea offendere dominum impune. columna prima, in fine, & secunda, in principio. 87
- 2 Feudum concessum pro se, & suis liberis hæredibus ex linea masculina descendentes an comprehendat filiam recipientis. colum. prima. in med. 73
- Feudum concessum pro te, & aliis de genere tuo an comprehendat descendentes ex foemina. ibid.
- 2 Feudum concessum pro te, & filiis masculis, quomodo intelligatur nomen filijs, an nepotes, pronepotes, & deinceps comprehendantur, & quid in emphyteusi an appellatione filiorum veniant nepotes. col. 1. ad fi. & col. 2. vsque ad med. 73
- 2 Feudum concessum pro filiis, an etiam de nascituris intelligatur, & quid si dicatur pro filiis nascituris, & quis nascatur ex ventre lecto, an admittatur. col. 2. in med. 73
- 2 Feudum concessum pro se, & nepotibus, an veniant filij fratris, & an veniat filius fratris præmortui cum alio filio, & sic cum patruo, & nunquid filij recipientis excludant filios fratris. columna secunda, sub medio. 73
- 2 Feudum concessum pro se, & suis hæredibus, an foeminae admittantur, & quid si dicatur pro se hæredibus, & successoribus, & quid si pro hæredibus quibuscunque, an intelligatur de extraneis. col. 2. sub med. & ad fin. & col. 3. ad fi. & col. 4. in pr. & med. 73
- 2 Feudum concessum pro se & quibus dederit, an transeat ad extraneos: & quid in emphyteusi ecclesiastica, & quid siue ex testamento siue ab intestato inuestitus reliquerit, & quid si non disponit, an illius hæres poterit, & an huiusmodi verba aliquid operentur postquam vasallus nõ fuit vsus illa potentia sibi attributa, & an hoc casu si quis dederit requiratur consensus domini in huiusmodi alienatione. col. 2. in fi. & col. 3. sub prin. & med. 73
- 2 Feudum concessum pro se, & descendentes, si ad vnum ex filiis peruenit, donec extet aliquis de ipsius linea ad alios non perueniet, & quid in emphyteusi. col. 3. sub pr. & col. 4. in med. 73
- 2 Feudum pro se, & hæredibus masculis, & foeminis stante statuto exclusiuo foeminarum non deueniet ad foeminas donec supersint masculus. col. 3. in med. 73
- 2 Feudum pro se, & hæredibus vtriusque sexus susceptum, nunquam transit ad foeminas donec masculus supersint. col. 3. in med. & dicitur hæreditariū mixtum. col. 4. in med. 73
- 2 Feudum concessum pro se, suisque descendentes, & hæredibus, ita deum debetur si copulatiue sint hæredes, & descendentes, quia verumque requiritur. col. 4. sub pr. 73
- 2 Feudum acceptum pro se, & filiis, dicitur ex pacto, & prouidentia, & de feudo ex pacto, & prouidentia non potest disponi, etiam si esset nouum & cum domini assensu. columna tertia. in fi. & columna quarta. sub prin. 73
- 2 Feudum deuolutum quis ex emere volentibus præferendus sit, agnatus ne iustum pretium offerens, vel extraneus vltra iustum. colum. quarta, in med. 73
- 2 Feudum a patre acquisitum siue pro se, & hæredibus, siue pro se, & liberis, potest filio imputari in legitimam, atsi prouenit ab auo, quia aduentitium censetur non imputabitur. columna quarta ad finem. 73
- 2 Feudum varie acquiritur primo per inuestituram, & qualiter probetur inuestitura feudi noui, & antiqui: & an per pecuniam. per stipulationem, per ius accrescendi, per ademptionem possessionis de licentia domini, & per annalem possessionem præsentis domini, & non contradicente. col. 4. in fi. & col. 1. in pr. 73. 74
- 2 Feudum an præscribatur, & quæ sint necessaria ad præscribendum, & quot annorum spatium, & an præscribatur contra dominum per eum in quem alienatum est infcio domino. col. 1. sub pr. & med. 74
- 2 Feudum subinfundare alij an vasallus possit sine consensu domini, vel eo inconsulto, & quæ requirantur, vt id possit, & quid si in inuestitura adesset pactum de non alienando, & quid si sit feudum ecclesiasticum, & quid si vasallus vellet subinfundare ecclesiæ, & an in decimas habitas ante Consilium Lateranense ab ecclesiæ, & an in feudo existente in curia domini, vel in loco vbi dominus habet iurisdicçãoem, & quid si fiat in fraudem, & an talis subinfundatio inducet post mortem subinfundantis: & quid si primus vasallus inducat secundo, & secundus tertio, & tertius postea vendat pro alodio, cui pertinebit vindicatio, & cuius domini consensus requiratur in alienatione feudi subinfundati, et quid si ex consuetudine, vel concessione dominus immediatus assensum præstiterit, et ad quem hoc casu deuolutio spectet, et an per subinfundationem a se alteri factam, vasallus

I N D E X.

- vasallus possit præiudicare agnatis suis. colum. 2 in fi. & col. 3. per tot. & col. 4. in princ. 83
- 2 Feudum in emphyteusim dari alteri an vasallus sine consensu domini possit. & quid in hoc de consuetudine obseruetur hodie. col. 4. sub pr. 83
- 2 Feudum ad liuellum concedi an possit per vasallum sine consensu domini: & quid si cum domini consensu, & res committatur, cui apperietur. col. 4. post med. 83
- 2 Feudum locare an vasallus possit siue ad modicum siue ad longum tempus, & quid si ad modicum fieret locatio in potentem: & an ad longum tempus cum consensu domini, & quid hoc casu si diceretur, quod tot sint locationes quot sunt anni: & quid si dictum foret, quod utile domini non transferatur in conductorem. col. 4. in fi. & col. 1. vsque ad med. & quid de fructibus. ibid. col. 1. in med. 83. 84
- 2 Feudum an pignori, vel hypothecari possit a vasallo sine consensu domini. col. 1. ad med. 84
- 2 Feudum retinere seu in feudo succedere an possint Monachus, Clericus primæ tonsuræ, & qui habet quatuor ordines minores, & quid quo ad feudum foemineum, & an clericus cum aliis fratribus laicis: & quid in foemina, quæ intrat monasterium, quo casu est capax feudi. & quid si Monachus sit effectus Comes ex dispensatione Papæ. col. 2. a med. & col. 3. & 4. per tot. 97
- 2 Feudum ad recognoscendum tempus datum incipit currere a die præsentationis commissionis, & quando. col. 1. in princ. 98
- 2 Feudum & emphyteusis, quæ pacto alienari in quoscunque potest, in extraneos transit. col. 1. sub pr. 98
- 2 Feudum non dicitur, ubi clausulæ inuestituræ, & verba, donationem significanti inuunt. col. 1. sub pr. 98
- 2 Feudum plurium dominorum alienatum per vasallum, deuoluitur tantum quo ad dominos qui non consenserunt, non quo ad illos qui licentiam dederunt. col. 1. ad med. 98
- 2 Feudum hæreditarium, quo dicitur, & ad quos transeat siue merum siue mixtum sit, & quando alicui, & eius hæredibus, & successoribus, concessum est, vel pro se & hæredibus quibuscunque, etiam extraneis, & quid si pro se, & hæredibus masculis, transit autem ad illos ad quos transit hæreditas, & an oporteat esse hæredem primi acquirentis, & ultimi morientis, vel sufficit, quod sit hæres sanguinis, vel etiam primi inuestiti, An autem poterit primus successor cum domini consensu in præiudicium successorum alienare feudum hæreditarium, & quid si inter comprehensos in inuestituris disponatur de eo, & an ordo successionis in illo attendatur, an factum defuncti noceat successoribus, ubi non fuit factum inuentarium, aut factum patris præiudicet filiis, & omnibus: aut hæres possit contravenire dispositioni testatoris super feudo hæreditario mixto: & an veniat in restitutione fideicommissi: & an merè hæreditarium veniat in confiscatione bonorum, & an inuentarium in eo aliquid operetur: & an feudum in dubio præsumatur hæreditarium: & quod dicitur hæreditarium mixtum: quodque in eo non admittitur quis, nec quidem filius seu agnatus nisi sit hæres, imò Dominus potius in eo succedit, quàm alius non hæres, & an veniat in petitione hæreditatis, restitutione fideicommissi, renunciatione generali, & dispositione testatoris: & an in legitimam imputetur, & uti allodialia bona iudicetur: & nunquid ob delictum vasalli etiam in committendo puta per alienationem, deuoluatur ad filios, vel agnatos, an ad dominum, & quid si negligendo inuestitura non petierit: & utrum hæres cum beneficio inuentarii in feudo hæreditario mixto teneatur pro facto defuncti, maxime si alia bona libera adsint, de commoditatibus feudi satisfacere. col. 3. & 4. per tot. & col. 4. in princip. 71. 72
- 2 Feudum nobile gratis, & libere conceditur, & pro eo solum debetur seruitium personale, & in eo differt ab emphyteusi: possessor autem nobilitatur ob ipsum feudum, & si fuerit de eo inuestitus, & de ipso fecerit homagium non tenetur ad contributionem talliarum. colum. prima. sub princip. 72
- 2 Feudum francum quomodo constituitur, & quando esse intelligatur an relinquere possit in testamento, & eius alienatio quando teneat. colum. 1. in med. 72
- Feudum pecunia concessum non dicitur mere feudum, sed emptitium, & magis emptio quam donatio censetur, & an in eo æque succedant foemina, ut masculi, & quando. ibid. & in fi. ibid.
- Feudum emptitium seu hæreditarium si legetur sine assensu principis debetur legatario æstimatio. ad fi. ibid.
- 2 Feudum paternum acceptare, & repudiare hæreditatem an possit filius, & quid in agnato, & quid quando inuestitura est facta alicui pro se, & filiis, vel pro se & hæredibus suis, vel pro se, & liberis, & quid si quis accepit feudum simpliciter, & quid si filius renunciauerit bonis paternis an intelligatur renunciaſſe feudo, vel emphyteusi, & quid si primo acceptauit feudum an postea poterit repudiare hæreditatem, & quid e contra, & quid si pater nihil in bonis haberet, & alienaſſet feudum, an filius ad illud admittetur, & quid si esset institutus in re certa, vel sommodo in legitima, alio vnuerſaliter instituto, & quid in filia exclusa a statuto ab hæreditate patris habentis feudum, & quid si filius veniente patre renūciat hæredi patris cum iuramento, & quid si acceptet feudum, & cum beneficio inuentarii hæreditatem, & an repudiare possit hæreditatem patris, & succedere auctori in feudo auctori. col. 2. a med. ad finem. & colum. 3. vsque ad finem. 85
- 2 Feudum paternum, & hæreditatem patris, qui refutauit filius, deinde reperitur illud tenere, nunquid tenebitur ad seruitia feudi, & ad onera hæreditaria. col. 3. sub med. 85
- 2 Feudum permutare aut compromittere seu transigere super re feudali an vasallus sine domini consensu aut licentia possit, & quid in arbitros aut arbitratores, & quando hac de causa feudum amittat, & an transactio casu quo fieri potest præiudicet agnatis. colum. tertia, a principio ad finem. 84
- 2 Feudum datur gratis, & pro feudo, & natura feudi debetur seruitium personale non autem reale, quod alterat naturam feudi. col. 3. in fi. & col. 4. in princip. 72
- 2 Feudum datum Titio vsque in quartam generationem, ea finita filij, vel agnati vasalli ultimo defuncti possunt petere sibi confirmari, alias poterunt appellare ad superiorem, col. 4. sub pr. 72
- 2 Feudum concessum cum clausula, quod habeat naturam paterni, & auiti, iudicatur, ut antiquum, & auitum. col. 4. ad medium. & colum. prima, a princip. 72. 71.
- 2 Feudum simpliciter concessum parit tantum actionem vasallo ad realem

- inuestituram obtinendam, & propriè dici feudum non potest nisi coram paribus curiæ tradatur. col. 4. ad med. 72
- 2 Feudum ubi est cōcessum pro se, & heredibus, masculis, & foeminis, an admittantur foemina cum masculis, an vero ordine successiuo, & quid in emphyteusi, & quid si ex duobus fratribus vocatis vnus decedat post alterum, relicta a quolibet filia, An filia ultimi decedentis admittatur ad feudum, & quid si dictum sit, quod recipit feudum pro masculis simul cum foeminis, vel quod foemina succedat sicut masculi, vel pro masculis, & vna foemina & quid si pro se, & hæredibus suis vtriusque sexus. Itē quid si decessit relicto masculo, & vna foemina, & masculus illico decedat, & an in huiusmodi concessione filia excludat patrum, & quid si masculus petat inuestituram pro se, & sorore, an sibi præiudicet, & quid, quando pro masculis, & vna foemina, si contingat plures foeminas ad esse, & quid si, quod deficientibus masculis foemina admittantur, & quando pro masculis, & foeminis ex suo corpore descenduris: & muliere succedente qualiter succedent ipsius filij ex diuersis matrimoniis. col. 4. in med. & fi. & col. 1. vsque ad med. 72. 73
- 2 Feudum variis modis concedendi formulæ, & clausulæ concessionum, vide. col. 4. & col. 1. 2. 3. & per tot. 72. 73
- 2 Feudum ex pacto, & prouidentia an filius non hæres obtineat, & quid de agnato: & an hæres sine beneficio inuentarii in hoc feudo sibi præiudicet. col. 1. in fi. & col. 2. in princ. 72
- Feudum improprium, & conditionatum, quando dicatur, & an ad foeminas transeat. ibid. col. 2. in princ. 72
- Feudum mixtum agnatus succedens, ut consequatur an debeat esse hæres immediate defuncti, vel primi inuestiti. ibid.
- 2 Feudum verum seu personale pro quo iuramentum fidelitatis præstatur non transit ad monasterium, & quid si reale seruitium tantum præstetur. col. 2. in princ. 72
- Feudum alteratum tenet pro solita natura feudi, licet pro alteratione minime. sub princ. ibid.
- 2 Feudum si debeat domino aliquod seruitium, qualiter hæredes præstabit, & quomodo in feudo diuiduo, & indiuiduo seruitium præstetur. col. 3. sub princ. 72
- 2 Feudum an sit contractus nominatus, & an bonæ fidei. colum. tertia, in med. 72
- 2 Feudum cui pactum aliquod contra requisita in feudo apponitur an transformabitur in diuersam speciem contractus, & an in feudali contractu possint adhiberi pacta extranea, & contra naturalia, & propria, & communem naturam feudorum, modo contra substantialia non. colum. 3. sub med. 72
- 2 Fictio ut habeat locum, quæ requirantur, ea duplex circa eandem rem nõ debet concurrere. col. 4. sub princ. 130
- 1 Fisiones non habent locum, ubi agitur de incurrenda sententia excommunicationis. col. 4. ad fi. 132
- 3 Fisiones non habent locum, quando agitur de incurrenda pœna. colum. 1. ad finem. 132
- 1 Fideicommissarius. Ad eum transeunt, quæ concernunt commodum pecuniarium. col. 4. in med. 107
- 3 Fideicommissarius regulariter non potest propria autoritate ingredi possessionem. col. 1. in princ. 29
- 3 Fideicommissarius non detrahit trebellianicam secundo fideicommissario, nisi quando hæres primo trebellianicam non detrahit. colum. 3. iuxta med. 60
- Fideicommissarius donans in vita dicitur donare non restituere. ibidem si emat rem sibi aliquo casu restituendam, poterit eueniente casu agere ad pretium. in med. ibid.
- Fideicommissario agenti contra hæredem grauati sufficit probare bonam fidei repositam in hæreditate fideicommittentis tempore mortis suæ: fecus si agit contra tertios possessores, quia tunc de dominio fideicommittentis probari debet. iux. fin. ibid.
- Fideicommissarius qui rogatus est restituere hæreditatem post mortem suam pauperibus si in vita restituat, non adimplet voluntatem testatoris. col. 4. ad princ. ibid.
- Fideicommissum iniunctum patri de restituenda hæreditate aduenticia ipso filio instituto, hodie non valet respectu proprietatis. col. 4. sub med. ibidem.
- 1 Fideicommissa ampliuntur, & declarantur per rationem, & causam quibus disponentes ad illa faciendam moti fuerunt. colum. secunda, prope fi. 209
- 3 Fideicommissa de his habetur. col. 1. tit. 6. per tot. 55
- De filio. vel patre, alioque hærede per fideicommissum grauato quoquo modo restituere integram hæreditatem, vel eius portionem, capit. 1. per tot. ibid.
- Fideicommissum, an & quando transmittatur, & de fideicommissis vnuerſali. col. 3. c. 2. ibid.
- 3 Fideicommissum quando censeatur inductum, vel remissum, aut resolutum, vel expiratum seu sublatum. col. 1. c. 3. 56
- Fideicommissum familiæ relictum, vel ab ultimo morienti. col. 2. c. 4. ibid.
- In Fideicommissis an filius succedat, atque subintret in locum patris, & qui proximiores inspiciantur, & attendantur. col. 3. c. 5. ibid.
- 3 De fideicommissis conditionalibus, vel conditionaliter relictis, vel ex conditione remisissis. col. 1. c. 6. 57
- Fideicommissum conditionale esse constituentes, quæ sint coniecturæ. col. 4. cap. 7. ibid.
- 3 Fideicommissio conditionalis, nunquid per diuisionem hæreditatis factam inter hæredes, renunciatum censeatur. col. 3. c. 8. 58
- 3 Fideicommissi in restitutione, an & quando, veniant prælegata. colum. 4. cap. 9. 59
- 3 An veniant mobilia, quauè bona comprehendantur. colum. prima, cap. 10. 60
- De fideicommissariis generalibus, particularibus, & aliis, & de illorum iuribus. col. 2. c. 11. ibid.
- Fideicommissorum miscellanea. col. 4. c. 12. ibid.
- 3 Fideicommissum vnuerſale non ideo minus debetur, quod testamentum, vel inofficiosi quærela ruptum sit, vel ob filij præteritionem nullum declaratur. col. 4. circa princ. 55
- 3 Fideicommissum a futuro euentu pendens potest per pactum remitti. col. 1. sub princ. 56
- 3 Fideicommissum diuisione tollitur ex clausulis prægnantibus. colum. 2. circa princ. 56

I N D E X.

- 3 Fideicommissum relictum eis, qui sunt de familia, intelligitur relictum ei qui in agnatione, vel familia tenet primum gradum, & proximiorum. col. 2. ad fin. 56
- 1 Fideicommissum an fiat caducum si substitutus premoriatur heredi, remissive. col. 3. in prin. 56
- 3 Fideicommissaria substitutio facta duobus, an & quando vendicet sibi locum in persona primi morientis, ubi conditio substitutionis existet. col. 4. ad finem. 56
- 3 Fideicommissi conditionalis remissio seu rennunciatio simplex ipsum non tollit. col. 3. in med. 56
- 3 Fideicommissi remissionem inducere solet generalitas, & plenitudo verborum in diuisione petitorum. col. 4. circa med. 58
- 2 Fideicommissio renunciata, & data licentia alienandi an videatur si in diuisione vnus frater alteri concesserit, & e contra bona in parte peruenta, pro se & illis quibus concedere voluerit. col. 2. ad fi. 81
- 3 Fideicommissio bona subiecta confiscari non possunt. colum. 4. in princip. & post. 144
- Fideicommissum, in fideicommissi restitutionem non veniunt, quæ ad extraneos, non vti hæredes, sed domini concedentis beneficio ad liberos transeunt. 28
- 3 Fideicommissum expirat morte fideicommissarij. colum. prima in principio. 28
- 3 Fideicommissum quando inducat absolute, prohibitio alienationis, & an fideicommissarij præsentia in alienatione rei fideicommissio subiectæ, illi præiudicet, & quatenus. col. 4. c. 4. 61
- 3 Fideicommissa pendente conditione alienari, quidem possunt, sed adueniente conditione reuocabitur talis alienatio. colum. 4. ad finem. & col. 2. in princip. 61. 62
- 3 Fideicommissum simpliciter relictum in substitutione pupillari ipsi nè filio an hæredi censeatur iniunctum. col. 1. in med. 35
- 3 Fideicommissum sub conditione legatum non transmittitur. colum. 3. in fine. 46
- 1 Fidei præstatio, & iuramentum an æquipolleant. col. 3. sub pr. 114
- 2 Fideiubendo seruus non obligat dominum ignorantem etiam de peculio, quia istud non venit in administratione peculij, cum sit perdere nõ administrare. col. 3. sub pr. 41
- 2 Fideiubere verbum est prægnans, & importat omni meliori modo, & dicitur nil aliud esse, quam perdere. col. 3. in pr. 41
- 2 Fideiubere non tenetur qui securitatem promisit nisi primo se obligasset per instrumentum vel alias, vt ibi. col. 1. ad fi. 41
- 2 Fideiubere tenetur de iudicato soluendo qui ad defensionem alterius venit, nemo enim sine fideiussione etiam locupletissimus, est idoneus alterius defensor. col. 3. in fi. 47
- 2 Fideiussione cautionem seu satisfactionem dare non tenetur qui est manifestè idoneus facultatibus, etiam ex dispositione iuris communis, & municipalis, sed satisfacit cum generali hypotheca omnium suorum bonorum. col. 1. a med. ad fi. 48
- 2 Fideiussio non valet sine stipulatione, etiam de iure canonico, nisi fiat in iudicio, item non valet per epistolam, nec sine præcedenti obligatione civili vel naturali. col. 4. ad med. 46
- 2 Fideiussio præstanda non est ab eo qui sitam non deteriorauit conditionem, nisi valde deteriorauerit. col. 4. ad fi. 46
- 3 Fideiussor idoneus quid dicatur. colum. quarta. iuxta fin. & vbi dari debeat. 135.
- 3 Fideiussio data in prima instantia expirat lata sententia. colum. 1. circa prin. & alia de fideiussoribus datis a reis accusatis, vel inquisitis. ibi. 136
- 2 Fideiussor Castellani an teneatur de robaria seu extorsione per Castellani facta, & an iterum videatur obligatus si Castellanus, ultra annum pro quo fideiussit remaneat in Castro. colum. secunda, sub principio, & med. 74
- 1 Fideiussor, quoad fideiussorem, attenduntur statuta, & consuetudo loci, in quo contractus matrimonij fuit celebratus. col. 3. sub pr. 193
- 3 Fideiussor tutoris qui præfens ac tacens patitur nomen suum scribi apud acta sine contradictione perinde tenetur ac si stipulatio intercessisset. col. 2. in prin. 74
- 1 Fideiussor simpliciter datus intelligitur pro vera æstimatione rei, non autem etiam pro eo, quod cresceret propter iuramentum in litem. col. 3. in med. 124
- 2 Fideiussor in instrumento pacis adhibitus non potest cogi ad soluendam poenam nisi plenè probato de pace rupta per testes, vel veram confessionem principalis non autem per fictam puta per contumaciã, vel bannum ipsius. col. 4. ad fi. 48
- 2 Fideiussor de representando totiens quotiens non liberatur si domus fuerit reo assignata loco carceris. col. 4. in fi. 48
- Fideiussor de representando liberatur quoties reus captus, & incarceratus fuerit. ibid.
- 2 Fideiussor, de representando totiens quotiens, si non representauerit tenetur vitro poenam debitam sisco ratione fideiussionis, & parti ad interesse, & tenetur representare etiam si reus sit bannitus si tamen sibi fuerit factus saluus conductus a iudice de voluntate principis, quod si reus nolit, excusatur fideiussor a mora, & poena. col. 1. ad fi. 49
- Fideiussor de representando totiens quotiens, non tenetur sistere eum qui propter vulnus inflictum detinebatur, si deinde vulneratus sit mortuus. col. 2. in prin. ibid.
- Fideiussor de representando liberatur bina representatione, & quid si dictum sit totiens quotiens. ibid.
- 3 Fideiussor de representando infra octo dies sub poena, non incidit in poenam nisi fuerit requisitus, etiam lapso termino, quod si post morã commissam representauerit non tenetur ad poenam, etiam si iurasset, quia non obstante iuramento potuit moram purgare, secus si promississet representare sub poena certa cum iuramento, & quid si representauerit an tequam requiratur an liberetur. col. 2. sub med. 49
- Fideiussor de representando tali die non excusatur ob difficultatem, nec etiam quando procurauit talem difficultatem. ad fi. ibid.
- Fideiussor de representando, si reus aufugerit, & inde captus pro eodẽ crimine, & in carcerem missus fuerit, liberatus erit, & si pro alio crimine fuerit captus, quid agere debeat fideiussor. in fi. ibid.
- 2 Fideiussor an & quando ante principalem conueniri possit. colum. 3. in principio. 49
- 2 Fideiussor rectè cum debitore paciscetur, vt pro quantitate debiti empti sibi pignus sit si intra certum tempus non liberetur, & soluerit, nec locus erit constitutioni l. ult. C. de pact. pig. col. 3. sub pr. 49
- 2 Fideiussor an conueniri possit non obstante pignore, quod creditor habet. col. 3. sub pr. 49
- 3 Fideiussor in compromisso adhibitus pro obseruatione conuentorum, an finito tempore compromissi, eo prorogato amplius teneatur. colum. 3. in medio. 49
- 2 Fideiussor qui in ius vocatus non fuerit, principalis debitoris actis non laeditur, nec quouis periculo ex casu prouenienti. col. 3. in med. 49
- 2 Fideiussor in pecuniam acceptus cum principalis rem debet, nullo modo tenebitur. col. 3. sub med. 49
- Fideiussor præstitus officiali an adhuc teneatur finito illius officio. ibid.
- 2 Fideiussor prius an liberetur per acceptilationem secundi, & an per nouationem obligationis. col. 3. ad fi. 49
- Fideiussor si succedit debitori confunditur fideiussoria actio. in fi. ibid.
- Fideiussor in id quod interest rectè accipitur, cum principalis factum debet. ibid.
- Fideiussor in maiorem summam acceptus nullo modo & in nulla quantitate obligatur, contrarium tamen. col. 3. in fi. & col. 4. in pr. ibid.
- 2 Fideiussor expensarum quatenus actor succumberet, an teneatur si pronunciatum fuerit instantiam peremptam. col. 4. in pr. 49
- 2 Fideiussor renunciando an debeat exprimere renunciationem, vel sufficiat generaliter renunciare. col. 4. sub pr. 49
- 2 Fideiussor vt sit an quis licet pecuniam accipiat. col. 4. sub pr. 49
- 2 Fideiussor qui se obligauit ad sortem, & omne interesse si soluerit coactus repetere poterit alias secus. col. 4. sub pr. 49
- 2 Fideiussor debitoris pupilli excusatur a tutela ipsius pupilli sicut, & ipse debitor, nisi fuerit pro parua quantitate, quia eo casu neuter excusatur. col. 4. ad med. 49
- 2 Fideiussor pro fideiussore accipi potest. col. 4. in med. 49
- 2 Fideiussor contractus an possit conueniri lata sententia contra principalem, & quid in fideiussore de iudicato soluendo. col. 4. in med. 49
- 2 Fideiussor iudicij subiicitur executioni sententiæ latæ contra principalem, non sic fideiussor contractus. col. 4. in med. 49
- 2 Fideiussor transmittit contra hæredes suos obligationem, nisi sit fideiussor rei pro maleficio. col. 4. in med. 49
- 2 Fideiussor approbatus an reprobari possit per superuenientiam nouæ calamitatis, & insignis inopiæ. col. 4. in med. 49
- 2 Fideiussor vt conueniri queat necessaria est iudicis sententia debitorẽ nõ esse soluendo, nec in actis posita relatio nunciij super eo sufficit. col. 3. sub med. 49
- 2 Fideiussor recusatus agere poterit actione iniuriarum contra recusantem. col. 4. ad fin. 49
- 2 Fideiussor qui pro absente seu ignorante fideiubet, recuperabit quod soluerit actione negotiorum gestorum, secus si pro inuito, vel contradicente. col. 4. ad fi. 49
- 2 Fideiussor pacificando non prodest reo. col. 4. in fi. 49
- 2 Fideiussor debitori hæres si extiterit confunditur obligatio fideiussoria non principalis. col. 4. in fi. 49
- 2 Fideiussor negans se fideiussisse si conuincitur de mendacio sibi præiudicat. col. 4. in fin. 49
- 2 Fideiussor maritus potest esse pro vxore, non econtra nisi in casu fundi dotalis. col. 4. in fin. 49
- 2 Fideiussor opponere potest exceptiones peremptorias rei coheredes. col. 4. in fine. 49
- 1 Fideiussor grauatus a testatore fideiubere, si soluat non repetit a principali. col. 1. in prin. 50
- 2 Fideiussor conductoris domus ad biennium pro mercede, finito eo tempore non tenebitur, si conductor reconduxerit seu perseuerauerit. colum. 1. in princip. 50
- 2 Fideiussor & correus an pro fideiussore & correo testificari possit. colum. 1. sub princip. 50
- 2 Fideiussor vel mandator si soluerint liberatur ipse quoque reus. colum. 1. sub princip. 50
- 2 Fideiussor idoneus vel non quis dicatur, & an is qui non possidet immobilia, si fideiubeat pro diuicijs, aut qui castrum habet munitissimum, vel alia ratione difficile conueniri potest, aut cauillosus sit. col. 2. ad fin. & col. 3. vsque ad med. 42
- 2 Fideiussor summa fide dignus ac vitæ honestate excellens qui tamen patri monium non habet an sit idoneus. col. 3. in pr. 42
- 2 Fideiussor ex conventionem acceptus si fiat non soluendo non poterit creditor idcirco alium idoneum postulare. col. 3. ad fi. 42
- 2 Fideiussor inuito creditore an mutari possit in alium æque idoneum, vel magis. col. 3. in fi. & col. 4. in pr. 42
- 2 Fideiussor si minus idoneus accipitur, accipienti imputabitur, & quid si scierit, vel ignoranter accipitur, & quid de delegatione debitoris nõ idonei. col. 3. ad fi. 42
- 2 Fideiussor ad certum tempus an tempore a creditore debitori prorogato sit liberatus nec ne, & nunquid ante tempus conueniri possit si principalis moriatur. col. 4. sub prin. 42
- 2 Fideiussor non liberatur si creditor mutat obligationem ex conventionem facta cum debitore principali citra illius cõsensum. col. 1. in pr. 43
- 2 Fideiussor qui promisit quod in fine sex annorum principalis reddet pecuniam potest conueniri licet principalis ante moriatur. col. 1. in fi. 43
- 2 Fideiussor patiens se nominari, poni, ac describi in actis curiæ a notario pro fideiussore alicuius, & incontinenti non contradicat obligatur. col. 4. in med. 41
- 2 Fideiussor an possit obligari in grauiorem causam, quam principalis. col. 4. in fi. & col. 1. per tot. 41. 42
- 2 Fideiussor in duriorem causam obligatur cum iuramento vt principalis, alias absque iuramento non, efficacius tamen obligari poterit. col. 1. in princip. & med. 42
- Fideiussor non tenetur ex dolo principalis & conara eum non iuratur in litem, & an factum principalis noceat fideiussori. ibid.
- Fideiussor pro principali præsumitur velle recuperare, nec renunciatio sui iuris præsumitur. col. 1. in fi. ibid.
- 2 Fideiussor præsumitur habere mandatum de soluendo, & an debeat soluere ante sententiam. col. 1. ad fi. 42
- Fideiussor soluens viuras an repetat a principali. in fi. ibid.
- 2 Fideiussor pauper qui de suo nequit soluere, potest de bonis sui principalis soluere ne in carcerem mittatur, & maceretur. colum. 2. in prin. 42
- 2 Fideiussor testis & iudex esse potest pro principali cum ipse excusationis beneficio 42

I N D E X.

- beneficio non renunciauit, & reus principalis soluendo est. col. 2. sub medio. 46
- 2 Fideiussor an iuuetur ex his quæ principali competunt priuilegiis, iuribus seu remediis. col. 3. sub prin. 46
- 2 Fideiussor non tenetur de periculo a casu fortuito proueniente, si sit non culpabilis. col. 3. sub pr. 46
- 2 Fideiussor omni priuilegio principali competente gaudebit si principalis suscipiat iudicium motum contra ipsum, & opponat ex persona sua, vel quando fideiussor opponit, vt defensor principalis rei, & an dilatio data principali pro fit fideiussori, vel cessio bonorum debitoris, acceptilatio, pactum de non petendo, quid in casu l. maiorem. de pact. ff. quid de appellatione principalis, de absolutione a iuramento, & si faciat inhiberi ne ea pendente molesteretur creditor ipse, & quid de exceptione fori, vt in fideiussore clerici an ipsi competat fideiussori. col. 3. sub med. & fine. 36
- Fideiussor minoris non iuuetur restitutione minori concessa. in medio ibid.
- 2 Fideiussor quilibet ex pluribus, qui pro aliquo fideiusserunt in totum, & solidum conueniri poterit, verum conuentus poterit opponere beneficium epistolæ diui Adriani, ne teneatur nisi pro sua parte, vsque ad sententiam, & in articulo appellationis, nisi renunciauerint, quod si diuiderint obligationem, vnus obligatio non cedit in alterius damnum. col. 3. in fi. & col. 4. in pr. 46
- 2 Fideiussor vnde quis constituitur. col. 4. sub pr. 46
- 2 Fideiussor de iudicio fisci, & de iudicato soluendo ad quid, & quatenus teneatur, & an successiue vsque ad sententiam, vel etiam vltra in executione, & in causa appellationis, & an perempta instantia; item an & in causis criminalibus, & quid si sit in mora exhibendi, & sistendi: & quando promittit sistere totiens quotiens: & an qui pro vna causa fideiussit, pro alia teneatur, & an deceptus in causa principali teneatur in causa appellationis, & an teneatur certam quantitatem promittere, vel vltra poenam teneatur ad interesse parti, & an habeat beneficium excussionis, ac beneficium epistolæ diui Adriani, quid si mortuus sit pro quo promittit, vel bannitus, an liberetur, quid si sit obligatus simpliciter sistere vel simul copulatiue, & iudicatum soluere, vel disiunctiue sistere, vel iudicatum soluere: & quid si quandiu est in culpa sistendi infra terminum moritur ille quem sistere debebat: & nunquid ante finitum terminum poena exigi possit. colum. 1. 2. medio. ad fine. & colum. 2. per tot. & col. 3. vsque ad med. 47
- 2 Fideiussor de iudicio fisci debet esse idoneus facultatibus, & facultate conueniendi, nisi talis inueniri non possit, & potentior non dicitur idoneus. col. 3. in med. 47
- 2 Fideiussor etiam non idoneus admittitur vbi principalis est diues, principalis enim diues euidenter non tenetur prestare fideiussorem. col. 3. in medio. 47
- 2 Fideiussor de iudicio fisci tenetur ad interesse si poena apposta non sit. col. 3. sub med. 47
- 2 Fideiussor de representando debet esse idoneus nisi sit coniuncta persona quæ pro coniuncta fideiubeat. col. 3. sub med. 77
- 2 Fideiussor iudicialis de iudicato soluendo tenetur, vt contra eum procedi possit nulla facta perquisitione debitoris, & in criminalibus recta via fieri poterit executio in bonis ipsius, & obnoxius est executionis absque alio nouo processu, secus in fideiussore ex contractu. colum. 3. ad fine. 47
- 2 Fideiussor de iudicato soluendo si a sententia fuerit appellatum expirabit cautio illius, siue sententia fuerit absolutoria siue condemnatoria, nisi dictum esset, quod ille semper teneretur, vel se obligaret in omnem causam. columna. tertia. in fine. & columna quarta. in principio. & med. 47
- 2 Fideiussor simpliciter datus atque acceptus in prima instantia, si appellatio interuenerit, & deserta, non amplius in euentum vllum tenebitur. col. 4. in prin. 47
- 2 Fideiussor in causa criminali vbi poena corporalis imminet non admittitur nisi consuetudine loci ita receptum sit. col. 3. in fi. 48
- 2 Fideiussor in causa criminali, bannito reo ex alia causa seu delicto, an teneatur, vel liberetur. ibid. & col. 4. in prin. ibid.
- Fideiussor ad corporis poenam propter alterius delictum subeundam interuenire nequit, nec se obligare ad poenam mortis. colum. quarta. in principio. ibid.
- 2 Fideiussor qui corpus pro corpore obligauit pro eo accusato de crimine, qui relaxatus aufugit, punitur ciuilitate tantum. columna quarta. in medio. 48
- Fideiussor si desijt esse soluendo an sit iterum cauendum. sub principio ibid.
- Fideiussor pro accusato an teneatur ad poenam, quæ crescit per inficiationem. col. 4. sub pr. ibid.
- 2 Fideiussor si priusquam fideiubeat protestetur iudici, quod non intendit se teneri ex tali fideiussione, si postea fideiubens admittatur non tenebitur. col. 4. in med. 48
- Fideiussor rei delicti liberatur condemnatione, bannoue aut morte rei, & non sola accusatione. ibid.
- Fideiussor vnus ex malefactoribus potest esse pro alio aut aliis sociis. ibid.
- 2 Fideiussor pro carcerato etiam die feriato admittitur pro illum presentando. col. 4. ad fi. 48
- Fideiussor an veniat appellatione debitoris. ibid. & colum. secunda. sub principio. 44
- 2 Fideiussor presentans dum quis scribitur pro condemnatione soluenda si non contradicat obligatur. col. 4. in fi. 48
- 2 Fideiussor ad soluendum an possit agere contra principalem solutionem remorantem, vel ante solutionem a se factam. colum. secunda. sub principio. 43
- 2 Fideiussor poterit petere vt liberetur a fideiussione, si diu stetit in obligatione, idq; arbitrio iudicis, & si obligatio sit guarentigiata, poterit petere, vt statim liberetur, postquam creditor habuerit facultatem agendi. col. 2. ad med. 43
- 2 Fideiussor ex remedio l. 2. C. de rescind. vend. inuari poterit. colum. secunda. in med. ibid.
- 2 Fideiussor tribus casibus agere potest contra debitorem ad consequendam liberationem fideiussionis antequam soluat primo si diu stetit, si fuerit condemnatus vel periculum, sit quod condemnetur, & si debitor bona dilapidet ita vt periculum sit in mora, item si facto debitoris

- orta sit inimicitia, item si molesteretur a creditore. columna. secunda in fine. 43
- Fideiussor iudicij quando agere possit contra principalem, vt liberetur. in fine. ibid.
- 2 Fideiussor euictionis seu pro euictione petere nequit se liberari nisi re euicta, & nullam poenam incurrit, si contractus rescisus fuerit remedio l. 2. C. de rescind. vend. secus si alio speciali beneficio sit impugnatus contractus. col. 3. sub prin. 43
- 2 Fideiussor indemnitis non potest ante principalem conueniri, quamuis renunciauit, & liberabitur si probet creditorem in culpa vel negligentia exigendi fuisse. col. 3. ad med. 43
- 2 Fideiussor indemnitis exceptionem excussionis poterit opponere post litem contestatam, alij vero fideiussores non. columna tertia. ad finem. 43
- 2 Fideiussor indemnitis etsi non possit ante principalem conueniri quamuis renunciauerit, etiam cum iuramento, tenetur tamen suscipere iudicium in se, & debet opponere talem exceptionem ante litem contestatam, nec potest conueniri si aliunde creditori est prouisum, tenetur autem etiam ad lucrum cessans, & ad omne interesse, & demum nota lite, & non contra eum agi potest. colum. 1. in fin. & colum. 2. in prin. & col. 3. sub med. 43
- 2 Fideiussor simpliciter obligatus qui renunciauit vel non, excussionis beneficio, existente creditore pramonito in culpa & negligentia, quomodo liberetur. col. 3. in med. 43
- 2 Fideiussor soluens quomodo & quando contra principalem agere potest vel contra alterum confideiussorem. col. 3. in fi. 43
- 2 Fideiussor soluens pro reo habet contra eum mandati actionem, & potest agere contra eum sine cessione pro eo quod soluit ex omnib. damnis & interesse, contra vero confideiussorem sine cessione non agit. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 43
- 2 Fideiussor qui habet quittance & confessionem a creditore an possit ex ea agere ad solutionem contra principalem, an vero debeat probare de vera solutione. colum. 4. in med. & fine. & colum. 1. per totum. 43. & 44
- 2 Fideiussor interueniens pro eo qui non potuit contrahere non obligatur. col. 4. in med. 43
- 2 Fideiussor dicitur proprie & indistincte debitor, & cui ex fideiussione debetur creditor. columna secunda. sub princip. & columna 4. ad finem. 44. & 48
- 2 Fideiussor aut tertius possessor an conueniri possint excussione principalis antea non facta, & quid si debitor notorie effectus esset non soluendo, & fisco bona omnia essent applicata. Et quid si sint plures debitores in solidum an omnes excutere oporteat. columna 2. a medio. ad finem. 44
- 2 Fideiussor antequam conueniatur excussio fieri debet contra principalem debitorem, nisi notorie constet, & super tali notorio probato pronunciatum sit, principalem non esse soluendo, quod si non esset, propter alienationem factam in fraudem creditorum, agendum esset reuocatoria prius, Item nisi actor velit probare nulla adesse bona, nam tunc cessat excussio, Item nisi principalis esset Tyrannus, vel difficilis conventionis, vel rixosus, & conuetus non soluere sine litigio, vel nisi quis pro fisco fideiubeat, vel nisi quis promississet se facere, quod alius soluet, & iurasset se curaturum, alias indemnitate: vel nisi adhibeatur constitutum in iudicio possessorio, secus si agatur hypothecaria. Item nisi in casu l. fina. Cod. de acquir. poss. Item nisi sit renunciatum excussioni petenda, vel omni alio legum auxilio. Item nisi quis esset debitor in specie rei alicuius. Item nisi in curia mercatorum, vel quando procedendum est summarie, &c. Item nisi de iure canonico. Item nisi quis fideiussit animo nouandi. Item nisi mulier agat hypothecaria pro dote. Item nisi possessores conuincantur de mendacio, vel nisi alienatio esset facta in vnum condebitorem. col. 2. ad fi. & col. 3. & 4. per tot. & col. 1. vsque ad med. 44. & 45.
- 2 Fideiussor qui iurauit, non obstante iuramento, an habeat beneficium excussionis. col. 1. ad med. 45
- 2 Fideiussor ordinis vel excussionis, exceptionem an solum ante litem contestatam allegare possit. col. 2. in med. 45
- Fideiussor dicitur qui se principalem pro alio constituit, & habet beneficium excussionis, nisi constet quod creditor alias illum non acceptaret. col. 2. sub prin. 45
- 2 Fideiussor aut tertius possessor num citandus sit in bonorum excussione facienda, deque excussionis forma est solemnitatibus. columna 2. ad finem. 45
- 2 Fideiussor an sit citandus, vt deueniatur contra ipsum in excussione, quæ sit contra principalem. col. 3. sub med. 45
- 2 Fideiussor & debitor qui, & quibus casibus beneficium excussionis non habeant, quandoque excussio non requiratur, & excussionis beneficio renunciari possit. col. 4. in med. 45
- 2 Fideiussor pater ante liberorum excussione pro quibus promittit, aut interuenit conueniri in solidum potest. columna prima. sub principio. 46
- 2 Fideiussor mercator, vel campfor conueniri, atque exigi ante debitoris excussione potest. col. 1. in med. 46
- 2 Fideiussor an renunciare possit beneficio excussionis, & auth. present. C. de fideiuss. & quid si libere & sine aliqua exceptione soluere promissit. col. 2. ad med. 46
- 2 Fideiussor idoneus quis diues vel pauper iudicis arbitrio relinquitur inspecta qualitate causæ & conditione personarum. columna prima sub princip. 49
- 2 Fideiussor an iuuetur exceptione cedendarum, & an illi actiones cedere debeant. col. 3. ad fi. 49
- 2 Fideiussorem dare obligatus, si locuples sit manifeste, satisfaciatur suorum bonorum obligatione, vel si pignora prestat. columna tertia. in medio. 41
- Fideiussorem dare qui promittit, vel tenetur, non potest alio in loco nec aliis ex hominibus dare, quam vbi contraxit, vel promissit atque ex eiusdem loci hominibus. ad fin. ibid.
- 2 Fideiussorem dare promittens, dando pignora etiam inuito creditore, liberatur, sed vbi dedit non potest repetere pignora, & dare fideiussorem. col. 4. in prin. 41
- 2 Fideiussorem qui recusat accipere tenetur actione iniuriarum. colum. 4. ad finem. 49

I N D E X.

- 2 Fideiussorem dare non videtur qui dat privilegiatum, & potentior non est idoneus. col. 4. sub pr. 48
- 3 Fideiussor an in grauibz delictis admittatur. colum. 4. post med. & col. 4. cap. 5. 134. 135
- 2 Fideiussores conuentos principalis debitor poterit defendere, & pro suo interesse exceptiones proponere etiam eas, quæ fideiussoribus nō communicantur. col. 1. ad fi. 42
- 2 Fideiussores dare se nō posse, & non reperire probabit vnusquisq; suomet cum iuramento. col. 1. in med. 48
- 2 Fideiussoribus quando relaxetur reus, & procurator admittatur. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. 48. 49
- 2 Fidelitas patris non facit filium fidelem. col. 1. sub med. 79
- 2 Fidelitas præstita, & recognitio in vasallum non præiudicat filiis. col. 1. ad finem. 79
- 2 Fidelitatis iuramentum triplex, vinum, quod præstatur ratione feudi quo non præstito potest denegari inuestitura, & qua forma istud præstetur aliud quod præstat ratione familiaritatis, quamuis non teneat feudum a domino: Tertium quando quis iurat fidelitatem ratione habitationis quam habet in Territorio domini, & quartum, quod quis præstat propter prædia, quæ possidet in aliqua iurisdictione licet ibi non habitet, secundum aliquos. colum. quarta. in fine. & colum. prima. vsque ad med. 77. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum an possit præstari per procuratorem, & quid in tutore. col. 1. sub med. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum an teneatur vasallus præstare filio domini, ipso domino viuente, & quando. col. 1. in fi. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum præstare, & præstitum obseruare tenetur vasallus hæredi domini, sicut tenebatur ipsi domino, ex parte enim recipientis est reale non personale, sed ex parte iurantis est personale, & ideo vasallo defuncto licet per se suosque iurauerit, nihilominus eius hæredes iurare tenebuntur. col. 2. sub pr. & in med. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum an teneatur præstare ipsi domino mediato, subditi vasallo, & quid si in inuestitura fuerit ita conuentum, & quid si dominus superior, & mediatas habeat generalem iurisdictionem, & an vasallus possit deferre sine consensu domini. columna secunda. ad med. 78
- 2 Fidelitatis ad iuramentum præstantum an teneatur infans filius vasalli defuncti, & quid de Tutore infantis, & quid in pupillo, & impubere, & proximo pubertati. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum præstare an teneatur Abatissa, quæ tenet feudum a domino temporali, & an ad eam mandandum sit ad illud recipiendū. col. 3. in prin. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum tenentur præstare ciues habitantes in aliqua ciuitate similiter originarij, vel habitantes in territorio domini habentis merum, & mixtum imperium, & qua ratione, & quomodo, dicitur autem istud fidelitatis, & asscuracionis iuramentum. colum. 3. sub principio. & med. 78
- 2 Fidelitatis iuramentum præstitum Papæ, Imperatori, vel regi ab aliquo præstata, quæ sua non sit non valet, nec tenet fidelitas. col. 3. sub med. 78
- 2 Fidem quam faciunt Aristotelis, Hypocratis & aliorum scripta ad decidenda negotia, & quid si lex reperitur in contrarium, & an vnusquisq; in arte sua credendum sit. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 69
- 2 Fidem de pretio qualiter quis habere dicatur. colum. prima. in medio. & fine. 38
- 3 Fides est testis fundamentum. col. 2. in fi. 93
- 2 Fieri illud dicitur in persona mea, quod fit meo nomine. colum. secunda sub fin. 9
- 1 Filia maritata non compiectitur appellatione descendendum, vt in casu privilegiij concessio alicui, & suis descendendibus. columna secunda. sub princip. 149
- 3 Filia cui a patre aliquid pro sua dote, & legitima relictum est cum nupserit si moriatur antequam nubat, Item se renunciauerit in fauorem alicuius ex fratribus. 77
- 3 Filia si sit emendata debet ali. & dotari. fol. 88. colum. 1. circa principiu si peccauit in corpus suum potest exhæredari paulo post. ibid.
- 2 Filia quæ ex duabus duorum fractum relictis, in feudo succedat, an primi vel vltimi morientis. col. 4. sub med. 72
- 1 Filia non potest agere ex promissione dotis marito facta per patrem. col. secunda. in princip. ad fi. 207. 207
- 2 Filia excluditur semper per Patrum, vel agnatos descendentes a primo, in feudo antiquo. col. 4. ad fi. 70
- 3 Filiabus pro maritandis legatum factum intelligitur de primis nuptiis tantum, non autem de secundis, & sic non habet locum in filiabus viduis. col. 1. in fi. 49
- 1 Filia nubentes, & renunciantes cum iuramento bonis paternis corcedi potest absolutio a iuramento. col. 2. in prin. 126
- 3 Filia relictum pro dote an trahatur ad institutionem. colum. secunda. capit. 5. 23
- 4 Filie renunciatio etiam minoris de omnibus bonis paternis, & maternis, an & quando valeat vel minime, & num talis renunciatio trahatur ad bona fratris. colum. 2. sub med. per tot. cap. 2. & alia de materia per tot. capit. 3. 134
- 1 Filiam an excludat renunciatio per eam facta cum iuramento propter dotem habitam de bonis paternis stante enormissima læsione, & petita absoluteione a iuramento. col. vlt. post med. 205
- 3 Filij emancipati, & in potestate differentia. colum. prima. circa principium. 23
- 1 Filij causa est ita fauorabilis sicut causa ecclesiæ. columna tertia. circa finem. 70
- 3 Filij positi in conditione non censentur vocati. columna prima. sub prin. & per tot. 57
- 3 Filij repræsentant personam eorum patris prædefuncti, quod quomodo sit intelligendum. colum. 1. ad fi. & col. 1. iux. med. & colum. quarta circa med. 77. 78
- 3 Filij fauor potentior est ne sine testamento decedat, quam matris, vt filio ab intestato succedat. col. 2. iux. fi. 38
- 1 Filij appellatione nepes etiam comprehenditur. columna tertia. in fine. 161
- 2 Filiis nomen in materia feudali quomodo intelligatur, an nepotes pronepotes, & deinceps comprehendantur. col. 1. ad fi. 73
- 1 Filij naturales qui dicantur, an succedant, & in quibus, & quibus modis le-

- gitimentur. colum. 4. cap. 1. 239
- 1 Filij ex illicito, damnato, ac nephario coitu nati, spurique. colum. vltima capit. 2. 230
- 1 Filius quæ, & quando patri suo acquirat, & quatenus. col. 1. c. 3. 231
- 1 An teneatur parentes instituere, eoque inopes aut senescentes alere. col. 2. cap. 4. ibid.
- 1 Nunquid patrem aut matrem in ius vocare possit sine venia. colum. quarta capit. 5. ibid.
- 1 An grauatus restituere legitimam & trebellianicam detrahat, & positus etiam in conditione in testamento vocatus censeatur. colum. prima capit. 6. 232
- 1 Filij appellatio, quid operetur, & num per eam probetur filiatio. colum. 2. cap. 7. ibid.
- 1 Filiis an legitima debeatur, & quo iure: & quando eam petere, vel ad eius supplementum agere possint. col. 3. c. 8. ibid.
- 1 Filius an in vna re legitimam pro libito sibi elligere, & accipere possit, & quæ in legitimam computentur quæ uen non. columna secunda. capit. nono. 233
- 1 Filiorum de legitima Miscellanea. col. 3. per tot. ibid.
- 1 De filiofamilias, & præsertim cui acquirat, & an in iudicio stare, aut obligari possit sine consensu patris. col. 4. c. 1. 1. ibid.
- 1 De liberis aut filiis miscellanea. col. 4. c. 12. 234
- 3 Filio condemnato ex delicto, pater non tenetur ad poenam ratione legitimæ. col. 4. sub prin. 67
- 3 Filio datum aut relictum iudicatur factum ob causam filij in dubio, secus si patris aut patris potestatis fiat mentio. col. 1. post med. 23
- 2 Filio donare causa studij pater non tenetur præterquam ad grammaticam ediscendam qua filius cum honestate conditionis suæ carere non potest. col. 3. in med. 57
- 3 Filiosam. qui vincit in ludo pecuniam furtum committit. colum. 1. circa princip. 106
- 3 Filiofamilias delatæ hæreditatis detensio longo tempore per ipsum facta facit præsumi iussum præcessisse. col. 2. cir. pr. 86
- 3 Filiorum appellatione continentur tam masculi, quam foemina. colum. 4. circa med. 25
- 1 Filiorum appellatione nepes quoque veniunt. col. 1. iux. med. ibid.
- 4 Filiorum appellatione, an & quando nepotes contineantur. col. 3. a fi. per tot. concl. 1. 109
- 3 Filios testatoris non superuixisse lex præsumit. colum. 3. iuxta. fin. & col. 4. in prin. 60
- 1 Filios naturales, & spurios ad patris successionem statutum vocans non tenet omnino. col. 3. c. 8. per tot. 167
- 3 Filiusfamilias num testamentum facere possit. col. 3. c. 15. & ibid. num possit donare causa mortis. 13
- 3 Filiafamilias nupta remanet in potestate patris. col. 1. in prin. 14
- 1 Filius si faceret aliquid occasione patris, & eo sciante præsumitur factum de eius voluntate. col. 2. cir. pr. 187
- 4 Filius quamuis renunciet omni successioni etiam generaliter in tali generali renunciatione, an censeatur renunciatum iuri petendi supplementum legitimæ. col. 2. a pr. 135
- 1 Filius qui non potest stare cum patre propter patris sæuitiam potest patrem, cogere, vt eum emancipet venia prius impetrata. colum. secunda. ad finem. 220
- 1 Filius in successione legali intrat in locum patris. columna secunda. ad finem. 106
- 3 Filius vel pater grauatus restituere per fideicommissum. colum. prima. capit. 1. 55
- 3 Filius filiaque quomodo succedant patri intestato, & an & quando trahantur ad hæredes. col. 1. c. 6. 77
- 1 Filius institutus in re propria, non dicitur institutus, sed præteritus. colum. vlt. circa med. 206
- 3 Filius & pater vna eademque persona censentur. col. vlt. in prin. & per tot. col. ubi de quibusdam eorundem proprietatibus, vt an excuset filium patris iussus, an filius teneatur semper patri obedire, & alia. 114
- 3 Filius nō conquærens de matre transeunte ad secunda vota, videtur iniuriam sibi per eam factam remisisse, nec eius hæreditate priuatur. col. 1. in prin. 113
- 3 Filius fideicommissarius non potest reuocare fideicommissum per partem alienatum si adiuit eius hæreditatem, quod intellige vt colum. 3. post med. 60
- 3 Filius grauatus a patre de restituenda hæreditate subintelligitur si sine liberis decesserit col. 3. post med. 57
- 3 Filius habens filios ex suo matrimonio, non tenetur aliquid relinquere in suo testamento patri aut matri, cum prima causa semper debeat esse liberorum. col. 2. in prin. 77
- 3 Filius an perdat beneficium ecclesiasticum propter crimen læsæ maiestatis per patrem commissum remissiue. col. 3. in prin. 94
- 3 Filius grauatus restituere hæreditatem potest detrahare duas quartas. col. vlt. circa med. 63
- 3 Filius alienare prohibitus, an vendere, vel permutare possit, & quousq; & ad quos personalis, seu nominata prohibitio transeat. columna secunda. capit. 2. 61
- 3 Filius occidens patrem, & pater filium de parricidio tenetur. col. 1. c. 2. in prin. & per tot. ubi de parricidio. 100
- 4 Filius grauatus de restituendo hæreditatem, an debeat restituere, sicut liberis decedat. col. vlt. in fi. 56
- 3 Filius in fideicommissis an subintret in locum patris. col. 3. c. 5. 101
- 2 Filius naturalis non dicitur proprie filius, & an in concessione emphyteusis comprehensus intelligatur. col. 4. sub med. 86
- 3 Filius potest præteriri de eius consensu in testamento patris. colum. vlt. circa prin. 86
- 2 Filius an representet personam patris, & teneat eius locum, ac excludat patrui: & eo casu an in stirpes an vero in capita succedant filij excludentes. col. 4. per totam, & col. 1. in prin. 96. 97
- 1 Filius vide in ver. patria potestas.
- 3 Fines seu confinia territoriorum, & iurisdictionum, & huiusmodi an probentur per instrumenta particularium non propter id principaliterrogata, sed narrative vel aliter col. 3. ad med. 194
- 4 Fines seu confines, quomodo probentur, an præscribantur in iudicio finalium questionum qualiter procedendū. col. 1. ad med. per tot. c. 2. & col. 4. in fi. & col. 1. ad med. 120. 121

I N D E X.

- 4 Fisco edere instrumenta sua in civili causa reus, an & quando teneatur, & quid in causis criminalibus. col. 4. in fi. & col. 1. in pr. 129 130
- 2 Fiscus ratione partis hereditatis quam habet cum socio potest vendere totam hereditatem. col. 3. in med. 38
- 3 Fiscus habetur loco heredis extranei. col. 2. cir. med. 47
- 1 Fiscus. In dubio contra fiscum est iudicandum. col. 1. cir. med. 70
- 3 Fiscus non tenetur cauere vel satisficere. col. 2. circa pr. 145
- 3 Fiscalia emolumenta inter primum, & secundum conductorem quomodo diuidantur, quando tempore vnius commissum est maleficium, & instructus processus, & tempore alterius lata est sententia. col. 2. circa princ. 145
- 3 Fiscus succedens alicui nunquam tenetur ultra vires hereditarias etiam si non conficiat inuentarium. fo. 143. col. 4. sub med. & fol. seq. col. 1. in pr. eodem tamen iure utitur quo is cui succedit. d. col. 4. in fi. 145
- 2 Foemina semel exclusa per existentiam masculi an perpetuo duret exclusio ita quod etiam mortuo masculino qui eam exclusit non possit ad feudum admitti. col. 1. in med. 73
- 2 Foemina semel admissa ad feudum an excludatur a masculino superue niente, puta a filio sororis praefunctae. col. 1. in med. 73
- 1 Foemina quomodo sit capax iurisdictionis ecclesiasticae. col. 3. circa med. Vbi remissio. 107
- 2 Foemina nunquid succedat, & admittatur in feudis, plures casus quibus succedit. col. 2. a med. & col. 3. & 4. & per tot. cap. 95
- 2 Foemina regulariter non succedit in feudo, & non leuat saydam, id est inimicitiam contra hostes, & an nepos ex ea, & quid de filia nepte, & deinceps, & limitationes, vide ibi. col. 2. a med. ad fi. & col. 3. & 4. per tot. & col. 1. per tot. 95. 96
- 2 Foemina est capax iurisdictionis quando venit iure hereditario. col. 2. in prin. 96
- 2 Foemina donec superest masculus nunquam admittitur ad feudum successu pro se, & heredibus masculis, & foeminis, vel pro heredibus vtriusque sexus. col. 2. in pr. 96
- 2 Foemina semel exclusa a feudo existentibus masculis, perpetuo exclusa cessat, & quid masculis qui eam excluderunt deficientibus an adhuc, & semper remaneat exclusio, vel fuerit temporaliter, & suspensue tantum, & quid si masculus excludens statim post mortem patris moreretur. col. 2. a pr. ad fi. 96
- 2 Foemina comprehenditur sub nomine, quoscunque extraneos, vbi in facultate testandi foeminarum fuit habita mentio. col. 2. sub med. 96
- 1 Foemina exclusa a successione. col. 3. c. 6. per tot. 161
- 1 Foeminarum exclusio. Semper in excludendo foeminam a successione per existentiam masculorum, consideratur an de bonis illius, de cuius agitur successione dorem receperit. col. 1. in pr. 163
- 4 Fodere in suo fundo, & auertere venam aquae quae erat in feudo vicini, & decurrebat in fundum proprium, an & quando quis possit. col. 3. in pr. 122
- 2 Foeno vendito quod bis in anno secatur, intelligitur de primo. col. 4. in prin. 38
- 1 Fons adducendus non rivuli. col. vlt. sub pr. 71
- 2 Forenses acquirere si prohibeantur per statutum non poterunt accipere pignori pro tanto quantum valet res, quia sic dicitur alienatio non solum pignus. col. 2. in med. 83
- 1 Forensi si prohibeatur alienari. col. 2. c. 14. per tot. 175
- 4 Fori privilegium superueniens reo lite pendente, citra illius factum voluntarium, illum eximit a iudice coram quo lis erat inchoata. col. 2. in pr. 128
- 4 Forma pro substantiali, si quid per statutum, vel alias requiratur, & omnifit, quicquid aliter factum erit, redditur omnino nullum, nec partes possunt renunciare huiusmodi requisitis. col. 4. in med. 35
- 3 Forma tradita a statuto dicitur substantialis. col. 2. sub med. 132
- 3 Forma licet omissa vitiet actum, remittitur tamen tempore necessitatis. col. 2. in fi. 6
- 1 Formam non curamus modo habeamus effectum. col. 1. in med. 63
- 1 Fornicator, & concubina contrahunt inter se affinitatem. col. 1. in fi. 230
- 1 Fornicatio simplex est peccatum mortale. col. 1. cir. med. 99
- Est autem fornicatio simplex, habitatio carnalis soluta cum soluta. in fine col. 100
- 1 Fornicationis peccatum, & eius remedia. per tot. & col. 1. 99. 100
- 1 Fortuna aduersa non est in consideratione. col. 1. in pr. 212
- 4 Forum quis sortitur ratione contractus, & quando non, & quid in legatis, & quid in eo qui ut aduena cum mercatore contraxit, & an originarius vel alius quilibet in loco domicilij, & an nominatus ut auctor in iudicio si sit privilegiatus possit forum declinare, & quid operetur nominatio, & quando promissa sit. col. 4. in fi. & col. 1. & 2. vsque ad fi. 67
- 4 Forum rei quando, & quibus casibus actor sequi teneatur, & an fori competentia semper allegari possit, & forum quis, & vbi, & qua ratione sortitur, & an trahens aliquem ad forum veritum possit penitere, & quousque. col. 1. per tot. cap. 28
- 4 Forum extra suum trahi, & suam dioecesim, an quis possit, quibusve ex privilegio liceat alios ad suum trahere, vel ad aliud tribunal quam proprium non privilegiati. col. 2. a med. per tot. cap. 28
- 4 Forum an quis sortitur delicti aut domicilij ratione, & quid de mandante ipsum delictum, seu de delinquente qui alibi sit captus, vel de fure qui alio in loco cum furto sit repertus, & quis sit vtriusque fori iudex competens, ecclesiastici, & secularis, & quae delicta ad vtrumque forum spectent. col. 3. a med. & 2. vsque ad fi. 28
- 4 Forum declinare non potest amplius si iterum conueniatur qui consensit in iudicem incompetentem, a quo fuit ab instantia absolutus. col. 3. sub princip. 33
- Frater si suo, & fratrum nomine emat vide in versiculo. Alieno, & suo. 103 104
- 1 Fratres monachi, & moniales de his. sub tit. 14. 103 104
- 4 Fratres omnes maiores natu quorum neuter mortuo patre negotiatur quamuis indiuisam hereditatem paternam communiter possideant tamen non censet inter eos contracta societas, nec dicuntur facere vnam familiam licet simul remaneant, & ideo collectae ipsis diuisim imponi debent. col. 4. sub prin. 137
- 4 Fratres qui defuncti patris hereditatem in commune tenent an societatem contraxisse censentur, & quid si vnus ex illis habet filios laborantes, aut lucrantes ad communem utilitatem, seu aliquid acquirat patre, vel mortuo vel viuentis, & an fratres diuites teneantur alere fratrem aut fororem inopem, & nunquid fratris ex filio nepotes excludant substituti. col. 3. ad fi. & per tot. c. 5. 138
- 1 Fraus seu metus non praesumitur vbi interuenit praesentia coniunctorum. col. 4. in med. 196
- 4 Fraus in iure censetur in lata culpa. col. 1. in fi. 128
- 3 Fraus aut delictum in dubio non praesumuntur. col. 4. cir. pr. 24
- 3 Fructus an imputentur in Trebellianicam. colum. 1. in med. per totum. & col. seq. 64
- 3 Fructus mobiliu dotis intra annum percepti, sunt heredu mariti. col. 3. in prin. 83
- 1 Fructus percepti per filium non computantur in legitimam, in dorem computantur. col. vlt. post med. 23 2
- 1 Fructus intelliguntur deductis impensis col. vlt. in fi. & fo. seq. colum. 1. in prin. 188
- 2 Fructus rei venditae ad quem pertineant in dubio, & quid si iam erant collecti tempore venditionis, sed pensio nondum soluta. columna 2. ad fin. 38
- 1 Frumentorum, animalium, &c. extractio. columna 3. capit. 17. per totum. 177
- 2 Frumentum debitum vel aestimatio frumenti an debeat solui, & quomodo peti. col. 4. sub med. 29
- 1 Frumentum extrahentes causa necessitatis remissio. colum. 2. sub numero 47. 55
- 3 Fuga neque plene, neque semiplene probat crimen, quod est plene probandum. col. 3. sub prin. 156
- 3 Fuga in delictis an plenam faciat probationem, & an sufficiens indicium ad torturam. col. 2. a prin. & per tot. 209
- 3 Fugae suspicio, ut probetur an sufficiat iuramentum. colum. 2. circa medium. 135
- 3 Fugere an quis teneatur aggressus si possit. col. 3. in pr. 99
- 3 Fugere potius quis debet quam hominem interficere. ibid.
- 3 Fugiens cum sit iuste captus peccat. col. 3. in pr. 133
- 3 Fugens si sponte reuertitur omnem criminis suspicionem purgat. col. 2. post princ. 132
- Fugiens an habeatur pro confesso, vide in ver. carceri emancipato.
- 2 Fugitiuus seu de fuga suspectus debitor, an & quando possit per creditorem capi, vel mandato iudicis. colum. 2. in fine. & per tot. 22
- 4 Functiones ad publicas, & onera, qui teneantur. columna secunda. in medio. 148
- 3 Fundamentum quod est intentionis suae semper est probandum. col. 2. c. 12. per tot. 153
- 2 Fundo vendito cum omnibus iuribus, venit tantum quod est de natura rei. col. 3. sub med. 37
- Et an iurdictio vendita censeatur quam habet in eo venditor. ibid.
- 3 Fundus legatus. col. 2. c. 14. 46
- 4 Furcarum erectio est signum meri imperij. col. 1. sub pr. 117
- 3 Furem nocturnum occidere licet. col. 3. sub med. 99
- 3 Furem an occidere liceat si non possit fugiens apprehendi. col. 4. ad fi. & fol. seq. col. 1. in pr. 99
- 3 Furem semper praesumitur qui semel furit. col. 3. in fi. 12
- 4 Furioso & prodigo iudex prouidet de tutore vel curatore, ipsique prodigo administrationem interdicat, & an prodigus in datione curatoris sit citandus, & detur sibi curator ut adulto, & an huic interdicti necesse sit, vel sufficiat quod sit declaratus prodigus, & quid si iudex alicui uti prodigo qui re vera non sit interdixerit administrationem. col. 2. a med. 71
- 4 Furioso vel prodigo, aut similibus curator datus, an statim ipso iure deficiente defectu desinat esse curator absque iudicis facto. col. 3. in fin. & col. 4. in prin. & vide infra prodiga, & prodigi. 71
- 3 Furiosus pro mortuo habetur. col. 2. in med. 138
- Furiosus nemo praesumitur, & quomodo probetur furor. colum. 3. circa & sub prin. ibid.
- Dicitur mori in eo peccato mortali, quod commissit ante furorem. in med. ibid.
- 3 Furiosus. col. 3. c. 30. 17
- 3 Furor an excuset a poena. col. 1. c. 4. 138
- 3 Furore subsequente ingratitude causa non aboletur. col. 4. in med. & col. 2. iux. med. 87. 88
- 3 Furta cum ciuilitate tum criminaliter puniuntur, & an vbicunque fur repertiur, furti inquisitio quae & qualia continere debeat, & quid de re furtiua apud aliquem reperta, & de furto noctis tempore facto, & de custodia rei furto sub lata, & num contra furem in litem iuretur. intellectus. l. interdu. §. qui furem. ff. de fur. col. 1. c. 1. 104
- Fures in foro conscientiae ad quod teneantur, & eorum poena, & quid de Cingaribus foribus, & de furum receptatoribus. columna 3. cap. 2. ibidem
- 3 Fur pro primo furto qua poena puniatur, & num repertus cum re furtiua alibi, quam in loco furti commissi, eo puniri possit, aut furans necessitate famis, vel nuditatis ad actus excusetur. Et quid de fure illius rei, cuius dominus erat suus debitor, & ab eo aliter satisfieri non poterat. col. 1. cap. 3. 105
- Furtum est minus delictum quam rapina, maius autem quam homicidium, & quando, deque vno, duobus, & tribus furtis, furtaque alibi commissi aggrauant delictum furti in loco originis commissum: & num affectio nis ratio in furto sit habenda. col. 3. c. 4. ibid.
- 3 Furtum committit, qui vincit in ludo filiosam pecuniam, qui ligna vi fluminis impulsu retinet, qui vendit equum amici, qui sibi retinet pecuniam, quae ipsi ad aliquem portandum data fuerat, qui surripit gallinam, & arbores incidit. col. 1. c. 5. 106
- De furtis miscellanea, & praesertim an & quando furem liceat offendere, vel etiam occidere. col. 2. c. 6. ibid.
- 3 Fur punitur non obstante restitutione facta de re furata, sicut & raptor. col. 1. sub med. 104
- Furtum debet esse patens, & de furto prius constare debet. colum. 2. circa med. ibid.
- 3 Contra furem si agatur per viam inquisitionis, an iudex maleficiorum possit eum condemnare ad rei restitutionem, aut aestimationem, damnaque & interesse. col. 3. sub pr. 104
- 3 Furtum haud dicitur committere is, cui cum sit numerata pecunia, ut alteri restituat, ante restitutionem illa est usus. columna 3. circa medium. 105
- Furtum quibusdam casibus licet, & non punitur. paulo post. remissio. ibidem.

I N D E X.

- 3 Furtiuam rem dominus cui est subtrahita potest cum iudicis auctoritate
in aliorum domibus perquirere.col.2.ad med. 106
- Furto rem sublatam qui bona fide emit, si res extet, illam restituere tenebi-
tur, si vero euauit, quatenus locupletior factus est, rei pretium domi-
no illius refundit.ad fi. ibid.
- 3 Furtum non probatur iuramento accusatoris, sed qualitas probatur. colu.
vlt. post prin. 132
- 1 Furtum, & quid de statuto de vno vel tribus furtis disponente sentien-
dum sit, & contra quos locum sibi vendicet. columna 2. cap. 26. per to-
tum. 186
- 3 Fustigationis poena non dicitur capitalis.col.2.ad fi. 137

G.

- 3 **G**abellam non soluens praesumitur in dolo. columna 3. circa me-
dium. 127
- Gabellarij, vide publicani.
- 2 Gabellarum emptores pro necessitate Reipub. possunt cogi ad solu-
dum ante tempus.col.2.sub med. 29
- 1 Generalia veluti minus stringentia omittenda.nu.8. 4
- 1 Generalia verba ciuili sunt modo intelligenda. columna 2. circa princi-
pium. 136
- 2 Generali in mandato ad alienandum, seu administrandum an veniant
bona feudalia vel alias obnoxia.col.3.in fi. 81
- 2 Generali in obligatione bonorum an veniant bona ecclesiarum; feu-
dalia, & emphyteutica.col.3.in fi. & infra feudalia. 81
- 3 Generi per speciem derogatur.col.2.ad pr. 48
- 1 Gentiles Barbari fuerunt prudentiores iuris Evangelistis nouis. colum. 3.
num. 45. 44
- 1 Genus prohibendo & species prohibentur.col.1.in pr. 53
- 3 Gerens se pro eo quod non est committit falsum. colum. 1. ad med. & col.
2. sub med. 107
- 1 Gesta secundum communem opin. non firmant officium, quia detecta ve-
ritate est amouendus.col.3.nu.25. & 26. 43
- 1 Glossator primus Irnerius.nu.24. 7
- 3 Glossae sunt naues per quas nauigamus per hoc vastum pelagus iuris ciui-
lis, ducentes nos ad portum clarae veritatis.col.4.circa princ. & ibi alia
in laudem glossarum.
- 1 Gloss. auctoritas praeuallet communi opinioni columna tertia. nu.2. 45
- 1 Gloss. allegare pudor est vbi textus habetur, & alia. columna 1. in me-
dio. 51
- Glossator est collector veritatis. post med. ibid.
- 1 Glossae maior auctoritas est, quando aliquid tenet in pluribus locis. ibid.
in fi. col. & ibidem de Glo. nu.25. in prin. nu. 170
- 3 Graduum computatio etiam in iure canonico debet fieri secundum ius
ciuile in materia successionum.col.2.iux. fin. 79
- 1 Graduum computatio secundum ius canonicum est impropria, ideo
semper in dubio gradus ciuiles sunt intelligendi. columna 4. post
med. 170
- 1 Graduum computatio fit aliter de iure ciuili, quam de iure canonico quo-
ad punitionem.col.3.ad fi. 200
- 3 Gratia generalis, seu indulgentia an trahatur ad crimen laesae maiestatis.
col.3. circa med. 94
- 3 Gratia non potest probari nisi per scripturam. colum. 2. in medio. Vbi li-
mitat. 156
- Gratiam banni a Principe habens. V. in ver. Bannitus an possit. & versio.
Bannitus restituitur.
- 2 Gratiose seu ex gratia quid concessum, quomodo intelligatur, & quid
importet.col.4. sub pr. 82
- 3 Grauari non possum quem non honoro. col.3. cir. med. 55
- Grauiamen si praecedat honor, vel contra. sub med. ibid.
- Grauiamen vel onus non augetur, aucta re circa quam, vel in qua aliquid
onerosum versatur, vel debetur. ibid.
- 3 Grauari potest quis vt alteri restituat id quod ei reliquit tam in con-
tractu inter viuos, quam in vltima voluntate. columna prima. ad fi-
nem. 55
- 3 Grauiatum sine liberis decessisse praesumitur fauore fideicommissi. col. 3.
in prin. 55
- 1 Grauiatus relinquere fundum in familia satisfacit relinquendo vni ex fa-
milia.col.4.nu.13. 45
- Gregorius.V. Hieronymus.

H.

- 1 **H**abens plures habitationes vbi citari debeat. columna quarta. nume-
ro 31. 43
- 1 Habilem reddere inhabilem.col.1. post prin. 188
- 3 Habilitas superueniens non confirmat actum a principio nullum, irritum
& inualidum. col.3.iux. fin. 4
- 3 Habitare quem in domo non posse cuius interfit probare.col. 2. in prin.
& iux. fin. 45
- 3 Habitatio legata & vsus.col.2.c.16. 48
- 2 Habitatio probata dicitur licet non probetur de omni momento. colu. 2.
sub prin. 138
- 3 Habitatio non probatur per vsus, & commoditates modice considera-
tionis.col.4.in fi. 186
- 2 Habitatione vxori legata an debeantur alimenta, & si mulieri legata
sit, an illa virum suum ducere secum possit. colum. 2. ad principium.
fol. 138.
- 2 Habitationis appellatione intelligitur de futura. columna 2. sub princi-
pio. 138
- Hares an intelligatur ipse testatoris, an vero eius vxoris. vide in vers. Te-
stator si legat.
- 3 Hares ante tempus soluere non potest, vbi tractatur de praedictio ter-
tij.col.2.iux. n. 55
- 3 Hares grauatus post mortem suam distribuere bona inter pauperes, hoc
facere non posset in vita sua in praedictum pauperum qui post eius
mortem erunt.col.2.circa med. 51
- 3 Hares grauatus restituere hereditatem per fideicommissum etiam si adi-
uit hereditatem sine beneficio inuentarij potest deducere aduersus fi-
deicommissarium id quod sibi debetur a defuncto.col.2. sub prin. 55
- 3 Hares institutus in re certa, ita quod nihil aliud petere possit, si nullus

- alius sit haeres vniuersalis, aut sit, sed repudiet, habebit totam heredita-
tem iure accrescendi.col.2.ad fi. 31
- 3 Hares coactus adire hereditatem num Trebellianicam detrahat. colu. 1.
cap. 3. 65
- 3 Hares priusquam concedat vsufructum vsufructuario omnium bonoru
quid facere debeat.col.1.in med. & post. 48
- 1 Hares morosus tenetur ad interesse fructus, & expensas. colum. vlti. circa
prin. 206
- 3 Hares non cogitur soluere nisi appareat de quo testator senserit. colu. 4.
circa med. 54
- 2 Hares nomen generale est, & in plures species distinguitur. & in fendis di-
ctio heredibus restringitur regulariter ad liberos masculos si aliud non
appareat sed in emphyteusi ad masculos, & foeminas extenditur, & an
extraneos comprehendat.col.2.in prin. & med. 2
- 1 Hares tenetur coram illo iudice litem finire, vbi coeptum est iudicium.
col.1.in med. & post. 94
- 3 Hares si praemoriatur quam testator.col.2.in pr. 20
- 2 Hares verbum in materia feudali intelligitur de filio masculo, & verba
sine herede decesserit sunt posita in conditione.col.1.in fi. & col.2. sub
med. 73
- 3 Heredem notitiam habere contentorum in testamento praesumendum
est.col.3. prope med. 45
- 3 Heredem etiam extraneum in bonis alienari prohibitis habere an pro-
hibeat, qui prohibitus est extra familiam alienare.col.2. post med. 62
- 3 Heredes legitimi qui dicantur, vt ab intestato succedant.col.2.c.7. 77
- 3 Heredes, de heredibus.col.3. tit. 13. 79
- 3 Heredis appellatione qui veniat, an & quando haeres defunctum repre-
sentet, vel defuncti factum implere teneatur. cap. 1. ibid.
- 3 Hares an ad poenam teneatur ex delicto vel contumacia defuncti. colum.
2. cap. 2. 80
- Hares intra quot dies inuentarium inchoare debeat, Et de inuentarij con-
ficiendi tempore.col.3. cap. 3. ibid.
- 3 Hares filius, non confecto inuentario, an perdat Trebellianicam, vel le-
gitimam col.1. cap. 6. 82
- Hares ob omissionem inuentarij confactionem, incidit in suspicionem doli,
& furti: & an vltra vires hereditarias teneatur.col.3. cap. 7. ibid.
- 3 Heredes nunquid vxorem defuncti alere teneantur intra annum luctus,
& mobilia tradere.col.2. cap. 9. 83
- De herede qui petit se mitti in possessionem ex l. fi. C. de edic. diui. Adr.
tol.col.3. cap. 10. ibid.
- De herede adeunte hereditatem occisi, illius morte inulta: vel testatoris
voluntatem adimplere negligente.col.3. cap. 11. ibid.
- 3 Hares heredis an primi testatoris haeres sit.col.1. cap. 12. 84
- De heredibus miscellanea.col.2. cap. 13. ibid.
- De hereditatis petitione.col.3. cap. 14. ibid.
- De repudianda hereditate.col.3. cap. 15. ibid.
- De adeunda hereditate.col.4. cap. 16. ibid.
- 3 De hereditatis transmissione.col.3. cap. 17. 85
- 3 Hereditas nunquid dari vel adimi possit codicillis.col.1.c.18. 86
- De hereditate miscellanea.col.2. cap. 19. ibid.
- 3 Hares & defunctus censentur vna, & eadem persona.col.4. in prin. 79
- 3 Hares tenetur de damno dato a defuncto, etiam si nec ad ipsum, nec ad
mortuum aliquid peruenierit, secundum ius canonicum.col.1. iux. fi. 79.
- Non tenetur satisfacere pro mortuo, in quo non comparuerunt signa
contritionis. ibid.
- Non potest vexari pro debito defuncti ante nouem dies ab obitu de-
functi computandos. ibid. paulo post. Si vnam rem duntaxat quantum-
uis minimam hereditariam occultaret, nec eam in inuentario poneret,
& hoc probaretur, puniretur in duplum valoris rei omissa, perderetq;
falcidiam, ac trebellianicam. in fi. ibid.
- 3 Hereditaria bona si vendantur pro solutione creditoris facienda an re-
quiratur subhastatio, vel alia solemnitas. colum. vlti. in fi. & colum. 1. in
med. 82. & 83
- 3 Hares monitus a iudice, si post annum non adimpleuerit voluntatem
defuncti, in eo quod respicit commodum pecuniarium alicuius, priua-
tur non solum hereditate, sed & legatis, & praelegatis sibi factis, in eo
testamento.col.4. in fi. 83
- 3 Cohares coniunctus non gaudet aliquo priuilegio contra coh heredem
coniunctum.col.2. iux. med. 84
- Hereditarium rerum possessio non probat quem heredem. colum. 2.
in fine. ibid.
- 3 Hares suus etsi repudiaret hereditatem, potest re integra reuocare repu-
diationem, etsi habeat coh heredem extraneum.col. vlti. circa med. 84
- 3 Hereditas postquam est adita per heredem, non dicitur amplius here-
ditas.col.2. in x. med. 85
- 3 Herede non aduente hereditatem institutus in re certa est vniuersalis he-
res.col.3. circa prin. 85
- 3 Hereditas personam defuncti representat.col.2. sub med. 86
- 3 Herede intra deliberandi annum deportato ad fiscum reddit hereditas.
col.3. in prin. ibid.
- 4 Heredis appellatione, an & quando veniat tam suus, quam extraneus.col.
4. a fi. per tot. concl. 2. 111
- 4 Heredis masculi appellatione in materia transitoria ad extraneos an ve-
niat extraneus.col.3. a med. per tot. concl. 3. 112
- 3 Hereditaria bona occultans, non detrahit Trebellianicam, & punitur, qua
duplicatur res omissa.col.2. ad fi. 65
- 3 Hereditas potest esse diuidua & indiuidua.col.2. ad fin. 68
- 1 Hereditas adita per fratrem, non dicitur amplius hereditas patris, nec bo-
na paterna, sed fraterna.col.1. in med. 163
- 3 Hereditatem non minuit, quod post mortem testatoris decreuit.col. 1.
sub prin. 67
- 2 Hereditatis iacentis quaedam.col.3. circa prin. 186
- 3 Hereditatis petitio praescribitur 30. annis.col.3. ad med. 84
- 1 Hereditatis in petitione veniunt iura omnia directa, & fideicommissa-
ria.col.4. iux. med. 75
- Hereditatis transmissio, vide transmissio hereditatis.
- 3 Hereditas non agnita sicuti transmittitur ad suos iam natos, ita & ad eos
posthumos, qui demum nascuntur.col.2. in prin. 78
- 4 Heredum appellatione propter dictionem quibuscunque venit extra-
neus etiam in materia non transitoria ad heredes. colum. 1. a prin. per
tot. concl. 4. 78

I N D E X.

- 3 Hæredum maior pars quando intelligatur remissive. colum. quarta. sub med. 122
- 1 Hæresis crimen quale, quot testes sufficiant ad illud probandum, & quæ hæreticorum bona, & cui veniunt applicanda, deque hæresim abiurantibus, & poena relapforum. col. 3. tit. 27. c. vnic. per tot. 27
- 1 Hæretici an possint eligere episcopum. col. 1. nu. 25. 46
- 1 Hæretici non negant Ecclesiam vocari corpus Christi, & significari per arcam Noe. col. 3. nu. 46. 44
- 1 Hæreticorum bona possunt confiscari ab Episcopo, seu Inquisitore de iure speciali. col. 2. circa med. 83
- 1 Hæreticus quicumque penitentiam implorans ante executionem sententiae admitti debet. col. 2. sub fin. 113
- 1 Hermaphroditus est homo mixtus, non autem proprie mulier. colum. 2. in med. 160
- 1 Hieronymus, Augustinus, & Gregorius, quis præferendus. colum. ultima. in fine. 58
- 2 Homagium aliud reale quod præstatur propter feudum, & renunciando feudo potest vasallus se liberare ab homagio, aliud est personale, & tunc fecus, quando autem possit se liberare vasallus ab homagio, & refutare feudum, & quid si iurasset in investitura non contravenire. colum. tertia. in fin. & colum. 4. in princip. 78
- 2 Homagium qualiter probetur, & an per instrumentum recognitionis, & an super homagiis aliqua novitas induci possit. colum. 3. ad fi. 78
- 2 Homagium finitur si de consensu domini homo loco sui alium subroget, item perempta re propter quam fuerat præstitum, item per excommunicationem domini, item præscriptione centum annorum, item per expressam remissionem facta per dominum, & an in ultima voluntate: item propter mala tractamenta domini, & qualiter: item propter nimiram scuritiam. col. 4. a princ. ad fi. 78
- 1 Homicida etiam post peractam poenitentiam retinere non potest beneficium. col. 3. post prin. & est eo privandus. ibid. 88
- 3 Homicida, vel homicidio opem præstantis aut consentientis, vel delictum mandantis aut cogitantis poena. col. 3. cap. 8. 139
- 1 Homicida poena, & statuta de homicidiis varia. colum. 3. in prin. cap. 25. per tot. 185
- 1 Homicidio commissio ad necessariam defensionem non incurritur peccatum mortale. col. 3. sub prin. 181
- 3 Homicidio perpetrato debet iudex ire ad videndum cadaver interfecti. col. 4. in med. 88
- 1 Homicidium maius est adulterio. col. 3. in fi. 184
- 1 Homicidium est occisio hominis iniusta. col. 3. prope fi. 181
- 3 Homicidium de quo col. 1. tit. 2. 99
- 3 Cui quomodo & quando vim vi repellere liceat, & hominem impunè occidere, vel non, & quid de homicida, vel ebrio, vel furioso. colum. 1. cap. 1. 99
- 3 Parricidium per quem, in quem, & quando commissum intelligatur, & quid de occidente infantem in utero matris, vel de venefico, & quando dolus in homicidio præsumatur. col. 1. c. 2. 100
- De iis qui mortem sibi consciverunt, & eorum bonis, & quid de se occidere volente, verum ab alio impedito. col. 3. cap. 3. ibid.
- De Assassino & vulnerante. vide Assassinus, & in ver. vulnerans.
- De homicidio patrato ad sui vel consanguineorum, affinium, vel amicorum suorum defensionem, aut pro tuitione rei suæ, & an quis offensum defendere teneatur. col. 4. cap. 6. ibid.
- 3 Mandans homicidium vel delictum aut maleficium fieri, siue executum fuerit, siue non, qua poena puniatur, & quando, & an & quando mandarius de crimine teneatur, vel excusetur, voluntas non facit mandatum. col. 2. cap. 7. 103
- 3 Homicidam quem impulit iracundia potest a morte evadere iudex. col. 3. in prin. 100
- 1 Homines omnis generis quanta anxietate, bonam & communem de se appetant opinionem. col. 4. per tot. illud cap. 47
- Homines id ratum habent, quod ab eo, quem probant, iudicatum vident. col. 3. nu. 7. 47
- Homines non minus opinione famæ, quam aliqua certa ratione commoveri solent. nu. 9. ibid.
- 1 Homines nisi cogentur parere vni se continuè in diversas sectas diuide rent. col. 2. nu. 44. 44
- 2 Hominis liberi venditio num valeat, & quando. col. 1. ad fi. 39
- 2 Homo meus an sit filius hominis mei, & an quis per pactum vel stipulationem possit se facere hominem meum, & an ubi ex pacto vel consuetudine dominus succedere debet homini suo morienti sine filiis, decedens homo habeat nomen debitoris in alieno territorio, an dominus in illo succedat, Et quid si habeat bona immobilia in alieno territorio, & quid si homo meus ingreditur religionem, si non habet filios, cui debebuntur bona, & an homo meus possit testari de bonis suis, vel dare in dotem pro filia sua, absque meo consensu, & an teneatur solvere laudimium, & quid si tenetur mihi aliquid relinquere, & in testamento nihil relinquat, an reddatur nullum, & quid si in testamento dicat, relinquo domino meo id quod de iure habere debet, an sufficiat, cum teneretur ab intestato totum, & ex testamento partem relinquere, & an dominus excludat fratrem hominis sui, seu sororem, & quando. columna 1. a med. ad fin. & columna 2. per tot. 79
- 2 Honestatis ius ab omni superioritate intelligitur esse exemptum. colum. 3. sub med. 74
- 1 Honestum id a vulgo creditur, quod a plerisque laudatur. columna 3. numero 10. 47
- 1 Honestum non omne quod licet honestum est. nu. 42. 10
- 1 Honor superueniens non mutat conditionem priorem, quamvis augeat statum. col. 1. ad fi. princ. 189
- Honoris defensio, vide famæ periculum.
- 1 Horæ canonice quare inuenta. col. 3. ante med. & colum. 1. in fin. & col. seq. in prin. 92. & 93
- Hospes, vide Caupo.
- 3 Hosti etiam servanda fides. col. 3. circa med. 146
- 1 Hostiensis. col. 2. circa med. 58
- 1 Humilitas commendatur. col. 3. post prin. 63
- 2 Hypotheca non contrahitur etiam tacite in mercibus emptis ex pecunia mutuo data, nisi expressè id actum sit, quo casu præfertur mutuans aliis anterioribus etiam expressam habentibus, vel nisi mutuans esset minor. col. 2. sub prin. & med. 28
- 2 Hypotheca tacita in bonis tutoris, vel curatoris, & eorum fideiussoris, incipit tempore quo incipit esse tutor, & non quo incipit male administrare. col. 3. sub med. 39
- 2 Hypotheca tacita generalis quam mulier habet pro dote non tollitur, etsi mulier habeat speciale pignus pro dote, sed concurrunt. columna 3. ad fin. 39
- 2 Hypotheca tacita, vel expressa præsentium & futurorum bonorum potior habetur quam æque generalis posterior, in bonis quæ post vtrunque obligationem quæruntur. col. 4. sub pr. 39
- Hypotheca tacita vel expressa priuati prior, potior erit quam posterior fisci. ibid.
- 2 Hypotheca tacita siue expressa in contractibus conditionalibus retrahitur ad diem contractus, & ubi purificatur conditio mixta. colum. 4. ad med. 39
- 2 Hypotheca expressa, quando incipiat an a tempore promissionis debitoris, vel solutionis. col. 4. in pr. 39
- 2 Hypotheca generalis an impediatur in contractu translationem domini. col. 1. in med. 28
- 2 Hypotheca generalis omnium bonorum comprehendit præsentia, & futura ac nomina debitorum. col. 1. in fi. 39
- Hypotheca generalis bonorum cum clausula constituti, extenditur etiam ad bona futura. col. 2. in pr. & fi. ibid.
- 2 Hypotheca generalis non comprehendit feudum. colum. secunda. in princip. 39
- 2 Hypotheca generalis, quam habet mulier pro dote quam sit efficax, & an præferatur aliis creditoribus, & an in matrimonio putatio, & an transeat ad filios alterius matrimonij. col. 2. sub med. 39
- 2 Hypotheca generalis bonorum mariti non comprehendit dotalia. col. 2. in med. 39
- 2 Hypotheca generalis an merces venales comprehendat. colum. secunda. in med. 39
- 2 Hypotheca generalis, vel specialis non impedit rei alienationem, nisi expressè prohibita sit alienari, & quid si alienetur. colum. secunda, sub med. 39
- 2 Hypotheca specialis posterior, post ponitur anteriori generali, & per specialem non tollitur generalis si ex speciali non sit creditori plene satisfactum. col. 2. ad fin. 39
- 2 Hypotheca tacita quid, quæ in ea veniant, quando contrahatur, vel retrahatur. col. 2. in fi. 39
- Hypotheca tacita non inducitur super bonis minoris inuectis in domum conductam pro pensione. 39
- 1 Item non inducitur in bonis alienis inuectis nisi dominus eorum sciat, & taceat; nec in re empti ex pecunia alterius mutuo data nisi sit pupillus; nec super libris, & quid in mercibus emptis ex pecunia ad hoc mutuo data. col. 2. in fi. & col. 3. per tot. 39
- 2 Hypotheca tacita inducitur super inuectis, & illatis in domum conductam pro pensione domus, & quæ ad hoc requirantur. Item inducitur, quando mutuatur ad refectorem ædificiorum. colum. tertia. sub principio, & med. 39
- 2 Hypotheca tacita legalis non evanescit per expressam subsequutam. colum. 3. in med. 39
- 2 Hypotheca tacita comprehendit bona præsentia, & futura. col. 3. in med. & col. 4. in med. 39
- Hypotheca tacita pro dote competens non præfertur priori expressæ, sed bene posteriori expressæ, & expressa pro dote non præfertur priori expressæ. col. 3. in med. ibid.
- Hypotheca tacita in dote incipit a die promissionis, si sequat postea tractatio. in fi. ibid.
- 1 Hypotheca contrahitur per pactum, quod liceat ingredi rem. colum. 3. ad finem. 40
- 2 Hypotheca extinguatur novato debito principali: & si renouatur per gratiam attenditur ultimum tempus. col. 3. in fi. 40
- 2 Hypotheca pro legatis licet constituatur in bonis testatoris, non tamen in legatis. col. 4. sub prin. 40
- 2 Hypotheca in his bonis posita, quæ dispositione l. 2. C. de rescin. vend. reuocantur, non ob eam restitutionem extinguatur. col. 4. in med. 40
- 2 Hypotheca super omnibus bonis constituta, si debitor rem aliquam alienauerit, quæ ad se reuertatur postea, non erit amplius obligata de voluntate creditoris. col. 3. ad fi. 40
- Hypotheca constituta pro pena seruandæ pacis, re alienata an possessor conueniri possit pace rupta. ibid.
- 2 Hypotheca constituitur ita ut præferatur omnibus, si mutuo dedi pecuniâ ut ex ea res emeretur. col. 2. in med. 40
- 2 Hypotheca num probetur per apocham debitoris non subscriptam testibus. col. 4. 39
- 2 Hypotheca nomine rei capte fructus durante debitoris quousque executione, & adiudicatio fuerit facta. col. 4. sub prin. 40
- 2 Hypotheca privilegium de quo in l. assiduis. C. qui pot. in pignor. non solum prodote data, sed etiam pro dote confessata competit. colum. 4. in med. 40
- 1 Hypothecam propria autoritate inuadere creditor non potest, vxor potest. col. 3. prope med. 212
- 2 Hypothecare emphyteuta potest rem emphyteuticam sine domini consensu. col. 4. sub pr. 40
- 2 Hypothecariam habens habet ius offerendi. col. 4. sub pr. 40
- 2 Hypothecariam contra actionem, quæ currit præscriptio, interruptitur litis contestatione. col. 3. in med. 40
- 2 Hypothecaria agenti incumbit onus probandi tria, debitum scilicet subesse specificè, quid & quantum, rem hypothecatam, & in bonis debitoris tunc fuisse. Item & quantum, quod debitor fuerit in mora, & quantum, excussionem fuisse factam contra debitorem. col. 4. sub med. & in fin. & latius. col. 1. per tot. 39. 40
- 2 Hypothecaria agens contra debitorem, vel hæredem debitoris, quid probare debeat, & quid si contra tertium possessorem qui causam habeat a debitore, vel qui non habeat. colum. 4. in fin. & colum. prima. in prin. & med. 39. 40
- 2 Hypothecaria realis actio etiam contra tertium possessorem dirigitur. col. 1. ad fin. 40
- 2 Hypothecaria agens contra tertium possessorem an teneatur probare de dominio, vel quasi debitoris. col. 2. in pr. & med. 40

I N D E X.

- 2 Hypothecaria agere potest anterior creditor contra alium posteriorem cui res in solutum deliberata fuit, transit enim cum onere hypothecae. col. 2. ad fin. 4
- 2 Hypothecaria vel personali agi potest, quando debitor possidet, sed quando extraneus tunc ordo seruandus, ut prius excusio fiat, nisi se debitor constituit possidere nomine creditoris. col. 2. in fi. 40
- 2 Hypothecaria in actione non potest agi ad pretium quia illud non succedit loco rei in ea, non perempta re vel praescripta. colum. secunda, ad finem. 40
- 2 Hypothecaria ad hoc, quod possit intentari contra tertios possessores requiritur, quod fiat excusio, & quod sit pronunciatum per iudicem legitime excussum, item & alia. col. 1. ad fi. 40
- 2 Hypothecaria quae alicui competeat extinguitur si illa res detur ei in solutum, et competit sola actio ex empto pro euictione. colum. tertia. in princip. 4
- 2 Hypothecariae actioni inter praesentes decem annis, inter absentes viginti praescribitur, & sine titulo, & bona fide 40. annis. colum. 3. sub princip. & in med. 40
- 2 Hypothecariae praescribitur a tertio possessore sine titulo 30. annis, & ab ipso debitore quadraginta. col. 3. sub prin. 40
- 2 Hypothecaria actione praescripta creditor agere poterit remedio l. fi. C. de acq. poss. infra 30. annos. col. 3. in med. 40
- 2 Hypothecaria in actione an per sententiam tollatur actio personalis contra debitorem principalem. col. 4. in pr. 40
- 2 Hypothecaria non tollitur per particularem solutionem. colum. quarta in princip. 40
- 2 Hypothecaria agens legatarius ratione legati habet solum probare rem processisse a testatore. col. 4. sub prin. 40
- 2 Hypothecaram rem propria autoritate pro iuris sui conseruatione creditor apprehendere, & retinere potest. col. 3. in fi. 40
- 2 Hypothecaram post rem an melioramenta facta sint pariter hypothecata. col. 4. ad med. 40
- 3 Hypothecatarum rerum ad recuperandam possessionem magis utile est intentare remedium l. fi. C. de acq. poss. cui non opponitur de excusatione non facta. col. 1. ad fi. 40

I

- 1 **I** Aco. de Beluifo credendum in materia feudali. colum. prima. in principio. 59
- 3 Ignorantia in dubio praesumitur. col. 2. iux. med. 56
- 1 Ignorantia probatur per iuramentum. col. 3. circa fi. 117
- 2 Ignorantia in facto alieno, an & quando praesumatur. colum. 4. sub principio. 123
- Ignorantia. V. scientia.
- 1 Ignoranti vinculum soluere est impossibile. col. 3. post pr. 54
- 2 Ignoranti non currit tempus praefixum ad aliquid agendum, & quando id procedat, vel non. col. 1. sub pr. 27
- 1 Ignarus praesumitur qui pauco tempore studuit. col. 4. nu. 53. 55
- 3 Imaginis dei aut sanctorum percussores capitaliter sunt puniendi. colum. 3. in prin. 125
- 1 Immunitas seu exemptio concessa ecclesiae an extendatur ad homines ecclesiae subditos. col. 2. in pr. & an ad hospitalia. ibid. 79
- 1 Immunitatis privilegium concessum propter paupertatem cessat diuitijs superuenientibus. col. 1. post med. 149
- Et concessum a collectis intelligitur ob extraordinariis tantum. ibid.
- 1 Impedimentum probari potest per iuramentum. columna quarta. ad finem. 124
- 1 Imperantes sunt digniores. col. 2. a med. 63
- 1 Imperator romanus an totius sit orbis dominus. colum. 3. titu. 1. cap. vnico per tot. 141
- 1 Imperator potest deducere de non esse ad esse. colum. tertia. circa principio. 235
- 3 Impertinens. V. pertinens. Impertinens non dicitur esse ex leui praesumptione illud, quod adiuuat causam. col. 2. in fi. 163
- 2 Impetrans ius iniquum contra vnum idem ab omnibus debitoribus suis ius sustinebit. col. 4. sub med. 23
- 3 Implementum prius sequi debet ex parte eius qui innititur alicui contractui. col. 2. iux. fi. 142
- 2 Impugnans scripturam vsque ad sententiam si victus fuerit, non eo minus ea se post modum iurare, & ex ea reportare commodum poterit. col. 2. sub med. 17
- 3 Incapax qui pro se restituere non potest, accipere potest, vt alij restituant. col. 4. in med. 60
- 3 Incapaci datum causa satisfaciendi conditioni fiscus aufert, non qui dedit. col. 3. in fin. 53
- 3 Incertitudo viciat legatum. col. 1. sub med. 55
- 3 Incestus inter quos committitur, & quomodo puniatur. colum. prima. capitulo 10. 116
- Incestus. vide Adulterium.
- 2 Indemnitate promittens alicui credituri tenetur vti fideiussor iterumque promittens alicui pro tali. col. 2. sub med. 48
- 3 Indicia Indubitata, & praesumptiones violentae an sufficiant ad condemnandum inquisitum de delicto. colum. 3. in prin. & per tot. c. 210
- Indicia indubitata, quae dicantur, & qualia, & quae sint remissive. colum. 4. in fin. ibid.
- 3 Indicia purgasse dicetur reus, & absolendus erit vbi subiectus tormentis negauerit constanter, etiam si delictum fuisset contra eum plene probatum. col. 4. in pr. & col. 1. in fi. 206. 208
- 3 Indicium ad torturam an faciat vnicus testis, & quid de eius dicto in tormentis, & quid item de dicto mandatarij contra malefium mandantem. col. 2. a med. & per tot. c. 207
- 3 Indicium sufficiens ad torturam an sit mendacium, aut variatio inquisiti, vel de delicto transactio, vel alloquutio ad aurem delinquentis, vel non facta delinquenti resistentia, contumacia ad respondendum, fusa minae, impuberis dictum, furtina res reperta, sanguis exiens de cadauere occisi, fama sola, vel cum vnico teste, & fuga. a med. per tot. & col. 2. a med. vsq; ad fin. cap. 207. 208. 209
- 3 Indicium probandum est per duos testes. col. 2. in fi. 208
- 3 Indicium sufficiens ad torturam an sit inconstancia, titubatio, & trepidatio rei dum interrogatur. col. 1. sub med. 208

- 3 Indiciis ex indubitatibus num possit aliquis ad mortem condemnari. colum. 3. cap. 3. 149
- 1 Indistincte volens casum aliquem distinguere, uecessesse est, vt in confusio- nem labatur. col. 2. nu. 32. 53
- 2 Inebriatus fuisse dolo praesumitur, contrahens cum inuitante illum ad prandium. col. 2. sub med. 3
- 3 Infames an & quando a testimonio ferendo repellantur. col. 3. sub prin. & per tot. 172
- 1 Infamia causa est maior quacunque pecuniaria. col. 2. ad fi. 121
- 4 Infamis quis efficitur si deprehensus in facinore in illius poenam fuerit carceratus, tortus, vel fustigatus. col. 4. ad fi. 54
- 3 Infamis infamia facti quis nam sit. col. 2. circa pr. 118
- 3 Infamis infamia iuris, & facti quis dicatur. col. 2. post prin. per tot. 129
- 4 Infamis quisquis sit infamia facti, non est infamis, infamia iuris nisi lata sententia. col. 2. sub med. 86
- 4 Infamis qui caret omni intellectu puta duorum, vel trium annorum, an possit cum auctoritate tutoris acquirere possessionem, & idem de furioso, & quid de pubertate proximo. col. 4. in med. 58
- 3 Infans transmittit haereditatem non agnitam ad quoscunque haeredes iure fuitatis. col. 1. iux. fi. 85
- Non adit haereditatem ex se, sed per patrem vel tutorem. colum. 2. circa princip. ibid.
- 2 Infeudare seu dare res in feudum non omnibus licet de iure, sed quibusdam vt per eorum nobilitatem, dignitatem, vel per aliquam consuetudinem possint. col. 3. in fi. 74
- 1 Infeudare potest Imperator res etiam mediate sibi subiectas, & Rex Romanorum ac alius potest concedere castrum nomine, & iure antiqui feudi, & etiam si nouum sit tamen assumit qualitatem paterni, & antiqui feudi, item & ante Coronationem res Imperij in feudum dare, inuestituram concedere, & alicui priuilegium largiri. col. 3. in fi. & colum. 4. in prin. 74
- 1 Infeudare potest vasallus alteri vasallo suum feudum. colum. tertia. in fine. 74
- 2 Infeudare an possit princeps Regalia apposita clausula motu proprio, vel ex certa scientia. col. 4. ad fin. 74
- 2 Infeudare an possint ecclesiae Archiepiscopus, & alij praelati si sit antiqua ibi infeudandi consuetudo, & an in huiusmodi infeudatione requirantur solemnitates requisitae in alienatione rerum ecclesiasticarum, & an sine consensu capituli, & quantum temporis requiratur, vt dicatur inducta hac consuetudo, & quid oporteat, vt res, reuerfa ad ecclesiam, non dicatur amplius consuecta infeudari, & quid si consuetudo sit infeudare in masculos, & fiat in masculos, & foeminas, & an possit fieri consanguineis Praelatorum.
- An consuetudo infeudandi procedat in decimis, & rebus spiritualibus, An praelati possint infeudare suo capitulo rem, quae redeat ad ecclesiam & an Praelatus superior sine consensu inferioris praelati: & quid Papa possit circa infeudatione: & si episcopus primo concessit infeudum, demum Papa, quae concessio valeat.
- An legatus de latere possit infeudare feuda ecclesiarum suae legationis, An finita generatione infeudari, teneatur praelatus potius inuestire consanguineos defuncti quam alium extraneum: & an si fiat noua infeudatio requiratur canon condecens, & si solui solebat certus Canon, an Praelatus accipiendo minorem longo tempore possit praedicare ecclesiae, & an Praelatus possit infeudare rem non solitam cum pacto, vt non incidat in commissum ob non solum Canonem.
- An Praelatus possit infeudare rem non solitam occupatam a potente sine debitis solemnitatibus, & quod sine solemnitatibus non possint praelati de nouo infeudare, an procedat non solum in proprijs rebus ecclesiae, sed etiam in alijs quas ecclesia tanquam vasalla recognosceret in feudum ab alio.
- An res relicta ecclesiae sub conditione ne alienetur possit in feudari.
- An Praelatus qui ex delicto venit deponendus, possit infeudare feudum sibi apertum antequam sit accusatus.
- An ecclesia, vel monasterium possit infeudari. An praelatus possit remittere feloniam vasallo, vel rem pertinentem ecclesiae sibi immediate subiectae, An feuda quae tempore sui praedecessoris aperta sunt infeudare, An renouatione infeudationis possit alterare seu mutare consuetudinem secundum, quam res erant solite infeudari. col. 1. & 2. per tot. & col. 3. in prin. 75
- 1 Ingenium, & vires col. 3. sub nu. 59. 56
- 3 Ingratitudinis causam a testatore propositam cogitur haeres probare. col. 1. post med. & colum. sequen. sub princip. & colum. quarta. in princip. vbifal. 87
- 3 Ingratitudo deficiat fontem pietatis. col. 2. in prin. ob quam nullam dari actionem vitium est reipublice post med. 73
- 3 Ingratitudinis vitium non purgatur propter furorem superuenientem. col. 4. in med. purgatur aut vel reconciliatione, vel si filius viuo patre ante testamentum poenitentiam egisset. ibid. post med. 87
- 3 Inimicitia capitalis oritur ex iniurijs verbalibus. col. 2. in fi. 124
- 3 Inimicitia causa est reuocandi legatum. & quomodo. col. 2. per tot. vbi & quin inimicitiae capitales contrahantur. ibid. circa med. & colum. 3. in fine. 52
- 3 Inimicis parcere an quis teneatur. col. 3. c. 7. 121
- 3 Inimicus, an & quando & qualis a testificando contra inimicum reiciatur. col. 3. sub prin. & per tot. 169
- 3 Inimicus capitalis non est idoneus testis in crimine laesae maiestatis. col. 3. iux. med. 94
- 1 Inique an iudicetur contra communem. col. 3. in pr. 48
- 1 Iniquitas manifesta aequiparatur nullitati. col. 4. cir. pr. 59
- 3 Iniuria qualibet personalis an sit causa legitima aliquem occidendi. col. 3. in fi. & col. seq. 99
- 3 Iniuria non qualibet, sed grauis tantummodo priuationem, haereditatis, vel legatorum inducit. col. 2. in med. 86
- 3 Iniuria, & famosi libelli, & pax habenda de quibus. col. 2. tit. 7. 118
- Iniuria quid dicatur: quo animo facta praesumatur, & quando punienda: deque iniuria officiali, seu iudici, vel eius apparitori, aut familiae illata. ibid.
- quis cognoscat: Item de iniuriae aestimatione. c. 1.
- Iniuriarum actio an sit publicum, vel priuatum crimen: item & a quibus, & contra quos de iniuria alteri facta, agi potest, vel non: & nunquid transeat ad haeredes. col. 4. c. 2. ibid.
- 3 Iniuriarum actione an experiri possit contra dicentem tu mentiris, tu es malus

I N D E X.

- malus homo: tu es latro: Et num iniuria affectus possit iniuriōse respon-
dere. col. 2. cap. 3. 119
- 3 Iniuriarum actioe qui præterea teneantur. col. 2. c. 4. 120
- Qui minime teneantur si de illata iniuria fuerint accusati. columna 3.
cap. 5. ibid.
- De Iniuriarum actioe ad vindictam, vel ad reuocationem, seu reuoca-
tionem intentata. col. 4. c. 6. ibid.
- 3 Iniuriarum actio, quo temporis lapsu tollatur, & extinguatur. colum
1. cap. 7. 121
- Iniuriam remittere, seu pacem facere an quis a iudice cogi possit: Et quid
in foro conscientiz. col. 3. cap. 8. ibid.
- Iniuriarum remissionem, qui pro iniuria alteri illata, possunt facere, quivē
non. col. 4. cap. 9. ibid.
- 3 Iniuria quot, quibusvè modis remittatur, vel remissa cēseatur: Et an qui ta-
cite vel expresse iniuriam remisit, damnum, interesse, & expensas re-
misisse intelligatur. cap. 10. 122
- Pro iniuriis illatis vbi. & quando, & a quibus pax habita profit, vel non.
col. 3. cap. 21. ibid.
- 3 De iniuriis miscellanea. col. 1. c. 14. 124
- 3 Iniuria fit tripliciter, re, verbis, literis. col. 3. iux. med. 118
- Iniuriæ plures diuersæ speciei eodem impetu, & continuatione si iteren-
tur, pluribus poenis esset afficiendus iniuriāns. circa med. ibid.
- Iniuriarum in libello, annus, mensis, locus necessariò ponendus est. col. 4.
circa princ. ibid.
- Iniuriarum actio infamat. circa princ. ibid.
- Competit patri pro filio, qui & sine filio potest iniuriam remittere. ibid.
- Iniuriarum actioe agi potest contra actorem, qui nihil penitus proba-
uit. post med. ibid.
- Iniuriarum nec actio, nec accusatio exinanitur, quod qui iniuriam inculc,
non se animo affectum fuisse affirmet, vt iniuriam inferret, nisi id liqui-
do probet: nec quod antea sit protestatus se nolle iniuriam facere.
ad fin. ibid.
- 3 Iniuriarum actioe non agitur, vbi actum est criminaliter, nisi aliter fiat
protestatio. col. 1. circa princ. 119
- Iniuriarum actio tollitur per conuersationem habitam cum offendore.
iux. med. ibid.
- Datur etiam pro modica iniuria, paulo post. ibid.
- Iniuria illata personæ, quæ est de Ecclesia fit Ecclesiæ. sub med. ibid.
- Sicut & illata vni censetur suis consanguineis. ibid.
- Iniuriam suorum ij prosequi dicuntur, qui sexto cognationis gradu iniu-
ria affectum attingunt. ibid.
- 2 Iniuriæ estimationem promittens iuxta offensi definitionem, tenebitur
tantum pro boni viri arbitrio. col. 5. in prin. 9
- 1 Iniuriam Ecclesiæ factam non potest remittere prælatus, religioso facta
potest. col. 1. post princ. 86
- 1 Iniuriarum & violentiæ causa coram Principe, etiam inter Ecclesiasticos
cognosci potest. col. 2. in prin. 94
- 1 Iniuriarum iudicium est famosum. col. 2. ad fi. 121
- 3 Iniuriarum actio an inter virum & uxorem locum habeat matrimonio
constante. col. 2. sub princ. 119
- Iniuria illata meæ uxori, meo domestico, mei occasione, & meo socio di-
citur illata mihi. col. 1. ad fi. ibid.
- 3 Iniuriōsa verba si quis mihi dixerit possum illi iniuriōse respondere. col.
1. sub princ. 120
- Iniuriam iniuria repellere non licet. sub med. ibid.
- Iniuriōsa verba alicui exprobrans etiam verā, animo tamen iniuriandi
proferens, nec fit reipublicæ vile scire, tenetur iniuriarum. columna 3.
iux. med. ibid.
- De iure tamen canonico semper tenetur sub med. ibid.
- Iniuriōsum verbum potest reuocari, adeo vt proferens non teneatur
actioe iniuriarum. col. 4. sub princ. ibid.
- Siduo vtantur verbis iniuriōsis, & non apparet quis fuerit auctor, neu-
ter tenetur. in med. ibid.
- 3 Innocentiam alicuius an quilibet possit allegare. col. 3. circa princ. 133
- 1 Innocentius. col. 2. post med. 51
- 4 Innouare non dicitur, qui suam continuat possessionem. columna 1. sub
med. 35
- 4 Innouata lite pendente redduntur nulla, & de exceptione litis penden-
tiæ. col. 2. in prin. 25
- 4 Inofficiosi testamenti quærela an sit hodie sublatā, cui nam competat, &
contra quos intentetur, an transmittatur, & quando excludatur, an sit
necessaria, quando exhereditatio facta est sine causa, an illam habeat,
cui minus legitima relicta fuit, an in illa sit locus successorio edicto, &
nunquid iniuste proposita in aliquo iuuat proponentem. col. 3. ad fin. &
per tot. cap. 27
- Inquirere, vide accusare siue accusatio.
- 3 Inquisitio generalis formatur ad inuestigandum non autem ad punien-
dum. col. 3. ad fi. 133
- 3 Inquisitionis via an & quando quis sine accusatione a iudice damnari
possit. col. 2. c. 10. 111
- 3 Inquisitor ad quæ teneatur. col. 3. c. 8. & v. accusator. 130
- 2 Innuare donationem, quid sit, remissive. col. 1. in prin. 53
- 2 Innuatio olim erat actus voluntariæ iurisdictionis, & fieri poterat corā
quolibet habente iurisdictionem dummodo partes in ipso cōsensissent,
hodie vero est contentioſæ iurisdictionis, & coram iudice Regio rei
fieri debet, & requirit consensum donatoris, & debet citari dona-
tor & per eum requiri vt fiat, Datur autem innuandi facultas triginta
annis, & postea præscribitur, iudex vero poterit reculare, si viderit do-
nantem dolo inductum, & blanditiis, eumque interrogare debet de
causa, & quare donauit. col. 2. sub princ. & in med. 52
- 2 Innuatio an requiratur in remissione facta per creditorem debitori. col.
2. in fin. 52
- 1 Innuatio non requiritur coram Imperatore, vel Rege. Et ratio huius.
col. 4. post med. 141
- 2 Innuatio ita requiritur in renunciatione seu remissione debiti, sicut in
expressa donatione. col. 2. ad med. 64
- 1 Innuationem a lege municipali requisitam testator prohibere non po-
test. col. 2. in fi. 177
- 1 Innuationis solemnitatem an tollat iuramentum. col. 1. iux. prin. 125
- 3 Instantia cepta cum defuncto non transit in fiscum. col. 2. sub princ. 145
- 4 Instantia causæ quamuis perimatur, & reus ab obseruatione absoluitur,

- effectus tamen per litis contestationem inducti non extinguuntur.
col. 1. sub princ. 43
- 3 Instantia perempta, si reus de ea excipiat, accusator non est amplius au-
diendus. col. ult. iux. med. 132
- Instantia qui in prima obstituit, si in causa appellationis succumbat an di-
catur habuisse iustam causam litigandi. ibid.
- 4 Instantia cepta cum defuncto quomodo transferatur in eius heredem, &
an sententia lata pro mortuo sit nulla. col. 4. in med. 72
- Instantia perempta, an pereant quo ad effectus, qui non respiciunt instan-
tiam, sed veniunt extrinsecè. ibid.
- Instantia de iure canonico an semper duret & nullo casu pereat. ibid.
- Instantia iudicij, licet reus absoluitur, tamen super iure actoris pronun-
ciari debet. sub med. ibid.
- 4 Instantiæ præfixum tempus an & quando prorogari possit, vel nequeat
de partium consensu, & an instantia perempta, vel post tempus instā-
tiæ a iure præfixum possit iudex aliquid validè facere, etiam de partium
consensu. col. 3. a prin. ad med. & in fi. 72
- 4 Instantiæ tempus duorum mensium ad culpam terminandam, quando a
delegante præfigitur, illi duo menses habent vim termini dati ad pro-
bandum, & actore non probante reus absoluitur, & an inferior a Prin-
cipe possit delegare causam cum huiusmodi temporis præfixione. col.
3. sub med. & fi. 72
- Instantiæ renunciari de consensu vtriusque partis an possit. in fi. ibid.
- Instantiæ cursum in causa appellationis impedit compromissum. colum.
2. in princ. ibid.
- 3 Instigator ad quæ teneatur. col. 3. c. 8. & v. Accusare. 130
- 4 Institor, vt ritè reuocetur, reuocatio fieri debet publice & palam in loco
vbi præpositus est. col. 4. in med. 5
- 3 Institutio filiorum in testamento facta, in codicillis reuocari nequit.
col. 1. post med. 86
- 3 Institutio facta in codicillis trahitur ad fideicommissum, colum. prima.
iux. med. 20
- 3 Institutio liberorum de qua. col. 3. c. 20. 86
- Institutionis titulus honorabilis & vtilis. col. 4. sub med. ibid.
- 3 Institutio hæredis est caput testamenti: Quæuè institutio valeat, vel irrita,
vitiosaque sit. col. 2. c. 1. 22
- Institutio parentum an necessaria sit in testamentis filiorum. col. 3. c. 2. ibi.
Institutio filiorum, & nepotum a parentibus facta. col. 4. cap. 3. ibid.
- 3 Institutio fratris, & filiorum eius col. 1. c. 4. 23
- Relictum pro dote filiæ factum, an trahatur ad institutionem. colum. 2.
cap. 5. ibid.
- Institutio filiæ in sola dotæ an valeat. cap. 6. ibid.
- De plurium personarum, vel vnus ex cohæredibus institutione, nec non
de filij institutione tacita, vel in eius bonis, & quid de institutione de-
portari. col. 3. cap. 7. ibid.
- De hærede instituto in re certa, nullo dato, vel aliquo etiam adiuncto co-
hærede. col. 4. c. 8. ibid.
- 3 Institutio posita sub conditione col. 1. cap. 9. 24
- Institui hæres a patre, an & quando, & quomodo possit spurius. colum. 2.
cap. 10. ibid.
- Instituere an possit auus, ex filio spurio legitimum nepotem. colum. 3.
cap. 11. ibid.
- Institutio posthumi est necessaria ad validitatem testamenti, & ad quos
posthumos trahatur, quomodo eis substituantur, & primo quis propriè
dicatur posthumus. col. 4. cap. 12. ibid.
- 3 Miscellanea de heredibus instituendis. col. 2. c. 13. 25
- 3 Instituti in rebus certis intelliguntur in totum instituti col. 2. iux. fi. 18
- 1 Institutionis titulus est ceteris honorabilior. col. 3. iux. fi. 232
- Institutionis titulo cur legitima relinquenda filio. ibid.
- 3 Instrumenta an & quando, & quatenus, & inter quos probent, & de eorū
verbis tum enunciativis, tum misis latinis, grossis, & incognitis, & nō
intelligibilibus. col. 4. in fi. & per tot. cap. 189
- 3 Instrumenta publica, quid pro illorum solemnitate requirant, & quid pro
substantia, an loci mentio, temporis, diei, & cōsulis inuocatio, & diuini
nominis, & nomen Imperatoris, & indicio, & an error in illa vitiet,
nunquid signum notarij necessario requiratur, & testium subscriptio.
per tot. 190
- 1 Instrumenta habere executionem paratam. col. 1. post princ. 176
- 3 Instrumenta iuramento delato creditori confirmata habent paratā exe-
cutionem. col. 1. sub princ. 193
- 3 Instrumenta demonstratiua consinium territoriorum seu iurisdictionum
inter particulares, non tamen propter hoc principaliter rogata, an
probent huiusmodi consinia. col. 3. sub princ. 194
- 3 Instrumenta dotalia in matrimonio interuenire debent ad hoc vt filij
prius nati legitimentur quo ad effectus ciuiles. col. 3. sub med. 193
- 3 Instrumenta prius celebrata, & confecta quæ & quorum fuisse præsu-
mantur, & quid in collatione beneficij, & in testamentis. colum. 3. in
fi. & per tot. cap. 193
- 3 Instrumenta antiqua in quibus, quando, & inter quos probent, & quæ
antiqua nuncupentur. col. 2. in prin. & per tot. cap. 194
- 3 Instrumenta plura eiusdem summæ, an probent diuersum esse debitum,
an vero præsumatur idem. col. 2. a med. vsque ad 3. in prin. 192
- 3 Instrumenta duo si in eadem carta, eadem die cōfecta reperiuntur, quod
præsumatur anterius, & quid in testamentis. col. 3. sub princ. 193
- 3 Instrumenta qualiter, quando, quomodo, & quousque producenda sunt,
& coram quo, & producta penes quem stare debeant. col. 1. ad fi. & col.
2. vsque ad fi. & col. 3. sub med. 195
- 3 Instrumenta de nouo reperta quæ dicantur, an possint produci post con-
clusionem in causa, & qualiter. col. 2. in fi. & 3. vsque ad fi. 195
- 3 Instrumenta illa edere an teneatur quis quibus vsurus non est, in iudicio,
& an ad id compelli possit. col. 3. sub princ. 196
- 3 Instrumenta probant quem esse de illo loco quem asserunt esse: & si dica-
tur filius quondam talis, an probet illum talem esse mortuum, & si di-
catur filius talis, & ille talis non sit mortuus, an vitietur instrumentum.
col. 2. in med. 197
- Instrumenta communia inter plures stare debent apud digniorem, & di-
gnior reputatur fiscus priuato. sub med. ibid.
- Instrumenta alterius celans an de falso puniri possit. ad fin. ibid.
- Instrumenta priuata non probant. col. 3. in prin. ibid.
- 3 Instrumenta suæ acquisitionis venditor emptori remittere an teneatur.
col. 3. in med. 197

I N D E X.

- Instrumenta, vide testes & scriptura.
- 2 Instrumenti ingrossatio requirit signum notarij defuncti. columna 2. in princip. 66
 - 2 Instrumenti pars vel privilegij, seu statuti vt fidem faciat quādo edi possit. col. 4. in fi. 65
 - 2 Instrumenti amissio seu protocolli a notario allegata quomodo probetur, & quando ac quomodo illi credatur. col. 1. sub med. 66
 - 1 Instrumenti nondum liquidati executio peti potest, cuius tamen liquidatio in processu fieri possit. col. 2. circa prin. 176
 - Si caueatur vt contra instrumentum nulla possit opponi exceptio. post med. ibid.
 - 3 Instrumenti falsitatis suspicio si sit patens ex facie instrumenti, itemq; latens ex parte notarij soliti familia fabricare facit, vt possit extraordinariè puniri notarius. col. 2. in med. 190
 - 3 Instrumenti copia quando probet in iudicio. col. 2. sub prin. 190
 - 3 Instrumenti protocolli producere an quis teneatur, & an protocollo imperfecto fides adhibenda. col. 2. in fi. 191
 - 3 Instrumenti leuatio de protocollo defuncti, vbi committitur, originalis nota seu imbreuiatura, vel matrix exhibenda est si petatur, & an in leuatione debeat pars citari, & quid si in leuando desit aliquid vel leginō possit. col. 2. in fi. 191
 - 3 Instrumenti receptio si duobus præcipitur, an ambo debeant illud leuare col. 2. in fin. 191
 - 3 Instrumenti amissi tenor item & solemnitas, an & quando, & per quos testes probari possit. col. 3. a prin. & per tot. 191
 - 3 Instrumenti productio & registratio an probet contenta in eo. col. 3. sub med. & an probet originale. col. 1. in prin. 196. & 197
 - Instrumenti in exemplatione seu publicatione an pars citari debeat. ibidem.
 - 3 Instrumenti exemplo seu copiarum quando credatur ita vt fidem faciat, & quid de exemplo exempli. col. 3. in fi. & col. 4. per tot. 196
 - 3 Instrumenti traductio qualiter fieri debeat ex protocollo notarij defuncti, & an cum iudicis auctoritate, & præuia citatione illorum, quorum interest, & an sine iudicis auctoritate. col. 1. a med. 197
 - 3 Instrumenti in iudicio producti continentis plura capitula, & diuersa, an copia danda sit aduersario in totum an pro parte qua vti vult producens. col. 1. in fi. 197
 - 3 Instrumenti tenor per solum iuramentum probabitur contra furem, qui illud subtraxit probato furto. col. 3. in prin. 197
 - 3 Instrumentis non probantur delicta. col. 1. ad fi. 89
 - 2 Instrumento contenta omnia, de consensu partium præsumuntur scripta, & adhibita fuisse. col. 3. in prin. 54
 - 3 Instrumento falso vtens tenetur de falso. col. 1. circa med. 107
 - 2 Instrumentorum confectorum a notario de falso condemnato grossario, & subscriptio, debet committi alteri notario saluo commodo illi condemnato. col. 3. in prin. 67
 - 2 Instrumentorum authenticorum ad probationem quæ requirantur. col. 3. in med. 67
 - 3 Instrumentorum copia an & quando sine die & consule dari debeat. col. 1. sub prin. 195
 - 3 Instrumentorum redemptio post sententiam an & quando sit iusta causa obtinendi restitutionem in integrum. col. 3. ad med. 195
 - 3 Instrumento per sacerdotem vere tabellionem confecto vtrum credatur. col. 2. in prin. 197
 - Instrumento debiti renuncians non intelligitur renunciasse debito. col. 2. in fine. ibid.
 - 3 Instrumento ne obiciatur exceptio si statuto cautum sit præter talem aut talem, quæ nihilominus possit opponi, & quod remedium competat. col. 2. in fi. 197
 - 3 Instrumentum liquidum dicitur, quādo ex eo agi potest directò, & immediatè, secus si aliquo medio, & quomodo secus. columna. secunda sub prin. 197
 - Instrumentum locationis non probat dominium si conueniatur possessor actione reali ex dominio agentis secus si personali. in medio. ibidem.
 - Instrumentum inuestitionum feudalium an probet dominium contra tertium. ibid.
 - Instrumentum si inueniatur penes aliquem admittitur cum cautione, sine mandato. ibid.
 - 3 Instrumentum si penes debitorem repertum fuerit, an liberatus a creditore præsumatur. col. 2. sub med. 197
 - 2 Instrumentum nisi solemnitates requisitas a iure contineat an notarium de falso arguat, vt poena falsi teneatur. col. 4. in fi. 66
 - 3 Instrumentum an & quando probet crimen. col. 3. in prin. 197
 - Instrumentum venditor facere tenetur emptori, & ad id cogi poterit. ibi.
 - Instrumentum quittance seu liberationis debitor qui soluit petere potest, & an specialis vel generalis. sub prin. ibid.
 - 4 Instrumentum procuratorij si dicat quod procurator possit facere omnia ea quæ possit dominus si fuisset præsens, censetur continete mandatum cum libera, & quid si dicat quod constituens promissit ratum quicquid legitime factum sit, an valeat. col. 2. sub prin. 68
 - Instrumentum procuratorij si fuerit traditum, an inducatur mandatum, & an per traditionem, vel ostensionem actorum, vel iurium, etiam offerendo cautionem. sub prin. & in med. & ad fi. ibid.
 - Instrumentum procuratorij & exemplatum manu ipsius notarij, qui confecit facit fidem. non tamen si alterius. in med. ibid.
 - 4 Instrumentum vel ipsius tenor si totus in actis inferatur, an & quando sibi credatur, & fidem faciat. col. 2. sub prin. 68
 - 3 Instrumentum an probet cum constat primum testem esse falsum. column. 4. in med. 191
 - 3 Instrumentum leuatum diuersimode si non mutetur substantia, valet. col. 3. in prin. 191
 - 3 Instrumentum factum secundum solemnitates loci vnius, vbique probat. col. 3. sub med. 190
 - Instrumentum legi per notarium an debeat. ad fi. ibid.
 - Instrumentum præcedens si habeat diem & consulem facit vt in sequentibus repetiti præsumantur. in med. ibid.
 - 3 Instrumentum falsum producens, & eo vtens, falsarius præsumitur. col. 2. sub med. & col. 1. ad fi. 190. & 192
 - 3 Instrumentum falsum in vno ex substantialibus an præsumatur in totum falsum, & quando alias falsum præsumatur, & an propter falsitatem a

- notario in vno instrumento commissam, alia eiusdem reddantur suspecta. column. 4. a med. & per tot. cap. 191
- 3 Instrumentum simulatum regulariter non præsumitur, & ex quibus causis ita præsumatur. Simulatum autem quod est non dicitur instrumentum, & non firmatur iuramento, & illius simulatio directe probari nequit, nec per testes, & quomodo deducenda sit, & ex quibus, & quæ proprie simulatio dicatur. col. 2. in fi. & per tot. cap. 192
 - 3 Instrumentum suspectum rasura aut cancellatio, vel scripturæ vitium, an & quando, & quibus casibus reddant. columna tertia. a princip. & per tot. 192
 - 2 Instrumentum cancellatum an probet debitum & solutionem, & quid si notarius dicat se de voluntate partium cancellasse, & quando opereatur cancellatio. col. 3. in fi. & 4. sub prin. ibid.
 - Instrumentum antiquum, corrosum, circa indictionem non probat. col. 4. in med. ibid.
 - Instrumentum qui abraferit, vel expunxerit falsi poenas dabit. ibid.
 - 3 Instrumentum corrigere vtrum notarius possit sine iudicis auctoritate, & quibus in locis & clausulis. col. 4. in med. 192
 - 3 Instrumentum ad reprobandum quot & qui testes requirantur, & an reprobato instrumentum corruat etiam confessio tacite orta ex eius productione. col. 4. in fi. & per tot. cap. 192
 - 3 Instrumentum vnum an continere possit plures contractus diuersarum personarum. col. 3. in med. 193
 - Instrumentum dotis probat matrimonium inter ipsos litigantes, non quoad alios. ibid.
 - 3 Instrumentum dotis probatur, quando maritus præstitit alimenta vxori. col. 3. in fin. 193
 - 3 Instrumentum per notarium putatum inter ignorantes confectum vtrum fidem faciat. col. 1. in med. 161
 - 3 Instrumentum, & notarij protocollium si differunt, cui illorum standum est, & quid si de eo protocollium factum non sit, vel minime inueniatur item & de leuatione instrumentorum a Matrice seu imbreuiatura. col. 1. in fi. & per tot. 191
 - 2 Instrumentum debiti cancellatum, & aliud liberationis tenetur creditor debitori soluenti reddere. col. 2. sub pr. 32
 - 3 Instrumentum si de scriptura priuata oppugnetur, opus est, quod fiat promuntiatio, quod sit publica, quoad formam extrinsecam, alias non probaret. col. 2. ad fi. 194
 - 3 Instrumentum executionem paratam, quando habeat, etiam ex forma statuti, & nunquid inter partes conueniri possit vt instrumenta habeat paratam executionem. column. 3. in fine. & per tot. cap. & an huiusmodi statutum liget clericos. ibi. col. 1. ad fi. 195
 - 3 Instrumentum guarentigiatum ante liquidationem non mandatur executioni. col. 4. in pr. 194
 - 3 Instrumentum publicum exequi seu illius executionem, an & quomodo petere possit hæres creditoris principalis, & quid in singulari successore, & an citatio fieri debeat debitoris. col. 4. ad fi. 194
 - 3 Instrumentum quando producit danda est copia aduersario sine die et consule, nisi in casibus. col. 1. sub pr. 195
 - 3 Instrumentum confessionatum mandatur executioni, & an opponi possit aliqua exceptio. col. 1. in pr. 195
 - 3 Instrumentum in iudicio producens an omnia in eo contenta fateri videatur, & quando, & an semel producit possit reuocari atq; retrahi, & an amplius improbare producens illud possit. column. 3. in fin. & col. 4. per tot. 195
 - 3 Instrumentum in parte produci, & pro parte reprobari, an quando, & quale possit, & an reus acceptare etiam ita possit. col. 1. in prin. & med. & col. 3. ad fi. 196
 - 3 Instrumentum productum ab aliquo si per aduersarium negetur confectum esse a notario, quid iuris, & an litteris testimonialibus opus semper sit. col. 1. a med. & 2. vsq; ad med. 196
 - 3 Instrumentum leuatum ab alienis protocolli si producatur parte non opponente fidem facit, & quando opponi debeat, & quid vbi opponitur. col. 2. ad fi. 196
 - Instrumentum fori quod dicatur, & an exhiberi debeat cum die, & consule. ibidem.
 - Instrumentum de quo fit mentio in libello relatiue seu limitatiue, exhibendum est reo antequam respondeat. ibid. & quid si qualificatiue mentio fiat. col. 3. in prin. ibi.
 - 3 Instrumentum qui producit si interrogetur vtrum velit eo vti necne an respondere teneatur præcise, negatiue, vel affirmatiue. column. tertia. in med. 196
 - Instrumentum plures articulos habens an in vno approbatum, censetur in omnibus approbatum. ibid.
 - Instrumentum falsum producens, an & quando incidat in poenam falsi. ibidem.
 - 1 Instrumentum publicum non habet executionem paratam. col. 3. circa med. 117
 - 3 Instrumentum causa ludi celebratum, nullas vires habet. col. prima iuxta med. 126
 - 1 Instrumentum reddit suspectum interlineatio, aut litterarum dissimulatio. col. 3. sub pr. 153
 - 1 Instrumentum si videat iudex continere non verisimile, licet contineat possibile, non debet eidem credere. col. vlt. in pr. 66
 - 2 Insula in mari, vel in flumine nata nobis acquiritur, quādoq; tamen secus. col. 1. in med. 130
 - 2 Intellectus l. si quis maior. C. de transact. & an habeat locum vbi ex aliqua iusta causa potest quis se excusare a poena, & an sit locus moræ purgationi, & quid de iure canonico, & an in quolibet alio contractu, & vbi fuit omnis summa soluta dempta certa parte, & an in iuramento de præterito, & an requiratur dolus, vel lata culpa satis sit, & an procedat in liquidandis, & an quis possit agere ad rem, & poenas legis, & declarationis iudicis requiratur, vt quis incidat in poenas, & sufficiat verbalis oblatio ad euadendas poenas, & an iure actionis, vel officio iudicis, illius l. poenæ debeantur. column. 4. in fine. & column. 1. vsq; ad med. 16. 17
 - Intellectus l. 2. C. de rescind. venditio. An habeat locum in contractu transactionis valde controuersum. column. 1. a med. ad fi. & column. secunda. in princip. 17
 - Intellectus. cap. terrulas. 12. quæst. 2. remissiuè. col. 1. post med. 74
 - Intellectus omnis qui non consonat opinioni vulgi, dicitur extraneus, ac proinde reiciendus. col. vlt. in med. 58

I N D E X.

- 1 Intellectus obiectum, est veritas. col. 1. post med. 63
- 1 Intellectus, l. non puto de iure fieri. col. 1. circa med. 70
- 1 Intellectus ad dictum Marth. cap. 4. & 21. Item & Io. 12. est. col. 1. nume. 17. & seqq. 47
- 2 Interdictum unde vi contra quem detur. & l. si quando. C. unde vi, in qua vi procedat. & l. si quis in tantam. eod. quomodo praticari possit. col. 2. ad fin. 125
- 2 Interdictum vti possidetis, seu retinenda intentans. & se possidere, & in sua possessione turbari dicens, an sit contrarius, & audiendus. col. 3. in princ. 125
- Interdictum retinenda cum petitorio an intentari possit. ibid.
- 2 Interdictum retinenda proponens in beneficialibus quid probare debeat col. 3. sub prin. 125
- 1 Interesse debet probari. col. 1. sub prin. 131
- 2 Interpellatio extrajudicialis ita requiritur ad constituendum debitorem in mora, vt nec etiam libelli oblatio sufficiat. col. 1. in prin. 25
- 2 Interpellatio ad constituendum in mora debitorem debet fieri loco, & tempore congruo, & facta ante diem non causat moram. col. 1. sub med. & in fi. & col. 4. ad fi. 25. & 24
- 2 Interpellatio an requiratur vbi adest iuramentum. col. 2. sub prin. & col. 4. sub med. 25. & 24
- 2 Interpellatio vt fiat per alium ad constituendum debitorem in mora requiritur mandatum. col. 3. sub med. 24
- Interpellatio qualiscunque, vel quibuscunque verbis facta, siue specialibus, siue generalibus an sufficiat ad causandam moram. ibid. in fin. Et an per verba enunciatiua, vel incitatoria fieri possit. ibid. col. 4. sub prin. & col. 1. in prin. Et an vna sola extrajudicialis sufficiat. ibid. col. 3. sub pr. & sub fin. 25
- 3 Interrogare post conclusionem in causa an iudex possit ex officio super nouo articulo ad fundandam intentionem partis, vel tantum super declaratione antiquorum capitulorum. col. 2. in prin. 204
- 3 Interrogare & ponere diuersa sunt, & interrogans nihil ponit, quando ad preparatoria iudicij, secus si super aliquo emergenti probando. col. 3. ad med. 203
- 3 Interrogatio & depositio testium in quauis causa. col. 1. c. 7. vbi plenè. & an & quando sit respondendum interrogationibus. 163
- 3 Interrogatoria testium si non sint producta tempore debito, & requisito. col. vlt. sub prin. & alia quedam. 159
- 1 Intestatus & intestabilis. col. 1. in fi. 130
- Inuafor vide Aggressor.
- 3 Inuaforem occidens non incurrit irregularitatem. col. vlt. post med. 101
- 2 Inuecta & illata per colonum in pradium rusticum, an & quando sint domino tacite obligata. columna 1. a med. ad fin. & colum. 2. vsque ad med. 119
- 2 Inuecta & illata in domo conducta an sint pro pensione tacite obligata, & quæ requirantur ad hoc. col. 3. sub prin. Et quid in inuectis ex rebus minoris. ibid. col. 2. in fi. 39
- 2 Inuecta & illata in domum conductâ, an & quando sint tacite affecta, & hypothecata propensione, & an dominus preferatur aliis creditoribus qui sunt anteriores, & quid de rebus minoris absque tutoris auctoritate in domum illatis. col. 4. ad med. 117
- 3 Inuentarij beneficio vsque adeo fruitur fideicommissarius vniuersalis, vt nec aliud facere ipse teneatur, nec opus sit, vt ei illud hæres cedat. col. ad fin. 60
- 3 Inuentarij confessionem num remittere possit testator. columna tertia. cap. 3. 70
- 3 Inuentarium vide in vers. Hæres, siue Hæredes. intra quod tempus sit conficiendum. col. 3. cap. 3. 80
- 3 De inuentarij forma, & solemnitatibus, & an tempore confessionis eius pendente, hæres quoquo modo conueniri possit. col. 3. cap. 4. 81
- Inuentarij confessionem an testator remittere possit, & cui, & quando. col. 4. cap. 5. ibid.
- 3 Inuentario non confecto an hæres filius trebellianicam, vel legitimam amittat. col. 1. cap. 6. 82
- Inuentarij ob confessionem omiffam, hæres incidit in suspicionem doli, & furti. col. 3. cap. 7. ibid.
- De inuentarij confessione miscellanea. col. 4. cap. 8. ibid.
- 3 In inuentario omnia bona sunt describenda, quæ reperiuntur penes testatorem, etiam quod non essent sua. col. vlt. ad fi. 80
- Nisi fructus collecti post mortem testatoris quos sufficit scribi in librorationum hæredis. in fi. ibid.
- 3 Inuentarium sine legitimis solemnitatibus est nullum. col. 1. ad fi. 81
- Quid debeat facere hæres in inuentarij confessione. col. 2. in prin. ibid.
- 3 Inuentarium conficiens non dicitur adire hæreditatem, columna quarta. iux. finem. 82
- 3 Inuentarium probat contra tutorem, & res posita in inuentario præsumuntur extare, & alia quedam. col. 1. post med. 83
- In inuentario si quis non ponat ea quæ postea ad ipsius hæredis notitiam deuenerunt, an perdat ipsius inuentarij beneficium. iux. fi. ibid.
- 3 Inuentarium est caput omnium rationum, quod tenentur conficere administratores, qui autem non tenentur ad rationem reddendam, nec ad inuentarium conficiendum tenentur. col. 4. iux. med. 73
- 3 Inuentarium vt conficiatur cogere potest iudex etiam remissione facta per testatorem tutore de non conficiendo inuentario. col. 4. in fi. 11
- 3 Inuentarium a tutore sufficit fieri coram tabellione. col. 3. in fi. 70
- 3 Inuentarium hæres facere cogitur rogatus alteri restituere hæreditatem, vt trebellianicam non amittat. col. 2. ad fi. 64
- 1 Inuestitura, in renouatione inuestituræ rei ecclesiastica non est necessarius consensus capituli. col. 1. in med. 78
- 2 Inuestitura rei emphyteuticæ non fit per procuratorem, sed per dominum renouatur ratione mutatae successionis, & quibus ex causis, & quando tacite facta intelligatur, & promissa renouatione inuestituræ non potest res alteri concedi. col. 1. in fi. & col. 2. vsque ad med. 102
- 2 Inuestitura feudorum duplex, propria, cum possessio, & abusua, quando hasta, vel calamus vel aliud corporeum traditur vasallo a domino inuestiente. col. 1. in med. 76
- Inuestitura antiqua est illa quæ debet attendi, & quæ regulat, & an renouatio inuestituræ aliter facta quam more solito, noceat possessori, vel possit præiudicare tertio. Et quid si talis renouatio fieret ex certa scientia, & sponte. ibid.
- 2 Inuestitura probat rem esse feudalem, itemque probatur res feudalis per testes. colum. 2. in med. 76
- Inuestitura non probat rem esse de dominio Principis contra tertium, nec per confessionem inuestiti, nec per solam inuestituram non transferatur dominium, nec possessio rei feudalis, si sit inuestitura, puta per impositionem annuli, traditionem ensis, vel verbalis, & quid si fiat in re præfenti, & quid si fiat in absentia rei, an operetur saltem concessio-nem ingrediendi propria auctoritate.
- 2 Inuestitura filio facta esse præsumitur viuentis patre, & etiam possidere intelligitur, & continuatur possessio in eum sine alia inuestitura. col. 2. in fin. 76
- 2 Inuestitura sola quæ in clausulis generalibus continetur, non probat bona esse feudalia, nisi tempore concessionis, illa fuisse tradita vasallo probetur. col. 2. in fi. 76
- 2 Inuestitura feudaliū, siue inuestitura instrumentum, non probat dominium contra tertium possessorem. col. 3. in prin. 76
- 2 Inuestitura petenda est infra annum & diem a morte domini, alias vasallus priuatur feudo, & quid si vasallus iurauit seruare fidelitatem domino & successoribus suis, & quid in minore 14. annis, ac maiore 14. minore tamen 25. & quid si ex iusta causa non petierit, & quæ sint iustæ causæ, & quid in milite vasallo, & quid si celeri satisfactione moram purgauerit vasallus, vel mortuus fuerit intra annum, & diem, & quid si postea dominus vasallum ad obedientiam & seruitium consue-tum recepisset, & quid si infra annum, & diem vasallus non possidebat feudum, sed a tertio possidebatur, aut ignorabat esse feudum, & ideo non petiit, & quid quado vasallus petit feudum nouum sibi dari, an habeat taxatum tempus ad petendum, vel quid si ignorabat mortem domini, vel dominus decesserit relicta vxore prægnante, a quo petenda erit inuestitura, & cui facienda fidelitas, & quid in eo quod quis habet iure accrescendi an teneatur petere inuestituram, & an vasallus non petens inuestituram possit moram purgare. col. 3. a prin. & col. 4. per tot. & col. 1. in med. & fi. 76. & 77
- 2 Inuestitura an præsumatur ex sola possessione annali, non accedentibus aliis adminiculis. col. 4. in med. 76
- 2 Inuestitura feudi noui ad hoc vt probetur necessarium est quod adhibeantur pares curiæ & quid si vasallus cji delatum est iuramentum, iurauerit col. 4. sub med. 76
- 2 Inuestitura Principis vel alterius intelligitur sine tertij præiudicio. col. 1. in med. 77
- 2 Inuestitura non petita cui applicabitur feudum, an agnatis vel domino, & an dominus possit alium inuestire. col. 1. in fi. 77
- 2 Inuestitura abusua, quando dominus inuestit aliquem traditione ensis, vel annuli, non transfert possessionem in vasallum, sed illi solum censetur dare licentiam, vt illam propria auctoritate apprehendat. col. 4. sub prin. 77
- 2 Inuestitura feudi, si continet quod illud confertur pro se & hæredibus quibuscunque, an verba huiusmodi restringantur an habiles, contrariæ opiniones. col. 4. sub prin. 77
- 2 Inuestituram ob non petitam an vasallus priuatur ipso iure feudo, vel veniat priuandus, tantum domino volente. col. 1. ad fi. 77
- 2 Inuestituram ob non petitam vt non amittatur feudum, an pactum valeat. col. 1. in fi. 77
- 2 Inuestituram dominus de feudo nondum aperto potest concedere col. 1. in fine. 77
- 2 Inuestituram petendi tempus incipit currere solum a die scientiæ, probabilis, & sic ille annus a principio est utilis, & post scientiam continuus. colum. prima. in fine. 77
- 2 Inuestituram facere recusante domino, nihil præiudicatur vasallo, imo ipse dominus tenetur ad interesse vasallo, & debet priuari proprietate feudi. col. 2. in prin. 77
- 2 Inuestituram realem offerens se facere dominus vasallo petens ab eo præstari iuramentum fidelitatis, fueritque ter monitus, & non præstiterit intra annum ipse vasallus feudo priuatur. col. 2. in prin. 77
- 2 Inuestituram petere an teneatur agnatus emens ab agnato feudum. col. 3. in med. 77
- 2 Inuestituræ renouationem hæres vasalli seu filius, infra annum & diem a morte patris petere debet, & iuramentum fidelitatis præstare, tempus tamen istud non currit impuberi, minor autem si non petierit admittitur ad restitutionem in integrum: foemina etiam intra id tempus debet petere, & quid si vasallus mortuus iurasset fidelitatem pro se & successoribus, an huiusmodi iuramentum releuet hæredem, & quid si validitas testamenti pendeat a natiuitate posthumi præteriti, an differri debeat inuestitura filij iam nati: & an tempus illud anni & diei currat Ignorati, vel impedito iusto impedimento, & an sufficiat lapsus anni, & diei a morte patris, vel etiam requiratur probari, quod se immiscuerit hæreditati paternæ cum scientia paternæ mortis, & etiam quod sciat qualitatem feudi, & an declaratio caducitatis feudi fieri debeat per dominum ad hoc vt feudum deuoluatur ob non petitam inuestituram. col. 2. a med. ad fin. 77
- 2 Inuestitus de feudo an in dubio præsumatur fuisse præsens, dum inuestitura concederetur. col. 4. in prin. 77
- 1 Inuidia naturaliter homini inest. col. 4. in prin. 51
- 2 Inuitus vt quis de re propria disponat consuetudine fieri potest, vt in re tractu. col. 1. sub prin. 99
- 4 Inutilis, & inhabilis habilitatur, & tolleratur per habilem, & testium inhabilium admissio non vitiat processum, seu sententiam, ex quo per habiliū dicta potest facile sustineri. col. 2. sub prin. 78
- 1 Io. Andreas. col. 2. post med. 51
- Localia & vestes vxoris. vide in ver. dos.
- 3 Iracundiæ calor non excusat a peccato. col. 1. iux. fi. 138
- 1 Ira de qua remissio. col. 1. a prin. 65
- 1 Ira Principum & aliorum. col. 1. sub prin. 71
- 1 Iracundiæ calor Clericum excusat. col. 4. in prin. 89
- 3 Iracundiæ calor inconsultus caret vitio. col. 1. in prin. 119
- 1 Irnerius primus glossator. nu. 24. 7
- 3 Irregularem non efficit voluntas. col. 1. iux. med. 92
- 1 Irregularis non statim ipso facto priuatur beneficio. col. 3. post med. 88
- 1 Iuba ponitur pro iactantia, & inani gloria. col. 4. nu. 13. 47
- 1 Iudæi sunt lupus rapaci, & tanquam leones superbi. col. 2. iux. med. 117
- 3 Iudæi conuersi effectiue Christiani alimenta, legitimam, dotes, & donationes propter nuptias petere possunt, & ad eas dandas parentes iudæi, vel infideles in eorum vita astringi debent. col. 4. in med. 67

I N D E X.

- 3 Iudæi possunt sicut Christiani testamenta condere.col.2.ad fi. 16
- 3 Iudæi tenentur seruare iuramentum.col.1.sub nu.6. Quibus omnis dignitas est interdicta.circa fin.ibid. 73
- 3 Iudæis bene seruatur rigor non æquitas.col.vlt.an.med. 58
- 3 Iudæi in successioneibus,& aliis quibus legibus subiiciantur: Et num.possint habere proprium, seu quancunque honorabilem artem exercere,vel procuratores esse,aut medici,vel rem Christiani præscribere, seu emere,& a Principibus de eorum dominio, & ciuitatibus expelli.col.3.tit.30.cap.1.per tot. 137
- 3 Iudæi præ aliis infidelibus peiores.& odiosi, & num.possint aliquam dignitatem retinere, & quid si ad fidem sint conuersi.colum.1.cap.2.per totum. 138
- Num tabelliones esse possint,an Christianorum ecclesiarum immunitate gaudeant,an nutrice[m] christianam habere, domos conducere, vel moram purgare queant,an ad decimas teneantur, sustentantur autem ex gratia,& pietate fidelium.col.3.cap.3.per tot. ibid.
- An filios habeant in potestate, deque eorum nuptiis, & infantibus, & quid si cum Christiana conuerint.col.4.cap.4.per tot. ibid.
- 3 An contra Christianos in testes admittantur.col.2.c.5.per tot. 139
- 3 Iudæorum iuramentum in contractibus, & extra, & quid si rei blasphemia sint effecti.col.4.c.6.per tot. 139
- Iudæorum vsuræ.col.7.per tot. ibid.
- 3 Iudæi delinquentes ante vel post susceptum baptismum.colum.1.cap.8.per tot. 140
- 3 Iudæi omnibus statutorum vel immunitatibus,vel odiis,vel priuilegiis incolæ illorum locorum, ubi ipsi habitant, collatis potiuntur.colum.4.in princ. 137
- 3 Iudæi num.possint cogi ad aliquod signum deferendum.colum.1.post med. 138
- 3 Iudæo non deferitur iuramentum in litem,neq; suppletium contra Christianum.col.3.circa med. 139
- 3 Iudæis si Princeps cõcedat priuilegium retinendi res furtiuas sibi ignoratas,donc sibi precium restituatur,non afficit tale priuilegium clericos & studentes.col.4.in fi. 139
- 4 Index appellationis cognoscere an indistincte debeat appellationis articulum prius quam principale negotium, & quid si appellationis causam legitimam pronunciet, an poterit de principali negotio cognoscere.col.4.in fi. 53
- 4 Index appellationis priusquam inhibere iudici a quo, an & quando debeat præmittere cognitionem vtrum sit recipienda appellatio, & in dubio an admittere illam semper debeat.col.1.a prin.ad fi. 54
- 4 Index appellationis ab interlocutoria quando inhibere debeat iudici a quo ibid.in fin.& quando cognoscere de nullitate interlocutorie possit.col.2.ad fi. ibid.
- 4 Index appellationis debet seruare modum, terminos, stilum, statuta, & consuetudinem fori iudicis a quo, & coram eo non deductum, deduci, & non probatum, probari, an & quando possit.colum.secunda.in princ. 54
- 4 Index ordinarius non ideo fit delegatus, si Princeps illi aliquid mandat, vel committat, sed excitare suam potius iurisdictionem, censetur, quod si committatur sibi causa, vt procedat summarie & de plano, censetur delegatus, in dubio autem propter simplicem commissionem, an censetur delegatus, vel si illius iurisdic[tio] sit alterata, & quæ utilitas an sit ordinarius, vel delegatus.col.1.a prin. ad med. & vide supra Delegatus, & infra Ordinarius. 52
- 4 Index delegatus si sententiam nullam tulerit, an & quando possit amplius cognoscere, aut se in negotio deciso intromittere.colum.3.ad finem. 88
- 4 Index in sententiando si reseruet iudicare de fructibus, quia de eis non liqueat, poterit super eis alia die iudicare.colum.2.ad finem. 94
- 3 Index si videat probationes dubias, an ex officio possit iuramentum deferre post conclusum in causa, si hoc non petatur a parte.colum.4.ad finem. 117
- 3 Index si videt alteram partem litigantium fouere iustitiam, persuadendo facere compromissum, facit contra conscientiam, si propterea pars fouens iustitiam aliquid relaxet de suo.colum.ultima.in princ. 67
- 4 Index succedens an & quando possit interpretari ex coniecturis sententiam prædecessoris sui.col.3.ad fi. 83
- 3 Index ecclesiasticus cognoscit de omnibus causis spiritualibus, & ecclesiasticis ad ecclesiam spectantibus, etiam si inter laicos agitentur.col.3.sub med. 130
- 3 Index debet in sententia causam exprimere propter quam non credit plenæ probationi.col.vlt.sub nu.124. 66
- 3 Index si nuncio commissionem faciat de citando, an talis commissio morte iudicis expiret.col.4.in fi.prin. 140
- 3 Index potest supplere defectum consensus propinquorum.colum.2.sub medio. 160
- 3 Index quod certis in causis procedat nulla iuris solemnitate seruata, quod solum super maleficiis potestatem habeat, quod aliquando reneatur committere causam consilio sapientis, & consultorem adire, quod ipse vicissim adiri possit super consuetudine peccati nutritiua, & quod precise audientia denegetur, statuta disponentia an valeant, quomodo intelligantur, & quid operentur.col.1.c.22.per tot. 181
- 3 Index potest se informare de & super consuetudine, quod sic ita obseruata fuerit, vel non, & a seipso potest interrogare tabellionem.colum.3.in princ. 192
- 4 Index ex præsumptionibus, & indiciis procedens qualiter sententiam suam moderari debeat, an deuenire ad condemnationem in causa capitali absque aliis probationibus possit, an indiciorum copiam, inquisitionis, & articulorum super fama dare debeat.col.2.a med. & colum.3.sub princ. 43
- 4 Index maleficiorum an & quando possit condemnare reum ad restitutionem rei, vel ad damna partis, & quando de restitutione rei furtiuæ cognoscere.col.3.in med. 43
- 4 Index si non vidit probationes rei, sententia pro actore lata ideo cassanda venit.col.3.in med. 43
- 4 Index clementior lege an esse debeat, ita vt ab ipsa in puniendo possit recedere, quæ uero illius potestas sit in penis quæ ipsius arbitrio relinquuntur, & an arbitrium suum ad mortem inclusiue extendere.col.3.ad fin. & col.2.per tot.cap. 43
- 4 Index omnem poenam etiam legalem ac statutariam in arbitrio suo, an & quando habeat, ita vt possit minuire, augere, immutare ex causa, & an iura transgredi propter delicti enormitatem, & poenam extraordinariam legis in capitalem conuertere, vel etiam reo contumaci parcere ac illum expectare contradicente actore.colum.1.a ad fi. & per tot. cap.colum.1.a med. 44 & 46
- 4 Index originis vel domicilij, an possit cognoscere & punire subditum de delictis extra territorium commissis, & quando, & quid de iure canonico, et quando reus ad iudicem loci delicti remitti debeat, et quid in fure com re furtiuo inuento aliquo in loco, an ibi pubiri debeat.col.3.in fi. & per tot. cap. 44
- 4 Index originis seu domicilij remittere delinquentem ad iudicem loci in quo deliquit an teneatur, et quid si delictum sit commissum inter duorum ciuitatum confines, vel delinquens persecutus vsque in alterius ciuitatis territorium.col.3.et 4.per tot. 45
- 4 Index originis num contra originarium possit inquirere ratione delicti, commissi alibi, et qua poena sit is delinquens puniendus, et quid si fuit factus tractatus de maleficio alibi committendo.colum.1.a princip. per tot. 46
- 4 Index delicti, quomodo, et quando et quem delinquentem punire, et quibus bonis illum priuare valeat, et quid de mandante delictum patrari in aliquo loco, vel ratum habente, et quid de vagabundis seu iis qui nullibi certum domicilium habent, et quid si locus delicti et locus domicilij sint sub eiusdem principis iurisdictione.col.2.a prin. 46
- 4 Index competens vel incompetens quis vere dicatur, atque sit.col.3.et per tot. cap. 46
- 4 Index quis, quando, quatenus, quomodo, et a quibus recusari debeat, & possit.col.1. & per tot. cap. 47
- 4 Index temere aut inique iudicans vel procedens, aut pecunia corruptus, aut per imperitiam, quando & ubi conueniri possit, & qua poena sit plectendus.col.4.a princip. & per tot. cap. 48
- 1 Index potest ex causa recedere a communi opinione.colum.2.tertia. nume.10. 45
- 1 Index qui assumpsit tres consultores super diffinitiua, quorum duo consulerunt reum condemnandum esse, & tertius absolendum attenditur absolutio.col.2.nu.44. 49
- 1 Index debet esse virtute potens.col.1.nu.109. 65
- 1 Index potius debet scandalum permittere quam veritatem omittere.col.3.nu.116. 65
- 1 Index quam opinionem sequi debeat in iudicando.col.3.nu.1. 49
- Iudicans contra communem reputatur ignorans.nu.3. ibid.
- Iudex debet esse non iuris nouator, sed religiosissimus obseruator. nu.4. ibidem.
- 1 Index potest ex causa recedere a communi opin. col.3.nu.70. 59
- 1 Index debet habere saltem scientiæ, & conscientiæ, alias mens eius diabolica esset, & insipida.col.4.nu.90. 53
- In iudice sex requiruntur.nu.91. ibid.
- Iudex debet æquitatem & veritatem obseruare, & se iudicio diuino conformare.nu.92. ibid.
- Debet auaritiam cauere.nu.93.
- Iudex an & quando possit licite salarium recipere pro sua iudicatura. ibidem.
- 1 Index ecclesiasticus, an absque simonia possit exigere salarium pro suo iudicio a partibus litigantibus.col.1.nu.96. 64
- Iudex ordinarius debet esse contentus stipendio Principis.nu.97. ibid.
- 1 Index si vnus ex iudicibus causam occupauerit, & coram eo vterq; actor & reus comparuerit, alius iudex non poterit se intromittere, de eademmet causa, quia iam per citationem causa fuit occupata.colum.1.post med. 95
- 4 Index in expensas condemnare an teneatur quando non petuntur.col.4.in fine. 108
- 1 Index ecclesiasticus stare processui iudicis laici remittentis non tenetur.col.1.post med. 96
- 1 Index ordinarius iniuste recusatus potest agere actione iniuriarum.col.3.circa princ. 85
- Iudici suspecto datur adiunctus. ibid.
- 1 Index nisi audiat allegationes tenetur de dolo.col.1.sub nu.108. 65
- 1 Index debet regulare arbitrium suum, prout quilibet bonus vir.colum.3.in med. 63
- 1 Index debet rescribere Principi, qui est prælaturus æquitatem non scripta rigori scripto.col.vlt.an.med. 58
- 1 Index ignorans potest recusari in causis subtilibus.colum.2.tertia. post princip. 54
- 1 Index ecclesiasticus. Ad quem an & quando per miserabiles personas recurratur non adito laico superiore, & quæ sint iudicis Ecclesiastici partes, munera, atque iura.col.3.tit.31.cap.vnico per tot. 140
- Iudex ecclesiasticus si aliquem condemnauit, & postea remittat illum iudici seculari puniendum, tunc iudex secularis non tenetur stare processui facto coram iudice ecclesiastico, sed potest de nouo cognoscere.col.3.post prin. ibid.
- Potest compellere iudicem secularem ad præstandum sibi auxilium. post med. ibid.
- Iudex vnus quomodo alterius iudicis sententiam exequatur.col.4.circa princ. ibid.
- 1 Index ecclesiasticus an possit laicum aut clericum capere, & in carcerem mittere.col.1.in princ. 141
- 1 Index debet in omnibus suis iudiciis diligenter veritatem inquirere.col.4.nu.118. 65
- 1 Index præsumens testem esse suspectum, debet eum caute ex suis dictis inuoluere.col.1.nu.120. 66
- Iudex an semper debeat iudicare secundum allegata, & probata, an vt si bi constet, propriam insequi conscientiam.col.2.nu.121. ibid.
- Iudex debet inhærere de positioni verifimili.col.4.nu.124. ibid.
- 1 Index de communi opinione non informatus, sequatur textus legislatoris.col.1.nu.1. 67
- Iudex redditur excusabilis, ubi existens in dubio eligit opinionem, quam sua dictat conscientia.col.2.nu.4. ibid.
- Iudex tenetur partibus concordiam persuadere.col.3.nu.8. ibid.
- 1 Iudicis arbitrio remittitur inspiciendum quæ sint personæ miserabiles.col.1.nu.34. 69
- 1 Index qualiter se habeat in exequendo.col.4.nu.48. 70
- Index

I N D E X.

- 1 Iudex non potest conscientiam victoris iustificare. columna 2. in fine princ. 141
- 4 Iudex delegatus fungitur vice delegantis tantum, iurisdicção ipsius quando expiret, quando dicatur coepta geri, An perpetuetur per actum precedentem citationem, an possit prorogari de loco ad locum, & an delegatus ipse post tempus datum ad cognoscendum, possit proferre sententiam, si poena sit apposta iudici non determinanti. col. 2. in fi. & per tot. cap. vide delegatus. 51
- 3 Iudex debet omnibus modis veritatem indagare, & ex officio perquirere de innocentia rei etiam nemine petente. col. 2. sub prin. 97
- 3 Iudex semper presumitur moveri ex iusta causa col. 1. post med. 136
- 3 Iudex si faceret decapitari aliquem, qui vulnerasset quendam mortaliter antequam ille moreretur, puniretur. col. 3. in prin. 101
- 4 Iudex vnus ordinarius sine alio, quando duo, pluresve habent iurisdiccionem, & exercitium in solidum, & simul de causa coepunt cognoscere, non potest, & an sententiam interlocutoriam ferre, & an & quando iurisdicção videatur data in solidum, si plures dentur, & an processus factus coram duobus iudicibus de vna re valeat, & si vterque per inquisitionem procedat quis praferatur, & quid si ex tribus duo sententiam ferant tertio, absente. col. 3. 51
- 3 Iudex si omissa circumstantiarum consideratione quem carceri emanciparit, quem non debet potest iniuriarum agi contra talem iudicem. col. 4. circa med. 124
- 1 Iudex plures habet inimicos, & est tanquam signum ad sagittam. col. 2. in med. 65
- 1 Iudex quomodo teneatur secundum acta iudicare. col. 2. per tot. 66
- 1 Si pars fatetur iudici in secreto veritatem causae, licet ex actis non possit de veritate constare, tamen iudex nunquam potest iudicare contra illam confessionem. col. 2. sub prin. 66
- 4 Iudex quod iudicare debeat secundum consilium alterius, commissio facta quando valeat, vel non: & quid si statuto id caueatur, an necessarium illud consilium sequi debeat, & an partibus renuentibus possit. col. 2. in prin. 50
- 4 Iudex licentiam ingrediendi rem propria auctoritate, priuato dare, an & quando possit. col. 1. in med. 50
- 4 Iudex concludere in causa an possit partibus inuitis. colum. prima. in medio. 50
- Iudex vel is cui sit aliqua commissio an se excuset praetextu infamiae, vel alterius inhabilitatis. ibid.
- Iudex debet supplere in accessoriis postquam tulit sententiam, eodem tamen die. sub med. ibid.
- Iudex non debet contumacem condemnare, nisi sibi prius de contumacia constet. ad fi. ibid.
- 4 Iudex qui iudicaturus est non debet animi sui fundamenta exprimere in sententia. col. 1. ad fi. 50
- Iudex super declinatoria fori & meritis causae simul & semel procedere non potest. ibid.
- 4 Iudex non potest offensum cogere ad querelandum vel accusandum, & quid in cogendo hærede occisi. col. 1. in fi. & 2. in pr. 50
- 4 Iudex in rescripto datus, ordinem ibi traditum sequi tenetur, etiam si is iuri aduersetur. col. 2. sub prin. 50
- Iudex prorogatus de consensu partium altera poenitente de interesse alterius adhuc cognoscere poterit. ad med. ibid.
- Iudex alterum iudicem delinquentem si diuisa sit iurisdicção an punire possit. ibid.
- 4 Iudex in casu dubio potest dicere quod fiant allegationes in causa, & illarum copiam potest denegare alteri parti. col. 2. in med. 50
- 4 Iudex vel assessor in sua prouincia vel ciuitate nemo potest esse, nisi in casibus. col. 2. sub med. 50
- Iudex non potest esse assessor, neque iudicare in causa in qua assidet. ad fin. em. ibid.
- Iudex facit litem suam non condemnando iuxta petita, nec potest ex eo capite pronunciare, ex quo non est actum. ibid.
- 4 Iudex parte absente non citata potest pronunciare super nullitate notoria processus, sententiae, aut actus iudicarij. columna secunda in fine. 50
- 4 Iudex siue magistratus qui ius iniquum statuit, eodem iure vti debet, & quando non. col. 2. in fi. 50
- 4 Iudex condemnationem si moderetur per dictionem saluo, poterit id agere etiam in separata oratione. col. 3. in prin. 50
- Iudex pro bono pacis inter inimicos si timetur ne alter alteri insidietur, poterit inhibere transitum ante domum alterius, ipsorum alteri. ibidem.
- Iudex definitiuam reuocare, an & quando possit vel non. ibid.
- 4 Iudex conductus ad vnum annum, pro certo salario, si durante officio decesserit, an integrum salarium debeatur hæredibus. columna 3. sub princip. 50
- Iudex vel Advocatus si iudicet, vel consulat contra communem, securi opinionem nullorum an excusentur. in med. ibid.
- 4 Iudex diuidens per medium rem diuisibilem quando opiniones sunt hinc inde probabiles, est laude dignus. col. 3. in med. 50
- 4 Iudex supplere potest, & debet circa ea, in quibus pars & aduocati in iure deficient, & ea quae sunt consueta, si modo notoria consuetudo sit, alias venit probanda. col. 3. sub med. 50
- Iudex repellere actorem cui obstat legitima praescriptio, etiam parte non opponente potest, & quando procedat. ibid.
- Iudex si affirmet causae cognitionem interuenisse, aut quidpiam aliud simile fidem an merebitur. in fi. ibid.
- Iudex absolvere definitiuè vel ab obseruatione iudicij an debeat reum quando habet conscientiam contra eum, & actor non probauit. ibidem.
- Iudex ad obseruantiam statuti licet non sit productum a partibus tenetur, secus in reformatione vel consuetudine non inclusa in volumine. ibid.
- 4 Iudex qui iurauit seruare statuta intelligitur de licitis, & honestis, ac de validis, & etiam de praesentibus non de futuris. ibid. colum. 3. in fin. & 4. in prin. 50
- 4 Iudex in arbitrariis cauere debet ne sit nimium graciosus, & qualiter alias in ipsis se gerere debeat col. 3. in fi. 39
- 4 Iudex communi opinioni an semper adherere debeat, & secundum illam iudicare, & quando recedere, & qualiter se gerere in conflictu opinionum col. 1. a med. & col. 3. in med. & per tot. cap. 39
- 4 Iudex cui, quando, & quomodo officium suum impartiri debeat, vel quatenus ex officio suo possit procedere. columna 3. a med. per tot. cap. 35
- 4 Iudex aequitatem prospiciat, necesse est, & an iuxta eius conscientiam, vel secundum acta & probata iudicare debeat. colum. 3. in fin. & per tot. cap. 36
- 4 Iudex extra suum territorium sententiam ferre, an & quando possit vel de iurisdicção cognoscere, si de ea exceptio opponeretur. col. 1. a princ. per tot. 37
- Iudex quando in quacunque parte sui territorij iudicare possit, & quid si habeat certum tribunal maiorum suorum. in med. ibid.
- Iudex an sua sit iurisdicção quando cognoscere possit, vel reddatur ex eo suspectus. vsque ad fi. ibid.
- 4 Iudex secundum acta & probata an iudicare omnino debeat, vel an secundum propriam conscientiam, & quid in criminalibus. col. 3. in fin. & 4. per tot. 36
- 4 Iudex motus ex presumptione ad sententiandum debet illam in sententia exprimere, alias de ea non confititur iudex appellationis retractare poterit. col. 4. in fi. 36
- 4 Iudex ex officio procedens citari debet vt defendat suam sententiam, & an possit se sponte offerre defensionem. col. 2. in med. 36
- 4 Iudex competens diffamari non diffamantis est adeundus in remedio. l. diffamari. C. de ingen. & manu. col. 3. in med. 33
- 4 Iudex an supplere debeat ea quae in iudicio exponere & allegare partes debent, si non allegant. col. 3. in med. 33
- 4 Iudex debet arbitrari secundum quod est consuetum arbitrari, & interpretari, etiam in criminalibus. col. 1. sub prin. 34
- 4 Iudex competens vtriusque fori ecclesiastici & secularis quis sit, & quae delicta sint vtriusque fori. col. 4. a med. 28
- Iudex competens in foro poenitentiali quis sit, & an in illo fiat remissio. ibidem.
- 4 Iudex vt in causa pcedat summarie, simpliciter & de plano, & omisis solemnitatibus iudicialibus ex forma iudicij, partes inter se conuenire non possunt nisi in casibus. col. 2. sub med. 77
- 4 Iudex doctor num aliquid ultra salarium accipere debeat, & an esculenta vel poculenta, & quid de sportulis in iudicibus tam ordinariis de iure civili quam delegatis, & quid de iure canonico, & quid de consuetudine, & an valeat quod recipiantur, & quid pro pluribus libellis, vel etiam pro libello cumulado, & an arbitris soluenda sint, & an a pauperibus litigantibus. col. 2. a med. & per tot. cap. 32
- 4 Iudex etiam quod ei aliquid pro causa debeatur, puta aliqua quota, vel sportula, non ideo debet remoueri, sed nihilominus de causa poterit cognoscere. col. 4. sub prin. 32
- 4 Iudex vnus territorij, an & quando possit & debeat executioni mandare sententiam alterius iudicis id requirentis, & quid obseruare & aduere debeat iudex requisitus. col. 3. per tot. 37
- 4 Iudex laicus vel secularis an de causa ecclesiastica seu spiritali & quando, & quatenus cognoscere queat, & quid de mero & nudo possessore rei spiritalis & quid in causa matrimonij, & quid si falsum iurauerit quis, & quid de usuris, & an quando a iudice ecclesiastico requiritur impartiri suum officium possit se intromittere in processu, vel quando sibi remittitur reus ultimo supplicio afficiendus, & an capere clericum deprehensum in crimine, vel rixae, & an punire absque actuali & solemnī depositione, & degradatione, & an citatum coram se clericum non comparentem tanquam contumacem in expensis condemnare, & an punire laicum vulnerantem alium laicum in ecclesia. col. 4. a med. & per tot. cap. 37
- 4 Iudex Ecclesiasticus, cognoscit de omnibus causis spiritalibus, & ecclesiasticis ad ecclesiam spectantibus, inter laicos ipsos. colum. prima. ad finem. 38
- 4 Iudex qualis eligendus, & quas conditiones habere in se debeat, & inuectiua in malos iudices. col. 3. a med. 38
- 4 Iudex communem opinionem vel magis communem in iudicando, an sequi debeat vel ab ea recedere possit, & in quantum. & an contra decisiones Rotae Romanae, & an recedere ab opinione Gloss. & Bartoli, & quid si summus Pontifex contra communem teneat, & an recedere a sententia Principis, & quae aduere debeat in iudicando vbi datur maxima diuersitas opinionum, & quando recedere a glo. col. 1. a med. per tot. cap. vbi plura de communi opinione. 39
- 4 Iudex an debeat victum victori in expensis condemnare, & quando, & quid si non condemnaret cum deberet, & quid in criminalibus, & an si cum ipso, & quid si condemnaret in aliqua parte, an in alia videatur absolueret columna 3. ad fin. & 4. per tot. & columna 1. vsque ad med. 41. & 42
- 4 Iudex taxationem expensarum vbi de iuramento in litem affectionis agitur, an quando cunque reuocare, emendareue possit. colum. prima. in med. 42
- 4 Iudex arbitrium liberum decidendi, quando, & quibus in causis, rebus, ac negotiis habeat, & sequi possit, seu quae illius arbitrio determinanda relinquantur, & plures casus enumerantur, & alij referuntur remissiuè, & quale arbitrium iudicis esse debeat. columna 2. a princip. per totum caput. 42
- 4 Iudex cui condemnandi facultas adempta est, an absolueri etiam auctoritas prohibita intelligatur, & e contra. col. 1. a med. 42
- 4 Iudex de delictis extra iurisdiccionem suam patris, an & quando cognoscat, & qualiter & quando ad inquisitionem & condemnationem procedat. col. 4. per tot. 41
- 4 Iudex vt veritas & innocentia rei manifestetur omni studio elaborare debet. col. 1. a princ. ad med. 43
- Iudex impunitatem reo promittere, & quibusuis promissionibus de eum liberando, ac blanditijs inducere ob veritatem eruendam, an possit, & an huiusmodi promissa seruare teneatur, & quando ex ea confessione sic extorta reus ipse puniri possit. colum. prima. a med. vsque ad colum. 2. in med. ibid.
- 1 Iudices interdum moueri potius ex ratione subtili quam vera. nu. 23. 2
- Iudex iniuste iudicans facit litem suam, & alias poenas subit. numero 24. ibidem.
- Iudex sequens communem opinionem excusatur in syndicato. numero 28. ibidem.
- Iudicans contra communem facit litem suam. nu. 29. ibid.

I N D E X.

- Iudex & Aduocatus veritatem semper ante oculos habere tenentur.** numero 48. ibid.
- Iudex appellationis potest cogere ut sententia vel acta edantur sub priuationis poena, & si confirmat sententiam primam tanquam latam legitime agatur ex sententia confirmante, & eam exequetur, nec opus habet, siue infirmet siue confirmet sententiam uti verbo absoluendi, vel condemnandi.** col. 2. sub prin. vsque ad fi. 54
- Iudex a quo licet in causa procedere possit ante inhibitionem, si ab interlocutoria sua fuerit appellatum vel detulit, tamen si requisitus non dederit Apostolos; sic procedendo facit processum nullum.** colum. 1. in fine. 54
- Iudex a quo qui detulit appellationi, non potest reuocando delationem iurisdictionem reassumere in ea causa, & casu a quo est appellatum.** col. 2. ad med. ibid.
- Iudex a quo lapso tempore appellationis prosequenda non debet sententiam executioni mandare, nisi citato appellante, ad dicendum causam quare non debeat mandari executioni.** col. 2. in fi. 54
- Iudex a quo reiiciens appellationem a sententia sua qualiter puniendus, & ideo non simpliciter reiicere debet, sed cum clausula, si & in quantum tenetur de iure; debet admittere, & an hoc casu censeatur a se iurisdictionem abdicare.** col. 1. in med. & col. 3. sub prin. 54
- Iudex a quo deferendo appellationi etiam si re integra reuocet grauamea non propterea recuperat iurisdictionem a se abdicatam: Et an per appellationem ab interlocutoria suspendatur illius iurdictio quoad principale negotium. Et quid si ex tribus iudicibus vnus detulerit appellationi.** col. 3. in med. 54
- Iudex a quo est appellatum ex vna causa, non potest ab appellante in alia causa recusari ut suspectus, & quid si probare vellet veritatem grauius appellans.** ad fi. ibid.
- Iudex a quo est appellatum post presentationem litterarum appellationis, non potest ad vltiora procedere.** in fi. ibid.
- Iudex a quo potest suam defendere sententiam, & citandus necessarius est vbicunque in causa appellationis, quae agebatur coram superioribus ex officio processit, itemque ad tuendum honorem suum vbicunque ageretur de reuocatione sententiae ad poenam imponendam ipsi qui male iudicauerit.** col. 3. in fi. & 4. in prin. 54
- Iudex non potest partes cogere ad exbursandum salarium pro consilio habendo quando id faciat, & se a labore studij releuet vel ad euitandum partium maleuolentiam, secus si propter dubium causae probabile.** col. 4. sub prin. 50
- Iudex probationem suae sententiae in diem sequentem absque noua citatione differre potest de iure canonum, & an de iure Caesarum.** ad med. ibid.
- Iudex quando ius dicit debet sedere in loco maiorum, & an alias sententia sit nulla, & an locus is omitti possit de consensu partium.** in med. ibid.
- Iudex vel notarius in articulo mortis dicens se iniquam tulisse sententiam, vel falsum dixisse testimonium, an credendi.** sub med. ibid.
- Iudex an punire possit testem qui in eius testimonio ferendo crimen commisit.** col. 4. ad fi. 50
- Iudex si omisit examinare testem super quibusdam articulis, an possit id facere post publicationem processus.** in fi. ibid.
- Iudex repellere testem inhabilem ex officio potest, ac exceptiones malitiosas, itemque actorem ius non habentem, & an ad id teneatur de necessitate.** col. 4. in fi. & col. 1. in prin. 50 & 51
- Iudex recedere a conclusione libelli in ciuilibus causis, an & quando possit.** col. 1. sub prin. 51
- Iudex siue Magistratus in ius vocari, durante officio, an & quando possit.** ibid.
- Iudex preparantis est iudex iudicij preparati.** ad med. ibid.
- Iudex ut quis sit aut esse possit, an oporteat annum esse completum, quo quis esse nequit.** ibid.
- Iudex in causa propria, an & quando quis esse possit.** col. 1. in fin. & col. 2. in prin. 51
- Iudex multare potest non solum litigantes, sed etiam aduocatos, & testes.** ibid.
- Iudex electus qui consulens erat debet conclusiue loqui absque iurium & rationum allegationibus.** sub prin. ibid.
- Iudex compellere partes ad transactionem, an & quando possit.** ad med. ibid.
- Iudex an & quando debeat secundum partium conventionem pronunciare, & quid in causa criminali.**
- Iudex supplere in facto nunquid & quomodo possit, & quid in iure.** col. 2. sub med. 51
- Iudex cognoscere de causa, pro qua aliqua quota vel sportula ei debentur, nihilominus poterit, nec ob id est remouendus.** in fi. ibid.
- Iudex Baratariam committens priuatur officio, nec dignus est in futurum alio, & cogitur restituere ablatum, & an datum amittat qui dedit, & quid si quis blanditiis impulerit iudicem, ut pro se sententiam ferat, & barataria quae dicatur.** col. 1. sub prin. 49
- Iudex a precepto executiuo etiam citra vllam cognitionem incipere potest cum clausula iustificante, & quando procedat istud, & quid si sine illa clausula.** ibid.
- Iudicandi onus graue.** col. 1. sub nu. 108. 65
- Iudicandum in pari causa pro possessore, & sic haeres ex vno testamento possessor praefertur alteri haeredi ex altero testamento eodem die confecto non possessori, in dubio.** col. 1. ad fi. 194
- Iudicatum rem pro se habens, & facta executione comperiat habere iniustitiam, an sit tutus in conscientia.** col. 3. in prin. 66
- Iudicare quis tenetur secundum opinionem veriore, & melioribus rationibus munitam, etiam si contraria esset magis communis.** colum. 4. sub med. 66
- Iudicari in dybio debet contra fiscum, maxime quando tractat de lucro captando.** col. 4. ad fi. 33
- Iudicata res habetur pro veritate.** col. 2. nu. 110. 65
- Iudices hodierni inhaerent communi opinioni.** nu. 17. 4
- Iudices & Aduocati propter peccata, non vident veritatem.** nu. 4. 6
- Iudices ordinarij plures constituti in temporalibus quam spiritalibus habent iurisdictionem in solidum, & quid si detur iurdictio pluribus, non ut singulis, sed ut collegio.** colum. 2. a princ. per tot. & vide iudex vnus ordinarius. 37
- Iudices remoti consensu actoris & rei rescripto impartito possunt dari ultra vnam, vel duas dietas.** col. 2. in fi. 37
- Iudices quo tempore sedere debeat, & an de nocte, & sententias proferre.** col. 4. in fi. 81
- Iudicem corumpens.** nu. 100. col. 3. & 4. 64
- Iudicia duo quando sic se habent, quod sententia lata in primo parit exceptionem rei iudicatae in secundo, quando illorum admittatur concursus & quando non.** col. 1. in prin. 34
- Iudicia sunt legitime iniuncta, & an in iudicijs praeparatorijs iudex teneatur sequi loci consuetudinem, se vtilium fori.** colum. 1. a princ. per tot. cap. 33
- Iudiciarij ordinis omisio ante litem contestatam non vitiat processum, quia adhuc non dicitur iudicium.** col. 2. sub prin. 33
- Iudicium ordinem seruans, qui non tenetur, an sibi noceat remissio.** col. 3. ad fi. 45
- Iudicis praepcepta quae valeant, & ligent quae ueniant, & quid si cum clausula iustificante, si senseris te grauatum, in praepceptis executiuis, seu de soluendo, an & quando in vim simplicis citationis per comparitionem resoluantur, & quid si nulla praecesserit causae cognitio, vel nec praedicta clausula adhibita sit.** col. 1. a med. & 2. per tot. 49
- Iudicis praepceptum factum causa cognita, quando vim sententiae definitur, seu interlocutoriae habeat, & an sit executio si fiat in confessum, vel sententia, & quid si in confessum sicte, puta contumacem, & quid de praepcepto de soluendo an sit sententia, an reuocari possit factum debitori consentienti, & quid de praepcepto de soluendo affectum seu pensionem domus, fundi, vel alterius rei, & de praepcepto de discombrando, an habeant executionem paratam, & quid de praepcepto comminatorio, vel ut quid fiat sub poena, an incurratur ipso iure, & an debeat fieri cum clausula iustificante, si senseris te grauatum, & c. & quid de praepcepto, sub poena excommunicationis latae sententiae.** colum. 3. per tot. & 4. vsque ad med. 49
- Iudicis praepceptum ex abrupto et causa non cognita factum an valeat in contentiosis vel voluntariis, & quando ab eo appellari possit.** colum. 2. in fine. 49
- Iudicis praepceptum alicui factum, ut compareat coram se responsurus super iis, super quibus interrogabitur, an valeat.** col. 4. ad fi. 49
- Iudicis praepceptum parte non citata, & absente, potest eodem modo reuocari.** col. 4. sub med. 49
- Iudicis praepceptum & iussus, an & quando excuset obedientem.** in fine. ibidem.
- Iudicis error & culpa nullum debet asserre praepudicium partibus litigantibus.** col. 1. circa prin. 160
- Iudicis factum per alium non suppletur, cuius actus debet esse incorrigibilis.** col. 1. in prin. 71
- Iudicis monitio facta coram partibus, ut litem contestentur antequam discedant, vim habet peremptoriae.** col. 4. circa med. 133
- Iudicis pro sententia praesumitur.** col. 1. ad fi. 50
- Iudicis declaratoria etiam in notoriis requiritur.** columna secunda. ad medium. 50
- Iudicis siue affessoris imperitia an excuset magistratum vel ipsum affessorum.** col. 4. in prin. 50
- Iudici seu magistratui resistere, an & quando liceat, vel an illi semper obtemperandum sit, & quid si procedat iudicialiter, siue extra iudicialiter, & damnum sit reparabile, vel irreparabile.** col. 1. in med. 51
- Iudici an & quando, & a quibus liceat pro iudicatura esculenta, & poculenta capere.** col. 2. nu. 99. 64
- Iudex male iudicans quod damnum incurrat.** columna 4. nu. 102. 64
- Iudici asserenti famam publicam praecessisse non creditur.** colum. 3. circa med. aut si apponat in inquisitione, non quidem a maleuolis, sed a fidedignis. ibid.
- Iudici dans alapam potest decapitari.** col. 2. sub med. 137
- Iudicibus coram diuersis trahens aliquem pro eadem causa, qua poena puniri debeat, & quid in clerico qui clericum coram vetito iudice traxit, & quid in impetrante diuersos iudices contra eundem pro diuersis causis personalibus.** col. 3. a prin. 33
- In iudicijs veritas simplex quomodolibet reperta amplectenda.** numero 12. 1
- Iudicio primo pendente, an supersederi debeat super secundo, & an criminali pendente, ciuile causa filere vel illi praepudicare, nunquid coram vno iudice pendente lite possit quis coram alio fatigari.** col. 2. a med. ad fin. 33
- Iudicium captum dicitur ante litem contestationem.** col. 3. in prin. (v. l. 9. quoad actorem.) 94
- Iudicium esse potest de iure canonico inter patrem, & filium in eius potestate constitutum.** col. 1. iux. med. 129
- Iudicium semel inchoatum super libello, prosequendum est vsque ad finem causae, & quando secus.** col. 3. in med. 33
- Iudicium legitimationem personae quando prius requirat vel non.** col. 1. in prin. 34
- Iudicium vbi semel captum est ibi finiri debet, nisi in casibus ibi.** col. 1. in prin. 34
- Iudicium cum filiofamilias minore non firmatur auctoritate patris tantum, nisi etiam interueniat curator, & quando.** ibid.
- Iudicium an possit esse vno tempore iustum, alio tempore iniustum.** colum. 4. num. 8. 48
- Iudicium quid, & quotuplex, ciuile, & criminale, mixtum, ordinarium, extraordinarium, singulare, & vniuersale.** columna tertia. ad finem. 33
- Iudicium quae requirat, an danda petitio, & libellus formatus, an in scriptis, vel in actis redigi, an partes citari, & litem contestari oporteat, in illo sufficit primus actus attingens merita causae, praesentatio rescripti habet vim libelli, omisio qualis qualis ordinis vitiat processum, & sufficit probatio ciuile mutui, debet interuenire legitimatio personarum, & non datur dilatio ad quaerendos aduocatos.** col. 3. in fi. & 4. a med. & col. 4. in prin. 32 & 33
- Iudicium possessorium & petitorium simul procedunt, & simul possunt cumulari si non opponatur, & quando secus.** col. 4. in fi. 33
- Iulio Caesari impropertum fuit nefandum sodomiae vitium.** columna 2. in fin. 117
- Iuramento alicuius credendum est, nisi contrarium probetur.** colum. 1. circa prin. 180

I N D E X.

- 1 Iuramento alicuius si ex statuto standum sit, potest certe contrarium probari. col. 4. circa prin. 188
- 3 Iuramento an legitima probatio inducatur, vel non, & per quos, & quando. col. 1. cap. 9. 152
- 3 Iuramento probatur damnum, & interesse in quolibet genere violentiæ. col. 1. circa med. 100
- 3 Iuramento hæredis si sit standum, non stabitur iuramento hæredis ipsius hæredis. col. 3. circa prin. 84
- 3 Iuramento accusatoris in materia furti non creditur, idest ad ipsum furtum probandum, secus ad illius qualitatem. col. 4. post prin. 132
- 1 Iuramentum est res spiritualis nec laicali prouisioni subiacet, unde eius vis statuto tolli minime potest. col. 1. iux. med. 161
- 3 Iuramentum habet vim expressi, & specialis consensus. col. 3. cir. pr. 59
- 4 Iuramentum an confirmet donationem inter virum, & uxorem, et an afertorium, vel promissorium, et an donationem inter patrem, et filium in potestate, vel Abbatem, & Monachum. col. 2. a med. ad fin. & col. 3. sub pr. et col. 4. in fi. & col. 2. sub pr. & col. 2. sub pr. 55. 56. 57
- 2 Iuramentum recipit interpretationem secundum naturam actus super quo interponitur. col. 2. ad fi. 58
- 2 Iuramentum intelligitur semper rebus sit stantibus, in eodem statu permanentibus, & nihilo de nouo superueniente. col. 1. sub med. 43. 45
- 2 Iuramentum an conualidet donationem factam sine solemnitatibus requisitis a iure, vel statuto, & insinuationis immunem faciat, & quid de donatione inter patrem, & filium in potestate. col. 4. a med. ad fin. & col. 1. in prin. 60. 61
- 3 Iuramentum dicitur quædam tortura spiritualis. col. 3. circa prin. 165
- 1 Iuramentum non dicitur probatio, nec probationem inducit. col. 2. in med. debet habere tres comites veritatem iudicium, & iustitiam. ibi. ad finem. 85
- 1 Iuramentum tollit remedium l. 2. C. de rescind. vend. col. 2. prop. med. & col. 3. per tot. 223
- 4 Iuramentum calumniæ est adeo potens ut si omittatur ubi petitum, sit reddat totum processum ipso iure nullum. col. 2. in med. 20
- 1 Iuramentum est probatio sufficiens eorum, quæ sunt in animo. col. 3. ante fin. 96
- 4 Iuramentum in litem quotuplex sit, & quando, & qualiter deferatur, remissive. col. 2. ad finem. 42
- 4 Iuramentum an obliget præcise ad factum, & in materia compensationis quid operetur. col. 2. a med. 26
- 1 Iuramentum valet in vim clausulæ, actum valere omni meliori modo quo valere possit. col. 1. sub prin. & col. 1. in prin. 114. 115
- 2 Iuramentum quando præcise ad factum obliget, & an & quando transeat ad singularem successorem actiue, & passiue. col. 1. in fin. & col. 2. vsque ad med. 117
- 3 Iuramentum necessarium in supplementum probationis non defertur in actione famosa. col. 3. sub med. 121
- 3 Iuramentum ad probationem sufficit ubicunque periculum est in mora. col. 2. post med. 135
- 1 Iuramentum quando est appositum super contractu per quem quis grauius finem deditur dicitur non habere comites requisitos. col. 1. in med. 114
- 1 Iurare non possunt iudæi, & eorum procuratores in eorum animas. col. 2. ad finem. 114
- Iuramentum quacumque præstetur forma, nisi ea seruetur, non valet. ibid.
- Iuramentum, & præstatio fidei an æquipolleant. col. 3. sub prin. ibid.
- 1 Iuramentum excludit præscriptionem. col. 1. in pr. 113
- Corruit actu principali corruente. col. 1. ante fi. ibid.
- Validat contractum inter patrem & filium. in fi. col. 1. ibid.
- 1 Iuramentum fidelitatis potest præstari pro absente per procuratorem habentem speciale mandatum. col. 2. sub prin. 115
- Et quæ seruanda in tali iuramento. ibid.
- In quo persona imperatoris intelligitur semper excepta. ibid.
- 1 Quando a iure seu speciali statuto requiritur pro forma proprium iuramentum, tunc non sufficit iurari per procuratorem habentem speciale mandatum. col. 3. in prin. 115
- Iuramentum non transit ad hæredes cum sit personale. col. 1. sub prin. ibid.
- 1 Iuramento acquiritur obligatio, & per consequens actio. col. 1. circa med. 115
- Iuramentum in fauorem alicuius præstitum potest ab eo sine periurii nota remitti. ibid.
- 1 Iuramentum secundum præstitum contra primum non valet. col. 1. prima sub med. 116
- Iuramentum de non reuocando testamentum non tenet. in fi. ibid.
- 1 Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis. col. 2. ad fi. 116
- Iuramento defuncti cogitur hæres. col. 3. sub med. ibid.
- 1 Iuramentum intelligitur rebus sit stantibus, & a iure communi recipit interpretationem. col. 2. ad fi. 117
- 1 Iuramentum appositum in contractu habet executionem paratam. col. 3. sub prin. 117
- Iuramentum de veritate dicenda. sub prin. ibid.
- 1 Iuramentum an ex officio possit per iudicem deferri si videat probationes dubias, post conclusum in causa, istud parte non petente. col. 4. ad finem. 117
- 1 Iuramentum purgationis, quando deferatur. col. 1. sub pr. 118
- 1 Non iurare modestius est quam iurare, & modestius referre, quam iurare. col. 2. sub med. 118
- 1 Iuramentum suppleturum peti solet tempore publicationis. col. 1. quarta circa princip. 119
- 1 Non potest deferri nisi præcedente causæ cognitione. col. 1. cir. med. 121
- Iurans succedit loco testis, & dicitur testis irregularis. ad finem d. col. 1. & col. 4. sub prin. 122
- 1 Iuramentum suppletorium ante conclusionem in causa non potest peti post terminum datum ad probandum, & probatum habendum. col. 1. in fine. 121
- Et non petitum in causa principali potest peti in causâ appellationis. ibid. col. 1. in prin. 122
- 1 Iuramenti delatio intelligitur ut incontinenti iuretur, vel remittatur, sed si omittatur, pro non delato habetur. col. 1. in med. 123
- Iuramenti delatione etiam a parte acceptata potest reuocari ante tamen præstitum iuramentum. col. 1. sub med. ibid.
- 1 Iuramentum seruandum est. col. 2. in prin. 123
- 1 Iuramentum potest licite recusari quibusdam ex causis. col. 1. secunda per tot. 123
- 1 Iuramentum delatum a parte non reuocatur per probationes de nouo repertas. col. 3. sub med. 123
- 1 Iuramentum ipsum debet seruari in forma specifica. col. 1. quarta in principio. 123
- 1 Iuramentum non obligat ultra consensum. col. 2. in pr. 124
- 1 Iuramentum vim habet variam, vt sententiæ, & variarum clausularum. col. 1. c. 12. per tot. 124
- 1 Iuratoria cautio non admittitur, ubi alio remedio consultum esse potest utrique parti, quam per iuratoriam cautionem. columna vltima in fine. 124
- 1 Iuramentum an super quacumque scriptura præstari. satis sit, & scriptura ipsa tangi debeat. col. 2. c. 2. per tot. 114
- 1 Iuramentum conceptis verbis delatum, si aliter iuretur an valeat: & de religioforum iuramento. col. 3. c. 3. per tot. 114
- 1 Actus contra iuramentum factus, nunquid valeat: & an defectus formæ iuramento suppleatur. col. 4. c. 4. per tot. 114
- 1 Iuramentum an & quale per procuratorem præstari potest. col. 2. per totum. 115
- 1 Iuramentum in contractu appositum etiam a minore, & contra dispositionem statuti an illum confirmet, & quando. col. 1. tertia. capit. 6. per totum. 115
- 1 Iuramentum super contractu simulato, vel qui fieri non potuit, an aliquid operetur, vel nullum sit. col. 4. c. 7. per tot. 116
- 1 Iuramentum in contractu, an liget hæredem, qualiter intelligatur, quotuè effectus gignat. col. 2. c. 8. per tot. 117
- 1 Iuramentum iudiciale, & an reus accusatori, vel accusator ipsi reo illud deferre, & quando possit, et nunquid etiam iudex ex officio, & præsertim in causis matrimonialibus. col. 3. c. 9. per tot. 117
- 1 Iuramentum in litem, quando & contra quos deferri, vel non deferri potest. col. 2. c. 10. per tot. 118
- 1 Iuramentum calumniæ, quando et qualiter, & per quos præstari queat, vel debeat, & an remitti possit. col. 1. c. 11. 119
- 1 Iuramentum in supplementum probationis, cui quando, & quibus casibus sit deferendum. col. 3. c. 12. per tot. 119
- 1 Iuramentum suppletorium deferre an sit iudici arbitrium necne, & cui ex duobus, nempe actore, et reo probantibus semiplene. col. 1. quarta cap. 13. per tot. 121
- 1 Iuramentum suppleturum an peti, & deferri queat post conclusum in causa. col. 1. c. 14. per tot. 122
- Iuramentum suppletorium an filio naturali seu spurio deferri possit. col. 2. c. 15. per tot. ibid.
- An deferatur in causis criminalibus, vel ad famam attinentibus, vel ei qui in testem non admitteretur, & quid de necessario iuramento. capit. 16. per tot. ibid.
- 1 Iuramento delato præstitouè an quid ulterius querendum sit: qualiteruè iuramenti delatio intelligatur. col. 1. quarta in fine. capit. 17. per totum. 122
- 1 Iuramentum deferens habet de calumnia iurare, & an is cui defertur iurare, vel deferre teneatur. col. 1. c. 18. per tot. 123
- 1 Iuramentum futuri promissorium de quo. col. 1. tertia. capit. 19. per totum. 123
- Iuramentum an a parte parti, vel de consensu partium testibus remitti possit, vel eis a notario deferri sine mandato saltem iudicis. capit. 20. per totum. ibid.
- 1 Iuramentum probat ignorantiam eorum, quæ in animo sunt posita, habetque vim expressi, et aliarum clausularum. col. 1. c. 21. per tot. 124
- De iureiurando miscellanea. col. 2. c. 22. per tot. ibid.
- 1 Iuramenti absolutio. col. 1. tit. 22. c. vnico per tot. 125
- De periurio V. in ver. periurus.
- 1 Iuradi facultas, an et quando transeat ad hæredes remissive. col. 1. prima sub med. 125
- 1 Iurans seruare statutum, si contrarietate an periurium incurrat. col. 1. in prin. 88
- 3 Iurare testes debent. col. 1. c. 2. per tot. 157
- 3 Iurare non tenentur prælati tactis sacrosanctis scripturis. col. 1. 3. in fine. & col. 4. in prin. 157
- 3 Iuratur in litem contra furem. col. 3. in prin. 104
- 4 Iura, & actiones an veniant appellatione mobilium, vel immobilium, vel dicantur tertia species. col. 4. a med. 115
- 3 Iurisconsulti illi veteres raro improbarum sententiarum autores nominabant, & sequebantur. col. 1. ult. iux. fin. 111
- 1 Iurisconsulti reprehendere est peccare in spiritum sanctum. col. 1. vltima in med. 53
- 1 Iurisconsultorum laus effectus, & potestas. col. 2. nu. 86. 63
- 4 Iurisdicção iudicis delegati non expirat per absolutoriam ab obseruatione indicij. col. 3. in fi. 72
- 4 Iurisdicção quid, et num in eius concessione veniat merum, & mixtum imperium, & qui ista habent, quid possint, an præscribantur, quid veniat appellatione iurisdictionis, & quid si sit duobus aut pluribus concessa, vel demandata, quando concessa intelligatur, an concessio territorio, & e conuerso, an ea generaliter concessa merum, & mixtum imperium concessum censetur, num specialis concessio iurisdictionis præiudicet generali, quid in concessione per principem facta de iurisdictione in castro, & caltri, veniat. a col. 4. in med. per tot. c. 1. 2. 3. 4. & 5. 116
- 4 Iurisdicção & officium iudicis sunt diuersa, per citationem dicitur cepta, præuenta, firmata ac perpetuata, & quid si de iurisdictione iudicis citantibus dubitet. col. 4. a prin. per tot. c. 118
- 4 Iurisdictionem prorogare, quid sit, an, quando, & per quos ordinaria siue delegata tam in spiritualibus, quam in civilibus atque etiam in criminalibus prorogari possit, vel non, & numquit per comparisonem inducatur, præsumatur aut reuocetur. col. 1. prima a princip. per tot. capit. 8. 119
- 4 Iurisdictionis totalis possessio an tradatur, vel acquiratur sine exercitio saltem in vnico actu, & quid de iurisdictione, quæ tribuitur in certo aliquo, & determinato casu, vel quantita, & an trahatur ad incrementum. col. 2. in fin. & per tot. c. 6. 118
- 4 Iurisdictionis, & de iurisdictione varia vide. col. 1. quarta sub prin. & per tot. cap. 9. 119

I N D E X.

- 2 Iurisdiclio ordinaria non expirat morte concedentis: quod verum est nisi
veniat accessorie ad aliam dignitatem. vt in vicario episcopi, qui expi-
rat morte Episcopi. col. 1. sub prin. 87
- 4 Iuri de futuro renunciari licet non possit, tamen talis renunciatio facta in
iudicio valet. col. 4. in prin. 71
- 1 Iuris patronatus causa coram ecclesiastico non civili magistratu propo-
ni debet. col. 3. in prin. 108
- 1 Iuris periti possent dici philosophi. col. 1. nu. 79. 62
- 1 Iuris periti & Medici, & Methaphisici an æquiparandi. col. 3. nu. 78. & col.
1. nu. 85. 86. & 87. 61. & 63
- 1 Iuris peritus debet ante conclusionem integrum processum de primo ad
vltimum considerare. col. 2. nu. 111. 65
- 4 Iuris peritus quandoque errat, & ad quæstionem facti non respondet. col.
2. sub prin. 30
- 1 Iuris prudentia & scientia & sapientia simul. col. 1. in prin. & est philoso-
phia. nu. 79. ibid. 62
- 1 Iuris prudentia laus. col. 3. & seq. 60
- 1 Ius ex facto oritur. col. 1. post med. 66
- 1 Ius iurandum, de quo in col. 3. tit. 2. l. c. 1. per tot. 113
- 1 Ius antiquum & primæum, ad quod si redeamus etiam si simus in mate-
ria correctoria, semper dicitur fauorabilis, & extendenda. colum. 3. sub
nume. 23. 67
- 1 Ius congrui. col. 3. c. 1. per tot. 170
- 1 Ius non p mittitur per non vsum, quando non euenit occasio vtendi. col. 2.
in prin. 149
- 1 Ius patronatus cuius gratia competere dicitur, & patroni qui dicantur.
Pontifex aut non censetur iuri patronatus laicorum in dubio præiudi-
care. tit. 16. c. 1. 107
- 1 Pro iure patronatus acquirendo quid requiratur, deque patronorum iure
ac potestate. Ius autem patronatus an & quando transeat ad hæredes,
vel in legatarium, vel in feudatarium, vel in emptorem, & num donari
potest, & præsertim laico, & quid de iure patronatus pluribus compe-
tente. col. 3. c. 2. per tot. 107
- 1 Ius patronatus nunquid præscribitur, & quanti temporis præscriptione
acquiri potest. col. 3. c. 3. per tot. 108
- 1 Ius patronatus præscribi potest. col. 1. circa med. 107
- 1 Ius patronatus quasi possessio ex tribus acquiritur. col. 1. ante fi. ibid.
- 1 In iure patronatus ius habent foemina succedendi. col. 1. in fi. ibid.
- 1 Ius patronatus per se vendi non potest, tamen venit in consequentiam in
venditione omnium bonorum. col. 3. post med. Et ibi an veniat in fi-
deicommissio vniuersali, de quibus in c. statim seq. quod est secundum,
agitur. 107
- 1 Ius patronatus annexum villæ transit cum villa. col. 4. post med. 107
- 1 Ius patronatus magis seruituti vrbanae, quam rusticae assimilatur. colum.
4. post med. 108
- 1 Ius prætorium appellatur quicquid ab inferioribus superiorem recogno-
scantibus statuitur. col. 1. sub med. 57
- 1 Ius quæsitum tolli potest statuto. col. 4. prope fi. 188
- 2 Ius quæsitum reuocabiliter vel irreuocabiliter quando tertio inuito, vel
sine facto nostro tolli possit. col. 1. ad med. 52
- 1 Ius tã latè patet vt vnusquisque in eo aliquid noni possit inuenire. nu. 8. 1
- 1 Ius semper debet esse certum. col. 3. post prin. 60
- 1 Iustitia an speciale nomen virtutis sit, vel potius significet omnia bona
opera. col. 4. nu. 12. 47
- 1 Iustitia dicitur omnium virtutum præclarissima. col. 4. in med. 60
- 1 Iustitia in multo præualer medicina. col. 3. nu. 77. 61
- 1 Iustitia quare similitudine statera dipingatur. col. 4. nu. 104. 64
- 1 Iustitiæ materia, & laus. col. 4. per tot. 60
- 1 Iustum. col. 3. nu. 68. 58
- 1 Iustum & honestum nunquam separantur. col. 4. in prin. 58
- 1 Iuuenibus vile, & decorum quod in dubio pro senibus præsumatur. nu-
mero 38. 7
- A Iunioribus omnis doctrina in dies perficitur. nu. 17. ibid.
- Iuvene senem esse magis peritum. nu. 33. fal. nu. 35. ibid.
- In iuuentute leges debent adisci. n. 36. ibid.
- 1 Iuuenis & senex, plura de iis traduntur. col. 4. nu. 5. & seqq. 49

L

- 2 Laboratores conducti secantes ligna in nemore alieno de alterius
mandato, an excusentur a poena, & an accusari, & puniri possit. col.
4. a med. & col. 1. in pr. (vide supra conductitij & infra operarij. l. 19. 120
- 1 Labor sine labore graui non comparantur magna. col. vlt. in fi. 55
- 3 Laborem sequi aliquando debent nugæ, & ludi liciti. circa prin. 126
- 3 Lacerans instrumenta scripturas, & similia. col. 2. iux. med. & occultans.
col. 3. in prin. ibid. 107
- 4 Laceratus dicens, tu mentiris, aut aliud iniuriæ genus. colum. 3. per tot.
v. prouocatus. 119
- 3 Lano, siue lana, aut lænocinium. col. 3. circa prin. 110
- 3 Læx maiestatis crimen, v. crimen læx maiestatis. 128
- 3 Læx maiestatis crimen quinquennio præscribitur. col. 3. post med. 128
- 4 Læso enormis & enormissima quæ dicatur, & an data enormi læsione
quis audiri debeat non obstante quod iurauerit omnia & singula vera
esse. col. 1. a med. ad fi. 60
- 4 Læso enormis in materia compromissi, & laudi, seu sententiæ arbitrorum
quæ dicatur, & vsque ad quartam partem arbitri cum amplissimis clau-
sulis electus lædere partes possit. col. 4. sub prin. 77
- 1 Læso enormis, aut enormissima non continetur sub statuto prohibente
applicari. col. 1. in med. 175
- 1 Læso facit vt iuramentum censeatur dolo extortum. col. vlt. sub med. 159
- 1 Læso enormissima est iusta causa petendæ relaxationis iuramenti. col. 1.
in prin. Etenim est a iuramento & renunciationibus excepta. ibid. in
med. & col. 2. in princip. 114. & 126
- 1 Letitiæ effectus. col. 2. sub nu. 55. 71
- 1 Laici si sunt de terris Ecclesiæ, viuere debent secundum canones, & non
secundum leges ciuiles, etiam si sint infideles. col. 1. post med. 79
- 3 Laicus non admittitur ad ciuilitè propohendum crimen contra cleri-
cum. col. 4. iux. fi. 128
- 1 Laicus sequitur forum clerici. col. 1. in fi. & col. seq. in prin. 69
- 1 Laicus non potest vendicare ius habendi banchum in ecclesia inuito
Episcopo. col. 4. circa med. 80

- 2 Laudemium an debeatur si recedatur a venditione incontinenti, & quò
incontinenti intelligatur, & an debeatur ex permutatione, & quid si in
ea reficiatur aliqua pecunia, & an ex datione in solutu, & quid in dona-
tione, vel si detur in dotem, & aliis similib. col. 2. a prin. per tot. 112
- 2 Laudemium, decimam partem & gabellas, & similia onera soluere tene-
ter emptor rei emphyteuticæ, vel feudalis, consensum vero impetrare a
domino directo alienandi tenetur venditor. colum. 4. in med. & colum.
1. a. & 3. 110. & 113
- 2 Laudemium per quem, & quibus casibus solui debeat, & cui soluendum
sit, tam pro emphyteuticis contractibus quam aliis. col. 1. a med. & col.
2. & 3. per tot. & vide supra emphyteutica re alienat. 112
- 2 Laudemium licet acquirens teneatur soluere gabellas, decimam, & simi-
lia onera, in feudis & emphyteusi tenetur alienans, nihilominus ad im-
petrandum consensum domini directi. col. 2. sub med. 34
- 4 Laudemium non debetur ex diuisione facta inter fratres vel cohæredes.
col. 4. in fi. 124
- 2 Laudemium an solui debeat pro inuestitura feudali, & quid pro contra-
ctu emphyteutico, vbi quid si agitur de renouatione antiqui feudi, vel
de inuestitura noui. col. 3. in med. 77
- 2 Laudemium an debeatur, si res pignoretur pro tanto quantum valet,
ide. o quod censeatur alienata. col. 2. in med. 83
- 4 Laudum siue sententia lata a iudice incompetente, & sic nulla, an partium
consensu confirmari possit. col. 3. sub prin. 4
- 1 Laudum si prohibeatur ad arbitrium boni viri reduci. columna prima.
ad finem. 174
- 1 Laus vera illa est quæ procedit ab ore inimici. columna quarta. sub prin-
cipio. 11
- 1 Lectores. col. 4. nu. 41. & col. 2. in pr. 54. & 55
- 1 Lectores hodie acquirere laudem ex impugnatione communis opin-
numero 7. 1
- 1 Lectori multa subtilia etiam falsa afferere licet. nu. 47. 2
- 3 Legata semel præstari debent & simul. col. 1. iux. med. 55
- 3 Legata nisi præstetur infra annum a die monitionis per iudicem factæ
falcidia, & omni emolumento hæres priuatur nisi aliud tempus sit a te-
statore præfixum. col. vlt. in med. 66
- 4 Legata, & fideicommissa relicta in testamento fratris rupto per quære-
lam turpi persona instituta, soluere an frater teneatur. colum. quarta.
sub med. 27
- 1 Legatarius in re legata quodammodo est hæres. col. 1. circa prin. 77
- 1 Legatarius in re legata censeatur quodammodo hæres. columna secunda,
ad finem. 73
- 3 Legatarius qui possidet rem sibi relictam in testamento minus solemni
sine vitio, tutus est exceptione, si conuenitur. col. 1. post med. 2
- 3 Legatarius qui rem legatam propria occupat auctoritate cum vitio, ca-
dit a iure suo. col. 2. post med. & ibi limit. 52
- 3 Legatarius tenetur probare, quod vestes legatæ erant testatoris tempore
testamenti. col. 3. in prin. 54
- 3 Legata alimentorum. col. 1. c. 1. 1. 45
- 3 Legatorum iura, & rationes diuersæ mixtum positæ. col. 2. cap. 12. ibid.
- Legata annua. col. 4. cap. 13. ibid.
- 3 Legatus fundus. col. 2. cap. 14. 46
- Legatum vltus fructus. col. 4. col. 4. cap. 15. ibid.
- Vltus. col. 2. cap. 16. 48
- Dotis. col. 4. cap. 17. ibid.
- 3 Legatum relictum viduitate indicta. col. 4. c. 18. 49
- 3 De auro & argento legato. col. 3. c. 19. 50
- De liberatione legata. col. 4. c. 20. ibid.
- 3 De optione legata. col. 1. c. 21. 51
- De adimendis, vel reuocandis legatis. col. 3. c. 22. ibid.
- 3 Legata sub conditione relicta. col. 4. c. 23. 52
- 3 Miscellanea de legatis. col. 2. c. 24. 54
- 3 Legatum bonorum testatoris, intelligitur de bonis, quæ erant testatoris
tempore testamenti. col. 4. sub med. 42
- 3 Legata quota bonorum, æstimatio est in solutione. col. 3. sub medio. 43
- 3 Est differentia inter legatum ex reditu talis fundi, vel ex fructibus. colum.
3. prope fin. 43
- 3 Legatum factum ecclesiæ si testator in ea sepeliatur, debetur ecclesiæ, si
testator ibi sepeliri non potuit, vt quia excommunicatus, vel non con-
fiteus. col. 3. in prin. 45
- 3 Legatario tenetur notarius edere particulam testamenti. colum. 4. in
prin. 45
- 3 Legata ad certum vsum destinata regulariter in alium conuerti non pos-
sunt. col. 2. post med. 48
- 3 Legatum alicui factum a testatore, vt possit cedere in suo nemore decem
plaustra lignorum: si interim legatarius moriatur, tale legatum, & talis
facultas cadendi ligna transibit ad hæredes ipsius legatarij. columna 3.
circa prin. 48
- Legato castro vel concessio, cedunt omnia castra adiacentia, etiam sola
destinatione testatoris. col. 3. ad fi. ibid.
- Legans domum cum omnibus rebus, quæ in ea sunt, nulla re excepta, non
videtur per hoc legare pecuniam numeratam, quæ ibi reperitur. col.
3 in fine. ibid.
- 3 Legatum factum filiabus non comprehendit posthumum, de qua non est
facta mentio in testamento. col. 1. in med. 49
- Legatum relictum mulieri pro se maritanda, vel ad eam maritandam de-
bebitur mulieri simul ac erit nubilus ætatis, præstando cautionem de
nubendo. col. 2. sub med. ibid.
- Legatum si fuit mulieri de minori summa, si religionem ingressa fuerit, de
maiori vero si matrimonium contraxerit. col. 3. circa med. & col. seq.
circa prin. ibid.
- Legatum factum mulieri si monasterium intrauerit, aut si Titio nupserit,
an talis conditio reiiciatur. col. 4. circa prin. ibid.
- 3 Legatorum, vel hæreditatis priuatio non ob quamuis, sed grauem diuitia-
xat iniuriam inducitur. col. 3. in fi. 52
- 3 Legatorum, vel hæreditatis priuatio non ob quamlibet, sed ob grauem diui-
taxat iniuriam inducitur. col. 2. circa med. 86
- 3 Legato non accrescunt, quæ acquiruntur ex re legata, ante aditam hære-
ditatem. col. 1. in prin. 55
- 1 Legatum non compensatur cum dote. col. 3. in med. 106
- 3 Legatum non vitiatnr ex imperfecta oratione, vel natiuitate si consistit de
mente testatoris. col. 3. in med. 51

I N D E X.

- 3 Legatum dicitur inutile quod in voluntate alterius relinquitur.col.3. circa prin.nisi sit ad piam causam relictum.sub prin.ibid. 51
- 3 Legatum relictum sub conditione morandi cum filiis debetur etiam post mortem filiorum.col.1.iux.med. 53
- 3 Legatum factum alicui si studuerit legibus.intelligitur si ad docteratam pervenerit.col.3.in prin. 53
- 3 Legatum requirit quinque testes, nisi sit ad pias causas. columna 4. circa princip. 54
- 3 Legatum coniuncto factum, si evincatur, cohæredes æquè coniuncti de eviutione non tenentur.col.1.post med. 60
- 3 Legatum imputatur in quartam.col.1.post med. 65
- 3 Legatum relictum tutori in dubio censetur relictum contemplatione oneris tutelæ.col.2.sub med. 70
- 3 Legatum integrum scienter soluens absque detractione falcidix hodie sibi præiudicat in cæteris legatis.col.1.circa prin. 83
- 3 Legatum quid sit,fideicommissio exequatur,præstandum est,quando peti possit & debeatur.col.2.cap.1. 41
- Legatæ rei dominium siue expresse siue tacite an ipso iure in legatarium transferatur,& quot,& quæ competant pro legatis actiones. colum. 4. cap.2. ibid.
- 3 Legata relictæ in testamento minus solemnî,aut imperfecto, vel inualido atque nullo.num & quando debeantur.col.2.c.3. 42
- Legata de rebus propriis per testatorem relictæ.col.4.c.4. ibid.
- De alienis rebus legatis,vel alteri obnoxiiis.c.5. ibid.
- 3 Legare an possit testator rem hæredis,vel cum alio communem,vel eius quotam,& num,& in quo differat legatum ex reditu,a legato ex fructibus.col.3.cap.6. 43
- Hæres pro dimidia seu quota hæreditatis tenetur ad legata pro rata:& an rem legatam per testatorem pignori traditam,hæres luere debeat, vt legatario tradatur.col.4.c.7. ibid
- Cautionem de legatis vel fideicommissis præstandis,an testator remitte-re possit.col.4.c.8. ibid.
- 3 De legatis piis,vel ad pias causas.col.1.c.9. 44
- De legatis a marito uxori factis,vel de iocalibus,& similibus.columna 4. cap.10. ibid.
- 3 Lege quod non cavetur in practica non habetur.col.3.in pr. 30
- 1 Lege vel statuto aliquid fieri prohibente, an actus sit nullus. columna 4. in fine. 187
- 1 Legem quando habemus rationem inquirere minime est necesse. col. 4. sub nu.21. 50
- 1 Leges in foro conscientix an sint servandæ.columna 2. in fine.vbi remissivè. 66
- 1 Leges cum sunt adeo obscuræ, quod non possunt intelligi non sunt allegandæ.col.4.nu.34. 53
- 1 Leges non intelligens non debet eas allegare.col.4.nu.34. 53
- 1 Lex civilis dicitur cum divina concordare.col.3.post med. 60
- 1 Lex civilis ad nihil aliud tendit, quam ad minorum præceptorum obser-vantiam.col.2.nu.80. 62
- 3 Leges & statuta transgredi licitum est ex causa. columna vltima. ad finem. 104
- 3 Leges vt non habeant locum in suo testamento nemo facere potest.col.3.in prin. 2
- 1 Leges non possunt complecti singulos casus.nu.14. 1
- 1 Leges in scholis diglutiuntur in palatiis digeruntur.nu.50. 2
- Legum vera intellectrix est practica.nu.51. ibid.
- Leges sapiunt cum præcantur.nu.52. ibid.
- 1 Leges & constitutiones Principum.col.3.tit.3.per tot. 144
- Legis de substantia an sit scriptura,legis natura,qualis legis verba ad quid attendenda,lex quæ per desuetudinem tollitur,quæve non,& quænam oblige in foro conscientix.tit.3.c.1. ibid.
- Lex divina innititur veritati,quæ neque fallit,neque fallitur.colum.4.sub prin. ibid.
- 1 Legum determinationi an & quando stetur in foro ecclesiastico, ita vt clericos comprehendant,leges vel statuta num possint distinguere, & limitare ius divinum, & contra ius naturale disponere, & quando, & quid de legibus Gratiani in decretis, insertis sentiendum.colum.4. cap.2.per tot. 144
- 1 Lex vel statutum quousque sit in viridi observantia, ita vt nequaquam tolli possit: deque legibus & statutis generaliter vel specialiter aliquot casus exprimentibus.legis autem casus omnem dubitationem tollit.col.1.c.3.per tot. 145
- 1 Legis vel statuti verba taxativa num casus similes excludant: num in casibus æquiparatis leges extendantur,numvè novæ leges debeant secundum antiquas intelligi,& distingui: aut limitatoriaiura seu essentialia per eas tolli possint. Item quando lex ligare incipiat, & an, & quando leges transgredi liceat.col.3.c.4.per tot. 145
- In legibus & statutis,vbi & quando extensio locum minimè habeat, & fieri nequeat.col.4.c.5.per tot. ibid.
- 1 Leges & statuta quando,& quibus in casibus de vno ad aliud extendan-tur.col.2.c.6.per tot. 146
- 1 In legibus an habeat locum argumentum a contrario sensu, vel lex direc-to aut ex ratione sumere liceat.col.1.c.7.per tot. 147
- Miscellanea de principum legibus,constitutionibus,statutis.colum.3. cap.8.per tot. ibid.
- 3 Legis auxilium frustra inuocat, qui committit in legem. colum. vltima. sub med. 111
- 1 Legis auxilium frustra inuocat ille,qui in illud committit.columna 1. in princip. 126
- 1 Legis natura est non providere præteritis, sed futuris. columna prima nume.5. 73
- 2 Legis si quis argentum.§.fi.C.de don.dispositio quibus casibus procedat, vel non.col.2.in fi.& col.3.vsq. ad fi. 50
- 3 Legis 2.C.de rescind.vend.remedium excluditur iuramento. columna 3. ad fin. 124
- 1 Legista purus sine aliis artibus, quis esse non debet. columna prima. post med. 59
- 1 Legista considerat de stabilibus.col.3.circa med. 61
- 1 Legistarum principia vera & solida.columna quarta.in prin. 62
- 1 Legista, Canonista,& Theologi.col.2.in prin. 59
- 1 Legista ad nihil aliud laborant, quam vt obseruentur præcepta Christi.col.2.nu.80. 62
- 1 Legistis standum in materia legali, Canonistis in canonica.colum.1.in pr & col.2.in prin. 59
- 1 Legitima debetur foemina.col.2.in fi.& col.seq. 162
- 3 Legitima matri debita cum sit iuris positiui potest per statutum tolli. columna tertia. circa med. vbi & quod de legitima debita patrono, aut liberis. 22
- 1 Legitima oompetens filiis.col.1.in fi.& col.seq. 172
- 3 Legitima non debetur eis, qui ab intestato succedere non possunt. col.4. iux.fin. 19
- 1 Legitima ex quo detrahenda.col.vlt.post prin. 232
- 1 Legitima est pars minuscula. colum. 3. ad finem. vbi alia quædam de le-gitima. 169
- 1 Legitima an priuari possit filius.col.2.c.8. 219
- 1 Legitima data a patre viuente filio qui eam consumpsit, an pater possit eidem alimenta denegare.col.1.prope fi. 217
- Legitima, vide in ver. filij.
- 3 Legitima relinquenda titulo institutionis colum. 3. post med. & sequen. in prin. 86
- 1 Legitima neque statuto tolli potest.col.3.ad fi. 167
- 3 Legitima venit in substitutione pupillari facta filio legitimo & naturali. col.3.in prin. 33
- 3 Legitima an amittatur inuentario non confecto. columna secunda. ad finem. 82
- Legitima, vide in ver. falcidia, & in ver. trebellianica.
- 3 Legitima quid, quantavè sit, & quo tempore extimanda, debetq; filio re-linqui titulo institutionis, & num similiter a filio parentibus. Itè quan-ta sit patris aut matris legitima ex filio præmortuo, & an in eos tran-smittat.col.1.cap.1. 67
- An debeatur filio, patre adhuc viuente, & nunquid grauamen aliquod, aut onus, vel conditio imponi legitimæ possit.col.3.c.2. ibid.
- 3 An possit per statutum vel aliter tolli aut minui, & nunquid ea propter delictum patris filij priuentur.col.2.c.3. 68
- Quæ in legitimam filiis, aut filiabus imputari possunt, vel non. colum. 4. cap.4. ibid.
- 3 Legitimæ supplementum, qui, quando, & quomodo petere possunt, alia-que mixtim posita.col.1.c.5. 69
- Quæ & inter quos in legitimam conferuntur. columna quarta. cap.6. ibidem.
- 3 Legitimæ portio iustè exhæredati fratris accrescit alteri. columna 2. in med. 67
- Legitima est debita de substantia non autem de fructibus. colum. 4. in prin. ibid.
- 3 Legitima potentior est legatis.col.3.circa prin. 68
- Legitima non sunt priuandi filij propter piam causam paulo post. ibid.
- Legitima patris in bonis filij, non est quarta pars, sed triens. ad finem. ibidem.
- 3 Legitima a filio accepta viuente patre, si dicitur vel pauperior fiat pater, non habetur in consideratione.col.2.circa prin.vbi vide. 69
- 3 Legitimæ supplementum petendum conditione ex lege tollitur spatio 30.annor.col.2.in fi. 69
- Legitima non detrahatur de re meliori.col.3. ad fi. ibid.
- Legitimæ renunciatio non venit in generali renunciacione. columna 4 in princip. ibid.
- Legitima non potest dari in quantitate, nec etiam debet capi de singulis rebus propter incommoditatem, sed debet capi in vna vel duabus, vel tribus rebus concurrente æquitate, vel vt iudici videbitur. paulo post. ibid.
- 3 Legitima an confiscetur.col.2. post prin. 143
- 2 Legitimam potest prohibere pater filium alienare, vsque ad certam æra-tem.col.2.ad fi. 61
- 2 Legitimandi facultate simpliciter concessa, non includitur potestas legi-timandi ad feuda.col.4.in fi. 94
- 1 Legitimare non potest Papa sibi non subditum. columna secunda. post princip. 82
- 3 Legitimari potest filius quancuncque post patris mortem.colum.3.iux.med.& col.seq. 33
- Legitimatio, vide in ver. filij.
- 1 Legitimatio non præiudicat interessatis, non citatis. columna secunda. in fine. 240
- 1 Legitimatio etiam plena foeminas non excludit. columna 3. in prin. 165
- 2 Legitimatio ad feuda an procedat absque speciali derogacione ad c. naturales.titu.fi de feud.fuer. contr. inter domin. & agnat. columna 4. in fine. 94
- 3 Legitimatio filiorum de qua aliqua.col.3.per tot. 77
- 1 Legitimatio de qua.col.2.tit.7.per tot. 235
- Legitimandi potestatem qui Principes habent, deque ab eis per rescriptū, vel aliter legitimatis,& ipsorum iuribus.c.1. ibid.
- 1 Legitimandi potestas num alteri demandari queat, qui legitimari pos-sunt ab habentibus potestatem, vel per procuratorem, & quid de comi-te Palatino, seu Imperiali.col.1.c.2. 236
- Legitimatus simpliciter vel cum clausula limitatiuæ, an & in quibus suc-cedat, vel non, & an detrahat legitimam. ibid.
- 1 Legitimatus an succedat in emphyreusi ecclesiastica.colum. 3. post med. & col.seq. 76
- 2 Legitimatus filius per subsequens matrimonium an comprehendatur in statuti dispositione loquentis de legitimis, & an succedat in feudis, & & an in emphyreusi ecclesiastica, & an ad Episcopatum admittatur: & quid si matrimonium sit contractum in articulo mortis, & quid in nato ex clerico in minoribus, & concubina postea contrahentibus matrimonium, & quid si intermedio tempore interueniret aliud ma-trimonium. columna 3.a princip. ad fin.& columna 4. in med. & col.1. in med.& ad fi. 94.& 95
- 2 Legitimatus filius an succedat in feudo, & an legitimatus expresse ad feu-da ad illa admittatur exclusis agnatis, vel substituto, & quid de legiti-mato a Conite Palatino, & an ad feuda legitimatus admittatur ad ho-norifica & quid de legitimatis per rescriptum principis, & quid de fi-lio naturali legitimato, & quid de adoptiuo.col.3.in fi.& col.1.in prin. med.& fin.& col.2.vsq. ad med. 94.& 95
- 1 Legitimatus num semel possit iterum legitimari.col.3.c.3. 236
- Legitimatus quando habeatur pro verè legitimato, vel non, & quid ver-bum, legitimatus, importet.col.4.cap.4. ibid.

I N D E X.

De filiis per subsequens patentem matrimonium legitimatis, & an talis legitimatio valeat. col. 1. cap. 5. 237
 Et de legitimatis viuentis patre, vel ad patris instantiam. columna vltima. ibid.
 cap. 6.
 1 De filio legitimo post patris obitum, vel post illius testamentum: & an legitimatus rumpat testamentum fratris. col. 1. cap. 7. 238
 Legitimatus an excludat substitutum. col. 3. cap. 8. ibid.
 1 De filiorum legitimatione in mortis articulo, vel eos pater in testamento suo legitimos nominando. col. 1. cap. 9. 239
 De legitimatione filij ex utroque parente adulterini: & an obreptio, & taciturnitas legitimationem vitient. col. 2. cap. 10. ibid.
 Legitimari an possit infans, & per quem: & nunquid etiam absens. col. vlt. cap. 11. ibid.
 Legitimatio num reuocetur, seu rumpatur, & an fieri possit extantibus filiis legitimis, & naturalibus. c. 12. ibid.
 1 Legitimatio non potest fieri sine causa ab inferiore a principe. column. 1. circa med. 236
 1 Legitimationis & dispensationis differentia remissive. col. 1. circa pr. 239
 Legitimi hæredes, vide hæredes legitimi.
 1 Legum verba non debent iudaice intelligi. col. vlt. in fi. 57
 1 Legum fons & subiectum. col. 1. an. med. 62
 1 Legum nonnullæ laudes. col. 1. post prin. 172
 3 Leuium nulla habetur ratio. col. 1. in prin. 156
 3 Lex quæ regendis ciuitatibus fertur multa concedit atque impunita relinquit, quæ per dignam prouidentiam vendicantur. col. 1. in prin. 113
 3 Lex noua etiam correctoria recipit extensionem vbi redditur ad ius commune. col. vlt. iux. fi. 64
 4 Lex obscura, & varios casus habens, ad decidendum allegari non debet, & an iudex ab illa recedere recte possit. col. 4. in prin. 39
 1 Lex per non vltim an tollatur. col. 3. in prin. 171
 1 Lex non fingit iniuste erratum validum. col. 4. nu. 27. 43
 Legum obseruantia. v. obseruantia legum.
 1 Leges vel statuta concernentia peccatum, non sunt obseruanda. column. 2. nume. 85. 45
 1 Lex omnis a lege naturali, naturalis ab æterna, & æterna a deo regitur. col. 2. in med. 59
 1 Lex si nulla sit expressa, nec commu. opin. quid agendum. column. 2. cap. 1. per tot. 48
 1 Lex canonizata quæ dicatur. col. 3. post prin. 59
 1 Lex est de dubitabili. col. 2. an. med. 70
 1 Lex vbi firmat pedes non est ulterius quarendum. col. 1. ad fi. 60
 3 L. interdum. §. qui furem. ff. de furt. intellectus. col. 3. circa prin. 104
 3 L. quisquis. C. ad leg. lul. mai. poena, non extenditur ad filias. column. 2. circa medium. 94
 3 L. fin. C. ad leg. lul. mai. vbi locum habeat. col. 2. in fi. 94
 3 L. si. C. de edic. diui. Adr. toll. col. 3. cap. 10. 83
 1 Lex si quis maior habet locum in omni conuentione iurata. columna 1. in med. 125
 2 L. si vnquam. C. de reuocandis donationibus. dispositio, an habeat locum in filio, qui renunciauit paternæ successioni, & an pater donans possit renunciare d. legi in præiudicium filiorum. columna 1. in fine. & column. 2. ad med. 62
 4 L. quoties. C. de rei vendic. an habeat locum in re dubia, seu alias quando. col. 4. in prin. 4
 4 Lex bene a Zenone. C. de quadr. præscr. & eius depositio habet locum etiam in inferioribus principibus, non recognoscentibus superiorem. col. 4. sub prin. 61
 1 Lex bene a Zenone. C. de quadr. præscr. in principe an locum habeat. col. 1. in prin. 142
 3 L. si. C. de Codic. quando procedat. col. 3. in fi. 21
 2 L. quicunque. C. de apoch. publ. lib. 10. an habeat locum in colono conductore, & alio quocunque qui probaret per triennium soluisse, vt præsumatur & antea. col. 1. in prin. 105
 1 L. hodie. ff. de poenis. non habet locum in poenis a statuto determinatis. col. 1. sub med. 185
 3 L. hac consultißima. §. ex imperfecto. C. de testam. dispositio vbi habeat locum. col. 3. ad fi. 19
 3 L. cum acutissimi. C. de fideic. constitutione non fruuntur parentes, ac reliqui maiores. col. 1. circa prin. 84
 3 L. de his. ff. de transact. col. 3. in fi. & col. seq. in prin. 59
 4 L. Barbarius. ff. de officio Præt. in delegato, an & quando locum habeat. col. 3. sub prin. 53
 2 L. vnica. §. C. si liber. imper. lib. 10. habet etiam locum in feudis quæ communiter aliquibus a Principe concessa sunt. col. 3. ad fi. 87
 4 L. in criminali. Cod. de iurisdic. omnium iudic. procedit etiam quando quis attestatur coram iudice incompetente sine alia citatione. column. 4. in med. 28
 2 L. item quæritur. §. qui impleto. ff. locati. vt relocatio censeatur facta, non procedit in emptione fructuum rei alicuius, nec in aliis contractibus, quam locationis. col. 1. sub prin. 116
 3 Libelli famosi. de quibus. col. 2. c. 13. 124
 3 Libello in vno an possit quis pro diuersis delictis accusari. column. 4. per tot. & iux. fin. 129
 Libellus accusationis quid continere debeat, quidve in eo exprimi. in fi. cap. 6. ibid.
 4 Libello obscuro non debet reus opponere quod actor declaret, sed debet dicere se non teneri respondere. col. 3. sub med. 11
 4 Libellus ineptus si pronuntiatus fuerit, quale officium iudicis appellationis esse debeat, & qualiter pronuntiare debet. columna secundam med. 54
 2 Libellus minus legitime oblatus, vbi non erat necessarius an vitiet iudicium. col. 3. in fi. 45
 4 Libellus appellatorius an requirat expressionem horum verborum, & in his scriptis prouocat, &c. & quid de sententia. column. 3. in fin. & per tot. 80
 4 Libellus nunquid necessarius sit, & requiratur in omni causa, an in scriptis offerri debeat, & reo edi, & cuius expensis. col. 2. a med. & 3. vsque ad med. 9
 4 Libellus an continere debeat expressam causam, & an plures accumulari possint, & sufficiat vniam ex deductis verificari, an procedat sine conclusionem, & quid in criminalibus, & an effectus libelli considerandus

An & quando contra producentem fidem faciat, in possessorio, an & quando procedat, & nunquid improprietur, an sufficiat concludere præsumptiue, ad illum sustinendum an verba improprianda sint, & quando, an contra plures tum ex iisdem, tum ex diuersis causis procedat, & quid de continente duas actiones, vel contraria implicite seu alternatiue, & de libello calumnioso, an reiici debeat, an in libello actionis nomen, qualitates, loca, & tempora contractus exprimi debeant, & quid in criminalibus, & quid si in libello sit ordo peruersus, & an vbi agitur ciuilitur de crimine requiratur, solemnitas libellorum. ff. de accus. col. 3. a med. per tot. 9. & 10
 4 Libellus siue actione reali agatur, siue personali, siue in iudiciis singularibus siue particularibus, res specificè continere debet, dolus tamen in eo exprimi non debet de necessitate. col. 4. ad fi. 10
 4 Libellus corrigi & emendari, aut declarari, an, quando, & quousque possit, & quid si aponatur clausula, saluo iure adeundi, minuendi, & mutandi, & an emendans teneatur reficere expensas reo indebitæ fatigationis, aut litis, vel causæ. column. 4. in fine. & columna prima. per tot. & 2. in prin. 10. & 11
 Libellus declarari, licet possit ab illo qui proposuit non tamen ab ipsius hæredibus. col. 2. sub prin. ibid.
 4 Libellus generalis, incertus, alternatiuus, obscurus, & vagus, an & quando procedat vel non, tam in ciuilibus quam in criminalibus, & quid in causis summaris, & an reddatur incertus per clausulam saluo iure calculi. col. 2. a med. & 3. per tot. & 4. in prin. 11
 4 Libellus propter ineptitudinem an vitietur, & quomodo sit ineptus, & ineptitudo, vel rectitudo ex conclusionem emanat, & attenditur omnino, & quid si in libello inepta exprimantur, & quid si apte narratum, deinde actio inepta proposita, an in totum vitietur. col. 4. a med. & col. 1. sub prin. 11. & 12
 4 Libellus nouus dicitur quando ei additur, aut minuitur, seu detrahitur, & quid si additio fiat ex eadem causa. col. 1. in med. 12
 2 Libera res vendi præsumitur in dubio, & quid si obligata sit, sub conditione, & quid si libera ab omnibus decimis vendita sit, de quibus decimis intelligatur. col. 4. ad fi. 38
 2 Liberalitate sua quis inops fieri non debet. columna prima. in principio. 51
 2 Liberalitatem hominum captiosam interpretatio prudentum fregit col. 1. in prin. 51
 2 Liberatio facta absenti non per modum confessionis, sed pacti, seu conuentionis, non prodest nisi aliquis nomine absentis receperit. column. 2. sub med. 30
 3 Liberationis legatum. col. 4. in med. 50
 Liberatio generaliter legata non impedit exactionem reliquorum, quæ remansissent in manibus tutorum, & erant incognita testatori. sub med. ibid.
 In generalissima quittance, venit etiam id quod poterat vendicari. post med. ibid.
 3 Liberationis legatum non extenditur ad debitum iam exactum forte, per procuratorem vel huiusmodi. col. 1. 51
 2 Libere, dictio, quando quid conceditur vt de aliqua re libere disponat, idem importat quod sine alicuius impedimento & contradictione. col. 4. sub prin. 82
 Liberi vide in vers. patria potestas.
 Liberi vide in ver. filij.
 3 Liberatorum nomen non comprehendit natos post mortem testatoris, sed duntaxat ortos tempore testamenti, vel mortis dicti testatoris. col. 1. sub med. 49
 3 Libertas corporis adempta valde hominem præmit. columna prima. iux. med. 134
 1 Libri necessarii ad artem habendi. col. 1. sub nu. 46. 55
 3 Libri mercatoris scriptura præsumitur facta præsentem parte. column. 1. iux. med. 108
 3 Libri censuales ecclesiæ. col. 4. cap. 11. 152
 1 Libri camporum, aut mercatorum. col. 4. cap. 21. per tot. 180
 2 Licentia testandi a Principe concessa intelligitur secundum consuetudinem loci, quod si a Papa, secundum ius canonicum, & an debeat seruari forma iuris. col. 4. sub prin. 108
 2 Licentia debet præcedere actum, non tamen semper. col. 3. in med. 109
 2 Licentia seu dispensatio habendi duo beneficia curata trahitur retro ad beneficia iam habita, idem de licentia testandi de fructibus beneficiorum, & de licentia constituendi molendinum a principe concessa, in flumine nauigabili. col. 3. sub med. 109
 2 Licito & illicito tempore qui geri potuit actus, præsumitur licito gestus. col. 2. sub fin. 3
 1 Licitum. Non omne quod licet honestum est. nu. 42. 10
 2 Ligiis homo dicitur, qui domino iurat fidelitatem nullius alterius personæ fidelitate reseruata, & an quis possit esse homo ligius duorum dominorum. col. 1. in med. 72
 3 Ligna vi fluminis impulsæ, qui tenet, factum committit. columna 1. circa prin. 106
 4 Ligna incidere, quod quis possit intra limites alicuius territorij, vel agri an valeat consuetudo. col. 3. in fi. 122
 3 Literas alienas aperiens aut resignans. col. vlt. circa med. 106
 1 Literæ quam vim habeant, & quando sit ei adhibenda fides, vel non. col. 3. cap. 4. per tot. 151
 In literis missiuis literæ comparatio quam probationem inducat. col. vlt. in fi. cap. 5. per tot. 56
 1 Literæ, & arma vtra dignior. remissive. col. 3. sub prin. 148
 1 Literæ Principum ad lites impetratæ tanquam odiosæ sunt strictè interpretandæ. col. 3. circa med. 151
 1 Literæ missiue si retineantur probant. col. 3. in fi. 120
 4 Literæ in lapidibus terminorum scriptæ an probent confinia. column. 3. in prin. 34
 4 Lis propriè non dicitur, nisi contestatione facta, lite autem non contestata, nunquid iudex procedere ad sententiam possit, aut reum cogere ad litem contestandam, per litis vero contestationem non fit deterior conditio contestantis, neque res litigiosa est, lite contestata nihil innotandum. col. 1. a med. per tot. cap. 34
 4 Lis contestata an dicatur, & habeatur, vbi protestatum fuit ab aliqua partium se animo non contestandi in iudicio comparere. columna 3. in prin. 34
 Lite

I N D E X.

- 4 Lite in contestanda mora commissa, habet effectum et vim litis contestationis, & litis contestationis plures utiles effectus, & an reddat rem litigiosam. colum. 2. in medio. & fine. & 3. sub princip. & vide verbo lis pro prie. 34
- 3 Lis haberetur pro contestata, quando per subterfugia, & dilationes rei lis protraheretur. col. 2. post med. 121
- 1 Lis quoad actorem intro ducitur etiam litteris non expeditis. colum. 3. circa principi. 94
- 2 Lite contestata incontinenti quid fieri, vel ante litem contestatam, paria sunt. colum. 1. sub prin. 47
- 1 Lites iudiciales evitandæ. col. 3. nu. 9. 67
- A Lite desistens an præsumatur de iure suo dubitare. nu. 10. ibid.
- Lites iudiciales execrantur boni viri, eligentes potius suum ius indiscussū relinquere: quam liti se exponere. nu. 11. ibid.
- 4 Lites exequari debent, & lis inter patrem, & filium an esse possit, & quando. colum. 2. a med. 35
- 4 Lite inter aliquos pendente si reus aliquo modo soluerit, vel conuenerit cum debitore, & nihil de expensis dictum sit, poterit creditor adhuc expensas petere. colum. secunda. in finem. 35
- 4 Litigandi iusta causa, quando excuset a condemnatione expensarum, & a poena legali. col. 4. ad fin. 47
- Litigans vide principalis.
- 1 Litigans ex parte commun. opinio. dicitur habere iustam causam litigandi. colum. prima. num. 2. 47
- 1 Litigantes perpetuo præsumuntur calumniiosi. col. 3. ad fi. 67
- 4 Liti renunciens, vel cedens debet in expensis condemnari, nisi ex iusta causa renunciet. colum. 3. sub prin. 35
- 4 Litigans cum aliquo ut tali, non potest exinde eum reprobare, & quid de eo, qui citatur, ut tutor. colum. 3. in prin. 35
- 4 Litigare per se an teneatur, quis, & quid in iudicio criminali. colum. 3. in princip. 35
- 4 Litigantis iura, an & quando perpetuentur per processum seu litigium inceptum coram iudice competente, vel aptum coram incompetente. colum. 3. sub princip. 35
- 2 Litigiosa res, quando vendi aut alienari possit. col. 4. in fin. 38
- 4 Litigiosi vitium, an & quando minime incuratur vel inducatur, & litigiosa res an possit obligari, vel alienari, & an per confiscationem. colum. 1. in fine. & per tot. cap. 35
- 4 Litis denunciatio an fieri possit pupillo sine tutore, quando non habet. colum. secunda. in fine. 35
- 4 Litis contestatio constituit in mora ita ut veniant vsuræ in contractibus bonæ fidei à tempore litis contestatæ. colum. 2. in fine, ubi de effectibus litis contestationis remissive. 34
- Litis contestatio, ubi & quando necessaria non sit, & econverso quibus in causis requiratur, quandoque inducatur, & fiat, vel probetur. ibid.
- 4 Litis pendentia, an & quando inducatur, & eius sit fienda mentio, & nunquid lite pendente possit aliquid innovari, & an per eam in causa matrimoniali inducatur litigiosum, & quid si super possessione beneficii. colum. 1. a prin. ad finem. 35
- 1 Litis pendentia super matrimonio non impedit matrimonium contrahi, si primum erat nullum. colum. 1. post med. 199
- 2 Liuellarius contractus, quando dicatur. colum. 4. sub med. 83
- 2 Locans equum qui æstimatus est an sibi præiudicet, & periculum ipsius in quem transeat. colum. 4. in fine. 115
- 2 Locare scolari domum tenetur dominus, & quando ad id possit compelli. colum. 4. in med. 115
- 2 Locare scolari domos cogi possunt ciues. col. 4. sub med. 35
- 2 Locare potest operas suas in perpetuum liber homo cui si casus contingit præstatur salarium laboris mechanici pro rata temporis, quo seruiuit tatum. colum. 4. in fine, & col. 1. in prin. 115-116
- 2 Locare vsurarius an possit alteri. colum. 1. sub prin. 116
- 2 Locatio, alienationis quando naturam subeat, ut censeatur prohibita, uti & alienatio. col. 4. in fi. & col. 1. sub prin. 83, 84
- 1 Locatio facta per prælatum non transit in successorem. colum. tertia circa med. 202
- 3 Locatio facta ad decennium, vel ultra, dicitur facta ad longum tempus de qua locatione iudicatur idem quod de alienatione. col. 4. c. 1. cir. pr. 72
- 3 Locatio facta de quinquennio in quinquennium, seu de nouennio in nouennium præsumitur in fraudem facta. col. ult. ad fi. 72
- 1 Locationi factæ an successor stare teneatur. col. 2. post prin. ubi locatio finitur morte locantis. 86
- 2 Locationi stare tenetur is in quem res locata transfertur ex necessitate, scilicet ubi translatio rei locatæ sit ex voluntate locantis. colum. 3. in fine. & colum. 4. in prin. 115
- 2 Locatio a venditione, & ab emphyteusi ex quo discernatur, & an transferat dominium, vel eius contractus rescindi possit: Item quæ locatio perpetua, vel ad longum tempus facta reputetur, & quænam sit permiffa, & an morte conductoris finiatur, & quid de locationibus rerum publicarum. colum. 2. & per tot. cap. 115
- 2 Locatio est potius, quam venditio si redditus alicuius rei vendantur sub vno pretio, & solutio sit diuisa per tempora, quæ tamen sit vniformis Idem si fiat constitutio annuæ pensionis per contractum. colum. secunda sub princip. 115
- 2 Locatio ab emphyteusi discernitur ex quantitate pensionis. col. secunda in med. 115
- Locatio non transfert dominium. ibid.
- Locatio perpetua induci videtur, & probari ex cursu 40. annorum, quibus conductor seu colonus coluit, & respondit domino de quota parte fructuum. sub med. ibid.
- 2 Locatio ad longum tempus dicitur, facta ad decennium, & idem de ea, quod de venditione iudicatur, & dicitur alienatio quemadmodum, & facta de nouennio in nouennium, item & facta per nouem annos cum pacto de renouando de nouennio in nouennium, an valeat ut locatio, & quid de facta per prælatum, & capitulum ad longum tempus. colum. secunda ad finem. 115
- 2 Locatio vsque ad certum tempus, vel certam generationem permiffa si fiat pro maiori tempore vitatur in totum. col. 3. in prin. 115
- 2 Locatio alteri fieri nequit ubi iam est promissio de renouando. colum. 3. sub prin. 115
- Locatio per maritum facta, de bonis dotalibus non præiudicat, mulieri soluto matrimonio. ibid.
- Locatio an finiatur morte conductoris, & quando. sub prin. ibid.
- Locatio rerum publicarum non requirit substationem, nisi sit perpetua, & potest fieri per administratores reipub. in med. ibid.
- 2 Locationis instrumentum non probat dominium si conueniatur possessor actione reali ex dominio agentis. colum. secunda in med. & colum. 1. in fine. 115, 116
- Locationis & conductionis contractus perinde atque emptionis, & venditionis admittit remedium l. 2. C. de rescin. vend. ibid.
- 2 Locator ad quid teneatur, deq; eius iuribus, & potestate, item de equo, & operibus suis alteri locatis. col. 3. in med. 115
- 2 Locator quando possit suum conductorem expellere à domo conductæ. col. 4. sub prin. 115
- 2 Locator & conductor si respectiue taceant post exactum tempus locationis, & conductionis, videntur tacite reio. casse, & reconduxisse. col. 4. in med. 115
- 2 Locator finito tempore locationis potest aperire ostium clausum a conductore, & si petatur licentia ingrediendi non requiritur partis citatio. colum. 4. in med. 115
- 1 Locator non potest eicere scholarem propter meretricem. colum. 1. post med. licet possit alias personas. 56
- 2 Loci contractus iudex an possit requirere iudicem loci domicilij debitoris, ut eum citet, & iubeat accedere ad se iudicem loci contractus responsurum actori: & quid si debitor habeat bona in loco contractus. col. 3. in med. 17
- 2 Locorum alternatiua actori electionem tribuit, ubi reum conueniat non reo. col. 4. sub med. 17
- 1 Locus contractus, quando attendi debeat, & locus in quo est factum testamentum, & quid si ab intestato. col. 2. in fi. & col. 3. in prin. 17
- 2 Locus iudicij circa solemnitates iudiciorum seruandus est, sed circa decisoria, sunt seruanda statuta loci contractus. col. 3. sub prin. 17
- Locutio ad aures vide allocutio ad aures.
- 1 Longum tempus, quando dicatur in materia locationis. col. 1. ad med. 84
- 1 Loquendi communis vsus ubiq; attendendus. col. 3. in pr. 158
- 4 Loquendi communis vsus, cuius ponderis, & quando ac quibus in negotiis attendendus. col. 3. in prin. 41
- 3 Loquendi communis vsus præfertur verborum proprietati. colum. secunda, in princip. 101
- 2 Lucrari satis dicitur, qui voluntatem suam adimpler, & econtra perdere. col. 2. sub med. 34
- 2 Lucrum cessans debetur per emptorem venditori. colum. secunda, sub princip. 34
- 4 Lucrum cessans qui petere possint, & quando illius habeatur ratio. colum. 3. in fine. 133
- 2 Lucrum perdens dicitur sentire incommodum licet damnum non patiat. colum. 2. ad med. 34
- 2 Lucrum perdens dicitur suam facere deterioiorem conditionem, & perdens lucrum iam quæsitum dicitur pati damnum. col. 2. sub med. 34
- 2 Ludo prohibito assistentes, per scommessas, ut fieri solent si quid lucentur faciunt pecuniam suam, nec ad restitutionem tenentur, sed peccant mortaliter. col. 3. sub med. 13
- Ludus chartarum seu taxillorum malus. col. ult. circa prin. & amissum ludo si recuperetur est pauperibus erogandum. ibid.
- 3 Ludus de ludo prohibito, vel permisso, & de duello. col. 4. tit. 8. 124
- Ludus habetur pro delicto, et est de iure prohibitus, & quatenus: possuntque filij repetere perdita per patrem in ludo, vsq; ad legitimam. c. 1. ibid.
- 3 Ludentibus mutans an possit repetere, & num valeat pactum inter colludentes, ne possint a ludo recedere donec alter eorum totum perdididerit: acquisitum verò ex ludo reprobo an possit retineri, vel sit restituendum. col. 4. cap. 2. 125
- 3 Ludus scommessarum, & scachorum verum sit licitus, & permiffus, & cui. colum. 2. cap. 3. 126
- Ludi in quibus vires corporis exercentur, ut sunt torneamenta, & similes sunt permiffi: duellum autem an sit illicitum, & minime à principibus concedendum. col. 4. c. 4. ibid.
- 3 Ludi effectus mali. col. 4. per tot. 124
- Ludentes & inspicientes pari poena puniuntur. in fi. ibid.
- 3 Ludorum instrumenta vendentes, ut taxillos, & similia, item qui ea tenent aliis accommodantes peccant mortaliter. col. 1. cir. pr. 125
- Ludo quæsitum an possit teneri cum bona conscientia, paulo post per totum. & col. seq. ibi.
- 3 Ludentibus domum accommodans. col. 1. in prin. 126
- 3 Ludo est animus relaxandus aliquando, quod est laudabile. col. 4. quarta circa princip. 126
- 3 Luna dicoromos, quando dicatur seu luna filens. col. 3. in prin. & ea sexta quaque ora quartam celi partem peragrat, & quomodo, & plura de luna. ibid. col. 2. per tot. 180

M

- 1 **M** Agis dignum trahit ad se minus, hæc regula an procedat etiam non obstante maioriore minoris dignitatis. columna secunda. num. 40. 69
- Magis communis opinio vide in ver. communis opinio.
- 4 Magistratus aut potestas de facto familiæ tenetur, quando deliquit in officio sibi commissio, & qui si in facto alieno a suo officio, & quid si criminaliter ageretur. col. 2. ad fin. 55
- 4 Magistratus si quid iniuste facit officiales sui debent sibi contradicere, & resistere si possunt, alias tenentur. colum. 2. in fi. 55
- 1 Magistri persona debet erga suos auditores esse honesta. colum. 1. nu. 8. V. ver. per scholares. 54
- 1 Maioratus seu primogenitura an possit alterari: & quid de aliis filiis, & quid si vnus est natus ante coronationem patris, alter post quis succedet. colum. 2. in med. 88
- 1 Maior pars quod facit in his, quæ sunt communia pluribus, ut vniuersis, & sic in his, quæ sunt collegij, vel vniuersitatis, minori præiudicat. colum. vltima. ad finem, scilicet si pluribus, ut singulis. ibid. & colum. prima, & sequen. 155, 156
- Maior summa. V. summa minor.
- Maior pars, quod credit, vide in ver. quod omnes.
- 1 Maiori a parte factum ab omnibus factum censetur. numero septimo. 3

I N D E X.

maiores habens pro se partem non minus obtinere debet, ac si omnes haberet. nu. 8. ibid.

1 maiore presente taceat inferior. col. 1. in prin. 56

4 maiores quibus ex causis in integrum restituantur, & aduersus quæ, & infra quantum temporis restitutionem petere debeant, & an sit continuu vel vile, & a quo tempore currat, & quid si enormissima sit lesio, & qd in ecclesia, vel minore, vel repub. & qui restituere possint, siue coram quo sit petenda. col. 1. a med. per tot. cap. 61

2 maiori summa quando minor inesse dicatur, & quomodo intelligendū. col. 2. sub med. 22

1 maioris partis ordinatio ab vno potest reuocari quod est ab omnibus ordinatum. col. 2. nu. 37. ibid.

3 mala facienda non sunt, vt eueniant bona. col. 2. in prin. 115

2 mala fides an & quando præsumatur, & an quando aliquis est in possessione sine titulo. col. 4. sub prin. 123

2 mala fides an præscriptionem impediat, & malæ fidei possessor quis censetur, & num detur medium inter bonam & malam fidem: & alia de mala fide. colum. 1. ad fin. & per tot. & vide infra præscriptio. 131

1 mala patrandæ non sunt, vt inde eueniant bona. col. 4. in prin. 207

1 maledicta & maledicere, detrectare, æmulari. col. 4. per tot. 61

3 maleficia vide delicta. de quibus loco 8. col. 3. 88

3 malis de duobus maius est fugiendum. col. 1. iux. med. 88

1 malitia supplet ætatem quoad sponsalia. col. 1. ad fi. 194

1 malitiæ deductus vir nil est quod non inueniat. col. 4. in fi. 57

1 malum, ex duobus malis minus est eligendum. nu. 25. 2

3 malus semel semper præsumitur malus. intellige vt col. 1. post med. 88

3 mandans fieri delictum eadem poena puniendus, qua mandatarius puniatur. col. 1. iux. med. 139

3 mandans non dicitur propriè facere, sed interpretatiuè. col. 2. in prin. 103

2 mandans seu iubens debitori, vt alteri soluat reuocabilis est iussus, & si reuocetur antequam solvatur, non inducitur liberatio. col. 1. in prin. 30

3 mandans seu iubens campiori, vt alteri soluat, quod ipse mandans debet & ille promittat, promissio est loco solutionis. ibid.

4 mandans alij, vt faciat quod ipse facere tenetur, si ille non facit, nõ ideo mandans excusatur. col. 3. in prin. 69

1 mandata a maioribus nostris tradita sunt obseruanda. columna prima. numero 34. 44

3 mandatarij dictum an sit sufficiens cõtra mandantē ita vt torturæ subiici possit mandans. col. 3. sub prin. 207

3 mandatarij solum dictum non facit indicium ad torturam contra mandantem. col. ult. sub med. 92

3 mandatarius quando de crimine teneatur: mandatum autem non facit voluntas. col. 2. cap. 7. 103

3 mandati solemnitas non præsumitur ex diuturnitate alicuius temporis. col. 3. post med. 150

4 mandatum an & quando præsumatur vel minime, & an & quando ratificatio. col. 3. a med. per tot. cap. 70

4 mandatum an exigatur ad proponendum absentia causas, & quid si quis absentem velit defendere. col. 1. in fi. 71

4 mandatum non requiritur, sed satisfactio sufficit, vt consors litis pro consorte agere possit, & quando non. col. 1. ad fi. 71

4 mandatum reuocatum si fuerit iudice vel aduersario ignorante, gesta per procuratorem, nihilominus tenent. col. 1. ad fi. 71

4 mandatum quem non habere, quando certum est, non admittitur, licet velit cauere, & quid id causa capitali. colum. prima, in fine. & columna 2. in prin. 71

4 mandatum exhiberi ab eis qui se procuratores dicunt iudices suapte sponte, ac parte non petente præcipere nequeunt. columna secunda. in princip. 71

4 mandatum a marito vxoris causam agente tum demum peti potest, cum semel illud recepit. col. 2. sub prin. 71

4 mandatum exigitur ab amicis amicorum causas acturis, secus si de rato cauerint, & quid si filiis ex damnato coitu susceptis si pro patre velint agere. col. 2. sub prin. 71

4 mandatum qualiter exequendum, quid in eo inspiciendum, diligenter & quid seruandum sit, quæ in mandatis veniant, quodvè non valeat, qui incipit quid præstare debeat, an latam, leuem, & leuissimam culpam. col. 2. a med. 69

4 mandatum num probari queat, & quomodo, an per litteras domini, & quid in mandato principis. col. 3. sub prin. & in med. 69

mandatum notarij per quod constituit suos procuratores nunquid ipsemet scribere possit. sub prin. ibid.

4 mandatum Procuratori, an & quando reuocatum intelligatur, & quomodo probetur reuocatio. & an & quando mandantis morte finiatur, & extinguatur, & quid de mandato quod est necessitatis. colum. 3. ad fin. & col. 4. vsque ad med. 69

4 mandatum generale quid includat, & in eo quid subintelligatur, & quid si excipiat aliquis casus speciale requirens, & an sufficiat ad in integrum restitutionem petendam. col. 4. a med. per tot. cap. 69

4 mandatum generale cum libera qui habere dicantur, & num æquipolleat speciali, & quid agere possit qui cum libera habet, & quid si cum clausula de rato, & an vbi requiritur speciale sufficiat generale cum libera. col. 2. a prin. & per tot. & col. 3. in prin. 70

mandatum speciale quis dicitur habere quando est constitutus procurator ad alienandum. col. 3. sub prin. ibid.

mandatum speciale quibus in casibus requiratur, & an ad acceptandum beneficium alio nomine. sub prin. & ad med. ibid.

1 mandatum episcopi de non residendo ad tempus non expirat per mortē Episcopi. col. 2. post med. 82

1 mandatum Ro. Pontif. directum capitulo sede vacante, Episcopus tenetur adimplere, si inuenit non adimpletum. col. 4. in med. 85

1 mandatum in quibus non possit extendi. col. 2. per tot. 171

3 mandatum superioris non excusat in delictis atrocibus speciale nomen delicti habentibus. col. 3. circa prin. 92

manifestum, vide in ver. notorium.

3 manuum siue palmarum tactus denotat reconciliationem. columna 3. in princip. 123

3 manus amputatio de qua. col. 1. cap. 6. 139

3 mariti defuncti animam per transitum vxoris suæ ad secundas nuptias contristari minimè verum esse. columna prima in med. & columna 4. post med. 37

1 mariti pacta vt dotem vel alia in cretur præmoriēte vxore. col. ult. cap. 9. per totum. 167

mariti domicilium an sequendum. ibid.

3 maritum ab vxore pudicitiam exigere, quam ipse non exhibeat, videtur esse periniquum. col. 4. iux. med. 111

1 maritus secundo nuptæ, ac liberis prioris matrimonij prædita, non maiorem dotis partem lucrifaciet, quam ad vnum ex illis liberis peruenerit, tametsi certam dotis partem illi statutum aliquod diserte addicat. col. 2. in fine. 204

1 maritus & vxor an possint se inuicem accusare ciuilitè vel criminaliter. col. 4. propè fin. 212

1 mariti hæredes non possunt deducere viduæ dotem repetenti expensas a marito factas in defensione & exactione rerum dotalium, nec possunt obicere dotem repetenti, adulterium commissum viuente marito, nisi ipse maritus fuisset conquestus. col. 1. in med. 213

3 maritus & vxor cum sint vnum, an sibi mutuo succedant, & quatenus. col. 4. cap. 5. 76

1 maritus adhibens iuuenem medicum pro curanda vxore, an sit excusatus. col. 2. nu. 11. 50

3 maritus cogitur vxorem in consortium coniugale admittere cuius diuortium ex sententia secutum est, si ipse fornicetur. columna prima. sub med. 113

1 maritus præsumitur obligatus ad dotis restitutionem a die promissionis dotis. col. 3. in prin. 212

3 maritus si legauerit vxori vestes, anulos, perlas, & indumenta. colum. 1. in prin. 45

4 maritus pro vxore, & econtra, an & quando ad agendum, & comparandum in iudicio vel extra sine mandato, admittatur, & idem in socio & amico. col. 3. sub med. 66

maritus. vide in verbo dos.

1 maritus an possit vxorem domo sua depellere ob dotem non solutam. col. 3. cap. 15. per tot. 199

1 De maritalibus iuribus, & oneribus. col. 1. tit. 2. per tot. 201

maritus an vxorem repetat, & num & quatenus eam verberare, vel domi clausam retinere, vel expellere a se possit. Item possitne ipse ab ecclesia cogi, vt ad vxorem redeat, & maritali affectione eam pertractet, & quid de marito qui vxorem adulteram dimisit. colum. 2. cap. 1. per totum. ibid.

1 mariti pactum in contractu matrimonij, vel cum vxore firmatum, quod eorum superstes aliquid lucretur, vel cum focero iuratum, quod donec sibi dos integrè solvatur, vsuræ debeantur, an valeat. Et quid de mariti in suo testamento recognitione quod plus ab vxore receperit, quam habuerit, & de legato illi facto. col. 3. cap. 2. per tot. 201

1 maritus vxorem indotatam, vel etiam adulteram thori separatione facta, an alere teneatur, & quid si vxor sit infirma. Alimenta vero vxori debita, nullo tempore præscribuntur. cap. 3. ibid.

1 mariti secundo nubentis, & ex facultatibus vxoris vita functæ aliquid lucrantis, quid iuris. col. 1. cap. 4. per tot. 202

marito nomine vxoris rem emente, vel si maritus & vxor simul aliquid emant, vel prædium dotale vendant, & in venditione fateantur pretium illius ad ambos peruennisse, quid iuris, & quid de locatione bonorum dotalium per maritum facta. col. 2. cap. 5. ibid.

maritus absque mandato an pro vxore rectè agat, & num expensas repetat in exigendis vxoris suæ quocunque nomine debitis. Item nunquid maritus in plus non exigatur, quam facere possit, deducto ne eget. col. 3. cap. 6. ibid.

3 maritus si grauet vxorem cum conditione, si sine liberis decedat intelligendum est de liberis ex se, non ex secundo marito nascituris. colum. 1. circa prin. 61

Quid si grauet ita ramen vt possit de centum disponere an substitutus, an ab intestato venientes proximiores vxoris habebunt illa centum, ab intestato defuncta vxore. iux. med. ibid.

1 masculinum an concipiat foemininum col. 1. per tot. 173

1 masculinum an comprehendat foemininum in legitimatione. colum. 2. iux. fin. 240

1 masculinum concipit foemininum remissiuè. col. 1. post med. 76

4 masculinum an & quando concipiat foemininum. colum. 2. in fine. & per tot. concl. 6. 113

1 mater non petens tutorem intra annum. col. 3. & 4. 224

3 mater quomodo succedat filiis suis ab intestato decedentibus. colum. 3. cap. 4. 76

3 mater a luctuosa liberorum hæreditate in dubio excludi nequaquam debet. col. 2. ad fi. 86

3 mater tenetur filium instituere, vel exhæredare. columna secunda. post med. 88

3 mater tutrix, & ad secunda vota pertransiens, & quando tutorem filiis petere mater debeat. col. 2. & 3. c. 8. & seq. 71

3 mater a filio præteriri sine causa an possit, & quæ conuolauit ad secundas vota, an dicere testamentum nullum, si in eo præteratur. colum. 1. in prin. 8

mater vide in ver. mulier.

mater, vide in ver. patria potestas.

1 mater semper est certa, tenetur alere filium vsque ad triennium, non habet filios in potestate mulierem adrogantem excludit in tutela, successione, & substitutione præfertur aui, & in morte filij ab intestato succedit vnâ cum fratribus & sororibus, & quid si hæres instituat ab vno ex filiis primi matrimonij, vel si intestata moriatur, quid de bonis, & liberis, quos habuit ex diuersis matrimoniis, & quid tandem si fundum filij alienauit, & illum post modum hæredem sibi instituit. col. 4. cap. 12. 220

1 Si transeat ad secunda vota num cogatur bona quæ a primo matrimonio habet filiis suis eiusdem ordinis referuare solo viufructu sibi retento, & quid de matre quæ transeat ad secunda vota post mortem filij, cui in alij quo succedit, aut quæ sit filio pupillariter substituta, aut quæ minor erat, cum ad secunda vota conualuit, aut quæ ad vota secunda pertransiit tutore non petito neque ventri, neque filio. columna prima. cap. 13. 221

An transiens ad secunda vota desinat esse tutrix, & tutrix an teneatur facere inuentarium, quid si luxuriosè viuat post mariti mortem, aut asserat filium natum in matrimonio, non esse mariti filium, sed alterius. col. 3. cap. 14. ibid.

materie

I N D E X

- 1 Materix olim non ita dilucidata sicut nunc. col. 2. sub nu. 1. in fi. 50
- 3 Matrem an excludat substitutio pupillaris tam expressa quam tacita. col. 2. in med. & col. 2. in prin. 34. & 35
- 1 Matrimonialibus in causis a reo purgationis iuramentum semper exigi debet actore in probationibus deficiente. col. 1. ad fi. 118
- 1 Matrimonij nomine quod statuto punitur, non alias quis plectetur quam si coitu consummatum ostendatur. col. 2. post med. 196
- 3 Matrimonialis causa criminali æquiparatur. col. 2. circa prin. 138
- 1 Matrimonialium causarum cognitio solis competit episcopis. colum. 4. ad med. 140
- 3 Matrimonia an propter adulterium retractentur. col. 1. cap. 5. 111
- 1 Matrimonia num dissolui, & separari possint, & quibus de causis. col. 2. cap. 14. per tot. 199
- 1 Matrimonium in gradu prohibito contractum, nunquid bona vel dos, aut donatio veniant publicanda: & an teneat matrimonium si alter illorum sit in bona fide. col. 1. cap. 16. per tot. 200
- Miscellanea de matrimonio. col. 4. cap. 17. per tot. ibid.
- 1 Matrimonium dupliciter probari solet. col. ult. in prin. 173
- 1 Matrimonium an solo consensu contrahatur. & alia omnia pertinentia ad matrimonium. per tot. tit. 195
- 3 Matrimonium. Aliud est eligendi matrimonij metu pænæ libertatem auferri, aliud matrimonium certa lege inuitari. col. 1. circa prin. 49
- 3 Matrimonium contrahere sine consensu patris, inducit odium capitale, & sufficit ad exheredationem. col. 1. circa prin. 88
- 1 Matrimonium. In matrimonio admittitur dandi conditio propter causam dotis, nec illud teneretur mulier filijs primi matrimonij reservare. col. 1. in fin. 199
- 1 Matrimonialis causa per viam compromissi expediri non potest. colum. ult. circa med. 198
- 1 Matrimonium quando est legitime contractum, etiam si de j copula non appareat, non potest mulier postea cum alio contrahere, & si contraheret deberet separari. col. 2. circa prin. 195
- 1 Matrimonium ratione ætatis inualidum confirmatur, & ratificatur per cohabitationem inter eandem puellam, & eius virum finita pubertate. col. 1. prope med. 196
- 1 Matrimonium per quæ verba contractum intelligatur. col. 1. c. 3. per tot. 195
- 1 An inter impuberes contrahi possit. col. 1. cap. 4. per tot. 196
- De matrimonij libertate. col. 3. c. 5. per tot. ibid.
- Matrimonium, vi aut metu, vel sub pœna contractum an valeat. colum. 4. cap. 6. per tot. ibid.
- 1 Num contrahi possit per laborantem in extremis, vel per impotentem, vel procuratorem. col. 1. c. 7. per tot. 197
- De matrimonio contracto sub conditione, aut promissione vel dolo. col. 2. cap. 8. per tot. ibid.
- Matrimonium a parentibus nomine filiorum contractum, an & quando validum censetur. col. 4. cap. 9. per tot. ibid.
- 1 Matrimonium contractum a filiis. ab excommunicatis, & cum ea muliere, quæ virgo putabatur, num valeat, & an quod nullum est, possit aliquando confirmari. col. ult. cap. 10. per tot. 197
- 1 Contractum cum ea, cuius matrem vir contrahens antea compresserat, vel cum tali muliere, quæ absque viri dedecore, legitima eius vxor esse non potest, vel ab homine demente nunquid valeat, & teneat. colum. 1. cap. 11. per tot. 198
- Matrimonium quando, & ex quibus præsumatur, aut probetur. col. 3. cap. 12. per tot. ibid.
- De matrimoniali causa, & qui, qualesve testes in ea esse debeant. col. 4. cap. 13. ibid.
- 1 Matrimonium quomodo probetur. col. 4. prope fi. 196
- 1 Matrimonium contrahere promittens cum vna ex filiabus Titij, si postea cognoscat vnam transire in matrimonium promissio cum illa. colum. 3. prope fin. 197
- 3 Matrimonium dux solæ mulieres probant. col. 1. iux. med. & ibid. quid de testibus in matrimonio adhibendis. 4
- 1 Matrimonium medium non impedit filij legitimationem. colum. 1. prope fin. 239
- 3 Matrimonium qui contraxit cum illa, cuius consanguineam carnaliter cognovit. col. 2. iux. med. 116
- 1 Matrimonium pluries contrahere an bene sit, atque laudabile. colum. 2. post med. 125
- 1 Matrimonium putativum an legitime filios sicut verum. col. 2. in pr. 206
- 1 Medicamina in genere præstanda non in specie, quando sumus incerti de morbo. col. 1. post med. 61
- 1 Medicinæ ars non est legali æquiparanda. col. 3. nu. 78. 61
- 1 Medici interrogati de vulnere mortali, & sint discordes, statim maiori parti. col. 4. nu. 28. 43
- 1 Medici laudandi si boni. col. 4. ad fi. 61
- 3 Medicorum est cognoscere an vulnus sit letale vel non. col. 3. circa prin. Reustamen potest probare vulnus non esse letale. ibid. 101
- 1 Medicorum est proprium circa ægitudines variare. col. 2. ad fi. 62
- 1 Medicum esse, ars est non dignitas. col. 4. ante fi. 137
- 1 Medicus non potest esse perfectus, nisi exercitatus. col. 1. in prin. & ibi plures quæst. de medicis remissive. 61
- 3 Medium an probatum præsumatur extremis probatis. col. 1. post med. 151
- 2 Melioramenta in re empta alteri obligata prius ab emptore facta, ipsi sunt exoluenda secundum estimationem temporis quo restituitur, non autem quantum fuit impensum. col. 3. in med. 33
- 1 Melioramenta facta per emphyteutam, per superficiarium, per colonum, seu conductorem, vel inquilinum, per eum qui emit rem prohibitam ahenari, per eumentem rem alteri hypothecam, per maritum pro impensa in re dotali facta, qualiter & quando repetantur seu detrahantur & qualiter estimanda. col. 4. ad fin. & col. 1. in prin. & in fin. & colum. 2. per tot. 113. & 114
- Melioramenta quæ dicantur, an possint detrahi, ipsorum retentio an in executione permittatur, illorum valor an probandus, & liquidandus ad retardandam executionem, cuius temporis ratio habenda, & quis rei status spectandus, & alia plura. colum. 1. a princip. ad fin. & vide supra feudali in re. 93
- Melior pars. v. pars melior.
- 3 Membrum illud debet mutilari cum quo quis principaliter deliquit. col. 2. circa prin. 139
- 3 Membrum non est digitus, sed membri pars. col. 1. iux. fi. 92
- 1 Memoria, & speculatio, quædam de his. col. 3. nu. 17. & seq. 50
- 1 Memoria dici potest inordinata, & fatua. col. 3. nu. 18. 50
- 1 Memoria hominis labilis. col. fi. nu. 2. 48
- 3 Memoriam non esse in contrarium quomodo probetur. col. 2. iuxta. fine. 156.
- 3 Mendacij impropertio, & a prouocato, & a verum dicente facta, iniuriarum actionem in improperantem gignit. col. 4. sub med. 118
- 3 Mendacium an sit delictum, & quibus in casibus puniatur, & mendacium an præsumatur. col. 1. sub med. & an sit sufficiens indicium ad torturam. ibid. col. 3. a med. & per tot. 204. 207
- 3 Mendacium dicens dicitur in dolo. col. 3. post med. 127
- 3 Mendacium, quod nemini nocet non est puniendum. col. 3. post med. 142
- 3 Mendax contra mendacem præsumitur. col. 1. iux. med. 151
- 1 Mens non verba sectanda. col. 4. ad fi. 67
- 1 mens rectrix est dispositionum. col. 4. nu. 15. 67
- 1 mens, & voluntas testatoris est in testamentaria dispositione consideranda. col. 1. nu. 18. 68
- mens contrahentium semper est inspicienda potius, quam verba. colum. 2. num. 20. ibid.
- mens & voluntas testatoris. V. testatoris voluntas. & voluntas. V. mens & testatoris.
- 1 mens sicut sine affectu seu passione est lex, ita cum affectu est seuissima bellua. col. ult. in fine. 64
- 3 mentis sanæ probatio. col. 4. post prin. 12
- 2 mensura nondum facta an venditio, quæ ad mensuram sit præfecta sit. col. 1. ad fi. & quæ mensura attendenda sit. col. 3. in fi. 36
- 3 mensuræ quærimonia intra quot dies fieri debeat. col. 4. in prin. vbi & de illa quæstione an attendenda sit mensura loci contractus, an illius loci vbi sunt prædia sita. 108
- 3 mensuram falsam tenens falsum committit. col. 2. sub med. 107
- 4 mentiri an liceat in iudiciis si quis foueat iustam causam, & quid in aduocatis, & procuratoribus pro clientulis. col. 2. sub pr. 30
- 3 mentiris, si quis contra aliquem dicat, an agi possit actione iniuriarum. col. 2. cap. 3. 119
- 4 mentiris verbum litis contestationem inducit. col. 4. in med. 34
- 4 mercator, quando quis dicatur, & an & quando lucrum cessans a moroso debitore licite petat, inter mercatores, quid minime liceat allegare, quomodo procedendum & quid nam seruandum, & quid si mercatorum ballæ, & merces non prohibita cum prohibitis portentur, quado libros rationum suarum in iudicio edere teneantur mercatores. col. 3. a med. per tot. c. 12. & 3. 135
- 1 mercator dum est in actu mercantiz, est vt persona miserabilis habendus. col. 4. nu. 29. 68
- 1 mercator vix potest Deo placere, cum absq; mendacijs vix possit negotia talis exerceri. col. 3. nu. 50. 55
- 1 mercatores ignobiles. col. 3. sub nu. 49. & alia de mercatoribus. nu. seq. 55
- 1 mercatorum libri. col. 4. c. 2. 1. per tot. 180
- 2 merces venales, quando veniant in generali obligatione bonorum. colum. 2. sub princip. 5
- 1 merces licite an confiscentur si reperiantur cum illicitis. colum. vltima sub pr. & col. ult. circa med. 177. 178
- 2 mercium venditor an præferatur cæteris creditoribus hypothecam habentibus, in ipsis mercibus. col. 4. ad med. 48
- 1 meretricem repellere a vicinia possunt instare vicini. col. 2. ad fi. si ad frugem bonam redeat non debet persona turpis reputari. ibid. in fine. vide, & col. 4. cap. 12. 227. 228
- 3 meretricem trahere de lupanari, & accipere in vxorem proficit ad remissionem peccatorum. col. 2. in fi. & ibid. alia & col. seq. de effectu ducen- tis meretricem vxorem. 141
- 3 meretrices incarcerantur. col. 4. cir. prin. 135
- 1 meretrices non sunt dignæ legum laqueis innodari. col. 2. in pr. 56
- 3 meretrix an præsumatur esse mulier, & quomodo probetur. colum. secunda. cap. 7. 112
- 3 meretrix quæ sit. col. 2. iux. med. est a vicinia expellenda, & in lupanari releganda. ibid. post med. 109
- meretricis raptor an pœna raptus puniatur. col. 3. cap. 3. & vide in versicu. adulterium. ibid.
- 2 meretrix agere potest ad mescedem seu pretium actus venerei sibi promissum, & solum licite retinet, si modo non interuenerit fraus, vel dolo, vel ab eo accipiat, qui vere dominus poterat elargiri. col. 3. in fin. & col. 4. v. seq. ad med. 7
- meretrix testamentum condere potest de acquisitis ex meretricio quæstu col. 4. in med. ibid.
- 3 merita quando sint æqualia rei donatæ residet in arbitrio iudicis. col. 2. in med. 73
- 2 merita quorum contemplatione fit donatio, vt valeat in instrumento sunt specificè exprimenda, & inferenda, & tandem legitime probanda per donarium, & æquialentia rei donatæ esse debent, & obsequialia non sed officialia seu artificialia, procedentia ex superhabundanti charitate, quomodo autem æquialeant donationi iudicis arbitrio committitur. col. 1. in med. & col. 3. in prin. 57
- 4 metalla fodere in solo alieno, an & quando alicui liceat. colum. tertia in fine. 122
- 1 metaphysici an sint legis præferendi, vel æquiparandi. colum. prima numero 85. 63
- 3 metus aut vis excusant in delictis. col. 3. in pr. 97
- 1 metus. col. 3. sub med. 183
- 4 metu gesti actus, & contractus etiam iuramento firmati, an & quando rescindantur, & quid si metu reuerentiali gesti sint, & metus, an & quando & quomodo purgetur, & tollatur, quis iustus dicatur, quæque incutiant illum, quæ non inducant imo excludant ita vt cesset, & minime præsumi possit, & an & quando & quomodo probetur. col. 3. in fin. & per tot. c. 1. 2. 3. 4. & 5. 140
- 2 meum ex vna causa an possit fieri meum ex alia, & an dominium ex pluribus causis contingere possit. columna quarta, sub principio 128.
- 3 milites nostri temporis admittuntur ad accusandum. colum. vltima circa med. 128
- 1 militis exercitium periculosum, quia nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur. col. 4. nu. 60. 56
- 3 Militum priuilegia in testando remissive. col. 2. in med. 18

I N D E X.

- 3 Minantem alicui mortem, statim an liceat percutere, & alia quædam de
solis minis.col.2.sub prin. 99
- 1 Minimum quando sit in consideratione & curandum.col.2.sub med. 22
- 1 Minima res quando potius attendatur quam maior.col.4.nu.18. 45
- 3 Minoritas an excuset a pœna.col.1.cap.4. 138
- 1 Minor an possit doctorari.col.2.nu.14. 50
- Minor, vide in ver. pupillus.
- 3 Minor si decedit hereditate non agnita, non solum non transmittit ipsam
hereditatem, sed nec transmittit in integrum restitutionem.col.ult.
in fine. 85
- 1 Minor ordinatus nondum doli capax, non accipit characterem.col.ult.
ad finem. 97
- 1 Minor ut non possit contrahere sine consensu cõsanguineorum, aut pro-
pinquorum late.cap.5.per tot. 160
- 4 Minor in iudicio in causa dotis an esse possit, & quid si agatur de matri-
monio, & quid in causis spiritua libus, & beneficalibus. col.3.in fin. &
col.4.in prin. 29
- 4 Minor ubi contra contractum suum, qui sit nullus, vult venire, aduer-
sarius debet probare pecuniam versam in utilitatem minoris, Si vero
contractus ex se non sit nullus, sed minor petit rescindi favore mino-
ris ætatis, tunc incumbit minori probatio non fuisse versam.col.ult.
in fin. 56
- 4 Minor & mulier an certiorari debeat, contrahendo, de suo iure expresse
et valeat renunciatio, & quid si interueniat iuramentum.col.4.in fi. 53
- 4 Minor sine curatore aut cum curatore, nunquid in iudicio pro se aut pro
alio tanquam procurator stare queat, & litigans cum cõsanguineo,
compromittere cogatur, & legitime citetur, ita ut comparere debeat.
col.2.a med. & per tot.cap. 56
- 4 Minor seu adultus vendere vel alienare an & quando possit, & an aliene-
ratio facta per eum, vel procuratorem, tutorem, aut curatorem eius
valeat, & si is rem malè venditam recuperare cum fructibus voluerit,
an & quomodo possit.col.4.a prin. & col.1.ad fi. 46. & 57
- 4 Minor aut maior quis non præsumitur, & qui ætate se fundat, illam pro-
bare tenetur, & quando secus.col.1.in med. 57
- Minor quando & quomodo probetur quis esse an per dationem curato-
ris.in med. ibid.
- 4 Minor adultus alienare res suas immobiles sine curatore, cum habeat, an
possit, & quid si careat curatore, an deferre possit iuramentum, & an
& quando procuratorem constituere.col.1.in fi. 57
- 4 Minor an & quando puniri debeat, statuto de homicidio, aut ordinaria
& legali pœna.col.2.in med. 57
- Minor delinquens non potest puniri postea factus maior.col.3.in med.
ibidem.
- Minor carcerari pro debito, an & quando possit. ibid.
- 4 Minor 18. maior autem 14. annorum ab alio quam a Principe iudex da-
ri non potest etiam de consensu partium, & nunquid annus completus
esse debeat.col.1.in prin. 59
- Minor ab alio emens pacto rei vendendæ obligatur. ibid.
- 4 Minor an & quando possit diuidere vel ad diuisionem focium vel cohæ-
redem prouocare.col.1.a med. 59
- 4 Minor an possit cedere actiones, an facere quitationem, an audiat ex-
ceptione fori, quam in tempore non opposuit, an fideiubere pro alio
cum iuramento possit, an sibi currat tempus ad soluendum collectas, &
si non soluerit infra præfixum terminum, an restituatur ne res cadat in
commissum, & quid si fuit in mora.col.1.in med. 59
- 4 Minor reprensus rem suam potest cumulare in eodem libello officium iu-
dicis rescindens, & actionem rescissoriam.col.1.ad fi. 59
- Minor non potest approbare contractum contra formam statuti initum,
licet cederet in eius utilitatem.col.2.in prin. ibid.
- Minor an possit ratificare cum auctoritate curatoris. ibid.
- 4 Minor non habet vocem in consilio, nec in electione, nec in constitutio-
ne syndici.col.2.sub prin. 59
- 4 Minor 25. annorum de omnibus gestis per eum, dum est minor, habet re-
stitutionem in integrum, etiam post 25. annum, per 4. annos hodie, & sic
vsque ad annos 29. non tamen si quid in illis 4. annis gesserit, & quando
hæc procedant.col.2.sub med. 59
- 4 Minor ætas qualiter præiudicetur, & quatenus, & an magis quam absen-
tia, vel alia causa.col.3.in med. 55
- 4 Minores cura vel tutela liberari, non possunt locationem ab ipsorum tu-
torib. vel curatoribus factam improbare.col.2.in med. 59
- 4 Minores 25. annorum quando quomodo, & aduersus quos, & quæ, in in-
tegrum restituantur, & restitutionem petentes quid probare tenean-
tur, & an sit necesse probare se minores, læsæque si aduersus aliquem
actum iudicalem petant, & quod læsio processerit dolo aduersarij, vel
facilitate minoris, vel sufficiat id allegare, an restitutio his concessa ex-
tendatur ad confortes maiores, vel qui rem communem habent an res-
tituantur pro leui damno, & quid si læsio enormiter vel enormissime,
& quæ dicatur læsio enormis & enormissima, & qualiter probare mi-
nor debeat se læsum ex delatione iuramenti, & quomodo agar restitu-
tus, an dicatur læsus ex eo quod non appellauerit, vel exclusus a profe-
sione fuerit, & quid si iurauerit an priuabitur restitutionis beneficio
de quo non fuit certioratus, & an sit necessaria illius certioratio & qd
si interuenierit, vel non auctoritas curatoris, & an si enormiter læsus
fuerit, possit petere absolutionem a iuramento petiturus restitutionem
an si institutus hæres minor non adita hereditate decesserit, uti læsus
ad hæres beneficium restitutionis transmittat, an ob culpam in omit-
tendo delinquens restituatur, an aduersus suam confessionem de malefi-
cio, & quæ, & qualis probatio ad hoc requiratur, & an restitutus aduer-
sus pronuntiationem positionum in cõtumaciam factam teneatur sol-
uere expensas, vel solutas repetere possit.col.2.a med. per tot.cap. 59
- 4 Minores aduersus quæ & quare non restituantur, & an si non ratione mi-
noris ætatis, saltem an & quando ex clausula, si quæ mihi iusta causa,
&c. & an ex capite ignorantie, & an ut a beneficio restitutionis in in-
tegrum excludatur certioratio aliqua, seu specialis renunciatio sit ne-
cessaria.col.3.in fi. & per tot.cap. 60
- 4 Minori an currat præscriptio 10. vel 20. annorum, & an inchoata contra
maiores.col.1.in prin. 57
- 4 Minoris sine curatore in delictis spontanea vel erronea confessio, nun-
quid ei noceat, & quid si in tortura, & quid in atrocioribus per ipsum
dolo se commissis, & quid in facto principali, seu ab illo emergenti.col.
2.in prin. 57
- 4 Minoris 14. annis contractus an iuramento validetur, & quid de minori
14. annis, maiori tamen capacitate, de viroque iure, & an absolutio ne-
cessaria illi sit, & quid si statuto prohibeatur contrahere, & quid si tem-
pore iuramenti fuerit, vel non certioratus de beneficio restitutionis, &
quid si ultra dimidiam iusti pretij fuerit deceptus, an iuramentum im-
pediat beneficium. l.2. C. de rescind. vend. & an per iuramentum illius
confirmetur renunciatio seu donatio per eum facta, etiam omnium
bonorum.col.3.a med. & per tot.cap. 55
- 3 Minoris res si vendatur sine decreto, contractus rescinditur, sed accessio-
ria obligatio pignoris facta per curatorem tenet.col.1.circa prin. 73
- Minor an donare possit in remunerationem. ibid. paulo post. & alia. ut
præsentare, pacem facere sine tutore. ibid.
- 3 Minorum bona an possint per tutores alienari.col.3.c.11. 72
- 1 Minus. In eo quod plus est continetur quod est minus.nu.21. 4
- 2 Miraculum quoddam est donare mulierem.col.ult. in fin. & vide supra
donare. 64
- 1 Miserabiles dicuntur illi ad quorum miserationem natura nos inclinat.
col.4.sub nu.29. 68
- 1 Miserabiles personæ siue pauperes oppressi siue a iudice temporali, siue
a priuato potentiore possunt statim per viam denunciationis recurrere
ad iudicem ecclesiasticum, non adito superiore opprimentis.col.ult.
in prin. 140
- 1 Miserabiles personæ.col.4.nu.27. & seqq. v. personæ miserabiles. 68
- 4 Miserabiles personæ quæ dicantur, præsertim quando agitur de euocan-
dis causis ad suos iudices.col.3.sub prin. 28
- 1 Miserabilitatis nomine volens beneficium impetrare debet qualitatem
miserabilitatis allegare.col.1.nu.30. 69
- 1 Miserabiles personæ quæ sint, iudicis arbitrio remittitur inspiciendum.
col.1.nu.34. 69
- Miserabilis persona an lite pendente possit mutare litem.nu.38. ibi.
- 1 Miserabiles personæ dicuntur esse sub protectione iudicis ecclesiastici.
col.3.nu.44. 69
- 1 Missa debet audiri pro maiori parte, sed tota cum benedictione inclusi-
uè.col.4.nu.14. 45
- 1 Missa concubinaria est audienda.col.3.post med. 98
- 1 Mixtum continetur in simplicibus cum tractatur de fauorabilibus.col.1.
prope fi. 236
- 2 Mobile cohærens immobili censetur immobile, ut sunt molendina.col.1.
in med. 76
- 2 Mobilia possideri dicuntur.col.2.in fi. vbi remissio tantum. 144
- 3 Mobilia an veniant in restitutione fideicommissi.c.10.per tot. 60
- 3 Moderamen inculpatæ tutelæ ut seruetur quid requiratur.col.3.circa
prin. 102
- 1 Moderni & antiqui.col.4.nu.5. & seqq. 49
- 1 Moderni sunt legendi qui antiquos referunt.col.4.post prin. 71
- 1 Modica contrauentio maxime præiudicat, vbi adest iuramentum.col.1.
a prin. 178
- 2 Modicum tempus quando dicatur in locatione rerum feudalium.col.ult.
ad fin. 83
- 4 Modicus defectus in reddendis rationibus an vitiet rationum redditio-
nem.col.4.in fi. 58
- 2 Modus impleri requisitus in actu, censetur esse causa impulsiva, & ideo
eius defectus non vitiat.col.3.sub pr. 3
- 3 Modus mixtus pendens ex facto honorari, & alterius tertij si deficiat per
factum illius tertij, vel per casum fortuitum mortis, non facit deficere
legatum.col.4.sub prin. 54
- 1 Molendina & furnos alicuius adire an possit quis cogi. columna 4. post
med. 187
- 2 Molendina dicuntur prædia rustica, & licet inter immobilia computen-
tur, tamè possunt per prælatum vel tutorem sine decreto alienari, quia
sunt in continuo periculo.col.1.in med. 76
- 2 Molendina quæ sunt in aquis alicuius castri, an concessio castro intelliga-
tur concessa.col.4.sub med. 74
- 4 Molendinum ædificare superius in flumine per quod auferatur inferiori
commodum naturale aquæ communis vel publicæ, an quis possit, &
an auferre commodum concursus molentium.col.2.in med. 121
- 4 Molendinum æquiparatur prædio rustico potius quam urbano, & alia
plura de molendinis miscellanea.col.4.in med. & per tot.cap.4. 123
- 1 Monachi & Moniales de his sub tit. 14. 103 & 104
- 1 Monachus si hæres institutus repudiarit, & moriatur, num monasterium
adire valeat, & an omnia bona sua, & quicquid acquirat, monasterio
acquirat, & quid si trahatur ad aliud monasterium, aut interim occida-
tur.col.3.cap.2.per tot. 103
- 1 Monachus an fiat intestabilis, ita ut testamentum eius, etsi ritè factum,
ante ingressum religionis rumpatur: & quid si monasterium iam in-
gressus testetur.col.1.cap.4.per tot. 104
- 1 Monachus an habeatur pro mortuo quoad omnes actus ciuiles, tã actiue
quàm passiue. Item de Monacho habuum suæ religionis deferente, vel
coopertum, & in abscondito portante.col.1.cap.5.per tot. 105
- 1 Monachi claustralis correctio in criminalibus ad quem pertineat, & cui
ipse magis, & prius parere teneatur, Episcopo, scilicet, an Abbati.col.3.
cap.6.per tot. 105
- 1 Monachus an eligi possit in Episcopum, in canonicum, & in beneficium
curatum, Item de eodem nonnulla mixtim posita.col.1.c.7. 106
- 1 Monachus arma portans, fugitiuus, indebitè tortus, nobilis.col.1.in fin. &
col.2.in prin. 106
- 1 Monachus ipse per se non dicitur habere, velle, neque nolle. columna 1.
post med. 87
- 1 Monachus potest Abbatem malum accusare expensis monasterij.col.1.
ad fin. 105
- 1 Monachus contrahens, aut alios actus ciuiles faciens c.5. per totum. 105
- 1 Monasterium an acquirat bona ingredientis in illud. tit. 14. cap. 1. &
sequen. 103
- 2 Monasterium ingredientis dolo Monachorum inducti bona hæredibus
& propinquioribus acquiruntur, non Monasterio.col.2.sub med. 3
- Et quando ac quomodo id procedat. ibid.
- 3 Monasterium an excludat substitutum sub conditione, si sine liberis, &
quando.col.1.c.2. 17
- Monasterium loco filij habetur. post med. ibid.
- 1 Moneta bona inuenta cum mala confiscatur, sicut mala. colum. vlti. circa
med. 118
- Monetam

I N D E X.

- 1 Monetam eudere, eiusque immutare valorem solius est principis, quauē poena abradentes, vel rudentes monetas sint afficiendi. col. 2. tit. 6. ca. 1. per tot. 154
- 3 Monetam falsam portans, & expendens. columna secunda, sub principio. 107
- 2 Moneta variata seu mutata, tempus solutionis non contractus attendi debet, & quid in statutis, & vltimis voluntatibus. colum. 1. a med. ad fi. & colum. secunda, vsque ad med. & colum. 3. in med. & colum. 1. in fi. & col. 2. in princip. 18. 19
- 2 Moneta variata seu mutata de qua pecunia sit fenda solutio: & quid si post moram debitoris quantitatis, & quid si debitor scies monete mutationem breui futuram, velit soluere ante tempus. colum. 3. ad fi. & col. 4. sub princip. 18
- 2 Moneta deteriorata cursu temporis, puta quia fiat lighx deterioris, quomodo solutio fieri debeat, & quid si non in totum sit mutata, sed diminuta in liga, vel pondere, ad quem spectet periculum, & quid si non in liga vel pondere, sed in valore estimationeque ex constitutione principis, item quid si in totum ac in perpetuum simul reprobata fuerit. col. 2. a med. ad fi. & col. 3. sub pr. 18
- 2 Moneta noua, quando debeat, & an ea quæ sit in vsu currenti, & qñ ea, quæ currebat tempore contractæ obligationis. columna quarta sub medio. 18
- 2 Moneta argentea pro aurea siue pecunia minuta pro magna an solui possit, quando & quomodo. col. 4. ad fi. 18
- 2 Moneta cuius est facta mentio in instrumento, intelligitur repetita in eodem, imo etiam in diuersis scripturis. columna prima, in principio. 19
- 2 Monetam debere variari ac mutari de propinquo sciens, & contrahens cum ignorant, poterit ad interesse conueniri. columna prima, sub principio. 19
- Monetam nouam recipiens loco veteris sibi non præiudicat licet ita perseuerauerit. ibid.
- 2 Moneta valor in vltimis voluntatibus, in dispositione statuti, in sententia, & in gratia principis qualiter considerandus, quodue in eo tempus spectandum sit, & quid si decrescat ob deteriorationem materiæ, vel formæ, quomodo solui debeat. colum. prima, in fine. & colum. secunda in prin. 19
- 1 Moniales exemptas ab excommunicatione propter iniectionem manuum in clericum, episcopus absolueri potest. col. 4. post med. 85
- 1 Moniales possent agere contra patrem pro alimentis filiarum gratis in religionem ingressæ, si pater nihil donauerit monasterio, quod tenue est. col. 3. ad fin. 128
- 1 Monialis an possit legitimam petere, & quid si moriatur impubes: deque monialem carnaliter cognoscente. col. 2. c. 8. 106
- 1 Monitorio vnica pro tribus sufficit in synodo. col. 3. ante fi. 100
- 3 Monitorio siue inquisitio iudicialis requiritur ad incurrendum poenam, quādo lex loquitur negative. col. 3. cir. pr. 142
- 3 Monitorium vi non tenetur creditor propallare, nec alius, quod ipse occultè accepit de bonis debitoris. col. 3. sub pr. 105
- 1 Moralitas est summa summarum in regimine mundi. colum. 1. ante finem. 59
- 2 Mora sua cuique nocet non alteri, & principalis ipsius nocet fideiussori, ac perpetuat illius obligationem. col. 4. sub med. 25
- 2 Mora commissæ, vel prius, creditor cui pecunia solvenda, vel res restituenda est, an & quando possit lucrum aliquod pacisci. colum. quarta, sub medio. 25
- 2 Mora vltima nocet, non tamen fauore reip. col. 4. sub fi. 26
- 2 Mora constituit aliquem in delicto, & inducit delictum in non faciendo, quod leuius reputatur, quam in faciendo. col. 4. in fi. 26
- 2 Mora efficit, vt contra morosum iuretur in litem, & morosus tenetur ad omnia damna, & interesse, & tempus moræ attenditur in estimatione rei. col. 1. sub prin. 27
- 2 Mora amplius purgari non potest vbicunque post moram est facta executio, & dominium translatum de re debita. columna prima, sub principio. 27
- 2 Mora purgari potest quantum ad effectus futuros durate subiecto, si quis incidit in poenam. col. 1. sub pr. 27
- 2 Mora debitoris facit, vt teneatur ad bonitatem etiam extrinsecam. col. 1. sub med. 27
- 2 Mora semel contracta an liberetur debitor si res postea perimatur, col. 1. in med. 27
- 2 Mora quid, & quæ debitorem a mora excusent, vel in ea constituent, & quando. col. 4. ad fi. 23
- 2 Mora non est vbi non est petitio, nec quando stipulatio est omnino pura, nisi interpelletur debitor: nec etiam vbi debitor ad iudicium prouocat vel ex legitima causa litigat, nec vbi quid non est liquidatum: nec vbi creditor locum solutionis nondum elegerit, cum sua esset electio. col. 1. sub prin. 24
- 2 Mora vt constituatur in eo, qui aliquid adimplere ex testamento tenetur non opus est quod fiat illi protestatio de agendo ad priuationem: monitorio tamen requiritur, vt propter moram poena committatur, vel interpellatio in dispositione legis, vel vltimæ voluntatis, & an impedimentum per tertium illatum impediatur moram causari. columna prima, sub medio. 24
- 2 Mora an committatur si adfuit impossibilitas, vel difficultas debitori ad soluendum, plurimum controuertitur, distinguuntur tamen. col. 1. a med. ad finem. 24
- 2 Mora ne committatur excusat difficultas in obligationibus dandi, idem quando ab initio aderat nec superuenit in obligationibus facti, item obligatum ad dandum speciem excusat. col. 2. sub pr. 24
- 2 Mora non causatur per libelli obligationem, nec per euentum diei aut conditionis, per lapsum autem diei a contrahentibus appositæ sic. colum. 2. sub med. 24
- 2 Mora irregularis committitur in obligatione dotis promissæ absque vlla dilatione, si vxor, vel illius pater promiserit, statim quod vir onera matrimonij incipit sustinere, quod si extraneus promiserit post lapsum tantum biennij ex quo sustinebit. col. 2. ad fi. 24
- 2 Mora nulla committitur, vbi dos non uiro, sed vxori promissa est, ita vt fructus, vel vsuras dotis maritus petere, & consequi valeat. colum. 2. ad finem. 24
- 2 Mora quid, & quem in mora constituat interpellatio, quando contrahatur, duas species, vna in non præstando debito, altera in non recipiendo oblatum, dupliciter fit vel ex re vel ex persona, & ibi declaratur. col. 3. in prin. 24

- 2 Mora contrahitur absque interpellatione stante appositione diei, & poena in ipsa promissione, post diem elapsam. col. 4. ad fi. 25
- 2 Mora parua non dicitur mora, & ideo in ea iudex facile debet admittere purgationem. col. 4. sub med. 23
- 2 Mora per interpellationem hominis, & mora tacite per lapsum diei in instrumento appositæ, causatur, itemque mora irregularis, quomodo. col. 4. sub med. 24
- 2 Mora an per interpellationem qualemcunque, & quibuscunque verbis, etiā generalibus seu specialibus, enunciatius, vel incitatorius contrahatur. col. 3. ad fi. & col. 4. sub pr. et col. 1. in pr. 24. 25
- 2 Mora absque interpellatione contrahitur fauore minoris, vel pæ cause. col. 1. in fin. 59
- 2 Mora in pupillo non constituitur per interpellationem absque tutoris auctoritate, in minore tamen re ipsa absque interpellatione constituitur Idem in ecclesia, et fisco. col. 1. in fi. et col. 2. in pr. 25
- 2 Mora an contrahatur absque interpellatione si aliquis promiserit centum ad Pascha, et ab inde ad omnem requisitionem, Pascha eueniente. col. 2. sub prin. ibid.
- Mora an contrahatur per solam interpellationem extraiudicialem, quando quis officio iudicis tenetur aliquid facere. in med. ibi.
- 2 Mora considerari non potest in muliere, quæ dotem non tradidit, absque interpellatione viri. col. 2. in med. ibid.
- 2 Mora iam contracta an denuo contrahatur in debitore, qui postea iterum a creditore fuerit interpellatus, an vero purgata censeatur 25
- 2 Mora commissæ per debitorem quibus casibus, quandoque, & quando purgari possit. col. 2. ad fi. 25
- Mora non purgatur, quando in causis decidendis iuris rigor est seruandus vigore statuti. in fin. ibid.
- Idem si statuto caueatur instrumentum garentigiatum habere executionem paratam. col. 3. in pr. ibid.
- Idem si contractus sit iuratus, vel quis venit contra factum. in fi. ibid.
- 2 Mora purgari potest de æquitate, item per eum cui iudex terminum assignauit, vt instrumentum producat si non produxerit, et an post lapsum primam dilationem ad probandum admittatur purgatio moræ absque alia petitione si velit incontinenti probare: Item purgatur in omnibus casibus ante sententiam, Item conceditur moræ purgatio vsque ad iudicium siue litis contestationem, post iudicium verò acceptum non: nisi in stipulatione de iudicato soluendo, vel si mora contracta fuerit tempore litis contestationis, vel post, quia purgari poterit vsque ad sententiam, Idem si illudmet offertur, quod petitur. colum. tertia, a medio. vsque ad finem. 25
- 2 Moratorium dilationem impetrans debitor, tenetur idoneè cauere, nec huiusmodi cautionem potest princeps remittere, et si remiserit nihilominus præstanda erit, tenetur etiam coram iudice debitum fateri, quod si pauper debitor non reperiat fideiussorem, iuratorium cautionem præstare satis erit, si modo ob malos mores suos non inueniat fideiussorem, nec proderit aliter hæc moratoria dilatio fideiussoribus debitoris, nisi is opponendo de priuilegio sibi concessio fideiussoribus defendendi causam litem susceperit, et quomodo alias procedat, et an simpliciter concessa dilatio moratoria pro debitis, extendatur ad debitum iuratum, et ad debitum cameræ fiscalis, et ad debitum ex delicto, et etiam contra futuros creditores, et a post lapsum huiusmodi dilationis, debitor, qui non soluerit admittendus sit ad cessionem bonorum. col. 3. a med. et col. 4. per tot. et col. 1. vsq. ad med. 21. 22
- 2 Moratoria dilatio siue litteræ dilatorie, quæ dicantur, aliz annales aliz quinquennales, a quo impetrari possint, quibus concedi valeant, quibus dirigantur, quibus casibus concedi non possint, et quando iure possint, quomodo dissentint inter se annales, et quinquennales, quæ possint contra eas opponi, et quis sit effectus concessionis istius. columna. prima. in med. 22
- 3 Moræ ob periculum multa permittuntur remissiuè. colum. vltima post med. 158
- 2 Moræ purgatio ante litis contestationem super commissio, operatur, quod res in commissum non incidat. col. 4. sub pr. 25
- Moræ purgatio per debitorem faciendæ debet esse celer, et quando celeriter facta censeatur. sub med. ibid.
- Moræ purgatio, quando celeriter facta censeatur, relinquatur arbitrio iudicis. ibid.
- Moræ purgatio, an admittatur si fideiussor, qui sub poena promissæ, aliquem representare certa die etiam cum iuramento sub poena, si post moram representauerit, vt ad poenam non teneatur. ibid.
- 2 Moræ purgatio in iudicis etiam locum habet. col. 4. sub med. 25
- Moræ purgatio non admittitur in specie l. si quis maior. C. de transact. col. 1. sub fin. 26
- 2 Moræ purgatio non admittitur si fuerit geminata per lapsum diei, et termini, vel geminam interpellationem, etiam ante litis contestationem col. 4. in fi. et col. 1. in prin. 25. 26
- 2 Moræ purgatio excluditur per iuramentum appositum in promissione, quod etiam facit, vt sine interpellatione mora committatur, colum. 4. sub fin. 25
- 2 Moræ purgatio de æquitate canonica admittitur semper, et in omni casu, etiam dolo iuramento non obstante, si modo nullum detrimentum aduersario intulerit. colum. prima sub principio, et colum. secunda, in princip. 26
- 2 Moræ purgatio etiam de æquitate canonica non admittitur si fuerit appositum pactum resolutiuum contractus, Item nec si fuerit geminata purgari poterit, vel si purgationi fuerit renunciatum, etiam per generalia verba renūciando omni legum auxilio. col. 1. sub me. & col. 3. in fi. 26
- Moræ purgatio, quod semper admittatur de iure canonico, procedit tantum in terris ecclesiæ, & in personis ecclesiasticis, in aliis locis, et personis minime. sub med. ibid.
- 4 Moræ purgatio non admittitur, quando executio est facta a lege, vel ab homine, idem si instrumentum habet executionem paratam, nec ad quædam actionem, secus ad quædam conferuandam, nec quando plura copulatiue debentur: nec vbi prohibetur appellatio: nec quando stipulatio est commissæ propter malefactum, nec in conditionibus: nec contracta per diei lapsum: et an in contractibus conuentionalibus in quibus est expressa poena, et dies. col. 2. sub pr. et med. et col. 3. sub pr. 26

I N D E X.

- 2 Mors purgatio non admittitur si promissioni poenae accedat iuramentum de non contrahendo, & an admittatur si adiecta sit clausula, ratio manente pacto. col. 3. sub fi. 26
- 2 Mors purgatio non admittitur, ubi aliquid promittitur pro interesse, donec illud interesse solvatur, nec etiam si debitor pignus dederit, nec in donatario, qui propter alimenta non praestita donatori incidit in poenam priuationis, nec in haerede, qui monitus a iudice, ut voluntatem de functi impleat non impleuit. col. 4. sub prin. 25
- 1 Mores, sermones de moribus, quando discordant ab his, quae secundum sensum videntur, negligi solent. colum. vltima. post med. & colum. 2. ad finem. 58. 59
- 3 Morienti creditur solum ad sui praedictum, & non alterius. colum. prima. sub prin. 158
- 3 Mors ficta, & sic civilis naturali morti nunquam aequiparatur nisi in casibus a iure expressis. col. 1. in prin. 25
- 3 Mors (V. vita) in mortis articulo esse dicitur ille, qui in infirmitate procedit absque sanis intervallis. col. 4. sub prin. 153
- 3 Mors omnia soluit. col. 3. circa med. 128
- 1 Mors omnia soluit. col. 3. post pr. 54
- 3 Mortem sibi confiscare vide homicidium.
- 3 Morti damnati per sententiam fiunt serui poenae. col. 1. circa pr. & ibi, alia & quomodo liberentur. 141
- 3 Morti qui sententia iudicis ex statuti forma in contumaciam addicitur, non ante seruus poenae efficitur, quam re ipsa capiatur. colum. quarta. in med. 136
- 3 Mortis in articulo facta depositio magnae est auctoritatis col. 2. post med. ubi vide. 166
- 3 Mortuorum cadauera nec possunt nec debent puniri. colum. tertia. sub med. 128
- 3 Mortuus post delicti confessionem aut ante vel post sententiam condemnatoriam. col. 4. sub pr. 89
- 1 Motus proprius potest supplicationem praeveneri, & princeps moveri reiectis supplicatis. col. 1. prope fi. 153
- 3 Motus non ex antiqua, sed ex nova causa censetur. columna tertia. ad finem. 123
- 4 Multare an & qui delegatus possit, quando, & quibus multa sit irroganda, & ob quam causam, & qui multari non debeant, & multa geminata, an vna tantum exigi debeat, & quae, & an multa aut bannum imponi debeat, in aliquo pro ficta contumacia, & multa rectori aut potestati imposita cum suis consiliariis, in aliqua summa, quomodo inter eos distribuetur, & solvetur, & multa: & poenae cui applicandae, & quae ratione delicti commissi debetur pertinet ad primum iudicem seu primum non ad secundum, & multam seu poenam pecuniariam fisco, vel parti applicandam solvere non tenetur in foro conscientiae, delinquens, sed bene refarcire damnum parti. col. 1. a med. per tot. 74
- 3 Mulier adultera, si ex adulterio filium conciperet ac pareret, quem vir suus crederet esse suum, non teneretur aliquo modo renelare marito, ubi immineret pericula prout. col. 1. in fi. & col. seq. 113
- 3 Mulier an praesumatur esse meretrix, & quomodo probetur. colum. secunda. cap. 7. 112
- 1 Mulier non potest facere contractum nec distractum sine consensu viri durante matrimonio etiam si sit cum iuramento. colum. prima. sub principio. 116
- 1 Mulier contrahere potest per procuratorem nulla statuti forma servata. col. vlt. in prin. 160
- 1 Mulier pro coniuncta, & copulata habetur, quae de proximo copulata est. col. vlt. prope med. 204
- 1 Mulier infra annum luctus secundas contrahens nuptias, quando, & quam poenam incurrat, vel evitet. col. 1. c. 5. 226
- Mulier secundo nubens quam dorem censetur constituisse. colum. quarta. cap. 6. ibid.
- 1 Mulier vidua adulterium, vel stuprum committens, aut lucrose vivens, quam iacturam faciat, & quibus poenis subiiciatur, & quid de muliere cum seruo concumbente, vel se esse ab aliquo gravidam profitente. colum. 1. c. 7. 227
- Quidnam, quatenus, & quando possit secundo viro legare, vel donare. col. 3. cap. 8. ibid.
- 1 Mulier vxor cui acquirat, illique res a marito donatae alienari non possunt, & si ignobilis est per nobilem virum nobilitatur, si autem nobilis, & nupserit ignobili perdit nobilitatem. col. 1. c. 9. 228
- An in criminalibus idonee testis esse possit, & nunquid testimonium in iudicio ferre teneatur, vel citata personaliter comparere, si praegnans fuerit. col. 2. c. 10. ibid.
- Mulier an procuratrix esse possit, & an teneatur state colono, columna. 4. cap. 11. ibid.
- Mulier meretriciam exercens. c. 12. ibid.
- 1 De mulieribus generatim miscellanea. col. 1. c. 13. 229
- 1 Mulier simpliciter nubendo non videtur omnia sua bona dedisse in dotem. col. 1. prope fi. 227
- 1 Mulierem impudicam vixisse ad hoc, ut perdat legatum qualiter probetur col. 2. prope med. 227
- 1 Mulier transiens ad secunda vota perinde est ac si moreretur in casu, ut colum. 2. post med. 227
- 1 Mulieres ita ligantur statutis terrarum generaliter loquentibus sicut masculi. col. 2. in prin. 229
- 1 Mulier praesumitur ignorare etiam iura communia. colum. tertia. in principio. 229
- 3 Mulier nubens an videatur omnia bona sua dare in dotem iuxta sententiam Aristotelis, & quid si vir possederit bona vxoris, ut dotalia, ipsa vidente, & patiente per decennium & quid si patientia huiusmodi sit formis vel informis, & utrum iure familiaritatis possedisse praesumatur, quid si mulier esset inaequalis marito, & quid si consuetudine loci ita observetur. col. 3. per tot. 69
- 1 Mulier contrahens secundas nuptias, non certificata ad plenum de morte primi viri, matrimonium tenet si eo tempore mortuus fuerat. colum. 4. sub prin. 88
- 1 Mulier ut non possit disponere nisi de vna quarta. colum. 1. in fine. & col. sequen. 161
- 3 Mulier vide in ver. vxor. mulier cui a viro relicta sunt alimenta non tenetur operari pro haerede, seu ad eius utilitatem, columna tertia, ad finem. 47
- 2 Mulier ut non possit contrahere sine consensu consanguineorum late. cap. 5. per tot. 160
- 3 Mulier si non possit contrahere sine consensu propinquorum ex statuto poterit adire sine eorundem consensu. col. 3. iux. med. 89
- 3 Mulier si turpiter vixit, & deinde se correxit, non debet turpis persona reputari. col. 1. post med. 88
- 3 Mulier per vim in prostibulo, prostituta, non dicitur per hoc definire castitatem vivere. col. 1. prope fi. 50
- 3 Mulier num tutrix esse possit. col. 2. c. 6. 71
- 3 Mulier testis esse in scriptura privata an possit, & an in testamentis, & quid de iure canonico, & an in testamento militis, & quid in causa criminali de utroque iure, & quid in causis matrimonialibus. col. 1. & 2. per tot. 169
- 3 Mulier potest esse executrix, non solum in negotiis, sed etiam in ultimis voluntatibus ad pias causas, & leges, quae repellunt mulieres a limine iudicii loquuntur, quando non suo nomine habent actionem, sed volunt fungi nudo ministerio. col. vlt. cir. med. et post. 74
- 3 Mulieres fugiendae, quae facile ad luxuriam alliciunt, colligitur ex not. col. 2. per tot. 115
- 3 Mulieres an vnquam possint in carceres detrueri. col. 3. per tot. 135
- Si fideiussorem non reperiunt cauent iuratori. columna secunda, sub principio. ibid.
- 3 Mulieres duae se invicem subagitant. col. 4. c. 12. 117
- 1 Mulieres, de mulierum, hoc est vxorum, matrum, aliarumque foeminarum contractibus, privilegiis, iuribus, & similibus. colum. secunda, titu. 5. per tot. 222
- Mulier quando, in quibus, & quomodo velleiano iuuetur, & an ei renuntiari possit, adhibito etiam iuramento. tit. 1. ibid.
- 1 Mulier qua fragilitate inducitur ad incedendum, eadem etiam inducitur ad renunciandum. col. 3. in fi. 222
- 1 Mulier num teneatur ad observantiam pacti seu transactionis etiam iurata. col. 2. c. 2. 223
- 1 Mulier an & quando sit potior in pignore, ut aliis creditoribus praefertur. col. 3. c. 3. 223
- 1 Mulier ad secunda vota, seu nuptias transiens, quidnam amittat. col. prima. cap. 4. 224
- 3 Mulieri asserenti se esse, vel fuisse praegnantem ex semine alicuius, cui propterea intendit partum consignare, uti suum, & se exonerare ab alimentatone sui partus, non creditur cum iuramento. colum. quarta ad principium. 109
- 1 Multitudo onerosa nihil habet honestum. col. 2. sub nu. 40. 46
- 1 Populus vox populi vox dei. col. 2. sub nu. 40. 46
- 1 Mundus totus, id est maior pars. col. 1. sub nu. 19. 47
- 1 Munera esculenta, & poculenta, & xenia. col. 1. & 2. 64
- 1 Muri civitatum sancti dicuntur. col. 2. nu. 41. 44
- 4 Muri circa opidum an fieri possint sine licentia Principis. colum. secunda, in fine. 121
- 3 Muro qui alterius civitatis, quam Romae transcendit poenas lucet iudicis arbitrio. col. vlt. sub med. 137
- 1 Mutata persona mutatur qualitas. col. 4. post med. 78
- 4 Mutatio nominis, quando permessa. colum. quarta. a medio. & vide infra nomina. 148
- 2 Mutiana cautio in contractibus locum non habet. colum. prima. in principio. 8
- 3 Mutuans ludentibus an possit repetere. col. 4. c. 2. 125
- 2 Mutuans pecuniam, vel frumentum illi qui ex eis filios suos aluerit, An de bitore facto non soluendo, & filiis locupletibus, possit ab ipsis filiis repetere. col. 2. in prin. 2
- 2 Mutuans pecuniam ad refectorem domus, praefertur omnibus creditoribus, non ita qui ad emendum tales merces, licet expresse mutuaverit. col. 2. sub med. 21
- Mutuans tutori seu curatori non habet obligatum pupillum seniore nisi id probetur versu in rem eorum. ad fi. ibid.
- 2 Mutuans ludenti repetere recte potest. col. 2. in med. 21
- 2 Mutuata pecunia sub vfuris tali tempore soluenda, tempus illud in gratiam creditoris, & debitoris censetur appositum. col. 2. in fi. 21
- 2 Mutuo in contrahendo poena appositae dationi quantitatis non debetur siue excedat legitimum modum vfurarum siue non. colum. prima, sub fine. 21
- Mutuo in contrahendo debet fieri de meo tuum, & pecunia sola commixtione censetur consumpta. col. 2. sub med. ibid.
- 2 Mutuum quid sit, in quo consistat, quando contrahatur, & quomodo probetur. col. 4. sub fi. & col. 1. 2. & 3. vsq. ad med. 20. 21
- Mutuum non contrahitur si quis dederit pecuniam in crumena, ut tantumdem ille reddat, sed erit contractus nominatus. colum. secunda, sub principio. ibid.
- Mutuum factum de pecunia mea non parit mihi actionem nisi actum sit ut mutuum esset nomine meo. in fi. ibid.
- Mutuum non probatur si testes adducti solum de confessione, & nihil de numeratione dixerint, nisi de confessione mutui recepti articulatum fuisset. col. 3. sub med. ibid.
- 2 Mutuum contrahitur si quis debitori suo mandat, ut requirenti numeret. col. 2. sub med. 21
- 2 Mutuum est, quando agitur, ut aliquid in genere reddatur, & si dominium in accipientem non transit mutuum non est, nec tamen ideo minus erit mutuum licet in deteriori conditione reddatur si ita conuenerit, nec item quamvis debitor eademmet pecuniam, ea non indigens, reddiderit. col. 1. sub med. 25
- 2 Mutuum consistit in pecunia numerata, & item in redacta ex re mea de partium voluntate constituitur mutuum. colum. prima. in fine. & col. 2. in prin. 21
- 2 Mutuum non consistit in pane. col. 1. in fi. 21
- 2 Mutuum an probetur si alter testium dixerit mutuum, & numeratum Titio, alter vero Caio numeratum, praesente, & volente Titio. colum. 3. sub prin. 21
- 2 Mutus, & surdus a natura an donare possint, & quid de muto simpliciter. col. 2. in med. 64
- 3 Mutus vel coecus tam a natura, quam ex accidenti an testimonium praestare possint. col. 3. sub pr. & per tot. 173

I N D E X.

N

- 1 **N**arratio ex mente ciceronis, quomodo efficiatur probabilis. colum. 3. num. 3. 47
- 1 Natura quod negat, nemo feliciter audet. col. ult. in fi. 54
- 1 Naturalis filius tantum admittitur ad feudum conditionatum, vel ad emphyteusim laicorum. col. 2. sub pr. 95
- 1 Natus in aliquo loco casu, & per transitum matris an eius loci esse dicatur. col. 2. prope fi. 188
- 3 Natus in sexto mense, & sic ante septimum, vel in octavo, an rumpat testamentum in quo fuerat prateritus. col. 1. in fi. 8
- 3 Et quid de nato paulo post decem menses, & duos dies post mortem patris, an dicendus legitimus. col. 1. in fi. 8
- 1 Necessitas. col. 2. nu. 47. & seq. 55
- 1 Necessitas aduersus bonos doctores verticem nequit extollere. colum. 3. num. 49. 55
- 2 Necessitas facit actum probabilem, & cessare iuris solemnitates. colum. 4. sub prin. 74
- 1 Necessitas excusat, & alia quædam de necessitate. columna vltima. circa princip. 178
- 3 Necessitas extrema famis, quando dicatur. col. 2. sub med. 105
- 1 Necessitas non potest legis doctorem augere. columna tertia. numero. 49. 55
- 4 Necessitatis aut scruientis belli tempore ciues compellere ad mutuandas reip. pecunias an possit magistratus pro alendis exercitibus sub vsuris moderatis. col. 2. in med. 55
- 1 Negans in delicto non dicitur esse in dolo, & ideo puniri non potest. col. 2. ad fin. 126
- 3 Negans an perdat beneficium solemnitate extrinsecæ. colum. secunda in fine. 204
- 3 Negans homicidium inquisitus, an possit postea probare, quod fecit ad suam defensionem. col. 1. in pr. 204
- 3 Negans in delictis non est in dolo, & ideo non debet puniri, & quid de negante etiam cum iuramento an dicatur periurus. in med. ibid.
- 3 Negans, de mendatio conuictus, quando iure suo priuetur, & quando illi possit poenitere. col. 4. in fi. & col. 1. in pr. 203, 204
- 3 Negans primo si postea fateatur obtinet priuilegium consentienti concessum. col. 4. in fi. 203
- 3 Negatio quos effectus producat, & quid per negatiuam inducatur, quomodo probetur, & quis ad illam probandam teneatur. colum. quarta ad med. 203
- 3 Negatiua, quid operetur, quis probare illam teneatur, & quomodo probetur. col. 4. in med. 203
- 3 Negatiua magis negat, quam affirmatiua affirmet. ibid.
- 3 Negatiua nunquid sit probabilis, & cui, & quando, & quomodo eam probare incumbat, vel non. col. 1. c. 8. 151
- 3 Negatiua triplex. col. 3. ad fi. & seq. col. 1. cir. pr. ibid.
- 3 Negligens iudex priuari officio debet, sed hodie officiales negligentia nõ fundicantur. col. 1. ad fi. 204
- 1 Negligens est ordinariè pauper. col. 3. nu. 50. in fin. 55
- 1 Negligentia, quando sit iusta causa priuandi, quem ab officio, & quomodo probetur remissiuè. col. 3. in med. 97
- 4 Negotiorum gestoris munus, & potestas. col. 3. in pr. 150
- 3 Nepos ex primogenito an præferatur patrio secundogenito in successione regni auo prædefuncto. col. 4. c. 8. 77
- 3 Et de nepotum successione auo seu patrio ab intestato decedente. col. 1. cap. 9. 78
- 3 Nepotes succedere in locum patris sui. hæc regula quomodo sit intelligenda. col. 1. iux. med. 78
- 4 Nepotes filiorum appellatione, an & quando contineantur. col. 3. a fi. per tot. concl. 1. 109
- 1 Nobilitas non perditur per ingressum religionis. colum. secunda. in principio. 106
- 1 Nobilitas non supplet defectum literaturæ. colum. secunda statim post med. 86
- 1 Nobilitatis priuilegium non suppetit, vt non procedat conuentio, ultra quam nobilis facere possit. col. 2. ad fin. 149
- 3 Nobilitati ac dignitati num deferatur in poenis. colum. vlt. c. 3. 137
- 1 Nobilitatur vxor per maritum non e contra. col. 2. post med. 228
- 3 Nocte gesta quomodo probentur, & in eo quid aduertere debeant iudices. col. 1. in med. 180
- 1 Nomen bonum melius, quam vnguenta præciosa. col. 3. nu. 2. 47
- 3 Nomen tuum scribens in literis alteri destinatis falsum committit. col. vlt. post med. 106
- 4 Nomina, an & quando mutari possint, quæ imponenda sint, an ad beneplacitum, & quid de errore nominis, vel cognominis, & alia in materia. col. 4. a med. per tot. c. 148
- 1 Nominationum in materia & earum insinuatione remissiuè. colum. 4. an. med. 88
- 2 Notarius est officium, & dicitur officium communis operæ, & artis. col. 3. in med. 67
- 2 Notarius seu tabellionatus, quomodo probetur, quæ in hoc practica sit, & remedium. col. 3. in med. 67
- 2 Notarij subscriptio, quando specialis requiratur, vel generalis sufficiat. col. 2. in med. 66
- 2 Notarij signum instrumentis apponi an necesse sit, an sit de substantia, & an imbreuiatura non habens signum probet. colum. secunda sub med. & in fine. 66
- 2 Notarij error qualiter probetur, & corrigatur, & quid si error sit in substantia dispositionis, & quid si in aliqua qualitate, vel quantitate. col. 4. sub prin. 67
- 2 Notarij error an præsumatur potius, quam falsitas, & an noceat partibus. col. 3. in fin. 77
- 1 Notarij infamia iuris notari instrumentis an adhibenda fides. colum. 3. in fine. 67
- 2 Notarij de falso condemnati instrumentis antea confectis non datur plena fides. col. 3. ad fi. 67
- 2 Notarij imbreuiatura, seu nota originalis notarij defuncti an erit efficax si reperta sit inter alias scripturas, & notas ipsius, si ea sine subscriptione & signo ipsius reperiatur. col. 4. sub med. 65
- 2 Notarij instrumento non creditur cui ritum, & solemnitatem interuenis-

- se asserit, quæ instrumenti tempore interferi non potuit. colu. tertia sub principio. 65
- 2 Notarij instrumentum, quis successit ei in cuius fauorem confecit an probet in fauorem ipsius notarij. col. 3. sub pr. 65
- 2 Notarij actorum seu curiæ, qui scribunt præcepta ex consuetudine in persona prætorum, vel prælatorum, vel iudicum, qui id ignorant, non possunt puniri de falso. col. 4. in med. 68
- 2 Notarij scripturæ magis creditur, quam parti contrarium asserenti. colu. 3. in fine. 68
- 2 Notarij habent iurisdictionem in volentes, quia sunt iudices cartularij. colu. 2. in prin. 69
- 2 Notarij verba grossa non viciant instrumentum. columna secunda in principio. 69
- 2 Notarij alicuius hæres non potest expedire neque authenticare actus, vel scripturas notarij defuncti cui successit propria auctoritate, sed requiritur, vt protocolia defuncti committantur ei hæredi a iudice. colum. 2. ad med. 69
- 2 Notarij fides vacillat ex iurata depositione testis in causis criminalibus, non sic in ciuilibus. col. 4. a prin. vsq. ad fi. 68
- 3 Notarij addunt clausulas sæpe magis de consuetudine, vnde non censentur appositæ. col. 3. iux. fi. & in fi. 21
- 4 Notarij officium quale sit an vilissimum, & quid in Regno Neapol. & nobiles appellantur notarij, & esse possunt notarij inquisitoris Monachus & clericus, & notarij dicuntur iudices voluntariæ iurisdictionis, infames tamen notarij esse possunt. colum. 3. per tot. & quarta vsque ad med. 68
- 2 Notariis duobus assumptis ad recipiendum vnum instrumentum vnus quidem debet scribere, sed vterque se subscribere. columna prima, in fine. 66
- 2 Notario actorum an testi magis credatur si testis illius assertionis contrarium asserit, & præsertim in criminalibus, & quid ubi agitur de puniendo testem vt falsum, & quid si testis iuratus, se aliter deposuisse, quam a notario fuerit scriptum dicat. col. 3. in fi. & col. 4. in med. 68
- 3 Notario non adhibetur fides in his, circa quæ versatur eius laus, vel opprobrium. col. 3. in pr. 12
- 2 Notario iudici, & testi non creditur qui dicat se falsum confecisse instrumentum, iniustam tulisse sententiam, & falsum testimonium dixisse. colu. 1. in med. 69
- 2 Notario attestandi in testamento testatorem fuisse sanæ mentis an credatur. col. 4. in fi. 68
- 2 Notario dicenti certiorasse se mulierem de velleiano creditur, & firmat instrumentum. col. 4. in fi. 68
- 3 Notario magis creditur quam testi. col. vlt. iux. med. 107
- 2 Notariorum clausulæ in fine instrumenti positæ magis ex ipsorum stylo, quam ex voluntate partium appositæ censentur. secundum Decium. colu. 3. in princip. 54
- 3 Notariorum verba, quædam in testamentis adhibita. colu. vlt. circa med. ubi remissiuè. 59
- 2 Notariorum collegij statutum, quod non matriculatus notarius non possit recipere instrumentum, & receptum fidem non faciat, an valeat, & alia de huiusmodi statutis. col. 3. sub med. 66
- 2 Notarius ex iudicis commissione expedire illa poterit, quæ tamen ab eius officio pendeant plenam tamen causæ cognitionem non exigunt. col. 1. in med. 66
- 2 Notarius an aliquis præsumatur si conficiat instrumentum si non probetur titulus tabellionatus, & quid in instrumentis antiquis seu antiquissimis. col. 3. sub prin. & in med. 66
- 2 Notarius an præsumatur peritus. col. 3. sub med. 66
- 2 Notarius quando dicatur falsum committere, & quibus casibus, & quomodo falsi poena puniatur. 66
- 2 Notarius non solum dicitur falsum committere, qui falsum facit instrumentum, sed qui aliquid in instrumento apponit, quod non sit verum, vel omittit debita capitula apponere. col. 4. sub prin. 66
- 2 Notarius falsum committere, & incidere in poenam falsi an dicatur si signum suum mutauerit, si neget se de instrumento rogatum, cum re vera fuerit, si dixerit numeratam pecuniam, quæ solum in sacculo esset nõ numerata, si dixerit falsum concorditer, & vnaminiter, & tamen vnus non consensit, si dixerit, quod interfuerunt omnes, & appareat vnū non interfuisse, & an instrumentum his casibus reddatur falsum: quid si omittat apponere solemnitates requisitas, & capitula, an errori potius quam falsitati tribuendum, & quomodo de errore probet, & an conficiens instrumentum super re illicita extra casus a iure permisos, quid si confecerit instrumentum secundum minutam sibi ab alio delatam, & an ratione inchoationis falsitatis si non secutus fuerit effectus. colu. 4. a med. ad fi. & col. 1. per tot. & 2. vsq. ad med. 66, 67
- 2 Notarius, an quando & quomodo errorem suum corrigere possit. colu. 1. sub med. & col. 4. in prin. 67
- 2 Notarius indicationem omittens, vel male apponens, vel errans in annis domini, an præsumatur in dolo, & an parti teneatur ad interesse, & vitiatur instrumentum. col. 1. in fi. & col. 2. in pr. 67
- 2 Notarius edere, an & quibus, & quatenus, instrumentum a se receptum teneatur, An gratis, an aliis quam iis pro quibus rogatus est, an cogi possit, vt det in forma publica, & quando semel edidit, quæ requirantur, vt edere seu exhibere illud parti teneatur, An cogi possit edere particulam testamenti, & ad ostendendum illud legatario, & quid si instrumentum concernat vtilitatem alterius tantum, vt quitatio, cui edere debeatur, quid teneatur si non edat cui conuenit, excusatur autem si probet absque eius culpa protocolium deperditum, & dolosus aut negligens quomodo teneatur, & puniatur, An superamissione stetur illius iuramento, vel torqueri possit. colum. quarta in fine. & colu. 1. sub principio. & med. 65, 66
- 2 Notarius per alium scribere instrumentum an possit vel alteri demandare, vt scribat, vel leuet a suo protocollo, & an sine auctoritate iudicis committere alteri ingrossationem, seu vt leuet instrumentum de suo protocollo, & quando, & quomodo, & quid de prima notula. col. 1. in fi. & 2. sub prin. 66
- 2 Notarius cogere partem ad suscipiendum instrumentum grossatum an possit, & retinere donec sibi soluatur, & satisfiat. col. 2. ibid.
- 2 Notarius ob falsi crimen officio non priuatur nisi prius sit condemnatus. col. 4. in med. 68
- 2 Notarius non potest scribere in instrumento substantialia contractus, quæ sunt

I N D E X.

- sunt omnia in protocollo, sed solum circumstantias quæ colliguntur ex mente contrahentium, & ex consuetudine patriæ, colum. 1. in principio. 69
- 1 Notarius quin de re sibi debita instrumentum concionare possit nil omnino verat. col. 1. in pr. 69
- 2 Notarius an possit scribere instrumentum pro patre, & quid pro matre, & an pater notarius pro filio. col. 1. sub pr. 69
- 3 Notarius per imperitiam si male concipiat instrumentum, an teneatur parti ad interesse, & quomodo probandum istud interesse. colum. 2. in princ. 69
- 2 Notarius si fiat doctor potest nihilominus instrumenta recipere. col. 2. sub princ. 69
- 2 Notarius publicè excommunicatus si conficit instrumentum, non valet quod agit. col. 2. sub princ. 69
- 2 Notarius alteri proculdubio quærit, viles actiones absentitantum, & illi absenti sine ratificatione etiam, ex actu qui merum commodum illi reportatim etiam possessionem & dominium directum per stipulationem. col. 1. sub pr. & med. 65
- 2 Notarius compellitur conficere instrumenta si rogetur alias priuatur. col. 2. in princ. 65
- 2 Notarius rogatus esse debet ad conficiendum instrumentum: & an in dubio præsumatur rogatus, & an ab utroque contrahentium rogari debeat, in iis autem solum fidem facit illius scriptura super quibus fuit rogatus. col. 2. per tot. 65
- 2 Notarius qui instrumentum rogatus recepit potest etiam sine auctoritate iudicis extendere imbreuiaturas a se factas secundum stilum & consuetudinem suam, secus in alio. col. 3. in med. 65
- 2 Notarius an possit extendere & apponere clausulas solitas, & an intelligatur ad id rogatus, si a partibus non sit dictum. colum. 3. in medio. & fin. 65
- 2 Notarius si dicat se ut amicum non ut notarium fuisse rogatum, pars verò dicat eum rogatum ut notarium scedulam scripsisse, præsumitur ut notarius, quia ita consuevit fieri. col. 3. in fi. 65
- 2 Notarius si prius decesserit quam de instrumento per ipsum recepto se rogatum fuisse attestetur vel alias de illius rogatu constare possit an præsumetur rogatus, & instrumentum illud valeat. columna 4. in medio. 65
- 2 Notarius caueat ne in instrumentis apponat clausulas insolitas, multæ enim clausulæ apponuntur ex ceruce notarij. columna 4. sub principio. 65
- 2 Notarius in numero testium an computetur, & quando, & an quando agitur de probando actum per instrumentum vel per testes, & quid si agatur de probando testamento per viam vocem. colum. 2. vsque ad med. 68
- 2 Notarius non dicens in testamento testes rogatos esse, & ad hoc specialiter vocatos, an quod agit valeat, & quid si ad pias causas, & si testes se subscripserunt, & quid si stipuletur pacem pro absente. columna 2. in med. 68
- 2 Notarius est seruus publicus, creatus non adiecto loco poterit in tota provincia seu regno instrumenta recipere, nisi creatus esset in certo loco, vbi certus numerus notariorum adesse debet, vel nisi ab inferiore a principe creatus fuerit, qui in alieno territorio non poterit quam illius qui eum creauit. col. 4. vsque ad med. 64
- 2 Notarius qui in veritate non est notarius, tamen communiter pro notario reputatur, & diu recepit instrumenta, an ea huiusmodi instrumenta teneant. col. 4. sub med. 64
- 2 Notarius passim pro alio stipulatur tam absente quam præsentem, & propter stipulationem illius quaritur utilis actio absenti, sine cessione sequuta tamen prius ratihabitione absentis. col. 4. ad fi. 64
- 2 Notarius actorum semel electus, non potest a iudice sine causa mutari, & si alius scribat non valet. col. 2. in fi. 68
- 2 Notarius actorum cui est facta commissio examinationis testium vel receptionis iurium, non potest de ea esse rogatus quia sibi non creditur, sed alius debet recipere & scribere rogatus. col. 3. in princ. 68
- 2 Notarius actorum non facit fidem asserens de commissione sibi facta, nisi cum fide alterius notarij, & quid in mandato, si dicat viso & lecto per me mandati instrumenti: & quid si dicat talem iuratum deposuisse. col. 3. sub med. 68
- 2 Notarius excommunicatus an possit recipere instrumentum, vel alium actum publicum seu priuatum facere. col. 3. sub med. 67
- 2 Notarius potest esse qui infamis est: non tamen esse secretarius principis. col. 4. in med. 67
- 2 Notarius officium dicitur vile & seculare, & ideo clerici illud exercere nequeunt, nec nobilis, alioquin perdit privilegia nobilitatis, & clericus beneficium: nec decuriones, nec aduocati: quod non obseruatur Medio lani. col. 4. ad fi. & col. 1. in fi. 67. 68
- 2 Notarius de falso condemnatus an possit de nouo conficere instrumenta, & antiqua quæ prius receperat expedire, ut plenè ea probent, & an Tabellionatus officio priuatus censeatur, & quid si condemnatus sit de alio delicto non concernente officium notariatus: & an si subeat iurisdictionem consulum notariorum: & quid si iudex in eum condemnando referuat illi facultatem instrumenta conficiendi. col. 2. in fin. & col. 3. vsque ad fi. 67
- 2 Notarius de falso accusatus pendente accusatione super falsitate instrumentorum an priuatur conficere instrumenta. col. 3. sub pr. 67
- 2 Notarius condemnatus pro quocunque delicto excepto crimine falsi eo missi in officio suo, quamuis efficiatur infamis, an possit instrumenta conficere. col. 4. ad med. 67
- 2 Notarius probato errore suo potest illum propria auctoritate corrigere. col. 4. in princ. 67
- 2 Notarius qui omisit aliquid de substantialibus, an possit illud omisum reficere, & qualiter. col. 3. ad fi. 67
- 2 Notarius actorum si dicat, quod Titius produxit instrumentum, & tamen non produxit, an possit puniri de falso: & quid si falsum scribat ex relatione nuntij. col. 2. in fi. & 3. in med. 68
- 2 Notarius non recipit iuramentum, probationes, testes, confessiones absque iudice. col. 1. in pr. 124
- 3 Notarius falsum committit si apponat in instrumento numerationem pecunie quæ facta non fuit. col. 1. in med. 192
- 3 Notarius in quasi possessione notariatus licet sit, si tamen inter litigantes in productione instrumenti negetur esse, oportet probare eum esse notarium, & qualiter probetur. col. 2. in fi. 194
- 3 Notarius tenetur edere particulam testamenti legatario. columna 4. in principio. 45
- 3 Notarius non computatur in numero testium. col. 1. iux. fin. 6
- 3 Notarius de iure absque iudicis commissione non potest testes examinare iuramenta recipere, actum dare parti petenti. colum. 4. circa princip. 160
- 1 Notarius est officium non dignitas. Nam dicitur seruus publicus. ibid. 138
- 1 Habet vim duorum testium. ibid. col. 3. in med. 138
- 3 Notarium quid & quotuplex, & num proponi debeat licet ab onere probandi releuet. Item de notarijs criminibus & delictis qualiter & quomodo sit in eis procedendum, quæue obseruanda veniunt. col. 4. c. 2. & seq. 97
- 1 Notarium & manifestum. colum. 3. post med. & ibidem de notorio ex actis. 174
- 1 Notarium nunquam habet vires ad aliquem deponendum vel priuandum, nisi sequatur sententia priuationis, vel depositionis. colum. 3. circa med. 88
- 3 Notarium necessario requirit sententiam ipsam declaratoriam. col. 3. sub princ. 98
- 3 Quomodo differat a manifesto. col. 1. circa med. vbi remissiuè. 99
- 2 Notarium quod debitor non sit soluendo debet probari, & nunciari. col. 3. in med. 44
- 3 Notarium dicitur quod decem homines viderunt. columna 3. in principio. 118
- 3 Notarium probatur per duos testes. col. 2. iuxta fin. & colum. 1. circa princip. 98. 99
- 2 Nouatio vicem solutionis obtinet, & quomodo inducatur, an ipso iure vel ope exceptionis. col. 2. in med. 32
- 2 Nouatio fit si præcedat numeratio, & ex interuallo promittatur pecunia numerata, item si stipulatio secunda continet plusquam prima, ite si priori obligationi dies aut conditio adiiciatur, Item per viam delegationis si iubeo campori debitori meo quod soluat, Item si inter debitorem delegantis & creditorem cui delegatur stipulatio intercedat, Item delegatione sola quando tacite inducatur. col. 2. a med. ad fin. & col. 3. in med. 32
- 2 Nouatio purgat moram præcedentem si res extet ita quod obligatio fieri possit, & sic mora purgari. col. 3. ad med. 32
- 2 Nouatio quando, quomodo, & in quibus casibus minime fiat nec inducatur. col. 3. sub med. 32
- 2 Nouatio per stipulationem poenalem non inducitur si obligatio principalis est bonæ fidei. Item nec per actum sequentem nisi expresse agatur, nec item si debitor debitoris se obligat per constitutum vel nudum pactum. col. 3. ad fi. 32
- 2 Nouatio hodie non fit ipso iure nisi expresse a partibus dicatur, etiã propter temporis adiectionem, & an ope exceptionis vel ipso iure hodie fiat. col. 4. sub pr. & med. 32
- 1 Nouæ meditationes quotidie in nobis generantur. nu. 27. 10
- 4 Nox quando dicatur esse, an quando homo de facili non cognoscitur, & an sententia de nocte ferri possit, & magistratus in publicum prodire. col. 1. in fi. 81
- 3 Nugis ad animi recreationem incumbere aliquando est laudabile. col. 4. circa princ. 126
- 1 Nullitas si disponatur ut non possit opponi. colum. 2. cap. 13. per tot. 174
- 2 Nullitas contractus excusat a commisso, & ut quis in poenam non incidat. col. 1. sub fi. 3
- 2 Nullitas contractus non habet annullare confessionem in eo contentam. col. 1. in fi. & col. 2. sub pr. 3
- 4 Nullitas sententiæ quousque opponi possit, & quando dicatur proponi principaliter vel incidenter, & qui effectus proueniant ex eo. colum. 3. a princ. per tot. 88
- 4 Nullitatis causa an deuoluat totam causam ad iudicem ut causa appellationis, & an nullitatis iudex possit reuocare attentat a in præiudicium appellationis. col. 3. in med. 105
- 4 Nullitatis exceptionem obiciens reus post tres sententias conformes quando audiendus. col. 4. in med. 98
- 4 Nulliter gesta an peti possint confirmari ex nouiter deducendis. col. 3. in med. 105
- 1 Nullo ex actu etiam voluntas declaratur. col. 4. prope med. 226
- 2 Nullum quod est an præstet impedimentum, puta alienatio nulliter facta cum prohibita foret, vel celsio in potentiolem. columna prima. in fine. 109
- 4 Nullum si quippiam est retractari aut reuocari non debet, nec potest si illud idem denuo fieri debere constat. col. 1. sub med. 29
- 2 Numeratione alicuius absentis nomine facta, an & quando actio sibi acquiratur. col. 4. in fi. 120
- 1 Numerus septenarius habetur in maxima veneratione. nu. 20. In ore duorum vel trium. vide in ver. os. 4
- 1 Numerus potest reduci ad auctoritatem & è contra, & quomodo. nu. 19. & 22. 5
- 1 Numerus Docto. in communi quare requiratur. nu. 21. ibid.
- 3 Nuntij principis, vel publici, seu officialis simplex verbum, an ita probet, ut eis omnino sit credendum, & quid de libris censualibus ecclesiæ. col. 4. c. 11. 152
- 3 Nuntius secundum leges debet esse persona diues, & approbata. col. 4. in fine. 152
- 1 Nuptiæ non sunt modi ad faciendum desinere quem esse suum heredem. col. 2. circa pr. 239
- 1 Nuptiæ incestæ, & earum poenæ, & miscellanea de nuptiis. col. 3. & 4. c. 17. & 18. 209
- 3 Nuptiarum conditio intra triennium a testatoris morte expleatur necesse est. col. 4. in med. 49
- 1 Nuptiis abstinenti virgini si centum legentur, ac si illas ea contraxerit, alicui canobio, vel cuiuspiam piæ causæ eadem centum relinquantur, contractis nuptiis non virgini nuptæ, sed piæ illi causæ legata centum præstabitur. iux. med. col. 4. ibid.
- O
- 4 Oblatio pretij, si opposita fuit exceptio pretij non soluti probanda est, & ea est faciendâ realiter, non autem verbo. col. 3. sub med. 24
- Oblatio

I N D E X.

- 1 Oblatio debiti sine consignatione ac depositione facta an liberet debitorem a poena caducitatis puta rei emphyteuticæ, sicut in alia poena regulariter, & quando. col. 2. ad med. 113
- 2 Oblatio consignatio & depositio debiti a tertio facta pro debitore, debitorem liberat. col. 4. ad med. 31
- 2 Oblatio bonorum facta pro debito nondum liquidato, & incerto quid & quando operetur. col. 4. ad fi. 30
- 2 Oblatio pretij facta per aliquem non attenditur in æstimatione rei ubi ex conventionem iustum pretium consideratur. col. 4. in fi. 31
- 2 Oblatio qualiter fieri debeat ut offerentem excuset. remissive. column. 4. ad fin. 31
- 2 Oblatio debita vni ecclesiæ die dominico, & alteri in festo cuiusdam sancti, concurrentibus festis eodem die, Dominicus velut magis ordinarius & naturalis præfertur. col. 1. in pr. 32
- 1 Oblatio debiti non est fienda nisi requiratur a parte, in contractibus nominatis. col. 1. sub med. 31
- 2 Oblatio ubi requiritur non sufficit verbalis nisi in casibus, verbalis enim tantum non releuat offerentem. col. 1. in med. & fi. 31
- 2 Oblatio verbalis sine consignatione non releuat offerentem, nisi creditor cui sit recusaret, seu nolle recipere solutionem diceret. columna 1. ad fin. 31
- 2 Oblatio verbalis sufficit ad effectum retardandi venditionem pignoris faciendam, non iam factam; item sufficit in rebus immobilibus, vel etiam in remobili non consignabili, item ubi pecunia esset alibi soluenda, ite ad poenam evitandam legis vel statuti, non etiam conventam; item ubi debitum non foret liquidum sufficit facta etiam post litem contestatam; item ad evitandam commissionem emphyteusis; item quando res seipsam offert uti est immobilis, item ad impediendum cursum vsurarum futuri temporis; item in casu lvi. C. de resc. vend. col. 2. a prin. per tot. & col. 3. ad fi. 31
- 2 Oblatio realis facta in marsupio quando valeat. columna. 3. in principio. 31
- 2 Oblatio est facienda congruis loco & tempore, & obligatio pecuniæ debita ira facta liberat debitorem, impedit cursum vsurarum, & transmittit periculum casus fortuiti ad creditorem recusantem. col. 3. sub med. 31
- 2 Oblatio verbalis sola in iudicio facta tantum operatur quantum consignatio extra iudicium. col. 4. in pr. 31
Et purgat moram si modo fiat ante litem contestatam, secus si post, quia tunc etiam consignatio requiritur. in med. ibid.
- 2 Oblatio canonis pro re emphyteutica debiti ut tueatur a caducitate, requiritur realis cum consignatione & depositione. columna 4. ad medium. 31
- 2 Oblatio fideiussoris non tenet nisi sit præfens, & paratus fideiubere. col. 1. ad fin. 31
- 2 Oblatio iudicialis producit actionem modo sit realis. columna 4. ad finem. 31
- 2 Oblatio interesse facta a debitore non impedit quin condemnetur ad sortem. col. 4. in fi. 31
- 2 Oblatio partis facta debet acceptari cum protestatione agendi ad residuum. col. 4. ad fi. 31
- 2 Oblatio sola in contractibus innominatis non habet vim implementi, & quando procedat vel non. col. 1. in med. 4
- 2 Oblatio qualis ex sui natura, & ubi nulla oriatur vel aliqua, & de obligatione personali. col. 1. sub pr. 5
- 2 Obligatio sui natura est perpetua, quomodo finitur, nulla oritur cum lex resistit actui aut potentia, nascitur ante diem quæ tacite inest ratione loci, quamvis non actio, sub conditione potestativa concepta transit ad hæredes, Personalis quando sequatur singularem successorem, & quando cum instantia contra successorem transeat, & an generalis comprehendat quæ in specie quis esset obligaturus, natiuitatem obligationis impedit conditio tacita sicut expressa. col. 1. vsque ad fi. 5
- Obligatio generalis omnium bonorum, bona emphyteutica comprehendit, etiam ecclesiastica fauore dotis, feudalia tamen non sine domini assensu, nec prohibita alienari, aut restitutioni subiecta, nisi obligans haberet alia bona. col. 2. in pr. ibid.
- Obligatio generalis omnium bonorum si fiat cum clausula constituti agi poterit contra tertium cui aliquid alienatum fuerit, non excusso principali. col. 2. sub pr. ibid.
- Obligatio generalis comprehendit merces venales si sint penes debitorem, & quando non. sub med. ibid.
- 2 Obligatio vel onus an augeatur aucta re; vel diminuatur seu perimatur obligatio diminutis personis oneratis, vel quæ aliquid debent; vel mortuo eo cui aliquid competit, & an obligationis conditio mutetur per personarum mutationem. column. 4. ad fin. & columna 1. sub principio. fol. 5. & 6.
- 2 Obligatio dandi seu tradendi, seu ad interesse, qualis esse dicatur. col. 2. in med. 5
- 2 Obligatio dandi, indiuidua, præstatione partis non tollitur in totum, quædo sit præfisa, vel sufficiat præstari interesse, quandoque est diuidua, & quando perimatur. col. 2. sub fi. 5
- 4 Obligatio rem tradi non admittit iuramentum in litem, & in obligationibus tradendi succedit obligatio ad interesse, & quando præfisa sit. col. 2. sub fi. & col. 3. in pr. 5
- Obligatio ad interesse quando sit diuidua, & quando non. sub principio. ibidem.
- Obligatio operis faciendi inter hæredes regulariter est indiuidua, & quilibet tenetur in solidum. ibid.
- 2 Obligatio inducitur in casu fauorabili, trienniali præstatione, & quando non. col. 1. sub med. 6
- 2 Obligationes annuæ & annua relicta quo tempore præscribantur. col. 1. sub med. 6
- 2 Obligationes facti, & de obligatis ad factum. col. 3. in med. 5
- 2 Obligationes facti non requirunt præcisè factum, sed succedit interesse nisi per sententiam iudicis quis ad factum aliquod teneatur vel iuramentum acceperit, & quibus aliis in casibus, column. 3. sub med. & fi. & col. 4. vsque ad med. 5
- 2 Obligationum plurium reorum debendi clausulæ apud Gallos vsitatæ. col. 3. in med. 5
- 2 Obligatorius præfise cum iuramento ad pecuniam numeratam, an aliud possit offerre. col. 4. sub fi. 5
- 2 Obligatorius satisfacere seu ad dandum fideiussorem quomodo & quid præstando liberetur. col. 1. in med. 48
- 1 Obscuritas. col. 3. in fi. 53
- 1 Obscuritas peruertit ius. nu. 19. 1
- 1 Observantia legum denotat superioritatem erga constituentem. col. 2. num. 83. 45
- 1 Obreptio, & subreptio quid sint, illa ipso iure, ista ope exceptionis rescriptum viciat. ibid. col. 4. ad fi. 125
- 1 Obreptionis defectus maior quam subreptionis. col. 3. post med. 139
- 3 Obstetricum iudicio standum est in eo an partus viuere possit. col. 1. sub med. 8
- 1 Occidere licet hominem quando occisor non venit vi superandus a communi. opi. col. 1. nu. 8. 47
Occidere. vide Homicidium.
- 3 Occulta, in occultis semper capimus interpretationem in meliorem partem. col. 1. circa med. 105
- 2 Occupans aliena restituere tenetur quamuis de illis postea fuerit inuestitus. col. 2. in pr. 130
- 1 Oculus. Plus vident oculi quam oculus. col. 2. ad fi. 72
- 1 Odiosa restringi debent. col. 1. in pr. 146
- 2 Offendere neque per se neque per hæredem suum promittens, vno ex pluribus hæredibus contrafaciente, poena contra omnes pro rata committitur. col. 3. in med. 9
Offendere minime, qui promittit, rebus sic stantibus solum obstringitur. ibidem.
- 3 Offensa quid sit, & quæ dicatur offensa personalis vel realis. column. 3. post med. 124
- 3 Offensam remittere nemo cogitur inuitus. col. 3. in fi. 121
- 2 Offerendi ius non competit per sententiam nisi in ipsa fuerit reseruatum. col. 3. ad fi. 30
- 4 Offerendi seu redimendi ius, an & quanto tempore præscribi possit. col. 4. in fi. & per tot. c. 3. 127
- 2 Offerre illegitime & non offerre paria sunt. col. 1. ad fi. 31
- 1 Officia publica, v. infra. ver. Priuatur quis. Ab officiis publicis exclusus non intelligitur exclusus ab onerosis. col. 3. in pr. 138
- 4 Officiales publici non possunt pecuniam ad aliquem vsum deputatam pro utilitate ciuitatis conuerrere ad alium vsum. columna 2. sub principio. fol. 55. 32
- 4 Officialis debet habere expensas a Vicario etiam eundo, & redeundo, & non potest a litigantibus accipere nisi esculenta, & opulenta. col. 4. in princ. 46
- 1 Officialis quomodo in ciuitate debeat reformari. col. 2. nu. 36. 46
- 4 Officialis quis esse possit, electio illius aliter facta quam more solito est nulla. contra quos, & de quibus delictis cognoscere, & in quibus casibus valeat allegari suspectus, & an exercere officium suum post tempus donec alius venerit, ut ipsi illius temporis salarium debeatur. Si viderit rixantes quid agere debeat, An possit emere bona illorum quorum administrationem habet, An durante officio accusari possit seu conueniri, & quid si priuatus officio ad illud reassumatur an intelligatur sub iisdem pactis, & an sub illo salario, Quid si remoueat propter culpam suam, cuius temporis salarium habebit. An illi de facto procedenti licite de facto resisti possit, An sibi credatur de potestate si aliquem velit capere, An vnus de alterius facto se impedire possit, An ipsius factum ad notitiam Principis deuenisse præsumatur, An iuste possit exequi sententiam Principis qui abique processu mandat aliquem furca suspendi, Si publicos prouentus subtrahit qua poena puniatur, Qui multa acquisiuit in officio, non præsumitur acquisiuisse de bonis fisci in dubio, nisi aliter probetur; Teneatur seruare statuta per eum iurata, & in defectum ius commune, & extra territorium suum non extenditur illius iurisdictio. col. 4. a med. per tot. & col. 1. per tot. & 2. in pr. 54. 55
- 3 Officiali simplici verbo, & sine iuramento creditur in aliquibus. column. 2. circa prin. 153
- 1 Officio suo fungi quisque præsumitur. nu. 9. 9
- 1 Officio quis potest variis ex causis priuari. columna 4. ad finem. remissive. 63
- 1 Officium quis teneatur dicere. col. 2. post med. & col. 3. in princ. & in annot. col. 1. 92. 93
- 2 Officium amittere quod gerit quis, statim postquam in ipso officio fuit condemnatus. col. 3. sub med. 63
- 4 Officium iudicis implorare an possit timens ab aliquo offendi, ut ipsum compellat ad præstandam cautionem. col. 2. in med. 36
- 4 Officium iudicis non datur contra tertium succedentem scienter in rem violenter affectam, & quando alias iudex officium suum impartiri debeat, vel ex officio suo procedere, etiam non requisitus possit, vel non. col. 2. in med. & per tot. c. 36
- 4 Officium iudicis præscribitur spacio 30. annorum, fallit in casibus, ut ibi remissive. col. 3. sub pr. 36
- 4 Officium temporale adipiscendi causa an liceat quid clam donare, vel palam, & an alij quam principi. col. 2. sub prin. 55
- Officium duorum quando quis sustinere possit. in med. ibid.
- Officium morte finitur, & nec filius patri succedit. ibidem. [Et an mortuo officiali ante finitum tempus debeatur integrum salarium suis hæredibus. col. 3. sub pr. ibid.]
- 1 Omnes. Contra omnes sapere desipere est. columna tertia. sub numero 3. 49
- 1 Omnes. Hæc dictio exponitur pro maiori parte. columna 1. numero 16. & 20. 47
- 1 Omnes quod tangit ab omnibus debet approbari. columna 3. in principio. 45
- 1 Onerum ob compensationem promissio alicuius rei, seu fructuum alicuius prædij loco alimentorum vel vsurarum valet. column. vltima post med. 204
- 2 Operarij conducti an operas præstare debeant suo victui, & an alteri ad operandum delegari possint inuiti per conducentem. Et an operantes, & laborantes nomine alieno accusari possint. col. 4. a med. & col. 1. & 2. in prin. 119. 120
- 3 Operarij & fabri an excusentur de eo quod operantur in re alterius ex mandato conducentis. col. 3. ad fi. & col. seq. in pr. 103
- 1 Opera bona quæ sunt de præcepto debent palam fieri, nec curandum, quod quis scandalizetur, quia erit scandalum acceptum. column. 4. numero 14. 47

I N D E X.

- Quæ autem non sunt de præcepto, sed vôtia, quomodo sint faciendæ.
nu. 15. & quando, & quomodo prohibeantur. nu. 16. ibid.
- 1 Opera publica. col. ult. in fin. cap. 3. per tot. 156
- 2 Opera seu Roydæ, vel seruitia præstari domino cuius sumptibus debeat an domini, vel hominis subiecti, vel debentis, & quid si præstando opera destruat ferramenta, & an possit cogi eas alteri præstare seu alteri de præstando se obligare, & an ad præstandas extra territorium domini teneatur, & quid si cessatum fuerit præstare, an dominus ad non præstas agere poterit, & quid si homo subditus teneatur ad albergariam, nec dominus eat, an poterit æstimationem petere, & quid si is qui tenebatur ad vnam Roydam decesserit pluribus relictis hæredibus, vtrum quilibet, ipsis diuisis, ad ipsam Roydam teneatur. colum. 1. in fin. & colum. 2. vsque ad finem. 93
- 1 Opinari dicimur de rebus dubiis. nu. 4. contra. nu. 15. 3
- 1 Opinari in iure dicitur etiam de re clara. nu. 17. ibid.
- 4 Opinio communis, quæ proprie dicatur, vim habet consuetudinis, sequenda in iudicando, & an quæ ratione solum nititur sequenda sit, vel quod habeat causam legis requiratur, An sententia contra illam lata sit ipso iure nulla, & an quid si casus legis sit in contrarium, & an contra communem opinionem contendens, & litigans, sit in expensis condemnandus. colum. 1. a med. & 2. in prin. & 3. in med. et vide supra communis opinio. & iudex communem. 40
- 1 Opinio et credulitas iniusta non firmat gesta. col. 3. nu. 26. 43
- 1 Opinio onem communem pro se adducens, debet scire veritatem esse contra se, & quomodo procedat. col. 3. nu. 24. 43
- 1 Opinio glossæ a Bart. recepta dicitur communis. nu. 1. 4
- Opinio Glossæ ab vno quouis alio doctore recepta dicitur communis. nume. 2. ibid.
- Opinio duorum Docto. maximæ auctoritatis communis est. nu. 3. ibid.
- Opinio Glossæ amplexa ab aliquibus antiquis dicitur communis. nume. 10. 11. ibid.
- Opinio Glossæ approbata a tribus aliis doctoribus communis dicitur. nume. 12. ibid.
- Opinionem Glossæ sequens dicitur veritati inhærere. nu. 14. ibid.
- Opinio solius Glossæ, vel Archidiaconi super 6. dicitur communis. nume. 15. ibid.
- 4 Opinio quæ consuetudine probatur præferenda, cæteris omnibus consuetudinibus. col. 4. in fin. 40
- 4 Opinio veritati, quando præferenda, & in quibus, distinguitur. colum. prima. in princip. 41
- 4 Opinio doctorum est probabilis tantum non necessaria, & quæ doctoris opinio sequenda potius sit, an quæ in tractatibus, vel lectionibus, vel consiliis traditur. col. 1. sub prin. et per tot. et col. 2. in prin. 41
- 4 Opinio communis excusat iudicem a syndacatu, & a delicto et dolo, & quando ab ea receditur ex causa, oportet quod exprimat. col. 2. sub prin. & in med. 41
- Opinio vltima in dubio semper videtur approbari, si a doctoribus plurimæ enuncientur. in fine. ibid.
- 1 Opinio glo. præuaret commun. opin. col. 3. nu. 2. 45
- Opinio Archidiaconi super 6. omnibus præuaret. nu. 4. & per num. sequen. facile est videre quando commun. non attendatur. ibid.
- 1 Opinio vnius docto. quando magis attendatur, quam communis. colum. 3. num. 1. 3. & seq. 45
- 1 Opinio vnius docto. pro matrimonio, concurrens cum communi opinio. præuaret opinio illius docto. col. 3. nu. 3. 45
- 4 Opinionibus discrepantes, ad concordiam per distinctiones sunt redigendæ, & eorum opinio qui bene distinguunt tenenda est præ cæteris. colum. 2. sub prin. 41
- 1 Quando opinio vna habet doctores plures contraria verò grauior. numero 17. 5
- 1 Opinionem facere consistit in sola voluntate doctoris. nu. 7. 9
- 1 Opinio hominum non est semper eadem. nu. 26. 10
- Opinio communis vide supra in verbo communis opinio.
- 1 Opinio vna hodie est communis mox contraria est magis communis. numero 5. 1
- Opinionum diuersitas reddit ius dubium, & obscurum. nu. 18. ibid.
- Opinio nulla tam iusta, & æquæque subuerti non possit rationibus. nume. 22. ibid.
- 3 Optio alias electio legata. col. 1. c. 21. 51
- 4 Opus nouum nunciare, quicquid modo, æqui non possint, contra, quos possit nunciari, vel inutiliter nunciatur, et nam causa in nunciatione exprimi debeat, & nunciatus ad fideiussionem admittatur. colum. 3. a principi. per tot. cap. 125
- 1 Oratio particularis plus prodest, quam generalis in remissionem peccatorum. col. 2. post med. 113
- 1 Orationes multitudinis iudicio probari dicuntur, & eloquentiæ effectus est audientium approbatio. col. 3. nu. 5. 47
- 1 Oratio alia publica alia priuata. col. 1. nu. 18. 48
- Oratio est quoddam tributum spirituale, quod omnia offert deo de visceribus suis. num. 19. ibid.
- 1 Oratoria priuata. col. 3. cap. 11. 79
- 4 Ordinaria, & delegata potestas in eadem persona, et causa, an et quando possint concurrere et exerceri. col. 3. in prin. 52
- 4 Ordinarius iudex alicuius causæ, an & quando possit & efficiatur eiusdem causæ delegatus, vt si in aliquo fuerit alterata sua iurisdicatio, vel alio modo quid sibi commissum. colum. 1. per totum, & vide supra iudex ordinarius, et supra delegat. 52
- 4 Ordinarius iudex an quando & quæ delegare possit, & an dicto illius dicentis se delegare ex iusta causa, standum sit. col. 2. sub med. 52
- 4 Ordinarius si per errorem procedat, vt delegatus, vel contra, & partes pariter errent, processus est nullus, secus si ipse solus iudex tantum erraret. col. 2. in fin. & col. 3. in prin. 52
- 1 Ordinibus sacris promoueri aut insigniri qua ætate quis debeat, & num qui post delictum commissum, sacro ordine imbutus est, a iudicis secularis iurisdictione liberetur. col. 2. tit. 15. c. vnico. 106
- 1 Ordinis effectus est vt ex eo facilius disciplina percipiatur, & retineatur. num. 55. 2
- 4 Ordinis peruersionis exceptio coram ordinario non vitiat processum, secus coram delegato. col. 3. sub prin. 25
- 1 Os veritas in ore duorum vel trium stat ipsa numero quinto fal. numero nono. 4
- 3 Osculo an mulier perdat dotem, & alia quædam de osculo. colum. 3. iuxta med. 112
- P
- 3 Pacem facere, ac promittere de nece patris an possit minor sine tutoris, vel curatoris auctoritate. col. 2. post prin. 73
- 3 Pacem facere procurator cum libera, non potest, nisi habeat speciale mandatum. col. 2. ad finem. 123
- Quicquid sit propter pacem legis habet vigorem. sub med. ibid.
- Pace facta cum promissione de non offendendo, v. promittens.
- 2 Pacis ruptæ poena non acquiritur complicitibus pro quibus absentibus fuit facta pax nisi secuta ratificatione. col. 2. ad fi. 51
- 1 Pacta apponi possunt in feudis, quæ illa alterent. col. 2. ad fi. 168
- 2 Pacta extranea posita contra, vel extra naturam contractus venditionis inducunt præsumptionem simulationis, vel fraudis. col. 1. sub med. 5
- 2 Pacta de successione, quando valeant, vel non, & quid circa hæc in praxi obseruentur. col. 4. ad finem. 11
- 1 Pactio per quam impeditur litera factio testamēti legibus reprobatur. colum. 2. sub num. 4. 73
- 2 Pactio legis commissoria, vel in diem additionis, quo sit ipso iure translatio domini, non procedit in aliis pactis resolutiuis per verba directa conceptis, oportet tamen, vt transferatur ipso iure dominium in illis legis commissoria, & aliis similibus pactis, vt apponantur ante ius ex contractu quæsitum. col. 3. in med. 12
- 2 Pactio nudo promissum si fideiussor soluit, a principali repetere potest ex quo erat verecundia exceptionem pacti nudi opponere. colum. secunda in princip. 10
- 2 Pactum nudum proprie est, quando aliquis promittit non interrogatus, & alius accepta, sit etiam tacite, & aliis modis. colum. 3. sub princip. & med. 10
- Pactum nudum vestitur calore iudicii, & sic factum in iudicio actionem parit, itemque donationi appositum, itemque appositum iuxta contractum, item de iure canonico. col. 3. sub prin. & med. ibid.
- 2 Pactum nudum hodie nullum inueniri, dici potest attenda dispositione canonica, & ei inhærendo, cum vestiatur confirmatione iuris canonici. colum. 3. sub med. 10
- 2 Pactum nudum vestitur rei traditione, & ex eo efficaciter agitur virtute clausulæ sola facti veritate inspecta, & an vestiatur calore iudicii. col. 2. in fin. et col. 3. in prin. et col. 4. in med. 10
- Pactum nudum exceptionem parit. col. 4. sub fi. ibid.
- 2 Pactum de succedendo alicui, affirmatiuum, nullius est momenti, & de succedendo inuicem, non habet vim vltimæ voluntatis. colum. 4. in fin. & col. 1. in princip. 10. 11
- 2 Pactum de futura successione generali non valet, secus tamen de particulari, & pactum de futura successione quærenda, non valet sine consensu illius de cuius hæreditate agitur, & rationes afferuntur. col. 1. sub princip. & med. 11
- 2 Pactum de futura successione, quando valeat vel non. colum. 1. a med. & col. 2. vsque ad finem. 11
- 2 Pactum de successione diuidenda etiam cum iuramento non valet, nisi de consensu illius de cuius agitur successione, et in ea voluntate perseuerante. col. 2. ad fi. et col. 3. ad med. et in fin. 11
- 2 Pactum de successione peragenda, & de non succedendo, quando valeat, vel non. col. 2. ad fi. et col. 3. in prin. 11
- 2 Pactum de non succedendo firmatur iuramento. columna prima in medio. 11
- 2 Pactum de successione in re certa, et de certa quota bonorum valet. col. 1. sub med. 11
- 2 Pactum de successione adinuicem inter coniuges post annum contractus matrimonii tenet. col. 1. in med. et col. 4. sub prin. 11
- 2 Pactum de succedendo post parentum mortem etiam in quota hæreditatis factum a filia, et genero cum patre seu focero, non valet nec firmatur iuramento. col. 1. ad fi. et col. 4. ad med. 11
- Pactum de succedendo non obstat ingratitudine inter patrem, et filium valet, initum tamen inter eos super hæreditate patris nullam inducit obligationem. col. 4. in med. ibid.
- Pactum de succedendo in certis bonis viuētis non improbat. col. 4. sub med. et col. 3. sub med. ibi.
- 2 Pactum de hæreditate viuētis inter aliquos initum iure improbat. tantum contra bonos mores. colum. 3. in med. et columna prima, et secunda. 11
- 2 Pactum liberam testandi facultatem auferens, quando valeat, et quando non. col. 3. sub prin. 11
- 2 Pactorum natura, et genera, natura sunt realia, et ad hæredes tam actiue quam passiue transitoria, genera, pactorum tria. columna tertia, in fine. 9
- 2 Pactum nudum dicitur cui deest causa, nec habet dationem, factumue aut stipulationem, in dubio pactum, censetur de nudo, de iure canonico producit actionem, etiam inter quascunque personas subiectas in temporalibus ecclesiæ, et etiam in terris imperii sicut et ecclesiæ, et quibus in casibus. col. 3. in fin. et 4. vsque ad med. 9
- 2 Pactum nudum quid sit, incontinenti appositum iuxta contractum vestitur cohærentia contractus, de iure civili non producit actionem agi tamen ex eo potest, vbi ex illius inobseruantia is cui sit, damnum sentiret vel geminata esset promissio ex intervallo, quia constitutum censetur, vel sit factum in iudicio, et tendat ad iniudandum iudicium, et quid si iuramento firmeretur, vel sola fide data, et quibus aliis in casibus, et quid si manu Regia executio pacti nudi postuletur. col. 4. ad fi. et col. 1. et 2. per tot. et col. 2. in prin. 9. 10. & 13
- 2 Pactum de donando an importet donationem. (columna prima in princip. 51
- 2 Pactum appositum iuxta contractum incontinenti, vestitur cohærentia contractus, et actionem producit præscriptis verbis, siue sit bonæ fidei contractus, etiam si poenam contineat. col. 2. sub prin. 13
- 2 Pactum de non alienando positum in contractu, an et quando impediatur domini translationem. col. 2. vsq. ad fi. 13
- 2 Pactum quod quis possit auctoritate propria rem capere, an sine excusatione capere possit. col. 2. ad fin. 13
- Pactum quod quis possit auctoritate propria ingredi, et occupare rem hypothecatam, adiectum contra tertium singularem successorem, an et quan-

I N D E X:

- quando extendatur in instrumento. ibidem.
- 2 Pactum seu conuentio aut promissio sub futuro fortunæ vel conditionis euentu, quod dicitur scommessa, valent de iure. col. 2. in fin. & col. 3. in pr. & vide verb. scommessa. 13
- 2 Pactum de retrouendendo absque aliqua temporis præfinitione, & in perpetuum conceptum, censetur triginta annorum spatio terminatum, & intra illud potest venditor redimere, sed eo elapso præscribitur etiã si iuratum & dictum foret vt non obstante quacunque præscriptione redimere liceat. col. 3. in fi. & col. 4. sub princ. & fin. & colum. seq. vsque ad fin. 12
- Pactum de retrouendendo an contra singularem successorem transeat & exerceri, vt ab eo res vendita vendicari possit. columna 3. sub med. ibidem.
- 2 Pactum de retrouendendo dicitur pars pretij, tanto minoris rem esse efficit, & quando valeat. col. 4. in fi. & col. 3. in med. 11. 12
- 2 Pactum de retrouendendo habet locum, & venditor vendicare potest re venditam quam alteri venderit oblata pecunia primo emptori. col. 1. in pr. & col. 2. sub med. 12
- 2 Pactum de retrouendendo pro maiori pretio contractui adiectum, vel pro eodem pretio si concurrat aliud pactum puta de computando fructus in sorte, simulatum reddit contractui & præsumi facit pignoratitiũ, & usurarium, idem si concurrat solum modicitas pretij, præsertimque consuetudo foenerandi. Quod si solum apponatur pactum de lucrandis fructibus illius anni quo venditor redemerit si modo venditor quolibet anno id possit, tenebit pactum, alias non. columna 1. vsque ad medium. 12
- 2 Pactum de non luendo pignus in perpetuum non valet. columna 3. ad med. 12
- 2 Pactum quod non liceat vel liceat a sententia iudicis vel arbitri appellare, an valeat. col. 3. ad fi. 13
- Pactum quod non liceat appellare, inter partes validum est, idem quod liceat appellare a sententia iudicis vel arbitri. ibid.
- 2 Pactum in pace inienda inter aliquos appositum quod delinquens in patriam redire non debeat intra certum tempus vel absque offensi aut alterius licentia, est contra naturam pacis contra bonos mores, & laborans contra publicam utilitatem, & ideo non valet. col. 1. 4. per tot. & col. 1. in prin. 13. 14
- 3 Pactum in dubio præsumitur tale. col. 1. cir. pr. 151
- 1 Pactum l. commissoria est reprobatum in debito ex causa dotis. colum. 3. prope fin. 210
- 2 Pacta seruari debent, & eorum nouissima; contra bonos mores nullã vim habent; Dorale vile est, de lucrandâ dote marito præcedere non valet, principalis debitoris prodest fideiussori, vnus ex fideiussoribus non præiudicat creditori contra alium fideiussorem, factum cum vno ex correis debendi qui sunt socij, prodest alijs, factum possessori hereditatis, nec prodest nec nocet vero hæredi, defuncti autem prodest & obest hæredi, alterius, alteri nec obest nec iunat, factum cum vna persona non extenditur ad aliam, nec factum super vna re ad aliam porrigitur, nec nocet in alia: quandoque tamen sic, quod de euictione venditor nõ teneatur secundo ementi, non liberat primum venditorem, quod emptori non possit culpa imputari si res euincatur valet, quod donatio ob ingratitudinem reuocari non possit non valet nisi accesserit iuramentum, factum de non petendo debitum liquidum, non valet sine insinuatione, De non petendo factum extraneo, non valet nec ratum haberi potest, factum tamen de non petendo filiis familias vel mulieribus, obligationem ipso iure extinguit, Alias de non petendo non tollit ipso iure actionem regulariter, elidit tamen ciuilem obligationem cum producat exceptionem, tollit ipso iure naturalem. col. 1. a med. ad fi. & 2. per totam. & col. 1. in pr. 14. 15
- 2 Pactum ne simulationis exceptio opponi possit, in eo contractu positum non valet. col. 3. sub pr. 14
- Pactum de stando iuramento partis valet, & præiudicat. ibid.
- 2 Pactum nudum appositum ex intervallo iuxta contractũ, non parit actionem. col. 3. sub pr. 14
- 2 Pactum quod debitum non possit probari nisi per instrumentum, vel scripturam, an valeat. col. 3. sub med. 14
- Pactum quod nisi per testes actus probari non possit recte initur, & est validum ac seruandum. ibid.
- 2 Pactum de non cedendo bonis, & quod debitor prius mittatur in carcerem quam executio in bonis fiat non valet, idem quod creditor possit propria auctoritate detinere debitorem. col. 3. ad fi. 14
- 2 Pactum conditionem & diem continens, & sic duplicem dilationem, alteram impleri, & alteram expectari oportet. col. 3. in fi. 14
- 2 Pactum cum Pastore a domino factum qui pecora pascenda tradit seruandum est. col. 3. in fi. 14
- 2 Pactum a clientulo cum aduocato factum, & ab infirmo cum medico nõ tenent nec subsistunt. col. 3. in fi. 14
- 2 Pactum de stando simplici dicto creditoris de damnis interesse & expensæ absque iuramento valet, in mutuo tamen secus. col. 3. in fi. & col. 4. in prin. 14
- 2 Pactum quod dicto illius cui declaratio committitur, vel iuramento steterit, si æquum est dictum suum stabitur, alias reducitur ad arbitrium boni viri, & tempore declarationis faciendæ pars non debet esse præsens, alias non possit reuocare promissum. col. 4. in med. 14
- 2 Pactum de quota litis non tenet, & pacifices puniuntur, & quod sit humilimodi pactum, & quæ poena. col. 4. sub med. 14
- 2 Pactum de litigando coram incompetenti iudice non facit illum competentem, nec pacifens tenetur stare. col. 4. sub med. 14
- 2 Pactum quod scriptor stet in compedibus donec scripserit librum, & perfecterit, an valeat. col. 4. in fi. & col. seq. in pr. 14
- 3 Pactum omne regulariter est transitorium ad hæredes. colum. vltim. sub med. 79
- 1 Palatium imperiale factum dicitur voluntate diuina. columna 2. numero 80. 45
- 1 Pandectæ Pisane olim, nunc Florentinæ, non sunt Iustinianæ. col. 2. sub prin. 52
- 1 Papa an recognoscat superiorẽ, & vnquam de crimine accusari possit, vel propter insufficiẽtiam deponi. col. 4. ut. i. c. 1. per tot. 80
- 1 Papa quam potestatem habeat in beneficijs, quamquam iurisdictionem in temporalibus: & num suprema eius potestas sit præscriptibilis, & quod eius auctoritate in quolibet iuramento. col. 1. c. 2. per tot. 81

- Papa an simoniacus dici possit, & quando. columna 4. cap. 3. per totum. ibidem.
- Papa in quibus dispense vel non. c. 4. per tot. ibid.
- 1 Papa potest in totum tollere ius quæsitum vni ecclesiæ, etiam ex contractu aduersus aliam ecclesiã. col. 1. ad fi. 81
- Papa si prius aliquem beneficio ecclesiastico, cuius titulum canonicum habebat, teneatur eidem providere de alio æquẽ bono beneficio. col. 2. sub med. ibid.
- 1 Papa in dubio præsumendus est, quod non animo vendendi beneficia, muñera acceperit. col. 4. post med. 81
- 1 Papa non potest conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos. col. 1. in fi. 82
- Delegare potest causas criminales laicis etiam meris in fi. ibid.
- 1 Miscellanea de Papa. col. 1. c. 5. per tot. 82
- 1 Papa ex eo quod est Papa efficitur Doctor vtriusque iuris. nu. 3. 86
- 1 Papa magistraliter loquens potest communi opinionem confundere, non obstantibus quorumcunque etiam doctissimorum opinionibus. col. 1. num. 25. 51
- 1 Papa, inferior a Papa in his quæ sibi Papa generaliter vel specialiter reseruauit, intromittere se non poterit. col. 1. in pr. 89
- 1 Papa habet maiorem potestatem in subditos quam Imperator. col. 2. sub num. 57. 71
- 1 Papa etiam mortuo Collegium nunquam dicitur esse sine capite. col. 1. sub nu. 15. 47
- 3 Papæ pro facto regulariter est præsumendum. col. 2. cir. med. 158
- 1 Papæ sententia præualet communi opi. col. 3. nu. 6. 45
- 1 Papinianus cuius ingenium ab Imperatore ex tollitur mortuus est iuuenis. col. 2. nu. 13. 50
- 1 § Ex imperfecto dispositio locum non habet in filio naturali. col. 2. in fi. princ. 153
- 1 De § emphyteusim. auth. de non alie. aut permut. reb. & § licentiam. auth. de alien. & emphy. col. 2. in pr. & col. 2. in fi. 75. 77
- 1 Paraphernalia quæ dicantur. colum. vltim. circa princip. & ibidem an sint mariti. 203
- 3 Parentela vel agnatio quomodo probetur. col. 1. in med. 79
- 1 Paria sunt quod quis fuerit coactus aliquid facere, vel quod metu coactionis id fecerit. col. 4. in pr. 196
- 1 Paria sunt legatum finitum esse per mortem ipsius viduæ, vel per transitum ad secunda vota. col. 2. post med. 227
- 3 Paria delicta mutua compensatione tolluntur. colum. 4. circa prin. & per tot. 111
- 3 Paria sunt nonnulla fieri post mortem omnium vel vltimo morienti. col. 2. cir. pr. 30
- 2 Parricida quis dicatur, & an siue fuerit sequuta mors siue tractata, & in tractatu persequeretur licet non consumatum. columna secunda. sub medio. 90
- 3 Parricida amittit hereditatem aui. col. 2. iux. med. 86
- Parricidium. vide homicidium.
- Partialitatis actus. Actus factus.
- 1 Pars melior licet minor præualet maiori. col. 2. nu. 43. 46
- 1 Partum expositum quis alere teneatur. col. 4. prope fin. 216
- 3 Partus an viuere possit, naturaliter standum iudicio obstetricum, & an immaturus pro non nato habeatur, & ei succedi possit. columna 1. sub med. 8
- 4 Pascendi equum causa potest capi herba in quantum prætendi potest brachium. col. 3. ad fi. 122
- 4 Pasculari animalia inter limites alicuius territorij an valeat consuetudo. col. 3. in fi. 122
- 3 Pater & filius vna eademque persona censentur. colum. vlt. in prin. & per tot. col. vbi de quibusdam proprietatibus & patris vt filij. 114
- 3 Pater consequens immunitatem a lege propter naturam duodecim filiorum illam non amittit, si aliquis eorum moriatur. columna 2. iuxta medium. 49
- Pater & filius inter quos potest esse iudicium. vide in ver. iudicium.
- 3 Pater aliquando cogi potest pro filio consentire, & pro eo se obligare. col. 2. in prin. 70
- 3 Pater non potest grauare impuberem per fideicommissum: quod potest facere in personam substituti pupillaris. col. 4. ad fi. 60
- 3 Pater si sit turpis persona non potest substituere pupillariter. colum. 4. in med. 34
- 3 Pater si instituat duos filios, & vnum grauat ad aliquid faciendum, & si secus faciat eum exheredat excepta legitima. columna 3. circa princip. 87
- 3 Pater aut filius grauatus restituere hereditatem. columna prima. cap. 1. fol. 55. 76
- 3 Pater quomodo succedat liberis prioris matrimonij, vel mater filiis suis ab intestato defecentibus. col. 3. c. 4. 61
- 3 Pater potest prohibere filium alienare legitimam vsque ad certam partem. col. 2. ad fi. 61
- 3 Pater filiorum tutor, & cauet, & alia generaliter tutorum onera necessario subit, & an teneatur pro filio qui exercuit officium tutelæ. col. 1. iux. fin. 74
- 1 Pater non tenetur facere inuentarium de bonis filij aduentitijs, cogitur tamen facere descriptionem. col. 2. cir. med. 218
- 1 Patri est auferenda administratio si bona dissipet filij, vel si bona sint patris possunt filij petere vt aliquid assignetur, vnde viuere possint. col. 3. in prin. 218
- Pater censetur in dubio stipulari filiis vt hæredibus. columna 4. in med. ibidem.
- 1 Pater & filius eadem persona censentur, vna identitas, vnum domicilium. col. 4. prope med. 218
- 1 Pater ad secunda pertransiens vota. col. 1. c. 7. 219
- Nunquid possit filium legitimam priuare, vel quoad eam in testamento suo quouis modo præiudicare, quantaque sit legitima trium filiorum tribus alijs demortuis. col. 2. c. 8. ibid.
- An & quando possit filios suos distrahere. col. 4. c. 9. ibid.
- Nunquid habens duodecim liberos excusetur ab omnibus muneribus & honoribus. cap. 10. ibid.
- 1 Miscellanea de patria potestate, & parentum. col. 1. c. 15. 222
- 3 Pater legitimus administrator filij minoris carentis tutore vel curatore, alienare potest bona aduentitia immobilia ipsius filij, in quibus habet vsum

I N D E X.

- usufructum, vtiq; iudicis decreto ob causam necessariam eius alieni.col.3.iuxta med.* 173
1 Pater filiam naturalem dotare potest. columna tertia post principio. 217.
1 Pater filio in dubio stipulari videtur tanquam hæredi.columna vltima in fine. 75
1 Pater potest plus dare vni filix pro dote quam alteri. colum. prima post med. 168
2 Potest expresse, & tacite reuocare ius quæsitum filio, vendendo, & relin- quendo alteri. ibid.
1 Pater & filius si in eodem instrumento dotem recepisse pariter fassi fue- rint, intelligendum est illam totam peruenisse ad ipsum patrem. col.3. circa prin. 202
3 Pater, mater, & ceteri, quando ad testimonium admittantur.col.3. in fi. & per tot. & vide infra testes. 171
1 Pater statutum dictans patrem teneri ad soluendum condemnationem pro filio, vel dicens, quod filio de maleficio condemnato debeat fieri executio in bonis castrensis, aut quasi, & aduentitijs, vel disponens patrem obligari de negotiatione filii, quousque se extendat, atq; valeat, & an valeat statutum, quod pater pro filio, vt domus pro seruo, & si lius pro patre adiuvicem teneatur, & quod sententia contra filium lata noceat patri, & in quibus.col.4.c.27. per tot. 186
1 Patria potestas, & iuris officium circa parentes. colum. secunda tit. 4. per totum. 216
In patris potestate filii in dubio præsumuntur, & quæ ipsos liberent ab ea quæue non.c.1. per tot. ibid.
1 Pater an & quando teneatur alere filium, siue legitimum, siue etiam natu- ralem aut spurium.col.1. cap.2. per tot. 217
Nunquid usufructum habeat, & quando in bonis filii tum aduentitijs, tum maternis.col.4.c.3. ibid.
1 An & quando & qualiter agit in bonis maternis, & aduentitijs filiorum: & num ea alienare queat.col.1.c.4. 218
Si vna cum filio fateretur se recepisse dotem filii, aut si dotem filix promit- tens, vel in fundo constituens, postmodum decesserit, aut si pro filiis promiserit, seu quoniam modo interuenerit, vel stipulatus fuerit, quid iu- ris: & an ius semel filio quæsitum tollere possit. columna tertia. capit- quinto. ibid.
1 Si rem aliquam nomine filii sui emerit, aut si expensas pro illo studenti ministraverit, & libros emerit, vel reliquerit, aut si rem simpliciter illi dedit, vel pro eo aliquid expendit, quid iuris.columna 1. in principio ca- pit.6. 219
3 Patrem bannitum an filius occidere possit.col.4.iux. med. 146
3 Patris iussus ad iussum patris debet iudex filium detinere. colum. quarta in fine. 136
3 Patris delictum non nocet filiis in feudo.col.3. in pr. 92
1 Patientia mulieris, vel alterius, quæ requiratur an formis, vel informis id est ex titulo, vel sine causa iure familiaritatis puta, vt marito possiden- te omnia bona vxoris, videantur sibi constituta in dotem, vel alias col. 3. in fine. 69
1 Patrimonialia vniuersa alia sunt merè realia ordinaria alia mere realia ex traordinaria.col.3. post med. 102
Patronatus ius vide ius patronatus.
1 Patroni qui dicantur.col.1. post pr. 107
1 Patronus clericus præsentans minus idoneum priuatur facultate præsen- tandi pro ea vice.colum. prima sub principio. Ratio est colum. secunda in princip. 91
1 Pauciora frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora.columna 1. in med. 63
1 Paulus de Castro.col.4. sub nu.27. 52
3 Pauper an a testimonio repellatur.colum.3. ad finem. vbi & qui, pauper di- catur, & col.4. per tot. 162
3 Pauper quis sit in iudicis ponitur arbitrio.col.1. ad finem. 129
4 Pauper litigans, quando adiutè aduersario sumptus, & expensas, ac alime- ta consequi possit.col.3. sub med. 94
Pauperes. V. Miserales personæ.
3 Pauperes elegendi post mortem alicuius non possunt per executores eli- gi ante.col.4. in prin. 75
1 Pauperi eleemosina non est de alieno elargienda. columna tertia ad fi- nem. 207
1 Pauperi litiganti debet aduocatus patrocinari sine salario. colum. vltima in fine. 68
Notarius debet quicquam petere pro instrumento. ibid.
1 Cum paupera diuite litigante, is cogitur ministrare expensas ad litigan- dum.colum.1. in prin. 69
3 pauperibus vt bona distribuatur si mandetur a testatore, quid dicendum. col.1. in fi. & col.2. in prin. 51
3 Pauperibus factum legatum poterit dari carceratis. columna quarta, in prin. 54
3 Paupertas, vel diuitiæ vbicumque sunt causa intensiõis agentis, sunt pro- banda.col.3. iux. med. 153
3 Paupertatis descriptio ex Terentio.col.2. iux. med. 31
3 Pax vel treuga rupta de qua.col.3.c.12. 123
3 Pacem habens pro vulneribus ab eo, qui ex eis sit mortuus, pax de vulnere bus nihil ei prodest.col.1. circa prin. 119
3 Pacem facere an quis a iudice cogi possit.col.3.c.8. 121
3 Pro pace mala tolleranda.col.1. in fine. 123
Pax habenda vide iniuria.
3 Pax vbi, quando, & a quibus, habita profit, vel non pro iniurijs illatis. col. 3. cap.1. contra quam non conceditur restitutio in integrum. col.1. sub med. & ibi alia de laudibus pacis. 122. 123
1 Pax certa præualeat speratæ victoriæ.col.4. nu. 13. 67
3 Pax non solum habet vim simplicis indulgentiæ, sed & restitutionis in in- tegrum.col.1. ad finem. 145
1 Peccare humanum est.col.1. in fine. 58
3 Peccati criminis, & delicti differentia remissiue.columna quarta post me- dium. 88
3 Peccato in mortali qui est non potest accusare, sed proponens confiteri non dicitur interim esse in peccato mortali.col.1. sub med. 129
3 Peccatum mortale reddit infamem in eo existentem, & an & quando re- pellat a testimonio, & plura de peccato mortali.col.1. in med. & col.2. per tot. 173
1 Peccatum originale quid, colum. 1. tit. 19. cap. vnico. peccatorum confes- sio. V. confessio. 112
1 Peccatum quandoque impedit veritatis decisionem, & agnitionem. In maleuolam namque animam non intrabit spiritus sapientiæ. colum.2. num.9. 67.
2 Peculium a patre filio concessum si in emancipatione filij non fuerit ad- emptum, per emancipationem videbitur confirmatum ita vt valeat ti- tulo donationis.col.2. in med. 58
1 Pecunia si numerata, & non obsignata alicui seruanda tradatur, an mutui in dubio, vel depositum censi debeat.col.3. sub med. 27
2 Pecunia est vita hominis.col.3. in med. 74
2 Pecunia mutuo data, solui alterius formæ nummis potest, nisi creditor ex eo sibi constari damnum ostenderit.col.1. in med. 21
3 Pecunia non circumscribitur loco, vnde non continetur in legato domus cum omnibus, quæ in ea sunt.col.4. in prin. 48
3 Pecunia si sit alicui numerata, vt alteri restituat, si ante restitutionem ea vtatur, furtum non dicitur committere.col.3. circa med. 105
2 Pecunia mutata seu deteriorata, vel diminuta aut reprobata quomodo so- lutio fieri debeat.col.3. sub med. 18
2 Pecuniarum summæ, & quantitatis debitor, quomodo soluere, & in qua pecunia seu moneta debeat, & ad quid teneatur. per tot. & col.1. vtiq; ad ined. & vide supra. debitor & moneta. 18. 19
2 Pecunia in iis rebus, quæ seruando seruari non possunt generaliter nume- ratur.col.1. in med. 19
2 Pecunia si simpliciter detur non animo donandi data censetur. colum. 1. sub med. 19
2 Pecunia ad numerum consignata mercatori, si ille casu fortuito amiserit, an & quomodo sit restituenda.col.2. sub prin. 19
2 Pecuniam se recepisse, quando plures consentunt, & constat ad vnum so- lum peruenisse, ceteri non tenebuntur nisi se reos debendi in solidum con- stituerint, vel indicem adfideiussissent.col.1. fi. 19
2 Pensio magna si præstetur potius locatio in dubio, quam emphyteusis præ- sumitur.col.4. ad fin. 124
2 Pensio semel super re imposita, an debeat augeri re aucta, & ampliata, vel iuxta veterem rei æstimationem solui.col.4. ad fi. 114
2 Pensiones præteriti temporis non solutas petere non potest dominus ab emphyteuta, qui cecidit ab emphyteusi, nisi protestatus prius fuerit cum illum expelleret.col.2. in fi. 113
3 Percussiones plures puniuntur pro duabus si plures, & plures pro quatuor. col.3. post med. 132
1 Peregrinatio facit homines pauperes.col.1. in prin. 56
1 Periculis se nemo exponere, & subicere debet.col.3. in med. 183
2 Periculum, & damnum rei cuius sit an domini an possidentis qui alius sit. col.2. sub prin. 130
2 Periculum rei debitor post debitoris moram peremptæ ad ipsum debitore semper spectat, nisi liquido constiterit eodem prorsus modo apud ip- sum creditorem fuisse interituram.col.4. sub fi. 19
2 Periculum omne qui in se recipit, etiam cum iuramento, non adeo magis casum fortuitum præstabit.col.4. in fi. 19
1 Peritis in arte credendum.col.4. ad fi. 58
1 Peritis in arte creditur, & plus vnico perito, quam centum imperitis.col. 3. num.9. 45
3 Peritorum in arte dicto, an & quando stari debeat, vel non. colum. 4. sub prin. 189
3 Peritorum in arte probatio, quando locum habere debeat, vt ei standum sit, & quomodo facienda.col.2.c.16. V. expertorum. 155
1 Periurans satis deum vltorem habet. colum. prima. in med. & columna sequen. 129
Agere potest aliquibus casibus, post med. ibid.
Repellitur a testimonio in criminali, & in ciuili minorem habet fidem. ibidem.
1 Periurii variæ poenæ.col.2. circa prin. 181
3 Periurii ratione testis quis omnino redditur inhabilis. columna 2. in fine. & col. seq. 93
1 Periurium minimè remitti potest.col.4. in fi. 123
1 Periurus quis dicatur, vel non, & num actus a periurio gestus valeat, & te- neat.col.2. tit. 23. c.1. per tot. 126
An in illa causa, in qua agit repellatur ab agendo, & num a testificando, ita vt ei neque torto credatur, & num quid aliquo pacto admitti possit ad iuramentum in litem aut suppletorium, & a iuramento absolutione petere possit.col.4.c.2. per tot. ibid.
1 An infamis fiat iuris infamia, an sit beneficio priuatus, vel priuandus ve- niat, an ab ordine sacro deponatur, an de periurio puniatur, & per quæ iudicem, & an committatur periurium, cum dolo vel sine.colum.2. c.3. per tot. 127
2 Permutatio an sit, vel venditio, quomodo cognoscatur. columna prima, sub fin. 2
2 Permutatio quando, & quomodo fieri dicatur.colum. secunda in med. & per totum. 4
2 Permutationis contractus dicitur ex intensiõne contrahentium, & in du- bio attenduntur verba, vel quod plurijs est inspicitur.colum. secunda in medio. 4
Permutatio beneficiorum. V. beneficiorum permutatio.
2 Permutatio æquipollet venditioni, quando sit venditio, & nomine vendi- tionis veniat, ac eius naturam assumat, quomodo fiat, & quæ actio com- petat.col.2. sub med. & fi. & col.3. per tot. 4
Permutatio quando poenitentiam admittat.col.3. sub fi. ibid.
2 Permutatio est contractus innominatus.col.2. sub prin. 78
1 Persona mutata mutatur qualitas rei.col.4. post med. 163
1 Persona mutata rei conditio mutatur.col.1. post med. 68
1 Personæ miserabili fauendum, & patrocinandum est etiam sine salario. col.4. num.31. 68
1 Persona quæ per se non potest esse in iudicio an dicatur miserabilis.colu- 1. num.36. 69
1 Personis miserabilibus non est in præiudicium aliarum fauendum. col.4. num.28. 68
3 Pertinens. V. impertinens. pertinens depositio dicitur, quæ aliquo modo fa- cit ad causam etiam in modico.col.2. in fi. 163
4 Pertinentiarum appellatione, quid contineatur.colum.3. a princip. per tot. conclu.10. 116
Petitio hæreditatis vide in ver. hæres. Petitio

I N D E X.

- 4 Petitiō vniuersalis admittitur in iudiciis vniuersalibus, vt petitionis hæreditatis familiæ eriscundæ, & similibus, & in executione fiet liquidatio & quid in iudiciis generalibus. col. 4. in fi. & col. 1. in prin. 5.6
- Petitiō in dubio an sit apta vel inepta debet admitti. colum. 1. in princip. ibid. fol. 6.
- 4 Petitiō hæreditatis quando intentatur contra possidentes hæreditatem vel actio familiæ eriscundæ si exceperint quod agens est indignus nō iuuabuntur ea exceptione. col. 3. in med. 6
- 4 petitorium cum possessorio recuperandæ, an concurrant, & quando, & quale prius tractandum. col. 4. in fin. 33
- 4 Petitiō si quid nō sit, quando veniat vel non concedendum, & an iudex super his quæ petita non sunt iudicare possit, & an officium suum non requisitus impartiri debeat, & quid in cautione ab usufructuario præstanda, si non petatur, vel in alia quauis. col. 3. a med. colum. 2. in prin. & col. 2. in med. 35.36
- 1 Petrus Aposto. ex quibus verbis fuerit rector generalis constitutus & dux suorum fidelium. col. 4. nu. 62. 44
- 1 A Petro, caput ecclesiæ sumpsit originem. col. 2. nu. 42. 44
- Petrus an dicatur pastor omnium christianorum, an gubernator, & caput nihil refert. col. 4. nu. 63. ibid.
- Petrus fuit deputatus pastor necessaria causa. nu. 65. ibid.
- 1 Petrus tam dicitur caput ecclesiæ, quam Christus. col. 1. nu. 70. 45
- 1 Pharisei quomodo præstabant consensum in vniuersitatibus. columna 4. numero 12. 45
- 1 Philosophia habet multa principia aperte erronea colum. 3. in med. & ad fin. 62
- 1 Philosophorum sectæ vnde emanauerint. col. 2. in med. 62
- 3 Pia causa. col. 2. cap. 24. 13
- 3 Pia causæ fauor æquiparatur fauori filiorum. col. 1. iux. med. 48
- 2 Pignors duobus eandem rem non incidit in penam falsi, sed si res non sufficiat duobus, incidit in crimen stellionatus. col. 4. sub med. 36
- 2 Pignore qui prior est quando sit potior in iure. col. 2. in med. 41
- 2 Pignoris prosecutio competit ante diem aut conditionem quando debitor est de fuga suspectus. col. 4. sub fi. 22
- 2 Pignoris adiudicatio non periclitatur cōstitutione. l. 2. C. de rescin. vend. col. 2. in med. 41
- Pignoris distractio fieri potest priusquam veniatur ad fideiussores. ibid.
- 2 Pignoris nomine subtraham rem creditor qui accepit, quando teneatur domino restituere sine pretio. col. 1. ad med. 41
- 2 Pignori dare partem socij non potest socius. col. 1. in med. 41
- Pignori datæ rei fructus & commoda, fortem extendunt. ibid.
- Pignori datus equus præsumitur sumptibus creditoris alimentatus. sub medio. ibid.
- 2 Pignori potius quam in solutum res videtur data, & ideo si ex fructibus creditor debitum consequutus est fundus distrahi non poterit. col. 4. ad med. 29
- 4 Pignorum ad captionem absque alia sententia deuenire potest iudex quando causa est decidenda sine strepitu & figura iudicij. columna 1. in fine. 41
- 2 Pignus & Hypotheca quantum ad actionem non differunt. columna 4. ad fin. 40
- 2 Pignus vendere potest creditor præcedente trina monitione contra debitorem, quamuis actum sit inter eos vt non vendatur. col. 4. ad fi. quod si nihil actum sit, licebit vendere vnica monitione facta, si vero dictum vt liceat vendere, tunc licebit absque aliqua denunciatione. ibid. 40
- 2 Pignus conuentum & datum non ante biennium vendi poterit a creditore post moram debitoris. Pignus vero prætorium cum iudex arbitrat. col. 4. in fi. & col. 2. in pr. 40. 41
- 2 Pignus vt iusto pretio emptum sit, vel simpliciter vt distra hatur, nisi intra certum statutumq; tempus debito satisfiat, valet, & iusta habetur pactio. col. 4. in fi. 40
- 3 Pignus conuentionale, & prætorium quomodo differant. col. 1. sub pr. & quid sit prætorium, & quomodo constituatur. col. 2. sub pr. 41
- 2 Pignus conuentionale constituitur inter absentes, & contrahitur quibuscunque verbis, etiam absque scriptura ac de nocte, & multis alijs casib. col. 1. sub prin. 41
- 2 Pignus minus idoneum accipiens non iuuatur remedio. l. 2. C. de rescin. vend. col. 1. in med. 41
- 2 Pignus acceptum pro summa ipsius valorem æquanti alienati loco habetur & potius alienatum quam pignoratium, ac ideo pœnis alienationi impositis locus fiet. col. 1. in med. 41
- 2 Pignus liberare debitor inuito creditore potest si aliud æquè idoneum offerat. col. 1. ad fi. 41
- 2 Pignus retinens & celans creditor soluto debito tenetur furti. columna 1. in fine. 41
- 2 Pignus quando solo consensu videtur remissum. col. 1. in fi. 41
- Pignus etiam pro exequutione debet vendi post duos menses computandos post quatuor qui dantur iudicatis ad soluendum. colum. 2. in med. ibidem.
- 1 Pijs in causis in vtroq; foro seruatur ius canonicum. col. 1. ad pr. 59
- 1 Pijs causis non est adeo fauendum, vt ceteris iniuriam faciamus. col. 2. post med. 60
- 3 Pila ludus. col. 3. sub pr. & ibi exemplum præstantis lusoris. 126
- 1 Pinguntur quinque simul Papa, miles, agricola, mulier, iudex. columna 4. numero 92. 63
- 2 Piscari in flumine publico an liceat etiam domino prohibente, & quid in priuato flumine, vel fundo. col. 4. in fi. & col. 1. vsque ad med. 129. 130
- 1 Plenitudo potestatis non debet exerceri, nisi cum magna causa, alias diceretur vt plenitudine tempestatis. col. 2. sub nu. 57. & 58. 71
- 3 Pluralitas actuum an præsumatur. col. 1. post med. 151
- 3 Pluralitas resoluitur in suas singularitates in materia substitutionum. col. 3. circa prin. 32
- 3 Pluralitas vinculorum non semper consideratur. col. 1. circa pr. & med. 78
- 2 Plures res venditæ si sint insimul diuersis pretijs redimi vna sola ex illis non poterit, quia totum illud habetur pro vno contractu. columna 2. in prin. 85
- 1 Plus, in eo quod plus est continetur quod est minus. nu. 21. 4
- 1 Poena cum statuto imponitur delicti consumatio requiritur, vt penæ locus fiat. col. 2. in fi. 158
- 1 Poena conuentionalis opposita contractui an sit posita in fraudem usufructu, necne quomodo dignosci possit. col. 2. ad fi. 131
- 1 poena si apponatur in actu, qui est contra legem, non tenet, secus tamen si præter legem. col. 3. in med. 147
- 2 poena apposta in obligatione dandi vel faciendi debetur tantum pro parte pro qua non fuit adimpletum, vbi factum est indiuiduum, & an committatur poena si deficiat vnus nummus. col. 2. sub med. 22
- 2 poena in tertium ex conuentione partium stipulata committenda in casum contrauentionis, an facto eorundem, & consensu tolli possit in præiudicium illius, cui stipulata & acquisita est. col. 3. in med. 101
- 3 poena criminis læsæ maiestatis non extenditur ad filias. col. 2. cir. med. 94
- 4 poena conuentionalis, vt petatur, liquida debet esse causa. columna 4. sub prin. 7
- 4 poena multæ nunquam committitur, nisi monitione, aut interpellatione præmissa, quotiescunque ob cessationem, vel non factum, debet quis in eam poenam incidere. col. 2. in med. 74
- 4 poena l. si quis maior. C. de transac. non habet locum in compromisso etiā iurato facto a parte inuita ex necessitate statuti vel iudicis. col. 3. in fi. 76
- 3 poena. In pœnis etiam, quæ ipso iure inferuntur requiritur sententia declaratoria. col. 3. iux. fi. 92
- 3 poena. De pœnis & sententiam passis. col. 1. tit. 13. 157
- poena criminibus est infligenda, quæ duplex est, & quid penæ capitis appellatione veniat, quivè illi sint obnoxij. Potest tamen princeps omnes penas remittere. cap. 1. ibid.
- poenæ non exacerbandæ, sed molliendæ sunt a iudice, qui potest eas ex causa temperare, moderare, vel mutare, & quid de pœnis quæ iudicis arbitrio committuntur. col. 2. c. 2. ibid.
- Nobilitati, ac dignitati num deferatur in pœnis, quæuè penam minuant, vel augeant. col. 4. c. 3. ibid.
- 3 penam quando minuant, vel ab ea excusent antiquitas delicti, furor, minoritas, ebrietas. col. 1. c. 4. 138
- pena illhic an imponenda sit, vbi a iure expresse non imponitur, & num infligatur, nisi præuia declaratoria: puniriq; autem corporaliter nunquid possit aliquis, non interueniente dolo. col. 4. c. 5. ibid.
- 3 De pena mortis, amputationis manus, vel membri, relegationis, deportationis, vel exilij, interdictionis aquæ & ignis, damnationis ad metallum, ad triremes, & ad perpetuos carceres. col. 1. c. 6. 139
- pena statutaria, an legalis in delictis sit attendenda. col. 2. c. 6. ibid.
- pena homicidæ, vel homicidio opem præstantis, aut consentientis, vel delictum mandantis, aut cogitantis. col. 3. c. 8. ibid.
- penæ plures pro eodem delicto num imponi possint: & quid si penæ variorum delictis sese confundentibus sigillatim imponantur. Pena autem legis nouæ veterem non tollit, sic & delictorum æqualitas æqualitatem penarum desiderat, deque damnatorum cadaueribus. columna 4. cap. 9. ibid.
- 3 De pena conuentionali. col. 1. c. 10. 140
- De pena legali & pecuniaria. col. 4. c. 11. ibid.
- 3 De sententiam passis, & damnatis. col. 1. cap. 12. 141
- 3 Miscellanea de pœnis & sententiam passis. col. 1. c. 13. 142
- 3 pena apposta contrauenienti cōtractui, cessat ambobus pariter contrauenientibus. col. 4. post med. 120
- 3 pena pecuniaria soluenda fisco vel parti a lege imposita non tenetur solui in foro conscientie. col. 2. ad fi. 92
- 3 pena ex actu nulli imponitur, quoties actus de sui natura est licitus. col. 4. post med. 112
- 3 pena in obligatione pacis minorum apponi non potest. col. 2. sub prin. vbi vide verum intellectum. 123
- 3 pena capitalis si simpliciter dicatur, de qua sit intelligendum. colum. 1. per totum. 137
- penas statutarias exteri omnes luent, nulla habita differētia fuerint, necne statuta si id criminis cuius nomine plēctuntur, alias iure etiam communi prohibebatur. col. 2. ad fi. ibid.
- pena ordinaria cessat, vbi quis ex sola propria confessione, & ea qualificata puniatur. col. vlt. sub med. ibid.
- penis corporeis nunquam locus est, vbi dolus non interuenerit. col. 4. post med. & in fi. 138
- 3 pena conuentionalis an possit duplam excedere. col. 1. ad fi. & col. 2. per tot. ferè, an tollat legalem, an applicetur fisco in dubio, quomodo pluries committatur. sub med. ibid. Et quæ debet facere petens poenam conuentionalem ibid. 140
- pena conuentionalis quando videatur in fraudem apposta. colum. 3. in prin. ibid.
- Neminem obstringit, nisi quem principalis conuentio obligauerit. circa med. ibid.
- pena in prætorij & iudicialibus stipulationibus est loco interesse, & non exigitur cessante interesse. col. 4. iux. med. ibid.
- penam ad pecuniariam delicti nomine condemnatus, si omnem soluerit depro minimo pretio, debet pena affligi corporali. col. 4. post me. ibi.
- 3 pena secundo nubentis, & mulierem & maritum comprehendit. colum. 4. circa prin. 142
- pena ad quem spectabit si committatur delictum tempore vnus officialis, & sententia feratur tempore alterius. col. 4. post prin. ibid.
- 3 poenæ sunt personales, & suos debent auctores sequi. columna 4. circa prin. 24
- 1 poenæ varix siue pecuniariæ, siue amputationis manuum. & c. colum. 2. c. 23. per tot. 181
- 3 poenæ mitigationem meretur delictum, sine dolo commissum, vel extra propositum, & intentionem ipsius delinquentis. columna secunda. in prin. 92
- 1 poenæ qualitas arguit qualitatem delicti, & præmium arguit merita. numero 62. 8
- 1 poenæ pecuniariæ impositæ ab episcopis in clericos deberent applicari Camera. col. 4. post med. 84
- 1 poenæ imponuntur ad malos mores corrigendos, non vt fiscus locupletetur. col. 2. in prin. 70
- 3 penalia. In penalibus non procedimus ita per coniecturas, sed debet in eis liquidissime constare. col. 2. in prin. 84
- 3 penam criminis læsæ maiestatis, qui, quando, & qualem incurrant: & quæ illa sit. col. 1. c. 15. 94
- 3 poenam passus pro delicto sufficientem, vti suspensus, aut decapitatus, in alia vita de eodem delicto non punietur col. vlt. sub prin. 104
- 3 poenam alius pro alio nusquam dabit, & alia de poena. columna secunda. cap. 2. 80

I N D E X.

1	Poenam quem incurriffe declarari debet.col.2.prope fi.	183
3	Poenas delictorum remittere potest Princeps.col.1.in fi.	147
3	Poenitentes, delinquentes, profitentes religionem publicæ poenitentia, sunt de foro religioso.col.2.circa prin.	92
2	Poenitentia licita est in contractibus innominatis ex parte illius qui adim pleuit.col.4.sub fi.	3
1	Poenitentiarj sede vacante, an ab omnibus vel parte maiori cardinalium augeantur.col.1.nu.30.	46
2	Poenitentia locus est in contractibus innominatis, etiam si præparamen ta, siue intrinseca, siue extrinseca adfuerint.col.1.in prin.	4
3	Poenitentia an sit aliquando in delictis locus.colum.1.in fin.& col.seq. in princip.	104
1	Poenitentia omnes hodie sunt arbitraria.col.3.in pr.	113
3	Poenitentiam agentis effectus.columna 4.post med.& colum.1.per tot.& col.seq.	87.88
1	Pœta.Miranda canunt, sed non credenda poetæ.col.1.nu.28.	53
	Poligami.v.in ver. Bigamorum.	
2	Pollicitatio a promissione quid distet, quid illa sit, an pariat obligationē naturalem, & quando, & an aliquo iure actioni dandæ sit idonea. col. 4.in fine.	7
2	Pollicitatio dicitur cum quis aliquid promittit alicui, nemine acceptante quod si reuocetur promissio antequam acceptetur, nulla inducitur ob ligatio, postquam vero fuerit acceptata transit in pactum.columna 3. in fine.	10
	Pollicitatio nec naturalem inducit obligationem, quod si fiat præsentī, & tacenti, quia tacens videtur consentire valet.col.4.sub med.	ibid.
2	Pollicitatio an producat actionem, & quid si quis soluerit quod per pol licitationem promiserit, quibus casibus repetere possit.colum.1.in princip.	8
2	Pollicitatione sola obligatur quis ecclesiæ vel pio loco, dominium tamē illi sine traditione non acquiritur.col.4.sub med.	128
1	Pollutio nocturna per se non est peccatum mortale, & nequidem veniale. col.2.in prin.	100
1	Pontifex semper præesse debet ecclesiæ in remedium schismatum.col.2. numero 44.	44
	Pontifex dicitur caput ecclesiæ eo modo, quo princeps terrenus se mundi dominum vocat.col.3.nu.50.61.& quomodo.nu.55.	ibid.
	In Pontifice tria sunt verba idem significantia, videlicet summus Pontifi catus, Apex Pontificatus, & fons sacerdotij .nu.57.	ibid.
	Pontifex an a maiori parte vel ab omnibus Cardin. eligatur. columna 1. numero 33.	46
1	Pontificios familiares fructus suarum præbendarum posse in absentia percipere, constitutione contraria qualibet non obstante.columna 1. in prin.	84
3	Pontificis folius dicto an standum sit, & quid in legato a latere.colum.2. sub prin.	185
1	Pontificis Romani auctoritas tanta est, ut ea quæ ab ipso de plenitudine officij fiunt, non ab homine, sed a deo facta esse videantur.colum.1. ad fin.	111
1	Populus & vulgus ex veritate pauca, ex opinione multa existimat. colum. 3.nu.8.	47
1	Et nihil iudicat scientia & prudentia quadam, sed absque consilio teme ritate potius, quam sapientia, & omnia quæ facit a quolibet sapienti viro alpernenda sunt potius, quam laudanda.col.1.nu.22.	48
3	Positio impertinens quando pertinet efficiatur, & quæ pertinet dica tur.col.4.in prin & col.3.in med.	203
3	Positio tota an negari debeat vel admitti pars vera.columaa tertia. in fin.	203
4	Positio negata quid operetur, & an aliquatenus ponens se illa iuuare possit, & confessio ex positione resultans negata, & impugnata an vl terius prodesse ponenti queat.col.2.ad fi.	12
1	positionem partim veram, partim falsam, iuratus negans non fit periurus. col.2.post med.	126
4	Positiones quando sufficiant ad condemnationem, an diuersæ species coniungantur ad perficiendam probatio nem, quando noceant ponenti, criminosis aut captiosis an responderi oporteat, si inde periurium, aut delictum detegatur.col.2.a med.	12
3	Positiones in causis criminalibus per accusatorem, & fiscum rectè fieri possunt, secus autem per reum.col.4.in med.	132
3	Positiones ut habeantur pro confessis quæ requirantur, & quid de interro gatoriis.col.3.ad med.	203
3	Positiones & articulos in dubio fore admittendos cum clausula saluo iu re impertinentium, quod dicitur, quando procedat necne.columna 4. sub prin.	203
3	Positionibus iuris, an sit respondendum.col.2.ad fi.	203
3	Positionibus responsio per verbum credit facta idem præiudicat, quod confessio de veritate.col.4.sub pr.	202
3	Positionibus respondere nolens habetur pro confesso tribus concurren tibus, & quando non procedat.col.2.in fi.& col.3.in pr.	203
3	Positionibus quomodo respondendum sit, & per quæ verba, remissive. col.3.in med.	203
1	Positionibus si simpliciter sit respondendum.col.3.c.20.pertot.	180
3	Positionum exemplum, an & quando edendum sit, & quid in positionib. dependentibus a facto proprio respondentis, & quid in patria subalpi na per decreta Ducalia obseruandum sit.col.3.in fi.	203
3	Positionum pronuntiatio pro confessis, quando facienda remissive.col.2. in fine.	203
2	Possessio vel quasi iurium incorporalium an esse possit, & an præscriban tur huiusmodi iura.col.4.in med.	123
	Possessio litigiosa redditur ex quæstione, & controuersia possessionis. ibidem.	
2	Possessio incertæ partis ratione loci, & quotæ, an dari possit.colum.2. in prin.	123
1	Possessio defuncti potest vi statuti continuari in defunctum abique alia apprehensione, sed rem.c.reintegranda.3.q.1.& iura possessoria hæredi non competunt.col.3.post prin.	189
2	Possessio & dominium, an ex contractu simulato transferatur.columna 2.in fine.	192
2	Possessio sine apprehensione quando per actus fictos transferatur, vel nō. col.2.sub med.	125
2	Possessio quocumque, & civilis & naturalis quæ dicantur, & quibus, & quot	

	modis, & per quas personas possessio acquiratur, retineatur, vel amittatur, an habens civilem possit naturalem occupare per vim & propria auctoritate, & de quasi possessione.columna 1. & 2. a med. & per tot. cap.	120
2	Possessio est iuris nō facti, & quomodo intelligatur.col.4.in fi.& colum.1. in prin.	120.121
2	Possessio controuersa an dici possit causa magni vel maximi momenti. col.1.sub prin.	121
2	Possessio defuncti continuatur in hæredem, & an absque apprehensione. col.3.a med.ad fin.	121
4	Possessio per quem, in quem, quando & quomodo transferatur, & in be neficialibus, & in rebus quæ pondere, numero vel mensura con sistunt.columna tertia. a medio, & columna quarta. & per totum caput.	121
2	Possessio tam civilis quam naturalis qualiter, & quando per constitutum transferatur, & quando probanda veniat.columna prima in fin.& per tot.caput.	122
2	Possessio an continuata præsumatur de præterito ad præsens, & an ex præ cedenti titulo præsumatur habita, & an ex parte fundi totius apprehen sa censeatur possessio.col.1.vfque ad med.	123
2	Possessio apprehensa de parte fundi, an totius, & de vno ex pluribus, an aliorum censeatur.col.1.a med.	123
2	Possessio iuris & quasi iuris potest esse penes plures.columna secunda. in prin.	123
	Possessio qualiter apprehendatur, & an ex contractu censeatur data licen tia apprehendendi possessionem propria auctoritate.	ibid.
	Possessio auferri nemini debet absque causæ cognitione etiam si prædo, vel intrusus.col.2.sub prin.	123
	Possessio quando inter duos controuertitur qualiter iudex providere debeat.	ibid.
2	Possessio in nobilium patris non prodest filio in casu l.fciendum.f. qui satis cog.col.2.in med.	123
2	Possessio apprehensa per aliquem in absentia alterius civiliter possiden tis dicitur naturalis.col.in med.	123
2	Possessionem propria auctoritate capere an possit quis ex titulo quem in re iuste habet, & quid si iudex licentiam ad id dederit, & quid si per inualidum decretum.col.4.a prin.ad med.	127
	Possessionem adipisci si quis velit an contradictorem citare curare de beat, & quomodo is contradictor admittatur.ad med.	ibid.
	Possessionem ex primo decreto ad assequendam creditor si absens per quadriennium, si præsens per biennium expectat ut, & an & quando aliter nullus dicatur merus possessor vel detentor tantum: & an hæc mis sio in possessionem sit mixti imperij, & an facta vni ex creditoribus ex causa onerosa prosit aliis similib. & quæ oporteat interuenire vt. iudex ad primum & secundum decretum deueniat; an contumacia procura toris noceat domino; An & quando possessio huiusmodi reuocetur; & quid si reus venerit infra annum; & quid iudex possit in moderando tē pus; & an missus teneatur stare colono; & an in beneficiis procedat hu iusmodi missio.a med.ad fi.cap.	ibid.
4	Possessionem suam continuans qui appellauit a sententia contra se lata, non dicitur innouare.col.2.in med.	100
1	Possessionis immissio nulliter facta per iudicem est ante omnia reuocan da.col.2.in prin.	183
2	Possessoria iudicia an requirant plenam probationem.columna prima in princip.	126
	Possessoria omnia concurrunt cum petitorio excepto possessorio retinen dæ ratione contrarietatis.in med.	ibid.
2	Possessoria remedia an dentur pro iuribus mere personalibus.col.1.in fin. & col.2.in prin.	126
2	Possessorij iudicij causam perinde atque petitorij in feudalibus causis coram domino feudi determinanda est.col.1.sub prin.	126
2	Possessorio recuperandæ agens in beneficialibus an teneatur ostendere titulum beneficii.col.4.in med.	125
2	Possessorio super beneficio ecclesiastico quando agitur ad recuperandum illius possessionem, an causa dicatur spiritualis vel temporalis.colum.4. in med.	125
2	Possessorio recuperandæ & adipiscendæ agenti quid incumbat.colum.3. in med.& per tot.cap.	125
	Possessorio recuperandæ obstat notorius defectus proprietatis.	ibid.
2	Possessor bonæ fidei an, & quando, & quis præsumatur.colum.2.ad fin.& colum.3.in prin.	123
2	Possessor bonæ fidei ex contractu etiam nullo ex iuris errore, fructus quando acquirat & lucretur, & quid in rebus ecclesiasticis, & an cum expensis melioramentorum compensare teneatur, & cultura, & custo dia & aliis causa si uctuum conferuandorum, & quid de industrialibus. col.3.a prin.vfque ad col.4.in prin.	123
2	Possessor malæ fidei si quis a principio fuerit, & ex post facto bonæ, quo modo iudicandus, & an malæ fidei postquam soluit de suo ante litem con testationem acquirat actionem negotiorum gestorum & an de percep tis fructibus propter titulum excusetur & illos lucretur, & an de culpa teneatur, & an repetat impensas factas pro custodia, rei & quomodo in mala fide possessor quis constituatur & probeatur.columna quarta a med.	123
2	Possessor iustus priuari sua possessione quando, & an sine citatione de beat.col.4.in fi.	123
2	Possessor clandestinus, vi possidere dicitur siue expulerit possiden tem siue possidens non sit ausus ingredi possessionem suspicans, se ui posse repelli habet autem possessor clandestinus possessionem na turalem clandestinè, & ciuilem violenter.columna prima in prin cipio.	124
2	Possessor contra quem hypothecaria agitur potest negare auctorem agentis esse dominum rei illius, & creditor id probare tenebitur.col.2. in princip.	124
2	Possessor si possessionem corpore relinquat, an & quando illam amittat.col.1.sub prin.	124
	Possessor an prohibeatur suam continuare possessionem etiam ipsa lite pendente.	ibid.
	Possessor extraneus de cuius præiudicio agitur an sit citandus ad pronun tiationem faciendam quod deueniatur contra eum.	ibid.
2	Possessorij remedium seu conditio Canonis Reintegranda.3.q.1.an lai cis etiam cōpetat pro rebus profanis, itē & conductori aut mandatario nedum	

I N D E X.

- nedum possessori: & contra quos conceditur, & an concedatur pro feudis & iuribus incorporalibus, pensionibus denegatis, & iuribus personalibus, & an vigore constituti, & an contra possidentem cum titulo, contra singularem successorem, & contra bonæ fidei possessorem cum titulo. columna 2. a medio, & vsque ad colum. 1. ad med. 126. 127
- 4 Possessorium remedium can. reintegranda quando possit cum interdicto unde vi & aliis remediis possessoris concurrere. colum. 3. ad fin. & col. 4. sub prin. 5
- 4 possessorium adipiscendæ cum petitorio quando cumulari non possint, & quando sic. col. 3. in fi. 5
- 4 possessorium recuperandæ, ac petitorium intentans, si prius obtinuerit in possessorio & non probet dominium non obtinebit in petitorio. col. 4. sub med. & fi. 7
- possessorium recuperandæ intentanti obstat absolutoria contra eum lata in petitorio. ibid.
- possessorium retinendæ proponere & suspendere petitorium non potest actor. ibid.
- possessorium intentans si vnam causam deduxerit, & illam probauerit debet obtinere. ibid.
- 2 possessorium licet actor intenter si tamen postea persecutus fuerit petitorium, sententia quomodo ferenda. col. 4. in fi. 125
- possessorium adipiscendæ, & recuperandæ petitorium primo intentatum suspendere facit. ibid.
- 2 possessorium iudicium non datur illi qui culpa sua excidit sua possessione. col. 1. in prin. 126
- 2 possessoris loco an habeatur qui dolo defuit possidere. columna prima. sub prin. 124
- 2 possessoris conditio in pari causa melior est. col. 2. in pr. 124
- possessoris in fauorem iudicandum est cum iura partium sunt obscura. in medio. ibid.
- 4 possessoris in iudiciis sufficit probatio per vnum testem cum iuramento suppletio. col. 4. in fi. 33
- 3 possessoris causa in dubio potior est & multæ utilitates possessoris, remissive. col. 1. in fi. 124
- 1 possidens maiorem partem bonorum beneficij dicitur pacificus possessor. col. 3. nu. 15. 43
- 2 possidens civiliter si de voluntate possidentis possideat a quo causam habet, an possit propria auctoritate naturalem accipere, & si naturalem per decennium negligat, an etiam civilem amittat, & si ignoret suam naturalem possessionem ab alio occupari, an amittat civilem. colum. 1. in med. 124
- 2 possidens si ille per quem possidet de possessione expellatur non tantum naturalem sed etiam civilem perdit col. 1. in med. 124
- 2 possidens prior per constitutum an præferatur secundo habenti actualem possessionem. col. 1. in med. 124
- possidens qui non est nec detinet, non est legitimus contradictor ad impediendum heredem mitti in possessionem. col. 2. in med. ibid.
- 1 possidentes beati dicuntur. col. vlt. sub pr. 68
- 2 possidere quis non intelligitur nisi suam alleget possessionem. columna 2. in med. 124
- possidere negans conuictus de mendacio an sua possessione priuetur ibidem. 124
- 2 possidere in solidum eandem rem duo non possunt regulariter, & quando procedat vel non. col. 2. sub med. 124
- possidere vnam rem duobus modis vno generali pro suo alio speciali, vt pro emptore, an quis possit. ad fi. ibid.
- 2 possidere præsumitur tempore mortis, qui semel possidet, & tempore expulsiõis agens interdicto recuperandæ, probando quod aliquando possederit. col. 2. in fi. 124
- 1 postheris non est auferenda facultas vltimæ cogitandi. col. 4. nu. 4. 48
- 3 posthumi agnatione rumpitur testamentum, & an codicilli. columna 2. in prin. 8
- 1 posthumi institutio. col. 4. c. 12. 24
- 3 posthumus si fuerit legatum simpliciter, censetur esse factum ei qui est in vtero, siue vnus sit, siue plures. col. 1. ad fi. 8
- 3 posthumus qui præteritus est in testamento patris, & viuo patre mortuus fuerit, an rumpat testamentum, & quid si apponatur clausula codicillaris per verba futuri temporis. col. 1. sub med. 8
- 3 posthumus si præteratur a primo gradu, licet exheredetur a secundo, attamen quando nascitur rumpit totum testamentum colum. 2. circa med. 2
- 1 potestatis maior contra maiorem, nemo præsumat honorem. columna 4. circa med. 67
- 1 potestas maior desideratur in auferendo quam in conferendo. colum. 2. circa prin. 97
- 1 potestatis plenitudo non extenditur ad iniquitatem. columna 2. nu. 57. Et non debet exerceri nisi discretionis clauæ præmissa. nu. 58. & ibid. 71
- 1 potestatis plenitudine non præsumitur vti velle Papa. columna 2. post med. 107
- 1 practica antiqua est seruanda, quæ est finis iurisperitorum. columna 4. post med. 147
- 1 præbenda quid sit, & alia quædam. colum. 3. in fi. & col. seq. 87
- præbendarum fructus. v. beneficiorum redditus.
- 2 præcarix contractus quid sit, quomodo fiat, & est innominatus. col. 1. in fi. & col. 2. in pr. 4
- 2 precarij in constitutione an veniant quoque bona futura. oolumna 2 in fine. 41
- 2 precarium non transfert possessionem civilem, nec tenet precarium, si non valet contractus. col. 1. ad fi. 37
- 1 præceptores & scholares. col. 2. sub pr. & nu. 50. & nu. seqq. 54
- 1 præceptores nominandi, Etenim benignum & plenum ingenui pudoris est, fateri per quos profeceris. col. vlt. post med. 71
- 1 præceptorum augetur animus ex numero scholarium. columna secunda. post prin. 56
- 4 præceptum de soluendo dicitur sententia interlocutoria, & potest ad placitum reuocari. col. 2. in fi. 93
- 4 præiudiciale iudicium dicitur, quando sententia lata in vno, parit exceptionem rei iudicatæ in alio col. 2. in med. 33
- 2 prælati confessioni in præiudicium ecclesiæ an stetur, & quid si cum illa confessione præsumptio iuris concurrat. col. 3. in fi. 70
- 2 prælati successor, an & quando teneatur stare locationi prædecessoris. columna quarta. in principio. 116
- 2 prælationis ius in alienatione rei emphyteuticæ vel melioramentorum, quale habeat dominus directus. columna 4. ad medium. columna 2. sub med. 109. 110
- 1 prælati aut episcopis succedunt cognatione proximi. colum. 2. post med. vbi annot. 86
- 1 prælatus an possit hypothecare bona ecclesiæ. columna 4. sub princip. & in med. 80
- 1 prælatus num de iure suspectus possit allegari. col. 1. c. 5. per tot. 85
- 1 prælati successor an possit habere ratum gestum per prædecessorem. col. 2. in prin. & ibi alia de successore. 86
- 1 prælatus quid possit in emphyteusis concessione siue infeudatione, & an possit ecclesiæ præiudicare recipiendo pensionem ab emphyteuta, qui per biennium cessauerat. col. 1. post prin. 78
- 3 prælegata, an & quando veniant in restitutione fideicommissi. colum. 4. cap. 9. 56
- 3 præmium promitti potest capienti delinquentem. colum. 2. post med. quid de reuelante delictum. 92
- 3 præmium ex statuto vel proclamato quis non consequitur, qui denunciat, vel arguit aliquem de maleficio, si non probauit. columna 3. sub med. 130
- 1 præscribitur ius authorizandi in ecclesiis sibi subiectis cum sit dignitatis, & iurisdictionis, & non ordinis. col. 2. post med. 89
- 2 præscribendis in iuribus negatiuis, an sit necessaria contradictio. colum. 2. in prin. 136
- 2 præscribens regalia, & alia huiusmodi per tempus immemorabile, an teneatur probare scientiam & patientiam principis. colum. 1. sub prin. vsque ad fi. col. 2. 134
- 2 præscribi an possint iurisdictionis obedientia Imperatori & aliis principibus debita, merum & mixtum imperium, superioritatis ius, ac demum regalia. col. 2. ad fi. & per tot. 133
- 1 præscribi potest ius offerendi. col. 4. post pr. 108
- 3 præscribitur accusatio vel inquisitio criminum spatio 20. annorum. col. 3. post med. 108
- 3 præscribitur crimen læsæ maiestatis quinquennio. columna tertia. post medium. 128
- 3 præscribitur ius accusandi & damnandi defuncti memoriam quinquennio. col. 1. in med. 94
- 4 præscriptio an probetur & sufficiat per possessionem inceptam ab vno, & finitam a successore. col. 1. ad fi. 25
- 2 præscriptio contra ius commune, an titulum requirat, & quando. colum. 4. sub prin. 130
- 2 præscriptio an procedat cum titulo nullo. col. 3. in med. 130
- 2 præscriptio currit contra creditorem habentem hypothecariam intendendam aduersus tertium possessorem, etiam non discussis bonis principalis. col. 1. sub pr. 28
- 3 præscriptio circa adeundam hereditatem, & petendam legitimam. col. 1. ad prin. 85
- 1 præscriptio immemorabilis habet locum in privilegio concessio a principe certa scientia. col. 1. in med. 149
- 3 præscriptio. Testes super præscriptione producti, super quo debent interrogari & examinari. col. 1. circa med. 160
- 3 præscriptio non currit, nec inchoatur hereditate iacente, donec vacat, licet continetur iam capta contra ipsam. col. 2. iux. med. 86
- 3 præscriptio de iure canonico non est in criminibus. columna tertia. iux. medium. 92
- 2 præscriptio quid, quæ requirat, & an titulus ad præscriptionem sufficiat, & qui, quæue alia ad illam inducendam sufficiant, in præscriptione quatenus bona fides operetur, & valeat, & num præsumatur, & quid si post perfectam semel bona fide præscriptionem mala fides supervenerit, & an mala fides impediat, & quando non, & an præsumatur. columna 2. ad finem. & per totum. 130. vsque ad 131
- 2 præscriptio an imoediatur mala fide cuiusque, & quid de mala fide hæredis seu defuncti vel auctoris. col. 1. ad fi. vsque ad 4. per tot. 131
- 2 præscriptio malæ fidei a lege seu statuto inducta an valeat. columna 4. in fine. 131
- 2 præscriptio sine possessione num procedat, & quando. columna 2. sub princip. 132
- 2 præscriptio tolli per pactum an possit & quando. colum. 2. a med. & col. 3. in prin. 132
- 2 præscriptio an impediatur per dubitationem præscribentis. columna 3. ad med. 132
- 2 præscriptio quibus in rebus, actibus & negotiis currat & locum habeat, & in quibus non inchoetur nec inducatur, neque currat, plura vide col. 3. & 4. per tot. col. 1. per tot. & col. 2. vsque ad fi. 132. 133
- 2 præscriptio longi temporis quæ, quid per eam acquiratur, quis ea inuari possit, & quæ per illam præscribi, seu tolli queant, vel non. colum. 3. per tot. 134
- 2 præscriptio longissima quæ, an titulo & bona fide indigeat, an contra ignorantem currat, quæ per illam præscribantur, an ille renunciare possit, & quos effectus operetur, & an aliquod remedium super sit domino rei ita præscriptæ, & longissimum tempus quid operetur, & quid immemorabile. col. 4. vsque ad fi. col. 1. & 2. vsque ad fi. 134. 135
- 2 præscriptio temporis immemorabilis, seu cuius memoria non extat, quæ, an in illa allegatio tituli sit necessaria, quam vim habeat, quæ per eam præscribantur, quod tempus requirat, quis illud tempus probare teneatur. col. 2. in fi. & 3. per tot. 135
- 1 præscriptio quomodo interrumpatur, & quænam illam interrompant, An facta per vnum interruptio profit aliis. col. 3. in fi. & 4. per tot. & colum. 1. in prin. 135. 136
- 2 præscriptio an regulariter procedat, an extendatur, & quando, quando sit loco solemnitatis, an tollat obligationem naturalem, & civilem, & an actionem ipso iure. col. 1. sub med. 136
- 2 præscriptione sublata per statutum intelligitur de decem vel viginti annorum, in realibus, & in personalibus de triginta, & an de vna ad aliam extendatur. col. 1. in fi. 136
- præscriptione sublata per statutum non intelligitur de ea de cuius memoria non extat. ibid.
- 2 præscriptio tutus, si soluit an reperat tanquam indebitum. columna 1. sub med. 136

I N D E X.

- 1 Præscriptio iurium incorporalium an requirat scientiam domini, & debeat esse cum bona fide. col. 2. ad fi. 134
- 3 Præscriptionem ad probandam quomodo fit articulandum. col. 2. post med. 164
- 1 Præscriptioni statutarie renunciari non potest. colum. ultim. post princip. 176
- 2 Præscriptioni renunciari non potest, sed nihilominus præscribendi facultas p^{er} manet non obstante renunciationis pacto. col. 4. in pr. & col. 1. sub med. 12. 13
- 4 Præfens in aliquo actu non sequitur quod fuerit intelligens eorum quæ ibi aguntur, & qualiter procedat istud. col. 2. in pr. 9
- Præsentatio. de hac miscellanea quædam. col. 1. & seq. tit. 4. 109
- 3 Præsentia illius qui non potest actum impedire contradicendo quin fiat, non sibi nocet: et si vendatur res subiecta restitutioni præsentis, & tenente fideicommissario. col. ult. post med. 61
- 2 Præsentia donatarii in dubio an præsumatur, si nihil fuerit dictum de ipsius præsentia. col. 3. in fi. 51
- 3 Præsumitur pro iudice, pro processu, pro notario, pro iustitia, & reclusioni ne laudi. col. 1. circa med. 151
- 3 Præsumptio resultans ex antiquitate temporis an probationem in contrarium admittat. col. ult. ad fi. 155
- 3 De præsumptionibus miscellanea. col. 1. c. 18. 156
- 3 Præsumptio quid, & an præsumptionem pro se vel contra se habens probare teneatur: præsumptio autem iuris, vel a lege, quando releuet, & an contra iuris præsumptionem probatio admittatur. columna secunda. cap. 2. 149
- Ex præsumptionibus & iudiciis indubitatis num possit aliquis ad mortem condemnari, quæ quidem sunt triplicis generis: deque præsumptiva probatione, & evidenti, & quis paribus existentibus probationibus obtinere debeat. col. 3. c. 3. ibid.
- 1 Præsumptio efficacior tollit aliam minus efficacem. nu. 45. 2
- Præsumptio veritatis quæ est pro communi oritur ex autoritate doctorum. nu. 43. ibid.
- Practica est vera legum intellectrix. nu. 51. ibid.
- 2 Præsumptio solutionis anterioris temporis quæ resultat ex solutione trina proxime facta, an habeat locum ubi quis promisit soluere decem singulis annis. col. 1. in prin. 105
- 3 Præsumptionem pro se habens non tenetur de falso. columna prima. iuxta med. 108
- 3 Præteritus filius ut non dicatur an sufficiat si legitimæ loco aliquid ei reliquatur, & quis præteritus intelligatur. col. 1. sub prin. 8
- 2 Præteritis vilis maxima facit ut contractus præsumatur simulatus, & qualis vilis col. 4. sub fin. 2
- Præteritis paucitas quæ dimidium non excedit non inducit præsumptionem simulationis. ibid.
- 4 Pretium iustum rei quantum æstimandum in læsione, ut quis ad rescissionem contractus agere possit col. 2. sub prin. 132
- 2 Pretium rei dicitur deductis omnibus expensis. col. 1. in fi. 38
- 2 Pretium annuum constitutum quamvis sit emptionis, nomine locationis contractum reddit. col. 1. in fi. 38
- 1 Præventionis exceptio est opponenda. col. 1. post med. 95
- 2 Primogenituræ consuetudo laudabilis, & in regnis & principatibus omni iure procedit: & quid sit primogenitus sit demens, mente captus vel furiosus an ducatur, & regi debeat per tutorem vel curatorem demeritis; & an pater hoc casu demeritis primogeniti, possit in testamento ordinare ut secundo genitus succedat. colum. 4. a med. ad fin. 93
- 2 Primogenitus ante acquisitam dignitatem, vel genitus post adeptam vtrū admittatur, & quid si duo simul nascuntur, & an secundogenitus clericus excludatur per primogenitum: & an nepos ex primogenito præferendus sit patruo secundogenito. columna 1. per totum, & col. 2. vsque ad med. 94
- 2 Principes alienare ea quæ sunt principatus an possit, & quid si a se abdicando, & expropriando dominium, & quid si retinem directum dominium & transferendo utile per infeudationem, & quid si talis infeudario vergeret in magnum Principatus detrimentum, puta infeudando civitates, & huiusmodi alia. col. 3. in med. 82
- 2 Princeps vel Rex an possit constituere servitutem etiam durante suo regno. col. 3. in med. 82
- 2 Princeps tollere ius tertij in dubio non præsumitur, vel ei præiudicare vel. col. 4. sub fin. 16
- 2 Princeps in dubio præsumitur vti plenitudine potestatis, ubicunque actus alias non valeret nisi ea vteretur. col. 3. ad fi. 57
- 1 Princeps cognoscit de vi & iniurijs inter ecclesiasticos. columna secunda in prin. 94
- 1 Princeps quomodo iudicet. col. 2. circa fi. 66
- 1 Princeps ingrediens principalem civitatem provincie acquirit possessionem totius provincie. col. 4. nu. 20. 45
- 1 Princeps propter peccatum quondamque perdit dominium. columna 2. in fine. 71
- 3 Princeps si mandet officiali ut aliquem sine processu suspendi faciat an possit officialis mandatum istud licite, & sine peccato exequi. columna ult. sub prin. 103
- 3 Princeps restituens & gratiam faciens an restituat ad omnia bona colum. 2. per tot. 147
- 3 Princeps pro bono pacis potest iniurias, & damna singulorum remittere, nec eorum requiritur consensus. col. 2. circa prin. 122
- 3 Princeps potest omnes penas remittere. col. 3. in prin. 137
- 3 Princeps non est adhuc pecunie dominus, antequam traditur per officialem, sed officialis qui recipit ad numerum. col. 1. post med. 108
- Princeps faciens gratiam bannito. vide in ver. bannitus, an possit, & verbi bannitus restituitur.
- 3 Princeps si faciat gratiam & restituat aliquem fortasse bannitum. colum. 1. cap. 7. per tot. 147
- 1 Princeps. Coram principe nihil occulte fieri potest qui semper habet multos nobiles presentes. col. 4. ad fin. 141
- 1 Princeps, & alij supremi terrarum domini quid in suis regionibus præstare possint, vel non, & cum causa vel sine, columna secunda tit. 2. c. 142
- 1 Princeps an, & quando, & quibus casibus teneatur observantiam contractus seu conventionis suæ cum subditis, aut cum alijs privatis initæ; & num ex suis contractibus obligetur, & obligare possit successores suos. Item an a se alijs concessa revocare queat. col. 2. c. 2. per tot. 143
- 1 Principis literis quando & quibus casibus standum est, & pro lege servari debeant, & quid de eius voluntate. Concessa verò per principem, an semper concessa intelligantur sine alterius præiudicio. colum. ultima. cap. 3. per tot. 143
- 1 De principibus Miscellanea. col. 2. cap. 4. per tot. 144
- 2 Princeps an possit alienare vel etiam alicui donare urbem, quæ contineat magnam seu modicam diminutionem iurisdictionis ipsius, & an præiudicet successoribus. col. 3. in fi. & col. 4. sub prin. 63
- 2 Principale quando attendatur licet accessorium sit maioris valoris. col. 2. sub med. 42
- 2 Principalis is dicitur ad quem pervenit utilitas contractus, alter vero dicitur fideiussor. col. 2. ad med. 42
- Principalis. v. litigans.
- 3 Principalis litigans, etiam quod de calumnia non iuraverit, minime de infamiis, & criminibus testium suorum respondere tenetur. colum. 2. iuxta med. 163
- 1 Principia legistarum vera & solida. col. 4. in prin. 62
- 1 Principia debent esse certa ex quibus conclusiones nascuntur. columna 3. an. num. 81. 62
- 1 Principia quæ sunt generandi, sunt principia corrumpendi, & dissolventi. col. 1. in prin. 199
- 1 Principes aliquando iubent in iracundia, quæ multum principi nocet. col. 1. sub prin. 71
- 1 Principes pro principis mandato præsumitur in præiudicium tertij. col. 2. circa prin. 65
- 1 Principibus licet a communi pro pace, & repub. tuenda gabellas & alia & alia pedagagia recipere. col. 3. nu. 100. 64
- 2 Principis concessio dicitur donatio, & non feudalis concessio, in qua huiusmodi verba posita inveniuntur simpliciter (damus, concedimus, seu donamus, secus si qualitas puta feudi adiceretur. col. 4. in med. 63
- 2 Principis plurium donatariorum is præfertur qui primo dono, habuit in tempore, non cui fuit res prius tradita. col. 4. sub med. 63
- 2 Principis concessio alicuius ville seu Terræ cum suis pertinentiis & iuribus dicitur incerta, ita quod probari debet, quid & quantum fuerit limitatè in dominio concedentis. col. 4. in med. 63
- 4 Principis sententia, an & quando vim legis obtineat, & ius faciat inter partes, & an in illa partis citatio requiratur, & quando ab illa recedi possit. col. 2. in fi. & 3. vsque ad med. 39
- 3 Principis bona an & quæ donare possent eius tutores. columna 3. sub prin. 73
- Principis falsificantes quibus poenis subiiciantur, & quid de expendente falsam monetam, vel ratione ligæ defecturam. columna 4. cap. 2. per totum. ibid.
- 1 Principis restitutio omnem obstringit maculam, adeo ut non remaneat reliquæ nudi nominis. col. 1. in med. 120
- Principis est cudere monetam. vide in ver. Moneram cudere.
- 1 Principis factum iniustum non toleratur, ubi agitur de vita hominis. col. 1. post med. 71
- 1 Principi non semper parendum. col. 1. per tot. 71
- 1 Principum rescripta quando vim legis habeant, vel non. colum. 3. tit. 5. cap. 1. per tot. 149
- 1 Principum rescripta an semper sint in executionibus observanda. colum. ult. num. 49. 50
- 1 Princeps quandoque plus voluntate quam ratione movetur. columna 2. numero 52. 71
- Princeps non debet petentium inuerecunda inhiatione sic constringi, ut non concedenda tribuat. nu. 53. ibid.
- Principum indebita rescripta præsumuntur per importunitatem concessa. num. 54. ibid.
- Principem quandoque cauere ad illicitum concedendum reddit lætitia, quo casu est habenda nulla concessio. nu. 55. ibid.
- A principibus illicita impetrare solent sæpè mulieres, quapropter talis concessio antequam exequatur consideranda. nu. 56. ibid.
- 1 Prior creditor ex duobus privatis quibus diversis temporibus bona sunt obligata, an præferatur in postea quæsitis. columna 4. in prin. 40
- 2 Prioratus in hypotheca & actum diversitas, aut pluralitas ita inducitur, si fiant diversis horis diei, sicut si in diversis diebus. columna 4. in medio. 38
- 1 Privatio iuris competentis non soletur aliter locum, nisi expresse a lege exprimatur. col. 3. circa prin. 166
- 1 Privatur quis aliquo officio quatenus concernit commodum non quatenus incommodum. col. 2. ad fi. prin. 138
- 1 Privilegiati alicuius familiares an gaudeant privilegio fori competente ipsi privilegiati col. 4. post med. 85
- 1 Privilegiatus magis debet trahere minus privilegiatum. columna prima. in fine. 69
- 1 Privilegiatus contra privilegiatum vtiur restitutione in integrum. col. 2. in medio. 78
- 1 Privilegia concessa ecclesiis, quoad eorum bona, non extenduntur ad clericos, quoad eorum patrimonia. nisi in casibus iure expressis. col. 1. ante med. 79
- 1 Privilegia regulariter sunt perpetua. col. 1. prope fin. & col. seq. in fi. 149
- 1 Privilegia & beneficia principum unde concessa præsumantur, & quoniam tempore eorum vires assumant, suosque effectus pariant: Et an sint latissime interpretanda. Item num secundum privilegium deroget primo. col. 2. tit. 4. c. 1. per tot. 148
- 3 Privilegiis clausis in corpore iuris per quamcunque dispositionem non censetur derogatum. col. 2. ad fi. 12
- 1 Privilegiis scholarium gaudere volens, qualis esse debeat. columna 2. numero 57. 56
- 1 Privilegio vel dignitate artis non finitur qui eam negligit. columna 1. post prin. 61
- 3 Privilegium concessum ecclesie sancti Petri, si in loco sunt duæ ecclesie sancti Petri, non valet propter incertitudinem. columna secunda. in fine. 44
- 1 Privilegium a principe concessum data aliqua pecunia transit in vim contractus. col. 2. ante fin. 143
- 1 Privilegium concessum religiosi ne teneantur ad villas collectas, minime intelligitur revocari per potestatem concessam legato de latere de collectis imponendis contra quoscunque. col. 4. in fi. 110
- 1 Privilegium quando actum reiterabilem continet, ei nullo pacto præiudicatur.

I N D E X

- præiudicari potest, nisi spatio triginta vel quadraginta annorum. col. 1. ante med. 111
- 1 Privilegium ab antecessore suo concessum, an & quando possit Princeps reuocare, & quid de privilegio ab inferiori subditis suis cōcesso. Quæve, & quorum privilegia, & quibus de causis amittantur, extinguantur, cessent, aut minime extendantur. col. 4. c. 2. per tot. 148
- 1 Miscellanea de privilegiis, & beneficiis Principum. columna 1. cap. 3. per tot. 149
- 1 Privilegium derogans statuto intelligitur etiam de futuro. col. 2. in med. vsque ad fin. 161
- 1 Probandi onus incumbit alleganti matrimonium contractum in illo intervallo sanæ mentis. col. 2. post med. 109
- 3 Probandi delictum duplex est modus, videlicet confessio vel conuictio. col. 2. cir. med. 133
- 3 Probandi onus competit afferenti esse alia bona in hæreditate. col. 1. sub med. 83
- 3 Probare impeditus cui est præclusa via non admittitur ponendo seu iuramentum parti deferendo aut interrogando. col. 3. in fi. 189
- 3 Probare negatiuum, aut animum difficile est. col. 1. post med. 133
- 2 Probare præsumptiue sufficit id quod est fundamentum cuiusque intentio nis. col. 1. in med. 40
- 3 Probatio ficta perit, instantia causæ perempta. columna 1. in fine. fol. 189.
- 3 Probatio contra instrumenti tenorem qualis admittenda. colum. 1. sub princ. 185
- 3 Probatio in genere per testes singulares admittitur, veluti quæ furiosum, adulterum & c. vsuras, famam, iurisdictionem hæresim possessionem, & alia huiusmodi. col. 1. ad fi. 184
- 1 Probatio in genere facta non probat. col. 3. prope fi. 151
- 1 Probatio in genere se esse bonæ vocis conditionis, & famæ non tollit specialem probationem doli, nec facultatem iurandi. columna secunda. sub med. 118
- 1 Probatio liquida dicitur, quæ fit per præsumptionem iuris seu per coniecturas. col. 3. post med. 120
- 1 Probatio pro producente in dubio interpretatur, si hoc sit benignius. col. 3. sub nu. 4. in fi. nu. 69
- 1 Probatio sufficiens eorum quæ sunt in animo est iuramentum. col. 3. ante fin. 96
- 1 Probatio, in probationibus stat causarum pondus. col. 3. post pr. & ibi alia quædam de probationib. 66
- 3 Probatio. De probationibus, & vniuersa comprobationum re. colum. 3. loco 9. 148
- Probationes sunt de substantia iudicij: dicere non sufficit, nisi probetur. Probatio iudicialiter facta quid inducat. Fit per testes, & potior quam per instrumenta. Quæ dicatur legitima vel in promptu facta. Probationum materia arbitrio iudicis relinquatur. Tempus ad probandum an labatur, & num arctari possit: de quæ duabus probationibus semiple nis. c. 1. ibid.
- 3 Probatio euidentis & præsumptiua. col. 4. cir. pr. 149
- Probationibus paribus existentibus quis obtinere debeat. ibid.
- 3 Probatio exceptionis concernentis merita causæ vt ætatis, diuitiarum, paupertatis, bonæ famæ, vitæ, & mortis, cum fundamentum fuerit intentionis alicuius, cui nam incumbat. col. 2. c. 12. 153
- 3 Probationes in criminalibus debent esse luce meridiana clariores. col. 2. circa pr. 155
- Probatio est triplex in criminalibus quod prodest vt sciatur quædo sit probatum plenè, & plenissimè. cir. pr. ibid.
- Probatio ubi est difficilis, lex est contenta ea probatione quæ haberi potest. paulo post. ibid.
- Probatio per artis peritos quando locum habere debeat, vt ei stādum sit, & quomodo faciendæ. c. 16. ibid.
- 3 De probationibus miscellanea. col. 1. c. 18. v. in ver. testis. 156
- 3 Probatio temporis immemoralis quomodo faciendæ, qui testes requirantur, & quot annorum, ac de quo tempore deponere debeant. colum. 4. in med. 181
- 3 Probatio semiplena an admittatur in criminalibus, & qui de vnico teste de visu. col. 4. per tot. 180
- 3 Probationes in notoriis possunt fieri etiam post conclusum in causa. col. 3. sub med. 156
- Vel si sint probationes de nouo repertæ. ibid.
- 3 Probationes semiplenæ etiam diuersi generis si tendant ad vnum finem faciunt plenam fidem, & quid si ad diuersum finem. columna 1. sub med. 183
- 3 Probationibus etiam ex violentis non damnatur quis poena corporali. col. ult. in fi. 110
- 1 Probationibus paribus stantibus quibus sit standum. columna 3. numero 24. 68
- 1 Probationibus persuasiuis licet non plene concludentibus credere potest iudex, ubi proceditur sola facti veritate inspecta. columna tertia. in fine. 66
- 1 Processui facto coram iudice ecclesiastico, an iudex secularis stare teneatur, vel contra. col. 3. per tot. 140
- 4 Processus pro rectitudine an præsumatur quando sententia transit in rem iudicatam. col. 3. sub med. & col. 4. in med. 85
- 3 Proclama publice emanatum, omnes scire illud præsumuntur. colum. 4. post med. 149
- 3 Procurator fisci si aliquid vendat non potest habere fidem de pretio. col. 2. in med. 145
- 3 Procurator si è longinquo veniens sit ignotus. col. 1. sub pr. 151
- 3 Procurator cum libera alienare potest sine bannimentis, vt & executor testamenti. col. 4. ad fi. 75
- 3 Procurator in criminalibus non auditur nisi in pecuniariis. columna 3. in med. 133
- 3 Procurator licet in capitalibus non admittatur, tamen ad allegandum iniustitiam seu nullitatem banni admittitur. col. 1. sub med. 161
- 4 Procurator ad emendum, si maiori pretio quam mandatum sibi sit emerit, quomodo id repetere possit. col. 3. sub pr. 69
- 4 Procurator falsus dicitur is etiam qui cum mandatum generale habeat tantum, causam tamen speciale requirentem agit. columna tertia, sub med. 65
- 4 Procurator ad iudicia ubi semel litem contestatus fuerit, an possit amplius reuocari si nolit aduersarius. col. 3. in med. 66
- 4 procurator asserens se habere mandatum an sibi vel cui competat onus probandi. col. 1. in pr. 67
- 4 procurator vel fideius seu actor vniuersitatis aut ciuitatis num offendere accusare, & prosequi teneatur, & succumbens appellare, & an illi sufficiat mandatum generale vel requiratur specificatio personarum & delictorum. col. 2. a pr. 67
- 4 procurator excommunicatus an constitui possit, & valeat constitutio, & an ipso iure, & quid de gestis per substitutum excommunicati, & quid si constituens fuerit ignorans excommunicationis, & an præsumatur ignorantia. col. 2. in fi. & col. 3. vsque ad med. 67
- 4 procurator excommunicationis exceptionem obicere num possit contra aliquem. col. 3. ad fi. 67
- 4 procurator falsus quæ gestis nulla ipso iure sunt, reconvalescunt tamè per ratificationem domini si modo ante quam fuerit oppositum de defectu mandati, quod autem gerit in auditorio Principis minime potest ratificari a domino, qui si sciuerit causam agitari per falsum procuratorem, nec contradicat, sibi præiudicat, & falsus procurator exigendo sine mandato committit furtum, iudicium cum ipso agitarum valet quoad illius præiudicium. col. 3. in fi. & per tot. c. 67
- 4 procurator si reuocetur pars aduersa debet certiorari, alias dominum nõ releuat, & reuocatio iudici tantum intimata ignorante aduersario postea gesta reddit ipso iure nulla, valent tamen, & domino præiudicant, quandiu iudex vel aduersarius ignorant. col. 4. ad fi. & col. 1. sub princ. & in fin. 67. 68
- 4 procurator reuocari adhuc potest quamuis constituens promiserit, & iurauerit non reuocare. col. 4. sub med. 67
- 4 procurator reuocatus non censetur nisi nota sibi fuerit reuocatio, & reuocatio in his quæ requirunt perseverantiam consensus, nec sine iussu præfentis domini sortiri possunt effectum, semper impedit actum. col. 4. in fi. & col. 1. in pr. 67. 68
- 4 procurator reuocatus & certioratus, dicitur falsus, & ab eo gesta nulla sunt nisi ipso procuratore, & iudice, ac aduersario ignorante, & nisi ea tacite vel expresse ratificauerit, etiam post sententiam. columna 1. ad fin. 68
- 4 procurator ad resignandum ex causa permutationis etiam cum iuramento potest reuocari. col. 1. in fi. 68
- 4 procurator constitutus sibi tamen non constituto de mandato quæ gerit non valent, tanquam gesta per falsum procuratorem. colum. 4. sub princ. 67
- 4 procurator faciens actum simpliciter censetur procuratorio nomine fecisset si mandati fecit mentionem, alias suo nomine potius, & quando alias proprio nomine obligetur, & teneatur, vel tantum nomine domini, & an & quando ex sua promissione obligetur. col. 4. ad fi. & col. 1. in princ. 68. 69
- 4 procurator constitutus absque ratificatione gestorum, an possit postea a domino tanquam falsus accusari ratione ante gestorum. col. 1. in pr. & col. 2. in pr. 69
- procurator quæ gerit si nesciat se constitutum, an & quando valeant, & quæ gerit, si fieri nequeunt, & non opponatur an sustineantur. ibid.
- procurator possessionem domino, an & quando acquirat. ibid.
- 4 procurator salarium iudicis officio sibi constitui petere an possit, & an & quomodo in causa propria petere id possit. col. 1. in med. 69
- 4 procurator satisfacere tenetur quod in causa reconventionis defendet dominum quando reus qui vult reconuenire actorem non habet iura sua in promptu. col. 1. in med. 69
- 4 procurator plurium nomine nec suam, nec suorum iniuriam vendicatem accusationem recte prosequetur, licet constituens, reo id opponente nequeat. col. 1. sub med. 69
- procurator, contra procuratorem, an & quando agere possit. ibid.
- 4 procurator quod acquirit ex causis aliorum procuratis non castrensis, sed aduentitij peculij vicem ac rationem subit, & an id verum sit. col. 1. sub med. & col. 2. in fi. & 3. in pr. 69. 68
- procurator mandato accepto a domino ad aliquid agendum extra locum si inciderit in latrones vel infirmatus fuerit, an imputabitur domino. in fi. ibid.
- 4 procurator constitutus ad agendum, & ad defendendum constitutus intelligitur, & quando non col. 1. in fi. 69
- procurator etiam quod habeat mandatum ad agendum, & defendendum contra aliquem in certa causa, an in ea impetrare possit. ibid.
- 4 procurator defendere dominum quando præcise teneatur vel tantum ad interesse. col. 1. in fi. & col. 2. in pr. 69
- procurator si præsentè & tacente domino vnum vel duos actus præiudiciales fecerit, an videatur dominus approbare. col. 2. in pr. ibid.
- procurator qui litigauit licet non patiat executionem sententiæ, an conueniri alio modo possit, & quando patiat executionem sententiæ. sub princ. ibid.
- 4 procurator causam appellationis prosequi quando & quibus casibus teneatur, & quando non tenetur, an vt quilibet alius de nouo possit admit titi. col. 1. in pr. 65
- procurator si non appellet intra 10 dies, præiudicat domino, & an regulariter appellare teneatur, & quid si ob paupertatem non appellauerit. in med. ibid.
- procurator constitutus ad agendum, defendendum, ac appellandum, censetur etiam ad secundam appellationem constitutus. ibid.
- 4 procurator non potest expresse renunciare appellationi a se interpositæ licet sit dominus litis, sed tacite sic non prosequendo appellationem. col. 1. in med. 65
- 4 procurator ad iudicia constitutus nõ possit ante litem contestatam substituere, & an postquam substituit, remaneat amplius procurator. col. 2. sub princ. 65
- procurator constitutus an alium substituere possit, & quid in summarijs in quibus litis contestatio non requiritur. ibid.
- 4 procurator fines mandati diligenter custodire tenetur, & quomodo procedat, & quando egredi liceat, & domino nocere possit, & quid si nullo facto mandato dominus sciuerit & tacuerit, & an in actibus extraiudicialibus procedat. col. 2. a med. & col. 3. in fi. 65
- 4 procurator de cuius mandato dubitatur, an & quando admittatur cum cautione rati, & quid si certum, sit non habere, & quid ubi exigitur mandatum speciale, & de eo dubitatur, & quid in eo qui dicit se habere mandatum ad recipiendum, & exequendum sententiam. col. 3. in pr. 65
- 4 procurator dubium mandatum habens quomodo admittatur cum cautione rati, Index commun. opin. e 3 &

- & quid in causa matrimoniali, & quid in procuratore rei. col. 3. sub prin. & in med. 65
- Procurator protestari potest nomine domini, nec requiritur speciale mandatum, & quando secus. sub prin. ibid.
- 4 Procurator generalis cum libera, an equiparetur procuratori speciali, & an possit expedire omnia illa quæ mandatum speciale requirunt, & quid si per alia equipollentia verba constitutus sit, & quando libera administratio concessa videatur, & an possit vigore generalis mandati agere quod vel illicitum sit, vel mandantem alicui poenæ obnoxium reddat, & quando hic procurator ratione doli, & culpæ in expensis condemnari possit. An gerere possit ea quæ alicui specialiter commissæ sunt, & nunquid gesta per eum in causis requirentibus speciale mandatum dominus ratificare possit. columna 4. a med. & columna 1. vsque ad med. 65, & 66
- 4 Procurator ad certum aliquem actum constitutus cū promissione quod dominus habebit rata, quæcunque gesta per eum an maiori facultate præditus sit, & dicatur ideo habere mandatum cum libera. columna 1. sub med. 66
- 4 Procurator ad exigendum an recipere possit, & quid a sponte solvente. col. 1. in fi. & col. 2. sub prin. 66
- 4 Procurator ad recipiendum, si scriptum sit qd confessus est, recepisse, an præiudicat domino, & quid si cum clausula, vt in prædictis, & circa illa liberam administrationem obtineat, an dilationem debitoribus largiri poterit. col. 2. in prin. & ad med. 66
- Procurator accipiendo pecuniam quando teneatur finito officio ad eam exoluendam. ibid.
- 4 Procurator ad aliquid vendendum vel donandum constitutus simpliciter, an per constitutum vel precarium possessionem transferre possit, an obligare bona domini possit pro observatione contentorum, etiā si hoc non sit in mandato, & an & quando vices suas demandare possit. col. 2. sub med. 66
- 4 Procurator ad negotia an & quando possit alium substituere, & quid in Nuncio. col. 2. ad fi. 66
- Procurator ad fideiubendum constitutus an possit renunciare beneficio ordinis & cedendarum. in fi. ibid.
- 4 Procurator de longinquo veniens cum mandato, habet præsumptionem pro se, & reicit onus in aduersarios probandi non esse procuratorem. col. 3. in prin. 66
- Procurator an infamis esse possit siue de iure civili siue de iure canonico. ibid.
- 4 Procurator an & quando idem quod dominus qui eum constituit agere possit. col. 3. sub med. 63
- 4 Procurator si litem contestatus fuerit, an is vel dominus sit citandus, & quid si fuerit absens, vel cum utroq; fuerit formatus processus, vel procurator se nolle comparere declarasset, & an postquam litem fuit contestatus contradicere domino possit, ne liti se immisceat, & quid si procurator citatus per contumaciam venire neglexerit. col. 4. a med. & col. 1. per tot. 64
- 1 Procurator ad iudicia an & quando possit alium substituere. col. 2. a prin. vsque ad med. 64
- Procurator nunquid & quando dominus litis & instantiæ efficiatur. in medio. ibid.
- Procurator fidem suam astrinxisse quando videatur vt suo nomine teneatur. ad fi. ibid.
- 4 Procurator verè contumax, & illius contumacia quando domino præiudicat, & in quibus. col. 2. ad fi. 64
- Procurator ad causas infamis vel inhabilis nunquid constitui possit, & an ille queat compromittere, vel causam, aut iurisdictionem prorogare, vel in animam domini de calumnia iurare. col. 3. per tot. ibid.
- 4 Procurator appellare, & causam appellationis prosequi, an & quando teneatur, & quid si sit constitutus ad certum actum tantum. columna 4. a prin. ad fin. 64
- 4 Procuratorem constituere an quis teneatur & cogendus sit, & an absens & impeditus in causis arduis procuratorem mittere, & an qui non potest constituere excusetur. col. 3. ad fi. & 4. in prin. 63
- 4 Procuratorē constituere qui possint aut non teneantur, an coniuncta persona ante litem contestatam, & quando admittatur, an minor etiam cum iuramento, & an impeditus morbo vel iusto impedimento. col. 4. vsque ad med. 63
- 4 Procuratorem ad negotia excommunicatus constituere potest, licet ipse excommunicatus procurator constitui nequeat. col. 3. sub med. 67
- 4 Procuratorem exhibere mandatum suum compellere, vel ad cauendum de rato, an possit iudex ex officio suo nemine opponente. columna 2. in fine. 36
- 1 Procuratores duo in concursu se impediunt. col. 1. in prin. Contra si duo sint vicarij. ibid. 87
- 4 Procuratoris falsi exceptio & omnis alia quæ reddit iudicium retro nullum, potest opponi quodcumque etiam post sententiam. columna 1. sub med. 36
- 3 Procuratoris ad instantiam an quis capi possit. col. 2. ad fi. 135
- 1 Procuratoris officium vile. col. 4. post med. 137
- 1 Procuratoris constitutio facta a minore cum iuramento de non contrahendo, & ratum habendo, valet, & tenet processus ita factus cum eo procuratore. col. 3. ante fi. 116
- 4 Procuratoris, atque notarij officium quale, an vilissimum, & quid in procuratore Principis, an nobile & dignitas sit, & quid de procuratoribus in supremis curiis, & senescalium in Francia. col. 2. in fi. & col. 4. sub med. 68
- 4 Procuratoris mandatum est præcipuum iudicij fundamentum, cuius defectus etiam relictis expensis non suppletur, quod si opponatur nullum redditur iudicium, quodcumque opponi potest, & quid si non opponatur. col. 1. in fi. & 2. in prin. 65
- 4 Procuratoris mandatum expresse acceptari debet, alias prapcurator quis dici non potest, & quid de iure canonico, & antequam acceptet substituere alium non potest. col. 2. sub prin. 65
- 4 Procuratoris mandatum plene probari debet, & an & quando per testes probari possit, & nunquid presumatur. columna 2. in fine. & col. 4. sub prin. 65
- 4 Procuratoris mandatum pro quo ignorante etiam principalis promissit de iudicio fieri, & iudicatum soluendo, an morte mandantis expiret. col. 3. in fine. 65
- 3 Prodigalitas est quædam amentia. col. 3. post med. 35
- 4 Prodigii & furiosi res an præscribi possint, & ad illos extendantur alia benèficia minoribus concessa. col. 4. in med. 71
- Et an illis pupillariter substitui possit. col. 2. sub med. 71
- 4 Prodigii notorie an sint ipso iure a bonorum administratione prohibiti sine facto iudicis, & nunquid possint contrahere & alienare antequam sibi a iudice interdiciatur, & ibi quid consanguinei agere debeant statim cognita prodigalitate. col. 4. a med. & per tot. cap. 71
- 4 Prodigii licet equiparentur furiosis in omnibus, non tamē in delictis, quia delinquentes obligantur. col. 2. a med. ad fi. 72
- 4 Prodigus quis dicatur, quomodo probetur quem esse prodigum & quomplex sit prodigalitas. col. 2. in fi. 72
- 4 Prodigus in datione curatoris an sit citandus, & an necesse sit vt sibi interdiciatur administratio, vel sufficiat qd sit declaratus. col. 2. a med. & col. 3. per tot. & vide supra furioso vel prodigo. 71
- 4 Prodigus si iuret in contractu an obligetur abique curatoris auctoritate, & teneatur ad obseruantiam. col. 3. ad fi. 71
- 3 Prodigus. col. 3. c. 30. 71
- 3 Prodigus non excusatur in delictis. col. vlt. sub pr. 17
- De modo probandi & articulandi quem esse prodigum. sub med. Vbi remissio. 97
- 2 Proditor est qui in mente gerit vnum, & facto aliud ostendit, & an ille qui dat potionem venenatam. col. 1. a med. 90
- 3 Proditor quot modis quis dicatur. col. 3. cir. pr. 90
- 4 Producent instrumentum in iudicio quod pars neger, quid agere debeat producent, & quid iudex supplere. col. 4. sub pr. 94
- 4 Producent an & quando obitet, & contra illum fidem faciant libellus, rescriptum, scriptura exceptionum, & instrumentum. columna quarta. in fin. 33
- 3 Productio testium. col. vlt. c. 4. 9
- 3 Proœmium generale, etiam si postea sequantur verba specialia, facit vt dispositio censeatur generalis. col. 2. in pr. 158
- 1 Professio viciarij si fiat sub conditione. col. 3. cir. med. 13
- Prohibitio alienationis. vide in ver. Alienatio prohibita. 103
- 1 Prohibitio legis & hominis simul plus operatur, quam prohibitio simplex. col. 2. in fi. 164
- 2 Prohibitio noua quando adiicitur antiquæ prohibitioni debet ampliare dispositionem. col. 3. in prin. 83
- 4 Prohibitum quod est, nec per modum dispositionis, nec per modum poenalitatis, nec per modum conditionis, nec per modum etiam absolutio nis fieri potest. col. 2. in med. 76
- 3 Prohibitus sine certa causa aliquid facere, si causam illam interuenisse asserat, fidem non merebitur nec actus iccirco valebit. col. 3. in fi. 156
- 2 Promissio an, quando, & quatenus obliget, & de promissione verbalis. col. 3. in med. 7
- Promissio de faciendo. contractus qui sola voluntate contrahentium perficiatur, obligat vt ex contractu facto. 101
- Promissio de non ludendo, & si ludet promittat pecuniam nomine poenæ, tenet promissio. 101
- Promissio omnium bonorum post mortem non facta mentione de præsentibus nec de futuris, valet. col. 3. in fi. 101
- Promissio ex causa donationis facta post mortem est valida. 101
- 2 Promissio de securo faciendo vel dando centum, statim conueniri potest promittens. ibid. Et an si quis aliquem secum & cautum facere promiserit ad cautionem vel pignora teneatur. col. 4. sub med. 7
- 2 Promissio meretrici facta pro mercede ex causa libidinis, modo absit dolus, & fraus, valet, & compelli potest promissor ad soluendum, & solum licite ab ea retinebitur, secus in foemina occulte fornicaria, & quomodo istud procedat. col. 3. in fi. & col. 4. vsque ad med. 7
- 2 Promissio faciendi seu facti in iudicio facta, præcise ad factum obligat, nec illi satisfat præstando interesse. col. 4. sub med. 7
- 2 Promissio facta per verba generalia, & adulatoria, aut sine causa num obligationem inducat, aut alicuius sit momenti, & quid si quis promiserit obseruantiam contractus a minore gesti, vel ratificationem ab aliquo faciendam, vel indemnitatem alicui, vel solutionem in quocunque loco, vel soluere quod Titius debet, vel ob turpem causam, & quid de promissione vel promissore facti alieni vel etiam sui, vel se faturum, & curaturum &c. vel dare scacchum matrum cum pedina. col. 1. a med. & per tot. cap. 8. 9. & 10. 8
- 2 Promissum indebite per errorem non attenditur sed retractari ac reuocari debet. col. 2. sub pr. 30
- 2 Promittens vendere rem, tenetur præcise ad tradendam, quia promissio de vendendo est indiuidua. col. 1. sub pr. 38
- 2 Promittens donare non tenetur donare, contrarium alij, & quod possit conueniri, & an actionem producat promissio de donando facta nudo pacto. col. 3. in fi. 59
- 3 Promittens aliquid facturum debet omni diligentia procurare vt fiat. col. 2. in pr. 142
- 3 Promittens non offendere in pace sub certa poena, talis promissio refertur ac restringitur ad casum offendendi ratione inimicitia præsentis vel præterita, non autem si ex post facto inimicitia surgat ex noua causa. col. 1. sub med. & col. seq. in pr. 124
- 2 Promittere vendere, vel donare, aliud est quam venditio vel donatio, & promittens vendere non tenetur præcise vendere etiam si habere facultatem tradendi, sed ad interesse tantum. col. 4. sub med. 4
- 2 Promitto, vel conuenit, verba, in scriptura instrumenti apposita vel prolata nunquid stipulationem importent. col. 2. in med. 7
- 1 Promotores sufficit iurare de credulitate, nec si periurent possent puniri in foro contentioso. col. 4. an. fi. 56
- 1 Propria in re quisque est moderator & arbiter. columna tertia. in fine. fol. 74. 74
- 2 Prorogatio termini cum omnibus qualitatibus præcedentis facienda est. col. 3. in pr. 29
- 2 Prorogatio termini ad soluendum facta per creditorem debitori an liberet fideiussorem. col. 1. in pr. 43
- 1 Prorogatio termini facta debitori ad soluendum, excusat illum a periurio sub quo soluere in termino promiserat, recipit enim prorogatio oēs qualitates primi termini. col. 4. sub pr. 29
- 4 Protestans de non contestando litem si postea respondeat non reiterata protestatione, recedere censetur ab ea. columna quarta. sub medio. fol. 34. 34

I N D E X.

2	Protestatio in praeiudicialibus non prodest, & quando factum est contra rium protestationi.col.4.sub med.& ad fi.	80
1	Protestatio simplex ad reddendum processum nullum non sufficit, sed oportet appellare.col.1.in pr.	150
3	Protestatio quae fit in instrumentorum seu aliarum scripturarum production videlicet in quantum pro se facit, &c. quid operetur, & quid si multa instrumenta producantur in sacco cum protestatione illa, an probent.col.1.in med.	195
	Et quid si aduersarius huiusmodi protestationi non consenserit.col.1.in princ.	196
4	Protestatio quid sit, quomodo & quando fiat, quid operetur, ad quod extendatur, quando releuet ac inuuet, & an illi renunciari possit, & quid de protestatione incitatoria, & certificatoria, & an protestans non respondens petitioni possit per iudicem puniri, tanquam contumax.col.3. & per tot.	12
4	Protestatio producentis scripturam in iudicio, in quantum pro se facit, & non aliter, & an & quid prodesse possit protestanti ipsi, columna 3. in fin.	33
1	Protestatio potest fieri in ecclesia.col.1.ad fi.	80
1	Prouincialis de ordine minorum quibus suffragiis eligatur.col.3.nu.11.	46
3	Prouocatus qui deliquit an excusetur.col.2.ad fi.	100
	Prouocatus, vide laceratus.	
3	Prouocanti ascribitur culpa semper.col.1.sub pr.	120
3	Proximior in gradu est potior in successione.col.1.ad fi.	77
3	Proximior an intelligatur ex parte grauati an testatoris. columna tertia. cap.10.	31
3	Proximiorum in gradu successio.col.2.c.12.	79
3	Proximitas in dubio semper inspicitur ipsius grauati ultimo defuncti.col.4.sub med.vbi vide.	56
1	Proximus pubertati quis dicatur.col.2.ad fi.	195
3	Prozeneta quando in testem possit compelli.col.2.in pr.	189
3	Publicani seu gabellarii auferentes res non prohibitas alicui, si illas restituerent antequam conuenirentur non vique euitarent poenam.col.1.ad fi.	104
3	Publicatio testium & attestatorum necessaria est in omni causa & causarum statu.col.3.c.8.	164
3	Publicationem testium ex postulant videtur iuri tuo renunciare, & admitti amplius non potest ad examinandum testes ad eius instantiam vocatos, & citatos in termino.col.3.ad fi.	160
3	Publicatum in loco publico solito non excusat ignorantem.col.1.in principio.	150
4	Pupilla sponsa apud quem educari debet iudicis in arbitrio est.col.4.in fin.	58
3	Pupillarem substitutionem cogitur inuitus acceptare paternam acceptas hereditatem.col.2.cir.pr.	86
4	Pupillo quando curat legalis praescriptio seu conuentionalis procedens ex contractu defuncti, & inchoata cum defuncto, & an illi competat restitutio.col.1.in pr.	57
4	Pupillo vel infante decedente hereditate non adita, quando haeres eius restituendus sit aduersus omittam aditionem. columna 2. sub principio.	58
4	Pupillus doli capax aut pubes vel pubertati proximus, an possit iuramento obligari, & quis dicatur doli capax, & pubertati proximus.col.3.in fi. & per tot.cap.	57
4	Pupillus quando aliquid gerit, an tutoris auctoritas in ipso negotio gerendo interuenire debeat, vel possit postea ex interuallo adhiberi, & an in auctoritate praestanda sufficiat simplex consensus tutoris an vero formaliter debeat dicere interpono auctoritatem, vel approbo aut similia.col.4.ad fi. & col.1.in pr.	57.58
4	Pupillus hereditatem adire sine auctoritate tutoris nunquid possit, & an iudex suppleat, & quid si hereditas sit lucrosa vel opulenta. columna 1. a med. per tot.cap.	58
4	Pupillus decedere intestatus ex propria significatione vocabuli an dici possit, & quid ex communi usu loquendi.col.2.in med.	58
4	Pupillus tutore carens admittit curatorem, & an sine tutore possit esse in iudicio, & quid in adulto, & quid si pupillus cum auctoritate tutoris constituit procuratorem, quis reuocare poterit.col.2. a med. & col.3. vsque ad med.	58
4	Pupillus sine auctoritate tutoris an possit societatem contrahere, & quid si post pupillarem aetatem ratificauerit, an testari possit, & de bonis suis disponere puta donando, etiam cum iuramento, an possit esse notarius vel iudex, & an accusare possit, & an legitimam personam standi in iudicio habeat.col.3. a med. & col.4. vsque ad med.	58
4	Pupillus praefertur aliis creditoribus in bonis sui tutoris, procuratoris, curatoris, & negotiorum gestoribus, & an heredibus id privilegium competat.col.4.ad fi.	58
	Pupillus maior factus semper poterit agere rationibus male redditis matris conuolante ad secundas nuptias, quamuis tutor iussisset eas bene redditas assenerauerit.	ibid.
	Pupillus & etiam eius mater non admittuntur ad iuramentum in litem tutores vero & curatores sic volentes non inuiti.in fi.	ibid.
	Pupillus non habet vocem in actibus vniuersitatum, nec tutor pro pupillo.	ibid.
	Pupillus, vide in ver. Minor.	
1	Pupillus finita tutela tenetur stare colono.col.4.cir.pr.	228
3	Pupillus quo ordine conueniat tutores, & magistratum qui passus est, vel non caueri, vel minus idonee caueri.col.2.ad pr.	74
2	Pupillus quando sine tutoris auctoritate obligari possit. columna 1. sub med.	6
3	Pupillus seu impubes quicquid videt ignorat.col.4.sub pr.	167
1	Purgare quibus modis se possit reus inquisitus vel accusatus. columna 1. sub princ.	118
1	Purgatio canonica indici non potest, nisi ex causa a iure approbata. col.3. circa pr.	113
2	Puteus communis quando refectione indiget an vnus ex vicinis seu focis possit illius vsui renunciare, & a contributione se liberare. columna 4. in med.	106

	Quaestio seu tortura, vide infra verbo. Tortura & supra confessio.	
1	Qualitas rei mutatur persona mutata.col.4 post med.	78
1	Qualitas appositae in aliqua oratione intelligitur secundum tempus verbi ad quod refertur.col.1.in med.	165
3	Qualitas si fundamentum est intentionis alicuius, num is eam probare omnino debeat, & quid de qualitate in dispositione, in accusatione, in inquisitione posita.col.1.c.15.	155
3	Qualitas delicti accusationi adiecta est probanda, alioquin reus totaliter erit absolendus.col.2. per tot.	89
	Sed consuetudo est in contrarium.	ibid.
3	Qualitates intrinsecae, seu extrinsecae an praesumantur. columna quarta. cap.6.	150
1	Qualitates in lege vel statuto expressae, omnes debent verificari, ad hoc vt possit imponi poena illius legis vel statuti.col.3. prope fi.	147
3	Quantitas quando legatur, vt certum corpus existens in aliquo loco, tunc non iudicatur vt quantitas, sed vt species.col.1.in med.	55
2	Quibusunque, dictio, si profertur a lege vel statuto recipit interpretationem de habilitate, & ad eam restringitur, si vero ab homine, secus. col.1. ad fi.	101
1	Quicumque. Hae dictio neminem excludit, intelligitur tamen & restringitur ad habilia secundum subiectam materiam.col. vlt. in prin. & col.1. in prin.	75.77
3	Qui non habet in aere luat in corpore. hae reg. quomodo intelligatur.col.4.in fi.	140
1	Quis, qui, quisquis, quicumque, concipiunt etiam foeminam. col. vlti. circa fin.	172
2	Quinquagesima pars quae debetur de emphyteusi, an ita debeatur de feudo.col.4. ad fi. remissive.	106
	Quitatio generalis restringitur ad ea de quibus actum fuit quando generalitas potest restringi salua ratione recti sermonis alias secus. col.1. in med.	16
	Quitatio, vide in ver. liberationis legatum.	
1	Quos Deus coniunxit, homo non separet. columna secunda. circa princip.	199
1	Quod omnes vel maior pars credit pro veritate habetur, & communis opinio dicitur nu.16.	2
1	Quot capita tot sententiae nu.17.	1

R

	R adens & rasura, vide Abradens.	
	Rancorem remittere an quis teneatur.col.3.c.8.	121
3	Raptor mulieris non sequuto effectu qua poena puniatur, colum. vlti. post med.	91
1	Raptus a muliere commissus pari modo puniatur vt a viro. columna 2. ad fin.	145
3	Raptus virginum de quo.col.4. tit.5.	108
	Raptores qui dicantur: Et num raptor cum rapta possit contrahere matri monium. ibid. tit.5.	
3	Raptor honestae mulieris num poena capitis puniendus: quibusve nam poenis raptores teneantur, vel non, & quibus casibus.col.2.c.2.	109
	Raptor meretricis an poena raptus puniatur, & quid de muliere libidinis ergo viri raptrix: Item an credatur mulieri dicenti se ab aliquo fuisse cognitam.col.3.c.3.	ibid.
1	Ratificationis actus non comprehenditur sub vero actu hominis. col.1. sub med.	189
2	Ratificatio absentis secuta, translationem dominij statim operatur itemque possessionis, in ipsum absentem.col.4.in pr.	51
2	Ratificatio tacita absentis sufficit in donatione absentis facta, & quomodo quibusque modis, & signis colligatur, tacite absentem ratificare donationem.col.3.in fi.	51
1	Ratificatio licet repraesentet consensum, non tamen repraesentat praesentiam corporalem.col.3.in pr.	160
4	Ratificatio, an & quando praesumatur consensusque inducat.col.1. a med. per tot.c.5. & vide rati habitio.	140
4	Ratificatio fieri potest de eo quod suo nomine gestum est, & in quo spale mandatum requirebatur, item a falso vel cu falso procuratore gestum, An aut fieri possit parte absente, & an de actu nullo in fauore tertij, Quae solenitas in ratificationis actu requiratur, & intra quod tempus & quo tempore ratificatio est fienda, & an pater ratificare possit tacite & expresse agnitionem bonorum possessionis per filium factam, & an quis ratificare gesta per eum qui rationem administrationis exigit, an maior factus ratificare possit a se gestum in minori aetate, vel venditionem a tutore suo sine decreto factam.col.3. a med. per tot.c.3. & 4.	139
4	Rati habitio quae & qualis sit, & num retrahatur & mandato equiparetur, ratum habere an quis possit quod suo nomine gestum non est, vel ratum haberi aliquid in alterius damnum, & tertij praedictum, & nunquid ratificatio sequens actum inualidum, confirmet & quando & quatenus sit necessaria, & an ius ratificandi transeat in fiscum.col.1. a prin. per tot.cap.1. & 2.	139
3	Patri competit iniuriarum actio ex iniuria filio illata, qui pater, & potest iniuriam talem remittere.col. vlt. sub pr.	118
1	Ratio generalior dicto nunquam ad terminos dicti restringitur.col.2. vbi alia de ratione.	147
1	Ratio legis multum ad intellectum eius operatur. columna 4. sub numero 21.	56
	Ratio est naturae munitio, nu.23.	ibid.
	Ratio naturalis quid legibus, & veritati afferat. nu.23.	ibid.
3	Ratio vbi eadem vel maior inest, non dicitur lex extendi, sed enudari.col. vlt. cir. med.	86
	Ratio dicitur lex communis ad omnes casus. Vbi alia quaedam de ratione ac rationis identitate.	ibid.
1	Rationem quaerere minime est necesse vbi legem habemus. colum. 4. sub num. 21.	50
	Rationem vbi habemus quaerere legem est infirmitas ingenij.	ibid.
	Ratione te subiice, si vis omnia tibi subiicere.	ibid.
4	Rationes illegitimae, & male redditae non dicuntur redditae & iterum sunt reddendae, & alleganti non fuisse plenae & legitime redditas incumbit onus probandi.col.2. in med.	136
4	Rationum liber an edi debeat a notario, argentario vel aliis qui ex necessitate officij tenentur librum conficere, & an inuitus apud quem non reperiuntur cogi edere possit.col.2. ad med.	136

Quasi per debitorem post constitutum possessorium an in fauore creditoris subint beneficio. l. fi. C. de acq. pos. col.2. in fi.

I N D E X.

- 4 Rationum liber an plene probet, & pro quibus, & contra quos, & in rationibus reddendis si error calculi interuenerit vel præsumatur quid iuris.col.2.in fi.& per tot.c.4.& 5. 136
- 3 Rebellis impune occidi potest, & tunc demum probari & declarari quod erat rebellis.col.1.cir.med.& col.3.sub pr. 94
- 1 Recattatio.col.3.post med. 172
- 3 Receptor furis eadem poena punitur qua ipse fur.colum.1. circa prin.& med. 105
- 1 Receptus a iure communi est odiosus, & reditus fauorabilis.colum.4.num.25. 68
- 2 Reciproca donatio non dicitur proprie donatio.colum.3.tert. in medio. 64
- 3 Reciproca substitutio non inducitur si fiat tantum post mortem omnium vel deficientibus filiis,nisi in tota hereditate, & ultimo morienti fiat.col.1.ad fi. 56
- 3 Reconciliatio prodest in iniuriis præcedentibus non autem in sequentibus.col.2.post med. 87
- 3 Reconciliationem denotat tactus palmarum.col.3.in pr. 123
- 1 Reconuentio non est defensio, sed impugnatio.col.2.post med. 135
- 3 Recreationi est aliquando incumbendum.colum.4. circa principium. 126
- 2 Recuperanda vel adipiscenda possessionis interdictum an cuni petitorio intentari possit.col.2.in med. 125
- Recuperanda interdictum an detur fidei possidenti. ibid.
- 1 Recusatio propter suspicionem est de iure naturali.colum.2. secunda. ad finem. 144
- 2 Redditi fundi cuiusdam emens certo pretio ad vitam, si tam vixerit ut plus quam pretium illud consequutus sit, non ideo restituere tenetur.col.1.ad med. 39
- 2 Redditi annui emptio licita est de iure.col.1.in med. 39
- 4 Redditi annui inter quæ bona censeantur mobilia vel immobilia. colum.1.a prin. 124
- 3 Redditi & fructus legatum quam differentiam habeat.colum.3. iuxta fin. 43
- 3 Reditus annui an inter immobilia censeantur.col.4. post pr. 45
- 2 Redhibitoria agere potest libri mendosi emptor, vel quanto minoris.col.1.sub med. 39
- 4 Redimendi seu offerendi ius, an & quanto tempore præscribi possit.col.4.a fi. per tot.c.3. 127
- 2 Redimendi tempus non currit contra minorem aut absentem.colum.4. sub prin. 27
- 2 Redimens ex pacto de retrovendendo si tempore messium seu vindemiarum licet de iure fructus percipere deberet, de æquitate tamen diuidi debent pro rata anni, & temporis.col.2.sub med. 12
- Redimens seu retrahens ut proximior agnatus ex consuetudine Galliarum totum pretium offerre debet, idem in domino directo qui habet ius prælationis.sub pr. ibid.
- 2 Redimere potest minor vel deceptus ultra dimidiam, non obstante lapsu termini per pactum de retrovendendo appositum ad redimendum.col.3. sub prin. 12
- 4 Reductio ad arbitrium boni viri coram quo iudice, & intra quantum tempus sit petenda, an coram superiore arbitratoris.colum.3. in fin. & per tot.cap. 78
- Reductio ad arbitrium boni viri ne petatur, an per compromissum fieri possit & illi per compromittentes renunciari ac cuiusque appellationi, reclamationi, nullitatis dictioni, & quid si laudum sit iuratum, vel renunciatum cum poenæ appositione, & quomodo intelligenda promissio non petendi, & quomodo impediatur petitio, & quid si dolus interuenerit, aut enormis læsio.col.1.in med. & per tot.cap. 79
- 4 Reductio ad arbitrium boni viri dum pendet, an executio laudi fieri possit, siue sit laudum arbitri siue arbitratoris.col.3. sub pr. 79
- 3 Regalia quæ dicantur, remissive, & an in generali venditione veniant, & an in concessione feudorum regalium veniant flumina, ut si Princeps concedat castrum cum territorio de tali flumine usque ad tale.col.4. ad fin. 74
- 1 Reges quoniam iure originem ducunt, & an in regnis suis id possint, & sint, quod Imperator in suo imperio.colum.3. titu.2.cap.vnico. per totum. 141
- Regna.V.domina. 141
- 1 Regula. Quando a regula receditur debet exprimi causa.col.3. in princ. & ibi alia quædam de regula. 68
- 3 Regula inhaerendum est, & qui eam habet pro se, habet fundatam intentionem.col.1.iux fi. 151
- 1 Regula iuris in dubio adhaerendum est, & pro ea in iudiciis pronuncian- dum.col.2. nu.21. 68
- Regula iuris ignorans in lata culpa esse dicitur, secus de fallentis seu limitationibus.col.3. nu.22. ibid.
- 1 Regulae generales allegare est refugium miserorum.colum.1. in principio. 60
- 4 Rei debendi & credendi materia.col.4.2 fin. per tot.c.1.2.3. & 4. & vide supra debendi & credendi. 128
- 3 Rei delictorum. De quibus.col.vlt. tit.1.1. 132
- Rei examinatio qualis esse debeat, & de eius responsione, & quid si sit cō uictus.cap.1. ibid.
- 3 Rei absentis innocentiam num quilibet allegare, & causas absentiae proponere possit absque mandato, & quid de reo minore 25. annis, contra quem fuit formatus processus sine curatore, & an reus criminis defensionibus renunciet denturque a iudice reis incarceratis aduocati.col.3. cap.2. 133
- De reorum custodia, & priuatis carceribus. vide in ver. Carcer.
- 3 Reus si possit conueniri coram pluribus iudicibus non eligit coram quo conueniatur sed actor.col.1. cir.med. 133
- 3 Reus non ducitur ad mortem nisi post decem dies.col.2. post med. 133
- Reus si moriatur ante executionem seruatur in praxi contra ius commune, ut in cadauer exequutio fiat.ad fi. ibid.
- Reus semel definitiue abolutus amplius inquiri de eodem non potest, & superuenientibus indicis.in fi. ibid.
- 3 Rei defensiones quædam. ibid. col.3. ad fin. & col. seq. per tot. de custodia reorum. Miscellanea.col.4. per tot. 136
- 4 Rei iudicata derogare ex quo ius alicui quæsitum sit, an princeps possit, & quando intelligatur.col.3. ad fi. 98
- 4 Rei vindicatio contra possidentem cum titulo quando concedatur, & an pro singulis tantum rebus competere possit, & an contra merum rei detentorem, aut eum qui nec tenet nec possidet, sed restituere potest, & an contra ciuiler possidentem, & an competat patri qui bona filij vendidit contra proprium factum, in rei vindicatione quid actor probare teneatur, & quid si probet dominium sed non probet possessionem in conuento seu detentionem, qualiter sententia ferenda erit.col.3. sub pr. & per tot. & col.4. ad med. 4
- 4 Relationi apparitoris super responsione per citatum facta an standum sit remissive.col.4. ad fin. 14
- 3 Religionem profiteri potest alter coniugum, ubi alter adulterium commisit.col.3. iux. med. 110
- 3 Religionis initiatio non debet esse impedimento quominus ob crimina antea commissa quis puniatur.col.3. ad fi. 97
- 1 Religionis ingressus debet concedi gratis, alioquin simonia committeretur.col.2. in prin. & per tot.col. 128
- 1 Religionis professio vicem subit filiorum quoad excludendum substitutionem, & an id locum habeat in minoribus Sancti Francisci, & in alijs mendicantibus.col.1.c.3. per tot. 104
- 1 Religionem vouens, antequam committat homicidium, an per iudicem secularem possit puniri.col.3. c.6. 105
- 1 Religiosorum vita & professio qualis indicenda sit, & num bona ipsorum religioni quarantur, & qui eorum ex testamento institui possunt, aut ab intestato succedere vel non.c.1. tit.14. per tot. 103
- 3 Relinquo, hoc verbum an trahatur ad institutionem.colum.2. post med. 23
- 1 Reliquæ & corpora sanctorum, quomodo sint custodienda.colum.1. nu. me.37. 44
- 1 Remedia omnia si tollantur non intelligitur sublatum extraordinarium.col.1. circa pr. & sic officium iudicis. 175
- 4 Remedium l.2. C. de rescin. vend. cui & quando competat, & quis ultra dimidium iusti pretij deceptus seu læsus dicatur.col.1. a princip. per tot. cap. 131
- 1 Remissio vindictæ a quibus possit fieri.col.2. nu.39. 46
- 2 Remissio quæ fit per pactum simplex, & ex causa donationis, est quædam donatio, si modo gratis fiat, ideoque indiget in sinuatione, sic & remissio debiti.col.2. ad med. 64
- 3 Renunciatio liti an fateri videatur.col.2. in fi. 204
- 1 Renunciare potest mulier iuri hypothecæ, si manibus habeat bona, super quibus mulieri consulatur in casu dotis restituendæ.colum.3. in principio. 208
- 4 Renunciari non intelligitur iuri quod ignoratur, & quid de renunciatione omnium iurium vel generaliter & indefinite facta aut simpliciter, & in vno tantum.col.4. a med. per tot.c.1. 133
- 4 Renunciatio filiae etiam minoris de omnibus bonis paternis, & maternis an & quando valeat vel minime, & num talis renunciatio trahatur ad bona fratris, & quid si renunciarit futurae successionis hereditatis paternæ, vel maternæ etiam cum iuramento, an & quando valeat, & quid si hereditas sit etiam quæsitæ, & nunquid generalis renunciatio iuramento firmata an quicquam operetur circa legitimam, ita ut ei renunciatum intelligatur, & quid si renunciatio non fuerit acceptata.col.2. a med. per tot.c.2.3. & 4. 134
- 1 Renunciatio exceptionis fictionis vel simulationis an valeat.colum.4. ad fin. 116
- 1 Renunciatio continens dolum reipsa, ratione enormissimæ læsionis iuramento non confirmatur.col.2. cir. pr. 223
- 2 Renunciatio sui iuris non præsumitur in dubio, sed potius fatuitas.col.1. ad fin. 42
- 1 Renunciatio specialis ubi requiritur, & fiat generalis cum iureiurando habet vim expressæ.col.1. in pr. 233
- 4 Renunciatio in compromisso petitioni reductionis ad arbitrium boni viri, an valeat.col.4. in med. & col.1. in med. & per tot. cap. 77.79
- 3 Renunciet ne reus criminis defensionibus.col.4. ad fin. 133
- 3 Reo absente potest pro eo excusator comparere.col.1. c.19. 97
- 3 Reo dari debet copia indiciorum, ut possit reus inquisitus facere suas defensiones.col.3. cir. pr. & col.1. 132.133
- 2 Reparationes viles & melioramenta in re emptæ in diem vel sub conditione facta, emptor repetere non poterit, sed tantum necessario & moderate facta.col.1. sub med. 39
- 1 Repertorium. Legentes solum pro repertorio, & se, & scholares decipiunt.col.4. sub nu.41. 54
- 3 Repetitio testium.col.4. c.5. & 6. 160
- 3 Repetitionis de materia remissive.col.2. post med. 50
- 4 Repraesentatio quomodo, ubi & contra quos concedatur.col.4. in pr. per tot. cap.4. 148
- Repudiatio hereditatis. vide in ver. Hæres.
- 1 Repudiatio dicitur alienatio, ac proinde non potest a rectore ecclesiæ repudiari quod defertur illi.col.2. post pr. 87
- 1 Rescripta principum quando vim legis habeant, vel non valeant, falsa- que censeantur, & viciola, & impugnari possint.colum.3. titu.5. cap.1. per tot. 149
- 1 Rescripta subreptitia quæ sint, quandoque per subreptionem impetrata censeantur vel non. Item rescripta quando expirent.col.vltim. cap.2. per tot. 149
- 1 Miscellanea de rescriptis.col.vlt. c.3. per tot. 150
- 1 Rescriptum etiam si sit surreptitium narrata tamen in eo probant contra impetrantem.col.1. post med. 150
- 1 Rescriptum quocumque constabit esse falsum, omnia eiusdem vigore agitata declarantur nulla, etiam si non appelletur.colum.3. ante finem. 150
- 1 Rescripta præsumuntur per importunitatem obtenta quando lædunt tertium.col.4. ad fi. & alia de rescrip. 70
- 1 Rescriptorum forma debemus esse contenti.colum.2. secunda. sub principio. 58
- 1 Rescriptum dicitur surreptitium, ubi non est facta mentio iuramenti.col.2. sub med. 125
- 3 Rescriptum impetratum contra aliquem viuientem ualet contra heredem, licet mortuus sit re integra.col.4. cir. pr. 79
- 4 Rescissionem contractus petenti parti quid incumbat, & an & quando rescindantur contractus.colum.1. in principio. per totum cap. put. 131

I N D E X.

- 4 R^es iudicata quid sit, quid iudicati nomine contineatur, & an sententia dici possit res iudicata. col. 1. in fi. & supra sententia. 85
- 3 Respondens se non culpabilem de contentis in accusatione an bene & categoricè respondeat. col. 1. in prin. 102
- 2 Resolutio iure datoris, resoluitur ius acceptoris. col. 3. in med. 83
- 3 Responso facta per verbum credit idem præiudicat, sicut confessio de veritate. col. 4. sub prin. 202
- 3 Responso qualis esse debeat, & alia quædam de reorum responsione. col. 1. per tot. 133
- 4 Restitui non debent prioribus dominis bona ab hostibus capta, & recuperata. col. 3. in med. 63
- 2 Restitui res alterius deferenti signum illius cuius est licite potest, & quid in re pretiosa. col. 2. ad fi. 74
- 1 Restituitur in integrum privilegiatus contra privilegiatum. Ciuitas, & pagus. col. 2. in med. 78
- 4 Restitutio in causa criminali peti potest contra sententiam & processum, licet non contra crimen, nec in executionibus poenarum. columna 2. in medio. 63
- Restitutio in integrum an sit principaliter, vel incidenter petenda. ibid.
- Restitutio in integrum potest delegari indistinctè. ad fi. ibid.
- 4 Restitutio in integrum ex clausula si qua mihi iusta causa, &c. non potest dari ubi cessat æquitas. col. 2. ad fi. 63
- 4 Restitutio in integrum quando, & quibus non competat. col. 2. in fi. & col. 3. vsque ad med. 63
- Restitutio non trahitur ad ius plene quæsitum. col. 3. sub pr. ibid.
- Restitutio an collat iura alteri quæsita. ad med. ibid.
- 4 Restitutio in integrum an æque competat absentibus causa Reipublicæ, sicut minoribus. col. 2. in prin. 62
- Restitutio in integrum ipso iure competit militibus absentibus causa reipublicæ, minores autem subueniuntur petitione restitutionis. ad med. ibidem.
- 4 Restitutio in integrum minoribus, quando, quomodo, & aduersus quæ, & quæ concedatur, vide supra minor, & minores, & an minori concessa profit, etiam maiori in negotio quod habent commune. colum. 1. in prin. 60
- 3 Restitutio in integrum etiam hæredibus infantis competit. col. 1. ad fi. & col. 2. in prin. 85
- 1 Restitutio in integrum ecclesiæ datur, & quibus casibus. columna 2. per totum. 78
- 4 Restitutio in integrum ex capite ignorantie aduersus præscriptionem, quibus, ubi, & quando competat, & quid si petatur aduersus sententiam latam ex falsis probationibus, & quid in ecclesia, & quid in præscriptione conuentionali, & quid si aduersus canonem non solum petita sit, an soluendi succurratur, & an post sententiam quæ in iudicatum transiit propter ignorantiam illius qui in alterius locum successit. col. 3. sub prin. & per tot. cap. 61
- 4 Restitutio ad appellandum, quibus, quando, & quare concedatur. col. 1. ad fi. & per tot. cap. 62
- 4 Restitutio in integrum nunquid per procuratorem petatur, & vtrum vniuersitates, villæ, & castra, restitutionem habeant. colum. 3. a med. per tot. cap. 62
- 4 Restitutio in integrum, vt per procuratorem petatur, an mandatum speciale requiratur, & quid si incidenter petatur, & an specialiter causa in mandato exprimenda sit. col. 3. ad fi. 62
- 4 Restitutio in integrum an Ciuitati, Castro, & vniuersitati hominum, seu communitati concedatur, & an villæ, & Castra, sicut respublica ciuitatis illam habeant, & quid si læsa est vniuersitas in tempore minori quadriennio, quantum temporis habeat. col. 3. in fin. & col. 4. per tot. 62
- 4 Restitutio in integrum quibus ex clausulis detur, & an regulariter ex clausula si qua mihi iusta causa, & an ex clausula generali detur contra sententiam ex scriptura de nouo reperta. col. 1. sub prin. 63
- 4 Restitutio in integrum an transmittatur ad hæredem hæredis, impediti adire hæreditatem ex aliqua causa. col. 1. in med. 63
- 4 Restitutio in integrum, quibus & aduersus quos, competat, & vt Rustico detur quid requiratur. columnn 1. a med. ad finem, & colum. 2. vsque ad med. 63
- 3 Restitutio in integrum cum petitur an impediatur executionem sententiæ. col. 2. in med. ibid.
- 3 Restitutio in integrum non conceditur contra pacem col. 1. sub med. 123
- 4 Restitutionem in integrum ad petendam tempus quadriennij quod datur an sit vniuersum, siue læsio sit respectu contractus, siue respectu sententiæ, siue respectu temporis vltra quadriennium, siue minus quadriennio col. 4. sub prin. 62
- 1 Restitutionis in integrum singulare beneficium nunquam per statutum censetur sublatum. col. vlt. in fi. 174
- 4 Restitutioni in integrum aduersus læsionem renunciari potest in compromisso. col. 3. in fi. 76
- 3 Restitutus Principis an restituatur ad omnia bona. col. 2. per tot. 147
- 1 Res quæ alteri adhæret sumit naturam eius, cui adhæret. colum. 3. circa prin. 108
- 2 Retentio alicuius rei etiam pro vero debito est prohibita, nisi in quibusdam, vt pro expensis in re factis, vel pro sumptibus funerum, vel donec dos viduæ restituatur. col. 4. sub med. 23
- 1 Retentio pro expensis facillè locum habet in beneficiis. colum. 4. in med. & post. 89
- 2 Retinendæ possessionis causam agitari, dilata proprietatis lite ad finem, frustra actor desiderat. col. 3. in med. 125
- 3 Retorquutio retorquitionis fieri non potest. col. 1. sub med. 120
- 2 Retrouendere obligatus ad id præcise non compellitur, & qui in vere promissit retrouendere, in primo vere, & non vltra cogitur. columna 1. in prin. 39
- 2 Retrouendere pro rata alteri ex duobus non tenetur, qui vtrique retrouendere pactus est, quia non cogitur diuidere contractum, & q. retrouendere tenetur, si alteri locat coget redimentem stare locationi, & qui tenetur retrouendere, non satisfacit præstando interesse, sed præcise cogitur, si rei tradendæ facultatem habeat. col. 1. a medio, vsque ad fi. & col. 2. sub prin. 12
- 3 Reuelans delictum si sit ex complicibus præmium non consequetur. col. 2. post med. 92
- 3 Reuelare secretum amici, dictum in confessione, etiam præstato iuramento de non reuelando quando quis possit. col. 4. sub princip. 189
- 2 Re vendita, an quis totam vel solum partem quam in ea habet, videatur vendidisse. col. 3. ad fi. 37
- 2 Reuerentialia iure non liberatur vasallus, seu subditus etiam finito homagio expressa remissione facta per dominum, vel alias. colum. 4. sub princip. 78
- 2 Reuocari non debet quod nulliter factum est, ubi si omnino factum non esset fieri deberet. col. 2. in prin. 63
- 3 Reuocatio seu ademptio legatorum. col. 2. c. 22. ubi plenè quæ inducant reuocationem seu ademptionem legatorum. 51
- Legato alienato ex necessitate, quo casu non censetur reuocatum legatum, agitur ad rem non ad pretium. col. 4. iux. prin. ibid.
- 3 Ademptio legati non præsumitur in dubio. col. 3. in med. 52
- 2 Reuocatoria agendum est ad bona alienata in fraudem creditorum, & si debitor sit notoriè non soluendo, & non contra fideiussorem sine excussione. col. 3. sub prin. 44
- 3 Reus quando dicatur inter reos receptus remissionè. columna secunda. sub prin. 129
- 1 Rex Franciæ omnino non agnoscit Imperatorem. col. 3. tit. 1. cap. vnico. in fine. 141
- 1 Rex & Imperator æquiparantur. col. 4. in med. 141
- 1 Reges vel duces statuti vel consuetudinibus alicuius regni vel ducatus obligantur. col. 1. in fi. 142
- 1 Rex in suo regno habet maiorem potestatem, quàm Imperator in suo imperio. col. 2. circa prin. 142
- 2 Rex potest in testamento ordinare vnum ex filiis qui post se regnet, & sic vnum aliis præferre, etiam si iurisdicctio sit sub testatori in feudum data & stipulata fuerit pro se & filiis. col. 2. in med. 88
- 1 Rigor & æquitas. col. 3. nu. 68. 58
- 3 Rixa sedata, si vulneratus ex intervallo insultum faciat in vulnerantem non videtur facere defensionis, sed vindictæ causa columna prima. in fine. 102
- 1 Rixantes inuicem, si quis eorum fuerit aggressor, & nescitur quis fuerit primus, neuter punitur propter incertitudinem. col. 3. in prin. 100
- 1 Romana sedes est caput omnium ecclesiarum. col. 1. nu. 35. 44
- 1 Romani nunquam habuerunt subiectum orbem vniuersum. columna 2. nume. 21. 47
- 1 Rotæ curiæ Rom. auctoritas. col. 1. sub med. 57
- 1 Rubrica generalis habens rubricam perfectam non restringitur per nigrum. col. vlt. circa prin. 165
- 1 Rubricæ statutorum allegari possunt ad decidendas causas. columna 4. prope fin. 189
- 3 Rustico magis succurritur quàm mulieri. col. 3. circa med. 127

S

- 1 Sacerdos in confessionis actu gerit veri Dei vices. columna tertia. ad finem. 112
- 2 Sacerdos an possit esse notarius, vel aliud honestum artificium exercere. col. 4. in fi. & vide supra. Clericus. & Notarius. 68
- 1 Sacramenta licet sint liberè conferenda, nihilominus possunt laici compelli pias & laudabiles consuetudines obseruare. col. 4. post med. 128
- 1 Sacrilegi omnes sunt excommunicandi, non autem ipso iure excommunicati sunt. col. 3. in med. 137
- 1 Sacrilegium commissum quando dicatur. Estque sacrilegium crimen vtriusque fori, & de facto Papæ, &c. & sacrilegorum poena. col. 3. titu. 24. cap. vnico. per tot. 127
- 1 Salaria non dantur docto, pro dignitate, sed pro meritis. columna 1. in fine. 55
- 4 Salarium aduocatorum ad quā quantitatē ascendere valeat, & an aduocati, vel procuratoris gratis opitulatiū salarium victor a victo petere possit, & quando debeat solui salarium, an etiam lite amicabiliter finita, & an huiusmodi salaria habeantur quasi castrensis peculij, & an pro salario possint aduocatus, procurator, & notarius causæ, processum seu acta causæ, scripturas, & instrumenta eis tradita retinere, vel pro illorum mercede, & quando debeat integri anni salarium. col. 1. a med. ad fi. vide supra doctores. 31
- 4 Salinae si reperiantur in publico spectant ad principem alias secus. col. 4. sub prin. 122
- 2 Saluiano interdicto agenti sufficit probare quod debitor tempore obligationis possidebat. col. 1. ad fi. 40
- 3 Salutis propriæ immemor nemo præsumitur in articulo mortis. colum. 2. circu med. 166
- 1 Saluifconductus concessus alicui, & sociis suis, comprehendit iudæum secum venientem. col. 1. in prin. 138
- 1 Saluifconductus perpetuo durat, & seruari perpetuo debet. columna 4. in prin. 150
- 1 Sancti vnius opinio comprobata auctoritate sacræ scripturæ præualet commu. opin. col. 3. nu. 7. 45
- 3 Sancti an cognoscant ea quæ in hoc seculo geruntur. columna tertia. per totum. 37
- 2 Sanguinem suum redimere liceat ne vnicuique & quando, & transigere de criminibus pro quibus irrogatur poena sanguinis. columna tertia. in medio. 16
- 1 Sanior dictio sanior posita in statuto, vt puta quod factum a saniori parte collegij valeat, quomodo intelligatur. col. 4. nu. 17. 86
- 1 Sapientia filia vsus & memoriæ. nu. 46. 8
- 1 Sapientia non numeratur annis. col. 2. sub nu. 11. 50
- 1 Sapientis est facere quod nunquam mutandum sit. nu. 67. 8
- 1 Sapientum multitudo est orbis vigor, & sanitas. col. 3. nu. 58. 56
- 1 Sapientum & prudentum dicta non carent ratione, & legis vim habere dicuntur. col. 4. sub nu. 82. 62
- Satellitum e manibus se eximens, vide in ver. Carceri emancipato.
- 2 Satisfacere de iudicio fisci non releuatur quis etsi possideat immobilia, si sit suspectus de fuga. col. 2. sub prin. 48
- 3 Satisfactio tutorum col. 1. cap. 13. 74
- 2 Satisfacere de soluendo volens, obligatus soluere, an sit audiendus, & cautela pro condemnato. col. 2. in fi. 48
- 2 Satisfactio peti non potest lite contestata, nisi eo tempore superuenerit exceptio huiusmodi, quæ per viam agendi in alio iudicio refricari nequeat, item nisi litis contestatio sit nulla, item nisi ex noua causa petatur, & quid si eodem contextu lis contestetur, & satisfactio petatur.

I N D E X.

- tatur. columna quarta. in fine. & columna 1. in princip. 46. & 47
- 3 Scala si apponantur ad fenestras meretricis, aut honestæ mulieris. colum. 1. sub med. 116
- 3 Scachorum ludus. vide ludus. cuius inuentor. col. 3. ad fi. 125
- 3 Scachorum ludo luisse simiam, & alia quædam. col. 3. in prin. 126
- 2 Scachum matum, vt dicitur, dare promittens cum pedina indistinctè, non satisfacit dādo cum pedina effecta Regina. col. 1. sub med. 9
- 1 Scandalum vt quætur aliquid, iuste factum reuocatur. columna 2. sub princip. 81
- 1 Schismatici sunt excommunicati. col. 3. post prin. 136
- 1 Scholares, & præceptores. col. 2. post prin. & nu. 50. & nu. seqq. 54
- 1 Scholares docti ostendunt se habuisse bonum præceptorem. nu. 52. 8
- 1 Scholares sunt calidi, & contra eos præsumitur, & donatio a patre filio, scholari facta, suspecta est, quod in ea fraus subesse possit. colum. 3. in med. 57
- 1 Scholares debet curare, vt præsentetur a bono docto. quia præsumuntur boni. col. 4. sub med. 56
- 1 Scholaris iuuenis bene doctus præfertur indocto. col. 4. sub nu. 7. 49
- 1 Scholaris ad quem approbandum requiruntur ad minus septem doctores. num. 25. 5
- 1 Scholaris nolens iurare rectori obedientiam potest priuilegio vniuersitatis priuari. col. 2. in fi. 56
- 1 Scholaris studere incipiens post 25. an. col. 2. an. med. 36
- 1 Scholaris. Argumentum de bonitate scholaris ad bonitatem doctoratus admissibile est. col. 4. nu. 41. 54
- 1 In scholis tradita discutienda sunt in cameris, & practicanda in curiis. col. 1. nu. 45. 55
- 1 Ignarus ille præsumitur, qui pauco tempore studuit. columna quarta. numero 53. 55
- 1 Scholaris debet septem habere condiciones. col. 1. nu. 55. 56
- 1 Per scholares magister nobilitatur, pater per filios, præses per subditos. col. 2. nu. 42. 54
- 2 Scholaris peruersus confert cum aliis fratribus donationem a patre sibi factam causa studij. col. 1. sub prin. 58
- 1 Scholarium practicum. col. 4. in prin. 51
- 1 Scholarium vniuersitas quomodo dicatur ecclesiastica. columna tertia. numero 13. 43
- 1 Scholæ. In scholis tradita. v. infra ver. tradita, 61
- 1 Scientia omnis mendax. col. 3. circa med. 61
- 3 Scientia an ignorantia præsumatur in testatore rem alienam lagante. col. 1. sub prin. 55
- 3 Scientia sola in crimine læsæ maiestatis est punibilis. columna prima. sub medio. 94
- 1 Scientia non acquiritur nisi cum labore & diligentia. col. 3. nu. 51. 55
- 1 Scientia in omni ætate est acquisibilis, nec est ætas ad hoc fœra. colum. 2. numero 56. 56
- 1 Scientia logicalis non est ad iustitiæ obseruationem necessaria. col. 4. nu. 83. Nec legista est necessaria. nu. 84. 62
- 3 Scientia sola delicti non est punibilis, & an sciens & tacens delictum committendum puniri debeat. col. 2. c. 9. 91
- Scire vel scire debere in delictis a pari procedunt. columna 3. in princip. ibidem.
- 1 Scientiæ perfectio consistit potissimum in iudicio, non enim satis est aliorum dicta intelligere, & a se multa inuenire nisi tam de intellectis, quam de inuentis nouiter iudicare quæ sint tenenda quæ respondenda sciamus. col. 3. post prin. 51
- 1 Scire in nube non est scire. col. 2. in prin. 63
- 1 Scire naturaliter omnes homines desiderant. col. ult. in fi. 55
- 1 Scommesse, vide infra sponssiones.
- 2 Scommesse siue sponssiones quid, valide sunt, ac licite de iure, non obstant te dubio fortunæ euentu. col. 3. sub med. 9
- 1 Scommessarum ludus, vide ludus.
- 1 Scripta non discurrenda, sed digerenda. col. 1. sub prin. 56
- 1 Scriptura vbi est necessaria de substantia. col. ult. c. ult. 48
- 3 Scriptura quæ fiat probanda. colum. 1. in prin. vbi remissiuè. vide in ver. Instrumenta. 157
- 3 Scriptura vbi est de substantia probationis, actus probari potest per duos testes, probando casum amissionis scripturæ. col. 2. iux. med. 156
- 1 Scriptura dicitur esse de forma contractus, cum alter contrahentium dicit, vt scriptura de conuentis inter ipsos fuerit. columna secunda. circa medium. 154
- 1 Scriptura priuata mariti poterit vxor probare res suas esse. columna 3. post med. 229
- 1 Scriptura priuata habens subscriptionem testium, recognita subscriptione a testibus facit plenam fidem absque alia literarum comparatione. col. 1. post med. 152
- Quid si sit subscripta manu tertij. ibid. & alia de scriptura priuata. ibid. col. 3. cap. 8. per tot. 153
- 4 Scriptura priuata si per statutum manderetur executioni, intelligitur etiam si per alium scribatur. col. 4. in fi. 94
- 1 Scriptura minus solemnibus non potest pro parte acceptari pro parte non. col. 1. in prin. 154
- 2 Scriptura publica dicitur, vbi notarius mentionem facit de notariatu, & appositione signi. col. 3. in prin. 66
- 3 Scriptura priuata a partibus subscripta habet vim publicæ quoad personalem actionem contra debitorem, etiam sine testibus. columna 3. in medio. 197
- 3 Scriptura priuata non requirit diem nec consulem ad hoc vt probet, & faciat fidem contra scribentem. col. 3. sub prin. 179
- 1 Scripturæ circa fidem inspicitur locus, vbi celebrata est, ybicunq; post modum producat. col. ult. circa med. 180
- 1 Scripturæ deprauatio, remissiuè. col. 2. in med. 72
- 3 Scripturæ factæ manu testatoris sine testibus creditur fauore piæ causæ. col. 3. in prin. 10
- 1 Scripturæ publicæ, vel priuata apochæ subscriptiones, & chyrographa, quando & quomodo, & quatenus probent, vel non. columna 3. cap. 8. per tot. 153
- 1 Scripturam sacram Pontifex solus potest interpretari canones condendo ab omnibus seruandos. col. 3. in prin. 111
- 3 Scripturam producens in iudicio videtur confiteri omnia contenta in ea. col. 1. in prin. 13
- 2 Scripturam si quis impugnauerit vsque ad sententiam, & victus fuerit, poterit ea demum se iurare, & ex ea reportare commodum. colum. 2. sub med. 17
- 3 Scripturas, aut instrumenta lacerans. col. 2. circa med. & ibidem de illius fallante. in prin. col. 107
- 3 Scripturas sui aduersarij accipiens falsi poena tenetur. columna prima. ad finem. 107
- 1 Secretarij & notarij appellantur proxenetæ, & lenones, & extorsionum, & baratariorum. col. 2. in fi. 64
- 2 Secretarius principis dicitur habere dignitatem, & retinet primum locum seu honorem inter notarios. col. 4. in med. 67
- 1 Sectas tuentes. col. 2. in med. & col. seqq. 62
- 3 Seleucus locrensis princeps oculum sibi & filio erui iussit, ob non seruata a filio legem quam ipse considerat. col. 3. in prin. 114
- 3 Semel accusata de adulterio, & absoluta an possit ab eodem vel alio super eodem accusari. col. ult. post med. 113
- 3 Semel definitiue absolutus an amplius inquiri possit indicis superuenientibus. col. 2. in fi. 133
- 1 Semel quod amissum est non potest sine aliorum facto recuperari. col. 2. in medio. 105
- 1 Semina sparguntur frustra nisi ager & sulcus sit præmolitus. columna 1. post med. 56
- Senatusconsultum Velleianum. vide in ver. mulier.
- 1 Senectus inhabilis est ad studium. col. 4. nu. 7. 49
- 1 Senes lucent experientia, iuuenes astutia, & ingenij sagacitate. columna 3. num. 17. 50
- 3 Senex an excusetur in delictis. col. 3. ad fi. 97
- 1 Senex & iuuenis plura de his traduntur. col. 4. nu. 5. & seqq. 49
- 1 Senex est maioris auctoritatis iuuenis. nu. 32. 7
- 1 Senex peritior iuuenis. nu. 33. fal. vt nu. 35. ibid.
- Senis consilium sanius consilio iuuenis. nu. 34. ibid.
- Senioribus & expertis inhærendum v. expertis, & senioribus.
- 1 Sensus quandoque fallaces. col. 2. in prin. 62
- 3 Sententia antiqua etiam actis non apparentibus valet, vt & testis depositio etiam si non appareat quod fuerint iurati col. 4. ad fi. 157
- 1 Sententia contra communem opinionem, lata non semper dicitur iniusta. columna 3. num. 71. 59
- 1 Sententia lata per iudicem corruptum est ipso iure nulla. columna 3. in princip. 64
- 1 Sententia lata breui tempore præsumitur defectuosa. col. 1. nu. 106. 65
- 1 Sententia arbitri contra duos, quorum vnus est clericus, & alius laicus, an virtute connexitatis in dubio procedat. col. 2. nu. 42. 69
- 1 Sententia lata contra expressum iuris errorem, vel contra legem non valet. col. 3. in fi. 59
- Idem si contra consuetudinem notoriam, idem si contra communem opinionem. col. 4. in prin. ibid.
- 1 Sententia mutat falsum in verum in essentia litis, sed quoad effectum. col. 2. in prin. & est altera natura. & alia vide ibid. 65
- 1 Sententia redditur nulla si falsa exprimat. causa. col. 4. circa med. 57
- 1 Sententia non mandatur executioni 7. casibus, vt remissiuè. columna 1. in medio. 71
- 1 Sententia decem bonorum virorum grauior est, quam totius multitudinis imperita. col. 1. nu. 21. 48
- 1 Sententias obtinere difficile, difficilius autem executionem. colum. 3. sub numero 12. 67
- 1 Sententia vbi agitur de peccato nunquam transit in rem iudicatam. col. 2. in fine prin. 141
- 3 Sententia seu cognitio eorum quæ publice fiunt, vel in loco vbi quis conueneratur, de iure præsumitur, sic & scire præsumitur vicinus, & consanguineus facta vicini & consanguinei, scientia autem, nisi probetur, an ignorantia præsumatur, & num facti proprij ignorantia veniat de iure præsumenda. col. 4. c. 4. 149
- 1 Sententia conditionalis. col. 1. circa med. 133
- Sententia antiqua, v. antiqua sententia.
- 3 Sententia contra contumacem potius præsumitur propter vitium contumaciæ, quam propter ius partis, & nunquam transit in rem iudicatam. col. 1. circa prin. 141
- 3 Sententia lata contra fiscum absente aduocato fiscali est nulla. colum. 2. in med. 145
- 3 Sententia declaratoria requiritur in poenis, quæ ipso iure inferuntur. col. 3. iux. fin. 92
- 4 Sententia si per appellationis iudicem fuerit confirmata, producit actionem, & ex ea agitur, non ex prima, & quando non. columna secunda. ad finem. 54
- 4 Sententia lata pro mortuo, an sit nulla, vel pro valida habeatur, & in Camera Imperiali, quid obseruetur constituto de morte principalis. col. 4. in med. 72
- 4 Sententia iudicis iniqua, an sit ipso iure nulla. col. 4. in prin. 88
- 4 Sententia de nocte si feratur, (quando id licet) quot luminaria adesse debeant. col. 1. in fi. 82
- 4 Sententia diffinitiuè iuste lata an præsumatur. col. 4. in fi. 80
- 4 Sententia diffinitiuè an aliquo casu proferri possit lite non contestata. col. 4. ad fi. 80
- 4 Sententia diffinitiuè quando nomine sententiæ concipiatur. columna 4. sub med. 79
- 4 Sententia quibus verbis proferri debeat. col. 1. in fi. 80
- 4 Sententia nulla approbata pacto, nullo respectu approbatur, vt sententia, sed vt pactum. col. 3. in prin. 90
- 4 Sententia quæ nulla est, ratificari an per partes valeat, & quatenus, & quando per iudicem appellationis reformari. col. 3. in prin. & med. 91
- Sententia sub conditione an ferri possit, & valeat. col. 4. in prin. ibid.
- 4 Sententia an exequi possit parte non citata, & quando, & ita facta executio an reuocari etiam possit sine partis citatione. colum. 1. in fi. & col. 2. vsque ad fin. 91
- 4 Sententia nulla non debet exequi etiam in criminalibus. col. 1. ad fi. 91
- 4 Sententia executioni mandari potest per eum iudicem, qui vel ipsius latori successerit, vel statuto aut consuetudine ad id præfectus sit, quamuis nulla literarum ad id proponantur, & quid si petens executionem sententiæ alterius indicis sine literis venerit, an repelli debeat. col. 1. in me. 91
- 4 Sententia lata super executione sententiæ qualis sit, an interlocutoria, vel non. col. 1. in fi. & 2. in prin. 93
- Senten-

I N D E X.

- 4 Sententia, ut perfecta dicatur, quid in primis necessario opus habeat, quid autem sit sententia in genere, quid definitiva, quid interlocutoria, quid res iudicata, & sententia appellatione, quid veniat, quid intelligatur, & quibus verbis proferri debeat. columna tertia. a medio per totum cap. 79
- 4 Sententia expressionem causae nunquid requirat, quid si duplex causa exprimitur, & quid si falsa, an vitiet sententiam, & quid si vera, & falsa causa pariter exprimantur. colum. 4. in fin. & per tot. c. 2. colum. 1. in fi. & per tot. c. 3. 79. 80
- 4 Sententia definitiva num proferri debeat in scriptis, vel sine, & an parte absente, vel praesente, & nunquid per ipsum iudicem reuocari possit. colum. 3. a pr. per tot. c. 80
- 4 Sententia de qua notarius rogatus non fuit, an valeat, & an requirantur illa verba in his scriptis pronunciamus, & illa, lecta, lata, & recitata. colum. 3. sub med. & in fi. & col. 4. in pr. ibid.
- 4 Sententia lata utraque parte praesente licet neutra institerit ius dici valet, & quid si altera partium tantum esset praesens. columna quarta, sub medio. ibid.
- 4 Sententia definitiva nunquid, & quando per iudicem reuocari possit, & an praesumatur iuste lata, & an ad illam, lite non contestata deveniri possit. col. 4. sub med. & in fi. ibid.
- 4 Sententia (& de hac varia) an, quae, & quando habeat praesumptionem pro se, an verba, visa citatione, libello &c. in sententia inserta, probent interuenisse specificata, an debeat esse conformis libello, an invalida excuset a poena ita uti, quae actionem iudicati producat, an super interesse lata certa esse debeat, an sit individua si contineat res diuiduas, an qui obtinuit in suum fauorem, possit allegare iniustitiam, an requiratur sententia si lex per verba futuri temporis loquatur, an ex consensu partium ferri possit, & quid de sententia arbitri, iniqua confirmans laudum arbitratris an faciat poenam committi, generalis, ad quae restringenda, habet clausulam (prout hactenus solitum est) an sit conditionalis, ut aliquod in executione sit probandum, lata per plures arbitros separatim in diuersis summis, quae sit attendenda, lata super principali an exceptiones compensabiles tollat, & contra sententias supremorum iudicium veluti arresta, quae remedia competant, & qua via succurratur. col. 1. a med. & 3. per tot. & 4. in prin. 94
- 4 Sententia lata contra filium in bonis aduentitiis in praedictum patris, an possit mandari executioni. col. 1. in prin. 95
- 4 Sententia in correum lata, non exequitur contra alterum. ibid.
- 4 Sententia lata per falsas scripturas an possit exequi, vel contra eam exceptio falsi opponi. sub prin. ibid.
- 4 Sententia pro mortuo, vel contra mortuum lata, an & quando valeat, vel non, & quid pro detento in infirmitate. colum. 2. in fine. & colum. 3. in prin. 89
- 4 Sententia lata super inepto libello ex quo non possit legitime colligi actio an & quando valeat, vel nulla sit. col. 3. ad med. ibid.
- 4 Sententia excommunicationis, an sit interlocutoria, & an transeat in rem iudicatam. col. 2. in prin. 93
- 4 Sententia super exceptione peremptoria prolata an sit interlocutoria, & quid si super incidenti, vel emergenti, & quid si super vno articulo substantiali, & quid de sententia super appellatione ab interlocutoria, vel primi aut secundi decreti. col. 1. a med. 93
- 4 Sententia interlocutoria an sint praecipuum de soluendo, & condemnatio expensarum, & aliae ibi enumeratae. columna 2. in fine. & per tot. & col. 3. in prin. 93
- 4 Sententia in criminalibus an statim mittenda sit executioni, aut quando & quibus casibus impediatur executio, vel quamdiu differenda, & quod tempus a lege indultum sit ad executionem, & an prorogari a iudice possit, & an a delegato, & an iudex laicus sententia iudicis ecclesiastici, & practica executionis sententiae criminalis traditur. col. 3. in fi. & per tot. cap. 93
- 4 Sententia lata in fauorem illius cui de iure nulla competeat actio, an sit ipso iure nulla, & quid de sententia sine testibus lata. col. 3. in fin. vbi remissive. 90
- 4 Sententia lata in causa summaria, vbi ordo iuris non seruatur, an sit mera definitiva. col. 4. in fi. 80
- 4 Sententia a definitiva si fuit appellatum, tempus soluendi condemnationem, quando incipiat currere. col. 4. ad fi. 80
- 4 Sententia arbitri an retractari ab ipso possit, & quando. columna quarta ad finem. 80
- 4 Sententia quo tempore quoue loco sit ferenda, & num ipso iudicis ore pronunciarum debeat, solemnique requisita in ea interuenisse praesumatur. col. 1. a prin. & per tot. c. 81
- 4 Sententia an vitietur peruersione ordinis causae ad causam. colum. secunda. in fine. 81
- 4 Sententia tam definitiva, quam interlocutoria num valeat seu nulla sit, si parte non citata feratur, & quid de principis sententia, & quid si feratur antequam nuncius fecerit relationem, & quid de processu coram principe fabricato non seruato iuris ordine. columna 3. a principio per totum cap. 81
- 4 Sententia an nulla reddatur si error siue expressus siue tacitus in ea sit, aut ex actis deprehendatur, & quid si se referat ad acta nihil probantia an valeat, & quid si ex actis iniquam esse appareat, & quid si se referat ad certam quantitatem de qua in instrumento non productum. col. 2. a med. & col. 3. per tot. & 4. in prin. 82
- 4 Sententia an probet praecessisse acta iudicij, & processum. columna 4. ad med. ibid.
- 4 Sententia interlocutoria qualiter proferri debeat, an transeat in rem iudicatam, & quoniam sententiae interlocutoriae dicantur. colum. 4. ad fin. & per tot. cap. 82
- 4 Sententia condemnatoria lata contra excipientem non parit exceptionem rei iudicatae in alio iudicio attetato ad diuersum finem, & an producat utranque obligationem naturalem, & ciuilem, vel an tollat. col. 1. in fi. & col. 2. in prin. 83
- 4 Sententia absolutoria ab obseruatione iudicij propter libelli ineptitudinem vel actoris absentiam an sit interlocutoria, vel definitiva, & an habeat vim definitivae, & quot modis consideranda. ad med. ibi.
- 4 Sententia absolutoria lata in petitorio, & per quam reus fuit declaratus dominus, an pariat exceptionem rei iudicatae in possessorio recuperanda, & lata in primo iudicio, quando pariat eam exceptionem in secundo ibid. col. 2. in med. 83
- 4 Sententia condemnatoria lata in secundo iudicio an pariat reo praedictum in prima. ibid.
- 4 Sententia lata a iudice dicente se pronunciare prout in consilio sapientis, vel se condemnare, an valeat, & quid si dicat pronuncio prout talis iudex in tali causa, vel pronuncio absolutionem, ut in consilio: vel pronuncio secundum formam consilij, vel si probatum est condemnatio alioquin absoluo. columna secunda. in fine. & per tot. c. 83
- 4 Sententia declarari a iudice successore, an possit ex coniecturis, & aliis quae ex actis colligere poterit. col. 3. ad fi. & 4. in pr. 83
- 4 Sententia lata super executione sententiae an sit interlocutoria. colum. 3. in fine. ibid.
- 4 Sententia est stricti iuris, & ideo illius verba strictè intelligenda, & ex ea plus inferri non debet, quam ex ea necessario inferatur. colum. quarta in princip. 83
- 4 Sententia lata inter alios an tertio praedictet, & quid si feratur contra principalem, an noceat fideiussori, quaeue sententia ius generale faciat contra omnes. in med. ibid.
- 4 Sententia contra dominum, vel contra procuratorem praesertim mortuo domino num, & qualiter transferenda, & an valeat sententia pro falso procuratore lata, vel contra falsum procuratorem, & an ratificari a domino possit. col. 3. in fi. & per tot. c. 13. 83
- 4 Sententia probari per testes num possit, vel a contumace reprobari. col. 1. in fi. & 2. in prin. 84
- 4 Sententia quae in rem iudicatam transeat, vel non, & an praesumatur pro ea quae transeat in rem iudicatam, & quando transiisse dicatur, & quae valeat. colum. secunda. a princip. & in fine. & per tot. c. & colum. 2. per totum cap. 84. 85
- 4 Sententia de consilio sapientis ferenda si est, an causa sit in eo consilio ex primenda, & an praecise illud consilium iudex sequi debeat, ac excusetur in iudicatu propter consilium sapientis. colum. 3. in fine. et quarta in prin. 84
- 4 Sententia a re iudicata in quo differat, an sententia dici possit res iudicata, et quid sit res iudicata, et quando sit, et quid iudicati nomine contineatur, et quando sententiae transire in rem iudicatam dicantur. colum. 1. in fi. 85
- 4 Sententia quae transeat in rem iudicatam an habeat praesumptionem pro se, vel impugnari possit, et an praesumatur pro rectitudine processus. col. 2. a pr. et col. 3. sub med. et 4. in med. et per tot. c. 85
- 4 Sententia contra ius partis quamuis si erronea appareat, reparari, et retractari possit, tamen ab ea est appellandum etiam si sit nulla, et rubrica quando prouocare non est necesse non habet locum in Gallia. col. 4. in fine. 85
- 4 Sententia lata pro maiori contra minorem ex falsis testibus, et probationibus est ipso iure nulla, sed si contra maiorem non sed restitutione in integrum. col. 3. in fi. et col. 4. in prin. 85
- 4 Sententia in vna parte inualida, quando sunt plura capitula non est in totum inualida, et col. 4. sub prin. ibid.
- 4 Sententia si est nulla ex turpitudine iudicis non potest ab ipso corrigi. ibidem.
- 4 Sententia iniusta quae in iudicatu transeat & id per confessionem partis confiteri, vel notorium sit condemnatus restituatur. ibid. sub prin. et colum. 2. in med. 87
- 1 Sententia senis praefertur opinioni iuuenis. numero 31. fallen. vt numero 37. 7
- 1 Sententia, quot capita tot sententiae. nu. 17. 1
- 1 Verbum (sententia) plura signat. nu. 2. 3
- 1 Sententia iudicis dicitur opinio. nu. 18. ibid.
- 1 Sententiae verbum signare firmam, et indubitatam responsionem, numero. 19. ibid.
- 4 Sententia in criminali, quae seruanda sint vt valeat, et an lata contra aliquem in loco commissi faciat fidem in loco originis, vel domicilij, et an lata ex consilio peritorum transeat in rem iudicatam, vt non possit retractari. col. 1. a prin. per tot. 86
- 4 Sententia capitalis si vigore statuti contra aliquem lata sit, quando bonorum publicatio non imponitur a ipsa confiscatio veniat in consequentiam. col. 1. in fi. et 2. in pr. 86
- 4 Sententia deportationis solum aufert ea, quae in fiscum transferuntur. col. 2. in prin. ibid.
- 4 Sententia declaratoria semper requiritur, vt poena ipso iure infligatur nepe crimen esse commissum, distinguitur tamen, vt ibi. colum. secunda sub prin. 86
- 4 Sententia iam lata a iudice, qui tulit possit corrigi seu reuocari, et an per nouas probationes, vel instrumenta de nouo reperta sententia in secundo iudicio reuocari possit. colum. secunda ad finem, et per totum cap. 86
- 4 Sententia retractatur citra remedium appellationis in 15. casibus, et interlocutoria quoties reuocari a iudice qui tulit valeat. columna tertia, ad finem. 86
- 4 Sententia prolata postquam est an iudex illi aliquid addere possit, et quae, et an declarare illam, et quando. ibid.
- 4 Sententia quae regulariter valeat, teneat, praedictet, et noceat parti, vel tertio, et an transferat dominium. columna quarta. a medio per totum, cap. 86
- 4 Sententia lata contra absentem praesumitur lata magis ratione contumaciae quam ex eo quod iniustam causam habuerit. col. 1. in med. et quid alias de illa praesumendum sit. ibi. col. 2. in fi. 87
- 4 Sententiae nullitas quousque opponi queat, et quid si principaliter aut incidenter nullitas tractetur, et quo vtrumque fieri dicatur, et qui sint effectus, in querendo quousque opponi possit. colum. 3. a prin. per totum cap. 87
- 4 Sententiae nullitas ex vna causa proposita poterit etiam omnis alia nullitatis causa prosequi. col. 4. in med. 87
- 4 Sententiae nullitas, quae praetenditur reformari ex eisdem actis, coram quo iudice sit petenda. in fi. ibid.
- 4 Sententiae nullitas ipso iure causatur per inhabilitatem iudicis, vel partium a iure naturae causatam. col. 1. in pr. 88
- 4 Sententiae nullitas licet quibuscunque verbis praecisus, et praegnantibus opponi prohibita sit, numquam tamen excluditur illa, quae ex defectu potestatis, et iurisdictionis causatur. columna prima. sub principio. 88
- 4 Sententiae nullitas, quae in executione proponitur, illius executionem quando do

I N D E X.

- do non impedit si de illa in promptu non constet. columna prima, in medio. 88
- 4 Sententia & arresta in Gallia in quibus discrepent, quoad appellationes, & nullitatis siue erroris propositionem, & quomodo contra illas, et illa succurratur. col. 1. in med. 88
- 4 Sententia quorum iudicum sint nulla, & quando, & an delegatorum, qui bus semper iniungitur, ut iustitiam faciant, an ideo quod sit iniqua erit nulla. col. 1. sub med. et col. 3. sub pr. & per tot. c. 88
- 4 Sententia quae nam sint, vel non ipso iure nulla minimeque valide pro no latis habentur. col. 4. sub prin. & med. et per tot. c. 88
- 4 Sententia executio qua forma quoue ordine fienda, et an non seruatis il lis, valida sit, & nunquid pro illius executione multa remedia simul in tentari possint, et an captura persone fieri non facta excussione in bo nis possit, quoue remedio an officio iudicis, vel via actionis illam pete re melius sit, & a quo iudice fieri, an dieferiata in fauorem hominum, intra quot annos arrestum seu sententia exequi valeat, et cuius loci sta tura in executione, seruanda sint. columna 4. a principio per totum ca put. 23. 90
- 4 Sententia executio contra tertium possessorem nunquid fieri possit, & an is eam valeat impedire, quidue ad hoc probare debeat, et quid si ad sit suspicio calumnia, et an ex causa nullitatis trium sententiarum exe cutionem impedire possit, et quid si de indemnitate caueatur tertio op ponenti. col. 3. in fi. & per tot. c. 91
- 4 Sententia executionem, an et quando impediat exceptio nullitatis, & quid si sint tres conformes sententiae, & quid in criminalibus. columna 2. a prin. per tot. cap. 92
- 4 Sententia executio contra defunctum late an fieri possit contra haere dem, & quid quando haeres ipse est condemnatus. columna tertia in me dio. 92
- Sententia executionem, quando euitet condemnatus ad soluendum, & quid de quadrimestre miserationis causa illi concessio. ibid.
- 4 Sententia in executione petenda an libellus requiratur, quando illius exe cutio impediri possit, ad quem spectet executio illius, et an sententia contra procuratorem lata, vel contra principalem, executio fieri possit contra dominum, vel fideiussorem. columna quarta in fine. & per totum caput. 92
- 4 Sententia executor, an & quando de nullitate sententiae, & exceptioni bus oppositis contra sententiam cognoscere possit, an assignare posses sionem velo leuato sine partis citatione. col. 3. in med. 93
- 4 Sententia criminalis executio an fieri debeat ante decendum, vel differ ri possit, & quid si condemnatus sit utilis reipublicae. columna 1. sub prin cipio. 94
- 4 Sententia criminalis, & capitalis executio, quomodo facienda sit, an fiat animali irrationali, qui hominem occideret, vel aliud ageret. colu. 1. in fi. & 2. vsque ad med. 94
- 4 Sententia executio non potest parti victrici committi. columna prima in principio. 95
- 4 Sententia pro executione capi an possint fructus feudi, & quae capi non possunt, si offerantur adhuc tamen capi nequeunt. columna prima, sub principio. 95
- 4 Sententia executionem petens, an et quando producere debeat acta cau sa ultra sententiam. col. 1. in med. 95
- 4 Sententia contra executionem an admittantur exceptiones requirentes altiore indaginem. col. 4. in med. 94
- 4 Sententia ex peritorum consilio lata non transeunt in rem iudicatam. co lum. 3. iux. med. 101
- 1 Sententia appellatione in dubio intelligitur de definitiua. columna 1. ad finem. 175
- 4 Sententia quae fuit confirmata an de nullitate di possit. columna tertia in med. 105
- 4 Sententiam infirmari petens, tam iniquitatem, quam nullitatem compre hendit. col. 3. in med. 105
- 3 Sententiam pasci, et damnati. col. 1. c. 12. 141
- 4 Sententiarum rescindendarum forma in galliis qualis sit. columna secun da. in fine. 80
- 1 Sententias non suo nomine, et sic nulliter latas princeps supremus ex plenitudine potestatis rarificare, ac confirmare potest. columna secunda post prin. 82
- 2 Sequestrum in possessorijs, quando et qualiter fiendum, & quomodo tol latur, an priuer possessorem possessione. col. 1. 2 med. 127
- Sequestrum regulariter est illicitum, & quibus in casibus fieri permittatur & an requiratur citatio partis sicut causae summaria cognitio. columna 2. sub prin. & med. ibid.
- 1 Sermones veri debent cum sensatis confirmari. columna vltima post me dium. 58
- 4 Seruitia personalia sibi debita dominus potest conuertere in pecunia, re pore necessitatis, & pro illis pecuniam siue subsidium in pecunia exige re. col. 2. in fi. 93
- Seruitores mercenarij an gaudeant priuilegijs dominorum suorum. V. pri uilegiati alicuius.
- Seruitores V. famuli.
- 4 Seruitus viz praestanda, aquae ducenda, ligna cedendi equum pascendi me talla effodiendi nunquid immutari, aut tolli possit. columna 2. a fine per totum cap. 3. 122
- 4 Seruitus vel ius piscandi, vel secandi ligna ex nemore, vel pascendi pecora in pratis alienis est personale. col. 3. sub med. 122
- 4 Seruitutum iura alia negatiua alia affirmatiua, & nunquid seruitutis titu lus praesumatur, in quos, & quomodo transeat, & an probationem ad mittat, & seruitus alia continua alia discontinua, quomodo probetur, quid requiratur, quando praescribatur, & acquiratur. columna 1. a fine per to tum c. 1. & 2. 121
- 4 Seruitutum aquae ducenda, viz, & aliarum similium continuarum praescri ptio impletur annis decem inter praesentes, & viginti inter absentes, etiam sine titulo. col. 2. in prin. 122
- 4 Seruitutum praescriptio, quando incipiat currere, & quid de seruitute non adificandi molendinum, & de personali. col. 2. in med. 122
- 4 Seruus acquirat domino ignoranti atq; etiam inuito, si stipulatus est re ctè soluitur, an obligetur extra causam peculiarem, deq; alijs seruorum muneribus, iuribus, & poenis si deliquerunt. col. 1. ad fi. 145
- 3 Seruus cui peculij administratio concessa est, peculiarem pecuniam mu tuo dare potest, secus in fugitiuo. col. 2. sub pr. 21
- 3 Seruus vel filius post aditam hereditatem, totaliter patrem, vel dominum faciunt heredem, etiam respectu actionum directarum. colum. 3. circa prin. 84
- 3 Seu haec dictio inducit conditionem. col. 1. iux. med. 53
- 3 Si haec dictio adiecta praestationi, siue executioni post factum legati red dit legatum conditionale. col. 2. iux. med. 54
- 1 Signaturae quas facit papa antequam exeat de conclauis sunt nulla propter nimiam laetitiam papae. col. 2. sub nu. 55. 71
- 1 Simile, de similibus ad similia procedendum, & id iurisprudendum inter pretatione. nu. 15. 1
- 1 Similia requirenda ubi non est decisio casus in terminis. columna tertia cir ca fin. 63
- 1 Simonia quid, & quando verè committitur, commissi autem in ordine suscepto, quid iuris est ex criminibus exceptis, & merè ecclesiasticum. Notorius vero simoniacus est ipso iure ab officio suspensus. columna 4. tit. 25. c. vnico per tot. 127
- 1 Simoniacus an dici possit papa, & quando. columna quarta capit. 3. per totum. 81
- 1 Simplicitas commendatur. col. 2. an. med. 58
- 2 Simulatio contractus probatur testibus, & litteris, & quid si iureiurando illi renunciatur. col. 1. sub med. 3
- Simulatio allegari potest non obstante decreto iudicis contractui inter posito, ac probari, & iudicem fuisse circumuentum. ibid.
- 3 Simulatio quae proprie dicatur, & plura de simulatione instrumentorum. col. 1. in fi. & per tot. c. 192
- 1 Simulatio, & simulatus contractus, & quomodo simulatus probetur, & alia quaedam. col. vlt. c. 7. per tot. 116
- 3 Simulationis appellatione falsitas venit etiam in statuto. columna tertia in principio. 108
- 1 Simulatus contractus. col. vlt. post prin. 171
- 2 Singularitas testium circa pretium in venditione elidit eorum dictum. co lum. 2. sub prin. 35
- 3 Singularitas testium, alia abstractiua siue obstativa, alia verò cumulatiua, & quae utraque sit col. 4. sub med. 183
- 2 Sistere, & praesentare se toties quoties qui promissit, facta vna praesentatio ne liberabitur, idem si indefinite promiserit quis. columna secunda in fine. 9
- 1 Societas contrahi potest inter coniuges. columna tertia, propè me dium. 210
- 4 Societas vel simplex, vel generalis tam expressè, quam tacite contrahi tur, & quae in tacita omnium bonorum societate veniant, quando & inter quos tacite contracta praesumatur, pupillus num sine tutore con trahat, quae pacta in contractu apposita valeant, vel non, quandoque, vel rupta intelligatur, vel morte finiatur, sociis quid commune, vel priua tim incumbat, & de iuribus eorum, & quid de dantibus animalia in so cidam, vel pecuniam mercatoribus ad partem lucris, vel damni. colu. 1. in fi. & per tot. c. 1. 2. 3. & 4. 137
- 4 Societatem contraxisse an censentur fratres, qui defuncti hereditatem in commune tenent, & quid si vnus ex illis habet filios laborantes, aut la crantes ad comunem utilitatem, seu aliquid acquirat patre vel mortuo, vel viuente. columna tertia, a medio. & columna quarta, vsque ad me dium. 138
- 3 Socius criminis, aut criminofus, an contra socium, vel pro se socio in testem admittatur. columna. quarta, in fine. & per totum ca put. 173
- 3 Socius criminis, an indicium faciat contra correos. columna quarta, ca put. 13. 92
- 2 Socius mutuo pecuniam communem dare non potest nisi socius consen serit. col. 3. sub med. 21
- Sodomia vide adulterium.
- 3 Sodomia quibus cum patretur, & qua poena puniatur: deque occulto sodo mita. col. 3. c. 11. 116
- 3 Sodomiae ob crimen sit dissolutio matrimonij quoad thorum. columna 4. circa princip. 117
- 1 Soffitici odiosi. col. 4. in fine. 62
- 1 Solemnitas quae requiritur in alienatione rerum ecclesiae, an requiratur in alienatione rerum hospitalis. columna tertia prin. 74
- Solemnitas extrinseca praesumitur ex diuturnitate temporis. ibid. intrinse ca autem materialis nequaquam. ibid.
- 3 Solemnitas extrinseca non praesumitur nisi appareat. col. 3. in prin. intrin seca contra. col. 3. circa prin. 46
- 3 Solemnitas intrinseca, vel extrinseca num praesumatur: & quid de solem nitate mandati, vel de ea, cuius mentionem notarius facit in instrumen to. col. 3. cap. 5. 150
- 2 Solemnitatum defectus, quae in aliquo actu ad alicuius personae fauo rem exiguntur, actum non vitiabit: nec inpediet si modo illi per sonae, utilis ostendatur ac re vera sit. columna quarta, in prin cipio. 45
- 2 Solitum fieri, quod est, factum fuisse praesumitur. columna quarta in prin cipio. 65
- 2 Soluens in executionem praeccepti iudicis nulliter emanati non repetit. co lum. 1. sub med. 32
- 2 Soluens scienter indebitum non repetit. col. 1. sub med. 32
- 2 Soluens quod metu promissit repetit, nisi in casibus, columna prima ad finem. 32
- 2 Soluens ei cui non competit facultas recipiendi solutionem, etiam con currente bona fide vtriusque, non liberatur. columna secunda, sub prin cipio. 32
- 2 Soluens pro reprefaliis concessis per concium ab ipso repetit. columna 2. sub principio. 32
- 2 Soluere certo die qui iurauit poterit soluere vsque ad mediam noctem. co lum. 2. ad finem. 29
- 2 Solui filio non potest, quod patri debetur. col. 1. sub med. 33
- 2 Solui de moneta quae currebat tempore contractus debet. columna 1. sub principio. 32
- 2 Solui quod debet in pluribus terminis, actum intelligitur, quod soluat. in fine cuiuslibet termini. col. 2. sub prin. 32
- 3 Solui an aliquando possit aliud pro alio inuito creditore. columna 4. ad finem. 82
- 2 Solutionem ad recipiendam deputatus simpliciter nuncius non potest terminum solutionis prorogare, secus si habeat arbitrium recipiendi quo-

I N D E X.

- quocunque tempore, & quocunque loco.col.2.sub med. 30
- 2 Solutio tres qui se fecisse statutis temporibus continuatas probauerit, & antea omnes se soluisse praesumetur.col.1.in med. 105
- 2 Solutio de moneta antiqua quae currebat tempore contractus an & quando fieri debeat, & quatuor conclusiones super eo.col.3.in med. & per tot.& vide supra Debitor, Moneta, Pecunia. 18
- 3 Solutio per quem sit probanda.col.3.in med. 156
- 2 Solutio si spontanea sequens purgat metum vel turpitudinem commissam.col.1.ad fin. 32
- 2 Solutio soluentis nomine facta praesumitur, & non tertij.colum. prima.ad finem. 32
- 2 Solutio de cuius pecuniis facta praesumatur cum alterius nomine soluitur.col.1.ad fin. 32
- 2 Solutio facta per heredem putatum in dubio post mortem controversiam censetur facta nomine veri heredis, secus si ante.colum.1.in fi.& 2.in prin. 32
- 2 Solutio sine mandato si non potest coniuncta personae.colum.2.in prin. 32
- 2 Solutio triennis singulis annis facta & probata, praesumptionem inducit quod antea soluerit.col.1.sub pr.& med. 30
- Solutio triennis obligat soluentem in futurum favore alimentorum relictorum in ultima voluntate etiam minus solemniter in me. ibid.
- 2 Solutio per longum tempus facta quid operetur, quando quis aliter non potest probare ius suum, & plura de solutione fieri solita remittuntur.col.1.ad fin. 30
- 2 Solutio virilis portionis facta ab uno ex pluribus reis debendi in solidum obligatis inducit diuisionem, & taciti pacti in fauore ceterorum ceterorum.col.2.sub prin. 30
- 2 Solutio unius non liberat alterum, quando plures liberi deliquerunt.col.2.sub prin. 30
- 2 Solutio testibus probari poterit quamuis eam non aliter probari posse quam scriptis contrahentes paciscantur.col.2.sub med. 30
- 2 Solutio tributorum non potest probari per testes, amissio autem instrumenti solutionis per testes recte probabitur.col.2.sub med. 30
- 2 Solutio partis debiti quid operetur, & an soluens partem, possit amplius allegare pecuniam non fuisse numeratam.col.4.ad fi. 29
- 2 Solutio partis an & quando pariat liberationem pro parte.colum.4.in fine. 29
- 2 Solutionis terminus incipit currere a tempore traditionis rei venditae.col.4.sub med. 38
- 2 Solutionis locus in dubio domicilij debitoris destinatus censetur.colum.2.ad fin. 28
- 2 Solutum in usuras prius, deinde in sortem accepto ferendum est.colum.1.ad fin. 30
- 2 Solutum indebite repetitur, & praesumitur per errorem solutum, nisi ex causa transactionis.col.1.in fi.& col.2.sub pr. 30
- 4 Solutum indebite an quando, & per quos repeti queat indebiti conditione, & num ei renunciari possit.col.3.a prin.per tot.cap.1. 130
- 3 Soror licet indotata excludit aliam, quae cum iuramento renuntiavit bonis paternis, & maternis.col.4.in prin. 78
- 3 Soror & frater si occidantur dicitur parricidium committi.colum.1.ad fin. 100
- 3 Sororis filius non dicitur proprie agnatus.col.1.ad fi. 79
- Licet enim foror sit agnata, in eius tamen persona finitur agnatio.in fine. ibidem.
- 4 Sorte & fortuna, dubia quae sunt, dirimuntur, & forte quid diuinatur, & quid forte sit discernendum, & quomodo sortilegium a diuinatione differat.col.2.in med. 50
- 3 Specialia duo an concurrere possint.col.3.cir.fi. 29
- 1 Specialibus ut statuitur, generalibus non ita standum.col.4.sub nu.72.vbi vide de generalibus, & specialibus quaedam. 59
- 1 Specialibus magis standum quam generalibus.col.4.sub nu.72.vbi v. de generalibus & specialibus quaedam. 59
- 3 Specificum est, quod ab omni generalitate est abstractum.colum. prima.iux.med. 15
- 1 Speculatio & memoria, quaedam de iis.col.3.nu.17.& seqq. 50
- 1 Speculatori adhuc iuueni commissam fuit causa arduissima.colum.2.nu.15. 59
- Speculatoris liber ab omnibus commendatur docto.colum.3.nu.16. ibidem.
- 1 Speculatiua & estimatiua non semper eadem.col.3.sub pr. 52
- 3 Spiritu quae dei aguntur non sunt sub lege humana.colum.3.in principio. 141
- 2 Spoliatus an puniatur poena l. si quis in tantam, Cod. unde vi. colum.2.ad med. 125
- 2 Spoliatio recuperanda agenti quando de renuntiatione opponi possit.col.2.ad med. 125
- 2 Spoliatus sua possessione quando in ea sit restituendus, & manutenendus, & an usque ad minimum, & ultimum quadrantes, & quid in pradone, & iniusto possessore, & quid in spoliato auctoritate iudicis, & quid in exceptione reservationis Papalis in beneficiis.colum.3.& 4.per tot.& per tot.cap. 124
- 2 Spoliatus potest quocunque agere ad restitutionem, & an remedium, & reintegranda.3.q.1.fit perpetuum & impraescriptibile, & competat in perpetuum.col.1.a prin. 125
- 2 Spoliatus respondere ante restitutionem an teneatur, siue in criminalibus, siue civilibus.col.1.ad fi. 125
- 2 Spoliatus iurat in litem contra spoliantem, vel turbantem.col.2.sub pr. 125
- 1 Spoliatus quando ante omnia restituatur.col.2.ad fi. 90
- 1 Sponsa etiam cognita per vim a marito, potest eo iniuncto ingredi religionem.col.3.sub med. 113
- 2 Sponsa a sponso, vel eius patre quod mittitur, si dicatur expresse quod donetur, erit donatio, si vero simpliciter missum, & nil dictum, censetur traditum causa ornamenti tantum.col.3.in fi. 56
- 2 Sponsa donata a viri consanguineis, contemplatione viri censetur donata, quod si ab ipsius uxoris consanguineis, sua contemplatione factum videbitur.col.3.in fi.& colum.4.in prin. 56
- 1 Sponsalia, quomodo, quando, & a quibus contrahantur, & in matrimonium transeant, vel dissoluantur.colum.1.titu.1.cap.1.per tot.& col.2.cap.14.per tot. 194.& 199
- 1 De sponsalibus miscellanea.col.vlt.c.18.per tot. 200
- Sponsiones seu scommessae, quatenus valeant.col.2.ad fi.& in fi.c.10. 8
- 4 Sportula soluenda non sunt de iure canonico in foro ecclesiastico, & clerici ad earum solutionem non tenentur, & iudex ordinarius ecclesiasticus non potest a litigantibus petere si habeat beneficia sufficientia, & quid de iure civili.colum.2.a medio.& per tot.& vide supra iudex doctor. 32
- 4 Sportulas soluere in totum consultori debet pars quae instat causam mitti ad eum si in ea forte iudex dubitat, & quando communiter solui debeant.col.4.sub pr. 50
- 1 Spuria datum ex causa dotis, post mortem eius ad patrem reuertitur, vel ad heredes ipsius.col.3.circa prin. 211
- 1 Spuria sunt infames, nec sunt nobiles, nec de stirpe, nec stirpi attinent.col.2.per tot. 122
- 3 Spuria filij de quibus quaedam.col.3.per tot. 77
- 2 Spurio donari atque legari potest non tamen nato ex damnato coitu, & spurij appellatione an veniant omnes qui ex illegitima & improbara coniunctione nascuntur.col.4.sub prin. 58
- 3 Spurius filius licet sit incapax, tamen liberi seu descendentes ipsius spurij legitimi & naturales possunt relicta sibi ab ano capere, post tamen mortem eorum patris spurij.col.3.in med.& col.1.in prin. 77.& 78
- 3 Spuria non succedunt inuicem.col.4.in prin. 78
- 3 Spurius an & quando, & quomodo a patre institui heres possit.col.2.cap.10. 24
- Et an ex filio spurio legitimum nepotem, auus possit instituere. cap.11 ibidem.
- 3 Spurius tenetur omnia bona quae habuit a patre putatio restituere ceteris filiis, seu heredibus ipsius patris. vide colum.2.per totum. praefertim ad fin. 113
- 1 Statuta per quoscunque masculos agnatos a quibuscunque successioneib. & hereditatibus matres, filios, sorores, omnesque tandem foeminas excludunt, qualia sint, ad quae extendantur, & in quibus locum habeant, vel non habeant.col.3.c.6.per tot. 161
- 2 Statuta iuramento confirmata non censentur irritata a principe.colum.4.circa prin. 191
- 4 Statuta loci ubi geritur actus, inspicienda & seruanda sunt in respicientibus formam & solemnitate.col.2.sub med. 2
- 3 Statuta habent locum duntaxat in casu vero non ficto.col.2.post me. 133
- 1 Statuta condere nedum est summorum Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, & populorum, verum etiam inferiorum magistratuum, Ciuitatum, collegiorum, & familiarum: Quae quidem statuta vim habent legis, licet contra ius commune aliquid disponant, etsi illud non tollant, suntque semper in viridi obseruantia: secus vero si non fuissent publicata, neque vrentium moribus approbata, possunt etiam distinguere ac limitare non solum ius naturale siue gentium sed etiam diuinum, contra cuius tamen moralia praecipua non valent.colum.1.cap.1.per totum. 157
- 1 Statuta iurata an tolli possint, & quando, & quia statuta in qualibet materia sunt stricti iuris, strictè sunt intelligenda, & secundum communem usum loquendi simpliciter interpretanda, iuxta tamen statutus mentem, & rationem, & ut quam minime laedant ius commune, imo ut cum eo, si fieri potest, ad concordiam reducantur: quorum etiam postrema debent per praecedentia distinguere, & in altero ex correlatiis, de quibus loquuntur, penitus extendi & ampliari.c.2. 158
- 1 Statuta laici condere non possunt, aut disponere super iure diuino, Papa etiam confirmante, nisi ex certa scientia, nec contra libertatem ecclesiasticam, etiam in criminalibus, super alia denique spiritualia, ut sunt praesertim matrimonium in quibusvis personis, & casibus, & iuramentum, cuius vires & statuta tollere, annullare, vel infringere nequaquam possunt.col.3.c.4.per tot. 159
- 1 Statutis alicuius ciuitatis, vel principatus virum homines forenses, & non subditi ligentur, & quando & qualiter id fiat.colum. prima.cap.3.per totum. 159
- 1 Statuto laicorum generali & fauorabili uti potest ecclesia.col.4.sub prin.& col.1.sub med. 79.80
- 1 Statutum disponens quod moniales, vel monasterium, aut religionem ingredientibus succedere non possint, an valeat.colum.2.cap.7.per totum. 167
- 1 Statutum disponens mulierem & minorem contrahere non posse sine consensu duorum saltem consanguineorum, nec uxorem testari sine licentia mariti, neque matrem de bonis suis disponere, nisi de vna quarta qualiter intelligatur sumique debeat.col.1.cap.5.per tot. 160
- 1 Statutum factum a populo per principem confirmatum, potest per solum populum destrui.col.3.sub nu.25. 68
- 1 Statutum seruare iurans an incurrat periurium.col.4.in pr. 88
- 1 Statutum ecclesiae ipsi, vel illi subditi damnosum, nec directè, nec indirectè condi potest.col.1.in fi. 79
- 1 Statutum conditum per ciuitatem de praestanda elemosina ecclesiae quolibet anno, potest reuocari per eandem ciuitatem, etiam post acquisitionem factam ipsi ecclesiae.col.3.in pr. 79
- 1 Statutum si transierit in contractum, non potest a statutibus reuocari.col.3.in prin. 143
- Statutum vide in verbo vniuersitatis.
- 1 Statutum quod in aliquo actu requiratur consensus omnium, quando verificari possit in maiori parte.col.3.nu.12. 46
- Statutum V. in verbo lex.
- 1 Statutum vocans filios naturales, & spurios ad patris successionem, non tenet omnino, & an tollens debitam filiis legitimam villo iure valeat.col.3.c.8.per tot. 167
- Quid sciendum sit de statuto disponente quod maritus uxore in matrimonio praemortuente sine liberis dotem integram, vel eius partem, aut bona mobilia lucretur: & an tale statutum locum habeat in dote non soluta: domicilium autem mariti, vel uxoris, an attendendum sit cum de dote lucranda istius statuti dispositione agitur, valeatque ne statutum disponens, quod usura pro dote, donec ipsa dos restituatur solui debeant.col.vlt.cap.9.per tot. ibid.
- 1 Statuto de intestato loquente, qui nam comprehendantur, & de hereditate ab intestato aliter disponente, quam ius commune, ad quae bona extendatur. Cumque per statutum quis a successione ab intestato excludatur, an excludatur quoque a legitima, & an meretrix etiam excludatur, statutumque, de gradibus successionis loquens, debet de gradibus iuris civilis interpretari.col.1.c.10.per tot. 170

I N D E X.

- Statutis disponentibus, quod vicinus quibusvis emptoribus in emptione rei immobilis præferatur, quando, & quomodo, & ubi locus sit, vel non: & an facultas rem alienatam redimendi, ex statuto competens proximioribus agnatis, extraneo cedi possit. col. 3. c. 1. per tot. ibid.
- 1 Sub statuto disponente, quod causæ vertentes inter affines, consanguineos vel etiam vicinos debeant compromitti, quæ personæ intelligantur, & statutum hoc dicitur fauorabile, quod si quoque prohibeat laudum reduci ad arbitrium boni viri, quædò hoc procedat, & quomodo sit intelligendum. col. ult. c. 13. per tot. 172
- 1 Statuto an & quando tolli possit appellatio, supplicatio, & recursus, & si disponatur, quod non possit opponi de nullitate, quid de tali statuto sit sentiendum. col. 2. c. 13. per tot. 174
- 1 Statuta in alicuius certæ personæ damnum ac præiudicium condiposunt. col. 4. in prin. 157
- 1 Statuta prohibentia rerum immobilium alienationem in extraneos, forenses, vel non subditos, valent, & extenduntur etiam ad ipsarum rerum cessionem, institutionem, & ab intestato successionem: Verum an comprehendant etiam ecclesias, & ecclesiasticas personas, variè doctores sentiunt, censentur autem condita contra emptorem non minus, quam contra venditorem, correlationis ratione, qui pari poena puniuntur nisi in certis casibus. col. 2. c. 14. per tot. 175
- 1 Statuta omnia prohibentia extractionem frumentorum, animalium, & similibus, de territorio, vel ciuitate, transgressoresque punientia, ubi & quando locum habeant, & quos comprehendunt, neque restitutionem patiuntur, imò potius ampliantur, valent etiam ordines, & crida poenales, quæ sunt contra ementes blada causa reuendendi, & intelliguntur etiam factæ contra venditores. col. 3. c. 17. per tot. 177
- 1 Statuta varia atque multiplicia vide eodem rub. de statutis, quæ est titulus octauus. ubi per multa, & varia capita, multa variaque statutorum genera conspici possunt, quorum summaria huc nos frustra transcribere existimamus. 157
- 1 Statuto si caueatur, quod statuta intelligantur simpliciter præcisè ad litteram prout iacent, quid dicendum. col. 3. in fi. 158
- 1 Statuti antecedentis non præsumitur correctio, quando non constat de mente statuentium voluisse corrigere antecedens statutum. col. ult. sub med. 158
- 1 Statutum legitimare nequit personam sibi non subditam, nec circa ipsam disponere aliquid. col. 2. sub med. 159
- 1 Statutum inter laicos est obseruandum etiam inter clericos, quando statutum iniecit vinculum ante clericatum. columna vltima, iuxta medium. 161
- 1 Statutum non extenditur ad bona in alieno territorio sita. colum. 2. post medium. 164
- 1 Statutorum beneficio gaudere non debent forenses. in fine. col. ibid.
- 1 Statutum siue sit in rem conceptum siue in personam semper res ipsas afficit. col. 1. in fi. 164
- 1 Statutum non trahitur ad casus non expressos, nec ad personas similes expressis. col. 2. post med. 165
- 1 Statutum disponit quantum ipsius verba loquuntur, & non vltra. colum. 2. in fine. 166
- 1 Statutum loci mariti non vxoris attenditur in lucro dotis. col. 1. ad med. & col. ult. post med. 169
- 1 Statuta contra venditorem etiam in poenalibus censentur facta, ac condita contra emptorem ratione correlationis, ubi est eadem ratio. col. 3. circa med. 175
- 1 Statutum licet possit tollere quamlibet exceptionem, non tamen potest tollere exceptionem defensionis, & innocentia. columna secunda, in fine. 176
- 1 Statutum præsumitur a forense ignorari. col. 2. post med. 178
- 1 Statuta poenalia quomodo interpretanda extendenda, coarctanda, intelligenda. col. 2. c. 23. per tot. 181
- 1 Statutum licet simpliciter loquatur, debet tamen declarari secundum ius commune. col. ult. propè med. 183
- 1 Miscellanea hoc est singularia, quædam statuta mixtim posita, variis de rebus disponentia. col. 3. c. 28. per tot. 187
- 1 Statutum concedens executionem paratam contra debitorem scriptum in instrumento publico de contentis in eo, sine aliquo libello, nullaque exceptione in contrarium admissa: vel disponens, quod qui infra certum tempus non petierit creditum suum, a debitore amplius petere non possit, & sic præscriptionem inducat, quotiens, & in quibus valeat, & teneat. col. 1. c. 15. 176
- 1 Quid sentiendum sit de statutis circa testamenta constituentibus, quod coram quinque, vel quatuor vel paucioribus testibus recepta valeant, et insinuari debeant, & an comprehendant forenses ibi testantes, eorumque bona ubicumque existentia, & pariter hæredes. colum. ult. cap. 16. per totum. 176
- 2 Sterilitas quæ consideranda ad remissionem mercedis, & pensionis a colonis obtinendam. col. 3. per tot. & 4. vsque ad med. 119
- 1 Stipendiarij sunt infames infamia facti. col. 2. circa prin. 121
- 1 Stipulari videtur in dubio pater filio tanquam hæredi. colum. vltima in fine. 75
- 2 Stipulari alteri nemo potest de iure ciuili, nisi adhibito iuramento, secus de iure canonico, quibusdam tamen in casibus vtroque iure licet, & nõ licet, sic index vtiliter absenti stipulatur, itemque superueniente interesse stipulantis pro tertio reconualidatur stipulatio. colum. 3. ad fi. & col. 4. sub princip. 6
- 4 Stipulari alteri, vt quis possit non est considerabile interesse ratio affectionis ex benemeritis, vel coniunctione sanguinis profecta. colum. 4. in medio. 7
- 2 Stipulatio inducitur per verbum promitto in instrumento, vel scriptura appositum: & an, si in priuata scriptura, idem sit: & quid si a testib. proferatur: & quid si verba sint de præsentis, vel præterito. col. 2. in medio & fi. & col. 3. sub prin. & in med. 7
- 2 Stipulatio non inducitur per verbum conuenit in instrumento appositum, & prolatum, secus si apud acta scriptum reperiatur: aut si interrogatiue proferatur. col. 3. sub med. 7
- 1 Stipulatio non comprehenditur, sub statuto loquente de contractu. col. 3. in med. 188
- 1 Stipulatio pro se, & filiis dummodo non emancipatis intelligitur iux. ordinem successuum. col. ult. propè med. 218
- 2 Stipulatio quæ non valet, nec in vim pacti valebit, vitiatur per actum inter medium, & si ad interrogata non sit responsum a furdo non fit, nec ab aliquo de re iam sua, in eam non deducuntur, quæ non sunt in commercio, si prima est inutilis, & efficax secunda, non tenet, quæ nulla est minime purgat moram, conditionalis auferens liberam testandi facultatem nulla est: poenalis quæ a conditione negatiua incipit, quando committitur, vitiatur per incertitudinem quantitatis, & facta sine causa, non valet in effectu, in hac tamen conditio pro causa habetur, & illam sufficit. col. 3. vsq; ad fi. 6
- Stipulatio quæ valida sit, vel quando committatur, & utilis sit. col. 4. in med. & per tot. ibid.
- 2 Stipulatio valet regulariter, etiam sine causa facta, modo sit conditionalis, etiam de re stipulantis, collata in voluntatem promissoris secuta declaratione ipsius se velle, sustinebitur, in dubio intelligenda, vt valeat: facta in diem certam statim committitur, sed exceptio ante diem differt effectum: simplex, & pura non semper statim committitur, poenalis vel ad interesse ratione doli, vel culpæ, inter plures, contra dolosum in solidum committitur: ex falsa causa de præterito non vitiatur, nec errore in materia, vel qualitate substantiali, si adsit consensus in corpus, facta in fauorem nominandi, non facta nominatione prodest stipulanti. col. 4. a med. vsq; ad fin. 6
- 2 Stipulatio habere licere utilis est non tamen semper. columna quarta, in fine. 6
- Stipulatio dandi centum si promissor voluerit semper est inutilis secus per verba cum voluerit. ibid. & col. 1. in prin. 7
- 2 Stipulatio certa, quando dicatur, quando committatur si non est factum quod fuit promissum, in quibus reguletur secundum naturam contractus cui apponitur, an mutet illius naturam: quandoque intelligitur secundum actus materiam. col. 1. sub prin. 7
- Stipulatio multiplicata an censenda sit si plures res vel summæ in eam deducantur. sub med. ibid.
- 2 Stipulatio alteri facta inutiliter, reconualidatur ex superueniente interesse stipulantis. col. 4. sub prin. 6
- 2 Stipulatio poenalis, quando nouet præcedentem obligationem, itemque quando secunda plus continet, quam prima an inducat nouationem. col. 1. sub med. 7
- 2 Stipulatio an comprehendat personam extrinsecam, & quando in ea nõ attendatur interesse, inutilis non impedit actionem ex numeratione nasci apposita in contractibus, retinet frequentius naturam suam, conditione ipsi apposita existente oritur actio, in indiuiduis stipulatio committitur contra omnes, vno ex pluribus contraueniente, in stipulatione verba contra stipulatorem interpretantur. columna prima a med. vsque ad finem. 7
- 2 Stipulatio facta a meo iuri subdito perinde est ac si a me facta foret, ex stipulatione ratione deceptionis agi non potest contra promissorem qui decipiendi animum non habuit. col. 2. in prin. 7
- Stipulatio in diem non censetur per expressionem diei celebrata stipulationis. ibid.
- Stipulatio dandi quantitatem, quando sit diuidua. ibid.
- 2 Stipulatio amplius non agi, & rem ratam haberi, licet factum diuiduum contineat, tamen contrahiens vnus ex pluribus in solidum tenetur. col. 2. sub princip. 7
- 2 Stipulatio seruitutis continet dationem, & factum, & stipulata seruitute ad fundum proprium, alienata fundi parte extinguitur. colum. secunda sub med. 7
- 2 Stipulatio quid, & vnde sit, quomodo fiat, & quæ nam illam vitiet: est contractus iuris ciuilis: & nominatus: apposita vt affolet in cuiuscunque contractus instrumento, reddit contractum ipsum nominatum, & an sit proprie contractus: & quo temporis interuallo responsione interrogatio ni facta valeat: colum. 1. in med. & sub fin. & columna 2. sub prin. & col. 3. in prin. 6
- Stipulatio ac promissio sine causa inita nullius est momenti opposita doli exceptione. col. 2. sub med. ibid.
- 2 Stipulatio fit si ipsius interrogationis, & responsionis seruata forma contrahentes tamen aliud agant puta de venditione, & emptione, & sic ille contractus tenebit, vt stipulatio, & venditio, & succumbens ex vna potest ex alia causa agere. col. 2. in med. & sub fi. 6
- 2 Stipulatio facta cum responsione conditionali interrogationi pure, quando vitietur, vel si alternativè interroganti, respondeatur de vno tantum, in speciebus, vel in summis, & quando stipulationum diuersitas inter stipulantes inducat diuersitatem obligationis, & stipulationem vitiet. col. 2. sub fin. 6
- 2 Stipulatione qui se sine causa obligat sciens nihil se debere, donare videtur, & tenet stipulatio, in dubio tamen an ille sciuerit, stipulationis vires nullæ sunt. col. 2. sub prin. 6
- 1 Studere multum oportet. columna 3. in fine. & columna quarta. & sequens. col. de studio. 55
- 1 Studium, in dubio pro studij causa pronunciandum. columna tertia, circa finem. 69
- 3 Stuprator virginis tenetur ad duo, aut virginem in vxorem ducere, aut ad interessere, & damnum pro dote, & spurium alere tenetur. col. vltima sub princip. 115
- Si dicat puellam non esse virginem, puella verò contra pro puella præsumitur. in med. ibid.
- Stuprator clericus deponitur. ibid.
- Stuprum. vide Adulterium.
- 3 Stuprum committentium poena, & quomodo probetur. columna quarta, cap. 9. 115
- 2 Subditos suos qui male tractant domini, possunt moneri per superiores vt debito modo tractent subditos seu vassallos, alias potest sibi auferri iurisdicctio, & possunt priuari dominio. col. 4. in med. 78
- Et quoad mala tractamenta domini in subditos vide distinctionem ad finem. ibid.
- 2 Subditos non possunt domini cogere, vt vadant ad tripudiandum in Castro. col. 3. in med. 74
- 2 Subditos suos defendere dominus tenetur ab oppressiõibus, item bene regere & gubernare, & iustitiam eis ministrari facere, & si id dñs præstare non possit, subditi possunt habere recursum ad superiorem temporalem si habet is, vel si non, ad papam, & si dominus non impendere ab eotis officij debitum non tenentur sibi ad seruitia, & an recedere ab eo possint, & alium eligere, & alteri se submittere, & quomodo. col. 2. in fi. & col. 3. sub prin. 79

I N D E X.

- 2 Subditus in præiudicium domini non potest iurisdictioni renunciare. col. 1. in princip. 16
- 3 Subornationis timor efficit ne testes in causa principali publicati possint amplius produci in causa appellationis. col. 1. in prin. 165
- 2 Subreptio & obreptio, quid sint. col. 4. ad fi. 125
- Subreptio vide in verbo rescripta subreptitia.
- 1 Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur. columna 4. in princip. 161
- 3 Subscribi actorem quærelæ, vel libello hodie non est in usu. colum. quarta in med. 130
- 1 Subscriptio idem operatur, quod scriptura propria. columna quarta in princip. 153
- Subsidium charitativum vide charitativum subsidium.
- 4 Substituere nuntium alium in sui locum an possit, & an procurator ad negotia. col. 2. ad fi. 66
- 3 Substitutio vulgaris continet in se duo capita, caput impotentis, & caput voluntatis. col. 3. ad fi. & col. seq. 28
- 3 Substitutio respiciens plures personas, vel plura tempora, debet esse omnibus personis, & temporibus vni formis. col. 3. cir. med. 36
- 3 Substitutio directa regulariter non obligatur. col. 1. iux. fi. 40
- 3 Substitutio patris in dote filie an valeat. colum. vlt. ad fi. & colum. 1. circa prin. 40. 41
- Substitutio fideicommissaria non est proprie substitutio unde non comprehenditur sub statuto loquente de fideicommissis. prope medium. ibidem.
- Substitutio fideicommissaria firma stabilisque manet, etiam si testamentum præteritione irritatum sit. in med. ibid.
- 3 Substitutio pupillaris non impedit bonorum alienationem. colum. 1. circa prin. 62
- 3 Substitutio facta sub illis, & similibus verbis, si sine liberis decedat. col. 3. cap. 1. 25
- 3 Substitutum sub conditione, si sine liberis, an & quando monasterium excludat: & num locus erit substitutioni, si hæres effectus fuerit præstiter. col. 1. cap. 2. 27
- Substitutio an expiret, substituto morte præuento, antequam substitutio nis casus eueniat. col. 4. c. 3. ibid.
- 3 Vulgaris substitutio. col. 3. c. 4. 24
- Expressa & tacita. ibid. col. 2. c. 5. 29
- Substitutio directa, & an dubia substitutio directa præsumatur. col. vlt. cap. 6. ibid.
- 3 Substitutio facta ultimo morienti, quandoque præsumatur. colum. secunda cap. 7. 30
- Substitutioni an locus erit, mortuo hærede viuo testatore, & quid de duobus substitutis, quorum alter testatorem moriendo præuenit. colum. 3. cap. 8. ibid.
- 3 In substitutione facta illorum de domo, & progenie, an foemina comprehendatur. col. 1. c. 9. 31
- 3 Substitutio agnatorum, & cognatorum. col. 3. c. 10. 31
- 3 Substitutio an extendatur de persona ad personam, & de casu ad casum. col. 1. c. 11. 32
- De substitutionibus miscellanea. col. 2. c. 12. ibid.
- 3 Substitutio pupillaris, vel quasi. col. 1. c. 13. 33
- 3 Expressa & tacita, & quos effectus pariat. col. 2. c. 14. 34
- 3 Et an tacita matrem excludat. col. 1. c. 15. 35
- Substitutio exemplaris cui, & per quem exemplariter substituitur quando ne rumpatur vel expiret. col. 3. c. 16. ibid.
- 3 Substitutio compendiosa, quibusvis verbis formata, qualis quantauit sit. col. 1. c. 17. 36
- 3 Quid si fiat filio impuberi. col. 2. c. 18. 38
- Substitutio compendiosa, vulgaris, pupillaris, seu exemplaris pluribus filiis institutis, vel extraneo vel alicui decedenti viuo testatore, vel post mortem hæredis instituti facta. col. 3. c. 19. ibid.
- Substitutio compendiosa a pagano, vel a milite facta per verba communia, vel directa quæcunque, vel aliqua. col. 4. c. 20. ibid.
- 3 Substitutio conditionalis. col. 4. c. 21. 39
- Substitutio reciproca. c. 22. ibid.
- 3 Breuiloqua. col. 2. c. 23. 40
- Fideicommissaria quomodocunque, & quibuscunque verbis concepta. col. 3. c. 24. ibid.
- 3 Substitutus pupillariter in re certa simpliciter, ad totam hæreditatem, & ad omnia pupilli bona admittitur. col. 3. in med. 31
- 3 Substitutus extraneum conueniri non potest pro rebus fideicommissis subiectis, nisi probet, quod defunctus fuerit dominus, vel quasi, quod non probatur ex sola possessione. col. 3. ad fi. 60
- 1 Subtilitas, & scrupulositas non debet attendi. colum. 2. in prin. & ibid. alia de subtilitate. 58
- 3 Subtilizare damnosum est siue perniciosum. col. 1. sub med. 41
- 1 Successor in beneficio tenetur ad debita conflata pro necessitate ecclesiæ. col. 2. in med. 86
- Successor prælati vide prælati successor.
- 1 Successor beneficii an teneatur ad debita. col. 2. in med. 90
- 1 Successio fit secundum statutum loci, ubi sita sunt bona. colum. 3. in fine. princip. 170
- 3 Successio si duplici iure defertur, repudiato nouo iure supererit vetus. col. 1. iux. fin. 76
- 3 Successoris appellatione comprehenditur successor vniuersalis tantum, & non singularis. col. 2. in prin. 76
- Successor singularis colonos stare non tenetur paulo post. ibid.
- 3 Successor singularis an obligetur per contractum prædecessoris. colum. 2. circa prin. 76
- 3 Successionis ab intestato materia habetur. col. 1. tit. 12. 76
- 1 Successio testamentaria præfertur successioni ab intestato: in qua qui vocentur, quine comprehendatur, & an successor singularis obligetur per contractum prædecessoris. c. 1. ibid.
- Descendentes ascendentes, & ascendentes descendentes, qui, quando, & qualiter succedant. col. 2. c. 2. ibid.
- In successione neptis, vel nepotis ab intestato, an & quando auus ceteros præcedat: & quid de matre in medio existente. columna 3. in principio. cap. 3. ibid.
- Pater quomodo succedat liberis prioris matrimonij, vel mater filiis suis ab intestato decedentibus. c. 4. ibid.
- Maritus, & vxor cum sint vnum an sibi mutuo succedant, & quatenus. col. vlt. cap. 5. ibid.
- 3 Filius, filiaque quomodo succedant patri intestato, & an & quando transmittant ad hæredes. col. 1. c. 6. 77
- Legitimi hæredes qui dicantur, vt ab intestato succedant. colum. secunda cap. 7. ibid.
- Nepos ex primogenito an præferatur patruo secundogenito, in successione regni auctore prædefuncto. col. 4. c. 8. ibid.
- 3 De successione nepotum auctore, seu patruo ab intestato decedente. colum. 1. cap. 9. 78
- De successione fratris, vel sororis, & patru, vel auunculi, fratribus, vel sororibus, vel nepotibus præmortuis. col. 3. c. 10. ibid.
- De successione agnatorum, & cognatorum, & eorum differentia: deque agnatione conseruanda, probandaque. col. 4. c. 11. ibid.
- 3 De consanguineorum, & in gradu proximiorum intestato successione. col. 2. cap. 12. 79
- 3 Successores reuocare possunt alienata contra testatoris voluntatem per antecessores. col. vlt. in prin. 62
- Suffragia vide voces.
- 3 Suias datione vulgaris substituti tollitur. colum. 1. in fine. & colum. sequē iux. fin. vbi lim. 29
- 3 Summa minor in maiori non inest in testium depositionibus. col. 1. sub prin. per tot. 146
- 4 Summarie quæstioni si incidat alia quæstio non summaria, quomodo decidenda. col. 4. ad fin. 94
- 3 Superstitum vel superuiuentium substitutio fideicommissaria, an transmittatur. col. vlt. ad fi. & col. seq. col. 1. in prin. 57
- 4 Superueniens ius cui, quando, & quomodo profit. colum. 4. sub princip. per tot. cap. 4. 128
- 4 Supplicare licitum est a sententia in casibus in quibus non licet appellare, & quando non, & supplicationis instantia, quomodo regulatur. col. 1. in princip. 99
- 1 Supplicium pro veritate pati melius est, quam beneficium pro adulatione. col. 1. num. 5. 71
- 4 Suspectum an allegari possit consilium totum, vel Senatus, & quid de sinodo prouinciali, vel generali concilio. columna 1. ad finem. & col. 2. in princip. 39
- 1 Suspectus an allegari possit prælatus. col. 1. c. 5. per tot. 85
- 1 Suspicionis causa debet necessario allegari, atque probari. columna 1. in fine. & ibi alia de suspicionis quomodo probetur, & de causis suspicionis per tot. illud c. 84
- 4 Suspectus iudex ubi recusatur suspicionis causa inferi debet, & quis iudex, quando, quatenus, quomodo, & a quibus, & quibus in causis recusari debeat, & possit. columna secunda in fine. & plene per totu. cap. vide supra iudex. 47
- 1 Suspendio ad tempus absque absolutione tollitur elapso suspensionis ipsius tempore, & alia quædam de suspensione. columna quarta, circa principium. 97
- 3 Suspicio an pro veritate habeatur in crimine falsi. col. 3. c. 5. 108
- 1 Suspicio ipsa iurisdictionem suspendit, sicut appellatio. columna 1. circa finem. 85
- Vnde processus esset nullus si pergeret iudex in causa. ibid.
- Idque parte opponente. col. 4. in prin. ibid.
- Sed sententia per talem iudicem lata etsi sit nulla, tamen si iusta reperitur, potest confirmari post prin. ibid.
- 3 Suias existentia per dationem cohæredis extranei est sublata. colum. 3. in princip. 79
- Sui hæredes præsumunt ignorare testamentum. cir. med. ibid.
- 3 Suus hæres quis dicatur, & qui sui ab intestato hæredes sint, dicantur, vel præsumantur. col. 2. c. 13. 79
- 3 Syndicus vniuersitatis potest nomine vniuersitatis accusare, & in iudicio interesse pro vniuersitate, & eam quoque defendere. colum. quarta in princip. 132
- 1 Syndicus quid facere possit nomine communitatis. colum. 3. in fin. & col. sequen. 156

T

- 1 **T**abellio doctor factus non desinit esse tabellio. colum. prima prope medium. 189
- 2 Tabellio est seruus publicus, an possit indistincte recipere instrumenta in aliena ditione, vel pro alio passim stipulari alterique quæri; & præsertim absenti. columna quarta, in principio, & alias vide in dictione notarius. supra. 64
- 3 Tabellionatus titulus an præsumatur propter antiquitatem instrumenti, si in exemplo enuncietur eum qui scripsit esse tabellionem. colum. quarta in princip. 196
- 4 Taciturnitas cum præsentia consensum an inducat in iis, quæ respiciunt præiudicium tertij, cuius ad nos spectat cura, & sollicitudo. colum. prima in med. 58
- 1 Talionis poena hodie sublata est. col. vlt. in fi. prin. 156
- 4 Taxativa dictio adiecta in personam auctoris, an personam hæredis excludat. col. 2. a prin. per tot. concl. 5. 113
- Taxillorum ludus vide ludus.
- 4 Temporalia ad agendum, quando sint perpetua ad excipiendum. colum. 2. in med. 27
- 3 Tempore ex præterito an in magis præteritum aut præsens præsumatur. col. 4. c. 7. 150
- 3 Tempore variato, variatur, & illud quod determinatur, quando quid secundum temporis cursum determinatur. col. 3. iux. med. 36
- 3 Temporis diuturnitas an inducat præsumptionem. columna tertia. cap. 5. 150
- 3 Tempus an & quando currat ad faciendum probationes. colum. 1. circa princip. 149
- 3 Tempus an exprimendum, & locus in accusationibus, aut inquisitionibus. col. 4. cap. 6. 129
- 3 Tempus certæ ætatis hæredis grauati adiectum legato alicui facto per dictionem (quouique) denotat diem, & non conditionem. colum. 4. iuxta med. 46
- 3 Tempus datum a prætore non potest abbreviari ad finem exclusionis, ita nec tempus datum ad aduendum de iure ciuili. col. 3. cir. pr. 81
- Tempus

I N D E X.

- 4 Tempus in illius odium duplicabitur, qui ante tempus egerit. columna 1. sub med. 8
- 1 Tempus pater veritatis. sub num. 107. 65
- 2 Tempus non præfinitum qualiter intelligatur in emphyteusis concessione, & quid in bannito sine præfinitione temporis. columna prima. ad finem. 104
- 1 Tempus quod datur ad restituendum an currat viuentem prælato. colum. 2. sub prin. & in fine. 78
- 3 Tergiversator punitur poena infamiae. col. 4. in prin. 142
- 4 Terminos amouentes, qua poena puniantur, & post quod tempus peti possit reponi debere, & quando pro eo actio finium regundorum competat, & quid propter terminos amotos ab agente, aut reo probari debeat. col. 3. in fi. & col. 4. in pr. & med. 120
- 1 Terrij præiudicium non intelligitur venire, si papa aliquid concedat. col. 2. circa med. 82
- 1 Tertio si fiat præiudicium fit restitutio verba impropriando. colum. vlti. in fine. 170
- 3 Testamentarij testes an rogari debeant, & per quem, & nunquid in dubio rogati præsumantur. cap. 6. 4
- 3 Quot testes regulariter in testamentis requirantur, ad hoc ut valeant: quorum requisitus numerus est de substantia testamenti. cap. 7. 5
- Testamentarius executor vide executor testamenti. 2
- 3 Testamentorum materia habetur. tit. 1. per tot. 2
- Testamenta quo iure introducta sint, & quot, & quibus modis fieri, atque formari, & incipi possunt. c. 1. per tot. ibid.
- De duobus testamentis eadem die conditis: & nunquid per secundum testamentum tollatur primum, & qualiter, & quando. columna tertia capite. 2. ibid.
- 3 Testamentum omne, coram etiam imperatore factum, requirit aliquot testes, & qualiter fidem faciant. c. 3. 3
- Testamentarij testes, an & quando esse possint monachi, & fratres minores, seu prædicatores, personæ infames, & serui. col. 2. c. 4. ibid.
- An mulier. col. 4. c. 5. ibid.
- 3 Testamentorum iuridicæ solemnitates an per consuetudinem, seu statutum, aut principis confessione, augeri, vel minui, seu tolli possint, & in dubio an adfuisse præsumantur. cap. 8. 6
- 1 Testamentum vetus, quædam. col. 3. in fi. & col. seq. 71
- 1 Testamentum cum clausula derogatoria hoc modo, quod si contigerit eum facere aliud testamentum non vult valere, quid operetur. colum. vlt. ad finem. 152
- 1 Testamentum ut valeat coram paucioribus testibus, quam septem. colum. vlt. cap. 16. per tot. 176
- Vel aliis solemnitatibus deficientibus. ibid.
- Factum inter sarracenos a christiano valet sine solemnibus. colum. prima in medio. ibid. 177
- 1 Testamentum a testamento ad communem opinionem validum est argumentum. nu. 22. 4
- 1 Testamentum conditum in aliquo loco secundum consuetudinem, & statuta illius loci habet ubique effectum etiam quoad bona alibi existentia. col. 2. circa med. & col. 3. in fi. prin. 177
- 1 Testamentum prohibitus facere non prohibetur donare causa mortis. colum. 1. circa med. 160
- 1 Testamentum impugnans defectu numeri testium, peccat mortaliter. col. 2. sub prin. 60
- 3 Testamentum factum inter filios naturales reconualecet legitimatione illorum post mortem patris. secunda. col. 3. in med. 33
- 1 Testamentum in quo pater reliquit centum filio pro legitima, nec adiecit, quod in his eum instituebat an valeat. col. 2. ad fi. 219
- 1 Testamentum parentum filius approbare non potest in præiudicium aliorum fratrum. col. vlt. iux. fin. 232
- 3 Testamentum minus solemniter conditum parit naturalem obligationem. colum. 1. post med. 2
- 3 Testamentum scriptum manu testatoris inter liberos valet. colum. 2. circa princip. & prop. fi. ibid.
- Testamentarij testes debent videre testatorem. iux. fi. ibid.
- 3 Secus de codicillaribus. col. 1. cir. pr. 4
- 3 Testis potest esse legatarius, & quando postea testimonium dicere debeat. col. 4. in prin. 4
- 3 Testamentum iure perfectum contraria testatoris voluntate an reuocetur & quomodo. col. 1. cir. med. 6
- 3 Testatus pro parte, & pro parte intestatus quis decedere non potest. colum. 4. circa prin. 10
- 3 Testamenta cum sint publici iuris ex alieno non debent iudicio pendere. col. 3. iux. med. 13
- 3 Testamenta qui condere regulariter nequeunt, nec ad pias causas testari possunt. col. 1. circa med. 18
- Nec codicillari, nec causa mortis donare. col. 2. cir. pr. ibid.
- 3 Testamentum se extendit ad bona ubicumque sita. columna prima. iuxta finem. 19
- 3 Testator si legauerit alicui decem, quæ confiteatur ei præfenti debere, licet postea reuocet testamentum, tamen dicta confessio firma manet. colum. 3. circa med. 19
- 3 Testamentum furripens cadit a legato tanquam indignus. colum. secunda in fine. 52
- 3 Testamentum non est hæredi exhibendum col. 3. iux. med. 45
- 1 Testamentum mulieris trahitur ad bona ubique sita. colum. 3. circa principium. 160
- 3 Testamentum ruptum natiuitate postumi an per clausulam codicillarem in vim fideicommissi sustineatur. col. 2. in prin. 8
- 3 Testamentum nullum ubi est, venientes ab intestato censentur rogati restituere hæreditatem hæredi scripto in vim clausulæ codicillaris, & an ius dicendi nullum, quod filio præterito competit si prius, quam dixerit, moriatur, transeat ad suos liberos solum, & an ius dicendi nullum admitat successorium edictum, & an præscribatur triginta annorum spatium. col. 2. sub prin. vsq; ad med. 8
- 3 Testamentum annullari prius debet, & de verbis iustæ exhæredationis discurri antequam exhæredatus aliquid consequatur. colum. secunda sub princip. 8
- 3 Testamentum fuisse legitime factum, vel eius tenorem si fuisset deperditum, quot testes ad probandum requirantur. col. 2. a med. per totum caput. 11. 8
- 3 Testamentum nunquid viciet solemnitatum ommissio ita ut nihil valeat, & quid de scedula testamenti manu testatoris scripta. colum. 3. a med. per tot. cap. 12. 8
- Testamentum minus solemnne naturalem obligationem gignit, & quando. col. 3. cap. 9. ibid.
- De testamento nullo ratione præteritionis filiorum, vel parentum, vel etiam posthumorum: & quid de natis in sexto, vel septimo mense: de quibus iure dicendi testamentum ipsum nullum. col. 2. c. 10. ibid.
- 3 Testamentum ad interrogationem notarij factum, an & quando valeat. col. 1. cap. 13. 9
- Testamenta metu, vel dolo, vel nutu tantum condita, an valida sint. colum. 2. cap. 14. ibid.
- Quæ valeant testamenta mixtim. col. 3. c. 15. ibid.
- Quæ inualida. col. 4. c. 16. ibid.
- 3 Testamenta, & vltimæ dispositiones ad pias causas. c. 24. 13
- Testamentum nunquid facere possit filiusfamilias, vel pupillus, aut adultus curatorem habens, & quid de filio emancipato. col. 3. c. 25. ibid.
- 3 Testamenti siue actiue siue passiue num capax sit damnatus ad mortem vel carceri perpetuo deuotus, vel in metallum adactus, vel bannitus, vel deportatus, vel obsides dicti. col. 2. c. 26. 15
- Testari num possit excommunicatus. col. 4. c. 27. ibi.
- 3 Num vsurarius manifestus. col. 1. c. 28. 16
- 3 Num cæcus, mutus, surdus natura. col. 1. c. 29. 17
- Num furiosus, & prodigus. col. 3. c. 30. ibid.
- Num balbutiens in extremis, aut vxor sine consensu viri, aut mulier absq; propinquorum assensu, vel etiam meretrix. col. 4. c. 31. ibid.
- 3 Num alienare prohibitus, & num qui regulariter testamentum facere nequeunt, possint saltem testari ad pias causas, vel codicillari. columna 1. cap. 32. 18
- De testamento militis, & an paganus, aut rusticus, vel monachus, aut monasterium ingredi volens, testari queant. col. 2. c. 33. ibid.
- De testamentorum reuocatione: hoc est an, quando, quomodo, quibus de causis, & per quos testamenta reuocari possint. columna tertia capite. 34. ibid.
- 3 Miscellanea de testamentis. col. 1. c. 35. 19
- 3 Testamentum & codicilli, & de clausulis testamentariis aut codicillaribus. col. 4. tit. 2. c. 1. & 2. 19
- Testari an possint prælati, & clerici collige ex. colum. secunda cap. 3. per tot. & ex annot. ibid.
- 3 Testari non possunt sodomitæ. col. 3. in prin. 117
- 3 Testator præsumitur habuisse mentem inclinationemque conformem statuto. col. 1. ad finem. 29
- 3 Testator non potest in præiudicium creditorum confessionem inuentarij hæredi remittere, tutori verò potest. colum. 1. sub med. 82
- An usufructuario. col. 2. iux. med. ibid.
- 3 Testator per quæ verba loquatur non refert, dummodo eius percipiatur intentio. col. 3. iuxta a med. 51
- 3 Testator num possit remittere tutori confessionem inuentarij, vel suæ administrationis liberationem. col. 3. c. 3. 70
- 3 Testator quod non loquitur velle non præsumitur. columna tertia ad finem. 32
- 3 Testator potest hæredem priuare hæreditate si fecerit aliquid, vel non fecerit contra eius voluntatem, ut si nupserit sine alicuius consilio. col. 2. iux. fi. vbi vide ad quem perueniat hæreditas. 87
- 3 Testator an prohibere possit ius accrescendi. colum. secunda. ad finem, & colum. 3. 31
- 3 Testator prælegans rem alicui oneri subiectam, censetur velle, quod ille solus eam redimat, non autem alij hæredes. columna prima, post medium. 60
- 3 Testator videtur in dubio voluisse illos de familia vocari eo modo, & ordine, quo fuissent successuri ab intestato de iure communi. col. 1. post medium. 78
- 3 Testatorem posse, quam velit rebus suis imponere legem iustum, & æquum est. col. 2. iux. med. 27
- 3 Testatoris prohibitio de non alienando, filiis facta, qualis extimanda sit, & an ad nepotes extendatur. col. 1. c. 1. 61
- 3 Testatoris ex dispositione tolli, vel mutari non possunt, quæ sunt fauore publico inducta. col. 2. prop. med. 209
- 1 Testatoris voluntas potius interpretatur secundum ius commune, quam secundum consuetudinem. col. 4. nu. 26. 68
- 1 Testatoris voluntas consideranda. col. 1. nu. 18. 68
- Testatoris voluntati contrariens dicitur pietatis iura violare. num. 19. ibidem. 19
- 3 Testatoris voluntas pro lege est seruanda. col. 3. in prin. 48
- Testator si legat domum ad vsum, & habitat. vxoris, & post mortem eius voluit peruenire ad eius hæredes, intelligitur de hæredibus testatoris non autem vxoris. iux. med. ibid.
- 3 Testatoris de voluntate, aut mente, siue tacita siue expressa inspicienda, interpretanda, colligenda, adimplenda, probanda, & similia: nec non & de voluntate captatoria. col. 4. c. 17. 10
- 3 Testatorum variaz dispositiones mixtim positæ. c. 18. 11
- Testator an possit tutorem eximere a ratione reddenda, & hæredem suum liberare ab inuentarij confessione: & num eius prohibitio de non diuidendo inter hæredes facta ad certum tempus, valeat. colum. vltima. capite. 19. ibid.
- 3 Testator an possit impedire ius creditoris sui, & de confessione pereum facta in testamento. col. 1. c. 20. 12
- Testator non potest prohibere insinuationem sui testamenti, a iure, vel statuto requisitam: cuius etiam mens in dubio ad iura, & statuta ipsa, atq; ad consuetudines est reuocanda, & confirmanda. col. 2. c. 21. ibid.
- Testatoris mens sana num probetur, vbi notarius mentionem faciat de ea in testamento, vel testes de eademmet deponant prohibens autem testiari incidit in crimen falsi. col. 3. c. 22. ibid.
- Testatorum verba enunciativa, vel aliter concepta. col. vlt. cap. 23. 105
- 1 Testes an esse possint religiosi. col. 2. ad fi. 66
- 1 Testes licet clare probent, poterit tamen iudex, si ipsi videbitur, fidem non adhibere. col. 3. sub nu. 122. ibid.
- Et licet sint singulares potest tamen iudex illis fidem adhibere, si ex coram dictis in credulitatem deducitur. & col. seq. in prin. ibid.
- 3 Testes in probanda fama, quid deponere debeant, & an probetur fama per testes singulares. col. 3. c. 14. 154

I N D E X

- 3 Testes singulares ad probandum quid in genere, & in vniuerso probant. col. 1. in prin. 155
- 1 Testes si quinque in confectione inuentarij sufficiunt, iidem & in reuocatione ipsius sufficiunt. col. 1. prope med. 177
- 1 Testium numerus in testamento remissus, non censetur remissus in codicillis. col. 1. prope fin. 177
- Testes si contra eos opposui, quod sunt homicidæ, criminosi, & huiusmodi, an possint me actione. 107
- 1 Testes septem requiruntur in re maximi momenti. nu. 24. 5
- 1 In ore duorum vel trium. nu. 5. & 9. 4
- 1 Testes plures adhibentur in re difficilioris probationis. col. 4. nu. 4. 3
- 1 Testes duo regulariter requiruntur in omni negotio. nu. 6. fallit. nu. 9. 4
- 1 Testis debet deponere de his, quæ sensu percipiuntur. nu. 10. ibid.
- 3 Testes super negatiua probantes. col. 1. c. 8. 151
- 3 Testes esse possunt, aliquando Barri, & huiusmodi conditionis homines. col. 2. circa prin. 107
- 3 Testes de falso accusans, & eos producens, facit vniuersum iudicium civile suspendatur, donec super criminali fuerit pronuntiatum, potest tamen in iudicio civili procedi vsque ad conclusionem in causa, sed non sententia proferri. col. 2. in med. 131
- 3 Testes contrahentium voces habere notas licet non videant, an sufficiat, vt fidem faciant, & valeat contractus. col. 4. sub prin. 189
- 2 Testes iurare per procuratorem etiam ad id specialiter constitutum nequeunt. col. 1. in fi. 179
- 2 Testes si lex, vel statutum requirat esse sapientem, & integram opinionem, quomodo articulandum. col. 2. in med. 91
- 3 Testes reprobatorij contra instrumentum tot necessarij, quot comprobatorij ipsius. col. 4. ad fi. 184
- 1 Testes in iudicijs producti cauere debent ne partibus, sed veritati faueant. col. 4. nu. 119. 65
- 1 Testium fides, & probatio tota est in iudicis arbitrio. columna tertia, numero 122. 66
- Testi singulari si nobilis sit, potest fides adhiberi. nu. 123. ibid.
- 3 Testes corrigere dicta sua, an & quando possunt ita vt vltima depositio sit validior, & quando dicantur incontinenti dicta sua corrigere, & vt corrigere possint, quæ probare debeant. col. 3. a med. & col. 3. per tot. 177
- 3 Testes an esse possint homines vnius ciuitatis, vel vniuersitatis, aut collegij, pro ciuitate vniuersitate seu collegio, ita vt eis plenè credi debeat. col. 4. a prin. & per tot. c. 177
- 3 Testes ad futuram rei memoriam examinari quis, quos, quando, & coram quo iudice petere possit, an citatio partis requiratur, & vbi fienda, & an in causis criminalibus si criminaliter seu civiliter agatur. col. 3. ad fin. & col. 2. per tot. & col. 1. vsq; ad fi. 178. 179
- 2 Testes an possint in scriptis tradere dictum suum, vel iudici transmittere, & an in publicis instrumentis, aut iudicialibus actibus, & in priuatis scripturis se subscribere teneantur, & quot, & quales esse conuenit in scriptura priuata. col. 1. ad fi. & col. 2. & 3. vsq; ad fin. 179
- 3 Testes de visu, & cognitione alicuius cum deponunt, an ille exhiberi ipsis debeat, & qualiter ac quando probent, & quid si non viderint, & quid si se de nocte cognouisse dicant, & an testis vnus de visu semiplenam probationem faciat, & quid hoc casu probari oporteat, & an iuramentum in supplementum probationis deferri debeat, & an in criminalibus causis, & quibus, & an indicium faciat non solum ad inquirendum, sed etiam ad torturam, & quid si omni exceptione maior non sit, & quis omni exceptione maior dicatur, & an in dubio quilibet talis presumatur. col. 3. in fi. & col. 4. per totum, & col. 1. vsq; ad fi. 179. 180. & 181
- 3 Testes de auditu, quando sufficienter probent, & quid si cortina, vel paries sit in medio, & quid in criminalibus, & quid de auditu alieno. col. 1. in fi. & col. 2. per tot. 181
- 3 Testes singulares, quam probationem efficiant, quidve ad probandum admittantur, vbi de singularitate abstractiua siue oblatiua, & de cumulatione. col. 4. & per tot. c. 183
- 3 Testes singulares, qui dicantur, quomodo cognoscantur, quando sufficiant & probent, & an semiplenè, vel indicium ad torturam faciant. col. 1. sub prin. col. 2. & 3. per tot. 184
- 3 Testes duo omni exceptione maiores, an & quando instrumentum reprobent, & subuertant, & quid quando vnus contradicit alij, & an duo probent solemnitatem instrumenti, & quomodo contra tenores ipsius probatio facienda. vel pro tenore, & contra simulationem, & quid de testamento deperdito probando, & quid de duobus deponentibus super negatiua in delictis ad defensionem, & an duo probent contra Cardinales, & Pontificem. colum. quarta per tot. & colum. 1. per tot. & col. 2. in prin. 185
- 3 Testes duo plenam inducunt probationem, & quid de duobus affirmantibus, & mille negantibus, & quid si duo de mutuo, & vnus de solutione, & an sufficiant ad probandam consuetudinem, & quid ad probandam solutionem canonis emphyteutici, vel consensum domini super alienatione feudi. col. 2. sub pr. vsq; ad fi. & col. 3. in prin. 185
- 3 Testes duo non integri, & quorum fides diminuta est æquipollent vni integro, & iuramento in supplementum probationis locus erit. colum. 3. in med. 185
- 3 Testes duo in omni negotio an fidem faciant iuxta illud in ore duorum, vel trium, & c. et quid in iudicijs possessorijs. col. 3. in med. 185
- Testes plures paucioribus præferuntur, et testium numerus supplet eorum defectum, et quando, an in causa matrimoniali. ibid.
- 3 Testes quando, quomodo, et quibus in casibus causam scientiæ de eorum depositionibus, et dictis, reddere teneantur, vt probent, et valeant: et quid si de sua propria præsentia testis deponat, et non de visu, vel auditu, et quid si dicat non recordor, et quid si quia est vicinus, et quid si se interfuisse tractatui non tamen conclusioni actus, et quid si deponat circa ea quæ actu corporeo percipiuntur, vel non, et quid si super fama, et quid si super dominio seu habitatione, vel possessione immemorabili. cap. 1. in med. et per tot. cap. 186
- 3 Testes a processu reiiciendi, quando sint, et quado, et qualiter exceptio seu repulsa contra eos opponenda, et proponenda sit: et quid in causa appellationis, et an generaliter, vel specificè proponi debeat, et an opponens, et quando actione iniuriarum conueniri possit, et an repulsa testes aliquam fidem seu probationem faciant, vel presumptionem, et quid si e contra de illorum bona fama, voce, conditione et vita fuerit probatum. col. 1. in fi. et 2. 3. et 4. per tot. 187
- 3 Testes post dilationes omnes seu terminos partibus præfixas, vel præfixos, an & quando amplius admittantur, vel non, & quid si quis se inconuenienti probaturum per testes post omnes, dilationes offerat. columna 1. a prin. ad fin. 188
- 3 Testes reprobari vel non, quæ, quomodo, & quibus de causis possint, vel non: & an plures reprobationes partibus sint concedendæ, & an reprobatum in vno admittantur in alijs, & quando post publicationem possint reprobari. col. 1. in fi. & per tot. cap. 188
- 2 Testes idonei vel non idonei in quacunque causa tam civili quam criminali, qui haberi debeant, & an & quando eis iudex adhibenda sit, vel non, & an pater, mater, frater, consanguineus, amicus, maritus, & vxor, pro filio, fratre, con sanguineo, amico. vxore, & marito, testimonium ferre possint, & quous in casibus, & an Episcopus, vel Abbas aut alius præfatus in Ecclesiæ suæ causa idem valeant. colum. 1. 2. & 3. & per tot. 170. 171. & 172
- 3 Testes habiles, vel inhabiles considerantur tempore depositionis, non actus gestus item & tempore productionis, & quo adhibentur, & communi opinione reputari habiles non videntur actum. columna 3. in med. & ad fin. 172
- Testes inhabiles si producantur, iudex ex officio de conditione illorum inquirere, quomodo debeat, & pars opponere. ibid.
- Testes inhabiles sufficiunt in his quæ sunt difficilis probationis in criminalibus, et si admittantur per torturam sunt habiles. ibid.
- 3 Testes inhabiles probant quando aliorum habilitum dictis iuratur, & an inhabiles ab alterutro reorum in eadem causa probati amplius reprobari valeant, & quid in alia causa, & an ad defensionem alias admittantur. col. 3. ad fi. & 4. in prin. 172
- 3 Testes infames infamia iuris vet facti qui existant, & ab & quando a testimonio repellantur. columna quarta. sub princip & columna 1. & 2. per tot. 172. & 173
- 3 Testes an esse possint, mutus, vel cæcus, tam a natura quam ex accidenti, & quando. col. 2. & 4. per tot. 173
- 3 Testes an esse possint socij criminis, seu criminosi contra socium, vel pro socio, seu criminoso, & quando, & an admittantur ad accusandum, vel denunciandum, & quid in civilibus causis, & an socij criminis faciant indicium ad torturam, & quid si sint periuri. columna quarta in fi. & per tot. 173. & 174
- 3 Testes falsi qui sint, quando, & quomodo puniantur: an vlla fides illorum testimonio sit adhibenda, & quid de producente falsum testimonium deque exempto a iurisdictione iudicis coram quo falsum deposuit. col. 4. in fi. & per tot. cap. 174
- 3 Testes falsum deponentes non iurati, an de falso puniri possint, & quid si alio modo nulla sit illorum depositio. columna 3. in fine. & 4. vsque ad med. 175
- 3 Testes & illorum dicta an reprobentur propter falsitatem non tangent negotium principale. col. 1. sub prin. 176
- 3 Testes corruptos tantum probare an sufficiat, vt sententia lata per falsos testes retractetur, seu annulletur. col. 1. sub med. 175
- 2 Testes corrupti, & instructi, an & quatenus reprobentur a testimonio, & an contra corrumpentem fidem faciant. columna tertia. a princip, ad finem. 176
- Testes corrumpens, vel subornans, vel falsificans instrumenta an causam perdat. ibid
- 3 Testes seu eorum depositiones, & dicta qui prius dicunt se nihil scire, item qui extra articulum deponunt, qui partim verum, partim falsum asserunt, qui nulliter testantur, qui primo vnum cum iuramento affirmant, deinde illud met negant, qui incertè, dubiè, obscure, loquuntur, qui variè exponunt, qui vel ipsi sibi sunt contrarij, vel partis principalis dicto contradicunt, qualem mereantur fidem, quomodo fuit interpretanda vel concilianda, & cum testes concordēs esse debeant, an in dubio concordēs, & de eodem facto deponere dicantur, & quando reducenda sint illorum dicta ad concordiam, vel non. col. 3. in fi. & col. 4. & per tot. cap. 186
- 3 Testes incerti & ignoti parti, et iudici, an & quando admittiendi sint, & an testimonium quibus quis vti intendit nomina, & cognomina scribi, & aduerfario edi debeant. col. 1. sub prin. & med. 189
- 3 Testes cogi & compelli ad testificandum an possint, & præsertim vxor contra virum suum, frater contra fratrem, vassallus contra dominum, liberus contra patronum, proxeneta, & priuilegiati, & quid in criminalibus. col. 1. a med. vsque ad med. 2. col. 189
- 3 Testes plures examinans ta bellio, si scripserit secundum, & sequentes dixisse in omnibus & per omnia, idem quod primus, an valeant huiusmodi attestations, & an testis depositio integra, & ad extensum scribi debeat. col. 2. a med. 189
- 3 Testes per se dicturos tantum qui se asserunt, non efficax dicunt testimonium. col. 3. in prin. 189
- Testes digniores an præferantur, & testis vnus dignus valde, & alius infamis an plene probent. ibid.
- Testes qui dant in contestes testes partis aduersæ qui contrarium dicunt, redduntur suspecti, & non probant. ibid.
- 3 Testes expensas petere, an & quando possint. col. 3. sub prin. 189
- Testes quam fidem mereantur pender a iudicis arbitrio. sub medio. ibid.
- 3 Testes familiares & domesticos quos constat ex sua confessione, & actis, aut infames aut periuros an iudex credere debeat, & illis fidem aliquam adhibere. col. 3. sub med. 189
- Testes examinati inter alios de antiquo, & mortui semiplenè probant. ibidem.
- 3 Testes seu illorum dicta probant facta coram alio iudice etiam subrogato, & quando facta in vna causa probent, & prosint seu noceant in alia. col. 3. ad fi. 189
- Testes non iurati faciunt presumptionem, & informationem, & quando illorum dictis extrajudicialibus credendum sit. in fi. ibid.
- 3 Testes contra se si quis compellitur inducere, vel eos exhibere, & deponant, an valeat eorum dictum. col. 4. in med. 189
- Testes in causa appellationis recipere super eisdem articulis, an & quando iudex debeat. ibid.
- Testes monumentorum appellatione, an & quando veniant. ibid.
- Testes testamentarij. v. in ver. testamentarij testes.
- 1 Testibus duobus conuincitur cardinalis, & Papa. columna vltima. post princ. 82

I N D E X.

- 3 Testibus affirmantibus maior fides quam negantibus adhibenda. colum.
3. in med. 189
- 1 Testimoniū recipere iudicis est, scribere vero tabellionis. col. 1. post prin. 124
- 1 Testificari contra clericos qui possint. col. 3. post prin. 95
- 3 Testis cuius depositio fuit nulla, vel nemini præiudicabat, non punitur de
falso, sed extra ordinem stellionatus. col. 3. in med. 107
- 3 Testis vnus defectus suppletur per bonam famam aliorum. columna 3.
sub med. 3
- 1 Testis ad interrogatorium pertinens negligens respondere facit vt oria-
tur suspicio contra illos testes. col. 4. post med. 120
- 1 Testibus duobus rationem dicti reddentibus magis creditur quam de-
cem non reddentibus licet non interrogatis. col. 1. circa prin. 121
- 3 Testis inhabilitatis probatio sufficit de præfenti, vt in præteritum præ-
sumatur. col. 2. circa prin. 156
- 3 Testis qui vnum dixit in iudicio, aliud in alio, aut extra iudicium. col. vlti.
in med. 107
- 3 Testis etiam non iuratus poena falsi tenetur. columna prima. circa
medium. 107
- 3 Testis fundamentum est fides. col. 2. in fi. 93
- 3 Testis maiorem desiderat habilitatem quam accusator. columna vlti.
sub princ. 128
- Testis depositio antiqua, v. antiqua sententia.
- 3 Testis iurans die iudica, & deponens die feriata, valet. columna 1. in
prin. 158
- Testis qui obscure deposuit, quando iterum examinatur ad declarandum
dictum suum. col. 4. sub med. vbi remissiuè. ibid.
- Testium productio sit citato aduersario. fal. vt col. 4. per tot. ibid.
- Testes an possint produci ante litem contestatam. ibid.
- Testis per me productus contra te non potest postea a me reprobari. col.
2. circa prin. ibid.
- Testium dicta non reprobantur propter falsitatem per eos commissam
tangentem negotium principale. in med. ibid.
- Testis mendacium dicens super accessoriis punitur crimine stellionatus.
post med. ibid.
- Testes an produci possint post didicita testificata. ad fi. ibid.
- Testis si in vno iudicio vnum dixit, aliud in alio non valet. columna 3. in
medio. ibid.
- Testes iterum possunt examinari rite non facta publicatione. ibid. in fin.
& columna seq. vbi quando dicantur non rite recepti vel examinati. &
colum. 1. 160
- Testibus nulliter examinatis nulla adhibetur fides. sub med. ibid.
- 3 De productione, examinatione repetitioneque testium post didicita te-
stificata, & conclusum in causa remissiuè. colum. 2. post med. 160
- Testes ad defensionem recipi possunt etiam post conclusionem in causa, se-
cus si ad offensam. col. 3. in fi. & col. seq. in prin. ibid.
- 3 Testium audientiam iudex non debet committere alteri, sed iubere ad se
vocare. col. 1. iux. med. vbi lim. 161
- Testium examinatio in longinquis locis committi demandari non de-
bet, si id petitur per calumniam, vt litis finis in longius tempus protra-
hatur. col. 2. sub pr. ibid.
- Testes iterum examinari possunt quando examen est nullum. colum. 4.
circa med. ibid.
- Testis secundus & tertius si dicatur idem dixit quod primus, valet. col. 4.
sub prin. ibid.
- Testis secundo inductus potest dicere, dico prout dixi in prima depofi-
tione. post med. col. 1. in prin. ibid. & col. seq.
- Testium confirmatio. ad fi. ibid.
- Testes quando post publicationem ex officio a iudice repeti possunt. col.
1. in fi. remissiuè. ibid.
- Testis vnus inhabilitas suppletur ex alterius habilitate, quomodo hæc re-
gula intelligatur. col. 2. iux. med. ibid.
- Testes in criminalibus qui torquendi. in fi. & col. seq. ibid.
- An causam scientiæ reddere debeant. circa prin. ibid.
- Testificari contra clericum non potest, qui tale vitium corporis patia-
tur, quod a promotione, & sacerdotio repellat. in med. ibid.
- 3 Testis interrogatus aa sit homicida, respondens quod sic, minime puniri
potest. col. 1. post med. 163
- 1 Testis productus contra me, producit a me contra partem super diuer-
sis articulis, & prius examinabitur expensis partis contra me. colum. 4.
ad finem. 65
- In iisdem autem articulis debet deponere simpliciter veritatem, ac proin-
de tam pro producente, quam pro eo contra quem producit. ibi-
dem.
- 1 Testi nouiter suspicione superueniente. columna prima. in princip. vbi re-
missiuè. 66
- Testis in dubio præsumitur iurasse super tota causa. circa prin. ibid.
- 1 Testis deponens de auditu id quod audiuit a viro optimæ famæ, & opi-
nionis non punitur de falso. col. 3. nu. 11. 47
- Testimonium multitudinis grauissimum non dicitur. col. 1. nu. 20. 48
- 3 Testis non iuratus facit præsumptionem, licet non semiplenè probet. col.
2. circa prin. 149
- 1 Testis non potest iurare per procuratorem etiam habentem speciale
mandatum. col. 2. in fi. ibid. vide contrarium. 115
- 3 Testis dictum in tormentis præiudicat. col. 3. in pr. 207
- Testis secundo dicto variantis extra tormenta statuit si animo corrigendi
primum dictum postea contrarium deponat. ibid.
- 2 Testis deponens de mandato sibi facto nil probat. columna tertia. in
medio. 68
- 3 Testis vnus de visu, quando semiplenam probationem faciat. columna
3. in fin. 180
- 3 Testis an possit esse mulier, & in quibus actibus & negotiis. col. 1. & 2.
per tot. 169
- 3 Testis an possit esse Meretrix in criminalibus, & quid de concubina
in causa sui amarij. columna secunda. in fine. & columna tertia. in
princip. 169
- 3 Testis an esse possit inimicus contra inimicum, & quando, & qualis a te-
stificando reiciatur. col. 3. in prin. 169
- 3 Testis inimicitiam procurans vt ei non credatur, an possim, vt inimicum
cum a testimonio repellere. col. 1. ad fi. 170
- Testis contrahens amicitiam cum inimico, an repellatur a testimonio.
ibidem.
- 3 Testis depositio corrumpit ex omissione tactus scripturarum. colum. 2. in fi.
& col. seq. 4
- 3 Testis vnus valde dignus, & alius infamis amplenè probent. columna 3.
sub princ. 189
- Testis dicens vera esse contenta in capitulis, vel deponens prout in scri-
ptura per eum producta an probet. ibid.
- Testis an sit credendus contra notarium vel scripturam actorum. ibi-
dem.
- Testis secundo inductus super eisdem capitulis potest dicere dico eadem
quæ dixi in prima depositione. ibid.
- 3 Testis depositionis seu dicti ratio trahit & regulat ipsum dictum, ip-
sumque destruit, si dicto non congruit. columna 3. ad med. 189
- Testis dictum in vna causa facit fidem contra eundem in alia, & illius di-
cto solemnè & iudiciali statuit. ibid.
- 3 Testis affectio ex similitudine causæ cognoscitur, & ex eo redditur sus-
pectum illius testimonium. col. 4. in med. 189
- Testis instrumentarius examinatus an contra notarium publicum, seu
contra actorum scripturam sit credendus. ibid.
- 3 Testis depositio integra, & ad extensum an scribi debeat. columna 2.
ad fin. 188
- 3 Testis inhabilitas ex homicidio proueniens, an impediatur quompius
fidem faciat in alio iudicio, & inter diuersas personas. columna 1.
in princ. 188
- 3 Testis vnus de requisitis a iure contradicens instrumento, illud omnino
subuertit. col. 4. in med. 184
- 3 Testis vnus testimonium an sit admittendum, & quibus in casibus ple-
ne vel semiplene fidem faciat, vel tantum indicium. columna 1. & per
tot. cap. 182
- 3 Testis vnus de vna confessione, & alias de alia an coniungantur, & quid
si vnus de vero mutuo, & alius de confessato. columna secunda. in
fine. 183
- 3 Testis vnus de facto proprio deponens, an & quando probet. colum. 3. a
prin. ad fin. 183
- 3 Testis de sua credulitate deponens in quantum, & quid probet. col. 3. a
prin. & per tot. cap. 181
- 3 Testis de visu per quadraginta annos, vt probet necesse est quod sit
annorum quadraginta quinque ad minus. col. 4. in med. 181
- 3 Testis ad immemorabile tempus probandum debet deponere de visu per
quadraginta annos, & de auditu pro residuo temporis. columna 4.
ad med. 181
- 3 Testis omni exceptione maior quis dicatur, & an in dubio quilibet talis
præsumatur. col. 1. ad med. 181
- 3 Testis priori vel posteriori testimonio an fides adhibenda, & quando
possit corrigere dictum suum. col. 2. & per tot. cap. 177
- 3 Testis vel notarij contrarietas, quæ non nocet partibus, non est puni-
bilis, in his quæ sunt extra negotium principale. columna prima. ad
medium. 177
- 3 Testis dictum cum dicto partis discordans nuquam debet concordari
etiam ad evitandam falsitatem. col. 1. sub med. 177
- 3 Testis corruptum se dicens non credendus, & testis corruptus quando fi-
dem faciat vel non. col. 3. ad med. 177
- 3 Testes in causa principali publicati, non possunt amplius produci in
causa appellationis vigente pari timore subornationis. columna 1.
in princ. 165
- Testes etsi post publicationem produci non possint, poterunt tamen
super articulis nouis, qui a veteribus dependeant, exhiberi. iuxta
med. ibid.
- 3 Testis dictum in tormentis verius præsumitur. columna tertia. in prin-
cipio. 165
- Testis dicto cui standum sit primò an secundo. colum. 3. per totum. &
& col. seq. ibid.
- Testis quod posteriori loco dixit corruptus dixisse præsumitur. circa
med. ibid.
- 3 Testes inhabiles possunt consensu partium validari. columna tertia. cir-
ca prin. 167
- 3 Testis vnus habilitas habilitat etiam omnes alios inhabiles. colum. 3. sub
prin. 168
- 3 Testis qui interrogatus dicit se non recordari, & demum secundo inter-
rogatus deponit tanquam certior factus, non per hoc reicitur. colum.
2. in med. 163
- Testis extra articulos deponens vel verè vel falso. columna 2. ad finem. &
col. seq. ibid.
- Testis qui in vna depositionis refalsus conuincitur in rota testimonij di-
ctione fidem amittit. col. 3. circa prin. ibid.
- Testis dictum est extensim scribendum alias non probat. sub principio.
ibidem.
- Testis deponens Titium cognouisse violenter mulierem non probat. post
med. ibid.
- Testis deponens per verbum nescio, scio, recordor, iudicio meo, circa, seu,
& plus, vel vltra, aut circa, num probet. colum. 4. per totum. & colum.
seqq. ibid.
- 3 Testes de maiori summa testati de minori haud probant. columna 1. per
totum. 164
- Testi deponenti pro sua exoneratione non creditur. colum. 2. in prin. fal-
vt ibid. ibid.
- Testis qui deponit in aliquo negotio non sibi præiudicat in futurum, quia
qui præsens est causa ferendi testimonij consentire non videtur. colum.
3. in princ. ibid.
- Deponentes de confessione facta per aliquem paulo post
Testis. v. in verbo probatio.
- 3 Testes in probando prævalent instrumento, debent generaliter ac regu-
lariter in omni causa omni exceptione esse maiores. Qui maiores om-
ni exceptione esse dicantur. Horum e numero exploditur homicida.
col. vlt. cap. 1. 156
- 3 De testimonio iuramento in omni causa cum ciuili, tum criminali. columna
1. cap. 2. 157
- 3 De testimonio rogitu, citatione, & receptione in causis. columna secunda.
cap. 3. 158
- De testimonio productione in omni causarum statu. col. 4. c. 4. ibid.
- 3 De testimonio examinatione, & repetitione, tam ciuilitè, quam criminaliter
agendo. col. 4. c. 5. 160
- De

I N D E X.

- 3 De testium qualitate, admissione, examinatione, repetitione, ac fide in causis tantum criminalibus. col. 1. cap. 6. 162
- 2 De testium interrogatione, & depositione in quavis causa. columna 1. cap. 7. 163
- 3 De testium, & attestatorum publicatione in omni causa, & causarum statu. col. 3. c. 8. 164
- 3 De testium depositionibus, & dictis tam extrajudicialibus, quam in quocunque iudicio, vel valido, vel nullo, & apud quemvis iudicem, vel competentem, vel incompetentem. col. 2. c. 9. 165
- 3 Testimonium ad ferendum, an & quando admittantur, colonus, subditus, vassallus, pubes, maior factus, compater, patrinus, denunciator criminis utrique parti coniunctus, creditor in causa sui debitoris amicus, familiaris, & domesticus. col. 3. c. 10. 166
- 3 A testimonio an & quando repellantur iudex, assessor, arbiter, arbitrator, advocatus partis, nuncius, procurator, negotiorum gestor, vel executor notarius, proxeneta, pupillus, vel impubes, hæres, & fideicommissarius in causa hereditaria, filius naturalis, aut spurius, venditor pro emptore, cedens pro cessionario debitor pro suo creditore, socius in re communi, similem causam habens, fideiussor si principalis non est soluendo, donator in causa rei donate, carceratus, accusatus, accusator, vel denunciator, colonus, vassallus, duplicem defectum habens, existens in peccato mortali, ebrius, bannitus, vsurarius, infidelis contra christianum, & quibus in casibus, testis qui non debuit examinatus, fidem non faciat. col. 1. cap. 11. 167
- 3 Testes mulieres honestæ, vel meretrices, an & quando possint esse in causis tum civilibus tum criminalibus. col. 3. c. 12. 168
- 3 Testes si interrogati rationis loco se præsentem fuisse aiunt, satis superque probant. col. 1. circa med. 167
- Testis tenetur plenè deponere pro utraque parte. col. 2. sub med. ibid.
- Testes examinati non citata parte non faciunt fidem, & an procurator an dominus sit citandus. col. 3. per tot. ibid.
- 3 Testis in extremis se falsum dixisse asseruerans nullam fidem facit. col. 4. sub med. 175
- 3 Testis falsus punitur extraordinariè pro motu iudicis, potest nihilominus postea accusari. col. 1. in med. 176
- 3 Testis testimonium vbiicumque est suspectum tunc non facit semiplenam probationem, nec dicitur integrum. columna tertia sub medium. 175.
- Testis falsi in vno depositio in totum vitatur. ibid.
- 3 Testis carceratus seu positus in publicis carceribus esse non potest. col. 2. in prin. 174
- 3 Testis per peccatum mortale, an repellatur a testimonio. col. 1. a med. & col. 2. per tot. 173
- 3 Testium habilitas, vel inhabilitas quo tempore consideranda. col. 3. sub prin. & per tot. 172
- 3 Testium falsitas vt excludatur lex præsumit potius varietatem loci, & temporis. col. 2. in med. 176
- 3 Testium solam corruptelam probare non sufficit, vt sententia lata per falsos testes retractetur. col. 1. in med. 175
- 3 Testium duorum vel trium in ore stat omne verbum, & quando hoc procedat, vel non. col. 3. sub med. 185
- 3 Testium examinatio seu notarius, qui non interrogavit testem de causa scientiæ, an teneatur parti ad interesse. columna quarta, sub principio. 186
- 3 Testium dicta an per alios testes possint reprobari. columna secunda, ad finem. 188
- 3 Testium nomina quibus quis vt intendit an teneatur edere aduersario. col. 1. sub prin. 189
- 3 Testium nomina hodie dantur confusa, & separata a dictis testium ob potentiam partium, & quare. col. 4. sub med. 189
- 3 Testium probatio est de iure diuino, instrumentorum de iure positivo. col. 4. sub prin. 156
- 3 Testium nomina ac eorum dicta danda sunt inquisito. columna prima, ad finem. 133
- 1 Testium minor numerus præualeat maiori ex causa. columna prima numero 29. 46
- Testes duos affirmantes plus probant, quam mille negantes. col. secunda numero 45. ibid.
- 1 Theologi, canonistæ, & legistæ. col. 2. in prin. 59
- 2 Thesaurus inuentus, in loco publico, in alieno fundo seu in proprio inuentoris, cuius sit, & cui acquiratur. col. 2. in med. 130
- 2 Titulos suos, vt omnes ostendant suæ possessionis per edictum an possit facere episcopus. col. 4. in prin. 130
- 2 Titulum suæ possessionis an quis dicere teneatur, vel allegare sufficiat, & an quilibet allegatus probet cum de tempore immemoriali agitur, & ex quo titulo causetur præscriptio. columna tertia sub principio, & medio. 130
- 2 Titulum an inducat annua, & vniformis præstatio cuiuslibet redditus facta ex causa per decennium: & quid si facta a rustico, & quid vbi præsumptio est contra possessorem. col. 3. in med. 130
- 4 Titulum & possessio an probent dominium, & quid præterea requiratur col. 1. in med. 25
- Titulus possessionis suæ, an & quando ab aliquo ostendendus sit. ibidem.
- 1 Titulus domini in Italia habetur in maiori honore, quam titulus magistrati. col. 2. in prin. 61
- Titulus institutionis vide in verbo institutionis.
- Torneamenta vide ludus.
- 3 Torqueri numquid possint minores, senes, decrepiti, milites, & militum duces, equites, nobiles, in dignitate constituti, doctores mulieres prægnantes, muti, & ab ipso vulnerato exculpato. col. 3. a med. & 2. vsque ad finem. 205
- 3 Torqueri omnes possunt nisi qui expressè prohibentur. col. 3. sub prin. & col. 4. in prin. 205, 206
- Torqueri reus quibus ex delictis, & quando possit. col. 3. a med. & col. 4. per tot. ibid.
- 3 Torqueri qui minime debeant, quandoque torturæ locus non sit. col. 4. per tot. & col. 1. & 2. 204, 205
- 3 Torqueri clerici, & præbiteri an possint, & nunquid a iudice laico. col. 2. in fi. & per tot. c. 206
- 3 Tortura non datur coniuncto, & si daretur esset reus postea absolvens. col. 2. secunda circa medium. 133
- 3 Tortura diebus etiam feriatis Deo, in atrocioribus adhiberi potest. col. 2. sub med. 206
- 3 Tortura repeti, & reiterari an debeat absque nouis indiciis, & quid si reus fuit leuiter tortus. columna tertia, in fine. & columna secunda per totum. 206
- 3 Torturæ stare cum alio an offerre se quis possit. col. 2. in fi. 205
- 3 Torturæ modus quis sit adhibendus. col. 2. sub med. 206
- 3 Torturæ gradus quot sint, qui torqueri minime debeant, quandoque questionibus locus non sit. columna tertia, in fine, & per totum caput. 204
- 3 Torturæ antequam quis subiiciatur, quæ præcedere debeant, quæque nam poena maneat iudicem iniuste hominem torquentem, vel modum excidentem. col. 1. per tot. & 2. vsque ad med. 206
- Torturæ metu, & in tormentis facta confessio non præcedentibus legitimis indiciis an teneat, quidue requiratur, vt valeat confessio per questionem extorta.
- 1 Torquentiæ quot capita. nu. 17. 1
- 1 Tortus notitia vix haberi potest, nisi distinctis, & cognitis eius partibus. col. 1. num. 30. 53
- 1 Tradita in scholis sunt discutienda in camera, & postea in iudiciis practicanda. nu. 49. 2
- 2 Transactio an admittat remedium l. 2. C. de rescind. vend. valde controuersum. col. 1. a med. ad fi. & col. 2. sub pr. 17
- Transactio facta cum vna persona, alij neque prodest neque obest: & ea facta cum quibusdam tutoribus, vel curatoribus, cæteris non prodest. ibidem.
- 2 Transactio præsumptionem metus non admittit si facta sit interuenientibus amicis purgationem autem moræ sic, & quando. col. 2. secunda sub med. 17
- 2 Transactio seruari debet etiam non seruanti, & contraueniens si victus fuerit in eo iudicio, poterit demum ad eam redire. columna secunda sub medio. 17
- 2 Transactio fideicommissum paruum potest remitti, & quibus in casibus, & transactio liberatus reus non solum per acceptilationem, sed etiam quod actor in perpetuum desistere debeat, sola actio de dolo cõpetit. col. 2. sub med. 17
- 1 Transactio de alimentis ad fauorem pupilli valet non seruata solemnitate legis. col. 1. in med. 74
- 1 Transactio. Ad transigendum nemo cogitur regulariter. columna tertia, in fine. 67
- 2 Transactio est contractus innominatus. col. 2. sub med. 4
- 2 Transactio quid sit, cui æquiparetur, quando transeat in vim pacti, valeat atque firmetur, quandoque transigere liceat, & quomodo, Transactio autem est contractus innominatus, quia habet nomen generis, & vltro citroque obligatorius col. 1. in med. 15
- 2 Transactio est contractus semilucratiuus, & ideo veniens contra transactionem debet ante omnia accepta restituere. columna prima, sub medium. 15
- 2 Transactio compromisso æquiparatur: & arbitramentum est transactio: facta autem de re liquida, & iureiurando firmata valet in vim pacti, idem si post rem iudicatam fiat cum iuramento, idem in facta super testamento non cognitis ipsius verbis accedente iuramento, Bonafide facta non rescinditur etiam per instrumenta de nouo reperta, super alimentis facta cum iuramento valet, metu inita ipso iure valet, sed rescinditur, metu futuræ litis fieri valide potest, non annullatur errore Calculi: post sententiam latam interposita appellatio fieri potest, quia adhuc res dubia manet: fieri debet inter præsentem, alias mandatum speciale requiritur, ea facta lis dicitur finita, fieri potest, quando aliquid se habet ad lucrum, & damnum, licet damnum postea casualiter contingat, quia non est in consideratione huiusmodi damnum, nec ex eo minor in integrum restitueretur. columna prima a medio, & columna 2. per totum, & columna 3. vsque ad finem. 15
- 2 Transactio quæ non valeat, vitietur, ac rescindatur, super futuris alimentis, an & quando teneat, & an post rem iudicatam, & an non cognitis, verbis testamenti, quando ob dolum seu per calumniam actoris, quando per errorem, quando per textum falsorum instrumentorum, ab eis fieri nequit, quibus alienandi facultas non est, idem in compromisso, quia paris iuris sunt. col. 2. secunda, in fine, & 3. per totum ac 4. vsque ad med. 15
- 2 Transactio generalis non rescinditur propter species de nouo repertas, non extenditur ad ea, quæ non poterant sub generalitate tunc comprehendendi, ad illas tamen etiam transigentibus incognitas sic: quæ non potest restringi salua ratione recti sermonis trahitur ad incogitatas in genere etiam si per verba generalia fiat tamen restringitur ad rem controuersam, extenditur tamen ad accessoria, & connexa, contraueniens transactioni iurata efficitur intamis: generalis generaliter obstat in omnibus, quæ includi possunt, cogitatis tamen, saltem in genere, nisi expresse etiam de incogitatis dictum sit: & quibus aliis in casibus obstat, vel non obstat, nunquid, & quando restringatur. col. 4. a med. ad fin. & col. 1. per tot. 15, 16
- 2 Transactio quæ licita, quæ non, & quæ rescindi possit, & qua forma, & circa hæc, praxis. col. 2. ad prin. 16
- 2 Transactio non est licita in criminibus non ingredientibus poenam sanguinis, idem in crimine adulterij, nisi pro eo esset imposita poena: Idem non est licita si agatur de amittenda libertate seu dignitate, nec quando agitur de crimine pro quo venit imponenda poena perpetui carceris, nec super priuatis delictis pro quibus poena mortis non imponitur, nec super ludo, quia illius occasione lls esse non potest, licita est in criminibus ingredientibus poenam sanguinis, etiam si priuatis, & an in priuatis mutilationem membri ingredientibus, vel fustigationem: licita etiã est super crimine raptus, incestus stupri, falsi, & quado super furto, & quid si statuto poena pecuniaria imponatur eo casu quo iure cõmuni poena mortis inducitur, licita item est inita ante accusationem, & alterius remotioris accusationem impedit, si ita vfu fuerit obseruatum, alias non de iure, facta post institutam accusationem seu inquisitionem etiam in casibus permisis, non impedit quominus iudex ex officio accusationem prosequatur, si modo sit delictum pro quo possit ex officio procedi, & quomodo ac quando hoc fieri possit. col. 2. a med. vsque ad fi. & col. 3. per tot. & 4. sub pr. 16

I N D E X.

- 2 Transactio pro iniuriis, & delictis facta an tollant pecuniarium inter-
esse, & poenam quæ parti deberetur, ubi quod non, sed solummodo ani-
mi rancor censetur remissus. col. 4. in med. 16
- 2 Transactio cautela est ut apponantur verba, dimittens, & relaxans: po-
tiusquam dans seu tradens, quia per hæc tenetur quis de euictione, per il-
la minime. col. 1. in fin. 15
- 2 Transactio contractus propriè non definit esse licet in instrumento ver-
ba conventionis, & concordie apposta sint. col. 1. in fi. 15
- 3 Transfuga punitur poena mortis etiam si non sit consumatus effectus. col.
1. post med. 139
- 3 Transmissio ius conditionale non transmittitur ad hæredes. colum. 4. circa
prin. 27
- 3 Transmissio fideicommissi conditionalis. cap. 6. & 7. 57
- 3 Transmissio fit ne minus dilectus magis dilecto præferatur. columna 3. in
prin. 58
- 3 Transmissio iure suitatis in suos hæredes per filium infantem impeditur, si
ad sit alius frater infantis. col. 3. cir. prin. 79
- 3 Transmissio hæreditatis. col. 2. cir. prin. vide hæreditas. 77
- 3 Transmissio impedit pendentia conditionis. col. 3. cir. prin. 86
- 3 Trebellianica potest codicillis prohiberi. col. 2. in prin. 86
- 3 Trebellianica portio quantum capiat, quantumue filius grauatus restituere
possit ex hæreditate detrahare: & num fideicommissarius detrahat,
& quando. col. ult. cap. 1. 63
- 3 Hæres extraneus hæreditatem restituere grauatus, an solam trebelliani-
cam detrahat: & quid si plures instituti, sint grauati. columna secunda ca-
put. 2. 64
- 3 Trebellianicam num detrahat coactus hæreditatem adire, & quibus de re-
bus potest hæres illam retinere: & quantum res in eius computatione
veniant. col. 1. cap. 3. 65
- Trebellianica num per non confessionem inuentarij ab hærede perda-
tur: & quid de fideicommissario inuentarium, & ipso minime conficien-
te. capite. 4. 64
- Trebellianica num quid per testatorem prohiberi possit. col. 3. c. 5. 64
- 3 Trebellianica, & falcidia portio regulariter detrahatur, & num eam hæ-
res inuentarium non conficiens amittat aut per testatorem prohiberi
possit. Item quæ in falcidiam imputantur, quæque non, aliaque de ea mix-
tim. colum. 3. cap. 6. 86
- 3 Trebellianica quarta filii hæreditatem paternam restitutus competens,
ex fructibus interim perceptis non imminuitur. columna ult. statim post
medium. 63
- Quid si pater sit restitutus. ibid. col. 1. sub pr. & circa med. 64
- 3 Trebellianica quarta non retenta, si restitutio fiat, potest illa repeti. colu-
1. post med. 64
- Trebellianica non potest prohiberi a patre filiis primi gradus, nisi quan-
do duas quartas detrahare possent. col. 3. in fi. & colum. quarta in prin-
cipio. 64
- Ubi tamen videtur contraria opinio videtur magis communis.
- 3 Trebellianica non detrahatur ex prohibitione alienationis tantum. colu-
1. post med. 65
- Trebellianica quibus casibus est detrahenda computandi sunt omnes fru-
ctus, quos percepit restituens bona sua fideicommissario. col. 2. in fi. ibi.
3 Trebellianica quomodo expresse, & quomodo tacite prohibeatur. colu-
2. ad finem. 66
- 3 Trebellianicam non detrahit grauatus restituere hæreditatem per viam
contractus. col. 2. iux. fin. 55
- 3 Treuga incipit ab ortu solis, quando in diem inita est. columna tertia. in
fine. 180
- Treuga vide pax.
- 3 Triremium poena infligi potest indifferenter laicis, & clericis, an liberatus
admittatur ad successionem. col. 2. ad med. 139
- 4 Turpitudinem suam allegantes, qui & quando audiantur, & repetant. co-
lum. 4. in fin. 130
- 3 Turpitudinem suam nemo detegere tenetur. col. 1. in prin. 163
- 3 Turpitudinem propriam nemo tenetur detegere. columna prima, in prin-
cipio. 133
- 1 Tutor quatuor facere debet ad hoc, ut debeat administrare. remissive. col.
2. iuxta prin. 124
- 1 Tutor accusare potest ad pupilli utilitatem, sed tenetur se inscribere nomi-
ne proprio. col. ult. circa prin. 156
- 1 Tutor, dispositio de tutore loquens non se extendit, neque locum habet
in eo, nec contra eum qui de facto administravit se gerendo pro hære-
de. col. 2. circa prin. 202
- 3 Tutor vel curator negans se talem an perdat beneficii competentis tutori,
vel curatori. col. 2. in fin. 204
- Tutor vide in vers. curator.
- 3 De tutoribus, & curatoribus habetur. col. 1. tit. 10. 70
- Tutores in testamento per quem, quibus, qui, quando, & qualiter dari pos-
sint. cap. 1. 70
- Tutor testamentarius, tutelam non suscipiens, an perdat legatum, in eo tes-
tamento sibi rescriptum. col. 2. c. 2. 71
- Tutori num remittere possit testator confessionem inuentarij, ad quam
tenetur, vel suæ administrationis liberationem. col. 3. c. 3. 71
- De tutore testamentario inutiliter dato, & exigendi ius habente. col. quarta
cap. 4. 71
- De tutorum administratione. c. 5. 71
- 3 De materna tutela, & an tutrix possit esse mulier. col. 2. c. 6. 71
- De matre tutrice ad secunda vota transiente: & an, & quando tutorem fi-
liis petere mater debeat. col. 2. c. 7. 71
- Qui tutores petere dare possunt. col. 4. c. 8. 71
- 3 De tutorum vocatione, iure atque officio. col. 1. c. 9. 72
- Tutores vel curatores numquid possint minorum bona vendere, aut alie-
nare, aut in longum tempus locare, & qualiter, & quando. columna ter-
tia, capite. 11. 72
- De tutorum excusatione. c. 10. 74
- 3 De curatore ad litem. colum. 1. cap. 12. 74
- De tutorum satisfactione. cap. 13. 74
- De tutoribus, & curatoribus miscellanea. col. 2. c. 14. 74
- 3 Tutelæ datio an susciatur ex causa præteritionis, vel exheredationis nul-
lo reddito testamento. col. 1. sub prin. 70
- 3 Tutoris datio in testamento usque ad certam conditionem, pendente ea an
sit pura, an verò stet in suspensio. col. 2. circa prin. 70

- Tutor simpliciter datus, ad vniuersum patrimonium datus intelligitur. pan-
lo post. 70
- 3 Tutelæ administratio non datur nisi cum decreto iudicis. col. 3. ad fin. 70
- Tutor inuentarium librumque rationum conficere debet. sub med. 70
- 3 Tutor potest ab onere reddendi rationem tutelæ liberari a testatore, quod
quomodo sit intelligendum habes. col. 1. per tot. 71
- 3 Tutorem dare non potest iudex ex die, ad diem, sub conditione, testator
potest, & ratio differentie ponitur. col. ult. in fi. & col. 1. in prin. 71, 72
- 3 Tutor est quasi dominus in rebus pupilli administrandis. colum. secunda
in princip. 72
- Tutor potest facere pactum de retrouendendo. in med. 72
- Datur principaliter personæ, secundario rebus. cir. prin. 72
- Tutorum vel curatorum bona sunt pro administratione tacite hypothe-
cata pupillo aut adulto ipso iure. in fi. 72
- Possunt capi personaliter pro debito pupilli. col. 3. in prin. 72
- 3 Tutor licet debitum liquidum remittere non possit, secus tamen est in de-
bitum non liquido, & an facere possit pacem, & remittere iniuriam patri-
illam. col. 3. ad fin. 73
- Potest remittere usuram ex pupilli pecunia extortam. in fi. 73
- 3 Tutor & quilibet alius administrator tenetur librum rationum conficere,
& demum administratione facta rationem reddere, & contra eum præ-
sumitur, qui non conficit librum rationum, & inuentarium. colum. ult.
sub prin. 73
- An possit sibi soluere, & auctor esse. post med. 73
- 3 Tutoris suspecti cognitio an possit delegari, & alia de suspecto tutore, &
suspecti postulatione. col. 2. c. 14. 74
- Tutor vel curator pupillam carnaliter cognoscens punitur poena de porta-
tionis, & confiscationis omnium bonorum. col. 3. iux. med. 74
- 3 Tutori non licet contrahere cum pupillo. col. 2. sub prin. 74
- 1 Textus simpliciter loquens comprehendit omnes casus etiam privilegia-
tos. col. 1. sub nu. 30. 75

V

- 3 V Agabundi seu vagi homines qui dicantur, quando & ubi de delictis
vbiunque admissis accusari, & puniri possint. col. 2. ad fi. 46
- 1 Varietas, & inconstancia in imperita multitudine reperitur. columna 1.
num. 23. 48
- 1 Varietas dat operi conatum. col. 4. in prin. 71
- 1 Varietas, a varietate cauere deberent doctores. col. 3. in med. 52
- 2 Vassalli fratres an in feudo succedant, & quid in feudis nouis & an vteri-
nus frater, & an inuestitura pro se, & fratre suo intelligatur pro tota
linea transuerfali, an verò pro fratre tantum, & an vtrunque coniunctus
in successione feudali excludat fratrem consanguineum. colum. 1. a prin.
ad finem. 97
- 2 Vassalli ascendens non succedit descendenti in feudo, nisi in casibus. colu-
1. in fine. 97
- 2 Vassalli transuerfales agnati non succedunt nisi usque ad septimum gradum,
et si feudum sit antiquum, nisi fuerit concessum pro se, & descenditibus,
quo casu usque ad decimum gradum. col. 2. ad med. 97
- 2 Vassalli agnatus succedens in feudo debet esse hæres ultimi, & quid in feu-
do hæreditario mixto. col. 2. in med. 97
- 2 Vassalli agnati deficientibus liberis vassalli, in feudo illi succedunt, & feudi
petitionem habent. col. 2. in med. 97
- 2 Vassallo defuncto qui filij primo in feudo succedant, & an liberis omnibus
pro virilibus partibus debeatur, & qualiter succedant: & quid de legiti-
matis per subsequens matrimonium, & quid in his apud venetos obser-
uetur, & quid in emancipatis, & quid in legitimatis per rescriptum, vel
per nominationem patris, & quid in spuris. col. 2. a med. & col. 3. in prin.
& fi. & col. 4. in prin. & sub med. & col. 1. in fin. 94, 95
- 2 Vassallo iurisdictionem habenti pertinet cognitio prima in suos subditos,
nec potest a superiore impediri. col. 4. in med. 85
- 3 Vassallus tenetur offensioni domini sui obuiare. colum. 1. in prin. & contra
dominum eos iurare. ibid. 103
- 1 Vassallus an quis esset possit duorum dominorum. col. 1. nu. 74. 45
- Vassallus iurans fidelitatem domino excipere debet imperatorem. nume-
ro 75. 103
- 1 Vassallus non tenetur iurare fidelitatem omnibus hæredibus patroni. colu-
2. post med. 115
- 2 Vassallus an possit alium vassallum infeudare de feudo, quod ipse habet, &
recognoscit a domino, & an sine licentia superioris, & domini, & quid
si sit feudum ecclesiasticum, & quid si sit feudum decimarum, & quæ, &
quor requirantur, ut eiusmodi infeudatio subsistat, & quid si infeudatio
sit facta in præiudicium domini tatum, & quid si in præiudicium agna-
torum qui succedere debebant vigore primæ inuestituræ. colu. 3. a med.
ad finem. 75
- 2 Vassallus subditis an inhibere possit ne in præiudicium iurisdictionis suæ
alibi pro prima cognitione litigent, etiam coram ecclesiastico. colum.
2. in med. 98
- 2 Vassallus si iurisdictionem a feudo separatam acquisierit, cessante feudo
remanet dominus iurisdictionis, quia feudo non accrescit. colum. secun-
da. in med. 98
- 2 Vassallus an equiparetur per omnia usufructuario, & an arbores fructiferas
in feudo incidere possit. col. 2. sub med. 98
- 2 Vassallus si coactus vel per metum deliquit an excusetur, vel imputetur fi-
bi pro culpa. col. 2. sub med. 98
- 2 Vassallus an possit esse testis in causa domini, & an illi fides habenda sit, &
quid si sit vilis persona, ut angarius, vel perangarius. colum. secunda ad
finem. 98
- 2 Vassallus an possit expellere dominum eum intollerabiliter opprimentem
col. 2. in fin. 98
- 2 Vassallus liberare dominum carceratum propter debita an teneatur. colu-
3. in prin. 98
- 2 Vassallus domino ad quid teneatur, an salutem suam vitæ domini post-
ponere, an bannitum dominum possit impune offendere, an teneatur
illum defendere in bello iniusto, & quid si dominus sit excommu-
nicatus vel bannitus, & an suis sumptibus sequi dominum teneatur, & an
sequi in bello extra patriam, & an alere dominum egenum, & an iurare
contra priorem dominum cui prius fidelitatem iuravit, & an contra
seipsum, vel contra patriam, & quid contra proprium patrem, filium, vel
fratrem. col. 3. a med. & col. 4. usque ad finem. 98
- Vassallus

I N D E X.

- 2 Vasallus dispoñere pro libito suo poteſt de re ſibi donata ab Imperatore ſine illius conſenſu.col.4.ad fi. 98
- 2 Vaſallus oſtendere & demonſtrare bona tenetur domino ſi exigat ſpecificate bona quæ ab ipſo in feudum obtinet.col.4.in fi. 98
- Et quid ſi velleſt oſtendere,& an e contra vaſallus ſi probabiliter dubitet quæ & qualia ſint bona pro quibus ſeruire debet. ibid.
- 2 Vaſallus vaſalli ſui an quis eſſe poſſit.col.1.in fi. 79
- 2 Vaſallus an ſine conſenſu domini poſſit feudum diuidere, & quid ſi omnes conſortes conſentiant, & quid quando totum feudum aſignatur vni ex conſortibus integraliter cõ omnium conſenſu.col.1. ad med.80
- 2 Vaſallus an teneatur petere inueſtituram ab omnibus hæredibus domini feudi.col.2.in fi.& col.1.in fi.& col.2.in pr.& med. 77.78.
- Vaſallus ſi defunctus eſt,& generatio lux familiæ in eo finita, an ipſius cõ ſanguinei poſſint officio iudicis petere vt ipſi præ aliis de feudo inueſtiantur a domino,& an dominus ipſos potius quam extraneos inueſtire teneatur, & quæ requirantur vt dicti agnati id petere, & obtinere poſſint,& quid ſi dominus nolit amplius infeudare, ſed ſibi dictum feudum retinere ſuiſque poſteris reſeruare velit an poſſit. ibid.
- 2 Vaſallus defunctus ſine filio mâſculo relicta filia, an dominus poſſit propter amorem patris dictam filiam inueſtire in præiudicium eorum quibus ius erat quaſitum,& diſtinguitur an ſit nouum vel antiquum feudum.col.4.in med. 77
- 2 Vaſallus priuatus feudo an ſit ipſo iure vel requiratur ſententia. & quid in caſu alienationis irrequiſito domino,& an declaratio & petitio domini requiratur,& quid in emphyteuſi & donatione, & aliis omnibus in quibus quid ad dominum reuerſi debet,& quid ſi ob non petitam inueſtituram cadat vaſallus,& an declaratio caducitatis fiat etiam contra hæredem,& ſententia præiudicet ſucceſſori.col.3.2 med.ad fi.& col.4.2 pr.vſque ad fi.& col.1.2 pr.vſque ad fi. 91.92
- 2 Vaſallus electionem an habeat ſi velit perſonaliter ſequi dominum ad expeditionem bellicam, vel ipſi domino ſubminiſtrare dimidium reditus vnus anni,vel cogi poſſit vt alterutrum præſtet. col.3.in med. 98
- 2 Vaſallus eſſe an præſumatur ex præſtatione decennali ſeruitiorum perſonalium,vel an 30.anni requirantur.col.3.in med 98
- 2 Vaſallus poſt contractum licentiam domini obtinere an poſſit quæ confirmet.col.1.ſub pr. 99
- 2 Vaſallus compromittere aut tranſigere ſuper re feudali, vel feudum perputare ſine domini conſenſu an poſſit.col.3.ſub prin. 84
- 2 Vaſallus contempſiſſe dominum videtur ſi non denunciauerit domino ſe velle alienare feudum cum ad id teneatur, & conſequenter debet perdere feudum.col.4.in med. 80
- 2 Vaſallus poteſt libere diſponere de re donata ſibi a Principe, abſque illius conſenſu,& donata præſumitur ſi in inueſtitura dixerit propter merita donamus.col.2.in med. 59
- 2 Vaſallus an teneatur offerre ſeruitium domino vel expectare quod ſit interpellatus.col.1.in pr. 89
- 2 Vaſallus & dominus feudi pariter inuicem aſtringuntur,& ſi dominus nõ ſeruat conuentionem,eodem modo nec tenetur vaſallus ſeruare fidelitatem,& fidelis alter alteri æquẽ eſſe debet, alias vaſallus vtili,dominus directo dominio ſuo priuatur.col.4.in fi.& columna 1. in princip.78.79.
- 2 Vaſallus inueſtiens aliquẽ ex filiis in re certa,nihilominus filius in illa ſuccedet æqualiter cum aliis hæredibus vniuerſaliter inſtitutis. colu. 3. ſub prin. 87
- 2 Vaſallus oſtendere titulum ſux inueſtituræ an teneatur,& an quis ſux poſſeſſionis.col.4.ad fi. 99
- 2 Vaſallus reſtari de feudo,inſtituere,ordinare,diſponere,atque eum legare an poſſit:& quid ſi feudum ſit abſolutum hæreditarium, vel nũum, & quid ſi pro ſe,& quibusſcunque hæredibus conſeſſum fuerit, & quid ſi pro anima.col.2.2a prin.& col.3.cir.prin.vſque ad med. 87.88
- 2 Vaſallus ſine venia dominum in ius vocare an poſſit ſiue de fiduciario feudo tractetur,ſiue alia de cauſa,& an ſemper procedat argumentum de vaſallo ad libertum,& an criminaliter poſſit vaſallus dominum accuſare.col.4.in med. 86
- Vaſallus alienare feudum, an & quando poſſit vide in diſtione feudum, per diſcurſum ſupra.
- 2 Vaſallus an per generalem alienationem bonorum cadat a feudo,& quid ſi ex quantitate pretij id poſſit colligi. colum. 3. in fin.& columna 4. in princ. 81
- 4 Vectigalia noua quis imponat, quæ ſi non ſoluantur an merces incendant in commiſſum,& quando,& pro quibus ſolui debeant,& vbi deque eorum conductoribus.col.2.2a pr.per tot.cap. 147
- 2 Venari prohibens per proclamata dominus,violentiam inferit, conſtituitur tamen in quaſi poſſeſſione prohibendi per longa tempora.col.2.ad fin. 129
- Venari recreationis gratia etiam in feudo alieno an, quando & quibus modis liceat. ibid.
- 2 Venatio inter ea ponitur quæ iuriſgentium cenſentur, & an ſit permiſſa clericis,& an ſuper ea poſſit communitas quicquam diſponere.col.3. in fi.col.4.ad fi. 129
- 2 Venationem aut piſcationem in ſua diſtione aut fundo, an poſſit dominus prohibere.col.2.ad fi.& per tot. 129
- 2 Venationem in alienis agris capiẽs an reddere domino fundi teneatur.col.2.in fi.& col.3.in pr.& in fi. 129
- 2 Venator an poſſit ingredi fundum alienum domino inuito ad capiẽdum feras,& cuius ſint quas coeperit,& ad quid domino fundi teneatur.col.3.in fi.& col.4.vſque ad med. 129
- 2 Vendens rem duobus committit falſum ſi primus emptor ſoluit pretium vel obtulerit,alias non.col.4.ſub pr. 36
- 2 Vendens ſaluo iure coloni cum nullus ſit, ſed vendens ſeminauerit, an poſſit detrahẽre partem colonicam.col.4.ſub pr. 38
- 2 Vendens cum pacto francandi non poteſt agere actione reali aduerſus illum in quem primus emptor alienauit, ſed tantum actione perſonali contra primum emptorem.col.2.in med. 12
- Vendens cum pacto vt ſibi non liceat infra ſeu per aliquod tempus redimere,non ex eo cenſetur illicitus contractus quamuis ſuſpectus, quod ſi paciſcatur vt ei liceat infra certum tempus redimere, lapſo termino conuento amplius nequit, ſed emptor iuſte retinet & fructus ſuos facit.col.2.2a med.ad fi.& col.3.ad fi. ibid.
- 2 Vendere & promiſſio de vendendo diuerſa ſunt.colum.1.ſub princip.39
- 2 Vendere qui promiſit an debeat eum interpellare ſi conſtituat alij vendere.col.1.ad fi. 39
- 2 Vendere cogi poteſt domino quod venditurus eſt colonus partiarius.col.4.ſub prin. 35
- Vendere cogi poteſt vicinus domum ſuam ad conſtruendam eccleſiam ſi locus ad id legatis non ſit ſufficiens. ibid.
- Vendere cogi poteſt quis particulam prædij magni adjacentẽ quod prius vendidit.ſub med. ibid.
- 2 Vendere rem propriam,an & quando inuitus quis cogi poſſit,etiam viliori,& quando Reſp.grauaretur annoar inopia,& vbi quis res venales publice expoſuit, & an pro bono publico, & an valeat ſtatutum quod quis vendere cogatur.columa 3.2a princip.ad fin.& colum.4. vſque ad fin. 35
- 2 Vendere frumentum cogi poſſunt diuites tempore peſtis, & caritiæ, ac etiam gratis pauperibus,& ſi non haberent cogi poſſunt ad emendum ipſi diuites.col.3.ad fi. 35
- 2 Vendi non debet res plus vel minus quam valeat,& debet fieri æſtimatio ſecundum valorem currentem tempore ſolutionis, vel tempore quo res naſcitur.col.3.in fi. 38
- 2 Vendi res duobus poteſt quantum ad contractum, ſed non quantum ad euitandam poenam.col.1.in fi. 37
- 2 Vendita re duobus ille præfertur qui eſt in poſſeſſione, & cui prius fuerit tradita,nifi aliter ſit eccleſia vel ciuitas,in quas dominium abſque traditione tranſfertur vel niſi ſit Princeps qui vendat vel donet, & cuius ſolo contractu tranſfertur dominium,& quid ſi eccleſia vel perſonæ eccleſiaſtica vendiderint,vel niſi ſecundus venditor cui fuit prius res tradita ſciuerit iam alteri prius venditam,& quid ſi priori venditioni ap-poſitum ſit precarium & conſtitutum.col.4.ad fi.& col.1. ſub prin. & med. 36.37
- 2 Vendita rei periculum & commodum,quando ad emptorem vel venditorem ſpectet.col.2.ad med. 38
- 2 Vendita rei periculum quæ conſiſtit in menſura ſub conditione,quod meſuretur,ſpectat ad vendentem ante menſuram,poſt menſuram vero ad emptorem,quid autem in vino vendito.col.2.ſub med. 38
- 2 Vendito reditu rei alicuius in plures annos,erit vnus contractus,& periculum ad emptorem ſpectabit,neque fiet remiſſio mercedis ob ſterilitatem vnus anni.col.2.in med. 38
- 2 Venditio terræ quando ad menſuram vel ad corpus ſeu ſpeciem facta cenſetur.col.2.per tot.& col.3.vſque ad fi. 36
- 2 Venditio facta ad menſuram interueniente etiam traditione ad menſuram, non tranſfert dominium.col.3.in fi. 36
- 2 Venditio cenſetur ad corpus ſcum primo a corpore incipit licet dicatur ſalua menſura, ſed ſit diminutio pretij vel additio, facta terrarum diſtributione inter fines exiſtentium.col.3.ad fi. 36
- 2 Venditio trifariam intelligitur perfectã,primo mercede ſeu pretio certo conuento,deinde quoad periculum,renumerata, ponderata vel menſurata, ſi eiufmodi ſit,tertio cum hinc merx,inde pretium interuenit.col.1.ſub pr. 35
- 2 Venditio quando ſimulata cenſetur, ſeu valeat, & quomodo probeatur.col.1.ſub pr.& med. 35
- 2 Venditio vt valeat & competat actio ex empto requiritur pretium certum,& quid quando committitur declaratio pretij in aliquem.col.1.ad fi.& vide ſupra emptio. 35
- 2 Venditio non probatur per inſtrumentum narrationis ve nditionis, ſi pretij certitudo non ſit,& quia quãdo teſtes deponunt de venditione, ſed non de quantitate pretij:& an ſingularitas teſtium circa pretium elidat eorum dicta.col.1.in fi.& col.2.in pr. 35
- 2 Venditio vnica cenſetur cum plures res vnico pretio venduntur, ſecus ſi cuique rei ſuum pretium conſtituatur. col.2.ad med. 35
- 2 Venditio, collato in alterius arbitrium pretio,an ſit conditionalis. colu. 2. ſub med. 35
- 2 Venditio pretium in pecunia numerata an ſemper habere debeat, & an in ea commune pretium attendi debeat.colum.2.ſub med. 35
- 2 Venditio præſumitur facta ante litis conteſtationem, & non poſt. colu. 2. ſub med. 35
- 2 Venditio an requirat dominij translationem,& an ſit contra illius naturam.col.2.ſub med. 35
- 2 Venditio quando ſit vel non ipſa datio in ſolutum. columna ſecunda. ad fin. 35
- 2 Venditio rei immobilis per ſubhaſtationem non ſeruata forma l. 2 Diuo Pio.ſ. in venditione. de rei iud. an & quando reddatur nulla. colum.2.in fin. 35
- 2 Venditio cum eſt prohibita, cenſetur prohibita omnis alienatio,& quando.col.2.ad fi. 35
- 2 Venditione agri ad menſuram facta,an veniant ripæ fluminis, & foſſata, & quid ſi plures vel pauciores iornatas quam dictum ſit reperiantur.col.4.ad fi.& col.1.vſque ad fi. 35.36
- 3 Venditione prohibita, cenſetur prohibita quauis alia alienatio.colu.3. ſub med.& in fine. 63
- 2 Venditionis contractus quomodo ſimulatus, pignoratitiuſ vel uſurarius præſumatur.col.3.in pr.& per tot. 2
- Venditionis contractus vt ſimulatus, & uſurarius dicatur ſatis eſt, vt res modico diſtrahatur pretio,cum pacto de retrouendendo. colum.3. ſub med. ibid.
- Idem ſi poſt factam venditionem,adhuc rem venditam venditor poſſederit.col.1.ſub pr. 3
- 2 Vendito caſtro,fundo,domo,quæ cum eis veniant,an hortus,apotheca, inſtrumenta exiſtentia in ipſis,ſtatux ibi exiſtentes,ſeruitutes domui debita,connexa, via ad fundum, caſtrum cum omni ſuo iure iuriſdictio-nis & imperij & an omne ius quod habet venditor in re.colu. 2.2a med. ad fi.& col.3.per tot. 37
- 2 Vendito futuro euentu rei alicuius, periculum eſt emptoris etiam ſi nihil percipiat.col.2.in med. 38
- 2 Vendito fundo fructus pendentes cenſentur venditi cum ſint pars fundi,& debentur laudimium pro integro precio, ſecus ſi fructus eſſent a ſolo ſeparati,& cum fundo venderentur.colum.2.in fine.& colum.3.in prin cip. 38
- 2 Venditor agere poteſt contra emptorem qui fuit in mora ſoluendi pre-tium,& fructus percepit rei emptæ,ad intereſſe quod non excedat conſiderabili quantitate perceptionem fructuum.col.2 ad fi. 38
- 2 Venditor ab emptione diſcedere volens duplicas arras quas accepit reſti-tuere tenetur,& ad totum emptoris intereſſe,columa tertia. ſub prin cip. 38

I N D E X.

1	Venditor non tenetur dare instrumenta suæ acquisitionis emptori. col. 3. ad med.	38	1	Veritas mater amicitia. sub nu. 107.	65
2	Venditor non potest pretium petere rei venditæ prius quam tradat, & an precise tradere teneatur. col. 4. in prin.	37	1	Veritas Medico & Aduocato dicenda. col. 1. in pr.	58
2	Venditor agens ad pretium, & emptor ad rem quando exceptione rei non traditæ, vel pretij non soluti repellantur. columna quarta. sub princip.	37	1	Veritas disputando reperitur. nu. 1.	1
2	Venditor non tenetur facere rem accipientis, tradere tamen tenetur si penes se habeat, alias succedit obligatio ad interesse, tenetur autem tradere cum habet, si commode & de facili tradi possit, nec clausula constituti liberabitur, & quomodo cogi debeat. columna 4. sub princip. & per tot.	37	1	Veritas sæpius exagitata magis splendescit in lucem. sub nu. 11.	ibid.
2	Venditor tradere rem tenetur, si facultatem tradendi commode habeat, & illius quidem rei naturalem possessionem tradere, & ad id cogi potest manu militari, & per poenas & multas, si verò non habeat rem præstando interesse liberabitur, secus in promittente vendere qui precise tenetur ad rem tradendam. col. 1. in princip. & columna 4. ad med. & fin.	38	1	Vera potius quam noua sequi debemus. nu. 13.	ibid.
2	Venditor retinere rem venditam potest pretio non soluto, imo etiam pro vno nummo non soluto. col. 1. sub pr.	38	1	Pro veritate habetur quod omnes vel maior pars credit. nu. 26.	2
2	Venditor recedere an possit a contractu venditionis ob pretium non solutum. col. 1. in med.	38	1	Veritatis præsumptio quæ est pro communi vnde oritur. nu. 43.	ibid.
2	Venditor habens fidem de pretio non potest agere ad rem ipsam recuperandam rei venditione, nec habet priuilegium prælationis, nec hypothecariam nisi conueniat col. 1. in med.	38	1	In ore duorum vel trium stat ipsa veritas. nu. 5. fall. nu. 9.	4
2	Venditor quando dicatur habere fidem de pretio. in fi. &	ibid.	1	Veritas filia temporis. nu. 9.	6
2	Venditor generis alicuius dominium transferre tenetur, quamuis speciei venditor non teneatur. col. 2. in prin.	38	1	Veritas in omnibus præcipua. nu. 4.	9
2	Venditor qui solum constituit ratione emptoris se possidere an teneatur ad realem traditionem. col. 2. sub pr.	38	1	Veritas est mater iustitiæ. nu. 5.	ibid.
4	Venditor de natura contractus venditionis nunquid de euictione teneatur, & quid si dixerit se nolle teneri, nisi pro facto suo tantum. col. 2. ad fi. & col. 3. vsque ad fi.	142	3	Veritatem suppressere, & falsum exprimere paria sunt. columna 4. in prin.	106
4	Venditor re euicta ad quid teneatur, & quando contra venditorem locum habeat euictio, & quid si venditor noluerit de euictione teneri, an tenebitur ad pretij restitutionem, & quando, nec de euictione nec de pretio teneatur, & quid si non fuerit sibi ab emptore denunciata lis sibi mota super re emptæ, quandoque & quomodo talis denunciatio sit facienda. col. 4. a pr. per tot. cap. 2. 3. & 4.	142	1	Veritatem quando opinio singularis habet, non curatur opinio communis. col. 4. nu. 11.	45
4	Venditor non habet prælationem. col. 2. in fi.	144	1	Veritatem sequi tenetur iudex & fortius arbitrator. col. 2. per tot. & fortius Princeps.	66
2	Venditor non certiorans emptorem de qualitate propter quam res vendita minoris est, tenetur emptori ignorantem ad omne interesse si fuerit sciens, & si ignorans tenetur tantum ad quantum minoris fuisset empturus, si sciisset. col. 3. in fi.	38	1	Vestes vxoris & Iocalia. v. in ver. dos.	
2	Venditor sciens rem quam vendit, alteri obligatam, si dixerit non esse, committit falsum. col. 1. in pr.	39	2	Vestes vxori a marito datæ si constet quod volebat donare remanent vxori quia confirmatur morte, quod si non constet illegitimum censetur donata, quæ mulieri ad vsum quotidianum sunt necessariae reliquæ remanent hæredibus. col. 4. in med.	56
2	Venditor volens emptorem conuentum defendere id facere debet coram iudice emptoris. col. 3. ad fi.	38	2	Vestes præciosæ, gemmæ, catenæ, & alia iocalia facta vxori per virum, eique tradita, non censentur donata, sed causa vsum concessa, exceptis his quæ erant ad quotidianum vsum mulieris, etiam si sint non vulgares, sed in mariti, & suum honorem frequenter indui solitæ, has enim tanquam dono datas retinebit. col. 4. in med. & fi.	56
2	Venditori hæreditatis datur exceptio pacti taciti contra creditores qui iam egerant contra emptorem. col. 3. sub med.	38	2	Vexationem suam redimere, an & quando liceat, vel non. columna 2. sub princip.	16
2	Venditori læso ultra dimidiam iusti pretij, quando & quomodo succurratur. col. 3. sub med.	38	1	Via vicinalis quid sit. col. 3. prope fi.	170
3	Veneficus de quo. col. 1. c. 2.	100	4	Vicarius constituere sibi inferior a Principe, an & quando possit. col. 3. sub prin.	52
3	Dolus in homicidio quando præsumatur. col. 1. c. 2.	100	1	Vicarius an fuerit quis probatur per commun. opinio. columna prima. numero 3.	47
3	Venenum porrigens vel tentans occidere veneno, venit poena extraordinaria puniendus. col. 4. circa med.	91	1	Vicarius & successor Christi dicitur caput mysticum visibile assistens, & gubernans visibilem ecclesiam. col. 1. nu. 71.	45
2	Veneria Cinicas Illust. dicitur, & paradisi deliciarum. columna tertia. numero 59.	56	4	Vicarius potestatis vel alterius principalis officarij, potest omnia quæ potest ipse principalis officarius, præter mortis illationem seu poenam sanguinis. col. 2. in fi.	55
1	Veneri non vtuntur legibus Imper. col. 3. sub nu. 58.	56	4	Vicarius an dicatur officialis, & plura de officialibus ibi per tot. cap. col. 2. in prin.	55
1	Venter pinguis pinguem sensum facit. col. 4. nu. 52.	55	4	Vicarius habens potestatem substituendi, si substituerit. poterit is substitutus ipsi vicario conferre. col. 2. in fi.	55
4	Verba ambigua in iudiciis ex quibus iudicium sustinetur pro eo sunt interpretanda a quo profertur. col. 4. ad fi.	33	4	Vicarius prætoris licet de causis criminalibus cognoscere possit, non tamen potest reo imponere ultimum supplicium, vel membri mutilationem, & quid si fuerit deputatus a principe in locum Prætoris mortui, vel absentis. col. 3. in prin.	55
2	Verba dubia in contractibus interpretanda sunt contra illum qui stipulatur, & in dubio propriè accipiuntur. col. 4. sub med.	101	1	Vicarius Episcopi num laicus esse possit, aut beneficia conferre sine mandato, aut iurisdictionem habere nomine proprio dicatur si perpetuus erit, & an constitutione secundi vicarij per Episcopum facta primus reuocatus videatur & quid si Episcopus vicario suo præmoritur. Quando tandem, & quomodo possit vicarius recusari. col. 3. tit. 8. cap. unico. per tot.	86
1	Verba obscura in legendo sunt euicanda col. 2. nu. 39.	54		Vicarij ad vniuersitatem causarum dicuntur delegati, prout sunt Vicarij foranei Episcopi. in fi. col.	ibid.
2	Verba non sufficiunt vbi facto opus est, sed tunc pro verbis verba reportet. col. 1. in med.	31	1	Vicarij duo se non impediunt in concursu. col. 1. in prin.	87
1	Verba non sunt sectanda, sed mens. col. 4. ad fi.	67	1	Viciatus corpore vel membris quis dicatur. col. 3. post prin.	95
	Verba & facta. v. facta.		3	Vicini præsumuntur fecisse furtum de nocte commissum. columna 2. ad finem.	104
1	Verba taxatiua. v. in verbo legis vel statuti.		1	Vicini possunt instare mulierem inhonestam, seu meretricem repellere a vicinia ne alias inficiat col. 2. ad fi.	217
1	Verba verberato aere transeunt. col. 4. ad fi. nu. 3.	48	1	Vicinus si quibusvis emptoribus in emptione rei immobilis sit præferendus. col. 3. c. 11. per tot.	170
1	Verba sunt cum effectu accipienda. col. 3. in fi. prin.	151		Vicinus fundus dicitur qui ad vnguem cohæret, non autem si reperitur via in medio. in med.	ibid.
3	Verba testatoris. col. 4. c. 23.	12	1	Victus nomine vestis continetur. col. 4. in fi.	215
3	Verba contrahentium, & testatoris a iure communi, statuto, & consuetudine recipiunt interpretationem. col. 1. post med.	78	1	Vidua potest dici illa quæ caret marito. licet nunquam fuerit nupta: vel quæ habet maritum, sed inutilem vel bannitum, vel absentem. col. 4. num. 30.	68
3	Verba per testatorem in legendo prolata, sufficit quod secundum communem vsum loquendi habeant certam interpretationem. col. 3. in med.	51	1	Vidua vel pupillus, an paupertate non concurrente dicantur personæ miserabiles. col. 1. nu. 35.	69
3	Verbis enunciativis notarij siue partium an standum sit, & quomodo. col. ult. post med.	155	1	Vidua transiens ad secunda vota. columna 1. cap. 13. & columna prima. cap. 4.	221. 224
3	Verba enunciativa geminata emissa propter aliud plenè probant. In antiquis non probant in præiudicium tertij. columna prima. circa medium.	156		Vidua. vide in ver. dos.	
2	Verborum artes & simulatæ protestationes in re facta non prosunt. col. 4. in fine.	80	1	Quæ si acquirat intra annum viduitatis aliquid, præsumptio erit, quod illud acquisierit ex pecunia mariti. col. 2. in pr.	215
1	Verisimile sequi debemus semper. col. ult. nu. 124.	66	3	Vidua nubens. post annum tamè luctus, habebit legatum quoad proprietatem & vsum fructum (non obstantibus filiis primi matrimonij,) si vir ei ita legauerit, etiam si ad secundas nuptias conuolauerit. columna 3. in fine.	49
1	Veritas dicitur in omnibus principatum habere. col. 3. nu. 112.	65	3	Vidua an priuatur dote propter stuprum in viduitate commissum. col. 1. in prin.	113
	Veritas est mater iustitiæ. nu. 113.	ibid.	1	Vidua, & de eius nobilitate, & alia. col. 4. per tot.	200
	Veritatis vis est maxima. nu. 114.	ibid.	1	Vidua si secundo nubat, non reddita ratione tutelæ, bona secundi mariti sunt tacite hypothecata pro ipsa redditione tutelæ. columna secunda. in princip.	202
	Veritas omnia vincit, nec ab aliquo lædi potest. nu. 115.	ibid.	1	Vidua, pupilli, pauperum, & similibus personarum causæ qualiter sint in dubio decidenda. col. 4. nu. 27.	63
	Veritatem prius quam omittat iudex debet magis scandalum permittere. numero 116.	ibid.	1	Vidua luxuriosè viuentes non gaudent priuilegiis statutorum. col. 2. circa princip.	189
	Veritatem opprimi perficiens, & eam pro viribus non tuens, iram diuinam in se prouocat. nu. 117.	ibid.		Et subiiciuntur poenis omnibus, quibus vidua secundo nubentes, post med.	ibid.
	Veritatem inquirere debet iudex diligenter. nu. 118.	ibid.	3	Vidua si sit factum legatum, sufficit quod vel momento temporis vidua extiterit. col. 2. circa prin.	49
	Veritati vt faueant non parri debent testes cauere. nu. 119.	ibid.	3	Viduitas indicta. col. ult. cap. 17.	49
1	Veritas a quocunque dicatur a spiritu sancto est. columna quarta. in princip.	171		Vbi si vidua sub conditione non nubendi legato sit honestata, & alia, & vidua mulieri magis cōuenit abstinentia a secundo matrimonio, quam viro. in fi. col. ult.	ibid.
3	Veritas adeo potens est, vt errore aliquo gestorum, in actibus quibuscunque non euerratur. columna 2. ad fi. vbi alia de veritate.	156		Et contrahere tertia vota est satis contrarium honestati. columna prima. in prin.	50
1	Veritas obiectum est intellectus. col. 1. post med.	63		Vidua an dicatur vidualem vitam seruare, si non portet habitum nigrum.	

INDEX.

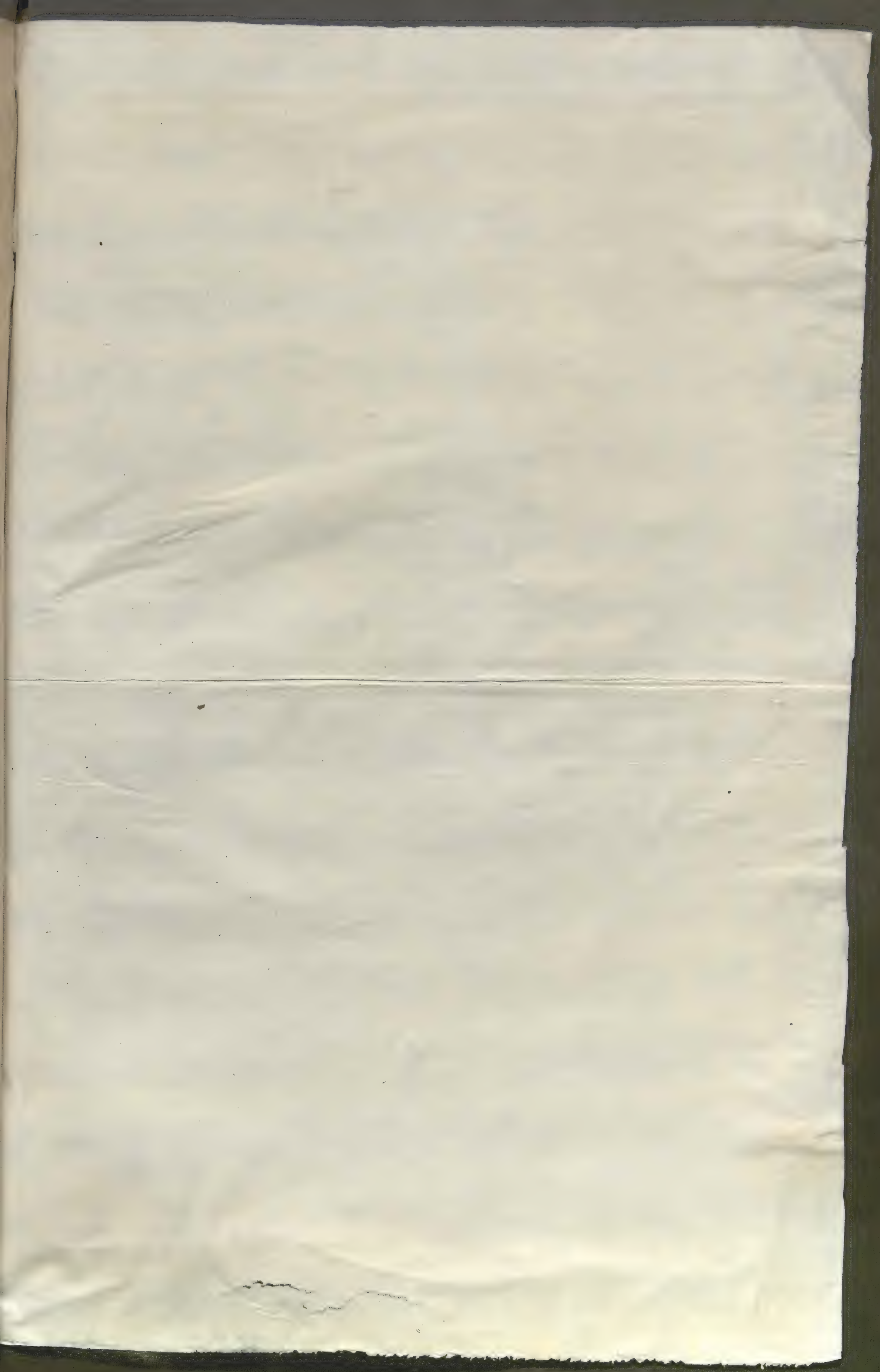
I N D E X.

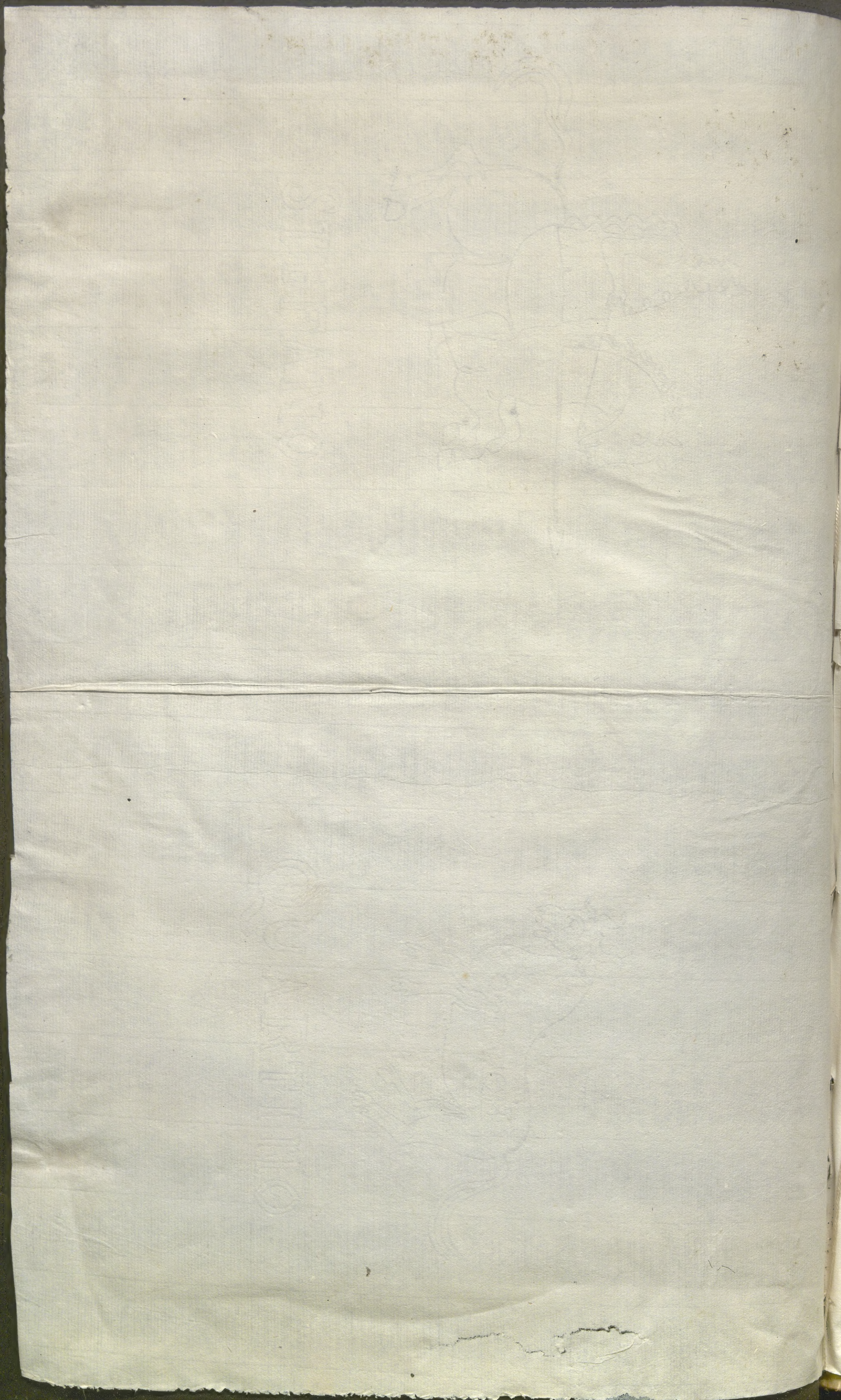
- 3 Vulnerantes se paribus ictibus an teneantur. col. 4. post med. 120
 3 Vulnerati assertio non facit inditium. col. 4. in pr. 101
 3 Vulnerato mortuo pendente instantia super vulneris inquisitione, necesse est formare nouam instantiam, & inquisitionem de morte. col. 4. circa med. 141
 2 Vulneratus ad mortem quando dicatur, an quando impossibilis vel difficilis curatio. col. 4. in fi. 89
 3 Vulneratus in extremis humanæ vitæ constitutus si fateatur se non extirrisse a Sempronio vulneratum, hoc testimonium plurimum proderit. Sempronio adeo ut torqueri non posset ipse Sempronius. col. 2. post med. 166
 3 Vxor sua ut renunciet bonis paternis et maternis qui promissit se facturum. col. 2. sub pr. remissiue. 142
 3 Vxor maritum suum non potest criminaliter adulterij accusare, sed solum ciuilitate ad thori separationem, & ad dotis repetitionem. colum. 3. sub med. 110
 An sit adultera si alteri nubat, credens maritum decessisse, & quando. in fine. ibid.
 Vxor. vide Mulier.

- 3 Vxor & maritus cum sint vnum, an sibi mutuo succedant, & quatenus. col. 4. cap. 5. 76
 3 Vxor domina relicta liberis hæredibus institutis, si filij fato cesserint, intergrum bonorum vsumfructum consequetur. col. 1. post pr. 48
 Vxor. vide in verbo maritus.
 Vxoris alimenta an præscribantur. vide in ver. Maritus vxorem.
 1 Vxor. vide in ver. Mulier. col. 1. c. 13. 229
 3 Vxorem occidens non potest illi succedere. col. 4. cir. med. 113
 3 Vxorem aut filium in adulterio deprehensam an interficere liceat. col. 1. cap. 6. 112
 3 Vxorem defuncti alere nunquid teneantur hæredes intra annum luctus, & mobilia ei tradere. col. 2. c. 9. 83
 3 Vxorem relinquere dominam, siue donnam & madonam, hæc verba quid importent. col. 3. in pr. Vide in ver. Mulier. 47
 1 Vxori sanæ maritus leprosus cogitur reddere debitum. col. 4. iux. fi. 229

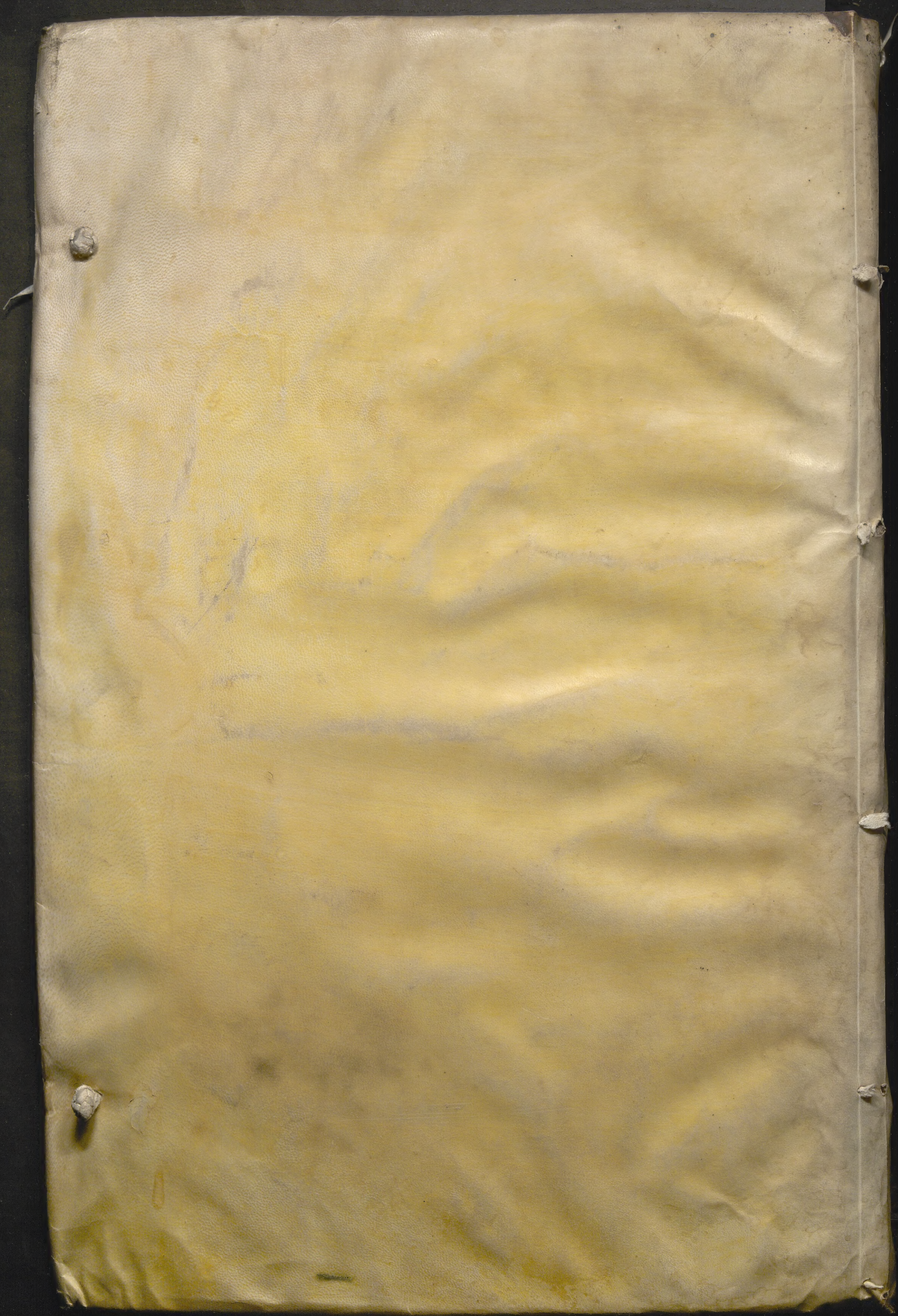
X
 Enia. col. 1. & 2.

F I N I S.

18811176

colorchecker classic

calibrite

mm